[illegible]

26

31

X

D
13
II
f 2

54 D. h. 13. f2

D. h. 13. 42

D· IOHANNIS
NAVCLERI PRAEPOSITI TVBINGEN.
CHRONICA,

ſuccinctim cōpræhendentia res memorabiles ſeculorū omnium ac gentium, ab initio mundi vſq; ad annum Chriſti nati M. CCCCC.

Cum Auctario Nicolai Baſelij ab anno Domini M. D. I. in annum M. D. XIIII.

Et Appendice noua, curſim memorante res interim geſtas, ab anno videlicet M. D. XV. vſq; in annū præſentem, qui eſt poſt Chriſtum natum M. D. XLIIII.
Rhapſodis partim D. Cunrado Tigemanno, partim Bartholomæo Laurente.

Quid editioni huic tribuendum ſit, facile iudicabit is qui vel primam huius Chronographiæ editionem probe norit, vel hanc cum illa ſeu quauis alia conferre non grauetur.

Coloniæ ex officina Petri Quentel, anno Chriſti nati M. D. XLIIII. menſe Martio.

IOHANNIS REVCHLIN PHORCENSIS LL. DOCTORIS, in Iohannis Naucleri Chronicam hiſtoriam PRAEFATIO.

VELLEM alter aliquis ex eloquentioribus me Germaniæ pręconibus,quorum nonnulla copia eſt, tam præclari & tam digni huius monumenti rite commendandi vicem ſuſcepiſſet, quę certe opus hoc pro excellenti honore quem meretur, amplius caret ornatius, ac multo liberius quidē, ne me alioqui exiguū in dicendo,vt per ætatem modo frigidum,ſi quid debitæ laudis quantumuis leuiter propoſuero,comitetur hæc vna ſuſpicio affectionis, ꝙ ipſe quondam ego mox atq; cathedram iuriſconſultorū adeptus eram,ab Annalium iſtoꝝ autore Nauclero,iam tum moderatore ſummo gymnaſii Tubingē ſis,tanquam imminentis vitæ meæ remige, ad vſum forenſem & ad populares iurgiorum quæſtiones,ſua ipſius opera non abſque nullo quandoq; impendij ſui auxilio fuerim inſtructus. Verendum itaque mihi eſt, certe ſcio,ne qui me ob illam cauſam putent iniquiorem fore præſentis libri exiſtimatorem. Sed inuidis hic fortaſſe calumniæ locus tantum,& in veritatem cæcutientibus relinquetur. Equidem quantum animo viri magnitudinem compræhendere poſſum, qua fuerit in fruenda amicitia noſtra comitate,ac deinde qua vir bonus autoritate præſtiterit, & pulcherrima de illius laudibus,& quàm modeſtiſſime non poſſum nō dicere. hoc agit NAVCLERI maieſtas,illud humanitas. Nam qui velit in eo viro,ceu quandam virtutū ſummā, reipublicæ tuendæ ſtudium contemplari, grauioribus hoc multo exemplis aget, quàm extent quæ vel de Ioue aliquo vel Hercule fabuloſa vetuſtas prodidit. Hic IOHANNES eſt, qui veterem Nauclerorum familiam apud Sueuos, publicis patriæ commodis & publica gloria illuſtrauit, vnde poſt tot Nauclerorum, qui huic autori veluti parenti, primas gloriæ debent ex merito,virtus enituit. Atque illud quidem quantum videri poſſit, & nos paulo poſt admonebimus,& multa vir bonus amanſq; virtutis ipſe ſuopte ingenio cognoſcet. Modo de ijs dicemus,in quibus ſolum illius nomen,ſola illius autoritas(laudem enim poſteris communem fecit)ſpectatur: quantum videlicet ſuo ipſius ingenio,ſuaq; arte,quàm laudabili literaturæ genere,cum vniuerſę Germanię, tum præcipue literatis voluerit prodeſſe. Hiſtoriam Chronicam,hoc eſt, Temporum deſcriptiones à condito mundo in annū reſtitutæ ſalutis MILLESIMVM & QVINGENTESIMVM ęmulatione veterum digeſſit, opus ipſo genere admirabile,& ſuo autoris nomine venerandum. Etenim quando de argumento dicendum eſt,nulla plane vitæ pars,neque publicis,neque priuatis, neque forenſibus, neque domeſticis in rebus, neque ſi tecum agas quid, neq; ſi cum altero contrahas, magiſtra hiſtoria poteſt non vti. Age quæ principum, quæ ciuium, quæ cuius ætatis cauſæ non hac complexæ,quaſi ante oculos diſpiciuntur? Quæ vero pars in ſtudijs literarum,conſummata, ſi negligas hiſtoriam, & iſtos quidem doctorum peculiares συγχρονισμοὺς, id eſt, temporum collationes? Rurſum quoties exemplo futuros illa caſus expendit? Quare,qui dicant ciuilis prudentiæ partem,qui humanę vitę imaginem,viri ſunt non pauci. Sic ad virtutem hominum animos excitat, ſic ad honorem, ad immortalitatis opinionē inflammat, vt quàm rectiſſime quondam Zeno Cittienſis, qui felix quis fieri poſſet, rogatus, dixiſſe videatur, εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς, ſi in mortuos intendat, hoc eſt, ſi maiorum geſta,ſi veterū monumenta contueatur. Et ille quidem egregie. Vidit hoc, opinor,prudens antiquitas,quæ vitæ vſum ac modum poſteris tradens, probam reliquit eorum quæ geſſit ipſa,rationem,ſed vario cuiuſq; gentis & ætatis ritu. Nam vt à vetuſtiſſimis omnino hominum moribus exordiar,poſt illam vniuerſi orbis inundationem,anteaq̄ publicus eſſet literarum vſus (nullas enim plane fuiſſe notas haud dixerim)vt neceſſaria,ita diligens fuit memoriæ cura. Eam partim nuper extructarum vrbiū nominibus,partim poſitis alicubi trophæis inſignibus, principio ſanxere mortales. Exemplū e diuinis Hebræoꝝ literis longe grauiſſimū petetur. nam & primæ ſunt, & ordine rem ꝑpetuo cōtinent. illæ teſtantur,Babel vrbē propagandę ad poſteros fa

mæ

mæ eſt aquas conditam eſſe:ſiquidem de ĳs diximus,quæ diluuium ſecuta ſunt,tametſi quę præceſſere,nõ carent exemplis.Quale vero illud eſſe putatis monumentum,cuius toties in Geneſi mũdi fit mentio, Beer— ſeba puteum iuramẽti vocãt.Abrahæ trophæum,ab Iſaac reſtitutum,ariſq; dedicatum,frequẽtia Iacob celebre? Adderem e ſacris libris eiuſcemodi nõ pauca, niſi & in peomptu eſſent, & aliud memoriæ genus, idq; præſtantiſſimum, à Iudæis mox receptum habeeeſ,Literæ Moſaicæ.Neq; eñ diſputo nunc,qua cuea interim ſeruata cuiuſq; familiæ natio, quo primum modo fines Iudæi ſuos in Aegypto ab hoſpitibus diſcreuerint,quãquam ab inſtituto foetaſſe noſtro non aliena. Sed de publicis literarum monumẽtis agetur. Euſebius Cæſareẽſis epiſcopus vir diligens,Moyſen aſſerit autorem edendis Iudæorum literis, cum priuatæ fuiſſent hactenus paucorum, id quod ipſi magnis teſtibus cõfirmant. Deſerta eñ Aegypti ſeruitute, in itinere & genealogiam maioeum digeſſit, & legem diuinitus datam perpetuis liteeis cõfeceauit. Cuſtodes legis,præter reliquos magiſteatus, ſeptuaginta ſeniores deſignauit,quibus peculiariter eruditis Dei oracula credita ſunt.Atq; iſte q̃dem ordo,mieum quàm ſancte genti ſit vſq; in vltimam pene captiuitatem obſeruatus: illis diuina & humana iura omĩa,mores publici priuatiq; curæ erãt.Quin omñis etiam antiquitatis cognitio, ſine ea ad Iudæos, ſiue ad exteros pertineret, apud illos fuit integra.His ſeſe vt videre licet,iure ſuo debet hiſtoeica veritas, q̃d & Seder— Olam ꝓbat, & nos cum aliàs multis,tum in Pythagoricis noſteis copioſe diſſeremus, & paucioeibus nunc diximus,abſq; ambitiõe tantum admonẽtes,ſeiẽtiam antiquitatis ab Hebręis petendam eſſe. Id intee primos Iuſtinus martyr & philoſophus iubet. Ita illorum bibliothecis fauet,quas ita nos cõſeruandas probe cẽſuimus.Nondum erat reliquis gentibus literarum vſus proditus,cum Iudęi iam ſuis quaſi diuino muneee fruerẽtur,publicas tabulas reuerenter ſpectarent,hiſtoriam noctes dieſq; legerent.Sed apud Aegyptios in ſacris quædam ſolum memoriæ ſigna viſebãtur, σημεῖα ἱερογλύφα, ſerpẽs,palma, hierax,cynocephalus,leo,ibis,rana,& reliqua obſeruationum ſimulacra,quæ putarũt exteri pro dĳs coli. Cæterum ſtatuas alias tum poſitas dĳs negant, longoq; tempoee παρ' αἰγυπτίοισι ξόανα ναοὶ fuiſſe ferũtur. Paulatim & ipſi literas acceperunt,& Geæciæ nomen cognitum eſt.Nam à Moſis ætate vſq; ad excidium Troiæ,annis pene treeẽtis, vario imperio,varĳs bellis à Græcis ceetatum eſt.Fuere Thebæ,Argos,Sparta, Mycenæ,Athenæ,Creta. Sed quæ fuerit illis ſeculis literarum ratio,nõ cõſtat. Neq; veeo negarim ego ingenĳ cultũ, at ſimpliciorem quàm poſteræ fuerit ætati,vt & reliqua tum erãt germana magis,magiſq; Græca:quippe cum nõdum eſſent adeo multa cõmeecia, mateeies luxus,nõdum ea vis auri & aegẽti in publicis peiuatiſve locis ſpectabaſ,Athenæo autoee. Tamẽ fuit memoriæ cura in ædificãdo,in ſacris,in oraculis,in cãtiunculis, & illis quidem vel vulgaribus vel ſacris, quale ſ.hoc Bottiæarum vieginum putant, ἴωμεν εἰς Ἀθήνας.innumera eiuſcemodi apud vetuſtos legũtur,quę illi à maioribus edocti,nõ literis,ſed cõſuetudine recepere. Troianis tẽporibus cum & aetes extarent & literæ,quod vel de vno Palamede ĳs probatur, qui Græcarum rerum nõ ſunt imperiti, non pauca itidem memoriæ genera cenſentur.alĳ vero honorem caeminibus tribuũt, alĳ trophæis,nam ita communiter voco etiã ſepulchralia.Meminit Homerus poeta & carminum ſæpe,& ſepulchralium,vel hoc Odyſſeæ loco celebeeeime, cum Menelaus in quarto ait, χεῦ' ἀγαμέμνονι τύμβον,ἵν' ἄσβεστον κλέος εἴη.Acceſſerunt poetæ Oepheus, Homerus,Heſiodus,nõ vna ætate,quorum antiquiſſimas aiunt liteeas Græcis eſſe,ꝗ videlicet ab hominum rebus argumento deducto,ſacra cõmenti ſint primi.Autor Athenagoras in legatione ad Aurelios Cęſs.cum de ĳs inquit: οὗτοι δέ εἰσιν οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ εἴδεα αὐτῶν σημαίνοντες.Placuit poema,& Rhapſodorũ ſtudio ſeruatum eſt.honos ei certe habitus,cum audiretur:vt audiret,ambitio nulla,quando adhuc ſuis quæq; Græciæ pars bonis contenta,fuit intea ſuos penates clara, ipſiq; inter ſe ciues tantum æmulatione virtutis certarũt,non cum exteris:qualealiq̃d de Lacedæmonibus & Cretenſibus,niſi male memini,in Protagora Platonis ait Socrates. Erãt tum ſui ciuitatibus magiſtratus, quibus nõ tam quæ publice agebantur,quàm quæ peiuatis familĳs accidebant,memoria digna cenſebantur.At poſteaq̃ ad ſtudia liteearum publicus honos acceſſit, illiq; iam dilaudabantur in Geæcia ſeptem viri,quos ſapientes nominabant,excepti ſunt poetę,& illi quidem Teagici, quibus quidquid eſt veteris hiſtoriæ Græcorum, inde tribuitur. Et Tragœdiam. cum de geſtarum rerum memoria ꝓbaretur,ſecuti Sophiſtę Rhetoreſve ſeu λογοδαίδαλοι, qui res populi mandarunt commentarĳs,dicti ex eo συγγραφεῖς. Nec ignoro quæ fuerit alioqui τῶν συγγραφέων apud Athenienſes autoritas,Sed ex his qui ediderunt hiſto-

 riam

riam primi, ligato ſermonis genere vſi ſunt, vt Ariſteas Prœconneſius inter vetuſtiſſimos. Idemq́ꝫ mos & poſterioribus ſeculis à nonnullis eſt retentus, & ſi iam Hecatæus oratione ſoluta legeretur, & paulo ante ſyngrapham, hoc eſt, hiſtoricas conſcriptiones, quod genus quaſi peculiare eſt, condidiſſet primus vel Pherecydes Syrus (nam de Athenienſi nulla apud Porphyrium mentio) vel Cadmus Mileſius, non Agenorida ille, ſed Pandionius. Secuti deinde Sophiſtarum diſcipuli, q locupletiorem hiſtoriam fecerunt, ſed cõfuſam, Thucydides, Herodotus, Hellanicus, Pauſanias Lacon, & reliqui paulo illis iuniores, qui philoſophorum temporibus claruerunt. Sub Philiſco Iſocratis diſcipulo Timæus, q Olympionicas Chronica opera compoſuit. Apollonius, cuius libri, Chronici ſunt inſcripti. Adiungerem alios, qui variam quoqꝫ hiſtoriam eo pene tempore ſcripſerunt, Eratoſthenem, Theopompum, Philochorum, Ephorum, Ephoriona, Timarchum, Calliſthenem, Philarchũ, multosq́ꝫ ſimul πολυΐστορας, niſi ſolos requirerem Chronicos, qui fuere, ſed Romanis temporibus, etiam apud Græcos multi. Cæterum qui ſcire volet, quæ Romanis fuerit ꝑpetuitatis cura, genti adeo cupidæ gloriæ, pontificales illorum libros cogitet publicæ memoriæ teſtes fuiſſe. Annales hi erãt, quibus quid quoqꝫ anno eſſet actum, cótinebatur: vt interim Diaria ſeu Ephemeridas taceam, plena ſunt his etiam triuia. Diximus qui ortus hiſtoriæ, quàm gentibus omnibus diligens cuſtodia memoriæ. Modo id quãtum autoritatis hiſtoriæ præſtet, nemo non agnoſcit, vt omnis vita, om̃e ſtudiorum genus indigeat hiſtoria, atqꝫ iſthac in primis, quæ certis temporum articulis rem digeſtam exponit: ea eſt Chronica. nolo enim puteris in omnibus eſſe Chronicam frugem aut diligentiam, quæ hiſtoriæ nomen habent. Hac vna prodeſſe voluit hic noſter Iohannes Nauclerus I. V. doctor, illuſtraturus & geſta & literas Germanorum, quæ multos iam annos in tenebris & ſitu delituerant, vir literis & fide præſtans, quorum alterum ſua potuit induſtria & principum virorum fauor: alterum, & ſi id quoqꝫ vere ſuum, quaſi ex traduce accepiſſe videtur à patre Iohanne Nauclero viro equeſtris ordinis, qui monumenta probitatis ſuę apud Ludouicum Vracharium comitem egregia reliquit. Verum ea filij virtus fuit, vt auctis comitum Vrachariorꝫ rebus, primus hic Nauclerus noſter eſſet, cuius honos, cuius opes iure cumularentur: eccleſiæ Tubingenſi Præpoſitus, & vniuerſitati ſtudiorum Tubingenſium Cancellarius dictus eſt. Tum & publicis & familiaribus cõmodis patriæ pater ſuccurrens, ingentia in Tubingenſem eccleſiã beneficia contulit, & fratrem ſuũ Ludouicũ optima indole iuuenem, optimis moribus & literis inſtitutũ, ad rem patriæ prouexit. Is eccleſiæ Stutgardienſi Prępoſitus fuit, & ducatus Vuirtemhergæ Cancellarius. Hæc nimirũ eſt vera laus familiæ, quę tãta tot viris ex virtute cõtigit. Nam qua orõne prędicãdi ſunt Iohãnes & Georgius, q poſt in nomen Nauclerorꝫ tranſiere ſummi viri, e ſorore Iohãnis annaliũ autoris ac Ludouici Stutgardienſis Prępoſiti geniti, iuris doctores, Iohãnes Geppingenſis Prępoſitus, Georgius eccleſię Cõſtantiẽſis metropolitanæ vicarius, is, cuius magnificentia volumen hoc editũ eſt. Multũ huic domui debent ſtudioſi virtutis, e qua tot exempla laudũ ſimul accipiũt, ſiue ipſa familiæ lumina optimos viros admirant, ſiue quas noſter hic Iohãnes cõpoſuit oĩs memoriæ tabulas. Certo ſcio, gratus eris, ni ipſa ſis immanitate immanior, ſi cognoris, ſi legeris: tm̃ in eis, puto in Chronicis, opibus eſt frugis, vt plane nemo vnq̃ ad veterũ ſtudia ſine illis adſpirare poſſit. Credo, ob hãc cauſam dicẽdi genus eſt neglectius, vt in prõptu cuiqꝫ ſit q̃d volet. Nã in hiſtorico ꝓſertim Chronico ſyngraphe, ſi ſit eloquẽtia, delectat, modo nõ affectata: ſi abſit, nõ regrendã cenſeo. illa oratorꝫ eſt, qbus nos tanq̃ architectis ligna cũ ramẽtis, nõ cortice, nõ viſco purgata, e denſo nemore ad egregiã ſtructurã afferimus. Colẽda fides eſt hiſtorico, adeoq́ꝫ vt q̃ abſit ab ambitiõe lõgiſſime, & noſtra certe hiſtoria. qa ꝓba eſt ac fida, cognoſci vult & laudari. ſcitis eſſe in veteri Gręcorꝫ ſnĩa, τὰ ἄχρεα κάλλισα. Si vero qs eſt ingenio tã immodeſto, vt ne dicã ſtupido, q placari nolit hiſce, ſi q̃d fortaſſis offenderit ſtylus, ętati cõdonet, alioq de ſe nõ male meritę. Plane ſi cũ reliq̃s hiſtoricis Naucleri opus cõferas, quantũ fors excellũt nõnulli, & pauciſſimi quidẽ, ſermonis cultu, tm̃ hoc ſuperat notãdi artificio. Ita ſunt oĩa ſuis diuiſa tꝑibus, ita ſuis aptata locis commode, digeſta in annorꝫ numeros & generationum τῶν γενεῶν catalogos. ex his quæ Chrĩ ortum præcedunt, ex euangelio deſcriptæ: quę ſequuntur, ſuis trigenarijs confectæ ſunt. Nihil his cõmune cum Alcinoi apologis, nil de Comis, nil de Monocrepide Mercurio leges. vitã formant & mores, ſi recte iudicaris, quę hoc opere conſcribuntur. Id quod es amaturus miro modo, ſi videris quæ in eo varietas & diligentia, ſiquãdo de aliorum ſcriptis iudicatur. Tum id etiam, quum legentur in iſta quaſi Naucleri bibliotheca innumera, quæ apud ſcriptores reliquos omnino nõ ſunt: adeo nihil hic erit, q̃d ſi diligens expendas, nõ elegans aliq̃d ſapiat & eruditũ. Valete.

INDEX

INDEX

Rerum ac Verborum, non quidem omnium, ſed maxime inſigniũ, in duos Chronographię Iohannis Naucleri libros, ꝑ Bartholomeũ Laurentē ſedulo cōgeſtus, & fideliter iuxta ſeriē abecedariam digeſtus.

Aron quoꝝ filius, q̃ñ natus, & quantus vir 61
aaron vbi mortuus 96
aaronis ſacrificium 83
aaronis virga 95
Aba rex truculentus iugulat̃ 695
abagari ad Chr̃m epiſtola 399
abbacellenſium rebellio qd exitus conſecuta 921
abdias propheta qbus temporibus vixerit 174
abdiæ prophetæ officium & pietas 168
abel & Delbora gemini 6
abelardi in Francia hæreſis 755
abię regis ortus & claritudo 165
abimelech quorum rex 31
abiron viuus deſcendit in infernum 95
abiu & Nadab quomodo extincti 83
abner q̃ miſere occiſus 148
abram & Abraham quomodo differant 29
abrahæ diuitiæ, pitia, fides, mors & ſepultura 29.30.33
abrahamium quid 40
abſalomis mors 153
abſurditates ex pluralitate deorum 49
Aca ſeu Ace ciuitas quę, & vnde ſic dicta 727
acæ obſidio 786
acam Chr̃iani amittunt 864
acephalorum hęreſis 523
achabis à Iezabel ſeducti nequiria 167
achabis pœnitētia & mors 170
achaici belli cum Romanis origo 322
achan furatur anatbemata 110
achaz regis ĩpietas ac mors 185
achiæ factũ & ꝓphetia 163.164
achillæ facinus 368
achilles quõ & vnde occiſus 129
achilles vnde natus 46
actoſa regina quæ 114
Adam vnde creatus 5
adæ ætas & filij quot 7
adæ ꝓphetia ac mors 6. 7
adamitæ in Bohemia q 932
adelheidis vaticinatrix 772
adeodati papæ laus 589
adoleſcētum de fortiſſimis contentio 226
adolphus (alibi Adulphus) Naſſauius fit Cæſar 864
adolphi imp. abrogatio & interitus 867
adoniæ mors 158
adriani imp. geſta 433
adrianus papa primꝰ 613. ſecundus 651. tertius 654. 655. quartus 759. 765. quintus 855. ſextus 1021
adulatores quõ deos olim finxerint 56
adulteraꝝ indebita pœna 496
adulteria Iouis 44
adulteri ſupplicium in exercitu Aureliani quod 457
adulterij pœna 103. 632
Aeacus vnde natus 45
æetæ regis & Medeæ diſcordia 120
ægiſthi mors 132
ægla quid ſonet, & cuiꝰ vxor 50
ægyptus vnde dicta 19. 113
ægypti deſcriptio, fertilitas, & diuiſio 20
ægypti plagæ decem 64
ægyptiaci regni ortus ac reges 17. 19
ægyptiorum cædes 724
ægyptiorum leges, mores, politia 20. 21
ægyptioꝝ ſubmerſio 67
ælij Pertinacis quale fuerit imperium 441
æmilianus inuaſor imperij occiditur 453
æmilij Pauli de Perſe rege triumphus 312
æneæ & Latini mors 134
æolij vnde orti 14
ærarij direptio 364
ærarij Ro. inopia 335
ærumnæ deorum 50
æſculapius quàm monſtroſe genitus, quur & vnde fulmine tactus 47
æſopi fabulatoris tempora 212
ætas mundi ſexta 391
ætatis qntæ initium 203
ętatum mundi compendioſa deſcriptio 4
ęthiopes vnde orti 15
ætna vnde ſtuprata 46
ætna mons vnde dictus 46
Affrates monachus qd miri pegerit 490
afranij deditio 364
africa Cham ſiue Cameſi aſſignata 11
africa omnis Perſis cedit 581
africa vnde dicta 35
africanus ab Origene quã de re confutatus 447
Agag rex in fruſta quamobrem diuiſus 142
agamemnõ quorum imperator 124
agamemnonis mors 132
agapeti papę & Iuſtiniani imp. concertatio 541
agapeti papæ 2. laus 666
agar & Cethura an idem ſignificent 35
agar ſeruitus 30
agathoclis tyranni mores & exitus 385
agathonis papæ ſtatuta 589
ageſilai regnum & ætas 166
aggæus vbi ſepultus 227
aggerum exuſtio 424
agnatæ non ducendæ q̃ 104
agnus Dei, in Miſſa cuius ſtatutum 594
agnus paſchalis 66
agrippa Caſtor Baſilidem cõfutat 434
agrippæ fabula quid apud vulgum effecerit 239
agrippina quando Coloniæ nomen obtinuerit 524
Aiacis interitus qualis 132
Alamundrus Saracenus quõ Arrianos expedierit 534
alani cuiates ſint 506
alanorum ad Honoriũ imp. epiſtola 510
alanos vincentibus quæ merces propoſita 484
alaricus Gotthoꝝ rex capit Romam 508
alarici mors ac miranda ſepultura 509.535
alba Syluius quibus temporibus regnarit 165
albæ euerſio 174
albani in Anglia martyrium q̃ñ factum 461
albani regni origo 154.192
albatorũ mirabilis in Italia confluxus 915

albert⁹ I. imp. coronatur, & à latronibus occiditur 860.874
albertus II. fit imperator & moritur 941.942
albertus Magnus ordines mēdicantium defendit 836
alberti Magni mors ac patria 846. 862
alberti Moguntini archiep̄i creatio 1015
albigenſium ſecta 807
albinus inuaſor Ro. imperij occiditur 441
albogoia qd 845
alboini ſucceſſus, tyrannis ac cædes 563.564
alborum & Nigrorum in Italia factiones 869
albula fluuius quis 174
alchimi ſacerdotium ac pontificatus 315
alcibiadis adulteriū, exilium & mors 256, 257
alcmenæ adulterium 45
alcoran Mahumeti latinizatur & confutatur 940
alemani à Valentiniano imperatore cęſi 488
alemania proprie quid 843
alexandræ reginæ Iudaicę geſta ac mors 336. 384
alexādria Italiæ ciuitas quando condita 774
alexandri Epirotæ in Italiam expeditio 274
alexandri imp. Ro. laus, excellētia, mira geſta 445.446
alexādri Iudæorū regis mors 333
alexandri Magni ortus, & reliq̄ eius geſta, bona ſimul & mala 267. ac deīn
alexādri Magni crudelitates q̄ntæ, & mors 278.281
alexāder Alexādrinus ep̄s Arrio reſiſtit 468
alexander papa I. 433. ſecundus 698. tertius 765.781. q̄rtus 834. qntus 920. 921. ſextus 982
alexij imp. clades, pfida fraus, interitus 713. 725. 780
alliæ Romanorum clades qbus debeatur 848
almarici hæreſis 797
almarici in Hieruſalē regnū 771
almo regi Hungariæ miſero qd miri obtigerit 736
alpiū Sueuicaꝝ deſcriptio 846
alſatenſium hæreſis 807
altare dño ædificatum 70
altare holocauſtorum, & altare incenſi 73.74
Amalaſunthæ mors 541
amalthęa ſibylla qbus temporibus floruerit 226
aman ſcelus ac ſuſpendiū 259
amando epiſcopo quid miri obtigerit 580
amaſæ miſerabilis interitus 154
amaſiæ regnū, ætas, geſta, interitus 177. 179
amazones quid & vnde 18
amazonum apud Bohemos exēpla 773
amazonum regina à quo apud Troiam occiſa 130
ambroſi⁹ quō ep̄s factus 488
ambroſii & Theodoſii diſceptatio pia 502
amenophis rex quàm Hebræis infenſus 59.60
ammonitæ vnde orti 31
ammonitarum priuilegiū 96
amneſtia quid 258
amnonis inceſt⁹ & interitus 351
amon rex impi⁹ quō occiſus 195
amos prophetæ ætas 182
amphilochij miꝝ quid 496
amphion muſicus quis 114
amri regis neqtia 166
amurates Turca impio ſe abdicat, ac reſumēs, nr̄os vincit 947
Anabaptiſtæ Monaſterium occupant 1023
anachoretæ cuiuſdam propheti ca virtus 501
anacleti papæ inſtituta & interitus 433
ananellus pontifex 381
anaſtaſius imperator 534
anaſtaſius papa I. 505. ſecundus 534. tertius 659. quartus 758
anci Martij regnum, ſtrenuitas, mors 197
andegauenſium ducū ortus 896
andragatij tyrannis 495
andreæ apoſtoli caput vbi 969
andreæ apoſtoli oſſa quo tranſlata 498
andriſcus quis vnde victus 322
angeli concio ad populum 113
anglia vnde ſic dicta 628
angliæ epiſcopales ſedes q̄t 135
angli à q̄ Romano primū debellati 438
angli per quem ſeu quos primo omnium ad Chriſti fidem conuerſi 438
anglici Saxones qui 515
anglorum archiflamines & flamines quot 438
anglorum duæ magnæ ſeditiones 1024
anglorum regum catalogus 439 537.573.605.699
aniceti papæ inſtituta 436
animaduerſio diuina 465
aīaduerſio ī milites ſeuera 446
animalium captorum mira quędam res 724
aīalium iuxta dignitatē ordo 17
animarum mira apud Vormatiam apparitio 752
animas humanas in beſtias trāſire qbus perſuaſum 56. 57
annalium ſcribendorū rationes ac regulæ 8
annatarum vſus qs & quādo introductus 914
anni partes 653
annibal à Marcello ſuperat 297
annibalis fuga & mors 302.304
annonis ep̄i Colonien. in ſcabinos facinus inſigne 701
annōis epiſcopi legatio ad pontificem 699
annoꝝ cōputatio quō facienda 9
annorum e Danielis prophetia ſupputatio 380
annuli vſum quis primo inuenerit 43
anni captiuitatis Hieroſolymitanæ 722
anthemij hæretici damnatio 541
antheri papæ ſtatuta 450
antigoni Iudæi interitus 332
antiocheni p̄riarchæ ſedes p̄uinciales quot 719
antiochia minor quæ 718
antiochiæ maioris vetus nomē, excellentia, ſitus, obſidio, expugnatio p Chr̄ianos 718. 719
antiochi fuga, pugna & interitus 302. 304
antiochi impij mors impio tyrāno digna 312
antiope quarum regina 19
antipapæ aliquot 725.745.765. 769.883.905.933.
antoniæ Beliſarianæ erga maritum ſtudia 552
antoninus Pius, quotus ac qualis imperator 435
antonini Philoſophi imperium quale 437
antonius S. eremita Didymum conſolatur 498
antonij S. eremitæ tēpora & autoritas 470
antonij & Cleopatræ conſuetudo 379

antonij infelix pugna & interitus 382
antuerpia q̃ per Roſſemium anguſtiata 1035
Aoraſia quid 31
Apellis dogmata quæ 438
apis ſeu Serapis quomodo Deus habitus 38
apollo quis & cuius filius 43.44
apollinis de dijs oraculũ mirũ 58
apollinis ob amorẽ ſeruitia 50
apollinaris Hierapolitani erudicio 436
apollinariſtæ qui 483
apollonij rhetoris inſigne martyrium 438
apoſtaſia Porphyrij vnde 470
ap̃licę ſedis ĩ Galliã trãſlatio 872
apoſtoli Anglorũ primi omnium qui 438
appij cæci oſo 287
appij decemuiri calumnia, nequitia, interitus 255
apri Arrij latrocinium quomodo punitum 461
apuleiana ſeditio 333
apuliã Saraceni populãtur 661
Aquę e petra exilitio 68.96
aquæ penuria 415
aquilæ Iudæi & Priſcillæ tempora 434
aquileię (ſeu Aquilegię) obſidio ac direptio 521
aqſgranenſis ſynodi ſtatuta 646
aquiſgraneñ. cõuentus ſacerdotum generalis 644
aquitaniam Nortmanni ſubigunt 648
Ara Iuliani apoſtatæ 486
arabiæ priuilegium 25
arabes impium inuadunt 582
arabes vnde orti 13
arabum hæreſis quædã execrabilis 447
aradis contra Iſraelẽ pugna 96
arator fit Boemorum dux & occiditur 773
arbogaſti ep̃i miraculum 580
arbogaſtis & Eugenij tyrãnorũ mors 501
arca Noe 2.10
arca teſtamenti capta & reſtituta, & vbi recondita 139.205
arcæ deſcriptio 70
arcæ tranſlatio 139.149.
arcadius & Honorius diuiſis ſedibus impp. 503
arcadum regum ſeries 24
archelai in Iudæa regnum quale 396
archimedes geometra 298
arcturi regis geſta 527.535
ardaburi⁹ p̃torcapitur 514
ardaricus rex Hunnos cædit 523
arduenna ſylua quæ 360
arelatenſe regnum ab imperio alienatur 902
aremuli ſeu Remuli regnum & ætas 177
arenæ motione cur Saraceni cõtra Chriſtianos vſi 854
aretę regis palatium 337
argentei nũmi vſus Romæ quãdo cœperit 292
argenti in tabernaculo expenſi quantitas 78
argẽtina ab Hũnis deſtructa 518
argentinæ ad Chriſtum conuerſio, p̃ quem & quomodo 404
argẽtinæ cathedralis eccleſia fũdat 535
argierenſis p̃ Carolum V. expeditio 1027
argiui qui dicti 38
argiuorum regum catalogus 34.116
argo nauis vnde dicta 120
argos vrbs vbi 38
argus cuius filius & quorũ rex 41
ariminenſe conciliũ quale 478
aries cui ſacer 120
ariolationis prohibitio 101
arionis citharœdi hiſtoria ſeu fabula 199
arioviſti Teutoni in Gallos crudelitas 354
arioviſti prælium ac fuga 355
ariſtobulus nequiter ab Herode ſuffocatus 381
ariſtobuli Iudæi molitio ac regnum 332.336
ariſtotelis philoſophi eruditio quanta 278
arithmetica & aſtrologia Abrahæ 29
armenia p̃ arcã Noe inſignis 10
armenia vnde & à quo dicta 13
arminius Germanicæ libertatis vindex 627
arminij Germanorum ducis facinus 386
armingus Anglorum rex à quo debellatus 438
armorica regio quę 494
arnon fluuius quis 97
arnulphi Imp. geſta 655
arphaxat quarum gentium origo, & cuius filius 13.15
arrius ſubdolo iurãmento Conſtantinum fallit 471
arrio quis primũ reſtiterit Alexandriæ 468
arrianæ hæreſis origo 468
arriani iter ſe triſariã diuiſi 478
arriani quo fuco ſe inſinuauerint ſummis monarchis 470
arrianorum aliquot catalogus ac ſtudia 472
arrianorũ cõtra Athanaſium technæ q̃ aperto dep̃henſæ 475
arrianorũ contra duos ep̃os catholicos inauditę inſidię 474
arrianorũ in catholicos calũniæ quiſſ. 531
ariſtidis philoſophi iuſtitia & laus 256
arſa quis cur dictus 18
arſacidarum origo 292
arcabanes à quo captus 382
artaxerxis & Cyri fratrum prælium 258
artemiſiæ reginæ laus e cõtinentia 277
artemonis hæreſis quæ 442
artiũ origo quibus adſcribẽda 9
arundines maximæ quæ 27
aruntis & Bruti mutuus interitus 231
Aſæ regis cõtra Zarã regem victoria 166
aſcalon vrbs quæ 25
aſellus cur Priapo litaretur 48
aſenech vxor Ioſeph 39
aſia filijs Sem data 11
aſinã locutam eſſe 97.98
aſpar tyrannus 524
aſperę oppiduli aſpertima expugnatio 1019
aſpidis morſu quæ mulier ſe occiderit 383
aſſur cuius filius 16
aſſyrij vnde 13.16
aſſyrij regni ortus & finis 22.199
aſſyriorum regum ſeries 23
aſterius quorum rex 114
aſtirij martyrium 454
aſtronomia cuius inuentum 12
aſturienſe bellum 385
aſtyagis ſomnium 212
aſylum Romæ primũ quale 185
Atalarici regis laus, edicta, mors 494. 540. 541
athali cuiuſdã ficti imperatoris fortuna 509
athaliæ reginæ ſcelus 174
athanaſius fit Alexãdriæ ep̃us & exulat 471
athanaſius ab exilio reuocatur, ac rurſum relegatur 480
athanaſius q̃ nequiter ab Arria-

nis ſit accuſatus 473
athanaſij mors 489
athaulphi Gotthi de Roma euertenda conſilium 509
athaulphi cædes 510
athenæ vnde ſic dictę 62
athenienſium clades 252
athenienſium regum ſeries 62
atlantis aſtrologia 45
atlantides dictæ quæ 45
atrij circa tabernaculum deſcriptio 73.74
attali geſta 325
attila Leonis precibus quid conceſſerit 521
attila vbi & à quibus grauiſſime profligatus 520
attilæ Hunnorum regis res geſtæ 517.ac deiñ.
attilij Reguli conſtãtia 292
Auares qui ſint 560
auentinus rex cui mõti nomen dederit 177
auguſtę Vindelicę antiqtas 844
auguſtenſis pueri cuiuſdam muti, mirum 105
auguſti appellatio quando primum inoleuerit 378
auguſti in Herodem ſcõma 395
auguſti ex internecione legionum Vari dolor 386
auguſti mores ac mors 397
auguſtini epĩ Hipponenſis hiſtoria 500
auguſtini mors 515
auguſtinẽſiũ ordo qñ & vnde p̃bat⁹, & qb⁹ noĩbus dictus 811
auguſtulus Cæſar 526
auinio à Saracenis capitur 598
aurea corona in tabernaculo 72
aurea ætas 11.51
aureliani impatoris geſta & origo 456
aurea Aureliani ethnici Impe. epiſtola 457
aurei velleris fabula 119
aurelienſiũ ducum origo 896
auri in tabernaculo expẽſi quãtitas 78
auſtraſia quid 602
auſtria hodie, olim quæ 565
auſtriæ ducatus ſit regnum 820
auſtriæ dux primus 759
auſtriæ ducum origo & catalogus 858.860
auſtriæ vaſtatio & ſub poteſtatẽ imperij redactio 823
Azariæ regis laus 179
azotij quõ & p̃pter qd puniti 139
azymorum feſtum 88
Baalis templa in latrinas publicas redacta 176
baalitæ per Heliã quomodo confuſi ac perditi 168
baaſæ regis mors 166
babel regnum & turris 16
babylon capta 217.228
babylon vnde cõdita 15.27
babylonica monarchia ad Perſas transfertur 218
bacchus vnde genitus 44
bacenæ quid 845
bacenis ſylua 358
bactra vrb 25
bactrianum regnum 25
bæthis fluuius 17
baiaſſeti Turcarum imperatoris geſta 978
bala q Iacob ſuppoſita 35
balach regis contra Iſrael machinatio 97
balaã maledicturus, bñdicit 98
balaã quis & cuius filius 97
balbini imperium quale 449
balduinus Flãdrus ſit imperator Conſtantinopo. 812
balduinus ſecundus Hieroſolymorum rex 724
balduini regis in Iudęa varię res geſtæ 727.744.769
balena in Hollãdia capit 1025
balneatoris filiã ducere vult dux Bauariæ 945
balneatricis cuiuſdã pulchritudo ac miſeria 945
baltaſſaris Coſſæ poſt liberationem e carcere fortuna 951
bãbergenſis epiſcopatus fundatio 682.688
bannum quid 763
baptiſmus Iohã. & trũcatio 398
baptiſtæ Iohãnis natiuitas 387
barbarij epĩ geſta 563
barbaroſſæ in Italiam profectio & coronatio 760
bartholomæi apoſtoli corpus q̃ vnde trãſlatum 675
baſilea ſit Heluetica 994
baſileenſe cõciliũ inchoaf 935
baſilides hæreticus à quo primũ confutatus 434
baſilij Magni cum Iuliano geſta 482
baſilij miracula & mors 490.498
baſiliſcus Genſericum vincit, & tyrannizat 524.525
baſſiani imperium quàm truculentum 445
bauaria vnde dicta 560
bauaria fidem recipit 601
bauaria ſit prouincia 678
bauariæ deſcriptio 677
bauari qui olim dicti 353
bauarici belli anno 1504. origo & exitus quis 997.998
bauaror॰ principum genealogia 680
Beginæ nubere coactæ 879
belæ cęci Hungarorum regis geſta 748
belgæ vnde dicti 353
belgradi obſeſſio 1020
belides quæ & vnde dictæ 115
beliſarij in Italia ſucceſſus 543
beliſarij vxor quàm pro viro ſolicita 552
belopares quor॰ rex 114
bellũ Abrahæ quale 30
bellum ciuile triumuirum 376
bellum quõ gerendum 106
belli ciuilis Põpeiani ſemina 348
belli inter Octauium & Antoninum ſemina 382
bellona quæ cur dicta 38
belothus rex quis 114
beluacẽ. ordinis refloreſcẽtia 732
belus quorum rex, & eius mors 15.24
benadabis regis ſuperbia, fuga, ſupplicatio 169
benedictio bonorum 106
benedictiones Iſaac 35
benedicti S. eremitę in Totilam vaticinium 549
benedicti S. eremitæ fama & autoritas 540
benedictus papa I. 566. ſecũdus 591. tertius 650. q̃rtus 657. quintus 670. ſext⁹ 671. ſeptim⁹ 672. octauus 687. nonus 691. decimus 696. vndecimus 871. duodecimus 884.
benedicti antipapæ electio, mo litio, depoſitio 912.918.928
beneficiorum eccleſiaſticorum pluralitas reprobatur 835
beniamin quid ſonet 36
beniamitar॰ quorundã inauditum ſcelus, & prope internecio 113.114
bennoni quid ſonet 36
berengarij hæreſis 697
bernardus S. quot cœnobia fundauerit 733
bernardi S. adhuc viui in Germania honor quantus 755
bernardi S. interitus 759
bernardi S. p recuperanda terra ſancta ſolicitatio 755
berna vnde condita 754

bernenſium quorundam monachoꝝ ſcelera ac ſupplicia 1006
bertoldi Rorbachij pniciosa hæreſis & combuſtio 899
berylli hæreſis 447
berytus p Chriſtianos expugnatur 727
beſſus cur in crucem ab Alexandro actus 274
bethſabee adulterium 150
bethulia obſidetur ac liberatur 223. 224
Bibliotheca Alexandrina quanta 290
bibliothecæ Philadelphicæ exuſtio 368
bigamia vnde primum cõtra naturam introducta 8
bilimeris Gotthi, viri boni, impia cædes 525
bitumine q p calce vſi 27
Blanca Maria nubit Maximiliano 984
blaſconis hæreſes q̃ 438
blaſii Forbachij audacia in Carolũ Hũg. q ei ceſſerit 909.910
bieda Hũnorũ rex ab Attila fratre cæſus 519
Bocchi regis proditio 530
bodenſee Teutonice qd 844
boemica eccleſia vaſtať 926
boemica impudicitia vnde ortũ habeat 873
boemici regni origo ac deſcriptio 22. 23
boemiæ (alibi Bohemiæ & Boiemiæ) ducum ac regum catalogus 773
boemundus fit Antiochię dominus 721
bœotia vnde dicta 114
boethij exiliũ ac mors 539
bohemi vocanť Baſileam 935
bohemorum articuli Baſileæ ꝓpoſiti 936
bohemoꝝ clades & ſymbolũ 856
bohemorum errores ac inter ſe diſſidia 936
bohemorum furiæ 928
bohemorum q̃t & q̃ diuerſæ ſectæ 932. 936. 937
boij & Boioarij qui nunc putentur 353. 677
bombardaꝝ inuentio & etymologia 948
bona dea quæ 49
bona ſacerdotum 85
bondegaris contra Chriſtianos victoriæ, ac mors 853
boniſacij cõitis geſta & cũ S. Auguſtino amicitia 512. & deiñ
boniſacius eṕs Germanos conuertit 599
boniſacius papa I. 511. II. 540. III. 576. q̃rtus 577. V. 581. ſextus 656. VII. 672. octauus 866. 870. nonus 912. 913
bonna q̃ olim noie dicta 621
bonoſus & Proculus tyranni vnde victi 459
boppardiæ occupatio 995
borbonij ducis à rege Gallorũ defectio, & cædes 1021. 1022
boſnę regnũ Turca occupat 968
boſphori thracij deſcriptio 945
boſra regio quæ 38
botri torrẽs, cuius loci nomẽ 93
Brabanti in ducatũ Iuliacenſem irruunt 1055
brabanti apud Zittardiam cæſi & fugati ibidem
bracchius Montonius arcem angelicam oppugnat 924
brachmanum mores 280
brachmanũ ad mortem promptitudo 419
brennus qs & quantus 135
brenni in Italia facinora 288
brennum Senonum ductorem, Sueuum fuiſſe 626
brẽtorum rex Siſualdus quid in Italia geſſerit 554
brigantia obſidetur 922
brigantinus lacus quis 844
brigitta S. canonizatur 925
brigittenſis Ordinis approbatio 901
britannia vnde dicta 135
britanniæ vaſtatio 514
britãniam Saxones adeunt 439
britannicam virginem Maximiliano deſponſatam, Francus rapit 981
britanni à Cæſare victi 357
britãnorum apoſtolus omnium primus quis 438
britannorum geſta 515. 526. 536
britannicorum regum exordia quæ 134
britomarus rex à quibus ſuperatus 294
broder Niclas (frater Nicolaꝰ) Heluetius quæ geſſerit 976
brugenſes Maximilianum captiuum detinent 981
brunechildis exilium 562
bruno Colonieñ. cuius ordinis inſtitutor 733
bruti conſilium neutiquã brutũ ac oratio 215. 216
bruti conſulis in filios proprios ſeueritas 230
bruti & Caſſii ducum Pompeianoꝝ interitus 378
Bua & Buchna Hũgari qd moliti 693
bucephala vrbs vbi 280
bucephalus equus à quo tãdem domitus 268
bulgari qui & vnde 813
bulgariam Turcæ inuadũt 912
bulgaroꝝ irruptio 590
bundtſchuch Nemetum ruſticanorum qd deſignarit, & factionis eius articuli quot 994. 995
burdini antipapæ captio 745
burgrauiꝰ Norinbergeñ fit marchio Brãdenburgeñ. 928. 942
burgundia fit imperialis prouincia 689
burgũdiones à Valẽtiniano domiti 488
burgundiones impij pars 857
burgundiones vnde dicti 628
burgundionum origo 507
burſoquini Antiochiam inuadẽtis fuga 741
buſaris rex vnde cæſus 532
buſiridis tyrannis quæ 113
Byrſa Carthagini quid 322
byſſinus quoꝝ rex 527
byzãtium à q̃ rege conditũ 267
byzantium fit Ro. imperij ſedes per Conſtantinum 468
byzantini imperatoris in Chriſtianos Latinos fraus 718

CAath vrbs quæ 783
cacanni nomẽ Bauaris qd 577. 678
cadauera Henrici 4. imperatoris & Guiberti antipapæ q̃modo tractata 731
cadeſa qd ſignificet 42
cadmi inuentum 114
cadolus antipapa 698
cæca dea quæ 49. 55
cædes adorantium vitulum 77
cæſares ac reges qui quomodo pro dijs habiti 56
cæſaris Iulij indoles ac deſcriptio 350. & deiñ
cæſaris dona ab Hieroſolymitis reiecta, quid portenderint 412
cæſtij infelix in Palæſtina ſucceſſus 413
cain & Calmana primogeniti & gemelli 6
cain vnde interſectus 8
cainan quid ſonet 8

cairus(ſeu Cairũ) quo olim nomine dicta 38
caius papa 460.462
caleb & Ioſue conſtantia 93
caleb à Ioſue petitio 111
caleb victoria 112
caleſtris (alibi Talęſtris) qd fœdi pegerit 19
caliburnus quid 527
calidiſſima ſicciſſ.q́ę ęſtas 1026
caligulæ imperium & cędes quę 400.402
caliphæ Babylonij inſidiæ 723
calliſthenis philoſophi miſeranda mors 278
calliſtus papa prim⁹ 445. ſecundus 742. tertius 958.960
cambyſes Perſa quis 212
cambyſis truculẽtia ac mors fatalis 224.225
cambyſem alibi & Artaxerxẽ & Aſſuerũ & Nabuchodonoſorẽ dici 222.223
camilli dictatoris victoria & exilium 262
candacis reginæ aſtutia 280
candaulis Lydorum regis hiſtoria 189
cãdelabri in tabernaculo deſcriptio 73
canis inſtar ſub Tartari menſa Turcarũ impatorẽ prãdiſſe 916
canis rufi cæciq́ę mirũ 549
cannenſis clades 296
cantabricum Auguſti bellum q̃ confectum 384
cantorũ ſchola Gregoriana 575
cantus corui, qualis 47
cantuum Ambroſii & Gregorij miraculum 576
capetus q̃s cur dictus 674
capitium canonici Mogũtini q̃ mire ac riſorie à Carolo 4. impatore vſum 900
cappadoces vnde orti 14
capua qñ & à quo condita & capta 166.298
capribarbarum factio 900
captorũ cæſorũq́ę Hieroſolymitarum numerus 428
caracalla quid 443
carauſii tyrannis 461
carbonis viri cõſularis iamiã occidendi mirum qd 349
cari Narboneñ. imperium 460
cariatſepher q̃d ſonet 112
carini Cæſaris mors 461
carinthia Auſtrijs datur 884
carmelitani ordinis approbatio & origo 810
carmentis vates quæ, & quarum literarũ inuentrix 118.119
carnifex maieſtate Marij captiui territus 344
carolus Auſtrius coronat̃ in Hiſpania 1019
carolus Auſtrius fit impator ei⁹ nominis q̃ntus 1020
carolus Caluus fit imperator ac moritur 653
carolus Hungar⁹ proditorie occiditur 910
carolus Magnus fit Rom. imperator 619
carolus Magn⁹ cũ Græcorũ impatore impium diuidit 636
carolus quint⁹ imp. Bononiæ coronatus 1022
carolus v. imp. ducit vxorẽ 1021
carolus V. Luteiiæ à Franciſco rege magnifice ſuſcipit̃ 1025
caroli Burgundi apud Nanſium fuga cædesq́ę 973.974
caroli Burgundi mors q̃ nõ credita vulgo 974
caroli Craſſi imperium 654
caroli Franci inſania 908
caroli Geldriorũ ducis rebellio & mors 1002.1025
caroli Magni in Hiſpania bellũ 616
caroli Magni liberalitas, religio diſcretio, ſepultura 642.643
caroli Magni ortus, geſta, mors, laus 611.613.638.716
caroli Martelli geſta 596. ac deiñ
caroli q̃rti ambitio, ꝓdigalitas & paupertas 901
caroli q̃rti imp. electio & coronatio 890.891.895.898
caroli 4. imp. lepidum ſcomma in quendã canonicum 900
caroli q̃nti natiuitas 991
caroli V. infelix in Argieram expeditio 1027. ac deiñ
caroli Simplicis geſta 655
carolomannus rex ꝓfitet̃ religionem S. Benedicti 605
carpocratis hæreſis 435
carræ à Chriſtianis captæ, & ſtatim amiſſæ 729
carthago capta 515.540
carthaginis obſidio & deditio 321.322
carthaginis reſtitutio 330
carthuſieñ. ordinis initia 732
caſſander Olympiadẽ perſequitur 282
caſſian⁹ à Chryſoſtomo ẽpo eiectus 517
caſſiani Eremitæ ſcripta qualia ſint 517
caſſij & Bruti cædes 378
caſtini comitis geſta 512
caſtor & Pollux vnde nati 46
cataphrygarũ hæreſis 436.506
catellus ꝓ infante caſtratus 736
catenarũ duarũ q̃bus S. Petr⁹ vinctus fuit, mira cõcretio 517
cathelani q̃ & vñ ſic dicti 555
catholici Latini ab Arrianis grę cis decepti 478
catholicorũ cum Arrianis ĩ Africa diſputatio 530
catilinæ cędes 348
cato in carcerẽ ductus, quõ ereptus 352
catõis & Naſicæ diſceptatio 321
catonis iocus, pietas, interitus 323.366.372
Cecrops cuias & q̃rũ rex 62
celia potus qualis 328
celtarum nomen etiam Germanis conuenire 483
celtiberia regio quæ 14
celtica Gallia quæ 353
cenſoris officium quale 453
cenſuum inſtitutio prima 209
ceraſa vnde in Europam venerint 342
certamen de antiq̃tate inter Scythas & Aegyptios 18
certamen mirũ Dominicani & Franciſcani 989
cethina inſula hodie quæ 14
cethura quid ſonet 33
Chagani Tartari pietas 866
chalcedon quid 718
chalcis hodie quæ 972
chalcographiæ inuentio 948
chaldæi à quo orti 13.15
chananæi qui 13
charites deæ quæ 47
cherinthi (aliàs Cerinthi) hæreſis 454
childaledi ac Medardi gemellorum miri quiddam 561
chiliaſtæ hæretici q̃ 436
chiron quantus vir 43
chonidij mirum quid 385
choreæ cuiuſdã in Saxõia mira diuturnitas, pœna, finis 685
chore ſeditio 94
chorizantiũ horribile exemplũ ſeu pœna 862
chriſtus generationum ſpiritualium caput 390
chriſti ad Abagarum regem epiſtola 399
chriſti corpus venditum & indi

gne tractatum 1007
chriſti crucifixio 399
chriſti ex Iudæa reditus 397
chriſti ſanguis miraculoſus vbi adhuc hodie fit 656
chr̄ianæ reip. clades à Turcis acceptæ 715
chr̄ianus exercitus in Aegypto circunuentus 816
chriſtiani e Germania, cædũtur à Turcis 717
chriſtiani proditione Antiochiam obtinent 719
chriſtiani quomodo per Iulianũ dijs offerre coacti & per fraudem inducti 481
chriſtiani victores in Antiochia obſidentur 720
chriſtianorũ grauis in Syria cædes 865
chriſtianorum inepta & curioſa diſceptatio 729
chriſtianorum in Syria ſeditiones & duces 716. 788
chriſtianorum nomen vbi primum cœperit 718
chriſtianorum principum deſtinatum ſcelus 720
chriſtianorum ſtrages 913
chriſtierni regis Danorum exilium 1021
chriſtodori Danorum regis peregrinatio 975
chriſtophorus violentus papa quem exitum ſecutus 657
chriſtoriographiam qs ſuo tempore deſcripſerit 443
chryſoſtomus quid ſonet 506
chryſoſtomi ep̄i vita, eruditio, aduerſitates 503
chaſæi qui vnde dicti 13
Cibi Iudaici 80
ciceronis contra Antonium ſtudia 377
ciceronis honeſtum cõſiliũ 362
ciconiarum auolatio quid Attilæ portenderit 521
ciliæ comes expellitur ac reuocatur 955
ciliæ comes obtruncatur 959
cilices vnde orti 14
cimbri cæduntur 331
cimbri Tullij facinus in Cæſarem 375
cimbricum bellũ & Cimbricarũ mulierum horribile facinus 331
cimbros fuiſſe Germanos 626
cimmerij qui 646
cincij (aliàs Quintij) audax facinus 698
cincij ſcelus 702.742
cineas legatus Romæ quid egerit 287
cinnæ mors 345.349
circe quæ fuerit 133
circũciſi dolo Sichimitę 36
circũciſio à Moyſe intermiſſa, per Ioſue executa 109
ciſalpina Gallia quæ & vnde ſic dicta 199
ciſtercienſis ordinis initia & autores 733
citheron vnde ſic dictus 49
ciuilis belli Cęſariani ſemina 361
ciuitas bonorũ & reproborũ 7
ciuitas prima quæ 6
ciuitates duæ myſticæ vnde ortæ 7
ciuitates refugij 111
Claræ virginis S. inter ſanctos relatio 820
clarimontenſis concilij acta 715
claudij victoria de Haſdrubale magna 299
claudij Cæſaris imperiũ & mors 402.404
claudij ſecundi imperium 455
cledemus Malchus quis 33
clementis Babylonij fuga 724
clementinarum liber vnde editus 876
clemens papa primus 408.431. 432. ſecundus 691. tertius 786. quartus 838.853. qntus 872. ſextus 889. ſeptimus 1021
clementis Antipapæ mors 912
cleobis felicitas 220
cleopatra quomodo perierit 383
cleopatrę auaritia 382
cleopatræ filius laniatus à marito ac fratre offertur 325
cleti papæ mors 431
cliuenſis (aliàs Cleuenſis & Cleſaniẽſis) comitat⁹ fit ducat⁹ 943
cliuenſium dux moritur 1025
cloacina dea quæ 55
clodij Capillati geſta 511
clodouei regis victoriæ ac pietas 535
clodouei regis mors 538.590
cloeliæ ꝟginis audacia virilis 233
clytẽnæſtra cuius regis vxor 124
clytemnæſtra vnde nata 46
clyties inuidia ac zelus in Leucothoen 47
Codri regis laus 62
cœleſtinus papa primus 512. ſecundus 755. tertius 783. quartus 827. quintus 865
cœleſtineñ. ordinis origo q̃ 880
cœli qui dicerentur 11
cœlus cuius dei pater 51
Colonia fit metropolitana ciuitas 606
coloniã peſtis affligit 1020.1033
colonia Henrico quinto ſe dedit 738
colonia ac Treuiri potiunt̃ Fr̃aci 524
colonię nomẽ q indiderint 524
coloniæ obſidio 751.801
colonienſe monſtrum 1021
colonieñ. puerpera q̃ternos vno partu edit 1033
colonienſis archiepiſcop⁹ in Italia obſidetur 768
colonienſium excommunicatio & abſolutio 811. comitia 997. ſeditio grauis 1005.1021
coloſſus ſolis Rhodi quãtus 305
columnæ duæ à quibus cur erectæ 3.9
columnenſes Romã inuadũt 934
cometes 716. 737. 838.1023
comithaga diripitur 1022
comitia diuerſa 1026.1033.1034
commodi imperium Romanis incommodum 439. & deiñ.
confeſſio vocalis quando Conſtantinopoli abolita 496
cononis papæ laus 573
conſpiratio contra Fridericum Barbaroſſam 764
conſtantia vrbs q̃ olim nomine dicta 844
conſtantienſes Heluetijs ſe iungere ſtudent 1009
conſtantienſis concilij initiũ & conſtitutiones 925.929
cõſtantiẽſis lacus deſcriptio 844
cõſtantij imperatoris origo, clades & victoriæ 461
cõſtantij imp. Arriani in catholicos perſecutio 476
cõſtantinus qua techna ab Ario deceptus 471
conſtantini primi imperium geſtaq́ꝫ 464
conſtãtini primi imp. baptiſm⁹, leges, donatio &c. 467
conſtantini Magni laus & humilitas 472
conſtãtini imp. impietas 610
conſtantini ſecundi imp. decreta & interitus 472
conſtantini papę geſta 595
conſtantini Græcorum imperatoris vltimi geſta 450
cõſtãtini vltimi ofo & mors 956
conſtantini tyranni cædes 509

conſtantinopolis nominatur ac reparatur 468. obſidetur 598. oppugnaẽ & excindiẽ 955.957
cõſtantinopolitana ſynodus ſexta 590
conſtantinopolitani imperij ad Gallos tranſlatio 812
conſtantis contra fratrem Conſtantinum victoria 472
conſtantis imp. mors 475
conſules ab ipſo Octauio nequiter occiſi 377
conſules Romæ quando primũ creati 229
copiarum Caroli 5. apud Argieram ſumma 1028
copiaꝝ multitudo inaudita 916
corbanę Turcæ clades 721
coriacea moneta qs imperator vſus 828
corinthi deſtructio 325
corinthij æris nobilitas 325
cornelij papæ martyrium 452
cornelij Taciti fabuloſa de Moyſe narratio 63
coronidis ſtupra 47
corphinium captum 363
cortinæ tabernaculi quales 72
coruinorum cognomen vnde acceptum 276
coruus cur nunc niger, olim albus 47
coſdron cuius regis filius 13
coſroes crucem dñicã aufert 578
cotarellorum ſcelera & extinctio 782
Craniũ Cunimũdi regis fit miſerabiliter patera 564
cranij regis cõtra patrem conurationis & cædes 563
craſſus à quo cęſus 339
craſſi auara impietas & ingenium 338
craſtini cuiuſdam virtus 367
cremæ deſcriptio, obſeſſio, dirutio 764
cremẽſiũ horribile facinus 764
cremonę deletio 575
cres rex cuius filius 35
creſcentij tyrannis 675
creta vnde dicta 35
criſi & Oenomai Gallorum facinus inſigne 335
crocodilos qui fluuij ſolum producant 15
crœſi hiſtoria 220
crœſi oraculum, pugna, captio, liberatio, interitus 221.222
crœſi apud Cãbyſem mira fortuna 225
cruciferorum ordo quõ & quando cœperit 733.810
cruciferoꝝ q̃druplex ordo 734
crucifixus vbi ſit Chriſtus 7
crucifixi imaginẽ telo cõfigente Iudæo qd miri cõſecutũ 560
crucis effigiẽ veſtibus hoĩm ex pluuialib' guttis impſſam 479
crucis humi depictæ mirabile quid 565
crucis inuentio 468
crucis potentia etiã apud incredulos 480
crucis ſignaculum in viſceribus pecudis repertum 482
crucem dñicam à Perſis ablatã eſſe 578
crucesignati principes 786
crucesignatis pueris quid acciderit 810
crucesignatorum in Hungaria ſeditio mira 1019
cruces in veſtibus 481
crucium mira apparitio 992
Culturæ deorum autor 48
cunibert' Lõgobardoꝝ rex 590
cunina dea quæ 49.55
cuno canonicus Mogũtinus qd miri à Carolo 4. tulerit 900
cunradi imp. I. geſta 659
cunradi 2. imp. electio, coronatio, geſta, mors 687.690
cunradi tertij imp. electio & interitus 750.758
cunradi imp. 3. geſta in Syria & facinora 756.757
cunradi 4. imp. geſta 832
cunradi Kauffi audax facinus ac ſupplicium 971
cunradi q fuit Henrici 4. filius, laus ac pietas 723
cunradi regis facinus 725
cuntonis Angliæ regis laudabilis vita 699
cupido cur victor ac triumphator deorum 50
cupido ex quorum adulterio natus 47
curiatiorum trium pugna & interitus 193
curij cõſulis pauptas quãta 276
currus à quo & cur primum fictus 47
curtius cur ſemet in lacum miſerit 276
Cyaraxes Medus Nininen omino delet 199
cyclopes cur ab Apolline percuſſi 47
cynocephali qui 17
cypriani epi ſtudiũ, martyrium, miſericordia 453.529
cyprijs rex e pellice natus dominatur 963
cyprus inſula quæ 14
cyprus qua occaſione in Venetoꝝ ditionem venerit 964
cyriaci papæ martyrium 447
cyrilli Antiocheni epiſcopi martyrium 461
cyrus an Babylonẽ ceperit 217
cyri mors 222
cyri Perſarum regis fortunæ ac geſta 212. & deinceps

DAci, Dai, Dani qui 646
dacorum debellatio 385
dacorum regio primaria quæ 492
dæmogorgon quis 52
dæmon à Valente cõſultus, quas pambages qd reſpõderit 491
dæmon quid ſonet 52
dæmones ſuis ſacrificijs præſentes 58
dæmonum inſidiæ 58
dagiſtei cõtra Gotthos ac Burgundos victoria 554
dagoberti teſtamentum 584
daleuia vaſtatur 1037
dalmatarum ſubactio 385
dalmatia cur Venetis ab Hungaro data 814
damaſceni Iohannis geſta & aduerſitas 499
damaſceni liber quando Latinitate donatus 754
damaſcus quorum populorum metropolis 13
damaſci obſidio, ſitus & conditio 657
damaſus papa primus 487. ſecũdus 692
damianus & Fugatius Angloꝝ apoſtoli primi 438
damiata obſidetur 778
damiatæ obſeſſio & priſtinum nomen quod 814
damiatã recipiunt Chriſtiani, & reddunt Saraceno 814.816
danae qui ſtuprata 45
danaus qs & vbi regnarit 115
dani ſeu Daci qui 618
daniel captiuatur 200
daniel ſomnium regis interpretatur 206
danielis in lacum leonum ſeruatio 219
danielis mors 220
danielis pphetia de Alexan. 273

dantis Florentini hæreſis 888
danubij originem eſſe apud Sueuos 843
danubij ſeu Iſtri oſtia & flumina quot 843
daphne fruſtra ab Apolline adamata 47
dardanus quo tempore floruerit 113.114
darianorum ſtrages 273
darius primus q̄ mire Perſaꝝ factus rex 226
darij preces ac mors 274
dathan abſorptio 95
dauidis fugę 144.145.152
dauidis in regem vnctio 142
dauidis mors 156
Decem modios argenteoꝝ quis pro pace receperit 667
decemuiratus in tyrannidē verſus 254
decemuiri quando primum creati 254
decentij Cęſaris ſuſpendium voluntarium 476
decij imperium & mors 452
decimæ Saladini quæ 786
deciorum erga patriam pietas, morte volūtaria ꝓbata 276
deiphobi mors 128.131
delboræ mors 36
delminij incenſio 385
delos quid ſonet 38
delos vnde dicta 44
delphica Sibylla quæ 118
delphinatus quomodo Francis obtigerit 894
demetrij & Ptolemæi regū conflictus 283
demetrij regis fortuna 317.319
demoſthenis oratoris excellentia quanta 278
deorum ærumnæ 50
deorum fabuloſorum myſticario qualiſcunq; 54
deorum genera quot 54
deorum in Græcia fictio quando cœperit 43
deorum mores quales 50
deoꝝ pluralitas vana 53
deos opinari plures, qd ſit 49
derceta dea quæ 25
dercyllidis aſtutia 260
deſertores exercitus Chriſtiani in Syria 720
deſpota Seruioꝝ q̄lia cū Turcis & Hūgaris egerit 945
deterij Arriani baptiſmus q̄modo fruſtratus 534
deuſdedit pontificis Roma. electio qualis 580
deus quid nominis ſit 54
Diabolꝰ viſibiliter apparens, loquitur 714
dialecticus aſtutus à ſimplici homine victus 469
dialogos Gregorij quis Græcos reddiderit 607
diana vnde genita 44
dianæ natiuitas ac ſtudia cuiuſmodi 47
dictatura apud Romanos quando primum cœpit 234
didius Iulianus arripit imperiū, & cæditur 441
didonis ætas 157
didymi Cęci Alexandrini eruditio quanta 498
dieteri (ſeu Dioteri) & Adulphi præſulum Moguntineñ diſcordia quo tādem euaſerit 965.& deinceps
dieterus (aut Dioterus) ex Moguntineñ arce fugit 967
dignæ, matrōæ Aqlegirñ cōſeruandæ caſtitatis ſuæ nimius zelus 521
dignitatum temere collatarum horridum exemplum 695
dij ex hoībus quō facti 56
dilectio proximi qualis 101
diluuium Noę q̄ diu durarit 10
diluuium particulare 38
dinæ virginis oppreſſio 36
diocletiani ex imperatore priuati, obitus ac deificatio 463
diocletiani imperatoris origo & geſta 461.& deiñ
diocletiani in depoſito imperio mira conſtantia 464
diogenes Cynicus quō Alexandrum affatus 270
dionyſiæ in patiendis tormētis ꝑ fide conſtantia 531
dionyſius quis deorum cognominatus 45
dionyſii Alexādrini eruditio & martyrium 454. ac deiñ
dionyſii papæ ſtatuta & martyrium 455.460
dionyſii S. apud Gallos templū q̄ precioſum 579
dionyſii Siculi in Italiam expeditio 261
dionyſii tyranni exilium, ociū, ſtudium 275
diſcordia, qualis dea & qd molita 46
diſputatio mira Dominicani & Franciſcani 989
diſruptio horrēda terræ ad duo milliaria 805
diſſidiū inter Philippū & Othonem impp. 795.796
diuidendi mos 30
diuinoꝝ p̄ceptoꝝ ordo 78
diuiſio terrę repromiſſionis per Moyſen 105
Dominico die nō ieiunandum, quis decreuerit 465
dominicus Hiſpanus cuius ordinis autor 810
domitiani impium 450
domunculæ Salomonis 160
dona offerenda Deo quæ 76
donatiſtarum dogmata 485
donus papa primus 589. ſecundus 672
dormientiū ſeptē, miracula 694
Dracolis fraus & mors 946
druidum deſcriptio 358
druſiana Romæ ſeditio 334
druſi in Germaniā miſſio & ſucceſſus 385
druſi Germanici triumphus de Germanis 398
Duacum qui à Francis obtinuerint Flandri 902
duces exercitus Chr̄iani in expeditione Turcica 716
ducum appellatio ſeu dignitas quando cœperit 565
dulcini hæreſis quæ 875
duodecim Franciæ pares 612
duodecim pueroꝝ mirabile exilium 531
duo electi ab Electoribus, Anglꝰ & Hiſpanus 835
duo filij ducis Saxonū furto rapti 971
dura oppidū vno anno ter obſidetur, bis dedit, ſemel duriſſime expugnat 1035.& deiñ
duregi (aliâs Turegi) etymologia & obſidio 842.896
Dynaſtia Aegyptiorum prima quando cœperit 164
dyrrachij oppugnatio 365

EBerardus Barbatꝰ ex comite fit dux 986
ebionis hæretici dogmata quæ 431
ebrietas Noę 12
Eccleſia cur tam diu perſequutiones paſſa 463
eccleſiæ calamitas in Germania quanta 740
eccleſiæ Germanicæ impignorantur 803

eccelini tyrannis 823
eclipſis ſolis 801.1013
Edeſſæ captio 754
eduardi S. regis Anglorum prophetia 694
Egnatij epiſcopi verba ignita et interitus 433
Eicingerus (ſeu Eitzingerus) in exilium agit, & agitur 959
eiectio hoīs de paradiſo, cur, q̄modo, & quando 6
Eleazari constantia 309
eleazari præclara ad mortē voluntariā hortatio 428. & deiñ
eleazari mors & ſepultura 112
electio per virgas quomodo facta 95
electores imperatoris qñ in Germania instituti 671
electra vnde ſtuprata 46
eleemoſyna ex Caroli Magni theſauris 641
elephanti maximi q 27
eleutherij papæ inſtituta & ſtudia 438
elizabeth Hungara nubit Lantgrauio 789
elizabeth S. viduæ pater, mater, maritus, q 798
elizabethæ reginæ iam pariturę mira ſtultitia 943
Emanuelis Portugali in Oceano Indico geſta 1016
emichonis Lyningi ridicula in Turcas expeditio 717
emor rex circunciditur 36
empedocles cuias 256
emptitiorum ſeruorum conditio 104. 105
Engaddi ciuitas quæ 113
enoch in paradiſum trāſlatio 8
enoch prophetia 8
enochia ciuitas quæ 6. 8
enos natiuitas 7
Epaphus vnde natus 44
ephesus quando & à quo condita 157
ephesinum concilium cōtra Neſtorium 512
ephod qualis veſtis 76
ephraim & Manaſſe benedicuntur 40
epicurus qua de re primus ſcripſerit 264
epiphaniæ feſtum quomodo celebrent Armenij 772
epiphanij & Chryſoſtomi diſcordia obitusq; 505
epiſcoporū in papam indignatio propter quid 706
epiſtola Henrici 4. cōtra filiū, & Henrici 5. cōtra patrem 730
Equi immolatio 385
equi Troiani fabula 131
equitatuum Germanici & Italici differentia 617
Eraſmus Roterod. vbi & quando mortuus 1024
erdfurdenſium ſeditio 1004
eremitani ordinis origo & approbatio 811
erichthonius quàm mōſtroſe natus 47
eruli (ſeu Heruli) in Italia delentur 533
erulo℞ ſtrages 559
erythræa Sibylla quæ 117
Eſaiæ (ſeu Iſaiæ) mors q̄ acerba & horrida 191
eſaiæ prophetæ ætas 182
eſau & Iacob colloquium 36
eſau & Iacob diuitiæ 38
eſau & Iacob natiuitas ac ſtudium 34
eſdræ prophetæ eruditio quanta 250
eſurientis fœminæ tetrum facinus 426
Etij (aliâs Herij) patricij victorię inſignes 512
etij de Attila victoria 520
etij immerita mors 522
Eua cur ſic dicta 6
eua qui creata 5
eua vbi ſepulta 7
euæ & Adæ pœnitentia 7
euariſti papę mors 433
euchariſtia Chri vendita & indigne tractata 1007. 1008
Eudoxiæ in Chryſoſtomum furor 503
euergetis ſcelus inauditum 325
eugenij epiſcopi cū qngentis catholicis exilium miſe℞ 531
eugenij grammatici contra imperatores tyrannis 501
eugenius papa prim⁹ 586. ſecundus 645. tertius 755. q̄rt⁹ 934
euilmerodachis regnum, pietas ac impietas 207
euni cuiuſdam ſerui mirū & inſigne facinus 328
euphrates & Vincēti⁹ epi catholici, qd inſoliti ab Arrianis paſſi 474
euripidem à canibus eſſe dilaceratum 256
europa cuius filia, & vnde cōſtuprata 45
europa regio vnde dicta 45
euryſtheus quis, et quomodo natus 45
euſebius eþus Vercellenſis q̄ nequiter ab Arrianis occiſus 479
euſebij papæ inſtitutum ac martyrium 462
eutychetis hæreſis 522
eutychiani papæ ſtatuta & martyrium 460
eutychij error de reſurrectione quis 566
Exarchorum in Italia origo vnde 565
excæcatio Syro℞ mira 173
exitus Iſrael de Aegypto 66
expiationis aqua 90
exploratores Ioſue 108
exploratorum nuncia 93
Ezechiæ regis pietas 187
ezechiæ vita prolongatur 189
ezechielis prophetia, mors, miracula 208
Fabiani papæ electio mirabilis, eiusq; ſtatuta 450
fabij Maximi mora 296
fabricij conſtantia 287
fabula de Henrici 3. ortu, & tñ à magnis hiſtoric. deſcripta 689
fabula moralis de vētre & membris 239
falſi teſtimonij pœna 103
famelicæ matris in filiū ſcel⁹ 426
fames ingens 39. 40. 174. 240. 423. 532. 544. 720. 994.
faramundus Franco℞ rex 484
fatua dea quæ 49
faula ſcortum ac dea 55
faunus quid inſtituerit 49
Febris dea quæ 55
felix dicendus quis 110
felix papa primus 460. ſecūdus 477. 478. tertius 526. quartus 540. quintus 940. 951.
feliciani latronis audacia quē finem aſſecuta 894. 895
ferdinandus Caroli V. frater, fit Cæſar 1022
feroras veneno perit 396
ferracuti gigantis mors 616
ferraria ars cuius inuentum 9
ferrarienſis concilij acta ſub Eugenio q̄rto 940
feſtum corporis Chriſti quādo & vnde inſtitutum 838
Fictio poeta℞ de creatiōe hoīs, qd veri habeat 5
fidenates à Tullo victi 194
filia impatoris à Gotthis capta, & Gottho nupta 508

filij contumacis pœna 102
filij Dei hominum filias ducentes, qui 9.10
filij Ioſeph ex Aſenech 39
filiorum regioeum apud Turcas occidendoꝝ mos 947
.fimbriæ mors 341
fiſtulę argeoteæ acceptio qd miri Hēeico 3. imp. intulerit 695
Flagellantium ſecta 891
flamini⁹ ab Annibale cæſus 296
flandeia qñ comitatus facta 612
flandriã Burgũdus recipit 907
flãdrorum comes fit imperator Conſtantinop. 812
flandeorum victoria 689
fletus Xerxis 247
flora ſcortũ, cur & q̃lis dea 49.55
floralia quid 55
florentiooꝝ cum põtifice Rom. fœdus 912
floriani imperium quale 459
florini hæretica dogmata q̃ 438
floruiſſe arbores in hyeme 782
fluuiolorũ duoꝝ io Sueuia miri quiddam 843
Fœdus Iacob & Laban 36
fœminæ papæ hiſtoria 649
fœni Græci vſus 415
fons in ſanguinem verſus 687
footes calidi vbi 846
fontes & putei per Iudęos veneno infecti 894
formoſus qd in & ante papatũ ſuũ geſſeeit 655. & deiñ
fornax dea 55
fornicatio populi Iſeael 98
fortunæ muliebris ædes q̃ occaſione facta 246
forum vnde dictum 38
Francfordeñ nundioę cõfirmantur 895
ſrancfordienſe concilium 618
franciæ diuiſio 561
francigenæ qui 486
franciſcus Baroncellus dñat Romæ & cæditur 896
franciſcus Francoꝝ rex coronatur & capitur 1019.1021
franciſcus Petrarcha fit laureatus poeta 889
franciſcus Sickingius perit 1021
franciſci Aſſiſieñ. oedo & zelus erga fidem quantus 810
franciſci Sphorcię cum vxore illegitima dos 948
franciſci Sphorciæ fortuna 951
fraũcoſordani ad Oderam ſtudij erectio 1000
francorum appellatio Syris & Græcis quid 721.725
francorum clades 700
francorum deſidia 607. 666
feancorum geſta 578
fraocoꝝ in Galliã irruptio 514
frãcorum in Italiam irruptio, ac pollicita 546
francorum in Syriam expeditio 756.757.789
francorum inſignia 528
francorum origo & reges primi qui 484
feancorum regni diuiſio 639
francorum regum catalogus vſq; ad tempora ooſtra 486
ſrancorum regum genealogiæ tres 485
francorum regum mutatio 674
francos Galliæ, à Franconibus Germaniæ dictos eſſe 628
ſrancus Hectoris filius 134
ſeancus Marſorum dux vnde cęſus 335
francus quid ſonet 484
fratri ducẽda mortui fratris cõiunx 104
ſratricelloꝝ hæreſis 873
frateicida primus 6
ſratricidiũ quomodo frater vindicaeit 344
fratrum atrox pugna 647
ſratrum 7. Machabæicoꝝ crudelis mors 310
friburgenſiũ vaeia fortuna 901
fridãcus medicus q̃ indigne obierit 895
ſriderici I. imp. cognoĩe Barbaroſſæ, laus 759
friderici I. clades 775
friderici Barbaroſſæ in Syriã expeditio & mors 788
friderici II. Imp. coronatio, peofeſſio, deprauatio 808.809.815
ſriderici II. imp. in Germaniam euocatio & aduentus 807.808
ſriderici ſecũdi abrogatio & interitus 829.830
ſriderici III. imp. coronatio & nuptiæ 953
friderici 3. imp. obitus 983
ſridericus III. quot vno die milites crearit 953
friſia cur inundata 820
ſriſia Nortmannis data 654
friſiæ diluuium 820
ſriſii quem imperatorẽ quomodo occiderint 835
fructus terræ promiſſionis quantus 93
frugum inuentrix 38
frumentius quoꝝ apl's 470
frumentum inſtar pluuię de cælo cecidiſſe 594
Fugatius & Damianus Angloꝝ apoſtoli peimi 438
fulcõis Hieroſolymoꝝ regis ſucceſſus 751
fulconis regis miſera & fortuita mors 752
fulminum ratiõem quis primũ depeæhenderit 43
fuluij caſus 299
funda cuius vxor 13
fueti pœna 103
furtum quibus gentibus maximum peccatum 18
futinus cuiuſmodi deus 49

GAbaonitaꝝ calliditas 110
gabij q̃ neqter capti 214
gabeielem ſibi loqui qs nebulo finxerit 582
galatæ qui 14
galbæ impium ac mors 409
galeatij (aliàs Galeacij) ĩ Italia dominatus 910
galerij Cæſaris clades & cõtemptio 461
galieni (aliàs vel Gallieni, vel Galeoi, vel Galeani, vel Galeeij) ĩpietas, luxuria, dcſidia, ſtultitia quanta 454.455
galliæ deſcriptio 353
galli Cæſaeis geſta 476
galli Ptolemæum Aegyptiũ occidunt 291
galli qbus literis vſi 359
gallinas domeſticas prodigioſe ſylueſtres fieri 714
galloꝝ cædes 294
galloꝝ deſcriptio 358
galloꝝ in Aegypto geſta 814
galloꝝ in Italiã irruptio q̃ crudelis 263
galloꝝ laus 411
galloꝝ pfidia 291
gallorum prima in Italiam irruptio 199
gamalæ excidiom 417
gambriuius quid ſonet 22.620
gannodurum vrbs quæ 844
ganymedis venuſtas 116
ganymediã q̃ ſtupeũ illatũ 50
gaſtaldus & Salagaſt⁹ quales doctores 484
Gebhardi abbatis & poſt epi mirum quid 728
gedeonis pugna 117
gelaſii papę I. ſtatuta 528
gelaſii 2. papæ captiuitas ac libe

ratio 741. 742
geldriæ comitatus per Othonē imp. deuaſtatur 809
geldeiæ dux vxoeem ducit Lunabuegeñ 1020
geldeenſium dux peo Flandeis apud Tornaeum cæſus 975
geldrenſium eebellio 1000
geldeoeum in Hollandiam irruptio 1019
gemelli duo mirabiles 561
gemitus Cæſaris apud Alexādei ſtatuam 351
genealogia deoeum 33
geneeationum in hoc volumine eatio 3. 4
genioeum de vi, cōmentū 380
genitalia cui deo per quē & cur abſciſſa 51. 53
genſericus Africā inuadit 514
genſeeici in Italiam ex Afeica ieruptio 522
gentes e Scythis oetæ quæ 18
gentium vaeiarū ingens in Geemaniam confluxus 902
genuæ prodigiū & dieeptio 663
genuenſiū crudelis in Cheiſtianos auaritia 945
gepidæ Hunnos vincunt 525
gerardi S. epī Hūgarorū cū aliis martyrium 693
germania ab Hūnis inuadit 520
geemanica in Syeiam expeditio prima 716
germanicæ cōtra Turcam expeditionis infelicitas 717
germanicarum aliquot nationū eatalogus 623. 624
germanici eegni initium 22
germanieorum epiſcoporū ſchiſma 800
germanieorum peincipum adhortatio 630
germaniæ inteſtina lues 340
germaniæ laus, & eius nominis oeigo 620
germaniæ latitudo & fertilitas & metalla 622
germaniæ eegnum quis imperatorum eeſtituerit 433
geemaniæ eegum ſeries 22
germaniæ vaſtatio 511
geemani, an ſint Gallorum germani 621
germani peincipes crucesignati qui 811
geemani victi 355. 388
geemani vnde & cur ſic dicti putentue 435
germanis imperiū Romanū traditur 619. 624
germanis nō ees, ſed verba olim defuiſſe 625
germanoromani impatoees qd eccleſiæ præſtiterint 630
geemanorum deſceiptio 359
germanorum turpiſſimę ab Huſſitis fugæ 932. 933
geemanorum hęredes, ædificia, habitus, ſaeea &c. 632
germanorum oeigo & nobilitas 2. 14
germanornm potentia 411
germanorum veterū moees, educatio, matrimonia 631
geemanorū victoeię 627
geryon tergeminus 17
geta imprī conſors à quo ꝗ neqter oceiſus 443
getuli q olim & vnde ſic appellati 15
Gibelinorum ſeditioſum vocabulum vnde & vbi oetū 750
giezi auaeitia ac lepra 173
giezitarum moebus 173
gigantes qui 9. 10
gilbeeti magi & poſtea archiepī & papæ fortuna 674
gildonis tyeanni mors 506
giſcalæ exeidium 417
Glaeiei in æſtate mirū 727
glaeiei moles quanta in medio æſtatis pluueeit 727
gladiatorius ludus quādo & vnde Romæ prohibitus 506
gladiorū duorum vſus qbus myſtiee competat 711. 712
glaucus à quo medico eeſuſcitatus 47
glycerius Cæſar 525
Gnoſtici hæretici q 435
Godeſcali presbyteei expeditio quē finem ſortita 717
godeſcalis hæreſis 652
godoliæ mors 204
goliath vnde oceiſus 143
gomee quarū gentium autor 13
gomeritæ q 14
gonſo dux Sueuorū qd S. Columbano fecerit 850
goediani Cęſaeis impeeium quale 450
gordianorum impp. finis ꝗ miſerabilis 449
gorgiæ cū Machabæis geſta 311
goegones appellatæ quæ 45
gorgos qd ſonet 52
gotfredi Bilionij expeditio ī Syriam qualis 717
gotfredi Bilionij facinus præclarum 728
gotfeedi Bilionij ſucceſſus et interitus 724
gotfredus Bilionius fit rex Hieroſolymorū 723
gotthi p quē ex Italia pulſi 554
gotthi vnde prognati 14.
gotthorū in Hiſpania degētium reges 555
gotthorum in Rom. prouincias irruptio 470
gotthorū memoeabilis cædes & captiuitas 508
gotthorum oeigo, victorię & ceđes 455
Geacchi conatus & mors 329
græcæ eeeleſiæ & Romanę vnio fit 940
græcia maior quæ 261
geæcoia quid 846
geanata Saracenis adimit 982
geatiæ vnde natæ & quot 46
grauidæ cuiuſdā eeginæ viduatæ ſtultitia mira 943
gregarij milites apud Venlonē cæduntue 1020
geeges Laban & Iacob 36
gregorij Nazianzeni excellētia quanta 498
gregorij Neocæſarieñ epī mieabile factum 455
gregoeij 7. pa. exiliū, mors, laus & vitupeeium 709. 710
gregorij 12. papæ ſpontanea abdicatio 927
gregoeio 2, quid debeant Germani 599
gregoeius papa primus 568. ſecundus 596. tertius 600. ꝗrtus 646. qntus 675. ſext⁹ 692. ſeptimus 701. octauus 786. nonus 817. deeimus 854. vndeeimus 902. duodecimus 919
gryphi regis eapaeitas 926
Gualfagi ealamitas 766
guardecaſtelleñ cōcilij acta 732
guelfones Bauaeiā oecupāt 679
guelfonum in Sueuia origo 685
guelforum & Gibelinorum diſſidia 826. 881
guelforum factioſum nomē vbi & vnde oetum 750
guiberti antipapæ mors 725
guido vltimus eegum Hieroſolymorum 789
guilielmi imp. cædes 835
guilielmitæ in Gallia q dicti 711
guilielmitarū oedo 797
guilielm⁹ Hollādus fit Cæſae, & ꝗ miſere inteeierit 829. 835

guntherus fit Cæſar ac moritur 895
gutula fluuius quis 842
Gygis hiſtoria, regnum ac fortuna 190.195

HAbiritani epi ſenis miſeria inaudita 529
hæreſis quędam, Deũ eſſe corporalem aſſerens 506
hæreſis quædam in Gallia, ſed cito extincta 689
hæreticorum inualeſcunt turbæ 438
hæreticos non habere martyres 440
hagenoa expugnatur 808
hai vrbis excidium 110
hallæ Sueuorum commoditas quanta 846
hamilcaris (ſeu Amilcaris) legati induſtria & infortuniũ 281
hãmonis ſacerdotes qd ex cõpoſito reſponderint Alexandro 273
hannibal victus 300
hannibalis in Italiam tranſitus 295
hanno & Syphax rex à quo victi 300
hannonis ſcelus 276
harpe quid 45
haſdrubal victus 297.299
hattonis epi Moguntini ſcelus 659
Heber quid peculiare obtinuerit 15
hebræa lingua qbus ſolum ceſſerit 16
hebræorum regum catalogus 157
hebræorum victoria 69
hebraica lingua à q̃ ſic dicta 15
hector vnde occiſus 127
hecubæ de reducenda Helena conſilium 125
heduorum querela contra Germanos 554
hegouia quid 845
helcheſaitica hæreſis quàm varia ac vana 448
helena Conſtantini mater qualis mulier fuerit 463
helena Menelao redditur 131
helena vnde genita & rapta 46
helenę de ſe reducenda ſententia 125
helenæ mors, cuius mali occaſio fuerit 470
helenæ raptus 123
helenam Conſtantini matrem, Anglam fuiſſe 439
heliæ preces quàm fuerint efficaces 168
heliæ raptus 17
heliam corui cibant 167
heliodori ſpoliatoris ſacrilegi pœna 307
heliogabalus quid ſonet 443
heliogabali effœminatio 445
heliogabali imperium, ſtultitia, impudentia, impudicitia 444
heliopolis quid ſonet 12
heliſeus qui & vnde propheta factus 169
heliſei mors 177
heliſei prophetia & miracula quanta 172
helles & Phrixi fabula 119.120
helleſpontus vnde dictus 120
helueticum bellum 990
heluetij à Gallorum rege cæduntur 1019
heluetij Duregios vincunt 948
heluetiorum clades 449
heluetiorũ conſpiratiões & ſucceſſus 896, 897
heluetiorum cum Auſtrijs bellum 990
heluetiorum deditio 354
heluetiorum facinora aliquot inſignia 353
heluetiorum geſta 871
heluetiorum inter ſe propter fidem diſſidium 1022
heluetiorum limites 990
hẽrici I. imp. geſta 660. ac deĩn
henrici I. imp. mors 663
henrico I. Aucupis cognomen vnde 660
henr. 2. impatoris electio 682
henr. 2. imp. geſta 684. & deĩn
henr. 2. impa. virginitas 687
henr. 3. impatoris electio 690
henr. 3. imp. mors & mores 695
henr. 4. impator eligit antipapã, & ab eo coronat 708.709
henr. 4. imp. execratur 726
henr. 4. quæ mala eccleſię Chriſti intulerit, & quõ obierit 731
henrici 4. abſolutio ac ficta humilitas 703. 704
henr. 4. contra filium odium & epiſtola 730
henr. quarti cum Gregorio ſeptimo diſſidium 702
henr. 4. imp. execratio 706
henr. 4. imp. inertia 700
henr. 4. imp. ſepultura 738
henr. 4. imp. ſimulatio 705
henricus quintus imperij inſignia accipit 729
henr. 5. patri rebellat 727
henr. 5. captiuitas, nuptiæ, interitus 739.745
henr. 5. in Italiã acceſſus & coronatio 723.737. 738
henr. 5. qualis erga patrem rebellio 728
henri. ſexti imperatoris coronatio 788.789
henrici 6. in Siciliam expeditio 792
henrici ſexti mors 794
henricus Luxemburgus fit imperator 874
henr. 7. in Italiam expeditio & coronatio 875
henr. 7. interitus qualis 877
henrici ſuperbi ꝓſcriptio 750
henricus Turingus fit Cęſar ac moritur 829
herbaceus panis 365
herbę cuiuſdam miraculoſa virtus 454
herbipolenſis epi legatio, cõuerſio, periculum, mors 739
heracliani tyrannis & occaſus 509
heraclij imp. magia 581
heraclij quale imperium 577
herculani epi viri boni ſupplicium 552
hercules ex quo & qua adulteris natus 45
hercules qui dicti 11
herculis in Troiã expeditio 121
herculis labores 45
herculis ſeruitia 50
hercynia aut Nigra ſylua quæ 23. 845
herdonij contra Romanos facinus 253
herebertus epus Colonieñ. qd miri egerit 685
hermãnus Heſſus archieps Colonieñ. obit 1004
hermaphroditi qui 16
hermes triſmegiſtus quis 44
hermetis liber de ſeruando Paſcha 436
herodis ægritudo 384
herodis Agrippæ geſta 401
herodis fœdiſſimus morbus ac mors 395.396
herodis fortuna 383
herodis furor 387
herodis in filios odium ac geſta 392. & deĩn.
herodis regnum 379

herodis ſoboles 578
heroſtrati facinus 278
heroum filij noxæ 442
heſperides dictę quæ 43
Hieremiæ prophetia, captiuatio, liberatio, mors 199. & deincepa
hiericho capitur 109
hierichuntis reſtauratori maledicitur 110
hieroboæ idololatria 164
hierobam quō rex factua 163
hieronis cum Romania amicitia 291
hieronymi preſbyteri vita & obitua 511
hieronymi Sauonarolæ inepta prophetia, hæreſis, combuſtio 989.990
hieroſolyma capta 685
hieroſolymæ ſitua 722
hieroſolymitani excidij præſenſicia prodigia 426
hieroſolymitanoꝝ epiſcoporum catalogua 434.733
hieroſolymoꝝ inſtauratio 414
hieroſolymorum obſidio & deſcriptio 421.422
hieroſolymorum ſeditio 410
hieruſalem obſidetur & capitur 115.315
hieruſalem Chriſtiani expugnant 722
hieruſalem à quo primum condita 13
hieruſalē à Turcis premit 741
hieruſalem Saraceni dolo occupant 721
hieruſalē vñ dicta & capta 149
hieu vnctio & mors 176
hilarij papæ ſtatuta 523
hilarij Pictauiēſis epi exiliū 479
hinnitua equorum qui de induſtria prouocetur 226
hinnitu equi quia Perſarum factùs rex 226
hinsburgū obſidetur, cibatur, liberatur 1035.1036
hippocrates quàm inclytus medicua 256
hippolytua vnde in vitam reuocatus 47
hircus cur cornibus feriat, fabula 12
hiſmael (aliàs Iſmael) q dictua & quomodo 30.31
hiſmaelis ludus cū Iſaac q̄lis 32
hiſmaelitæ qui 37
hiſpani vnde orti 14
hiſpanici regni ortua 17
hiſpaniæ etymologia 17
hiſpaniæ fluuij principales, qui & quot 17
hiſpaniarum regnum quando ortum 17
hiſpanorum origo 14
hiſpanorum victoria 1020
hiſpanicorū regum catalogus vſq; ad tempora noſtra 556
Hollandiæ comitiſſa rapit 800
holofernis mors 224
holophernem Cambyſis pręfectum fuiſſe 223
homeri ætas 147
homeri quot 191
homerua quid ſignet 147
homicidarum lex 100
homicidium primū & eius punitio 6.12
homines immolare quę gentes conſuetæ 47.48.359
homines ora non habentes 16
homo cur ex paradiſo eiectꝰ 6
homo vnde dictua 5
honorici mors tyranno tali digna 532
honorici Vandalorū regia inaudita tyrannis 529.530
honorius imp. gladiatorium ludum vetuis 506
honorius papa primua 581. ſecundus 746. tertius 811. quartus 861
hor mōs cuiꝰ morte inſignis 96
horma quid ſonet 96
horas de beata virgine quis inſtituerit 715
horatij Coclitis magnanimitas quanta 232
horatiorum trium certamen ac fortuna 193
hormiſda papa 557
hoſpitalitas Germanoꝝ quantumuis ferocium, quanta 359
hoſpiti fides ſeruanda 120
hoſtia pro peccato 87
Huberti ex chorizātibus in Saxonia vnius ſcripta 685
hugo Capeth quomodo regnū Franciæ adeptus 674
hugonis Victorij eruditio & opera 747
humanæ hoſtiæ vbi immolari ſolitæ 47
humani generis diuiſio prima, triplex 12
humiliatorum ordo qs & quādo cœperit 796
hunelli qui 662
hungari baptizantur 672
hungari cęduntur à Turcis 946
hungari Germaniā vaſtant 662
hungari Italiam vaſtant 661
hungari Saracenos vincunt 671
hūgarica ſeditio poſt mortem Sigiſmundi impe. 939.940
hungaricæ reginæ ſtultitia 941
hungarici (ſeu Vngarici) regni ortua 22.683
hungaricorum regum catalogus ac mutatio 683.684
hungarorum victoria de Turcis 945
huniadis fuga & captiuitas 946.947
huniadis aduerſum Turcas victoriæ 944
huniberti Delphini religio mira 894
hunni cęduntur ac fugiunt 520
hunnorum noua in Pānoniam irruptio 604
hunnoꝝ origo & inaudita barbarica 14.491
hunnorum ſæuitia 571
hus Conſtantiam vocatur 925
huſſi deſcriptio 914
huſſi Iohannes & Hieronymus comburuntur 926
huſſitæ Germanos fugant 933
huſſitarum origo 914
huſſorum combuſtionem cur ægre tulerit Sigiſmundus 929
Hydruntis expugnatio 976
hygini papæ inſtituta 438
hymni, Gloria laua & honor, quis autor 647
hymnus quo Iſraelitæ liberati Deo gratias egerunt, quis 68
hypermeſtræ virtus 115
hyrcani pontificatus 324
hyrcani & Phaſeli cædes 379.383

IAbal quid primum inuenerit 9
Iacob benedicitur 35
iacob deſcendit ad Ioſeph in Aegyptum 40
iacob quid ſonet 35
iacob teſtamentum, prophetia, mors 40.41
iacobi apoſtoli in Hiſpaniam profectio 402
iacobinua quid egiſſe dicat 877
iacobitarum dogmata 582
iacobus frater domini occiditur 405
iacobus Hieroſolymæ epiſcopꝰ primua 399
iani templum clauſum ſeu aper-

tum,qd 190
ianus bifrons qs 15
ianus clauſus 386.430
iapheth qd ſonet 15
iared qd ſonet 8
iaſon qualis pontiſex 308
iaſonis mors 509
Iberiæ ſeu Hiſpaniæ laus & de-
ſcriptio 17
iberus cuius regni fluuius 17
iburinga hodie quæ 850
Ichabod quid ſonet 138
Idola vnde orta 48
idololatria(alibi idolatria)Iſra-
elitarum 76
idololatria prima vnde 25.26
idoloꝝ cultus vetatur 101
idumæa vnde ſic dicta 38
idumæi zelotis auxiliãtur 418
Iectan cuius filius & q̃ꝝ rex 16
ieiunandi variæ olim obſeruan-
tiæ 497
ieiunij inſtitutio 405
iepthe filiam ſuã immolare ſpõ-
det 119
ieſu Chriſti natiuitas 390
iethro Moyſi congratulatur &
conſilium dat 69
iezabelis tyrannæ interitus qua
lis 175
Ignem e ſilice quis primum in-
uenerit 43
ignis cuſtodia 83
Ildouad⁹ Gotthoꝝ rex eligitur
& cæditur 547.548
illuſtrium aliquot Scriptorũ ſe-
cula 461
Imagines ſanctorum e templis
ſublatæ 598
imago principis boni 977
immũditię Iudaicæ q̃tuplices 80
immunditiæ minores quæ 81
impator optimus qs 211
imperatorum Roma.ethnicorũ
pariter & Chriſtianoꝝ catalo
gus 391.392
imperatrix vxor Caroli V.mo-
ritur 1025
imperatricis cuiuſdam mira ſan
ctitas 687
imperatricis cuiuſdam impietas
ac libido inaudita 939
imperiales ciuitates an impigno
rari queant 901
impreſſoriæ artis inuentio cui ſe
culo, nationi, locóve acceptũ
referatur 948
Inarus eps cæcus q̃ ſalſe Iulianũ
apoſtatam increparit 480
incendium Hieruſalem 428
indiæ deſcriptio 15
indiæ regnum & laus 27
indorum diuiſio,tribus,leges 28
indorum regis ornat⁹ ac deſcri
ptio 561
indulgentiaꝝ plenariaꝝ profu
ſio vilis 912
inebriatio Noe 12
infantes Hebræorum in aquam
proijci cur iuſſi 59
infantis tyrannica caſtratio 736
infernus in quem Iacob deſcen
dere voluit,qs 37
ingaeuon ſeu Ingguon qs 14
innocentius papa primus 505.ſe
cundus 748. tertius 794. quar
tus 828. quintus 855. ſext⁹ 896.
ſeptimus 918.octauus 979
ino quem deũ clam nutrierit 45
inſidiæ filiorum Herodis in pa-
trem 393.& deiñ
inſula oppidũ q̃modo ad Flan-
dros deuenerit 902
inuaſores imperij 454
Io & Iſis quæ 38
io in vaccã cur mutata 44
ioab nequiter occidit Abner &
Amaſam 148.154
ioab occiditur 158
ioachim, Ioachin, ſeu Iechoniæ
fortunæ 200
ioæ erga Ioiadæ benemeriti fili-
um impietas 177
ioę regis Iſraelitaꝝ epiſtola 177
ioas quõ à ſæuitia Athaliæ ſerua
tus 176
iob quando & quis & cuias fue-
rit 38.59
iocelini comitis Edeſſeni ægro-
tantis clarum facinus 751
iohanna regina ſtrangulat̃ 906
iohannes Monſregius obit 978
iohãnes papa primus 539. ſecun
dus 540. tertius 560. q̃rtus 583.
quintus 592. ſextus 594. ſepti-
mus 595. fœmina 649.octauus
653.nonus 657.decimus 659.vn
decimus 663.duodecimus 669.
XIII.670.XIIII.673.XV.673.
XVI. 673. XVII. 675.XVIII.
682. XIX.682. XX. 688. XXI.
855.XXII.879.XXIII.922.927
iohannis Capiſtrani ſactum inſi
gne & interitus 958.959
iohannis Eccij tyrocinium 1017
iohannis euãgelium quãdo ſcri
ptum 432
iohannis Scoti doctrina 655
iohãnis SonderErd Anglorum
regis geſta 798
iohãnis Tẽporei miꝛę qd 753
iohannitaꝝ ordinis initia & mo
res 734
iohelis prophetia 182
ioiadæ & Iozabeth erga Ioam
pietas 176
ionas propheta cuius filius & q̃-
modo ſubmerſus 178
ionathæ Machabæi geſta & in-
teritus 316.319
ionathæ victoria 141.142
iones vnde dicti 14
ionia hodie quæ 14
ionicha ciuitas quæ 15
ionichus Noę filius ac prophe-
tha 12
ioppitarum dolus 314
ioræ regis ætas, regimeñ, ſæui-
tia,mors 171.174.175
iordanis tranſit ſiccis pedib.109
ioſaphat regis laus,pietas, humĩ
litas,mors 167.170.171.174
ioſeph adoratur à fratribus 39
ioſeph miſeretur fratrum 40
ioſeph q̃ dilectus patri 35.36
ioſeph caſtitas,captiuitas,inter-
pretatio ſomniorum 37.42
ioſephi de Chriſto Ieſu teſtimo
nium 399
ioſephi e carcere liberatio 420
ioſephi ſtratagema 415
ioſephus in puteo repitur } 416
ioſiæ pijſſimi,filij impij 199
ioſię regis laus,iuſtitia,pietas 195
ioſue laus & pugna 68
ioſue oratio ad populum 118
ioſue mors & ſepultura 112
iotapatæ vrbis obſidio & excidi
um 414.416
ioues q dicantur 18
ioue qd ſignificetur 53
iouem quæ & quomodo educa
uerint 48
ioues quot philoſophis 52
iouiniani imp.lex & obit⁹ 489
Iphigeniæ immolatio 124
Irenes impatricis ſacinora 616
irminſul quid ſonet 660
Iſaac naſcitur,offertur,moritur,
ſepelitur 32.37
iſaac pegrinatio,ſeminatio, ora
tio 34
iſaac imperator 780
iſaacij ſacrilegium 585
iſai filius minimus vngitur in re
gem 142.149
iſaias(ſeu Eſaias) pphetat & ſer-
ta ſecatur 182
iſboſeth à quibus q̃ nequiter oc-
ciſus 149

Iſis quæ à qbus dicta 44
iſrael qs primum dictus 56
iſraelitarum pugna 68
iſraelitarũ ſtrages 98.110
iſraelitarum tribus decem captiuatæ 188
iſtæuon(alibi Iſtaeuon) qs 14
iſtria regio quæ 572
iſtrum in Sueuia oriri 843
Italia quo iure imperatori ſubiaceat 763
italiæ diuiſio 645
ithaciani cur excõicati 499
Iuba rex moritur 372
iubal cuius artis repertor 9
iubilei obſeruatio 79
iubilei publicatio ac mira celebritas 868.952
iudas hiſtoricus quid cõſcripſerit 443
iudæ apoſtoli epiſtola quale qd contineat 8
iudæ Machabæi ortus & ſucceſſus 310.311
iudæ patriarchæ hiſtoria 42
iudæa in prouinciã redigit 403
iudæa quæ olim dicta 13
iudæi cuiuſdam pueri cum pueris Chriſtianis euchariſtiam ſumentis, miraculum 560
iudæi Pariſieñ. ſcelus 863
iudæi q quõ dicti 29.41
iudæi Mogũtiæ ſeipſos in domibus ſuis cremant 894
iudaici cũ Romanis belli cauſæ & ſemina 409
iudaici regni & ſacerdotij terminus 380
iudęorũ ad baptiſmum coactio, & ſcelera 600.717
iudæorum Vlyſſibonenſiũ facinora cædesq́ 1001
iudæorum blaſphemia & cõtumelia in Chriſti corpus 1008
iudæorũ cædes 309.314.415
iudæorum captiuitas Babylonica vnde ſoluta 219
iudæorum crematio 797
iudæorum cum Romanis fœdꝰ primum 316
iudæorum de veneno ſuſpectorum perſecutio, deſperatio, ſupplicia 893
iudæorum in bello Iudaico duces 414
iudęorũ in Hiſpania clades miſeriæq́ 982
iudæorũ inſtituta, & opinio de Deo 63
iudæorũ Magnopolenſiũ in corpus Chriſti ſcelus 982
iudæorum Pariſienſiũ ſcelera & expulſio 780
iudæorum rebellio 434
iudæorũ regnũ reſtituitur 332
iudæorum ſanguine templũ pollutum 418
iudæorum ſectæ 397
iudęorum ſeditio 404
iudæorum ſubactio ac diſperſio 284.412
iudicium Paridis de pulchritudine dearum 54
iudicum electio 69
iudicũ inſtitutio 104
iudith viduę facinus 223.224
iugurthæ captiuitas 330
iugurthinum bellum 329
iuliacenſis dux Aqſgrani miſere occiditur 856
iuliaceñ. ducatus vaſtatur 1035
iuliæ Pompeio nuptę mors 357
iulianus apoſtata fit Cæſar 476
iuliani apoſtatæ ethnica oblatio & ara 481
iuliani apoſtatæ mors q̃ miranda 482
iuliani impiũ, ſtudia, inſtituta, ſęuitia 479. ac deinceps
iulij papæ I. ſtatura 471
iulij II. papæ bella, res geſtæ, interitus 996.1005.1013
iuno cuius ſoror & cõiunx 44
iunone qd innuatur 53
iunones quæ dictæ 11
iupiter à qbus dijs cõtẽptus 54
iupiter q deus haberi cœpit 35
iupiter quid ſonet 33
iupiter quomodo & cur clã nutritus 44
iuramẽtum Italicum imperatori reddi ſolitum 738
iuramenti horridi Saracenis pręſtiti à Chr̃iano, forma 964
iurationis vanæ ꝓhibitio 102
iuſtini imp. patria, humilitas, induſtria 537
ioſtini II. imp. improbitas ac inſania 561
iuſtini philoſophi martyriũ inſigne 435
iuſtiniani imper. religio ac pietas 540
iuſtiniani perfidia & reſipiſcentia 593.595
iuuauia & Iuuarus qd 677
iuuentus dea q̃ 54

KAles (alibi Caleſiũ) quãdo & q̃modo venerit ad Anglos 892
Knipperdolling & Krechting quõ & cur Monaſterij ex cella turri ſuſpenſi 1024
Kundegundis impatricis virginitas miraculo oſtenſa 687
Kũdegundis falſo accuſata, q̃ rigide ſuã innocentiam demonſtrarit 687
Kundegundis oſſa de terra leuata, honorantur 799
Kytim quid 2.3

LAban filiæ quõ nuptum traditæ 35
labſeni crudelitas 366
labij ænei deſcriptio 75
labium in tabernaculo q̃le 72
labores quorum rex 165
lactantij laus & error 470
lama Lõbardice qd ſonet 559
lamech malitia & filij q̊t 8.9
lamiſſonis hiſtoria mira, & qd lamiſſo ſonet 559
lampedo quarũ regina 18
lanceę Chriſti mira inuẽtio 720
landus papa qs 659
laoſthenes quorum rex 165
lara, Larunda, Lares, deæ & dij qui 49.55
lateranenſe cõciliũ nongentorũ patrum 744
laterani concilij cõtra Piſanum conuocatio 1010
lateranũ ſacrilege ſpoliat 583
latibula deorum 50
latini ex Græcia pulſi 780
latona vnde compreſſa 44
latrocinia Germani quõ fine infamia exerceant 634
laurentij S. martyrium 455
laurentorũ regũ origo 116
Leæna meretrix qui ꝑ dea Athenis habita 55
leda vnde ſtuprata 46
leges Aegyptiæ 21
legio ciuitas Hiſpaniæ vnde ſic dicta 555
legis in lapidem inſcriptio 106
leodienſis ep̃s trucidatur 978
leodienſes qd à Carolo Burgundo perpeſſi 470. ac deiñ
leo imperator primus quę geſſerit 523
leo II. imperator 525
leo papa primus 517. ſecundus 591. tertius 619. quartꝰ 648. quintus 657. ſextus 663. ſeptimus 664. octauꝰ 670. nonus 692. decimus 1013
leonidæ pugna mira cõtra Per

ſas 247
leonina vrbs quæ 649
leonoræ imperatricis deſcriptio 955
lepidi ciuile bellum 346
lepidi triumuiri exilium 381
lepræ curatio & diſcretio 81
leproſi factioſe cōſpirantes, fontes inficiunt 894
leucothoe vnde compreſſa & viua ſepulta 47
leuitæ ſeu miniſtri tabernaculi q̃ varij 82
leuitarum miniſteria 85
leuitarum numerus & officia quæ 91. 99
leuitarum vrbes 100
Liæ lippitudo 35
libamen quid 87
libanij ſophiſtæ in Chriſtianos ſcomma quomodo retuſum 482
liber qs Deus dictus 45
libera aut vita aut mors 216
liberi patris ſcelera 50
liberij in Arrianiſmū caſus 478
liberij papæ & Conſtantij imp. colloquium acutum ac lectu iucundum 477
liberorum propagatio cur data 49
Libertas Italię empta 861
libidinis portentoſæ ac inauditæ facinus 444
libri legis cuſtodia 107
licinij tyranni mors 466
ligneis mœnibus vſi qui 517
limaga ſeu Limagus flumen quod 22
lindimaga fluuius quis 22
lingua prima & ante diluuium quæ 15
linguarum confuſio 16
linguarum diuiſio 15
linus in muſica quantus 114
lini pontificatus, inſtituta ac mors 408. 430
lipſienſis ſtudij origo 914
litaniæ inſtitutio 568
literæ (quas vocant) bonæ reſtituuntur 950
literarum origo ſeu exordium vnde 3.7
literarum inuentio 38
litigius cuius Dei filius 52
liuius Andronicus Romanis qd primus attulerit 305
liuij & Claudij victoria inſignis 299
Locrorū in Italia turpe votum q̃ negter tandē expeditū 275
loculi circa ſepulchrum Dauid aperti 324
locuſtarum multarum infeſtatio 650. 1026. 1034
logion cuiuſmodi ornatus ſacerdotum 76
longobardi Italiam inuadunt ac vincunt 563
longobardici regni finis 615
longobardicorum regum mos olim quis 559
longobardorum idololatria 563
longobardorum origo 559
longobardorum tyāni vno tempore triginta 566
lōgobardos fuiſſe nationē Germaniæ 629
longobardos in Italiam qs acciterit & quando 561
loth diuitiæ 30
loth ebrietas 31
lotharij imp. geſta 647. 746
lotharij regis ſcelus 650
lotharingia regio quæ 648
louanium à Roſſemio afflictatum 1035
lucæ euangelium quando ſcriptum 430
lucæ euangeliſtæ oſſa quo tranſlata 498
lucani poetæ mors 408
lucēburgeñ. aut Luxemburgeñ. ducatus vaſtatio 1035
luciferiani qui 483
lucij Anglorum regis deſiderium erga fidem Chriſti 438
lucij Anglorum regis pietas ac martyrium 439
lucius papa primus 452. ſecundus 755. 781
lucretiæ pudicitia & interitus 215
luctatio Iacob cum angelo 36
luculli ſucceſſus, ocium ac pomum 341. 342
lucumo quis vnde ſic dictus 197
luderis præfectura 543
ludouici Bauari coronatio 883
ludouici Bauari imp. de Friderico Auſtrio victoria 882
ludouici Bauari mors de cuius veneno ſuſpecta 892
ludouici Craſſi tempora 736
ludouici Franci in Syriam expeditio 756
ludouici Pij imperium & interitus 643. 647
ludouici S. Francorum regis in Argypto ſucceſſus 831
ludouici S. in Aſricā expeditio & interitus 859
ludouicus Bauarus fit imperator 878
ludouicus Hungarorum rex à Turca cæſus 1021
ludouic⁹ Pius à filijs captus 646
lugdunenſe concilium 828. 854
luna & ſol ſtant 110
lunarum duarum apparitio 733
lupa meretrix q Romanis olim Dea 55
lupi ep̄i Trecēſis miraculū cum Hunnis 520
lupoldus Auſtriæ dux ſanctis aſſcribitur 980. 1001
luſoria pila à quo primum inuenta 116
lutheranicæ in Germania factionis origo 1019
luza vrbs quę 118
Lycurgi regnum ac leges 181
lydij vnde dicti 15
lyra cuius inuentum 50
lyſanias Iupiter quis 49
lyſiæ cum Machabæis geſta 311
lyſimachi erga præceptorē pietas quæ 279

MAcedonici cum Romanis belli origo 301
macedonici regni origo & primus rex 181
macedonicum bellum III. 322
macedonum diſſenſio 282
macedonum origo, res ac fortunæ 265
macedōicorum regū catalog⁹ 289
macellariorum apud Norinbergam priuilegium 900
machabæi ſomnium ac interitus 316
machabæicorum fratrum ſeptem martyrium 310
machabæorum geſta 311. & deinceps
machæi ducis Carthaginenſis ſucceſſus 261
madianitæ qui 37
madianitarum cædes 99
magi præſagijs Alexādrum terrent 281
magna mater Deorum quę 52
magnentij tyrannis ac obitus 475. 476
magorum duorum cōtra Cambyſem callida regni inuaſio 229
magorum munera 392
magorum trium corpora deferuntur Coloniam 766

maharbalis monita 297
maharenſes q & eorū bella 655
mahumeti origo, ingenium, nequitia, audacia 582
maia à quo cōſtuprata 441
mainard' & Alſcio Boemorū tridelū cōtra Huſſitas duces 936
malaleel qd ſonet 8
malchionis epiſcopi eruditio ac ſtudium 453
maledictio malorum 106
mamiæ Saracenæ erga Chriſti fidem ſtudium 490
mammæa q̃ fidei Chrianæ ſtudioſa 445
manahenis regis Iſraelitarū geſta 179
manaimus ſophiſta 413
manaſſis regis crudelitas quanta 191
mancini infortunium 327
mandata cæremonialia & iudicialia 70
mandatorum diuinorum benignitas 106
manes hæreticus quis 460
manichæi pulſi 538
manichæorum hæreſis vnde & quando cœperit 460
manna quid 68
mantuani concilij acta 694
manus abſciſſa cui diuinitus reſtituta 499
manus ſcribentis in pariete 217
marath 68
marathonia pugna 229
marca deficit ab Auſtrijs ad Heluetios 921
marcelli papæ ſtatuta ac martyrium 462. 471
marci euangelium 405
marcionis ſecta quàm varie diuiſa 438
marcelli victoria & interitus 297. 299
marcellini papæ negatio ac poſtea martyrium 462
marcomanicum bellum 437
marcus epus Alexandriæ primus 434
mardochæi honor 259
mardonins victus 248
mare mortuum 29. 91
margarita Auſtria deſponſatur Frāco ac repudiatur 979. 981
mariæ almæ virginis Chriſtiparę mors 402
mariæburgum in Pruſſia qd 735
mariæ Burgundæ miſeranda mors 979
mariæ Moſaicę mors 96
mariamnes cum viro ſuo ſimultates 382
mariamnes interitus 384
marianum ciuile bellum quādo ortum 343
marij aſtutia 330
marij magna de Cimbris victoria 332
marij vultu carnifex territus 344
marrhani in Portugallia cęſi & combuſti 1001
marrhani q & quādo ad fidem conuerſi 990
marrhani cęduntur 1020
mars vnde genitus 44
marſi à quo victi 334
martellus Saracenos cædit 556
marthesia quarum regina 18
martiani imperatoris in matrimonio continentia 519
martianus imperator indigne occiditur 523
martij Coriolani laus, ſeueritas, dānatio, pietas, interitus 204. 241. 242. & deinceps
martinus papa primus 588. ſecundus 654. tertius 666. quartus 858. qntus 929.
martinus ſanctus creatur Turonenſis epus 489
martis & Veneris adulterium q proditum 47
martis gladius 518
martyres ex hæreticis non fieri 440
martyrum illuſtrium aliquot catalogus 462
maſadæ obſidium 428
maſcezelis viri boni in tyrānum verſi cædes 506
maſiniſſæ regis mors 321
maſſagetarum ritus 222
maternæ pietatis ac reuerentiæ exemplum inſigne 245
materni mors ac reſuſcitatio 405
mathathiæ (alibi Matthathię) erga Dei legem zelus 310
mathuſalē ætas lōgiſſima omnium 9
matres comedunt filios 173
matrimonium qbus ſeruitus 18
matrimonium ſacerdotū defendit Paphnutius 469
matronarum Ro. libido ac turpitudo 277
matthiæ Huniadis mira fortuna 962
mauricij martyris egregij ac martyrum ducis, martyriū 461
mauſolæum quid 278
maxentij imp. tyrannis, libido, fata 464. & deinceps
maximiani deponentis imperium, inconſtantia 464
maximiani Herculei imperium ac geſta 461
maximi tyrannis laudata ac repræhenſa 495
maximiliani expeditiones 1000
maximilianus fit rex Romanorum & capitur 980. 981
maximilianus fit Burgundiæ dux 945
maximini caliga quid 448
maximini imperium quàm fuerit ſæuum 448
maximini rabies ac interit' 449
maximini tyranni ficta in Chriſtianos lenitas 465
Mechtildis comitiſſa qd eccleſię Ro. legauerit 738
medardi ac Childaledi ſanctorum miri quiddam 561
medi vnde nominati 14
medici cuiuſdam fraus 287
medicorum in Aegypto lex 21
mediolanenſis belli ex parte regis Gallorum origo 991
mediolanenſium obſidio ac deditio 762
mediolani defectio 769
mediolani inſtauratio 774
mediolanum ararum ac ſale ſeminatum 766
mediolanū ſuperatur 824. 1021
medorum regnum quādo & in quo cœperit 180
melchiſedech quis 13. 14. 30
melciadis papæ ſtatuta ac martyrium 465
meliſſæ quæ cur dictæ 48
meliſſeus cuius rei autor 48
melodias e ſonitu aquarum qs primum depræhenderit 9
memnon à quo occiſus 129
memoria quot filias habuerit ex Ioue 46
memphios vrbis amplitudo 20
memphis quādo condita 38
menalippe quarum regina 19
menādri hæreſis 434
menādri poetæ tempus 289
menas quorum rex primus 19
mēdicātium ordines impugnātur ac defenſantur 835. 836
menelai nauigatio 132
menelai pontificis mors 314
menelaus ſauciatur 128

menelaus qualis põtifex 308
mens deus quis 55
menſa in tabernaculo quę 72.73
mercatoꝝ Deus quis 44
mercurij cuiuſdam Itali mira apud Gallos fama 995
mercurij fraudes 50
mercurij quot 43.44
mercurius vnde natus 44
merlini ꝑdigioſa ex incubo conceptio 516
meſſalianorum hæreſis 489
meſraim quorum origo 13
metamorphoſes deorum 50
metaſthenis de ſcribendis hiſtorijs iudicium 8
metelli cum Iugurtha cuiuſmodi expeditiones 330
metelli Numidici exilium 333
metempſychoſis ridicula quædam exempla 56.57
methodius quorum apoſtolus, & vbi martyrizatus 470
metij Suffetij proditio 194
Micheæ prophetia & ætas 182
milonis Anglerij cædes 616
minerua qui nata 44
minerua vnde nata 47
mineruæ quot 38
minithia quid cum Alexandro Magno fecerit 19
minius fluuius 17
minoritani ordinis inſtitutio & origo 810
minoribus ſepulchri dominici cuſtodia traditur 904
minos vnde natus 45
minotheæ reginæ quàm rara libido ac impudentia 279
miracula aliquot pręclara 560
miracula deoꝝ qualia 57.58
miracula in Arrianos 534
miracula mira 186
miraculum equi ſtantis 563
miraculum horribile 733
miraculum in feſto Pentecoſtes Moguntiæ factum 695
miraculum ingens citati ad iudicium Dei 558
miraculum mirabile apud Conſtantinopolim 516
miri quiddam 989
miri quiddam Conſtantinopoli factum 617
miri quiddam de genijs 380
miri quiddam de ſatana ex ſtatua loquente 455
mirum prælium 916
mirum quid 773
mirum quid de commota atena 854
mithridatis geſta 339.& deiñ.
mithridaticum bellum 339
Moabitæ vnde geniti 31
moabitarum priuilegium 96
mogũtiacus pons exuritur 638
moguntina ſynodus 693
moguntinæ ciuitatis miſerrima oppreſſio 967
moguntinenſis eꝑi perfidia 665
moguntini affliguntur 743
moguntini capiunt Henricum quintum 739
monarchia Aſſyriorum 25
monarchia penes quem ſit 888
monarchia quarta quãdo & in quo cœperit 384
monarchiæ Alexandricæ diuiſio varia 282
monſterienſium rex ſuſpenditur 1020
monaſterium Vueſtphaliæ occupatur & obſidetur 1023
monaſterij expugnatio 1024
moneta coriaria 828
monialium inſtitutio prima 810
monicæ pro filio Auguſtino cõuertendo zelus 500
monóculi monſtroſi 16
monotheletarum hæreſis 582
monſtroſorum genera multa 16
monſtrũ 503.988.1021.1028.1034
montani hæreſis quæ 440
montis mugitus ac diſciſſio 560
montiouij ſeu Montigaudij expugnatio 1037
mori bene, præſtare quàm male viuere 429
mortuum mare quod 29.31
mortuus per Heliſeum ſuſcitatus 173
moſiri obſidio 1021
mos, Aegyptijs quid 61
moſis eremitæ erga fidem catholicam zelus 490
mottenſiũ Iudæoꝝ ſcelus 973
moyſes quãdo natus & quomodo expoſitus 61
moyſes quid ſonet 61
moyſi ad Ioſue hortatio 107
moyſi geſta, ſtudium ac fuga 62.ac deinceps
moyſi inuentum, falſo Pythagoræ aſſcriptum 9
moyſi mors 108
moyſi vxor & filij 69
Mucę regis Saracenorum victoria contra Hiſpanos 556
mulæ partus 228
mulieris cuiuſdam pia conſtantia & inaudita 490
mulieꝝ (ſi dijs placet) ſenatum qs impatoꝝ inſtituerit 444
mulieris papatum adeptæ hiſtoria 649
mulus humana voce locut⁹ 605
mundilas dux 545
mundus dux occiſus, quid ridiculi præbuerit 542
munera ad tabernaculum oblata 85
murorum ligneorum vſus 517
murta ꝑ Burgundum Carolum obſeſſa 975
murziphli quale imperium 812
muſæ cuius filiæ 46
muſęus vates 118
muſca quem interfecerit Rom. pontificem 764.765
muſica cuius inuentum 9
muſicę vilitas 21
muta dea quæ 49.55
mutandi nominis põtificum ratio vnde 648
mutij Sceuolæ audacia inſignis 232
mutinenſis pugna inter Antonium & Brutum 377
Mycenaꝝ regum exordium 116
myſiorum ferocitas quanta 385
myſnenſes ſeu Myſnij vnde ſic dicti 60
myſteria deorum quædam 654

NAaman à lepra mũdat 173
nabarzanes cur ab Alexãdro in crucẽ actus 274
nabuchodonoſor in beſtiã quomodo verſus 207
nabuchodonoſori qui ſucceſſerint 215
nabuchodonoſoris cadauer in 300. partes à filio diuiſum 207.
nachor 24
nanceij (aliàs Nanſij & Nanſei) obſidio 974
narſes cur Lõgobardos in Italiam pellexerit 561
narſes Totilam vincit 555
narſetis de Gotthis victoria 554
narſetis excellentia & in Italia res geſtæ 545
nauij auguris mirum quid 148
nauium medio in mari exuſtio artificioſa 589
nazaræorum lex 85
Neapolis obſeſſa & capta 548
neapolitana Caroli octaui expeditio 984
nebo mõs cui⁹ morte ĩſignis 108

necchari(aliàs Neccari) inſigniora oppida quæ 846
nectanabi regis magia, fuga, adulteriũ, interit⁹ mirus 267. 268
nehemiæ prophetæ ſtudium ac geſta 251
nehelеſcol quid ſonet 93
nemroth generatio & audacia 13. 15
nemeothes ſeu Nẽbrothes, q̃t 15
nemeothi præceptor quis 13
neomeniæ oblationes 88
nepos Cæſar 525
neptunus quomodo natus & educatus 44
nerõis impium ac moees q 404
neronis mors 408
nerium Germanis quid 632
nerua aurea templi 160
neruæ imperium 432
neruij cædunt Romanos, & cæduntur 355
neſtoeij hæreſis 522
neuſtria quid 602
Nicanoris cum Machabæis geſta 311
nicanoris cum Machabęo qualis amicitia, & ei⁹ mors 315. 316
nicaulæ reginæ ad Salomonem aduentus 162
nicea obſidetur & expugnatur à Chriſtianis 718
nicea Turcis reſtituitur 729
nicea vebs in India à quo condita 280
nicenum concilium primum, q̃e epiſcoporum fuerit 468
niclashuſana factio quo autoee cœpta ac ſedata 973
nicolai cuiuſdã Romani audax mirumq́ facinus 891
nicolai Lyeani patria, eruditio, profeſſio 862
nicolai S. epiſcopi contra Arrium facinus 469
nicolaiſmus abdicatur 728
nicolaitę qui 431
nicolaus papa primus 650. ſecũdus 697. tertius 856. quartus 862. quintus 950
nicolaus Tolentinas inter ſanctos refertur 949
nicoſtratæ vaticinium 118
nigidij Figuli paradigma 376
nigea legio in Hungaria q̃d fecerit ac pertulerit 982
nigropontus hodie quæ 758
nili monſtra 573
ninas vel Ninias eex 28
niniue à quo primum cõdita 15
niniues pœnitentia 178
nini mors 26
ninus rex 24. 25
Noa & Ianus an idem ſint 111
noe bonitas, iuſtitia, ac interitus 10. 12
noe filij & cognomina 11. 14
noe generationes 2
noe irriſio per Cham, quid repererit 12
noe vnde vini vſum didicerit 12
noema cuius filia & cuius artis inuenteix 9
nomen domini quis primus inuocauerit 7
noradini Turcæ de Chriſtianis victoria 758
noeici qui 677
noeicum regio quæ 563
norinberga per Henricum quintum cue obſeſſa & capta 728
noeinbergæ inſtauratio 753
norinbeegenſium ſeditio 900
nortmannia quid ſonet, & quãdo id nomen cœperit 655
nortmanni Apulia potiunť 676
nortmanni fiunt Chr̃iani 651
nortmanni qui ſint 645
nortbeetus ordinis Pręmõſteatenſis autor 746
nouati hæreſis quæ 452
nouimagium qua re à Carolo Magno ornatum 639
nouimagenſes cur à Carolo Geldro ad Gulielmũ Cliuiũ defeceeint 1024
Nubem p̃ceſſiſſe filios Iſeael 92
numæ Pompilij regnũ, religio, hydromantia 190
numæ ſuperſtitiones & interitus 49. 192
numantiæ excidium 328
numantinum regnum 327
numeratio Iſraelitarum 99
numeriani imperium, ægrotatio, cædeſq́ 461
nuſſia à Burgundo obſeſſa 972
nuſſia capta 801
Nymbrotus quis 15

OBitus virorum aliquot maxime clarorum 522
oblatio pro ignorãtia 87
oblationes diuerſæ 87
obſeruatio ſabbati 102
obſeſſi Chriſtiani, eruptione pugnant, ac centum millia Turcaeum occidunt 721
obſtetrices mentientes an & q̃modo excuſandæ 59
obſtetrix matris, filia quæ 44
Occidẽtalium in oriẽte frequentes clades 776
occidentaliũ noua in orientem expeditio 745
occidere quomodo vetitum 102
oceanus Deorum omnium pater 52
ochoziæ regis nequitia & interitus 175
octauiæ repudium 382
octauio vrbem ingrediẽte quid miri factum 377
octauius ſenatum deſerit 377
octoginta hæreticos vno die cõbuſtos 807
oculos in humeris q habeãt 17
oculum quomodo per tẽpeſtatem Hãnibal perdiderit 296
Odaedi Butij proditio 978
odera fluuius quis 842
odium Cæſaris & Pompeij 362
odium inter papam & Imp. 761
odoacer rex Herulorũ quę geſſerit 526
odoacer Herulorum rex à Gothis cæditur 538
Oenomai Galli facinus ac mors 335
Offerendi cauſæ 86
Og regis cædes 97
oggeri Dani apud Indos geſta 643
Okami peofeſſio ac ſcripta 888
Olei fons 381
olei in tabernaculo vtendi deſcriptio 75
ollæ Vulcani cuius anima immeeſa 539
olybana quis cur dictus 18
olympiadis Alexandricæ interitus 282
olympiadum numerus quando cœperit 119
olympij Arriani exuſtio miraculoſa 534
olynthiacum bellum 266
Omniũ ſanctoꝝ feſtum à quo inſtitutum 647
omphale Herculi dominata 50
Onagri cuiuſdam aduerſum catholicos nequitia 474
oniæ pietas ac mors 307. 308
oniæ preces 337
oniæ ſacerdotis geſta 295
Operimenta tabernaculi quot & qualia 71. 72
opilij Macrini imperium ac mors 443
oppiæ Veſtalis inceſtus quomo-

do punitus 249
ops cuius filia, ſoror & vxor 43
optimus maximus, cuius dei cognomen 50
Oraculorum falſitas 58
oratio Moyſi quàm efficax 69
oratores & poetæ ſub Auguſto qui 388
orchia quando ceſſerit Flandris 902
ordo D. Iacobi in Hiſpania 556
ordo militum in Hiſpania inſtar Templariorum 879
ordo præceptorum diuinorum 78
ordo Teutonicorum quando Pruſſiam aggreſſus 820
ordo Teutonicus profligat Litonios ſeu Lituanos 904
orebitæ in Bohemia qui 932
orgetorigis Heluetij facinus ac mors 353
origenis natiuitas 440
origenis vita, laus & excellentia 447
orithya quarum regina 17
orodes ſeu Hyrodes quorum rex 339
orphanorum in Bohemia ſecta quæ & vnde 932
orpheus poeta 118
oruietum quid 858
Os aureum quis cur dictus 506
oſeæ prophetæ ætas 182
oſſa quorundam ſanctorum Conſtantinnopolim trãſlata 498
oſtrogotthi qui 456
Othocari Bohemi rebellio 855
othomanorum origo 880
othoniel quis aut qualis 113
otho Brunopolitan' dux fit rex Neapolitanus 906
othonis Brunopolitani captiuitas, ſucceſſus, exitus 908
othõis I. imperatoris electio & geſta 664. & deinceps
othonis I. imp. mors 671
othonis II. coronatio 669
othonis II. imperium, bella, fuga, interitus 672. 673
othonis III. electio 673
othonis 3. de electoribus imperij conſtitutio 675
othõis IIII. imperatoris electio cuiuſmodi 795
othonis IIII. imperatoris coronatio 796. 800
othonis 4. quale imperiũ, & eius excommunicatio 804. 806
othonis 4. fuga & obitus 809
othõis de Saracenis victoria 671
othonis Syluij imperium violẽtum & mors 409
othonem 4. imp. Philippus imperator fugat 801
Ouinius Camillus affectans imperiũ, quàm leniter & mire ab imperatore tractatus 446
ouium hœdorumque commiſſuras quis primũ intellexerit 9
Oxonienſis ſtudij origo 605
Oziæ regis zelus, pietas, lepra, mors 179. 180

PAduani ſtudij origo 828
palamedes quomodo & vnde occiſus 128
palæſtina vbi, & vnde ſic appellata 13
palatia Caroli Magni 639
palatini comitis preclara de principibus quibuſdã victoria 966
palatini comitis debellatio 999
palici vel Paliſci quales dij & vnde nati 46
palladis inuenta 38
pallantis Euandrij cadauer inuẽtum 695
pallor deus quis 55
pan quis ſeu quid ſit 52
panes 12. in tabernaculo quales 84
pannonia vnde dicta 492
pantheon olim Romæ, quid hodie ſit 577
panum offerẽdorum genera diuerſa 87
papa hoſtiam in altari frangẽs, capitur 702
papæ & imperatoris diſſidiũ 761
paparum multorum ſeditioſa creatio 725
papatus abdicatur 865
papatus e Gallia Romam transfertur 903
papatus transfert in Galliã 872
paphlagones vnde orti 14
paphnutij in concilio autoritas quanta 469
papiniani iuriſcõſulti mors 443
papyrij adoleſcentuli inſigne ſilentium 277
parcarum numerus, nomina, generatio 52
parentum honoratio 102
paridis mors 130
paridi iudicium à tribus deabus commiſſum 46
pariſij (aliàs Parrhiſij) negãt Burgundo tranſitum 968
pariſienſis ſcholæ origo & initium 618. 642
parlamenti Franciæ origo 612
parrhaſij pictoris cum Zeuſide mirum certamen 256
parthi vnde prodierint 18
parthiæ deſcriptio 293
parthorum deditio 386
parthorum reges qui 293
paſcha quando celebrandum 496
paſchæ obſeruãdi diſcordia 566
paſchalis papa primus 644. ſecundus 724. 725
paſchatis obſeruandi cõſtitutio ſynodalis 440
paſtorellorum cædes 832
patauium vnde conditum 134
patricij (ſeu patritij) vnde dicti 185
patris cadauer quis filius in trecẽtas particulas ſecuerit 207
patroclus à quo occiſus 126
pauli epiſcopi Conſtãtinopolitani hæreſis 584
paulini Treuirẽſis epiſcopi exiliũ 479
paulus apoſtolus Romã vinctus perducitur 404
paulus papa primus I. 610. ſecũdus 969. 972. tertius 1024
pauor deus quis 55
pauſaniæ proditio 249
Pazaitæ Turcæ mira clades, miſeria, captiuitas, ſeruitus 916
pazaitæ Turcæ de Chriſtianis victoria 912
Peccatorum venia militibus datur 716
pegaſus qualis equus 45
pelagij hæreſis 506
pelagius papa primus 555. ſecundus 566
pelizna fideliũ in Boemia vrbs ab Huſſitis obſidetur 936
peliznenſium ad conciliũ Baſileenſe preces 936
pentapolis regio quæ 29
pentecoſte quid ſonet 88
penteſilea regina in quo bello perierit 19
peregrinatio mira & inaudita pauperum quorundam 994
periclis munificentia & prudentia 252
periurij pœna 21
pleg, loci in Sueuia nomen, quid ſonet 844
peronæ obſidio 1024
perpennæ victoria 323
perſæ ad fidem qua occaſione conuerſi 587
perſarum magna clades 581
perſecutio Chriſtianorũ per ethnicos imperatores prima 407. ſecunda 431. tertia 433. quarta 437. quinta 442. ſexta 448. ſe-

ptima 452. octaua 453. nona 457. decima 461
piecutio Chriſtianorum tēperat. 463
piei regis ſcelus 305
piei ſeu Perſis tyrāni fortūa 312
pſeus vnde natus 45
puoacis imparoris mors 441
pufinum Octauij bellum 379
peſcennij Nigri imp. deſignati cædes 441
peſtis ſæuiſſima 568.586.721.893.
petra Deſerti, vrbs quæ 783
petreij deditio 364
petri Eremitæ expeditio q̄ 717
petri & Pauli apl'orum mors 408
petri pōtificatus, & in Italiā aduentus 403
petronellæ mors 403
petrus Eremita expeditionum in Turcas incentor 715
petrus Treceñ quā hæreſim Bo-emis intulerit 915
Phaceiæ regis geſta 179
phalech cur ſic dictus 17
phalech qd ſonet 15
pharao vltimus quis 162
pharaōes q cur ſic dicti 19.42
pharaonis ſomnium 38
phariſæorum ſupbia 394
phariſæorum tyrannis 336
pharnaces victus 369
pharſalicum pliū 366
phaſe quid ſonet 66
phaſſuris erga Hieremiam impietas 201
pherecydis philoſop. patria 199
phidiæ ſtatuarij ætas 256
philippi Auſtrij ex Flādria in Hiſpaniā nauigatio, & mors & ſepultura 1001.1002
philippi ip coronatio 794.800
philippi i Gordianū ip. ſcel' 451
philippi Macedōis geſta, bella, ſcelera 265. & deinceps
philippi Mariæ geſta 950
philippi Mariæ interitus 950
philipporum imp. ad fidem cōuerſio ac pœnitentia 452
philippus apl's qñ mortuus 430
philippus de Ouerſtein fit archieps Colonieñ 1004
philippus imp. à latrone in cubiculo trucidatur 803
philiſtęorum cædes 142
philonis Iudæi laus 409
philonis Iudæi tempora 402
philoſophorum de dns ſniæ 51.52
phocas qualis imparor 574
phrygia vnde dicta 14
phuth cuius regionis nomē 13
Picardorum in Bohemia ſcelus q̄ impudens 932
picenum vnde dictum 116
picus cuius filius 51
pius papa I. 436. ſecundus 960. tertius 996
pilati in Iudæam miſſio 398
pilati ſcelera 400
pilati mors & exilium 401
pindari mori 256
pipinus fit rex Frācorum 607
piraticum bellum 350
piſanum concilium 920
piſanorum inſigne facinus 741
piſidæ populi qui 718
piſtorū q̄rundā Romæ q̄ occultum latrocinium 496
Placillæ impatricis mira humilitas 496
placillæ mortuæ iiuria facta 497
platōis nobilitas ac mors 264
pleiades dictæ quæ 46
plinij q̄ mira & noua mors 434
plinij erga Chriſtianos mia 433
plinos q̄s gentiū dux & origo 18
pluto ſeu Plutō q & vñ nat' 44
Podamicus lacus quis 844
poderis cuiuſmodi veſtis 76
pœnorum pſidia 320
poetica qñ primum Romæ coli cœpta 305
pogebrati' fit Boemorum rex 952
pogebraci' Pragā occupat 945
pole quid ſonet 772
polonia fit tributaria 732
polonia vnde dicta 772
poloni domantur 941
polonorum victoria 1020
polycarpi ſomniū ac marty. 436
polycratis maxima felicitas q̄ in fortunio finita 226
polydor' vñ pdit' & capt' 126
pomerāi fidē Chri ſuſcipiūt 745
pompeij facinus 347
pompeij geſta 342
pompeij interitus 367
pompeij in Iudæam tranſitus et geſta 337
pompeius Magnus Alexander cur dictus 348
pons Rheni à Cæſare fact' 357
pōtis nautici iuētrix prima q̄ 27
pontiani papæ martyriū 447
pontici hæreſis quæ 438
pontificis eligēdi copiam qs im patori pſtiterit 670
pontij Samnitis facin' clarum 277
porci curſu cadens Francorum rex, interit 736
porci mōſtroſi mirę oſtentū 988
porcinæ carnis vſus qñ populo ſtatutus 457
porphyrius cur à fide Chri deſecerit 470
porſenæ p Tarqnijs contra Romanos ſtudium 232
porus Indorum rex quō ab Alexādro victus 280
Prǣda ex direptis Hieroſolymis quanta 427
pdeſtinatorum hæreſis 506
pdicatorū ordinis approbatio & origo 810
pmōſtrateñ ordinis initia q̄ 752
pmonſtrateñ ordinis inſtitutor primus quis 746
pcuræ ſub Auguſtæ q̄t fuerit 388
pragā qs muro prim' cixerit 773
prageñ ſtudiū q̄ tranſlatū 914
pragenſis ſtudij erectio 900
precum primariarum p beneficijs eccleſiaſticis vſus 863
prexaſpis in ſūmo dolore occiſi filij, vafra cum occiſore adulatio 224
priami filij q & q̄t 128
priami auxilia 125. & mors 131
priamus Francorum rex 434
primiſlai aratoris mir' euēt' 773
primogenita Deo ſacra 66
primogenitorum ius 30
primogeniturę ius 34
principia rerum quę 52
principiorum varię & hęreticę poſitiones 438
priſciliani hæreſis quæ 498
pbi imparoris electio, geſta et interitus 459
pcopij duo Huſſitarum principes cædunt cum ſuis 937
pcopij tyranni horrēdum mortis ſupplicium 488
pdigia horrida 309.328.334.374 427.479.562.576.605.645.669. 676.687.707.714.716.727.732. 735.741.752.
pdigium 214.377.574.663
pmetheus qs & q̄lis artifex 43
prompali cuiuſdam facinus & audacia 317
ppagatio liberorum cur data 49
ppiciationis feſtum 89
proſerpina vnde nata & poſt rapta 46
pteſilai mors 125
puinciarum diuiſio 388
pruſſia quō p ordinem Teutonicorum ſubacta & cōuerſa 738
Pſalmorum editio 154
pſalmos cātari in eccleſiis qñ &

vndeſtatutum 450
pſyllorum induſtria in exigendo veneno 583
Pteria quid 221
ptolemęi qui vnde vocati 20
ptolemæorum catalogus 289
ptolemæus Lagi filius 284
ptolemais vrbs quæ, & à quibus Chriſtianis obſeſſa 727
Puellarum Babylonicarum venditio talis 218
puelli cuiuſdā Angli glorioſum ac mirum duellum 690
puellæ cuiuſdam Lotharingicæ mirum quid 933
pueri Bethlemitici ab Herode necati 395
pueri cū tumefacto crure nati mirum quid 755
pueri ī ardētē fornacē miſſi 206
puerorū in Frācia mirū qd 810
pugnatores qnqꝫ cœleſtes vbi & quando viſi 313
pugnæ crudelis voluntarie morientium deſcriptio 430
pulcheriæ imperatricis mira virginitas 519
punici belli primi initium ac finis 292
punici belli 3. origo 320
punicum bellum 2. 295
pupieni Maximi q̄le īperiū 449
purificationis B. Mariæ feſtum quando inſtitutum 549
putei p Iudæos venenati 894
Pygmæi qui 16
pygmæus vtrū hō ſit nec ne 17
pyrrhus à quibus in Italiam pellectus 285
pyrrhus in Italia quæ geſſerit 286. & deinceps
pythagoras qñ vixerit 226
pythius qs & vnde dictus 43
python ſerpens à q̄ occiſus 43

QVadraginta dierū infans loquitur 580
quadratus Athenarū ep̄us quid boni fecerit 434
quadringētorum eqtum cōtra Totilam inſigne facinus 552
quantę Tartarorū copię quātas Turcarū pfligarint, mirū 916
quartadecimani qui qua de re dicti 497
quatuor precioſæ Caroli Magni tabulæ 641
quatuor temporum ieiunia à quo ſtatuta 445
quindecim anni cui ad vitā additi 189
quinquagintatres annos qs imperatorū in impio exegerit 983
quinquegentianorum tyrannis & interitus 461
quintilian⁹ rhetor quando vixerit 431
quintilij impiū & interitus 476
quintilij Vari & legionum eius internecio vbi facta 627
quintilius Varus vbi à Teutonis cæſus 386. 844
qntili' Var⁹ fratricidij iudex 395
quirinus deus quis 48
quirites q & vnde ſic dicti 186
quoties capta hieroſolyma 428

RAab meretricis benignitas in exploratores 108
raban⁹ qs ac quāt⁹ vir 647
rachel q̄ dilecta Iacob 35
rachis rex religionē īgredit 607
radagaſi Gotthorum regis tyrannici cędes 508
rages Medorū hodie quę 754
rainaldi ſtipendiarij militis fortuna mira 770
rainaldus archiepiſcopus quid Colonienſibus contulerit 766
raptus Ioui & adulteria 50
raſcia quid 944
raſcię princeps q aliàs dicat 942
rationale, q̄le ornamentū 76
rauennæ obſidio 546
rauēnæ quō Attila pepcerit 521
rauennatum clades 595
rauennenſis p̄lij fortuna 1012
rauraci populi qui 843. 844
Rebaptizandi hæretici ſint nec ne 453
rebecca cuius filia 33
rebeccæ partus 34
reblata q̄ hodie noīe vocet 718
rechabitæ qui 200
refugij vrbes quot 100
reges Aegypti 19
reges optimi q 211
reginę cuiuſdam pariturę temeritas inaudita 943
regis electio atqꝫ poteſtas 105
regni vnde orti 14
regna clariſſima quæ 23
regna quatuor, quæ 24
regni Iudaici ſciſſio 164
regnorum primorū clariſſima omniū quæ 23. 24
regulæ ſcribendarum chronicarum quæ & quot 1
regulariū (q̄s vocāt) canonicorū ordinis autor 747
regularium ordo inſtituit 733
reip. forma iuxta Strabonē 388
reip. Romanæ deſcriptio 185
religionū variarū origo 56
remeſſes rex quis 115
remonti comitis fuga 973
Rhadamāthus vnde natus 45
rheni apud Coloniā mira cōgelatio 1015
rheni vrbes nobiliſſimæ q̄ 844
rhenū Gallos à Germanis diſpeſcere 621
rhenū ex alpibus oriri 843. 844
rhetia num ſit Germaniæ particula 843. 844
rhetia quid regionis ſit 845
rhodi oppugnatio 976
rhodij vnde dicti 14
rhodos vrbs vñ cōdita & qñ 42
rhodus in Iohannitarū poteſtatem venit 880
rhodus à Turcis expugnat 1021
rhoxane Darij filia nubit Alexādro 281
Richardus Anglorū rex cur in Auſtria captus 791
richardi Angli ſcelus 700
richimer tyrannus qs 525
ridicula q̄dā deorū facta 51
riſu qs aliqñ interierit 290
Roacij Boemi facinus & ſupplicium 938
roberti Frācorū regis pietas 689
roberti Gallorum regis eruditio 674
roboę regis ſcelera & īterit⁹ 165
rochezana Bohemis qd 935
rogerij cū Emmanuele Græco imp. bellum 758
roia ſit Burgundi 968
rolandi fortiſſ. viri mors 616
roma capta 508. 522. 549. 552. 553. 588. 827. 920. 923. 1022.
roma p Neronem incenſa 404
romæ inſtauratio 535
romæ obſidio 572. 647
romæ ortus & autor 184
romæ quæ ſcelera Theodoſi⁹ repreſſerit 496
romæ ſeditio ac rebellio 821
romandiola quid 635
romanæ vrbis mœnia ſubuerſa reſtaurantur 551
romani cæduntur 331. 768
romani imp̄ij deploratio 711
romani imp̄ij diuiſio 338
romani imp̄ij potentia 411
romani papæ I. geſta 657
romani turpiter ſub iugum miſſi 277

romanorum cædes 286.334. 553. 413.
romanorum fortuna vnde fuiſſe putanda 412
romanorum ꝓpria olim religio quæ 55
romuli & Remi geſta 183
romuli & Remi ortus ac fortuna 134
romuli & Remi ſtatiuitas 181
roris cœleſtis miꝝ qd 721
roris mira vi Chr̃iani qñ & vbi confortati 721
roſa aurea dat Chr̃odoro 973
roſimundæ vltio & ſcelera 564
roſſemij in Brabantiam irruptio qualis 1034
rota vnde Moguntinæ ſedis inſigne 684
Rubigo deus ſeu dea 55
rubri maris tranſitus 67
rudolphi imp. victoriæ 856
rudolphi imp. interitus ac laudes 864
rudolphus ab Henrico 4. victus moritur 708
rudolph' Cæſar quõ elect' 854
rudolphus rex cõtra Henricum 4. electus 705
rupti imp. in Italiã ingreſſus 916
ruptus Bauarus fit impator 916
ruſſi à Græcis victi 663
ruſticanaꝝ in Hungaria factionum bella 942. 1019
ruſticorũ apud Spiram tumult' quõ ſedatus 994
ruſticoꝝ in Germania ſeditiões atrociſſimæ & cædes 1021
ruth qbus tẽporib' vixerit 137

SAbachon quoꝝ rex, & quẽ regem vicerit 189
ſabbati oblationes 88
ſabellij hæreſis 454
ſabini qñ in vrbẽ recepti 186
ſabinianus cuiuſmodi fuerit põtifex Ro. 576
ſacerdotes pariter & reges q 41
ſacerdotibus m̃rimonio interdicitur 707
ſacerdotibus præcepta q̃ 84
ſacerdotum ægyptioꝝ victus ꝓcuratio 40
ſacerdotũ contumacia aduerſus ꝓhibitionẽ m̃rimonij 707
ſacra deoꝝ qualia 47. 48
ſacri mõtis in India miꝝ 279
ſacrificandi locus 90
ſacrificioꝝ appellatio, forma, tẽpus 86. 88
ſacrificiorum lex & quotuplex vſus 85. 86
ſacrilegoꝝ quorundam apud ethnicos pœnæ 57
ſagnini Turcæ victoria 751
ſagunti oppugnatio 295
ſaladini mors & laus 792. 778
ſaladin' vincit & vincit 784. 779
ſalathiel q̃ alio noĩe dictus 207
ſale cuius vrbis autor 15
ſalem quis condiderit 13
ſalica lex vnde dicta 484
ſalicę legis autores 511
ſalis in Francia tributum cuiuſmodi 894. 904
ſalomonis mirum iudiciũ & ſapientia 158. 159
ſalomonis idololatria, nequitia, mors 163
ſalomonis in regẽ vnctio 155
ſalsburgẽſ epi martyriũ 726
ſaltationis horrendę miꝝ 685
ſamarię fames & cibatio 173. 174
ſamaritani regni finis 188
ſamnites vincũt & vincunt 277
ſamoſateni Pauli hæreſis condemnatio 455
ſamſonis natiuitas, ac fortitudo quanta 136
ſamus quis 14
ſamuelis ortus 138
ſamuelis ꝓphetæ mors & ſuſcitatio 145. 146
ſangar quot vno vomere occiderit 115
ſanguinea pluuia 650
ſanguinis fons 663. 714
ſanguis e panibus fluit 727
ſapiẽtes Græciæ ſeptem q & qñ floruerint 191
ſara q̃ pulchra 29
ſaræ ſterilitas & mors 30. 32
ſaraceni hiſpaniã iuadũt 802. 813
ſaraceni obſidẽt Romã, & Italiã inuadunt 647. 648
ſaracenoꝝ clades 598. 696
ſaracenoꝝ fuga 671
ſaracenorũ nomen quomodo ꝑ Mahumetem dilatatum 583
ſaracenos non Saræ, ſed Cethuræ filios eſſe 33
ſardanapali effœminatio ac interitus 180
ſardanapali regnũ & tẽpus 179
ſardicenſe concilium 474
ſarmatæ vnde' orti 14
ſarmataꝝ deuictio 385
ſarmatia q̃s populos cõtineat 14
ſationum deus quis 54
ſaturni gñatio & ꝓgenies 43
ſaturni ĩpietas & ſtultitia 51
ſaturni qui dicantur 11
ſaturnini hæreſis 434
ſaturnus quid ſonet 53
ſatyrus vbi quando viſus 376
ſaul Gotthos cædit, & ab eis cæditur 508
ſaulis filij quot 142
ſaulis vnctio 140. & in regẽ electio 141 & mors 147
ſaxones à Valentiniano profligati 488
ſaxones in Angliam vocati 439
ſaxones vincuntur 579
ſaxõiæ deſcriptio ac fines 660
ſaxonicum bellum 615
ſaxonum origo ac mores 660
ſaxonum rebellio 701
Scala Iacob 35
ſcęuę facinus 357. 365
ſcæuolæ de dijs ſnĩa quæ 54
ſcandia, ſeu Scãdinaria, ſeu Scanzia quid 559
ſcaphuſa fit Heluetica 994
ſceleratus vicus Romæ quis & vnde dictus 212
ſcenopegia [illegible]
ſcherra quid 846
ſchiſma duoꝝ epiſcoporũ Moguntinoꝝ 891
ſchiſma duoꝝ imperatorum in Germania 879
ſchiſma duorum paparum 705 765. 905.
ſchiſma epoꝝ in Germania 800
ſchiſma in eccleſia 702. 703
ſchiſma ꝓpter inueſtituras 739
ſchiſma trium papaꝝ 691
ſchiſmatum ſedatio 804
ſciopodes qui 16
ſcipionis Africani mors 329
ſcipionis audacia 297
ſcipionis interitus 372
ſcipionis victoria & triumphus 298. 300. 301
ſclaui vnde ꝓdierint 572
ſclauonia regio quæ 572
ſclauoꝝ de Sarace. victoria 671
ſcotorum rex occiſus 1014
ſcotorum rex moritur 1038
ſcribendi mirus quidã mos 250
ſcythæ vnde orti 14
ſcytharum regni ortus 17
ſcytharum clades 267
ſcytharum de Dario inſignis victoria 228
ſcytharum regio quanta 14
ſcythiæ deſcriptio 18
ſcythicæ gentis laus 18
ſcythopolitarum beneficia in Iu

dæos,qd ipſis profuerint 514
Sebæ coniuratio & mors 154
ſebboleth quid ſonet 119
ſeculum aureum 11
ſedechiæ Iudæi venenum 653
ſedechiæ mors 204
ſedechias quõ regnũ adept⁹ 201
ſeditio Hieroſoly. triplex 420
ſeditio Iudæorũ in Cæſarea 409
ſeditio Romæ propter æs alienum alia atq; alia 235.236
ſegor quid ſonet 31
ſelecti dñ qui 55
ſeleuci regis mors 284
ſelimus Turca fratri occiſo regnum preripit 1012
ſem gñatio ac primogenitura 13
ſemeiæ prophetia 164
ſemele vnde ſtuprata 44
ſemiramidis facinus 26.27
ſemiramidis expeditio aduerſum Indos 27.28
ſemiramidis inceſtus & mors 28
ſemiramidis iduſtria & origo 25
ſenatulus quid 444
ſenatus Romani de Flora figmẽtum 55
ſenatus vnde dictus 185
ſenecæ cõſulat⁹ & accuſatio 405
ſenecę de dijs fabuloſis ſnia 55
ſenecę mors 408
ſenenſe concilium 933
ſennacheribis regnũ,ætas,ſuperbia,interitus 188.189
ſeon occiſio 97
ſeptem caſtra in Hungaria ciuitas quæ 604
ſeptimij Seueri impiũ quale 441
ſeptuaginta interpretes quomodo tractati 290
ſepulchri dñici cuſtodia qbus à Turca permiſſa 904
ſepulchra concupiſcentiæ 92
ſepulchri dñici ordo qs,& quæ eius inſtituta 734
ſeraphin mira viſio 811
ſerapis q̃lis Aegyptiorũ deus 38
ſergius papa I.592.594. II.647.648, tertius 657. quartus 684
ſeronis Syri clades 310
ſerpens in puluerẽ redactus 97
ſerpentarius qs cur dictus 47
ſerpẽtis ænei in lignũ erectio 97
ſerpentis ſub ſpecie Eua quomodo decepta 5
ſerra lignea quis prophetarum ſectus 191
ſertorij facinora & mors ac pietas 347
ſeruij Tullij munificentia 209
ſeruij Tullij orationes ac cædes 209.210.212
ſeruile in Sicilia bellum 328
ſeruiorum princeps à Turca qd paſſus 942
ſeruitutis primæ origo quæ 12
ſeruius Tulli⁹ quõ ex captiua natus,regnũ Ro. adeptus ſit 208
ſeruorũ cõiuratio contra Romanos quàm vafre & facta & cõpreſſa 234.273
ſeſe interficere, an viri ſit 416
ſeſe occidentium pœnę 417
ſeth bonitas & inſtitutio 7
ſeth quid ſonet 7
ſeueriani hæretici qui 436
ſeuerini papæ geſta 583
ſeuerini prophetia 526
ſexti Pompeij interitus 380
Sibyllæ cuiuſmodi & quæ 115
ſibyllæ Erythrææ cõtra pluralitatem deorũ teſtimonium 49
ſibyllini libri 215
ſicambria vrbs quæ 134
ſicambri q,& vnde Frãci poſtea dicti 484
ſicambrorum deſcriptio 360
ſicilia à Saracenis vaſtatur 572
ſicilia vnde dicta 114
ſicilia vnde regni titulum conſecuta 750
ſiciliam Mauri vaſtant 646
ſichimitarum de ſtupratione Dinæ vltio 36
ſicinij mordacitas 358
ſicyoniorum regum ſeries 24
ſidon à Chriſtianis capta 424
ſigiberti adhuc infantis mir⁹ baptiſmus 580
ſigiſmundi aduerſum Huſſitas ſtudium & expeditio 932
ſigiſmundi imp. mors 939
ſigiſmundi poſtea imperatoris captiuitas 918
ſigiſmũdi p tollẽdo ſchiſmate & ſynodo cõgregãda ſtudiũ 923
ſigiſmundus ſit imperator 922
ſigiſmundus imp. Baſileam venit 937
ſigiſmundus Pragã venit,& quę ibi egerit 938
ſilenus cuius dei alumnus 44
ſiloe qualis fluuiolus 722
ſimeonis epiſcopi Hieroſolymitani mors 433
ſimiæ tertium eſſe dignitatis inter animalia locum 17
ſimon puer Tridẽtinus à Iudæis martyrizatus 973
ſimoniæ vigor 912
ſimoniaci vnde dicti 403
ſimoniaci lepra 173
ſimonidis poetę ętas ac pſia 199
ſimonis Machabæi cum filijs interitus 320
ſimonis Magi fraus 403
ſimplicij papæ inſtituta 524
ſimulachra cur primũ ficta 56
ſina mons q̃ celebris 69
ſindernuiæ obſidio 942
ſirenes quę fuerint 133
ſireni(aliàs Sereni) hęreſes q̃ 438
ſiricij papæ decreta 495
ſiſinnij papæ mors 595
ſixtus papa I. 434. ſecundus 455 tertius 516. quartus 972
Smerdi mago aures abſciſſæ, & tñ Smerdim regẽ ſimulanti 225
ſmyrna quando & vnde inſtaurata 165
Sleſia ſit regis Hungarici 968
Socialis in Italia belli origo 334
ſocrates veneno necatus 256
ſodomorum perditio 31
ſoles tres 375
ſoli & lunæ quid veteres aſſcripſerint 521
ſolis curſus ſtatio 110
ſolis eclypſis 827
ſolis retrogredientis miraculum 189
ſolonis laus & acta 62.65
ſomnium Ioſeph 37
ſomnij explicatio 206
ſomniorum interpres Ioſeph 41
ſophi Perſæ geſta quæ 995
ſophiæ cum filiabus ſuis martyribus exitus 434
ſophiæ templum q̃ inſigne 548
ſophiſtarum duorum in Hieruſalem ſeditio 395
ſophoclis tragœdi victoria ac mors 256
ſophroniæ ethnicæ & Lucretiæ ſimilitudo 464
ſorophaci vnde dicti 33
ſorores ducere quibus regibus mos 290
ſoteris papæ inſtituta 437
Spartaci Thracis memorabile facinus ac mors 335
ſpartani regni origo 191
ſpartani victi 305
ſphorciæ Ludouici fortuna 991
ſpirenſium ſeditio 1011
ſpiræ colligit exercitum Carolus quintus 1037
ſpirenſia comitia 1033
ſpiritus maligni apud Moguntiam infeſtatio 650

Statua ſalis 31
ſtephanus papa primus 453. ſecū dus 607. tertius 612. qrtus 644. qntus 655. ſextus 656. ſeptimus 663. octauus 666. nonus 696
ſtercutius, qualis deus 49.55
ſternebachenſium Iudæorū ſcelus 982
ſteſichorus qñ floruerit 199
ſtiliconis tyranni mors 508
ſtola Semiramidis cuiuſmodi 25
ſtupri pœna 103
Subſyrſadebeth rex 13
ſucceſſorum Alexandri Magni fortunæ 283
ſudoris Anglici in Germanijs ſæuitia 1022
ſueui vnde 14.22.23
ſueuiæ ſitus 842
ſueuiam, Germaniæ portionem eſſe optimam 843
ſueuica liga, & griſea liga 990
ſueuicorum ducum catalogus 850. 851
ſueuicorum iudiciorum conſuetudo quæ 848
ſueuorum ad Honorium impe. epiſtola 510
ſueuorum deſcriptio 356
ſueuorum ferocia 385
ſueuorū in Hiſpania regum catalogus 515.555
ſueuorū laudes & origo 842
ſueuorum mores, religio, nobilitas 847
ſueuorū reges in pria & in Hiſpania dominatus 849.850
ſueuorū ſacra olim qualia 48
ſuis mōſtroſi mirū prodigiū 988
ſuitenſiū limites, potentia & deſcriptio 990
ſuitenſium Duricenſiumq; graues motus 947
ſuitenſium origo 870
ſuitenſium victoriæ & clades 921. 922
ſuncaſſanus Perſa 960
ſuphne cuius filius & rex 16
ſurianorū in Antiochia obſeſſorum erga Chriſtianos obſidentes ſtudium 720
ſuſanna quō neqter accuſata ac diuinitus liberata 205
Syllæ geſta 335.344
ſyllæ mors 346
ſyloſontis mira fortuna apud Darium 227
ſyluanus tyrānus Agrippinæ occiditur 476
ſyluerij papæ exilium 542
ſylueſtri papæ I. geſta 466
ſylueſtri ſecundi papæ magia & pœnitentia 675.676
ſymmachi hæreſis ac eius in biblia verſio 442
ſymmachi papæ electio tumultuoſa ac virtus 534
ſyphax à Scipione vincitur 300
ſyracini Turcæ perfidia 777
ſyracuſanū tēplū terræmotu cadens, & q̄t hoīes oppreſſerit 714
ſyri à quo orti 13
ſyri & Aſſyrij qui 29
ſyriacorum regum poſt Alexandrum Magnum ſeries 289

TAbernaculi deſcriptio & erectio 70.71.78
tabernaculi in Silo tranſlatio 111
tabulæ decalogi fractæ, & aliæ refectæ 77
tabularum tabernaculi deſcriptio 71
taciti imperatoris laus & interitus 458
tagus cuius regni fluuius 17
talęſtris Amazonum reginæ mirum quid 279
talionis lex 102
tamerlanis Tartari de Turcis victoria 916
tancredorū in Italia ortus 676
tanais quorū rex & fluuius 18
tanaquilis reginæ Romanæ induſtria 208
tantali pœna & ſcelus 115
tantalus quis & vnde natus, & quod molitus facinus 46
tapiæ quid 1028
tarētinorū cū Romanis bellū 285
tarentū ab Hānone occupat 298
tarpeia arx vnde dicta 186
tarquinij Priſci ſtrenuitas 198
tarquinij Superbi mors 234
tarquiniorum poſt eiectionem fortunæ 230
tarquinius Priſcus quō regnum adeptus 197
tarquinius Supbus pellitur 216
targnius Supbus quō Romanorum ſeptim⁹ rex factus 212.213
tarſus à Chriſtianis obſidet ac deditur 718
tarſus à quo condita 14
tartarorū inſignis crudelitas 916
tartarorum origo 814
tatij & Romuli concordia 186
tatij mors & Romuli 187
tauricorū ſacrificia crudelia 47
taxis Hūgarorū regis ſortūa 667
Tectū tabernaculi q̄le fuerit 71
teias Gottorū rex occidit 554
teleſphori papæ inſtituta ac martyrium 435
telli felicitas 220
tempeſtas exitij prænuncia 419
templariorum deletio ac imputata ſcelera quæ 875
templariorum ordo deletus 558
templariorum ordinis initia & inſtituta quæ 735
tēpli Salomo. deſcriptio 159.160
templi ſpoliatio 425
tēplū oppugnatū & exuſtū 426
tencatherorum cædes 357
tentoria paſtoralia qs primum fecerit 9
terentij poetæ tempora 324
terminus deus quis 54.55
terra qb⁹ fuerit regū principiū 52
terræmotus ingens 516.741.817. 1006, 1022
tertulliani laus & in hæreſim lapſus 442
teſtimonij ſalſi pœna 103
tetrarchæ Iudææ 379.396
tetrici tyrannus 457
teutates Germanis quid 620
teutobocchi ducis mors 626
teutobocchus vbi cæſus 338
teutones fugant ab Huſſitis 933
teutonia regio quæ & vnde dicta 22.628
teutoni cæduntur 338
teutonici fratres gladio & cruce inſigniti 821
teutonici regni exordiū q̄d 21.22
teutonicorum in Pruſſia dominij origo 820
teutonicorum in Syriaca expeditione calamitates 726
teutonicorū ordo quomodo & quibus incremētis cœperit 738
texturæ lini & lanæ cuius inuentum 9
Thaboritæ cæduntur 937
thaboritæ in Bohemia q 932
thalmud Iudæorū quando compoſitum 510
thamar fornicatio & inceſt⁹ 42
thare 24
thebanorum victoria 260
thebeorū legio quando p Chriſto paſſa 461
thebes ciuitatis antiquitas ac potentia 20
themis dea quæ 50
themiſtij philoſophi pro Chriſtianis liber 490

themiſtoclis induſtria ac victoria, 247. 248
theodori Coriarij hæreſis 555
theodorici Gotthi anima q̃ per ducta 539
theodorici Gotthi in Italiam irruptio 532
theodorici laus, edicta, religio, ſæuitia 533. ac deinceps
theodoricus Gotthoꝝ rex 519
theodorus papa primus 583. ſecundus 657
theodoſii imper. boni res geſtæ quæ 494. ac deĩ
theodoſii Magni obit⁹, remedium contra irã, lex de iniungendis pœnis 502
theodoſi⁹ ex iniuria vxori ſuę facta irat⁹, quõ & vñ placat⁹, 497
theopolis vrbs quæ 718
theſauri inuẽtio 565. 814
theſſalus rex 38
thetis q̃lis dea & cuius vxor 46
thiemonis epĩ martyriũ 726
thomæ apl̃i apud Indos mirum quid 753
thomæ comitis Aqnatis eruditio, nobilitas, mors 862
thomas comes Aqnas mẽdicantium ordines tuetur 836
thomas archiepſ̃ Cantuarienſis martyrizatur 796
thraces vnde orti 14
thraſybuli inſigne facin⁹ ac ſtrenuitas 258
thraſybuli ſtratagema quis imitatus 214
thucydidis tempora 256
thuregum ſeu Duregũ vnde cõditum 842
thymiamatis confectio 75
Tiara quale ornamentũ 76
tiberij imp. patientia 398
tiberij in Chr̃ianos pietas, & in eoꝝ aduerſarios ſæuitia 400
tiberij 2. imp. pietas 564
tiberini regis tempora 174
tiberis ſeu Tibris fluui⁹ vnde dictus 174
tiberius imp. Chriſtum inter deos habuit 400
tigranis regnum 327
tigurini romanos cędũt 330. 331
tilæ in Geldria obſidio 1022
tilimachus quõ martyr in gladiatorio factus 506
timoleontis laus, virtus ac victoria 277
timotheus cum Machabæis quę geſſerit 311
timothei tyranni mors 313
timotheum apl̃m Anglis fidem Chr̃i p̃dicaſſe 438
titan ſeu Titanus cui⁹ filius, & q̃lis 43. 44
titi imperium 430
Tobiæ captiuitas, ætas, calamitas, pietas 188
tomyridis de Cyro victoria 222
tonoſconcoleros q̃ꝝ rex 23
totilæ regia mititas & crudelitas 500. 552
totilæ geſta 548
tormẽtorum excogitationes variæ 214
torq̃toꝝ cognomen vnde 276
Traianus vbi impiũ adept⁹ 432
tranſanimationis figmenta quędam inania 56. 57
transfigurationis feſtum quando & vnde inſtitutum 959
tranſtyla Etium de Valẽtiniano vlciſcitur. 522
trebeta Treberim ſeu Treuerim condit 28
trecas ingreſſis Hunnis qd miri acciderit 520
trecenſis concilij acta 732
treueris ſeu Treuiris vrbis conditor & ætas 28
treuiris obſidetur 1021
treuiris vrbs qua occaſiõe in manus Francoꝝ venerit 511
treuirorum contra Sueuos querela 355
tribunorum plebis origo & autoritas 240
triburienſe concilium 743
tribuum numeratio & locatio 90. 91
tridentum quando conditũ 535
tridentini cõcilij indictio & diſſolutio 1033. 1057
triginta millia equorũ aliquãdo Conſtantię tempore cõcilij fuiſſe 925
tripudiantium horribile exemplum 685
triumuiratus Octauij, Lepidi & Antonij 377
trium Miſſaꝝ in natali Chriſti inſtitutor qs 435
trogi Pompeij de Iudæis narratio qualis 41
troia Francoꝝ ad Rhenũ, nunc vulgo Xanthum 484. 485
troia q̃to mũdi anno capta 132
troiani belli tẽpus & initiũ 119
troilus vnde occiſus 129
trutuini abbatis geſta 742
tryboek inſtrumẽtum bellicum qñ repertum 806
Tubal quaꝝ gentiũ origo 14
tubaꝝ feſtum 88. 89
tubaꝝ ſonus qs qd indicet 58
tubingeñ ſtudij erectio 975. 987
tuciæ Veſtalis miꝝ facinus 323
tuiſconum ſeu Tuiſcorũ appellatio vnde 620
tuitſchen ſeu Teutſchen vnde dicti 621
tulliæ Seruiæ ſcelus 210. 212
tulli Hoſtilij geſta 192
tunica Chriſti apud Treuerim reperta 1010
tuniciũ (alibi Tunetũ) Cęſar capit 1024
tuniſiũ (aliàs Tuniciũ) à Chriſtianis Gallis occupatũ 854
turcę (ſeu Turci) irruũt in Croatiã 983. & Hungariam 1023
turcaꝝ victoria & cædes 718
turcaꝝ origo & vires 610. 685
turcia olim quæ 14. 880
turegũ (ſeu Thuregũ, ſed Latini us Duregum) qd 22
turres Antiochenæ vrbis q̃t 718
tutullina cur cæſus 57
tutinus qs deus 49
tuyſci ſeu Tuiſci qui 14
tuyſcon ſiue Tuiſcon Germanis quid 2. 20
tuyſcon nepos Noę q̃s regiões obtinuerit 18
tyrannoꝝ aliq̃t catalogus 461
tyrioꝝ origo & internecio 272
VAchæ paganiſmus 695
valens fit Cæſar 484
valẽtini pspæ tẽpora 646
valentiniani facinus inſigne 482
valentiniani imperiũ 485. 514
valentis imperium, Arrianiſm⁹, ſæuitia, mors 488. 495
valeriani imperium & miſerabilis finis 453. & deinceps
valliæ regis geſta 510
vandali Africam inuadũt 515
vandali extinguuntur 540
vandali Romã diripiunt 522
vandali vnde 14
vandalorum origo 506
vandalorum ad Honoriũ imperatorem epiſtola 510
vanitas ſacrificioꝝ gentiliũ 48
vari Quintilij cædes 386. 627
varronis de dijs ſentimentum 54
vaſa ſacrificioꝝ quæ 73
vaſa templi quis primũ reſtituerit 227
vaſconia regio quæ 510

Vbioꝝ deſcriptio 356
Vdalric⁹ dux Vuirtēbergeñ. 996
vdonis ep̄i Magdenburg. horribile exemplum 685
Venditio Ioſeph 37
venedes qui 842
veneficaꝝ inſigne facinus 255
veneti filiū impatoris vīciūt 776
veneti quō Cyprū adepti 964
venetiaꝝ origo 521
venetici 1507 belli initia 1002
venetoꝝ dux primus 596
venetoꝝ p̄clara facinora 744
venetoꝝ priuilegia 776
venetos ſuis legibus vti 636
venlonis ī Geldria obſidio 1010
venus Calua q̄,& q genita 55.43
vercingetorigis deditio 360
vergiliæ ſtellæ quæ 46
veronenſium perfidia 760
veſpaſiani imperium 409
veſpaſiano bellum Iudaicū commendatur 414
veſpaſiano impium portendi qs ſ p̄dixerit 417
veſpaſianus fit impator 420
veſphalorum ſecretū quoddā ac ſingulare iudicium 615
veſtæ quæ dictæ 11
veſtes ſacerdotales q̄les 75
veſtes Iudæoꝝ 80
vetrauionis tyrannis 475
Vibij Galli impium 452
viciſti Galilæe, Viciſti, cuius blaſphemia 482
victor papa I. 440. ſecund⁹ 694 tertius 714
victor antipapa 765
victoria mirabilis 189
victoriæ Auguſti 386
victorię martyris in patiendo victoria mira 531
victoriæ noui oppidi erectio cita & deletio 830
victoriani martyris glorioſa victoria 531
victorini nummi qui 830
vicus ſeu vrbs ligneis muris cinctus 517
viduæ oleūq multiplicatū 172
vienna p Turcā obſeſſa 1022
vigilij papæ geſta 544
vindelica vnde dicta 844
vindelici hodie q 572
vindicta cōtemnentiū ſacra 420
vini inuentor 12
vinoſiſſimus autumnus 1025
virga Moyſi 64
virgilij mors 388
virginij miſerādū parricidiū 255
viriati p̄donis geſta 324
viſigotthi q 456
viſigotthi deleti 598
vitaliani papæ geſta 587
vitellij impiū atq; mors 409
vitigis regis geſta 543
vitrum fabricabile 398
vitul⁹ fuſilis ī cinerē redact⁹ 77
vitulus biceps 1027
Vlma cuius iuris ſit 657
vlmæ obſidio 747
vlpianus reijcit ac reaſſumit 445
vlyſſes qbus technis ad bellū troianum adactus 125
vlyſſis nauigatio & mors 133
vlyſſibonenſiū contra Iudęos ſeditio grauiſſima 1001
Vndecim millia Virginū qñ & vbi cæſa 447
vnguenti ſacri deſcriptio 75
vnius arbitrio oīa regi 53
Vogelſang vbi, qbus, vnde conditum 820
vota quō exoluenda 102
votoꝝ ſoluendoꝝ ratio 88
Vr qd ſonet 29
vraias Gotth. dux 545. cędit 548
vranus qs deus 51
vrban⁹ papa I. 446. II. 714. 715. 723. terti⁹ 783. IIII. 857. V. 900. 901. ſextus 905.
vrbes refugij q̄t 100
Vſipetū in Galliā irruptio 355
vſura quō permiſſa 101
vſuræ Iudæis ademptæ 888
Vuas nouas ſtatim poſt vindemiā mire viſas 479
vulcani ars ſabrilis 47
vulcanus vnde natus 44
Vxores presbyteris quando & vnde interdictæ 706.707
vxores quō ducēdę & q̄ 104
Waldenſium errores 771.915
waldo cuius hæreſis autor 771
wenceslai Cęſaris creatio quanti Carolo 4. cōſtiterit 901
wenceslai imp. depoſitio 914
wenceslai imp. ignauia 904
wendi qui 572
weſtoſaxones 573
wiclefi doctrina damnat 925
wigebertus dux q̄lis 660
willegiſi archiep̄i hūilitas 684
winuli q ſint 559
wirtēbergeñ ducat⁹ erigit 986
wirtēbergeñ dux eijcitur & reſtituitur 1020.1024
wirtēbergeñ inſignis clades 902
wildekindi ſtratagema 1024
witikindus Saxo qs 660
XAntippi victoria 292
xanthus fluuius qs 122
xanthus q̄ꝝ rex 114
xanthū vrbs Belgaꝝ q̄ olim nomine dicta 621
Xenocratis ingeniū quale 278
xenophōtis Cyropædia 213
xenophontis excellentia 264
xerxes quō regnū adeptus 229
xerxis copiæ & fuga 246.247
xerxis fletus 247
Xyſti vel Sixti papę 4. geſta 979
ZAbulon vrbs diripitur 413
zachariæ et Elizabeth ſterilū partus 387
zacharię pa. laus 601. ſtudiū 607
zachariæ ,pphetæ mors 177
zachariæ regis mors 179
zambri ſcelus & cædes 99
zameis Nin⁹ rex q̄lis 28
zamenſiū fortuna & piculū 572
zamoskentica ſeditio q̄lis 942
zanedrim qd 306
zęringenſiū ducū ort⁹ 753
zara rex vnde victus 166
zarantzię qd 1026
Zebee rex quō interierit 118
zechius Boemus qs 772
zeliorbes quoꝝ rex 18
zeliorbis regis geſta 560
zelotarum facinora & in ciues ſæuitia 418. 420
zelpha q̄ hero ſubdita 35
zemplenſe oppidum cuius morte claꝝ 959
zeno impator 525
zenobiæ reginę miꝝ impiū 454
zenobiā qs impator vicerit 457
zenonum Cittiei & Eleatis tempora 256
zephyrini papæ inſtituta 442
zethus muſicus quantus 114
zeuſis q̄ inclytus pictor 256
Ziſchæ Huſſitæ in catholicos ſæuitia 931. & mors 933
zizimi Turcæ captiuitas & interitus 978. 984
Zopyri inſigne facinus 228
zopyri mula parit 228
zoroaſtes (recti⁹ Zoroaſtres) qd ſonet 26
zorobabel q̄ alio noīe dict⁹ 207
zorobabelis apud Darium autoritas 226
zozimi papæ ſtatuta 518
Zuiſalteñ abbas capitur 1012
zuinglij mors 1022
zunfften Teutonice qd 900
zurich ſiue Zurch quid Teutonice ſonet 842

QVI CHRONOGRAPHI SINT RECIPIENDI.

METASTHENES Perſa chronograph⁹, cui⁹ meminit Petrus Comeſtor in Scholaſtica hiſtoria ſuper Danielem, duas tradit regulas de his q̃ accipiendi ſunt, & qui reijciendi in chronographia, ita inquiens: Qui de temporibus ſcribere parãt, neceſſe eſt illos nõ ſolo auditu & opinione chronographiam ſcribere, ne cum per opiniones ſcribunt, vti Græci, cum ipſis pariter & ſe & alios decipiãt. Et paulo poſt: Neq; ẽm omẽs recipiendi ſunt q̃ de his regibus ſcribunt, ſed ſolum ſacerdotes illius regni, penes quos eſt publica & probata fides annalium ſuorum, qualis eſt Beroſus. Nam is Chaldæus omne tempus Aſſyriorũ digeſſit ex antiquorũ annalibus &c. Super his verbis Metaſthenis cõmentum ſcribens frater Iohãnes Annius Viterbiẽſis, ordinis Prædicatorũ, theologiæ profeſſor, has accipit regulas. Prima regula: Suſcipiẽdi ſunt abſq; repugnãtia omẽs, qui publica & probata fide ſcripſerunt. Et declarat ꝙ ſacerdotes olim erãt publici notarij rerum geſtarũ & temporũ, q̃ præſentes eſſent, aut ex antiquioribus copiarent, ſicut nunc inſtrumentũ publicum & probatum dicitur, quod à notario præſente publicatur & ſcribitur, aut ex antiquiore per pręſentem notariũ traducitur. Secunda regula: Geſta & annales quatuor monarchiarũ nõ poſſunt negari & reijci ab aliquo, quia ſolum publica fide notabantur, & in archiuis ſeruabãtur. Vnde & in Eſdra legimus, ꝙ controuerſiæ de reparando templo diffiniebantur ex annalibus Perſarum ſeruatis in bibliothecis. Et Etheſias Gnidius recipitur in temporibus Perſarum, quia ex annalibus publicis tranſtulit. Tertia regula: Qui ſolo auditu vel per opiniones ſcribunt priuati, hi nõ ſunt in temporibus recipiendi, niſi vbi à publica fide nõ diſſentiunt. Quales fuerunt Græci, vt hic inſinuat Metaſthenes, & Ioſephus probat cõtra Appionem, quia ſibi ipſis de temporibus diſſident, & de mendacio alterutrum accuſant, vt eſt pugna inter Herodotum & Ageſilaum, Hellanicum, Ephorum, Timæum & reliquos. Et ex his patet, ꝙ nemo de temporibus ſuſcipiendus eſt, niſi annalibus quatuor monarchiarum concordet. Et in monarchia quidem Aſſyriorum, quia publica fide ſcripſit Beroſus Chaldæus, conſequens eſt vt in temporibus eiuſdem monarchiæ ſibi detur palma. Item in *Perſarum Metaſthenes autor publicæ fidei fuit, & Etheſias Gnidius. Reijciuntur in monarchia Aſſyriorum, qui priuatas opiniones contra publicam probatamq; fidem ſcribunt, ex Græcis Herodotus, Hellanicus, Ageſilaus, & ex Latinis Iuſtinus, Gellius & Oroſius. Et in monarchia Perſarum pari ratione reijciuntur Ioſephus ex Hebræis, Clemens, Tacianus Aphricanus, & Euſebius ex Græcis, qui contra omnem publicam fidem ſcribunt Cyrum ante dediſſe licentiam Hebræis in Babylone captiuis & mortuum, quàm Babylonia Darius eius patruus potiretur. Proinde idem Euſebius, quoniam in tertia monarchia Græcorum, & in quarta Romanorum, publicam annalium fidem ſequitur, in vtraq; recipitur, ſicut & Philo Hebræus, quia nec in vno quidem menſe diſcrepat. Accedit huc ꝙ Beroſus, Babylonicus & Chaldæus (vt Ioſephus in primo de antiquitate ſignificat) fuit, hoc eſt, fuit patria Babylonicus & dignitate Chaldæus. Fuit ergo ſacerdos, notarius, & ſcriba publicus, q̃ penes ſacerdotes ſolos erat publica fides annalium, temporum, geſtorum & regum. Is Beroſus omnem Chaldaicam defloraui hiſtoriam, ſcribitq; de temporibus ante diluuium, & ad hunc modum exorditur: Ante (inquit) aquarum cladem famoſam, qua vniuerſus perijt orbis, multa præterierunt ſecula, quæ à noſtris Chaldæis fideliter fuerunt ſeruata. Scribunt illis temporibus circa Libanum fuiſſe Enos vrbem maximam Gigantum, qui vniuerſo orbi dominabantur ab occaſu ſolis ad ortum. Hi vaſtitate corporis ac robore confiſi, inuentis armis, omnes opprimebant, libidiniq; inſeruientes inuenerunt papiliones & inſtrumenta muſica & omnes delicias, manducabant homines & procurabant aborſus, in eduliumq; præparabant, & commiſcebantur matribus, filiabus, ſororibus, maſculis & brutis, & nihil erat ſceleris quod non admitterent, contemptores religionis & deorum. Tum multi prædicabant & vaticinabantur, & lapidibus excidebant de ea quæ ventura erat orbis perditione. Sed enim illi aſſueti corridebant omnia, cœleſtium illos ira atque vltione perurgente pro impietate atque ſceleribus. Vnus inter Gigantes erat, qui deorum venerantior & pruden-

Regulę tres.

Secunda.

Tertia.

Enos.

Gigantes.

Noa. dentior cunctis,reliquus ex probis erat in Syria:huic nomen erat Noa,cũ tribus filijs,
Samo,Iapeto,Chem:& vxoribus,Tytea magna,Pandora,Noela & Noegla.Is timens
Arca. quã ex aſtris futurã proſpectabat cladem,anno ſeptuageſimooctauo ante inundatio-
nem,nauim inſtar atq; coopertã fabricare cœpit.anno 78.ab inchoata naui ex impro
Diluuium. uiſo exundauit oceanus,& oĩa maria mediterranea fluminaq; ac fontes ab imo ebulli-
entes,inundarunt ſupra oẽs mõtes,accedentibus atq; impetuoſiſſime & ſupra natu-
ram e cœlo copioſiſſimis imbribus multis diebus corruentibus. Ita oẽ humanũ ge-
nus aqs ſuffocatũ,excepto Noa cũ familia ſua,quę naui erepta eſt.Nam eleuata ab aqs,
in Gordiei montis vertice quieuit, cuius adhuc dicitur aliqua pars eſſe, & hoĩes ex illa
bitumen tollere,quo maxime vtũtur ad expiationem. Ab hoc igitur anno ſalutis hu-
manæ ab aqs primordio ſumpto,noſtri maiores numeros ſcripſerũt.nos vero tædio-
ſum illorũ ſermonẽ abbreuiaturi,referemꝰ origines & tpa & reges eorũ dũtaxat regno
rũ,q̃ nũc magna habent in Aſia,in Africa,& in Europa.In Aſia celſiſſimũ Babyloni-
cum,in Africa Aegyptiũ & Libycũ. Poſtremo in Europa quatuor noſtri enumerant,
Celtiberũ,id eſt,Hiſpaniæ,Celtas,id eſt,Gallos, Kytim q̃d illæ gentes Italicũ appellãt,
&Tuyſconũ,q̃d à Rheno fluuio per Sarmatas in Pontũ finit.Addũt qdã etiã quintum,
Ionicũ.Neceſſe eſt igit nos ex p̃miſſis cõfiteri,q̃d & Chaldæi & Scythę ſcribũt,ſiccato
ab aqs orbe,nõ fuiſſe niſi dictos octo hoĩes in Armenia Saga,& ab his oẽ hoĩm ge-
Noa pater. nus in terris ſeminatũ, atq; ob id Scythas recte dicere & appellare Noam oĩm deorũ
maiorũ & minorũ patrẽ,& humani generis autorẽ,& chaos & ſemen mũdi:Tyteam ve
ro Aretiã,id eſt,terrã in quã ſemẽ chaos poſuit,ex qua tanq̃ ex terra cuncti pdierũt. p̃-
ter vero tres primores filios,Noa poſt diluuiũ gigãtes pluresq; filios genuit.Quare ad
abbreuiãdũ plurimũ cõferet,ſi oĩm poſteritates figurabimus,ab ipſo Noa ſumpto ex-
ordio.Primũ itaq; dixerũt Ogygiſan Sagã,id eſt,illuſtrẽ ſacrorũ pontificẽ Noam Dy-
ſir.exponit hic Annius Ogygem, id eſt, illuſtrem Noam,& Dyſir,id eſt,ilicem. Vnde
Comeſtor & Ioſephus in primo antiquitatum:Habitauit,*inquit,Abraham circa He-
bron iuxta ilicem quæ vocatur Ogygi, & dicitur ciuitas quatuor patriarcharum,quia
ibi ſepulti ſunt Adam,Abraham,Iſaac,Iacob. Ogyges itaq; * quod Noe. Concordat
Xenophon,Solinus,& plures alij.

EX BEROSO PRIMA FIGVRA NOE.

De gñatiõi- Noe cognomento Ianus,Ogyges,Cœlum,ante diluuium genuit Sem,Cham & Ia-
bus Noe. pheth,poſt diluuiũ genuit Macrum Iapetũ iuniorem,Prometheum Priſcum,Tuyſco-
Tuyſcon. nem gygantem,Crana,Cranũ,Granaum,Tethym,Oceanũ,Typhoeum:genuit etiã ſe
Germanorũ ptẽdecim Titanes.Tuyſcon Germanorũ & Sarmatum pater genuit Mannũ,q genuit
pater. Ingaeuon,q Iſtæuon,q Hermionem,q Marſum,q Gambriuium,q Sueuum,qui Van-
dalum,q Hunnum,q Herculem,q Teutanem.Araxa priſca genuit Scytham priſcum,
à quo Napus & Prutus.Hæc Beroſus. Super hoc textu Iohannes Viterbienſis dicit:
Noe Tuy- Notandum q; omnes hi reputati ſunt filij Cœli ac Terræ, ſiue Iani & Veſtæ, ſiue Noe
ſcones ado- atq; Tyteæ.Et ſunt numero quadragintaquinq;.Sed notanda ſunt duo,q; Noe ſibi in
ptauit in fi- filios adoptauit Tuyſconis poſteritatem,& ideo in eius arbore ponuntur, & non alio-
lios. rum nepotes,in quo præcellunt Germani & Sarmatæ,qui dicuntur nunc Tuyſci à La-
Germani tinis & Gallis. Sarmatæ autem populi ſunt,Poloni,Gotthi,Ruſſi,Pruſſiani & Daci,atq;
Sarmatæ huiuſcemodi.hæc ſecũdum deſcriptionem Beroſianam. De pluralitate vero vxorum
Noe ſiue Cœli,decipitur Diodorus.Sunt eñ ſynonyma,Tytea,Terra,Veſta. Cũ Bero
ſo cõcordat de Tuyſcone Terra genito,Cornelius Tacitus de ſitu Germanorũ. Idem
Mundus Iohãnes in cõmento ponit,& Hieronymus dicit,q; mundus & mundi formatio ſit ex
tempore & non ab æterno,vt ex fide atq; hiſtoria credimus.Cato vero & Diodorus in
tertio libro referunt:Chaldęi ſempiternum mundum opinati ſunt,Phœnices vero Sa
gi ex tempore factum crediderunt. Primos ſequitur Ariſtoteles,ſecũdos Plato & Chri
ſtiana fides.Conueniunt omnes de inundatione vniuerſali,quæ præceſſit Ninum & au
ream ætatem. Aurea eñ ætas durauit annis ducentis quinquaginta,vel minus vno,à
ſiccato orbe vſq; ad Ninum,qui oĩbus bella intulit. Subſequenter Beroſus in hiſto-
ria poſt pauca, Exiccata, ait,terra, Noa cum familia de monte Gordieo deſcendit in
planitiem plenam cadauerum, & inſcripſit in lapide in monimentum rem geſtam, &
vocant incolæ locum,Egreſſorium Noe. Compreſſis vero coniugibus, perpetuo ge-
minos edebant,marem & fœminam,qui adulti & ipſi binos parturiebant. Neq; enim
Noa. vnq̃ Deus vel natura defuit rerum neceſſitati. Edoctos autem Noa theologiã iam ante
& ſacros ritus,cœpit & eos erudire humanã ſapientiã & naturaliũ rerum ſecreta,quæ
man

mādauit literis. hæc ſolis ſacerdotibus Scythæ Armeni commendabāt, nec eñ alijs fas eſt inſpicere. Docuit item illos aſtrorū curſus, & diſtinxit annū ad curſum ſolis, & duodecim menſes ad motū lunę. Cuḿq; iuiſſet ad regendū Kytim, id eſt, Italiā, deſiderium ſui reliq̄t Armenis, & ob id ſolum hæc duo regna, Armenum q̄dem, q̄a ibi cœpit: Italicum vero, q̄a ibi finiuit & docuit, illum venerātur, ſimuĺq; cognominānt cœlū, ſolem, chaos, ſemen mundi, patreḿq; deorū, animā mundi, deū pacis iuſtitiæ, expellentē noxia, cuſtodientem bona. Subiungit idem Beroſus φ vites plantauit, & vino ebrius, à Cham deriſus fit. & de infamia Cham addit etiā, Cum multiplicatū eſt in immenſum genus humanū, tum Ianus pater adhortatus eſt principes ad quærendas nouas ſedes, deſignauit illis tres partes orbis, Aſiam, Aphricā, Europā. Cætera proſequere, prout in longum Beroſus. Ex principio Beroſi habes de vrbe Enos, quæ ædificata eſt à Cain fratricida. Huius vrbis hodie maxima & ingētis molis fundamēta viſuntur iuxta montem Libanū, & vocatur ab incolis regionis ciuitas Cain, vt noſtri mercatores & peregrini referunt, q in Damaſco & Libano ſunt aſſueti ſecundū Iohannē Viterbienſem. Eſt etiā verum, φ ab Adam primo condito, cœperunt literæ & diſciplinæ, quod non ex fide tantū, ſed etiā ex gentilium hiſtoria & traditione Chaldæorū habetur, q ſe aſtronomiam & literas habuiſſe ante Alexādri monarchiā dicunt tribus millibus & ſexcentis ac triginta quatuor annis ſolaribus, q faciunt quadragintatria millia menſtruorum. Ab monarchia autem Alexandri vſq; ad Adā colliguntur tot anni, & ſub Adam ſunt hæc inuenta. Et non ſine cauſa Hieronymus dicit Moyſen ſecutū Chaldæos ab Adam vſq; ad Abrahā. hæc Iohannes Viterbieñ. & Hieronymus ſuper illud Apoſtoli ad Hebræos, Fide intelligimus aptata eſſe ſecula.

Theologia, Philoſophia. Aſtronomia. Vites. Beroſus de Enos ciuitate. Lrē cœperūt ſub Adā, intellige Chaldæos & Phœnicum.

PROLOGVS IN HANC CHRONICAM.

SVbijt animū dicta geſtaq́; præclariora ab exordio generis humani ad noſtra vſq; cōmemorare tempora, non q̄dem omnium aut ſingularum prouinciarum ſiue perſonarum, cum hoc impoſſibile foret: ſed earum rerum, quarū memoratu, auditorū animos etſi non ædificari multū, honeſta tamen illecebra permulceri ſperamus. Quod ſi quis dicit ſuperuacuæ me rei operam dare, cum nihil ſcribere poſſim, quod prius ab eruditiſſimis & iam vſu probatis ſcriptoribus copioſe eleganterq́; non ſit dictum aut ſcriptum, fateor ingenue. Sed cum pleriq; eorū certis in locis alter alteri diſcrepare videatur, & nonnunquam vnus ſcribat, de quo alij nullā mentionem faciāt, ſed & paucis exemplaria ſuppetāt, & ſi q ſint qui earū rerū copiā habeāt. q̄s quæſo tot hiſtorias ſine faſtidio leget? Quas ob res vt aliquo honeſto leuarē tempora labore, libuit ex his quæ in probatorū virorum ſcriptis reperi, hiſtorias aliquas cōpilare, & in his pro viribus ſua vnicuiq; accepta ferre, ſtylo q̄dem rudi & ſimplici. Scribendi vero ordinem vnde cōmodius decentiusve, niſi à Ieſu Chriſti dñi & Saluatoris noſtri generatiōibus mutuarē, nō inuenio. Nam vt de diuina eius generatiōe, quā enarrare nemo præſumit, taceā, duas adhuc in ſacris literis inuenimus ipſius generatiōes. Quarū vna eſt ſecundū carnem, & carnalis dicitur: Altera ſecundū ſpm̄, & ſpūalis nūcupatur. Carnalis ſiq̄dem ab Adā protoplaſto originem trahit, gradatim rectaq́; linea deſcendendo perducit ad Chriſtū filiū Dei. Spūalis vero à Chriſto ſecundo Adā incipit, q carnales filios nō habuit, ſed per euangeliū nos genuit, & perducet vſq; ad finē mundi. Erit igitur titulus totius operis, Liber generationū Ieſu Chriſti. Primaq́; ſui diuiſiōe in duo partit volumina. Primū volumen ſexagintatres cōtinebit generatiōes Chriſti ſecundū carnē, ceu libros partiales, & appellari poterūt generatiōes veteris teſtamēti. Volumen ſecundū quinquaginta fere cōtinebit generatiōes Chriſti ſpūales, vel totidē libros, & vocari poterūt noui teſtamenti generationes. Hoc etenī ordine nō ſolum exterarū gentium, ſed & in primis populi Dei ab exordio generis humani res geſtas ad noſtra vſq; tpa cōmodiſſime reor me ad Dei laudem poſſe cōmemorare, & ſic cū Propheta dicere: In generatiōe & generationem annunciabo veritatem tuā in ore meo. Et iterū: In generatione & generationem annunciabo laudē tuā. Magna ſiquidē laus eſt Deo optimo maximo, nō ſolū cum bonos præmiat, ſed etiam cum malos coercet. Idcirco regula eſt ſcripturarum, inquit Hieronymus,

Titulus operis. Diuiſio libri.

Generationes duæ.

mus, ponere duas generationes, bonorum & malorum. Quarum exemplis q̃d nobis expetendum ſit, quidve fugiendum, edocemur. Pulchrum em̄ eſt, ex aliorum erratis inſtituere vitam noſtram, & non q̃d alij egerint quærere, ſed q̃d optime actum ſit, nobis proponere ad imitandum. Cognitio ſane ex aliorum tum ſecundis tum aduerſis

Modus procedendi.

rebus percepta, doctrinam habet omnium periculorũ expertem. Modus autem procedendi talis eſt, quod in qualibet generatione primo loco caput generationis ponitur, & mox hiſtoriæ canonicæ: deinde quæ durante generatione, per nationes varias geſta ſunt, pauca de multis celebriora ſcribenſ. Et q̃a nõnulli catholici ſcriptores exẽ-

De ſex ætatibus.

plo microcoſmi macrocoſmum, id eſt, maiorem mundum in ſex ætates diuiſerunt, & ſua cuiq; ætati dicta geſtaq; attribuerunt, cumq; hæc diuiſio ab hac noſtra non abhorreat partitione, curaui & ætates mundi annotare, & cuiq; ætati generatiões ſub ea con-

Prima ætas.

currentes attribuere, hoc modo: Prima ætas ab Adam vſq; ad diluuiũ, habet annos iuxta Hebraicam ſcripturam mille ſexingentos q̃nquagintaſex. Sed iuxta Septuaginta interpretes, quos ſequi intendo, annos bis mille ducentos, quadragintaduos, generationes vero decem iuxta vtranq; editionem. Quanuis autem computatio Hebræorum videatur verior, ſecundum Auguſtinum in libro de ciuitate Dei, altera tamen Septuaginta interpretum, eſt nobis communior. Ideo eam ſecutus ſum. Adam per lineam ſuperbenedictam Chriſti dñi & Saluatoris noſtri ſecundum carnem genuit Seth, Seth Enos, Enos Cainan, Cainan Malalehel ſiue Mahalalehel, Malalehel Iared, Iared Enoch, Enoch Mathuſalem, Mathuſalem Lamech, Lamech genuit Noe. Quæ ætas vniuerſali deleta eſt diluuio, ſicut primã cuiuſq; hominis obliuio demergere con-

Secunda ætas.

ſueuit ætatem. Quotus em̄ quiſq; eſt q̃ ſuam recordetur infantiam? Secunda ætas à diluuio vſq; ad Abraham continet annos iuxta Hebraicam veritatem ducentos nonagintaduos: ſed iuxta Septuaginta interpretes, habet annos nongentos quadragintaduos, generationes vero decem, iterum aſſumpto Noe: alioq̃n nouem, ſecundum Hieronymum. Noe em̄ per lineam Chriſti genuit Sem, Sem Arfaxat ſeu Arfachſchad, Ar-

Reu diſſyllabum eſt.

faxat Sale, Sale Heber, Heber Phalech ſiue Pæleg, Phalech Reũ, Reũ Saruch, Saruch Nachor, Nachor Thare, Thare Abraham. Hæc ætas quaſi pueritia fuit generis populi Dei, & ideo in linea Chriſti inuenta eſt Hebræa: à pueritia em̄ homo incipit noſſe

Tertia ætas.

loqui poſt infantiam. Tertia ætas ab Abraham vſque ad Dauid, annos habet iuxta vtranq; editionem noningẽtos quadragintaduos, generationes vero habet tredecim. Abraham em̄ genuit Iſaac, Iſaac genuit Iacob, Iacob Iudã, Iudas Phares, Phares Hezron, Hezron Aram, Arã Amminadab, Amminadab Naaſon vel Nachſchon, Naaſon Salmon, Salmon Booz, Booz Obed, Obed Ieſſe patrem Dauid. Hæc ætas velut adoleſcentia fuit populo Dei, in qua ætate incipit homo poſſe generare. Propterea S. Matthæus generationum in Abraham ſumpſit exordium, q̃ & dictus eſt pater gentium.

Quarta ætas.

Quarta ætas in Dauid incipit, & vſq; ad trãſmigrationem populi Iſrael annos continet quadringentos octogintaquinq;, generationes vero habet decem & octo. Dauid genuit Salomonem, Salomon genuit Roboam, Roboam genuit Abiam, Abia genuit Aſa, Aſa genuit Ioſaphat, Ioſaphat genuit Ioram, Ioram genuit Amaſiam, Amaſias genuit Oziam, Ozias genuit Ioatham, Ioatham genuit Achaz, Achaz genuit Ezechiam, Ezechias genuit Manaſſen, Manaſſe genuit Amon, Amon genuit Ioſian, Ioſias genuit Iechoniam, Iechonias genuit * Iechoniam, quos tamen S. Matthæus certi myſterij gratia, quatuordecim poſuit, à qua velut iuuenili ætate in populo Dei regum tempora cœpere. Hæc nanq; ætas gubernandis regnis ſolet apta conſiſtere ſeu

Quinta ætas.

exiſtere. Quinta ætas quaſi ſenilis, à tranſmigratione Babylonis incipit, & durat vſque in Aduentum dñi: annos continet quingentos octogintanouem, ſed generatiões habet tredecim. Iechonias genuit Salathiel ſiue Schealthiel, Salathiel genuit Zorobabel vel Zerubabel, Zorobabel genuit Abiud, Abiud genuit Eliachim, Eliachim genuit Azor, Azor genuit Sadoch, Sadoch genuit Achim, Achim genuit Eliud, Eliud genuit Eleazar, Eleazar genuit Mathan, Mathan genuit Iacob, Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus qui vocatur Chriſtus. In qua ætate, vt feſſa ſenectu-

Sexta ætas.

te, gens Hebræa malis crebrioribus quaſſata eſt. Sexta vero ætas à Chriſto domino & Saluatore noſtro incepit, nullaq; generationum vel temporum ſerie certa habetur, ſed vt ætas decrepita, ipſa totius ſeculi morte * cõſumẽda. Has ærumnoſas plenasq; laboribus mundi ætates, quicunq; felici morte vicerint, ſeptima iam Sabbati perennis ætate ſuſcepti, octauam (vt legitur in libro de imagine mundi) beatę reſurrectionis ætatem, in qua ſemper cum domino regnent, expectant.

CHRO-

CHRONOGRAPHIA

AB EXORDIO MVNDI VSQVE IN PRAE-ſentem diem, per Generationes veluti libros partita.

GENERATIO PRIMA

Cœpit ſexta die ab exordio mundi in Adam protoplaſto. Hæc eſt ætas prima ſeculi, & ad diluuiũ vſq; perdurat. Cõtinet autem annos iuxta Hebraicam veritatem, mille ſexcentos quinquagintaſex: ſecundũ Septuaginta interpretes vero, Iſidorum & Bedam, & alios q̃ plurimos, bis mille ducentos quadragintaduos: Generationes autẽ decem, ſecundum vtranq; editionẽ. Quæ vſq; ad octo animas vniuerſali diluuio eſt deleta. His itaq; prælibatis, in Dei nomine exordiar.·.

CREATOR omnium ante tempora æternaliter exiſtens, per ſuam omnipotentiã, voluntatẽ & bonitatẽ initio tẽporis creauit cœlũ & terram, id eſt, ſpiritualem corporalemq́; naturam, & om̃ia quæ ad ornatũ eorũ pertinent, Solem, Lunã & ſtellas, ac quicquid cœli ambitu continetur. Cõſummatoq; mundo, animalia varij generis, diſſimilibus formis & magna & minora vt fierẽt, imperauit. Ex quorũ fœtibus & aer & terra & maria cõpleta ſunt: deditq́; his omnibus generatim Deus alimenta de terra, vt vſui eſſe hominibus futuris poſſint, alia nimirũ ad cibos, alia vero ad veſtimẽtum: quæ autem magnarũ viriũ ſunt, vt in colenda terra iuuarent. vnde dicta ſunt iumenta. Poſtremo, om̃ibus mirabili diſcretione cõpoſitis, ſimulacrũ ſenſibile atq; intelligẽs, quo nihil poteſt eſſe perfectius, hominẽ, ſexto die figurauit ex limo terræ. Vnde homo nuncupatus eſt, ꝙ fit factus ex humo. Inſpirauitq́; in faciẽ eius ſpiraculũ vitæ, & factus eſt cõtinuo homo in animam viuentẽ. De hac hominis fictione Poetæ quoq;, quãuis corrupte, tamẽ nõ aliter tradiderunt. Nanq; hominẽ de limo à Prometheo factũ eſſe dixerunt. Res eos non fefellit, ſed nomen artificis. Nullas em̃ literas veritatis attigerant. Sed quæ Prophetarũ vaticinio tradita, in ſacrario dei cõtinebantur, ea de fabulis & obſcura opinione collecta cõprẹhenderunt. Plantauerat autẽ dominus Deus paradiſum voluptatis à principio, tulitq́; hominẽ ac poſuit in paradiſum, vt operaretur & cuſtodiret illã, præcepitq́; ei, dicens: De om̃i ligno paradiſi comede, de ligno aũt ſciẽtiæ boni & mali ne comedas. In quacũq; em̃ die comederis ex eo, morte morieris. Et adductis vniuerſis animantibus ad Adam, vt videret quid vocaret ea (om̃e em̃ quod vocauit Adã animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius) appellauit Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & vniuerſa volatilia cœli, & om̃es beſtias terrę. Adæ vero nõ inueniebat adiutor ſimilis eius. dixitq́; Deus: Nõ eſt bonũ, hominẽ eſſe ſolũ: faciamus ei adiutoriũ ſimile ſibi.

Homo primus Adam.

Poetarũ de primo hoie traditio.

Immiſit ergo Deus ſoporem in Adam, cũq; obdormiſſet, tulit vnã de coſtis eius, & repleuit carnẽ pro ea. Et ędificauit dominus Deus coſtã quam tulerat de Adam, in mulierẽ, & adduxit eam ad Adã. Qua viſa, dixit Adam: Hoc nunc os ex oſſib[9] meis, & caro de carne mea: hęc vocabitur virago, qa de viro ſumpta eſt. Quamobrẽ relinquet homo patrẽ ſuũ & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, eruntq́; duo in carne vna. Benedixit aũt illis dominus & ait: Creſcite & multiplicamini, & replete terrã, ac ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus quæ mouẽtur ſuper terrã. Erat aũt vterq; nudus, Adã ſcilicet & vxor, & nõ erubeſcebant. Tum criminator ille diabolus, q per ſuperbiã nuꝑ ceciderat, inuidens opibus Dei, om̃es fallacias & calliditates ſuas ad decipiendũ hominẽ intendit, vt ei adimeret immortalitatẽ. Et primo mulierẽ in ſpecie ſerpentis aggreſſus: Cur, inquit, præcepit vobis Deus, vt non comederetis ex om̃i ligno paradiſi? Cui reſpondit mulier: De fructu lignorum quæ ſunt in paradiſo, veſcimur: de fructu vero ligni quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, ne forte moriamur. Dixitq́; ſerpens: Nequaquã moriemini. ſcit enim Deus ꝙ in quacunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, &

Eua.

Serpens.

eritis ſicut dij, ſcientes bonū & malū. Vidēs itaq; mulier ꝙ bonū eſſet lignū ad veſcendum, & pulchrū oculis, & adſpectu delectabile: tulit de fructu illius, & comedit. Deditq; viro ſuo, qui comedit. & aperti ſunt oculi eorū. Cūq; cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerūt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata. Cumq; audiſſent vocē domini deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiē, abſcondit ſe Adam & vxor eius. Vocauitq; dn̄s Deus Adam, & dixit: Adam, vbi es? Qui ait: Vocē tuam audiui, & abſcondi me, eo ꝙ nudus eſſem. Cui dominus: Quis indicauit tibi ꝙ nudus eſſes, niſi ꝙ ex ligno, de quo præceperā tibi ne comederes, comediſti? Dixitq; Adam: Mulier quā dediſti mihi sociā, dedit mihi de ligno, & comedi. Et dixit dominus ad mulierē: Quare hoc feciſti? Quæ reſpōdit: Serpens decepit me, & comedi. Et maledixit dominus ſerpenti. Mulieri quoq; dixit: Multiplicabo ærumnas tuas: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris. Adæ vero dixit: Quia audiſti vocē vxoris tuæ, & comediſti de vetito, Maledicta terra in opere tuo, ſpinas & tribulos germinabit tibi: quū operatus fueris eam, non dabit fructus ſuos: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terrā de qua ſumptus es. Et vocauit Adam nomen vxoris Euam, eo ꝙ mater eſſet cunctorū viuentiū. Fecitq; illis dominus tunicas pelliceas, eiecitq; de paradiſo,

Eiectio hominis de paradiſo.

dicens: Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis, ſciens bonū & malum. Nunc ergo ne forte mittat manū ſuā, & ſumat de ligno vitæ & comedat, & viuat in æternū. Et eiectis illis, collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeū gladiū atq; verſatilem, ad cuſtodiendā viam ligni vitæ. Proiecti aūt primi parentes in exiliū, recurrūt ad humanū ſolatiū, virgines de paradiſo egreſſi. Poſtq̄ vero cognouit Adam

Cain naſcit

vxorē ſuam Euam, anno quoq; vitæ eorū quintodecimo, natus eſt Cain & ſoror eius Calmana, gemini. Cain aūt agrorū cultor fuiſſe perhibetur, cupidiſſimus quidē ac inuidia plenus, necnon alienæ felicitatis impatientiſſimus. Hic duxit ſororē ſuam Calmanam, vxorē: quod propter raritatē hominū (vt Auguſtinus inquit) quāto antiquius, cōpellente neceſſitate: tanto poſtmodū factū eſt damnabilius, religione prohibente.

Abel.

Deinde poſt alios quindecim annos, natus eſt Abel & Delbora ſoror eius. Abel autem, quē iuſtū & ſanctū ſacra cōmemorant euangelia, ab ineunte ætate iuſtitiā colere & Deū timere didicit, & in om̄ibus ſuis operibus dominū adeſſe ſibi putauit. Virtutibus incūbebat, cuius cōuerſatio paſtoralis erat. Creditur aūt Adam, qui & propheticę dono florebat, docuiſſe decimas ac primitias offerre Deo vel ſacrificia. Habuit em̄ ſcientiā omniū quæ naturaliter ſciri poſſunt. Verū diuerſis ſtudijs iactabātur Cain & Abel. Poſt multos em̄ dies obtulerunt Deo munera: Cain quidē de culturæ germinationibus obtulerat fructū, Abel autē lac & primogenita gregū ſuorū. Et quoniam vita eius & intētio Deo placuit, ipſius Abel oblatio Deo grata fuit, non aūt oblatio Cain. Quod manifeſtū eſt in hoc: Inflammauit em̄ Deus ſuper ſacrificiū Abel, nō autem ſic ſup Cain. Deſcēdit em̄ ignis de cœlo, & incendit ſacrificium Abel, non aūt Cain. Quapropter indignatus eſt Cain, ꝙ Abel fuiſſet ſibi à Deo prælatus. Ideo increpauit illū dominus, & ait: Quare cōcidit vultus tuus? Nōne ſi bene egeris, recipies præmiū? Sin aūt male, ſtatim præ foribus peccatū tuū aderit. Sed tamen quia liberi es arbitrij, ſub te (id eſt, in poteſtate tua) erit appetitus eius, (id eſt, peccati) & tu dominaberis illius, ſi voles.

Homicidiū primum. Cain fratricida.

Inuidens aūt Cain fratri ſuo, dixit ad eū: Egrediamur foras in agrū. Et tunc cōſurrexit aduerſus eum, & interfecit. Et dixit dominus ad eū: Vbi eſt Abel frater tuus? Cain hæſitante, nec habente quid reſpōderet. Et quū dominus vehementer inſtaret, indignatus ille, ait: Nūquid cuſtos fratris mei ſum ego? Dixitq; Deus: Quid feciſti? Ecce vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nūc igitur maledictus eris, vagus & profugus eris ſuper terram. Dixitq; Cain ad dominū: Maior eſt iniquitas mea, q̄ vt veniā merear. Omnis qui inuenerit me, occidet me. Dixitq; ei Deus: Nequaq̄ ita fiet. ſed om̄is qui occiderit Cain, ſeptuplū punietur. Alia tranſlatio habet: Om̄is qui occiderit Cain, ſeptem vindictas exoluet. Et poſuit Deus ſignū in Cain tremorem capitis. Tunc egreſſus à facie domini, habitauit ad plagam orientalē Eden, id eſt, deliciarū terrā verſus. Eoq; loci humano genere multiplicato, pro incremento mali ſuos familiares ad latrocinia inuitans, opes (vt Ioſephus in primo ait) ex latrocinijs & rapinis nonnullas cōgregauit. Et ſuorū doctor in his ſtudijs extitit. Ibiq; hominū ſimplicitatem ex inuētione ponderū & menſurarū permutauit, eoſq; in calliditatē & corruptionem perduxit. ibidem quoq; terræ terminos primus poſuit, ciui-

Ciuitas prima Enochia ſiue Enoch.

tatemq; conſtituit, & ab filio ſuo Enoch Enochiā appellauit, eamq; muris cinxit, & illuc ſuos om̄es venire coegit, Geneſ. iiij. Homines enim antea tanquā inermes & nudi erant. Nec contra homines aut beſtias tuti, nec receptacula cōtra frigus ſeu æſtum habētes, ſibi naturali quadā ſolertia receptacula excogitauere. Vnde & tuguria quædam

dam atq; caſas ſibi fabricantes ex virgulis & arundinibus cõſtruxere, quibus eorũ vita tutior haberetur. Itaq; in his duobus primis filijs Adæ, ortum habuerunt duę ciuitates, quas (vt ait Auguſtinus) fecerunt amores duo. Terrenã fecit, amor ſui vſq; ad contemptũ Dei: Cœleſtem fecit, amor Dei vſq; ad contemptũ ſui: denique illa in ſe-ipſa, hęc in domino gloriatur: ad illam pertinet Cain, qui primo natus eſt, & ciuitatẽ condidit: ad iſtam pertinet Abel, qui ſecundo natus eſt, & tanq̃ peregrinus hic cõuerſatus. Cœleſtem ciuitatẽ primus condidt, & pro iuſtitia martyr eſt effectus. Inchoauitq; eccleſiam, quia in gratia & in ſcientia Dei permanſit. Si enĩ ab Adam inchoata fuiſſet, non foret continua, ſed diſcontinuata per lapſum eius, & ita à peccatore incepta.

Ciuitates duæ.
Ciuitas repborum.
Ciuitas bonorum.
Eccleſia.

Adam itaq; & Eua primi omniũ parentes, triginta ſuper nongentos vixerũt annos: & præter Cain, Abel & Seth (vt ait Auguſtinus de Ciuit. Dei) cũ ſororibus ſuis, quas ſcriptura commemorat, triginta alios genuerunt filios. Sed Methodius martyr illum cẽtum genuiſſe refert. Hic autem Adam vnà cum vxore, propter inobedientiæ reatũ, maximam cunctis diebus vitæ ſuæ fecerũt pœnitentiã. Quamobrẽ non modo Dei miſericordiã conſequuti ſunt, ſed etiam prophetiæ donum accipere meruerunt. Vnde & de Chriſti Eccleſięq; coniũctione, deq; diluuio futuro, & de incendio per ignem iudicij, prædixere multa, liberiſq; ſuis ac nepotibus retulere, quibus & iuſtitiæ præcepta tradiderunt. Demũ infirmitate correptus Adam, Seth filio atq; alijs filijs & ſucceſſoribus ſuis interdixit, ne eius filij cum Cain fratricidæ filijs cõmiſcerentur. Illũ quoq; pro oleo miſericordiæ impetrando, ad paradiſum trãſmiſit. Tandem anno 930. in ſenectute bona deficiẽs, in Ebron ciuitate *Arabiæ ſepulchro marmoreo (vt Egeſippus ſcribit) ſepelitur: in quo poſtmodũ & Eua vxor ſua, Abraham & Sara, Iſaac & Iacob cum eorũ coniugibus ſepulti perhibentur. Alij autem in monte Caluariæ Adam eſſe ſepultum volũt, quo in loco (vt ſcribit beatus Ambroſius) dominus poſtea crucifixus eſt. Ea ex cauſa apud pictores inoleuit, caput Adæ ad crucifixi pedes depingi.

Adã & Eua gñauerunt plures.
Adã pphetiæ donũ habuit.
Adã morit.
*Arbeæ

GENERATIO SECVNDA.

Secũndum Hebræos, Adam cum eſſet annorum CXXX. genuit Seth.

ANno CCXXX. ab exordio mundi, in Seth filio Adæ incepit per lineam Chriſti, ſecunda generatio. Adam enim, qui primus de terra factus eſt, Abel extincto, Cain vero propter necem eius fugato, poſt luctũ cẽtum annorũ de procreatione filiorũ cogitabat, vt ſcribit Ioſephus, genuitq; Seth inter alios filios plurimos. Qui Seth bene moratus, & à pueritia bene inſtitutus, & perueniens ad ætatẽ, qua iam poſſet ea quæ bona ſunt diſcernere, ſtuduit virtuti. Et quũ fuiſſet vir egregius, imitatores ſui filios reliquit. Qui omẽs quũ boni fuiſſent orti, in eadem terra ſine vexatiõe viuentes, feliciſſime cõmorati ſunt, nihilq; eis vſq; ad vitæ terminum crudele euenit. Diſciplinam vero cœleſtiũ rerum & ornatũ eorum primitus inuenerunt. Et ne dilaberentur ab hominibus, quæ ab eis inuenta fuerunt, aut anteq̃ peruenirent ad cognitionem, deperirent: quum prædixiſſet Adam exterminationem omnium rerũ, unam ignis virtute, alteram aquarum vi ac multitudine venturam, duas fecerũt columnas: alteram ex lateribus, alteram ex lapidibus: ambabuſq; inuenta deſcripſerunt, vt etſi conſtructa ex lateribus, exterminaretur ab imbribus, ſaltẽ lapidea permanens, præberet hominibus ſcripta cognoſcere. Vnde lapidea permanet hactenus in terra Syrię. Ex hoc habetur, exordium literarũ ab ipſo primo homine cœpiſſe, qui adhuc ſupererat, quando filij eius in ſapientię ſtudio feruebant. Et iſti quidem ſeptem generationibus permanſerunt, Deum iudicantes dominum eſſe omnium, & ad virtutem ſemper reſpicientes. Ideo ſpecialiter dicũtur generationes Adæ, vt in illa deducatur Chriſti ſaluatoris noſtri linea. Seth vero Adæ filius, & ipſe quinto ſupra ducẽteſimum vitæ ſuæ anno genuit Enos: dehinc ſuperuixit annos ſeptingentos & ſeptem, & alios genuit filios & filias. Et quum vixiſſet nongentos & duodecim annos, defunctus eſt. Hic Seth reſurrectio interpretatur: quia in eo ſemen iuſtum reſuſcitatum eſt, ſtirps filiorum Dei. Et patris ſui Adę imperium, dum viueret, ſemper exequutus eſt. Vnde antequam moritur, cognationem ſuam à Cain cognatione omnino ſeparauit.

Seth bon⁹.
De duabus columnis.
Literarum exordium.
Seth genuit Enos.

GENERATIO TERTIA.

Secundum Hebræos, Seth vixit 105. annis, & genuit Enos. Et ſic ab exordio mundi anno 235. in Enos generatio tertia incepit.

ANno CCCCXXXV. ab exordio mũdi, in Enos filio Seth incepit tertia Chriſti generatio. Iſte Enos, primus incepit inuocare nomen domini. Forte aliqua verba deprecatoria inuenit, aut imagines fecit pro colẽdo deo, ſicut modo in Eccleſia fieri conſueuit. Hic centeſimo nonageſimo anno genuit Cainan. In hac ge-

Nomẽ dñi.

neratione Cain inter reliquos filios & filias Enoch filium habebat, à quo Enochiam primam ciuitatem appellauerat. Enos autem poſtquam vixiſſet 950. annos, mortuus eſt, vir omni laude digniſſimus.

GENERATIO QVARTA.

Secundum Hebræos, Enos vixit annis 90. & genuit Cainan, & ſic ſecundũ eos ab exordio mundi anno 325. in Cainan incepit quarta generatio.

Cainan.

ANno vero 625. à mundi exordio, in Cainan filio Enos per lineam Chriſti incepit IIII. generatio. Enos enĩ cẽteſimo nonageſimo ętatis ſuæ anno genuit Cainan. Iſte Cainan, natura Dei interpretatur. Et ipſe ſeptuageſimo ſupra centeſimum vitæ ſuæ anno genuit Malalehel. Et quum nati eſſent ſibi filij & filiæ, facti ſunt omnes dies Cainæ, decem & nongenti anni. Geneſ. 5.

Mahalaleel hebraice.

Cum Caina vero concurrit Iared filius Enoch, filij Cain.

GENERATIO QVINTA.

Cainan ſecundum Hebræos vixit annis 70. & genuit Malalehel: & ſic ſecundũ eos ab exordio mundi anno 395. incepit quinta generatio.

Malalehel.

ANno DCCC.XV. à mundi exordio, in Malalehel filio Cainæ incepit quinta generatio. Hic Malalehel plantatio Dei interpretatur. in linea Chriſti natus eſt ex Caina. Vixit autem centum ſexagintaquinq; annos. & genuit Iared filiũ, alios quoq; genuit filios & filias. & facti ſunt omnes dies Malalehel, octingenti & nonaginta anni.

Concurrit cum eodem Malalehel, ex linea Cain Mananehel filius Iared.

GENERATIO SEXTA.

Secundum Hebræos Malalehel vixit 65. annos, & genuit Iared. & ſic ſecũdum eos, ab exordio mundi anno 460. incepit ſexta generatio.

Iared.

ANno 980. à mundi exordio, in Iared filio Malalehel, per lineam Chriſti ſexta incepit generatio. Hic Iared interpretatur deſcendẽs, ſiue roborans, vel ſoporãs. Et anno centeſimo ſexageſimoſecundo vitæ ſuæ, genuit Enoch filium. Factiq; ſunt omnes dies Iared, nongenti ſexagintaduo anni, relinquẽtis plurimos filios ac filias, & mortuus eſt.

Cum Iared cõcurrit per lineã Cain Mathuſalem, qui genuit Lamech, aliosq; reliquit filios ac filias, & mortuus eſt.

GEENRATIO SEPTIMA.

Iared vixit 162. annis ſecundum Hebræos, & genuit Enoch. & ſic ſeptima generatio incepit anno ab exordio mundi 622.

Enoch.

Mathuſalẽ.

ANno vero 1142. ab exordio mundi, in Enoch filio Iared per lineam Chriſti ſeptima incepit generatio. Iſte Enoch cẽteſimo ſexageſimoquinto ætatis ſuæ anno genuit Mathuſalem. Ambulauit autẽ Enoch cum Deo, ſeptimus ab Adam per Seth. Huius vero tempore filij Seth viri optimi, in pręceptis patris cum ſimplicitate cordis perſeuerantes, à filijs Cain peſſimis quidem & in omnem luxum prolapſis, multa mala paſſi ſunt. Prophetauit autem Enoch, dicens: Ecce venit dominus in ſanctis *nubibus ſuis facere iudicium contra omnes, & arguere impios de omnibus operibus impietatis eorũ. Hunc Iudas apoſtolus in epiſtola ſua nonnulla ſcripſiſſe refert, quæ ab antiquitate *ſuſceptę fidei à patribus refutata ſunt. Porro Enoch Deo placuit, & raptus eſt in paradiſum ſeu trãſlatus. Viuit autẽ in paradiſo in corporis & ſpiritus tranquillitate, cum Helia vſq; ad tempus Antichriſti, exiturus ad fidei defenſionem.

*millibus

Enoch ĩ paradiſum raptus.

Vixit aũt temporibus Enoch, Lamech filius Iared, per lineã Cain ſeptimus ab Adã. Vnde ſicut Enoch ſeptimus ab Adam per lineam Seth, fuit optimus: ita Lamech ab Adã ſeptimus per lineã Cain, fuit peſſimus. Ipſe enĩ Lamech primus introduxit bigamiã contra naturæ inſtitutionẽ, quæ fuit, vnus cũ vna. Dictũ enĩ fuit ab Adam ſpiritu prophetico: Erunt duo in carne vna. Ille autem duas habuit vxores: nomen vni Ada, & nomen alteri Sella. Ipſe etiã Cain occidit: Nam quũ ſenex factus eſſet, ac cæcutiens, cũ puero ductore exiuerat in campũ ad venandũ, tamẽ non pro carnibus, quia illis tunc nõ veſcebãtur homines, ſed pro pellibus quibus induebãtur. Eo loci tũc Cain intra fruteta latebat caſu, & ꝙ ſemper in timore erat: quẽ vidẽs iuuenis, ſuſpicatus eſt eſſe beſtiã. ideo dixit Lamech, vt illuc dirigeret iaculum: quo facto, interfecit Cain. & quũ hoc intellexiſſet, iratus, verberauit puerũ ac interfecit. Poſtea vero reuerſus ad vxores ſuas, dixit lamentãdo: Quoniam occidi virũ in vulnus meum Cain, & adoleſcentulũ in liuorẽ meum: ſeptuplũ vltio dabitur de Cain, de Lamech vero ſeptuagies ſepties. Ioſephus tamen ſcribit, ꝙ Lamech anteq̃ occideret Cain, talis verba dixerit vxoribus ſuis. Occidit aũt & Cain, & puerũ, vtrunq; in liuorẽ ſuum, id eſt, in damna

Enoch optimus.

Lamech bigamia.

Cain interficitur.

mnationē. Et ideo cum peccatū Cain punitū eſſet ſeptuplum, ſuū punitū eſt ſeptua-
gies ſepties, id eſt, ſeptuaginta animę & ſeptē de Lamech egreſſæ, in diluuio perierūt.
Et ſecundū Hebræos, mulieres ſuæ ſæpe male tractabant eum. Vnde ipſe iratus dice
bat ſe pati hæc pro duplici homicidio, terrebat tamen eas, dicendo: Cur me vultis in
terficere? grauius punietur qui me interficit, q̃ qui Cain, ſecundum Magiſtrum in hi
ſtoria. Genuit autē Lamech ex duabus vxoribus LXXVII. filios & filios. Horum fili *al' Iabel
orum *Iabal & *Iubal ex Ada fuerunt, & ex Sella Tubalcain, qui habebat ſororē No *al' Tubal
emam, de quibus in ſequenti generatione dicetur. Noema.

GENERATIO OCTAVA.

Enoch ſecundū Hebræos vixit annos 65. & genuit Mathuſalē. Et ſecundū eos ab exórdio mundi in Mathuſalem anno 687. incepit octaua generatio.

ANno 1307. à mundi exordio, in Mathuſalem filio Enoch per lineā Chriſti octa Mathuſalē.
ua cœpit generatio. Iſte Mathuſalem antiquiſſimus fuit omniū quos ſcriptura
cōmemorat. Vixit enim 969. annis. de eo tamen diuerſæ opiniones fuere. nam
ſecūdum Septuaginta interpretum cōputationem vixiſſet 14. annis poſt diluuiū. Sed
non legitur fuiſſe in arca Noe. Hieronymus vero aſſerit, ꝙ eodem anno diluuij mor
tuus ſit, ſeptemq́ꝫ diebus ante diluuium ſepultus. Quidam dicunt eum cum Enoch ra
ptum. In numero vero annoꝝ ætatis ſuæ, omēs cōcordant. Sed qui dicunt eū tranſ-
latum fuiſſe, addūt, donec diluuium præterierit. Eius etiam tēporibus, filij Dei, id eſt,
Seth, filias Cain concupiere, & mala multiplicata ſunt ſuper terram. Hic Mathuſalē
167. anno genuit Lamech, & alios etiā multos filios & filias, & mortuus eſt, Geneſ. 5. Mathuſalē
Porro Mathuſalē propter quingentos annos adhuc vitæ ſuæ, noluit domū ædifica- genuit La-
re. In hac generatione floruerūt filij Lamech per lineam Cain. Iabal eñ filius La- mech.
mech ex vxore Ada, incepit condere tentoria paſtoralia ad mutandū paſcua pro gre Iabal.
gibꝰ nutriēdis, nil niſi carnalia meditās. Hic greges ordinauit, & characteribus diſtin
xit, ſeparauitq́ꝫ oues ab hœdis, & cōmiſſuras certis tēporibꝰ intellexit. Iubal vero fra Iubal.
ter Iabal, filius Lamech ex Ada, hic dicitur pater canentiū in cithara & organo, quia Muſica.
muſicā inueniſſe dicitur, non tamen inſtrumenta muſicalia inuenit, ſecundū Come-
ſtorē, ſed conſonātias inuenit, vt labor paſtoralis, quē frater ſuus Iabal peramauit, in
delicias verteretur. Poſtea tamē multi inuenerūt diuerſa inſtrumēta muſicalia & con
ſonantias, ſicut Moyſes de ſonitu aquaꝝ dicitur melodias perpendiſſe. Sunt tamen
qui dicant, ꝙ Arcades populi per calamos breues & lōgos primi excogitauerint can
tum. Laertius vero id repertū dixit tempore Pythagoræ philoſophi. Tubalcain Tubalcain.
autē Lamech filius ex Sella vxore, artē ferrariā primus inuenit, res bellicas exercuit, ferraria ars
ſculpturas in metallis in libidinē oculoꝝ fabricauit, ſumens exēplum à natura ex ope
re fruticū, ſicut frater ſuus Iubal ad voluptatē auriū conſonantias adinuenit. No- Noema.
ema filia Lamech ex Sella, artē variæ diuerſæq́ꝫ texturæ inuenit, lanā & linū in fila tra
xit, & pannum texuit. nam antea pellibus beſtiarum vtebātur. Et ex his notant ali- Artiū ori-
qui, ꝙ omēs artes vel ſcientiæ ſeculares, liberales, ſiue mechanicæ vel phyſicæ, huma- go.
næ curioſitati deſeruientes, à filijs Lamech leguntur inuentæ. Et ſic filij adulterini pri
mum ſubtiliores alijs fuere. Volunt aliqui duas columnas, lateritiam & lapideam, ab
his factas, & artes ſeu ſcientias inuētas, his inſculptas, ut conſeruarētur contra ignem
in lateritia, contra aquas in marmorea. Sed Ioſephus aſſcribit hoc inuentum Seth &
filijs ſuis, quem allegat Comeſtor, & tamen de Seth tacuit.

GENERATIO NONA.

Mathuſalē, ſecundū Hebræos, vixit centum octogintaſeptem annos, & genuit Lamech. & ſic ſecundū eos ab exordio mūdi anno 874. incepit nona gñatio.

ANno vero 1474. à mundi exordio, in Lamech filio Mathuſalē nona incepit ge Lamech.
neratio. Lamech vero cum eſſet annorum 182. genuit Noe. Quem cum genuiſ Noe.
ſet, dixit: Iſte conſolabitur nos à laboribus manuum noſtrarū in terra cui ma-
ledixit dominus. Et genuit pręter Noe, filios & filias. Et cum vixiſſet ſeptingentos &
77. annos, tradidit principatum Noe filio ſuo, & mortuus eſt. Eius autem tēpore gi-
gantes erant ſuper terram, viri famoſi & incredibilis fortitudinis, ſcientes bellum.

Cum autem in hac prima ætate tam multis vixerint homines annis, dixit Varro,
apud Aegyptios pro annis menſes haberi, quod argumentum perſpicue falſum eſt.
Nemo enim tunc milleſimum annum tranſgreſſus eſt: modo qui ad centeſimum an De annorū
num perueniunt, quod ſæpe fit apud nos, mille ac ducentis menſibus viuunt. Si ergo cōputatiōe.
computarentur pro annis, ſequeretur magna abſurditas. Reprobat hoc idem B. Au
guſtinus in lib. de ciuit. Dei, per id q̄d dicitur Gen. 7. Secundo, ait, menſe, die 17. men
ſis illius, vbi oſtēditur, annos illoꝝ ſimiles fuiſſe noſtris in numero dierum.

GENERATIO DECIMA.

Annoab exordio mūdi 1640.& paucis ſupra nat⁹ eſt Noe,& hoc ſecundū Septu agintas vel ſecūdum Philonem, 1656.Sed ſecundū Hebraicā veritatē,

ANno 1056.ab exordio mundi,natus eſt Noe ex Lamech per lineam Chriſti,& in eo incepit decima generatio.Hic factus eſt homo iuſtus,ingenꝗ mitis,integer & miſericors,unde inuenit gratiam coram domino.Qui cum eſſet qngentorum annorum,tres genuit filios,Sem videlicet,Cham,& Iapheth. Tunc quidē gigantes erant ſuper terram,& cuncta hominum cogitatio prona erat ad malum om̄i tempore.Noe tamen diuini honoris & iuſtitiæ amator,ægre tulit Dei offenſas. Vnde &ſi Seth diebus ſuis ſeparauerit cognationem ſuam à cognatione Cain,præcepto patris ſui Adam,tamen tempore procedente etiam ad mala progreſſi ſunt,neque legitimos honores vlterius prębentes Deo,neq; circa homines iuſtitiam facientes.Sed zelum quem prius habuerunt pro virtute,in duplam malitiam poſtea per ea quæ gerebant,conuerterunt. Sed & paſſim præcepta Seth tranſgreſſi, filijs Cain ſe miſcuerunt. Vnde ſcribitur,ꝙ vidētes filij Dei(id eſt,filij Seth,quaſi fideles)filias hominum,(id eſt,filias Cain,quæ erant curioſæ,diſſolutæ & lubricæ) ceperūt ſibi vxores ex om̄ibus quas elegerant.Noe vero ſemper agebat,vt ad meliora eoꝝ mentes actusq́; trāſferret.Quum ergo videret non acquieſcentes ad talia, ſed vehementer eorum malorum libidine detineri,metuens ne ipſum ꝗq; cū vxore & filijs & ſuis om̄ibus interficerent,diſceſſit ab ea terra,vt narrat Ioſephus.Deus itaq; Noe iuſtitiā dilexit,condēnauit autē non ſolum illoꝝ malitiam,ſed & om̄e genus humanū. Inter quos multi erāt gigātes.Statuit itaq; humanū genus diluuio perdere,ſed tamen ad multitudinem reparandā elegit vnum,qui,corruptis om̄ibus, ſingulare iuſtitiæ ſupererat exemplum.

Sem.
Cham.
Iapheth.

De gigātib.

Arca Noe.

Hic cum quingentorum eſſet annorum, pręcepto Dei incepit fabricare arcam,in qua ſaluaretur ipſe cum filijs ſuis prædictis & vxoribus eorum,& ex om̄ibus animātibus terræ & volatilibus aliqua in ſexu maſculino,aliqua ī fœminino, ab aqs diluuij. Datiq; ſunt centum viginti annī ad reuertendum. In quibus Noe obediēs Deo,fabricauit arcam,prędicās verbo& facto hominibus pœnitentiam, vt euaderent Dei ſententiā.Sed quia non ſe emendabant, ſed deteriores fiebāt,abſtulit Deus viginti annos(vt ait Ioſephus)de tempore promiſſo,& in capite*centū annorum,diluuium immiſit. Sexcenteſimo igitur vitę ſuę anno Noe,cōportatis ſecū his,quæ ſibi pro ſolatio vitæ ſuæ neceſſaria erant,cunctoꝝ quoq; animalīū ad ſeruandum genus eoꝝ,maſculos ſimul & fœminas pariter introduxit,aliorū vero animaliū ſeptuplū numerū. Ipſe deniq; & filij eius,vxor eius & vxores filiorū ſuorum.primo die ſecundi menſis,qui eſt Aprilis,per ſeptem ante dies ꝗ dominus plueret ſuper terram,ingreſſus eſt in arcam, Quo ingreſſo, factum eſt diluuium maximum, per annū ferme occupans terram. Et deleuit omnem carnem de terra, quæ ſub cœlo eſt. Noe vero ſolus cum ſuis ſaluatus eſt. Requieuit tandem rurſum imminutis aquis, arca ſuper montes Armeniæ mēſe ſeptimo.Emiſitq́; Noe coruum de arca, vt videret ſi iam ceſſaſſent aquæ. Qui nō eſt reuerſus.Emiſit exinde poſt dies aliquot columbam, quæ cum non inueniſſet vbi requieſceret pes eius,reuerſa eſt ad eum in Arcam. Expectās autem vltrà ſeptem diebus alijs,rurſum dimiſit columbam ex Arca. At illa venit ad eum ad veſperam, portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore ſuo. Intellexit ergo Noe,quod ceſſaſſent aquæ ſuper terram. Manensq́; adhuc alijs ſeptem diebus, animalia ex Arca dimiſit. Et ipſe cum generatione ſua ſimul egreſſus, gratias domino egit,& ſacrificans Deo,cum ſuis epulabatur. Eum autem locum Armenij Egreſſoriū vocant. Illic em̄ Arcæ ſaluatæ reliquias per multa tēpora prouinciales oſtenderunt.

*cēteſimi anni

Diluuium.

Egreſſio Noe de Arca.

Noe itaq; egreſſus,metuensq́; ne per annos ſingulos dominus diluuiū induceret, omniaq́; deleret,ſtatim altare erexit,& ſacrificans rogabat dominū, vt nullam vlterius huiuſmodi vaſtationē induceret. Cui apparens dominus,dixit: Ceſſabo decætero ab hominibus pro ſuis ingratibus pœnas exigere,ꝗ maxime te rogante. In cuius rei ſignum,arcū meum ponam in nubibus cœli.Ac ſic illo diluuij anno prima ſeculi ætas ter-

terminata eſt, ab Adam vſq; ad diluuium incluſiue. In libro dicto Rudimenta nouitiorum, cap. 13. de ætate prima: Ab ipſo Adam vſq; ad Noe, nec pluit nec hyems fuit, ſed omni tempore aeris temperies & omnium rerum abundantia, quæ poſt diluuium ſunt corrupta. Et Petrus Comeſtor ſuper Gen̄. de egreſſione Noe, dixit dn̄s ad Noe, Non vltra maledicam terræ &c. Tempus autem ſementis & meſſis, frigus & æſtas, nox & dies non requieſcent: Sed neq; vſq; diluuium aquæ fuerunt collectæ in nubes, ſed poſtea. ideo dixit Deus: Arcum ponam in nubibus.

EX BEROSO BABYLONICO, CHALDAEO HISTORIOGRAPHO.

Diluuium Noe. Theologia. Philoſophia.

De hoc vniuerſali diluuio meminit Beroſus, de quo ſupra ante procemiū ſeu præfationem totius operis abbreuiate ſcripſi. Et quemadmodū Noa ſeu Ianus, q̄d idem nomen eſt, ſiccata terra, plures filios genuerit, filijsq; ſui primores & poſteriores generationi vacauerint. Et ꝙ tūc antea edoctos theologiam & ſacros ritus, cœpit etiam eos erudire humanam ſapientiam, & naturalium rerum ſecreta, aſtrorumq́; curſus: ob quæ illum exiſtimauerunt diuinæ naturæ eſſe participem, ac propterea illum Olybana ac Arſa, id eſt, Cœlum & Solem, cognominauerunt. Et cum multiplicatū eſſet in immenſum genus humanum, idem Ianus pater adhortatus eſt homines principes ad quærendas nouas ſedes, & cœtum hominum augendū, & ædificandas vrbes. Deſignauit itaq; illis tres partes orbis, Aſiam, Aphricam, & Europam, vt ante diluuiū viderat. Singulis aūt principibus ſingulas partes, ad quas irēt, partitus, ipſe per totum orbem colonias ſe deducturum pollicitus eſt. Hæc ille. Autor eſt Ariſtoteles, vſus Homeri teſtimonio Politicorum primo, principio gentes & deos ab vno rege cœptos regi, & in familijs ſeniſſimum quenq; regem fuiſſe. Ergo docuit principes coloniarum ſeniſſimus coſmographiam, quā viderat ante diluuium, vt ſciret quiſq; in quem locum ſuas colonias ducturus eſſet. Eo tempore (vt Philo Hebræus de multiplicato humano genere tradit) ipſe Ianus cum tribus filijs & multis colonijs in Pontum venit, & ratibus circūluſtrauit omne mare mediterraneum, oſtendens primo Sem litius omne Aſiaticum, à Tanai per Boſphorum vſq; ad Nilum Aegypti, & Cameſi à Nilo littus Aphricę vſq; in anguſtias Oceani & Gadium, Iapeto autem om̄e littus Europę à Gadibus vſq; Tanaim. Et decennio poſteaq̄ à Tanai diſceſſerat, in eundem locum redijt, luſtrato mari, & primis colonijs poſitis, & reuerſus in Scythiam, ordinabat alias colonias. Conuenit in hoc Cor. Tacitus de ſitu & moribus Germaniæ, dicens, priſcos, cum nouas ſedes quærerent, non terreſtri itinere, ſed mari ratibus aduectos fuiſſe. Facit & mētionem de Tuyſcone nepote Noe, cui Sarmatæ, & Germania vſq; ad Rhenum ceſſit, ſecundum Beroſum. Aurea tum ætas erat, de qua Fabius Pictor illuſtris ſcriptor: Aurea, inquit, ætas primo ortu generis humani fuit ſic dicta. ꝙ poſterioribus ſeculis comparata, æque atq; aurum inter metalla effluxit. Eam cœpiſſe ſub Ogyge ante Ninum circiter 250. annis, Xenophon atq; maiores prodiderunt. de hoc etiam Maſeas Phœnix Damaſcenus 97. lib. cuius meminit Ioſephus in antiquitatibus. Ante Ninum ferme 200. annis & 50. fuiſſe inundationem terrarum, & quēdam cui teſtimonium perhibet Moſeus, liberatum, tumq́; recēti cœlo & rudi humano genere vixiſſe auream vitam, in qua nullo ferente legem, natura ipſa viuebat, quouſq; Ninus & Semiramis arma populis inferentes, primi vitam vitiare humanam cœperunt. Tradūt itaq; Chaldæi, vno & trigeſimo atq; centeſimo ab Ogyge anno, regnaſſe apud ſe Saturnum auum Nini, annis 56. primumq́; Babyloniæ fundamenta ieciſſe, hunc ſecutum filium Belum Iouem, rexiſſe Chaldæos & Aſſyrios annis 62. Ninū vero 52. Hæc Maſeas. Et pro intellectu ſciendum, ꝙ Xenophon de ęquiuocis ita ſcribit: Saturni dicuntur familiarum nobilium regum qui vrbes condiderunt, ſeniſſimi: primogeniti eorum, Ioues & Iunones: Hercules vero, nepotes eorum fortiſſimi: Patres Saturnorum, Cœli: Vxores Cœlorum, Veſtæ: Saturnorum vxores, Rheæ. Quot ergo Saturni, tot Cœli, Veſtæ, Rheæ, Ioues, Iunones, Hercules. Idem quoq; qui vnis populis eſt Hercules, alteris eſt Iupiter. Nā Ninus qui Chaldæis eſt Hercules, fuit Aſſyrijs Iupiter. Eſt etiam notandum, vt Beroſus ſcribit, Xenophon, & fere oīs antiquitas, ꝙ idem ſunt Noe, Noa, Ianus, Ogyges, Vertumnus, Cœlum, Sol. Natus eſt igitur Saturnus ex hoīe, cui Cœlū nomen erat, quē etiā Vranū Græci vocāt. Veſta etiā idem eſt q̄d terra. Notandū quoq;, ꝙ Saturnū ponūt pro Nymbroto, id eſt, Nemroth.

Tuyſcon. De aureo ſeculo.

De ęquiuocis. Ioues. Hercules. Ninus. Noe. Noa hebraice. Ianus. Cœlum.

De hac aurea ætate oēs cōſentiūt latini, de qua Ouidius: Aurea prima ſata eſt ætas.

GENERATIO VNDECIMA.

Et quoniam generatio Noe ſatis*onerata videtur, ideo in Sem adhuc viuente patre, præter inſtitutū, generationem! vndecimam exordiri ſtatui. In qua acta Noe, ſimul & Sem, fratrumq́; ſuorum, intendo exarare quàm breuiſſime.

Ab Adam vſq; ad diluuium, fluxerunt anni mille ſexcenti quinquaginta ſex, ſecundum Hebraicam veritatem. Secundum vero Septuaginta interpretes, quibus Philo, Beroſus, Metaſthenes & Moyſes contradicit, numeratur anni bis mille ducenti quadraginta duo. Prima ſupputatio verior eſt, altera videtur eſſe communior.

Sem. Aetas ſecunda.

ANno ab exordio mundi 2243. ætatis vero Noe 601. in Sem filio Noe primogenito, Saluatoris noſtri vndecima currere incepit generatio. Hæc fuit ætas ſecũda ſeculi, à diluuio incipiens, & perdurat vſq; ad natiuitatẽ Abrahæ, annos habens iuxta Hebræos, ducentos nonagintaduos. Porro ſecundum Septuaginta interpretes, Iſidorum, Bedam, & alios quos ſequor, nongẽtos quadragintaduos. Habebit aũt hæc ætas decem generationes, Abraham incluſo: alioquin duntaxat 9. vt refert B. Hieronymus.

Noe.

Sem biennio poſt diluuium genuit Arfaxad. Vixit aũt adhuc Noe ſummus pontifex & imperator oĩm maximus. Egreſſuſq; diluuio iam peracto, vnà cum filijs tribus & vxore & filiorũ vxoribus ex arca, confeſtim altare ædificauit, ac de cunctis pecoribus volucribuſq; mundis holocauſta dño obtulit. Odoratus aũt dñs ſuauitatem ſacrificij illius, benedixit illi ac filijs ſuis, dicens: Creſcite & multiplicamini, terrorq; veſter ſit ſup cuncta animantia. & ſubiunxit: Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibũ. quaſi olera virentia tradidi vobis oĩa, excepto q carnem cum ſanguine non comedetis. Quicunq; effuderit ſanguinem humanũ, fundetur ſanguis illius: ad imaginẽ quippe Dei factus eſt homo.

Homicidiũ. Noe.

Cœpit tum Noe exercere terrã. & cuncta animantia admittere ad paſcua. Cumq; (vt aiunt) hircũ caprarũ in Coricum Ciliciæ montẽ miſiſſet, labruſcas ibidem inuenit & comedit, de quo inebriatus, mox reliqua animantia cornibus petere cœpit. Inde Noe virtutẽ ineſſe conijciẽs, mox labruſcam, ſanguine leonis, porci, agni & ſimiæ addito, inſeruit, ex quo labruſca in bonam vineam conuerſa, fructum fecit perfectum. At Noe vindemiauit, ac ad vſum vino deducto, ſacrificans, fecit conuiuium magnum. Inebriatus autem ex illo, ſtatim tanq̃ agnus in ſoporem ſolutus, & inhoneſte nudatus iacebat.

Noe inebriatus eſt.

Videns autẽ Cham patris verenda nudata, irridendum eum fratribus nunciauit & oſtẽdit. At Sem & Iapheth filiali pietate & pudore commoti, pallium impoſuerunt humeris ſuis, retrorſumq; incedentes, verenda patris operuere. vertebant enim facies, ne patris virilia viderent. Quod cum ſobrius Noe intellexiſſet, duobus quidem filijs Sem & Iapheth felicitatem optauit, Cham vero in eius prole maledixit, &(vt Ioſephus refert) abdicauit atq; expulit, imprecanſq; ait: Maledictus Chanaan, ſeruus erit fratribus ſuis. Sed benedict' Sem, ſit Chanaan ſeruus eius. dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, ſit Chanaan ſeruus illius.

Seruitus prima. Diuiſio generis humani.

Hoc tempore diuiſum eſt genus humanum in trias in liberos, in milites, in ſeruos: vel vt alij volũt, In ſacerdotes, in milites, & ſeruos. Vnde quidam verſificator in perſona Noe ad filios ſic ait:

Sacerdotes. Milites. Serui.

Sem	Iapheth	Cham
Tu ſupplex ora,	Tu protege,	Tuq; labora.

Refertq; idem, diabolum dotem his tribus adieciſſe, dicens:

Ad ſacerdotes	Ad milites	Ad ruſticos
Tu fornicator,	Tu prædo,	Tuq; lecator.

Vini inuentor.

Ex præmiſſis patet, falſum eſſe q̃d Poetæ ſcribunt, Liberũ patrem vini primũ repertorem fuiſſe, & ideo pro Deo habitum, quum Noe longe præceſſerit eum, qui vinum plantauit, de quo tamẽ mox pœnã perſoluit. vnde Ambroſius, & habetur in ca. ſexto die 35. di. Nec vinum, inquit, pepercit ſuo autori. Et poſt pauca: Nõ eſſet hodie ſeruitus, ſi ebrietas non fuiſſet.

De morte Noe.

Vixit autem Noe poſt diluuium 350. annis feliciter, & cum annos compleuiſſet 950. mortuus eſt. Et præter Sem, Cham & Iapheth, reliquit filios & filias, viditq; de filijs filiorum, & ex illis deſcendentibus, 24. millia virorũ centumq;, exceptis mulieribus & paruulis. Ex tribus quoq; filijs Noe, Sem, Cham & Iapheth, 72. gentes procreatę ſunt, vt patet Gene. 10. Harum autem gentium vocabula partim manſerunt, partim temporis vetuſtate mutata ſunt.

Ionichus ꝓphetizat de quatuor regnis. Aſtronomia.

Noe quoque genuiſſe legitur quartum filium, quem vocauit Ionichum, qui natus eſt ei tertio anno poſt diluuium, de quo Moyſes tacet. Hunc omnes teſtantur virum fuiſſe ingenio eminentiſſimum, & aſtronomum maximum. Qui primus omnium ſiderum curſus & ſtellarum habitudines contemplatus eſt. Qua quidem diſciplina ortum pariter & occaſum quatuor regnorum principalium præuidit & docuit. Et quõ filij Cham in Aſſyria primũ, & poſt illos filij Sem in Perſia & Græcia, poſtremo Iapheth filij regnaturi eſſent in Europa. Cui cũ pater (vt Methodius ſcribit) nõ partes inter fratres, ſed munera dediſſet, cõfeſtim in Ethan terram diſceſſit, ibiq; regnãs, gentẽ haud paruã cõſtituit. Hæc tum Heliopolis, id eſt, ſolis ciuitas dicta eſt. Ad quẽ nonnulli

nonnulli filiorum Iapheth viri clariſſimi accedentes, ciuitatem ipſi Ionicho extruxe
re, & eius ex nomine Ionicham appellauere. Hic inter cęteros Nemroth gigantē ha-
buit diſcipulum, quem & docuit quomodo ſuper filios & genus Cham regnare poſ-
ſet. Et propterea inter Nemroth videlicet Aſſyriorum & Ionichi regna, ſemp maxima
pax erat. Ionicho aūt mortuo, Coſdron eius filius ſucceſſit, q genuit Subſyrſadebeth Subſyrſa
regē, q ſexagintaſeptē euertit ciuitates, ab Euphrate fluuio vſq; ad Edroezam, oēmq́; debeth rex.
Indorum terram depopulatus eſt. Ingreſſusq́; deſertū Galba, Iſmahelis filios ab eremo
*Etheruſo depulit. Sem vero primogenitus Noe, per lineam Chriſti generationis Sem.
huius caput eſt, ab Adam deſcendendo vndecimus. Iſte biennio poſt diluuiū genuit
Arphaxat tertiū filiū. Et fertur ab Hebræis, Sem fuiſſe Melchiſedech, q primus poſt
diluuiū cōdidit Salem: ipſa eſt Hieruſalem. Et ab eo deſcenderūt generationes vigin- Hieruſalē.
tiſeptem. Protulit aūt quinq; filios, gentiū ſingularū autores. Primogenitus Sem, Filij Sem.
dictus eſt Elam, à q̄ Elamitæ Perſidis principes. Secundus filius, Aſſur dictus eſt, à quo
Aſſyriorum pullulauit imperiū, quia nolebat rebellare cōtra Deum in ædificatione tur
ris Babel cum Nēroth. Ideo fugit de terra Sennaar, ad aliam regionē longinquā pri-
us non habitatā, quæ ex eius noīe vocatur Aſſyria, & ædificauit ciuitatem, quæ poſtea Aſſyria.
vocata eſt Niniue. Arphaxat aūt, tertius filius Sem: hic fuit de linea Chriſti. Et ab iſto Chaldæi.
emerſere Chaldæi, à qbus & Chaldæa regio appellata eſt. Et eſt in Aſiæ partibus Ara Babylon.
biæ cōtermina & plana, in qua fuit Babylon. Aram, quartus filius Sem, à q̄ progeniti Syri.
ſunt Syri, quorum metropolis Damaſcus eſt. Et hic quatuor genuit filios, quorum primus Damaſcus.
fuit Hus, à q̄ dicta eſt Hus Trachonitidis regiōis, quæ eſt inter Palæſtinam & Cœlem,
Syriæq́; cōiuncta, vbi & principatū tenuit. In ea eſt Hus terra, Iudææ cōtermina, ex
qua Iob ortum habuit. Hul ſecundus Aram fuit filius, ex q̄ Armeni, à qbus Armenia Armenia.
Aſiæ maioris prouincia, quæ inter Caucaſum & Taurum ſita eſt, quæq́; à Cappado-
cia vſq; ad mare Caſpium protenditur. Tertius Aram filius, Gether eſt dictus, à q̄ Ca
ramani ſiue Acarnanij populi iuxta Pontū. Quartus Aram filius, Meſran vel Mes, à
quo Mæones populi. Hæ gentes poſt linguarum confuſionē (Iſidoro teſte) poſſederūt
meridianā terrā, à ſolis ortu vſq; ad Phœnices, ſub linguis duabus & viginti, patrias
vero 46. occupātes. Quintus filius, Lud dictus eſt, à q̄ Ludij vel Lydij dicti. Cham
filius Noe, genuit Chus, quarto loco, à q̄ Aethiopes fuere. hi primū Chuſęi ſunt dicti. Aethiopes.
Inde Aethiopes, à quibus Aethiopia prouincia in Mauritaniæ finibus, & in ea vaſtæ Cham.
ſunt ſolitudines orientē verſus. Chanaan primus filius Cham, à q̄ Chananæi, & habu Chananæi.
it xi. filios, qui poſſederūt terrā Chananæorum. quę nūc Iudęa dicitur. Ex his deſcende- Iudæa.
runt Sidon, à q̄ Sidonij: Ethæus, à quo Ethæi: Hiebuſæus, à q̄ Hiebuſæi: quorum duorum
fuerat Hieruſalē: Amorræus, à quo Amorræi: Gergeſæus, à quo Gergeſæi: Euæus, à q̄
Euæi, id eſt, Gabaonitæ: Arachæus, qui Arcas oppidum cōdidit, contra Tripolim in
radicibus Libani ſitum. Cynæus, Aradius, à quo Aradij, qui Aradiam inſulā poſſede-
rūt, anguſto freto à Phœnicis ſeparatū littore. Samarites, à quo Syriæ nobilis ciuitas,
quæ vocatur Aeolis. Amathæus, à quo Amathitæ. Phuth, ſecūdus filius Cham, à quo Phuth.
Libya Aphricæ regio, & Libyci populi, & incipit ab Atlante Mauritaniæ monte, &
ab eo regio Phuthenſis appellata. Meſraim tertius filius, a q̄ Aegyptij exorti ſunt, Meſraim.
& habuit quinq; filios. Aegyptij enim ab Hebræis Meſræi vocabātur. Ludim, à quo
Lydi populi, & Lydia prouincia in minori Aſia, in qua Epheſus. Ananim, à q̄ Ana-
nij: & Laabin, à quo Cubarij, & alij quorum nationes nobis ſunt ignotæ, q a bello Aethi
opico ſubuerſæ, in obliuionem factæ ſunt. Meſraim q̄q; filius Cham, ex ſe ſeptem Meſraim.
protulit nationes, quarum ſexta prodiit per Chrſluim, qui modo Palæſtini vocātur.
Palæſtina prouincia eſt in Syria, Arabiæ contermina, dicta à Philiſtea Phethuſim, à
quo Philiſtim, quæ in ea Palæſtina metropolis fuit. Cellum, Sabbatha à quo Sabba-
theni, qui nominantur à Græcis Aſtabari. Regma vero habuit duos filios & Sabba-
thaca, ab his Aethiopicæ gētes Sabaa, à quo Arabes, Dadan à quo Aethiopes vltimi. Aethiopes.

Euila ſecundus filiorum Chus, frater Regmæ & Sabathæ, à quo Euilæi, nunc Ge- Getuli.
tuli populi, qui in remotioribus Africæ partibus habitare conſueuerunt. Saba, à quo Arabia.
Sabæus vel Sabæi. & hi Arabes, & ab iſtis Arabia dicta. Nemroth filius Chus, filij Nemroth.
Cham, gigas quidem & vaſto corpore vir audaciſſimus, de quo dicetur infra. Et
ſummatim de Cham 32. generationes deſcenderunt, quē putant & Zoroaſtrn fuiſſe.
Nonnulli Nemroth fuiſſe affirmāt, vt etiam poſtea dicetur. Iapheth tertius filius
Noe. qui & Ianus bifrons. interpretatur latitudo. Cui pater benedixit, dicēs: Dilatet Iapheth.
dn̄s Deus Iapheth. domū filiorum ſuorum. Iſte Europā ſortitus eſt. vxor eius Funda di Ianus.
cta eſt. Habuit aūt ſeptem filios, à quibus ſeptem gentes deſcenderunt, habentes gene
rationes 15. Gomer autem primogenitus Iapheth, in Europā veniens, Gomeritas, Gomer.

qui

Galatæ. qui poſtea à Græcis Galatæ nũcupati ſunt,inſtituit,à quibus Galatia regio Hiſpaniæ
Sarmatæ. & Luſitaniæ contermina,quã à meridie habet.Ab occidẽte vero & ſeptẽtrione Oce
Paphlagones. anum,& ab oriente flumen Sequanæ & Germaniæ prouinciarũ.Habuit autem Gomer tres filios:Primus Aſenez, à quo Sarmatia, hi Scytharum homines ſunt,in paludis Mæotidis profundo habitãtes.exilis regio,infelicibus arboribus reſerta.Secundus Riphat vel Raphaa,à quo Paphlagones & Paphlagonia minoris Aſiæ regio. Tertius Togorma, à quo Phryges,& Phrygia minoris Aſiæ regio, quæ poſtea Dardania,deinde Troia cognominata eſt. Secundus filius Iapheth Magog,à quo Scy
Medi. thæ & Scythia,& Gothia nomẽ habuere. Tertius filius Madai vel Madal ſiue Madeus,à quo Medi & Media regio,quæ eſt Aſſyriç & Perſiæ vicina.alĳ tamen à Medo Medeæ filio, nomen habuiſſe ferunt. Quartus filius Iapheth Ianan eſt,qui cõdidit
Iones. Iones,à quibus mare Ionium nomẽ habet, & Ionia Græcorum regio in extremitate
Turcia. minoris Aſiæ inter Cariam & Aeoliam eſt, quæ nũc dicitur Turcia. Hic Ianan quatuor genuit filios.Primus,Eliſan à quo Eliſæi,qui poſtea Aeolĳ à Græcis dicti,à qui-
Aeolia. bus Aeolia inſula in Siculo mari 25. paſſuum millibus ab Italia diſtare videtur. Secun
Tarſus. dus Tarſis,qui in minori Aſia Tarſum ciuitatem Paulo apoſtolo nobilem condidit, qui antiquitus Cilices,inde prouincia Cilicia.Tertius Thaiſa vel Cethim: hic Cethi
Cyprus. nam inſulam primus habuit, quæ inſula poſtea Cyprus dicta, inter cæteras inſulas celeberrima, & propterea luxui eſt dedita, ob quod Veneri ſacra fuit. Quartus Dodanim,hic in inſulã Rhodon veniẽs,Rhodios à ſe appellari voluit. Quintus filius Ia
Hiſpani. pheth Tubal Iberos(qui & Hiſpani)condidit, à quibus Hiſpania terra quidem felix, rerumq́; optimarum ferax, olim Celtiberia eſt dicta. Sextus filius Moſoch dictus,
Cappadocia. inſtituit Cappadoces,à quibus Cappadocia regio,poſtea Cæſarea dicta à Romanis: ipſa enim regio maiori Armeniæ vicina eſt,quam Euphrates fluuius diſiũgit, in qua eſt ciuitas clariſſima Melcha. Septimus Iapheth filius Thyras,ſuos Thyrenſes ap
Thracia. pellans,à quibus Thracia prouincia,quæ in Scythiæ partibus eſt,ferociſſimos nutrit
Sarmatæ. homines,ꝙ in eis aſper corporis cultus eſt.Aſenez autẽ Gomer filius, Sarmatas con-
Iapheth. ſtituit,quos Græci Regmos vocant:hi Scytharum populi,vt ſuprà dictum eſt. Iapheth itaq; filĳ ſeu nepotes has habuerunt gentes,quę (vt Auguſtino 16. de ciuit.Dei placet) à Tauro Ciliciç monte verſus Aquilonem,per ſeptentrionalẽ Oceanum.partem mediam Aſiæ,& per omnem Europam vſq; ad Oceanum Britannicũ patrias tenuere ducentas,ſub linguis & gentibus ſeu generationibus 15.nomina locis & gentibus relinquẽtes,de quibus plurima ſunt mutata,aut à locorum regibus,aut ab ipſis lo
Sem morit. cis,aut ab incolarum moribus. Vixit autẽ Sem filius Noe annis ſexcentis duobus, & mortuus eſt.Ex quo conuincitur non fuiſſe Melchiſedech, niſi velimus ſequi Hebræos in computatione annorum huius ætatis. Auguſtinus in 15. de ciuit.Dei lib. dicit:Poſt benedictionẽ filiorum Noe vſq; ad Abraham, nulla fit mentio aliquorum iuſtorum,nec eos tamen defuiſſe crediderim: ſed ſi omnes commemorarẽtur,nimis longum fieret,& eſſet magis hiſtorica diligentia, quàm prophetica prouidentia.

Beroſus Chaldæus ponit arborem filiorũ Noe,quem & Ianum & Ogygem & Cœlum cognominat, nonnullis etiam alĳs nominibus, hic ex vxore ſua Tytea Veſta vel Terra procreauit ante diluuium Sem,Cham & Iapheth,quos appellat Samum,Iapetum, Chem vel Cemtſen: poſt diluuiũ genuit Noe Macrum, Iapetum iuniorẽ, Prometheum Priſcum,Tuyſconem,Cranan,Cranum,Granaum,Tethym,Oceanũ,Typhoeum,& decem ac ſeptem Titanas,Araxam Priſcum, Pandoram iuniorem, Scytham Priſcum,qui genuit Napum & Prutum. Tuyſcon vero Germanorũ & Sarmatarũ pater,vt ſcribit in commento Iohãnes Annius ſuper Beroſum,genuit Mannũ. hic Ingaeuon,qui Iſtęuon,qui Hermionem,qui Marſum,qui Gabriuiũ,qui Sueuum, qui Vandalum,qui Hunnum,qui Herculem,qui Teutanem.Omnes hi reputati ſunt
Noe adoptiui. filĳ Cœli ac Terræ, ſiue Iani & Veſtæ,ſiue mauis Noe atq; Tyteæ.Notandũ etiam dicit idem Iohannes Annius,ꝙ Noe ſibi in filios adoptauit Tuyſconis poſteritatem,&
Germani. ideo in eius arbore ponuntur,& non aliorum nepotes,in quo præcellere dicit Ger-
Tuyſci. manos & Sarmatas,qui dicuntur nunc Tuyſci à Latinis & Gallis.Sarmatæ autẽ ſunt
Sarmatæ. Poloni,Gothi,Ruſſi,Pruſſiani,Daci,& huiuſmodi.

GENERATIO DVODECIMA

Sem poſt diluuium biennio genuit Arfaxad,qui vixit annis 35.& genuit Sale,ſecundum Hebraicam veritatem:ſecũdum Septuaginta interpretes, anno 135.vitæ ſuæ genuit Sale.

Anno

ANno à mundi exordio ſecundum Septuaginta interpretes natus eſt Arphaxad Arfachſchad.
bis milleſimo ducenteſimo quadrageſimo quarto. Et in eo per lineam Chriſti
duodecima incepit generatio: ab ea emerſerunt Chaldæi, & Chaldæa inde di- Chaldæi.
cta. Vixit autem annis trecentis trigintaocto, & mortuus eſt. Hic Arphaxad genuit
Sale, anno 135. vitæ ſuæ, genuit & alios filios & filias. Quem etiam beatus Auguſtinus
16. de ciuit. Dei cap. 10. dicit genuiſſe Cainan, Septuaginta interpretes ſequens.

GENERATIO TERTIADECIMA.

Sale, ſecundum Hebraicam veritatē, vixit annis 30. & genuit Heber: ſed ſecun Sale.
dum Septuaginta interpretes, anno centeſimo trigeſimo genuit Heber. Heber.

ANno 2379. à mūdi exordio, genuit Arphaxad Sale, q & Cainan dicitur Luc. 3. Sale.
in quo per lineam Chriſti deſcendendo numeratur ſeu inuenitur 13. generatio.
Hic ciuitatem Salem condidiſſe dicitur, imponens ei nomen ſuum, quæ poſtea Salem cōdita.
Hieruſalem eſt appellata. Vixit autem ſupra centeſimum triceſimum annum, & ge-
nuit Heber. Quo nato, ſuperuixit annis 303. & alios genuit filios & filias, ac ſic omes Hieruſalē.
dies Sale facti ſunt anni 433. & defunctus eſt. Ab iſto Sale Sarmatę, qui & Indi, prodi- Sarmatæ.
ere. Incipit autem India ab oriente, vſq; ad Aſiam porrecta ex occidentali parte, ex India.
meridiana vero vſq; ad Indicum mare, ex ſeptentrione vſq; ad Caucaſum. Habet flu Indus.
uium qui dicitur Indus, fluuius eſt maximus, qui teſte Herodoto, ſolus poſt Nilū cro Crocodil'.
codilos producit.

GEENRATIO QVARTADECIMA.

Heber vixit annis 34. & genuit Pælæg ſiue Phalech ſecundum Hebræos, ſecun-
dū vero Septuaginta interpretes Anno vitæ ſuæ 134. genuiſſe fertur Phalech.

ANno 2509. à mundi exordio, Heber ex Sale eſt genitus. In quo per lineam Chri Heber.
ſti, 14. cœpit generatio. Et ab iſto Heber, Hebræi appellati ſunt. In cuius ſane fa
milia, ſecundum Auguſtinum 16. de ciuit. Dei cap. 11. dum linguæ diuiderentur,
Hebræa lingua, quæ antea vna ſola erat, remanſiſſe dicitur. ipſa quippe tum humana Hebraicā lingua.
dicebatur, qua ſola vniuerſum genus humanū loquebatur. Hic Heber anno vitæ ſuæ
134. genuit Phalech in linea Chriſti, qui interpretatur diuiſio: qa in eius ortu linguaꝝ
diuiſio facta eſt, ſiue per linguas terra diuiſa eſt, quæ linguarum multiplicatio muta- Linguarū diuiſio.
tioq; de pœna venit, vt ſcribit Auguſtinus de ciuit. Dei. Vixit annis 474. Heber hic
habuit plures alios filios & filias, & inter cæteros vnū, quē vocauit Iectan ſiue Ictan,
qui habuit 13. filios, vt meminit Moyſes Gene. 10. Elmodad, Saleph & Azarmoth, Ia-
re & Aduram, & Vzal, & Decla, & Hebal, & Abimahel, & Saba, Ophir, Euila & Io- Nemroth.
bab. Iſtoꝝ habitatio facta eſt Maſſa. In hac generatione diuiſæ ſunt linguæ. Nem
roth enim gigas filius Chus, filij Cham, filij Noe, his temporibus Noe proauo ſuo vi-
ta functo, edoctus à Ionicho rege Aethan, filio Noe, cum eſſet audaciſſimus & manu
fortiſſimus, libidine dominandi ſuccenſus, apud Babylonios cum ſuis exiſtens, impe- Babylon.
rium & tyrannidem in filios Cham primus vſurpauit. Cuius regni principiū Baby-
lon fuit, quam ipſe fundauit. quamobrem robuſtus venator cognominari meruit: ve
nator, id eſt, deceptor animarum, quia cogebat homines ignem adorare, & humani
generis oppreſſor factus dicitur. Beroſus ſcribit, ꝙ anno à ſalute humani generis ab
aquis 131. cœpit regnū Babylonicū ſub noſtro Saturno patre Iouis Beli. Et Saturnum
vocat Nymbrotum, id eſt, Nemroth. Quatuor tamen Nemroth fuiſſe, ex autori-
bus compertū habemus: primū hūc ex ſemine Cham, alterū ex ſemine Sem. Sem enī
genuit Arphaxad, qui genuit Sale, qui genuit Heber, & fratrē eius Iectan ſiue Ictan,
vt eſt apud Beroſum ſcriptū, qui & ipſe genuit Nemroth, qui genuit Cretem, qui ge
nuit Cœlum & Iouē, qui genuit Saturnū, cognomento Nemroth tertiū, prout refert Belus.
Iacobus Benzio hiſtoricus. Quartum aūt Nemroth, Belum dicunt, primū Aſſyrioꝝ
regē: quia liber qui Imago mūdi inſcribitur, ſic inqt: Nemroth genuit Aſſur, qui ge Nemroth primus.
nuit Belum cognomēto Nemroth. De primo Nemroth B. Auguſtinus, inquit: Ex fi-
lijs Noe non clare poteſt haberi, qui ex eis pertineāt ad ciuitatem Dei vel diaboli. Ap
paruit aūt magis iſta diſtinctio bonorum & maloꝝ tempore Heber, deſcendētis ex
Sem. Nam illuc vſq; fuit vniuerſa terra labij vnius idiomatis Hebraici, vt docēt ſacræ
literæ. At cū proficiſcerentur de oriente, inuenerūt campū in terra Sennaar, & habita
uerūt in eo. Fecit aūt eos eſſe elatos ad iniuriā & cōtemptū Dei, Nēroth filius Cham,
qui cū eſſet audacior, ſuadebat eis vt nō Deo adſcriberent, qa hoībus per illū felicitas
eueniret, ſed ꝙ hoc eis propria virtute ꝑberetur. cognatoſq; ſui generis ꝑuenit ad ty
rannidē ſolus ipſe, ꝑſumēs hoīes à Dei timore reuocare. dixit aūt ad proximū ſuū, vi- Nemroth.
delicet Iectan Noe pronepotē, cuius exēplo & ipſe ꝑmotus, in filijs Sem principatū Iectan.
occu

Suphne. occupauerat: & ad Suphne, quiq́ inter filios Iapheth regnare cœperat: horum quippe ductu & auſpicio vniuerſa Noe poſteritas regebatur. Habuit autem Nemroth ſermonem, cunctis perſuadens, vlciſci ſe volens de Deo, timensq́ diluuiū, dixit: Venite, faciamus lateres & coquamus eos igni. ędificemus ciuitatē & turrim, cuius cacumen

Linguarū confuſio. ad cœlos vſq; pertingat. Quam cum ædificare cœpiſſet, Deus ſuperbiam ædificantium hac ſola animaduerſione percuſſit, vt gentes duas & ſeptuaginta, quę eo ex omni mundo conuenerant, quibus antea fuit vnum labium eademq́ lingua, totidem linguarum cōfuſione ſuperinducta, ſepararit, neceſſitatē inducens, vt alter alterius vocem non intelligeret, & ſuper oēm terræ faciem ſpargerentur. Et cum imperātis dominatio in lingua cōſiſtat, ſuperbia Nemroth in lingua damnata eſt, vt ipſe nō intelligeretur iubens homini, qui intelligere noluit Deo iubēte ſibi. Nemroth aūt linguarũ cōfuſione redargutus atq; adeo cōfuſus, in Perſidem ſeceſſit, vbi & Perſas ignem colere docuit. Indeq; error ille cęcas illorũ hoīm mentes inuaſit, vt ſolem Deum eſſe putarint. Demum vt quidam tradūt, à filiјs ſuis qui octo fuerant, caſtratus, vnà cum Cameſe filio in Italiā traiecit, ibiq́ vbi nunc Roma eſt, vrbē Cameſam noīe filiј ſui condēs appellauit. De hac turri dicit Ioſephus, qđ latitudo eius tāta erat, vt prope eam

adſpicientibus lōgitudo videretur immi nui, diј vero vētos immittētes, euerterūt eam, & vocem propriam vnicuiq; partiti ſunt, propterea Babel contigit vocari, quod Hebræi cōfuſionē vocant. De hac

Babel turris. etiam turri meminit Sibylla, dicēs: Cum oēs hoīes exiſterent vnius vocis, quidam turrim ædificauerunt excelſam, tanq̄ per eam adſcenſuri in cœlum: diј vero turbines immittentes, euerterūt turrim, & vocem propriam vnicuiq; partiti ſunt. De campo Sennaar meminit Eſtius, vt idem Ioſephus refert, qđ in regione Babylonis fuerat, dicens: Qui de ſacerdotibus ſunt erepti, Iouis ſacra ſumētes, in Sennaar Babylonis venerūt, diuiſiq́ ſunt poſt hoc diuerſitate linguarū, migrationesq́ agentes, ap-

Heber. præhenderunt mediterranea ſimul & maritima. In familia aūt Heber remanſit primum idioma, non quidem in oībus ab eo deſcendentibus, ſed ſolum in linea illa qua peruenitur ad Abraham. Solus em̄ Heber ſuaſionibus Nemroth non paruit, ac ꝑ hoc

Regnū Babel. in eius domo permanſit cultus Dei. Auguſtinus de ciuit. Dei lib. 16. cap. 11. In Babel ergo, vt ſcribitur in libro de Imagine mūdi, primus regnauit Nemroth gigas. Cui ſuc-

Aſſyriј. ceſſit filius eius Aſſur, à quo Aſſyriј: huius filius Bel, qui & Belus, cui ſucceſſit Ninus.

Aſſur. Quod aūt dicitur Gene. 10. ꝙ de terra Sennaar egreſſus eſt Aſſur, intelligendū eſt ſecundum Magiſtrū, quia Nemroth expulit eum vi à terra illa & turre, quæ eius erat iure hæreditario. Et ille Aſſur fuit ex poſteris Sem, q ædificauit Niniuen. Sed Magiſter non putat intelligendum de Aſſur filio Sem, qui inuenit purpurā & vngenta, à quo Chaldæa & Aſſyria dicta eſt: ſed Aſſur, id eſt, regnū Aſſyriorũ inde egreſſum eſt, qđ tēpore Saruch proaui Abrahæ factū eſt. Nam regnū Babyloniorũ habuerūt, q de ſemine Nemroth vſq; ad quartā chiliadem & vltimū Chuſuniſden, autore Methodio, qui per Chiliadeſ tantū ſecula diſponit, nec apponit annos ſi ſuperſint, & ideo nihil

De mōſtroſis. certum de numero annorũ poſuit. Monſtroſorũ quoq; multa hoīm gn̄a poſt linguarum varietatem à Deo factā, variјs in locis producta fuiſſe, etiam diuus Auguſtinus 16. de ciuit. Dei cap. 8. cōmemorat, dicens: Deus em̄ ipſe cum ſciret, quarũ partium ſimilitudine vel diuerſitate contexeret pulchritudinem vniuerſi, etiam mōſtroſos homines in mundū producere voluit. Dicunt reperiri qui in media fronte vnū tantum

Monoculi. habent oculum, qui monoculi appellātur. Quibuſdam vterq; ſexus, & dextra mam-

Hermaphroditus. ma virilis, ſiniſtra vero muliebris: hos alternis vicibus coeūdo & gignere, & parere dicunt, quos Hermaphroditos appellamus. Aliјs aūt ora non eſſe, ſed per nares ſolo halitu viuere. Alios ſtatura eſſe cubitales, quos Pygmæos Græci vocant, qui per annum octauum viuendo non excedūt. Hi populi, Plinio in 7. lib. naturalis hiſtoriæ teſtante, tenentes montana Indię, vicina tn̄ oceano, ſalubri cœlo ſemperq́ vernante, habēt ſingulare bellū cōtra grues: horũ mulieres Solinus anno quinto parere dicit, & octauo ſeneſcere. Item gentes aliæ ſunt, in quibus ſinguli ſingula crura in pedibus maximis habēt, non flectētes poplitē, & tamē mirabilis celeritatis, quos Sciopodas vocāt.

Sciopodes. Hi etiam Plinio teſte, per ęſtiuū tēpus in terra ſupini iacentes, pedum ſe vmbra protegunt,

gunt,quos Plinius in deſertis Indiæ partibus habitare dicit,Quoſdam alios ſine ceruice, habentes oculos in humeris:quoſdã alios cynocephalos, quorũ canina capita, atq; ipſo latratu magis beſtias q̃ homines ſe eſſe profitentur. Quiſqs tamen(vt Auguſtinus inqt)vſpiã naſcitur homo,id eſt,animal rationale mortale,quantũlibet noſtris inuſitatã gerat formã,ſeu aliud quodcũq;, ex vno ꝓtoplaſto originẽ duxiſſe nemo dubitare debet.De Pygmæis tamen ſcribit Heinricus de Haſſia,in prologo Bibliæ adducens Albertũ Magnũ lib.21.ca.2. ꝙ Pygmæus non ſit homo,ſed medius inter hominem diuinũ intellectũ habentẽ,& alia muta animalia: & q̃uis præ cæteris vmbrã rationis habeat,tamẽ ſecundũ veritatẽ vicinior eſt brutis q̃ hominibus.Homo eñ eſt particeps ſenſus, diſciplinabilis oĩmodo & memoriæ & experimenti & rationis, ſcientiæ & artis:& eſt ſic in primo gradu dignitatis animaliũ, cõſequenter pygmæus in ſecundo,ſimia in tertio,quã(ut dicit)pygmæus excedit in loquela,& ſimia cætera animalia excedit in hoc, ꝙ non ſolũ habet æſtimationẽ de conferentibus ſibi, ſed etiam de alijs animalibus.Ratio ſiquidẽ(vt ipſe dicit)duo habet, quoꝝ primũ eſt ex reflexione ad ſenſata & memorata,& ibi eſt exceptio cuiuſdã experimenti:ſecundũ habet, prout ex collatione ſingularium penes ſimilitudinẽ elicit vniuerſale: quod eſt principium artis & ſcientiæ. Pygmæus autem non habet niſi primum, ideo non habet niſi quandam vmbram rationis.Cætera in Heinrico de Haſſia videas. Homo. Pygmæus. Simia.

GENERATIO XV.

Heber ſecundũ Hebræos vixit annis 34. & genuit Phalech ſiue Pælæg: ſecundum Septuaginta vero,anno vitæ ſuæ 134.genuit Pælæg. Pælæg vero ſecũdum Hebræos vixit annis 30. & genuit Reu ſeu Ragau: ſecũdum Septuaginta vero, anno vitæ ſuæ 30.ſupra centeſimum genuit Reu.

ANno 2643.à mundi exordio,in Phalech filio Heber per lineã Chriſti XV.cœpit generatio.Hic Phalech dictus,quia in diebus eius facta fuit liguaꝝ confuſio,quaſi ipſe diuiſus ſit ab alijs,quia in domo ſua manſit lingua priſtina.Vnde ſecundũ Auguſtinũ,in hoc non paruũ iuſtitiæ veſtigium apparuit, ꝙ iſta domus libera fuit ab hac pœna,quaſi non fuerit particeps in culpa. vnde & tunc viuente adhuc Heber,diuiſa eſt terra. Hic Phalech trigeſimo ſupra centeſimũ vitæ ſuæ anno,ſecundum Auguſtinum & Iſidoꝝ, genuit Ragau ſiue Reu,& facti ſunt oĩes dies Phalech 239.anni,& mortuus eſt. Hiſpaniaꝝ regnũ,Iſidoro teſte,à Tubal Phalech filio ortum habuit.Is nanq; ex Armenia egreſſus,primus Hiſpaniaꝝ regnũ obtinuit, vbi & ſedẽ conſtituit.Hæc primo à Tubal Iapheth filio,Iberiæ nomen accepit, regio Europana,à montibus incipiens Pyreneis,& per colũnas Herculis circũiens,vſq; in borealem oceanũ protenditur.Terra ferax frumenti,vini,olei,auri, gemmarum atq; metallorum omniũ,inſuper homines gignit bellicoſiſſimos. Refert Varro,in Hiſpanijs equas quaſdam ex vento cõcipere,eo ꝙ curſu tam veloces exiſtant,vt merito ex vẽto concepti equi fuiſſe credãtur. Hæc regio inter Africã & Galliã ſita eſt, Pyreneis montibus à ſeptentrione clauſa,reliquis partibus vndiq; mari cõcluſa. habet quatuor magna flumina,quæ ſunt,Bętis,Minius,Iberus & Tagus.habet ſex prouincias,Tarraconenſem,Carthaginẽſem, Luſitaniam,*Calathiam,Bæticam,& Tingitaniam.Et primo hæc regio ab Ibero fluuio Iberia appellata,poſtea ab Heſpero Atlantis filio Heſperia,vltimo ab Hiſpali ciuitate Hiſpania quaſi Hiſpalia eſt nuncupata. In ea ciuitate Geryon rex fuit,tergeminus ſiue trimẽbris,quem Hercules victũ,nobilioribus ſpoliauit armentis.De regibus tamẽ Hiſpaniæ pauca legimus vſq; ad Chriſtiana tempora.Veꝝ noſtra tẽpeſtate anno 1491. Ferdinandus rex & Elizabeth regina Granatã totam ad Chriſtianũ cultum & obſequium reduxerunt, de quo ibidem dicemus. Phalech. Hiſpania. Iberia.

GENERATIO XVI.

Reu ſecundum Hebræos vixit annis 32.& genuit Saruch,ſed ſecundum Septuaginta,anno vitæ ſuæ 130.genuit Saruch.

ANno 2773. ab origine mundi, in Reu vel Ragau filio Phalech,in linea Chriſti XVI.incepit generatio. Iſte anno vitæ ſuæ 132.genuit Saruch, teſte Auguſtino & Iſidoro.Eius quoq; tẽporibus templa multa conſtructa feruntur,& quidam gentiũ principes adorari cœperunt,Scythaꝝ quoq; regnũ dicitur exortũ.Vixit autẽ annis 302.& poſtea mortuus eſt.Diſſeminato itaq; per orbẽ terraꝝ genere humano, varia mox inſtituta ſunt regna, præter regnũ Babel.Nã in hac gñatione tẽpore Reu, nõ ſolũ Scythaꝝ,ſed & Aegyptioꝝ,Amazonũ,& Bohemoꝝ regna leguntur exorta. Ragau ſiue Reu.

DE REGNO SCYTHARVM ET AEGYPTIORVM.

Scytharum enim gens antiquiſſima habita eſt,vt Iuſtinus ait,quanq̃ inter Scythas & Aegyptios diu cõtentio de generis vetuſtate fuerit,Aegyptijs prędicantibus,initio Scythæ. Aegyptij.

rerũ, quũ aliæ terræ nimio feruore Solis arderent, aliæ rigerent frigore, ita vt nõ mo-
do nõ generare homines, ſed ne aduenas quidẽ recipere ac tueri poſſent, priusq̃ ad-
uerſus calorẽ vel frigus velamenta corporis inuenirẽtur, vel locorꝫ vitia quæſitis ar-
te remedijs mollirentur, Aegyptũ ita tẽperatam ſemper fuiſſe, vt neq; hyberna frigo
ra, nec æſtiui ſolis ardores incolas eius premerent: Solum ita fœcundũ, vt alimento-
rum nulla terra feracior ſit in vſus hominũ. Iure igitur ibi primũ homines natos vi-
deri debere, vbi educari facilime poſſent. Cõtrà, Scythæ cœli temperamentũ nullum
eſſe vetuſtatis argumentũ putabant: quippe naturã, quũ primũ incremẽta caloris &
frigoris regionibus diſtinxerit, ſtatim ad locorꝫ patientiã animalia quoq; generaſſe,
ſed arborꝫ atq; frugũ pro regionum conditione apte genera variata. Et quanto Scy
this ſit cœlũ aſperius q̃ Aegyptijs, tanto & corpora & ingenia eſſe duriora. Cęterum
ſi mundi quæ nunc partes ſunt, aliquãdo vnitas fuit, ſiue illuuies aquarꝫ principio re-
rum terras obrutas tenuit, ſiue ignis, qui & mundũ genuit, cũcta poſſedit, vtriuſq; pri
mordij Scythas origine pręſtare. Nam ſi ignis prima poſſeſſio rerꝫ fuit, qui paulatim
extinctus, terris ſedẽ dedit, nullã prius q̃ ſeptentrionalẽ partẽ hyemis frigore ab igne
ſecretã, adeo, vt nũc quoq; nulla magis rigeat frigoribus. Aegyptũ vero & totũ ori-
entẽ tardiſſime temperatũ, quippe quæ etiã nunc torrẽti calore ſolis exæſtuet. Quod
ſi omẽs quondã terrę ſubmerſæ profundo fuerũt, profecto editiſſimã quanq; partem
decurrẽtibus aquis prius detectã, humilimo aũt ſolo eandẽ aquã diutiſſime immora
eam: & quanto prior quæq; pars terrarꝫ ſiccata ſit, tãto prius animalia generare cœ
piſſe. Porro Scythiã adeo editiorẽ omnibus terris eſſe, vt cũcta flumina ibi nata, in ma
re Mæoticũ, tum deinde in Ponticũ & in Aegyptiũ mare decurrãt. His argumẽtis ſu
Scythia. peratis Aegyptijs, antiquiores Scythæ ſunt viſi. Scythia in orientẽ porrecta, inclu
ditur ab vno latere Põto, & ab altero mõtibus Rhiphæis, à tergo Aſia. Hominibus in
ter ſe fines nulli, neq; eñ agrũ exercent, nec domus illis vlla aut tectũ aut ſedes eſt, ar-
menta & pecora ſemp paſcẽtibus, & p incultas ſolitudines errare ſolitis. Vxores libe-
roſq; ſecũ plauſtris vehũt, qbus corio imbriũ hyemiſq; cauſa tectis, pro domib⁹ vtun
tur. Iuſtitia gẽtis ingenijs culta, nõ legibus. Nullũ ſcelus apud eos furto grauius, qppe
Furtum. ſine tecto munimentoq; armenta & pecora habentibus, quid ſaluũ eſſet, ſi furari lice
ret? Aurꝫ & argentũ perinde aſpernatur, ac reliq mortales appetũt. lacte & melle ve-
ſcuntur, pellibus ferinis aut murinis veſtiũtur. Hęc cõtinentia illis morꝫ q̃q; iuſtitiã de
Tanais rex. dit, nihil alienũ cõcupiſcẽtibus. Apud Scythas primus regnauit Tanais rex, à q̃ etiã
Tanais fluui⁹ dicit̃ ingẽs, qui in paludẽ defluit Mæotidẽ, quẽq; Niualẽ appellauit Vir
Tanais fluuius. gili⁹. A Tanai flumine Scythia diuidit̃, & vna pars remanet in Europa, altera in Aſia
ad orientẽ vergẽs. Cõmuniter oẽs Scythæ eqtantes, deferũt arcus. Regnũ hoc quanq̃
vetuſtiſſimũ ſit, inter regna tamẽ principalia quatuor nõ nũeratur. Nulli tamẽ homi
Scythica gens. num Scythica gens vnq̃ ceſſit. Immo & Dariũ Perſarꝫ regẽ fugauit, vt infra de eo di
cetur, Cyrꝫ occidit, Vexorẽ Aegyptiorꝫ regẽ cũ omi exercitu & belli apparatu repu-
lit atq; fugauit, Aſiã ter bello ſubegit, & per annos multos ſibi vectigalẽ fecit. Ex Scy
this aũt multi exierũt, res maximas edentes. E qbus Amazones primo clariſſimæ mu
lieres. q̃ in bellis multa geſſerũt facinora. Bactriani & Parthi ab eis deſcẽderunt. Ati-
Bactriani. Parthi. la etiã ille magnus, qui Pannoniã ſubegit, & Romanũ imperiũ diu moleſtauit, Aqui-
leiã euertit, & in Germania multas vaſtitates edidit, ab illis deſcẽdit. Zelorbes Huno
rum rex, q contra Iuſtinianũ Imperatorẽ inſurrexit, ex Scythia originẽ duxit. Lon-
gobardi, Hungari, Gothi vniuerſi ex Scythia emerſere. Dauni quoq; ac Turcæ, vt ſu-
is locis dicemus, ex Scythia prodierunt. Ea gens eſt barbara, ſerpentes & idola colit,
multis inuoluta libidinibus.

DE AMAZONIBVS.

Poſt aliqua tẽpora ex Scythis duo regij iuuenes Plinos & Scholopytus, per facti-
Amazones onẽ optimatũ domo pulſi, ingentẽ iuuentutẽ ſecũ traxere, & in Cappadocię ora con
ſederunt. ibi ſpoliare finitimos cõſueti, cõſpiratione populorꝫ per inſidias trucidati
ſunt. Vxores quæ eos ſequutæ fuerãt, videntes orbitatẽ ſuã ac ſuorꝫ, arma ſumpſerũt
fineſq; ſuos, ſubmouẽtes primo, mox inferẽtes bella, defendũt. Nubendi quoq; finiti-
mis animũ amiſere, ſeruitutẽ, non matrimoniũ appellantes, ſingulare omniũ ſeculo-
Matrimoniũ ſeruitus rum exẽplum, Auxere remp. ſine viris. Et ne feliciores aliæ alijs viderẽtur, viros q do
mi remãſerant, interficiũt: pace aũt poſtea armis quęſita, ne gens interiret, concubitũ
finitimorꝫ ineũt: ſi qui mares naſcerẽtur, interficiebãtur. virgines nõ ocio neq; lanifi-
cio, ſed armis & venationibus exercebãt, inuſtis infantiũ dexterioribus mammis, ne
ſagittarꝫ iactus impediretur: vnde Amazones dictæ ſunt. Duæ reginæ his fuere, Mar
theſia & Lampedo, quę in duas partes agmine diuiſo, inclytæ iam opibus, vicibus ge
rebãt bella, ſolicite terminos alternos defendẽtes. Marte ſe genitas ꝓdicabant, ne ſuc
ceſſi

ceſſibus deeſſet autoritas. Itaq; maiore parte Europæ ſubacta, Aſiæ quoq; nonnullas ci
uitates occupauere. Ibi Epheſum, multasq; alias vrbes condidere. Martheſia regina
tandē in bello interficitur. In cuius locū filia eius Orithya ſuccedit regno, virgo pma
nens. Sorores Orithyæ Antiope & Menalippe ab Hercule victæ & captæ fuere. Ori-
thya vero illas vlciſci parās, ab Atheniēſibus vincitur. Poſt Orithyiā Penteſilea regi
na regno potita, Troiano bello interfuit, & ī eo cū exercitu eſt interfecta. Paucæ quę
remanſerūt, vſq; ad tempora Alexandri Magni durauerūt. Harū Minithia ſiue Cale-
ſtris regno potita, cōcubitu Alexādri per dies 14. ſobolem quęrens, reuerſa in regnū,
breui poſt cum omni Amazonū nomine intercidit. Hæc latius Iuſtinus ſcribit.

DE REGNO AEGYPTI.

Aegyptiorū regnum in hac quoq; generatione initium ſumpſiſſe conſtat ſub Ra
gau. In quo, teſte Euſebio, primus regnauit Sores. Quod regnū multas mutatiōes ha
buit, durauitq; vſq; ad Auguſtū. Sed Diodor⁹ Siculus lib. 2. primū poſt deos in Aegy Menas.
pto regnaſſe recitat Menan, q populos colere deos, ſacraq; his facere docuit. Vbi mi
ra ac multa, fabulis haud diſſimilia, proſeqtur, de ſitu Aegypti, de Nilo, de vrbibus il-
lius, & pſertim Thebis & Memphi, multa ediſſerēs. Ego vero Bambergenſem ſequēs
ſcriptorē, inuenio ab initio Thebeos Aegyptijs imperaſſe annis centum & nonagin
ta. Et ſic vſq; ad nonageſimū annum Iſaac. Et Thebei circa natiuitatē Abrahæ cœpe Reges Ae-
runt regnare. Et cum regnū Aegypti fere quadringentis annis præceſſerit, potuit & gypti.
Sores & Menas regnaſſe, ſucceſſoresq; eorū, quorum plures nominat Diodorus. Poſt
Thebeos primus regnauit Pharao, à quo Pharos ciuitas, & poſtea reges dicti Pharao-
nes. hinc Zoes. Ab hoc vſq; ad Amaſim, ſub quo venit Ioſeph in Aegyptū, 17. fuerunt
reges per annos centū & tres, q dicebātur Pharaones & Paſtores. Huius primi Pha- Pharaones
raonis Zoes, Io ſiue Iſis creditur fuiſſe nupta, vt de ea ſuo dicetur loco. Cum autē Io dicti ſunt re
ſeph filius Iacob annorū eſſet triginta, venit in Aegyptū, & dux eſt Aegypti conſtitu- ges ęgypti-
tus à Pharaone. Anno vero ætatis ſuæ 43. pater ſuus Iacob ætatis 131. annorum, deſcen orū pro di-
dit in Aegyptū. Et tertio anno poſtea apud Aegyptios primus Diopolitanorū Ama gnitate.
ſis rex eſt conſtitutus poſt 18. dynaſtian, id eſt, ſummam poteſtatem. toties enim mu-
tatio facta fuit in regno ab eius exordio. Regnauit autem Amaſis annis 25. Poſt eum
regnauit Chebron annis xiij. Poſt illum Amenophis regnauit annis 21. Deinde Me-
phres regnauit annis 12. Poſt illum Miſpharmutoſis regnauit annis 26. Poſt hunc re
gnauit Theomeſis ſiue Tuthemoſis annis IX. Cui ſucceſſit Amenophis vel Ameno-
ptes, regnauitq; annis 31. Orus deinde regnauit annis 38. Acengeres vel Acencris dein
de regnauit annis 12. Achoris regnauit annis 8. Chencres regnauit annis 16. Eius an-
no vltimo Moſes anno repromiſſionis 430. eduxit populum ex Aegypto, & in mari
rubro Chencres ſubmerſus eſt, prout legitur apud Euſebiū, & in lib. de Imagine mun
di. Anno ſequēte Acherres rex Aegyptiorum cōſtituitur, regnauitq; annis 8. Cui ſuc-
ceſſit Cherres, & regnauit annis 15. Cui ſucceſſit Armeus, q & Danaus, & regnauit an
nis 5. Cui ſucceſſit Remeſſes, q & Aegyptus, à quo Aegyptus nomen ſortita eſt, quæ pri Aegyptus.
us vocabatur Aeria, regnauitq; annis 68. Cui Menopes vel Menophis in regno ſucceſ
ſit, & regnauit annis 40. Cui ſucceſſit Zethus, & regnauit annis 55. Ramſes rex annis
regnauit 66. Cui ſucceſſit Menoſes vel Amenophis, & regnauit annis 40. Hic à qbuſ
dam dicitur Vexores, qui Scythis bellum primū indixit. Cui ſucceſſit Agamenes ſeu
Ammenemes, regnauitq; annis 26. Theores vero vel Thuoris regnauit annis 7. Vlti-
mo anno regni illius, Aegyptiorū dynaſtia 20. mox poſt excidiū Troiæ incepit, ten-
dens per annos 177. cuius temporis reges non inuenio. Deinde anno regni Salomo
nis 33. tranſacta dynaſtia vigeſima, incepit Aegyptiorū dynaſtia 21. in qua primus re-
gnauit Smerdis annis 26. Poſt eū Pſeuſennes regnauit annis 41. Poſt illū Nepherche-
res regnauit annis 4. Poſt illum Amenophis regnauit annis 9. Oſochor rex regnauit
annis 6. Spinaces regnauit annis 9. Pſuſennes regnauit annis 35. Seſencoris regnauit
annis 21. Oſorchon regnauit annis 15. Thelegotes ſeu Tachelotis regnauit annis xiij.
Cōbaſtes vel Petubaſtis regnauit annis 25. Oſorchon rex, quē Herculē cognominaue
runt, regnauit annis 9. Pſammus regnauit annis 10. Bocchoris regnauit annis 44. Hic
Aegyptijs iura cōſtituit, ſub quo & agnus locutus eſt. Sebicus rex Aegypti regnauit an
nis 12. Tarach⁹ Aethiops regnauit Aegyptijs annis 20. Aethiops, q & Merres, regna
uit annis 12. Stephinatis regnauit annis 7. Nichepſus regnauit annis 6. Pſāmeticus re
gnauit annis 44. *Nechac q & Nechepſus, regnauit annis 6. Pſamites q & Pſammeti *Nechao
cus, regnauit annis 12. Vaphres regnauit annis 30. Amaſis regnauit annis 41. quē Cā-
byſes Cyri regis filius, ſecūdus Perſarū rex, ſubiugauit, & Aegyptū in monarchiā Per
ſarū trāſtulit, & regnū defecit. Deinde anno ab vrbe cōdita 340. rurſum Aegyptiorū

renaſcitur dynaſtia,in qua primus regnauit Amartheus annis ſex. Poſt illũ Nephe-
rites regnauit annis ſex.Achoris regnauit annis 12.Pſammutes regnauit anno vno.
Nectanebus regnauit annis 18.Theo regnauit annis 19.& ſic iterũ regnũ defecit cir-
ca tẽpora Alexandri Magni.deinde tranſactis 26.annis,Alexandro mortuo,q Aegy
Ptolomæi dicti reges oẽs Aegypti. ptum tenuit,Ptolemæus Lagi filius,Aegypti regnũ eſt ſortitus,regnauitq́ annis 40.
Cui ſucceſſit Ptolemæus Philadelphus,regnauit annis 38.Ptolemæus Euergetes fili-
us eius,regnauit annis 26.Cui ſucceſſit filius Ptolemæus Philopator,regnauit annis
17.Cui ſucceſſit Ptolemæus Epiphanes,regnauit annis 24.Cui ſucceſſit frater Ptole
mæus Philometor,regnauit annis 35.Cui ſucceſſit Ptolemæus Euergetes ſecũdus,re
gnauit annis 29.Huic ſucceſſit Ptolemæus Phyſcon vel Soter,regnauit annis 17.Hũc
frater pepulit à regno,& vocabatur Ptolemæus Alexander,regnauit annis 9.deinde
Ptolemæus Phyſcon regnauit annis 8.Ptolemæus frater Cleopatræ regnauit annis
30.deinde Cleopatra poſt multa neſanda quæ patrauit, ſub Octauiano cũ Antonio
Aegyptus. periꝗt,& ex tũc Aegypt⁹ in prouinciã redacta fuit. Eſt aũt Aegypt⁹ terra fertiliſſima,
quã Nilus fluuius irrigat,fructiferãq́ reddit. Alibi enĩ agricultura magno exercet la
bore & ſumptu,ſoli Aegyptꝗ minima impẽſa fruges fertiles afferũt.Vineæ quoq; eo
dẽ rigatæ modo,vino abundãt. Terra pecori relicta,adeo exuberat paſcuis,vt oues
bis in anno pariãt,bisq́ lanam ꝑbeant.Solus creſcit Nilus tũc,cũ cætera flumina de-
Thebe. creſcũt.Eſt terra plana & cãpeſtris. Thebei quidẽ antiquiſſimos ſe ciues Aegyptio
rũ profitent.Thebe eñ vrbs eſt antiquiſſima,in qua centũ ſunt portæ,& in qualibet
Philoſophia. cuſtodes ducẽti.Tamẽ aliqui aſſerũt,nõ centũ portas fuiſſe ciuitatis,ſed plures,egre-
giasq́ tẽplorũ portas.Thebei primũ philoſophiã ac aſtronomiam ab ipſis repertas
Aſtronomia. volũt,ſeq́ à regionis ſitu adiutos ad cognoſcẽdos orientiũ & occidentiũ aſtrorũ mo
tus:inſup & mẽſes & annos ab eis eſſe inſtitutos.Habẽt Aegyptꝗ & Memphim vrbẽ
Memphis. ambitus ſtadiorũ centũ & quinquaginta:vrbs eſt oĩm ꝑclariſſima.Aegyptꝗ reges vi-
De moribus regum Aegypti. tã primũ,nõ aliorũ regnantiũ,quibus volũtas pro lege eſt,traducebãt licẽtia,ſed legũ
inſtituta in cogẽdis pecunꝗs quotidianoq́ victu ſequebant. Eorũ cultui obſequioq́
nullus deputatus erat,neq; emptitius,neq; ſeruus domi genitus,ſed nobiliũ ſacerdo-
tũ filꝗ,tum vltra 20.annos nati,tũ doctrina ꝑ cæteris eruditi,vt horũ corporis mini-
ſtrorũ die noctuq́ adſtãtiũ cõſpectu motus rex,nil turpe cõmitteret.Raro eñ potẽ-
tes regũ mali euadũt,vbi deſunt ſuarũ cupiditatũ miniſtri. Inſtitutæq́ erãt diei & no-
ctis horæ,qbus lege regi ꝑmiſſa,agere fas erat.Mane ſurgentẽ regẽ,primũ epiſto-
las oẽs miſſas cĩpere oportebat,vt cognitis his q̃ ſibi agẽda erãt,reſpõſo dato,ſingu
la in tẽpore exq́ ordine recte agerent.His actis cũ in virorũ excellentiũ cœtu lauiſſet
corpus,veſtem ꝑclarã indutus,ſacra dꝗs faciebat.Mos erat ſacerdotũ principi,iuxta
arã hoſtꝗs deductis,adſtãte rege, magna voce audiẽte populo,valetudinẽ proſperã
oiaq́ bona precari,regi iuſtitiã in ſubditos colẽti,narrare inſup eius virtutes,in deos
pietatẽ ac religionẽ,in hoĩes humanitatẽ ſeruãtis,tũ illũ continentẽ dicere,iuſtũ,ma-
gniq́ animi,veracẽ,liberalẽ,oẽsq́ frenantẽ cupiditates.Tandẽ execrationẽ in malos
exequebat.tũ regẽ culpa purgãs,omne crimẽ in miniſtros,q regi iniqua ſuaderent,
cõꝗciebat.His actis,ſacerdos regẽ ad ſelicẽ dꝗsq́ gratã vitã hortabat.Et tunc regum
vita ea tenebatur modeſtia,vt nõ à legiſlatore,ſed à peritiſſimo medico ad ſeruandã
ſanitatẽ cõpoſita videretur,ac veluti priuati tenebãtur legibus,neq; id ægre ferebãt,
Leges. exiſtimãtes parẽdo legibus,ſic beatos fore.Hac vſi erga ſubditos iuſtitia reges,oim
beneuolentiam adeo aſſecuti ſunt,vt nõ ſolũ ſacerdotibus,ſed & ſingulis Aegyptꝗs
maior regũ,q̃ vxorũ filiorũq́ aut aliorũ principũ ſalutis ineſſet cura.Oẽs deniq; Aegy
ptꝗ regis mortẽ cõmuni mœſtitia luxerũt,veſtes lacerãtes,tẽplis clauſis forũ non fre
quentabãt,dies 72.luto deturpãtes capita mœrẽtes.Poſtrema die corp⁹ in arca con
ditum,ante ſepulchri aditũ poſuerũt,ibi breuiariũ à rege in vita geſtorũ de more re-
citabatur,volẽtiq́ facultas dabatur accuſandi regẽ:quo fiebat,vt plures reges timor
cogeret iuſte viuere,veritos futurã poſt mortẽ plebis irã atq; odiũ ſempiternũ.Anti-
Diuiſio Aegypti. quorũ regũ viuẽdi mos iſte erat,ait Diodorus. Aegyptus in plures diuiſa erat par-
tes.Cuilibet parti prætor aderat,q omniũ haberet curã.vectigalibus triſariã partitis,
priorẽ portionẽ percepit collegiũ ſacerdotũ, quibus magna apud incolas autori-
tas,tũ propter deorũ curã,tum propter doctrinã fuit.Aderant eñ ſacerdotes graui-
bus in rebus ſemper cõſilio atq; opere regibus,tum aſtrorũ peritia,tum vero ſacrifi-
cꝗs futura prædicẽtes.Ex libris præterea ſacris priorũ geſta referebãt,qbus reges in
agendis noſcãt quę ſint profutura.Altera portio ad reges pertinet,quã & ad bella &
ad vitæ cultũ,tum ad liberalitatẽ erga ſtrenuos viros pro meritis impendũt.Qua ex
re fit,vt populares nullo grauẽtur tributo,Tertiã percipiũt milites,& qui belli ſunt
inſti-

inſtituti miniſterio. Iniquū enim foret, ad tuendā cōmunē ſalutē intentos, nulla ex ea
pro qua pugnarēt patria, cōmoda percipere. Ea vero præcipua vtilitas videbatur, ꝙ
facilius gignendæ proli operā darent: quo fiebat, vt referta multitudine hominum
patria, nequaq̄ externo milite egerēt. Sacerdotes & hi emunitatē habent. Eſt inſu — Politia.
per Aegyptioꝝ politia in tria hominū genera inſtituta, Paſtorū, Agricolarū, Opifi-
cum. Agricolæ parua quadā mercede, à rege ſacerdotibus ac militibus agros merca-
ti, per omnē ætatē ab ipſa pueritia rei ruſticæ ſine intermiſſione vacant. Eodē modo
& paſtores, cura atq; arte regendi pecoris à patribus accepta, ſemper in ea guberna-
tione ætatē agunt. Quo fit, vt rerū aliarū ignari, inueniantur circa officiū ſuum ſaga
ciſſimi: & multa inueniūt ſuis ſtudijs. Nō enim ouis incubant aues, ſed ipſi ingenio &
naturali arte, ex ouis, præter cæterarū cōſuetudinē, educūt fœtus. Artes quoq; apud
Aegyptios excultas videmus, & ad ſummū perductas. Nam ſoli Aegyptij opifices,
omiſſa reꝝ publicaꝝ cura, nullū niſi aut legibus permiſſum, aut à patre traditū opus
exercēt, vt neq; eos docētis inuidia, neq; aliud quiddā ab inſtituto impediat exerci-
tio. Apud Aegyptū ſi quis opiſex ad rempub. accedat, aut plures exerceat artes, ma
gna mulctatur pœna. Diodorus hæc. Leges vero apud Aegyptios erāt tales. Iu- — Leges Ae-
dicia nō caſu fiebāt, ſed ratione. Exiſtimabāt enim rite facta, plurimū vitæ mortaliū — gyptiorū.
prodeſſe. Mos erat, accuſatorē ſcribere ea quibus aliū accuſabat, modumq; patratæ
iniuriæ, aut damni facti, quātiq; eam æſtimaret. Reo tēpus dabatur reſcribēdi ad ſin-
gula, & aut ſe id nō feciſſe, aut recte feciſſe purgādi cauſa, aut iniuriā vel damnū mi-
noris æſtimādi. Rurſus accuſatori reoq; inuicē reſpondēdi locus erat. Ita his auditis
litigatoribus, cum iudices de cōtrouerſia quæſiſſent, ſententiam ferebāt. Is mos erat,
exiſtimabāt ſcriptis veritatē maxime elici poſſe. Sane oratorū ars, hypocritaꝝ frau
des, lachrymæ periclitātiū multos à recto veroq; iudicio auerterunt. Rex eoꝝ Saba-
cius noīe, capite damnatos, nequaq̄ mortis pœna afficiendos cenſuit, ſed opus facere
vinctos cōpedibus p̄ ciuitates coegit, q̄ pœna nō paruo extitit vectigali. plures enim
ex eo officio aggeres cōſtruxit, foſſas varijs locis opportunas fecit. Ita & pœnæ acer
bitatē leniuit, & inutilē pœnæ aſperitatē in magnū cōmodū vertit. Periuri vero capi — Fides.
te mulctabātur, tanq̄ qui duplici tenerētur ſcelere, vt qui & pietatē in deos violaret,
& fidē inter hoīes tollerēt, maximū vinculū ſocietatis humanę. Si quis iter faciēs, aut
hominē cædi cōperiret, aut quālibet iniuriā perpeti, neq; ſubueniret auxilio ſi poſſet,
mortis erat reus: ſi nō poſſet, deferre latrones cogebat. Cogebant Aegyptij oēs, ſcri
pta ſua noīa ad p̄ſides regionū, & ſimul q̄ exercitio viuerēt, deferre. qua in re ſi quis
mentiret, aut ſi iniuſto viueret quæſtu, mortis pœnā incidebat. In bellis q aut ordinē
reliquiſſent, aut nō parerēt ducibus, nō plectebātur morte, ſed maxima omniū igno
minia, qua poſtmodū, virtute & recte factis deleta, ad priorē ſtatū redibant. His qui
ſecreta hoſtibus reuelaſſent, linguā abſcindebāt. Ei qui mulierē liberā violaſſet, viri-
lia execabant, qm̄ vno crimine tria haud parua ſcelera cōplexus eſſet, iniuriā, corru-
ptelā, & liberoꝝ cōfuſionē. In adulterio ſpōtaneo dep̄henſus, virgis cædebat ad mil-
le plagas, mulier naſo mutilabat. Bocchoris rex Aegypti, leges plurimas ad cōmer-
cia hoīm tulit, de q̄bus Diodorus. Lex p̄terea de furibus hæc erat, Iubebat eos qui fu — Leges ad
rari volebāt, nomen ſuū apud principē ſacerdotū ſcribere, atq; eueſtigio furtū ad eū — hominū cō
deferre, & cui furatus eſſet, & tunc quarta parte mulctabatur dñs, quæ dabatur furi. — mercia.
Satius legiſlator eſſe duxit, cū impoſſibile eſſet furta cohibere, alicuius portionis, q̄
totius rei amiſſæ, homines iacturā pati. Sacerdotibus vnam tantū vxorem ducere li-
cuit, reliqui pro voluntate ac facultatibus plures ducunt. Solū patrem exiſtimant ge
neris autorem, vnde natus etiā ex ancilla, pro legitimo habebatur & libero. Muſi-
cam nō ſolū inutilem, ſed etiam nociuam ducebant, tanquam virorū animos effœ- — Muſica.
minantem. Morbos vel ieiunio vel vomitu curabāt, idq; aut quotidie, aut tribus aut
quatuor interiectis diebus. Medici tamen erant apud eos, qui ex publico ſumptum — Medici.
habebant, ægros ſecundū leges curabant. ſi quis normam ſacri libri ſecutus, infirmū
ſanare nequiuerat, omni crimine carebat. Si præter ea q̄ libris cōtinebantur, illū cura
uerat, morte puniebatur. Alia plura Diodorus Siculus annotauit.

DE EXORDIO REGNI TEVTONICORVM SEV GERMANORVM.

Beroſus Chaldæus ſacerdos, quē Ioſephus in antiquitatibus ſæpe adducit, & Me
taſthenes Perſa vt publica fide probatū ſcriptorē annaliū Aſſyrioꝝ aſſerit, qui & re- — Teutones.
gnū ſeu monarchiā Gręcoꝝ p̄ceſſit. Hic ita in quarto libro hiſtoriaꝝ ſcripſit: Anno,
inquit, 131. à ſalute ab aquis, prima omniū gentiū & ciuitatum fundata eſt Babylonica
vrbs, ab exordio huius, Ianus pater, aliàs Noa, miſit in Europā, & regē Sarmatiæ fe-
cit Tuyſconem à Tanai ad Rhenū fluuiū. Iunctiq; ſunt illi omnes filij Iſtri & Meſæ

cum fratribus ſuis,ab Adula monte vſq; ad Meſembriã Ponticam.De hoc Tuyſcone
Tuyſcon primus rex Germaniæ. meminit etiã Corne.Tacitus de ſitu Germanoꝝ:Tuyſconẽ,inquit,Germani deum
terra editũ,& filiũ Mannũ,originẽ gentis conditoreq́; fuiſſe,& bene,quia Tuyſcon
fuit filius Noe,vt ſuprà generatione xi.ſcripſi.Et hic primus rex Germanoꝝ & Sar
matarũ.Deinde Beroſus:Anno,inquit,Nini regis Aſſyrioꝝ quarto,Tuyſcon gigas
Sarmatas legibus format apud Rhenũ.Idipſum facit Iubal apud Celtiberos,& Sa-
Secundus. motes apud Celtas.Secũdus rex fuit Mannus,de quo idẽ Beroſus inquit:Apud Rhe
ni Sarmatas,anno ſexto Semiramidis,regnauit filius Tuyſconis Mannus.Tertius
Tertius. rex Ingaeuon,de quo Beroſus:Sub Nino filio Nini & Semiramidis,apud Tuyſco-
nes regnauit Ingaeuon.Quartus rex Teutonicoꝝ ſeu Germanorum Herminon,de
Quartus. hoc Beroſus:Sub Aralio ſeptimo rege Aſſyriorũ,apud Tuyſcones regnauit Hermi-
non vir ferox armis.Quintus rex fuit Marſus,de quo Beroſus:Octauus rex Babylo
Quintus. nis fuit Baleus,ſub quo apud Tuyſcones regnabat Marſus.ab hoc Marſo rege Ger-
manorũ,regio Marſorũ eſt dicta,vt Plinius in naturali ſcribit hiſtoria. meminit &
Sextus. Corne.Tacitus.Sextus rex dictus eſt Gambriuius,de quo Beroſus:Decimus Aſſyrio
rũ rex fuit Belochus,ſub quo apud Tuyſcones regnauit Gambriuius vir ferocis ani-
mi.Gambriuius,ſecundũ Ioannẽ Anniũ,interpretatur latine coronatus.Ideo exiſti-
Septimus. mat hunc fuiſſe primum,qui coronã totius Germaniæ cõſenſu pertulerit.Septimus
rex fuit Sueuus,de quo idem Beroſus:Sub Baleo xi.rege Babyloniæ,regnauit apud
Sueui. Tuyſcones Sueuus.Hunc ego arbitror regẽ,à quo dicti ſunt Sueui.Et qui ſcribitur à
Turegum. quibuſdã,oppidum Turicenſe maius iuxta ripam Limagi fluuij conſtruxiſſe,cũ iam
Turicus rex Arelatẽſis cõdidiſſet minus ab altera parte ripæ.Et ideo totũ oppidum
appellatũ Turegum,quaſi duregum.i.duorũ regnorũ.Fluuius aũt Turegum inter-
Octauus. fluens,nominatur Lindimaga,vel Liniaga,ſiue Limagus,vulgo Limat.Octauus
rex,dictus eſt Vandalus,regnauit ſub Altada xij.rege Babyloniæ.Nonus rex,dictus
Nonus. eſt Teutanes,ab eo Teutonia,regnauit ſub Mamito xiij.rege Babylonioꝝ.& ſacrifi
ciȷs ritus indidit.Decimus rex,Hercules Alemannus,de quo Beroſus:Sub Mancaleo
Decimus. xiiij.rege Aſſyriorũ,regnauit apud Tuyſcones Hercules Alemannus.de hoc Corne.
Tacitus,Germani ituri in prælia,Herculem canunt.Et tantũ de decem regibus Ger
manorum,quorum Beroſus meminit.

GENERATIO XVII.

Saruch ſecundũ Hebræos vixit annis 30.& genuit Nachor.Sed ſecundũ Se-
ptuaginta interpretes,anno vitæ ſuæ 30.ſupra centeſimũ,genuit Nachor.

*al's,Baruch ANno 2905.à mũdi exordio in *Saruch filio Ragau p lineã Chri xvij.incepit ge
neratio,q trigeſimo ſupra cẽteſimũ vitæ ſuæ anno,ſecundũ Auguſt.& Iſidoꝝ,
genuit Nachor.Poſtea vero alios genuit filios & filias.& cũ facti fuiſſent oẽs
dies Saruch,ducẽti & 30.anni,mortuus eſt,Gene.11.Anno vitæ Saruch 25.teſte Euſe-
bio,Aſſyrioꝝ regnũ initiũ ſumpſit.q̃d quidẽ regnũ ſecundũ Augu.de ci.Dei ca.2.li.
Regnũ Aſſy riorum. 18.q̃tũ ad imperiũ attinet.maximũ oim fuit,neq; vllũ aliud tã longe lateq́; diffuſum,
q̃dq́; durauit annos 1302.Certe poteſt eſſe,ꝙ regnũ Aſſyrioꝝ tunc exortũ fuerit.Sed
quõ Belus tum regnare cœperit,nõ bene quadrat.Nã ipſe Belus regnauit duntaxat
annis ſeptuagintaquinq; in Aſſyria,cui ſucceſſit Ninus,q Thare regnauit tẽpore,&
cuius regni anno 43.natus eſt Abrahã.Vnde ſequitur,ꝙ Belus Aſſyrijs regnare cœ-
perit anno Nachor 101.Et id ſequar,vt annos ab exordio mũdi rectius cõputare va-
leam.Veruntamen ſi credibile eſt,inuenio apud aliquos,Hungaricũ atq; Bohemicũ
regnũ his temporibus fuiſſe exortũ.Hungarorũ ſiue Hunorũ protoparentẽ,Nem-
De Hungaris & regni initio. roth regẽ Babel prædicant.Nemroth,inquiunt,ex vxore ſua Enech duos generauit
filios:vnus Hunor,alter Magor denominabatur.Ab Hunor Hungari ſiue Huni,q̃d
idem dicunt,ſumpſerunt originem.Alij referunt,Hunor & Magor patres Huno-
rum,deſcendiſſe à Magog filio Iapheth,qui poſt diluuium anno 58.prout S.Sigiber
tus epiſcopus Antiochenus in Chronica Orientalium nationum refert,intrauit ter-
rã Euilath.Et ex coniuge ſua Enech genuit Hunor & Magor ſupradictos.Et quo-
modo peruenerint ad paludes Mæotidas cerua duce,quinq; annis ibi morantes.Se
xto vero anno exiuerint per deſertũ,poſt multos annos duxerint in Pannoniam,&
expulſis Gotthis,eam occupauere. De Bohemiæ vero regno,vt refert Supplemẽ-
tum Chronicarum,ꝙ Bohemus nomine princeps vnus,qui extructioni turris Babel
De Bohemia & regni initio. interfuerat,per Italiam tranſiens,Alemaniamq́; penetrans,vltra Danubium conſede
rit,& terram à ſe Bohemiam nominauerit,& alia nonnulla ſubiungit,quæ refellere
nõ eſt opus.Nam ſiue à cõfuſione linguarum à Bohemo aut Sclauo,ſiue ab Hunor
ac Magor Hungaros & Bohemos originem quis duxiſſe contendat,non refert:
cum

cum nemo ſit qui non gloriari poſſit, ex arca ſe Noe, ſed & ex Adam & Eua proceſſiſſe. Sed ꝙ regna iſta in hac gñatione fuerint exorta, neminẽ adhuc vidi, qui reges illorum regnoꝝ nominaret. Primum aũt Hungaroꝝ regem ſeu Hunoꝝ Attilam fuiſſe teſtãtur Chronicæ. Qui regnauit Hungaris anno ſalutis noſtræ quadringenteſimo primo. Bohemia vero ducibus paruit vſq; ad Vladiſlaum, qui in expugnatione Mediolanenſiũ egregiam operam nauauit, & in regem ſe coronari meruit, licet inueniatur auus ſuus noĩe æquiuocus, ab Heinrico quarto in regem fuiſſe coronatus Anno ſalutis noſtræ milleſimo octogeſimoſexto. Sed vt Pius papa (ante Aeneas Siluius dictus) ſcribit, ſucceſſores ſui tres regia dignitate non ſunt vſi, tanq̃ regni decus homini, non prouinciæ, datum fuiſſet, de his ſuis in locis latius dicetur. Eſt aũt Bohemia in ſolo barbarico trans Danubium ſita, vt ſcribit Aeneas Siluius, Germaniæ portio. Cuius ad orientem latus Morauí tenent & Sleſitaꝝ pars, ad ſeptentrionẽ ĩdem Sleſitæ, Saxones, qui & Miſnenſes & Thuringi: ad occidentẽ Franci & pars Norici agri, meridionalem plagam tum Baioarij, tum Auſtrales habẽt. Nec alia Bohemiæ, q̃ Teutonum terra coniungitur. Sylua vniuerſam claudit, quam veteres Hercyniam vocauere. Sermo genti & Dalmatis vnus. Mos vetus in hãc vſq; diem ſeruatur: in templis, ſermone Teutonico plebes docent: in cœmiterijs, Bohemico. Solis mendicantibus libertas fuit, qua vellent lingua populos inſtruere. Quæ res palam indicat, regionem ipſam olim Teutonicam fuiſſe, ſenſimq; ſubintraſſe Bohemos, q̃d Strabonis teſtimonio confirmare licet, ſeptimo cõmentario: Senones, inquit, Sueuorum natio, partim intra, partim extra ſyluam habitat, Getarum cõtermina genti. Sueuorum gens quidem ampliſſima: e Rheno ſiquidem vſq; ad Albim peruenit fluuium. Eorum etiam portio trans Albim loca depaſcitur, quemadmodum Eumondori & Lancoſargi. Hæc Strabo. De Bohemis plura infra in ſecundo volumine.

Attilas.

Vladiſlaus.

Bohemię ſitus.

Hercynia ſylua, aliàs Harcynia.

Sueuorum gens.

GENERATIO DECIMAOCTAVA.

Nachor ſecundum Hebræos vixit annis 29. & genuit Thare, ſed ſecundum Septuaginta interpretes, cum eſſet annorum ſeptuagintanouem, genuit Thare.

ANno 3035. à mundi exordio, in Nachor per lineam Chriſti incepit 18. generatio. Hic Nachor cum eſſet annorum ſeptuagintanouem, genuit Thare, & poſt eum filios & filias: cõmpletiſq; centũ quadraginta octo annis totius vitæ ſuæ, defunctus eſt, de quo Gene. 11. cap. Aſſyriorum regnum in hac generatione anno Nachor 101. ſecundum veram computationem, vt mihi apparet, videtur habuiſſe exordium in Belo primo rege, quod quidem regnum præ cæteris omnibus inſignius fuit, quum per annos mille trecẽtos & duos, à Belo vſq; ad Sardanapalum vltimum, ſub regibus 37. porrectum fuerit, qui ſunt ac regnauerunt:

Nachor.

Aſſyriorum regnum.

REGES ASSYRIORVM.

Beroſus atque Metaſthenes in his concordant.

Belus regnauit annis 62.
Ninus filius eius regnauit annis 52.
Semiramis vxor eius, regnauit poſt eum annis 42.
Zameis, qui & Ninias, filius eorum, regnauit annis 38.
Arius 5. rex, regnauit annis 30.
Araſius regnauit annis 40.
Xerxes qui & Baleus, regnauit annis 30.
Armamitres rex regnauit annis 38.
Belochus Priſcus regnauit annis 35.
Balcus iunior regnauit annis 52.
Altadas regnauit annis 32.
Mamithus regnauit annis 30.
Mancalæus rex 13. regnauit annis 30.
Iphereus 14. regnauit annis 20.
Mamilus 15. regnauit annis 30.
Sparethus 16. regnauit annis 40.
Aſcades 17. regnauit annis 40.
Amynthes 18. regnauit annis 45.
Belochus iunior 19. regnauit annis 25.
Bellepares 20. regnauit annis 30.
Lamprides 21. regnauit annis 32.
Soſares 22. regnauit annis 20.
Lampares 23. regnauit annis 30.
Pannias 24. regnauit annis 45.
Soſarmus 25. regnauit annis 19.
Mitreus 26. regnauit annis 27.
Tautanes 27. regnauit annis 32.
Tauteus 28. regnauit annis 40.
Thyneus 29. regnauit annis 30.
Dercylus 30. regnauit annis 40.
Eupales 31. regnauit annis 38.
Laoſthenes 32. regnauit annis 45.
Pyritiades 33. regnauit annis 30.
Ofrateus 34. regnauit annis 20.
Ophratanes 35. regnauit annis 50.
Acrazapes 36. regnauit annis 42.

Tonoſcõcoleros, q̃ græce Sardanapalus, regnauit annis 20. in hoc defecit regnũ Aſſyrioꝝ, quod Arbaces ad Medos tranſtulit. Fuerunt tamẽ poſt Sardanapalum reges Aſſyrioꝝ, ſed non monarchæ, vſq; ad ſubuerſionem Niniues, immo bipartita eſt monarchia. Et ſecundum beatum Auguſtinum, inter cætera regna mundi, duo ſunt alijs omnibus clariora, Aſſyriorum & Romanorum, temporibus & locis ordinata

Regna duo clariora.

& diſtincta. Illud primo in oriente, aliud in occidẽte ſurrexit, atq; finis illius, initium huius fuit. Ipſam enĩ Babyloniã, regni Aſſyrioꝝ ſedem, Romamq́; germanas fuiſſe ciuitates, non ſolũ ex hiſtoricoꝝ dictis, qui huiuſmodi (medijs ac breuibus Medoꝝ ſeu Perſaꝝ ac Macedonũ regnis, tanq̃ paruuli filij tutoribus, non iure hæreditatis, ſed ſucceſſione temporis interuenientibus) ſucceſſiſſe tradiderunt, ſed etiã ex principis apoſtoloꝝ Epiſtola, qui de Roma ſcribens, eam Babyloniã vocat, dicens: Salutat vos eccleſia quæ eſt in Babylone. Durauit primũ annis mille trecentis & duobus. Alterum, ſcilicet Romanorum, nunc durauit mille quadringentis nonaginta quatuor annis.

Regna quatuor. Regnũ Sicyoniorum.

De quatuor regnis principalibus prophetizauit Ionichus ſupra xi. generatione. Et Daniel, de quo infra generatione 51. in litera Daniel. Aſſyrioꝝ incipit hic. Medorum & Perſaꝝ infra generatione 52. regnum Græcoꝝ gñatione 56. Regnum Romanorum in principio voluminis ſecũdi, generatione prima. In hac quoq; gñatione, anno Nachor centeſimo quadrageſimo ſexto, cœpit regnum Sicyonioꝝ. Licet aũt Euſebius referat illud exortum anno 74. vitæ Nachor, tamẽ quũ à ſequẽtibus diſcordet ſupputationibus, primũ ſequi intendo. In hoc regno primus Aegialeus regnauit, & ab eius noie dicta eſt terra iſta Aegialos ſiue Aegialia, quæ poſtea Danaa, deinde Achaia, hactenus Peloponneſus nuncupatur. Cuius clariſſimũ oppidũ Corinthus fuit. Regio hæc etiã Lycaonia vocata fuit, de q̃ Auguſtinus 18. de ciuit. Dei, Sicyonioꝝ regnũ admodũ paruũ erat, peruenit aũt aliquãdo ad Athenieſes, deinde ad Latinos, poſtmodum ad Romanos, deniq; ad Turcas. Durauit autem vſq; ad Heli ſacerdotis tempora, ſupra octingentos annos, poſt quos ſacerdotes Carnij conſtituti ſunt.

REGES SICYONIORVM, ALIAS ARCADVM.

Aegialeus ſeu Abialius 1. regnauit annis 50.	Meſapus regnauit annis 47.	Laomedon 40.
	Eratus regnauit annis 46.	Sicyon 45.
Europs regnauit annis 45.	Plemmeus regnauit annis 48.	Polybus 40.
Stelchin regnauit annis 20.	Orthopolis regnauit annis 43.	Inachus 42.
Apis regnauit annis 25.	Marathus regnauit annis 30.	Pheſtus 8.
Thelaſion reg. annis 52.	Echireus regnauit annis 55.	Adraſtus reg. annis 4.
Aegidius regnau. annis 34.	Marathus regnauit annis 20.	Polyphides 31.
Thurimach⁹ reg. annis 45.	Chorax 30.	Pelaſgus 20.
Leucippus regna. annis 53.	Epopeus 35.	Zeuſippus 31.

Ac ſic omnes hi vigintiſex reges, regnauerunt vſq; ad vigeſimumnonum annum principatus Heli ſacerdotis.

GENERATIO NONADECIMA

Thare, ſecundum Hebræos, vixit annis 70. & genuit Abram. Sed ſecũdum Septuaginta interpretes, anno vitæ ſuæ ſimiliter 70. genuit Abram. Sunt ergo à diluuio ad Abraham, vt ait Philo, anni ducenti nonagintaduo.

Nachor pater Thare. Generatio Thare.

ANno ab exordio mũdi 3114. in Thare Nachor filio, ꝑ lineã Chriſti 19. cœpit generatio. Hic Thare cũ eſſet 70. annoꝝ, vt refert Iſidorus, genuit Abram & Nachor & Aram. Abram duos filios genuit, Hiſmaelem & Iſaac. Nachor ſecũdus filius Thare, octo de Melcha genuit filios. E qbus Bathuel vltimus fuit, qui genuit Rebeccam filiã & Laban filiũ. Hus primus erat filius Nachor, Iob filius Hus. Buz, ſecundus filius Nachor, filij illius Beor & Balaam. Bathuel habuit Rebeccã & Laban. Hic Laban duas habuit filias, Lian & Rachel. Camuel q̃rtus filius Nachor, Caſeth qntus, Aran ſextus, Pheldas ſeptimus, Bela octauus. Aram vero tertius filius Thare, genuit Loth, Sarai & Melcham. Sarai vxorẽ duxit Abram frater, & Melchã Nachor frater.

Idola.

Iſte Aram inter Chaldæos mortuus eſt in ciuitate Hur. Porro Thare odio habere cœpit terrã Chaldæoꝝ propter idola, quæ apud eos venerabãtur, quia ignẽ adorabãt, & propter luctum Aram filij ſui. Hebræi enĩ fabulantur, ꝙ cum Thare & filij eius recuſarent adorare ignem, miſerunt eos in ignem, qui deum verum adorãtes, euaſerũt illæſi, excepto Aram, qui in fide deficiẽs, cõſumptus eſt. Eduxit igitur Thare Abram & ſuos de Chaldæa, migrauitq́; in Charran ſiue Aran Meſopotamiæ ciuitatem, vbi & demum mortuus eſt, dum vixiſſet annis ducentis quinq;.

Morit̃ Bel⁹. Ninus rex.

Anno à mũdi exordio 3141. anno generationis currentis 27. mortuus eſt Belus Babyloniæ rex, cum iam regnaſſet annis 75. Et ſucceſſit ei filius ſuus Ninus, qui in ſerie regni Aſſyriorum, primus ponitur: non ꝙ ille primus rex eſſet, cum pater eius Belus ante illum 75. annis regnaſſet in Babylone, quam ædificauit Nemroth: ſed quia cæteris regibus fraudis ignaris, & regnorum ſuorum finibus contentis, ipſe propagandæ dominationis libidine arma foris extulit, cruentam vitam bellis egit, donec omnem Aſiam, excepta India, imperio ſuo ſubiecit. Vnde factum eſt, ꝙ etſi tum nonnulla alia regna fuiſſent

ſuiſſent exorta, regnū tamen Aſſyrioꝝ monarchiā obtinuit & principatū, de quo & Ionichus quartus filius Noe, vt ſupra dictū fuit, ita fore ꝑdixit. Et Daniel propheta Nabuchodonoſor in ſtatua per quietem viſa, interpretationē fecit. De hoc Aſſyriorū regno, Trogi Pompeij abbreuiator ſic exorſus eſt: Principio, inquit, rerū, gentiū nationūq́ꝫ imperiū penes reges erat, quos ad faſtigiū huius maieſtatis nō ambitio ſecularis, ſed ſpectata inter bonos moderatio prouehebat, populus nullis legibus tenebatur, arbitria principum pro legibus erāt, fines imperij magis tueri, q̄ proferre mos erat, intra ſuā cuiq; patriā regna finiebātur. Primus omniū Ninus, Beli regis Aſſyriorū filius, veterē gentiū morem noua imperij cupiditate mutauit. Hic mortuo patre Belo, in regno ſucceſſit. Moxq́ꝫ in ſolatiū doloris, imaginē patris ſculpi iuſſit, tantāq́ꝫ reuerētiā exhibuit ſtatuæ, vt quibuſlibet reis qui ad eā cōfugiſſent, parceret. Propter q̄d hoīes diuinos honores cœperunt illi imagini impendere, æmulationeq́ꝫ illius plurimi poſtea charis ſuis mortuis imagines dedicauere. Hinc exortum habuiſſe fertur idololatria, à Belo introducta imaginato. Ninus igitur patre defuncto, totā Aſſyriam obtinuit, ciuitatemq́ꝫ Campſor regni, à noīe ſuo appellatā *Niniuen, caput regni cōſtituit, & itinere trium dierū ampliauit. Et quia ſecūdæ res, vt plurimū, maioꝝ ingerūt cupiditates, ad reliquā Aſiam ſubijciendā profectus, omnē annis 17. ꝑter Indos & Bactrianos, in poteſtatē ſuā redegit. Excipit etiā Diodorus Siculus Arabiam, quæ gens libertatē ſeruans, nullū aduenā apud ſe regnare paſſa eſt. ita neq; Perſarū, neq; Macedonū reges, quanuis potentes armis, eorū imperio potiti ſunt. Eſt enim regio inexpugnabilis, propter loca partim deſerta, partim arida, aquisq́ꝫ deficientia. Vnde ſocietatē Ninus cū Arieo Arabum rege inijt, & eum ſibi adiutorē fecit. Deinde arma in Bactrianos vertens Ninus, ibi Semiramidem vxorē duxit, quæ cum clariſſima omniū mulierū feratur, quō ex humili fortuna ad tantā gloriam peruenerit, haud ab re erit referre. Eſt Syrię ciuitas Aſcalon, iuxta templū deæ, quā appellāt Dercetam, facie hoīs, reliqua parte corporis piſcē. huius * cauſæ fabulā ferunt, hāc à quodam adoleſcente imprægnatā, Venere ſuggerente, ac deam ſui erroris pudore ductam, natā filiam in deſertū expoſuiſſe, & ab auibus ſuſceptā nutritamq́ꝫ. Anno acto, à paſtoribus compertā aiunt, & præfidi paſtoꝝ regi donatā. Qui liberis carens, vt filiam magna cura nutritā, Semiramidem ab auibus (eo enim noīe lingua Syra vocatur) appellauit. Quæ cū iam nubilis eſſet, ac pulchritudine cæteras anteiret puellas, præfectus Syriæ cū apud Simmam (ita enim vocabatur pater nutricius) diuertiſſet, virginis amore captus, vxorē illam ſumēs, duxit in Niniuen ſiue Ninam. Et cū plures virtutes Semiramidis formā exornarent, vir vni mulieri deditus, nil abſq; eius agebat conſilio. Inter hæc Ninus Bactrianorū patriā acceſſu difficilē, viribus præualidā, grandi exercitu coacto, eſt ingreſſus. Fuere aūt in Bactria plures inſignes vrbes, quarū vna præclariſſima, cæteris tum magnitudine præſtantior, tum arce munitiſſima, Bactra dicta, vel (vt Stephanus de vrbibus ſcripſit) Bactrion. Sed & Bactrianorū rex Zoroaſtes, comparato valido exercitu, Nino occurrit in regni finibus: hoſtes in fugam verſos ſuperat, perſequiturq́ꝫ cædendo vſq; ad montes proximos, ad centū millibus hoſtium cæſis. Deinde auxilium ferente ſuis Nino, ſuperati à multitudine Aſſyriorū Bactriani, diſperſi ſunt, ſuæq́ꝫ quiſq; vrbi ſubſidio abijt. Ninus cæteris vrbibus captis, Bactra & natura loci & rebus cæteris quæ ad defenſionē ſpectant, munita, cū expugnare nō poſſet, obſedit. Protracta aūt longa obſidione, vir Semiramidis Menones dictus, amoris impatiens, vxorē accerſit. Quare perſpicax magniq́ꝫ vltra muliebrē ſexum animi, tēpus nacta, quo virtutē oſtenderet, viam multoꝝ dieꝝ ingreditur, induta ſtola eiuſmodi formæ, vt vir mulierve eſſet, nequiret cōſpici. Cuius tanta erat cōmoditas, vt poſtmodū Medi Perſæq́ꝫ ſtola Semiramidis vterentur. Cū veniſſet in Bactra, perſpecta obſidione, tum locis, vrbisq́ꝫ ſitu, quaq́ꝫ adiri poſſet animaduerſis, arcem, q̄a loco natura munito, difficiliq́ꝫ erat acceſſu, cuſtodijs proinde vacuā, inferiori parti, veluti arce ab hoſte tuta, oībus intentis, conſpexit. Sumptis igitur qui per loca petroſa abruptaq́ꝫ adſcendere ſoliti erant, per aditū vallis præcipitē ſuperata loci aſperitate, partē arcis capit, magnoq́ꝫ ad terrorē excitato tumultu, ſignū captæ arcis obſidētibus dedit. Qui infra vrbē erāt, arce amiſſa obſtupefacti, relictis mœnibus, fuga ſalutē quæſierunt. Capta eſt hoc modo ciuitas. Tum admiratus Semiramidis virtutē rex Ninus, in primis eā donis multis cumulauit, deinde pulchritudine eius allectus, pſuadere viro conatus eſt, vt illā ſponte ſibi vxorē donaret, pollicitus filiam ſuā ei ea gratia donaturū: renuenti cōminatus eſt ei, ſe oculos, ni pareret, eruiturū. hoc perculſus timore, ſimul & amore incēſus Menones, laqueo vitam finiuit. Semiramidem Ninus vxorē accepit. Superato hoc modo Zoroaſte atq; occiſo, conſti-

tutis

Monarchia Aſſyriorū.

De regno Aſſyriorū.

Reges.

Ninus.

Aſylum.

Prima idololatria.

Ninus Aſſyriorū rex.

*al's, Nina

De Arabia.

Ninus.

Semiramis.

Aſcalon.

Derceta dea.

Bactrianum regnum.

Bactra.

Zoroaſtes.

Stola.

tutis rebus Bactrianorũ, exercitũ Ninus dimiſit, & ad propria rediit. Hęc Diodorus.

Zoroaſtes. Idola.

Zoroaſtes rex Bactrianorũ, quẽ occidit Ninus, Cham filius Noe fuiſſe dicitur, ſecundum Magiſtrum in hiſtoriis. Et fertur magicæ artis inuentor. Qui & ſeptem liberales artes in 14. columnis ſcripſit, ſeptẽ æneis, & ſeptem lateritiis, contra ignẽ & aquã.

Idololatria.

Ninus vero libros eius combuſſit, & ab eis orta ſunt idola. Et ab imagine Beli eiuſq; noĩe, idola dicta vel Beel, vel Baal, aut Baalim, Beelphegor aut Beelzebub, vnde Syrophanes primus idololatra Aegypti. De iſto Zoroaſte B. Auguſt. 21. de ciuit. Dei dicit, ꝙ fertur de Zoroaſte, ꝙ ſolus ipſe natus riſerit, cum omnes alii plorent, nec aliqd boni riſus demonſtrauit.

Zoroaſtes riſit ea hora q̃ natus eſt.

Nam licet magicarum artium inuentor, à Nino tamen rege Aſſyriorum fuit ſuperatus. Clemens in itinerario dicit, ꝙ hic volens videri Deus, & aſtris multum intentus, velut ſcintillas quaſdam ex ſtellis producebat, vt rudes in ſtuporem miraculi traherentur. Tandem ab ipſo dæmone, quẽ importunius frequẽrabat, eſt ſuccẽſus, cui extruxerunt ſepulchrũ, tanq̃ amico Dei, vehiculo fulminis ad cœlum leuato. vnde & hoc nomen poſt mortem ſortitus eſt Zoroaſtes, quaſi viuens aſtrum. Cum Ariſtoteles ſcribat, vicies centũ millia verſuum ab ipſo cõdita, miratur Helinandus, quõ Ariſtoteles viderit libros eius, cũ Ninus eos cõbuſſerit. Iſidorus dicit eũ à Nino interfectũ. Eius aũt magicã poſt multa ſecula Democritus ampliauit.

EX GENTILIVM SCRIPTVRIS

Beroſus.

Beroſus Chaldæus, vt Ioſephus in primo de iudaica antiquitate ſignificat, fuit ſacerdos, notarius & ſcriba publicus, & præceſſit Alexandri regnum, quo tempore, vt autor eſt Metaſthenes, penes ſacerdotes ſolos erat publica fides annalium, quãobrem oẽm Chaldaicam defloraüit hiſtoriam, & ſic exorditur, dicens: Ante aquarũ cladem famoſam, qua vniuerſus periit orbis, multa præterierunt ſecula, q̃ à noſtris Chaldæis fideliter fuerunt obſeruata.

De regno Teutonicorum ac Sarmatarum.

Et cum de inundatione orbis ac ſaluatione Noe filiorumq; late ſcripſerit, ſubiũgit: Igitur ab hoc anno ſalutis humanæ ab aquis primordio ſumpto, noſtri maiores numeros ſcripſerũt. Nos abbreuiate referemus origines & tempora & reges eorum duntaxat regnorum, quę nunc magna habentur. In Aſia quidem noſtrum oĩm celſiſſimum Babylonicum, in Africa Aegyptium & Lybicum. Poſtremo in Europa q̃tuor noſtri enumerant, Celtiberorũ, Celtarũ, Kytim, q̃d illę gentes Italicum appellant, & Tuyſconum, q̃d à Rheno fluuio per Sarmatas in Pontum finit.

Tuyſconũ regnum, id eſt, Germanorum.

Addũt qdam etiam quintũ, Ionicũ, deinde Beroſus deſcribit arborẽ filiorũ Noe, deinde filiorũ Sem, Cham, & Iapheth. Poſtea in 4. li. Beroſus de Noa aut Iano refert, ꝙ in Europa regẽ Sarmatiæ fecerit Tuyſconẽ, à Tanai ad Rhenũ, iũctiq; ſunt illi oẽs filii Iſtri & Meſæ, ab Adula monte vſq; in Meſembriam Ponticam. Hæc ille.

GENERATIO VICESIMA.

A diluuio vſq; ad Abraham, ſunt anni ſecundum Hebræos, vt ait Philo, ducenti nonagintaduo: ſed ſecundum Septuaginta, ſunt anni nongenti quadragintaduo. Ab Abraham vſq; ad natiuitatem Moyſi, ſunt anni quadringenti vigintiquinq;. Et à Moyſe ad inchoatum templum ligneum & legem datam in monte Sinai, anni octoginta.

AEtas tertia mundi in Abraham patriarcha, ac in eo per lineam Chriſti ab exordio generis humani anno 3184. viceſima incepit gñatio. Natus eñ fuit Abraham anno patris ſui Thare 70. regni vero Nini regis Aſſyriorũ. 42. Vnde Oroſius in pręfatione libri de *Ormiſda mundi, ſic ait: Ab Adam vſq; ad natiuitatẽ Abrahæ, ſunt anni 3184. vel vt alii habẽt, tria millia 34. qui ab omnibus hiſtoriographis vel ſunt omiſſi, vel ignorati. Ab Abraham autem vſq; ad natiuitatem Chriſti ſub Auguſto Octauiano, anni ſunt duo millia quindecim. In quibus autores & ſcriptores inter ſe omniũ ocia negociaq; triuerunt. Hebræi tamen, quos non ſequor, ab exordio mundi vſq; ad natiuitatem Abrahæ, ſolum ponunt mille nongentos quadragintaocto annos. Et ſic ſecũdum Septuaginta interpretes, quos ſequitur Beda & Oroſius & eccleſia, exceditur Hebræorum ſupputatio mille ducentis triginta quatuor annis.

Ninus moritur.

Porro Ninus, vt refert Otho Friſingen. cruenta victoria tanquam lupus ſæuiens inter oues inermes, quinquageſimoſecundo regni ſui anno, in oppugnatione vrbis cuiuſdam ſagitta pcuſſus, interiit, in ipſoq; veridice impletũ eſt: Omnis qui acceperit gladiũ, gladio peribit. q̃d actũ eſt anno Abrahæ decimo. Diodorus ſic ait: Genito ex Semiramide filio, cui nomẽ Nini indidit, exceſſit e vita, imperio vxori relicto. Sepultus eſt in regia, ſepulchro ingentis molis, altitudine nouẽ ſtadiorũ. Mortuo aũt Nino primo rege Aſſyriorũ, anno ab exordio mundi 3194. relicto filio impubere Nino & vxore Semiramide, hæc neq; immaturo puero (ait Iuſtinus) tradere imperium, nec

Semiramis.

ipſa palam tractare auſa, tot ac tantis gentibus vix patiẽter vni viro, nedum fœminæ pari-

pariturís, ſimulat ſe pro vxore Nini filium, pro fœmina pueꝝ. Nam & ſtatura vtriq; mediocris, & vox pariter gracilis, & lineamentoꝝ qualitas matri ac filio ſimilis. Igitur brachia ac crura velamētis, tiara caput tegit: & ne nouo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum veſtiri iubet, quem morem veſtis exinde gēs vniuerſa tenet. Sic primis initijs ſexum mentita, puer credita eſt. magnas deinde res geſſit, quaꝝ amplitudine vbi inuidiam ſuperatā putat, quæ ſit fatetur, quemve ſimulaſſet. nec hoc illi dignitatē regni ademit, ſed admirationem auxit, q mulier non fœminas modo virtute, ſed etiā viros anteiret. Hæc Babyloniā cōdidit, & muꝝ vrbis cocto latere circundedit, arena, pice, bitumine interſtrato, quæ materia in illis paſſim locis e terra exæſtuat. Multa alia præclara huius reginæ fuere: ſiquidē non cōtenta acq̄ſitos à viro regni terminos tueri, Aethiopiā q̄q; regno ſuo adiecit. Sed & Indiæ bellū intulit, q̄ præter illam & Alexandrū Magnū nemo intrauit. Iuſtinus hæc. Sed Diodorus Siculus li. 3. refert hoc modo: Vniuerſa deinceps peragrata Aegypto, Libyaq; magna ex parte in ditionem redacta, ad Iouem Ammonē tranſiit, ſciſcitatura à Deo ſuæ vitæ finem. dicitur reſponſum ei datum, ab hominibus migraturā eſſe, atq; à multis Aſiæ gentibus immortaliū honores aſſecuturam. Idq; fore, cum ei Ninus filius inſidiaretur, de quo infra. Idem Diodorus paulo poſt: Cōſtitutis, inquit, Aethiopiæ Aegyptiq; rebus, Semiramis ad Bactrianos Aſiæ cum exercitu deſcendit. & cum diutius pacem egiſſet, honoris cupida, excogitauit aliquod memoria dignū bellum gerere. Audiens igitur Indorum gentem maximam, inter cæteras orbis regiones pulchram fertilemq;, arma in Indiam vertit. Eſt autem India præ cęteris pulchritudine excellens, regio multis fluminibus diſtincta, biſq; fructus annuatim ferēs. adeo aūt oībus exuberat ad victum neceſſarijs, vt affatim vbilibet fructus afferat. dicitur, nunq̄ in ea ſterilitatem eſſe, aut fructuū vaſtitatem. Eſt ibi incredibilis elephantoꝝ numerus, qui virtute & robore corporis longe Libycis p̄ſtant. Similiter auri, argenti, æris, lapidumq; precioſorum, cæterarumq; rerum quæ ad delicias atq; opes ſpectāt, ſumma copia. Quæ ſingula Semiramidem ad bellum Indicum inuitauere. Videns autem quantum bellum ſuſceptum eſſet, magniſq; viribus ſibi opus eſſe, omnibus prouinciarum præfectis mandauit, vt pro magnitudine prouinciaꝝ, iuniores bello aptos cōſcriberent. Edixit quoq; reliquis, vt poſt triennium in Bactris parati inſtructiq; adeſſent. Iuſſitq; in Phœnicia, Cypro, Syria, atq; alijs maritimis locis, vbi ea materia ſuppetit, naues fluminibus aptas parari. His tandem confectis; copias omnes in Bactris coegit. ſuit militum numerus, vt Etheſias tradit, tredecies cētena millia militū, equitum* millia quingenta, currus aūt ad centum millia, naues diuerſæ ad duo millia.

Babylonia conditur.
Bitumen.
Semiramis.
Indiæ regnum.
Indiæ laus.
Elephanti.
*quingenta millia

Audiea rex Indorum tum exercitus magnitudine, tum ingenti apparatu belli, conatus eſt excedere Semiramidis vires. Et primum ex arundinibus nauigia confecit, ad quatuor millia, fluuio accommodata. Armorum quoq; omnis generis copias cōfecit. Elephantorumq; venatione facta, plurimos ad bellum inſtruxit. omnibuſq; paratis atq; inſtructis, nuncios ad Semiramidem nunc appropinquantē mittens, repræhendit eius ambitionem, q nulla laceſſita iniuria, bellum ſibi inferret, multiſq; verbis eam per literas incuſans, deos inuocans teſtes, minatus eſt, ſi acie victa eſſet, ſe illam cruci affixurum. Lecta epiſtola, ridēs Semiramis, non verbis, ſed virtute certandum, reſpondit. Deinde regis claſſe inuenta, durum certamen cōmiſſum eſt, ac diutius magnis viribus vtrinq; pugnatum. tādem ſuperata Indorum claſſe, ad mille naues ſubmerſæ ſunt, multiq; mortales capti. pontem ſupra flumen, quo facilior eſſet trāſitus, conſtruxit. præſidioq; ex vtroq; latere impoſito, omnes copias traduxit, vrbes & inſulas cepit, ad cētum millia hominum in ſeruitutem redegit. Claſſe amiſſa, Indorum rex ſimulās, ſuas copias procul à flumine retro abduxit, vt hoſtes id formidine factū rati, flumen tranſirent. Semiramis vero parte copiarum ad pontis cuſtodiam relicta, Indos cum reliqua parte exercitus perſecuta eſt, atq; de victoria ſecura, in primis pugnans, Indos in fugam vertit. Rex haud ea re perculſus, aduerſus reginam virili animo proficiſcitur, magnamq; edebat Aſſyrioꝝ cædem. Cum aūt magnus interfectorum cumulus fieret, timor & tremor omnia cōpleſſent, nulli iam ordinem ſeruabāt. ita oībus ferme Aſſyrijs ad fugam intentis, Rex Semiramidi caſu obuius, primū ſagitta brachiū eius. deinde iaculo humerū ſauciauit: mox oēs in fugā verſi, ad naues tendūt. Inſequentibus Indis, magna cædes facta eſt. per loca tātæ multitudini anguſta, ita vt Aſſyrij ſuomet tumultu interirēt. Multi ex vtroq; pōtis latere, fugientiū multitudine in aquā præcipitati ſunt. Semiramis, cū maior eoꝝ pars q bello ſuperfuerāt, flumē tranſiſſet, pontē quem fecerat, diſcidit, multis Indoꝝ, qui illos inſequēdo adſcenderāt, vi fluminis ſubmerſis. Rex multis prodigijs augurumq; reſponſis monitus, ne flumen

Rex Indorum.
Arundinū robur in India & craſſitudo.
Semiramis ſaucia.
Pons ſuper naues fabricatus.

men tranſiret, finem inſequẽdi fecit. Semiramis vero permutatis captiuis, in Bactrianos rediens, maiorem exercitus partem dimiſit. Itaq; fruſtrata, Babylonem rediit. Hæc multo pluribus verbis Diodorus. Qui & eã dicit poſtea tradito filio regno, euanuiſſe iuxta oraculi reſponſum, & aliqua ſatis fabuloſa ſubiũgit.

Indi in ſeptem tribus diſtributi.

Idem Diodorus refert, ꝙ Indorũ populus fuerit in ſeptẽ tribus diſtributus. Prima eſt philoſophorum. hi ab omni opere immunes, neq; ſeruiunt cuiquam neq; imperãt: pauciores numero, ſacra dijs faciunt, & curam habẽt defunctorum tanquam chari dijs. anni principio conueniũt: ſiccitates, pluuias, ventos, morbos prædicunt, cæteraq; quorum cognitio poſſit vtilis eſſe. Qui falſum dicit, ꝙ perpetuo ſileat, pœnam ſubit.

Philoſophi. Agricolæ. Reges. Paſtores. Artifices. Milites. Ephori. Conſiliarij.

Secũda tribus eſt agricolarum, quos nullus hoſtis laceſſit neq; ſpoliat, viuunt autem in campis cum vxoribus & liberis, ſoluti metu, neq; in vrbes conueniunt, dant regi tributũ. Omnis enim India ſubdita eſt regibus. Tertiã tribum cõficiunt paſtores, qui neq; in ciuitatibus neq; in villis morantur, vtuntur tabernaculis, venatu ac retibus, tutas à feris auibusq; terras reddunt. Quartũ locum artifices tenent, quorum pars armis, pars ruſticis inſtrumẽtis fabricãdis vacat. Quinto ordine milites armis dediti ſunt, rum equi elephantiq; bello apti, ex regia victũ habent. Sextus eſt ordo Ephororũ, hi ꝗcunq; in India aguntur, regi referũt. Septimo loco exiſtunt, qui publicis conſilijs præſunt, nobilitate prudẽtiaq; inſignes, at numero pauciſſimi. Duces inſuper ex his deliguntur ac principes. Has in partes politia diſtributa eſt, & non licet vnius ordinis virum, alterius vxorem ducere, neq; exercitium mutare.

Indorum leges.

Leges apud Indos habentur variæ, quæ fuerunt à priſcis eorum philoſophis editæ. lege enim ſanxerunt neminem omnino ſeruũ eſſe, liberos æquo iure honoreq; haberi, optime ad omnem fortunæ caſum inſtituiſſe vitam. Stultũ videri, leges æquas omnibus poſitas, fortunas non ęque omnibus cõmunes eſſe.

Semiramis. Trebeta.

Semiramis cum haberet priuignum, Trebetam dictum, ſuſpicione affectandi regnum ducta, inſidias illi parare cœpit. Qui claſſe facta, e regno, ex Aſiaq; in Europam profectus, id eſt, per mare in Rhenũ, ac inde per Moſellam fluuiũ in valle pulcherrima Galliæ conſedit, ibiq; florentiſſimã vrbem totius Galliæ caput fundauit, ac Treuerim ex nomine ſuo appellauit.

Treueris.

Extãt ibidem hodie antiquæ nobilitatis monumentorum inſignia. E quibus circa annos dñi mille ducentos, repertum eſt in lapide ſculptum tale Epitaphium:

Nini Semiramis, quæ tanto coniuge felix,
Plurima poſſedit, ſed plura prioribus addit
Non contenta ſuis, nec totis finibus orbis,
Expulit à patrio priuignum Trebeta regno,
Inſignem profugus noſtram qui condidit vrbem.
Ante Romam Treueris ſtetit annis mille trecentis. Gotfridus.

Fuit aũt Semiramis elatiſſima mulier & impudica, de qua narrat Valerius Maximus: Cum ei circa cultũ capitis ſui occupatæ aliquãdo nunciatũ eſſet, Babyloniam cui dñabatur, defeciſſe, altera parte criniũ adhuc ſoluta, ad eam expugnandã cucurrit, nec prius decorem capillorũ in ordinem, ꝗ tantam vrbem in poteſtatẽ ſuam redegit. Quocirca ſtatua eius Babylone poſita eſt illo habitu, quo ad vltionem exigendam celeritate præcipiti tetendit. Oroſius de ea libro primo: Semiramis libidine ardens, ſanguinem ſitiens, cum oẽs quos cõcubitu oblectaſſet occiderit, tandem filio flagitioſe concepto & impie expoſito, inceſtu cognito, priuatam ignominiam publico ſcelere obtexit. Præcepit enĩ, vt inter parentes & filios nulla delata reuerẽtia naturę, de cõiugijs appetendis, quod cuiq; libitum eſſet, liberum fieret.

Semiramis cõiugium.

Et vt ſcribit Iuſtinus, cum filij cõcubitum petijſſet, ab eodem interfecta eſt, iuxta Iouis Ammonis oraculũ, duos & quadraginta annos regno potita.

Mors Semiramidis.

Anno quinquageſimo tertio præſentis generationis, Ninus filius Nini, Zameis aliàs dictus, monarchiã Aſſyriorũ ſuſcepit, & annis triginta octo regnauit.

Ninus rex ſecũdus, aliàs Ninias vel Ninas.

Hic regno potitus, elaborato à parẽtibus imperio contẽtus, belli ſtudia depoſuit, & veluti ſexum cum matre mutaſſet, raro à viris viſus, ocium & delicias ſecutus, in fœminarũ turba conſenuit. Exiſtimabat enĩ incõmoda oĩa vitare, in cõtinuis verſari voluptatibus: vacuum eſſe curis, ſummã in rege felicitatem ratus. Ad ſecuritatẽ aũt imperij, & vt à ſubditis timeretur, annuatim certum militum indicebat numerum. acto anno, copias, remiſſo domũ priori milite, rurſus à prouincijs petebat, quo fiebat vt & ſubditi promptius imperata facerẽt. Annuam aũt militum mutationem ad id cõferre exiſtimabat, vt parua temporis cõſuetudine nulla inter eos amicitia cõtracta, neq; duces neq; cæteri aduerſus regẽ conſpirarent. Vita vero principis exterioribus ignota, voluptates eorũ occultas reddit, & tanꝗ inuiſibilem Deum ne verbo quidem quis blaſphemare præ timore audet. hoc pacto duces exercitus,

tus,prouinciarũ præſides,iudices inſuper ſingularũ gẽtium,aliaq; pro regni cura diſ-
ponens,vitã agebat.Poſteri quoq; eius exẽpla ſecuti,reſponſa gentibus per internun
cios dabant.Et ſic imperiũ Aſſyriorũ,q poſtea(teſte Iuſtino)Syrij vel Syri dicti ſunt, Aſſyrij, Syri.
ad Sardanapalũ vſq; durauit. Anno 75.Abrahæ,qui eſt annus regni Nini regis Aſ
ſyriorũ viceſimus tertius,quia multarũ gẽtium futurus pater erat Abraham,vocatur
ideo à domino,auctoq; nomine,ab ipſo dictus eſt Abraham, qui prius Abram voca Abraham.
tus erat.præcipiturq; ei,vt non ſolum affectu,ſed & loci mutatione ciues Babyloniæ
fugiat.Refert enim Philo,eum à Chaldæis,eo ꝙ ignem ritu ipſorũ adorare nollet,in
ignem proiectũ,ſed mox ad inuocationẽ domini liberatum,iuxta illud: Eduxit eum
dominus de Vr Chaldæorũ.Vr enim lingua eorum ignis vocatur.Sed & Ioſephus:
Meminit,inquit,patris noſtri Abrahami Beroſus, non quidem nominãs eum, ſed ita
dicens:Poſt diluuium decima generatione apud Chaldæos fuit vir quidam iuſtus &
magnus,in cœleſtibus rebus expertus.Nicolaus vero Damaſcenus in quarto hiſtori-
arũ ſic ait:Abraham regnauit in Damaſco,veniẽs aduena cum exercitu de terra,quæ
ſuper Babylonem dicitur Chaldæorũ.Et Iuſtinus abbreuiator Trogi Pompeij, libro
36. ſic refert: Fuit nanq; Iudæis origo Damaſcena,quæ Syriæ nobiliſſima ciuitas eſt. *& poſt, Apud
*poſt Damaſcũ,Abraham,Iſrael,Moſes,reges fuere. Sed Iſraelem felix decem filio-
rum prouentus,maioribus ſuis clariorem fecit.Itaq; populum in decem regna diui-
ſum,filijs tradidit,omneſq; ex nomine Iudæ, qui poſt diuiſionem deceſſerat, Iudæos Iudęi dicti.
appellauit,coliq; eius memoriam ab omnibus iuſſit.Eius portio omnibus acceſſerat.
Hæc etſi non in totum,tamen in cortice,fidei noſtræ ſunt conſentanea,poſſetq; Ab-
raham & poſteri illius,reges dici.De hoc infra generatione viceſimaſecunda clarius.

Dixit tum dominus ad Abram:Egredere de terra tua,& de cognatione tua,& de Abraham.
domo patris tui,& veni in terram quam monſtrauero tibi,ibiq; faciam te in gentem Annus repromiſſionis.
magnam.Abram obediens Deo,dum eſſet 75.annorum, cum Loth nepote ac fami-
lia ſua migrauit in Chanaan,quam terram & late poſſedit, ac poſteris ſuis reliqt. Ab
hoc anno 75.Abræ,vſq; ad legem datam Moyſi,ſunt anni quadringenti & triginta.
De hoc Apoſtolus ad Galatas capitulo tertio.ibiq; vero poſt quadringẽtos & trigin *hoc ſic
ta annos facta eſt lex. Quod vero venerit in Chanaan,de*quo Comeſtor: Tulit autẽ
Abram Sarai & Loth,& animas quas fecerat in Aram,& intrauit terram Chanaan, Pẽtapolis.
& venit ad Sichem & ad conuallem illuſtrem,quæ Pentapolis dicebatur tunc,à quin Mare mortuum.
q; vrbibus Sodomorum,quæ nunc mare mortuum dicitur, quia nil in eo viuum, vel
lacus Aſphalti,id eſt,bituminis. Apparuitq; ei dominus,& dixit ei: Semini tuo dabo
terrã hanc.Qui ædificauit ibi altare domino.de quo Ioſephus: Primus,inquit, ꝓſum
ꝓſit Deum vnũ creatorem eſſe cunctorum pronunciare, & hominum opinionẽ, quã
tunc cuncti de Deo habebant,innouare & immutare præualuit. Hæc autem conijcie
bat per terræ paſſiones & maris,& ea quæ cõtingunt circa ſolem & lunam,& ex omi
bus quæ circa cœlum ſemper eueniũt.De eodem Beroſus meminit,vt ſuprà dictũ eſt:
Inde tranſgrediens Abram,tetendit tabernaculũ inter Bethel & Hai,& ædificauit ibi
iterũ altare domino.Et perrexit vltra ad meridiẽ,& habitauit in Damaſco. Vnde &
nomen eius vſq; nunc in ciuitate Damaſcena habetur in gloria,& vicus oſtenditur,q
dicit Habitatio Abram. Facta eſt aũt fames magna in terra Chanaan,& deſcẽdit
Abram in Aegyptum. Timenſq; libidinem Aegyptiorum, ne eum propter ſpeciem Abram.
mulieris occiderent,ſororem ſuam eam dixit.Et ſublata eſt mulier valde pulchra in
domum Pharaonis.Abram vero bene vſi ſunt Aegyptij propter eam. Deus vero de Sarai.
ſiderĩ regis impediuit,ne tangeret eam,ægritudine & tumultu cauſarũ. Cumq; pro
ſalute regis ſacrificarent,per iram Dei hoc accidiſſe ſignificarunt, ꝙ vxori peregrini
iniuriam facere ſtatuiſſet.vocauitq; Pharao Abram,& dixit ei: Cur non indicaſti ꝙ Pharao.
vxor tua eſſet? Ecce vxor tua,accipe eam. Et pręcepit rex viris ſuis,vt educerẽt eam.
Sed & muneribus donauit.Et teſte Ioſepho,vt eſſet inter ſapientiſſimos Aegyptiorũ,
inſtituit:virtutemq; eius & gloriam ex hoc contigit eſſe clariorem. Nam cum eſſent
Aegyptij diuerſis moribus diſſidentes, verba eorum inania, nihilq; verum habentia
demonſtrauit.Erat igitur in admiratione cunctorum,tanquam vir ſapiens, atq; pa-
ratus non ſolum ad intelligendum,ſed etiã ad loquendum & ſatisfaciendum quęcun Arithmetica &
q; docere niteretur. Arithmeticam quoq; eis contulit,& quæ de aſtrologia ſunt, ipſe Aſtrologia
quoq; contradidit. Nam ante aduentum eius Aegyptij hæc ignoràbant. Deinde præ Abram.
cepit Pharao†frater Abram,vt deducerent eum & vxorem eius,& omnia quæ habe
bat,extra terram ſuam abſq; moleſtia. Reuerſus eſt autem Abram vſq; ad locum,
vbi primum fixerat tabernaculum,inter Bethel & Hai. Erat autem Abram diuès val
de in poſſeſſione auri & argenti.Sed & Loth qui erat cũ Abram, fuerunt greges oui

um & armenta. Dumq́; veniſſent in Chanaan, facta eſt rixa inter paſtores gregum Abram & Loth. Dixit ergo Abram ad Loth: Ne, quæſo, ſit iurgium inter me & te.
Fratres. fratres enim ſumus. Ecce vniuerſa terra corā te eſt. Si ad ſiniſtrā ieris, ego ibo ad dextram: ſi dextram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam. Elegitq́; ſibi Loth regionē circa
Loth. ca Iordanē, & habitauit in Sodomis, Abram in terra Chanaan in ciuitate Ebron. Ex hac itaq; partitione facta eſt cōſuetudo, vt maior diuidat, minor eligat. Aedificauit aūt ibi altare domino. dixitq́; dominus ad Abram: Leua oculos tuos: omnem eñi terram quam conſpicis, dabo tibi & ſemini tuo vſq; in ſempiternū. In illo tempore
Bellum. Chodorlahomor rex Elamitarū, adiunctis aliȷs tribus regibus, inter quos erat Amraphel rex Sennaar, qui fuit ex Nemroth, & alio nomine ita vocabatur, (cauſa erat belli, quia rex Sodomorū & aliȷ quatuor reges, Gomorræ, Adamæ, Seboim, & Balæ, quę eſt Segor, tributum quod ſoluebant, duodecim annis negabant) inijt bellum, habens in adiutoriū alios ex Syria reges. Congreſſiq́; & prælio forti commiſſo, multi ex So-
Abram. domis ſociȷsq́; mortui, reliqui vero captiui abducti ſunt. Abram cum audiuiſſet calamitatem Loth atque vicinorum, numerauit expeditos vernaculos ſuos trecentos decem & octo, iunctis ſociȷs de conualle Mambre ex domo Eſchol & Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram: & perſecutus eſt eos vſq; Dan, & diuiſis ſociȷs, irruit ſuper eos nocte, percuſſitq́; eos, atq; perſecutus eſt vſq; ad terram Damaſcenorum, reduxitq́; om̄em ſubſtantiam, & Loth fratrem ſuū, mulieres quoq; & populum. Egreſ-
Melchiſedech. ſus eſt autem rex Sodomorum in occurſum eius. At vero Melchiſedech rex Salem, q & Sem filius Noe ſecundum aliquos aſſeritur fuiſſe, quem Apoſtolus ad Hebræos introducit ſine patre & ſine matre. Traduntq́; Hebræi, ab hoc vſq; ad Aaron, om̄es primogenitos fuiſſe ſacerdotes, & Deo victimas immolaſſe. Hic protulit panem et vinū Abræ. Erat enim ſacerdos Dei altiſſimi. Benedixitq́; Abræ, & ait: Benedictus Abram Deo excelſo, qui creauit cœlum & terram. Abram autē dedit ei decimas ex om̄ibus. Rex aūt Sodomorū obtulit Abræ om̄ia recupata, exceptis pſonis. Sed Abram nil voluit accipere, niſi partes eorū q eum iuuerūt. Hinc eſt q̄ mercedē à Deo recipere meruit. Qui ait: Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis: noli timere. Et quia adhuc ſine filio erat, promiſit ei Deus filiū, & multā ex eo ſobolē, numero ſtellarū futurā. Et ille quidē hoc audiens, ſacrificiū obtulit. Occidēte aūt ſole, ſeparatim ei dictū eſt per viſionē, q̄ ſemen ſuum peregrinaturū eſſet in Aegyptū, & ſeruiturū 400. annis, 4. autē gñatione reuerſurū. Totidē aūt anni numerantur ab eo tēpore vſq; ad egreſ-
De fide Abræ. ſum filiorū Iſrael de Aegypto. Dixit aūt Abram ad dñm: Quid dabis mihi? ego vadam ſine liberis, & Damaſcus fili⁹ Eliezer procuratoris mei, erit hæres meus. Et dixit dñs: Nō erit hæres tuus, ſed q egredietur de vtero tuo. Credidit Abram Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiā. Quæſiuit autē ſignū Abram. Et ait dñs: Sume in craſtinū vaccā, caprā & arietē, quæq; trima, & turturē & columbā, & immola. Qui tollens animalia, per mediū diuiſit, & partes contra ſe altrinſecus poſuit, aues aūt non diuiſit: & dum expectaret præceptū dñi de modo immolandi, deſcenderunt volucres ſup cadauera, & abigebat eas Abram. cumq́; ſol occubuiſſet, irruit ſopor ſup Abram & horror. Et dictū eſt ad eum de annis 400. vt ſupra. Non aūt ſic accipiendū eſt, tanq̄ in illa duriſſima ſeruitute 400. annos populus Dei fuerit. Sed referendi ſunt anni quadringenti ad id q̄d dictū eſt, Peregrinum futurū eſt ſemen tuum in terra non ſua, ſiue in Chanaan, ſiue in Aegypto peregrinū erat, anteq̄ hæreditatem haberet ex promiſſione Dei:
Sara. quod factum eſt, poſtq̄ ab Aegypto liberati ſunt. Et beatus Auguſtinus quadringentos annos numerat à natiuitate Iſaac, vſq; ad egreſſum Iſrael de Aegypto. Sarai
Agar.

autem non habebat liberos, & dixit Abrahæ: Ingredere ad ancillam meā Agar, ſi forte ex illa ſuſcipiam filios. Et concepit, ac deſpexit dominā ſuam: & Abram diſſimulabat. & ait Sarai: Inique agis, iudicet Deus. Cui Abrā: Ecce ancilla in manu tua eſt. vtere ea vt libet. Affligente autem eam Sarai, illa iniȷt fugam, volens ire in Aegyptū de qua erat. Et inuenit eam angelus domini ſoliuagam: Reuertere, inquiens, ad dominam tuam, & humiliare. concepiſti & paries filium, & vocabis nomen eius Hiſmael. Manus eius cōtra oēs, & e regione fratrum ſuorum figet tabernacula. Cumq́; loqueretur dominus cum ea, per-

ptranſiit in turbine,& vidit ipſa poſteriora Dei,& ait: Vidi poſteriora vidẽtis me. Et appellauit locũ,puteũ viuẽtis,& vidẽtis me. Adhuc puteus Agar oſtenditur inter Cades & Barach,ſecundũ Comeſtorẽ. Quæ rediјt,& peperit filiũ,& vocauit eum Hiſmael. Abram autem erat tunc 86.annorum.

Hiſmael naſcitur.

Abram.

Anno Abrahæ XCIX.apparuit ei Deus, promittens filium de Sarai,iuſſitq́ eum vocari Iſaac,dicens gentem magnam ex eo futuram.præcepitq́ vt genus quod ei naſceretur,aliјs non miſcerent, ſuaq́ genitalia circunciderent. Et Abraham quidem gratias egit,repenteq́ circuncisus eſt,& oẽs qui apud eum erant,& puer Hiſmael. Exinde Abrahæ in conualle Mambre in oſtio tabernaculi apparuerunt tres angeli in ſpecie humana, currẽsq́ obuiam eis atq; adorans,inuitauit eos ad hoſpitium,& conuiuium fecit. Cui angelus: Reuertar poſt annum tempore iſto,& habebit filium Sara vxor tua. Quo audito,Sara riſit poſt oſtium occulte,dicens: Poſtquam conſenui,& dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo? Dixitq́ angelus: Nũquid Deo difficile eſt quidquã? cur riſit Sara? Negauit Sara,timore perterrita. Dominus autem dixit: Nõ eſt, ſed riſiſti.

De Sodomis aň vrbẽ cõditam annis 1160. ſecundũ Oroſium.

Cumq́ ſurrexiſſent illi tres viri,direxerunt oculos cõtra Sodomam. Clamor,inquit dominus,Sodomorum multiplicatus eſt,& peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Abierunt ergo Sodomam. Abraham autem ait: Nũquid domine perdes iuſtum cum impio? Si fuerint quinquaginta iuſti in ciuitate, peribunt & nõ parces? Dixitq́ dominus: Si inuenero in Sodomis quinquaginta iuſtos,parcam omni loco propter eos. Ait Abrahã: Quia ſemel cœpi loqui ad dominũ meum,cum ſim puluis & cinis,quid ſi quadragintaqnq́ fuerint? Et ait: Non percutiam. Et ab hoc Abraham deſcendit vſq; ad decem,dixitq́ dominus: Non delebo propter decem. Venerũtq́ duo angeli Sodomam veſpere,ſedente Loth in foribus ciuitatis. Qui ſurrexit & iuit obuiam eis, adorãsq́ eos pronus in terram,dixit: Obſecro domini, declinate in domum pueri veſtri, & mane proficiſcimini in viam veſtrã. Qui dixerũt: Minime,ſed in platea manebimus. Compulit illos oppido,vt diuerterent apud ipſum. Ingreſſisq́ domũ,fecit conuiuium. Et cum irent cubitum, populus Sodomorum circũdederunt domum,dicentes Loth,vt produceret iuuenes,intendentes abuti eis. Qui ait: Habeo duas filias quæ nondum cognouerunt virum. abutimini eis vt libet. tãtum his nihil mali facite. Ingreſſi eñ ſunt ſub vmbra culminis mei. Hoc autẽ fecit perturbatus,non conſilio. At illi noluerunt, & vim faciebant Loth vehementiſſime. Et ecce angeli introduxerũt Loth,& clauſerunt oſtium: illos autem qui foris erant,percuſſerũt cæcitate, quæ Græce aoraſia dicitur.

Aoraſia, nõ acriſia.

Et angeli dixerunt Loth: Educ oẽs tuos de vrbe hac. delebimus enim locum iſtũ. Et ingreſſus Loth ad generos ſuos,ait: Surgite,delebit enim dominus ciuitatem iſtam. & ſecundum Hebræos,ſponſos adiјt. Qui noluerunt egredi, dicentes ex more Loth ſemper mala prædicere. Mane diſſimulante Loth exire,appræhenſum eum cum vxore & filiabus duxerũt extra ciuitatẽ,dicentes: Ne reſpicias retro,ſed in monte ſaluum te fac. Qui ait: Ne forte apprehendat me malum in monte, & moriar. Eſt hic ciuitas parua, ad quam fugere deſidero. Et ait dominus. Non ſubuertam vrbem pro qua locutus es. Et vocata eſt vrbs Segor,id eſt,parua. Loth tamen nõ manſit ibi, ſed adſcendit in mõtem: ideo poſt euerſa eſt.

De Sodomis.

Egreſſo itaq́ Loth de Sodomis,pluit dominus ſuper ciuitates illas ſulſur & ignem,& ſubuertit ciuitates has,& oẽm circà regionem, vniuerſosq́ habitatores vrbium,& cuncta terræ virentia. Reſpiciensq́ vxor Loth,verſa eſt in ſtatuam ſalis, quam Ioſephus dicit ſe vidiſſe, & hactenus manere.

Statua ſalis.

Mare mortuum.

Verſus eſt ergo locus in lacum ſalis ſterilem, & dicitur mare mortuum, quia nihil habens vitam,in eo eſt. Nauem quoq; non patitur. Si quid viuum aliqua arte immiſeris,ſuperexilit. lucerna ardens ſuperenatat, extincta mergitur. Dicitur etiam, ꝙ poma nata in arboribus circumpoſitis,vſq; ad maturitatem coloris ſunt viridis: matura ſi incidas,fauillas intus inuenies. Meminit Cornelius Tacitus libro XXI. actorũ diurnalium.

Loth.

Loth autem egreſſus de Segor,manſit in monte in ſpelunca,& duę filiæ eius cum eo. Didicerant autem filiæ Loth,conſummationem mundi futuram per ignem. ſuſpicatæq́ ſunt tale aliquid factum,quale in diebus Noe. Ad reparãdum ideo genus humanum, conſilium inierunt,dantq́ patri vinum: & eo inebriato, ſingulatim dormierunt cum eo. Conceperunt ambę,peperitq́ maior filium,& vocauit nomen eius Moab,ipſe eſt pater Moabitarum. Minor quoque peperit filium,& vocauit eum Ammon,ipſe eſt pater Ammonitarum.

Abraham. Abimelech

Abraham autẽ videns ſubuerſam regionem Sodomorum,peregrinatus eſt in Geraris,vt hoſpitalitatem exercere poſſet. Rex autem Geraris Abimelech,fecit duci ad ſe Saram,vt eã haberet vxorem. Sed comminatus eſt ei dominus mortem in ſomnis. Abimelech vero non tetigerat eam. Et dixit: Domine,num gentem ignorantem & iuſtam occides? Nonne ipſe dixit mi-

hi,Soror mea eſt.Dixitq́; ad eum Deus:Et ego ſcio ꝙ ſimplici corde feceris,& ideo
cuſtodiui te ne peccares.Nunc redde viro vxorē.Tulit igitur Abimelech oues & bo-
ues,ſeruos & ancillas,& dedit Abrahæ,reddiditq́; illi vxorem ſuam Saram,& ait:Ec
Abraham. Iſaac. ce terra coram te eſt;vbicunq; placuerit tibi,habita.Dedit & Saræ munera. Orāte au
cem Abraham,ſanauit Deus Abimelech, & vxores & ancillas eius:concluſerat enim
dominus omnes propter Saram vxorem Abrahæ. Anno vero cētesimo Abrahæ,
Sara pepit ei filiū,quē vocauit Iſaac,& circunciderunt eū octaua die.Aliquanto poſt
tempore,cum vidiſſet Sara Hiſmaelē ludentē cum Iſaac,ægre tulit,& dixit Abrahæ:
Eijce ancillam & filium eius,non enim erit hæres cum filio meo.Et Hebræi tradunt,
ꝙ cogebat eū adorare luteas imagines.Dure hoc accepit Abraham,& diſſimulabat.
Sed dixit ei dominus:Audi vocem Saræ. Qui tollens panem & vtrem aquæ, impoſu
it ſcapulæ Agar,& tradidit ei puerum,& abijt.Cumq́; conſumpta eſſet aqua in deſer
to,& puer ſitiret,abiecit mater puerum ſub arbore,& ſedit procul quantum arcus ia
cere poteſt,ne videret filium morientem,& fleuit.Et exaudiuit Deus vocem pueri,di-
xitq́; angelus matri:Surge,tolle puerum,& aperuit oculos eius Deus, & vidit puteū,
deditq́; puero bibere,& implens vtrem,abijt.Creuit puer,& moratus eſt in ſolitudi-
ne Pharan,& factus eſt vir ſagittarius.Et accepit ei mater vxorem de terra Aegypti,
Abimelech Abraham. de qua nati ſunt duodecim filij,principes tribuū ſuarū. Cum autē vidiſſet Abime-
lech Abraham proſperatum,venit ad eum cum Phicol principe exercitus ſui, & ait:
Iura mihi per Deū, ne noceas mihi & poſteris meis. Et eduxit eos Abrahā ad puteū,
quē oſtenderat Deus Agar,quem foderat Abrahā ante Agar eiectā. hūc ſerui Abime
lech abſtulerāt Abrahæ. Vnde Abimelech reſtituit eū Abrahæ,qui viciſſim regi dedit
ſeptem agnas,& vocauit puteū Berſabee:& ibidem ambo percuſſerunt fœdus.plan-
tauitq́; Abraham circa puteum nemus,& fuit ibi colonus multis diebus, non habita-
tor. Dicit enim B.Stephanus in Actibus Apoſtolorū,quia non accepit ibi hæreditatē
Abrahā offert Iſaac. nec ſpatium pedis. Tentauit autem Deus Abraham,vocansq́; eum,iuſſit vt Iſaac fi

lium tūc vigintiquinq; annorum,immo-
laret loco certo deſignato. qui ſubito ſur
gens,teſte Ioſepho,aſſumpto filio, & tri-
bus diebus pergens, dixit ſeruis ſuis,vt ex
pectarent ad radicem montis oſtēſi. Ipſe
autem ſolus cum filio, portans ignem &
gladiū,adſcendit. ibiq́; ordinata ſtrue li-
gnorū,tunc Iſaac interrogauit,quid eſſet
ſacrificaturus,cū victima deeſſet.Ad quæ
ille:O puer, quem innumeris votis à Deo
optaui,& te dato, nihil eſt ꝙd pro te non
feci,nec me feliciorē arbitrabar, niſi cum
te viderem,ac moriēs,te ſucceſſorem mei
honoris & principatus relinquere gaudebam. Qui Dei voluntate pater tuus factus
ſum,denuo ſecundum eius placitū repono.Deo nanq; te cædo,qui hūc honorem di
gnatur à nobis recipere.Natus ergo feliciter, non cōmuni modo hāc vitam egredie
ris,ſed à patre proprio oblatus Deo patri cunctorum. Reor enim quia te dignum iu
dicauit,nec ęgritudine,nec in bello,neq; qualibet alia paſſiōe ex hac vita liberare,ſed
cum orationibus & ſacrificijs animam tuam ſuſcipere,eritq́; de cętero mei curam ge
rens,qua gratia maxime te nutriebam,hoc mihi Deo pro te præbituro.Ad hæc Iſaac
libentiſſime eius ſermones accipiens,ait:Quia neq; iuſtum eſſet, vt in initio naſceret,
ſi Dei & patris iudiciū eſſet refutaturus, aut non ſe monſtraret amborum voluntati-
bus præparatū quādo liceret,& ſolo patre hæc volēte facere,ſi nō obediret,eſſet iniu
ſtum.Hoc dicēs,acceſſit ad cædem pariter & ad altare. Sed idem opus infirmatū eſt,
offerente Deo impedimentū.Clamauit ergo Deus nominatim Abraham, ſuſpendēs
eum à nece filij.Non enim quaſi ſanguinē deſideraret humanū,necem filij ſe imperaſ
ſe dicebat,ſed eius mentē probare velle,ſi etiā talia iuſſus audiret:Per memetipſum,
inquit,iuraui,quia feciſti hāc rem,& non pepciſti filio tuo vnigenito propter me, be
nedicam tibi,& multiplicabo ſemē tuum ſicut ſtellas cœli, & velut arenam maris: &
benedicentur in ſemine tuo oēs gentes terræ,quia obediſti voci meæ. Hæc cum di-
xit Deus,arietem ad ſacrificium produxit ex improuiſo. Illi vero præter ſpem ſemet
ipſos amplexantes oſculabantur. Altera vero die ſacrificio celebrato,reuerſi ſunt ad
Mors Sarę. Sarā,feliciterq́; degebant,cuncta quæ vellent præbente eis Deo. At Sara nō multo
poſt tēpore defuncta eſt,cū vixiſſet annis 127.ſepultaq́; eſt in Hebron,Abrahā emēte
agrum

agrum ſiclis quadringentis ab Ephron in ſepulturam poſteritatis ſuæ. Erat autē ſpe-
lunca duplex: in ſuperiori ſepeliebātur viri; in inferiori mulieres. Ibidem tamen Adā
& Eua iam ſepulti erant, vt Comeſtor ait. Erat autem Abraham ſenex, dixitq́; ad
Eliezer ſeruum ſuum, eumq́; adiurauit, vt iret ad cognationem ſuam, & inde accipe- Eliezer.
ret Iſaac filio, qui tunc quadraginta erat annorum, vxorem. Tulit ergo Eliezer de-
cem camelos, & abijt, ex omnibus bonis domini portans ſecū, perrexitq́; in Meſopo
tamiam ad Charram vrbem Nachor. accubuit autē cum camelis ante vrbem ad pu-
teum. Orauit autem dominū, vt vxor futura domini ſui ſibi oſtenderetur. Et ecce Re Rebecca.
becca Bathuelis filia deſcenderat, & impleuit hydriam: & alijs quidem auertentibus,
ipſa peregrino aquā præbuit. & adiecit: Quin & camelis tuis hauriam. Ille autē acce-
pto ꝙ eſſet filia Bathuelis, protulit inaures aureas & armillas, & dedit ei. Cucurritq́;
puella in domum, nūcians audita. Egreſſus Laban, introduxit virum, & deſtrauit ca
melos, lauit pedes hoſpitum, & appoſuit panem. Ante tamē Eliezer expoſuit cauſam
itineris. reſponderūt Laban & Bathuel: A Domino egreſſus eſt ſermo domini tui, nō
poſſumus extra placitum eius quidquā loqui. Ac ſciſcitata puella, conſenſum præbu
it nuptijs. at ipſe, prolatis vaſis aureis & argēteis, in pace dimiſſus cum Rebecca & nu
trice eius. quam duxit Iſaac, potitus poſtea omnium rerū Abrahæ. Poſt hæc Ab-
raham aliam duxit vxorem, nomine Cethuram, id eſt, copulatam. dicunt hanc fuiſſe Cethura.
Agar, quæ prius concubina, mortua Sara, fit vxor, ne ſenex nouis nuptijs laſciuiſſe ar
guatur. Ioſephus autem dicit, ꝙ antequam miſiſſet pro vxore filij, duxerat eam. Et
hæc genuit ei liberos ſex, & ſeparauit eos Abraham dum viueret, ab Iſaac ad plagam
orientalē, & cuncta quæ poſſederat, dedit Iſaac, alijs vero largitus eſt munera. filij ta-
men Cethuræ à nomine liberæ ſe dixerunt Saracenos. Nomina filioꝝ Ioſephus po-
nit: Primus vocabatur Zambri, ſecundus Iezar, tertius Madan, quartus Magiani, qn Aliter hæc
tus Ieſnoch, ſext⁹ Eſue. Madan aūt etiam filium genuit vocatum Afer, & ex illius no noīa ponū-
mine Africam nominatā volunt. Cledemus autē propheta, qui & Malchus, ſcribens tur Gen. 25.
hiſtoriam Iudæoꝝ, ait: Quia de Cethura Abrahæ fuerunt filij multi, dicit etiam eorū
nomina tria, Epheron, Surin, Iaphran. Et de Surin quidē Aſſyriam nuncupatam: ex
duobus autem reliquis Iaphran & Epheron, ciuitatē Abiran, prouinciamq́; Africam Africa.
nuncupatā: his auxiliū præbuiſſe Herculē in Libya, & duxiſſe vxorē filiam Iaphran,
nomine Ecbeam, & genuiſſe ex ea *Dodoꝝ filium, cuius filius Phoron, ex quo barba
ri Sorophaci nominatur. Poſt paululū vero temporis mortuus eſt etiam Abrahā, Morit̄ Ab-
vir quidem omni virtute dignus, & ſumme à Deo pro ſtudio quod circa eum habu- raham.
erat, honoratus. Vixit autem omne tempus ſuum annis centum ſeptuagintaquinq́;,
& in Hebron cum Sara coniuge ſua, à ſuis filijs Iſaac & Hiſmaele extitit ſepultus. Et
hic fuerat annus repromiſſionis centeſimus. In hac generatione Genealogia deo Deoꝝ gene
rum incepit, anno ab exordio mundi ter milleſimo centeſimo nonageſimo. Iupi- alogia.
ter primus Oethæus, vt aiunt, & Diei filius, cui proprium nomē Lyſanias fuit, ijſdem Iupiter Ly
temporibus apud Arcadiam magno in precio habitus eſt, qui ob virtutes hoc præ- ſanias.
clariſſimum nomē adeptus eſt. Is Lyſanias ex Heber filijs, videlicet Gerari, originem
duxit. qui cum eſſet nobilis genere, ex Arcadia Athenas veniſſe dicitur: vbi cum eſſet
ingenij maximi, videretq́; Atticos rudes, beſtialiq́; ferme ritu viuētes, ante omnia eoſ
dem, compoſitis legibus, publico inſtituto viuere docuit. Cumq́; eos ad humanitatē
redegiſſet, monuit eos deos colere: aras, templa, ſacerdotesq́; conſtituit. quę cum At
tici mirarentur, eum exiſtimantes deum, Iouem vocauere: regemq́; ſuum cōfeſtim ſe Iupiter.
cere. Iouis enim nomen, quaſi iuuans pater eſſet, ſibi indiderūt: quod nomen poſtea
& ſecundo Ioui, Cœli filio, necnon & Ioui tertio Cretenſi, regis Saturni filio, datum
eſſe noſcitur. De hoc & dijs gentium plenius infra generatiōe 24. videbimus. An- Cres, Cretę
no vero Abrahæ CXXIX. Cres ſiue Orion, Demogorgonis (vt quibuſdam placet) fi- rex prim⁹.
lius, primus Cretæ inſulæ rex (teſte Euſebio) factus, inſulam à ſe Cretam appellauit. Creta.
Hic autem Cres, vt aliqui volunt, vnus Curetum fuit, à quibus poſtmodū Iupiter ter-
tius abſconditus fuit atq́; nutritus. Alij tamen Saturnum, primum regem Cretēſium
volunt: poſt quē Iupiter, deinde Minos, exin Idomeneus, qui cū alijs Troiā obſedit.

GENERATIO XXI.

Secundum Hebraicam veritatem, anno ab exordio mundi bis milleſimo cen-
teſimo vigeſimoſecūdo, incepit in Iſaac, quum eſſet annorum ſeptuagintaqu
q́;, viceſimaprima generatio: ſed ſecundum LXX. interpretes,

ANno ab exordio mundi, ter milleſimo trecenteſimo quinquageſimooctauo, re
gnante apud Aſſyrios Xerxe ſeu Baleo, in Iſaac filio Abrahæ, cum eſſet annoꝝ Iſaac.
75. viceſimaprima incepit generatio, durauit autem centum & quinq́; annis.

Rebecca. Iſaac vero, vt prædictum eſt, quadraginta erat annorũ cum duxit Rebeccam vxorem, quæ inuenta eſt ſterilis longo tempôre. Sciens autem Iſaac promiſſionem patri ſuo factam, orauit dominum, vt quod promiſerat, adimpleret. Et cõcepit mulier, habens duos in vtero: & quũ vicina eſſet partui, collidebantur in vtero eius paruuli, de quo mater afflicta hæſitansq́ꝫ, conſuluit dominum. Cui dominus: Duæ gentes ſunt in vtero tuo, populusq́ꝫ populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. Iam tempus pariendi venerat, & ecce gemini in vtero eius repti ſunt. Qui prior egreſſus eſt, rufus erat

Gemini Eſau & Iacob. & hiſpidus, vocatumq́ꝫ eſt nomen eius Eſau. protinus alter egrediẽs, plantam fratris tenebat manu, idcirco vocabant eum Iacob. Quibus adultis, factus eſt Eſau vir gnarus venandi & homo agricola: Iacob autem vir ſimplex, habitauit in tabernaculis. Sexagenarius erat Iſaac quando nati ſunt ei paruuli.

ARGIVORVM REGNI EXORDIVM.

Inachus. Porro eodem anno quo nati ſunt gemini Iſaac, regnum Argiuoꝝ exortum eſt, teſtibus Auguſtino & Euſebio. Inachus enim Oceani & Terræ (vt aiunt) filius, apud Argos in Theſſalia primus regnare cœpit, & regnauit annis 50. Hoc regnum durauit vſq; ad annum 12. Delboræ, per annos 544. Reges habuit 14.

Primus, Inachus regnauit annis 50.
Secũdus, Phoroneus regnauit annis lx.
Tertius, Apis regnauit annis 35.
Quartus, Argus regnauit annis 70.
V. Craſſus vel Cyra' regn. annis 54.
Sextus, Phorbas regnauit annis 35.
Septimus, Triopas regnauit annis 64.
Octauus, Crothopus regnauit annis 13.
Nonus, Sthenelus regnauit annis xi.
Decimus, Danaus regnauit annis 50.
Vndecimus, Lynceus regnauit annis 40.
Duodecimus, Abas regnauit annis 23.
XIII. Prœtus regnauit annis 17.
Vltimus, Acriſius regnauit annis 13.

Ex tunc tranſlatum eſt regnum ad Mycenas.

Eſau venator. Iacob paſtor. Porro cum adoleuiſſent filij Iſaac, factus eſt Eſau venator, & Iacob paſtor. Pater diligebat Eſau, quia primogenitus, tum quia de venatione eius libenter veſcebat. Mater vero diligebat Iacob, tum pro ſimplicitate, tum pro Dei inſpiratione. Factum eſt autem quum coxiſſet Iacob pulmẽtum lenticulę, Eſau laſſus redijt ab agro, & ait: Da mihi de coctione hac ruſa. Cui Iacob: Vende mihi primogenita tua. Eſau paruipendens primogenita, ſe moriturum, niſi comederet, mox putat, deditq́ꝫ ei primogenita

Ius primogenituræ. pro edulio lentis, & iurauit talem venditionem ratam ſe habiturum. Erant autẽ primogenita quædam dignitates, quas habebant primogeniti vſq; ad Aaron. Habebat enim primogenitus veſtem ſpecialem, qua induebatur in ſacrificio offerendo, & recipiebat finalem benedictionem à patre. In ſolennitatibus duplam habebat portionẽ. Tradũt etiam, ꝙ in diuiſione hæreditatis ſimiliter duplam reciperet. hæc Comeſtor.

Iſaac. Abimelech Orta fame, dum vellet ire Iſaac in Aegytum, præcepto Dei remâſit in Geraris. ob amicitiamq́ꝫ Abrahę receptus eſt ab Abimelech, qui exemplo patris dicebat, vxorem ſuam eſſe ſororem. Ibi aliquâdo vidit Abimelech Iſaac iocantem cum vxore ſua per feneſtram, & vocauit eum, ac increpat ꝙ ſororem dixerat. præcepitq́ꝫ populo, dicẽs: Qui tetigerit hominis huius vxorem, morte moriatur. Seminauit Iſaac in terra illa, & centuplum accepit. Ob hoc inuidentes ei Palæſtini, puteos quos foderant ſerui patris illius Abraham, obſtruxerunt, replentes humo. Abimelech etiam timens, dixit ei: Recede à nobis, quia potentior noſtri factus es. Et recedens, venit in agrum Pharan, & habitauit iuxta alueum. eruderauit ibi puteos, quos olim foderat pater eius. Et cum inueniſſet aquam viuam, iurgati ſunt paſtores Geraræ aduerſus eum, dicentes: Noſtra eſt aqua. Et ob hoc vocauit puteum Eſchek. Et recedens inde, fodit alium puteum: & pro illo quoque iurgati ſunt. Profectus inde, fodit tertium: pro quo non contenderunt. Adſcendit autem ex illo loco in Berſabee, & in ipſa nocte apparuit ei dominus, promittens quæ promiſerat & patri eius. Aedificauit altare, & inuocauit ibi nomen domini, & fodit puteum. Eo tẽpore venit ad eum Abimelech & Phicol dux militiæ: & iurantes inter ſe fœdus firmauerunt. vocauitq́ꝫ puteum Berſabee.

Eſau. Eſau quadragenarius duxit vxores Iudith & Baſemath, filias potentium virorum inter Chananæos. * Quod cum ambæ offendiſſent Iſaac & Rebeccam, & licet nollet Iſaac prouinciales ſuę miſceri cognationi, tamen melius ſilere decreuit. Senuit Iſa-

Iſaac. Eſau. ac, & videre non poterat. mandauitq́ꝫ Eſau, vt de venatione ſua ſibi faceret cibos, & benedictionem reciperet. Egreſſus eſt Eſau ad venandum, dixitq́ꝫ Rebecca ad Iacob verba Iſaac, & ait: Affer cito duos hœdos, & faciam cibos quibus pater libenter veſcitur, & benedicet tibi pro Eſau. Et ita factum eſt. Et cum paraſſet cibos, induit Iacob veſtimentis Eſau valde bonis. timebat autem Iacob, ne deprehenderetur in fraude à patre. Mater pelliculas hœdorum manibus & collo eius circundedit, in alijs enim fa

tus

tis erat ſimilis Eſau.attulit ad patrem cibos,dicens:Ego ſum Eſau primogenitus tuus,
comede de venatione:Cui Iſaac.Accede vt tangam te.Quo palpato,Vox quidem,ait,
Iacob eſt,ſed manus ſunt Eſau.Comedensq́ & bibens,oſculatus eſt eum,& benedixit
ei:Det tibi Deus, inquit, de rore cœli & de pinguedine terræ abundantiam frumenti,
vini & olei:Seruiant tibi populi,& adorent te tribus: Eſto dominus fratrum tuorum,
& incuruentur ante te filij matris tuæ:Qui maledixerit tibi,maledictus erit: & qui be
nedixerit,benedictionibus repleatur. Vix ſermonem expleuerat, egreſſo Iacob, ve-
nit Eſau,cibos inferens patri,petensq́ benedictionem. Expauit Iſaac vehementer, &
videns in ſpiritu à domino factum eſſe,& ideo non iraſcens,ait: Frater tuus venit frau
dulenter,& accepit benedictionem tuam,& erit benedictus.Cui Eſau:Iuſte vocatum
eſt nomen eius Iacob. en altera me vice ſupplantauit. primogenita mea ante tulit,&
nunc benedictionem ſurripuit.Motus tamen Iſaac,cum vehemẽter inſtaret Eſau,ait:
In pinguedine terræ & rore cœli deſuper erit benedictio tua. Et addidit de poſteris
eius,dicens:Viues gladio,& fratri tuo ſeruies(cum ſcilicet Idumæa facta eſt tributaria Idumæa.
domui Iſrael)ſed veniet tempus,cum excuties iugum eius de ceruicibus tuis. Oderat
ergo ſemper Eſau Iacob,& dixit in corde:Poſt mortem patris occidam Iacob fratrẽ Iacob.
meum.Nũciata ſunt hæc Rebeccæ.(Dicit Magiſter:Eodem ſpiritu cognouit hoc Re
becca,quo intimauerat Iacob fraudare fratrẽ) Quæ dixit viro ſuo: Si acceperit Iacob
vxorem de filiabus Heth,nolo viuere.Et aduocans Iſaac Iacob, de matris ſuggeſtione
præcepit ei,vt iret in Meſopotamiam, & acciperet vxorem de filiabus Laban. Inte-
rim accepit Eſau adhuc vxorem Melech,filiam Hiſmaelis patrui ſui.

Igitur egreſſus eſt Iacob de Berſabee,& pergebat Haran, per Chananæã iter fa-
ciens.

Timuit autẽ apud aliquem prouin
cialiũ introire,& ſub dio iacebat. Cum
aũt veniſſet iuxta Luzam veſpere,ſuppo
ſuit capiti ſuo lapidem, & obdormiuit.
Et vidit in ſomnis ſcalam erectam à ter- Scala Iacob
ris,cœlos tangentem,& angelos deſcen
dentes & adſcẽdentes per eam, & domi
num innixum ſcalæ,dicentem:Ego ſum
Deus Abraham & Iſaac. terrã hanc da-
bo tibi & ſemini tuo. benedicentur in te
om̃es tribus terræ,ero cuſtos tuus in hoc
itinere,& reducam te. Euigilãsq́ Iacob,
ait:Vere dominus eſt in loco iſto,& ego
neſciebam .terribilis eſt locus iſte,& hic eſt domus Dei & porta cœli.Et lapidem ſu-
per quem poſuit caput,erexit in titulum:fudit oleum deſuper,vouẽs dominum ſem-
per ſibi eſſe in Deum,& lapidem, id eſt, locum iſtum ſemper ſibi honorabilem, & in
reditu ſe decimas & hoſtias oblaturum,& vrbem proximam etiam honorandam de
creuit,vocans eam Bethel. prius enim Iebus à Iebuſæis dicebatur, poſtea Luza.

Procedens in Meſopotamiam,venit in Haran ad puteum in agro, opertum gran
di lapide.aderant greges tres. quæſiuit Iacob paſtores de Laban, qui dicunt eum va- Laban.
lere. Et ecce Rachel cum grege ſuo venit.tunc amouit Iacob lapidẽ quo puteus clau-
debatur, indicans ſe conſobrinum eius. (Patet hic,ꝙ non fuit ſolus Iacob in itinere)
Hoc nunciauit Rachel patri. Qui occurrens,duxit Iacob in domum. & audita cauſa
fugæ,dixit ei:Os meum & caro mea es,& ideo ſecure latebis apud me. Tandem curã
gregis ſibi commiſit. Habebat autẽ Laban filias duas,Liam lippam oculis,& Rachel Lia.Rachel
venuſto adſpectu.quam diligens Iacob,ait:Seruiam tibi ſeptem annis pro Rachel.& Amor om̃ia
videbãtur ei pauci dies ptæ amoris magnitudine. Cõpleto ſeptennio,fecit Laban nu vincit.
ptias genero ſuo.veſpere aũt ſubintroduxit ad eum Liam,dans filię ancillam nomine
Zelpham.Iacob vero(vt refert Ioſephus)per ebrietatẽ & noctẽ Liæ cõmixtus,die fa- Zelpha.
cta,apud Laban de iniuria querebatur:q veniã dandã neceſſitati poſtulabat,eo ꝙ ex
more maiores ante tradi ad nuptias cõſueuerint:poſt alios aũt ſeptem annos ſe & Ra
chel datum.Quod & factũ eſt. Hieronym⁹ tamẽ dicit Rache. At Iacob potit⁹ opta De filijs Ia-
tis nuptijs,amorem ſequẽtis priori prætulit. Cócepit aũt Lia,ſorore ſterili manen cob.
te,& peperit quatuor filios:Ruben,Simeonem,Iudam & Leui. Vnde Rachel dedit Ia
cob ancillã ſuã Balam, vt ingrederetur ad eam,de qua habuit duos filios,Dan & Ne- Bala ancilla
ptalim. Et Lia pari modo dedit Iacob ancillam Zelphã,& ex ea quoq́ habuit duos fi
lios,Gad & Aſer. Deinde Lia adhuc peperit duos filios,Iſachar & Zabulon,necnon
filiam vocatam Dinam.Demũ concepit & Rachel,& peperit Ioſeph,quem pater prę Ioſeph.

cunctis dilexit. Quo nato, petiuit licentiam à ſocero, vt reuerteretur ad patrem. Rogauit autẽ eum Laban, vt adhuc ſecũ maneret, mercede petita. Acquieuit Iacob hoc pacto, vt haberet ſocer gregẽ vnicolorẽ natum, & quicquid parerent maculoſum ſeu diuerſi coloris, eſſet merces ſua. Iacob autẽ, cum eſſet commiſſura, poſuit virgas partim decorticatas in canalibus. Ita factũ eſt, vt oues, his inſpectis dum eſſent in conceptu, parerent oues diuerſicolores. ex quo Iacob multum ditatus eſt. Videns autẽ Laban Deum ei, ad quodcunq; voluiſſet, eſſe præſtabilem, aliquando quidem fidem illi non ſeruauit, aliquando in alterũ annum præbiturum ſe dicebat.

Iacob redire parat.

Iacob cum iam viginti annis manſiſſet, rogat Laban ſocerum, vt diſcedere ſe permitteret. quod indigne ferebat Laban. Habito itaq; conſilio cum vxoribus, latenter diſceſſit. Quod audiens Laban, tertio die perſequutus eſt eum. Inuentoq; ipſo in monte Galaad ſeptimo die, prohibitus eſt à domino, ita vt nil mali aduerſus Iacob poſſet intendere, niſi q; de receſſu latenti increpabat, Ad quem Iacob: Ego, Deo monente, ad meos remeare ſtatui. Ingratus exiſtis pro his, quæ tibi à me obuenerunt bona. ſeruiui tibi quatuordecim annis pro filiabus, & ſex pro gregibus. immutaſti mercedem meam decem vicibus, ſed Deus protector meus fuit, nil tui habeo. om̃ia quæ cernis, mei iuris ſunt. Ad hoc Laban: Ineamus fœdus, vt ſit teſtimonium inter me & te. Quod & factũ eſt. Tulitq; Iacob lapidem, & erexit eum in titulum fœderis, & ait fratribus ſuis: Afferte lapides. & fecerunt tumulum, & comederunt ſuper eum. Et dixit Laban: Tumulus iſte, fœderis noſtri teſtis erit, ne ego tranſeam illum, nec tu trãſeas ad me in malum, nec afflixeris filias meas, nec vxores alias ſup eas induxeris. Laban itaq; de nocte conſurgens, benedixit eis, reuertẽs in locum ſuum.

Iacob cũ angelo luctat^9

Iacob abijt, cui & angelus apparuit. quo viſo, Caſtra, inquit, hæc ſunt Dei. & luctatus eſt cum eo angelus. Quod tamen poſtea factum eſt, cum ſcilicet præcederent turmę præ timore fratris Eſau. Iacob aũt ſolus in ripa fluminis remãſit, vt oraret. Et ecce vir luctabatur cum eo vſq; mane, qui tetigit læuum neruum femoris eius, & emarcuit. Aurora facta, dixit vir: Dimitte me. Cui Iacob: Nõ dimittã te, niſi benedixeris mihi. Cui ille: Nequaquã appellabitur nomen tuum Iacob vltrà, ſed Iſrael. Et ita benedixit eum, & confortauit, ne timeret fratrem.

Iſrael vocatur Iacob.

Miſit autem nuncios ad Eſu fratrem ſuum, quem valde timuit, exoratoq; Eſau Dei monitu, ex aduentu fratris lætus, fratri cum quadringẽtis occurrit armatis. Iacob ſpem ſuam in Deum reponẽs, ſuos in tres turmas diſpartit, ac obuiam fratrem ſuum amplexatus eſt. Requirebat autem Eſau de multitudine filiorum, & quũ cognouiſſet, gauiſus eſt. ſalutatisq; de more ſingulis, habitaq; inter ſe collatiõe fraterna, decenter ab inuicem diſceſſerunt. At Iacob in Sichimam ciuitatem Chananęorũ profectus eſt, habitauitq; iuxta oppidum, & emit partem agri, in qua fixerat tabernaculum, à filijs Emor regis Sichimorum, centum agnis. & erecto ibi altari, inuocauit Deum Iſrael.

Dina opprimitur.

Egreſſa eſt autem Dina, vt videret mulieris regionis illius. quam vidẽs Sichem regis filius, adamauit, rapuit, & vi oppreſſit virginẽ. & ait patri: Accipe mihi puellam hanc in cõiugem. Egreſſoq; rege cum filio ad Iacob, filij Iacob venerunt de agro, iratiq; ſiluerũt. Regi autẽ quærẽti amicitiam eorũ, & vt mutuo contraherẽt coniugia, reſponderunt: Illicitum eſt apud nos, fœderari incircuncisis. ſed circuncidimini, & erimus populus vnus. Placuit Emor & filio. intrauerunt in ciuitatẽ. perſuaſerũt populo, & circuncisi ſunt omnes.

Emor rex circũcidit.

Tertia aũt die, quando dolor vulneris grauiſſimus eſt, Simeon & Leui arreptis gladijs, vrbem ingreſſi, interfecerunt omnem maſculum in ea, & tulerũt de domo Sichem ſororem ſuam. cæteri vero fratres irruerunt ſup occiſos, & depopulati ſunt vrbem, paruulos & vxores captiuas duxerũt.

Cędes Sichimitarũ.

Quo agnito, dixit Iacob ad Simeonem & Leui: Turbaſtis me, & odioſum feciſtis habitatoribus terræ. delebor ego & domus mea. Dominus aũt confortãs eum, ait: Surge & adſcẽde in Bethel, & habita ibi, & fac altare vbi appatui tibi. ſed prius ſanctifica tuos. Iacob etiã tũc inuenit idola Laban, quæ aſportauerat Rachel, id eſt, quæ cũ ornamentis ſuis fodit ſubtus terebinthũ, quæ eſt poſt vrbẽ Sichem. Porro terror Dei inuaſit finitimos, ne perſequerentur Iacob. Qui abijt in Bethel, id eſt, Luzam, ædificãs altare domino, offerens quæ prius vouerat. Eo tẽpore mortua eſt Delbora nutrix Rebeccæ, & ſepulta eſt iuxta Bethel ſub terebintho. Apparuit iterũ Deus Iacob, bñdixitq; ei, dicens: Non vocaberis vltrà Iacob, ſed Iſrael erit nomẽ tuũ. ſubiunxitq;, Creſce & multiplicare. gẽtes regesq; de lũbis tuis egrediẽtur. Illeq; erexit titulũ, fundẽs oleum deſuper, & vocauit nomen loci Bethel. Egreſſus inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Effratã. In qua cũ parturiret Rachel, cœpit periclitari, tamen peperit filiũ. moriẽs aũt ipſa, vocauit filiũ Bennoni, id eſt, filius doloris mei. Pater vero appellauit eũ Beniamin, id eſt, filiũ dextræ. Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta in via q̃ ducit Bethleẽ

&

& ſola inter cognatos honorē ſepulturæ Abrahæ habere non potuit. erexitq́ Iacob
titulū ſuper ſepulchrū. Venit poſtea trans turrim gregis. Cūq́ habitaret ibi, Ruben
dormiuit cū Bala concubina patris ſui, quod tamē non latuit Iacob. Anno Iſaac
168. cum eſſet Iacob annorū 108. Ioſeph, cū eſſet annorū 16. paſcebat gregem patris ſui.
Oderantq́ eū fratres ſui, quia à patre plus cæteris amabatur, accuſauerat q́ fratres cri
mine peſſimo apud patrē, fecitq́ ei pater tunicā polymitā. Cauſa tamen odij maior,
fuit viſio ſomniorū. Vnum erat quod retulit fratribus. Putabā enim, inquit, nos ligare — Ioſeph ſomnium.
manipulos in agro, & veſtros manipulos adorare manipulum meū ſtantem. Qui di-
xerūt: Nunquid rex noſter eris? Secundū ſomnium, præſente patre, ait: Vidi quaſi ſo-
lem & lunā & vndecim ſtellas adorare me. Increpauit eum pater, & ait: Nūquid ego
& mater tua & fratres tui adorabimus te ſuper terrā? Vnde Ioſephus vult adhuc vi-
xiſſe Rachel. Cūq́ fratres in paſcēdis gregibus morarentur in Sichem, miſit eū pater
de valle Hebron, vt videret quæ fierēt circa fratres & pecora. cūq́ non inueniſſet eos
in Sichimis, inſecutus eſt eos in Dothaim. Qui videntes venientem, dixerūt: Ecce ſo

mniator venit, occidamus eū. Ruben aūt
volens liberare eum, ait: Nō effundamus
ſanguinē eius, ſed proijciamus eum in ci-
ſternā, exuentesq́ eū tunica, miſerūt in ci
ſternā in qua nō erat aqua, & Ruben ab-
ijt ad pecora. Dum aūt ſederēt reliqui, vi
derunt Hiſmaelitas mercatores. Dixitq́
Iudas: Melius eſt vt vēdatur Hiſmaelitis — Hiſmaelitę, q idē et Madianitæ.
puer, & nō polluamus manus noſtras. ca
ro enim & ſanguis noſter eſt. Et vendide
runt eum Hiſmaelitis 20. argēteis. Reuer
ſus aūt Ruben ad ciſternā, nō inuenit pue
rum. & credens eum peremptū, ſciſſis ve
ſtibus eiulabat. ſed accepto q vиueret, queuit. Tinxerunt autē veſtes Ioſeph in ſangui
ne hœdi, & miſerunt quoſdam ad patrem, dicentes: Hanc inuenimus. vide ſi tunica fi
lij tui eſt. quam cum agnouiſſet pater, ait: Fera peſſima deuorauit filium meū Ioſeph.
Sciſſisq́ veſtibus & indutus cilicio, luxit filiū multo tēpore, nec voluit à filijs conſola-
tionē recipere, ſed ait: Deſcendā lugēs ad filiū meū in infernū. Infernus, erat ſin⁹ Abra — Infernus.
hæ, ſecundū Magiſtrū. Madianitæ vero vēdiderunt Ioſeph in Aegypto Putipha- — Madianitę.
ri eunucho, magiſtro militiæ Pharaonis. Hic habuit vxorē & liberos, quia Ioſeph fili
am ipſi⁹ poſtea duxit vxorē. Nec de eunuchis erat q caſtrabātur. Vnde alij dicūt ven
ditū archimagiro, id eſt, dapifero vel principi coquorū. Et tradūt Hebræi, Putipharē
poſtea pontificē Heliopoleos, id eſt, domus Solis, factū. Bñdixit aūt dñs Putiphari
propter Ioſeph, q in illius manibus om̄ia dedit. aliud tamē Ioſeph niſi panē non ha- — Ioſeph caſtus.
bebat. Factūq́ eſt, q domina adamaret Ioſeph, & ait: Dormi mecū. Qui negauit, di- — Amor.
cens: Omnia ſua tradidit mihi dñs pter te, q̄modo poſſum hoc facere? immo peccarē
in Deū. Accidit aūt vt Ioſeph abſq́ arbitris aliqd faceret, Et mulier appræhēdens la-
ciniā pallij Ioſeph, ait illi: Dormi mecū. Qui iratus, relicto pallio in manu mulieris,
egreſſus eſt foras. Illa contēptam ſe dolens, in argumentū oſtēdit marito pallium, di
cens: Ingreſſus eſt ad me ſeruus Hebræus, vt illuderet mihi. Ille nimis credulus, vinctū
Ioſeph tradidit in carcerē regis. Accidit aūt, vt pincerna regis & piſtor in eundē — Ioſeph ī carcerē miſſus.
carcerē mitterētur. Et Ioſeph miniſtrabat eis. pro leuiori em̄ incarceratus erat facto.
Et quum mane Ioſeph vidiſſet eos triſtes, interrogati, cauſam referunt ſomnia ſua. — Somnia.
Sciſcitato qualia habuiſſent, ait prępoſitus pincernarum: Videbam coram me vitem
habentem tres propagines, & paulatim creſcere gemmas, & poſt flores vuas matu- — Ioſeph īterpres ſomniorum.
reſcere: preſſi vuas in calicem, & dedi Pharaoni. Ait Ioſeph: Tres propagines, tres di
es ſunt, poſt quos reſtituet te Pharao in priſtinū ſtatum. Memēto mei dum bene tibi
fuerit, ſuggerasq́ regi, vt educat me de iſto carcere, quia de terra Hebræorū furto ſub
latus ſum, & hic innocēs in lacū miſſus ſum. Tunc ait Piſtor: Vidi q haberē tria cani
ſtra ſuper caput, & in ſuperiori portare me cibos qui fiūt arte piſtoria, & aues come
dere ex eo. Ait Ioſeph: Mallem me eſſe interpretem bonorum. tres adhuc dies ſunt,
poſt quos Pharao ſuſpēdet te in cruce, & comedēt aues carnes tuas. Et vtrunq; factū
eſt, quia piſtor ſuſpenſus eſt, ſed pincerna reſtitutus. qui ſuccedētibus proſperis, obli-
tus eſt interpretis ſui. Et cū iam Iſaac eſſet annorū centū & 80. venit ad eum Iacob — Iſaac morit annorū 180.
fili⁹ in ciuitate Hebron. Et iam mortuā inuenit matrē, nec multo poſt mortu⁹ eſt Iſa
ac, & appoſitus populo ſuo plenus dierū, & ſepelierūt eū filij eius Eſau & Iacob in ſpe
lun

Iuncta duplici. Et licet aliqua hic præmittenda fuiſſent de Iuda, tamē ea reſeruare ſtā
Phoroneus tui in generationē ſuam. Anno *generationis Iſaac centeſimo X. *ætatis ſuæ, Pho
roneus Inachi & Niobes filius, regnauit apud Argiuos ſecundo loco annis ſexagin-
ta. Hic primus leges & iudicia Grǽcis conſcripſit, ſecundum Auguſtinum. Et ab hoc,
forum vbi iura redduntur, dictū putant. Hic, vt Plinius ait libro 4. naturalis hiſtoriǽ,
Argos. vrbem Argos condidit, à qua vniuerſa prouincia nomen accepit. Fuit & Argos in
Argiui. Theſſalia ſiue Pelaſgia, dictum Argos Pelaſgicon. inde & Græci, Argiui nominati
Iſis. ſunt. Soror Phoronei Io, Aegypti regina eſt facta, & Iſis dicta. Et quia late iuſteq́ im
perauerat, multaq́ commoda Aegyptijs fecerat, diuinos poſt mortem meruit hono-
rem, intantum quod ſi quis eam diceret hominem fuiſſe, plecteretur capite. Fingunt po
etæ, eam virginem à Ioue compreſſam, metu patris nauem conſcendiſſe, & in Aegy-
ptum nauigaſſe. Vocabatur autem nauis, vacca: vel, vt Bocatius refert, huic naui vac
ca erat inſigne. Ibi Oſiridis regis vxor facta, vel ſecundū alios Apis, hordei ſegetē in
Inuētio lite uenit, & Aegyptios panē conficere docuit, literas quoq; idiomati conuenientes *cha
rarum. racteribus adinuenit, & eaſdem docuit. Et quia fruges prima plātauit, Cererem eam
Ceres. eſſe plures voluere. Io vero poſtea nupta Telegono, genuit Epaphum, qui Aegypti-
Ogyges. is poſtea regnauit. Anno Iſaac CXXXVI. Ogyges condidit Eleuſina in Attica
prouincia, quæ poſtea vocabatur Acte, & plurimas alias ciuitates. Temporibus illius
apud lacum Tritonidem virgo apparuit, quam Latini Mineruam vocauerunt, Græ
Minerua. ci vero Athenen. Minerua, ſecundum Auguſtinum de ciu. Dei, anno ætatis Iſaac 58.
Pallas. apud Tritonidem lacum apparuiſſe dicitur, inde & poſt Tritonia nominata eſt. Hęc
Pallas dicitur à Pallante, vel Pallene Thraciæ inſula, vbi nutrita fuit, ſiue à Pallāte gi
gante quem interfecit. Hæc Iouis primogenita, quę apud rudes cum multa reperiſſet
Palladis in- noua, ex Iouis cerebro genitam credidere. Ipſa enim primum lanificium adinueniſ-
uenta. ſe dicitur atq; artem textrinam. Fertur etiam armaturam inueniſſe, & leges quibus ca
Bellona. nitur in pugnam, edocuiſſe, ideo etiam Bellona vocata. Dicūt eam etiam numeros in
ueniſſe, necnon tibias & paſtorales fiſtulas compoſuiſſe. Ideo Cicero 3. de natura de
orum: Ipſa, ait, ſapiētiæ dea, & artium omnium inuentrix dicitur. Tandem illi templa
inſtituta ſunt errore gētium, Mineruas quoq; inuenimus. De Sole, Diana, Mercurio &
Theſſalus. dijs reliquis, in generatione 24. dicam in longum. Anno Iſaac 124. Theſſalus Creti re
gis filius, ſecundū Euſebiū, in Theſſalia primus regnare cœpit, quæ prius Aemonia di
cebatur. Græciæ regio eſt. Anno Iſaac 152. Iacob vero 91. ſecundum Oroſium, dilu
Diluuium uium particulare factum eſt in Achaia terra Attica. Quo tempore eo in loco regna
particulare bat Ogyges. Traditur autē, cum per diluuium illud inſulę Cyclades longo tempore
obumbratæ fuiſſent, aquis rareſcētibus, prima Delos Sole illuminata eſt, & ideo De-
Delos. los Græce dicta, quod ſonat manifeſtū. Anno Iſaac 170. Apis tertius regnauit Ar-
Apis. gis annis 35. quem dicunt eſſe Serapin. Hic fratrem ſuum Aegialeum præfecit Acha
Serapis. iæ. Ipſe cum populo ad Aegyptum nauigauit. vbi cum mortuus eſſet, factus eſt omni
um deorum maximus. Conſtitutū eſt etiā de eo, vt quiſquis eum hominē fuiſſe dixiſſet,
capite plecteretur. Et quoniā fere in omnibus templis vbi colebatur Iſis, colebatur &
Serapis: erat ibi ſimulacrū, quod, digito labijs impreſſo, admonere videretur, vt ſilen
Memphis. tium fieret. Apis ergo non Aegyptiorum, ſed Argiuorum rex fuit. Memphis in Aegy-
pto ciuitas famoſiſſima eſt condita, nunc Cairum vel Cairus dicta.

GENERATIO XXII.

Secundum Hebraicam veritatem, ab exordio mundi 2227. (ſecundum
alios, 8.) incepit in Iacob XXII. generatio.

Iacob. ANno 3461. à mundi exordio, mortuo iam Iſaac, regnante apud Aſſyrios Baleo
rege X. in Iacob patriarcha maximo, cum eſſet annorum 121. vigeſimaſecūda in-
cepit generatio, durauitq́ annis 26. Porro mortuo iam patre Iſaac, ditati ſunt
Eſau. Eſau & Iacob, ita quod terra eos non caperet. Vnde rediit Eſau ad montana, & dicta eſt
Idumæa. terra Idumæa ab Edom, quæ prius Boſra dicebatur. Inde regnū Idumæorum exortū eſt. Et,
vt traditur in lib. de imagine mūdi, primus rex Idumęorum erat Balaach filius Beor, poſt
quē Iobal, qui & Iob, deinde Huſam, deinde alij 5. reges, exinde duces. *Ioab autē erat
*Iob quintus ab Abraham. Sed Hebræi dicunt Iob deſcendiſſe de Hus primogenito Na-
chor. Primo anno huius generationis, quum eſſet Ioſeph circiter triginta anno-
Ioſeph. rum, vidit Pharao rex Aegypti ſomniū. Putabat ſe ſtare ſuper fluuiū, de quo adſcen-
Pharao. debant ſeptem boues pulchræ & craſſæ. Et poſt, aliæ ſeptem emergebāt, ſumma con
fectę macie, & deuorabāt priores. Expgefactus Pharao, rurſum obdormiuit. vidit ali
ud ſomniū: ſeptē ſpicæ plenæ pullulabant in culmo vno, aliæq́ totidē iuxtà tenues: &
percuſſæ vredine, deuorabant priores. Territus Pharao, cōuocauit coniectores & ſa-
picn

pientes Aegypti, nec erat qui interpretaretur. Et recordatus eſt pincerna Ioſeph, & eius ſuggeſtione ad regis imperium eductus Ioſeph, & tonſus. Et veſte mutata, oblatus eſt regi. Rex appræhēſa manu dextra eius, ait: Vidi ſomnia, rogo ediſſere quid ſit. Narrauitq; quod viderat. Et ait Ioſeph: Somniū regis vnū eſt. Quę facturus eſt Deus, oſtendit Pharaoni. Ecce ſeptem anni venient fertilitatis magnæ: ſequētur alij ſeptem tantæ ſterilitatis, vt obliuioni detur cūcta retro abundātia. Nunc ergo prouideat rex virum, qui quintā partem frugū per ſeptem annos fertilitatis congreget in horrea, vt ſeruetur in prouiſionem futuræ famis. Pharao, hoc audito, miratur ſomnij ſolutionem, & cōſilij diſcretionē. diſpēſationemq; huius rei cōmiſit ei, dicēs ꝙ ſpū Dei plenus eſſet. Tulit ergo Pharao annulū de manu ſua, & dedit in manu eius, & collo torquem aureā circūpoſuit, & fecit eum ſecundū in regno. Adſcenditq; currū regis, prę cone clamāte, vt oēs coram eo genu flecterēt, ſicut coram rege. Et iurauit Pharao, ꝙ abſq; ipſius arbitrio nihil deberet in regno fieri, & vocauit eum ſaluatorē mundi. Et dedit ei vxorē Aſenech, filiā Putipharis dñi ſui, virginem. Aſenech, vt refert Vincentius, erat pulcherrima & honeſtiſſima, ſed elata & ſuperba, cōtemnens oēm virūt & quem prius noluit, poſtea ſumme deſiderauit, ſcilicet habere Ioſeph, viſa pulchritudine & ſapientia ſua. ſed ipſe noluit aſſentire, niſi prius dimitteret idola quæ colebat. & contriſtata ſup hoc, angelo inſtruente effecta eſt fidelis. Triginta erāt anni Ioſeph, & nati ſunt ei duo filij prius ꝗ veniret fames. vocauitq; primogenitū Manaſſen, ſecundū vocauit Ephraim. Ioſeph collegit grana ſeptē annis. quibus tranſactis, venit ſterilitas. Et clamauit populus ad Pharaonē, alimenta petens. Qui eos miſit ad Ioſeph. aperuit Ioſeph horrea, & vēdidit Aegyptijs. Aliæ etiam prouincię emerunt.

Aſenech.

Filij Ioſeph.

Audiens aūt Iacob ꝙ fruges venderētur in Aegypto, miſit illuc decem filios, Beniamin retento. Qui ingreſſi Aegyptum, venerūt ad Ioſeph, nec agnouerunt eum, ſed adorauerunt. At Ioſeph nouit eos, & eo durius alloquebatur, dicēs: Vnde veniſtis? qui dixerunt: De terra Chanaan. Et ille: Exploratores eſtis, vt infirmiora terræ videatis, veniſtis. At illi negant, dicentes: Serui tui ſumus, oēs vnius viri filij, minimus cū patre noſtro eſt, alius nō ſupereſt. Qui ait: Hoc eſt ꝗd locutus ſum, exploratores eſtis. per ſalutem Pharaonis, non exibitis hinc oēs, donec veniat frater veſter minimus. mittite vnū ex vobis qui adducat eum, & tradidit eos vinctos tribus diebus, tertio die eduxit eos, retinēs Simeonē, ligāſq; illis præſentibus, alios abire permiſit. Iuſſit tamē miniſtris, vt implerēt ſaccos eorū, & clam reponerēt ſingulorū pecunias in ore ſaccorū, datis etiā cibarijs in via. At illi profecti ſunt, dicētes: Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrū. Et veniētes domū, dixerūt patri oīa. Et cum frumenta effunderēt, ſinguli inuenerunt in ore ſaccorū pecunias. Territiſq; oībus, dixit pater: Abſq; liberis feciſtis me, Beniamin ꝗq; auferetur. Et ait Ruben: Trade eum mihi, duos filios meos interfice, ſi non reſtituā eū tibi. At ille: Non deſcendet vobiſcū. Interim cōſumptis cibis, fames opprimebat eos. Et dixit Iacob, vt irēt rurſum in Aegyptū, & emerēt eſcas. Et ait Iudas: Si vis puerū mittere, ibimus: alioquin non imus. ego ſuſcipiam puerum, de manu mea reqre eū. Et ait Iſrael: Si ſic neceſſe eſt, facite ꝗd vultis. Sumite de optimis frugibus terræ, ſimulq; pecuniam reportate. date viro munera. deus aūt faciat eum vobis placabilem.

Ioſeph.
Iacob.

Iacob.

Igitur filij Iacob deſcenderūt in Aegyptum, & ſteterūt coram Ioſeph, qui præcepit parari cōuiuiū. illi timētes ſe puniēdos pro pecunia quam abſtulerant, dixerunt diſpenſatori neſcios ſe aſportaſſe, & nūc retuliſſe. Qui ait: Pax, deus veſter dedit vobis eam. quam dediſtis, ego habeo. Eduxitq; ad eos Simeon. Meridie Ioſeph ingreſſo, obtulerūt munera, & adorauerūt eum. Et accepto ꝙ ſaluus eſſet pater, benedictoq; Beniamin, cōmota ſunt viſcera eius, & ingreſſus cubiculum, fleuit. lotaq; facie, egreſſus cōtinuit ſe. Et ait: Ponite panes. ſedit aūt ipſe ſeorſum. prophanum em̄ putant Aegyptij, edere cum Hebræis. Diſpoſuit aūt fratres ſecundū ordinem ætatis eorum, ſicut in domo patris ſedere conſueuerāt. datiſq; partibus, mirabantur ꝙ pars Beniamin quinq; partibus excederet. (Ioſephus refert, dupla.) Biberūtq;, & inebriati ſunt, id eſt, ſatiati. pręcepitq; Ioſeph diſpēſatori, vt impleret ſaccos, & pecunias eorū reponeret vt prius, & ſcyphum ſuum argenteū in ſacco minoris reponeret,

Iacob filij.

Aegyptij cū Hebræis nō comedunt.

poneret,factum eſt ita.Ortoq́; mane,dimiſſi ſunt. Tunc diſpenſator,iubente Ioſeph, inſecutus eſt eos,& appræhẽſis ait: Peſſimam rem feciſtis,ſcyphum furati eſtis,in quo bibit dñs meus,& in quo augurari ſolet. Illi dixerunt: Apud quemcunq; inuentũ fuerit quod quęris,moriatur,& nos ſerui erimus tui. Ille ſcrutatꝰ,inuenit ſcyphũ in ſacco Beniamin. Illi aũt redierunt ad Ioſeph, qui ait: An ignoratis me augurem? Iudas vero plurimũ ſupplicabat,vt ſe pro vero ſeruo retineret,quia in ſuam eum filiũ fidem receperat à patre.

Ioſeph.

Non poterat vltra ſe cohibere Ioſeph,& eiectis aliis foras,cũ fletu ait: Ego ſum Ioſeph,nolite timere.pro ſalute veſtra miſit me dñs ante vos. Biennium famis trãſiit,adhuc quinq; annis durabit.feſtinate,ait,& nunciate patri meo gloriam meam, & adducite eum ad me, vt paſcam vos & pecora veſtra. Oſculatusq́; eſt fratres ſuos,auditumq́; eſt verbum in aula regis. Gauiſus eſt Pharao,& dixit Ioſeph: Dic fratribus tuis,tollite plauſtra de Aegypto,oĩa veſtra adducite,dabo vobis omĩa bona Aegypti. Factumq́; eſt ita. Deditq́; Ioſeph ſingulis binas ſtolas,Beniamin vero dedit trecentos argenteos & quinq; ſtolas optimas,& totidẽ miſit patri. Qui cum veniſſent ad patrem,dixerunt: Ioſeph viuit,& dñatur in Aegypto. Tunc Iacob quaſi de graui ſomno euigilans,non credebat eis. Cumq́; vidiſſet oĩa quæ miſerat,ait: Sufficit mihi ſi filius meus viuit. vadam,& videbo eum anteq̃ moriar. Igitur profectus Iſrael cum oĩbus quæ habebat,venit ad puteum iuramenti.erat aũt annoꝝ 131.& oblatione facta,dixit illi Deus: Noli timere,deſcende in Aegyptũ,faciamq́; te ibi in gentem magnam,& inde reducam te. Venit igitur in Aegyptum,ducens ſeptuaginta quinq; filios ac nepotes.(alij ponunt,ſexaginta ſex.non eſt cura, quia alij etiã ponũt ſeptuaginta.)

Profectio Iſrael in ægyptum. Iacob.

Præmiſit ergo Iacob Iudam ad Ioſeph, qui iuncto curru,occurrit ei in Geſſen,dixitq́; Ioſeph: Ibo eñ,nunciabo Pharaoni,inſtruens ꝙ interrogati,dicerent ſe paſtores. Hæc ideo,vt habitare poſſent in Geſſen. deteſtantur eñ Aegyptij paſtores ouium,ꝙ non comedunt eas. Et introduxit Ioſeph patrem ad regem,benedixitq́; regi. Inquiſitus de diebus ætatis ſuæ,ait: Dies peregrinationis vitæ meæ,centum & triginta annoꝝ ſunt,parui & mali, nec peruenerunt vſq; ad dies patrum meorum. Deditq́; Ioſeph fratribus ſuis poſſeſſionem in optimo terræ ſolo Rameſſes. Ioſephus dicit: Conceſſit eis Pharao,vt in Heliopolitana vrbe cõuerſarentur,ſciens gratum eſſe Aegyptiis, ſeparari à ſe paſtores. forte ad territoriũ Heliopoleos ſpectabat terra Geſſen.

De fame.

Inualuit aũt fames in Aegypto.cumq́; defeciſſet precium emptoribus,ſuſtentauit eos Ioſeph anno illo per comutationem pecorum. ſequẽti anno cum iterum fame perirẽt, emit oẽm terram Aegypti Ioſeph pro alimentis, præter terram ſacerdotum,quam dederant eis reges,& qui ſtatuta cibaria ex horreis publicis perceperunt.

Sacerdotũ victus.

Circa finem vero ſterilitatis ait Ioſeph ad populos: En vos & pecora veſtra & terra in manu regis eſt. Ecce vobis reddo terram & pecora,& dabo ſemina,& coletis terram regi,quintam partem dabitis regi,reliquas permitto vobis in ſementem & cibum. Qui dixerunt: Salus noſtra in manu tua eſt. Ex tunc vſq; nunc quinta pars ſoluitur regibus Aegypti.

Iacob.

Habitauit ergo Iſrael in terra Aegypti,& auctus eſt nimis. Et vixit in ea Iacob ſeptem & decem annis. Cumq́; videret diem obitus ſibi imminere,vocauit Ioſeph, & fecit eum iurare ſuper femore ſuo, ꝙ ſepeliret eum in ſepulchro maiorum ſuoꝝ,quod Abrahamium dicitur,& diſtat à Caluaria fere triginta miliaribus.

Sepultura. Iacob benedixit filijs ſuis.

Cum aũt ægrotaret Iacob,aſſumptis duobus filijs Ioſeph,perrexit ad eum. Vidẽsq́; Iacob Ioſeph & filios eius,interrogauit: Qui ſunt iſti? Ait Ioſeph: Filij mei ſunt. Et ait Iacob: Iſti duo mei erunt,ſicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi, id eſt,quiſq; tribum faciet. reliqui aũt quos genueris,nomine fratrum ſuoꝝ vocabuntur in poſſeſſionibus ſuis,id eſt, non facient tribus, ſed contenti erunt poſſeſſionibus ſuis. Applicuit aũt Ioſeph Manaſſen ad dextram patris,& Ephraim ad ſiniſtrã,adorans vt benediceret. Iacob aũt in ſpũ cancellauit manus, minori dextrã ſuperponẽs, quod Ioſeph grauiter accepit,eo ꝙ alter eſſet primogenitus. At ille: Scio fili mi,ſcio. Et ille quidem erit in populos & multiplicabitur,ſed minor maior erit.(hoc impletum eſt in Ieroboam, qui Effrateus erat) deus patrum noſtroꝝ benedicat illis. Et ait ad Ioſeph: Deus reducet vos in terram veſtram. do tibi extra fratres tuos Sichimam, quam tuli in gladio & arcu de manu Amorræi. emerat eñ eam, & poſtea defendit.

Teſtamentum Iacob.

Conuocauit aũt Iacob filios ſuos, & ait illis: Congregamini vt annunciem vobis quæ futura ſunt,& prophetauit de vtroq; aduentu. Deinde filijs ſuis duodecim,connumerato Ioſeph,prænunciauit eis,& ſingulariter ſingulis quæ ventura eſſent. Ac tribum Leui,vt diuinis præeſſet,deſtinauit. Et pro Ioſeph,duobus ſuis filijs locum inter reliquos filios dedit, ac duodecim tribus inſtituit. Audite, inquit, filij Iacob, audite Iſrael patrem veſtrũ: Ruben primogenitus meus, caput erit tribus Ruben. Simeon

alteram tribum conſtituet. Iudæ vero, de cuius tribu naſciturus erat Chriſtus, prædixit. Deinde Iſachar, Zabulon, Dan, Neptalim, Gad, Aſer, Beniamin, Ephraim, & Manaſſe, vnicuiꝗ quæ ventura eſſent, prædicens. Cuius prophetia, teſte Vincentio, hæc breuiter fuit: De ſtirpe, inquit, Iuda filij mei, naſcetur virgo ſtolam habens byſſinam, veſtemꝗ candidiſſimã, de qua naſcetur agnus immaculatus, qui eſt agnus Dei, gratia ſaluans omẽs, cuius regnum erit in æternum, quod nõ corrumpetur. Dominus Deus magnus apparebit in terra vt homo, corpusꝗ aſſumet, & comedet vt homo. Orietur aſtrũ eius in cœlo, ac ipſe reſplendebit vt ſol in terra, cœli ſuper ipſum, & extemplo gloriæ veniet ipſum ſanctificatum cum voce paterna, & ipſe effundet ſpiritum gratiæ ſuper vos, & eritis filij eius in veritate. hic erit ex Leui ſacerdos, & ex Iuda rex, Deus & homo, mediator Dei & hominum, qui omnes tenebras de ſub cœlo tollet, & erit pax in vniuerſa terra. Vos vero deniꝗ impie agetis cõtra eum, & ſacerdotum principes manus imponẽt ſuper eum, & exterminabũt & interficiẽt eũ, neſciẽtes eius reſurrectionem. Innocẽtisꝗ ſanguinem recipietis ſuper capita veſtra, & in paſſione altiſſimi petræ ſcindẽtur, & ſol extinguet, & cætera quæꝗ turbabũtur. Inuiſibiles ſpiritus cõtremiſcẽt, & infernus ſpoliabitur, ipſe vero paradiſi portas reſerabit, & ſtare faciet minantem gladium aduerſus Adam. Et dabit ſatis comedere de ligno vitæ, & Belial ligabitur ab ipſo. Tunc videbitis Enoch, Noe, Sem, Abraham & Iſaac, ac me patrẽ veſtrum, reſurgẽtes à dextris in exultatione. Suisꝗ filijs poteſtatem dabit cõculcandi pernicioſos ſpiritus, & quotquot in eum crediderunt, in terra gaudebunt. Tunc omnes reſurgent, & hi quidem in gloria, impij vero ad ignominiam: atꝗ in primis Iſrael iudicabitur, quia nõ crediderunt ei, &c.

Prophetia Iacob.

De hac inſtitutiõe tribuum, meminit etiam Iuſtinus Trogi Pompeij abbreuiator libro trigeſimoſexto: *Poſt Damaſcum, ait, Abraham, Moſes, Iſrael, reges fuere, ſed Iſraelem felix decem filiorũ prouẽtus maioribus ſuis clariorem fecit. Itaꝗ populum in decem regna diuiſum, filijs tradidit: omnesꝗ ex nomine Iudæ, qui poſt diuiſionẽ deceſſerat, Iudæos appellauit, coliꝗ eius memoriam ab omnibus iuſſit. Eius portio omnibus acceſſerat, minimusꝗ ætate inter fratres Ioſeph fuit, cuius excellẽs ingeniũ veriti fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt, à quibus deportatus in Aegyptum, cum magicas ibi artes ſolerti ingenio percepiſſet, breui ipſi regi percharus fuit. Nam & prodigiorum ſagaciſſimus erat, & ſomniorũ primus intelligẽtiam cõdidit, nihilꝗ diuini iuris humaniꝗ ei incognitum videbatur, adeo vt etiam ſterilitatem agrorũ ante multos annos præuiderit, perijſſetꝗ omnis Aegyptus fame, niſi monitu eius rex edicto ſeruari per multos annos fruges iuſſiſſet. Tantaꝗ experimẽta eius fuerũt, vt nõ ab homine, ſed à Deo reſpõſa dari viderent. Filius eius Moſes fuit, quem etiam præter paternæ ſcientiæ hæreditatem, formæ pulchritudo commendabat. Sed cum ſcabiem Aegyptij & pruriginem paterẽtur, reſponſo moniti, *eo cum ægris, ne peſtis ad plures ſerperet, terminis Aegyptij pellunt. Dux igitur exulum factus, ſacra Aegyptiorũ furto abſtulit, quæ repetẽtes armis Aegyptij, domum redire tempeſtatibus cõpulſi ſunt. Itaꝗ Moſes Damaſcena patria antiqua repetita, montẽ Sinaum occupat, in quo ſeptem dierũ ieiunio per deſertum Arabiæ cũ populo ſuo fatigatus, cũ tandẽ veniſſet, ſeptimũ dierũ more gentis ſabbatũ appellatum, in omne æuum ieiunio ſacrauit, quoniam ille dies famem illis erroremꝗ finierat. Et quoniam metu cõtagionis pulſos ſe ab Aegypto meminerãt, ne eadem cauſa inuiſi apud incolas forent, cauerũt ne cum peregrinis communicarẽt, quod ex cauſa factum, paulatim in diſciplinam religionemꝗ couertit. Poſt Moſen etiam eius filius Aruas ſacerdos ſacris Aegyptijs, mox rex creatur: ſemperꝗ exinde hic mos apud Iudæos fuit, vt eoſdẽ & reges & ſacerdotes haberẽt. Ibi ſubiungit, quomodo Iudæi balſamum plãtauerint de mari mortuo, in quibus omnibus etſi imperfecte, tamen vt hiſtoria tradit gentis.

Iudæi dicti. *Magia.* *Somniorũ interpres Ioſeph.* *Moſes.* **eum* *Reges & ſacerdotes.*

Iacob itaꝗ finitis ſermonibus, collegit pedes ſuos ſuper lectulum & obijt, cũ eſſet annorũ centum quadragintaſeptẽ. Eoꝗ mortuo, diebus triginta cõditus aromatibus fuit. Indeꝗ cõcedẽte ſibimet rege, celebri pompa corpus à Ioſeph in Ebron delatum, in ſpelunca duplici multa cũ largitate ſepelitur. Erat tamen ethnicorũ mos, nouem diebus incondita corpora ſeruare, ſingulisꝗ diebus ea calida fouere aquis, & per interualla cõclamare, ſi forte ſpiritus intercluſus excitaretur. Hebræi vero ſeptem tantũ dies incondita ſeruauerũt: cõdita deinde, 30. Hinc diei ſeptimi & trigeſimi apud nos obſeruatio inoleuit. De quo etiam xiij. q. ij. c. Quia alij.

Mors Iacob.

Argus filius Apis in hac generatiõe, anno vigeſimoſexto ſuccedẽs patri Api, regnauit annis ſeptuaginta, dehinc Argiui dicti ſunt. Quo regnãte, cœpit Græcia vti frugibus, & habere ſegetes in agricultura, delatis aliunde ſeminibus.

Argus rex.

Triptolem⁹

Triptolemus rex, Eleuſij ſiue Celei & Menalinæ filius, ad quẽ cum Ceres quærẽs Proſerpinã filiã, deueniſſet, & eũ in cunis, dormiente patre & matre, inueniſſet, vltro ſe altricem infantulo obtulit, atq; eũ gremio ſuſtulit, & ei tria beneficia cõtulit. Arabit primus, inquit, ſeret, & culta præmia tollet humo, libro quarto Faſtorũ. Eam ob rem dicunt, eum in partibus Atticis vſum frugum primũ inueniſſe.

GENERATIO XXIII.

Anno ab exordio mundi 2213. in Iuda, ſecundũ Hebraicam veritatem, incepit vigeſimatertia generatio.

Iudas. Ioſeph.

ANno ab exordio mũdi ter milleſimo quadringenteſimo octogeſimoſeptimo, dũ adhuc regnaret Baleus monarcha Aſſyrioꝝ, mortuo Iacob patriarcha, in filio ſuo Iuda per lineã Chriſti vigeſimatertia incepit generatio, durauitq; annis 53. Erat tunc Ioſeph, dux Aegypti, annorũ 57. Timentes vero fratres eius, ne mortuo patre, memor fieret iniuriæ eorũ, dixerunt ei: Pater tuus adhuc viuẽs, mandauit vt hæc verba tibi diceremus: Obſecro, obliuiſcaris ſceleris fratrũ tuoꝝ. nos quoq; oramus, vt patri tuo dimittas iniquitatẽ hanc. & adorauerunt proni in terram. Fleuitq; Ioſeph, & ait: Nolite timere, & cõſolatus eſt eos. & ſic vixerunt in pace. De Iuda vero patriarcha, hanc ex ſacris literis habemus hiſtoriã. Eo tẽpore quo Ioſeph venditus eſſet in Aegyptũ, diſcedẽs Iudas à fratribus ſuis, iuit ad virũ Odollamitem, nomine Hiram, & accepit ibi vxorẽ nomine Sur, filiã Chananæi, quæ peperit ei filiũ primogenitũ noĩe Her, deinde Onam, tertio vero Sela. Dedit aũt Iudas filio Her Thamar.

Thamar.

Fuit aũt Her nequã, abutens vaſculo vxoris, & occiſus eſt à dño, id eſt, inuentus eſt mortuus iuxta vxorẽ. Et dixit Iudas ad Onam, vt ingrederetur ad eã, vt ſuſcitaret ſemẽ fratris. Qui indignans ſibi non naſci filios, fundebat ſemẽ in terram, id eſt, inutiliter vxorẽ cognoſcere ſatagebat. Et percuſſit eũ dominus. Remiſitq; Iudas Thamar, vt eſſet vidua in domo patris ſui, donec creſceret Sela.

Sela.

Quo adulto, diſſimulabat eũ dare Thamar. Mortua eſt aũt Sur vxor Iudæ, qui cõſolatione accepta, poſt luctum ibat ad tondẽdas oues cum Hira opilione ſuo. Quod audiẽs Thamar, depoſitis veſtibus viduitatis, aſſumpſit teriſtrum, feditq; in biuio itineris quod ducit Thamnam. Quã cũ vidiſſet Iudas, ſuſpicatus eſt cadeſam, id eſt, ſcortũ. Cui & dixit: Sine me vt coeam tecũ. Quæ ait: Quid dabis mihi? Et ille: Mittam tibi hœdum de grege. Et illa: Patiar quod vis, ſi dederis mihi arrabonem. Et dedit illi annulũ, & armillam, & baculum quẽ gerebat, pro ara. Ad vnum concubitum concepit mulier geminos, & abijt, receptis iterũ viduitatis veſtibus. Miſitq; Iudas hœdum per paſtorẽ, qui cum veniſſet, & non inueniret eam, redijt ſine pignoribus. Poſt tres aũt mẽſes dictum eſt Iudæ: Fornicata eſt Thamar, & vterus eius intumuit. Qui ait: Producite eã vt cõburatur. Quæ cũ duceretur ad pœnã, miſit ſocero ſuo pignora, dicẽs: De viro cuius hęc ſunt, concepi. Qui ait: Iuſtior me eſt, quia nõ tradidi eam Sela filio meo. Hæc fecit, ne periret ſemẽ filij mei. Attamen vltrà non cognouit eam Iudas. Inſtante vero partu, apparuerunt duo, & in effuſione vnus protulit manũ, in qua ligauit obſtetrix coccinũ, & ait: Hic egredietur prior. Illo quoq; retrahẽte manũ, egreſſus eſt alter, dixitq; mater ꝙ vocaretur Phares. Poſtea egreſſus eſt alter cũ coccino, & dictus eſt Zaram. In Paralipomenon, coccinum eſt etiam ligatum in manu Phares.

Ioſeph moritur. Rex Aegypti Pharao dicebatur.

Ioſeph vero fuit princeps in Aegypto ſub quinq; regibus, quorũ primus qui exaltauit eum, Nephrem dictus eſt, pro dignitate aũt Pharao. ita enim oẽs appellabantur, ſicut imperatores noſtri, Auguſti vocantur. Secũdus erat Amaſis, in quo incepit dynaſtia Aegyptioꝝ xviij. Tertius Chebron, quartus Memphes, quintus Mephres, huius anno nono mortuus eſt. Vixit aũt cẽtũ & decẽ annos, & vidit filios Ephraim vſq; in tertiam generationẽ, Et etiã de Machir filio Manaſſe. Aitq; fratribus ſuis: Deus adhuc viſitabit vos, & reducet ad terram pro qua iurauit patribus veſtris, aſportate oſſa mea vobiſcũ. Cumq; adiuraſſet eos, mortuus eſt, & cõditus aromatibus, repoſitus in loculo in Aegypto, nec motus, donec inde filij Iſrael egreſſi ſunt. Moritur paulo poſt Iudas, alijq; fratres, ſecundum Ioſephum, & quiſq; in obitu ſuo deferebatur & ſepeliebatur in Ebron, & poſt tranſlati ſunt in Sichem.

Rhodos.

Rhodos vrbs, à qua inſula Rhodos nomẽ accepit, his temporibus à Telchinijs ſiue Telchinibus & Cariatibus, vel (vt alij volunt) Curetibus, à Phoroneo Argiuorũ rege iam diu deuictis, in ipſa Rhodo Lyciæ inſula condita eſt, de qua Pomponius refert, dum vrbis fundamenta foderent, roſæ capulum fuiſſe inuentum, à quo inſula dicta, quia rhodon Græce, roſam ſignificat. prius vocabatur Ophiuſa, deinde Stadia ſiue Stachia, & poſtea Telchin, quos nonnulli maleficos & faſcinatores fuiſſe tradũt. Alij tamen econtra dixere Telchinas eximios artifices, primoſq; ferri & æris in

Aſiam

Ioannitæ.

Aſiam fabricam inuexiſſe. poſt Telchines, Heliades inſulam tenuere. Poetæ fingunt, in hāc inſulam aurū pluiſſe, cum Pallas in Iouis capite naſceretur. Quā hodie milites religioſi, beato Ioanni dicati, obtinēt, vt de hoc in ſecundo volumine dicetur.

Python. Chiron.

Apollo medicus, Vulcani & Mineruæ primus filius, his temporibus (Euſebio teſte) clarus habitus eſt, qui medicinæ repertor, & herbarum virium primus cognitor fuit. Hic aūt Apollo, Pythius & ſapientiæ deus à poetis appellatus eſt. Qui & Pythonē ſerpētem, qui matrē Latonam pſecutus fuit, ſagittis cōfecit. Chiron medicus iuſtiſſimus vir, Centauroꝝ ductor, nutritorq́; Aeſculapij, & magni doctor Achillis, iiſdem temporibus claruit. Qui, vt multis placet, medicinam & herbarum vires primus inuenit. Hic, teſte Orpheo, cum Argonautis nauigauit, & illorum iudex ac medicus fuiſſe dicitur. Tandem Herculem hoſpitio ſuſcepit, & cum arma eius tractaret, ſagitta e manibus cadens, pedem læuum vulnerat, nec ſe curare poterat, ſed die nona moritur, vir immenſæ ætatis, & vix creditur tam diu vixiſſe.

Promethe⁹ Aſtrologia. Annulus. Fulmina.

Prometheus Iapeti filius ex Aſia Nympha coniuge, in Arcadia claruit, vir acutiſſimi ingenij, qui hoīes incompoſitos ac rudes ad mores politiores formauit. Simulacra quoq; hominū primus de terra formauit, & arte quadā veluti ſpiritum habētia moueri fecit: hinc ſunt fabulæ. Aſtrologiam primus apud Aſſyrios docuit. Inſuper etiam ignē primus e ſilice eduxit, vt Plinius teſtatur. Vſum ꝑterea annuli, ſed ferrei, primus inuenit, quē quarto digito in honorē cordialis venæ portari ſuaſit. Tempore procedēte apud Romanos, Iſidoro teſte, ſtatutū emanauit, vt liberti ciuesq́; aureo vterētur annulo, libertini argēteo, & ſerui ferreo. attamē, vt viſum eſt, Iudas annulo vſus eſt, nec veriſimile eſt ꝙ ab illo habuerit. Fulminum deniq; rationē in Caucaſo monte depræhēdiſſe fertur, propter quod ignē cœleſtē furatū fuiſſe tradunt.

Atlas. Atlantides. Heſpetides.

Atlas & ipſe Arcadicus, Promethei frater, ſeu (vt alijs placet) filius, & Maiæ pater, clarus fuit his tēporibus, quippe aſtrorum curſum peruigili ſtudio depræhēdit, & primus de aſtrologia inter Græcos diſſeruit. propter quod finxerunt fabulæ, eum cœlum portare. Hic autē ſeptē genuit filias, Nymphas appellatas: Maiam, Electrā, Steropen, Meropen, Celænon, Taygeten, & Alcyonen. Hæ ſorores ſeptē, Atlantides ſunt dictæ, à patris nomine, quanuis cuiuſlibet proprium nomē eſſet. Et Heſperides, ab Heſpero fratre aut filio Atlantis. Alij enim eas Atlantis volunt fuiſſe filias, alij Heſperi. Sunt qui ab Heſperia nominatas exiſtimēt. Atlantes tamen tres fuiſſe dicuntur, de quibus apud Bocatium.

Mercurij quatuor.

Mercurius etiam nepos Atlantis, Iouis ex Maia filius. Sed quia plures Mercurij fuiſſe dicuntur, primum deorum nuncium ſeu interpretem fuiſſe, poetæ deſcribunt, dictusq́; eſt deus facundiæ; & propterea, vt habetur Actuum quartodecimo, Paulū, quia erat dux verbi facundus, gentiles Mercurium appellauerūt. Mercurius alius Aegyptius, qui cognominabatur Trimegiſtus, primus ſtellarum apud Aegyptios inuētor. Qui ex Aegypto digreſſus, centum ciuitates condidiſſe fertur, ibidemq́; verum Deum colere homines docuiſſe.

Mercurium alium, cognomēto Hermetis, natione Italicum ferūt, quē à Fauno Italiæ rege lyram & harmoniam didiciſſe credūt. Mercurius quartus, ante diluuiū Lamech filius fuit, quē Tubal appellauimus, à quo muſicæ principia ſumpſere. Fuerunt & alij Mercurij, quintus & ſextus, quibus omnibus dantur eadē ornamēta, ſed non eadem deitas, quia alius medicinæ deus, alius mercatorum, alius furum, quæ oīa à multis confunduntur. Multa quoq; in Græcia his temporibus finguntur. Ideo in ſequenti generatione de dijs gentium aliqua dicemus.

GENERATIO XXIIII.

Phares.

ANno ab exordio mundi ter milleſimo quingenteſimo trigeſimonono, regnāte Mamito rege Aſſyriorū duodecimo, poſt mortē Iudæ Phares ſuccedit in linea Chriſti, & in eo vigeſimaquarta iucepit generatio, durauitq́; annis quadraginta. Per hæc tēpora varia per orbē terrarū ſacra dijs falſis leguntur inſtituta, quorū vt rationē non ignoremus, aliqua de dijs gentium videbimus.

Primo, de origine deorum. Secundo, de ſacrificijs eorum.
Tertio, de autore primo colēdoꝝ deorū. Quarto ponet rō, q̄re dij eſſe nō pñt.
Quinto, qd philoſophi de his ſenſerint. Sexto, de cauſa fictionū, pro & cōtra.

Saturnus. Venus. Ops. Titan.

Saturnus Cœli & Veſtæ, id eſt, terræ fuit filius, vt in li. diui. inſtitutionum ſcribit Lactantius. Et cū vidiſſet patrē Cœlum etiā generaſſe Titanū, Oceanum, Opem & Tethyn, ne plures generaret, falce patri fertur abſcidiſſe genitalia, ſanguinē vero cecidiſſe in mare, & inde Venerē eſſe generatā. Deinde Saturnus Opē ſororē duxit. ex

hoc Titan,qui maior natu erat,volebat regnare,ſed Veſta mater eorũ & ſorores ſua-
dent Saturno,vt de regno non cedat fratri. Tandẽ cõceſſit Titan vt Saturnus regna-
ret,ita tamen,vt ſi quid virilis ſexus ei naſceretur,ne educaret,vti aliquando ad ſuos
natos regnũ rediret,quod ita ab initio fecit Saturnus,ideoq; deuoraſſe dicitur fili-
os. deinde cũ primũ natũ necaſſet,poſtea nati ſunt illi gemini,Iupiter & Iuno. Tunc
Iunonem Saturno in conſpectũ dederunt,Iouem abſconderunt,& in Idam ſyluam
Meliſſeus. filiabus Meliſſei Cretenſium regis Amaltheæ & Meliſſæ,alendũ miſere:quẽ in an-
trum Idæ montis recipientes,ne fletus audiretur,cymbala & tympana pulſabant,ad
quorũ ſonitum more ſuo apes mella in os eius inferebant,ob quod beneficiũ,poſtea
deus factus,dedit apibus,ꝙ ſine coitu generarent. Itaq; melle & lacte caprino puerũ
Neptunus. nutriebant. Deinde Neptunũ clam Saturno Ops parit,eumq; clanculum abſcondit.
Ad eundem modum tertio partu parit Plutonem. Titan vero poſtquã reſciuit Sa-
Pluto. turno filios procreatos,atq; educatos eſſe,clàm ſeducit ſecum filios ſuos Titanos,fra
tremq; ſuum Saturnum,atq; Opem compræhendit,& carceri mancipauit, ac com-
pedibus ligauit,eo ꝙ contra pactionem & iuſiurandum mares liberos ſuſtuliſſent.
At Iupiter cũ audiſſet patrem ac matrem cuſtodijs circunſeptos,atq; in vincula con
iectos,cum magna Cretenſium multitudine venit,commiſſoq; bello,Titanum atq;
filios eius vicit,parẽteſq; ſoluit,& patrem regno reſtituit. Et tunc ex ſanguine,aiunt,
Titanorum gigantes generatos eſſe. Deinde Iupiter duxit Iunonem ſororem ſu-
Iupiter. Iuno. am,& cũ diu ſterilis eſſet,concuſſo capite ſuo,exiluit Minerua,dea ſapientiæ poſt-
Minerua. modum facta. Tandem genuit Martem ex Iunone. Alij tamen volunt,vt Ouidius in
Mars. Faſtis,Iunonis duntaxat eſſe filium. Ferunt Iunonẽ turbatam,eo ꝙ ſine obſequio mu
lieris procreaſſet Iupiter,quærebatq; Oceani conſiliũ in via dum feſſa eſſet, quæ ſiuit
& à Flora dea,coniuge Zephyri. Cui Flora(ſi Ioui eſſet occultum) promiſit ſaluta-
re auxiliũ,& cũ iuraſſet per vndas Stygias,nemini ſe dicturã,docuit in campis Ole-
nijs florem eſſe,quo accepto,confeſtim abſq; viro conciperet.& ita factum eſt. Ilico
ſumpto flore,Iuno concepit,& peperit poſtea Martẽ. Deinde Iupiter ex Iunone ge
nuit Vulcanũ,hic quia claudus & deformis erat,à parẽtibus in inſulam Lemnon eſt
Vulcanus. abiectus,& ibi à ſimijs dicitur educatus,& Iouis faber factus:ideo dictus eſt Mulci-
ber. Deinde extra matrimoniũ Latonã Cœi gigantis filiã,à Ioue dicunt fuiſſe com-
Latona. preſſam,& ex ea ſuſcepiſſe geminam prolẽ,Phœbum ſeu Apollinẽ,& Dianã. Quod
Apollo. aiunt Iunonẽ adeo ægre tuliſſe,ꝙ illi omnẽ terram interdixit. Eamq; vſq; in inſulã
Diana. Delon perſecuta eſt,nec in hoc ſatiata. Sed etiam emiſit Pythonem ſerpẽtem ingẽtis
magnitudinis,ad impediẽdam eam atq; fugandam:quæ fuga facta,tandẽ ab inſula
Ortygia ſuſcepta,primo peperit Dianam,quæ e veſtigio obſtetricatus officium in
Ortygia. naſcituro fratre matri præſtitit,& Apollinẽ naſcẽtem ſuſcepit,qui mox ſagittis Py-
thonẽ interemit,& dare cœpit reſponſa petẽtibus. ex hoc,inſula poſtea Delos eſt di
Delos. cta. Poetæ dicunt,dum fugeret Iunonẽ,per Lyciam ſitibunda ad lacum venit quẽ-
dam vt biberet,ruſtici qui aderant,lacum pedibus conturbant,orauit Latona pro
vindicta,ob hoc ruſtici in ranas mutati ſunt,ac lacũ ſemper hunc incolunt. Iupiter
Epaphus ex filia Inachi Io,aliàs Iſide,generauit Epaphum:nam cũ eſſet formoſiſſima virgo,
ex Ioue. illam à paternis vndis redeuntẽ atq; fugiẽtem, inductis tenebris, detinuit Iupiter,&
oppreſſit. Iuno vidẽs ex alto tenebras, ſuſpicata deſcẽdit,& tenebras ſoluit. Iupiter
Io in vaccã. mox,ne pateret crimẽ,transformauit puellam in vaccam, eamq; laudãti atq; petẽti
Iunoni ægre dono dedit,quæ ilico Argo,qui cẽtum oculis præditus erat,illã ſeruan-
dam tradidit. Sed Iupiter compatiẽs,miſit Mercuriũ,vt illam cuſtodia liberaret,qui
ſub formia paſtoris Argo iunctus eſt,& fiſtulã ab eo accommodat ſolatij cauſa. qua
accepta, caduceo virga Argum tetigit,ac in ſoporẽ oculos omẽs vertit,& poſt hoc
occidit. quod vidẽs Iuno,Argi oculos ſumẽs,illos caudæ pauonis auis ſuæ appoſuit,
& vaccæ immiſit œſtrum,quo infeſtata,curſum rapuit,nec ante deſtitit,q̃ ad Aegy-
ptios perueniret. Ibi quieuit,& prece Iouis à Iunone impetrata,forma priſtina reſti-
Iſis. tuta eſt. Peperit Epaphum,ac ab Aegyptijs Iſis eſt dicta. Longe tamẽ ante hoc com
Mercurius. preſſit Maiam Atlantis filiam,genuitq; ex ea Mercurium,licet plures fuerint Mercu
Maia. rij,vnus Iouis & Clymenes filius,& ante illũ alter e Cœlo patre & Die matre natus,
Mercurius & Mercurius Nili filius,dictus Triſmegiſtus Hermes. Maiam Mercurij matrẽ,Iuno-
mercibus nem aiunt ex pellicibus vnam ſumme dilexiſſe,eiuſq; filium Mercuriũ lactaſſe affir
præeſt. mant. promiſcue nonnunquam factũ vnius,alteri adſcribitur. Et ab omnibus,mer-
Bacchus ex catorũ deus dicitur Mercurius. Ad hoc nuncius & interpres deorum,& eloquentiæ
Ioue & Se- deus dicitur. Iterum ex Semele Cadmi filia,Iupiter procreauit Bacchum. Hæc cum
mele. ex Ioue concepiſſet,Iuno ad eam in forma venit vetulæ,perquiſiuitq;,nunquid dili-
geret

geretur à Ioue:ad hæc illa,arbitrari ſe diligi. Tunc Iuno:Nō potes filia hoc niſi vni-
co modo cognoſcere,ſcilicet ſi tibi promittat,ꝙ ſe iungat tibi,vti ſolet Iunoni con
cumbere,& ſi per Stygiā paludē ita iuret.Semele auida hoc ſcire,aduenientē Iouem
petijt,vt hoc modo promittat ac iuret.quod cū Iupiter iuraſſet,audita petitione do
luit,ne tamē aduerſus iuſiurandū veniret,in concumbēdo fulminauit,ac mortuæ fi-
lium traxit ex vtero,ſuoq́; appoſuit femori,donec tēpus perficeretur pariēdi:tūc na
tus eſt filius,& Bacchus eſt dictus,aliàs Dionyſius ſeu Liber. Hunc primo clam nutri Bacchus.
uit Ino matertera, poſtea Nymphis traditur alēdus,qui ne à Iunone inueniretur,he Dionyſius.
deris eū occultauerūt. Depingitur puer,facie muliebri,nudus,cornuto capite,equi-
tans ſuper tigres,haſtā gerēs pampinis ornatā.Silenus ſenex,eius dicitur alumnus.

Iupiter quoq; ex Alcmena Amphitryonis coniuge,genuit Herculē hoc modo:Iu
piter,dum in militia fuit Amphitryo,eius forma ſumpta,acceſſit ad eam noctu,quæ Iupiter.
cū illum virū ſuum crederet,concubitu concepit ex Ioue.ea nox ab Ioue ſpatio triū Alcmena.
noctiū extenſa eſt laſciuiēdi gratia,maximū futuri roboris indiciū,tantū tēporis in Hercules.
eo puero creandó impēſum.Et cū die quadā aduenīente partus tēpore,Iupiter apud
ſuperos dixiſſet,die illa naſciturū hominē,qui omnibus circunuicinis dominaretur,
Iuno his verbis mota,illud fecit iuramēto firmari,& confeſtim deſcēdit in terras,&
retinuit Lucinā deam parturientium apud vxorē Stheleni,prægnantē iam ſeptem
mēſium, & ex vtero eius eduxit filium ſeptē mēſium ante tēpus pariendi,qui voca-
tus eſt Euryſtheus.vnde Alcmena ob retentam Lucinam parere nō potuit,nam Lu Euryſtheus
cina eius partum compreſſerat : & ſic ꝙd de Hercule Iupiter voluit,verſum eſt in triſyllabū.
Euryſtheū,q postmodū Herculi & alijs imperauit.Cuius,ſcilicet Herculis, labores
duodecim iniunctos ab Euryſtheo,hoc modo ferūt.Nam fruſtratus Iupiter cōſilio,
Iunoni promiſit,Euryſtheū,vt prædixerat,regē fore,Herculemq́; ei ſubijci velle,ac
duodecim labores ab Euryſtheo iniunctos perficere debere,quibus cōſummatis fie Herculis la-
ret immortalis.Is itaq; Hercules educatus optime,certaminū quoq; exercitio dedi- bores.
tus,& corporis robore excelluit,& animi virtute. Iupiter ex Danae Acriſij filia, Perſeus ex
Perſeum genuit hoc modo:Cū haberet Acriſius vnicam filiā Danaen,in reſponſis Danae Acri
accepit,ſe manu eius qui ex filia naſceretur, moriturū.Ideo filiam in quadam turri ſij.
clauſit,ita vt homo nō poſſet ad eā accedere. Iupiter audita eius pulchritudine,ver-
tit ſe in auri guttam,& per tegulas in gremiū eius cecidit,ac eā impregnauit. Quod
ægre ferēs Acriſius,clauſit in arcā,ac in mare proijci iuſſit.verū arca caſu à piſcato-
re capta eſt,in qua inuenit eam peperiſſe filium,quē detulit ad Pilumnum regē,qui
cū genus eius cognouiſſet,illam duxit vxorē.Alij volunt fuiſſe Polydecten regē.Et
dum Perſeus adoleuiſſet,timuit eum rex.Erant eo tēpore tres Phorci regis filiæ,Me
duſa,Stheno & Euryale,Gorgones appellatæ,habētes vnū oculum,quo viciſſim vte
bantur,& quoſcunq; intuētes ſe cōuerterunt in ſaxa.contra has expugnandas miſit
rex Polydectes Perſeum.Perſeus petiuit Mercuriū,qui ſibi dedit harpē,id eſt,falcē
vel gladiū,quo Argum interfecit.Similiter & talaria ſeu alas,vt volare poſſet.poſtu-
lauit etiam auxilium Palladis ſororis,quæ ſibi dedit clypeum cryſtallinū,in quo vi-
dere poſſet imagines ſororū,nec videri ab illis.his armatus,cū non videretur,oculū,
quo fungebantur,dum de vna ad alteram volitabat,furatus eſt.Meduſam ſerpenti-
bus crinitam interfecit,ac de ſanguine eius natus eſt Pegaſus equus alatus,qui ſtatim Pegaſus
volare cœpit vſq; ad montē Parnaſſum,& ibi in Helicone monte vngula terrā per- equus.
cutiens,egreſſus eſt fons largiſſimus,poſtea muſis dedicatus.At Perſeus Gorgone oc
ciſa,ei caput abſtulit,peruenitq́; ad regē Atlantem,qui ſibi hoſpitium negauit.qua-
re oſtēſo ei capite Gorgonis,in ſaxum mutauit Atlantem.Inde remeans in patriam,
cū inueniſſet Andromeden virginē ſaxo in mari alligatam,quæſiuit cauſam à parē-
tibus ibi flentibus.qua intellecta,pactus cum his,liberauit eam,& in vxorē accepit.
Poſt hæc Phineum ac plures alios,oſtēſo capite Gorgonis,in ſaxa vertit,& auuncu-
lum ſuū Prœtum,qui Acriſium regno pepulit,interfecit.Et poſtea non ſponte Acri
ſium vertit in ſaxum. Iupiter adamare cœpit Europam Agenoris filiā.miſit ideo
Mercurium,qui armenta ex montibus Phœnicum impulit ad locum,in quo Euro- Europa.
pa cum puellis ludere conſueuerat.Ibidem Iupiter ſe in candidiſſimū taurum tranſ
formauit,cuius ſpecie delectata virgo,primū tractare illum manibus cœpit,& inde
eius conſcendit dorſum,qui paulatim ſe in vndas deduxit,ac in Cretam tulit,vbi in
formā priſtinā redactus,eam cōpreſſit,quę impregnata,poſtea peperit Minoa,Rha Minos.
damanthū & Sarpedonē,tres iudices inferni.Ipſe vero in eius ſempiternā memoriā, Rhadaman
tertiam orbis partem Europam ex eius nomine nuncupauit,licet pro Sarpedone, thus.
alij Aeacum velint eſſe tertium,quem Iupiter ex Aegina Aſopi regis Bœotiæ filia, Aeacus.

rapta & compreſſa,genuit. Iupiter grauidauit Aetnam nympham.Iuno hoc intelligens,eam perſequitur.Sed ipſam puellam in Aetna monte abſcondit Iupiter. Ibi nondũ matura,peperit gemellos,& hos tam diu fouit in viſceribus terræ, vt lex pariẽdi poſtulat,& dicti ſunt Palici,& adeo mali,ꝙ ſolo viſu mutabãt homines,ideo eos Iupiter fulminauit,quos & terra abſorbuit,& in lacũ conuerſi ſunt fœtidum.

Aetna nympha. Paliſci vel Palici.

Tantalus filius fuit Iouis,ex Plote nympha ſuſceptus,poſtea rex Phrygum. hunc deos in conuiuio habuiſſe,eiſq; vt experientiam deitatis eorũ aſſumeret, occiſo filio, coctumq; appoſuiſſe comedendũ ferunt,qui abhorrentes,collectis membris,in priſtinam reduxerunt formã,& reuocatam per Mercuriũ ab inferis animã illi reſtituerunt.Et cũ aduerterent humerũ deeſſe,quẽ Ceres vorauerat,loco eius eburneum refecere.Tantalum autẽ deiecerunt ad inferos,taliq; damnauere ſupplicio,vt fluuio ad os vſq; demerſus,ſiti vexetur aſſidua,nec poſſit aquas attingere:deſuper aũt arbores pomis dependentibus onuſtas addidere prope os,quæ tamẽ poma,maxima ſemper fame laborãs,nuſquã poteſt appræhẽdere.

Tantalus ex Plote.

Iupiter ex Cerere ſorore ſua procreauit Proſerpinã,quã rapuit Pluto.Ceres eam quæſiuit diu accẽſis facibus,& maximo cũ vlulatu per vniuerſum orbẽ:demum apud paludẽ Cyanen filiæ cingulum comperit,& ab Arethuſa nympha certior facta,ꝙ illam apud inferos vidiſſet,conqueſta Ioui de Plutone,qui dixit legẽ apud inferos,ꝙ aliquid ibi comedens,reuerti nõ poſſit: reducẽdam ſtatuit,ſi nihil ibi comediſſet.ſed inuẽta eſt tria grana mali punici ex viridario Plutonis guſtaſſe.quapropter Iupiter ad mitigandã triſtitiam Cereris ſanciuit,vt ſex menſibus anni Proſerpina cũ viro eſſet,& totidẽ apud ſuperos cũ matre.

Ceres. Proſerpina

Iupiter amauit Thetidem,ſed ideo concubitum eius neglexit,quia oraculo nouerat ex ea filium naſciturum,qui maior eſſet patre.Sed præcepit Peleo nepoti,vt eam duceret.Et cum eam Peleus conſilio Prothei ſenis die quadã cepiſſet, ipſa in varias formas mutata,adeo exterruit eundẽ,vt dimitteretur ab eo.Qui tamẽ ad Protheum rediens,ab eodẽ ſuaſus,ne mutationes illas curaret,ſed contendendo ipſa deſiderio ſuo pareret.Peleus die ſequenti dormiẽtem in antro reperit,& cepit:ipſa vero more ſuo in varias formas verſa,cum eum perſeuerantẽ vidit, rediit in propriam formã, ac conſenſit.Porro Iupiter ad eorum nuptias omnes conuocauit deos,præter Diſcordiam:quæ indignans,cum cerneret Palladem,Iunonem & Venerem ſimul ſedẽtes,malum aureum in medio earum proiecit,dixitq;:Digniori detur.Ex quo inter eas ſeditio orta eſt.Iupiter vocatus,noluit ſentẽtiam ferre,ad Paridẽ,qui in Ida ſylua morabatur,cauſam remiſit.Is vero ob promiſſam ſibi à Venere ſpecioſiſſimam mulierem,ſpretis aliarum oblationibus,ſapientia atq; potentia,Veneri tanquam digniori tradidit.Quæ illi raptum Helenæ conceſſit,ex quo ſubſecutum eſt bellum Troianum.Et in eo occiſus Achilles,qui ex illis nuptiis natus fuit.

Thetis. Peleus duxit Thetidẽ. Diſcordia dea. Iudiciũ Paridis, Pulchriori detur.

Cũ Leda Tyndari regis coniunx Ioui placuiſſet,ipſe in cygnũ verſus, cœpit canere, quo illam ad ſe non ſolum audiendum,ſed capiendum traxit.captus,eam oppreſſit,ex quo fertur Leda peperiſſe ouum vnũ,ex quo nati ſunt Caſtor & Pollux: & mox alterum,ex quo natæ ſunt Helena & Clytæmneſtra. Helenam pulcherrimã virginẽ,inter cœnas in palæſtra ludẽtem rapuit Theſeus Athenienſium rex. demum eo peregre profecto,ab eiuſdem matre,repetẽtibus Caſtori & Polluci,reſtituta eſt. Caſtor & Pollux viciſſim Leucippi filias,Lynceo & Idæ fratribus deſponſatas,rapuerunt,qui repetunt bello ſponſas,atq; in eo Lynceus Caſtorem occidit,occidiſſetq; Idas Pollucem,niſi à Ioue defenſus fuiſſet.Et cum eſſet Pollux æternitatẽ conſecutus à Ioue,& cerneret fratrem mortuum,petiit Iouem,vt ſibi cum fratre æternitatem partiri liceret,quod conceſſit Iupiter,& tum ambo in cœlum aſſumpti ſunt, & Geminorum fecere ſignum.Helena deinde rurſum rapta eſt à Paride.Inde bellum Troianum eſt exortum.Inter hanc rapinam & primam, vigintitrium annorum(teſte Bocatio)ſunt ſpatium,ita ꝙ triginta annorum potuit eſſe Helena ſecundo raptu. Electram filiam Atlantis,oppreſſam ferunt à Ioue, & peperiſſe Dardanum Troiæ autorem.Hæc Electra cum ſex ſororibus à Pleione matre Pleiades appellatæ ſunt,& quia Liberum patrem nutriuere,cœlum meruerunt,& ſtellæ ſeptem in cauda Tauri locati ſunt,atq; à Latinis Vergiliæ dictæ.

Helenæ raptus. Achilles. Leda. Caſtor. Pollux. Clytæmneſtra. Gemini. Troianum bellum.

Iouis & Memoriæ filiæ,nouem ſunt Muſæ:harum nomina ſunt hæc:Clio,Euterpe,Melpomene,Thalia,Polymnea,Erato, Terpſicore, Vrania, & Calliope.Hæ bellum cum Pieri filiabus ſeptem habuerunt,ac eas vicerunt,mox Pierides in Picas mutatæ ſunt.Muſis aiunt fontem Caſtalium & nemus in Helicone conſecratũ,eaſq; ad lyram Apolline pulſante canentes,vt modulatio conſona ſeruetur.

Muſæ Memoriæ filiæ.

Iupiter ex Venere genuit tres Gratias,Paſitheam,Aglaiam,& Euphroſynen,quę

Gratię tres.

& ap-

& appellatæ ſunt Charites. nudas dicunt, ac inuicem iunctas incedere, atq; ex eis duas facie ad nos conuerſas eſſe, tergum tertia vertente: obſequuntur autem Veneri.

Mineruæ.

Minerua ex cerebro Iouis nata, armata incedit, habens in dextea lanceam, ſcutum ferẽs cryſtallinum. hanc Vulcanus amauit, & quia Iupiter ei, ꝙ Gigantes fulminibus factis ſtrauit, hanc gratiam conceſſit, vt quod vellet poſtulaeet, Vulcanus petijt, vt liceat ſibi cum Minerua concumbeee, quod ipſe conceſſit. At Palladi præcepit, vt ſola eſſet cum Vulcano: &, ſi poſſet, ſe defenderet. Quum ergo Vulcano vim infeeẽte, Minerua acriter ſe defenderet, ipſe interea ſperma emiſit in terram, & inde Erichthonius eſt natus, cui ſerpentinos dicunt fuiſſe pedes, ad quos contegẽdos, ætate perfectus, currum primus excogitauit. Huius autẽ fictionis intentum Auguſtinus in lib. de ciui. Dei detegit, apud Atheniẽſes templum fuiſſe, Vulcano & Mineeuę commune, in quo compeetus eſt infans dracone circunuolutus. is ſeruabatur, eo ꝙ Atheniẽſes eum magnum fore portenderent, & quia parentes eeant incogniti, Vulcano & Mineruæ dederunt in filium. Et ſecundum quoſdam, in cœlũ inter cœleſtes imagines aſſumptus, Serpẽtaeius dicit.

Erichthonius.

Currus.

Serpentarius.

Mars dilexit Venerẽ.

Mars dilexit Venerẽ, Vulcani vxorẽ: & cũ ſemel miſceretur ei, à Sole viſus eſt, q prodidit hoc Vulcano. is clam catenas ferme inuiſibiles fabricauit, & circa lectum ſuum poſuit, finxitq; ſe Lemnũ iturũ. Interea Maes acceſſit. Et cum ambo nudi in lecto iaceeent, inuoluti ſunt. tum Vulcanus ex compoſito redijt, & oẽs deos aduocauit. deæ vero non venerũt, ſed intee alios Meecurius, Neptunus & Apollo. Et cum omnes eiderent nudos ita captos, Neptunus peo captiuis interpellauit, ac tandem Vulcanum flexit, ꝙ eos liberauit. Peperit autem Venus ex Maete Cupidinẽ, puerum pulcheitudine inſignem. Qui depingitue alatus, aecum & ſagittas gerens: has aueeas, partim & plumbeas quaſdam dicunt, facem inſuper tenens, oculos ipſius faſcia obtegeee conſueueee.

Cupido ex Marte.

Apollo.

Leucothoe.

Apollo, quia indicauerat ſtuprum Veneris, ideo Veneris officio in amore virginis Leucothoes accenditur in tantum, ꝙ ob amorem eius retardatus à curſu eſt in occidẽdo. tandem ſpecie matris ipſius virginis aſſumpta, remotis puellis, & eeaſſumpta forma peopeia, patientem compreſſit. quod cum Clytie quæ ante diligebatur à Phœbo, intellexiſſet, confeſtim Orchamo patri puellæ detexit, qui ira percitus, eam viuam ſepeliri iuſſit. Phœbus autem cum illi vitam eeſtituere nequieet, eam in virgam thueeam veetit. Iterum Apollo Cupidini impeoperauit, ꝙ arcum portaret. eapropter Cupido Apollinem ſagitta aurea petijt amore captum in Daphnen Penei filiam, quam viciſſim plumbea ſagittauerat, quæ ſagitta odium induceret, pro eo quod dixiſſet arcum ſibi non cõpetere ob infiemitatem. Apollo itaq; odientem ſe inſecutus, iſta ad peecem pateis tandem in laurum cõueeſa eſt, & poſtea Phœbo ſacea facta dicitue.

Apollo.

Apollo aſs Phœbus.

Coruus Apollinis auis.

Apollo fœcundauerat Coronidem nympham, quæ, dum recederet Phœbus, paſſa eſt ſubagitari ſe à quodã iuuene, quod coruus, qui tum eeat albus, videns, Apollini reuelauit. Iratus itaq; Apollo, Coeonidem ſagitta occidit, & mox pœnituit, ac coruum proditorem denigeauit, & ꝙ cãtus illius ſignum foret mali ominis, inſtituit. deinde rogo parato, Coronidẽ impoſitã illi exenterauit, & ab aluo eius infantem eripuit, vocauitq; Aeſculapiũ, quẽ Chironi magiſteo nutriendũ dedit, qui poſtea eximius euaſit medicus, ita ꝙ duos in vitam reuocaueeit mortuos, Glaucum & Hyppolytum, peecib⁹ Dianæ, peopter quod Iupiter indignatus, fulmine eum interfecit. Hinc iratus Apollo, iram in Cyclopes vertit, aliquos vulnerauit, & aliquos occidit. Ideo Iupiter eum deitate priuauit. verum cum nemo alter currum Solis ducere poſſet, Cœlicolę omnes inſtabant, ꝙ Iupiter imperauit rurſus Phœbo, vt currus officium reaſſumeret.

Chiron.

Aeſculapius medicus.

Cyclopes fabricatoees fulminum.

Diana.

Dianam eodem partu cum Apolline editam, atq; inſignem vieginitate perpetua voluerunt veteres. Et quoniam ſpreto hominum conſortio, ſyluas inhabitaret, venationibusq; vacaret, eam arcu phaeetraq; accinctam deſcripſere, & nemorum montiumq; dixeee deam, curruq; vti tracto à ceruis albis. Quam & præſidem viarum dixerunt, nympharum ſocietate, officijs & obſequio delectatam.

De ſacris deorum.

Cyperi.

Taurici aduenas cędebant.

Diximus de dijs ipſis qui coluntur. Nunc de ſacris ac myſterijs eorum pauca dicenda ſunt. Apud Cyprios humanam hoſtiam Ioui Teucrus immolauit, idq; ſacrificium poſteris tradidit, quod eſt nuper, Adriano imperante, ſublatum. Apud Tauricos Dianæ hoſpites immolabant, nec Latini huius immanitatis expertes fueee. Siquidẽ Latialis Iupiter tempore Lactantij (vt ipſe ait) colebatue ſanguine humano. Et Saturnus in Latio eodem genere ſacrificij cultus eſt, non quidẽ, vt homo ad aram immolaretur, ſed in Tiberim de ponte Miluio præcipitabatur. Veꝝ id genus ſacrificij ab Hercule, cum ex Hiſpania rediret, dicitur eſſe ſublatum, ritu tamen permanẽte, vt pro veris hominibus imagines iacerẽtur ex ſcirpo. Peſcenius Feſtus refert per ſatyeam, Carthaginienſes Saturno humanas hoſtias ſolitos immolare: & cum victi eſſent ab Agathocle

Peſcenius.

rege Siculorum, iratum ſibi deum putauiſſe, & vt piaculum diligentius ſoluerent, du
centos nobilium filios immolaſſe. Ab iſtis ſacris non minoris inſaniæ ſunt iudicanda
publica illa ſacra, in quibus Marti vel (vt alij habent) Matri deum homines ſuis virili-
bus litant truncatis. Bellonæ quoq; ſacerdotes non alieno, ſed ſuo cruore ſacrificant:
ſectis nanq; humeris, & vtraq; manu diſtrictos gladios exerẽtes, currunt, efferuntur,
inſaniũt. Iſidis Aegyptiæ ſacra ſunt, quatenus filiũ paruulũ vel perdiderit, vel inue
Iſidis ægyptiæ ſacra. nerit. Nam primo ſacerdotes eius pectora tundũt, & lamẽtantur, ſicut ipſa, cum pdi-
derit filiũ, fecerat. deinde puer producitur quaſi inuẽtus, & in lætitiam luctus ille mu
tatur. Ideo Lucanus: Nunquamq́; ſatis quæſitus Oſiris. Semp em̃ pdunt, ſemp & in-
ueniunt. Hinc eſt Oſiris, quẽ Serapim & Serapidem vulgus appellat. Solẽt em̃ mor-
Nomina mutantur. tuis cõſecratis nõia immutari. Credo, inquit Lactantius, ne quis putet eos hoĩes fuiſ-
ſe. Nam & Romulus poſt mortem Quirinus dictus eſt. Apud Lampſacũ Priapo læ-
Romulus. rabilis victima eſt aſellus, cuius ratio in Faſtis hæc redditur: Cum dij om̃es ad feſtum
Quirinus. Matris magnæ conueniſſent, epuliſq́; ſatiati, noctem luſibus ducerẽt, Priapum Veſtæ
Lãpſacus. deæ ſoporatę in humo inſidiatum pudicitiæ: ſed illam clamore aſelli, quo Silenus ve-
Priapus. hebatur, excitatam, libidinem inſidiatoris eſſe detectam Hac de cauſa, quaſi in vltio-
nem, Lampſacenos aſellum Priapo mactare conſueuiſſe: apud Romanos vero, aſel-
lum Veſtalibus ſacris in honorem pudicitiæ conſeruatæ panibus coronari. Quid tur
Lindus. pius, q̃ ſi Veſta beneficio aſini virgo eſt? Apud Lindum oppidum Rhodi, Hercu-
lis ſacra ſunt, quæ maledictis & execrationibus celebrantur, eaq́; pro violatis habent,
ſi inter ea vel imprudenti alicui exciderit bonum verbum. Apud Sueuos Germaniæ
Sueuorum ſacra. populos nobiliſſimos, Senones (vt ſcribit Cornelius Tacitus) ſtatuto tempore in ſyl-
uam augurijs patrum & priſca formidine ſacram, cæſo publice homine, celebrabãt,
nec quiſquã ingrediebatur niſi vinculo ligatus. Innumera alia his nõ abſimilia omit-
Lucretius. to, ſuper quibus merito exclamat Lucretius:

O ſtultas hominum mentes, o pectora cæca,
Qualibus in tenebris vitæ, quantiſq́; periclis
Degitur hoc æui quodcunq; eſt?

Vanitas vanitatum. Quis hæc ludibria, immo ſacrilegia nõ derideat, qui habeat aliquid ſanitatis, cum
videat homines ceu vinculo mente captos, ea ſerio facere, quæ ſi quis faciat in luſu,
nimis laſciuus & ineptus eſſe videatur?

QVIS autor prædictarum vanitatum fuerit.

Meliſſeus. Harum vanitatum primus autor extitit Meliſſeus Cretenſium rex, quod intelli-
go ita generaliter. Nam longe ante illum Aegyptij Iſidi atq; Oſiridi ſacra faciebanr.
Idola. Et Chaldæi ante natiuitatem Abrahæ ignem pro Deo colebãt. Idola à Belo patre Ni
ni primi Aſſyriorum regis tradũtur cauſam traxiſſe. Sed & ante Moyſen pueros ido
lo Moloch immolabant. Verum ritus ita ſolennes ac cæremonias colendorum deo-
Didymus. rum, Didymus in libris narrationis Pindaricæ ſcribit Meliſſeum regem introduxiſ-
ſe, & primum dijs ſacrificaſſe, ritus nouos & ſacrorum pompas inueniſſe: huius ducis
Amalthea. fuiſſe filias duas, Amaltheam & Meliſſam, quæ Iouẽ puerum caprino lacte & melle
Meliſſa. nutrierunt: vnde poetica illa fabula origmem ſumpſit, aduolaſſe apes atque os pueri
melle compleſſe. Meliſſam vero à patre primam ſacerdotem Matri magnæ, hoc eſt,
Meliſſæ. Terræ ſeu Veſtæ conſtitutam: vnde poſtea eiuſdem matris antiſtites, Meliſſæ nuncu-
Iupiter autor culturæ deoꝝ & leges inſtituit. pantur. Et hiſtoria gentilium ſacra teſtatur, ipſum Iouem poſtquam rerum potitus
eſt, in tantam inſolentiam veniſſe, vt ipſe ſibi phana in multis locis inſtituerit. Nam
cum terras circuiret, in quemcunq; locum venerat, reges principeſq́; hoſpitio ſibi co
mitate ſua & amicitia copulabat: & cum digrederetur ab eis, imperabat ſibi ædifica-
ri phanum, & ſuo hoſpitiſq́; ſui nomine inſigniri, quaſi vt ex hoc poſſet amicitiæ &
fœderis memoria conſeruari: quod ille aſtutiſſime excogitauit, vt ſibi diuinum hono
rem, & hoſpitibus ſuis perpetuum nomen acquireret, cum religione cõnexum. Gau-
debant aũt illi & libẽter obſequebantur, ac nominis ſui gratia annuos ritus & feſta ce
lebrabant. Nam licet ambitioſus eſſet & libidini deſeruiret, multa tamen bona & vti-
lia humanæ vitæ adinuenit, quinquies terrã circuiuit, leges ac bonos mores docuit. Et
mala quædã ſuſtulit, & inter alia amouit prauã cõſuetudinẽ comedẽdi carnes huma-
nas, qbus Saturni tẽpore veſcebãtur. His & alijs immortalẽ gloriam & memoriã ade
ptus eſt ſempiternam. Siue igitur à Meliſſeo, vt Didymus tradit, colendoꝝ deorum
ritus effluxit: ſiue à Ioue ipſo, vt alij volunt, de tempore tamẽ conſtat quando dij coli
cœperunt. Meliſſeus enim non multum anteceſſit ætate Iouem, vtpote pronepotem
quem educauerat. & idcirco fieri poteſt, vt vel ante, vel vt adhuc puero Ioue, deos
colere inſtitueret. poſt mortem inde deorum patrem ac dominũ & cœli regem dixe-
runt.

runt. Et multa quæ à Ioue primo Arcade facta ſunt, huic aſſcripſere. Erat enim Arcas, vbi ex Arcadia iuiſſet Athenas vir ille nobilis, Lyſanias alioquin dict⁹, magni ingenij, vt ait Leontius Græcus, qui Atticos rudes cõpoſitis legibus viuere docuit, matrimonia primus monſtrauit, cum antea fœminas communes haberẽt: monuitq; eos deos colere: aras, templa & ſacerdotes inſtituit. quæ dum mirarentur ſylueſtres populi atq; cõmendarent, eum rati deum, Iouem vocauere, Aetheris & Diei ſeu Cœli filium dixere. Et vt illi apud Cretenſes, ita poſt eos Faunus in Latio inſtituendarum inceptarum religionum cauſa fuit, Qui & Saturno auo nefaria ſacra cõſtituit, & Picum patrem inter deos honorauit, & ſororem ſuam Fatuam Faunam, eandemq; coniugẽ, conſecrauit, quam C. Baſſus Fatuam nominatam tradidit, ꝙ mulieribus fata canere conſueuiſſet, vt Faunus viris. Eandem Varro tantæ pudicitiæ fuiſſe ſcribit, vt nemo eam quoad vixerit, præter ſuum virum mas viderit, nec nomen eius audierit. Idcirco mulieres illi in operto ſacrificabant, & Bonam deam nominabant. Sacra vero Liberi patris primus Orpheus induxit in Græciam, primusq; celebrauit in monte Bœotiæ Thebis, qui quum frequenter citharæ cantu perſonaret, mons Citheron appellatus eſt. Et fuit per eadem fere tempora, quibus Faunus. Siquidẽ per eoſdem annos Latinus Priamusq; regnabant, item patres eorum Picus & Laomedon, quo regnante, Orpheus cum Argonautis ad Ilienſium littus acceſſit. Harũ vanitatũ apud Romanos autor & cõſtitutor extitit Sabinus rex Numa Pompilius, qui maxime animos hominũ rudes atq; imperitos nouis ſuperſtitionibus implicauit. Quod vt faceret aliqua cum autoritate, ſimulauit cum dea Aegeria nocturnos ſe habere cõgreſſus, vt homines ad parendum non modo imperio, ſed etiam religione conſtringeret. ſic & Sabinus ille noui populi feroces animos mitigauit, & ad ſtudia pacis à reb⁹ bellicis auocauit, vbi nõ ſolum Romulus, ſed & nutrix ipſius Lupa honoribus eſt affecta diuinis. Et Ioui Piſtori ara poſita eſt, atq; Statori, & Veneri caluæ & armatę. Quis, cum audiat Mutam deam eſſe, tenere riſum queat? Hanc eſſe dicunt, ex qua ſint nati Lares, & ipſam Larundam nominant vel Laram. Quid pręſtare colenti poteſt, quæ loqui non poteſt? Colitur & Cæca, quæ Herculi indicium fecit de furto boum. Et Cunina, quæ infantes in cunis tuetur. Et Stercutius, qui ſtercorãdi agri ritum primus induxit. Flora, cum magnas opes ex arte meretricia quæſiuiſſet, populum Romanum ſcripſit hęredem, certamq; pecuniam reliquit, cuius ex annuo fœnore ſuus natalis dies celebraretur, editione ludorum quos appellant Floralia. Quod quia flagitioſum ſenatui videbatur, finxerũt eſſe deam quæ florib⁹ pręſit. Eamq; oportere placari, vt fruges cum arboribus & vitibus bene floreſcerent. Honeſte quidẽ iſta dicuntur, ſed inhoneſte turpiterq; creduntur. Celebrabantur ergo illi ludi cum omni laſciuia, conuenientes memoriæ meretricis. Quid dicam de Tutino, in cuius ſinu pudendo nubentes præſident, vt illorum pudicitiam prior deus delibaſſe videatur? Et mille alia portẽta, vt iam vaniores qui hæc colenda ſuſceperint, quàm Aegyptios eſſe dicamus, qui mõſtroſa & ridicula quædam ſimulacra & animalia venerantur & colunt.

Iupiter Arcas. — Faunus. — Fatua. — Bona dea. — Sacra Liberi. — Cytheron. — Numa Põpilius. — Muta dea. — Lares. — Cæca. — Cunina. — Stercutius. — Flora. — Floralia. — Tutinus, aliàs Futinus. — Aegyptij.

De cæcitate eorum qui plures deos opinantur.

Veruntamẽ qua ratione hi dij eſſe non poſſunt, difficile non erit demonſtrare, ex gñe eorum primo, deinde ex moribus & imbecillitate. de hoc Lactantius in lib. inſti. diuin. I. Sæpius cogitanti mihi, inquit, qui deos colunt, interdum videri ſolent tam cæci, tam incogitabiles, tam excordes, tam non multũ à mutis animalibus differẽtes, qui credãt eos q̃ geniti ſunt maris ac fœminæ coitu, aliq̃d maieſtatis diuinæq; virtutis habere potuiſſe, quũ Sibylla Erythræa dicat: Nõ poteſt ex viri ſemine & matrice deus formatus eſſe. q̃d ſi verũ eſt, ſicuti eſt, apparet Iouem, Apollinem, Herculem, Liberum, Mercuriũ cum cæteris, hoĩes fuiſſe, qñ ſunt ex duobus ſexibus nati. Quid eſt aũt tam remotum à Deo? dij ergo, ſi ſunt immortales, q̃d opus eſt altero ſexu? Nam profecto in hoĩbus cæteriſq; aĩalibus diuerſitas ſexus & coitio & gñatio nullã habet aliã rationẽ, niſi vt oĩa gña viuentiũ, q̃m ſunt cõditiõe mortalitatis obitura, mutua poſſint ſucceſſione ſeruari: Deo aũt q̃ eſt ſempiternus, neq; alter ſexus, neq; ſucceſſio neceſſaria eſt. Recepta vero ſexuum diuerſitate, non intelligunt conſequens eſſe vt concipiant, quod in Deum cadere non poteſt. naſcerentur enim quotidie dij noui. Igitur deorum innumerabilium plena ſunt omnia, nullo ſcilicet moriente. Nam cum hominum incredibilis numerus ſit, quos tamen, ſicuti naſcuntur, mori neceſſe eſt, quot deorum eſſe tandem putemus, qui tot ſeculis nati ſunt, immortaleſq; manſerunt? Niſi forte non generandi cauſa, ſed voluptatis capiendæ duos eſſe ſexus deorum dicamus. Cum vero dicantur aliqui ex aliquibus nati, conſequens eſt vt ſemper naſcantur. Dicẽt aliqui: vt habeant miniſtros, coeunt, vel in quos ipſi poſſint dominari. Quid ergo opus

Sibylla Erythræa. — Iupiter. — Apollo. — Propagatio liberorũ cur data ſit.

opus rſt ſexu fœmineo, cum Deus qui eſt oīpotens, ſine opera fœminæ poſſit filios
procreare? Nam ſi quibuſdam mutis animalibus hoc præſtitit, vt ſibi e folijs natos &
ſuauibus herbis ore lingant, cur exiſtimet aliquis ipſum deum niſi ex permixtiōe ſe-
xus alterius non poſſe gñare? Regnarr in cœlo Ioue vulgus exiſtimat, id doctis pari-
ter & indoctis pſuaſum eſt, eundē tamē Saturno & Rhea progenitum fatentur. Quō
poteſt deus videri, aut (vt poeta ait) hoim rerumq́; repertor, ante cuius ortum infini-
ta hoim millia fuerūt? eorum ſcilicet, qui Saturno regnante vixerūt, ac priores luce q̄
Iupiter ſunt potiti. Video alium deum regē fuiſſe primis tēporibus, alium cōſequen
tibus. Poteſt ergo fieri vt alius ſit poſtea futurus. Si ēm regnum prius mutatū eſt, cur
deſperemus & poſterius poſſe mutari? Niſi forte Saturnus gñare potuit fortiorem,
Iupiter non poteſt. Atqui diuinū imperium aut ſemper immutabile rſt, aut ſi eſt mu
tabile, quod fieri non poteſt, ſemper vbiq; mutabile eſt. Poteſt enim Iupiter regnum
amittere, ſicut & pater eius amiſitzita plane. Nam cū idem neq; virginibus neq; ma

Iupiter raptor.

ritatis vnquam pepercíſſet, abſtinuit ſe tamen vna Thetide, ꝙ reſponſum fuit, maio-
rem patre ſuo futurum quiſquis ex illa natus eſſet: nec illud ſciuiſſet, niſi Themis vati

Themis dea honeſtatis.

cinata fuiſſet. Potuerunt igitur hoīes alium deum habere rectorem, ſi Saturnus non
fuiſſet ab vxore deluſus. Sed veniamus ad mores deoꝝ, vt intelligāt miſeri hoīes in

Mores deorum.

quibus verſentur erroribus. Iupiter qui in ſolenni precatione optimus maximus no
minatur, nonne à prima ſua pueritia impius & pene parricida depræhenditur, cum

Iupiter optimus maximus.

patrem regno expulit, nec expectauit mortē decrepiti ſenis cupiditate regnandi? Et
cum paternū ſolium per vim, per arma cepiſſet, ac in Olympo mōte habitaret, bel-
lo eſt à Titanibus laceſſitus, qbus tandē victis & pace comparata, reliquā ſuam vitam
in ſtupris adulterijsq́; conſumpſit. Omitto virgines quas imminuit, domos q̄q; Am-
phitryonis & Tyndari dedecore atq; infamia pleniſſimas reddidit. Illud vero ſummi

Ganymedes.

ſceleris, ꝙ regium puerum rapuit ad ſtuprū Ganymedē, vt & ſexui ſuo iniuriā quoq;
faceret, nec ſolū in expugnanda fœminarum pudicitia maculoſus eſſet. Quid Apol-

Apollo.

lo? nonnr ob amorē quo flagrabat, turpiſſime gregē pauit alienū? & muros Laome-
donti extruxit cum Neptuno mercede cōductus, quæ illi negari potuit impune. Fur

Mercurius.

ac nebulo Mercurius, quid ad famā ſui reliquit niſi memoriā fraudū ſuaꝝ? cœlo di-

Lyra.

gnus q palæſtrā primo docuit, & lyrā primus inuenit. Libeꝝ patrē in ſenatu deorum

Liber parer.

ſummæ autoritatis primæq́; eſſe ſentētiæ neceſſe eſt, qa præter Iouē ſolus oīm trium-
phauit, exercitū duxit, Indos debellauit. Sed delatus in Cretam, nactus impudicā mu
lierem in littore, illā patris proditricē, fratris interemptricē, ab alio repudiatā, in cō-

Hercules.

iugiū ſibi vēdicauit, & liberā fecit. Herculem non tantū ſeruiſſe Euryſtheo regi, quod

Omphale.

aliquatenus honeſtū vidrri poteſt, ſed impudicæ mulieri Omphalę, quæ illū veſtibus
ſuis indutū, ſedere ad pedes ſuos iubebat pēſa facientē: deteſtabilis turpitudo, ſed tāti
erat voluptas. Arille q ob virtutē clariſſimus habebatur, nōne orbē terræ quē pagraſ
ſe atq; purgaſſe narratur, ſtupris, libidinibꝰ, adulterijs inquinauit? nec mirū cum eſſet
adulterio genitus Alcumenę. Non inſulſe igitur quidā triumphū Cupidinis ſcripſit,
quo in libro non modo potētiſſimū droꝝ Cupidinē, ſed etiam victorē fecit. Enume
ratis ēm amoribꝰ ſinguloꝝ, quibus in poteſtatē Cupidinis ditionemq́; veniſſent, in-
ſtruit pompā, in qua Iupiter cum cæteris dijs ante currū triumphantis ducitur cate-
natus. Eleganter id quidē à poeta figuratū, ſed tamē non multū diſtat à vero. qui ēm
virtutis eſt expers, qui cupiditatibus & libidinibus vincitur, nō cupidini vt ille finxit,

De ęrumnis deorum.

ſed morti ſubiectus eſt ſempiternæ. Cōſideremus ſi placet, ærumnas infeliciū deoꝝ.
Iſis filiū pdidit, Ceres filiam, Latona vix inſulā paruam in qua pareret, inuenit. Deum
mater & amauit formoſum adoleſcentē, & eundem cum pellice depræhēſum exectis

Metamorphoſis.

virilibus ſemiuirū reddidit, & nunc à Gallis ſacerdotibus ſacra eius celebrantur. Iuno
pellices acerrime pſecuta eſt. Gigātes ex ſanguine Titanoꝝ nati, cœlū, hoc eſt, olym
pum vbi Iupiter habitabat inuadētes, montibus montes ſuperponentes, adeo Iouem
ac cæteros deos terruerunt, vt in Aegyptū vſq; formis mutatis fugerēt atq; laterent.

Dij latuerūt in varijs formis.

Iupiter in ariete, Delius ſeu Apollo in coruo, Bacchus in capro, Diana in fele, id eſt,
dama, Iuno in cādida vacca, Venus in piſce, in ciconia Mercurius, Cybele ſeu Terra
in merulam verſa, in hircum Pan ea parte, qua ſup aquā, ſed qua parte fluuio immer
ſus eſt, in piſcē mutatus eſt. Ex qua figura poſtea Iouem capricorni ſignum feciſſe di

Gigantes.

cunt. Tandem Iouem aſſerunt oraculo habuiſſe, ſi victoriam vellet contra gigantes,
clypeum ex Aegla Panis coniuge ac caput ſuū Gorgone tegeret. Quo facto, præſen-
te Pallade fugati ſunt atq; obruti gigantes, & ad inferos à Ioue detruſi. Quid ſi Iu
piter oraculū non accepiſſet? aut corio Aeglæ quæ erat mulier ſpecioſiſſima, q̊d idem
ſonat quod capra, non ſuiſſrt tectus, aut in capite munitus Gorgone, ſru Pallas non
fuiſſrt

fuiſſet præſens, triumphaſſent profecto Gigantes. Hæ ineptiæ & innumeræ aliæ vanitates ſacra deorum prophanãtes, manifeſte oſtẽdunt eos mortales fuiſſe, nec in cœlo regnare, qui ne in terra quidem debuerunt. Saturnus Cœlo patre & Ope Rhea aut Terra, ꝗd idem eſt, natus eſt, vt putãt, quẽadmodum poteſt eſſe deus principalis, qui alijs ortum ſuũ debet? aut quis præfuit mũdo anteq̃ naſceretur? Ennius inquit, initio prius in terris imperiũ ſummũ Cœlus habuit, quẽ tum Vranum dixere, nõ Cœlum. Sed cum Saturnus filius eſſet factus rex potẽtiſſimus, ad retinẽdã parentũ ſuorũ memoriam, nomina eorum Cœlo Terræq; indidiſſe creditur. Non ergo ex Cœlo natus eſt, ſed ex homine Vrano, de quo Triſmegiſtus, qui inter paucos in quibus eſſet perfecta doctrina, Vranum numerat. Saturnus vero timens cohęredem, patri Vrano abſcidit genitalia: ꝙ ſi quid diuinitatis habuiſſet, non genitalia patris debuerat amputare, ſed propria, ne Iupiter naſceretur, qui eum regni poſſeſſione priuauit. Idem cum Rheam ſororem ſuam, quam latine Opem dicimus, haberet vxorem, reſponſo vetitus eſt mares liberos educare, ꝙ futurus eſſet filius à q̃ pelleretur. Ideoq; natos ſuos nõ deuorabat, vt ferũt fabulæ, ſed necabat, prout Titano fratri ꝗq; iurauerat. Ops Iouem peperit, & furtim miſit nutriendum in Cretam: quæro, cur in cœlo cõſtitutus, furtum in terra non videbat? ſed Corybantes cymbalis fefellerunt. Deinde Ops parit Neptunum, poſtea Plutonem, quos clanculum abſcondit ad eundem modum. Titan poſtq̃ reſciuit, Saturno filios procreatos, educatosq;, ipſum ac Opem compręhendit, & incarcerauit. Iouem adultũ, cum audiuiſſet patrem atq; matrẽ cuſtodijs circunſeptos, atq; in vincula coniectos, veniſſe cum magna Cretenſium multitudine aiũt: Titanumq; & filios eius pugnando viciſſe, parentes vinculis exemiſſe, patri regnum reddidiſſe, atq; ita in Cretam remeaſſe. Poſt hæc Saturnus, data ſibi ſorte, memor ne filius eum regno expelleret, illudẽdæ ſortis gratia Ioui inſidiatus eſt, vt illum necaret. Iouem, cognitis inſidijs, regnum ſibi vendicaſſe, & fugaſſe patrem dicũt. Qui cum fugatus ac iactatus eſſet per omnes terras, perſequentibus armatis, quos Iupiter miſerat ad eum compræhendendum vel necandũ, vix in Italia locum in quo lateret, inuenit, nauigio vectus, ſicut Ouidius in Faſtis refert:

Saturnus. Vranus. Iupiter. Corybãtes. Ops.

> Cauſa ratis ſupereſt, Thuſcum rate venit in amnem,
> Ante pererrato falcifer orbe deus.

Hunc errantem atq; inopem Ianus excepit. Et quum agreſti quodam more in Italia viueretur, is genus indocile ac diſperſum mõtibus altis, compoſuit, legesq; dedit. Et regionem illam, Latium vocari maluit, quoniam illius latuiſſet in oris. Cenſet ne aliquis deum eſſe, qui pulſus eſt, qui fugit, qui latuit? Inſuper Ianus hunc errantem atq; inopem excepit, & conceſſit vt pariter regnaret. Aurea fuiſſe ſecula perhibent, eo ꝙ libera tunc omnibus eſſet vita, nemo ſeruus, nemo alteri obnoxius, nec ſub illo fuit aliquid alicuius priuatum, & iuſtitia ſub eo fuit in terra: quam ob rem reſpectu ſecutorum ſeculorum, illa aurea dicta ſunt. Inſuper ignaros docuit arua colere, ſemina terris dare, matura colligere, ſtercore agros fœcundare: demum quum multis vitam in melius redegiſſet, contigit vt repente nuſquam compareret, quam ob cauſam Ianus terram omnem Saturniam dixit, & aram cum ſacris tanq̃ deo condidit, & falcẽ inſigne meſſis adiecit. Picus deinde Saturni filius in Italia genitus, Faunum procreat.

Ianus. Aurea ætas. Saturnia terra. Picus.

Interea vero Iupiter imperium cum Neptuno ac fratribus diuidens, in ſortitione cœlum ſibi obtigiſſe, Neptuno mare, inferna Plutoni, hoc ita verum eſt, ꝙ hoc modo ſortiti ſunt, vt orientis imperium Ioui cederet: Plutoni, cui nomẽ Ageſilao fuit, pars occidentis, eo ꝙ plaga Orientis, ex qua lux mortalibus datur, ſuperior, Occidentis aũt inferior eſſe videat. Neptuno vero maritima oĩa cum inſulis obuenerũt. Poteſt & mons Olympus figurã poetis dediſſe, vt dicerẽt Iouẽ cœli regnũ ſortitũ. In Olympo enĩ monte Iouem habitaſſe, & maximam partem vitæ ibi coluiſſe affirmant hiſtoriæ.

Iupiter diuidit imperium.

Deinde Iupiter poſtquam terras quinquies circuiuit, in Creta vitam conſummauit, & ad deos (vt ait Ennius) abijt, eumq; Curetes filij ſui decorarunt atq; curauerunt. Et ſepulchrum eius in Creta in oppido Gnoſo habetur, in quo græcis literis ſcriptũ eſt. Ζεὺς κρόνου, id eſt, Iupiter Saturni. Quomodo ergo poteſt deus alibi eſſe viuus, alibi eſſe mortuus: alibi habere templum, alibi ſepulchrũ? Sed quid mirum, ſi ab hac gente vniuerſa vitia manarunt, apud quam (vt ſupra oſtenſum eſt) ipſa etiam vitia religioſa ſunt? Nõne ſatius eſſet pecudum more viuere, quàm deos, quàm impios, quàm prophanos tam ſanguinarios colere? Sed vnde iſti errores exorti ſint, ſuo loco dicemus. Sed ob præmiſſas rationes philoſophi quidam aliter interpretantur. Conantur enim eos cum rerum naturalium ratione coniungere. Quos Cicero ſecutus, de dijs hanc tulit ſententiam: Videtis enim, inquit, vt phyſicis rebus bene atque vtiliter

Philoſophi de dijs.

inuentis

inuentis tracta ſit ratio ad commẽticios atq; fictos deos, quæ res genuit falſas opini-
ones erroreſq;. formæ enĩ deorum nobis & ætates & veſtitus ornatusq; noti ſunt, ge
nera præterea, cõiugia, cognatiões, oĩaq; traducta ad ſimilitudinem imbecillitatis
humanæ. Sed hi philoſophi inter ſe non modo diuerſi, ſed & aduerſi plurimum re-
periuntur. Aliqui enĩ ex eis, vt Thales Mileſius, rerum oĩm cauſam primã, aquam fu-
iſſe voluit, eamq; diuinã in ſe habere mẽtem, oĩa producentem: Eo forte motus, quia
abſq; humore nihil penitus gigni vel naſci poſſe cerneret, ac ceſſante humiditate, vi-
tam de neceſſitate ceſſare. Et ſic Oceanum non genitum, ſed patrem deoꝝ rerumq;
Principia oĩm aſſerebat. Cui aliquãdo adhæſiſſe videtur Maro, qui ait: Oceanumq; patrem re-
rerum. rum. Anaximenes vero aerem rerũ oĩm voluit eſſe productorẽ, eo ꝙ animãtia aere
perdito ilico moriuntur, & abſq; aere procreari nequeunt. Hi Iouem rerum oĩm de-
um atq; cauſam poſuere, ex quo poſtea immẽſa deorum emanauit proſapia. Chry-
ſippus inter priſcos homo famoſiſſimus, dicebat ſe ignem rerum oĩm credere crea-
torem, eo ꝙ abſq; calore nihil appareat gigni poſſe, aut genitũ cõſeruari, quẽ etiam
aliqui Iouem appellãt, eo ꝙ eum pro elemẽto ignis & nõnunq̃ aeris ponũt poetæ. Ex
hoc forte Seruius motus, aſſerit Iouẽ pro elemẽto ignis & aeris ſumẽdum, Iunonem
pro terra & aqua eius cõiugem, eo ꝙ ex eis oĩa procreẽtur, de quo Virgilius:

Tum pater omnipotens, fœcundis imbribus æther,
Coniugis in gremium læte deſcendit.

Alcinous Crotonienſis retulit, ſe arbitrari ſolem, lunã & ſtellas, ac oĩe cœlum, rerum
oĩm fuiſſe fabros. Et Lucilius ſtoicus apud Ciceronem ſic loquitur: Hãc igitur in ſtel
lis cõſtantiam, hanc tãtam in tam varijs curſibus in oĩni ætate cõuenientiam tempo-
ris, non poſſum intelligere ſine mẽte, ratiõe, cõſilio. Quæ cum in ſideribus eſſe vide-
amus, non poſſumus ea ipſa in deoꝝ numero nõ ponere. Ex hoc ſorſitan moti Aegy
ptij, hũc mũdi ornatum cõſpiciẽtes admirãteſq; vniuerſorum naturã, duos eſſe deos
Sol. & eos æternos arbitrati ſunt, Solem videlicet & Lunam, & hũc quidem Oſiridem,
Luna. hãc Iſidem appellabãt. Hos vniuerſum orbem circuire, & nutrire augereq; oĩa, q plu
rimum cõferunt ad oĩm animãtium generationem, alterum igneum & ſpiritalem, al
teram humidam atq; frigidam. Ab eis generari atq; nutriri corpora oĩa, rerumq; na-
turam ſingularem à ſole & luna perfici. Theodontius vero dicit, vetuſtiſſimorum Ar
Terra. cadum fuiſſe opinionem, terram rerum oĩm fuiſſe cauſam, eiq; vt de aqua dicit Tha-
Dæmogorgon. les, mentẽ ineſſe diuinã, & eius opere oĩa fuiſſe producta atq; creata. Dęmogorgonẽq;
appellauerũt, deorum ſcilicet ac rerum oĩm patrem principiumq;, dæmon enĩ græce
deus latine, & gorgon terra, quaſi terræ deus ſeu ſapientia terræ, vel vt magis placet
alijs, Deus terribilis, à γοργός, id eſt, terribilis. hic procreaſſe dicit filios & filias. Primus
Parcæ tres. filius Litigium, deinde Pana, id eſt, totã naturã naturatã, generauit. Tres inſuper Par
cas, Clotho, Lacheſin & Atropon. Polum ſeu Cœlum, deinde Pythonem ſeu Pha-
netam, Terram & Herebum, Cœlum dehinc procreaſſe Titanum, Saturnum, & plu
res alios, prout ſupra quoq; dictum eſt. Ex tam varijs opinionibus ſecutum eſt, vt plu
res & diuerſos deos diuerſæ haberẽt ſectæ, cum eos putauerint deos, quos ipſi arbitra
bãtur rerũ primas cauſas fuiſſe. Quo aũt pacto obtinuit vſus, ꝙ Iouem patrẽ dñmq;
deorum & cœli regem voluerint certatim oẽs gẽtilium natiões? Nam ſiue Iouem pri
mum accipiamus, quem Theodontius ſcribit filium fuiſſe Aetheris & Diei, cõſtat ta-
men eum hominem fuiſſe Arcadem, Liſaniam nũcupatum, vt tradit Leontius. Siue
accipiamus Iouem ſecundum, hũc dicũt Cœlo natum, vt teſtatur Tullius in lib. de na
tu. deorum. Eumq; dicit in Arcadia genitũ, quem multi volũt eundem eſſe cum pri-
mo, & Athenienſium fuiſſe regem. Siue dicamus eum fuiſſe tertium Saturni & Opis
Philoſophi. filium, inueniemus eum hominem fuiſſe & non deum. Sed reſpondẽt philoſophi, vi-
dentes ea quæ dicta ſunt, minime cõuenire in Deum, duos fuiſſe Ioues, vnum fabulo
ſum, alterum naturalem. Ita pari modo de quibuslibet dijs atq; deabus ſentiunt, puta
Magna mater. Dæmogorgonem non hominem, ſed deum rerumq; oĩm productorem volũt, quaꝝ
rerum terrã volunt eſſe matrem, ideoq; magnam matrẽ appellauerũt. Hũc ego apud
Germanos Tuyſconem arbitror dictum, de quo Cor. Tacitus, de ſitu, moribus & po
pulis Germaniæ, tradit Tuyſconem deum terra editum, & filium Mannũ originem
Germanicæ gẽtis fuiſſe, quaſi terram rerum cauſam fuiſſe arbitrẽtur. Quod filium Li
tigium procreauerit, intelligũt elemẽtorum compugnationẽ, vt calida frigidis, ſicca
humidis. Inde dicũt philoſophi quidã oĩa per litem fieri, & ex diſcordibus optimam
Pan. harmoniã cõſequi. Pana volũt eſſe naturã naturatã. Parcas dicit Leontius cum Pane
Parcæ. gñatas, & ſeruitio illius dedicatas, vt intelligamus naturã his legibus productã, vt gi-
gnat, nutriat, & in finẽ deducat, quæ tria ſunt Parcarũ officia. oĩa itaq; tribus tempo
ribus

ribus cõtineri neceſſe eſt: præteriti eſt origo, præſentis ſubſtãtia, ſuturi diſſolutio. Na
ſcimur, viuimus, & interimus. Cœlum volunt eſſe domiciliũ deorum, Phytonẽ Solẽ: *Cœlus.
*Cœlum genuit Saturnum, qui patri Cœlo truncaſſe fertur genitalia. Volunt Satur-
num ſationũ deum. vnde vbi ſemina reꝝ omniũ gignendarum de cœlo fluxerunt, &
mundus om̃ibus partibus eſſet perfectus, & tẽpus iam certum, ac finis ſeminandi de
cœlo, genitalia Cœlo à Saturno decisa videntur. Inde fluẽs ſanguis in mare, id eſt, vbi
humor mixtus eſt humori, inde producta eſt Venus, hoc eſt, voluptas corporalis. In- Venus.
de Saturnus dictus, quaſi ſaturetur annis, qui ex ſorore Ope procreaſſe dicitur Iouẽ ſi- Iupiter.
mul ac Iunonẽ geminos. Per Iouem autẽ intelligũt ſuperiorẽ aerem, per Iunonẽ, in- Iuno.
feriorẽ. Sed cum negare non poſſint, Iouẽ ab alijs eſſe prognatum, & ſic nõ primum
fuiſſe deum neq; ſolum*. Ac per hoc & ex pręmiſſis pluralitatẽ deoꝝ videntur aſtrue
re, q̃d nemo ex eis potuit defendere. Quid em̃ multis opus eſt? ſi arbitrentur ꝙ plures
ſint, minus habebũt ſinguli neruoꝝ atq; virium. Quod quidẽ faciunt hi, qui multos
eſſe volũt, quia neceſſe eſt imbecilles eſſe, ſiquidẽ ſinguli ſine auxilio reliquorum tan-
tæ molis gubernaculũ ſuſtinere non poſſent. Deus aũt qui eſt æterna mens, ex omni
vtiq; parte pſectæ cõſummatæq; virtutis eſt: q̃d ſi veꝝ eſt, vnus ſit neceſſe eſt. Id enim
ſolidũ exiſtimandũ eſt, cui nihil decedere: id perfectũ, cui nihil poſſit accedere. Quis
dubitat potẽtiſſimum eſſe regẽ, qui totius orbis habeat imperium, cum illius ſint quæ
vbiq; ſunt om̃ia? At ſi plures partiantur orbẽ, minus certe opum, minus viriũ ſinguli
habebũt, cum infra præſcriptam portionẽ ſe quiſq; contineat. Eodẽ modo etiã ſi dij
plures ſunt, minus valebunt, alijs tantundem in ſe habẽtibus. Virtutis autem perfecta
natura in eo potius eſt, in quo totũ eſt, quàm in eo in quo pars exigua de toto eſt. De-
us vero ſi perfectus eſt, quia pſectus eſt, vt eſſe debet, non eſſe poteſt nec vnus, vt in eo
ſint omnia. Deoꝝ igitur virtutes ac poteſtates, infirmiores ſint neceſſe eſt, quia tantũ Deoꝝ plu-
ſingulis deerit, quantum in cæteris fuerit. Ita quanto plures, tanto minores erũt. q̃c- ralitas.
quid enim capit diuiſionẽ, & interitum capiat neceſſe eſt. ſi autẽ interitus procul eſt à
Deo, quia incorruptibilis eſt & æternus, conſequens eſt vt diuidi æterna poteſtas non
poſſit. At hi qui multos eſſe arbitrantur, officia dicũt inter ſe partitos. Si partiti ſunt
officia inter ſe, eodẽ reuoluitur res, vt ex his quilibet *ſupficere omnibus nequeat: per
fectus igitur non erit, qui ceſſantibus cæteris, non poteſt om̃ia gubernare. Qui autem
putat hanc tantam magnitudinem non poſſe ab vno regi, fallitur: nec quanta ſit po
teſtas diuinæ maieſtatis, intelligit, ſi exiſtimat ſingularem Deum, qui ſacere mundum
potuit, eundem regere non poſſe quæ ſecit. At ſi comperiat animo, quanta ſit diuini
huius operis immenſitas, cum antea nihil eſſet, tamen virtute atq; conſilio Dei ex ni-
hilo eſſe conflatam, quod opus niſi ab vno inchoari perficiq; non potuit: iam intelli-
get, multo facilius ab vno regi, quod eſt ab vno conſtitutum. Dicet forte aliquis, ne
fabricari quidem tam immenſum opus mundi, niſi à pluribus, potuiſſe. Quãlibet mul
tos, q̃libet magnos ſaciat: quicquid in multis magnitudinis, poteſtatis, virtutis, maie
ſtatiſq; poſuerit, id totum in vnũ confero, & in vno eſſe dico, vt tantũ in eo ſit iſtarũ
rerum, quantũ nec excogitari nec dici poteſt. Video rurſum dici poſſe, tales eſſe illos
plures, qualem nos volumus vnum. At hoc fieri nullo pacto põteſt, ꝙ ſingulorũ pote
ſtas progredi longius non valebit, occurrentibus ipſis poteſtatibus cæterorũ. Neceſſe
eſt enim, vt ſuos quiſq; limites aut tranſgredi nequeat, aut ſi trauſgreſſus fuerit, ſuis al
terum finibus pellat. Non vident qui deos multos credunt, fieri poſſe vt aliquid diuer
ſum velint, ex qua re diſceptatio inter eos & certamen oriatur, ſicut Homerus bellan
tes inter ſe deos finxit, quũ alij Troiam capi vellent, alij repugnarent. Vnius igitur ar
bitrio mũdum regi neceſſe eſt, ſicut nec res quidem militaris, niſi vnum habeat ducẽ.
Quod ſi in vno exercitu tot fuerint imperatores, quot legiones, quot cohortes, quot
cunei, quot alæ: primum nec inſtrui poterit acies, vnoquoq; periculum recuſante: nec
regi facile, ꝙ ſuis proprijs conſilijs vtantur omnes, quoꝝ diuerſitates plus noceant, q̃
proſint. Sed in hoc rerum naturæ imperio niſi vnus fuerit, ad quem totius ſummę cu
ra referatur, vniuerſa ſoluentur & corruent. Dicere autem, multoꝝ arbitrio regi mun
dum, tale eſt, quale ſi quis affirmet in vno corpore multas eſſe mentes, quoniam mul-
ta & varia ſunt miniſteria membroꝝ, vt ſingulos corporis ſenſus ſingulæ mentes re-
gere credãtur, item multi affectus, quibus commoueri ſolemus vel ad iram, vel ad cu
piditatem, ad lætitiam aut metum, vt in his om̃ibus totidem mentes putent operari.
Quod ſi in vno corpore tantaꝝ reꝝ gubernationẽ mens vna poſſidet, & vniuerſis ſi-
mul intenta eſt, cur aliquis exiſtimet mũdum non poſſe ab vno regi, à pluribus poſſe?
Quod quia intelligunt iſti aſſertores deorũ, ita eos præeſſe ſingulis rebus ac partibus
dicũt, vt tamen vnus ſit rector eximius. Iam ergo cæteri, dij non erũt, ſed ſatellites ac

miniſtri,quos ille vnus & maximus & potẽs omniũ,officijs his præfecerit,& ipſi eius
imperio ac nutibus ſeruiant.Si vniuerſi pares nõ ſunt,nõ igitur dij omẽs ſunt.nec eñ
Deus.
poteſt hoc idem eſſe q̃d ſeruit, & q̃d dominatur. Nam ſi Deus eſt nomen ſummæ po
teſtatis,incorruptibilis eſſe debet,perfect⁹,impaſſibilis,nulli rei ſubiectus. ergo dij nõ
ſunt,quos parere vni maximo Deo neceſſitas cogit.   Ob hęc & alia cõuicti de vno
De dijs fabuloſis.
Deo,cũ id negare nõ poſſint,ſolent errores ſuos hac excuſatione defendere,& ipſum
Iupiter.
ſe colere affirmant:verũ hoc ſibi placere,vt Iupiter nominetur, qui ſit corporei hui-
us mũdi animus,vniuerſam iſtam molẽ ex quatuor elementis cõpactam,implens atq;
mouens,de quo poeta:Iouis omnia plena. Deũ nanq; ire per omnes terras, tractusq;
maris,cœlumq; profundũ.Ipſe in æthere ſit Iupiter,in aere Iuno, in mari Neptunus,
in terra Pluto,in fabrorũ fornace Vulcan⁹,in ſideribus Sol,Luna & ſtellæ,in diuinan
tibus Apollo,in merce Mercurius,in Iano initiator,Saturnus in tẽpore, Mars in bel
lo,Liber in vineis,Ceres in frumentis,Minerua in ingenijs, Diana in ſyluis. Hæc oïa
& mille alia dij deæq;,ſunt vnus Iupiter.Siue,vt alijs placet,omnia iſta partes eius ſunt
ſiue virtutes eius,quia mundi animus eſt Iupiter,vti Lucanus etiam in perſona Cato
nis ait:Iupiter eſt quodcũq; vides.Ideo multitudo deorũ eſt ſuperflua,quia omẽs redu
cuntur in vnũ Iouem:quia vel ipſe Iupiter ſe habet ad alios deos, ſicut totum ad par
tes,& ita extra totũ Iouem non eſt alius deus,vel Iupiter eſt in ſe ſimplex exiſtens de-
us. Eſt enim anima mundi per omnes partes diffuſa, ita q̃ ex diuerſis partibus molis
huius mũdi,quas adminiſtrat,ſortitur diuerſa nomina quaſi pluriũ deorum,cũ tamẽ
in rei veritate ſit vnus animus ſimplex totius mũdi,quia ea quæ dijs alijs attribuũtur,
Saturnus.
etiam Ioui cõueniunt.Quod patet de Saturno,cui poteſtas attribuitur ſationum.Vn
de dicunt Iouem eſſe mundũ,& eum omnia ſemina ex ſe emittere & in ſe recipere. Itẽ
quæ Ioui,etiã Iunoni cõueniunt,in quam ſentẽtiam faciunt verſus Valerij Sorani:

Iuppiter omnipotens,regum rex ipſe deusq;,
Progenitor genitrix deum,deus vnus & omnis.

Ita marẽ exiſtimant Iouẽ,cũ ſemina mittit:fœminã,q̃ accipiat.Sed fallũtur.Si eñ di-
uerſa noïa deorũ idẽ eſſet Iupiter,q̃ pacto fieri poſſet q̃ à quibuſdã contemneretur,puta à
Termino,à Marte,à Iuuẽtute?Nã ſicut habẽt eorũ ſacræ literæ,cũ rex Tarquinius Capi
toliũ fabricaret,à dijs q̃ eo loco varij ſedes occupabãt,p augurium quæſiuit,vtrũ cõcede
Iupiter contẽpt⁹ à dijs.
re locũ vellent Ioui,abſq; ipſis inde cedere oẽs voluerũt,pter Martẽ,Terminũ,Iuuen-
tutẽ.ſic ab illis tribus cõtemptus eſt Iupiter,in q̃ ſignificatũ volũt, Martiam gentẽ,id
eſt,Romanã,nemini locũ daturã,Romanos q̃q; terminos,ppter deum Terminũ non
Romani.
muraturos,Iuuentutẽ etiã Romanã propter deã Iuuentutẽ nemini eſſe ceſſurã.ac per
hoc oſtẽditur,q̃modo haberẽt iſtũ regẽ deorũ & datorẽ regni Romani, vt ei auſpicia
iſta pro aduerſario ponerent, cui nõ cedere pulchrũ eſſet. q̃ ſi Terminus Iupiter eſt,
cõſequens erit,vt ipſe ſibi cõtrarius inueniatur.q̃ ſi dij cæteri partes Iouis opinentur,
quanta impietas cõſequitur,vt q̃d calcauerit quiſq;,dei partem calcet? Quid,quæſo,
infelicius eſt,q̃ dei partẽ vapulare cũ puer vapulat? Iam etiam partes dei fieri laſciuas,
iniquas,impias,q̃s ferre poſſet,niſi prorſus inſaniens? Poſtremo,q̃d iraſcitur eis à qui
Deorũ gñã.
bus nõ colitur,cum à ſuis partibus non colatur?   Propter hęc & alia incõuenientia
referunt Scæuolã põtificem diſputaſſe tria genera deorũ tradita, à poetis vnũ,alterũ à
philoſophis,tertium à principibus ciuitatis.Primum genus nugatorium eſſe dicit,q̃
multa de dijs fingãtur indigna,ita vt nec bonis hoïbus cõparentur, cum alium faciãt
Iudiciũ Paridis.
furari,aliũ adulterari,tres inter ſe deas certaſſe de præmio pulchritudinis, victas duas
à Venere,Troiã euertiſſe:Iouẽ conuerti in bouem aut cygnũ,aut q̃ cum alis concum
Iupiter.
bat,deum Saturnum liberos deuorare,& ſimilia. Secundũ genus dicit non cõgruere
Myſteria clauſa.
ciuitati,q̃ habeat aliqua ſuperflua,& etiam quæ obſint populis noſſe.*Quę autẽ talia
ſint? Hic inquit nõ eſſe deos Herculem,Aeſculapium,Caſtorẽ,Pollucẽ.proditur eñ à
doctis,q̃ homines fuerint,& humana cõditione defecerint, & q̃ verus Deus nec ſe-
xum habeat nec ætatẽ.Expedire igitur exiſtimat falli in religione ciuitates. Tertium
genus eſt,q̃d in vrbibus ciues,maxime ſacerdotes per templa colũt.Idem q̃d Scæuo-
la,M.Varro ſentire cõprobatur,nõ intelligens q̃ inter primum genus fabuloſum, &
tertium ſ.ciuile,nulla differentia eſt,niſi q̃ theologia primi generis de dijs turpia fin
git,ſed tertij generis aſſumit:illa mendacia ſpargit,hæc colligit: illa res diuinas falſis
criminibus inſectatur,hæc eorũ criminum ludos in diuinis amplectitur:illa de dijs ne
fanda figmenta hominum carminibus ſeminat, hæc ea deorũ ipſorum feſtiuitatibus
conſecrat:ambæ turpes,ambæ damnabiles.Quid enim aliud oſtendunt ſimulacra il-
la,formæ,ætates,ſexus,habitus deorũ? Nunquid barbatum Iouem,imberbem Mercu
rium poetæ habent,pontifices non habent? Nunquid Priapo nimi,non etiã ſacerdo
tes

tes deformia & enormia membra ſeu pudenda ſecerunt? An aliter (inquit Auguſti-
nus) ſtat adorandus in locis ſacris, q̃ procedit ridendus in theatris? Nam Saturnus ſe
nex, Apollo ephebus, ita perſonæ ſunt hiſtrionum, vt non ſint ſtatuæ delubrorũ. Hæc
& multa ſimilia (vt dicit Auguſtinus de Ciuit. Dei) plane edocent, ciuile genus deorũ
ad imitationem poetici omnia perſequi, nec vnum deum Iouem, ſed prǽter ipſum in- Selecti dij.
numeros inſtituiſſe atq; coluiſſe: quoſdam ſelectos, viginti numero, vt Ianum, Iouem,
Saturnum, Genium, Mercurium, Apollinem, Martem, Vulcanũ, Neptunũ, Solem, Or
cum, Liberum, Tellurem, Cererem, Iunonem, Lunam, Dianam, Mineruã, Venerẽ, Ve De religiõe
ſtam: qui & præcipui habebantur: plebeij, alij certi & incerti. Hos autem commu- Romanoꝝ
nes, religiõe vero propria, Romanorũ: Romuli nutrix Lupa, honoribus eſt affecta di
uinis. Fuit autem Fauſtuli vxor, ob rapacitatẽ & vulgati corporis vilitatem, Lupa (id Lupa.
eſt, meretrix) inter paſtores vocata. Exemplum Athenienſium in ea figuranda ſequu-
ti ſunt Romani: apud quos meretrix quædam, Leæna nomine, cum tyrannum occi-
diſſet, quia neſas erat ſimulacrum meretricis conſtitui in tẽplo, animalis effigiẽ poſu
erunt cuius nomen gerebat. Itaq; vt illi monumentũ ex nomine, ſic iſti ex profeſſione Faula.
fecerunt. Nec hanc ſolam Romani meretricẽ colunt, ſed Faulam quoq;, quam Hercu
lis ſcortũ fuiſſe Verrius ſcribit. Flora, quũ magnas opes ex arte meretricia quæſiuiſ- Flora.
ſet, populum Romanũ hæredem inſtituit, cuius ex annuo ſœnore ſuus natalis dies ce Floralia.
lebraretur editiõe ludoꝝ, quos appellant Floralia. Senatus, quia id flagitioſum ſibi vi
debatur, pudendæ rei dignitatẽ addens, deam finxit quæ floribus præſit, eamq; opor- Cloacina.
tere placari, vt fruges cũ arboribus aut vitibus bene proſpereq; floreſcerẽt. Cloacinæ Pauor.
ſimulacrũ in cloaca repertũ Tatius conſecrauit, ex locoq; illi nomen impoſuit. Pauo- Pallor.
nem, Palloremq; Tullus Hoſtilius figurauit & coluit. Eadẽ vanitate Mentem inter deos Mens.
ſenatus collocauit, quam profecto ſi habuiſſet, huiuſmodi ſacra nunq̃ ſuſcepiſſet. Ma
la etiã ſua pro dijs habebant, vt Rubiginẽ & Febrem. Vrbe à Gallis occupata, obſeſſi Ven⁹ Calua
in Capitolio Romani, cum ex mulieꝝ capillis tormenta feciſſent, ædem Veneri Cal- Fornax.
uæ cõſecrauerunt. Quis nõ rideat Fornacẽ deam? Quis, cum audiat deam Mutam, te Muta dea.
nere riſum queat? Hanc eſſe dicũt, ex qua nati ſint Lares, & ipſam Larã nominãt vel Lara.
Larundã. Quid pſtare colenti poteſt, quę loqui nõ poteſt? Colitur & Cæca, quę Her- Cæca.
culi fecit indiciũ de furto boum, diuinitatẽ conſecuta quia perdidit fratrẽ. Et Cuni- Cunina.
na, quæ infantes tuetur in cunis. ſed & Stercutius, qui ſtercorãdi rationem primus in- Stercutius.
duxit. Et mille alia portẽta, vt iam vaniores qui hæc colẽda ſuſceperint, q̃ Aegyptios,
eſſe dicamus, q monſtroſa & ridicula quædam ſimulacra venerantur & colũt, hæc ta
men aliquã habent imaginẽ. Quid, qui lapidẽ colunt informẽ atq; rudem, cui nomen
erat Terminus? an nõ ipſos potiſſimũ lapides & ſtipites eſſe credamus? Ex his & alijs Terminus.
ſuprà dictis, Romanos coluiſſe plures deos, nemo dubitat: quod & ſacerdotes atq; do
ctores eoꝝ plane ſciebãt, cũ & M. Varro, ſuo tẽpore homo doctiſſimus, cõfiteatur nõ
ſe illa iudicio ſuo ſequi, quæ ciuitatẽ Romanã inſtituiſſe cõmemorat: ſed iam, quoniã
in vetere populo eſſent accepta, debere ſe dicit potius colere, q̃ deſpicere. Subiungit,
multa vera eſſe, q̃ nõ modo vulgo ſcire nõ ſit vtile, ſed etiã, tametſi falſa ſunt, aliter exi
ſtimare populũ expediat, & ideo Grǽcos myſteria taciturnitate parietibusq; clauſiſſe.
Volebant enim ſapiẽtes eoꝝ hæc clauſa. Faciliter enim potuiſſent errores conuinci,
ſi publice de dijs & ſacris eorum loqui licuiſſet. Cõtinebantur enim origines deorum
& cõditiones, qualis fuit Iupiter, & à quo, & ſic de alijs dijs. talia ſi fuiſſent populo di-
uulgata, contempſiſſent, fuiſſetq; om̃is metus eorum ſublatus, q̃d reipublicę plurimũ
nocuiſſet. Et quia faciebãt quaſdam in occulto purgationes ac ſacrificia nefanda, à q
bus populus abhorruiſſet, ideo ſacerdotes ſumme cauebãt, ne ipſoꝝ myſteria prode-
rentur. Propter quod & ſimulacrum Harpocratis erat in ſacris Iſidis & Serapidis, q̃d
digito labijs impreſſo admonere videbatur, vt ſilentium fieret: quod ſignificat, vt Au
guſtinus inquit, vt homines eos fuiſſe taceretur. Hic dicebatur ſilentij deus. Liberi
us vero Seneca vehementiusq; vanitates has repræhendit: Sacros, ingens, immorta- Seneca de
les, inuiolabilesq; deos in materia viliſſima dedicant: habitus illis hominum, feraꝝq;, dijs.
quidam mixto ſexu diuerſis corporibus induũt, numinaq; vocant, quæ ſi ſpiritu acce
pto, ſubito occurrerent, monſtra haberentur. Quid quod & matrimonia, inquit, deorum
iungimus? & ne pie quidẽ, fratrum ſ. & ſoroꝝ. Bellonam Marti, Vulcano Venerẽ col
locamus. Subiungitq;, Omnẽ iſtam ignobilem deoꝝ turbam, quam longo æuo longa
ſuperſtitio congeſſit, ſic adorabimus, vt meminerimus cultum eius magis ad morẽ, q̃
ad rem pertinere. Et iterum, Hæc omnia ſeruabit ſapiens tanq̃ legibus iuſta, non tanq̃
dijs grata. Ecce populi Romani ſenator colebat quod repræhẽdebat, agebat quod ar
guebat. Hoc & Scæuola pontifex docet, expedire populo falli in religione. Præclara

ſane religio, inquit B. Auguſtinus, quo confugiat liberandus infirmus: & cum verita-
tem qua liberetur inquirat, credatur ei expedire ꝙ ſallitur. Illos igitur deos gentili-
um nemo eſt tam incõſideratus, qui non intelligat fuiſſe mortales. Quomodo autem
dñ crediti ſint ab initio, & ſimul quæ ratio colendi animalia quædã ac elementa, pau
cis dicamus.

Qua ratione homines dñ cœperint nominari.

Sed qua ratione dñ cœperint nominari, nõ eſt obſcurum. Cum enim pauci adhuc
reges ante Saturnum, Vranum & Iouem reipublicæ augendæ illuſtrandaq́ intendiſ-
ſent, & illi docuiſſent rudes populos arua colere, ſemina terris mandare, genus indo-
cile publicis legibus ac inſtitutis viuere, aras & templa dñs ſacrare, & his ſimilia, pro
tantis beneficñs & ꝙ potentiſſimi reges erant, cœperũt illos homines ſummis & lau-
Dñ. dibus & nouis honoribus exaltare, vt etiam deos appellarent, ſiue ob miraculũ virtu
tis, ſiue (vt ſolet) in adulationẽ potentiæ præſentis, ſiue ob beneficia quibus erãt ad hu
manitatem compoſiti. Deinde ipſi reges cum chari fuiſſent, his quorũ vitam compo
Simulacra. ſuerant, magnũ ſui deſiderium mortui reliquerũt. Itaq; homines eoꝝ ſimulacra finxe
runt, vt haberent aliq̃d ex imaginum cõtemplatione ſolatiũ. Progreſsiq́ longius per
amorem meriti, memoriam defunctorum colere cœperũt, vt gratiã referre bene me
ritis viderentur, & ſucceſſores eoꝝ ſimul allicerent ad bene imperandi cupiditatem.
Quod Cicero de natura deorum docet, dicens: Suſcepit autem vita hominum conſue
tudoq́ cõmunis, vt beneficñs excellentes viros, in cœlum fama ac voluntate tolleret.
Hinc Hercules, hinc Caſtor, hinc Pollux, hinc Aeſculapius, hinc Liber, & alio loco at-
q; alio, & in pleriſq; ciuitatibus intelligi poteſt, acuendæ virtutis gratia, aut quo liben
tius reip. cauſa periculum ſubiret optimus quiſq;, viroꝝ fortium memoriã honore de
Cæſares. orum immortalium cõſecratam. Hac ſcilicet ratione Romani Cæſares ſuos conſecra
Reges. uerunt, & Mauri ſuos reges. Sic paulatim religiões eſſe cœpere, dum illi primi qui eos
Religiones nouerant, eo ritu ſuos liberos ac nepotes, deinde oẽs poſteros imbuerũt. Et hi tamen
cœperunt. ſummi reges ob celebritatem nõis in prouinciñs omnibus colebãtur. Priuati vero ſin-
guli populi, gentis aut vrbis cõditores, ſeu viri fortitudine inſignes erãt, ſeu fœminæ
Dñ à variñs caſtitate mirabiles, ſumma veneratione coluerũt, vt Aegyptñ Iſidem, Mauri Iubam,
gẽtib⁹ culti. Macedones Cabyrim, Pœni Vranũ, Latini Faunum, Sabini Xanthũ, Romani Quiri
num, Athenæ Mineruã, Samos Iunonẽ, Paphos Venerẽ, Lemnos Vulcanũ, Naxos Li
berum, Apollinẽ Delphi. Sic per populos atq; regiões varia ſacra ſuſcepta ſunt, dum
grati homines eſſe in ſuos principes cupiunt. Prȩterea pietas eorum qui ſucceſſerant,
plurimũ contulit ad errorem, q̃ vt diuina ſtirpe nati viderentur, diuinos honores pa
rentibus detulerunt, deferriq́ iuſſerunt. An poteſt aliquis dubitare, quõ religiones de
orum ſint inſtitutȩ, cum apud Maronẽ legat Aeneam imperantẽ ſociñs, Nunc pateras
libate Ioui, precibusq́ vocate Anchiſen genitorem, cui & immortalitatem & vento
rum tribuit poteſtatẽ: Poſcamus ventos, atq; hæc mea ſacra quotannis Vrbe velit po
ſita templis ſibi ferre dicatis. Idẽ ſcilicet de Ioue Liber & Pæan, Mercurius & Apol-
lo fecerũt, ac poſtea de his ipſis ſucceſſores eorum acceſſerunt etiã poetæ, & compoſi
Adulatores tis ad voluptatẽ carminibus, in cœlum eos ſuſtulerũt. Sic faciũt qui apud reges etiam
malos panegyribus mẽdacibus adulantur: q̃d malum à Græcis ortum eſt, ob quod Si
bylla ſic eos increpat: Græcia, quid confidis in principes viros? Ad quid dona inania
mortuis ponis? *Immolas idolis? Quis tibi in mentem errrorem impoſuit, vt hæc pſi
cias, magni Dei ore relicto? Quid Tullius in lib. de republica? Diuos & eos qui cœle-
ſtes habiti ſunt, colũto: & illos quos in cœlo merita locauerunt, Herculem, Liberum,
Aeſculapium. Apud Romanos deus Quirinus, quia hoc paſtoribus viſum eſt: & Iuli-
us, quia hoc ſcelerato homini placuit Antonio: cum primus germani fratris extite-
rit fratricida, alter patriæ parricida. Quod vero in nonnullis locis dñ colebantur ſub
diuerſis formis animalium, vt apud Aegyptios, quorum alñ hircum, alñ piſcem, aliq
crocodilum coluerunt, habere ortum potuit ab ea fabula: In gigantȩo bello fugiẽtes
dñ, latuerũt ſub formis diuerſorum animalium: Iupiter ſub forma hirci vel arietis, &
ſub hac colitur in Aphrica in templo Ammõis: Apollo ſub forma corui latuit: Phœ-
be, id eſt, Diana ſub forma ceruȩ: Iuno in vacca, Venus in piſce: & ſic de aliñs, vt ſuprà
dictum eſt. Qua gratia dñ, parta poſt victoria, *conſecraſſe illa animalia, quæ ſuæ ſalu
tis cauſam prȩbuiſſent: inde diuinos honores animalibus* impendiſſe conſueuiſſe. Re
citat Diodorus Siculus hiſtoriographus lib. II. Cum Ptolemæus Lagus Aegyptũ te-
neret, boue in Mẽphi mortuo ex ſenecta, magnificeq́ ſepulto, ſacerdotes ſimilẽ quæ-
ſiuiſſe vitulum, interim populum in luctu perſeueraſſe, donec vitulus vt deus in Vul-
cani phano fuiſſet collocatus. Honoris boui impenſi cauſam nonnulli tradunt, ꝙ de-
functi Oſiridis anima in bouem tranſmigraſſet, quæ deinceps ad poſteros pergẽs fu

erit

erit transfuſa. Nec hoc cēſeri debet incredibile. nam vt ſcribit frater Gregorius Aco-
nenſis *F. Leodienſis eccleſiæ archidiacono, inter cætera de ſecta Mahumeti, ſe poſt
multa veniſſe in ciuitatem Canſaim, maiorem de mundo, vt opinantur: in qua ciuita
te quatuor fratres Minores ad Chriſti fidem cōuerterunt vnum potentem, ad quem
dum veniſſet, ab eo hoſpitio ſuſceptus eſt. Hic, inquit F. Gregori⁹, me duxit ad vnum
monumentum idololatrarū: & aduocato vno de religioſis ibidem, dixit: Vellem oſtē- De aīab⁹ ſub
deres huic fratri ſingulare aliquod qui ex occidēte venit. Tunc ille idololatra accepit ſpecie beſti
duos ſaccos repletos de reliquijs menſæ, & aperta porta cuiuſdā viridarij, intrauimus arum.
in illud. monachus incepit pulſare cymbalum, ad cuius ſonitum multa animalia va-
ria & diuerſa accurrerunt. Et dum adſpiceremus animalia iſta pene tria millia, tunc
monachus appoſuit paropſides, & vnicuiq; cibum dabat in debita quantitate. His
peractis poſt multum riſum, petij à monacho quid hoc indicaret, reſpondit: Anima-
lia iſta ſunt animæ nobilium virorum, nos ea paſcimus amore Dei. Cui ego, Beſtiæ
ſunt. At iſte, Non eſt verum: ſunt enim animæ: & ſicut vnus iſtorum fuit nobilis, ſic
anima illius in vnum iſtorum intrauit: animæ vero ruſticorum, viliora animalia inha
bitant. Quod quomodo fieri poſſit, non eſt obſcurum. Nam vt ſcribit beatus Auguſti
nus de Ciuit. Dei, poteſtas talia ficte repræſentandi datur dæmonibus, vt per hoc ſe-
ducant peccatores, qui colunt & ſeruiūt creaturæ plus ꝗ creatori. Ita iſti falſe opinan
tur circuitum animarum per corpora brutorum tranſire poſt mortem. Ideo Deo ꝑ-
mittente & diabolo procurante decipiuntur, vt qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc,
dum credunt mortuorum animas in beſtiali corpore poſt mortem eleemoſynā men
dicare ac comedere, & cum Pythagora animas per varia corpora pro morum quali
tate migrare. Qui vero ſolem aut lunam aut ſtellas ſeu elementum aliquod pro Deo
adorauerunt, philoſophos ſecuti ſunt varie opinātes, illoſq; deos primos, quos ipſi ar
bitrabantur rerum fuiſſe primas cauſas, autumant. Quid (quæſo) mirum, ſi aut barba
ri aut imperiti homines errant, cum & philoſophi hæc vana & falſa opinentur?

DE MIRACVLIS DEORVM.

Quod ſi qs contendat eos, quos docuimus deos non eſſe, maieſtatē ſuam perſæpe
oſtēdiſſe prodigijs & ſomnijs, augurijs & oraculis, *& ſane multa enumerari poſſunt
digna miracula. In primis illud, ꝙ Accius *Nauius ſummus augur cum Tarquinium Accius Na-
Priſcū cōmoneret, vt nihil noui facere inciperet, niſi prius eſſet inauguratus, eiq; rex, uius.
artis eius eleuans fidē, diceret, vt conſultis auibus renunciaret ſibi, vtrū ne fieri poſſet
id, quod ipſe animo cōcepiſſet, affirmaretq; Nauius poſſe: Cape, inquit, hanc cotem,
eamq; nouacula diſſeca. At ille incunctanter accepit & fecuit. Deinde illud, ꝙ Caſtor Caſtor &
& Pollux bello Latino apud lacū Iuturnæ viſi ſunt equorū ſudorem abluentes, cum Pollux.
ædes eorum quæ iuncta fonti erat, ſua ſpōte patuiſſet. Iidem bello Macedonico equis
albis inſidentes, Pub. Vatieno Romam nocte venienti ſe obtuliſſe dicuntur, nuncian-
tes eo die regem Perſen victū atq; captum, quod paucis poſt diebus literæ Pauli verum
fuiſſe docuerunt. Illud etiā mirabile, ꝙ ſimulacrum Fortunę muliebris non ſemel locu Fortuna.
tum eſſe traditur, Itē Iunonis Monetæ, quū captis Veijs, ex militibus ad eam trāsferen Iuno Mone
dam vnus iocabundus ac ludens interrogaret, vtrū ne Romam migrare vellet, reſpon ta.
dit, velle. Claudia ꝗq;, cum ex libris Sibyllinis Idæa mater eſſet accita, & vado Tiberis
fluminis nauis in ꝗ vehebatur, hæſiſſet, nec vlla vi cōmoueri poſſet, Claudiam ferunt, ꝗ Claudia.
ſemper impudica eſſet habita ob nimios corporis cultus, deā ſubmiſſis genibus oraſſe,
vt ſi ſe caſtam iudicaret, ſuum cingulū nauis ſequeretur. Ita nauē quæ ab om̄i iuuentu-
te non potuit cōmoueri; ab vna muliere eſſe cōmotam. Illud æque mirū, ꝙ lue ſæuiente
Aeſculapius Epidauro accitus Romā, diuturna peſtilentia liberaſſe perhibetur. Itē Tu Aeſculapi⁹.
tia virgo Veſtalis de inceſtu accuſata, cōſcia certæ ſynceritatis ſuæ, accepto cribro, ora Tutia.
uit Veſtam, dicēs: Si tibi caſte ſeruiui, fac vt cribro de Tiberi hauriam aquam, & in ędē
tuam perferam. mox aquam hauſit ac deportauit. Sacrilegi quoq; numerari poſſunt,
quorum præſentibus pœnis iniuriam ſuam dij vindicaſſe creduntur. Fuluius Cenſor Fuluius.
cum ex Iunonis Lacimiæ templo marmoreas tegulas abſtuliſſet, quibus ædem deæ For
tunæ equeſtris, quā Romæ fecerat, regeret, mente captus eſt, & amiſſis duobus filijs in
Illyrico militantibus, ſummo animi mœrore conſumptus eſt. Præfectus etiam M. An
tonij Turullius cum apud Coos euerſo Aeſculapij luco claſſem feciſſet, eodem poſtea Turullius.
luco à militibus Cæſaris eſt interemptus. Pyrrhus ſublata ex theſauro Proſerpinæ Lo Pyrrhus.
crenſis pecunia, naufragiū fecit, vt nihil ꝓter eam pecuniā incolume reperiretur. Ceres Ceres.
ꝗq; Mileſia multū ſibi apud hoīes venerationis adiecit. nam cum ab Alexandro capta
ciuitas eſſet, ac milites ad eā ſpoliādam irrupiſſent, oīm oculos repēte fulgur ignis ex-
tinxit obiectū. Repiuntur etiā ſomnia, ꝗ vim deoꝝ videantur oſtendere. Tiberio nanq;

Accinius.

Accinio homini plebeio,ꝑ quietem obuerſat⁹ eſſe Iupiter dicitur & ꝓcepiſſe,vt conſulib⁹ & ſenatui nunciaret,ludis Circẽſib⁹ proximis præſultorẽ ſibi diſplicuiſſe, ꝙ Antonius *maximus diuerberatũ ſeruũ ſub furca medio circo ad ſuppliciũ duxerat: ideoq́ꝫ ludos inſtaurari debere. Quod cum ille neglexiſſet,eodem die filiũ *perdidiſſe,ipſe autem graui morbo eſt correpţ⁹. Et cum rurſus eandẽ imaginẽ cerneret,quærẽtem, ſatiſne pœnarum pro neglecto imperio pependiſſet,lectica delat⁹ ad conſules,& omni re in ſenatu expoſita,recepiſſe corporis firmitatem,ſuiſq́ꝫ pedibus domum rediſſe.

Auguſtus.

Illud quoqꝫ ſomniũ non minoris admirationis fuit,q̃ Cæſar Auguſtus dicitur eſſe ſeruatus. Nam quũ bello contra Brutũ implicit⁹ graui morbo,abſtinere ꝓlio ſtatuiſſet,medicus eius ex oraculo Mineruæ monuit,ne propter corporis infirmitatẽ in caſtris ſe cõtineret. Cęſar itaqꝫ in aciem lectica perlatus eſt,eodẽq́ꝫ die à Bruto caſtra capta ſunt. Trãſeo multa prætérea & ſimilia. Aſt harum omniũ fallaciaꝝ ratio,veritatem quærentibus nõ eſt obſcura.

Dęmonũ inſidiæ.

An ignoram⁹ aſtutiam ſpirituũ immundoꝝ, & ꝙ conãtur ab initio ruinæ ſuæ,inuidię felle om̃ibus modis humanum gen⁹ perturbare & euertere? Dolent em̃ ſatis & erubeſcunt,ꝙ charitatẽ quam in cœlo habere non poterant,homines cõſtantes ex lutea materia,teneãt in terra. Cõtaminati itaqꝫ & ꝑditi,per oẽm terrã vagant̃,& ſolatiũ perditiõis ſuæ ꝑdendis hoĩbus operant̃, oĩaq́ꝫ inſidijs,fraudibus, terroribus complent,adhærẽtq́ꝫ ſingulis hoĩbus: qui q̃m ſunt ſpiritus tenues & incõpręhenſibiles, inſinuant ſe corporibus hoĩm; & occulte viſcerib⁹ operti valetudines vitiant, morbos citant,ſomnijs animos terrent,mẽtes ſudoribus quatiũt, vt hoĩes his malis cogantur ad eorũ auxilia concurrere. Hi ſunt q imagines & ſimulacra fingere docẽt,qui vt hominũ mentes à cultu veri Dei auerterent,fictos mortuoꝝ regum vultus,& ornatas exquiſita pulchritudine ſtatuas,cõſecrari fecerunt,& illoꝝ ſibi noĩa, quaſi ꝑſonas indicarent aliquas,excogitant. Sed eos magi & hi q̃s vere maleficos vulgus appellat,

Maleficoꝝ doli.

cum artes ſuas execrabiles exercent,veris ſuis nominibus cient *illis cœleſtibus,quæ in literis ſanctis legũtur. Hi porro inceſti & vagi ſpiritus,vt turbent om̃ia,& errores humanis pectoribus offundant,ſerunt ac miſcẽt falſa cum veris. Ipſi enim cœleſtes multos finxerunt eſſe,vnumq́ꝫ regẽ omniũ Iouem,eo ꝙ multi ſunt ſpiritus angeloꝝ in cœlo,& vnus parens ac dominus omniũ Deus.

Apollinis oraculũ de dijs.

Vnde & Apollo,quẽ præter cæteros diuinum maximeq́ꝫ fatidicũ exiſtimant,quęrenti cuidam quis eſſet,reſpondit XX. & vno verſibus Græcis,qui ſic leguntur Latine: Ex ſe ortus,indoctus,ſine matre, *inexpugnabile nomen,nec verbo capiendũ,in igne habitãs: modica autẽ Dei portio angeli nos. ſe angelũ Dei portionẽ,id eſt, Iouis,edicit Apollo. Sed veritatẽ mentitis noĩbus inuolutã,ex oculis maligni abſtulerũt. Nam Deus neqꝫ noĩe eget,cũ ſolus ſit: nec angeli,cũ ſint immortales,dici ſe deos aut patiunt̃,aut volũt,q̃ꝝ vnũ ſolũ officiũ eſt,ſeruire nutib⁹ Dei,nec oĩno quidquã niſi *iuſta facere. ſic em̃ mundũ regi à Deo dicimus,vt à rectore prouinciã,cuius apparitores nemo ſocios eſſe in regẽda prouincia dixerit, q̃uis illoꝝ miniſterio res gerat̃. Ille aũt præſes mũdi & rector vniuerſi,q ſcit oĩa, cuius diuinis oculis nihil obſcuꝝ eſt,ſolus habet reꝝ oĩm poteſtatẽ. Nec eſt in angelis quidquã, q̃ ſe laudari velint,niſi parendi neceſſitas,ita ꝙ nullũ honorẽ ſibi tribui volunt, q̃rum honor in Deo eſt. Illi autẽ q deſierunt à Dei miniſterio, ſunt veritatis inimici & ꝑuaricatores Dei,nomẽ ſibi & cultũ deoꝝ vẽdicare conantur, non q̃ vllum honorẽ deſiderent,q̃s em̃ honor ꝑditis eſt? nec vt Deo noceãt,cui noceri non poteſt: ſed vt hoĩbus, q̃s nitunt̃ à cultu & notitia veri Dei auertere,ne immortalitatẽ adipiſci poſſint,quam ipſi ſua nequitia ꝑdiderunt. offundunt itaqꝫ tenebras.& veritatem caligine obducũt, ne dominũ,neve patrẽ ſuum norint. & vt illiciant facile,in templis ſe occulunt, & ſa-

Sacrificijs ſuis ꝓſentes dæmones.

crificijs ipſis ꝓſto adſunt,eduntq́ꝫ ſæpe prodigia,quibus obſtupefacti homines,fidem cõmodent ſimulacris diuinitatis ac numinis. Inde eſt ꝙ ab augure lapis nouacula inciſus eſt,& ꝙ Iuno Veijs migrare ſe Romam velle reſpondit,ꝙ Fortuna muliebris periculũ denunciauit,ꝙ Claudiã nauis ſecuta eſt,ꝙ Tutia cribro aquã hauſit, cęteraq́ꝫ reſponſa,ſomnia vel oracula ignaras hoĩm mentes perſuaſerint: hinc,ꝙ ſerpens vrbem Romã peſtilẽtia liberauit Epidauro accerſitus. nam illuc dæmoniarchas ipſe in figura ſua ſine vlla diſſimulatione perductus eſt. Siquidem legati ad eam rem miſſi,draconem ſecum miræ magnitudinis attulerũt. In oraculis autẽ vel maxime fallunt,quorũ ꝓſtigias prophani à veritate intelligere non poſſunt. Ideoq́ꝫ ab illis tribui putãt & imperia,& victorias,& opes,& euentus proſperos. ferũt deniqꝫ ipſoꝝ nutu ſæpe remp.

Oraculorũ falſitas.

periculis imminentibus liberatam. Quæ pericula & reſpõſis denunciauerunt, & ſacrificijs placata auerterũt: ſed omnia iſta fallaciæ ſunt. Nam cum diſpoſitiones Dei præſentiant, quippe qui miniſtri eius fuerunt, interponunt ſe in his rebus, vt quæcunqꝫ à Deo vel facta ſunt,vel fuerũt,ipſi potiſſimum facere aut feciſſe videantur. Et quoties

ali-

alicui populo vel vrbi ſecundum Dei ſtatutum boni quid impendet, illi ſe id facientes vel prodigijs, vel ſomnijs, vel oraculis pollicẽtur, ſi ſibi templa, ſi honores, ſi ſacrificia tribuantur. Quibus datis, cum illud acciderit quod neceſſe eſt, ſummã ſibi pariunt venerationẽ. hinc templa deuouẽtur, & nouæ imagines cõſecrantur, mactantur greges hoſtiarum. Sed cũ hæc facta ſunt, nihilominus tñ & vita & ſalus eorum q̃ hæc fecerũt, immolant. Quoties autẽ pericula impendẽt, ob aliquam ſe ineptã & leuem cauſam profitentur iratos, ſicut Iuno Varroni, ꝙ formoſum puerum in templo Iouis ad exuuias tenẽdas collocaret, & ob hanc cauſam Romanũ nomen apud Cannas pene deletum eſt. Itaq; ſiue illud periculum quod imminet, vitari poteſt, videri volũt id placati auertiſſe: ſiue non poteſt, id agunt, vt propter illorum cõtemptum accidiſſe videatur. Itaq; ſibi apud hoies, q̃ eos neſciunt, autoritatem ac timorem pariũt, hac verſutia & his artibus notitiã veri & ſingularis Dei apud omnes gẽtes inueterauerũt. Suis eñ vitijs prædìti ſæuiũt & graſſant, vt perdãt. Idcirco etiã humanas hoſtias excogitauerũt ipſi hoſtes hũani gñis, vt q̃multas deuorarẽt animas: & hæc oĩa permittente Deo.

GENERATIO XXV.

ANno 3577. ab exordio mundi, regnante apud Aſſyrios Mancaleo XIII. rege, defuncto Phares, in filio eius Eſrom xxv. incepit generatio, durauit annis xxiiij. aut xxiij. Erat tunc in Aegypto rex, Amenophis dictus, ille incepit populũ Iſrael exoſum habere propter ingenij magnitudinẽ, laborum induſtriã, operum affluẽtiam, & ſobolis elegantiã, callide eos opprimere & delere ſtatuit: quapropter multimodas eis angarias impoſuit. Cõtigit etiam, ꝙ quidã ſcriba Sacrorum, ꝓſcius futurorum, Pharaoni ꝓnunciaret, vnum ex Hebræis mox naſciturum, qui Aegyptiorum regnũ humiliaret, & filios Iſrael exaltaret, & cuius virtus transcẽderet vniuerſos. Et propterea cõſuluit regi, vt oẽs Hebræorum infantes occideret. Vnde factũ eſt, ꝙ idem rex ꝓciperet obſtetricibus, vt obſtetricando Hebræas mulieres, earum mares quoſcũq; interficerẽt. Sed & adhuc eodẽ populo creſcẽte, denuo mãdauit, vt Hebræorum nati in flumẽ proijcerentur. Nam obſtetrices timuerũt Deũ, & nolebant ꝑdere mares. Quæ cum à rege arguerent, mẽtitæ ſunt, dicentes: Mulieres Hebrææ ſcientiã obſtetricandi habẽt, & prius q̃ veniamus ad eas, pariunt. Et qa timuerunt Deũ, ædificauit illis domos, id eſt, locupletauit eas, cũ eſſent ante paupes. Auguſtinus dicit eas venialiter peccaſſe, Gregorius videt velle ꝙ mortaliter. dicit eñ, ꝙ merces benignitatis earum q̃ potuit in æterna vita retribui, ꝓmiſſa culpa mẽdacij, in terrenã cõpenſationẽ declinata eſt. Et hęc & huiuſmodi vexatiões durauerũt etiã tẽpore natiuitatis Moyſi, vt in ſequẽti dicetur generatione, & in fine huius gñationis.

Eſrom linea Chrĩ.

Amẽophis rex ægypti, Hebræis infenſus.

De Iob.

Iob vir ſanctiſſimus, clariſſimusq; philoſophus atq; propheta, generatione hac ſecundũ verã annorum ſupputationẽ, in terra Vſitidi & Idumęæ & Arabiæ finibus, ex Zareth patre matreq; Beſra, ſecundũ Nicolaum de Lyra, naſcitur. Cuius quidem pater ex Eſau filius fuit, ita vt quintus ab Abraham fuerit. Abraham eñ genuit Iſaac, Iſaac genuit Eſau, Eſau (q & Edom) genuit Zareth. is genuit Iob, licet Hebræi dicant Iob deſcendiſſe de Hus primogenito Nachor. Vocabatur autẽ primũ Iob Iobab, qui & poſt patrem in Edom in Nachaba ciuitate regnauit. prius quippe Balach filius Deor in ea regnauit, & poſt eum Zareth pater Iob, deinde Iob regnauit, poſt Iob Huſan Themanorum regionis dux.

Quæ geſſerit Iob.

Erat autem Iob vir ſimplex & rectus, & recedens à malo, natiq; ſunt ei ſeptem filij & tres filiæ, & fuit poſſeſſio eius ſeptem millia ouiũ, & tria millia camelorum, quingẽta quoq; iuga boum, quingentæ aſinæ, ac familia multa. Eratq; magnus inter oẽs orientales. Et faciebãt filij eius cõuiuia per domos, vnuſquiſq; in die ſuo, ad quæ vocabãt ſorores. Cũq; in orbẽ tranſiſſet dies conuiuij, mittebat Iob ad eos, & ſanctificabat illos. cõſurgensq; diluculo, offerebat holocauſta per ſingulos. dicebat enim, ne forte peccauerint filij mei. Sic faciebat cunctis diebus. Quadã aũt die inter filios Dei aderat & Sathan. cui dominus: Vnde venis? Qui reſpõdet: Circuiui terram & perambulaui. Dixit ad eum dñs: Nunqd cõſideraſti ſeruũ meũ Iob, ꝙ non ſit ei ſimilis in terra, vir ſimplex & rectus, timens Deũ, & recedẽs à malo? Cui Sathan: Nunqd fruſtra timet Iob Deũ? tu vallaſti eũ ac domũ eius, vniuerſamq; ſubſtantiam: operibus manuum eius benedixiſti. Extende paululum manũ, & tange cuncta quæ poſſidet, & videbis qd faciet. Ad hæc dñs: Ecce vniuerſa q̃ habet, in manu tua ſunt. tantũ in eum nõ extendas manũ. Egreſſus eſt Sathan, & cũ q̃dam die filij Iob cõuiuarentur in domo primogeniti, venit nũcius ad Iob, dicens: Boues arabant, & aſinæ paſcebant, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & ſeruos percuſſerunt gladio: & euaſi ego ſolus, vt nũciarem tibi. Cumq; adhuc ille loqueretur, venit alter & dixit: Ignis cecidit de cœlo, & tactas oues puerosq; conſumpſit, & euaſi ego ſolus, vt nunciarem tibi. Sed adhuc illo loquente, venit alius & dixit: Chaldęi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos, & tulerunt

eos,necnon & pueros percuſſerunt gladio. Adhuc loquebatur ille,& ecce alius intrauit,& dixit: Filijs tuis & filiabus veſcentibus in domo fratris ſui primogeniti, repente ventus vehemens irruit,& percuſſit quatuor angulos domus. quę corruens, oppreſſit liberos tuos,& mortui ſunt:& effugi ego ſolus,vt nunciarem tibi. Tunc ſurrexit Iob, & ſcidit tunicã ſuam,ac tonſo capite corruẽs in terram,adorauit dominum,& dixit: Nudus egreſſus ſum de vtero matris,& nudus reuertar. Dominus dedit,dñs abſtulit. ſit nomen dñi benedictũ. In oĩbus his non peccauit Iob, nec ſtultũ quid cõtra dñm locutus eſt. Factũ eſt aũt,cum quadã die veniſſent filij Dei,& ſtarent corã dño, aderat quoq; Sathan. ad quẽ dñs: Vnde venis? reſpõdit, Circuiui terrã,& perambulaui eam. Et dñs: An nõ cõſideraſti ſeruũ meũ Iob,q̃modo adhuc retinet patientiã, tu autẽ commouiſti me aduerſus eum,vt affligerẽ fruſtra? Cui Sathan ait: Pellẽ pro pelle,& cũcta quæ habet homo,dabit pro aĩa ſua. tange os eius & carnẽ,tunc videbis ꝙ in faciẽ maledicet tibi. Dixit dñs: Ecce in manu tua eſt, verũtamẽ animã illius ſerua. Egreſſus igitur Sathan, ꝑcuſſit Iob vlcere peſſimo à plãta pedis vſq; ad verticẽ, in tantũ ꝙ saniẽ teſta radebat,exiens & ſedens in ſterquilinio extra ciuitatẽ. Tunc dixit ei vxor: Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua? benedic nunc Deo,& morere. Qui ait ad illã: Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es. ſi bona ſuſcepimus de manu domini, mala quare nõ ſuſtineamus? Igiť audientes tres amici Iob oĩne malũ quod acciderat, venerũt ſinguli de locis ſuis. dixerant enim,vt pariter veniẽtes,cõſolarentur eum. qui cũ acceſſiſſent,eũ non nouerunt:& exclamãtes, plorarũt: ſciſſiſq; veſtibus,ſparſerũt puluerẽ ſup caput in cœlũ,& ſederunt cum eo in terra ſeptẽ diebus & ſeptẽ noctibus,horis cõuenientibus,& nemo loquebať ei verbũ. viderũt enim dolorẽ eſſe vehementẽ, credẽtes eũ triſtitia & impatientia ita oppreſſum,ꝙ non reciperet conſolationẽ. Igiť primus ipſe ianuã apuit,& prima voce, Pereat,inquit,dies in qua natus ſum,& nox in qua dictũ eſt, Natus eſt homo. non cõtra Deũ,ſed ſeipſum,diemq; accuſans maledixit,non creaturam,ſed ſui ipſius diem. Ita dicit Ieremias: Maledicta dies in qua nat⁹ ſum. Amaram paſſionẽ ſenſus refugit,quã tamẽ ratio eligit, diſpoſitionẽ ſenſitiuæ partis exprimẽs. Reſpondens *Elipham: Si cœperimus,ait,loqui tibi,forſan moleſte accipies. ſed conceptũ ſermonẽ quis poteſt tenere? ecce docuiſti multos. nũc autẽ venit ſup te plaga,& defeciſti. Recordare obſecro,qs vnquam innocens perijt? Nihil in terra ſine cauſa fit. Hic mala quæ patiebať,ad culpã ſuam retulit. Cui Iob: Vtinã appenderẽtur peccata mea & calamitas quã patior,in ſtatera,quaſi arena maris hæc grauior appareret. An poteſt qs guſtare,q̃d guſtatũ,affert mortẽ? Increpare me veniſtis? & ſubiũgit: Militia eſt vita hoĩs ſup terrã,& ſicut dies mercenarij dies eius. Et alteri ait: Scio ꝙ non iuſtificabiť homo cõpoſitus Deo:& ſi iuſtificare me voluero, os meũ condemnabit me. Ad hæc terti⁹: Si iniqtatem abſtuleris de manu tua, tunc leuare poteris faciẽ tuã abſq; macula. & huiuſmodi alia. Cui Iob: Ergo vos eſtis ſoli hoĩes,& vobiſcũ oritur ſapientia? Nunqd Deus indiget veſtro mẽdacio,vt pro illo loquamini dolos? ipſe vos arguet,& ſi me occiderit,in ipſo ſperabo. Quis mihi tribuet vt ſcribantur ſermones mei? Scio eñi ꝙ redẽptor meus viuit,& in nouiſſimo die de terra ſurrectur⁹ ſum,& rurſum circundabor pelle mea,& in carne mea videbo Deũ meum. repoſita eſt hæc ſpes in ſinu meo. In hunc modũ habitis ſermonibus, omiſerũt tres amici Iob reſpondere,eo ꝙ *iuſtus videretur. Et poſtea dominus contra Heliu filium Barachel Buzitẽ, defenſionem Iob ſuſcepit,amicos vero Iob publice arguit,dicens: Vt quid non eſtis recta locuti aduerſus ſeruũ meũ Iob? offerte holocauſtũ,& Iob ſeruus meus orabit ꝓ vobis. faciẽ eius ſuſcipiã, vt nõ vobis imputeť ſtultitia. Et ſuſcepit dñs faciẽ Iob,q orauit ꝓ amicis ſuis, & ad eius pœnitentiã cõuerſus,oĩa quæcũq; ei à principio fuerãt,duplicia addidit,eiuſq; nouiſſimis magis q̃ à principio bñdixit. Vnde & poſt flagella ſanitati reſtitut⁹ eſt, ouiũ 14. millia ei facta ſunt,6. millia cameloꝝ,milleq; iuga boũ ac mille aſinæ, 7. ꝓterea filios & 3. miræ ſpecioſitatis filias etiã genuit,deditq; filiabus hæreditatẽ inter fratres. Et vixit Iob poſt flagella XL. & centum annos,atq; rex factus eſt,viditq; filios filiorũ vſq; ad quartã gñationem. Et tandẽ cum vixiſſet annis 250. minus vno,prout habetur in lib. de imagine mũdi,in pace mortuus eſt. Cuius etiam celebritas agiť 6. Idus Maij. Scripſit autem Iob labores ſuos heroico carmine libro vno,cuius certe ſingula verba plena ſunt ſenſibus. Nam de reſurrectiõe mortuoꝝ prophetauit clare,ita vt nullus vel maniſeſtius vel cautius de ea ſcripſerit,dicens: Scio ꝙ redẽptor meus viuit,& in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum &c.

Amẽophis rex Aegypti.

In hac itaque generatione Amenophis rex Aegypti,præpoſuit filijs Iſrael magiſtros, vt affligerent eos oneribus. Mandauitq;, vt ædificarent vrbes Phiton & * Ramaſſes, necnon vt lutum platearum & ſordes vicorum cophinis exportarẽt, vtq; flumina diuiderent, ac ciuitates circundarent foſſatis,

di

dicens:Hic populus multus eſt & fortior nobis,opprimamus idcirco, ne forte ſi in-
gruerit bellũ aduerſum nos,addatur inimicis noſtris & egrediatur liber. Verũ quan
to plus opprimebat eos,tanto magis multiplicabantur & creſcebãt. Inter hæc natus
eſt Aaron,& vt veriſimile videtur,anteq̃ præcepta fuiſſent facta obſtetricibus de ſub-
mergẽdis maribus,prout in principio generationis dicetur. alioquin quomodo ſer-
uatus fuiſſet,non tacuiſſet Moyſes,neq; Ioſephus. Aaron igitur natus eſt anno huius Aaron.
generationis xxi. regnante apud Aegyptios Amenophe,anno regni eius trigeſimo, Aniram.
hoc modo:Inter has anguſtias erat quidam vir*Aniram de domo Leui,Caath filius, Iocabeth.
vir inter Hebræos nobiliſſimus,q duxit vxorem nomine Iocabeth, ex qua genuit Aa
ron,Moyſen & Mariam prophetiſſam.Genuit autẽ Aniram ex Iocabeth Aaron pri
mogenitum,virum poſtea ſanctum & inſignem,eloquentia ornatum, qui poſtea ad
ſummum ſacerdotium à Deo vocatus fuit,de quo in generatione dicetur ſequenti.in
ter hæc obſtetricibus de interficiendis maribus præceptũ emanauit.Cum autem Ani
ram inter Hebræos eſſet vir clariſſimus,metuens Hebræorum extinctionem, vt Ioſe-
phus refert,rogauit dominũ,vt miſereri dignaretur populo ſuo, qui valde affligeba-
tur.Deus autem ad orationes ſuas miſericordiæ aurem inclinans,per viſum ei adſti-
tit:exoratusq́;,memoriam ſe eorum habere dixit,& propterea eidem propicium ſe fo
re.Maneq́; conſurgens Aniram,viſionem hanc *Iohuhel vxori ſuæ indicauit, intelle
xitq́; Anirã nõ ſolũ de filio dãdo,ſed etiã de futura felicitate Hebræoꝝ. Atq; ita mox
Iohuhel cõcepit filiũ,quẽ poſtea Moyſen vocauit,vt in gñatione dicetur ſequenti.

GENERATIO XXVI.

ANno 3600. ab exordio mundi,regnãte apud Aſſyrios Spareto,mortuo iam Eſ- Sparetus.
rom patriarcha,in Aram per lineam Chriſti vigeſimaſexta incepit generatio, Aram.
durauitq́; annis quadragintaq́nq;. Eodem anno natus eſt Moyſes, iuxta quod
prædictum erat Aniram patri ſuo,omnium prophetarum & hiſtoriagraphoꝝ excel-
lentiſſimus,de cuius laude reſonant cœlum & terra,qui Deum vidit facie ad faciem,
quod de nullo alio præterq̃ de Paulo Apoſtolo,ſacræ teſtantur literæ.

Moyſes natus eſt anno 425.à natiuitate Abrahæ,ſecundum Philonem.

Moyſes hoc modo ſeruatus eſt:nam inter has anguſtias dum natus eſſet, parentes eũ Vbi expoſi
tribus menſibus abſcõderunt.Et cum eum amplius celare non poſſent,ne ſimul peri- tus Moyſes
rent cum puero, fiſcellam ſirpeam ſumunt, & bitumine illinũt ac pice,intusq́; infan-
tem deponunt,atq; in carecto ripæ fluminis exponũt,& eius ſalutem Deo relinquũt.
deportabat itaq; fiſcellam ripa. Maria autem pueri ſoror,matris iuſſu ſequebatur à
longe,conſiderans euentum rei. Tunc Deus oſtendit prouidentiam ſuã, & puerũ ino
pinato euentu ſeruauit.Thamur eñ ſeu Termuth filia regis cum forte circa fluminis Rept. Moy
littus luderet cum puellis,vidit fiſcellam deſcendentem ſoliuagam,mox à fluuio eam ſes.
iuſſit tolli,& ſibi afferri.aperiensq́; fiſcellam, comperit infantem elegantiſſimum, de
quo valde gauiſa eſt,mandauitq́; e veſtigio vt mulier adduceretur, quæ mammas illi
præberet.ſed cum multæ adductæ fuiſſent,nullius mãmillas ſugere voluit. Maria au-
tem eius ſoror,quæ cũ aliis ad videndũ venerat,ait:Fruſtra o regina ad lactandum in
fantem vocas eas,quæ nullã cum eo cognationem habent. Hebræoꝝ puer eſſe credi
tur.Si vis,adducã vnam Hebræã.cui dixit,Vade.Illa autẽ cõfeſtim ad matrem cucur-
rit,& eã adduxit.Infans vero mox ad matris vbera acceſſit.quo viſo,regina cũ igno-
raret myſteriũ,cum ſupplicatione ingenti commiſit matri infantem nutriendũ. Vo- Moyſes vñ
catus eſt itaq; ab euentu Moyſes,eo q de flumine fuit ſaluatus.aquam enim Aegyptii de dictus.
Mos vocãt, Yſes vero ſaluatus.ſiue vt aiunt alii,vocatum Moſeh deriuato noie à ma-
ſcha verbo,q̃d educere,extrahere,efferre transfertur.Suſcepit itaq; mater pueꝝ & nu
triuit, quem poſtea voluntate patris Termuth filia adoptauit.Cum igitur regina ado
ptaſſet in filiũ,vtpute q bene à natura & gratia inſtitut9 erat,accedẽte etiã ſumma ipſi
us reginæ & pædagogoꝝ cura,breui oẽs aulæ regiæ pueros longe ſuperauit. hunc ta-
lem ac tantũ pueꝝ Termuth cum aliquãdo portaret ad patrẽ,iocaretq́; cũ eo rex,pu-
ero pro amore filiæ diadema impoſuit regium,quod mox Moyſes ad terram proie-
cit, & pedibus conculcare cœpit. Quod videns ſacerdos ille ſcriba,qui talem futurũ
prædixerat,confeſtim occidere voluit pueꝝ.exclamans:Hic eſt puer ille o rex, quem
Deus nobis occidendũ oſtendit. At contrà quidam ſapiẽs nõ fuiſſe prodigiũ dixit,ſed
caſu factũ, in cuius rei argumentũ puero etiam prunas afferri præcepit,quas mox pu
erulus ori imponens ardentes, linguam exuſſit, vnde deinceps ſemper impeditioris
linguæ fuit.Alebatur itaq; multa ſolicitudine,factusq́; eſt tantæ pulchritudinis,vt nul
lus adeo ſeuerus eſſet,qui eum non amaret viſum. nonnulli quoq; operas ſuas dimitte
bant,vt tranſeuntẽ inſpicerent.Breui q̃q; eruditus eſt oĩni ſapiẽtia Aegyptioꝝ, tratq́;

po

Moyſi ſtudium.

potens in ſermone & ope.Factus autē vir,longe magis q̃ antea in omni virtutū præſtantia effulſit,nō ſolū apud regē & vicinos,ſed etiā apud aduenas & Aegyptioꝝ inimicos in admiratione habebat.Quāobrē Aethiopibus Aegyptū vaſtātibus,Aegyptiis ad oracula cōuerſis,à deo eis conſiliū ꝓbente,auxiliatore eos Hebræo vti debere,reſpōſum eſt.At illi vidētes Moyſen om̄i virtute præditum,inſtāt precib⁹ apud regē,ac Thermuth quondā regis filiā,vt Moyſen eis ducē præficeret. Illa gloriā eius quærēs, ante tñ ſacramētis ꝓſtitis vt nihil ei fieret mali,ꝑmiſit. Ita Moyſes libēter munus hoc ſuſcepit,& iter fluminis conſuetū relinquēs,aſtu duxit exercitū per terrā inuiā ac ſerpentibus plenā,vbi ante eū nemo audebat trāſire. Et ne ſerpētes nocerēt,ibes (id eſt, ciconias Aegyptiacas)ſerpētibus naturaliter infeſtas,ſuper plauſtra in arcis papyraceis tulit.caſtraq́; metat⁹,ꝓferebat eas vt ſerpētes fugarēt. Quod & factū eſt, ac ita tuto p noctes trāſiuit exercit⁹,& impulſos Aethiopes aggreſſus,expugnauit.Quib⁹ tandem in fugā verſis,multiſq́; occiſis,ciuitatē regiā,Saba dictam,obſidione cinxit.erat

Aethiopū cædes.
Saba obſidetur.

aūt ciuitas inexpugnabilis. cūq́; diuti⁹ obſidionē cōtinuaret,tandē Corbis Aethiopū regis filiæ auxilio vrbē obtinuit, eāq́; ob ꝓmium ꝑditionis in vxorē duxit. Celebratis itaq; nuptijs,cū aliq̃n in Aegyptū redire ſtatuiſſet,& illa minime aſſentiret,Moyſes pitus aſtroꝝ,duas imagines ſculpſiſſe fert in gēmas eius efficaciæ,vt altera memoriā,altera obliuionē cōferret.cūq́; parib⁹ annulis eas inſeruiſſet,alteꝝ obliuionis annulum vxori ꝓbuit,alteꝝ ipſe tulit,vt ſicut pari amore,ſic parib⁹ annulis inſignirent.Cœpit ergo mulier amoris viri obliuiſci,& ſic tandē libere in Aegyptū Moyſes regreſſus eſt.

Moyſes regi ſuſpect⁹.

Interea aūt regē Aegypti inuenit ſibi nō bene motū. inuidia em̄ duct⁹,& oppreſſiōis formidine tactus,cōpulſuſq́; à ſacris ſcribis,nitebat in cędē eius graſſari. acceſſit ad hæc,ꝙ trāſactis aliq̄t annis,dū quadā die videret Aegyptiū iniuria facere Hebręo, inſurrexit in eū & occidit,ac in ſabulo abſcōdit.Et egreſſus altero die,vidit duos Hebræos rixātes:q dum argueret eū q iniuriā faceret,reſpōdit:Quis te conſtituit iudicē ſup nos?nū me occidere vis,ſicut occidiſti Aegyptiū?at Moyſes multū extimuit,& cū

Moyſi fuga.

ſimul intellexiſſet inſidias regis,latenter aufugit,venitq́; ad ciuitatē Madian circa mare rubrū ſedens ſup puteū. Erant aūt ſacerdoti Madian ſeptē filiæ,ꝗ venerūt haurire aquam gregibus. ſupuenientes autē paſtores,repulerūt eas. quos cito prohibuit Moyſes,& adaquauit greges virginū. ex quo maturius ſolito redeūtes, patrem rogabāt, vt beneficium peregrino impenderet.Vocato itaq; Moyſe,Raguel ſeu Iethro contēplatis moribus viri,vnam ex filiabus ſuis Sephoram dedit vxorem. habitauitq́; Moyſes cum ſocero ſuo,& paſcebat greges eius,generauitq́; duos filios.dedit nomen vni Gerſan,alteri Eliezer.Cætera in ſequenti generatione dicentur.

Cecrops.
Diphyes.

Anno quinto & trigeſimo huius generationis,Cecrops natiōe Aegyptius,regno Argiuorum relicto, primus Athenis regnauit.hic etiam Diphyes dictus eſt,qui & Athenas,vrbem longe ante conditam,inſtaurauit.Eo tunc,vt diuus Auguſtinus lib.XVIII.de Ciuit.Dei, capite nono refert,ſubito aqua vno in loco erupit,& alio oliua apparuit, ſup quibus ſciſcitatus Apollo Delphicus,reſpōdiſſe fertur,ꝙ oliua Mineruam,aqua Neptunum ſignificaret:in ciuium vero eſſe arbitrio,eligere deorum alterum.Congregatis itaque vtriuſq; ſexus hominibus,viri Neptunum,mulieres Mineruam elegere.Vicerūt mulieres,quia vno voto præualuerunt,& vocata eſt ciuitas Athenæ,quod Latine Mineruam dicimus.Quamobrem iratus Neptunus,vndis Athenarum terras populatus eſt.

Cur Athenæ dicant.

Quem ciues placare volentes,triplici ſupplicio mulieres affecere, Vt de cætero publicis non intereſſent,nec ſuffragia ferrent:Ne quis maternum cognomen ſumeret:tertio,Ne quis filias Athenæas vocaret.Vnde & Cecrops Atticos,Athenienſes appellauit.

Reges Athenienſium.

Cecrops,primus rex Athenienſis:hic,vt eſt in lib.de imagine mundi, cum Pharaone ſubmerſus eſt.poſt hunc regnauit Granaus,deinde Amphitryon pater Herculis,exin Erichthonius inuētor curruū,poſt hūc Pādion,deinde Aegeus,exin Theſeus, deinde Melāthus,exinde Codrus,qui ſe pro populo hoſtib⁹ tradidit.poſt hūc magiſtratus populo ꝓfuerunt.

Codr⁹ rex.

De Codro ita Iuſtinus lib.I.ſcribit:Erant,inquit,inter Athenienſes & Doriēſes ſimultates.Doriēſes de euentu belli conſuluerunt oracula. reſponſum,ſuperiores fore,niſi regem Athenienſem occidiſſent. cum ventū eſſet in prælū, militibus ante omnia cuſtodia regis præcipitur. Athenienſibus eo tempore rex Codrus erat, qui & reſpōſo dei & præceptis hoſtium cognitis, permutato regis habitu, pannoſus caſtra hoſtiū ingreditur.ibi in turba obſiſtentium.à milite quem vulnerauerat,interficit. Hoc cognito,Dorienſes diſcedūt.atq; ita Athenienſes virtute ducis, pro ſalute patriæ morti ſe offerētis,bello liberātur. Poſt mortē Codri adminiſtratio reipublicæ annuis magiſtratibus permiſſa eſt.Sed ciuitati nullæ leges erant.Eligitur Solon vir ſcientia inſignis,qui velut nouam ciuitatem legibus cōderet,tanto tempe

peramento inter plebem ſenatumq́; egit,cum ſi quid pro altero ordine tuliſſet,alteri diſplicituru͂ videretur,vt ab vtriſq́; parem gratiam traheret.Solon inter multa egregia illud memorabile egit:Inter Athenienſes & Megarenſes de proprietate Salaminæ inſulæ diu bellatum fuit.poſt multas clades capitale eſſe apud Athenienſes cœpit, ſi quis legem de vendicanda inſula tuliſſet.Solicitus itaq; Solon, ne aut tacendo parum reipublicæ conſuleret,aut cenſendo periculum ſubiret, ſubitam dementiam ſimulat, cuius venia non dicturus modo prohibita,ſed & facturus erat:more vecordiu͂ euolat in publicu͂:factoq́; concurſu hominum inſolitis verſibus,vt furioſus ſuadere populo cœpit,quod verebatur:omniu͂q́; animos ita cepit,vt extemplo bellum aduerſus Megarenſes decerneretur,inſulaq́; deuictis hoſtibus,Athenienſibus cederet.

Solon.

De Moyſe vero & Iudæis Cornelius Tacitus Diurnalium lib.XXI.Orta,inquit,per Aegyptu͂ tabe,quæ corpora fœdaret,regem Bocchorim in Hammonis te͂plo remedium petentem,purgare regnum,& illud genus hominu͂ inuiſum deis,alias in terras auehere iuſſum:ſic co͂quiſitum collectumq́; populum,poſtq͂ vulgus vaſtis locis relictum ſit,cæteris per lachrymas torpe͂tibus,Moſen vnu͂ exulum monuiſſe,ne quam deorum hominu͂ve ope͂ expectare͂t,ſed ſibi vt duci,crederent.aſſenſere,atq; omnium ignari,fortuitu͂ iter incipiunt.ſed nihil æque,q͂ inopia aquæ,fatigabat.Iamq́; haud procul exitio totis ca͂pis procubuerant,cum grex aſinorum agreſtiu͂ e paſtu in rupem nemore opaca͂ conceſſit.Secutus Moyſes coniectura herbidi ſoli,largas aquarum venas aperit.Leuati itaq;,co͂tinuum ſex dierum emenſi iter,ſeptimo pulſis cultoribus,obtinuere terras,in quibus vrbs & templum dicata ſunt.Moyſes,quo ſibi in poſterum ge͂tem firmaret,nouos ritus co͂trarioſq́; cæteris mortalibus,indidit.prophana illic omnia,quę apud nos ſacra:rurſum co͂ceſſa apud illos,quæ nobis inceſta.Effigiem animalis,quo monſtrante,errorem ſitimq́; depulerant,penetrali ſacrauere,cæſo ariete in contumeliam Hammonis.bos quoq; immolatur,quem Aegyptij Apin colunt.Sue abſtinent ob ſcabiem vi tandam,cui illud animal obnoxiu͂.Septimo die ocium placuiſſe feru͂t,quia is finem laborum tulerit.dein blandie͂te inertia,ſeptimum quoq; annu͂ ignauiæ datum.alij honorem eum Saturno haberi*.Ob fame͂ & ieiunia panis eorum no͂ ferme͂tatur.Hi ritus quoquo modo inducti,antiqtate defenduntur.Et quia apud ipſos fides obſtinata,miſericordia in pro͂ptu,ſed aduerſus omnes alios hoſtile odium.ſeparati epulis,diſcreti cubilibus.proiectiſſima ad libidine͂ gens,alienarum co͂cubitu abſtinent,inter ſe nihil illicitu͂.circuncidere genitalia inſtituere,vt diuerſitate noſcantur.Nec quidquam prius imbuunt,q͂ co͂temnere deos.animoſq́; ꝓlio aut ſupplicio peremptorum,æternos puta͂t Eade͂ cura & de infernis,& ꝑſuaſio cœleſtiu͂.Co͂tra Aegyptij pleraq; animalia effigieſq́; co͂poſitas venerantur.Iudæi mente ſola vnumq́; numen intelliguut.prophanos,q deu͂ imagines in ſpecies hoi͂m fingu͂t.Hæc & multa alia Corn.Tac.& de balſamo & lacu ſterili:Haud procul inde campi,ait,quos ferunt olim vberes,magniſq́; vrbibus habitatos,fulminis ictu arſiſſe,& manere veſtigia,terramq́; ſpecie torridam,vim frugifera͂ perdidiſſe,&c.vt generatione XXII.patuit,de quibus apud Iuſtinum.

De Moyſe & Iudæis.

Iudæorum inſtituta.

Iudęorum opinio de Deo

GENERATIO XXVII.

ANno 3649.ab exordio mu͂di,regna͂te apud Aſſyrios Spareto,in Aminadab filio Aram,p linea͂ Chri 27.incepit gn͂atio.durauit annis 51.Erat hoc in te͂pore Moyſes Aegyptijs exoſus propter virtutes,& qu͂u iam fuga facta vxore͂ duxiſſet Sephora͂ filia͂ Iethro ſacerdotis Madian,ac liberos ꝓcreaſſet:Quoda͂ te͂pore du͂ paſceret grege͂ in mo͂te q vocatur Sina,q mons eſt excelſus & ad paſturas egregius,hic du͂ eſſet opinio habitare Deum,vt refert Ioſephus,primitus nemo paſcebat,quia paſtores illic minime ambulare præſumebant.In quo prodigium Moyſi mirabile apparuit.Ignis nanq; depaſcens rubi viriditatem eiuſq́; florem,tranſiit innoxius,fructiferoſq́; ramos nullo inſendio* diſſipatos.Cumq́; flamma vehemens eſſet,ille etiam viſionem inopinabile͂ formidans,obſtupuit,& magis du͂ voce͂ ignis emitteret,eu͂q́; ſuo noi͂e vocaret,verbaq́; facere videretur,qbus etia͂ eius fiduti͂a,ꝑſumentis ad loca accedere,vbi nullus hoi͂m primitus ambulaſſet,eo q eſſent diuina,redarguit:eiq́; ſuaſit vt procul ab igne recederet,& vt ſufficerent ei q͂ viderat,cu͂ eſſet vir bonus,magnorumq́; proles virorum:Solue,inqt dn͂s,calceame͂ta tua:locus enim in q͂ ſtas,terra ſancta eſt.ꝑdicabatq́; ei futuram gloriam & honorem apud hoi͂es præſente Deo.Iuſſitq́; vt cum fiducia abiret in Aegyptum,dux & princeps futurus multitudinis.Vidi,inquit,afflictionem populi mei,& veni liberare & educere de terra illa in terram lacte & melle manante͂.Veni ergo,& mitta͂ te ad Pharaonem,vt educas eos,& ego ero tecum.Ait Moyſes:Dn͂e,ſi dixerint mihi filij Iſrael,q͂d eſt nome͂ eius,qd dicam? Dixit dominus:Sic dices:Qui eſt,miſit me,Deus patru͂ veſtrorum,Deus Abraha͂,Deus Iſaac,Deus Iacob.Tu ergo ingre

Moyſes q͂ geſſerit.

gredere cum ſenioribus Iſrael ad Pharaonē,& dic:Dominus Deus Hebrę𝔬ꝶ vocauit nos,vt eamus viam triū dierū in ſolitudinē,& immolemus domino Deo noſtro.Scio aūt ꝙ non dimittet vos, ſed ego percutiā eum in cunctis mirabilibus.Ad hæc Moy- Virga Moyſi. ſes:Dn̄e,non credent mihi:Cui dn̄s:Proijce virgā quam manu geſtas,in terrā.proiecit,& verſa eſt in colubrū,ita vt fugeret Moyſes.Appręhende,inquit dn̄s,caudam eius.Extendit itaq; manū,& appræhendit:verſaq́; eſt in virgā.Rurſum dn̄s: Mitte manum tuam in ſinū.quam miſſam,protulit leproſam.Retrahe,ait.Retraxit & protulit iteꝶ,eratq́; ſimilis carni reliquæ.Deinde ait:Si nō credent his, ſume aquam de flumine,& effunde ſup aridā,& vertet in ſanguinē.Ait Moyſes: Obſecro dn̄e,nō ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius.Cui dn̄s:Perge,& ego ero in ore tuo. Adhuc ille:Obſecro,mitte quē miſſurus es.Iratus dn̄s, ait: Ecce Aaron frater tuus egredietur in occurſum tibi.ipſe loquetur pro te ad populū,tu aūt eris eis in his q̄ ad Deū pertinent. Redijt ergo Moyſes ad ſoceꝶ ſuū,& ait:Reuerti volo in Aegyptū ad fratres, vt videam ſi viuat.Cui Iethro:Vade in pace. Et cum moram faceret,ait dn̄s:Vade in Aegyptū,mortui eīm ſunt q quærebāt animā tuā.Abijt itaq; Moyſes, tenēs virgā in manu, tulitq́; ſecū Sephorā vxorē & duos filios,q̄s in itinere iuſſu dn̄i circūcidit. Indignata Sephora,ait:Spōſus ſanguinū tu mihi es.redijtq́; ad patrē, annuēte Moyſe,cū filijs. Interea locutus eſt dn̄s ad Aaron:Vade in occurſum fratri tuo,quia venit.Intrauitq́; Aaron deſertū Sinai,& occurrit Moyſi in mōte Dei.dixitq́; Moyſes ei oīa verba dn̄i ac mādata.Venerūtq́; ſimul,& cōgregauerūtq́; ſeniores Iſrael.locutusq́; eſt eis Aarō oīa verba dn̄i,& fecit ſigna corā eis,ita vt eis fidē haberent. Ingreſſiq́; ſunt cum ſenioribus ad Pharaonē,& dixerūt:Hæc dicit dn̄s Deus Iſrael,dimittas populū ſuū vt ſacrificet in deſerto.Ad quod ille:Neſcio Deū Iſrael,nec populū dimittā.Tūc Moyſes cōmemorauit regi beneficia Ioſeph,necnō quāta ipſe fecerat Aegyptijs oppreſſis ab Aethiopibus, labores& pericula exponens quæ pro eis tulerat,nec retributionē recepiſſet.Quæ om̄ia rex deridēs,eum vocat ſeruū fugitiuū, & ꝙ ſeditiōis cauſa redierit. Et cū inſtarent Moyſes & Aaron,iratus dixit:Quare Aaron & Moyſes ſolicitatis populū ab operibus? ite ad onera veſtra.præcepitq́; ꝑfectis opeꝶ,dicens:Vacāt ocio,opprimamus operibus,vt acquieſcant.Nequaq̄ eis vltra detis paleas, ſed vadant & colligant ſtipulas ad lateres,nec de menſura minuetis.Quod factū eſt. Inſtabantq́; præfecti opeꝶ,vt cōplerent opus quotidie.ex quo vociferati ſunt ad Pharaonē, dicētes: Cur ita agis cōtra ſeruos tuos inique? Qui ait:Vacatis ocio,& dicitis,Eamus ac ſacrificemus Deo noſtro.ideo nihil remittetur vobis. Occurrūt ergo Moyſi & Aaron,dicentes:Odio feciſtis nos Pharaoni,& præbuiſtis ei gladiū.Ad hæc cōſulto Deo,confirmati ſuaſerūt populo,vt patienter expectarent promiſſa Dei.Et dum iam obedientes eſſent,libertatem promiſſam reſpicientes,ait dominus ad Moyſen:Loquatur Aaron ad Pharaonem omnia quæ mando vobis.ſed ego indurabo cor eius, & multiplicabo ſigna & oſtenta,nec tamen audiet vos.Fecit itaq; Moyſes & Aaron,ſicut pręcepit dominus.Erat aūt Moyſes octoginta annoꝶ,& Aaron plus trium annorum.

X.plagę Aegypti.

DIMITTI populum volunt Moyſes & Aaron.

Ingreſſi itaq; Moyſes & Aaron ad Pharaonem,leuansq́; Aaron virgam,percuſſit aquam fluminis coram Pharaone & ſeruis eius.Quę verſa eſt in ſanguinem,& piſces Plaga I. in ea mortui ſunt,cōputruitq́; fluuius ita,vt non poſſent Aegyptij bibere. erat tamen potabilis Iſrael. At malefici Pharaōis incātatiōibus ſuis ſimiliter fecerūt. Auertēs aūt ſe Pharao,ingreſſus eſt domū,impletiq́; ſunt dies ſeptē.Dixit dn̄s ad Moyſen: Ingredere ad Pharaonē, & ſi nolueris dimittere populū,dic ad Aaron,vt extendat manum ſup flumina,paludes & riuos.Et fecit ſic.& adſcēderūt ranæ, opuerūtq́; terram Aegypti.et fecerūt malefici ſimiliter incātationibus ſuis.dixitq́; Pharao:Orate,quæſo,dn̄m,vt auferantur ranæ,& dimittā populū.Et clamauit Moyſes & Aaron ad dn̄m,& mortuę ſunt ranæ.Hoc vidēs rex,nō dimiſit eos. Dixit rurſum dn̄s ad Moyſen:Loquere ad Aaron,vt extendat virgā,& ꝑcutiat puluerē terræ.& factū eſt ita.& facti ſunt cyniphes in omni terra Aegypti.At malefici tentauerūt idē facere,ſed non potuerūt.& correpti à rege, dixerūt:Digitus Dei eſt hic.erātq́; cyniphes tam in hoibus,q̄ in iumētis.Induratū eſt

Secunda.

Tertia.

au-

autē cor Pharaonis,& nō audiuit eos, Dixit aūt & dn̄s ad Moyſen: Surge diluculo,& Quarta.
egredere ad Pharaonē,& dic ei: Si nolueris dimittere populū, mittā in oēm terrā, di-
cit dn̄s, om̄e genus muſcaꝝ.& factū eſt, ſed eos nō audiuit.& venit muſca grauiſſima
in oēm terrā Aegypti,& in oēm domū Pharaōis & Aegyptioꝝ. Tūc vocauit eos Pha
rao,& ait: Ite, ſacrificate Deo vr̄o in terra hac. Qui dixerūt: Nō poſſumus abominati
ones Aegyptioꝝ immmolare. ſi mactauerimus q̄ colūt ipſi, lapidibus obruēt nos. Ad
hæc Pharao: Ite in deſertū, veꝝ ne lōge abeatis,& rogate pro me. Et ait Moyſes: Ro

gabo,& recedet muſca. verūtamē noli vl
trà fallere. Orāte Moyſe, abſtulit dn̄s mu
ſcam. at ingrauatū eſt cor Pharaonis, ita
vt nec hac quidē vice dimitteret populū.
Tūc dixit dn̄s Moyſi: Dic Pharaoni: Si re Quinta.
tinuerit populū meū, cras inducā peſtem
grauē,& morietur oīa animātia, nec qd-
quā de his q̄ poſſidet Iſrael, morietur. Fe
cit ergo dn̄s verbū hoc altero die,& mor
tua ſunt oīa animātia Aegypti, p̄ter ea q̄
erāt Hebræoꝝ. Et ingrauatū eſt cor Pha
raonis, noluitq́ dimittere populū. Adie-
cit dominus: Tollite cineres de camino,

& ſpargite illos in cœlū corā Pharaone, Sexta.
& erūt in hoībus vlcera & veſicæ turgen
tes in om̄i terra Aegypti. & factū eſt ita.
nec poterāt etiā tūc malefici ſtare coram
rege, propter vulnera ex corruptione ve
nientia, nec adhuc qdem audiuit eos Pha
rao, ſicut locut⁹ eſt dn̄s. Dixit q̄q; ad Mo Septima.
yſen dn̄s: Dic Pharaoni, idcirco poſui te,
vt oſtendā in te fortitudinē meā. en pluā
grandinē cras, qualis nō fuit in Aegypto
vſq; in diē hanc, congrega quæ habes in
agro iumenta, ne pereāt. Extenditq́ Mo
yſes virgā in cœlū,& dedit dn̄s tonitrua,
grandinē & fulgura, ꝑcuſſitq́ grādo cūcta q̄ fuerūt in agris, herbā & ligna cōfregit.
Vocauitq́ eos Pharao & ait: Peccaui, nūc oretis dn̄m pro me,& dimittā vos. Egreſ-
ſusq́ mox ex vrbe, tetēdit man⁹ ad dn̄m,& ceſſauit tēpeſtas. Hoc vidēs Pharao indu-
ratus, non dimiſit populū. Et dixit dn̄s ad Moyſen: Faciā ſigna q̄ narres filijs Iſrael & Octaua.
nepotib⁹, vt ſciatis quia ego ſum dn̄s, ecce adducā locuſtas, vt comedāt q̄d reſiduū eſt
grādini. Ad ingreſſum itaq; Moyſi dixerūt ſerui Pharaōis ad eū: Vſq; q̄ patiemur hoc
ſcandalū? dimitte eos, q̄a perit Aegypt⁹. Et reuocatis illis dixit Pharao: Quinā ex vo
bis ituri ſunt ad ſacrificandū? Ait Moyſes: Viri & mulieres cū ouibus & armētis. Ad

hæc Pharao: Cui dubiū eſt q̄ peſſime co
gitetis? nō fiet ita, ſed ite viri tantū. & eie
cti ſunt à cōſpectu eius. Extēdit itaq; Mo
yſes manū,& venerūt locuſtæ innūerabi-
les, q̄ deuorauerūt om̄e virens in lignis &
herbis. Feſtinusq́ Pharao, vocauit eos &
ait: Peccaui in Deū veſtrū orate pro pe-
ſte etiā hac vice. Egreſſus Moyſes, orat.
& flauit ventus ab occidēte, proiecitq́ lo
cuſtas in mare rubrū, indurauitq́ dn̄s cor
Pharaonis, nec dimiſit populū Iſrael. Ex
tēdit itaq; Moyſes manū in cœlū,& factę Nona.
ſunt tenebrę palpabiles, vt nec videre nec
mouere poſſent ſe Aegyptij: vbicūq; aūt erat Iſrael, lux fuit. Et vocauit eos iteꝝ Pha-
rao,& ait: Ite vniuerſi vos, oues tantū & iumēta remaneāt. Reſpōdit Moyſes: Nec re-
manebit ex eis vngula, p̄ſertim cū ignoremus qd immolare debeam⁹. Dixit Pharao:
Recede,& caue ne vltra videas faciē meā: alioq morieris. Reſpōdit Moyſes: Fiet vt lo
cut⁹ es. abijtq́ ad fr̄es ſuos,& dixit dn̄s: Adhuc vna plaga tangā Pharaonē,& dimittet
vos. morietᷣ om̄e primogenitū hoim & iumētoꝝ, apud vos vero nec mutiet canis. pe

tetis vaſa ab ægyptijs,& dabunt vobis. Addiditq́;, Menſis iſte vobis erit prim⁹ in men
ſib⁹ anni.loquimini ad vniuerſum cœtum filiorũ Iſrael:Decima die menſis hui⁹ tollat
De agno paſchali. quæq; domus agnum,vel ſi nõ poterit habere,hœdum p familias & domos ſuas. Sin
aũt minor eſt numerus,vt nõ ſufficiat ad veſcendũ agnũ,aſſumat vicinũ ſuum,iuxta nu
merũ animarũ q̃ ſufficiũt ad eſum agni. Erit aũt agn⁹ maſculus annicul⁹ ſine macula,
& ſumptũ de grege ſeruabitis eũ in domo vſq; ad 14.diem,& immolabit eũ oĩs mul-
titudo filiorũ Iſrael ad veſperã, tingetiſq; de ſanguine faſciculo hyſſopi ſupra vtrun-
q; poſtẽ & ſuper liminare,edẽtes carnes illas nocte illa aſſas igni,nec coctum quid aut

crudũ,& azymos panes cũ lactucis agre
ſtibus, caput cũ pedib⁹ ei⁹ & inteſtinis vo
rabitis, nec remanebit qdq̃ ex eo vſq; ma
ne,& q̃d reſiduum fuerit,igne cõburetis.
ſic autẽ cõedetis:renes vr̃os accingetis,&
calceamẽta habebitis ĩ pedib.tenẽtes ba-
culos in manib.& cõedetis feſtinãtes.Eſt
Phaſe. eñ phaſe,id eſt,tranſitus dñi. trãſibo eñ
nocte illa p terrã Aegypti, pcutiãq; oẽe
primogenitũ ab hoĩe vſq; ad pecus.diem
vero hunc habebitis ſolennẽ in gñationi
bus vr̃is cultu ſempiterno.ſeptẽ dieb⁹ azy
ma cõedetis, nil opis facietis in eis,exce-
ptis his quæ ad veſcendũ ptinent.Prima dies erit ſancta ac ſolennis, & dies 7.eadem
ſolennitate venerabilis. Vocauit aũt Moyſes omnes ſeniores filiorũ Iſrael,& dixit ad
eos:Ite tollentes animal per familias veſtras,et immolate phaſe,ſanguinẽq; faſciculo
hyſſopi adſpergite in limine & ſupliminare & vtrũq; poſtẽ. nullus veſtrũ egrediatur
oſtiũ dom⁹ ſuę vſq; mane. Trãſibit eñ dñs pcutiens Aegyptios.cumq́; viderit ſangui

nẽ ſup poſtib.trãſibit oſtiũ dom⁹,& nõ ſi
net pcuſſorẽ ingredi & lędere. cuſtodite
verbũ hoc,cũq; introieritis terrã quã dñs
Deus datur⁹ eſt,obſeruabitis cęremonias
iſtas.& cum dixerint filij vr̃i,q̃ eſt iſta reli
gio,dicetis eis:Victima trãſit⁹ dñi eſt.In-
X.plaga.. curuatus ad hoc ppl̃s, adorauit.feceruñtq́;
ſicut pcepit eis dñs. Factũ eſt aũt,ĩ noctis
medio pcuſſit dñs omne primogenitũ in
terra Aegypti,à primogenito Pharaonis
vſq; ad primogenitũ captiuæ, & oẽe pri
mogenitũ iumẽtorũ,nec erat domus in q̃
nõ eſſet mortu⁹.ſurrexitq́; Pharao nocte
& oẽs ſerui ei⁹,cũctaq́; Aegypt⁹,& ort⁹ eſt clamor magn⁹. vocatiſq; Moyſe & Aarõ,
ait Pharao:Surgite, egredimini à populo meo vos & filij Iſrael. ite,& immolate dño
Exit⁹ populi Iſrael de Aegypto. oues vr̃as,& armẽta ſumite,& abeuntes bñdicite mihi,vrgebãtq́; ægyptij eos de terra
exire velociter,dicẽtes:Oẽs moriemur. Tulit ergo populus cõſpſam farinã anteq̃ fer
mẽtaret,& ligãs in pallijs,poſuit ſup hũeros ſuos.fecerũtq; ſicut pcepat dñs,& petie-
rũt ab ægyptijs vaſa argẽtea & aurea, veſtẽq; plurimã,qbus dedit gratiã dñs corã ęgy
ptijs,vt cõmodarẽt eis.& ſic ſpoliauerũt ęgyptios.pfectiq́; ſunt filij Iſrael de Rameſſe
ĩ Sochoth,& erãt q̃ſi 600.millia virorũ peditũ,abſq; paruulis & mulierib.ſed & vulg⁹
pmiſcuũ innũerabile,qa multi ægyptij viri & mulieres iũxerũt ſe eis,cõuerſi ad Iudaiſ
mũ.duxeruñtq́; iumẽta & greges diuerſi gñis. Tẽpus aũt filiorũ Iſrael q̃d mãſerunt in
Pręceptum de primogenitis. Aegypto,fuit 430.annorũ,incipiẽdo à pmiſſiõe Abrahę facta in via Meſopotamię vſ
q; ad legẽ datã. Locutus eſt dñs ad Moyſen,dicẽs:Sãctifica mihi oẽe primogenitũ
tam de hoĩbus q̃ de iumẽtis.mea eñ ſunt oĩa primogenita maſculini ſexus, q̃ apiunt
vuluã,eo q́ occidi oẽe primogenitũ Aegypti.cũq; veneris in terrã pmiſſam,*tuncin
nabis filijs tuis ſeruandũ ritu ſempiterno,erit igit̃ q̃ſi ſignũ in manu tua,vt liberatiõis
hui⁹ nõ obliuiſcaris. Moyſes igit̃ nõ duxit populũ p terrã Philiſtijm,hoc eſt, per Palæ
ſtinã,tũ ppter antiquã moleſtiã & odiũ vet⁹,ne inſurgerẽt Philiſtæi aduerſus eos, q̃rũ
adhuc nõ erat cõpleta malitia,vt deleret eos dñs. munitiq́; multa ſupellectile, adſcẽde
runt illi de terra Aegypti de 5. pgenie. Iacob eñ q fuit in linea de q̃ Chr̃s naſciturus
erat,genuit Iudã,Iudas genuit Phares,Phares Eſrom,Eſrõ Aram,Arã genuit Amina
dab,q princeps exiſtẽs tribus Iudæ,egreſſus eſt de Aegypto. Tulit etiã Moyſes oſſa Io
ſeph

ſeph ſtcũ, eo ꝙ adiuraſſet filios Iſrael, vt efferrẽt hinc oſſa ſua. Profectiq́ʒ de Sochoth, caſtrametati ſunt in Etham in extrema parte Aegypti habitabilis. Dñs aut ꝓcedebat eos ad oſtendendã viã in colũna nubis ꝑ diẽ, ꝑ nocte in colũna ignis. Præcepitq́ʒ dñs, vt reuerſi aliquãtulũ verſus Aegyptũ, caſtrametarẽtur in regiõe Phiaroth, q̃ eſt inter Magdalũ & mare, & poſuerũt caſtra ſupra mare rubrũ. Et cũ vltra triũ dieꝝ ſpatiũ ꝓceſſiſſent, intellexit Pharao eos ad fugiendũ, non ad ſacrificandũ ꝓperare. Tulit ergo 600. currus, eqtum 50. millia, & 200. millia peditũ armatoꝝ, inſecutus eos. Leuantes aũt oculos Hebræi, viderũt Aegyptios properãtes, bene armatos. exterriti ſunt. circũdati eñ erãt mõtibus ab vna parte, mari rubro ex altera, vt fugæ facultatem nõ haberent. cõcluſerũtq́ʒ eos Aegyptij obſidiõe. Erat Hebræis dura obſeſſionis moleſtia propter egeſtatẽ neceſſarioꝝ, neqʒ fugæ facultatẽ habẽtes, armiſq́ʒ priuati, licet pugnare vellẽt. Nulla erat itaqʒ ſpes, niſi vt ſeſe q̃primũ Aegyptioꝝ volũtati traderẽt. Moyſen in oĩbus culpabãt, obliti ſignoꝝ q̃ eis fuerãt à Deo pro ſua liberatiõe mõſtrata, & vſqʒ ad hoc venerũt, vt eũ lapidibus niterẽtur obruere. Erat eñ luctus & gemitus mulieꝝ & infantũ, ante oculos habentiũ mortẽ indubitatã. Moyſes autẽ, licet exaſpata tñ eũ multitudo eſſet, circa eius tñ prouidentiã nõ ceſſabat, oĩa in Deum conferẽs. ſtanſq́ʒ in medio, ſic exorſus eſt: Nec hoĩbus quidẽ bene cõuerſantibus circa nos, iuſtũ erat non credere: de Dei vero ꝓuidentia vos deſpare iniquũ eſt, à q̃ vobis oĩa ꝓuenerunt, q̃cunqʒ ꝑ me ad ſalutẽ & libertatẽ veſtrã facta ſunt, eaq́ʒ nõ ſperãtibus ꝓmiſit. Quin potiꝰ in ꝑiculo, ſicut putaſtis, oporteret vos adiutoriũ ſuſtinere diuinũ, cuiꝰ opus erit, etiã nũc in tali nobis difficultate cõcluſis ex deſpatione ſicut vos creditis, ſalutem ꝓſtare, & ex hoſtibꝰ liberare, q fortitudinẽ vtiqʒ ſuã circa nos eſt oſtẽſurus & ꝓuidentiam facturus. Nõ eñ in paruis diuinitas auxiliũ ſui fauoris ſolet accõmodare, ſed potiꝰ in qbus humanã ſpem ad meliora nõ videt accedere, vnde tali auxiliatori credẽtes, cui virtus eſt etiã parua grandia facere, & tantaꝝ infirmitatẽ reꝝ ſuo munimine roborare. Nolite Aegyptioꝝ arma metuere, nec qa mare & poſteriores mõtes viã fugæ ꝓhibent, propterea ſalutis ſpatia deſpare. fiẽt eñ vobis hæc q̃ſi cãpi Dei ꝓuidẽntia, & pelagus conuertet in terrã. Cumq́ʒ hæc dixiſſet, duxit eos ad mare, ægyptijs intuẽtibus, rogabatq́ʒ Deũ, dicẽs: Neqʒ tu qdem ignoras, qa fugere nobis mala ꝓſentia, nec potẽtia nec auxilio licet hũano, ſed tu dñe ꝓbe aliq̃d ſalutare exercitui tua volũtate Aegyptũ relinquẽti, tuũ eſt eñ nos eripe, qa nũc oĩ ſpe & cõſilio deſtituti, ad tua ſoliꝰ ſubſidia conuolamus, & qcqd ex ꝓuidentia tua nobis acceſſerit, q̃d nos ab Aegyptioꝝ ira nũc liberare poſſit, inſpicimꝰ: velociterq́ʒ nobis tuã oſtende virtutẽ, & populũ deſpantem ac ruentẽ in peiꝰ, ad ſecuritatẽ dignare & ad fiduciã pietatis ꝑducere. Non eñ in extraneis ſumꝰ, ſed tuũ qdẽ eſt mare, tuꝰ eſt mons q nos circũdat, ita vt te ꝓcipiente mare poſſit conuerti in aridã, ac nos tua virtute ſaluare. Talia ſiquidem cũ oraſſet, iubente dño ꝑcuſſit virga mare: q̃d repente inciſum ac

diuiſum, terrã reliqt nudã. Moyſes autẽ videns pelagus ceſſiſſe in duodecim diuiſiones, aduocabat tribus ſingulas ex ordine natiuitatis ſuæ, & exhortabatur vt ipſum præeuntem ſequerent. Et cũ timuiſſent ſeq, Aminadab princeps tribus Iudæ, plenus fide, primus poſt Moyſen ingreſſus eſt, alijs trepidãtibus. propter q̃d meruit & regnũ. dein cæteri oẽs cũ feſtinatiõe pergẽtes, delectabantur, agebãtq́ʒ Deo gr̃as propter ſalutẽ, q̃ ꝓter ſpem eis acceſſerat. Quod vidẽtes Aegyptij, veſanos iudicabãt. ſed cũ viderẽt illos illæſos trãſire, ingreſſi ſunt poſt eos. iamq́ʒ venerat vigilia matutina, iniecit dñs ſuꝑ eos intolerabiles imbres & graues tonitruos coruſcationeſq́ʒ vnde territi, dixerũt: Fugiamus Iſraelẽ, Dñs eñ pugnat ꝑ eis. fugientibuſq́ʒ illis, inuoluit eos dñs in medijs fluctibus, operuẽrũtq́ʒ aquæ currus & eqtes, cunctiq́ʒ exercitus Pharaonis cum peditibꝰ ſubmerſi ſunt, nec vnus qdem ſuperfuit ex eis. Filij autẽ Iſrael perrexerũt per mediũ ſicci maris, & aquæ erãt eis quaſi ꝑ muro à dextris & à ſiniſtris, ex q̃ nõ poterant retinere gaudiũ inopinatæ ſuæ ſalutis. Inſuper & inimicis ſuis dimerſis, hymnũ tota nocte dixerunt, laudãtes Deũ, dicenteſq́ʒ: Cantemus dño, glorioſe etẽim magnificatus eſt: currus Pharaonis & exercitus proiecit in mare, ambulaueruntq́ʒ filij Iſrael per ſiccũ in medio eius &c. Poſtea vero armis Aegyptioꝝ per fluctuum violẽtiam allatis, iudicabat Moyſes Dei factã prouidentia: exijtq́ʒ colligens ar-

Phiairoth.

Orõ Moyſi ad populũ.

Trãſitꝰ maris rubri, ꝓeunte Moyſe & Aminadab.

Internecio ægyptiorũ ſeu plaga II.

Hymnus q̃ popul' Iſrael Deo grãs egit.

ma,Hebrǫoſq́ꝫ his muniens,vt ſi quando
opus eſſet,armati pugnarent,et moratus
eſt cũ populo iuxta littus ſeptẽ diebus,&
cũ tympanis ac muſicis ſingulis dieb' ve
niebant, cantabantq́ꝫ domino canticum
Moyſi,viri ſeorſum et ſeorſum mulieres.
Videns autem Moyſes Iſrael circa ſpolia
nitentes,tulit ea.egreſſiq́ꝫ ſunt in deſertũ
Sur. Sur,ambulaueruntq́ꝫ tribus diebus per ſo
litudinem,& non inuenerunt aquam,do
Marath. nec in Marath*, q̃ tamen adeo erat ama
ra, vt non poſſent bibere. murmurauitq́ꝫ
populus cõtra Moyſen. At ille clamauit
ad dñm,q oſtendit illi lignũꝫq̃d cũ miſiſſet in aquas,verſæ ſunt in dulcedinẽ.Deiñ ve-
Helim. nerũt in Helim,vbi erant xij.fontes & lxx.palmæ, modica tamen aqua erat in fonti-
Sin. bus,& cœnoſa.Profecti ſunt inde in deſertũ Sin quintadecima die mẽſis ſecũdi, hoc
eſt,*Man,die xxx.ab exitu eoꝝ de Aegypto. Tunc defecerũt eis victualia,quæ tulerũt
de Aegypto.vnde & dixerũt,in hac penuria cõſtituti: Vtinã mortui fuiſſemus in Ae
gypto,qñ habebam' carnes & comedebamus panẽ in ſaturitate.Orauit igitur Moy
ſes dñm,& eſt exauditus,dixitq́ꝫ Moyſes: Audiuit dñs murmur veſtrũ, dabitq́ꝫ vobis
veſpere carnes & mane panes in ſaturitate. Cũq́ꝫ loqueretur ad vniuerſum cœtũ,ec-

ce gloria domini apparuit ĩ nube. factũq́ꝫ
eſt veſpere,& adſcendẽs coturnix de ſinu
Arabico,operuit caſtra, & ad libitũ popu
li capiebatur. Mane aũt venit ros,& cum
guſtaſſent,ſenſerũt mellis dulcedinem,&
panẽ promiſſum datũ. Iacuit aũt p circul
tum caſtroꝝ q̃ſi granũ coriãdri album &
pilo cõtuſum.q̃d videntes,dixerũt: Man-
Manna. hu? id eſt,Quid eſt hoc? Inde dicit̃ man-
na. Ait itaq́ꝫ Moyſes: Hic eſt panis datus
vobis à dño. colligite gomor per ſingula
capita. & collegerũt. nec q plus collegit,
ampli' habuit.Pręcepit aũt vt colligerent
mane,qa caleſcẽte ſole liquefiebat,licet ad ignem induraret̃.dixitq́ꝫ,Nullus relinq̃t ex
eo in mane.Et qdam nõ audierũt eũ,& ſcatere cœpit vermibus. Iratusq́ꝫ eſt Moyſes
cõtra eos,& pcepit rurſum,vt die 6.colligerẽt duplices,vt haberẽt in ſabbato,ſ.die ſe-
ptimo.Venitq́ꝫ 7.dies,& egreſſi de populo vt colligerent, nõ inuenerũt. Dixitq́ꝫ dñs
Moyſi: Vſq́ꝫq̃ nõ vultis ſeruare pcepta mea? pter ſabbatũ accipietis cibos duplices,
nec qſquã egrediat̃ de loco ſuo die ſabbati,ſed ſabbatizabitis.Dixit rurſum Moyſes:
Iſte eſt ſermo dñi:Imple gomor ex eo,& cuſtodiat̃ in futuras gñationes, vt nouerint
panẽ q̃ alui eos in deſerto.Impleuerũt igitur gomor,& poſuit illud Aaron in vrna au
rea reſeruandũ.& vſi ſunt mãna donec fuerũt ĩ deſerto. Poſtea pfecta eſt oĩs multitu
Depta. do de deſerto Sin.venerũt in Depta. pfectiq́ꝫ de Depta,venerũt in Halis. Egreſſiq́ꝫ de
Halis. Halis,venerũt in Raphidim,vbi nõ erat aqua ad bibendũ. Iurgatus eſt populus cõtra
Moyſen,dicẽs:Da nobis aquã vt bibam'. Quib' Moyſes: Quid iurgamini cõtra me?
Cur tẽtatis dñm? Cõuerſusq́ꝫ ad dñm,Quid,inq̃t,faciã populo huic? adhuc enĩ puſil-
Aqua e petra exilijt. lum,& lapidabit me. Ait dñs: Sume ſeniores Iſrael, & vade ad petrã Oreb, pcutiesq́ꝫ
virga.& fecit Moyſes,egreſſæq́ꝫ ſunt aquæ largiſſimæ, & vocauit Moyſes nomẽ loci,
Tẽtatio. Cum vero Hebræoꝝ nomẽ iam vbiq́ꝫ diuulgaret̃, à prouincialibus timebat̃,
& cõuenientes ad inuicẽ qnq́ꝫ reges circũhabitãtes, bellare ſtatuerũt cõtra eos, anteq̃
vires maiores ſuſciperẽt. Moyſes vero etſi nihil hæſitaret, ſubita tñ picula Hebræorũ
multitudinẽ perturbabãt,q̃s Moyſes cõſolari incepit, rogabatq́ꝫ propitiores eſſe, tan-
quã oĩm reꝝ facultas eis adeſſet,ita vt hoſtib' pualere poſſent.Elegitq́ꝫ Ioſue filiũ Na-
Ioſue laus. ue de tribu Effraim,viꝝ robuſtũ & ad labores fortiſſimũ,ad cogitandũ q̃q́ꝫ & loquen
dum valde idoneũ. Huic & paucos tradidit armatos, plurimos aũt in caſtroꝝ cuſto-
dia retinuit.Cõtra quos egreſſus eſt Amalech in multitudine graui,vt pugnaret cum
eis.At Moyſes,ordinata acie ſuorum,adſcendit in montem,virgã manu geſtans. Mi
Populi Iſrael pugna. ſcebantur itaq́ꝫ hoſtes.& in manibus erat bellum:fiducia autem & viribus vtebant̃ in-
uicem,Cumq́ꝫ eleuaſſet Moyſes man' ad dominũ,vincebat Iſrael: ſin vero paululum
re-

remiſiſſet,vincebat Amalech.Quo comperto, Aaron & Hur ſuppoſuerũt ei lapides, & vtraq; parte manus eius ſuſtentabant. erãt eñi graues pro labore orandi, nec tamẽ remiſit manus Moyſes vſq; ad ſolis occaſum. Tũ Hebræi Amalechitas fortiter vicerũt.interfeciſſentq́; oẽs, niſi nocte interueniẽte, populus receſſiſſet à cæde. Vicerunt itaq;,abundantia potiti magnorũ bonorũ.nam fugientes hoſtes, magnã copiam argenti ſimul & auri reliquerũt in caſtris,abũdantiã ornamentorũ textiliũ pariter et armorũ. Poſt hęc oĩa colligentes,Ieſum p̄conijs extollebãt.nemo eñi Hebræorũ mortuus eſt, hoſtium vero tanti,quãtos neq; numero cõpræhẽdere poſſibile eſt. Et ait dñs Moyſi:Scribe hoc in libro.adhuc eñi delebo memoriã Amalech de ſub cœlo,ꝙ cõtra Hebræos pugnãs, nequaq̃ in calamitatibus eis pepercerit.Aedificauitq́; Moyſes altare, vocauitq́; illud,Exultatio mea.

Oĩo Moyſi ꝓ ſalute & victoria Hebræorũ.

Victoria hebræorũ.

Audiẽs aũt Iethro ſocer Moyſi,q̃ fecerat dñs circa Iſrael,egreſſus obuiam Moyſi in deſerto,tulit ſecũ Sephorã vxorem illius & duos filios,Gerſan & Heliezer.Cũq; intraſſet tabernaculũ eius,narrauit illi Moyſes q̃ fecerat pro eis dñs,& itineris laborẽ. Tum Iethro:Benedictus dñs q eripuit populũ de terra Aegypti.nunc cognoui quia magnus eſt Deus Hebræorũ.Altera die ſedit Moyſes vt iudicaret populũ, qui aſſiſtebat ei à mane vſq; ad veſperã. Quod attẽdens Iethro,ait: Stulto labore cõſumeris.vltra vires tuas eſt negocium:ſed audi verba mea,& erit dñs tecũ.Eſto populo in his q̃ ſunt ad Deũ,cæremõias,& viã morũ ac itineris oſtẽdas eis.Ad cauſas vero elige viros prudẽtes,timentes Deũ,amantes veritatẽ,& deteſtantes auaritiã,& cõſtitue ex eis tribunos,centuriones & qnquagenarios,decanosq́; hi iudicent populũ omni tẽpore.Quicqd autẽ maius fuerit,referuent tibi, & ipſi minora tantũmodo iudicent: leuiusq́; tibi erit,partito in alios onere.Si hoc feceris,implebis imperiũ dñi, & præcepta eius poteris ſuſtinere.Quibus auditis,Moyſes fecit oĩa q̃ ei ſuggeſſerat ille,& electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael,cõſtituit eos principes populi, q iudicarent plebes dñi omni tẽpore,p̄cipiens illis ac dicẽs:Audite populũ,& q̃d iuſtũ eſt iudicate.ita paruum iudicate,vt magnũ,ſiue ciuis ille ſit,ſiue peregrinus.nec accipietis cuiuſquã pſonam,qa Dei iudiciũ eſt.ꝙ ſi difficile vobis occurrerit,referte ad me,& ego audiã. Et ſic acqeuit Moyſes ſocero ſuo, nec erubuit vir Deo plen⁹,cõſilium ſeq hois gentilis. Poſtea valedicẽs Iethro Moyſi,reuerſus eſt in terrã ſuã.

Cõgratulat̃ Iethro Moyſi.

Iudicũ electio.

Mons Sina

Menſe ergo tertio egreſſionis de Aegypto,hoc eſt,*primo kalen. Iunij,venerũt ad montẽ Sina, fixerũtq́; tentoria eregione mõtis,47.die.Et ſequẽte die diluculo adſcẽdit Moyſes in montẽ ad dominũ,q dixit ei:Dices filijs Iacob:vidiſtis q̃ fecerim vobis. nunc adijciã vt etiam loq̃r vobis.Si cuſtodieritis pactũ meũ,eritis mihi in populũ peculiarẽ. Quæ cũ Moyſes retuliſſet ad populũ,dixerũt:Cuncta quæ locutus eſt dñs,faciemus. Cũq; redijſſet Moyſes ad dñm,ait ei dñs:Veniam ad te in caligine,vt audiat me populus vniuerſus.vade & ſanctifica eos hodie & cras,lauẽt ſe & veſtimenta ſua,vacent ab amplexibus,& ſint parati in diẽ tertiũ.Cõſtituesq́; terminos ꝑ circuitũ mõtis:q̃s q tranſierit,ac montem tetigerit,morieť. manus nõ tangẽt eũ,ſed lapidib⁹ opprimať,aut iaculis cõfodiať. iumentum fuerit ſiue homo,vltrà non viuet.Retulit omnia hæc Moyſes ad populũ,ad uenienteq́; die tertio, ante ſolis ortum cœperũt audiri tonitrua,& micare fulgura,& nubes denſa opuit montẽ,clangorq́; buccinæ perſtrepebat. Timuit autẽ populus, & Moyſen perijſſe putabat.tandẽ lęt⁹ apparuit,& ſerenus aer cum illo, & ait illis: Hodie non audietis Moyſen,ſed illum q pro nobis percuſſit Aegyptios,q iter per mare dedit ſiccũ, qui cibũ de cœlo pluit, potũq; de petra produxit. Et ſimul eduxit populum in occurſum dñi ad radicẽ mõtis. Erat autem dies quinquageſimus ab egreſſu de Aegypto.*adunatisq́; omĩbus extra terminos mõtis Sinai. Ipſe autem & Aaron,iubente domino, vltra ter

minos adſcenderũt. Tunc locutus eſt eis dñs,ita vt nullũ vox effugeret:Ego ſum dñs Deus tuus,qui eduxi te de terra Aegypti & de domo ſeruitutis. non habebis deos alienos corã me. nõ facies tibi ſculptile,nec omnẽ ſimilitudinẽ quę eſt in cœlo aut in terra,nec eorũ quę ſunt in aquis. nõ adorabis ea neq; coles. ego em̃ ſum dñs Deus,fortis, zelotes,& faciẽs miſericordias in millia his q diligũt me,& faciũt præcepta mea. Nõ aſſumes nomen dñi Dei tui in vanũ. Memento ꝙ diẽ ſabbati ſanctifices. ſex diebus facies opa tua. ſeptimo die ſabbatum dñi Dei tui eſt. non facies opus in eo tu & fili' tuus & filia tua,ſeruus & ancilla,iumentũ tuũ,& aduena qui in terra tua eſt. Honora patrem tuũ & matrẽ tuam,vt lõgæuus ſis ſuper terrã. Nõ occides, Nõ mœchaberis, Nõ furtũ facies,Nõ loquaris cõtra proximũ tuũ falſum teſtimoniũ, Non cõcupiſces rem pximi tui,nec deſiderabis vxorẽ eius,non ſeruũ,nõ ancillã,nõ oĩa quæ illius ſunt. Hęc cum dixiſſet, contremuit cunctus populus,ſteteruntq; procul,dicentes Moyſi,principes tribuũ & maioresnatu om̃es: Ecce oſtendit nobis dñs Deus noſter maieſtatem ſuam. vocẽ eius audiuimus,probauimusq; hodie ꝙ loquẽte Deo,vix erit homo. ſi enim audierim' vltrà vocẽ dñi Dei noſtri,moriemur. Tu magis accede, & audi quæcũq; dixerit tibi Deus, loquerisq; ad nos, & nos audiẽtes,faciemus ea. Quod cũ audiſſet dñs, ait ad Moyſen: Recte locuti ſunt. vade & dic eis, Reuertimini in tentoria vr̃a. Tu vero hic ſta mecũ,& loquar tibi omnia mãdata mea,cæremonias & iudicia. Factũq; eſt ita,dixitq; dñs: Hęc dices filijs Iſrael,altare de terra facietis mihi,offeretisq; ſup eo holocauſta & pacifica veſtra,in omni loco in q̃ fuerit memoria nois mei,veniã & benedicã tibi. ꝙ ſi altare lapideũ facere vis,non ædificabis de lapidibus ſectis, ſicut gentes faciunt. Si em̃ leuaueris cultrum tuũ ſuper eo,polluetur. Nõ adſcendas per gradus ad altare meũ,ne reueletur turpitudo tua. Hæc & alia p̃cepta cæremoniasq; tradidit dñs Moyſi,de quibus opportune ſuis locis videbim'. Venit ergo Moyſes, & narrauit plebi om̃ia iudicia domini,& reſpõderunt oẽs vna voce: Om̃ia quæ locutus eſt dñs, faciemus. Scripſitq; Moyſes vniuerſos ſermones dñi,& mane ſurgẽs,ædificàuit altare domino,ſicut p̃ceperat ad radicẽ montis,& duodecim lapides,titulos ſcilicet duodecim tribuũ erigens. Miſitq; Nadab & Abiu,q futuri erant ſacerdotes, & immolauerũt domino pacifica 12 vitulos,q̃s obtulerunt xij. principes Iſrael. Tunc accepit Moyſes mediã partẽ ſanguinis,& miſit in crateres,reliquum vero ſanguinis fudit ſuper altare, legitq; volumen fœderis vniuerſo populo. Qui dixerũt: Oĩa quæ p̃cepit dominus,faciemus. Ipſe vero ſumptũ ſanguinẽ reſperſit in populum,& ait: Hic eſt ſanguis fœderis, q̊d pepigit dominus vobiſcũ. & reliquit eos. Moyſi q̃q; dixit dñs: Adſcende tu & Aaron,Nadab & Abiu,& ſeptuaginta ſenes eligetis ex Iſrael,adorabitisq; procul. Adſcẽderunt itaq; ſecundũ præceptũ dñi vſq; ad terminos montis,& viderũt dñm,& ſub pedibus eius quaſi opus ſapphirinũ. Tunc vocauit dñs Moyſen,q aſſumpto Ioſue, trãſiuit terminos,dicẽs ſenioribus vt expectarẽt ibi,& ſi quid quęſtionis,inq̃t,natũ fuerit, referetis illud ad Aaron & Hur. Operuitq; nubes montẽ iterũq; dimiſſo Ioſue in quadam planitie montis,ſolus adſcendit Moyſes. Septimo vero die vocauit eum dominus. Qui ingreſſus nebulã,fuit cũ domino q̃draginta diebus & totidem noctibus,neq; comedens,neq; bibens. Et ait dñs ad eum poſt longã inſtructionẽ: Sume primitias, id eſt,precioſa quęq; à populo Iſrael,& ab eo tantũ q vltro obtulerit aurũ & argentũ, hyacinthum & purpurã,coccũq; bis tinctũ,byſſum,pilos quoq; caprarũ & pelles arietum rubricatas,& ligna ſethim,q̃ ſunt imputribilia ac incremabilia: oleum quoq;,aromata,thymiamata boni odoris,& lapides onychinos,ſardonyces & gemmas,& faciant mihi ſanctuariũ,vt habitem in medio eorum. iuxta ſimilitudinem tabernaculi q̃d oſtendam tibi,facias illud. In primis arcam facias de lignis ſethim: lõgitudo eius habebit duos *ſemis cubitos,id eſt, duas palmas & ſemiſſem, latitudo cubitum & ſemiſſem,altitudo ſimiliter cubitũ & dimidium. deaurabis eam auro mũdiſſimo intus & foris,laminis aureis operiendo illã. faciesq; ſuprà coronam auream per circuitum,& quatuor circulos aureos,quos pones per quatuor arcæ angulos: duo circuli ſint in latere vno,& duo in altero: faciesq; vectes de lignis ſethim,q̃s operies auro,induceſq; circulis,vt portari poſſit arca,nec extrahi debent. Poneſq; in arcam teſtificationem quam dabo tibi, Facies & ſu

Aedificatũ altare Dei.

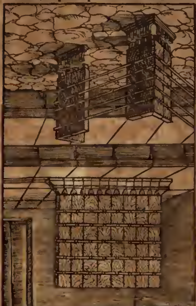
Mãdata cæremonialia & iudicialia.

Moyſes & lxx. ſenes.

Arcæ & tabernaculi deſcriptio.

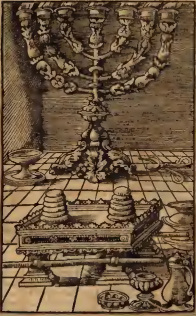
ſupra arcam propiciatoriũ aureum,hoc eſt,tabulam auream in longitudine & latitu
dine arcæ,vt eam tegat:quod & vocatur oraculũ. Ex vtraq; vero parte in angulis an
terioribus pones duos cherubin aureos & productiles, vtrũq; latus propiciatorij te-
gentes:& cherubin ſe mutuo reſpiciant,duabusq́; alis expanſis & mutuo ſe tangenti
bus velabũt oraculũ. Ego loquar ad te & pręcipiã ſupra propiciatoriũ de medio che-
rubin duorum,qui erũt ſupra arcam. Præcepit quoq; fieri tabernaculũ, hoc eſt,do Tabernaculum.
mum quadratã & oblongam,tribus clauſam parietibus,aquilonari,meridiano,& oc
cidentali,ita ꝙ liber pateat introitus ab oriente. longitudo eius erit xxx. cubitorũ, la

titudo decẽ,& altitudo decẽ. In late-
re meridiano erũt tabulæ de lignis ſe Tabulæ.
thim ſtantes viginti,ſpiſſitudine digi
torũ quatuor, in latitudine cubitũ &
dimidium habẽtes, denos vero cubi-
tos in lõgitudine ſingulę tabulæ habe
bunt. ſurſum erigentur. fient & in eis
incaſtraturæ, & iungẽtur ſibi mutuo,
ne rimula ſit ibi aut planities parietis
inæqualis. & erunt inauratæ ex vtraq;
parte,ſuppoſitæ vero ſingulæ tabulæ
duabus baſibus argenteis perforatis,
in quarũ foraminibus quaſi incaſtra-
turis,immittantur tabulæ cardinibus
aureis in baſibus. erunt eñ baſes ſupe
rius q̃dratæ,habentes ſuprà foramen,
inferius acutæ & longæ,vt figãtur in
terram. Eodẽ ſchemate præcepit fie-
ri parietẽ in parte aquilonari. ad occi
dentalem vero plagam tabernaculi,
præcepit fieri ſex tabulas per oĩa ſimi
lrs alijs, ſtãtes in baſibus, & implebũt
nouẽ cubitos,& ſic dimidius cubitus
ex vtraq; parte vacuus patebit. & id-
eo fient adhuc duæ tabulæ ſemicubita
les,& quatuor digitoꝝ in lateribus,q̃
vtrinq; appoſitæ ad parietrm occidẽ
tis,alijs duabus cõpaginantur,quę eti
am ſingulæ duabus baſibus innitenẽ.
Ne vero vẽtorum impulſu vel quali-
bet alia cauſa parietes cõcutiãtur,ſin-
gulæ tabulæ habeant annulos aureos quinque per ordinem, & fiant vectes quinq; cu
bitorum de lignis ſethim,*inauratæ etiam, quinque in latere aquilonari,& quinque
in latere auſtrali, & quinque in occidentali. Non autem erunt quinque ordines vecti
um,ſed tres,puta vnus & continuus vectis à principio parietis vſque ad finem tranſ-
mittitur per annulos in medio tabularum om̃ium,deinde per annulos qui erunt ver
ſus partem ſuperiorem tabularum, trãſibunt duo vectes:vnus cõpræhendens decem
tabulas,& alter ſimiliter decem,& inferius ſimili modo duo vectes,ita ꝙ caput vnius
tranſibit in caput alterius,in medio facientes vnum vectem contiguum. Vectes vero
qui erunt in parte occidentali,erunt breuiores, quia paries ille habebit tãtum decem
cubitos & quatuor digitos. Erunt autem annuli & vectes in anteriori parte taberna-
culi:& vnius parietis vectes,coniungentur vectibus alterius in angulo communi. Te Tectum.
ctum autem tabernaculi non concameratum & recuruum, ſed planum fiet, quatuor
operimentis aptatum. Operimentum primum erit de cortinis decem factum ex qua Operimentum I.
tuor coloribus opere plumario, puta ex byſſo retorta & hyacintho ac purpura, coc-
coq́; bis tincto. Longitudo vnius cortinæ habebit vigintiocto cubitos, latitudo qua-
tuor cubitoꝝ erit. Cortinæ quinq; ſibi mutuo iungẽtur, & aliæ quinq; ſimiliter quaſi
duę cortinę ſint:& hoc fiet per anſulas hyacinthinas in lateribus cortinarum diſpoſi
tas ſuperius & inferius, vt poſſint inuicem copulari,affixis annulis quoq; aureis. Hoc
modo fiet quaſi vna cortina quadraginta cubitorum lõgitudinis,& latitudinis vigin
tiocto cubitorum. his cortinis tegatur tabernaculum totum ſecundum longitudinẽ.
Tectum habebit triginta cubitos, & decem cubiti pendeant tegantq́; parietem occi-

dentalem:per tranſuerſum vero lati
tudo cortinæ, quæ eſt 38.cubitorum,
teget tabernaculum ſecundū,latū de
cem cubitorum,& pēdeant à latere aq-
lonari 8.cubitorum,& à meridie to-
tidē:& ſic cortinę deſcēdentes à late
ribus,vno cubito diſtabunt ab omni
parte: introitus aūt ab oriente corti-
II. nam nō habeat,ſed velū tantū. Ope
rimentū vero ſecundū fiet ex ſagis ci
licinis vndecim. longitudo vnius ſa-
gi habebit 30.cubitos, latitudo vero
quatuor.ex quibus quinq; iunges ſe-
orſum, & ſex reliquas ſibi mutuo co
pulabis.facieſq; 50.anſas in ora ſagi
cuiuſq;,vt cum altero copuletur.ſimi
liter facies 50.fibulas æneas,quibus iun
gantur anſæ. ſic vnū ex omibus ope-
rimentū fiet, & ſic in longum p traſ-
uerſum tegatur tectoriū primum, &
cum ſit 30.cubitorum,per latera deſcē-
det vſq; ad terrā,ita vt cubitum cor-
tinis non velatum velet. ſed quia ſa-
ga coniūcta,puta vndecim,faciūt cu
bitos 44. tabernaculū longū trigin-
ta tegent. verū & reliqui 14.cubiti,ſe
ptem deſcendēt ad occidentem,& ſe
ptem ad oriētem:decem partē occi-
dentalem,q̃tuor vero quæ ſuperant,
duo in parte orientali replicata erūt,
III. & duo in parte occidentali. Tertiū
operimentum facies de pellibus arietum rubricatis in longum & latum,vt cooperiāt
& cortinas ac ſaga:& iſta duo de ſagis & pellibus, deſcēdant ad terram,à meridie,aq
IIII. lone & occidente,affiganturq; terræ cum funibus & paxillis. Quartum quoq; ope-
rimentum in eundem modum erit ſuperpoſitum pellibus arietum hyacinthinis, &
hæc duo vltima defendāt ab æſtu & imbribus. Color autem hyacinthinus ſimilis cœ
lo videbatur,ita vt adſpiciētes à longe,ſtupor inuaderet. Iuſſit autem dominus taber-
naculum in duas diſtingi partes:in Sancta Sanctorum à parte occidentali, decem cu
bitorum erit in longum, latum & altum: & in Sancta, eritq; anterior pars ad orien-
tem,viginti cubitorum in longum,eritq; communis ſacerdotibus. Ad ſeparationem
vero ponentur quatuor columnæ de lignis ſethim, deauratæ, capita habentes aurea
& baſes argenteas: ſuper capita vero columnarum ponantur duo vectes decem cu-
bitorum,à pariete in parietem protenſi, in quibus per circulos aureos immittatur ve
lum,quod pendeat ante quatuor columnas extenſum,quadrum in omni parte,ſcili-
cet decem cubitorum,vt ex omni parte prohibeat adſpectum interiorū. Fiat autē ve
lum hoc ex byſſo retorta,& de hyacintho ac purpura & cocco bis tincto,id eſt,de fi-
lis ſericis hyacinthini,purpurei,& coccinei coloris,ope plumario eo, quod acu pin-
gitur,cōpoſitum,& ex vniuerſis floribus quos gignit humus,ac picturis(præterq̃ ani
maliū formis)decoratū:& intrà pones arcam teſtimonij: pones & propiciatoriū ſup
arcam teſtimonij in Sancta Sanctorum. Facieſq; in introitu tabernaculi verſus oriētem
tentoriū,puta quinq; columnas e lignis ſethim,deauratas,habentes baſes æneas & ca
pita aurea,ſup quas duo vectes decem cubitorum in longum, de pariete in parietē inſe
ras ad modū trabis,vnde ſuſpēdas aliud velum per circulos aureos inſertū,inſtar pri-
Menſa. oris operatū. Facies quoq; menſam de lignis ſethim,habentē 2.cubitos longitudi
nis,& in latitudine cubitū, in altitudine cubitum & ſemiſſem. inaurabis ex omī parte
auro puriſſimo quatuor eius pedes, in quolibet pede aureus annulus,& in annulis ve
Labium. ctes aurati fiant quibus portetur. Fiatq; labiū in menſa p circuitū,& labio affigat au
Aurea co- rea corona,alta digitis quatuor.itaq; medietas eius ſup menſam emineat, ne ſuppoſi
rona. ta cadāt ex ea:altera medietas inferius pendeat ad decorē.& ſit corona interraſilis,id
eſt,cælata reticulis,huic ſupponatur alia corona minor,aureola ſcilicet. mēſam hanc
po

pones ante velū Sancta Sanctorū ad aquilonem: ibi ponentur panes propoſitionis. Præcepit quoq; dn̄s fieri candelabrū ex auro puriſſimo ductili, cuius haſtile baſi infixū erat & ferreum, ſuperueſtitū calamis aureis quinq; geniculorū ad modū cannæ. vbi autē calamorū capita inter ſe iungebantur, tumebant capita, & inuicē ad modum ſcyphi iungebantur, tanquam duo ſcyphi ad modum nucis. ex fundo cuiuſq; ſcyphi procedebāt flores recurui q̄ſi lilia, & in ipſo fundo inter ſcyphum & lilia erat ſphærula volubilis, ſicut in capitib' cathedrarū: & ita cū in haſtili eſſent quinq; calami in hunc modum copulati, quatuor erant ibi iuncturæ, quarum quęq; habebat quaſi ſcyphos duos ſibi iunctos, & ſphęrulas ſimul & lilia. Ex hoc haſtili procedebant tria brachia ex laterib' hinc, & tria inde ferrea, quorū vnumquodq; ſuperueſtitū erat calamis aureis ad modum haſtilis, & in iuncturis coibāt capita calamorum quaſi ſcyphi in modum nucis cum ſphærulis & liliꝫs. Erat autē, vt dicit Ioſeph', ex lxx. partib' compoſitum, in vna baſi erectum, ſicut in haſtili & brachiꝫs erant calami xxix. non integri, ſed ex duabus partibus. In medio vbi partes iungebantur, erat ſphęrula ſuperpoſita, ne iunctura videretur, & vt putaretur calamus vnus: & ita calami vigintinouem cum totidem ſphærulis, faciunt quinquagintaocto. erant & quinq; partes in baſi, & ſeptem lampadum ſedes. habebat autem in ſummo ſeptem capita æqualia, ſuper quæ ponebantur ſeptem lucernæ aureæ. infuſoria etiam ſeptem ex auro erāt, quibus oleum lucernis infundebatur. erantq; ibi forcipes, id eſt, emunctoria, ex auro. erant etiam vaſcula ex auro, ad extinguendum in aqua quæ emungebantur. Omne pondus eius cum vaſis ſuis, habuit talentum auri ad pondus ſanctuariꝫ. tria enim habebat talenta, minus quinquaginta libris. Hoc candelabrum erat ad auſtrum contra menſam, oblique tamen, extra*aditū.

Candelabrum.

Præcepit etiam dominus præparari ex auro puriſſimo quatuor genera vaſorum, ſcilicet acetabula, phialas, thuribula, cyathos. in acetabulis vinum offerendum prægu ſtabatur. ſed vt vinum etiam colore cognoſceretur, erāt phialæ vitreę. ſcyphi vero minores & anguſtiores, erant aurei, e quibus fundebatur vinum ſuper altare pro hoſtiæ libamento. in thuribulis, quæ etiam mortariola vocabantur, thus prænoſcebatur & offerebatur: ſimul & in acetabulis acetum, quod tamen quibuſdam non placet.

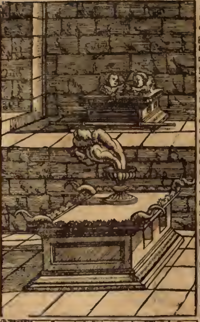
Vaſa quorum in ſacrificiꝫs vſus erat.

Præcepit quoq; domin' fieri altare holocauſtorum de lignis ſethim, quod habebat quinq; cubitos in longitudine, & totidem in latum, & tres in altum. Erat autem concauū, & habebat ſuperficiem terræ in profundo. parietes eius de ligno ſethim, operti æreis laminis intus & exterius. habebat quatuor cornua, in quibus quatuor catenulæ annulis inſerebantur: à quibus dependens craticula ærea in modum retis vſq; ad medium altaris intus deſcendebat, ſuper quam cremanda ponebantur. Circa angulos vero inferiores, quatuor erant annuli ærei, in quibus vectes imponebātur de lignis ſethim & operti ære. Craticula quoque ænea, per cuius quatuor angulos, quatuor erant annuli ænei. *ponatur ſuper arulam altaris, eritq; ſuper medium ipſius. Præcepit autem dominus hoc altare poni ante tabernaculum ſub dio, nō directe ante introitum, ſed aliquanto ad meridiem vergens, ita vt ante ipſum immolantes, ſtantes ad aquilonem, in ipſum tabernaculum vſq; ad ſancta ſanctorum inſpicere poſſent.

Altare holocauſtorum.

Fecit & fieri atrium circa tabernaculum, in latere meridiano, cētum cubitorum: in aquilonari, centū: in occidentali, quinquaginta: in orientali vero totidem erant: in medio cuius manſit ta-

Atrium.

Altaris ſuprà & hic deſcript. forma.

Altare inceſi.

Atrij ſuperi' deſcripti forma.

tabernaculum. Erant autem in latere auſtrali viginti columnæ, altæ quinq; cubitis, veſtitæ laminis argēteis, capita habentes argētea celata cum baſibus æneis, ſpatio quinq; cubitorum inter ſe diſtantes: ſup quas annuli ſingulis inerant, pertingebantq; funes ab annulis vſq; ad capita paxillorū, q erant cubiti vnius magnitudine, & p ſingulas columnas in terram valide fixæ, vt atrium immobile cuſtodirēt. cortina vero de byſſo molliſſima, cētum cubitorum in longum, & quinq; in latum, per columnas dependebat, de capite vſq; ad baſin diffuſa, vt nihil à pariete differre putaretur, niſi forte pro aeris intēperie quandoq; retro funibus & paxillis traheret, vt ſub ea tanquam ſub tecto reciperetur populus. In eundē modum latus aquilonare diſpōebatur: ab occidente vero decē columnæ, & cortina cubitorū quinquaginta atrium cingebat: in egreſſu vero ab oriēte tres colūnæ hinc, & inde tres ſtabant, & cortinæ iuxta has diffuſæ, nihil à prioribus differentes. In medio vero latere eius, quatuor erant columnæ in modum portarū, quibus appenſum erat velum, de quatuor precioſis coloribꝰ cōtextum opere plumario, quod facile attolli & deponi poterat. Præcepit quoq; dominus fieri altare incenſi de lignis ſethim, habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, & duos cubitos in altitudine. Veſtitū id erat auro puriſſimo, cornua habens & craticulam auream & catenas & annulos & vectes ferreos inſtar prioris: habebatq; coronā auream auream per gyrū, & duos annulos aureos ſub corona per ſingula latera, vt mittātur in eos vectes, & altare portetur. vectesq; erant de lignis ſethim inaurati. poſitumq; erat altare contra velum, quod ante arcā pendebat teſtimonij coram propiciatorio, & ſic nō erat in ſancta ſanctorum, ſed velum erat mediū inter altare & arcam, quæ erat intra ſancta ſanctorum: hoc altare dicebatur etiam altare thymiamatis. hoc eſt q̃d dixit dominus, Et adolebit incēſum ſuper eo Aaron ſuaue fragrans: mane quādo componit lucernas, incendit illud: & quando collocat eas ad veſperā, vret thymiama ſempiternū dño. Alia præterea oblatio, ſ. de aridis & victimis, de viuētibus, & libamenta, id eſt, liquida, non offerētur

in

in illo. veruntamē ſemel in anno die propiciatiōis, deprecabatur Aaron ſuper cornua eius in ſanguine. Locutusq́ eſt dominus ad Moyſen: Sume tibi aromata, ſtacten, gūmi ſcilicet de myrrha fluēs, galbanū, id eſt, ſuccū ferulæ, onycham, id eſt, oſtreolam ſuaue olentem, & thus lucidiſſimum: æqualis ponderis erunt oīa: in tenuiſſimū puluerē cōminues ea, & thymiama inde conficies. prohibuitq́ ſub pœna mortis, ne talis cōpoſitio fieret in vſus hominū. Addidit quoq́ & pręcepit fieri vngentum ſanctū de quatuor aromatibus myrrhæ, cinnamomi, calami & caſiæ, reductis in puluerē cum oleo oliuarum, determinatis pōderibus, balſamo addito. Præcepit etiā offerri à filijs Iſrael oleum oliuarum puriſſimum, piloq́ cōtuſum, vt ſemper arderent ex eo lucernæ in tabernaculo teſtimonij, quas accendebat Aaron & filij eius veſpere, & vſq́ mane lucebant ſuper cādelabrum ſeptem lucernæ coram domino, in die vero tres tantū. Locutusq́ eſt iterū dominus ad Moyſen: Facies & labium æneū cum baſi ſua, vas ſcilicet lauatoriū, quod ponatur intra tabernaculum & altare holocauſtorum, in quo miſſa aqua lauabant ſacerdotes manus ſuas & pedes, veſtes ſanctas accepturi, vt ſacrificarent, & ingreſſuri tabernaculum ac egreſſuri. Hoc autem fiebat de ſpeculis mulierū.

Thymiama

Vngentum

Oleum.

Labiū æneū.

Iterū locutus eſt dominus ad Moyſen: Applica Aaron fratrem tuum cum filijs ſuis de medio filiorum Iſrael, vt ſacerdotio fungatur mihi. faciesq́ veſtem ſanctam, in qua ſanctificatus mihi miniſtret. Erant autem veſtes ſacerdotum, huiuſmodi: Prima veſtis, feminalia de byſſo retorta contexta, quibus pudenda corporis cōtegi ſolent. Secunda, ſubucula deſcendens vſq́ ad talos, & decēter corpori coaptata, manicis brachia conſtringens ex ſindone byſſina. Tertio cingebat ſacerdos baltheo quaſi digitis quatuor reticulato, cōtexto floribus varij coloris: ſtamen vero, tantum byſſinum erat. ſumens initium cingendi à pectore, circunductis lateribus, iterumq́ ante vmbilicum redibat, & ibi modice ſtringebatur, vſque ad tibias pendens ad decorem, dum ſacerdos nil operabatur: cū autem ſacrificabat, ne impediret, pendentē ſup læuū humerū reflectebat.

De veſtibus ſacerdotū.

Quar

Quarto ſimplicem tiaram geſtabat in capite in modũ caſſidis modicæ, medietatẽ verticis excedens, habens deſuper aliud velamen byſſinũ, vſq; ad inferiora barbæ deſcẽdens, celans pilei ligaturas & totam capitis ſuperficiem, aptatũq; ne laborante ſacerdote rueret. Super his proprijs veſtib⁹ quatuor induebatur princeps ſacerdotũ, quarum prima tunica hyacinthina, poderis dicta: eratq; duabus inciſionibus facta, conſuta ſuper humeros & per latera, in modum Dalmaticę veſtis facta, manicas eiuſdem coloris habens aſſutas, capitium habens non ex tranſuerſo ſuper ſcapulas, ſed in longam ſectiõem habebat à pectore vſq; ad medias ſcapulas: cui aperturæ, ne ante & retro turpiter appareret, aſſuta erat vitta, quæ ſuper ſcapulas hinc inde naſculis aſtringebatur. Habebat aũt pro fimbrijs 72. tinunnabula aurea, quibus erãt immixti totidẽ naſculi, q̃ſi mala punica ex hyacintho & purpura ac cocco bis tincto, ita vt poſt tintinnabulũ eſſet malum granatum, quaſi interſcalari modo poſita, vt audiretur ſonus cum ſacerdos ſolus ingrederetur vel egrederetur ſanctuariũ, vt nõ moreretur. Secunda veſtis erat ephod, ſimilis ſuperhumerali Græcoꝝ, de prædictis quatuor coloribus auroq; contexta, ſine manicis, ad modum collobij, deſcẽdens vſq; ad renes, adeo vt ſuperſcingi poſſet, ſuperiorem partem tunicæ hyacinthinæ tegẽs, inferiorem relinquẽs intactã. Oræ vero lateꝝ annulis aureis iungebantur, aperturam aũt habens in pectore quadrã ad magnitudinem palmi, in quo logion inſerebatur, in cuius parte ſuperiori ſuper vtrũq; humeꝝ infibulati erant auro duo lapides onychini ſardonyces, in quibus erant ſculpta nomina duodecim filiorum Iſrael prouincialibus literis iuxta ordinem natiuitatis eoꝝ: ſex nomina ſeniorum in latere dextro, & ſex iunioꝝ in latere ſiniſtro. Habebat autem capitiũ ex tranſuerſo ſuper humeros, fortibus loris contextũ. Tertiũ ornamentũ, rationale dicebatur, quadrangulũ & duplex, ne pondere gemmarum rumperetur, menſurã palmi habens, ſ. aperturã ſuperhumeralis implere ſufficiẽs, ex prædictis quatuor coloribus cõtextum & auro, eodẽ ſchemate q̃ & ſuphumerale, erantq; in eo 12. lapides auro firmiter incluſi per quatuor ordines, trini in ſingulis. In primo ordine ſardius, topazius, ſmaragdus: in ſecũdo carbũculus, ſapphir⁹, iaſpis: in tertio ligurius, achates, amethyſtus: in q̃rto chryſolithus, onychinus & beryllus, in quibus erãt ſcripta 12. noĩa filioꝝ Iſrael iuxta ordinẽ natiuitatis ſuæ. Et hæc duo noĩa, Iudiciũ & Veritas, erãt in eo ſcripta. Erãt etiã in 4. ſummitatib⁹ Ratiõalis, 4. annuli aurei, q̃ꝝ duobus ſupremis inſertæ erãt duæ catenæ aureæ, ſibi inuicẽ cohærentes obliq̃tæ: duobus vero annulis inferioribus aſſutæ erãt duæ vittæ hyacinthinæ, q̃ circa latera ductæ, 2. annulis aureis inter ſcapulas inſerebant, q ſub vtroq; ſardonyce in ephod fixi ſtabãt, vt vtraq; ligatura ephod & logiõ ſibi inuicẽ firmiter cohæterẽt. Vltimũ erat capitis ornamentũ, q̃d tiara vel mitra dici poteſt, cydaris vel inſula. erat eñ ad modũ tiaræ cõmunis facta, ſup quã cõſuta erat alia, tota hyacinthina, q̃ circũdabat aureo circulo, 3. ordinib⁹ facto: ſup quã ab occipite ſtabãt flores aurei, à tẽpoꝝ vna parte ad alterã: à frõte vero ſupra ſtabat flos aureus ſimilis herbæ, q̃ hyoſcyamos vocat. In ſuperiore vero planitie tiaræ ex oĩ parte in circuitu vſq; ad ſummitatẽ eius, q̃ in acutiſſimũ deſinebat cacumẽ, particulatim p loca erãt mala granata auro cũ ſpinoſis extremitatibus ſuis fabrefacto: ſup frontẽ vero pendebat lamina aurea, quã petalũ dicũt, ad modum lunæ dimidiæ facta, quæ ꝯarmationẽ ſurſum habẽs in medio annulum aureũ, vncino aureo inſerebat, q tiaræ inſert⁹ erat, in q̃ ſculptũ erat, aioth adonai, ſanctũ nomẽ dñi, ſ. tetragrãmatõ. ne vero cũ moueret põtifex, moueret & lamina ſancta, ſurſũ ligabat vitta hyacinthina pſpicua, celãte vncinũ & annulũ, q̃ circunducta capiti, & ligata in occipitio, depẽdẽtes ſummitates ſup humeꝝ vtrũq; defendebat.

Iteꝝ dixit dñs ad Moyſen: Quãdo tuleris ſummã filioꝝ Iſrael, iuxta numeꝝ dabũt ſinguli preciũ ꝓ aĩa ſua, & nõ erit in eis plaga. dimidiũ ſicli dabit qſq; à xx. anno & ſupra. ab eo eñ tẽpore ad nomẽ familię trãſibat. diues nõ addet, et paup nõ minuet: hoc ideo, ne diuites ſanctiores ſe paupibus reputarẽt. ita etiã nũerus viroꝝ habebat. ſuſceptãq; pecuniã q̃ collata eſt à filijs Iſrael, tradet (inq̃t dñs) in vſus tabernaculi, vt ſit monumentũ eius coram, & ꝓpicietur noĩbus eoꝝ.

Locutusq; eſt dominus ad Moyſen: Ecce vocaui ex nomine Beſeleel filiũ Huri, filij Hur, de tribu Iuda, & impleui eum ſpiritu ſapiẽtiæ & intelligẽtia & ſciẽtia in oĩ ope ad cogitãdum q̃cquid fabrefieri poteſt, dediq; ei ſociũ Ooliab filiũ Achiſamech de tribu Dan, & in corde hoĩs eruditi poſui ſapientiã, vt faciant cuncta quæ pręcepi tibi. Completiſq; ſermonibus his, dedit Moyſi duas tabulas teſtimonij lapideas, ſcriptas digito Dei.

Vidẽs aũt populus q̃ morã faceret Moyſes, dixerũt ad Aaron: Fac nobis deos qui ꝓcedant nos. ignoramus enim quid acciderit Moyſi. Quibus reſtitit Aaron & Hur, ſed indignat⁹ populus ſpuit in faciẽ Hur. vnde timens Aaron, ait: Tollite inaures vxoꝝ & liberorum, & afferte ad me. Quas cum acce-

[Margin notes: Poderis. (beside "rum prima tunica hyacinthina"); Ephod. (beside "da veſtis erat ephod"); Rationale. (beside "Tertiũ ornamentũ"); Tiara. (beside "xi ſtabãt"); De donis. (beside "bat vitta hyacinthina"); Idololatria populi Hebræi. (beside "ſes, dixerũt ad Aaron")]

accepiſſet,proiecit in ignẽ,& egreſſus ẽ vitulus. Et dixit populus: Hi ſunt dij tui Iſra-
el,qui eduxerũt te de terra Aegypti. Aegyptij eñ bouẽ adorabãt,fecitq́ꝫ Aaron alta
re corã eo,& in craſtinũ indixit ſolennitatẽ. Mane ſurgẽtes,obtulerunt hoſtias,& in
ceperunt ludere. Tunc ait dñs ad Moyſen: Deſcẽde, quia peccauit populus tuus,di-
mitte me vt deleã eos,faciamq́ꝫ te in gentẽ magnã. Cui Moyſes: Quæſo dñe,quieſcat
ira tua,ne dicant Aegyptij: Callide eduxit eos Deus ſuus vt interficeret, impotẽs eis
dare terrã quã promiſerat,dicẽs: Terrã hãc dabo ſemini tuo. Placatoq́ꝫ Deo,deſcen-
dit Moyſes,ferẽs tabulas ex vtraqꝫ parte digito Dei ſcriptas. Cui occurrit Ioſue,qui
expectabat eũ ad montẽ,& ait: Vlulatus eſt in caſtris pugnæ. Ad hũc Moyſes: Immo
vox cantantiũ. Ioſue eñ ignorabat factũ. Et appropinquans Moyſes,vidit vitulũ &
choros,obſtupuit,iratusq́ꝫ proiecit tabulas,& cõfractæ ſunt,moxq́ꝫ vitulũ cõbuſſit,
& redegit in puluerẽ,ſparſitq́ꝫ in aquã,ac dedit potũ filijs Iſrael. Remanſit aũt color
auri circa ora nocentium,ita vt diſcerni poſſent ab innocẽtibus. Dixitq́ꝫ ad Aaron:
Quid tibi fecit hic populus,vt induceres ſup eũ peccatũ maximũ? Cui ille: Ne indi-
gneris dñs meus,tu eñ noſti ꝙ populus ille pronus eſt in malũ. Timui eñ eũ,& pro-
ieci aurũ oblatũ mihi in ignẽ, & egreſſus eſt hic vitulus. Vidẽs aũt Moyſes ꝙ nuda-
tus eẽt populus ornamẽtis, ſtans in porta caſtroꝝ,aduocãs Leuitas.i.filios Leui,qui
nõ erãt culpabiles in fabricatiõe vituli: Qui dñi eſt,inquit Moyſes,iungat mihi. Po-
nat vir gladiũ ſup femur ſuũ,& trãſite per mediũ caſtroꝝ, & occidat quiſqꝫ amicum
ſuũ & fratrẽ. Et ceciderũt ea die vigintitria millia,& ait Moyſes: Cõſecraſtis manus
veſtras hodie dño. Altera die locutus eſt Moyſes ad populũ: Peccaſtis peccatũ ma-
ximũ. adſcendã ad dñm,ſi quiuero eũ deprecari pro vobis. Et cũ adſcẽdiſſet,orabat:
Obſecro mi dñe,aut dimitte eis hanc noxam,aut dele me de libro tuo quẽ ſcripſiſti.
Cui dñs: Qui peccauerit,delebo eũ. tu aũt vade,& duc populũ iſtũ quo locutus ſum
tibi. angelus eñ meus ꝓcedet te: ego aũt in die vltionis viſitabo & hoc peccatũ eoꝝ.
Audiẽs hæc populus,luxit: & nullus indutus eſt veſte culta,depoſuit aũt ornatũ ſuũ.
Tũc Moyſes amouit tabernaculũ de radice mõtis iuſſu dñi,& tetẽdit illud ex altera
parte caſtroꝝ lõge. Egrediebaturq́ꝫ Moyſes ad illud,& plebs ſtabat in foribus taber
naculoꝝ,ac adorabat procul,deſcẽdebatq́ꝫ colũna nubis,& loquebat dñs cũ Moyſe,
cernẽtibus cunctis. Id aũt facie ad faciẽ,ſicut ſolet loqui homo ad amicũ ſuũ. orauitq́ꝫ
iteꝝ Moyſes ad dñm: Reſpice populũ tuũ. ſi eñ vis vt educã,indica mihi quẽ miſſu-
rus es mecũ. Cui dñs: Et verbũ q̃d locutus es faciã,& teipſum noui. inueniſti gratiam
corã me. Qui ait: Si tu nõ ꝓcedes,in q̃ ſcire poterimus ego & populus tuus,inueniſſe
nos gratiã in cõſpectu tuo? Et dixit dñs: Et verbũ iſtud faciam. Qui ait: Oſtẽde mihi
gloriã tuã. Reſpõdit dñs: Ego oſtendã tibi omne bonũ,& vocabo in noĩe dñi coram
te. miſerebor cui voluero,& clemẽs ero in quẽ mihi placuerit. Rurſum ait: Nõ pote-
ris videre faciẽ meã. nõ eñ videbit me homo,& viuet. Et iterũ: Ecce locus,ſtabis ſu-
pra petrã,cumq́ꝫ trãſibit gloria mea,ponã te in foramine petræ,& protegã dextera
mea donec tranſeã: tollãq́ꝫ manũ meã,& videbis poſteriora mea,perfecte aũt videre
nõ poteris. Subiunxitq́ꝫ dñs: Præcide tibi duas tabulas inſtar priorũ,& ſcribam ſuper
eas verba q̃ habuerũt tabulæ quas fregiſti. eſto paratus mane vt adſcẽdas, nullus ad-
ſcendat tecũ. Excidit ergo duas tabulas inſtar priorũ lapideas, & de nocte adſcẽdit
in montẽ Sina. cũq́ꝫ deſcẽdiſſet dñs per nubẽ,ſtetit Moyſes cũ eo inuocãs. quo tranſ-
eunte corã eo,ait: Dominator dñe,Deus miſericors & clemẽs,patiẽs & multæ miſera
tionis ac verax,qui cuſtodis miſericordiã in millia. Et Moyſes,eunte dño corã eo in
turbine,pronus in terrã adorans,ait: Obſecro vt gradiaris nobiſcũ,auferasq́ꝫ iniqui-
tates noſtras. Cui dñs,commemoratis quibuſdã de tribus ſolennitatibus anni,& de
oblatione primitiarũ & primogenitorũ,& ne cum gentibus terræ repromiſſæ inirẽt
pactum aliquod,aut iungerẽt coniugia: Obſerua,inquit,cuncta quæ hodie manda-
ui tibi. ego ipſe eijciam ante faciẽ tuam Amorræum,Chananæũ,Ethæum,Pherezæ-
um,Euæum,& Iebuſæum. Scribe omnia hæc,in quibus tecum & cum Iſrael pepigi
fœdus. Fuitq́ꝫ Moyſes nunc ſecundo cum domino quadraginta diebus & quadra-
ginta noctibus. panem non comedit,& aquam non bibit. Cumq́ꝫ deſcendiſſet de
monte,duas tabulas lapideas teſtimonij indices geſtans,appropinquabat populo,fa
ciem ſuam ignorans eſſe cornutã,radij enim miri ſplendoris ferebantur à facie eius,
qui reuerberabant oculos intuentium eum,ita vt non poſſent inſpicere filij Iſrael in
faciem eius,quamobrem ad illum propius accedere non audebant,donec eos Moy
ſes compellaret. Itaqꝫ vocati filij Aaron & ſynagogæ principes primum veniebant.
Tum intelligẽs Moyſes ſe cornutũ videri hoc ſplẽdore,poſuit velamen ſuper faciẽ,
& ſic prouidentiam quam circa eos Deus haberet,expoſuit ſimul & ordinẽ, ſecũdũ

Quo pacto fuerint tabulæ fractæ.

Cædes populi hebræi.

De tabulis.

g quem

quem viuentes eſſent habituri felicitatem,& quomodo Deus tabernaculũ fieri iuſſiſ-
ſet,in quo deſcendens de cœlo,ad eos veniret,& ꝙ nequaquam vlterius ad montem
Sina,neceſſe eſſet adſcendere,quando ad eos deſcenſurus eſſet Deus,& eorum adeſſe
vellet orationibus. Et cum hæc dixiſſet, protulit duas tabulas habentes digito Dei ꝓ-
cepta decem ſcripta. His auditis,gaudentes mox deferebant iuxta mandatũ Moyſi
aurum & argentũ,& hyacinthum & purpuram,coccumq́ bis tinctum ac byſſum,
piloſq́ caprarũ, pelles arietum rubricatas,ligna ſethim, & oleum ad conficiendum
vngentum pro luminaribus,& thymiama ſuauiſſimum,lapides onychinos & gem-
mas ad ornatum ſuperhumeralis & rationalis,ſimulq́ ad faciendum tabernaculum,
arcam auream,menſam,altaria,candelabrum,vaſaq́ cætera,veſtimenta Aaron pon
tifici futuro ac filijs eiuſdem,vt ſacerdotio fungerentur. Egreſſaq́ omnis multitudo,
obtulit mente promptiſſima quidquid precioſius habuit:& cũ tanta copia, ꝙ artifi-
ces voce præconis clamabant,ne quiſquam vltra offerret. Vocauitq́ Moyſes Beſele-
el & Ooliab artifices,à Deo deſignatos,mandaitq́ omnia fieri iuxta præceptũ domi-
ni. qui cuncta fecerunt imperata,tabernaculũ ſcilicet & quæ in eo reponenda erant,

Expenſum eſt in ſanctuarij opere aurum.

arcam,menſam,altaria,candelabrum,vaſa atq́ veſtes in ſuo ordine. Expenſumq́ eſt
in opere ſanctuarij totius aurum nouem & viginti talentorum, ſeptingentorum tri-
ginta ſiclorum ad pondus ſanctuarij. Fuerunt prӕterea centum talenta argenti,ex
quibus conflatæ ſunt centũ baſes ſanctuarij. De mille aũt ſeptingentis & ſeptuaginta
quinq́,facta ſunt capita columnarũ,quæ etiam veſtitæ erant argento. æris quoq́ ob
lata ſunt talẽta ſeptuaginta millia,cccc. ſicli,nec obtulerunt minores viginti annis.

Tabernaculi erectio.

Igitur menſe primo,prima die menſis,anno ſecundo ab exitu Iſrael de Aegypto,
perfectis vniuerſis,erexit Moyſes iuſſu domini tabernaculũ: poſuit baſes & tabulas,
vectesq́: ſtatuit columnas,& expandit tectum ſuper tabernaculũ,impoſito deſuper
operimento,ſicut dominus imperauerat. poſuit & tabulas teſtimonij in arca, ſubdi-
tis infrà vectibus,& oraculũ deſuper ſtatuit. Cumq́ intuliſſet arcam in tabernaculũ,
appendit ante eam velum. poſuit & menſam auream in tabernaculo ad plagam ſe-
ptentrionalem extra velum,impoſitis coram panibus propoſitionis,ſicut præcepe-
rat dominus. Poſuit & candelabrum in tabernaculo e regione menſæ in parte auſtra
li,locatis per ordinem lucernis. Poſuit & altare aureum incenſi,ſub tecto teſtimonij
contra velum,& adoleuit ſuper eo incenſum aromatum. Poſuit & tentorium in in-
troitu tabernaculi,& altare holocauſti in veſtibulo teſtimonij, offerens in eo holo-
cauſtũ & ſacrificia. Labrũ quoq́ ſtatuit inter tabernaculũ teſtimonij & altare,implẽs
illud aqua,laueruntq́ in eo Moyſes & Aaron ac filij eius manus & pedes,cum ingre
derentur tectum fœderis. Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris,ducto
in introitu eius tentorio. Poſtquam omnia perfecta ſunt,operuit nubes tabernaculũ,
& gloria domini impleuit illud,nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis,nube
operiente omnia,& hoc propter reuerentiam diuinæ præſentiæ,& maieſtate domi-
ni coruſcante. Accepit autem præcepta Moyſes,vt donec maneret nubes deſuper,
manerent & ipſi in eodem loco: ſi vero tabernaculum deſerebat,proficiſci deberẽt:
& ſic ad nebulæ eleuationem deinceps mouerunt caſtra,& ad depoſitionem depoſue
runt: & dum ſtabat ſuper tabernaculum,& ipſi ſtabant. Nubes autem domini incu-
babat per diem tabernaculo ad refrigerandum,& ignis in nocte ad lucendum,vidẽ
tibus cunctis per manſiones ſuas. Locutus eſt autem dominus ad Moyſen de taber-
naculo teſtimonij,tradens cæremonias ei atq́ ritum colendi,de quo mox dicemus.

Ordo præceptorum diuinorũ.

Quia omnia præcepta legis diuinæ ordinantur ad dilectionem Dei & proximi,fi
nis enim præcepti eſt charitas,conſequenter ponuntur præcepta in ſpeciali ordinan
tia ad Deũ per actus exteriores,& ſunt quædã proteſtationes interioris cultus. Conſi
derantur aũt in hoc tria,cultus ipſe,colentes,& inſtrumenta colendi. Cultus cõſiſtit
in ſacrificijs,q̃ in Dei reuerentiã offerũtur,de quibus dicẽt poſtea. Ex parte colentiũ
duo cõſiderari poſſunt. nam quædã pertinẽt ad totũ populũ,quædã in ſpeciali ad mi
niſtros. Primo dicemus de his. q̃ reſpiciunt populũ,volentes per ordinẽ compẽdio-
ſe de ſingulis aliquid ponere. Cum eñ totus iſte populus quandã dignitatis prӕro-
gatiuã obtineret propter reuerentiã Chriſti,qui ex illo populo ſola cũ gratuita ele-
ctione naſci voluit,congruũ erat,vt ſepararet obligareturq́ ſpecialiter ad aliqua,ad
quæ alij obligati nõ eſſent. Hoc eſt q̃d voluit Moyſes,cũ dixit: Te eñ (denotãdo Iſra
el) elegit dñs Deus tuus,vt ſis ei populus peculiaris de cunctis populis qui ſunt ſuper
terrã,quia dilexit te,& cuſtodiuit iuramentũ quod iurauit patribus veſtris. Cõſtituit
ergo eis multas cæremonias. Primo,ꝙ cultu vnius Dei exercerent: Secũdo,vt ab ido
lolatria reuocarentur: ideo fuerunt etiam eis impoſita ſacrificia alia,ac obſeruantiæ

contra-

cōtrariæ à ſacrificijs idoloꝝ. Tertio, in figurā. erant enī ſacrificia huius, figura nouæ
legis, ſcilicet Chriſti in ara crucis immolati. Primū itaq; ꝓceptū erat circuncifio, ſine
qua nullus admittebat ad legalia, de qua ꝓceptū erat: Maſculus cuius ꝑputij caro cir
cuncifa nō fuerit, delebitur aīa illius de populo ſuo. Infans octo dieꝝ circuncidetur.
Atq; p hanc circuncifionē diſtinguebant ab alijs gentibus, in quantū habebant verā
fidē & cultū vnius Dei. Deinde ꝓcepit eis dn̄s, vt in memoriā liberationis à ſeruitute
Aegyptiaca, ſingulis annis facerēt phaſe q̄rtadecima mēſis primi, iuxta oēs cæremo-
nias datas. & ſubiungit: Si qs mūdus eſt, & in itinere nō fuerit, nec phaſe facit, exter-
minabit. q nō eſt circūciſus, nō veſcet ex eo. Eadē lex erit indigenæ & colono, q pere
grinat apud vos. alienigena vero nō comedet ex eo. Præcepit q̊q;: Cū introduxerit
te dn̄s in terrā Chananæi, & dederit tibi eā, ſeparabis omne primogenitū tuū: quid-
quid habueris maſculini ſexus in pecoribus, cōſecrabis dn̄o: primogenitū aſini muta
bis oue: primogenita aīalīū immolādoꝝ cōſecrabunt, & erūt ſacerdotū. Cætera ani
malia immūda redimēt poſt mēſem ſiclis quinq;: canis primogenitū interficiat: pri
mogenitū hoīs quinq; ſiclis argēti redimat, niſi ſit de tribu Leui, qa illud erit dn̄o cō
ſecratū. Mea, inquit dn̄s, ſunt oīa primogenita, tā ex hoībus, q̄ ex iumētis, ex die quo
percuſſi primogenita Aegypti, tradidiq; ea dono Aaron & filijs eius, vt ſeruiāt mi-
hi in tabernaculo fœderis, & orent pro Iſrael. Decimas & primitias tuas nō tardabis
offerre. Oēs decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arboꝝ, dn̄i ſunt & illi ſan-
ctificant. Et iteꝝ: Quidqd decimū venerit, ſanctificabitur dn̄o. Et iteꝝ: Primitias fru
gū terræ deferas in domū dn̄i dei tui. De primogenitis q̄ naſcūtur in armētis & oui-
bus tuis, quidqd eſt ſexus maſculini, ſanctificabis dn̄o deo tuo. nō operaberis in pri-
mogenito bouis, & nō tōdebis primogenita ouiū. Decimū aīal dabitur dn̄o, nec mu
tari licebit in melius vel deterius. Si quis aūt voluerit redimere decimas ſuas, addat
quintā partē eaꝝ. Ex his habes, ꝙ ex ꝓcepto offerebant primitias frugū, decimas q̊q;
earundē, ſimiliter & aīaliū, primogenita q̊q; aīaliū & liberoꝝ, adde & oblatiōes triū
ſolēnitatū. Et iteꝝ: Tribus vicibus p annū apparebit omne maſculinū tuū in cōſpe-
ctu dn̄i Dei in loco quē elegerit dn̄s, in ſolēnitate azymoꝝ. i. phaſe, in ſolennitate he-
bdomadū, & in ſolēnitate tabernaculoꝝ. Poſtea vero de duobus feſtis parcebat illis,
qui lōge erāt ab Hieruſalē, non aūt in tertio. Nō apparebis ante dn̄m vacuus. Vnde
dicūt Hebræi, ꝙ ſingulis annis fecerūt duas decimas: primā ſeparabāt Leuitis, qbus
ex ꝓcepto debebat. Iteꝝ nouē reliquas partes decimabāt, & hāc ſecundā decimā ſibi
reſeruabāt, & ex ea ter in anno cū adſcenderēt in Hieruſalē, oblatiōes & epulas ſibi
& domui ſuæ faciebāt, & Leuitā cōuicaneū, qui etiā cū eis adſcēderat, inuitabant. in
eoſdē vſus reſeruabār ſibi ſecundū aīal poſt primogenitū, & ſimiliter poſt primitias
tantundē reponebāt, quaſi ſecūdas primitias. Hæc ſecundaria ꝓcepit Moyſes fieri ad
locū ſanctū, & comedi corā dn̄o, remotioribus tn̄ licebat iſta vendere, & emere poſt-
ea ex ꝓcio in Hieruſalē q̊d deſiderabat. Tertio anno, duabus decimis ſublatis, tertiā
faciebāt in vſus paupeꝝ: & hāc reponebāt apud ſe, vt darēt peregrinis, aduenis, pu-
pillis, & viduis pauperibus, ac etiā Leuitis, ſi indigerēt. Præcepit q̊q;: Sex annis ſemi
nabis terrā tuā, & cōgregabis fruges eius, ſeptimo anno eā requieſcere facies, in quo
anno nulli licebit exigere debitū, niſi eo finito: & ſi qd in eo anno ex ꝑteritis frugib⁹
ſuccreuerit, inquit dn̄s, comedēt pauperes: & q̊d reſiduū fuerit, comedēt beſtiæ agri.
ita facies in vinea & oliueto. Dū hæc ſeruabāt, ſexto anno in tantū abūdabāt fruges,
ꝙ ſufficiebāt ad vſum ſeptimi, & ad ſementē octaui, ſecundū Ioſephū. Numerabis ti
bi q̊q; ſeptē hebdomadas annoꝝ. i. ſepties ſeptē, q̄ faciūt q̄dragintanouē, & clanges De iubileo.
buccina mēſe ſeptimo, decima die mēſis propiciatiōis, ſanctificabisq; annū quinqua
geſimū, vocabisq; annū remiſſionis, ipſe eſt iubileus. Non feretis atq; metetis ſponte
in agro naſcētia, & primitias vindemiæ non colligetis, ſed ſtatim ablata comedetis:
anno iubilei redeāt oēs ad poſſeſſiones ſuas. Quādo vēdes quippiā ciui tuo, iuxta nu
merū annoꝝ venditio fiat, nec væneat terra in ꝑpetuū, ſed ſub redēptiōis cōditiōe. ꝙ
ſi vēdiderit tibi frater poſſeſſionem ſuā, & voluerit propinquus, redimere pōt q̊d ille
vēdiderat, ſin ipſe ꝓciū redimēdū potuerit inuenire, cōputabunt fructus ex eo tpe q̊
vēdiderat, & q̊d reliquū eſt, reddat emptori: alioqui habebit emptor poſſeſſionē vſq;
ad iubileū. in ipſo em̄ redibit ad priſtinū dn̄m. Qui vendiderit domū intra vrbis mu-
ros, habebit licentiā redimēdi, donec vnus annus impleat: alioqui ſi nō redimitur, nō
redimet poſtea, neq; redibit in iubileo. Aedes tn̄ Leuitaꝝ, quæ in vrbibus ſunt, ſemꝑ
poſſunt redimi. ꝙ ſi nō redimunt, redibūt in iubileo. Suburbana q̄ ſunt publico vſui
deputata, vēdi nō poſſunt. Si paupertate grauatus frater, ſe tibi vēdiderit, nō oppri-
mes ſeruitute famuloꝝ, ſed quaſi mercenarius & colonus erit: ſed redimi poterit, vt

de poſſeſſione dictũ eſt:& ſi nõ redimatur,erit in iubileo liber.Seruus & ancilla ſint
Prohibita. vobis de nationibus,q̃ in circuitu veſtro ſunt,& de aduenis qui peregrinantur apud
vos,vel qui ex his nati fuerint in terra veſtra,ait dñs.Hæc hæreditario iure tranſibũt,
nec redimi poterũt,nec libertatẽ conſequẽtur etiã in anno iubileo.Pro ſingulari q̃q;
cõuerſatione eorũ,prohibiti fuerũt à nonnullis diſcretionis cauſa.Nõ ſeres vineam
tuã altero ſemine grani vel leguminis,Nõ arabis boue & aſino,Nõ indueris veſtimẽ-
to lana linoq; contexto,Non ligabis os bouis triturantis in area fruges,Nõ induetur
mulier veſte virili,nec ecõtra.Si ambulas p viã,in arbore vel in terra nidũ auis inue-
niens,matrẽ pullis vel ouis incubantẽ,nõ tenebis eã cũ filijs,ſed abire patieris.Nõ co-
ques hœdũ iu lacte matris ſuæ,nec erit inſœcũda vel ſterilis in terra tua.habebis locũ
extra caſtra,ad quẽ egrediaris ad requiſita naturæ,gerẽs paxillũ in baltheo,cũq; ſede
ris,fodies p circuitũ,&egeſta humo operies,vt ſint caſtra tua ſancta,& nihil in eis ap
pareat fœditatis.Nõ offeres mercedẽ proſtibuli,nec p̃cium carnis in domo dñi Dei
tui.Iumẽta tua nõ facies coire cũ alterius generis animãtibus.Si plãtaueris ligna po-
mifera,auferes p̃putia eorũ,tribus annis poma erũt immũda:quarto anno fructus eo
rũ ſanctificabit dño,& erũt ſacerdotis:quinto aũt anno comedetis fructus.nõ come
detis carnẽ cũ ſanguine,nõ in rotundũ attondebitis comã,nec radetis barbã.Super
mortuo non incidatis carnes veſtras,nec figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis.
Carnẽ q̃ à beſtijs fuerit p̃guſtata,nõ comedetis,ſed proncietis canibus,& ſic poterãt
vẽdere gẽtilibus.Oĩs adeps dñi eſt,nec ſanguinẽ nec adipem comedetis.de ſanguine,
p̃petua prohibitio eſt.Sanguinẽ eñi de auibus aut pecoribus nõ ſumetis.ſequit q̃ ſan
guinẽ piſciũ comedere potuerũt,ſed adipẽ aĩalis mũdi & nõ immolaticij, poterãt co
medere,ſecundũ quoſdã.vnde in Leuitico dicit:Si q̃s ex venatiõe aut aucupio cepe-
rit ferã vel auem,q̃bus veſci licitũ eſt,fundat ſanguinẽ eius,& operiat illũ terra,& co
medat.ſed quicũq; comederit ſanguinẽ,interibit de populo.aĩa eñi omnis carnis in
ſanguine eſt.De veſtimẽto quoq; p̃cepit,vt faciãt ſibi fimbrias p angulos palliorũ,po
Veſtes. nentes in eis vitras.i.ligaturas aerei coloris,quas cũ viderint,recordent oĩm manda
torũ dñi.De cibis etiã p̃cepit,vt nõ comederet immunda:bouẽ aut ouem,caprã,cer-
Cibi. uum,capreã,bubalũ,tragelaphũ,pygargũ,orygem,camelopardalẽ,& omne animal
q̃d findit in duas partes vngulã,& ruminat,comedere poteſtis,inquit dñs.De his aũt
q̃ ruminãt,& vngulã nõ diuidunt,hæc comedere nõ debetis:immũda eñi ſunt,vt ca-
melũ,leporẽ, cherogyliũ:quia licet ruminẽt,non tñ diuidunt vngulã.ſus quoq;,q̃m
diuidit vngulã,& nõ ruminat,immũdus eſt:cadauera eorũ minus comedatis.Ex his
q̃ morant in aquis,comedatis(inquit dñs)q̃ habẽt pinnulas & ſquamas:q̃ abſq; pin
nulis ſunt & ſquamis,nõ comedetis,& morticinia eorũ vitabitis.Ex auib⁹ nõ come-
datis aquilã,gryphẽ,halyeũ,miluũ,vulturẽ iuxta genus ſuũ,omne corui genus,ſtru-
thionẽ,noctuã,larũ,accipitrẽ iuxta genus ſuũ,bubonẽ,mergulũ,ibim,cygnũ,onocro
talũ,porphyrionẽ,herodionẽ,coradrion,vpupã quoq; & veſpertilionẽ:omne de vo
lucribus q̃d graditur q̃tuor pedibus,abominabile eſt,niſi habeat longiora retro cru
ra,per q̃ ſalit,vt eſt bruchus in gñe ſuo,athaci,ophiomachus,atq; locuſta.Oñe ani-
mal q̃d ambulat per manus quadrupes,immundũ erit,vt ſimia,vrſus. Inter polluta
reputabunt de his q̃ mouent in terra,muſtela,mus,crocodilus, migale, chamæleon,
ſtellio,lacerta,talpa,ſingula iuxta genus ſuũ.Ad hæc p̃cepit dñs,ne quis ad diuinum
cultum accederet immũdus.Erat autem duplex immũditia in lege,ſpũalis & cor-
poralis.Immũditia ſpũalis proueniebat à peccato,corporalis ex corruptiõe ſeu pol-
lutione corporis.vnde à cultu ſpũali impediebant per pctã,quibus hoies polluũ dice
bant,ſicut p idololatriã,homicidiũ,adulteria,inceſtus,& ſimilia.Er ab iſtis pollutio-
nibus purificabant p aliqua ſacrificia,vel cõiter oblata pro tota multitudine,vel etiã
De immun pro peccatis ſingulorũ,de quibus dicemus,cũ de ſacrificijs aget.A cultu vero exterio
ditijs. ri impediebãtur p quaſdã immũditias corporales.Erat aũt aliq̃ñ immũditia maior,
q̃ expiabat per ſacrificia pro peccato,quia talis immũditia aliqualiter ex pctõ proce
dit.Alia immũditia erat minor,q̃ expiabat per adſperſionẽ aquæ expiatiõis,aut ex la
Lepra. pſu tẽporis.Immũditia corporalis erat q̃druplex:Prima erat ex lepra,nã leproſus im
mundus erat,ideo ſeparabat ab hoĩbus,vt ſolus habitaret extra caſtra oĩa.Erant eñi
caſtra deitatis intra atriũ,in q̃ erat tabernaculũ.caſtra Leuitarũ,quæ erãt per gyrum
atrij tabernaculi.caſtra populi,vbi cõis populus habitabat.Tenebatur etiã habere ve
ſtimẽta diſſuta à lateribus,caput nudũ,os veſte cõtectũ.Quod ſi miraculoſe ſanabat,
aut forte q̃ ſacerdos male iudicauerat,ducebat ad ſacerdotẽ:qui egreſſus ad eũ de ca
ſtris,p̃cepit ei vt duos paſſeres offerret viuos,lignũq; cedrinũ,hyſſopũ,ac filũ cocci-
neũ:vnũ ex paſſeribus immolabat ſacerdos ſuper aquas viuas in vaſe fictili,ſtillãs ſan

guinẽ

guinē ſuper aquas,aliū paſſerē ligauit ad lignū vnà cū hyſſopo filo coccineo,faciēſq́
adſperſoriū,tingebat in aquis rubricatis,adſpergens hominē,dimittebatq́ paſſerē
vnū auolare.cumq́ lauiſſet homo veſtimēta ſua,radebat oēs pilos corporis.& lotus
aqua,ingrediebat caſtra,ita dūtaxat,vt maneret extra propriū tabernaculū ſeptē die
bus. Iterūq́ die ſeptimo raſis oībus pilis,etiā ſuperciliis,lotiſq́ veſtibus & corpore,
die octauo tollebat duos agnos immaculatos,& ouē anniculā,& tres decimas ſimilæ
cōſperſæ oleo,& olei ſextariū offerebat,oīa ad oſtiū tabernaculi. Tunc ſacerdos im-
molabat agnū vnū pro delicto,& ſumēs de ſanguine,ponebat ſupra extremū auricu
læ dextræ hoīs,& ſuper pollicē manus dextræ & pedis,& de olei ſextario mittens in
manū ſiniſtrā,& tingēs pollicē dextrū in eo,adſpergebat ſepties cōtra tabernaculū.
Reliquū olei q̄d erat in ſiniſtra,fundebat ſup extremū auriculæ dextræ,& ſup pollicē
manus dextræ & pedis dextri. Et rogabat ſacerdos pro eo. ꝙ ſi manus eius hoc inue
nire nō poſſet,agnus tñ pro delicto & olei ſextarius nō minuebat,quia ex his purifica
batur homo,ſed pro oue & agno reliquo offerebat par turturū aut duos pullos co-
lumbaꝝ,quoꝝ vnus pro pctō,alter in holocauſtū fiebat.offerebat q̄q́ decimā ſimilę
oleatæ. Lepra vero veſtis,ſi perſpicua erat,cōburebat:ſi dubia,recludebat ſeptē die- De lepra.
bus.ſi creuerat macula,adiudicabat lepræ:ſi nō creuerat,abluebat veſtis,& reclude-
bat aliis ſeptē diebus.ſi adhuc dubia erat,rūpebat:ſi iteꝝ alibi macula apparebat,le-
pra volatilis erat,& cōburebat veſtis. Si vero macula apparebat in domo,pcepit ſa-
cerdos oīa de domo efferri:cōſiderāſq́ valliculas in pariete,pallore vel rubore defor
mes,& humiliores ſuperficie reliqua,claudebat oſtia domus ſeptē diebus:poſt q̄s ſi
inueniſſet creuiſſe leprā,iubebat erui lapides leproſos,& proiici extra ciuitatē & do-
mū,& puluerē raſuræ ſpargi extra caſtra,vel extra vrbē in loco immūdo,& alios la-
pides ſubſtitui in domo,& luto alio liniri. ꝙ ſi iteꝝ redibat mala lepra,deſtruebat do
mus,& ligna & lapides,& puluis extra oppidū proiiciebāt in locū immundū. Secun
do,vir ſpermaticus vel patiēs fluxū ſeminis,erat immūdus,& eiiciebat ex caſtris duo
bus primis:permittebat tñ habitare in caſtris populi,quia nō eſt morbus cōtagioſus.
Talis cum ſanatus fuerat,numerabat ſeptē dies:poſtea & lotis veſtibus ac corpore in
aquis viuētibus,mūdus erat:die aūt octauo offerebat par turturū aut duos pullos co-
lumbaꝝ,& ſacrificabat ſacerdos alteꝝ pro pctō,alteꝝ in holocauſtū. Eadē lex erat
per oīa in patiēte fluxū ſanguinis ex morbo,ſicut cōtingit aliq̄n mulieribus:& eſt ter
tia immūditia maior. Quarta,mulier q̄ peperit,immūda erat ſeptē diebus,in tantum
ꝙ quidq̄d tangebat,immundū erat,octauo die,ſi mas erat,circūcidebat,& poſt illos
ſeptē dies manebat adhuc xxxiii. diebus in ſanguine purificatiōis. illis tñ xxxiii. die-
bus licebat aliis cōicare ſibi,pterq̄ in lecto. accedere vero ad tabernaculū nō poterat,
nec tāgere ſancta. ꝙ ſi peperiſſet fœminā,duplicabat tēpus. Expletis vero dieb⁹ pur
gatiōis,offerebat pro puero agnū anniculū in holocauſtū,vel pullū columbæ,vel tur
turē pro pctō. ꝙ ſi nō poterat habere agnū,offerebat duos pullos aut duos turtures,
alteꝝ in holocauſtū pro puero,alteꝝ pro pctō ſuo,vel pro originali filiæ,q̄a id filio
in circūciſione dimittebat. Præter hæc redimere tenebat primogenitū quinq́ ſiclis
argēti. Immūditiæ minores,erāt multæ & variæ,ſicut & purificatiōes earundē. Si
quis tāgebat cadauer hoīs mortui in tabernaculo vel in agro,vel ſepulchrū eius,im-
mundus erat ſeptē diebus,ita ꝙ nō poterat ingredi caſtra deitatis. Tabernaculū q̄q́, De minori
in quo mortuus eſt homo,& vniuerſa q̄ ibi erāt vaſa,immūda erāt ſeptē diebus. tolle immūditia.
batq́ vir mundus cineres cōbuſtionis vaccæ rufæ,mittēs ſuper eos aquas viuas:tinge
bat in eis hyſſopū,& adſpergebat eos die tertio & ſeptimo,tentoriū,hoīes,& oēm ſu
pellectilē:& lotis veſtibus & corpore,mundi erāt. Si die tertio nō fuit adſperſus im-
mundus,die ſeptimo nō mundabat. ſi quis aūt ſic nō expiabat,polluebat ſanctuariū,
& aīa eius peribat de Iſrael,q̄a peccabat,& arcebat de ingreſſu loci ſancti. Ille vero q
adſpergebat,q̄a tāgeret cineres,etiā immūdabat,ſed lauabat veſtimēta ſua,& immū-
dus erat vſq́ ad veſperā,& eo ipſo mundus. Itē mulier patiens menſtruū naturale,im
munda erit ſeptē diebus:ſeparabit ita,ꝙ nō admittet ad locū ſacrificii,& cōicans cū
ea in cibo vel lecto,oīſq́ qui tetigerit eā,immundus erit. locus etiā vbi ſederit mulier
talis,purificabat,vt ſupra de alia immunditia ſeptē dieꝝ dictū eſt. Sed q̄ ex cōtactu il
lius immūda fiunt,immūda manebunt vſq́ ad veſperā. tāgens locū eius,lauabit veſti
menta ſua:& ipſe lotus aqua,immundus erit vſq́ ad veſperā. Simili modo fiet de eo,
q tetigerit vas ſuper q̄d illa ſederit. Qui coierit ignorāter cū menſtruata,immundus
erit ſeptē diebus:& omne ſtratū in quo dormierit,pollueт:purificatio fiet,vt in proxi
mo caſu. ſed ſi ſciēter quis dormierit cū mēſtruata,ambo interfici debēt,ſi de hoc cō-
uicti fuerint in iudicio. Itē quicunq́ tetigerit aīal mortuū,q̄d tñ licet comedere,im-

mundus erit vſq; ad veſperã,& eo ipſo mundabit. Si vero comederit ex eo quidq̃ ſi-
ue portauerit,lauabit veſtimẽta ſua ſimplici aqua,& immundus erit vſq; ad veſperã.
Quidqd immundũ eſt ex animãtibus,ſi quis portauerit morticiniũ eius,lauabit veſti
menta ſua,& immũdus erit vſq; ad veſperã:qui vero tetigerit,immũdus erit vſq; ad
veſperã. Si aliq̃d morticiniũ eoꝝ ſup aliq̃d ceciderit,polluet tam vas ligneũ,q̃ veſti-
mẽtũ aut pelles:tingent aqua,& polluta erũt vſq; ad veſperã,vas aũt fictile cõfringet.
Si ceciderit ſup cibũ vel vas liq̃ris,aqua ex vaſe ſic immũdo,immũda erũt,aut etiã ſi
morticiniũ ceciderit ſup ea:fontes vero & ciſternæ & oĩs aquaꝝ cõgregatio,munda
erit. ſi aqua vaſis immũdi ceciderit ſup granũ ſeminandũ,nõ polluet. ſecus de ſemi-
nato. Qui comederit morticiniũ vel captũ à beſtia,immundus eſt:lauabitq; veſtimẽ-
ta & ſemetipſum aqua,& cõtaminatus erit vſq; ad veſperã. nocturna pollutiõe immũ
dus,aut cognoſcẽs vxorẽ ſuã matrimonialiter,immũdus erit vſq; ad veſperã. lauabit
aqua omne corpus ſuũ,& erit immũdus vſq; ad veſperã. idẽ in muliere. Veſtẽ & pellẽ
lauabũt aqua,& immũda erunt vſq; ad veſperã. hi oẽs egredient de caſtris deitatis in
terim. Si quis ſeminifluũ aut mulierẽ patientẽ fluxũ ſanguinis morbidũ,tetigerit,idẽ
ſi tetigerit lectũ eius,idẽ ſi ſederit vbi ille ſederit,idẽ ſi ſaliuã ſup aliquẽ iecerit, laua-
bit veſtimẽta ſua,& ipſe lotus aqua,immũdus erit vſq; ad veſperã. Idẽ de cõtaminatis
alijs. vas aũt fictile cõfringet. Itẽ circa vitulã rufam,quã qui combuſſerit,lauabit veſti
mẽta ſua & corpus,& immundus erit vſq; ad veſperã. & q̃ portauerit cineres iſtos,la-
uabit veſtimẽta,& immundus erit vſq; ad veſperã. Oĩs qui ingredit tentorium mor-
tui,& vniuerſa vaſa ibidẽ,immunda ſunt ſepte diebus. tollẽtq; de cineribus cõbuſtio-
nis atq; peccati,& mittẽt in aquas viuas,ex q̃bus tinget homo hyſſopũ,& p̃dicta con
ſpgat tertio & ſeptimo die:deinde lauabit ſe & veſtimẽta ſua,ac erit immũdus vſq; ad
veſperã. ipſe q̃q; qui adſperſit aqua,lauabit veſtimẽta ſua. Oĩs qui tetigerit aquas ex-
piatiõis,immũdus erit vſq; ad veſperã. quidqd tetigerit immũdus,immundũ faciet.
& aĩa q̃ hoꝝ quippiã tetigerit,immunda erit vſq; ad veſperã,abſtinebit ab ingreſſu
atrij. Viſo nunc de cæremonijs reſpicientibus gñaliter hunc populũ,reſtat nũc di
De miniſtris. cere de his,q̃ ſpecialiter reſpiciunt miniſtros vel Leuitas ſacris deputatos,de q̃bus p̃-
cepit dñs Moyſi,dicẽs: Applica mihi tribũ Leui,e quibus Aaron & filios eius cõſtitu-
es ſacerdotes. externus aũt & qui nõ eſt de filijs Aaron,ſi ſe ingerit officio ſacerdotũ,
morietur. reliquã vero tribũ Leui fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis, vt miniſtret
ei,& excubet ac obſeruet quidqd ad cultũ pertinet multitudinis corã tabernaculo te-
ſtimonij,& cuſtodiant vaſa tabernaculi. dabiſq; dono Aaron ac filijs eius q̃ ſunt obla
ta à filijs Iſrael. Externus,id eſt,qui nõ eſt de tribu Leui, ſi acceſſerit ad miniſteriũ Le
uitaꝝ,morietur. Rurſus p̃cepit Moyſi,vt initiaret Aaron & filios,Nadab,Abiu,Eleazar
& Ithamar,in ſacerdotes. Tunc ille colligẽs multitudinẽ,Dei voluntatẽ ei inſinuauit,
lauit Aaron & filios eius,veſtiuitq; ipſum Aaron ſubucula linea,accingẽs eũ baltheo,
& induens tunica hyacinthina,& deſup humerali,q̃d adſtringens cingulo,aptauit ra
tionali,in q̃ ſcriptũ erat, Doctrina & Veritas:cydari q̃q; texit caput,& ſup cydarim
cõtra frontẽ poſuit laminã aureã. Tulit & vnctiõis oleum,quo liniuit tabernaculũ cũ
omni ſupellectili,adſperſitq; altare ſeptẽ vicibus,vnxitq; illud,& oĩa vaſa eius,labrũq;
cum baſibus ſanctificauit,oleo ſuper caput Aaron fuſo,id vnxit & manus eius,ita q̃
per barbã ſtillauit oleum vſq; in orã veſtimenti eius. Filios aũt veſtibus lineis & bal-
theis cingens,impoſuit eis mitras,& manus eoꝝ oleo liniuit ſanctificãdo. Cumq; ad-
ſperſiſſet vtrunq; altare ſepties aquis,vnxit & oĩa vaſa labiũq; ſimul:obtulerũt Aaron
& filij eius vitulũ pro pctõ ſuo, ſuper caput eius manus imponentes:quẽ cũ immolaſ
ſent, Moyſes tinxit digitũ in ſanguine,& tetigit ex eo cornua altaris p gyrũ. q̃ expia-
to,fudit reliquũ ſanguinẽ ad fundamẽta eius:adipẽ vero qui erat ſuper vitalia, & re-
ticulũ iecoris,duoſq; renunculos cũ aruina ſua,adoleuit ſup altare, vitulũ cũ pelle &
carnibus ac fimo cremans extra caſtra,ſicut p̃ceperat dñs. obtulit & arietem in holo-
cauſtũ ſecundũ ritum cõſecrationis:quẽ cũ immolaſſet Moyſes,ſumẽs de ſanguine,
tetigit extremũ auriculæ eoꝝ dextræ,& pollicẽ manus dextræ,ſimiliter & pedis. reli
quũ ſanguinis fudit ſup altare p circuitũ,adipẽ vero oẽm & caudã,reneſq; cũ renun-
culis & armũ dextrũ,ſeparauit. Tollenſq; de caniſtro collyridã vnã & laganũ vnũ &
cruſtulã vnã,oĩa ſimul tradidit Aaron & filijs eius. q̃ſi diceret: Accipite poteſtatẽ ſu-
mẽdi ſimilia à dño. q̃ cũ teneret ea inter manus,ſuperpoſuit Moyſes oĩbus pectuſcu-
lũ. tenẽtes ergo filij Aaron oĩa hæc in manibus,eleuauerũt ea corã dño,& tradiderũt
ea Moyſi,qui oĩa adoleuit dño ſuper altare,eo q̃ oblatio cõſecratiõis eſſet. aſſumẽſq;
vngentũ,& de ſanguine qui erat in altari,admiſcẽs aquas fontiũ,adſperſit eos & ſup
veſtimẽta eoꝝ. Cumq; ſanctificati eſſent in hunc modum,reliquas carnes arietis co-
xerunt ante fores tabernaculi,& ibi comederunt eas cum panibus,qui reſidui fuerãt

in caniſtro:& quod in craſtino ſuperfuit, crematum eſt. In hunc modum iterauit ſin-
gula quæ dixi, ſeptem diebus, excepto ꝙ non veſtiuit eos, quia ſemel induti, ſeptem
diebus non depoſuerunt veſtes ſanctuarij, nec de atrio tabernaculi die aut nocte ſunt
egreſſi, ſed obſeruabãt cuſtodias tabernaculi, ſicut præcepit dominus. Facto octauo
die, vocauit Moyſes Aaron & filios ſuos, ac maiores natu Iſrael, dixitq́ꝫ ad Aaron: Tol
le de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocauſtum, vtrunqꝫ immaculatũ,
& offer illos coram domino, loquerisq́ꝫ ad Iſrael; Tollite hircum pro peccato, & vitu-
lum atqꝫ agnum anniculũ & ſine macula in holocauſtũ, bouẽ & arietẽ pro pacificis, &
immolate eos coram dño, in ſacrificio ſingulorꝫ ſimilam cõſperſam oleo offerẽtes: ho
die eñ dominus apparebit vobis. Tulerũt ergo cuncta q̃ iuſſerat Moyſes ad oſtiũ ta-
bernaculi, dixitq́ꝫ Moyſes ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo, de- Sacrificium
precare pro te & pro populo. accedẽs Aaron ad altare, immolauit vitulũ pro pctõ ſuo, Aaron.
cuius ſanguinẽ obtulerũt ei filij ſui, in q̃ tingẽs digitum, tetigit cornua altaris holocau
ſti, & fudit reſiduum ad baſim eius. adipem, renunculos, & reticulum iecoris, quæ ſunt
pro peccato, adoleuit, ſicut præceperat dominus, ſup altare: carnes vero & pellẽ, extra
caſtra cõbuſſit igni. immolauit & holocauſti victimã, obtulerũtq́ꝫ ei filij ſui ſanguinem,
quem fudit ꝑ altaris circuitũ. ipſam etiam hoſtiã in fruſta cõciſam, cum capite & mem
bris, oĩa ſup altare cremauit, lotis aqua prius inteſtinis & pedibus. pro pctõ vero popu
li offerẽs, mactauit hircum, expiatoq́ꝫ altari, fecit holocauſtũ, addens in ſacrificio liba-
menta quæ pariter offeruntur, & adolens ea ſup altare abſqꝫ cæremonijs holocauſti ma-
tutini, immolauit & bouem atqꝫ arietẽ hoſtias pacificas populi. Obtuleruntq́ꝫ filij eius
ſanguinẽ, quem fudit ſup altare per circuitũ: adipem aũt & caudam arietis, renuncu-
losq́ꝫ cum adipibus ſuis, & reticulũ iecoris, poſuerunt ſup pectora. Cumq́ꝫ cremati eſ-
ſent adipes, pectora eorum & armos ſeparauit Aaron, eleuans coram domino, ſicut
præceperat Moyſes. Et extendens manum ad populum, benedixit ei, ſicq́ꝫ completis
hoſtijs pro peccatis, holocauſtis & pacificis, deſcendit. Ingreſſi aũt Moyſes & Aaron
tabernaculum, orauerũt Deum, apparuitq́ꝫ gloria dñi omĩ multitudini: & ecce egreſ-
ſus ignis à domino, deuorauit holocauſtũ & adipes qui erant ſup altare. q̃d cum vidiſ- Ignis custo-
ſent turbæ, laudauerũt dominũ, ruentes in facies ſuas. hic aũt ignis cõſeruatus eſt vſqꝫ dia.
ad captiuitatem Babylonicam. tunc eñ fuit abſcõditus in puteo ſicco per ſacerdotes
illius temporis, & tempore Nehemiæ iterum inuẽtus. de hoc igne præcepit dominus,
dicens: Ignis in altari meo ſemp ardebit, quem nutriet ſacerdos, ſubijciẽs ligna mane
per ſingulos dies. ignis iſte eſt perpetuus, q nunq̃ deficiet de altari, nec altero igne vti li
cebat. Cum vero cineres abundabãt, induebat ſacerdos veſtibus quatuor ſacerdotali-
bus: & tollẽs cineres, reponebat in peluim iuxta altare: & depoſitis tunc veſtibus ſan-

ctis, indutusq́ꝫ alijs, forte ad hoc deſtina-
tis, cineres efferebat extra caſtra, & in lo-
co mũdiſſimo vſqꝫ ad fauillã faciebat cõ-
ſumi. Arreptis aũt Nadab & Abiu filij A- Nadab,
aron thuribulis, impoſuerũt ignẽ alienũ, Abiu.
nõ de altari & incẽſum deſup offerebãt,
q̃d eis prohibitum erat. egreſſusq́ꝫ ignis à
domino, deuorauit eos, & mortui ſunt. di
xitq́ꝫ Moyſes ad Aaron: Hoc eſt q̃d locu-
tus eſt dñs: Sanctificabor in his, q indiſ-
crete appropinquãt mihi, atqꝫ glorifica-
bor. q̃d audiẽs Aaron, tacuit. Vocatis aũt
Miſahele & Eliſapham filijs Oziel patrui
Aaron, dixit Moyſes: Ite, & tollite fratres veſtros de conſpectu ſanctuarij, & aſportate
extra caſtra. Cõfeſtim ꝑgentes, detulerunt eos, ſicut iacebant, veſtitos lineis tunicis, eie
ceruntq́ꝫ foras: nec corpora nec veſtimenta eorum erant cremata, ſed cũ veſtibus ſe-
pulti ſunt. dixitq́ꝫ Moyſes ad Aaron & ad Eleazar & ad Ithamar: Capita veſtra nolite
nudare, & veſtimenta nolite ſcindere, vt gentes faciunt, ne forte moriamini. Iuſſitq́ꝫ fi
lijs, vt tollerent partes de hoſtijs ſalutaribus, & oblata pro peccato, quorꝫ ſanguis non
erat illatus in tabernaculum, & comederent ea: inter hæc hircũ, qui oblatus fuerat pro
peccato, cum quæreret Moyſes, exuſtum reperit negligẽtia eorꝫ. iratusq́ꝫ contra filios
Aaron Eleazar & Ithamar, ait: Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſan-
cto, vt portaretis iniquitatem multitudinis, præſertim cum de ſanguine illius non ſit
illatũ intra ſancta? Rñdit Aaron: Oblata eſt hodie victima pro peccato, & holocauſtũ
corã dño, mihi aũt accidit q̃d vides, quõ potui comedere eam, aut placere dño in cæ-

 remo-

remonijs mente lugubri: quod cum audiſſet Moyſes, recepit ſatisfactionē. Dixit dñs
Præcepta ſacerdotum. ad Moyſen: Loquere ad ſacerdotes filios Aaron, ne cōtaminentur in mortibus ciuiū
ſuorum, nec etiam principis, id eſt, non interſint funeribus, niſi tantū patris, matris, fi
lij, filięve, fratris, ſororis, virginis, nec eos lauent, ſepeliāt vel plangāt, nec radāt caput,
ſed nec habeāt cōcubinas, nec in vxorē ducāt ſcortū, aut ancillā, nec captiuā, nec vidu
am, nec repudiatā, nec eas quæ de pādochijs aut cauponibus vitā agūt. Sacerdotis fi-
lia depræhenſa in ſtupro, flāmis exuretur. Pōtifex vero maximus ꝗ vnctus eſt, & cuius
manus cōſecratæ ſunt, caput ſuū non diſcooperiat, veſtimēta ſua nō ſcindat, ad mor-
tuū nō ingrediat. vnde nec Papa exequijs intereſſe dicitur, etiā ſi mater vel pater mo-
riatur. virginē ducat vxorē, & tantū gentis ſuæ. tamē de ſtirpe regia poſtea cōceſſum
eſt ducere vxorē ob reuerentiā. In cōmuni vero præcepit ſacerdotibus, ne quis in die-
bus vicis ſuæ vinū aut aliud ꝗd inebriare poſſet, biberet, vt ſciret diſcernere inter ſan-
ctū & prophanū, mundū & immundū, & vt doceret filios Iſrael legitima dñi, ne mo-
riatur qui ſecus faceret. Itē præcepit, dicēs: Homo de ſemine tuo, ꝗ habuerit macu-
lam, non offerat panes Deo, nec accedat ad miniſteriū eius: ſi cæcus fuerit, ſi claudus,
ſi vel paruo vel grādi naſo ſeu torto, ſi fracto pede ſiue manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi al
buginē habens in oculo, ſi iugē ſcabiē, ſi impetiginē in corpore, vel hernioſus, oēs hi
non miniſtrēt: veſcent tñ panibus ꝗ offerunt in ſanctuario, ita duntaxat, ꝙ intra velū
nō ingrediant, nec accedāt ad altare. ſint ergo ſancti, ait dñs, qa ego ſanctus ſum. Ite-
rū locutus eſt dñs: Loquere ad Aaron & filios eius, vt caueant ab his ꝗ cōſecrata ſunt,
id eſt, oblata ſunt à filijs Iſrael, ſcilicet ne irreuerēter tangāt vel comedāt. Omis em̄ ho
mo ꝗ accedet de ſtirpe veſtra ad ea oblata, in ꝗ eſt immūditia, ꝑibit corā dño. Homo
de ſemine Aaron, ꝗ fuerit leproſus, aut patiēs ſeminis fluxum, aut immundus ex tactu
morticinij, pollut⁹ erit vſq; ad veſperā: nō veſcet de his ꝗ ſanctificata ſunt mihi, anteꝗ
lanet. Qui tetigerit immundū ſuꝑ mortuo, id eſt, ex ꝑtinentibus ad mortuū, & ꝗ teti
gerit ſeminifluū, & ꝗ tāgit reptile, aut ꝗdlibet immundū, immūdus eſt vſq; ad veſpe-
ram, & nō veſcet ſanctificatis: ſed cū lauerit carnē ſuā aqua, & occubuerit ſol, tūc mū-
datus erit & veſcet. Morticiniū & captū à beſtia, non comedēt. Oīs alienigena nō co
medet de ſanctificatis, id eſt, ꝗ nō eſt de ſemine Aaron, exceptis vernaculis domus &
emptitijs: inquilinus aūt & mercenarius non veſcent ex eis. ꝗ aūt ꝑ ignorantiā come
derit, addat quintā partē, & det ſacerdoti in ſanctuariū pro pœna. Idē ꝑ oīa dic de fi-
lia ſacerdotis, cuilibet ex populo nupta. Sin aūt vidua vel repudiata, & abſq; liberis,
reuerſa fuerit ad domū patris ſui, ſicut puella conſueuerat, alet cibis patris, dum aliàs
nō ſit immūda. Et ſic tam mares ꝗ fœminæ, comedere poterāt de decimis decimaꝝ,
de primitijs, primogenitis, hoſtijs ſalutaribus, ſiue pro gratiaꝝ actione, ſiue ſpōte aut
ex voto oblatis, dū tamē nō eſſent immūdi. hoſtia tamē ſalutaris, ſi pro gratiaꝝ acti-
one fiebat, eodē die comedi debebat, nec in alteꝝ reſeruari. Si voto vel ſpōte quis ob-
tuliſſet, ſimiliter eodem die, ſi tamē quid de eo in craſtinum remanſiſſet, veſci licitum
erat. quicquid aūt tertius inueniſſet dies, igni conſumebatur. ꝙ ſi quis die tertio de vi
ctimis pacificorum comediſſet, irrita fiebat oblatio eius: pacificorum etiā tertia pars
cedebat offerenti, quam comedere potuit vbiq; in Hieruſalem. poterāt etiam ad hoc
inuitare quoſcunq;, duntaxat mundos. Erat & aliud ſpeciale: panes enim fermētatos
in hoc ſacrificio obtulerunt ad eſum carnium, oblationem tamen ſuper altare non po
nebant. De hoſtia vero pro peccato commiſſionis & obmiſſionis, pars cremabatur,
pars cedebat in vſum ſacerdotum, cunctis ſcilicet filijs Aaron, & ęqualiter diuidebātꝰ
ſoli autem mares comedebant hanc partem in atrio tabernaculi, non tamen ſub dio,
ſed in exedra, & eodem veſcebantur die, omnis ſcilicet maſculus de genere ſacerdota-
li. Excepta erat hoſtia pro peccato, cuius ſanguis inſerebatur in tabernaculum: hæc
cōburebatur ſicut hoſtia pro peccato ſacerdotis aut multitudinis. in hoſtia pro pec-
cato, panes abſq; fermento offerebantur ac melle. Eſt tamen verum, ꝙ etiam Leuitæ
qui ſeruiebant in templo, ſuſtentabantur de oblationibus & ſacrificijs quæ fiebant in
templo. Ad hæc locutus eſt dominus ad Moyſen: Præcipe filijs Iſrael, vt offerant tibi
De panib⁹. oleum puriſſimū ad concinnandas lucernas iugiter extra velum teſtimonij fœderis,
ſcilicet ꝗd diuidebat ſanctum ſanctoꝝ, ita vt oēs ſeptem lucernæ arderēt de nocte, ac
die tres tm̄. componetq́; eas Aaron à veſpere vſq; in mane cultu ſempiterno, accipi-
esq́; ſimilam, & ex ea duodecim panes (qui ſinguli habebunt duas decimas ephi, hoc
eſt, decimam partem ephi) ſacerdotes e oquere ac formare facias, quorum ſenos ſuꝑ
menſam coram domino ſtatuas altrinſecus, puta ſex in quolibet ordine, vnus ſuꝑ ali-
um, & pones ſuper eos thus lucidiſſimū. erat em̄ vas aureum thure plenū in ſummita
te ſex panum. Et per ſingula ſabbata mutabātur, eruntq́; Aaron, inquit, & filioꝝ eius,
qui

qui comedent eos in loco ſancto. In neceſſitate tamen poterant alijs dari, ſicut Abi-
melech dedit Dauid, vocabanturq́ꝫ panes propoſitionis. Erant alij panes Leuitici, q-
bus Leuitæ veſcebantur, qui propter maculam miniſtrare non poterant, & filia ſami
liæ, non aũt aliæ, ſiue maritata aut vidua vel repudiata, niſi neceſſitate rediſſet ad pa-
trem, ſicut ſupra tactũ eſt de hoſtia ſalutari, erãt & adhuc panes, dicti laici, id eſt, com
munes, qbus laici veſci poterãt. Iteꝝ locut⁹ eſt dñs ad Moyſen: Tolle Leuitas de me- De Leuitis.
dio filioꝝ Iſrael, & ſanctificabis eos. Itaq; Leuitæ prius adſperſi aqua luſtrationis, ra-
ſiſq́ꝫ oĩbus pilis, exceptis capillis, lotis etiã indumẽtis, corã dño ſtatuũtur ad oſtiũ ta-
bernaculi, cõuocataq́ꝫ multitudine, ac ponẽtes manus ſuas ſup eos filij Iſrael, obtule-
rũt illos Aaron munus dñi, vt ſeruirẽt in miniſterio. Leuitæ tamẽ obtulerũt boues du
os, quoꝝ alteꝝ ſacrificabat Aaron pro peccato, alteꝝ in holocauſtũ. Poſteaq́ꝫ ingre-
diebãtur tabernaculũ fœderis, ſeparati de medio filioꝝ Iſrael, vt ſeruirẽt dño. dixitq́ꝫ
dominus: Pro primogenitis accipio eos, ſanctificauiq́ꝫ ac tradidi Aaron ac filijs eius
de medio populi, vt ſeruiant mihi pro Iſrael in tabernaculo, & orent pro eis. ſubiun-
xitq́ꝫ, hæc eſt lex Leuitarum: à 25. anno & ſupra, ingrediẽtur vt diſcant miniſtrare in
tabernaculo fœderis, ſed à 30. anno & ſupra vſq; ad quinquágeſimum miniſtrent mi Quæ ſacer-
bi, ſtentq́ꝫ in tabernaculo. Cumq́ꝫ quinquageſimum annum impleuerint, ſeruire ceſſa dotũ bona.
bunt, ſcilicet quo ad onera, erũtq́ꝫ miniſtri fratrum ſuorum in tabernaculo, vt cuſtodi
ant quæ ſibi fuerint cõmendata, opera aũt ex tunc ipſi non facient. Non habebunt ſa
cerdotes & Leuitæ partem & hæreditatem cum reliquo Iſrael, quia ſacrificia & obla
tiones comedẽt miniſtrantes in tẽplo. ſacerdotũ enĩ erunt ſacrificia, oblationes om̃es,
primitiæ frumenti, vini, olei, lanaꝝ ex ouium tõſione, primogenita q̃q; ac vota, oẽſq́ꝫ
decimas dedit dñs filijs Leui, vt ſeruirent ei in tabernaculo. de hac decima dabãt Le
uitæ decimam ſummo ſacerdoti. Offerte, inquit dñs, decimam decimaꝝ Aaron. opti
ma & electa erunt cuncta quæ dabitis, ne moriamini. Et factum eſt in die qua comple
uit Moyſes tabernaculum, vnxit & ſanctificauit vaſa & altare, obtuleruntq́ꝫ principes
Iſrael & capita familiaꝝ munera coram dño. Sex plauſtra tecta cum duodecim bo- Munera ad
bus: vnum plauſtrum duo duces tribuum duarum, & vnum bouem ſinguli. aitq́ꝫ dñs tabernacu-
Moyſi: Suſcipe hæc in vſum tabernaculi, & trade Leuitis, duo plauſtra & quatuor bo lum.
ues dedit filijs Gerſan, qui portabant ex officio tabernaculi mollia, quatuor alia plau
ſtra & octo boues dedit filijs Merari, illi portabãt dura. Caathitis vero nõ dedit plau
ſtra qui portabant ſanctiora, id eſt, ea quæ erant in tabernaculo humeris ſuis. Deinde
ſinguli duces xij. tribuum in dedicationem altaris munera obtulerunt. primo die ob-
tulit Naaſon de tribu Iuda, filius Aminadab, acetabulum, id eſt, ſcutellam argenteam
pondo 130. ſiclorum. in hoc probabatur incenſum, phialam quoq; argenteam 70. ſi-
clorum, vtrunq; plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificiũ. Mortariolum q̃q; ex de-
cem ſiclis aureis plenum incenſo, id eſt, coclear. Bouẽ de armẽto, & arietẽ & agnum
anniculum in holocauſtũ, hircumq́ꝫ pro peccato. Et in ſacrificio pacificorũ boues du
os, arietes quinq;, hircos quinq;, agnos anniculos quinq;. Secundo die obtulit Natha
nael dux de tribu Iſachar, ſimilia quæ Naaſon. Idem fecit tertio Heliab tribus Zabu-
lon, quarto Eliſur de tribu Ruben, quinto Salamihel princeps filiorũ Simeon, ſexto
Heliaſaph de tribu Gad, ſeptimo Eliſama de tribu Ephraim, octauo Gamaliel de tri-
bu Manaſſe, nono Abidam de tribu Beniamin, decimo Abiezer de tribu Dan, vndeci
mo Phagiel de tribu Aſer, duodecimo Ahira de tribu Neptalim. cumq́ꝫ ingredere-
tur Moyſes, audiuit vocem dñi: Nazaræorũ erit lex, qui ſe deuouebunt perpetuo aut Lex Naza-
certum ad tẽpus: Om̃i tẽpore ſeparationis ſuę nouacula non trãſibit ſup caput ſuum. ræorum.
nil q̃d inebriare poteſt, bibãt, nõ comedãt fructũ de vinea ab vua vſq; ad acinũ. ad nul
lum mortuũ ingrediãtur. ꝙ ſi quis moriatur ſubito corã eis, polluentur, caput radẽt
ilico, die ſeptimo offerat quiſq; par turturũ aut duos pullos columbarũ: ſacerdos vnũ
faciat pro peccato, reliquũ in holocauſtũ, dieſq́ꝫ q̃s fecit, pro infectis erũt. Cõpletis aũt
diebus voti ſui, offerat agnũ anniculũ in holocauſtũ, ouem anniculã pro peccato, ari
etem in hoſtiã pacificã, caniſtrũ q̃q; diuerſorũ panum azymorũ ac libamina, exceptis
his quæ ſpõte offerre vult. Offert aũt mulier, ſi votũ fecerit, 30. ſiclos: vir, quinquagin
ta, ſi poterunt. ad arbitriũ vero ſacerdotis, paup offert. Hoſtijs immolatis, à ſacerdote
radetur Nazaræus ad oſtiũ tabernaculi, poneſq́ꝫ ſacerdos crinẽ in ignẽ ſacrificij, & ſic
ad cõmunem hoĩm vitã redire poterit, niſi perpetuo ſit deuotus. Nũc de ſacrificijs
& oblationibus erit dicendũ, circa quæ quatuor erũt cõſideranda: ſacrificia quæ Deo De ſacrifi-
offerũtur, eorũ cauſa, tẽpora, & loca. Eorũ quæ offerunt, triplex erat diſcretio: aut enĩ cijs.
erat oblatio de animalibus, & ſacrificiũ dicebat: fiebat aũt de trib⁹ tm̃ aĩalibus, de bo-
bus, ouib⁹ & capris: ex volatilib⁹, tm̃ de turture & pullis colũbę, excepto ꝙ in emũda-
tione

tione leproſi paſſeres offerebantur. De his quoqꝫ quæ ex terræ naſcẽtibus in vſum ho
minum veniunt, offerebant farinam aut ſpicas, panem, vinum, oleum & ſal in condi
mentum, thus quoqꝫ in ſolatium. Ex his quæ ſunt de ſicca materia ſeu aridis, proprie
oblatio dicebatur: de liquidis vero, dicebatur libatio. Mel vero non offerebãt neqꝫ
fermentũ, exceptis primitijs mellis, & ꝙ in hoſtia pacifica panes fermẽtati offereban-
tur, ſuper altare tñ non ponebantur. Sacrificioꝝ vero vſus triplex erat: Quoddã offe
triplex vſus ſacrificioꝝ. rebatur ad reuerentiã diuinę maieſtatis ac bonitatis, hoc totũ cõburebatur, & idcirco
holocauſtũ dicebatur. Quoddã offerebatur pro peccatis Deo, quaſi ex neceſſitate re-
miſſionis obtinendæ, illud diuidebatur in duas partes: vna pars comburebatur, altera
cedebat in vſum ſacerdotum, ad ſignificandũ ꝙ expiatio peccatorum fit à Deo ꝑ mi
niſterium ſacerdotũ, excepto ſacrificio pro peccato totius populi vel ſolius ſacerdo-
tis: tunc eñ totum cõburebatur. Tertiũ ſacrificiũ vocabatur hoſtia pacifica, quæ offe
rebatur vel pro gratiaꝝ actione, vel pro ſalute aut proſperitate offerentiũ: & iſta diui
debatur in tres partes, vna incendebatur in honore Dei, alia cedebat in vſum ſacerdo
tum, tertia in vſum offerentium, ad ſignandũ ꝙ ſalus hoĩs eſt à Deo, dirigentibns mi-
niſtris Dei, & cooperante offerente. Hoc aũt gñaliter ſeruabatur, ꝙ ſanguis & adeps
non veniebãt in vſum prędictoꝝ, ſed ſanguis effundebatur ad crepidinẽ altaris, adeps
adurebatur igne. Idololatræ eñ libabant in ſanguine, & comedebãt adipes, eo ꝙ vita
Offerendi cauſæ. in ſanguine, nutrimẽtũ in adipe cõſiſteret. Cauſaꝝ igitur ſacrificioꝝ, triplex erat dif-
ferentia. Offerebãt eñ aliquãdo ſpõte, alij neceſſario & dupliciter, vel ex voto, vel ex
præcepto. Vnde inter ſacrificia holocauſtũ erat perfectiſſimũ. fiebat eñ in his tribus
Bos immaculatus. armẽtis, de bobus ſcilicet, ouibus, & capris: & in auibus, de turture & columba. de pe
cudibus offerebatur tantũ maſculus anniculus, id eſt, vnius anni, vel circa, excepto bo
ue qui ſupra annũ poterat offerri. erat & immaculatus, ꝗd non intelligas de macula
velleris, ſed defectu corporis, id eſt, non debili aut fracto mẽbro, papillas aut ſcabiem
habẽs & ſimilia: offerebaturqꝫ primo ſacerdoti ad oſtium atrij tabernaculi, vt videret
ſi idoneũ animal eſſet, poſtea offerebatur ad oſtium tabernaculi dño. ita prius offerre
volẽs, lauabat manus, quia præter mare ſacerdotũ, erãt in atrio duo maria, vnum vi-
rorum, alteꝝ mulieꝝ. Poſtea impoſuit manũ ſup caput hoſtiæ in ſignũ abdicationis,
quã tunc recepit ſacerdos, reducebatqꝫ ad altare holocauſtoꝝ: & ſtãs ab aquilone, im
molabat dño ad latus altaris, fundebatqꝫ ſanguinẽ eius circa crepidinem altaris. de-
tractaqꝫ pelle, quæ erat ſacerdotis, artus in fruſta concidebat, quibus lotis cum capite,
pedibus & inteſtinis, adolebat ſuper altare oĩa in odorem ſuauitatis, ſcilicet ex offeren
tium fide & deuotione. Sin aũt de auibus fieret holocauſtum, forte ſi pauperes erant,
offerebatur aut pullus turturis aut columbæ, cui frangebat ſacerdos collum ſola ma-
nu: & retorto collo cum capite ſub aſcella, vngue cutem colli vbi fractum erat, rum-
pebat: ac fuſo ſanguine circa crepidinem altaris, veſiculam gutturis & plumas proij-
ciebat ad orientem in loco ſecreto, vbi cineres effundebantur: confractiſqꝫ aſcellis ma
Sacrificioꝝ appellatio & forma. nu, adolebat ea ſuper altare holocauſti. Et hæc holocauſta, minora erant volũtariaqꝫ:
nam quædam maiora erant & neceſſaria, vbi & pellis ac fimus etiam incendebatur,
non tamẽ ſup altare. de his dicetur poſtea, vbi de peccato multitudinis aut ſacerdotis
agetur. Sacrificia vero vel oblationes, quæ vel pro gratiaꝝ actione fiebant, vel ex voto
aut ſponte, ſalutaria vocabantur. Et fiebant de animalibus prædictis, non aũt de aui-
bus. Sane in modo offerendi idem fiebat vt in holocauſto: ſed in hoc erat differẽtia,
qa hic offerri potuit vel maſculus vel fœmina, anniculus vel grandior, immaculata ta
men: pars vero incẽdebatur dño, pars erat ſacerdotũ, pars offerentiũ. *de armẽto oĩs
adeps, id eſt, pinguedo interior, nam ea quæ eſt ſupra carnẽ animalibus, aut eſt arui-
na, aut lardũ, quæ carni admixta, proprie pinguedo, quæ in inteſtinis, proprie adeps
eſt: & adeps dño offertur. Eſt aũt triplex adeps: vitaliũ, id eſt, cordis & vẽtris: iecoris,
id eſt, reticulũ, & renũ. hos adipes tres, ac duos renes & renũculos, adolebit ſacerdos
ſup altare. eadẽ etiã de capra. ſi vero de ouibus erat oblatio, præter prædicta offereba
tur cauda integra, & pellis erat ſacerdotis q offerebat: armus vero dexter & pectus ce
debãt in vſus ſacerdotũ, & lingua cum faucibus quæ pectori adhærebãt. his (vt prædi
ctum eſt) veſcebãtur in domibus cum vxoribus & liberis & domo tota, mũdis tãtum:
reliqua erãt offerentiũ, & inde epulabãt corã dño in ipſo atrio, vel iuxta, immo in to
ta ciuitate Hieroſolymitana. licebat etiã ex his tam ſacerdotibus, ꝗ alijs edere ad hoc
inuitatis, ita tamẽ, ſi pro gratiaꝝ actiõe hoſtia fuit, eadẽ die veſci licebat, nec in alteꝝ
reſeruare: ſi vero ex voto vel ſpõte offerebatur, & qd in craſtinũ remãſiſſet, veſci lice-
bat: ꝙ ſi qs die tertio comediſſet, irrita eius fiebat oblatio, & peribat anima eius de
populo. Quod ſi manus hoĩs animal inuenire non potuit, puta pauꝑ, offerebat pro ſa

lute

ſute vel pace ſimilā,farinā ſcilicet delicatiſſimā,fundens deſup oleū:thuſq; offerebatur cum ea.Sacerdos aūt thus & pugillū ſimilæ oleatæ adolebat ſup altare in memoriam offerētis,reliquū erat ſacerdotū. Si vero de ſimila coctū offerebat,panes ſine fermento,cōſperſos oleo,coctos in clibano vel in craticula offerebat & lagana. Si vero coctū in ſartagine offerebat,cōſperſum oleo & ſine fermēto erat,diuidebatur minutatim.Ex his ſacerdos offerebat corā dño de panibus vnū,& de fruſtis vnū:reliquum erat Aaron & filiorū eius ad edendū cum om̄i domo ſua æqua ſorte, & quidam dicūt quatuor gſa panū fuiſſe,coctū in clibano,coctū in craticula, coctū in aqua, q̄d laganum appellāt,& coctū in ſartagine.Hoſtia vero pro peccato,vel fiebat pro peccato ſacerdotis, aut pro peccato ſynagogæ,aut principis,aut animæ priuati.Si ergo ſacerdos qui vnctus erat,peccabat,delinquere faciēs populū,tūc offerebat pro ſuo peccato ꝑ manus impoſitionē, ad oſtiū tabernaculi vitulū immaculatū,& corā altari immolabat eum:hauriēſq; de ſanguine,inferebat illū in tabernaculū:& intingēs in eo digitū, aſpergebat ſepties cōtra velū ſanctuarij, ac de eodē ponebat ſup cornua altaris incēſi & egrediēs,reliquū ſanguinis fundebat circa crepidinē altaris holocauſti,& oēm adipem cum renibus & renunculis adolebat ſup altare,pellē vero & oēs carnes cum fimo etiā offerebat extra caſtra in locū mundū,vbi cineres effundi ſolebāt,ac incendebat ea ſup ſtruem lignorū.Quod ſi oīs turba,id eſt, ſynagoga per ignorantiā peccabat cōtra mandatū dñi,ſeniores populi offerebāt ad oſtiū tabernaculi per manus impoſitionē vitulū,& fiebat de eo ſicut de priori:oranteq; pro eis ſacerdote, propicius erat ei dñs. Et ſic patet differētia inter hæc holocauſta,& ea de quib⁹ in principio: qa ex his nihil erat ſacerdotū,nec etiā pellis:totū em̄ dño cremabatur.nam mēbra iſtorū cum capite, pedibus & inteſtinis lotis, ponebātur ſup altare ad adolendū, niſi adeps cum renibus & renunculis:quia erat gñalis regula,de cuius ſanguine inferebatur in ſanctuariū,nil ex eo licebat remanere,nec aliquid ex eo adolebatur ſup altare, niſi ſolum adeps cum renibus & renunculis. In modo etiam offerendi & numero ſacerdotū erat differētia: de carnibus em̄ holocauſti ſalutaris fiebāt nouem partes,quas ſup altare ponebāt nouem ſacerdotes,quiſq; ſuam:vnus vero quatuor ſimul offerebat,ſcilicet caput, pedes, iecur, & inteſtina lota:duo vero ſanguinem offerebant,vt omnes ſimul eſſent duodecim.Quod ſi peccauit princeps aut tribunus per ignorantiā,& poſt intellexerit peccatum,offerat ad oſtium tabernaculi per manus impoſitionem hircum immaculatū: quo immolato,tingebat ſacerdos digitum in ſanguine,quo tāgebat cornua altaris holocauſti,reliquum fundens ad baſim eius,& adolebat adipem,renes & renunculos:reliqua erāt ſacerdotis.Sed quia erat hoſtia pro peccato,& de ſanguine eius tincta cornua altaris,carnes eius erant ſanctæ.ſanctificabāt itaq; & carnes & cætera tacta ab eis, ſed non quælibet,immo in genere ſuo,vt caro carnē, panē panis, ſimila ſimilā:&non veſcebatur eis,niſi ſacerdos vnctus & mūdus, nec niſi in loco ſancto & eodem die:ſi quid reſiduū eſſet,igni comburebāt:ſi veſtis eius polluebatur eius ſanguine, abluebatur, vt nullum remaneret veſtigium ſanguinis: alioquin vrebatur. vas teſteum in quo coquebatur caro,frangebatur:æreum,defricabatur & lauabatur. Cum vero peccabat per ignorantiam anima,id eſt,priuatus de populo,offerebat capram immaculatam eo modo quo ſupra,vel agnum: ſi pauper eſſet, duos pullos turturis vel columbæ,quorū alter offerebatur domino in holocauſtum,alter erat ſacerdotum: cuius tamen ſanguis ad fundamētum altaris effundebatur ſeu diſtillabatur,quia pro peccato erat. q̇ ſi nec auiculas poterat inuenire,offerebat ſimilam, decimam partem ephi, nec mittebat in ea oleum aut thus,quia pro peccato erat.Cuius memoriale ſacerdos adolebat ſuper altare, reliquum habebat in munere,rogabatq; pro eo,& dimittebatur peccatum.Hoc vbiq; intelligas,pro deuotione & oratione ſacerdotis & offerentis,quæ fiebant in fide Chriſti venturi,non aūt virtute ſacrificij.Qui vero peccat, ſibiq; conſcius eſt,licet nullus poſſit ipſum arguere,offerebat arietem,cuius carnes ſacerdotes immolent, & (vt pro peccato dictum eſt)partem comedāt in templo vel loco ſancto eodē die. Quod ſi qui per negligentiam ſuam peccauerint,id eſt,negligēdo mādata,cōfitebuntur peccatum ſuum voluntarie,non vi,& reddēt ipſum caput,id eſt,debitū,addātq; quintam partē ei in quem peccauerint.Sin non fuerit qui recipiat,dabit ſacerdoti conuertendum in vtilitatem ſuā, & nihilominus offerat arietem pro expiatione peccati ipſius.

Sed qa nō offerebatur hoſtia vel in holocauſtū ſiue in ſacrificiū ſine libamētis,notandū q̇ libamē erat ſimila oleo glutinata & vinū, quæ cum hoſtia adolebātur.cuiq; hoſtiæ proprium libamen determinatum erat:pro agno, ſimilæ decima pars ephi,vinū quarta pars hin.Erāt aūt ephi & corus,mēſuræ aridorū:hin & batus,liquidorū.pro vitulo,de ſimila tres decimę,de vino media pars hin:pro ariete,de ſimila duę decimę, de vino tertia pars hin,eadem erāt & hirci libamina. Adde ſacrificijs vota ac ſacrata

Panū gña.
Hoſtia pro peccato.
Oblatio ꝑ ignorantia.
Duodecim ſacerdotes hoc ſacrificium peragebant.
De peccato principis.
Oblatio ꝑ ignorantia.
Oblatio ꝑ cōſcij pctō.
Pro negligente.
Libamen.

domino:ſi quis vouit ſe Deo,quia non eſt animal immolaticiũ, ideo redemptionem dabat:maſculus quidem à vigeſimo anno vſq; ad ſexageſimum,dabat quinquaginta ſiclos argenti ad mẽſuram ſanctuarij,mulier 30. A quinto aũt anno vſq; ad vigeſimũ, maſculus dabat viginti ſiclos,fœmina decem. Ab vno mẽſe vſq; ad annum quintum, mas quinq; ſiclos,fœmina tres:ſexagenarius & vltra, mas 15. fœmina decem. Pauper

De votis.

æſtimationẽ reddere non valẽs, reddet ad arbitrium ſacerdotis. ſi quis vouit animal immolaticium,mutari non poterat,etiam in melius: ſi quis mutaſſet pro alio, vtrũq; conſecratum erat domino. Animal immundum redimet iuxta ſacerdotis arbitrium, qui ſtatuet precium,& addet quintam partem:ſin non voluerit,dabitur alteri,precio taxato.idem dic de domo. Ager vero iuxta menſuram ſementis æſtimabatur,habito reſpectu,an ager ſit ex poſſeſſione maiorum,aut emptus. Emptum ſi quis vouiſſet,qa in anno iubileo redibat,iuxta ſuppntationem annorum æſtimabant:ſed ſi ex poſſeſſione maiorum agrum vouiſſet quis, retulit an venderet ſacerdos extraneo: quia tunc redibat ad eum, ſi voventi non redibat in iubileo, ideo quintam partem ad precium tenebatur addere. Quicquid vero domino fuerat conſecratũ,ſiue homo,ſiue animal, ſiue ager,non vænibat nec redimi poterat,ſed moriebatur,intellige ciuiliter,puta ſi quis de tribu Leui conſecretur domino ad ſeruiendum in tabernaculo, vt Samuel,ſi eſſet de alia tribu,quia non poſſet accedere ad miniſterium, tamen in alijs pijs operibus ſeruire poſſet,vt Samſon qui fuit ex tribu Dan,& cõſecratus domino in abſtinentia à potu & inebriatiuo,& filia Iepthe in orationibus & vigilijs. ſeruus gẽtilis deputari potuit ad ſeruilia. Animal immolaticiũ non poterat redimi,ſi non immolaticiũ: & tamen valens ad aliqua ſeruitia,vt equus,remanebat in obſequio diuino. ſic de domo & agro,nam nec in iubileo poterant redimi empticia. ſic mobilia cõſecrata,non poterant ad vſus alios applicari,& conſecratio prædictorum alia cedebat in vſum ſa

Tempus ſacrificiorũ.

cerdotis,alia templi vel tabernaculi,ſecundum quod conſecrans exprimebat. Nũc de tempore,nam adſtringebantur præcepto legis ad oblationes & ſacrificia certis temporibus. Inter hæc aliqua fiebant ſingulis diebus,vocabaturq; iuge ſacrificium. Peragebantur aliqua omni ſabbato,aliqua prima quaq; die menſis,& vocabatur neomenia. aliqua certis temporibus anni. Iuge ſacrificiũ fiebat quotidie, oblato mane agno anniculo cum libamẽtis. is cremabatur die tota. Sacerdos,poſito in altari agno cum prunis & thymiamate,tabernaculum intrabat,ponens illa ſuper aram:& in veſpere, poſito eo modo alio agno in altari, accendebat ſacerdos omnes ſeptem lucernas, & ſic tota nocte in altari incenſi erat odor ſuauis. veſpertinum tamen ſacrificiũ melius erat & pinguius. Offerebat etiam ſacerdos de ſuis expenſis aſſarium farinæ,oleo mixto,& modica decoctione induratæ:medietatẽ quidem mane, & medietatẽ veſpere.

Sabbatum.

Sabbato,id eſt,feſto dñi, eo die præter iuge ſacrificium offerebantur duo agni anniculi immaculati cum libamentis ſuis in holocauſtum. Proponebantur quoq; duodecim panes calidi ſuper mẽſam auream in tabernaculo, ac per totam ſeptimanam ibi manebant,poſtea cedebant in vſum ſacerdotum.

Neomenia.

In Neomenia, id eſt, noua luna,Kalendæ erãt legales & dies ferialis. Eo die offerebãt vitulos duos,arietem vnum, agnos anniculos ſeptem cum libamẽtis ſuis, hircumq; pro declinatione peccati. oĩa hæc in holocauſtum,& nihilominus iuge ſacrificium nunq̃ omittebatur. Quarta

*Martij.

Feſtum azymorum.

decima primi menſis *Aprilis,ad veſperum comedebant agnum paſchalem,ſequenti die inchoabant feſtum azymorum,durabat per ſeptem dies. prima & vltima ſolennis erat ac ferialis. poſt primam diem azymorum offerebant ſpicas recentes,& torrebant igni,ac grana manibus confricabant in modum farris. de hoc offerebant aſſarium vnum,de quo pugillum vel drachmam adolebat ſacerdos ſuper altare:reliquum erat eius. In his ſeptem diebus per ſingulos dies offerebatur iuge ſacrificium,& quod in neomenia conſueuit offerri in holocauſtum. A prima die azymorum numerabant

Pentecoſte.

ſeptẽ hebdomadas,& erat pentecoſte,id eſt,quinquageſima. Pentecoſte fiebat in memoriam datæ legis. dicebatur etiam feſtum hebdomadarum,vel feſtum primitiuorum. quia tamen de nouis frugibus offerebantur duo panes,quorum quilibet habebat decimã ſimilæ fermentatæ,ideo nihil de eis ponebatur ſuper altare,& cum panibus duæ agnæ in eſum tantum ſacerdotum, & nil in craſtinum ſeruabatur. Alibi dicit textus, Offeretisq; in oĩbus habitaculis veſtris panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ, offeretisq; cum panibus ſeptem agnos immaculatos anniculos,& vitulum de armẽto vnum,& arietes duos in holocauſtum. illud puto factum de com

Feſtum tubarum.

muni. At alibi præcipitur,Offeres iuxta benedictionem domini,& epulaberis coram eo tu & filius tuus & filia, ſeruus & ancilla, Leuites qui eſt intra portas tuas: aduena, pupillus & vidua,qui morãtur vobiſcum in loco quem elegerit dominus Deus tuus, vnde

vnde dicunt tres frugum primitias fuiſſe,in manipulis,in paſcha,in panibus,in pen-
tecoſte,& primitias proprie omnium frugum,id eſt,ſeptem ſpecierum de frumento,
hordeo,vinea,oliua,ficu,malogranato & palma. Eodẽ die offerebant hircũ pro pec
cato,duos agnos anniculos,hoſtias pacificorũ. vocabitis,inquit dominus, hũc diem
celeberrimũ. omne opus ſeruile non facietis in eo. Deinde prima die menſis ſeptimi
duplex erat ſolennitas,neomenia & feſtum tubarum,in quo buccinabant cornibus
pecorinis,quia eo die liberatus eſt Iſaac,ne immolaretur,hirco ſubſtituto. Vnde pręc
cepit dñs: Die prima menſis ſeptimi erit vobis ſabbatum. omne opus ſeruile nõ facie
tis in eo. ea die p̃ter oblationes neomeniæ ac iuge ſacrificiũ,offerebantur in holocau-
ſtum vitulus vnus,aries vnus, agni anniculi ſeptẽ,hircus pro peccato cũ libamentis
ſuis. Decima vero die menſis eiuſdẽ,erat feſtũ propiciationis,quia ea die rediit Moy
ſes ad eos,referens Deũ eis eſſe placatũ ſuper adoratione vituli:& ea die ieiunabant
hoĩes & iumenta,& pueri ſeptennes à veſpera vſq; ad veſperã,pro memoria mortuo
rum. vnde etiã dicebat̃ dies afflictionis. dicebat̃ quoq; dies expiationis,q̃a ea die ex-
piabat̃ tabernaculũ & altare,de quo dñs: Loquere ad Aaron,ne omni tẽpore ingre-
diatur ſanctuariũ,q̄d eſt intra velũ corã propiciatorio,quo tegitur arca,vt nõ moria
tur,niſi in die propiciationis,& ſic ſemel in anno regulariter. eo die vitulũ pro pec-
cato offeret de ſuo,& arietẽ in holocauſtũ. tunica linea veſtiet̃,feminalibus lineis ve
renda celabit,accinget̃ zona linea. cydarim lineã imponat capiti,quibus ante lotus
induet̃,ſuſcipietq́; ab vniuerſa multitudine filioꝝ Iſrael duos hircos pro pc̃tõ,& vnũ
arietẽ in holocauſtũ. Cũq́; obtulerit vitulũ,orãs pro ſe & domo ſua,duos hircos ſtare
faciet corã dño in oſtio tabernaculi teſtimonij,mittet ſup̃ vtrunq; ſortẽ,vnã dño,& al
terã capro emiſſario: cuius exierit ſors dño,offeret illũ pro peccato,emiſſariũ ſerua
bit. His rite celebratis, offeret vitulum:& rogans pro ſe & pro domo ſua,immolabit
eũ,aſſumptoq́; thuribulo,q̄d de prunis altaris implet,hauriens manu cõpoſitũ thy-
miama incenſum,vltra velũ intrabit in ſancta ſanctoꝝ,vt fumo & vapore operiatur
oraculũ,q̄d eſt ſupra teſtimoniũ,& nõ moriat̃: tolletq́; de ſanguĩe vituli,& adſpergat
digito ſepties cõtra propiciatoriũ ad orientẽ. Cũq́; mactauerit hircũ pro peccato po
puli,inferet ſanguinẽ eius intra velũ,ſicut dictũ eſt de ſanguine vituli,vt adſpergat e
regione tabernaculi,& expiet ſanctuariũ à peccatis Iſrael. Iuxta hunc ritũ faciet in
tabernaculo,id eſt,in ſancta,q̃ eſt extra velũ primũ. Nullus hominũ ſit in tabernacu-
lo quãdo pontifex ſanctuariũ ingreditur,donec egrediat̃: cũ aũt exierit ad altare in-
cenſi,oret pro ſe,& ſumptũ ſanguinẽ vituli ac hirci,fundet ſuper cornua per gyrũ.
poſteaq́; exibit tabernaculũ. offerat hircũ viuentem,poſita vtraq; manu ſupra caput
eius. confiteatur oẽs iniquitates filioꝝ Iſrael,q̃ imprecans capiti eius,emittet illũ per
hominẽ in deſertũ. Cũq́; portauerit oẽs iniquitates eoꝝ in terrã ſolitariã ac in deſer-
tũ dimiſſus,reuertet̃ in tabernaculum teſtimonij,& depoſitis veſtibus prioribus,reli-
ctiſq́; ibi,lauabit carnẽ ſuã in loco ſancto,indueturq́; veſtibus ſuis. Et cũ egreſſus ob
tulerit holocauſtũ,rogabit tam pro ſe q̃ pro populo,& adipẽ qui oblatus eſt pro pec
catis,adolebit ſuper altare. ille vero qui dimiſerit caprũ,lauabit veſtimẽta & corpus
aqua,& ſic ingrediet̃ in caſtra. Vitulũ aũt & hircũ qui pro pc̃tõ fuerũt oblati,& quo-
rum ſanguis illatus eſt in tabernaculũ,aſportabũt foras caſtra,& cõburẽt igni tã pel-
les q̃ carnes & fimũ:& qui combuſſit ea,lauabit veſtimẽta ſua & carnẽ aqua expiatio
nis de vitula rufa,& ſic ingrediet̃ caſtra. In hac die erit expiatio veſtri ab oĩbus pecca
tis,dato ꝙ per ſpecialia ſacrificia,per negligentiã vel ignorantiã,expiati prius non
eſſent. Quintadecima aũt die huius mẽſis erant ſcenopegia,hoc eſt,feſtũ tabernacu-
lorũ,in quo ſeptẽ dies habitabant ſub vmbraculis,in memoriã xl. annoꝝ in deſerto.
protelabat̃ ſeptẽ diebus,quaꝝ prima & vltima ſolẽnes erãt. octauus dies etiã erat ſo-
lennis,nõ ꝙ eſſet de ſcenopegijs,ſed quia eo die cõueniebãt ad faciendã collectã,for
te in vſus paupeꝝ aut cõmunes. obſeruabant aũt à die decima p̃cedenti,q̃tuor diebus
interpoſitis,vſq; ad hãc,ieiunia. Ferebãt aũt in his ſeptẽ diebus ramos ſalicis & myr
ti,ſummitates palmaꝝ,& virgulas mali perſici,offerebãtq́; de cunctis frugibus terræ
dño in gratiaꝝ actionẽ. Ad hæc offerebãt prima die in holocauſtũ vitulos xiij,arietes
duos,agnos anniculos xiiij.& hircũ pro peccatis,cũ libamẽtis eoꝝ. eadẽ oblatio arie
tum,agnorũ & hirci,fiebat per ſingulos dies ſequẽtes,ſed de numero vitulorũ vnus
ſubtrahebat̃ in dies,ſecũdo die offerebant xij. tertio die xi.& ſic cõſequenter. In octa
ua,q̃ erat ſolennis,offerebat̃ aries vnus,vitulus vnus,agni anniculi ſeptẽ,& hircus pro
pc̃tõ cũ libamentis. Hæ oblationes ſeptẽ ſolennitatũ fiebant de publico,nec propter
hoc ceſſabant hoſtiæ ſpontaneæ,vel neceſſariæ,aut iuge ſacrificiũ. Et ſic tres p̃cipuæ
ſolennitates,vt paſcha,pentecoſte,ac ſcenopegia,habebãt ſeptẽ dies:& ſabbatum in

Feſtum propiciationis.

Scenopegia celebritas Hebræorũ, quã ſub tẽtorijs in ſolitudine celebrarũt,liberati p̃ Moſen de ſeruitute Aegyptiaca.

Aqua expiationis.

his occurrens, vocabatur ſabbatũ ſabbatorũ. Pro aqua vero expiationis, religio victimæ talis erat: Duxerunt ad Aaron vaccã ruſam ætatis integræ, in qua nulla erat macula, q̃ neq; iugũ portauerat. tradebatur Eleazaro ſacerdoti, qui eductã extra caſtra, immolabat in cõſpectu omniũ: & tingens digitũ in ſanguine eius, adſperſit aduerſus fores tabernaculi ſeptẽ vicibus: cõbuſſitq; eam, cunctis videntibus, cum pelle & carnibus, cum ſanguine & fimo, lignũ quoq; cedrinũ, hyſſopum & coccum bis tinctum mittebat in flammã. Et tũc demum lotis veſtibus & corpore, ingrediebatur in caſtra, immundusq; erat vſq; ad veſperã: ſic & is qui combuſſit. Collegit aũt vir mundus cineres, & effudit extra caſtra in loco mundiſſimo. qui cineres portabat, lauit veſtes, & etiam immundus erat vſq; ad veſperã. Ex his cineribus ſi quis fuiſſet pollutus, tollebat vir mundus de cineribus, quos miſit in aquas viuas, tingebatq; ex eis hyſſopum, & adſpergebat tertiò die & ſeptimo immundum, ſiue fuiſſet tentorium, ſupellex aut homo: tunc lotis veſtibus & corpore, erant mundi, prout ſupra vbi de immunditiis dicitur. Cineres iſti ſeruabantur diu, ita ꝙ aliqui tradant ſex tantũ vaccas immolatas per totũ tempus durationis vtriusq; tẽpli, & inde fiebat aqua expiationis.

De loco ſacrificandi.

Poſtremum de loco ſacrificandi p̄cepit dominus: Cum terram Chananæorũ poſſederitis, ea facietis q̃ Deo placita ſunt. ſit vobis vna ciuitas ſacra in loco optimo & p̄claro, quãcunq; Deus ſibi elegerit, & templũ vnum in ea ſit. in alia vero ciuitate nec templum, nec altare ſit. Deus enĩ vnus, & genus Hebræorũ vnũ. conueniantq; in illa ciuitate ter in anno à finibus terræ, quatenus Deo & pro illis quæ poſſidẽt, gratias referãt. Omne maſculinum apparebit corã domino. bonũ eſt enim, vt inuicẽ contribules ſe nõ ignorent, ſed ſua ſtudia ſibi cõmunicent. illuc venietis, & offeretis in loco illo holocauſta & victimas ac ſacrificia veſtra, primitias, vota & donaria, primogenita quoq;: ibi epulabimini coram domino Deo. Caue ne offeras in omni loco, ſed in eo tantum quem elegerit dominus. Homo quilibet de Iſrael ſi occiderit alium, & nõ obtulerit ad oſtiũ tabernaculi oblationẽ domino, ſanguinis reus erit. offerant filij Iſrael ſacerdoti hoſtias ſuas, fundetq; ſacerdos ſanguinẽ. Pro quo nota, ꝙ ante conſtructionẽ tabernaculi offerebant paſſim: ſed poſtq̃ tabernaculũ eſt factum, nõ poterant alibi offerre, quãdiu fuerunt in deſerto, exceptis ſacrificijs & oblationibus voluntarijs. poſtq̃ vero tabernaculum habuit ſtabilem manſionẽ, primũ in Silo, ſcilicet trecentis quadragintatribus annis, ibi fuerunt quietati, nõ poterãt etiam offerre voluntaria ſacrificia, niſi in tabernaculo: ſed capta arca tẽpore Heli, ſcilicet poſt trecẽtos xlij. annos, non habuit ſtabilẽ manſionẽ vſq; ad cõſummationẽ templi Salomonis. Sacrificia votiua & voluntariæ oblationes, poterant alibi fieri. Cõſummato vero templo, extunc nõ fuit licitũ offerre alibi, quia ille locus fuit ſimpliciter ad hoc electus ad vitandum abuſus, ne forte ſub hoc prætextu idololatriam committerent, ſicut nec phaſe celebrare extra Hieroſolymam poterant. Et quidquid difficile occurrebat aut ambiguum, illuc referendum erat.

Tribuũ numeratio.

Locutus eſt dominus ad Moyſen in deſerto Sinai de tabernaculo fœderis. prima die menſis ſecundi, anno altero egreſſionis eorum ex Aegypto, dicẽs: Tollite ſummam vniuerſæ congregationis Iſrael per cognationes & domos ſuas, & nomina ſingulorum quidquid ſexus eſt maſculini, à vigeſimo anno & ſupra, omniũ virorum fortiũ ex Iſrael, & numerabitis eos per turmas ſuas tu & Aaron, eruntq; vobiſcum principes tribuum. Numerati ſunt in deſerto Sina de Ruben primogenito Iſraelis, quadragintaſex millia quingẽti: de filijs Simeon, quinquagintanouem millia trecenti: de filijs Gad, quadragintaquinq; millia ſexcenti quinquaginta: de filijs Iuda per generatiões ſuas, ſeptuagintaquatuor millia ſexcẽti: de filijs Iſachar, quinquagintaquatuor millia q̃dringenti: de filijs Zabulon, quinquagintaſeptẽ millia q̃dringenti: de filijs Ephraim, quadraginta millia quingenti: porro filiorũ Manaſſe, trigintaduo millia ducẽti: de filijs Beniamin, trigintaquinq; millia quadringẽti: de filijs Dan, ſexagintaduo millia ſeptingenti: de filijs Aſer, quadraginta millia * mille quingenti: de filijs Neptalim, quinquagintatria millia quadringẽti. Hi ſunt q̃s numerauerũt Moſes & Aaron, & duodecim principes Iſrael, fueruntq; oẽs ſimul filij Iſrael à vigeſimo anno & ſupra, qui poterant ad bella procedere, ſexcenta tria millia virorum quingẽti quinquaginta, Leuitis non numeratis.

Leuitæ non numerabantur inter reliquos.

Locutus eſt dominus ad Moyſen: Tribum Leui noli numerare, ſed cõſtitues eam ſuper tabernacula teſtimonij: ipſi portabunt tabernaculũ & oĩa vtenſilia eius, & erunt in miniſterio, ac per gyrũ tabernaculi metabuntur. cum proficiſcendũ fuerit, deponent Leuitæ tabernaculũ: cũ caſtra metanda, erigẽt. Quiſquis externorũ acceſſerit, occidetur. addiditq; dñs: Numera filios Leui p domos & familias, omne maſculinũ ab vno mẽſe & ſupra. Numerauit Moyſes, & inuenti ſunt filij Leui, Gerſan & Caath & Merari. De filijs Gerſan ſeptẽ millia

quin-

quingentiſhi,ait dñs,metabuntur ad occidentem ſub principe Eliaſaph,habebuntq́; excubias in tabernaculo fœderis. Ipſum tabernaculum & operimentum eius,tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis,cortinas atrij,tentoriũ quoq; quod appenditur in introitu tabernaculi atrij,& quidquid ad ritũ altaris pertinet, funes tabernaculi,& omnia vtẽſilia cuſtodiant,familia vero Caath per nomina ab vno menſe & ſupra,octo millia ſexcenti,habebunt excubias ſanctuarij,caſtrametabuntur ad meridiẽ.princeps eorũ Eliſaphan,filius Oziel,erit ſuper excubias.& cuſtodiant arcam,menſam & candelabrũ,altaria & vaſa ſanctuarij,velũ,cunctamq́; ſupellectilẽ, vt de eoꝝ officijs iam dicetur clarius. At vero de Merari ab vno menſe & ſupra,ſex millia ducenti.princeps eorũ Suriel,in plaga ſeptentrionali metabũtur. erũt ſub cuſtodia eorũ tabulæ tabernaculi,vectes & columnæ cũ baſibus ſuis,paxilli cũ funibus, ſed & Moyſes ac Aaron cũ filijs caſtrametabunt ante tabernaculũ fœderis ad orientalẽ plagã,habentes cuſtodiã ſanctuarij in medio filioꝝ Iſrael. Quiſquis alienus acceſſerit,morieť.erantq́; oẽs Leuitici gñis,vigintiduo millia ducẽti ſeptuagintatres. Dixit q́q; dñs:Tolle Leuitas pro primogenitis filioꝝ Iſrael,& pecora Leuitaꝝ pro pecoribus eoꝝ.eruntq́; Leuitæ mei.ego ſum dñs. De ꝓcio autẽ ducentoꝝ ſeptuagintatriũ,qui excedunt numerũ Leuitaꝝ,accipies quinq; ſiclos per ſingula capita ad mẽſurã ſanctuarij,dabiſq́; ꝓciũ Aaron & filijs eius:& fuit mille trecẽtoꝝ ſexagintaquinq; ſiclorũ preciũ eoꝝ,q̃d dedit Aaron & filijs eius iuxta verbũ dñi. Rurſus locutus eſt dñs ad Moyſen & Aaron,dicens:Singularũ tribuũ ſinguli per turmas,ſigna atq; vexilla,domus cognationũ ſuarũ,metabuntur per gyrũ tabernaculi fœderis. Ad orientem Iudas figet tẽtoria per turmas exercitus ſui,eritq́; princeps filiorũ eius Naaſon. iuxta eũ caſtra habeant filij Iſachar,quorum princeps Nathanael. In tribu Zabulon princeps Heliab,vniuerſi in caſtris Iudæ numerati ſunt,fuerunt centũ octogintaſex millia quadringenti.per turmas ſuas primi egredientur. In caſtris filiorũ Ruben ad meridianã plagam erit princeps Eliſur,iuxta eum caſtrametati ſunt tribus Simeon, cuius princeps Salamiel,ac tribus Gad,cuius princeps Eliaſaph,oẽs recenſiti,centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta.per turmas in ſecundo loco proficiſcentur. Ad occidentalẽ plagã erunt caſtra filiorũ Ephraim,quorum princepe Heliſama,& cũ eis tribus filiorũ Manaſſe,quorũ princeps Gamaliel,ac tribus filiorũ Beniamin,recenſiti,centum octoginta millia centũ.per turmas ſuas tertio loco proficiſcenť. Ad aquilonis partẽ metabunť filij Dan,quorũ princeps Abiezer.iuxta eum tribus Aſer,quorũ princeps Phegiel,& tribus filiorũ Neptalim,quoꝝ princeps Abira.vniuerſi de caſtris Dan,centum quinquagintaſeptẽ millia ſexcẽti. nouiſſimi proficiſcenť. Feceruntq́; filij Iſrael ſicut ꝓceperat dominus,caſtrametatiq́; ſunt per turmas,profectiq́; per familias ac domus patrum ſuorum. Addidit quoq; dñs Moyſi,dicens:Tolle ſummã filiorũ Caath,à trigeſimo anno & ſupra,vſq; ad quinquageſimũ,vt miniſtrent in tabernaculo fœderis. hic eſt cultus filiorũ Caath. Tabernaculũ fœderis ingredientur Aaron & filij eius q̃n ſunt mouenda caſtra,& deponent velum q̃d pendet ante fores,inuoluentq́; eo arcam teſtimonij,& operient rurſum velamine hyacinthinarũ pellium,menſam q́q; propoſitionis inuoluent ac thuribula,mortariola,ſcyphos,cyathos.panes ſemper in menſa maneant,ſicut & ignis in altari.candelabrum inuoluent,necnon altare aureũ inuoluent hyacinthino veſtimẽto,extendantq́; deſuper operimentũ hyacinthinarũ pelliũ,iducentq́; vectes.oĩa vaſa inuoluent,ſed & altare holocauſtorum mundabunt cinere,inuoluentq́; purpureo veſtimento,quia ignis in hoc altari latet,operimentũ habens æneum,cunctaq́; vaſa operient ſimul velamine hyacinthinarũ pellium.omnibuſq́; inuolutis,intrabunt filij Caath in cõmotione caſtrorũ,vt portent inuoluta,& nõ tangant vaſa ſanctuarij,ne moriantur. iſta ſunt onera filiorũ Caath,ſuper quos eſt Eleazar,Aaron ſacerdotis filius,ad cuius pertinet curam,oleum ad concinnandas lucernas & cõpoſitionis incẽſum,& ſacrificiũ, & oleũ vnctionis,omniũq́; vaſorũ,& quidq̃d ad cultũ tabernaculi pertinet,oĩmq́; vaſorũ q̃ in ſanctuario ſunt. Aaron & filij eius intrabũt ſancta ſanctoꝝ,diſponẽtq́; opera ſingulorũ,alij nulla curioſitatẽ videãt q̃ ſunt in ſanctuario,priuſq̃ inuoluanť,alioqui morientur.eritq́; officiũ familiæ Gerſonitarũ,vt portent cortinas tabernaculi & tectũ fœderis,velamen hyacinthinarũ pelliũ,tentoriũ in introitu tabernaculi,cortinas atrij,& velũ,q̃d eſt ante tabernaculũ,oĩa quæ ad altare pertinent,funiculos & vaſa miniſterij,iubente Aaron & filijs eius,eruntq́; ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis. Filioſq́; Merari portare voluit tabulas tabernaculi,vectes & columnas & baſes earum,columnaſq́; atrij cum baſibus & paxillis ac funibus,omnia vaſa & ſupellectilem,erunt quoq; ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis. Fuerunt itaq; omnes

Numerus Leuitarũ.

Leuitarum officia.

De locatione tribuũ.

De tribu ſacerdotali & eius officijs.

De tubis.

recẽſiti de Leuitis à trigeſimo anno & vſq; ad quinquageſimũ,ſimul octo mil lia quingenti octoginta. Locutus eſt adhuc dñs ad Moyſen:Fac tibi duas tubas argenteas ductiles,quibus conuocare poſſis populũ,quãdo mouenda ſunt caſtra.Cum increpueris tubis, ſi ſemel clangueris,venient ad te principes multitudinis.Si aũt prolixior atq; conciſus clangor increpuerit, mouebunt caſtra primi qui ſunt ad orientalem plagã,in ſecundo qui habitant ad meridiẽ, & iuxta hunc modũ reliqui vlulantibus tubis in profectionẽ.Quãdo aũt cõgregãdus eſt populus,ſimplex tubarũ clangor erit. filij Aaron ſacerdotis clangent tubis,eritq; hoc legitimũ ſempiternũ:ſi exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes,clangetis vlulantibus tubis,& erit recordatio veſtri coram domino Deo veſtro:ſi quando habebitis epulum,dies feſtos & Kalendas,canetis tubis ſuper holocauſtis & pacificis victimis,vt ſint vobis in recordationem Dei veſtri,ꝙ ad honorẽ eius obtuleritis. Poſt hæc vigeſimo die menſis ſecundi anni ſecundi,eleuata eſt nubes de tabernaculo fœderis,profectiq; ſunt filij Iſrael per turmas ſuas de deſerto Sina,poſtq̃ filij Aaron tabernaculũ & ea quæ intra erãt, inuoluiſſent. moueruntq; caſtra primi filij Iuda,filij Iſachar,filij Zabulon.Depoſitumq; tabernaculum filij Gerſon & Merari portabant. profecti ſunt & filij Ruben,filij Simeon.& filij Gad. Porro in tribu Gad erat princeps Heliaſaph. poſt hos profecti ſunt & Caathitæ,portantes ſanctuariũ.tam diu eñi tabernaculũ portabatur,donec euenirent ad erectionis locũ.Cumq; eleuaretur arca,dicebat Moyſes:Surge domine,& diſſipẽtur inimici noſtri,& fugiãt qui oderunt te,à facie tua.deinde mouerunt caſtra & filij Ephraim,filij Manaſſe,filij Beniamin.Nouiſſimi caſtrorũ omnium profecti ſunt filij Dan,filij Aſer,filij Neptalim.Profecti itaq; ſunt de monte dñi,præceſſitq; nubes,nec quieuit per tres dies & noctes. poſt hoc recubuit nubes in ſolitudine Pharan. Hanc modo Sarraceni inhabitãt.Interea ortum eſt murmur populi cõtra dominũ,dolentis pro labore:& accenſus ignis,deuorauit extremã partem caſtrorum.orauitq; Moyſes ad dominũ,& abſorptus eſt ignis.vocauitq; nomen loci illius, incenſio. Accẽſſit ꝙ vulgus ex Iſrael,ſerui & Aegyptij qui ſequebãtur eos,flagrabãt deſiderio ſedẽtes & flentes:Quis dabit nobis carnes ad veſcendũ? recordamur piſciũ quos comedebamus in Aegypto,in mentẽ veniunt cucumeres & pepones,porri,cepæ & allia,anima noſtra arida eſt,nil videmus niſi man. Audiuit hoc Moyſes,& intolerabilis res viſa eſt ei. Et ait ad dominũ:Cur impoſuiſti pondus populi huius ſuper me? nunquid concepi & genui eos? obſecro,aut aliter prouideas,aut interficias me.Cui dñs:Congrega mihi ſeptuaginta ſeniores ex Iſrael,viros quos meliores noſti,ad oſtiũ tabernaculi,& auferã de ſpiritu tuo,tradãq; eis,vt ſuſtentent tecum onus populi.& populo dices,cras dabo vobis carnes vſq; ad menſem,donec vertat in nauſeam Electos itaq; lxx.viros duxit Moyſes ad oſtiũ tabernaculi,pter duos qui in caſtris remanſerãt,reputabant eñi ſe indignos,fratres Moyſi ex matre Heldad & Medad.deſcenditq; dñs per nubem,& requieuit ſpiritus in eis qui ſtabãt cum Moyſe,& prophetabãt.ſed & duo qui remanſerãt in caſtris,prophetare cœperũt,redijtq; Moſes cum illis ad caſtra,narrauitq; populo verba dñi. Ventus vero egrediens à dño,arreptas trans mare in inſulis Ortygijs coturnices,detulit in caſtra,& per circuitũ itinere diei vnius volabãt altitudine duorũ cubitorũ.ſurgenſq; populus,cõgregauit ſibi coturnices duobus diebus,& ſiccauit eas:qui parũ,decẽ coros habuit.adhuc autẽ erant carnes in ore ipſorũ,& ecce furor dñi percuſſit eos plaga magna nimis,vocatuſq; eſt ille locus,ſepulcra concupiſcentiæ. ibi eñi ſepelierũt populũ,qui deſiderauerat carnes. Egreſſi aũt de ſepulchris cõcupiſcentiæ,venerunt in Aſeroth,ibiq; iurgati ſunt Maria & Aaron cõtra Moyſen propter vxorem eius Aethiopiſſam,quaſi improperãtes ꝙ reginã Aethiopiæ quam duxerat,dimiſiſſet,vel potius propter vxorẽ eius Sephoram,eo(vt Rabi Salomon vult)ꝙ ſeparauerat ſe ab ipſa quoad thorum. Madianitæ aũt quondã vocabãtur Aethiopes.vel rixati ſunt.q̃a Sephora cõtra Mariam rixata fuerat. Illi aũt dixerunt:Nonne & nobis ſicut Moſi,locutus eſt dñs? Et iratus eſt dñs.erat eñi Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines qui morabãtur in terra.dixitq; dñs ad eũ,ad Mariã & Aaron:Egredimini vos tres tantũ ad taberna

Profectio de deſerto Sina.

Præcedit nubes filios Iſrael.

Sepulchra cõcupiſcentiæ.

culum

culum fœderis. ingreſſiſq́, dixit dñs Aaron & Mariæ:Si quis fuerit propheta inter vos,loquar ei in viſione,vel per ſomnũ,vel per ænigmata,vel per figuras:ſeruo vero meo Moyſi,qui in omni domo mea fideliſſimus eſt,ore ad os loquar.vt quid ergo drtraxiſtis vos ei quaſi paruificãtes?& receſſit nubes,&ecce apparuit Maria leproſa. Et ait Aaron ad Moſen:Obſecro dñe,ne imponas nobis hoc peccatũ.orauitq́ Moſes ad dñm,dicẽs:Obſecro,ſana eã.Cui dñs:Si pater eius ſpuiſſet in faciẽ eius,nonne debuerat ſaltẽ ſeptem dierũ rubore confundi?Separet ſeptẽ diebus extra caſtra.Excluſa eſt igitur Maria ſeptẽ diebus,& populus nõ eſt motus de loco hoc,donec reuocata eſſet. Profectuſq́ eſt populus de Aſeroth,fixis tentorijs in deſerto Pharan,vltima ſcilicet parte verſus terrã promiſſionis.dixitq́ Moyſes:Vide terrã quã dñs Deus daturus eſt tibi,adſcende & poſſide eam.noli timere,nec quidq̃ paueas.Et acceſſerunt ad eum oẽs ac dixerunt:Mittamus viros qui cõſiderent terrã,& renunciẽt per quod iter debeamus adſcendere,& ad quas pergere ciuitates.quod cum non videretur Moyſi bonũ,propter tamen importunitatem eorũ conſuluit dñm.Qui reſpondit ei:Mitte viros qui conſiderent terrã Chanaan.Fecit Moyſes,miſitq́ viros duodecim principes,de ſingulis tribubus vnum.dixitq́ ad eos,vt conſiderarent terram, qualitatemq́ eius & hominũ & vrbiũ,& vt afferrent de fructibus terræ.Qui adſcendentes,explorauerunt terrã:& venirntes in Ebron,viderũt tres viros de gñe Enach, id eſt,giganteo,deſcendenteſq́ vſq; ad vallem vberrimã,tulerunt de malis granatis & ficubus loci illius,palmitẽ quoq; cũ vua abſciderũt,quẽ præ magnitudine tulerunt in vecte duo viri.ob hoc appellatus eſt locus ille Nehelescol,id eſt,torrens botri.Reuerſiq́ exploratores poſt quadraginta dies,omni regione circuita,venerũt ad Moſen &Aaron & omnẽ cœtũ filiorũ Iſrael in deſertum Pharan,q̃d eſt in Cades,oſtendrrũt fructus trrræ,& narrauerunt dicẽtes:Terra ad quã miſiſtis nos,reuera fluit lacte & melle,vt ex his fructibus cognoſci poteſt:ſed cultores fortiſſimos habet,vrbes grandes & muratas,ſtirpẽ Enach vidimus ibi,Amelech habitat in meridie,Ethæus, Iebuſæus & Amorræus in montanis,Chananæus vero moratur iuxta mare.Detraxerunt alij terræ,dicentes ꝙ nemo ibi diu viuerer,adijcientes,vt illos retraherent:populus eñ quẽ adſpeximus,proceræ ſtaturæ eſt.ibi vidimus monſtra de genere giganteo,quibus cõparati,quaſi locuſtæ videbamur.Igitur audiẽs hæc omnis turba,fleuit, & murmurarunt cõtra Moyſen ac Aaron cuncti filij Iſrael,dicẽtes:Vtinam mortui eſſemus in Aegypto,nõne melius eſt reuerti in Aegyptũ,q̃ ꝙ cadamus gladio?cõſtituamus nobis duces,& reuertamur.At vero Ioſue & Caleb,qui & ipſi viderãt terrã, ſciderũt veſtimẽta ſua,dicẽtes:Nolite rebelles eſſe cõtra dñm,neq; timeatis,quia ſicut panẽ,ita populũ hunc deuorabimus.Receſſit ab eis omne ꝓſidiũ,dñs nobiſcũ eſt,nolite metuere.Moyſes quoq; & Aaron ciderunt proni in terrã corã omni multitudine filioꝝ Iſrael.cumq́ clamarẽt cõtra eos alij decẽ exploratores,qui terruerant populũ,& oĩs multitudo vellet eos lapidibus opprimere,apparuit gloria dñi ſuper tectũ fœderis,& ait dñs ad Moyſen:Quouſq; nõ credet mihi populus hic?feriam eos, & faciã te in gentẽ magnã.Cui Moyſes:Obſrcro dñe,ne fiat hoc,ne forte inſultẽt tibi Aegyptij,& dicãt,non potuit populũ inducere in terrã quã promiſerat.Cui dñs: Iuxta verbũ tuũ dimiſi,attamen viuo ego,nullus eorũ qui viderunt ſigna quæ feci in Aegypto à viginti annis & ſupra,videbũt terrã,pro qua iuraui patribus eorum,ꝑter Ioſue & Caleb.quare qui fuerũt minoris ætatis cũ exirẽt de Aegypto,nõ incurrerũt hãc pœnã.Similiter nec filij Leui,quia nõ fuerũt numerati à xx.annis,ſed primo ab vno anno,ſecũdo à xxv.annis.En tentauerũt me,ait dñs,iã decẽ vicibus,nec obedierunt voci meæ.morient in deſerto,filij eorũ erũt vagi in deſrrto annis xl.portantes fornicationẽ ipſoꝝ,donec cõſumant cadauera patrũ in deſerto,iuxta numerũ xl.dierũ,quibus cõſideraſtis terrã,annus pro die imputabit.Igitur oẽs viri q̃s miſerat Moſes ad cõtemplandũ terrã,& qui reuerſi,murmurare fecerũt populũ cõtra Moyſen, detrahẽtes terræ,mortui ſunt ſubito & horribiliter.Ioſue aũt filius Nun & Caleph, vixerũt.Locutuſq́ eſt Moſes vniuerſa verba hæc ad oẽs filios Iſrael,& luxit populus nimis,adiecitq́ dñs,quia Amalechites & Chananæus habitãt iuxta vos,ne ſuperueniant,

Deſertum Pharan.

Fructus terræ promiſſionis.

Nehelescol.

Cades.

Exploratorum nũcia.

Ioſue.

Caleb.

niant, mouete cras caſtra, & redite in ſolitudinē. iuxta numerū quadraginta dierū, ac
cipietis annos quadraginta. Et ecce mane ſurgentes, dixerunt ad Moyſen: Peccaui-
mus deſperantes, parati ſumus adſcendere ad locū quem promiſit dñs. Quibus Moy
ſes: Nolite adſcendere. non eñ eſt dñs vobiſcū, ne corruatis coram inimicis veſtris.
Amalechites & Chananæus corā vobis ſunt, immo ante vos, quorū gladio corrue-
Cædes rebellium. tis. At illi contenebrati, adſcenderūt in verticē montis. arca aūt teſtamenti dñi & Mo
ſes nō receſſerunt à caſtris, deſcenditq; Amalechites & Chananæus qui habitabat in
monte, & percutiens eos atq; concidens, perſequutus eſt eos vſq; Horma. Et redie-
runt in ſolitudinē, multoq; ſederunt tēpore in Cadeſbarne circumeuntes deſertum.

Ecce aūt Chore nobilis & abundās, lingua facilis, ad perſuadendū populum ido-
De Chore & ſeditiōe. neus, videns Moyſen in magno honore conſtitutū, per inuidiā grauiter hoc ferebat.
nam cū eſſet ex ea tribu, erat eñ ei cognatus, mordebatur, quaſi iuſtius eſſet vt eā glo
riam ipſe obtineret, qui & ditior illo, & genere apud Hebræos nō videretur inferior.
clamabat eſſe crudelē Moyſen, gloriamq; ſibimet occupaſſe per calliditatē, ſub occa-
ſione quaſi videret Deum. Et cōtra legē Aaron fratri ſacerdotium dederit, nō cōmu
ni placito plebis, ſed ſuo iudicio, & ſuper hæc modo tyrannico honores qbus vellet
impenderet, adiecitq;, dicens: Quā rationē reddere poterit Moyſes, vt Aaron & eius
filiis daret ſacerdotiū? Si eñ ex tribu Leui Deus honorem alicui ꝑbendum eſſe decre
uit, ego hunc iuſtior ſum accipere, genere quidē ipſo confiſtens quo Moyſes, diuitiis
aūt & forma potentior. Si vero maior tribus quæritur, dignū eſt vt tribus Ruben po
Dathan. Abiron. tius honoreſ, & hunc accipient Dathan & Abiron. iſti eñ ſeniores erāt in iſta tribu,
& potentes facultate pecuniarū. Hæc ita Chore dicēs, volebat videri quidē communi
vtilitati prodeſſe, opere vero agebat, vt honorē hunc in ſe populi ſuffragiis transfer-
ret. & procedente ſermone ad multos, oīs exercitus eſt agitatus. erāt eñ cōcordantes
cū Chore ducenti & quinquaginta priores viri, ſtudētes quatenus fratrē Moyſi ſa-
cerdotii iure priuarēt. Tunc itaq; populus vt Moyſen lapidaret, egreſſus eſt, & ante
tabernaculū clamabāt: Exeat tyrannus, & populus ab eius ſeruitio liberet, qui ſub oc
caſione Dei violenta mandata ꝑcepit. Quod ſi Deus ſacerdotē eligeret, digniſſimum
proueheret; & ſi decreuiſſet hunc Aaron dari, coram populo faceret, & nō in fratris
hoc poteſtate relinqueret. Moyſes ergo cū derogationem Chore iam ex multo præ-
ſciret, etiam irritatū populum non expauit, ſed confidens rebus quas fideli deuotio-
nē tractabat, & ſciens fratrē Dei voluntate ſacerdotiū meruiſſe, ad conciliū venit, &
multitudini quidē nihil omnino locutus eſt. Ad Chore aūt clamans, cum eſſet dexter
Oratio Moyſi. etiā in aliis & ad loquendū ingenioſus: Mihi, inqt, o Chore & tu & vnuſquiſq; horū
(oſtendebat aūt ducentos & quinquaginta viros) honore digni eſſe videmini, & to-
tum exercitū huiuſmodi honore nō priuo, ſed nec propter fraternū amorē, qd iuſtius
alter habere potuiſſet, ego hoc cōtuli fratri, nā ſi nō cogitarē de legibus Dei, hūc ho-
norem mihi potius ꝓbuiſſem, quādo plus mihi ſum vicinus q̄ alteri, & mihi magis q̄
alteri familiaris exiſto: ſed nec conſilium erat, memet periculis ſubdere, & alio ex tali
cauſa felicitatis dona cōferre: at à malitia ego ſum remotus, Deus vero cōtemni ſe nō
deſpexit. nō enim Aaron gratia mea hoc, ſed iudicio diuino ſortitus eſt. vnde ponat
hoc etiā nūc Deus in medio, & qui dignus eſt, ad hoc accedat. incongruū nanq; eſt o
Chore, vt quilibet appetēs honorē, Deo hūc ꝑbendi cui voluerit, auferat poteſtatem.
Hoc igiſ facite, tollat vnuſquiſq; thuribulū ſuū, tu Chore & omne concilium tuū, &
hauſto cras igne, ponite deſuper thymiama coram dño, & quēcūq; elegerit, ipſe erit
ſanctus. Et ita derogatiōe fraterna, tanq̄ ei honorē ſacerdotii ego donauerim, libera
bor. Hæc Moyſe dicēte, & à turba & à ſuſpiciōe multitudo ceſſauit, & laudauerūt cun
Dathan & Abiron rebelles. cti q̄ dicta ſunt. erat eñ vir optimus, & loqui vtilia videbaſ. Altera aūt die cuncti con
gregati ſunt in eccleſia, expectātes quid futurū eſſet. Moyſes aūt miſſis ad Dathan &
Abiron miniſtris, qui reſponderunt: Non venimus: cum vero nec obedire eos nuncii
retuliſſent, nec velle dicerent Moyſi, quaſi cōtra omnē populū malignitate creſcen-
te, ſuccumbere, audiens hæc Moyſes; & ſequi ſe maiores natu præcipiēs, ibat ad Da-
than & Abiron, nec indignum eſſe putabat ad ſuperbos accedere. Dathan aūt & qui
cū eo erant, cognoſcentes Moyſen cum nobilibus populi ad ſe venire, accedentes cū
vxoribus & filiis ante tabernaculum, reſpiciebant quæ Moyſes eſſet acturus. Ille ve-
ro cum veniſſet in proximū, manus ad cœlum tendens, multumq; clamans, ita vt po
pulus cunctus audiret, ait: Dñe cœli & terræ & maris, tu eñ mihi meorum actorum
Oratio Moſi ad Deum. fideliſſimus teſtis exiſtis, quō oñia tua voluntate feci. tibi nanq; neq; qd agiſ, neq; qd
cogitaſ, abſconſum eſt. in his ergo q̄ de me, licet veritatē aperte ſciētes, iniuſte ſuſpi-
cantur, te teſtē mihi ꝓcor exiſtere. Ego vitā ſimplicem habens, pro libertate eorum

primo

primo,& nunc vero pro ſalute maximos labores toleraui,omniq́ꝫ periculo me pro eis ſubieci:nũc vero qm̃ malignus in ſuſpiciõe viris ſum,ꝗrum vita meo labore ſubſiſtit. Tu noſti ꝙ nullũ munus cõtra iuſtitiã ab Hebręis accepi,q nũc in extraneas meoꝝ ſtudiorum ſuſpiciones incurri, tanꝗ te non iubẽte, ſed mea potius volũtate ſacerdotium Aaron dederim. oſtende nunc quia oĩa tua prouidẽtia gubernantur, nec fortuitu, ſed tuæ volũtatis interpoſitiõe prouenñt ad effectũ. vindica in Dathan & Abiron. fac ſuper eos apertũ iudiciũ prouenire, ita cõtra tuã gloriã ſæuientes. ſi aũt vere cõtra me derogaſſe noſcunt, illos quidẽ innoxios ſeruato: necẽ vero quam illis optaui, facito meã & pœnã ab eo exige, qui tuæ voluit nocere plebi, vt de cætero pax cõcordiaq́ꝫ ſuccedat.

Terra deglutiuit viuos Dathan & Abiron.

Sana multitudinẽ illęſam, cuſtodiẽs eam à pœna peccati huius exortẽ. Hæc eo dicente & flẽte, terra cõmota eſt, reduxitq́ꝫ Moyſes à tabernaculis impioꝝ multitudinẽ, & cõſeſtim dirupta eſt terra ſub pedibus eoꝝ:& aperiẽs os ſuum, deuorauit Dathan & Abiron, & oĩa quæ ad illos ꝑtinebant, deſcenderũtq́ꝫ viui in infernum operti humo. vocauit q̃qꝫ Moyſes eos, q de ſacerdotio contendebãt. Conuenientibus aũt ducẽtis quinquaginta viris, qui & propter patrũ virtutẽ honorabantur à populo, proceſſerũt q̃qꝫ Aaron & Chore cum thuribulis ſuis. ignis vero repẽte tãtus effulſit, qualis potuit Dei voluntate ſuccendi, clarus & flammeus: quo veniente ſuper eos, cuncti ducenti quinquaginta extincti ſunt, & Chore ſimul, ita vt nec corpora eorum alicubi viderentur. ſolus aũt liberatus eſt Aaron, nihil ex igne læſus, qui vtiq́ꝫ à Deo videbatur electus. Moyſes igitur his præeuntibus, volens pœnam eorum reſeruari memoriæ, iuſſit Eleazaꝝ filium Aaron, thuribula eorum circa altare æneum collocare, vt in memoriam eſſent eorum quæ illi ſunt paſſi, qui putabant virtutem Dei ſe poſſe deludere. Et Aaron quidẽ non iam munere Moyſeos, ſacerdotium ſe habere credebat, ſed Dei iudicio pateſacto, cum filijs firme honore fruebatur. Seditio aũt neq́ꝫ ita ceſſauit, ſed multomagis augebatur. hoĩes nanq́ꝫ iam nihil præter Dei prouidentiam geri credentes, & hæc abſq́ꝫ Dei gratia circa Moyſen geſta minime iudicantes, culpabãt Moyſen, eo ꝙ tãta ira Dei non tam propter iniuſtitiam punitoꝝ, ꝗ propter fauorẽ Moyſi prouenerit. Illos eñ periſſe dicebant nihil delinquẽtes, niſi ꝙ circa Dei religionẽ ſtudium haberẽt. Murmurauit itaq́ꝫ oĩs multitudo ſequẽti die aduerſus Moyſen & Aaron, dicentes: Vos interfeciſtis populum dñi. oriebaturq́ꝫ ſeditio, & tumultus increuit, ita vt Moyſes & Aaron ſugerẽt in tabernaculũ fœderis. qd poſtꝗ ingreſſi ſunt, operuit nubes & apparuit gloria dñi. Dixit dñs ad Moyſen: Recedite de medio huius multitudinis. etiam nunc delebo eos. & cum iacerent in terra ad placandum iram Dei contra populum, egreſſus ignis deuorauit populum. Dixitq́ꝫ Moyſes ad Aaron: Tolle thuribulum, & hauſto igne de altari, pones thymiana. perge cito ad populum, & roga pro eis. acceleransq́ꝫ Aaron, cum thuribulo ſtans inter viuos & mortuos, orauit dñm:& ceſſante plaga, quieuit populus. fuerunt qui percuſſi ſunt, 14. millia hoim & ſeptingenti, abſq́ꝫ his qui perierunt in ſeditione Chore. attamẽ nondum ceſſauit tumultus ſup ſacerdotio Aaron. dicebant eñ, etſi non prædictos Leuitas elegerit dñs, poterat eſſe vt aliqui de aliqua reliquarum tribuum digni eſſent ſacerdotio, & forte de omnibus tribubus deberent ſacerdotes eſſe, ne tanta miniſterij dignitas vni domui & tam paucis crederetur miniſtris. accuſabantq́ꝫ Moyſen, eo ꝙ eorum negociaretur inopiam, vt ſemper eius viderentur egere conſilio. Moyſes aũt patienter agens, metuens ne quid iterum ſeditionis emergeret, nec ad ſatisfactionem veniebant, ne magis vulgus exacueretur, audito hoc, ſolũ principibus tribuum ex præcepto domini prædixit, vt nomina tribuum 12. virgis duodecim ſigillatim inſcriberent. ſcripſit aũt in virga Aaron nomen Leui, & ꝑter has duodecim ſumpſit vnam ſeorſum, cunctas familias cõtinentem, in qua probaret, vtrum de oĩbus tribubus vellet Deus habere ſacerdotes. illũ eñ ſacerdotiũ decebat habituꝝ, in cuius virga Deus indicium gloriæ deſignaſſet. portauerunt ergo oẽs virgas ſuas, easq́ꝫ Moyſes in tabernaculo Dei collocauit. Altera vero die protulit virgas, erãt eñ cognitæ, inuentaq́ꝫ eſt virga Aaron germinaſſe, & folijs dilatatis amygdala protuliſſe. Tunc obſtupeſcentes huiuſmodi viſionem, odiumq́ꝫ linquentes hoc, continuo mirari cœperunt in illis Dei iudicium, & de cætero placito diuino fauentes, ſinebant

Noua orta ſeditio.

Perempta 14. millia hominum.

De electione ꝑ virgas.

Virga Aaron.

Aaron pontificatum habere. ille ſiquidem, tertio iam eum Deo ordinante, hunc honorem firmiſſime poſſidebat, & ſeditio hoc modo ceſſauit. dixitq́ dominus ad Moyſen: Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij, vt ſeruetur ei in ſignum rebellium filiorum Iſrael, fecitq́ Moyſes ſicut præcepit ei dominus.

GENERATIO VIGESIMAOCTAVA.

Aſcades. Naaſon.

ANno 5700. à mundi exordio, regnante apud Aſſyrios Aſcade, in Naaſon filio Aminadab per lineam Chriſti 28. incepit generatio, durauitq́ annis 46. Erat tum Aaron pontifex populi Iſrael, & Moyſes dux à Deo conſtitutus. Fuerunt tunc filij Iſrael in ſolitudine, & multo ſederunt tempore in Cadesbarne, diuq́ circuierunt montem Seir, & redierũt ſere vſq́ ad mare rubrum circa fines Sinai, & ꝑ annos plurimos proſtrata ſunt cadauera eorum in deſerto, prout eis imprecatus eſt dñs. Dixitq́ dñs ad Moyſen, cum appropinquaret annus quadrageſimus: ꝓcipe populo: trãſibitis ꝑ terminos fratrum veſtrorũ filiorũ Eſau, Idumęorũ ſcilicet in Seir, videte ne moueamini cõtra eos. neq́ enĩ dabo vobis de terra eorũ pedis veſtigiũ. cibos emetis ab eis pecunia, ſimiliter & aquam, & ſic tãdem poſt multos labores redierũt in Cades in deſertum Sin, menſe primo anni 40. ab exitu eorum de Aegypto, in Cades inquam, de q̃ ante miſerãt exploratores.

Maria moritur.

Mortua eſt ibi Maria, ac ſepulta in monte Sin, & eſt pars deſerti Pharan. Trãſactisq́ 30. diebus fletus, cum indigeret aqua populus, cõuenerunt aduerſum Moyſen & Aaron, & verſi in ſeditionem, dixerunt: Vtinam periſſemus coram dño, cur eduxiſtis eccleſiam dñi in ſolitudinem, vt & nos & iumenta moriamur? Ingreſſiq́ Moyſes & Aaron in tabernaculum dñi, corruerunt proni in terram, dicentes: Dñe Deus, audi clamorem huius populi, & aperi eis theſaurũ tuum ſontem aquæ viuæ, vt ceſſet murmuratio. & apparuit gloria dñi ſuꝑ eos, & dixit: Tolle virgam, & cõgrega populum ad petram, & ꝑcuſſa, dabit aquam. & cõgregata multitudine, dixit Moyſes ante petram:

Aqua e petra exilijt.

Audite rebelles & increduli, nunqd de petra hac poterimus aquam vobis elicere? Hic diffidenter egiſſe fertur, q̃ſi dubitaret, quia ſemel ꝑcuſſit, & non manauerunt aquæ: ꝑcuſſit & ſecundo virga ſilicem, & egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ita vt biberet populus & iumenta. Et dixit dñs Moyſi & Aaro: Quia nõ credidiſtis mihi, non introducetis populum hunc in terram ipſorũ. hæc eſt aqua cõtradictionis, vbi iurgati ſunt filij Iſrael cõtra dñm. Et ſanctificatus eſt in eis, fuerũt enĩ territi, intelligentes ꝙ nec Moyſi parceret dñs. Hebræi tñ dicunt, ꝙ ſolo verbo debebãt loq cõtra petram, loquimini enĩ, inquit dñs, ad petram. ipſi vero virga ꝑcuſſerunt. maius aũt miraculũ fuiſſet, ſolum loqui.

De Edom.

Miſit interea Moyſes ad regẽ Edom de Cades, dicẽs: Obſecro vt liceat nobis tranſire ꝑ terram tuam. non ibimus ꝑ loca culta. via publica gradiemur. ſi biberimus aquas tuas, q̃d iuſtum erit dabimus, nec eundo declinabimus ad dextram, nec ad ſiniſtram. Et rñdit: Non tranſibitis ꝑ me. timẽs tñ ne tranſirent, egreſſus eſt in manu forti, atñ cõceſſit eis tranſitum ꝑ extremitates regni ſui, populusq́ terræ portabat eis cibaria venalia, magis tñ propter lucrum ſuum, q̃ propter ſuſtentationem eorum. diuertitq́ ab eo Iſrael.

De Moabitis & Ammonitis.

Dixit q̃q́ dñs: Non pugnes cõtra Moabitas, non enĩ dabo tibi quicq̃ de terra eorum, quia filijs Loth tradidi eam. tu tranſibis hodie terminos Moab, vrbẽ noĩe Ar. & accedẽs in vicinia filiorum Ammon, caue ne pugnes cõtra eos. non enĩ tibi dabo de terra filiorum Ammon, q̃a Loth dedi eam & filijs ſuis. Cumq́ mouiſſent caſtra, venerunt in montem Hor, qui eſt in finibus terrę Edom, vbi locutus eſt dñs ad Moyſen: Pergat, inquit, Aaron ad populos ſuos. nõ enĩ intrabit in terram quam dedi filijs Iſrael. Tolle Aaron & filium Eleazarum cum eo,

Mons Hor.

& duces eos coram omni populo ſuꝑ mõtem Hor. Et cum nudaueris patrẽ ſtola pontificali, indues ea Eleazarum. & fecerat Moyſes quod præceperat dñs, & mortuus eſt Aaron in monte Hor, cum eſſet centum viginti trium annorum, anno aũt quadrageſimo ab exitu de Aegypto, menſe quinto, id eſt, Auguſto.

Morit̃ Aarõ & Eleazar⁹ ſuccedit.

ſepultus aũt in monte Moſera, & flebat pro eo oĩs multitudo diebus triginta per cũctas familias ſuas. Eleazarus præficitur. Quod cum audiſſet rex Arad Chananæus, veniſſe Iſrael, accepit pugnam contra eos, ab initio victor, duxit ex Iſrael prædam. Ipſi vero ſe voto dño obligantes,

Rex Arad chananęus, Horma.

ꝙ victores delerẽt vrbes hoſtium, tradidit dominus Arad Chananæum, quem Iſrael interfecit, ſubuerſis vrbibus eius, ꝓdam diuino cultui applicantes, & vocauit nomẽ loci illius Horma, id eſt, anathema, vt conſecretur dño. Profecti ſunt aũt de mõte Hor, veneruntq́ in Salmana, & tædere cœpit populum itineris ac laboris, murmurauerunt q́ contra Moyſen, dicentes: Cur eduxiſti nos de Aegypto vt moreremur in ſolitudine? Et miſit dominus in populum ignitos ſerpentes venenoſos, ad q̃rum plagam cito mortui ſunt. Venerunt igit̃ ad Moyſen, dicẽtes: Peccauimus loquẽtes cõtra dñm & te, ora pro nobis. & orauit Moyſes. Cui dominus: Fac ſerpentem æneum, & pone

in perti-

in perticam in medio populi eminẽter: & q pcuſſus fuerit à ſerpẽte, reſpiciat eũ, ac viuet. & factũ eſt ita. Hic ſerpẽs magnifice cõſeruatus eſt, & in Hieruſalẽ ductus. tandẽ ex cauſa vitãdæ ſupſtitionis, in puluerẽ cõminutus eſt ſub rege Ezechia. Deinde egreſſi, caſtrametati ſunt in Oboth, de Oboth in Ieabarim in ſolitudine Moab cõtra orientalẽ plagã. Et inde mouentes, venerũt ad torrentẽ Zareth, quẽ trãſierũt ſiccis pedibus vt mare rubrũ. quem relinquẽtes, tranſierũt cõtra Arnon, fluuius eſt eñi in deſerto, diuidẽs Moabitas & Amorræos. vnde dicit: Sicut fecit in mari rubro, ita faciet in torrẽtibus Arnon: ſcopuli torrentiũ inclinati ſunt. & tradũt Hebræi, immẽſam multitudinẽ Amorræorũ ibidẽ in cõuallibus poſuiſſe inſidias Iſraelitis, dñm vero latitãtes oppreſſiſſe, rupib⁹ hinc inde inclinatis, ita vt labẽtia ſcopulorũ procurrerẽt vſq; in torrentẽ Arnon. Ex hoc venerũt in aliũ locũ, vbi mõſtrante dño, foderũt puteũ principes & duces multitudinis, & adſcendit aqua abundãter. quo viſo, cecinit Iſrael carmen: Adſcẽdat puteus quem foderũt principes, & parauerũt duces in datore legis & in baculis ſuis. Deſcenderunt inde de ſolitudine Mathana in Nahaliel, deinde in Bamoth vallẽ in regiõe Moab, in vertice Phaſga, qui reſpicit contra deſertum. Miſit ibi Iſrael nuncios ad Seon regem Amorræorum, dicens: Obſecro vt tranſire mihi liceat per terram tuam, non declinabimus in agros & vineas, via regia gradiemur. Qui concedere noluit, quin potius exercitu congregato, egreſſus eſt aduerſus Iſrael in pugnam, & percuſſus eſt in ore gladij. Occiſus eſt ergo rex Seon, tulit'q; Iſrael oẽs eius ciuitates ab Arnon vſq; Ieboc, inter quas caput regni erat Eſebon, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & paruulis, iumenta vero in partem prædæ venerunt & ſpolia vrbium. Tradidit itaque dñs in manus eorum oẽs vicos & ciuitates abſq; terra filiorũ Ammon, à qua prohibuit eos dñs. Conuerſi igitur adſcenderunt per iter Baſan, egreſſus'q; eſt Og rex Baſan in pugnam. dixit'q; dñs: Non timeas. tradidi eum in manus tuas. percuſſerunt'q; filij Iſrael eos vſq; ad internecionem, vaſtantes cunctas ciuitates illius vno tẽpore, ſexaginta vrbes & oẽm regionem Argob, cunctæ vrbes erant munitæ muris altiſſimis abſq; oppidis quę non habuerunt muros. diſperdiderũt oẽs vicos ac vrbes, viros, mulieres, ac paruulos, iumenta aũt & ſpolia vrbium diripuerũt. Erat aũt Og qui reſtiterat, de ſtirpe gigantæa, & mõſtratur lectus eius ferreus, q eſt in Rabath, nouẽ cubitos habẽs lõgitudinis, ad menſurã cubiti virilis manus. Terrã aũt illi Aroer vſq; ad mediã partẽ mõtis Galaad poſſederũt. profecti'q;, caſtrametati ſunt in campeſtribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho ſita eſt. Videns aũt Balach filius Sephor, oĩa quæ fecerat Iſrael Amorræo, dixit ad maiores natu Madian: Ita nos hic populus delebit, quõ ſolet bos herbas vſq; ad radices carpere. Ipſe aũt erat eo tempore rex Moab, non tñ naturalis, ſed ſicut Seon ſibi partem Moabitarũ ſubiecerat. Miſit ergo nuncios ad Balaam filium Beor, qui habitabat ſup flumen filiorũ Ammon, vt veniret & malediceret populũ hũc. audierat eñi ꝙ benedictus erat, cui benedicebat Balaam: & maledictus, cui maledicebat. Cum'q; veniſſent ad eum maiores Moab & Madian, ferẽtes munera in manib⁹, & narraſſent ei oĩa verba Balach, rñdit Balaam: Manete hic hac nocte, donec videam qd dixerit mihi dñs, in occulto cõſulturus dæmonem. At dñs curam populi ſui gerens, dixit: Non eas, nec maledicas populo huic, qa benedictus eſt. Mane dixit Balaam: Ite in terram veſtram, qa prohibuit me dñs. Rurſum miſit ad eum viros plures & honoratos, munera'q; ampliora promiſit, ſi malediceret populo. Qui rñdit: Si dederit mihi Balach domum ſuam plenam auri, non potero mutare verba dñi, attñ cupiditate ductus, Obſecro, inquit, manete hic etiam in hac nocte. Et ait dñs in nocte: Surge & vade cum eis, ita duntaxat, vt quod tibi pręcepero, facias. Surrexit mane, ſtrata'q; aſina profect⁹ eſt, animo tñ maledicẽdi. & iratus eſt Deus, ſtetit'q; angelus dñi in via contra Balaam. cernens aſina angelum ſtantem in via euaginato gladio, timens deuiabat in agrum, quam quum verberibus reduxiſſet, iterum angelus ſtetit in anguſtijs maceriarũ. timẽs'q; aſina, iũxit ſe parieti, & attriuit ſedẽtis pedem. at ille verberabat iterum eam, iterum'q; ſtetit angelus in anguſto viarum. vbi nec ad dextram nec ad ſiniſtram poterat aſina deuiare. timens aſina, cecidit ſub pedibus ſedentis. qui cum vehementius cæderet, aperuit dominus os aſinæ, & ait: Cur me cædis ecce iam tertio?

Oboth.
Ieabarim.
Arnon.
Mathana.
Nahaliel.
Bamoth.
Seon rex Amorręorũ perit.
Ieboc.
Cędes Og regis baſan.
Balach rex.
Balaam.
Aſina Balaam locuta.
Apparet angelus.

Qui

Qui reſpondit: Illuſiſti mihi, vtinam ha
berem gladiũ. Protinus aperuit dñs ocu
los eius, viditq́ꝫ angelũ ſtantẽ in via cum
gladio, & adorauit eũ. Cui angelus: Per
uerſa eſt via tua, & niſi aſina declinaſſet,
te occidiſſem, & illa viueret. dixit Balaã:
peccaui, & nunc, ſi diſplicet tibi vt vadã,
reuertar. Ait angelus: Vade cũ eis, & ca-
ue ne aliqd aliud q̃ præcepero tibi, loqua
ris. Iuit igitur cũ principibus. at Balach
egreſſus eſt in occurſum eius, in oppido
Moabitarũ magnifice ſuſcipiẽs eum, de-
ditq́ꝫ ei munera, cui cõteſtatus Balam, ait
ei: Non potero loq niſi q̃d poſuerit dñs in ore meo. adſcẽderũtq́ꝫ pariter excelſa mõ-
tis, vnde extremã partẽ populi intueri poterãt: aberãt em̃ ſtadijs ſexaginta. dixitq́ꝫ Ba
laam: Aedifica hic ſeptẽ aras, & para totidẽ vitulos, & eiuſdẽ numeri arietes. cumq́ꝫ
impoſuiſſent vitulũ & arietẽ ſup aram, dixit Balaam regi: Sta iuxta holocauſtũ. vide-
bo ſi forte occurrat mihi dñs. Et cũ abiſſet, audiẽs verba dñi, rediẽs, corã oĩbus aſſum
pta parabola, ait: Quõ maledicã populo cui non maledixit Deus? qs dinumerare poſ
ſet Iacob & noſſe ſtirpẽ Iſrael? moriaſ anima mea morte iuſtorũ. cõſternatus Balach,
Populo Iſrael benedixit Balaam. dixit: Quid agis? vt maledicas eis, vocaui te, & tu benedicis? cui ille, Num aliud dice-
re poſſum q̃ q̃d iuſſerit dñs? duxitq́ꝫ eum ad aliũ locũ. ſtatuerũtq́ꝫ iuxta priorẽ modũ
ſeptẽ aras, impoſitisq́ꝫ victimis, dixit Balaam ad regẽ: Sta hic. & ſecedẽs in Phaſga, au
diẽs dñm, rediẽt ad Balach & principes illius, incepitq́ꝫ loq: Nõ eſt idolũ in Iacob, nec
ſimulacrũ in Iſrael, dñs Deus cũ eo eſt. tẽporibus ſuis diceſ Iacob & Iſrael, q̃d operatus
eſt Deus, ecce populus vt leæna cõſurget, & quaſi leo erigeſ, non accubabit donec de-
uoret prædã. Dixitq́ꝫ Balach: Nec maledices eis, nec benedices. cui Balaã dixit: Quic-
quid mihi Deus imperaret, hoc facerẽ. ait Balach, Veni, & ducã te ad aliũ locũ, ſi for-
te placeat Deo vt maledicas eis. duxitq́ꝫ ſup verticem mõtis Phogor. ædificauerũt ibi
ſeptem aras, impoſuerũtq́ꝫ vitulos & arietes per ſingulas aras. Cumq́ꝫ vidiſſet Balaam
ꝙ placeret dño vt benediceret Iſrael, eleuãs oculos, vidit tẽtoria Iſrael, irruẽteq́ꝫ in ſe
ſpũ Dei, ait: Dixit homo cuius obturatꝰ eſt oculus, dixit homo auditor ſermonũ Dei:
Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſrael. Vt valles nemoroſæ, vt
horti irrigui, vt tabernacula quæ fixit dñs. Deus eduxit illũ de Aegypto, fortitudo ei-
us ſimilis rhinocerotis. qui benedixerit tibi, erit ille benedictus: qui maledixerit, erit
maledictus. Iratus Balach, cõploſis manibus ait: Ad maledicendũ inimicis meis voca
ui te, cui tertio benedixiſti. reuertere. decreuerã magnifice honorare te, ſed dñs priua
uit te honore diſpoſito. Reſpondit Balaam: Nõne prædixi, ꝙ nil q̃ quod dñs dixerit,
loquar? veruntamẽ dabo conſiliũ dum perrexero. Et aſſumpta parabola rurſum ait:
Dixit homo auditor ſermonũ Dei: Videbo eum, ſed nõ modo: intuebor illũ, ſed non
prope. Orietur ſtella ex Iacob, & virga cõſurget ex Iſrael, & pcutiet duces Moab, va-
ſtabitq́ꝫ oẽs filios Seth, (quæ ciuitas fuit in terra Moab) & erit Idumæa poſſeſſio eius.
de Iacob erit q dominetur. cumq́ꝫ vidiſſet Amalech, ait: Principiũ gẽtium Amalech,
cuius extrema pdentur. Et iterũ poſt multa: Heu, inquit, quis victurus eſt quãdo iſta fa
ciet Deus? veniẽt in trieribus de Italia, ſuperabũt Aſſyrios, vaſtabũtq́ꝫ Hebræos, & ad
extremũ ipſi peribunt. Deſcendẽte itaqꝫ Balach cũ Balaam, cœpit is vt valediceret regi
Balaam conſilium. ac principibus, ita loqui: O Balach & Madianitæ præſentes, oportet me hęc pręter vo
luntatẽ Dei præſtare vobis: Hebræorũ quidẽ genus nulla peſtis appræhẽdit, nec bella,
nec aliqua neceſſitas corrumpit, eſt em̃ cura Deo pro eis. ſi vultis eos vincere, mittite
puellas pulchras, nobiles & ornatas prope exercitũ eorũ, & ꝙ iuuenes alliciãt inſtitui-
te, ac dum inflãmati fuerint, non permittãt ſe eis, niſi prius patrias leges relinquãt, ſi-
mul & honorẽ Dei, ac dijs veſtris offerãt, eoſq́ꝫ adorẽt. ſic em̃ illis indignabitur Deus.
Fornicatus eſt populus. feceruntq́ꝫ ita Madianitæ aliquæ & de Moabitis. Eo tẽpore morabaſ Iſrael in Sethim,
& fornicatus eſt cũ illis, quæ vocauerũt eos ad ſacrificia ſua, comederunt idolothyta,
adorauerũt deos eorũ. Iratusq́ꝫ dñs, dixit ad Moyſen: Tolle cunctos principes populi
tui, & ſuſpẽde eos cõtra ſolẽ ad patibula, (nocẽtes ſcilicet principes, id eſt, nequitię au
tores) & dixit Moyſes ad iudices Iſrael: Occidat vnuſquiſq́ꝫ proximos ſuos qui initi-
ati ſunt Beelphegor. & ecce vnus de filijs Iſrael intrauit coram fratribus ſuis ad Ma-
dianitidem, vidẽte Moyſe & omni turba, palamq́ꝫ dixit Moyſi, ꝙ licite poſſet eam du
cere vxorẽ, flebat aũt turba ante fores tabernaculi, q̃d cum vidiſſet Phinees filius Ele-
azari

Strages filiorū Iſrael.

azari ſacerdotis, arrepto pugione, ingreſſus eſt poſt virū, & perfodit ſimul virū & mulierem in locis genitalibus, ceſſauitq́ plaga à filijs Iſrael. occiſi eñ ſunt vigintiquatuor millia hoim. Dixitq́ dñs ad Moyſen: Phinees auertit iram meā à filijs Iſrael, idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacē fœderis mei, & erit tam ipſi ꝗ ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternū, quia zelatus eſt pro Deo ſuo. Erat aūt nomē viri q occiſus eſt, Zambri, de tribu Simeon. mulier vocabatur Cosbi, filia Sur principis nobiliſſimi Madianitaꝝ. Locutusq́ eſt dñs ad Moyſen: Hoſtes vos ſentiant Madianitę. percutite eos, quia hoſtiliter egerūt cōtra vos, & deceperūt inſidijs, vlciſcere filios Iſrael. Armauit ergo Moyſes de ſingulis tribubus mille viros electos, præfecitq́ eis Phinees, deditq́ vaſa ſancta & tubas ad clangendū. Cumq́ pugnaſſent contra Madianitas ac viciſſent, oēs mares occiderūt, ac ꝗnq́ reges eoꝝ: vrbes, viculos, & caſtella flāma cōſumpſit, Balaam ꝗq́ interfecerūt gladio, mulieres & paruulos, pecora & oēm ſuppellectile in prædam duxerūt. dū aūt redirēt, Moyſes & Eleazar ac oēs principes venerūt in occurſum eoꝝ extra caſtra: ac viſis mulierib⁹, iratus eſt Moyſes: Cur, inquit, fœminas reſeruaſtis? nōne ipſæ ſunt, quæ deceperūt filios Iſrael? interficite oēs quæ nouerūt viros, & oēm maſculū, virgines tm̄ reſeruate. fecerūtq́ ita, & reſeruata ſunt virginū 32. millia. Et ait Moyſes: Quia occidiſtis vel tetigiſtis mortuos, eritis extra caſtra (ſcilicet deitatis) ſeptem diebus, & purificabimini tertio & ſeptimo die aqua adſperſionis: aurū, & quicqd trāſire p ignē poteſt, igne purgabit: ꝗd aūt ignē non poteſt ſuſtinere, aqua expiationis. Dixitq́ dñs ad Moyſen: Tolle ſummā eoꝝ ꝗ capta ſunt, ab homine vſq́ ad pecus, & diuides prædā, ex æquo inter eos q pugnauerūt, & reliquā multitudinē: de parte vero eorum q pugnauerūt, ſeparabitis dño vnā animā de ꝗngentis, & dabitis eam Eleazaro. Ex media vero parte multitudinis, accipies quinquageſimū caput, & dabis Leuitis. ꝗ facto, principes exercit⁹ acceſſerūt & dixerūt: Recēſuim⁹ numeꝝ pugnatoꝝ, nec vnus quidē deeſt, quā ob rem offeremus in donarijs dñi, ꝗd in præda auri potuimus inuenire, periſcelides, armillas, annulos, dextralia, muręnulas, vt depreceris dñm pro nobis. Suſceperūt aūt aurū Moyſes & Eleazar, & intulerūt illud in tabernaculū ſedecim millia & ſeptingentos quinquaginta ſiclos, in monumentū filioꝝ Iſrael corā dño.

Predæ diuiſio.

Dona filiorum Iſrael.

Numeratio.

Poſtꝗ noxiorum ſanguis effuſus eſt, dixit dñs ad Moyſen & Eleazarū: Numerate oēm ſummam filioꝝ Iſrael, à viginti annis & ſupra, cunctos qui poſſunt ad bella procedere. Numeratis illis per tribus, domos ac familias, inuēta eſt ſumma filioꝝ Iſrael, ſexcenta millia, mille ſeptingenti triginta, inter quos nullus fuit eorum, qui ante numerati ſunt à Moyſe & Aaron in deſerto Sina, niſi Caleb filius Iephone, & Ioſue filius Nun. Locutusq́ eſt dñs ad Moyſen: Iſtis diuidetur terra. pluribus maiorē partē dabis, paucioribus minorē, iuxta noīa tribuū in poſſeſſiones ſuas, ita tamē, vt ſorte tribubus diuiſio fiat. Numerati ſunt & filij Leui ab vno mēſe & ſupra, fueruntq́ oēs viginti tria millia maſculini generis, quoꝝ ſors dñs atq́ hæreditas, qui non ſunt recēſiti inter filios Iſrael, nec eis cum cæteris data poſſeſſio eſt. Filij aūt Ruben & Gad habebāt pecora multa, cumq́ vidiſſent Iazer & Galaad aptas animalib⁹ alēdis terras, venerūt ad Moyſen & Eleazaꝝ ſacerdotē, & dixerūt: Terra quā pcuſſit dñs in cōſpectu filiorum Iſrael, vberrima eſt ad paſtū animaliū: & nos ſerui tui habemus iumēta plurima. precamur, ſi inuenimus gratiā corā te, vt des nobis eam in poſſeſſionē, nec facias nos tranſire Iordanē. Quibus Moyſes cōmotus, inquit: Nunquid fratres veſtri ibūt ad pugnā, & vos hic ſedebitis? Cur ſubuertitis mētes filioꝝ Iſrael, ſicut patres veſtri q miſſi fuerant ad explorandā terrā? At illi: Nō ſic, ſed relinquemus hic paruulos, vxores ac iumēta noſtra, erūtq́ in vrbib⁹ muratis propter inimicoꝝ inſidias: ipſi vero armati præcedemus fratres noſtros, nec reuertemur vſq́ dum poſſideāt filij Iſrael hęreditatē ſuā, nec quicꝗ quæremus trans Iordanē, quia iam habemus poſſeſſionē noſtrā in oriētali eius plaga. Quibus Moyſes: Si facitis ꝗd promittitis, expediti pgite ad pugnā trās Iordanē, donec ſubuertat dñs inimicos, & ſubijciat dño oīs terra, inculpabiles eritis & obtinebitis regiones has. dixerūt: Faciemus ꝗd iubet dñs noſter. Dedit itaq́ Moyſes filijs Gad & Ruben ac dimidiæ tribui Manaſſe, regnum Seon regis Amorræoꝝ, & Og regis Baſan, ac terrā Galaad. Præcepitq́ dñs: Quādo intraueritis terrā Chanaan trās Iordanē, diſperdite cūctos habitatores terræ illius. Idololatræ eñ erant, & ſententia mortis data ſup eos à Deo. Ego, inqꝛ, dedi vobis illā poſſeſſionē quā diuidetis ſorte. ſi aūt nolueritis interficere eos, erūt vobis quaſi claui in oculis: aduerſabuntur vobis, & quicquid illis cogitaui facere, faciā vobis. hāc habebitis terrā, pars meridiana incipit à ſolitudine Sin, quæ eſt iuxta Edom: plaga occidentalis à mari magno: aquilonaris à mari mediterraneo, & contra orientem vſq́ ad mare Cenereth & vſq́ ad Iordanem. hæ erunt terræ, quas dabitis nouem tribubus & dimidiæ. Nomina aūt virorum qui terram diuident,

Numerus filioꝝ Leui.

Filioꝝ Ruben & Gad petitio.

Iazer.

Galaad.

Mandatum contra Chananæos.

Eleazar

Quibus finibus deſcripta illorum terra.

Eleazar ſacerdos,& Ioſue,& ſinguli principes de ſingulis tribubus:de tribu Iuda,Caleph:de tribu Simeon,Samuel:de tribu Beniamin, Helidad: de tribu Dan, Boccii de tribu Manaſſe,Banihel:de tribu Ephraim,Camuhel:de tribu Zabulon, Heliſaphan: de tribu Iſachar,Phaltiel:de tribu Aſer,Abiud:de tribu Neptalim,Phedahel.Hæc ſunt que locutus eſt dominus:Precipe filijs Iſrael,vt dent Leuitis de poſſeſſionibus ſuis vr-

De vrbibus Leuitarũ.

bes ad habitandum quadragintaocto, vt ipſi in oppidis maneant,& ſuburbana ſint pecoribus ac iumentis, quæ à muris ciuitatum forinſecus per circuitũ mille paſſuum ſpatio tendẽtur,vbi nec arari poterit vel plantari,ſed vltra per circuitum adhuc mille paſſuum poterunt hæc fieri.Ipſæq́ vrbes quæ dabuntur de poſſeſſionibus Iſrael,ab his qui plus habent,plures auferentur:ab his qui minus,pauciores.Ita filij Leui diſperſi eſſe debebant per ſingulas tribus.tenebantur enim docere populum de his quæ pertinent ad Deum,recipiebantq́ decimas ac oblationes ab omnibus. Congruẽtius ergo

Sex vrbes refugij.

erat,vt eſſent diſperſi per oẽs tribus.Dixit quoq́ dominus: Quando tranſieritis Iordanem,ſeparate vrbes ſex in præſidia fugitiuorum:tres erunt trans Iordanem,&tres in terra Chanaan,tam filijs Iſrael, q̃ aduenis & peregrinis, vt confugiat ad eas qui no-

Lex homicidarum.

lens ſanguinem fuderit.Hæc autem erit lex homicidæ fugientis:Qui percuſſerit proximum ſuum neſciens,puta fortuitu & abſq́ odio, & confugerit ad vnam ciuitatem refugij,ſaluabit animam ſuam,nec occidetur à proximo occiſi:eritq́ ibi,donec à iudicibus propinquis reconciliabitur,vel vſq́ ad mortẽ ſummi pontificis:tunc redire poterit in terram ſuam.aliàs,ſi extra fines vrbium quæ exulibus deputatæ ſunt,fuerit inuentus,& percuſſus ab eo qui vltor eſt ſanguinis,abſq́ noxa erit q eum occiderit.Per induſtriam vero occidens,etiam de altari euellatur, ſi tamen ſub teſtibus cõuincatur. nam ad vnius teſtimonium nullus condemnabitur.Hęc facta ſunt trans Iordanem in campeſtribus Moab,quæ erat manſio filiorum Iſrael quadrageſimaſecunda & vltima, poſtq̃ egreſſi ſunt de Aegypto. Dixit quoq́ dominus ad Moyſen:Adſcende cacu-

Contemplatur Moyſes terrã in vertice phaſgę.

men Phaſgę,& oculos tuos circumfer ad occidentem & aquilonem,auſtrumq́ & ad orientem,& adſpice terram quam promiſi,nec enim tranſibis Iordanem iſtum.Ante etiam dixerat dominus Moyſi:Adſcende montem iſtum Abarim,&cõtemplare terram quã daturus ſum filijs Iſrael.Cumq́ videris eam,tranſibis & tu ad populũ tuum, ſicut iuit frater tuus Aaron,quia offendiſti me in deſerto Sin in contradictione multitudinis.Cui reſpondit Moyſes:Prouideat dominus Deus hominem qui ſit ſup multitudinem hãc,& poſſit educere eos vel introducere,ne ſit populus domini ſicut oues abſq́ paſtore.Dixitq́ ad eum dominus:Tolle Ioſue filium Nun,virum in quo eſt ſpũs Dei,& pone manum tuam ſuper eum,vt te viuente inſtituatur.Qui ſtabit coram Eleazaro ſacerdote & omni multitudine,& dabis ei præcepta,cunctis vidẽtibus,& partem gloriæ,vt audiat eum omnis ſynagoga.Pro hoc ſi quid agendum erit,Eleazar ſacerdos conſulet dominum.ad verbum eius egredietur & ingredietur omnis multitudo. Tulit Moyſes Ioſue,& ſtatuit coram Eleazaro & omni frequentia populi,impoſitisq́ capiti eius manibus,cuncta replicauit quæ mandauerat dominus. Audiens aũt

Moyſes cõgregat multitudinẽ, vt mandatorum ordinẽ exponat.

Moyſes diem mortis ſibi appropinquare,anno quadrageſimo,menſe vndecimo, prima die menſis eiuſdem,totum ſe conuertit ad ea quæ ſibi præceperat dominus,ac cõgregata omni multitudine,cœpit eis legẽ Dei,cæremonias & iudicia explanare,prout iam dicemus:Hæc ſunt præcepta quæ mandauit dominus Deus veſter, inquit Moyſes,vt docerem vos.diſcite ea,& opere complete. dominus Deus noſter pepigit nobiſcum fœdus.in Oreb facie ad faciem locutus eſt nobis. Ego ſequeſter & medius fui inter Deum & vos in tempore illo,vt nunciarẽ vobis verba eius.hæc eſt ſapientia veſtra,vt audiatis & faciatis ea.Nec eñ eſt alia natio tam grandis,quæ habeat deos appropinquantes ſibi,ſicut Deus adeſt nobis.Quæ eſt enim alia gens ſic inclyta,vt habeat cæremonias iuſtaq́ iudicia & vniuerſam legem, quam ego proponam hodie ante oculos veſtros?Cuſtodi igitur tecum legem domini,ne obliuiſcaris cunctis diebus vitæ tuæ,docebisq́ filios ac nepotes tuos auditam vocem eius.Verum ſcripſit decẽ verba in tabulis duabus,mihiq́ mãdauit,vt docerẽ te cæremonias & iudicia,tibiq́ præcepit vt faceres,quia dilexit patres tuos,elegitq́ ſemen eorum, vt eſſes ei populus peculiaris,facietq́ te excellentiorem cunctis gentibus,quas creauit in laudem & gloriam ſuam. Audi & auſculta ſermones meos,eruntq́ verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie,in corde tuo,& narrabis ea filijs tuis.ligabis ea quaſi ſignum in manu tua.Scribes ea in limine & oſtijs domus tuæ,cumq́ introduxerit te dominus in terrã,pro qua iurauit patrib' tuis,caue ne obliuiſcaris domini Dei tui, qui eduxit te de Aegypto & de domo ſeruitutis,in terram plenam multarum opum,quam non plantaſti.diſcant pueri primum legem, quæ eſt doctrina optima & cauſa felicitatis eximiæ: ſecundo

autem,

autem,per ſingulos dies mane & veſpere teſtificanda ſunt dona dei,quia liberauit
nos de ſeruitute Aegyptiaca. Audi Iſrael,dominus Deus noſter,vnus eſt.diliges do
minum Deum tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex tota fortitudine Præcepta
tua.dominũ Deum tuum timebis,& ipſi ſeruies. Obſerua cæremonias eius atq; iudi- diuina.
cia omni tempore.non habebis Deos alienos in conſpectu illius,non facies ſculpti-
le,non idolum,nec titulos erigetis nec adoretis,Non auguremini,nec obſeruetis ſo-
mnia,non declinetis ad magos neq; ad ariolos.Cumq́; ingreſſi fueritis terram,quã
dominus Deus daturus eſt vobis,ſubuertite omnia loca,in quibus coluerunt gentes Aduerſus
idola deos ſuos.diſſipate aras eorũ,&confringite ſtatuas,lucos igne comburetis,ido idolorum
la cõminuite,diſperdite noĩa eorũ de locis illis.quid enĩ à ratione magis alienum,q̃ cultum.
tribuere creaturæ honorẽ diuinũ,optimo principe neglecto?Quod ſi ſurrexerint in
medio tui prophetæ,aut qui ſomniũ vidiſſe ſe dicat,& p̃dixerit ſignũ atq; portentũ,
& euenerit q̃d locutus eſt,& dixerit tibi:Eamus,& ſequamur deos alienos,& ſerui-
mus eis,nõ audies verba prophetæ illius aut ſomniatoris,quia tentat vos dñs Deus ve
ſter,vt palam fiat,vtrum diligatis eum an non.propheta aũt ille aut fictor ſomnioꝝ,
interficietur,quia locutus eſt,vt auerteret vos à domino Deo veſtro.Si tibi voluerit
perſuadere frater tuus,filia,ſiue vxor q̃ eſt in ſinu tuo,aut amicus quem diligis vt ani
mam tuã,clãm dicens:Eamus,& ſeruiamus dijs alienis:nõ acquieſcas ei,nec parcat
oculus tuus vt miſerearis & occultes:ſed ſtatim interficies,cũ ſcilicet iudicatus fuerit
per iudices, ſit manus tua ſuper eum.Si audieris in vna vrbiũ tuarũ,quas dñs dabit ti-
bi ad habitandum,dicentes:Eamus,& ſeruiamus dijs alienis:ſolicite & diligenter rei
veritate perſpecta,ſi inueneris habitatores vrbis illius nocentes,percuties eos in ore
gladij,& delebis ea oĩa quæ in vrbe ſunt,vſq; ad pecora, & ſupellectilẽ ſuccendes in
medio platearũ,ita vt vniuerſa conſumas.nõ ædificabitur amplius,nõ adhærebit de
illo quidquã in manu tua,vt auertatur dñs ab ira furoris ſui.Si repertus fuerit apud
te vir vel mulier q̃ faciat malũ,vt vadat & ſeruiat dijs alienis,& adoret ſolem,lunam
& omnẽ militiã cœli,quod vti nunciatũ eſt reperiens verũ,educes virũ ac mulierem
ad partes ciuitatis,& lapidibus obruentur.Manus teſtium prima interficiat eum,&
tũc reliqui populi,vt auferas malũ de medio veſtri.Si quis dederit de ſemine ſuo ido Aduerſus
lo Moloch,id eſt,ſi puerũ ſemen ſuũ aut ſanguinẽ dederit idolo,populus terræ lapi- ariolos.
dabit eum:ꝙ ſi neglexerit populus & dimiſerit hominẽ,ſuccidam ipſum & omnes q̃
conſentiunt ei.Anima q̃ declinauerit ad magos & ariolos,& fornicata fuerit cũ eis,
interficiam de medio populi ſui.Vir ſiue mulier,in quibus pythonicus ſpiritus vel
diuinationis fuerit,lapidibus obruent eũ.Maleficos nõ patieris viuere ſuper terram.
Iterũ locutus eſt Moyſes ad omnẽ cœtũ:Diliges amicũ tuũ ſicut teipſum.non quæ-
ras vltionem,nec memor eris iniuriæ ciuiũ tuorũ.nõ videbis bouẽ fratris tui aut ouẽ Quõ diligẽ-
errantẽ,& ꝑteribis,ſed reduces fratri tuo etiã ſi non eſt propinquus,nec noſti eũ,du dus proxi-
ces in domũ tuã,& erunt apud te quãdiu quærat ea frater tuus & recipiat.Similiter mus.
facies de veſtimẽto,& de omni re fratris quæ perierit,ſi inueneris eã.Si videris aſinũ
inimici tui aut bouem cecidiſſe in via,leuabis eũ.non oderis fratrem tuum in corde
tuo,ſed publice argue eum,ne habeas ſuper illo peccatum.non maledices ſurdo,nec De aduenis.
corã cæco ponas offendiculũ.non eris criminator aut ſuſurro in populis.ſi habitaue
rit aduena in terra veſtra,non exprobretis ei,ſed ſit inter vos quaſi indigena, quẽ di-
ligetis quaſi voſmetipſos.fuiſtis enim & vos aduenæ in terra Aegypti.Nolite facere
iniquũ aliq̃d in regula,in põdere,in menſura,in iudicio. Viduæ & pupillo non noce
bitis. vociferabunt ad me, & ego exaudiã eos,percutiamq́; vos,erũt vxores veſtræ vi
duæ, & filij veſtri pupilli.ſi pecuniam mutuã dederis pauperi qui habitat tecũ,nõ vr-
gebis eum q̃ſi exactor,neq; vſuras accipies.hoc intelligit de quolibet Rab.Sal.Et q̃d De vſura.
alibi dicit,nõ fœneraberis proximo tuo,ſed alieno,eſt permiſſio minoris mali.Si pi
gnus à proximo tuo acceperis veſtimentũ * carnis indumẽtũ, nec habet aliud in quo
dormiat,ante ſolis occaſum reddes ei.Nõ moretur opus mercenarij tui apud te vſq;
mane.nõ tradas ſeruũ dño ſuo qui ad te confugerit.habitabit tecũ quouſq; quieſcat
ira dñi ſui.Ingreſſus vineã proximi tui,comede vuas quantũ tibi placuerit,foras aũt
ne auferas.Si intraueris ſegetẽ amici tui,franges ſpicas & manu confrices,ſalce autẽ
nõ metas.Quãdo meſſueris ſegetẽ in agro,& oblitus fueris manipuli,nõ reuerteris
vt tollas illũ,ſed aduenã,pupillũ & viduã auferre patieris,vt benedicat tibi Deus tu-
us.Cũ meſſueritis,nõ tondetis vſq; ad ſolũ ſuperficiẽ,nec remanentes ſpicas colligas
aut grana decidẽtia,ſed peregrinis & pauperibus dimittas.Si fruges collegeritis oli-
uarũ, quidquid manſerit in arboribus, nõ reuerteris vt colligas,ſed relinquas adue-
næ,pupillo & viduæ.Si vindemiaueris vineã,fac ſimiliter.Cũ repetes à proximo tuo

rem aliquam quam debet tibi, nõ ingrediaris domũ eius vt pignus auferas, non accipies loco pignoris ſuperiorem & interiorem molam, quia animã appoſuit tibi. idem dic de alijs vaſis congruis ad acquirenda alimenta, ſecundũ Ioſephũ. Omnino indigens & mendicus nõ erit inter vos, vt benedicat tibi Deus tuus. Intellige de publice mendicantibus. vnde ſubiungit: Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco ꝓcipio tibi, vt aperias manũ fratri tuo egeno & pauperi qui tecũ verſatur in terra. Et ſi frater tuus deuenerit ad paupertatẽ, non obdurabis cor tuum, nec contrahes manũ, ſed aperies pauperi, & dabis mutuum quo eum indigere perſpexeris. Nõ ages quidquã callide in eius neceſſitatibus, vt benedicat tibi dominus Deus tuus.

Non ſumes nomen Dei in vanum.

Non vſurpabis nomen Dei fruſtra, quia non erit impunitus qui ſuper re vana nomen eius aſſumpſerit. dominũ Deum timebis, iurabisq́ꝫ in nomine illius. Non peierabis in nomine meo, nec polluës nomen Dei. homo qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum: & qui blaſphemauerit nomen domini, morte moriatur. lapidibus opprimet eũ omnis multitudo, ſicut vidiſtis de viro filio mulieris Iſraelitidis, qui iurgatus eſt in caſtris cũ viro Iſraelita. Cũq; blaſphemaſſet nomẽ domini, miſſus fuit, me iubẽte, in carcerem, & poſt ſententia diu extra caſtra lapidatus eſt, ꝙ blaſphemaſſet nomen domini, & maledixiſſet ei.

Vota exoluenda.

Si quis virorũ votũ domino vouerit aut ſe cõſtrinxerit iuramento, non faciat irritum verbũ ſuum, ſed omne quod promiſit, implebit. Cũ votum voueris Deo tuo, nõ tardabis reddere. ſi moratus fueris, reputabitur tibi peccatũ, ſi nolueris polliceri, abſq; peccato eris. quod aũt ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, facies & obſeruabis. Mulier ſi quippiã vouerit, & adſtrinxerit ſe iuramẽto in domo patris ſui & in ætate puellari, ſi cognouerit pater & tacuerit, voti rea erit. Sin vero ſtatim vt audierit, cõtradixit pater, vota & iuramẽta irrita erunt, nec obnoxia tenebit ſponſioni. Idẽ in maritata erit, ſi vir contradixerit, dato ꝙ in domo patris ſit: ꝙ ſi in domũ mariti venerit, idẽ erit ſi ipſe cõtradixerit, & dñs ei propicius erit. viduata & repudiata quidquid vouerit, reddat. Si vxor alicuius vouerit, & iuramẽto ſe conſtrinxerit, ꝙ per ieiuniũ vel cæterarũ rerũ abſtinentiã affligat animã ſuã, in arbitrio viri eſt ſiue faciat, ſiue nõ faciat. ꝙ ſi audiens tacuerit, & in alterã diem diſtulerit ſententiam, quidqd vouerat atq; promiſerat, reddat. Sin aũt poſtea cõtradixerit, portabit ipſe iniquitatẽ.

Obſeruãdũ ſabbatum.

Obſerua diẽ ſabbati vt ſanctifices eũ. nõ facies in eo quidq̃ operis, qui eñ fecerit opus in hac die, morietur, ſicut vidiſtis in hac ſolitudine de hoïe qui inuẽtus fuit ſabbato colligere ligna, hunc recluſimus in carcerẽ, donec ad reſponſum dñi ductus fuit extra caſtra & lapidatus.

Honorandi parentes.

Honora patrẽ & matrẽ, ſicut p̄cepit tibi dñs, vt longo tẽpore viuas, & bene ſit tibi. vnuſquiſq; patrẽ & matrem timeat. qui maledixerit patri ſuo aut matri, morte moriatur. Quod ſi filiũ habueris cõtumacem, qui monitis tuis nõ pareat, apud iudicẽ probata eius cõtumacia, luxu, cæteriſve criminibus, eiectus extra vrbẽ, ac in ligno pendẽs tota die ſpectetur, nocte vero ſepeliatur. Coram cano capite cõſurgas, & honora perſonã ſenis.

Pœna filij cõtumacis.

Non occidendum.

Non occidas. qui occiderit hominẽ, morte moriatur. Si rixati fuerint viri, & percuſſerit alter proximũ ſuum lapide vel pugno, ſi ille mortuus nõ fuerit, ſed iacuerit in lecto, ac ſurgens baculo ambulet, non erit reus mortis: operas tamen impenſas in medicos reſtituat. Si inter rixandũ percuſſerit quis mulierẽ prægnantem, & abortiuum fecerit, viuens tamẽ, ſubiacebit damno, quantũ maritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint: ſi aũt mors eius fuerit ſubſecuta, reddat animã pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manũ pro manu, pro vulnere vulnus, pro liuore liuorem.

Lex talionis.

Si habuerint inter ſe iurgiũ viri duo, voleñsq; vxor alterius eruere virũ ſuum de manu fortioris, & appræhenderit verenda eius, abſcindes manũ illius ſine miſericordia. Qui irrogauit maculam cuilibet ciuiũ ſuórum, ſicut fecit, ita fiat ei. Non occidentur patres pro filijs, neq; filij pro patribus: ſed vnuſquiſq; pro peccato ſuo morietur. Qui percuſſerit hominem, volens occidere, ſupple, & occidit, morte moriatur. Si quis per induſtriam occiderit proximũ ſuum per inſidias, ab altari euellas eum. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed caſu, conſtituetur locus in quo fugere debeat & ſaluari. Qui percuſſerit ſeruum ſuum aut ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit. Si autem vno die vel duobus ſuperuixerit, non ſubiacebit pœnæ, quia pecunia eius eſt, & intellige de ſeruo gẽtili. Si percuſſerit quiſpiam oculum ſerui ſeu ancillæ, & luſcos eos fecerit, dimittat eos liberos pro oculo: dentem quoq; ſi excuſſerit, ſimiliter liberos dimittet. Si effringens fur domũ ſiue ſuffodiẽs fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, p̄cuſſor nõ erit reus ſanguinis: ꝙ ſi orto ſole hoc fecerit, moriatur. Qui occiderit animal, reddat vicariũ. ſi bos cornu percuſſerit aliquem, & mortuus fuerit, lapidibus obruẽt eum, & nõ comedẽt carnes eius, dominusq́ꝫ bouis innocens erit. ꝙ ſi bos cornupeta

fuerit

fuerit ab heri & nudiuſtertius, nec recluſerit eũ dñs, & occiderit aliquẽ bos, lapidibus
obrueť, & dñm eius occidẽt. ꝙ ſi ꝑcium ei fuerit impoſitũ, puta ſi amici ſunt cõtenti
ꝑcio pro morte, dabit pro aĩa ſua quidq̃d poſtulauerint. Filiũ q̃q; & filiã ſi cornu ꝑ-
cuſſerit, ſimili ſentẽtiæ ſubiacebit. Sed ſi ſeruũ ancillãve inuaſerit, triginta ſiclos argẽ
ti dño dabit, bos vero lapidibus opprimeť. Si furatus fuerit quiſpiã hoiem, ac illũ vẽ-
diderit, iudicis ſentẽtia moriendũ eſſe ſibi volo. Atqui ſi quis filiã vt famuleť vendide
rit, indignũ puto vt exeat veluti ſolẽt cæteræ famulæ. Si quis aperuerit ciſternã & fo
derit, & nõ operuerit eã, cecideritq́; bos aut aſinus, reddet dñs ciſternæ ꝑciũ iumento
rũ: q̃d aũt mortuũ eſt, ipſius erit. Si bos alienus bouẽ alterius vulnerauerit, & ille mor
tuus fuerit: vendẽt bouẽ viuũ, & diuidẽt ꝑciũ, ſimiliter & cadauer mortuũ. Si aũt ſcie-
bat ꝙ bos cornupeta eſſet ab heri & nudiuſterti⁹, & nõ cuſtodiuit eũ dñs ſuus, reddet
bouẽ pro boue, & cadauer integrũ recipiet. Nõ accipietis ꝑciũ ab eo qui eſt reus ſan
guinis, ſtatimq́; ipſe morietur. Qui excæcauerit quempiã, ſimilia patiatur, niſi forte
pecunias accipere voluerit cæcatus, lege videlicet dante licentiã, eum qui paſſus eſt,
paſſionis ſuæ æſtimare caſum. Venenũ neq; mortiferũ, neq; aliud q̃d ſit vtile læſioni,
vllus Iſraelitarũ habeat: ſi vero inueniať quiſquã hoc poſſidere, moriať. In furto — De furto.
hois pœna eſt mortis: qui vero aurũ & argentũ abſtulerit, cõdemneť in duplum: qui
iumentũ, damno quadrupli cõdemnetur, ꝑter bouẽ. pro hoc eñi quintuplũ ſoluat: ſi
nõ habuerit vnde ſoluat, vænundabiť, aut illis quibus eſt cõdemnatus, ſeruiet. hæc ve
ra, ſi occiderit vel vendiderit: aliàs ſi inuenta fuerint apud furẽ, reſtituet duplũ. Vir ſi
ue mulier ſi tranſgreſſi fuerint deſraudãdo proximũ, & cõfeſſi fuerint, reddẽt ipſum
caput & quintã partẽ. Anima q̃ negauerit proximo ſuo depoſitũ, vel vi aliquid extor
ſerit, aut calumniã ſecerit, ſiue rem perditã inuenerit, & inficiãs inſuper peierauerit,
aut quodlibet aliud: reddat oĩa q̃ per fraudẽ voluit obtinere, integra, & quintã inſuꝑ
partẽ dño cui damnũ intulit. Si re à depoſitario ablata furto, fur inueniať, duplũ red-
dat: ſi vero lateat, corã iudice iurabit depoſitarius, ſe manũ ad rem proximi non ex-
tendiſſe: cognita tum fraude, duplũ reſtituat: aliàs liber ſit. Si læſerit quiſpiã agrũ vel
vineã, & dimiſerit iumentũ ſuũ, vt depaſcať aliena, optimũ fructũ quẽ habuerit in vi-
nea ſua aut agro, pro damni æſtimatione reſtituet. Si egreſſus ignis inuenerit ſpicas,
& compręhẽderit fruges ſiue ſtantes ſegetes in agro, reddet damnũ qui ignẽ ſuccen-
dit. Cui bos aut aſinus pro mercede cõmendatus eſt, ſi ab hoſtibus auferatur aut de-
biliteтur, iuret ſe ad hæc manũ nõ extẽdiſſe, & liberabiť: ſi vero perierit furto, damnũ
dño reſtituat. Nõ habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius & minus: neq; erit in do
mo tua modius maior & minor. abominať eñi dñs omnẽ iniuſtitiã. Si dormierit vir
cũ vxore alterius, vterq; morieť, adulter & adultera. Si puellã virginẽ deſponſauerit — De adulterio & ſtupro.
quis, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & cõcubuerit cũ ea, educes vtrunq; ad por-
tam ciuitatis, & lapidibus obruenť: puella, quia nõ clamauit: ſin aũt in agro vitietur,
ille morieť ſolus, puella nihil patieť: ſola erat in agro, vbi etiã clamãs, nullus liberaſſet.
Si inuenerit vir puellã virginẽ, quæ nõ habet ſponſum, & cõcubuerit cũ illa, ac ad iu-
dicium res venerit, dabit ille patri puellæ quinquaginta ſiclos argẽti, habebit eã vxo-
rem, dotabitq́; eam. Si vero pater puellæ noluerit, dabit pecuniã virgini iuxta modũ
dotis, quã virgines accipere cõſueuerunt. Si duxerit vir vxorẽ, ac poſtea dicit, nõ in-
ueni eam virginẽ, accuſatq́;, ſi iudicatũ fuerit, puellã nõ eſſe culpabilẽ, retinebit eam,
nec poſtea dimittere poterit, ac cõdemnetur quadraginta minus vna plaga, & quin-
quaginta ſiclos dare patri cogať, ſecundũ Ioſephũ. Si vero conuicerit puellam fuiſſe
corruptã, ſiquidẽ popularis ſit, eo ꝙ caſte virginitatẽ vſq; ad legitimas nuptias non
ſeruauerit, lapideť. Si vero de ſacerdote ſit nata, viua cõcremetur. Homo ſi dormierit
cũ muliere q̃ ſit ancilla etiã nobilis, & tamẽ precio nõ redempta, vapulabũt ambo, &
nõ morienť, quia nõ fuit libera. Non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator. ne
proſtituas filiã tuã, ne cõtaminetur terra, & impleať piaculo. Si quis falſe teſtatus — De falſo teſtimonio.
eſt & cõuictus, ea patiatur q̃ paſſurus eſſet is, contra quẽ teſtimonium dixit. Vni teſti
nõ credať, ſed tribus, aut ad vltimũ duobus, quorũ teſtimoniũ verũ ſaciat vita prior.
Mulierũ teſtimoniũ nequaq̃ recipiatur, ſed neq; ſerui propter ignobilitatem animi.
Nõ mentiemini, nec decipiat vnuſquiſq; proximũ ſuũ. Cũ ingreſſi fueritis terrã, — Regis electio atq; poteſtas.
quã dñs Deus daturus eſt vobis, habitaueriſq́; in illa, & dixeris, Cõſtituam ſuper me
regẽ: eum cõſtituas, quẽ dñs Deus elegerit de numero fratrũ tuorũ, nõ eñi poteris al-
terius gentis hominẽ regẽ facere. Cũq; fuerit cõſtitutus, nõ multiplicabit ſibi equos,
nõ habebit vxores plurimas q̃ alliciant animã eius, neq; argenti & auri immẽſa pon
dera. poſtq̃ ſederit in ſolio regni ſui, deſcribat ſibi Deuteronomiũ legis huius, & habe
bit ſecũ, legetq́; illud oĩbus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere dñm Deũ ſuũ, & cuſto-

dire verba & cæremonias eius, nec eleuet in ſuperbiā ſuper fratres ſuos, nec declinet in partē dextrā vel ſiniſtrā, vt longo tēpore regnet ipſe & filij ſui. Iudices & magi-

Iudicum inſtitutio.

ſtros cōſtitues in oībus portis tuis, quas dñs Deus dederit tibi per ſingulas tribus tuas, vt iudicēt populū iuſto iudicio, nec in alterā partē declinēt. Nō accipient perſonā, nec munera. excæcant eñ oculos ſapientū, & mutant verba iuſtorū. Iuſte q̃d iuſtū eſt perſequeris, vt viuas. Inter puniendū q̃ delicti eſt mēſura, is plagarū q̃q; modus. Date ergo ex vobis viros ſapiētes & gnaros, quorū cōuerſatio ſit probata in tribubus veſtris, & q̃d iuſtū eſt iudicēt, ſiue ciuis ille ſit, ſiue peregrinus, nulla erit diſtātia perſonarū, ita paruū iudicēt vt magnū, quia Dei iudiciū eſt. Si difficile aut ambiguū iudicium perſpexerint inter ſanguinē & ſanguinē, cauſam & cauſam, leprā & nō leprā, & iudicū intra portas verba variari videbunt: ſurge & adſcende locū quem elegerit dñs Deus tuus, veniesq; ad ſacerdotes Leuitici generis, ad iudicē q fuerit illo tēpore, quæresq; ab eis. qui iudicabūt tibi iudicij veritatē, & facies q̃dcūq; dixerint qui p̃ſunt loco quē elegerit dñs. Qui aūt ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio qui eo tpe miniſtrat dño Deo tuo, ex decreto iudicis moriet homo ille. Quādo peccauerit homo q morte plectēdus eſt, & appenſus patibulo, nō permanebit in ligno cadauer eius, ſed eadē die ſepeliet. eſt eñ à Deo maledictus q in ligno pēdet. Viri ducāt vxores

De vxorib' ducendis, & prohibitiōe aliquarum. Filiæ Salphaad.

virgines liberas, bonis parētibus procreatas, de tribu & cognatiōe ſua. Cunctæ etiā fœminæ de eadē tribu maritos accipiāt, vt hæreditas permaneat in familijs. Hoc de mulieribus intelligas, ſi in hæreditate paterna ſuccedūt, vt filiæ Salphaad, q̃ ſucceſſerunt in hæreditate paterna nō habētes fratres: ideo ne hæreditas perueniret in aliam tribū, p̃ceptū eis fuit, vt hoībus ſuæ tribus iungerent. Qui vero virginē ducturus non eſt, ei nō iungat quā diſcedere ſuaſit ab alio, neq; cōtriſtet priorē maritū eius. ancillas liberi nō ducāt vxores, neq; ſi per amorē ad hoc cōpellant. Si quis dederit filiā ſuā alicui in famulā, impuberē intellige, ſi ſpreuerit eā, populo alieno vendēdi nō habebit poteſtatē. Si aūt filio ſuo deſponderit eā, iuxta morē filiarū faciet illi. q; ſi alterum ei acceperit, prouidebit puellæ nuptias & veſtimēta & precium pudicitiæ. Si tria iſta nō fecerit, egrediet gratis, abſq; pecunia ſoluta. Si habuerit homo vxores duas, vnā electā & alterā odioſam, genueritq; ex eis liberos, & fuerit filius odioſæ primogeni-

Fratri ducēda mortui vxor.

tus, diuidēdo ſubſtantiā ſuā inter filios, nō poterit filium dilectæ facere primogenitū, ſed filio odioſæ dabit de ijs quæ habuerit cūcta duplicia. Si maritus alicuius mulieris moriet abſq; liberis, vxor defuncti nō nubet alteri, ſed accipiet eā frater ei' & ſuſcitabit ſemen fratris ſui, & primogenitū ex ea filiū, noīe illius appellabit. Si noluerit eā accipere, interpellabit mulier iudices, q accerſitū interrogabūt. ſi reſponderit, nolo eā accipere, tunc tollet mulier calceamentū de pede eius, & ſpuet in faciem eius, dicēs: Sic fiet homini q non ædificat domum fratris ſui. & vocabit domus illius poſtea, domus

Nō accedēda agnata.

diſcalceati. Oīs homo ad proximā ſanguinis ſui nō accedat. turpitudinem patris aut matris tuæ nō diſcooperies. turpitudinē vxoris patris tui nō diſcooperies, ſed neq; ſororis tuæ ex patre vel matre, neq; filiæ filij tui, vel neptis ex filia, neq; filiæ vxoris patris tui, neq; ſororis patris tui, neq; ſororis matris tuæ, neq; turpitudinē patrui tui aut vxoris eius. neq; nurus tuæ, & vxorē fratris tui, aut filiæ vxoris tuæ nō reuelabis, filiā filiæ eius & filiā filiæ illius nō ſumas. Nullā ex p̃miſſis vxorē habere poteris. ſororem vxoris tuæ in pellicatū illius nō accipias adhuc illa viuēte. Cū introieris terrā quam poſſeſſurus es, & deleuerit dñs corā te Ethæū, Gerezæū & Amorræū, Chananæum & Phereſæū, Euæū & Gebuſæū, ſeptē gētes, percuties eos vſq; ad internecionē. nō inibis cū eis fœdus, nec ſociabis cū eis cōnubia. filiā tuā nō dabis filio eius, nec filiā illius accipies filio tuo, q̄a ſeducet filiū tuū ne ſequat me. Si videris in numero captiuarū mulierem pulchrā & amaueris eā, voluerisq; habere vxorē, introduces eā in domū tuam, q̃ radet cęſariē, circūcidet vngues, & deponet veſtē in qua capta eſt. poſtq̃ vero fleuerit parētes ſuos vno mēſe, erit tibi vxor. Si poſtea nō ſederit in aīo tuo eā retinere, dimittas eā liberā, nec vendere poteris, nec opprimere p̃ potētiā, q̄a humiliaſti eā. Si homo nō inuenerit gratiā in vxore propter aliquā fœditatē, ſcribat libellū repudij, & det in manu illi' & dimittat eā. Cūq; egreſſa, alterū maritū duxerit, & ille q̃q; oderit eā, dederitq; libellū repudij & dimiſerit, vel certe mortuus fuerit, nō poterit prior maritus recipere eā in vxorē. Sed neq; fornicariæ ſequēdæ ſunt nuptiæ, pro q̄bus corporis iniurijs nuptiales hoſtias nō ſuſcipit ſumma diuinitas. Eunuchus nō intrabit eccleſiam,

De eunuchis. De emptitijs.

hoc eſt, matrimoniū nō contrahat. Manſer q̃q; de ſcorto natus, vſq; ad decimā generatione excludat. Ammonites & Moabites excludant à cōtrahēdo cū Hebræis mulieribus in æternū. Idumæus ac Aegyptius in generationē tertiā duntaxat erit excluſus. Si emeris ſeruū Hebræū, ſex annis ſeruiet tibi: ſeptimo anno liber egrediat gratis, cum

quali

quali veſte intrauit,cũ tali exibit,habebitq́ꝫ viaticũ:& habens vxorẽ,ipſa egrediet ſi-
mul.ꝙ ſi dñs dederit illi vxorem q̃ peperit liberos,erũt dñi ſui ſicut ancilla.ipſe vero
exiturus cũ veſtitu ſuo, ſi dixerit ſeruus,diligo dñm & vxorẽ ac liberos,offerat eũ do
minus iudicibus,perforabũtq́ꝫ aurẽ eius ſubula,& erit ei ſeruus in ſeculũ.Cũ intraue-
ris terrã Chanaan,diſperdite cunctos habitatores terræ illius.diuidat ſorte per tri-
bus veſtras.pluribus dabitis latiorẽ,& paucioribus anguſtiorẽ.Non habebunt ſacer- De diuiſio-
dotes & Leuitæ,& oẽs qui de ea tribu ſunt,partẽ & hæreditatẽ cũ reliquo Iſrael,ſed ne terræ.
habebunt decimas,ſacrificia,primogenita,primitias & oblationes.nihil aliud acci-
pient de poſſeſſione,p̃ter vrbes ad habitandum,& ſuburbana pecoribus.dñs em̃ ipſe
eſt hæreditas eorũ.nõ transferas terminos,ſed habeant firmi,per q̃d vobis ſeruabit
pax.Quod ſi mortuus fuerit homo ex Iſrael,filij ſuccedãt ei.ſi filiũ nõ habuerit,ad fi-
liã eius transferas hæreditatẽ.illa poſtmodũ ducere nõ poterit,niſi ſuæ tribus virum,
vt ſortiũ diſtributio nõ confundat,ſicut in filiabus Salphaad ſeruatũ vidiſtis,vt hære
ditas permaneat in familijs.Terra nõ vendetur in perpetuũ,quia dñi eſt,& vos adue
næ & coloni.vnde cuncta regio poſſeſſionis veſtrę,ſub redemptionis titulo vendat.
Si itaq́ꝫ attenuatus frater tuus vendiderit poſſeſſionẽ ſuã tibi,& voluerit propinquus
eius,poteſt redimere.ſin-alter,computabunt fructus ex eo tempore quo vendidit,&
q̃d reliquũ eſt,reddat emptori,ſi redimere vult.ꝙ ſi nõ redemerit vſq́ꝫ ad iubileũ,re-
dibit ad dñm omnis venditio,excepta domo intra vrbis muros:q̃ ſi intra annũ pri-
mũ redempta nõ fuerit,nec etiã in iubileo redibit.ædes tñ Leuitarũ q̃ in vrbibus ſunt,
poterũt redimi,alioqui redibunt libere in iubileo.Suburbana nõ licet vendere,quia
poſſeſſio ſempiterna eſt. Bellaturi,legationes mittite ad voluntarios hoſtes.petite
vt nequaq̃ cũ eis pugnare debeatis,& res eorũ auferre cogamini.Et ſiquidẽ cõſentiũt, Belli res q̃-
bonũ eſt ſeruare pacẽ. Si vero cõfidentes in ſe,quaſi virtute p̃cellant,& vos vexare co modo tra-
nant,exercitũ ſuper eos inducite,principe vtentes omnipotẽti Deo.Exercitus aũt du ctandę.
catur mũdus.ſtabit ſacerdos ante aciem,& loquet ſic:Audi Iſrael,nolite metuere,no
lite cedere,q̃a Deus in medio veſtri eſt,& pro nobis dimicabit,timidi vero diſcernen
di ſunt,ne circa cõgreſſionẽ vertant ad fugã.Eos qui nuper ædificauerũt domos,qui
bus tẽpus annale nõ fuit ad fruendũ,& qui plantauerũt,necdũ participati ſunt fructi
bus,in prouincia dimittẽdos cenſemus:ſed etiã eos qui ſponſi ſunt,& qui nuper vxo
res duxerunt,ne deſiderio eorũ parcentes vitæ,arma tractare contemnãt, annũ illi læ
ti agant.Obſidentes ciuitates,& lignis egentes ad machinas,nõ incidatis arbores fru
ctiferas,ſcientes eas pro vtilitate hominũ eſſe productas.vincentes in pugna,percu-
tietis omne quod in eo eſt generis maſculini gladio,abſq́ꝫ mulieribus & infantibus,
iumentis & cæteris.prædã exercitui diuides.Si aperuerint portas,& receperint vos
ſine pugna,populus ſaluabitur,& ſeruiet tibi ſub tributo.*Abſq́ꝫ gente Chananæa vl
los nõ p̃mittes viuere,ſed interficias in ore gladij,ſicut p̃cepit tibi dñs,ne forte doce-
ant vos facere cunctas abominationes.Nõ poteris eos delere pariter,ne forte multi-
plicent contra te beſtiæ.paulatim expelles eos ac eijcies. Moyſes cũctis pro popu

li ſalute,ſiue belli ſiue pacis tempori ac- Hac oratio
commodandis, cõpoſitis,ita exorſus eſt ne legẽ po-
inter populũ:O viri cõmilitones,& ſic- pulo Moſes
ut Deo placuit,calamitatis longe par- tradidit.
ticipes,centũ viginti annis cõfectũ opor
tet me ab hac vita diſcedere.In his quæ
gerenda ſunt trans Iordanẽ,non ero ve
ſter adiutor.iuſtũ igitur credidi,neque
nunc meam deponere pro veſtra felici-
tate curã.Nunc igitur explanans,quẽ-
admodũ vos felices eritis,veſtris filijs bo
norũ veſtrorũ relicturi poſſeſſionem,ab
hac vita diſcedo,dignusq́ꝫ ſum vt mihi
fides habeat & propter priſtinas virtutes,& eo ꝙ ad vitæ huius terminũ veniẽs,cum
omni loqui valeã integritate,O filij Iſrael,cunctis hoibus cauſa bonæ poſſeſſiõis pro-
picius eſt Deus.hic em̃ ſolus dignis hoc diſtribuere,& auferre in ſe delinquẽtibus po
teſt.Cui vos exhibẽtes,quales vos ipſe vult eſſe,ſimul & ego voluntatem eius ſciens,
aperte vos moneo.Nõ em̃ eritis felices,ſi ab illius mãdatis aliquãdo ſeceſſeritis.poſ-
ſeſſio em̃ bonorũ firma manebit,& rerũ omniũ ſecuritatẽ habebitis,ſi ſolummodo q̃
Deus vult,ſequi obediatis.Et neq́ꝫ legum alienarũ ordinem præponatis,neq́ꝫ pietate
quam nunc circa Deum geritis,ſpernentes,ad modum alium conuertamini.Deo em̃

auxiliatore cuncta ſuperabitis. præmia quoq; magna vobis ſunt poſita, ſi feceritis q̃
pæcepit vobis Deus, qui te per quadraginta annos per deſertũ duxit, dedit tibi e cœ
lo cibũ manna, q̃d ignorabãt patres tui, veſtimentũ tuũ vetuſtate non defecit, calcea-
mentũ tuũ attritũ nõ eſt. En q̃drageſimus annus eſt, vt recogites in corde tuo, q̃a ſic-
ut erudit homo filiũ ſuũ, ſic & Deus tuus erudiuit te, ipſe introducet te in terrã largã
riuis & fontibus, terrã frumenti ac vini, in qua ficus & malogranata: terrã olei & mel
lis, vbi abſq; omni penuria comedes panẽ tuũ, & rerum abundantia perfrueris. ob-
ſerua & caue, ne quando obliuiſcaris dñi Dei tui, & negligas mandata eius, *manda-
ta quæ nõ ſunt ſupra te, neq; procul poſita, neq; in cœlo ſita, vt poſſis dicere, quis no
ſtrum poteſt in cœlum adſcendere, vt audiamus atq; opere compleamus? ſed iuxta
te eſt ſermo in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum. Conſidera ꝙ hodie propoſue
Diuinorum rim in cõſpectu tuo vitam & bonũ, & econtra mortem & malum. teſtẽ inuoco hodie
mandatorũ cœlũ & terram, ꝙ propoſuerim tibi hæc, elige ergo vitã, vt viuas tu cũ ſemine tuo, &
benignitas. diligas dñm Deũ tuũ, & obedias voci eius, & illi adhæreas, ipſe eñ eſt vita tua, & lon
gitudo dierũ tuorũ. Audi & obſerua: cũ tranſgredieris Iordanẽ, vt poſſideas natio-
nes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes & ad cœlum vſq; muratas, populum
magnũ atq; ſublimem, ne dicas in corde tuo, propter iuſtitiã meã introduxit me dñs
vt terrã hanc poſſiderẽ, cum propter iniquitates ſuas terræ iſtæ deletæ ſint: neq; pro-
pter iuſtitias tuas, aut æquitatẽ tuã, ſed quia illæ egerunt impie, deletæ ſunt, & vt com
pleret verbũ ſuũ dñs, quod ſub iuramento pollicitus eſt patribus veſtris, Abraham,
Iſaac & Iacob. Audi q̃ dicam: Cũ te introduxerit dñs in terram quã promiſerit tibi
dñs, & deleueris gentes multas corã te, Ethæũ, Gergeſæũ, Amorræũ, Chananæũ, Phe
reſæũ, Iebuſæũ, Euæumq́; gẽtes multas & maioris numeri q̃ tu es, pcuties eos vſq; ad
internecionẽ. non inibis cũ eis fœdus, nec miſerearis eorũ. Quin potius aras eorũ ſub
uertite, cõfringite ſtatuas, lucos ſuccidite, ſculptilia cõminuite, diſperdite nomen eo-
rum de cunctis locis illis, ne forte te peccare faciant, & ſint in clauũ oculorũ. Gentes
eñ iſtæ, augures & diuinatores audiũt: tu aũt à dño deo tuo aliter inſtitutus es. En di-
xit mihi dñs: prophetã ſuſcitabo eis de medio fratrũ ſuorum ſimilẽ tui, & ponã ver-
ba mea in ore eius. qui verba q̃ loquetur in meo noĩe, noluerit audire, ego vltor exi-
ſtam. Propheta vero qui arrogantia deprauatus, loquitur in noĩe meo q̃ non p̃cepi il
li, interficiet. ꝙ ſi reſponderis, quõ poſſum intelligere verbum q̃d dñs locutus eſt, hoc
habebis ſignũ: ſi quid loquit̃ p̃dicens, & nõ euenerit, hoc dñs nõ eſt locutus. Memen-
to etiã quid tibi fecerit Amalech in via, q̃n egrediebaris ex Aegypto, quomodo oc-
curreri tibi, & extremos agminis qui laſſi reſidebant, cecidere, q̃n tu eras fame & la-
bore confectus. Cũ ergo dñs Deus tuus dederit tibi requiẽ, & ſubiecerit cunctas gen
tes per circuitũ in terra, delebis nomen eius de ſubcœlo. caue ne obliuiſcaris. Et cum
Lex in lapi tranſieris Iordanẽ, eriges ingentes lapides, & calce leuigabis eos, vt poſſis in eis ſcri-
de inſcripta bere oĩa verba legis decalogi, ædificabisq́; ibi altare lapidibus q̃s ferrum nõ tetigit, &
offeres ſup eo holocauſtũ, immolabisq́; hoſtias pacificas, comedesq́; & ibi epulaberis
Garizim. corã dño Deo tuo, ſtabũtq́; ad benedicendũ dño ſuper monte Garizim, Simeon, Iu-
das, Iſachar, Ephraim, Manaſſe, Beniamin: & e regione ſtabunt ad maledicendũ in
monte Hebal, Ruben, Gad, Aſer, Zabulon, Dan & Neptalim, eruntq́; in medio ſacer
dotes & Leuitæ, pronunciabuntq́; ad oẽs viros Iſrael excelſa voce: Maledictus q non
permanet in ſermonibus huius legis, nec eos opere perfecerit: & dicet oĩs populus,
Benedictio Amen. Et iterũ, Benedictus q permanet in ſermonibus legis huius: & reſpondebit e
bonorum. regione omnis populus, Amen. Et ſubiungit, ſi audieris vocem dñi, vt facias oĩa mã-
data eius, faciet te dñs Deus tuus excelſiorẽ cunctis gentibus, veniẽntq́; ſuper te vni-
uerſæ benedictiones. Benedictus in ciuitate, benedictus in agro, benedictus fructus
ventris tui, benedictus fructus terræ ac pecorũ tuorũ, benedictus ingrediens & egre-
diens, corruent inimici tui ante te, per vnã viam venient contra te, & per ſeptẽ ſugi-
Maledictio ent à facie tua, perſequent̃ quinq; de veſtris centũ alienos, & centũ ex vobis decẽ mil
malorum. lia. Ambulabitq́; Deus inter vos, & eritis populus eius. Quod ſi nõ audieris, nec oĩa
mãdata legis huius perfeceris, augebit Deus plagas & infirmitates peſſimas, & quærẽt
te oẽs afflictiones Aegypti, diſperget te dñs in oẽs populos à ſummitate terræ vſq; ad
terminũ eius, in gentibus illis nõ quieſces, dabit tibi Deus cor pauidũ, deficientes ocu
los, & animũ cõſumptum mœrore, & erit vita tua quaſi pendens ante te: timebis no
cte & die, nec credes vitæ. mane dices, quis mihi det veſperam? & veſperi, quis mihi
Confer Ve- dabit mane? reducet te dñs claſſibus in Aegyptũ, ibi venderis inimicis tuis in ſeruos
ſpaſiani tẽ- & ancillas, & nõ erit qui eruat te. Quod ſi ductus pœnitudine cordis tui, & reuerſus
poribus. fueris ad Deum, & obedieris eius imperijs in toto corde tuo & in tota anima tua,
redu-

reducet te dñs de captiuitate tua ac miſerebitur tui,& rurſus congregabit te:ſi ad car-
dines terræ fueris diſſipatus,aſſumet atq; reducet in terram quam poſſederunt patres
tui.Circuncides cor tuum,& cor ſeminis tui,vt diligas dñm Deum tuum ex toto cor-
de tuo,&ex tota anima tua,vt poſſis viuere.Si aũt auerſum fuerit cor tuũ,&audire no
lueris errore deceptus,prædico tibi hodie,ꝙ peribis ac morieris.Scripſit itaq; Moy-

Libri legalis cuſtodia.

ſes legem hanc & tradidit eam ſacerdotibus filijs Leui,qui portabant arcam fœderis
dñi,& cunctis ſenioribus Iſrael,præcepitq; eis dicens:Poſt ſeptem annos anno remiſ-
ſionis in ſolennitate tabernaculorum conuenientibus cunctis ex Iſrael, in loco quem
elegerit dominus,legetis verba legis huius coram om̃i Iſrael,tam viris quàm mulieri-
bus,paruulis & aduenis qui ſunt intra portas tuas,vt audientes, diſcant & timeant do
minum deum veſtrum.tollite igitur librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœde
ris domini Dei veſtri,vt ſit ibi contra te in teſtimoniũ.Noui enim cõtentionem tuam,
& ceruicem tuam duriſſimam.Noui ꝙ poſt mortem meam inique agetis, & declina-
bitis cito de via quam præcepi vobis,& occurrent vobis mala in extremis.Nunc itaq;
ſcribite vobis canticum iſtud,& docete filios Iſrael,vt memoriter teneãt & ore decan
tent,ſit mihi carmen iſtud in teſtimonio inter filios Iſrael,& inuocabo cõtra vos cœ-
lum & terram,dicens:Audite cœli quæ loquar,audiat terra verba oris mei &c.His di

Moyſes exhortatur Ieſum Naue.

ctis,exhortans Ieſum Naue ad Chananæos exercitum ducere, tanq̃ Deo cooperante
in his quæcunq; tentaret,Ego,inquit,o Iſrael gaudens diſcedo, commendans vos ca-
ſtitatis legi & bonæ conuerſationis ornatui virtutibusq; ducũ,qui prouidentiam ve-
ſtræ vtilitatis exhibebunt.Deus autem qui hactenus veſter præſul extitit,pro cuius vo
luntate & ego vobis vtilis fui,non vſq; ad præſens ſtare faciet prouidentiam ſuam,ſed
quanto tempore ipſum volueritis habere vobis patrocinantem. conſilia nanq; vobis
præbebunt optima,quæ ſequentes,felices eritis,pontifex Eleazarus & Ioſue, necnon
& ſeniores & principes tribuum,quos audire vos conuenit, ſcientes quia oẽs qui be-
ne in principatu conſiſtũt,& principatum tenere & libertati præeſſe poſſunt,nec in-
dignemini in his quæ vos agere duces veſtri popoſcerint.Nũc etenim ne bene facien
tibus iniuriam faciatis,cauete:nec huiuſmodi iram aliqñ ſumatis,quali circa me vti ſę
pius præſumpſiſtis.noſtis em̃ ꝙ frequenter peiora à vobis,q̃ ab hoſtibus,mortis peri-
cula ſuſtinui,quæ vobis animo iniquo non obijcio.Non em̃ in exitu vitæ dolẽtes con
tra me relinquere volens,hæc ad memoriam reuoco,qñ nec tempore quo hæc patie-
bar,iratus agnoſcebar:ſed vt in futuꝝ à talibus temperetis, & in nullo veſtris præſuli-
bus iniurias faciatis.nam ſi procaces fueritis contemptores effecti,& virtutem deuo-
tionemq; ꝑdideritis,quam ſpem circa Deum geretis? eum primitus habebitis inimi-
cum,& terram quã armis obtinuiſtis,iteꝝ cum magnis opprobrijs amittetis.Ad hęc
illi flebant,&multũ lamẽtabantur,partim pœnitẽtia eoꝝ quæ in deſerto aduerſus il-
lum inique egerant,partim ſuoꝝ periculoꝝ cõſideratione,q̃ntum ducẽ,q̃ pium apud
Deum interceſſorem amitterẽt.Augebantur lachrymę populi,quem conſolatur.tum
benedicẽs multitudini:Qm̃ ego,inq̃t,ad noſtros pergo maiores, & Deus hoc die me
ad illos ire decreuit,gratias quidem ei adhuc viuens, vobiſq; præſens refero propter
prouidentiam eius, quam non propter libertatem ſolummodo veſtram gerens, ſed
etiam pro muneribus optimis ſemꝑ exhibuit,laborantiq; mihi &omnem ſolicitudi-
nem habenti,pro meliori veſtra cõuerſatione ſua ſolatia non negauit, & in omnibus
placidum nobis prębuit ſe ipſum:magis autem ipſe fuit,qui etiam bonam conuerſa-
tionem dedit:finemq; conceſſit,me vtens ſub principe pariter & miniſtro. in quo ve
ſtrum populum voluit adunare,pro quibus omnibus benedicere virtuti Dei,cui cura
erit & in futuro cogitare pro vobis,moriens optimum iudicaui, & ipſe vtiq; hoc de-
bitum reſtituens,& vobis ad memoriam derelinquens, quia colere vos ſemper opor-
tet & honorare leges rerum omnium quas præſtitit, & placidus permanens adhuc
præbebit tanquam optima dona, quia peſſimus inimicus eſt & homo nequiſſimus,
qui legislatori facit iniuriam , & leges ipſas fruſtra poſitas arbitratur. Deum ergo

Aduerſus rebelles.

non prouocetis ad iracundiã, legibus neglectis quas ipſe vobis dedit. Hæc Moyſe
ad finem vitæ dicente,& cum benedictione ſingulis tribubus futura prophetante,po
pulus ceſſit cunctus ad lachrymas, ita vt etiam mulieres tundentes ſua pectora,de-
monſtrarent in eius morte lugubrem paſſionem. Sed & paruuli flentes, declarabant
virtutem eius & magnitudinem,vltraq; ipſam infantiam ſentiebant. Erat itaq; iuue-
nibus ac ſenioribus ærumna magnæ triſtitiæ.alij nanq; ſcientes quali tutore priuaren
tur, de futuro lugebant: alijs vero maximus ob hoc erat luctus, quoniam cum non-
dum bene eius viderentur deguſtaſſe virtutem,tali principe fraudabantur.Nimieta-
tem vero gemitus populi atq; doloris cõijcere poterit vnuſq;q; ex eo, q̃d tũc ipſi legiſ

latori prouenisſe dinoſcitur. nam cum omni tempore ſuaderet, non oportere quenq̃ pro futura denci morte, tanq̃ hanc voluntate Dei & *legis natura ferret, in his tamen quæ gerebantur à populo, victus eſt vt defleret. Igitur properantem quo erat auferendus, cuncti cum lachrymis ſequebantur.

Moyſi ſeceſſus ad mõtẽ Nebo.

Moyſes autem alios quidem, manu ſilẽtium faciens, procul quietos manere præcepit: proximos vero ſuis conſolabatur ſermonibus, ne ſequentes, lugubrem ei facerent finem. Illi etiam hoc ei præſtandum iudicantes, vt propria voluntate diſcederet, ſemetipſos in alijs locis detinuere flentes, & abeuntem lachrymis currentibus intuentes, quem ſolummodo ſeniores deduxerũt, & pontifex Eleazarus & princeps Ieſus. adſcenditq́ꝫ de campeſtribus Moab ſuper montem Nebo, in verticem Phaſga contra Iericho. tum oſtendit ei dominus omnem terram Galaad vſqꝫ Dan, & vniuerſam Neptalim terram, & Ephraim & Manaſſe, & omnem terram Iuda vſqꝫ ad mare nouiſſimum, & auſtralem partem & latitudinem campi Hiericho, ciuitates palmarum vſqꝫ Segor. dixitq́ꝫ dominus ad eum: Hæc eſt terra pro q̃ iuraui Abraham, Iſaac & Iacob, dicens: Semini tuo dabo eam, vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam. Et dum ſalutaret Moyſes Eleazarum ac Ioſue, mortuus eſt,

Interit Moyſes; annos natus centũ & viginti.

& ſepeliuit eum dominus in valle terræ Moab contra* Phagor, & non cognouit homo ſepulchrum eius vſqꝫ in præſentem diem. vixit igitur annos viginti & centum, ſapientia cunctos homines qui fuerunt quocunqꝫ tempore, ſuperans, & optime his quę intelligebat, vtens. primus enim diuinas leges literis explicauit. Ad loquendum vero populo valde gratus, ſic quoqꝫ cunctis abſtinẽs paſſionibus, vt neqꝫ eſſe in eius anima putarentur. non caligauit oculus eius, nec dẽtes illius moti ſunt. dux quidem præſtantiſſimus, propheta vero qualis ille, alter nullus. Nõ enĩ ſurrexit vltra propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet dñs facie ad faciẽ in oĩbus ſignis & portentis. Hũc populus luxit dieb' 30. & nunq̃ triſtitiæ magnitudo Hebræos tãta detinuit, q̃nta fuit in trãſitu Moyſi.

Mortuo Moyſe, dux Ioſue prçeſt populo mãdato dñi.

Moyſe itaqꝫ mortuo, Ioſue filius Naue, propheta & dux, eodẽ anno ducatum à Moyſe ſuſcipiẽs, populum dñi 27. annis rexit, Naaſon exiſtente principe gñationis Chriſti, Eleazaroq́ꝫ ſummo põtifice. Erat vir ſane magnanimus, eloquentia ingenioq́ꝫ clarus. Illi locutus eſt dñs: Moyſes ſeruus meus mortuus eſt, ſurge, tranſi Iordanem tu & oĩs populus in terram quam dabo filijs Iſrael. oẽm locum quem calcauerit pes veſter, vobis tradam à deſerto & Libano vſqꝫ ad flumen magnum Euphraten. Oĩs terra Ethęorum vſqꝫ ad mare magnum contra ſolis occaſum erit terminus veſter. nullus poterit vobis reſiſtere cunctis diebus vitę tuæ. Sicut fui cum Moyſe, ita ero tecum. confortare & eſto robuſtus. Tu enĩ ſorte diuides populo huic terram pro qua iuraui patribus tuis. cura legem cuſtodias, nec declines ab ea ad dextram vel ad ſiniſtrã. Miſit igitur Ioſue de Sathim duos viros explorandi gratia. & dixit: Ite & cõſiderate terram, vrbemq́ꝫ Hiericho. Qui pergentes trans Iordanẽm, ingreſſi ſunt domum mulie-

Ioſue miſit exploratores de Sathim.

Raab meretrix.

ris meretricis, nomine Raab. Nunciatum aũt eſt regi Hiericho: Ecce viri per noctem ingreſſi ſunt de filijs Iſrael, vt explorẽt terrã. Miſitq́ꝫ rex ad Raab, dicẽs: Educ viros q ingreſſi ſunt domum tuam. Exterrefacta mulier, tulit viros & abſcondit ſub ſtipula lini, & ait: Fateor, venerunt ad me, ſed neſciebam vnde eſſent. Cumq́ꝫ porta clauderetur, exierunt. perſequimini cito, vt appræhendatis. Excurrerunt ad hanc vocem, per viam quæ ducit ad vadum Iordanis. Et ecce mulier ait viris: Noui ꝙ dominus tradidit vobis terram, irruit in nos terror veſter, audiuimus ꝙ ſiccauerit dominus aquas maris rubri quando egreſſi eſtis de Aegypto, & quæ feceritis regibus Amorræorum Seon & Og, quos interfeciſtis. nũc ergo iurate mihi per dñm, vt quõ ego feci vobis miſericordiam, ſic & vos faciatis mecum & cum domo patris mei. At illi iurauerunt. tũc dimiſit eos mulier per funem coccineum per feneſtram domus quæ hærebat muro. Et ait eis, Latitate in montanis diebus tribus, donec redeant qui vos perſequũtur. Et dixerunt: Collige tuos in domũ cum capitur ciuitas, & liga funem hũc in feneſtram, & nemo vobis nocebit. itaqꝫ redierũt ad Ioſue, narrantes oĩa quæ ſibi acciderãt.

Migraturus populus ſe parat.

Ioſue vero & Eleazar & maiores populi ratum habuerunt iuramentum eoꝝ. Tunc præcepit Ioſue per præcones populo: Præparate vos, poſt diem tertiũ trãſibitis Iordanem, & intrabitis ad poſſidendã terrã, quã dñs Deus daturus eſt vobis. Rubenitisq́ꝫ & Gaditis & dimidiæ tribui Manaſſe ait: Mementote ſermonis quem fecit Moyſes: Vxores veſtræ, liberi, ancillæ & iumenta manebunt in terra, quam tradidit vobis trans Iordanem. Vos aũt tranſite armati ante fratres veſtros, & pugnate pro eis, donec det dñs eis requiem ſicut dedit vobis, & tunc reuertimini ad veſtra. Reſponderunt Ioſue: Oĩa quæ præcepiſti nobis, faciemus: & quocunqꝫ miſeris, ibimus. tantum ſit dominus tecum, ſicut fuit cum Moyſe. qui contradixerit tibi, & non obedierit, morietur. Igitur Ioſue de nocte conſurgens, mouit caſtra, egredientesq́ꝫ de Sathim, venerunt ad Iordanẽ.

danem. morati ſunt ibi per tres dies, quibus euolutis, dixit Ioſue ad populũ: Sanctificamini, cras em̃ faciet dñs mirabilia. diluculo vero dixit ad ſacerdotes: Tollite arcam, & præcedite populũ ſpatio cubitorum duorum milliũ, vt videri poſſitis ab vniuerſis. cumq; intraueritis partẽ Iordanis, ſiccabitur. populo vero dixit, conſurgite & ſequimini præcedẽtes, ſitq; inter vos & arcam ſpatium, vt procul videre poſſitis & noſſe, per quã viã ingrediamini, & cauete ne appropinquetis ad arcã. Ecce arca præcedet vos per Iordanem. Procedẽtibus itaq; ſacerdotibus cum arca, ſequebat̃ vniuerſa multitudo, paruulis & mulieribus in medio collocatis. præcedebãtq; Ruben & Gad & dimidia tribus Manaſſe, & erãt q̃draginta millia pugnatorũ. Accedẽtes aũt Iordanẽ, inuenerũt propter inſolitam imbrium multitudinem, immeabilem. Cumq; intraſſent ſacerdotes aquã, ſteterunt aquę, adſcendentes & inſtar montis intumeſcentes, apparebãtq; procul ab vrbe Edom vſq; ad locum qui dicitur Sarthan. Inferiores vero aquæ deſcenderunt in mare mortuũ circa Sodomam. Sacerdotes aũt ſtabant in medio fluminis cum arca, donec vniuerſus populus per ſiccum alueum tranſiſſet. tunc elegit Ioſue duodecim viros, ſingulos de ſingulis tribubus, q tulerũt de loco vbi ſteterũt ſacerdotes, duodecim lapides in ſiccũ, de ſicco vero retulerũt in alueũ alios duodecim in aceruum memorialem tranſitus eorum. Cumq; tranſiſſet populus, ſequebatur arca: reuerſæq; ſunt aquæ in alueum ſuum. adſcenditq; populus de Iordane primo menſe, decima die eiuſdem, tollentes ſecum 12. lapides fluminis. caſtrametati ſunt in Galgalis per ſtadia decem ab Hiericho, quinquaginta vero ſtadijs à Iordane. At Ioſue conſtruxit altare de lapidibus iſtis in Galgalis, & ſuper illud poſt ſacrificauit domino. Poſtq̃ audierunt omnes reges Amorræorum, qui habitabant trans Iordanem, cũctiq; reges Chanaan, ꝙ ſiccaſſet dominus fluenta Iordanis coram filijs Iſrael, non remanſit in eis ſpiritus, timentibus introitum Iſrael. Eo tempore ex præcepto domini circuncidit Ioſue populum, hoc eſt, paruulos qui nati fuerunt in deſerto. facta autem circunciſione, dixit dominus ad Ioſue: Hodie abſtuli à vobis opprobrium Aegypti. ob hoc vocatum eſt nomen loci illius, Galgala, id eſt, reuolutio ſiue volutabrum. Porro manſit populus in caſtris donec ſanaretur, & fecerunt phaſe 14. die ad veſperam in campeſtribus Hiericho. quod nõ niſi bis factum fuerat, primo in finibus Aegypti circa Rameſſe, ſecundo ad radicem montis Sina ſecundo anno egreſſionis, & comederunt de fructibus terræ die altero azymos panes & polentã, ſtatimq; defecit eis manna, quo aliti fuerant quadraginta annis. Eadem nocte exijt Ioſue ad explorandum in agrum Hiericho, viditq; virum ſtantem cõtra ſe euaginato gladio. Et Ioſue ait: Noſter es an aduerſariorum? qui reſpondit: Princeps ſum exercitus domini. docuitq; eum de modo capiendi ciuitatem, præcipiens ꝙ eam & vniuerſa eius anathematizaret. Cumq; adoraſſet Ioſue pronus in terram, dixit angelus: Solue calceamentum de pedibus tuis. locus in quo ſtas, ſanctus eſt, id eſt, ſanctificatus. Fecit Ioſue vt ſibi fuerat imperatum. Hiericho autem clauſa erat, ita vt nullus ingredi aut egredi auderet. Igitur Ioſue de nocte conſurgens, mandat ſacerdotibus, vt arcam domini tollant & ſeptem buccinas, incedẽtes ante arcam. armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum ſequebatur arcam. circuierũtq; ciuitatem primo die azymorum ſemel & ſub ſilentio, & redierunt in caſtra. ſic fecerunt ſex diebus, die autem ſeptimo ſepties eam circuierunt, & in circuitu ſeptimo dixit Ioſue ad populum: Vociferamini, adſcẽdite, ſitq; hæc ciuitas anathema, id eſt, omnia morti dentur, pręter aurum & argentum, æs & ferrũ, quod trãſire poteſt per ignem, id cõſeruetur dño in primitias operũ noſtrorũ. ſolam Raab cum ſuis cõſeruetis. Igitur vociferante populo, & clangẽtibus ſacerdotibus cum buccinis, muri funditus corruerũt. Et adſcẽdit quiſq; p locum ſuum, interfecerũt om̃e viuẽs in

Ioſue trãſiuit Iordanẽ ſicco pede cũ exercitu.

Siſtit aquæ curſum.

Circunciſio facta à Ioſue.

Hiericho capitur.

ea,combuſſerunt ciuitatem & oẽm ſupellectilem in monumentũ ſempiternum. Raab
vero honoratam muneribus, cum omni domo ſua receperunt in Iſrael in ꝑpetuum,
quam poſtea duxit Salmon princeps de tribu Iuda in vxorem, qui ex ea genuit Boos
Salmon, Boos. auum illius qui genuit Obeth ex Ruth. Boos eñ filius Salmon, genuit Boos ſecundũ,
qui ſecundus genuit virum Ruth, ex qua Boos tertius genuit Obeth, vt infra dicetur.
Tunc maledixit Ioſue quicunq; reædificaret Hiericho. fuit ergo dñs cum Ioſue, & no
Achan. men eius vulgatum eſt in omni terra. Porro Achan de tribu Iuda, vaſtata vrbe, tu-
lit chlamydem coccineam contextam auro, ducentos auri ſiclos * habẽs, tulitq́; toti-
dem ſiclos argenti regulamq́; auream. Tum miſit Ioſue viros de Hiericho, qui explo
Strages populi Iſrael. rarent ciuitatem Hai, quæ eſt iuxta Bethel. qui reuerſi, dixerunt: Sufficiunt tria millia
ad capiendam vrbem. qui cum adſcendiſſent, terga vertentes, ꝑcuſſi ſunt à viris vrbis
Hai, & corruerunt ex eis 36. viri. Ioſue vero ſcidit veſtimenta ſua, & iacuit pronus co-
ram arca vſq; ad veſperam, & ſenes populi cũ eo ſaccis induti. exterritiq́; ſunt vniuer
ſi, verentes ne impetum faceret in eos populus. Dixitq́; dñs ad Ioſue: Pollutus eſt po-
pulus anathemate, nec ero cum eo donec mundetur. applica populum, & fac ſortem
ꝑ tribus, familias, domos & capita: & inuentus ſorte, comburetur cum omni ſubſtan-
tia ſua. Quo facto, inuenit ſors tribum Iudæ, deinde familiã Zarę, domũ Charmi, tan
dem ad vltimũ caput Achan. Tunc dixit ei Ioſue: Fili, da gloriam Deo, id eſt, cõfitere.
At ille cõfeſſus eſt, miſſiq́; ſunt nuncij in domũ ſuam ſeu tetorium, qui pecuniã recon-
ditam in terrã, retulerũt ad populũ. Tollẽs itaq; illũ Ioſue cum omĩ ſubſtãtia ſua & do
mo, ſupellectili & iumẽtis, duxit in vallẽ profundam, & lapidauit eum oĩs populus, &
cuncta q̃ illius erãt, igni cõſumpta ſunt. fecerũtq́; ſup eũ lapidũ aceruũ, q ꝑmanet vſq;
in præſentẽ diem vocatumq́; eſt nomẽ loci illius, vallis * Achor. Poſtea ſurrexit Ioſue
Hai capit. & oĩs populus, vt adſcenderet Hai, & præmiſit 30. millia virorum inter Bethel & Hai
ad occidentẽ. qui dimiſſis q̃nq; millibus, redierũt ad exercitũ. Rex aũt Hai feſtinauit
mane egredi cum omni populo ſuo, ignorãs ꝙ poſt tergũ laterẽt inſidiæ. Ioſue vero
fugiẽs, cum lõge traxiſſet eos ab vrbe, eleuauit clypeũ quẽ gerebat, q̃ viſo, ſurrexerunt
qui erãt in inſidijs, & intrãtes vrbẽ ſuccenderũt. Quibus egreſſis poſt hoſtes, & Ioſue
faciẽte impetũ in eos, ex vtraq; parte cædebantur aduerſarij: & interfecerũt oẽs à viro
vſq; ad mulierẽ, xij. millia hoĩm. prædam vero diuiſerũt, ſuſpẽdentes regẽ Hai in pati-
bulo vſq; ad veſperam. ſuccenderunt vrbem, & fecerũt eam tumulum ſempiternum.

Gabaonitarũ cõſ[illegible] q̃ ſeruati ſunt. Gabaonitæ vero audientes quæ fecerat Ioſue duabus vrbibus, & ꝙ ex mãdato dñi
nulli parcerent habitantium in terra promiſſionis, nec amicitias cùm eis facerent, cal
lide cogitauerunt inire fœdus cum eis: miſeruntq́; nuncios, quaſi de longinquo veni-
rent, vetres ferentes & ſotulares veſtes attritas, muſcidos panes habentes in † ſitarchijs
ſuis. Hi cum veniſſent in caſtra Galgalæ, dixerunt ad Iſrael: De terra longinqua veni-
mus extra ſortem vobis datam, ſerui veſtri ſumus, inite nobiſcũ fœdus. Crediderũtq́;
eis Iſrael, & os dñi non interrogauerunt, initoq́; cum eis fœdere, iurauerunt eis Ioſue
& Eleazar & oẽs principes multitudinis. Poſt triduum vero cognouit Iſrael ſe circũ-
uentum, mouentesq́; caſtra, venerunt vt euerterent ciuitates eorum. egreſſiq́; ſunt Ga
baonitæ obuiam eis. Et ait Ioſue: Quare decepiſtis nos? qui dixerunt, timuimus valde
& nobis prouidimus, facite quod bonum vobis & rectum videtur. Tũc acclamat po-
pulus, non eſſe ſtandum iuramento, q̃d per ſurreptionem factum erat, præſertim cum
dñs prohibuiſſet talibus confœderari. Maiores vero qui iurauerunt, pro religione iu
riſiurandi ſeruanda, & murmure populi ſedando, ſic diſpenſauerunt, vt non haberẽt
eos ſocios, ſed ſeruos aquarios & lignarios, & dicti ſunt Nathinnei, ꝙ ligna & aquam
ferrẽt in vſus altaris in locum quem dñs elegiſſet. quo facto, redijt Iſrael in Galgalas.
Rex Adoniſedech. Eo tempore regnabat in Hieruſalem Adoniſedech, qui cum audiſſet Gabaonitas fœ
deratos cum Iſrael, timuit valde, & conuocauit quatuor reges ſecum, & adſcenderũt
quinq; reges Amorræorum, & obſederunt Gabaon. Obſeſſi autem, miſerunt ad Io-
ſue, dicentes: Adſcende cito & libera nos. qui collecto exercitu, irruit repẽte ſuper ho
ſtes, qui verſi ſunt in fugam per deſcenſum Betharam. Et dominus miſit grandinem
Regum quinque fuga. ſuper eos, ita ꝙ plures occidit grando quàm gladius. Videns autem Ioſue ſolem de-
ſcendentem ad occaſum, timẽs ne beneficio noctis euaderent hoſtes, clamauit ad do
minum, dicens: Sol contra Gabaon non mouearis, & luna contra vallem Hai. Stete-
Sol ſtetit & luna. runtq́; ſol & luna ſpatio vnius diei, nec antea nec poſt fuit tam longa dies. quinq; ve-
ro reges abſconderunt ſe in ſpelunca vrbis Maceda, præcepitq́; Ioſue ſocijs ſuis: Vol-
uite ſaxa ad os ſpeluncæ, & apponite cuſtodes, vos autem perſequimini hoſtes. Cæſis
itaq; aduerſarijs plaga magna, redijt exercitus ad Ioſue in Maceda vbi tũc erat. Et ait
Ioſue: Producite quinq; reges de ſpelunca. Quibus eductis, dixit ad principes exerci

tus:

tus: Ponite pedes ſup colla regum iſto-
rum. quo facto, ſuſpenderunt eos in pa-
tibulis, depoſitoſq́; ad veſperam proiece
runt in ſpeluncam in qua latuerūt, & po
ſuerunt ſuper eos ſaxa in monumentum
ſempiternū. Eadem die percuſſit regem
Maceda in ore gladij & vrbē. poſtea ve-
ro vaſtauit Lebnam & Lachim, Eglon
quoq; & Hebron & Dabir, & reuerſus
eſt cum omi Iſrael ad locum caſtrorum
in Galgala. Quod cum audiſſet Iabin Rex Iabin.
rex Aſor, miſit ad omnes reges circun-
ſtātes, egreſſiq́; ſunt viginti quatuor re-
ges cum turmis ſuis, habentes ſecum trecenta millia pugnatorum & duo millia cur-
ruum. conuenerunt q́; ad aquas Meron, dixitq́; dominus ad Ioſue: Ne timeas, cras tra Meron.
dam tibi omnes vulnerandos. equos eorum ſubneruabis, & currus igne combures. Fa
ctumq́; eſt ita. percuſſerunt eos filij Iſrael omnes, præter eos qui in ciuitates munitiſſi
mas ſe receperunt. Fecerant enim Chananæi ſibi plures munitiones præualidas, à die
qua audierant egreſſos Iſrael de Aegypto contra ſe, nec eas niſi longo tempore & gra
ui labore obtinuit Iſrael. vaſtauit tamen vniuerſam regionem, nulli ætati hominum
parcens aut ſexui, ditatuſq́; eſt ſupra modum ex hoſtium præda. nec fuit ciuitas quæ
ſe non traderet filijs Iſrael, coacta ſcilicet, ꝓcuſſerūtq́; reges oēs triginta vnū. Quintus
iam annus trāſierat, & trāſtulit Ioſue locū caſtroꝝ de Galgalis in Silo, ꝗ trāſtulit taber Ioſue trāſtu
naculū cum omi ornatu ſuo pro loci opportunitate, & inde proceſſit in Sichem cum lit taberna-
omi populo, & cōſtituit in mōte Hebal altare dño de lapidibus impolitis, obtulitq́; ſu- culū in Silo.
ꝑ eo holocauſta & pacifica. Et ſcripſit ſup illud Deuteronomiū, id eſt, mādata Deute-
ronomij, poſuitq́; mediā partē populi ſup montē Hebal cum ſacerdotibus & Leuitis,
aliamq́; mediā partē in montē Garizim cum ſacerdotibus & Leuitis. Et acclamaue-
runt ſibi alternatim benedictiones & maledictiones, ſicut mandauerat illis Moyſes. ꝗ
facto, redierūt in Silo. Cōceſſit aūt Ioſue tribui Iudę mōtana ad meridiē, quæ iam acq
ſiuerāt, ſed nondū ſorte tradidit, Ephraim quoq; conceſſit montana ad aquilonem, inter
vtrunq; mediā tribū Manaſſe collocans: his tribubus cōmiſit terrā, alijs in caſtris ma-
nentibus. ſciebat eñ tribui Iudæ regnum eſſe promiſſum, & Manaſſe & Ephraim be-
nedixiſſe Iacob pro beneficio Ioſeph patris eorū. Sed ipſe quoq; Ioſue Effraita erat,
dedit aūt Ephraim extra ſortem aliorum, agrum Sichem, quem dederat Iacob ſingu-
lariter Ioſeph, & ſepeliuit in eo oſſa Ioſeph. Teſtatur Hieronymꝰ, vidiſſe ſe in Sichem
ſepulchra aliorum vndecim patriarcharum. Acceſſit aūt Caleb filius Iephone ad Io- Caleb.
ſue coram omni populo, & ait: Noſti quæ locutus ſit dñs de me & de te ad Moyſen, q
mihi iurauit in reditu cum explorassem terram, dicēs: Terra quam calcauerit pes tu-
us, erit poſſeſſio tua in æternum. pollicituſq́; eſt mihi dominus terram, in qua inueni-
mus Enachim, te audiente. quadraginta & quinq; anni ſunt, ex quo locutus eſt domi-
nus verbum hoc. Hodie 85. annorum ſum, ſic valens vt eo tempore valebam. Benedi-
xitq́; ei Ioſue, & tradidit ei Hebron in poſſeſſionem, & quieuit terra à prælijs. Dixit do
minus ad Ioſue: Terra nondum diuiſa eſt, diuide in poſſeſſionem nouem tribubus & Oratio Io-
dimidiæ tribui Manaſſe, cum qua Ruben & Gad poſſederunt terram quam tradidit ſue ad popu
eis Moyſes ſamulus meus trans fluenta Iordanis. Igitur Ioſue conuocauit eccleſiam lū de diuidē
in Silo, & ait: Senui, bonum eſt vt terram quam promiſit nobis dñs, ſorte diuidamus. da terra.
eligite de ſingulis tribubus tres viros, & mittam eos, vt circumeant terram & diſtri-
buant, referantq́; ad me qđ deſcripſerint. Et aſſumpſit de ſingulis tribubus tres indu-
ſtrios viros ad conſiderandā terrā, deditq́; eis decē viros metiēdi peritos, q̊s propter ar
tem veritas non lateret, mandās eis ne ſecundū quantitatē terrā metirent, ſed ſecundū
æſtimationē ſelicis terræ. nam ſæpe pluris ſunt decē iugera, ꝗ centū, & vt referrent ad
ſe vniuerſa. Viri aūt circumeuntes terram, & æſtimantes vigilanter ſingula, menſe ſe-
ptimo reuerſi ſunt ad eum in Silo. proiectiſq́; ſortibus, prima Iudę egreſſa eſt, ſecūda
Simeonis, tertia Beniamin, hæc ſors anguſtiſſima fuit propter terræ fertilitatē. tulerūt
eñ Hiericho & Hieroſolymam. quarta Ephraim, quinta medietati Manaſſe, ſexta Iſa
char, ſeptima Zabulonis, octaua Aſeritaꝝ, nona Neptalim, vltima vero Danitaꝝ. Sed
& Leuitis ſeparauit Ioſue quadraginta & octo ciuitates ad inhabitandum, quarum
decem prius acceperant in Amorræa, vbi tres conſtituit ciuitates refugij: de reliquis Ciuitates
38. cis Iordanem ſimiliter tres nominauit refugij ciuitates, Hebron de Iuda, Sichem refugij.
ex

ex Ephraim, de Neptalim Cedes. Tūc locuti ſunt filij Ioſeph, ex Ephraim & Manaſſe: Cur dediſti nobis, quaſi poſſeſſionē vnius funiculi, cum ſimus tantæ multitudinis? ad quos Ioſue: Populus multus es & fortis. non eris contentus ſorte tua, ſed tranſibis ad montes, & poteris vltra terminos terræ promiſſionis procedere, & parare tibi locum.

Victoria Caleb. Cariatſepher.

Eo tempore adſcēdit Caleb in terram ſibi traditam, & percuſſit in Hebron tres filios Enach: & adſcendens inde, obſedit ciuitatem Dabir, quæ prius vocabatur Cariatſepher ciuitas literarum. ciues enim eius, ſcriptores fuerunt. quam cum inueniſſet munitam, dixit: Qui primus percuſſerit vrbem hanc, dabo ei Axam filiā meam vxorem. & cepit eam Othoniel filius Cene, frater Caleb, ſecundum alios fratris filius, niſi pater eorū binominis fuerit. Dedit itaq; Caleb filiā ſuam Axam fratri ſuo vxorem, quæ cum pergeret cum viro ad vrbem traditam ſibi, inducta eſt à viro, vt peteret à patre agrum in conuallibus. ſuſpirauit itaq; ac fleuit ſedēs in aſino. cui Caleb: Quid ploras? at illa, Terram arētem dediſti mihi, iunge & irriguam. deditq́; Caleb ei irriguum ſuperius & irriguum inferius circa ciuitatem traditam. Et cum iam quartuſdecimus tranſiſſet annus, ſileretq́; terra in conſpectu eorum, dixit Ioſue ad Ruben, Gad & dimidiam tribum Manaſſe: Feciſtis quæ præcepit vobis Moyſes famulus domini: & q̄a dedit dominus fratribus veſtris quietem, reuertimini ad terram poſſeſſionis veſtræ, ita duntaxat, vt cuſtodiatis legem Dei, & colatis eum, nec eatis poſt deos alienos, quia aram & tabernaculum non habebitis. fratres ſumus & ſerui vnius Dei, licet interiecto flumine ſeparemur. In multa ſubſtantia reditis. diuidite eam cum fratribus qui remāſerunt. Qui data acceptaq́; ſalute, reuertentes venerunt ad tumulum Iordanis, & ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis, ſuperinſcribentes: Teſtimonium noſtrum q̄ ipſe dominus noſter eſt Deus. Nunciatū eſt id Ioſue, & arbitrati ſunt illos erexiſſe illud, vt immolarent ſuper eo victimas, quod non licebat, niſi ſuper altare quod conſtituerat Deus.

Altare iuxta Iordanem.

Arripiens proinde arma vt deleret eos, præmiſit Phinees & decem honoratos viros cum eo, qui dixerunt ad eos: Quæ eſt iſta tranſgreſſio? cur reliquiſtis Deum Iſrael & cultum eius, ædificantes vobis altare ſacrilegum? At illi reſpōderunt: Abſit à nobis hoc ſcelus, alioquin Deus ipſe quærat ac iudicet. ſed timuimus, ne cras dicerēt filij veſtri filijs noſtris, Quid vobis & nobis? Quid vobis & domino Deo Iſrael? terminum poſuit dominus inter nos & vos. quamobrē memoriale hoc ereximus in ſignum, quoniam fratres veſtri ſumus, & deicolę vobiſcum manebimus. His auditis tanquā rationabilibus, Phinees placatus eſt. & cum retuliſſet verba hæc ad omnem populum, laudauerunt Deum. Euoluto dein multo tempore, congregauit Ioſue oēm Iſrael in Sichem, & ait: Ego ingrediar viam vniuerſæ carnis, & ſcio vos pronos ad irritandum Deum. eligite hodie quod placet, cui potiſſimum ſeruiatis, vtrum dijs gentium, an Deo. ego enim & domus mea ſoli ſeruiemus domino. Et ait vniuerſus popul⁹: Abſit à nobis vt à Deo recedamus, ſed ei ſeruiemus.

Populi Iſrael fœdus cū domino.

Et dixit Ioſue: Vos itaque teſtes eſtis quia hodie elegiſtis dominū, & reſponderunt: Teſtes ſumus. & adſcenderunt in Silo, vt ſtarent coram domino. p̄cuſſitq́; populus in die illa fœdus cum domino, & in ſignum fœderis, effudit Ioſue aquam ſuper terram, quaſi diceret: Non ſolum violator huius fœderis peribit, ſicut in alijs fit fœderibus, ſed tota progenies cum eo, vt nullum veſtigium eius appareat ſuper terram. Et ſcripſit Ioſue in die illa omnia verba hæc in volumine legis Dei, & tulit lapidem pergrandem, poſuitq́; eum ſubter quercum, quæ erat ante ſanctuarium domini, & ait: En lapis iſte erit vobis in teſtimonium ſempiternum. dimiſitq́; populum, ſingulos in poſſeſſionem ſuam.

Mors Ioſue & ſepultura.

Poſt hæc mortuus eſt Ioſue, cum vixiſſet annis centum & decem, quorum cum Moyſe quidem pro doctrina vtilium rerum commoratus eſt quadraginta, dux autem poſt illius mortem ſex & viginti annis fuit, vir neq; ſapientia indignus, nec eorum quæ cogitabat, vt multa ſapienter ediceret, inexpertus; ſed vbiq; ſummus, & ad opera periculaq́; magnanimus, audaxq́; bella diſponere, & in pace dexter, & in omni tempore præcipua virtute conueniens. Sepultusq́; eſt in ciuitate Thamnathſare, quæ ſita eſt in monte Ephraim, eamq́; elegit Ioſue poſt diſtributionem omnibus factam, tanq̄ bonus diſpenſator. ſeruiuitq́; Iſrael domino cunctis diebus Ioſue, & ſeniorum qui longo vixerunt tempore poſt Ioſue, qui nouerunt oīa quæ fecerat dominus in Iſrael.

Eleazarus moritur, & illi ſuccedit Phinees.

Eodem vero tempore mortuus eſt Eleazar pontifex, & ſepelierunt eum in Gabaath, cui Phinees ſucceſſit eiuſdem filius. In hac ḡnatione anno 7. ſub Moyſe dum eſſet in deſerto, Erichthonius Athenienſiū rex 4. regnauit annis 25. Hic in Græcia primum iunxit currum, ipſe quippe in templo Vulcani & Mineruæ (quod ambo vnum habebant) inuentus eſt puer à dracone inuolutus, quod ſignificauit eum magnum futurum: & cum parentes eius eſſent ignoti, propter commune templum dictus eſt Vulcani & Mineruæ filius. &

quia

quia à dracone inuolutus erat, dracontæis pedibus fingiť natus. Anno vero huius ge
nerationis decimo, Remeſſes qui & Aegyptus, à quo Aegyptus, quæ prius Aeria di-
cebať, nomē accepit, regnauit annis lxviij. huic erat frater Danaus, qui habuit quin- Remeſſes.
quaginta filias. Aegyptus vero habuit totidē filios, q̃s Danaus, ſimulatis nuptijs, per fi
lias ſuas vna nocte oēs occidit. Filiæ hæ Belides à patre ſunt vocatæ, de quibus Iuue- Belides.
nalis: Occurrent, inquit, multæ tibi Belides. Procurauit aũt doloſe Danaus, ꝙ oēs fi-
lij fratris ſinguli ſingulas filias matrimonio copulabãt, veritus aũt Danaus, ne tanta
generoꝝ multitudo ſibi regnũ adimeret, erat eñ tum Argiuoꝝ rex, perſuaſit filia-
bus, vt vnaquæꝗ prima nocte virũ ſuũ occideret. q̃d & factũ eſt, vna duntaxat exce-
pta, q̃ Hypermeſtra vocabať. hæc Lino viro ſuo pepercit, qui & ipſe ſocero ſuo tan- Hypmeſtra
dē detruncato, poſt ipſum regnauit. Iſte aũt Danaus primũ apud Aegyptũ regnauit.
ſed inde pulſus, Argos veniēs, Sthenelũ ibi regnantē regno expulit, & ipſe regnũ ſuſ-
cepit. Hic, vt Pliñ. lib. de natu. hiſt. ait, primus in Græcia puteos fodiēdos oſtēdit. Da Danaus.
naus itē, à q̃ & Danai, rex Argiuoꝝ decimus, expulſo Sthenelo, regnauit annis quin-
quaginta. Eodē tēpore Dardanus Dardaniã cōdidit, tũ etiã templũ Delphis à Phlæ- Dardanus.
gia incenſum eſt. alij in ſequēti generatiōe ponunt. Hoc etiã tēpore Buſiris in Aegy- Buſiris.
pto fuit, filius Libyæ & Neptuni, anno primo ducatus Ioſue apud Aegyptũ tyrãnidē
exercuit, & regnauit aliquãdiu. Qui inter cætera ſuæ tyrãnidis opa, ferť hoſpites ſuos
dijs ſuis perſæpe immolaſſe. quã ob cauſam cũ Hercules ad eũ diuertiſſet, & ſimili ꝑ-
fidia qua cæteros, eũ perdere tentaſſet, ipſum regē aris impoſitũ Hercules interfecit.

GENERATIO XXIX.

ANno 3745. ab exordio mũdi ſecũdũ ſeptuaginta interpretes, iam Naaſon prin
cipe de tribu Iuda mortuo, in Salmon eius filio incepit xxix. gñatio, durauit xl.
annis. Et factũ eſt, Ioſue iã defuncto, cōſuluit populus dñm per Phinees, q ſum Salmon.
mo fungebať ſacerdotio, Quis adſcēdet ante nos cōtra Chananæũ, & erit dux belli? Phinees.
Dixitꝙ dñs: Iudas. i. tribus Iudæ. Crediť tñ Caleb ꝓfuiſſe populo ad modicũ. & ait Iu
das Simeoni: Adſcēde mecũ in ſortē meã, & pugna cōtra Chananæũ. Adſcenderũtꝙ
Iudas & Simeon in Beſech, & percuſſerũt in eo decē millia viroꝝ, compræhēdētesꝙ
Adonibeſech. i. dñm Beſech, inciderũt ſummitates manuũ & pedũ ei⁹. Et ait Adoni-
beſech: Merito patior hoc. idipſum eñ fecerã ſeptuaginta regibus, qui colligebant
ſub menſa mea cibũ. Et adſcendētes in Hieruſalē, percuſſerũt eam, tradentes incēdio, Hieruſalem
& reliquerunt ibi Adonibeſech, & mortuus eſt. cepit autē Iudas Gazam & Aſcalon capitur.
& Accaron cũ finibus ſuis, nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus
abundabant. Filij aũt Iethro Cinei, cognati Moyſi, adſcenderũt de ciuitate palmarũ Filij Iethro.
cũ filijs Iuda in deſertũ ſortis eius, q̃d eſt ad meridiem. ciuitas aũt palmaꝝ, dicitur hic
Engaddi. Beniamin aũt poſt Iudã adſcendit in Hieruſalē, nec potuit eijcere Iebuſæũ, Iebuſæus.
ſed permiſit habitare eum ſecũ in tributo. domus Ioſeph q̊ꝫ adſcēdit in Bethel, quæ
prius vocabať Luza, & cepit eam, nec deleuit Ephraim Chananęũ, ſed permiſit eum Luza.
viuere ſub tributo. ſimiliter & reliquæ tribus, cum eſſent confortatæ, maluerunt eos
habere tributarios q̃ delere, tranſgredientes mandatũ domini, & conuerterunt ſe ad
agriculturas: qui ad diuitias ſe conuertentes, per epulas & libidinē iam imbelles fa-
cti, in conuerſatione tali integri non manſerunt. Angelus autem dñi apparuit eis in Angeli con
Galgala, & improperauit ꝙ inijſſent fœdus cum habitatoribus terræ, & reſeruaſſent cio ad po-
aras eorum, intulitꝙ, dicēs: Dij eorum erunt vobis in ruinam. In illo tempore ſurre- pulum.
xerunt alij, qui non nouerunt dominum, feceruntꝙ malum, & ſeruierunt Baalim & Baalim.
Aſtaroth & dijs terræ, contraxeruntꝙ coniugia cum alienigenis. quamobrem indi-
gnata diuinitas, nō deleuit gentes, & tradidit eos dñs in manibus Cuſan Raſathaim
regis Meſopotamiæ & Syriæ, ſeruieruntꝙ ei octo annis, & clamauerunt ad dominũ, Cuſan rex.
qui ſuſcitauit eis liberatorem Othoniel fratrem Caleb, aliàs Cenen dictum. Otho-
niel itaꝫ de tribu Iuda rexit populum annis quadraginta, annumeratis octo præce- Othoniel
dentibus. vir fuit præſtantiſſimus, qui reſponſo accepto, ne deſpiceret populũ in ne- Hebræorũ
ceſſitate cōſtitutũ, confeſtim exercitum regis Meſopotamiæ aggreditur, vniuerſum prim⁹ dux.
fudit atꝫ fugauit. & quieuit terra xxxij. annis. In hac generatione Leuita de tribu
Leui quidã, habitans in Ephraim, cũ vxore ex Bethleem in Gabaa, quæ erat de tri- De Leuita
bu Beniamin, venit, illic in domo ſenis cuiuſdã de tribu ſua diuertens. alij eñ eam re & ei⁹ vxore
cipere noluerãt. feroꝙ adoleſcentes illius ciuitatis qui viderũt mulierē in platea pul-
cherrimã, circundederunt domũ ſenis, expoſtulãtes eã ad abuſum. Et cũ cernerēt ſe-
nior & Leuites ſibi violentiam pro libidine inferri, neceſſitate coacti, tradiderũt mu
lierē illudendã. qua quũ tota nocte abuſi fuiſſent, mane mulier ad oſtiũ viri corruens,
mortua eſt. q̃d cernēs vir defunctæ, cadauer exportauit, atꝫ in duodecim partes con

k cidit,

Vxoris violenta mors annunciata oī populo.
Cædes filiorum Beniamin & Iſr.

cidit,eaſq; in omnē Iſrael miſit,mādauitq; nuncijs,vt factū inauditū omnibus proderent,vindictāq; expoſcerent.Quamobrē filij Iſrael ira concitati,in Silo ante tabernaculum dñi conuenerūt,& conclamātes,in arma repente proceſſerūt:irruenteſq;,vniuerſos ciuitatis Gabaa viros cū vniuerſa Beniamin tribu ceciderūt atq; interemerūt. In ea aūt pugna de viris Iſrael xl.millia pugnatorum primo ceciderunt,ſed de viris Beniamin circa xxv.millia extincti ſunt.Et vniuerſam ciuitatē Gabaa igne concremauerunt,oēs mulieres & inſantulos peremerūt,& ſimilia alijs eiuſdē tribus fecerūt,nec remanſerūt de vniuerſo Beniamin qui euadere potuerūt,niſi ſexcenti viri.& iurauerunt filij Iſrael in Maſpha,ꝙ nullus eorū filias ſuas daret vxores ſuperſtitibus filijs Beniamin.ſed pœnitentia ducti deletione vnius tribus,requiſierunt quis de Iſrael nō adſcenderat cū eis nec iurauerat,ac inuenti ſunt filij Iabis Galaad.& percuſſerunt eos à viro vſq; ad mulierem,ſolis quadringentis virginibus reſeruatis,aduocanteſq; ſexcentos viros de petra Remmon,reddiderūt eis ſortem Beniamin,dantes virgines illas in vxores,& ſupererant adhuc ducenti viri.ad quos inquiunt: Ecce ſolennitas dñi eſt in Silo,& adſcendent filiæ Iſrael ducentes choros:& vos latentes in vineis,exite & rapite ſinguli ſingulas vxores.& factum eſt ita,& reſtituta eſt tribus Beniamin.

Dardanus.
Iaſius.

In hac generatione Dardanus Corinthi regis ex Electra coniuge filius,his tēporibus Dardaniam cōdidit,& à ſe nominauit.hic Italus fuit,& Iaſium fratrem habuit,qui mortuo patre,cū fratre de ſucceſſione regni in diſcordiā venit,ex qua etiā fratrē interemit.Et cū turbatos ciues Dardanus cerneret,ſtatim cū parte populi nauē conſcendit:& longa actus nauigatione,primo in Samothracia,quæ tunc Samos erat,ſedes habuit,& inde in eā Aſiæ partē quæ Helleſponto contigua eſt,abijt,& illam oram quā occupauit,de ſuo nomine Dardaniam nūcupauit:ibidemq; oppido cōſtructo,regnauit annis quinquaginta.Erichthonio deniq; filio ſuperſtite relicto,diem clauſit extremum.

Cadmus literarum Græcarum inuētor.

Cadmus Agenoris filius,frater Phœnicis.quo relicto in Phœnicia,in Græciam cōmigrauit,ibiq; ſecus Hippocrenen fontē ſedit,& meditans ſedecim characteres exquiſiuit,illaſq; primus Græcis contulit,& eis vti deinceps docuit.propter quod confictū eſt,ipſum ſerpentinos dentes ſeminaſſe,&cum haud longe à Parnaſſo monte veniſſet,oraculū conſulens,reſponſum habuit,vt bouem ſequeretur indomitum,& ibidem vbi cōſiſteret,ſedem ſumeret.qui in deſtinatum ſibi locum ductus,acquieuit.ibiq; boue capto,eum immolauit,& locum Bœotiam nominauit,atq; in ea regione Thebas,aliam vrbem ab antiquis Thebis Aegyptijs,ex quibus venerat,ædificauit.

Bœotia.
Sicilia.

Siculus Neptuni filius,in Siciliam inſulam venit,quam ſic ipſe nominauerat.primo eñ Trinacria dicebatur,deinde Sicania.Sicilia nāq; Italiæ pars olim fuit,ſed terræmotu ſuperueniente,vt Plinius ait,ab Italia diuiſa eſt.

Belothus.
Actoſa.
Iupiter.
Aſterius.
Rhadamāt.
Sarpedon.
Semele.
Lin',Zeth'
Amphion.
Corinthus.

In hac generatione anno decimo,Belothus rex Aſſyriorū quintuſdecimus,regnauit annis quinq; & viginti.huius filia Actoſa,quæ & Semiramis,regnauit cū patre annis octo.Hoc tempore Iupiter mixtus eſt Europæ,filiæ Agenoris Phœnicis,quam rapuerūt Cretenſes naui,cui fuit inſigne taurus,quā poſtea Aſterius(aliàs Xanthus)rex Cretenſium accipiens vxorē,procreauit ex ea Rhadamanthū & Sarpedonem & Minoem,quos magis ex eadē fœmina filios Iouis fuiſſe vulgatū eſt.Tunc etiam ex filia Cadmi,qui regnauit Thebis,Semele natus eſt Dionyſius,qui & Liber pater,& Bacchus dictus eſt.poſtea Cadmus & Phœnix apud Tyrum & Sidonē in Syria regnauerūt.Linus,Zethus & Amphion,hoc tēpore in muſica claruerūt.Ephyra,nunc Corinthus,condit.

Belopares.
Vini inuentor dr Liber
Bacchæ.

Belopares rex Aſſyriorum vigeſimus,in hac generatione anno trigeſimoquinto regnare cœpit,regnauit annis triginta.Hoc tempore Dionyſius,qui & Liber pater,vitē dicitur oſtendiſſe hoſpiti ſuo in Attica terra.hic etiā ſubactam Indiam ſanguine madefecit,libidinibus polluit gentē vndiq;,nulli vnquā homini obnoxiam.habebat aūt multas in exercitu ſuo fœminas,quæ Bacchæ appellatæ ſunt,nō tam virtute fortes aut nobiles,ꝗ furore.His etiam temporibus Hercules in Phœnicia clarus habetur,ſed nō ille,cuius ingentia facta narrantur.Secretior quippe eſt hiſtoria,vt diuus Auguſtinus ait,plures fuiſſe Hercules,& Liberos patres,& Apollines.

Cæleus.
Arcas.
Minos.

Eo quoq; tempore Minos regnauit in Creta,& Cæleus in Eleuſina.Arcas etiā,Iouis & Caliſtonis filius,Pelaſgis in deditionē receptis,regionē eorū Arcadiam nuncupauit.

Androgeus
Ariadne.
Athenæ puniuntur.

Minos Europæ & Iouis filius,xxxix.Othonielis anno,poſt Iouē patrē ſiue Aſterium regē in Creta regnauit,qui primus Cretenſibus leges dedit.hic Paſiphaen Solis filiā ſumpſit vxorē,ex qua liberos plures ſuſcepit,inter quos Androgeum filiū & duas filias Ariadnē & Phædram Thoantis matrem.Verum cū Androgeus athleta fortiſſimus cunctos ſuperaret,ab Athenienſibus & vicinis Megareñ.apud Athenas occiſus eſt:ob quod Minos pater iratus,e veſtigio collectis manibus,durum Athenienſibus intulit

tulit

tulit bellum,& victis pœnam ſtatuit,vt quotannis ſeptē filios daeēt ſeeuituros,aut in
vltionē Androgei vltimū ſubitueos periculum,prout eegi placeeet.& nonnulli fe-
runt,ꝙ primis tribus annis plebeiorū natos,ſecundis populares,teetijs vero nobiles
exhibuerunt,inter quos Theſeus forte miſſus,adiutoeio Aeiadnæ minotaurū intee- Theſeus.
emit,& ex ipſo die Athenienſes à tributi pœna liberati ſunt.poſtremo hic Dædalum, Dædalus.
qui his quoq; fuit temporibus,eo ꝙ leno fuiſſet in adulterio Paſiphaes,vnà cū Icaeo
eius filio labyrintho clauſit:ex quo cū euolaſſet,ſumptis aemis,eos vſq; in Siciliā pee-
ſecutus eſt. Caria eegio,vltima Aſiæ minoris paes,Rhodo inſulæ contermina,his Caria.
tēpoeibus ſub Minoe iſto principiū regni ſumpſit,ſeq; eidē peimo ſubdidit,cuius po
puli peius(vt Herodotus ſcribit)Leleges vocabātue,à quibus Halycarnaſſus eſt ædifi Leleges.
cata,in qua poſtea Artemiſia regina ſepulchrū vieo ſuo Mauſolo adeo magnificum Aetemiſia.
conſtruxit,vt e ſeptē ſpectaculis mundi vnū eſſe cenſeatue.Cares cieca eem militaeē
hactenus ſtudioſi fuerunt,vbi nunc opulentiſſima Tuecarū poſſeſſio habetue,plena
e quidē viris opulentiſſimis,quos omnes ſuperioribus annis poſt Euboeam peeditā,
Peteus Mocenico Venetorum dein dux,tum claſſis Venetæ præfectus,hoſtili animo Petrus Mo-
inuaſit,diripuit atq; incendit. Sibyllæ,oēs fœminæ vates,à veteribus nuncupatæ. cenico.
cæterū Sibyllas numero decē fuiſſe memoeāt.Peima Peeſica dicta,cuius mentionem De Sibyllis.
fecit Nicanor,qui ees geſtas Alexandei ſceipſit.Secūda Libyca,cuius meminit Eu-
ripides.Tertia Delphica,de qua Chryſippus.Quaeta Cumæa in Italia,quam Neuius
in libeis belli Punici notat.Quinta Erythæa,quā Apollodorus affirmat ſuā fuiſſe ci
uem,eamq; Graijs Ilium petētibus vaticinatā,periturā eſſe Troiam.Sexta Samia,de
qua Eratoſthenes.Septima Cumana,aliàs Amalthea,quā alij Demophilen nominānt,
eamq; nouē libeos attuliſſe ad eegē Taequiniū Peiſcum feeunt.Octaua Helleſponti-
ca,in agro Teoiano nata temporibus Cyei.Nona Phrygia,quæ vaticinata ſit Ancy
ræ.Decima Tibuetina,nomine Albumea,quæ *Tiberi colitue.Harū omnium Sibyl-
larum carmina feruntue,omnes autem vnum Deum prædicant.

GENERATIO XXX.

ANno 3786.ab exordio mundi ſecundū ſeptuaginta inteepretes,in Boos princi- Boos de
pe filio Salmon de tribu Iuda & ex Raab,ſub Abiſur filio Phinees ſaceedote Raab.
ſummo,teigeſima per lineā Chriſti incepit generatio,& durauit annis ducen- Abiezer pō
tis quadeagintatribus.refeet tū Nicolaus de Lyea,ꝙ iuxta hiſtoriæ veritatē,fuerunt tifex,aliàs
tres Boos ſibi viciſſim ſuccedentes.nam tēpus tot annorū ad vnū hominē,inquit,ee- Abizur.
ferri nō poteſt.ſed illud,qm̄ ex canonica ſceiptuea nō patet,pro ſolido adſtruee ne-
mo poteſt.Inuentus eſt etiā longe poſteeius vir vnus,Ioannes de temporibus dictus,
qui vixiſſe perhibet 365.annis.at quoquo modo ſit,ego ſequar euangeliſtā,qui & po
nit Boos peo vna generatiōe,& ſic puto me nō eeeare,p̄ſertim in hiſtoria.Aioth ſe-
cundus Hebræoeū iudex ex tribu Beniamin Geeaei filius,hoc anno dux ſup Iſrael cō Aioth ſecū-
ſtitutus,iudicauit annis lxxx.vir quidem inclytus atq; eobuſtiſſimus,& vteaq; manu dus dux
vtebaſ peo dextea.hic cū videret Eglon eegē Moabitarū decē & octo annis afflixiſſe
populū,multas ciuitates abſtuliſſe,ac multa eis tributa impoſuiſſe,idola quoq; ſua in Eglon rex.
Galgala collocaſſe,miſertus his q̄ patiebaſ,ab iniueia hoc modo populū iubente dn̄o
libeeauit.nā venit ad Eglon cū muneeibus ab Iſrael miſſus,dixitq; ei,Habeo ſecreta
rex ad te aliqua.egreſſiſq; oībus qui cū eo erāt,extēdit Aioth manū ſuam,tulit ſicam
de femoee,&infixit eā in ventrem Eglon valide.erat eīn pinguis,deinde clauſis oſtijs
cœnaculi,p poſticā egreſſus eſt.Serui aūt regis poſt multā morā intrātes,inuenerunt
eū mortuū,venitq; Aioth & inſonuit buccina in monte Ephraim,& deſcendērūt cū
eo filij Iſeael ad vada Iordanis,q̄ tranſmittūt in Moab,& Moabitarū percuſſerūt de-
cem millia,& humiliatus eſt in die illa Moab ſub manu Iſrael.& cū Aioth hāc digni-
tatē tenuiſſet octoginta annis,defunctus eſt,omni virtute & laude dignus. Sangar Sangar.
aūt quidā filius Anath,poſt hunc electus eſt,vir quidē ſtrenuus,q vno vomere ſexcen
tos vieos occidit,ſed peimo anno moeiſ,ideo inter iudices nō numeraſ. In illo tē-
poee Tantalus Phrygiorū rex,Iouis tertij ex Plote nympha filius,vir magnitudinis Tantalus.
immēſæ,hic bellū ob raptū Ganymedē aduerſus Troem Dardaniæ regē & Ganyme
dis patrē habuit.Et cū eſſet vir auariſſimus,fingūt poetæ eū deos ad couiuiū inuitaſ-
ſe,qbus vt deitatē eoꝝ experiri poſſet,filiū Pelopē eis comedendū appoſuit,mētitus
alias eſſe carnes.q cognoſcētes facinus,nō ſolū abſtinueee,verū collectis in vnū mem
bris,puerū ad vitā eeduxere.peopter hoc ſcelus Iupiter eū in infernū truſit,hocq; ſup
plicio dānauit,vt vſq; ad inferius labiū in lympidiſſima *diuerſaret aqua.inſuper & ei
inclinari aeboees eedolētibus pomis,vſq; ad eius os ſtatuit,q̄ fugerēt dū capere tenta
ret,& ſic factū eſt,vt inter poma & aquas poſitus,fame & ſiti deficiat.Tantalus alius, Tantalus.

Corinthioꝝ rex fuit,quē dicunt Iouis ſecūdi fuiſſe filiū,virū quidē pijſſimū,& adeo,
vt dicat à poetis,deorū menſis accubuiſſe.q̄d ideo factū putant,quia optimus philo-
ſophus & eloquētiſſimus fuit,ſicut teſtat diuus Hieroñ.ad Paulinū,dicēs:Et de Tan-
tali fonte potantē.Ei Corinthij excellentiſſimā arcē extruxere. Laomedon xvij.
Laomedon Sicyoniorum rex,anno xvi.Aioth,cœpit Sicyonios regere,& regnauit annis xl.hic
Troia,Ilion Troianæ vrbis Ilij muros extruere cœpit,& cum ei pecunia deficeret,audiuit apud
Troianos pecunias eſſe in ſacrario Neptuni & Apollinis reſeruatā,quā ipſe rex iure-
iurando ꝓſtito,ſe nō ſolū eandē reſtituturū,ſed inſup ex propria largituꝝ repromi-
ſit,& ſic inuentā pecuniā in murorū ædificatione expēdit.Sed qa poſtea nō reſtituit,
Neptunus inundationē,Apollo putrefactionē immiſit,ex q̄ peſtilentia eſt orta,& ſic
Tros. vindicta ſucceſſit. Tros,à q̄ Troia, Erichthonij regis filius, filij Dardani,filij Iouis ter
tij ex Electra,anno xl. Aioth iudicis,iā veteranus in Dardaniā venit regionē:& cum
eſſet vir armorū peritiſſimus,ampliato regno,ex ſuo noīe regionē ante Dardaniam,
nūc Troiam appellat.Troia igit,teſte Liuio,nō ciuitas,ſed minoris Aſiæ regio eſt,in
Ganymedes q̄ Ilion clariſſima ciuitas fuit. Ganymedes Trois regis filius,hac tēpeſtate fuit ſpe
cioſiſſimus adoleſcēs.rapit à Tantalo rege Phrygiæ,propter q̄d maximū bellū eſt or
tū.Aiunt aūt Tantalū ad Iouis Cretenſis gratiā promerendā,quē ſciebat impudicū,
ſub ſignis aquilæ venantē adoleſcentulū patri rapuiſſe,& Ioui dono dediſſe.propter
Hercules. q̄d fingūt eū deorū pincernā factum. Hercules gigas poſterior ſupradicto,floruit
hoc tpe,quē dicūt xij.inſignes perfeciſſe labores,de q̄ diuus Auguſt.18.de ci.Dei c.12.
Varro cū q̄dragintatres Hercules numeraſſet,adiecit,ꝙ oēs qui aliqd fortiter feciſ-
ſent,Hercules appellatiuo noīe dicti fuere,q̄d diuus Auguſt.cōfirmare videt eodē li.
Samſon. c.19.ꝙ & Samſon propter mirabilē fortitudinē putatus ſit Hercules. Anno 3867
Hercules. ab exordio mūdi,mortuo Aioth,Delbora prophetiſſa de tribu Ephraim,vnà cū Ba-
Delbora. rach marito ſuo,alio noīe Lapidoth,iudicauit Iſrael annis xl.cōnumeratis annis op
Barach tertius iudex. preſſionis eius.mortuo eñ Aioth,addiderūt filij Iſrael facere malū corā dño,qui tra
didit eos in manus Iabin regis Chanaan,qui regnauit in Aſor,& habebat armatorū
Iabin rex. trecenta millia,& decē millia equitū,& curruū tria millia,cuius exercitus dux erat Sì
Siſara.. ſara,qui filios Iſrael vehemēter afflixerat,& tributa per xx.annos ſoluere cōpulerat.
atq; ita dū tribularent,clamauerūt ad dñm per Delborā,cuius ꝓcibus Deus annuens,
ſuſcitauit eis Delborā.Quæ itura ad ꝓliū,vocauit virū ſuū,& dixit:Præcepit tibi Deus
Iſrael,educ exercitū,& ego tradā Siſarā in manū tuā iuxta torrentem Ciſon.Cui Ba-
rach:Mecū eſto.Quæ ait:Ibo.ſed victoria tradet in manus mulieris.Barach igit ex-
hortatiōe mulieris cōgregauit exercitū decē millia iuuenū de Neptalim & Zabulon,
Siſaræ interitus. proceſſerūtq; ad hoſtes.& facto cōgreſſu,vniuerſum Chananæoꝝ exercitū fuderūt.
Siſara aūt de curru deſiliens,fugit,& in domū cuiuſdā mulieris ſe abſcondit.q ſiti fa-
tigatus,lactis potū ab ea recepit:& cū nimiū bibiſſet,obdormiuit.Illa vero dormien
Iahelis crimen. ti clauū ferreū per tēpora fixit malleo,q̄ mulier Iahel vocabat.verū paulo poſt ſuper-
uenit Barach,inueniēs Siſarā clauo cōfixū & in terra mortuū.Tunc Barach duxit ex-
ercitū ſup Aſor regē Iabin obuiū,& eū interfecit.quo mortuo,ciuitatē eius cepit atq;
Laurentoꝝ regni principium. euertit,cecinerūtq; Barach & Delbora canticū dño. Laurentū regni principiū(te
ſte Eutropio)Delboræ iudicis anno in Pico habuit.Picus eñ augur Auſoniæ rex,&
Saturni regis fili⁹,patri in Latio ſucceſſit,regnauitq; annis xiij.egregius ſane vir & bel
Picus rex. lator fortiſſimus,q ideo augur dictus,qa domi picū habuit,per quē futura ꝓnoſcebat,
Luſoria pila. vnde agreſtes viros eloquētia ſua ſibi fecit obſequioſos. Hic luſoriā pilā adinuenit,vt
Plinius ait.Cōdidit aūt vrbē Laurentū,q̄ nunc Sabinoꝝ ciuitas nuncupat.ideo autē
Laurentū appellauit,qa in eius arce arbor laurus reperta eſt,ſiue à laurea ſylua,qua
excisa,eſt ædificata arx.dicebat aūt prius Necaba.Picus vxorē duxit noīe Faunā ſeu
Fatuā,q̄ carmine ſuo ſæpe fecit dementare hoīes,à qua Faunū filiū ſucceſſorē habuit.
hic aūt regionē aliā occupās,à ſe Picenū noīat,quā nunc Marchiā Anconitanā vo-
Adria. cant,in q̄ vrbes plurimæ,quaꝝ vna Adria dicta,à qua & mare Adriaticū. Acriſius
Mare Adriaticum. Abātis regis filius,vltim⁹ Argiuoꝝ rex,anno 12.Delboræ iudicis,cū regnaſſet annis 31.
à Perſeo eius nepote,nō ſpōte tñ,occidit.Et qa nō niſi Danaen filiā poſt ſe reliquit,re
Acriſius. gnū trāſiuit in Mycenæos.filius eñ Danaes & Iouis Perſeus apud Argos caſu interfe
cit auū maternū,ideo tñ timore ꝑculſus,Argos reliqt,& Mycenas imperiū trāſtulit.

Epilogus regū Argiuorū,ab Inacho rege vſq; ad Acriſiū vltimū,544.annis.
Inachus primus,Phoroneus ſecūdus,Apis tertius,Argus quartus,Graſſus quint⁹,
Phorbas ſextus,Troyphas vij.Crotopus viij.Sthenelus nonus, Danaus decimus,
Reges Mycenarū. Lyncæus xi. Abas xij. Prœtus xiij. Acriſius vltimus.
Mycenarū regni principiū poſt Acriſiū Perſeo debet,poſt quē regnarūt Sthenelus,
Eury-

Euryſtheus, Atreus, Thyeſtes, Agememnon, Aegyſthus, Oreſtes, Thiſamenus, Penulus & Cometes. Erythræa ſeu Herophile Sibylla, in Babylone orta, hoc tpe floruit. hæc magni meriti apud Deũ fuit, qm̃ de Chri incarnatiõe paſſioneq́; ac beata virgine, necnõ & de Iudæorũ regno plurima vaticinata eſt, Troiæ excidiũ carminibus deſcripſit, Romani quoq; imperij varios caſus ꝓdixit. Anno *3898. ab exordio mũdi, Gedeon iudicauit Iſrael annis xl. cõnumeratis ſeptẽ annis, qbus ſeruiuit Madianitis & Amalechitis. fuit aũt de tribu Manaſſe, Ioſ filius. vexati em̃ Iſraelitæ, clamauerunt ad dñm, & miſit ad eos virũ propheten, exprobrans beneficia. Venit aũt angelus ad Gedeon, qui timens hoſtes, in occulto excutiebat frumenta, vt haberet viaticũ ad fugam. Et ait angelus: Dñs tecũ virorũ fortiſſime. Cui Gedeon: Si dñs nobiſcũ, cur nos appræhẽderũt hæc mala? Ad hæc angelus: Vade, percuties Madian quaſi virũ vnũ. Cui Gedeon: Si gratiã inueni coram te, nõ recedes donec reuertar. & coxit Gedeon hœdũ, poſuit carnes & azymos panes in caniſtro, & miſit ius in ollam, offerẽs ea angelo. Et ait angelus: Pone carnes & panes ſuper petrã, & funde ius deſup. quo facto, tetigit virga angelus hæc, & adſcẽdit ignis de petra, & cõſumpſit oĩa, & euanuit angelus. Eadẽ nocte ad vocẽ dñi Gedeon cũ decẽ ſeruis deſtruxit arã Baal, in craſtino ciues dixerũt ad Ioſ patrẽ Gedeon: Educ filiũ vt moriať. Quibus ille: Nunquid vltores eſtis Baal? Exinde dictus eſt Gedeon Hierobaal. Igitur Madian & Amalech tranſito Iordane, ſederũt in valle Iezrael q̃ſi locuſtæ. Gedeon vero mãdato dñi, ex Manaſſe, Aſer, Zabulon & Neptalim cõtraxit xxxij. millia, & petijt Gedeon ſignum victoriæ à dño in vellere poſito in area, q̃d nunc ſiccũ, nũc madidũ exoptatũ inuenit. Et ait dñs ad Gedeon: Populus multus eſt tecũ, ne dicat Iſrael, viribus meis liberatus ſum, clama ad populũ: Qui formidoloſus eſt, reuertať. Item, qui ædificauit domũ, & nõ dedicauit eã: qui plantauit vineã, & necdum fecit eã cultã: qui deſponſauit vxorẽ, & necdũ accepit eã. & reuerſi ſunt de populo xxij. millia. Et ait dñs ad Gedeon: Adhuc populus multus eſt, duc eos ad aquas in calore meridiei, & eõs qui *lambuerint aquas manu & lingua ſicut canes, ſeparabis. & inuẽti ſunt tantũ ex eis trecenti viri. Et ait dñs: In his ecce tradam Madian in manus tuas. Eadẽ nocte dixit dñs ad Gedeon: Deſcende in caſtra Madian tu & Phara puer tuus tecũ, & audies quid loquanť. Qui deſcendẽs, ſtetit in parte caſtrorũ, vbi vigiliæ erãt, & audiuit narrantẽ ſomniũ cõmilitoni ſuo in hunc modũ: Videbať mihi ꝙ panis ex hordeo ſubcineritius deſcendebat in caſtra Madian vſq; ad tabernaculũ regis, & ſubuertit illud. Et ait cõmilito: Vile eſt hordeũ inter grana & inter gentes Iſrael, & in Iſraele vilis eſt familia Gedeonis, nõ eſt aliud niſi gladius Gedeonis, tradet dñs in manus eius Madian. q̃d audiens Gedeon, adorauit, & reuerſus ad ſocios, Tradidit, inquit, dñs Madian nobis. & diuiſit eos in tres partes, & dedit tubas in manus eorũ dextras: lagenas vacuas, & lampades in medio lagenarũ, in ſiniſtras: & ait, q̃d me facere videtis, facite. Et ingreſſi ſunt per gyrũ caſtrorũ in tribus locis in vigilia noctis mediæ, & cũ cõfregiſſent hydrias, tenuerũt lampades in manibus, & inſonantes tubis clamauerũt: Gladius dñi & Gedeonis. Quo ſubito hoſtes excitati, turbati ſunt, nec cognoſcẽtes ſeſe plurimi, mutuis vulneribus ceciderunt, alijs in fugã cõuerſis vſq; ad Bethſechs. Viri aũt de Neptalim & Aſer & Manaſſe, qui redierãt, cõclamãtes perſequebanť Madian. Ephraim q̃q; deſcendit in occurſum fugientiũ, & occupauit Iordanẽ, & occidit duos reges Madian, Oreb & Zeb, & portauit Ephraim capita regũ ad Gedeonẽ, & iraſcentes, dixerũt ad eũ: Cur contempſiſti vocare nos ad pugnã? Qui ait: Ne forte indignaremini. melior eſt em̃ racemus Ephraim vindemijs Abiezer, ſed in manus veſtras dati ſunt reges Madian, & requieuit ſpiritus eorũ. Tranſiuitq́; Gedeon Iordanẽ cũ trecentis viris, nec poterat perſequi fugientes præ laſſitudine. Et ait ad viros Sochoth: Obſecro, date nobis panes, vt poſſim⁹ perſequi Zebee & Salmana. Qui negauerũt ei, & ſubſannauerũt. idipſum reſponderũt ei in Phanuel. Zebee aũt & Salmana in valle quieſcebãt, nil aduerſi ſuſpicãtes cũ quindecim millibus, cæſis de exercitu centũ viginti millibus. Gedeon aũt repẽte irruit ſup eos, & turbato exercitu eorũ, duos reges cõpræhẽſos ſecũ reduxit. Et reuertẽs, appræhẽdit puerũ de Sochoth, quæſiuit ab eo noĩa ſeniorũ loci, q deſcripſit

Erythræa Sibylla.

*3898 Gedeon iudex q̃rtus.

Deſtructa ara Baal.

Gedeon cũ Phara puero ſuo hoſtium caſtra accedit.

Aggreditur Gedeon hoſtes.

pſit ei 77. viros q̃s ſpinis ac tribulis cōminuit, turrimq́ Phanuel ſubuertit, occiſis ha-
bitatorib⁹ ciuitatis. Cūq́ rediſſet in Ephra regionē ſuā, dixit Zebee & Salmana: Qua
les erāt viri q̃s occidiſtis i mōte Thabor? Qui dixerūt: Siles tui. Et ait eis: Fratres mei
erāt vterini. Et ait primogenito ſuo: Interfice eos. q cū timerer, ſurgēs Gedeon, occi
Occidūtur Zebee & Salmana.
dit eos. Et dixerūt oēs filij Iſrael ad eū: Dn̄are nr̄i tu & filij tui. Quibus ille: Nō dn̄abor
veſtri, nec filius meus, ſed dn̄s. vnū poſtulo à vobis, date mihi inaures aureas de p̄da.
Qui dederūt, & fuit pōdus auri mille & ſeptingētū ſicli. & fecit ex eo Gedeon Ephod
.i. oīa indumēta pontificalia, & fecit in Ephra tabernaculū & altare, p̄ter illud q̃d erat
in Silo, & factus ē ſacerdos, immolauitq́ ſup illud hoſtias dn̄o. quāobrē offenſus dn̄s,
Gedeon fa-ct⁹ ſacerdos
omnē domū eius fere deleuit. Tandē in ſenectute bona morit, & in ſepulchro patris
ſui ſepultus eſt. per q̃d cōncit, ſecundū Magiſtrū, ꝙ poſtea pœnitētiā egerit, qui alibi
Mors Gedeonis.
q̄ vbi dn̄s cōſtituerat, ſacrificabat. Reliquit aūt filios Gedeon 70. ex multis vxoribus,
Argonautæ
q̃s oēs Abimelech ſpurius, excepro vno, interfecit, vt dicet. Argonautaꝝ hiſtoriā,
& Troianæ vrbis duplex excidiū ad finē huius gn̄ationis reſeruabo, cū in hac gn̄atio
ne eaꝝ rerū origo & finis claudat. Anno 3949. ab exordio mūdi, Abimelech quin
Abimelech quintus iudex perimit fratrex.
tus iudex, iudicauit Iſrael annis tribus. hic em̄ Gedeonis ex meretrice filius fuit, qui
patre defuncto, adſcendit in Sichem ad omnē cognationē matris ſuæ, & ait: Quid vo
bis melius eſt, vt dominent veſtri lxx. viri, an vt dominet vnus? Inclinauit itaq́ popu
lum, & coniurauerūt oēs in phano Baal, & tollentes de phano lxx. pondo argenti, de
derūt ei, qui cōduxit ex eo viros inopes & vagos, & adſcendit in Ephra, occiditq́ oēs
fratres ſuos ſuper lapidem vnū, præter vnū Ioathan, qui ſe p̄ſeruauit, ſeu ſorte, ſeu ſa-
ro, inter filios Hierobaal minimus natu, adoleſcens egregia p̄ditus indole. Tunc Si-
chemitæ cōſtituerunt Abimelech regē iuxta quercū in Sichem. Quod cū nunciatum
Ioathan.
eſſet Ioathan, ſtetit in vertice montis Garizim, exclamans ad omnes Sichemitas, qui
conuenerāt ad diem feſtū Baal: Audite viri, ierunt ligna ſyluarū vt vngerent regem
ſupra ſe, & dixerunt oliuæ, impera nobis. Quæ recuſauit, dicens, nolle ſe deſerere pin-
guedinem ſuā, qua dij vtuntur & homines. idipſum dixerunt ad ficum, quæ noluit de-
ſerere dulcedinē fructus ſui & regnare. idipſum dixerunt ad vitem, quæ recuſauit, no
lēs deſerere vinū quod lætificat Deum & homines. dixeruntq́ ad rhamnū, impera ſu
per nos. qui reſpondit: Venite ergo & requieſcite ſub vmbra mea, alioqui egredietur
ignis de rhamno, & deuorabit cedros Libani. Quo dicto, expoſuit eis paradigma, di
cens: Interfeciſtis filios Hierobaal, & filiū ancillæ eius cōſtituiſtis regē ſuper vos. ſi re
cte feciſtis, recte ſit vobis: ſin aūt peruerſe, egrediatur ignis de Amalech, qui deuoret
ipſum & vos. his dictis, aufugit. Et factū eſt ita. Cū em̄ Abimelech tyrannice impera
Excidiū vrbis Sichem.
ret, prodit à Sichemitis. Quo comperto, ipſe expugnauit vrbē, interfectis habitatori
bus eius, eamq́ deſtruxit ita, vt ſal in ea diſpergeret. habitātes vero in turri Sichimo
rū, ingreſſi ſunt phanū dei ſui, p̄ſidium ibi locantes. quos circūdedit Abimelech, ſuc-
cenditq́ illud, & igne ac fumo perierunt in illo mille viri p̄ter mulieres & paruulos.
Thebes oppidi obſidio
Et recedens inde, obſedit oppidū Thebes. erat aūt turris in quā receperāt ſe Thebi-
tæ. cūq́ Abimelech expugnaret turrim, & ignē ſupponere niteret, mulier fragmen
molæ iaciens deſuper, fregit cerebrū eius. qui ait armigero ſuo: Percute me, ne dicar
Sibylla.
interſectus à fœmina. qui interfecit eū, & ſic pœnā cædis fratrum exoluit. Sibylla
Delphica his tēporibus floruit, q̃ multis carminibus incarnationem dn̄i deſcripſit, de
Orpheus.
qua Lactantius. Orpheus theologus & poeta, natione Thrax, qui (teſte Diodoro Si
culo) oēs doctrina, melodia ac poeſi exceſſit, qui ideo cithara nō ſolū hoīes, ſed & la-
Muſæus.
pides ac ſyluas mouiſſe fert. Muſæus poeta inſignis. Anno 3952. ab exordio, poſt
Thola ſext⁹ iudex.
Abimelech iudicauit Iſrael Thola de Iſachar, filius Phua, annis xxiij. Priamus Lao-
medontis regis Troianorū filius, decimo Tholæ iudicis anno, poſt patrē interfectū
Priamus.
ſuſcepit regnū, regnauit xlij. annos. Theſeus ſeptimus Athenien̄. rex, xij. Tholæ an
Theſeus.
no, Aegeo patre defuncto, cœpit regnare, regnauit annis decē. Sibylla Phrygia
Anchiſes.
multa p̄dixit Anchiſæ Troiano. Anchiſes Capyos Troiani filius, qui fuit Aſſaraci, q
ſuit Trois Troianorū regis, tēpore hoc ante Troianū bellū à Sibylla p̄monitus, ciuita
Iair ſeptim⁹ iudex.
tē ſore periturā. Anno 3973. ab exordio, Iair Galaadites ex tribu Manaſſe, ſeptimus
iudex Iſrael, principatū ſuſcipiēs, iudicauit Iſrael xxij. annis, vir quidē feliciſſimus, eo,
Triginta Iairi filij.
ꝙ xxx. filios bonos habuerit, q̄bus & principatū xx. ciuitatum Galaaditaꝝ reliquit,
quaꝝ cōditor fuit, & ſuo tp̄e Iſrael in pace tenuit. Nicoſtrata vaticinatrix clariſſi
Nicoſtrata.
ma, mulier Arcadica, & Ionij filia, q̃ à carminib⁹ Carmētis fuit vocata, ſocero eius aut
viro ab Euādro filio ſuo caſu interſecto, cū Euādro, patriā relinquēs, in Italiā venit: &
in Palatino mōte cōſidēs, ibi oppidū haud magnū cōdidit, in q̃ Euādro filio rege cō-
ſtituto, ipſa ſe Fauno Laurentū regi matrimonio copulauit, & cū Græcaꝝ literarum
doctiſſi-

Carmētis inuenit latinas literas. Euander.

doctiſſima eſſet,nouos characteres inuenit,incolasq́ ſonos &coniunctiones eoꝝ edocuit,quę ab initio decē &nouem fuere. Syluius deinde quidam ludoꝝ magiſter,h.aſpirationem adiecit,x vero diui Auguſtini temporibus perhibetur inuenta,tunc quoq; y & z à Græcis Latini mutuati ſunt. Dionyſius aūt Lyncius Romanus eminentiſſimus, poſt literas inuentas,ſyllabas cōiungere fecit.

Agon.

Agon primus olympicus,anno octauo iudicis Iair ab Hercule in honorem Pelopis ataui ſui eſt inſtitutus,à quo vſq; ad primam olympiadem ſupputantur anni 430.

Iephte octauus iudex.

Anno ab exordio 3994. Iephte Galaaditēs fuit propugnator,meretricis ex tribu Gad filius. octauus iudex Iſrael, principatū ſuſcepit.iudicauit annis ſex.nam poſt mortem Iair*minus egerunt, propter q̄d tradidit eos dñs in manibus inimicoꝝ ſuoꝝ. Vnde Ammonitæ & Palęſtini eos 18.annos in ſuam poteſtatem redegerunt.Et eum tribularentur,idola gentium proiecerunt, ex toto corde ad Deum clamauerunt:quibus placatus dñs,miſit ad eos Iephte virum fortiſſimum,quem fratres eius eiecerāt. ille ex præcepto dñi in Maſpha cōgregās*irruit in hoſtes,& interfecit ex eis ferme 42.millia. Rediensq́ domū,cum ante conflictum vouiſſet,ſi victoriam obtineret,ꝙ quicquid ei prius de domo ſua occurreret,immolaret Deo:eidem reuertenti occurrit vnigenita eius filia virgo. Quam cum immolare vellet,duorum ipſa menſium inducias,non vitam,poſtulauit,vt iuuentutem ſuam cum ciuibus lamentaretur,& tunc votum perficeret.expletis ſic duobus menſibus, rediit ad patrem ſuum,& fecit ei ſicut vouerat, licet cum magna triſtitia. Arguit Ioſephus Iephte,ꝙ fuerit in vouendo ſtultus,in ſoluendo vero impius. potuit tamen,inquit Magiſter,ante votum eſſe bonus,quia irruit ſuper eum ſpiritus domini,& etiam poſt votum.nam & Apoſtolus ponit eum in catalogo bonorum.vnde quidam excuſant eum familiari conſilio ſpirituſſancti.

Immolat filiā Iephte.

Tunc venerunt ad eum Effraitæ,dixeruntq́:Cur contempſiſti nos vocare ad pugnam?* incēdemus domum tuam. Qui ait: Vocaui vos,& venire noluiſtis.& vocatis viris Galaad,pugnauit contra filios Ephraim. Occupauerunt aūt Galaaditæ vada Iordanis. cumq́ veniſſet ad eos quidam fugiēs de Ephraim & obſecrans,vt permitterent eum tranſire,dicebant ei:Nunquid Effratæus es? quo dicente,non ſum,interrogant eum,dic ergo Sebboleth.qui reſpondit, Chebboleth,aliam literam exprimere non valens,& ſtatim iugulabant eum.& ceciderunt eo tempore de Ephraim 42.millia.& iudicauit Iephte Iſrael ſeptem annis,& mortuus eſt,ſepultus in ciuitate ſua Sebeth,quæ eſt Galaad.

Sebboleth .i.ſpica ſiue impetus aq̄.

Latinus rex primus.

Latinus Laurentum rex tertius,Fauni regis filius,regnauit annis 32.à quo Latinorum nomen teſte Eutropio initium ſumpſit, & Laurentum nomē exinde ceſſauit.

Menelaus.

Menelaus Helenæ maritus,Atrei regis filius, Agamemnoniſq́ frater,primo anno Iephte in Lacedæmonia regnare cœpit.regnauit annis ferme 16.

Agamēnō.

Agamemnon Atrei regis filius, ſextus Mycenarum rex,ipſe interfecto auo,anno ſecundo principatus Iephte,Mycenis regnare cœpit.regnauit annis 25.

Helena.

Helena Tyndari Oebaliæ regis & Ledæ formoſiſſimæ mulieris filia,q̄ ex ſua admiranda pulchritudine dicta eſt Iouis filia.

Abeſſa vel Eſebon. Ruth.

Anno ab exordio mundi 4000. Eſebon ex tribu Iuda,9. iudex,iudicauit Iſrael annis 7.alio noīe vocatꝰ Abeſſa. Hunc nōnulli aſſerunt fuiſſe Boos ,qui Ruth Moabitidem habuit coniugem.habuit aūt 30.maſculos,& totidem fœmellas,pueros.

Troianum bellum. Heſione.

Troianum bellum decennale primo anno Eſebon (teſte Euſebio) ortū eſt.hoc anno Priamus Heſionen ſororē requiſiuit.

Anno ab exordio mūdi 4007.poſt Abeſſam,Abilon aut Ebilon Zabulonites iudicauit Iſrael decem annis.hic in ſeptuaginta interpretibus non habetur,ideo non mirum,ſi*vario anni computantur.

Abdon.

Anno ab exordio mundi 4017. Abdon Hellel filius,de tribu Ephraim,xi. iudicum,principatū ſumpſit. iudicauit Iſrael annis 8.*Technites erat,& ſub his tribus iudicibus non receſſit Iſrael à dño,& ideo quieuit terra.

Troia capitur.

Troia aūt ciuitas,tertio anno Labdon iudicis Iſrael,capta eſſe refertur,à cuius captiuitate vſq; ad primam Olympiadem ſunt anni ſecundū Euſebium 416.ante vrbē conditā anni 430.

De Argonautis & Troiana captiuitate ſequitur. Iaſon.

Argonautarum hiſtoria in Iaſone ſumpſit exordium.traditur autē Iaſon filius fuiſſe Aeſonis,qui fuit Peliæ regis Theſſalorum frater.Erat aūt Iaſon animo & corpore adoleſcēs clariſſimus,& cum præſtaret cæteris,vt neminem haberet ſecundū, optauit aliquid agere memoria dignum,maioꝝ æmulando virtutes. itaq; cōmunicato cōſilio cum rege Pelia,qui ſuo deſiderio aſſenſit,non vt adoleſcētis gloriam augeret,ſed ſperans illum citius in belli expeditione periturum. fratrē em̄ timebat,ne q̄ſi filij ope ſibi regnoq́ inſidiaretur.hanc ſuſpicionem occultam tenens,pollicitus eſt ſibi belli auxilia laturum, ſi expeditionem pararet in Colchos,ad vulgatum tunc vellus aureum rapiendum.

De vellere aureo. Phrixus.

De hoc vellere ita habetur in fabulis:Athamas rex oriētis,habuit ex Nephele filiū Phrixum & filiā Hellen.mortua Nephele,Athamas aliā duxit vxorē, quæ more nouercæ cœpit pueros odire,quapropter coxit frumenta ſerenda, & cum non fru-

Helle.
Iniquitas oraculi.

ſtificarent,corruptis ſacerdotibus,dixerũt populis,fructum naſci non poſſe,quouſq; Helle &Phrixus eſſent in terra.pater timore populi expulit eos regno.Et dũ abirent, prope mare apparuit eis Nephele mater,adducens arietem,dicens:Accipite hũc arietem,habentem vellus aureum,& adſcendite caute,nec retroſpiciatis,& ducet vos ꝑ mare ad locum tutum.arietem poſtea dedicetis Marti.His dictis,diſparuit.Adſcẽderunt itaq; arietem,verum Helle retroſpexit,moxq; ſubmerſa eſt, inde Helleſpõtus eſt

Helleſpontus.
Aries Marti ſacer.

*dictus. Phrixus autẽ incolumis ad Aeetam regem in Colchos peruenit,arietem Marti immolat,pellem in templo ſuſpendit.dicitur autem Mars Deus ad velleris cuſtodiam,inſopitum draconem flammas exhalantem, & duos tauros ferociſſimos, vrentes ignes ex ore fulminantes,ordinaſſe:ſtatuiſſeq;, neminem vnquam poſſe vellus obtinere aliter,q̃ ſi primum tauros victos aratro iungeret,& cum his terram araret,ac deinde ſuperato dracone & interfecto,dentes ipſius euulſos illic ſeminaret:fore etiã tunc, vt ſeges mirabilis pullularet,armati ſcilicet milites,atrox bellum inter ſe cõmittentes, q mutuis vulneribus ſeſe trucidarent.

Aeetes.

Aeetes ergo rex inſulæ,pro indubitato habens, neminem poſſe per tot pericula vellus obtinere,ideo oĩbus volentibus hæc ſubire certamina,liberum faciebat aditum,& id per vniuerſum orbem extitit diuulgatum. Alij tamen,vt Diodorus Siculus refert,Phrixum cum ſecundum oraculum arietem ſacrificaſſet,pellem in templo Martis ſuſpendiſſe ferunt. Aeetæ tum reſponſum datum eſt, mortem obiturum,cum aduentantes hoſpites arietis pellem ſuſtuliſſent.hac de cauſa hoſpites illuc aduentantes ſacrificare ſe velle publicauit,vt diuulgata tanti ſceleris fama,externi omnes eum acceſſum fugerent.

Velleris cuſtodia.

Templum q̃q; Martis muro circundedit, cuſtodesq; plures appoſuit ex Taurica accitos.ex eo decantatũ eſt,tauros ignem ſpirantes,circa templum eſſe:à dracone inſuper cuſtodiri vellus,cum templi cuſtos draco appellaretur,vnde à crudelitate cædis hoſpitum, & draco & tauri fulminare ignes ficti ſunt. Vtcunq; ſit,Iaſon laudis appetens,ad id ſpectaculum animũ intendit, vocauitq; quendam ſabrũ,Argũ noĩe,ſubtiliſſimũ, qui ad regis iuſſum miræ & tunc inauditæ magnitudinis nauim fabricauit,quam nonnulli primã volunt fuiſſe nauem,quæ

Argo nauis vnde dicta.

velis inſtitutis adire loca remota præſumpſit:& ab autore, Argo(teſte Apollonio)fuit dicta.Parata naui, & immiſſis in eam ſingulis, quæ cauſa nauigationis opportuna erant,multi nobiles viri atq; conſpicui cum eodẽ Iaſone ingrediuntur,numero quatuor &quinquaginta.ex eis clariſſimi erãt Caſtor, Pollux,Hercules, Telamon,Orpheus,Atlantes Theſpei filij,& ipſe nauigij autor Iaſon.hi oẽs ducem ſibi præfecerũt Herculem,oĩm iudicio,fortitudine & virtute præſtantiorem.

Diodori Siculi ſentẽtia de ingreſſu Argonautarũ in Troiã.

Iaſon vbi ad Phrygiam venit,nauim admouit ad portum Simoentis. deinde oẽs de naui exierunt in terram,regnum Laomedontis.Quo cum deſcendiſſent,virginem iuxta littus vinctã inueniunt, & ob hanc cauſam: Neptunum tradunt propter operam ad ædificanda Pergama ab eo,vt fabulæ tradunt,impenſam,iratum Laomedonti regi,quia non ſeruaſſet promiſſa,cete in terram miſiſſe,à quo maxima incolentes loca coloniq; abſumebãtur peſte, præterea afflixiſſe agros.pro periculo tam immani Laomedontẽ dicunt ad Apollinẽ

Vaſtatio Troianæ regionis.
Heſione exponitur.

deſtinaſſe quæſitũ aduerſus ea remedia.Reſpõſum eſſe ab oraculo,Neptuni iram cauſam maloꝝ eſſe,quæ mitigaretur,ſi pueꝝ Troiani ſorte ductum, cete traderent deuorandum.itaq; ſingulis in ſortem cõiectis,cum in Heſionen regis filiam ſors cecidiſſet, coactus eſt Laomedon natam in littore vinctam,beluæ futuꝝ cibum exponere.Interim Argonautis in littus deſcendentibus,Hercules viſa puella,cum rei cauſam cognouiſſet,vincla diſſoluit,inq; vrbem profectus,regi obtulit,ſe id monſtrum interſectuꝝ. Laomedon accepta oblatione,equos illi inuictos dono ſe datuꝝ promiſit. Hercules cete peremit,Laomedon q̃q; Heſione liberam poteſtatem cum Hercule abeundi dedit.Hercules & donis quibus honorifice cumulatus fuerat,& equis,Heſioneq; penes Laomedontẽ,q̃ad reuerteretur ex Colcho,relictis,cum Argonautis ad deſtinatũ certamen profectus eſt. Hæc ille.

Daretis ſentẽtia de ingreſſu Argonautaꝝ in Troiam.

Dares aũt Phrygius aliter refert: & ſic cum de naui,inquit,exierũt in terram,Laomedonti regi nunciatum eſt, mirandã nauim applicuiſſe, & in ea multos iuuenes de Græcia veniſſe.Ad hæc rex cõmotus,iudicãs cõmune periculũ eſſe,ſi cõſueſcerent Græci nauibus vti,mittit ad portũ, q dicant vt Græci de finibus excedãt:ſi nõ parerẽt dicto, eiectuꝝ ſe illos vi. q̃d Iaſon & ſocij audiẽtes,grauiter tulerũt hoĩs crudelitatẽ,ſimulq; timebant multitudinẽ barbaroꝝ,ſi ꝑmanerent.inter cætera Hercules nũcio,Regi,inquit,tuo referas,craſtino nos diſceſſuros.breui tñ nos videbit,velit nolit,de hac ignominia pœnas exacturos. luce ergo prima abierunt oẽs irarum pleni.

Aeetæ & Medeæ diſcordia.

Per idem tempus inter Aeeten regem Ponti ſeu Colchi, & filiam Medeam, orta eſt diſcordia. cum enim Aeetes conſuetudinem necandorum hoſpitum ſeruaſſet, filia hoſpites ſeruare cupiebat: & ſæpe apud patrem precibus & gratia

pro

pro damnatorum ſalute intercedebat, quandoq; per ſe captos ex cuſtodia dimittens.
Solis tẽplũ.
ob hoc à patre in liberam cuſtodiam deſtinata fuit, illa autem inde ad ſolis templum,
quod in littore maris ſitum erat, aufugit, vt Diodorus ſcribit. Quo tẽpore Argonau-
tę à Taurica in Pontum noctu delati, ad templum peruenere. ibi tunc Medeam in lit
tore ambulantem cum inueniſſent, ab ea de hoſpitum cæde edocti, virginis humani-
Ingrediunt regionem Colchicam Argonautæ.
tatem collaudarunt: deinde aduentus ſui cauſa Medeæ palam facta, illa imminens pe
riculũ crudelitatemq́; in hoſpites vt cauerent, admonuit. Communicato autem con-
ſilio, Medea ſe adiutricem ad perficiendum certamen pollicita eſt Iaſoni, iureiurando
ante data fide, vxorem ſibi illam perpetuo futuram. Tum noctu Argonautæ cum Me
dea ad vellus aureum profecti, longe ab vrbe Sybari Colchoꝝ regia, ſtadijs 70. acce-
Sybaris.
dente ad fores templi Martis Medea, appellati Taurica lingua ab ea milites patris,
apertis ianuis vt regis filiam introduxerũt, Argonautæ ſimul templum ingreſſi, edu-
Eripitur vellus aureum.
ctis enſibus cum plures ex barbaris occidiſſent, alijs improuiſa re territis, diffugienti-
buſq́;, erepta aurea pelle, e veſtigio ad nauem reuerſi ſunt. Medea draconem pellis cu
ſtodiæ incumbentẽ, inſopitum veneno perimẽs, vnà cum Iaſone mare conſcendit. Re
ab his qui diffugerunt, Aeetæ nunciata, aſſerunt eum cum his qui in promptu erant
Iphiclus & Telamon miſſi ad Laomedontẽ.
militibus, Græcos inſectum, pugnaq́; cõmiſſa, rex obtruncatur: reliq; Colchicoꝝ in
fugã verſi, magna ex parte interiere. Argonautæ mox mare ingrediuntur, primo ad
oſtium veniunt Ponti, deinde Propontidẽ Helleſpontumq́; tranſmiſſi, ad Troiã dela-
ti ſunt. Hic Hercules, fratre Iphiclo & Telamone ad ciuitatẽ miſſis, equos Heſionẽq;
iuxta promiſſa poſtulauit. Tradunt Laomedotẽ oratores truſiſſe in carcerẽ, reliquos
Seruanda fides hoſpiti.
Argonautas voluiſſe per inſidias occidere, cuius rei oẽs præter Priamũ adiutores ſe p̃-
buere. hic ſolus cõtradixit, aſſerens hoſpitibus ſeruandã eſſe fidẽ, à qua ſentẽtia cũ auer
ſi eſſent, fertur Priamus duos in carcerẽ ad Telamonem enſes tuliſſe, narrataq́; patris
voluntate, extitiſſe eis cauſa ſalutis, nam illi cuſtodibus interfectis, ad mare fugientes,
expoſito socijs Laomedontis cõſilio, vnà cum eis regi qui cum militibus ex vrbe ad-
uerſus prodierat, occurrunt. acri certamine commiſſo, cum Argonautæ virtute ſupe
riores eſſent, ferunt Herculem præ cæteris fortiter pugnãtem, occidiſſe Laomedon-
tẽ: & primo impetu vrbe capta, in regis inſidiaꝝ cõſcios animaduertiſſe: deinde Pria
mo, vt viro iuſto amicoq́;, regno tradito, cum reliquis Argonautis diſceſſiſſe. Hæc Di-
odorus Siculus. At alij aliter narrant, aſſerentes ꝙ cum Iaſon & ſocij veniſſent in Col
Amores Medeæ.
chos ad Aeeten regẽ, Iaſon vti princeps & regis filius, cum ſocijs magnifice ſuſceptus,
& à Medea filia Aeetæ venefica adamatus, ab ipſo Aeeta accipit in mãdatis, vt boues
Vulcani flãtes ignẽ de naribus & ęreis pedibus ſubiugaret, cum ipſis terram araret, &
dentes ſeminaret draconis inſopiti ſi poſſet, vnde armata multitudo ſurgeret: qui tum
primo impetu facto circa Iaſonem, ſe ipſos tandẽ mutuis vulneribus occiderent. Me
Medeæ auxilia.
dea itaq; per artes magicas ſecura, & iureiurando interpoſito à Iaſone, ꝙ eſſet coniũx
perpetua, & tauros & draconem domare docuit: quo facto, pater & patria proditur,
vrbs capitur, vellus auſertur, de quo Apollo dedit reſponſum Aeetæ, ꝙ tam diu debe-
Abſyrtus Medeæ frater.
ret regnare, q̃ diu aureum vellus in templo remaneret. Medea mox abducitur, quæ ti
mens perſecutionem patris, Abſyrtum fratrem ſuum membratim dilacerauit præ fu
rore amoris, membra ſpargens per vias, vt pater ſuperueniens ita retardaretur, mem-
Iaſonis eloquentia.
bra filij colligendo. Hæc quidẽ poetica ſunt. Sed quia Iaſon eloquẽtiſſimus vir apud
Colchos exiſtens, proceres regni Colchorum hoĩes elatos, non bello tm̃, ſed oratione
ſuaui ſuperauit, illoſq́; in ſuam Medeæq́; ſententiam trahens, populares ad ſeditionẽ
cõcitauit, ibiq́; præfecto regni ab ipſis propter diſſenſionem cęſo, Colchici aduerſum
ſe ipſos arma mouerunt, & in bello quodam perſeuerantes, demum fatigati, à Iaſone
non ſolum ſubiugati ſunt, ſed etiam diuitijs ſuis penitus nudati ſunt, atq; aureo velle-
re, id eſt, grege habente precioſiſſimum vellus, priuati. His itaq; peractis, nauim con-
ſcendunt, pellemq́; ſimul ac Medeam abſportantes, domum ſunt reuerſi. Hercules
aũt grauiter tulit contumeliam Laomedontis ſibi & ſocijs factam. Spartam ad Ca-
Iungunt ſe Herculi caſtor & Pollux &c.
ſtorem & Pollucem venit, ad vindictamq́; incitauit, qui ſtatim promittunt ſe ſocios il
li futuros. idem fecit & Telamon, idem Peleus, idem promiſit & Neſtor. Hercules vbi
oĩm voluntatem habuit, naues parauit, ſociosq́; introduxit. nauibus aũt noctu ad Si-
gæum poſt multam nauigationem appulſis, Hercules, Telamon & Peleus inde exerci
Appulſus ad Sigæum Troiæ promontoriũ.
tum deducunt, præſidio nauibus Caſtorem, Pollucem & Neſtorem relinquentes. La-
omedonti regi nunciatum eſt, claſſem Græcorum ad Sigæum acceſſiſſe, & ipſe cum
equeſtribus copijs ad mare venit, cœpitq́; præliari. Hercules vero per aliã viam ad Ili
um venerat, atq; id vrgere tentat. quod vbi Laomedonti nunciatũ eſt, ilico reuertitur,
Hercules.
& in itinere obuius Græcis fact⁹, occidit. Telamon prior Iliũ oppidũ introijt, cui Her

cules

cules virtutis cauſa Heſionen regis filiam dono dedit. Priamus tum in Phrygia erat, oĩa hæc ignorabat, Hercules & qui cum eo venerant, prædã ad naues deportant, euerſo Ilio, cum multa præda Græci naues conſcendunt. Heſionen regis filiam cum omnibus bonis in vrbe repertis auehunt, paucisq́; diebus ſalui victores in Græciam reuertuntur. Hæc Dares. Euerſa itaq; funditus Troia, Laomedonte aũt interfecto, tot militibus ac nobilibus morte conſumptis, tot mulieribus ac puellis abductis, & nobili Heſione regis filia, meretricio more ſub Telamonis libidine conſtituta, Priamus regni hæres, e Phrygia vbi cum exercitu erat, rediit: viſisq́; tot aduerſis caſibus, per multa tempora fortunas ſuas defleuit. Tandem ad ſe rediens, & quanta ſibi adhuc fortuna reliquiſſet, animo reuoluẽs, inuenit ſe adhuc magis felicem q̃ miſerum. Supererat em̃ regnum magnificentiſſimum, ſupererat vxor Hecuba, inſignis mulier & nobiliſſima, ex qua habebat quinq; filios, viros toto orbe celeberrimos, ſimulq́; filias tres omni laude digniſſimas. Filii erant, Hector, Paris ſeu Alexander, Deiphobus, Helenus & Troilus: filiæ vero erant, Andromacha, Caſſandra & Polyxena. deliberabat ergo reſtaurare vrbem & ita firmare, vt contra hoſtiles incurſus tuta eſſet, & contumelias ſibi illatas poſſet vindicare. Ilium itaq; inſtaurauit, mœnia ampliora ſtruxit, & ciuitatem muniti ſſimam addidit. fuit aũt ambitus totius longitudinis trium dierum, latitudo coæqualis: ſex portas habebat principales, quarum vna Dardania, ſecunda Tymbræa, tertia Ilia, quarta Scæa, quinta Troiana, ſexta Antenoria. Erant in ea vrbe cõſtructa infinita palatia, plateæ celebres: per mediũ vero ciuitatis Xanthus fluuius decurrẽs, eam in partes æquales diuidebat. Introduxit autem Priamus totius regni potentiores ac nobiliores ad inhabitandum. Poſtquam vero Ilium Priamus ſtabilitum vidit, Antenorem vnum ex principibus ſuis legatum in Græciam miſit, dans in mandatis vt Heſionen repeteret. Tum Antenor ad regis iuſſa nauim conſcendit, primum in Myſiam venit, à rege Peleo Heſionen ſororem regis ſui, reddendam poſtulat. Hoc vbi Peleus rex audiuit, grauiter tulit, iubetq́; mox de finibus ſuis excedere. Antenor nihil moratus, nauim adſcendit, & Salamina profectus eſt. Telamonem rogat, vt Priamo ſororem reddat. non em̃ eſſe æquum, in ſeruitute habere regis filiam. Cui Telamon, quod ſibi virtutis cauſa datum ſit, nemini ſe daturũ. ob hoc Antenorem de inſula diſcedere iubet. deinde Antenor in Achaiam ad Caſtorem & Pollucem delatus, eadem poſtulat: qui negauerunt iniuriam Priamo factam eſſe, & vt diſcedat, imperãt. Vltimo Pylon ad ducem Neſtorem peruenit, qui amariora reſpondit, & ſic Antenor domũ reuerſus, non niſi contumelioſa ridiculoſaq́; reſponſa Priamo reportat. Continuo Priamus filios vocari iubet, & oẽs amicos ſuos principes atq; regni proceres, quibus expoſuit, quemadmodum miſiſſet Antenorem in Græciam, poſtulaturum pro patris nece ſatisfactionem, & vt damna illata Græci reſarcirent, Heſionenq́; ſororem ſuam redderent: Antenorem legatum ad hæc contumelioſe tractatum, nihil impetraſſe: videri itaq; ſibi, exercitum in Græciam mittendum, qui dignas exigeret pœnas. petit ergo vt quiſq; ſuper hoc ſententiam dicat. Agitato itaq; inter proceres negocio, quiſq; pro ſua opinione conſulebat. Hector qui vere magnanimus à poeta ſcribitur, prudenter bello ſuperſedendum iudicabat, etſi multis eſſent iniuriis à Græcis affecti: id plane quod ſapientes ferunt, melius eſſe iniuriam pati, q̃ facere. Huius ſententiam Helenus vates confirmabat, quem igne Pelaſgo Ilion arſurũ p̃monuiſſe ferũt. At Paris, ſiue ob rapiendã Heſionen, ſiue ob inueteratã in alienas fœminas licentiã, ſeſe aduerſus Græcos ducẽ exhibet, ſperãs Heſionẽ mutare Helena. adſtipulanſ huic Troilus & Deiphobus. Priamus mox Alexandrũ & Deiphobũ in Pannoniã miſit, vt milites legerent, & ad conciones populum venire iubet. commonefacit filios, vt maiores natu minoribus imperent. monſtrauit quas iniurias Troianis Græci intuliſſent, Antenorẽ ob hoc in Græçiam miſſum, contumelioſe tractatũ, neq; ab his quicq̃ honeſti habere ſe poſſe, placere ſibi Alexandrum in Græciam cum claſſe mittere, qui aui mortẽ & iniurias regno illatas conetur vlciſci. velit in hoc ſententiam eorum etiam audire. Surgit inter hæc Panthus Priamo propinquus, audiuiſſe ſe, inquit, à patre ſuo Euphorbo, ſi vnq̃ Alexander vxorem de Græcia duceret, Troianis exitium imminere: pulchrum ergo eſſe, in ocio vitam degere, q̃ in periculum libertatem ducere. Verum populus autoritatem Panthi contempſit, & regi in his quæ propoſuerat, aſſenſum præbuit. Caſſandra filia regis his auditis exclamauit: Quo pergis o pater, tantis te periculis implicare? deſine oro Paridem mittere, alioquin certo ſcias non ſolum excidium huius nobiliſſimæ vrbis futurum, ſed te etiam cum liberis tuis chariſſimis crudeli morti ſuccũbere. Sed hanc pater non ſolum non audiuit, ſed inſuper caſtigatã abiecit. hanc Caſſandram virginem modeſtiſſimam cum Apollo, vt eſt in fabulis, plurimum amaret,

&

Perit Laomedon.
Donat Heſione Telamoni.
Excidium Ilii.
Priamus Troiam redis.
Nati Priami.
Hector.
Alexander.
Deiphob⁹.
Andromache.
Caſſandra.
Polyxena.
Xanthus.
Legatus.
Antenor.
Redit Antenor.
Troianorũ concilium.
Repræhendunt in concione iniuriæ Troianis illatæ.
Panthus.
Caſſandræ monitus ſpreti.

& eius concubitum expeteret, ipſa munus ab eo pro hoc poſtulauit, quod illi Apollo iuramento ſe daturum affirmauit. petijt virgo, vt futura prædicere ſciret, & mox facta eſt vates. deinde Apollini inſtāti ob cōcubitum annuit. quamobrem turbatus, cum auferre nequiret quod dederat, per Stygias eñ vndas iurauerat, egit vt nulla præſtaretur fides vaticinijs ſuis, & ſic factum eſt. Nam cum ex raptu Helenæ futura patri & fratribus prædiceret, non ſolum non credebant, ſed & verberibus duris eam caſtigabant. Interea aptātur nauigia, cōmeatus abunde & milites introducuntur. Priamus tū Alexandrū præfecit exercitui imperatorē, adiungit Deiphobum, Aeneam, Polydamantem, imperatq́; Alexandro, vt Heſione ſoror petatur, & ſatis Troianis fiat: q̄d ſi negaſſent, cōtinuo ad ſe nunciū mittat, qui claſſem in Græciam trāſportet. Alexander itaq; ſoluens inde, nauigat proſpero curſu in Græciæ fines, primumq́; *Cytheriam inſulam attigit, vbi erat templū Veneris vetuſtū, & toti Græciæ venerandū. Celebrabatur illis diebus feſtū ipſius Veneris præcipuū, propter q̄d multitudo maxima cōfluebat. hi q̄ in inſula erant, mirabantur claſſem regiam. interrogabāt, q̄ eſſent. reſpondēt, Paridem eſſe filiū regis Troianorū, & veniſſe vt à regibus Græciæ repetat Heſionē, patris ſui ſororem. innotuit aduentus Helenæ, non eñ à Menelai regno inſula multū diſtabat, & vt erat regina omniū pulcherrima, & adeo curioſa, hoſpites videre deſiderat. continuoq́; ſub ſpecie votorū ſoluēdorū in inſulā properat, vbi ab incolis velut regina loci, multo honore ſuſcepta eſt. prima vero luce cum celebrior eſſet templi ſolennitas, regia ingreditur phanū pōpa. At Paris aduentu reginæ exhilaratus, vt erat iuuenis ſpecioſiſſimus & eloquens, cum apparatu non minus regio templū ingreſſus eſt. Et cum ſe mutuo Helena Alexanderq́; reſpexiſſent, ambo forma incenſi, tempus dederunt, vt gratiā referrent. poſt celeres vero cupidinis ignes, data habitaq́; hinc inde ſalute, Alexander clam ſuis imperat, vt oībus in nauibus ſint parati, noctu claſſem ſoluāt, de phano Helenam eripiant, ſecum eam abducant. quid plura? vt ſtatuit, phanum inuadunt, Helenam eripiunt, in nauim deferunt, & cum ea nonnullas alias mulieres. Oppidani ex hoc territi, arma corripiūt diu pugnātes, q̄s tñ Alexander fretus multitudine ſociorū ſuperauit, phanū expoliauit, hoīes ſecū cōplurimos captiuos abduxit. Et ſic ſpolijs onuſtus, cum Helena ad Priamū reuerſus eſt. Priamus vbi rei geſtæ ordinē accepit, gauiſus eſt, ſperans Græcos, vt Helenam recuperarent, Heſionen reddituros. Caſtor & Pollux audientes ſororem ſuam Helenam raptam ab Alexandro, confeſtim nauem conſcendentes, ſecuti ſunt: & cum in Lesbio littore nauem ſoluerent, maxima tempeſtate orta, diſparuerunt: quos Lesbij vſq; ad Troiam quæſierunt: & non inuenientes, crediderunt immortales factos, atq; inter ſidera locatos Geminorum appellatione ferunt. Menelao poſtq̃ compertum eſt, Helenam ſibi raptam à Troianis, quam tenerrimo diligebat amore, Agamemnonis fratris conſilio vſus, apud Græcorū principes plurimum eſt conqueſtus: & cum vltro citroq́; crebro pro repetitione vxoris legationibus à Menelao miſſis fruſtraretur, demum concione habita, coniurant in Troianos oēs Græciç principes numero 47 qui adduxerunt naues mille ducentas duas, Agamemnō ex Mycenis, Menelaus ex Sparta, Archelaus & Protenor ex Bœotia, Aſcalaphus & Ialmenus ex Orchomeno, Epiſtrophus & Schedius ex Phocide, Aiax Telamonius, Neſtor ſenex, Aiax Oileus, Thoas, Idomeneus, Diomedes, Polyphob9, Antiph9, Proteſilaus, Neoptolemus, Phineus, Palamedes, Eriphylus, Xantipp9, Amphimachus, Polybetes, Leonteus, & alij reges ac principes, q̄s longum eſſet narrare. Non aderat tum Vlyſſes Laertius Ithacæ inſulæ rex, vir prudētiſſimus. ſimulabat eñ ſe inſanum, vt euitaret Troianum bellum. hunc aūt Palamedes miſſus à Græcis, in fraude depræhendit hoc modo. inuenit eñ Vlyſſem arantem, & præ inſania ficta ſal ſeminantem, cui Palamedes explorādi furoris cauſa, ilico Telemachum puerum Vlyſſis filium, ante aratrum oppoſuit arantis. q̄ viſo, cōfeſtim Vlyſſes aratrū dimouit, ne puerū offenderet, & ſic de fraude victus, in expeditionem ire coactus eſt. Aberatq́; Achilles Pelei Theſſaliç regis & Thetidis filius. receperunt aūt Græci oraculū, ſine Achille Troiam capi non poſſe. erat eñ inuulnerabilis, excepto talo. Thetis eñ timens fata, ipſum dum puer eſſet, in Stygia palude tinxit. accepit enim ſecundum fata, Achillem, ſi ad Troiam veniret, occidendum. ideo cōmendauit eum in Peleo mōte Chironi Centauro, qui ipſum enutriuit & multis artibus inſtruxit. tandem eum in muliebri habitu tanq̃ eſſet ſoror Achillis, regi Lycomedi commendauit, vbi latenter & quaſi per vim cognouit Deidamiam regis filiam, de qua poſtea ſuſcepit filium Neoptolemum ſeu Pyrrhum. Miſſus eſt itaq; Vlyſſes ad Achillem perquirendum à Græcis, qui vt vir prudentiſſimus erat, eum tandem in choro virginum, dum quaſi mercator iocalia vendebat, deprçhendit. Inter cñum varia quæ Vlyſſes veluti mercator propoſuerat, Achilles gladios & arma

Ferē Paris in Cytherida.

Rapitur Helena.

Inſequunt Helenam Caſtor & Pollux.

Vlyſſes ad bellū Troianū Palamedis aſtu mittitur.

Occidēdus Achilles.

ma contuetur, virgines cæterę muliebria. quo viſo, Vlyſſes nil dubitans, Achilli in aurem pandit expeditionem omnium Græcorum in Troianos coactam, nec ſine eo ituram: orat ergo, vt abiectis muliebribus ſuo ſtatui inconuenientibus, arma induat, & cum cæteris regibus ac principib⁹ in bellum Troianum vadat. Exhilaratus Achilles, clam omnibus in naui Vlyſſis remoratus abducitur, Græcisq́; paratus ad vota eorum

Agamemnō deſignatur imperator.

præſentatur. Agamemnon Atrei filius, Mycenarum rex, frater Menelai, pari Græcorum omniū conſenſu, congregatis in Aulide nauibus, omni exercitui imperator deſignatus eſt. Quo facto, concione vocata, luculenta oratione iniurias fratri Menelao proſequitur illatas, pro quibus vindicandis iuſte bellum Troianis mouere poſſint, & quomodo non deſit voluntati facultas, cum tantam habeant potentiam, cui etiam Aſia tota reſiſtere non valeret: Quis vnquam, inquit, temporibus retroactis vidit tot reges, duces & principes in vna voluntatis conſonantia congregatos? ſed vt nihil temere admittamus, conſulo nihilominus, vt anteq̃ proficiſcamur, ad Apollinem Delphicum mittamus, eumq́; de tota re conſultemus. cui mox omnes aſſentiunt. Et pari

Achilles & Patroclus Delphos mittuntur.

voto Achillem Patroclumq́;, vt nomine omnium vadant, eligunt. Nec mora. Achilles Patroclusq́; naues ingrediuntur, & curſu felici in inſulam Delphos perueniunt. Et cum illo perueniſſent, ad oraculū deuoti pergunt: reſponſum accipiunt, Græcos Troiam ituros, & anno decimo victores futuros. Accidit mirabilis caſus. nam eadem hora aderat Calchas vates, à Priamo miſſus conſultandi ſuper eadem re Apollinem gratia. ac poſt oblationes factas, reſponſum accepit Calchas: Calcha, ad tuos ne redire præſumas, ſed ad Græcorum claſſem te conferas, nec ab his recedas donec Troia ſit capta. His dictis, Calchas antiſtes vnaq́; Achilles reſponſa inter ſe conferunt, atq́; amicitiam iungunt, & iuxta Apollinis iuſſa, vnà ad Græcos pergũt. Græcorum principes, audientes Achillem & quæ de Calchante dicere poterat, exhilarati, eundem antiſtitem in fidem eorum ſuſcipiunt, & in matriculam expeditionis incorporari faciunt. Hoc in loco Dictys Cretenſis & nonnulli alij narrant, ꝙ Agamemnon in Aulide ceruam Dianæ ignarus occidit. Vnde Diana irata, ventum mouente & Græcis peſtilentiam immittente, reſponſum eſt ab oraculo, Dianam pro auertenda peſte & tempeſtate Agamemnonio ſanguine placādam. & cum Agamemnon nullo modo induci poſ-

*nouerca

ſet, vt Iphigeniam filiam ſacrificare vellet, Vlyſſes clam patre Iphigeniam, à *nomine

Iphigenia immolāda.

Clytęmneſtra per nuptiarum cum Achille ſimulationem abductam, ſacrificandi eam cauſa præſentans, quæ tamẽ miſeratione deæ ſublata, & cerua ſuppoſita eius loco oblata litatur. Iphigenia vero in Tauricam tranſlata fuit, & regi Thoanti tradita, ſacerdosq́; facta Dianæ, à morte extitit liberata. Deinde haud multis poſt diebus cum op-

Aduehunt Myſiam.

portunum iam tempus nauigandi veniſſet, adſcendunt Græci omnes naues: & vbi ad Myſorum regionem vniuerſas claſſes venti appuliſſent, propere om̃es ſigno dato naues littori admouent. quibus mox Telephus inſulæ imperator armis occurrit, & pugna commiſſa, ab Achille grauiter vulneratus eſt. deinde nonulli Græcorum principes, Telepho cognationis vinculo iuncti, interueniunt, & ipſum de cauſa profectionis informãtes, exercitui reconciliarunt, factiq́; ſunt amici. Ipſe tamẽ Telephus haud longe poſt ex vulnere multum infirmatus, reſponſum accepiſſe fertur, ſe non poſſe ſanari, niſi eadem manu & lancea idem vulnus reiteretur. vnde ad Troiam veniſſe dicitur, & ab Achille ſecundum oraculum ſanatur. de quo Ouidius:

Vulnus Achillæo quæ quondam fecerat hoſti,
Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

Deinde vt Dares refert, mare ingrediuntur, claſſem poſt aliquot dies applicant in

Veniunt Græci in Tenedum.

oppidum quod ſub imperio Priami regis erat, & id expugnant, prædaq́; facta proficiſcuntur. veniunt in Tenedum, & ibi omnes occidunt. Ibi autem Agamemnon conuocatis ducibus, potentiam eorum commemorat, ſimul & quæ ex ſuperbiæ elatione eueniant, neve deos in ſe exaſperent, cōſulit legatos in Ilium mittẽdos, qui pecuniam

Mittunt Græci ad Priamum legatos.

ad ſatisfactionem iniuriarũ requirant. quod ſi fecerit ſatis Priamus, & Helenam reſtituerit, bene erit, & cum laude reuertemur, inquit. alioquin ſi recuſauerit, duo pro nobis pugnabunt, iuſtitia & immenſa potẽtia, erimusq́; à ſuperbię vitio apud omnes gẽtes excuſati. placet conſilium hoc omnibus, eliguntur q́; legati Diomedes & Vlyſſes, vel vt Cretenſis refert, Palamedes, cuius maxime ea tẽpeſtate domi belliq́; conſilium valuit. Securitate itaq́; à Priamo impetrata, legati alta Troiæ mœnia ingrediuntur. ad regiam vero deducti, inter cętera mirati ex eo ꝙ in medio atrij ipſius ſtabat arbor, arte mathematica facta, cuius ſtipes ex auro erat, *ſtipes 12. cubitorum in altum tẽſus, & in ſummitate diffundebat ſe in ramos, qui totum ipſum atrium tegebant. erant rami, folia & flores partim ex auro, partim ex argento, inter gemmasq́; multifarias fru-

ctus

ctus radiabant. deinde per multas cameras ducti, perueniunt in locũ, vbi Priamus in ſplendida nobilium ſuorũ ſedebat corona. ad quem legati: Rex Priame, ad te ſumus miſſi, petentes vt Helenam violenter e Græcia ablatam, reſtitui facias regi ſuo, ac damna nobis per Paridem illata reſarcias: quod ſi feceris, tibi conſuluiſti, & nos ad noſtra redibimus. Sin aliter, ipſe reſpice quãta tibi ac tuis mala ſint euentura.

Oratio legatorum.

Ad hæc Priamus: Non ſine admiratione hæc veſtra audiui mandata, cũ à me talia requiratis, quæ regem victum vix decerent. petitis vobis ſatisfieri, qui ſine cauſa iuſta mihi patrem & coniunctos fere oẽs ac vrbem abſtuliſtis, ſororem inſuper meã Telamoni cõcubinam feciſtis, pro qua reſtituenda iamdudũ ad vos miſi, ſed nõ niſi imperioſa inhumanaq́; verba pro his accepi.

Priami orõ.

Plura loqui volentẽ Palamedes interrupit, cogitare rogauit, quantã cõtra ſe potentiam nunc in regno videret, cauſam eſſe diſſimilẽ, cum pro meritis Laomedon pœnas luiſſet, ad poſtremum belli difficultates exponit. Cui Priamus duriora q̃ ante reſpondit, ſimulq́; in conſiliũ proceres regni ſui traxit, vbi fere ſinguli Helenam remittendã ſuadent, Græcorũ cauſam probant, & factũ Alexandri damnant. Quibus rebus anxius Priamus, filios conuocat, eorũ conſiliũ requirit, qui exceptis Hectore atq; Heleno, nuſquã reddendã proclamãt, & ſimul tumultum concitant.

Hecubæ cõſilium.

Inter hæc Hecuba hortatur Helenã audiendã: quæ adducta, flens orabat, ne quæ ſemel eorũ in fidẽ recepta eſſet, proderetur. id vtrum immodico Alexandri amore, an pœnarũ metu ob deſertam domũ, ſibi conſulere maluerit, in dubio mãſit.

Helenæ ſententia.

Itaq; Hecuba, cognita ei⁹ volũtate, cõplexa Helenã, ne proderetur, ſumma ope adnitebatur, Priamũ quoq; facile in ſuã ſententiã traxit. deinde vocatis legatis, Priamus facto ſilentio, optionem Helenæ, quę aderat, offert, abire ad ſuos, aut manere. quam ſe runt dixiſſe, *neq; ſibi cũ Menelai matrimonio conuenire. His peractis, Vlyſſes cuncta quæ ab Alexandro contra Græciam indigne cõmiſſa eſſent, retexuit, vltionem teſtatus eſt breui ſecuturã. eo dicto, abeunt.

Auxilia Priami.

Aderant aũt ad auxiliandũ Priamo cõplures maximi reges & principes orientis ex Celia, Lycia, Thracia, Phrygia, Bœotia, Aethiopia, Paphlagonia, Perſia, cæteriſq; ex prouincijs multitudo bellatorũ maxima, de quibus Dares & alij. Dum legati Græcorum morantur, mittuntur Achilles & Telephus ad ꝓdandum Myſiam. Teutras rex cũ exercitu illis occurrit, quẽ Achilles fugato exercitu vulnerat. Teutras regnũ viuus Telepho tradit, qui defendit mox regem veluti amicũ ne periret, magna fide commendatus hoſpes.

Proteſilaus occiditur.

Deinde Agamemnon claſſes ad fines Troianorum perduxit, vbi primum littora Troiani fortiter defendunt. Proteſilaus ad terrã excurrit cum ſuis, Troianos fugat: quem Hector obuius interfecit, cæteros perturbat. Et poſtq̃ magna cædes vtrinq; facta eſſet, aduenit Achilles. Hector ante abijt. Achilles Troianos iterum in fugam conuertit, & nox ꝓlium diremit.

Pugna Græcorũ & Troianorum.

ita libero ab hoſtibus tẽpore, Græci ſubductas naues atq; in ordinem cõpoſitas, in tuto collocant. deinde ex oĩbus Achillẽ atq; Aiacem Telamoniũ, quorũ virtute maxime fidebant Græci, cuſtodes deligunt, hiſq́; tutelã claſſium tradũt. Neq; multo poſt circa Proteſilai ſepulturã Græcis occupatis, nihil tale metuentibus, Crenus rex cognito aduentu Græcorũ, inſidijs eos inuadit, & ancipiti malo territos, ſine ordine fugere coegit. Quibus Achilles occurrit, regem & magnam vim hoſtium interficit. Cæterum ob incurſiones crebras hoſtium decernitur, vti primum finitimas Troiæ ciuitates cũ parte exercitus adeant atq; vaſtẽt. ita primũ Cycni regionẽ proterunt, vrbem Mentorienſium inuadunt, & ignẽ ſupponunt, ſed ꝑcibus ciuium eam in deditionẽ recipiunt. Deinde Achilles in deditionẽ coactis proximis ciuitatibus, nauibus Leſbum aggredit, ac ſine vlla difficultate capit, & Phorbanta loci eius regẽ, multa aduerſus Græcos molitũ, interficit. deinde Pyrrhã & Hierapolim vrbes opulentiſſimas excindit. Quibus cognitis, oẽs finitimi populi vltro ad eũ cũ pace occurrere, & ne vaſtarent agri, dimidiũ fructuũ pacti ſunt. His actis, Achilles ad exercitum redijt, quo tẽpore rex Scytharũ cũ donis Achilli occurrit. deinde Cilicas aggredit, interfecto Etione, qui his locis imperitabat. magnis opibus naues replet, abducens Aſtynomen Chryſi filiã, q̃ eo tẽpore regi nupta erat.

Chryſeis.

Pedaſi excidium.

Propere deinde Pedaſum oppugnare cœpit, ſed loci rex Briſes, ratus nulla vi prohibere hoſtes, laqueo vitã finiuit. Inde Hippodamiã abſtulit, Briſeida dictã, dein expugnata Lelegũ ciuitas.

Briſeis.

Aiax loca multa vaſtauit.

Per idẽ tempus Aiax multas vrbes capit atq; vaſtat, quibus peractis, hi duo duces ad exercitũ cõtendũt, quorũ aduentu Græci exhilarati, multas illis gratias agunt. deinde cõſiliũ de diuidenda ꝓda haberi cœptũ, vbi cunctorũ ſentẽtia ex omni ꝓda quã Achilles apportauerat, Aſtynomen, quã Chryſi filiã diximus, ob honorẽ regiũ Agamemnoni obtulere. Ipſe autẽ Achilles Hippodamiam aut Briſeida ſibi retinuit, reliqua vero præda iuxta meritorum qualitatem diſtributa fuit. Adducit & Aiax Polydorum Priami

Polydorus Aiaci proditus à Polymneſtore capit.

regis filium, quem ſibi Polymneſtor prodidit. de quo Dictys Cretenſis, ꝙ Priamus dubitans de regno ſuo, Polydorum filium recenter ſibi natum, cum magno auri pondere conſeruandum enutriendumq́ in Thraciam miſit ad Polymneſtorem regem fratrem Hecubæ, vt ſi contingeret Troiam capi, ipſe filius relictus, genus & vrbem inſtaurare poſſet. Sed vbi Aiax Cherroneſſum Thraciamq́ infeſtabat, & Polymneſtor virtutem viri cognouiſſet, diffidens de rebus ſuis, dedidit ſe tum illi. Et tunc Polydorus merces pacis, Aiaci traditur, aurum etiam aliaq́ donaria ad cõciliandos hoſtium animos affatim præbebat, inſuper frumentum per omnem exercitum totius anni pollicitus, naues Aiacis replet. Græci vbi Polydorum regis filium adductum

Mutãdũ Polydoro Helenã, ſuadet Vlyſſes.

vident, decernunt communi voto, vt Vlyſſes cum Diomede ad Priamum pergant, atq́ Polydorum pro Helena reſtituant. Legati habentes Polydorum, ad Troianos veniunt, vbi Vlyſſes verba faciens, & Polydorum apud Græcos eſſe pronunciat, reſtituendumq́, ſi Helena nequiter Menelao abducta, reſtituatur. hortaturq́ vt adhuc ſibi proſpiciant, & pro iuſtis cauſis, quas in longum recenſuit, Græcorum, regni euerſionem non expectent, inſerens, ſi Helena cum abreptis reſtituatur, inuiolatus Priamo Polydorus reuertatur, allo pacto bellandi finis non fiat, donec omnes Græciæ principes perierint: aut quod verius eſſe videretur, Ilio capto crematoq́, exemplum impietatis ſuæ Troiani poſteris eelinquerent: quapropter, inquit, dum adhuc res integra in manibus veſtris eſt, etiam atq́ etiam prouidete. Poſtquã finem loquendi fe-

Troianorũ reſponſio.

cit Vlyſſes, retrocedere legati iubentur. ſeniorum ſententia omnium erat, Menelaum iniuriam indigne paſſum, proinde Helenam reſtituendam, eorumq́ facta fortia ac recẽter partam gloriã verſandã, erutis aue in poteſtatẽ redactis amiciſſimis Troiæ ciuitatibus, ob eam etiam cauſam Polymneſtorem Græcorũ viribus abhorrentem, vltro Græcis Polydorum tradidiſſe, quem poſſent ſaluum recuperare. hæc & ſimilia plura tractabantur. Omiſſis multis hinc inde dictis, & ꝙ vehementiſſime Priamus conſternatus ſit, vbi audiuit Polydorum in poteſtate Græcorum eſſe, præualuit tamen, Helenam ſemel in fidem receptam, non eſſe prodendam, quod & Hectoei placuit, licet fratris facinus improbaret. fuit enĩ Helena fide interpoſita, recepta, quã Hector ſeruandam conſuluit. Si quis autem cũ ea erepta docerentur, cuncta reſtituenda cenſuit. adiecit Caſſandram aut Polyxenam cum præclaris donis Menelao eſſe offe-

Fruſtra à Priamo legati abeũt.

rendam, ſed nec Menelao neq́ legatis reſponſa placent. Vnde multis deſuper hinc iude conſumptis verbis, Græci abeunt, & mox per populũ diſſeminatis quæ aduerſum legatos dicta erant, tumultus oritur dicentium vniuerſam Priami domum perituram. Ita apud Græcos decernitur, Polydorum in conſpectu Troianorum necandum: & productus in mediũ, viſentibus ex muris Troianis, lapidibus obruitur, pœnas fraterni ſceleris ferens. Cætera quæ à poetis finguntur, ab inſtituto noſtro ſunt aliena.

Aiax.

Interim Aiax Telamonius Bothiram Cyllamq́ ciuitates diuitĳs nobiles, capit: deinde Gargarum, Gergin, Scepſin, & Lariſſam depopulatur, magnã vim pecorũ abducens, nulloq́ aduerſante, cunctis in fugã verſis, cũ magna ꝑda ad ſuos reuertitur.

Occidit Hector Patroclum ac Merionem.

Hector nõ minus exercitũ quotidie educit ex vrbe, cui Agamemnon certo die occurrit, ac clamore magno præliũ acre committitur. Hector Patroclũ occidit, & ſpoliare tẽtati Merion rex eum ex acie, ne ſpoliaretur, eripuit. Hector Merionem perſequitur & occidit. quẽ cũ ſpoliare vellet, Mneſtheus Hectori femur ſauciat, ſaucius autem multos vulnerat. Et perſeueraſſet Achiuos in fugã vertere, niſi obuius illi

Pugna Hectoris & Telamonĳ Aiacis.

Aiax Telamonius veniſſet, cum quo dum congrederetur, cognouit eũ tandem poſt multam pugnam de ſanguine ſuo, erat enim Heſiones ſororis Priami, filius: quare Hector depoſitis armis, eũ alloquitur, & commemoratione generis facta, ei blandit. At Aiax rogat Hectorem, vt ſi tanta affectione ducatur, faciat ꝙ Troiani eo die bellare deſiſtant. perſequebant enim fugientes Græcos. annuit Hector, & mox tuba receptui canere iubet. iam aũt Troiani in Græcorũ naues ignem immiſerant, nec dubie omnia ceemaſſent, ſed mandato ducis obtemperant, & multo dolore ciuitatem ingrediuntur, quaſi victoriam in manu habentes, eo die abieciſſent. Poſtero die Græci inducias petunt, Achilles plangit Patroclũ, Agamemnon Proteſilaum effert, cæterosq́ ſepeliendos curat. Dum induciæ fuiſſent, Palamedes in concione proponit, indignum regem eſſe Agamemnonem, qui tanto exercitui imperet, ipſe ſua ſtudia

Rurſus pugnat, mltiq́ vulnerant.

oſtendit: Achiuis interea de imperio viciſſim certantibus, tẽpus pugnæ ſuperuenit. Achilles, Agamemnon, Diomedes, Menelaus, exercitũ educũt. Cõtrà Hector, Troilus, Aneas, occurrunt. fit pugnã ex vtraq́ parte, fortiſſimi quiq; cadũt. Hector Bœoten, Archelaum & Protenorem occidit. nox prælium diremit, & erat in ordine tertium prælium. In quarto prælio Alexander Menelai femur ſagitta transfixit, in

quinto

quinto bello Hector ſeptem fortiſſimos duces occidit, Aeneas duos, Achilles quatuor, Diomedes duos. In ſexto bello continuis diebus octoginta pugnatum eſt. Graij ſecundas petunt inducias, & obtinent in triennium. Per idem tempus Chryſes ſacerdos Apollinis Sminthei, ægre tulit, ꝙ Agamemnon filiam ſuam Aſtynomen per vim teneret, adijt Græcos, filiam repoſcens, & aurum pro ea offerens, & niſi fiat, mala eis futura prædicit.

Chryſes filiã repetit.

Rogatus à ducibus Agamemnon, reſtituere eandem recuſat, licet à ſingulis regibus fuiſſet aditus, pro quo Achilles ipſum & Menelaum fratrem publice lacerabat conuicijs. Sed non multi fluxerunt dies, morbus grauiſſime exercitum inuaſit: & dum peſtifera ægritudine multi quotidie perirẽt, nec eſſet morbi modus, flagitare duces Calchantem incipiunt, vatem in exercitu probatum. Ille haud liberum ſibi eſſe inquit profari, ne pro veritate pœnas lueret.* Adacti reges iureiurando, Achille procurante, vt ſecure diceret, ille Apollinis iram eſſe: remedium vero, reſtitutionem virginis fore. hoc audito, Agamemnon egreſſus, cunctos ſibi beneuolẽtes in armis eſſe iubet, armantur ex aduerſo reges. Troiani has inter Græcos differẽtias intelligentes, erumpunt, ac magnam ſtragem faciunt, quibus tamen Græci tandem pari voto occurrunt, atq; repellere eos ſatagunt. nox prælium diremit, & Priamus tertias inducias petit.

Cædes Græcorum.

His perfectis, vbi Agamemnon ſere potentiores ei duces vidit aduerſari, vocata concione, paratum ſe eſſe inquit Chryſi filiam reſtituere, ſi modo in locum eius Hippodamiam, quæ cum Achille degeret, viciſſim reciperet. aduerſabant multi. Achilles pro ſalute exercitus omnia ſe tolerare velle dicit. Tranſmiſſa eſt Aſtynome in phanum Apollinis, & patri reſtituta. Agamemnon, tanquam ab omnibus conceſſa res videretur, lictoribus vt abſtraheretur Hippodamia, imperat: hiq; aduerſantibus multis, iuſſa complent, pro quo Achilles publico concilio deinceps abſtinendum decreuerat. grauiter enĩ tulit, Hippodamiam pro laboribus præmium ſibi conceſſam, per iniuriam eſſe abductam.

Agamẽnon dimittit Chryſeida.

Breui poſt Agamemnon amouetur. Palamedes enim iterum mouet, Agamemnonem inutilem imperio, nec ab omĩbus electum. Ad quod Agamemnon reſpondet, ſe nunquam imperium quæſiuiſſe, & æquo animo ferre, ſi id alteri Græci velint conſerre: ſatus ſibi eſſe, vt hoſtes vlciſcatur. igitur Palamedes Agamemnoni eſt ſubſtitutus.

Palamedes ſibi vendicare ſtudet imperium.

Inducijs elapſis, præliatũ eſt, & plurimi duces hinc inde corruerunt. ſequenti die Andromacha vxor Hectoris in ſomnijs admonita, hortatur Hectorem, ne eo die in præliũ vadat: & cum retrahere eum non poſſet, Priamũ inuocat, vt Hectorem à bello prohibeat.

Ceſſatur ab inducijs.

Priamus Helenũ, Alexandrum, Troilum, Aeneam in bellũ ire iubet, ſed illi ſine Hectore exire tardabant. Interim adſunt Græci, requirunt Troianos ad pugnam ex condicto habendã. Hector vt hæc cognouit, increpans Andromacham, arma vt proferret poſcit. mœſta illa & ſparſis capillis, ad pedes eius procidit, Aſtyanacta ſecum vt oraret, traxit.

Andromachæ ſomniũ

Tunc Priamus alios exire iubet, Hectorem retinere contendit. prodeunt hi in pugnam, quibus Agamemnon, Diomedes, Achilles & Aiax occurrunt, multos occidũt. At Hector vbi audiuit Troianos laborare & in periculo eſſe, proſilijt in pugnã, ſtatimq; Idomenea ducẽ obtruncat, Iphiclũ ſauciat, Leonteũ occidit, nõnullos alios vulnerat. Quod cũ vidiſſet Achilles, illi obuius procurrit: nec aliud cogitauit, niſi vt Hectorẽ occideret. multa millia hominũ trucidant. Hector cũ occiſum Patroclũ ſpoliaſſet Achillæis armis, init pugnã cũ Achille, quẽ in femore ſauciat. Achilles vulnere accepto, magis Hectorẽ perſequi cœpit, nec deſtitit donec interfeciſſet. quo mortuo, Troiani in fugã vertunt, q̃s maxima cæde Achilles vſq; ad portã fudiſſe fertur.

Achilles ſauciatur, Hector occiditur.

Palamedes inducias in annũ facit, ſuos vtriq; ſepeliunt, vulneratos curãt. fide magna Achiui in oppidũ, Troiani in caſtra cõmeant. Et poſtq̃ anni dies venit, Priamꝰ, Hecuba & Polyxena ad ſepulchrũ Hectoris profecti ſunt.

Induciæ.

Quibus obuius fuit Achilles, & Polyxenam vidit, eamq; mox amare vehemẽter cœpit. Igitur vbi Polyxenã ex corde nõ poſſet euellere, ſeruũ mittit ad Hecubã, & vxorẽ Polyxenã poſcit, promittẽs ſe mox cũ ſuis domũ rediturũ, ex q̃ facto nõ dubitet, cæteros ſe ſecuturos.

Achilles ſibi Polyxenam iungi cupit.

Hecuba vt erat mulier prudẽs, nihil hæſitãs, reſpõdit ſe voluntatẽ Achillis Priamo detegere velle, & inde reſponſa dare. Priamus vbi hæc audiuit, ita ſe conſentire dixit, ſi exercitus Græcorum abierit: ſin minus, filiã ſuã hoſti coniungere nolit. Achilles vbi voluntatem Priami ac reginæ accepit, plus in amorẽ Polyxenæ exardeſcit. Et vt eã obtineat, incipit diſſeminare querelas, ꝙ vnius mulieris cauſa tota Græcia & Europa vocata fuerit, & ꝙ iã multos nobiliſſimos duces amiſerint, nec ſpes ſit capiendæ ciuitatis muniſſimæ. quare oportere ait pacẽ fieri, & aliq̃n exercitũ iam pluribus annis defatigatũ reducere. fit murmur nõ puſillus, alijs cõſiliũ Achillis approbãtibus, alijs cõtradicẽtibus, maior tñ pars regũ atq; principũ cõſiliũ Achillis reprobat, quare Achilles Myr-

midonibus ſuis mãdat, vt cõtra Troianos amplius arma nõ ferant. Interea in exercitu Græcorũ victualia deerãt, quare Palamedes habita deliberatione cum proceribus, placuit cõmuni cõſilio, vt Agamemnon mitteret ad regẽ Telephũ Myſium, q̃d idem gratãter accepit. diſcedit, & à rege Telepho bene ſuſcipitur, qui eũ cũ victualium copijs nõ paruis remiſit. Per idẽ tẽpus Palamedes exercitũ Græcorũ educit, & impreſſionẽ Deiphobo facit atq; interficit, ex quo ꝑliũ cõſurgit acerrimũ, fugant Troiani.

Deiphobi mors.

At glorianti Palamedi Alexãder cõuerſus, collũ illi transfixit. glomerant inde Phryges, tela cõijciunt, Palamedẽq; occidũt. Hæc Dares.

Palamedis mors.

Dictys tñ aliter ſcripſit, cui multi cõſentiunt, adſtruẽtes Vlyſſem, Diomedẽ & Menelaũ falſas literas cõſcripſiſſe, in quibus cõtinebat, quõ Palamedes promiſſa ſibi grãdi pecunia, exercitũ Græcorũ voluiſſet prodere, & pro fide faciẽda, inſtituerint ꝑ familiarẽ vnũ Palamedis, q aurum, de q̃ in literis cauebat, capiti illius ſuppoſuit, q̃d poſtea Vlyſſes, adductis Græcis in teſtimoniũ factæ proditionis, inueniti q̃d cũ inuentum ſub capite ipſius extraheret, quaſi cõuictus eſſet, in eũ irruunt Græci & obtruncare volũt: ſed Palamedes animoſe eis reſiſtens, ſe innocentẽ proclamat, & vnicuiq; duelliũ offert. Accepta conditione duelli ab Vlyſſe, tumultus ſedat. Credidit Palamedes Vlyſſem bono aĩo procedere, & amicũ eſſe. Vlyſſes tñ nõ immemor ꝙ eum ad bellũ traxiſſet, nihil omiſit, & opportuno tẽpore dũ ipſe Palamedes & Diomedes in colloquio eſſent, dicebãt hi duo Palamedi, ꝙ certificati fuiſſent, ꝙ in puteo qui ad manũ erat, theſaurus abſconditus eẽt. Palamedes eorũ fraudis ignarus, eis ꝑſentibus in puteũ deſcendit. quẽ vt viderũt ad ima putei perueniſſe, ſtatim lapidibus obruunt, & mortuũ in puteo dimiſerũt. ita vir maximus

Nauplius.

Nauplij regis filius, circũuentus, indigno perijt exitio. & fuere qui eius conſilij haud expertẽ dicerent Agamemnonẽ, ſed hoc multi putãt eſſe fictũ, & Palamedẽ in bello xi. fuiſſe interfectũ, vt dictũ eſt.

Cõuocant à Neſtore Græcorum principes.

Palamede occiſo, Neſtor qui maior natu erat, noctu duces in cõcilium vocat. hortat vt imperatorẽ ꝑficiant, & ſi eis placeat, Agamẽnonẽ. id minima cũ diſcordia fieri poſſe, adijcit, ſub eius imperio ſatis felicẽ exercitũ fuiſſe. Oẽs igit Agamemnonẽ eligũt.

Agamẽnon imperator eligitur.

Poſtera die Troiani in ꝑliũ exeunt, quibus Agamemnon occurrit. fit magna cædes, & poſtq̃ maior pars diei tranſijſſet, prodijt Troilus, cędit deuaſtatq; Argiuos atq; fugat. poſtera die eodẽ ordine acies cõcurrũt, ſedecim Græcorũ duces Troilus interfecit. pugnat continuis ſeptẽ diebus, Agamemnon inducias petit per duos mẽſes.

Orat Achilles vt pugnet.

Inter hæc Agamemnon mittit ad Achillẽ Neſtorem, Vlyſſem & Diomedẽ, rogantes eũ, vt in bellũ prodiret. abnegat, cœpitq; eos male accipere, dicẽs pacẽ fieri oportere perpetuã, nec tanta pericula ob vnius Helenæ cauſam expectare. Polyxenã eñi ardebat. Renunciãt illi Agamemnoni, Achillẽ in propoſito ſuo pertinaciter manere. Agamemnon cõuocatis ducibus, cõſultat quid fieri debeat. Menelaus hortat eũ, vt cum exercitu in pugnã prodeat, nec terreri debeat, ſi Achilles ſe excuſet aut ſubtrahat, Troianos nõ habere Hectorẽ. ad q̃ Diomedes & Vlyſſes, Troilũ dicunt non minus q̃ Hectorẽ virũ fortẽ ſupereſſe. Tempus pugnæ vbi venit, Agamemnon, Calchante ſuadẽte, Menelaus, Aiax, Diomedes, exercitũ educunt, cõtrà Troiani. fit magna cædes.

Saucius Menelaus.

Troilus Menelaũ ſauciat, multos interficit, Argiuos in caſtra fugat. nox ꝑliũ diremit. Poſtera die Troilus & Alexander exercitum educunt, cõtrà Argiui prodeunt. Troilus Diomedẽ ſauciat, in Agamemnonem impreſſionẽ facit, necnõ ipſum ſauciat. per aliquot dies pugnat acriter, multa millia hominũ ex vtraq; parte trucidant. Agamemnon vt vidit exercitũ ſuum indies diminui,

Agamẽnon petit inducias.

petit inducias in ſeptẽ mẽſes. Troilus negabat dandas, ſed potius per irruptionẽ naues Græcorũ incendẽdas. attamen cõmuni cõſilio induciæ dant. In his inducijs Agamemnon cũ Neſtore, nõie totius exercitus, Achillẽ adijt, rogatq; vt quia in maximo periculo Græci eẽnt, eos nõ deſereret, adiectis quæ dici poſſent pro re opportunis. Tandẽ Achilles ſe nõ proditurũ reſpondit, ſed pacẽ parari oportere. conqueritur tamen ꝙ tantis ꝑcibus obſiſtere ad plenũ nõ vellet, ſe milites ſuos miſſurũ. Agamemnõ tum gratias egit, ſperãs vbi ſuos periclitari videret, pugnæ ſe rurſum ingereret. Tempus pugnæ aduenit. Troiani exercitũ educũt, cõtrà Argiui occurrũt. Achilles Myrmidones ſuos armatos ad Agamemnonẽ mittit. pugna facta,

Troianorũ victoria.

Troilus in acie prima Argiuos cædit, Myrmidones fugat, & impreſſionẽ vſq; in caſtra facit, multos occidens, plurimos vulnerãs. Solus tum Aiax viriliter obſiſtit. tandẽ Troiani victores in oppidũ reuerſi ſunt. Poſtero die Agamemnon oẽs duces exercitus ſecũ eduxit. cõtrà Troiani ꝑlio cõmiſſo, cũ per aliq̃t dies acriter pugnat, multi trucidant, Troilus Myrdones perſequit, ſternit & fugat.

Induciæ.

Agamemnon vt vidit plures ſui exercitus occiſos, inducias in triginta dies poſtulat, in q̃bus ſuos quiq; ſepulturæ tradũt. Tempus pugnæ vbi venit, concurrit vtrinq;. primo die Troilus Argiuos ſternit, fugatq;, multa

expro

exprobrans.Achilles vbi vidit Myrmidones occidi paſſim,Troilũ ſæuire & inſulta-
re,Argiuos in extremis laborare,ſe amplius continere nõ poterat,ſed prorumpit in
hoſtes clamore validoreum continuo Troilus excipit & ſauciat,Achilles de bello
ſaucius redijt.pugnat continuis ſex diebus.die ſexto cum vterq; exercitus inter ſe pu
gnando fugaretur,Achilles curato parumper vulnere,Myrmidones hortat,vt for-
titer impreſſionẽ faciant.at vbi maior pars diei tranſiuit,prodijt ex aduerſo Troilus,
Græcosq; vertit in fugã.Tum his Myrmidonũ ſuppetijs ſuperuenientibus,Græcorũ
exercitus reſiſtit,impreſſionẽ in Troilum faciens.equus Troili vulneratur,& cũ eo
cecidit.Quod videns Achilles,occurrit,& ipſum occidit,& ex prælio trahere cœpit.
& ſubtraxiſſet,niſi Memnon Perſarũ dux,corpus eius vi abſtuliſſet.Memnon poſt-
ca impreſſionẽ facit.quẽ vt vidit Achilles ſequentẽ,ſe conuertit:& vulneratus ab eo,
ipſum Memnonẽ multis plagis tandẽ occidit.Hæc Dares.Dictys vero refert,in ꝓlio
Troilum captũ vnà cũ Lycaone,quos in mediũ productos,Achilles iugulari iuſſerit
ex indignatione,ꝙ Priamus ſuper his q̃ ſecum tractauerat,non adimpleuit.vtcunq;
ſit,Troilus perijt, & petente Priamo,Agamemnon inducias in triginta dies fecit.
quibus diebus Troilum magnifico funere ſimulq; Memnonem Troiani ſepultu-
ræ mandant. Hecuba mœſta nimis ſuper Troili morte,nec oblita Hectoris, & ꝙ am
bo ab Achille fuiſſent perempti,ad vlciſcendas filiorũ deplorandas neces Alexandrũ
accerſit,hortatur vt in vltionẽ fratrũ,Achillem vel per inſidias tollat.Scire ſe q̃ vehe
menter Achilles Polyxenã depereat.Nunc velit induciarũ tẽpore Polyxenã ei in ma
trimoniũ offerre,ſperet eũ eius rei cõficiendæ gratia,vt in phanũ Apollinis veniat,in
uitari poſſe.Et quia temerarius erat Alexander,& ad vindictã pronus,pollicitus eſt
ſe deſiderata matris facturũ.His ita peractis,Hecuba per internuncios ad Achillem
mittit,cũ mandatis à Priamo datis,de filia Polyxena ſi ei placeat,ſub pacto promiſſo
ꝙ abeat deſponſanda.his acceptis,Achilles Polyxenam amans,lætus poſtera die ad
phanũ Apollinis ſe venturũ conſtituit.nocte illa Alexander cũ quibuſdã fortiſſimis
militibus in phanũ ſe occultat.Sequenti vero die Achilles cũ Antilocho Neſtoris fi-
lio ad conſtitutũ venit,phanumq; ingreditur.Cognita re apud naues,vt refert Di-
ctys,indignatio exorta eſt.nam antea rumor eſt proditiõis exortus,quẽ facto Achil
les auxerat.ob quæ,vt cõcitatus miles nõ prorumperet,temere Aiax cũ Diomede &
Vlyſſe ad lucũ,in quo templũ erat,pergũt,ante phanum operientes Achillem egre-
dientẽ,ſimul vti rem geſtã intelligerent,deterrerentq;,de cætero vt à colloquio ho-
ſtium clandeſtino abſtineret.Interim Alexander cõpoſitis cũ Deiphobo inſidijs,ipſe
Deiphobus ingreditur ad Achillẽ,quaſi cõfirmaturus pollicita de ſorore;iuxta aram
amplexus inermem in ſacello Apollinis nihil hoſtile metuentẽ,& ita tenuit ſub ami-
citiæ ſigno,tantiſper quoad Alexander librato ferro procurrens,auerſum hoſtẽ per
vtrunq; latus geminato transfigit ictu:quo facto,ſeſe proripuit à parte alia,atq; in
ciuitatem perueniunt.Hoc cũ vidiſſet Vlyſſes,haud temere eſt,inquit,ꝙ hi turbati &
trepidi proſiluere. Ingrediuntur,& Achillẽ ſtratũ humi,exanguem inueniunt.ſpirãs
adhuc Achilles,dolo,inquit,me atq; ex inſidijs Deiphobus & Alexander Polyxenæ
gratia circũuenerunt.Quo dicto,exhalauit animã,ſimul & cũ eo Antilochus mãſit
occiſus,quos ſui in caſtra referunt.Aeneas vbi Alexandrũ occidiſſe Achillem in tem
plo per dolũ accepit,facinus execratus eſt.Apollinis eñ ſacra potiſſimũ ipſe tueba-
tur.Helenus Priami filius quoq; à ſcelere abhorrẽs,aufugit,atq; ſe Chryſi in templo
adiunxit,vbi Chryſes illũ Diomedi & Vlyſſi cõmendauit,ductusq; eſt ad naues:vbi
depoſito omni metu,ait ſe nõ temere parẽtes patriamq; deſerere,ſed deorum actum
admonitione,quorũ delubra ab Alexandro contaminata eſſent,excidiumq; Troia-
num imminere.conferunt Græci,Heleni dicta Calchantis præſagijs:& cõſentienti-
bus cunctis,eum in fidem recipiunt.alij traduut Helenum à Græcis captum eſſe.

Achilles à Troilo ſauciatur.

Troil⁹ perit

Memnonis interitus.

Conſiliũ de interficiẽdo Achille.

Figitur Achilles.

Achillis atq; Antilochi mors.

Heleni fuga

Agamemnon inter hæc concilium conuocat.placet omnibus,vt quid faciendum
ſit,à dijs poſtulent.Miſſi ſunt continuo qui cõſulant oraculum deorum,à quibus re-
ſponſum,Achillis negocium ſuæ progeniei auxilio expediendum.Ad hæc Aiax:Cũ
Achillis filius ſuperſit Neoptolemus,erit uocandus,vt patris vlciſcatur mortem.pla-
cet omnibus,daturq; negocium Menelao,hic Scyrum proficiſcitur ad Lycomedem
auum eius,impetrat vt nepotem Argiuis mittat,quod Lycomedes ſine difficultate
permiſerat. Paulo poſt Pyrrhus,quẽ Neoptolemum vocauit,genitus Achille,ſu-
perueniens,à Myrmidonibus recipitur,& ab omnibus Græcorũ ducibus ſalutat,qui
omnes ad Agamemnonem cœnatum veniunt,ibiq; inter epulas plurima iuueni pa-
tris fortia facta virtutesq; commemorant.Quibus Pyrrhus nõ mediocriter lætus,re-
ſpondet,daturum ſe operam,vt non indignus patre inueniatur.deinde ad ſua quiq;

Acceſſus Pyrrhi ad Troiam.

tentoria abeunt,& quieſcunt. Tranſactis inducijs,reges ac duces ad pugnam exe-
unt,inter quos Neoptolemus,circum ſe Myrmidones habens atq; Aiacem,quẽ affi-

Euryphilus auxilio Troianis venit.

nem loco patris colebat.Interim Troiani ex aduentu Euryphili Myſiæ regis exhila
rati,eum ducem ſui exercitus ſtatuunt,armaq́; capiunt.& vbi ſignũ datur,manus cõ-
ſerunt,magna vi vtrinq; certãtes.Euryphilus Peneleum obtruncat,Nereumq́;.tum
Neoptolemus aduolat,deiectumq́; Euryphilũ gladio interfecit.q̃d vbi animaduer-
tunt Troes,quibus ſpes in Euryphilo fuit,ſine ordine fugã ineunt:Græci ſequuntur,
& multos in fuga occidũt. Poſtero die egreſſo vtrinq; milite,Alexander Troia-

Alexandrũ perimit Philoctetes.

nus multos ſibi obuios ſtrauit atq; occidit.Tunc,vt refert Dictys,Philoctetes pro-
greſſus aduerſus Alexandrũ,eum ad ſingulare certamen prouocat.placuit Paridi,
ſpatiũq; duobus ipſis diffinitũ eſt.Igitur primus Alexander incaſſum ſagittã conten
dit,Philoctetes ſecutus,ſiniſtrã manũ Alexandro transfigit,ac iam fugientem tertio
cõſecutus vulnere,per vtrunq; pedẽ mittit,fatigatũq; interficit.De his ſagittis ita ſcri

Melibœa patria Philoctetæ.

ptũ inuenitur,ꝙ Hercules moriturus,Philoctetæ de Melibœa vrbe Theſſaliæ de omĩ
bus reliquijs ſuis intimauit,& eum compulit iurare,ne alicui de ſuo corpore indica-
ret,dans ei pro munere ſagittas hydræ felle infectas.Et poſtea in Troiano bello fata-
tum fuit,ſagittis Herculis opus eſſe ad Troiam expugnandã.miſſus fuit Vlyſſes,qui
Philocteten tandẽ inuenit,& is Alexandrũ interfecit,quẽ dicunt alij ab Aiace lœtha-
liter vulnerato interfectũ,vt vterq; mortuus à ſuis ſepeliatur. Tum Aiax(vt refert
Dictys)Telamonius interfecto iam Alexandro,fugientes Troianos vſq; ad portas p-
ſequitur,ibiq́; cæſa eſt vis multa hoſtiũ in compreſſione.Interim multi eorũ qui pri-
mi euaſerant,muros adſcendunt,& ſaxa ſuper clypeum Aiacis dejiciunt.Philoctetes
vero eos qui de muris pugnãt,ſagittis perturbat,multoſq; interficit.atq; eo die exci-
ſa euerſaq́; mœnia vrbis forent,ni nox iam ingruens,Græcos ab incepto auertiſſet,
quamobrem deſtituit omnis vis atq; audacia Troianos,nullis confidentes externo-
rum hominum vel ſuorum auxilijs ſiue conſilijs firmioribus. Poſtera die Agame-

Amazones Priamo ſubueniunt.

mnon cœpit exercitũ ante vrbẽ inſtituere,& Dardanios in prælιũ vocare. Priamus
manere ſuos in vrbe iubet,& eam munire.Superuenit interea Penteſilæa regina cum
Amazonibus optime armata, & altera die exercitũ cõtra Agamemnonem educit in
ꝑliũ.per aliquot dies acriter pugnatur,Argiui ad caſtra ſæpe fugant̃,& niſi Diome-

Penteſilæã Pyrrhus necat.

des reſtituiſſet,Amazones naues incendiſſent,& Argiuorũ exercitũ vaſtaſſent. Itaque
Penteſilæa procurrit quotidie,multas cædes edit,donec Pyrrhus(aliàs Neoptolemꝰ)
ibi obuiat.hic eñ Myrmidones educit,Agamemnon aũt reliquũ exercitũ iungit.cõ
curritur vtrinq;,& dũ multi cæſi eſſent,Penteſilæa Neoptolemũ inuadit atq; ſauciat.

Troianorũ muri obſidentur.

ille dolore vulneris in eã irruit,& ſtatim obtruncauit.Eo facto totũ exercitũ Troia-
norũ in fugã conuertit,& in vrbem proruentes vix ſe recipiunt.Argiui ſequẽtes mu
ros obſidione cingunt,vt Troiani exire nõ poſſint.Cæterũ vbi hoſtis muris infeſtus
magis ſæuit,nec ſpes reſiſtendi magna adeſſet,proceres in ſeditionẽ verſi,decernunt
Helenã Græcis reſtituendã.quod poſtq̃ Deiphobus cognouit,traductã ad ſe Helenã
matrimonio ſibi iungit,Priamo & Hecuba permittentibus.Tunc Antenor,Aeneas
& Polydamas petunt,vt in tanto diſcrimine rerũ conciliũ cogatur.Priamus cõcio-

Antenoris conſilium.

ne vocata,iubet q̃ velit quiſq; dicere.Antenor memorat Hectorem Troiæ principẽ,
cæteroſq; natos eius,cũ multis ducibus eſſe interfectos.Argiuos habere adhuc viros
ꝑſtantiſſimos, Agamemnonem, Neoptolemũ, Menelaũ,Diomedẽ,Aiacem Locrũ,
Neſtorem,Vlyſſem.Econtra Troianos clauſos,metuq́; perterritos.ſuadet vt Helena
cũ his quæ Alexander abſtulit,reſtituat̃ & pax quæratur.& poſtq̃ multa pacis verba
facerent,ſurgit Amphimachus filius Priami adoleſcẽs fortiſſimus,& duris Antenorẽ
adorit̃,ipſumq́; & eiuſdẽ voti ſocios cœpit vehemẽter increpare,ſuadet potius edu
cẽdũ eẽ exercitũ,& irruptionẽ in caſtra hoſtiũ faciẽdã,donec aut vincãt,aut victi for

Aeneæ conſilium.

titer pro patria occumbãt.Tum ſurgit Aeneas,leuibus mitibuſq; verbis Amphima-
cho reſpondet,pacemq́; petendã ſummopere ſuadet.Contrà Priamus multis in An
tenorem atq; Aeneã inuehitur,ſuaſores belli eos fuiſſe,Antenorem legatum in Græ
ciam miſſum,redeuntem contumelioſe ſe tractatum à Græcis retuliſſe,& ipſum ad
bellum prouocaſſe.Aeneam vero cum Alexandro Helenam rapuiſſe, proinde pacẽ
cum Græcis ſe habere neq; velle neq; poſſe:precabaturq́; vt omnes parati eſſent ſi-
gno dato,irruptionem in hoſtes facere,aut vincere aut mori.tum concilium dimi-
ſit.Priamus Amphimachũ ſecũ in regiã duxit,& vereri ſe dixit,ob hos qui pacẽ adeo

Aeneas & Antenor occidendi.

enixe ſuaſiſſent,ne vrbẽ ꝑderẽt,eos habere multos de plebe ſimilia ſentiẽtes,opus eẽ
eos interfici.ſi id factũ ſit,ſe patriã liberare poſſe.atq; ſuperare Argiuos.ſimul rogat
vt paratus ſit in armis,idq́; ſine ſuſpiciõe fieri poſſe:poſtera die ſe in arce, vt ſolet,rẽ
factu-

facturũ diuinam, eoſq́ ad cœnam vocatuꝝ,tunc Amphimachus irruptionem faciat, eoſq́ interimat. Amphimachus mox conſilium patris approbat. Ea die conueniunt clam Antenor,Polydamas,Vcalegon,Amphidamas,Dolon,dicẽtes ſe mirari regis ptinaciam,qui perire cum patria mallet,ꝙ pacẽ ſacere:vocatoq́ Aenea, Antenor ſe animaduertiſſe Priamũ iratum ait, de concilio ſurrexiſſe, cum ei de pace ſuaſerint: vereri ſe,ne quid noui ineat.Ideo placere,vt ipſi pro pace ad Agamemnonem mittãt, ſe & ſuos ſaluent,& ciuitatẽ illi tradant,ne mox cum deſperatis pereant.Inter hæc peruenit ad Aeneam conſilium regis de ipſis interficiẽdis,concludũt ſibi mutuo auxilia cõtra inſidias ſe præſtare debere.

Coniuratio Aeneæ,Antenoris & Græcorum.

Itaq; coniurant,& ſtatim Polydamantẽ qui ex his minime inuidioſus erat,ad Agamemnonem mittũt.is clam abijt,Agamemnonẽ data ſecuritate conuenit,& quæ ſibi ac ſocijs placeãt,exponit.Agamemnon noctu duces in conſilium aduocat,eadem refert,& quod cuiq; placeret,dicere imperat. oĩbus placitum eſt,vt oblationem accipiãt,ſecuritatẽ illis promittãt.Abijt Polydamas,refert reſponſa.

Ilium prodendum.

cõueniunt poſtea,iureiurando promiſſa hinc inde firmãt:hi,vt Ilium tradant Græcis:rurſumq́ Græci,vt Antenori,Aeneæ & ſocijs oĩbus ſuis parẽtibus,liberis,coniugibus,cõſanguineis,propinquis & amicis,& alijs qui vna cõiuraſſent, fidem ſeruẽt, & cum bonis ſuis oĩbus ſecuros teneant.Quibus vt ſic firmatis,Antenor Aeneasq́ ad opus ſe accingunt,& mature ſe oĩa facturos promittũt.Interea rex Priamus Aeneam & Antenorem ad ſe venire mandat,cupiens propoſitum ſuũ adimplere,& eos interficere.

Armati veniunt Aeneas & Antenor ad Priamum.

Sed Antenor & Aeneas qui in ciuitate potentes erant,& plebi grati, ſepti multis armatis,ad regem veniunt.quo territus rex,ſtatim Amphimachum monuit,ne q̃d inciperet,ſed ad præſens ſuperſederet,cui facile erat perſuadere,cum videret ſe conſiliata non poſſe perficere. Antenori itaq;, Aeneæ & ſocijs ad proditionem tendentibus, in mentem venit de palladio. erat enim imago quædam,quæ ferebatur olim in templum Palladis e cœlo deſcendiſſe, editumq́ oraculum, Troianis exitio fore, ſi id palladium quod in templo Mineruæ eſſet,extra mœnia tolleretur.placuit illis de hoc Græcos certiores fieri.quod cum accepiſſent Græci,facile fidem adhibent,cum & Helenus illud fatale fore Troianis, licet inuitus, ꝓdixiſſet.Eius rei cauſa fert Antenor ad ſacerdotem Thoantem palladij cuſtodem, noctu veniſſe, maximam auri quãtitatem obtuliſſe,& ſic corrupiſſe.alij vero ſcribunt,ꝙ Diomedes atq; Vlyſſes per cloacas ſeu cuniculos adſcenderint arcem Troiæ,& occiſis cuſtodibus,ſimulacrum, id eſt,palladium ſuſtulerint, & extra mœnia Troianorum ad Græcos portauerint. quo viſo,exclamat Helenus finem Troianorum adeſſe, quippe quo maxime ſuſtẽtaretur ciuitas, palladium fuiſſe:quo ablato,exitium ingruere.

De equo Troiano.

Quæ vero de equo dureo ſiue ligneo, quod memorabile Vlyſſis inuentum ſcribit Philoſtratus,feruntur vulgo,a poetis derinata ſunt,qui hiſtoriam illo tegunt velamine.cæteri eñi machinam bellicã putant fuiſſe equum,veluti arietis in bellis vſus eſt.Palæphatus quidem miræ magnitudinis molem fuiſſe inquit.illa quum diruptis portis eſſet à Troianis Sinonis conſilio in vrbem introducta,Græci qui in valle quæ nomen inde habet,latuerant,inuadũt vrbem deditam conuiuijs,atq; deſtruunt.Hæc ferme Palæphatus.

Aeneas & Antenor Achiuis portã aperiunt.

Dares aũt refert Antenorem ac Aeneam cum Græcis egiſſe,ꝙ nocte ſequenti illis portam quandam q̃ in cuſtodia eorum erat,reſerarent.ea gratia Antenor & Aeneas iuxta promiſſa venientem Neoptolemum cum exercitu recipiunt,portam reſerant,lumen accendi faciunt. Tum ad introitum Pyrrhus proditoribus præſidia pro conſeruatione ſuorum in primis dat. mox deinde vbi ſignum datum eſt,Græci irrumpunt,paſſim q̃ſq; obuios obtruncant, tum in ore ſuoꝝ liberi parentesq́ pereunt.Interim Priamus re cognita, ad aram Iouis cõfugerat,multiq́ ex eo ad reliqua deoꝝ templa.verum nullibi ſalus,vbiq; luctus, vbiq; mors.

Deiphobi ac Priami interitus.

Ingreſſi regiam Græci, ibi Menelaus Deiphobum poſt mortem Alexandri Helenæ matrimonio iunctum, *eſectis auribus,brachijs, naribusq́ truncatum,ad extremum ſummo cruciatu necat,deinde Priamum Pyrrhus ſine vllo ætatis atq; honoris delectu retinentem vtraq; manu aram iugulat.

Troiæ excidium.

Hocmodo conſumptis innumeris,deliberant ſuper his qui ad deorum aras ſe receperant.decretumq́ ab omnibus eſt, vti per vim auellerentur.quod eſt factum.poſt hoc deprędatam ciuitatem Gręci ſubmiſſis incendijs, flammis rapacibus expoſuerunt, quibus magnifica ruunt palatia,& exuſta pereunt in fauillam.

Reſtituitur Helena.

Exciſa vt ſic famoſa Troia,Agamemnon in templo Mineruæ duces Græcorum iuſſit adeſſe,& in primis Helenam adduci fecit,atque Menelao petenti,conſilio omnium quaſi vim paſſam reſtituit. Caſſandram autem regis filiam,quæ parentibus ſuis excidiũ vrbis longe prædixit,& vt Helena reſtitueretur,ſuaſit,duces oẽs Agamemnoni in ſui laboris præmiũ conceſſerunt. Tunc Antenor atq; Aeneas acceſſerũt,exponuntq́ qualiter Helenus atq; Andromacha filij regis Priami,

Nobiles mulieres libere dimiſſæ.

ſemp diſſuaſerint bellum cum Græcis, rogant eos liberos dimitti. Aſſentiunt Græci illis libertatē cōcedi, ſuaq́ȝ oīa reſtitui, fecerunt tñ Andromachā Neoptolemo aſſignari, libertatē q̄q́ȝ impetrabat Helenus Hecubæ. Statuerunt inſup, ꝙ oēs nobiles mulieres quæ mortem euaſerant, libere ꝑmitterentur abire, prędam reliquā cum pace inter Græcos diuiſit Agamemnon, nec quiſq̄ contraire diſtributiōi attētauit. His ita pactis, diſponunt à Troia recedere, ſed tanta maris tēpeſtas ſuperuenit, ꝙ nauigare nemo auſus fuit. Græci ſup hoc Calchantē cōſulūt, quibus Calchas ait, hoc eis accidere pro eo, ꝙ nondum Achilli ſatisfactum eſſet in templo Apollinis interfecto. immolādum aūt eſſe dijs de ea, propter quā mortem ſubijt. mox Pyrrhus Polyxenam perquiri facit, Agamēnon Vlyſſem requirit, qui ad preces Hecubæ eam abſconderat, neſcire vbi eſſet reſpondit. Antenor aūt videns ſe tantopere inquiſitum prægrauari, eam prodidit, atq́ȝ de arcano vbi latebat abſtractam, Agamemnoni præſentauit. e veſtigio eam Pyrrhus in piaculum manium patris ad eius tumulū perduxit, & poſt multas lachrymas truculentus iuuenis iugulauit, feruntq́ȝ eam licet tenellam, tam conſtanti animo & intrepido vultu hanc mortem ſuſcepiſſe, vt maxima admiratio oībus facta fuerit. dicebat enim, mori ſibi in patria eligibilius eſſe, q̄ in exilio perpetua anxietate viuere. Certatur tunc quoq́ȝ inter Vlyſſem & Aiacem Telamonium pro palladio, de quo plura dicere omitto, niſi quod Dictys refert Vlyſſi palladium adiudicatum ab Agamenone & Menelao gratiam Vlyſſis ſequentibus. ob quod Aiax indignatus, vindictam ſe exacturum denunciat, ſed poſtera luce inuenitur interfectus, ex quo oritur tumultus. Vlyſſes aūt veritus vim ſibi fieri, clam Iſmarum aufugit, atq́ȝ ita palladium apud Diomedem reliquit.

Capta Troia anno mūdi 4000. & circiter 20.

Pugnatum eſt itaq́ȝ ad Troiam annis decem, menſibus octo, diebus duodecim, & vt refert Dares, corruerūt ex Argiuis octingenta & 70. millia: & ex Troianis autem, ſexcenta 76. millia vſq́ȝ ad oppidum proditū. Poſteaq̄ capta eſt, cæſa ſunt hominum ducenta 76. millia. Tunc Antenor Priami regis affinis, ab Agamemnone Ilij rex præficitur, & ibidem regnauit annis ferme 22. Aeneas aūt, licet iſto dignior & natu maior eſſet, tamen quia Polyxenam conſobrinam ſuam Priami filiam, apud Anchiſen patrem ſuum abſcōderat, ab Agamemnone reprobatus, Troia pulſus fuit: quamobrem Aeneas exiens in Dardaniam inſulam, vt ſuum ibidem congregaret exercitum, ab Antenore reuerſus clauſis portis excluditur. Tunc Troiani oēs qui euaſerant, reuertentes, Antenorem in regem recognouere.

Agamēnonis calamitas.

Per idem tempus Caſſandra Deo plena, multa in Agamemnonem aduerſa pronunciat: inſidias quippe ei ex occulto, cædemq́ȝ domi per ſuos diſpoſitam: præterea vniuerſo exercitui profectionem ad ſuos, exitialem fore. Hæc de bello Troiano eo diximus breuius. quo eſt hiſtoria pluribus, à cæteris fere cunctis, velata fabulis.

Nauplij dolus.

Græcis ad patriā redeuntibus, accepit Nauplius, Palameden filium per inſidias Vlyſſis & de conſilio Græcorum fuiſſe interfectum. propter quod rex Nauplius vindictam quærens, vt audiuerat Græcos mare ingreſſos, qui neceſſe habebant ire per confinia regni ſui, diſpoſuit ꝑ ſuos, ignes in montibus accendi ſcopuloſis, vt nocte nauigantes, decepti, ſcopulos accederent: quamobrem in ipſis rupibus & ſcopulis plus quàm ducentæ Græcorum naues ſunt ſubmerſæ.

Aiacis interitus.

Et Oileus Aiax Locrenſium rex, cum triginta duabus nauibus tempeſtate actus, poſtquam natando euadere naufragium conatus eſſet, cum ſuis per noctem tabulis fluctuantes, ſcopulis appulſi perierunt.

Agamēnonē interfecit Aegiſthus.

Interim Nauplius Agamemnonem & Diomedem perſequi ſtatuens, nuncium ad Clytæmneſtram Agamemnonis vxorem miſit, ſcribens quomodo Agamemnon vnam de filiabus Priami duxerit in vxorem: ſuadet vt ſibi proſpiciat. Credit mulier, & quia abſente marito adulterium cum Aegiſtho commiſerat, Agamemnonem venientem Aegiſthus adulter ſuaſu Clytæmneſtræ prima nocte per inſidias interfecit. quo mortuo, Aegiſthus Clytæmneſtram duxit vxorem, regnum Mycenarum occupauit.

Perimit Aegiſthū Oreſtes.

Supererat autem Agamemnoni filius ex Clytæmneſtra adhuc impubes, Oreſtes nomine, qui Electræ ſororis ſuæ diligentia ſeruatus eſt, peruenitq́ȝ ad Idomeneum Cretæ regem. is cum factus eſſet adultus, capta opportunitate, clam Mycenas intrauit, Aegiſthumq́ȝ regē interemit, Clytæmneſtramq́ȝ matrem propriam crudeliſſimis pœnis affecit.

Diomedis exilium.

Rebus illis occaſionem Nauplius dediſſe fertur. Nam eodem modo Aegiales vxoris Diomedis fidem tentauit, quare Diomedes ſiue pudore vxoris auerſus, ſiue illius opera à regno excluſus, ad Argiuos non redijt, ſed exulans, ad partes Apuliæ ſe contulit: vbi teſte Feſto, cum Dauno rege partem regni ſortitus eſt. Socij vero eius Brunduſium & Neapolim erexere, alij quoq́ȝ ex ſocijs eius ab ipſo recedentes, Diomedæam inſulam ab ipſo ſic dictam, haud procul à monte Gargano, habitare cœperunt, vbi & Diomedes ipſe fertur ſepultus, & templo tanquam Deus ibi cultus.

Menelai nauigatio.

Menelaum dicit Homerus poſt excidium Troiæ ad

regem

regem Aegypti Proteum diuertiſſe, deinde appulſum Cretani aliqui ſcribũt, vbi cuncta de Agamemnone fratre occiſo pcepit. Infeſtus aliquãdiu Oreſti, φ tam ſeuere matrem vindicaſſet, tandẽ recõciliatus, Hermionẽ Oreſti in matrimoniũ collocauit. erat aũt Hermione filia Menelai & Helenæ, & vt aliq volũt, Menelaus in regno Mycenarũ cõſenuit.

Vlyſſis nauigatio.

Vlyſſes vero, vt ex Dicty Cretẽſi eſt*, recedẽs e Troia cum nauibus multis, auro, argẽto & multis bonis onuſtis, poſt aliqt dies nauigans mare, tẽpeſtate ſuborta, in Siciliã delatus eſt. Ibi à duobus regib᷒, vt ipſe refert, Cyclope & fratre eiuſdẽ oĩbus bonis deſpoliatus eſt, & nihilominus ab eorum regum filiјs Polyphemo & Halizone in carcerem cum ſuis detruſus. tandem vero liberatus, clam cum socијs diſceſſit, abnauigansq́ in Aeolidem inſulam peruenit. Deinde ad Circen, quæ hoĩm ſpecies tranſmutare ferebatur. ſiue id poeticum eſt, ſiue dæmonum illuſio, Auguſtinum vide 18. de ciuit. Dei cap. 17. & 18.

Circe.

Telegonus.

Apud illam cum idem Vlyſſes (vt fertur) per annum manſiſſet, ex ea Telegonum ſuſcepit filium. verum quũ euaginato gladio eidem minaretur, niſi ſocios in priſtinam formam redigeret, perimendam, ab eadem q̃d poſtulabat obtinuit, & plenus conſilијs diſceſſit, atq; Circen dereliquit. Tum apud Calypſo moratus aliquantiſper, à qua diſcedens, Sirenes inuenit. didicit aũt antea illas dulcedine ſui cãtus ſoporem hoĩbus inducere ſolere, & naues deinde ſubuertere: q̃obrem aures ſuas atq; ſociorum obturauit cera diligentiſſime, ita φ cantantes Sirenes minime poterant audire.

Sirenes.

Quid veri ĩ his lateat, Palęphatũ in incredibilibus vide.

Tranſito hoc periculo, perducti ſunt vi ventorum inter Scyllam & Charybdim, ibi ab ipſa maris ingluuie plus q̃ medietas nauium ſuarum abſorpta fuit. Et vix cum medietate aufugit, & in manus Phœnicum per mare prædantium incurrit, qui eum deſpoliatum oĩbus bonis, cum ſuis incarcerant, & poſtea nudos dimittunt. poſtea ad Idomeneum regem Cretæ peruenit, qui auditis infortunијs Ithacenſis Vlyſſis, eum benigne ſuſcepit, & tandem donatum duabus nauibus, auro atq; argento plurimo, ad ſua redire permiſit. qui recta via tendebat ad Antenorẽ, à quo hilariter acceptus, paulumq́ moratus, audiuit terram ſuam à quibuſdam inuaſam. Et Penelopẽ vxorem honeſtiſſimã matronam, φ alteri nuberet infeſtatam. adiutorio igitur Antenoris properat, & ei iam aduentanti filius Telemachus occurrit, edocet de oĩbus, ac patrem in ſuam ciuitatem noctu introducit, in qua dormientes inimicos inuaſit atq; interfecit: & ſic gratulantibus cunctis, & maxime Penelope, in regnum eſt reſtitutus. poſtea Telemachus Antenoris filiã duxit vxorẽ.

Vlyſſis ſomnium.

Habuit poſtea p quietẽ Vlyſſes, φ à filio ſuo eſſet interficiendus, q̃ ex re Telemachum ſub fida cuſtodia teneri fecit. Sed interea Telegonus quẽ ex Circe genuit, intellecto ex matre, φ Vlyſſes pater eius eſſet, ſecutus & regna patris ingreſſus, cum indiſcretius accedere Vlyſſem peteret, & prohibitus à terræ cuſtodibus, nam obſeruabatur Vlyſſes, ne à Telemacho aut ſuis periret, ipſe vt inexpertus, cuſtodes Vlyſſis vſq; ad q̃ndecim interfecit. fit clamor. & Vlyſſes timens Telemachum, exit. accelerans, cernit occiſos, & præ ira in aduenam Telegonũ autorem cædis iaculũ dimittere vult, & ab eodem iaculo lœthaliter vulneratur. inter hæc aduerſa lætatus fertur Vlyſſes, φ non à filio, ſed alia via eſſet interiturus. At vbi interrogatus eſt Telegonus, cognitusq́ filius, Vlyſſes præſentibus oĩbus edicit iſtum eſſe filium ſuum, vocatoq́ Telemacho, Telegonum fratrem ſuum eſſe, fataq́ impleta: ac poſt triduum expirauit, & in Achaia honore regio ſepelitur.

Vlyſſis interitus.

De Pyrrho vero Achillis filio, multa ſcribũt. ex parte patris, habuit Peleum regem Theſſalię, auum: ex parte matris, Lycomedem filium regis Acaſti, auum. ſed proauus Acaſtus expulit Peleum à regno Theſſaliæ. Pyrrhus rediens à Troia, multis tempeſtatibus actus, venit clam in Theſſaliam, duos filios Acaſti regis occidit, & tandem pacem inter Acaſtum proauum & Peleum auum fecit, & ab vtroq; receptus in regẽ Theſſaliæ, Hermionen Menelai filiam vxorem Oreſtis rapuit, & matrimonio ſibi copulauit: & dum Delphos ſemel Apollinẽ conſulturus iuiſſet, interea Menelaus Andromachã, alterã Pyrrhi vxorẽ fugat, q̃ veniens ad Moloſſos, ibi filium peperit qui Moloſſorũ rex factus eſt.

Q̃n venerit in Italiam Aeneas.

Aeneas Anchiſę filius, patriæ (ſecundũ aliquos) proditor, à Troianis tanq̃ Deus habitus, poſt tertiũ exactum annũ, cum vniuerſo patrimonio ſuo & nauibus duab᷒ & viginti ſuſceptis, cum Anchiſe patre & Caieta nutrice ſua vniuerſaq́ familia, ac tribus millibus & quadringentis viris† in Italiam, anno ſexto principatus Labdon* in Latium veniens, regnare cœpit, & regnauit (vt Euſebio placet) tribus annis. hic omni forma & elegantia inclytus fuit, filium ſecum adduxit Aſcanium, multisq́ Troianis cõſociatis anteq̃ Italiam ingrederetur, profugus in Delphos inſulam primum ad oraculum Apollinis venit. à quo de Italiæ regno obtinendo certior factus, in Cretam cõfeſtim nauigauit. Inde in Siciliam, poſtea in Italiam tunc Latium veniſſe, reſponſoq́ accepto, eo loco ſibi pmanendum, vbi menſas ederent, q̃d in Latio accidit, ibi eñ ingens panis pro mẽſa p im-

Troiani mẽſas conſumunt.

pru-

prudentiam appoſitus,cum carnibus & quæ ſuperponebantur, tandẽ panis ipſe ab-
ſumptus eſt. Ingreſſus aũt Aeneas in Italiam,in Adriatici maris ora Corcyrã & Me-
lænam vrbes condidit,atq; ꝑ oſtia Tiberina intrans,haud longe à Laurento vrbe con
ſedit,vbi & quibuſdam regis Latini agris occupatis,Troiam nouam cõdidit. Inde ad
Troia noua. Euandrum regem Nicoſtratæ filium profectus,eo procurante cum Latino Aborigi-
num rege ei infenſo pacem fecit,cuius rei firmandæ gratia,Latinus filiam Lauiniam
ei tradidit vxorẽ,ſecumq́; pari autoritate conregnare fecit. qua ex re Aeneas Lauren
Turnus. tum rex appellari cœptus eſt. Turnus aũt Ardeæ & Rutulorũ rex, grauiter ferẽs Aene
am externum à Latino ſibi prælatum,vxore ablata Lauinia permotus, bello ſe vindi
care ſtatuit,vnde & à Diomede Apuliæ rege, Mezẽtio Tuſciæ ſuperioris ſeu Agelliæ,
atq; Liguſto Liguriæ regibus, & à Camilla Volſcorum regina,auxilium per legatos
poſtulauit,qui oẽs cõtra Latinum, Euandrum, Pallantemq́; eius filium atq; Aeneam
Latini interitus. bella mouent:& congreſſi poſt innumeras cædes Latinus à Turno interficitur, inde
Pallantem Euandri filium lancea perfoſſum occidit. Aeneas vero in Turnũ acri ani-
mo conſurgens,ipſum ſuperãs interfecit. Quo mortuo, Camillam Volſcorum regi-
nam cum toto exercitu fudit. Victoria igitur Aeneas obtenta, Latium cum Campa-
niæ parte obtinuit,& tribus annis regnauit,tandem in Numicium Laurenti fluuium
Aeneæ interitus. decidens moritur,indeq́; ſublato corpore & apud Laurentum vrbem ſepultus, fluui-
us idem conſecratus eſt,& Deus in dies ab accolis creditus eſt. ſed à prudentiſſimis au
toribus creditur in eodem flumine necatus,& in mare deuolutus,piſcibus eſca factus.
hic Creuſam Priami regis filiam duxerat vxorem,ex qua Aſcanium ſuſcepit. Regno
Lauinia. aũt Latij ſuſcepto,Lauiniam Latini regis accipiens filiam,prægnantem moriens reli
quit. Lauiniam igitur Latini regis ex Amata filiam formoſiſſimam,deſponſatã Tur
no,pater ob generis claritatem Aeneæ tradidit coniugem, quam Aeneas impręgna-
tam,moriens(vt dictum eſt) reliquit. Verum Lauinia cum Aſcanium priuignum ti-
muiſſet,prægnans in ſyluas fugit,& ibi filium peperit, quem Iulium Syluium Poſthu
mum appellauit. Aſcanius aũt poſtmodum in nouercam mitior factus, cum Albam
vrbem condidiſſet,vltro ſecedens,Lauiniæ regnum reliquit, quod ipſa cum multa iu
ſtitia & honeſtate,donec filius pubeſceret,gubernauit,& maiori facto reſignauit. de-
inde Lauinia(vt Euſebius refert)Melampodi nupſit, ex quo filium peperit,quem La
Reges Albani. tinum Syluium nominauit,qui etiam fratri ſuo Poſthumo ſucceſſit. Apud Albam
primus regnauit Aeneas annis tribus,hic Lauinium condidit:huic ſucceſſit Aſcanius
ex Creuſa filius,regnauit annis 35. Syluius Poſthumius Iulius frater,filius Aeneę & La
uiniæ,regnauit annis 29. à quo,oẽs reges deſcendentes,Syluij ſunt dicti. Aeneas Sylui-
us regnauit annis 31. Latinus Syluius regnauit annis 50. Alba Syluius regnauit annis
39. ab hoc Albani reges Epytus aliàs Aegyptus Syluius,regnauit annis 24. Capys Syl
uius regnauit annis 28. Calpetus Syluius regnauit annis 13. Tiberius Syluius regnauit
annis 8. ab hoc fluuius Tiberis dicitur,quia in eo eſt extinctus,& ante Albula dicebat.
Agrippa Syluius regnauit annis 40. Aremulus regnauit annis 19. hic fulmine ictus
interijt. Auentinus regnauit annis 37. ab hoc Auentinus mons eſt dictus, Proca regna
uit annis 23. Amulius Syluius regnauit annis 44. hu9 frater erat Numitor, cui9 Rhea
Romulus. filium Romulum & Remum genuit,qui occiſo Amulio,Numitorem in regnum reſti
Remus. tuunt,ſub quo defecit regnum Albanorum. Hoc in tempore Francus quidam ex He-
Francus. ctore filius,à Troia fugatus,tota Aſia peruagata, in Danubij ripas tandem perueniſſe
Sicambria. fertur,Sicambriamq́; condidiſſe,inde Francos nomẽ poſtea accepiſſe,de quo dicetur
in ſecundo volumine generatione 13. de quo Vincentius Gallus hiſtoricus. Alij vero,
vt refert*Got. Viterbien. Priamum principalem fuiſſe memorant de genere Priami.
Antenor Priami regis affinis, cum in Troia poſt excidium eius 22. annis regnaſſet, ab
Hectoris filijs Heleno ſubſidium ferente,regno pulſus eſt. quo turpiter pulſo, profu-
gus cum duobus millibus Troianorum in Venetam prouinciam conceſſit,& ibidem
Patauinæ vrbis fundamenta iecit. His adijcienda ſunt,quæ leguntur de Britannia ſiue
Patauium vrbs. Anglia,terra diuite,tribus præcipuis fluminibus nota, Tameſi, Longo & Vedra. Gan
fredus*artu,in hiſtoria Britonum ſcribit, ꝙ Syluio filio Aſcanij filij Aeneæ natus eſt fi
lius nomine Brutus,in cuius partu mater moritur. Is annos 15. habens,in venatione pa
De populis ac regibus Britanniæ. trem caſu ſagitta occidit. quapropter relegatus in Græciam,inuenit ibi complurimos
Troianos ſub ſeruitute Brandaſii regis, cuius tamen Brutus filiam Ignonẽ vxorem ac-
cepit. Tunc potentes Troianorum ipſum ducẽ conſtituunt,vnde ipſe voluntate Bran
daſii paratis nauibus & commeatu,cum tota Troum multitudine,vti oraculum Dia-
næ ei ſuaſit,in occiduam plagã & regionem Aquitaniam nauigauit,deinde oſtia Li-
geris intrauit:& facto incolarũ impetu in eos,vt populos peregrinos, prælium com-
miſſum

miſſum eſt. Sed Brutus victoria potitus, vnũ duntaxat ingenuũ Turnũ amiſit, in cuius
gratiã à loco ſepulturæ Turonem æterno noīe dicauit. deinde memor oraculi, verſus
Albion quæ nunc Anglia dicitur, nauigauit. ibi neminẽ præter Gigantes q̃ſdam repe
rit, cũ his etiã pugnauit Brutus, q ex Ignone tres filios genuit, & inſulã à ſe Bruto Bri-
tanniam noīauit. deinde poſt multas fabulas Gãfredus refert, C. Iuliũ Cæſarẽ Britanni
am ſubiugare volentẽ, bis fuiſſe profligatũ p Caſſibellianũ Britonũ regẽ, & cum idem
rex quendã Androgeũ ducẽ de Trinouantio in Anglia ſubiugare vellet, vocauit rur-
ſus ſibi in auxiliũ Iuliũ Cæſarẽ. tum pacto Cæſar Britanniã Romanis tributariã reddi-
dit. de hoc tñ aliter in cõmẽtarijs Iulij, & infra vbi de Iulij bellis in Gallia habitis, men
tio fit, habet. De Britãnia à Bruto dicta, cõcordant cæteri. Brutumq́; tres habuiſſe fili-
os, Locrium, Albanactũ, & Cambrũ, qui inſulã inter ſe diuiſerunt. Locrij pars, Locria
eſt cognominata. Albanacto ſecũda portio data, q̃ ab eodẽ Albania eſt dicta. hæc Sco
tia nũc dicit. Cambro vero tertio filio, Cambra obuenit, q̃ nũc Thyle dicit. Subiũgit
idem, Britanniã antea Albiona dictã eſſe. deinde à q̃dam Anglo potẽtiſſimo rege, An
glia appellata eſt. ſed de hoc in ſecũdo volumine 7. g̃natione veritatẽ inuenies. Quod
aũt idem ſcribit, ſub Gregorio Magno Britanniã ad Chriſti fidẽ cõuerſam, cum* gra-
no ſalis intelligendũ: nam ſub Eleutherio papa Lucius rex Britanniæ ad fidem Chri-
ſti cõuerſus fuit. quo tempore in eadem eriguntur 38. ſedes epiſcopales, & tres metro-
politanæ, ſcilicet Londini, Eboraci, & in vrbe Legionum. vnde de hoc librum Gildas
de victoria Aurelij & Ambroſii inſcripſit. Mortuus aũt eſt Luci⁹ anno dñi 156. vel (ſe-
cundum alios) centeſimo 70. de quo in ſecundo volumine g̃natione 7. Primus itaq; *Tres Angliæ partes.*
rex Britanniæ, vt vult idem Bergomenſis, Brutus fuit, Aeneæ pronepos, cui ſucceſſit
Locrius filius, qui tandem in bello ſagitta percuſſus occubuit, Maddanus filius ſucceſ
ſit, Mẽpricius vir peſſimus Maddani fili⁹, poſt quem ſucceſſit Embracius, qui multas *Britanniæ reges.*
vrbes condidit, genuit aũt 25. filios & 30. filias, quos oẽs Syluio quarto Albanorum re
gi tranſmiſit Albanis in matrimonio iungendas, cũ Latini à Sabinis aſpernati eſſent.
Hic Embracius poſt Brutum primus in Gallias claſſem perduxit. Brutus aũt ſecũdus
eius filius, ſexto loco ſucceſſit, reliqui vero decem & nouem fratres, Syluio prædicto
auxiliante, Germaniam oẽm conquiſiere. poſt hunc Brutum imperauit Leil, qui vr-
bem ſui noīs condidit. Octauus Bladud regnauit, q necromantiã primus Anglos do-
cuit, poſt quẽ nonus Leyr rex eius filius regnauit, q & ipſe nonnullas cõſtruxit vrbes,
treſq; filios genuit, qbus matrimonio copulatis, à duob⁹ ex ipſis g̃nis regno pulſus eſt.
Verũ regis Galliæ, cui tertiã filiã indotatã tradiderat, auxilio in regnum reſtitutus eſt.
ideo indotatã dico, qa cum pater filias interrogaret, q̃ illarũ ipſum diligeret, illa rñdit:
q̃tum habes, tm̃ vales & tm̃ te diligo. Quibus verbis cõmotus pater, eam exhęredauit,
& ſorores regni hęredes cõſtituit, q̃rum mariti illã poſtea regno eiecerũt. Mortuo aũt
patre, vltima earum decimo. loco in regno ſucceſſerat, poſt quam ſororũ filij ſunt ad- *Caezleil.*
epti regnum. Vnus aũt, cui Cunedagius nomen erat, Morgano pulſo, vndecimo loco
regnauit, cuius temporibus Roma condita eſt. Kinellus eius filius, duodecimus ſucceſ
ſit, quo regnante, tribus diebus in regno ſanguinem pluit. Poſt hunc Garganus filius
ſucceſſit, deinde quartuſdecimus Syluius, poſt quem quintuſdecimus Iago, cui ſuc-
ceſſit Carminarus, poſt quem ſeptimuſdecimus Godoburcho. * Porrex octauuſde-
cimus, qui fratre ſuo interempto, & Suardo Francorũ rege fratris ſui auxiliario ſupe-
rato, ipſe q̃q; demũ pemptus eſt. Regno deinde p multa tẽpora vacante, tandẽ Monu *Leges Britãnis qui tulerit.*
crius Eltoriſis filius, regnum pacifice obtinuit, qui etiã cõfeſtim corona aurea ſibi im-
poſita, leges mulcticias edidit, & celeberrimũ templũ concordiæ ſtruxit. Hic aũt duos
poſt ſe reliquit filios Belinum & Brennum, & illi Belinus ſucceſſit, legeſq; celebres cõ-
poſuit. Brennus aũt natu minor, vir bello ſtrenuus & liberalis, Norchaumbriam vſq;
Cathenefiam regionẽ ingẽti virtute obtinuit. Sed haud multo poſt inde pulſus, ad Le
ginum acceſſit, mortuoq́; Legino, Allobrox rex in regno ſucceſſit, ducta eius filia vxo
re. Et qm̃ Allobrogi comitem ac munificentiſſimũ ſe exhibuit, ipſi Brennus innume-
ros ademit populos, q̃rum auxilio finitimos regulos debellans, regnum omne in ſu-
am redegit poteſtatem. Quibus ex ſententia geſtis, Belinus Bartendum filium regno *Brennus venit in Italiã.*
præfecit. Brennus cum innumerabili multitudine ad nouas quærendas ſedes, ſiue glo
riæ cupiditate pellectus, ſiue (vt alij volũt) ad inteſtina bella vitãda, in Italiam cum tre
centus hoim millibus ſe tranſtulit, & primo circa Eridani oram, vbi Inſubres, Galli,
Thuſci vicini habitabant, ſeſe infundẽtes, vrbes nonnullas pulſis veteribus colonis q-
dã habitarunt aut inſtaurare cœperunt. Brennus itaq; tredecimo Aſſueri anno, Olym
piade nonageſimaſeptima, Italiam vaſtans, Romam peruenit, Senenſem vrbem in
via pro ſenibus & armentis (vt Polycrates refert) extruxit. Deinde vrbem Romam ce
pit &

pit & incendit, de quo dicetur latius infra generatione quinquageſimaquinta, & de Bruto infra generatione proxima etiam dicitur. De Bruto multi ſcribunt, ſed de ſequentibus regibus Britanniæ vellem Bergomēſem addidiſſe ſuum autorem. Et quomodo tacuit Brennum fuiſſe ducem Sueuorum, cum tamen paulo poſt Gotfredū Viterbien. adducit, qui in lōgum refert, Sueuos & Senones Gallos, Allobroge duce, eorum vrbem Romam cepiſſe, prout dicetur infra generatione quinquageſimaquinta? Sed & quod refert de Suardo Francorum rege, optarem videre ab aliquo antiquo, Francos ea tempeſtate fuiſſe, cum multi Francorum nomen ſub Valentiniano primo ſcribant primum vſurpatum, de quo tamen dicam in ſecundo volumine generatione tredecima. hæc vero à nobis ex aliquorum opinione dicta ſunt.

GENERATIO XXXI.

Ozi pontifex.

ANno à mundi exordio quatermilleſimo vigeſimoſeptimo, in Obeth, quem Booz ex Ruth genuit, de tribu Iuda principe, ſub Ozi filio Buzi, ſummo pōtifice, per lineam Chriſti incepit trigeſimaprima generatio, & durauit annis quinquagintaſeptem, ſub iudicibus Samſone & Heli ſacerdote ſimul. Hic erat annus tertius Samſonis vltimi iudicis Iſrael, qui iudicauit annis viginti, cuius ingētia facta cum Herculis factis merito cōparari poſſunt. patrem Manue de tribu Dan habuit, & matrem nomine Anani. hi cum prolem non haberent, Deum iugiter deprecabantur vt prolem ſuſciperent. Quibus tandem apparuit angelus domini, & eiſdem maſculum futurum Dei munere prædixit, qui foret vir optimus, fortitudine pręcipua, inimicorum vltor acerrimus. Monuitq; vt ipſius capillos minime tonderent, nec alium potum niſi

Samſon.

aquam bibere permitterent. Conceptoq; filio gratias agentes, cuſtodierunt mandata domini, & natum, Samſonem vocauerunt, creuitq; puer velociter, & per capillorum retentionem factus eſt robuſtiſſimus. Cui benedicens dominus, ſpiritum effudit ſuū. factusq; vir, duxit vxorē ex Thamnatha Palæſtinorum ciuitate. quam cum frequenter in domo ſoceri inuiſeret, occurrit aliquando vt in via leonem interficeret. quo ſeorſum proiecto, rurſumq; aliquando inde progrediēs, inuenit fauum mellis in capite leonis, ex illo comedit, ac tres fauos puellę portauit, ibiq; in nuptijs exiſtens, triginta iuuenibus per iocū problema propoſuit, dicēs atq; pro-

Problema Samſonis.

mittens, ſi ſoluerent iq ſeptē diebus q̄ſtionem, ſingulis daret veſtem ſeu ſtolam vnam. illisq; petentibus vt diceret, ait: De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo. Ioſephus autem ita ponit: Qui cuncta deuorat, cibum de ſe genuit ſuauē. Illis autem non valentibus ſoluere, rogauerūt puellam, vt ab ipſo ſolutionem perquireret, atq; eis indicaret: alioquin incendemus, inquiunt, te & domum patris tui. Quæ ſolicitans virum, tandem flendo dicebat: Odiſti me, ideo non exponis mihi. Tandem die ſeptima cum ei moleſta nimis eſſet, expoſuit. quæ ſtatim indicauit ciuibus ſuis. Circa ſolis igitur occaſum conuenientes Samſonem, dixerūt ei: Quid dulcius melle? & quid fortius leone? Ille indignabundus ait: Niſi araſſetis in vitula mea, nō inueniſſetis propoſitionē hanc. irruitq; in eum

Segetes vaſtat Sāſon.

ſpiritus domini, & deſcendit in Aſcalonem. ibi percuſſis triginta viris, abſtulit eorum veſtes, & dedit his iuuenibus qui problema ſoluerunt. Deinde dimiſſa vxore, perrexit & cepit trecentas vulpes, ad quarum caudas faces alligauit, dimiſitq; in Palęſtinorum meſſes, easq; omnes ſuccendit. propter quod Palæſtini eius vxorē & parentes cremauerunt, pro quo Palæſtinos percuſſit plaga graui. Et habitauit Samſon in ſpelunca petræ Etham, quaſi in loco communito. Tunc adſcenderunt Philiſtæi in terram Iuda, quibus dixerunt viri Iuda: Serui veſtri ſumus, cur adſcendiſtis aduerſum nos? Qui dixerunt: Date nobis ligatum Samſonem. & adſcenderunt tria millia de Iuda ad Samſonem, & culpātes eum, dicebāt: Neſcis q̄ Philiſtæi imperāt nobis? venimus vt ligemus

Sāſon occidit mille viros.

te & tradamus Philiſtæis. Qui ait: Iurate ne me occidatis. & iurauerūt ei, & pmiſit ſe ligari. ipſoq; duob9 nouis funibus adducto, Philiſtæi vociferabant p̄ gaudio. Tūc irruit ſpūs dn̄i in eum, & diſſoluta ſunt vincula vt filum lini. tollensq; mandibulam aſini, interfecit mille viros, alijs in fugā verſis. Et ſitire cœpit ad mortē, & clamauit ad dn̄m, & aperuit dn̄s dētem molarem in maxilla, quam iam abiecerat, & egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ. quibus hauſtis, vires recepit. Eam ob rem vocatum eſt loci illius nomen,

fons innocãtis de maxilla, in diem hodiernum, quod memorabile factum, cum aliarũ gentium, quæcunq; ſint illæ, factis minime cõparari volumus. Quid eſt enim tam ſtultum, qdve tam ineptũ, q̃ vt diuino ſpiritu afflatum hominẽ, cenſeamus inferiorem eo, qui rudi tantũ mole vtitur? Cumq; nõ timeret Philiſtæos, abijt magna cum fiducia in Gazam Philiſtæorũ oppidum, vbi mulierem quandam meretricẽ conſpexit, ad quam ingreſſus eſt, atq; aliquantiſper moratus cum ea. reddiderat eñ illam ſibi familiariorem. Quod cum reſciuiſſent Palæſtini, poſuerunt cuſtodes in porta ciuitatis, vt obſeruaretur q̃ diligentiſſime, ne euaderet: erat eñ, exiens mane, occidendus. Samſon vero media nocte ſurgẽs, ambas fores cõpræhendit cum poſtibus & ſera, & in humeris ſuis portauit in verticẽ montis. Poſt hæc amauit Dalilã, quæ erat in monte Soreth, & venerunt ad eam quoq; ſatrapæ Philiſtinorũ, dicẽtes: Diſce ab eo in quo habet vires, vt poſſimus eum affligere vinctum, & dabimus tibi ſinguli *mille centum argẽteorum. Et blandita eſt Dalila Samſoni: Qui reſpondit ei in dolo: Si ſeptem neruiceis funibus nouis & adhuc humentibus ligatus fuero, ero ſicut cæteri homines. Quæ poſtea dormientẽ ebriũ hoc modo ligauit, & cum introcurrerent Philiſtæi, ipſe rupit vincula q̃ſi ſtupam. Idipſum factum eſt & ſecundo de ſeptem nouis funibus. tertio petenti mulieri dixit: Si ſeptem crines capitis ſui clauo illigarentur, ſoluere ſe non poſſe. Cumq; ipſa crines ſeptẽ circunligatos licio & *clauũ terrę infixiſſet, excitatus Samſon, extraxit clauum cum crinibus & licio. Tãdem vbi multum moleſta eſſet ei Dalila, & deficeret anima eius ad mortẽ, aperuit ei veritatem, dicens: Nazaræus ſum ab vtero matris: ſi raſum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo. Tũc Dalila vocauit ſatrapas cum pecunia, & dormire fecit eum ſuper genua, & per tonſorem raſit crines, & dñs receſſit ab eo. Tunc cõpræhendentes eum Philiſtæi, eruerunt oculos eius, & circunduxerũt eum per terram, & apud Gazam clauſum in carcere molere eum fecerũt, quaſi ſeruili opere eum affligẽtes: & ſecundũ Hebræos, concũbere eum fecerunt cum mulieribus, vt ex eo haberent pueros. Procedente autem tẽpore, cum capilli naſci inciperẽt, in publica ſolennitate ingreſſi ſunt principes phanum, vt immolarent Dagon deo ſuo. Cumq; lætarentur cõuiuantes, adductus eſt Samſon illudendus. ſtans itaq; inter duas columnas, qbus innitebatur domus, ait puero ductori: Sine me puer, vt tangam has columnas, & paulum requieſcam. & appræhẽdens vtranq; columnã manibus, ait: Moriatur anima mea cum Philiſtijm. & concuſſis columnis, cecidit domus ſuper omnes, & multo plures interfecit moriens q̃ viuus. perierunt enim præter cõuiuas circiter tria millia vtriuſq; ſexus, qui ludentem expectabant de tecto. tulitq; eum vniuerſa cognatio eius, & ſepelierunt eum in ſepulchro patris ſui. Cuius obitum D. Auguſtinus in I. de Ciui. Dei, cap. 26. excuſat, dicens q quodã familiari cõſilio ſpũſſancti id factum fuerit.

Dalila.

Apit *ſecretũ fortitudinis.

Ruth Moabitidis hiſtoria ſub Samſone iudice fuiſſe à multis creditur, quæ virũ nomine Maalon, genere Iudæum, ex Bethleem natũ, accepit maritũ. Cuius uiri pater Elimelech, mater Noemi. qui famem terræ ferre non valentes, in terrã Moabitarũ cũ duobus filijs ſuis migrauere. ibiq; dum cuncta eiſdem bene procederent, filijs ſuis Moabitidas dedere vxores, vni ſ. Chelion Orpham, & Maalon Ruth. Trãſactis deinde 17. annis, Elimelech & eius duo filij mortui ſunt. Noemi autẽ amare ferens infortunium, in terrã Iuda regredi ſtatuit. tandem vna nuru remanente, Ruth ipſa cum ſocru in Iudęam perrexit. Cumq; in Bethleem ingreſſæ fuiſſent, Boos Elimelech cognatus ſuſcepit eas in domũ ſuam. procedente deinde tẽpore, Ruth in agris Boos ſpicas ſolum pro ſe & ſocru poſt meſſores collegit. q̃re Boos de induſtria meſſoribus permiſit ſpicas multas in agro relinquere. Et cum etiam didiciſſet, Ruth vxorem fuiſſe cognati ſui defuncti, & ipſe ſine vxore eſſet, ſecundũ legem Moyſi duxit. quo facto, poſt annum peperit ei filium, quẽ vocauerũt Obeth, eo q in eius ſenectute naſceretur. inde & ipſe Obeth genuit Ieſſe patrẽ Dauid. Anno 4048. ab exordio mundi, poſt Samſonem iudicauit Iſrael Heli ſacerdos. Et trãſlato ſacerdotio à filijs Eleazar, q fuerunt Phinees, Abiezer, Buzi, Ozi, hic primus de filijs Ithamar accepit ſacerdotiũ. rexit populum dñi quadraginta annis. Tẽpore hoc fuit vir vnus de Ramatha, Helcana nomine, Effratęus, Leuita 19. à Leui, nõ eñ fuit Aaronita, ſed Effratęus, id eſt, Bethleemita. Hic habuit du

Ruth.

Obeth naſcitur.

Heli.

Trãſlatio ſacerdotij.

Helcana.

as vxores,Annam & Phenennam. Anna erat pulchra,ſed ſterilis: & adſcendebat vir il
le tribus ſtatutis diebus,ſecundum legem,in Silo,ad adorandum. Erant in Silo duo fi
lŋ Heli Ophni & Phinees ſacerdotes.& cum immolaſſet Helcana,dedit Phenennæ &
filŋs eius duplicem partem,Annæ partem vnam:quę triſtis erat pro ſterilitate,& non
ſumebat cibum, ſed ad fores tabernaculi egreſſa, orabat, vbi ſedebat Heli ad poſtes,
Annæ oro. flensq́ votum vouit Anna domino.Si dederis,inquit,mihi ſexum virilem,dabo eum
tibi nazaræum omnibus diebus vitæ ſuæ.Heli æſtimans eam temulentam, ait:Digere
pauliſper vinum quo mades.Quæ reſpondit:Nequaquam domine,ſed mulier infelix
ego ſum.ora pro ancilla tua.Intelligens Heli ſterilem,ait: Det tibi Deus petitionem
tuam.Vnde mulier quaſi ſecura,abŋt gaudens nec dubitans.Et factum eſt vt pareret
Samuel naſcitur. filium,vocauitq́ nomen eius Samuel,id eſt,poſtulatio Dei.nec adſcēdit cum viro ſuo
in Silo,donec ablactaret filium. Ablactatum autem, duxit in Silo cum vitulis tribus
& modŋs farinæ tribus.Et intelligunt quidam ablactatum à lacte pueritiæ, quæ eſt in
XII.anno.Vnde ſtatim ſequitur:Puer autem erat miniſter in conſpectu domini.& of
ferens,dixit Heli:Viuat anima tua domine,En filius pro quo oraſti. Ab eo tēpore mi
Samuel ꝓpheta. niſtrabat Samuel ante Heli,& dicit Ioſephus Samuelem anno XII.prophetaſſe.Por-
ro filŋ Heli defraudabant immolata. Samuel autem miniſtrabat, accinctus ephod li-
neo,non ſacerdotali,ſed prophetico,& tunicam afferebat ei mater ſingulis annis.quę
habuit poſtea tres filios & duas filias.Heli autē erat ſenex valde,& audiuit peccata fili
orum,qui dormiebant cum mulieribus excubantibus ad oſtium tabernaculi, & eas q̃
venerant ad purificandum,polluebant. Vnde & pater dixit eis: Cur tranſgredi faci-
tis populum domini? tepideq́ arguebat eos.Venit autem vir Dei ad Heli,& ait: Lo-
quutus ſum vt domus patris tui miniſtraret mihi in æternum, abſit hoc à me, ſed ho-
norificantes me glorificabo,& contemnentes abŋciam. Ecce præcidam brachiū do
mus patris tui,id eſt,auferam ſacerdotium,pro quo debebatur ei armus dexter, & vi-
debis æmulum tuum in templo.Quod factum eſt in diebus Salomonis cum Sadoc,q
fuit de Eleazar,qui factus eſt ſacerdos,abiecto Abiathar:& in diebus illis erat ſermo
domini precioſus,id eſt,rarus. Vna autem die Heli iacebat in lecto,oculi eius caliga-
Vocatur Samuel ter. uerant.Samuel autem dormiebat in templo domini iuxta tabernaculū cum Heli.vn-
de cum vocaſſet eum dominus,cucurrit ad Heli,diceus:Vocaſti me? Et ait Heli:Non
vocaui te,reuertere & dormi.Et factum eſt ſecundo ſimiliter.Nondum enim Samu-
el habebat cōſuetudinem audiendi dominum. Cumq́ vocaſſet eum dominus tertio,
iterum abŋt ad Heli,qui intellexit ꝙ vocaſſet eum dominus,& ait:Si deinceps vocaue
rit te,dices:Loquere domine,quia audit ſeruus tuus.Cumq́ vocaſſet eum rurſus do-
minus,ait:Loquere domine.& indicauit eadem,quæ prius per angelum annunciata
fuerunt Heli.Videtur Ioſephus velle,dominum ideo tertio vocaſſe Samuelem,vt præ
figuraret tres ipſius dignitates futuras.Fuit enim propheta, factus eſt & iudex, obtulit
etiam quaſi ſacerdos. Mane adiurauit Heli Samuelem, vt indicaret ei vniuerſum ſer-
monem.Et ait:Dominus dixit,ecce ego faciam verbum in Iſrael,quod quicunq́ audi
erit,tinnient ambæ aures eius:Iudicaturus ſum domum Heli propter iniquitatem,eo
ꝙ nouerat indigne agere filios ſuos,& non corripuit eos. Et ille reſpondit: Dominus
eſt:quod bonum eſt in oculis ſuis,faciat.Creuit autem Samuel,& cognouit vniuerſus
Cędes populi Iſrael. Iſrael,ꝙ fidelis domini propheta eſſet.& cōſuluit eum omnis populus. Et factum
eſt,conuenerunt Philiſtŋm in pugnam in Aphec.Iſrael quoq́ egreſſus eſt in prælium
iuxta lapidem,adiutorŋ poſtea dictum.Victus eſt populus Iſrael,& ceciderunt de eo
quaſi quatuor millia virorum,& dixerūt ſeniores:Afferamus de Silo arcam domini.
& tulerunt arcam,& iuerunt cum ea duo filŋ Heli.Nam & Phinees iam fungebatur
officio patris ſui,& acceperant mandatum ab Heli,ne forte redirēt ad eum ſine arca.
Timuerunt autem Philiſtŋm,& acrius pugnauerunt.fugitq́ Iſrael,& cæſa ſunt ex eo
triginta millia peditum,& arca domini capta eſt,& duo filŋ Heli mortui ſunt.Cucur
rit autem puer Beniamita ex acie,& indicauit in Silo quod factum fuit.Heli autem ſe
debat contra viam quæ ducebat ad caſtra,auſcultans.iam enim cæcus erat factus. qui
audita ſtrage populi & morte filiorum,*morte quieuit. Cum autē audiſſet arcam do
mini captam,cecidit retrorſum:& fractis ceruicib*,expirauit.Nurus autem eius, vxor
Phinees,prægnans erat,& præ dolore incuruauit ſe.& peperit filium ſeptem menſiū,
Ichabod. vt dicit Ioſephus,& vocauit eum Ichabod,id eſt,inglorium,dicens: Tranſlata eſt glo
ria domini de Iſrael. Porro Heli iudicauit Iſrael quadraginta annis, Septuaginta in-
terpretes dicunt,viginti.& poteſt dici,ꝙ poſt Samſonem fluxerunt anni viginti ſine
Sylui9 Poſthumus. iudice,q aggregati ſunt annis Heli. Anno vigeſimo Heli ſacerdotis, Syluius Poſt-
humus,Aeneæ ex Lauinia filius,tertius Latinorum rex,poſt Aſcaniū fratrem regna-
re

re cœpit. Hic dicitur habuiſſe filium, Brutū dictum, ex nepte Lauiniæ matris ſuæ ſuſceptum, quæ cū puerū pareret, interijt. de hoc ſupra nõnulla diximus. Latiora erūt hęc in poſterioribus. Zeuſippo vltimo Sicyoniorū rege, nono & vigeſimo principatus Heli anno, ſine liberis mortuo, regni finis fuit, q̄d durauit p annos 959. ſub regibus 26. teſte Auguſtino XVIII. libro de Ciuitate Dei, capite vndeuigeſimo. Regni Sicyonij finis.

GENERATIO XXXII.

ANno 4087, à mundi exordio, in Ieſſe filio Obeth, patre Dauid de tribu Iuda ſub Achitob filio Phinees ſummo ſacerdote, per lineam Chriſti trigeſimaſecunda incepit generatio, durauit annis quadraginta. Hoc anno Samuel ſanctiſſimus propheta domini, Hebræorum ſacerdos, & iudex poſt Heli, populum rexit vſq; ad regem Saul. ipſe enim regnum renouauit, & binos de gēte ſua in reges vnxit. Heli & Sauli quæ ſibi futura mala eſſent prædixit. Scripſit etiam, vt Iſidorus ſexto etymologiarū libro refert, Iudicum & Ruth libros, ac primum Regum edidit. Samuel & Saul pręfuerunt annis quadraginta. Sub eo & poſt mortem Heli Philiſtæi arcam domini quā Iſraeli abſtulerant, in Azoto ſtatuerunt iuxta Dagon eorum, & diluculo inuenerunt Dagon proſtratum in terra ante arcam quaſi adorantem, & reſtituerunt. Rurſum mane ſequenti inuenerūt Dagon proſtratum, caput vero & manus eius abſciſſæ iacuerūt ſuper limen. propter hoc & hodie nullus ingrediens templum in Azoto, calcat ſuper limē. & aggrauata eſt manus domini ſuper Azotios, & percuſſit eos in ſecretiori parte natium, & computreſcebant prominentes extales eorum: & mures egredientes de agris, corrodebant extales eorum, id eſt, inteſtina. Qui, ſatrapis vocatis, conſuluerūt: Quid faciemus de arca? Qui dixerunt: Circunducatur. ſed ex hoc nihil remittebatur de plaga, & fecerunt ſibi ſedes pelliceas. Conuenientes autem principes quinq; vrbiū, tractabant quid faciendum eſſet, dubitantes num eſſet propter arcam. Dixerunt autē ſacerdotes & diuini: Remittite arcam, ſed non vacuam. reponite in capſellam iuxta arcam quinq; anos aureos, & quinq; mures aureos, pro numero ciuitatum quæ percuſſæ ſunt. Ioſephus dicit quinq; ſimulacra hominum aurea. & ponetis arcam ſuper plauſtrum nouum, & coniungetis duas vaccas fœtas, quibus non eſt impoſitum iugum, & vitulos earum recludetis domi: & ſi recto itinere adſcendant contra Bethſamitas populum Iudaicum, dominus eorum nobis id grande malum fecit, ſi autē quaq; nos iſta peſte puniuit: verum ſi id non acciderit, caſu alio affectos nos iudicemus. Huic conſilio obedientes Azotij, arcam domini vaccarū fœtarum iugo imponunt, eaſq; educunt. Ibant autem vaccæ mugientes in directum, non declinantes nec ad dextram neq; ad ſiniſtrā, per viam quæ ducit Bethſames: & hæc eſt vna ſacerdotalium ciuitatum in tribu Beniamin. Porro Bethſamitæ metebāt triticum, & venit plauſtrum in agrum Ioſue, & ſtetit ibi, & poſuerunt arcam ſuper lapidem grandem, & capſellam quæ erat iuxta eam, & conciderunt Leuitæ ligna plauſtri, & vaccas poſuerunt ſuper ea in holocauſtū domino. Tunc percuſſi ſunt de Bethſamitis LXX. viri, & quinquaginta millia plebis, eo q; vidiſſent arcam nudam, cum non eſſent ſacerdotes. Sed quærit Magiſter, cur non ſunt mortui Philiſtæi, apud quos manſit ſcilicet in Azoto, & poſtea in Aſcalone per ſeptem annos, poteſt dici q; non peccauerūt videndo, quibus non erat prohibitum videre. Timentes autem Bethſamitæ qui erant de terra Iuda, miſerunt ad viros Cariathiarim, vt reducerent ad ſe arcam, qui abduxerunt eam, & collocauerunt in domum Aminadab Leuitæ iuſtiſſimi, qui eius curā geſſit per XX. annos. Poſtea Samuel tranſtulit eam in Maſpha. inde in Galgalā per eundem Samuelem & Saulem regem, poſtmodum à Dauid in domum Naboth, inde in Sion, vltimoq; à Salomone in templum, deniq; incenſo templo à Chaldæis, Hieremias propheta abſcondit eam, fertur poſtea Romam perducta. Hanc arcam Moyſes in deſerto fieri primum fecit. Samuel videns populi fiduciam in domino, ait: Adſcendamus in Maſpha, vt orem pro vobis. & in Maſpha effudit aquam corā domino, in qua maledicta cogeſta erant, quam ſi idololatra bibebat, labia eius adhærebant inſeparabiliter. & docuit eos ibidem Samuel iudicia Dei. quidam afferunt idolum puluerizatum dediſſe in aqua. Audierunt autem Philiſtijm congregatum Iſrael eſſe inermem in Maſpha, armatiq; adſcēderunt aduerſus eos. Tunc Iſrael dixit ad Samuel: Clama pro nobis ad dominum. & obtulit Samuel lactentem agnum in holocauſtum. & dum clamaret ad dominum, initum eſt prælium, & intonuit dominus fragore magno, & Philiſtæi in fugā verſi, cęſi ſunt à filijs Iſrael vſq; ad terminos terræ ſuæ. tulitq; Samuel lapidem, & poſuit eum in terminis, & vocauit nomen loci illi, Lapis adiutorij. nec intrabāt vltra Philiſtijm in Iſrael, donec viueret Samuel. Iudicauit itaq; populum in Bethel & Galgala & Maſphat, circumiens per ſingulos annos, & reuertebatur in Ramatha: & adſcēdebat in eas Samuel viciſſim

Achitob pōtifex.

Arca adoratā Dagō.

Azotij puniuntur.

Reſtituit arca Hebręis.

Translatio arcæ.

Hebręorū victoria.

in tribus ſolennitatibus,& iudicabat populum. alijs diebus adſcẽdebat ad eum populus in Ramatha ad iudicandum. Cum aũt ſenuiſſet Samuel,poſuit filios ſuos Iohel & Abiam:in Bethel alteꝝ,in Berſabee reliquũ,vt ibi ſedentes,iudicarent populum. Qui declinauerunt poſt auaritiam,& peruerterunt iudiciũ. quod non ferens populus,

Petit rex à Samuele.

dixit ad Samurlem: Da nobis regẽ,vt iudicet nos, ſicut cæteræ gentes habent. q̃d grauiter tulit Samuel,propter inſitam ſibi iuſtitiam, & odium regn dominatus. Cũq; cõſuluiſſet dñm,ait ei dñs: Audi vocem populi, nec te tãtum abiecerunt, ſed me,ne regnem ſuper eos. Veruntamẽ dic eis ius regis. Et ait Samuel ad populum: Hoc erit ius regis, Filios veſtros faciet ſibi ſeruos ſuos,equites & prǽcurſores,agricolas & fabros armorum:filias veſtras faciet vnguentarias,panificas, focarias & molarias: ſeruos veſtros & ancillas & iumenta ponet in opere ſuo,optimaq; veſtra dabit ſeruis ſuis,& vos eritis ei ſerui. Et ait populus:Non audiemus te,ſed erit rex nobis,& pugnabit ante nos. Et ait Samuel:Ite ad ꝓpria,opportune vos vocabo. Et erat vir de Bẽiamin,noĩe Cis,de ſtirpe Iemini, cuius erat filius Saul. non erat vir melior illo in Iſrael. Cumq; periiſſent aſinæ, Cis dixit ad filium: Tolle puerum vnum, & quære aſinas. & quum pertranſiiſſent per montem Ephraim terram Saliſę & Beniamin,& non inueniſſent,venerunt in terram Suph,qui fuit proauus Samurlis,& ait Saul ad puerum: Reuertamur, ne pater meus ſolicitus ſit pro nobis. Cui puer:In hac ciuitate eſt vir Dei q abſq; ambiguitate loq̃tur. interrogemus eum. Et ait Saul:Quid feremus ad eum? Errabat, ait Ioſephus, putãs prophetam accipere munera. Cui puer:Habeo in manu mea quartam partem ſtateris argenti. & adſcẽdrrunt in Ramatha, & dixrrunt purllis egredientibus ad aquas: Nũquid eſt hic vidrns? Quæ reſponderunt:Eſt hic hodie ſacrificaturus in excrlſo. Cumq; ambularẽt in vrbis medio,apparuit ei Samuel,cui pridie dixit domin⁹:Cras hac hora mittam ad te viꝝ de Beniamin,quem inungrs ſuper populũ meũ. Cumq; Samuel adſpexiſſet Saul,dixit ei dominus:Ecce vir.& ait ad Saul:Ego ſum videns. adſcende vt comedas mecum. cras dimittã te,& q̃ quæris,indicabo tibi. de aſinis non ſis ſolicitus,quia inuentę ſunt. Adſcenderunt in excelſum, cumq; recũberent in triclinio,dedit ei Samuel locũ in capite XXX. viroꝝ qui fuerant inuitati,& poſuit ante eum armũ quaſi partẽ regalẽ, quem de induſtria ſeruauerat ei. Cumq; mane ſurrexiſſent & egreſſi eſſent ciuitatẽ, dixit Samuel:Antecedat purr,& tu ſubſiſte,

Vngit Saul

Veritatis indicia.

vt indicẽ tibi verbũ dñi. Tulit autem lenticulam olei,& effudit ſuper caput eius,& oſculatus eſt eum,& ait: Vnxit te in principem Deus ſuper hęreditatẽ ſuã:& hoc tibi ſignũ,cum receſſeris à me,inuenies duos viros iuxta ſrpulchrum Rachel,qui dicent ꝙ inuentæ ſint aſinæ, cumq; veneris ad quercũ Thabor,inuenient te tres viri, vnus portans tres hœdos,alius tres tortas panis, & alius lagenã vini, & accipies de manu eorum duos panes: poſt hæc venies ad locum,qui dicitur ſtatio Philiſtinorum,& habebis obuium cuneum prophetarum,deſcendentium de colle domini,pſallentiũ inſtrumentis & prophetantiũ,& inſiliet in te ſpũs dñi, & prophetabis cum eis. Et nota ꝙ Samuel primo inſtituit cõuentus religioſoꝝ, iugiter pſallentiũ dño, & dicebat cõuentus eoꝝ,Cuneus,& ꝓphetabant,id eſt,iugiter Deũ laudabãt,& forte aliq vere ꝓphetabant. Et addidit Samuel:Cũ vidrris hoc ſignũ,ſcias ꝙ dñs tecũ eſt. deſcẽdas ante me in Galgala,& ego adſcendã ad tr,vt offrras oblationẽ 7. diebus. in cõſecratione enĩ regis & ſacerdotis tot dies erãt.& addidit:Exprcta hic donec veniã ad te, & oſtendã tibi qd facias. Cũq; veniſſet Saul ad cuneũ prophetaꝝ,ꝓphetauit cum eis. & admirãtes q nouerant rũ,dixerũt:Nunquid eſt Saul inter ꝓphetas & Cis pater? quaſi dicerent,cum non ſit de grnere prophetarum. Exinde verſum eſt in prouerbiũ,Num & Saul inter prophetas? Et intrauit ad Ner patruum ſuum,qui cum quæſiuiſſet ab eo de

Cune⁹ prophetarum.

Saul inter ꝓphetas.

de verbis Samuelis, de verbo regni tacuit, & cætera indicauit. Vocauit aũt Samuel populum in Maſpha, & ait: State coram domino, & faciemus ſortes per tribus & familias & capita. & inuenit ſors tribum Beniamin, & deſcendit vſq; ad Saul filium Cis. Sciens aũt Saul ꝙ quæreretur, latuit quaſi nolẽs ſuſcipere principatũ. quem inuentũ, ſtatuerunt in medio populi, & fuit altior vniuerſis ab humero & ſurſum. Et ait Samuel, Ecce quem elegit dñs, non eſt ei ſimilis in omni populo, & clamauit omnis populus, Viuat rex. Et ſcripſit Samuel legem regni & legit, vniuerſa audiẽte rege & populo, & repoſuit libellũ in tabernaculo q̃d erat adhuc in Maſpha cum altari, & redierũt ad propria. Saul abijt in domũ ſuã, nõnullis comitatus in Gabaa. quidã vero deſpexerunt eum, q̃d ipſe diſſimulabat. Factum eſt aũt, quaſi poſt menſem Naas Ammonites obſedit Iabes Galaad. cũq; petiſſent obſeſſi fœdus, ait: In hoc feriam vobiſcũ pactum, id eſt, fœdus, vt eruam oĩbus vobis oculos dextros. eis eñ quos bello capiebat, eruit oculos. Et reſpondent ei: Concede nobis ſeptem dies, & mittemus in omnes terminos Iſrael, & ſi non fuerit nobis defenſor, egrediemur ad te. Venerunt autem nuncij in Gabaa Saulis, & cũ nũciaſſent hoc, fleuit populus, & Saul veniebat de agro ſequẽs boues, & promiſit Iabitis tertia die auxilium, & iuſſit aliquos eorum pro ducatu itineris ſuſtinere, & diuinitus inſpiratus, concidit bouem vtrunq; in fruſta, & comminatus eſt in omnes terminos Iſrael, dicẽs: Qui nõ exiuerit poſt Saulem & Samuelem, ſic fiet bobus eius. & egreſſi ſunt oẽs quaſi vir vnus trecenta millia virorum. & cõſtituit Saul populũ in tres partes, & ingreſſus eſt caſtra in vigilia matutina, & percuſſit Ammon plaga grãdi, & ait populus ad Samuelẽ: Quis eſt qui dixit, nõ regnabit Saul ſup nos? date eum vt interficiatur. Et ait Saul: Non interficietur quiſq̃ hodie, quia fecit dominus ſalutem in Iſrael. & ait Samuel: Eamus in Galgala, & innouemus ibi regnũ, & vnxerunt Saul ſecundo in Galgala. Et ait Samuel ad populũ: Ecce rex graditur ante vos, me abieciſtis & dñm. & hoc vobis ſignũ, ꝙ dedit dominus vobis regẽ in ira, ecce meſſis triticea eſt hodie, inuocabo dñm, & dabit tonitrua grãdineſq;. factũ eſt ſtatim contra naturã terræ illius. Et populus timens, ait: Ora pro ſeruis tuis. addidimus eñ malũ vt peteremus nobis regẽ. & Samuel, peccaſtis, nolite deinceps recedere à dño, & viuetis, alioquin peribitis vos & rex veſter.

Obſidetur Iabes Galaad.

Victoria Saulis.

Saul Iudæorum rex de tribu Beniamin, xij. ſacerdotij Samuel anno, in regẽ electus fuit. hic à principio vir bonus erat, deoq; dilectus, qui imperio ſuſcepto, duobus primis annis populum optime rexit. at poſt duos annos, magnanimitatis quæ regibus pro dignitatis cumulo maxime conuenit, expers factus, dei mãdata contemnens, ex rege tyrannus & ſubditorum oppreſſor euaſit. Elegit ſibi tria millia in Iſrael, & erãt duo millia cum eo in Machmas & in Bethel. Mille aũt cum Ionatha filio delecta in Gabaa Beniamin, vbi percuſſit Ionathas ſtationem Philiſtinorum locũ munitum, in quo poſuerũt cuſtodes tanq̃ dominãtes in Iſrael. Et tunc erexit ſe Iſrael aduerſus Philiſtijm. quo audito, Philiſtæi cõgregati ſunt ad pugnãdũ contra Iſrael triginta millia curruũ, & ſex millia equitum, & vulgus innumerabile. Et adſcendens Saul in Galgala, conuocauit populũ, & Samuelem ad conſulendũ dominum. at cum expectaret Samuelem ſeptem diebus iuxta condictum, dilapſus eſt ab eo populus, & timens, abſcondit ſe in ſpeluncis & antris. Quidã præ timore credunt deſcendiſſe in caſtra Philiſtijm ad obſequendũ eis. Cumq; vidiſſet Saul moram ſibi eſſe dãnoſam, ſeptimo die obtulit holocauſta & pacifica. cumq; compleſſet, ecce Samuel veniebat, & arguens Saulẽ, ait: Quid feciſti? reſpondit Saul: Populus ſubterfugiebat, & tu non veneras iuxta placitos dies, timui ne hoſtes adſcenderent ad nos prius q̃ placarem faciem dñi, & neceſſitate compulſus, obtuli domino. Videtur Saul peccaſſe, ꝙ ſine Samuele obtulit holocauſtũ domino ad conſulendũ, vnde quidã dicunt ſeptẽ dies, quos dixerat Samuel non eſſe expectationis, ſed oblationũ in conſecratione regũ, & dicunt, nunq̃ ſine eo eſſe offerendum ad conſulendũ dñm, vel dici poteſt, Samuelẽ ſic mãdaſſe, vt cum vellet Saul immolare ad conſulendũ dñm, citaret ipſum, vt oſtenderet ei quæ facturus eſſet, & poſt citationẽ, ſi morã faceret, expectaret eum ſeptẽ diebus. Saul vero diem citationis annumerauit in his ſeptem, & non expectauit eum niſi ſex diebus. Et addidit Samuel: Nequaq̃ regnũ tuum vltra conſurget, ſed quæſiuit dñs ſibi virum iuxta cor ſuum, vt regat populũ eius. Abijt Samuel in Gabaa Beniamin, & egreſſus eſt Saul cum populo obuiam Philiſtæis, nec erant cum eo niſi ſexcenti viri, & Ionathas filius eius. Porro faber ferrarius non erat in Iſrael, cauerant eñ Philiſtæi, ne facerent Hebræi gladium aut lanceam, & deſcẽdebat Iſrael ad Philiſtijm, vt exacuerent acies omnium ferramentorũ vſq; ad ſtimulum. Cumq; veniſſent dies prælij, non eſt inuentus enſis vel lancea in manu totius populi, excepto enſe Saul & Ionathæ, & fecit arcã dñi afferri in caſtra, & Achias filius Achitob fratris Caboth, portabat Ephod.

Saul vnã cũ Samuele ꝑfuerunt 40. annis.

Ionathæ victoria.

Oblatio Saulis.

Armorum defectus.

Accidit aũt vt quadã die exiret Ionathas cum armigero ſuo, vt expoliaret ſtationem Philiſtinoꝝ, patre ſuo ignoráte, & tranſire voluit per vallem præruptã ſcopulis pro-

Ionathæ victoria.

minentibus in modũ dentium. Et ait Ionathas ad puerũ: Cum apparuerimus eis, & dixerint, manete, ſtemus: ꝙ ſi dixerint, adſcendite ad nos, adſcendamus, quia tradidit eos dñs in manus noſtras. Cumq́; dixiſſent Philiſtæi, adſcẽdite, adſcendens Ionathas, reptans manibus & pedibus, & armiger eius poſt eũ, exterrunt eos dñs ante Ionathã, & percuſſit Ionathas cum puero ex eis viginti viros in media parte iugeri, & cõturbata ſunt caſtra, & diffugiebat mutuo ſe perimentes, & indicauerũt ſpeculatores fugam hoſtiũ Saul. Quæſiuit, & inuenit Ionathã abeſſe, & ait ad Achiã: Applica arcã dñi. conſulto dño, exclamauit Saul, & cũ populo cœpit perſequi fugientes. Sed & Hebræi qui tranſierunt ad caſtra Philiſtijm, reuerſi ſunt cũ Saul, euntes in prælũ, & erãt iam quaſi decem millia. videnſq́; Saul morã damnoſam, ſi comederet populus, adiurauit eũ, di-

Paleſtinorũ cædes.

cens: Maledictus q comederit panem vſq; ad veſperã, donec vlciſcar de inimicis meis. Cumq́; tranſiſſet populus per ſaltũ apparuit mel fluens, & nullus comedit ex eo. Ionathas vero qui non audierat maledictũ patris, tinxit virgã in fauo, & cum guſtaſſet, illuminati ſunt oculi eius. Cumq́; indicaſſet ei qdam maledictũ patris ſub pœna mortis, ceſſauit. in veſpera vero populus feſſus nimis & famelicus pecora mactauit, & comedit cũ ſanguine, id eſt, coxit anteq̃ ſanguis bene deſudaſſet vel dilueret. Et ait Saul populo: Peccaſtis, & mãdauit vt in cõſpectu eius pecudes laniarent. Tunc primũ ædificauit Saul altare dño. Cũq́; nocte irruere vellet ſup hoſtes, ait ſacerdoti: Conſulamus dominũ, ſed cõſulenti nõ rñdit dñs. Et ait Saul: Taciturnitas, eſt latẽtis peccati cauſa. per viuentem dñm, etiã ſi Ionathas ſit, morief. & ſtatuit populũ in parte vna, & ſe & Ionatham in parte altera, & cecidit ſors ſuper Ionathã. Et ait Saul: Quid feciſti? Cui Ionathas: Nil mihi conſcius ſum, niſi ꝙ heri neſcius mel comedi poſt maledictum. Et ait Saul: Morieris Ionatha, quia niſi hoc fecero, hæc addat mihi dñs. Et ait popnlus: Ergo ne Ionathas morietur, qui fecit ſalutẽ in Iſrael? Viuit dñs ſi ceciderit capillus de ca-

Saulis nati.

pite eius in terrã, & eripuerũt Ionathan de manu Saul. Saul vero cõfirmatus in regno, quocũq; ſe verterat, ſuperabat hoſtes Iſrael, & percuſſit Amalech. fuerũt autẽ filij illi Ionathas & Ieſui & Melchiſua. quartus tacet Iſboſeth, tanq̃ puer & nondũ militans. filiæ vero ei⁹ Merob & Michol, & vxor eius Achinoe, & princeps militiæ Abner filius Ner, nam Cis & Ner frẽs fuerunt. Samuel air ad Saul: Hæc dicit dñs, demolire Amalech & vniuerſa eius, quia reſtitit Iſraeli cũ adſcenderet de Aegypto. & recenſuit Saul ducenta peditum & decem millia viroꝝ Iuda. Cumq́; inuaderet Saul Amalech, dixit

Rex Amalech capit.

Cinæo: Recede ab Amalech, ne inuoluã te cum eo, quia tu feciſti miſericordiam cum Iſrael. Tunc percuſſit Saul Amalech in ore gladij, & pepercit Agag regi Amalech & optimis armentoꝝ. Et ait dñs ad Samuel: Pœniter me ꝙ fecerim Saul regem. & orauit Samuel pro eo tota nocte. Cumq́; intellexiſſet ꝙ Saul erexiſſet ſibi fornicẽ trium-

Statua Saulis.

phalem in Carmelo, iuxta ſuperbiã gentiũ qui faciebant ſibi arcum de myrtis, palmis & oliuis, deſcendit ad eum in Galgala, & occurrit ei Saul. Cumq́; culpaſſet eũ ꝙ quippiam reſeruaſſet de Amalech, in excuſationem ſui dicebat, populum reſeruaſſe optima ad offerendum domino in gratiaꝝ actionem. Cui Samuel: Melior eſt obedientia q̃ victima. Et ait Saul: Peccaui, ſed hac vice porta peccatum meum. Cui Samuel: Proiecit te dominus ne ſis rex ſuper Iſrael. Cumq́; vellet abire Samuel, appræhendit eum Saul per ſummitatẽ pallij eius, vnde ſcinditur. Et ait Samuel: Sic ſcidit dñs regnum à te hodie, id eſt, à tua poſteritate. Cumq́; ſimul adoraſſent dñm, præcepit Samuel adduci ad ſe regem Agag. & oblatus eſt ei pinguis & tremens, qui Samueli inquit: Siccine

Agag interitus.

ſeparat amara mors? tum concidit illũ Samuel in fruſta, redijtq́; in Ramatha. Samuel autẽ lugebat Saul, & ait dominus: Vſquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum? imple cornu olei, & vade ad domũ Iſai, & inungas regem vnum de filijs eius, & quia times Saul, fer vitulum quaſi ad immolandum. Cumq́; veniſſet in Bethleem, dixerunt ſeniores ad eum: Pacificus ne eſt ingreſſus tuus? Timebant eñi ne propter aliquã correctionẽ miſiſſet eũ rex, vel forte ꝙ offenſus regi fugiſſet, & non auderent eum recipere. Qui cum dixiſſet ſe veniſſe ad immolãdum, ſanctificauit Iſai & filios eius, & ſtatim eos ſtatuit coram altari, & videns Heliab primogenitum procerum, æſtimauit eum regem futuꝝ, & ait dñs ad eum: Ego non corporis pulchritudinẽ apicẽ facio regalem, ſed animi virtutẽ. in eundẽ modũ actũ eſt de alijs. ſtatuerat eñi Iſai ſeptẽ filios coram Samuele, & Nathan adoptiuũ filiũ Sammaa filij ſui. Et ait Samuel ad Iſai: Nunqd cõ-

Vngit Dauid rex.

pleti ſunt filij? Qui rñdit: Adhuc reliquus eſt paruulus, & paſcit oues. & iubẽte Samuele, adductus eſt Dauid rufus, id eſt, rubicundus & pulcher, & inunctus eſt in medio fratrum, & directus eſt ſpũs dñi in Dauid. Et receſſit ſpiritus dñi à Saul. Exagitabat enim

cum

eum ſpiritus nequam miſſus à domino. Tunc dixerunt ad Saul ſerui eius: Spiritus malua exagitat te, adhibe pſalten peritũ in cithara, & leuius feres. Tradunt phyſici, ꝙ harmonia lætum reddat lætiorem, triſtem triſtiorem, tradunt mathematici, ꝙ multi dæmones harmoniã ferre non poſſint. Et indicatum eſt regi, ꝙ Dauid ſciret pſallere, & vir eſſet bellicoſus. Cumq́ miſiſſet rex ad Iſai pro filio eius, tulit aſinum plenum panibua Iſai, & vinum & hœdum, & miſit ea regi per manũ Dauid. Igitur cum ſpiritus arripiebat Saul, Dauid pſallebat in cithara, & leuius erat ei, & quandoq; recedebat ab eo ſpiritus: & cum aliquãdiu quieuiſſet, remiſſus eſt Dauid ad patrem. Factum eſt autem vt congregarentur Philiſtijm aduerſus Iſrael. Porro Saul & Iſrael caſtrametati ſunt in valle Terebinthi, & egreſſus eſt vir ſpurius de caſtria Philiſtæorum Goliath Gethæus, de ſemine gigantæo, altitudinis ſex cubitorum & palmi. hic exprobrabat Iſrael quod ſerui eſſent Philiſtæorum, & proponebat eis monomachiam, id eſt, ſingulare certamen, vt quorum vinceretur athleta, ſerui eſſent aliorum. Hebræi autem ſtupebãt multum. ſic dicebat Goliath xl. diebus.

Dauid proficiſcitur ad Saulem.

erãt autem tres maiorea fratres Dauid in prælio, & iuſſit Iſai Dauid, vt ad fratres ferret ephi polentæ & decem panes, & tribuno ſub quo militabãt, decem formellas caſei, & præcepit ei vt ſecum afferret pignora fœminis, id eſt, libellos repudij. Mos erat euntibus ad bellum, vt libellum repudij darẽt vxoribua, vt ſi caperentur, nec redirent vſq; ad tres annos, liceret vxoribus nubere. Cumq́ Dauid veniſſet ad locum certaminis, egrediebãtur enim ſingulis diebus aliqui præliãtes, ecce adſcendebat Goliath, exprobrans vt ante, & fugerunt Iſraelitæ. Audiuit autem Dauid ꝙ qui percuteret Goliath, ditaret eum rex, & daturus eſſet filiam ſuam.

Goliath temeritas.

Dumq́ audiret eum Heliab frater eius talia ſciſcitantem, increpabat eum. & reſpondit Dauid, Quid feci? Nunciata ſunt autem verba Dauid ad Saul, & vocatus, ait ad regem: Ego ſeruus tuus pugnabo aduerſus Philiſtæum. Cumq́ prohiberet eum Saul quia puer eſſet, addidit: Ego ſeruus tuus interfeci leonem & vrſum cum inuaſiſſent gregem. Erit igitur hic incircuncisſua, quaſi vnus ex eis. Tunc induit eum Saul armis ſuis, & mox Dauid ea depoſuit, quia non habebat conſuetudinem armorum, ſed tulit in manu baculum paſtoralem, & elegit de torrente quinq; lapides lympidiſſimos, & miſit eos in peram paſtoralem, & ſundam manu tulit, proceſſitq́ aduerſus Philiſtæum.

Repudiatæ bellatorum vxores.

Qui contempſit, & ait: Nunquid canis ſum, quia venis ad me cum baculo? Cui Dauid: Tu venis ad me cum armis, ego autẽ venio ad te in nomine domini, vt ſciat hodie vniuerſa eccleſia, quia non in gladio ſaluat dominus.

Arma Dauidis.

Cumq́ ieciſſet lapidem funda, percuſſit eum in fronte: ſecundo quoq; & tertio lapide percuſſit eum in eodem loco, & tertio ictu deiecit eum, & currena, eduxit gladium eiua, & præcidit caput eius. Res acta ſic, veritate ſacrarũ literarum probatur: quare nonnulla Iudæorum commenta fabuloſa hic omittere ſtatui. Fugerunt itaq; Philiſtijm, & Iſrael perſecutua eſt eos vſq; ad portas Accaron. Tulit autem Dauid caput & gladium, & poſuit in tabernaculo ſuo. tulitq́ dein in Hieruſalem, reponendum in tabernaculum domini victoriæ indicium, vnde Achimelech poſthac gladium accepit.

Occiditur Goliah.

Cum rediſſet Dauid, ait Saul Abner: De qua ſtirpe eſt hic adoleſcens? nec cognouit eum Saul, quia aliquãdiu abſens fuerat, & alteratus per exagitationem mali ſpiritus. Et reſpondit Abner: Non noui. Cumq́ quæſiuiſſet Saul à Dauid, quis eſſet, ait: filius ſum ſerui tui Iſai. Et tunc anima Ionathæ conglutinata eſt Dauid, & inierunt fœdus, & dedit Ionathas Dauid veſtimenta ſua vſq; ad arcum, gladium & balteum. Factum eſt autem cum redirent triumphantes de prælio, & Dauid diſponeret ferre caput Goliæ in Hieruſalem, quod ſecundum Ioſephum ſecum habebat, ſed haſtam iam dicauerat deo, egrediebãtur mulieres ex vrbibus, & cum inſtrumentia muſicis præcinebant, dicentes, Saul percuſſit mille: & reſpondebãt virgines, & Dauid decem millia. Audiens Saul, dolens ait: Quid illi ſupereſt niſi ſoliũ regni? & timuit ne à domo ſua transferretur regnum, inuidebatq́ Dauid, nec iam rectis oculis inſpiciebat. poſt diea paucos inuaſit ſpiritus malus Saul, & quaſi prophetabat, & miſſa lancea, Dauid pſallentem putabat configere parieti.

Inſidiæ regis aduerſua Dauid.

Dauid autem declinauit ab eo, ſecundo. Primo enim receſſerat, bello imminente, & poſtea ſtatuit eum Saul Chiliarchum, timuit enim eum, eo quod dominus eſſet cum eo. Vnde amouit

cum à ſe,&fecit chiliarchũ.i. ductorẽ mille viroꝝ,qui oia prudenter agebat,omniſq́;
Iſrael diligebat eũ.Dixitq́; Saul ad Dauid:filiã meã Merob dabo tibi,eſto vir fortis,co
gitans,non ſit manus mea in eũ,ſed Philiſtæoꝝ. verum Merob alteri data eſt.Dilexit
aũt Dauid Michol filiã Saul alterã,& placuit Saul.Nunciauit per ſeruos ſuos,ecce rex
dabit tibi Michol.dixit Dauid,Pauper ego ſum,quõ ero gener regis? Renũciatum eſt
Saul,qui ait,quia Goliã interfecit,nec aliud peto ab eo niſi centũ præputia Philiſtino-
rum,vt fiat vltio de inimicis regis.Porro Saul cogitauit eũ dare in manus Philiſtino-
rum.abijt Dauid cũ viris quoꝝ erat tribunus in Accaron,& percuſſit de Philiſtijm du
centos viros,afferẽs præputia.dedit igitur Saul Michol filiã ſuã Dauid,licet inuitus,ſe
cundũ Ioſephũ.Cumq́; videret Saul eũ apud dñm & homines approbari,& ꝙ celebre
ſactum eſſet nomen eius,tractare cœpit de morte ipſius,dixitq́; Ionathæ & ſeruis ſuis,

Reconciliat Dauid regi.

vt occiderent Dauid. Porro Ionathas dilexit Dauid, & indicauit ei vt abſconderet ſe,
donec loqueretur patri.In craſtinum ait Ionathas ad patrem:Cur peccas in ſanguine
innoxio,q fecit ſalutẽ in Iſrael,& opa eius tibi valde neceſſaria ſunt, in cuius morte fi-
lia tua vidua vexabitur? Et placatus ẽ Saul ac iurauit,Viuit dñs qa nõ occidet,& intro-
duxit Ionathas Dauid ad regẽ,& ſtetit coram eo ſicut prius.Rurſum inito certamine,
percuſſit Dauid Philiſtæos plaga magna.inuidit Saul, & iteꝝ vexauit eũ malus ſpiri-
tus,ita ꝙ Dauid pſallentẽ cõfigere tentabat, & fugit Dauid in domũ ſuam. Miſit autẽ
Saul ſatellites nocte circa domũ,vt mane egredientẽ occiderẽt.quod cum perſenſiſſet
Michol,depoſuit eũ per feneſtrã,& fugit.Michol aũt ſtrauit lectulũ ſuũ in quo poſuit
ſtatuã.Cumq́; Saul depręhẽdiſſet ſe illuſum,dixit ad Michol:Cur dimiſiſti inimicum
meum? Quæ reſpõdit:Timui,dixit eñ mihi,dimitte me, alioquin interficiã te. Dauid

Fugit Dauid cum Samuele.

autẽ venit ad Samuelẽ in Ramatha, & indicauit ei oñia,& abierunt ambo in Naioth,
qui eſt collis in Ramatha,vbi erat cuneus prophetaꝝ. quod cũ accepiſſet Saul,miſit li
ctores vt raperẽt Dauid.qui cũ vidiſſent prophetas & Samuel ſtantẽ ſuper eos, factus
eſt in illis ſpiritus dñi,& prophetabãtur. Miſitq́; Saul ſecũdos & tertios nuncios, q &
ipſi prophetati ſunt,& iratus Saul,abijt poſt eos, & anteq̃ veniret in Naioth ingrediẽs
& quaſi amens factus eſt, & exutus veſte regia,tota die & nocte canebat cum cæteris,
Dauid & Samuele clam vidẽtibus.Fugit autẽ Dauid inde,& venit ad Ionathan,& con
querebatur ei. Cui Ionathas:Non morieris,nihil facit pater meus q̃d nõ indicet mihi.
Cui Dauid:Pater tuus ſcit ꝙ diligis me, & occultabit tibi,fac ergo obſecro q̃d dicam,
cras erunt kalẽdæ,& ego abſcõdar in agro vſq; ad veſperã tertiæ diei. ſi requiſierit me
rex,qa cõſueui ſedere iuxta eũ ad veſcẽdum,dices ei,rogauit me Dauid vt iret in Beth-
leẽ,quia victimę ſolẽnes ſunt ibi cõtribulibus eius. ꝙ ſi dixerit tibi rex bene,pax erit ſer
uo tuo:ſi vero fuerit iratus,completa eſt in me malitia eius.Et ait Ionathas: Egredia-
mur in agrũ.cũq́; egreſſi eſſent,iurauit ei Ionathas,qcq̃d boni vel mali inueniret apud
patrem, indicaturũ ſe ei.Et iurauerunt fœdus inter ſe & ſemẽ ſuũ,addiditq́; Ionathas
rurſum iurare,ſequẽti die ait:Egredieris & ſedebis latẽs iuxta lapidẽ Ezcel, & redibo
ad te,faciamq́; tres ſagittas iuxta puerũ,quaſi exercẽs me ad ſignũ:ſi vero dixero pue-
ro q tollit eas,ecce ſagittæ intra te ſunt,pax tibi eſt,veni ad me.Quod ſi dixero,ſagit-
tæ vltra te ſunt,vade,dñs ſit inter me & te vſq; in ſempiternũ.porro prima die ſoleni-
tatis apparuit locus Dauid vacuus,& æſtimabat Saul Dauid nõdum purificatũ.Altera
die requiſiuit rex,& excuſauit eũ Ionathas.iratus Saul,dixit ad eũ:Scio quia in cõfuſio
nem tuã diligis filium Iſai,nõ ſtabilieris eo viuẽte tu neq; regnũ tuũ:adduc eum ad me
quia filius mortis eſt.Et ait Ionathas:Quare morietur? & arripuit Saul lanceã vt per-
cuteret eum,& declinauit Ionathas ab eo contriſtatus,neq; comedit in die illa.Egreſ-
ſus in agrum,fecit ſicut cõuenerat, & cum dixiſſet puero,ſagittæ ſunt vltra te, remiſit
puerum in ciuitatem cum arcu & ſagittis.Surgens Dauid de latibulo,adorauit tertio,
fleueruntq́; ambo. Et ait Ionathas: Quæcunq; iurauimus,ſtent in ſempiternum inter

Fugit rurſus Dauid.

nos & ſemen noſtrum,vade in pace.& datis oſculis,diſceſſerunt. Fugit Dauid in No-
be ad Achimelech ſacerdotem,qui miratus ꝙ gener regis ſolus veniſſet,ait Dauid:Se
cretus ſermo regis vrgebat me,conduxi pueros in illum locum, ideo priuatus venio.
Nunc ſi qd habes ad mãducãdum*.rñdit ſacerdos,nõ habeo panes laicos ad manum,
ſed tãtum panem ſanctum,panes ſcilicet propoſitiõis. ſi mundi ſunt pueri,& maxime
à mulieribus,manducẽt. Quaſi diceret,neceſſitas nõ habet legem.Et ait Dauid:Conti
nuimus nos ab heri & nudiuſtertius. porro in via aliquid immunditiæ contraximus.
Et dedit ei panes propoſitionis, qui ſublati fuerant vt ponerentur calidi. ex hoc per-
penditur ꝙ ſabbatum erat. Cumq́; quæſiuiſſet Dauid ſi haberet arma, dedit ei gladiũ
Goliæ.erat enim tunc ibi arca cum aliquo ſuo tabernaculo. Et cõſiderauit hæc oñia
Doech Idumæus paſtor Saulis, qui venerat ad orandum voto obligatus. Fugit Da-
uid

uid inde ad Achis regem Geth,& indicauerunt regi, ꝙ quaſi rex erat in Iſrael: immo cum vidiſſent ſerui regis Dauidē, dicunt: Nūquid non eſt iſte Dauid rex terræ? nonne cantabat, Saul percuſſit mille,& decē millia Dauid? Expauit Dauid,& mutauit os ſuū corā Achis,& collabebatur inter manus coꝝ, defluebātq; ſaliuæ eius in barbam, ac ſic ſimulauit furorem. Et ait Achis ad ſeruos: Homo inſanus eſt. quare adduxiſtis eum ad me? An deſunt nobis furioſi? dimittite eum, ne ingrediatur domū,& dimiſſus eſt. Abijt ergo Dauid,& fugit in ſpeluncā Odollā,& venit illuc oīs domus patris ſui ad eum. ſimiliter fugerunt ad eū omēs qui erant in anguſtia conſtituti, & oppreſſi ære alieno, aut amaro animo,& factus eſt princeps coꝝ. Fuerūt cum eo q̃ſi q̃dringēti armati, profectuſq; eſt cū eis in Maſpha quæ eſt in Moab,& poſuit apud regē Moab patrē & matrem ſuā,& manſerunt ibi q̃diu Dauid fuit in ꝑſidio. Dixit Gad ꝓpheta: Noli manere in ꝑſidio. proficiſcere & vade in terram Iuda. Profectus illo, venit in ſaltum Areth. Et audiuit Saul ꝙ apparuiſſet Dauid cum eſſet in nemore, quod eſt in Ramatha. tenēſq; haſtā, ait ad ſeruos ſuos: Nunqd ditabit vos Dauid? nō eſt ex vobis q doleat vicē meam? & ait Doech Idumæus: Vidi eum in Nobe apud Achimelech filium Achitob, qui conſuluit pro eo dn̄m, dedit ei cibaria & gladium Goliæ. Iratus rex, vocauit Achimelech & omēs ſacerdotes in Nobe, aitq; ad illum: Cur cōiuraſti aduerſum me cum filio Iſai? dediſti eī panem & gladium. Qui reſpondit: Abſit, neſciui ꝙ à te fugiſſet. Et ait rex emiſſarijs: Irruite in ſacerdotes. Qui noluerunt manus extendere in chriſtos dn̄i. Tū ait rex ad Doech: Irrue ī eos.& trucidauit illa die LXXXV. viros veſtitos ephod lineo. forte enim erāt indui, vt mouerent per habitum religionis cor regis. Percuſſit quoq; Saul Nobe viculum ſacerdotū,& mulieres & viros ac iumenta, ſecundū q̊d Deus Heli ſacerdoti ꝑdixerat, prolem eius radicitus euellendā. Solus Abiathar ſacerdos filius Achimelech euaſit,& fugit ad Dauid, ferens ephod ſecū q̊d fecit Moyſes,& nunciauit ei interitum ſuorum. Mortuo Achimelech, Abiathar qui euaſit, ſucceſſit,& ait Dauid: Ego ſum reus omniū animaꝝ patris tui. mane mecum. qui quæſierit animam tuam, quæret & meā. Et nunciatum eſt Dauid, ꝙ Philiſtæi oppugnarent Ceilam. cōſulto dn̄o, iuit ſaluare eos. Cumq; timerent viri eius ire cum eo, ſecundo conſuluit dominum,& abijt,& percuſſit Philiſtæos plaga magna,& intrauit Ceilam. quod cū audiſſet Saul, concluſit eum in vrbe.& congregato exercitu, obſedit Dauid. Timenſq; Dauid ne ciues eum traderent Sauli, cōſuluit dominū per Abiathar.& egreſſus Dauid & cum eo quaſi viri ſexcenti, vagabātur. q̊d cum accepiſſet Saul, diſſimulauit. Tranſiuit autē Dauid in montē ſolitudinis Ziph,& venit Ionathas ad eū, ac cōfortauit eum, dicens: Tu regnabis in Iſrael,& ego ero tibi ſecundus. ſed & pater meus ſcit hoc.& innouauerunt iuſiurandū corā domino, corā Gad & Abiathar. Venerūt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Dauid latet apud nos in colle Achilę. veni,& trademus eum in manus tuas. Et ait: Conſiderate curioſius vbi ſit,& renunciate. Dauid autem & viri eius erāt in deſerto Maon. Cumq; egreſſus eſſet Saul ad quærendum eum, adſcendit Dauid ad petram, vbi quæ ſibi erant oneri, repoſuit.& verſabatur Dauid in deſerto Maon. Porro viri Saul in modū coronæ cingebant montē. Cumq; deſperaret Dauid, venit nuncius ad Saul. Redi, ait, feſtinus, quoniā Philiſtęi effuderunt ſe ſuper terrā.& deſiit Saul perſequi Dauid, pergens in occurſum Philiſtinoꝝ. Adſcēdit autem Dauid inde,& habitauit in locis tutiſſimis Engaddi. Aſſumens Saul tria millia electoꝝ virorum, ſequebatur Dauid, etiā ſuper abruptiſſimas petras, q̃ ſolis ibicib⁹ ſunt peruiæ. Et intrauit Saul ſpeluncam vt purgaret ventrē. Porro Dauid & viri eius in interiori latebant. Et dixerunt ſerui Dauid: Tradidit eum dominus in manus tuas.& præcidit Dauid oram chlamydis Saul ſilenter, qui abijt. cumq; murmurarent ſocij Dauid, ꝙ non irruit in Saul, ait Dauid: Viuit dominus, niſi dn̄s percuſſerit eum, aut moriatur, aut deſcēdens in prælium perierit, propicius ſit mihi dn̄s, vt non mittam manum meam in chriſtū dn̄i. Porro Saul ibat cœpto itinere.& egreſſus Dauid poſt eū, clamauit: Dn̄e mi rex. Cūq; reſpexiſſet Saul, adorauit Dauid in terrā. q ait: Quare audis dn̄e mi rex verba hoīm loquentiū aduerſum me mala? cognoſce orā chlamydis tuæ in manu mea, quā cum pręciderā, peperci tibi. quē perſequeris? canē mortuū & culicem viuum. his auditis, Saul fleuit & ait: Iuſtior es me. reddat tibi dn̄s. ſcio ꝙ regnaturus ſis. iura mihi, ne deleas ſemen meum poſt me. Et iurauit Dauid Sauli. Abijt ergo Saul in domū ſuā. Dauid autē adſcēdit tutiora loca in anguſtias Maſpha. Eo tēpore mortuus eſt Samuel, z. anno ante Saulem. Hic, vt Ieſus filius Sirach in Eccleſiaſtico ſcribit, fuit dilectus dn̄i propheta, imperiū renouauit,& ab om̄i munere manū ſuā excuſſit, Sauli deniq; regi finē vitæ notū fecit. Hunc mortuū Iſrael tanq̃ propriū fleuere parentē. eius corpus in Ramatha ſepultū fuit, cuius oſſa (vt Hieronymus ſcribit) Arcadius Auguſt⁹ in Thraciā trāſtulit.

Dauid fugit ad Achin.

Sacerdotū interitus.

Liberat Dauid Ceilam.

Saul ſolus apud Dauid reperitur.

Samuel moritur.

fe-

feſtum eius XIII. Kalen. celebratur Septẽbris. Dauid autem deſcendit in deſertũ Pharan. Pharan oppidum eſt in Arabia. Erat aũt vir potens in ſolitudine, cui nomen Nabal. Cum'q; audiſſet Dauid ꝙ adſcendiſſet ad tondẽdos greges, miſit ad eum decẽ iuuenes, vt mitteret ſibi aliquã benedictionem in die bona. Et ait Nabal: Nõ mittam. q̃s eſt filius Iſai? Hodie increuerunt ſerui fugitiui? Cum'q; audiſſet Dauid ꝙ ei improperauerat, accinctus eſt gladio cum q̃dringentis viris, & ait: Hoc faciat dominus inimicis, ſi reliquero de om̃ibus quæ ad eum pertinẽt vſq; ad mingentẽ ad parietem. Porro Abigail vxor Nabal, formoſa & prudẽs, hæc ignorabat, & indicauit ei cuſtos ouium, quanta præſidia tuliſſet ei Dauid in deſerto. Feſtinauit igitur Abigail in occurſum Dauid, & tulit panẽ ac vinum & arietes coctos, ſata polẽtæ & ligaturas vuæ paſſæ & maſſas carycarũ. & adorans Dauid, ait: In me ſit dñe mi hæc iniquitas. porro vir meus fecit ſtulte ſecundum nomen ſuũ. Nabal enim, ſtultus interpretatur. Cõſtituet te dñs ducem ſuper Iſrael. ne fundas ſanguinem innoxiũ. nihil enim tibi nocuit, ſed ſua tibi non dedit, & erit anima tua cuſtodita quaſi in faſciculo viuentium. Et reſpõdit Dauid: Benedictus dñs, qui miſit te hodie in occurſum meũ. vade in pace. honoraui faciem tuã, xenia de manu tua recipiendo. Cũ ergo indicaſſet Abigail om̃ia hæc viro, emortuum eſt cor eius præ timore, & mortuus eſt poſt X. dies. Quo audito, ait Dauid: Benedictus Deus, q cuſtodiuit manus meas à ſanguine, & reddidit malitiã Nabal in caput eius. & vocauit Abigail, & duxit eã in vxorẽ. accepit'q; Dauid tertiã vxorẽ Achinoen de *Iezrael. Iterum nunciauerunt Ziphæi ad Saul: Ecce latet Dauid in colle Achilæ. & abijt Saul cum tribus millibus electorũ, & caſtrametatus eſt in Gabaa. Deſcendit Dauid nocte in caſtra Saul, ducens ſecũ Abiſai filium *Seruiæ ſororis ſuæ. huius fuerunt tres filij, Ioab, Abiſai & Aſahel, nepotes Dauid. Cũ'q; clam intraſſent tentoriũ regis, dixit Abiſai: Perfodiã Saul lancea. & prohibuit Dauid, dicens: Quis extẽdet manũ in chriſtum dñi? ſed tolle haſtã quæ eſt ad caput eius fixa in terra, & vas aquæ, & eamus. Et egreſſi ſunt nullo euigilante, quia ſopor dñi irruerat ſup eos. Cum'q; tranſiſſent torrentem, & ſtetiſſent in vertice mõtis vnde poſſent audiri, exclamauit Dauid ad Abner, & ad oẽm populũ: Filij mortis vos eſtis, q̃a non cuſtodiſtis dñm veſtrũ. Ingreſſus eſt quiſpiã vt interficeret regem. videte vbi haſta regis ſit, & ſcyphus aquæ. & agnoſcẽs Saul negligentiam ſuorũ & beneficium Dauid, exclamauit: Num vox tua eſt hæc mi fili Dauid? Qui reſpondit: Cur perſequitur dñs ſeruũ ſuum? quid feci? ſi dominus incitat te aduerſum me, tu ipſe occidas me. Et ait Saul ad Dauid: Peccaui, reuertere fili mi, non vltra male faciã tibi. Et ait Dauid: Iudicet dñs inter nos. ecce haſta regis, veniat q tollat eam. Et Saul eo benedicto, reuerſus eſt in locũ ſuum. & dixit Dauid in corde ſuo: Aliq̃n incidã in manus Saul, melius eſt vt ſaluer inter Philiſtæos. Abijt igitur Dauid & ſexcenti viri cum eo ad Achis filium Maoch regem Geth, & erant cũ Dauid duæ eius vxores Achinoe & Abigail, & dixit Dauid ad Achis: Nolo oneroſus eſſe regi, des mihi locum in q̃ habitem. & dedit ei Achis Sicelech, quæ exinde facta eſt regũ Iuda, & habitauit in ea quatuor menſibus & viginti diebus, & agebat p̃das de viculis Philiſtinorũ, q non erãt ſub poteſtate Achis. virum & mulierem non duxerunt captiuum, ne forte loquerẽt aduerſus eum. Cum'q; quæſiſſet Achis, quos ſpoliaſſet, aiebat: Habitantes ad auſtrũ Iudæ & in cãpeſtribus. Eo tẽpore congregati ſunt Philiſtijm in prælium aduerſus Iſrael, & ait Achis ad Dauid: Mecum egredieris in caſtra tu & viri tui, ego cuſtodẽ te ponam capitis mei. Congregauit etiam Saul vniuerſum Iſrael, & *inuenit in Gelboe. Timuit itaq; Saul, & cõſuluit dñm. qui non reſpondit ei, neq; per ſomnia, neq; ꝑ prophetas. Et ait Saul ſeruis ſuis: Quærite mihi mulierẽ habentem pythona. ipſe em̃ occiderat ariolos, pythonicos & magos. vnã tradit Hieronymus reſeruatã, matrem Abner, quæ latebat in Endor. mutauit itaq; Saul habitũ, & venit ad mulierẽ nocte, & ait: Suſcita mihi quem dixero tibi. Quæ reſpõdit: Noſti quanta fecerit Saul magis. quare inſidiaris animæ meæ? Iurauit ei Saul, ꝙ propter hanc rem nil mali pateretur, & dixit vt ſuſcitaret Samuelem. Videns autem mulier virũ ſanctũ, cõturbata ait: Quare impoſuiſti mihi? tu es Saul. Tunc confeſſus eſt & ait: Noli timere, quid vidiſti? Quæ reſpõdit: Virũ ſenem & glorioſum, amictũ pallio ſacerdotali, & intelligẽs Saul ꝙ Samuel eſſet, adorauit eum, dicẽs: Coarctor à Philiſtęis, obſecro, dic mihi q̃d faciã. Qui redarguto eo, reſpondit: Tollet dominus regnum tuũ, & dabit illud Dauid. cras tu & filij tui mecum eritis. (de hac re dicũt quidam, ſpiritũ malignũ apparuiſſe, alij phantaſtice imaginem eius: q̃dam, ꝙ Deo ꝑmittente aĩa ipſius apparuit) Hoc audiens Saul, proſtratus in terrã, noluit comedere, niſi coactus, & redijt ad caſtra. Cõgregati ſunt ergo Philiſtijm in Aphec. Satrapæ vero Philiſtinorum videntes Dauid & ſuos eſſe ſecum, dixerunt ad Achis: Reuertantur Hebræi, ne forte, cum cœperimus præliari, fiant aduerſarij. Tunc

ait

Margin notes:

ꝓſtrat Abigail Dauidi victualia.

Venit Dauid ĩ caſtra Saul.

Dauid habitat terram Achis.

Samuel ſuſcitatur.

ait Achis ad Dauid, inuitus & dolẽs: Bonus es in conſpectu meo, ſed non places ſatrapis. ſurge de nocte, & cũ tuis abi. abijtq́ Dauid cũ ſuis in Sicelech. Amalechitæ aũt interim impetũ fecerunt in Sicelech, & ſuccẽderunt eã, & captiuas duxerũt mulieres & paruulos. Plãxit ergo Dauid & om̃is populus q erat cum eo, donec deficerent lachrymæ. volebantq́ eum ſui lapidare, quia dolebant de vxoribus ac liberis abductis. Duæ etiã vxores Dauid captæ fuere. Cõſulto igit domino ꝑ Abiathar, Dauid perſecut' eſt latrũculos, habẽs viros ſexcẽtos. 200. laſſi ſubſtiterũt ad torrentem Beſor ad ſarcinas. Tranſeũtes, inuenerũt ægyptiũ ſame deficientẽ, quẽ reliqt dñs ſuus vir Amalechita, et cum ęgrotare eũ vidiſſent, dederunt ei cibũ, & reuerſus eſt ſpũs eius. Et ait Dauid: Potes me ducere ad cuneum? Qui ait: Si iurabis mihi q me nõ occidas, nec dño meo tradas. Iurauit ei Dauid. & eo ducẽte, inuenit hoſtes epulantes, & ꝑcuſſit eos à veſpera in veſperã, & ſoli 400. adoleſcẽtes euaſerũt camelis. Eruit ergo om̃ia Dauid quæ tulerãt. Porro cum veniſſet Dauid ad ducẽtos viros, q laſſi ad ſarcinas remanſerant, ſalutauit eos pacifice: & licet aliqui ſuoꝝ comitum indignarẽtur, tamen Dauid ſtatuit, q æqua pars eſſet deſcendẽtis ad ꝓlium, & remanentis ad ſarcinas, Hieronymus ait, non quia laſſi remãſerãt, quia laſſis nihil debetur. Et factũ eſt ex hoc die, vt quaſi *lege obſeruetꝛ prædæ diuidendæ modus. & miſit dona de præda ſenioribus Iuda ꝓximis ſuis ac amicis.

Amalechitas latrones Dauid perimit.

Porro Philiſtijm pugnabant aduerſus Iſrael. Saul autem viriliter egit. ſugerunt filij Iſrael, & ceciderunt in monte Gelboe, & percuſſi ſunt tres filij Saul, Ionathas, Abinadab, Melchiſua. Isboſeth autem domi erat.

Saul & filij eius i ꝓlio cecidere.

Cũq́ grauiter vulneratus eſſet Saul, dixit ad armigerũ ſuum: Percute me gladio, ne forte incircuncisi illudãt mihi. noluit armiger. & irruit Saul ſuꝑ gladiũ ſuum, nec ſe poterat præ laſſitudine interficere. vidẽs armiger, irruit & ipſe ſuꝑ gladiũ ſuum. hic fuit Doech Idumæus, timuit enim Dauid propter proditionẽ Achimelech. Vidẽtes reliq omnes, fugerunt. Altera die venerunt Philiſtæi, & expoliarunt Saul & filios ſuos armis, & ꝓciſa capita eorum cum armis miſerunt in terrã ſuam, & poſuerunt arma Saul in templo Dagon, corpora Saul & filiorum ſuſpenderunt in muro Bethſan. Viri autem de Iabes Galaad, quos liberauerat Saul ab Ammonitis, nocte acceſſerunt, & tulerunt cadauera de muro, combuſſerũt & ſepelierunt oſſa in nemore Iabes, & planxerũt eum ieiunantes ſeptem diebus. Et regnauit Saul viuente Samuele, 18. annis: & eo mortuo, duobus: quos annos tamen ſcriptura non annotauit. Et ſic finit hæc generatio. Cętera ſubſequentur in generatione Dauid ordine ſuo. In hac generatione dicunt Homerũ poetarum Græcoꝝ clariſſimũ, ſapientiæ patrem, floruiſſe: qui proprio nomine Meleſigenes eſt dictus, vocatus autem Homerus, eo q cæcus eſſet, ὅμηρος enĩ lingua Aeolica cæcũ ſignificat. Hic itaq́ poſt peragratum orbem cum extrema paupertate tandem Arcadũ littus habitauit. Ibidem inter aſpera ſcopulorum & montana ſic cæcus exiſtens, illa admirãda volumina Iliados & Odyſſeæ dictauit. Vixit autem annis centum & octo, vt plurimum cæcus. alij dicunt eũ longe poſterius floruiſſe, vt teſtatur Apollodorus grãmaticus ac Euphorbius hiſtoricus. In hac generatione anno 37. Saul regnante, Codrus Athenienſium rex vltimus ſuiſſe perhibetur, cuius memorabile factum ſupra ſcripſimus.

Homerus.

Codrus.

GENERATIO XXXIIII.

Anno 4126. à mũdi exordio, ſecundũ Septuaginta interpretum ſententiã, quam ſeqtur eccleſia cõmuniter, ꝑ lineã Chriſti deſcendentẽ in Dauid rege Hebræorum, trigeſimatertia incepit generatio, durauit annis XL. Et cum eodem rege Dauid quarta ætas aduenit, quæ durauit vſq́ ad tranſmigrationem Babylonis, per annos quadringentos octoginta quatuor, vel quinq́, ſecundum alios. Inchoatur autem hæc ætas in Dauid, non q primus rex in Iſrael fuerit, ſed quia primus erat rex de tribu Iuda, quoniam ſibi facta fuit expreſſa promiſſio de Chriſto naſcituro ex tribu Iuda, durauit regnum per lineã Chriſti annis 484. ad mortem Sedechiæ. Hoc igitur anno Dauid prophetarum omnium princeps, Iſai de tribu Iuda filius, Hebræis regnare cœpit, & regnauit annis XL. primo ſuper tribum Iuda tãtum ſeptem annis, reliquis 33. regnauit ſuper omnem Iſrael, vir quidem ab inſantia indolis bonę, decor', animo fortis & corpore, quia cum leonibus & vrſis ludere non timuit, inſuper omni virtute præ-

IIII. ætas.

præclariſſimus,in certaminibus primus,ad pericula ſemꝑ properabat, cuius exemplo relıq̃ om̃es incitabãtur magis,q̃ imperio. Fuit ꝑterea in intelligendo futura, & ad diſponẽdum præſentia,multũ idoneus:mãſuetus,benignus,ac iuſtus. Eodẽ quoq; tempore Abiathar põtifex ſummus fuit,filius Achimelech ſacerdotis,vltim⁹ ex linea Ithamar filij Aaron,q toto tẽpore regis pontificatum honorabiliter adminiſtrauit, ꝓphetantibus in Iudæa Gad,Nathan,Aſaph prophetis. Licet autẽ Dauid adhuc viuente Saul rege,inunctus & ipſe foret in regem,tamen adminiſtrationẽ regni Saul habebat dũ vixit. Vnde factum eſt,ꝙ poſt mortem Saul adoleſcens fugiẽs de prælio,venit ad Dauid in Sicelech, & indicauit populũ victum ab hoſtibus,ac Saul cum filijs ſuis mortuum. Vidi,inq̃t,Saul incumbentem ſuper haſtam,& hoſtes appropinquãtes:& cum interroganti dixiſſem quis eſſem,ait:Interfice me,ne occidar ab incircuncifis. vidiq; ꝙ

Affert Saulis diadema Dauidi.

viuere non poterat:occidi eum,tuli diadema & armillam de brachio eius,& attuli ad te dominũ meum. Ad quæ Dauid & omnes q cum eo erant,ſciderunt veſtimenta ſua, plangentes,& ieiunauerũt vſq; ad veſperã,ſecundũ legem. Et ait Dauid ad nuncium: Quare nõ timuiſti mittere manũ tuam in chriſtũ dñi? & iuſſit adoleſcẽtem occidi. tũc planxit Dauid carmen lugubre ſuper Saul & Ionathan. Poſt hæc reſpõſo domini adſcendit Dauid in Ebron,& habitauit in domo ſua. viri aũt eius manſerunt in oppidis Ebron,& vnxerũt eum viri Iuda in regem. Nunciatũ eſt inter hęc Dauid,ꝙ Iabitæ ſepeliſſent Saul. renũciauit illis,dicens: Benedicti vos à dño,qui feciſtis miſericordiam hanc cum dño veſtro. retribuat vobis Dęus. ſed & ego retribuã, quia vnxit me domus Iuda in regem. Abner autẽ princeps exercitus Saul,tulit Isboſeth filiũ Saul,& circunduxit eum per caſtra,& creauit eum regem ſuper reliquas tribus. erat autem Isboſeth

Bellũ inteſtinum.

tunc quadraginta annoꝝ. Eo tẽpore inteſtinũ bellum inter Hebræos eſt ortũ. Porro egreſſus eſt Abner cũ forti exercitu in Gabaon. Ioab aũt princeps exercit⁹ Dauid, contractis copijs,illi occurrit. & conuenit tandem inter eos, ꝙ duodecim tantum ex vtraq; parte pugnarent:q pugna commiſſa,mutuo ſe occiderunt. Ortum eſt autẽ bellum inter reliquos,& fugit Abner cum ſuis. Erãt autẽ cum Ioab duo fratres,quorum Aſahel velociſſimus,perſequebat̃ Abner inſtantiſſime. Cui Abner imminenti ait:Noli me ſequi,ne cõpellar confodere te,quod non libẽter facio propter Ioab. Ille vero noluit declinare. & Abner auerſa haſta percuſſit eum in inguine. perſequentibus autẽ Ioab & Abiſai fugientẽ Abner,ſol occubuit,& venerunt ad collem aquęductus,in cuius ſummitate congregati ſunt cum Abner filij Beniamin. Et ait Abner ad Ioab: Nunqd vis deſæuire vſq; ad deletionem fratrũ tuorũ? Ceſſauit ergo Ioab & omnis exercitus ꝑſequi eos. Porro Abner cum ſuis nocte ille tranſiẽs Iordanem, venit ad Isboſeth in Beniamin. Ioab vero & viri eius tulerũt Aſahel,& ſepelierũt in ſepulchro patris ſui in Bethleem,& redierunt ad Dauid in Ebron. Facta longa concertatione,domus Saulis decreſcebat,Dauidis vero progenies augebatur. ſunt eñ nati in Ebron primogenitus Amnon de Achinoen, ſecundus Chileab de Abigail, tertius Abſalom de vxore gentili,filia Ptolemæi regis Geſſur,quartus Adonias filius Agith, q̃ntus Saphalias filius Abithal,ſextus Ietraan(quem Ioſephus vocat Nathan)de Egla,quam Hebræi volunt fuiſſe Michol,quæ ſola dicitur vxor,quia in adoleſcentia ſua Dauid primam ſortitus eſt vxorem,&ſi ſint qui aliter opinentur. Eo tempore Abner intrauit ad concubinam Saulis Reſpham,pulchrã nimis. cõmotus ob hoc Isboſeth pro opprobrio domus ſuæ,forte timens ne cõcubina vſurparet ſibi regnũ,arguit Abner. Qui iratus,miſit ad Dauid nuncios ſuos,dicẽs:Fac mecum amicitiã,& reducam ad te vniuerſum Iſrael. Qui ait:Optime,faciam tecum amicitiã:ſed non videbis faciem meam,niſi reduxeris Michol. id quoq; per nuncios ab Isboſeth eſt petitum. Tulerũt ergo eam à viro ſuo Phaltiel,qui ſequebatur eam plorans:non tamen cognouerat eã, eo ꝙ illa diligẽs

Dauid,ſemꝑ triſtis erat. Adſcẽdit Abner in Ebron ad Dauid,& ſuſceptus eſt ab eo magnifice,& ait: Surgã vt cõgregẽ ad te om̃em Iſrael. cũq; abiſſet in pace,ecce Ioab,copijs latronibus cæſis,cũ præda magna nimis venit,& dictũ eſt Ioab de aduẽtu Abner,& de pace cũ rege. qui regi perſuadet,dicẽs:Iurauit Abner vt deciperet te. & cũ nõ acqeuiſſet rex, miſit nũcios poſt

Interit⁹ Abner.

Abner,q̃ſi rege reuocante eum: & occurrens redeũti,ſeorſum ſeduxit eũ, q̃ſi ſecretius aliqd locuturus, ꝑcuſſitq; eũ in inguine

ne in vltionem fratris ſui, & mortuus eſt: vel forte timebat, ne fieret ſecundus à rege.
Quod cum audiuiſſet Dauid, ait: Mūdus ſum ego & regnū meum à ſanguine Abner,
& veniet ſuper caput Ioab, non deficiet de domo Ioab fluxum ſeminis ſuſtinēs, lepro-
ſus, & tenens fuſum: id eſt, effœminatus, & cadens gladio, & indigens pane. Scidit ꝗꝗ
Dauid veſtimenta ſua, fleuitꝗ ſup Abner, & omnis populus qui erat cum eo, & indi-
xit om̄ibus ieiunium vſꝗ ad veſperā, dicēs: Neſcitis quò princeps maximus hodie ce-
cidit in Iſrael? ego autē nouus ſum rex, & filij Saruiæ mihi duri ſunt. quaſi diceret, vin
dicare nunc nō poſſum. Cumꝗ audiſſet Isboſeth de morte Abner, perturbatus eſt, &
Iſrael cum eo. Erant autē duo principes cum Isboſeth, Banaa & Rechab de filijs Benia
min: qui irati, receſſerunt ab Isboſeth, & venerunt ad Miphiboſeth filium Ionathę, vt
facerent eum regē: q noluit, immo prodidit eoꝝ cōſilium. erat em̄ claudus vtroꝗ pe-
de. Dein latrones Banaa & Rechab ingreſſi ſunt domū Isboſeth, ferentes ſpicas quaſi Mors Isboſeth.
primitias regi. oſtiaria autē domus obdormierat. & inuenientes Isboſeth dormiētem
in meridie, interfecerunt eum, & attulerūt caput eius ad Dauid in Ebron, aitꝗ Dauid
ad eos: Interfeciſtis viꝝ innoxium dominum veſtrū. & præciſis manibus ac pedibus
eorum, ſuſpēſi ſunt. caput vero Isboſeth ſepeliri fecit in ſepulchro Abner, poſtꝗ regna
uit duobus annis. Poſt hæc venerunt ſeniores de Iſrael ad Dauid, & percuſſit cum
eis fœdus, vnxeruntꝗ eum in regem ſuper omnem Iſrael. primo em̄ inunctus eſt in ſi
gnum regni, ſecundo in regē ſuper Iudam, tertio in regē ſuper Iſrael. Quo facto, colle
cto exercitu, adſcendit in Hieruſalem, vt eijceret Iebuſæum. habitabant em̄ adhuc in-
ter filios Iuda. qui poſuerūt cæcos & claudos ſuper muros, dicentes in deriſionē: Nō
ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos. quaſi dicerent: adeo fortis eſt vrbs, ꝙ
nobis nil agentibus non intrabis. Porro inferiorē ciuitatem obtinuit Dauid, tradente Hieroſolyma capitur.
eam ſibi Ornan Iebuſæo. Cumꝗ arcem Sion obtinere non poſſet, propoſuit in præ-
mium principatum militiæ, illi q primum percuteret Iebuſæum, & ingrederetur vſꝗ
ad tecta. Multis itaꝗ feſtinantibus, Ioab præuenit vniuerſos, & clamauit ad regē, exi-
gens militiæ principatum. & obtinuit Dauid arcem, expulſis Iebuſæis ꝑter Ornan, &
ædificauit per circuitū eius intrinſecus, incipiens à Mello: & partem illā ciuitatis, vo-
cauit ciuitatē Dauid. Reliquam vrbis partem extruxit Ioab. Mello aūt erat quaſi pro
funda vorago vallis. ipſaꝗ ciuitas Dauid, poſtea vocata eſt Mello, & ædificauit in ea
Dauid domū, ad quam Hiram rex Tyri illi miſit ligna cedrina & artifices. & Hieruſa
lem ante vocabatur Iebus, & à Melchiſedech Salem. poſtea dicta eſt à Dauid Iebuſa- Hieruſalem vnde dicit.
lem. & mutata b in r, dicitur Ieruſalem. Audiētes autē Philiſtæi Dauid regnare ſu-
per Iſrael, adſcēderunt vniuerſi contra Hieruſalem. & egreſſus eſt ad eos Dauid ex re
ſponſo dn̄i, percuſſitꝗ eos ac in fugam vertit. & addiderunt adhuc Philiſtijm, vt ad-
ſcenderent in valle Rephaim, & poſuerūt idola ſua ſub arboribus pirorum. Et ait do-
minus ad Dauid: Non obuiā ibis, ſed gyra poſt tergum eoꝝ. Hoc pacto irruit ſuper
eos Dauid, & percuſſit eos vſꝗ Gezer. Tunc fecit Dauid tabernaculum iuxta domum
ſuam ad reponendā arcam, & deſcendit cum XXX. millibus virorum, & poſuerūt ar
cam ſuper plauſtrū nouum, & tulerūt eam de domo Abinadab, quæ erat in Gabaa in
colle iuxta Cariathiarim. duo autē filij Abinadab minabant plauſtrum: Aio præcede
bat, & Oza ſequebatur. Dauid autē & omnis Iſrael pſallebant coram arca muſicis in-
ſtrumētis. Cum autem veniſſent ad areā Nachor, calcitrauerunt boues, & inclinata eſt
arca: & extendit Oza manū, tenens eam. aruitꝗ dextra eius, in qua arcam ferre debu
it, ſicut pater eius iuſſerat, & expirauit. ea em̄ nocte (iuxta Hebræos) dormierat cū vxo
re ſua. Timuit itaꝗ Dauid diuertere arcam ad ſe, & poſuit eam in ſuburbio in domo
Obethedom Leuitæ, quæ māſit ibi tribus menſibus, & benedixit dn̄s domui Obethe-
dom. Quo audito, abijt Dauid adducere arcam in ciuitatem ſuā cum gaudio. Dauid Arcę tranſlatio.
autem accinctus Ephod lineo, pſallebat coram arca in organis. & vidit eum pſallen
tem Michol per feneſtrā, & deſpexit eum. Cūꝗ poſuiſſet arcā in loco ſuo, obtulit Da
uid holocauſta & pacifica, & benedixit populo, & partitus eſt ꝑ ſingula capita colly-
ridam panis vnam, & aſſaturam bubalæ carnis, & ſimilam frixā in oleo. Et cum redi-
ret in domū ſuam, ſubſannauit eum Michol, dicēs: Quàm glorioſus fuit hodie rex Iſ-
rael, nudatus quaſi vnus de ſcurris? Et reſpondit Dauid: Viuit dn̄s, Ludam & humili
or fiam ante dn̄m, qui potius elegit me ꝙ̄ patrem tuū. Quamobrē Michol non eſt na-
tus filius vſꝗ in diem mortis ſuæ. Mortua autē Merob ſorore ſua, adoptauit quinꝗ fi
lios eius Michol. Factū eſt autē, cum ſederet rex in domo ſua, habens requiē ab hoſti
bus, dixit ad Nathan: Vides ꝙ ego habito in domo cedrina, & arca Dei poſita eſt in
medio pelliū? faciam ei domum. Et ait Nathan, Fac. ſed à ſpirituſancto non loqueba-
tur. Eadē nocte factum eſt verbū dn̄i ad Nathan: Dic ſeruo meo Dauid, Non ædifica-

bis mihi domum, quia ſanguinarius es: ſed filius tuus ſuccedens in regno, faciet mihi domũ, & ſtabiliam thronũ eius vſq; in ſempiternum. His auditis, gauiſus eſt Dauid.

Deinde percuſſit Dauid Philiſtæos, & abſtulit frenum (id eſt, poteſtatẽ tributi, quã habebant in Iſrael) de manu eorũ, & pcuſſit Moab, & menſus eſt eos coæquãs terræ funiculo: imẽſus eſt duos funiculos, vnum ad viuificandũ, vnum ad occidẽdum: id eſt, ad arbitriũ ſuum factus eſt ei Moab tributari⁹. Et percuſſit Adadeſer regem Soba, cui cũ ferrent præſidium Syri & Damaſcus, percuſſit ex eis viginti millia: & ponens in Syria pſidium, fecit eam tributariã. Audiens aũt Thou rex Emath, percuſſum Adadeſer hoſtem ſuũ, miſit ad Dauid Ioram filiũ ſuum cum muneribus & gratiarũ actione. Cumq; rediret à Syria Dauid, occurrerũt ei Idumæi: & percuſſit ex eis circiter duodecim millia, & in Gebelem percuſſit 23. millia, & poſuit in ea præſidiũ, ac tributariã fecit. Et retulit in Hieruſalem aurũ & argentum multũ nimia, æs quoq; Corinthium, qd ſanctificauit dño in fabricã futuræ domus. Porro Ioab erat ſup exercitum, Ioſaphat autẽ erat à cõmentariis, id eſt, ſcriptor geſtorũ, Sadoc & Abiathar erant ſacerdotes, Saraias vero ſcriba, id eſt, cãcellarius. Banaias autẽ erat ſuper Cerethi & Pheleti, qui erant cuſtodes capitis Dauid. dicunt fuiſſe 70. iudices locorũ, vt Moyſes elegit 70. Vnde Cerethi ſonat exterminatores, Pheleti admirabiles. filii autem Dauid ſacerdotes erant, id eſt, digniores præ cæteris. Et recordatus eſt Dauid fœderis, qd fecerat cum Ionatha, & ait: Nũquid ſupereſt aliqs de domo Saul, cum quo faciam miſericordiam? Vocauit ergo Miphiboſeth filium Ionathæ, qui erat debilis pedibus, & reſtituit ei omnẽ poſſeſſionẽ Saul aui ſui, & cõſtituit eum cõmenſalem ſuum, tanq̃ vnum de filiis ſuis. Porro Siba puer Saulis, cui erãt qndecim filii & viginti ſerui, iuſſus eſt excolere terram, & fructus ferre ad Miphiboſeth in Hieruſalem, id eſt, iuſſus eſt bona illius adminiſtrare. Per idem tempus mortuus eſt Naas rex Ammonitarũ, & ſucceſſit in regno filius eius Annon, miſitq; Dauid nuncios, vt conſolarentur eum de morte patris, monens vt amicitiæ quas cum patre eius habuerat, permanerent. Cum enĩ fugiſſet quondã Dauid Saul, à patre illius benigne exceptus fuerat. Principes autem Annon exacuerũt regem, dicẽtes: Neſcis quia miſit Dauid, vt videret ingreſſum & egreſſum tuũ, vt percutiat te & terrã tuam? Tulit itaq; Annon ſeruos Dauid, & raſit dimidiã partem barbæ eorũ, & pcidit veſtes eorũ vſq; ad nates. Quod cum nunciatũ eſſet Dauid, miſit in occurſum nunciis, vt manerent in Hiericho donec creſceret barba. cõfuſi enim turpiter erant. Videntes autes autem filii Annon q̄ iniuriam feciſſent Dauid, conduxerunt mercede Syrum viginti millia peditum, & à rege Maacha mille viros, & ab Hiſtob decem millia. quod cum audiſſet Dauid, miſit Ioab & omnem exercitũ aduerſus eos. ſtabant autem Ammonitæ ante ingreſſum ciuitatis, & Syrorũ exercitus erat in campo. Ioab quoq; diuiſit exercitũ, & partem tradens Abiſai fratri ſuo, partẽ ſibi retinuit, & irruit in Syros, fugauitq; eos. Quod videntes Ammonitę, & ipſi terga verterunt, receperuntq; ſe in vrbem. Ioab vero rediit in Hieruſalem cum triumpho. Videntes igitur Syri quomodo corruiſſent coram Iſrael, collegerunt iterũ exercitũ ampliorem. Dauid quoq; contraxit omnẽ Iſrael, trãſiens Iordanem aduerſus Syros, & pcuſſit currus eorũ ac eqtum 40. millia, & Sobach principem militiæ. fecerunt deinceps Syri pacem cum Iſrael, & ſeruierũt eis. Poſtea miſit Dauid Ioab & vniuerſum Iſrael, & vaſtauerunt filios Ammon, & obſederunt Rabbath, Dauid aũt remanſit in Hieruſalẽ.

Victoria Dauid. — *Curia Dauid.* — *Cędes Ammonitarũ.* — *Bethſabee.*

Accidit aũt vt ſurgeret Dauid de ſtrato ſuo poſt meridiẽ, & deãbularet in ſolario. viditq; ex aduerſo Bethſabee vxorem Vriæ, lauãtem ſeſe: cuius ſpecie accenſus, vocauit eam atq; cognouit. Cũq; accepiſſet eam Dauid concepiſſe, reuocauit Vriã maritum eius ab expeditione. exiuerat enim cum Ioab ad bellum. quęſiuitq; Dauid ab Vria de ſtatu belli, mones vt intraret ad vxorem, & modicum recrearet ſe. ſed nõ acquieuit Vrias, immo dormiuit cũ ſeruis regis. Quãobrem vocauit eũ Dauid iterũ, & ſtatuit ſecum in menſa, inuitans eum ad bibendum vſq; ad ebrietatem. ſed nec ſic induci potuit vt ingrederetur ad vxorem. Ait enim, Arca dñi & Iſrael habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab manet ſuper faciem terrę, & ego ingrediar in domum meã? per ſalutem tuã rex, nõ faciã. Certus igitur Dauid q̄ intrare noluit, ſcripſit ad Ioab, q̃ũ deligeret in eum Vrias, vt poneret ipſum in ea parte belli, in q̃

peri-

periret. Cumq́ tuliſſet Vrias epiſtolam mortis ſuæ ſecundum mandatum regis, inter-
ijt. Bethſabee, audita morte viri, planxit eum. tranſactoq́ luctu, vocauit eam Dauid. fa
cta eſt ei vxor, peperitq́ filium illi. Tunc miſit dominus Nathan ad Dauid, qui propo
ſuit ei paradigma: Diues, inquit, habuit oues plurimas, qui rapuit vicino ouiculã vni-
cam quam habebat, vt præpararet cibos hoſpiti qui ſuperuenerat. quid commeruerit,
quæſiuit. Indignatus rex, Viuit, inquit, dominus, quoniã filius mortis eſt homo ille, red Paradigma
detq́ quadruplum. Et reſpondit Nathan: Tu es vir ille. vxorẽ Vriæ rapuiſti, & vt oc- prophetæ.
cultares adulteriũ, interfeciſti eum gladio hoſtiũ. quamobrem hæc dicit dominus, Nõ
recedet gladius de domo tua vſq; in ſempiternum, ſuſcitaboq́ tibi malum de domo
tua. Primum factum eſt in diuiſione regni, ſecundum in perſecutione Abſalom. Et ait
Dauid ad Nathan: Peccaui domino. & deſcendens de throno, ſedit in terrã. tanq̃ pius
Deicola coram omnibus peccatum ſuum confiter, non erubuit. Quo viſo, ait Nathan
ad eum: Tranſtulit dominus peccatum tuum. non morieris, nec regnum amittes. Ve-
runtamen filius qui natus eſt tibi, morietur. percuſſit autem dominus paruulum natũ
ex vxore Vriæ vſq; ad deſperationem vitæ, & deprecatus eſt dominũ Dauid pro par-
uulo, ieiunans & iacens in terra, noluitq́ conſolari. Accidit autẽ die ſeptimo, vt more-
retur infans. & videns Dauid ſeruos muſſitantes, intellexit ꝙ mortuus eſſet. Quare lo-
ta facie & mutata veſte, intrauit domũ domini. adorauit. & exhilaratus, comedit. ad-
mirati ſunt omnes. Et ait ad eos: Cum adhuc viueret puer, fleui, & adoraui dominũ vt
viueret. Eo autem mortuo, cur flerem? nunquid potero reuocare eum? ego vadam ad
eum potius, ille vero non reuertetur ad me. Hoc fecit, vt conſolaretur Bethſabee, quia
diligebat eam. Et procedente tempore, genuit ex ea filium, quem vocauit Salomonẽ.
Ioab vero pugnabat contra Ammon, & expugnabat ciuitatẽ Rabbath, miſitq́ ad
Dauid, dicens: Veni, & cape ciuitatẽ, vt nomini tuo adſcribatur victoria. Congregauit
Dauid omnẽ populum, & profectus, cepit vrbem, vaſtans eam, & tulit diadema de ca
pite Melchom, in quo erant gemmæ precioſæ & auri talentum, quod cõflauit Dauid,
& formauit ex eo ſibi diadema, in medio gemmarũ ſtatuens ſardonycem incompara
bilẽ. ſic reliquas ciuitates Ammonitarũ vaſtauit, e populo multos ferrauit ferro, & plu
res diuiſit cultris, eo ꝙ nuncios ſuos dehoneſtauerant. Paulo poſt ſuſcitauit dominus
malum in domo Dauid: Amnon primogenitus Dauid, diligebat Thamar ſororẽ Ab-
ſalom ex vtroq; parẽte, & ita deperibat eam, vt ægrotaret. Huic erat cognat⁹ Ionadab
filius Semma fratris Dauid, prudens valde. hic ait ad Amnon: Quare ſic attenuaris ma Inceſtus
cie? & reſpõdit Amnon: Diligo Thamar ſupra modũ. qui reſpõdit: Simula languorẽ. Amnon.
cũq; venerit pater tuus ad te, dic ei: Veniat, oro, Thamar ſoror mea, & faciat mihi ci-
bum. Id factũ eſt. Cumq́ veniſſet Thamar miſſa à rege, coxit illi ſorbitiũculam, & exi-
re fecit Amnon vniuerſos. cumq́ tuliſſet Thamar cibos in conclaui, appræhẽdit eam
& ait: Cuba mecum ſoror. Quæ reſpõdit: Noli frater opprimere me, & facere oppro
briũ in genere tuo, ſed loquere ad regẽ, & non negabit me tibi. Hoc dixit, vt ſubterfu
geret manus eius. Noluit autem acquieſcere Amnon, & oppreſſit eã. ſtatimq́ exoſam
habuit eã magis q̃ ante dilexerat. vnde eiecit eam contra voluntatem ſuã. cumq́ eie-
ciſſent eã pueri Amnon, adſperſit cinerem capiti ſuo, & ſcidit tunicam talarem, & im
poſitis manibus ſuper caput, ingreſſa eſt ad Abſalom fratrem ſuum, facinus accuſans
flendo. Cui Abſalom, Tace, ait, frater enim noſter eſt. Apud hunc itaq; diu mãſit. Fa- Mors Am-
ctum eſt poſt bienniũ, vt exiret Abſalom ad tondendas oues. inuitauit regem ad cõui- non.
uium, quo renuente, Amnon frater & cæteri vocati ſunt. Tum pueri Abſalom interfe
cerunt Amnon temulentũ. quo viſo, fugiunt cæteri, eratq́ fama, interfectos ab Abſa
lom omnes regis filios. quare Ionadab ad regem properat, ſoliũq; Amnon interijſſe di-
cit. Abſalom vero fugiẽs, abijt ad Ptolemæum auum ſuũ regem Geſſur, & fuit cum eo
tribus annis. Rex autem cõſolatus ſuper interitu Amnon, ceſſauit perſequi Abſalom,
eo ꝙ Amnon digna ſuſtinuit. Intelligens aũt Ioab, ꝙ cor regis verſum erat ad Abſa-
lom, miſit ad regẽ mulierẽ ſapientẽ de Thecua, ponẽs in ore eius quid diceret. Cũq; in Mulier the-
greſſa fuiſſet mulier ad regem, adorauit eum, dicẽs: Serua me rex, mortuus eſt vir me- cuites.
us, & erant mihi duo filij, & interfecit alter alterum in agro, & conſurgit vniuerſa co
gnatio aduerſus occiſorẽ, quærẽs animam illius pro anima occiſi. Et ait Dauid ad eã:
Vade in pace, & ego videbo. Ad hæc mulier: In me ſit domine hæc iniquitas, rex aũt
ſit innocens. Cumq́ iteraſſet rex promiſſionẽ, inſtat adhuc mulier. Qui ait: Viuit do-
minus, quia non cadet capillus filij tui. Tunc exponens mulier regi ſimilitudinem, ait:
Reducat ergo dñs meus Abſalom. nõ eñi vult animã perire Deus, & omnes dilabimur
tanq̃ aqua. quaſi diceret: mortuum filium non potes reuocare, melius eſt vt reuoces vi
uentẽ, q̃ alterum vindicando, vtrunq; perdas. Cui rex: Nunquid Ioab te miſit? Annu

it ipſa. Ait rex ad Ioab: Reuoca Abſalom, non tamen videat faciem meam donec iube-
Abſalom redit ad regẽ. am. & manſit Abſalom in Hieruſalem duobus annis, & faciem regis non vidit. Porro Abſalom erat decorus nimis, cuius cæſaries ſemel in anno tonſa, põderabat ducentos ſiclos. precio enim emebant mulieres, vt ſubornarẽt crines ſuos. Natiq; ſunt Abſalom filij tres & filia vna. miſitq; ſæpius ad Ioab, vt intercederet pro eo apud regem. qui noluit venire ad eum. quare miſit Abſalom ſeruos ſuos, vt incenderent ſegetes Ioab. quo facto, Ioab venit ad eum, dicens: Cur hoc fecerunt ſerui tui? Qui reſpondit: Aliter habere te non poteram. obſecro, intra ad regem, vt videam faciem eius: alioquin interficiet me. Ingreſſo Ioab ad regem, vocatus eſt Abſalom, oſculatusq; eſt rex magno cum gaudio filium ſuum. Tunc cœpit Abſalom adſpirare ad regnum, fecitq; ſibi currus & equites. & mane conſurgens, ſtabat in porta, blãdiebatur intrantibus ad regis iudicium, dicens: Bona ſunt quæ dicis, ſed non eſt qui cauſam tuam audiat. ſi conſtitutus fuero rex, iuſte iudicabo. & inclinauit ad ſe corda multorũ. Poſt quatuor vero annos reuerſionis ait ad regem: Dum eram in exilio, voui, ſi reduxerit me dominus, ſacrificabo ei in Ebron: vadam ergo, & reddam vota. Et ait rex: Vade in pace. Abijt ergo Abſalom in Ebron, vtens conſilio Achitofel Gilonitæ, qui fuerat conſiliarius Dauid. Et egreſſi ſunt multi ad eum de Hieruſalem, rem ignorãtes. cumq; immolaſſet hoſtias, facta eſt cõiuratio valida, & augebatur populus cum Abſalom. Quod cum audiſſet Dauid, ait ſeruis ſuis: egrediamur cito, ne forte veniens Abſalom, occupet nos & percutiat ciuitatem. Et turbat' egrediebatur

fugit Dauid Abſalom. rex, & vniuerſa domus eius nudis pedib', dimittens decem concubinas ad cuſtodiam. Præcedebant regem Cerethi & Pheleti, & ſexcenti qui ſecuti fuerant eum de Geth. illis enim pro beneficio in eum facto, quãdo latuit in Geth, in retributionẽ dederat locum in Hieruſalem. Et ait rex ad Ethai Gethæum, filium Achis: Reduc fratres tuos in Hieruſalem, & habita cum rege Abſalom. heri enim veniſti, & hodie compelleris exire. Qui reſpondit: Viuit dominus, nec in morte nec in vita relinquam te. Et tranſgreſſi ſunt vniuerſi flentes cum rege torrentem Cedron, & Leuitæ arcam portantes, depoſuerunt eam donec tranſiret populus. Et adſcendit Abiathar ad conſulendũ dominum, qui non reſpondit ei. & ait Dauid ad Sadoc: Reuertere in ciuitatẽ cũ arca. ego abſcõdar in deſerto. Achimaas filius tuus & Ionatha filius Abiathar ſint vobiſcum, per quos veniat ad me ſermo de vobis. Et redierunt cum arca. Cumq; adſcendiſſet Dauid cliuum oliuarum, occurrit ei Chuſi Arachites, conſiliarius eius, & ait Dauid: Eſto cum Abſalom, vt diſſipes conſilium Achitofel: & quod audieris in domo regis, indicabis ſacerdotibus. Et venit Chuſi ad Abſalom in Hieruſalem. cumq; puſillum proceſſiſſet Dauid, apparuit ei Siba cum duobus aſinis, ferens panem & vuam paſſam & maſſas carycarum vel palatarũ, id eſt, ficuum, & ait Siba ad regem: Aſinos duxi, vt in eis ſedeant domeſtici regis: & tuli cibaria, vt alantur in deſerto. Et ait rex: Vbi eſt Miphiboſeth? Qui reſpondit: Remanſit in Hieruſalem, dicens: Hodie reſtituet mihi dominus vltionem patris mei. Et ait rex Sibæ: Tua ſunt omnia quæ fuerant Miphiboſeth. Venit deinde Dauid vſq; ad Bahurim. & egreſſus vir de cognatione Saul, nomine Semei, proijciens lapides & lutum, maledicebat regi, dicẽs: Egredere vir ſangui-
Patiẽtia Dauid. num, ecce premunt te mala quæ feciſti in domum Saul. Quem cum Abiſai percutere vellet, prohibuit eum Dauid, dicens: Filius vteri mei quærit animam meam: quãto magis filius Iemini? miſit eum dominus vt malediceret mihi. reſpiciat dominus hanc afflictionẽ meam. Factum eſt autem ꝙ Chuſi veniret ad Abſalom, & adoraret eum, dicens: Salue rex. Ad quem Abſalom: Quare non iuiſti cum amico tuo? Qui reſpondit: Illius ero quem elegit dominus & omnis Iſrael. cui ſeruiam? nõne filio regis? ſicut patri tuo, ſic parebo tibi. Tunc ingreſſus eſt Abſalom coram oĩbus ad cõcubinas patris ſui de conſilio Achitofel, vt intelligeret om̃is Iſrael, ꝙ ex animo perſequeretur patrẽ, vt roborarentur cum eo. Achitofel vero ait: Eligam mihi duodecim millia virorum, & perſequar hac nocte Dauid, quia feſſus eſt. Et ait Abſalom: Vocemus Chuſi ad conſilium. Reſpondit Chuſi: Non eſt bonum cõſilium Achitofel hac vice. Noſti patrem tuum & viros eius eſſe fortiſſimos. ꝙ ſi percuſſerit aliquos de tuis, quicunq; audierit, timebit eſſe tecum. Sed hoc conſulo: congregetur ad te omnis Iſrael, & irruamus ſuper

per

per eum. Et placuit omnibus conſilium Chuſi. ſecreto nunciauit Chuſi ſacerdotibus,
vt monerent Dauid, ne maneret in deſerto nocte illa, ſed tranſiret Iordanem. Et abi-
it ancilla ad filios ſacerdotum, qui latebant iuxta fontem Rogel, ferens pannum qua-
ſi ad abluendum, & indicauit eis verbum Chuſi. Vidit autem illos aliquis, & nuncia-
uit Abſalom, qui miſit poſt eos vt compræhenderentur. At illi ingreſſi Bahurim in do
mum mulieris, rogabant vt celaret eos. quæ dimiſit eos in puteũ, & expandit velamen
ſuper os putei, quaſi ſiccans ptiſanas. cumq́ꝫ abirent illi qui miſſi fuerant, adſcenden-
tes hi de puteo, nunciauerũt Dauid om̃ia. Et tranſiuit Dauid Iordanem priusq̃ illuce-
ſceret, & venit in Manaim. Porro Achitofel videns cõſilia ſua non ꝓcedere, ſciensq́ꝫ re
gnum redituꝝ ad Dauid, & timens eũ, deſcendit in domum ſuam in Silo, & laqueo ſe
ſuſpendit. Abſalom autem collegit exercitũ, & tranſiẽs Iordanem, ſtatuit Amaiam ſu Amaſah.
per exercitum ſuũ, qui conſobrinus erat Ioab. Porro viri trans Iordanem, & maxime
Berſelai Galaadites, obtulerũt Dauid cibaria multa ſtratoria & vaſa fictilia. At Dauid
populi partem vnam dedit Ioab, ſecundã Abiſai, tertiam Ethai Gethæo. cumq́ꝫ vellet
egredi rex cum eis ad pugnã, dixerunt: Non ibis, te ſolũ quærunt. Cumq́ꝫ egrederent
cunei ad pugnam circiter ſeptẽ millia, ſtabat Dauid iuxta portã, & dicebat: Seruate mi
hi puerũ Abſalom. & factum eſt prælũ in die illa iuxta ſaltum Ephraim, & fugit exer
citus Abſalom, cæſis ex eo viginti millibus. fugiensq́ꝫ Abſalom ſuper mulum, venit ad

quercum cõdenſam: & intercepto capite
eius ramis, mulus pertrãſiit, eo ſuſpenſo.
Quod cum q̃ſpiam nunciaſſet Ioab, ait: Abſalom
Quare nõ cõfodiſti eum? q reſpõdit, Nõ ſuſpenſus
mittã manum manũ in filiũ regis, ꝓſertim perimit.
cũ dixerit, Seruate mihi Abſalom, quẽ ad
huc palpitantẽ interfecerũt armigeri Io-
ab, & piecerunt eum in foueã, cõportan-
tes ſuper eum aceruũ lapidum, vt duplici
morte periret. Iſrael aũt fugit in tabernacu
la ſua. Porro Achimaas ait ad Ioab: Cur-
rã & nũciabo regi. Qui reſpõdit: Noli ho
die, filius em̃ regis mortuus eſt. Et ait Io-
ab ad Chuſi vt iret. præcurrit eum Achimaas, Dauid autẽ ſedebat inter duas portas.
Speculator ait: Video hominem currẽtem ſolum. Et ait rex: Si ſolus eſt, bonus nũcius
eſt. Et veniens Achimaas, adorauit eum, dicẽs: Benedictus deus qui cõcluſit homines
leuantes ſe contra regẽ. Et ait rex: Eſt ne pax puero Abſalom? & ille noluit indicare.
Chuſi vero ſuperueniens indicauit, & contriſtatus rex, adſcendit cœnaculum portæ,
flens operto capite & clamans, fili mi Abſalom, quis mihi tribuat vt moriar pro te?
quod audiens populus, timuit ingredi ciuitatem. Et ingreſſus Ioab ad regem, dixit:
Confudiſti hodie vultus eorum, qui ſaluã fecerunt animã tuam: diligis odientes te, &
odio habes diligentes te: procede & alloquere ſeruos tuos, alioquin nec vnus remane-
bit tecum hac nocte, & erit hoc malum tibi ſuper omnia quæ vnq̃ paſſus es. Vnde ſe-
dit rex in porta lota facie, & venit ad eum omnis multitudo, & benigne loquutus eſt
ei. At viri Iuda qui ſecuti fuerãt Abſalom, magis verebãtur propter beneficia maiora
eis impenſa à Dauid. quod intelligẽs Dauid, miſit ad eos Sadoc & Abiathar, vt loque
rentur eis, Cur nouiſſimi reducitis regem? Et Amaſæ dicerent iuraſſe regem, ꝙ magi-
ſtrum militiæ eum habiturus eſſet. erat enim nepos Dauid. Quo audito, miſerunt viri
Iuda ad regem vt rediret. & venit rex ad Iordanem, omnisq́ꝫ Iuda illi occurrit. Semei
quoqꝫ deſcendit cum eis, habens ſecum contribulẽs & mille viros de Beniamin. Siba
quoqꝫ & filii eius atqꝫ ſerui, venerũt vt traducerent. Cumq́ꝫ tranſiſſet rex, adorauit Se-
mei, dicẽs: Ne memineris domine iniuriæ ſerui tui. ſcio enim peccatũ meũ, & ideo ve-
ni in occurſum. Reſpondens Abiſai, ait: Interfici debet, q̃a maledixit Chriſto dñi. Et
ait Dauid: Nunquid hodie interficietur vir in Iſrael? & ad Semei, nõ morieris. Miphi
boſeth quoqꝫ venit obuiã regi illotis pedibus & intonſa barba. Et ait rex ad eum: Cur
non veniſti mecum? qui ait: Seruus meus contempſit me, nolens mihi ſternere aſinum
vt irem cum rege, inſuper & accuſauit me, tu aũt quia iuſtus es, fac quod tibi videtur.
Et ait rex: tu & Siba diuidite poſſeſſiones. q. d. vtriqꝫ veſtrum dederam, ſed vterqꝫ to- Redit Da-
tum habere non poteſt, inter vos diuidatur. Volunt quidam Dauid peccaſſe, ꝙ adula uid in Hie-
tori & detractori Sibæ credidit, nec ad excuſationem Miphiboſeth ſententiam muta- roſolymã.
uit. Reſpondit Miphiboſeth, etiam cuncta recipiat poſtq̃ reuerſus eſt dominus meus
rex. innocens enim fuit Miphiboſeth. Berſelai quoqꝫ qui præbuerat alimenta regi, de-

ſcenderat cum eo,& ait rex ad eum: Veni mecũ in Hieruſalem,& honorabo te. qui re-
ſpondit,octogenarius ſum hodie,non indigeo hac viciſſitudine,Chamaan filius meus
vadat tecũ,fac ei quod tibi videt. Et ait Dauid,veniat & faciam ei quod placebit tibi,&
redijt Berſelai in domũ ſuã accepto oſculo. Omnis aũt populus Iuda traduxerunt re-
gem. tunc cucurrerunt oẽs viri Iſrael,indignãteſq; dixerũt,quare frẽs noſtri viri Iuda
clam nobis traduxerunt regẽ? Et rñdit Iuda, quia propior eſt mihi rex. Et ait Iſrael,
decem partibus maior ſum, ideo magis ad me pertinet Dauid. Cumq; reſpondiſſent
durius viri Iuda, Seba filius Bochri ex Saulis genere cecinit buccina,& ait: Non eſt no
bis pars in filio Iſai,reuertere in tabernacula tua Iſrael. q.d. eligamus nobis regẽ,& re-
cedentes à Dauid,ſecuti ſunt Sebã. viri aũt Iuda reduxerũt regẽ in Hieruſalẽ. Et ait rex
Amaſæ,quẽ fecerat principem militiæ,tñ ſub Ioab: Congrega mihi viros Iuda in ter
tium diem. & abijt Amaſa,& moratus eſt extra placitum. Et ait rex ad Abiſai: Tolle
ſeruos domini,& perſequere Sebam, ne effugiat. & egreſſi ſunt cum eo omnes robu-
ſti de Hieruſalem, Ioab præcedente Celethi & Pheleti. Et Amaſa occurrit eis. Porro
Ioab veſtitus erat tunica ſtricta, & accinctus erat gladio, qui faciliter ſtringi poterat.

Amaſæ interitus.

arte ſimulans quaſi recepiſſet gladiũ, de-
xtra manu tenuit mentũ Amaſę,qui eum
non obſeruabat. dixit itaq; Ioab ad Ama
ſam: Salue mi frater. & ſimul pcuſſit eum
in latere,ac effudit eius inteſtina, & id fe-
cit ex inuidia,timẽs ne ei æquaret. Ama-
ſa mortuus eſt. Ioab autẽ & Abiſai frater
eius pſecuti ſunt Sebã, quẽ obſederunt in
Abela ciuitate,& moliebant deſtruere mu
ros vrbis. At mulier ſapiẽs de ciuitate ex-
clamauit ad Ioab: Nõne puerbiũ eſt,q in-
digent cõſilio,interrogãt in Abela? qua-
re vis euertere matrẽ ciuitatũ in Iſrael? Et

Sebæ mors.

reſpõdit Ioab: Nõ quæro euertere,ſed Sebã filio Bochri,q leuauit manum ſuã cõtra re
gem. tradite illũ,& recedemus. locuta eſt mulier ciuibus,q abſciſſum caput Sebæ pro-
iecerũt ad Ioab. tũc reuerſus eſt exercitus in Hieruſalẽ, & reſtituit rex Ioab ſuper exer
citum & alios miniſtros ſuos. Facta eſt fames tribus annis,& cõſuluit Dauid dñm,qui
rñdit,hoc fieri propter Saul & domũ eius,q multos ex Gabaonitis occidit,irritum fa
ciẽs iuramentũ Ioſue & ſenioꝝ. Et vocauit Dauid Gabaonitas,dicẽs, qd pro emenda

Famis piaculum.

facere deberet. qui dixerũt: Virũ qui attriuit nos, delere debemus,vt ne vnus quidẽ re-
ſiduus ſit de ſtirpe eius. ſed qa Dauid hoc facere nõ poterat propter iuſiurandũ quod
iurauerat Ionathæ, maior eſt facta petitio eorũ, vt darent ſeptem viri de filijs eius vt
crucifigant. pepercitq; rex Miphiboſeth filio Ionathę,& tradidit eis duos filios Saul,
quos peperit ei Reſpha,iſti cũ Doech occiderunt ſacerdotes Nobe,& poſtea Gabao-
nitas,dedit eis etiam quinq; filios Michol adoptiuos,quos genuerat Merob Adrahe-
li. Gabaonitæ vero crucifixerunt eos in diebus meſſis hordei. Induens aũt Reſpba cili
cium,ſubſtrauit ſibi ſupra petrã,cubans iuxta eos die ac nocte, vt amoueret ab eis aues
& beſtias. Audiens aũt Dauid quæ fecerat Reſpha,depoſuit eos de patibulis,& tollens
oſſa Saul & Ionathæ de Iabes cum oſſibus illorũ, ſepeliuit eos in ſepulchro Cis patris
eorũ. & reddita eſt vbertas terrę. Factũ eſt rurſum prælium Philiſtinorũ aduerſus Iſrael,
& pugnabat Dauid cum ſuis. Cumq; fere Dauid defeciſſet pugnando, Ieſbidenob q
fuit de genere Arapha,niſus eſt percutere Dauid,interpoſuitq; ſe Abiſai, & interfecit
Philiſtæum de genere gigãtum. Tunc iurauerunt viri Dauid, Iam non egrederis no-
biſcum in prælium,ne extinguas lucernam in Iſrael. alia quoq; prælia omitto recenſe-

Pſalmorũ editio.

re. Expeditus itaq; de prælijs Dauid,locutus eſt dño verba carminis huius,in die qua li
berauit eum dñs de manu omnium inimicorũ ſuorum & de manu Saul, & ait: Diligã
te dñe fortitudo mea, dñs firmamentum meum & refugium meum. Et Ioſephus ait,
cum Dauid pace altiſſima frueretur, cantica & hymnos compoſuit, diuerſa faciens or
gana,in quibus Leuitæ per ſabbata & alias ſolennitates vterentur. Hic autem cum cœ
leſtis citharista eſſet, dulcedine carminis delectatus,cẽtum quinquaginta pſalmos mel
lifluos lyrico carmine conſcripſit, vbi & prophetiam ſuam præter aliorum morem ſi-
ne vllo exteriori adminiculo,ſed ſolo ſpiritus ſancti inſtinctu de æterna genitura, deq;
Chriſti incarnatione,paſſiõe qq; ac reſurrectione euidentiſſime diſſeruit. Demũ Chri
ſti promiſſionem aperuit manifeſtius his nouiſſ. vir cui conſtitutum eſt à dño de Chri
ſto dei Iacob &c. Per hæc tempora dixit Dauid ad Ioab: Numera Iſrael & Iuda, vt

ſci-

ſciā numeꝝ, intelligens Ioab ꝙ de elatiōe ꝓcederet, ait: Ad quid? vide ne offendas Deum, & cū nollet rex mutare propoſitū, egreſſus Ioab & principes militū, nunciauerūt populū, & redierūt poſt nouē meſes. inuenta ſunt de Iſrael octingenta millia virorū pugnatorū, & de Iuda quinquaginta millia. in Paralipomenis inueniunt mille millia & centū. Et credit Ioab ſubticuiſſe regi partē populi. Peccauit itaq; Dauid in duobus ꝙ ſuperbe numerauit, & ꝙ numerati non reddiderūt pecuniā dño, ſicut præceptū erat in Exodo: Qñ tuleris, inquit, dñs, ſummā filiorū Iſrael, iuxta numerū dabunt ſinguli precium pro animabus ſuis quatuor ſiclos argēti. q̃d cū vel ſero cōſiderauit Dauid, ait ad dñm: Obſecro dñe, transfer iniquitatē ſerui tui, quia peccaui nimis. Et diluculo miſit ad eū dñs Gad prophetā, q aitː Aut ſeptem annis veniet fames in regno tuo, aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos, aut tribus diebus erit peſtilentia in populo. Et ait Dauid: Coarctor nimis, ſi famem elegero, pauperū erit ſupplicium: ſi perſecutionē hoſtium, exercitus erit periculū, non meum: vallabor eīm præſidio. Eligā ergo cōmunem plagā regi & plebi, hoc eſt, peſtem. Miſit ergo deus peſtilentiā in Iſrael, de mane vſq; ad horā ſacrificij veſpertini, & mortui ſunt de populo ex Hieruſalem ſeptuaginta millia virorū. Porro cū percuteret angelus Hieruſalem vt diſperderet eā, vidit eū Dauid gladio ſtantē euaginato, exclamauit: Ego ſum q peccaui, iſti qui oues ſūt, q̃d fecerūt? vertat obſecro manus tua cōtra me & cōtra domū pr̃is mei. Et miſertus dñs, ait ad angelū: Sufficit, contine manū tuam. In illa die dixit Gad ad Dauid: Conſtitue altare dño in area Areuna Iebuſæi. Et adſcendēs Dauid, dixit ad Areuna: Vende mihi areā tuā, vt ædificē ibi altare dño, vt ceſſet interfectio. Qui reſpōdit: Accipiat eā dñs meus gratis, habeat quoq; boues in holocauſtū, plauſtra & iuga boum in vſum lignorū. Et ait rex: Nequaquā. emit ergo areā ſexcentis ſiclis auri, & boues argenti ſiclis quinquaginta. ædificauit ibi altare dño, & obtulit holocauſta pacifica, & propiciatus eſt dñs terræ. Senuerat aūt Dauid, cumq; operiretur veſtibus, non calefiebat. inuenta eſt Abiſac Sunamitis puella pulchra, quæ dormiens cum rege, fouebat eum, verum rex eam non cognouit. Adonias aūt quartus filius Dauid, cum eſſet primogenitus inter ſuperſtites filios regis, fiduciā regnandi habuit, & fecit ſibi currus ac equites, nec corripuit eum pater. Et pro ſe habebat Ioab & Abiathar ſacerdotem, alij vero miniſteriales & robur exercitus non erat cum eo. fieri autem fecit Adonias ſolenne cōuiuium in horto regali iuxta fontem Rogel, & vocauit filios regis ac ſeruos, ſibi autem non fauentes non vocauit, nec Salomonē fratrē. Nathan aūt mōnuit Bethſabee, vt iret ad regē. quæ ingreſſa, ait: Dñe mi rex, tu iuraſti ancillæ tuæ, dicēs: Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ecce Adonias regnat, te ignorante. Cumq; alios vocauit, neglexit filium meum. ſcio ꝙ cum dormieris, ego & filius meus erimꝰ peccatores. i. dicet, hic eſt adulteræ filius. Adhuc ea loquēte, intrauit Nathan & ait: Dñe, dixiſti tu ꝙ Adonias regnet poſt te? Cur mihi non indicaſti ſeruo tuo? Et ait rex ad Bethſabee: Viuit dñs, ſicut iuraui tibi, ſic faciam. Et dixit ad Sadoc, ad Nathan & Banaiam: Tollite vobiſcum ſeruos domini veſtri, & imponite Salomonem filium meum ſuper mulam meam, & vngant eum in regem Sadoc & Nathan ad fontem Gion, & canentes, ponite eum ſuper ſolium meum. Reſpondit Banaias, Amen. Sumpſit autem Sadoc cornu olei de tabernaculo, inunxitq; eum, & cecinerunt buccina, & dixerunt omnes populi, Viuat rex Salomon. Sedente Salomone ſuper thronum, adorauit Dauid in lectulo ſuo Deum, gratias agens ꝙ hoc vidiſſet. Porro Adonias & inuitati, cum æſtimarent tumultum in ciuitate ortum, perturbantur. venit ad eos Ionathas filius Abiathar, indicans eis quæ facta fuerant, & abijt vnuſquiſq; in domum ſuam. Adonias autem timens Salomonem, abijt in tabernaculum, & tenuit cornu altaris thymiamatis, dicens ſe non egreſſurum, niſi rex iuret ei de vita conſeruanda, & iurauit ei Salomon, dicens: Vade in domum tuam. Volens autem Dauid oſtendere populo, ſe filium regem feciſſe, congregauit in Iſrael principes vniuerſos, ſacerdotes & Leuitas. & inuncto iterum Salomone coram omnibus, præcepit ei de legum cuſtodia, de iuſtitia & pietate, & præcepit vt ædificaret templum domino, dicens ſe iam præparaſſe ei auri decem millia talentorum, argenti vero centum millia, ferri vero & æris ſupra numerum, lapidum quoq; & lignorum maximam copiam. Tunc cœpit ordinare miniſtros templi, & numerati ſunt Leuitæ à viginti annis & ſupra, & inuenta ſunt triginta octo millia virorum. Hos diuiſit in tres ordines, in Aaronitas, Moſaitas, & Leuitas, diſtinxitq; illos in ſacerdotes, doctores, cantores, ianitores & ſacriſtas. Et quia Aaron & filijs eius datum fuit ſacerdotium à Deo, fecit ergo Dauid recenſeri principales de domo filiorum Aaron, hoc eſt, Eleazar & Ithamar, & inuenit de domo Eleazar ſedecim, de domo vero Ithamar octo: & ſic fecit duas domos principales, ex quibus conſtituti ſunt vigintiquatuor ſacerdotes,

Numerus Iſraelitarum.

Peſtilentiā in Iſrael.

Salomō rex vngitur.

De templi miniſtris.

ad officiandum ꝑ hebdomadas ſeu vices ſuas, qui plures alios ſub ſe habebant. Et prę-

Sadoc ſacerdos.

ter illos duos principales, conſtituit vnum, ſ. Sadoc, ſuper filios Eleazar, alterum Achimelech ſuper filios Ithamar. Et ſicut filij Aaron fuerũt ordinati in officio ſacerdotũ, ita de ſecundo filio Leui ordinati ſunt doctores 24. hi filij Merari & iſti doctores, iudices habebant ſub ſe plurimos alios. Fuerunt etiam tres principales cantores, Aſaph ſ. Heman, & Idithum. De filijs autẽ iſtoꝝ triũ, inſtituti ſunt 24. cantores, & quilibet eorum ſub ſe habebat 12. aſſonantes, & deſeruiebant ordinate 24. hebdomadarijs ſacerdotum, ita ꝙ primus de iſtis xxiiij. exercebat officium ſuum cum primo hebdomadario, & ſecundus cum ſecundo, & ſic de alijs. Inſtituti autem fuerunt oẽs ſupradicti in officijs per ſortes. deinde deſignauit ianitores templi quatuor principales per ſortes, prout quatuor portæ erant, orientalis, occidentalis, aquilonaris & auſtralis: ſub qbus etiam multi alij poſiti fuerant. Poſt hos ordinauit ſacriſtas. dicebantur illi, qui cuſtodiebant vaſa diuino cultui deputata, ſacerdotum ornamenta, & ea quæ erant in ſacrificijs neceſſaria. ad ea aũt quæ forinſecus erant prouidenda templi gratia, præfectos ordinauit etiam de Leuitis, ſorte ad docendũ populum in locis diſtantibus, & ad pręparandum vel ligna vel lapides, & ſimilia. Hæc officia ex Leuitico genere cõſtituta ſunt, in miniſterium ſ. domus dñi 24. millia, præpoſitoꝝ aũt & iudicum ſex millia, ianitorũ quatuor millia, & quatuor millia cantorum, faciunt 38. millia virorum de tribu Leui. In his aũt quæ reſpicere deberent regem in regno, aliqui erant militares, aliqui popu-

Curiæ. deſcriptio.

lares, & aliqui familiares. Milites diuinctos habuit Dauid per 12. cohortes, & in qualibet erant 24. millia bellatorum, ita ꝙ prima cohors erat cum rege primo menſe parata ad reſiſtendũ inimicis, aut ad ſedandũ populũ. Secunda cohors in ſecũdo menſe, & ſic de alijs. & quælibet cohors principem ſuũ habuit. Porro ſingulis tribubus ꝑerat ꝑfectus, qui leuabat cenſum ad prouidendum regi & domui eius. Familiaris vero ordinatio, id eſt, familiæ q̃ erat in officio domus, vel ſuper theſauros regis, & qui in vrbibꝰ aut vicis erant, præpoſitos atq; præſides deſignauit Dauid rex, qui omnes ſubſtãtiæ regis præerant, ſiue eſſet aurum, argẽtum, arma & cætera artificialia, ſiue bladum, vinũ, oleum, animalia, & huiuſmodi. Exemplar omniũ eorũ tradidit rex Salomoni filio ſuo

Viri fortes curiæ.

in conſpectu principum ſuorum. Porro circa regem erant viri fortiſſimi 36. inſignior autem cæteris erat Dauid. quo connumerato, erant xxxvij. ſecũdum Magiſtrum in hiſtorijs. & de illis trigintaſex, erant ſex: tres erãt fortiſſimi, alij tres nõ ita fortes, ſed tamen fortiores reliquis triginta: vt q̃ſi diceret, xxx. erãt fortes, tres fortiores, & tres fortiſſimi. primus inter tres fortiſſimos Ieſebon, qui interfecit octingentos impetu vno. iſtum haſtam leuaſſe aduerſus trecentos, in Paralipomenis legitur. poſt hunc erat Eleazar filius patrui Dauid, qui percuſſit Philiſtęos donec deficeret manus eius, & obrigeſceret gladio. Poſt hũc erat Semma Ararites, qui, cum fugiſſet populus, ſolus ſtetit in agro lentis, & percuſſit Philiſtæos, & fecit ſalutem in Iſrael. Ex tribus fortioribus erat primus Abiſai frater Ioab, ipſe leuauit haſtam ſuam contra trecentos, quos interfecit, optimus qdem, ſed ad tres primos non venit. Poſt hunc erat Banaias, q percuſſit duos principes Moab. ipſe interfecit virum Aegyptiũ blaſphemãtem dñm, & iteꝝ interfecit Aegyptiũ altitudinis quinq; cubitorũ, habentem in manu haſtã, quã Banaias de manu eius extorſit, leonẽ quoq; occidit. Tertius fuit Sabochai, q ꝑcuſſit Caph de genere gigantum. Iſti tres opus fecerunt magnificum, cum Philiſtæi poſuiſſent caſtra in valle Raphaim vſq; ad Bethleem, erat penuria aquæ in Hieruſalem. Dauid autem deſiderabat aquã habere de ciſterna quæ erat in Bethleẽ: tunc iſti tres ꝑ mediũ hoſtiũ tranſeuntes armata manu, venerunt ad Bethleem, haurientes aquam, denuo ad regem ꝑ hoſtium caſtra reuerſi ſunt, ita vt Palæſtini audaciam eorum obſtupeſcentes, à dimicatione ceſſarent. delatam autem aquam rex noluit bibere, ſed effudit, dicens: Nunqd ſanguinẽ iſtoꝝ & animaꝝ periculum bibam? Inter reliq̊s triginta Aſahel frater Ioab numeraẽ, cæteroꝝ mentio in libris ſacris fit. Appropinquerunt aũt dies Dauid vt more-

Mors Dauid.

reẽ, & iterauit Salomoni mandata de cultu Dei & lege ſeruanda, & pietate ac iuſtitia circa ſuos, memorans promiſſionẽ Dei ſibi factam de ſemine ſuo iugiter regnaturo, ſi cuſtodirent filij teſtamentum eius. Tria vero ſuperaddidit, de Ioab & Semei & Berſelai dicens: Noſti quæ Ioab fecerit. per inuidiam duos principes Abner & Amaſam in pace occidit. facies ei iuxta ſapientiam tuam, ne deſcendat pacifice ad inferos. Semei quoq;, qui maledixit mihi, non patieris eſſe innoxium. Sed & filijs Berſelai reddas gratiam, & erunt cõmenſales tui. His dictis, mortuus eſt Dauid, & ſepultus eſt in ciuitate ſua, & circa tumulum eius fecit Salomon octo loculos theſauroꝝ, q̃rum vnũ poſt multos annos apuit Hyrcanꝰ põtifex, & aliũ Herodes, ſicut infra diceẽ. alij vero nondũ manifeſtati ſunt. In hac gñatione Meodon Codri regis Athenienſ. filius, xviij. regni Dauid

uid anno magiſtratũ adminiſtrare cœpit. Eupales, Dercili regis Aſſyriorum filius, tri
geſimo loco rex, aliàs XXXI. Agis Euryſthei Lacedęmoniorum regis primogenitus,
18. anno regni Dauid regnare cœpit, regnauitq; anno vno, poſt quẽ eius frater nomi-
ne Archeſtrat⁹, regnauit annis 35. Agaſtus ſucceſſit. Meodon adminiſtrauit magiſtra-
tum apud Athenas annis 36. Sichæus Philiſthenis ſacerdotis Herculis, qui ſecũdus à re
ge honor eſt, filius, & Didonis reginę maritus, his tẽporibus à Pygmalione eius cogna
to, ob auaritiam interimitur. fuit autem Pygmalion Didonis frater. Dido Beli Phœ-
nicum regis filia, Sichæi vxor, præcipuum viduitatis exemplum, marito interfecto, in
ſomnis à viro mortuo ꝓmonita, naues conſcendens, ex Tyro ad Aphricũ littus perue
nit, cum accolis amicitias inire cœpit. & quũ eiſdem gratum appareret, ne iniuriã cui-
quã inferre videretur, ab ipſis incolis (vt Liuius refert) mercatur tantũ littoris, quantũ
poſſet bouino corio occupare. ibidem bellicoſiſſimã ciuitatem condidit Carthaginẽ,
& arcem in ea conditã, à bouino corio Byrſam noĩauit. Quibus peractis, ipſa populo
legem & normã viuẽdi tradidit. Verũ cum in libidinem prõptiſſimi ſint Aphri, Mau
ritanorũ rex eam deperire cœpit propter eius pulchritudinẽ, vt Iuſtinus ait, bellumq;
pro ea obtinenda Cathaginenſibus indixit: q̃d cum ipſa reſciſſet, & ſua ſe ante ſenten
tia ad omnẽ caſum pro ſalute patriæ damnaſſet, ægre tulit, & terminũ impetrauit, in-
fra quem ſe ad virum promiſit iturã. Tẽpore aduenieente, conſtructo rogo in eminen-
tiori vrbis parte, quaſi Sichæi olim mariti placatura manes, illum cõſcendit: & adſtan
tibus ciuibus, educto ferro quod ſub veſte abſconderat, ait: O ciues chariſſimi, vt vul-
tis, ad virũ vado. vocatoq; Sichæo, inq̃t: Ad te ibo. & vix finitis verbis, in ferrũ & ignẽ
ſe præcipitem dedit, ac ſic moritur. de qua diuus Hieronymus: Caſta Dido Carthagi-
nem condidit, & pro caſtitate vitam finiuit, maluit ardere q̃ nubere. & q̃diu Carthago
ſtetit, pro dea habita. proprio nomine vocabatur Eliſſa. Verum Carthagines quoq; fu
iſſe legimus: & de hac q̃ in Libya, Cato in ſenatoria oratiõe ſcribit, dicẽs: In Libya cũ
rex Iapon regno potiretur, quædã mulier Eliſſa dicta, extruxit Damnen, quã Cartha-
ginẽ dixit, id eſt, ſermone Punico nouã ciuitatẽ. Epheſus Ioniæ minoris Aſiæ pro-
uincię ciuitas, 32. regni Dauid anno ab Androdo Codri regis filio, condita fuit, vbi &
regiam conſtituit, cuius poſteri, reges dicebantur, in qua naualia multa erãt. In illa in-
ter cætera templum toto orbe terrarum celebre, Dianæ dicatũ, quod vrbem plurimũ
decorabat. Id poſtea *Eroſtratus vir iniquiſſimus, quo ſibi famam facinore acquire-
ret, incendit. Fuerat autem templum illud, vnum de ſeptẽ mirabilibus mundi habitũ.
Syluius Latinus, quintus rex Latinorum, in hac generatione erat. Philon in Breuia-
rio in 2. parte: Orta, inq̃t, lite inter filios Dauid, q̃s ex Bethſabee genuerat, q̃s ĩ regno
præcederet, Dauid edicto ſtatuit à iunioribꝰ inchoari, & vt alteri ſuccederet alter, vbi
poſteritas naturalis deficeret. Itaq; à Salomõe minimo cœptũ eſt, & à Nathan illi na-
tu ꝓximiore filio, dicto Abiaſar & Mathar, & poſteris eiꝰ Abiaſarim atq; Matharim,
id eſt, vt oẽs dicerent & eſſent fratres principis, & donati tẽpore ad ſuccedendũ. Hinc
vſq; ad Ioſaphat Ochoziã, poſteritas Nathan ſemper dicta eſt Abiaſarim. Et ille Na-
than fuit etiam filius Dauid & Bethſabee. q̃tuor eñ filios habuit Dauid ex Bethſabee.
Idem ſubiũgit ꝙ à q̃rto anno Salomonis vſq; ad deletã poſteritatẽ eius naturalẽ, ſunt
anni 138. de quo in libr. 3. & 4. Regum. Salomon enim à quadrageſimo anno regnauit
annis 36. Roboam regnauit annis 17. Abias annis tribus, Aſa annis 41. Ioſaphat annis
25. Ioram 8. Ochozias annum vnum, *Gotholia 7. annis. Anni vero ſequentes vſq; ad
deſolationem, ſic ſunt digeſti: Ioas primus ex Nathan, regnauit annis xl. Amaſias 29.
Ozias 52. Ioathan xvi. Achaz xvi. Ezechias 29. Manaſſes 55. Amon, connumeratis de
cem abſente patre, 12 annis regnauit, Ioſias 32. Ioachaz mẽſibus tribus, Ioachim annis
xi. Ioachin qui & Eliachim, menſibus tribus, & q̃rto menſe vltro in Babyloniam trãſ-
migrauit, pro quo Sedechias regnauit annis xi. & facta eſt deſolatio, ſecundũ Philo-
nem. Sequitur ꝙ à 40. anno Salomonis vſq; ad captiuitatem Iudaicam, hoc eſt, mor-
tem Sedechiæ, anni ſunt 440. & à Dauid vſq; ad mortem Sedechiæ, 484.

Prim⁹ Athenien. magiſtratus poſt regem.

Dido.

Epheſus.

Reges Hebræorum.

GENERATIO XXXIIII.

ANno 4166. à mundi exordio, in Salomone Dauid regis filio, per lineam Chriſti
34. incepit generatio. Hic regnare cœpit adhuc viuente patre, & regnauit an-
nis 40. ſub q̃ Sadoc & Abias Salonites ꝑdicabant. Hunc Salomonem dñs ab ine
unte ætate ſapientia clarum fecit, quem mox natum Nathan prophetæ viro doctiſſi-
mo atq; ſanctiſſimo educandum inſtituendumq; dedit, poſteaq; ſuas ob virtutes, etiã
iubẽte dño, poſthabitis reliquis filijs, eum Dauid pater in regnum præfecit. Sedit itaq;
Salomon ſuper thronũ patris ſui, q̃ in tẽpore Adonias frater eius ſupplicabat Bethſa-
bee, vt impetraret à rege ſibi dari Abiſac Sunamitem vxorẽ. Venit ergo Bethſabee ad
re-

Salomonis pueritia.

regē, & ſurrexit rex in occurſum, adorauitq́; eam, & poſitus eſt thronus matri regis ad dextrā, dixitq́; ei Bethſabee: Petitionem vnā habeo paruulā, deprecor te, ne cōfundas faciem meā. Et dixit ei rex: Pete mater mea, neq; enim fas eſt vt auertā faciem tuam. Quę ait: Detur Abiſac Adoniæ fratri tuo. Ad quę, indignatus rex, reſpondit: Quare poſtulas hoc a me? poſtula ei & regnū. Scis q̄ maior ætate me eſt, & habet ſecum potentes Abiathar & Ioab, & Abiſac habetur quaſi regina. ſed quia in opprobrium patris petijt, viuit dominus, ipſe interficietur. Et interfecit ipſum per manū Banaiæ filij Ioiadæ. Deinde vocato Abiathar ſacerdote, dixit: Vade in agrū tuum, nec amplius ad me ingrediaris, & quidem vir mortis es, ſed hodie te non interficiam, quia portaſti arcā dñi. Et tranſlatū eſt ſacerdotium ad Sadoc, qui fuit de domo Eleazar, & de domo Ithamar, ſicut Samuel prædixit Heli in Silo. Fuerunt enim poſt Phinees filium Eleazari, pōtifices, Abiſur, Buzi, Ozi. quo mortuo, tranſiuit pontificatus ad lineam Ithamar annis cētum viginti, in q̄ Heli primus fuit ſummus ſacerdos. poſt Heli Phinees, deinde Achitob, deinde Achimelech, vltimo Abiathar. Intermiſſi fuerūt de linea Eleazar Zaraia, Meraioth, Amarias, & Achitob. hui⁹ filius Sadoc, de quo hic. Porro Ioab qui pro Adonia zelauit, fugit in tabernaculū domini, & appræhendit cornu altaris. miſit rex Banaiā, cui Ioab dixit: Non egrediar, ſed moriar hic. Quod cū renunciaſſet Banaias regi, dixit ei rex: Fac igitur ſicut locutus eſt. Et interfecit eum Banaias ad cornu altaris, & ſepultus eſt in domo ſua in deſerto. & conſtituit rex Banaiā pro eo ſuper exercitum. Vocauitq́; rex Semei, & ait: Habita in Hieruſalem, & nō egrediaris. q̄ ſi tranſieris Cedron, interficieris. Qui reſpondit: Sic faciam. Et habitauit in Hieruſalem tribus annis. poſt hoc fugerūt ſerui Semei ad Achis regē Geth, qua gratia deſcēdit Semei, & reduxit eos. q̄d cū nunciatum eſſet Salomoni, dixit ad eum: Tu ſpreuiſti iuſiurandū regis, & mandatum eius trāſgreſſus es. reddet tibi Deus malitiam, quam feciſti patri meo. & interfecit eum rex per manum Banaiæ. Porro Salomon duxit vxorem filiam regis Aegypti, de qua genuit filium. Propoſuerat autem tria ſe facturum: domum vnam domino, domum ſibi vnam, & ambire Hieruſalē triplici muro, ita vt in primo ambitu eſſet templū, & manſiones hebdomadariorum, domus quoq; regia cum manſionibus domeſticorum: in ſecundo habitarent potentes viri & prophetæ, in tertio opifices. Poſt hæc adſcendit in Gabaon, vt immolaret ibi in excelſo. Ioſephus dicit eum adſcēdiſſe in Ebron. & obtulit mille hoſtias in holocauſtum ſuper altare q̄d fecerat Moyſes. Et apparuit ei dñs nocte, per ſomniū dicens: Poſtula quod vis vt dem tibi. Qui reſpōdit: Dñe Deus, ego ſum puer paruulus, & ignorans ingreſſum & exitum meū. da ergo cor docile ſeruo tuo, vt poſſim iudicare populū tuum, diſcernereq́; inter bonū & malū. Placuit ſermo corā domino, aitq́; ei: Quia non poſtulaſti iuxta verbū hominū, dies multos & diuitias & animam inimicorū tuorum, feci tibi iuxta ſermones tuos: dedi tibi cor ſapiens, in tantum vt nullus ante te ſimilis tui fuerit. ſed & hæc quæ non poſtulaſti, dedi tibi, ſi ambulaueris in ſemitis meis, ſicut & pater tuus. Euigilās Salomon, intellexit q̄ eſſet reuelatio facta per ſomnium, & redijt in Hieruſalem, & corā arca dñi gratias agens, obtulit holocauſta & pacifica. Tunc duæ mulieres meretrices venerunt ad regem, quarū vna ait: Ego & mulier hæc habitabamus ſolæ in domo vna. cumq́; peperiſſem, tertia die poſt pepit & hæc. mortu⁹ eſt aūt filius eius, quem noctis ſilētio poſuit in ſinu meo, & filium meū viuentē collocauit in ſinu ſuo. mane facto, diligētius intuens, depræhendi illū non eſſe meū, q mortuus fuerat. Reſpōdit altera: Non eſt ita, ſed filius tuus mortuus eſt, meus autē viuit. Cūq́; mens omniū in huius rei diſcrimine hæſitaret, rex ſoluit cauſam. allato enī gladio, ait: Diuidat infans, & vtriq; medietas det. Quod audiente matre viuentis, cōmota ſunt viſcera eius ſup filio ſuo, & ait: Obſecro dñe, date illi infantē viuū. ſufficit mihi ſi video eum viuere. Altera vero dixit: Nequaq̄, ſed diuidatur. Mox rex: Date illi infantē q̄ dixit, Viuat. mater enī eius eſt. Et attēdens oīs Iſrael diuinam ſapientiā in rege eſſe, timuit eum. & admirati ſunt aſſeſſores eius, qui prius ſententiā quaſi ab adoleſcēte prolatam, ridebant. Porro Banaias erat ſuper exercitū, Sadoc aūt ſacerdos, Azarias filius Nathan ſup cuſtodes regis: Sabud fili⁹ Nathan, ſacerdos regis, id eſt, cācellarius: & Ahiaſar p̄poſitus domus, id eſt, procurator, & Adoniram ſuper tributa. Habebat

Adoniæ interitus.

Sacerdotij tralatio.

Ioab occiditur.

Salomōi datur ſapiētia.

Iudiciū Salomonis.

bat autẽ Salomon duodecim pfectos ſuper om̃em Iſrael. per ſingulos menſes ſinguli
præbebãt neceſſaria regi & domui eius. quorũ vnus reliquis præerat, ſ. Achimaas, ha-
bens Bathſemath filiã Salomonis vxorem, licet & vnus de reliquis, aliã haberet filiam
Salomonis. Erat autẽ cibus Salomonis per ſingulos dies XXX. cori ſimilæ, & LX. co Mēſa Salo-
ri farinæ, decem boues pingues, & XX. paſcuales, & centum arietes, excepta venatio- monis.
ne ceruorũ & caprearum, bubalorũ & auium altiliũ. ſed & piſces quotidie ab alienige-
nis portabãtur. & erat ſumma pax in terra. habebat quoq; Salomon equorũ curriliũ 40.
millia, & duodecim millia equitũ, quorũ medietas regi in Hieruſalẽ obſequebaf, reliq̃
vero per vicos regios diſperſa manebat. Præfectus vero ille qui miniſtrabat expenſas
menſæ, equis hordeũ & paleam miniſtrabat, deuehens om̃ia ad locũ vbi rex moraba-
tur. Salomon quoq; rex præcellebat om̃es orientales ſapientia, Aegyptios & Hebræos, Salomõis ſa
& ſcripſit librum de cãticis numero verſuum quinq; millium, parabolarũ quoq; ſcripſit pientia.
tria millia. Et diſputauit de natura arborũ & herbarũ à cedro vſq; ad hyſſopũ, de na-
tura quoq; omniũ animantiũ philoſophatus eſt per vnũquodq; genus. Excogitauit etiã
adiurationes, qbus ægritudines ſolent mederi, & quibus dæmones eijciuntur, & alias
quibus obſtricti non redeũt. Excogitauit etiã characteres qui inſcribebãtur gemmis,
quæ poſitæ in naribus arrepti cũ radice ſibi mõſtrata, ſtatim eum à dæmonibus libera
bant. Hæc ſcientia plurimũ valuit in gente Hebræorũ, & maxime neceſſaria erat, ante
aduentũ enim Chriſti ſæpius homines à dæmonibus vexabãtur. Ioſephus teſtaf ſe vi-
diſſe huiuſmodi exorciſtã, corã Veſpaſiano dæmones eijcientẽ. Decreuit & Salomon
ædificare domũ nomini dñi & palatiũ ſibi. quare miſit ad Hiram regẽ Tyri, q amicus
erat Dauid patris ſui, dicẽs: Mitte mihi oro virũ eruditũ, qui nouit operari in auro &
argento, ære & ferro, purpura, coccino & hyacintho, & q ſciat ſculpere cęlaturas, cũ
his artificibus qs mecũ habeo in Iudæa, qs præparauit Dauid pater meus. ſed & ligna
cedrina mitte mihi & abiegna & pinea de Libano. erunt ſerui mei cũ ſeruis tuis, vt pa
renf hæc. præterea operarijs qui cæſuri ſunt ligna, dabo in cibaria tritici coros vigin-

ti millia, & hordei coros totidem, olei q̃-
q; batos viginti millia. Dixit Hiram per li
teras Salomoni: Quia te regnare fecit do
minus ſuper populũ ſuum, benedict' do
min' Deus Iſrael, qui dedit Dauid regi fi
lium ſapientem & eruditũ, vt ædificet do-
mum dño & palatium ſibi. Miſi ergo tibi
virũ prudentem & artificem nobilem Hi
ram patrem meũ, filium mulieris de filia-
bus Dan, qui patrem habuit Tyrium, hic
nouit operari quæcunque deſiderat rex.
Nos cædemus ligna in Libano, applica-
bimus ea ratibus per mare in Ioppen: tu
um erit transferre in Hieruſalem. Numerauit igitur Salomon omnes proſelytos, & in
uenti ſunt *centum quinquagies ter mille & ſexcenti, fecitq; ex eis ſeptuaginta millia
qui humeris onera portarent, & octoginta millia qui lapides de montibus cæderent.
Tria autem millia & ſexcẽtos præpoſitos operum populi. Porro latomi lapides gran
des & precioſos incidebant & quadrabant: qui adeo grandes fuerant, q multi ex eis
habebant in longitudine cubitos viginti, in latitudine decẽ, in altitudine quinq;. Hos
latomi cum *erupiſſent, cęmentarij dolabãt: bipalij vero artifices in his imagines ſcul Templi de-
pebant. Factum eſt autem, poſt quadringẽtos & octoginta annos egreſſionis Iſra- ſcriptio.
el de Aegypto, anno quarto regni Salomonis, menſe ſecundo, q apud nos *Maius, cœ
pit Salomon ædificare domũ domini de marmore cãdido, id eſt, Pario, in monte Mo
ria, vbi Abrahã voluit filiũ immolare, & Iacob vidit in ſomnijs ſcalã de cœlo ad terrã,
& in area Ornan, vbi Dauid vidit angelum ceſſantem à percuſſione populi gladio pe
ſtis. Lõgitudo templi fuit ſexaginta cubitorũ, latitudo XX. altitudo CXX. à pauimen
to vſq; ad primum tabulatum erat altitudo XXX. cubitorum, & à primo tabulato ſeu
ſolario vſq; ad ſecundũ, erat altitudo ſimiliter XXX. cubitorũ, & ab iſto ſecundo ſola
rio vſq; ad tertiũ, quod erat tẽpli tectũ, erat altitudo LX. cubitorũ. Habebat ergo duo
ſolaria inter pauimentũ & tectũ, & in q̃libet ſolario erat ab extra in circuitu deambu-
latorium, & tendebatur per quinq; cubitos, & erant ibi cancelli, ne inde caderent am
bulantes. pars autẽ inferior ſeu prima manſio ab intra, erat tota coopta tabulis cedri-
nis vel abiegnis, quibus deſuper erãt affixæ laminæ aureæ cum clauis aureis, veluti etiã
pauimentũ. Et diuidebatur in duas partes, ſ. primam templi, ad quem locum primo
erat

erat ingreſſus in templũ ab oriẽte, erat autẽ ingreſſus xl. cubitorum. Secunda pars, ſan
cta ſanctorũ, xx. longitudinis. eratq́ in medio inter ſancta ſanctorũ paries factus tabu-
lis cedrinis, & laminis aureis cooptus, altus xx. cubitis, ante quem velũ appẽſum tenue,
quod ſciſſum eſt à ſummo vſq; deorſum tẽpore paſſionis Chriſti. Intra ſancta ſancto
rum erat arca dñi, facta à Moyſe, in medio inter duo cherubim de oliuis ſculpta & co
operta auro, quæ *recta erant, & duas alas extẽdebant ſupra propiciatoriũ, quod pro-
piciatoriũ erat tanq̃ operculum capſæ, erectum ſup eam cum eſt aperta, ſicut ſe habẽt
tabulæ altariũ pictæ. duas alas extendebant, ita q̃ ala vnius cherubin tangebat alam al
terius, & alia extremitate alarũ tangebant parietem tẽpli: & erat longitudinis decẽ cu
bitorũ quilibet eorum. In arca erant tabulæ decalogi. Solũ ſemel intrabat põtifex ſum
mus in anno ſancta ſanctorũ, in feſto ſ. propiciationis. In ſancta autẽ intrabant ſępe ſa
cerdotes. & ibi ex parte meridionali erat candelabrum aureum, quod fecerat Moyſes,
cum ſeptẽ lucernis: & ex parte aqlonari mẽſa propoſitionis panum aurea. ibi altare au
reum, decẽ candelabra eiuſdẽ ſchematis, ſed maioris quantitatis, quinq; ad dextram,
& quinq; ad ſiniſtrã. Et ſimiliter X. menſas aureas maiores alia, & in medio eorum al-
tare thymiamatis, factum de lapidibus, cooptum tabulis cedrinis, & poſtea aureis, ſup
quo dabatur incenſum thymiamatis. Et forte altare aureum à Moyſe factum, paruũ
erat in ſancta ſanctorũ, quia ibi erat thuribulum aureum. In parietib⁹ vero tẽpli ab in
tra erant ſculpturæ pulcherrimæ cherubim & palmarum. Super tectum templi erat p
Nerua aurea. gyrum nerua aurea, & in labio exteriori per circuitum erant vites aureæ cum vuis &
pampinis aureis. Nerua pdicta erat in magnitudine hoĩs, vt videretur à lõge quaſi ſyl-
ua aurea. & in ſummitate iuxta tectum, cum cõſummaretur templũ, poſitus fuit ille la
Lapis repbatus. pis reprobatus ab ædificantibus, q coniungebat in angulis duos parietes. Portæ tẽpli
erant de lignis abiegnis, laminis aureis coopertæ & ſculptę cum cherubim & palmis,
erantq́ ad orientẽ. In facie tẽpli erat porticus, quæ in euangelio dicitur veſtibulũ tem
pli, habens columnas æreas, inter quas erant duæ mirabiliores cæteris pulchritudine
ſculpturę. Erat autẽ porticus xx. cubitorum longitudinis, iuxta menſuram latitudinis
templi: decem latitudinis ante faciẽ templi. In hoc veſtibulũ adſcẽdebatur ab atrio ſa
Salomonis domũculæ. cerdotũ duodecim gradibus, vel vt alij volunt, ſeptem. Poſt veſtibulum ædificauit Sa-
lomon xxx. domunculas paruas, quæ ſui copulatione totũ tẽpli ſpatiũ extrinſecus am
biebãt. Harũ ſingulę habebant quinq; cubitos longitudinis, & qnq; latitudinis, & in al
tum xv. erant cubitorũ. Ingreſſusq́ earũ ita diſpoſuit, vt ex vna ingrederetur ad alterã
aliq̃ ſpatio interpoſito. & ſupra eas ædificatæ ſunt aliæ, menſura & numero æquales, ita
vt latera templi tria per circuitũ tegerent domunculis illis vſq; ad primũ tabulatũ ex-
terius: reliqua pars tẽpli ſuperior, videri poterat libere. Domus autẽ hæ, fuerunt cubi-
lia & cœnacula hebdomadariorũ, & gazophylacia vaſorũ & veſtium ſacerdotalium.
Erant autẽ plura atria circa tẽplum. Primum erat atrium ſacerdotum, platea grandis
ex om̃i parte circa tẽplum diffuſa per quadrũ, quæ præ foribus templi ad orientẽ plu-
Altare ęneũ rimũ extendebatur: quia ibi erat altare ęneũ, vbi à ſacerdotibus immolabantur, id eſt,
incendebãtur animalia in ſacrificiũ. Hoc altare erat lougitudinis xx. cubitorum, & to-
tidem latitudinis, quadrũ, altitudinis decem. eratq́ vacuum, deſup craticulatum, vt in
fra deſcenderẽt cineres, qui euacuabantur per oſtium quod infra erat. *& mare æneũ
& *lateres. Circa vero latera templi duo, ſ. ad aquilonem & meridiẽ, nõ erat ita lata il
la platea, ſed ex parte occidentis adhuc ſtrictior. Huius plateæ ex om̃i parte pauimen
tum vario marmore ſtratum, & varijs erat imaginibus figuratũ. Hoc autem atriũ cin
gebat murus breuis, altitudinis trium cubitorũ, coopertus tabulis cedrinis per gyrũ, vt
cæteros à miniſtris prohiberet. & ad hunc parietẽ appodiabant ſe pſallentes, cõuerſiq́
ad populũ, ſuper hunc inclinati, loquebãtur. Hic ambitus muri, vocabatur Gion. vnũ
ſolum introitũ habebat ad orientem contra portã templi habens apturam xxv. cubi-
torum. Vſq; ad hunc introitũ adſcendebant viri & mulieres, deferentes oblatiões ſuas
ad miniſtros ſibi occurrẽtes, & adſcendebãt per xxiiij. gradus. Intra iſtud atrium erat
& mare æneũ, ad modum caldarij decem cubitorũ, *à labio vſq; ad aliud labium ecõtra
rotundum erat. Eius ambitus xxx. cubitorũ erat. Et poſitum erat ad dextrã partẽ tem
pli ſuper xij. paruos leones æneos, & ibi ſacerdotes manus & pedes lauabant miniſtra
turi. Fecit etiam decem luteras æneas, id eſt, cõchas, quinq; ad dextrã, & quinq; ad ſini
ſtram, vbi lauabãtur carnes animaliũ, lotis exterioribus in probatica piſcina, q̃ erat in
Hieruſalem. Erat & ſub iſto aliud atrium, longe maius ex omni parte, quod circuibat
templũ, continens in ſe atrium primũ. & murus ambiens ipſum, erat in altitudine vi-
gintiqnq; cubitorũ, & ex parte occidentali templi nullam habebat portã, ex parte ve-
ro meridionali habebat quatuor portas, & ſimiliter ex parte aqlonari. Ex parte autẽ
ori

orientali,ſcilicet ante faciē templi,erat in medio porta,quæ dicebať ſpecioſa:in an-
gulis huius partis duæ portæ paruæ.& ex tribus his partibus,aquilonis,meridiei &
orientis erāt porticus,vbi manebāt hoïes tēpore pluuiali.nam aere ſereno manebāt
ſub dio ad orandū.ſolū aūt mundis viris licebat manere in hoc atrio.hoc etiā dicitur
templū,in quo Chriſtus ſæpe ꝑdicabat.Ex parte orientali huius atrīj manebant num
mularīj vendētes animalia offerenda,quos Chriſtus diciť eieciſſe de templo,id eſt,de
hoc atrio.Erant aūt in porticibus,&circa portas huiuſmodi atrīj,diuerſæ capſæ pro
oblationibus.Vna dicebať Muſach,vbi recipiebanť oblationes regū,& aliorꝫ etiam,
ſed in feſtiuitatibus.Alia dicebatur Corban,vbi mittebanť oblationes ſacerdotū &
votiua.de qua dixerūt,*de triginta argenteis:Nō licet eos mittere in Corbanā.Ter-
tia,q̄ dicebať gazophylaciū,vbi mittebanť oblationes pauperū,vel ad vſus pauperū.
In lateribus aūt huius atrīj,ſcilicet auſtrali & meridionali, erāt in porticibus paſto-
phoria,id eſt,loca apta,in quibus comedebanť à laicis mundis,q̄ eis contingebāt de
ſacrificījs animaliū.In porticibus etiā illis erāt tria gña ſediliū:prima dicebanť cathe
dræ,vbi ſedebāt doctores in gymnaſio:ſecūda dicebanť ſynedræ,vbi auditores in cō
ſiſtorio:tertia exedræ,vbi aſſeſſores cū iudice ad aliquid tractādū.Sub hoc atrio erat
& tertiū in decliuiori parte montis,q̄d etiā erat maioris circuitus q̄ contineret ſecun
dū,ſed nō tantæ venuſtatis,& erat eiuſdē cōpoſitionis cū ſecūdo:ibi orabāt & mane-
bant mulieres mūdæ tantū.Sub hoc erat & quartū atriū,cuius murus per circuitū ab
extra erat in radice collis huius,& adſcēdebat quadringētis cubitis vſqꝫ ad verticem
tantū collis,vbi tēplū erat ſitū.Et ita hic murus nō prohibebat adſpectū tēpli,nec eo
rū qui miniſtrabāt in atrio interiore.hic orabāt immūdi viri & mulieres,& gentiles
qui veniebāt ad orandū in tēplo.Fecit q̄qꝫ fieri multa vaſa in tēplo,aliqua aurea,ali-
qua argētea,aliqua ænea,vel de aurichalco.Dicitur etiā,ꝙ in cōſtructione tēpli mal
leus & ſecuris,vel aliud ferramentū,non ſunt audita:ita prius erant omnia polita.
Prædictis oïbus perfectis,Salomon ſcripſit oïbus Hebræorꝫ principibus ac ſeniori-
bus,vt iuberēt omnē populū ad dedicationē templi Hieroſolymā cōuenire,vt vide- Templi dedicatio.
rent ſimul & templū & Dei arcam ibidem portandā.conuocatáqꝫ multitudine Hie-
roſolymis,rex cū ingenti hoſtiarū pompa,luminaribus atqꝫ ſacrificījs innumerabi-
libus,arcam primo menſe cū duabus teſtamenti tabulis in aditu templi collocauit.
in quo quidē etiā vrnam auream manna plenā,& virgā Aaron poſuit.his optime ge

ſtis,Salomon orationē ſudit ad dominū
pro populo,qua completa,ſeſe deuo-
tiſſime proſtrauit in terram, & adora-
to dño,ſurrexit.& in templo per ſeptē
dies obtulit hoſtias, xxīj.millia.boum,
arietū centū viginti millia.Septimo aūt
die manifeſte vidit Deum ſacrificia ſua
grata habuiſſe.nam ignis ex aere omi- Ignis abſumpſit hoſtias.
bus vidētibus,ſuper altare deſcendit,&
hoſtias vniuerſas abſumpſit.Cumq́ꝫ ſa-
crificia celebraſſet rex,cū benedictione
dimiſit populū in pace.ante tamen ap-
paruit dñs ſecundo illi per ſomnium,di
cens:Exaudiui orationē tuā,ſanctificaui domū hanc,& erunt oculi mei cunctis die-
bus ſuper eam,& ſuper te,& ſuper populū Iſrael,ſi cuſtodieritis mandata q̄ propo-
ſui vobis:alioqui auferā vos de terra quā dedi vobis,& templum hoc proīȷciam à cō-
ſpectu meo,& erunt ærumnæ veſtræ ſabulæ narrantium. Factum eſt aūt poſt hæc
cœpit Salomon cōſtruere anno regni ſui duodecimo ædificia domorū regaliū,quæ Salomonis ædificia.
tredecim annis vix effecit.non eñ circa ea adeo feruēs erat ſtudiū populi,ſicut circa
templū.Fecit aūt tres domos,vnā ſibi,alterā vxori ſuæ filiæ Pharaonis,& domū ſal-
tus.Domū ſuā ædificauit præclariſſimā,domū vero reginæ ſimili opera,domus ſal-
tus duplex erat,id eſt,ex duplici materia,pars inferior erat lapidea,in qua reponebā
tur aromata & pigmēta ad vſus templi & domus regiæ,vt ex beneficio terræ & mu-
ri diu vigerēt.Superior pars domus lignea erat,de lignis Libani facta.vnde & dicta
eſt domus ſaltus Libani,& circūquaqꝫ conſita erat arboribus & viridarījs miræ volu
ptatis.in ea reponebanť arma,vt beneficio ligni rubiginē nō ſentirēt:erāt arma non
ſolū ad pugnādū,ſed etiā ad decorē & oſtētationē regnī faſtus.Fecit eñ rex Salomon
ducēta ſcuta aurea,ſexingenti ſicli erāt in vnoquoqꝫ ſcuto,& totidem lanceæ aureæ
erāt.fecit quoqꝫ ducētas peltas aureas,quarū quædā erant rotundæ,aliæ inſtar ſemi-

 cycli

cycli factæ. his vtebantur cuſtodes regis ante oſtium domus excubãtes, & qñ rex egrediebatur, antecedebant eum equitantes & ferentes huiuſmodi arma iuuenes flaui, & vſqꝫ in equorũ ſeſſionem diffundentes cæſariem comis ſuis, adijcientes auri tincturã. hos ſequebať rex vectus in curru. Porro pars illa ſuperior domus ſaltus, habebat longitudinem centum cubitoꝝ, & in latitudine quinquaginta, & in altitudine triginta, cuius camera tota veſtiebať tabulis cedrinis. Suſtentabať vero tribus ordinibus columnarum: vnuſquiſqꝫ ordo habebat columnas quindecim e regione ſe reſpicientes, & pari modo à ſe diſtantes, & ita inter muros & tres ordines columnarũ, erant quatuor deambulatoria. pro foribus aũt domus fecit porticũ, columnarũ quinquaginta longitudinis & triginta latitudinis. E regione erat domus regia, grandi interiacente viridario, eiuſdẽ longitudinis, latitudinis & altitudinis qua domus ſaltus. Veruntamen ſimplex erat & vnius manſionis murus, cuius altitudo quatuor habebat diſtinctiones, quarũ tres diuerſis variabanť coloribus. quarta vero ſuperior, cælaturis erat ornata. erant ibi arbores ſculptæ diuerſi generis, ramis, folijs & pomis obumbratæ, ita vt propter miraculũ ſubtilitatis agitari quodãmodo putarenť. in medio totius amplitudinis erat domuncula, habens latitudinẽ triginta cubitoꝝ, & in ea erat ſoliũ validis colũnis fabrefactũ, in quo rex ſedẽs, iudicia proferebat. in poſteriore parte domus

Solium Salomonis.

laquearia & parietes veſtiti erãt auro, vbi fecit rex thronũ de ebore grãdem, & veſtiuit cum auro, cuius adſceſus facilis erat, ſex gradibus & marmore porphyrio factus. xij. leunculi ſtabãt ſuper ſex gradus hinc & inde. reclinatio throni poſterior, rotunda erat, ſedẽs ſuper vitulũ reſpicientẽ poſt tergũ, & duæ manus hinc & inde tenebant eũ, & duo leones ſtabãt iuxta manus ſingulas. nõ fuit tale opus in vniuerſis regnis. fecit & circa domũ reliqua habitacula & ſedilia, vbi poſt cauſas explicatas reſidebat, ſtrata oĩa ex marmore & tabulis cedrinis. Fecit quoqꝫ domũ reginæ in latere deſcendentem, marmore, cedro, auro & argento opulentiſſime decoratum. fecit & vtenſilia vtriuſqꝫ domus præclara, necnon & vaſa quæcunqꝫ ſunt epulis opportuna, omnia ex auro fecit.

Perfecit itaqꝫ templum, domos regias cum oĩ ſupellectili ſua viginti annis, Hiram rege Tyri præbente auxiliũ in lignis & auro. Tunc dedit Salomon Hiram viciſſim viginti oppida in terra Galilææ in ſorte Neptalim maritima, ſed noluit rex Tyri recipere, licet à Tyro non procul eſſent poſitæ.

Galilæa cur terra gẽtiũ.

Tunc primum terra illa vocata eſt Galilæa gentium, non ꝙ ibi gentes habitarent, ſed quia ſub ditione regis gentilis erat, qa eã tandem recepit. Poſt hæc conuertit animũ rex ad muros ciuitatis conſtruendos, qs

Murorum ſtructura.

miro robore ampliauit. vias quoqꝫ regias quæ ad Hieroſolymã ducerent, nigro lapide ſtrauit, ſed & nouas ciuitates pro opportunitate locorum fundauit, quaſdam contra hyemis intemperiem, quaſdã aduerſus cauma æſtiuum, quaſdam contra veris & autumni mutabilitatem. Vltra fines quoqꝫ terræ promiſſionis plurimas vrbes occupauit, ſocero ſuo, rege Aegypti, qui vltimus Pharao dictus eſt, auxilium præbente.

Vltim⁹ Pharao ꝗ fuerit

Chananæos autem de monte Libani vſqꝫ ad ciuitatem Amathi fecit ſibi tributarios, ex quibus & elegit ſeruos. de filijs enim Iſrael nullum fecit Salomon ſeruum, ſed erãt viri bellatores & miniſtri eius, ex quibus erant ſuper omnia opera Salomonis præpoſiti quingenti quinquaginta. Claſſem quoqꝫ fecit in inſula Aegyptiaca, Aſion Gaber, & nauigabant cum ſeruis Salomonis viri nautici de Tyro, deferentes de Ophir aurum multum, & circumeuntes Indiam, poſt triennium referebant aurũ, quadringenta atqꝫ viginti talenta, argentum quoqꝫ ac dentes elephantorum, munus nullo comparabile precio, ſimias, pauones, gemmas, ligna tina quàmplurima lignis ſethim non diſſimilia, odore iucundiſſimo admirabilia. ex illis rex Salomon fulcra fecit atqꝫ ſedilia magnificentiſſima in domo domini ac ædibus regijs. Tum citharas & lyras, cæteraq́ꝫ nonnulla muſica inſtrumenta, veluti etiam nabla cantoribus ex electro fabrefecit. Erant adeo omnia ſplendida, omnia magnifica, vt nullus pene inter res precioſas argento locus relinqueretur: ſiquidem plerunqꝫ pro foribus domorũ ſedilia plurima in Hieruſalem erant argentea, vbi abundabãt etiam cedri.

Nicaula Aegypti & Aethiopiæ regina.

Ad horũ incredibilem opinionẽ regina Saba, noĩe Nicaula, excitata ad videndũ eũ, Hieroſolymã venire cõſtituit, & ſuſcepto ſplẽdido comitatu ac magnifico, ingreſſa eſt Hieruſalem

lem,& locuta eſt Salomoni vniuerſa q̃ habebat in corde ſuo. nec fuit ſermo qui regẽ
lateret, ſed ſoluit ænigmata illius,& docuit eam in omnibus his q̃ propoſuerat. Ad-
mirata eſt illa, ita ꝙ vltra in ea nõ eſſet ſpiritus, aſſerens ſamã multo minorẽ eſſe veri-
tate. veruntamen præ cæteris admirabat domũ ſaltus,& ſupra templum ſabricã, or-
dinẽ quoq; & frequentiã miniſtrantiũ in templo: tertiũ vero, ordinẽ & diſtinctionẽ
ſeruientiũ regi in menſa. nam & pincernæ pariter cultu diſtincto ab alijs ornabãtur,
ſimiliter & panũ latores & dapiferi, vt in tanta multitudine miniſtrorũ nullus dubi-
taret, quis cuius rei miniſterio ſungeret. Cui tũc regina profitebat, dicẽs: O rex, quis
non benedicat Deum,& hanc tuam prouinciam & eius habitatores, vt te tam inſi-
gnem, ad regni culmen euexerit: & ad oſtendendũ ſuæ mentis affectum, ſtatim aper-
tis theſauris ſuis, viginti auri talenta regi obtulit,& aromatũ innumerabilem multi-
tudinem ac lapides precioſiſſimos multos,& inter cætera etiam quaſdã arbuſculas
ſeu radices balſamo ſudantes, quas Salomon nõ longe ab Hieroſolymis in mõte En
gaddi plantari iuſſit, cui etiam Salomon multa redonauit, nihilq; fuit quod poſtulan
ti nõ præberet. & tandem his ſuſceptis muneribus, regina ad propria remeauit. Tra-
dunt aũt quidã, eam ſcripſiſſe Salomoni, quæ pſentialiter ei dicere timuit, ſe vidiſſe
quoddã lignũ in domo ſaltus, in quo ſuſpendendus foret quidã, pro cuius morte re-
gnum Iudæorũ periturum eſſet,& quibuſdã indicijs illud regi indicauit. quare lignũ
(vt aiunt) in terrã Salomon ſuffodit, id quod poſtea in probatica piſcina ſupernata-
rit, lignum crucis viuificæ. Verum hæc incertis feruntur autoribus. Procedente vero
tempore, amauit rex Salomon mulieres alienigenas cõtra legem,& poſuit maculam
ac ſchiſma in genere ſuo, fueruntq; ei vxores quaſi ſeptingentæ,& concubinæ trecen
tæ, quæ auerterũt cor eius, cũ iam ſenex eſſet,& ſecutus eſt deos alienos, ne delicias ſu
as contriſtaret, ædificauitq; in excelſis circa Hieruſalẽ tria phana idolorũ, vnũ Aſto- Idololatria
reth deæ Sidoniorũ, quæ Iuno dicitur: ſecundũ, Chomos idolo Moabitarũ: tertium, Salomonis.
Moloch idolo Ammonitarũ, cuius phanũ ſtatuit in monte Oliueti e regione templi,
quod plurimum Deo diſplicuit: vnde & poſtea dictus eſt locus ille, locus offenſionis.
Venit ergo ad eum propheta miſſus à Deo, dicẽs: Hæc dicit dñs, quia ſcidiſti pactum
meũ, ſcindam regnũ tuũ,& dabo illud ſeruo tuo, non tamen totũ, ſed tribũ vnã præ-
ter tribũ Iuda, relinquam filio tuo propter Dauid ſeruũ meũ, propter quẽ etiã non ſa
ciam hæc in diebus tuis. Porro cũ vixiſſet Salomon in ſumma pace, circa finem vitæ
ſuſcitauit ei dñs aduerſariũ Adad Idumæũ de ſemine regio, qui in tẽpeſtate illa quan
do deſæuit Ioab in Idumæos, puer ſugit in Aegyptũ, cui poſtea rex Aegypti dedit ſo
rorem vxoris ſuæ in coniugem, quæ peperit ei filiũ Genebath. Cumq; audiſſet Adad
Dauid & Ioab mortuos eſſe,& poſtea Salomonẽ infatuatũ, egreſſus de Aegypto, va-
ſtauit ſeu infeſtabat Iſrael. Adiecit & ei dñs aliũ aduerſariũ, Razon principẽ latronũ
in Damaſco. Hieroboã quoq; filius Nabat Ephratæus, ſeruiens Salomoni, leuauit cõ-
tra regẽ manũ ſuam hoc modo: Salomon ædificauit Mello, muros voraginis extol-
lens, vt coæquaret eos ciuitati Dauid. vidẽsq; Salomon Hieroboã bonæ indolis & in
duſtriũ, ſtatuit eum pſectũ operis, deinde cõſtituit eũ ſuper vectigalia vniuerſæ domꝰ
Ioſeph. Quadã die dum egrederet Hieroboã de Hieruſalẽ, inuenit eũ in via Achias Achiæ factũ
propheta Silonites, opertus pallio nouo, q̃d ſcidit in xij. partes,& ait ad Hieroboã:
Tolle tibi decẽ ſciſſuras, hæc eñ dicit dñs: dabo tibi decẽ tribus,& eris rex ſup Iſrael:
filio aũt Salomonis dabo vnã, vt remaneat lucerna Dauid coram me in Hieruſalem,
quam elegi, vt eſſet nomen meum ibi. Quo audito, Hieroboã intumeſcens ſuadebat
populo, vt recederet à Salomone. quãobrem Salomon ſtatuit eũ interficere. tunc Hie
roboã fugit in Aegyptũ ad Seſac regem Aegypti, vſq; ad mortem Salomonis. Tum Mors Salo-
dormiuit Salomon,& ſepultus eſt in ciuitate Dauid, cũ regnaſſet in Hieruſalem ſu- monis.
per omnẽ Iſrael quadraginta annis. Veruntamen Ioſephus dicit, ꝙ mortuus ſit Salo
mon valde longæuus, qui regnauit annis octoginta & vixit annis nonagintaquatu-
or. ſed ſecundũ priorem poſitionẽ, vixiſſet ſolũ annos quinquaginta & vnũ, nam re-
gni ſui vndecimo anno Salomon genuiſſe perhibet Roboã, ſed Comeſtor dicit, diui
nã ſcripturã coſtantũ exprimere annos, quibus regnauit anteq̃ præuaricaret. La-
oſthenes Eupalis regis filius, xxxij. Aſſyriorũ rex, xi. regni Salomonis anno Aſſyrijs
regnare cœpit, regnauit annis 37. Labotes quartus Lacedæmoniorũ rex, 14. anno
regni Salomonis cœpit regnare, regnauit annis 37. Agilaus tertius Corinthiorum
rex, anno octauo regis Salomonis regnare cœpit, regnauit annis 37. Alba Syluius Alba Syl-
ſextus Latinorũ rex, nono regni Salomonis anno Latinis regnare cœpit,& regna- uius.
uit annis 39. hunc beatus Auguſt. 18. de ciuit. Dei ca. 20. dicit Albam vrbem in Latio
inſtauraſſe,& ibidem regni ſedem conſtituiſſe, à quo deinceps ſucceſſores eius Alba-

 norum

Semeias. norũ reges,omiſſo Latinorũ nomine,appellari cœpti ſunt. Semeias propheta vir
ſanctus,tempeſtate hac magno in precio apud Hieruſalẽ eſt habitus.hic inter Ro-
boã poſtea & Hieroboã bellum ortum ſedauit,& inter cætera hic illorũ duorũ regũ
Sadoc. geſta ſcripto mandare curauit. Sadoc,ſummus Hebræorũ ſacerdos in principio
regni Salomonis haberi cœpit.hic à Salomone ſacerdotiũ obtinuit,eo quia cũ Na-
than propheta eidem Salomoni regnum procurauit,de quo aliquid in principio ge
Achias. nerationis huius inuenies. Achias propheta vidit in ſpiritu populũ conculcantẽ iu
gũ boũ,& ꝓdixit ſacerdotes cõculcandos à populo,& Salomoni ꝓdixit ꝙ euertẽdus
eſſet à mulieribus.ſepultus eſt iuxta ilicem in Silo. Anno regni Salomonis xxxiij.
cœpit Aegyptiorũ dynaſtia prima,in qua primo regnauit Smendis annis 26.hic(vt
Aegyptiorũ prima dynaſtia. exiſtimo)binominis fuit,nã illa ætate Seſac rex fuit Aegypti,qui multas Iudææ cepit
vrbes anno quinto Roboã,vt dicetur,& pactis ꝓcedentibus,vrbẽ regiã intrauit:ſub-
latisq; theſauris domus dñi & domus regis,omnia ſecũ tulit.Refert & Herodotus,Se
ſac multas gentes ſubiugaſſe,apud quẽ eſt hoc quoq; memorabile,ꝙ inquit Aethio-
pes ac Phœnicas ab Aegyptijs didiciſſe circuncifionem.

GENERATIO XXXV.

*4206 ANno *426.à mundi exordio,cum Roboam filio Salomonis,xxxv.incepit ge-
neratio.regnauit aũt Roboã ſuper Iudã in Hieruſalẽ annis xvij.prophetabant
Prophetæ. ſub ipſo in IudęaAchias,Amos,Iohel & Azarias.Hic Roboã filius Salomonis,
vir erat ſuperbus,fatuus ac pauidi cordis,qui cum noluiſſet paternis amicis credere,
perdidit principatũ.nam Salomone eius patre defuncto,oẽs populi eũ adeuntes,ro
gauerunt vt aliquid de ſeruitijs & onere paterno relaxaret,quo deuotiores eſſe vellẽt
apud eũ.Ille aũt relicto in hoc ſenũ cõſilio,iuuenibus adhæſit,& dura populo reſpon
dit.dixit eñ minimũ digitum ſuũ,vaſtiorẽ dorſo patris ſui,& ſeueritatem quam fue
rant in illo experti,aucturũ ſe aſſeruit.Hæc quippe Dei voluntate ab eo geſta ſunt,vt
quæ prædixerat Achias propheta,perducerent ad effectũ.Vnde audientes tam du-
rum reſponſum populi,vno ore dixerunt,nihil ſibi deinceps cõmune fore cum filijs
Dauid,tumultuantes.Metuens igitur Roboam,ne lapidaretur ab eis,relicta Sichi-
morum ciuitate,vbi tum erat,Hieroſolymam confugit,& à tribubus Iuda ſolum ac
Beniamin,conſtitutus fuit rex.Reliquæ vero decem tribus ab eo recedentes,regem ſi
bi cõſtituerunt Hieroboam. Roboam miſit inter hæc ad populũ Aduram,qui erat
ſuper tributa,& lapidauerunt eũ.Hieroboam aũt qui profugus à facie Salomonis in
Aegyptũ ierat,mortuo rege reuerſus eſt,qui & vnà cum populo remiſſionẽ vectiga-
lium petierat.repulſa habita,rex à populo Iſrael cõſtitutus eſt.Decem eñ tribus con
Regni iudaici diuiſio. ſtituerunt Hieroboam regẽ ſuper ſe.Iuda vero & Beniamin tribus,ſecutæ ſunt Robo
am,& fuerunt cũ eis Leuitæ,propter templum ꝗd erat in Hieruſalẽ,& tunc ſeparata
eſt monarchia regni Hebræorũ in duo regna,nec amplꝰ ad vnitatẽ redijt.&dictũ eſt
regnum decẽ tribuũ,regnũ Iſrael,pro multitudine nomen patris ſui Iacob cõſeruãs a
liàs etiam dictum eſt regnum Ephraim,quia Hieroboam de Ephraim tribu erat.
Alterũ vero dictũ eſt regnum Iuda,ob dignitatem tribus regiæ,in quo linea Chriſti
ſeruata eſt.Porro Roboã collegit exercitũ,centũ octoginta millia electorũ viroꝝ,vt
pugnaret contra rebelles,ac illos reduceret.Sed nec illud bellũ dño placuit.vnde mi
ſit ad eum Semeiam prophetã,dicentẽ:Hæc dicit dñs,nolite pugnare contra fratres
veſtros.His precibus acquieuere.Hieroboam dixit in corde ſuo:Si adſcenderit po-
Hieroboæ idololatria. pulus hic in Hieruſalẽ quotannis ter,cõuertetur ad Roboã.quare nouos colendi ri-
tus inſtituit,duos vitulos aureos,totidemq; templa cõſtruxit.illis ſeductus eſt popu-
lus,rex *primũ pontifex cũ cæteris ſacerdotibus altare cõſcendit,& hoſtias ac ſacrifi
cia de vitulis obtulit,dixitq; ad populũ:Omnis locus habet Deũ.nõ eſt neceſſe vt ad-
ſcendatis ad Hieruſalẽ,vt ibi quæratis Deũ.Ad quẽ miſit dñs prophetã Gad,vt ali-
qui volunt,qui rege ſtante ſuper altare ad immolandũ,exclamauit:Altare altare,hęc
dicit dñs,Naſcet filius Dauid nomine Ioſias,qui comburet ſuper te oſſa ſacerdotum
tuorũ.Et ait ad populũ:Dabo vobis ſignum,ꝙ locutus ſit in me dñs,ecce altare ſcin-
detur,& effundet oblatio ꝗ eſt in eo.Tunc rex extendit manũ ſuã,præcipiens eum ap
præhendi,& ſtatim aruit manus eius cum brachio,altare quoq; ſciſſum eſt,& effuſa
ſunt omnia quæ erãt in eo.Timens aũt rex,ait ad prophetã:Ora pro me,vt reſtituat
manus mea mihi.Quo orante,ſanata eſt manus regis.Cumq; dixiſſet ei rex,Veni vt
prandeas mecũ,& dabo tibi munera,reſpondit:Non poſſum,ſic eñ præcepit mihi
dñs,non comedes panẽ neq; bibes aquã,neq; reuerteris per viã qua veniſti. Egreſ-
ſus itaq; propheta de Bethel,reuertebatur in Hieruſalem per aliam viam.erat autem
in Bethel propheta quidam,ſenex & iacens in lecto,cui cum indicaſſent filij eius quæ
viderãt

viderant & audierant, dixit eis: Sternite mihi aſinum. & adſcendens, abijt poſt virum Dei, & ait ad eum: Redi mecum vt comedas. Qui reſpondit: Non poſſum, quia prohibuit dominus. At ille: Propheta ſum ſicut tu, & dixit mihi dominus, reduc eum vt comedat. ſeductus ille, redijt. Cum'q; ſederent in menſa, factus eſt ſermo domini ad prophetam qui reduxerat eum, & ait in ſpiritu: Quia non cuſtodiſti mandatum domini, non inferetur cadauer tuum in ſepulchrum patrum tuorum. Cum'q; rediret vir Dei poſt prandium, occidit eum leo in via, aſinus autem prophetæ ſtabat iuxta cadauer, & leo non tetigit aſinum, ſed cadauer cuſtodiebat. quod cum accepiſſet ſenex ille, retulit cadauer prophetæ, & poſuit illud in ſepulchro ſuo, dicens filijs ſuis: Cũ mortuus fuero, ponite oſſa mea iuxta oſſa eius, vt parcat oſſib' meis propter eũ. Hieroboam autem non reuerſus eſt à via ſua peſſima. nam ſenex ille perſuadebat ei, non fuiſſe verum prophetam quem dominus occiderat: de ariditate vero manus, dixit eam labore ſacrificandi obſtupuiſſe, & poſt quietem ad naturam propriam remeaſſe, altare vero propter onus impoſitorũ ruptum fuiſſe aiebat. In diebus illis habuit Hieroboam filiũ nomine Abiam, qui ægrotare cœpit, & ait rex vxori ſuæ: Commuta habitũ, ne cognoſcaris, & vade in Silo ad Achiam prophetam, qui mihi quondam locutus eſt de regno. roga eum ſuper puero. Et adſcendit mulier ad Achiam, qui videre nõ poterat præ ſenectute, ſed præinſtructus à domino, ait: Ingredere vxor Hieroboam, quare te aliam ſimulas? vade & dic Hieroboam, exaltaui te, tu autẽ proiecisti me, feciſti tibi deos alienos, ego percutiam de Hieroboam mingentem ad parietem, & delebo de domo eius vſq; ad viliſſima. dabo cadauera eorũ canibus & feris, tu autem reuertere, & in introitu tuo morietur puer, qui ſolus de domo Hieroboam inferetur in ſepulchro. Redijt itaq; mulier interea, & mortuus eſt puer. Anno autem quinto Roboam, cum iam feciſſet Iuda malum coram domino, fecit ſibi aras & ſtatuas & lucos ſuper excelſa montiũ, veluti effœminati cultores Cybeles, offenſus'q; dominus, ſuſcitauit contra Iudam Seſac regem Aegypti, qui veniens Hieruſalem manu forti, cui cum reſiſtere non poſſent, pactis ingreditur vrbem, quæ tamen non ſeruauit, ſed diripuit theſauros domus domini & domus regiæ, ſcuta quoq; aurea abſtulit, pro quibus poſtea rex Roboam fecit ærea ſcuta. fuit autem Seſac cunctis diebus inimicus Roboam. Roboam duxit vxores decem & octo & concubinas ſexaginta, e quibus vna Abſalom filia fuit, quam ſuper omnes amabat, de qua natus eſt ei filius, quem Abiam appellauit. Genuit quoq; ex omnibus vigintiocto filios & ſexaginta filias. Cuncti vero ſacerdotes Iſrael pariter & Leuitæ, qui Deũ ex toto corde quærebant, ad eum in Hieruſalem conuenerunt ad immolandum victimas domino Deo patrum ſuorũ, qui & regnum Iuda optime roborauerunt. Quo confirmato, ipſe rex ad impietatem conuerſus, ſpreuit Dei religionem. quapropter vindicem ſuper eum miſit Deus regem Aegypti Seſac, vt dictum eſt. Quadraginta autem & vnius anni erat, cum regnare cœpiſſet, & poſtquam decem & ſeptem annis regnaſſet in Hieruſalem, pugnam habens contra Hieroboam cunctis diebus, dormiuit cum patribus ſuis, ſepultus'q; eſt in ciuitate Dauid, & regnauit Abia filius eius pro eo. Conſtituit em̃ Abiam filium Maachæ, dum adhuc viueret, ducem ſuper omnes fratres ſuos. Anno autem primo Roboam regnare cœpit Hieroboam ſuper decem tribus, & dictus eſt rex Iſrael, ac in eo cœpit initium regum Iſrael, habitauit in Samaria. regnauit autem annis xxij. Anno vero regni Roboam regis xvi. regnauit apud Aſſyrios Piriciades xxxiij. rex, regnauit annis xxx. Smyrna his temporib' reſtauratur ab Amazone. Anno regni Roboam viij. Epytus Syluius rex Albanorum vij. regnauit annis xxiij. Anno regni Roboam tertio, Therſippus Athenis magiſtratum adminiſtrauit quartus annis xli. Anno regni Roboam viij. Doryſthus quintus rex Lacedæmoniorũ, regnare cœpit, regnauit annis xxix. Anno regni Roboam qnto, * Pryminas quartus Corinthiorum rex, regnare cœpit, regnauit annis xxxv.

Idololatria Roboam.

Templum ſpoliatur.

Abia naſcit.

Mors Roboam.

Smyrna

Epytus.

GENERATIO XXXVI.

ANno 4223. à mundi exordio, in Abia filio Roboam, xxxvi. incepit generatio, regnauit hic annis trib' ſuper Iudã in Hieruſalẽ, anno regni Hieroboam in Iſrael decimooctauo. Abia rex cunctis erat fratribus clarior, qui cũ iuſtus & rei militaris ſcientiſſimus eſſet, Hieroboam regẽ Iſrael ad ſe cũ ingenti exercitu venientem, facile ſuperauit, ex cuius quidem exercitu quinquaginta millia hominum vno prælio interfecit. hic xiiij. duxit vxores, e quibus xxij. genuit filios & ſedecim filias. Ambulauit autẽ in omnibus peccatis patris ſui, ac anno tertio regni ſui mortuus eſt, & ſepelierunt eum in ciuitate Dauid, regnauit'q; Aſa filius eius pro eo. In ſecundo anno regni Abiæ, Pſuſenſes Aegyptijs regnare cœpit.

Abia rex.

GENERATIO XXXVII.

ANno 4226.à mundi exordio,in Aſa filio Abiæ, anno regni Hieroboam xxi,
xxxvij.incepit generatio.Regnauit aũt Aſa ſuper Iudam in Hieruſalem annis
xli.prophetãtibus in IudæaAggeo,Hieu,Amos,Iohel,Azaria,Abdia,Michea,
Aſa rex Iuda. Anani.Aſa rex fecit rectũ coram dño,ſicut Dauid pater eius,& abſtulit effœminatos
de terra & ſoedes idolorũ,& Maathan matrem ſuã amouit,ne eſſet princeps in ſacris
Peiapi,& ſubuertit ſpecũ eius,& ſimulacrũ turpe combuſſit in torrente Cedeon,ex-
celſa tamen nõ abſtulit,nõ tamen ad idololatrandũ,ſed ad retrahendũ populum ab
idololatria. Anno ſecũdo regni eius,Hieroboam mortuus eſt,& eegnauit Nadab
filius eius pro eo,qui ambulauit in vijs patris ſui,quibus peccare fecit filios Iſeael.Et
cũ obſideeet ciuitatẽ Gebethon Philiſtinorũ,inſidiatus ei quidã amicus ſuus Baaſa,
interfecit eum anno ſecundo regni ſui,& regnauit peo eo.Potitus aũt imperio,omne
genus Hieroboam interemit,iuxta veebũ Achiæ peophetæ.nã alij quidẽ cognatorũ
Hieroboã,in ciuitate mortui,à canibus lacerati ſunt,alij à volucribus deuorati,ac ſic
domus Hieeoboã pro impietate ſua pertulit vltionẽ dignam.Regnauit aũt Baaſa in
Aſę victoria Therſa annis xxiiij.fuitq́ de tribu Iſachar. Porro Aſa anno decimo regni ſui per-
cuſſit *Zaram regẽ Aethiopiæ plaga grandi,qui irruerat in regnũ Iuda.Et redeunti
Aſæ à victoria,occurrit Azaeias propheta,aſſerẽs victoriã ſibi à Deo cõceſſam,quia
legitima eius ſeruabat.tunc ſcripſit Aſa in omnẽ prouinciã,vt oẽs legẽ Dei diligen-
tee ſeruarẽt,regnumq́ ſic compoſuit,cunctã ab eo abſcindẽs nequitiã.Baaſa vero eex
Iſeael,tanq̃ malignus & impius,in vijs Hieroboã atq; eius peccatis q̃bus peccare fecit
Iſrael,ambulans,populũ ſuũ multis malis aſſlixit,& Deo multã iniuriã intulit.contea
Aſam quoq; cunctis diebus vitæ ſuæ bellũ geſſit.Adſcendit tandẽ in Iudã,& muro cir
cundabat Rhama,vt nullus e regno Aſæ poſſet egeedi aut ingredi.Aſa vero rex Iuda,
cũ videeet ſe angi,tollens aurũ & argentũ de domo dñi & de domo regia, miſit illud
Benadab eegi Syriæ in Damaſcũ,dicẽs:Fœdus fuit inter patres noſtros.peto vt rece-
das à Baaſa,& me adiuues.Et acquieſcens Benadab,miſit exercitũ in ciuitates Iſrael.
Quod audiẽs Baaſa,intermiſit ædificare Rhama,& reuerſus eſt in Therſam.Porro
Aſa tulit vniuerſa ligna & lapides ædificandi gratia apportata,& ædificauit ex eis Ga
baa & Maſpha.Tunc venit ad eũ propheta Anani, arguens eũ,ꝙ relicto dño,ſpem
poſuerat in regẽ Syriæ.propter q̊d Aſa prophetã incarcerauit,ſup q̃ iratus dñs,inter-
fecit plures de populo.Veniſſe etiã legit̃ poſt hæc Hieu propheta filius Anani ad Ba-
aſa,dicẽs:Hæc dicit dñs,exaltaui te de puluere,tu aũt ambulaſti in vijs Hieroboã,&
Baaſę mors. in multis peccare feciſti populũ,ideo demetã poſteriora tua,& faciã domũ tuã ſicut
domũ Hieroboã.Ob q̊d occidi fecit rex prophetã.Sed & Baaſa paulo poſt à Ceeone
milite ſuo peeemptus eſt,& in ciuitate Therſa ſepultus,cui ſucceſſit filius eius Hella.
Hella rex. Hella Baaſæ filius,anno xxvi.regni Aſæ regnare cœpit ĩ Iſrael.regnauit annis duob⁹.
hic q̃q; flagitioſus temulẽtusq́ fuit,oĩm virtutũ expers,propter q̊d ſeruus eius Zam-
bei,vidẽs eũ temulentũ,in vrbe Therſa interfecit,& ipſe regnũ occupauit.q̃ obtento,
omne Baaſæ genus(vt p̄dixit propheta)interemit,ac ſic domus Baaſæ radicitus pro-
pter impietatẽ ſuã euulſa eſt.Zambri,mortuo Baaſa,ſeptẽ tantũ diebus regnauit.ex-
ercitus eñ audiẽs q̃ geſſeeat Zambri cõtra principẽ ſuũ,cõſtituit ſibi regẽ Amri,qui
cũ exercitu multo venit in Therſa,& bellica manu cepit eã.q̊d videns Zambri,ad ar
cem cõfugiẽs,ſemetipſum vnà cum aece cremauit.mox in Iſrael cõtentione ſuborta,
pars ſequebat̃ Amri,paes vero Thebni.cumq́ viciſſet pars Amri,Thebni occiſus eſt.
Amri rex. Amri itaq; Iſraelitarũ quintus rex,xxx.anno regis Aſa ſuſcipiẽs imperiũ,tenuit il-
lud xij.annis,primo cũ Thebni quatuor,poſtea in Samaria octo annis.hic ſuper oẽs
qui ante eum fuerãt,nequior inuentus eſt.Emit aũt Amri à Sonier duobus aegenti ta
lentis paetẽ montis,in q̃ erat ciuitas Maeeon,& reparauit eam,vocãs Samareon,alio
noĩe Samariã,& in ea poſuit ſedẽ regni,q̃ prius fuerat in Therſa.Fecit malũ ac impie
tatem coeã dño,propter q̊d hunc dñs cũ genere ſuo extinxit,deniq; ipſe in Samaria
eſt defunct⁹,regnauit Achab filius eius pro eo.Aegrotauit etiã Aſa anno xxxix.regni
ſui dolore pedũ vehemẽtiſſimo,& nec ĩ infirmitate ſua q̃ſiuit dñm,ſed medicorũ arte
confiſus eſt.dormiuit cũ patribus ſuis anno quadrageſimoprimo regni ſui,ac ſepul-
tus eſt in ciuitate Dauid,& regnauit Ioſaphat filius pro eo. Ophrateus Aſſyriorũ
rex 34.regnare cœpit anno Aſæ 26.regnauit annis 20. Nepheecheres anno 40.re-
gni Aſę eegnare cœpit,regnauit annis q̃tuor apud Aegyptios.Capys Syluius viij.La
Capua. tinorũ rex,anno xiij.regni Aſæ regnare cœpit,reg.annis 28.Capua Cãpaniæ ciuitas
Ageſilaus. ab iſto cõdita dicit̃. Ageſilaus ſextus Lacedæmoniorum rex,20.regni Aſæ anno
cœpit regnare,regnauit annis 44.hic vir omni laude dignus,ab Hercule originem
ducens,

ducẽs.hic aliqñ interrogatus melior ne eſſet fortitudo an iuſtitia:ait,fortitudine non indigemus,ſi iuſti ſimus.Hic,cum laudaretur orator qui paruas res augeret q̃ vehemẽtiſſime,ait:Cerdonem minime laudo,qui paruo pedi magnum induit calceamẽtum. Aliqñ quidam dixit,Promiſiſti:reſpondit, ſi quidem iuſtum eſt: ſin iniuſtum locutus ſum,non promiſi.Cumq; idem ſubdidiſſet, decet reges quicquid capite annuunt,pficere:non reges magis,rñdit, q̃ illos qui reges adeunt,iuſta decet petere & ita loq. De obloquentibus dixit,non minus eorum qui dicerent,q̃ de qbus dicerẽt, perdiſcendos mores.Thaſii pro bñficijs acceptis,diuinis eum honoribus proſecuti ſunt.quibus ait: deos prius vos ipſos facite, tum deificandorũ hoĩm habere vos poteſtatem credam.

Phorbas Atheniẽſis dux,24.regni Aſæ anno regnare cœpit,præfuit annis 31.Bacis Corinthiorum rex quintus,anno regni Aſæ 15.regnare cœpit.regnauit annis 5.& 30.

GENERATIO XXXVIII.

ANno ab exordio mũdi 4267.in Ioſaphat filio Aſæ,38. incepit gñatio. regnauit aũt Ioſaphat ſextus rex ſuper Iudam annis 25. hic matrẽ habebat noĩe Abidã, qui & proaui ſui pietate,religione ac fortitudine imitator fuit. oẽs enim effœminatos e terra Iuda extinxit,idola quæq; deleuit,flagitia oĩa emendauit.Vnum dun- *Ioſaphat* caxat in eo repræhendendũ fuit,ꝙ impijs Iſrael regibus auxiliũ pſtitit. His tẽporibus *rex.* prophetauerũt,Helias,Heliſeus,Abdias,Zacharias,Micheas. Anno primo regni Ioſaphat,regnare cœpit in Iſrael Achab Amri regis filius, reg. annis 32.vel vt Ioſephus vult,annis 20.& aliqt mẽſibus.hic ſup oẽs q ante eum fuerãt, peſſimus fuit.duxit eñ *Achab rex* vxorem Iezabel,filiam regis Sidoniorũ,cuius cõſilio & opera oĩbus in rebus vſus eſt, *Iezabel.* quæ eum ad tantã ſeduxit veſaniã,vt etiam præter vitulos qs fecerat,Baal deo Tyri & Sidonis templum ædificaret,& plãtaret oĩm arborũ lucos, vbi ſacerdotes & falſos pphetas cõſtituit.Ioſaphat aũt rex cum eſſet vir clarus atq; bonus, cõſtituit milites,pſidiaq; impoſuit ad vrbes in terra Iuda,& in ciuitatibus Ephraim qs ceperat pater eius Aſa,& fuit dñs cum eo.non eñ ſperauit in Baal,ſed in Deo patris ſui,cõfirmauitq; dñs regnũ in manu eius,& dedit oĩs Iuda munera ei,ppter bonitatẽ ſui regiminis, factæq; ſunt ei infinitæ diuitiæ & gloria multa, excelſa etiã & lucos abſtulit. Tertio aũt anno regni ſui miſit de principibus ſuis, vt docerent populum in ciuitatibus Iuda, & cum eis Leuitas,Heliſama quoq; & Ioram ſacerdotes,docebantq; populum, habẽtes librũ legis dñi.Itaq; factus eſt pauor dñi ſuper oĩa regna terrarum, quæ erant per gyrum, nec audebant bellare contra eum.Sed & Philiſtæi Ioſaphat munera & vectigalia argenti deferebant.Arabes quoq; adducebant pecora arietum ſeptem millia & ſeptingentos,ac hircos totidem.& ædificauit in Iuda domos ad inſtar turrium,vrbes muratas,& multa opera. Viri quoq; bellatores & robuſti erant in Hieruſalem, in Iuda qdem princeps exercitus Ednas dux,& cum eo robuſtorum virorum trecenta millia: poſt hunc Ioannan princeps,& cum eo ducenta octoginta millia: poſt illum Amaſias conſecratus dño,& cum eo ducenta millia:hunc ſequebatur robuſtus ad prælia Eliada,& cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia:poſt iſtum etiã Iozabad, & cũ eo centũ octoginta millia expeditorũ militũ. hi oẽs erãt ad manũ regis, exceptis alijs qs poſuerat in vrbib⁹ muratis & in vniuerſa Iuda.Achab interea rex Iſrael in malis proficiẽs,dijs ſeruiebat alienis, cõtempſitq; legẽ dñi. Erat his tẽporibus propheta Helias Thesbites,id eſt,à ciuitate Thesba oriũdus,q cum pcepiſſet ꝙ Achab paruipẽderet cõminationes Moyſi & iudicia Dei,orauit dñm vt clauderet cœlũ, & prohiberentur pluuiæ iuxta maledictionẽ Moyſi.& cum exauditũ ſe intellexit à dño,venit ad Achab & dixit: Viuit dñs Deus Iſrael, non erit annis his ros & pluuia, niſi iuxta oris mei verba.Et cum ita eueniret,volebat Achab occidere Heliã. qui fugit ex præcepto dñi,& latuit in torrente Carith, vbi panes ei & carnes mane ac veſpere corui defere- *Helias à cor* bant.bibebat aũt de torrente,qui torrens poſt dies aliquot ſiccatus eſt. factuſq; eſt ſer *uis cibatus.* mo dñi ad eum,dicens: Surge & vade in Sareptam Sidoniorum, præcepi eñ ibi mulieri viduæ vt paſcat te. Cumq; veniſſet Helias ad portã Sareptæ, apparuit ei mulier colligens ligna,& vocauit eam dicẽs,da mihi paululũ aq.cumq; illa pgeret vt afferret,clamauit poſt tergũ eius,dicẽs:Affer mihi obſecro buccellam panis.quæ rñdit,Viuit dñs quia non habeo niſi quantum pugillus capere poteſt farinæ in hydria,& paulum olei in lecytho.en colligo duo ligna,vt mihi ac filio meo aliquid faciã, vt comedamus ac moriamur. Ad quam Helias:noli timere,ſed & fac mihi primum de farinula ſubcinericium panem,tibi filioq; poſtea.farina eñ nec oleum deficiet donec pluuia dabitur. fecit mulier iuxta verbũ pphetæ,comeditq; tota eius dom⁹.Incepit aũt poſt hæc ægrotare viduæ filius,ita vt nõ maneret in eo halitus. dixit illa ad Heliã: Ingreſſus es vt rememorarentur iniquitates meæ,& interficeres mihi filium. Tulit itaq; Helias filium

Suſcitat Helias viduæ filium.

de ſinu matris,& portauit in cœnaculum ſuper lectum ſuum. exclamauit ad dñm,&
expandit ſe ſuper puerum tribus vicibus,& reuerſa eſt anima pueri, ac reuixit, quem
matri præſentauit,ad quod mulier: Nunc,ait,in iſto cognoui, quoniam vir Dei es tu.
hunc puerum tradunt Hebręi fuiſſe Ionam prophetam. Interea Iezabel volens deſtru
ere cultum Dei quantum poſſet,& cultum Baal extollere,interfecit prophetas,id eſt,
religioſos viros in Iſrael,quorum aliqui ſpiritum habebant prophetiæ. Tunc Abdias
diſpenſator domus Achab,qui timebat dominum,non conſenſit regi in malum,cen-
tumq́ illorum virorum ſaluauit,abſcondens quinquaginta in vna ſpelunca,& quin-
quaginta in altera,& prouidit eis de victu & veſtitu, ex quo conſecutus eſt à Deo do-
num prophetiæ. Dum eſſet fames vehemens in Samaria,dixit Achab ad Abdiam diſ-
penſatorem ſuum: Vade ad vniuerſos fontes aquarum,& in cunctas valles,ſi forte poſ
ſimus inuenire herbam pro iumẽtis. iuit & ipſe rex. non pluerat autem iam tribus an-
nis & menſibus ſex. Et cum eſſet Abdias in via, ex præcepto domini occurrit ei Heli-
as. qui cum cognouiſſet eum,cecidit in faciem ſuam,& ait: Num tu es domine mi He
lias? cui ille: Sum,vade & dic domino tuo,adeſt Helias,& ille, quid peccaui? vt tradas
me in manu regis,qui te requiſiuit per omnia regna,nec te quiſquam reperit,& ſi di-
cam,adeſt,tu vero interea abis,interficiet me q̃ſi illuſerim ei. nũquid nõ ſeruus tuus ti
met dominum ab infantia? an non indicatum eſt tibi, quid fecerim, cum interficeret
Iezabel prophetas,ꝙ abſconderim centum ex illis & ſaluauerim? Et dixit Helias: Va
de,& dic quia aſſum. Abijt ergo Abdias,& indicauit Achab. qui venit,& cum vidiſſet
Heliam,ait: Tu ne es ille qui conturbas Iſrael? Et ille ait: Non ego,ſed tu & domus pa
tris tui,qui dereliquiſtis mandata domini,& ſecuti eſtis Baalim. veruntamen nũc mit-
te,& congrega ad me Iſrael in monte Carmeli,& prophetas Baal quadringẽtos quin-
quaginta,prophetasq́ lucorum quadringentos, qui comedunt de menſa Iezabel.&
factum eſt ita. dixit autem Helias ad omnem populum Iſrael: Vſq; quo claudicatis in
duas partes? ſi dominus eſt Deus,ſequimini illum: ſi aũt Baal,ſequimini illum. Nõ re-
ſpondente populo,dixit: Ego ſum hic ſolus, & prophetæ Baal multi: dent nobis duo
boues,illi eligant bouem vnum, cuius fruſta ponant ſuper ligna, igne non ſuppoſito,
& ego ſimiliter faciam: inuocent Deum ſuũ,& ego meum Deum: & cui dabitur ignis

Confuſio ſacerdotum Baal.

de ſublimi,ipſe ſit Deus.& placuit populo propoſitio Heliæ. Cumq́ ſacerdotes Baal
feciſſent quod dixerat,inuocabant Baal à mane vſq; ad meridiem, & trãſiliebant alta-
re quod fecerant,& incidebant ſe iuxta ritum ſuum lanceolis,ita vt ſanguine perfun-
derentur. dæmones enim plurimum delectantur oblatiõe ſanguinis humani. Et illu-
debat eis Helias,dicẽs: Exaltate vocem,forte Deus veſter dormit,aut cum aliquo alio
loquitur,aut in diuerſorio eſt.& dixit Helias ad populum: Accedite.& pręſente popu
lo,curauit altare dñi*,id eſt,deſtruxit altare iſtorum,& mundauit locum,tulit duode-
cim lapides iuxta numerum tribuum Iſrael,& ædificauit altare, & fecit aquæductum
in circuitu altaris per duo loca,ligna ſuperpoſuit & membra bouis,præcepitq́ afferri
aquam,quam effudit vſq; ad impletionem aquæductus,ne forte putaretur arte magi-
ca de viſceribus terræ ſuſcitaſſe ignẽ. Et clamauit Helias ad dñm in aurib⁹ populi: dñe
Deus patrum noſtrorum,exaudi me hodie,vt diſcat populus iſte quia tu es dñs Deus.
& deſcendens ignis de ſublimi,vorauit holocauſtũ,ligna & lapides,puluerẽ & aquam
quæ erat in aquæductu,lambens. Adorauit populus & ait: Dñs ipſe eſt Deus.& man-
dante Helia,appræhenderunt oẽs prophetas Baal, duxeruntq́ ad torrentẽ Ciſon,vbi
interfecit eos Helias,& ait ad Achab: Adſcende & comede ante deſcenſum pluuiæ,co
medente Achab,Helias adſcẽdit verticem Carmeli, & pronus in terram inclinato ca
pite inter genua,orabat.& ait ad puerum ſuum, Vide contra mare,ſi adſcẽdat nubes.
erat eñi aer ſereniſſimus. Et ait puer, Non eſt quicq̃, & miſit eum ſepties. ſeptima aũt
vice adſcendebat nubecula de mari,excreſcens vſq; ad hoĩs quãtitatem. ait Helias ad
Achab: Deſcende cito in Iezrael,ne te occupet pluuia.& ecce contenebrati ſunt cœli,
& nubes & ventus & pluuia facta eſt grandis. Feſtinauit aũt Achab in Iezrael,& facta
eſt manus dñi ſuper Heliam,qui currebat ante Achab donec intraret vrbem. Cumq́
accepiſſet Iezabel quæ fecerat Helias prophetis ſuis,indignata,miſit nuncios ad Heli
am,dicens: Hæc faciant mihi dij,& hæc addant, niſi cras hac hora poſuero animã tu

Reddita pluuia.

am,ſicut tu prophetis feciſti. Helias ad hæc extimuit,fugitq́ in Berſabee, vbi dimiſit
puerum ſuum Ionam,ſolus intrans deſertum vno die. ſedensq́ ſubter vnam iuniperũ,
orauit vt moreretur ibi,dicẽs ſe non eſſe meliorẽ patribus ſuis.& obdormiuit. Tũc an
gel⁹ dñi tetigit eũ,dicẽs: Surge,comede,& ecce ad caput ei⁹ erat ſubcinericij⁹ panis,&
vas aq̃. comedit & bibit, ac rurſum obdormiuit. ſuſcitauitq́ eũ angelus ſecũdo,dicẽs:
Surge,comede. grãdis eñi reſtat tibi via.& comedit Helias,ac ambulauit ĩ fortitudine
cibi

tibi illius q̃draginta diebus & totidẽ noctibus vſq; ad montẽ Dei Oreb, in q̃ apparuit
dñs Moyſi in rubo, & mãſit ibi Helias in ſpelũca. Ait aũt dñs ad eũ: Quid hic agis He-
lia? & reſpondit: Zelo zelatus ſum aduerſus Iſrael pro te. nam altaria tua deſtruxerũt,
prophetas tuos occiderunt, & relictus ſum ego ſolus, & quærunt animã meam, & au
fugi. Ait dñs: Egredere, & tranſibit dñs coram te. & operuit Helias vultum ſuum pal
lio, ſtetitq; in oſtio ſpeluncæ, & dñs in ſibilo auræ tenuis tranſiens, dixit ad eum: Quid
hic agis Helia? reuertere & vade in Damaſcum, & in vltiõem inunges Azahel regem
ſuper Syriam, & Hieu filium Namſi ſuper Iſrael, Heliſeum aũt filium Saphat de Abe-
la, inunges prophetam pro te, & iſti tres interficiẽt idololatras de Iſrael, & relinquam
mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt curuata Baal. Hoc di-
xit dñs ad conſolationem Heliæ, vt ſciret adhuc ſupereſſe mũdos ab idololatria. Pro-
fectus ergo Helias, inuenit duodecim viros arãtes in duodecim iugis boum, quorum Heliſeus pphetat.
vnus erat Heliſeus, & poſuit Helias palliũ ſuper eum, & continuo prophetauit. & cur-
rens poſt Heliam, ait: Oſculer, oro, ante patrem & matrẽ, & ſequar te. & reuerſus, ma
ctauit par boum, & coxit illud in lignis aratri, dedit conuiuium ſocijs ſuis & vicinis.
ſurgensq;, ſecutus eſt Heliam, & miniſtrauit ei. Porro Benadab rex Syrię congregauit
oẽm exercitum ſuum, & 32. reges cum eo, adſcendensq; pugnabat contra Samariam,
& obſidebat eam. Miſit aũt Achab nũcios pro pace ad Benadab. cui Benadab: Vis vt
recedam à te? cras eadem hora mittam ſeruos meos, & omne quod placuerit eis, tol-
lẽt de domo tua, & de domibus ſeruorum tuorum vxores & liberos. Iniit Achab con
ſilium cum ſenioribus, qui dixerunt: Non acquieſcas illi. & reſpondit Achab nuncijs:
Dicite dño meo, oĩa quæ iuſſiſti facere poſſum, excepto quod de vxoribus & liberis di
ctum eſt. & indignatus Benadab, renunciauit multo peiora ſe facturũ. porro cum re-
gibus ſuis bibens, ait ſuis ſeruis: Circundate ciuitatem. cumq; expugnare ſatagerent,
timuit Achab nimis, & ecce propheta Micheas (vt quidam volunt) ait: Hęc dicit dñs,
ego tradam oẽm multitudinem hanc in manu tua hodie, vt ſcias quia ego ſum dñs.
Et ait Achab: Per q̃? qui reſpondit, Per pediſſequos principũ prouinciarũ. Ait Achab:
Quis erit dux eorum? qui reſpondit, Tu. Inuenit Achab filios principum ducentos &
32. recenſuit poſt eos populum, oẽs filios Iſrael, ſeptem millia, & egreſſi ſunt meridie. Fugit Benadab.
Cumq; nunciatum eſſet Benadab, miſit in occurſum eorum, dicens: Siue ad pacem, ſi-
ue ad præliũ venerint, appræhẽdite eos viuos. Filij vero principum percuſſerunt ob-
uios, vnuſquiſq; virum qui contra ſe veniebat. fugerunt Syri, & perſecutus eſt eos Iſra
el, fugitq; rex Benadab in equo. ſecuti ſunt Iſrael, percuſſerunt Syriam plaga magna
nimis. Accedens aũt propheta ad Achab, dixit: Vide quid facias. ſequenti enim anno
reuertetur Benadab contra te. Serui vero regis Syriæ dixerunt: Dij montium ſunt dij
eorum. pugnauimus aũt in mõtibus, ideo victi ſumus. q̃ ſi pugnaremus in campeſtri
bus, dij eorũ nihil poſſent aduerſum nos. Igitur Benadab amouit ab exercitu ſuo re-
ges quaſi delicatos ad cõſilium ſuorũ, & poſuit principes pro eis, venitq; anno ſequẽ-
ti cum exercitu reſtaurato in Aphec vrbem, quæ eſt in campeſtribus. Porro filij Iſrael
recenſiti, ſunt profecti ex aduerſo, & caſtrametati ſunt quaſi duo parui greges capra-
rum. Syri aũt repleuerunt terram, & dixit vir Dei ad Achab Micheas: Quia dixerunt
Syri, Deus montium dñs eſt, & non vallium, blaſphemãtes tradam eos in manũ tuam,
& direxerunt acies ex aduerſo. Septima aũt die percuſſi ſunt Syri, cẽtum millia pedi-
tum numero, & reliqui fugerũt in Aphec, & cecidit murus ſuper eos qui remanſerãt.
Benadab aũt fugit in ciuitatẽ, latuitq; in cubiculo. ſerui aũt eius timentes ne ſuperue-
niret Achab, nemini parcens, *nouerunt reges Iſrael clementes eſſe, accinxerunt lum
bos ſuos ſaccis, ponentesq; funiculos in capitibus, venerũt in occurſum Achab, dicen-
tes: Seruus tuus Benadab orat vitam, dabit aũt quãcunq; impoſueris mulctam. Qui Fœdus Achab & Benadab.
reſpondit: Si adhuc viuit, faciam cum eo fœdus. Mox adducunt Benadab, & leuauit
eum Achab ſecum in curru ſuo, & dixit ad eum Benadab: Ciuitates q̃s tulit pater me-
us à patre tuo, reddam tibi. fac tibi forum rerum venalium in Damaſco, ſicut fecit pa
ter meus in Samaria. feceruntq; inuicem fœdera pacis. Tũc Micheas dixit ad ſocium
ſuum: Percute me. at ille noluit. cui ait: Quia non audiſti vocem dñi, cum receſſeris à
me, percutiet te leo. quod & factum eſt. inueniensq; alterum virum, dixit: Percute me
in capite. q̃ vulnerauit eum. Tunc Micheas, mutato vultu adſperſiõe pulueris & ſan-
guinis, clamãs ad regem ait: Seruus tuus egreſſus eſt ad præliũ, adduxit vir vnus capti
uum ſuũ ad me, dicens: Cuſtodi iſtum, q̃ ſi euaſerit, erit anima tua pro anima illius. ela
pſus mihi eſt, q̃d erit? ait rex, Iudiciũ tuũ eſt q̃d ipſe decreuiſti. tunc lota facie, agnitus Achab regi mors prædicitur.
eſt propheta à rege, & ait: Hæc dicit dñs, quia dimiſiſti virum blaſphemũ, erit anima
tua p anima eius, ipſe te interficiet. & irat⁹ rex, iuſſit eũ clauſum cuſtodiri, ſcd̃m Ioſephũ.

Por-

Porro Naboth Iezraelites habebat vineam iuxta palatium regis. dixit ad eum rex: Da
mihi vineam tuam, dabo tibi meliorem vel precium. Qui reſpondit: O rex, non poſ-
ſum. eſt eñ mihi relicta à patre meo. contriſtatus rex præ indignatione, noluit come
dere. ad quem Iezabel: Aequo animo eſto, ego dabo tibi eam. Scripſit ſecreto literas
nomine Achab, & annulo eius ſignatas miſit ad iudices in Iezrael. ex hoc patet, ꝙ cõ-
ſcio Achab literæ ſcriptæ fuere. iubebat aũt vt ſubmitterẽt teſtes, qui dicerẽt, Naboth
maledixiſſe regi, & ſic crimẽ læſæ maieſtatis incurrit. factũ eſt ita, & lapidatus eſt Na-
both extra ciuitatẽ. Cum aũt accepiſſet Achab de morte Naboth, vxore faciẽte, deſcẽ
dit vt poſſideret vineã. Occurrit regi Helias Thesbites, dicens: Occidiſti & poſſediſti.
In loco ꝗ linxerũt canes ſanguinẽ Naboth, lãbent & tuũ. qui reſpõdit: Num inueniſti
me inimicũ tuũ? ait Helias: Eo ꝙ venũdatus ſis diabolo, propterea demetet dñs poſte-
riora tua, & dabit domũ tuã ſicut domũ Hieroboam & Baaſa, ſed Iezabel comedẽt ca

Pœnitentia Achab.

nes in agro Iezrael. Achab ergo timẽs valde, ſcidit veſtẽ ſuam, & operuit ſe cilicio, &
dormiuit in ſacco. & ait dñs ad Heliã: q̃a humiliatus eſt Achab corã me, nõ inducam
malum hoc in diebus eius, ſed in diebus filij. Tranſierunt ergo tres anni inter Syriam
& Iſrael ſine bello. inter hæc Ioſaphat rex Iuda accepit vxorem filio ſuo Ioram Atha
liam filiam Achab & Iezabel, & confœderati ſunt rex Iuda & rex Iſrael. cumq́ Ioſa-
phat deſcendiſſet ad regem Iſrael, dixit Achab: Noſtra eſt Ramoth, erat eñ vna ex ci
uitatibus refugij, quam occupauerant reges Syriæ. & conuerſus ad Ioſaphat, rogabat

Ioſaphat & Achab fœdus.

vt ſecum iret ad prælíandum pro Ramoth Galaad. qui rñdit: Sicut ego, ita & tu. po-
pulus meus, populus tuus. attamẽ quære (oro) ſermonẽ dñi. cõgregauit ergo Achab
prophetas quadringentos circiter viros, quos cõſuluit ſi iret ad ꝑliandũ in Ramoth.
Qui dixerunt: Adſcẽde, & dñs dabit eam in manu tua. ait Ioſaphat: Non eſt hic pro-
pheta domini? quaſi diceret, hi ſunt prophetæ Baal. Cui Achab: Remanſit vnus Mi-
cheas, ſed odi eum, quia non prophetat mihi bonum: putabat enim reliquos occiſos
à Iezabel. Tunc petente Ioſaphat, vocatus eſt Micheas. Porro in pſeudo prophetis
erat Sedechias, ferẽs cornua ferrea, dicẽsq́ ad Achab: Hæc dicit dominus, his ventila-
bis Syriam. Tunc quæſiuit Achab à Michea id, quod quæſierat ab alijs. qui reſpondit:
Adſcẽde, & tradet eos dominus in manu regis. non tamen dixit, quos vel cuius regis.
Cui Achab: Adiuro te, vt non loquaris niſi quod verum eſt in noīe dñi. Tunc ait Mi-
cheas: Vidi Iſrael diſperſum quaſi oues ſine paſtore. & intelligens Achab ꝙ prædice-
ret ſe moriturum, dixit ad Ioſaphat: Vides q̃m non prophetat mihi bonum? Tũc ad-
didit Micheas: Vidi dominum ſedentem, & angelos aſſiſtẽtes ei, bonos à dextris, ma-
los à ſiniſtris, & ait: Quis decipiet Achab, vt deſcẽdat & cadat? Et dicit vnus à ſiniſtris:
Ego ero ſpiritus mendax in ore prophetarum eius. Tunc Sedechias percuſſit Mi-
cheam in maxillam, & ait: Me ne dimiſit ſpũs dñi, & locutus eſt tibi? Cui Micheas: Vi
ſurus es q̃ñ abſconderis in cubiculo. & vidit Sedechias regem hæſitantẽ, cõfortauitq́
eum ſecreto, dicens: Hic ſi fuiſſet propheta, aruiſſet manus mea ſicut manus Hierobo-
am. Sed & locutus eſt contra Heliam, qui prædixit regem moriturum, vt mortuus eſt
Naboth. Tum rex præcepit incarcerari Micheam vſq; ad reditum ſuum, & pane tri-
bulationis ac aqua anguſtię ſuſtentari mandauit, dixitq́ Micheas: Si reuerſus fueris,
non eſt in me locutus dñs. Adſcẽderũt itaq; Ioſaphat & Achab reges in Ramoth cum
exercitu. præcepit aũt rex Syriæ principibus belli, vt reliq̃s non curãtes, ſolius Achab
ſanguinem quærerent. At rex Iſrael mutauit habitum ſuum. concurrentibus aũt ad
pugnam contra Ioſaphat, exclamare cœpit ad ſeruos ſuos, & intellexerunt Syri non
eſſe Achab, & ceſſauerunt ab eo. vnus aũt dirigens ſagittam in incertũ, ꝑcuſſit Achab
inter pulmonem & ſtomachum, & fluebat ſanguis in ſinum, mortuus eſt, delatusq́ in
Samariam, & ibi ſepultus. Dum aũt lauarẽt mulierculæ currum & habenas in piſcina
Samariæ, linxerunt canes ſanguinem eius iuxta verbum Heliæ. Ioſaphat aũt rex reuer
ſus eſt pacifice in Hieruſalem, cui occurrit Hieu filius Anani, propheta, & ait ad eum:
Impio præbes auxilium, idcirco iram dñi merebaris, ſed ob bona opera tua ꝙ præpa
raſti cor tuum vt requireres dñm Deum patrum tuorum, pepercit tibi dñs. habitauit
ergo Ioſaphat*, reuocauitq́ populum Berſabee vſq; ad mõtem Ephraim ad dñm, con
ſtituitq́ iudices in cunctis ciuitatibus Iuda, præcipiens vti iudices viderent quid face-
rent. non enim hoīs (ait) exercetis officium, ſed dñi. ſit timor vobiſcum, & cum diligẽ
tia cuncta facite. nõ eſt eñ apud Deum iniquitas, nec perſonarũ acceptio, nec cupido
munerum. In Hieruſalem quoq; conſtituit Leuitas, ſacerdotes & principes familiarũ.
Poſt hoc congregati ſunt filij Moab, & filij Ammon, vt pugnarent contra Ioſaphat:
quod cum nunciaretur ei, timore perterritus, totum ſe contulit ad rogandum Deum,
& prædicauit ieiunium. Sed & omnes iuſſu ſuo venerunt de vrbibus ad obſecrãdum
Deum.

Deum, ſtánsq; rex ante atrium nouum, ait: Dñe Deus patrum noſtrorum, in manu tua eſt
fortitudo & potẽtia, nec quiſq̃ poteſt reſiſtere, nũc ecce filij Ammon & Moab & mõs
Seir venit aduerſum nos, & in nobis non eſt tanta fortitudo, vt poſſimus huic reſiſte-
re multitudini. ſed cum ignoremus q̃d agere debeamus, hoc ſolũ habemus reſiduũ,
vt oculos noſtros dirigamus ad te. Erat aũt Iaziel propheta Leuites de filijs Aſaph, ſup
quem factus eſt ſpũs dñi, qui ait: Hæc dicit dñs, nolite timere, non eſt enim veſtra pu-
gna, ſed Dei. Cras deſcendite aduerſus eos, & videbitis auxilium dñi ſuper vos. Porro
oẽs laudabant dñm. Mane facto, egreſſi ſunt, & dixit Ioſaphat: Audite oẽs habitato-
res Hieruſalẽ, credite in dño Deo veſtro, & ſecuri eritis: credite prophetis eius, & cun-
cta euenient proſpera. præmiſit aũt cantores, qui voce conſona dicerent: Confitemi-
ni dño, q̃m in æternum miſericordia eius. Cumq; pugnare cœpiſſent, vertit dñs inſidi-
as hoſtium in ſemetipſos. nanq; filij Ammon & Moab conſurrexerunt aduerſum ha-
bitatores Seir, vt interficerent eos. quo facto, etiam in ſemetipſos cõuerſi, mutuis con
cidere vulneribus. & cum iaceret regio oĩs plena cadaueribus, venit Ioſaphat & oĩs
populus, inueneruntq; variam ſupellectilem, veſtes quoq; & vaſa precioſiſſima. nec p
tres dies ſpolia auferre poterant præ magnitudine prædæ. die aũt quarto venerunt in
vallem, & benedixerũt dño, vocataq; eſt vallis benedictionis. poſtea reuerſi ſunt in Hi Vallis benedictionis.
eruſalem cum pſalterijs, citharis & tubis in domum dñi. irruit aũt pauor dñi ſuper vni
uerſa regna terrarum, deditq; dñs pacẽ Ioſaphat, & ambulauit in vijs patris ſui Aſa, fa
ciens placita coram dño. Anno vero decimonono, vel ſecundum alios decimoſe-
ptimo Ioſaphat, mortuo Achab, regnare cœpit Ochozias filius eius pro eo. regnauit
annis duobus, hic homo malignus fuit, & oĩno vtriq; parẽti ſimilis, ſeruiuitq; Baal, &
adorauit eum. Inijt aũt amicitias rex Ioſaphat cum Ochozia, cuius opera fuerunt peſ
ſima. fecerunt aũt claſſes in mari, quæ nauigarent in Ophir propter aurum tollẽdum,
& confractæ ſunt naues. prophetatus eſt autem Eliezer filius Dodan, ad Ioſaphat di-
cens: Quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſſit dominus opera tua, contritæ ſunt
naues, nec potuerunt ire in Tarſon. Tunc ait Ochozias ad Ioſaphat: Vadãt ſerui mei
cum ſeruis tuis in nauibus, & noluit Ioſaphat, ſed patienter ſuſtinuit increpationem
prophetę. Eodem tempore præuaricatus eſt Moab in Iſrael, quia rex Moab per iura
mentum ſe obligauerat ad ſeruiendum regi Iſrael ſub tributo, ſed mortuo Achab, re-
bellauit. Cecidit ad hæc Ochozias per cancellos cœnaculi ſui in Samaria, qui de con
ſilio matris ſuę Iezabel, conſuluit Deum Accaron Beelzebub, vtrum de infirmitate vi
uere poſſet. Angelus aũt dñi miſit Heliam, vt occurreret nũcijs eius, & diceret ad eos:
Nunquid non eſt Deus in Iſrael? quamobrem hæc dicit dominus, de lectulo ſuo non
adſcendet, ſed morietur rex. Reuerſi ſunt nuncij ad regem, & dixerunt: Vir occurrit
nobis, & dixit: Ite, reuertimini ad regem, & dicite, nunquid non eſt Deus in Iſrael? &
conſulis Beelzebub, idcirco de lectulo non deſcendes, ſed morieris. Qui dixit, Cuius
figuræ & habitus eſt vir iſte? dicũt, Vir piloſus & zona pellicea accinctus renibus. Qui
ait, Helias eſt. Et miſit rex quinquagenarium cum ſuis quinquaginta armatis, vt vo-
caret Heliam, vel inuitum traheret. Ait quinquagenarius Heliæ, ſedẽti in verticę mon
tis: Homo Dei, rex præcipit vt deſcendas ad eum. Qui reſpondit: Si homo Dei ſum,
deſcendat ignis de cœlo, & deuoret te & tuos. Sic factum eſt. miſit quoq; rex alium
quinquagenariũ, qui ſimilia locutus, ſimilia paſſus eſt. Deſtinauit & tertium, qui cre-
ditur fuiſſe Abdias. hic curuans genua coram Helia, ait: Obſecro vt miſerearis animæ
meę & ſeruorum meorum. Et ait angelus ad Heliam: Deſcende cum eo, ne timeas. Qui de-
ſcendit ad regem, & dixit: Quid miſiſti ad Beelzebub, q̃ſi non eſſet Deus in Iſrael, mo
rieris, & mortuus eſt, vt prædixit Helias. regnauitq; Ioram frater eius pro eo. Anno Iorã rex
igitur 18. Ioſaphat regis Iudæ, Ioram filius Achab regnare cœpit in Samaria ſup Iſra- Iſrael.
el, & 12. annis regnauit. Tulitq; idola quæ pater ſuus introduxerat, veruntñ à cultu vi-
tulorum Hieroboam non receſſit. quem cum redargueret Micheas quiſpiã, occiſus eſt
ab eo, præcipitio, vt aliqui putant. Porro Helias poſtea venit cum Heliſeo in Galgala,
& ait Helias: Mane hic, quia miſit me dñs in Bethel. Heliſeus ſciens in ſpiritu eum tol
lendum eſſe, ſecutus eſt eum. Et occurrerunt ei filij prophetarum, qui erant in Bethel,
qui dixerunt Heliſeo ſecreto: Scis quia hodie tolletur dominus tuus à te? Qui reſpon
dit: Noui, ſilete. Ait Helias Heliſeo ꝙ maneret, ſed noluit. Cũq; veniret Helias ad Ior-
danem cum Heliſeo, & quinquaginta de filijs prophetarum à longe ſpecularentur,
inuoluit Helias pallium ſuum, percuſſit aquas, quæ diuiſæ ſunt, & tranſierunt per ſic-
cum. dixit Heliſeo, Poſtula à me quod vis, antequam tollar à te. Qui reſpondit: Oro, Heliæ raptus.
fiat ſpũs tuus duplex in me. Qui reſpondit: Rem difficilẽ petis. tñ ſi videris me q̃n tol-
lar à te, erit: alioquin non erit. Cumq; pergerent, ecce currus igneus & equi ignei diui

ſerũt

ſerunt vtrunq;,adſcendit Helias,& ferebatur per turbinem in cœlum.Heliſeus hoc videbat & clamabat:Patee mi,pater mi,currus Iſrael & auriga ei9. & dimiſit Helias pallium ſuum.accepto pallio,redijt ad Iordanem,percuſſit aquas pallio,& non ſunt diuiſæ.ait,Vbi eſt Deus Heliæ? percuſſitq́; iterum,& diuiſæ ſunt aquæ, atq; trãſiit.quod videntes filij prophetarum,dixerunt:Requieuit ſpũs Helię ſuper Heliſeum,Helias vltra non inuentus eſt.Tunc dixerunt viri Hiericho ad Heliſeũ:Terra hæc optima eſt, ſed aqua fontis terram facit ſterilem. qui aſſumpſit vas nouũ terreum, impoſuit ſal. & egreſſus,miſit ſal in fontem,orauitq́; dicens:Hæc dicit dominus,ſanaui aquas has, & non erit vltrà in eis mors aut ſterilitas,& ſanæ factæ ſunt aquæ.Cumq́; adſcenderet in Bethel,illudebant ei.pueri,dicentes:Adſcende calue, adſcende calue. & maledixit eis in nomine domini,egreſſiq́; ſunt duo vrſi de ſaltu,& deuorauerunt ex eis quadragintaduos.erant enim parentes eorum idololatrę,ideo pueri ſunt puniti.Porro Meſa rex Moab,poſt mortem Achab,præuaricatus eſt fœdus quod habebat cum eo,negauitq́; regi Iſrael dare tributum peomiſſum.ideo miſit Ioram ad Ioſaphat,petens vt ei præſtaret adiutorium contra Moab,qui reſpondit ſe paratum,& per quã viam adſcendere vellet,quæſiuit.at ille reſpondit,per deſertum Idumęæ.Accepit ſecum Ioſaphat regem Edom.cumq́; veniſſent per deſeetum Idumææ, conuenerũt rex Iſrael & rex Iuda,peegentes ſeptem diebus,defecitq́; aqua. Et ait Ioſaphat:Eſt ne hic propheta domini? cui quidam,Heliſeus eſt hic,qui effundebat aquam ſuper manus Heliæ.& ſteterunt tres reges ante Heliſeum,dixitq́; ad eegem Iſrael, Quare venis ad me? quaſi diceret,cum ſis idololatra,veruntamen(ait)peopter Ioſaphat reſpiciam te, & vocari fecit pſallentem.cumq́; caneeet pſaltes,per harmoniã excitatus eſt ſpũs eius,& factus eſt ſpũs domini ſuper eum,& ait:Facite in alueo iſto foueas & foſſas,vt aquam retinere poſſit.dabit enim dominus aquam vobis ſine vento & pluuia in abundantia.inſup tradet dominus Moab in manus veſtras,vrbes electas percutietis,ligna fructifera ſuccidetis,fontes obturabitis,agros egregios operietis lapidibus.factum eſt,mane in hora ſacrificij pluuiæ tribus diebus venerunt.Porro Moabitæ ſtabant in terminus terræ ſuæ,vt prohiberent hoſtes ab ingreſſu.qui cum mane vidiſſent ex aduerſo aquas turbidas,ſuſpicati ſunt infectas ſanguine,& dixerunt:Surgamus ad prædam,mutuo cæſi ſunt hoſtes.irruentibus occurrit illis Iſeael,& veeſi ſunt in fugam:perfecit illa quatuor exercitus Iſrael,quæ prædixerat Heliſeus.Ciecundederunt quoq; ciuitatem,vbi erat ſedes regni. deſperans eex Moab,tulit ſecum ſeptingentos electos,vt irrumperet per partẽ exercitus,vbi erat rex Edom & aufugeret,ſed hoſtes repulerunt eum in vrbem.tantaq́; neceſſitate cõpulſus eſt rex,ꝙ filium ſuũ qui regnaturus erat pro eo,coram hoſtibus ſupra murum obtulerit holocauſtum, vt Deus eum liberaret. reges aũt videntes hoc facinus,ex humana compaſſione obſidionem ſoluunt. eedijt Ioſaphat in Hieruſalem,& occurrit ei Hieu peopheta filius Anani, culpans eum ꝙ homini idololatræ ſolatium præbuiſſet.

Cædes Moabitarum.

Pee idem tempus vxor Abdiæ prophetæ clamauit ad Heliſeum,dicens:Vir meus mortuus eſt,& oppeeſſus ære alieno peopter alimentum prophetarum,ecce creditor venit ad tollendos filios duos ad ſeruiendũ ei.Ad quam Heliſeus:Quid habes in domo? Ad quod illa:Nil niſi paulũ olei.Qui ait: Pete mutuo vaſa vacua,& clauſo oſtio cum filijs tuis,mitte exeo in omnia vaſa. dumq́; infundeeet mulier,augetur oleũ.impletis vaſis,venit Heliſeus,dicens:Vade,vende,& eedde precium creditori.tu autem & filij tui viuite de reliquo.

Oleũ viduæ multiplicatum.

Forte cum iret Heliſeus per ciuitatem Sunam,à muliere quapiam magna & corpore & prudentia tenebatur,vt comederet panẽ.cumq́; frequenter diuerteret apud eam Heliſeus,ſuaſit mulier viro,vt faceret ei cœnaculum paruum,& poneeet in eo lectulum, menſam, ſellam & candelabrum.Redijt Heliſeus,& ibi requieuit.dixitq́;,Aduoca Sunamitem hanc,& loquere ad eam,ſi quid à me petat.Interrogata mulier,nihil petebat, dixitq́; Giezi ad eum:Filium non habet,& vir eius ſenex eſt.Tunc ait Heliſeus ad eam:Habebis in vtero filiũ. quæ eeſpõdit:Vie Dei,ne mentiaris ancillæ tuæ.Concepit mulier & peperit,iuxta verbum peophetę.Cumq́; creuiſſet puer,ægrotare cœpit dum iret ad meſſores patris,clamauitq́;,Caput doleo,caput doleo.inde miſſus puer ad matrem,mortuus eſt.collocauit eum mater ſuper lectulum Heliſei,clauſit oſtium,& dixit marito: Currã ad virum Dei.ſedens muliee in aſino,cum puero vno venit ad virum Dei in montem Carmeli. miſit illi in ocurſum Heliſeus Giezi, vt interrogaret, recte ne ageretur circa ſe,virum, & filiũ.quæ reſpõdit,recte.proiecitq́; ſe mulier ad pedes eius, & cum Giezi eam amouere vellet,ait ipſe:Dimitte illam,anima enim eius in amaritudine eſt,& dominus celauit à me.Ait mulier:Dedisti filium non petenti,& nunc illuſa ſum. Et ille ad Giezie Tolle baculum meum,& vade ſine mora,neminem ſaluta,nec cuiq̃ reſpõde,pone baculum

culum ſuper faciem pueri. Cumq́; abijſſet, ſecutus eſt illũ cum Sunamite, & reuerſus eſt Giezi in occurſum eis, dicens: Non ſurrexit puer. Ingreſſus Heliſeus, incubuit ſuper puerũ, membra ſingula coaptando membris. cumq́; oraſſet, oſcitauit puer, & aperuit oculos. reddidit eũ matri ſuæ, & reuerſus eſt in Galgala. ibi eñ natus fuit.

Exuſcitatur hoſpitæ puer ab Heliſeo.

Erat aũt fames in Iſrael, ac filij prophetarũ conuenerũt ad Heliſeum, qui dixit vni de pueris: Coque pulmentũ filijs prophetarũ. hic egreſſus, per ignorãtiam tulit colocyntas, hoc eſt, cucurbitã agreſtem, & concidit in ollam. Cumq́; guſtaſſent recumbentes, clamauerũt: Mors in olla. allatamq́; farinã Heliſeus miſit in ollam. & dulcorata eſt eſca, multiplicauit etiã panes. Dum eſſet princeps Syriæ Naaman, qui ꝑerat militiæ regis, latrunculi duxerũt captiuã ex Iſrael, quæ erat in obſequio vxoris Naaman. erat autẽ leproſus, aitq́; ancilla: Vtinã dñs meus eſſet cũ propheta Samariæ, ille curaret eũ. Tulit Naaman argentũ & aurum, decem mutatoria veſtiũ, tulitq́; literas regis Syriæ ad regẽ Iſrael, in hæc verba: Scito quia miſerim ad te Naaman, vt cures eum à lepra. Et audiens rex Iſrael, ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Nunquid ego Deus ſum? occaſionem quærit aduerſum me. & miſit ad eũ Heliſeus, dicens: Cur ſcidiſti veſtimẽta tua? veniat ad me. Venit Naaman & equitatus eius ad oſtiũ Heliſei. Qui miſit ad eum, dicẽs: Lauare ſepties in Iordane, & mundaberis. abijt Naaman, indignatus ꝙ nõ tetigiſſet eũ inuocans nomen dñi. Dixerũt ſerui ſi rem grandẽ dixiſſet tibi propheta, facere debueras: quanto magis quod modicum eſt? Deſcendit ergo, & lauit ſepties in Iordane, & mundatus eſt, rediensq́; ſtetit coram Heliſeo, & ait: Scio ꝙ nõ ſit Deus in vniuerſa terra niſi Deus Iſrael. obtulit itaq; Heliſeo munera, quibus cũ reluctaretur, quaſi vim facturo Syro, ait Heliſeus: Viuit dñs quia nõ accipiã. & ait Naaman: Obſecro vt tollã onus duorũ burdonũ, id eſt, mulorũ de terra hac. forte vt faceret altare dño ex eo ad adorandũ. vnde ſubdit, nõ faciet ſeruus tuus vltra holocauſtũ ac victimas dijs alienis, niſi dño. vnũ eſt quod vitare nõ poſſum, cũ innititur rex ſuper manũ meam, & adorat in tẽplo Remnon, oportet me ſimul adorare: ora dominũ, vt nõ imputet mihi hoc.

Syrus leproſus mũdat.

Et abijt Naaman. cucurrit aũt Giezi poſt Naaman, vt aliquid acciperet ab eo, & dixit: Dñs meus miſit me ad te, dicens: Venerunt duo adoleſcentes ex filijs prophetarum. da eis talentũ argenti, & veſtes duplices. At ille dedit ei duo talenta, veſtes, & pueros qui deferrẽt ea, abſconditq́; in domo. Cũq́; veſpere ſtaret corã Heliſeo, ait: Vnde venis Giezi? Qui reſpondit: Non iuit ſeruus tuus quoq̃. At ille: Nonne cor meum tecũ erat? accepiſti argentum vt emas poſſeſſiones, ſed lepra Naaman adhærebit tibi & ſemini tuo in ſempiternum. egreſſusq́; eſt ab eo leproſus. certum eſt inde, ꝙ Giezitæ lepra Simoniæ reſperſi ſunt. Filijs prophetarũ cædentibus ligna, ferrũ ſecuris vnius cecidit in Iordanem. miſit Heliſeus lignũ in aquã, natauit ferrũ, eſtq́; ſublatum.

Simoniaci lepra.

Rex Syriæ rurſum pugnabat cõtra Iſrael, & ſæpe ponebat ſeruos ſuos in inſidijs, quos Heliſeus regi Iſrael notificabat. Conturbatus rex Syriæ, putabat aliquẽ de ſuis prodere rem. & ait vnus: Heliſeus indicat regi Iſrael quæcunq; loqueris in cubiculo. Quare miſit exercitũ in Dothan ad capiendũ eum, qui nocte circundabat ciuitatem. mane puer Heliſei videns exercitũ, territus clamauit: heu dñe. qui reſpondit: Noli timere, plures nobiſcũ ſunt. Orante Heliſeo, aperuit dñs oculos pueri, & vidit montem plenũ curribus igneis, id eſt, agminibus angelorũ. Cumq́; intrarẽt hoſtes ad eũ, percuſſit eos dñs cæcitate, ita ꝙ eum nõ agnoſcerẽt. dixit ad eos Heliſeus: Nõ eſt hic via, nec eſt hic manſio Heliſei. ſequimini me, & oſtendã vobis virũ quem quæritis. Orante Heliſeo, aperuit dñs oculos eorũ, & viderunt ſe eſſe in medio Samariæ, hoſteſq́; circunſtãtes. Dixit rex Iſrael ad Heliſeũ: Percutiam eos? Qui reſpondit: Nequaq̃, dominus eñ adduxit eos. ſed ꝓbe eis hoſpitalitatẽ affluentem. q̇d factũ eſt, & deinde Syri ad propria rediere, nec vltra in diebus Heliſei venerũt in Iſrael Syriæ latrones.

Syri latrones excæcati

Benadab poſtea rex obſedit Samariã, & facta eſt fames magna in Samaria, ita vt venderet caput aſini lxxx. argenteis, & quarta pars cabi ſtercoris columbarũ, quinq; argẽteis. Cumq́; tranſiret rex Iſrael cuſtodias murorũ circunſpiciens, clamauit mulier: Salua me rex, ego eñ & mulier iſta condiximus de filijs noſtris comedẽdis, & comedimus filiũ meum, hæc aũt abſcondit filiũ ſuum. Contriſtatus rex vehemẽter, ſcidit veſtimẽta ſua, & apparuit cilicium quo veſtitus erat ad carnẽ, & ait: Quid amplius mali poſſumus expectare? hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi ſteterit caput Heliſei ſuper ipſum hodie. hoc eñ malum imputabat Heliſeo, ꝙ conciues non liberabat cũ poſſet. Cumq́; miſiſſet ſpiculatorem, pœnitentia ductus, reuocauit eũ, & iuit ipſe. Heliſeus aũt ſedebat in domo ſua, & diſcipuli eius cũ eo. quibus Heliſeus: Neſcitis quia filius homicidæ qui ꝓcidit caput Naboth, miſit vt ꝓcidatur caput meũ? Itaq; poſtq̃ eſſet is ingreſſus, venit & rex Ioram, cui Heliſeus inquit: Cras hac hora erit in porta Samariæ

Matres comederunt filios.

mariæ modius ſimilæ ſtatere vno,& duo modiȷ̃ hordei ſimiliter. Irriſit eum vnus ex
primoribus regis,cui Heliſeus:Videbis,& non comedes. Porro quatuor leproſi erãt
ad introitum portæ fame deficientes,qui veſpere venerunt ad caſtra Syriæ,& nemi-
nem repererunt. terruerat enim eos dominus, ita ꝙ exercitum maximum putabant
adueniſſe,& nocte fugam inierunt,dimiſſis omnibus. Intrantes leproſi,comederunt,
& tollentes de præda iuxta cor ſuum,nunciauerunt portariȷs vrbis Syros abiȷſſe. Su-
ſpicatus autem rex Iſrael,Syros ſimulaſſe fugam & latere,miſit duos equites qui ex-
plorauerunt omnia vſq; ad Iordanem. qui reuerſi,nunciant Syros abiȷſſe. egreſſus po
Samaria ci- batur. pulus,diripuit caſtra,& vendebatur ſimila & hordeum iuxta verbum Heliſei. dux au
tem qui irriſerat,à rege conſtitutus ad portam,oppreſſus à turba ,moritur. Por-
ro Benadab rex Syriæ,audiens ꝙ Deus eum impediebat,contriſtatus ægrotare cœ-
pit,miſitq; ad Heliſeum Azael,vt conſuleret de infirmitate ſua. Cui quærẽti reſpon-
dit Heliſeus:Dic ei,ſanaberis. cognorat eñ vir Dei,Syrum moriturum. Cœpit pro-
pheta flere,ꝙ videret quæ eſſet mala facturus Iſraelitis Azael,eaq; illi,& ꝙ rex foret
indicauit. Azael domũ rediens,regi prophetæ ſententiam expoſuit. poſtera die ſtra-
gulo tectum ſuffocauit. ſunt tamen & qui ante periȷſſe regem opinentur. Ioſaphat
Mors Ioſa- phat. autẽ rex Iuda cum vixiſſet annis ſexaginta,defunctus eſt,eiusq; corpus ingenti pom-
pa in Hieroſolymis ſepultum fuit. Reliquit autem filios multos,inter quos ſucceſſo-
rem habuit filium nomine Ioram. Amenophis Pharao quarto Ioſaphat anno ꝑ-
eſſe Aegyptiȷs cœpit. præfuit annis nouem,poſt eum Oſochor eius filius annis ſex.
Tiberinus. Tiberinus Syluius Calpeti filius,Latinorum rex decimus,anno regni Ioſaphat
tredecimo regnare cœpit,regnauit annis nouem. tandem Agrippa filio ſucceſſore
relicto,in Tiberim decidens, fluuio illi nomen æternum dedit,qui prius Albula dice
Albula Ti- beris. batur,de quo Ouidius in Faſtis:Albula ,quem Tiberim merſus Tiberinus in vndis
Reddidit,hybernis forte tumebat aquis. Niſi quis à Tibri putat eſſe dictum flumen,
autoritate ductus Virgiliana:Tum reges aſperq; immani corpore Tibris,A quo poſt
Itali fluuium cognomine Tibrim Diximus &c. Agelas Corinthiorum rex ſextus,re
gnauit annis triginta. cœpit autem regnare anno quartodecimo regni Ioſaphat.
Agrippa Syluius vndecimus Latinorũ rex,regnare cœpit anno Ioſaphat vigeſi-
moſecundo,regnauit annis quadraginta. Archelaus rex Lacedæmoniorũ ſeptim⁹,
regnauit annis quadraginta. Abdiam ſub Achab rege Iſrael & Iezabel fuiſſe di-
Abdias pro pheta. cunt,qui & centum prophetas in ſpecu quodam reſeruans,pauit,qui non incuruaue-
runt genua ante Baal,ideo prophetiæ donum meruit,& eſt vnus ex duodecim,inter
ſanctosq; relatus,cuius feſtum viiȷ. Kalend. Iuliȷ celebratur.

GENERATIO XXXIX.

ANno 4292. à mundi exordio,mortuus eſt Ioſaphat rex Iuda,relinquẽs filios Io
ram,Azariam,Iahiel,Zachariam,Michael & Saphatiam. Verum Ioram pri-
Ioram rex Iuda. mogenitus erat. vnde pater ſuus dedit multa munera fratribus Ioram,argenti
& auri penſationes,id eſt, redditus,cũ ciuitatibus munitiſſimis in Iuda. regnũ autem
tradidit eidem Ioram,in quo incepit trigeſimanona generatio. regnauit hic annis
octo. trigintaduorum annorum erat cum regnare cœpiſſet,licet Hebræi dicant,eum
regnaſſe viginti & octo annis. quod hic dicitur de octo annis,intelligunt,ꝙ octo an-
nis poſt patrem bene regnauerit,reliquis viginti peſſime,& ita poteſt ſtare,ꝙ dicitur
filius ſuus Ochozias fuiſſe quadragintaduorum annorum. Duxit autem Ioram Atha
Athalia. liam filiam Achab regis Samariæ vxorem,à qua ſeductus creditur. nam accepto im-
perio,occidit omnes fratres ſuos gladio,& quoſdam principes Iuda eius malitiam
exhorrentes. fecitq; malũ in conſpectu domini,cunctos habitatores Iuda præuaricã-
ri docuit. per Athaliam vxorẽ nihil ꝓtermiſit,quo minus aliquid quotidie nouæ im-
pietatis efficeret. In diebus illis rebellauit Edom,ne eſſet ſubditus Iudæ. nam & regẽ
ſuum tributariũ Iudæ occiderunt,nouum creantes,qui non deberet tributa reddere.
Eduxitq; exercitũ in Seiram,& Idumæos quos ſecum habebat,quosq; aduerſos,mul
tos occidit,ſed præualere non potuit,quin in rebellione manerent , & non ſubiecti
vſq; in hunc diem. Lobna etiam ciuitas ſe à ſubiectione ſubtraxit Ioræ. Eodem tem-
pore allatæ ſunt ei literæ ab Helia dudũ tranſlato conſcriptæ,huius tenoris:Hæc di-
cit dñs,qm̃ non ambulaſti in via patris tui,& in via Aſæ regis Iuda,ſed in viȷs Achab,
inſuper & fratres tuos meliores te occidiſti,ecce dñs ꝑcutiet te plaga magna cũ popu
lo tuo & filiȷs tuis,vxorib⁹ & ſubſtãtia tua. tu aũt peſſimo peribis lãguore. Hæc ferme
ſentẽtia fuerat. Suſcitauit itaq; dñs cõtra Ioram ſpiritũ Philiſtinoꝝ & Arabũ,qui ir-
ruerũt in Iudæã,vaſtauerũt prouinciã,diripueruntq; cunctã ſubſtãtiã inuentã in do-
mo regis. Inſuper filios eius,vxoresq; occiderũt omnes,ꝓter Ochoziam filiũ. Ipſe tan

dem

dem incidit alui ægritudinem, interna corruptione viſcera effundēs: ſic longa cōſumptus tabe, mortuus eſt infirmitate peſſima: quē etiam mortuū, populus multis contumelijs affecit, nec exequijs regalibus eū ſecere dignū, ſed veluti priuatū, tumulo tradiderunt ſine honore & aromatum combuſtione.

Mors Ioræ.

GENERATIO XL.

ANno 4300. à mundi exordio, regnante adhuc in Samaria Ioram filio Achab ſub *Ochozia filio regis Iuda incepit quadrageſima generatio. hunc regē & reliquos vſq; ad Oziam ꝑtermittit Matthæus. hic vno tantū anno regnauit vnà cū matre Athália & patre pernicioſiſſimo. omnibus probris cōtaminatus fuit. Agebatur tum annus regni Ioram regis Iſrael duodecimus, quo impietatis paternæ imitator perire meruit. Tempus aduenerat quo vngendus erat Hieu: quare Heliſeus miſit vnū de filijs prophetarū cum lenticula olei ad exercitum in Ramoth. nam Azael rex Syriæ mouit bellū regi Iſrael Ioram. Ochozias ideo rex Iuda iuit cū Ioram contra Azael in Ramoth, vulnerauerūtq; Syri Iorā, qui reuerſus eſt vt curaret in Iezraele multas enī plagas acceperat. Viſitauit aūt rex Ochozias Ioram ægrotantē: manſit interim Hieu cū exercitu in Ramoth, vti princeps exercitus regis Ioram. nuncius itaq; Heliſei cū inueniſſet Hieu ſedentē cū principibus, & belli negocia tractantē, ait: Verbū mihi eſt ad te, o princeps, ſecretū. Cumq; induxiſſet eū in cubiculū, dixit: Hæc dicit dñs, vnxi te in regē ſuper Iſrael, & percuties omnē domū Achab in vltione ſanguinis ſeruorū meorū, de manu Iezabel. ſimulq; effudit oleū ſuper caput eius, & abijt. Redeunti Hieu, principes dixerūt: Quid fecit inſanus iſte apud te? Ait Hieu: Recte iudicaſtis, nam veſana locutus eſt dicēs, Hæc dicit dñs: vnxi te in regē ſuper Iſrael. Hoc audito, ſurgūt, & veſtes ſuas ſubſternūt pedib⁹ eius, canētes tuba, dicūt: Regnabit Hieu. Coniurauit ergo Hieu cōtra Ioram, & ait: Nullus nunciet hoc in Iezrael, ſed oēs adſcēdamus ſimul. Vidit aūt ſpeculator veniētes, dixitq; Iorā: Video globū venientē. ſuſpicatus Iorā captā eſſe vrbē, vel pacē factā, miſit nunciū in occurſum eorū. retinuerunt illi nunciū. miſit & Iorā ſecundū nunciū, qui ſimiliter nō eſt reuerſus ad regē. Ioram aūt & rex Ochozias egreſſi ſunt vſq; in agrū Naboth Iezraelitæ. Et ait Ioram ad Hieu verba pacis. Cui ille: Quæ pax poteſt eſſe inter nos, cū iugiter offendamus Deū per idololatriā matris tuæ? Fugiens Iorā, ait: Inſidiæ ſunt. Tunc percuſſit Hieu Iorā inter ſcapulas, egreſſa ſagitta per cor eius, mortuus eſt. Ait Hieu ad ducē: Proijce eū in agrū Naboth. ibi enī interfectus erat Naboth, in cuius vindictā & ille occiſus eſt. Ochoziā vero fugientē inſecutus eſt Hieu, & vulnerauit eum: ex quo vulnere in Mageddo mortuus eſt, & ſepultus dein in ciuitate Dauid. Poſt hæc intrauit Hieu ciuitatem Iezrael. porro Iezabel erat in arce turris: depinxit aūt oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuū, per feneſtrā proſpiciēs, ait ad Hieu: Nunquid pax eſſe poteſt Zamri, qui interfecit dñm ſuum, quod & tu feciſti? Dixit Hieu duobus eunuchis: Præcipitate eam. Et ꝑcipitauerūt eam, cōculcaueruntq; eam vngulæ equorū. Cumq; Hieu ſederet ad menſam, ait ſeruis ſuis: Ite & ſepelite maledictā illam, quia filia regis eſt. Cū veniſſent ad eam, nō inuenerunt niſi caluariam, id eſt, cellulā ſupremā cerebri, & pedes & ſummitates manuū: & ſic ſermo dñi adimpletur, qui ab Helia dictus eſt. Erant aūt Achab lxx. filij in Samaria, & ſcripſit Hieu ad optimates ciuitatis, & ad nutritores filiorum: Eligite quem vultis ex filijs Achab in regem, & pugnate pro domo domini veſtri. Qui perterriti, reſcripſerunt: Serui tui ſumus, fac q̄d tibi placet. Et ſcripſit: Si mei eſtis, tollite capita filiorū Achab, & venite ad me cras in Iezrael. Quod factū eſt. Attulerunt capita in cophinis ad eum, qui mandauit, vt iuxta introitum portæ ponerentur ad duos aceruos vſq; mane. Cumq; manè intueretur capita, dixit ad populū: Iuſti eſtis, id eſt, iuſte feciſtis, implendo mecū verbum dñi. ſi ego percuſſi dominum meum, dominus fecit quod locutus eſt in manu Heliæ. Tunc percuſſit & omnes reliquos de domo Achab in Iezrael, optimates eius, notos & ſacerdotes. Ibat in Samariam dein, vbi in via obuiauit quadragintaduobus fratruelibus Ochoziæ regis Iuda, qui deſcendebant ad ſalutandū Ioram & Ochoziam, neſcientes eos perijſſe, ꝙ occiſi eſſent. & occidit eos Hieu. Tū egreſſus eſt in occurſum Hieu Ionadab filius Rechab, cui benedixit pro vltione domini quam fecerat, quem impoſitū currui ſuo, duxit in Samariam, & percuſſit omnes qui reliqui fuerant de Achab vſq; ad vnum. Volēs autem Hieu cultum Baal deſtruere, in dolo congregauit populum in Samaria, & dixit: Ampliare volo cultum Baal, vocate omnes prophetas eius & ſacerdotes, quicūq; defuerit, non viuet, volo enī ſacrificare Baal. Venerunt omnes ſerui Baal, & repleta eſt domus Baal. Ait Hieu his qui erant ſuper veſtes: Date veſtes omnibus ſeruis Baal. Et dederunt. Cumq; perſcrutatus eſſet Hieu diligenter, ne quis deeſſet, vel alius inter-

Ochozias, al's, Azarias vl' Ioacham

Hieu rex Iſrael vngitur

Ochozias moritur.

Iezabel perit.

Cultus Baal ab Iſtaelitis pulſus. eſſet, dixit militibus ſuis: Ingredimini & percutite eos, nullusq́; euadat. Percuſſerunt illi eos, ſtatuamq́; Baal comminuerunt, & deſtruxerunt templum eius, feceruntq́; pro eo latrinas publicas. & deleuit Baal de Iſrael, manſitq́; rex Hieu in Samaria, & regnauit annis octo & viginti magna cum ſolennitate.

GENERATIO XLI.

*4301 ANno *431. à mundi exordio, in Ioas filio Ochoziæ incepit quadrageſimaprima generatio. hic regnauit, connumeratis annis quibus Athalia regnauit, quadragintaſeptem annis. Nam Athalia Achab regis & Iezabel filia, videns filium ſuũ Ochoziam mortuũ, affectione regnandi interfecit omne ſemen Dauidici generis, vt nullus ex ea ſtirpe ad regni vlterius perueniret ſucceſſionẽ. ſed diuina prouidẽ-
Ioas. tia, Ioas Ochoziæ filij ſui filius paruulus, ea neſciente ꝑſeruatus eſt. Nam Iozabeth filia Athaliæ, ſoror Ochoziæ, furtiue ſubtractũ paruulũ, in domũ Ioiadæ pontificis viri ſui abſcondit, & ſex annos eum enutriri fecit. Anno aũt ſeptimo Ioiada pontifex collegit principes Leuitarum, centuriones ac milites, oſtendit eis ſecrete filium regis, & coniurauerunt omnes pro puero contra Athaliam. Erant tum vigintiquatuor ſacerdotes ſummi, quorũ vnus in hebdomada vicis ſuæ habebat ſecũ in miniſterium, xxiiij. minores ſacerdotes, & totidem cantores, & totidẽ ianitores. Diluculo vero ſabbati, pontifex qui miniſtrauerat, cũ turma ſua egrediebatur ad propria: pontifex vero qui miniſtraturus erat, ingrediebaẗ cũ turma ſua. Tunc Ioiada pro ampliando exercitu, fecit ex illis oĩbus duas turmas. adiunxit q́q; tertiã turmã de centurionibus & Leuitis q̃s conuocauerat, & intrans domũ ſaltus & domũ armorũ, dedit ſingulis arma, & ꝓcepit egreſſuris, vt circũſtarent regẽ in atrio interiori, & cuſtodirẽt ingreſſuris vero dixit, vt adſcenderẽt ad domũ regiã, ne ſerui reginæ egredientes, vnctionem regis impedirẽt. Diuiſit aũt omnẽ exercitũ opportune. Ipſe cũ reliquis ſacerdotibus,
Ioas vngit. Leuitis & ſenioribus produxit filiũ regis, & vnxit eũ in regẽ, impoſuit diadema in capite eius, & legẽ Dei dedit ei tenendã in manibus. Vidẽs Athalia, ſcidit veſtimẽta ſua, clamauit: Coniuratio coniuratio. Et eduxerũt eã centuriones extra ſepta tẽpli, & interfecta eſt. deduxerũtq́; regẽ per portam ſcutariorũ in palatiũ, & ſedit ſuper thronũ regiũ. lætatus eſt populus terræ, quia abſtulerat dñs opprobriũ, ne regnaret mulier ſuper eos. deſtruxerũt templũ Baal, araſq́; & imagines quas fecerat Iorã, Mathan perempto corã altari. fecit rectũ coram dño cunctis diebus Ioiadæ ſacerdotis. Erant aũt in domo dñi ruinæ, ꝓcepitq́; Ioas ſacerdotibus, vt inſtaurarent ſartatecta domus, recipientes oblationes ꝓtereuntiũ, & quæ offerebanẗ pro precio animæ, id eſt, quæ dabant ituri ad ꝓlium. quæ cũ ſuſcepiſſent ſacerdotes, vſq; ad viceſimumoctauum annũ regis Ioas, nõ tamen inſtaurauerũt ædificia templi. Et iratus rex, prohibuit ſacerdotes vltra accipere pecuniã. tunc Ioiada fecit gazophylacium munitũ, aperto deſuper
Inſtauratio domus dñi. foramine, & poſuit illud in templi ingreſſu. Cumq́; appareret plurima pecunia in gazophylacio, ſcriba regis & pontifex effundebãt eam, & dabant his qui præerãt cæmentarijs domus dñi. nec fiebat cum eis ratio, ſed fide tractabant, nec fiebat ex pecunia illa vas aliquod in domo domini, niſi de eo q̃d erat reſiduum [illegible]rtatectis. Ioiada itaq; ſummus ſacerdos, ob ſanctitatẽ & rerum experientiam, apud Iudæos ſummo in honore habitus eſt, qui tandem de Deo, deq́; hominibus bene meritus, anno ætatis ſuæ centeſimo & trigeſimo obdormiuit in dño, & ſepultus eſt in ciuitate Dauid, eo ꝙ
Hieu mors. generi Dauid reparauerat imperiũ. ſucceſſit ei Zacharias filius. Anno vigeſimotertio Ioas regis Iudæ, licet Hieu rex Iſrael deleuerit Baal, veruntamen à vijs Hieroboam non receſſit omnino, permiſitq́; vitulos aureos Iſraelitas adorare. Illi dixit dominus: Quia feciſti quæ in corde meo erant cõtra domũ Achab, filij tui vſq; ad quartam generationẽ ſedebunt ſuper thronum Iſrael. cœpit tamen tædere ſuper Iſrael, percuſſitq́; eos Azael in vniuerſis finibus. habitatores eñ Geth breui ſubiugauit, & in ea optimates quoſq; interfecit, vrbẽ incendit, paruulos lapidibus alliſit, mulieres prægnantes excidit, quæcũq; bona diripuit, & vniuerſas prouincias eorũ vaſtauit. tandẽ Hieu vexatus diu, dormiuit cũ patribus ſuis, & in Samaria ſepelitur. Mortuo Hieu rege Iſrael, anno vigeſimoquarto regni Ioas regis Iudæ, Ioachaz filius Hieu in Samaria regnare cœpit ſuper Iſrael. regnauit annis decem & ſeptẽ. erat vir fortis & animo præſtans, in vijs patris non ambulauit, ſed Deum dereliquit. iratus dominus contra Iſrael, dedit eos in manus Azael regis Syriæ & in manus Benadab filij eius. nõ ſunt derelicti Ioachaz de populo, niſi quinquaginta equites & decem currus, & decẽ millia peditum. clamauit Ioachaz ad dominũ. miſertus eius, dedit ei pacem in diebus ſuis. Poſt mortem vero Ioiadæ ſummi ſacerdotis, Ioas rex Iuda curã perdidit diuinæ religionis, cuius etiam exemplo primates Iudæ pariter corrupti ſunt, propter

quod

quod indignatus eſt eis Deus:veruntamen miſit prophetas qui eos retraherent à ma
lis.illi vero nõ modo pœnitentiam non egerunt,ſed & Zachariam Ioiadæ pontificis
filium lapidibus in templo occiderunt,eo q̃ diſſuaderet idololatriam.Rex aũt Ioas, Interitus
qui huiuſmodi ſceleris autor fuit,nõ recordatus eſt miſericordiæ quã fecerat Ioiada Zachariæ.
pater illius ſecum.nõ multo poſt,iuſtiſſimas pœnas perſoluit:nam euoluto anno,ad-
ſcendit cõtra eum exercitus Syriæ,venitq́ in Iudam & Hieruſalẽ,interfecit cunctos
principes populi,atq; vniuerſam p̃dam miſerũt regi in Damaſcũ.& certe cũ permo-
dicus veniſſet exercitus Syrorũ,tradidit dñs in manibus eorũ infinitã multitudinem
Iudæorũ.In Ioas quoq; regem ignominioſa exercuere iudicia.At Ioas rex Iuda tulit
ſanctificata,& vniuerſum argentũ q̃d inueniri potuit in theſauris templi & in pala-
tio regis,miſit Azaeli regi Syriæ,vt recederet ab Hieruſalẽ.Et abeuntes,reliquerunt
eũ in magnis languoribus.Surrexerunt cõtra regẽ ſerui ſui in vltionẽ ſanguinis Za- Moritur
chariæ filij Ioiadæ,& occiderunt eum in lectulo ſuo,ſepelierunt q́ eũ in ciuitate Da- Ioas.
uid,ſed nõ in ſepulchris regũ. Aremulus Syluius xij.Latinorũ rex,xx.anno regni Aremulus,
Ioas regnare cœpit,regnauit annis decẽ & nouẽ.fulmine perijt. Diogenetus,vij. al's,Remul'.
Athenieñ.dux,anno ſecũdo regni Ioas magiſtratũ accepit. Ocraſapes,35.rex Aſſy-
riorũ, xiij.anno regni Ioas regnare cœpit,& regnauit annis 42. Eridemus,vij.Co-
rinthiorũ rex,ſecũdo anno regni Ioas regnare cœpit,& regnauit annis 25. Seſonco
ris Pharao,20.regni Ioas in Aegypto dynaſtiã vigeſimãſecundã incepit,& p̃fuit an
nis 21. Ariſtomedes,viij.Corinthiorũ rex,28.anno regni Ioas cœpit regnare.regna
uit annis 35. Pheredus ſimiliter ſequẽti anno apud Athenienſes magiſtratũ accepit,
geſſit eundẽ annis 19. Auentinus filius Aremuli regis Latinorũ,anno 38.regni Ioas Auentinus.
Latinis regnare cœpit,reguauit annis 37.à quo mons Auentinus eſt dictus,q̃ ibi ſe-
pultus ſit. Anno antepenultimo Ioas regis Iuda,Ioachaz rex Iſrael mortuus eſt,in
Samaria ſepultus,relicto poſt ſe Ioas filio ſucceſſore,q regnauit ſup Iſrael xvi.annis,
& ambulauit in vijs Hieroboã,nõ tñ adeo vt patres eius,eo q̃ prophetarũ cõuerſatiõe
plurimũ oblectatus fuerit,& p̃ſertim Heliſei viri ſanctiſſimi.Tũ Heliſeus ægrotabat,
& deſcẽdit ad eũ Ioas rex Iſrael,flens dicebat:Pater mi,currus Iſrael & auriga eius.
Cui ait Heliſeus:Affer arcũ.poſuitq́ manũ ad arcũ,& dixit:Iace ſagittã.Ait Heliſe'.
Sagitta dñi eſt contra Syriã,partẽ Syriæ percuties.ſublato arcu cũ ſagittis,dixit Heli
ſeus regi:Percute terrã iaculo.Percuſſit tribus vicibus,& ſtetit.Iratus vir Dei:Si,in-
quit,percuſſiſſes ſepties,toties viciſſes Syriã.Nunc aũt tribus vicibus percuties eam.
Mortuus eſt Heliſeus,& ſepultus iuxta Abdiã.Porro latrunculi Moabitæ venerũt in Mors Heli-
terrã eo anno.quidã aũt volentes ſepelire mortuũ,vidẽtes latrunculos,timẽtes proie ſei.
cerunt cadauer in ſepulchrum Heliſei,quod cũ tetigiſſet oſſa Heliſei,reuixit homo.
Mortuus eſt Azael rex Syriæ,& regnauit pro eo filius ſuus Benadab,cũ quo dimica-
uit Ioas rex Iſrael,terq́ eum vicit,iuxta verbum prophetæ.

GENERATIO XLII.

ANno 4345.in Amaſia filio Ioas regis Iuda,anno ſecũdo regis Iſrael Ioas,ince-
pit q̃ddrageſimaſecũda g̃natio,quinq; & viginti annorũ erat cũ regnare cœpiſ-
ſet,& vigintinouẽ annis regnauit,nomen matris eius erat Ioiada de Hieruſalẽ.
in initio regni occidit inimicos qui patrẽ eius occiderãt,nõ tamẽ filios eorũ,propter
legẽ Moſi,q̃ dicit:nõ morient filij pro patribus,nec ecõtra.Poſtea vt Amalechitas & Amaſias
Idumæos expugnaret,collegit exercitũ,& conduxit à rege Iſrael centũ millia arma- Idumæos
torũ,quibus numerauit centum argenti millia talentorũ.Et cum in procinctu eſſet, cædit.
ſuaſit ei propheta vt dimitteret Iſraelitas,quia idola ferebant,& Deus daret ei aliàs vi
ctoriam.Cum aũt grauiter ferret,eo q̃ mercedẽ accepiſſent,monebat propheta vt
ageret q̃d Deo placeret,qui poſſet id facile cõpenſare.Acquieuit rex,ac dimiſit eos,
percuſſitq́ Edom in valle *ſaliuarũ decẽ millia,& appræhẽdit Petrã nobilem Arabiæ
ciuitatẽ.viuos etiã ad decem millia cepit,ac de petra p̃cipitauit.p̃dam aũt abſtulit in-
gentẽ.Inter hæc Iſraelitæ,quos dimiſerat,indignati,exiſtimãtes iniurioſam fuiſſe eo-
rum miſſionẽ,Amaſiæ terras aggreſſi ſunt,& diripuerunt prouincias,multa abſtule-
runt iumenta,& tria millia hoim occiderũt.Amaſias aũt eleuatus,Deũ autorẽ victo-
riæ cœpit ſpernere,& deos,q̃s ab Amalechitis vexerat,adorare.audierat eñ eos de-
diſſe reſponſa.Accedẽs propheta,regi dixit:Niſi abſtineret,vindictã ſentiret.Ira per-
citus rex,interminatus eſt eum ſe puniturũ,ſi amplius loqueret.pro quo tali pœna
percuſſus eſt.Nã felicitatẽ ſuã nõ ferẽs,in ſuperbia ſcripſit ad regẽ Iſraelitarũ Ioas,vt
obediret ei ipſe & populus vniuerſus,ſicut & obedierũt parẽtibus ſuis Dauid & Salo
moni,alioqui bellum expectarẽt.Cui Ioas rex ita reſcripſit:Rex Ioas regi Amaſiæ, Ep'la Ioas
Erat in Libano monte cypreſſus.Carduus miſit ad cypreſſum,petẽs,vt filio ſuo filiã ad Amaſiã.

eius daret vxorē.& dū hæc agerent,beſtiæ ſaltus indignatæ,cōculcauerūt carduum.
Hoc ergo erit tibi exemplū,vt maiora nō appetas.cur prouocas malaſ vt cadas tu &
Iuda tecū.Hæc legēs Amaſias,ad bellū potius eſt prouocatus.Cū produxiſſet exerci
tum cōtra Ioas,eſſetq; iam ꝑliaturus,milites ipſius ſtupor inuaſit,fugit Iuda corā Iſra
el.diſperſiſq; illis,cōtigit vt Amaſias deſolatus,ab hoſtibus caperet. Tunc cōminaba
tur ei rex Iſrael,niſi eum cū exercitu in Hieruſalē acciperet.Amaſias itaq; minis com-
pulſus,ſuſcipi fecit hoſtē,qui deſtruens partē muri quaſi q̄dringentoꝝ cubitoꝝ,cum
curru ingreſſus eſt Hieroſolymā,Amaſiā captiuū ducit,Dei theſaurū abſtulit,aurū,ar
gentūq; q̄d in regalibus erat,exhauſit:tandē eū à captiuitate reſoluēs,regreſſus eſt ad
Samariam.Hæc geſta ſunt anno xiiij.regni Amaſiæ. Anno vero ſequēti mortuus eſt
Hieroboam Ioas rex Iſrael,& ſepultus in Samaria,regnauit Hieroboā filius eius pro eo anno xv.
rex Iſrael. regis Iuda Amaſiæ.regnauit xl.annis & vno,ambulās in vijs Hieroboā filij Nabath,q
peccare fecit Iſrael.erat hic bellica re inſignis,qui imperio ſuſcepto,de mandato dñi
cōtra Benadab Azaelis regis filiū regē Syriæ bellū ſuſcipiēs,admirabili virtute confe
cit,deq; eo triumphauit,ac vniuerſa à patre ſuo Azaele ablata ab Antiochia,vſq; ad
mare mortuū,iuxta verbū Ionæ prophetæ,Iſraeli & regno ſuo reſtituere coegit. Io
Ionas. nam prophetā virū ſanctū hac tēpeſtate miraculis claruiſſe cōſtat,qui erat Sareptanæ
viduæ filius,quē Helias mortuū reſuſcitauerat,iuſſus à Deo vt iret ad Niniuę regnū,
& ꝑdicaret excidiū ciuitatis,metuens fugit in Ioppen,& inuēta naue,ingreſſus in Tar
ſum ciuitatē Ciliciæ.cumq; tēpeſtas ſæuiret vſq; ad periculū ſubmerſionis,nautæ ora
bant quatenus periculū euaderēt. Ionas iacebat,nihil metuens horū:cū autē tēpeſtas
ſuſciperet incremēta,cogitātes aliquē in naui eſſe culpabilē tantæ periclitationis,cō
ſtituerūt per ſortes inquirere quis eſſet.ſors cecidit in prophetā.Interrogātibus autē

illis vnde eſſet, & quid ageret, Hebræū
ſe dixit,prophetā vero ſummi Dei.ſua-
ſit,vt ſi periculū euadere vellēt,eum in
pelagus proijcerēt, quia tēpeſtatis autor
fuiſſet.At illi impiū iudicantes peregri-
num ꝑcipitare,ab eo impulſi & timore
ſuæ ſalutis adſtricti,eū in pelag⁹ proiece
runt.mox tēpeſtas conquieuit. ille vo-
ratus à cete,poſt tres dies noctesq; in pō-
to Euxino viuus euomitus eſt,in nulla
parte corporis maculatus, ſupplicans
Deo,vt ei veniā concederet pro delicto.
ad Niniuē profectus eſt,& ꝑdicauie in
medio ciuitatis vbi intraſſet itinere triū dierū, ſubuerſionē vrbis fore intra dies xl.
Pœnitet Crediderūt Niniuitæ in dño,ꝑdicauerunt ieiuniū,& veſtiti ſunt ſaccis.Surrexitq; rex
Niniue. de ſolio,indutus ſacco,ſedit in cinere,ꝑcepit:hoīes & iumēta nō guſtēt quidq̄,vt con
uertaſ vir à ſua via mala & ab iniquitate:quis ſcit ſi conuertaſ Deus,ignoſcat,& reuer
tatur à furore iræ ſuæ,& nō peribimus? Vidit Deus cōuerſionē eoꝝ,miſertus eſt ſup
eos,& remiſit eis. Afflictus eſt Ionas,dixit:Obſecro dñe,nunquid ſciebā dū fugerem
in Tharſis? Scio eñ qa tu Deus clemēs & miſericors es,patiēs & multæ miſericordię,

& ignoſcens ſuper malitia,& nunc tolle
animam meam. Dixit dñs:Putas ne bene
iraſceris? Et egreſſus Ionas,ſedebat ſub-
ter vmbraculū q̄d fecerat,& ꝑparauit dñs
hederā quæ adſcēderat ſup caput Ionæ.
lætatus eſt Ionas ſuper hedera lætitia ma
gna.Parauit aūt Deus vermē qui corro-
ſit hederā, & exaruit. Et cū ortus fuiſſet
ſol,percuſſit adiutore calido vēto ſup ca-
put Ionæ.æſtuans inde,petiuit aīæ ſuæ vt
moreret,dicēs:Melius eſt mihi mori q̄ vi
uere.Cui dñs:Putaſne bene iraſceris? tu
doles ſuper hederam in qua non labora-
ſti,neq; feciſti vt creſceret,ego non parcam Niniuę ciuitati,in qua ſunt plus q̄ centū
viginti millia hominum,qui neſciunt quid ſit inter dextrā & ſiniſtrā ſuā? Amaſias
rex Iuda vixiſſe legit,xxv.annis,poſtq̄ mortuus eſt Ioas rex Iſrael,& ſemp à ſuis odio
habitus.videntes eñ murū ciuitatis interruptū,ciuitatē ſpoliatam,& filios ſuos ob-
ſides

ſides ductos in Samariam occaſione ſuperbiæ eius, quia ab initio voluit bellare contra Ioas. Tandem cœperſit tractare de eius morte, vnde facta eſt contra eum Hieruſalem coniuratio. At ille ſugit in Lachis, vbi decem annis latuit, poſtremo miſerunt magnã multitudinem bellatorum in Lachis, & interfecerunt eum, portaueruntq́ in equis, ſepultus eſt in Hieruſalem cum patribus ſuis in ciuitate Dauid. In hac gñatione Telechus 8. Lacedæmoniorũ rex, primo anno Amaſiæ regis, cœpit regnare, regnauit annis 40. Ariphron Athenieñ. dux nono Amaſiæ anno magiſtratum ſuſcepit, regnauit annis 20. Toneſcon Coleros qui Græce Sardanapalus, vltimus Aſſyriorum rex, anno 16. Amaſiæ regis, Aſſyrijs cœpit regnare, regnauit annis viginti. Oſorthon rex Aegypri, regnauit annis 15. Egemon nonus Corinthiorum rex, anno 22. regni Amaſiæ, *regnauit annis 16. Theſpieus Ariphronis ducis Athenienſiũ filius, anno vltimo Amaſiæ *regnauit annis 7. & 20. Amos propheta nõ vnus ex duodecim, ſed q̃ Eſaię pater fuit, iiſdem temporibus floruit, & apud reges multa intrepide dixit.

Amaſiæ interitus.

Sardanapalus.

Theſpieus. Amos.

GENERATIO XLIII.

ANno à mundi exordio 4577. in Ozia filio Amaſię regis Iuda, anno Hieroboam regis Iſrael duodecimo, incepit 43. generatio, & regnauit Ozias annis 52. Sedecim annorũ erat cum regnare cœpiſſet. fuit aũt multæ manſuetudinis & dignitatis, vir ob virtutes & religionis cultum Deo hoĩbusq́ multum gratus, eo q̃ oĩbus in rebus, quod rectum coram Deo noſtro fuerat, iuxta oĩa quæ præcepta erant, fecit. aſſumpto itaq́ imperio, contractis vndiq́ copijs trecentorũ millium pugnatorũ, oẽs hoſtes p̃ circuitũ proſtrauit, & tributarios ſibi fecit. q̃bus ſuperatis, ad exornandã q̃maxime ciuitatẽ Hieruſalẽ animũ adiecit, & muros q̃s Ioas rex Iſrael deſtruxerat, reſtituit, ac turres multas & altiſſimas p̃ circuitũ murorũ erexit, atq́ alia multa bona vrbi contulit. deinde agriculturæ & plantationibus operã dans, multas ſibi cõflauit diuitias, q̃bus clarus habebatur. Vigeſimoſeptimo anno regni Oziæ, Hieroboam rex Iſrael dum nimium ſucceſſu gaudet, Deo gratias nõ egit, ſed idolis hoſtias obtulit. propter quod & dñs indignatus, prophetã Amos ad eum miſit, qui eius interitum, populi calamitatem & finem prædixit. quod cum ſignificaſſet ſacerdos Bethel regi Iſrael, ex mãdato regis prohibuit Amos, ne vltra prophetaret in regno decem tribuum. Cum aũt nollet ceſſare, dicens ſe non prophetam, ſed paſtorem miſſum à dño, frequenter afflictus eſt. demum moritur Hieroboam, & in Samaria ſepelitur. Anno trigeſimooctauo Ozię regis Iuda, regnare cœpit Zacharias filius Hieroboam ſuper Iſrael ſex mẽſibus, qui fecit malum coram dño. propter quod iuxta verbum dñi, quod locutus fuerat ad Hieu proauum ſuum, à ſeditioſo viro Sellum dicto, cunctis vidẽtibus, interfectus eſt. regnauit Sellum vno menſe in Samaria. Hic eſt aduertendum, q̃ ſecundum veram annorum ſupputationem, vt vult Magiſter in hiſtorijs, Iſrael regnũ tribus & viginti annis ſine rege fuit, vel forte Zacharias tres & viginti annos regnauit, quos ob eius nefandiſſima geſta non computauimus, ſed ſex tantummodo menſes quibus correctus vixit. Manahen princeps militiæ, audiens Zachariam à Sellum occiſum, ſurgens ex Tarſo cum omni militia venit in Samariam, & commiſſo prælio, Sellum peremit, ſemetipſum regem conſtituit. Surgens deinde in Thabrain ciuitatem, cuius ciues obſeruantes portas eius, regem ſuſcipere noluerunt, ille quæ foris erant depopulatus eſt, & ciuitatem obſidione fortiſſime *accepit, grauiterq́ ferens contemptum, ciues omnes occidit, neq́ paruulis parcens: & quicquid ad ſæuitiam pertinebat, non dereliquit. in ſuos contribules ita ſæuiuit. Poſtea cum Phul Aſſyriorum rex aduerſus Manahen caſtra mouiſſet, ad certamina contra Aſſyrios non acceſſit Manahen, ſed dedit regi Aſſyriorum mille talenta argenti, vt recederet ab eo. accepit autem quinquaginta ſiclos à potentioribus terræ per ſingulos. inter hæc munera tradunt Hebræi Manahen miſiſſe vitulos aureos qui erant in Dan & Bethel, ſed non veros. Sacerdotes enim dolo ſuſtulerant aureos vitulos, & fecerant æreos deauratos ſimiles illis. Qua fraude percepta, rex Aſſyriorum plurimum exarſit contra Iſrael, paulo poſt mortuus eſt Manahen in Samaria. Anno quadrageſimo regni Oziæ, Phaceia Manahen regis filius, regnare cœpit ſuper Iſrael. regnauit annis decem, vel ſecundum Hebræos, duobus, & fecit malum coram domino. Coniurauit autem aduerſus eum filius Romeliæ, dux eius. percuſſitq́ eum in Samaria in turre domus regiæ, & cum eo quinquaginta viros de filijs Galaaditarum, regnauitq́ pro eo. Anno quinquageſimoſecundo Oziæ regis Iuda. regnauit Phaceia filius Romeliæ ſuper Iſrael in Samaria viginti annis. non receſſit autem à peccatis Hieroboam qui peccare fecit Iſrael.

Oſias aliàs Azarias.

Amos propheta.

Hieroboam mors.

Manahen.

In diebus eius Teglat Phul aſſar rex Aſſur, adſcẽdit in Iſrael, *ſiue is Phul fuerit, vaſtauit oẽm regionem trans Iordanẽ, & captiuas duxit duas tribus & dimidiã, vaſtãsq́

Galilæam, de tribu Zabulon & Neptalim multos ſecum præda abduxit in Aſſyrios, qui poſſent dimidiæ tribui comparari. vnde ſæpe legitur, ꝙ tres tribus Iſrael captiua uerit,& fuit initium captiuitatis decem tribuum. Inter hęc conſenuit Ozias, multis ſe oblectans. habebat eñ exercitum electorum trecenta octoginta millia virorum. Conſtituit aũt cohortes, ad hæc machinamenta multa, quibus ſaxa dimitterentur & iacula. dumq́; hæc ita conſtituiſſet, elatione contra pietatem agere meditabatur. inſtante nanq; inſigni die feſtiuitatis, indutus ſacerdotali ſtola, templũ intrauit, oblaturus incenſum in aureo altari Deo. Pontifice vero Azaria cum octoginta ſacerdotibus eum prohibente vt exiret,& ne contra Dei leges ageret, iratus & interminatus eſt eis mortem, niſi tacerent. Inter hæc terræ motus factus eſt,& claritas ſolis effulſit, nimis incidens in faciem eius. percuſſus eſt lepra. Ante ciuitatem vero ſciſſa eſt media pars montis ad occidẽtem, deuoluta per quatuor ſtadia,& ad orientem reſtituit montem, Ioſephus ſcribit, ita vt & vias clauderet,& regios hortos comprimeret. ille confuſione affectus, cum ipſi nulla eſſet fiducia, priuatus exijt vrbem, licet vltra modum elatus eſſet. Ioathan vero filius gubernauit palatium, & iudicauit populum, dein mœſtitia faciente

Mors Ozię.

defunctꝰ eſt,& ſepultus in hortis regijs. Anno ſexto Oziæ, Sardanapalus vltimus Aſſyriorum rex fata perſoluit, de quo Iuſtinus: Sardanapalus, inquit, rex, vir omni

Finis ac trãſlatio regni Aſſyrioꝝ.

muliere corruptior, ad hunc videndum (quod nemini ante eum permiſſum fuerat) præfectus ipſius, Medis ꝑpoſitus, noĩe Arbactus, cum admitti magna ambitione ægre obtinuiſſet, inuenit eum inter ſcortorum greges purpuram colo nentem,& muliebri habitu cum mollitia corporis atq; oculoꝝ laſciuia oẽs fœminas anteiret, penſa inter virgines partientem. Quib. viſis, indignatus tali fœminæ tm̃ virorum ſubiectum, tractantiq́; lanam, ferrum & arma portantes parere, progreſſus ad ſocios ſuos, quid viderit refert, negat ſe ei parere poſſe, qui ſe fœminam malit eſſe q̃ virum. Fit igitur coniuratio. bellũ Sardanapalo infertur. q̃ ille audito, non vt vir regnũ defenſurus, ſed vt metu mortis mulieres ſolent, primo latebras circunſpicit, mox deinde cũ paucis & incõpoſitis in bellum progreditur. victus, in regiam ſe recipit,& extructa pyra, ſe & diuitias in incendium mittit, hoc ſolo imitatus virũ. Cui Arbactus ſucceſſit, & regnũ ad Medos tranſtulit poſt annos (vt diuus Augu. lib. 4. de ciuit. Dei cap. 6. ſcribit) mille ducentos & 40. Alij aũt, vt Metaſthenes Perſa in lib. de iudicio tempoꝝ, & Diodorus Siculus, aliter tradũt. Metaſthenes Suſiana publica bibliotheca vſus, in q̃ annales Perſaꝝ ferunt fuiſſe Belochum, inquit, tertium militię principem, Sardanapali clandeſtinum hoſtem: is cum Arbacto Medoꝝ principe partitus eſt monarchiam Aſſyriorum ea lege, vt Belochus Babyloniam, Arbactus Mediam & Perſas regeret. itaq; interfecto & ex ſe ipſo flammis iniecto Sardanapalo, monarchia bipartita fuit, in q̃ regnatum fuit annis quatuor & trecen[illegible] vſq; ad Baltaſſar interfectum. Apud Medos regnauerunt, Arbactus annis 28. poſt [illegible]um Mandanes annis 50. Soſarmos 30. Articarnim 50. Arbiones 22. Arceus 40. Arthines 22. Aſtybarus cum Apanda filio 20. Apanda, Græce Aſtyages, ſolus 30. hoc deuicto, Cyrus & Darius regnarunt in Perſide annis ſex, inde* alijs ſex* Perſico regno reſignato Cambyſi filio ſexennale bellum Tomyri reginæ Scytharum intulerunt. Sexto anno à Babylonijs euocati, atq; Baltaſſare interfecto, reunitam monarchiam in Perſas tranſtulerũt. Totidem annis regnatum eſt apud Babylonios. primus rex Phul Belochus regnauit annis 48. Phul aſſar 25. Salmanaſſar 17. Sonacherib 7. Aſſar adon 10. Merodoch 52. Ben Merodoch 21. Nabuchodonoſor primus 35. Nabuchodonoſor magnus 45. Amilinus Euilmerodoch 30. dein filius eius primus Regaſſar tribꝰ, ſecundus Labaſſar ſex, tertius Baltaſſar quinq; annis. quo interfecto, reunita eſt monarchia. Et nota ꝙ ſecundum veram annorum ſupputationem, ſequendo ſeptuaginta interpretes, quos communiter ſequitur eccleſia, Sardanapalus interfectus eſt anno ab exordio mundi 4579. & ſic Ozias regnare cœpit anno ab exordio 4573. ſecundum hoc concordant anni ſequentes. Arbactus primus rex Medorum, in bipartita monarchia regnauit annis 28. Phul Belochus apud Babylonem regnauit annis 48. in bipartita monarchia. Anno eodem, hoc eſt, ſexto Oziæ regis, Latinis regnauit Procas Syluius, regnauit annis 23. Anno eodem Lycurgus inſignis eſt habitus. hic (vt refert Iuſtinus) cum fratri ſuo Polydectæ regi Spartanorum ſucceſſiſſet,& regnare potuiſſet, Charilao filio fratris poſthumo, cum ad ætatem adultam perueniſſet, regnum cum fide ſumma reſtituit, vt ſcirent omnes, quanto plus valerent apud bonos pietatis iura q̃ opes. Medio tẽpore dum adoleuit puer, leges inſtituit Lacedæmonijs. auri argẽtiq́; vſum, vt omnium ſcelerum materiam, ſuſtulit. fundos, omnes, æqualiter inter omnes diuiſit. conuiuari omnes publice iuſſit. emi ſingula non pecunia, ſed compenſatione mercium iuſſit. pueros in agrũ mitti conſtituit, nec prius in vrbẽ venire, q̃

viri

viri facti eſſent. virgines ſine dote nubere iuſſit. maximum honorem ſenum eſſe vo-
luit.hæc & alia plura, q̃ ſolutis antea moribus dura videbantur,vt perpetuaret,auto-
rem Apollinem Delphicum finxit,deinde iureiurando obligat ciuitatem,nihil eos de Lycurgus.
his legibus mutaturos,prius q̃ reuertatur in patriam,& velle ſe conſulere Apollinem
ait,ſi quid addendum diminuendumve foret.Profectus eſt aũt Cretam,vbi voluntari
um exilium perpetuo egit.ſed & moriens oſſa ſua in loculo plumbeo poni,& in ma-
re dimergi ordinauit,ne forte Lacedæmonem relata,iuramẽto ſolutos ſe Lacedæmo
nij exiſtimarent. Alexander decimus Corinthiorum rex,anno decimo regni Oziæ
regnare cœpit,regnauit annis 25.Acamenes nonus Lacedæmoniorum rex, anno 13.
Oziæ regnare cœpit,reg.annis 37. Cranaus quidam Macedo,vir ingenio & manu Macedoni-
promptiſſimus,poſt innumera prælia cum finitimis regibus, Macedoniam ortus ſui ci regni ori
patriã ſibi ſubiecit,& in ea regnare cœpit anno 12.regni Oziæ,reg.annis 28.Regnum go.
poſtea Macedonum illuſtre fuit.quo quidẽ in regno,memorabile factum contigiſſe
legimus: Cum aliq̃n Illyrici & Thraces coadunati, finitimos Macedones prouoca-
rent,cogerentq́ commiſſa pugna fugere,tulerunt in cunis infantem defuncti regis fi
lium,quo iuxta aciem poſito,acrius repetiere certamen,quaſi ideo victi eſſent,q̄ bel-
lantibus deeſſent auſpicia regis.Tandẽ Illyricos magna cæde fuderũt,hoſtibus oſten
dentes,priore pugna regem,non virtutem,defuiſſe. Oſorthon Aegypti rex,quem
Herculem dixerunt,anno 25.Oziæ regis regnare cœpit,& nouem annis regnauit.

Agamneſtor dux Athenieñ. xi. regnauit annis 20. Anno 28. Oziæ regis Iuda,
Amulius Procæ regis Latinorum filius, Albanorum rex factus, regnauit 44. annis. Amulius.
hic habuit fratrem Numitorem.mortuo Proca,regnum Numitori debebatur,quem
vi atq; auri multitudine fretus Amulius frater expulit. Erant autem Numitori qui in Numitor.
agro ſuo vixit,filij duo,Egeſtus aliàs Lauſus,& Rhea, quæ & Ilia dicta eſt.metuens er
go Amulius vindictam,Egeſtum ad venationem ſecum duxit,eumq́ in venatione oc
cidit.Sororem vero eius Rheam, adimendi partus gratia, Veſtalem virginem fecit,
quæ poſtea grauidata,dum ſcelus excuſare nititur,à Marte compreſſam ſe mentitur,
quæ cum geminos partus peperiſſet,ab Amulio in vincula coniecta eſt,qui etiã gemi Romuli &
nos in Tiberim deijci iuſſit.verũ nequeuntib⁹ miniſtris ad ripã fluminis ꝓpter aquarũ Remi nati-
multitudinẽ deuenire,illos in ripa poſuerunt, q̃s iuxta ripã vagiẽtes regius paſtor in- uitas.
ueniens,ad vxorem ſuã Accam Laurentiã detulit,q̃ ob rapacitatem corporis q̃ſtuoſi
propter pulchritudinem,à vicinis appellabatur Lupa.vnde & adhuc meretricum cel
lulę,lupanaria vocantur.Acca vero pueros nutriens,inter alios paſtores verſari docu
it.Hæc hactenus.Sunt qui genitos pueros putent ſub Ioathan. Fuere his temporibus
Mandanes ſecundus Medorum rex,regnauit annis 50.Phelefteus Corinthiorum xi.
rex,regnauit annis 12.Pſammus Aegyptiorũ rex,p̃fuit annis x.Cenus ſecundus Mace Corinthij
donum rex,regnauit annis 12.Bochoris Pſammo ſuccedẽs in regno Aegypti,regna- ſub magi-
uit annis 44.Antomenes 12.Corinthiorũ rex,præfuit vno anno. q̃ mortuo,res publi ſtratibus de
ca Corinthiorum ꝑ magiſtratus annuos gubernari cœpta eſt,regnatumq́ eſt in Co- gunt.
rintho ſub regibus 12.annis trecentis 23.Aeſchylus dux Athenieñ.imperauit annis 23.
Ardiſius quidã Græcus,vir magnitudine inſignis,48.anno regni Oziæ Lydis primus
regnare cœpit, regnauit annis 26. Anno quinquageſimo regni Oziæ regis Iudæ,
olympias prima apud Græcos,teſte Euſebio,ex agone gymnico inſtituta eſt. Hercu-
les enĩ(vt dictum eſt)octauo Iair iudicis anno,cum agonẽ apud Græcos ad honorem
Iouis in Olympo monte egiſſet,q̃d de quinquennio in quinquenniũ quatuor in me-
dio annis expletis,perpetuo fieri volebat,ex quo Gręci olympiadem*quatuor anno-
rum tempus appellauerunt.Olympias igitur quatuor plenos continet annos.ab hoc
tempore hiſtoria Gręcorum vera eſſe creditur.nam antea vt cuiq̃ viſum fuit,diuerſas
protulerũt ſentẽtias.Beda & Africanus olympiadem primã anno primo Ioathan nu
merãt. Spartanorũ genus anno 50.regni Oziæ,mortuo Alcamene Lacedæmoni- Origo re-
orum rege,eorũq́ regno cõſumpto,principium habuiſſe fertur. nam Lacedæmones gni Sparta-
cõtra Meſſenios decennale bellũ ſumpſerũt,q poſt aliq̃t annos querelis vxorem quas norum.
domi reliquerãt,fatigati,cum timerent ne diuturnitate belli ſpem prolis amitterent,
decreto ſtatuerunt, vt virgines eorum cum iuuenibus domi relictis, promiſcue con-
cumberent,arbitrantes per hoc ſobolẽ prouenire maturiorẽ, ex quibus genitos poſt-
ea ob notam pudoris materni,Spartanos vocauerunt,qui cum trigeſimum poſtea at-
tigiſſent annum,inopiæ metu veriti cum nullum certum cognoſcerent patrem, duce
Phalanto,matribus non ſalutatis,per varios caſus acti,tandem in Italiam deuenerũt:
vbi expulſis veteribus incolis,ſedem apud Tarentum poſuerũt,q̃rum poſtmodũ ami-
citiam Aegytij reges ac Iudæi ſummopere quæſierunt. Ioſephus aũt in quarto anti-
quitatum

Amos propheta.

quitatũ lib.aliter de Spartanis ſentit. dícit eñ eos ex Abrahæ filijs originẽ ſumpſiſſe,& propterea ſemp Hebræis amantiſſimos fuiſſe. In hac gñatione Amos propheta ex oppido Thecue nat',de numero paſtorum, ablatus eſt in Samariã, & cum ibidem cõtra decem tribus prophetaret, etiam pauca de duab' reliquis diſſeruit,quem Amaſias multis plagis affici fecit. Tandem Ozias Amaſiæ filius, propheram per tempora vecte transfixit,ac ſic ſemiuiuus in patriam ſuã tranſlatus eſt,vbi poſt aliqt dies dolore vulneris deficiens ſepultus eſt,qui cum ſanctus habitus eſſet,eius feſtiuitas*ſecundo Kaleñ. Aprilis celebratur.

Oſee.

Oſee Beeri filı',primus 12.prophetarum, his temporib' ad prophetiam dicendam ſpiritusãcto repletus eſt, & ad Oſiam regem nunc regnantem,eiusq́ꝫ filium Ioathan, & Ezechiam regẽ Iuda, & Hieroboam regem Iſrael,aliosq́ꝫ eius ſucceſſores,qui dominum Deum patrum ſuoꝝ dereliquerãt, domui Iuda ſalutẽ prædicauit. propter quod tũc Ezechias rex Iuda,idolis ſublatis,templum Dei purgaſſe memoratur, deniqꝫ mortuus,& inter ſanctos relatus, feſtum eius celebratur quarto nonas Iulij.

Iohel.

Iohel Phaniel filius,eiſdem regibus quibus Oſee prophetauit.quo autem genere mortis obierit,non habemus. ſed cum ſanctiſſime vixerit, inter ſanctos relatus eſt, feſtum eius celebratur tertio idus Iulij.

Eſaias.

Eſaias propheta ſanctiſſimus, Amos prophetæ filius,natione Hieroſolymitanus,familia nobiliſſima natus, hac tẽpeſtate in Hieruſalem prophetare cœpit.eius omnis cura de vocatione gentium & Chriſti aduentu.At cum tandem Manaſſen regem Hieruſalem affinem ſuum corriperet, ſerra eum lignea in duas partes ſecari fecit. & ſub quercu Rogel iuxta tranſitum aquarum ſepelitur.cuius feſtum celebratur*ſecundo nonas Iulij.

Heſiodus.

Circa finem huius generationis Heſiodus poeta claruit,patre Dio,matre Pyrimeda,natus in ciuitate Cyma,quæ metropolis erat Aeolidum.Habuit ex Nemene Terpſichorem filium poetã lyricum,cuius fratres Ganeo & Thaletes,interfecerunt Heſiodum & in mare proiecerunt.

GENERATIO XLIIII.

Ioathan rex Iuda.

ANno ab exordio mundi 4429.anno ſecundo Phaceiæ regis Iſrael,in Ioathan filio Oziæ,qdrageſimaquarta incepit generatio. hic regnauit annis 16.optimus quidem fili' ex bono patre natus, nihil prætermiſit quod ad bonum principem pertinere videretur,excelſa tamẽ non abſtulit,verum cætera iuſte & integre ex animi ſui ſententia gubernauit,& Dei templum quoad vixit frequentauit.Quibus ex virtutibus auxilio Dei proprium auxit regnum,Ammonitas quammaxime bello vincens, & tributa centum talentorum auri ſingulis annis ſibi ſoluere compulit.ſactusq́ꝫ ab oibus inimicis ſecurus,ad exornandam ciuitatem Hieruſalem animum adiecit, poſt innumera præclare geſta,porticum etiam in templo ac portam domus domini ſpecioſam ædificauit,quæ ſpecioſa porta dicta,ab incurſione à Chaldęis poſtea facta,Dei nutu ſola remanſit.muros quoqꝫ vrbis vetuſtate collapſos reſtituit,&turres fortiſſimas ædificauit.Tandem magna cum laude defunctus,in ciuitate Dauid cum patribus ſuis ſepelitur,relicto poſt ſe Achaz filio ſucceſſore.

Micheas.

In hac gñatione Micheã Demoraſthitẽ 6.ex duodecim prophetis floruiſſe,lectio prophetiæ ſuæ demõſtrat. durauit aũt vſqꝫ ad Ezechiæ regis Iudæ tpa,inter ſanctos relatus,feſtũ eius 18.Kaleñ. februarij celebrat,&videt eſſe alius ab illo Michea,q Achab regi Iſrael prophetauerat.Naum etiã 7.propheta ex 12.q vniuerſi orbis cõſolator interpretat, in hac gñatione claruit. Anno 2.Ioathæ, in Babylone mortuo Belocho, regnare cœpit Phul Aſſar reg.25.annis.

GENERATIO XLV.

ANno à mũdi exordio 4445.anno 17.Phaceiæ regis Iſrael, ſecundum aliquos,in Achaz filio Ioathan regis Iudæ,45. incepit gñatio, regnauit aũt in Hieruſalem annis

annis ſedecim, vir per oĩa pessimus.relicto eñi vero Deo,idola Samariæ coluit,ac eiſ-
dem ſacrificauit,& q̃d deteſtabilius eſt, filios q̃ſdam ſuos igni cremandos in valle *Be
ennon idolo cõſecrauit.Cumq́ circa hæc ita veſanus exiſteret,cõuenerunt Syrorũ rex

Achaz rex.

Raſin & Phaceias Iſraelitarũ rex,erant eñi amici,recludẽtes Achaz in Hieruſalẽ,mul-
tisq́ eam tẽporibus obſidebant.congreſſus cum eis Achaz,victus eſt miſerabiliter.ea
nanq; die centum & triginta millia eius militũ occiſa ſunt,&Zacharias filius regis oc
ciſus eſt,captus etiã eſt princeps militiæ eius.Cumq́ rediret victor rex Iſrael in Sama-
riam cum magna multitudine captiuorũ,occurrit ei propheta Obed, dicens eos non
viciſſe proprijs viribus,ſed propter iram Dei cõtra Achaz,grauiter arguẽs eos,q͏ con
tribules ſuos cõtraherent ita captiuos,q̃s niſi remitterent,paratus eſſet eis repentinus
interitus. Tunc Barachias noĩe in re publica probatiſſimus, ſurgens in medio & tres
alij,dixerũt non eſſe p̃mittendum,vt captiui in vrbẽ introducant:ſufficere prima pec
cata,nec adijciendas fore alias impietates.hæc ergo rex & milites audiẽtes, p̃miſerunt
eis vt facerẽt q̃cunq; crederẽt expedire. Tunc ad conſiliũ Barachiæ rex Iſrael exhibuit

Cædes trib⁹ Iudæ.

captiuis magnã hoſpitalitatẽ,& expẽſis datis,liberos eos remiſit ad propria. Poſt hęc
vt Magiſter in hiſtorijs tangit, ſecũdo obſederunt Hieruſalem rex Syriæ & rex Iſrael,
cumq́ timeret Achaz nimis,cõfortauit eum Eſaias, ſed non credidit ei Achaz,nec vo
luit quęrere ſignũ à dño,& miſit nũcios ad regẽ Aſſyriorũ Teglat Phul aſſar, dicẽs:Ser
uus tuus ſum ego,adſcende & ſaluũ me fac de manu regis Syriæ & Iſrael. Intrauit rex
Aſſyriorũ Syriã,& vaſtauit eam,dein cepit Damaſcũ,& in ea occidit regẽ Raſin, Da-
maſcenos trãſtulit in Dan Cyrenẽ Aethiopiã verſus. Indeq́ in Iſraelitas p̃fectus,eorũ
terras nimis afflixit,& multos eorũ captiuos abduxit.occurrit ei Achaz,ac oẽs templi
theſauros ac regiæ domus deuehẽs,Aſſyriorũ regi obtulit,ei gratias referẽs.Cumq́ vi
diſſet altare Damaſci,miſit ad Vriã ſacerdotẽ in Hieruſalẽ exẽplar eius,vt extrueret ei
ſimile. Deinde reuerſus Achaz in Hieruſalẽ, mox altare æneum tranſtulit à facie tẽpli
ad aquilonem,&ſup altare nouum obtulit holocauſta &pacifica. De altari vero æneo
fertur feciſſe horologiũ q̃ddam famoſum. præcepit etiam ſacerdotibus, vt deinceps
ſup altare nouũ offerrent. depoſuit luteres & mare æneũ, & ad tantã veſaniã cõtem-
ptumq́ Dei p̃uenit,vt oĩno clauſerit templum,& eius ornamẽta auferre p̃ceperit. In-
terea duodecimo regni eius anno,vel q̃d verius eſt,q̃rto,cõiurauit Oſee filius Bela,cõ-
tra Phaceiã regem Iſrael,& interfecit eum,regnauitq́ pro eo. q̃d aũt dicitur,anno 12.
regni Achaz incepiſſe regnare,intelligũt quidã,tunc demũ obtinuiſſe regnũ in pace.
octo eñi annis habebat lites cum amicis ipſius Phaceiæ,quẽ occiderat. regnauit Oſee
in Samaria annis nouẽ,fecitq́ malum coram dño,ſed non ſicut parentes eius. Tradit
eñi dediſſe licentiam Iſraelitis,vt adſcenderẽt in Hieruſalem ter in anno. Achaz vero
non ſatiatus pręmiſſis malis,fecit ſibi in oĩbus angulis Hieruſalem altaria,in oĩbus q̃q;
vrbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus,atq; ad iracundiam prouocauit dñm

Achaz mors.

Deum. q̃re mortuus eſt,& ſepultus in Hieruſalem,non in ciuitate Dauid,aut in ſepul-
chris regum Iſrael,tanq̃ oĩbus odioſus. regnauit aũt Ezechias fili⁹ eius pro eo. In hac
g̃natione regnare cœpit in Babylõe anno xi. Salmanaſſar,regnauit annis 17. Regna-
uit Medis Siſarmos tertius annis 30. In hac g̃natione anno q̃nto regis Achaz, Romu-

Romulus et Remus vnde orti.

lus & Remus patruum ſuum Amuliũ regem Albanorũ 15. interfecerũt. id ita cõtigit:
Pueri vbi primũ adoleuere, ſiue formæ dignitate ſiue ſenſus grauitate, nam & ſtudijs
literarũ incumbebãt, fiunt q̃les eos eſſe oporteret, qui regio g̃ne procreati eſſent. vita
aũt erat eis operoſa. his annos circiter decem & octo natis, lis q̃dam oritur de paſcuis
inter eos & paſtores Numitoris. Ex huiuſmodi altercatione ſecutæ erant aliq̃ñ mani-
bus plagæ,poſteaq́ armis:quæ res fecit, vt eſſent hi gemini q̃ maximæ paſtoribus in-
uidiæ,eo q͏ veluti duces eminerẽt. vnde factũ eſt,q͏ abſente Romulo,poſtea per inſidi
as Remus capitur,ductusq́ reuinctis poſt tergum manibus, iniuriarũ apud regẽ Amu
lium quas acceperant,accuſatur,& niſi in eum vindicatum fuerit,ſe curam armento-
rum deſerturos denunciant. Amulius autem multitudini quæ conuenerat,gratifica-
ri volens & Numitori,nam & is aderat,ac regionis tranquillitati ſtudens,ſimulq́ ela
tionem animi contumaciamq́ adoleſcentis (impauidus eñi erat) in ſuſpicionem tra-
hens,condemnat reum,ſumendiq́ de eo ſupplicij dñm Numitorẽ facit. Cum aũt du-
ceretur Remus à paſtoribus Numitoris,ſequens Numitor,decorem corporis admira
batur,animiq́ conſtantiam. non eñi ad miſericordiam commouendam in huiuſmo-
di fortuna,neq; ad preces conuerſus eſt vt cæteri, ſed decenti ſilẽtio vadẽs ad mortẽ.
Interea vero &dum in domũ Numitoris aduenirẽt, Romulus vbi caſum fratris acce-
pit,p̃ſequi ſtatim oportere cenſebat, circum ſe habens robuſtiſſimos paſtorum, tanq̃
poſſet adipiſci Remum adhuc in via:ſed retentus eſt à Fauſtulo nutricio, videns enim

ſtudium

ſtudium illius furioſius,remq́; veram adoleſcentibus antea minime prodiderat,ne an-
te periclitarentur in aliquo,q̃ in optimo eſſent robore.tūc vero neceſſitate coactus,ſo
li retracto Romulo rem omnē aperit.ſtupet adoleſcens,reſumptoq́; animo conſulta-
re cœpit cum Fauſtulo,quo pacto Remū liberaret,& ab iniuria Amulij ſe vindicaret.
ſtat ſententia,Numitorem eius rei certiorem facere. It Fauſtulus,& Numitorem cum
Remo colloquentem inuenit,petitaq́; venia, maximum facinus & in rem ſuam Nu-
mitori apportare ſe indicat, & præbita audientia, omnem rem vt erat geſta ab origi-
ne,& q̃ filij ſui eſſent Romulus & Remus,argumentis ſufficientibus manifeſtat.quæ
cum dixiſſet,multos rex ſimul cum verbis gemitus fundens, Remum amplectitur,in
oſculaq́; ruunt,ac Romulum accerſiri iubet iniuriarum vindicandarum gratia para-
tum.hoc igitur nuncio lætus Romulus,propere ad Numitorem pergit,& poſt com-
plexus multos & ſalutationes,expoſitionem ſui fratriſq́; & educationem, vt à Fauſtu
lo audierat,commemorans,lætis ambobus nec multis cōiecturis egentibus vt crede-
rent,quod voluptati erat.ac vbi ſeſe mutuo cognouere,cōſilia ineunt, occaſionemq́;
rei gerendæ idoneam quærunt.Quid plura? contractis vndiq; ſocijs,ex improuiſo Al
bam venientes,in regiam ſe proripiunt. Atq; omnes vno impetu occupantes ingreſ-

Amulij cædes.

ſum,non multis militibus defenſum, haud difficulter Amulium obtruncant,arcemq́;
capiunt,atq; Numitorem auum maternum in regnum reſtituunt.Poſtq̃ autem mor-
tuo Amulio,imperium adeptus eſt Numitor,communicato cum adoleſcentibus con
ſilio,vbi ipſis quoq; eadem viſa ſunt,regionēm dat eis in qua educati erant,& ſi qui ex
populo ſua ſponte voluiſſent,commigrandi poteſtatē facit,donauit etiam adoleſcen
tibus pecunias,armaq́; & frumenta, ſeruos & iumenta oneraria, & ſi quid aliud eſſet
vrbis conſtitutioni conferens.Alba tunc erat caput Latio,Iulij opus:à qua dum demi
grarunt adoleſcentes,commiſcentes etiam quicquid erat hominum vel in Palatino
vel circa Saturniam habitātium,multitudinem omnem in duas partes diuidunt.hoc
autem eis opinionem præbuit ambitionis,vt æmulatione mutua celerius opera perfi-
cerent.Cæterum ſeditionis cauſa maximi mali fuit:nam qui diuiſi fuerunt, extollen-
tes ducem ſuum vtriq;,tanquā ad regendos omnes idoneum, ipſi non amplius vnam
ſententiam habuerunt,neq; fraterna ſentiētes,cum vterq; alteri imperare conaretur.
hac cauſa locum condendæ vrbi non eundem vterq; elegerunt. nam Romulus in Pa
latino,tum aliarum rerum tum fortunæ loci gratia,quæ ſeruari ipſos & nutriri præſti
terat.Remus vero in Auentino condendam vrbem ſtatuerat.verum ſeditionis vitan-
dæ cauſa,viſum eſt ambobus,vt omnia materno auo permitterent.venientibus Albā,
iubet Numitor iudices deos faciant,aues obſeruent ſtatuto die, & vtri prius meliores
aues apparuiſſent,hunc dominum eſſe coloniæ.aderant adoleſcentes die præſtituto.

Romulus ex augurio præeſt.

prior ille Remus ſex vultures,Romulus poſtea, ſed duodecim vidit. ſic victor Romu-
lus,plenus ſpei,vrbem bellatricem fore.ita illi, aſſuetæ ſanguinis & prædæ aues polli-
cebantur. Poſtq̃ nulla cauſa impedimento erat vrbis condendæ, Romulus dijs ſacra
faciens,aliosq́; iubens idem pro viribus facere, alites quidē primum aquilas accipit,
conuocatis deinde omnibus in deſtinatum vrbi locum,quadrāgularem figuram de-
ſcribit,iunctis ad aratrum bobus,mare & fœmina, ſulcum duxit qui eſſet murum ex-
cepturus. Anno igitur ab exordio mundi 4451.olympiade ſeptima, anno primo,

Vrbis Romæ initia.

quadringenteſimo trigeſimoſecundo poſt excidium Troię,vigeſimoquarto ſuper tri
cēteſimum regni Dauid anno,decimo kalen. Maij,regni† Achab regis Iuda anno ſe-
xto,Romulus & Remus vrbem exiguam in Palatino monte conſtituunt. ad tutelam
autem vrbis tum ſufficere vallum videbatur,cuius dum irridet anguſtias Remus,idq́;
increpat ſaltu,à Fabio Celere duce Romuli,raſtro occiditur. dubium,an iuſſu fratris
occiſus eſt.prima certe victima fuit,munitionemq́; vrbis nouę ſanguine ſuo conſecra

Remus occiditur.

uit.Alij tamen aliter.omnes vero occiſum Remum inter initia vrbis conſentiunt.Ro
mam itaq; Romulus à ſe nominari voluit,in qua ipſe primus rex conſtitutus,regnauit
annis trigintaocto.Aderant tum *eo ſeorſum alia nonnulla loca vrbi propinqua,vi-
delicet Collatia,Antemnæ,Fidenæ,Lauinium,Cameſſa,Ianiculum,& alię huius gene
ris vrbes,atq; alia quorundam ædificia priuata,quæ poſtea in vnum collecta,Romam
effecere magnam. Poſtq̃ igitur perfecta eſt foſſa,conſummataq́; munimenta, neceſſa
riasq́; extructiones acceperunt domus,poſtulabat tempus,etiam de forma reipublicę
qua vterentur,conſultare. Aduocat concionem Romulus,ſuggerēte ei materno auo,
& docente quæ oporteret dicere atq; facere. Vnde diuiſa in primis trifariam multitu-
dine omni, ſingulis partibus ſingulos præfecit duces clariſſimos. Deinde trium rur-
ſus earum partium vnamquanq; diuidens in denas partes æquales, harum quoq; du-
ces deſignauit viros fortiſſimos.vocauit autem partes maiores,tribus: & minores,cu

rias:

rias:homines tribuũ ducatus habentes,tribunos:qui vero curijs ꝑſiderent,Curiones
dici poterant. Erant aũt & in decurias diuiſæ curiæ,appellatiq; duces eorũ,decurio-
nes.Omnibus itaq; in tribus & curias diuiſis,agrũ in triginta partes diuidens,ſuam
cuiq; ſortẽ curiæ tribuit,tantũ ipſe agri accipiens,quantũ quidẽ ad ſacrificium tem-
pla'q; ſatis eſſet,partẽ quoq; agri publicã relinquens,ſic'q; vna diuiſio regionis & ho Reipublicæ
minũ,cõmunẽ continẽs æquabilitatẽ fuit,altera item hominũ ipſorũ fuit,cõmoda & Romanæ
honores pro dignitate cuiuſq; partiẽs.Illuſtres eñ genere & ſpectatæ virtutis viros, deſcriptio.
tũ diuites & quibus erãt filij,ab ignobilib⁹ diſcreuit,humilibusq; & egenis, vocauit'q;
tenuioris fortunæ hoĩes,plebeios:& qui meliori erãt cõditione,patres.his de cauſis
progenitos eorũ,deinceps patricios vocabãt.Romulus aũt vbi maiores à minoribus
diſcreuit,leges dehinc poſuit,& quid vtroſq; agere opus eſſet,ſtatuit.Sacra quidẽ pa
tricios perficere,magiſtratus gerere,ius dicere,ac ſecũ quoq; publica adminiſtrare,
vrbanis ipſos maxime negocijs intentos.Plebeios aũt his ſolutos muneribus,cũ inex
perti eſſent,& ob inopiã negocioſi,agricolare ſimul & ali pecore,quæſtuariasq; exerce
re artes.Ne vero diſſiderẽt,aut iniurijs locupletũ in humiles,aut leuiũ egenorũq; ho-
minũ in excellẽtiores inuidia,cõmendãs ipſe patricijs plebeios,vnũquẽq; eorũ per-
miſit,quẽ ſibi vellet patronũ eligere:patronatũ vocans,ſusceptũ pauperũ humiliũ'q;
patrociniũ:& officia inſtituẽs vtriuſq; cõmoda,beneuolas ciuilesq; eorũ cõiunctio-
nes fecit,vt illi tuerent clientes tanq̃ patres filios,clientes ecõuerſo patronis obſequi-
oſi eſſent.Cõmuniter aũt vtriſq; neq; piũ neq; fas erat accuſare ſe inuicẽ,nec aduerſus
teſtimoniũ dicere,nec cũ inimicis numerari.Sic'q; firmior erat Romanorũ concor-
dia.Romulus poſt hæc cõſiliarios inſtituit,centũ viros ex patricijs eligẽs,fecitq; dele-
ctũ eorũ hoc modo:ipſe vnũ ex oĩbus optimũ deſignauit,cui cõmittẽda eſſent vrba-
na negocia,cũ ipſe exercitũ extra fines duceret.Tribuũ aũt vnicuiq; edixit,vt trinos
viros deligerẽt,qui ætate & generis nobilitate ſenſuq; excellerent.poſt hos aũt nouẽ
viros etiã curijs ſingulis imperauit,tres maxime idoneos ex patricijs eligere,poſteaq;
nouẽ primis à tribubus electis addẽs nonaginta,quos curiæ ſuffragijs ꝑtulerãt,eo quoq;
quẽ ipſe elegerat,duce addito,centũ cõſiliariorũ numerũ expleuit,& à Romanis ſe-
natus dici cœptus eſt,qui ob autoritatẽ patres,ob ætatẽ ſenatores dicti ſunt.Deinde *Senatus.*
trecẽtos viros ex generoſiſſimis familijs eligẽs, robuſtiſſimis corporibus,quos curiæ re-
nunciarũt,eodẽ modo quo antea ſenatores,ſingulæ denos iuuenes,eos ſemp circũ ſe
habuit Romulus.nomen'q; oẽs cõmune hi habuerũt Celeres,ab exequendi miniſterij
celeritate,& cuſtodes regis habiti.Regis vero hæc officia,primũ quidem templorũ ſa
crificiorũq; principatũ tenere,agereq; eũ oĩa in honorẽ cultũq; deorũ pia,deinde le
gũ moriſq; patrij cuſtodẽ ipſum fieri,iuriſq; ſimul oĩs,ſenatũq; cogere,& conuocare
populũ,poteſtatẽq; ſibi eſſe imperatoriã in bello.Senatorio aũt ordini honorẽ pote-
ſtatem'q; talẽ attribuit omni de re,de qua referret regno cognoſcere atq; ſuffragium
ferre,& quod viſum maiori parti eſſet,id vincere.Plebi deinde tria hæc permiſit,magi
ſtratus creare,leges ſciſcere,& de bello decernere cũ rex vellet:neq; tñ poteſtatẽ horũ
abſolutã,niſi & ſenatus approbaſſet.ferebat populus ſuffragiũ non viritim,ſed per
curias cõuocatus:& quod pluribus viſum eſſet curijs,ad ſenatũ referebat.nunc aũt mos
in pleriſq; locis cõuerſus eſt ſuffragiorũ.neq; eñ de plebiſcitis ſenatus iudicat,ſed eo
rũ quæ ſenatus cognoſcit,populus eſt dominus.Ex hac autẽ diuiſione Romuli non ci
uilia modo negocia iſti,ſed bellica quoq; celeres perſequebant.quãdocũq; eñ ei viſum
eſſet exercitũ educere,nec tribunos tunc per tribus nec per curias centuriones neq;
ꝑfectos equitũ creari oportebat,ſed rex quidem tribunis mãdare,illiq; curionibus,e
quibus deinde decuriones edocti,ſtatutos ſibi quiſq; milites educebat.vnà eñ decen
ter inſtructi aderãt,mille etiã pugnatores elegit,vt aliqui volunt,quos ob numerũ mili-
tes vocauit.Romanorũ quoq; vires augere volens,cauſam honeſtã ꝑtendens,& rem
ipſam in honorẽ Dei referens,templũ loco in vmbroſo erigit, confugientibusq; ad
illud,ſponſor factus eſt per ſpeciẽ religionis erga deos,nihil eos detrimẽti ab inimi-
cis accepturos,ac ſi permanere apud ſe vellent,ciuitatis etiã participes faciebat,tra-
debatq; agri portionẽ,quẽ bello quæſierat.his auditis,cõfluebant vndiq;,domeſtica
fugientes mala,nec ſe vlterius alio collocabãt, quotidianis fauoribus & gratijs ab eo
cõplexi.fuit item & aliud inſtitutum,vt ne captas bello vrbes funditus euerterẽt,nec *Aſylum.*
in ſeruitutẽ redigerent,verũ miſſis in eas colonis,proportione aliqua regionis colo-
nias Romanorũ facerent vrbes victas,& reipublicæ participes.Poſtea vero quia vel
vxores nõ habebant,vel paucas,vel(vt alij volunt)multis circunſtãtibus vrbem gen-
tibus,quarum nulla quidẽ Romanis amica erat,eas ſibi per connubia conciliandas
exiſtimarunt.Cæterũ cogitans quod non vtiq; volentes cõuenirẽt ipſis ciuitates,vtpote

colonis nouis,neqꝫ diuitijs,nec rerũ geſtarũ gloria excellentibus.vim vero illatã ferrent æquiore animo,ſi præſertim nulla fieret in neceſſitate contumelia.conſiliũ capit vt per raptũ virginũ affinitates iungerent,id ſenatui aperiens,vbi ipſis etiã conſilium placuit,diem feſtũ & ludos indicit,idqꝫ apud vicinas gentes publicari fecit.Conuenientibus itaqꝫ ad ludos hoſpitibus multis cũ vxoribus & filijs,vbi ſacros peregit ludos,ſignũ dat iuuentuti virgines quiqꝫ vt rapiant.diuiſi itaqꝫ per compita iuuenes, ad raptus virginũ diſcurrunt,ingens ſtatim ſecuta eſt perturbatio, fugaqꝫ hoſpitum, malum aliquod maius ſuſpicantium.altera aũt die productis ſine ignominia virginibus,ita eñi eas ſeruari mandauit Romulus,dinumeratiſqꝫ ſexcentis puellis & octoginta tribus numero inuentis,viros celebres totidẽ elegit,quibus puellas ipſas ſecundum leges patrias vniuſcuiuſqꝫ earũ cõſuetudineſqꝫ collocauit,in communionẽ panis & aquæ connubia ipſa concilians.vbi autem de raptu virginũ,deqꝫ connubijs in vrbes proximas rumore vulgatũ eſt,alias quidem id factum in iram vertit,aliæ vero quo affectu id factũ eſſet,& quẽ ad finem rediſſet conſiderantes,moderate rem tulerunt.

Bellum Sabinum.

Recidit res ipſa poſt tempus aliquod in bella.erant vrbes primæ inter Sabinẽſes quę bellum inceperunt,Cenina,Antemnæ & Cruſtuminum,prætendentes quidẽ verbis raptum virginum,re aũt vera conſtitutionẽ vrbis factæ grauiter ferebant,neqꝫ negligendũ rati malum hoc naſcens.Ceninenſibus primũ exeuntibus & regionem populantibus,educens Romulus copias,incautos aggreditur,vallum eorum capit,fugienteſqꝫ in vrbem perſequitur,incuſtoditos muros & apertas portas inueniens,primo impetu vrbem capit,obuiumqꝫ ei regem pugna obtruncat.acceptis itaqꝫ obſidibus, in Antemnates vertitur,palanteſqꝫ eos diſperſos ad prædã inopinato ſuperuentu capit,eodemqꝫ modo de his vt de,prioribus decernens.His peractis,Romulus in Cruſtuminos ducit exercitum,quos etiam prælio & oppugnatione murorum in deditionem redactos,viros ſtrenuos nihil aliud pati voluit,ſed hanc quoqꝫ vrbem coloniam ſicut priores cenſuit fieri Romanorum.Cernentes hæc Sabini cæteri,rem gerebant ægerrime.educturi autem copias Sabini,legationem prius ad hoſtes mittere decreuerunt,qua mulieres repeterent,pœnaſqꝫ raptus expoſcerent.reſpondente aũt Romulo,mulieres poſtq̃ non inuitis ipſis cum viris ſuis vita erat,maritis permittendas: & ſi alicuius rei alius ipſi indigerent,tanquã ab inimicis caperent.Neutri horũ aſſentientes Sabini,exercitum eduxerunt,primoqꝫ congreſſu arcem capitolij capiunt.cũ eñi Tarpeia filia Spurij Tarpeij, qui præerat arci,egreſſa eſſet ad hauriendã aquã,Titus Tatius rex Sabinorũ occurens,promiſit puellæ dona,geſtamina ſcilicet quæ in ſiniſtris habebant,inter quæ erant armillæ,ſcuta & annuli aurei,accepit cõditionẽ virgo,vel auiditate fœminta,vel ꝙ hoſtes nudatos armis proderet.verũ portam virgine negligente capiunt,eamqꝫ dum ꝓcium proditionis poſceret,geſtaminibus,ſcutis ſcilicet ſeruandorũ promiſſorũ cauſa obrutam perimunt,qua interfecta, occupauerunt arcem,& poſtera die cum Romanis congrediuntur.Hoſtilium Romani exercitus ducẽ occidunt,& totũ exercitum Romanorũ vſqꝫ ad portam palatij veterẽ fugãt. Tunc Romulus vouit Ioui de cõſtruendo ei templo,vt ſuus exercitus à fugs rediret, quo facto,exercitus Romanorũ reſumptis viribus,rurſum in pugnã procedit,fortiterqꝫ dimicando,contra Sabinos cœperunt eſſe ſuperiores.Interim Sabinæ mulieres nuper raptæ,conſilio inito,ſeſe cohortantes,ſparſis crinibus & ſciſſis veſtibus inter acies ipſas & tela volantia medias ſe ingerũt,ex vna parte rogãdo parẽtes,ex alia viros,ne ſanguine nefando ſoceri & generi ſe reſpergerẽt.Herſilia Romuli vxor mulier facundiſſima,longa & miſerabili oratione,ꝓcibuſqꝫ Sabinos mouens,vti viris ſuis pacẽ ipſi largirent,eis ipſis precãtibus,ꝓcipue ob quas bellũ ſe intuliſſe aſſererẽt:ſed acquieuere mulieribus Sabini,ſuntqꝫ factæ primũ induciæ,poſteaqꝫ cõgredientibus regibus,pactiones de amicitia erant,de quibus conuenerãt iureiurando,reges quidẽ Romanorũ eſſe æqua poteſtate,paribuſqꝫ fruentes honoribus Romulũ & Titũ Tatium,vocariqꝫ vrbe à conditore,atqꝫ vnũquenqꝫ ciuium ſicut prius vocari Romanũ: qui vero ex Tatij patria eſſent,Quirites dici,habitareqꝫ Romæ Sabinos iure pari poſſe,quicunqꝫ vellẽt,ſacrorum participes & in tribus curiaſqꝫ additos.hęc iurati,ariſqꝫ

Sabini in vrbẽ recepti.

ſimul erectis permixti ſunt,atqꝫ alij duces Sabinorum copias domum reduxere. Tatius vero rex & cum eo tres viri ex illuſtribus familijs Romæ permanſerunt.hoc ſtatu rerum viſum eſt regibus duplum facere patriciorum numerum,elegeruntqꝫ viros centum curiarũ,quos veteribus ſenatoribus adſcripſerunt.Romulus aũt & Tatius ſtatim maiorẽ vrbem effecerunt,duos colles adijcientes,Quirinũ & Cælũ,ſeparanteſqꝫ habitationes,Romulus pallanteũ occupans,& montẽ Cælũ illi propinquũ,Tatius vero capitoliũ & quirinalem.Annos igitur quinqꝫ regnauerunt ſimul,in nullo differentes,

rentes. Eo vero tẽpore amicorũ quidã Tatij exercẽtes latrocinia in Laurentũ agro, adueniente legatione, iuſtaq́; repetente, Romulus cenſebat dedi ſontes oportere læſis, q̃d Tatius nequaquã æquũ arbitrabat. Hoc igitur modo legati, cũ nihil iuſti inueniſſent, id ægre ferentes, abeunt. ſecuti vero quidã Sabinorũ, legatos inuadunt, resq́; oẽs adimunt, & quoſdã occidunt: qui euaſere, iniurias exponũt, indeq́; aduenientes Lauinio atq; ex alijs vrbibus legati de iniurijs querunt, bellũq́; denunciant ni iuſtitia potiantur. Romulus ad hæc obſtrictos ꝓhendit, traditq́; eos vinctos legatis abducẽdos. Indignatus Tatius, erãt eñ cognati eius qui abducẽdi erãt, legatis deditos hoĩes abſtulit. Elapſo aũt tẽpore cũ Lauinij eſſet Tatius cũ Romulo ſacrificij cauſa, conſpirantibus in Tatium socijs & genere proximis interfectoꝝ legatoꝝ, percuſſus, ad aras occubuit, Romã dein perlatus. Romulus ſolus in imperio cõſtitutus, ſtatuit eundem eſſe populũ, Sabinos & Romanos, q̃d & nominũ variatio cõfirmabat. Deinde ad ſacra verſus, publica inſtituit & priuata. Legẽ tulit de matrimonijs, vt mulier viro ſocia eſſet pecuniarũ & cæterorũ atq; ſacroꝝ, vt viueret ad mariti morẽ. vxor domus dña, morienti viro ſine liberis, ſuccedebat: ſin cũ prole, æqua erat pars ſua. Dedit Romulus omnẽ vitæ poteſtatẽ patri in filiũ, ſiue vellet coercere, ſiue verberare, ſiue iunctum ruſtico operi detinere: vẽdere q̃q; permiſit & occidere. Duo vero tantũ ſtudia reliquit liberis lex publica, agriculturã & belli artes: imperfectã putans vtranq; vitã, alterã ab altera ſeparatã. non alteris quidẽ humũ exercendã dedit, alteris belli munera, vt lex habet Lacedæmoniorũ, ſed eoſdem militarem ſimul & ruſticam vitam viuere inſtituit, operi omnes, ſi pacem agerent, vacare ruſtico aſſueſaciens. Verũ permittebantur etiam mercari Romani, ſi quando deſiderabatur aliquid. Poſtremo, de Fidenatibus Romulus & Veijs triumphauit, magnis cladibus affectis. Tum ne amplius finitimarum gentium ſubigeret, diuinitus mors ſubitanea accidens illi fuiſſe viſa eſt cauſa. Quare de Romuli morte varia & magna ex parte fabuloſa tradunt. ſcribunt enim nonnulli, dum in exercitu concionem ad populum haberet, cadente interim caligine, & ſuborta tempeſtate, cum fragore raptum eſſe regem, nec apparuiſſe amplius in concione. Verũ quorũ eſt ſententia probabilior, magisq́; ad hiſtoriæ fidẽ accedens, aſſerunt illũ à ciuibus interfectũ. cauſam autem cædis hanc putant, ꝙ obſides à Veientibus acceptos, abſq; ſenatus ſententia reddidiſſet, tum ꝙ veteri more nõ imperabat, ſed arrogans quaſi tyrannide in ciues vtebatur. Ob has cauſas dicunt patricios de morte eius cepiſſe conſilium, geſtam autem rem fuiſſe in ſenatu, diuiſoq́; corpore eius in fruſta, ne cadauer appareret, exiſſe eos occulentes ſub amictu quam quiſq; habuit partem, clamq́; humi eam mandantes, fingentes poſtea raptum in cœlum, & inter deos relatum, vt qui eſſet Martis filius. opinionem autem eam confirmauit Iulius Proculus, aſſerens ſibi Romulum apparuiſſe in via, & iam deum factũ, vt pro numine haberetur mandaſſe: & ſic pro deo habitus à Romanis, Quirinus eſt dictus, ſiue à quiritibus, ſiue ab haſta, quam vocant Sabini quirim. deceſſitq́; ſine prole, vt aliquorum eſt opinio, annos ſeptem & triginta dominatus, quintum annum & quinquageſimum agens, prout refert Dionyſius Halycarnaſſæus. Anno duodecimo regis Achab regnauit in Babylone Salmanaſſar annis xvij. annos quatuor cum Achab, & ſub Ezechia xiij. annis.

Mors Tatij

Romuli mors.

GENERATIO XLVI.

ANno 4461. à mũdi exordio, regnãte Oſea in Samaria, ac Romulo in vrbe noua Roma, q̃dtrageſimaſexta incepit gñatio in Ezechia filio Achaz rege Iuda, is regnauit annis vigintinouẽ in Hieruſalẽ, optimus ſane vir de peſſimo patre natus, qui confeſtim intermiſſa ſacrificia reſtituit, idola deſtruxit, vrbem ſemidirutam reparauit atq; muniuit. tanto regno dignus, qui ſapientia, prudentia & cõſilio plurimum valebat, ac ita manu promptus, vt nemo veteranorũ eo pugnacior fuerit. vnde poſt eum non fuit ſimilis de cunctis regibus Iuda, ſed neq; in his qui ante eum fuerãt. adhæſit domino omnibus diebus vitæ ſuæ, & ab eius veſtigijs non receſſit. fecit mandata quæ dominus præceperat Moſi vniuerſa, & directus eſt ab eo. diſſipauit excelſa, contriuit ſtatuas & lucos ſuccidit, confregit ſerpentem æneum quem fecit Moſes, cui vſq; ad illud tempus filij Iſrael adolebant incenſum, & puluerem eius ſparſit in torrentem Cedron. ſcripſit quoq; filijs Iſrael, vt redirent ad cultum Dei, quorũ quidam nuncios eius neglexerunt, alij quoſdam interfecerunt. ipſe quoq; percuſſit Philiſtæos vſq; ad Gazam, & omnes terminos eorũ à turre cuſtodũ vſq; ad ciuitatem munitã.

Ezechias cultũ diuinũ reſtituit.

Circiter annũ ſextum regis Oſeæ, regni Ezechiæ annũ quartũ, Salmanaſſar Aſſyriorũ rex contractis maximis copijs, eduxit exercitum cõtra regem Oſeæ, eumq́; multis attriuit cladibus, capta Samaria, vinctũ abduxit, & vniuerſa eius bona diripuit. ve-

rum poſtea multa pecunia redemptus,& eidē tributarius factus,in regnū redire per-
miſſus eſt.ſed paulo poſt cū didiciſſet rex Aſſyriorū,ꝙ Oſea rebellare niteref,latenter
eñ miſit ad Suſac regē Aegypti,petens ſolatia cōtra eū:iratus vehemēter,rurſus cum
grandi exercitu Samariam venit,quā & tribus annis duriſſime obſedit,nonoq́ꝫ regni
Captiuitas Iſraelis. ſui anno eā cepit,& cū toto populo in ſeruitutē rapuit,tranſtulitq́ꝫ Iſrael in Aſſyrios,
ſcilicet ſeptē tribus q̄ remanſerant,& poſuit eos iuxta flumen Gozam vltra montes
Medorū & Perſarū,regemq́ꝫ in Niniue captiuū tenuit. Tranſlato itaqꝫ Iſrael de ter-
ra ſua, rex Aſſyriorū de diuerſis regionibus adduxit colonos in Samariam,paucos
primū,poſtea Aſſaradoch populatus eſt terrā,& qui habitauerunt in vrbibus eius,oēs
vocati ſunt Cuthei à quibuſdā potioribus inter eos qui venerant de regione Perſide,
quæ dicta eſt Cutha à quodam flumine.Græci vero dixerunt eos Samaritas,Hebræi
vocauerunt eos Iacobitas,quia ſupplantauerunt Iſrael de finibus ſuis,qui cum veniſ-
ſent in terrā Iſrael,immiſit dñs in eos leones,qui interficiebant eos.nunciatum eſt re
gi Aſſyriorū,ꝙ perirēt coloni eius,q̄a ignorabant legitima Dei Iſrael:miſitq́ꝫ eis vnū
de ſacerdotibus Iſrael,& legē Moſi inſcriptā literis antiquioribus.habitabat ſacer-
dos in Bethel,& ſuſceperunt circuncisione & legitima Dei Iſrael:nihilominus tamē
deos ſuos in excelſis colebant.vnde quādoqꝫ Hebræos dicūt ſibi propinquos,cū be-
Finis regni Samariæ. ne eſt Hebræis:cum vero male,dicebant ſibi nihil eſſe cū Iſrael.Migrauerūt itaqꝫ &
ceſſat regnū Iſrael in Samaria,poſtq̄ regnatum eſt per annos ducentos ſexagintavnū
& menſes ſeptem ſub regibus decē & octo.multi aūt ex Iſraelitis tunc confugerūt in
regnū Iuda,multi abſconderunt ſe in abditis,& latuerunt in regnis circunſtantibus,
qui poſt regreſſum regis Aſſyriorū redierunt ad propria,& habitauerūt cū Samari-
Tobias. tis. Anno eodem Tobias propheta ſanctiſſimus ex tribu & ciuitate Neptalim,vir
gratia ſpirituali pſtans,cū rege Iſrael in captiuitatē abductus,in qua pietate ac religi-
one inſignis habitus eſt.hic cū apud Niniuen conſtitutus,pceptorū patrū ſuorum nō
immemor,cū ægros viſitaret,eoſq́ꝫ ad patientiam q̄ maxime hortaref,egentibus ele-
emoſynas pberet,deſperatos quoqꝫ cōſolaref,atqꝫ errantes ad veritatis viam pdicatio
nibus deducere niteref,cæcitatis plaga tentatus eſt,pro qua etiā omnē perdidit ſub-
ſtantiā,& oīm pauperrimus euaſit.Cuius patientiā cū dñs diu cognouiſſet,Raphae-
lem archangelū ad eū miſit,qui eidē viſum reſtituit,& ſubſtantiā omnē in decuplum
multiplicauit,ac cæteris Iudæis oībus in rebus antetulit.cum in eo ſtatu vſqꝫ ad annos
duos & centū vixiſſet,cōſectus ſenectute,primo interitū Niniues & inſtaurationem
Hieruſalē & tēpli dñi,ac Chriſti aduentū pdicens,ſpiritū dño reddidit,in Niniue ſepe
litur. Sennacherib cœpit regnare nono anno regni Ezechiæ,reg. annis vij. An-
no Ezechiæ regis Iuda xiiij.Sennacherib Aſſyriorū rex,capta Samaria & filijs Iſrael
in Aſſyrios tranſlatis,adſcēdit in terrā Iuda.Erat aūt is filius Salmanaſſar,ingenio fe
rox,cū cepiſſet aliquas ciuitates,miſit ad eū Ezechias in Lachis,dicēs:Recede à me,&
q̄d impoſueris mihi,faciā.indixit Ezechiæ rex Aſſyriorū trecenta talēta auri & trecē
ta argēti,iurauitq́ꝫ ꝙ nō noceret ei.Cūq́ꝫ nō inueniſſet Ezechias hanc ſummā in the-
ſauris in domo dñi & ſuis,recepit laminas auri quas ipſe affixerat in valuis templi,ac
cepit hæc Sennacherib,& mox tranſgrediens iuſiurandū,miſit ad obſidendā Hieru-
lē,Tarthā & Rapſacen, q̄ caſtrametati ſunt iuxta aquæ ductū piſcinæ ſuperioris,quę
eſt in via agri fullonis,abſtulerūt ciuibus aquā exterioris piſcinę.Illi cū vocaſſent Eze
chiam ad colloquiū,noluit exire,ſed miſit ad eos Heliachim pontificē,Sobnam ſcri-
bā & Ioachim à cōmentarijs,ad q̄s loquebaf Rapſaces Hebraice:Hæc dixit rex ma-
gnus Aſſyriorū ad te o Ezechia,in quo cōfidis vt audeas rebellare?ſi confidis in rege
Aegypti,inniteris baculo arūdineo:ſi ſpem ponis in Deo tuo,nunq̄d dij gentiū & de
us Iſrael liberauerunt eos de manu mea?ſi ſpem ponis in populo tuo,dabo tibi duo
millia eq̊rū,nec poteris apud te inuenire adſcēſores.& rogabāt nūcij regis vt loq̄ref
eis Syriace propter populū qui ſtabat ſup murū. Tūc exclamauit Rapſaces ad popu
lū:Hæc dicit rex magnus Aſſyriorū,facite mecū q̊d vobis vtile eſt,ne comedatis ſter-
cora veſtra,& bibatis vrinā veſtrā:egredimini,& trāſferā vos in terrā q̄ eſt ſimilis ve
ſtræ.Cūq́ꝫ retuliſſent miſſi cōminaciōes has ad Ezechiā,ſcidit veſtimēta ſua,&opertus
ſacco,ingreſſus eſt domū dñi,miſitq́ꝫ pdictos nūcios ad Eſaiā,opertos ſaccis,iunctis
illis ſacerdotibus & ſenioribus populi, dicēs:Hæc dicit Ezechias,dies hęc tribulatio-
nis noſtræ eſt & increpatiōis diuinæ,ora pro reliquijs Iſrael,ſi forte Deus audiat blaſ
phemiā & vindicet.Et Eſaias:Hæc dicit dñs Ezechiæ,noli timere:ecce ego mittam
regi Aſſyriorū ſpiritū,& reuertef in terrā ſuā,deijciāq́ꝫ eū gladio in terra ſua.Interea
receſſit Rapſaces & iuit ad regē Aſſyriorū,qui expugnabat Lobnam.trāſiuit eñ rex
ad expugnandā Aegyptū ea mente,vt triumphās rediret ad euertendā Hieruſalem.

Cumq́ꝫ

Cumq́ꝫ obſediſſet Peluſiũ, audiuit regẽ Aethiopiæ Tarachã magno cũ exercitu venire in auxiliũ Aegyptiorũ:conturbatus,redijt in Iudæã & obſedit Hieruſalem:ante tamen miſit Ezechiæ terribiles literas cõminationis plenas.is cũ clamaret ad Deũ,conſolatus eſt eum Eſaias,& inter cætera:Tibi,inquit,Ezechia hoc erit ſignũ liberationis tuæ,tertio anno recedet à te Sennacherib nõ rediturus.ꝑdico aũt tibi quid facies hoc anno & quid ſecundo,vt cũ videris impleta,ſcias verũ eſſe q̃d prædixi de tertio.comede hoc anno q̃d repereris,id eſt,q̃ ſponte naſcunt̃,ſecũdo poma,in tertio anno,fugato hoſte,ſecure ſeminate,metite & comedite.Hoc audito,Ezechias gauiſus eſt,& de conſilio Eſaiæ & ſapientũ obturauit capita fontiũ extra vrbẽ,& exitus aquarũ in Iudea,ne Aſſyrij inuenirent aquã.Tunc obturauit Ezechias ſuperiorẽ fontẽ aquarum Gion,& auertit eas vt influerent piſcinã inferiorẽ,fecitq́ꝫ ante fontẽ Siloe quaſi ſtagnũ,in quo colligerent̃ aquæ.Redijt Sennacherib ab Aegypto,& cũ Iudæam vaſtaſſet,tandẽ obſedit Hieruſalẽ.Tum angelus dñi percuſſit Aſſyriorũ centũ octogintaquinq́ꝫ millia.Fugit Sennacherib cũ decẽ viris in Niniuen,vbi in templo Adramelech & Saraſar filij ſui percuſſerunt eũ gladio,fugientes in Armeniã.ſucceſſit Aſſaradon patri.Porro Hieroſolymitæ fuſis hoſtibus,ſpoliauerũt caſtra.Ezechias licet hoſtias Deo immolaſſet,canticũ tamen ex more nõ cantauit,ob id ægrotare cœpit:monuit eum Eſaias,vt diſponeret moriturus domui ſuæ.Dolens Ezechias ꝙ filiũ nõ haberet,precat̃ veniã conuerſus ad parietẽ.verũ anteq̃ Eſaias egrederet̃ partẽ atrij,dixit ad eũ dñs:Redi & dic Ezechiæ,audiui orationẽ tuã & vidi lachrymã tuã,ecce ſanaui te:die tertio adſcendes in templũ,addent̃ tibi quindecim anni.ab Aſſyrijs liberaberis.Ait Ezechias:Quod erit ſignũ,ꝙ dominus ſanabit me?Cui Eſaias:Vis vt adſcendat vmbra decem lineis in horologio,an vt reuertat̃ totidẽ gradibus?Dedit ergo ſignũ regi,verũ vellet ꝙ ſol ſtaret ꝑ ſpatiũ decẽ horaꝝ immobilis,vel rediret totidem.Et elegit rex,vt rediret ſol ad orientem,& ſtatim ſol eſt reuerſus iterũ per decem lineas,per quas iam deſcenderat. Tunc fecit Eſaias afferri maſſam ficuũ:facieq́ꝫ inuncta,conualuit Ezechias,ac tertio die adſcendens in tẽplum,iuxta verã prophetæ ſententiã ait:Ego dixi,in dimidio dierũ meorũ vadã ad portas inferi,ſine ſobole ſcilicet,quã expectaui:quæſiui orando reſiduũ annoꝝ meorũ,vt donaret me dominus Deus prole,ac pater fierem.

Liberat̃ angelo Hieroſolyma.

Ezechiæ vita prolõgat̃

In illo tẽpore miſit Merodach rex Babylonis literas & munera ad Ezechiã.nam paulo ante rex Medorũ & rex Babyloniorũ receſſerãt à monarchia Aſſyriorũ.Lætatus Ezechias in aduentu nunciorum,& iterum elatus in animo,oſtendit eis omnia quæ habebat in domo & poteſtate ſua,etiam domum aromatũ,in quam inducere gentiles nefas erat.Porro cum abijſſent legati,venit Eſaias ad regem:Quid,inquit,dixerunt viri iſti,& vnde venerunt ad te?Qui cum indicaſſet ei,dixit Eſaias:Ecce dies venient,& auferentur in Babylonem omnia quæ in domo tua ſunt,& quæ abſconderunt patres tui,ſed & de filijs tuis erunt eunuchi in domo regis Babylonij.Reſpondit Ezechias:Bonus eſt ſermo domini,ſit pax & veritas in diebus meis.Deinde ad exornandam Hieruſalem animum adiecit.anno deinde vitæ ſuæ quinquageſimoquarto moritur, & apud arcem Sion, magno ſui deſiderio apud omnes relicto,ſepelitur.

Sabachon.

Sabachon Aethiopiæ rex,quinto Ezechiæ regis anno regnare cœpit,regnauit annis duodecim,qui Bochorin Aegypti regem vicit,& pro eo interfecto regnauit. Perdica quartus Macedonum rex,ſexto anno Ezechiæ regnare cœpit,regnauit annis quindecim. Meles tertius Lydorum rex,decimotertio anno regni Ezechiæ regnare cœpit,annis duodecim regnauit. Cardiceas quartus Medorum rex,regni Ezechiæ anno vigeſimo Medis præeſſe cœpit,& præfuit annis tredecim.

Candaules rex Lydorũ

Candaules quartus Lydorum rex,anno vigeſimoquinto regni Ezechiæ Lydis regnare cœpit,regnauit annis decem & ſeptem,vir quidem ignauus & libidini deditus.huic cum eſſet vxor elegantiſſimæ formæ,vt Herodotus & Iuſtinus referunt,eius pulchritudinem omnibus prædicabat,non contentus voluptatum ſuarum tacita conſcientia,niſi etiam matrimonij ſecreta panderet.ad extremũ Gygi ſatelliti ſuo ſpeciem vxoris extollebat,& vt probaret,dixit ſibi eam velle nudã oſtendere.Contradixit Gyges:Here,inquiens,non licet mihi dominam meam nudã con-

ſpicere. mulier eñ exuta tunica,& verecundiam pariter exuit. Rurſum Candaules,
Ne cures,non ſciet. ita ſecundum fores cum aperuerim, & videbis. Gyges effugere
non valens,obtemperat,& vt Candaules prædixit,nudam vidit. verum ille inter ex-
eundum à muliere conſpectus eſt: quæ vt didicit à viro,quomodo eſſet actum,præ
pudore tacuit,firmans in animo ſeſe vindicare. Nam apud Lydos probro eſt,etiam
viros videre nudos. Mulier per fidos opportune vocauit Gygem,dixitq́; Vidiſti me
nudam: duorum tibi eligendi do optionem: aut enim me & pariter regnum Lydo-
rum habe,vbi Candaulem interfeceris: aut morieris,vti Candauli non eſſe obſequẽ-
dum in omnibus diſcas. Ad hæc Gyges obſtupefactus,rogauit ne talia exigeret,&
cum perſuadere non valeret,elegit potius viuere,quæſiuitq́; quo pacto id opportune
fieret. Subornauit mulier,ita vt ſoporatum regem facile interficeret. obtinuitq́; Gy-
ges regnum etiam oraculo Delphico. nam cum Lydi indigne ferrent regis caſum,
atq; in armis eſſent,datum eſt oraculum,hunc eſſe debere regem Lydorũ. Aſſara-
don iunior filius Sennacherib,in templo à *ſenioribus filijs *ſuis obtruncatus eſt,ꝙ
prætulerat iuniorem eis. Merodach Chaldæum per hoc tempus in Babylone re-
gnaſſe conſtat,qui & ab Aſſyrijs deficiens,Chaldæorum regnum ſibi conſtituit,ſic-
ut & Medorum rex fecerat. hic rex Ezechiæ ægrotanti legatos viſitationis gratia
Numa ſecũ- cum muneribus miſit. Anno regni Ezechiæ vltimo,ſextædecimæ Olympiadis ſe
dus Roma- cundo,Numa Pompilius poſt Romulum regnare cœpit,regnauit annis quadragin
norum rex. tauno. Mortuo enim Romulo,anno ſequenti rex nullus creatus eſt. Senatores vero
alternis imperitabant eo tempore,quod interregnum appellabant. Anno elapſo,vi-
ſum eſt omnibus conſtituendam regiam dignitatem. de futuro vero rege diſſenſio
incidit,vtro crearetur ex ordine,ſenatorum antiquorũ centum,an nouitiorũ. poſtre-
mo conuenit,vt alterum fieret de duobus: aut ꝙ regem ſenatores præterq̃ ſui corpo
ris crearent,aut hoc ipſum nouitij facerent. accipiunt conditionem ſeniores,ſuffra-
gijsq́; Numam Pompilium Sabini generis illuſtrem virum,deligunt. qui (vt Plutar-
chus ait) cum eſſet ingenio ad omnẽ virtutem accommodatus,ſeipſum magis per di-
ſciplinam,laboremq́; ac philoſophiam coluit,non ad deteſtandas perturbationes
modo,ſed vt laudatã quoq; inter barbaros vim & habendi cupiditatem à ſe pelleret.
hic à domo delicias ac magnificos apparatus pellens,omnibus ſe cũ ciuibus tum pe-
regrinis integerrimũ iudicem & cõſultorem ꝓſtabat. per ociũ aũt non ad voluptates
& delicias,nõ ad quæſtus,ſed ad deorũ immortaliũ cultũ & ad ipſorũ naturam,quã-
tum ratione poterat, cognoſcendam,ſemetipſo vtens,magnũ nomen adeptus eſt,vt
Tatius vnica Tatia filia ſibi generũ fecerit. Anno igitur quadrageſimo ætatis ſuæ,cũ
legati veniſſent pro eo rege aſſumendo,primũ non acquieuit. tandem inſtantibus le
gatis atq; rogantibus,ne populus iterũ in ſeditionẽ veniret,regnũ laceſſitus ſuſcepit,
eoq́; ſuſcepto, confeſtim populũ elatũ aſperumq́; ad pacẽ & ad religionem traduxit.
Ferunt Numam,qui occultiore ſapientia ꝓſtabat,nullis imaginibus deos coluiſſe. Vi
dens Numa ſine legibus regnum ſtare non poſſe,at quia circa leges dandas inſiſtere
non valeret,niſi pax eſſet in vrbe,ſtatim in principio regni ſui fecit in circuitu pacẽ,
Iani ædes. quam & habuit toto tempore regiminis ſui. Facta pace,conſtituit templum deo Ia-
no,cuius clauſio ſignificaret pacem,vt quaſi pax incluſa maneret apud Romanos.
eius aũt apertio ſignificaret bellũ,quaſi vt omnes milites qui ad bellum exirent,inco-
lumes reperirent̃ in eo,reuertentes de ꝓlio. quo facto,totus vacabat legibus ordinan
dis,tradens modum colendi deos,circa cæremonias & ſacra intentus. Vt aũt Roma
ni facilius ipſum attenderent,impoſitasq́; ab eo leges prompte ijdem ſuſciperẽt,mo
nitu deæ Aegeriæ omnia ſe agere ꝑdicabat,quo magis à barbaris acciperent̃. eo de-
niq; ferocẽ populũ redegit,vt qui vi & iniuria occuparet imperiũ,religione atq; iuſti
tia gubernaret. Mutauit q̊q; menſiũ ordines,Martium quẽ Romulus primũ fecerat,
tertiũ poſuit,ꝓpoſito Ianuario atq; Februario,cũ antea veluti apud cæteras nationes
decẽ eſſent tantũ menſes. De Numa dicit Auguſt. de ciui. Dei li.7.c.vlt. Cũ quidã bu
bulcus agrum iuxta Ianiculũ,vbi erat ſepulchrũ Numæ,araret,ſub terra effoſſa arcã
reperit,in qua erant libri ſeptẽ,in quibus continebant̃ inſtituta ſacrorũ,edita à Nu-
Hydroman ma Pompilio diabolo inſtigante. nam ipſe Numa,ait Auguſt. hydromantiam fa-
tia. cere compulſus eſt,vt in aqua videret imagines deorũ,vel potius ludificationes dæmo
nũ,q̊d genus diuinationis Varro à Perſis dicit allatũ,quo & ipſum Numã & Pytha-
gorã philoſophũ vſum fuiſſe cõmemorat,vbi adhibito ſanguĩe humano,etiã inferos
perhibet ſuſcitari. Cũ aũt dicti libri inuẽti ꝓſentarent̃,Petilius ꝓtor vrban⁹ de autori-
tate ſenat⁹ fecit cremari publice,q̊s ideo Numa occultos habere voluit,qa noxios pu
tauit hoĩbus,ideo ſenatus cremari fecit,qa doctrina eorũ videbat̃ retrahere à religio-
ne

ne & cultura deorum.dicit Val.Max.inſuper Numa Pompilius Capitolium à funda mentis ædificauit.cætera infrà dicemus,vbi poſtulabit locus. Fuere his fere tempo ribus ſeptem illi,quos memorat Græcia ſapientes. Plane Thaletem Mileſiū primum his temporibus floruiſſe,autor eſt diuus Aug.18.de ciuit.Dei cap.24.Primus,ait, Cicero de natura deorum,de natura rerum diſputauit Callimachus. dicit hūc fuiſſe inuentorem minoris vrſæ & ſtellas notaſſe. hic dixit aquam primum oīm rerum fuiſſe cauſam,eamq́; in ſe diuinam habere mentem & oia producentem. Laertius fert eum dixiſſe,antiquiſſimum entium eſt Deus,ingenitū etenim. optimum entium eſt mundus,nam opus Dei eſt. maximum entium eſt locus, nam capit oīa. velociſſimum entium eſt intellectus,paſſim etenim currit. validiſſimum entium neceſſitas,dn̄atur enim cunctis. prudentiſſimum entium tempus,adinuenit enim oia. Solon philoſophus e ſeptem ſapientibus ſecundus,patria Athenien̄. ibidem leges optimas inſtituit, quas(vt Valerius refert)ſi Athenienſes perpetuo ſeruare voluiſſent,ſempiternū habuiſſent imperium. mortuus eſt in Cypro octogenarius. Chilon philoſophus,patria Lacedæmonius,tertius e ſeptem fuit. vixit annis 57. hic fortunā ignarum dixit medicū. Pittacus Mytilenæus philoſophus,in re militari ſtrenuus, hic dicebat q̄ principat⁹ viꝝ oſtenderet. Bias Prienæus philoſophus,e ſeptem ſapientibus quintus, in Prienæa vrbe princeps. hic moleſtius ait,inter duos inimicos q̄ inter duos amicos iudicare. nam amicorum quidem alter erit inimicus,inimicorum vero alter amicus. Cleobulus Lyndius,e ſeptem ſapientibus ſextus,hic ait:quanto plus licet,tanto libeat minus. Periander Corinthius,ſeptimus e Græciæ ſapiētib⁹: Volētes,inquit, ſecure tyrānos vincere,oportet beneuolētia fulciri,nō armis. Archilochus in collectaneo de Tēporib. ait Homeꝝ poetā his fuiſſe temporibus, videlicet olympiade 23.à Troiæ excidio anno 50. illi ſoli tus tributū emendandi characteres & noīa & linguā Græcam à Cadmo Samothrace proditum ferūt. Homeros plures connumerat diuerſorum tempoꝝ ratione, Smyrnęum, Chium, Cumæum, Salaminenſem, Colophonium, Athenienſem, Argiuū, demum poetam illum Mæonium. Septem ſapientes Græciæ. Octo Homeri.

GENERATIO XLVII.

ANno à mundi exordio 4490. in Manaſſe Ezechie regis filio 47. incepit generatio. duodecim annorum erat, cum regnare ſuper Iudam in Hieruſalem cœpit, & annis 55. regnauit. fecit malum coram domino, ædificauit enim excelſa quæ diſſipauerant patres ſui,& erexit aras Baal & lucos, extruxit altaria militiæ cœli in duobus atrijs templi,& poſuit idolum in templo domini, traduxit filium ſuū per ignem tophet, obſeruabat ſomnia, ſectabatur auguria, maleficis artibus inſeruiebat, habebat ſecum magos & incantatores, ſculptile & conflatile poſuit in domo domini. Seduxit itaq́; Iudam & habitatores Hieruſalem, vt facerent malum ſuper omnes gentes. locutus eſt dominus per prophetas, dicens: Ecce ego inducam mala ſuper Hieruſalem & Iudam, vt quicunq́; audierit, tinniant ambæ aures eius. delebo Hieruſalem, ſicut deleri ſolent tabulæ. inſuper & ſanguinem innoxium fudit Manaſſes, donec impleretur Hieruſalem vſq́; ad os. plateas Hieruſalem ſanguine prophetarum purpurauit. Eſaiam q̄q́; auum maternum vel affinem ſuum, eiectum extra ciuitatem, iuxta piſcinam Siloe ſecra lignea per medium ſecari iuſſit. qui dum in principio ſectionis anguſtiaretur, petijt ſibi dari aquam vt biberet:& cum nollet ei dare, dn̄s de ſublimi miſit aquam in os eius,& expirauit: nec ſepelierunt eum in ſepulchro prophetarum, ſed ſub quercu Rogel iuxta tranſitum aquarum. Tradit etiam Epiphanius, dum obſideretur Hieruſalem, caſtris apud piſcinam Siloe poſitis, accidit vt ciues & hoſtes eo libere deſcenderent. orauit Eſaias,& dum egrediebantur ciues, erant ibi aquæ ſicut prius: cū vero accedebant hoſtes, ſiccabantur aquæ prorſus, ita vt mirarentur Aſſyrij. Cumq́; in propria perſona acceſſiſſet Sennacherib, facta eſt ſtrages ſupradicta in exercitu ipſius. in tantæ rei memoriam populus glorioſe prophetam ſepeliuit in loco prædicto, vt etiam orationibus eius poſt mortem indeſinenter huius aquæ beneficio potirentur. Immiſit ergo dn̄s aduerſus Manaſſen regem Babyloniorum, qui depopulat⁹ eſt Iudam, & Manaſſen vinctum catenis traxit in Babylonem, ac pluribus afflixit tormentis. Manaſſes ad ſe reuerſus, egit pœnitētiam coram dn̄o, deprecatus eſt, vt hoſtem ſibi ſuum faceret clementem. Exaudiuit dn̄s orationem eius, & à rege Babyloniorum liberatus ad regnum ſuum reuertitur. Cumq́; Hieroſolymam veniſſet, cognouit primum dn̄m Deum ſuum:& prioꝝ delictoꝝ pœnitens, ſtuduit oībus viribus ad cultum diuinæ religionis ſe cōferre, templumq́; purgare,& ciuitatē collapſam reſarcire, nec de alio cogitare, niſi vt poſſet gratias Deo p̄ dono ſalutis ſibi p̄ſtito exoluere. hæc q̄q́; & populū Manaſſes rex Iuda. Eſaias mori tur.

facere docuit,deſtruxit aras Baal,altare rurſus ædificauit, & hoſtias ſoluens immola-
uit,ſicut Moyſes culturam diuinam expoſuit, poſthac oino beatam vitam duxit,mul
toſq́ʒ ad eius exemplum traxit.Tandem vbi ea quæ ad ſui ſceleris emẽdam peregiſſet,
74. vitæ ſuæ anno defunctus eſt, & in hortis ſuis honorifice ſepultus. Anno 39.regni
Manaſſæ,Numa Pompilius cum vitam peregiſſet oẽm obtemperantibus ciuibus,vt-
pote amatus à ſuis, & à finitimis optatus,in temp' ætatis maximum proceſſit integer,
nihil à fortuna conflictatus,facilima morte obijt, annos viuens ſupra octoginta:pro-
lem quidem relinquens,vt quidam volunt,filios quatuor,filiamq́ʒ vnicã.ex filia poſt-
ea natus eſt Ancus Martius.moeiente eo, luctus fuit in vrbe maximus. iacet aũt in Ia-
Numæ mors. niculo teans Tiberim.Numa Pompilio mortuo,factus iterum ſenatus reipub. dñs,in
eodem genece regiminis nec inuito populo permanendum cenſuit. cõſtituit inteeim
vebi interreges, à quibus deinde is, quem populus oĩs peætulit, Tullus Hoſtilius eex
dictus eſt.Annus aũt quo is imperiũ ſuſcepit,ſecũdus erat ſeptimæ & vigeſimæ olym-
piadis.hic in ipſo initio opus edidit oĩm munificentiſſimum.regionem eñi extra ſor-
tem bonam ſupeeiores reges habuerant.eam Romulus bello quæſierat. quo ſine filijs
mortuo,ſuccedẽs Numa poſſederat,eeat eñi poſſeſſio nondum publica,ſed eegiæ ſor
tis.hanc Tullus his qui nullam ſoetem habeeent,diuidi vieitim iuſſit, ſatis eſſe ducẽs
ſibi eem paternam ad ſaceorum ſimul domuſq́ʒ impendia,eaq́ʒ liberalitate complexus
ciues pauperes,beneuolos reddidit.Collem qui Cælius dicitur,muro cõmuniuit,dans
poteſtatem qui ſine laeibus erant, in eodẽ loco ædes conſtruece,ipſo quoqʒ in eodem
Cælius aliàs Cetius. habitante. Inter hæc Cælius apud Albanos magiſtratum tenens,ſecundas Roma-
norum res ægerrime ſeeens, bellum inter ciuitates cognatas parat. Quod vt Albanis
ſuaderet ſacilius,egenis ferocibuſq́ʒ Albanorum latrocinia permiſit agere in Roma-
norum agro,impunitatem pollicitus.ſciebat eñi Romanos viciſſim acturos,& ita eue
nit,vt incurſiones fierent hinc inde, alijs inteefectis, alijs captis. Tum Cælius concio-
ne vocata,acriter in Romanos inuectus eſt.vt legatio fieeet ad res repetendas,effecit,
quam ſi Romani negligerent,bellum indiceretur.erant eñi fœdera vrbibus ſub Ro-
mulo confecta,vt neutra bellũ inciperet:ſed quæ ſe læſam aliqñ quereretur,ab ea quæ
læſiſſet,iuſta reciperet . quod ſi non contingeret, tunc tanq̃ ſolutis fœderibus,bellum
alteri inſerret.profectis ea cauſa legatis Romam, ſuſpicans cauſam Tullus, idem ipſe
prior ſacere cogitauit, transſerre volens in Albanos culpam & eos præuenire.Alba-
nos iuſſit hoſpitio comiter eecipi,ipſe vero negocia ſimulans neceſſaria, legatoꝝ adi
tum ſubterfugit:ac nocte proxima viros claros Albam legatos mittit,ſimul cum fæ-
cialibus ad ees eeperendas. hi ante ſolis ortum mane occurrunt Cælio.in pleno ſoro
conqueeentes poſtulabant,quæ in communibus ſponſionibus continebantue.Cælius
aũt tanq̃ miſſis à ſe prius legatis,Romanos fœdera tranſgreſſos abiee iubee:ad hæc le-
gationis peinceps,priorem ſe eepetere,iuſtaq́ʒ denegaee Cælium,ob hoc bellum indi
ci poſſe.abeuut,ac referunt.quæ cum audiſſet Tullus, legatos Albanorum ad ſe addu
ci iubet. Nunciant illi quæ mandarat Cælius,bellumq́ʒ minantur niſi iuſta impeteaue
rint.Ego,inquit Tullus, iuſtum Albanis bellum denuncio. legatis his dictis abeunti-
bus,ad bella vtrinqʒ ſe accingunt.paeatis igitur quibus opus erat,Cælius Albanus ſor
te circiter primam lucem mortuus à ſuis inuenitur.Cuius in locum dux & impeeator
creatus eſt Metius Suffetius, qui potitus impeeio, in dilationes & moras rem ducen-
dam ſtatuit, accepta occaſione opportuniſſima:nam certo intellexit Veientes & Fi-
denates maximas vrbes,ad hoc ſe paeaee,vt à Romanis deficiẽtes:& dum intee ſe Ro
mani atqʒ Albani bello confligeret, ſeq́ʒ debilitarent,contractis ipſi copijs vtroſqʒ in-
uaderent atqʒ ſuppeditarent.Nec machinatio iſta Tullum quoqʒ latuit,quas ob cau-
ſas in ipſo belli apparatu miſſis hinc inde nuncijs,in colloquium Romani atqʒ Albani
Albani belli origo. conuenientes,pacis mentionem Metius prior fecit.placuit conſiliũ pacis Tullo,dum
perpetuo ſubſiſteret.ſed vt hoc fiat,ſubintulit Tullus Romanos oporteee arbitroe cõ
munia Albanis poneee quæcunqʒ habent aut habituri ſunt bona.Albanos vero iucun
de data accipientes,fieei omnes aut optimos vrbis Romæ habitatores. ꝙ ſi illud gra-
ue videbitur,cõſilium vnum deſignetur vtriuſqʒ ciuitatis, vni principatum tradite,&
eum quidem eligite,qui beneficijs poſſit rem publicam augere. hæc igitur ego cẽſeo,
quæ ſi fiant,tum nos certos & ſtabiles ſore amicos puto. duas aũt vrbes qui incolant,
æque vt nũc eminẽtes,eos nunq̃ ego inter ſe ſatis eſſe cõſenſueos reor.His auditis,Suf
fetius tempus conſultandi petijt,ac deliberatione facta redijt,itaqʒ reſpondit:Nobis,
inquit,non videtur Tulli patriam relinquere,nec pateia ſacra debere ac locum ipſum,
quem paulo minus quingentis annis patres noſtri obtinueeũt, deſerere. Nos quidem
Tulli principatu Italiæ digni, gentem ipſi Græcam & maximam incolentes exhibe-
mus,

mus,Latini generis dñatum obtinemus.Sed & cõmuni lege nepotibus imperare pro-
genitores conuenit,naturaq́; habet,vt ſeniores iuuenibus imperent.huic iuri obtem-
perando ſponte nobis imperio vos cedere æquum eſt. adde ꝙ neq; oſtendere poſſet
aliquis apud nos gentem aliam ꝗ Græci generis & Latinorum,vos aũt Hetruſcos,Sa
binos & alios ſine laribus quoſdam & errabũdos ſuſcepiſtis, ita vt ſit iam perpaucum
id, q̃d à nobis deſcenderit genus.ꝙ ſi nos vobis imperio cedemus,eſſe plane legitimo
imperaturum nothum, & Græco barbarum. Nam reges etiam creatis externos, atq;
ſenatus pars maxima vobis eſt ex aduenis: poſtremo vrbs noſtra perfecta & ornata,
veſtra adhuc eſt inermis, vt nuper condita ac inexperta.Quis aũt non dicat,inexper-
tis probata,atq; ſana languidis dñari debere? Ad hæc Tullus: Quicquid,inquit,ex na-
tura ducitur & progenitorum virtute, æquum eſt Suffeti nobis vobisq́; eſſe cõmune.
idem enim vterq; iactamus genus.imperare aũt oportere colonijs matres vrbes qua-
ſi natura,nec eſt veꝝ,nec iuſte poſtulatur.in multis cõtrarium fit, & vt cætera præter-
eã,Lauinij veſtram condiderunt vrbem.coloni eſtis,an non imperatis illis? Quod ve-
ro generoſitatem Albanam incorruptam prædicas, noſtram alienigenarum permi-
xtione turbatam,neq; dignum eſſe nothos imperare legitimis,aut indigenis aduen-
ticios,aberras.Apud nos imperat,clarisq́; honoribus apud nos fruitur,nõ qui multa
poſſidet,aut plures gentiles poteſt oſtẽdere,ſed q̃ſquis potior eſt & virtute clarior,no
bilior & honoribus dignior apud nos habetur. volumusq́; ciuitatem habere ciuibus
repletam,imitatione Athenienſium,quorum maxima eſt in Græcis gloria,eoq́; mo-
do genus regiminis noſtri aſſumimus.vrbium eñ potentia,vt militari conſtat:ex mul
tis aũt corporibus vires fiunt. Ad ſummam vero,ab alto vrbs veſtra incipiens,& mul-
tarum facultatum potita,in paruam quandan contracta eſt domum:at nos contrà ex
paruis initijs, breui admodum tempore, frequentiſſimam & maximam finitimarum
vrbium Romam fecimus.his & ſimilibus pro re dictis, poſtremo, inquit, vnum ſup-
eſſe ſolum modũ firmæ perpetuæq́; pacis habendæ, quo multi olim de principatu ſeu
finibus contendentes ſunt vſi:certa quadam exercituum parte vtriq; decertemus,in
pauciſſimũ hoĩm numeꝝ cogentes fortunã belli, & victores alijs imperẽt.placuit ſen
tentia vtriq; vrbi,& ſtatuerunt armis contentionẽ dirimere paucoꝝ. De numero q̊q;
quæſitum eſt. Tullus,belli iudiciũ fieri vno Albanoꝝ illuſtriſſimo,cum altero Roma-
noꝝ optimo:eratq́; ipſe paratiſſimus pugnare pro patria,in eandem ambitionẽ du-
cem Albanũ prouocãs.cæteꝝ Alban⁹ paucis decernere rem laudabat,de pugna vero
vnius cum altero † differebat,ciuitatibus q̃ñ de eminentia inter ſe* differũt,non modo
lubricũ,ſed turpe eſt per duo corpora periculum. Ternos aũt ex vtraq; vrbe electos vi
ros,conſulebat in conſpectu oĩm Albanorum & Romanorum decertare. Erãt eo
tempore trigemini mares Curiatij Albani, trigemini quoq; Horatij Romani,ex dua- Horatij.
bus ſororibus,& quod mirũ eſt,vno & eodem die nati,genere clari,bello ſtrenui,ad- Curiatij.
ſpectuq́; pulcherrimi,q̃bus volẽtibus vtriuſq; populi fata ſunt cõmiſſa.anceps & pul-
chra contentio,exituq́; ipſo mirabilis,Curiatijs pro Albanis, Horatijs pro Romanis,
vtriſq; pro patria certamen ſubeuntibus.pugna itaq; facta, duo ex Horatijs interfecti
ſunt,tertio ſuperſtite:ex Curiatijs nullus erat occiſus,ſed oẽs tres grauiter vulnerati.q
ſanus remanſerat ex Horatijs,cogitãs ſe ſimul tribus reſiſtere non poſſe,fugam ſimu-
lauit,vt tres illos ipſum inſequẽtes ſepararet,q̃bus abinuicẽ(vt ſpes erat)remotis pro-
ximũ inſequentẽ ſubito cõuerſus occidit,deinde aliũ ſuperuenientẽ,demũ tertiũ:q̃bus
interfectis,reuertit ad ſuos cum ingenti lætitia Romanoꝝ,& ſic imperiũ adiudicatur
Romanis.Cum aũt Horatius ille Romã intraret victorioſus,cum ſpolijs trium Curia-
tioꝝ q̃s occiderat,germana eius videns ſpolia vnius illoꝝ Curiatioꝝ,cui iam erat de-
ſponſata,ſed nondũ traducta,occurrit in publicũ fratri:Tu,inquit,gaudes homo di-
riſſime conſobrinis interfectis,meq́; miſerrima priuata viro.immo,inquit ille,fratres
ipſa tuos negligens, procum luges, ac ne clam quidem,ſed in oculis peccãs,patriam
contemnis,& mihi virtutẽ exprobras,improba,peroſa fratres,atq; noſtris progenito
ribus indigna.His dictis,vt ira tulit,gladiũ per latera puellæ tranſegit atq; interfecit.
Lata eſt tum lex ad honorem Horatioꝝ,quæ iubet his qui trigemini ſunt filij,alimen
ta de publico vſq; ad pubertatẽ dari.Poſtera die vocatis Albanis, cõſolat⁹ eſt eos,cõſti
tuto in imperio duce eorum Suffetio,neq; ciuili vlla eoꝝ conſtitutione mutata.cæte-
rum quia Fidenates vocati ad excuſationem inſidiaꝝ in Romanos & Albanos ſtru-
ctaꝝ,non obtemperauerunt,immo ſtatim captis armis, clauſisq́; portis,& inita cum
Veientib⁹ ſocietate,aperte defecerũt, dicẽtes nihil ſibi fuiſſe cum Romanis cõmune,
ex q̊ Romulus rex eoꝝ obijt,cum quo fœdus inierãt.hoc igitur noĩe Tullus & dome-
ſticas armauit copias,& ſocias accerſiuit, venitq́; Metius plurima adducẽs & optima
auxi-

auxilia. Tullus ex hac promptitudine Metium laudauit,fecitq́; eum conſiliorum oĩm
Metij perfidia. participem.hic vir aũt in vulgi inuidiã lapſus,tanq̃ bello antea male geſto, indignum
etiam ducẽs,ſe imperium habere alteri obnoxium,rem cogitauit impiam. Miſſis igiť
clam ad Romanoꝝ hoſtes literis,erexit eoꝝ animos,&q; in ꝑlio vnà cũ eis aduerſare-
tur Romanis,ſpem ꝓbebat. Vocatis etiã primoribus idoneis ad rem occultandã,ape-
rit conſiliũ ſe habere, Romanis minime ſubeſſe velle,aſſerens vltimũ ſibi maloꝝ,inſe
lici republica,ſe ſolum felicem eſſe:opportunitatem vero ſibi datam,qua facile in li-
bertatẽ Albanos vindicaret. hæc & alia huiuſcemodi Albanis prædicans,ſimulq́; ediſ
ſerẽs,quomodo auxiliaturus Romanis,armatus ſpectator belli fieri poſſit,ita vt victis
Romanis,vincat & ipſe,atq; Fidenatibus accedat,alioquin à Romanis non recedat.
laudantibus autem ſententiam omnibus,iureiurando vnumquenq; obſtringit,& con
cilium dimiſit.Paulo poſt ad bella paratis ſocijs,proceſſerãt Fidenatium & ſociorum
copiæ,inſtruebanturq́; in pugnam acies.Exierant econuerſo Romani,conſiſtebãtq́;
ſuo ordine.læuum quidem cornu Tullus ipſe Romaniq́; habebãt aduerſus Veientes.
In dextro vero cornu Romanoꝝ,Metius & Albani aduerſus Fidenates ad latus mon
tis collocati erant. vbi vero appropinquarunt inter ſe acies,Albani à reliquo exercitu
inſtructos ordines ducebant in montem. quod aduerteutes Fidenates,ac credẽtes ſibi
de proditioue ſponſiones ſacere, irruuut in Romanos, dextrum cornu ſcindunt,læ-
uum vero in ſummo contendebat. accurrens eques ad regem, laborat, inquit, Tulle
cornu dextrum. Albani aũt deſerentes aciem, ad ſublimia educuntur. ibi Tullus non
modo ſeruauit exercitum,ſed res hoſtium contriuit, clamans de induſtria,vicimus o
viri inimicos. Albani,inquit,montem hunc nobis occuparunt,vt cernitis,iuſſu meo.
pulchre ſeptos habemus hoſtes.ite iam in eos ſecure.hæc dicẽs,per acies omnes ibãt,
inciditq́; ſtatim Fidenatibus timor peoditionis vt deceptis ab Albano, poſtq̃ neq; ir-
rueret in Romanos, vt pollicitus erat. vertunť, fitq́; fuga, inſequitur rex, perturbatos
perſequitur. Veientes quoq;,poſtq̃ Fidenatium & ſocioꝝ exercitũ oẽm fugere vidẽt,
veriti ne circuirentur & ipſi,ſolutis ordinibus,per flumẽ ſeruare ſe nitebanť,multi pe-
rierũt,multi capti ſunt. Albanus aũt vbi clare iam vincentẽ vidit,ipſe quoq; de monte
equitatum ſuum in fugientes Fidenates vertit,diſperſorumq́; in fuga hoſtium plures
interfecit. Cognoſcens autem ſenſum eius Tullus,hancq́; alteram proditionem pero
ſus,diſſimulat.victoria potitus Tullus,à captiuis etiam didicit coniurationis ac prodi
tionis Metium eſſe reum. Noctu Marcum Horatium aduocans, dansq́; ei exercitum,
iubet Albam duci,ingredientesq́; murum vt amici,vbi ciues in poteſtate habuerint,di
ruere à fundamentis vrbem,nulli prorſus nec priuato uec publico parcentes ædificio,
præterq̃ ſacro,hominem autem nullum nec occidere nec lædere. His dimiſſis,ducto-
res exercituum reliquos aduocat,vbi & Albanus aderat,vt in victoria communi hila
ris.vt vero in tuto ſe habere Albanos exiſtimauit,exurgens,dixit Horatium cum co-
pijs Albam miſſum, euerſurum, proditionisq́; notam Suffetio nõnullisq́; Albanis iun
rens atq; publicãs. Tum ſe Tullus vltuꝝ,inquit,in cõſcios,reliq́s Albanoꝝ in nullo læ
dere,pręterq̃ in vrbis excidio,ſed cũ fortunis ſuis oĩbus inter Romanos numerari de-
bere & partẽ agri recipere,participesq́; * ciuilitate fieri. Poſtq̃ aũt Tullus edixit,qui-
cunq; erant Albanoꝝ pauperes,gaudebant habitaturi Romæ,& agri partẽ habituri.
Albæ euerſio. Deinde Metium iuſſit,ſi quid vellet,reſpondere.non habens aũt quid diceret, corpus
eius in duas partes lacerari atq; diſtrahi mandauit. conſtituensq́; rex iudicia,prodito-
res omnes occidit,ciuitatem Albanorum funditus euertit,& ciues Albanos inde Ro-
Fidenates vincũtur. mam ad habitandum tranſire coegit. Deinde Fidenates vallo cinxit Tullus.ad extre-
mum coacti ſunt ſe regi dedere,quibus ipſe voluit cõditionibus,eoq́; modo dominus
vrbis effectus,defectionis autoribus occiſis,reliquos omnia vt antea ſinens poſſidere,
& quam prius reipub. habebant formam reddens,exercitum dimiſit. Sabinos quoq;,
qui Romanos homines non obſcuros ſpoliarant,pecuniasq́; abſtulerãt,requiſitos,ni-
hil æqui pro his facere volentes,bello rex Tullus aggreditur, ac tribus grauiſſimis vi-
cit prælijs. Latinorum vero vrbes à Romanis diſſidebaut,haud dignãtes,euerſa Alba,
Romanis principatum tradere. requiſiuit rex triginta vrbes Albanis obnoxias,vt vi-
ctoribus Romanis parerent. negaut illi,ex quo belli apparatus plurimi fiunt,atq; in-
curſiones crebræ,nulla tamẽ vrbs capta eſt. Inter hæc cum annos duos & triginta re-
gnaſſet Tullus,extinctus incẽſa domo cum vxore & filijs atq; alia familiari turba,con
flagrauit per fulmen,vt aliqui volunt. plures autem humanis inſidijs eſſe factum id di
cunt. Hic primus Iani templũ aperire cœpit,bellaq́; geſſit, incipiens ab Alba quæ fuit
quaſi mater Romæ. hic & primus Romanorum regum faſcib⁹ & purpura vti cœpit.
ac vrbem adiecto Cælio monte ampliauit,in repub. quoq; prior cenſum exegit,& ob
conti-

continua bella hoſtilitatis nomen quæſiuit. In hac generatione Diocles Medorum
rex,quarto anno regni Manaſſæ regnare cepit, regnauit annis 54. Gyges quintus
Lydorum rex,anno 12.Manaſſæ,Candaule interfecto,regnare cœpit, regnauit annis
36.In ampliſſimo terrarum regno conſtitutus, Apollinem delphicum conſuluit, eſſet
ne quis eo ſelicior.reſponſum eſt oraculo,Aglaum Prophodium eſſe feliciorem.ſeni-
or hic in anguſtiſſimis Arcadiæ paruum, ſed annuis victibus large ſufficiēs prædium
colebat,nunq̄ ex eo egreſſus. Merres Aethiops Aegypti rex,anno 21.Manaſſę*,re-
gnauit annis 12.poſt hunc Stephinatis reg. annis 38. Argeus quintus Macedonum
rex,28.regni Manaſſæ regnare cœpit,reg.annis 38. Ardis ſextus Lydorum rex,49.
anno Manaſſæ*,reg.annis 37. Archilochus poeta tunc floruit Lacedæmonius,hic
propter impudicam lectionē à Lacedæmonijs exilio damnatus eſt. Ariſtodemus
muſicus tum ſuit,qui animam dixit nil aliud q̄ harmoniam. Alcęus poeta Lyricus,
patria Mytilenæus,clarus eſt habitus. In hac generatione Sibylla Eriphila claruit
in Samo, vnde & Samia dicta eſt. In hac generatione anno 47. cœpit regnare in
Babylone Ben Merodach,regnauit annis 21.de illo facit mentionem Metaſthenes.de
hoc inuenitur ꝙ captiuauit filium Ezechiæ Manaſſen poſt mortem Ezechiæ, vt ha-
betur ſecundo libro paralip.capite 33.

GENERATIO XLVIII.

ANno à mundi exordio 4545. in Amon filio regis Manaſſæ, incepit 48. gñatio,
qui regnauit annis 12.in Hieruſalem ſecundum Euſebium & ſeptuaginta inter- Amon.
pretes,ſed ſecundum Hebræos,duobus tantum.hic fecit malũ coram dño,ſicut
pater eius in iuuentute ſua fecerat.tandem per inſidias ſerui ſui interſecerunt eum in
domo propria.quo comperto,populus percuſſit eos qui interfecerunt regem,& ſepe
lierunt Amon cum patre ſuo,ſtatueruntq; ſibi regem Ioſiam filium eius pro eo.Et no
ta,vbi Hebræi ponunt duos annos quibus regnauit Amon, omittũt decem annos q-
bus etiam regnauit abſente patre,ſecundum Philonem.

GENERATIO XLIX.

ANno à mũdio exordi 4557.quo anno incepit regnare apud Babylonem Nabu
chodonoſor primus,qui reg.annis 35.in Ioſia filio regis Amon,49.incepit ge- Ioſias rex.
neratio.regnauit Ioſias in Hieruſalem annis duob' & triginta. octo annos erat Iuda iuſtus.
natus qñ regnum adeptus eſt,qui in ea tenella ætate tantæ virtutis & ſanctitatis exti-
tit,vt oibus ante eum regibus tanto excellere viſus ſit,quanto vel ſideribus cęteris ſol.
ambulauit per oēs vias Dauid patris ſui, nõ declinauit ad dextram neq; ad ſiniſtram.
quarto regni ſui anno pietatem & iuſtitiam mirabilem in ſe iam oſtendebat.nam po-
pulum reuocabat ab idololatria,& opera praua velut ſenior emendabat. Porro anno
regni ſui octauo oēm ciuitatem & prouinciam à cultu idolorum purgauit,vt nullum
veſtigium idololatriæ ſupereſſet.Scrutabatur domos, ne quid latenter remaneret ſu-
ſpectum.in vnaquaq; cauſa iuſtitiam coluit tanq̄ animæ ſuæ medicinam,miſitq; in to-
tam prouinciam,vt deſerrent ad reparationem templi munera vltronea,& præpoſu
it huic operi Helchiam ſacerdotem magnum, Maaſiam qui erat ſupra ciuitatem,
& Saphan ſcribã. factaq; eſt ocyus reparatio templi fideliter. Anno 13.regni Ioſiæ
exorſus eſt prophetare Hieremias filius Helchię,de ſacerdotib' Anathot in terra Ben Reparatio
iamin, tertio ab vrbe milliario, prophetauit vſq; ad euerſionem vrbis 40. & vno an- templi.
no præter illud tempus quo in Aegypto prophetauit in Thannis. Is cum puer eſſet,
vt ſacræ literæ teſtãtur,dixit ei dñs: Prophetam in gentibus dedi te, qui ait, Ah ah ah
dñe,neſcio loqui quia puer ego ſum.miſit dñs manum ſuam,& tetigit os eius,dicens:
Ecce dedi verba mea in ore tuo.tunc cœpit prædicare, mane conſurgens,& frequen
ter ſtans in porta domus dñi,& in atrijs templi,oſtendit ei dñs ſigna euerſionis Hieru
ſalem,quam prædicabat primo ſigno,ſignans autorem illius euerſionis Deum.oſten-
dit eñ ei q̄ſi quēpiam vigilantem cum virga,vt dãnificaret gentes, ſicut dñs vigilabat
ꝑcutere populum.Secundo oſtendit ei dñs,quo miniſtro ad hoc vteretur ꝑ ollam ſuc-
cenſam à facie aquilonis,dicens: Ab aquilone pãdetur omne malum ſuꝑ habitatores
huius terræ,id eſt, à Chaldæis, q iuxta ſitum Hieruſalē,ab aquilone venerũt. In tertia
viſione oſtendit ei dñs cauſam euerſionis.præcepit eñ dñs vt tolleret lumbare ſuum,
& abſconderet illud ſuper Euphraten.poſt multos dies ex mandato dñi reuertens,in-
uenit illud putrefactum & nullo vſui aptum.ait ei dñs:Sicut adhæret lumbare ad lũ-
bos viri, ſic adglutinaui mihi domum Iſrael & domum Iuda:ſed quia receſſerunt à
me fornicando poſt deos alienos, * quaſi putreſierent poſt Euphraten captiui. At-
qui hic propheta ex vtero ſanctus, poſt euerſam Hieroſolymorum vrbem in Aegy-
ptum à populo ſuo tractus eſt,ibidem poſt multas iniurias lapidatus,feſtum eius cele-
bra-

bratur prima die Maij. Porro decimooctauo regni ſui præcepit Ioſias Helchiæ, vt reſi
duum pecuniæ quæ oblata fuerat ad templi reparationem, conflaretur, & fierent in-
de vaſa ad miniſterium domini. Cumq́; Helchias omnia diligenter ſcrutaretur, inue-
nit librum Moyſi in templo, Deuteronomium ſcilicet, quem repoſuit Moyſes, quem
miſit regi per manum Saphan. qui cum legiſſet coram rege, ſcidit rex veſtimēta ſua.
audiuit enim maledictiones ſcriptas in tranſgreſſores legis & crebras comminationes
Dei, miratus ꝙ adhuc eſſet in terra. Tunc præcepit Helchiæ & viris prudentibus, vt
conſulerent dominum ſuper ſe & ſuper populum. qui deſcenderunt ad Oldam pro-
phetiſſam vxorem Sellum, quæ habitabat in Hieruſalē in ſecundo ambitu muri quem
fecerat Ezechias: quippe cum nō erat præſto Hieremias, ſiue ꝙ adhuc negligebatur:
reſpondit Olda: Hæc dicit dominus, Ecce adducam mala quæ ſcripta ſunt in libro le
gis ſuper locum hunc, & habitatores eius qui irritauerunt me in cunctis operibus ma
nuum ſuarum: regi autem qui miſit vos, dicetis: Pro eo ꝙ audiſti verba voluminis, &
perterritū eſt cor tuum, humiliatusq́; es, differentur hęc mala, nec fient in diebus tuis,
colligam te ad patres tuos in pace: quod non eſt intelligendum de pace ipſius regis,
ipſe enim occiſus eſt à Pharaone, ſed de pace populi. His auditis, mittēs rex in omnem

prouinciam, congregauit omnem popu
lum in Hieruſalem: & ſtās ſuper gradus,
Extirpatur idololatria. legit cunctis audientibus omnia verba li
bri, percuſſit fœdus coram domino, cō-
pulitq́; omnes ſacramenta præſtare, vt le
ges Moſaicas per omnia cuſtodirēt. de-
leuit aruſpices & maleficos omnes, & oīa
veſtigia idololatrię redegit in puluerem,
etiam veſtigia quædam ſerpentis ænei,
quem conſtruxerat Ezechias, rupit excel-
ſa, vallem Tophet & ignem Moloch, eq̄s
quoq; ſolis & currus, quos depinxerant
reges Iudæ in introitu templi iuxta exe-
dram Nathamelech eunuchi, penitus deſtruxit. fecerant enim ibi Iudæi idolum ſolis,
quaſi puerum imberbem. Adſcendens rex in Bethel, vbi erat altare quod fecerat Hie-
roboam, combuſſit oſſa ſacerdotum & falſorum prophetarū eruta de ſepulchris ex-
celſorum, iuxta verbum prophetæ, cuius titulum cum legiſſet in ſepulchro, præcepit
ne mouerentur oſſa eius, nec etiam illius cum quo ſepultus erat. Id ipſum fecit in excel
ſis Samariæ ac in vrbibus Manaſſæ, Ephraim & Simeon vſq; Neptalim, oſſa de tumu
lis excelſorum eruta ſuper altaria comburens, cuncta in puluerem redigens. hoc præ-
Ioſiæ mors. dictum erat de Ioſia ante annos 361. Et reuerſus in Hieruſalem, fecit phaſe, conuocans
ad illud etiam filios Iſrael, qui captiuitatem Aſſyriorum effugerant, vel aliquo caſu de
captiuitate redierāt, cum non eſſet factum phaſe tale à diebus iudicum. Poſt hæc ad-
ſcendit Pharao Nechao rex Aegypti contra regem Aſſyriorum, audierat enim eum
iam debilitatum, quia Medi & Babylonij à monarchia eius receſſerant, primo aggreſ
ſus eſt regem Adremon, qui regnabat tunc in Carchamis. deſcendit Ioſias in occur-
ſum eius, prohibens ne tranſitum faceret per Iudæam. miſit Pharao ad Ioſiam, dicēs
Non aduerſum te venio, ad Euphratem propero, Deus me mittit ad Medos, ſine me,
ne Deus interficiat te qui mecū eſt. non acquieuit Ioſias, ſed cum rege Adremon cō-
ponebat acies, vt dimicarēt aduerſus Pharaonem. forte aūt dum trāſiſſet de curru in
currū, qui ſequebatur eum more regio, vulneratus eſt à ſagittarijs in campo Maged-
don. Mortuum inde planxit inconſolabiliter Adremon rex cum exercitu ſuo, vnde
vulgo dicitur: Erit planctus ſicut planctus Adremon. Traditur autem ꝙ iuxta arbo-
rem & fontem occiſus fuerit, quæ ſtatim aruerunt. relatus eſt in Hieruſalem, & ſepul-
tus in Mauſolæo patrum ſuorum. planxit eum vniuerſus populus in Hieruſalem, &
maxime Hieremias qui ſcripſit Threnos, id eſt, lamentationes, quæ in exequijs regijs
decantabantur. Helchias maximus Hebræorum pōtifex, maximo in precio fuit,
Helchias. qui patrem habuit Sellum, qui fuit Sadoc Azariæ, qui fuit Ioiadæ Zachariæ, qui fuit
Achimaas filij Sadoc ſummi pōtificis. Olda prophetiſſa Sellum ſummi ſacerdotis
vxor, Helchiæ mater, prædixit Hieroſolymorum euerſionem & populi captiuitatem
ſub Ioſia. Sophonias propheta nonus ex duodecim, per hoc tempus prophetauit,
& librum compoſuit, imminentem captiuitatem prænuncians. Baruch Hieremiæ
Baruch. notarius, & celeberrim⁹ vates, & ipſe vnà cum Hieremia librū edidit, Baruch dictum,
in quo ciuitatis calamitates & ruinas à Hieremia prophetatas, & conſolationē eidem
ciuita

ciuitati de reditu in Hieruſalẽ denunciat,hunc tamen librũ Hebræi non habent.hic cum librũ regi Ioachim legendũ obtuliſſet,quia in eodẽ ſcribebat euerſionẽ ciuitatis,& ꝙ ipſe rex Babylonijs ſubderet,rex librũ dirupit & cõcremauit,Hieremiam & Baruch duris ſupplicijs affecit. Anno quarto regni Ioſiæ,poſt mortẽ Tullij Hoſtilij interrege creato,e patria conſuetudine tum eligitur Ancus Martius,qui ſuſcepit imperiũ.Anno ſecũdo trigeſimæquintæ Olympiadis,anno ab vrbe condita centeſimo & duodecimo,hic rex multa ſacrificia neglecta percipiens,quæ auus ſuus maternus Numa Pompilius cõſtituerat,bellatoresq́ꝫ diuitijs auctos,plures Romanorũ,neꝗ agros vt ante colentes,vocata multitudine in concionẽ,venerari eos iterũ diuina poſtulabat,enarrans quas peſtes vrbs ob neglecta ſacra perpeſſa fuiſſet,ꝙq́ꝫ rex Tullus nõ habens quã oportuit horũ cuſtodiã,cũ corpore corruptis ſenſibus miſerabiliter perierit vnã cũ genere ſuo,inductionẽ reipub.conſtitutã Romanis à Numa,laudans vt honeſtã & moderatã,exhibentem quotidianã cuiꝗ abundantiã.hortabatur agriculturæ & nutritioni pecudũ,alijsq́ꝫ operationibus qbus nil adeſſet iniuſti,intendere,ac rapinas & violentiã paruipendere,hoc ſtatu conſtituto reipub.ſperãs ſe ſemper ſine bello & malis acturũ vitã ſicuti auum,ſed non habuit reſpondentẽ fortunã, & ꝑter ſenſum ſuũ coactus eſt bellator fieri,*nec vllum ſine turbatiõe & ſine periculo viuere.ſtatim eñ cum ociũ quæreret,contemnẽtes eum Latini,exiſtimãtes ignauũ, latrones mittebãt in finitimã ſibi regionẽ, miſſisq́ꝫ ab ſe legatis iuſta petentibus, nihil iuſti inuenit.coactus,in Latinos duxit primũ exercitũ,vrbẽ eorũ Politoriũ cepit vi ac incendit,ciues exẽplo ſuperiorũ regũ iuſſit tranſire Romã,Auentinũ his habitandũ dedit,finitimos populos circiter xij. Tuſciæ potentes,innumeris conflictibus concidit.Nec eñ vlli ſuperiorũ regũ belli pacisq́ꝫ artibus inferior fuit,quin Ianiculũ montem vrbi addidit,pontẽ ſubliciũ primus Tiberi adiecit,Oſtiam ciuitatẽ coloniam in ipſo maris fluminisq́ꝫ confinio,ſextodecimo milliario ab vrbe Roma conſtituit,iam tunc videlicet ꝓſagiens animo,futurũ vt totius mũdi opes & cõmeatus illo velut maritimo vrbis hoſpitio reciperent.carcerẽ quoꝗ primo ad terrorẽ creſcentis audaciæ & medio vrbis loco publico cõſtruxit.His igitur ab hoc rege geſtis,ſucceſſorib⁹ ſuis Romã haud paruo potentiorẽ reliquit.quatuor & viginti annos regno potitus,feliciter morit,duos relinquẽs filios. Anno 27.regni Ioſiæ regis,poſt mortẽ Anci Martij ſenatus,permittente ei populo regiminis formã,quã vellet conſtituere,in eadem qua fuerat,manendũ cogitauit,interregemq́ꝫ creat.comitijs habitis,multitudo regẽ elegit Luciũ Tarquiniũ,anno fere ſecũdo primæ & quadrageſimæ Olympiadis,ab vrbe cõdita cẽteſimo trigeſimoſexto.hic Demaratũ Corinthiũ habuit patrẽ mercãtiã exercentẽ,à quo Lucumo primo vocatus fuit.ſed Romæ moratus aliquãdiu,Luciũ Tarquiniũ ſeſe nominari voluit.hic ex ſucceſſione paterna diues,Romã veniens, in ciuilitatẽ receptus fuerat,& regi ob virtutes amiciſſimus eſt factus.Sed & patricios beneficijs deuinciens, popularẽq́ꝫ multitudinẽ blande appellãs, ob quas cauſas,& viuẽte Martio,habitus eſt Romanorũ omniũ clariſſimus,morienteq́ꝫ eodẽ,dignus eſt regno inuentus.quo ſuſcepto,primũ quidẽ bellũ geſſit cũ Latinis,eosq́ꝫ innumeris cladibus afficiẽs,ad hoc neceſſitatis induxit,vt ciuitates Latinorũ oẽs tandẽ ad ꝑces cõuerſæ,bellũ deponi poſtularent,vrbesq́ꝫ traderẽt,ſicq́ꝫ potitus vrbibus,moderatiſſime ſe in omnibus geſſit,neminẽ occidens,neꝗ exulare cogens,mulctansve pecunijs, ſed permiſit agrũ ſuũ eos poſſidere,atꝗ vti inſtitutis patrijs.iuſſit aũt captos reddi, & ſi quid damni intuliſſent in excurſionibus,reſarcirent.his factis,licere eos amicos eſſe,ſociosq́ꝫ Romanorum, agentes oĩa quæcunꝗ ipſi ꝑciperent. Sequẽti vero anno duxit in Sabinos exercitũ,quibus Hetruſci auxiliares copias mittunt.Sabini exercitũ educũt,& prope Fidenas ad cõfluentes Aniené & Tiberim bina ponẽtes caſtra, pontem conſtruũt ligneũ ex ſcaphis conſeptũ.Tarquinius vero arte vſus,ſcaphas parans fluuiales,deſuper paleas,ſulfur & picem imponẽs,easq́ꝫ opportune dimittens,impoſito igne,pontẽ incendit:& dum ad extinguendũ Sabini concurrunt,impetũ in eos facit ex aduerſo Tarquinius,vtraꝗ caſtra capit.partim cæſis,partim ſubmerſis atꝗ fugatis hoſtib⁹,relictã in caſtris ꝑdã militibus diuidẽdã cõceſſit.captiuos aũt multos Sabinorũ Hetruſcorũq́ꝫ Romã ducẽs,in cuſtodias ponit.Sabinos igit belli pœnituit, ob eam calamitatẽ legatis miſſis,in ſex annos inducias impetrarũt.Hetruſci aũt irato animo ferentes ſe victos eſſe ſæpius à Romanis,& ꝙ noluerat eis Tarquinius captiuos reddere,decretũ faciunt,vti omnes Hetruſcorũ vrbes cõmuniter bellũ Romanis inferant.his pactis,educunt copias,atꝗ traiecto Tiberi,Fidenas per proditionem capiũt,quã tamen paulo poſt Romani recuperãt,captis ꝓſidiarijs militibus.inter Fidenates autem autores defectionis,alij virgis cæſi ſunt,alij decollati,alij exilio

Ancus Martius quartus Romanorũ rex.

Lucius Tarquinius quintus Romanorum rex.

mulctati. deinde Hetruſcis multis ꝓlijs fuſis atq; ſuperatis, hi q in vrbibus erāt prudē-
tiſſimi, vnà oēs diſſolutionē belli agere decreuere, emittuntq́; æuo maximos ex quaq;
vrbe, penes quos eſſet pacis conditionumq́; poteſtas oīs. Audiens aūt eos Tarquinius
multa diſſerentes, vnū ſolum ſe velle ab eis diſcere, an ſe victos ipſi cognoſcerent, vr
besq́; ei permitterent, reſpondētibus vero eis conuenientia, lætus ipſe ait: Nunc audi-
te quibus ego cōditionibus diſſoluam bellū: ego nec Hetruſcorū queq̄ occidere, nec

Dedunt ſe Lucio Tarquinio Hetruſci.

proſcribere, nec rerū ablatione mulctare aliquē inſtitui, vrbesq́; oēs dimitto ſine pſi-
dio minimeq́; tributarias, ſui quoq; iuris eſſe: hæc dans oīa, adeſſe mihi principatum
vrbium veſtrarū volo, ſed volentibus vobis potius q̄ inuitis his potiri volo. Nunciate
igitur hæc ciuitatibus, inducias do interim cōpetēies. his acceptis, legati abiere. poſt
paucos dies redeunt, inſignia principatus quibus ipſi reges ſuos adornabant, appor-
tantes, coronā auream, ſellam eburneā, ſceptrū, habens ſupra caput aquilā, tunicāq́;
purpureā, cum ſignis aureis, amictū purpureū varium: & vt aliqui volūt, tulere duo-
decim ſecures, ſumptas ex vrbibus ſingulis ſingulas: ſimul & imperiū tradidere. So-
lebat eñ quondā vniuſcuiuſq; vrbis regi lictor pire, ſecurem ſimul cū virgarū faſce ſe-

Hetruſcus mos.

rens. Tarquinius aūt nō ſtatim eſt vſus his, ſed ad ſenatū populūq́; Rom. rejciens, an
hæc eſſent accipienda. Quæ, poſtq̄ oēs voluere ſuſcepit: deinq́; ad vltimū vſq; diem
vitæ & coronā tulit aureā, & veſte indutus eſt purpurea picta, habensq́; ſceptrū ebur
neum, in ſella ſedit eburnea, atq; lictores duodecim, totidē ſecures cum virgis, ius di-
centi ei adſtabāt, & euntem pcedebant. Bellum igitur quod Tarquinio aduerſus He-
truſcos fuerat annos nouē, hunc finem habuit. Vna vero relicta gente Sabinorum,
quæ de imperio cū Romanis contenderet, bellicoſa, regionēq́; poſſidēte magnā, Tar

Sabini.

quinius illis indicit bellū, ꝙ inducias temeraſſent. Sabini læte bellū ſuſcipiunt, dura-
uitq́; bellū hoc annos quinq; continuos, per quos agrum hoſtiliter vtriq; populantes
inuicē, & multa parua magnaq́; prælia cōmittentes perſeuerarūt, raro quidem felici-
ter gerentibus rem Sabinis. Igitur Sabini tandē omnes vires educentes, obuiam ire
hoſtibus parant, mori ſatius exiſtimantes, q̄ ſeruire. diuidunt copias in bina caſtra.
Rex vero Tarquinius contra tres conſtituit legiones, totidem ponens caſtra. Roma-
nos ipſe ducebat, Aruntem vero fratruelem ſuū, Hetruſcorū declarauit ducem. Lati
nis aūt cæteriſq́; ſocijs pfecit virū bello inſignem, cōſilio valentem, hoſpitem & ſine
vrbe. nomen erat illi proprium Tullius, agnomen Seruius. Cum vtrinq; parata ſunt
ad certamen opportuna, deſcendunt in pugnam. tandem cæſis multis, Sabini fugam
ineunt, ac vtriuſq; caſtri rex fit dñs. Campeſtria iam ſine metu rex obtinens, prędam
militibus diuiſit: & dum illos rurſum inuadere ſtatuit, Sabini communi vſi ſententia,
priusq̄ in periculū euerſionis venirent, ex vnaquaq; vrbe Sabinorum præclari viri re
gem adeuni, rogantes vti moderatas faceret reconciliationes. Ille autem deditionē
amplectens ſine periculo, & obedientiam eius gentis, icto pacis fœdere iiſdem condi
tionibus, quibus antea cū Hetruſcis egerat, captiuos illis omnes ſine precio reddidit.
His bellis virtutem ſuam præclare oſtendit. Pacis aūt tempore popularem ipſe tur-
bam ſtudens familiarē facere, huiuſmodi beneficijs allexit: electos centū ex omni po-
pulo patricios effecit, & in numerū ſenatorum conſtituit, & ſic ſenatores fuere trecē-
ti. Deinde ad ſacra conuerſus, numerū Veſtalium virginū ampliauit, forū quoq; or-
nauit officinis, ac muros vrbis rudibus vilibusq́; ſtructuris ædificatos, primus cœpit
ſaxis magnis formatis ad regulā cōſtruere, cœpitq́; foſſas etiā cloacis ducere, per quas
fluens ex compitis aqua omnis, fertur ad Tiberim. mandauit quoq; rex templum ex-
trui Ioui, Iunoni & Dianæ, quod in bello Sabino vouerat. circū ædificauit. ludos inſti
tuit. Volebat aūt tres alias deſignare tribus, ſed obſtitit ei Nauius, haud mouere quid-
q̄ ex cōſtitutis à Romulo. erat aūt Nauius augur probatiſſimus, licet ex collegio au-

Nauij auguris memorabile.

gurū non eſſet, augurandi tamen arte præcellebat, prohibitus rex ab inſtituto, ægre
tulit. Nauiū experiri conatus eſt. vnde vocato eo in publico foro, quo falſum vatem
demonſtraret, quæſiuit à Nauio, fieri ne poſſet q̄d ipſe mente conceperat. ille exper-
tus, reſpondit poſſe. atqui hoc, inquit rex, agitabam, an cotem illam ſecare nouacula
poſſem. augur, potes ergo, inquit. Tarquinius nouaculā ad cotem applicans, cotem
ſecuit. Ad hæc Tarquinius erubeſcens, à tribuum inſtitutione abſtinuit. deinde Na-
uium, vt omnium Deo chariſſimum, amplexus eſt. Rex Tarquinius prohibitus iam

Tarquinius interficitur.

bellicis operibus ob ſenectutem, octogenarius enim erat, dolo interfectus à filijs An-
ci Martij, moritur. cauſas alij alias fuiſſe ſcripſerunt. veriſimilior apparet: Ancus
Martius tutorem reliquit filijs ſuis duobus Tarquinium. cum aūt de electione regis
tractandū eſſet, illos tutor venatū miſit, regnum ipſe petijt, & obtinuit, filios Tarqui
nius in multis poſtea honorare voluit, tamen propter iniuriam ſibi factam, & quia
nullum

nullum eorũ ſubſtituerat,ſed Seruium Tullium,cui filiam ſuã deſponſauerat,in eum conſpirant,& duos paſtores aſſuetos ferramentis agreſtibus dimicare, ad hoc delegerunt,vt eum interficerent,qui ex condicto inter ſe litigantes,appellauerũt regem. cũ admiſſi fuiſſent in conſpectũ regis,& rex in vnum illorũ conquerentem intenderet,alter eleuata ſecuri,regem in capite percuſſit & occidit. hoc facto,extra ſe proripiunt.ita rex annos octo & triginta regnans,moritur.interfectores vero compræhenſi:qui principes inſidiarũ indicant,morteq́ꝫ poſt mulctantur digna. Per hæc tempora regnante apud Romanos Tarquinio Priſco,poſt aureũ ſeculũ paulominus mille quingẽtis annis,vt refert Ioannes Annius Viterbienſis,anno ante crematã vrbẽ ducenteſimo,Galli tranſcenſis alpibus,mira multitudine gentiũ ſenſim à tranſpadana regione pepulerũt Tuſcos ab imperio,dein à ciſpadana,donec Rhetus ab eis pulſus,etiam à ciſpadana coactus eſt ducere colonias Tuſcas in Rhetios,vt omnes hiſtorici conſentiunt,& ab his Gallia Ciſalpina eſt dicta. Hæc ille. De his refertur ab alijs: Galli Celtici, cũ eos non caperet terra quæ genuerat,trecenta hominum millia ad ſedes nouas quærendas acceſſerunt,& eorum portio in Italia conſedit. ibiq́ꝫ maſculis omnibus interſectis,eorum fœminas duxerunt vxores,e quibus liberos ſuſcipientes, habitu,lingua & moribus patrios ritus imitantes,puriſſimi effecti ſunt Galli, & vniuerſa prouincia Ciſalpina appellata.

Gallorum tranſitus in Italiam.

Anno quintodecimo regni Ioſiæ,Cyaraxes Medorũ rex ſeptimus regnare cœpit,& regnauit annis xxxij. qui Niniuen ciuitatem omnino ſubuertit & deleuit,iuxta verbum Tobiæ.qua deleta,Aſſyriorum regnum omnino ceſſauit.

Cyaraxes, aliâs Arſaces.

Sadiates rex Lydorum,xix. regni Ioſiæ anno regnare cœpit,& regnauit annis xv. Pherecydes Syrus natione,philoſophus egregius floruit. Simonides Græcus poeta,clarus habetur. hic dicere ſolitus,fortuna innocentẽ ſæpe deſerit,ſpes bona nunq̃.

Pherecydes

Steſichorus lyricus poeta. Arion citharœdus optimꝰ in Leſbo inſula claruit. hic cũ arte ſua multas diuitias in Italia & Sicilia cõgregaſſet, Corinthũ remeãs,in mari à nautis ꝑcipitatus eſt,ſed à delphino piſce exceptus,in Laconiã ante nautas deportatus,Corinthũ adijt,vbi re ſua cognita,& illis ſupplicio traditis,oĩa bona recuperauit. Sappho poetrix,q̃ plectrũ prima inuenit. Phalaris tyrannus Agrigentinus,autore Euſebio,hoc tempore fuit,cui Perillus Athenieñ. tormentũ taurum æreum fabrefecit,q̃d artifex ipſe primus experiri coactus eſt.

GENERATIO L.

Anno 4589. à mũdi exordio,per lineam Chriſti ab Ioachim,qui & Heliachim, filio Ioſiæ regis Iudæ,quinquageſima incepit generatio,regnauit in Hieruſalem annis vndecim. nam patre Ioſia,à Nechaone rege Aegypti,cũ quo inuito erat cõgreſſus, occiſo,pro eo filius eius Ioachas,ſpreto fratre primogenito,ſurrogatur. ſed veniens Pharao Nechao rex Aegypti in Hieruſalẽ,amouit eũ,& abduxit eũ ſecũ in Aegyptum,impoſuit tributũ terræ centũ talenta argenti & vnũ auri,conſtituitq́ꝫ pro eo regẽ fratrẽ eius primogenitũ Heliachim,ſibi tributariũ. Quoniam tres filios genuit Ioſias,autore Philone,Ioacham eum,qui mortuo patre tres menſes regnauit,Ioachim,tum Ioakin,ſiue hunc ſiue illũ Iechoniæ noĩe apoſtolus intelligit, dicẽs Ioſian genuiſſe Iechonian & fratres eius. ſunt tamen & qui Mathathanian ſiue Sedechian Ioſiæ filijs connumerẽt,neſcio ne ſacrorũ librorũ autoritate probari poſſit. Porro Ioachim xxv. annorũ erat cũ regnare cœpiſſet,homo flagitioſus & idololatra. mirum ꝙ tam bonus pater tot flagitioſos genuerit filios. hic igitur principatu inito,in omnẽ turpitudinẽ prolapſus,quẽ cũ argueret Vrias propheta,cõminatus eſt

Iechonias ſeu Ioachim

ei valde,ita vt Vrias fugeret in Aegyptũ. miſit aũt poſt eum Ioachim, & reductũ morte turpiſſima interfecit, oẽs etiã templi miniſtros depulit atq́ꝫ fugauit, necnon auaritia ſua oĩa expilauit.

Porro anno quarto Ioachim, dixit Hieremias populo: A tertiodecimo anno Ioſiæ prodidi verba dñi,qui eſt annus xxiij. nec auditus ſum. Quin ait dominus: Adducã ſeruũ meũ Nabuchodonoſor ſuper terrã hanc & affinem,ſeruiet ea regi Babyloniæ lxx. annis, quibus impletis,viſitabo regem Babylonis atq́ꝫ terrã Chaldæorũ,illorũ iniquitatem & nequitiã ponã in ſolitudinẽ ſempiternã. Mirabant̃ populi de tanta audacia loquẽdi, nam in principio regni Ioachim cũ in

Hieremiæ prophetia.

atrijs templi dixiſſet, hæc dicit dñs, dabo domũ hanc ſicut Silo,& vrbẽ hanc in maledictione, appræhenderũt eum ſacerdotes & prophetæ & oĩs populus, dicẽtes: Morte moriatur. Et adſcenderũt de domo regis principes Iuda, ſedentes in porta domus dñi, accuſantes eũ. qui reſpondit: Dñs me miſit vt prophetarem aduerſus locũ iſtũ. ecce in manibus veſtris ſum. facite quod rectũ eſt in oculis veſtris. Liberauerũt eum principes e manibus populi,& maxime Aicham filius Saphan, dicẽs, ꝙ Micheas Deſmoraſthites in diebus Ezechiæ ſimilia ꝑdicaſſet,& multi prophetæ in diebus regũ, nec aliquid ab eis perpeſſi ſunt, ſed honorati. clauſerũt tamen principes Hieremiã, ne publice ꝑdicaret. Dixit aũt dñs ad Hieremiam: Tolle volumen,& ſcribe q̃ locutus es à diebus Ioſiæ. Conuocauit Hieremias Baruch, qui ſcripſit ex ore Hieremiæ oẽs ſermones dñi. Huic dixit: Clauſus ſum, nec valeo ingredi domũ dñi, ingredere ergo tu,& lege q̃ ſcripſiſti, in die ieiunij audiente populo. fecit hoc Baruch, legitq́ vniuerſa in domo dñi. Quin & in anno quinto Ioachim, cum ꝑdicaret ieiuniũ omni populo in Hieruſalẽ,& vniuerſis qui confluxerãt de Iuda, legit Baruch ſermones Hieremiæ in portæ introitu. Quos cũ audiſſet filius Gamariæ Micheas, deſcendit ad principes ac ſeniores domus regis, renunciauit oĩa hæc, quare aduocauerũt ad ſe Baruch. Qui

cum legiſſet oĩa verba corã eis, obſtupuerunt & dixerũt ei: Abſcondere tu & Hieremias. Ingreſſi aũt ſunt ad regẽ. cumq́ legiſſet filius Nathaniæ tres pagellas vel quatuor, ſcidit eas. tum exuſtũ eſt volumen integrũ, quibuſdã tamẽ improbantibus hoc. Præcepit rex ſeruis ſuis, vt cõpræhenderẽt Baruch & Hieremiã. Dñs aũt abſcondit eos. Dixit iterũ dñs ad Hieremiã: Scribe rurſum in volumen omnẽ ſermonẽ quẽ cõbuſſit Ioachim,& ſuperaddes plura, ꝑcipue ea q̃ dicit dñs cõtra eum, Nõ erit ex eo qui ſedeat ſuper ſoliũ Dauid,& cadauer eius proijcieſ ad æſtum & gelu, non plangent eum frater & ſoror, non concrepabunt ei, Væ dñe, ſepultura aſini ſepelieſ putreſactus extra Hieruſalem,& plura huiuſmodi. iuuat eñ ea pro rei memoria narrare modo. Deinde adſcendit

Rechabitæ. Nabuchodonoſor in Iudæam,& depopulabatur eam. Rechabitæ aũt qui habitabãt in tabernaculis ſeorſum ab omnibus, timẽtes, adſcenderũt in Hieruſalẽ vt ſaluarẽtur. Et dixit dñs ad Hieremiã: Introduces oẽs Rechabitas iuxta domũ dñi. quos introduxit in gazophylaciũ filiorũ Ennon,& poſuit corã eis ſcyphos & calices plenos vino, dicens: Bibite vinũ. qui reſponderunt: Non bibemus, quia Ionathas filius Rechab pater noſter ꝑcepit nobis, dicens: Non bibetis vinũ vos & vxores veſtræ & filij vſq́ in ſempiternũ, domum non ædificabitis, ſementem nõ ſeretis, vineas non plantabitis, in tabernaculis habitabitis cunctis diebus. Tunc ait dñs ad Hieremiã: Dic habitatoribus Hieruſalẽ, nunquid non accipietis diſciplinam, vt obediatis mihi ſicut Rechabitæ patri ſuo? propterea inducam ſuper vos mala, ſtirpis vero Rechab non deficiet vir ſtans in cõſpectu meo. Porro cũ adſcendiſſet Nabuchodonoſor in Hieruſalẽ, cepit Ioachim & ligauit eum, trahebatq́ ſecũ,& nobiles cũ eo. In itinere vero impoſuit ei tributũ,& remiſit eum in Hieruſalem. ſed obſides traxit ſecum, pueros de ſemine regio, Danielem & tres pueros. ꝑſtitit ei Ioachim tributũ tribus annis, ſed cum audiſ-

Daniel abducitur. ſet ꝙ rex Aegypti rebellaret contra Nabuchodonoſor, negauit tributum quod promiſerat. Adſcendit rex Babylon in Hieruſalem ſub iure fœderis,& non ſeruauit fidem intromiſſus, ſed iuuenes fortiſſimos quoſq́ occidit vnà cum rege Ioachim, quẽ

Ioachim perimit. & antè muros inſepultum proijci iuſſit.

GENERATIO LI.

ANno 4600. à mundi exordio, per lineã Chriſti, in Ioachin filio Ioſiæ, quinquageſimaprima incepit generatio. Hunc Ioachin ſeu Iechoniam, occiſo fratre,

Ioachin, al's Iechonias rex. regẽ cõſtituit. decẽ & octo annorũ erat cũ regnare cœpiſſet, tribus menſibus regnauit: vixit aũt poſtea plus q̃ xl. annos. Ioachin ſeu Iechonias cũ primũ regnare cœpiſſet, repẽte timor Babyloniorũ regẽ inuaſit, ne fraternæ necis memor eſſet Ioachin, ideoq́ cõfeſtim exercitũ in Hieruſalem miſit,& eum in vrbe obſedit. Ipſe aũt cũ eſſet vir bonus. nolens ciuitatẽ perdere, cõſilio Hieremiæ vſus, ſe cũ matre omniq́ domo & reliquis eius principibus vltroneus Nabuchodonoſori tradidit: iure tñ iurãdo recepto à rege, ꝙ ſibi & ciuitati nihil mali fieret, ſed nõ ſeruauit ſibi fidẽ rex. ꝑcepit eñ

ipſum

ipſum & matrē eius & oēs amicos fortes Iſrael,ligatos ad ſe adduci,qui oēs(vt ſcri-
bit Ioſephus)fuerunt 10832. Et haud longe poſt poſuit Nabuchodonoſor Ioachin
apud Chaldæos in carcerē,vbi manſit vſq; poſt mortē regis,qui Iechonias poſt trāſ-
migrationē,vt ſcribit in euangelio,genuit Salathiel. Tulit q̄q; rex Babyloniæ vniuer
ſa vaſa aurea de domo dn̄i,& theſauros de domo regis,& tranſtulit in Babylonem.
quia vero ſponte ſe tradidit iſte Iechonias cum ſuis,tranſmigraſſe proprie dicit:alij
vero qui poſtea per violentiā abducti ſunt,captiui dicunt ſeu deſolati,inter quæ ma
gna eſt differentia. Abducto itaq; Iechonia,Nabuchodonoſor ſtatuit in locū ipſius
patruū ipſius Mathathaniā,vt ſeruiret ei ſub tributo,interpoſita iuriſiurandi religio Sedechias
ne:& mutato noīe,vocauit eū Sedechiā. vndecim annis regnauit,& fecit malū corā rex cōſtituit
dn̄o. erat eñ ſuperbus,adhærere ſtatuit Aegyptiorū regi,cōtempto iureiurando,de-
ceptusq; à falſis prophetis. quem hoc ſigno arguit dn̄s,dicens ad Hieremiā:Deſcen-
de in domū figuli. deſcendit,& figulus fecit opus ſuper rotā,q̄d diſſipatū eſt,& con-
uerſus,fecit de eodē luto aliud vas,ſicut placuit. Dixit dn̄s ad Hieremiā:Dic domui Iu
da,nunquid ſicut facit figulus,potero facere vobis,vt diſperdā vos,& pœnitētes ædi
ficem & plantem? Factū eſt aūt in anno quarto Sedechiæ,miſerunt ad eū nuncios rex
Edom,rex Moab,rex Tyri,rex Ammon,rex Sidonis,petētes vt pariter fœderati,ne-
garēt tributū regi Babylonis. Quod ne fieret,propheta vetuit. nam dixit dn̄s ad Hie-
remiam:Fac tibi catenas ligneas,& pones vnā in collo tuo,& alias quinq; dabis in
manus nunciorū quinq; regū,coram Sedechia dicens:Hæc dicit dn̄s quinq; regibus
& regi Iudæ,ego feci terrā,& dedi eā ei qui placuit,& nunc dedi oēs terras iſtas in ma
nu Nabuchodonoſor ſerui mei:gentem aūt & regnū quod nō ſeruierit ei,gladio,fa
me & peſte viſitabo. nolite audire verba prophetarū dicentiū,non ſeruietis regi Ba-
byloniorū,ne pereatis cū eis. Et cū compleſſet Hieremias mandatū dn̄i coram Sede-
chia,Ananias propheta de Gabaon tulit catenā de collo Hieremiæ,& cōfregit eam,
dicens:Hæc dicit dn̄s,ſic confringā iugū Babylonis poſt duos annos dierū,& referri
faciā oīa vaſa dn̄i,reducam omnē tranſmigrationē Iudæ. & ait Hieremias:Amen,ſic
faciat dn̄s. q.d. idipſum vellē. veruntamē audi Anania,non miſit te dn̄s,& confidere
feciſti populū iſtū in mendacio,propterea morieris hoc anno poſt duos menſes die-
rum. & mortuus eſt Ananias anno illo. Territus aūt Sedechias ob mortē Ananiæ,mi
ſit nuncios in Babylonē cū tributo. miſit & Hieremias epiſtolā per nuncios ſecreto
ad omnē tranſmigrationē,dicens:Hæc dicit dn̄s,ædificate domos,& plantate hor-
tos,ducite & tradite nuptui,quærite pacē ciuitatis ad quā vos trāſmigrare feci,orate
Deū pro ea,quia in pace illius erit pax veſtra. nō vos ſeducāt prophetæ qui in medio
veſtri ſunt,qui promittūt vos in breui redituros:quia cū cœperint impleri in Babylo
ne lxx. anni,reducā vos ad locū veſtrū. Hæc aūt dicit dn̄s ad Achab filiū Chuliæ,& ad
Sedechiā filiū Maaſiæ,qui prophetant vobis mendaciū: Tradam eos in manus regis
Babylonis,& percutient in oculis veſtris,aſſumet prouerbium dicentiū:Ponet te dn̄s
ſicut Sedechiā & ſicut Achab,q̄s frixit rex Babylonis igne,pro eo q̄ mœchati ſunt
in vxores amicorū ſuorū,& locuti ſunt in noīe meo quod non mandaui. Cumq; re-
diſſent nuncij de Babylone,attulerunt literas ex parte pſeudoprophetarū ad ſacer-
dotes in Hieruſalē,in hæc verba:Poſuit vos dominus in domo ſua ſuper omnē virū
arrepticium & prophetantē,vt mittatis eū in neruum ac carcerem. nunc quare non
increpatis Hieremiam qui dicit nobis,Aedificate domos,quia non redibitis? legit So
phonias epiſtolā coram Sedechia in auribus Hieremiæ,& ait Hieremias:Hæc dicit
dominus,Super eos quos tranſmigrare feci,viſitabo verbū bonū,vt reducam eos. ſu
per vos aūt qui non eſtis egreſſi cum eis,immittam gladiū,famem & peſtem,& ponā
vos quaſi ficus malas quæ comedi non poſſunt. Oſtendit eñ dominus mihi ſignum,
ecce duo calathi pleni ficubus poſiti ſunt ante templum:& dixit dominus:quid tu
vides Hieremia? dixi,ficus bonas valde,& ficus malas valde. ait:Sicut ficus hæ bonæ,
ſic cognoſcam tranſmigrationē,reducā eos in terram hanc:& ſicut ficus peſſimæ,ſic
dabo Sedechiā & reliquos qui remanſerunt in hac vrbr,in vexationē & opprobriū
omnibus regnis terræ. Dixit iterū dn̄s ad Hieremiā:Vade & accipe lagunculā figuli
teſteam,duces tecū de ſenioribus ſacerdotū & de ſenioribus populi ad vallem filiorū
Ennon,& conteras lagunculā in oculis eorū,dicens:Hæc dicit dn̄s,ſic conteram lo-
cum iſtū. Venit Hieremias de Tophet,& ſtetit in atrio domus domini,& dixit ad
omnem populum:Hæc dicit dominus,ecce inducam ſuper hāc ciuitatem mala quæ
locutus ſum aduerſus eam. Indignatus Phaſſur ſacerdos,percuſſit Hieremiam,& mi Phaſſuris
ſit eum in neruum. cumq; illuxiſſet in craſtinum,eduxit Phaſſur Hieremiam de ner- impietas.
uo,cui ille:Non Phaſſur vocauit dominus nomen tuum,ſed pauorem:diceris enim

 pauens

pauens in Babylonem. Anno quinto Sedechiæ prophetabatur Ezechiel in Baby-
lone,cum accepiſſent captiui epiſtolā Hieremiæ. At nono Sedechiæ anno Nabucho
donoſor obſedit Hieruſalem,ꝙ negaretur tributum. miſit Sedechias ſacerdotes ad
Hieremiam,vt interrogaret dominum ſi forte miſericordiam faceret. reſpondit Hie
remias,venturum Sedechiam in manum Babyloniorum cum populo,quem percu-
tiet in ore gladiȷ abſq; vlla miſericordia. Porro rex Aegypti egreſſus eſt cum ex-
ercitu,quaſi ſoluturus obſidionem Hieruſalem. occurrit rex Babylonis,& fugauit eū
de Syria. Cumq; ſic diſceſſiſſet ab Hieruſalem Nabuchodonoſor,illuſerunt falſi pro
phetæ Hieremiæ,dicentes:Non reuertentur Babyloniȷ,ſed redibit tranſmigratio
cum vaſis domini. Contra hæc Hieremias: Tradetur,inquit,Sedechias in manu re-
Fugat rex Aegypti,auxiliaturus Sedechiæ. gis Babylonis,loquetur os eius cum ore ipſius,oculi eius oculos illius videbunt,& in
Babylonem ducet Sedechiam. impiȷ vero dicebant Hieremiam à mente exceſſiſſe.
Porro Hieremias ſtrauit aſinum,vt egrederetur ad Anathot vicum ſuum,qui vigin
ti ſtadiȷs diſtat ab Hieruſalem. Cumq; perueniſſet ad portam,cuſtos portæ Ierias ap-
præhendit eum,dicens: Ad Chaldæos profugis: & duxit eum ad principes,qui cæ-
ſum miſerunt in carcerem,qui erat in domo Ionathæ ſcribæ,vbi ſedit diebus multis.
venit ad eum Ananeel filius Sellum patrui ſui. Is ait:Eme agrum meum qui eſt in
Anathot. tibi enim competit hæreditas,tanquam propinquiori. Intellexit Hieremi-
as ꝙ verbum domini eſſet,& emit agrum,appendens ſeptem ſtateres & decem ar-
genteos,adhibuitq; teſtes,ſignans ſtipulationes & rata,reſcriptum librum fecit aper
tum in oculis Ananeel,quem dedit Baruch,dicens:Sume librum emptionis ſigna-
tum,& librum hunc qui apertus eſt,& pone eos in vaſe fictili,vt permanere poſſint
diebus multis. Hæc enim dicit dominus,adhuc poſſidebuntur agri & vineæ in terra
iſta,de qua vos dicitis,deſerta eſt,ecce ego cōgregabo eos de vniuerſis terris ad quas
eieci eos ad locum iſtum,habitabunt confidenter,& feriam cum eis pactum ſempi-
ternum. Anno vero nono Sedechiæ,rediȷt Nabuſardan princeps exercitus Babylo-
niȷ,princeps Nabuchodonſor cum eo,circundederunt Hieruſalem,& conſtruxerunt
in circuitu eius municiones,& clauſa eſt ciuitas decem & octo menſes. Perterritus ita-
q; Sedechias,tulit Hieremiam de carcere,interrogauit eum in ſecreto,dicens: Putas
ne eſt ſermo à dño,quia redierunt Chaldæi? Qui reſpondit: In manus regis Babylo-
nis traderis. ſed obſecro dñe mi rex,ne remittas me in carcerē Ionathæ,ne moriar in
eo. Præcepit rex vt traderet in veſtibulū carceris,& daretur ei torta panis quotidie,
excepto pulmento,donec cōſumerentur omnes panes de ciuitate. Clamauit aūt Hie-
remias in veſtibulo carceris: Qui remāſerint in ciuitate,fame aut gladio peribūt: qui
confugiūt ad hoſtes,quodāmodo mortē declinabūt. conuenerūt principes & ſenio-
res ad regem,dicentes: Rogamus vt moriat homo iſte. de induſtria enī diſſoluit ma
nus bellantiū. plane mentit,cum dicit: Sedechias vinctus ducet in Babylonē. Ezechi-
el enī in Babylone prophetauit,dicens: Sedechias non videbit Babylonē. & dixit rex
ad eos: Ecce ipſe in manibus veſtris,nec enī fas eſt regē vobis quidq̄ negare. Tulerūt
Mittit Hieremias in lacum. ergo Hieremiā,& depoſuerunt eum cū funibus in lacū Helchiæ,in quo nō erat aqua,
ſed lutum,vt morte propria ſuffocatus periret. Erat propheta in luto vſq; ad guttur,
q̄d erat ei amarius omni morte,tunc Abdemeleh Aethiops vir eunuchus,ſecreto di-
xit ad regem: Peccare te fecerunt viri iſti grauiter. Qui reſpondit: Tolle tecū trigin-
ta viros,& leua prophetā de lacu anteq̄ moriat. Qui aſſumptis viris,tulit pannos ve-
teres,& ſubmiſit eos in lacū per funiculos,dicēs ad Hieremiā: Pone pannos veteres
ſub cubito manuū tuaꝝ & ſuper funes. ſic eduxerunt eum de lacu,vocauitq; eum rex
ſecreto ad oſtium tertiū,quod erat in domo dñi,& ait: Quæſo ne abſcondas à me ali-
quid. Qui reſpondit: Si conſiliū dedero tibi,nō me audies,ſed interficies me. Iurauit
ei rex,viuit dñs nō occidam te,neq; tradā in manus virorū qui quærunt animā tuā.
Ait Hieremias: Si exieris ad principes Babylonis,ſaluus eris tu & domus tua,& ciui-
tas hæc nō ſuccendet,alioqui ſuccendet,& tu cū domo tua non effugies manus eoꝝ.
Ait rex: Facerem q̄d dicis,ſed timeo contribules qui tranſierunt ad Chaldæos,ne for
te accuſent me,& tradar in manū eorū,& illudant mihi. Ait Hieremias: Non trade-
ris. Tunc rex inquit: Nullus ſciat verba hæc. ſi quæſierint à te,quid locutus eſt tibi
rex,dices: proſtraui me coram rege,ne reduceret me in carcerem. Porro defecerunt
victualia in ciuitate,adeo vt mulieres comederent paruulos. Capta eſt autem ciui-
tas vndecimo anno Sedechiæ,quarto menſe,nono die,ſecundum Hieronymū. quin
to die aperta eſt ciuitas circa mediam noctem. Fugit aūt Sedechias cum omni domo
ſua nocte,& principes amici eius per hortū regis in deſertū,q̄s perſecuti hoſtes,cōpre
henderūt in campo ſolitudinis Hierichuntinæ. Sedechiā vero cum reliquis quos ce-
perant,

perant,vinctum traxerunt ad regem Babylonis in Reblatha,qui exprobrauit illi perfidiam,ingratum fuiſſe dixit,& cõtra munificum hoſtiliter egiſſe,deieraſſeq́ in Deum: quare magnus Deus habens odio tuam nequitiam,tradidit te mihi. occidit rex Aſſyriorum filios eius coram eo,& Saraiam ſummum ſacerdotem,Ioſedech eius filium reſeruauit,occiditq́ eunuchum bellatorum principem, Sophar principem exercitus,& plures alios,oculos vero Sedechiæ effodit, catenis vinxit eum, & Babylonem duci fecit cum Ioſedech. ſic venit Sedechias Babylonem, vt Hieremias prædixerat: ſed eam non vidit, vt Ezechiel quoq; prædixerat. Igitur vndecimo anno Iechoniæ, &Sedechiæ regis anno tertio,poſtq̃ obſeſſa eſt Hieruſalem,Nabuzardan princeps militiæ eo miſſus,incendit domum domini,domum regis,omnes domos Hieruſalem,& totum murum per circuitum deſtruxit,&tulit omnia vaſa domus domini,columnas duas & mare æneum,populum captiuum duxit in Babylonem,tulit Hieremiam de veſtibulo carceris.mandauerat enim Nabuchodonoſor,dicens:Relaxa illum, & vt voluerit,ſic facies ei.Et tulit Nabuzardan Hieremiam, & dixit: Veni mecum in Babylonem,honorabo te.q̃ ſi diſplicebit tibi,reſide hic,aut habita vbi voles,tradidit ei cibaria & munuſcula ac dimiſit eum.ſimiliter & Rechabitas liberos abire permiſit.Sedit itaq; Hieremias & Baruch notarius eius in medio populi,qui relictus fuerat. Nabuzardan vero præfecit terræ Godoliam filium Aicham, vt præeſſet pauperibus qui relicti erant, agricolis & vinitoribus,vt redderent ſingulis annis vectigalia regi. poſtea abijt ipſe in Babylonem,trahens ſecum catenatos in captiuitatem Babylonicam.hic fuit exitus regni Hebræorum,ſub regibus per lineam Chriſti decem & nouem, qui regnauerũt annis quadringentis octogintaquinq;.Fuerunt & alij reges, ſed non in linea Chriſti,q̃rum temporibus pontifices fuerunt Sadoc,qui poſt Abiathar fuit,deinde Achimaas, Azarias,Ioiada,Zacharias,Amaſias,Achitob,Sadoc.Sellum,Helchias,Azarias,Saraias,Ioſedech vltimus,qui captiuus in Babylonem eſt ductus atq; occiſus.

Hieremias liberatur.

ANno à mundi exordio 4610.alias xi.ab vrbe condita cẽteſimo quinquageſimo ſexto,olympiade q̃drageſimaſeptima,captiuitas Iudæorũ ſimul ac ciuitatis Hieroſolymæ facta eſt,in qua ætas ſeculi quinta incepit,& durauit vſq; ad natiuitatem ſaluatoris noſtri per annos quingentos octogintanouem, ſecũdum communem opinionem. Nam ſecundum Philonem lib. de temporibus,durat p annos 592. qui ordine enumerat duces ac pontifices,& quot quiſq; annis præfuerit,ideo credo eum veriora narrare.Durauit captiuitas Babylonica annis ſeptuaginta,iuxta vaticinium Hieremiæ prophetę,&ſecundum aliquos,in ſecundum annum Darij Hyſtaſpis terminatur.Huius rei teſtem adducunt Zachariam,qui in ſecundo anno Darij regis dixit,dñe oĩpotens,quouſq; nõ miſereberis Hieruſalem & ciuitatibus Iudæ? hic ſeptuageſimus annus eſt.Quod aũt Ioſephus & diuus Hieronymus illos 70. annos numerare videntur in Cyri regis annum primum,id habet varios reſpectus. ſcitum eſt enim apud oẽs, Cyrum regnum Medorum longe ante interfectionem Baltaſſaris,tranſtuliſſe in Perſas,ſecundum Philonem annis 12. qui deinde cepit Babylonem, interfecto Baltaſſare rege Babyloniorum, tunc enim vere tranſlata eſt monarchia Aſſyriorum in Perſas. quod ſecundum pleroſq; factum eſt anno quinquageſimo captiuitatis iudaicæ,tranſmigrationis vero ſexageſimoprimo.Igitur inquiunt:ſexageſimoſecundo anno tranſmigrationis,ſubuerſo Chaldæorum regno, Cyrus dum legeret prophetias Eſaiæ, & ſcriptum inueniret,dixiſſe dominum,quoniã volo per Cyrum mittere populum meum ad propria,motus fertur, & quinq; millia Iudæorum regredi fecit in Iudæam,q̃d & Darius qui vnà ſecum regnum Chaldæorum deſtruxerat, ante facere cogitauit,& id ſexta Danielis viſio oſtendit.adſcenderunt tunc ex captiuitate põtifex maximus Ieſus filius Ioſedech,& Zorobabel filius Salatiel,qui fundamenta templi iecerunt,poſtea vero à vicinis gentibus impediti fuerunt,vt dicetur, vſq; ad Darium filium Hyſtaſpis. ideo remanſit opus imperfectum.In hoc,Philo ſcribẽs de temporibus,aliter ſentire videtur. nam ſecundum eius annorum ſupputationem, ab prædicto captiuitatis anno reſtabant adhuc 76.anni vſq; ad interfectionem Baltaſſar:quo facto, completi fuerunt 70. anni,vnde videtur eſſe differentia inter tranſmigrationem, captiuitatem, & deſolationem ſeu ſolitudinem,quæ proprie facta eſt poſt mortem Hieremiæ.

Aetas quinta incipit.

Anno quinto euerſionis Hieruſalem prædictæ,profectus Nabuchodonoſor in Aegyptum,vniuerſam ſubuertit,& Iudæos omnes ibidem repertos,in Babylonem duxit iuxta prophetiam Hieremiæ,& deinceps vniuerſa Iudæa & Hieroſolyma per 70.annos oĩno deſolata permanſit,& ſecundum hoc 70.anni inceperunt numerari 6.anno poſt captiuitatem præmiſſam, & abinde ſunt anni 70. ſecundum Philonem vſq; ad

Mors Sedechiæ. Baltaſſar interſectum. Porro Nabuchodonoſor poſt captiuitatẽ rediens Babylonem
cum triumpho, tum in conuiuio præcepit rex vt adduceretur Sedechias, bibebant aũt
conuiuæ e vaſis domus dñi, cumq́; darent pſallentibus potum, pręcepit rex clam, vt Se-
dechiæ daretur potus laxatiuus, & coram oĩbus ignominioſe laxatus eſt, irriſum re-
duxerunt ad carcerem, qui nimio afflictus dolore, poſt paucos dies mortuus eſt. Go-
dolias vero gñe Chaldæus, poſt receſſum Nabuzardæ Iudææ p̃fectus, vir iuſtus & mã-
ſuetus, ſuſcepto principatu, Hieremiam & Baruch honorifice ſecum in ciuitate Maſ-
phath tenuit. audientes Iudæi qui elapſi fuerunt, in captiuitate de humanitate viri, ve
nerunt ad eum in Maſphath, q̃s Godolias ꝑbenigne ſuſcepit, & ibidem ꝑmanere con
ceſſit, ſuaſitq́; vt in quacunq; vellent ciuitate manerent, iuramẽtoq́; firmat ꝙ nihil ma
li paterentur. Quinimmo obtulit ſe eis habitacula reparaturum, q̃tinus neceſſaria re-
conderẽt. Famaq́; diſcurrente, ꝙ Godolias clementiſſime redeuntibus vteretur, & ter-
ram excolere eos ſineret, multi ad eum concurrentes, habitacula conſtituerunt, Godo
liamq́; vt patrem amare cœperunt. Iohanna aũt filius Careæ, timẽs propterea Godo
liæ, ꝙ ſciret ſupereſſe de ſemine regio Hiſmael, qui dum obſideretur Hieruſalẽ, ad re-
gem euaſit Ammonitarum, vnde dixit Iohanna ſecreto Godoliæ: Scito quia Hiſmael
inſidiatur animæ tuæ, inuidens tibi dominiũ terræ. ibo ego & percutiã eum nullo ſci
ente, ne forte interficiat te, & pereant reliquiæ Iudæ. Ait Godolias: Noli occidere virũ
innocentem. non enim veriſimile eſt, vt in tali deſolatione huiuſmodi malitiam exer-
ceat. Factum eſt in mẽſe ſeptimo, venit Hiſmael & decẽ viri cum eo ad Godoliam in
Maſphath, quos ſplendide ſuſcepit. cumq́; poſt prandiũ verſus eſſet in ſoporem Go-
dolias, Hiſmael cum decem viris occidit eum & qui cum eo erãt. poſtea egreſſus per
noctem, Iudęos qui erant in ciuitate, & quoſdã milites à Babylonijs derelictos omnes
trucidauit, indeq́; poſt multas cædes fugit ad regem Ammonitarũ. Altera vero die ve
niebant de prouincia lxxx. viri cum muneribus ad Godoliã. Egreſſus eſt in occurſum
Godolię interitus. eorum Hiſmael, intrare ad Godoliã iuſſit, quos Hiſmael pręter decem occidit. hi de-
cem dixerunt: Parce nobis, quia theſauros habemus in agro, & dabimus tibi. Tunc
Hiſmael abduxit captiuas reliquias populi qui erat in Maſpha, filias quoq; regis quas
commendauerat Nabuzardan Godoliæ. Quod cum audiſſet Iohanna, aſſumptis ſoci
is, inſecutus eſt Hiſmael, & inuenit eum ad aquas quæ ſunt in Gabaon. fugit Hiſmael
cum octo viris, prædam relinquens, & reduxit Iohãna captiuos & prædam. Tunc con
uenerunt oẽs reliquiæ Iuda ad Hieremiam, ac metuẽtes ſibi propter Godoliæ mortẽ,
dixerũt: Ora pro nobis Deum, vt indicet nobis quid faciamus, & ſequemur. poſt dies
ſeptem vocauit eos Hieremias, & ait: Hæc dicit dñs, ſi manſeritis in terra hac, planta-
bo vos & non euellam: ſin aũt deſcenderitis in Aegyptum, gladius Nabuchodonoſor
cõpręhendet vos, & peribitis. At non audierũt Hieremiã, ſed dixerũt: Mentitur, non
miſit eum dñs, ſed Baruch incitat eum aduerſum nos. deſcenderũt oẽs cum mulierib⁹
& paruulis in omni ſubſtantia ſua in Aegyptum, duxeruntq́; ſecum Hieremiam & Ba
ruch, & deſolata eſt terra annis multis. non eñ tranſtulit in eam rex Babylonis colo-
nos, ſicut fecerat rex Aſſyrioꝝ in terrã Iſrael. Factus eſt ſermo dñi ad Hieremiã in Ta
phnis, dicẽs: Sume lapides, & abſcõde eos ſub muro in porta domus Pharaonis, & di-
ces Iudæis, hæc dicit dñs, ecce ego aſſumam ſeruum meum Nabuchodonoſor, & po-
nam thronũ eius ſuꝑ lapides iſtos, & ꝑcutiet terrã Aegypti, peribitisq́; cum Aegypti-
is. porro mulieres Hebræoꝝ ſeruierũt dijs alienis, & reginæ cœli lunæ. Cumq́; argue-
ret eas Hieremias. dixerunt: Nunquid ſine viris hoc facimus? cumq́; durius loqueret
ad viros, dixerũt: Cum feceramus hæc in vrbibus Iuda, ſaturati fuimus panibus & be-
ne erat nobis: ex quo aũt ceſſauimus, gladio & fame conſumpti ſumus. & reſpõdit Hi
eremias: Hæc dicit dñs, ego iuraui quia oẽs viri Iuda qui ſunt in terra Aegypti, gladio
& fame peribũt. Inſurrexit popul⁹ aduerſus Hieremiã, & lapidatus eſt. Aegyptij vero
honorauerũt prophetam, ſepelientes eum iuxta tumulum regum, memores benefici
orum quæ p̃ſtiterat eis. oratione eñ ſua fugauerat aſpides & crocodilos. Tradũt etiã
quidam, ꝙ adhuc de puluere eiuſdẽ loci aſpidũ ꝑcuſſura ſanat, & fugantur crocodili.
De eodem narrat Epiphanius, audiſſe ſe à ſenioribus Antigoni & Ptolemæi ſtirpis, ꝙ
Alexander Macedo veniens ad ſepulchrũ prophetæ, cognoſcens loci myſteriũ, tranſ-
tulerit Hieremiam in Alexandriam, & glorioſe ſepelierit: ex tunc à terra illa prohibi
Mors Hieremiæ. tæ ſunt aſpides & crocodili. Hic eſt Hieremias, qui regibus Aegypti ſignum dedit, ꝙ
eorum idola euerti oporteret cum virgo pareret. vnde & ſacerdotes eorum in ſecre-
to templi loco, imaginem virginis & pueri ſtatuentes, adorabãt. Dum vero Ptolemæ
us rex interrogaret eos, qua hoc facerent ratione, dixerũt paternæ traditionis eſſe my
ſterium, q̃d à ſancto propheta acceperãt maiores, hic eſt Hieremias, qui templũ euer-
tendum

tendum prænoſcens, arcam teſtamenti cum his quæ in ea erant, tulit, & precibus ſuis
ea abſorberi fecit in petra. petram vero digito deſignans, nomen Dei tetragrãmaton Arca teſtamẽti i petra repoſita.
impreſſit. factum eſt ſigillum in ſimilitudinem ſculpturæ, quę ferro cauatur, & ipſum
dñi nomen nubis operimento ita celatum eſt, vt ex tunc nec locum quis recognoſce-
re queat, nec ipſum nomen legere vſq; in hũc diem & vſq; in finem, ac priſtinæ figuræ
tuitar illic ſæpe nubes, vt ignis fit nocturno tpe. Eſt aũt petra illa in eremi terra, inter
duos montes in qbus iacẽt Moyſes & Aaron. ferturq; dixiſſe Hieremias præſentibus,
dñs ex Sion receſſit ad cœlos, inde rurſus in virtute venturus: & erit ſignum præſen-
tiæ eius, qñ vniuerſæ gentes adorabunt lignum, dixitq; ꝙ hanc arcam nemo præter
Aaron producere poterit, & tabulas quæ in ea ſunt nullus aperiet, niſi electus Dei Mo
yſes. in reſurrectione qñ mortui reſurgent, hæc arca exibit de petra, & ponet in mõte
Sion, & oẽs ſancti cõgregabunt ad eam. cætera de ꝓphetæ ſanctitate ſupra ſcripſimus.

Anno quinto transmigrationis, id eſt, regni Sedechiæ ſimul & Iechoniæ à regno Ezechiel ꝓphetare cœpit.
amoti, Ezechiel ſacerdos dñi vir ſanctus, qui cum Ioachin, aliàs Iechonia, rege abdu-
ctus fuerat in Babylonem, exorſus eſt prophetare ad concaptiuos. murmurabant enĩ
aduerſus dñm, qui dixerat per Hieremiam, remanentes in Hieruſalem, perituros: eis
vero qui ſe traderent Nabuchodonoſor, bona pollicebatur. nunc autem contra erat:
florebant enim qui remanſerant, abſentes iugo ſeruitutis premebantur. ad hæc pro-
phetabat Ezechiel euerſionem vrbis & templi incendium imminere, eos qui reman-
ſerant in vrbe, fame perituros, & extra vrbem gladio, eos autẽ qui viui traherentur,
grauem paſſuros ſeruitutem, in pace tamen manſuros. vt autem autoritatem præbe-
ret, dedit ei dñs viſiones multas, deinde capta vrbe & templo ſuccenſo, venit quidam
ad Ezechielem, qui fugerat de Hieruſalem, dicens: Vaſtata eſt ciuitas. in pręcedenti tñ
veſpera Ezechiel prædixerat de nuncio venturo, & audiẽs oĩs transmigratio excidium
vrbis & incendiũ templi, leuauerũt vocẽ, dicẽtes: Periit ſpes noſtra, abſciſſi ſumus, non
reſurgemus. exclamauit Ezechiel: Hæc dicit dñs, cum ſanctificatus fuero in vobis, tol
lam vos de gẽtibus, & adducam in terram veſtram: effundam ſup vos aquam mundã,
& mũdabimini. Deinde cum videret oſſa iacentia arida in campo, dixit: Ecce dabo ſu
ꝑ oſſa neruos, & ſuccreſcere faciam carnes. factus eſt ſonus, & acceſſerũt oſſa ad oſſa,
vnumquodq; ad iuncturam ſuam, & ecce ſup ea nerui, carnes & cutis, ſed ſpm̃ non habe-
bant. dixit dñs, clama ad ſpm̃ à q̃tuor ventis, & factum eſt, & viuẽtes ſteterũt ſup pedes
ſuos, exercitus grãdis. dixitq; dñs: Oſſa hæc, vniuerſa domus Iſrael eſt. In vigeſimoqn
to anno transmigrationis, Ezechiel iudicauit tranſgreſſores legis, & præcipue q̃ſdam Ezechielis mors.
de tribu Dan & Gad, faciens contra eos prodigium magnum, quia filij eorum & vni-
uerſa pecora à ſerpentibus perierunt. Ac prædixit ꝙ tribus illæ non reuerterentur ad
propria, propter quod exacerbati, diſtraxerũt eum equis ꝑ crepidines ſaxorum, & ex-
cerebratum ſepelierũt eum in agro Maalim, in ſepulchro Sem & Arphaxat. Iſte pro-
pheta populo dedit ſignum in fluuio Cobar, vt qñ inundaretur, ſperarent regreſſum
ad Hieruſalem. Ad eum qñq; venerat multitudo populi circa flumen Cobar. Ipſe ve-
ro precibus ſuis ſiſtens aquas fluminis, ſuper aquas ambulans, cum omni multitudine
ad alteram ripam ſe recepit. & quotquot hoſtium præſumpſerant eos ſequi, ſubmerſi
ſunt, & aliquando per orationem copiam piſcium populo præſtitit ad veſcendum, ſæ
pe quoq; multis deficientibus vitam reſtituit. Daniel deſideriorum vir & prophe- Ezechielis miracula.
ta celeberrimus, ex regum familia natus, à Nabuchodonoſor in Babylonem cum Ioa-
chin rege ductus, & ab eodem cum alijs tribus paruulis regaliter enutritus, propter
virtutes ac gratiam ſibi diuinitus datam, apud Babyloniæ regem exaltari meruit. hic
in pueritia Suſannam à morte liberauit hoc modo: Erat Suſanna vxor Ioachin pul- Daniel.
cherrima, in quam exarſerunt duo ſenes, iudices illius anni. hi ſtatuerunt commune
tempus, in quo Suſannam ipugnare poſſent ſolam, & latuerunt poſt meridiem in po-
mœrio ipſius. eo tempore ingreſſa eſt Suſanna lauandi gratia, dimittẽs puellas ad af- Suſanna.
ferendum oleum ac ſmigmata, arbitris abſentibus, accedunt ex latibulis ſeniores, di-
centes: Cõmiſcere nobiſcum, alioquin feremus cõtra te teſtimonium adulterij. & ele
git tandem Suſanna incidere in manus eoꝝ potius, q̃ peccare in Deũ, & exclamauit.
accurrentes famulæ, admirantur. verum altera die ſtatuta eſt Suſanna in medio popu
li, & ponentes manus ſuas ſuper caput eius, cõteſtati ſunt, ſe vidiſſe iuuenem & ipſam
pariter commiſceri. ſic condẽnata eſt ad mortem. Tunc exclamauit Suſanna ad dñm
voce magna, dicens: Dñe, tu ſcis, quia innocens morior. Cumq; traheretur, ſuſcitauit
dñs ſpm̃ pueri, cui nomen Daniel, & clamauit puer ad populum: Reuertimini ad iudi-
cium, quia falſum locuti ſunt hi ſenes. fecitq; ſeparari Daniel ſenes hos. aduocãs vnũ,
dixit: Sub qua arbore vidiſti eos colloquẽtes? qui ait, Sub ſchino. & examinatus alter,
reſpon-

reſpondit: Sub prino, dixit Daniel: Recte mentitus es. exclamauitq́ populus in eos, & interfecit eos, tradens ſcilicet regi occidendos. factus eſt Daniel magnus in populo ex die illa. hanc hiſtoriam Hebræi non habent, & vocant eam fabulam. cætera Danielis opera infra ponuntur. Factum eſt aūt poſt mortem Hieremiæ, anno 5. euerſiōis, anno 19, Nabuchodonoſor, ſecundum Philonem & Metaſthenē, deſcendit Nabuchodonoſor in Syriam inferiorem, & obtinuit eam. Moabitas quoq́ & Ammonitas ſubiugauit ſibi, & tandē intrauit in Aegyptū, eamq́ ſubuertit, regemq́ occidit, aliū loco eius cōſtituens, denuo Iudæos duxit in Babylonē, ab hac vltima captiuitate reliquiarū Iudæ quidam numerant 70. annos, vſq́ ad ſecundū annum Darij. Deinde anno 2. regni ſui Nabuchodonoſor ſomniū vidit, & intelligit annus 2. vaſtationis Aegyptiacæ & plenæ ſubiectionis Iudææ, captiuitatis aūt Iudaicæ octauus. Conuocauit rex coniectores Chaldæorū, & dixit ad eos: Vidi ſomniū, ſed ignoro quid viderim. petebant vt diceret ſomniū, ait rex, Niſi ſomniū & eius cōiecturam indicaueritis mihi, peribitis, &

Explicat à Daniele ſomniū regi.

domus veſtræ publicabuntur. dixerunt, Non viuit homo qui hoc poſſit, exceptis dijs. Tunc præcepit rex, vt interficerentur oēs ſapiētes Babylonis, & quærebatur Daniel & ſocij vt ſimul perirent. Quod cum audiuiſſet Daniel, rogauit regem, vt daret ei tēpus cogitandi per vnam noctem tm̄, in qua nocte ipſe & ſocij eius orauerunt Deū, & Danieli reuelantur oīa. vnde ingreſſus ad regem, dicit: O rex, non eſt homo qui poſſit id, quod petis, adimplere: ſed eſt Deus in cœlo reuelans myſteria, qui indicauit tibi quæ vētura ſunt in nouiſſimis dieb⁹. viſiones capitis tui hæ ſunt, tu cogitabas in ſtrato tuo quis poſt te mūdi teneret principatum, videbas ſtatuam grandē & terribilē, cuius caput & collum erant ex auro, brachia & pectus de argento, venter & femora ex ære, tibiæ aūt ferreæ: pedum quædam pars ferrea, quædam fictilis. abſciſſus aūt eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſſit ſtatuam in pedibus, & contriuit eam, & redacta eſt in fauillam: lapis aūt factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam terram. Nunc audi rex interpretationem eius, tu es caput aureū cum his qui ſuccedent tibi, & poſt hoc conſurget regnum aliud minus te, quod intelligēdum eſt de regno Medorum & Perſarum, ſignificato per duo brachia, per quæ deiectum eſt regnum Babylōis. regnum tertium æneum, intelligendum eſt de regno Græcorum, quod memorabilius fuit cæteris, vel propter obſeruatam rerum geſtarum memoriam, aut propter famam Alexandri. Quartum regnum erit quaſi ferreum, quia ſicut ferrum domat oīa metalla, ſic illud conteret oīa hæc. q̄d intelligendū eſt de imperio Romanorū. Porro quia vidiſti partē pedū teſteā, partē ferream, q̄ ſibi cōmiſceri non valent, ſignificant in illo regno ciuiles diſcordias. Tunc ſuſcitabit Deus cœli regnū, q̄d cōminuet vniuerſa hæc, & ſtabit in æternum. Rex cecidit in faciē, & adorauit Deum Danielis, dicens: Deus veſter, Deus deorum eſt, & dedit Danieli principatum ſuper oēs prouincias Babylonis. Obtinuit aūt Daniel à rege, vt tres ſocij ſui principatum haberent ſuper prouincias, ipſe vero præeſſet in Babylone. Aliquanto poſt tempore Nabuchodonoſor fecit ſtatuam auream, ſtatuens eam in campo Duran, & conuocauit oēs principes regionis ad dedicationem ſtatuæ, præcone clamante: In hora qua audieritis ſonitum muſicorum, adorate ſtatuam: qui non adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis. adorauerūt oēs præter ſocios Danielis, accuſati ſunt apud regē, & ſuccenſa eſt fornax, miſſiq́ ſunt vincti cum veſtibus in medium fornacis. erupit flamma, incēditq́ quos reperit iuxta fornacem ex Chaldæis, effuſaq́ eſt ſuper fornacem flamma cubitis 49. Angelus aūt erat cum trib⁹ in fornace, qui excuſſit flammam, & refrigerauit eos. Pueri aūt Deum benedicētes, ab igne non lædebantur. tūc obſtupuit rex, dicens: Nonne tres tm̄ miſimus in ignē, & ecce video quatuor inambulantes, & ſpecies quarti, ſimilis eſt filio Dei. vocauitq́ eos rex, & egreſſi ſunt. mirabantur oēs, q nec capillus ex eis eſſet aduſtus.

Pueri in fornace poſiti cuſtodiunt.

Ait rex: Non eſt Deus alius qui ita poſſit ſaluare. poſuitq́ edictū, vt qui blaſphemiam loqueretur in Deum eorum, periret & domus eius vaſtaretur, reſtituitq́ eis principatum prouinciarū. Aliam viſionem Danielis indicat epiſtola Nabuchodonoſor, q̄ hæc eſt: Ego rex Nabuchodonoſor florens & elatus in ſuperbia, vidi ſomnium quod perterruit me, & conuocatis cunctis ſapientibus Babylonis, ſolutionem non indicauerūt mihi,

mihi, donec ingreſſus eſt Daniel, cui nomen Baltaſſar, qui habet ſpũ deoꝝ ſanctoꝝ.
Vidi id in ſtratu meo, ecce arbor in medio terræ, cuius proceritas vſq; ad cœlum, ad-
ſpectus eius vſq; ad terminos terræ, & eſca vniuerſoꝝ in ea. ſub ea habitabant animalia
& beſtiæ, in ramis eius volucres, & ex ea veſcebatur ois caro: ecce vigil ſanctus de cœ- Nabuchodonoſor beſtiarum more viuit.
lo deſcendens, ait: Succidite arborẽ, ramos & fructus eius, fugient ex ea beſtiæ & volu-
cres, verũtñ germẽ eius in terra ſinite, & cum feris pars eius in herbis terræ, cor ei⁹ ab
humano commutet, & cor feræ detur ei, ſeptem tpa cõmutentur ſup eam, donec co-
gnoſcãt viuentes, qm̃ dñatur excelſus in regno hoim, & cui voluerit, dat illud. Daniel
interrogatus, rñdit: Tu rex arbor illa, qui inualuiſti, & poteſtas tua in terminos terræ,
audiſti per vigilem ſentẽtiam ſup te, ab hoibus eijcieris, cum feris erit habitatio tua, fœ
num vt bos comedes, ſeptẽ tpa, id eſt, anni mutabunt ſup te, donec ſcias ꝙ dñetur ex-
celſus ſup regnum hoim, & relinquetur tibi germen radicis, quia regnum reſtituetur
tibi. q̃obrem audi conſilium meum, peccata tua eleemoſymis redime, forſan ignoſce
tur tibi. factum eſt aũt poſt annum, deambulabat rex in aula, & loquebatur elatus, di-
cens: Nonne hæc eſt Babylon, quã ædificaui in robore regni & in gloria decoris mei?
adhuc erat ſermo in ore eius, & vox de cœlo ruit, qua annunciatur Nabuchodono-
ſor, Regnũ tranſibit à te, & cum feris habitabis ſeptẽ tẽporibus. eadẽ hora ex hoibus
abiectus eſt, & fœnum vt bos comedit, donec capilli eius caneſcentes, in ſimilitudinẽ
aquilaꝝ creſcerent, & vngues eius q̃ſi vngues auiũ. Igitur poſt dies diffinitos à dño,
Nabuchodonoſor leuauit oculos ad cœlum, & ſenſus ei redditus eſt, benedixit altiſſi-
mo, cui poteſtas ſempiterna, requiſitus ab optimatibus ſuis, atq; in regnum reſtitutus
eſt. Vnde apparet, quod & Epiphanius atteſtat, ꝙ non corporis mutationem, ſed mẽ-
tis alienationẽ paſſus eſt. ablatus eñ eſt ei vſus linguæ, herba data eſt cibus naturæ hu-
manæ, videbaturq; ei ꝙ bos eſſet, multi egrediebant & videbãt eum, ſolus Daniel non
egrediebatur, quia toto tpe alienationis eius vacabat orationi pro eo. quare ad preces
eius anni 7. in ſeptem menſes verſi ſunt à dño, in qbus 40. diebus inſaniã patiebat, per
alios 40. reuerſus ad cor hois, flebat & ſupplicabat Deo, adeo ꝙ ex nimijs fletibus, vt
caro oculi eius facti erant. Iterum per alios 40. dies vertebatur in inſaniam, donec ſe-
ptem menſes complerentur. poſt quos reuocatus eſt, non tñ regnauit, ſed ſtatuti ſunt
pro eo ſeptem iudices, & vſq; ad finem ſeptem annoꝝ pœnitentiã egit, panem & car-
nes non comedens, nec vinum bibens, leguminibus vtebatur & herbis ſecundum con
ſilium Danielis. Et cum iterum regnaſſet, voluit Danielem facere cohæredem filioꝝ
ſuoꝝ. ait Daniel, Abſit à me, vt patrum relinquens hæreditatem, incircunciſoꝝ donis
inhæream. Deinde 27. captiuitatis anno, ipſe eſt annus tranſmigrationis Iechoniæ ac
huius gñationis 37. cum iam regnaſſet Nabuchodonoſor annis 45. poſt cuius mortem
ſuſcepit regnũ eius Euilmerodach filius. hic mox, hoc eſt, anno captiuitatis Iudaicæ Euilmerodach.
27. Hieroſolymoꝝ regẽ Ioachin à vinculis ſoluit, & eum inter amicos chariſſimos ha-
buit, fecitq; in Babylone inter reges haberi, ſciens ꝙ pater illi fidem non ſeruauit. Tra
dunt etiam aliqui, ꝙ Euilmerodach in diebus erectionis paternæ multa egit impia, &
patre reſtituto, accuſatus, ab eo miſſus eſt in carcerem, vbi Ioachin erat, quem poſt li-
berauit de carcere, timens ne reſurgeret pater ſuus, qui de beſtia redierat in hoiem, cõ-
ſuluit Ioachin, ad cuius conſilium cadauer patris ſui effoſſum, diuiſit in trecẽtas par-
ticulas, & dedit trecentis vulturibus, dicente ad eum Ioachin: Non reſurget pater tu-
us, niſi redeant vultures in vnum. Hic Euilmerodach regnauit annis 18. ſecũdum com
muniter ſcribentes, ſed ſecundum Metaſthenem regnauit annis 30. Iechonias, ali-
às Ioachin rex, eleuatus de carcere, à populo Neri cognominatus, prout narrat Philo, Neri.
cui à Deo datus eſt filius Meſezebel, cognomento Salatiel, moriturq; anno 40. poſtq̃
in Hieruſalem regnare cœpit, cui per lineam Chriſti ſucceſſit Salatiel, in quo regia di
gnitas ceſſauit, redijtq; res omnis ad pontifices.

GENERATIO LII.

ANno à mundi exordio 4640. Iudaicæ captiuitatis anno 30. trãſmigrationis 41.
ſed deſolationis 24. q̃ facta eſt poſt mortẽ Hieremiæ, anno 5. euerſionis Hiero-
ſolymę, à q̃ deſolatione (ſi recte numerent) ſunt anni 70. vſq; ad interfectionem
Baltaſſaris, q̃ anno monarchia Aſſyrioꝝ trãſlata eſt in Perſas. Incepit aũt in Salatiel Salatiel dux.
gñatio 52. durauitq; annis 43. Qui vero à captiuitate Iudaica numerãt annos 70. etiã
ſuo modo intelligendi ſunt, iuxta ſententiã eam qua ſupra declarati ſunt. Salatiel aũt
liberato Ioachin eſt natus, nomine Meſezebel vocatus, qui anno 17. ante ſolutionem
captiuitatis, genuit Barachiam, qui anno 17. ſoluta captiuitate dux populi fuit, & ab
eo ducatu dictus eſt Zorobabel, anno à tranſmigratione 81. & à deſolatione 70. Hæc
Philo.

Philo. Hic mihi generationum ordo probatur, etſi quãto quiſq; regum regnarit tem pore, non habeamus ſemper certum. Circa iſta tempora Seruius Tullius, ſextus Romanorum rex, poſt Tarquinium Priſcum ſucceſſit, anno à condita vrbe centeſimo ſeptuageſimoprimo. regnauit annis 34. hic Tullij Corniculani & Ocriſiæ filius, nam vt ait Liuius, dum Tarquinius Latinos expugnaſſet, inter alias captiuas Ocriſiam Latinorum præfecti filiam, prægnantem cepit, quæ apud Tarquinium filium peperit, &

Seruius Tullius Romanorum rex ſextus.

eundem Seruium Tullium vocauit, cui poſtea puerulo in cunis dormienti, rege & regina videntibus, igniculus ab alto deſcendit, & capiti ipſius inſedit, nullam inferens læſionem. hoc cum vidiſſet regina, ſuaſit marito puerum cum diligentia ſeruandum, dicens magnum fore familiæ ſuæ commodum. hinc Seruius in ſtrenuum euaſit virũ, rege procurante, factusq; eſt vir prudentiſſimus, propter quod ita dignus viſus eſt Romanis, vt à plebe ad patricios transferretur. rex eum ſibi generum fecit, atq; omnia quæcunq; ipſe per ſe propter morbos aut ſenectutem nequiret exequi, hunc agere concedebat, non domum ſolum permittens, ſed & rerum publicarum adminiſtratione dignans, in quibus & omnibus commiſſis ita fidus erat, ne intereſſe quid populares putarẽt, vtrum ille an Tarquinius rempublicã adminiſtraret. Occiſo itaq; (vt prædictum eſt) Tarquinio, vxor eius mox cogitabat, quo pacto familiæ cõſuleret propere. ſupererant enim Tarquinio ex filio pręmortuo filij duo paruuli, pro quibus ſolicita, ne occupantes regnum Anci Martij ſucceſſores, interficerent pueros ſuos, primum quidem regias fores clauſit, adductis præſidijs, deinde ad Tarquinium adhuc ſpirantem vocat Tullium, ad hæc Ocriſiam afferre iubet pueros Tarquinij, vbi ita exorſa eſt: Tarquinius rex noſter, Tullli, te vnum ex omnibus amauit, impia paſſus à Martijs. per inſidias enim & ſubornatis graſſatoribus, iam annos agẽs octoginta, dolo interfectus eſt. hos pueros deſtitutos miſerosq; dereliquit ad periculum. Nam ſi vel gratia vel potentia dominatum vrbis Martij interfectores Tarquinij obtinebunt: perdentur, nec vita nobis quoq; tuta erit. ire igitur obuiam, & prohibere nunc quidem fraude & dolo venientes res indiget. primum quidem occultemus regis mortem, & prædicemus nulli adeſſe lœthale vulnus, medicis etiam indicantibus: deinde ego pergam in publicum, dicam, multitudinem aduocans, quod is dum curetur, te rerum domeſticarum ac publicarum

Tanaqlis conſilium.

omnium declaraſſet curatorem. erit enim non ingratum Romanis, procurari à te publica. aſſumens tu faſces ſimul & armorum poteſtatem, euocabis ad populũ qui Tarquinium interficere ſtatuerunt, pœna eos capitali, ſi iudicium ſubeant, afficiens: quod ſi iudicium relinquant, exilio mulctabis, & confirmabitur imperium. Tũc dicemus Tarquinium mortuum. Iuſtum autem eſt, Tulli, qui nutritus ſis à nobis, omniumq; bonorum particeps factus & filiæ vir, ſi rex fias, te his puerulis beneuolentiam patris impartiturum, & cum ipſi viſi fuerint adminiſtrandis publicis idonei, maiorem horum deſignare Romanorum principem. Hæc cum dixiſſet, vtrunq; puerum iaciens in ſinum generi, commouens multum ex vtriſq; miſericordiæ, audita deinde prompta voluntate Tullij, egreſſa eſt cubiculum, mandans eis qui remanebant, vt apte omnia quæ ad curationem congrua eſſent, facerent. Concurrente tum ad regiam turba multa, proceſſit in publicum, adſtansq; præ foribus, primum quidem patefecit adſtantibus eos qui in necẽ regis eſſent machinati, deinde vt multos vidit cõplorantes caſum, & his qui peregiſſent inſenſos, poſtremo dixit nihil actum inſidijs, ipſis nequeuntibus Tarquinium interficere: libenter autem hoc ſuſcipientibus, Tullium tunc eis ſiſtit, vt à rege delegatum curatorem omnium publicarum & propriarum rerum, donec conualeſceret, abijtq; tum lætus populus, ſi nihil graue rex paſſus eſſet, diuq; permanſit in ea opinione. Tullius vero manum habens circa ſe validam, & lictores regios adducens,

Regia Tullij poteſtas.

proceſſit in forum: proclamansq;, iuſſit præſto eſſe Martios, ſubituros iudicium: qui vbi minime affuere, mulctati ſunt exilio perpetuo, bonaq; eorum publicata. At vbi ſuſcepto regno & expulſis Martijs, Tullius iam firmum ac ſtabile ratus imperium, Tarquinium regem tandem mortuum ex vulneribus effert, monumenti inſignis extructione, alijsq; funeralib' exornat: deinde velut curator regij generis, puerorum rerumq; publicarum cuſtodiam ſuſcipiebat. Quæ res patricijs minime placebant, ferebantq; ægerrime, indignãtes ipſum regiam ſibi poteſtatem per ſe machinari, nec ſenatu decernente, nec cæteris ex lege perfectis. Conuenientes ſępe inter ſe, de diſſolutione diſputabant. Hæc cum intellexiſſet Tullius, aduocata in concionem multitudine, orationem in commiſerationem violentæ necis ac puerorum regis, propoſitis bene actis Tarquinij in rempublicam, longam habuit orationem, deinde merita ſua ad memoriam eorum reducens, qualis ſemper in populares fuerit: Nunc vero, inquit, re ipſa benefacere dignum duxi, omnibus itaq; ære alieno oppreſſis, neq; diſſoluere valentibus

ob paupertatē, quandoquidem pro patria multa tolerarūt,ne propria priuent liber-
tate,qui cōmune ſeruant,do vt debita meis pecunijs diſſoluant,ſtatuamq; ne quis de Munificētia
cætero pecunias det mutuas in corpus liberū,ſatis eſſe ducens creditoribus,ſi conſe- Seruij Tullij
rentiū bona habeant:deinde vt quiſq; prout diues eſt,pro cenſu ſuo cōferat,dignum
iudicās,vt multa poſſidens,multa conferat,pauca vero habens,pauca. Videtur mihi
quoq;,vt publicū agrū quē vos quæſiuiſtis armis,ex vobis hi qui ſortē adhuc nullam
habēt,ne mercede ſeruiatis qui eſtis liberi,diuidā. Præter hæc oia cogitaui quandam
cōmunē cōſtituere reipub.formā,vt eſſent oibus aduerſum oēs iuſta paria,vt cū mi-
noribus ſuſtineant maiores æquas leges,pœnasq; prohibitrices,cōſeruatricesq; iuſti
tiæ. His ita dictis,ſecuta eſt multa laudatio aliorū,quia fidus eſſet,ergaq; bene meritos
gratus:aliorū,ꝙ humanus & magnanimus,qa æquus iuſtusq; eſſet amātibus. deinde
poſitis menſis in foro,ſpectātibus oibus,annumerauit q̄ debebant creditoribus. His
peractis,ferebāt grauiter patricij,diſſolutū iri ſenatus potentiā. timebant tn̄, ſi nimis
curioſi eſſent,plebs ferēdis ſuffragijs obuiam itura foret. diſpergi per vrbē famā,qua-
ſi ſibi inſidiarent patricij,animaduertens Seruius,deſcendit paulo poſt in forū veſtē
indutus ſordidā,ac mœſtus,comitante ipſum Tanaquile vxore Tarquinij occiſi,re-
giaq; cognatione omni,concionē aduocans,ex pulpito huiuſmodi orationem ha-
buit:Haud mihi tantū de Tarquinij pueris metuendū,quirites,ne quid grauius pati-
antur,ſed de mea q̄q; anima me iam inuadit timor. petor enim à patricijs,inſidijs in Aduerſus in
me coniuratū eſſe dicit,iniuſtū quidē nihil obijciūt,ſed q̄ in plebē beneficia cōtuli,at- ſidias.
q; cōferre paro,ferētes grauiter,*primū fœneratores,ꝙ vos pauperes à ſe nō ſinerē li
bertate priuari,agrū alij,quē vos veſtro ſanguine quæſiuiſtis,coacti ſunt relinquere: Seruij ofo.
ringunt itaq;,quaſi eis res paterna ſit adempta. Simul aūt ſuccēſent oēs,quia ſcriptis
ex legibus viuere cōſueſcant,iuſta vobis ex æquo dantes & recipiētes. Exules reſtitue
re parāt,& tradere Anci filijs imperiū,regē veſtrū interficientibus,virū frugi vrbisq;
amatorē. quæ vero poſt hæc futura erunt,ſcitis oēs,etiā ſi non dixero. primū quidem
cuſtodē meū regiū arrepturi erūt,deinde pueros,cognatos,amicosq; Tarquinij oēs
occiſuri. Si iſtud quirites volentibus vobis fiat,vt homicidas reducatis,q̄s reges deſi-
gnetis,expellatisq; benefactorū veſtrorū filios,amplectemur quidē fortunam,ſed vel
vnū hoc à vobis poſtulamus,vti nobis manifeſtā ſententiā veſtrā faciatis,ſiquidē di-
gniores nobis hoc honore alios putatis,perdendi ne ſint pueri & reliqui Tarquinij
cognati:nam ego de me generoſius conſulā. vixi eñ iam ad virtutē & ad bonā exiſti
mationē ſatis. accipite faſces,dateq;,ſi vultis,eas patricijs. ego eñ nulla in re mole-
ſtus ero vobis. Hæc eo dicēte,promptoq; ad decedendū de pulpito,ingēs omniū co-
ortus eſt clamor,ꝑcesq; permixtæ lachrymis rogantiū vt maneret,obtineretq; res ge
rendas,neminē metuēs. Cōuocandas deinde multi cenſebāt curias,interregem pete
bant,atq; poſcebāt calculos. inceptis iſtis,populus cōfeſtim omnis in eadē voluntate
fuit,ꝓdixit Tullius diem comitiorū,qua adeſſe iuſſit etiā ex agris oēs. cūq; cōueniſſet
populus,vocans curias,tradidit diuiſim vnicuiq; calculos,iudicatusq; per eas oēs di-
gnus regno. Hæc videbant hactenus dicenda copioſius,vt haberet plane,quo pacto Tullij ele-
vir ſerua natus,regnū Romanorū eſſet adeptus. In regni initio magnū memoratuq; ctio.
dignū geſſit cū Hetruſcis bellū. poſt Tarquinij eñ mortē vrbes q̄ ei principatū tradi
derant,nō amplius cōuentis ſtare voluerāt,haud dignantes parere Tullio, exiſtimantes patriciorū aduerſus regē factiones,magnā ſibi exhibituras commoditatē. Dura- Tullius Hetruſcos debellat.
uit hoc bellū annos viginti continuos,incurſus multos vtrinq; faciētibus. Pugnis aūt
vincens oibus Tullius,tandem coegit eos frenū ſponte ſuſcipere,ſeq; dedere ac impe
rata facere,qui finis erat belli. In pace vero leges cōmerciales cæterasq; confirmauit,
tres montes vrbi adiunxit,quirinalē,viminalē,exquilinū,dimiſitq; eos his qui ſine la-
ribus Romanis eſſent,ad ædes in his conſtruendas,vbi ſibi quoq; habitationē fecit,
foſſas circa murū duxit. deinde vbi muro ſeptem colles complexus eſt,in partes qua-
tuor vrbem diuiſit,& cognomina ex collibus dedit,vnā palatinā vocans,aliam ſubur
banā,aliam collinā,quartā exquilinā. Quatuor tribubus fecit vrbē,quæ vſq; eo trium
fuit. primus omniū cenſum ordinauit,qui adhuc per orbem terrarū incognitus fuit, Cenſus q̄ primum.
omnibusq; ſub eo in cenſum delatis,inuenta ſunt capita ciuiū Romanorū cū his qui
in agris erant,octogintaquatuor millia * aliquo plus. Aeſtimatis aūt omnibus,aſſu-
mens libellos & cognoſcens multitudinē & ætatē, ſapientiſſimā omniū adminiſtra-
tionē introduxit ciuilium. His pace belloq; peractis,& duobus extructis templis For
tunæ,qua per omne vitæ tempus viſus erat vti proſpera. Erant duæ Tullio filiæ,has
puellas iam nubiles deſpondit earū auunculus,nepotibus ſcilicet Tarquinij. Lucio qui Lucius &
dem ſeniori,audaci ac tyranno,data vxor frugalis,cōtinēs,& q̄ amaret patrē,Arunti Aruns.

Tarquinij.

vero iuniori,viro mitis æquiq; ingenij,impiã,audaciſſimãq; & peroſam patris habere contigit. Lucius etſi adſpiraret ad regnũ,ab vxore retinebat,cõſulente cõtraria & flente. frater vero Lucij nihil quærẽs,ab vxore impia traducebat in aduerſum,admonente,increpante,& ignauiã exprobrante. At vt profecere nihil neq; probæ mulieris preces,neq; improbæ admonitiones,factũ eſt,vbi natura improba mulier amẽs, exiſtimat ſuis moribus cõuenire,ſororis virum accerſit,qui vbi adijt,cæteris abire iuſſis:licet ne,inquit,mihi libere ſine periculo loqui,q̃ ſentio de cõmodis cõmunibꝰ? Iubente aũt Tarquinio q̃ vellet dicere,deq; cõtinendo ſermone fide data cũ iuramẽto:Nõ,inquit,cogitas Tarquini,iniuſte te regno priuatũ? *indignũ ne cenſes,ſentire de te magnifice,qui in aula regis es natus ſenior nepotũ? aſſunt robur tibi abunde & forma regio digna genere,adeſt tibi diuitiarũ ſatis,& amici multi. Ad quid igit̃ differs vlterius,& expectas tẽpus,vt veniat tibi vltro regnũ? Dicã aũt licẽter,etſi me dicturus ſis temerariã,id q̃d te retrahit:viuit tecũ vxor haud ſimilis moribus tuis,q̃ te blanditijs mollẽ reddit,atq; ad nihilũ redigit,vt & mihi quidẽ adeſt tepidus & nihil viri habens maritus. Quod ſi id contigiſſet,& tu me vxorẽ accepiſſes,& te ego viro potita eſſem,nõ in priuata vita tempus tantum vixiſſemus. Cur igit̃ non corrigimus fortunæ defectũ,ipſi permutantes matrimonia,tuq; vita vxorẽ liberas,q̃d ego idem de viro faciã? Quãdo aũt his digreſſis vnã cõueniemus,tute ipſi iam de reliquo cõſulrabimus. Nã ſi in cæteris veretur aliquis iniuſte agere,regnãdi cauſa haud repræhenſibile eſt audere oĩa. Talia dicente Tullia,læte accepit cõditionẽ Tarquinius,danſq; ei fidẽ,ac primũ capiens impiarũ nuptiarũ primitias,abijt,neq; multo poſt cogitata perficiũt. Poſt hoc opus nihil cunctatus Tarquinius,vxorẽ abducit Tulliã,neq; patre eius firmãte matrimoniũ,neq; cõprobãte matre. Vbi vero iuncti ſunt,eijcere principatu Tulliũ,niſi vltro cedere vellet,machinabant̃,ſodalitates cõparãtes,& ex patricijs quicũq; animo alieno eſſent erga regẽ & decreta popularia,aduocãtes,& ex plebe egentiſſimos emẽtes pecunijs. Quæ videns Tullius,dolebat quidem,de ſe etiam ſollicitus,& media quibus potuit retrahere generum & filiam,tentauit,& ne in ſe peccarent,admonuit. Poſtquam ſibi Lucius mentem non adhibebat,ſed in concilio ſe aiebat iuſta dicturum,vocato ſenatu:Patres,inquit,Tarquinius(vt videtis)ſodalitates congregat,enitens me imperio eijcere,& id mihi palam eſt,volo autẽ vobis præſentibus ab eo diſcere,cur hæc in me machinetur,iamq; Tarquini reſponde,cuius me rei accuſandũ cenſes. dicit ei Tarquinius:Atqui breuis ſermo,Tulli,pro me eſt & iuſtus:auus meus Tarquinius poſſedit Romanorũ imperium,magna pro eo ſuſtinens diſcrimina. Eo aũt vita functo,ego ſum ſucceſſor,ex legibus omnium Græcorum & Barbarorum. ſed tu quidem mihi pecunias ab eo relictas tradẽs,regno ipſo me fraudas:nec quidẽ ipſum aſſumens,iure retines. non enĩ te interrex deſignauit,neq; decreuit ſenatꝰ,neq; legitimis comitijs iſta poteſtate potitus es,ſed largitiõe emẽs omniq; corruptione,ac ne tunc quidẽ te tibi quærere principatum dicens,ſed nobis eum cuſtodire ſimulans orbis & infantibus,omnibuſq; audientibus profeſſus es,vbi nos viri facti eſſemus,ſeniori imperium te traditurum. Oportuit igitur,ſi iuſta agere voluiſſes,non domum & pecunias modo aui,ſed & imperium reddere,exemplis vſum æquorũ tutorũ. ꝙ ſi tibi tunc idoneus non videbar,vbi ego in præcipuum perueni corporis animiq; robur,annos triginta natus,debueras tradere iuſta penſans. Hæc agens,pius dicereris pater & beneficus conſeruator,ac non quartũ iam & quadrageſimum annum natum debuiſti me meis fraudare. Poſtea interrogas,qua cauſa te accuſem:ſed te interrogo,cuius rei gratia non dignaris me honorũ aui hæredem eſſe? vtrũ ne tu me nõ eſſe exiſtimas legitimũ? ſed cur tu me igitur educaſti tutor? an me orbum putas puerũ,& ad publica adminiſtranda inualidũ,qui non multũ à quinquageſimo abſum anno? Abijce igitur impudẽtiſſimas interrogationes,& iam deſinas aliquando malus eſſe. Quod ſi quid habes iuſti,ad hæc reſponde. paratus ſum iudicibus his permittere. ſin aũt vitans hos,vt ſemper conſueuiſti,ad conductã tibi turbam cõfugias,id ego minime permittã:paratus ſum iuſta dicere,& ſi tibi nõ perſuadeam,violenta agere. Definẽte aũt Tarquinio,ſuſcipiens orationẽ Tullius:Omnia,inquit,patres optimi,præcogitata habere contra inopinata mihi opus eſſet,quandoquidẽ Tarquinius hic etiã ad priuandũ imperio paratus eſt,quẽ quidẽ ego infantulum ſuſcipiens,& inſidijs petitũ,ab hoſtibus ſeruaui,educaui,& virũ factũ mihi generũ capere ſum dignatus:ſi quid vero mihi humanitus accidiſſet,ſucceſſorẽ meorum omniũ reliquiſſem. Sed poſteaq̃ mihi præter ſententiam contraria omnia euenere,& vt iniuſtus ego ipſe inſimulor,fortunam meam deplorans,nunc quidem ei iuſta reſpondebo. Ego tutelam infantium haud volens ſuſcepi,ſed coactus rebus ipſis,

Margin notes: Scelus Tulliæ. — Accuſat. Seruiꝰ à L. Tarquinio. — Oro Tullij.

ipſis, poſteaq̃ auum veſtrũ hi qui ius ſibi regni vendicabant, occiderunt, vobiſq; inſidias tendere dicebantur. Curator aũt veſtri cuſtos erat nemo, præter fœminam patris veſtri matrẽ, & ipſam quidem nõ ſufficientem: ſed in me ſolo relinquebatur domus deſertæ cuſtodia, quem nunc tu vocas alienum. His tamen rebus præſidens, aui veſtri necem ſum vltus, & in viros vos eduxi, vos facere meorum dominos inſtitui: habes iam tutelæ rationem. De regno vero audi etiam: poſtq̃ vrbis ſuſcepi curam, ſentiens ipſe inſidias quaſdam ſtrui, volebam equidem populo res tradere, atq; in cõcione imperiũ eis reddidi, quietem habere volens: haud vero paſſi ſunt Romani, neq; alium dignati ſunt quenq̃ reipub. deſignare dominũ, ſed me detinentes, ferenteſq; ſuffragia, regnum tradiderunt, ſuam ipſorum Tarquinij poſſeſſionem, non veſtram, ſicut auum quoq; veſtrũ ad res gerendas eduxerunt hoſpitem, quamuis filios Martius rex reliquiſſet. Quod ſi communis omnium lex fuiſſet, vt qui natura ſucceſſiſſent deficientium regum pecunijs, cum eis etiam regna ſuſciperent, non vtiq; ſuſcepiſſet auus veſter Tarquinius, ſed ſenior filiorũ Anci Martij. Cæterum Romanus populus imperium dare, non per ſucceſſionem capi debere ſtatuit. ꝙ ſi ego non more optimo potitus ſum imperio, nec electus ab interrege, neq; dante ſenatu, hos (ſi ſic eſt) lædo, non te: ſed nec hos ego, nec alium quenquã lædo, teſtis eſt & tunc datæ mihi iuſte, & nunc permanentis poteſtatis eſt tempus. per quadraginta annos nemo vnquã Romanorum iniuſte agere me exiſtimauit, nec eijcere conatus eſt. ſed hæc omittam, ſi te fraudaui regno, oportuit te conqueri apud eos, qui mihi hanc dederunt poteſtatem, meq; accuſare: poſt tantum tempus velut e longa experrectus ebrietate, nunc ad accuſandum venis. nec hic quidem tibi iſta dicere conuenit. oportebat enim in concionem aduocare populum vbi me accuſares. Verũ quãdo tu id fugiſti, ego pro te faciam. conuocatoq; populo, ipſum exhibebo iudicem eorum, quorum tu me accuſas, iuſtaq; recipiam. Vos autem patres ſane miror, ſi qui ſint veſtrum, qui me regno demigrare velint, & cum iſto in me conſpirarint: libenter ex vobis audio, cuius rei iniuſtæ cauſa mecũ bellum geratis, vtrum quia multos ſciatis in principatu meo perditos aut priuatos eſſe patria, res ve ſuas amiſiſſe, aut calumnia damnatos. Si qua mihi in tali re peccatum eſt, imperio ſimul & anima priuandum me eſſe dixerim. at ſuperbus ſum, & propter arrogantiam nemo ferre me poteſt: & quis præcedentium regum tam moderatus fuit, tamq; humanus ciuibus omnibus, tanq̃ pater mitis filijs ſuis vtens? Primus enim quæ alijs ſtatueram, ſicuti priuatus parens, obſeruaui. ſed qd opus eſt nunc his ſermonibus? ſi vobis melior ad rempub. adminiſtrandã videt Tarquinius, haud equidem inuideo ciuitati, reddito imperio ei qui mihi dedit, populo: ipſe priuatus factus, conabor oſtẽdere, ꝙ & pulchre imperare ſcio, & moderate ſubeſſe. Hæc cum dixiſſet, concilium diſſoluit. poſteaq; præcones aduocans, iuſſit eos per compita euntes, populum omnem in concionem conuocare. Concurrente in forum ab omni parte vrbis turba, progreſſus ipſe ſuper pulpitum, longam & commiſerandam orationem habuit, actiones ciuiles enumerans, quas & ipſe Tarquinio viuo peregerat, & quas poſt mortem eius. Poſtremo ait obijcere ei Tarquiniũ, ꝙ haud iuſte obtineret regnum, ipſum quidem ad ſe pertinens, neq; dominum eſſe populum dando alteri aliena. Clamore autem exorto ex his & indignatione omnium, ſilere eos iubens Tullius, poſtulabat, vt aduocatum Tarquinium audirent: ſi iniuriam accepiſſe eum inuenirent, principatum ei darent: ipſe autem imperio ſe abdicare dixit, dominiſq; reddere quiid ſibi tradidiſſent. Hæc cum dixiſſet, velletq; deſcendere, clamor vndiq; exortus eſt, preceſq;, ne cuiquam imperio cederet. Tarquinius interim timens impetum, à turba diſceſſit, fugiens ſimul cum amicis. Tullium autem omnis multitudo cum plauſu vſq; in domum comitata eſt. At vbi conatu hoc excidit. Tarquinius, mœrens nil ſibi auxilij fuiſſe à ſenatu, cui maxime fidebat, tempus quoddã ſe domi continuit, cum amicis loquens: deinde ſuadente vxore, ne amplius mollitiei ſe traderet, ad opera ſe accingeret, reconciliationes primũ cum Tullio per amicos inueniens, vt ſibi ille credens, minus ſe obſeruaret: & cũ viſa eſſet vxor optima propoſuiſſe, per amicos conuenientibus modis reconciliatus eſt Tullio viro natura conciliabili. deinde vbi tempus nactus eſt idoneũ, diſperſo per agros populo ad perceptionem fructuũ, cum amicis exit habentibus ſub amictu gladios, ſecures tradens miniſtris, veſtẽ ipſe aſſumens regiã, & cætera adducens imperij inſignia, atq; in forum pergens, ante curiã per p̃conem in concilium iuſſit citari ſenatores. erãt aũt ex compoſito p̃parati rei ipſius conſcij, atq; propterea ex patricijs cõplures. Tullio aũt domi cõmoranti, dicit quidã proceſſiſſe in veſte regia Tarquiniũ. Ille aũt admiratus audaciã, celerius ex ædibus progredit, atq; in ſenatũ veniẽs, vidẽſq; Tarquiniũ in regia

Reges non natura, ſed electione.

Nemo bene imperat, niſi qui imperiũ tulerit.

ſella habentē regiũ ornatũ: Quis tibi, inquit, ſceleſtiſſime hunc ornatũ permiſit ſume
re? Reſpondit ille: Audacia & impudētia tua, qui te ex captiuis natũ, auſus es Roma-
norũ creare regē. Tullius excandeſcens, impetu ad illũ fert, depulſurus e ſede. q̃d iu-
cunde videns Tarquinius, ſenem corripiens clamantē & aduocantē miniſtros, effert,
deiicitq́ꝫ ſecundũ crepidines curiæ, vixq́ꝫ ſe attollēs, vbi ſe vidit proditũ, anxius, comi
tantibus paucis, perfuſus ſanguine, abibat. adeſt tum vxor Tarquinij, ſedēs in vehicu
lo, Tarquiniũ magna voce regē ſalutauit, dixitq́ꝫ: Res peracta eſt Tarquini pulchre,
ſed habere viuo Tullio te regnum haud ſane licet. ſcis eñ q̃ ſit plebs ei oĩs beneuola.
His dictis, adſcendēs iterũ currum, abijt. Tarquinius aũt recte putans monuiſſe, mini-
Cædes Ser- ſtros cũ gladijs poſt eũ mittit, qui celeritate iam domo propinquũ Tulliũ depræhen-
uij Tullij. dentes, occidũt. proiecto occiſo corpore adhuc palpitante, p̄ſto fuit filia. At cũ valde
arctũ eſſet compitũ, vidētes ſtragē, exturbatæ ſunt mulæ, & auriga miſericors ſubſi-
ſtit, ad dñam reſpexit. interrogāte illa, cur nõ procederet: an nõ vides, inqt, patrē tuũ
iacentē mortuũ? Illa excandeſcens, ſcabellũ in aurigā iecit, dicēs: An non duces igna-
uiſſime etiā per mortuũ? Ille plagā gemēs, vi adegit mulas per corpus genitoris. Ille
Vicus Cy- vicus ante Cyprius vocatus, poſtea Sceleratus eſt dictus. Taliq́ꝫ obitu potitus eſt Tul
prius, Scele- lius, annos quadraginta regnās. Corpus vxor noctu extulit, nā ob plebē Tarquinius
ratus. palā efferre nõ audebat. nocte ſequēti vxor morit. Acta ſunt hæc anno captiuitatis Iu
daicæ 43. In hac gñatione Crœſus Lydoꝝ rex, 27. Iudaicæ captiuitatis anno Lydis
regnare cœpit. Anaximander Mileſius, philoſophus & medicus floruit. Anaxi-
menes Mileſius Anaximandri auditor, ſimiliter in hac gñatione floruit. Aeſopus
Aeſopus. natione Phrygius, fortuna ſeruus, fabulator clariſſimus, eiſdē tēporibus in p̄cio fuit
maximo, de quo Philoſtratus in imaginibus, & Aulus Gellius nonnulla referunt.

In hac gñatione anno primo, qui fuit annus captiuitatis Iudaicæ xxx. Cyrus Per-
Cyrus. ſa Medoꝝ deſtruxit imperiũ, q̃d ſteterat per annos ducētos quinquagintanouē, tranſ
ferens illud ad Perſas. regnauit ipſe ibi primus annis xxx. Qualiter aũt ad Perſas ve-
nerit regnũ Medoꝝ, diſſonātia quædā eſt hiſtoriarũ. oēs tamen in eo conſentiunt, ꝙ
Aſtyages vltimus fuerit Medoꝝ rex, auusq́ꝫ Cyri maternus. Hic Aſtyages (vt refert
Iuſtinus) per ſomniũ vidit ex naturalibꝰ filiæ quā vnicam habebat, vitē enatam, cuius
Aſtyages. palmite oĩs Aſia obumbrabat. Conſulti arioli, ex eadē filia nepotem ei futurum, cuius
magnitudo p̄nunciaretur, regniq́ꝫ ei amiſſionē portendi reſponderũt. hoc reſponſo
perterritus, neq́ꝫ claro viro neq́ꝫ ciui dedit filiā, ne paterna maternave nobilitas, ne-
Cambyſes. potis animũ extolleret, ſed de gente obſcura tunc tēporis Perſaꝝ, Cambyſi medio-
cri viro in matrimoniũ tradidit. ac nec ſic ſomnij metu depoſito, grauidā ad ſe filiā
accerſiuit, vt ſub eius cõſpectu fœtus necaret. natus infans, datur occidendus Harpa-
go, omniũ conſiliorũ regis participi. is veritus, ſi ad filiā regis mortuo patre perue-
niſſet regnũ, eo ꝙ nullā Aſtyages virilis ſexus prolem genuerat, illa necati infantis vl
tionē à miniſtro exigeret, paſtori regij pecoris puerũ exponendũ tradidit. forte eo-
dem tēpore & paſtori natus filius erat. vxor igit eius audita expoſitione pueri, ſum-
mis p̄cibus rogat ſibi afferri & oſtēdi pueꝝ, cuius p̄cibus fatigatus paſtor, reuerſus in
ſyluā, inuenit infantē, canēq́ꝫ fœminā vbera infanti p̄bentē, & à feris ac alitibus defen
dentē. motus miſericordia, puerũ defert, quem vt in manũ mulier accepit, puer velu-
ti ad notā alluſit: tantusq́ꝫ in illo vigor & dulcis riſus apparuit, vt paſtorē vxor roga-
ret, quo ſuũ partũ exponeret pro illo. atq́ꝫ ita permutata ſorte, hic pro filio paſtoris
educit, alter pro nepote regis exponit. nutricij Sparcon poſtea nomē fuit, quia canē
Perſæ ſic vocāt. Puer deinde cũ inter paſtores eſſet, Cyri nomē accepit. mox rex in-
ter ludentes ſorte delectus, cũ per laſciuiā cõtumaces flagellis cecidiſſet, à parentibus
puerorũ querela eſt regi delata, indignātibus ingenuos à ſeruo verberibus affectos.
Rex accerſito puero & interrogato, cũ nihil mutato vultu feciſſe ſe, niſi vt regem, re-
ſpondiſſet: miratus conſtantiā, in memoriam ſomnij reſponſiq́ꝫ reuocatur, atq́ꝫ ita cũ
vultus ſimilitudo, & expoſitionis tempus, & paſtoris cõfeſſio conuenirēt, nepotem
agnouit. Et quoniā defunctus ſibi ſomnio videretur, agitato inter paſtores regno,
animũ minacem in illo fregit. Cæterũ Harpago amico ſuo infeſtus, in vltionem ſer-
uati nepotis, filium eius interfecit, epulandumq́ꝫ patri ignoranti, ſed poſtea intelligē-
ti, tradidit. Harpagus ad præſens diſſimulato dolore, odium in vindictam diſtulit.
Interiectoq́ꝫ demum tempore, cum adoleuiſſet Cyrus, admonuit eum Harpagus or-
bitatis, & quò relegatus in Perſas ab auo fuerit, & occidi eũ paruulũ auus iuſſerit, vt
bñficio ſuo ſeruatꝰ ſit, vt regē offēderit, vt filiũ amiſerit, hortat ad regnũ ſe accingat.
Sed & eandē viam ſomnio aggredi viſus eſt Cyrus. Factum eſt vt Aſtyages oppu-
gnare volens Perſas, tradiderit omnem exercitum Harpago ſecretario, immemor
filij

filij occiſi. ille exercitũ Cyro commiſit, ſimulq́; egit, vt Perſæ cũ regem eligerẽt. quo facto, timens Aſtyages, Dariũ conſobrinũ adoptauit in filiũ, & collecto exercitu, congreſſus eſt aduerſus Cyrũ. pugnaq́; facta, partem exercitus à tergo ponit, & tergiuerſantes agi in hoſtes iubet, nunciatq́; ſuis, ni vicerint, non minus hoſtes etiã poſt terga inuenturos. Ingens poſt neceſſitas pugnandi, & cum Perſarũ acies paulatim cederet, matres & vxores eorũ obuiam occurrunt, orant in ꝓlium reuertantur, cunctantibusq́; ſublata veſte, obſcœna corporis oſtendũt, dicentes, num in vteros matrum vel vxorum velint refugere. Hac repreſſi caſtigatione, in ꝓlium redeunt: & facta impreſſione, quos fugiebãt, fugere compellũt. In eo prælio Aſtyages capitur, cui Cyrus nihil aliud niſi regnũ abſtulit, nepotemq́; magis ꝗ victorem ſe geſſit, eumq́; regno Hyrcanorũ præfecit. Dario vero, tanꝗ fratri matris ſuæ, tradidit regnum Medorum, tamen ſub certa ſpe reuertendi ad ipſum, quod volunt nonnulli. regnauit annis duodecim anteꝗ interfecit Baltaſſarem. Quid vero poſtea egerit Cyrus, ſi quis ſcire cupit, legat Xenophontis Cyri pædiam, quam in Latinam vertiſſe linguam fertur Franciſcus Philelphus eques auratus, poeta laureatus, virq́; præclariſſimus, qui in cæteras Cyri laudes ita ait: Cyrus aſſumptis liberis gentibus Aſiæ, cũ parua manu Perſarum, Medis volentibus atq; Hyrcanis imperauit, ſubiugauit Syros, Aſſyrios, Arabes, Cappadocas, Phrygas, vtroſq; Lydos, Carras, Phœnicas, Babylonios. Potitus eſt etiam Bactrianis & Indis ac Cilicibus, itidem Sacis & illorum finitimis, atq; alijs ꝗplurimis gentibus, quarũ ne nomina quidem quis dixerit. inſuper dominatus eſt Aſianis, Græcis, Cyprios quoq; & Aegyptios imperio tenuit, tãtamq́; omnibus cupiditatem iniecit gratificandi ſibi, vt ex eius ſententia gubernari optarent. Hæc & multa alia præclariſſima eius dicta atq; geſta Xenophon proſequitur. in multis tamen cũ alijs ſcriptoribus iam vſu probatis, diſcordare videtur, & præcipue circa eius mortem, cũ dicat eum apud Perſas in regia, interq́; manus filiorum præmiſſa longa exhortatione, data omnibus dextra, ſpiritum exhalaſſe, quem tamen hiſtorici fere omnes bello contra Scythas captum, & mandato Tomyridis reginæ eius gentis, capite truncatum ferunt, quod & autoritate videtur ſatis vulgatum atq; probatũ.

Xenophon de Cyro.
Franciſcus Philelphus.

Anno quartodecimo huius generationis, qui eſt annus captiuitatis quartus & quinquageſimus, Euilmerodach filius Nabuchodonoſor, rex Babylonis, moritur, relinquens tres filios, quorum primus regnaſſe dicitur, ſecundũ aliquos, quinq; annis, & ſecundus aliquot mẽſes duntaxat, vltimus vero Baltaſſar, ſeptem & decem annis. quæ ſi vera ſunt, neceſſe eſſet ꝙ Euilmerodach etiam regnante patre Nabuchodonoſor regnaſſet, filijq́; cum ipſo: aliàs vix ſtare poſſet, ꝙ quinquageſimus annus captiuitatis Iudaicæ, annus vltimus fuiſſet Baltaſſar regis Babyloniæ: quo tempore capta Babylonia, monarchia orbis peruenit in Perſas. Quod ſi, vt alij tradunt, trigeſimus annus captiuitatis, vltimus Baltaſſaris putetur, minus ſtare poteſt. nam Nabuchodonoſor in ſacra hiſtoria quadraginta & plus annis regnaſſe inuenit. Sed vtcunq; ſit, id ſatis clarũ habetur ex hiſtorijs, ꝙ Cyrus Perſis prim⁹ regnauit, & trigeſimoprimo anno captiuitatis Iudaicæ regnare cœpit: deinde vigeſimo anno, qui eſt quinquageſimus captiuitatis, Babylonem cœpit, interfecto Baltaſſare rege Chaldæorũ, vixitq́; poſtea decẽ annos. Subiugato Crœſo, à Tomyri Scytharũ regina tandẽ eſt occiſus. At cũ Baltaſſar inueniatur regnaſſe annis ſeptem & decẽ, oportuit eũ incepiſſe regnare anno captiuitatis quarto & trigeſimo. ſic Euilmerodach nõ regnaſſet octo & decẽ annos, niſi dicere velimus, vt rationabiliter dici poteſt, ꝙ regnare inceperit primo anno quo pater ſuus Nabuchodonoſor inſanus eſt factus, & tũc regnauerit per ſeptẽ annos pro patre, vt aliqui volunt, quibus & Nicolaus de Lyra cõſentit. quomodo aũt poſtea ceſſerit patri, dicũt ꝙ hoc fecerũt principes qui eius malitiam odiebant. vnde volũt ꝙ propter mala quæ fecit tẽpore infirmitatis paternæ, fuerit poſtea incarceratus à patre cũ Ioachin rege Iuda, vbi manſit vſq; ad mortẽ patris, & rurſum regnare cœpit, ac Iechoniam à carcere relaxauit. & ſic regnare cœpiſſet Euilmerodach anno captiuitatis Iudaicæ quintodecimo aut ſextodecimo. Quod aũt poſt mortẽ ipſius nõ Baltaſſar, ſed eiuſdẽ fratres duo ſucceſſiue regnauerint, multis nõ placet, etſi velit hoc Metaſthenes, ſed volũt Baltaſſarẽ fuiſſe. nam in veritate poſt Nabuchodonoſor non regnauerunt in Chaldæa, niſi Euilmerodach filius, & poſt illũ Baltaſſar ex filio nepos.

Qui ſucceſſerit Nabuchodonoſori.

In hac gñatione anno xiiij. qui eſt annus Iudaicæ captiuitatis quartus & ꝗdrageſimus, anno ab vrbe cõdita ducẽteſimoſexto, Olympiade quinquageſimanona, Lucius Tarquinius principatũ ſuſcepit, nõ legibus quidẽ, ſed armis occupãs, regũ Romanorum ſeptimus, regnauit annis xxxv. hic mox plebis multitudinem deſpiciẽs, patriciosq́; à quibus erat ad imperiũ perductus: conſuetudines, leges & ornatũ gentilẽ omnẽ, quo

Tarquinius Superb⁹ Romanoꝝ rex ſeptimus.

priores reges vrbē decorabāt,confundēs,in cōfeſſam tyrannidē principatū cōuertit,
primū quidē cuſtodiā circū ſe ſtatuens hominū ferociſſimorū,qui nocte circa regiā
excubabant,ac per diē exeuntem illū ſequebant quoquo iret.dabat reſpōſa de publi-
cis domi plurimū,& adſtātibus neceſſarijs ſuis,in foro parū.ingredi ad ſe neminem
permittebat,niſi vocatū.adeuntibus nequaq̄ benignus.ſed vt tyrānus,grauis atq; dif
ficilis.cōtrouerſiarū iudicia nō ad iura,nō ad leges,ſed ad mores ſuos referēs perage-
bat,propter q̄ cognomentū illi impoſuerūt Romani,Superbi.Poſtq̄ aūt iā ſtabiliſſet
imperiū,in criminationes adducebat multos illuſtres viros,primū quidē ſoceri ami-
cos,deinde etiā ex cæteris q̄s ſuſpicabat ægre ferre mutationē regis:& quibus multæ
erāt opes,illos morte,alios exilio mulctās,occiſorū & proſcriptorū bona auferēs:par
te parua accuſatoribus ad hoc ſubornata,maiorē ipſe capiebat.Erant tū multi intel-
ligētes,qua cauſa inſidiæ tenderent,qui ſpōte relicta vrbe,abierāt.erāt etiā qui occulte
perdebant,viri p̄digni,quorū nec corpora poſtea apparebāt.Vbi vero iā ab eo perdi
ta eſt pars ſenatus p̄clarior,mortibus exilijsq; perpetuis,ſenatū aliū conſtituit,addu-
cens ipſe ad honores amicos ſuos:nec huiuſmodi tū viris quidq̄ agere permiſit,niſi
q̄d iuſſiſſet,vt qui relicti erāt in ſenatu aduerſarij Tullij,intelligerēt ſe fiducia ſua pri-
uatos eſſe,ſuſpicantes grauiora p̄ſentibus quæ expectabantur.Cernentes aūt plebeij
Leges Tullij ſublatæ. iſta,iuſta ipſos pati opinabant,gaudebantq; præ voluptate.Euenere tamen eis etiam
haud multo poſt grauia,nam & leges ſcriptas à Tullio,quibus ex æquo iuſta inuicē
capiebant omnes,ſuſtulit,collationes tributorum ex cenſu diuertit,moremq; priſti-
num reſtituit:& cum ei opus eſſet pecunijs,parem ſummā cum locuplete pauperri-
mus conferebat.Conuentus oēs paganorū,aut curiarū,aut vicinorū,& in vrbe & per
agros immolationes & ſacrificia oīa publica,ne amplius fierent,edixit,ne conuenien
tes in vnum,multa arcana inter ſe conſilia agitarent de diſſolutione imperij.vnde ad
ius regni neq; quidq̄ præter vim ſibi perſuaſit profore,eo actus,vt in charitate ciuiū
nihil ſpei reponēs,iudicarit regnū ſibi vi eſſe tutandū,atq; ad id perficiendū,teſte Eu
Genera tormentorum. tropio,varia excogitauit tormētorū genera,vincula ſcilicet,taureas,fuſtes,laminas,
carceres,cōpedes,exilia & metalla.hic filiā Latinorū principi,vt eius amicitiā ſibi cō-
ciliaret,vxorē dedit.quo facto,ſtatim Volſcis bellū intulit,& Sueſſam Pometiā vi ce
pit.Gabinos vero dolo circūuenit.illos eñ cū nulla vi ſuperare poſſet,diſſoluere aūt
bellū turpiter exiſtimaret,filiū Sextū Tarquiniū ex cōpoſito,quaſi proditorē patris,
virgis cædi in foro iuſſit.Quo diuulgato,filius quaſi ſe vlturus,ad hoſtes conuolauit,
multos ſecū clientes ducens.Putantes aūt Gabini magnū ſibi accedere cōmodū,ne-
q; minus item decepti ex his,q̄ ageret rebellis patri Sextus.quoties eñ exierat,nō ſi-
ne magna reuerſus eſt p̄da.ſubmittebat eñ illi pater cōtinuo p̄dandos aliquos ex ci-
uibus.Ex his oībus amicū ſibi fidumq; virū putantes Sextū Gabini,inter q̄s pecunia
multos ineſcarat atq; corruperat,rati bonū eſſe imperatorem,eum p̄ficiunt.mox Se-
xtus latēter de poteſtate ſibi facta patrē certiorē faciēs,quid facto opus eſſet,ſciſcitaf.
Tarquinius vero cognoſcere nolēs famulū,q̄ facere filiū iuberet,ducēs eū in hortū,
vbi papauera erāt nata,pertrāſiensq;,capita ſumma ferro feriēs decutiebat,dimiſitq;
Thraſybuli ſtrategema imitat' Tarquinius. nunciū,nihil reſpondēs,ſæpius interrogatus.reuertitur nuncius ſine reſponſo.id q̄d
ocioſum putabat ſe vidiſſe,ridebat.Sextus patris intelligēs mentē,in concionē vocat
omnē multitudinē.p̄cipuum ex ciuibus,cui nomen erat Petroni Antiſtio,accuſat q̄
ſe patri prodere ſtatuiſſet.ſubornauerat eñ vnū e familia ciuis illius,qui epiſtolā Tar
quinij annulo ſignatam,in eius ædibus poſuerat.Negante illo,perſcrutari domū illi-
us imperabat.placuit id accuſato.mittuntur ſcrutatores,inueniunt epiſtolā ſigna-
tam,cū alijs nōnullis literis in plures ciues cōpoſitis.datur epiſtola gemma patris ſi-
gnata,ſcribæ legenda,in qua erat ſcriptum,vt viuū ſibi traderet filiū,reciperetq; ex
cōpoſito mercedē.q̄d ſi ſibi nō eſſet poſſibile,caput ei decidēs mitteret:q̄d ſi faceret,
ei cæteriſq; operis adiutoribus pollicitus erat p̄mia,Romæ vrbis ciuilitatē,patriciāq;
dignitatē.Quibus lectis,irati Gabini,ſtupefactū Antiſtiū,ac ne vocē quidē ex tēpo-
re valentē emittere,lapidibus interficiunt,deq; alijs inquiſitionē faciunt,vt ſuppliciū
de eis ſumeret,Sexto permiſere.Is itaq; amicis cuſtodiā portarū tradens,multos illu
ſtres occidit,& dū tumultus fieret,interea Tarquinius copijs aduentabat,circiter me
Capti Gabij. diā noctē apertis portis,exercitū introducit,ac ſine labore vrbis dn̄s factus eſt.Poſt
q̄d opus templi Ioui extruere ſtatuit in monte Tarpeio,vbi cū foderēt fundamentū,
Prodigium repertū eſt caput nuper occiſi hoīs,manabatq; ſanguinē calidū adhuc.quod videns
Tarquinius,à foſſione iuſſit ſubſiſtere.vates conſuluit,prodigium hoc quid ſibi vel-
let.conſultus vates Hetruſcus:Viri Romani,ait,fato datur,caput Italiæ fore omnis
hunc locū,in quo caput eſt repertū.Ex illo q̄q; tempore,Capitolinus vocaf is locus
ab

ab inuentione capitis. mox Tarquinius reſtituit operibus artifices, templum tamē ex-
plere non potuit, citius excidens principatu. Memoratu dignum eſt, ꝙ ad Tarquini-
um mulier quædam venit, libros vendere volens nouem, plenos oraculo. ſed cum iudi
cio regis precium peteret nimium, ab ipſo deriſa eſt. tunc coram rege igne facto, tres Libr.
ex illis combuſſit libros: interrogat, ſi rex reſiduos ſex æquali precio comparare vel- lini.
let, qui reſpondit anum iſtam delirare. quæ ſtatim tres alios combuſſit, interrogans re
gem, ſi ſaltem tres reſiduos emere vellet. qui mulieris videns cōſtantiā, tres libros emit
non minori precio, q̄ nouem emiſſet. mulier autem illa poſtmodum abiens, nuſquam
comparuit. vnde conſilio augurum libri hi tres in ſacrariuin conditi, Sibyllini appel-
lati ſunt. Ad eos quaſi ad oraculū quindecim viri adibant, cum eſſent dn publice con
ſulendi. Hæc A. Gellius in primo noct. Atticarum. permanſerunt oracula vſq; ad bel-
lum Marſicum in templo Iouis Capitolini, ab hominibus decē cuſtoditu, poſt 173. ve-
ro olympiadem incenſo templo, ſimul igni corrupta fuerunt, alia tamen in eorum lo
cum hinc inde compilata, fuere repoſita. Hæc cum egiſſet pace belloq́;, in ſenatum cæ
dibus, in plebem verberib', in omnes bonos ſuperbia ac crudelitate graſſatus, tam diu
ſuperbiam populus Ro. pertulit, donec libido affuit, *hāc liberorum ſuorum cōtume
liam ferre non potuit, ob quam regno ſimul vrbeq́; expellitur, præſignificāte ei augu
rio tali: Aquilæ conuenientes in adiacētem regiæ locum veris tempore, finxere nidos
in vertice excelſæ palmæ, his aūt aquilis implumes adhuc pullos habentibus, congre
gati vultures aduolantes nidum euerterunt, occideruntq́; pullos, atq; redeūtes e paſtu
aquilas pungētes atq; ferientes, à palma abegerunt. Hæc videns Tarquinius auguria,
fallere fata ſtatuit, ſed tamen vim diuinam ſuperare non potuit qua vlciſcendus erat.
Ardeam vrbem Tarquinius obſidebat, 18. milliario ab vrbe poſitam, prætendens cau
ſum ꝙ Romanos exules ſuſepiſſent, conſpiranſſentq́; cum eis de reditu. repugnanti-
bus autem ſtrenue Ardeatibus, ac durante diu obſidione, in contubernio regiorum iu
uenum Ardeæ erat Tarquinius Collatinus, vbi cum forte in liberiore conuiuio coniu
gem ſuam vnuſquiſq; laudaret, placuit experiri. Itaq; equis Romam petūt, regias nu-
rus in conuiuio & luxu deprædendunt. inde Collatiam petunt, Lucretiam inter ancil
las in lanificio offendunt, itaq; ea pudiciſſima iudicatur, ad quam corrūpendam Tarq-
nius Sextus nocte Collatiam rednt, & iure propinquitatis in domum Collatini venit,
& in cubiculum Lucretiæ irrupit, pudicitiam expugnauit, Illa poſtera die aduocatis
patre & coniuge, rem expoſuit, & ſe cultro quem veſte texerat, occidit. Clamore aūt,
luctu & comploratione domum oēm detinente, Collatinus in medio poſitam Lucre Lucretia.
tiam, circumfuſumq́; ei patrem alte gemens, complectens mortuam oſculabatur, allo
quebaturq́; vt viuentē. valde aūt cōplorāte eo, ex altera parte patre, vniuerſiſq; lamen Iunij Bruti
tantibus, reſpiciēs in eos Brutus: Innumera, inquit, habebitis tempora Lucreti & Col conſiliū.
latine, & vos oēs huius fœminæ propinqui, per quæ ipſam defleatis. at nunc ipſam vt
vlciſcamur, conſideremus, hoc eñ tempus pr̨ſens poſcit. eſt vtiq; fato datum Roma-
nis, vt à me & per me intolerabili ſeruitute liberentur. Nunc ego ſimulationem depo
no. viſus eſt aūt probabilia dicere, atq; ſedentes ſeorſum ſoli ipſi, familiaremq́; turbam
remouentes, qd opus eſſet conſultabant. primus aūt Brutus incipiēs de ſe dicere, ꝙ ap
parentem fatuitatem neceſſitate hactenus ſimulaſſet, cauſaſq́; dicens ob quas ſimula-
tionem hanc ſuſtinuiſſet, viſus eſt oīm hoīm prudentiſſimus. poſt hoc ſuadebat eis, vt
Tarquinium filioſq́; eius vrbe pellerent, idq́; factu facilimum demonſtrabat: nam mi
lites diuturnitatem belli ægerrime ferentes, & in vrbe Roma tributis feſſi, ad defecti-
onem ſpectarent, modo aliquis inciperet. Quæ cum dixiſſet, cōfeſtim cultrum ex Lu
cretiæ vulnere extractum ſumens, cruorem præ ſe ferentē, magna voce dixit, Per hūc
ſanguinem iuro, me deinceps Tarquinium perſequi Superbum, & neq; illum nec ali-
um Romæ regnare paſſurum quoad vixero. His dictis, qui aderant, Lucretius pater,
Tarquinius Collatinus, Publius Valerius, reliqui quoq; oēs viri illuſtres, nihil dubi-
tantes, ſuſcepto cultro idem iurarunt. Quibus ita perfectis, ſubiecit Brutus talia: Pri-
mum, inquit, cuſtodes portis adhibeamus, ne quid agatur in vrbe, tyrannus ſentiat,
poſtea ferentes corpus mulieris in forum, ita vt erat ſanguine conſperſum, proponen
teſq́; in aperto, conuocemus cōcionem populi, omniaq́; vt patrata ſunt, publicemus.
accuſetur Tarquinius, exhortenturq́; ad libertatem ciues. erit id oñibus ad votum, ſi
vos videant patricios principes libertatis, parua occaſione indigebunt. Hæc cum di-
xiſſet, & oībus placuiſſet, vt erant in vrbe potentes, abſente rege, turba cōgregata eſt.
dimiſſi præcones per compita, populum euocantes. exiuerunt mox in forū. ſequeban
tur eos famuli ſup funere nigris veſtibus ſtrato ferētes incultā ſanguineq́; cōſperſam
mortuam, quam ante curiā poni iubentes altam & conſpicuam, populum aduocant,

 adſcen-

Bruti orõ.

adſcendensq́ Brutus pulpitum cum patricijs, hæc dixit: De neceſſarijs rebus o Romani ciues verba apud vos facturus, de me primum pauca præfari volo: multis ego perturbata mente videor, ſciatis opinionem communem quam habetis de me oẽs, vt de fatuo, à me ex neceſſitate confictam. cauſa, metus fuit mortis. patrem em̃ meũ Tarquinius occidẽs, facultates ſimul vt occuparet illi᷑, fratrẽ vltionẽ q̃rentem interfecit. non idem mihi pepercisſet, niſi ſimulaſſem fatuitatem. hæc me cõfictio credita, à tyranno conſeruauit, vti nihil obeſſe valerẽ. venit aũt tempus q̃d optabã & expectabã, & de me quidem tm̃. Publica vero, quorum cauſa vos in concionem conuocaui, hæc ſunt: Tarquinium ſcitis neq; ex patria conſuetudine aut lege principatum occupantem, neque poſtq̃ obtinuit, eo regie vtentem, ſed contumelijs & iniquitate tranſgreſſum oẽs quicunq; fuerint vnq̃ tyrannos. Hic eſt, o ciues, Tarquinius is, qui anteq̃ imperium caperet, Aruntem fratrem ſuum ſuſtulit, adiutricem in hoc ſcelus illus vxorem capiens, ſuę ipſius vxoris ſororem, cui ſtupro commiſcebatur: & nuptam ſibi pudicam fœminã & filiorum ſociam venenis interficiens, homicidam ſponſam in cubiculum ſororis duxit. deinde Seruium clementiſſimũ regum, deq́; vobis optime meritum, palam interficiens, neq; ſepultura dignans, Tarquiniam vxorem eius, patris ſui ſororem, prius q̃ virum lugere poſſet, laqueo confecit, à quibus ipſe ſeruatus erat & apud eos educatus. ſed quid iſtis? ſcitis nempe quæ in patriam vosq́; oẽs perſecit, quomodo tranſgreſſus eſt ad principatum armis & ui, & improborum coniurationibus, vobis inuitis. age vero, poſtq̃ poteſtatem obtinuit, vtrum ea vſus eſt regie, ęmulatus priores principes, qui dicendo & agendo vrbem feliciorẽ reddere conati ſunt? an non miſere peſſimeq́; oẽs ab iſto affecti ſumus? pauci ex multis relicti, humiles ex magnis facti, in paupertate grauiq́; anxietate, ex innumeris excidentes bonis, clari illi grauesq́; & magni viri, per q̃s illuſtris aliquando vrbs noſtra fuit. alij perditi, alij patriam fugientes. ſed & res veſtræ quo ſe modo habent, quirites? an non vobis ademptæ leges, ſacrificia, immolationes, conuentus, inhibita conuiuia? & quis erit finis calamitatum? quando patriam libertatem obtinebimus? moriente ne Tarquinio? peius tunc erit, vobis tres pro vno habituris. Tarquinios multo ſceleſtiores patre, quales ſperabitis fore ex illo genitos, quibus genus improbũ, educationes prauæ? ſed vt certo cognoſcatis, quales vobis educat catulos Tarquinius, ſpectate opus eorum vnius æuo maximi: Hæc eſt Sp. Lucretij filia, quem præfectum vrbis tyrannus ad bellum exiens declarauit, Tarquinij eadem Collatini vxor, cognati horum tyrannorum. ipſa enim viuere pudice volens, virum ſuum diligens, hoſpitante apud ſe Sexto Tarquinio propter cognationem, heſterna nocte Collatino ad exercitum profecto, libidinoſam contumeliam tyrannidis non potuit effugere, ſed vt captiua, vim paſſa eſt. Quæ contumeliam hanc non ferens, poſtq̃ neceſſarijs ſuis fortunas has percurrit, multis adhibitis precibus & obſecrationibus, vt malorum ſuorum vindices ipſi fierent, abſconſum gladium ſinu nudans, per viſcera trãſegit. O admirabilis tu Lucretia, ſummis laudibus efferenda, non ſuſtinens tyrannicam contumeliam, vitæ omnes paruipendens voluptates, ne quid te tale amplius pati oporteret. nos viri, inferiores erimus virtute mulieribus? Et illi quidem, quia vna paſſa eſt nocte tyrannidem, per vim pudore priuata, ſuauior beatiorq́; viſa eſt mors, quàm vita: nobis nihil conſtabit, quos non vnum diem tyrannus, ſed per tot curricula annorum vexans libertate priuauit? libetne tot volutatos malis viuere? Atqui omnium eſt duorum alterum eligendum: aut vita libera, aut mors glorioſa. venit iam quod optauimus, tempus, ſi ad opera cum promptitudine accingamur, nullo nobis deficiente, non corporibus, non pecunijs, non armis, non ducibus. plena enim horum vrbs eſt omnium. turpe eſt, nos Volſcorum Sabinorumq́; principatum poſtulantes, ſeruire ipſos alijs. Quod ſi aliqui veſtrum timent ciues qui cum Tarquinio militant, haud recte timent. innatum eſt enim omnibus hominibus libertatis deſiderium, grauisq́; tyrannus vniuerſis. omnis mutationis occaſio ſatis eſt eis, qui ſunt per neceſſitatem calamitoſi. Si vero aliquibus eorum amor inſidet tyrannidis, facile erit vt ex improbis probi fiant. habebimus enim in vrbe obſides eorum filios & vxores ac parentes, quæ res ſunt anima cuiq; propria chariores, facile eis perſuadebimus. Quas ob cauſas quirites fidenter in certamen prodite, bellorum omnium pulcherrimum hoc ſtatuentes. Talia dicente Bruto, exclamatur, plurimis lachrymæ præ gaudio defluebant, ac velut ex vno ore omnes vociferabantur ad arma. Placuit curijs vniuerſis, Tarquinios genusq́; eorum omne ex vrbe Roma Romanorumq́; regione pellere, & in exilium dare. neminem licere de reditu Tarquiniorum quidquam agere vel dicere. ſi quis contraria his faciens inueniatur, ipſum mori iureiurãdo decreuere. Igitur (vt ait Florus) Bruto Collatinoq́; ducibus & autoribus, quibus vltionem ſui moriens matrona mandaue-

Aut vita libera, aut mors.

Pellit Tarquinius.

dauerat,populus Romanus ad vindicandum libertatis ac pudicitiæ decus,q̃dam quaſi instinctu deorum concitatus,regem repente deſtituit. Moxq; abrogato rege,imperium in eoſdem libertatis ſuæ vindices transfert. Elegit enim duos viros, peracturos omnia quæcunq; agere licebat regibus,Brutum & Collatinum,conſulesq; appellauit, quorum poteſtas eſſet annua, & vt dicit Eutropius,ideo annua,ne per diuturnitatem poteſtatis inſolentiores redderentur,ideo duo creati ſunt,vt ſi vnus malus eſſe voluiſſet,alter habens poteſtatem ſimilem,eum impediret. Brutus iſte cum aliquando puer videret à rege Tarquinio auunculo ſuo, omnem nobilitatis indolem excerpi, interq; cæteros etiam fratrem ſuum,q̃ vegetioris ingenij eſſet interfectũ,obtuſi cordis ſe eſſe ſimulauit, eaq; fallacia maximas texit virtutes ſuas. profectus etiã Delphos cum Tarquinij filijs, quos rex ad Apollinem munerib⁹ honorandum miſit, aurum cauato baculo incluſum tulit, quia aperte venerari numen non audebat. Peractis inde omnibus,Apollinem iuuenes conſuluerunt,quiſnam ex ipſis Romæ videretur regnaturus. Apollo reſpõdit, qui ante omnes oſculum matri daret. Iuuenes Tarquinij,oraculi ſenſum ignorantes,inter ſe compoſuerunt, vnà matrem oſculari volentes, communiter regnum obtinere. Brutus aũt intelligens quid vellet oraculum,vbi Italicam terram attigit,eam oſculatus eſt,hanc putans oĩm hoĩm eſſe matrem. quod tam vafre factum, inquit Valer. Max. vrbi libertatem,Bruto primum in faſtis locum tribuit. Siquidem penes illum ipſum,vti ſcribemus,imperiũ atq; ſumma fuit vrbis Romæ poteſtas. Rex aũt Tarquinius,vt ad hiſtoriam redeamus,accipiẽs nouari hæc in vrbe,nemini quidq̃ aperiens,ſubductus eſt ab exercitu,aſſumptis filijs amicorumq; fidiſſimis,agẽs equos, præuenturus defectionem:ſed inueniens portas clauſas,plenaq; armis propugnacula, rediit iterum ad exercitũ q̃ potuit celerrime,gemens ac dira præſagiens. Contigit aũt quoq; in exercitu iam res eſſe corruptas. nam conſules celerem eius præſentiam præuenientes,miſerunt alijs itineribus literas ad eos qui in caſtris erant, narrãtes flagitia, adhortantesq; vt à tyranno deficerent, & quæ viſa eſſent ciuibus in vrbe pro libertate manifeſta eis facientes. has aũt literas accipiẽtes hi,q relicti erãt à tyrãno in exercitu, Titus Ermenius & M. Horati⁹, legerũt in cõcione, ſentẽtias exquirẽtes p cẽturias,qd opus eſſet facto,ac poſtq̃ oĩbus viſum eſt,vt rata ducerẽt iudicata in vrbe, ſuperuenientem Tarquiniũ non receperũt,iſq; repulſus,cum paucis fugit ad vrbẽ Gabios,quorum regẽ deſignauerat filiũ Sex. Tarquiniũ. Ermenius aũt & Horatius pactis cũ Ardeatibus inducĩs in annos 15. duxere domum exercitum. Hæc eſt prima ætas & quaſi infantia populi Romani,quam habuit ſub regibus ſeptem per annos ducentos q̃dragintatres,quadam fatorum induſtria. nam quid Romulo ardentius? quid Numa religioſius? deinde Tullus bellatoribus viris artifex neceſſarius,Ancus ædificator egregius. Iam vero Tarquinus quę ornamenta? & actus à Seruio cenſus qd effecit,niſi vt ipſa ſe noſceret reſpub? Poſtremo Superbi illius importuna dñatio in tyrannidem verſa, p hos viros eſt diſſoluta,olympiade ſexta & ſexageſima. Anno vltimo regis Baltaſſar,Cyrus cunctis(vt dictum eſt)perdomitis,aduerſus quos ierat,Babyloniorũ vrbem caput Aſſyriorũ,obſidere cœpit,aderat tum etiam Darius,ſi vno tpe à Cyro atq; Dario Babylon eſt capta. Quo minus aũt capere poſſet ciuitatẽ,Gyndes fluuius impediuit,in quo vnum regiorum equorum præcipuum,cum equite tranſmeandi fiducia pſuaſo,abreptum vi fluminis præcipitatumq; amiſit rex, ex quo iratus, vlciſci in amnẽ ſtatuit,nec in peragendo ſegnior,totis copijs perpeti anno Gyndem fluuium per magnas cõciſum deductumq; foſſas, obſeſſis non ſentientibus, neq; aliquid metuẽtibus, in plurimos alueos cõminuit. ſimili q̃q; ingenio Euphratẽ p mediã Babyloniã fluentem,à proprio alueo deriuauit,ac ſiccum meabilibus vadis ficcum,etiam patentibus aluei partibus, iter fecit. die vero pcedẽte,anteq̃ foſſores vltimũ aggerẽ rupiſſent,Baltaſſar obſidẽtes minime curans,nihilq; dubitans,grande conuiuium fecit optimatibus ſuis mille,curauitq; vt afferrentur vaſa quæ abſportauerat Nabuchodonoſor auus ſuus de tẽplo dñi,bibebant ex eis cum rege optimates, vxores & cõcubinæ eius, exultabat aũt & gratias agebat dijs ſuis. In eadẽ hora apparuit cõtra eum manus, ſcribẽs in pariete in hæc verba,Mane,Thetel,Phares. cumq; rex vidiſſet manũ & ſcripturã,euanuit manus. rex conturbatus,exclamauit vt introducerẽtur magi Chaldæorum,& ait ad eos: Qui legerit ſcripturam hanc,& interpretationem eius dixerit,purpura veſtietur,torquem auream habebit in collo,& tertius erit in regno meo. Illi aũt non potuerunt ei ſatisfacere,& ingreſſa regina,ait ad regem: Eſt vir in regno tuo qui ſpm̃ deorum habet,quem auus tuus principem magorum conſtituit: hic vocetur, & oĩa dicet tibi. Cumq; intraſſet Daniel,promiſit ei rex prædicta munera. qui reſpondit: Munerã tua ſint tibi,ſcripturã aũt legã & exponã. Noſti q̃ Deus excelſus dederat regnũ patri tuo, id eſt,

Conſularis poteſtas.

Bruti vafricies.

Cyrus cepit Babylonem.

Manus ſcribentis in pariete.

id eſt,auo,& non cognouit,propterea fœnum vt bos comedit,donec cognoſceret.tu quoq; cum ſcires hæc oĩa,aduerſus Deum cœli eleuat⁹ es, & vaſa eius prophanaſti,tradens ea manibus immundis,& bibens in eis,deos laudaſti, qui nec viuunt nec ſentiũt. Deum vero qui flatum tuum in manu ſua habet,nõ glorificaſti: propterea iſta coram te exarata ſunt,Mane,Thetel,Phares:quod ſonat,Numerus,Appenſio,Diuiſio.& eſt ſenſus,numerauit Deus regnum tuum,id eſt,compleuit,appẽſus es in ſtatera,& inuentus es minus habens,id eſt,iuſto Dei iudicio minus viuens, diuiſum eſt regnum tuum, datum eſt Medis & Perſis. & tradidit ei rex purpuram, promiſſaq; donaria cætera. Eadem nocte vada fluuij ſiccata ſunt,& ceperunt Cyrus atq; Darius vrbem,quam vel opere humano extrui potuiſſe, vel virtute humana deſtrui poſſe,vtrunq; pene incredibile apud mortales eſt.Ea eſt Babylonia à *Nembroth gigante ſundata,à Nino vel Semiramide reparata.hæc campi planitie vndiq; conſpicua,natura loci lætiſſima,caſtrorum facie, mœnibus parib⁹ per quadrum diſpoſita,murorum vix credibilis relatu firmitas,& latitudo cubitorum quinquaginta,altitudo ducentorum. cæterum ambitus eius quadringentis octoginta ſtadijs circunducebatur.murus coctili latere atq; interfuſo bitumine compactus.foſſa extrinſecus late patens,à fronte muroꝝ centum portæ,habitationes proceritate mirabiles.Magna illa Babylon,prima poſt reparatiõem humani generis condita,ſic capta eſt.rex quoq; Baltaſſar eadem nocte interfectus.fertur ibi tunc Crœſus rex Lydorum, cum ad auxiliandum Babylonijs veniſſet, ſolicitus in regnum refugiſſe ſuum. De regionis Babylonicæ potentia atq; inſtitutis plura leguntur.memoratu dignum hoc mihi videtur,legem habuerunt Babylonij,autore Herodoto,vbi virgines effectæ fuerunt nubiles, eas congregabant in vnum locum.tunc

Puellarum venditio.

ſurgens præco,ſingulatim eas vendebat,& primum pulcherrimam quantum poterat maiori precio, deinde ſecundam plus offerenti vendebat, & ſic conſequenter vſq; ad deformiores.hoc modo aurum ex ſpecioſis conficiebatur,poſtea deformiores ex precio prædicto quàm minimo fieri poterat,locabantur in matrimonium. ita factum eſt vt non ſolũ pulchræ maritos conſequerẽtur,ſed & fœdæ ac deformes. Capta vt ſic Babylone,& interfecto Baltaſſar,ſucceſſit ei Darius in regnũ:nam Cyrus ei tanquam maiori,honorem in omnibus deferebat.

GENERATIO LIII.

ANno à mundi exordio 4683.in Zorobabel aliàs Barachia,filio Salatiel,duce populi,per lineam Chriſti incepit 53.generatio,durauit annis 58.Eodem anno interfecto Baltaſſar vltimo rege Babyloniorum, translata eſt re ipſa monarchia Aſſyriorum ad Perſas.durauit autem ſecundum communiter ſcribentes,ducentis & decem annis,ſed ſecundum Metaſthenem Perſam,qui Alexandri fuit temporibus,in lib.annalium ſeu iudiciorum,cui in eo q̃d de ſuis ſcribit tẽporibus & de ſua gente,magis credendum eſt,quem etiam ſecutus eſt Philo diſertiſſimus,ſcribens de tẽporibus, durauit monarchia Perſarum ab interfecto Baltaſſar vſq; ad Alexãdrum Magnum, annis vno & nonaginta ſupra centum.q̃d ita patebit:Baltaſſare enĩ interfecto,regnauerunt ſimul Cyrus & Darius annis duobus.Inde ſolus Cyrus duobus & viginti.Filius Darij Priſcus Artaxerxes Aſſuerus,annis viginti.vltione interea ſumpta de factione Tomyrica,quæ per dolum patruum tradiderat *Tomyri,huius duo filij Cyrus Artabanes & Darius Longimanus,ſeptem menſibus pro imperio dimicarunt, & ſeptimo menſe Longimano victoria ceſſit,regnauitq; annis 37. eius filius Darius Nothos annis 19.Magnus Artaxerxes*, Darius Meneon annis 55. Artaxerxes Ochus 26.Noſtra ætate,inquit Metaſthenes,Arſes 4.Darius vltimus 6.Magnus Alexander,qui trãſtulit imperium in Græcos,12,alij ponunt annos 6. vt dicetur, Concordat Philo lib.2. de temporibus,vbi deſcribit põtifices & duces:Ieſus ait,filius Ioſedech,magnus pontifex cum Barachia Zorobabele,filio Meſeztbelis Salatielis Neri,anno primo Cyri venit Hieroſolymam,geſſit pontificatum annis 56.ei ſucceſſit Ioakin annis 56.qui geſta Heſter ſcripſit ſub Artaxerxe Aſſuero,hortante illum per literas Mardocheo, qui 18. annis Iſaac ſuperauit,& ſic vixit annis duo de ducentis.Tertius pontifex ſucceſſit Eliaſib annis 21.hic primus poſuit Hieroſolymis portam gregis, quartus pontifex Ioiada geſſit pontificatum annis 24. & totidem Ioathan. Vltimus ſub Perſis fuit ſextus pontifex Iaddua annis 20.Porro duces in captiuitatis ſolutione erant,iam dictus Zorobabel præfuit annis 58.Reſa Myſciolla 66. Iohanna ben Reſa 53. Iudas primus cognomine Hyrcanus 14.vſq; ad Alexandrum,& hæc ſecundum Metaſthenem & Philonem,ſed ſecundum communiter ſcribentes fuerunt plures reges Perſarum monarchæ,ab interfecto ſcilicet Baltaſſar vſq; ad Alexãdrum Magnum. Cyrus fuit primus, qui regnauit annis x.Cambyſes 8.Darius 36.Xerxes 20.Artaxerxes Longimanus 40.

Tralatio monarchiæ Babyloniorũ ad Perſas

Dari-

Darius Nothos 29. Artaxerxes Menon 40. Artaxerxes Ochus 26. Arſes 4. Darius Magnus ſex, quem Alexander deuicit, prout in longum dicetur. Soluta captiuitate, Darius rex ſumens Danielem qui in Babylone erat, & exterminium vrbis prædixerat, duxit eum ſecum in Mediam, & vnum de tribus ſatrapis fecit, cogitauitq; eum conſtitutere ſuper omne regnum. vnde principes inuidebant ei, & conſilium contra eum fecerunt, vt quicunq; peteret aliquid à quocunq; Deo, niſi à rege, mitteretur in lacum leonum, induxeruntq; regem vt hoc confirmaret ſeruandum ad 30. dies pro augēda maieſtate. ſciebant enim Danielem non curaturum. nam paulo poſt ipſe ingreſſus in domum ſuam, feneſtris apertis in cœnaculo contra Hieruſalem, tribus vicibus in die flectens genua, orabat. Cumq; inueniſſent viri iſti eum orantem, accuſauerunt illū tranſgreſſorem eſſe decreti. hoc audito contriſtatus eſt rex, & volebat liberare eum. quod

vidētes illi, dixerunt: Scito quia lex huius regni eſt, vt decretum regis non liceat immutare, miſerunt Danielem in lacum leonum, rex aūt obſignauit lacum annulo ſuo & optimatum annulis in introitu. Incœnatus vero rex, totam noctem duxit inſomnem, diluculo rediit ad lacum, & flens exclamauit: Daniel ſerue Dei. qui reſpondit, Deus meus miſit angelum ſuum, & concluſit ora leonum, quia nō eſt inuenta in me iniquitas, & reductus eſt in nullo læſus. Dixerunt aūt qui accuſauerunt eum, non Dei prouidentia factum, ſed ſaturos fuiſſe leones. tunc rex iuſſit leonibus multas carnes apponere, eiſq; ſatiatis, accuſatores Daniel miſit ad lacum cum vxoribus & filiis: & anteq̄ peruenirent ad pauimentum, arripiunt eos leones, oſſa eorum comminuentes. Scripſit Darius vniuerſo regno ſuo, dicens: Paueant oēs Deum Danielis. ipſe eñi eſt Deus viuens & æternus in ſecula. Et ęgrotauit Daniel paululū. cumq; ſurrexiſſet, faciebat regi, vt aliqui volūt, mauſoleum in Ecbatanis. quod hactenus manet, vt dicit Ioſephus, ita mirabile, vt ea die qua conſpicitur, putetur conſtructum. In anno primo Darii filii Aſſueri, quæ fuiſſe fertur Danielis viſio octaua, inquit eñ, ego Daniel intellexi in libris Hieremiæ, vt ad completionē appropinquarēt anni 70. & oraui dñm in ieiunio, cinere & ſacco, iuſtus es dñe, peccauimus, iniquitatem fecimus, auertatur obſecro ira tua à ciuitate tua Hieruſalem & monte ſancto tuo. Et adhuc me loquēte, ecce vir Gabriel tetigit me, & ait: Ab exordio precum tuarum egreſſa eſt liberationis ſentētia à Deo, ego aūt veni vt indicarem ea tibi & quædam alia, quia vir deſideriorum es tu. Tunc aperuit ei liberationem ſpūalem, futuram per Chriſtum, inter cætera dicens: Scito ergo & animaduerte ab exitu ſermonis, vt iterum ædificetur Hieruſalem, vſq; ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem & † 72. erunt, intellige hebdomadas annorū, non dierū. his verbis Chriſti incarnationē deſignat angelus, qui legem & prophetias impleuit, peccata tulit, iuſtitiam adduxit, & vnctus eſt oleo lætitiæ. Abbreuiatas vero dicit hebdomadas, vt intelligamus annos lunares, qui breuiores ſunt ſolaribus xi. diebus. Septuaginta hebdomades annorū ſolarium, faciūt annos 475. lunarium vero annorū, faciūt annos 490. & eſt ſenſus, quod ab exitu ſermonis vt reædificet Hieruſalē vſq; ad ducē Chriſtū, fluxerūt anni 490. quos annos tñ varie ſcriptores numerare cœperūt. poſſet tñ non incōgrue dici, ideo ſic ſe habere, quia à primo anno Darii fluxerūt 539. anni vſq; ad Chriſti natiuitatem. Anno primo Darii Daniel intelligens imminere 70. annū captiuitatis, orauit dñm, vt Darius & Cyrus liberarēt populū ſuū, & data eſt à Deo ſentētia de licētia redeundi danda. Ex tūc Darius diſponebat de libertate & licētia danda Hebræis, ſed preuentus morte, nō impleuit. Cyrus aūt, cum vniuerſum regnū deuolutū eſſet ad eum, in huius regni anno primo, ſcilicet quod ſolus monarchiam obtinuit, aliàs erat tertius regni Babyloniæ, hoc in tpe ſuſcitauit dñs ſpm̄ eius, vt impleretur verbū Hieremiæ. Deditq; libertatē oībus Iudæis, qui erant in vniuerſo regno ſuo, & licentiam redeundi in Iudæam. Excitatus aūt fuit ex verbis Eſaiæ, qui ante 200. & decem annos ſcripſerat de ipſo dñm dicentem: chriſto meo Cyro, cuius appræhendi dexteram, ſubiiciam gentes & regna, ipſe reædificabit domum meam in Hieruſalē. vnde & Cyrus: Oia, inquit, regna terræ dedit mihi dñs Deus cœli, credo hunc eſſe quem gens Iſrael adorat. hortatus eſt Iudæos vt adſcenderent in Iudæam. Ipſi vero, quia fere oēs nati erant à Chaldæa, & poſſeſſiones ibi habebant, eligebant remanere, pauci vero qui adſcendere

diſpo

Daniel ſeruatus inter leones.

Sententia liberationis.

diſponebant,pigri erant & moroſi vſq; ad tertium annum Cyri.quod attendens Da-
niel,vehementius affligebatur dolore q̃ prius,orabat dñm,vt qui prius dederat regibꝰ
animum liberandi,daret & populo animũ redeũdi. Anno igitur tertio Cyri,egreſ
ſi ſunt ſub Zorobabele duce, & Ieſu filio Ioſedech magno ſacerdote, adhortantibus
eos Zacharia propheta & Aggæo.Erant autem circiter 50000. fuerunt enim de Iu-
dæis 42460.reliqui erãt ſerui & ancillæ,& remiſit cum eis Cyrus partem vaſorum do-
mini 540.inter quæ ponit Ioſephus refrigeratoria.adſcenderunt etiam quidam cum
eis,dicentes ſe eſſe de genere ſacerdotum propter emolumentum. Cumq́; quærerent
ſcripturam genealogiæ ſuæ,& non inuenirent,recepti ſunt in Iſrael,ſed eiecti à ſacer-
dotio.Et hic eſt annus 70.transmigrationis, de quo prædixerat Hieremias.hæc opi-
nio verificari poteſt,ſi incipiamus annos numerare à quarto anno regni Ioachim,q̃
anno Nabuchodonoſor tranſtulit in Babylonem partem vaſorum domini,& multos
ex Iudæis,inter quos Ezechielem, Danielem, Ananiam, Azariam, Miſaelem adhuc
Reditus in Iudæam. pueros tranſtuliſſe legitur. Porro in anno regreſſionis in Iudæam, cõgregatus eſt
populus quaſi vir vnus in Hieruſalem,& ædificantes altare, collocauerunt illud ſuper
baſes ſuas,& obtulerunt ſuper illud holocauſta domino mane & veſpere,feceruntq́;
ſolennitatem tabernaculorum.Anno autem ſecundo,menſe ſecundo,iecerunt funda
menta templi:quod audientes Samaritę,venerunt ad eos & dixerunt:Aedificemus vo
biſcum,quia ita vt vos quærimus Deum veſtrũ.Dixerunt duces Iſrael: Commune eſt
nobis & vobis adorare dominum,ſed nõn ei domum ædificare.hoc enim tantum no
bis præcepit rex Cyrus.Cum apparuiſſent fundamenta ſuper terram, eleuauit popu-
lus vocem in iubilationem.Porro quidam ſeniores qui viderant prius templum,eiu-
labant voce magna,nec poterat quis cognoſcere vocem lætantium & planctum eiu-
lantium.Samaritæ indignati,impediebant manus eorum:& cum per ſe impedire non
poſſent,dederunt munera principibus regis Perſarum,qui erant præpoſiti:hi pecuni
is corrupti,vendiderunt eis impedimenta, Cyro ignorante, & adeo impediuerũt eos,
ꝙ in vita regis Cyri non erexerunt muros templi,niſi vſq; ad appodiationem.Quan-
Danielis mors. tum autem vixerit Daniel poſt reditum populi in Iudæam,inuenire non potui.ſepul-
tus tamẽ eſt in ſepulchro regali,& inter ſanctos habitus.celebratur eius feſtum 12. Ka
leñ.Auguſti. Interim puto deſcribendum bellũ Cyri quod cum Crœſo geſſit,quẽ
ter à Cyro victũ ſcribitur. Primi belli mihi videtur Herodotus meminiſſe, apud quẽ
Crœſus. de Crœſo hæc legũtur:Crœſus genere fuit Lydus, patre Alyatte.hic à barbaris quos
(inquit ille)cognitos habemus,primus Græcorum,alios ad tributum pendendum co
egit,alios ſibi amicos conciliauit.Subegit quidẽ Iones, Aeoles,& qui ſunt in Aſia Do-
res:amicos ſibi fecit Lacedæmonios,cum ante eius imperium vniuerſi Gręci liberi fu
iſſent.Interiectoq́; tẽpore ſubiectis Phrygibus,Myſis.Mariandynis,Chalybibus,Pa-
phlagonibus,cæteriſq; qui intra Halym incolunt,contulerũt ſe Sardis, vbi habitabat
Crœſus,opibus florẽtes & cæteri oẽs e Græcia ſophiſtæ.Tum etiam Solon Athenieñ.
(ſeceſſerat enim Athenis,vt confirmarentur leges ab eo latæ) illuc peregrinatus eſt.q̃
cum perueniſſet,hoſpitaliter à Crœſo in regiam exceptus eſt,tertioq́; aut quarto q̃ ve
nerat die,iuſſu regis miniſtri circunduxerunt hominem circa theſauros,omniaq́; quę
illic inerant magna atq; beata oſtentarunt.Ad quem tum Crœſus:Quia,o Solon,mul
tus ad nos rumor de tua ſapientia philoſophandiq́; peritia peruenit,permulta viden-
di gratia es peregrinatus,ideo mihi nũc cupido inceſſit ſciſcitãdi te, quem vidiſti iam
omnium beatiſſimum,ſperans videlicet ſe talem videri.Solon nihil aſſentatus,reſpõ-
Tellus. dit Tellum Athenieñ.eſſe beatiſſimum,ꝙ illi in patria bene inſtituta, filij erant hone-
ſti & boni,eorumq́; ſingulis liberi,hiq́; omnes ſuperſtites,obitus illi ſplendidiſſimus in
prælio dum hoſtes profligaſſet.Multa de Tello ſic referente,excitatus Crœſus,inter-
Cleobis. rogat quem ſecundum ab illo vidiſſet, Cleobin inquit. Crœſus conturbatus, inquit:
Adeo ne tibi pro nulla contemnitur noſtra felicitas,vt nec priuatis viris nos æquipa-
randos ducas? Cui ille:In diuturno tempore multa videntur Crœſe,quæ nemo vellet
videre:& tolerantur multa,quæ nolit quiſpiam tolerare.Ita igitur omnino calamito
ſus eſt homo.verum tu mihi videris diuitijs permultis pollere, & plurimarum genti-
um rex eſſe:fortunatus es,ſed quod me interrogaſti,nondum appello,prius q̃ bene vi
ta defunctum audiero.omnis rei oportet inſpicere exitum,quoniam multos Deus q-
bus fortunas ſuppeditauerat,radicitus euertit. In hæc Solon locutus,dimittit.viſusq́;
eſt eſſe indoctus,qui bonis præſentibus prætermiſſis,iuberet omnium rerum inſpice-
De felicitate Solonis ſententia. re exitum.Deinde ingens deorum indignatio Crœſum cepit,ꝙ ſe omnium hoim be-
atiſſimum arbitrabatur.vnde paulo poſt cum haberet duos filios, quorum alter mu-
tus erat,alter inter æquales oĩu in re primus, Atys nomine,qui in venatiõe iaculo,q̃d
in

in aprum miſerat fruſtrato ictu Adraſtus, vir pro cuſiodia ei deputatus, perijt occiſus, pro qua re idem Adraſtus ad ſepulchrũ Atys, ignoſcenti ſibi Crœſo, ſeſe ipſum nihilominus ſuper buſtum transfodit. Crœſus filio orbatus, ingenti in luctu duos annos egit, quẽ luctũ finiuit Cyrus, rebus enĩ Perſarũ augeſcentibus, in ſolicitudinẽ venit, ſi qua ratione poſſet potentiam Perſicã, priusq̃ magna efficeretur, occupare. ſub hanc ſtatim cogitationẽ tentare ſtatuit vaticinia, popoſcit oracula, nunquid aduerſus Perſas proficiſcat. oraculorũ aũt in idẽ concurrebant ſentẽtiæ, fere prædicentes Crœſo, fore vt ſi arma Perſis inferret, magnũ imperiũ euerteret. Poſt hæc potentiſſimos Græcorũ ad Perſicũ bellũ inuitare curauit, cui in hac apparanda expeditione occupato, Lydus noĩe Sandanis, vir ſane circũſpectus, hunc in modũ conſuluit: Aduerſus tales paras expeditionẽ, qui e corio veſtem ferunt, non quibus volunt cibis veſcũtur, ſed quos habẽt, vtpote regionẽ aſperã incolentes, adhæc potu non vini vtuntur, ſed aquæ, non ficos ad comedendũ, nec aliud quidq̃ boni habentes, quibus cum nihil ſit, quid eripies ſi viceris? ſin victus fueris, quot bona amittes? nam vbi guſtauerint illi noſtra bona, abigi non poterunt. Equidem dijs habeo gratias, qui non induxerunt in animũ Perſis, vt Lydos inuaderẽt. hæc loquens, tamen Crœſum nõ perſuaſit. erat enĩ in animo Crœſo, Cyrũ perſequi etiã propter Aſtyagẽ Cyaraxis filiũ, Medorũ regem, affinẽ ſuũ, quem Cyrus Cambyſis filius prœlio vicerat. Cõtractis itaq; vndiq; copijs, Crœſus traiecto exercitu venit in Cappadociæ locũ Pteriã, omniũ eius regionis tutiſſimũ, iuxta vrbẽ Sinopen. hic ſtatiua habẽs, prædia Syrorũ vaſtãs, cepit cũctas circa vrbes, Syros nihil cõmeritos exterminãs. Hinc Cyrus coacto exercitu, ſumptis oĩbus qui in medio incolebãt, obuiã pergit, cõcurrentibusq; aciebus, multis interim cadẽtibus, ad extremũ noctis interuẽtu dirimunt. Poſtera die cũ Cyrus ipſum ſuperſederet inuadere, regreſſus eſt Sardis Crœſus, habẽs in aĩo Aegyptios vocare ex fœdere, acceſſire etiã Babylonios, cũ quibus & ipſe fœdus percuſſerat. hoc deſtinans Crœſus, miſit caduceatores ad ſocios, vti ad quintũ menſem Sardis cõuenirẽt. exercitũ vero qui cũ Cyro pugnauerat, interim miſſum fecit. Cyrus certior factus, Crœſum conſtituiſſe diſpergere copias, habito conſilio, q̃maturiſſime mouit exercitũ Sardis, & hoſtem priusq̃ ille cõtraheret iterũ Lydorũ copias, occupauit. Crœſus in magnã ſolicitudinẽ adductus, q; pter expectationẽ hæc occurrerent, Lydos tumultuarie in prælium producit. nam Lydorũ gente in Aſia nulla ea tempeſtate fortior, nec magis ſtrenua fuit. At Cyrus coactis oĩbus copijs, pmiſit camelos & peditatũ, deinde poſtremo equitatũ. camelos cõtra Crœſi equitatũ inſtituit, q; equi camelos reformidant. ſimul atq; in pugnã itum eſt, equi olfactis protinus cõſpectisq; camelis, retro ſe auerterũt, vnde ſpes Crœſi perijt. verum Lydi hæc videntes, ab equis deſiliunt, ac pedites cum Perſis pugnare incipiunt. multis tamen vtrinq; cadentibus, tandẽ vertunt in fugam. murosq; ingreſſi, à Perſis obſidebant. quam obſidionẽ firmantibus Perſis, Cyrus miſſis paſſim equitibus per ſuas copias, edicit ſe dona daturũ ei qui primus muros conſcendiſſet. ibi Mardus quidã nomine id aggredi auſus à parte arcis, vbi nullus ad excubandũ erat collocatus, quia illinc vrbẽ capi haud ſuſpectũ erat. Ab hac igitur parte arcis Mardus ipſe cõſcendit, & poſt eum alij Perſæ frequẽtes. ita vrbs Sardis capta eſt, atq; oĩs direpta. Erat Crœſo filius mutus. captis aũt mœnibus, quidam Perſes in Crœſum ignotũ ſibi incidit, ac confodere pergit. id vbi filius eius mutus adſpexit, timens patri, erupit in vocem, inquiens: Homo, ne perimas Crœſum. atq; poſtea per omne vitæ tempus vocalis extitit. Perſæ & Sardibus potiti ſunt, & Crœſo viuo, quartodecimo q̃ obſeſſæ ſunt die. captũ regẽ ducunt ad Cyrũ. quẽ ille vinctũ cõpedibus, ſuper ingentẽ lignorũ ſtruem imponit, circa eum bis ſeptẽ Lydorũ filios. Crœſo aũt ſuper pyrã ſtanti, venit in mentẽ Solonis verbũ, ex viuentibus beatũ eſſe neminẽ, motusq; ex vehemẽti defectione animi ingemiſcẽs, Solon Solon, protulit. Interrogatus, quid ſibi vellet hæc vox, ſilentiũ egit. cũ aũt cogeret, reſponſa Solonis repetit, neminem ante vitæ finẽ beatũ dici debere, fortunatũ aũt poſſe eſſe. Hæc Crœſo referente, cũ iam pyra incenſa eſſet, Cyrus ſe quoq; hominẽ eſſe agnoſcens, cũ aliũ qui nõ ſe inferior fuiſſet opibus, viuũ rogo traderet, ignẽ celerrime extingui iubet, ſed præualuit vis: at ſubito imber ſeu forte ſeu fato miſſus, rogũ extinxit. Crœſumq; e pyra Cyrus retraxit, interrogauitq;, dic Crœſe, quiſnã te hominũ perſuaſit, vt inuaderes terram meã, ex amico factus hoſtis? Cui Crœſus: Ego, inquit, rex feci tuo proſpero, meo infauſto fato, & Græcorũ deo autore, qui me ad bellũ tibi inferendũ impulit. Hæc Crœſus locutus eſt, quẽ Cyrus ſolutũ iuxta ſe collocauit, ac in multa obſeruantia habuit, his verbis eũ affatus: Crœſe, pete, quidnã muneris à me velis, & obtinebis. Ad quem Crœſus: Here, ſine me gratũ eſſe erga deũ Græcorũ, vt miſſis ad eũ his vinculis, per-

Crœſi oraculum.

Pteria.

Cyri atque Crœſi conflictus.

Capitur Crœſus.

Crœſus liberatur.

t conter

conter, nunquid ei ſas ſit, bene de ipſo merentes decipere, reddiditq́ꝫ ſimul Cyro oracula. Ad quę ridẽs Cyrus: Et hoc, inquit, Crœſe à me impetrabis, & quidquid aliud. Vbi hæc audiuit Crœſus, Delphos miſit legatos, quibus Apollo: Haud recte Crœſus incuſat oraculũ, cui pdixi eum eſſe magnũ imperiũ, ſi bellũ Perſis inferret, euerſurũ. vtrũ ipſius imperiũ diceret, an Cyri, non conſiderans interrogãs, ſibiipſi acceptũ retulit. Quibus auditis, Crœſus ſuã agnouit culpã. Et hæc de prima Crœſi ſubiectione.

Cyrus aũt cũ ſubieciſſet Lydos gentẽ bellicoſiſſimã, aſtute quæſiuit eos redigere in ſocordiã: tradidit eis ſolennitates ac ludos, vt luſibus & comeſſationibus vacarent, quaſi beneuolentiã eis oſtendẽs, & per hunc modum eos eneruare curans, vt quos bello non poterat, libidinibus caperet ac in officio teneret. Deinde dicit Iuſtinus Crœſum rebellaſſe, & vt Oroſius dicit, cum Cyrus Babylonem impugnaret, ibi tũc Crœſus rex Lydorũ ad auxiliandũ Babyloniis venit, & victus, ſolicitus in regnum refugit. Cyrus aũt cũ Babylonẽ captã vt rex diſpoſuit, bellũ tranſtulit in Lydiã, vbi contritũ iam ſuperiori prœlio, nullo negocio ſudit Crœſum, cepit, captũ vero patrimonio donauit. de qua Cyri clementia Iuſtinus ait, quod non minus victori quam victo vtilis fuit. Quippe ex vniuerſa Græcia, cognito quod illatũ Crœſo bellũ erat, auxilia velut ad cõmune extinguendũ incendiũ confluebãt. Tantus Crœſi amor apud oẽs erat, vt paſſurus Cyrus graue bellũ Græciæ fuerit, ſi quid in Crœſum crudelius cõſuluiſſet. Poſtea vero vidiſſe fertur Crœſus in ſomniis, quod Iouis eũ aqua perſunderet, & ſol extergeret. quod cũ filiæ ſuæ mane indicaſſet, illa reſpondebat, dicẽs ſignificari, quod cruci eſſet affigendus, aqua perſundendus, & ſole ſiccandus. quod ita demũ accidit. nam captus poſtmodũ à Cyro, crucifixus eſt, licet alii aliter ſcripſerint. Nam ſi quis Herodoto credat, Crœſus ſemel victus, Cyro ſemper fidelis remãſit atq́ꝫ adhæſit. Cyrus cũ exercitũ in Maſſagetas ducere vellet, progreſſus vſq́ꝫ ad Araxem, flumẽ pontibus iungit, vt traiiciat exercitũ. cui Tomyris regina tunc vidua, caduceatorẽ mittit, vt omiſſo labore, ſi vtiq́ꝫ pace frui nõ velit, alterũ e duobus eligat, traiiciat flumen ſecurus, ac ſecũ pugnet: aut eã in regionem ſuam admittat, idem faciens. hoc in conſiliũ ponens Cyrus, placuerat recipi reginã cum exercitu, quã ſententiã Crœſus improbat, dicens: Si o Cyre, hoſtes in terrã noſtrã volumus excipere, id tibi periculũ erit, ne fugatus, omne amittas imperiũ, victor aũt tu nõ multũ vinces: ita mihi placet, traiectis copiis procedere. Cyrus Cambyſi filio relinquẽs Crœſum, traiectis copiis, deinde caſtrametatus, ſimulato poſtera die metu, & quaſi reſugiens, caſtra deſeruit, vinũ de induſtria affatim, & quæ erãt epulis neceſſaria, dereliquit. Quod cũ nunciatũ reginæ eſſet, adoleſcentulũ filiũ ad inſequendũ eum cũ tertia parte copiarũ mittit. cumq́ꝫ ventũ ad Cyri caſtra eſſet, ignarus rei militaris adoleſcẽs, veluti ad epulas, nõ ad prœliũ veniſſet, omiſſis hoſtibus, inſuetos barbaros ſeq́ꝫ onerari vino paſſus eſt, priusq́ꝫ Scythæ atq́ꝫ Maſſagetæ ebrietate quam bello vincunt. Cognitis his, Cyrus reuerſus, per noctẽ opprimit ſocios oẽs, reginæ filiũ capit. amiſſo tãto exercitu regina, & quod grauius eſt, filio capto, miſſo ad Cyrũ caduceatore, inquit: Inexplebilis cruore Cyre, ne te extollas quod veneno filiũ meũ viciſti: dolo, nõ prœlio, ſuperior. abi, reddito mihi filio, fero impune quod tertiã partẽ Maſſagetarũ profligaſti, quod niſi feceris, per ſolẽ iuro, inſatiabilẽ te cruore ſatiabo. Hæc verba Cyrus pro nihilo habuit. Filius aũt Tomyridis vbi iuſſu Cyri à vinculis ſolutus, ac manuũ compos factus eſt, ſeipſum interfecit. Tomyris aũt, vbi Cyrus nõ auſcultaret, cõtractis ſuis copiis, ita conflixit cũ Cyro acerrima omniũ pugna. primo vtroſq́ꝫ exercitus aiunt ſagittis egiſſe, deinde cõcurriſſe lãceis pugionibusq́ꝫ. ibi aiunt cũ permagnã exercitus Perſici partẽ, tum viro Cyrũ ipſum occubuiſſe, cũ vnũ de xxx. regnaſſet annos. Cuius cadauer inter occiſorũ ſtragẽ Tomyris exquiſitũ cũ inueniſſet, caput in vtrem miſit, quẽ humano cruore cõpleuerat, mortuoq́ꝫ inſultãs, ait: Tu quidem filiũ meũ dolo perdidiſti, ego te cruore ſatiabo. Hic finis Cyri apud Maſſagetas, vt Herodotus vult magis quam Scythas. Maſſagetas vero illeipſe deſcribẽs: Maſſagetæ, ait, amictũ & victũ habẽt ſimilẽ Scythico, ſagittas & haſtas, item pugiones ferunt, in oĩbus auro & ære vtentes, ferro atq́ꝫ argẽto carent. Vxoribus cõmuniter vtunt. terminus vitæ nullus eis eſt poſitus. vbi quis admodũ ſenuit, eũ cognati immolãt, & cũ eo aliquot pecudes, quorum carnibus pro epulis veſcunt, quod genus obitus eſt apud eos beatiſſimũ. languore extinctos nõ edunt, nihil ſerũt, pecoribus victitant piſcatuq́ꝫ. lac potitant. apud eos eſſe dicit arbor, cuius fructus in ignẽ proiectus, cõſidentes ebrios reddit, quoad cõſurgunt ad tripudiandũ ac ad cantandũ. Cyro itaq́ꝫ vita functo anno Iudaicæ captiuitatis 61. regnũ ſuſcepit Cambyſes eius filius, qui apud Eſdrã Artaxerxes vel Aſſuerus dicit. In hiſtoria vero Iudith, propter malitiã ſuam vocat Nabuchodonoſor, ſecundũ Magiſtrũ in hiſtoriis, regnauit annis octo. Cambyſi aũt princi-

Tomyris regina Maſſagetarum.

Cyri interitus.

Maſſagetarum ritus.

patum

patrū tenenti,qui in Samaria & viciniꝭs erant,ſcribebant:Cognoſcere te rex oportet, Iudæos qui ad Babyloniā ducti fuerant,ad nos rediſſe,& ciuitatē rebellē & maleuolam reædificare,tēpluq́ꝫ erigere.Scito aūt his perfectis neq; tributa eos reddere,nec obedire,ſed etiam regibus reſiſtere.Quare optimū nobis viſum eſt reſcribere tibi,vt monumenta parentum tuorū inquiras,in quibus inuenies rebelles Iudæos & regibus inimicos,ideoq́ꝫ ciuitatem eorū fuiſſe deſtructā.ꝙ ſi ea renouata & muris munita fuerit,via tibi claudet ad inferiorē Syriā & Phœnicas.Poſtq̃ Cambyſes hanc legit epiſtolam,reſcripſit in hunc modū:Rex Cambyſes Rathimo accidentia ſcribenti,& reliquis conſtitutis in Phœnice & Samaria.Legens miſſos à vobis apices,iuſſi parentū meorū inquiri volumina,& inuenta eſt ciuitas inimica regibus Hieruſalē,ſeditiones & bella habitatores eius cōmouiſſe,regesq́ꝫ eoꝝ cognouimus potenter tributa inferioris Syriæ exegiſſe.Igitur ꝓcipio minime cōcedi,Iudæos ciuitatē ædificare,ne plus creſcat eorū malitia,qua ſemper contra reges viſi ſunt.His literis lectis,Rathimus & cæteri ꝓſides ſtatim venerunt Hieroſolymā,ducentes ſecū multitudinē,ciuitatem & templū ædificare Iudæos vetabāt.Quæ quidē opera per annos nouē ſunt impedita, vſq; ad ſecundū annū Dariꝭ.Per idē tempus quidam Arphaxat Medus in Ecbatanis ſurrexit,& muniuit eā vrbē inexpugnabiliter,& quaſdā partes Mediæ ſibi cōcilians. Nabuchodonoſor vero rex Aſſyrioꝝ,qui regnabat in Niniue,anno xiꝭ.regni ſui obtinuit Arphaxat in campo Rogan,hic eſt Cambyſes,cui adhuc pater viuēs Niniuen & regnū Aſſyriorū cōceſſit,& Nabuchodonoſor cognominauit,ac mortuo patre,xiꝭ. annū illius regni agebat.nam vt monarcha,nō niſi octo annis regnauit.qui,poſtquā mortuus eſt pater Cyrus,miſit ad oēs qui habitabāt in Cilicia & Damaſco & Libano & Carmelo,Galilæa & Samaria & Hieruſalē,exigens ab eis tributa.qui oēs vno animo contradixerūt. Tunc iratus eſt,& iurauit per thronū ſuū ꝙ vindicaret,præcepitq́ꝫ Holoferni principi militiæ,vt cōtra illos egrederet,nulli hominū parceret.Qui egreſſus eſt cū exercitu maximo,ita vt operirēt terrā ſicut locuſtæ.qui cū vaſtaſſet Ciliciā & Meſopotamiā,miſerūt ad eum principes prouinciaꝝ,dicētes:Ceſſet indignatio tua,veni pacificus,& vtere ſeruitio noſtro vt placet.Deſcēdit,obtinuitq́ꝫ oēs ciuitates,& deſtruxit eas,& oēs deos exterminauit,vt dñs eius ſolus deus haberet.Audientes hoc filiꝭ Iſrael,timuerūt valde,ne ſimilia faceret in ſanctuario Dei,& inceperunt munire anguſta viarū,& humiliauerūt ſe corā dño ad exhortationē Heliachim ſacerdotis filiꝭ Ieſu, filiꝭ Ioſedech,vel ſorte cōmiſſarius erat Ieſu ſacerdotis.Sacerdotes vero tunc in cinere & cilicio offerebant holocauſta,& clamabāt ad dñm.Nunciatumq́ꝫ eſt Holoferni,ꝙ filiꝭ Iſrael pararent ſe ad reſiſtendū,& montiū itinera concluſiſſent, vocauit duces Ammon & Moab,dicens:Quis eſt populus iſte qui montana obſidet? quæ eſt virtus eorū? Tunc Achior dux filiorū Ammon,reſpondit, cōmemorans quō veniſſet populus iſte de Chaldæa primū,& quid Deus in Aegypto pro eis feciſſet,ſubiungens:Qui eoꝝ Deus cum placatus erat eis,nemo poterat reſiſtere:cū vero irritabant eū,flagellabat eos,quia Deus eorū odit iniquitatē.Nuper aūt reduxerat eos in Hieruſalē de ſeruitute Babylonica,cui tradiderat eos propter peccata ſua,& nunc obtinent montana hæc.Addidit Achior:Perſcrutare ſi Deus eorū offenſus eſt eis,& poteris eos expugnare:alioqui non ꝓualebis eis.Iratus Holofernes,dixit:Vt oſtendam tibi quia nō eſt deus niſi Nabuchodonoſor,ex hac hora populo illorū ſociaberis,vt cū illis pariter pereas.& ꝓcepit ſeruis,vt ducerent eū in Bethuliā,anteq̃ caſtrametatus fuerat.Cūq́ꝫ traherent eū,egreſſi ſunt fundibulariꝭ aduerſus eos.hi timētes,ligauerūt Achior ad arborē,& receſſerūt.fundibulariꝭ vero ſoluētes eū,ſtatuerunt eū in medio ſenioris & populi in Bethulia.ſiquidem erāt de Hieruſalē eo miſſi duo ſacerdotes ad principē Oſiā.Cūq́ꝫ expoſuiſſet eis Achior,quare tranſmiſſus eſſet ab Holoferne,recepit eum Oſias in domū ſuā.Factū eſt aūt deinde obſeſſa Bethulia,vt Holofernes interrupto aquæductu,tolleret eis aquas,ita vt ciues furtiue cogerent aquas ex fonticulis extra muros quærere.ſed Holofernes appoſuit fontibus cuſtodes,& defecit aqua de ciſternis poſt xx.dies.Clamauit populus ad eos qui venerūt de Hieruſalē,dicens: Melius eſſet nobis ſeruire Holoferni,q̃ ſiti perire.Dixerūt ſacerdotes:Suſtineamꝰ adhuc ꝑ quinq; dies,ſi forte faciat Deꝰ miſericordiā nobiſcū.Erat aūt in ciuitate vidua, Iudith noīe,pulchra & caſta de tribu Ruben,q̃ accitos ſacerdotes repræhendit,eo ꝙ tentaſſent dñm,& terminū dierū quinq; impoſuiſſent.opus ſe clam illis facturā ait, iubetq́ꝫ vt ad portas ſtent cū egrederet ciuitate.Orauit aūt dñm,vt dirigeret manum eius.dein lauit ſe,vnxit myrro,induit ſe veſtibus iucunditatis ſuæ,& vocauit Abram, id eſt,ancillā,imponēs ei aſcopā vini,vas olei,& polentā & lapsthes,id eſt,cibū oleribus cōfectū,panē & caſeū,& profecta eſt;At in porta expectabant eā ſacerdotes,qui

Gentes Cābyſi tributariæ.

Achior.

Conſiliū Iudith pro patriæ liberatione.

vehemẽter admirabant̃ pulchritudinẽ eius, orantes pro ea. Cũq; deſcenderet montem, tenuerũt eã exploratores, & duxerũt eam in tabernaculũ Holofernis, qui ſtatim captus eſt amore eius. ſedebat aũt in canopeo, purpura, auro & gemmis cõtexto. Viſa muliere, dixerũt Aſſyrij: Quis cõtemnet populũ Hebræorũ, qui tã pulchras mulieres habet, vt pro his merito pugnemus? Cũq; adoraſſet Iudith, dixit Holofernes: Cur placuit tibi vt venires ad nos? Quæ rñdit: Certũ eſt ꝙ perdet̃ populus noſter, grauiter eñ offendit Deũ, facit ꝗ lex prohibet. nã & ſiti iam inter mortuos cõputat̃, & miſit me dñs hæc ipſa annũciare tibi. nunc eñ reddet eis peccatũ ſuũ, & veniens introducet te vſq; in Hieruſalẽ. Ait Holofernes: Si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu magna eris in domo Nabuchodonoſor, & fecit eã introduci vbi erãt theſauri eius. Cũq; diſponeret cõuiuiũ, ait Iudith: Ex his ꝗ mecũ detuli, mãducabo, ne veniat ſuper me ira Dei. Cui Holofernes: Cum defecerint iſta, quid faciemus tibi? Quæ rñdit: Viuit aĩa tua, quia nõ expendet oĩa ancilla tua, donec faciet Deus in manu mea ꝗ cogitaui. Petijtq; ſibi dari copiã egrediẽdi foras nocte ad adorandũ Deũ ſuũ, & ita per triduũ noctibus exibat, & baptizabat ſe in aquis, adorãs Deum. Quarto die fecit Holofernes cœnã ſeruis ſuis, & dixit eunucho: Perſuade Hebrææ vt ſponte cõſentiat mihi, ne illudẽs, immunis tranſeat. Ait ad eã Vagao, vt intraret ad dñm ſuũ. Illa placere ſibi ꝗd is velit, inquit. Ornata, ſtetit ante Holofernẽ, bibitq; hic quantũ nunꝗ̃ biberat. Veſpere facto, reliquerũt ſerui ſolã cũ dño, qui iacebat ſopitus nimia ebrietate.

Holofernes truncatur.

Abra vero expectabat foris. Iudith orabat inuocãs dñm, & ſtricto pugione bis percutiens ceruicẽ, amputauit caput ducis, tradẽs illud Abræ. veniẽs ad portã, aperiri iuſſit, occurrerũt ei oẽs. ipſa proferẽs caput, cõfeſſa eſt dñm. Achior adorauit dñm, viſo capite. Caput ſuſpẽſum eſt in muris. Mane factus impetus in hoſtes. Cũq; intraſſet Vagao ſuſcitaturus Holofernẽ, exclamauit truncatũ eſſe ducẽ. Aſſyrij percuſſi ſunt fugientes. per dies xxx. collecta ſunt ſpolia. Ioachim aũt põtifex venit ad viſendã Iudith. Ipſa laudãs dñm, prophetauit in primis de die iudicij. Cõpletis 105. annis, mortua eſt, ſepulta cũ Manaſſe viro ſuo. Porro Cãbyſes adijt Aegyptũ, vaſtauit Mẽphim, Pſamnietũ regno depoſuit, cui miſertus iñ, procuratorẽ cõſtituit. qui dũ ad defectionem Aegyptios induxiſſet, captus, epoto cruore taurino expirauit. Cãbyſes Memphi reſidens, in Aegyptios plures, & in primis ſacerdotes, ſæuijt.

Pſamnietus filius Amaſis deponit̃.

Fratrẽ hic Smerdim in Perſas miſerat. vidẽs ſomnio nũciari ſibi Smerdim ſedentẽ in regio ſolio, cœlũ cõtingere vertice, quare metuẽs ne occuparet̃ imperiũ à fratre, mittit illũ interempturũ Prexaſpem, qui e Suſa Smerdim ducit venatũ, & clam occidit. At hoc initiũ ſcelerũ Cambyſis extitit: ſecundũ aũt ſcelus, quia ſororẽ ſuã in Aegyptũ eũ ſecutam atq; vxorẽ, necauit, cũ nec Perſis mos eſſet, ſorores accipere in matrimoniũ. At Cambyſes amore ipſius captus, accerſiuit eos qui regij iudices nominabant̃. Iſti aũt apud Perſas ius dicunt, & legũ patriarũ ſunt interpretes. hos Cambyſes percontat̃, num qua lex ſit, quæ ſinat volentẽ cũ ſorore cõtrahere matrimoniũ. iudices & iuſte & ingenue reſpondentes, negant vllã inuenire ſe legẽ, quæ ſinat fratri nubere ſororẽ: quandã tamen inuenire ſe legẽ, qua liceat regi Perſarũ facere quidquid libeat. ita neq; legẽ abrogarunt metu Cambyſis, & ne legẽ tuentes perirent, inuenerunt occaſionẽ. Itaq; Cambyſes ſororẽ duxit. Sed poſtea occiſo fratre Smerde, vt aliquorũ eſt opinio, cũ ad menſam diſcumberet̃, mulier lactucã ſumpſit, eiuſq; decerptis folijs, Cambyſem interrogauit, vtrũ decerpta lectuca, an denſa pulchrior foret: & cũ reſpõdiſſet, denſa: hanc, inquit, lactucã aliquãdo imitatus es, quando Cyri domũ denudaſti. Ibi Aegyptij dicũt Cambyſem ira percitũ, inſilijſſe calcibus in ꝑgnãtem, eamq; abortu edito deceſſiſſe. In alios ꝗq; inſaniſſe fertur, veluti in Prexaſpem, quẽ ꝑcipuo honore proſequebat̃, cuius etiã filius Cambyſi vina miſcebat, qui honos & ipſe nõ paruus eſt. ad hũc Cambyſes fertur dixiſſe: Quemnam Perſæ me eſſe cenſent? Prexaſpes reſpondiſſe: Here, cuncta quidẽ oĩa magnis laudibus ferunt, ſed vino te dediũ aiunt. Indignatus ille: Siccine, inquit, Perſæ bilingues ſunt, qui me Cyro patre ꝑſtabiliorẽ dixere? Sed intelliges an vera dixerint. nam ſi filio tuo cor ſagitta tetigero, cõſtabit nihil eſſe ꝗd Perſæ dicũt: ſi aberrauero, vera loquunt̃. Hæc locutus, intendit arcũ, puerumq; percuſſit, atq; collapſum diſcindi ad inſpiciendũ iuſſit. Et cũ in corde ſagitta eſſet inuenta, lætabũdus ad patrẽ pueri inquit: Nunc facta tibi eſt fides, nõ me inſanire, ſed Perſas. Verũ nunc mihi dicito, quemnã ex oĩbus hoĩbus noſti ita ad deſtinatũ mittere ſagittas. Prexaſpes hominẽ aduertens veſanũ: Here, inquit, ego ne deum quidẽ arbitror tam probe percutere. Altero die xij. Perſas primores ſine cauſa necauit. Ad hæc Crœſus Lydus admonuit, ne ſimilia admitteret, periculũ ſibi à Perſis imminere talia faciẽti. Ad hũc arcum intendit percuſſurus Cambyſes, ſed Crœſus e conſpectu illius ſe proripuit.

Prexaſpes, al's, Traxaſpes

hic

hic vbi percutere eum nõ potuit,mandat miniſtris vt eũ cõpræhendentes interimãt. Miniſtri ſcientes quãto Crœſi deſiderio viueret,& ꝙ mortẽ eius ægre laturus eſſet, Crœſum abdiderunt,hac ratione,vt ſi Cambyſes facti pœnitens requireret eum,lucris afficerẽtur ꝙ illũ ſeruaſſent. Atq; nec multo poſt,cũ Cambyſes deſideraret Crœſum,miniſtri nunciãt hominẽ ſupereſſe. Cãbyſes exhilaratus eſt,morte tñ mulctauit miniſtros,ꝙ cõtra mandatũ illũ ſeruaſſent. Inter cætera ſeueritatis Cambyſi memoratur id à Val. Max. ꝙ mali cuiuſdã iudicis ex corpore pellem detractã,ſellæ intendi, in eaq́; filiũ eius iudicaturũ cõſidere iuſſit. Cambyſe circa Aegyptũ morante ac deſipiſcente,duo magi fratres,quoꝝ alterũ,Patiziten ſcilicet,reliquit rei domeſticæ curatorẽ,in eũ coniurauerũt. Hic eñ cognita Smerdis nece,q̃ paucis erat nota,rebellandũ ſibi putauit. Erat frater eius corpore q̃ ſimilimus Smerdi Cyri filio,eiuſdemq́; nominis. Hunc fratrẽ ſuũ magus Patizites inſtructũ,deduxit in regiũ ſoliũ,q̃ occultatio regis facile fieri poterat in Perſide,quia ad regẽ nullus fere intrabat ꝑter domeſticos. Ad hæc magus iſte caduceatores dimittit circũquaq;,qui edicerẽt,vt Smerdi Cyri filio deinceps obedirẽt,nõ Cambyſi. Quæ cũ audiſſet Cambyſes,vera loqui caduceatores ratus,ſeq́; à Præxaſpe eſſe proditũ,intuens in eũ: Ita ne,inquit,rem mihi executus es? Ad quẽ iſte: Ita here vt iuſſiſti,nec vera ſunt q̃ audis, fratrẽ tuũ rebellare, quẽ meis peremi manibus. ꝙ ſi defuncti rebellant,expecta vt Aſtyages Medus rebellet. ſed voca caduceatorẽ,inquiramus de quo Smerde loquat. Placuit cõſiliũ Cambyſi. adducit caduceator,cui Præxaſpes: O homo, dicito veritatẽ & ſecurus eſto, vidiſtine Smerdim talia mãdantẽ? Cui ille: Ego Smerdim filiũ Cyri non conſpexi,ſed magus quẽ Cambyſes rerũ ſuaꝝ procuratorẽ cõſtituit,mihi mãdauit,vt ita Smerdim regnare dicerẽ. Tum Cambyſes Præxaſpi: Quis ergo Smerdis noĩe regnum occupat? ego,inquit Præxaſprs,mihi videor intelligere: Patizites,quẽ tu rerũ omniũ procuratorẽ reliquiſti,& frater eius Smerdis imperãt. Hoc audito,reuoluit Cãbyſes ſomniũ, per q̃d ei viſus fuerat Smerdis in regio ſolio. Agnoſcẽs itaq; ſine cauſa fratris ſe interemptorẽ,quẽ vbi defleuit,in equũ omni clade afflictus inſiliit,habẽs in aĩo q̃ raptiſſime Suſam verſus exercitũ ducere. Inſilienti vagina gladij excidit,vnde nudatus gladius,perſtrinxit eius femur lœtaliter. Viceſimo dehinc die accerſitis Perſaꝝ qui aderãt ꝑſtantiſſimis,ita eos alloquit: Quod occultũ eſſe volui maxime, Perſæ,id cogor apud vos efferre. ego eñ fratrẽ meũ Smerdim,ne me turbaret aliqñ e regno,peremi, ſecuriusq́; vt viuerẽ,ſomnio id mihi ſuadẽte. ſed fruſtratus euentu rerũ,parricida fratris incaſſum extiti,& nihilominus regno exutus ſum. hoc propterea vobis pandere volui,vt ſciretis Smerdim Cyri nõ ſupereſſe,ſed magos vobis regnũ vendicaſſe. Hæc locutus, defleuit omnẽ ſuã conditione,vitaq́; erepta eſt. At Perſis qui aderant magna erat incredulitas,magos rerũ potiri, interpretãtibus potius q̃ de nece Smerdis dixiſſet: ideo dixiſſe, vt illi Perſas redderet hoſtes. Itaq; pro certo habebãt, Smerdim Cyri per rebellionẽ regnare: ſed nec Præxaſpi tutũ erat poſt Cambyſis obitũ,fateri illũ manu ſua interemptũ. Smerdis itaq; magus regnauit ſecurus ſeptẽ mẽſes,qui reliqui erãt ad implendũ annũ octauũ Cãbyſis,per q̃s mẽſes Smerdis omne genus liberalitatis in ſubditos exhibuit. nã miſſis ad ſingulas natiões edictis,immunitatẽ tributoꝝ & vacationẽ militiæ in trienniũ tribuit. octauo aũt mẽſe,quiſnã eſſet,cõpertũ eſt. Siquidẽ erat Otanes gñe primo, cuiq; Perſarũ par. hic Smerdẽ nõ eſſe filiũ Cyri primus ſuſpicatus eſt,ꝙ nec ex arce progrederet,nec Perſaꝝ proceꝝ quẽpiã ad cõſpectũ ſuũ vocabat. habebat aũt Otanes filiã inter cõcubinas regis vnã,ad quã clam miſit nũciũ, ſciſcitans, an Smerdis iſte regis Cyri eſſet filius quo cũ aliquãdo dormiret. illa remiſſo nuncio,negauit ſe id ſcire. Quo accepto reſponſo,admonuit filiã,vt de nocte palparet ſi rex aures haberet. nã Smerdim fratrẽ Patizitæ ſuſpectũ duxit,cui quondam Cãbyſes offenſus mutilauerat aures. Cũq́; puella depræhẽdiſſet ſum aures nõ habere,indicauit hoc patri. qui vocatis ad ſe ſex alijs Perſaꝝ primoribus,detexit fraudẽ. idcirco coniurauerũt in eum,opportuneq́; ad regiã cũ fiducia pergentes,vbi ad portas affuerũt,cuſtodes reueriti Perſarũ primarios,nec aliq̃d ſuſpicãtes,ne interrogauerunt quidẽ. Vbi in aulã introgreſſi ſunt,eductis gladijs obuios trucidant,ĩdẽq́; curſu in cõclaue cõtendunt,offendentes magos ambos. fit tumultus. quid plura? occidũtur ſimulator regis vnà cũ fratre,nõ tamen incruenta victoria Perſis obtigit. Occiſis magis,inquit Iuſtinus,magna quidẽ gloria recuperati regni principum fuit,ſed multo maior in eo,ꝙ cũ de regno ambigerẽt,concordare inter ſe nõ potuerunt. erant eñ virtute & nobilitate ita pares,vt difficilis eſſet electio. Ipſi ergo viã inuenerũt, qua de ſe iudiciũ religioni & fortunæ cõmitterẽt,pactiq́; inter ſe ſunt,vt die ſtatuta omnes equos ante regiã domũ primo mane producerẽt,& cuius equus ante ſolis ortũ hinnitum

Cambyſis mors fatalis

Smerdi ꝑcidit auriculas Cãbyſes, apud Herodotũ Cyrus

nitũ primũ emitteret, is rex eſſet. nã & ſolẽ Perſæ deũ eſſe credunt, & equos eidẽ deo cõſecratos eſſe ſcrũt. Erat inter cõiuratos vnus, Darius Hyſtaſpis filius, cui de regno ſolicitus equi ſui cuſtos ait: Si ea res victoriã moraretꝛ, nihil negocijupereſſe, niſi vt faceret de nocte equũ ſuũ miſceri equæ in illo loco, quo cõgregandi erãt, ratus ex voluptate Veneris futurũ, q̃d euenit. Quo facto, poſtera die cũ ad ſtatutã horã & locũ conueniſſent oẽs, Darij equus cognito loco ex deſiderio fœminæ ſtatim hinnitũ dedit, & ſegnibus alijs, felix auſpiciũ dño primus emiſit. Tanta aũt moderatio cæteris fuit, vt audito auſpicio, cõfeſtim equis deſilirent, & Dariũ regẽ ſalutarẽt. tunc cognatio Darij iuncta cũ priſtinis regibus fuit, moxq́ꝫ in principio regni Cyri filiã in matrimoniũ accepit.

Darius rex Perſarũ ſalutatur.

Amyntas ix. Macedonũ rex, 37. Iudaicæ capt. anno Macedonibus regnare cœpit, regnauit annis 50.

Sibylla Cumana.

Sunt qui Amalthæã Sibyllã ex Cumis Cãpaniæ, ijſdem tẽporibus velint claruiſſe, & libros nouẽ Tarquinio vẽdũ obtuliſſe, vt dictũ eſt. Sibyllam Helleſponticã in agro Troiano natã, ijſdẽ etiã tẽporibus fuiſſe Solinus ſcribit, q̃ de Chriſto vaticinata, inquit: Naſceſ Chr̃s de caſta.

Ieſus Ioſedech ſummi ſacerdotis filius in hac ĝnatione floruit, bis cũ Zorobabel in Hieruſalẽ venit tẽpli ædificandi gratia.

Polycratis tyranni felicitas.

Amaſis rex.

In hoc ĝnatione Polycratrs Samiorũ tyrannus fuit, qui vſq; ad inuidiã fortunatus fuit. Oĩs rꝝ conatus eius, inquit Helinandus, placido excipiebaſ itinere. Spes circũ cupitæ rei fructũ, appræhẽdebat ad vota oĩa. At Amaſis Aegypti rex amicus illi, cũ aſſidue ſecundiora emergerẽt, libellũ miſit in hæc verba: Amaſis Polycrati: Feliciter agi cũ amico, audio cũ voluptate. at diſplicent proſperitates tuæ, ꝙ inuidũ numen putẽ. Quod ad me attinet, mallẽ traduci varia fortuna. itaq; age aduerſus proſperitates, abijce q̃d amiſſum doleas, nunq̃ id inuenturus. Quod ſi proſpera nõ variabunſ, ſatorũ viã proſpice. Polycrates lecta epiſtola, gemmã ſignatoriã ſmaragdũ auro incluſam, in pelagus abiecit. domũ reuerſus, cũ ex iactura afficereſ, quinto die piſcator grandẽ piſcẽ, neminr niſi rege dignũ, illi affert. quẽ miniſtri reſcindẽtes, offendunt in rius aluo ſigillũ, q̃d vbi Polycrates accepit, in Aegyptum ſcripſit. Quo lecto, Amaſis, vt Polycratrs bene morereſ, optauit. miſſoq́ꝫ Samũ caduceatore, dixit ſe ius cũ illo hoſpitij ſoluere, q̃d ideo fecit, ne in triſtẽ aliquẽ caſum incidẽte Polycrate, animi dolorẽ velut de hoſpite cõtraheret. ſed hũc cuius felicitas ſemꝑ plenis velis proſperũ curſum trnuit, Orœtes Darij regis ꝑfectus, ĩ excelſiſſimo mõtis vertice cruci affixit, ex q̃ putres eius artus & tabido cruore mẽbra manãtia, Samos amara ſeruitute aliq̃diu ꝑſſa, liberis ac lætis oculis adſpexit. Verũ is Orœtes ꝑfectus fuit Darij regis, qui inuidens felicitati Polycratis, eũ interficere parabat. mittit legatos ad Polycratẽ, fœdus & amicitiã eius flagitãs. Siquidẽ ſciebat Polycratem maris imperiũ affectare. Legati ex cõmiſſo proponũt, Orœti pecuniam ingentẽ eſſe, Polycrati prudẽtiã & fortunã, ita vtrũq; poſſe augere imperiũ. Polycrates ad hæc audita, mittit qui opes illius intueantur, q̃bus Orœtes vaſa multa plumbo plrna, ſed quibus aurei Philippi ſuperpoſiti erant. illi aurum rati, Polycrati nunciant, ditiſſimũ eſſe Orœten, ad quẽ viſendũ cum proficiſcereſ, filia retrahere ab itinere cõtendebat. illa eñ ſomniauerat ſe vidiſſe patrem ſublatũ, die quidẽ ſudantẽ, nocte vero rore ſtillantẽ, ſeu vt ait Herodotus, à Ioue lotũ, à ſole vnctũ, q̃d ſomniũ peſtiferũ credebat. ſed nihilominus pater it ad Orœtẽ, quẽ ille in monte quodã Magneſiæ cruci affixit.

Orœtis ſcelus.

Pythagoras

Anno octauo Cambyſis, Pythagoras philoſophus clarus habetur, qui apud Græcos primus inuenit, animas immortalrs eſſe: dicebat tamen, de alijs corporibus tranſire ad alia, in quo plurimũ errauit.

Ad Darium regẽ Perſaꝝ redeo, cui Zorobabel familiaris erat adhuc priuato. nã cũ Cambyſrs interdixiſſet reædificationẽ templi in Hieruſalẽ, adſcendit ad eũ Zorobabel adoleſcens, & per huius interuentũ tentauit animũ regis immutare, ſed nõ valuit. tunc ſuaſit Dario ſecretius, vt votũ voueret Deo Iſrael, ꝙ ſi eum regẽ faceret, reſtaurare vellet templum in Hieruſalem, & vniurrſa vaſa domus dñi, quæ adhuc erãt apud reges Perſarũ, remitteret: ita fore vt aliquãdo regnũ obtineret, illi ꝑdixit. Vnde cum audiſſet Zorobabel Darium ſuſcepiſſe rrgnum, fiducialiter acceſſit ad eũ, hortãtibus Zacharia & Aggæo prophetis ad reædificationẽ templi. Principes eñ Perſarũ qui erant eis vicini, prohibebant, nec per hoc permittebant proſecutionẽ operis, adſcendit Zorobabel cũ nonnullis alijs ad Dariũ, qui honoratus eſt ab eo ſupra q̃ ſperaſſet. nam in cubiculo regis dormire iuſſus eſt. Cum eſſrt apud regẽ Dariũ Zorobabel, cœnã magnã omnibus magiſtratibus Mediæ & Perſidis, omnibus purpuratis & ꝑfectis ſub illo, ab India vſq; Aethiopiã, centũ vigintiſeptẽ prouincijs, parauit. Et cũ ſatiati eſſent, rex adſcendit in cubiculũ ſuũ, & dormiuit. tunc illi tres iuuenes corporis ſui cuſtodes, dixerunt alter alteri: Dicamus vnuſquiſq; noſtrũ ſermonẽ qui præcellat. ſcribenteſq́ꝫ ſinguli verbũ ſuum: primus ſcripſit, Forte eſt vinũ: alter ſcripſit, Fortior

Adoleſcẽtũ cõtentio de fortiſſimis.

eſt

eſt rex:tertius ſcripſit, Fortiores ſunt mulieres, Super oĩa aũt vincit veritas. cum aũt
ſurrexiſſet rex,acceperunt ſcripta ſua,& dederunt illi.qui mittens vocauit oẽs princi-
pes Perſarũ,& ſederunt in concilio. lectaq; ſunt ſcripta prædicta illis.At rex vocari fe
cit adoleſcentes, vt indicarent verba ſua. Cœpit prior dicere de fortitudine vini,quõ
ſeducit mentem ſerui & liberi,pauperis & diuitis,oẽm mentem cõuertit,inquit,in ſe-
curitatem,& non meminit triſtitiam & debitum, oĩa libere atq; glorioſe loquit,non
meminit homo cum biberit,amicitiam aut fraternitatem, & poſt non multum ſumit
gladios,nec recordatur eorũ quæ geſta ſunt. Deinde ſecundus:O viri,non præcellunt
hoĩes qui terram & mare obtinent?rex aũt ſup oĩa dñatur eorũ. Zorobabel vero for-
tiorem vtroq; fecit mulierem.Nam & regibus,ait,& oĩbus qui vites plantant, mulie-
res & vitam conferunt & alimoniam,&ad robur vſq; perducunt,& vitam pro mulie
ribus hoĩes non timent.retulit ſq; ſe vidiſſe concubinam cuiuſdam regis, alapas regĩ
dantem,ridenti illi regem arriſiſſe,&cum indignata ei fuerat,blandiebatur illi donec
reconciliaretur.Sup hæc oia tñ veritatem dixit fortiorem,quæ immutabilis eſt & ſem
piterna.cumq; oẽs iudicaſſent fortiorem oĩbus eſſe veritatẽ, dixit rex ad Zorobabel,
vt peteret ab eo q̃d vellet. Tunc poſtulauit Zorobabel fieri templi reędificationem in
Hieruſalem,& vaſa dñi remitti illuc.Gauiſus eſt rex,nam idipſum meminit ſe vouiſſe.
vnde ſcripſit principibus ſuis per epiſtolam trans flumen,vt nullatenus impedirẽt Iu-
dæos,ſed de ſumptibus regalibus iuuarent eos, dantes eis p ſingulos dies ſimilam,vi-
num & ſal,vt offerant ea Deo cœli,& orent pro vita regis & filiorum eius. & addidit,
dicens:Qui hanc mutabit iuſſionem, tollatur lignum de domo eius, & configatur in Reſtituũt
eo,domus aũt eius publicetur.Remiſitq; rex vaſa dñi per manum Zorobabel.qui re- vaſa tẽpli.
ditum faciens per Chaldæam,contribulibus ſuis mandata regis pateſecit, & adſcen-
derunt cum eo multi Hieroſolymam.Igitur anno 2.Darij menſe 8.inſtabant operi,&
compleuerunt illud anno 7.Darij,qui erat 46.regni Perſarum.Secundũ hoc dictum
eſt in euangelio,Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templũ hoc, id eſt, à prima
licentia quã dedit Cyrus,hoc eſt,primo anno q̃ factus eſt rex Perſarũ.& cõuenerunt fi
lij Iſrael,& dedicauerunt illud menſe 12.celebrauerũtq; phaſe ſecundum legem dñi.
De arca vero,quõ aut qñ receperint eam,incertum eſt. ſed ſi verum eſt q̃d Epiphani-
us dicit,vſq; ad iudicij diem non eſſe egreſſuram de latibulo petræ, dicẽdum eſt ꝙ He
bræi fecerunt alteram inſtar prioris.nam inter manubias quas abſtulerunt Romani
de Iudæa,translata leguntur arca dñi,candelabrũ & menſa. Aggęus propheta tem Aedificatur
plo completo obijt,& in eo ſepultus eſt. Zacharias q̃q; iuxta Aggæum ponitur.ei- templum.
us dies natalis celebratur octauo idus Septẽbris. Darius Hyſtaſpis filius poſtq̃ prin
cipatu potitus eſt,oĩm vrbium tam Græcarum q̃ barbaricarum Samum primam euer
tit ob hãc cauſam:Dum Cambyſes in expeditiõe aduerſus Aegyptios ageret,permul-
ti Græcorum aderant,e quibus fuit Syloſon Polycrstis iam occiſi germanus,extorris
à patria.hic amiculo rutilo apud forum ſpatiabatur,quẽ cum vidiſſet Darius tũc Cam
byſis ſatelles,vir captus amore amiculi,petebat vt ſibi venderet.Syloſon animaduer-
tens Darium magnopere cupere amiculum,Ego,inquit, amiculum hoc non vendo,
ſed largior,ſi modo tuum perpetuo debet eſſe.Hæc approbans Darius,accepit amicu-
lum.Cum aũt Darius in regẽ Perſarũ ſurrogatus eſſet,Syloſon certior fact⁹ Suſam p-
uenit,adſcenditq; in regiam, ait ſe eſſe qui de rege bene meruiſſet. Hæc audiens iani-
tor,regi nunciat,ad quem admirabundus rex,quis eſſet e Græcis qui de ſe bene meri-
tus ſit,tñ hoĩem introducite,inquit.Introduct⁹ Syloſon, interrogatur quiſnam eſſet,
aut quo facto beneficus in regem extitiſſet. ipſe rem oẽm geſtam circa amiculum re-
fert,&quomodo donaſſet.Ad hæc Darius:O,inquit,virorum generoſiſſime,tu ne il-
le es qui mihi nullam dum potentiam habenti donaſti ea,q̃uis parua, tñ pinde grata,
ac ſi nunc aliquid magnum acciperem?qua de re te ita remunerabo,vt nunq̃ pœnite
at te libertatis.Cui Syloſon:Mihi,inquit,rex nec aurũ neq; argentũ dederis,ſed patriã
meã Samũ,vbi eam liberaueris,quã poſt necẽ fratris mei Polycratis ab Orœte inter-
fecti,occupat ſeruus noſter.hãc mihi donato.His Darius auditis,miſit exercitum du Syloſonti
ce Otane,vno e ſeptẽ viris,iuſſo vt quæ Syloſon rogaſſet,ea effecta redderet.At Sami reſtituitur
imperium obtinebat Mæandrius,à Polycrate procurator olim cõſtitutus.Otanes ve- Samus.
ro ſine negocio Mæandrium pellens,Samũ Syloſonti reſtituit.Mæandrius tum e Sa-
mo profugiens,Lacedæmonẽ nauigauit,abducens ſecũ varia auri argentiq; vaſa. Cle
omenẽ vero Spartæ regem,vt aliq̃ reciperet,rogauit, qui cum pocula reſpexiſſet,præ
admiratiõe attonit⁹,nihil vt vir iuſtus recipere voluit,ſed cum ſenſit iiſdem ciues p-
tentari,aditis Ephoris,hoc eſt,tribunis,ait ſatius eſſe *Spartis hoſpitem Samiũ ablega
re,ne quem Spartanorum perſuadeat fieri malum,illi obſequentes, Mæandrium able

 garunt.

garũt. Interea Babylonij rebellarunt. Darius contractis aduerſus eos omnibus copijs
contendit, vrbem obſidione cingit, ſed illi nihili pendebant obſidionẽ, probraq́; Da-
rio & exercitui ingeſſere: tunc, aiunt, nos expugnaueris, cum mulæ pepererint. Anno
ac ſeptem menſibus in obſidione conſumptis, iam vniuerſum exercitum tædere & de-
ſperare cœpit. viceſimo obſidiõis menſe, Zopyro qui erat vnus ex ſeptem qui magos
ſuſtulerant, hoc contigit portentum, vt quædam mularum eius pareret. Eo viſo, vetu
it ſeruos cuipiam rem aperire, reputans ſecum præſagia à Babylonijs dicta, ex hoc ſibi
Mulæ Zopyri partus. viſa eſt Babylon expugnari poſſe. Vnde hoc adijt facinus, præcidit ſibi nares, auricu-
las, comamq́; deformiter, plagas impoſuit, atq; ita mutilat⁹ ad Dariũ perrexit. quem
ille intuens, virum ſpectatiſſimum ſic truncatum adeo grauiter tulit, vt exiliẽs e ſolio,
interrogaret quis mutilaſſet. Nemo, inquit, rex præter te hoc potuiſſet, ſed ipſe ego,
ꝙ indigno animo fero Aſſyrios Perſis illudere. Cui rex: O miſerrime, turpiſſimo fa-
cto pulcherrimum nomen impoſuiſti, nunquid protinus hoſtes deditionem facient?
Cui Zopyrus: Si rerum te conſciũ feciſſem, non permiſiſſes, nunc autem Babylonem
capiemus. ego enim ad muros tanq̃ transfuga properans, hoc corporis habitu fidem
faciam, me tibi fore inimicum. inſtruxit regem de ſingulis. ac vbi ſatis mãdauit, ad mu
ros perrexit, reſpectans tanq̃ verus profuga. Eo conſpecto, mittuntur qui ſciſcitẽtur
quiſnam ſit. cumq́; hic dixiſſet ſe Zopyrum eſſe, ad magiſtratus ducitur, ante q̃s ſtans
conditionem ſuam miſerabiliter refert, à Dario ſe paſſum truncationem, idq́; ob eam
cauſam, ꝙ ſuaſiſſet eum obſidiõem ſoluere, quoniam nulla via vrbs expugnari poſſet.
at nunc, inquit, ad vos venio Babylonij, futurus vobis in maximo bono, Dario autem
& copijs eius maximo malo. neq; enim mutilationem meam feret impune, cum explo
rata mihi eorum conſilia ſint omnia. Babylonij virum apud Perſas ſpectatiſſimum ha
bentes, ſperãtes om̃ia vera loqui, inducti ſunt ad ꝑmittenda ei omnia poſtulata. Com-
mittuntur ei paulo poſt copiæ militum, qui excurrens, mille Darianos vt cum rege or
dinauerat, miſſos trucidauit. Eum Babylonij aduertentes conſentanea verbis facta ꝑ-
ſtare, exhilarari nimis fuere. ille rurſus ex compoſito cum delectis Babyloniorũ egreſ-
ſus, duo millia Darianorum militum interfecit, ex quo Babylonij laudibus Zopyrum
cœperunt vſq; ad cœlum tollere & in ore habere. tertio eductu idem patrauit. Vnde
à populo dux exercitus & murorum cuſtos declaratur. vbi vero ex compoſito Darius
Babylon ſecundo capitur à Dario. copias oẽs muris admouit vndiq;, Zopyrus dolũ pateſecit. nam cum Babylonij con-
ſcẽſis muris copias Darij adoriẽtes arcerẽt, ipſe apertis ſciſſisq́; portis, Perſas in vrbẽ
introducit, & ita Babylon iterum capta eſt, qua potitus Darius, muros eius & portas
omnes demolitus eſt. Babyloniorum quoq; procerum tria millia patibulis affixit, da-
ta cæteris venia vrbis incolendæ. ac Darij iudicio nemo Perſarum Zopyrum præſtan
tia ſupergreſſus, neq; eorum qui prius neq; qui poſterius extiterint, præter vnum Cy-
rum, quo nullus vnq̃ Perſarum ſe dignum exiſtimauit. Zopyrus aũt à Dario egregie
remuneratus eſt, tum multis alijs, tum tradita Babylone, quoad viueret, in peculiarem
portionem. Poſt Babylonis expugnationem Darius aduerſus Scythas fecit expediti-
Seruile Scytharũ bellum. onem, quippe qui priores iniuriam intuliſſent, Aſia potiti, tum à Medis eiecti, apud il-
los autem abſuerant 28. annos. In patriam reuertentes Scythæ, offenderunt non exi-
guum exercitum contra ipſos venientes. vxores nanq; eorũm diuturna virorum ab-
ſentia ad ſeruos acceſſerunt, ex quibus Scytharum genita eſt iuuentus, quæ ſuorum na
talium conditione cognita, obuiã perrexit his qui reuertebantur à Medis. Et primum
regionem interſepſit ducta lata foſſa, quæ à Tauricis montibus pertingebat ad Mæo-
tim paludem. deinde in his conſiſtens, Scythis repugnabat. Sæpe commiſſa pugna,
cum nihil tamen Scythæ proficerẽt, quidam ex eis, inquit, Quidnam facimus, cum no-
ſtris ſeruis dimicantes, qui & cum interficimur, ipſi pauciores efficimur, & illos inter-
ficiendo, paucioribus deinceps imperabimus? mihi videtur, haſtis arcubusq́; omiſſis,
ſumenda flagella quibus equos verberamus, & ad illos propius eundum. nam cum
vident nos arma habentes, arbitrantur ſe ſimiles nobis: vbi nos pro armis verbera te-
nentes viderint, tunc ſe noſtros ſeruos intelligentes, non perſtabunt. placuit hoc Scy
this, qua ex re perculſi illi, pugnæ immemores, fugam capeſſerũt. ita Scythæ imperio
ſunt Aſiæ potiti, & rurſus à Medis eiecti, ad terram ſuam hunc in modum reuerſi. Hac
de cauſa Darius vlciſcendi cupidus, comparauit exercitum. Suſis mouens, peruenit ad
Boſphorum Chalcedonis, vbi pons iungebatur. illic conſcenſa naui, tranſmiſit inſu-
las nomine Cyanæas Pertentabat autem Darius regem Scytharum, vt filiam ſibi vxo
Superant Darium Scythæ. rem daret: & cum eius nuptias non obtinuiſſet, facto ponte, bellum intulit, armatis ſe-
ptingentis millibus hominũ Scythiam ingreſſus, & non facientibus hoſtibus primum
pugnæ copiam, tandem metuẽs ne interrupto ponte Iſtri, reditus ſibi intercluderetur,
amiſ-

amiſſis hominum infinitis copijs,trepide refugit,quæ iactura abundante multitudine
inter damna numerata non eſt. Inde vero Aſiam & Macedoniam domuit, Ionas q́q;
nauali prælio ſuperauit. Cognitoq́; ꝙ Athenienſes Ionibus contra ſe auxiliũ tuliſſent,
omnem impetum belli in eos conuertit. quo audito, Athenienſes à Lacedæmonijs au-
xilium petiuere,productisq́; copijs,cum viderēt Perſas quatridui religione teneri,na-
cta occaſione,non expectatis Lacedæmonijs,inſtructis decem millibus ciuium,& au-
xiliarijs Plateenſibus mille, aduerſus ſexcenta millia hoſtium campis Marathonijs in — Marathonia pugna.
bellum egrediuntur. Milciades dux belli erat, & autor non expectandi auxilij, quod
tanta fiducia ceperat,vt plus præſidij in celeritate q̄ in ſocijs duceret. Magna igitur in
pugna concurrentibus alacritas fuit animorum, adeo vt cum mille paſſus inter duas
acies eſſent,citato curſu ante iactum ſagittarum ad hoſtem venerint. nec audaciæ ei-
us euentus defuit. pugnatum eſt enim tanta virtute,vt hinc viros,inde pecudes puta-
res. victi Perſæ,in naues fugerunt,ex quibus multæ ſuppreſſæ,multę captæ. In eo præ-
lio tanta virtus ſingulorum fuit,vt cuius laus prima eſſet,difficile iudicium videretur.
inter cæteros tamen Themiſtoclis adoleſcentis gloria emicuit, & Cynigeri quoq; mi
litis Athenieñ. qui poſt prælij innumeras cædes, cum fugiētes hoſtes ad naues egiſſet,
onuſtam nauem dextra manu tenuit,nec dimiſit donec manum amitteret. Tum quo-
que amputata dextra,nauem ſiniſtra comprehendit. quam & ipſam dum amiſiſſet, ad
poſtremum morſu nauem detinuit. ad poſtremum truncus & veluti fera rabida den-
tibus pugnauit. ducenta millia Perſæ eo prælio ſine nauigio amiſerunt. Poſtq̄ nunci-
us pugnæ ad regem Darium allatus eſt ad Marathonem geſtæ, cum antea vehemen-
ter infenſus eſſet Athenieñ. ꝙ Sardis inuaſiſſent, longe infenſior factus eſt & propen-
ſior ad bellum Græciæ inferendum,miſſisq́; cõtinuo nũcijs ad ciuitates,edixit vt ſingu
læ multo q̄ antea maiores copias compararent. defecerũt poſtea & Aegyptij, quo ma
gis aduerſus vtroſq́; ſumere arma properabat. Interea ingēs inter eius liberos de prin
cipatu exorta eſt diſſenſio, quoniam ex inſtituto Perſarum oportebat ita demum ire
in expeditionem, cum regni ſucceſſorem declaraſſet. Erant autem Dario iam anteq̄
regnaſſet,liberi tres e priore vxore,& poſt partum regnum alij quatuor ex Atoſſa Cy
ri filia. ſuperiorum maximus natu erat Artabazanes,poſteriorum Xerxes. qui cum ex
eadem matre non eſſent, diſceptabant. Artabazanes, ꝙ primogenitus inter omnes:
Xerxes vero,ꝙ poſt partum regnum, Darij regis natu maximus. Demaratus arbiter
adhibitus,Spartæ ſic vſurpatur,inquit,ſi cui anteq̄ regnet,filij naſcuntur, deinde regi
iam facto alius,huius poſtea nati ſucceſſio regni eſt. hac à Demarato ſubiecta ratione — Xerxes rex
vtentem Xerxem Darius regem declarauit. adeo autem valuit fratrum inter ſe mode — declaratur.
ratio,vt nec victor inſultauerit,nec victus doluerit, ſed ipſo litis tempore munera ſibi
inuicem mittebant,iucunda quoq; inter ſe non ſolum ſolatia, ſed & credula conuiuia
habebant. Declarato Xerxe rege,cum Darius conaretur rebus apparatis exire in ex- — Darij obit9.
peditionem,altero à defectione Aegyptiorum anno, ſupremum diem obijt,ſex & 30.
annis regni expletis,haud compos voti vt Aegyptios & Athenieñ. vlciſceretur.

Anno 14. huius generationis,& ab vrbe condita 243. olympiade 68. pulſis regibus,
conſules(vt dictum eſt)conſtituti ſunt bini,ſcilicet L. Iunius Brutus,& L. Tarquinius
Collatinus. hi luſtratione vrbis facta,ſacrisq́; hoſtijs cæſis,primi ipſi iurarũt,ciuibusq́;
cæteris vt iurarent pſuaſerunt,non reſtituturos ſe ab exilio Tarquinium,neq; eius fili- — Conſules.
os,neq; eos qui ex illis futuri eſſent,neq; regem vrbis aliquem reſtituturos,neq; cõſtitu
ere volētibus pmiſſuros,tam pro ſe q̄ ſucceſſoribus. veꝝ Ro. grati nomini regio,volē
tes id cuſtodire,elegerũt ex ſenioribus põtifices & augures diuinoꝝ curã habiturum,
atq; ab omi alio ciuili miniſterio vacatuꝝ, regē ſacroꝝ noiandum bñfici nois gratia.
Creatusq́; rex ſacrificulus primus,eſt Mamius Papyrius,ex patricijs vir quietis ſtudi-
oſus,deinde leges de contractibus ſcriptas à Tullio, humanas eas popularesq́; viſas,
oēs renouarunt. Sicq́; etiã immolationes quas in vrbe & per agros conuenientes cõ-
muniter populares & contribules perficiebant, curæ haberi iterum ſtatuere,concio-
nemq́; eis reſtituerunt de rebus maximis ac ferendi ſuffragij poteſtatem, quæ oia ſub
Tarquinio erant ſublata. Tarquinius interim poſtq̄ regno excidit, Gabijs commora-
tur,ſuſcipiens,ad ſe ex vrbe,quibus erat tyrannus libertate gratior, Latinorumq́; inſi-
ſtens ſpei vt per illos in regnum reducendus. Vbi vero bellum vrbi inferre noluerũt,
deſperans de eis,in Hetruſcam profugit vrbem, ex qua ei maternum erat genus,per-
ſuadensq́; largitione,beneficiaq́; commemorãs anteceſſoꝝ ſuorum, & quomodo ex
magna excidens felicitate,die vna errabundus cum tribus filijs veniſſet ad eos. cum la-
chrymis oia ediſſerens,obtinuit vt legatos Romã mitterent reconciliatores. Deſigna
tis aũt legatis quos ipſe voluit,edocet quæcunq; eſſent dicenda aut agenda,datisq́; eis
literis

Legati Hetruſcorum.

literis ab exulibus qui cum eo erant, continentes preces ad familiares ſuos & amicos, ferentes etiam auri aliquid. Hi viri Romam venientes, in ſenatu poſtularunt, Tarquinium vt accepta fide venire ſine metu liceret, rationemq́; redditurus de oibus quæ egerat ex quo principatum accepit: & ſi nihil dignum exilio egerit, tunc ſi reddant ei regimen, imperaturum ſe, quibuſcunq; ciues æquis conditionibus diffiniant: ſi vero malint non amplius gubernari per regem, ſed alteram inſtituere formam regiminis, tũc manere ſe in vrbe liceat quæ patria eſt, atq; domum habentem propriam, ſimul cum cæteris ex æquo regi, liberariq́; exilio. Rogabantq́; legati ſenatũ, ꝙ cũ iuſtũ æquumq́; eſſet, neminem dictione cauſæ iudicioq́; priuari, vt ei viro concederent defenſionem, cuius ipſi iudices futuri erant. His dictis, aſſurgens Brutus, ita locutus eſt: De ingreſſu Tarquiniorum in vrbem, viri Hetruſci, deſinite plura dicere. latum eſt eñ iam ſuffragium, decernens eis perpetuum exilium, perq́; deos iurauimus oẽs, neq; eſſe reducturos nos tyrannos, nec reducẽtibus permiſſuros. ſi vero aliquid modeſti rogaturi eſtis, quod nec iuramento nec legibus agere prohibeamur, dicere poteſtis. Ad hæc, deliberatione habita, legati: inopinate nobis occurritis, ſed poſtq̃ vobis ſic videtur, de ingreſſu Tarquiniorum nihil rogamus amplius. aduocamus autem vos in aliud iuſtum, de quo nobis mandatum dedit patria, vt reddatis regi bona quæ auus ſuus poſſedit antea ac pater. ſufficit enim ei ferenti ſua, aliquo in loco alio beate viuere, nihil vos conturbantem. Hæc cum dixiſſent legati, exiuere. Conſul autem Brutus retinendas conſulebat has diuitias, tum ꝙ in multis rempub. læſerat, tum vtilitatis cauſa, ne facultas ad bellum ei ſuppetat. Collatinus vero contraria dicebat, non læſiſſe dicens ciuitatem pecunias, ſed corpora, cauereq́; ipſos cenſens, ne opinionis improbæ apud oẽs poterentur, neve iuſtam belli cauſam eis exhiberent tanq̃ re ſua ſpoliatis, eſſeq́; incertum, Tarquinios bellum aduerſus ciuitatem gerere.

Reſtituũtur Tarqnio bona ſua.

Talia dicentibus conſulibus, complures dies deliberans ſenatus, qñquidem vtiliora dicere Brutus, iuſtiora autem Collatinus videretur, tandem populum iudicem faciunt. accipientes calculos curiæ, vno tantum calculo vicerunt qui reddi iubebant bona. Accipientes reſponſum Hetruſci, laudarũt ſenatum, nunciaruntq́; Tarquinio, vt mitteret recepturos opes ſuas, ipſiq́; in vrbe pmanſere ſub ſimulamine, ſed reuera præparantes in vrbe quę mandarat eis tyrannus. dederant eñ epiſtolas ab exulibus ad neceſſarios miſſas, & ab illis ad exules ceperant, quibus tractabatur ſecreto de reductione Tarquiniorum. Non eñ deerãt in vrbe fautores eorum, vel propter ſenſus imbecillitatem, aut vitæ inopiam, deſideriumve in tyrãnide: nonnullos commodorum ſpes inuitabat, inter quos & illuſtres aliqui corrupti, vt duo Bruti filij, & duo fratres vxoris ſuæ, cum pluribus alijs adoleſcentibus, qui regnante Tarquinio, ſoliti erant luxurioſam vitam & diſſolutam cum filijs Tarquinij agere. Vnde grauiter tulerunt multum eis ablatum de priſtina libertate ad malum, leges'q; dicebant rem ſurdam & inexorabilem eſſe, melioremq́; inopi q̃ potenti.

Aquiliorũ & Vitelliorum dolus.

iſta tractantes, & cum legatis ſecretos habentes conuentus, aduertit interim ſeruorũ quidam vini præbitor, cuius nomen erat Vindiceſt ſuſpicatusq́; hos viros aliquid moliri prauum, animum attendit, ſermonesq́; eorum accepit, & literas ab om̃ibus ſcriptas vidit ad compaginem quandam oſtij, egrediensq́; domum multa nocte, veritus eſt adire conſules, qui erant illorum cognati, forſan cęlaturos ſcelus. veniens itaq; ad Publium Valerium, dat ei dextram, & ab eo iuſiurandum recipit ſecuritatis ſuæ, & eorum quæ vidit & audiuit, fit index. Quod vt Valerius edidicit, ſine mora magna clientulorum manu ad ædes Aquiliorum, vbi conuentus erat, irrupit. epiſtolarum fit dominus, comprehendensq́; Aquilios, nam alij abierant, ante conſules ſiſtit. mirum eſt. Brutus eñ vbi dies affuit, adſcendens tribunal, & epiſtolas coniuratorum recenſens, vt inuenit quæ à filijs ſcriptæ erant, manu & ſignis cognitæ, legi eas iuſſit à ſcriba in publico. deinde iuſſit filios ſi quid vellent, dicere. negare non poterant, præ verecundia vterq; flebat. Continens autem ſe parumper Brutus, deinde ſilentio indicto, ſe morti filios cõdemnare dixit.

Bruti ſeueritas in filios.

ad quod omnes reclamarunt, haud dignantes eum ſupplicium de filijs ſumere, condonareq́; volebant patri animas adoleſcentium. ille autem neq; voces eorum neq; vlulatus admittens, adoleſcentes complorantes & rogantes, in foro om̃ibus ſpectantibus cædi eos virgis iubens, & poſt in eius conſpectu decollari, ſolus ipſe neq; filiorum fatum deflens, neq; ſe ipſum miſerans. Occiſis autem filijs, cõfeſtim euocat collegæ ſui ſororis filios Aquilios, & epiſtolas eorum legi iubet. ad tribunal ducti iuuenes, prociderunt ad genua auunculi, vt per illum ſeruandi. Cum iuſſiſſet Brutus lictores eos ducere ad mortem, dixit lictoribus Collatinus vt differrent. præhendensq́; Brutum ſolum, preces fundit, partimq́; excuſans eos per inſcitiam ætatis, partim cohortans vt largiret ſibi cognatorũ animas, ſimulq́; oſtendens periculũ, ſi conſtij

ſcij oẽs occidantur. Vbi vero minime perſuaſit, petebat ſaltẽ ne morte mulctaret. denegante etiam Bruto, mœrens Collatinus ait: Poſtq̃ tetricus & amarus es, ego iuuenes eximo eiuſdem cuius tu poteſtatis dñs. Hinc excandeſcens Brutus, Non tu, inquit, me viuo Collatine proditores patriæ eripies, ſed & tu æquas pœnas dabis. His dictis, conſtituta adoleſcentibus cuſtodia, populum in concilium aduocauit, om̃i proditione detecta, Collatinum in ſuſpicionem primum ducens quaſi cõſcium, reduxit populo ad memoriam, quomodo iuraſſet ſe non relicturum aliquem in ciuitate, neq; aliquem regnare paſſurum, vnde periculum eſſe poſſet libertati, & addidit ſe non credere populum Ro. ſolitam libertatem recuperare, dum regium genus & nomẽ non ſolum in ciuitate, ſed & in imperio eſſet. Quo modo egit, vt Collatinus Tarquinius non ſolũ conſulatui cederet, ſed etiam ciuitatem exiret, vt narrat. T. Liuius. nam licet Collatinus clamaret inſidiatorem, Brutum denotãs, partim calumnias refellens, calculos petit da ri populo Brutus, auferre ſe magiſtratum Collatino, & eum in exilium dare pronunciabat. Videns ſocer Collatini Sp. Lucretius, vir apud populum in honore habitus, negocium quo pergeret, & ꝙ populus ſententiam Bruti laudare vellet, venia impetrata, communes habuit apud vtrunq; conſulem preces: Collatinum quidem admonẽs, ne repugnaret ciuibus, ſi q̃d dederant, repoſcerent, ſed ſua ſponte deponeret magiſtratũ, ſe aliq̃ transferret in alium locum, donec tuta eſſet reſpub. neq; in ſuſpicione maneret: Bruto vero ſuadens, ne cum pudore collegam eijceret vrbe, cum q̃ optime patriæ conſuluiſſet: ſed ſi vellet magiſtratum ſponte deponere, patriaq́; cedere, res eum oẽs ſuas permitteret componere, munusq́; aliq̃d de publico dare in ſolamen calamitatis. Eum ſermonem cunctis collaudãtibus, Collatinus magiſtratu ſe abdicat. Brutus aũt collaudans eum, ꝙ ſibi vtilia patriæq; conſuluiſſet, hortabat̃ vt neq; ſibi neq; patriæ eſſet infenſus, migrationem hanc eſſe, non relegationem aut exilium. pſuaſitq; populo, vt dono ei de publico 20. darent talenta, & ipſe quinq; de ſuo addidit. Tarquinius itaq; Collatinus Lauinium abijt, ubi vita functus eſt. Brutus aũt haud æquum cenſens imperare ſe ſolum, neq; ſuſpectus haberi volens, ꝙ deſiderio principatus collegam eiecisset, conuocato populo, collegam ſibi in conſulatu elegit P. Valerium, gratia, laude & admiratione dignum virum, cum hoc collega oẽs eos qui de reditu exulum coniurauerant, ſupplicio affecit, indicemq́; cõiurationis ſeruum Vindicem, libertatis ciuitatisq; fecerunt participem. deinde ſenatum auxerunt vſq; ad trecentorum numerum. Poſt hæc bona oĩa tyrannorum ferentes in publicum, ciuibus oĩbus expoſuerunt, agrũ eorum his qui nullam haberent ſortem, diuiſerunt. Vnum tñ excipientes campum, qui inter vrbem & flumen iacet, quem ſacrum eſſe Marti ante decreuerant. atq; Romanis qui cum tyranno profugerant, reditum in vrbem ſine metu ac recordatiõe delicti cõceſſerunt, 20. eis dierum tempus præfinientes, intra quod ſi non redirent, mulctam eis ſtatuunt exilia perpetua & bonorum publicationẽ. Interim Tarquinius ab Hetruſcis exercitum congregat, cum Tarquiniorum & Veiorum copijs veniens bellum mouendi cauſa. cui Ro. ire obuiam properant, occurruntq; hoſtibus. pugna atrox committitur, vbi vnus filiorum Tarquinij, Aruns nomine, magnanimitate clariſſimus, equum propius Romanos agens, aduerſum Brutum contumelioſa iaciebat verba, ignauiam timiditatemq́; ei exprobrãs, pollutum eum ſanguine filiorum, poſtremo in certamen ſingulare prouocans. atq; ille haud dignatus improperia ſuſtinere, equum agit ex acie vi raptus. occurrit Aruns. infeſtis haſtis vterq; alteri per clypeos & per thoracas vulnera incurabilia infligentes, cadunt, animasq́; efflantes iacebant. Aliæ autem copię vbi collapſos viderunt duces, intrudunt ſe aduerſum cum clamore & armorum ſtrepitu, fitq; maximum certamen, ac iam ſole inclinante, in ſua vtriq; caſtra rediere, nec alteram pugnam poſteris diebus expectauere. Iunius igitur Brutus ſero in claritatem veniens, Romanorum omnium clariſſimus apparens, tali functus eſt fine, prolem nullam relinquens. Poſt cuius mortem collega eius Valerius, plebi ſuſpectus fit, tanq̃ ſibi regnum comparans. primum, ꝙ nõ ſtatim collegam ſibi elegit: deinde, quia domum in loco inuidioſo ſibi extruebat, collem eligens quem Veliam vocant. Audiẽs aũt ab idoneis ille cauſas, concione facta, deſignat ſibi conſulem Sp. Lucretiũ, qui paulo poſt moritur, inq; locum eius M. Horatium ſubſtituit, domum tranſtulit à colle Velia, infra in humiliora, abſtulitq́; à faſcibus ſecures. conſtituit vt extra vrbem vterentur conſules ſecuribus, intus vero tñ faſcibus ornarẽtur. legesq́; poſuit humaniſſimas: vnam, in qua ſtatuit, vt Ro. magiſtratus à populo acciperet imperium, capitalem imponens pœnam contra facienti, & qui eum occidiſſet, inſontem faciens: aliam autem, ſi magiſtratus aliquem Ro. interficere, verberibusve cædere aut mulctare vellet pecunijs, licere à magiſtratu ad populũ prouocare, nihilq; prouocantem interim pati debere.

Tarquinius Collatinus conſulatu ſe abdicat.

P. Valerius conſul.

Ager Martis.

Bruti interitus.

His

Porſena. His inſtitutis,in honore habitus eſt apud plebē, imponiturq́ꝫ ei Publicola cognomē. Publio autem Valerio Publicola & M. Horatio conſulibus, rex Cluſinorum Lartes, cognomine Porſena,confugientibus ad ſe Tarquinijs, pollicitus eſt eis duorum alterum ſe effecturum: aut reconciliaturum eum cum ciuibus de reditu imperij,aut recipientem ſe quæ ablata erant eis bona,redditurum. Vbi vero miſſa legatione Romam neutrum inuenit,cauſante ſenatu execrationes & iuſiurandum habitum ac diſtributione bonorum facta,contumeliæ ſe habitum credidit vir arrogans, induxitq́ꝫ Romanis bellum,quod cum eo ſuſcepit & Tarquinij gener Octauius Manilius ex Tuſculo, Camerinos & Antemnates adducens omnes. Hæc intelligentes Ro.conſules, rupem Ianiculum trans Tiberim firmant munitionibus & præſidijs,multa egenis præſtātes, ne ad hoſtes deficerent,immunes eos eſſe omnium tributorum communium, pro patria quoſq; animantes. In campo igitur ante vrbem ſito ſua caſtra poſuerunt. rex autem Porſena exercitum adducens,inuaſione ſubita Ianiculum occupat,ſtupefaciens cuſtodes,imponit ei præſidium ex Hetruſcis. deinde vrbem verſus properans,vbi Ro. conſpexit ante flumen conſidentes,apparabat ſe ad pugnā,tanq̄ eos multitudine conculcaturus. vtq́ꝫ ventum eſt ad manus,pugnabant vtriq; ſtrenue,diuq́ꝫ hoſtibus obſtitere Ro. multitudine vero longe ſuperati. Permultis autem cadentibus,inuadit timor Ro. conſpexerunt enim Valerium & Lucretium ſaucios portari ex acie,deinde etiam in dextro cornu vincentes Tarquinios. fuga fit per pontem,parumq́ꝫ affuit quin vrbs per vim caperetur,ſi irrupiſſent ſimul cum fugientibus. Impetum autem hoſtium ſe-

Alij Sp. Lartius. rebant viri tres Sp. Martius, T. Herminius, P. Horatius Cocles,hi ſoli poſt tergū* facientes pontem,hoſtibus obſtiterūt,telis ac gladijs percuſſi,donec exercitus tranſgreſſus eſt. ſequuntur duo ſenſim Martius & Herminius. Horatius autem Cocles,reuocan

Horatij Coclitis magnanimitas tibus licet eum ab vrbe conſulibus, perſtitit. iuſſit vt pontem reſcinderent prope vrbem. erat tum ligneus. mandauitq́ꝫ vbi diſſolutus eſſet,indicarent ſibi ſignis ſiue voce, de reliquis ſibi curæ fore. ita perſtat in ponte,congredientium cum eo alios gladio pcutiens,alios clypeo,oēs repulit irrumpētes vt furibundus,nec erat facile adire eum à dextra læuaq́ꝫ habentem flumen,à fronte quoq; cadauerum cumulum: ſed lanceis,iaculis,lapidibus eminus infeſtabant. itaq; vulnerum telorumq́ꝫ in multis corporis partibus habentem multitudinem,magnis afflictus eſt doloribus. verum vt exclamantes audiuit,diſſolutum eſſe pontem,cum armis in flumen ſalit,tranansq́ꝫ nihil armorum abijciēs,enauit in terram. Hoc ei ſane opus gloriā peperit ſempiternam,magnificeq́ꝫ eſt donatus. Poſt illam pugnam rex Hetruſcorum in mōte proximo Ianiculo caſtra metabatur,regionem omnem trans Tiberim in poteſtate habens,filijq́ꝫ Tarquinij & gener eius ratibus traijciētes,in munito loco vallum ſtatuunt,Ro. quotidie populabantur agrum. Obtinentibus vero hoſtibus campeſtria omnia,ſubita in vrbe ſecuta eſt vi-

Mutij Scæuolæ fortitudo. ctualium penuria,maximaq́ꝫ fame cœptū eſt laborare. Erat in vrbe vir clariſſimus Caius Mutius,hic cognouit duorum alterum euenturum,aut miſerabili pereundum eſſe fato,aut populo deſperandum. adijt conſules,detegit conſiliū, aut ſibi moriendum eſſe,aut Porſenam vindicare. Abijt poſtea,tranſgreſſusq; flumē, vallum Hetruſcorum ingreditur,deceptis portarum cuſtodibus. vbi ad prætorium venit,videt hominē purpura indutum,circa eum armatos. regem eſſe putat,erat autem regis ſcriba. adſcendit ergo vt inermis tribunal,educit gladium,feritq́ꝫ hominem per caput,qui & moritur. mox ipſe compræhenſus,& ad regem ductus,faſſus eſt ſe ciuem Ro. & cauſa interficiendi regem,veniſſe,patriam bello liberare volens,pro æquali habere occidere & occidi. Cum autem rex iuberet eum torqueri,vt ab eo plus ediſceret,extendens ſponte in ignem Scæuola manum, ibi immobiliter tenuit, donec ipſe rex horrore iuberet eum ab igne amoueri. At ille: Scito,inquit,o rex quem virum effugeris. trecenti enim coniurati ſumus Romani, vt te inuadamus. mea ſors prima fuit,cæterum eodem modo vnuſquiſq; pro ſuo tempore cum opportunum fuerit,attentabit. Vbi vero rex hæc audiuit,illum abducentes ſatellites iuſſit diligenter cuſtodiri,cōuocatisq́ꝫ amicis, quidnam agendo poſſet fruſtrari horum inſidias,conſultat. ad quod vnuſquiſq;,vt viſum ſibi fuit,reſpondet. filius autem eius poſtremo, Aruns dictus, ſententiam protulit ſua ætate ſeniorem, non ſpectandum eſſe regi,quibus cuſtodijs vtēdo nihil paſſurus eſſet graue,ſed quid agendo potius non egeret cautione. admirantibus autem omnibus, & quemadmodum iſtud fieri poſſet poſtulantibus: Si amicos,inquit,ex hoſtibus efficeret tales viros. At rex pręclare eum ſentire putans,ſed rem dignam conſilio ſtatuēs, quemadmodum decentes facere poſſet cum Ro. reconciliationes,quos incluſos teneret muris & adeo victos. Verum paucis poſt diebus diſperſis per regionem militibus, Ro. diſpoſitis opportuno loco inſidijs,multos perdūt & plures captiuos ducūt. quam

rem

rem grauiter ferentes Hetruſci,diſputabãt per compita,criminãdo regem de diutur-
nitate belli,demigrare ipſi cupientes,hac occaſione rex legatos miſit,erãtq́ꝫ eis mãda-
ta,ſe æquũ cenſere Tarquinio opes ſuas reddi, vel ſi minus quæcũqꝫ poſſibilia, agro-
rum,ædium,pecoꝝ,frugum æſtimationem iuſtã,ſibi aũt diſſoluenti bellũ ſeptẽ pagos
reſtitui regionem Hetruſcoꝝ,quã Ro.occupauerãt,obſidesq́ꝫ dari. Aduenientibus
autẽ legatis Romã,ſenatus decreuit, Publicola altero conſulũ ſuadente, concedenda
eſſe quæcũqꝫ poſtularet Hetruſcus(laborabat eñ vrbs penuria)quibuſcũqꝫ æquis con-
ditionibus finem bello imponere, reſtitutionem aũt pecuniaꝝ minime confirmauit:
mitti vero de his rebus ad Porſenã legatos,q & obſides,& regionẽ eũ recipere ęquum
cenſerent,de pecunijs aũt iudicẽ ipſum fieri Tarquinio & Romanis vbi vtroſqꝫ audiſ-
ſet.Abierũt Hetruſci,afferẽtes hæc ad regẽ reſponſa,& cũ eis Ro. po.legati,ducentes Inducię Roma,dãtur.
ſecum ex primis familijs xx.pueros pro patria obſides,dãtibus M. Horatio filiũ,Pub.
vero Valerio filiã nubilẽ.Aduenientibus aũt iſtis ad exercitũ,rex gauiſus eſt,multumq́ꝫ
Ro.laudãs,pactus eſt cũ eis inducias,recepitq́ꝫ cauſæ iudicationẽ.dolebãt aũt Tarqui-
nij,cõplecti tñ præſentia cogebãtur.venientibus deinde ad conſtitutũ diẽ Ro. ſedens
pro tribunali Porſena rex,permiſit eis cauſæ dictionẽ.qua pendente,venit nuncius re
gi fugã virginũ obſidum indicãs.rogabãt eñ virgines cuſtodes,vt lauare ſe in flumi-
ne pmitterent:& cũ impetraſſent,adhortãte cæteras Clœlia,primaq́ꝫ incipiente,trã- Clœlia.
natato flumine,abierunt in vrbẽ oñes.quo audito,Tarquinius peierationẽ atqꝫ perfi-
diã increpãs Ro. regẽq́ꝫ iritãs,vt deceptũ à doloſis hominibus,ne eis amplius mẽtem
adhiberet.Excuſante aũt conſule,virgines ſine patrũ iuſſu abiſſe,ſeq́ꝫ fidẽ facturum,ꝙ
nihil geſtũ eſſet à ſe ex inſidijs, perſuaſus rex, conceſſit vt virgines reduceret: & dum
pergeret,Tarquinius generq́ꝫ eius obſident iter ad rapiendas virgines cõſulemq́ꝫ. ſed
præueniens Ro. cõſul,ducensq́ꝫ puellas,aduenit:& ante portas Hetruſci valli iam ex-
iſtens,à pſecutoribus occupat.fit clamor, ſtatim Hetruſci iubẽte rege opem ferunt, ac
conſulem ægre defendunt.qua re excãdeſcens rex,ad concionẽ Hetruſcos vocat,nar-
rans queadmodũ ante finẽ litis Tarquinius in corpora legatoꝝ ſacra & obſidũ,iniqua
agere per inducias conatus ſit.Vnde Ro.abſoluunt à crimine, cũ Tarquinijs aũt ami- Ro. populi
citiã diſſoluunt.ꝑdixit eis quoqꝫ rex, vt eodẽ die abirent e caſtris:ita Tarquinij reſti- gratitudo.
tutionis ſpe ac recuperatione bonoꝝ fraudati,abierunt e caſtris cum pudore & odio.
Bellũ igitur in magna adducens vrbẽ pericula,talẽ ſortitũ eſt finẽ.ſenatus aũt poſt de-
migrationẽ Hetruſcoꝝ,decreuit ſoliũ Porſenæ mittere eburneũ,ſceptrumq́ꝫ & coro-
nam aureã.Mutiũ aũt vt liberatorẽ patriæ,regione trãs Tiberim donare de publico,
Horatiũ quoqꝫ propugnatorẽ pontis,donarunt quãtocũqꝫ aratro vno die complecti
poſſet.Clœliæ vero virgini locũ ſtatuæ dedere æneæ. Sexto anno poſt exactos reges
P.Valerius Publicola conſul quartũ,Titusq́ꝫ Lucretius collega,ſub qbus Sabini ſtatu-
unt cũ Ro. bellũ gerere, tanꝙ ſolutis fœderibus, ex quo Tarquinius rex cũ quo libatũ Bellum Sabinorum.
erat,exciderat imperio,pſuaſi ipſi à ſexto Tarquinio,quẽ & Imperatorẽ eligũt.verum
Ro.Sabinos primo,ſecundo,tertio & quarto ſuperãt non ſine clade ſuoꝝ.vltima aũt
clade pcuſſi Sabini, legatos ad conſulẽ miſere de amicitia collocuturos. reijciente au-
tem eos ad ſenatum Caſſio conſule,tunc multis cum precibus vix imponere reconci-
liationis belliq́ꝫ diſſolutionẽ potuere.Septuageſima aũt olympiade, Poſthumio Co-
minio & Tito Largio cõſulibus,deſciuere à Ro.amicitia Latinoꝝ vrbes,Octauio Ma
nilio Tarquinij genero pſuadente alijs pollicitatione muneꝝ,alijsq́ꝫ multa ꝑce corru-
ptis,vt conferrẽt exulibus reditũ:fitq́ꝫ cõis vrbiũ conuẽtus ꝑter vrbẽ Romã,in qua ta-
men oportebat ex conſuetudine vrbes de bello ferre ſuffragia. Mittũt propterea Ro.
ad vicinas vrbes,rogãtes ne qd molirent noui.erat legatus M.Valerius vir conſularis,
qui ad cõuentũ veniẽs.poſtulãs dicendi poteſtatẽ,ſe miſſum dixit ad eas vrbes quæ la-
trocinia iam exercebãt, rogaturũ eas vt obnoxios ſibi traderent, ſubituros pœnas ex
lege vt conuenerãt:deinceps poſtulaturũ,cauere eas ne amicitiã diſtraherent,nec licu-
iſſe etiã Ro.poſthabitis conuentũ facere, cũ ſit ſcriptũ in fœderibus, vt aſſint omnes
cõibus cõcilijs ciuitates.Surgit tum Manilius Tarquinij gener. longã habuit aduerſus Seruorum
vrbem orationem,idemq́ꝫ Aricini,poſtꝙ vrbes audiuerũt oñes, ſoluta eſſe decreuerũt à coniuratio.
Ro.fœdera.Interim aũt coniuratũ eſt in vrbe p ſeruos,ſed indicio facto,coniurati oẽs
e ſcopulis ꝓcipitati ſunt. vidẽtes Manilius atqꝫ Tarquinius quæ occurrebãt diſcrimi-
na,circa ſpes externas ſeditionẽ excitare moliunt. erat eñ iam pars plebis egena, ære
alieno oppreſſa,neqꝫ moderate ſe gerebãt creditores, ſed in vincula adducentes cor-
pora obnoxiorũ.hæc ſciens Tarquinius,in vrbe per fidos multa egenis pollicitus,ſer
uisq́ꝫ libertatẽ promittens,aduerſus principatũ paucorũ facit vt coniurationẽ ineant.
Erat aũt coniurationis ſumma, vt principes coniurationis locos munitos vrbis occu-

pent,famuli dños interficiant,domus locupletũ diripiãt,tyrãnis interea portas aperiant,ſed prouidentia diuina cõſilia eoꝝ detecta ſunt. Publius & Marcus ex vrbe Laurento præcipui inter cõiuratos,territi per ſomnia,indices fiunt apud alteꝝ ex conſu-

Sulpitij cõſilium contra coniuratam plebẽ.

bus,qui eos laudãs,ſe eis benefactuꝝ, ſi opera quoq; ſimilia verbis demõſtrarẽt, ſpondet. aperit deinde ſenatui coniuratione ſecretã,& accepta poteſtate inueniẽdi cõiuratos,nouum excogitauit modũ fallendi eos qui res nouas moliebãtur. ſenatores robuſtiſſimos munita loca iuſſit cuſtodire: equitibus,vt circa forũ in domibus expectarẽt. per literas vocauit alteꝝ conſulem qui tunc Fidenas obſidebat, vt exercitũ nocte reduceret,cauſam indicãs. hiſq́; ordinatis,negociũ dat indicibus,vt principes coniuratoꝝ venire in forum circa mediã noctẽ iubeãt,adducentes ſecum eos quibus fiderent,tanꝗ ibi quæ agere vnumquenq; oporteret audituros. Sunt hæc facta, atq; vbi congregati ſunt coniurationis principes, ſocijq́; & cõplices, circunfuſi ſtatim ſunt equitibus atq; armatis. adeſt etiã alter conſul,adducens copias in cãpum. aderat dies,iuſſiq́; per præcones vt ad concionem venirent vniuerſi. quibus cõcurrentibus,coniurationem detegunt conſules de reducendis tyrãnis. vbi nemo negare poterat,ſenatus conſultũ ſecutum eſt,indicibus coniurationis ciuitatem dari,& argenti vtriq; illoꝝ denas millenas drachmas,agriq́; publici vicena iugera: participes cõiuratiõis morti tradi, ſi idem quoq; populo videatur. rata aũt faciente populo quæ viſa erãt ſenatui,coniuratos oẽs interficiunt. poſtea Fidenæ expugnatæ ſunt,ſecutaq́; bella cũ Latinis varia, Tarquinijs inſtigãtibus. Interea Ro. legiones conſcribentes, in magnã inciderũt difficultatem,vitæ

Primus dictator Ti. Largius.

enim tenuis homines,& qui æs alienũ diſſoluere non poterãt,vocati ad arma,minime obtemperabãt,neq; eſſe cũ patricijs participes alicuius operis volebãt, ſed ex duobus alterũ poſtulabãt ſenatũ facere: aut dare eis iam debitæ pecuniæ dimiſſionem,aut ſocios habere periculoꝝ deſinerent. Ad hæc cõuenientes in curia patres, conſultãt quo pacto turbationẽ vitarent. M. Valerius Publicolæ filius,inſtabat æs alienũ illis dimittendum,Appius Claudius cõtra,quem pluralitas ſequebatur. Sed quia nolentes obſequi,in corpus afficere cõſules nõ poterãt,obſtãte lege P. Valerij Publicolæ,quæ vetabat Ro. ante cauſæ dictionẽ punire,permittitq́; ad ſupplicia ductũ prouocare ad populum. Quare cogitabãt,hac lege ſtãte minime illos obtemperaturos ne ergo pauperes aduerſarentur,ſi lex palã abrogaretur,ſtatuit ſenatus magiſtratũ, qui leges oẽs ſub ſe haberet,à quo ne quidẽ liceret prouocare,duraretq́; magiſtratus is non plus ꝗ ſemeſtre tẽpus. Abrogatis interim cõſulibus,hunc dictatorẽ vocare volebãt,electuſq́; eſt T. Largius vir popularis ac virtutibus excellens,& quia placuit populo,extitit cõfirma-

Magiſter equitum.

tus. Titus igitur ſtatim vt magiſtratũ aſſumpſit,deſignat Sp. Caſſiũ magiſtrũ equitũ. deinde vt populo erat vir pacceptus T. Largius,facile pro tẽporis neceſſitate apud plebem obtinuit,vt qeſcente interim exactiõe,debitores ſequerẽtur in hoſtẽ. Et cũ Tuſculani popularẽtur agrũ Ro. T. Largius mittit in eos copias,ex improuiſoq́; multos interficit,reliquos captiuos ducit,quos tñ refouens ex vulneribus, alijſq́; cõplectens humanitatibus,ſimul oẽs remiſit Tuſculũ ſine precio,legatos quoq; cũ his,qui hoc perfecerunt,vt Latinoꝝ diſſolueret exercitus,fierentq́; annuæ vrbis induciæ propter humanitatem viri. Anno ſequenti,Aulo Poſthumio Titoq́; Virginio cõſulibus,elapſæ ſunt cũ Latinis induciæ,apparatuſq́; in bellum fiebãt. Quo in bello M. Valerius haſta percuſſus cadit,Sex. quoq; Tarquinius à Ro. equitatu circundatus,nõ ſine cæde multoꝝ moritur ſub Poſthumio dictatore. Diebus poſt paucis legati Latinoꝝ reconciliationes quærunt cõditiõibus æquis,vel ſaltẽ Ro. placentibus,obtinentq́; ſatis ægre,confutatis ante de perfidia Latinis. Tarquinius aũt rex ſupererat annos natus circiter octoginta,hocq́; tpe amittens filios,generiq́; domũ miſerabilẽ videns,etiã apud hoſtes ſenectutem degens,nõ eũ amplius recipientibus Latinoꝝ vrbibus neq; Sabinoꝝ,ad Cam-

Tarqnij S. interitus.

paniæ diuertit Cumas,ad Ariſtodemũ vrbis tyrãnum,vbi breui poſt tpe morit̃ anno xv. poſtꝗ regnũ amiſit. Bello Latino finito,Appio Claudio Sabino,Publioq́; Seruilio Priſco cõſulibus,aduerſus Volſcos q auxilia Latinis cõtra Ro. præſtitere,bellũ decernitur. Nunciabãtur aũt nihilominus illi legiones cõſcribere,vicinos quoq; inuitare,audientes diſſentire à patricijs Ro. plebẽ. Tum edixerãt cõſules omnibus qui in ætate militari eſſent,vt certo die adeſſent, ſed plebs mãdata nõ attendebat, ſe nõ eſſe validã ad æs alienũ diſſoluendũ. Poſtꝗ vero vocata ad ſacramentũ militare cõſulibus nõ obtẽperabat,Seruilio videbat̃ clemẽtiori eundũ via,& audiendã plebẽ ad ſanãdum turbulentiã ſeditionis diminutiõe æris alieni. Sed Appij ſententia contra, non eſſe plebi indul-

Plebis & patrũ diſcordia.

gendum,ſed permittendum creditoribus cõtractuũ exactiones. Adhuc aũt ſedẽtibus ſenatoribus,vir ſenior in foro apparuit. panno indutus vili,barba prolixa, implorans ab hominibus auxiliũ. Concurrente aũt turba ad clamorem eius,ſe fuiſſe ait liberum,

militaſſe bellis omnibus,verùm tandem coactum eum ſumere mutuo ſoluendorumque tributorum neceſſitate:nõ habens aũt inquit,vnde æs alienũ ſoluerem, abductus ſum à creditore ſeruus cũ duobus filiis,& quia opus,vt volebat,quoddã facile nõ adimpleui, verbera accepi plurima.hæc dicens,proiecit pãnum,oſtendens pectus plenum cicatricibus, dorſum vero repletũ ſanguine. hunc clamore vlulatuque exorto à circũſtantibus, per vrbem tota erat concurſus pauperum, vicem ſuã deplorãtium & opem ferri poſtulantium.maxima eo tẽpore fuit rabies populi,quod ne tãgere quidem licuiſſet quenquã de bitorum.Appius igitur timens impetũ in ſe multitudinis,quãdoquidem autor erat malorum,fugiens e foro abijt.Seruilius aũt purpureã veſtem abijciens,& obuolutus,plebeiorum cuique cum lachrymis vix perſuaſit,vt ea die ſe continerent,tanquã curã aſſumptu ro aliquã ſenatu de eis,euicit tãdem vt diſcederent.Die aũt ſequenti aderat non vrbana modo turba, ſed ex agris popularis multitudo. coacto aũt ſenatu, vt conſulerent quid agendum eſſet,Appius popularem collegã ducemque dementiæ pauperum appellabat,Seruilius illum arrogãtem,& præſentium malorum cauſam.nec finis fiebat ſermonibus, cũ interim nunciãtur hoſtes magno exercitu cõfinia vaſtare. Clamatur propere ad arma.pauperes aũt neque arma attingebãt,quin gaudebãt,audientes bellũ,oſtendentes catenas & cõpedes creditorum,dicere quoque audentes,melius ſeruire Volſcis quam tolerare patriciorum cõtumelias.Vrbs fletu replet,quæ videntes ſenatores,Seruiliũ vt opem patriæ ferret,precabãtur,is que populo cõuocato,oſtendit eis præſentis tẽporis neceſſitatem,neque negligendã patriã,in qua vxores,liberi,parẽtes periclitarẽtur,vt opem ferret iugabat.Cũ vero præſens periculo diſſoluiſſent,de optimis remedijs ſalutaribusque plebi cogitandum,neque pauperes deſerendos eſſe à ſenatu dixit.Suæ quoque in populum beneuolentiæ mentionẽ fecit,poſtulãs vt ſuſciperent ſecũ hãc militiã,pollicitũ ſibi ſenatũ,ſe quodcũque conceſſiſſet plebi,cõfirmaturum, proclamareque iuſſit præconẽ,vt quicũque militarent ciues,horum ædes liceret vendere nemini,neque pignoris loco ſumere,neque familias abducere.Conſenſerũt pauperes.& multa promptitudine ferebãtur ad bellum.accipiens exercitũ Seruilius,occurrit Volſcis, caſtra eorum diripit, ac prædã diuiſit præclarã.deinde vrbe Sueſſam prædiuitẽ circunſidens,vi capit,interfectis puberibus, Volſcosque humiliauit. Anno 260.poſt vrbẽ conditã,A.Virginio Montano,& T.Veturio cõſulibus,Sabini deficientes à Ro.apparãt exercitũ.audiẽtes hoc patricij,vt cum omni robore exirent, propere parabãt. plebeij vero eis minime obtẽperabãt, memores deceptæ ſibi pollicitationis,paucique collecti,inter ſe iuſiurãdum dederãt,ne amplius bellũ vllũ cũ patricijs ſuſciperent.Interea plebeius quidã nõ obtẽperans,à miniſtris conſulũ corripi iuſſus eſt.Couerſi pauperes, abſtulerũt eundẽ miniſtris,eos abegerũt. nec equitibus nec patricijs præſentibus abſtinuere quin violarẽt. fuitque breui vrbs tota inornatus tumultusque plena,ſimulque cũ ſeditiõe,apparatus hoſtiũ,Volſcis iterũ deficientibus,nunciabãtur etiã Sabini proximi*.Cõgregato ex his ſenatu,rogatus primum à conſulibus T.Largius vir omniũ clariſſimus,progrediens is,patres,inquit,quæ alijs videntur terribilia,mihi nequaquã,vt hoſtes appropinquare hoc in tẽpore: ſed terribiliſſima mihi vidẽtur,quæ negligunt alij,quæ niſi mature corrigãtur,adeſt rerũ euerſionis ſumma cõtumacia plebis,ac veſtra egeſtas eorum cõtumaciã acerbitas. Puto aũt in præſentiarum nihil ſpeculari debere,niſi queãdmodũ hæc ex vrbe euellãtur.Deinde facile hoſtibus occurremus.Hãc ſententiã omnibus laudãtibus P.Virginius vir popularis,rogatus diceret Qui inquit,plebs ſuperiore anno plurimũ oſtẽdit prõptitudinem contra Volſcos & Auruncos,puto eos qui tunc bellorum nobis ſocij fuere,neque res eorum à creditoribus detineri debere. Poſt hunc T.Largius,mihi,inqt præclarã videtur, patres,populũ ſimul oẽm liberũ à ſponſionibus & vadimonijs dimitti,hoc modo con cordem faciemus vrbẽ. Tertius progrediens Ap.Claudius, ſemper,ait,patres in ſententia ſum,nihil cõcedendũ populo quod petat,neque ego metu,[illegible] do,cõſiderãs quod omnis corruptio & ciuitatis euerſio,à deciſiõe æris alieni [illegible] dictatorem eligite,qui ſenatũ populumque cogat ſentire præclara,alia enim nulla erit [illegible] mali prohibitio.his dictis aſſentiunt iuniores plauſu. Surrexit Seruilius contradicturus, & alij ſeniorum quidã,victi vero ſunt à iunioribus, vique multa vtentibus. vnde ſenatus M. Valerio dictatore [illegible] piens aũt imperium,magiſtrũ equitũ dicit Q.Seruilium. Valerius itaque tribunal aſcendens,ſic dixit:Scimus prope popularem quod volentibus vobis licet ſemper aliquos ex genere Valeriorum imperare,ſub quibus [illegible] redditi eſtis à graui tyrãnide,nec ea [illegible],pmittentes vos eis qui populariſſimi omnium videtur. Ideo non magna cohortatione opus eſt vt credatis nobis quodcũque pollicebimur,quod fal ere non didicimus,& quod iter vos victuri ſumus.pœnas iuſſi ſubituri ſi deceperimus.Pol[illegible] cita ſunt vobis multa,ni[illegible] effectu deducta: fatemur hoc,quod non iuſte de nobis ſuſpi

V 2 carentu-

Seruilij erga popu[illegible] clementia.

Sabinorum defectio.

T.Largij oratio.

P.Virginij ſentẽtia.

caremini,ex duobus debetis credere,& ꝙ nõ me ſenatus abuteretur ad hoc miniſterium,alios eñ habet ad id idoneos:& ꝙ me vtiq; non ornaſſet dictatorio imperio. Sed vos me ſcientẽ fallere,aut cõſultantẽ male agere,omnino ne opinemini.Si eñ hæc opinio vobis incidat,me vt omniũ hoĩm improbiſſimo,vtimini vt vultis. iſta vero ſuſpicione animũ liberetis,& ad hoſtes iram veſtrã transferatis,qui vrbem vobis ademptu ri veniunt,& ex liberis facturi ſeruos.Vbi vero hoſtes vlti erimus,ſpondeo ego vobis, ſenatũ de content õc æris alieni & quocũq; alio moderato digne interceſſurũ. Interim aũt res oñus veſtra,omne dimittetur corpus, impignorabiles oẽs eritis. Hæc & alia huiuſcemodi cũ dixiſſet,populus omnis lætus ꝙ nõ amplius decipiendus eſſet.pollicitus eſt ſe belli futurum ſocium,cõſcribunturq; legiones:ac Volſcorũ quidem bellũ celerem habuit finẽ,ſimul etiã Sabini paruo admodũ tẽpore ſunt humiles facti.Caſtella quædã capta,ex quibus multã abegere prædã. Valerius igitur ſuccendente re ad votum,conſuetũ triumphũ ducens,abſoluit populum à mil[illegible]a,& poſtulabat à ſenatu,vt promiſſa ab eo populo,adimpleret.veruntamen mentẽ ei ſenatus nõ adhibuit,ſed qui antea aduerſabantur iuuenes,ſuperiores multitudine, tunc quoq; multo vtebãtur clamore,obijciebãt ꝙ hoc inſtituto poteſtatẽ oẽm patriciorũ delere pararent. Et qa non

Valerij apud populum excuſatio. proficit Valerius,iamq; ſemeſtre effluxerat,diſceſſit à curia.ſeq; in deplorãs. Vocato populo,magnã,inquit,quirites habens vobis gratiã promptitudinis,ſuſcipiẽs bellum, magnũ ſtudium adhibebã remunerandi vos,ne fraudaremini pollicitis de ſenatu. verum ea agere prohibeor per illos,qui nõ optima, ſed gratioſa eligentes, numero & vi vincũt. Ego vero ſenex ſocios habeo,quorũ vis inualida eſt ad exequendũ opus. apud ſenatum accuſor,tanq̃ veſtrã multitudinẽ colens,ſed & apud vos criminationẽ ſubeo. Inopinata hæc mihi vtraq;,ſed decepti ſumus pariter,magiſq; ego q̃ vos. exprobrata eſt mihi delectorũ in Volſcos emiſſio,quia agrũ bonũ & multũ non patricijs aut equitibus ſum largitus,ſed in pauperes diuiſi. Nunc vero quando ad repugnandũ potens non ſum,imperiũ depono,& in volentiũ poteſtate corpus meum expono. ſi qua in re ſe deceptos à me putãt,vt vtãtur quoquo modo iuſtũ cenſent,Hæc cum dixiſſet Valerius,plebem omnem ad condolentiã adduxit,comitataq; abeuntem e foro vſq; in domum, gratiſſime diſceſſit. Statim poſt hæc pauperes non occulte, ſed iam palam coeuntes,de defectione à patricijs cõſultabant Senatus autem prohibere intendens,conſulibus mandauit,vt exercitus non dimitterent:verum milites in vnum coeuntes,Sici-

Sacer mons nio inſtigante, à conſulibus deſciſcunt, ſigna rapientes honoratiſſima Ro. montem extra vrbem occupant,qui nunc ex illo caſu ſacer vocatur,Conſulibus autem & centurionibus reuocantibus eos cum precibus & fletu,multaq; pollicentibus,reſpondit Sicinius:Quam vos,inquit,ſententiã habetis? eos quos patria expellitis, ſeruoſq; effeciſtis ex liberis,nunc reuocatis? qua tandẽ fide pr[illegible]miſſa [illegible]rmab[illegible]s, qua vos nobis mentitos ſæpius coarguimini? nobis etiam expulſis omnis terra ſufficiet in qua libertatem habeamus, & ea patria exiſtimabitur. Vbi vero nunciata ſunt hæc in v[illegible]be, tumultus multus fletuſq; fuit, per compita concurſus plebis deſerere parantis vrbem, patricijs prohibentibus.multa erat comploratio, & opera hoſtilia fiebant, vtq; plebeia multitudo egrediebatur portas,ac patricijs perturbatio multa incidit,ne cum hoſtibus hi arreptis armis vrbem primi inuaderent.Suntq; v[illegible]rũ à ſenatoribus ſermones dicti,hi nulla improbitate aiunt factam pleb[illegible]s defect[illegible]nem ſed iuſtis & neceſſarijs cauſis, & ob ſponſiones minime ſeruatas,ita mag[illegible] q̃ con[illegible]o deſciuiſſe à ſenatu, ad reconciliationes decentes vocandos eſſe:& [illegible]cet [illegible] al[illegible] v[illegible]derentur.placuit tamen ſenatui legatos mittẽdos,cum diſſidẽtibus de am[illegible] tract[illegible]uros. Electi ſunt maxime idonei cũ mandatis,vt quærerent cuius indigerent & quibus conditionibus reuerti in vrbẽ vellent:ſi enim eſſet moderati aliquid, ſenatum non eis negaturum, ac nunc deponentibus arma veniam præſtiturum,Ad hæc [illegible]ndata,qui in caſtris erant,excandeſcentes,ſuperbiam & arro[illegible]antiam patricijs exp[illegible]brabant, quod prætenderent ignorantiam quibus ind[illegible]r[illegible]t. Cæterum c[illegible]m minarentur plura vehementer, legati nihil contradicentes [illegible]rarunt.renunci[illegible]bantq; patricijs verba rebellium, & quomodo neceſſaria cibaria r[illegible]perent ex prox[illegible]mis agris,nullaq; [illegible]lia re infeſtarent regionem.

Vbi ver[illegible] hæc reſponſa ac[illegible]p[illegible] [illegible]tas,pert[illegible]rbata eſt,neq; aliquem exitum ſenatus inue[illegible]p[illegible] nec deerant ob[illegible]nes & accuſationes inuicem,nec plebeia multitudo qua[illegible]a adhuc in vrbe man[illegible]at [illegible]s ſibi erat, ſed clam ac palam in diuerſa fluctu[illegible] [illegible]acuit er[illegible]o conſu[illegible] p[illegible]bis red[illegible]tu tractare, & electus eſt Meneni-

Menenij Agrippæ conſilium. us Agri[illegible] n[illegible]que plebi qua cunq; vellet admiſſur[illegible]. adhorta[illegible] [illegible]nat[illegible]m [illegible]d r[illegible]onciliationes:Patres,inquit,vtrum vobis ſit melius,c[illegible]re cum diſſi[illegible]enti[illegible]us,an bellum gerere,quis non intelligit? Certe n[illegible] qui

vrbem

vrbem rerum tantaꝝ dominã,inuidioſam iam & amarã finitimis nouimus,& ꝙ ſine
plebe facile ſeruari nõ poteſt. Aliã vero plebẽ adducere,in ambiguo eſt,qbus illi cõten
ti ſint,multas ipſi ſciẽtes vrbes ab introductis præſidio exercitibus ſeruas redditas. ſed
dato,modeſti ſint,cõſuetudinũ tamẽ ac legũ noſtraꝝ inexperti,bonoꝝ ac magiſtratu
um ex æquo cum patricijs ſe fieri ſocios poſtulabunt,& niſi cõcedamus,inimicos ha-
bebimus:ſin cõceſſerimus,rempub.euertemus,atq; negata iam plebi noſtræ vrbis,con
uenis vltro offeremus. ac dicet aliquis arrogãtem plebẽ,quæ iniuſte agens, nõ digna-
tur ad nos de recõciliatione mittere,nec miſſis noſtris ciuilia reſponſa dare,ſed ſuper-
bit ac minatur. Ego vero plebẽ credo recõciliatiões deſiderare, nec aliquid acturã eſſe
ex his quæ minatur,niſi coactã. ꝙ vero nõ mittit ad ſenatũ,nõ eſt mirum, cũ nihil hu-
manum aut moderatũ videt,ac deceptũ ſe iri putat,vobis ſæpe pollicentibus, & nihil
peragentibus. Hæc igitur cogitãs,puto oportere nos ad plebẽ mittere legatos ex his
quibus confidat,& qui ſint abſolutæ poteſtatis ad diſſoluendã ſeditionẽ quibuſcunq;
conditiõibus,nihil idem amplius ad ſenatũ referentibus. Ex hoc qui nunc apparẽt ſu-
perbi & graues,ad cõcordiã erunt multo proniores. Hæc cũ dixiſſet Menenius, mur-
mur in ſenatu incidit,alijs pro alijs cõtra differẽtibus. ſilentio aũt ſecuto, cõſulũ ſenior
M. Valeriũ eodẽ modo rogauit ſententiã dicere. Aſſurgẽs ille,primũ ſenatum admo-
nuit eoꝝ quæ ſæpe prædixerat euentura,nunc in negocio fore,& ꝙ nõ ſinebant ſedi-
tionem euelli cum parua erat,poſtulataq́; plebis declarãs nõ amplius futura eadẽ quæ
prius,abſolutionẽ,ſ. ęris alieni,ſed auxiliũ poſtulaturꝫ fortaſſe,cautionemq́;,per quam
tuta in reliquũ permaneat. eſſe eñ ex quo cœperat dictatorius principatus, ſolutã le-
gem libertatis ſuæ,quę prouocationẽ ad populũ dabat: malas quoq; ſpes habere de ſe-
curitate ſua,qñ neq; cõſuli neq; dictatori volenti curã agere de ipſis licuerit. Quę alie-
nã ab optimatibus fieri plebẽ oẽm coegerũt,poſtremo legationẽ celerrime cõſulebat
mittendã,vt diſſoluerent quoq̃ modo poſſent ſeditionẽ,ne hoſtibus adderẽtur, & fie
ret morbus inſanabilis. Poſt hũc rogatus Ap. Claudius dux iuuentutis, vir magnifice
de ſe ſentiẽs,poſt multã Valerij increpationẽ ſubintulit: Nullã ad rebelles legationem
mittendã,neq; ęris alieni remiſſionẽ decernẽdã,neq; aliud qcq̃ faciẽdũ,per qd metus
aut opinio imbecillitatis appareat. Qd ſi arma deponẽtes,ad vrbẽ veniãt,& vt vos de
ipſis cõſuletis,inquit,ſe exhibeãt, tũc ꝑ ociũ (vt videbitur) erga eos moderatiõe vten
dum eſſe,quia demens oĩs multitudo ſolet erga humiles arrogãs fieri, erga aũt arro
gantes humilis. Sic deſinẽte Claudio, tumultus in ſenatu exortus eſt. q eñ optimates
videbãtur,& iuſta eſſe præponenda iniuſtis putãtes,in ſententiã ibãt Claudij, poſtula
bantq́; cõſules maiori parti accedere, vim neutri parti afferre, alioquin obuios ituros
ſe omni cum promptitudine. Erat aũt caterua potens, patriciorumq́; iuuentus huius
erat ſentẽtię: qbus vero pacis inerat deſideriũ, Menenij & Valerij ſentẽtiã laudabãt. vi
cti vero clamore iuuenũ,laſciuiamq́; eoꝝ veriti cõſules,ne forte manibus nõ tempera
rent,in lachrymas & preces ad extremũ cõuertebãtur. Quieſcẽte tumultu,cõſules ſen-
tentiã intulere talẽ: Poſtq̃,inquiunt,breue eſt reliquũ diei tẽpus,abite à curia,& cras ve
nite in conciliũ moderatiores facti. Poſtulamus aũt vos vnius eſſe ſententiæ, ſi minus Conſulum
cedere iuniores ſenibus vellent,neq; cõcertare. Scitis ex lege, reꝝ omniũ ſenatũ dñm, ſententia.
præterq̃ creãdoꝝ magiſtratuũ,faciendaꝝq́; legũ,inſerendiq́; belli aut diſſoluẽdi,hoꝝ
vero triũ habere populũ ptãtem. Nunc aũt non de vllo alio q̃ de bello cõſultamus,aut
de pace,ita vt ſit neceſſariũ ſententias noſtras cõfirmare populũ. Vocabimus ergo po
pulũ. In hoc dimiſerunt conciliũ. Poſtero die nunciarunt omnibus qui in agris & qui
in præſidijs agebãt,vt adeſſent. ſtatuta die inter cæteros patres puerīq; rebelliũ cum fle
tu & precibus aderãt,ſpem bonã expectabãt. Veniẽtes in ſenatũ rogat Menenius,ſua-
detq́; hic aduocatis recõciliationes,& poſtulat legationẽ mitti ad deſciſcentes * dñam
recõciliationũ. Poſt hunc conſulares omnes aſſenſere,donec ad Claudium eſt vẽtum,
qui eandem quã prius ſententiã dabat,manenti ſ. in vrbe plebi dimittendum æs alie-
num,& aduerſus rebelles bellandũ,donec perſeuerent in armis. His dictis,ſiluit. Poſt
quem Sp. Nautius clariſſimus iuuenum, incipiens excuſationẽ cõmunẽ iuuenum, ꝙ
non vſi arrogantia aduerſus patres,ſenſere in priori concilio cõtraria,ſed errarãt per
ætatem. Poſtremo fidẽ ſe ait huius rei facere,concedereq́; eis tanquã melius ſentienti-
bus,vt decernerent quodcunq; Reipub. foret vtile, ipſis obtẽperaturis. His dictis,lau-
dati,& vt in cæteris Reipub. ſe tales exhiberent,rogati fuere. Senatus itaq; decem ele-
git ex illuſtriſſimis ſenioꝝ, quibus mandata dabat,vt agerent quoquo poſſent modo,
vti plebis cum patricijs amicitia cõponeretur ſine dolo,reducerẽtq́; exules ad propria.
His mandatis acceptis,legati eodem die exiuerunt, quibus exercitus omnis extra val-
lum obuiam prodijt: vbi Sicinius conuocato populo, iuſſit legatos dicere de qbus re-

bus miſſi aduenissent. Progrediens M. Valerius æuo maximus & populariſſimus, nihil amplius eſt, inquit, plebeij quod vos prohibeat redire ad veſtra, reconciliariꝗ; cū patribus. decreuit em̄ ſenatus vobis pulchrū & vtilem reditū, ſententiamꝗ; protulit, ꝓteritorum non eſſe in malā partē reminiſcendū, ac nos quos nouit eſſe populariſſimos, legatos miſit, dn̄os nos recōciliatiōis factos: gratias ergo eis agite, ꝙ ciuitas Ro. tot hominibus imperans, cui mos non eſt cuiꝗ̃ aduerſario cedere, vobis vltro cedit, priorꝗ; legationē mittit, reſpōſa ſupba nō refert ad irā, ſed tanꝗ̃ pij imprudentiū filioꝝ patres, de ſuo iure decedūt. dicite ergo quoꝝ indigetis, neꝗ; laſciuia vtimini, ſeditionē ſoluentes, redite læti in eā q̃ vos educauit, vrbē. His vt ordinatū erat dictis, progredit L. Iunius vir turbulētus & acuti ſenſus, q à priori Bruto volebat vocari Brutus, talemꝗ; habuit orationē: Timor, inquit, humiles nos ſtupefacit, rn̄dendū tn̄ eſt. nos, Valeri, multa alia & neceſſaria ꝓhibent, deponentes arma, ſub vobis eſſe, tria vero maxima & aptiſſima: primū quidē, ꝙ obijcientes nobis tanꝗ̃ deliquerimus, venitis, & in partē beneficij putatis tradere nobis reditū: deinde nihil declaratis, qbus recōciliatiōes ꝑficiatis conditionibus: Poſtremū. ꝙ quæcunꝗ; pollicemini, eoꝝ firmū eſt nihil, ſed verba datis. ſi em̄ vlla in re vos læſimus, nullā poſcimus ſecuritatē aut obliuionē: ſi vero læſi nos à vobis, coacti ſumus fortunā tētare, cur nō fatemini ipſi vosipſos mali obliuionis indigere? ſed quā petere deberetis, nūc dare dicitis, cōfundentes veritatis naturā. Diſcite plebis in vos beneficia, & ſi falſum dicam, redarguite. fuit nobis principio in vrbe dn̄atus vnius vſꝗ; ad ſeptimā generationē ſub regibus, vincentes hi vrbes, cū licuiſſet eis ꝓdæ participē facere neminē, id tn̄ minime voluerūt, ſed ſerebāt ipſi in mediū, victa Sueſſa vrbe, emolumēta oīa, ita vt ꝓter mācipia et pecudes & res alias, quinas argēti minas in viros ſingulos recepimus. Quibus tn̄ neglectis, poſtꝗ̃ tyrānice vtebātur poteſtate, nō in nos illi, ſed in vos ægreferentes quæ fiebāt, à beneuolentia regū deſciuimus, vobisꝗ; adhæſimus. Inſurgētesꝗ; in eos, expulimus: auferentesꝗ; ab eis imperiū, vobis appoſuimus. Quod quidē cū ſæpe nobis licuiſſet ad eiectos transferre, magnis muneribus mutati, fidē erga vos fallere nō ſuſtinuimus, ſed multa bella magnaꝗ; & aſſidua propter vos exhauſimus cū Tarquinijs & Veijs, cū Porſena Hetruſcoꝝ rege potētiſſimo, quem amicū abire coegimus, Hetruriamꝗ; in duodecim principatus diuiſam, dicto audientem vobis facientes: Sabinos quoꝗ;, cū quibus vobis ſemper erat certamē de principatu, humiliauimus. Latinoꝝ vrbes magnifice de ſe ſentientes, vobis ſeruas reddidimus, & vſꝗ; in hunc decimū iam & ſeptimū annū cōterimur, cū oībus hoībus pugnātes pro cōmuni libertate. Inter hæc multa reꝝ noſtraꝝ aliqua corrupere, alia neceſſarioꝝ conſumpſit penuria, alij priuati ſumus ſupbis fœneratoribus. Poſtremo cogimur veſtros agellos cōlere, fodientes, conſerentes, paſcentes greges, ſerui facti, alij catenis nexi, alij cōpedibus. verbera aūt, imperia, flagella & labores, crudelitatē, ſuperbiā & cōtumeliā quā tolerauimus, ſinamus. veꝝ vbi iam principatū in tyrannidē vertiſtis, tanꝗ̃ ſeruis vtentes, alienare à vobis mentes concepimus, mox prope omnia defecere, principibus defectionis Volſcis, ſequentibus eos Aequis, Hernicis, Sabinis, alijsꝗ; pluribus, meminiſtis ne in quā veneritis de imperio deſperationem? quātas tunc preces pollicitationesꝗ; feceritis? quidve victi precibus, pollicitisꝗ; credentes, fecerimus ipſi? Quæ hic optimus Seruilius tunc conſul plebi afferebat, exhibuimus nos vobis, breuiꝗ; omnia hoſtilia repreſſimus, qualē nobis gratiā retuliſtis? mentiti eſtis pollicitatiōes, quas conſulem facere pro Repub. iuſſeratis, huncꝗ; conſulē quo abuſi eratis, triumphoꝝ expertem feciſtis, nullā ob cauſam aliā, niſi ꝙ ægreferret eā illuſionem. Deinde cum Sabini, Aeqꝗ; & Volſci in vos inſurrexerūt, an nō ad nos humiles & inanes, venerabiles ipſi & graues confugere coacti eſtis, nobis omnia pro ſalute veſtra pollicentes? ac ne nos rurſus fallere videremini, velamen fallaciæ M. Valeriū populariſſimū hunc virum inueniſtis, cui nos credentes, dictatori quidem, vobis etiam hoc bellum inimicosꝗ; vicimus, non parua ſuſtinentes diſcrimina. facilē autē finem ſortiente bello, ſponſionem nullam ſeruaſtis, ſed inique in re eadem tria peregiſtis maxima, dignitatē ſenatus ſoluentes, & huius præſtātiſſimi viri fidem vitiantes, ac pro meritis infructuoſam nobis ac pene inutilem facientes laboꝝ noſtroꝝ gratiā. Hæc dicentes & alia his ſimilia, haud æquū ducimus, nos ad deprecandū conuerti, neꝗ; tam grauibus perpetratis ſub impunitate reditū accipere, ſed qſi de concordia diſputaturi conuenimus, ſubtiliter de his conferre omittimus. Qua de cauſa aūt miſſi eſtis, cur non aperte dicitis? qua in vrbem ſpe nos redire vos æquū ducitis? nihil enim vos hucvſꝗ; humanū aut commodū porrigentes audiuimus. aut ſi dixerimus nos, quibus conditiōibus reditū fieri æquum cenſeamus, quis erit ſponſor fœderū nobis? credemus ne legatoꝝ dignationibus? & nos illi per hos viros antea decepere, an per deos, per iuſiurandum? ſed ſæpius iam diſcentes,

L. Iunij aduerſus ingratitudinē patrū oratio.

Plebis in patres beneficia.

tes,ſcimus id tam diu vim habere,q̄ diu neceſſitas eorum vincit. Quænam igitur amici
tia,in qua coire nos inuicem præter ſententiam cogimur, vtriq; obſeruantes tempora
idonea? Bello vero ciuili nihil inſelicius,in q̄ victi infeliciter,& vincentes iniuſte agūt.
Ad tales igitur calamitatea ne nos patricij aduocate,nec noa vobis parebimus plebeij.
Brutus igitur talibus & alijs pluribus dictis,ſiluit. Adſtātibus vero, quæcunq; de iuſtis
dixit,vera eſſe apparuere:nemoq; erat tam duro animo,vt non in lachrymas diffluē-
ret. Steterunt legati,dubitantes diu quid oporteret dici. Verum vbi comploratus mul
tus deſijt,progrediena T. Largius,vnus omniū præclariſſimus,partim aliqua credito-
ribus obijciens,vt crudelia inhumanaq; peragentibus,partim quoq; attingens paupe
res,tanq̄ iuſta non poſtulantes,vi ſ.magis liberari ære alieno,q̄ gratia. Paruam eñ par
tem plebis ob magnitudinem paupertatis,coactā remiſſionem petere: maiorem vero
intemperātia & contumelia ad voluptuoſam vitā deditam,& per raptum alienorū in-
ſeruire cupiditatibus,diſcernendos eſſe ab his illos: hæc etſi vera eſſent,ſed non omni-
bus grata fuere. Ob id ſcimus vos legari,inquiunt hi: aut dicite q̄bus cōditionibus ipſi
nos aduocatis,aut non dicentes abite.non enim vobis faciemus amplius dicendi pote
ſtatem. Tum Menenius Agrippa ſignificauit ſe velle loqui de conditionibus, quā ora
tionē cōcluſit Aeſopæo more fabula. Noa,ait, miſſi ſumus à ſenatu viri plebeij ad vos, Agrippæ cō
non excuſaturi eum,nec vos accuſaturi.non eñ ſunt hæc huius temporia, ſed vt ſedi- ſulis oro fa-
tio tollatur,aduenimus. Eſt ciuitas humano corpori p̄ſimilis,nam cōpoſitum eſt vtrū- bularis.
q; ex multia partibus,nec partes vſus pares habent. venerūt membra ad ventrem, con
querentes q̄ omnibua operantibus,ſolus ipſe nil ageret,ſed oñia abſumeret. Cur,inqui
unt,non vſurpamus nobia libertatem,multisq; abſoluemur moleſtijs? Itaq; cum ceſſa
ret ab officio ſuo quodq; membrū,intra paucos dies tabe ac fame peribat corpus. hoc
modo æſtimate de ciuitate,in qua multæ ſunt gentes inter ſe diſſimiles, quarum quæ-
q; pars propriam p̄bet reip. vtilitatem,tanquā membra corpori. alij enim agros co
lunt,alij certant aduerſus hoſtes,alij mercaturam aut aliquā exercēt artem. Si vero oēs
iſti à ſenatu qui ex optimis conſtat,diſſideant,ac dicāt, Tu æquum cenſes imperare te
cæteris,deſeremus te,ſine duce habitemus: ſi hæc cogitantes, deſiſtant à conſuetis ſtu-
dijs,quid prohibet hanc ciuitatem perdi fame,bello,calamitate omni? Diſcentes ergo
q̄ quemadmodū in corporibus noſtris improbe obiurgatus venter, nutrit corpus,ſer
uatq; ſeruatus,& eſt quaſi curia quædā cōmunia,adminiſtrans oībus oñia, ita ſenatus
ſeruat oñia,cuſtoditq; & corrigit: deſinite igitur inuidioſas in eum iactantes vocea. ni
hil enim in vos acturus eſt graue,ſed voa ipſe vocat & rogat,& aīas expandens vobia,
vnà cum portis excipiet,præſentium malorum cauſam ita corrigens,debētea quidem
pecuniam,nequeuntesq; diſſoluere,liberari eos ſolutione cenſemus æquū,acſi corpo-
ra iam detineñ,iudicamus eſſe libera,damnationesq; eorū tollimus, & hoc in præteri
tum:futuri vero deinceps,quemadmodum vobis ſenatuiq; communiter conſultanti-
bus videbitur: lege data,ita illi ſe habeant. an ne iſta erāt ſegregātia vos à patricijs? q̄d
poſtulabatis,nunc datur. abite gaudentes in patriam: firmabuntur omnia lege certa.
Immo vero ſcribite decreta,parebitq; eis ſenatus,& nos fideiuſſores erimus horū,dan
tes vobis corpora & animas,ſtirpemq; noſtram pignora. dabitur iuſiurandum atq; fi
des ab omnibus,nobis autē ſenatoribus vnica fides ſufficit,ne ſitis vnq̄ in nos mali, ni
hilq; indigemus iuramētis neq; obſidib⁹. Talia dicēte Menenio,ſurgēs Brut⁹: Pulchre
q̄dem,inq̄t,cætera habere ſe q̄ ſenatus pollicebat, timeri tñ tyrānicos viros, niſi plena
ſecuritate potirētur. Interrogāte autē Menenio, cuius adhuc indigere exiſtimaret ple
bem: Concedite,inquit Brutus,nobis magiſtratus creare corporis noſtri aliquot q̄tan
nis,qui nullius rei alterius ſint domini, q̄ vt plebeijs læſis aut vi adhibita, ſint auxilio,
neq; ſinant ſuo iure priuari quenquā. hoc eñ rogamus p̄ter cætera,ſi non verba ſunt,
ſed opa,reconciliationes. Quo audito,plebs clamore multo laudauit virū,hortabatq;
legatos,vt hoc etiam ſibi concederent. Legati aūt diſcedentes e concione, atq; pauca
collocuti,rediere. factoq; ſilētio,Menenius dixit: Res hæc q̄dem magna plenaq; ſuſpi-
cionibus,ne forte ex vna ciuitate duas aliquādo faciamus. quantū tamen in nobis eſt,
non aduerſabimur. ſed p̄mittite vt aliqui ex nobis in ſenatū eant,& hæc clara atq; cer-
ta faciant: licet abſolutā habeam⁹ poteſtatem,cēſemus tñ æquū,id q̄d p̄ter opinionem
omniū poſtulatis nouumq;,in ſenatu tractare. Ego q̄dem hic manebo,Valerius aūt &
cum eo reliqui legationem peragent. Sunt hæc approbata adſcendentesq; eq̄s q̄ ituri
erāt,profecti ſunt in vrbē. poteſtate autē data dicendi in ſenatu,Valerij ſententia erat
cōcedendi plebi hāc gratiā. Appius,vt ante,cōtradicebat,clamās & obteſtās,quantū
malorū ſeminis iacturi eſſent in rempub. ſed non multis p̄ſuaſit. Fitq; ſenatuſconſultū,
hoc quoq; plebi permitti. id in caſtris declaratum eſt, admonente Menenio, mittitur

Iunius Brutus iſte,& cum eo M.Decius,& Sp.Sicinius.dimidia etiam pars legatorũ ſi
mul in ſenatum pergit.Die vero ſequenti diuiſa plebs in quatuor curias, magiſtratus
in annum creat, L.Iunium Brutũ,C.Siciniũ Bellutum,C.Liciniũ,P.Licinium, & C.
Iuſiliũ Ringanum.hi qnqꝫ viri poteſtatem tribunitiã acceperunt quarto ante Idus De
cembres.Brutus deinde concione vocata,plebi conſulit,vti ſacrũ inuiolabilemqꝫ ſan-
cirent hunc magiſtratũ,lege iureqꝫ firmãtes.Scribitur ergo ab eo & collegis lex talis:
Tribunum inuitũ nemo vllum cogito agere,neqꝫ verberato, neqꝫ alteri vt verberet im
perato,neqꝫ occidito,neqꝫ occidi iubeto.Si qs aũt horum aliqd fecerit,impius execra-
bilisqꝫ eſto,bona eius publicanto ad ſacra Cereris. ſi illum qs occiderit, expiatus eſto,
ac ne fiat poteſtas populo deinceps abrogandi hanc legem,ſit ſtatutum,Rom.omnes
Sacroſancta tribunorũ corpora. iurare per ſacra,hac ſe lege ipſos & eorũ poſteros vſuros eſſe perpetuo. Ex hisqꝫ cõſti
tutus eſt Rom.mos,ſacroſancta eſſe tribunorum corpora. hoc quoqꝫ impetrarunt, vt
poſſent binos quoqꝫ viros quotannis creare ſubminiſtrãtes tribunis.quo à ſenatu con
ceſſo,viros duos creauere,q poſtea ſacrorũ locorum curatores vocati ſunt, eisqꝫ ſunt
ꝑmiſſa multa & magna.At vbi antiquum ornatũ iterum reſumpſit ciuitas, Volſcos vl
ciſci defectiõis ſtatuit.Sp.Caſſius curam vrbis ſuſcipit,Poſthumius vero Cominius al-
Longula. ter conſul exercitũ eduxit, vrbem Volſcorũ Lõgulam inuaſione occupat. Igitur cum
Romani dñi vrbis eſſent facti, cõſul res om̃es militibus diripiẽdas dedit. imponensqꝫ
præſidiũ,eduxit copias ad Polum eadẽ die,huius quoqꝫ vrbis dñi facti. Cõſul defecti-
onis autores ſecuri percuſſit,reliqs mulctans armis ablatis,dehinc eſſe Romanis ſubie-
ctos coegit.Die poſtero Coriolos metropolim Volſcorũ aggreditur,qbus ſuccurrũt
Antiates,fiuntqꝫ duo eodem die certamina. At Gneus Martius vir continẽs,ſenſusqꝫ
Gn. Marti⁹ plenus,patriciorum generis,nec parẽtum ignobilium,cum poſt multã pugnam aci-
es ſe Romanorũ declinaret per decliuia,cum paucis perſtitit,excipitqꝫ hoſtium cater-
uas,plures deijciens, inſecutusqꝫ eſt eos q ad vrbem fugerãt,ſuosqꝫ ſidere & ſe ſequi iu
bet.Illi autem erubeſcentes,ſe rurſus cõuertunt,in oppoſitos feruntur ferientes. Inter
hæc Martius ad portas ipſas accedens,irrumpit intra muros vnà cum fugientibus.ſe
quuntur eũ ſocij,fit cædes vtrinqꝫ magna,auxiliabanturqꝫ incolis fœminæ e tectis,ſed
tandẽ coacti ſunt ciues ſe dedere victoribus.In hac pugna Martius clariſſimus omniũ
Rom.clarior ĩ ſecũdo certamine aduerſus Antiates apparuit,vbi grauiter vulnerat⁹,
ſed nõ minus victoriæ ꝓcipuus autor indubitatusqꝫ fuit.Vnde poſtero die Poſthumi-
us cõuocans exercitum,laudationem Martij percurrit,coronis eum victoriç exornãs,
donauit eum equo bellico decẽqꝫ captiuis,& argento quantũ efferre poſſet.Progredi
ens autẽ Martius,ſe habere gr̃as dixit conſuli:equum ſolũ & vnum captiuum q ei ho-
ſpes fuerat,recepit.Et ex hoc ipſo egregio facinore Coriolanus de cætero eſt vocat⁹.
Fœdera cũ Latinis. Icta ſunt qꝫ eo in tẽpore cũ vrbibus Latinorũ noua fœdera, ꝑ iuſiurandũ de pace,de
amicitia.erãt autẽ ſcripta talia:Rom.atqꝫ Latinis oĩbus vrbibus inter ſe pax eſto,do-
nec cœlũ terraqꝫ eundẽ habebunt ſtatũ,nec inter ſe bellũ ipſi gerũto,neqꝫ bellum aliun
de inducunto,neqꝫ bellum inferentibus vllis trãſitus tutos ꝓbento,bellũqꝫ gerentibus
opem ipſi ferunto,ſpoliorũ & prædæ cõmuniter vtriqꝫ æquã ſortiuntor partem,iudi-
cia priuatorũ cõtractuum intra dies ꝑficiantur decem. hæc inter ſe Romani Latiniqꝫ
iurantes,per ſacra ſanxere.Interea Menenius Agrippa moritur,atqꝫ eius funus publi-
cis ſumptibus eſt decoratũ.Tito autẽ Greganio,Pub.qꝫ Minutio conſulibus,frumen-
ti inopia vehemẽs vrbẽ occupauit,ſumens ex plebis ſeceſſione initiũ.terra enĩ tum ma
nebat inculta.Ex vrbibus autem Hetruriæ frumentatores miſſi,milium & far emẽtes,
ea in vrbẽ fluuialibus ratibus aduexerũt,isqꝫ cõmeatus tempus breue Romanos aluit,
Fames vrbis. nec erat vllum neceſſarij cibi genus.accidit & non paucis alijs qdem infirma eſſe cor-
pora,alijs vero ob inopiam mori.Deinde cum fieret iam acrior penuria,clamabat ad
tribunos plebs,à quibus quidem congregata cõcione, progrediens Sicinius ſimul &
Brutus percurrunt ſermone, quemadmodũ prouidentia locupletũ & ꝑ inſidias fieret
penuria,eo ꝙ ꝑ ſeceſſionẽ inuitis eis libertatẽ inuenerit,locupletibus eſſe cibaria in oc
culto repoſita,& pecunias qbus emant,plebeijs vero vtraqꝫ hæc ꝑ exilia deeſſe.ſubiũ-
xit Brutus,ſi vellẽt ei obtempare,cogeret q̃primum eos q accenderunt.malum extin
guere.Poſtera die cõſules adulationẽ hãc tribunorũ ergo plebẽ,in magnũ malũ verge
re æſtimãtes,populũ in concionem aduocabãt,conabãturqꝫ dicere quæ viſa ſibi eſſent
in ſenatu.obſiſtebãt eis tribuni.fit cõtentio inter cõſules ac tribunos.inter quę Brutus:
Age,inqt,meminiſtis ꝙ diſſoluentibus nobis ſeditionẽ,à vobis hoc ius ſit cõceſſum,ne
cũ plebem cõgregarent tribuni,quacunqꝫ cauſa intereſſe liceret patricios aut contur-
bare? Meminimus,inqt Greganius.infert Brutus,qd igitur,inqt, nõ ꝑmittis tribunos
q̃ volunt,dicere? reſpõdit Greganius,qa non illi plebem ad cõcionem vocauerunt,ſed
con

conſules. Subiecit Brutus: Vicimus, inqt, plebeij, abite igit nunc. cras aũt polliceor vo
bis claꝝ me facturꝝ, quantã habeat poteſtatẽ magiſtratus veſter. Nemine autẽ reſpon-
dente, ſoluta concio eſt. Sequenti vero die Brutus conuocata plebe, calculiſq; poſitis,
ꝓmulgauit legem in hæc verba: Cõcionanti apud populũ tribuno, nemo aliquid dici
to, nec dicentẽ interpellato. ſi qs autẽ ꝑter hæc fecerit, dato petitus vades: aliter bona
eius ſacra ſunto. Poſt hæc multæ fiunt inter tribunos & cõſules altercationes: neq; eñ
populus quæcunq; ſenat⁹ decerneret, firma arbitrabat: neq; eoꝝ q̃ popul⁹ cognoſceret,
quidq̃ gratũ erat ſenatui. His malis augeſcentibus, cõſulibus viſum eſt, ꝑmittente ſena
tu, cõſcribendũ eſſe exercitũ, educẽdaſq; copias, ſumẽtes cauſam q incurſiõibus & po
pulationibus aſſiduis regio affligeret, emiſſionẽ putãtes vtilem extra fines, vt & tenen
tes arma ab hoſtibus alerentur, & laxiori annona reliqui poſſent viuere, quieſceretq;
interim ſeditio. Sed nõ eis auſcultabat multitudo, neq; occurrebat deſcriptioni. ita ni
hil actũ eſt. Sequenti anno M. Minutius Augurinus, Auliuſq; Sẽpronius conſules fa
cti, multa vſi prouidentia ad replendã vrbem frumento, redieruntq; miſſi nuper in Si
ciliam legati, multas naues adducentes onerarias, in qbus adduxerunt frumentũ quin
quaginta modiorũ millia, quorum erat dimidia pars paruo admodũ empta precio,
reliquũ tyrannus miſerat dans gratis, & impenſis adducẽs proprijs. Vbi vero nuncia-
tum eſt de frumẽtaria claſſe, incidit de diſtributione patricijs deliberatio. Studioſi eñ
populi, ſuadebãt vt tyranni munus plebeijs oñibus diuideret, & id frumentũ quod pu
blice erat emptũ pecunijs, paruo eis vẽderetur precio. Arrogãtiores aũt, omni machi
namento affligere plebẽ æſtimabant, cõſulebantq; hoc vno maxime exhibendã arctio-
rẽ eis annonã, vt fierent ex neceſſitate modeſtiores. Ex ijs vnus erat Marti⁹ Coriola-
nus. palã ille atq; ferociter dicebat, non neceſſitate aut inopia plebẽ receſſiſſe, ſed praua
ſpe ſubuertendi reip. ſtatum, vi q; extorſiſſe magiſtratus, neq; tñ ꝑmanere in cõditioni
bus qbus inuenit reditũ: nõ eñ ad offendendũ ſenatũ, ſed ne ab eo læderet, tribunitiã
poteſtatẽ petiuiſſe. Vnde ſuaſit eis, tollendã eſſe poteſtatẽ, q̃ abuſi iampridẽ fuiſſent. eſ
ſe aũt tempus opportunũ, in q̃ pars eoꝝ plurima cõfecta fame eſſet. Cuſtodite igit an
nonã, inqt. deq; precio reꝝ venaliũ nihil minuite, ſed quãti vnq̃ antea, tãti & nunc ve-
nire eam decernite, iuſtas habentes cauſas plebis oblatrationẽ. Audientes hęc tribuni,
qa illi ſenatui aderãt à cõſulibus vocati, exclamabãt, atq; Martiũ violatorẽ ciuitatis exi
tiumq; appellabãt, & niſi coercerent patricij, morte aut exilio mulctantes, ipſi ſe id fa-
cturos ꝑdicebant. Ad hæc Martius: Immo vero niſi deſiſtitis vos ciuitatem turbantes,
ductanteſq; multitudinẽ, non verbis amplius, ſed opibus cõtra vos contendã. mox tri-
buni e curia ſe proripiunt, clamantes, ac deos per qs iurauerũt euocãtes, vocanteſq; ple
bem, declarabãt ei Martij ſermones. Sequenti die vocabãt Martiũ ad defenſionẽ cau-
ſæ. vbi vero nõ attendit eos Martius, ſed & iniurijs ꝓſequens viatores, à qbus vocaba-
tur, indignati magis tribuni, aſſumptis ſecũ ędilibus, alijſq; pluribus, impetũ in eum fe
cerunt, ædilibus mandãtes, vti ipſum manu caperent. Patricij vero rem acerbam iudi-
cantes, ante cauſæ dictionẽ vi duci patriciorum aliquem, aduerſus tribunos Martium
ſunt tutati. interueniunt cõſules, atq; ea die nihil eſt in re memorabile actũ. Poſtero au
tem die deſcendentes in forum tribuni, cõuocarunt plebem, patricioſq; accuſabãt tan
quam trãſgreſſos fœdera, & q in penuria omniũ frumentũ [illegible] diſtribuiſſent: Martiũ
vero ob diros in plebẽ ſermones, vocatũ à populo ad dicendã cauſam, ædiles veniẽtes
ad ſe repuliſſe. his dictis, poteſtatẽ facere patricijs ſe, ſi vellent, excuſandi. Ad hæc Mi-
nutius: De indigentia frumẽti defenſio breuis eſt: ſterilitatem eñ frugum ſcitis, diſtra
ctionem aũt frumenti fieri volumus, poteſtatẽ vero tribunitiã in eis q̃ [illegible]nc vobis con
ceſſimus, nunc et à c[illegible]mus. Hæc ſi aliter fiãt, tunc nos accuſate. ſi vero clare per
ſcrutari volueritis, [illegible]us patricij plebem accuſare poſſumus. di[illegible]cedentes à ſenatu, ſuf
ficere putaſtis dim[illegible]ionem æris alieni, & auxilij cauſa magiſtratus dari, non euertere
cõſulum imperiũ [illegible], aut hunc Martium amatorem ciuitatis, liberaq; vſum vo
ce de repub. occidere aut priuare patria. Quod ſi placari nõ poteſtis ab ipſo, largiami-
ni eũ nobis & [illegible] vrbs vna concors vt ante fuit ab initio. q ſi nobis ſuaden
tibus rem hone[illegible] n[illegible] cõcedetis, profecto clare ſcite, q nec nos vobis violenter actu-
ris cedemus. T[illegible] Minutio, videntes tribuni modeſtia & humanitate pol[illegible]
tationũ ſubd[illegible] m[illegible]dinẽ, do[illegible]bãt. ꝑcipue C. Sicini⁹ ſurgit, ac ſe patricijs gratiam
habere dixit, ſi exhiberent ſimilia verbis opa. & his dictis, cõuertitur ad Martium, aſſi-
ſtebat enim conſulibus ac dixit: Tu vero non te apud ciues tuos excuſas o generoſe de
his, q̃ dixiſti in ſenatu: immo vero cur non oras, vt imponãt tibi pœnã mitiorem? & ſi
lẽtio facto, viſa eſt plebi fere oñi volũtas abſoluẽdi eũ. is vero neq; ad preces aut com
miſerationem cõuerſus, precari nulla in re iudices ipſos cenſuit oportere, tanquã nul-
lam

Lex pro tribunis.

Coriolani ſentẽtia de venditione frugum.

Minutij cõſulis ꝓ Coriolano pectio.

Iam habẽtes legitimã poteſtatem. Sed ſi aliquis ſub cõſulibus eum accuſare vellet, para
tus erat iudiciũ ſubire, multa denique tribunus exprobrãs atque plebi. Ad hæc Sicinius, quod
morti eum cõdemnaret collegiũ, cõtumeliæ in ædiles cauſa. his dictis, duc eũ iuſſit in
collẽ iuxta præcipitãdũ, vnde mos erat Ro. aduerſarios deiicere. Ibãt igitur tanquam manu
capturi ipſum ædiles. patricij vero acclamãtes alte, conglobati, impetum in eos fecere,
deinde plebs in patricios, eratque multus rerum inornatus, deſiere illi, irrumpentibus in
medium conſulibus, atque iubentibus lictores ſedare turbas: tanta erat adhuc magiſtra-
tus eius verecundia. Proſequente autem Sicinio, Brutus videns plebem ſubſiſtere, ac-
cedit & retrahit, quia indemnatum necari ciuium quenquam lex vetuit. his Sicinius nihil
videns melius, progrediens dixit: Studiũ videtis plebeij, operaque patriciorum, qui mino
ris faciunt veſtrã multitudinem, quam viri vnius arrogantiã. cedamus, nec cauſam demus
perturbationi. abite nunc, ſtatuemus viro dicendæ cauſæ diem, & ſub vobis iudicium
faciemus. De frumenti vero precio ac diſtributione, vt ex iuſtiſſimo fiat more, niſi con
ſulibus aſſit cura, nos diligentiã adhibebimus. & his dictis, ſeceſſit populus. Poſt hæc
congregãtes ſenatum conſules, ſpeculabãtur quænã fieret præſentis turbæ diſſolutio.
Sicinius autem tribunus prædixit diem Martio, vt adeſſet defenſioni. Conſulibus deli
berãtibus, viſum eſt minime negligendum, fieri dominã tãtæ poteſtatis plebẽ, inuen-

Senatus pro Coriolano ſtudium.

taque eſt ab eis ratio inhibendi iuſta, & vocatis in colloquium plebeijs idoneis, morem
oſtendũt hactenus ſeruatum, quod plebs de nemine vnquã niſi ante ſenatus cõſuluiſſet, iu
dicauit aut tulit ſuffragia, hoc ius petebãt eis integrum eſſe. Quod & ſi tribuni nõ irent
inficias, admonent tamen legis P. Valerij, ex eaque licere, quibus plebeijs vis inferretur à
patricijs, prouocare iudicia ad populum. hãc proferentes legem, de his quibus læſos oẽs
nos eſſe dicimus ab Martio, vocamus eum ad populum iubemusque ibi iuſta dicere, nec
hic opus præconſulto eſſe. Titubãtibus patricijs, & in longum diſputãtibus tribunis,
petita venia, Martius dixit: Quod propter meã in vos patres beneuolentiã in hoc peri
culum venerim, omnes ſcitis. dicãt tribuni, quodnã eſt iſtud delictũ, cuius me ſunt ac-
cuſaturi, & quod nomen inſcribunt cauſæ. Tribuni inter ſe cõſultãtes, adſpirare tyrã-
nidi ipſum inſimulabãt, ex hoc auferre putãtes ſenatus auxilium Martio. dixitque Mar
tius, ſi ſum ſuper calumnia iſta iudicãdus, do me plebeijs, ipſi decretum ſcribãt. placuit
idem ſenatoribus, quaſi facile diſſoluturus eſſet hoc crimen. Statuto autẽ die, turba ex
agris, quãta nunquã antea, in vrbem conueniens, forũ prima luce tenuit. & poſt multã
diſceptationem de calculis ferendis, ſurgens Minutius. Poſtquam, inquit, Martiũ tribuni

Plebis calculi aduerſus Coriolanũ.

adſpirare tyrãnidi detuliſtis, hoc docete, deque eo fidem facite. Ad hæc tribunorum vnus,
omnia quæcũque dixiſſet in ſenatu cõtra plebem Martius, exponẽs, multa diligentia in
cõſtructionẽ retulit tyrãnidis. Sed Martius quod patriæ faueret, militiã ſuã à prima æta-
te oſtendit, quæve pro Repub. paſſus ſit, ſcindens veſtem, pectusque proferens plenum
cicatricibus, interrogauit an opera eis viderentur tyrãnidem affectantis, eius qui tot ci-
ues ſeruaſſet, cõmouitque plebem, vt clamarent plerique eum eſſe abſoluendum. Viden-
tibus hoc tribunis, aſſurgit Lucius, dicens: Poſtquam plebeij, dictorum ſuperborum à Martio
in ſenatu, crimine abſoluunt eum, patricij quid reſpõdent de eo, aut Martius ipſe, qui
nuper in agris Antiatum multa præda cõquiſita, nihil rerum quæſtori demonſtrauit
contra legem, neque vendens ipſe intulit pecuniam in publicum, ſed gratificãs amicis, di
uiſit prædã omnem, plurimos ſibi concilians de publico futuræ tyrannidis miniſtros?
Fatetur Martius prædam ſe diuiſiſſe ſocijs, non tamen ad ſtruendã tyrãnidẽ, teſtem ad-
ducens ſenatum, quia diſſidẽte plebe à patribus, incurſiões fiebãt crebræ in regionem
ab hoſtibus, & cũ ex plebeijs exire vellet nullus, ipſe cõſulibus permittẽtibus & laudan
tibus, ducatum aſſumpſerit. Vnà cum [illegible] ac amicis irrumpens hoſtilem regionem
improuiſus, multis refertã bonis, ſuo periculo prædã tulerit, eamque pro qualitate me-
ritorum militibus diuiſerit [illegible] exiſtimans ſe nec legem ſoluiſſe vllam, ne-
que tyrannidis opera [illegible] et diſtributio ſpoliorum non ad ſtruendam
tyrannidem viſa eſſet, plebs tamen clamore & tumultu forum replet, popularitatem
dicens, corruptionemque tyranicam. Poſtquã autem nemo aliter defendebat, dederunt
tribuni curijs ferenda ſuffragia [illegible] inſcribentes, exiliũ perpetuũ. vbi vero tu-
lere omnes ſuffragia, dinumeratis calculis, duobus eſt ſuperatus atque damnatus. ab eo
quoque tempore populi conſuetudo [illegible] vocandi quoſcunque ſubituros iudicium popu

Prima ad populũ prouocatio aduerſus patricium.

li. hinc & plebs elata eſt & optimatum [illegible] patus multum amiſit priſtinæ dignitatis.
finem igitur capiente [illegible] plebs gloriabunda receſſit. patricijque mœſti & hu-
miles, miſerãtes [illegible] Martium. Martius vero neque deflens caſus ſuos, nec exe-
crans, neque [illegible] faciens magnanimitate ſua indignum, adhuc magis declarauit
conſtantiã ſuã. Nam cum domum veniens, vxorem vidit & matrem dilacerãtes pe-
pla

pla pectuſq́; ferientes,nihil ipſe perturbatus eſt,ſed ſalutans eos tantũmodo, & cohortans ad ferendũ generoſe,calamitates,filioſq́; eis commendans,erant enĩ filij illi, inter quos ſenior xi. annos natus,aliud nihil dicens,mature ꝑgit ad portas, nemini aperiẽs ad quẽ locũ eſſet demigraturus. Et volens pœnas de inimicis ſumere, cogitauit ſi Volſci ꝑmitterent ſibi ducatũ belli,q̃ꝗs enĩ habebãt vires Romanis,facile vindictã faceret. ꝑturbabat aũt ipſum cõſcientia,ꝙ aduerſum eos ſæpi⁹ in ꝓlio grauia egiſſet, multaſq́; eis vrbes ademiſſet,nec tñ abſtitit,& ire ĩ ipſa ꝑicula cogitabat. Obſeruata itaq; nocte, ꝑgit Antiũ,Volſcorũ vrbẽ illuſtriſſ. tranſiitq́; in domũ Accij Tullij viri illuſtriſſimi,& bellicis rebus ꝓbati,fit ei ſupplex,atq; enarrãs detinentes ſe neceſſitates, ob q̃s ſuſtinuerit ad inimicos confugere,poſtulabat vt moderate ſentiret de viro ſupplice,nec inimicum duceret, qui poteſtatis ſuę eſſet, neq; vim ſuã in infelices demõſtraret memor inſtabilitatis fortunæ. potes,inq̃t,hoc ex me cognoſcere,q̄ in vrbe maxima ꝓclarus aliq̃n ꝓcellere viſus ſum,nũc deſert⁹ & vrbe eiectus ſum. Polliceor aũt tibi me tantũ boni eſſe facturũ,quantũ mali ante:ſin aliter fecerim,vtere me vt vis. Adhuc aũt dicente eo,offerens dextrã Tullius,cõfidere eum iubet,Volſcoſq́; ei amicos pollicitus eſt ſe facturꝝ, & oĩa ita perfecit. Interim cõſultantibus inter ſe Martio & Tullio,viſum eſt mouendum bellũ Romanis. verꝫ Martius putabat cauſam belli prius oportere piã iuſtãq́; inſtitui,erant enĩ Rom. & Volſcis induciæ ad bienniũ factæ. Si ergo,inq̃t, o Tulli, Volſci bellũ inferant, ſoluẽdi fœdera tu autor eris: ſi vero expectas donec illi hoc faciũt, repugnare videris. Modus autem in prõptu eſt:ſacrificia & certamina peracturi ſunt Romani,illuc ergo vade & tu,& duc quos potes Volſcoꝝ,atq; cum in vrbe fueris,iube aliquem neceſſarioꝝ tuorum ire ad conſules,& dicere eis ſecreto, eſſe noctu inuaſuros vrbem Volſcos. q̃d audientes oẽs,vos vrbe eijcient,& exhibebunt vobis iuſtę irę cauſam. Hæc vt audiuit Tullius,lætatus eſt admodũ,oĩaq́; ita ſunt peracta. nocte enĩ Volſcos abire iubent Romani,prout Martius ꝓſagibat. At Tullius egreſſus,tardiores expectat. & cõcione facta,multa vſus inclamatione aduerſus Rom. demõſtrans grandem cõtumeliam,qua affecti eſſent oẽs expulſi vrbe, hæc in ſuis vrbibus dicere iubet quenq;,& ea agere,vt cõtumeliæ pœnas Romani dent. demigrãtes quiq; in patriam, contumeliam ꝓdicarunt. fit cõuentus. bellum decernunt oẽs. De modo autem belli Tullius conſuluit vocandum eſſe Martium,percontandumq́; quonã modo ſolui poſſent Romanoꝝ vires. Sunt hæc approbata. vocatur Marius. q̄ habita lõga oratione, q̃ ſibi fidẽ faceret,modũ & vias oſtendit,q̃bus illi potiri Roma poſſent. Volſci vero adhuc eo dicente,laudabãt virũ,& ipſi Martio decernunt cõſilij ius in oĩ vrbe eſſe,magiſtratuſq́; gerere vbicunq; ei liceret. Eius ſuaſione miſſi ſunt Romã legati, & in ſenatũ introducti,dixere Volſcos magnifacere,ſe Romanos infeſtos habere,& futurã demõſtrabant fidẽ amicitiæ,ſi agrũ ſuum reciperent & vrbes, quæ ſibi à Romanis ademptæ erant:aliter enĩ neq; pacem,neq; amicitiam inter eos firmam fore. Quibus,deliberatione habita,Romani ita reſpondent:Decentẽ,vt videmus,vultis capere ꝑtextum belli. quæ enĩ petitis,clareſcitis non eſſe nos daturos. Quæſitis enim bello amplius dñi non eſtis,& iniuſte agitis aliena repetentes:bellũ vos gerere non cogimus,nec volentes deprecamur. ſi inceperitis,repugnabimus. Hæc reſponſa accipientes legati,retulere Volſcis,mox de cõmuni gentis cõſenſu decreuerũt Romanis bellũ,duces belli eligunt Tullium & Martiũ. Bello indicto, Tullius in Latinum agrum, Martius in Romanũ excurrit,& vt malo inexpectato accidente colonis. maximam cepit prædã hominũ,iumentorum & aliaꝝ pecudum,bonoꝝq́; oĩum Martius, igne & ferro oĩa vaſtans plebeiorum ꝑdia,patricioꝝ vero ſeruabat illæſa. His viſis,defecere à Romanis primũ Aeq, & nonnulli alij ſocioꝝ clam adhærebant Volſcis. Facta eſt intra non longum tempus tanta vis Volſcoꝝ,quantã nunq̃ antea habuerãt,quã ductãs Martius,rurſus agri Romani populabatur eã partẽ quã prius omiſerat,prædã inde educens maximã. At Volſci magnitudinẽ videntes ꝑdæ,deq́; ignauia audiẽtes Romanoꝝ, q̄ antea ꝑdari aliena ſoliti fuerant,in ſpe maxima cõſtituuntur,magnanimitatẽ & fortunam Martij admirantes. Dux aũt vbi alacritatẽ cõfirmauit Volſcoꝝ, in ſocios Romanoꝝ duxit exercitum,& ſtatim paratis oĩbus,ad obſidionẽ in Tolerinos ꝑgit,breuiq́; vi capit,& vrbẽ diripiendã militib⁹ cõceſſit. Poſt hãc vrbẽ direptã,in Bolanos duct⁹, magna ante ſtrage facta,fit vrbis dñs. capit poſtea Labicanos,vrbẽ Pedanoꝝ, Corbio & Corioli ſeſe dedunt,Bolas vi cepit. At cum Lauiniũ Martius obſidione cinxiſſet, Romani captaꝝ vrbiũ excidiũ audiẽtes,legationibus ſocioꝝ onerati,& Lauinij circunuallationẽ horrentes,ne ad ſe venturꝝ eſſet bellum periculoſiſſimũ,vnam eſſe putabant rerum oĩm diſſolutionem,ſi Martio reditum decernerent,quæ erat plebis ſentẽtia. Audiens à transfugis hęc Marti⁹,vt ira tulit,propere aſſumẽs copias Romam duxit,circa foſſas ciuilias

Coriolanus apud Volſcoꝝ principem Tulliũ degit.

Volſcorum bellũ cũ Romanis,Coriolano duce

Coriolani virtus bellica.

vocatas,caſtra poſuit.Romanis vero præſentiā eius audientibus, tãtus tumultus incidit,tanq̃ ſtatim muros adſcenderet. Currūt ꝑ muros iniuſſi,alij ferūtur ad portas,alij arma capientes,munitos vrbis locos occupant,mulieres vero ſolutis crinibus ad delubra & ſacella decurrunt complorãtes. Mane facto,patricij legatos decernūt mittēdos

Supplicāt Coriolano.

ad Martiū quinq; æuo maximos,quos ille maxime venerabatur, de diſſolutione belli & amicitia locuturos,q vbi appropinquauere Martio,ſedēti cum primoribus Volſcorum in loco vnde multitudo auditura eſſet quæ tractarētur: tum Minutius vnus ex legatis,q conſulatus ſui tpe pro Martio valde eniſus fuit,dicere cœpit talia: Quod nō iuſta à plebe patiēs,turpiter expulſus es Marti patria, oēs ſcimus, nec mirū putamus,ſi indignaris hūc caſum.q vero nō tēperãter te vlciſceris,in eodē ponēs ſontes & inſontes,illud mirati ſumus,& venimus legati miſſi,poſtulãtes te cū plebe inimicitiā deponere, nūciãtes q ſenatus oīs ſtatuit tibi reditū decernere,eſtq; paratus populus lege te ſolutū ꝑpetuo reſtituere. Et poſt longā oronē,Hęc,inqt,tu cogitãs Marti,muta mētē, deſine ſꝗuire in patriā,abi gaudens ad propria,matris cōplexus gratiſſimos, & vxoris comitates ſuauiſſimas,filiorumq; dulciſſimas ſalutatiōes,& teipſum reddēs patrię quę te genuit. His à Minutio dictis, Martius rñdit longa orone,repetēs bona & mala à ſenatu ac plebe accepta,& qua fide à Volſcis exul recollectus ſit,qbus dux belli conſtitutus,nō dñs,ab eis petendæ ſunt ſiue induciæ ſiue reconciliationes. Id tñ eis volentibus propter vos legatos,inqt, ipſamq; patriā reſpondeo, ſiquidē reddãt Romani Volſcis regionē quantā eis abſtulerunt,& amicitiā cū eis contrahãt in ꝑpetuū,æquā & ciuilitatem concedãt,conuenta faciā & bellū diſſoluā: habetis reſponſa,qbus plus nihil à me inuenietis,ſed abite,& videte qd agendū ſit vobis in tãto diſcrimine conſtitutis. Redeuntes poſt conſtitutū,alij mittūtur decē legati, qui ſuaſoria verba multa percurrūt, & vt exercitus abduceretur petūt,paratos ſe poſt hæc æquis cōditionibus finem bello imponere. Martius nihil aliud q̃ prius reſpōdit,& vt deliberarent melius,tres dies induciaꝝ dedit. Volentibus aūt legatis aliqd etiā ad iſta dicere,non ꝑmiſit,ſed abire iuſ-

Sacerdotes legati ad Coriolanū.

ſit e caſtris celerrime. ſilentes illi ſtatim abierunt. Diſcentes à legatis ſenatores arrogãtia reſponſa Martij atq; minas,& videntes vndiq; ſe concluſos,decernūt vt pontifices & augures circa diuina miniſtrãtes,cū ſacris & inſignibus irent ad vallū hoſtiū, verba eadē afferentes quæ primi. Qui viri vbi aduenere, expoſuereq; mãdata, ne ijs quidem reſpōſum dedit,ſed conſuluit vt iuſſa facerent,vetuitq; eos vlterius diſputare. Vbi vero tentato hoc etiā exciderunt Romani,deſperata ſpe omni recōciliatiōis,præualidos

Valeria Publicolæ ſoror.

viros pro foſſa & ad portas ſtatuentes,vrbs tota in armis fuit,& fit ploratus atq; vlulatus indefeſſus. Erat tum matrona quædā Valeria,genere & dignitate præcellēs. hęc aduocãs matronas ꝑcipuas in tēplū,cōſolabat eas,& poſtulat ſecū pergãt ad domū Veturię matris Martij,efflagitaturas vt periturę vrbi ſuccurreret. Sequūtur eam matronæ oēs. videns aūt aduenientes Volumnia vxor Martij,ſocrui aſſiſtens,mirata eſt ac dixit: Cuius rei indigētes matronæ aduéniſtis tot in domū miſerã? dixitq; Valeria,in vltimis ipſæ periculis confugimus ad te Veturia, à te petentes auxiliū, vt miſerearis patriæ, roges ꝑ nobis ipſis puerulisq; his miſeris,ne decidamus in cōtumeliā inimicorū. aſſumēs tecū Volumniā probā fœminā filiosq; eius,& nos ſupplices oēs puerulos hos ferentes,ſuade & ſupplica Martio,vt cū ciuibus ſuis in gratiā veniat. perſuadebis,certum habeo:nēq; eīm ille te negliget proiectā ad pedes ſuos,eris aūt gloriā poſſidēs immortalē. his ac pluribus alijsq; dictis, Valeria effundens lachrymas, ſiluit. Parumper aūt cunctata Veturia,lachrymãs dixit: Ad debilē tenuemq; ſpem confugitis Valeria, Martius ex quo illā amarā de eo tulit plebs ſententiā,odit domū totā ſimul cū patria, hoc ab ipſo habemus. qñ eīm ille abijt,ſtãs ſine lachrymis, diſcedit,inquit,à vobis Martius, o mater ſimul & tu Volumnia,expulſus à ciuibus: ſed vos vt probas decet fœminas,ita ferte calamitatē,nihil indecorū faciētes,& hos pueros habētes ſolatiū,educate. & valete. his dictis,nos infelices vlulãtes & lachrymãtes poſthabitas dereliquit, nihil nec adminiſtrãs ipſe nec mandãs. Quartus hic eſt annus,ex q̃ pſia exulans,alienas nos oēs exiſtimãs,nihil ſcribēs neq; mandãs,neq; quēadmodū res noſtrę ſe habeãt,ſcire volens. Apud hunc igitur talē animū quã vim Valeria habituræ ſunt preces noſtræ,qbus nec amplexus dedit,neq; oſcula? His & alijs dictis,Valeria preces ingeminat,vincitq; tandē,ceſſereq; Veturia atq; Volumnia,pollicitæ legationē de patria. Illæ aūt lętæ factæ,ſequūtur Veturiā atq; Volumniā, aſſumptis Martij filijs & ex ciuibus qui vellent. nunciata ſunt conſulibus quæ geſta eſſent. hi induſtria earū laudata,cōuocato ſenatu, de exitu fœminarū & paruulorū conſultãtes, in dubiū maximū vertunt. vicit ſentētia fœminarū,vnde ad portas illas ſenatus cōducens,imprecatur bona & fauſta. Vbi vero procedentes mulieres,ad conſpectū e longinquo in caſtris apparuere,emittit equites

aliquot

aliquot Martius,ſcituros quænã hęc turba eſſet,diſcens aũt adeſſe Rom̃.fœminas ad-
ducentes infantes,ꝓcedereq; matrẽ & vxorẽ & filios,primũ quidẽ miratus eſt mulie-
rum audaciã,ꝙ auſæ eſſent ad vallũ hoſtiũ venire tot ingenuæ mulieres cũ infantib⁹
Rom̃.Surgit itaq; & procedit eis obuiam,inſignia magiſtratus deponẽs vt priuatus,
matrẽ amplexatꝰ,vxorẽ ſimul & filios oẽs lachrymantes deducens intro & pone ſede-
re iuſſit,ſciſcitaturq; cuius rei Indigẽtes veniſſent ipſi atq; matronæ iſtæ.Ad hæc Ve-
turia mater primũ quidẽ diu fleuit,terrã intuens ꝓſentiũ omniũ(erat eñ in publico)
cõmouit cõmiſerationẽ.poſteaq; ſe recipiens,dixit:Hæ fœminæ,Marti fili,cogitan-
tes cõtumelias aliasq; calamitates euẽturas eis,ſi ſub hoſtib⁹ vrbs noſtra fiat,poſtq̃ vi
ris earũ petẽtibus diſſolutionẽ belli ſuꝑba duraq; dediſti reſpõſa,cõſugerũt ad me ma
trẽ tuã & Volumniã vxorẽ,rogãtes ne ſe negligeremus.Adhuc aũt dicentẽ eam in-
terpellans Martius:atqui,inquit,impoſſibilia rogãs mater aduenisti,me prodere ex-
pulſoribus poſtulas ſuſceptores meos.deos eñ colens per quos iutaui,erubeſcẽs ho-
mines quibus fidẽ dedi,bellũ ipſe cũ Rom̃.vſq; ad finẽ geram.Si vero reddãt Volſcis
regione quã vi obtinent,& amicos eos faciant,participantes ipſi æqua cũ eis oĩa,diſ-
ſoluam bellũ,aliter vero minime.Vos igitur matronæ abite,perſuadete hæc viris,ne
cupiant per iniuriã inhærere alienis:ſi vero illi perſtant ſeruãtes arrogantiã,malorũ
vẽturoꝝ ipſos accuſate,nõ Martiũ neq; Volſcos.te vero mater ego filius rurſum pre
cor,ne me ad impias & iniuſtas prouoces actiones,ſed ad me veniens,fruere mea glo
ria,vtere meis bonis tu & vxor vnà cũ filijs,vt dignũ eſt,luctumq; deponite,quando-
quidẽ mihi bona ſpe meliora euenere.Deſinente aũt eo,expectãs parumper Veturia,
dixit:atqui ego fili Marti neq; fieri te Volſcorũ proditorẽ volo,qui te exulẽ ſuſcipi-
entes,etiã ducatũ tibi ſuũ crediderẽ,neq; ſine cõſenſu eorũ diſſoluere te inimicitiã pe
to,ſed de cõmuni ſentẽtia abſiſtere te bello poſtulo,& perſuadeas Volſcis moderari
reconciliationes,ac honeſtã vtriſq; gentibus fieri & decentẽ pacẽ.hoc aũt fiet,ſi abdu
cto nunc exercitu,pactis inducijs,tu interim verã perfeceris amicitiam.Et hoc clare
ſcias,ꝙ Rom̃.quodcũq; nõ ſit impoſſibile nec prohibet dedecus,ſuſtinebunt à te ro-
gati.coacti vero nihil largientur vobis,vt ex multis bellis te ſcire licet,neq; Volſcis id
graue erit,nec ingratus eis teneberis,retuliſti ſane illis multas ac magnas remunera-
tiones.Quot vrbium facti tuo ductu ſunt dñi?an non à Rom̃.oĩbus exegiſti pœnas,
tot peractis cædibus,tanta ferro & igni vaſtata regione,tot vrbibus à fundamento
euerſis?tranſeo q̃t ſpolijs vrbes Volſcorũ exornaueris,quãtasq; militãtibus tecũ lar-
gitus ſis diuitias.Eos igitur tantos factos per te & ad tantã felicitatẽ euectos,an non
gauiſuros putas eis bonis q̃ habẽt,quos dños ſuorũ eſſe certos effeciſti?Sed iam ſpe-
ctato,vtrũ melius ſit eis Romanũ imperiũ diſſoluere,an participes eius eſſe,ex æquo
cũ illis conſtituere rempub.perpetuamq; pacẽ firmare.Si vero illi tibi aduerſent,nec
ſermones tuos recipiant,arrogãtes & elati per te facti,ducatu palam eoꝝ abſtine,ne
ꝙ proditor eorũ fies,qui tibi ſua crediderũt,neq; hoſtis neceſſariorũ tuoꝝ.Eſt enim
eorũ vtrunq; impiũ.hæc ego rogo,nõ vt tu ais,impoſſibilia,ſed oĩs iniuſtæ cõſcientiæ
expertia.an nõ ſatis ab eis qui te cõtumelia affecerũt,iam pœnarũ exegiſti,vaſtũ red-
dens agrum eorũ optimũ,vrbesq; vaſtans,quas multis laboribus ciuitas obtinuit,&
iam tertiũ annũ includens eam in multã penuriã,niſi etiã ad ſeruitutẽ vrbis ac euer-
ſionẽ properaueris?neq; miſſos à ſenatu reueritus es legatos,afferentes tibi reditũ ho
neſtiſſimũ,neq; ſacerdotes deorũ cultores,ſed & illos abegiſti,arrogantia dans & ty-
rannica reſponſa.Ego vero hæc vt laudẽ,non inuenio,eſſe te aduerſus patriã,aduer-
ſus parentes ac ſacra numina implacabilẽ & inexorabilẽ.Recte igitur feceris,patriæ
dimittens obiecta pœnitenti,ne deos vltro offendas.aut igitur primũ me immoles
furijs matrẽ tua manu,aut matricidij pollutionem erubeſcens,cede tuæ ipſius matri.
Hæc & multa in hanc ſententiã dicens,ſeipſam proiecit humi,pedes illius deoſcula-
ta eſt.cadente ea,matronæ cæteræ exclamauerũt omnes vlulatu alto & longo.qui ve-
ro in conſilio erant Volſcorũ,auerterunt adſpectũ.Ipſe vero matrẽ erexit,multaſq;
effundens lachrymas,dixit:Vincis mater non felicẽ victoria,neq; tibi neq; mihi ſer-
uaſti patriam.& his dictis,abijt,deliberans cũ matre cæteriſq;,& ſtetit eius ſententia,
neq; ſenatũ de reditu eius decernere,priuſq̃ Volſcis perfectũ eſſet de fœdere,deq; diſ
ſolutione belli,poſtulare ſe ab eis qui ſibi exercitũ permiſerant,vt pro bello amicitiã
ſuſciperent,fœderaq; iuſta facerent,& ꝙ nulla fraus fieret conuentionibus.Quod ſi
Volſci nõ ſuſciperent reconciliationes æquas,tunc abſiſtere ipſum imperio.& in hęc
dimiſſæ ſunt matronæ.Martius aũt concionẽ aduocans,cauſas edidit adſtantibus,ob
quas bellũ diſſoluturus erat,multũq; precatus eſt milites,vt vbi rediſſent domũ,me-
mores beneficioꝝ acceptoꝝ,propugnatores ſibi eſſent,ne quid intolerabile paterẽt,

Veturiæ oratio ad filium Coriolanũ.

Veturiæ altera oratio.

Finis orationis & belli.

ſequentiq́ꝫ die caſtra mouit,& abijt. Vbi vero circa occaſum ſolis redierũt Romã matronæ, venerunt eis obuiã extra vrbẽ Rom. vt aũt ſenſere ſibi ſublatũ periculũ, vehementer gaudebãt, oſtendẽtes qualiter ex magnis periculis in non expectatã felicitatẽ tranſlati ſint. Verũ non defuit mulieribus huius beneficij gratia ſuus honos. nam decreto ſenatus eo in loco vbi erat mollita Martij ira, extructũ eſt templũ Fortunæ muliebris. ſunt & qui purpuræ vſum atqꝫ auri tum eis permiſſum tradant. Martius vero circa primã lucem exurgens, exercitũ abducit. vbi vero in terra Volſcorũ fuit, prædã omnẽ militibus donauit, exercitũq́ꝫ dimiſit. Qui igitur ſocij fuerant militiæ, domum graues opibus reuertentes, virũ venia dignũ putabant, miſeratione matris preceſq́ꝫ reueritũ: qui vero in vrbibus manſerãt, exaſperati aduerſus ducẽ erant. Accendebat aũt eorũ animos Tullius. congregans eñ manũ non exiguã, ducẽ accuſat, arguenſq́ꝫ ex veris falſa, iubebatq́ꝫ eum deponere magiſtratũ, & rationẽ imperij reddere. Martius neutri eorũ cõtradicens, cenſebat tamen prius geſtorũ à ſe in bello rationẽ reddendã, poſtea, ſi Volſcis oĩbus videret, magiſtratũ deponere. Tullius probe ſciens ꝙ vir acer ac multorꝫ pulchrorũ operũ rationẽ reddens, facile populo perſuaderet, cum clariſſimus ac honoratiſſimus haberet, fore etiã vti bellũ quibus vellet conditionibus cõponeret, & dñs omniũ fieret, eratq́ꝫ diu certamen inter eos in cõcionibus & in foro: vbi vero nullus fuit contentionis terminus, pdicit diem Tullius, qua venire iubebat Martium depoſiturũ imperiũ, & ſubiturũ iudiciũ de proditione. Statuto die Tullius ſubornatis ſpe pmiorũ viris, adſcendit in foro pulpitũ. multa vſus eſt in Martiũ accuſatione, & niſi ſponte vellet imperiũ deponere, hortabat populũ vim facere. Adſcendẽte aũt Martio ad defenſionẽ, clamor multus exortus eſt à factione Tullij, Martiuſq́ꝫ obrutus lapidibus, eſt interfectus.

Martij interitus.

Talẽ igitur exitũ ſortitus eſt Martius, vir bello oĩm illius ætatis optimus, ad bene agendũ natura diſpoſitus, alti ſenſus idẽ & munificus, nec metu aut neceſſitate à vero recedẽs, & alios ad iuſta cogens, ſed nõ in vno poſſibile eſt oẽs virtutes eſſe: erat eñ ille acerbus ſemper & difficilis, iuxta cuſtodiã legũ vehemens, nihil clemẽtiæ tribuens. Martiũ igit nihil aliud patria expulit, bonaq́ꝫ ei cætera inutilia reddidit, q̃ vehemẽs & ſummũ iuſtũ. plebi eñ moderata cõcedere noluit, ſed cõtradicens oĩbus, cõtraxit odiũ. Cũq́ꝫ ei liceret, ſe Volſcorũ ducatu liberare ſimul cũ diſſolutione belli, transferreq́ꝫ aliquo, donec in patriã rediret, ſe exhibuit his, qui ſibi imperiũ crediderãt, rationẽq́ꝫ reddidit eorꝫ q̃ in magiſtratu geſſerat, vt ſi qd iniuſte egiſſet, ſubiret pœnã ex lege. ſummæ iuſtitiæ mercedẽ nequaq̃ pulchrã recepit. Obiter addendũ puto, ꝙ ſecundũ Philonẽ, mortuo Cyro, poſtq̃ regnauit 24. annis in hac gñatione, ſucceſſit illi filius Darij Priſcus Artaxerxes Aſſuerus, q reg. annis 20. & cœpit regnare in hac gñatione anno 25. reg. 11. annis in ſequẽti gñatione.

GENERATIO LIIII.

ANno 4741. ab origine mundi, Philone autore, ab urbe cõdita 298. 74. olympiadis anno primo, mortuo Zorobabel, ſucceſſit ei in linea Chri filius ſuus Abiud, in quo cepit initiũ 54. generatio, durauit annis 60. Princeps ſacerdotum erat Ioakin, cognomento Ioſedech, filius Ieſu. Sunt & qui Ioachin vocant Iudã, qui genuit Eliaſib, qui genuit Ioiada, qui genuit Iohannem. Erat aũt, vt dictũ eſt, tunc in Iudæa ſumma rerũ penes ſacerdotes, q̃ prius ſub regibus & iudicibus fuerat. Iſte Ioakin Iudith & Heſter geſta cõſcripſit, hortante Mardochæo, Philone teſte.

Ioakin ſeu Ioſedech pontifex.

Anno eodem quo ſupra, Xerxes Darij regis ex Atoſa filius, quintus Perſarũ rex, poſt patrẽ regnare cœpit, & regnauit annis 20. hic voluntatis paternæ colendi & honorandi Deum hæres apparuit, vt Ioſephus ſcribit. veruntamẽ in alijs rebus paternæ crudelitatis & ſæuitiæ ſucceſſor extitit, qui cũ eſſet e Lydia moturus, & graue bellũ ducturus, à Pythio hoſpite Lydo rogatus eſt, vt ſibi e quinqꝫ filijs qui ſua ſigna ſequerent, vnũ relinqueret. Reſpondit, vt quẽ vellet eligeret, moxq́ꝫ à patre electũ, in duas partes ſcindi fecit, partes in vtroqꝫ viæ latere poſuit, atqꝫ ita cũ hac victima exercitum luſtrauit, q̃d & alij patri adſcribunt. Xerxes itaqꝫ ſuſcepto imperio, illud multis bellis etiã non laceſſitus, fortiſſime quidẽ geſtis, & rempu. quaſi vſqꝫ in finẽ gubernauit, ſed tandẽ recepta Aegypto, q̃ à patre defecerat, refertus oĩbus copijs doniſq́ꝫ fortunæ, nõ equitatu, nõ pedeſtribus copijs, nõ claſſibus, nõ auro immenſo contentus fuit, niſi & delicijs exquiſitis frueret: adeoq́ꝫ eiſdẽ abundabat, vt pmiũ proponeret qui nouã voluptatẽ inueniſſet. Cũq́ꝫ vniuerſa Aſia potiret, & ei parũ eſſet, niſi & Græciæ bellũ inſerret, ad hoc perficiendũ, exercitũ per quinquenniũ inſtruxit. q̃d vbi primũ didicit Demaratus rex quondã Lacedæmoniorꝫ, qui apud Xerxẽ exulabat, amicior patriæ poſt bñficia regis qui eũ recepit, ne inopinato bello opprimerent, oĩa in tabulis ligneis magiſtratib⁹ perſcripſit, eaſdẽ cera ſuperinducta delet, ne ſe proderet, fido deinde ſeruo

Xerxes Perſarꝫ rex 5.

Xerxes copiæ aduerſus Græcos.

perſe

ꝑferēdas tradit,q̄bus perlatis,admirant Lacedæmonij.vocat ſoror regis Leonidæ,
q̄ cōſiliū ſcribētis inuenit.Iā Xerxes copias eduxerat,erat claſſis ex Aſia vnius & quin
quaginta myriadū viroꝝ in vniuerſum,& ſeptē millia ſexcēti decē.Myrias numerus
eſt,decē millia virorū cōtinens:peditatus fuit decies ſepties centena millia,equitatus
octoginta millia,ꝑter Arabes & Pœnos reliq̄ſq; barbaros q currus agitabāt,q̄ copiæ
claſſariæ & terreſtres in ſummā redactæ,fiūt ter & vicies centena,& ꝑterea decē & ſe
ptē millia ſexcēti & decē,ꝑter ſeruitia q̄ ſequebant,& eos q in frumētarijs vehebant.
Hæc Herodotus.Addit & ex Europa ter centū millia,in q̄ exercitu cū tot viroꝝ mil-
lia eſſent,nemo aut ſpecie aut magnitudine corporis erat,q cū Xerxe ipſo poſſet con
tendere,tanq̄ dignior q illud imperiū obtineret.ꝙ ſi regē ſpectes,diuitias,nō ducem
laudes,quaꝝ tāta copia in regno eius fuit,ꝙ mōtes in planū deducebat,& cōuexa val
liū æquabat,& quædā maria pōtibus ſternebat,q̄dā ad nauigatiōis cōmodū per com
pēdiū ducebat,cuius introitus in Græciā q̄ terribilis,tā turpis ac fœdus diſceſſus fuit.
Erat enī vir primus in fuga,poſtremus in ꝑlio ſempuiſus,in periculis timidus,ſicubi
metus abeſſet,inflatus.Xerxes vbi Abydon venit,cupiuit oēm exercitū videre.Itaq;
in ꝑtorio q̄d ei Abydeni candido lapide pro regia dignitate cōſtruxerāt,reſidēs,pro- Xerxis flet⁹.
ſpiciebat de alto littus & terreſtres copias & claſſem,& cū intueret oēm Helleſpontū
nauibus obductū,oīa littora atq; plana hoībus referta,ibi ſe beatū eſſe iactauit,& poſt
hæc lachrymas fudit.q̄d aīaduertēs Artaban⁹ eius patruus,q diſſuaſerat bellū:Quàm
diuerſa,inquit,rex nūc facis? qui te beatū dixeras,nūc lachrymas fundis.Et ille:Re-
putantē me,inquit,q̄ breuis eſſet humana vita,ſubit horū cōmiſeratio,q̄ꝝ cū tot ſint,
nemo ad centeſimū annū ſupererit.Atqui Artabanus:Alia ſane cauſa,q̄ ſit iſta,viuen
do miſerabiliora patimur.ita tā breui vita nullus hoīm adeo felix extitit,cui non cre-
bro,nedū ſemel,ſubeat aīo moriēdi volūtas potius q̄ viuēdi.Nā incidētes calamita-
tes & morbi,vitā perturbāt,efficiūtq; vt cū breuis ſit,tn̄ perlōga videat.ita mors opta
tiſſimū eſt profugiū ærūnoſæ vitæ,quā Deus dulci guſtu adſpergēs,fecit ne appetere-
mus illā.At poſteaq̄ Xerxes Sardibus eſſet,miſere Athenieñ.exploratores.qui cū Sar
dis veniſſent ſpeculādo regis exercitū,deꝑhenſi ſunt,ac torti fatent cauſam aduētus,
ideo neci ſunt adiudicati.Id vbi Xerxes audiuit,iubet eos adduci ſaluos,mādās ſatel- Xerxis fidu
litibus,vt totū illis exercitū oſtēderēt,& ſine noxa dimitterent.Hoc Xerxes ea rōne ꝑ tia,
cepit,ꝙ cogitabat fore,vt dū ſpeculatores tātas renūciaſſent copias Athenieñ.ſine bel
lo ſe darēt.Hæc eius ſentētia cū altera ſatis cōgruit.nā cū in Abydo ageret Xerxes,vi
dit naues curſum tenētes ꝑ Helleſpontū,q̄ frumentū in Græciā portabāt,quas veluti
hoſtiū exercitus occupabat.vocatos nautas Xerxes interrogat,q̄ tenderent,rn̄dit ex
Perſis vnus:ad hoſtes.Tūc Xerxes:Nōne eodē q̄ iſti,& nos nauigamus? Quid igit hi
officiūt nobis,q nobis cōmeatū portāt? ita dimiſſi vectores,ſalui abeunt.Cū aūt Leo-
nidas rex Spartanoꝝ,cū quatuor millibus militū anguſtias Thermophylaꝝ occupaſ
ſet,Xerxes contēptu paucitatis eos pugnā capeſſere iubet,q̄ꝝ cognati Marathonia
pugna interfecti fuerāt.qui dū vlciſci ſuos q̄runt,principiū cladis fuere.ſuccedēti de-
inde inutili turba,maior cædes editur.triduo ibi cū dolore & indignatiōe Perſaꝝ di Leonidę cū
micatū eſt.Quarto die cū nūciatū eſſet Leonidæ,à xx.millib⁹ hoſtiū ſummū cacumē Perſis pu-
teneri,tūc hortat ſocios,recedāt,& ad meliora ſe reſeruēt,ſibi cū Spartanis fortunam gna.
experiendā.plura patriæ q̄ vitæ deberi.cæteros ad ꝑſidia Græciæ ſeruādos.Audito re
gis imperio,diſceſſere cæteri,ſoli Lacedæmonij remāſere.Initio huius belli ſciſcitāti
bus Delphis oracula,reſpōſum fuerat,aut regi Spartanoꝝ,aut vrbi eadendū.Et idcir
co cū rex Leonidas in bellū proficiſceret,ita ſuos firmauerat,vt regē ſe parato ad mo
riendū aīo ſcirēt.anguſtias ꝑterea occupauerat,vt cū paucis aut maiore gloria vince-
ret,aut minori dāno reipu.caderet.Dimiſſis igit ſocijs,hortat Spartanos,memine-
rint qualitercunq; ꝑliarent,cadendū eſſe.cauerēt,ne fortius māſiſſe q̄ dimicaſſe vide-
antur:nec expectandū vt ab hoſte circūuenirent,ſed cū nox occaſionē daret,ſecuris
& lætis ſuperueniendū:nuſq̄ victores honeſtius,q̄ in caſtris hoſtium victuros.Nihil
erat difficile perſuadere perſuaſis mori.ſtatim arma capiūt,& 300.viri caſtra quingē Spartanorū
totū milliū irrūpūt.ſtatimq; regis ꝑtoriū petunt,aut cū illo,aut ſi ipſi oppreſſi eſſent, virtus.
ipſius potiſſimū ſede morituri.Tumultus totis caſtris oritur.Spartani poſtq̄ regē nō
inueniūt,per oīa caſtra victores vagant,cædūt & ſternunt oīa,vt q ſciunt ſe pugnare
non ſpe victoriæ,ſed mortis vltione.ꝑliū à principio noctis in maiorē partē diei tra
ctū,ad poſtremū nō victi,ſed vincēdo fatigati,inter ingētes ſtratoꝝ hoſtiū cateruas
occiderūt.affirmatq; Valerius ad ꝑliū cōmilitones Leonidā exhortatū,vt prāderēt Themiſto-
tanq̄ apud inferos cœnaturi.Xerxes duobus vulneribus terreſtri ꝑlio acceptis,expe- clis ad Ionas
riri maris fortunā ſtatuit.ſed Athenieñ.dux Themiſtocles cū animaduertiſſet Ionas, nuncia.

propter quos bellũ Perſarũ rex ſuſceperat,in auxilium regis claſſe veniſſe,ſolicitare
eos in partes ſuas ſtatuit.Et cũ colloquẽdi copiam nõ haberet,quo applicaturi erãt,
ſymbolos proponi,& ſaxis in *fonte iacentibus proſcribi curat:Quæ vos Iones de-
mentia tenet:̃ qd facinus agitatis,bellũ inferre olim cõditoribus veſtris,nuper etiã vin
dicibus:̃ an ideo mœnia veſtra cõdidimus,vt eſſent qui noſtra delerent:̃ cur nõ ad no
ſtra tranſitis:̃ aut ſi hoc parũ tutũ extat,à bello diſcedite.Ante naualis belli cõgreſſio-
nẽ miſerat Xerxes 4000.armatorũ Delphos ad templũ Apollinis diripiendũ.quaſi
Delphicum templum. nõ cũ Græcis tantũ,ſed cũ diis immortalibus bellum gereret.q̃ manus tota imbribus
& fulminibus deleta eſt.Poſt hæc Theſpias & Plateas & Athenas vacuas hoĩbus in-
cendit,& qm̃ ferro nõ poterat in hoĩes,in ædificia igne graſſat.nanq; Athenieñ.poſt
pugnã Marathoniã,ꝓmonente Themiſtocle,victoriã illã de Perſis,non finẽ,ſed cau-
ſam maioris belli fore,ducentas naues fabricauerunt.Adueniente igitur Xerxe,con-
ſulentibus Delphis oraculũ,reſponſum fuerat,ſalutẽ muris ligneis tuerẽtur.Themi-
ſtocles nauium ꝑſidiũ demonſtratũ ratus,perſuadet oĩbus,patriã municipes eſſe,non
mœnia,ciuitatẽq; nõ in ædificiis,ſed in ciuibus poſitam,melius itaq; ſalutẽ nauibus,q̃
vrbi cõmiſſuros,huius ſentẽtię etiã Deũ autorẽ eſſe.probato cõſilio,cõiuges,liberoſq;
cũ ꝓcioſiſſimis rebus abditis inſulis,relicta vrbe,demandãt.ipſi naues cõſcendũt,exẽ-
plũ Athenieñ.& aliæ vrbes imitatæ.Itaq; cũ adunata oĩs ſocioꝝ claſſis & intenta in
bellum nauale eſſet,anguſtiaſq; Salaminij freti,ne circũueniri à multitudine poſſent,
occupaſſent,diſſenſio inter ciuitatũ principes oritur,volẽtes q̃q;,deſerto bello,ad ſua
tuenda dilabi.Themiſtocles timẽs,ne diſceſſu ſocioꝝ vires minuerent,per ſeruũ fidũ
Xerxi nũciat,quaſi inire volens gratiã,Græcos,ſi maturet,poſſe vno in loco oẽs fa-
cilime circũduci ac profligari.Hoc modo impellit regẽ,vera nũcians,cõſiſum multi-
tudine,ſignũ pugnæ dare.Græci hoſtiũ multitudine cõcluſi,ꝑter opinionẽ ꝓliũ colla-
tis viribus capeſſunt.Interea rex velut ſpectator pugnæ cũ parte nauiũ in littore re-
manet.Artemiſia aũt regina Halicarnaſſi,q̃ in auxiliũ regi venerat,inter primores
duces bellũ acerrime inibat:& cũ anceps ꝓliũ eſſet,Iones iuxta ꝓceptũ Themiſtoclis
Pugna naualis ad Salaminẽ commiſſa. pugnæ ſe paulatim ſubtrahunt,quorũ defectio aĩos cæteris fregit.itaq; circũſpicien-
tes fugã,pellunt Perſæ,& mox ꝓlio victi,in fugã vertunt,in qua trepidatione multæ
ſubmerſæ naues,multæ captæ,plures nõ minus ſæuitiã regis q̃ hoſtiũ timentes,domũ
dilabunt.Hac clade perculſum & dubiũ Xerxẽ,Mardonius qui cauſa belli fuerat,ag-
greditur:hortat in regnũ abeat,ne quid ſeditionis moueat fama aduerſi belli,ſibi tre
centena millia relinquat armatoꝝ lecta,qua manu aut cũ gloria eius perdomiturũ ſe
Græciã,aut ſi aliter euentus ferat,ſine eiuſdẽ infamia hoſtibus ceſſurũ.Probato conſi
lio,exercitus tradit Mardonio,reliquas copias rex ipſe reducere in regnũ parat.Sed
Græci audita regis fuga,cõſiliũ ineunt pontis irrũpendi,quẽ ille Abydo velut victor
maris fecerat,vt introcluſo aditu,aut cũ exercitu deleret,aut deſperatione rerũ,pacẽ
victus petere cogeret.Sed Themiſtocles timẽs,ne introcluſi hoſtes deſperatiõe in vir
tutẽ verterent,& iter q̃d aliter non pateret,ferro patefacerent,ſatis multos hoſtes in
Græcia remanere dictitans,eundẽ ſeruũ ad Xerxem mittit,certioremq; cõſilii facit,
& occupare tranſitũ matura fuga iubet.ille perculſus nuncio,tradidit ducibus mili-
Fuga turpis Xerxis. tes perducendos,ipſe cũ paucis Abydũ cõtendit.Vbi cũ ſolutũ pontẽ hybernis tẽpe-
ſtatibꝰ offendit,piſcatoria ſcapha traiecit trepidus.Erat res ſpectaculo digna,ad æſti-
mationẽ rerũ humanæ ſortis varietate miranda,in exiguo latere eũ nauigio,quẽ pau
lo ante vix æquor omne capiebat,carentẽ etiã omni ſeruoꝝ miniſterio,cuius exerci-
tus propter multitudinẽ terræ grauis erat.Nec pedeſtribus copiis quas ducibus aſſi-
gnauerat,felicius iter fuit.Siquidẽ q̃tidiano labori(nec enĩ metuẽtibus vlla quies eſt)
etiã fames acceſſerat.inſuꝑ peſtis & tãta fœditas morientiũ fuit,vt viæ cadaueribꝰ im
plerent. Interim Mardonius Olynthũ in Græcia expugnat.Athenienſes quoq; in
ſpem pacis amicitiãq; regis ſolicitat.poſtq̃ aũt nullo ꝓcio libertatẽ vidit his venalẽ,
incenſis ſi qua ceperat loca,in Bœotiã ſe transfert.eo & Græcoꝝ exercitus,qui cen-
tũ milliũ fuit,ſecutus eſt,ibiq; ꝓlium cõmiſſum.ſed fortuna regis cũ duce mutata non
Mardonius vincitur. eſt.nã victus Mardonius,veluti ex naufragio cũ paucis profugit.caſtra referta regali
opulentia,capta ſunt,vnde primũ Græcos diuiſio auri Perſici,diuitiarũq; luxuria ce-
pit.eodẽ forte die nauali ꝓlio in Aſia male à Perſis dimicatũ eſt.Cõfecto bello,cũ de
ꝓmiis ciuitatũ ageret,omniũ iudicio Athenienſiũ virtus cæteris ꝓlata eſt,inter duces
quoq; Themiſtocles princeps ciuitatũ teſtimonio iudicatus,gloriã patriæ ſuæ auxit.
erat enĩ bonis diſciplinis militariq; peritia clarus,quibus facile adoleſcẽtiæ vitia ob-
umbrare poterat.Igitur Athenienſes aucti & ꝓmiis belli & gloria,vrbem ampliare
parant,id Lacedæmoniis minime placuit,mittunt legatos,monent ne munimenta
hoſti-

hoſtibus & futuri rurſus belli cauſam extruant. Themiſtocles vt vidit ſpei vrbis inui-
deri, nõ exiſtimans abrupte agendũ, reſpõdit legatos ituros Lacedæmona, de re con
ſulturos. Sic dimiſſis Spartanis, hortatur ſuos vt opus maturent, deinde in legatione
proficiſcit, ſimulatq; nunc infirmitatẽ, nunc tarditatẽ collegarũ accuſans, ſine quibus
agi in re nihil poſſit, ita morã conſummãdo operi quærebat. Cũ interim nunciatur
Spartanis, opus Athenienſiũ maturari, propter q̃d denuo mittunt legatos. Tum The
miſtocles per ſeruũ magiſtratibus ſcribit, Lacedæmonioꝝ legatos vinciãt, pignusq;
teneant, ne in ſe grauius agat. adit deinde concionẽ Lacedæmoniorũ, indicat permu Ludunt La
nitas Athenas eſſe, & poſſe illatũ bellũ non armis tantũ, ſed etiã muris ſuſtiuere. graui cedæmonij.
ter deinde caſtigat eos, ꝙ nõ virtute, ſed imbecillitate socioꝝ potentiã quærerent. at-
q; ſic dimiſſus eſt. Themiſtocles tñ totius Græciæ ſalus, deniq; proditionis falſo accu Themiſto-
ſatus, e ciuitate turpiter eiectus eſt, qui ad Perſarũ regẽ fugiens, ſummo honore exce clis in exilio
ptus eſt. demũ poſt multas perſecutiones, veneno epoto, vitã finiuit. erat eñ electus interitus.
contra patriã imperator, vtq; ſe ab ea oppugnanda abſtineret, tauri ſanguinẽ hauſit,
quaſi impietatis victima concidẽs. Poſt hæc Spartani ne vires ocio corrumperent, ac
vt bis illatũ à Perſis bellũ vlciſcerent, vltro fines eoꝝ depopulant. ducẽ eligunt Pauſa Pauſanias.
niã, qui pro ducatu regnũ Græciæ affectãs, proditionis ꝓmiũ cũ Xerxe nuptias filiæ
eius paciſcit, redditis captiuis, vt fides regis aliq̃ beneficio obſtriugeret. Scribit ꝓterea
Xerxi, quoſcũq; ad ſe nuncios miſiſſet, interficeret, ne res proderet. ſed dux Athenie-
ſis Ariſtides belli ſocius electus, collegæ conatibus obuiã eundo, ſimul & in rem ſa-
pienter cõſulendo, proditionis cõſilia diſcuſſit. nec multo poſt accuſatus damnat. Igi
tur Xerxes cũ proditionis dolũ publicatũ videret, ex integro bellũ inſtituit. Græci du
cem faciũt Cimõnẽ filiũ Milciadis, quo duce apud Marathonem pugnatũ eſt. huius
ducis virtus oſtẽſa eſt pietate, qua patrẽ ob crimẽ peculatus in carcerẽ coniectũ, ibiq;
defunctũ, tranſlatis in ſe vinculis, ad ſepulturã redemit, & in bello Xerxẽ terreſtri &
nauali bello ſuperatum, trepidũ ſe recipe in regnũ coegit. Xerxes rex Perſaꝝ, terror
antea gẽtiũ, bello in Græcia infeliciter geſto, etiã ſuis cõtẽptui eſſe cœpit: quippe Ar
tabanus ꝓfectus ei⁹, deficiente q̃tidie regis maieſtate, in ſpem regni adductus, cũ ſeptẽ
robuſtiſſimis filijs regiã veſperi ingredit: nã amicitiæ iure ſemp illi patebat. Trucida-
toq; rege, voto ſuo obſiſtẽtes filios eius dolo aggredit. ſecurior de Artaxerxe puero,
fingit regẽ à Dario, qui erat adoleſcẽs, quo maturius regno potiret, occiſum. impellit
Artaxerxẽ parricidiũ parricidio vindicare. Cũ ventũ eſſet ad domũ Darij, dormiens
inuẽtus interficitur. deinde cũ ex regis filijs ſupereſſe vnũ Artabanus videret, metue-
retq; de regno certamina principũ, aſſumit in ſocietatẽ cõſilij Bacchabaſſum, q præ-
ſenti ſtatu cõtẽtus, prodit Artaxerxi, vt pater eius occiſus ſit, vt frater falſa parricidij
ſuſpiciõe oppreſſus, vt deniq; ipſi pararent inſidiæ. His cognitis, Artaxerxes verẽs Ar
tabani numerũ filioꝝ, in poſteꝝ diem paratũ eſſe exercitũ armatũq; iubet, recogni-
turus & numerũ militũ, & in armis induſtriã ſingoloꝝ. Itaq; cũ inter cæteros & ipſe
Artabanus armatus aſſiſteret, rex ſimulat ſe breuiorẽ loricã habere, iubet Artabanũ
ſecũ cõmutare, exuentẽ ſe ac nudatũ gladio traiecit. tũ & filios eius corripi iubet. atq;
ita egregius adoleſcẽs & cædẽ patris, & necẽ fratris, & ſe ab inſidijs Artabani vindica
uit. Hic Artabanus Hyſtaſpis filius, & Darij frater, atq; Xerxis patruus fuit, qui graui
oratione eidẽ bellũ in Græcos diſſuaſerat. Per idẽ tẽpus Sp. Caſſius conſularis, affe
ctatæ tyrãnidis damnatus eſt. ducẽtes hominẽ quæſtores ad imminẽs foro ꝓcipitium,
ſpectãtibus oĩbus, ſecundũ petras eũ deiecere. Oppia q̃q; filia Veſtalis, ob inceſtũ vi- Oppia.
ua defoſſã eſt. Cũ vicini hoſtes Veientes Romanis graues eſſent, familia Fabiorum id
bellũ gerendũ depopoſcit, miſitq; in id trecentos ſex armatos Fabios, qui ad Creme-
ram ad vnũ ab hoſtibus cæſi ſunt. Anno vero ꝓcedenti diſcordia inter plebẽ ſena-
tumq; orta eſt de creandis cõſulibus. nã hi quidẽ volebãt ambos ex optimatibus ad
magiſtratũ deducere, plebs vero ex eis qui ſibi grati eſſent. poſtremo alteri alteris per
ſuaſere cõſules ex vtraq; parte eligi, deſignatiq; ſunt, Cæſo Fabius & Sp. Furius. Pa-
tricij in arrogantiã deſpectioneq; plebis cõuerſi & magiſtratus illius, proponunt in-
ſcriptionẽ exercitus, pœnas adijcientes in nõ parẽtes virgaꝝ. fit ob hoc ſeditio, dein-
de P. Volero tribunus plebis, in cõcionẽ plebe conuocãs, legẽ intulit de comitijs tri-
bunitijs, traducẽs ea ex ſuffragij latione per curias ad tribule. Centuriatas eñ ſuffra- Comitia tri
giorũ lationes, oportebat ꝓcedentibus ſenatuſconſultis, multitudineq; per curias ſe- bunitia.
rente ſuffragia, numine nõ aduerſante, firmas eſſe: Tribules aũt, nec ſenatuſconſulto
prius facto, nec ſacris perfectas ſancientibus, vna in die tantũ habere finẽ. cõtradicũt
his ſenatores. magnũ certamẽ fit. obijciebat cõſul tribunis, ꝙ imperiũ eius diſſolucre
voluiſſent: duci conſulẽ in carcerẽ iubent tribuni, ꝙ intuliſſet plagas corporibus ſa-

cris per legẽ,muniuitq́ plebs deinde cũ tribunis capitoliũ,conſulibus Ap. Claudio & Quintio, Appius aduerſat ad mortẽ vſq;. Quintius aũt cõcedi plebi moderata cenſebat. Tandẽ placet cõfirmato ſenatuſconſulto legẽ ferri. ab eo aũt tẽpore ad tribunorũ ædiliumq́; comitia,ſine auſpicijs,ſineq́; omni alia religione ferunt tribules cõciones ſuffragia,eaq́; fuit diſſolutio ocenpãtis tunc vrbẽ turbæ. Per hæc tẽpora Claudius

Deſertorũ pœna.

conſul cũ aduerſus Volſcos cõtumacia exercitus male pugnatũ eſſet,decimũ quenq; militũ fuſte percuſſit. Nam vbi pugnandũ fuit aduerſus Volſcos,noluerunt cũ hoſtibus manũ conſerere,& niſi ſubornationẽ hoſtes ſuſpicati fuiſſent,maior Ro. exercitus perdi potuit. Appius accuſat à tribunis,ꝙ prauas diceret aduerſus plebẽ ſentẽtias, excitauerit in vrbe ſeditionem,intuliſſetq́; pter ſacras leges tribuno manus,ipſe neq; veſtẽ mutans,neq; vultũ varians,aut ſpiritũ ſubmittẽs,plebi cõtradicẽs,& paucis diebus cibo abſtinẽs,ſeipſum interfecit,vir adeo ſeuerus atq; ſtrenuus. Anno xxi. huius

Artaxerxes rex Perſaꝝ.

gñationis à condita vrbe 288. quarto olympiadis 78. Artaxerxes,quẽ Chiromacron, id eſt,Longimanũ cognominãt,Artabano pdicto obtruncato,regnũ ſuſcipiens, regnauit Perſis annis xl. hic omniũ hominũ pulcherrimus fuit,ſed tãta erat ei brachiorũ longitudo,vt genua contingerẽt,qui tributa Perſis primus inſtituit,eo ꝙ maximã impenſam auri atq; argẽti in ædificijs cõſtituiſſet,vbi tributa recõdere poſſet ad bene rei adminiſtrãdæ hnẽ. Et cũ pacis autor & cõſeruator haberet,idcirco ab oĩbus amari promeruit.

Eliaſib pontifex.

Eliaſib hoc tempore,Ioakin patre defuncto,ad ſummi pontificatus apicẽ promotus,ſedit annis fere xxxij. vir certe tanto principatu dignus,qui ſua diligẽtia atq; virtute ab Artaxerxe Perſaꝝ rege abſolutionẽ ab annonis atq; tributis pro miniſtris & tẽpli ſacerdotibus obtinuit,poteſtatẽq́; pterea ab eodẽ impetrauit cõſtituendi & amouẽdi iudices trans flumẽ. Ibidẽ quoq; poſtq̃ ieiunium & Dei legẽ filijs Iſrael qui ad eũ viſitationis & eruditionis gratia cõuenerant,pdicaſſet,cũ bona eorũ gratia diſcedens,Hieroſolymã tandem peruenit,vbi diuino intentus cultui,duodecim ſacerdotes viros probatiſſimos delegit,qui vaſa domini ac munera quæ rex honoris gratia templo offerebat,ſumma cũ diligentia obſeruarent.

Eſdræ eruditio.

In illo etiam tempore Eſdras Aronita,ſacerdos & Dei propheta clariſſimus,legem ſuccenſam à Chaldæis,ſola memoria reſtaurauit. nec eſt mirandũ,ſi per ſpiritũ ſanctum libros reparauit,cũ plures in diebus noſtris pſalteriũ & libros hymnoꝝ deletos ſcirent reparare. Addidit etiã quædã de ſuo,ſicut titulos pſalmoꝝ, & plura quæ legũtur in pentateucho,nouos quoq; apices literaꝝ excogitauit,quo faciliores ad ſcribendũ fierent & ad pronunciandũ. & propterea velox ſcriba dictus eſt. Tradunt etiã quidã,eũ modũ ſcribendi à dextra ad ſiniſtrã,Iudæis tradidiſſe,cũ prius ad modũ arantiũ ſcriberent. vnde & ſcriptura exaratio ſolet dici. ſcribebant aũt à ſiniſtro cornu in dextrũ, & à dextro redeundo ſcribebant in ſiniſtrũ. Porro Eſdras inuenit grãm in oculis Artaxerxis,& petijt ab eo licentiã adſcendendi in Hieruſalem,vt in lege quã reparauerat. populum erudiret. Dedit ergo rex ei licentiã redeundi, tradita epiſtola ad principes trans flumen,& ad cuſtodes arcæ publicæ,vt traderent Eſdræ abſq; mora quæcũq; peteret ab eis vſq; ad argẽti talenta centũ,& ad frumenti coros centũ,& ad batos olei centũ, ſal ſine mẽſura,miniſtros vero tẽpli ab om̃i vectigali,tributo & annonis abſoluit. Dedit quoq; Eſdræ,ſicut & Eliaſib,poteſtatẽ amouẽdi & cõſtituẽdi iudices & pſides puniẽdi malos quoq̃ modo. Hanc epiſtolã Eſdras legit Iudæis in Babylone, exemplũ eius miſit ad eos q erãt vltra mõtes Caſpios,venerũt de eis ad Eſdrã ſacerdotes & Leuitæ de Nathinneis 220. & fuerũt cũ eo 1700. Egreſſi ſunt de Babylone anno vij. Artaxerxis. cumq́; veniſſent ad fluuiũ ' Hauua,ſeparauit is de ſacerdotibus xij. quibus cõmiſit vaſa domini & munera regis. Venerunt in Hieruſalem menſe quinto,& obtulerunt die quarto vaſa q̃ afferebant. Tunc acceſſerũt ad Eſdram principes Iſrael,dicẽtes:

Populi ſeparatio.

Non eſt ſeparatus populus à populo terræ: tulerunt eñ de filiabus ſuis vxores,& in hac tranſgreſſione inueniunt ſacerdotes,principes,& ſacri. tunc ſcidit Eſdras veſtimenta ſua,& flens orat in terra vſq; ad ſacrificiũ veſpertinũ. ſurgẽs deinde,adiurauit ſacerdotes,principes & Leuitas,vt abijcerẽt mulieres alienigenas & natos eaꝝ. Et vocati oẽs filij tranſmigrationis,conuenerunt in Hieruſalẽ, quos criminabat Eſdras,ꝙ contra legẽ feciſſent, pcepitq́; vt alienigenas abijcerent vxores,& reſpondit multitudo: Populus multus eſt,elige tibi principes,& tranſi per vniuerſum Iſrael,& apud quoſcunq; inueneris alienigenas,eijce eas. & in Hieruſalẽ primo apud filios Ieſu filij Ioſedech & fratres eius inuentæ,eiectæ ſunt. & idipſum factũ eſt per vniuerſum Iſrael,& offerebat vnuſquiſq; apud quẽ inuenta erat hæc tranſgreſſio,arietẽ pro delicto.

Neemias.

Anno xx. regis Artaxerxis erat pincerna regis Neemias,qui dum eſſet in Suſis caſtro,audiuit peregrinos Hebraice loquentes,ab illis ſciſcitatus eſt de ſtatu Iudeæ,&

accepit vrbem eſſe ſine muris,& inhabitare in ea populum in afflictiõe. nam per dies infeſtabant hoſtes,ac per noctem intrabant latrunculi,& plateas replebant cadaueribus occiſorũ. fleuit Neemias,ac cibum deſiderabilem non edebat,nocte & die clamãs ad dñm. Cumq́ in menſa leuaret vinum regi,apparuit q̃ſi languidus,& ait rex: Quare ita triſtaris? & reſpõdit, quia ciuitas ſepulchri patrum meorũ deſerta eſt,ſi bonum tibi videtur,mitte me,& reædificabo eam. ait regina quæ ſedebat iuxta regem,q̃n reuerteris? & cõſtituit tẽpus. Dedit rex Neemiæ epiſtolã ad principes trans flumen,in q̃ mandauerat de honore exhibendo Neemiæ,tanq̃ duci & legato miſſo à latere ſuo,& de impendijs vrbis reædificandæ,miſitq́ cum eo principes militum & equites. Trãſitum aũt faciens per Babylonem,multos de filijs captiuitatis ſecum reduxit,& venit in Hieruſalem circiter 25. Artaxerxis annum. vbi cum fuiſſet dieb⁹ tribus, quarto die locutus eſt Neemias ad multitudinem: Venite,reædificemus muros,manus eñ Dei nobiſcum eſt & verba regis. Surrexerũt ſacerdotes,ędificaueruntq́ portas,muros aũt inter portas ædificauit populus per vices,ſecundũ poſſibilitatem ſuam vnuſquiſq;. Porro Neemias cum ſeruis ſuis inſtabat operi,nec ſomno ac cibo ſuauiter vtebat,& conſummatum eſt opus per annos duos & quatuor mẽſes, licet in multa anguſtia. primo eñ finitimæ nationes in manu forti aggrediebantur eos. Neemias vero mediam populi partem armatam ſtatuit extra ciuitatem,altera vero media pars ædificabat,quiq; vna manu lapidem,altera gladium tenentes. Secundo erat fames, & obligauit ſe populus debito, ſub vſuris agros vineasq́ & olueta vendere compulſus, tandem etiam filios & filias. & conuocata multitudine,compulit Neemias diuites & magiſtratus remittere vſuras,& reſtituere vineas,ſeruos,filios & agros q̃s emerant,ipſe q̃q; annonas quæ regi debebantur,condonauit. Præterea principes trans flumen inuidebãt ei,corruperuntq́ q̃ſdam ſeniorũ in Hieruſalem muneribus,vt eum morti traderent. q̃d cum nequirent,varijs eum terrebant rumoribus,dicentes: Multi cõiurauerũt aduerſum te. vade,& abſcondere. rurſumq́ aiebant delatum eſſe ad regem,ꝙ vellet rebellare & facere ſe regem in Hieruſalem. cumq́ multa fingerent,non p̄ualuerunt,quia manus dñi cum eo erat. Poſtq̃ ædificatus eſt murus,quia pauci erant in Hieruſalẽ,p̄cepit Neemias vt clauderentur portæ,nec aperirentur ante calorem ſolis. Menſe ſeptimo cõuenerũt filij Iſrael in Hieruſalẽ quaſi vir vnus,& accepit Neemias ꝙ non haberẽt ignem de ſublimi,traditumq́ eſt ei à ſenioribus,ꝙ Hieremias in diebus captiuitatis abſcõderat ſtipites altaris & prunas in inferioribus terræ in valle Ioſaphat. Cumq́ veniſſet cum eis ad locum,eruderauerunt puteum,& inuenerũt ſtipites, prunas & aquam craſſam. tollentesq́ ea ſuper ſtruem lignorum & hoſtias quæ erãt ſuperiecerũt,& erupit ignis. & appellauit Neemias hunc diem nephar,q̃d eſt purificatio. Porro primo die ſcenopegiorum cõgregatus populus,dixit Eſdrę vt afferret librum legis,& legeret coram: ſtetitq́ Eſdras ſuper gradum ligneum iuxta portam aquarũ,id eſt,portam atrij,& legit de mane vſq; ad medium diem. fleuit aũt oĩs populus die 24. quia audierant in lege Ammonitas & Moabitas ex eccleſia Dei eijciendos,ſeparauerunt à ſe alienigenas, & in mundationẽ ſtatuerũt in craſtinũ gñale ieiuniũ, vt affligerent ſe hoĩes & iumẽta vſq; ad pueros ſeptennes,& conuenerũt octies ad audiendã legẽ,quater in die,& quater in nocte. Tum Neemias vidẽs vrbẽ vacuã habitatoribus,rogauit optimates vt habitarẽt in Hieruſalẽ,& benedixit eis qui ſe ſponte obtulerũt. reliqua vero multitudo miſit ſortẽ,& decimũ caput fecit habitare in Hieruſalẽ. Poſtea conuenerũt ad dedicationẽ muri. Eſdras vero p̄cedebat,Neemias & optimates cum eo ſup alterã partẽ muri incedebãt pſallẽtes. reliqua multitudo ſequebat̃ eos ſup terram,& ducebãt choros. His impletis,redijt Neemias ad regẽ in Perſide anno 32. regni ſui,& mortu⁹ eſt Eſdras in ſenectute bona,& cum multa liberalitate ſepultus eſt in Hieruſalem.

Ignis ſacrificij à Neemia repertus.

Muri dedicatio.

Malachias poſt regreſſum captiuitatis natus eſt in Iudæa in Sophis,quem,quia vitæ optimę fuit & adſpectu decorus,populus appellauit angelum. nam Malach angelum ſignificat. mortuus eſt iuuenis, & ſepultus eſt in agro ſuo. ſunt qui putent eundem Eſdran. Porro circa finem dierum ſuorum redijt Neemias in Hieruſalem ex beneplacito regis. & intellexit mala quæ fiebant in ea. ſacerdotes nanque in diebus vicis ſuæ non habitabant in gazophylacijs circa templum, ſed in domibus ſuis cum omni domo ſua,& cuſtodiam vaſorum domini poſuerãt in domibus ſequeſtratis à templo. ædificauit igitur de proprio gazophylacia,in quibus excubabant ſacerdotes,& reponebantur vaſa. præterea inuenit populum calcantem torcularia in ſabbato,& inferentem in Hieruſalem vinum & vuas,ficus & onus omne. Gentes quoq; inferebant piſces & venalia,quæ vendebant in ſabbatis filijs Iuda. & obiurgauit optimates,dicens: Cur prophanatis diem ſabbati,& inducitis iram Dei ſuper Iſrael & ſuper ciuitatem hanc?

Neemiæ reditus in Hieruſalem.

Et adiurauit eos de cuſtodia ſabbati,& pcepit claudi portas in ſabbato,ne intrarēt ne-
gociatores,& māſerunt extra Hieruſalē ſemel & bis.cōteſtatuſq; eſt eos Neemias,qp ſi
deinceps venirēt,manū mitteret in eos,& receſſerūt.& fecit Neemias in Hieruſalē bi
bliothecā,cōgregans libros de regibus,libros prophetarum & Dauid,epiſtolas regū &
de donarijs,& pro his oībus q̄ fecerat,orauit Neemias ad Deum, dicēs: Memēto mei
Deus meus in bonū.Huc vſq; ex annalibus Hebræorum.Mortuus eſt Neemias vir beni-
gnus,& ſepultus iuxta murum quē ædificauerat. Initio regni Artaxerxis, Græcia oīs in
Athenienſium & Lacedæmoniorum bella. duas diuiſa eſt partes.Lacedæmonij cōmunia q̄ndam ciuitatū auxilia ad vires ſuas tra
hebāt.Inde Athenieſes & vetuſtate gētis & geſtis rebus illuſtres,proprijs viribus con
fidebant,atq; ita duo potentiſſimi populi,vt ſcribit Iuſtinus, inſtitutis Solonis & Ly-
curgi legibus pares,ex æmulatione viriū in bellū ruebant.Vnde Lacedęmonij omiſſis
Meſſenijs,cum quibus multa bella feliciter hactenus geſſerant,aduerſus Athenień.ar-
ma vertunt,diu varia victoria fuit,ad poſtremum æquo Marte vtrinq; diſceſſum.in-
de reuocati Lacedæmonij ad Meſſeniorum bellū,ne mediū tēpus ocioſum Athenień.re-
linquerent,cum Thebanis paciſcuntur, vt Bœotiorum imperium his reſtituerent,q̄d
tempore Perſici belli amiſerant,vt illi Athenienſium bella ſuſciperent.Igitur Atheni-
enſes aduerſus tantam tempeſtatem belli duos duces deligunt,Periclem ſpectatæ vir-
tutis virum,& Sophoclem ſcriptorem tragœdiarum,qui diuerſo exercitu & Spartanorum
agrum deuaſtarunt,& multas Achaiæ ciuitates Athenień.imperio adiecerunt.His ma
lis fracti Lacedæmonij,in annos 30. pacem pepigerunt,ſed tam longum ocium nō fe
rentes,inter 15.annos rupto fœdere,fines Atticos populantur.& ne prædam potius q̄
pugnam expetiſſe viderentur,hoſtes ad prælium vocant.ſed Athenień.conſilio Peri-
clis diſſimulāt,deinde interiectis diebus,naues conſcendunt,& nihil ſentientibus La-
cedæmonijs,totam Spartam deprædantur,multoq; plura auferunt q̄ amiſerant.Clara
quidem Periclis expeditio,ſed clarior priuati patrimonij contemptus.huius agros in
populatione cæterorum intactos hoſtes reliquerant,ſperantes illi acquirere periculū
Periclis munificentia. ex inuidia,aut ex ſuſpicione proditionis infamiam.quod proſpiciens Pericles & futu
rum populo pdixerat,& ad inuidiæ impetum declinandum,agros dono reipub.dede
rat,atq; ita vnde periculum q̄ſitum fuerat,ibi maximā gloriā inuenit.Poſt hoc naualī
prælio dimicatū eſt.victi Lacedæmonij,fugerūt.deniq; poſt multas pugnas feſſi,pa-
cem in annos 50.fecere,quā non niſi ſex annos ſeruauere.nam inducias quas proprio
noīe condixerant,ex ſociorum pſona rumpebant.hinc bellum in Siciliam translatum
eſt.Catanenſes eñ cum Syracuſanos graues paterētur, diffiſi viribus ſuis,auxilium ab
Athenień.petiere,qui ſeu ſtudio maioris imperij,ſeu metu factæ pridem à Syracuſanis
claſſis,ne Lacedęmonijs illę vires accederēt,Lamponium ducem in Siciliam miſerūt.
haud longe poſt Catanenſes,ſiue metu Athenień.ſiue tædio belli,pacem cum Syracu
ſanis,remiſſis Athenień.auxilijs,fecerunt.Interiecto deinde tpe cum fides pacis à Sy-
racuſanis non ſeruaretur,denuo legatos Athenas mittunt.adduntur precibus lachry-
mæ,& ita miſericordem populum ſupplices mouent,vt decernerent duces Niceam,
Alcibiadem & Lamachum,tantiſq; viribus auxilia mittuntur,vt & terrori eſſent Ca-
taneń.Breui poſt tempore reuocato ad *rcatum Alcibiade, Niceas & Lamachus ho-
ſtes in vrbe claudunt.quibus rebus fracti Syracuſani, auxilium à Lacedæmonijs petie
runt.Ab his mittit Gylippus ſolus.duobus deinde plijs victus,congreſſus tertio,occi-
ſo Lamacho & hoſtes in fugā vertit,& ſocios obſidione liberauit.ſed dum Athenien
ſes à bello terreſtri in nauale ſe trāſtuliſſent,Gylippus claſſem à Lacedæmone cum au
xilijs accerſit.q̊ cognito,& ipſi Athenień.in locum amiſſi ducis Demoſthenē & Eury
medonta cum ſupplemēto copiarum mittūt,& q̄ſi Gręcię bellū in Siciliā translatū eſſet,
ita ex vtraq; parte ſummis viribus dimicabat.nauali certamine vincunt Athenień.Ca
ſtra q̄q; cum omni publica & priuata pecunia amittūt:ſup hæc mala cum etiam terre
ſtri pugna victi eſſent,tunc Demoſthenes in Græciam redire ſtatuit. Niceas ſeu pudo
Athenień. à Lacedæmonijs vincūt. re male actæ rei,ſeu metu deſtitutæ ſpei ciuiū,ſeu impellente fato,manere contendit.
Reparatur igitur nauale prælium.Eurymedon dux in prima acie cadit,Demoſthenes
& Niceas etiam ipſi victi,fugam ineunt.Demoſthenes,amiſſo exercitu, gladio & vo-
luntaria morte ſe vindicat:Niceas aūt,ne Demoſthenis exemplo,vt ſibi cōſuleret,ad-
monitus,cladem ſuorum auxit dedecore captiuitatis.Anno ab vrbe condita 290. q fuit
tertius regis Artaxerxis,grauis peſtilentia vrbem inuaſit,quæ cum magna multitudi-
ne conſules Ebutium ac Seruilium extinxit olympiade 79.Deinde olympiade 80.cum
inter patricios & plebem iamdudum fuiſſet cōcertatio de diuiſione agrorum,ſupue
nit & alia turbationis cauſa.petebat eñ plebs ex legibus adminiſtrari debere priuata
ſimul & publica.nondum erat Ro.legūm neq; dicendi æquabilitas,neq; iuſta ſcripta

oṁia,

om̄ia,ſed antiquitus eorum reges ſtatuebant iudicia,& quod ab eis iuſtū diceretur,id
lex erat.vbi vero illi deſiere,tranſiit in annuos conſules iuſti cognitio & alia regū offi-
cia.erant & inſtituta quædam patricijs cognita tm̄,pauca in ſacris libris repoſita.Hāc
contentionem inteoduxit A.Virginius tribunus,ſed conſules, ſenatus & alij ciues,ne
ex legibus cogerentur adminiſtrare rempub.machinabantur in aduerſum oīa.fit con
tentio perſeuerans.conſules & ſenatus dicebant tribunos,qui noua inferrent,autores
eſſe perturbationis:tribuni vero,indignum nihil aut iniuſtum ſe agere,volētes legem
bonam introducere,& dicendi libertatem æquam.Cum vero nihil boni fieret,tribu-
ni congregantes multitudinem,polliciti ſunt plebi legem ſe introducturos, cuius ca-
pita hæc erant,vt viri decem eligerentur à populo congregato legitime,æuo maximi
& prudentiſſimi;hosq; leges conſcribentes de oībus publicis & priuatis,in plebem ef
ferre,& conſcriptas in foro ponere,magiſtratus annuos creare,qui iuxta has leges iu
ſta decernerent.hac propoſita lege,dabatur poteſtas volentibus eam improbare, aſſi-
gnato ei rei foro tertio.Contra hęc conſules potētiſſimiq; patricior̄,dicebant ſe non
permiſſuros leges introduci,easq; non præconſultas.eſſe eīm leges fœdera ciuitatum
communia,& non partis.debere plebem gratiam habere ſenatui, q magiſtratum ac-
cepiſſet in auxilium.Interea augeſcente diſcordia,fit rumor quaſi coniuratio facta eſ
ſet patrum aduerſus plebem.Volſcos,Cæſonem Quintium nup à plebe damnatū,du-
cem elegiſſe aduerſus Ro.irrupturum,quibuſdam in vrbe coniecis,vt plebs ſupprime
retur,quæ oīa feruntur à tribunis ficta in odium patriciorum.fit ſuper hoc inter cōſu-
les & tribunos longa concertatio.In tali turbatione vir quidam potēs & clarus ex Sa
binis Ap.Herdonius,ſiue Romanorum principatum conatus diſſoluere, ſiue magno Ap.Herdo-
ſe noīe dignari volens,cum multis amicorum communicās,narrat eis modum rei,ge- nius arcem
rendæ.Cōgregauit clientes audaciſſimos quatuor hoīm millia, commeatum & arma Capitolinā
in naues coniecit,nauigans per Tiberim appulit,vbi ne ſtadio quidem diſtat Capito- occupat.
lium à flumine.nocte media & ſilēti adiutus,hos viros expoſuit,perq; nō clauſas clam
portas Carmentales,quæ non claudebantur ſecundum oraculum,in Capitolium im-
mittēs has copias,locum occupauit,illucq; ad arcem vadens, adhæret eīm Capitolio,
fit illius dn̄s. Erat aūt conſilium eius,poſtq̄ accepiſſet loca opportuniſſima,ſuſcipere
exules,ſeruosq; ad libertatem vocare,pollicerīq; pauperibus æris alieni dimiſſionem.
ſciuit etiam ſeditionis cauſas in vrbe,per quam neq; amicitiam neq; ſocietatem vllam
putabat amplius fore plebi cum patricijs.Conſtitueratq; in defectum horum Sabinos
vocare atq; Volſcos,ſed fraudatus eſt omnibus.poſtquam enim capta ſunt hæc caſtel
la,clamore ſubito exorto,fugaq; ſecuta habitantium circa ea loca, quicunq; non ſunt
ſtatim interfecti,ignorantes malum,tandem raptis armis concurrebant,alij in excel-
ſa vrbis,alij hinc,alij illinc.Die autem orto poſtquam & arcem captam,& quis inua-
ſerit cognoſcitur,procedentes conſules in forum,vocabāt ad arma ciues.Tribuni ve-
ro aduocata plebe,dicebant nihil agendum aduerſus patriam : iuſtum autem cenſe-
bant,certamen tantum ſubire,ſi fidem darent patricij q perfecto hoc bello,concede-
rent legumlatores eligere. Hæc cum audiſſet Claudius,contradicebat. at alter conſul
Valerius cedendum eſſe tempori conſulebat,ad externos quidem hoſtes apponenda
eſſe iuſta,ad ciuiles vero remorationes moderatas. cuius ſentētia eſt probata,& proce
dens in concionem, iurauit petita fieri, ſi plebs prompte bellum ſuſciperet. quod &
fecit.Vnde adunati ciues,incurrunt,& per multas cædes captis munitionibus,Herdo Capitolij re
nius incredibilem circa ſe faciens mortuorum cumulum,multitudine telorum obru- cuperatio.
itur:reliquorum autem pauci capti ſunt,viui plures ſe ipſos interficientes aut præcipi
tantes.hunc finem latronum habuit bellum. In ea pugna multos ſtrenuos viros ami-
ſerunt Romani,optimum vero clariſſimumq; conſulem Valerium,virum populariſſi
mum. His itaq; peractis,tribuni poſtulant à ſuperſtite conſule pollicitationes quas
fecerat Valerius de latione legum:at Claudius per diſſimulationem omnes moras
inuenit,diuq; à conſulibus fruſtrata plebs eſt. Interea permittunt ſenatores plebi eni-
xius petenti poteſtatem creandi decem tribunos,cum antea non haberent niſi quin-
que.autor fuit conſul Quintius,docens eſſe pro ſenatu creari multos plebi præſiden-
tes.minus enim concordes eos plures, q̄ pauciores fore. Tandem anno ab vrbe con-
dita 301. vt à regibus ad conſules,ita à conſulibus ad decemuiros tranſlatum imperi-
um eſt.dicta eſt lex,vt viri decem eligerentur illuſtriſſimi ſenatorum, qui ab ipſo ele-
ctionis die imperarent,poteſtatem ſuper oēs qui in vrbe eſſent, habētes eam,quā con
ſules habuerunt,& quam prius quoq; reges,volebantq; illi interim cæteros magiſtra-
tus diſſolui,donec eſſent in magiſtratu hi decemuiri, hosq; ex patrijs cōſuetudinibus
& ex Gręcis legibus,q̄s iam legati attulerant,eligentes optima & Romanæ vrbi vtilia,
leges

leges ferre,& quæ decemuiri ſcripſiſſent,ſi ſenatus ea probaſſet,confirmaſſetq; populus,firma eſſe in perpetuum:ac magiſtratus quicunq; deinceps crearentur,ex his legibus priuatos contractus diſtinguere & publica procurare. hoc decretum accipientes tribuni,detulerunt in concionem,ac legentes populo,multas laudes percurrunt ſenatus. Vbi vero ferri de conditoribus legum ſuffragia oportuit,elegerunt primos oim,

Qui primi decemuiri.

creatiq; ſunt cẽturiatis comitijs Ap.Claudius,T.Lucius Genutius,Publiusq; Sextius, Pub.Poſthumius,†Seruilius Sulpitius,& A.Manlius,T.Romilius,C.Iulius,& T.Veturius,Pub.Horatius,conſulares oẽs. Tribunorum aũt, ædilium & quæſtorum,& ſi q erant Ro.alij magiſtratus,ſublati ſunt.inde ſuſcipientes res ciuitatis legumlatores,talem conſtituebant adminiſtrandi modum:Vnus eorum faſces & reliq̃ conſularis poteſtatis officia habebat,qui ſenatum conuocabat,cõfirmabat decreta, & exequebatur quæcunq; ad ducem pertinent. poſteaq; rurſus alius in poteſtate conſtituebatur in ꝓfinitum numerum dierum,oẽs aũt à primo die ſedentes,dijudicabant plebeios cõtractus & publicos,& quaſcunq; expoſtulationes. Viſa eſt illo anno ciuitas Ro.ſub decẽuiratu optime procurata,dictumq; eſt à multis, ꝙ non eſſet amplius vrbi opus plebis præſidibus. hi itaq; decemuiri conſcriptis legibus ex Græcis & ex eis q̃ apud ſe erant,

Leges decẽ tabularũ ĩ baſes æneas inſcriptæ.

non ſcriptis cõſuetudinibus,propoſuere ea in decem tabulis. poſtea præconſulto habito ſenatorum,& populo confirmante,in baſes æneas ipſas leges ſcripſerunt. Anno vero finito comitijs habitis,Appium oĩs plebeia multitudo retinere volebat in magiſtratu,deſignaturq; iterum & cum eo Q.Fabius * Vigulanus, exq; alijs patricijs octo, inter quos ex plebeijs Q.Petilius,Cæſo Duillius,&Sp.Oppius. Sunt eñ ſuſcepti iſti ab Appio adulatiõis in plebeios gratia. probatᵘ igiẽ inter oẽs Appius, & apparebat eſſe optimus. Poſteriore vero anno accipientes cõſularem poteſtatem hi,qui cum Appio erant decemuiri,conuenerunt vt in vitam obtinerẽt imperium, neminemq; alium ad res gerendas admitterent,æquo eſſent honore,æqua potentia. Itaq; ſenatus aut populi ſuffragijs raro vti cœperunt. die vero qua inituri erant magiſtratum,quam ſacram Ro.ducunt,mane exiuerunt,portãtes regiæ poteſtatis inſignia. metus ſtatim plebem inuaſit,exiſtimantem amiſſam eſſe libertatem,decem pro vno electos reges. Hoc modo terrentes populum decemuiri, parabant ſibi amicos ferociſſimos iuuenes, citoq; ex pauperibus plures apparuere adulatores. ex patricijs vero potẽtioribus complures inuenti ſunt,ſuſtinentes ſimul cum decem principibus patriæ libertatem euertere. hi igitur oĩbus indulgentes voluptatibus,per multam licentiam vrbi imperabant,ſenatum ſiue plebem nullius faciẽtes precij,oĩmq; ipſi legumlatores & iudices, multos quidem occidentes ciuium,& rem multis iniuſte auſcrẽtes. maior ſane pars ciuitatis corrupta eſt,multi abierunt in agros,expectantes finem anni. Cum aũt circũactus eſt an-

Verſus decẽuiratᵘ in tyrannidem.

nus,Appius & collegæ reliquas conſcribentes leges in duabus tabulis, has alijs adiecere,in qbus etiam hæc lex fuit, non licere patricijs cõiungi cum plebeijs connubio,forte ob hoc,vt non coirent illi in concordiam. Manentes itaq; in decẽuiratu Appius & nouem alij,multã tyrannidẽ exercẽtes,cupiebãt quiq; boni illos abſoluere à magiſtratu,qrum cauſa in ſenatu L.Valerius pulcherrima oratione conatus eſt populo pſuadere diſſolutionem decemuiratus. & factum fuiſſet,niſi odium inter patricios & plebem obſtitiſſet, gaudebant eñ vtriq; mutuis alterorum malis, plebeij quidem videntes patricioꝝ ſpũs deiectos,nulliusq; rei amplius ſenatum dñm:patricij vero,cernentes libertatem plebeiorum amiſſam,ex quo eis tribunitiam poteſtatem decemuiri ademerãt. Acceſſit aũt his oĩbus libido Appij,quæ eorum imperio finem attulit. Erat vir-

De Virginij filia.

go in vrbe ſpecioſiſſima,Virginij militaris viri filia, Icilio claro iuueni deſpõſata. hãc Appius clam diuerſis artibus ſtuprare aggreſſus eſt,& tandem ſubmiſit M.Claudium hoĩem confidentem,qui ſeruam ſuam diceret. Vnde ad ludum veniens literarium,puellam capit,vi abducit. fit clamor,ſuperueniunt breui auunculus puellæ Pub. Numitorius & ſponſus Icilius,amicos & cognatos multos ducentes. quid ſibi velit,mirãtur. ille eam ſeruam ſuam affirmat,iuſtitiam fieri proclamat, incipiens hanc fabulam: Eſt mihi,inquit,ſerua paterna,huic prægnanti vxor Virginij familiaris,eidem ſe adeunti pſuaſit,vt ſi pareret,traderet ſibi infantem,eaq; ſeruãs promiſſa,cum enixa eſſet hãc filiam apud nos,finxit peperiſſe ſe abortum,traditq; infantem Numitoriæ vxori Virginij,q̃ eam ſibi ſubdẽs educat. latuerũt eñ prius hæc me, q̃ nũc cõperi, habeoq; huiᵘ rei teſtes multos. ideo ad cõmunem legem confugio,q̃ vult ſeruaꝝ natos ſeq dñm. ſuſcipiens ſermonem auunculus,patrem ait eſſe puellæ Virginiũ abſentẽ, & militantẽ ꝓ patria,virginẽ deſponſatã Icilio pſenti,nec eam eſſe abducendã,litem vero de filia deſenſuꝝ patrem. Adeſt Appius audita concertatione. cum,inquit,duo vendicant corpus,dñs & pater,ſi vterq; adeſt,patrem tenere corpus vſq; ad iudiciũ:ſed qñ ille abeſt,

dñm

dn̄m id abducere iuſtum puto,vades dantem idoneos.ad hæc manū apponit M.Clau
dius,cui ſe inſerit Icilius,dicens:Non me viuo,Appi,abducet hanc aliquis.ſcito clare,
ꝙ aut magnoꝝ maloꝝ Romanis,aut magnoꝝ bonoꝝ initium mors mea erit. cōſun
dis aperte libertatem, & in tyrannidem vadis. Appius aūt adſtātes oēs magnis copijs
exacerbatos videns,vt quieſcerent,vocato Claudio & cum eo pauca collocutus,dixit
talia: Ego plebeij cautionem de vadatiōe corporis ꝑ Claudiū omitto, ꝑſuaſi huic,vt
ſinat cognatos virginis vades dare, donec pater ei⁹ aſſit. aduocate igitur Virginiū,vt
cras cōpareat,libertatē puellæ defenſurus.atq; vbi e foro abijt Appius,mœſtus mittit
nuncius ad Virginiū,vt exercitu dimiſſo celer veniat.qui habita venia ducis,mane ſa
tis adeſt,& auditis ꝗ geſta fuere, ꝗſi extra ſenſum factus, affuit ad tribunal magno co
mitatu amicoꝝ.aſſunt & teſtes,affirmantes puellā e ſerua Claudij natam, & Virginio
ſubditiciā,& cum minus cōuenientia diceret,Appius ipſe iudex idem ſe ſcire affirma-
uit,dicēs vnde cauſam nouiſſet,pronunciatq; Claudium puellæ dn̄m,iubet vt eam ab-
duceret ꝗ vellet,& ne vis ei fieret,vetuit. Vbi vero hæc dixit, fit planctus atq; vlulatus
multus.in tali aūt malo Virginius opus animo concipit,patri ærumnoſum & amarꝝ.
petit vt amplecti poſſit filiam.oſculari & colloqui quæ vellet pauca,permittitur.eam
tum pater deoſculatus eſt,defluentem & moribundam, arreptumq; cultrum per viſce
ra exegit filiæ,hoc dicens:liberam te & honeſtam,filia,ad manes progenitorum mit-
to,nam viuenti,neutro horum per tyrannum tibi potiendū erat. Exorto aūt clamo- Perimit filiā
re,habens cruentatum gladium, totusq; ꝑfuſus ſanguine,currebat ꝑ vrbem furibun- Virginius.
dus,vocansq; ciues ad libertatem.hoc tam magnæ luxuriæ exēplo plebs incitata,mon
tem Auentinū occupauit.exercitus vero qui parum diſtabat,hoc audito,q pro maxi-
ma parte fuit de plebe,relicto Algido mōte,vbi erat exercitus cōtra Aequos,ſeceſſit à
ducibus,conſeditq; cum alijs in mōte Auentino.Sedata aūt eſt iſta diſſenſio,& recon-
ciliatus exercitus patribus,reſtituta plebi tribunicia poteſtate, & etiam remiſſa omni
culpa.His igitur conſultis,decreuerunt patres,vt Virginius Appium accuſaret.accu-
ſatus in concione Appius,petit tempus ad defenſionem. verꝝ ductus ipſe in carcerē,
vbi ante diē deſtinatū iudicio,morit,vt ſuſpicio fuit,iuſſu tribunoꝝ:vt vero illi dilu-
ere volentes culpam vulgarunt,ꝙ ſe ipſum laqueo ſuſpenderit.Sp.quoq; Oppius oi- Appij interi
bus capitur calculis,carcerīq; traditus,moritur eodem die.reliqui vero ex decem, pri tus.
us ꝗ eis dies diceretur,ſe exilio ipſi mulctarūt,bonaq; eorum oīa tam mortuoꝝ ꝗ exu
lum accipientes quæſtores vrbani,in publicum retulere. Lex de connubio patrum & Cenſores.
plebis,cōtentione magna patribus repugnantibus,lata eſt,cui ſeditioni in mōte Iani
culo dux Canuleius tribunus plebis fuit. Tum ſeditionū frequētia cauſam dedit,vt cen
ſores crearent. Anno ab vrbe condita 308. fames grauiſſima Romanos afflixit, vt
multi ſpe victus amiſſa,ne fame diu cruciarent, ſe in Tiberim ſubmerſerint. ꝓpter ꝗd
præfectus annonæ creatus L. Minutius,qui eos qui frumenta abſconderant,compulit
vendere.Sed eodem tempore Sp.Melius equeſtris ordinis vir ditiſſimus,emit frumē
ta de ſua pecunia,& diſtribuit illud plebi,ꝗ tanto allecta beneficio,promiſit illi conſu Præfecti an-
latum.Ipſe vero dicebat illud modicum eſſe pro tāto beneficio,immo ſatis parꝝ,ſi eti- nonæ.
am ipſum faceret regem.Iſta ꝑueniunt ad ſenatum,q ſtatim dictatorē creat L.Quin-
tium Cincinnatū.hic dictator factus,mittit magiſtrum equitū ad Meliū,vt eum vocet
ad iudiciū.Melius vero intra cateruā ſuoꝝ ſe recepit,& cum ab apparitoribus depræ
henſus eſſet,ereptus eſt & fugit,clamādo ſe à patribus opprimi, eo ꝙ plebi in tāta ne-
ceſſitate ſubueniſſet.ſed magiſter equitū vociferātē inſequit & occidit.Cumq; de hoc
tumultus magnus orirei in plebe,dictator vocat plebē,& pronunciat Meliū iuſte fuiſ
ſe occiſum,q a vocatus ad iudicium,venire contēpſit,etiam ſi innocēs fuiſſet.& ſedata
eſt turba. Anno ab vrbe cōdita 323.vt narrat Oroſius,ſub cōſulib⁹ M.Claudio & T.
Valerio,cum oēs maiores ciuitatis morerent cōſimili morbo,ancilla ꝗdam Q.Fabio
Maximo,promiſſa ſibi pri⁹ impunitate,cauſam indicat,dicens,matronas venena de-
coquere,& ſi ſe vellēt ſeq cōſules,hoc deprꝫhendere valerēt.Secuti ergo, inuenerunt
matronas coquētes medicamēta bona,habētes tn̄ alia recondita:q bus delatis in foꝝ,
vocatis matronis vigintiduabus,inter ꝗs Cornelia & Seruilia aſſeruerunt ea medica-
menta eſſe ſalubria,quæ cum eæ ad præceptum iudicis bibiſſent,ſtatim mortuæ ſunt.
cōprꝫhenſæ ſunt eaꝝ comites ꝗ maximo numero matronaꝝ,quæ indicauerunt ꝙ ſi- Veneficium
milia fecerunt,ex quibus 170. damnatæ ſunt.creditum eſt,magis ex alienatione men- punitur.
tis ꝗ ex ſcelere hoc feciſſe,& dicit Valerius ꝙ venefícij ꝗſtio & legib⁹ & moribus uſq;
ad illud tēpus ignota fuit. In hac generatiōe Ariſtides philoſophus floruit, de quo
Cicero offi.lib.3.tradit, ꝙ cum Themiſtocles in cōcione Athenieſi.dixiſſet,ſe habere
conſilium ſalutare reipub.ſed id ſcire non opus eſſe, poſtulat vt aliquem populus da- Ariſtides.
ret

ret cui reuelaret. datus eſt Ariſtides, cui ille dixit, poſſe Lacedæmoniorũ claſſem clam incendi. quo facto, eorum opes frangerentur. quod audiens Ariſtides, in concionẽ venit, dixitq; vtile eſſe Themiſtoclis conſilium, ſed minime honeſtum. Athenienſes vero quod honeſtum non eſſet, nec vtile quidem id eſſe putarũt. huic Ariſtidi Plato tm̃ tribuit, vt præ cæteris clariſſimis Athenieñ. eum ſolum laude dignum cenſuerit.

Sophocles.

Sophocles Athenieñ. poeta tragicus, hoc tempore claruit, qui iam cum prope centeſimum attigiſſet annum, tragœdiam miſit in certamen, ubi cum intellexiſſet ſe victorem, præ gaudio expirauit. Zeuſis pictor hac generatione inclytus fuit, qui (vt Plinius ait) peniculum ad magnam gloriam perduxit, opes maximas acqſiuit. Demum inſtituit donare opera ſua eo quod digno precio permutari poſſe non crederet. Pinxit, vt idem Plinius ait, puerum vuas ferentem, ad quas cum aduolarent aues, proceſſit iratus operi, dixit vuas melius pinxi, q̃ puerum. nam ſi hunc conſummaſſem, aues ipſæ timuiſſent. idem etiam vmbrarum inuentor magnus phibetur. Parrhaſius pictor Epheſius præclarus. eum tranſiſſe cũ Zeuſide in certamen Plinius tradit, & cum Zeuſis detuliſſet vuas tanto ſucceſſu pictas, vt in ſcenam aues aduolarent, ipſe detuliſſe linteum auibus pictum traditur, ita veritatem repræſentans, vt Zeuſis alitum iudicio timens, flagitaret, tandem remoto velamine, oſtendi picturam: atq; errore intellecto, palmam ingenuo pudore conceſſit Parrhaſio, qm̃ ipſe aues fefelliſſet, Parrhaſius artificem.

Pindarus.

Pindarus poeta e conuiuiȷ loco, à Caſtore & Polluce, ſpectantibus cæteris conuiuis, vocatus eſt, & mox eo egreſſo, ſuper remanentes tricliniũ collapſum eſt. hic cum in gymnaſio ſuper gremium pueri, quo vnice delectabatur, quieti ſe dediſſet, placidum finem accepit, ſecundum Valerium.

Euripides.

Euripides poeta cum à cœna regis Archelai, qui eum valde dilexerat, domum redit, à canibus dilaceratus eſt.

Empedocles.

Empedocles Athenieñ. philoſophus, ſolebat dicere, tria pręcipua eſſe, affluentię contemptum, futuræ felicitatis appetitum, & mentis illuſtratiõem: quorum primo nihil honeſtius, ſecundo nihil vtilius, tertio nihil ad amborum adeptionem efficacius. Hoc tempore claruerũt Parmenides Eleates philoſoph⁹, Cratinus Athenieñ. poeta comicus, Herodotus Halicarnaſſeus hiſtoricus, qui ſcripſit, autore Plinio, anno ab vrbe cõdita 310.

Meliſſus Samius phyſicus, Gorgias philoſophus Siculus. Zeno Cittiæus, Stoicę ſectæ princeps. Zeno Eleates, cui dialecticæ inuentionẽ tribuũt. Thucydides Athenieñ. hiſtoricus. Phidias ſtatuarius clariſſimus per oẽs gẽtes fuit, Plinio teſte, eburneam Mineruam Athenis fecit & alia plura. Hippocrates Cous, oĩm medicorũ princeps. nam medicinam longo tempore perditam, Iſidoro teſte, in lucem reuocauit, vixit annis 95.

Socrates.

Socrates Athenieñ. philoſophus, Archelai diſcipul⁹, primus ethicã excoluit, ad acquirendã ſcientiã vltimas terræ regiones perluſtrauit. Solebat aũt dicere, hoc vnum ſe ſcire ꝙ neſciret. Demum accuſatus impietatis, in carcerem coniectus eſt, vbi epoto veneno, interiȷt: ſed nec carcer nec mors, eius vultum ſeu animũ mutare potuerunt. Poſt mortem eius, vt eſt apud Auguſtinum in 8. de ciui. Dei cap. 3. Athenieñ. pœnitentia ducti, eius criminatores morti adiudicarunt. Quin in eius memoriã æream ſtatuam in loco celeberrimo collocauerunt.

GENERATIO LV.

Eliachim.

ANno 4781. ab origine mundi, ab vrbe condita 327. olympiade 89. in Eliachim filio Abiud 55. exorditur generatio, durauit annis 59. menſibus 9. ſecundum Philonis annos, durauit tm̃ annis 37. Anno primo huius generationis, olympiade 89. Xerxes huius nõis ſecundus, poſt patrem Perſis regnare cœpit, regnauit duob⁹ tm̃ menſibus, poſt hunc Sogdianus regnauit menſibus 7. de quibus nihil memoria dignũ habemus. Darius cognomento Nothus, 89. olympiade Perſis regnare cœpit, & regnauit 29. annis. Hic Athenieñ. multa damna intulit, Aegypt⁹ ab eo receſſit, & regem Amantheum ſibi conſtituit. Interim Alcibiades inſimulatus impietatis, ꝙ ſacra Cereris non tacuiſſet, ab Athenieñ. reuocatus eſt à bello ad iudicium. Indignitatem rei non ferens, ſiue cõſcientiam, tacitus in exilium profectus eſt, regemq; Lacedæmoniorum impellit Athenieñ. bellum inferre, quo facto, Darius rex Perſarum memor maiorum ſuorum in hanc vrbem odiȷ, facta cum Lacedæmoniȷs ſocietate, oẽm ſumptum belli pollicetur, eo etiam ꝙ timebat, ne victis Athenieñ. Lacedæmoniȷ ad ſe arma verterẽt. Nam ab Athenieñ. ſociȷ defecerant. Alcibiades motum aduerſus patriam bellum, militis ſimul & imperatoris opera adiuuabat, nempe acceptis quinq; nauibus, in Aſiam contendit, & tributarias Athenarum ciuitates ad defectionem cõpulit. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus inuidiæ q̃ gratiæ contraxit. itaq; cum principes velut æmulum glorię ſuæ interficiendum inſidiȷs mandaſſent, cognita re, Alcibiades per vxorem Agidis regis, quam adulterio cognouerat, ad Thiſſaphernem præfectũ Dariȷ

Alcibiadis exilium.

regis

regis profugit, cui ſe celeriter officiĳ comitate & obſequēdi gratia inſinuauit. morum em̄ vitia ſub vmbra eloquentiæ facile regebat. Igitur Alcibiades ꝑſuadet Thiſſapherni, ne tāta ſtipendia Lacedæmonĳs ꝓberet, vocādos eſſe in portionē muneris Ionios, ſed nec auxilĳs nimis Lacedæmonios iuuādos, quippe memorē eſſe debere, alienam ſe victoriā, non ſuā inſtruere: & eatenus bellū ſuſtinendū, ne inopia deſeratur. Nā regem Perſaꝝ, diſſentientibus Græcis, arbitrū pacis & belli fore: & quos ſuis non poſſit, ipſoꝝ armis victuꝝ. perfecto aūt bello, ſtatim cū victoribus dimicandū, non enim Spartanos quieturos, q vindices ſe Græciæ profeſſi ſunt. Grata oratio Thiſſapherni fuit, incipit cōmeatū maligne præbere, claſſem regiā nō totā mittere, ne daret aut neceſſitatē deponēdi belli, aut totā victoriā. Interea Alcibiades hāc operā ciuibus vendicabat, ad quē cū legati Athenieñ. veniſſent, pollicet̃ his amicitiā regis, ſi Reſpu. eoꝝ à populo trāſlata ad ſenatū foret, ſperās vt aut concordāte ciuitate, dux belli ab oībus legeret̃, aut diſcordia inter ordines facta, ab altera parte in auxiliū vocaret̃. Ad hæc Athenię̄. permittēte populo, imperiū ad ſenatū trāſferūt, qui cū crudeliter in plebem conſuleret, ab exercitu Alcibiades exul reuocat̃, duxq; claſſi cōſtituitur. ſtatim igitur Athenas mittit, ſe cum exercitu venturū, recepturumq; à quadringētis iura populi, ni ſponte redderēt. hac denunciatiōe optimates territi, primo vrbem prodere Lacedæmonĳs tentauere: deinde, cū id nequiſſent, in exiliū profecti ſunt. Igitur inteſtino malo patria liberata, Alcibiades ſumma cura claſſem inſtruit, aduerſus Lacedæmonios pergit, & ꝓlio cōmiſſo victoria penes Athenieñ. fuit. in eo bello maior pars exercitus & om̄es ferme hoſtiū duces cæſi. naues 80. captæ. Interiectis quoq; diebus, cū bellum Lacedæmonĳ in terrā tranſtuliſſent, iterato vincūtur. His malis fracti, pacē petierūt, quā nō acceperūt opera eoꝝ qui quæſtū expectabāt. Mox Alcibiades cū claſſe victrici Aſiā vaſtat, multis locis prælia facit, vbiq; victor, recipit ciuitates quæ defecerant, nonnullas capit & imperio Athenieñ. adĳcit. His om̄ibus prælĳs actis, Athenas reuertitur, ducēs naues hoſtiū & prædā ingentē, eiq; effuſa omnis multitudo obuiā procedit, Alcibiadē miratur, in hunc ſuſpenſa ora cōuertit, hunc quaſi de cœlo miſſum pro patria laudāt. Igitur oībus nō humanis ſolū, verū etiam diuinis honoribus dignātur: & certāt, vtrū cōtumelioſius eū expulerint, an reuocauerint honoratius. explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execratiōes precibus. Dum hæc agūtur, Lyſander Lacedæmonius claſſi belloq; præficit̃, & in locū Thiſſaphernis Darius rex Perſaꝝ filium ſuum Cyrū Ioniæ Lydiæq; præpoſuit, qui Lacedæmonios auxilĳs opibusq; ad ſpem erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadē cū centū nauibus in Aſiā profectum, dum agros populat̃, & prædæ dulcedine ſine inſidiaꝝ metu ſparſos milites haberet, repentino aduentu oppreſſere: tātaq; cędes palantiū militū fuit, vt plus vulneris eo prælio Athenieñ. acciperēt, q̄ ſuperioribus dederant: & tanta deſperatio apud Athenieñ. erat, vt in cōtinēti Alcibiadē ducē Conone duce cōmutarēt, arbitrantes victos ſe nō fortuna belli, ſed fraude imperatoris, apud quē plus prior offenſa valuiſſet, q̄ recentia beneficia. Alcibiades itaq; veritus multitudinis impetū, denuo in voluntarium proficiſcit̃ exiliū, verum eoꝝ qui aliquāto poſt tyrannidē apud Athenas gerebant, cōſilio & Lyſandri artificio in Phrygia interſectus eſt, cū iam domus incendium euaſiſſet, q̄d ad illū interficiendū fuerat paratū, & eius caput ad Pharnabazū tulerūt. Conon Alcibiadi ſuffectus, claſſem maxima induſtria exornat, ſed exercitus deerat, armātur tñ ſenes aut impuberes, ſed nō magnā bello moram ætas fecit, imbecilles aut cędūtur paſſim, aut fugientes capiūtur, tātaq; ſtrages fit, vt Athenieñ. deletum non imperiū tantū, verūetiā nomen videret̃. Conſumpta militari ætate, peregrinis ciuitatem, ſeruis libertatē, damnatis impunitatē donant, eaq; colluuie hominū dñi antea Græciæ, vix libertatē tuebant̃, iteꝝ tamē fortunā experiendā decernūt, ſed omnes ſunt aut capti, aut occiſi: dux Conon cū prælio ſuperfuiſſet, crudelitatē ciuiū metuēs, cum octo nauibus ad regē Cypriū contēdit. Euagoras aūt dux Lacedæmonioꝝ, rebus feliciter geſtis, captiuas naues cū præda bellica mittit Lacedæmona. Tributarias Athenieñ. ciuitates, quas metus retinuerat, voluntarias recepit, nec aliud ditioni Athenieñ. præter vrbē ipſam reliquit: quæ cū Athenis nūciata eſſent, om̄es relictis domibus diſcurrūt, alius aliū ſciſcitat̃, in foro deinde coeunt, atq; per noctē publicā fortunam queſtibus iterāt, alĳ fratres aut filios aut parētes deflent, alĳ cognatos, alĳ amicos, iam ipſam patriā perituram, miſerioremq; viuentiū q̄ oppreſſoꝝ fortunā iudicātes. Sic defletæ ac prope perditæ vrbi, hoſtes ſuperueniūt, & obſidione circūdatos fame vrgēt: & cū multi delendū Athenieñ. nomē, vrbemq; incēdio cōſumendā cenſerent, negarunt tñ ſe Spartani ex duobus Græciæ oculis alteꝝ erururos. pacem tandē polliciti. ſi verſus Pyręum muri brachia deĳcerent, nauesq; quæ reliquæ forent, traderent, resq;

Alcibiades reuocat̃ ab exilio.

Athenieñ. victoria.

Alcibiadis interitus.

Conō Athenieñ. dux.

Athenieñ. capti.

publica ex ſemetipſis 30. rectores acciperet. In has leges traditã ſibi vrbem Lacedæmonij formandã Lyſandro tradiderunt. Rectores dein xxx. cõſtituunt, qui fiunt tyranni, quippe à principio tria millia ſibi ſatellitũ ſtatuũt, quantũ ex tot cladibus prope nec ciuiũ ſuperfuerat, & quaſi paruus hic ad cõtinendã ciuitatem exercitus eſſet, ſeptingentos milites à victoribus accipiunt, ac miſeras vrbis reliquias cędibus & rapinis exhauriunt. Fit igitur ex vrbe paſſim omnium fuga, repleturq́ꝫ Græcia Athenień. exulibus, & cũ Lacedęmonij prohibuiſſent eos recipi, oẽs ſe Argos & Thebas contulere. Erat inter exules Thraſybulus vir ſtrenuus & domi nobilis, qui adunatis exulibus, caſtellũ quoddã Atticoꝝ occupat. itaqꝫ & hos Męnias Thebanoꝝ princeps priuatis ſaltem viribus adiuuabat, & Lyſias Syracuſanus orator, exul tunc, quingentos milites ſtipendio ſuo in auxiliũ patriæ cõmunis eloquentiæ miſit. Fit itaqꝫ aſperũ prælium, tyranni vincunt, victi in vrbẽ refugiunt, quã exhauſtã cędibus, etiam armis ſpoliant. dein cum eos Athenień. proditionis ſuſpectos haberent, demigrare eos ex vrbe iubent, & in brachijs muri quæ diruta fuere, habitare. Poſt hæc Thraſybulũ corrumpere conant, vel ſaltem eius ſocietatẽ, ſed nõ procedit. Interim auxilia à Lacedęmonijs ſuperueniunt. iterato præliant, in eo bello Critias & Hippolochus omniũ tyrannoꝝ ſęuiſſimi cadunt, cæteris victis, cũ exercitus eoꝝ ex qbus maior pars Athenień. erat, fugerat. Thraſybulus exclamat, cur ſe victorem fugiãt, & nõ potius vindicẽ communis libertatis adiuuent; xxx. ſe dñis, nõ ciuitati bellũ inferre admonet. reddãt exulibus patriã, accipiant libertatẽ. His vocibus permoti, reuerſus in vrbem exercitus, triginta tyrannos migrare iubet Eleuſina. ſubſtitutis decẽ qui Remp. regerent, hi nihil exẽplo prioꝝ territi, eandẽ viam crudelitatis ingreſſi ſunt. dum hæc aguntur, nũciatur Lacedęmone in bellũ Athenień. exarſiſſe, ad quod cõprimendũ Pauſanias rex mittitur, qui miſericordia exulis populi ꝑmotus, patriã miſeris ciuibus reſtituit, & decem tyrannos ex vrbe migrare ad cæteros Eleuſina iubet. Interiectis aũt diebus, tyrãni bellum Athenień. inferũt, ſed ad colloquiũ progreſſi, per inſidias compręhenſi, vt pacis victima trucidant, atqꝫ ita in vnum tandem corpus ciuitas reuocat, & ne qua diſſenſio ex ante actis naſceret, oẽs iureiurando obſtringunt diſcordiaꝝ obliuionẽ fore. eam nominarũt illi Amneſtian. Eodẽ fere tẽpore Darius rex Perſaꝝ morit. Ioiada quartus Hebræoꝝ pontifex, Eliaſib filius, ſuccedit in pontificatu ſedit annos circiter xxv. hunc pontificem multæ doctrinæ & ſanctitatis virum fuiſſe cõſtat, ad quẽ Mardochæus Iudæus ex Suſis ciuitate Perſaꝝ literas de obſeruatione dedit. Anno ab vrbe condita 347. Darius rex Perſaꝝ moritur, Artaxerxe & Cyro filijs relictis. regnum Artaxerxi, Cyro ciuitates quaꝝ præfectus erat, teſtamento legauit. Sed Cyro iudicium patris iniuria videbat, itaqꝫ occulte aduerſus fratrẽ bellũ parabat, qd cũ nũciatum Artaxerxi eſſet, accerſitũ ad ſe frẽm & innocentiã diſſimulatione belli ſimulantẽ, cõpedibus aureis vinxit, interfeciſſetq́ꝫ, niſi mater prohibuiſſet. Dimiſſus poſtea Cyrus, iam nõ occulte bellum, ſed palam parare cœpit, auxilia vndiqꝫ cõtrahit. Lacedæmonij memores, Athenienſi bello enixe eius opera adiutos, velut ignorantes cõtra quem bellum pararet, decernunt auxilia Cyro mittenda. Sed cũ in bello ſors prælij vtrunqꝫ fratrem pugnæ obtuliſſet, prior Artaxerxes à fratre vulnerat: quem cũ equi fuga periculo ſubtraxiſſet, Cyrus à cohorte regia oppreſſus interficit. Sic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli & exercitu potitur. Atqꝫ in eo prælio decem millia Græcoꝝ in auxilio Cyri fuere, quæ & in cornu in quo ſteterant, vicerunt, & poſt mortẽ Cyri nec armis vinci, neqꝫ dolo capi potuerunt, reuertẽtesq́ꝫ inter tot indomitas nationes, per tanta itineris ſpatia, virtute ſe vſqꝫ in terminos patriæ defenderũt. Artaxerxes aliàs dictus Aſſuerus, regnauit ab India vſqꝫ ad Aethiopiã ſuper 127. prouincias. erat in Suſis ciuitate ſolium regni eius. hic tertio anno imperij ſui fecit grande conuiuiũ cunctis principibus ſuis, inclytisq́ꝫ prouinciarum coram ſe centum & octoginta diebus. poſt dies conuiuij inuitauit omnẽ populũ qui erat in Suſis, bibebant aũt omnes aureis poculis. Vaſthi q̃qꝫ regina fecit cõuiuiũ fœminaꝝ in palatio regis. die aũt ſeptimo rex ꝑcepit eunuchis, vt introducerent reginam in decore ſuo, vt oſtenderet oĩbus pulchritudinem illius. Quæ venire cõtempſit. iratus rex quæſiuit à ſeptem ſapiẽtibus, cui ſententiæ Vaſthi ſubiaceret. Reſpondit Mamucha, Non læſit te ſolum Vaſthi, ſed & omnes viros regni tui. Egrediat edictum à rege, vt vltra Vaſthi non ingrediat ad te, ſed altera melior regnet pro ea. & exijt edictum huiuſmodi in omnes prouincias. Dixerunt pueri regis: Quęrant puellę virgines ſpecioſæ. & placuit ſermo regi. Erat tũc in Suſis Iudæus Mardochæus de tribu Iemini. hic erat nutricius filiæ fratris, & vocabatur Heſter, quã orbatã Mardochæus adoptauerat in filiam. hæc inter cæteras tradita eſt eunucho regis, nec indicauit populum ſuum, inuenit gratiã in oculis regis, dedit ei

Thraſybulus.

Pauſanias.

Amneſtia.

Ioiada aliàs Iudas, pontifex.

Artaxerxis & Cyri bellum.

dit ei ſeptem puellas, vt eam ornarent & excolerent. Mardochæus aũt verſabaẗ in veſtibulo domus regiæ, curam agens ſalutis filiæ. inſtabat dies, & intrabat ad regem anno ſeptimo regni ipſius menſe decimo, & inuenit gratiã apud regem. Fecit eam regnare pro Vaſthi. Et celebrauit nuptias per menſem. Mardochæus aũt qui frequentius morabaẗ in Babylonia, etiam aduenerat. factum eſt aũt ꝙ duo eunuchi ianitores machinabanẗ occidere regẽ. quod cũ perueniſſet ad Mardochęum, indicauit hoſtes. illa ex nomine Mardochæi detulit ad regem. Quæſitũ eſt & ita inuentũ. appenſi ſunt in patibulo, & traditum eſt hoc coram rege annalibus. Poſt hæc Aſſuerus exaltauit Aman Amalechitẽ, & adorabãt eum ſerui regis omnes ꝑter Mardochæum, qui propter patrias leges coram eo genu nõ flectebat. indignatus eſt Aman, & accipiens eum Hebræum eſſe, ait: Perſæ liberi flectunt genua, hic aũt ſeruus dedignatur? Et diſpoſuit perdere Iudęos qui erant in regno Aſſueri, veteri motus odio, quia Iudæi deleuerunt Amalechitas. Duodecimo igiẗ anno regni Aſſueri, miſſa eſt ſors quo die deberet gens Iudęoꝝ interfici, quæ exiuit menſe xij. Tunc ait Aman ad regem: Intereſt regis ſeruare pacẽ. nouerca pacis eſt diſſimilitudo. eſt gens in regno tuo diſſimilis cæteris, nouis vtens legibus, inſuper & ſcita regis cõtemnens. expedit tibi, vt nõ inſoleſcat, decerne ergo vt pereat: & ne diſpendiũ ſentias in tributis, decem millia talentoꝝ appendam arcarijs gazæ tuæ. Tulitq́; rex annulũ quo vtebaẗ, & dedit illũ Aman, dicens: Argentum tuũ tibi ſit, & de populo age q̊d tibi placet. Tunc ſcripſit Aman ex nomine regis literas annulo regis ſignatas in omnes prouincias, vt occidereñt Iudæi à paruulo vſq; ad ſenem, & bona eoꝝ diriperenẗ xiij. die menſis xij. Statimq́; in Suſis pependit edictum, quod cũ legiſſent Iudæi, fleuerunt. Sed & Mardochęus indutus ſacco, & adſperſus cinere, magna voce eiulabat pro foribus palatij. quod cum accepiſſet Heſter, conſternata miſit ei veſtem, qua indutus, intraret ad eã, ſed noluit accipere, & ſignificauit ei per eunuchũ cauſam fletus, & exemplar edicti miſit ei, monens vt intraret ad regem, & ſupplicaret pro populo ſuo. Quæ reſpõdit: Intra triginta dies vocata non ſum, & decretũ eſt, ꝙ qui nõ vocatus acceſſerit regẽ, moriaẗ, niſi forte rex auream virgam ad eum extenderit. At Mardochęus, qs ſcit, an idcirco in regnum veneris, vt ſuccurreres? Tunc mandauit Heſter Mardochęo, vt oẽs Iudæi in Suſis per triduũ ieiunarent, & orarent pro ea. die aũt tertia induta regalibus, ſtetit cõtra baſilicã regis cum duabus puellis: vni incũbebat, altera ſequens longitudinẽ veſtis ſummis digitis deportabat. At rex toruo vultu ſedens in ſolio eam reſpexit, quod videns ipſa, collapſa eſt. cumq́; rex vidiſſet Heſter lapſam, placuit ei, & extendit cõtra eam aureã virgam, quæ conſurgens, oſculabaẗ ſummitatẽ virgæ. Et ait rex: Quid vis Heſter? Quicq̃d petieris, dabo tibi. Quæ reſpõdit: Obſecro vt venias ad me hodie, & Aman tecũ ad cõuiuium. & ſurgens, venit ad eam, fouens eam gremio, ac dicens: Noli timere, ſubditis lex data eſt, tu vero mihi conregnas. venerunt ambo ad conuiuiũ reginæ. cumq́; rex bibiſſet, ait: Pete quod vis Heſter. Quæ reſpõdit: Obſecro venias & cras, & Aman ad conuiuium, & indicabo cor meũ. Egreſſus eſt. itaq; Aman lætus, & cum Mardochęus ſibi non aſſurrexiſſet, cõuocans amicos & vxorẽ, expoſuit eis omnẽ gloriã ſuã, addens ꝙ eum ſolũ cũ rege Heſter vocaſſet ad cõuiuiũ: verũtamẽ ꝙ putet ſe nihil habere, dum viueret Mardochæus. Dixerunt ei: Iube parari trabẽ quinquaginta cubitoꝝ, & ſuggere regi vt appendaẗ Mardochæus. iuſſitq́; parari crucẽ. Noctẽ illam rex duxit inſomnem, & iuſſit ſibi legi annales. ventũ eſt ad locũ vbi habebatur, quõ Mardochęus ei nunciauerat inſidias eunuchoꝝ, & ait: Quid honoris cõſecutus eſt Mardochęus pro hac fide? Dixerunt illi, nihil. Aderãt aũt in atrio pueri Aman, & quęſiuit rex q̃ eſſent. & dixerũt, pueri Aman. intrauit eñ Aman vt ſuggereret regi de morte Mardochæi. Tũc vocauit rex Aman, & dixit ei: Quid debet fieri viro quẽ rex vult honorare? Qui cogitans pro ſe dictũ eſſe, reſpõdit: Debet indui ſtola regia, coronari diademate, & ſedere ſuper equũ regis, & primus de principibus teneat equũ, & per ciuitatem clamet: Sic honorabitur quem rex honorari vult. Dixit ei rex: Feſtina, & fac ſicut locutus es Mardochæo, caue ne quicq̃ eoꝝ prætermittas. Fecit Aman Mardochæo, ſicut locutus eſt rex. Mardochęus ita honoratus, redijt ad palatium. Aman vero reuerſus eſt in domũ ſuam lugens, & ecce nuncij regis vocauerũt eum ad conuiuiũ, ait rex: Pete q̊d vis Heſter. Quæ reſpondit: Dona mihi animã & populum meũ ne peteamus. & ait rex: Quis vobis obeſt? quę reſpondit: Hoſtis noſter eſt Aman. Rex aũt iratus ſurrexit, & iurauit in hortũ. Aman vero ſupplicabat reginæ ꝑ anima ſua. Cũq́; reuerſus eſſet rex, reperit Aman corruiſſe ſup lectulũ in quo iacebat Heſter, & ait: Etiã reginã vult opprimere me pręſente? Dixit Arbona eunuchus: En lignũ quod parauerat Mardochæo, ſtat in domo Aman. Itaq; is in eo ſuſpẽſus eſt. dedítq́; rex Heſter domũ Aman.

Aman.

Honor Mardochæi.

Aman ſuſpenditur.

Confeſſa eſt aũt regi Mardochæum eſſe patruum ſuum. dedit rex annulum Mardo-
chæo. Tum procidit ad pedes regis Heſter, ac flens ſupplicat, vt literas quas ſcripſerat
Aman cõtra Iudæos, irritaret. Et acquieuit rex. ſcripſitq́; Mardochæus literas annu-
lo regis ſigillatas ad principes prouinciarũ, ne occiderẽtur Iudęi, factumq́; eſt nomen
Iudæorũ celebre, vt plures de gentibus religioni eorũ iungerẽtur. Porro in alteris li-
teris excuſauit ſe rex in hunc modũ: Ne putetis diuerſa nos mandare, Aman inſidia-
tus eſt Iudæis, cum fuerit animo & genere Amalechita, Mardochæũ & reginã omneq́;
Iudæorũ genus expetijt ad mortem, viuimus aũt fide Mardochæi & dei viuentis be-
neficio, cuius nutu traditũ eſt patribus noſtris regnũ & cuſtoditũ. Iudęos abſoluimus,
& hoſtẽ eorũ interfici iubemus. Igitur 13. die menſis 12. percuſſerunt Iudæi hoſtes ſuos
vſq; ad 75. millia per prouincias. Et ſuſpenſi ſunt decem filij Aman in Suſis, & de alijs
circiter 300. perierunt, receptiq́; ſunt à Iudæis hi dies in numero ſolennitatum ſuarũ,
vt memoriã facti nulla deleret obliuio. Scripſit etiã Mardochæus ad Iudã ſummum
ſacerdotẽ in Hieruſalem, vt dies iſti ſolennes haberẽtur in Iudæa in ſempiternũ. Sed
& Aſſuerus dicitur ductus ad fidẽ per Heſter, vnde Glo. 1. Cor. 2. ſuper verbo, Sal-
uatus eſt vir infidelis per mulierẽ infidelem, exemplũ ponit de Aſſuero & Heſter. La-
cedæmonij non contenti acceſſione Athenieñ. totius Aſiæ imperiũ affectare cœpe-
runt. Itaq; Dercyllides dux in hanc militiã electus, cũ videret ſibi aduerſus duos præ-
Dercyllides ſectos Artaxerxis regis Pharnabazum & Thiſſaphernem dimicandũ, pacificari cum
altero ſtatuit: Et aptior viſus Thiſſaphernes, in colloquiũ vocatur: & ſtatutis condi-
tionibus, ab armis dimittitur. hanc rem Pharnabazus apud regem criminat, ꝙ Lace
dæmonios Aſiam ingreſſos nõ repulerit, ſed impenſis regijs aluerit. Indignũ ait, bel-
lum nõ perfici, ſed redimi hoſtẽ precio, nõ armis ſubmoueri. His vocibus regẽ Thiſ-
ſapherni alienatũ hortatur, vt in locum eius naualis belli, ducem eligat Cononẽ Athe
nienſem, qui amiſſa bello patria, Cypro exulabat. Acceptis igitur quingentis talentis,
iuſſus eſt Conona claſſi præficere. His cognitis, Lacedæmonij à rege Aegypti Herci-
monem in auxilium per legatos petunt, à quo centum triremes & ſexcẽta millia mo
diorum frumenti miſſa, & à cæteris ſocijs ingentia auxilia contracta ſunt. Sed tãtis co
pijs deerat dignus imperator, itaq; poſtulantibus ſocijs, Ageſilaum tunc regem Lace
dęmoniorum pede claudum eligunt, ſtatuentes melius eſſe inceſſu regem, ꝗ imperio
regnum claudicare. Magnus igitur apparatus belli, magnæ vtriuſq; ducis res geſtæ,
ſed Cononem ſeditio militum inuadit, quos præfecti regis fraudare ſtipendio ſoliti
erant. Itaq; diu Conon, rege per epiſtolas fruſtra ſatigato, ad poſtremũ ipſe ad eum
pergit, cuius adſpectu & colloquio prohibitus eſt, ꝙ eum more Perſarum adorare
nollet. Agit tamen cum eo per internuncios, & queritur opulentiſſimi regis bella in-
opia dilabi, poſtulat ſibi dari miniſterium impenſæ, quia pluribus id mandare per-
niciosum ſit. dato ſtipendio, ad claſſem remittitur, multa fortiter, multa feliciter fe-
cit, agros hoſtiles vaſtat, vrbes expugnat, & quaſi tempeſtas cuncta proſternit. Qui-
bus rebus territi Lacedæmonij, ad patriam tutandam Ageſilaum reuocant. Interim
Lyſander ab Ageſilao dux patriæ relictus, claſſe fortunam tentat. Summa igitur non
ducum tantum in eo prælio, ꝗ militum æmulatio fuit. Nam Conon non tam Perſis,
quàm patriæ ſtudebat: & ſicut afflictis Athenis autor amiſſæ dominationis fuerat, ſic
volebat patriam vincendo recuperare, quam victus amiſerat: eo ſpecioſius, ꝙ viri-
bus atq; periculo regis pugnaturus, victurus præmio patriæ, gloriamq́; diuerſis arti-
Conon Lacedæmonas vincit. bus, quàm priores ſuæ ciuitatis duces conſecuturus. Porro Lyſander virtutis æmula
tor pro ſe contendebat: ſed quanto maius prælium, tanto clarior victoria Cononis.
Victi Lacedæmonij, fugam capeſſunt. præſidia hoſtium Athenis deducuntur: popu
lo reſtituta dignitate, conditio ſeruilis eripitur. multæ quoq; ciuitates Cononis ope-
ra recipiuntur.. Hoc initium Athenieñ. reſumendæ potentiæ, & Lacedæmonijs
habendæ finis fuit. Nam quaſi etiam cum imperio virtutem perdidiſſent, contemni à
finitimis cœpere. Primi igitur Thebani auxiliantibus Athenieñ. bellum his intulere,
Thebanorũ victoria. quæ ciuitas virtute Epaminundæ ducis ad ſpem imperij Græciæ erecta eſt. Fit itaq;
terreſtre prælium. Lyſander interficitur, quo duce Athenieñ. victi à Lacedæmonijs
fuerant. Pauſanias quoq; alter dux Lacedęmoniorũ, proditionis accuſatus, in exilium
abijt. Igitur Thebani potiti victoria, vniuerſum exercitum ad vrbem Lacedæmonio
rum ducunt, accerſitur Ageſilaus ex Aſia, cuius quoniam ſerus aduentus erat, conſcri
pto exercitu, obuiã hoſtibus procedũt. Prima igit congreſſione funduñt, deletis iam
ſuorũ copijs ſuperuenit Ageſilaus, ꝗ reſtituto prælio, nõ difficulter recẽti & multis ex-
peditionibus indurato milite, hoſtibus victoriã eripuit, ipſe tñ grauiter ſauciat. Qui-
bus rebus cognitis, Athenieñ. verentes ne iterum Lacedæmonijs victoribus in ſer-
uitu-

uitutem redigerent,exercitum contrahunt,eumq́; in auxiliũ Bœotioꝝ Philocratem Philocrates
xx.annos natũ,ſed magnę indolis iuuenẽ, duci iubent. huius adoleſcentis ſupra ætatem
tem virtus admirabilis fuit,in quo nõ imperatoriæ tm̃, verũetiã oratoriæ artes fuere.
Conon quoq; audito Ageſilai reditu,& ipſe reuertit ad populãdos Lacedęmonioꝝ
agros,atq; ita vndiq; belli formidine circũſtrepente clauſi Spartani,ad ſummã deſpe
rationẽ rediguntˀ.Sed Conon vaſtatis hoſtiũ terris,Athenas ꝑgit,vbi magno ciuium
gaudio acceptus eſt.Itaq; quæ incenſa fuerũt, prędarũ ſumptu & exercitu Perſaꝝ re-
ſtituit:quæ diruta fuerant,reficit.fatum illud Athenaꝝ fuit,vt ante à Perſis crematæ,
manubijs eoꝝ: & nũc à Lacedęmonijs dirutæ,ex ſpolijs Lacedęmonioꝝ reſtitueren
tur:verſa quoq; vice,nũc haberẽt ſocios,q̃s tũc hoſtes habuerũt:& hoſtes nunc pate-
rentˀ,cũ quibus iuncti tunc fuerãt.Dum hęc agũtur,Artaxerxes rex Perſaꝝ legatos in
Græciã mittit,per q̃s iubet oẽs ab armis diſcedere.qui aliter feciſſet,eum ſe pro hoſte
habituꝝ,ciuitatibus libertatẽ,ſuaq́; oĩa reſtituit, q̃d nõ Græciæ laboribus aſſiduiſq́; Pax reſtitui-
belloꝝ inter ciues odijs cõſulens fecit,ſed ne occupato ſibi Aegyptio bello, quod pro tur Græciæ
pter auxilia aduerſus præfectos ſuos Lacedęmonijs miſſa ſuſceperat.exercitus ſui in ab Artaxer-
Gręcia detinerentˀ.feſſi igitˀ bellis tot Gręci,cupide paruere.Thebani paulo poſt Epa xe.
minunda duce,occupãdæ vrbis Lacedęmonioꝝ ſpem ceperunt,& in principio no-
ctis Lacedęmona proficiſcuntˀ, quaſi ad incautos adgreſſuri. Sed ſenes & cætera im-
bellis ætas aduentũ hoſtiũ pręſentiẽtes,in ipſis portaꝝ anguſtijs armati occurrunt,&
aduerſus xv.millia militũ,nõ amplius centũ iam effœtæ ætatis viri pugnæ ſe offerunt.
in eo ꝑlio duo duces hoſtiũ ceciderũt. Cumq́; interim Ageſilai aduẽtus nunciaretur,
Thebani receſſerũt,nec bellũ diu dilatũ. ſiquidẽ Spartanoꝝ iuuentus ſenũ virtute &
gloria incenſa,teneri nõ potuit,quin ex continenti aciem decerneret.Et Epaminun- Spartanorũ
das dum nõ ducis tm̃, verũetiã fortiſſimi militis officio fungitˀ, grauiter vulneratur. ſenũ virtus.
Quo audito,his ex dolore metus,& illis ex gaudio ſtupor inijcitur,atq; ita ex placido
conſenſu ex prælio diſceditˀ.Epaminundas relatus in caſtra ſemianimis,vocem ſpiri-
tumq́; collegit,id à circũſtantibus requiſiuit,num cadenti ſibi ſcutũ haberetur,& ap-
portatũ oſculatus eſt.Iteꝝ quæſiuit,vtri viciſſent,& dum audiret,Thebanos, bene ha
bere ſe rem dixit.atq; ita velut gratulabundus patriæ, expirauit. Cuius morte etiam
Athenienſiũ virtus intercidit: ſiquidẽ amiſſo cui æmulari conſueuerãt, in ſegnitiem
torporemq́; reſoluti ſunt.fuit aũt incertũ, vir melior an dux eſſet. nam impetiũ non
ſibi,ſed patriæ quæſiuit:& pecuniæ adeo parcus fuit,vt ſumptus funeri deeſſent:phi-
loſophiæ doctrina,literaꝝ ſtudia tanta,vt mirabile videretur. hactenus Iuſtinus.
In hac genetatiõe Dionyſius ex Sicilia pulſis Carthaginẽſibus, occupatoq́; totius in- Dionyſius
ſulæ imperio,graue ocium regno periculoſamq́; deſidiã ratus, copias in Italiã traie- Siculus.
cit.Prima illi militia aduerſus Græcos,qui proxima Italici maris littora tenebãt,fuit.
Quibus deuictis,finitimos quoſq; aggreditˀ,omneſq́; Græci nominis Italiã poſſiden-
tes,hoſtes iudicat,quæ gẽtes nõ partẽ,ſed vniuerſam ferme Italiã ea tempeſtate occu-
pauerãt.Deniq; multæ vrbes adhuc poſt tantã vetuſtatẽ veſtigia Græci moris oſten-
tant:propter quos ea pars Italiæ,maior Gręcia appellatˀ. Sed Dionyſiũ gerentẽ bel- Maior Græ
lum legati Galloꝝ,qui ante menſes Romã incenderãt,ſocietatẽ amicitiamq́; petẽtes cia.
adeunt, gentemq́; ſuã inter hoſtes eius poſitã eſſe, magnoq́; vſui ei futurã, vel in acie
bellanti,vel de tergo intẽtis in præliũ hoſtibus affirmãt. grata legatio Dionyſio fuit.
ita pacta ſocietate & auxilijs Galloꝝ auctus,bellum velut ex integro reſtaurat. Licet
enim illa modo recitari,cum locus poſtulat,vt de Dionyſio dicamus, & ſi temporum
ratio alia ſit.Sed quos ex Sicilia Carthaginenſes pulſos eiecerit Dionyſius, in genere
tangit Iuſtinus lib.18.Carthaginenſes, inquit, cum diu in Sicilia infeliciter dimicaſ-
ſent,tranſlato in Sardiniã bello,amiſſa exercitus maiori parte,victi ſunt,propter q̊d
ducẽ ſuũ Machæum, cuius auſpicijs Sicilię partẽ domuerant, cũ parte exercitus exu- Machæus.
lare iuſſerũt, qui nõ multo poſt Carthaginẽ cepit, punitiſq́; autoribus exilij ſui & ſo
cioꝝ,vrbem legibus ſuis reddidit,interfectis decem ſenatoribus.nõ multo poſt affe-
ctati regni accuſatus,occiſus eſt. Machęo ſucceſſit Mago imperator,q primus omni Mago.
um ordinata diſciplina militari,Pœnoꝝ imperium non minus bellandi arte,q̃ virtu-
te firmauit.decedens hic,duos filios reliquit, Haſdrubalem & Hamilcharem:his du-
cibus Sardiniæ bellum illatum eſt, vbi Haſdrubal vulneratus occubuit,cui frater eius
Hamilchar ſucceſſit.Quo tempore,vt ait Iuſtinus, legati Darij regis Perſarum Car-
thaginem venerunt,afferentes edictum,quo Pœni humanas hoſtias immolare,& ca
nina carne veſci prohibebantur,petentes ſimul auxilia aduerſus Græciam. Sed Car-
thagineñ.auxilia negabãt propter finitima bella aſſidua,cæterum ne per omnia con-
tumaces viderentur, paruerunt. Interemptus deinde in bello Sicilienſi Hamilchar,

 quum

quum ſomnio pmonitus eſſet, nam inter obſidendũ videbať ſibi nũciari, φ proxima die in vrbe eſſet cœnaturus,ſpe victoriæ exercitum pugnæ cõparauit,atq; ita in mœnia captiuus eſt perductus,reliquit filios tres,Himilchonem,Hannonẽ & Giſgonem, tres quoq; Haſdrubal,Hannibalem,Haſdrubalem,& *Sapho. In locũ autem Hamilcharis ſucceſſit dux belli in Sicilia Himilcho, qui cum nauali terreſtriq; prælio ſecunda bella geſſiſſet,repente exercitum peſtis abſumpſit. Vnde& reuerſus Carthaginem cum paucis, vbi maximus luctus omnium ortus eſt,& ipſe Himilcho dolore animi gladio ſe occidit.deinde Iuſtinus dicit, Dionyſium pulſis Carthaginẽſibus, imperiũ Siciliæ occupaſſe.Dionyſius vero cum(vt ſupra dictum eſt) Italiam infeſtaret,reuocauit eum aduentus Carthaginenſium,qui bellum quod deſeruerãt, auctis viribus repetebant,duce Hannone.Erat tunc Carthagini vir potẽtiſſimus, nomine Suniator, Hannonis inimicus.Quare odio eius,Grçcis literis Dionyſio aduentum exercitus & ſegnitiem ducis renunciauit, Quæ literæ venerunt ad manus Hannonis, & Suniator proditionis damnatus eſt, facto ſenatuſconſulto, ne quis poſtea Carthaginenſis aut literis Græcis,aut Græco ſermoni ſtuderet, ne aut loqui cum hoſte, aut ſcribere ſine interprete poſſet. Nec multo poſt Dionyſius, quem pauloante nõn Sicilia,non Italia capiebat,aſſiduis belli certaminibus victus fractusq;, ad poſtremum inſidijs ſuorum interficitur.De hoc Dionyſio Plutarchus in Apophthegmatis ait,accuſantibus eum quibuſdã,φ hoĩem improbũ in officio cõſtituiſſet & adeo moleſtũ, reſpondiſſe,velle eum eſſe quem magis quàm ſe oderint.Et de eodem, φ Corinthiorum legatis munera quæ eis dederat,propter legem patriam non recipientibus,dixerit:Grauiter facitis, inquiens, qui cum,quod ſolum boni tyranni habent,non tollitis,docetis etiam beneficium eorum formidandum. In hac etiam generatione anno ab vrbe condita trecenteſimo trigeſimoſexto, ſecundum Eutropium,Fidenæ à Romanis captæ & deſtructæ exciſæq; ſunt,iam pridem coniuratiõe ſeruorum oppreſſa.Poſthumius tribunus militum propter crudelitatem ab exercitu occiſus. Stipendium ex ærario tum primum militibus datum eſt. Ea tempeſtate Veientani rebellauerunt, obſeſſiq; ſunt à Romanis. In ea obſidione hybernacula militibus facta ſunt. ea res cum eſſet noua,indignationem tribunis plebis mouit, querentibus non dari plebi nec per hyemem militiæ requiem. Equites tum primum equis merere cœperunt. Cum autem ciuitas Veiorum potentiſſima,vt narrat T.Liuius,prope Romam ad viginti milliaria, obſeſſa eſſet à Romanis per decem annos,& in ea obſidione Romani ſæpiſſime malo euentu pugnaſſent, tandem M. Furius Camillus dictator creatus, belli finem fecit. Nam facta via ſubterranea vſq; ad arcem ciuitatis, & militibus immiſſis, dum ciues circa defenſionem murorum occupãtur,capitur arx ipſa,deinde ciuitas, vnde ditiſſima præda facta eſt. Furio Camillo ipſi ſe dediderunt Faliſci.Nam eum in obſidione magiſter ludi Faliſcorum, plurimos ac nobiliſſimos inde pueros velut ambulandi gratia eductos,in caſtra Romanorum perduxiſſet, quibus interceptis, ſine dubio dediſſet ſe vrbs imperatori, denudatum magiſtrum, manibus poſt terga reuinctis, reducendum Faliſcos pueris tradidit, virgaſq; quibus illum cæderent. Eam nanq;, inquit Florus, Camillus vir ſanctus & ſapiens ſciebat veram eſſe victoriam, quæ ſalua fide & integra dignitate pararetur: qua iuſtitia animi eorum ſunt capti, quorum mœnia expugnari non poterãt. Nam Faliſci beneficio magis quàm armis victi,portas Romanis aperuerunt,ac ſeſe lubentes ipſi Romano principi dediderunt. Valerius Maximus in capite de iuſtitia libro ſexto, cenſuiſſe ſenatum ait, cognita magiſtri ludi perfidia, vt pueri vinctum magiſtrum virgis cædentes,in patriam remitterentur. Peperit hoc facinus æternum Furio nomen,ac celebrem memoriam.

Res Romanæ.

F.Camillus

Captis autem Veientanis, inuenta eſt in ciuitate ſtatua Iunonis Monetæ, quam cum Furius transferri iuberet Romam, vnus ex militibus per iocum interrogauit ſimulacrum,an vellet ire Romam.Reſpondiſſe fertur, volo. ſic Plutarchus & Valerius Maximus.Probior mihi Liuij ſententia videtur,qui ait eſſe conclamatum ab aſſiſtentibus,annuiſſe. Poſteaquam in vrbem redijt Camillus,commota eſt ei inuidia,quaſi non recte diuiſiſſet prædam,vocatus eſt igitur ad iudicium plebis à L. Apuleio tribuno plebis,& tanquam peculator,duris ſententijs damnatus eſt. eo quoq; tempore filium amiſerat.T.Liuius dicit, quod de condemnatione certus, ſponte in Ardeam ciuitatem abijt in exilium, & abſens condemnatus eſt in quindecim millibus æris. Tantum enim ærario deeſſe aiebant tribuni. Anno deinde ab vrbe condita 364. Galli Senones in Italiam venerunt.His autem Gallis cauſa in Italiam veniendi(vt refert Iuſtinus) ſedeſq; nouas quærendi, inteſtina diſcordia & aſſiduæ domi diſſenſiones fuere,quarum tædio cum in Italiam veniſſent,ſedibus Tuſcos expulerunt, & Mediola-

Camilli exilium.

diolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vincentiam condiderunt. Tuſci quoq;, duce Rheto, auitis ſedibus amiſſis, alpes occupauere, & nomine ducis gentẽ Rhetioꝝ condiderũt. Verum T. Liuius vocat eos Gallos Allobroges, ſed Gotfredus Viterbiẽ. ita refert: Anno ab vrbe cõdita 364. Sueui & Senones Galli, id eſt, Burgũdiones Allobroges, ſub duce Brẽno Italiã intrãt. & ſubiũgit verſus:

Galloꝝ Senonũ & Sueuoꝝ ingreſſus in Italiã.

Incoluit centũ primæua Sueuia pagos, Non vrbes, non caſtra colens, ſed rura vel agros. Metropolim fingit populus cognomine Cimbrum, Quam nec conſtringũt muris, nec aggere cingunt. Mille viros pagus dabat vnus & arma viroꝝ, Cum ſuper gentes exercitus ibat eoꝝ, Brennus ipſoꝝ dux extat & Allobrogoꝝ. Sede Biſuntinus fuerat tũc rex Siguinus, Cuius erat Sana fluuius, Rhodanusq; marinus. Inſignis fuit vrbs quondam, velut altera Troia. Nomẽ Auenza fuit, quæ per * mira fuit. Illa ſuperborum viguit feritate virorum, Marte Sueuoꝝ perijt primatus eoꝝ. Vxor erat Brenni, Siguini filia regis, Cuius ab auxilijs dux Gallica regna ſubegit. Secana cum Ligeri Brennica ſigna vehit. Fecit apud Gallos Senonẽſem Brennus & vrbem. Qua reſidens, hoſtes per eam bellando perurget. Cuius & auxilijs tulerat Britannica regna. Cum loquitur Senones, hoc Sana parit tibi nomen. Indeq; ſunt Senones, q quondam mœnia Romæ Vicerunt, quorum Brennus erat dominus. Et poſt pauca: Nunc ſuper arma creat Brennus dux ille Veronam, Quam cõtra Romam voluit geſtare coronam. Brixia fundatur, Ticina Papia paratur, Et Mediolanũ Brenno ſatagente nouatur. Has vrbes primi domini habuere Sueui, Sub qbus Allobroges fuerãt Senonesq; coæui. Florus ita hiſtoriã narrat: Galli Senones gens natura ferox, morib⁹ incõdita, ob hoc ipſa corporꝝ mole pinde ac armis ingẽtibus, adeo omĩ genere terribilis fuit, vt plane nata ad hoĩm interitum, vrbiũq; ſtragẽ videret. Hi quondam ingenti agmine profecti, cum iam media vaſtaſſent, poſitis inter alpes & Padum ſedibus, ne his quidem contenti, per Italiam vagabantur. Tum Cluſium oppidum obſidebant. pro ſocijs ac fœderatis popu. Ro. interuenit. miſſi ex more legati. ſed q̃d ius apud barbaros? ferocius agunt, mouent exinde certamẽ. Cõuerſis igitur à Cluſio, Romamq; venientibus, ad Alliã flumẽ cum exercitu Fabius cõſul occurrit. non Cremeræ fœdior clades. fuſo exercitu, iam mœnibus vrbis appropinquabãt. Erãt nulla pſidia, tum igitur aut nunq̃ aliàs apparuit Ro. virtus. iam pridem maiores natu ampliſſimis vſi honoribus, in forum coeunt: ibi deuouente pontifice, dijs ſe manibus conſecrant, ſtatimq; in ſuas quiſq; ædes ingreſſi, ſicut in trabeis erant & ampliſſimo cultu, in curulibus ſellis ſeſe poſuerunt, vt cum veniſſet hoſtis, in ſua dignitate morerentur. Pontifices & flamines quicquid religioſum in templis erat, partim in dolijs defoſſum terra recõdunt, partim impoſitum plauſtris, ſecum auferunt, virgines ſimul ex ſacerdotio Veſtæ nudo pede fugientia ſacra comitantur. tñ excepiſſe vnus e plebe fugientes fert L. Albinus, qui depoſita vxore & filijs, virgines in plauſtrum recepit. Iuuentus vero, quam ſatis conſtat vix mille hoĩm fuiſſe, duce Manlio arcẽ Capitolij inſedit, obteſtata ipſum quaſi pſentem Iouem, vt quemadmodũ ipſi ad defendendũ templũ eius cõcurriſſent, ita ille virtutẽ eoꝝ numine ſuo tueret. Aderãt interim Galli, apertamq; vrbem primo trepidarunt, q̃ſi ſubeſſet dolus. mox vbi ſolitudinem vident, clamore & impetu inuadunt, patentes paſſim domos adeunt, vbi ſedentes in curulibus ſellis ptextatos ſenes velut deos geniosq; primum venerati. Erat aũt ſenex noĩe M. Papyrius, qui, cum ei Gallus qdam tractaret barbã, indignatus, baculo eum pcuſſit, propter quẽ Galli cõmoti, primo Papyrium, deinde alios ſenatores occiderũt, faces tectis inijciũt, & totam vrbẽ igne & ferro vaſtant, ſex mẽſibus circa montẽ contendũt. Cum vero diu Capitolium obſediſſent, nocte percepta q̃dam via, q̃ adſcendi potuit in Capitoliũ, q̃uis cum magna difficultate, inceperũt ſilẽter adſcẽdere vn⁹ poſt aliũ. latuit hoc vigiles, ſed clamore anſeris Manlius Torquatus excitatus eſt. occurrit adſcendentibus, & deiecit ac interfecit plurimos, capitoliumq; tum ſeruauit, & vt ſpem hoſtibus demeret, quanq̃ in ſumma fame, tñ ad ſpem fiduciæ panes ab arce iaculatus eſt. Quodam etiam die p medias hoſtium cuſtodias Fabium pontificem ab arce demiſit, qui ſolenne ſacrum in quirinali monte conficeret. Nouiſſime cum iam obſidione etiã barbari fatigarentur, mille libras auri pro diſceſſu paciſcunt, non q apud Gallos parui noĩs Roma eſſet, ſed quia illã ſic deſtruxerant, q amplius tunc non valeret, vt dicit Oroſius. Inter has neceſſitates F. Camillus dictator abſens creatus, inter pendendũ aurum & cum ad iniquis pondera addito gladio Galli victos increparent, cum exercitu venit, & eos ſubito à tergo aggreſſus, adeo cecidit, vt omnia incendiorum veſtigia Gallici ſanguinis inundatione deleret. Eosq; inſecutus, non ſolum aurum abſtulit, ſed & oĩa militaria ſigna quæ ceperant, recuperauit. Deliberabant tum Romani ad Veios migrandum eſſe propter

L. Albinus.

Capitolij defenſores.

incenſam ac dirutam vrbem, quod cõſilium Camillo autore diſcuſſum eſt, mouit plurimos vocis quoq; omen ex centurione auditæ, qui cum in forum veniſſet, manipularijs ſuis dixit: Sta miles, hic optime manebimus. Per hæc tempora fuerat res Ro. apud Trib. militum, penes quem magiſtratum eadem quæ apud conſules poteſtas erat. verum hæc dignitas non diu perſeuerauit. nam poſt aliquantulum nullos placuerat fieri, & quadriennium in vrbe ita fluxerat. reſumpſerunt tñ tribuni militares cõſulari dignitate iterũ poteſtatem, & triennium perſeuerauere. Tum rurſus cõſules creati. dein L. Genutio, Q. Seruilio coſs. peſtilentia ciuitas laborauit, eam inſignem fecit mors F. Camilli, cui honor poſt Romulum ſecundus delatus eſt, tanq̃ ſecundo conditori.

M. Manli⁹. M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, cum obſtrictos ære alieno liberaret, crimine affectati regni cõdemnatus, de ſaxo deiectus eſt. In cuius notam ſenatusconſ. factum eſt, ne cui de Manlia gente Capitolino cognomen eſſet. Seditione facta, vt Florus ſcribit, vt plebeĳ etiam magiſtratus crearentur, Gn. Licinius & L. Sextius Tri. plebis legem promulgarũt, vt cõſules etiã ex plebe fierẽt qui ex patribus creabãtur: eam legem, cum magna cõtentione repugnantibus patribus, obtinuerũt, & primus oĩm ex plebe conſul L. Sextius creatus eſt. Alia lex lata eſt, ne cui plus quingentis agri iugeribus liceret poſſidere.

Mors Artaxerxis. Ad Artaxerxem Perſarum regem redeo. huic ex pellicib⁹ 115. filĳ fuere, tres tñ iuſto matrimonio ſuſcepti, Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darium contra morem Perſarum, apud quos rex non niſi morte mutatur, per indulgentiam pater viuus fecit regem. Sed Darius pro remuneratiõe ſcelus parricidĳ in patrem cogitauit, & ad ſocietatem facinoris 50. fratres incitauit. Cauſa vero parricidĳ, ſceleratior parricidio fuit. nam rex Artaxerxes Aſtaſiam Cyri fratris ſui pellicem in matrimonium ſuſceperat. hanc partem cedere ſibi, ſicuti regnum, Darius poſtulat. quod quidem Artaxerxes primo promiſit, deinde pœnitentia ductus, vt honeſte negaret q̃d temere promiſerat, Solis eam ſacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab oĩbus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus iuuenis, coniurat contra patrem, ſed deprehenſus, cum ſocĳs deletus eſt, cõiugesq; oẽs cum liberis interfectæ ſunt. Poſt hæc Artaxerxes morbo ex dolore cõtracto deceſſit, rex q̃ pater felicior: hęreditas regni Ocho filio traditur.

Viri diſciplinis præſtantes. In hac gñatione Oreſtes 13. Macedonum rex, 15. regni Darĳ anno regnare cœpit, regnauit annis 3. poſt quẽ regnauit 14. noĩe Archelaus annis 4. Iſocrates Athenieñ. philoſophus, vitæ & orationis æqua integritate, diſceſſit fere centenarius. Xenophon philoſophus Athenieñ. imperatoriæ q̃q; artis non expers. fuere & alĳ pleriq; Xenophontes. Archytas Tarentinus philoſophus Pythagoricus, Tarentinorũ remp. diu rexit. Plato philoſophus clariſſimus oĩm, qui paternũ genus à Codro rege, maternum vero à Solone philoſopho duxit. Obĳt aũt diſcumbens in nuptiis, anno ætatis ſuæ 81. Antiſthenes Athenieñ. philoſophus & orator. Ariſtippus philoſophus, Cyrenęus, à quo Cyrenaicorũ ſecta. Epicurus Athenieñ. philoſophus q primus de grãmatica obſeruatiões dedit. Speuſippus Platonis ex ſorore nepos.

GENERATIO LVI.

Aſor. ANno à mundi exordio 4835. alias 8. ab vrbe vero condita 388. olympiade centeſimaquarta, anno primo Ochi Artaxerxis regis Perſarũ, in Aſor Eliachim filio, per lineam Chriſti incepit 56. gñatio, vixit aũt Aſor annis 36. Eodem anno poſt mortem Artaxerxis ſeu Aſſueri regis Perſarũ, Ochus filius quẽ Artaxerxi Heſter peperit, cognominatus Artaxerxes, in regno ſucceſſit, & regnauit apud Perſas annis 26. qui timens cõiurationem regiam cognatorum, cæde & ſtrage principum replet regnum, nulla non ſanguinis, nõ ſexus, non ætatis miſericordia permotus, ſcilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur, atq; ita veluti purificato regno, bellum Armenĳs infert, ſecundum Iuſtinum. Sed & Ioannes his quaſi diebus, Iudæ pontificis filius, defuncto patre, pontificium munus obiuit. erat aũt frater Ioannis Ieſus, q ad pontificatum adſpirabat, & propterea Vagoſi, q præfectus erat à rege vniuerſis regionibus trans flumen, familiaritatem ſibi comparauit, qua cõfidentia Ieſus altercatus in templo aduerſus Ioannem, adeoq; incitauit fratrem, vt eum occideret. Vnde Vagoſus indignatus, adſcendit in Hieruſalem, cumq; prohiberet eum Ioannes ab ingreſſu templi, reſpondit: Mundior ego ſum cadauere quo templum prophanaſti. itaq; impoſuit ille iterũ miniſtris templi tributa & annonas anni 7. à quibus per interuentum Eſdrę abſoluti fuerant. Artaxerxes poſtea Sidonem ſubuertit, Aegyptum ſuo ſubiecit imperio, rege eorum Nectanabo in Aethiopiam pulſo, in quo Aegyptiorum regnum deſtructum eſt, Syriamq; cunctam deuaſtauit, & Apodaſmo Iudæorum vrbe capta, accolas oẽs in Hyrcaniam trãſtulit, iuxta mare Caſpium locatos. Hic tandẽ ſorore occiſa, ſocru viua defoſſa, & poſt multa facinora diuinam non euaſit vltionẽ, qa à ſuis obtrũcatus

catus eſt. Anno vero 5. Artaxerxis Ochi, Philippus filius Amyntæ, pater Alexandri
Magni, Macedonibus regnare cœpit, regnauit aũt annis 26. de q̃ Iuſtinus lib. 6. circa
finem: Philippus, inqt, obſes triẽnio Thebis habitus, Epaminundæ & Pelopidæ vir-
tutibus eruditus, regnũ Macedoniæ, Græciæ & Aſiæ ceruicibus veluti iugũ impoſuit.
Ve*ꝝ* cũ attigimus Macedonũ hiſtoriã, repetenda hæc eſt altius. Itaq; Macedonia an- Res Macedonum
te à noĩe Emathionis regis, Emathia cognominata eſt. hui⁹ ſicuti incremẽta modica,
ita termini pangufti fuere. populus Pelaſgi, & regio Bœotia dicebat. in regione Pæo-
niæ, q̃ nũc portio eſt Macedoniæ, regnaſſe fert Telegonus pater Aſtriopei, cuius Tro
iano bello inter clariſſimos vindices vrbis nomẽ accepimus. Ex alio latere in Europa
Europus noĩe regnum tenuit. ſed & Cranaus cum magna multitudine Græcorum ſe-
des in Macedonia oraculo iuſſus eſt quærere. Cum Emathiam veniſſet, vrbem Edyſ-
ſam, non ſentientibus oppidanis propter nebulas, gregem caprarum imbrem fugien Ægæ
tium ſecutus, occupauit, ibiq; regni ſedem conſtituit, & à capris Edyſſam Aegæam vo
cauit. Pulſo deinde Midamane qq;, portionem Macedoniæ tenuit, alijſq; regibus pul-
ſis, in locum oĩm ſucceſſit, primuſq; adunatis gentibus nationum, vnum populũ Ma
cedoniæ fecit. Poſt hunc Perdicas regnauit, cui ſucceſſit Argæus filius. Argæus ſucceſ
ſorẽ filiũ Philippũ reliquit, qui immatura morte raptus, Europum puerũ reliquit hæ
redem. ſed Macedonibus aſſidua certamina cum Thracibus & Illyrijs fuere. Igitur Il
lyrij infantiã regis contemnentes, bello Macedonas aggrediunt, qui ꝓlio fuſi, rege ſuo
in cunis prolato, & ante pugnæ aciem poſito, acrius certamen repetũt, cõſertoq; ꝓlio
magna cęde Illyricos ſudere, oſtenderuntq; hoſtibus ſuis priore bello regem Macedo Europus puer.
niæ, non virtutẽ deſuiſſe. Huic Amyntas ſuccedit, q̃ tẽpore Darius rex Perſa*ꝝ* Scythi-
ca fuga ſubmotus, mittit cum parte copia*ꝝ* Megabyſum ad ſubigendam Thraciam,
cęteraq; ei⁹ tract⁹ regna. Qui breui momẽto executo regis imperio, legatis ad Amyn
tam regem miſſis, obſides in pignus futuræ pacis ſibi dari poſtulauit. ſed legati beni-
gne excepti, ebrietate preſſi, rogant Amyntam, vt ad conuiuium vocet vxorem, filios
atq; filias. id enĩ apud Perſas haberi fœdus hoſpitij. Quibus, vt venerunt illæ, petulan-
tius eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander, rogat patrem abire, pollicitus ſe
hoſpitum temperatu*ꝝ* iocos. Quo digreſſo, mulieresq; paulo e cõuiuio euocat cul-
tius ornaturus, in q̃rum locũ matronali exornatos habitu iuuenes ſupponit, eoſq; pe-
tulantiam legato*ꝝ* ferro q̃d veſte gerebant, compeſcere iubet. Atq; ita interſectis oĩ-
bus, ignarus rei Megabyſus, cum legati non redirẽt, mittit eo cum exercitus parte Bu
barem, vt cum fœda gente bellaret. Sed Bubaris ante bellum amore filiæ Amyntæ ca-
ptus, omiſſo bello, nuptias facit. Deinde Amyntas rex decedit, cuius filio & ſucceſſori
Alexandro cognatio Bubaris non Darij tñ temporibus pacem præſtitit, ve*ꝝ* etiam
Xerxem conciliauie adeo, vt cum Græciam occupaſſet, Olympum* Aemumq; mõtes,
& totius regionis cum imperio donauerit. Per ordinem deinde ſucceſſionis regnum
Macedoniæ ad Amyntam Menelai fratris filium puenit. hic qq; inſignis fuit, q ex Eu Amyntas.
rydice tres filios ſuſtulit, Alexandrum, Perdicam, & Philippum Alexandri Magni pa
trem, & filiam Euryonen: ex Cygæa aũt Menelaum, Arideum & Archelaũ. Inſidijs
aũt Eurydices vxoris, q̃ nuptias generi pacta, occidendũ vi*ꝝ* regnumq; adultero tra-
dendũ ſuſceperat, occupat⁹ fuiſſet, ni filia pellicatũ matris & ſceleris cõſilia ꝓdidiſſet.
Tandem Amyntas deceſſit, regno ex filijs maximo Alexandro tradito. Igitur Alexan Alexander.
der inter prima initia regni, bellũ ab Illyrijs pacta mercede & Philippo fratre dato ob
ſide, redemit. Interiecto qq; tẽpore ꝑ eundẽ obſidẽ cum Thebanis gratiã pacis recõci-
liat, q̃ res Philippo maxima incremẽta egregiæ indolis tulit. Siquidẽ triennio Thebis
obſes habitus, prima pueritiæ rudimẽta in domo Epaminũdæ. Dein Alexãder inſidijs
matris Eurydices occubuit, pari fraude Perdica. Itaq; Philippus diu nõ ſe regẽ, ſed tu-
torẽ pupilli egit. tandẽ regno ꝓfectus eſt. Principio regni bella, veluti cõſpiratione
q̃dam ad opprimendã Macedoniã, multa*ꝝ* gentiũ vno tẽpore cõfluebãt. At q̃ñ oĩbus
par eſſe non poterat, alia interpoſita pactione cõponit, alia redemit, facilimis aggreſ- Philippi geſta.
ſis, vt militũ trepidos animos firmaret, & cõtemptũ ſibi hoſtiũ demeret. Primũ illi cũ
Athenieñ. certamẽ fuit, quibus per inſidias victis, cum interficere poſſet, omẽs incolu-
mes ſine precio dimiſit. Poſt hos bello in Illyrios translato, multa hoſtium millia cæ-
dit, vrbem Lariſſæam capit, hinc Theſſalos non prædæ cupiditate, ſed ꝙ exercitui ſuo
robur Theſſalorum equitum adiũgere geſtiebat, improuiſos expugnat, vnumq; cor-
pus equitum pedeſtriumq; fecit. Quib⁹ rebus feliciter actis, Olympiada Neoptolemi
regis Moloſſo*ꝝ* filiam vxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Ariſba rege
Moloſſo*ꝝ*, qui ſororem Olympiadis Troadam in matrimonium habebat, q̃ cauſa illi
exitij malorumq; oĩm fuit, nam cũ regni incrementa affinitate Philippi acquiſitu*ꝝ* ſe
ſperas,

Philippus altero oculo priuatur.

ſperat,proprio regno ab eodem priuatus,in exilio cõſenuit.His itaq; geſtis, Philippus cum Methonam vrbem expugnat,iactu ſagittæ dextrum oculum amittit. nihilominus pacem deprecantibus dedit,mitisq; etiam aduerſus victos fuit.Philippus rex veluti e ſpecula quadam libertati oim inſidiatus,dum contentiones ciuitatum alit,auxilium inferioribus ferẽdo,victos pariter & victores ſubire ſeruitutem coegit.Cauſa & origo huius mali Thebani fuerunt,qui cum rerum potirentur,victos armis Lacedæmonios & Phocenſes,quaſi parua ſupplicia luiſſent,apud commune Græciæ concilium accuſauerunt.Lacedæmonijs crimini datum, q̃ arcem Thebanam induciaꝝ tpe occupaſſent:Phocenſibus,q̃ Bœotiam depopulati eſſent,quaſi poſt arma & bella locum legibus reliquiſſent.cum iudiciũ arbitroꝝ datur,tanta pecunia dãnantur,quanta exolui non poſſet.Igitur Phocenſes cum agris, liberis, coniugibuſq; priuarentur,

Phocenſiũ ſacrilegiũ.

deſperatis rebus,Philomene duce,templũ ipſum Apollinis occupauere, inde auro & pecunia diuites,conducto milite bellum Thebanis intulerunt,factumq; Phocenſium etſi oẽs execrarentur,plus tñ inuidiæ Thebanis,quibus ad hãc neceſſitatem compulſi fuerãt,q̃ ipſis intulit.Itaq; auxilia his ab Athenieñ.& Lacedæmonijs miſſa.prima igĩ congreſſione Philomenes Thebanos caſtris exuit, ſequenti prælio primus cecidit,in huius locum dux Oenomaus creatur, aduerſus quem Thebani Theſſaliq; Philippum Macedoniæ regem ducem eligunt.Igitur Philippus q̃ſi ſacrilegij, non Thebanoꝝ vltor eſſet,oẽs milites coronas laureas ſumere iubet,atq; ita veluti Deo duce in prælium pergit.Phocenſes in ſignibus Dei conſpectis,conſcientia delictoꝝ territi,abiectis armis fugam capeſſunt,pœnaſq; violatæ religionis ſanguine & cædibus pendũt.Incredibile,quantam ea res Philippo apud oẽs nationes gloriam pepererit.itaq; dijs proximus habetur,per quem deoꝝ maieſtas vindicata ſit.Sed nec Philippus melioris fidei aduerſus ſocios fuit,quippe veluti timens ne ab hoſtibus ſacrilegij ſcelere vinceretur,ciuitates q̃rum paulo ante dux fuerat,hoſtiliter occupatas diripuit,coniugeſq; liberoſq; oim ſub corona vendidit,non deoꝝ templis,non ædibus ſacris pepercit.Inde veluti rebus egregie geſtis,in Cappadociam trãcit, vbi bello pari perfidia geſto,captiſq; per dolum & occiſis finitimis regibus,vniuerſam prouinciam imperio Macedoniæ adiungit.Deinde ad abolendam inuidiæ famam,per regna mittit & opulentiſſimas ciuitates,& phana ac templa,qui opinionem ferrent,regem Philippum magna pecunia locare & muros per ciuitates & phana ac templa facienda:qui cum in Macedoniam veniſſent,varijs dilationibus fruſtrati,vim regiæ maieſtatis timentes abeunt.

Olynthiacum bellũ.

Poſt hæc Olynthios aggredit,& ciuitatẽ nobilem excidit,fratres duos ex nouerca genitos,q̊s illi hoſpitio ſuſceperant,ſupplicio tradit,prædaq; ingenti pariter & parricidio fruitur.Inde ne q̊d ius vel fas inuiolatum prætermitteret,piraticam q̊q; exercere inſtituit.Contigit etiam,q̃ duo reges Thraciæ fratres,eum diſceptationum ſuaꝝ iudicem eligerent:ſed Philippus ad iudicium veluti ad bellum inopinantibus fratribus inſtructo exercitu venit,regno vtrunq; non iudicis more, ſed fraude latronis ſpoliauit.Dum hæc aguntur,legati Athenieñ.petentes pacẽ,ad eum veniũt, quibus auditis, & ipſe legatos Athenas cum pacis cõditionibus miſit,ibiq; pax facta eſt:ex cęteris q̊q; ciuitatibus Græciæ belli metu legationes venere. Crudeſcente ira Græcoꝝ, Theſſali Bœotijq; orant Philippum,vt aduerſus Phocenſes ducem ſe exhibeat,oblitos cladium ſuaꝝ.Contra Phocenſium legati,adhibitis Lacedæmonijs & Athenieñ. bellũ deprecabant,cuius ab eo ter iam dilationem emerãt.Fœdum prorſus auditu, Græcos orbis terraꝝ vindices,diſcordia eo vſq; redactos, vt in alterius ope ſpem ſuam poſuiſſe videantur.Philippus inter hæc ſecreto auditis vtriuſq; legationibus, his veniã belli pollicetur,iureiurando adactis ne cuiq̃ prodant illud,illis contrauenturum ſe,auxiliumq; laturum,vtroſq; vetat parare bellum aut metuere.ſic variato reſponſo, ſecuris oĩbus,

Philippi ſcelera.

Thermopylarum anguſtias occupat.Tunc primum Phocenſes ſe captos fraude Philippi animaduertentes, trepidi ad arma confugiunt: ſed neq; ſpatium erat inſtruendi belli,nec tempus ad contrahendum auxilia, & Philippus excidium minabatur,ni fieret deditio.Victi igitur neceſſitate,pacta ſalute, ſe dedunt.Cædũtur nihilominus paſſim,rapiunturq;.vnum tñ miſeris ſolatium fuit,q̃ cum Philippus portione prędæ ſocios fraudaſſet,nihil reꝝ ſuaꝝ apud inimicos viderũt. Et ſic quæq; loca ad libidinem ſuam transfert,miſeranda vbiq; facies & excidio ſimilis erat.alios enim in finibus ipſis hoſtibus opponit,alios in extremis regni terminis ſtatuit,q̊ſdam bello captos in ſupplementis vrbium diuidit, atq; ita ex multis gentibus & nationibus vnũ regnũ populumq; cõſtituit.Cõpoſitis itaq; rebus Macedoniæ,Dardanos cæteroſq; finitimos fraude captos expugnat. ſed nec à proximis manus abſtinuit. Siquidem Arisban regem Epiri affinem pellere regno ſtatuit, atq; Alexandrum priuignum eius, vxoris Olym-

piadis

piadis fratrem, puerꝝ honeſtę pulchritudinis in Macedonia noīe ſororis accerſit, oīq; ſtudio ſolicitato in ſpem regni, ſimulato amore in ſtupri conſuetudinē ꝑpulit, maiora in eo obſequia habiturus ſine conſciæ pudore, & ſine regni bñficio. Igit̃ cum ad 20. annos peruenifſet, ereptum Ariſbę regnum, puero tradit, ſceleſtus in vtroq;: nam nec in eo ius cognationis ſeruauit, cui ademit regnum: & eum cui dedit, impudicū fecit ante q̃ regem. Deinde toti Græciæ bellum inferre ſtatuit, ad quod percommodum ratus, ſi Byzantium nobilē & maritimā vrbē in poteſtatē redegiſſet, eandē claudentē ſibi portas obſidione cinxit. hæc namq; vrbs condita primum à Pauſania rege Spartanoꝝ fuit. itaq; longa obſidione exhauſtus pirata, captis 170. nauibus mercium, inopiam paulum recreauit. Erat eo tēpore rex Scythaꝝ Macheas, q cū bello Iſtrianoꝝ premeret, auxilium à Philippo petit, in ſucceſſionem eum regni Scythaꝝ adoptaturus, cum interim rex Iſtrianoꝝ decedēs, & metu belli, & auxilioꝝ neceſſitate Scythas ſoluit. Itaq; Macedonibus renunciat, neq; auxilium eius petiſſe, neq; adoptionem mādaſſe. his auditis, Philippus ꝑ legatos petit ſumptus ad apparatum belli factos. Sed Macheas reſpondit, nullas ſibi opes eſſe quibus tm̄ regem expleat. quibus deriſus Philippus, ſoluta obſidione Byzantina, Scythica bella aggreditur. ventum eſt ad pugnā, & cum virtute & animo præſtarent Scythæ, aſtutia Philippi vincuntur. viginti millia pueroꝝ & fœminaꝝ capta, pecoris magna vis, auri argentiq; nihil. ea primum fides inopiæ Scythicę fuit. viginti millia nobilium equaꝝ ad genus faciendum in Macedoniam miſſa. ſed reuertenti Philippo Triballi occurrunt, negant tranſitum, ni portionem accipiāt prædæ. hinc iurgium, & mox prælium, in quo ita in femore vulneratus eſt Philippus, vt occiſum putarent, ſed conualuit. Eo cōualeſcente, diu diſſimulatū bellū Athenieñ. infert, q̃rum cauſa Thebani ſe iunxerunt, prouocauit Græcas ciuitates q̃ſi cōtra communem hoſtem. Prælio commiſſo, Athenieñ. vincuntur, fortiter occumbentes. hic dies vniuerſæ Græciæ & gloriam dñationis & libertatem finiuit. Compoſitis rebus Græciæ, Philippus oīm ciuitatum legatos ad formandum reꝝ ſtatum euocari Corinthum iubet. Ibi pacis leges vniuerſæ Græciæ ſtatuit, cōſilium veluti ſenatum ex oībus vnum elegit. ſoli Lacedæmonij & legem ac regē cōtempſerunt, ſeruitutē, non pacem rati. auxilia à ſingulis ciuitatibus deſcribi iubet, ſumma auxilioꝝ 20000. peditum fuere, equitum 15. millia. Ocho Artaxerxe defuncto, vt ſupra dictum eſt, Arſanius filius eius ſucceſſit in regno, regnauit annis 4. Anno primo Arſanij regis, Iaddus in demortui Ioannis pontificis & patris locum ſucceſſit, vir bonus & pacis amator, qui cum mores labefactatos componere voluiſſet, multos & maxime Manaſſen fratrē inuenit aduerſarios. Nam Arſanius rex præfecerat regionibus trans flumen Sanaballam de gñe Cuthæoꝝ, ex quibus Samaritæ deſcenderunt. vnde quia Manaſſes contra fratrem Iaddum ad pontificatum adſpirauit, Iſacham filiam Sanaballæ duxit vxorē. Cumq; miniſtraret in ſacerdotio, indignati ſunt Hieroſolymitæ, iubebantq; eum recedere ab vxore, aut non introire ſanctuarium, itaq; Manaſſes tranſtulit ſe cum vxore ad ſoceꝝ ſuū, qui pollicitus eſt ꝙ ædificaret ei templum inſtar Hieroſolymoꝝ ſup mōtem Garizin, ſed hoc cum licētia regis faciendum erat Darij, ſcilicet qui Arſanio patri in regno ſucceſſit. Interim aūt cōdidit ei Abigſam, qui eſt mediterraneus vicus Syrioꝝ & inſignis, dedit ei impenſas ad victum, illuc ſe Manaſſes cum multis ſacerdotibus atq; vxoribus eoꝝ tranſtulit, & ſacerdotium ſcindere ſtuduit, prout dicetur. Mortuo Arſanio rege, ſucceſſit Darius filius eius vltimus, regnauit annis 6. hic bella cum Alexandro geſſit, vt dicet. Philippus rex, cum auxilia e Græcia belli gerēdi cauſa coeunt, in Aſiā Perſaꝝ iuris mittit Parmenionē, Amyntā, & Attalū, cuius ſororē nup, expulſa Alexandri matre propter ſtupri ſuſpicionē, in vxorē acceperat. Anno à mūdi exordio 4845. q fuit decimus regni Artaxerxis Ochi, circiter olympiadē 107. ab vrbe cōdita 398. Alexander Philippi regis Macedonū & Olympiadis vxoris eius filius naſcit̃, vulgata tñ hiſtoria habet, à Nectanabo iam extra regnū pulſo, gñatum. Nectanabus rex Aegypti inter ſapiētes excelluiſſe memorat̃, q regno pulſus ab Artaxerxe Ocho, in Aethiopiā ꝑuenit. de hoc fert̃, ꝙ cum bellū ſibi inſtaret, non exercitū vel machinamēta mouebat, ſed ingreſſus aulam, & in eius ſecretiorē partē accepta pelui, impleuit eam fonte lympidiſſimo, & ex cera componebat nauigij ſimilitudinem, effigieſq; hoim ibi collocabat, quę oīa moueri ac viuere videbant̃, adhibebat & virgulam ex ligno hebeni, & vocabat precibus deos ſuperos inferoſq;. Sic laborabat pelui nauiculam ſubmergi, ex q̃ fiebat, vt ſimul cum ſubmerſione illius ceræ, etiā oēs hoſtes ſi qui adeſſent, pelago mergerētur. Quodā aūt tēpore nunciatū eſt ei, multas gentes aduerſus eum vna cōſpiratione conſurrexiſſe, Indos, Arabes, Phœnices, Parthos orientis barbariem, quo audito, ipſe plauſum dat manibus, confugienſq; ad conſuetas artes, intellexit ſe ab hoſtibus

Byzātiū à q̃ conditū.

Scythæ à Philippo vincūtur.

Victoria Philippi cōtra Atheni.

Arſani⁹ rex Perſarum.

Iadd⁹ Iudæorū pōtifex.

bus vincendum,capiendumq́;,niſi fugæ conſuleret,moxq́; raſo capite & barba, collectiſq́; oĩbus quæ precioſa erant,appulſus eſt in Macedoniam. Illic ergo amictus veſte linea,aſtrologum ſe profeſſus eſt.adeoq́; celebris fama eius facta eſt,vt nec Olympiadem reginam lateret,enimuero Philippus tũc bello forte aberat, regina aũt cœpit peritiam eius conſulere,& ille amore ipſius captus eſt. Cumq́; acrius vultum reginæ intueretur,quærit illa,cur me inſpicis? Cui ille, recordor oraculi quod apud Aegyptum à dijs accepi.&ſtatim promit tabulas auro & ebore variatas,vbi viſebant Iupiter in hyacintho,ſol in cryſtallo,luna in adamante,Mars in hæmatite,Mercurius in ſmaragdo, Venus in ſapphiro,Saturnus in ophite. Tunc regina admirans ſtellarum varietatẽ, & ꝓpius ſiſtens,o,inquit,intuere quæſo meam & Philippi congruentiam. uam multi credunt,ꝙ mihi alterã ſuperinducturus ſit.q explorata conſtellatione,ait:Vera fama eſt, ſed opitulabor,ne quid diuortio formides. Nam fatale tibi eſt ex adſpectu, miſceri te deo, progenituramq́; filium vltorem oĩm,ſi qua Philipp' in te audebit. Tum illa:cui, inquit, deo? at ille,Hammoni deo Libyæ.ergo para te vt reginã decet,videbis ſomnium,& in ſomnio nuptias cum deo futuras. Magicis itaq; artibus fecit illam ſomniare ꝙ miſceretur deo Hammoni,& ꝙ de illo grauida fieret. Quod cum Nectanabo reuelaſſet,dixit ille venturum ad eam Hammonem in ſpecie draconis. fecit ergo arte de nocte draconem apparere reginæ,ad quem dum inſpiceret, Nectanabus coniungitur,& eam cognouit. Vnde cõceptus Alexander eſt,fecit q̃q; per ſomniũ illud apparere Philippo vxorẽ ſuã Olympiadẽ deo miſceri. Philippus reuerſus,grauidam reginã inuenit.cœpit primo credere,deinde dubitans,eam duriter increpat. q̃d ſentiẽs Nectanabus,arte diabolica egit,vt in ſolenni cõuiuio, vbi aderant Philippus & Olympias,appareret draco:& cum oẽs expaueſcerent,extendit Olympias manus,vt edocta erat,ad draconem,qui manſueſcens,caput in ſinum eius reclinabat,eiq́; oſculũ dedit,& in aquilam cõuerſus,e medio euolauit. Tunc Philippus ludificatus,aſſeruit eam concepiſſe ex deo. demũ parturiente Olympiade, aſſiſtebat Nectanabus, aſtrorum curſus & motus proſpectans,tandem nato Alexandro, motus terræ ſequitur, & tonitruum crepor,& fulgurum coruſcatio. Et vt refert Iuſtinus, ea die duæ aquilæ tota die ſup culmen domus ſederunt,omen duplicis imperij,Europæ & Aſiæ præferentes,vocauit aũt Philippus natum,Alexandrum. Alexander aũt factus annorum 12. patri comes fiebat exercitus,& arma videre cupiebat,eqs inſiliens,cuncta vt prudentiſſimus miles agebat. Eodem fere tpe Philippus Delphos miſit,conſulens de ſucceſſore,reſponſumq́; accepit: Is demum tuo imperio omniq́; orbe potietur,quẽcunq; Bucephalus ſeſſorem pateretur. Erat aũt Bucephalus,equus forma ſpectabilis.hoĩes comedebat vt belua. hũc diu aſſeruari iuſſit Philippus ſub clauſtris præferratis. manſit ita indomitus, vt nemo auſus fuerit ne tangere quidem.q̃re factũ eſt,vt Philippus eum abijcere mãdaſſet. Alexander vero cum forte adeſſet,vt refert Plutarchus,obloquitur, & imperitiam mollitiemq́; mangonum criminat.q̃d verbum Philippus ægre tulit,ꝙ prudentiores increparet. Tũc ille,hũc me cõmodius q̃ cæteri pertractaturum affirmo.at Philippus:Si id non feceris,quã pro hac inſolẽtia pœnam lues? ego,inquit,equi preciũ ſoluã. ſublato riſu, Alexander feſtinabundus correptũ habenis equũ cõtra ſolẽ cõuerſum ſtatuit. animaduerterat eñ ad vmbram cõturbari. inde ipſo molliter circunducto,blande iuba attrectata,reiecta ſenſim chlamyde,equum ſecurus adſcẽdit,laxat habenas,vrget calcibus, fit ingens clamor. pater vero præ gaudio illachrymaſſe traditur,deſcendẽtiſq́; caput exoſculatus dixiſſe: Aliud tibi par iam regnum quære, non eñ te iam Macedonia capit. Dum Philippus forte abſens eſt,nõ ſolito affectu quo ſolitus fuerat, Olympiadem diligens,protinus Olympias Nectanabum repetit,eum conſulit. Qui dum aſſidenti ſibi Alexandro ex arte illa loqueretur,petijt Alexander vt artẽ illã eum doceret:cumq́; iam in illa arte profeciſſet Alexander non modicum, nocte quadam ad præcipitiũ foſſæ veniens voraginoſæ,ibi Nectanabum præcipitẽ artis experiẽdæ cauſa fecit. Cumq́; ille ictu ceruicis lœtaliter affligeretur,conquerereturq́;,cur tam impie ageret,reſpondit Alexander: Conquerendum tibi de arte eſt, quippe qui neſcias quæ tibi impendent humi, cœli ſecreta rimari ſatagis. Ad hæc magus: Nulla mortalium contra fatum fuga eſt,olim per hanc ſcientiam noui me à filio interfectum iri. Tunc Alexander:num ego filius tuus ſum? at ille confeſſus eſt Aegypti fugam,& qua arte Olympiade potitus ſit.& his dictis,animam efflauit. Tunc Alexander imponit eum in humeris & reuectat,eiq́; ſepulchrum erigit operoſiſſimum,atq; matri omnia refert. tunc illa admirata eſt ſe tot annis illuſam. His temporibus,vt refert Vincentius,Methona ciuitas nunciatur à Philippo deſciuiſſe. ad quam Philippus cum exercitu dicitur miſiſſe Alexandrũ,quam breui ſubegit. Rediens,ingreditur regiã, patri victoriã nũciaturus. vidit

Alexandri partus.

Bucephalus equus.

Nectanabi interitus.

vidit barbaro habitu homines,percõtatur qui ſint. cognoſcit Darij regis Perſarũ eſſe legationem,& ꝙ veniſſent tributũ terræ & aquæ poſtulare. Miratur Alexãder, dicẽs vni illorũ: Hæc ne elemẽta vendicãt Perſæ, quæ deus cũctis in communi largitus eſt? Igitur ferri iubet à ſe ad Darium mãdata,ſcilicet vt ab hac petendi cõſuetudine temperet:ſin aliter,ſciret ſe cum Alexandro ꝑlio acrius cõcertaturũ.his dictis,iuſſit homines abire. Philippus filio Alexandro,vt æquũ eſt,ſumma beneuolentia vbiq; affectus fuit. At ex Cleopatra nouerca Olympiadi ſupinducta, diſcordia ſuborta eſt. cauſam adhibuit Attalus auunculus Cleopatræ, qui cum in nuptijs Macedones exhortaretſ, deos orarent,vt ad regni ſucceſſionẽ legitimus ex Philippo & Cleopatra crearet hæres,excandeſcẽs Alexander,o improbũ caput,inquit,nos tibi nothi videmur? ſimulq; in eum miſit poculũ. Inſurgẽs inde Philippus cõtra Alexandrũ mucrone,ſed ictus inanis excidit.tunc Alexander cõuicijs adortus Philippũ,receptáq; Olympiadẽ in Epirum duxit,ſed paulopoſt Philippus Alexandrũ multis ꝑcibus reuocauit. Inter hęc nuptias Cleopatræ filiæ Alexandri, quem fecerat regem Epiri,celebrat Philippus. dies erat pro magnitudine duorũ regum,& collocantis filiã, & vxorẽ ducentis,apparatibus inſignis.ſed nec ludorũ magnificẽtia deerat,ad quorũ ſpectaculum Philippus cum ſine cuſtodibus medius inter duos Alexandros, filium generumq; procederet,Pauſanias nobilis ex Macedonibus,nemini ſuſpectus adoleſcens,occupatũ anguſtijs Philippum in trãſitu obtruncat.hic puer ſtuprum per iniuriã paſſus ab Attalo fuerat,q eum etiam poſtea tanq̃ vile ſcortũ libidini conuiuarũ ſubiecit,de quo Philippo cõqueſtus, non vindicatus,ſed deriſus fuit, ideo in eum exarſit. Creditum eſt etiã,immiſſum ab Olympiade matre Alexandri fuiſſe,nec ipſum Alexandrũ ignarũ paternæ cædis extitiſſe,quippe nõ minus Olympiadem repudium & ꝑlatam ſibi Cleopatrã,q̃ ſtuprum Pauſaniam doluiſſe. Alexandrum quoq;,regni æmulum fratrẽ ex nouerca ſuſceptũ, timuiſſe. Hæc Iuſtinus. alij aliter,vt mox dicetur. Hanc mortem prædixiſſe fertur Philippus,interrogatus aliquãdo à quodã principe ſuo,quæ mors eſſet viro forti optanda. cui Philippus, Viro forti & poſt multas victorias in pace ac gloria cõſtituto, mors improuiſa eſt,inquit,optãda. Haud abſimile C. Iulius Cęſar reſpondiſſe fertur. De occiſione Philippi alij ferunt:cum Philippus Alexandrũ in Armeniã rebellantẽ miſiſſet, inquiunt,Pauſanias,qui Olympiadẽ vxorẽ Philippi ardebat, ſentiens Alexandrũ abeſſe,coniuratione facta Philippum inuaſit,multisq; vulneribus eũ confodiens,ipſius ciuitate potitus eſt,feſtinauitq; ad raptũ Olympiadis. Alexãder tũ ex Armenia victor applicuit,offenditq; turbas & Philippi vulnera. viſo inter hęc Pauſania adhuc ꝓſente, cum eũ iaculo deſtinaret percutere, retineret aũt formidine matris vulnerãdæ,Olympias ſic eum adhortata eſt: Iaculare,inq̃t,fili, ne dubites. Alexander aũt cum Philippum adhuc ſpirare cõperiſſet,iuſſit Pauſaniã illuc adduci,gladiũ in dextrã patris nitſit,quo manu eius oppeteret. Ergo iam moriẽs Philippus,ait: Nihil eſt quod me cõtriſtet. vltus enim autorem iniuriæ,libens morior. & adiecit, reminiſcor o Alexander deũ matri tuæ prægnãti prædixiſſe,q̃ vindicem filiũ eſſet paritura. Cũ Iuſtino ſic cõſonat Plutarchus in vita Alexãdri, niſi ꝙ addit,Alexandrũ poſtea morte Pauſaniam affeciſſe. Deceſſit hoc modo Philippus tertio Arſanij regis Perſarũ anno, at habebat ex Lariſſæa ſaltatrice filium Arideum,qui poſt Alexandrũ regnauit. Habuit & multos alios filios ex varijs matrimonijs,q partim ferro,partim fato petiere. fuit aũt Philippus rex armorũ q̃ conuiuiorum ſtudioſior. inter quotidianas rapinas ſemp inops erat, erat in eo miſericordia & inuidia pariter,blandus erat pariter & inſidioſus. amicitias vtilitate,non fide colebat,eloquẽtia inſignis,nulla apud eum turpis vincendi ratio. Vale. lib. I. Philippus,inquit,pater Alexandri,Apollinis oraculo admonitus,vt à quadrigæ violentia ſalutem ſuã cuſtodiret,omnes currus per totum ſuũ regnũ diſiungi iuſſit. locum etiã qui in Bœotia quadriga celebrabatur, ſemper vitauit. ſed Pauſanias in capulo gladij quo illum occidit ,quadrigam cælatã habuit. De hoc Philippo Plutarchus in apophthegmatis refert, ꝙ aliquãdo Alexandro querenti,ꝙ Philippus multos ex pluribus mulieribus ſuſciperet filios,cui Philippus: quãdo habes regni æmulos,dato operam vt honeſtus & probus fias,quo non mea,ſed tua gratia regnum adipiſcaris. Idem de eodem: Cum quendã iudicem capillum tingentem vidiſſet,eum amouit,inquiens: qui in pilis fidus non eſſet,eum nec fidum fore in rebus ſeruandis. Idem Machætę cuiuſdã cauſam iudicans minus accurate,illo appellãte,iratus Philippus,ad quem,inq̃t,appellas? ille, Ad teipſum rex,ſi vigilans attendas. hunc vbi Philippus accepit iniuria affectum,ſententiam non reſcidit, ſed æſtimationẽ litis perſoluit, iuſte quidem & bene. Obtruncato autem (vt dictum eſt) Philippo,ſicut in eius exercitu variæ gentes erant,ita diuerſi motus animorum fuere. alij iniuſta ſeruitute oppreſ-

Diſſidiũ inter Alexandrũ & Philippum.

De Philippi morte.

Plures Philippi filij.

ſi,ad ſpem ſe libertatis erigebãt,alij tædio longinquæ militiæ remiſſam ſibi expeditio
nem gaudebãt,amicos quoq; tam ſubita mutatione reꝝ haud mediocris metus cepe-
rat,putãtes nũc prouocatã Aſiam,nunc Europam nondũ perdomitã,multos fidei du
biæ deficere.His rebus velut medela quædã interuentus Alexandri fuit,q̃ pro cócio-
Alexander rex ſalutaſ. ne ita vulgus omne conſolatus hortatusq; pro tempore eſt,vt & metũ timentibus de-
meret,& in ſpem ſui omnes impelleret.Erat hic annos viginti natus, Macedonibus
immunitatẽ cunctaꝝ reꝝ,præter militiæ vacationem, dedit. quo facto tantũ fauorẽ
omniũ conciliat,vt corpus,non regẽ,mutaſſe dicerent.prima illi cura paternaꝝ exe-
quiarum fuit,in quibus cædis paternæ conſcios ante tumulũ occidi iuſſit,ſoli Alexan
dro*Lynciſtaꝝ fratri pepercit.nam ab eo rex primũ fuit ſalutat*.æmulũ vero impe-
rij Caranum fratrem ex nouerca,interfici iuſſit.inter initia multas gentes rebellantes
cõpeſcuit,orientes nonnullas ſeditiones extinxit.Quibus rebus erectus,cito gradu in
Græciam contendit,inchoatum proinde bellum à patre Perſicũ aggreditur, in cuius
apparatu nunciatur,Athenienſes,Thebanos & Lacedæmonios ab eo ad Perſas defe-
ciſſe,autoremq; eius defectionis,magno auri pondere à Perſis corruptũ, Demoſthe-
nem oratorem extitiſſe.Quibus motibus occurſurus,tanta celeritate inſtructo para-
toq; exercitu Græciam oppreſſit,vt quem venire non ſenſerãt,videre ſe vix crederẽt.
In tranſitu hortatus Theſſalos,beneficiorũq; Philippi patris, maternæq; neceſſitudi-
nis admonuerat,cupide hæc Theſſalis audientibus,exemplo patris dux vniuerſæ gen
tis creatus erat,& vectigalia omnia redditusq; ſuos ei tradiderãt,Sed Athenieñ.ſicu-
ti primi defecerũt,ita primi pœnitere cœperunt,pueritiam Alexandri ante ſpretam,
ſupra virtutem veteꝝ ducũ extollentes.Miſſis itaq; legatis bellum deprecãtur.quibus
Thebarum excidium. auditis & grauiter increpatis,Alexander bellum remiſit. inde Thebas exercitum con
uertit,qui armis,non precibus,vſi ſunt.Itaq; ſupplicia miſerrimæ captiuitatis experti
ſunt,nam licet multum deprecaretur Eleades ex captiuis vnus, varias adducens excu
ſationes,potentior fuit ira,q̃ preces.itaq; vrbs diruitur, agri inter victores diuidũtur,
captiui ſub corona venduntur.Miſerãda res Athenienſibus viſa, ideo portas refugis
profugoꝝ contra interdictum regis aperuere.quam rem ita grauiter tulit Alexãder,
vt ſecũda legatiõe denuo bellũ deprecãtibus ita demũ remiſerit,vt oratores & duces,
quoꝝ fidutia toties rebellent,ſibi dedantur.eo res deducta eſt,vt retentis oratoribus,
duces in exilium agerenſ,qui ex continenti ad Darium regem Perſaꝝ profecti ſunt.
Iuſtinus. Cæteꝝ coactis in Iſthmo Græcis, & expeditionem in Perſas decernentibus,
Alexandro plures philoſophi & oratores occurrunt.Idem Diogenem factuꝝ exiſti
mauit,qui per id tempus Corinthi verſabatur.at is pauci faciẽs Alexandrũ, in cranio
diuerſoriũ habebat.quo tum pergens Alexãder,ad ſolem adſpicientẽ offendit. ille vt
tam illuſtres viros aduentare vidit,paulum ſedit,Alexandrum ſuſpiciens.eodem ſalu
Diogenis & Alexãdri congreſſus. tato,rogat Alexander,rei ne cuiuſquã indigeat,Cui Diogenes,Parumper ab ſole ab-
ſcedas.qua in re adeo delectatum Alexandrum ferunt,vt cum amici irriderent viꝝ,
ille reſpõderet: Ego profecto niſi Alexander eſſem,Diogenes eſſe vellem.inueniſſe ſe
viꝝ, cui *accipere, nihil dare poſſet. Deinde exercitu naues onerat. vnde conſpecta
Aſia,incredibili ardore mentis incenſus,duodecim aras deoꝝ in belli vota ſtatuit. pa
trimoniũ omne ſuũ,quod in Macedonia Europaq; habuit,amicis diuidit. Abſumptis
& ferme diſtributis oibus,quid tibi rex ſupereſt: Perdicas inqt. Cui Alexander, ſpes,
ait,Aſiam ſufficere ꝓfatus.Tum Perdicas:Hæc nobis cõmilitonibus tuis futura com-
munis eſt.neq; enim exercitus eius alia,q̃ regis,animoꝝ præſumptio fuit:quippe ob-
liti oẽs coniugũ liberorumq; & longinquæ à domo militiæ, Perſicum auꝝ & totius
orientis opes iam quaſi ſuam ꝓdam ducebãt.Cum delati in continentẽ eſſent, primus
Alexander iaculum velut in hoſtilem terrã iecit,armatusq; de naui tripudianti ſimi-
lis proſiluit,atq; ita hoſtias cædit,precatus,ne ſe regem illæ terrę inuitæ accipiãt.Inde
petẽs milites,à populatione Aſiæ prohibuit,parcendũ ſuis rebus ꝓfatus,nec perdenda
Alexandri copiæ. ea q̃ poſſeſſuri venerãt.In exercitu eius fuere ex Macedonia 15.millia peditũ, auxilia
diuerſa,octo millia equitũ,duo millia indigenaꝝ leuis armaturæ.Thracum octo mil-
lia.vnde hoc numero cum veteri milite cõgregato,collegit 70. millia ſeptingẽta qua
tuor militantiũ.& vt refert Iuſtinus,nõ iuuenes robuſtos tantum,nõ primæ ætatis flo
rentes,ſed veteranos,pleroſq; etiã emeritę militię,q cum pãtre patruisq; militauerãt,
elegit,vt nõ tam milites.q̃ magiſtros militiæ electos putares.ordines quoq; nemo niſi
ſexagenarius duxit,vt ſi principia caſtroꝝ cerneres, ſenatũ te priſcæ alicuius reipub.
Literæ Darij ad Alexandrum. videre diceres. itaq; nemo in ꝑlio fugam,ſed victoriã cogitauit.Hac tã parua manu
vniuerſum orbẽ terraꝝ aggredi auſus fuit.Collecto aũt in vnũ exercitu ad Aegypti
interiora cõſcendit.ante tñ Darius literas huiuſmodi tenoris dedit:Rex regum Da-
rius,

tius,conſanguineus deoꝝ,Alexandro famulo meo iubeo,dico,& mãdo,tibi reuerti
ad parentes tuos famulos meos,atq; in gremio matris cubantẽ, doceri virile officiũ,
ad quam rem habenam tibi Scythicam miſi,& pilam,& loculum cũ aureis. Pilam,eo
ꝙ eius luſus tuæ cõueniat ætatulæ.nam hæc opera tibi cõueniunt,ſciens ſi omne gen⁹
hominũ pari cõſpiratione tecũ duxeris,imperiũ Perſaꝝ nequaq̃ terrere poteris. Au-
reos aũt tibi miſi,vt ſi ad reuerſionẽ ſumptibus indigeres,habeas quo tibi tuiſq; neceſ
ſaria emas.Si iuſſionibus noſtris obtemperare diſtuleris,protinus mittam q̃ te vinctũ
atq; cõtumelioſe verberibus affectũ,maieſtati noſtræ reducant.Hæc ſcripta primates
Alexandri nimium terruerunt.quibus Alexander,Quid tandẽ dictis barbari pertur-
bamini,quæ arrogantiæ habent teſtimoniũ,non confidentiæ probationẽ? His dictis,
Perſaꝝ legatis donat auꝝ,ac cũ his literas remittit: Alexander rex regũ,cõſanguine-
us deoꝝ,Dario ſalutem dicit:Turpe mihi videtur,nimiumq́; abhorrens,tantum re-
gem totq; viribus(vt ſe iactat)cõſitum,ſub ditione contemptibiliũ hominũ,atq; in-
ter eos Alexandro,diu grauiter ſeruituꝝ.Quæſo igitur, quorſum te ſententia ducit?
dixiſti te auri atq; argenti opibus abũdare, an vt his cognitis,auri ſit nobis deſideriũ,
vt obſtinatius pugnemus aduerſum te? Addis miſiſſe te mihi habenam & pilam,locu
losq́; cum aureis,de quibus q̃uis vt tibi viſum eſt,dictitares, ego velut auſpicato cun-
cta ex te cõceſſa profiteor.Nãq; habenã accipi oportet,vt ea in ſubditos tibi vtar: pila
vero,tui & totius orbis imperiũ promittit:tauꝝ autẽ,opum tuaꝝ me dñm teſtatur.Le
ctis his literis,Darius ad ſatrapas vltra Tauꝝ montẽ degentes,talia ſcribit: Fertur quĩ
dam adoleſcẽs inſanire Philippi filius,Aſiãq; vniuerſam incurſare.ſup quo placet no-
bis,vt verberibus puerilib⁹ grauiter afflictus,indutusq́; poſt veſte purpurea,nobis red
datur.ſatrapas eius & claſſem cum nautis ſubmergite,milites cũctos ad rubri maris vl
teriora tranſducite. Prima igitur cõgreſſio in cãpis Adraſtis fuit.in acie erant Per-
ſaꝝ ſexcenta millia militum,quæ nõ minus arte Alexandri,q̃ virtute Macedonũ ſupe
rata,terga verterũt.magna itaq; cædes Perſaꝝ fuit,de exercitu barbaroꝝ 20.millia pe
ditum,duo equitũ cecidiſſe feruntur, cum ex Alexandri exercitu quatuor & triginta
cæſi tantũ inueniantur.Ea pugna magnum ad res Alexandri momẽtum peperit.Sar-
dis enim imperij maritimi tutamen & propugnaculum cepit, multaq́; ad eum defece
runt oppida.Solæ contra eum Halicarnaſſus & Miletus ſtabant, quas tñ vi occupat.
Poſt hæc Gordin vrbẽ petit,inter Phrygiam maiorẽ & minorem ſitã, cuius vrbis po
tiundæ non tam præda traxerat, ſed ꝙ audierat in ea vrbe in tẽplo Iouis iugum plau-
ſtri Gordij poſitũ,cuius nexum ſi quis ſoluiſſet,eum tota Aſia regnatuꝝ,oracula cecĩ
niſſe.Plauſtrũ hoc Gordius in templo poſuit Iouis,ex eo ꝙ plauſtrum ducẽs,rex ora-
culis creatus extitit. Igitur Alexãder capta vrbe,cum in tẽplum Iouis veniſſet, iugum
plauſtri requiſiuit,quo exhibito, cum capita loramentoꝝ intra nodos abſcondita re-
perire non poſſet,gladio loramenta cædit.atq; ita reſolutis nexibus,latẽtia in nodis ca
pita inuenit.Nihil,inquit,intereſt quomodo ſoluatur.& ſic ſortem vel illuſit, vel im-
pleuit. Hoc illo agente,nunciatur Darium cum ingenti exercitu aduentare. itaq; tĩ
mens anguſtias,magna celeritate Taurum tranſcendit, in qua feſtinatione quingenta
ſtadia curſus fecit. Cum Tarſum veniſſet,captus Cydni fluminis amœnitate per vr-
bem influentis,proiectis armis,plenus pulueris atq; ſudoris,in præfrigidam vndã nu-
dum ſe proiecit.Tunc repente membra rigor occupauit,vt interclusa voce, non ſpes
modo remedij,ſed nec dilatio periculi interueniret.Vn⁹ erat ex medicis,nomine Phi
lippus, quem Parmeniõis epiſtola ſuſpectum fecit à Cappadocia miſſa.ſcripſerat eñ
Alexãdro,Philippum medicum vt caueret,corruptum illum à Dario pecunia.verum
Alexander ratus pro tempore dubiæ ſe fidei magis medici committere, q̃ indubitato
morbo ſperire: Accepto igitur poculo,epiſtolas medico tradidit,atq; ita inter biben-
dum oculos in vultum legentis intendit,vt ſecurum conſpexit,lætior factus eſt,ſanita-
temq́; quarta die recepit. Igitur Darius cum trecentis millibus peditum,& centum
millibus equitum in aciẽ procedit,mouebat hęc multitudo hoſtiũ Alexandrum: quia
tñ aliqñ paucioribus victor euaſit,rem aggredit.Itaq; cũ ſpes metũ vinceret,periculo-
ſius bellũ differre ratus,ne de ſpatio ſuis creſceret,circumuectus ſuos,ſingulas gentes dĩ
uerſa orõne alloqtur,Illyrios ac Thraces,Græcos atq; Macedones,laboꝝ finem hunc
& gloriæ cumulũ fore,itaq; inter hæc cõſiſtere aciem iubet,nec Darij ſegnis opa in or
dinanda acie erat: quippe omiſſis ducum officijs,ipſe oĩa circumire,ſingulos horta-
ri veteris gloriæ Perſarum imperijq́;.Poſt hæc prælũ ingẽtibus animis committitur.
in eo vterq; rex vulneratur. tam diu certamẽ anceps fuit, quoad fugeret Dari⁹. exinde
cædes Perſaꝝ ſecuta.cæſa ſunt peditum 61.millia,equitũ decẽ millia,capta 40. millia
ex Macedonibus cecidere pedeſtres centum triginta,equites cl. In caſtris Perſaꝝ mul

Alexãdri literæ ad Darium.

Prima Alexandri cum Dario pugna.

Philippus medicus.

tum auri cæteraꝝꝗ opum inuentum, inter captiuos caſtroꝝ mater & vxor, ſoror & filiæ duæ Darij fuere, ad quas viſendas hortandasꝗ cum Alexander veniſſet, conſpectis armatis, inuicē ſe complexæ, velut ſtatim moriturę, cōplorationem ediderunt: prouolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, ſed vt Darij corpus ſepeliāt, dilationem mortis precantur.

Humanitas Alexādri erga Darij vxorē &c.

Motus tantis mulierum pietate Alexāder, & Darium viuere dixit, & timentibus metum mortis demit, easꝗ haberi & ſalutari vt reginas præcepit, nihil cultus & honoris priſtini illis ademit. Quod vero gratia regali digniſſimū fuit, mulieres ingenuas & captiuas, nullum ex eo turpe vel audiſſe vel intellexiſſe cōtigit. Et profecto Darij coniugem vniuerſas decore & forma anteiſſe reginas, quemadmodum & Darium cunctos & ſpecie & proceritate viros, ſimillimasꝗ parentibus fuiſſe puellas, quas cum Alexander inſpiceret, dicere per iocum ſolebat, dolores oculorum Perſicæ ſunt puellæ. Poſt hæc opes Darij diuitiarumꝗ apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primum luxurioſa conuiuia & magnificentiā epularum ſectari, tunc Barſanen captiuam diligere propter formæ pulchritudinem cœpit, à qua poſtea puerum ſuſceptum, Herculem vocauit. Memor tamen adhuc Dariū viuere, Parmenionem ad occupandam Perſicam claſſem, aliosꝗ amicos ad recipiendas Aſiæ ciuitates miſit. quæ ſtatim, audita fama victorię, pręfectis Darij cum auri magno pondere traditis, ſe in poteſtatem victorum dederunt.

Alexādri in Syriā profectio.

Tunc in Syriam Alexander proficiſcitur, vbi obuios cum inſulis multos reges orientis habuit: ex his pro meritis ſingulorum alios in ſocietatem recepit, alios regno priuauit, ſuffectis in loca eorum nouis regibus. Tyriorū ciuitas cum coronam auream magni ponderis ꝑ legatos in titulū gratulationis Alexandro miſiſſet, grate munere accepto, ire ſe Tyrum dixit. ꝙd cum diſpliceret legatis, ita exarſit, vt vrbi excidiū minaretur. exercitū mox illo duxit, vbi à Tyrijs bello exceptus eſt. de his mox infra latius ſcribemus.

Tyrioꝝ origo.

Tyriorū gens, vt Iuſtinus in 18. ait, condita à Phœnicibus fuit, ꝗ terræ motu vexati, relicto patrio ſolo, Aſſyriū ſtagnum primo, mox mari proximū littus incoluere. Poſt multos deinde annos à rege Aſcalonioꝝ expugnati, nauibus appulſi, Tyꝝ vrbē ante annū Troianæ cladis cōdiderunt. Ibi Perſaꝝ bellis diu vexati, victores fuere, ſed attritis virib⁹, à ſeruis ſuis multitudine abūdantibus, indigna ſupplicia perpeſſi ſunt, ꝗ cōſpiratione facta oēm liberum populum cum dñis interficiunt: atꝗ ita potiti vrbe, lares dñorum occupant, remp. inuadunt, coniuges ducunt, & ꝙd ipſi non erant, liberos procreant. Vnus ex tot millibus ſeruoꝝ fuit, qui dñm ſuum filiumꝗ ſeruauit. itaꝗ occiſis dñis, ſeruis de ſtatu reipub. deliberantibus, placet regem de ſuo corpore creari, eumꝗ potiſſimum quaſi dijs acceptiſſimū, qui ſolem orietem primus vidiſſet. ſeruus ille ad Stratonē dñm ſuum occulte latentē, rem detulit. Ab eo informatus, quū medio noctis omes in vnum campum deſcēdiſſent, cęteris in orientē ſpectantibus, ſolus occidentis regionē intuebatur. Id primū alijs videbatur furor. vbi vero dies aduentare cœpit, editiſſimisꝗ culminibus vrbis oriens ſplendere, expectantibus alijs vt ipſum ſolem adſpicerēt, primus oīm fulgorem ſolis oſtendit. non ſeruilis ingenij ratio viſa. requirentibusꝗ autorem, dñm confitetur. Tunc intellectū eſt, quantū ingenua ſeruilibus ꝑſtarent ingenijs. venia ſeni filioꝗ data eſt, & velut numen quoddā ſeruatos arbitrantes, regē Stratonē creauerūt. poſt eius mortem regnum ad poſteros tranſiuit. Celebre hoc ſeruoꝝ facinus, metuendumꝗ exēplo. Itaꝗ Alexāder Magnus velut vltor publicæ ſecuritatis, expugnata vrbe, oēs qui ꝑlio ſuperfuerant, ob memoriā veteris cædis, crucibus affixit. genus tantum Stratonis inuiolatū ſeruauit, regnumꝗ reſtituit, ingenuis & innoxijs inſulæ attributis. Hoc modo Tyrij conditi, conualuere. Tunc Sanaballa ꝑfectus Darij, vt ſupradictū eſt, eligens de ſuis octo millia, in Alexandri profectus eſt auxiliū, dicens ſe libentius obſequi ei ꝙ̄ Dario. loca ſibi credita, tradit Alexandro. ꝑtere a impetrat genero Manaſſę, vt templum extruat, quia id vtile foret regi, ne ſcilicet vnanimes Iudæi rebellent.

ꝑmittit Alexāder in Samaria tēplū extrui.

Concedente vero Alexandro, ædificauit Sanaballa templum, ꝙd permanſit vſꝗ ad deſtructionem factam per Romanos, & in eo conſtituit Manaſſen pontificem. Porro dum Alexander erat in obſidione Tyri, ſcripſit ad principem ſacerdotū in Hieruſalem, inuitans vt ſibi ꝑberet auxilium, & exercitui venalia, redderetꝗ tributa quæ ante Dario dabat. Reſpondit Iaddus pontifex, ſe Dario ſacramentū dediſſe, nec eo viuente poſſe tranſgredi. Tunc minatus eſt ei Alexander, & aggeribus iniectis, Tyꝝ fecit continentem, quæ vaſtata eſt ſimul & Gaza. Alexander autē capta Gaza, in Hieroſolymam contendit. tunc timentes Iudæi, clamauerunt ad dñm, & immolabant hoſtias. Iaddus orabat pro gente Iudæoꝝ, cui ſeparato præcepit Deus, vt ornaret ciuitatē, ipſeꝗ in pōtificalibus, & reliꝗ induti ſtolis Alexādo occurrerent. Surgens, viſa omnibus indicat. appropinquāte vero vrbi Alexandro, proceſſit pontifex cum ſacerdotibus & ciuium multitudī

tudine ad locũ,vnde Hieroſolyma & templum videri poſſet. Et factũ eſt contra ſpem omniũ. Alexander enim intuens põtificem ſtola inſignẽ,& ſuper cydarim laminã, vbi erat inſcriptum nomen Dei tetragrãmaton,deſcendit de equo,adijt eum ſolus,& *nomen adorauit,põtificem veneratus. Obſtupuerunt principes exercitus,ludificatã mentem regis putantes. Solus Parmenio quæſiuit ab eo,cur põtificem Iudæorum adoraſſet,reſpondit: Non hunc adoraui,ſed Deum,cuius principatum ſacerdotij gerit. nam per ſomniũ in tali habitu Deũ conſpexi,adhuc in Macedonia conſtitutus. & cum interrogaſſem,vtrum Aſiam poſſem obtinere,iuſſit me confidere: nam ſemper ſe ductu rum exercitũ, & principatum Perſaꝝ mihi tradituꝝ. Nunc aũt vidi in hoc ſacerdote ipſius effigiẽ,& ꝓpterea hominẽ veneratus ſum. Ingreſſus vrbem Alexander,in templo ſacrificauit Deo ſecundũ ſacerdotis oſtenſionẽ,& attulerunt ei Danielem prophetam,in quo ſcriptũ erat,quendam Græcoꝝ perdituꝝ potentiam Perſaꝝ. Alexander arbitrans de ſe ſcriptum,gauiſus eſt,& in craſtinum cõuocans populum, iuſſit petere quæ vellent,& ipſis petentibus,conceſſit Iudæos vbiq; patrijs vti legibus,& ſeptimum annũ ſine tributo eſſe ꝓpter ſabbatũ terræ,exinde ad alias ciuitates profectus eſt. Tũc Samaritæ videntes eius munificentiã circa Iudęos,cognatos ſe dicunt de ſemine Iudęorũ,originem ſuam trahere ab Ephraim & Manaſſe. Poſtulauerunt,vt templum eoꝝ in Garizin honoraret,ꝗd in reditu promiſit. cumq́; peterẽt ab eo relaxationem ſeptimi anni,quæſiuit q eſſent,& dixerunt ſe eſſe Hebræos. cumq́; adderet,vtrum eſſent Iudæi,negauerunt. quibus ait, Iudæis hoc tantũ cõceſſi. Ad Iouem deinde Hammonem Alexãder pergit,cõſulturus & de euentu futuroꝝ,& de origine ſua. Cupiens autẽ originem diuinitatis acqrere,ſimul & matrẽ infamia liberare,per ꝓmiſſos ſubornat antiſtites,quid ſibi reſpõderi velit. Ingredientẽ templũ, ſtatim antiſtites vt Hammõis filiũ ſalutant. ille lætus dei adoptione,hoc ſe patre cenſeri iubet. Rogat deinde, an oẽs interfectores patris ſui ſit vltus: reſpondent,patrem eius nec poſſe interfici,nec mori,regis Philippi peractã plene vltionem eſſe. tertiam interrogationẽ poſcenti, victoriam oĩm belloꝝ poſſeſſionẽq́; terraꝝ dari reſpondent. Comitibus quoq; ſuis reſpõſum,vt Alexandrũ ꝓ deo,non ꝓ rege colerent. hinc illi aucta inſolentia. Aliqñ quũ ſagitta ſaucius,dolore collaberet, Amici,dixit,hunc plane cruorẽ mortalium,ac nõ diuinoꝝ vulnera ſpargunt. Darius interim cum Babylonẽ ꝓfugiſſet, Alexãdrum per epiſtolas precat,vt redimẽdaꝝ ſibi captiuaꝝ poteſtatem faceret,magnã pecuniam pollicitus. Sed Alexãder ꝓ precio regnũ om̃e petit. iteꝝ Dari⁹ regni portionẽ offerẽs, & filiã in matrimoniũ dari. Ad hæc Alexãder iuſſit ſupplicẽ venire,regniq́; arbitria victori permittere. Tunc Darius ratus eſt vere ſe victũ,gratumq́; ſibi eſſe,cũ vincere nequeat,ꝙ à tali potiſſimũ vincatur. ſcribitq́; Alexandro gratias agens, ꝙ nihil hoſtile in ſuos fecerit. Alexandro inter hæc viſum eſt,vt ipſe ad Darium internuncius iret,comitatus proinde ſolo Eumedo atq; vno ſatellite,deuenit ad Strangam fluuiũ, ibi Eumedum ſubſiſtere iubens,Dario talia fatur: En tibi adſum internũcius Alexãdri, cuius mãdata ſunt talia: Ego,inqt,arbitror eum regẽ,q minus feſtinãter cõtendit ad ꝓlium,ipſum ſuæ ignauiæ & diffidẽtiæ teſtẽ eſſe. quapꝑter reſpõde,qd tẽporis agitandi dederis nobis? Tunc Darius, Nũquid tu ipſe ades Alexander,q nobis adeo confidenter bellum indicis? Negat ille. tunc Darius manũ apꝓhendens,ſecũ duxit in regiã ad cœnam,iuſſusq́; eſt contra Darium diſcumbere: & quodcunq; vas ad bibendum ſumpſit, exhauſtum in ſinu recondebat. quod intelligens Darius,furti eum arguendum dicit. Ad hæc Alexander, hunc morem ſeruari in curia Alexandri,& ſe putaſſe idem hic ſeruari conſueſſe. Cœna facta,vnus ex cõuiuantibus qui aliqñ hoſpitio ſuſcept⁹ fuerat à Philippo, cœpit recognoſcere Alexãdrum. quod ſentiens Alexander,vnà cum poculis proſiliens exijt,& mox præ foribus vnum ex Perſis tenentẽ equum ſuũ,transfodit gladio. Cõſcenſo eq̃, fugam inijt. Perſæ autẽ inſecuti ſunt,ſed Alexander velocior euaſit. Darius autem damno hoſtis elapſi,nimio mœrore conficitur. Alexander ita maxĩa cũ difficultate fluuiũ tranſit,& ad ſuos ſaluus ꝑuenit. Interea Darius exercitũ adducit. cũq́; ad ꝓlium ſolus rex dormiẽs deeſſet,à Parmeniõe ægre excitat⁹,ſomni cauſas apit,magno æſtu liberatũ ſe dixit, ſecuritatẽ victoriæ ſibi datã, ſtatuitq́; vt nemo de ſuis fluuiũ tranſiret. Interim tranſeũt Perſæ,cõmiſſoq́; ꝓlio,facta eſt vtrinq; ſtrages magna. tandem Perſę fugiũt. voluit ibi mori Darius cũ ſocios vinci videret,ſed à proximis fugere compulſus eſt. Suadentibus deinde quibuſdam, vt pons Cydni fluminis ad iter hoſtium impediendũ intercluderetur, Nõ ita ſaluti ſuæ velle cõſultum ait Darius, vt tot millia ſociorum hoſtibus obijciat: debere & alijs fugæ viam patere,quæ patuerit ſibi. Alexãder autem periculoſiſſima quæq; aggreditur, & vbi cõfertiſſimos hoſtes acerrime pugnare conſpexiſſet,eo ſe ſemper ingerebat,periculaq́; ſua eſſe,non militum volebat. raro etiam

Danielis de Alexãdro ꝓphetia.

Cõpellatus Alexander ab antiſtite Hãmonis filius.

Tertia Darianorũ ſtrages.

am vllo prælio tantũ ſanguinis effuſum eſt. Tunc Darius ſpe omni amiſſa, ingreſſus re
giam ſuã, humi ſe proſternit, lamentatione nimia fatigatus. Tandem reſpirans, ſcribit
Alexandro: Dño meo Alexãdro Darius ſalutẽ: Cõpetentius feceris, ſi miſeratiõe vin-
cas illos, q̃s tibi fortuna ſubiugauit. Quæſo itaq;, vt matris, coniugis ac filiarũ noſtrarũ
(vt te dignum eſt) meminiſſe digneris, mihiq; remittas eas: & tuæ beneuolentiæ vici-
ſitudinem ſpõdeo, theſauros omes quoſcunq; reges ac patres mei reliquerunt, ipſe tibi
tradã maiorẽ partem regni vſq; ad Euphratem fluuiũ, & alterã filiam vxorem. Ad hęc
Alexãder, Neq; mundũ poſſe duobus ſolibus regi, nec orbem duobus regibus. obtulit
poſtea, om̃ia regna velle ſibi donare. Alexander, ſe nõ recipere, ſed dare cui vellet, re-
Darij preces. nunciat. Tunc Darius Poro regi ſcripſit, vt ei auxiliaret̃ contra Alexãdrum, multa ei
promittens, & id Alexandrũ non latuit. Accelerat propterea Dariũ ꝑuenire, anteq̃ in
Caſpias portas intraret. expugnat Perſipolim caput Perſici regni, vrbẽ illuſtriſſimã,
refertam orbis terrarũ ſpolijs. deinde 37. diebus ꝑdam percenſuit. Inter hæc octingen
ti Græci occurrebant Alexandro, q̃s Darius captiuos tenuerat, truncata corporis par-
te. quibus cum dediſſet Alexander redeundi copiam, maluerunt ibi mori, q̃ fœdum ſu-
um conſpectũ reportare. Aderant aũt Dario duo ſatrapæ Beſſus & Nabarzanes. hi in
gratiam Alexandri cupientes venire, Darium ſolitarium inuenientes opprimunt, &
lętaliter vulnerãt. poſt hęc idem Darius in gratiã victoris, à cognatis ſuis aureis com
pedibus catenisq; in vico Parthorũ Tania vincitur. Alexander quoq; citato curſu po
ſtera die ſuperuenit, ibiq; cognouit Dariũ clauſo vehiculo per noctem exportatũ. iuſ-
ſo itaq; exercitu ſubſequi, cum ſeptem millibus equitum fugientem inſequitur. in iti-
nere multa & periculoſa pręlia fecit. Deinde cum nullum Darij indiciũ repiſſet, reſpi-
randi equis data facultate, vnus ex militibus dum ad fontem proximum pergit, in ve-
hiculo Darium multis vulneribus confoſſum, ſed ſpirantem adhuc, inuenit. Qui ap-
plicito captiuo, cum ciuem ex voce cognouiſſet, id ſaltem pręſentis fortunæ ſolatium
ſe habere dixit, ꝙ apud intellecturum verba facere poſſet. orat agi Alexandro gratias
de beneficijs matri ac liberis ſuis impenſis. Sunt & qui ſcribunt Alexãdrum adhuc ſpi
rantem inueniſſe Darium, dixiſſeq; morientem, En mihi in tali fortuna conſtituto ma
gnum adeſt mortis meæ ſolatium, ꝙ in tuis manibus, o Alexander regum fortiſſime,
ſpiritum effundam. Quæſo ne inuideas mihi ſepulturam, quã mihi cum Perſis tui Ma-
cedones exequantur. rogo, matrẽ meam & vxorem cõmendatas habeto. filiam vero
Darij mors Rhoxanẽ vt cõiugio tuo dignam cenſeas, precor. his dictis, exhalauit ſpiritum. Alex-
ander, fuſis lachrymis, Darium ritu Perſarũ iuxta regiã dignitatẽ ſepeliri iuſſit. Igit̃ ſe
cundũ Hieronymũ, anno 6. regni ſui, anno ſecũdo olympiadis 112. Alexander interfe-
cto Dario, Babylonem obtinuit, in quo regnum Perſarũ deſtructũ eſt, quod ſtetit an-
nis ducentis 32. per reges quatuordecim. Refert autem Oroſius, ꝙ tribus his prælijs
quingesdecies centena peditũ equitumq; millia cõſumpta ſunt. Alexander cupiẽs ſci-
re, q Darium regem interfeciſſent, in publico ita ait: Gaudeo nũc me hoſtem maximũ
ſuperaſſe Darium, & licet ipſe executus non ſim, habeo gratiam condignam repende
Beſſ9 & Nabarzanes crucifigũt. re his, q beneuolẽtia mea eum interfecere. Iuro eqdem per maieſtatẽ meam, ſublimes
me illos & notiſſimos, vbi cognouero, facturos. Quo audito, Beſſus & Nabarzanes ſe
produnt. quos Alexãder in altiſſimo loco fecit crucifigi. Tunc etiam Alexander in Ba
ctrianis & Sogdianis duodecim ciuitates condidit, quas ſuo nomine Alexandrias vo-
cauit. Dum hæc aguntur, epiſtolæ Antipatri à Macedonia redduntur, quibus bel-
lum Agidis regis Spartanorum in Græcia, Alexandri regis Epiri in Italia, bellum So-
phryonis præfecti eius in Scythia, continebantur. Poſt em̃ profectionem Alexandri,
Græcia fere oĩs in occaſionẽ recuperandæ libertatis ad arma cõcurrerat, Lacedæmo-
nes ſecuta, q Philippi Alexandriq; pacẽ ſoli ſpreuerant, & leges reſpuerant. Dux hui-
us belli Agis fuit rex Lacedæmoniorum, quem motum Antipater contractis militib9
Alexander Epirota. in ipſo ortu oppreſſit, Agide rege ſuccumbente. Porro Alexãder rex Epiri, in Italiam
Tarentinis auxilia aduerſus Brutios deprecantibus, ita cupide profectus fuerat, vt in
diuiſione orbis terrarum, Alexandro Olympiadis ſororis ſuæ filio oriens, & ſibi occi
dens ſorte contigiſſet, non minorem rerum materiam habẽs in Italia, Africa, Sicilia,
quàm ille in Aſia & in Perſis. geſſit bellum cum Brutijs Lucaniſq;. multas vrbes cepit,
tum & cum Metapõtinis, Rutulis & Romanis fœdus amicitiamq; fecit, ſed apud Bru
tios perijt. Sophryon quoq; præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, adunato
exercitu triginta millium militũ, Scythis bellum intulit, & cæſus cum om̃ibus copijs,
pœnas belli innoxiæ genti illati luit. Cætera de Alexãdro poſtea referemus loco com-
modiore. In hac q̃q; gñatione Dionyſi9 filius primi Dionyſii, in Sicilia extincto pa
tre, à militib9 ſuffectus eſt. hic Dionyſius inter initia regni auũculos fratrũ ſuorũ veluti
æmu

æmulos imperĳ ſui hortatoresq́; pueroꝝ fratrū,ſcilicet ad diuiſionē regni,tollere ge
ſtiebat.quare prius cōciliat ſibi populū,nexoꝝ enī tria millia e carcere dimittit,tribu
ta populo per triennium cōdonat,& alĳs delineamētis animos oīm ſolicitat. Tūc ad
deſtinatum facinus cōuerſus,nō cognatos fratrum tantum,ſed etiam ipſos fratres in-
terficit.Sublatis deinde æmulis,in ſegnitiem lapſus,ex nimia luxuria oculoꝝ lippitu-
dinem cōtraxit,propter quæ cū cōtemni ſe videret, ſæuitia graſſat,nec vt pater car-
cerem nexis,ſed cædibus ciuitatem replet, ob ꝗ inuiſior fit oībus.itaq; cū bellum ad-
uerſus eum Syracuſani decreuiſſent,diu dubitauit,an imperiū deponeret, an reſiſte-
ret.Sed à militibus ꝓdam ſperātibus deſcēdit in ꝓlium victor.cū iterato nō felicıꝰ for-
tunā tentaſſet,legatos ad Syracuſanos mittit,ſpondēs ſe depoſituꝝ tyrānidē,ſi mitte
rent ad eū cum ꝗbus de pace cōueniret.In quā rem miſſos primores in carcere reti-
net,atq; ita incautis oībus nil metuentibus,exercitum ad delendā ciuitatem mittit.Fit
igitur in ipſa vrbe anceps prælium,oppidanis multitudine ſuperātibus,Dionyſiꝰ pel
litur.Cumq́; obſidionem arcis timeret,abſq; omni regio apparatu in Italiam profugit
tacitus.exul à Locrenſibus ſocĳs receptus,velut iure regnaret,arcem eoꝝ occupat,ſo
litāq; ibi ſæuitiā exercet,cōiuges pricipū ad ſtuprū rapi iubebat,virgines ante nuptias
abducebat,ſtupratasq́; procis reddebat,locupletiſſimos quoſq; aut ciuitate pellebat,
aut ocidi imperabat,bonaq́; eoꝝ inuadebat.Deinde callido commento ciuitatem cir
cūuenit: cum Rheginoꝝ tyranni Leophronis bello Locrenſes ꝓmerentur, vouerūt
vt ſi victores forent,die feſto Veneris virgines ſuas proſtituerent.Quo voto intermiſ-
ſo,cum aduerſa bella cum Lucanis gererent, in cōcionē eos Dionyſius vocat,hortat
vt vxores filiasq́; ſuas in tēplum Veneris,ꝗ poſſint ornatiſſimas mittāt,ex ꝗbus for-
te centum ductæ,voto publico fungant,religionisq́; gratia vno ſtent in lupanari mē-
ſe,omnibus aūt iuratis viris,nequis vllam attaminet.quæ res ne virginibus voto ciui-
tatem ſoluētibus fraudi eſſet,decretum facerēt,ne qua virgo nuberet prius,ꝗ illæ ma-
ritis traderent.probato conſilio,quo & ſupſtitioni & pudicitiæ virginum cōſulebat,
certatim oēs fœminæ impenſius ornatæ,in tēplum Veneris cōueniunt,quas oēs Dio-
nyſius immiſſis militibus ſpoliat,ornamētaq́; matronaꝝ in prædā ſuā vertit.Quarū-
dam viros ditiores interficit,quaſdā ad prodendas viroꝝ pecunias torquet. Cum his
artibus per annos ſex regnaſſet,Locroꝝ cōſpiratione vrbe pellitur.Pulſus Dionyſi-
us,in Siciliā redit.ibi Syracuſas,ſecuris oībus poſt longā intercapedinē pacis,ꝑ con-
ditionem recipit.paulopoſt cum grauior crudeliorq́; ciuitati eſſet,iterata cōſpiratio-
ne obſidetur.tunc depoſito imperio,arcē cum exercitu Syracuſanis tradit:receptoq́;
priuato inſtituto,Corinthum in exilium proficiſcitur.ibi humilima quæq; tutiſſima
exiſtimās,in ſordidiſſimū vitæ genus deſcēdit,non cōtentus in publico vagari,ſed po
tare,nec cōſpici,in popinis lupanaribusq́; totis diebus reſidere, pannoſus & ſqualidꝰ
incedere,riſum libentius præbere, ꝗ captare, apud ædiles aduerſus lenones iurgari,
omniaq́; ita facere,vt cōtemnendus magis ꝗ metuendus videretur.Nouiſſime ſe ludi
magiſtrum profeſſus,pueros in triuio docebat,vt aut à timentibus ſemper in publico
videretur,aut à non timentibus facilius cōtemneretur.Nam licet tyrannus vitĳs abū-
daret,tamē ſimulatio hæc nō naturæ erat,magisq́; hæc arte,ꝗ amiſſo regali pudore fa
ciebat,expertus ꝗ inuiſa tyrannoꝝ forent etiā ſine opibus nomina. Inter has tamen
diſſimulationum artes,ter inſimulatus eſt affectatæ tyrannidis,nec aliter ꝗ dum cōte-
mnitur,liberatus eſt.Id cōfirmat Vale.lib.6.Dionyſius,dicēs,cū à patre totius Sicilię
principatū accepiſſet,tandē propter inopiā literas puerulos Corinthi docuit.Huius
Dionyſii cū oēs Syracuſani interitū optarēt,quædam anus ſola ꝗtidie deos orabat,vt
incolumis ac ſibi ſupſtes eſſet.audiēs Dionyſius,admiratur,cauſam quærit.at illa: pu
ella,inqt,cum eſſem,& grauem tyrannū haberemus,carere eo cupiebam,ſucceſſit illi
grauior.illo etiā cum carere cuperem,tertium te importuniorē excepimus. timēs er-
go deteriorē tibi ſuccedere,caput meū pro tua ſalute deuoueo.tam facetam audaciā
Dionyſius erubuit.Huius Dionyſii fuit Plato magiſter,vt refert Tullius. Porro adeo
honorifice ſuſcepit Platonē Dionyſius,vt ei iret obuiā cum ingēti multitudine & na-
uibus velis adornatis.Interrogatus aliquādo Dionyſius,quo pacto factū ſit,vt cū eius
pater pauper Syracuſanos in ditionē vendicaſſet,ipſe & rex & regis filius amiſiſſet:
Pater,inqt,ſuam mihi tyrannidem reliquit,non fortunam.Idem Tullius quoq; ſcri-
bit de eo,ꝙ adeo ſuſpicioſus & meticuloſus erat,ſciens ſe ab omnibus odio haberi,ꝙ
ſubmotis amicis,in eorum locum ferociſſimos barbaros, ꝗbus latera ſua cōmitteret,
ſubſtituit,& etiā tonſoꝝ metu filias ſuas tōdere docuit:ꝗbus adultis nō eſt auſus ferrū
cōmittere,ſed inſtituit,vt candentiū glandium etiā nucū putaminibus barba ſibi & ca
pillus adureret.nec ſecuriorē maritum egit quàm patrē. Duarum enim ſimul.ſ.Ari-

Dionyſius Siculus tyrannus.

Locrenſiū votum.

Dionyſius in Corintho

Dionyſii vecordia

ſtomaches & Doridis Locrenſis, matrimonijs illigatus, neutrius vnq̃ niſi *excuſſæ cõplexum petijt. lectum quoq; quaſi caſtra, lata foſſa cinxit, in quem ſe ligneo põte recepit. Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Aphrica princeps Carthaginenſium Hanno, opes ſuas quibus reipub. ſuperabat vires, ad occupandũ dominationẽ intendit, regnũq; inuadere interfecto ſenatu conatus eſt. Cui ſceleri ſolennẽ nuptiarũ diem filiæ ſuæ legit, vt religione votorũ neſanda cõmitterentur. Itaq; plebi publice epulas, ſenatui in domo ſua parauit, poculis veneno infectis, vt ſecretius ſenatũ interficeret.

Hannonis ſcelus.

Qua re magiſtratibus per miniſtros prodita, ſcelus declinatũ, non vindicatũ eſt. hoc conſilio præuentus, iterũ ſeruitia cõcitat, ſtatutaq; rurſum cædiũ die, cũ denuo ſe proditum videret, timẽs iudicium, munitũ quoddã caſtellum cũ viginti millibus ſeruorũ armatis occupat. Ibi dum Afros regẽq; Mauritanorũ cõcitat, capitur: virgiſq; cæſus, effoſſis oculis, & manibus cruribuſq; fractis, velut à ſingulis mẽbris pœnæ exigerent, in cõſpectu populi occiditur. Filij quoq; ac cognati oẽs etiã innoxij, ſupplicio ſtradũrur, ne quis aut ad imitandũ facinus, aut ad mortẽ vindicãdam ex tam nefaria domo ſupereſſet.

Lacus Curtius.

Anno ab vrbe condita 390. afflicta eſt vrbs magna peſte, & in medio eius aperta eſt terra magno hiatu, ex cuius abyſſo exhalabat ſœtor multos inficiẽs, Cumq; à dijs ſuis Romani poſtularent remediũ, reſponſum eſt, q̃ ſi Romani vellent rempub. ſuam perpetuã eſſe, illud in quo plus excellerent, deuouerent illi hiatui. Curtius ergo interpretatus viribus & armis alios excellere, p̃cipitem ſe in illud antrum armatus, & equo inſidens dedit, ſuper quem ciues omnes honoris gratia frumẽta iniecerũt, continuoq; terra priſtinũ habitum recuperabat. Interim terribilis Gallorũ inundatio iuxta Aniené fluuium ad quartum lapidẽ ab vrbe cõſedit, vbi T. Manlius adoleſcẽs nobiliſſimus, prouocatũ ad ſingulare certamen Gallum, progreſſus occidit, & ſublato torque aureo, colloq; ſuo impoſito, i perpetuũ ſibi ac poſteris Torquati cognomẽ accepit.

Valerius Coruinus.

Is eſt qui cum audiſſet diẽ patri dictam à Pomp. tribuno plebis, nocte vrbem petijt, ſecretũ colloquium à tribuno impetrauit, & gladio ſtricto, dimittere eum accuſationem terrore multo cõpulit. Alio q̃q; tẽpore quidã ex Gallis aliquẽ ex Ro. q optimus eſſet, ad ſingulare certamen prouocabat. Tũc M. Valerius tribunus militũ ſe obtulit, & cũ proceſſiſſet armatus, coruus ei ſuper dextrum brachiũ ſedit, moxq; cõmiſſa pugna, idem coruus alis & vnguibus oculos Galli verberauit, vt in directũ proſpicere nõ valeret. & ita Valerius Gallũ peremit victoriã & nomen Coruini obtinuit, & propter hoc meritũ 23. annos natus, conſul eſt creatus. Quo tẽpore acris pugna Ro. fuit cũ Gallis, ſed vrbi Romanæ glorioſa, vicerat enim pulſis ex agro Ro. Gallis. Per idem tẽpus Latini cum Campanis defecerunt, & miſſis legatis ad ſenatũ, cõditionem tulerunt, vt ſi pacẽ habere vellent, alterũ ex Latinis conſulem facerent. q̃d cũ eſſet negatum, bellũ contra eos ſuſceptũ eſt, & ingenti pugna ſuperati ſunt, & de his p̃domitis triumphatũ eſt.

Campani.

Per eadẽ fere tẽpora cũ Decius conſul eſſet cũ Manlio Torquato in bello contra Latinos, nocte per viſionẽ apparuit quidã Decio auguſto habitu, dicens, q̃ ex vna parte caderet imperator in illo bello, & ex alia parte exercitus: imperator vero qui ſe deuoueret dijs infernalibus, illius exercitus vinceret. Cũ igitur p̃lio poſtera die cõmiſſo, ſiniſtrũ cornu cui Decius præerat, cederet hoſtibus, deuouit ſe Decius & hoſtiũ exercitũ morti & dijs. his verbis: Iane, Iupiter, Mars pater, Quirine, Bellona, Lares, diui Nouenſiles, dij indigetes, vos precor, veneror, veniamq; peto, cupio vt victoriã popul. Ro. proſperetis, hoſteſq; terrore morteq; afficiatis, ſicut verbis nũcupaui, ita meipſum deuoueo. His dictis, equũ inſiliens, ſe in medios hoſtes immiſit, viſuſq; auguſtior. ſtatim terror hoſtes inuaſit, & Decio interfecto, cecidit exercitus Latinorũ.

Decius pr̃.

De Decio filio illius narrat T. Liuius, q̃ cũ bellũ gereretur contra Tuſcos, contra q̃s in auxilium venerãt Galli, & ipſe iam quarto conſul videret exercitũ ſuum cedere, reducens ad memoriã factũ patris ſui, ſe ſimili modo deuouit dijs, & ipſo interfecto, vicit exercitus Romanorũ: qui tamen, cũ conſul eſſet dux exercitus, alium q̃ ſeipſum potuit morti obijcere.

Decius filius.

Circa annum 412. ab vrbe cõdita, cũ bellũ eſſet inter Rom. & Samnites, M. Curio exiſtente cõſule Romanorũ, ad eũ vt pauperrimũ venerũt nuncij Samnitũ, & inuenientes in ſcamno iuxta focum ſedentem, in catino ligneo cœnantem, magnũ auri pondus obtulerunt. quibus reſpondet, vt narrent Samnitibus M. Curium malle locupletibus imperare, q̃ ipſum fieri locupletem. De eodem narrat Valerius, q̃ decretis à ſenatu ſeptẽ iugeribus agri populo, ſibi aũt quinquaginta, modum noluit excedere, parum idoneum reipub. ciuem arbitrans, qui eo quod reliquis tribueretur, contentus non eſſet.

M. Curius.

Titus Liuius libro nono, cũ eſſet bellũ inter Romanos & Samnites, dux Pontius Samnitũ exercitũ habuit iuxta Furculas Caudinas, miſit Pontius decem milites in habitu paſtorali, qui pecora paſſim paſcerent iuxta viam

Pontij facinus.

viam qua Romani ituri erant,cōmittens,ꝙ interrogati à Romanis de exercitu Samni
tum,reſponderēt ꝙ iuſſent ad Luceriam obſidendam. Romani aduenientes,his audi
tis,decreuerunt ire ad liberādam Luceriā. ſed erat duplex via,vna iuxta mare,ſed lon-
gior: alia iuxta Furculas Caudinas,& breuior,quam elegerunt. Clauditur aūt via iſta ex
vtraq; parte montibus: vnde intra clauſtra veniētes,viderūt pręſidiū armatoꝝ in mon
te,& in tantā ducti neceſſitatē,miſerunt ad Sānites,vel pace rationabili vel bello opus
eſſe dicētes. reſpondent Samnites,iam debellatum eſſe. promiſſa eſt tandem pax ſub
his cōditionibus Romanis,vt oīa arma redderent,omnem ſupellectilem, retentis tātum
ſingulis veſtimentis,ſicq; omnes ſub iugum tranſierunt, & in primis cōſules, poſtea alij
magiſtratus,demum cætera multitudo. in ſignum enim ſubiectionis, tria ligna quaſi
furca tendebātur,& per medium ibant ſeparati. ſexcentos etiā milites retinuerunt Sa
mnites,vt eſſent obſides. Vltra pdicta pactum,ꝙ agri Samnitū, qui iam occupati erāt
à Romanis,reſtituerētur,& vterq; deinde populus,Samniticus & Romanus, ſuis legi
bus viuere pmitteretur. Spopōderunt itaq; legati & quæſtores & tribuni militum, pa-
cem ſub his cōditionibus futuram. Cum igitur Romani conſules venirēt ad exercitū,
diſplicuit populo ſponſio: & habito cōſilio,deliberauerunt quō ſe à dictis pactis libe-
rarent. tandem Sp. Poſthumius conſul dedit conſilium,vt conſules & omnes qui ſpo
ponderant,per fęciales cum duobus tribunis plebis & omnibus q deforme fœdus ſpo
ponderunt,Pontio traderent. cuius conſilio ab omnibus approbato,remiſſi ſunt Pon
tio,qui vehementer Romanorum infidelitatem arguēs, dixit Spurium Poſthumium
egiſſe quantum eſſet in ſe ipſo,quod debuit: ſed populum Romanū nō propter hoc à
ſponſione abſolutū,quia debebat non ſolum ſponſores remittere, ſed totum exercitū
quem dimiſerat. Reſtituatur ergo exercitus,inquit,in eum locū, vbi ſponſio facta eſt,
& ipſe exercitui arma reſtituere paratus ſum: alio modo dicebat nolle ſe ſponſores in
deditionem accipere. Romani vero quamuis rationabilia videretur petere, non acqui
euerunt. ſtatimq; contra Samnites exercitum fortiorem mittunt, qui exercitus Samni
tes debellauit,occiſis ex eis vigintiquatuor millib⁹ & rege eorum, & capta ciuitate Sa
mnitum,ipſam funditus euerterunt. Erat autem ciuitas illa multum opulenta,habens
arma aurea & argentea,inter Campaniam & Apuliam,cuius patriæ ciuitas principa-
lis fuiſſe dicitur Capua,nobiliſſima quaſi altera Roma magna. Dicit autem Eutropi-
us,quod ſi fidem Romani ſeruaſſent,quam à ſubiectis frequenter expoſtulant, Roma
ni aut omnino non eſſent,aut Samnitibus ſeruirent. Siquidem nullus fuit hoſtis ciui-
tati Romanæ crudelior Samnitibus. Durauit iſtud bellum contra eos annos circiter ſe
ptem & quadraginta. In hoc exercitu Lucius Papyrius conſul aduerſus Samnites de
ſignatus fuit,ſtrenuus vir admodum & conſtans ſenator,in diſciplina militari proba-
tus,adeo vt quum diceretur Alexander Magnus in Italiam tranſuehi, Romani inter
cæteros viros bellicoſiſſimos hunc elegerint ducem,qui Alexandri vehementiſſimos
impetus ſuſtineret. Papyri⁹ iſte quū puer eſſet,vt refert Macrobi⁹ in Saturnalibus, du
ctus eſt à patre in ſenatum,quoniam mos erat ſenatoribus,cum prætextatis filijs ple-
runq; in curiam introire: deinde reuerſus domum,inquirenti matri quidnā eſſet in ſe-
natu actum,reſpondit puer,ſecretum illud eſſe ac obticēdum. Tum matre perquiren
te violentius, dixit, vt euaderet illius minas, tractatum eſſe, vtrum expediret magis,
vnum virum habere duas vxores, an vnam mulierem duos viros. Quamobrem hæſi-
tans mulier conſilio,re perpenſa, cæteris rem exponit. Itaque mulieres congregatæ,
ſenatum vnà acceſſerunt,poſtulantes potius ſtatui,vt vna mulier duos haberet mari-
tos. Mirantur patres,quidnam id ſit turbæ,aut vnde orta hęc mulieribus libidinis ſuę
quæſtio. Puer cauſam explicat. Tum ſtatutum eſt,ne quiſpiam adoleſcentium præter
Papyrium in conſilium intromitteretur. In hac generatione dilatam noctem in
plurimam diei partem ferunt. Timoleon Corinthius, vir omnium iudicio clariſſi-
mus,Corinthiorum imperator electus,mox cum pauca militum manu ad defenſionē
Syracuſanoꝝ profectus,intra xl. dies Syracuſanam arcem,quam Dionyſius tyrānus
occupauerat,in ſuam poteſtatem redegit: ibiq; Dionyſio pulſo, omnem tyrannidem
deleuit. Inde contra Carthagineñ. qui cum 70. millibus militum & ducentis triremi-
bus ac mille nauibus in Libyā contra Corinthios traiecerāt,cum tribus millibus con-
greſſus,decem millia eoꝝ interfecit,q̄ res magnā Carthagini inflixit calamitatem,vt
nunq̄ antea ſuſtinuerit *. quāobrem, vt Corneli⁹ Nepos ait,huic vni cōtigit,q̄d neſcio
an vlli,vt & patriā in qua erat natus,oppreſſam à tyranno liberaret,& à Syracuſis cui
auxilio erat,inueteratā depelleret ſeruitutē. Artemiſiā imperij Halicarnaſſæoꝝ re-
ginā,viduitatis exemplū integerrimū,adeo dilexiſſe maritū ferūt,ꝙ cineres iam mor-
tui mariti Mauſoli bibere voluit, nō in vrna reponere. Hæc vidua facta,ingētia pegit,
vi-

Romāi ſub iugum mittuntur.

Sānites vincuntur.

L. Papyrij indoles.

Timoleon.

Artemiſia.

viro inſigne ſepulchrum erexit,opus admirabile & dignatū inter ſeptem mundi ſpe
Mauſolæū. ctacula numerari,q̄d opus de mariti nomine Mauſolæū appellauit.multis etiā trium-
phis mulier hæc nomen ſuū exornauit. Demoſthenes Athenieñ.orator ſummus flo
Demoſthenes. ruit.huius eloquētiam orator Aeſchines æmulus commendās,dixit,magnam Demo-
ſthenis partem abeſſe,cum legitur potius q̄ cum auditur.De iſto narratur,ꝙ cum Phi
lippus Macedo Athenieñſes obſideret,ab Athenieñſibus poſtulauit ſibi decem oratores
dari ab obſidione receſſuro.Demoſthenes hoc audito,in concilio fabulam narrat,di-
cens:Lupi ſuaſerūt paſtoribus aliquando,vt ſecum amicitiā contraherent.quod cum
paſtoribus placeret,petierūt lupi,vt pro vice ſecuritatis traderent eis canes,q̄ videban
tur occaſio iurgij.annuerunt paſtores,tradētes canes.tūc lupi formidine dempta, gre-
gem vt libebat inuaſere.ſic & Philippus,inquit,ſublatis oratoribus.Idem aliqñ Pho-
cioni Athenienſi,qui nec ridere nec lachrymari vnquā viſus eſt ob ſeueritatem, dice-
bat:Enecabūt te Athenieñſes,ſi inſania eos cepit:ita,inquit Phocion,te,ſi ſanitas. Ari
Ariſtoteles. ſtoteles Stagirita,adoleſcentia luxurioſe acta,ad philoſophandū ſe contulit, philoſo-
phorū princeps claruit,diſcipulus Platonis,& Alexandri Magni magiſter. dictum ab
eo fertur,Sapiētior eſt qui q̄d nouit abſcondit,q̄ qui propalat q̄d neſcit.vixit annis 63.
in Chalcide obijt. Carneades Athenieñ.philoſophus adeo ſtudioſus, vt cū ad men
ſam ſederet,cogitationibus inhærens,manū ori apponere obliuiſceretur. quare vxor
eius dextrā ſuam neceſſarijs vſibus coaptabat.inter ſophiſtas à Philoſtrato relatus, q̄
ait eum philoſophi ſententiā,ac oratoris vehemētiam retinuiſſe. Xenocrates Chal-
Xenocrates cedonius philoſophus,Platonis auditor,primū ingenio tardiſſimus. Heroſtrat⁹ na
tione Græcus,famæ gratia templum Dianæ Epheſiæ,vnū de ſeptem mirabilibus mun
di,incendit.q̄ audito,ſenatus decretū tulit,ne quis vnquā eius nomen literis mādaret.
dignum plane ſupplicium,ſed minime obſeruatum. Nota ꝙ Philo de tēporib.lib.II.
digerit annos 164.ab Alexandro Magno vſq; ad Iudam Machabæum,primo ꝑ pon-
tifices,quoꝝ primus Onias Priſcus ꝑfuit annis 27.Simon Priſcus 12.Eleazarus,Antio
chi qui cognoīabatur Theos,inimicus,20.Manaſſes Seleuco Gallinico amicus,27.Si-
mon Iuſtus,honoratus Magno Antiocho,28.Onias huius filius,à Seleuco tēplo ſpoli
atus,39.Hunc ſequit Iudas Aſmonai.Duces vero de domo Dauid,fuere Ioſephus pri-
mus,annis 7.Abner Semei 11.Elih Mathathias 12.Aſar Maat 9.Nagidartaxat 10.Agar
Helli 8.Maſlot Naum ſeptem,Amos Syrach 14.Mathathias Siloa 10.Ioſephus iunior
Arſes,honoratus à Ptolemæo,60. Ianneus ſecundus Hyrcanus præfuit annis ſexde-
cim.Duces iſtos enumerat Lucas euangeliſta.

GENERATIO LVII.

Hæc monarchia ſecūdum veram traditionem Metaſthenis & Philonis,in-
cepit anno ab exordio mundi 3531.ſed ſecundum Septuaginta,anno 4864.
Deinde ab Alexandro ad Iudam Machabæum anni 164. à Machabæo ad
Chriſtum 161.& ſic ab Alexandro ad Chriſtum anni 325.

ANno 4874.à mundi exordio,ab vrbe vero cōdita 425.olympiade 113.in Sadoch
Aſor filio incepit per lineam Chriſti LVII.generatio,durauit circiter annos q̄-
De Alexandro. dragintaſex.Alexāder Magnus hoc anno poſt mortē Darij,deſtructo iam Per-
ſaꝝ imperio,monarchiam orbis occupauit,& eam ſex annis tenuit, moxq̄; habitū re-
gum Perſarum & diadema,inſolitum antea regibus Macedonicis, veluti in leges eo-
rum q̄s vicerat,tranſiret,aſſumit.Quæ inſolentia ne in ſe vno conſpiceretur,amicos q̄-
q; longam veſtem auratam purpureamq́;,aſſumere iubet. Inter pellicū regiarum gre-
gem,electæ pulchritudinis nobilitatiſq; noctiū vices diuidit,ingentem epulaꝝ appa
ratum adijcit,conuiuiaq́; ludis exornat,immemor prorſus ꝑteritorum. Cœpit & in ſu
os ſæuire hoſtili odio,indignans ſe carpi ſermōibus, eū Philippi patris mores ſubuer-
tiſſe.Propter q̄ crimina Parmenion ſenex dignitati regiæ ꝓximus,cū Philota filio in-
terficit.quadā die in ſolēni cōuiuio orto ſermōe inter ebrios,cœpit Alexāder ſeipſum
Clytū interficit Alexander. patri ꝓferre,aſſentāte maiore conuiuaꝝ parte. Clytus aūt fiducia amicitiæ regiæ Phi-
lippi memoriā tuebat.iratus rex,telo à ſatellite rapto,eundē in cōuiuio trucidauit.q̄ fa
cto,exultat.Poſtea vero intellecto facinore,interficere ſe voluit. flens ergo eū ample-
ctebat,vulnera tractabat,& dementiā cōfitebat.interfeciſſetq́; ſe, niſi amici interueniſ
ſent.recordabat eū ꝙ tot amicos interfecit,Parmenionē, Philotā,Amyntā conſobri
num,nouercā ſuā & fratres ſuos,Attaliū & Eurylochū & Pauſaniā,aliosq́; Macedo-
niæ principes,ſimul & nunc Clytū.Quatuor ꝑ eo dieb⁹ nō comedit,nec comedere vo
luit,donec precib⁹ exercit⁹ vinceret.In q̄ multū profuit Calliſthenes philoſoph⁹, Ari
Calliſthenis interitus. ſtoteli familiaris,quē tñ poſtea truncatis crudeliter omībus eius mēbris,abſciſſis auri-
bus,naſo & labijs,deforme & miſerandū ſpectaculum reddidit,ex cauſa,quia Alexan
drū

drum q ſe adorari mãdabat, nec adorare voluit, ſed & acerrime increpauit, tarde Ariſtotelis monita ſequens, qui euntẽ ad Alexandrum monuit, vt ei q̃rariſſime aut q̃iucundiſſime loqueref, vt ſilentio tutior, aut ſermone gratior eſſet. Quin Calliſthenem in cauea cum cane faucium claudi iuſſit, & ad metum cæterorum circunferri. Quo facto, Lyſimachus Calliſthenis auditor, miſertus tanti viri, non culpæ, ſed libertatis pœnas pendentis, venenũ ei in remedium calamitatis dedit. Quo audito, Alexãder Lyſimachũ obiici leoni iubet. ſed cum ad conſpectũ eius cõcitatus leo, impetũ feciſſet, manum amiculo inuolutam Lyſimachus in os leonis immerſit, abreptaq́ꝫ lingua ferã exanimauit. Quod cum nunciatũ regi eſſet, admiratio in ſatisfactionem ceſſit, chariorẽq́ꝫ eum propter cõſtantiam habuit. Lyſimachus q̃qꝫ animo magno regis veluti parentis contumeliã tulit. multi aũt principes Macedonum, qui Alexãdrum adorare nolebãt, ab eo ſub ſpecie inſidiarũ interfecti ſunt. retentus tñ eſt ab Macedonibus modus ſalutandi, exploſa adoratione. Oĩbus vero poſt Darii mortem reditũ in patriam expectantibus, vt eſſent coniuges & liberos ſuos viſuri, ad concionẽ exercitum vocat Alexander: Nil actũ tot egregiis p̃liis ait, ſi incolumis orientalis barbaries relinquaſ, nec ſe corpus, ſed regnum Darii petiſſe, perſequẽdosq́ꝫ eſſe eos qui à regno defecerant. Hac oratione velut ex integro incitatis militum animis, Hyrcaniam Mardosq́ꝫ ſubegit. ibi ei occurrit Taleſtris ſiue Minothea Amazonũ regina cum 300. mulieribus, 25. dierum inter confertiſſimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæſitura. Eius conſpectus admirationi fuit, & propter inſolitum fœminis habitum, & propter appetitum concubitum, ob hoc 30 diebus ocio datis, vt viſa eſt vterum impleſſe, diſceſſit.

Lyſimach⁹

Alexand. cũ Amazonũ regina congredit.

Parthis deinde domitis, præfect⁹ his ſtatuitur ex nobiliſſimis Perſarũ Andragoras, vnde poſtea originem Parthorũ reges habuere. Inde Thracas, Euergetas, Parimas, Parapamenos, Hydaſpios, cæterosq́ꝫ populos qui in radice Caucaſi morabantur, ſubegit. Cum autem veniſſet Alexander ad montes Caſpios, vt dicit in hiſto. Scholaſtica, miſerunt filii captiuitatis X. tribuum, poſtulãtes ab eo egrediẽdi licentiã. ex edicto enĩ non poterant exire. Cumq́ꝫ quæſiuiſſet cauſam captiuitatis, accepit eos apte receſſiſſe à Deo Iſrael vitulis aureis immolando, & p̃ prophetas eſſe p̃dictũ, eos à captiuitate non redituros eſſe. Tunc reſpondit Alexãder, eos dignos qui arctius recluderentur. & cum anguſta viarũ obſtrueret molibus bituminatis, & videret laborem humanũ ad hoc non ſufficere, orauit dñm Deum Iſrael, vt opus illud cõpleret. & acceſſerunt ad ſe inuicẽ p̃rupta montium, ex quo liq̃de apparet, non eſſe voluntatẽ Dei vt exeant. Egredientur tamen circa finẽ mundi, magnã ſtragẽ hominũ facturi. Vnde Ioſephus, Quid, ait, facturus eſt p̃ fidelibus Deus, q tanta fecit pro infidelibus? Poſt hæc Alexãder Indiam petit, quæ eſt principium orientis. In India autem, vt dicit Martianus, ſingulis annis æſtates duæ, & bis fruges metuntur. mundi pars tertia creditur. Ingreſſo aũt Alexandro Indiam, obuiã ei legatos miſerat Porus cũ his literis: Incurſanti infeſtantiq́ꝫ hos fines tibi ſuadeo, vt cum te hoĩem memineris, nil ad deos moliaris. potes quidem noſſe qui ego ſum, & q̃ nulli licet aduerſus nos fortunæ quidquã. quare iubeo tibi hinc ad tuam Græciam contentũ redire. neqꝫ enĩ, ſi Græcia nobis opus eſſet, nõ olim ſubacta Indis foret. ſed qm̃ inutilis eſt nobis, nihilq́ꝫ dignũ opibus noſtris habet. neqꝫ quæſita eſt, neqꝫ quæret. Sed hæ literæ nihil terruerũt Alexandrũ. Ingrediẽs autẽ Indiã, ait Iuſtinus, phaleras equorũ & arma militũ argento includit, exercitũq́ꝫ ſuũ ab argenteis clypeis Argyraſpides appellauit. Cũq́ꝫ ad vrbẽ Nyſan veniſſet, oppidanis nõ repugnãtibus fiducia Liberi patris, à quo vrbs condita erat, parci iuſſit. Tunc ad ſpectaculum ſacri montis duxit exercitũ, q vbi ad mõtem acceſſit, repẽte furere cœpit, & in vlulatus Liberi cum ſtupore regis, ſine mora diſcurrere. Inde mõtes Dædalos, regnaq́ꝫ Cleophidis reginæ petit: q̃ cum ſe dediſſet ei, cõcubitu redemptũ regnũ ab Alexandro ſuſcepit, illecebris cõſecuta, q̃d vi nõ potuit: filiumq́ꝫ inde genitum, Alexandrũ nominauit, qui regnauit Indis. Peragrata India, cum ad ſaxũ miræ magnitudinis & aſperitatis, in quod multi populi cõfugerant, venit, cognoſcit Herculẽ ab expugnatione eiuſdem ſaxi terræ motu prohibitũ. Capt⁹ itaqꝫ cupidine Herculis acta ſupare, cum ſummo labore & periculo potitus ſaxo, eius loci oẽs gẽtes in deditionẽ accepit. Por⁹ aũt Macedones aggredi ſtatuẽs, regẽ Alexandrũ priuatũ ſibi hoſtẽ depoſcit. nec Alexãder morã fecit. Aiunt in prima cõgreſſione equũ Alexãdri Bucephalũ dextra Pori ictũ, occubuiſſe. id Macedonibus adeo incommodum fuit. Alexander equo deiectus, concurſu ſatellitum liberatus eſt. Neglecto omni bello, Alexander equum exanimem cauda compræhenſum, abſtulit hoſtibus, atqꝫ ita decẽ dierũ ſpatium vtriqꝫ datur vel ſanãdi equos, vel ſepeliendi mortuos. In illis diebus iniit Alexander conſilium, vt Porum ad ſingulare certamẽ prouocaret. q̃d & Poro placuit, cõſideranti exiguitatem corporis Alexãdri, cum ipſe quin-

Por⁹ Indorum rex.

Sacer mons

quinq; cubitorum, Alexāder tantū triū eſſet. Interea Alexāder depoſito cultu regio & ſum pto habitu militari, puenit in caſtellū Pori, q̄ſi quidā carnis & vini emptur⁹ annonā. quē ſciſcitatus eſt Porus, qdnam faceret Alexāder, cuius ætatis eſſet. Cui Alexāder reſpōdit: Tanq̄ homo ſenior, dux noſter in tabernaculo ſuo ſe accēſo igne reficit. tūc ille gaudēs, q cū hoīe decrepito pliari haberet, Quid ergo, Porus inqt, nō reſpicit ætatem ſuā? Tunc Alexāder dixit ſe eſſe gregariū militem Macedonū, & ignorare qd faceret. Cui Porus tradidit epiſtolā minis plenā. Alexāder iurauit epiſtolā ſe præſentaturum. Igitur cū dies pariter & loc⁹ inſtituiſſet certaminis, fieretq; pugna diu anceps, tan

Por⁹ vincit. dem Porus ex quadā tumultuatione ſuorum cōuerſus, tunc protinus Alexāder inguina eius gladio trāſfodit, eūq; proſtrauit. Quo viſo, Indi in Alexandrū inſurgere conabantur. Alexāder autē manu ſilentiū poſcens, tumultū repreſſit. ſed Iuſtinus refert, Porum ab Alexādro multis vulneribus obrutū & captū fuiſſe, q ſe captū adeo vehementer doluit, vt cum veniā ab hoſte cepiſſet, nec cibū ſumere voluerit, nec vulnera curari paſſus

Nicea. Bucephala. ſit. Quem tñ Alexāder ob honorē virtutis in regnū ſuum remiſit, duas vrbes ibi condidit, Niceā & Bucephalā. Capti ſunt in ea pugna elephanti 400. q turres geſtabant, auri & argenti ſupra q̄ credi poteſt, in caſtris repertū eſt. Quibus oībus Alexander in poteſtatē ſuā redactis, aureis laminis totū agmen incluſit, fecitq; ſigna & vexilla aurea. et tanta erat auri pda, vt vix eā milites ferre poſſent. Poſt hæc Alexander, vt ait Iuſtinus, Pharraſios & Gāgaridas expugnat, deinde ad amnē Aceſinen pergit, per hūc in Oceanū deuehitur, vbi Geſonas Soboſq;, q̄s Hercules cōdidit, in deditionē accepit. hinc et

Ambri. Sycambri. *Sycābros adit, q̄ gentes eū ſuſceperunt cum 80. millibus armatorum peditū, & 60. millibus equitū. Cum plio victor eſſet, ad vrbē eorum exercitum ducit, quā deſertā à defenſoribus ratus, murum adſcēdit, & inde in vrbis planitiē ſine vllo ſatellite deſilijt, Itaq; cū eum hoſtes ſolū conſpexiſſent, clamore edito vndiq; cōcurrunt, ſi poſſent in vno capite orbis bella finire. Alexāder cōſtanter reſtitit, in ea pugna ſagitta ſub māma traiect⁹ eſt, vnus tot milliū vim ſuſtinens, donec ſui ſuccurriſſent. Curatio vulneris illius, gra-

Alexandri vulnus. uior ipſo vulnere fuit, & vt ait Seneca, hui⁹ vulneris dolore dum anxiaretur, dicebat, Oēs me iurāt filiū Iouis eſſe, hoc vero vulnus me hoīem eſſe clamat. Ante hac, vt narrat Iuſtinus, Alexādri oīs exercitus nō minus victoriarum numero, q̄ laboribus feſſus, lachrymis eum deprecabat, vt finē tandē belli faceret, aliqñ patriæ reditusq; meminiſſet, reſpiceret militū annos, qbus vix ætas ad reditū ſufficeret, oſtendere alius caniciē, alius vulnera, alius corpus cicatricibus exhauſtū, ſolos eſſe q regum Philippi Alexandriq; cōtinuam militiā pertulerint tādem orare, vt reliquias ſaltē ſuas paternis ſepulchris reddat, atq; ſibi ipſi parcat. Motus his tam iuſtis precib⁹, velut in finem victoriæ, caſtra ſolito magnificētiora fieri iuſſit, quorum molitionibus & hoſtis terreretur, & poſteris admirationē ſui relinqueret. nullū opus milites lætius fecere. Itaq; Alexāder manu lætiſſima nauibus cōſcenſis, Oceani littora pagrat. Interea cōpræhenſus eſt Diomedes archipirata, q ab Alexandro interrogatur, cur mare infeſtū habeat, reſpōdit, Quid tibi q orbē terrarum infeſtas? ſed quia hoc ego paruo nauigio facio, latro vocor: tu, q̄a

Candax regina. magna claſſe, impator diceris. Per idem tēpus Candax regina, audiens famā Alexandri, miſit pictorē, vt imaginem ipſius depingeret. iam eñ Alexander miſerat ei literas amicas, q̄ reſcripſit amicitiā placere, & vt ppetuo perſeueret optare. miſitq; munera, precioſos lapides ac aīalia mirabilia. Acceſſit eā Alexander in habitu trāſformato, ſub noīe Antigoni amici Alexādri. Cui regina oſtēdit diuitias ſuas. Intuita vero eū, dixit: Vere Alexāder es. negante illo, oſtendit ei imaginē ſuā. Ad hæc frendens Alexander, querebat ſe nō habere gladiū ſuum. Cui regina: Depone, inqt, hunc metum. nam fidē quā filio meo ſeruaſti, ſemp tibi ſeruabo. paulo ante eñ quū filio reginæ vxor fuit ablata à q̄dam regulo, Alexāder miſſis pluribus, eam ſibi reſtituit. Alter autem filius Candacis reginæ, qui filiā Pori habebat vxorē, volebat occidere Alexandrū, ſed illud mater admittere noluit. Alexander cum vltimū littus Oceani luſtraret, ac Brachmanū inſulā debellare pararet, illi epiſtolā hanc ad eum miſere: Audiuimus inuictiſſime rex

Brachmanes Indiæ populi. prælia tua & felicitatē. ſed quid erit homini ſatis, cui non ſufficit orbis? diuitias nō habemus, quarum cupiditate nos expugnes. bona nobis oīa ſunt cōmunia. eſca nobis p diuitijs eſt. pro cultu, auro & gēmis, vilis & rara veſtis. fœminæ noſtræ nō ornatæ, q̄ ornamentorum cultum oneri potius, q̄ honori deputāt. antra nobis duplicē vſum pbent, tegumentū in vita, & in morte ſepulturā. regem habemus non p iuſtitia, ſed nobilitate ſeruanda. His verbis motus Alexander, dimiſit eos in pace. Extāt multæ epiſtolæ regis eorum ad Alexandrū, & Alexādri ad illum, quas alibi poteris videre. Apud Alexandrum duos fuiſſe Brachmanas, multis hiſtorijs cōpertum habemus. Reuertenti autem Alexandro Babylonē, vt ait Iuſtinus, nunciant legationes Carthaginenſiū, cæterarūq;

Africæ ciuitatũ, ſed & Hiſpaniarũ, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, & quarundã ex Italia, quę aduentũ eius opperiebant. Carthaginenſes ad ſpeculãdos animos Alexãdri miſerant Hamilcarẽ quempiã, virum ſolertia facundiaq́; inſignẽ. Augebat enĩ metum Tyrus vrbs, autor originis ſuæ capta. Igitur Hamilcar audientia regis obtenta, profugiſſe ſe ad regem tanꝗ patria pulſum fingit, militemq́; ſe expeditionis offert, atq; ita explora tis eius conſilijs, in tabellis ligneis vacua deſuper cera inducta, ciuibus ſuis oĩa perſcribit. Eum Carthaginenſes poſt mortẽ regis reuerſum in patriã, quaſi vrbem regi vendicaſſet, non ingrato tantũ, verũetiã crudeli animo necauerunt. Igit cũ tantarũ legationũ cauſa Alexandro Babyloniã feſtinanti, velut conuentũ terrarũ orbis acturo, quidã ex Magis prædixit, ne vrbẽ introiret, teſtatus hunc locũ ei fatalẽ fore. Ob hoc omiſſa Babylonia, in Byrſiã conceſſit. ibi ab Anaxarcho philoſopho cõpulſus eſt magos contẽnere, & eorũ dicta vt falſa & incerta. Reuerſus igit Babyloniã, multis diebus ocio deditis, intermiſſa olim cõuiuia ſolẽniter iſtituit, totusq́; in lętitiã fuſus, dies noctesq́; coniunxit. Et cũ eſſet Babyloniæ, multæ deuictæ gentes præfectos ſuos accuſauerunt, quos mox Alexander ſine aliquo reſpectu amicitię in cõſpectu legatorũ occari iuſſit. Poſt hæc filiã Darij Rhoxanẽ in matrimoniũ accepit, & optimatibus Macedonũ lectas ex oĩbus gẽtibus nobiliſſimas virgines tradidit. hinc ad concionẽ exercitũ vocat, & oĩm æs ahenũ perſolui curauit. Poſt hæc dimiſſis veteranis, exercitũ de iunioribus ſupplet, q diſceſſum veteranorũ ægreſerentes, miſſionẽ & ipſi flagitant, nec hoc iam precibus, ſed cõuicio agebãt, dicentes eũ ſolũ cũ patre ſuo Ammone bella inire. Ad quorũ correptionẽ cũ Alexander verbis nil proficeret, e tribunali inermis ipſe deſilijt, & nemine prohibente, xiij. defectionis autores manu ſua peremit. Iã pridem vero ſcripſerat Alexandro mater de ſimultatibus Antipatri, vnde Alexãder euocauit Antipatrũ de Macedonia. Antipater autẽ iratus, in ipſo itinere venenũ efficaciſſimũ procurauit Alexãdro propinandũ, eo ꝙ chariſſimos amicos videret interſectos, Alexandrũ generũ ſuũ occiſum, ſe magnis rebus in Græcia geſtis, nõ tam gratũ apud regem ꝗ̃ inuidioſum, etiã ab Olympiade varijs ſe criminatiõibus vexatũ. huc accedebant cogitãti ante paucos dies ſupplicia in præfectos diuerſarũ nationũ, ſe quoq; ad pœnã vocatũ. Igit ad occupãdũ regẽ, Caſſandrũ filiũ dato veneno ſubornat, q cũ fratribus Philippo & Iolla miniſtrare regi ſolebat, cuius veneni tãta vis fuit, vt nõ ęre, nõ ferro, nõ teſta cõtineret, nec aliter ferri niſi in vngula equi potuerit, ꝓmonito filio, ne alijs ꝗ̃ Theſſalo medico & fratribus crederet. Hac igit ex cauſa apud Theſſalũ paratum conuiuiũ eſt. Philippus & Iollas ꝓguſtare potũ regis ſoliti, in aqua frigida venenum habuerũt, quã prægustatã iam potioni ſubmerſerũt. accepto poculo, Alexãder media potione velut telo cõfixus ingemuit. Amici cauſas morbi, intẽperiẽ ebrietatis diſſeminauerũt. Elatus eſt igit à conuiuio ſemianimis & excruciatus ita, vt ferrũ in remediũ expoſceret. Quarto die indubiã mortẽ ſentiẽs, agnoſcere ſe fatũ domus maiorum ſuorũ ait, nã pleroſq; Aeacidarũ intra 30. annũ defunctos. Tumultuãtes deinde milites, inſidijs perire regẽ ſuſpicantes, ipſe ſedauit, eosq́; oẽs cũ perlatus in editiſſimũ vrbis locũ eſſet, ad conſpectũ ſuũ admiſit, oſculãdamq́; dextrã ſuã porrexit. Cum lachrymarent oẽs, ipſe nõ ſine lachrymis tñ, verũetiã ſine vllo triſtioris mẽtis argumento fuit, vt quoſdã impatientius dolentes conſolatus ſit, qbuſdã mandata ad parentes eorũ dederit. adeo ſicut in hoſtẽ, ita & in mortẽ inuictus animus fuit. ad poſtremũ corpus ſuũ in Ammonis tẽplo condi iubet. Quærentibus amicis, quẽ imperij hæredẽ faceret, reſpõdit, digniſſimũ. non nominauit Herculẽ filiũ, nõ fratrẽ Arideũ, ſed & Rhoxaoẽ prægnantẽ reliquit, quaſi nefas eſſet viro forti alium ꝗ̃ virũ fortẽ ſuccedere. hac voce, ait Iuſtinus, veluti bellicũ inter amicos ceciniſſet, aut malũ diſcordia miſiſſet, ita oẽs in æmulationẽ cõſurgũt. Sexto die ꝓcluſa voce, exemptũ digito annulum Perdicę tradidit, quę res gliſcentẽ amicorũ diſſenſionẽ ſedauit. nam & ſi nõ voce nuncupatus hæres, iudicio tñ electus eſſe videbat. Deceſſit ergo anno ætatis ſuę 32. menſe vno, qui duodecim annis ferro ſub ſe orbẽ trementẽ preſſit, ſed ſex poſtremi eius anni, quibus deſtructo Perſarũ imperio monarchiã tenuit orbis, in Græcorũ monarchia numerantur. Extincto in ipſo ætatis ac victoriarũ flore Alexandro, triſte apud oẽs per totã Babyloniã ſilentiũ fuit. ſed nec deuictæ gentes fidẽ nuncio habuere, ꝙ vt inuictũ regem, ita & immortalẽ crediderũt. Vt vero mortis eius fides affuit, oẽs barbaræ gẽtes paulo ante ab eo deuictę, nõ vt hoſtẽ eũ, ſed vt parentẽ luxerũt. Mater quoq; Darij regis, quã amiſſo filio à faſtigio tãtæ maieſtatis in captiuitatẽ redactã, indulgẽtia victoris in eam diem vitæ nõ pœnituerat, audita morte Alexãdri, mortẽ ſibi ipſa præ dolore conſciuit, nõ ꝙ hoſtẽ filio ꝓferret, ſed ꝙ pietatẽ filij in eo quẽ hoſtẽ timuerat, experta eſſet. Contra Macedones verſa vice, nõ vt ciuem ac tãtę maieſtatis regẽ, verũ veluti hoſtem

Hamilcar Carthaginẽſ. legatus

Rhoxanẽ filiã Darij ducit Alexãder

Alexandri interitus.

Luctus gentiũ propter Alexandrũ.

amiſiſſent,gaudebãt,ſeueritatem nimiã & aſſidua belli pericula execrãtes. Hactenus
de Alexãdri geſtis ſermo fuit,quæ nõ minora ſunt Herculeis,cuius virtutẽ pueri indo
les indicabat,quã acerrimo literaꝝ ſtudio prædicãt.Deinde exacta pueritia,per quin
quẽniũ ſub Ariſtotele doctore inclyro,omniũ philoſophoꝝ principe creuit,cum ac-
cepto imperio,regẽ ſe terraꝝ omniũ ac mũdi appellari iuſſit,tãtamq; fiduciã ſuis mi-
litibus fecit,vt illo ꝑſente,nullius hoſtis arma nec inermes timuerint. Itaq; cum nullo
hoſtiũ vnq̃ cõgreſſus eſt,quẽ nõ vicerit:nullã vrbẽ obſedit,quã nõ expugnauerit:nul-
lam gentẽ adiit,quã nõ calcauerit. Victus denuq; eſt ad extremũ nõ virtute hoſtili, ſed
inſidiis ſuoꝝ & fraude ciuili.Cæterũ occiſo Alexandro,vt refert Iuſtinus, non vt læti

Macedonũ diſſenſio.

Macedonea, ita & ſecuri fuerũt,om̃ibus * in vnũ locũ cõpetentibus.nec minus mili-
tes inter ſe timebãt .Armati itaq; duces in regiã coeũt,ad formandũ reꝝ pręſentium
ſtatũ.Perdicas cẽſet Rhoxanis expectari partũ,ſi puerũ peperiſſet, hunc dari ſucceſ-
ſorem patri.Meleager negat differenda in partus dubios conſilia, cũ iam genitis vti
liceret,eſſe Pergami filiũ Alexandri ex Barſane nomine Herculẽ, ſeu mallent habere
fratrem Alexãdri Arideũ,Rhoxanẽ eſſe originis Perſicæ,nec fas vt Macedonibus ex
ſanguine eoꝝ,quoꝝ regna deleuerint,reges cõſtituant. Ptolemæus recuſat regẽ Ari-
deum,ex Lariſſæo ſcorto natum.vicit Perdicæ ſentẽtia ex cõſenſu vniuerſoꝝ.Placuit
itaq; Rhoxanis expectari partũ.cũ equites idem laudaſſent,pedites indignati nullas ſi
bi conſilii partes relictas,Arideũ regẽ appellant. Tandẽ Perdica illos orõne mouit,vt
probato cõſilio eius,dux ab om̃ibus legeret.Seruata eſt portio regis Alexandro filio,
ſi natus eſſet.deinde inter principes prouincias diuiſit regendas. Comeſtor vero ait,
Alexandrũ cũ vſum linguæ amiſiſſet,voluntatẽ ſuã ſcripto expreſſiſſe. Noluit, inq̃t,
monarchiã in aliquẽ transferre, ne aliquis par ei in potentia apud poſteros legere-
tur:ſed duodecim quos ab adoleſcẽtia ſocios habuit, regni ſucceſſores inſtituit. Hæc

Monarchię diuiſio.

aũt inſtitutio nõ ſteiit.nam quatuor ex eis tm̃,abiectis aliis,regnauere,ſicut hoc in vi-
ſione quinta Danielis cõprẽhẽſum eſt,videlicet de hirco capraꝝ, qui ſignat Alexan-
drũ,percutientẽ arietẽ.i.Dariũ,ex quo hirco oriebant quatuor cornua.i.quatuor re-
ges,q̃ inter ſe monarchiã diuiſerũt. Itaq; Ptolemæus rex Aegypti factus,Seleucus ſu-
per Syrios,Philippus q̃ & Arideus,ſup Macedones.Antigonus ſuper Aſianos,Lydos
& Thraces.ſed ab initio cæteri quiq; loca ſibi diſtributa habuere.Sed diuerſas ſortiti
prouincias,mutuis ſe bellis cõſumpſerũt. Mox inter Perdicã & Antigonũ bellũ oritur
grauiſſimũ,multiſq; prouinciis diu dilaceratis, nouiſſime Perdica Aegyptũ petiit cũ
ingenti exercitu,cui Ptolemæus occurrit,ibi tandẽ Perdica bello cõgreſſus,amiſſis co
piis,ipſe quoq; interfectus eſt. Olympias mater Alexãdri, per Caſſandrũ interficitur
hoc modo:Euridice vxor Aridei regis,vt Polyperconta à Græcia redire in Macedo
niã cognouit,& ab eo accerſitã Olympiadẽ,muliebri æmulatiõe ſcribit regis nomine
Polyperconti,vt Caſſandro exercitũ tradat,in quẽ regni adminiſtratione rex tranſtu-
lerit,eadẽ & in Aſiã Antigono nũciat.Quo beneficio deuinctus Caſſander,nihil non
ex arbitrio muliebris audaciæ geſſit. Deinde profectus in Græciã, multis ciuitatibus
bellũ infert,quaꝝ excidio territi Spartani,vrbem quã ſemꝑ armis,nõ muris defende-
rant,muroꝝ ꝓſidio includũt.Dum hæc agunt,Caſſandrũ e Græcia turbatus Macedo
niæ ſtatus domũ reuocauit. nãq; Olympias mater Alexãdri cũ ab Epiro in Macedo-
niã,proſequẽte Aeacida rege Moloſſoꝝ,veniret,prohiberiq; finibus ab Eurydice &
Arideo rege cœpiſſet,indignitate moti Macedones,ad Olympiadẽ trãſiere,cuius iuſ
ſu & Eurydice & rex occidit,ſex annis poſt Alexãdri mortẽ.Sed nec Olympias diu re
gnauit.nam cum in cruorẽ tam nobilium q̃ plebeioꝝ Macedonũ debacchareẽ,fauo-
rem ſuũ in odiũm vertit. Itaq; audito Caſſandri aduentu, diffiſa Macedonibus, cum
nuru Rhoxane & nepote Hercule Pictuam vrbem conceſſit. Proficiſcenti Deida-
mia Aeacidæ regis filia & Theſſalonicæ priuigna,& ipſa clarã Philippi patris nomi-
ne, multæq; aliæ principum matronæ, ſpecioſus magis q̃ vtilis grex, fuere comites.
Hæc cum nunciata Caſſandro eſſent,ſtatim citato curſu Pictuam venit,& vrbem ob-
ſidione cinxit.Cum fame ferroq; vrgeret Olympias,longo obſidionis tædio pacta ſa
lute,victori ſe tradit.Sed cum Caſſander cõuocato ad concionẽ populo,ſciſcitaturus
eſſet quid de Olympiade faceret,ſubornat parentes interfectoꝝ,qui ſumpta lugubri
veſte,crudelitatem mulieris accuſarent.Quibus accenſi Macedones,ſine reſpectu pri
ſtinæ maieſtatis occidendam decernunt.Sed Olympias vbi obſtinatos venire ad ſe ar
matos vidit,veſte regali duabus ancillis innixa,vltro obuiã procedit. qua viſa, pcuſ-

Olympiadis fortis interitus.

ſores attoniti ſubſtiterunt,donec à Caſſandro miſſi ſunt, qui eã cõfoderent,nõ refu-
gientẽ gladium nec vulnera, aut muliebriter vociferantẽ. ſed viroꝝ fortium more
pro gloria veteris proſapiæ morti ſuccumbentem, vt Alexandrũ poſſes etiã moriẽte

matre

matre conſpicere. Inſuper expirans, capillis & veſte cruſta contexiſſe fertur, ne q̃d poſſet in corpore eius indecoꝝ videri. Poſt hæc Caſſander Theſſalonicen. regis Aridei filiam vxorē ducit, filiū vero Alexādri cū matre, in arcem Amphipolitanā cuſtodiendos mittit. Deinde, ne Hercules Alexandri filius, q annos xiiij. exceſſit, fauore paterni nominis in regnū Macedonię vocaretur, occidi eū tacite cū matre Barſane iubet, corporaq́ꝫ eoꝝ obrui, ne cędes ſepultura proderetur, & quaſi parū facinoris in ipſo primū rege, mox in matre eius Olympiade ac filio admiſiſſet, alterū quoq́ꝫ filiū cum matre Rhoxane pari fraude interfecit, quaſi regnū quod affectabat, aliter cōſequi q̃ ſcelere non poſſet. Hęc Iuſtinus. Perdica, & fratre eius Alceta, cū Phytone Illyrio, ab Eumene occiſis Ptolemæi fauore, Eumenes poſtea ab Antigono opprimitur, cæteriſq́ꝫ ducibus diuerſæ partis occiſis, repente inter ipſos victores nata diſcordia eſt, poſtulantibus Ptolemæo, Caſſandro & Lyſimacho, vt pecunia in præda capta, prouinciæq́ꝫ diuiderentur. Antigonus negauit ſe in ea bella ſocios admiſſurū, in cuius periculum ſolus deſcenderat, & vt honeſtū aduerſus ſocios bellū ſuſcipere videretur, diuulgat ſe Olympiadis mortē vlciſci velle, & Alexandri regis filiū. His cognitis, Ptolemæus & Caſſander, inita cū Lyſimacho & Seleuco ſocietate, bellū inſtruebant. Tenebat Ptolemæus, Aegyptū cū Aphricæ parte maiore & Cypro & Phœnice. Caſſandro parebat Macedonia cū Græcia. Aſiā & partem orientis occupabat Antigonus, cuius filius Demetrius prima cōgreſſione à Ptolemæo apud Calamā vincitur, in quo prælio maior Ptolemæi moderationis gloria, q̃ ipſius victoria fuit. ſiquidē & amicos Demetrij nō ſolum cum ſuis rebus dimiſit, verūetiā muneribus honorauit. Ipſi Demetrio tabernaculum ſuū & familiā reddidit, adiecto honore verboꝝ, nō ſe propter prædā, ſed propter dignitatem iniſſe bellū, indignatus ꝙ Antigonus deuictis diuerſæ factionis ducibus, victoriæ cōmunis præmia corripuiſſet. Deinde Ptolemæus cū Demetrio nauali prælio iterū congreditur, & amiſſa claſſe, hoſtiq́ꝫ conceſſa victoria, in Aegyptū refugit. Demetrius filiū Ptolemæi Leuticū, & fratrē Menelaum, amicoſq́ꝫ eius, cū priuati inſtrumenti miniſterio, prouocatus pari antea munere, Aegyptum remittit, & vt appareret eos non odij, ſed dignitatis gloria accenſos, donis inter ipſa bella contendebant. Hac victoria elatus Antigonus, regem ſe cū Demetrio filio appellari à populo iubet. Ptolemæus quoq́ꝫ, ne minoris autoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Caſſander & Lyſimachus & ipſi regiā ſibi maieſtatē vendicauerunt. Huius honoris ornamentis tam diu abſtinuerunt, q̃ diu filij regis ſui ſupereſſe potuerunt. Sed Ptolemæus & Caſſander, cæteriq́ꝫ factionis alterius duces, cū carpi ſe ſingulos ab Antigono viderent, per epiſtolas ſeipſos confirmātes, tēpus locumq́ꝫ coeundi cōdicunt, bellumq́ꝫ cōmunibus viribus inſtruunt. Cui cū Caſſander intereſſe nō poſſet, Lyſimachum cū ingentibus copijs in auxiliū ſocijs mittit. Erat hic & genere & ingenij bonitate illuſtris, quē Alexander, vt prædictū eſt, leoni obijci iuſſit propter Calliſthenem. Acceſſit & his Seleucus ex Aſia belli ſocius, qui multa in oriente poſt diuiſionē inter ſocios regni Macedonici bella geſſit. principio Babyloniam cepit, inde Bactrianos expugnauit, tranſitū deinde in Indiā fecit, cōpoſitiſq́ꝫ rebus in oriente, in bellū Antigoni deſcendit. Adunatis igitur ſocioꝝ copijs, præliū cōmittitur, in eo Antigonus occiditur, Demetrius filius eius in fugā vertitur. Sed ſocij profligato hoſtili bello, denuo in ſemetipſos arma vertunt, & cum de præda non cōueniunt, iterū in duas factiones deducunt: Seleucus Demetrio, Ptolemęus Lyſimacho iungitur. Caſſandro defuncto, Philippus filius ſuccedit. Poſt Caſſandri regis filijq́ꝫ eius Philippi continuas mortes, Theſſalonice regina vxor Caſſandri, nō magno poſt tēpore ab Antipatro filio, cum vitam etiā ꝑ vbera materna deprecaretur, occiditur. Cauſa parricidij fuit, ꝙ poſt mortem mariti in diuiſione inter fratres regni, propēſior fuiſſe Alexādro videbatur, quod facinus eo grauius omnibus viſum eſt, ꝙ nullū maternæ fraudis veſtigiū fuit. Ob hæc igitur Alexāder in vltionē maternæ necis, geſturus cū fratre bellū, auxiliū à Demetrio petit, nec Demetrius ſpe inuadēdæ Macedoniæ moram fecit, cuius aduentū veritus Lyſimachus, ꝑſuadet genero ſuo Antipatro, vt malit cum fratre in gratiā reuerti, q̃ paternū hoſtē in Macedoniā admittere. Inchoatā igitur inter frēs recōciliationē cum præſenſiſſet Demetrius, per inſidias Alexandrū interfecit, occupatoq́ꝫ Macedoniæ regno, cædē apud exercitū excuſaturus, in cōcionem vocat. Ibi priorē ſe petitū ab Alexandro allegat, nec feciſſe ſe, ſed occupaſſe inſidias. Regē aūt ſe Macedoniæ vel ætatis experimētis, vel cauſis iuſtiorē eſſe. patrē enī ſuū Philippo regi & Alexandro Magno ſociū in omni militia fuiſſe, liberoꝝ deinde Alexādri miniſtrū, & ad ꝑſequendos defectores ducē extitiſſe cōtra Antipatrū auum hoꝝ adoleſcentiū. Caſſandrū vero patrē, extinctorē regię domus, nō fœminis, nō pueris pepciſſe, nec ceſſaſſe quoad oēm

Demetrij & Ptolemęi cōgreſſus apud Zamā ſiue Calamam.

Reges ſe nominant ſucceſſores Alexandri.

Demetri⁹ à Macedonibus rex appellatur.

ſtirpem regiæ ſobolis deleret. horum ſceleꝝ vltionē quia nequiſſet & ab ipſo Caſſandro exigere, ad eius liberos traſlatā. per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. Lyſimachus quoq; cū bello Doricetis regis Thracū premeret, ne eodē tēpore & aduerſus Demetriū dimicare neceſſe haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro eius genero euenerat, pacē cū eo fecit. Igit Demetrius totis Mace-

Demetrij deditio.

doniæ viribus inſtructus, cū Aſiā occupare ſtatuiſſet, iterato Ptolemæus, Seleucus & Lyſimachus ſocietatē ineunt, adunatis exercitibus, bellum aduerſus Demetriū transferūt in Europā. his comitē ſe & belli ſociū iungit Pyrrhus rex Epiri. Dum hęc aguntur, Lyſimachus generꝫ ſuū regnū ſibi ademptū cōquerentē interficit, filiamq; ſuā Eurydicen querelaꝝ ſociā in cuſtodiā tradit, atq; ita vniuerſa Caſſandri domus, Alexandro Magno ſeu necis ipſius, ſeu ſtirpis extinctæ pœnas, partim cęde, partim ſupplicio luit. Demetrius quoq; à tot exercitibus circūuentus, cū poſſet honeſte mori, turpiter ſe dedere Seleuco maluit. Lyſimachus aūt qui Helleſpontū regebat, poſt interfectionem generi & necē filij eius, aſſiduis parricidijs cruentatus, à militibus proprijs deſeritur, qui ad Seleucū tranſeuntes, hortati ſunt eū, vt Lyſimacho bellū inferret. res fœdiſſimi ſpectaculi erat, duo quippe reges, quoꝝ Lyſimachus annoꝝ erat 74. Seleucus aūt 77. regnādi cupidine cōcurrebant armis. Vltimū quidē hoc bellū Alexandri commilitonū fuit, quod ad exemplū humanæ miſeriæ fuit reſeruatū, quippe cum orbem terraꝝ extinctis iam 24. Alexādri ducibus, quaſi ſoli poſſiderēt, anguſtos eſſe imperio ſuo totius mūdi terminos arbitrarent. Seleucus quippe capto iam ante Demetrio in* Sicilia, regnū Aſiæ deſtruxit, & ex duobus vnū fecit. In hoc aūt bello Lyſima-

Seleuci caſus.

chus, amiſſis vel interfectis prius xv. liberis ante hāc pugnam, poſtremus occiſus eſt, ſicq; Lyſimachus ſolutio pugnæ Macedoniæ fuit. Sed nec Seleucus de tanta victoria impune lętatus eſt, quippe poſt menſes ſeptem à Ptolemæo, cuius ſororē Lyſimachus in matrimoniū habuit, ꝑ inſidias circūuentus occidit, regnumq; Macedoniæ q̃d Lyſimacho eripuerat, cū vita pariter amittit. iſte tñ videt Ptolemæus Philadelphus fuiſſe. Hæc ſunt inter parētes, filios, fratres ac ſocios, cōſanguinitatis ſocietatisq; cōmercia, quibus orbē ab Alexādro celeriter acquiſitū dilaniauerunt, & veluti opimā prædam à magno leone proſtratā, auidi catuli diſcerpſerunt, ſeq; ipſos cōſumpſerunt. Anno

Ptolemæus Lagi filius.

igitur ab vrbe condita 431. olympiade 114. mortuo Alexādro, Ptolemæus Lagi filius regnauit Alexandriæ, id eſt, in Aegypto primus, annis xl. hic Lagi gregarij militis filius fuit, qui ſua virtute patris humilitatē excedens, ex patricijs vnus Alexandro factus eſt, poſt cuius mortē Aegyptū Aphricamq; ac magnā Arabiæ partē ſucceſſoribus reliquit ſuis, à quo & ſequentes Aegyptij reges, Ptolemæi dicti ſunt. hic primum Epirotaꝝ regem populo Rom. inimicū, ꝙ Samnitibus opem tulerat, cōtra eos in regnum ſuū reſtituit, vnde à Romanis fuerat expulſus. deuictoq; Demetrio Antigoni filio, Aſiæ minoris rege, portionē regni Syriæ Seleuco reſtituit, quā Antigonus abſtulerat, ac per legatos Alexandrinos à ſe miſſos, ſibi Romanoꝝ amicitiam impetrauit, regno quoq; ſuo Syriā atq; Iudæam adiecit. de quo Ioſephus ſic ait: Nanq; hic etiam Hieroſolymam depugnauit fraudibus & dolis. ciuitatem die ſabbatoꝝ ingreſſus ſub ſpecie ſacrificij, nequaquā Iudæis reſiſtentibus, qui cū ſine labore ciuitatē appræhendiſſet, crudeliter eis dominabatur. Teſtis eſt Ouidius Sabatarcides, qui ſucceſſoꝝ Alexandri geſta deſcribens, ſuperſtitionē noſtram pro qua libertatē amiſimus, exprobrauit, dicens: Eſt gens quæ Iudæa dicit, ciuitatē munitā magnā Hieroſolymā detinens,

Subiecit ſibi Iudæos Ptolemæus.

quæ cōtempſit ſub Ptolemæo conſtituta, dum arma capere deuitaſſet, & propter ſuperfluam ſuperſtitionē ſæuiſſimū dñm pertulit habere. Ptolemæus vero multos captiuos à montanis Iudææ, à Samaria & Garizi trahens in Aegyptū cōmigrauit. Sed cum cognouiſſet eos firmos iuriſiurandi vel fidei cultores exiſtere, cum Alexandro legationem ad eos mittenti ſic reſpōdiſſent, Dario viuente cōtra eum arma nequāq̃ ſumenda, & poſt Darij expugnationē multos ad caſtella deputauit, & pares cum Macedonibus Alexādriæ ciues ſtatuit, fidemq; ab ipſis recepit, vt nepotibus ſuis ſocietatem cuſtodirent, cum & alij non pauci Iudæi ſponte in Aegyptū veniſſent, opulentia locorum Ptolemæiq; munificētia inuitati, quoꝝ nepotes ſeditiones cōtra Samaritas, dum

Iudæorum diſperſio.

ſuæ gentis patriam oblationē ſeruare feſtinarent, excitabant,* iam Hieroſolymitę defendebant, dicentes ſuum templū ſanctū exiſtere. Legit tamē alibi Ptolemæus captos & abductos Iudæos in Aegyptū venditioni expoſuiſſe, ſicq; à negociatoribus diuerſarum nationū per varios mundi angulos diſperſi ſunt, & ex his fuere illi, de quibus dicitur in Actibus apoſtoloꝝ, ꝙ cōuenerant in Hieruſalem viri religioſi ex omni natione quæ ſub cœlo eſt, ſecundū Magiſtrū in hiſtorijs. Anno ſecundo regni Ptolemæi, Onias Iaddi pōtificis filius, patri in pōtificatu ſucceſſit, ſedit annis xvij. cuius ſan-

ctita

ſtitate leges apud Iudæos rite cuſtodiebant,quapropter etiã gẽtiũ reges ipſam ciuita
tem & tẽplũ maximis muneribus ornauerũt. In hac generatiõe Agathocles Siculus
poſt Dionyſiũ apud Siciliã tyrannidẽ exercuit. Is, vt Plutarchus & Iuſtinus volunt,
ex humili ſordidoq; genere natus, patre videlicet figulo, nõ honeſtiorẽ pueritiam ꝗ̃
originem habuit,quia cũ forma corporis egregius eſſet,diu ſui corporis ſtuprũ ſuſti-
nuit.pubertate vero exacta,ad fœminas impudicas ſe tranſtulit, inde vitã etiã latroci
nijs inficit.Interiecto deinde tpe Syracuſas cõcedẽs,gregariã militiã ſortitus eſt,qua
nec minus in omne facinus promptiſſimus fuit,eo ꝙ manu ſtrenuus & ore facundiſ-
ſimus haberet.Breui poſtea ex cẽturione tribunus militũ factus,cõtra hoſtes pugnãs,
magna ſuæ virtutis dedit Syracuſanis experimenta,adeo vt in locum demortui ducis
ſuffectus ſit,cuius vxorẽ primo adulterio cognitam, poſt viri mortẽ accepit in coniu
gem,nec cõtentus ꝙ de inope repente diues factus eſſet,ſed etiã piraticã aduerſus pa-
triam exercuit.Bis eñ ꝗ̃ Syracuſanũ imperiũ occupare tentaſſet, in exilium actus eſt,
cui nõ multo poſt nõ modo pax à populo data,ſed etiam prętor fuit cõſtitutus. Qui
potentiſſimos vrbis quoſq; nobiles & omnẽ ſenatũ interfecit:ſocietatem eñ cum Ha
milcare duce Pœnoꝝ inijt,& ab eo acceptis quinq; millibus Afrorum, atq; ita veluti
Reipub.ſtatũ formaturus,populũ in theatrũ vocat:ſic cõpoſitis rebus immiſſis militi
bus,populũ obſidet,ſenatũ trucidat,cuius peracta cæde,ex plebe locup,letiſſimos & pe
ritiſſimos quoſq; interficit.His ita geſtis,militem legit,exercitumq; cõſcribit, quo in-
ſtructus, finitimas ciuitates nihil hoſtile metuentes improuiſe aggredit.Contra Car-
thaginenſes diutiſſime bellauit,& infinitos proſtrauit. Ad poſtremũ vero in Italiam
ſpe ampliãdi regni traiecit,ſed reuerti paucis diebus interiectis vis morbi coegit.quo
toto corpore cõprehenſus,velut inteſtino ſingulorũ membroꝝ bello impugnabatur,
ex qua deſperatiõe bellũ inter filiũ nepotemq; ortũ,eius regnũ iam quaſi mortui ven
dicantes,occiſo filio,regnũ nepos occupauit. Igitur cũ morbi cura grauior eſſet, de-
ſperatis rebus,vxorẽ ſuam Theogenã,duoſq; ex ea paruulos cũ omni pecunia & rega
li inſtrumento nauibus impoſitos, Aegyptũ, vnde vxorẽ acceperat, remittit, timens
eis,quanꝗ̃ vxor diu,ne ab ægro diuelleret, deprecata eſt. Et cũ vtiq; ſententia ſtaret,
diſcedẽtes paruuli flebili vlulatu amplexi patrẽ,ex altera parte vxor maritũ nõ ampli
us viſura,fatigabat,nec minus ſenis lachrymę miſerabiles erãt. Inter hęc regia oñis,
aſſiſtentiũ fletibus tam crudelis diſſidij impleta.Tandẽ lachrymis finẽ neceſſitas pro-
fectionis impoſuit,& mors regis proficiſcentes filios ſecuta eſt.Dum hæc agunt, Car
thaginenſes occaſionem ſibi occupandæ inſulæ datam rati, magnis viribus eo traij-
ciunt,multaſq; ciuitates ſubigũt. Anno Ptolemæi Lagi xvij. Simon cognomento
iuſtus,Oniæ põtificis filius, mortuo patre,põtificatum ſuſcipiens,ſedit annis xvi.hic
propter pium cultũ & iuſtũ regimen,pronamq; in ſuos ciues clementiã,Iuſtus eſt co
gnominatus. Anno deinde Ptolemæi xxxv.mortuo Simone,& Onia fratris filio ad-
huc paruulo,Eleazarus põtificatũ ſuſcipit.ſedit annis xvij.de quo aliquid ſub Ptole-
mæo Philadelpho. In hac generatiõe anno ab vrbe condita 464. vt refert Oroſi-
us,Tarentini cũ viderent claſſem Romanoꝝ in mari prætereuntẽ,eam hoſtiliter in-
uaſerunt,& quinq; tantũ nauibus per fugam elapſis,alias naues captas ad portũ ſuum
trahunt,interficientes oẽs illos,qui ad bellum vtiles eſſe poſſent,alios vendiderunt.
Miſſi ergo ſunt legati à Romanis Tarentum,qui de iniuria conquererent, ſed repulſi
ſunt & etiam iniuriati,& vt dicit Valerius,vnus eoꝝ reſperſus eſt vrina. His de cauſis
ingens bellum exortũ eſt atq; indictũ.' Samnites mox defecerunt aduerſus Roma-
nos,Lucani ſimiliter & Meſſapij.Vnde Romani cõſiderantes,qui & quanti eſſent ho
ſtes, vltima neceſſitate coacti,proletarios,id eſt, eos q prolis procreandæ cauſa vaca-
tionẽ habebant,ad ſumẽda arma coegerũt.Qui eñ pauperes erant in plebe,nec am-
plius ꝗ̃ mille quingenta æris impendebant,proletarij ſunt appellati. Tarentini viden
tes ſe bellum vix ſuſtinere poſſe,Pyrrhum Epirotaꝝ regem in ducem vocare ſtatue-
runt.Decreto igit firmato,oratores cum donis ad Pyrrhum tranſmittunt non ſolum
Tarentinoꝝ,verumetiã Italicoꝝ, qui dicerent ſe duce indigere. nam copias ſatis in-
gentes ſibi in Italia affuturas. equitum eñ viginti, peditum 365. millia habituꝝ. hæc
non ſolum ipſum iam Pyrrhũ extulerunt, ſed etiã Epirotas ad militiã promptiores
fecerunt. Primus Aemilius conſul cum copijs ſuis impetũ fecit in fines Tarentinoꝝ,
igne & ferro omnia vaſtans. Plurima etiã oppida occupat. Erat quidã in Theſſalia
Cineas,vir magni ingenij,qui auditor Demoſthenis fuerat. hic apud Pyrrhum ma-
gnam autoritatẽ habebat, de quo Pyrrhus dicere ſolebat, plures à Cinea oratione, ꝗ̃
à ſe armis vrbes eſſe partas.Hic Cineas Pyrrhũ ad Italiam inclinatũ cernens,occaſio
nem dicendi nactus:Egregij quidẽ,inquit,bello Romani eſſe dicunt, multiſq; bellico-

Agathoclis mores.

Agathoclis exitus.

Tarentinorum cũ Ro. bellum.

Pyrrhus Tarentinorum dux.

ſis gen

ſis gentibus imperare. ꝙ ſi eos ſuperare dŷ nobis dederint, quid tũc agemus Pyrrhe?
Ad hæc Pyrrhus, de re haudquaquam obſcura, inquit, o Cinea percontaris: neq; bar-
bara enim nobis, neq; Græca ciuitas illic reſiſtere valeret, Romanis ſuperatis, ſed
haberemus cõfeſtim Italiã totã. Parumper cõmoratus Cineas, cũ uero cũ Italiã cepe-
rimus, quid tunc agemus? Et Pyrrhus: Proxima dehinc Sicilia eſt, inſula felix & po-
puloſa, capi facilis ob ſeditiones & diſcordias inteſtinas. Recte dicis, inquit Cineas,
ſed an finis militiæ nobis erit Siciliã cepiſſe? Deus modo nobis victoriã præſtet, ait il-
le rurſum: nam his veluti prælũdŷs vtemur. quis enĩ ſe à Libya abſtineat & Carthagi-
ne, quã nup Agathocles, clam ex * Syracuſanis profectus, prope ceperat? his aũt deui-
ctis, nullus nobis reſiſteret hoſtis? Ita eſt, inquit Pyrrhus. Tunc Cineas: cõſtat enĩ ꝙ &
Auxilia Pyrrhi. Macedoniã recuperare, & totam Græciã cũ potentia licebit capere. Sed victis omni-
bus his ac ſubactis, quid faciemus tandẽ? Pyrrhus ridens, ociũ, inquit, agemus, mutuo
ſermone lætitiaq; pfruemur. At quid vetat, inqt Cineas, o rex, q̃ minus nunc iſta læti-
tia & feſtiuitate & ocio perfruamur? Adeſt quippe nobis ſine labore facultas eorũ, ad
quæ per ſanguinem & multas moleſtias peruenire conamur. His Cineas verbis tur-
bauit potius regẽ, q̃ ab incepto retraxit. Hæc Plutarchus. Tarentinis aduerſus Ro-
manos laturus auxilium Pyrrhus, ab Antigono naues ad exercitũ deportandũ mu-
tuo petit, ab Antiocho pecuniã, à Ptolemæo Macedonũ militum auxilia, qui quinq;
millia peditum, equitum quatuor, elephantes quinquaginta nõ amplius q̃ in bienni-
um vſu dedit. Ob hoc Pyrrhus filia Ptolemæi in matrimoniũ accepta, vindicem eum
regni reliquit. Sed quoniã vt Iuſtinus ait, ad Epiri mentionẽ veniũ eſt, de origine re-
gni eius pauca narrãda ſunt. Moloſſorũ primũ in ea regione regnũ fuit, poſt Pyrrhus
Achillis filius, amiſſo pro abſentia Troianis tẽporibus paterno regno, in his locis cõ-
ſedit. Succeſſor huic Piales filius fuit, p ordine deinde regnũ ad Ariſbam deſcendit,
huius filius Neoptolemus fuit, ex quo nata eſt Olympias mater Alexãdri Magni. Et
Alexãder q poſt eũ regnũ Epiri tenuit, & in Italia bello in Brutŷs perŷt, poſt eius mor-
tem frater Aeacides regno ſucceſſit, qui propter aſſidua bella in exiliũ actus eſt. Qui
Pyrrhũ filiũ admodũ paruulũ in regno reliquit, & cũ ob odiũ patris ad necẽ quęrere-
Epirotarũ regnum. tur, ſubtractus in Illyrios defert, traditusq; eſt Beroę Glauci regis vxori nutriendus,
quæ eiuſdẽ generis erat. ibi eum ſeu miſericordia, ſeu infantilibus blandimẽtis indu-
ctus rex, aduerſum Caſſandrũ Macedoniæ regẽ, qui eũ belli cõminatiõe depoſcebat,
diu ptexit, addito in auxiliũ etiã adoptiõis officio, qbus rebus moti Epirotæ, odio in
miſericordiã verſo, annorũ xi. eum in regnũ reuocarũt. Fiunt aũt in Pyrrho tremen-
di magis q̃ moderati principis adſpectus, nec plures habuit dentes, ſed vnũ atq; inte-
grum os, deſup quaſi leuibus rimulis in dentiũ figurã diſtinguebat. Splene laboranti-
bus mederi videbat, ſi ſupinos illos premeret pede dextro. ſiquidẽ ferũt inſuiſſe digi-
to maiori eius pedis vim diuinã. Cũ enĩ mortui reliquũ corpus crematũ eſſet, digitus
ille integer illæſusq; ab igne pmanſit. Poſt adoleſcẽs multa bella geſſit, ferũtq; Anti-
gonũ interrogatũ, qs ducũ ſibi optimus videret, reſpõdiſſe, Pyrrhũ ſi ſeneſceret. ſed
poſtea Hannibal oĩm oĩno ducũ primũ peritia & ſagacitate fuiſſe dixit Pyrrhũ. tãtus
itaq; rerũ ſucceſſu cœptus eſt haberi, vt Tarẽtinos ſolus aduerſus Ro. tueri poſſe vide-
ret. Igit Pyrrhus nõ tam ſupplicũ precibus, q̃ ſpe inuadendi impn Italiæ inductus, reli-
cto cuſtode regni filio Ptolemæo, annos xv. nato, Alexãdro & Heleno paruulis filŷs
in ſolatia lõginquę ſecũ expeditiõis abductis, quaſi cognatã Grçcię ciuitatẽ vindicatu-
rus, totas vires Epiri, Theſſaliæ atq; Macedoniæ, elephantos etiam vſq; ad id tempus
Romanis inuiſos, numero xx. in Italiã aduexit. Hic cũ Delphici Apollinis cõſuluiſſet
oraculũ, ambiguũ dedit reſponſum: Aio te Aeacida Romanos vincere poſſe. tunc pri-
mũ Romani cũ transmarino hoſte dimicauerũt. Pyrrhus cũ primũ Tarentũ intrauit,
vidẽs populũ ſua ſpõte nec ſeruare ſeipſum, nec ſeruari poſſe, ſed tanq̃ illo propugna-
turo, domi ſedere, balneis cõuiuŷsq; indulgentẽ, clauſit deambulatoria in qbus verbis
militabãt, potus vero & laſciuias intẽpeſtiuas inhibuit: delectum habuit ita acrem, vt
multi imperiũ ferre inſueti, ex vrbe migrarẽt, ſeruitutẽ vocãtes nõ viuere ad volupta-
tem. Miſſus eſt aũt cõtra Pyrrhum conſul P. Valer. Leuinus, qui cũ exploratores Pyr-
rhi cepiſſet, eos iuſſit per caſtra duci, oẽmq; exercitũ oſtẽdi, ſicq; dimitti, vt renuncia-
rent Pyrrho quæ vidiſſent. Cõmiſſa itaq; pugna, cõſumpta eſt dies grauiſſimo certa-
Ro. cædes. mine, oĩbus vtrinq; mori paratis, fugere neſcŷs. Introductos aũt inter currẽtia agmi-
na elephãtos, forma truces, odore graues, mole terribiles, vt viderunt Ro. nouo pu-
gnãdi gñe circũuẽti & territi, maximeq; pauitãtibus equis diffugerũt. Finis pugnę no-
ctis beneficio impoſitus eſt. Leuinus tñ per noctem fugit. Ro. victos fuiſſe turpis fuga
prodidit. Dionyſius non multo pauciores xvi. millibus ab Ro. cecidiſſe ſcribit, ex his

aurem

aũt qui cum Pyrrho erãt,13.millia.Ro.caſtra Pyrrhus cepit,& vrbes ſocioꝝ ac regio-
nem multã depopulat⁹ eſt.Ex Ro.mille & 80.viros cepit, quos tñ ſummo honore tra
ctauit,occiſos ſepeliuit,q̃s cum aduerſo vultu truciq; adſpectu etiã mortuos iacere vi-
diſſet,tulit manus in cœlum,dicens,ſe totius orbis dñm eſſe potuiſſe,ſi tales milites ſi-
bi cõtigiſſet habere,cuius victoriæ titulũ affigẽs tẽplo Tarẽtini Iouis, ita ſcripſit in eo:
Qui inuicti ante fuerant, pater optime Olympi, hos ego pugna vici, victusq; ſum ab
eiſdem.quem cum ſui increparẽt,cur ſe victum diceret,reſponſum dedit:Si iteꝝ eo-
dem modo vicero,ſine milite reuertar in Epirum. Supplemento igitur habito, nulla
mentio pacis à Ro.facta eſt,q̃ res Pyrrhũ in admirationem conuertit.viſum eſt ergo Cineas
Pyrrho,vt prior ad eos mitteret,experiret an pacem vellent. non enĩ eſſe ꝓſentis po- Pyrrhi lega
tentiæ,Romam capere poſſe, ratus pacem glorioſam ſibi poſt victoriã iam partam fo tus.
re.Miſſus itaq; Cineas à rege,q cum primoribus ciuitatis locutus eſt,dona ipſis & vxo
ribus eoꝝ afferẽs.accepit aũt nemo,ſed reſponderũt oẽs viri mulieresq;,ſi pax publi-
ca fieret,& ſua oĩa regi offerre.In ſenatu vero multa ꝓclare & humaniter dicta ſunt à
Cinea,cum & liberationem captiuoꝝ, & auxilium ad ſubigendã Italiã Pyrrhus offer
ret,ac pro his nihil aliud q̃ amicitiã ſibi, Tarentinis ſecuritatẽ poſtularet.Et conſtabat
ſenatum ad pacem inclinari,victum iam ſemel magno ꝓlio, & ob addita Pyrrho ex
his,qui à Ro.modo defecerant,ſupplementa.Tum Ap.Claudius vir ampliſſimus,ſe-
nectute & cæcitate iam à ſenatu dimiſſus, hæc audiens, fecit ſe in ſenatũ lectica duci. Ap Claudij
q̃ introducto,factum eſt ſilentiũ,ille aũt vbi ſuo loco cõſtitit, ita dicere orſus eſt:An- orõ.
tea P.C.hanc meã orbitatẽ oculoꝝ moleſte ferebã,nunc aũt doleo ꝙ nõ ſurdus etiam
ſum,ne turpes cõditiones pacis,quæ gloriam vrbis ſubuertunt,audirem.vbi eſt illa ia-
ctantia q̃ audire ſolebam,ſi Magnus Alexander in Italiam veniẽs, nobiſcũ manũ con
ſeruiſſet,nequaq̃ vt inuictus gloriam habuiſſet,ſed vel fuga,vel morte,maius huic vr-
bi nomen reliquiſſet? Pyrrhum formidatis, qui nũc non magis Tarentinis auxilium
ferens,q̃ hoſtes domi fugiens,in Italia verſatur,auſus profiteri principatum in Italia
cum hac potentia,q̃ ad paruã Macedoniæ partẽ cõſeruandã ſufficere nõ valuit. Non
aũt hũc remouebitis,ſi amicũ feceritis, ſed alios inuitabitis, ſi non pœnã eoꝝ q̃ cõtra
nos fecit,luẽs,ſed mercede accepta abibit.Hæc Claudij verba reduxerũt ſenatũ,remã
datumq; Pyrrho eſt à ſenatu,eum cum Ro. niſi ex Italia receſſiſſet, pacẽ habere non
poſſe.Eo aũt recedente,tunc ſi vellet,de amicitia verba faceret.Cineas ad Pyrrhũ re-
uerſus,q̃ſitus q̃lem Romam cõperiſſet, Cineas dixit videri ſibi ſenatum regum cõſeſ-
ſum,ſcilicet tales illic ſere oẽs eſſe,q̃lis vnus Pyrrhus apud Epirotas.Cineam vero ad-
mirabili vi memoriæ ꝓcipue cõmendant,ꝙ & ſenatoꝝ noĩa vno die ꝑcenſere didiciſ-
ſet.Poſt hæc legati ad Pyrrhũ pro redimẽdis captiuis miſſi ſunt, inter q̃s C.Fabricius
fuit,quem Cineas dixit maximũ apud Ro.nomẽ habere,pauperẽ tñ eſſe.Hunc igitur
rex ſeorſum vt acciperet pecuniã,rogabat,non ob aliquam turpẽ cauſam,ſed hoſpi-
talitatis & amicitiæ cauſa.Renuẽte aũt Fabricio,non deſtitit.altero aũt die iuſſit,dum
ſimul loquerent̃,maximum elephantũ poſt aulæa cõſtitui,atq; tum ſubito aulæis ſubla
tis,elephas ex improuiſo conſpectus,proboſcidẽ ſup caput Fabricij extulit,& terribi-
lem vocem emiſit.At Fabricius leuiter ſubridens,inquit:Nec heri auꝝ, nec me hodie
beſtia ꝑmouit.In cœna aũt apud regẽ cum de Epicuri opinionibus diſſereret Cineas,
more ingenij ſui,non eſſe ſcilicet dijs mortalium curam, atq; multa fere huiuſmodi,
Fabricius,vtinam,inquit,hæc Pyrrho & Samnitibus cordi ſint,q̃diu aduerſus nos bel
lum gerunt.ſic itaq; virum rex admiratus,magis ac magis optabat pacem.priuatim
Fabricium rogauit,vt facta pace,vnà ſecum regnare vellet. Ad hæc Fabricius ſubmiſ Fabricij cõ-
ſa voce reſpondiſſe:At ne hoc quidem tibi o rex conducit.illi enim qui te nunc admi ſtantia.
rantur & colunt,ſi me experiantur,à me potius q̃ à te regi optabunt.Pyrrhus non ſu-
perbe verba Fabricij ſuſcepit,magnitudinem animi ipſius ad amicos protulit.Secun-
da pugna inter Ro.& Pyrrhum facta eſt in Apuliæ finibus,P.Sulpitio & Decio con-
ſulibus,in qua pugna Pyrrhus brachio confixus,ſaucius prior e bello ſeceſſit,elephan De medico
ti capti,20.millia hoſtium cæſa,& ex Ro.tñ q̃tuor millia.Pyrrhus Tarentum fugatus Pyrrhi.
eſt.Interiecto anno,cõtra Pyrrhũ Fabricius miſſus eſt. tum in vicina parte caſtra ipſe
& rex Pyrrhus habuere.medicus Pyrrhi ad eũ nocte venit,promittẽs veneno ſe Pyr-
rhum occiſuꝝ,ſi ſibi aliquid polliceretur.Hæc Pyrrho ꝑſcribuntur à Coſs.ſuntq; ve-
ra inuenta q̃ſtione.Eius beneficij gratia captiuos oẽs ſine precio Romã miſit.tūc Ro.
iuſſerunt oẽs captiuos q̃s Pyrrhus reddiderat, infames haberi, ꝙ armati capi potuiſ-
ſent,nec ante eos ad veterem ſtatum reuerti,q̃ ſibi notorum hoſtium occiſorum ſpõ- Pyrrhus in
lia retuliſſent. Inter has difficultates legati Siculorum ſuperueniunt, tradentes Pyr- Siciliam ac-
rho totius inſulæ imperium,quæ aſſiduis Carthaginenſium bellis vexabatur. cerſitur.

Itaq; relicto Alexandro filio, firmatisq́ ciuitatibus valido p̄ſidio, in Siciliā exercitū traiecit. iā em̄ Agathocles exceſſerat rebus humanis. Cumq́ Syracuſas veniſſet, multasq́ ciuitates ſubegiſſet, rex Siciliæ, ſicut & Epirī, appellabat: qua ꝝ reꝝ felicitate læt⁹, Heleno filio Siciliæ velut auitū, (nam ſuſceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexādro aūt Italiæ regnū deſtinat. poſt hæc multa ſecunda p̄lia cōtra Carthagineñ. fecit. Interiecto deinde tēpore, legati ab Italicis socijs venere, nunciātes Ro. reſiſti non poſſe, deditionemq́ futurā, niſi ſubueniat. anxius tam ambiguo periculo, incertusq́; quid ageret, vel qbus primū ſubueniret, in vtrūq; pronus cōſultabat. Quippe inſtantibus hinc Carthagineñ. inde Ro. p̄iculoſum videbatur, exercitum in Italiam non traijcere: periculoſius, à Sicilia deducere, ne aut illi lata non ope, aut hi deſerti amitterentur. In hoc æſtu periculorum tutiſſimus portus conſiliorum viſus eſt, oībus viribus decernere in Sicilia, & profligatis Carthaginenſibus, victorem exercitum trāſponere in Italiam. Itaq; cōſerto p̄lio, cum ſuperior fuiſſet, q̄m tñ à Sicilia abiret, pro victo fugere viſus eſt, ac propterea ſocij ab eo defecerūt, & imperium Siciliæ tam cito amiſit, q̄ facile q̄ſierat. Sed nec in Italia meliore felicitate vſus eſt. veniēs in Italiā, oībus copijs bifariam diuiſis, & partim in Lucaniam miſſis, vt alteꝝ conſulem demoraretur, ipſe contra M. Curium apud Beneuentum caſtra habentem, exercitum duxit. Curius collegæ aduentum expectabat, ſed præparabat Pyrrh⁹ ante eum opprimere. neceſſitate ergo cogente, Curius caſtra egreſſus, primos inuadit, eosq́ in fugam vertens, oēs contriuit, & q̄dam ex elephantis capiuntur, q̄ res victoriam Romanis tradidit. Pyrrhus ſex annoꝝ tempore in illis abſumpto, & rebus quidem attenuatis, ex illo bello tractus eſt, reuertiturq́ in Epirum cum octo millibus peditum & quingentis equitibus. Admirabilis vtriuſq; rei caſus. nam ſicut ante ſecunda fortuna, rebus ſupra vota fluentibus, Italiæ Siciliæq́ imperium & tot de Romanis victorias attraxerat, ita nunc aduerſa, velut in oſtentationem fragilitatis humanæ, deſtruens quæ accumulauerat, Siciliēſi ruinæ naufragium maris & fœdam aduerſus Romanos pugnam, turpemq́ ab Italia diſceſſum adiecit. Poſt profectionem à Sicilia Pyrrhi, magiſtratus Hiero creat, cuius tanta moderatio fuit, vt cōſentiente oīm ciuitatum fauore, dux aduerſus Carthagineñ. primū, mox rex crearetur. genitus erat patre Hieroclyto nobili viro, cuius origo à Gelo antiquo Siciliæ tyranno manabat, ſed ex ancilla natus, & propterea à patre expoſitus fuit, ſed paruulum apes congeſto circa iacentem melle, multis diebus aluere, vti humanæ opis indigentem. Ob quam cauſam pater paruulum recolligit, omniq́ ſtudio ad ſpem maieſtatis inſtituit. prima bella ineūti aquila in clypeo, noctua in haſta cōſedit: quod & conſilio cautum, & manu promptum oſtendit. pulchritudo illi corporis inſignis, vires q̊q; admirabiles fuere. in alloquio blādus, in negocio iuſtus, in imperio moderatus prorſus. Ad Pyrrhū redeo. reuerſus in Epirū, ſtatim fines Macedoniæ inuadit, cui Antigonus cum exercitu occurrit, & vincitur, in fugamq́ conuertit. Macedoniā Pyrrhus in deditionē accepit. Antigonus aūt cum paucis Theſſalonicā ſe recepit, vt inde cōducta Galloꝝ manu, bellū repararet. Et rurſus à Ptolemæo Pyrrhi filio funditus victus eſt. Pyrrhus in tāto faſtigio collocat⁹, Græciæ Aſiæq́ regna meditat. primū bellū aduerſus Spartanos fuit. ibi Ptolemæū filium amiſit. repulſus à Spartanis, Argos petit, intra quā vrbē prorumpēs, inter cōfertiſſimos violētiſſime pugnās, ſaxo iactato occidit. Plutarchus refert ſaxū anum pauperē e domo in Pyrrhū tuēdi filij cauſa miſiſſe. mortuo Pyrrho, caput illius Antigono refert, q victoria moderate vſus, filiū Pyrrhi Helenū cū Epirotis ſibi deditū, in regnū dimiſit, eiq́ inſepulti patris oſſa in patriā referēda tradidit. Satis em̄ cōſtat inter oēs autores, nec eius nec ſuperioris ætatis vllū regē comparandum Pyrrho fuiſſe, aut vitę ſanctioris, aut iuſtitiæ probatioris viſum fuiſſe: ſcientiam certe rei militaris in illo tantam fuiſſe, vt cum Lyſimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella geſſerit, inuictus ſemp extiterit, Illyriorum quoq; & Siculorum, Romanorum & Carthaginenſium bellis nunq̄ inferior, plerunq; etiā victor extiterit, qui patriam certe ſuam anguſtā ignobilemq́, fama rerum geſtaꝝ & claritate noīs ſui illuſtrē reddiderit.

Pyrrhi ſtrages ad Beneuentum.

Pyrrhi interitus apud Argos.

In hac etiam ḡnatione Brennus ductor Galloꝝ, & vrbis Romæ expugnator, occubuiſſe fertur. nam, vt Iuſtinus refert, conditis in Italia vrbibus, de quibus ſupra dictum eſt, dimiſſa Italia, cum multo milite Aſiam intrauit, illamq́; velut examen apum impleuit. Præceſſit aūt eum Galloꝝ portio, qui duce Belgio nationes omnes inuaſerunt, tantusq́ terror Gallici nominis ibi fuit, vt laceſſiti reges, pacem ingenti pecunia mercarentur. Ptolemæus vero Macedoniæ rex auſus illi occurrere, victus eſt, & multū ſaucius, captus eſt, cuius caput amputatū, ad terrorē hoſtiū circūlatum fuit tota acie lancea infixū. Nec multo poſt, nemine prohibēte, vniuerſam Macedoniā vaſtauere. ante em̄ domitis Pannonijs, cum finitimus per multos an-

Brēnus dux Gallorum.

nos

nos varia bella geſſere. Sed tandem ſuperueniente Brenno, audita victoria ſuoꝝ, q Bel
gio duce Macedonas vicerant, & ipſe irrumpit. Tunc ſpoliatis hoibus, etiam deorum
templa Gallis aggreſſi ſunt. ſed dum Apollinis ædẽ apud Delphos ſpoliare cœpiſſent,
partim terræ motu obruti, partim grandine & frigore diſſipati, reliqui ab accolis vſq;
ad internecionem cæſi ſunt. Brennus aũt eo in prælio vulneratus, cum dolorem ferre
non poſſet, pugione vitam finiuit. quo mortuo, Gallorum reliquiæ nonnulla Aſiano-
rum loca poſtmodum occuparunt. vnde ab ipſis Gallis Galatia & Gallogræcia dice-
batur. de hoc & alijs Brenni geſtis Gotfr. Viterbienſ. q̃q; ſcribit, tempora tñ victæ à ſe
Romæ ac mortis, non bene conſonant. In hac q̃q; gñatione, prout dictum eſt, poſt
Alexandri fata q̃tuor regna eſſe cœperunt: Alexandriæ ſeu Aegypti, Syriæ, Macedo-
niæ, & Aſiæ, quod tñ mox in Demetrio Antigoni filio defecit. In regno Alexandriæ
primus poſt Alexandrũ, qui Alexandriam codidit, regnauit Ptolemæus Lagi filius, q
& Soter, à quo ſequentes reges Aegypti, Ptolemæi dicti ſunt, ſecũdus Ptolemæus Phi Regnum
ladelphus, prioris Ptolemæi filius, cui tertio loco ſucceſſit Ptolemæus Euergetes fra- Aegypti.
ter Philadelphi, huic quarto ſucceſſit Ptolemæus Philopater, deinde ſucceſſit Ptole-
mæus Epiphanes, cui ſucceſſit Ptolemæus Philometor, cui ſucceſſit Ptolemæus Euer-
getes, huic Ptolemæus Phiſcon, q & Soter, hic pulſus eſt regno, quia filium fratris occi
dit. deinde Ptolemæus Alexander frater Soteris regnauit, hic regno pellitur, quia ma-
trem occidit. poſt hunc Ptolemæus Phiſcon, qui regnauit ſecundo. poſt illum Ptole-
mæus Dionyſius, hic ſororem Cleopatrã habuit, q & Pompeium occidit, naufragio
ipſe perijt. Cleopatra ſoror & vxor Ptolemæi, à ſerpente perijt, & ſic regnũ Ptolemæ- Regnum
orum defecit. In Syria poſt mortem Alexandri primus regnauit Seleucus. hũc refert Syriæ.
Appianus Græcus, Alexandrum inter pedites ſecutum, & cum ex labore deficeret, ap
pręhenſa equi cauda inſeq pſeuerauit. At cum forte telo Alexandri vulnus accepiſſet,
effuſoq; ſanguine, ferũt diademate proprio Alexandrũ obligaſſe vulnus, & diadema
ex cruore fœdatũ eſſe. ob hæc Alexandrum dixiſſe, regẽ illũ futuꝝ, veꝝ cum maximo
labore regnaturũ. q̃d & veriſſimũ fuit. Nã poſt regnũ adeptũ & multas in eo pugnas,
octogenarius p inſidias occiſus eſt. hic cõdidiſſe dicit Seleuciã, Antiochiã, Laodiceã,
Apameã, Edeſſam, Berenicẽ & Pellã. poſt eum regnauit fili⁹ eius Antiochus Soter, ab
illo oẽs Syriæ reges cognominati ſunt Antiochi. terti⁹ illi ſucceſſit Antiochus Theos,
Seleucus Callinicus cum fratre Antiocho. poſt hũc regnauere Antiochus Magnus &
frater eius Seleucus Ceraunus filij Seleuci. deinde Seleucus Philopator filius magni
Antiochi, poſt patrẽ regnauit. poſt hũc Antiochus Epiphanes frater. ſucceſſit illi An
tiochus Eupator filius. hũc occidit Demetrius filius Seleuci, & poſt eum regnauit. hũc
occidit Alexander filius Antiochi, & regnauit. hũc Ptolemæus Philometor rex Aegy
pti occidit. Demetrius filius Demetrij poſt illum regnauit. poſt hũc Antiochus filius
Alexandri, hũc occidit Trypho. Alexander filius Antiochi poſt illũ regnauit, hũc oc
cidit dux. deinde Antiochus Pius filius Demetrij regnauit, & in Parthia occidit. poſt
hunc Antiochus Sedetes filius regnauit, hic de regno fugatur. Demetrius frater Anti
ochi poſt hũc regnauit, hũc Alexander rex Syriæ & Aſiæ occidit. Tandẽ res ad Antio
chũ, q Euſebius cognominabat, deuenit. hũc vicit Pompeius, regnoq; pepulit. atq; is
eſt Seleucidũ imperio finis, q̃d fere p 270. annos durauit. Macedoniæ regnum poſt Regnũ Ma-
Alexandrũ Magnũ obtinuit Philippus, q & Arideus, frater Alexandri, regnauit annis cedoniæ.
7. Poſt hũc Caſſander regnauit annis 19. Poſt eum Antigonus & Alexãder filij regna-
uerunt annis 4. Poſt illum Demetrius reg. annis 6. poſt illum Lyſimach⁹ annis 6. reg.
Ptolemæus Ceraunos, Meleager, Antipater, ſicut & Pyrrhus, menſibus certis regnaue
re. Soſthenes regnauit annis 2. poſt hunc Antigonus reg. annis 36. hic Pyrrhum ſupe-
rauit. Demetrius regnauit poſt illum annis 10. poſt hunc Antigonus regnauit circiter
15. poſtea Philippus reg. annis 42. Perſeus filius Philippi reg. Macedoniæ annis 10. hic
vnà cum regno in Romanorum poteſtatem deuenit 153. olympiade. Aſiæ regnum
Antigonus accepit, reg. annis 18. huic ſucceſſit Demetrius eius filius, reg. annis 17. hic Regnum
ſuperatus in bello, Seleuco ſe dedit, qui regnum Aſiæ deſtruxit, & ex duobus Aſiæ & Aſiæ.
Syriæ, vnum imperium fecit. Floruerunt in hac gñatione viri celebres, Hyperides
vnus e decem oratoribus, Demoſthenis æmulus, plura apud Plutarchum in eius vita
leges. Demades orator Athenienſ. Alexandro reſtitit, cum aduerſus Athenas cõten
deret. huic dicebat Antipater, cum in luxu ſenuiſſet, nihil ſibi præter linguam & ven-
trem ſupereſſe. Theophraſtus Lesbius ſcholę Ariſtotelis ſucceſſor, Euphraſtus primũ,
deinde Theophraſtus ob eloquentiæ laudem vocatus, eius opera quoq; extant non-
nulla hodie, ſcripſit enim pene innumera. Menander Athenienſis poeta comicus,
cuius nil præter verſiculos quoſdam ſparſim extat, ſcripſit autem & ſoluta oratione.

Phile

Philemon Syracuſanus poeta comicus riſu perijt. nam cum ei ficus ad cibum paratæ in conſpectu forent, aſello eas comedente, puerum aduocauit vt aſinam abigeret. ſed is tardius cum ſuperueniſſet, comeſtasq́; omnes videret, vrbaniſſime ait: Et nunc da merum aſello. quo audito, riſu diffluens perijt.

GENERATIO LVIII.

ANno 4920. ab exordio mundi, ab vrbe vero condita 470. olympiade autem 124. mortuo Sadoc, succeſſit illi Achim filius per lineam Chriſti, in qua numeratur 58. generatio, durauit annis 47. Eodem anno Eleazaro pontifice Iudæorum, Ptolemæus Philadelphus Lagi filius minimus, cõtra ius gentiũ regnare cœpit. Cuius non minor in accipiendo regno fauor, quam patris in tradendo fuit. Inter cætera (vt Iuſtinus tradit) patris & filij mutuæ pietatis exempla, etiã ea res amorẽ populi iuueni cõciliauit, quod pater regno publice ei tradito, priuatus officiũ regi inter ſatellites fecerat, omniq́; regno pulchrius, regis ſe eſſe patrẽ, duxerat. regnauit autem Alexandriæ annis 38. Hic omnium ſcientiarum doctiſſimus, Stratonẽ philoſophũ præceptorem habuit. bibliothecã inſtituit, ſuper quam Demetrius Phalereus apud Græcos orator & philoſophus cõſtitutus erat, qui dum ſtuderet omnia per vniuerſam terram inuenta cõgregare volumina, interrogatus à rege quot millia librorum haberet, reſpondit, viginti millia, ſed ſcito ad quinquaginta millia poſſe peruenire: dicẽsq́; nunciatũ eſſe ſibi apud Iudæos multa haberi bibliotheca regali digna, perſuaſit regi, adnitẽte Ariſteo quodam regis amico, vt ad Eleazarum pontificẽ Hieroſolymã mitteret, rogãs vt ſibi viros legẽ ſciẽtes deſtinaret, qui eam in Græcã linguam transferrẽt. Et interpellatus põtifex, regi 70. viros in lege doctiſſimos trãſmiſit. illi vero Alexandriam ducti, & à rege benigne ſuſcepti, Demetrio ſunt commendati. qui duxit eos in domunculas ſecretas, vbi per 72. dies omnem legem diſertiſſime tranſtulerunt. Quibus diebus tranſactis, congregauit omnes Iudæos Demetrius, & præſentibus interpretibus legit. Cumq́; multitudo interpretationẽ laudaſſet, gauiſus eſt rex voluntatẽ ſuã eſſe perfectam, & relectis legibus, ſenſum & ſapientiã earum obſtupeſcens, dixit ad Demetrium, admirari ſe quod nemo hiſtoriographus nec poeta Græcus eiuſdẽ legis meminiſſet. Cui Demetrius reſpondit, neminem auſum fuiſſe conſcriptionẽ eius tangere, eo quod diuina eſſet, addens quod Theopompus volens in hiſtoria aliquid de his ſcribere, mente ſit turbatus plus quam 30. diebus, donec inde ſibi dementiam factam ſuſpicatus eſſet ſomnio admonitus, quod hoc ei accidiſſet, quia leges diuinas ſcrutatus, ad impuros homines eas ferre voluiſſet. cumq́; ſcribere quieuiſſet, recepit ſenſum. referebat etiam de Theotecto tragœdiarum poeta, qui cum niſus fuiſſet in aliquo earum meminiſſe, obſcuratis oculis, recognouit cauſam ſuæ cæcitatis, & ita liberatus eſt à paſſione, Deo veniam largiente. His auditis exhilaratus rex, remiſit eoſdem ſeniores cum honore, donãs vnicuiq́; eorum ſtolas optimas & auri talenta duo, & calicem vnius talenti. principi autem ſacerdotũ Eleazaro deſtinauit lectos decem cum argenteis pedibus, & conuenientem eis ſupellectilem, & calicem talentorum 30. & ſtolas decem, & purpuram, & coronam decoram, & lineas de byſſo centum, præterea & pateras, & trullam, & libatoria, & crateras aureas duas deuouendas. Omnes inſuper Iudæos quos in Aegypto captiuos inuenit, liberos eſſe permiſit, ac à dominis ſua impenſa redemit. Abeuntes autem interpretes, & à rege Aſiæ honorati ſunt. nam Seleucus Nicanor in ciuitatibus quas per Aſiam ædificauerat, & in inferiore Syria, & in ipſa metropoli Antiochia, repub. ſua dignos eos fecit, & æquum eis honorem cum habitatoribus Macedonibus & Græcis deputauit. De hoc Ptolemæo refert Iuſtinus: Cum Seleucus, vt ſupra dictum eſt, ſolus de Alexãdri Magni milite ſupereſſet, poſt mẽſes ſeptem ab hoc Ptolemæo per inſidias circũuentus occidit, regnũq́; Macedoniæ, quod Lyſimacho eripuerat, cum vita amiſit. poſt hæc Ptolemæus Lyſimachi filios conciliare ſtatuit, nuptiasq́; Arſinoæ ſororis ſuæ, matris eorum, petit, puerorum adoptione promiſſa, vt cum in locum eorum ſucceſſiſſet, nihil ei moliri vel verecundia matris, vel appellatione patris auderẽt. timebat tamen quia Antiochus Theos, Antiochi Soteris filius, bellum contra eum habuit, & totis Babylonicis atq́; oriẽtis viribus dimicauit. quare volẽs moleſtũ certamẽ finire, cum ipſe tamen haberet magnas copias, filiã ſuam Berenicen Antiocho dedit vxorem, qui de viuente adhuc vxore Laodice duos habebat filios, Seleucũ qui cognominabatur Callinicus, & Antiochum. Antiochus autem dicebat Berenicẽ ſe velle vxorem habere & regni conſortem, Laodicen vero concubinæ loco. Ptolemæus itaq́; metu depoſito, impium & facinoroſum animũ ad domeſtica ſcelera cõuertit, inſidiasq́; Arſinoæ ſorori ſuæ ſtruit, quibus & filijs illius vitam, & ipſi Caſſandream vrbem tollit. primus ei dolus fuit, ſimulato amore ſororem in matrimonium ducere. Quid plura? induxit Arſinoen præſtita fide ſibi & filijs omnibus, vt maritum & patrem deceret, adeſſet. nuptiæ deinde magno apparatu celebrantur. Capiti ſoro-

Ptolemæus philadelph⁹

Bibliotheca Alexãdriæ.

Septuagĩta interpretes.

Ptolemæus Arſinoen ſororem ducit vxorem.

ſororis rex diadema imponit, reginamq́; eam appellat, quo nomine in lætitiam effu-
ſa Arſinoe, virum in vrbem ſuam Caſſandram inuitat, ibiq́; filios ſuos Lyſimachũ 16.
annos natum, Philippum triennio minorẽ, vtrunq; forma inſigni, occurrere iubet, quos
Ptolemæus amplexus, oſculis diu fatigat. vbi vero ad portã ventũ eſt, occupari arcẽ iu-
bet, pueros interfici. qui cum ad matrẽ cõfugiſſent, in gremio eius trucidant. Arſinoe
pro filijs ſe ſæpe oppoſuit. ad poſtremũ ſpoliata etiã funeribus filiorũ, ſciſſa veſte & cri-
nibus ſparſis, ex vrbe protracta, Samothraciã in exiliũ abijt, eo miſerior, ꝙ mori cum
filijs ei non licuit. Sed nec Ptolemæo multa ſcelera fuerũt: quippe breui poſt Galli duce
Belgio legatos ad Ptolemæũ mittũt, offerentes pacẽ, ſi emere velit. Sed Ptolemæus bel-
li metu pacẽ Gallos petere gloriatus eſt, nec minus ferociter ſe legatis, q̃ inter amicos
iactauit, aliter ſe pacẽ daturũ negando, niſi principes ſuos Galli ei obſides dederint, &
arma tradiderint. q̃ legatiõe renũciata, riſere Galli vndiq; acclamãtes. Interiectis pau-
cis diebus, prœlium conſerit. victi Macedones cædunt, Ptolemæus multis vulnerib⁹ ſau-
cius capit, caput eius lancea fixum circunfert, vt & ſupra dictum eſt. Antiochus vero
Theos poſt multum tẽporis ſuperatus amore, Laodicen cum liberis ſuis reduxit in re-
gnum. q̃ metuens ambiguum viri animũ, ne Berenicen reduceret, virũ per miniſtros ve-
neno interfecit. q̃ mortuo, cum in locũ eius Seleucus ſucceſſiſſet, hortante matre Lao-
dice, Berenicen nouercã ſuã cum paruulo fratre ex eo ſuſcepto interficit. Mortuo ve-
ro Ptolemæo Philadelpho, Ptolemæus Euergetes filius ſucceſſit, regnauit Alexandriæ
26. ſub hoc Ieſus filius Sirach librum ſuum ſcripſit. Euergetes cum Syriã & Aſiæ par-
tem prouaſtaret, reuexit deos Aegyptiorũ à Perſis, quos Cambyſes inter ſpolia trãſuexerat.
Quo etiã tẽpore mortuo Eleazaro ſummo põtifice, ſucceſſit in põtificatu Onias filius
Simonis iuſti, licet aliq velint poſt Eleazarũ pontificatũ tenuiſſe Manaſſen fraterẽ Iad-
di. Ad Euergetẽ redeo, hic poſt mortẽ patris Philadelphi, pro vltione occiſæ ſororis,
cum magno exercitu intrauit prouinciã regis Seleuci Callinici, q cum matre Laodice
regnauit, & cepit Syriã & Ciliciã, & ſuperiores partes trans Euphraten, & oẽm pene
Aſiam. Seleucus deſperans, ad Antiochũ fratrẽ mittit, & auxiliũ implorat. Antiochus
aũt annos 14. natus, ſupra ætatẽ regni auidus, latronis more totum fratri eripere cupi-
ens, virilem ſumit audaciã, vnde Gallorũ mercenario exercitu fratrẽ inuadit. Quo vi-
cto, & in Antiochũ verterũt arma Galli, quippe qui fidem atq; perfidiam iuxta æſtimabãt,
ſed ab his ſe auro redemit Antiochus, velut à prędonibus. Interea Eumenes Bithyniæ
rex Aſiã inuadit, à q̃ victus Antiochus, ad Ptolemæũ hoſtẽ, cuius fidẽ tutiorẽ q̃ fratris
ſui ſoceri putabat, profugit, vbi à Ptolemęo arctiſſima cuſtodia ſeruatus eſt. Hinc quoq;
Antiochus opera cuiuſdã meretricis adiutus, deceptis cuſtodibus labit, fugienſq; à la-
tronibus interficitur. Seleucus quoq; eiſdem ferme diebus amiſſo regno, equo pręcipitatus
moritur. ſic fratres q̃ſi & germanis caſibus exules ambo poſt regna, ſcelerũ ſuorũ pœ-
nas luerunt. Anno ab vrbe condita 477. obſcura & dira prodigia vel viſa Romæ, vel
audita ſunt: lupi tres ante lucẽ ingreſſi vrbem, ſemeſum cadauer intulerũt, Oroſio au-
tore. Anno ab vrbe condita 477. vt Eutropius ait, cum iam clarũ vrbis Romæ nomen
eſſet, arma tñ extra Italiam mota non fuerũt. vt igitur cognoſceret, quæ copiæ Rom.
eſſent, cenſus eſt habitus, & inuẽta ſunt ciuium capita, 272. millia, trecenta 34. Semina
belli Punici prima Tarentini iecerunt. nam audita morte Pyrrhi regis, petierunt auxi-
lium à Carthagineñ. & habuerũt. Quo facto, ab his fœdus inter eos violatum eſt. dein-
de Ro. Ap. Claudium conſulem Mamertinis auxilia poſcentibus contra Hieronẽ Sy-
racuſanorum regem & Pœnorum copias, quas rex ipſe conduxerat, in Siciliam miſe-
runt, qui tam celeriter eos vicit, vt ipſe rex magnitudine perterritus, ante ſe victum q̃
cõgreſſum fuiſſet, prodiderit: & cum omni nobilitate Syracuſanorũ pacẽ à Ro. impe-
trauit, deditq́; argenti talẽta ducẽta, Eutropio autore. Hannibal vero ſenior, dux Pœ-
norũ, in Agrigento ciuitate Siciliæ obſidione cinctus à Ro. ad ſummã egeſtatẽ perdu-
ctus eſſet, niſi Hanno nouus imperator Carthagineñ. mille quingẽtis equitibus, & 30000.
peditum, & 30. elephantis ſuperueniens, expugnationem ciuitatis pauliſper diſtuliſſet,
ſed continuo capta eſt, Pœniq; victi & fugati ſunt. Hannibal cum paucis euaſit, vnde
elephanti capti, in Agrigento omẽs ſub corona ſunt venditi. poſt hæc C. Aquilio Flo-
ro & L. Cornelio Scipione conſulibus, Carthagineñ Hannonẽ in locum Hannibalis
ſubrogarunt, qui à Scipione victus, conſertiſſimis hoſtibus ſe immiſcuit. ibiq; interfe-
ctus eſt. Scipio Sardiniã vaſtauit, & multa millia inde captiuorũ abduxit. Hãnibal tum
iterum claſſi præpoſitus eſt, infelicior cum Rom. congreſſus, nauali prælio victus, ab
exercitu ſuo ſeditione orta, lapidibus coopertus interijt. Et de hac victoria reor Eu-
tropium mentionem feciſſe, cum dicit ꝙ C. Duellius conſul. commiſſo prælio, Car-
thagineñ, ducem vicit, triginta & vnam nauem cepit, 14. merſæ, 7. millia hoſtiũ cepit,

Interimuntur Ptolemæum Galli.

Antiochi mors.

Seleucus & Antioch⁹ fratres.

Hiero pacẽ cum Rom. firmat.

tria millia occidit,neq; vlla victoria Ro. gratior fuit, ꝙ inuicti terra, iam etiam mari plurimum valerent. Anno ab vrbe condita 482.L.Manlio Volſone,M.Attilio Regulo conſulibus,bellum in Aphricam translatum eſt, contra Amilcarem & Hannonem Carthagineñ.duces in mari pugnatum eſt.victi illi.Nam cum in Aphricā tranſiſſent Ro,primum* Clypeam ciuitatem in deditionem acceperūt conſules,& vſq; ad Carthaginem proceſſerunt,multis vaſtatis,Mālius victor Romam rediit,& 27.millia virorum captiuorum reduxit.Attilius Regulus in Africa remanſit,is contra tres Carthagineñ.duces dimicās,victor fuit,decem & octo millia hoſtium cecidit,quinq; millia cepit,elephantes 18. Inter hæc apud fluuium Bragadam Regulus ſerpentem miræ magnitudinis occidit,cuius corium 120.pedum longitudinis habens, Romam delatum fuit. Tūc victi Carthagineñ.pacem à Ro. petierunt, quā cum Regulus nollet niſi duriſſimis cōditionibus dare,Aphri auxilium à Lacedæmoniis petierūt, & duce Xantippo,Ro.dux Regulus victus eſt vltima pernicie,nam duo millia tm̄ ex omni Romano exercitu refugerunt,quingenti cum conſule Regulo capti ſunt,30.millia occiſa.

Xantippi victoria.

Regulus ipſe in catenas cōiunctus,decimo tandem belli anno nobilem triumphū Carthaginenſibus dedit. Xantippus aūt audacis facti conſcius,rerum inſtabilium mutationem timens,ilico ex Aphrica migrauit in Græciā. Poſt hāc cladē M.Aemilius Paulus,Seruius Fuluius conſules ad Aphricam profecti ſunt cum trecentarum nauiū claſſe.primo Aphros naualı certaminę ſuperat Aemilius conſul,centum & quatuor nauibus hoſtium demerſis,triginta cum pugnatoribus cepit,milites ſuos ingenti pda ditauit:Et ſubacta Africa tunc fuiſſet,niſi tanta fames fuiſſet,vt diutius exercitus expectare non poſſet.conſules claſſe redeuntes, circa Siciliam naufragiū paſſi ſunt.tanta erat tempeſtas, vt ex 460. nauibus, 80. vix reſeruari potuerint.

Nūmus argēteus Ro.

Hoc tempore argenteus nummus primum in vrbe figuratus eſt.Deinde C.Seruilius Cępio,& Gn.Sempronius conſules,cum ducentis 60.nauibus ad Aphricā profecti ſunt. aliquot ciuitates acceperunt.prædam ingentem reducentes,naufragium paſſi ſunt. Itaq; cum continuis calamitatibus Ro.premerētur,decreuit ſenatus vt à maritimis prælijs recederetur,& tm̄ 60.naues ad præſidium Italiæ ſaluæ eſſent.Deinde L.Cęcilius Metellus,Q.Furius(aliàs Curius)veniūt in Africam, & Metellus in Sicilia Afrorum ducem cum centum 30. elephantis & magnis copijs venientes ſuperauit,20.millia hoīm cecidit, 26. elephantos cepit,Romam'q; duxit. Poſt hæc mala Carthaginenſes Regulum ducem quem ceperant,petierunt vt Romam proficiſceretur,& pacem à Ro.obtineret,& permutationem captiuorum faceret. Ille iureiurando dimiſſus,Romam cum veniſſet,inductus in ſenatum,nihil quaſi Romanus egit,dixit'q; ſe ex illa die qua in poteſtatem Aphrorū veniſſet,Romanum eſſe deſiſſe:itaq; vxorem à cōplexu remouit,& Ro.ſuaſit,ne pax cum Pœnis fieret:Illis enim fractis tot caſibus,ſpem nullā adeſſe.Et cum ſenatus inclinaretur ad permutationem oblatam faciendam ex affectu,vt liberarēt Regulum,ſuaſit ipſe ſenatui,vt nullo modo fieret:ſe tanti non eſſe, vt tot millia captiuorum Afrorū & robuſtorum,propter ſe ſenem alios'q; paucos permutarent.

Attilij Reguli cōſtantia.

Offerentibus aūt Ro,vt eum Romæ tenerent,non acquieuit,ſed ſeruare iuramentum ſtatuit,negans ſe in ea vrbe manere,in qua dignitatē honeſti ciuis habere non poſſet.Regreſſum igitur ipſum ad Africam,Carthaginenſes circuncisis palpebris in dolio ſupinum collocant,vt vſq; ad mortem intolerabili cruciatu ac dolore vigilaret:demum in his oībus ſupplicijs extinctus eſt.Deinde Claudius Appius Pulcher & C. Iunius Coſs. infeliciter pugnant, & anno ſequenti claſſis Punica in Italiam trāſiit, eius'q; plurimas partes lōge late'q; vaſtauit.Itaq; circiter annum 22.belli punici primi, Q.Luctatio Catulo, & Au.Poſthumio Albino conſulibus,à Catulo contra Aphros bellum ſuſceptum eſt.profectus'q; is eſt cum trecentis nauibus in Siciliā,Aphri contra ipſum 400.naues parauerūt.

Luctatij victoria.

Nunꝙ in mari tātis copijs pugnatū eſt.Luctatius cōſul nauē æger adſcendit. vulneratus eīm erat.pugnatū eſt ingēti virtute Ro.nam 73.Carthaginēſ.naues captæ ſunt,25.demerſæ,32.millia hoſtiū capta, ꝗtuor millia occiſa, infinitū auri argēti'q; in poteſtatē Rom. redactū eſt,ex claſſe Ro.12.naues demerſę.Statim pacē Carthagineſ.petiere,tributa'q; eſt eis pax ſub his conditionibus,vt Sicilia Sardinia'q; diſcederent,& per 20. continuos annos tria millia talentorum puri auri Ro. perſoluerent. captiui Ro. redditi ſunt. etiam Carthaginenſes petierunt,vt redimi eis captiuos liceret. ſenatus iuſſit ſine precio dari.ſic'q; finitum eſt primum bellum Punicum,per 23.annos protractum.

Finis punici belli primi.

Eutropius.L.Cornelio Lentulo, Fuluio Flacco conſulibus, Hiero rex Sicilię Romam venit ad ludos,& ducēta millia modiorum tritici populo dono exhibuit.Iidem quoq; conſules primi trans Padum Romanas duxere legiones. pugnatum eſt ibi cum Inſubribus & Liguribus,quorum interfecta ſunt 23.millia,quinq; millia capta.Deinde pace facta

oibus

omnibus locis,per anni ſpatiũ ſine bellis quieuerũt Ro.Eodem anno Iani porta clau
ſa eſt,quod ab vrbis conditione ſub Numa Pompilio tantum cõtigit, poſtea vero per
annos q̃dringẽtos & qnquaginta nõ euenit. Anno regni Ptolemæi Philadelphi 37.
primus Parthoꝝ rex Arſaces fuit, à quo poſtea Parthoꝝ reges Arſacidæ dicti ſunt, Regnum
ſicut Ro.imperatores Auguſti. Eſt aũt Parthia regio maxima, & olim orientalis Scy Parthoꝝ.
thiæ pars fuit. Originẽ aũt Arſacis Iuſtinus incertã eſſe dicit. hic nanq; ex latrocinijs
viuere ſolitus,accepta occaſione, cũ prædonũ manu Parthiã ingreſſus eſt, & ibidem
præfecto regionis oppreſſo, ipſum imperiũ inuaſit, & dominio aliquantaꝝ ciuitatũ
potitus eſt,paratoq; grandi exercitu, ab aduerſarijs ſe tutat. Quibus om̃ibus ſublatis,
libertatẽ gentis cõquiſiuit,atq; formã viuẽdi vniuerſo regno dedit,magiſtratus con-
ſtituit,qui belli & pacis vniuerſi regni acta gererent. ordinatoq; regno, in ſenectute
bona deceſſit. Arſaces illius filius in regno ſucceſſit, qui aduerſus Antiochũ Seleuci
filiũ cũ centũ peditũ millibus & viginti millibus eqtũ,tãta virtute pugnauit,ꝙ(vt Iu
ſtinus ait)ad extremũ in ſocietatẽ eius deprecatorie reciperet. Pãpatius terti⁹,& ipſe
Arſaces dictus. Is actis in regno xij.annis deceſſit,relictis duobus filijs Mithridate iu
niore & Pharnace ſeniore. hic * reges * regni Mardos domuit, deinde deceſſit reli-
ctis filijs multis, ac fratre in regnũ amore virtutis cõſtituto. hic Medos ac Elymæos
bello vicit,imperiũq; à Caucaſo vſq; ad Euphratem ꝓtulit. Mithridati fili⁹ Phraates
ſuccedit,is q à Scythis occiſus eſt, huic Artabanus, deinde Mithridates Artabani fili-
us,q ob reꝝ geſtaꝝ gloriã magnus eſt appellatus,ob crudelitatẽ à Parthico ſenatu re
gno motus. Poſt eũ occupat regnũ Orodes, fratrem ad Babyloniã vſq; ꝑſecutus, M.
Craſſum cum filio ac exercitu deleuit,à filio Phraate occiſus. cæteri ſuo ordine refe-
rent. Pharus turris,à Ptolemæo Philadelpho ſuꝑ quatuor cancros vitreos apud Ale
xandriã in mari condita eſt,toto orbe ꝑmaxima,vt ſ. nauigãtibus nocte lumen exhi-
beat,quæ tam inſignis habita fuit,vt inter ſeptem mundi ſpectacula cõnumerata ſit.
Zenon Stoicus ijſdẽ tẽporibus fuit. Chryſippus Stoicus floruit. Polemon,q acta Viri illu-
prima adoleſcẽtia luxurioſe,Xenocratis monitis melior eſt factus. nam & illi in ſcho ſtres.
la ſucceſſit. Aratus Macedonicus poeta clariſſimus,cuius phœnomena tralata ſunt.
Straton philoſophus eloquẽtiſſimus,Philadelphi regis ꝓceptor. fuere & pleriq; alij.
Stilpon Megarenſis philoſophus,eius meminit M.Cicero,dicẽs q̃ pertinaci ſtudio
adoleſcentiæ libidinẽ vicerit. Crates Athenieñ.poeta comicus, Polemonis auditor.
Crates Thebanus philoſophus Cynicus,q vt libere philoſopharet, amouit à ſe bona
ſua. Eroſiſtratus Athenieñ.medicus. Lycon philoſophus e Troade, Stratonis diſci
pulus e Theophraſti ſchola. Timon Apolloniates Nicenus,Ptolemæo Philadelpho
adprime grat⁹ ob eloquẽtiæ & philoſophiæ ſtudiũ.In hac gñatiõe Demetrius Mace
donũ rex,Antigoni filius,tertio Euergetæ anno regnare cœpit,regnauit annis x.hic
pene puer cũ pr̃ cõtra Spartanos victoriã obtinuiſſet,& poſtea Atheniẽ.bellũ mouẽs,
ab Alexãdro Pyrrhi regis Epirotaꝝ filio ſuꝑatus eſſet,& regnũ amiſiſſet, Demetrius
ſumptis virib⁹ nõ ſolũ amiſſam Macedoniã recepit,verũetiam ipſum Alexãdrũ Epi-
ri regem regno ſpoliauit. Tanta enim tunc erat militum nobilitas, vt reges viciſſim
nunc exules,nunc reges haberentur. poſteaq̃ deceſſit Demetrius, Philippo filio par-
uulo relicto,huic Antigonum dedit tutorem.Antigonus Macedonum rex tertiode-
cimo anno Euergetæ regnum ſuſcepit, de quo in ſequenti generatione.

GENERATIO LIX.

ANno à mundi exordio 4967.ab vrbe vero cõdita 517. olympiade 135. Achim
defuncto ſucceſſit filius eius Eliud, in quo per lineã Chriſti incipit 59. genera- Eliud aliàs
tio,durauit annis 49.erat is annus decimus Ptolemęi Euergetę.Onias pontifex Melchi.
Simonis iuſti fili⁹,paruulus mẽte & auarus exiſtens,vt ait Ioſephus, tributa negauit
Euergetæ,vectigal ſ.q̃d patres eius ex proprijs dabãt.i.xx.talenta pecuniaꝝ non red
dens,ad iram Ptolemæum cõmouit,quare per legatos admonitus eſt fidei maiorum
ſuoꝝ.Sed verba regis Oniã nõ flectebant,vnde & Iudæi turbabant. quod audiẽs Ioſe
phus vir nobilis,Tobiæ ex Oniæ ſorore filius,inuito Onia,ex cõſenſu Iudæoꝝ ad Pto
lemæum acceſſit, qui nõ pacem modo cũ eodẽ reparauit, ſed etiam propter eius in-
gentes virtutes atq; obſequia,dux Iudææ & finitimaꝝ regionũ conſtituit. huic Ioſe-
pho filius Hyrcanus ſucceſſit,cuius,dũ puer eſſet,probauit pr̃ prudentiã,tum multis
alijs,tum hoc in primis,ꝙ tradens ei 300.iuga boum ſine loris, præcipiebat vt ſemina
ret,& cũ lora deeſſent,interfecit aliq̃t boues,& de corijs fecit lora,& ſeminauit terrã,
de quo Ioſephus. Anno huius generatiõis primo Hamilcar dux Pœnoꝝ,Hanniba-
lis Carthagineñ.ducis filius,& pater magni Hãnibalis, ab Hiſpanis bello interfectus
eſt,cũ iam aliud bellũ aduerſus Ro.pararet. hic Hamilcar ſæpe occaſione data Ro.la-

ceſſiuit,ſemperq́; ſuperior deceſſit. Quàm vehemẽs aũt in Ro. odiũ haberet, oſtendit hoc modo: cũ quatuor puerilis ætatis filios intueret, totidẽ catulos leoninos in perniciem imperij Romani alere ſe prædicabat, & poſtea Hannibalẽ nouẽ annorũ puerũ, ad aras iurare fecit, vt cum primũ poſſet per ætatẽ, cõtra Romanos pugnaret. Quin Hannibal ſignificare cupiens, quãto inter ſe odio Carthago & Roma diſſiderent, inflicto in terrã pede, ſuſcitatoq́; puluere, tunc inter eas finẽ belli fore dixit, cũ puluis in habitũ priorẽ rediret. Hęc Valerius. Hamilcare occiſo, Haſdrubal gener ei (vt Plutarchus refert) ſucceſſit, q plura cõſilio q̃ viribus geſſit. hic vt alij volunt, fœdus cũ populo Ro. reuocauit, & vtriuſq; imperij Iberũ fluuiũ terminũ ſtatuit, Saguntinos in Hiſpania medios inter imperia libertate vti decreuit. Poſthumio & Fuluio COSS. bellum cõtra Illyrios geſtũ, & multis ciuitatibus captis, etiã reges in deditionẽ accepti ſunt. Aemilio cõſule, ingentes Gallorũ copiæ Alpes tranſierũt, ſed pro Romanis tota Italia conſenſit, traditumq́; eſt à Fabio, q ei bello interfuit, 800. millia hoĩm parata ad id bellum fuiſſe. & xl. millia Gallorũ cæſa ſũt, capta ſeptẽ millia. Experimẽto, ait Eutropius, depręhẽſum eſt, ꝙ virtus Gallorũ ſicut primo impetu maior q̃ virorũ eſt, ita ſequẽs minor q̃ fœminarũ. Hi Britomaro duce, nõ prius poſituros ſe baltea iurauerunt, q̃ Capitoliũ incendiſſent. factumq́; eſt, nam victos eos Aemilius in Capitolio extinxit. aliquot deinde annis M. Claudio Marcello, C. Cor. Scipione cõſulibus, cũ imprudens Marcellus in manus Gallorũ incidiſſet, nec qua via euadere poſſet haberet, in hoſtem irrupit, regẽ eorũ Viritomarũ occidit, & euadit. poſtea Marcellus cũ collega ingentes copias Gallorũ interemit, Mediolanũ expugnauit, ſpolia Ioui Feretrio opima ſuſpendit * tertius. Minutio Ruffo, P. Cornelio cõſulibus, Iſtris bellũ illatũ eſt, q̃a latrocinati nauibus Ro. fuerãt, ac multo ſanguine Ro. perdomiti ſunt. Anno ab vrbe condita 533. prope vniuerſi orbis imperia noua regũ ſucceſſione mutata ſunt. nam in Macedonia Philippus, mortuo Antigono tutore & vitrico, xiiij. annorũ regnum ſuſcepit, & in Aſia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus cõſtitutus eſt. Cappadocię regnũ quoq; Ariaracti puero admodũ pater ipſe tradidit. Aegyptum, patre & matre interfectis, occupauit Ptolemæus Philopator cognomento ex facinore contrario. Spartani in locũ Cleomenis ſuffecerũt Lycurgũ, & apd Carthaginẽ ętate adhuc immatura dux Annibal conſtituit, nõ penuria Pœnorũ, ſed odio Ro. Hoc anno Ptolemæus Philopator regnare cœpit, regnauit annis xvij. hic vt ait Iuſtinus, regno Aegypti parricidio obtento, & ad necẽ vtriuſq; parentis cæde etiam fratris adiuncta, veluti rebus feliciter geſtis, luxuriæ ſeſe tradidit, regiſq́; mores om̃is eſt ſecuta regio. Erãt tum duo filij Seleuco Callinico, Seleucus Ceraunus & Antiochus, q poſtea dictus eſt Magnus. Nam poſt fugam & necẽ Seleuci Callinici, quẽ interfecit Euergetes pater huius Philopatoris, duo filij Seleuci eiuſdẽ, Seleucus Ceraunus & Antiochus, prouocati ſpe victoriæ & in vltionẽ patris, exercitu magno cõgregato, aduerſus Ptolemæum Philopatorẽ arma corripiũt. Cumq́; Seleucus maior frater, tertio imperij ſui anno occiſus eſſet in Phrygia per dolũ Nicanoris, exercitus q erat in Syria, frẽm eius Antiochũ Magnũ de Babylone vocauit ad regnũ Syriæ, q̃d tenebat à Ptolemæo Philopatore. Quibus reb9 cognitis, Antiochus pugnauit aduerſus duces Ptolemæi, cũq́; proditione Theodoti cuiuſdam obtinuiſſet Syriam, in tantã venit audaciã, vt vltro Aegyptijs bellum inferret. Philopator aũt amiſſa Syria, cõgregauit multitudinẽ plurimam aduerſus Antiochũ, initoq́; certamine, Antiochus omnẽ amiſit exercitum, & per deſerta fugiens, pene captus eſt. ſpoliaſſetq́; tunc regno Philopator Antiochum, ſi fortuna virtutẽ iuuiſſet. cõtentus recuperatiõe vrbium Ptolemęus quas amiſerat, ad extremũ pace facta quibuſdã pactionibus, bellũ eſt finitũ. Simon Onię põtificis filius, pontificatũ ſuſcipit. nam Onias pater eius magnã Antiochi ſæuitiam phorreſcens, ſe in Aegyptũ tranſtulit. Erat aũt Simon vir quidẽ bonus, q multa digna laude geſſit opa, quod Ieſus filius Sirach in Eccleſiaſtico ca. 50. teſtat, dicens: Simon ſacerdos magnus fuit, qui in vita ſua ſuffulſit domũ, & in diebus ſuis corroborauit templũ. Tẽpli enim altitudo ab ipſo fundata eſt. In diebus ipſius emanauerũt putei aquarũ, & quaſi mare adimpleti ſunt ſupra modum. Qui curauit gentẽ ſuam, & liberauit eam. ſedit annis xij. Anno ab vrbe cõdita D. xxxiiij. inchoatũ eſt bellũ Punicũ ſecundũ inter Ro. & Carthagineñ. hoc aũt bellũ præceſſerunt multa prodigia in diuerſis partibus, ſecundũ Oroſiũ & Vale. Maximũ. Inter initia em̃ bellorũ Romæ bos mugitũ ſuũ in humanum ſermonem conuertit, carnes quoq; in modũ niuis diſſipatæ ceciderunt, maiorem partem aues diripuerunt, reliquum humi per aliquot dies neq; odore graui, neq; adſpectu deformi iacuit. fertur quoq; in Piceno lapides pluiſſe. In Gallia lupum vigili gladium e vagina abſtuliſſe, in Sicilia quoq; duo ſcuta ſanguinem ſudaſſe, & me-

Gallorum cædes.

Britomarus aliàs Viritomarus.

Pto. Philopator

Simon pontifex.

& metentes cruentas ſpicas reperiſſe, & Gn. Domitij bouem dixiſſe, Caue tibi Roma,
infantẽ ſemeſtrẽ de vtero matris, vt ait Augu. de ciui. Dei, lib. iij. ca. 31. Ioui triũphum
clamaſſe. Et refert Eutropius, ꝙ in Sagunto cũ mulier pene enixa eſſet, infans in vte-
rum regreſſus, ciuitatis Saguntι excidium ſignificauit. ſerpẽtes volaſſe refert Auguſti
nus ibidẽ, fœminas ex gallinis factas, & mulieres in maſculinũ ſexum fuiſſe cõuerſas. Belli Punici
Quin aũt bello Punico ſecũdo Spoleti ex muliere virum factũ. Cauſam belli ſcribẽs ſecũdi indi-
Plutarchus: Erat, inquit, Hannibali indignatio aduerſus Ro. ob Siciliã Sardiniamq́ꝫ cia ac prodi
amiſſam, pudebat etiam nobilẽ populũ dare tributa quæ iubere conſueuerat, accede- gia.
bat & priuatũ odiũ, & quaſi hæreditariũ à patre acceptũ Hamilcare, quo nemo alter
ex Carthagineñ. ducibus nomini Ro. fuit infeſtior. Tradit eñ Hamilcar iureiuran-
do adſtrinxiſſe Hannibalẽ, cum primũ per ætatẽ liceret, populo Ro. fore inimicũ. Hæ
tum publicæ tũ priuatæ cauſæ mouebant, vt ferox iuuenis occaſionẽ quæreret rerum
nouandaꝝ. Erãt in Hiſpania per id tẽpus Saguntini quaſi medij inter Ro. & Cartha-
gineñ. fines, iure fœderis in libertate relicti. Hi poſtea ſe totos Ro. addixerant. Quare
Hannibal cõſtituit animo, nihil opportunius eſſe ad cõcitandũ Ro. q̃ Saguntinos ar-
mis laceſſere. ſed prius Olcadas inuadit, & alias vicinas Saguntinis vrbes capit. Car-
pentani poſtea socijs in arma vocatis, Pœno occurrunt (erant aũt ſupra centũ millia)
quos Hannibal arte ſuperauit. poſt eam victoriã cuncti trans Iberum populi deditio-
nem faciunt præter Saguntinos, quos ilico obſidione cinxit. q̃d vbi Ro. nunciatũ eſt,
decreuerunt vt P. Vale. Flaccus & Q. Fabius * Pamphilius ad Hannibalẽ mitterẽtur,
vt à Sagunto recederet. qui ſi nõ pareret, Carthaginẽ ire iuſſi ſunt, ad ducem ipſum
pro violato fœdere poſcendũ. Legatos hos Hannibal nec admittere nec audire volu
it, autore Liuio, ab alijs vana reſpõdiſſe tradit, ſe bellicis rebus intentũ dicẽs cõtra ho Saguntum
ſtes, nõ poſſe audire eos. Profecti igit legati Carthaginẽ, mandata patrũ exponunt, oppugnat.
ſed deſpecti, re infecta, Romã redierunt. Erãt tum in ſenatu Carthaginenſi factiones
duæ, quaꝝ altera Hannibalẽ ſequebat, altera vero principẽ habebat Hannonẽ, virum
toga magis q̃ armis egregiũ. Is ea tẽpeſtate fœdus cum populo Ro. ſeruandũ cenſuit,
monuitq́ꝫ vt ab eo cauerent bello, q̃d extremã erat Carthagineñ. perniciẽ allaturum,
ſed nõ eſt bene cõſulendo auditus. Dum ſic aũt redeunt legati, Saguntũ oppugnatur.
Ciues vero anteq̃ ciuitas caperet, tanta cruciabant fame, ꝙ ſuoꝝ cadaueribus paſce-
bant. & cum miles q̃dam Hannibalis, amicus Saguntinoꝝ, volens ſaltẽ ſaluare ciuiũ
vitã, promitteret eis vitã & locũ aliũ vbi poſſent ciuitatẽ conſtruere, bona om̃ia Han Hannonis
nibali traderẽt, ipſi tẽpore deliberatiõis accepto, rogũ maximũ in medio ciuitatis ac- conſilium.
cendunt, & primũ in eundẽ aurũ & argentũ cum omni ſupellectili, poſtea cæſis vxori
bus & liberis, ſe in ignẽ nobiliores proiecerunt, atq́ꝫ eo terrore ciuitas eſt capta. Poſtq̃
excidiũ Saguntinoꝝ Romã eſt renunciatũ, mittunt legati Carthaginẽ, & huius tantę
cladis autor Hannibal poſcit, ſed dura acceperunt reſponſa. Tergiuerſantibus autem
Pœnis, dux Ro. Fabius, quę, inq̃t, mora eſt? In hoc ego ſinu pacem bellumq́ꝫ porto,
vtrum eligitis? Succlamantibus quodnam daret, bellum, inq̃t, accipite. & excuſſo in
media curia togæ gremio non ſine horrore, qnaſi pleno ſinu bellum ferret, effudit.
Tum P. Cor. Scipio ad Hiſpaniam profectus eſt cum exercitu, bellum Carthaginen-
ſibus indictum eſt. Hannibal relicto in Hiſpania fratre Aſdrubale, à Carthagine mo-
uens, per maritimã orã ad Iberũ ducit. ſcribit Valerius, quieſcenti Annabali nocte iu-
uenem admirabili ſpecie viſum, hortantẽ vt ſe ducem ſequeret in Italiã, & dum reſpi
ceret, animaduertit ſerpentẽ miræ magnitudinis omne quicq̃d obuiam venerat, pro-
terẽtem: ſecuto magno fragore attonitus, quid monſtri eſſet, aut quid portenderet,
interrogãs, audiuit: Italiæ vides, inq̃t, vaſtitatem, cętera permitte fatis. Annibal dein- Annibal al-
de ſuperatis Pyrenæis iugis, conciliatiſq́ꝫ ſibi donis Galloꝝ animis, ad Rhodanũ ve- pes tranſijt.
nit, ac per multas difficultates pugnaſq́ꝫ tandẽ regionẽ Allobrogũ ingredit, alpes pe-
tit. In ſuperandis vero alpibus varia ꝑpeſſus eſt incõmoda, vt ꝑter pugnas cum inco-
lis, in quibuſdã locis ꝑ ingentia ſaxa igni acetoq́ꝫ putrefacta, ſibi aperuerit iter. Quin-
todecimo die ſuperatis alpibus, in agrũ Taurinũ deſcendit. Tradit ad Italiã 80. millia
peditũ, decẽ millia equitũ, viginti elephãtos adduxiſſe. Interea multi Ligures & Gal-
li Annibali ſe coniunxerunt. T. Sempronius, cognito ad Italiã Annibalis aduentu,
ex Sicilia exercitum ad Ariminũ traijcit. P. Cornelius Scipio Annibali apud Ticinum
primus occurrit, cõmiſſoq́ꝫ prælio equeſtri, fugatis ſuis paulum, ipſe à filio Scipione
liberatus, ſaucius in caſtra redijt. pugnatum eſt deinde eodem conſule ad Trebiã flu-
uiũ, iterumq́ꝫ Ro. ſuperati ſunt. Deinde Sempronius Gracchus & ipſe confligit apud
eundem amnem, amiſſoq́ꝫ exercitu, pene ſolus euaſit. tunc ſe Annibali multi Itali de-
didere. nam poſt hãc pugnã omnia ferro & igne vaſtabat, nõnulla oppida cepit, ipſe

vulneratus,aliquãdiu bello abſtinuit. Vere primo maturius q̃ tempus poſcebat,ex hy
bernis mouens,cum in Hetruriã tenderet, & prope Apœnini iuga ſæua tempeſtate
repulſus,exercitũ in agrũ Placentinũ reduxit,breuiq́; interiecto tẽpore, mouit rur-

Oculũ Annibal amiſit.

ſum caſtra:ſuperatiſq́; Apœnini iugis,per Ligures in Hetruriã deſcendit. Arnus flu-
uius tum vehementer excreuerat, ibi ingentẽ hominũ atq; iumentoꝝ iacturã fecit.
Ipſe quoq; dux & ſi elephãto q vnus ſuperfuerat,veheret̃,aeris tamẽ intemperie con
fectus,alteꝝ amiſit oculũ. Inter hæc C. Flaminius conſul,exercitu à Sempronio acce
pto,Aretiũ venerat,incõſulto ſenatu ægreq́; ferente:quippe relicto collega Seruilio,
virũ hunc conſtabat nihil actuꝝ cõſulte,oĩa ꝑcipiti audacia. quod vbi Annibal cõ-
perit,conat̃ oĩbus modis,vt anteq̃ collegæ iungeret̃,pugna fieret. Itaq; per agrum
Feſulanũ vagat̃,ferro & igne oĩa vaſtando. ad Traſimenũ lacum ꝑuenit:ibi loci op
portunitatẽ contemplatus, equitatũ atq; peditatũ arte locat. Flaminius ſequit̃,quem

Flaminij caſus.

Annibal opportune ſuſcipit,ipſumq́; cõſulẽ interficit. vbi Ro. xv. millia cæſa ſunt,cæ
teri diffugerunt,ſex millia peditũ in poteſtatẽ victoris venerũt. Annibal hac victoria
parta,multos captiuos ſine precio dimitti iuſſit. Vbi vero Romã, Flaminiũ cõſulem
cæſum ac victũ,nunciatũ eſt,repẽte luctus ciuitatẽ inuaſit, vnde placuit extraordina-
riũ imperiũ quæri,dictatorẽq́; creari. Itaq; Q. Fabiũ,cui poſtea Maximo fuit cogno-
men,dictatorẽ,& M. Minutiũ magiſtrũ equitũ dicũt patres. Iam Annibal Traſime-
no lacu relicto,Spoletũ profectus, atq; inde per Marſos & Pelignos in Apuliã cõten
dit. dictator hoſtẽ ſecutus,haud procul à caſtris Punicis cõſedit, cunctãdo ſemper &
morã do bellũ trahẽs. Interim Annibal oẽm agrũ populat̃, nihilominus Fabius ſuos
in caſtris cõtinebat. hãc cunctationẽ iniquo Annibal animo tulit. Fabius eñ occaſio
nem rei bene gerẽdæ quærẽs,vt in eũ locũ deduceret̃ Annibal, vbi cõmeatũ nõ habe-
ret,ne iniquo loco certaret. Sed Annibal vbi ꝑſenſit,imperat militibus ſuis,vt ex præ-
da fere duo millia boum ad ſe deducãt. hoꝝ cornua facibus vinciri iubet, deinde q̃ſ-
dam deligit, q ſub primã vigiliã facibus incenſis,ad ſummos montes beluas cõcitent.
Itaq; agitati boues,ardẽtibus facibus ſumma montiũ ptẽt. copiæ paulatim ſequũtur.
Romani q ante validis præſidijs ſaltus occupauerãt. re noua ꝑterriti, & inſidias rati,

Fabij mora.

ſubito ex opportunis locis diſceſſere. Fabius Punicã fraudẽ ſuſpectã habẽs,ſuos con-
tinuit. Pœnus interim, trãſgreſſus in agrũ Albanũ cũ oĩbus copijs ꝑuenit,ac in Apuli
am rurſum cõtendit,quẽ e veſtigio dictator ſeqtur in agro Larinati. Inde Reip. cau-
ſa acceerſitus,magiſtro equitũ denũciat,ne abſente ſe manũ cũ hoſte cõſerat. Sed poſt
deceſſum eius M. Minutius ꝓceptoꝝ immemor, hoſtes ab Annibale miſſos frumen-
tatũ,cũ multa cæde profligauit. mox Romã id perlatũ,aucta fama, quaſi vincere ſci-
ret. quo factũ eſt,vt multitudine imperitoꝝ repẽte ex magiſtro eqtũ,q̃d añ nunq̃ cõti
git,cũ Fabio æquũ haberet imperiũ. At M. Minutius ex hoc tantã ſibi arrogantiã aſ-
ſumpſerat,vt auſus ſit,incõſulto collega,cũ hoſte certamẽ inire. Ac cũ in eum locũ co
pias ſuas ꝑduxiſſet,vbi Punicis inſidijs circũuentus,facile cædi potuit, Fabius publicæ
ſalutis memor,legionibus facultatẽ ꝓſtitit, vt ſeſe in locũ tutũ reciperẽt. Maxima eo
prælio Fabij virtus apparuit & apud hoſtes,& apud ſuos. nam Annibalẽ dixiſſe ferũt,
eo ꝓlio Minutiũ à ſe ſuperatũ eſſe,ſe vero à Fabio. Minutius depoſito magiſtratu,in
caſtra Fabij venit,patrẽ Fabiũ ſalutat,milites Fabij patronos. Fabiũ,ſi qñ argueret̃, di
xiſſe aiunt,timidiorẽ videri qui cauilla metueret,q̃ qui hoſtes fugeret. Anno D.XL.
ab vrbe cõdita L. Aemilius Paulus,& M. Terẽtius Varro,Fabio ſuccedunt, q Fabius
ambos cõſules monuit,vt Annibalẽ callidũ & impatientẽ ducẽ, nõ aliter vincerent, q̃
præliũ differẽdo. verum quũ impatiẽtia Varronis,cõtradicente altero cõſule Aemilio

Clades Cannenſis.

Paulo,apud vicũ Cannas in Apulia pugnatũ eſſet,ambo cõſules ab Annibale vincun
tur. nam cũ cõperiſſet Annibal Aufidũ amnẽ ingẽtes auras mane proflare,quæ arena
rum & pulueris vortices agerẽt,ſic direxit aciem,vt tota vis ſuis à tergo, Romanis in
ora & oculos incederet. ea ex re Ro. exercitũ ſtrauit. In ea pugna tria millia Afroꝝ pe
rierunt,magna pars de exercitu Annibalis ſauciat̃. Nullo Punico bello Ro. grauius
vulnus acceperũt. perijt in eo cõſul Aemilius Paulus, qui dum ſaucius in quodã ſaxo
ſediſſet,ferẽte ei Gn. Cor. Lentulo equũ quo fugeret,noluit, atq; ꝑſedit donec ab ho-
ſtibus peremptus eſt. perierũt ibi trib. militũ cõſulares & ꝓtorij viri xx. ſenatores ca-
pti aut occiſi 80. nobiles viri 300. peditũ quadraginta millia,equitũ tria millia & qu-
genti. Varro cõſul cũ quibuſdã Venuſiã fugit,nec dubiũ eſt,vltimũ iſtũ diem Ro. ſta
tus futuꝝ fuiſſe,ſi Annibal mox poſt victoriã ad ꝑuadendã vrbẽ cõtendiſſet. Varro
Romã redijt,gratiæq́; ei à populo & ſenatu actæ ſunt,ꝙ Romanã rempub. nõ deſpe
raſſet. nõ aũt vitæ cupiditate, ſed Reipub. amore ſe ſuperfuiſſe reliquo ætatis ſuæ tpe
approbauit. Nã barbã capillumq́; ſubmiſit, & poſtea nunq̃ recubãs cibũ accepit. ho

noribus

noribus quoq;,cũ ei deferrent à populo,renunciauit,dicens,felicioribus magiſtrati-
bus Reipub.opus eſſe.vſq; adeo aũt vltima deſperatio Reipub.apud reſiduos Roma-
nos fuit,vt de relinquẽda Italia,ſedibusq; nouis quærẽdis cõſiliũ ineundũ putarẽt,q̃d
etiã autore Marcello cõfirmatũ eſſet,niſi Cornelius tribunus militũ,qui poſtea dictus
eſt Africanus,obſtitiſſet.Is enĩ vt T.Liuius refert,ſtricto gladio ſup capita deliberan — *Scipionis audacia.*
tium iurauit,pro hoſte ſe habituꝝ eum, q in verba ſua nõ iuraſſet.effecitq;,vt oẽs mi-
nime relictũ iri à ſe Italiã iureiurando adſtringerent.Poſt eam cladem patricij ſuis bo
nis ærariũ publicũ tot malis exhauſtũ,locupletarunt.Decius Iunius dictator creatus,
accuratiſſimũ habuit delectum,prætexatis & ſeruis q publice empti ſunt, legionibus
adſcriptis.Verũ hac victoria potitus Annibal,Ro.obtulit vt captiuos redimerẽt.Re-
ſponſum eſt à ſenatu,eos ciues nõ neceſſarios,qui cũ armati eſſent,capi potuiſſent.Il-
le om̃es poſtea varijs ſupplicijs interfecit.Interim Mago Annibalis frater Carthagi-
nem miſſus,feliciſſimũ victoriæ nunciũ ſuis ciuibus detulit.Resq; ab Annibale geſtas
magnificẽtiſſime in ſenatu expoſuit,& ad faciendã fidẽ orationi ſuæ, effundi iuſſit in
curia annulos,Liuius aureos prodit,Ro.eqtibus ademptos,numero triũ modioꝝ. ſi-
mulq; petit ſupplemẽtũ,q̃d cõceſſum eſt,& pſeuerandũ in armis cẽſet ſenatus,vno tm̃
repugnante Hannone,cuius ſalutare conſiliũ erat,vt pacis mentio fieret.Interim An
nibal victor in reficiendo exercitu tempus terẽs,ſpatiũ victis dedit ad reſpirãdum, &
vt Valerius ait,elatus tanto ſucceſſu, nec admiſit quenq̃ ciuiũ ſuoꝝ in caſtris,nec re-
ſponſum vlli niſi p interpretẽ dedit.Maharbalẽ etiã præfectũ equitũ, ante tabernacu
lum ſuũ clara voce affirmãtem,proſpexiſſe ſe quonam modo paucis diebus Romę in — *Maharbalis monita.*
Capitolio cœnaret,adſpernatus eſt. Cui ille: Vincere ſcis Annibal,victoria vero vti
neſcis.Huius poſtea tarditatis ſæpe pœnitum Annibalẽ tradunt.palamq; cõqueſtum,
q quieti militũ magis q̃ cõſilio Maharbalis acquieuiſſet.Cęteꝝ: poſt hoc prælium ad
Cannas cõmiſſum,Atellani,Calatini,Samnites,Brutij præterea atq; Lucani,atq; per-
multi Italiæ populi,fama ingentis victorię moti,ad Annibalẽ defecerũt.Capua quo-
q; quod multo ante cõcupiuit Annibal,ſe ei cõiunxit. Erat Capua poſt Romã omniũ
Italiæ ciuitatũ florentiſſima.venientẽ vero Annibalẽ Capuã,ingens multitudo obuia
ſtudio viſendi celeberrimũ ducem ſuſcepit, deduciturq; in domũ Pacuuij familiaris,
potentia atq; æſtimatiõe facile principis Campanoꝝ. Annibal deinde ad vrbem No
lam exercitũ educit.oblata ſibi ſpe per voluntariã deditionẽ huius oppidi potiundi.
nec iam feſelliſſet opinio, niſi Marcellus prætor cõcitatã multitudinẽ,ſubito aduẽtu
repreſſiſſet,ſuccedẽtemq; mœnibus hoſtẽ,tribus portis eruptiõe facta,cũ magna cæ-
de in caſtra adegiſſet.Hic eſt Marcellus vir bello inſignis, q primus Annibalẽ docuit
poſſe vinci.Interea in Hiſpania vbi frater Annibalis Haſdrubal remãſerat,cũ magno — *Haſdrubal vincitur.*
exercitu à duobus Scipionibus vincit.Perdit in ea pugna 35.millia hominũ,ex his ca
piunt decẽ millia.mittunt quoq; ei à Carthagineñ. in ſupplementũ xl.millia peditũ,
quatuor millia equitũ,elephãti xx.Centenius Penula centurio decerni ſibi vltro bel-
lum aduerſus Annibalẽ petijt,à quo cũ octo millibus militũ cæſus eſt.Acceſſit tũc ad
hoc incõmodũ,vt Annibal in Apuliã proficiſcens,aliũ exercitũ Ro.cui pꝛerat Fuluius
prętor,inſidijs circũuentũ profligaret,deleretq;.nam ex xx.millibus hominũ vix duo
millia ſuperfuere. Maiore deinde conatu Annibal Caſilinũ aggreſſus, ad nocendum
Capuanis opportunũ, obſidione cinxit:q̃d ita fame vexatũ eſt,vt lora & pelles ſcutis
derractas, itẽ mures comederẽt: & nucibus per Vulturnũ amnẽ à Ro.miſſis vixerũt.
Tandẽ exiguã partẽ copiaꝝ Hannibal in obſidione reliquit,ipſe reliquũ exercitũ in
hyberna deducit.Capuã aũt ſtatiuis delegit,vrbẽ amœnã & om̃i gñe deliciaꝝ abun-
dantem.ibi miles aſſuetus ſub dio frigus,famẽ,ſitimq; tolerare,breui ex ſtrenuo igna-
uus,ex forti timidus,ex ſolerti iners mollisq; euaſit, & tum magis Cãpanæ deliciæ,q̃
alpiũ iuga,q̃ armati Ro.Pœnis obfuerũt.Quo tpe rex Macedonũ Philippus ad An-
nibalẽ legatos miſit,mittens auxilia cõtra Ro.ſub hac conditiõe,vt deletis Romanis,
ipſe q̃q; cõtra Græcos ab Annibale auxilia reciperet.Captis igit legatis à Romanis,&
re cognita,Romani in Macedoniã M.Valeriũ Leuinũ ire iuſſerũt,in Sardiniã Man-
lium Torquatũ.Ita vno in tẽpore quatuor in locis pugnat à Romanis, in Italia cõtra
Annibalẽ,in Hiſpania cõtra frẽm eius Haſdrubalẽ,in Macedonia cõtra Philippum,
in Sardinia cõtra Sardos & alteꝝ Haſdrubalẽ Carthagineñ.qui à T.Manlio procon
ſule viuus eſt captus,occiſa cũ eo xij.millia,capti mille quingẽti,& a Romanis Sardi-
nia ſubacta. Hiero per hæc tẽpora Syracuſanoꝝ rex, cuius pater amicus populi Ro-
mani fuerat,ad Carthagineñ.defecit, & propter ſupbiã crudelitatemq; a ſuis interfe — *Marcellus Annibalem vincit.*
ctus eſt.Deinde Annibal apud Nolã iuſta acie cũ Marcello cõgreſſus,victus eſt:& pe
rierunt ad duo millia Pœnoꝝ.Annibal Nolæ oppugnatione omiſſa, Apuliã petens,

militem in hyberna deduxit.his factum eſt,vt veluti ex graui morbo reſpirantes Romani,ſummis viribus contenderẽt aduerſus Pœnum, vt etiã aliena aggredi auderẽt. Mox victis Ro.apud Cannas,defecerunt Campani à Roma. Quare ad obſidendos eos ꝑgunt illi. Verũ Cãpani delicti ſui conſcij,vocant Annibalẽ. Is nulla mora facta, ex Apulia profectus, in Campaniã venit, & caſtris Romanoꝝ ſuꝑ Capuam poſitis, imminentẽ diſtulit peſtẽ prohibere Campanis. crebris tamẽ incurſionibus ꝑ agrum Neapolitanũ vagat, conſligens cũ Marcello ſemꝑ inferior. Annibal nõ ſine magno detrimento copijs in caſtra deductis,paulo poſt in agrum Tarentinũ exercitũ ducit. nam ſpem Tarenti recipiẽdi acceperat.Erat aũt ex maritimis vrbibus nulla alia Tarento cõmodior ad auxilia ex Græcia trãſportãda.verũ & ſi repugnãtibus Romanis res in longũ ꝑtracta ſit,tñ nõ prius ab incepto deſtitit,ꝙ autores defectionis prodiderũt vrbem,arce ſolũ à Romanis retenta,quã tñ ingenio & arte etiam obtinuit.

Occupat Tarentum Hanno.

Hoc facto, Romani ad Capuam duxerũt legiones. quãobrem illuc Pœnus cum om̃ibus copijs cõtendit. Primo aduẽtu caſtra Romanoꝝ inuadit,monitis antea Cãpanis,vt eodẽ tpe eruptionẽ faciãt. Romani,partitis copijs,Cãpanos mox in vrbẽ redire compellunt. durior vero dimicatio aduerſus Pœnũ fuit. Annibal,tentatis om̃ibus,cum videret nullam facultatẽ ſibi reliquã,qua duces Ro.à Capua remoueret,pro ſocioꝝ periculo anxius,confugit ad iam multo cogitatũ conſiliũ:caſtra mouet, & ꝙ maximo ſilentio infeſtis ſignis Romã petit, ratus hac via ſolui tam ꝑtinacem obſidionẽ. Quod cum Romam renunciatũ eſt, tantus terror inuaſit vrbẽ, vt nunꝙ intra mœnia vehementius ſit trepidatum. Igitur placuit vt Fuluius Flaccus, alter ex ducibus à Capua accerſitus, & conſules noui Sulpitius Galba & Cornelius Centumalus, extra vrbem haberent caſtra, C. Calfurnius prætor valido præſidio Capitolium tueretur. Annibal continuo ad Anienem tria millia paſſuum ab vrbe poſuit caſtra. Paulo poſt cum duobus millibus equitũ ita appropinquat vrbi,vt à porta Collina vſq; ad templum Herculis obequitans, ſitum mœniaq; tam amplæ ciuitatis ocioſe perſpexerit. quem mox Fuluius Flaccus abire coegit. Sequenti die Annibal exercitum ex caſtris educit, aciem inſtruit,idem Romani faciunt. Etenim Carthaginenſes pro imperio orbis terræ,Romani pro patria,pro libertate,pro bonis omnibus dimicaturi progrediuntur.

Capua capitur.

Sed accidit res memoratu digna. nam cum ſtant parati in armis,& ſignum dimicandi expectant,repente ſuperuenit imber frequentibus procellis,cuius tanta vis & aſperitas fuit, vt cogeretur quiſq; militẽ in caſtra reducere. Proximo quoq; die, in quem pugna dilata videbatur, in aciem vtriſq; exeuntibus, ſimilis tempeſtas exoritur,quæ vtroſq; ita afflixit, vt inſtantis dimicationis obliti, de ſalute tantum & fuga cogitarent. Hæc animaduertẽs Annibal,exclamaſſe fertur, modo ſibi mẽtem potiundæ vrbis,modo facultatem non dari,& ſiue animo reputans, quantæ molis eſſet expugnare Romam, ſiue inopiam frumenti metuens, caſtra mouere conſtituit, in Brutios & Lucanos contendit. Quod vbi Capuani cognouere, deſperantes de ſumma rerum, dederunt vrbem Romanis,Qu.Fuluio & Ap.Claudio conſulibus,principes Capuani,vt refert,veneno ſibi conſciuerunt mortem. Et cum ſenatus Capuanorum ligatus eſſet ad palos,vt ſecuri percuteretur, literas à ſenatu miſſas,ꝗbus iubebatur parcere,

Archimedes.

Q. Fuluius conſul antequam legeret, in ſinu poſuit, & lege agi iuſſit, & ſupplicium peregit. Claudius Marcellus Syracuſas expugnauit,in eo tumultu vrbis captæ Archimedes geometra,qui diu arte ſua vrbem defenderat,intentus adeo formis quas in puluere deſcripſerat,vt vrbem capi non ſenſerit, interfectus eſt. Hic primus, vt Cicero ait,ſphæræ fabricator fuit. In Hiſpaniam miſſi Scipiones Gn. & Pub. ſpem totam Pœnis eripuerunt, tot & tantis rebus feliciter geſtis inſignes,triſtem hac tempeſtate exitum tulerunt. Inſidijs enim Punicæ fraudis oppreſſi ſunt. Alter enim ferro, alter cum euaſiſſet in turrem, cinctus facibus peremptus eſt,anno viij. poſtquam in Hiſpaniam ierant. Cæſus fuiſſet totus exercitus, amiſſaq; eius prouinciæ poſſeſſio foret, niſi L. Martius eques,Romanæ virtutis induſtria contractis exercituum reliquijs,bina caſtra hoſtium expugnaſſet,vbi ad xxvij. millia cæſa,& mille octingenti capti,prę da ingens abducta eſt. Igitur in vltionem patris ac patrui miſſus cum exercitu Scipio, cui tam grande ab Aphrica nomen fata decreuerant,qui deſperantes aliquando poſt Cannenſem pugnã in verba ſua iurare coegerat,bellatricem illam viris armiſq; nobilem Hiſpaniã,incredibile dictu, totam à Pyrenæis mõtibus in Herculis columnas &

Scipionis Africani victoria.

oceanũ recuperauit,neſcias,citius an facilius,ꝙ velociter,quatuor anni fatent.ꝙ facile,vel vna ciuitas Carthago probat.eodẽ quippe die quo obſeſſa eſt, capit. Certũ eſt tñ,maxime profuiſſe profligãdæ prouincię ſingularẽ ducis ſanctitatẽ:quippe q captiuos pueros atq; puellas præcipuæ pulchritudinis, barbaris reſtituerit, ne in conſpe-

ctum

ctum quidem ſuum paſſus adduci, ne qd de virginitatis integritate delibaſſe ſaltem
vel oculis videretur. Cum eñ quædam adulta flore virgo pulcherrima ab eo compre
henſa fuiſſet, conceſſit parentibus vt eam redimerent, preciumq́ dotis noïe ſpõſo eiuſ
dem contulit. pro quibus factis, maxime adnitente puellæ ſponſo, eiusq́ parentibus,
oẽs fere Hiſpani ad eum tranſierunt. Capta aũt Carthagine, om̃e argentum atq; aurũ
& belli apparatũ Aphrorũ in ea reperit, obſidesq́ nouiſſimos, quos ĳdem Afri ab Hi-
ſpanis acceperant, inuentos parentibus reſtituit. Magonem fratrem Hannibalis ibi-
dem capit, quem Romam cum alĳs mittit. Romæ ingens lætitia poſt hunc nuncium
fuit, poſt quæ oïa Haſdrubalem victũ fugat. M. Leuinus in Macedonia cum rege Phi
lippo & multis Græciæ populis, & rege Aſiæ Attalo amicitiam facit: & ad Siciliã pſe
ctus, Hannonem quendam Aphrorũ ducem apud Agrigẽtum ciuitatem cum ipſo op
pido cepit, eumq́ Romam cum captiuis nobiliſſimis miſit, defectiõis autores ſecuri p-
cuſſit, 40. ciuitates in deditionẽ accepit, 26. expugnauit. ita oĩs Sicilia recepta eſt. Per

Leuinus Siciliam capit

idem tempus Fului⁹ proconſul apud Herdoneam ſedebat, & cum neminem metue-
ret, conceſſit in agrum Brutium, quem Hannibal circunuẽtum profligauit, & dux ipſe
cum magna parte copiarum occiditur. Marcellus conſul audita clade imprudẽtia du
cis accepta, reſarcire detrimentum cupiens, in agrum Lucanum exercitum ducit, vbi
ſibi Hannibal occurrit. æquis prope viribus pugnatum eſt vſq; ad occaſum ſolis. poſte
ro die Ro. iterum in aciem exeuntibus, Hannibal ſuos intra vallum tenuit, & ſequen-
ti nocte profectus in Apuliam venit. Marcellus quoq; per veſtigia ſecutus Pœnũ, ſed
hyeme inſtante, nihil agere potuit. At principio veris partim literis Fabĳ noui conſu-
lis, partim natura incitatus, ex hybernis aduerſus Pœnum, qui tum ad Cãnuſium con
ſedit, duxit exercitum. ibi paucis diebus ter collatis ſignis pugnatũ eſt. primo die cum
pari ſpe vſq; ad noctem, ſecundo die ſuperior Pœnus. millibus duobus pene ac ſeptin
gentis cæſis. tertio die Ro. Marcello duce occurrũt. Tum Annibal dixiſſe fertur, rem
cum eo hoſte ſibi eſſe gerẽdam, qui nec victor, nec victus quieſcere poſſit. pugnatum
eſt acriter, Hannibal tandem diſcedere coactus eſt. Sub idem tempus ſimili prope mo
do, quo amiſſum fuerat, Fabius Maximus Tarentum recepit. quod vbi Pœno nuncia-
tum eſt, dixiſſe fertur, & Ro. ſuum Annibalẽ habent. Sequenti anno Marcellus & Cri

Fulurĳ caſus

ſpinus creati conſules, oĩbus viribus duos conſulares exercitus ducunt. Annibal diffi-
dens copĳs, ſuperare dolis aggreditur. ſylueſtris erat tumulus medius pene inter ca-
ſtra, ſub quo Numidas clam collocat. Conſules hunc tumulum præoccupare cupien-
tes, ex caſtris exeunt cum paucis equitibus, ſpeculantes quo pacto occupari poſſit, in
præparatas inſidias incidunt. momento temporis circũuenti, neceſſitate magis q̃ con
ſilio prælium ineunt, in quo Marcellus egregie pugnans occiditur, & Criſpinus vulne
ratus, vix elapſus eſt. M. Marcello perempto, Hannibal collem occupat, ibi inuẽtum
Marcelli corpus honorificentiſſime ſepeliri iuſſit. Hannibal cum literis ſignatis annu
lo Marcelli, mox Salapiam mittit Marcelli noïe, ſignificãtem eum aduenire. Sed præ-
moniti à Criſpino ne crederent annulo, vtpote perempto Marcello, literas recipiunt
aduenientemq́ Hannibalem fallunt. præmiſſos eñ ad ſexcentos recipientes, mox por
tis clauſis trucidant. rei pertæſus Hannibal, abĳt. Tertio vero anno q̃ Scipio ad Hiſpa
niam profectus fuerat, regẽ Hiſpanorũ magno ꝑlio victũ, in amicitiã accipit, & prim⁹
oĩm à victo obſides non popoſcit. Hannibal deſperans Hiſpanias cõtra Scipionẽ diu-
tius poſſe retineri, fratrẽ ſuũ Haſdrubalẽ ad Italiã cũ oĩbus copĳs euocauit. Erãt tum
creati conſules noui, M. Liuius, & Claudius Nero. Claudius in Salentinos, Liuius in
Galliã cõtendit aduerſus Haſdrubalẽ, q ſuperatis iam alpibus, fratri ſe iũgere parabat.
Accidit ꝑ illud tẽpus, vt Hãnibal magnis afficeret incõmodis à Claudio, primũ in Lu-
canis, deinde in Apulia prope Venuſiã, vbi copias poſtea ab Hãnone accepit, & Venu
ſiã repetit. Claudius non lõge à Venuſia habebat caſtra, & receptis literis, cum Haſdru
balẽ appropinquare cognouiſſet, dies noctesq́ ſub legati cuſtodia caſtris relictis, cum
parte exercitus magnis itineribus in Picenũ profectus, ſexto die Senã ꝑuenit, ibi cõſu-
les ambo iũctis copĳs, prope Metaurũ flumẽ Haſdrubalẽ adorti, feliciter cõflixerunt.

Marcelli interitus & ſepultura.

victus eſt Haſdrubal, ad 56. hoſtiũ millia eo die cæſa dicunt. Aſt Claudius non minus
celeriter q̃ venerat, cum victoria Venuſiam repetens, caput Haſdrubalis prope caſtra
hoſtium poni, captiuos dimitti iuſſit, qui tantæ calamitatis nuncium ad Pœnũ deſer-
rent. Verum Annibal hoc tam ingenti non ſolum publico, ſed etiam priuato ꝑculſus
vulnere, receſſit, in agrum Brutiũ ſe recepit, non minus tñ oĩbus viribus iũctis, inuicto
animo bellũ ſuſtinuit, & q̃d mirum eſt, exercitum ex Hiſpanis, Aphris, Gallis, atq; alĳs
gentibus mixtum, ſic concordẽ ſiue autoritate ſiue prudentia tenuit, vt ne minima q-
dẽ ſeditio militaris in caſtris ſit audita. Nec iam Ro, Sicilia, Sardinia, Hiſpaniaq́ rece

Haſdrubal vincitur.

ptis,hunc hoſtem aut in Italia delere,aut ex Italia deducere prius potuerunt,q̃ in Africam P.Cor.Scipionem mitterẽt.oẽs ciuitates quæ in Brutijs ab Annibale tenebantur, paulo poſt Ro.ſe tradiderunt.P.Cor.Scipio dum graui morbo implicitus eſſet,ſeditionem in parte exercitus motam,confirmatus diſcuſſit,rebellantesq; Hiſpaniæ populos coegit in deditionem venire.amicitia facta eſt cum Maſiniſſa rege Numidarum, qui illi quidem auxilium,ſi in Aphricã traieciſſet, pollicebatur. Cumq; vniuerſam Hiſpaniam à Pyrenęo vſq; ad Oceanum Scipio ſubegiſſet,reuocatus à Ro.cum ingenti gloria Romam venit,& 14.anno poſtq̃ Annibal in Italiam venit,cum Licinio Craſſo conſul creatus eſt,& in Africam miſſus.Scipio Aphricam aggreſſus, hyberna Pœ-

Vincũt à Scipiõe Hãno & Syphax.

norum & mapalia Numidarum,quæ haud longe aberant ab Vtica,nocte fecit incendi.Pœni trepidi,cum caſu accidiſſe ignem putarent,inermes ad extinguendum cucurrerunt,q̃ de re facile ab armatis oppreſſi ſunt.in vtriſq; caſtris 40.millia hoĩm igni ferroq; conſumpta ſunt,quinq; millia capta,duces ipſi miſerabiliter ambuſti,ægre diffugerunt.Aſdrubal dux Carthaginem profugus venit.Mox Scipio Hannonem ducem Aphrorum,cum exercitu interficit,ſecundo prælio caſtra cepit,cũ quatuor & 500.militibus occiſis.Syphacem Numidiæ regem,qui ſe Aphris coniunxerat,capit,& caſtra eius inuadit.Syphax cum nobiliſſimis Numidis & infinitis ſpolijs Romam à Scipione mittitur,qui cum in cuſtodia Tiburti moritur,ſumptu publico iuſſit ſenatus eum honorifice ſepeliri.q̃ re audita,oĩs fere Italia Annibalem deſerit. T.Liui⁹ ita ſcribit:In Africa Scipio Carthaginem & Syphacem Numidarum regem,Haſdrubalemq; pluri

Maſiniſſa.

bus prælijs vicit,adiuuãte Maſiniſſa,binaq; hoſtium caſtra expugnauit,in quibus 40. millia hoĩm ferro igneq; conſumpta ſunt, prout ſupra dictum eſt. Maſiniſſa hic rex Maſſyliorum,dum pro Carthagine in Hiſpania militaret,amiſſo patre Gala,de regno excidit, quo per bellum ſæpe repetito, aliquot prælijs à Syphace rege victus,& in totum priuatus eſt. Tunc cum ducentis equitibus exul Scipioni ſe iunxit,&cum eo Hannonẽ Amilcaris filiũ interemit,ideo poſtea huic bello interfuit.Effectũ itaq; eſt multis Scipionis victorijs,vt Carthagineñ.deſperatione acti, in auxilium publicæ ſalutis An-

Annibal reuocatur.

nibalem ex Italia reuocarent,vnde poſt 16. Punici belli annum Italiam reliquit, multum prius de ſenatu Carthaginen.multum de ſe ipſo queſtus:de ſenatu,ꝙ cõmoranti diu in hoſtili terra parum ſupplementi & pecuniæ ſuppeditaſſet:de ſe vero, ꝙ toties Ro.legionibus ſuſis cæſisq;,moram ſemp poſt victoriam trahens, ſpatium reſpirandi hoſti dediſſet,ferturq; priusq̃ claſſem conſcendiſſet,fleuiſſe ꝙ Italiam cogeretur relinquere.Legati interim Carthaginenſiũ pacem à Scipione petẽtes,ad ſenatũ miſſi ſunt, & ex arbitrio Scipionis acceperunt.ſed veniente Annibale Carthaginem, pax turbata eſt,multaq; hoſtilia ab Aphris facta ſunt.legati eorum ex vrbe veniẽtes, à Ro.capti ſunt,& iubente Scipione dimiſſi. Annibal quoq; frequentibus prælijs victus à Scipione,etiam ipſe petere cœpit colloquium. vbi cum ſe attoniti diu admiratione, mutuo duo clariſſimi duces conſpexiſſent in patenti campo,ſingulisq; interpretibus, diuerſis ſententijs de pace & bello coutuliſſent,Annibal ad pacem animũ intendens,videbat enĩ rem Carthagineñ.deteriorem indies fieri,Sardiniam,Siciliam,Hiſpanias eſſe amiſſas,bellum ex Italia in Africam translatum,Syphacem potentiſſimũ regem deletum: ſed Scipio cum in magna ſpe eſſet conficiendi belli,ab pacis conſilijs abhorrere vide-

Colloquiũ Scipionis et Annibalis.

bat.Itaq; poſt lõgum ſermonem re infecta,ex colloquio diſceſſerũt.nec multo poſt, prælium iſtud memorabile apud Zamam conſeruerunt, in quo primo concurſu elephanti Carthagineñ.in ſuos conuerſi,equitatum Annibalis pturbarũt.pugnatũ eſt tñ à pedeſtri acie diu atq; acriter,cũ Pœni in dextris ſuis Aphricæ ſalutem collocatã putarent. Ro.non mediocre momentũ ad victoriã fuit,ꝙ Lælius & Maſiniſſa pauorem hoſti iniecerãt,eoꝝ enĩ aduentu celeriter factũ eſt,vt Pœni ardorẽ remittẽtes pugnæ, fuga remediũ q̃rerent.ſupra 20.millia hoſtiũ eo die à Ro.cæſa ſunt,totidem prope capta.ipſe Annibal ad vltimũ e media cæde cum paucis aufugit.Itaq; Annibal ſenatui

Pugna apud Zamã

Carthaginenſi ſuaſit,vt cum imperatore Ro.q̃ratione poſſent,de pace agerent. Miſſi ſunt decem legati.cum aũt pacis conditiones duras Carthaginẽ retuliſſent,ferũt Giſgonem pacem diſſuadẽtem,ab Annibale ex ſuperiore loco deturbatum. & cum hoc audax factum,libera ciuitate indignum videbatur,excuſat ſe Annibal,ꝙ totis annis in armis verſatus,vrbanas conſuetudines ignoraret.poſt hæc de conditionibus pacis ita prudenter diſſeruit,vt mox Carthagineñ.eas leges,quas victor & neceſſitas cenſeret, accipiendas non recuſarent.fuerunt conditiones duræ, & quas victores victis in ex-

Finis belli punici ſcdi.

tremis conſueuerunt imponere. præter cætera Carthagineñ.annuum ſtipendium populo Ro.vſq; ad certum tempus ſoluere tenebantur, naues plus q̃ quingentæ in altum ductæ,in conſpectu ciuitatis exuſtæ ſunt,pax per Scipionem voluntate S.P.Q.Romani

mani Carthaginẽſ.conceſſa.Re geſta tam feliciter,ampliſs.triũpho Scipio eſt vrbem ingreſſus,eius currum Terẽtius culeo ſecutus eſt pileatus,libertatis ſuæ autori gratus. Ipſe Scipio primus à deuicta terra nomen accipiens,ſiue militari fauore,ſiue aura populari,Africanus eſt appellatus. Igitur ab vrbe condita circiter annum 551.bellum Punicum ſecundum finitum eſt,poſt annum 19.q̃ cœpit.Referunt aliqui Annibalem veritum,ne petẽti Scipioni dederetur,in Aſiam profugiſſe.ſed T.Liuius ait Annibalem fruſtra in Africa bellum poſt aliquod tempus molitum,&ob hoc Ro.per epiſtolas aduerſæ factiõis delatum,propter metum Ro.qui legatos ad Carthaginẽſ. ſenatum ob id miſerunt,profugum ad Antiochum regem Syriæ ſe contuliſſe, bellum contra Ro. parantem.Idem T.Liuius ait,poſt pacem Carthaginẽſ.datam,paucis menſibus porta Iani clauſa eſt. Poſt Carthaginem,vt ait Florus,vinci neminẽ puduit. ſecutæ ſunt ſtatim Aphricam gentes multæ,Macedonia,Græcia,Syria,cæteraq; oĩa q̃dam q̃ſi ęſtu & torrente fortunæ.Sic primi oĩm Macedones, affectator q̃ndam imperij populus. itaq; q̃uis tunc Philippus regno præſideret,Ro.tñ dimicare ſibi cum Alexandro videbãtur.Macedonicum bellum cœpit à fœdere Philippi,quo rex iam pridem dñantem in Italia Annibalem ſibi ſociauerat,eiq; auxilia miſerat.Poſtea cauſa creuit,implorantibus Athenis auxilium contra regis iniurias etiam in ſacra & ſepulchra eorum.Et ꝙ Antiocho Magno contra Ptolemæum Epiphanem in tutela Ro.exiſtentem, adhæſerat.Ideo Q.Flaminius contra Philippum miſſus eſt. Ionium itaq; mare ingreſſus,anno ab vrbe condita 551.tota Græciæ littora veluti triumphanti claſſe peragrauit,inter quæ prodigium occurrebat,laurea in puppi prætoria fertur nata.Aderat in auxilium Attalus rex Pergamorum,aderant Rhodij nauticus populus.bis victus rex,bis exutus & fugatus caſtris,cum tñ nihil terribilius Macedonibus fuerit.ingentibus eñi pilis vltra modum pugnabant.Tandem tñ rex pacem petere compellitur.deinde cum expoſitæ cõditiones pacis à Ro.eſſent,repetere ſua & Attalus & Rhodij & Achæi & Aetoli cœpere.Contra Philippus,adduci ſe poſſe vt Ro.pareat,cæterum indignũ eſſe,Græcos à Philippo & Alexandro maioribus ſuis victos , velut victores, leges pacis ſibi dicere.ad poſtremum tñ eo petente,induciæ duorum menſium ſunt datæ.Interim à ſenatu repudiata pace,Philippus in ſocietatem belli Nabin tyrannum ſolicitat.pugna facta eſt.concurrunt milites,alteri orientis,alteri occidentis imperio gloriantes, ſed Macedonas Romana vicit fortuna,fractusq; bello Philippus,pace à Flaminio conſule petita,nomen quidẽ regium retinuit,ſed oĩbus Thraciæ vrbibus, veluti regni membris extra terminos antiquæ poſſeſſiõis amiſſis,ſolam Macedoniam retinuit. Moxne quid eſſet hoſtile,Flaminius Thebas,Euboeam,& graſſantẽ ſub Nabide ſuo Lacedæmona compeſcuit.Græciæ vero veterem ſtatum ac libertatem reddidit,vt legibus viueret ſuis,& auita libertate frueretur, ex quo vociferationes & magna Græcis gaudia ſunt exorta. Anno ab vrbe condita quingenteſimo quinquageſimoprimo, Ptolemæus Philopator moritur,nuper enim pace facta cum Antiocho,vt dictum eſt,quietem auide ſecutus,denuoq; in luxuriam prouolutus,occiſa Eurydice vxore, eademq; ſorore ſua,Agathocleæ meretricis illecebris capit adeo,vt nec quiſq̃ in regno ſuo minus poſſet,q̃ ipſe rex.Agathocles lateri regis iunctus,ciuitatem regebat, ducatus & pfecturas mulieres ordinabant. Cum interim,relicto quinquenni ex Eurydice ſorore filio,moritur:ſed mors eius à perditiſſimis diu occultata fuit. re tamen cognita, concurſu multitudinis Agathocles occiditur,& mulieres in vltionem Eurydices,patibulis ſuffiguntur,morte regis ſupplicio meretricum velut expiata regni infamia.

Bellũ Macedonicum.

Pto.Philopatoris lux'

Anno igitur eodem Alexandrini ad Rom.miſerunt, orantes vt tutelam pupilli ſuſciperent,tuerenturq; regnum Aegypti,quod iam Philippum & Antiochum pactione diuiſiſſe dicebant.Grata legatio Rom.fuit.cauſam belli quærentibus aduerſus Philippum,qui inſidiatus eis tempore belli Punici fuerat.mittuntur igitur legati,qui Philippo & Antiocho, vt à regno Aegypti abſtineant, nuncient.mittitur & M.Lepidus in Aegyptum,qui tutorio nomine regnum pupilli adminiſtret.Ptolemęus igitur Epiphanes,filius Ptolemæi Philopatoris,anno ab vrbe condita 551.regnare cœpit Alexãdriæ, regnauit annis 24. huius patre Philopatore defuncto, Antiochus Magnus rupto fœdere quod cum patre fecerat, exercitum de ſuperioribus Babyloniæ partibus congregauit. factaq; pace cum Philippo Macedonum rege, contra hunc Epiphanem puerum exercitum mouit. Pugnantibus aũt inter ſe Antiocho & ducibus Ptolemæi pueri, Iudæa in medio poſita, multa mala perpeſſa, in contraria ſtudia ſcindebatur, alijs Antiocho, alijs Ptolemæo fauentibus. Cumq; Antiochus teneret Iudæam,miſſus Scopas dux partium Ptolemæi, aduerſus Antiochum dimicans, cepit Iudæam, ſed poſt modicum Antiochus Scopam vicit, iuxta fontem Iordanis multos ſternẽs.

Ptolemæus Epiphanes Philopatoris filius.

ſternens. Poſtea vero Antiocho capiẽte Samariam & ciuitates Syriæ, quas Scopas tenuerat, gens Iudæorum ſponte ad eum veniens, eius exercitum in ciuitatem ſuſcepit, & prono animo auxilium præbuit. vnde & ipſe eis multa beneficia contulit, quæ Ioſephus ſcribit.

Antiochi & Ptol. fœdus

Volens aũt Antiochus non ſolum Syriam, Ciliciam & Lyciam, & alias prouincias quæ erant partium Ptolemæi, poſſidere, ſed in Aegyptũ quoq; regnum ſuum extendere, facta pace cum Ptolemæo, Cleopatram filiam ſuam ſeptimo anno adoleſcentiæ deſpondit ei, & 13. anno tradidit, data ei dotis noĩe om̃i humili Syria & Iudæa. nec tñ obtinere potuit Aegyptum, quia Ptolemæus Epiphanes & duces eius ſentientes dolum, cautius egerunt, & Cleopatra magis viri q̃ parentis fouit partes. Antiochus itaq; dum Phœnicen cæteraſq; Syriæ quidem, ſed iuris Aegyptij ciuitates inuaſiſſet, legatos ad eum miſit ſenatus Ro. qui denunciarent ei abſtinere à regno pupilli, quibus ſpretis, interiecto tempore alia legatio ſuperuenit, quæ omiſſa pupilli perſona, ciuitates iure belli factas populi Ro. in integrum reſtitui iubebat, abnuenti bellum denunciatur. quod ille facile ſuſceptum, infeliciter geſſit. Terribile aũt Antiochi bellum, Annibalis nomẽ faciebat, quem æmuli eius cum Antiocho iniſſe ſocietatẽ apud Ro. criminabãtur.

Annibal fugit Antioc.

Deniq; ſenatus metu perculſus, ad ſpeculãdos actus Annibalis, legatum in Aphricam Seruilium mittit, eiq; tacitis mandatis præcipit, vt ſi poſſit, eum per æmulos eius interficeret, metuq; populum Ro. liberaret. ſed res Annibalem non diu latuit, virum ad proſpicienda cauendaq; pericula peritum. Igitur cum Carthagine in oculis legatorũ obſeruaretur, appropinquante veſpere illius diei, equum conſcendit, & rus vrbanum q̃d prope littus habebat, ignaris ſeruis, contendit. habebat ibi paratã pecuniam & naues, Clam lecta ſeruorũ iuuẽtute, nauẽ cõſcendit, & ad Antiochũ curſum dirigit.

Suadet Antiocho bellũ Annibal.

legatus vero Ro. hoc intellecto, q̃ſi bellũ iam illatum eſſet ab Annibale, tacitus Romã reuertit, trepidũq; nunciũ affert. Annibal cũ ad Antiochũ veniſſet, velut deorũ munus excipit, tantuſq; eius aduentu ardor animis regis acceſſit, vt nõ tam de bello, q̃ de præmijs victoriæ cogitaret. ſed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat opprimi Ro. niſi in Italia poſſe, ad hoc ſibi centum naues & decẽ millia peditum & mille equites poſcebat, promittens hac manu non minus bellũ q̃ geſſerit, Italiæ reſtauraturũ, & in Aſia regi ſedenti aut victoriam de Ro. aut æquas pacis cõditiones relaturũ. Quippe & Hiſpanis bello flagrantibus, ducem tñ deeſſe, & Italiam notiorẽ ſibi nunc q̃ pridem fuiſſe, ſed nec Carthaginem quieturam, ſociamq; ei ſe ſine mora ꝓbituram. Cum regi conſilia placuiſſent, mittitur Carthaginem vnus e comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, Annibalemq; cum copijs affuturum nunciet, nihil dicat partibus, niſi animos Carthaginenſiũ deeſſe, Aſiam & vires belli & ſumptum ꝓbituram. hæc cum relata Carthagineñ. eſſent, nuncius ipſe ab inimicis Annibalis cõprahendit, & ꝑductus in ſenatum, cum interrogaretur ad quem miſſus eſſet, Punico ingenio reſpondit, ſe ad vniuerſum ſenatum miſſum: nec em̃ hoc opus ſingulorũ, ſed vniuerſorũ eſſe. dum multis diebus deliberant, an eum Romã ad purgandam publicam conſcientiam mittant, tacitus conſcenſa naui, ad Annibalem reuertitur. q̃ cognito, Carthagineñ. ſtatim Romam legatum deferũt. Romani tum legatos ad Antiochũ miſere, qui ſub ſpecie legationis, & regis apparatum ſpecularent, & Annibalẽ aut Romanis mitigarent, aut aſſiduo colloquio ſuſpectũ regi facerẽt. Itaq; legati cum Epheſum veniſſent ad Antiochũ, mãdata ei ſenatus tradũt. Dum reſpõſum expectant, oĩbus diebus aſſidui cum Annibale fuerunt, dicentes, timide eum à patria receſſiſſe, cum pacem Ro. non tam cum repub. q̃ cum eo factam, ſumma fide cuſtodiant, bella cum Ro. magis odio q̃ patriæ amore geſſiſſe, Plutarcho autore. Inter alia Scipionẽ q̃ſiuiſſe ab Annibale, quem fuiſſe maximum imperatorem crederet: illum rñdiſſe, Alexandrum Macedonũ regẽ, ꝙ parua manu innumerabiles exercit⁹ fudiſſet, ꝙq; vltimas oras q̃s viſere ſupra fidem humanam eſſet, peragraſſet. Quærenti deinde, quem ſecundum poneret, inquit, Pyrrhum, eo ꝙ caſtrametari docuiſſet, ad hæc, neminem maiore prudentia loca cepiſſe, præſidia diſpoſuiſſe. Quærenti, quem tertium diceret, ſemet, dixit. ridens Scipio, quidnam tu diceres, ſi me viciſſes? tunc vero, inquit, me & ante Alexandrum, & ante Pyrrhũ, & ante alios poſuiſſem. Hæc & alia ſine cauſa ſæpius cupidiusq; cum legatis colloquitur, ignarus, pro familiaritate Romana odium oriri ſibi apud regem. Quippe Antiochus tam aſſiduo colloquio conciliatam cum Ro. gratiam exiſtimans, ab adulatoribus inductus, nil ad eum, ſicut ſolebat, referre, expertẽq; totius conſilij, & veluti hoſtem proditoremq; ſuum odiſſe cœpit. quæ res tñ apparatum belli, ceſſante imperatoria arte, corrupit. Romani ſenatus mandata fuerant, vt cõtentus terminis Antiochus Aſiæ eſſet: quibus ſpretis, nõ accipere bellũ, ſed inferre ſtatuit. Cum igitur frequenter de bello rex conſilium habuiſſet, remoto Annibale, tandem eum vo

cari

cari iuſſit,nõ vt ex ſentẽtia eius aliqd ageret,ſed ne ꝑ oĩa eũ ſpreuiſſe videret. oĩbusq;
rogatis,poſtremo interrogat.Quo ille animaduerſo,intelligere ſe profeſſus eſt,nõ q̄ a
egeat cõſilio,ſed ad ſupplendũ numerꝝ ſententiaꝝ ſe vocatũ:tñ & odio Ro.& amore
regis,apud quem ſolum ſibi tutum exilium relictum ſit,ſe viam gerendi belli ediſſe-
turꝝ.Sedem belli Italiam placere,qppe Ro.vinci non niſi armis ſuis poſſe: ſiquidẽ di-
uerſum cæteris mortalibus eſſe illud & belli genus,& hoim,q̄obrem ſi quis eos in Ita-
lia laceſſat,ſuis eos opibus,ſuis viribus,ſuis armis poſſe vincere,ſicut ipſe fecerit.Sin ve
ro quis illis Italia,velut fonte ceſſerit virium, ꝓinde falli,ac ſi quis amnes non ab ipſis
fontium primordijs deriuare,ſed concretis iam aquarum molibus,auertere vel exicca
re velit:hoc cenſuiſſe,vt ſcirẽt oẽs rationẽ cum Ro.gerendi belli,eosq; foris inuictos,
domi fragiles eſſe:prius eñ eos vrbe,q̄ imperio: prius Italia, q̄ prouincijs exui poſſe.
Quippe & à Gallis captos, & à ſe prope deletos eſſe: neq; ſe vnq̄ victũ prius, q̄ terris
eorum ceſſerit:reuerſo Carthaginem,ſtatim cum loco fortunam belli mutatam.Hui⁹
ſententiæ obtrectatores,amici regis erant,verentes ne probato cõſilio, primum apud
regem locum occuparet.At Antiocho non tam conſilium,q̄ autor diſplicebat,ne glo
ria victoriæ,Annibalis,non ſua,eſſet.Rex igitur per hyemẽ in luxuriã lapſus,nouis q̄-
tidie nuptijs deditus erat.Cõtra Attilius Glabrio Ro.cõſul,copias,arma, cæteraq; bel
lo neceſſaria ſumma induſtria parabat,ciuitates ſocias confirmabat,dubias alliciebat.
itaq; prima belli congreſſione cum cedentes ſuos rex cerneret,non laborantibus au-
xilium tulit,ſed fugientibus ſe ducem præbuit,caſtraq; diria victoribus reliquit. Dein
de cum in Aſiam,ꝑda Ro.occupatis,fugiendo peruenisſet,pœnitere neglecti cõſilij cœ-
pit.De eodem Florus:Non aliud,ait,formidoloſius fama bellum fuit. hic eñ fauentis
Aſiæ ſui numinis,timor erat:nec ſane viris,opibus, armisq; quicq̄ copioſius Syria,ſed
in manib⁹ tam ignaui regis inciderat,vt nihil fuerit in Antiocho ſpecioſius,q̄ ꝙ à Ro.
victus ſit.Impulere regem in id bellum illinc Thoas Aetoliæ princeps,hinc Annibal:
ſed rex ſuis opibus & noĩe regio fretus,ſatis habuit bellum mouere.Europa iam pro-
cul dubio iure ad Romanos pertinebat.hinc Lyſimachiam vrbem in littore Thracio
poſitam à maiorib⁹ ſuis, Antiochus vt hæreditario iure repetebat. Hac, veluti ſidere
Aſiatici belli,mota tempeſtas,occupatis ſtatim inſulis, Græcisq; littoribus,ocia & lu-
xus tanq̄ victor agitabat.Euboeam inſulam in continenti adhærentẽ tenui freto Eu-
ripus abſcidit.hic ille poſitis aureis ſericisq; tentorijs,ſub ipſo freti murmure cum in-
ter fluenta tibijs fidibusq; concineretur,virginum puerorꝝq; delectus habebat. Ta-
lem ergo regem iam ſua luxuria debellatum,pop.Ro.Attilio cõſule in inſula aggreſ-
ſus,in ipſo initio coegit ab inſula fugere.tam præcipitem apud Thermopylas aſſecu-
tus locum,& ibi fugã inijt,atq; abſceſſit.Deinde populo Ro. in amicitiã reuocato,oĩa
ex ſententia eius agere ſe velle dicit.interim nunciat ei, Aemilium Regillum cum 80.
nauibus aduentare,quæ res illi reſtituendæ fortunæ ſpem dedit.Itaq; prius q̄ ſociæ ci-
uitates ad hoſtes deficerent,decernere nauali prælio ſtatuit,ſperans cladem in Græcia
acceptam,noua poſſe victoria aboleri.primus oĩm aũt Romanoꝝ ducum in Aſiam
traiecit Aemilius.Annibali igitur tradita claſſe,prælium committitur. ſed nec Aſiani
milites Ro.neq; naues eoꝝ pares roſtratis nauibus fuere. minor tñ clades ducis ſoler-
tia fuit.Romã nõdũ opinio victoriæ venerat,& idcirco aduerſus Annibalẽ ducẽ,cum
vincere Pœnos opus ſit Scipionum,creatur conſul L.Scipio,eiq; datur legatus frater
Africanus,qui ſe ad hoc obtulerat,vt intelligeret Antiochus,non maiorem fiduciam
ſe in Annibale victo,q̄ Romanos in victore Scipione habere.Traijcientibus in Aſiam
Scipionibus, victũ Antiochũ terreſtri, Annibalẽ nauali bello inuenerunt. Antiochus
igitur primo aduentu eorum,legatos pacem petentes ad eos mittit, peculiare donum
Africano ferẽtes ipſius filium,quem rex paruo nauigio traijcientẽ ceperat.Sed Afri-
canus priuata beneficia rebus publicis ſegregata dixit,aliaq; eſſe patris officia,alia pa
triæ iura,quæ non liberis tantum,immo & vitæ præponantur.proinde gratum ſe mu
nus accipere,priuatoq; impendio munificentiæ regis reſponſurum, ſed neq; de redi-
mendo filio tractauit, ſed vt dignum maieſtate eius erat, armis ſe recepturum filium
dixerat.Poſt hæc leges pacis dicuntur,vt Aſia Romanis cederet,Antiochus contẽtus
Syriæ regno eſſet,naues vniuerſas,captiuos & transfugas traderet,ſumptũq; oẽm bel-
li Ro.reſtitueret.quæ cum nunciata Antiocho eſſent, nondum ita ſe victum reſpon-
dit,vt ſpoliari ſe regno pateretur.Igitur cum ab vtroq; bellum pararetur,ingreſſi Aſi
am Ro.Ilion veniunt.mutua gratulatio rum Ro.& Ilienſium fuit,Ilienſibus Aeneam
cæterosq; duces à ſe profectos, Romanis ſe ab his procreatos referentibus.Profectis
ab Ilio Ro.Eumenes rex cum auxilijs occurrit Romanis. Tum rex Antiochus incre-
dibile

Cõſiliũ Annibalis de gerẽdo bello.

Attilij cõſulis diligẽtia.

Antiochi fuga.

Naualis Aemilij Regilli victoria.

Pacis conditio Antiocho oblata.

dibile dictu, quibus auxilijs, quibus copijs conſederat. trecenta millia peditũ, equitum falcatorumq; curruum non minor numerus, elephantis ad hoc immenſæ magnitudinis, auro, purpura, argento & ſuo ebore fulgentibus, aciem vtrinſq; vallauerãt. ſed hęc oĩa præpedita magnitudine ſua, vt refert Florus, ad hoc imbre, qui ſubito ſuperfuſus, mira felicitate Perſicos arcus corruperat. primum trepidatio. Nam cum in dextero

Acris pugna inter Ro. & Antiochum.

ce cornu pulſa legio Ro. ad caſtra fugeret, M. Aemulius tribunus 30. millibus ad tutelam caſtrorum relictis, ſtrictis gladijs, niſi in prælium reuertantur, minari, infeſtioraq; ſua q̃ hoſtium caſtra inuenturos. attonita tanto periculo legio, in prælium reuertitur, magnaq; cæde edita, initium victoriæ fuit. Cæſa hoſtium 50. millia, capta 11. millia. reliqui fuga elapſi ſunt. Antiocho itaq; pacem petẽte, nihil ad ſuperiores conditiones additur, Aphricano prædicante, neq; Ro. ſi vincantur, animis minui, neq; ſi vincãt, ſecundis rebus inſoleſcere. Obſidibus datis 20. inter quos filium cognomento Nobilẽ Antiochum, Romanis tradidit. Captas ciuitates, inter ſocios diuiſere, muneris Ro. aptiorem Aſiam, q̃ poſſeſſiones voluntarias iudicantes: quippe victoriæ gloriam Ro. nomĩni vendicandam, opum luxuriam ſocijs relinquẽdam. L. Cor. Scipio, cognomine fratri coęquatus, Aſiaticus appellatus eſt. Annibal ita poſt pacem Antiocho datam, ne ſe, vt pactum erat, Ro. dederet, ad Pruſiam Bithyniæ regem elapſus eſt. Paulo poſt Scipio Africanus die ei dicta, vt quidam aiunt, à Petilijs trib. plebis, ꝙ præda Antiocho capto ærarium fraudaſſet, euocatus in roſtra, Hac die, inquit, quirites Carthaginem vici, æquum eſt vos ire mecum in Capitolium ſupplicatum. Hac audita voce, ſecutus eſt eum & ſenatus & populus. Deinde ſuperior Scipio in voluntarium exilium in Apuliam abijt, ante in hæc verba præfatus: Neq; eñ, inquit, puto eo malignitatis ventum, vt de mea innocentia querendum ſit. nam cum Africam totam poteſtati veſtræ ſubiecerim, nihil ex ea quod meum diceretur, prǽter cognomen detuli. Atq; frater etiam inuidia q̃ pecunia locupletior eſt. & fertur, moriens apud Liternum vile oppidum, ſepulchro inſcripſiſſe: Ingrata patria, nec oſſa mea habes. Scipio Aſiaticus frater ipſius, eodẽ peculatus crimine accuſatus eſt, damnatusq; ac ne in vincula & carcerem duceretur, T.

Annibal apud Pruſiam degit.

Semproniius Gracchus tribunus plebis, qui antea Scipionibus inimicus erat, interceſſit, ob quod beneficium Africani filiam duxit: & cum populus quæſtores in bona eius publice poſſidenda miſiſſet, nõ modo nullum veſtigium regiæ pecuniæ apparuit, ſed nec tñ in ærarium redactum. quantæ ſummæ erat damnatus. Annibal ad Pruſiam regem, poſt pacem Antiocho à Ro. datam, pfugerat. eo tunc inter Pruſiam regem & Eumenem bellum ortum eſt, quod Pruſias, Annibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit. nanq; Annibal, cũ ab Antiocho Ro. inter cæteras conditiones pacis deditionem eius depoſcerẽt, admonitus à rege, in fugam verſus, Cretam primũ defertur. vbi cum diu quietam vitam egiſſet, inuidioſumq; ſe propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas, in templo Dianæ quaſi fortunæ ſuæ præſidia depoſuit. atq; ita nihil de illo ſolicita ciuitate, ad Pruſiam contendit, auro ſuo in ſtatuis quas ſecum portabat infuſo, ne conſpectæ opes, vitæ ſuæ nocerẽt. deinde cum Pruſias terreſtri prælio ab Eumene victus eſſet, præliumq; in mare tranſtuliſſet, Annibal nouo commento autor victoriæ fuit. nam omne ſerpentinum genus in fictiles lagenas conijci iuſſit, medioq; prælio in naues hoſtium mittit. id primum Ponticis ridiculum viſum, fictibilibus dimicare qui ferro nequeant: ſed vbi ſerpentibus repletæ naues, ancipiti periculo circũuenti, hoſti victoriam dedere. quæ vbi Romæ nunciata ſunt, miſſi à ſenatu ſunt legati, qui vtrunq; regem in pacem cogerent, Annibalemq; depoſcerent. ſed Annibal re cogni-

Annibalis interitus.

ta, ſumpto veneno, legationem morte præuenit. inſignis hic annus mortibus Annibalis & Scipionis Africani maximorum imperatorum fuit. Ex his conſtat, Annibalem, nec quum Italia cum Romano imperio tonantem contremuit, nec quũ reuerſus Carthaginem ſummum imperium tenuit, aut cubãtem cœnaſſe, aut plus ſextario vini indulſiſſe: pudicitiamq; eum tantam inter tot captiuas habuiſſe, vt in Africa natum quiuis negaret. moderationis certe eius fuit, vt cum diuerſarum gentium exercitus rexerit, neq; inſidijs ſuorum militum ſit petitus vnq̃, neq; fraude proditus, cum vtrunq; hoſtes ſæpe tentaſſent. Interea in Syria rex Antiochus quum graui tributo pacis Romanæ premeretur, & victus oneratusq; eſſet, ſeu inopia pecuniæ compulſus, ſeu auaritia ſolicitus, quia ſperabat ſe ſub ſpecie tributariæ neceſſitatis excuſatum, ſacrilegia commiſſurum, dolo inductus ſacerdotum, adhibito exercitu, nocte templum Dodonæi Iouis in Perſide aggreditur. qua re prodita, concurſu incolarum cum omni militia in-

Antiochi ſacrilegium & mors.

terficitur. Hæc Iuſtinus, alij interfectum dicunt à ſacerdotibus. Per hæc etiam tempora Romam multæ Græciæ ciuitates queſtum de iniurijs Philippi regis Macedonum venerunt, vbi cum diſceptationes in ſenatu inter Demetrium Philippi filium, quem

pater

pater ad ſatisfaciēdum ſenatui miſerat,& legatos ciuitatū eſſent, turba querulantium
confuſus adoleſcens,repēte obticuit. tunc ſenatus verecūdia eius motus, quia priuat⁹
etiā antea cum Romæ obſes eſſet,charus oībus fuerat,patrē à cauſa abſoluit,q̃ res De-
metrio non gratiā legationis,ſed odiū obtrectationis cōparauit. nam apud fratrē Per
ſeum æmulatio illi inuidiā contraxit,&apud patrē nota abſolutiōis,cauſa offenſæ fu-
it,indignante Philippo,plus momenti apud ſenatū ꝑſonam filij,q̄ autoritatem patris
ac dignitatē regiæ maieſtatis habuiſſe. Igit̃ Perſeus ꝑſpecta patris ægritudine,quoti- Perſeus Macedo.
die abſentē Demetrium criminari,& primo inuiſum,poſt etiā ſuſpectum reddere,nūc
amicitiā Ro. nunc proditionē ei patris obiectare. Ad poſtremū inſidias ſibi ab eo pa-
ratas cōfingit,ad cuius rei probationē immittit iudices,teſtes ſubornat. Quibus rebus
patre cōpulſo ad parricidiū,funeſtam om̄em regiā facit. Occiſo Demetrio,ſublatoq́;
æmulo,cōtumacior Perſeus in patrē erat,nec hęredem regni, ſed regē ſe gerebat. His
rebus offenſus Philippus,impatientius indies mortē Demetrij dolebat: tunc & inſidi
is ſe circūuentum ſuſpicari,teſtes iudicesq́; torquere,atq; ita cognita fraude, non min⁹
ſcelere Perſei,q̄ innoxia Demetrij morte cruciabatur. peregiſſetq́; vltionem, ſed breui
poſt morbo deceſſit contracto. Hæc partim per anticipationē dicta ſunt. nam Philip
pus in ḡnatione ſequēti ſub Seleuco Syriæ rege,mortuus eſt. Redeo ad Antigonū Ma
cedonū regem,Philippi tutorem,cuius geſta paulo ſuperius erant narrāda. Poſteaq̄
cū̄ regnū accepiſſet 13. anno Euergetæ,pupilli matrem vxorem duxit,regnauitq́; an-
nos 15. Regno ſeditio maxima orta eſt. proceſſit itaq; in publicū, & diademate in vul
gus proiecto,illud alteri dari rogat,qui aut illis imꝑet, aut ipſi pareant: ſe autē adhuc
regnū inuidioſum, non q̄dem voluptatibus, ſed laboribus plenū ſentire. poſtea vero
populo beneficia oblata à ſe & collata cōmemorat,q̊modo Dardanos Theſſalosq́; ni
miū exultantes de morte Demetrij,cōpeſcuerit. Quibus verbis permotus populus,pu
dore regnū recipere iubet. ſed iamdiu illud recipere recuſauit,donec de ſeditioſis ſum
ptū eſt ſuppliciū. ſumptoq́; regno,cōfeſtim Spartanis bellū intulit, qui non ſolum pro Spartanos
libertate,ſed pro ſalute cōtra certabāt,nō vtiq; Spartani tantū,veꝝ & cōiuges liberiq́; vincit Antigonus.
magno animo fortunam tulere,nemo quippe eorum in acie ſaluti ſuæ pepercit,nulla
amiſſam cōiugem fleuit,quin & filioꝝ mortes ſenes laudabant. Inter hæc Cleomenes
Spartanoꝝ rex poſt multas hoſtium cædes,cum ſibi tantū quatuor millia ſupeſſent,
ductis ſecum coniuge ac filijs,in Aegyptum ad Ptolemæū Euergeten conceſſit,à q̃ ho
norifice ſuſceptus eſt. Quo mortuo,ob Philopatoris inſidias ſeipſum cum filijs intere
mit. Antigonus autē, Spartanis cæſis, ab vrbis direptione milites prohibuit, veniamq́;
his qui ſupererant,dedit,dicens ſe bellum cum Cleomene,non cum Spartanis, ſuſce-
piſſe,cuius fuga finita eſſet ira. Nec multo poſt & ipſe decedit, regno Philippo tradi-
to. Cleomenes,cum ex ciuibus quidam diceret, oportere regē mitiſſimum eſſe: Ita,in
quit, quoad contemptui non ſit. Coloſſus Solis ingens à Chare Lyndio ſtatuario Coloſſus ſolis.
fabricatus Rhodijs,terræmotu corruit,6. & q̄nquageſimo anno, q̄ fuerat cōſtructus.
Erat,vt Plinius refert,ſtatua altitudinis cubitorū ſeptuaginta, turribus æquiparanda,
cuius ære nongentos ferunt camelos oneratos ab Aegypti rege Sultano,quod in Ale-
xandriam tranſmittebat. Philopœmenes Megalopolitanus imperator, poſtremus
Græcorum dictus eſt,quaſi Græcia nullum amplitudine virtutum laudatum viꝝ poſt
Philopœmenē ediderit,qui multis claris hiſtorijs, à Dinocrate Meſſenio veneno mor
ti tradit̃,cū in prælio corruens eſſet captus. Poetica coli à Romanis cœpta eſt,q̃ tem Poetæ Latini q̄ primum.
pore cū Pœnis pax erat facta,ſiue vt alijs placet,bello Punico 2. vt e verſib⁹ illis patet:

Punico bello ſecundo muſa pennato gradu
Intulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

Fabulas primus dedit in vrbe Liuius Andronicus epicus poeta. eius meminere & Li-
uius & Val. Maximus. Plautus poeta comicus,ex Vmbria Sarſinas,Romam perdu
ctus,ingenio fuit perurbano & maxime feſtiuo. Ennius poeta epicus Tarentinus, à
Catone quæſtore Romam tranſlatus,habitauit in colle Auētino,ſumptu paruo & vni
us ancillæ miniſterio cōtentus. Animas immortales aſſeruit, ideo ceciniſſe legitur:

Adſpicite o ciues ſenis Ennij imaginis vrnam.
Hic veſtrum pinxit maxima facta patrum.
Nemo me lachrymis decoret,nec funera fletu
Faxit. cur? volito viuus per ora virum.

Septuagenarius,articulari morbo interijt. Neuius comicus Campan⁹,anno ſecun-
do regni Epiphanis,morit̃ Vticæ,Roma pulſus,ꝙ nobiliū & p̄cipue Metelli factionē
ſectaretur. Panetius Rhodius philoſophus,Scipionis Africani p̄ceptor,Athenis de
ceſſit. Poſſidoni⁹ Rhodius,philoſophus Stoicus,Panetij ſucceſſor,Romā venit Mar

celli tẽpore. Statius Cæcilius Mediolaneñ. Romæ vixit, ꝓlatus fere oĩbus comicis, mortuus eſt ſequenti anno poſt obitũ Q. Ennij. Philo Iudæus ex ſacerdotum genere, floruit Alexandriæ, ſcripſit lingua Græca librum Sapiẽtiæ. M. Porcius Cato genere Tuſculanus, à Val. Flacco Romã ſolicitatus, magnꝰ orator Romæ habitus eſt. In ꝓtura Sardiniã ſubegit, vbi ab Ennio literis Græcis eſt inſtitutus. Secundũ Philonem de tẽporibus, per pontifices & duces Dauidici gñis, colligũtur anni 164. à monarchia Alexãdri Magni vſq; ad Iudam Machabæũ, prout ſupra circa monarchiã Alexandri recitaui. Deinde à Iuda Machabæo incipiens, numerat annos vſq; ad legitimũ principatum Herodis, 161. & intelligit legitimũ principatum, quando in regno cõfirmatus fuit à Cæſare Auguſto, quod factum eſt anno imperij Octauiani Auguſti 42. regnauit enim Herodes annis 37. tyrannico ſ. principatu annis 31. & ſex, legitimo. quare primus annus, q̃ legitime ſceptrum de Iuda ſuſtulit Herodes, annus fuit Octauiani Auguſti in imperio 42. q̃ anno natus eſt Chriſtus. ita ꝓphetauit qui dixit, Non auferet ſceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus eſt. Notãdum tñ eſt, ꝙ Philo non numerat duces Dauidicos à Iuda Machabęo & deinceps. nam hi duces tunc depreſſi erant, nec erant cõtenti. Philo autẽ ſtuduit tẽpora ꝑ duces notiores exprimere, dicens: Mox ſecuti Aſmonai, ſimul cum pontificatu etiã ducatum à domo Dauid ſubripuerunt. Iudas Machabæus, correptis armis cõtra Antiochum Illuſtrem & filium eius Eupatorẽ atq; Demetriũ, præfuit annis 5. Ionathas eius frater 19. Simon, ab Antiocho Sedete immunitate donatus, ꝓfuit annis 8. Iohãnes Hyrcanus Priſcus ex Aſmonai, annis 26. Ariſtobulus vno, Ianneus Alexander 27. eius vxor Alexãdra 9. vltimus Hyrcanus 34. qui captus à Parthis, relicta vxore ac filia & eius fratre Ariſtobulo. Mox Herodes, iubẽte ſenatu Romano, inuitis Hebræis, regnum tyrannicũ inijt, ſumpta ſibi vxore filia Hyrcani capti à Parthis, & declarato filio eiuſdem Hyrcani Ariſtobulo pontifice, vt Iudæorum animos ad ſe inclinaret. Suſtulit autẽ ex filia Hyrcani vxore filios duos, ſed cum anno 26. tyrannici regni ſui Herodes reuerſum ſocerũ Hyrcanũ, aduerteret more priſco regis ſalutari ab Hebræis, illum ſibi ſocerũ, ſocrumq́; atq; filiã ſibi vxorem, & duos ex ea ſuſceptos liberos, & Ariſtobulũ interemit, biennioq́; poſt Hebręos multis calamitatibus afflixit. Anno vero 30. principatus ſui tyrannici, Zanedrim ex domo Dauid deleuit, & Annaleũ quendam atq; Zanedrim ex proſelytis ſuffecit, q nimium in lege videbantur eruditi. & ſcias ꝙ ſecundũ Thalmudiſtas, zanedrim interpretatur collegiũ ſceptri publicæq́; poteſtatis totius regni. erãt enim 70. ſeniores, inter quos vnus tanq̃ rex præerat, & hi Romana lingua ſeniores dicũtur. autor eſt Io. Annius Viterbieñ. in commentario hoc. Subiungit Philo de Herode: Tum & Salomen ſororẽ ſuam, & virum eius de tribu Iuda, itẽ propriũ filium quẽ ex vxore eiuſdẽ tribus ſuſceperat, interfecit, ꝙ diceretur iam, in lege promiſſus, Chriſtus natus. Feſſi tandem Hebręi, vltro ſibi ac eius poſteris regnum obtulerunt, iurantes in fide ipſius ac poſterorũ ſeſe permanſuros. regnauit autẽ tyrannico principatu annis 30. Sequenti anno cõfirmatur ab Auguſto, quo anno natus eſt Chriſtus. Supputatione igitur facta, à Iuda Machabæo ad Chriſtum reperiũtur anni 161. quo vero ad duces Dauidici generis, clare patet in Mathæo & Luca euãgeliſtis, potiſſime in Luca qui ait, Ianneo ſucceſſiſſe Melchi, & Melchi ſucceſſiſſe Leui, patrem Mathan & auum Heli ſiue Ioakin, quæ nõia quidã Iudæi in primitiua eccleſia tranſmutauerunt, vt obſcurarent genealogiam Chriſti. Contra quos Hieronymus de ortu beatæ virginis Mariæ ſcribens: Quid, inquit, Pantheris & Barpantheris fraterni ſeminis ſuſcitatione opus fuit ad genealogiã Mariæ, quæ clara eſt, ſicut Philo & Lucas clariſſime deſcripſerũt? Quin etiã * & vbi Lucas tẽpora nõ colligit, & Philo deſinit, ipſi clariſſime inſerũt, dicẽtes: Vixit aũt Melchi filius Iannei, annis 25. & genuit Leui, q q̃dragenarius genuit Mathan. hic agẽs annũ 36. genuit Ioakin, q & Elih, patrẽ qdem naturalẽ Marię, & legalẽ Ioſeph. Anno aũt 46. natura ſterilis genuit Mariã, q̃ & ipſa 14. ætatis anno pepit ſaluatorẽ. Hæc Hieronymus. vnde ſi tu numeras à Melchi ad 14. annũ B. Mariæ virginis, eądem annos centum ſexaginta vnum ſupputabis, & totum à Iuda Machabæo: quare in eorum collectione diligens eſto.

Philõis ſupputatio à Machabæo

Zanedrim, 70. ſeniores.

Herodes.

GENERATIO LX.

ANno 5016. à mundi exordio, ab vrbe condita 566. olympiade 148. Eliud defuncto, ſucceſſit filius eius Eleazar per lineam Chriſti, in quo 60. incepit generatio, & durauit annis pene 56. Eodem anno Seleucus, qui & Philometor, filius Magni Antiochi iam perempti, in Aſia & Syria regnare cœpit. regnauit annis vndecim. erat quidem ingenio hebes & iniquus. Eodem tẽpore Onias magnus Simonis pontificis filius, pontificatum gerebat, ad quem Arius Lacedæmoniorum rex, legationem & epiſtolas miſit, dicens ſe quaſdam ſcripturas inueniſſe, quæ aſſerebãt Iudæos & Lacedæ

Seleucꝰ, Philometor.

cedæ

cedæmonios ex vno genere extitiſſe, & familiaritatẽ cũ Abrahã ſocialiter habuiſſe, & fœdera renouari petebat. Sub eodẽ Onia ſancta ciuitas Hieruſalẽ habitabat in omni pace, & leges optime cuſtodiebãtur, propter Oniæ põtificis diſpoſitionẽ & pietatem, fiebatq; vt ipſum reges & principes ſummo honore dignũ ducerent, tẽplumq; maximis muneribus illuſtrarent. Tunc Simon de tribu Beniamin præpoſitus tẽpli contendebat, obſiſtente ſibi principe ſacerdotum, iniquũ aliquid moliri: & cum vincere Oniam nõ poſſet, venit ad Apollonium ducem Syriæ humilis, & nũciauit ei, pecunijs innumerabilibus plenum eſſe ærarium Hieroſolymis, & immenſas copias eſſe, q̃ non pertinent ad rationẽ ſacrificiorũ, eſſe aũt poſſibile ſub poteſtate regis cadere vniuerſa. Cũq; retuliſſet ad regẽ Seleucũ Apollonius, ille accitum Heliodorũ miſit cum mandatis, vt dictã pecuniam transportaret. Heliodorus ergo cum veniſſet Hieroſolymã, & benigne à ſummo ſacerdote in ciuitate eſſet acceptus, narrauit de pecunia & eius rei cauſa ſe adeſſe. Tunc Onias oſtẽdit depoſita eſſe hæc, & victualia eſſe viduarum & pupillorũ: decipi aũt eos, qui crediſſent loco & templo pecunias, omnino impoſſibile eſſe. At ille, ſe miſſum à rege, vt tolleret. Cõſtituta autem ad hoc die & publicatione facta, nõ modica per vniuerſam ciuitatem erat trepidatio: ſacerdotes ante altare ſe iactauerunt, inuocãtes de cœlo eum qui de depoſitis legem poſuit. Iam vero q̃ viderat Oniæ vultum, mente conſternabatur, circũfuſa erat viro mœſtitia, horror & dolor cordis in facie apparens, accinctæ mulieres cilicijs pectus, ꝑ plateas confluebant, ſed & virgines recluſæ, procurrebant ad Oniã. Erat miſera omniũ expectatio. Heliodorus autem quod decreuerat, ꝑficiebat, cum ſatellitibus ad ærarium ꝑſens. ſed ſpiritus omnipotentis Dei magnã fecit ſuæ oſtenſionis eminentiã. apparuit eñ equus, terribilem habens inſeſſorẽ, optimis operimẽtis adornatus, isq; impetu Heliodoro priores calces eliſit. qui aũt inſidebat, videbat habere arma aurea. alij etiã apparuerũt duo iuuenes virtute decori, ſpecioſi amictu, qui circũſteterũt eum, & ex vtraq; parte flagellabant ſine intermiſſione. Subito aũt Heliodorus concidit in terrã, quem multa caligine circũfuſum rapuerunt, atq; in ſella geſtatoria poſitũ eiecerunt. iacebat autẽ mutus atq; omi ſpe priuatus, nullo ſibi auxilium ferente. Tunc ex amicis quidã Heliodori rogabant Oniam, vt inuocaret altiſſimum, vt vitam donaret ei, qui in ſupremo ſpiritu conſtitutus erat. Conſiderãs autem ſummus ſacerdos, ne forte ſuſpicaret rex malitiã aliquam, obtulit pro ſalute viri hoſtiã ſalutarem. orante illo, ijdem iuuenes eiſdẽ veſtibus amicti, adſtantes Heliodoro dixerunt: Oniæ ſacerdoti gratias age, nã propter eũ tibi dñs vitã donauit. & diſparuerũt. Heliodor⁹ aũt hoſtia oblata, & votis magnis promiſſis, gratias agens Oniæ, recepto exercitu redijt ad regem, teſtabat aũt omnia q̃ expertus erat. cum aũt rex interrogaſſet Heliodorũ, quis eſſet aptus Hieroſolymã mitti, ait: Si quem habes hoſtem, mitte illuc, & flagellatum eũ recipies, ſi tñ euaſerit, eo q̃ in loco ſit veri Dei quædã virtus. Simon aũt ꝓdictus pecuniarũ & patriæ delator, male loquebatur de Onia, tanq̃ ipſe Heliodorũ inſtigaſſet ad hæc. & cũ inimicitiæ in tantum procederent, vt etiã per quoſdã Simonis neceſſarios homicidia fierent, conſiderans Onias periculum contentionis, & Apollonium inſanire, ad regem ſe cõtulit, non vt ciuium accuſator, ſed vt cõmunis vtilitatis cauſa. videbat eñ ſine regali prouidentia impoſſibile eſſe pacẽ rebus dari, nec Simonem ceſſare a ſtultitia ſua. Sub Seleuco Ptolemæus Philometor ſextus Aegyptiorũ rex, olympiade 150. vel paulo citra regnare cœpit, regnauit annis 35. ſegnis admodum vir & inſenſatus, ac luxuria marcidus, cuius pater Ptolemæus Epiphanes dictus, & mater Cleopatra ſoror Seleuci & Antiochi Epiphanis. habuit & Philometor fratrẽ minorẽ natu, cui Phiſcon erat nomen. Per idem tẽpus audiens Antiochus Epiphanes. i. nobilis, qui Romæ obſes erat, patrẽ iamdudũ mortuũ, ſciensq; fratris inertiam, de regno Syriæ habendo præſumens, clam Romam egreſſus eſt, q̃uis quidam aſſerant eum conniuentia ſenatorũ rediſſe, veniẽsq; in Syriam, benignum ſe omnibus prignum & munificum expoſuit. Quo tẽpore moritur frater Seleucus, relicto filio Demetrio puero, quem Epiphanes priuauit regno. quare Demetrius adſcendit Romam in accuſationem patrui, vt ait Comeſtor. Incepit igitur regnare Antiochus in Syria anno 4. Philometoris, anno 137. regni Græcorum, prout in libris Machab. habetur, & quomodo computentur anni, vide Nicolaum de Lyra ibidem, quia à morte Alexãdri, à quo incepit regnum Græcorum, alia computatione vſq; ad Epiphanem Antiochum ſunt anni 49. ad minus. Antiochus autem Epiphanes regnauit in Syria 12. annis, cuius ſororem Cleopatram habuit vxorem Ptolemæus Epiphanes, de qua duos filios genuit, quos moriens paruulos reliqt, quorum maior Philometor, vt ſupra dixi, alter Phiſcon dicebatur. Antiochus autem ſuo regno non contentus, exercitum duxit in Aegyptum, tractus deſiderio regni, &

Onias

Heliodorus ſpoliaturus templum à dño corripitur.

Ptolemæus Philometor Aegypti rex.

Antiochus Epiphanes Syriæ rex.

contemnens filios ſororis ſuæ, quaſi debiles. Perueniens igitur ad Peluſium cum magna virtute, doloq́ circunueniens Philometorem, occupauit Aegyptum: & cum adiſſet loca Memphiticæ ciuitatis, cepit eam. Deinde contra Alexandriam, vt obſideret Ptolemæum, cuius erat auunculus, tetendit: ſed per duces Ptolemæi pulſus eſt non ſolum Alexandria, verum etiam tota Aegypto. Inde reuerſus, ad Hieroſolymam ciuitatem duxit exercitum. Quo perueniens, cepit eam ſine conflictatione alicuius, aperientibus ei portas his, qui voluntatis eius eſſent cõſcij, ingreſſusq́ ciuitatem, multos interfecit ſibi contraria ſentientes. ſed & ipſos qui ſibi ciuitatem aperuerunt, propter diuitias templi occidit. Ambiebat autem Iaſon frater Oniæ ſummum ſacerdotium, adito rege, promittens maximam pecuniam etiam *reddituum, ſi poteſtati eius concederetur gymnaſium & ephebiam ſibi conſtituere, & eos qui in Hieroſolymis eſſent, Antiochenos ſcribere. Quod cum rex annuiſſet, vt obtineret principatum, ſtatim ad gentilem ritum contribules ſuos trãsferri fecit, etenim auſus eſt ſub ipſa arce gymnaſium

Iaſon pontifex.

conſtituere, & optimos quoſque epheborum in lupanari ponere, erat hoc impium atq́ neſarium ſcelus, quod fecit, vt ſacerdotes iam nõ ſolum non circa altaris officia dediti eſſent, ſed contempto templo & ſacrificijs, feſtinarent participes fieri Græcorum palæſtræ, & cum quinquennalis agon in Tyro celebraretur, & rex præſens eſſet, miſit Iaſon facinoroſos viros ab Hieroſolymis, portantes argentum in ſacrificium Herculis, quod datum fuit in fabricam nauium triremium. Antiochus poſtea venit Hieroſolymam, & magnifice ab Iaſone ac ciuitate ſuſceptus eſt, cum facularum luminibus & laudibus. vnde in Phœnicen exercitum conuertit, & poſt triennij tempus miſit Iaſon Menelaum ſupradicti Simonis fratrem, portantem pecunias regi, & de negocijs neceſſarijs reſponſa perlaturum. At ille commendatus regi, in ſemetipſum retorſit ſummum ſacerdotium, ſuperponens Iaſoni (id eſt, plus dans quàm Iaſon) argenti trecenta talenta. acceptisq́ à rege mandatis, venit nihil quidem habens dignum ſacerdotio,

Menelaus pontifex.

animos vero crudelis tyranni gerebat. Et Iaſon quidem, qui proprium fratrẽ Oniã ceperat, iam antea & ipſe deceptus profugus in Ammonitẽ expulſus eſt regionem. Vnde dicit Auguſtinus, quod tunc cum Iaſon & Menelaus emerunt ſacerdotium, in deteſtationem Simoniæ extinctus eſt ignis altaris templi, qui vixerat ſub aquis tempore captiuitatis Babylonicæ, de quo I. quæſt. I. Sicut. Menelaus autem principatũ obtinuit hoc modo. De pecunijs vero regi promiſſis, nihil agebat cum exactionẽ faceret Soſtratus, qui tum arci erat præpoſitus. quam ob cauſam vterq́ ad regẽ ſunt vocati, & quia Menelaus culpabilis erat, amotus eſt ſacerdotio, ſuccedente Lyſimacho fratre ſuo. Cum autem Antiochus de Antiochia abiret, reliquit ibi præfectum Andronicum. Ratus ſe Menelaus inueniſſe tempus opportunum, aurea quędã uaſa e templo furatus, donauit Andronico, alia vendiderat in Tyro. Cõfugerat autem illuc Onias, ſtans in aſylo: & cum hoc cognouiſſet, arguebat Menelaum. vnde Menelaus accedens ad Andronicũ, rogabat eum vt Oniam interficeret, ne proderẽtur vnã. qui cum veniſſet ad Oniam, ſuaſit ei, cum iureiurãdo ſecuritatem promittens, de aſylo procedere. & ſtatim execun-

Onias occiditur.

tem peremit, non veritus iuſtitiam. ob quam cauſam non ſolum Iudæi, ſed etiam gentes indignabant de nece viri iuſti. vnde regreſſum regẽ adierunt Iudęi ſimul & Gręci, conquerentes de iniqua nece Oniæ. Contriſtatus animo Antiochus, & flexus ad miſericordiã, lachrymas fudit, recordatus defuncti ſobrietatẽ & modeſtiã: & Andronicũ purpura exutũ, per totam ciuitatẽ iubet circunduci, & in eodem loco in quo Oniam peremerat, fecit vita priuari. Multis autem ſacrilegijs in templo à Lyſimacho cõmiſſis Menelai conſilio, & diuulgata fama, cõgregata eſt multitudo aduerſum Lyſimachũ, multo iam auro exportato. Turbis vero inſurgentibus, Lyſimachus armatis fere tribus millibus vti cœpit: ſed alij lapides, alij fuſtes validos arripuere, quidã vero cinerẽ in Lyſimachum iecere, multi vulnerati, quidã in fugam verſi, ipſum ſacrilegum ſecus ærarium interfecerunt. De his vero cœpit iudicium aduerſus Menelaum agitari, & cũ veniſſet rex Tyrum, ad ipſum negocium detulerunt miſſi de ſenioribus tres viri. Menelaus aũt promiſit cuidã magnã pecuniam, vt promoueret eum apud regẽ. ille adijt regẽ, & duxit eum à ſententia, & Menelaum vniuerſæ malitiæ reũ, criminibus abſoluit: ex miſeros autẽ, q etiam ſi apud Scythas cauſam dixiſſent, innocentes iudicarent,

Popilius ad Antiochũ legatus.

hos morte dãnauit. & ſic Menelaus propter eorũ qui in potẽtia erãt, auaritiam permanebat in poteſtate, creſcẽs in malitia ad inſidias ciuiũ ſuorũ. De morte Menelai infra. Eodẽ tẽpore ſecundã profectionẽ Antiochus parauit in Aegyptum. vnde Ptolemæus in Alexandriã fugit, quã is obſedit. quare Romani Ptolemæo auxiliũ tulere legato Popilio, q cũ diutius negligeret, iuſſit Antiochũ circunſcriptũ ſpatio quodam, reſponderet priusq̃ exiret, mãdato ſenatus populiq́ Ro. Tum Antiochus paruit, cuiã præſentẽ exi-

exiſtimans. Eodem tẽpore cõtigit per
vniuerſam Hieroſolymoꝝ ciuitatem vi
deri diebus 40. per aera equites diſcur
rentes,auratas ſtolas habentes & haſtas,
quaſi cohortes armatas, curſus equoꝝ,
telorum iactus & galeatoꝝ multitudi-
nem,gladijs diſtrictis omniſq́ generis lo
ricatis.quapropter omnes territi, roga
bant in bonum monſtra cõuerti. Inter-
ea cũ exiſtet falſus rumor de morte An-
tiochi, Iaſon ſumptis ſecũ mille viris, ag
greſſus ẽ ciuitatẽ, & Menelaus fugit in
arcem.facta aũt magna cęde, Iaſon prin
cipatum nõ obtinere potuit,vt q̃rebat,ſed profugus in Ammonitẽ, poſtea in Aegy-
ptum,fugiẽs de ciuitate in ciuitatẽ,oĩbus odioſus,refuga legũ & execrabilis,vt patriæ
& ciuium hoſtis,apud Lacedæmonios tandẽ interfectus, illamentatus morit & inſe-
pultus. His aũt geſtis,ſuſpicatus rex Antiochus ſocietatẽ ſuã deſerturos Iudæos, profe
ctus ex Aegypto,ꝑuenit Hieroſolymã,iubẽs ſuis nemini parcere,ſed occurrẽtes eis oc
cidere.ex quo factũ eſt,vt in triduo 80.millia hoim eſſent interfecti, ſenioꝝ,viroꝝ,
iuuenũ,mulieꝝ ac virginũ,xl.millia vincti,nõ minus aũt vęnundati. Auſus eſt etiam
intrare tẽplum,Menelao ductore,& ſceleſtis manibus ſumpſit ſancta vaſa:q̃ ab alijs
regibus & ciuitatibus erãt poſita ad ornatũ loci & gloriam,ea abſtulit,ac etiam mille
octingẽtis talenti argẽtis de tẽplo exportatis,reuerſus eſt Antiochiã. Reliquitq́ ꝓpoſi
tos ad affligendã gentẽ, Hieroſolymis Philippũ genere Phrygem, moribus crudeli-
orem,in Garizim aũt, Andronicũ & Menelaum. Narrat autẽ in primo Machab.lib.
cap.I.ꝙ Antiochus intrãs ſanctificationẽ,acceperit altare aureũ & cãdelabrũ,& vni
uerſa vaſa,mẽſam ꝓpoſitiõis & libatoria,phialas,mortariola aurea & velũ,coronas,
ornamentũq́ aureũ q̃d in facie tẽpli erat,& cõminutis oĩbus abierit. Poſt duos annos
miſit principẽ tributoꝝ odioſum Apollonium,cum exercitu viginti & duoꝝ milliũ,
præcipiẽs ei oẽs ꝑfectæ ætatis interficere,mulieres ac iuuenes vẽdere. Qui cum veniſ-
ſet Hieroſolymã,loquutus eſt ad eos verba pacifica in dolo, crediderũtq́ ei. quieuit
autem ad diem ſanctum ſabbati,& tunc feriatis Iudæis,arma capere ſuis ꝑcepit,oẽſq́
ſimul qui ad ſpectaculum proceſſerãt,trucidauit: & ciuitatẽ cum armatis diſcurrẽs,
ingentẽ multitudinẽ peremit,accepit ſpolia ciuitatis,& ſuccẽdit eã igni. Et ædificaue
runt ciuitatẽ Dauid muro magno & firmo,turribuſq́ firmarunt, & facta eſt illis in ar
cem,poſueruntq́ illic gentẽ peccatricẽ,arma & eſcas ad inſidias ſanctificatiõis. Scri-
pſit Antiochus omni regno ſuo,vt eſſet populus vnus,& miſit libros in Hieruſalẽ &
in omnẽ Iudæã,vt ſequerent leges gẽtium.iuſſit coinquinari ſancta,prohibuit ſacrifi
cia in tẽplo Dei fieri. Iuſſit aũt ædificari aras, tẽpla & idola,immolariq́ carnes ſuillas
& pecora cõia, & relinquere filios ſuos incircũciſos mãdabat. Præpoſuit principes
populo qui hæc fieri cogerẽt,& cõgregati ſunt multi de populo ad eos, & dereliqué
runt legẽ Dei,ſed & libros legis combuſſerũt,& apud quemcũq́ inueniebant,trucida
bant eũ. Sacrificabãt aũt ſup aram idoloꝝ & mulieres quę circũcidebãt pueros,truci-
dabant ſecundũ iuſſum regis.nã quaſcũq́ circũcidiſſe pueros ſuos reperiſſent,ſuſpen
debãt,& paruulos ad colla eaꝝ. Tunc duæ mulieres delatæ ſunt, quas, infantibus ad
vbera ſuſpenſis,cũ publice ꝑ ciuitatẽ circũduxiſſent carnifices,per muros p̄cipitaue-
runt. Inter has anguſtias cum cõpellerent Iudæi à patrijs ſe & Dei legibus tranferre,
Eleazarus vnus de primoribus ſcribaꝝ,& vir ætate prouectus,cõpellebat inter cæte-
ros ſuillas carnes ſacrificij mãducare. At ipſe ſimulationẽ quoq́ renuens,aiebat ꝑmit
ti ſe velle citius in infernũ. Nõ enĩ ętate noſtra dignũ eſt fingere,vt multi adoleſcẽtes,
arbitrantes Eleazaꝝ nonaginta annoꝝ tranſiſſe ad vitã alienigenarũ,& ipſi propter
meã ſimulationẽ decipiant,& per hoc maculã meæ ſenectuti cõquirã. Quãobrẽ for-
titer vita excedẽdo,ſenectute q̃dem dignus apparebo,adoleſcẽtibus aũt forte exem-
plum relinquã,ſi pro ſanctiſſimis legibus honeſta morte ꝑfungar. His dictis,cõfeſtim
ad ſuppliciũ trahebat:& cũ perimeret,ingemuit dicens: Dñe,q̃ habes ſanctã ſciẽtiam,
tu ſcis qͣ cum à morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo labores. & iſte q̃dem
hoc modo vita deceſſit,exemplũ virtutis cunctis relinquẽs. Contigit aũt & ſeptẽ fra-
tres vnà cũ matre cõpręhenſos,cõpelli à rege ad eſum porcinæ carnis.quibus p̄ſenti-
bus,iuſſit rex ſartagines & ollas ſuccendi, primogenitoq́ linguã amputari, cuius cu-
tis capite abſtracta,& ſummitate manuũ & pedum præciſa, corã matre & fratribus,

Prodigia.

Iaſonis interitus.

Cædes Iudęorum.

Lege ſua Iudęi ꝓhibent.

Eleazari cõſtantia.

miſſus in ſartaginem torquebatꝰ. In eũ modũ ſinguli fratrũ ſecundũ ordinẽ genituræ torquebantꝰ, præmiſſa tñ vnicuiq; exhortatione, vt regi obediret & viueret. Supremo dum mater mirabilis, & bonorũ memoria digna, ſingulos hortabatꝰ, patria voce dixit ad eos: Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis, nec em̃ ego vobis ſpiritũ & animam donaui, nec vitã aut membra, ſed q formauit vos, ſpiritũ vobis iterũ cũ miſericordia reddet & vitã. Cum'q; adhuc adoleſcẽtior ſupereſſet, ſuadebat rex matri, vt adoleſcenti fieret in ſalutẽ. Cum'q; ꝓmiſiſſet ſe ſuaſurã filio, inclinata ad illũ, patria voce dixit: Fili, miſerere mei, dignus fratribus tuis effectus, ſuſcipe mortem, vt in illa miſeratiõe cũ fratribus tuis te recipiã. Tunc indigne rex ferens ſe deriſum, in hũc crudelius ſuper om̃es deſæuit. nouiſſime & mater trucidata eſt. pro hac tãti ꝓrogatiua martyrij, aſſerunt plurimi hos ſeptẽ frẽs eccleſiã ſolennizare. Inter hæc multi Iudæorũ ſponte timore iuſſa regis ſecuti ſunt, ꝓbati vero patrijs legibus adhæſerũt. In dieb' illis ſurrexit Mathathias filius Iohãnis, filij Simonis, filij Aſmonai, de vice Ioachim. i. vnius illorũ xxiiij. ſacerdotũ quos Dauid elegit. Erat aũt de vico Modin, habẽs q̃nq; filios, Iohannem. Simonẽ, Iudã, Eleazarũ & Ionathan. Hi videntes mala, induti ſunt cilicijs, plãxerũt. & venerũt emiſſarij à rege in Modin, ſtatuẽtes idola in loco, & dixerũt Mathathiæ: Princeps es in ciuitate hac, & prior iuſſa regis imple. Qui clamauit, & ſi oẽs obediant regi, ego & filij mei & fratres obediemus legi Dei cœli, nõ ſacrificabimus. Tũc qdam ex Iudæis immolauit in medio. cõſurgẽs Mathathias cũ ſuis, trucidauit eũ ſuper aram, & nuncios regis interemit, arã quoq; vaſtãs, clamauit: Qui Dei eſt, ſequatꝰ me. & cum omni tribu ſua abijt in ſolitudinẽ, om̃ia derelinquẽs, multi'q; cũ filijs & vxoribus ad ſolitudines cõfugerunt, quos iudices regis prius verbis flectere conabantꝰ, qui noluerũt eos audire. Tunc emiſſarij regis aggreſſi ſunt eos in diebus ſabbatorũ, q̃bus nefas erat

Vindex legis Mathathias.

eis arma mouere, & percuſſerũt multos, alios in ſpeluncis globis fumiferis ſuffocãtes, & perierũt ex eis tria millia, cognouit Mathathias & amici eius, dicentes: Si om̃es ita fecerimus, nec pugnauerimus aduerſus gentes in die ſabbati, citius diſperdẽt nos à terra. cõcluſerũt'q; in illa die, dicentes: Om̃is homo q venerit ad nos in bello die ſabbatorum. pugnemus aduerſus eũ, & non moriemur. Tunc cõgregata eſt ad eos ſynagoga Iudæorũ fortis, om̃is voluntarius in lege, & facti ſunt illis in firmamentũ, & collegerũt exercitum, & percuſſerũt peccatores in ira ſua, viros'q; iniquos, & fugere eos fecerunt ad nationes vt euaderẽt. Circuiuit Mathathias & amici eius potenter deſtruẽtes aras, & circũciderunt pueros incircũciſos, ꝑſecuti'q; ſunt hoſtes eorũ, & proſperatũ eſt opus in manibus eorũ, obtinuerunt'q; legẽ de manibus regũ & gentiũ. Appropinquauerunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filijs ſuis: Nunc ergo, o filij, æmulatores eſtote legis, & date animas veſtras pro teſtamẽto patrũ. ego decretã proficiſcor viã. commendo vobis patrias leges, vt pro eis grata mẽte moriamini. nam corpora mortalia ſunt, ſancti aũt immortalitatẽ conſequentꝰ. & ita cogitate per ſingulas gñationes, q omnes q ſperant in Deũ, nõ infirmabuntꝰ, ſed glorioſi erunt. Et ecce Simon frater veſter, ſcio q vir conſilij eſt, ipſe erit vobis pater. Et Iudas Machabæus fortis viribus, ſit vobis princeps militiæ, & adducetis ad vos om̃es factores legis, vindicate'q; vindictã populi veſtri. & mortuus eſt Mathathias, cum anno vno geſſiſſet magiſtratũ, & ſepultus eſt in Modin. planxit'q; eum Iſrael planctu magno. Et ſurrexit Iudas Machabæ-

Iudas Machabæus.

us pro eo, prœliabatur'q; cũ lætitia, perambulabat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis. Tunc Apollonius dux Samariæ, in virtute magna egreſſus eſt contra Iudã. Iudas autem occurrit ei, & percuſſit eũ, multos'q; cũ eo, & reliqui fugerũt, tulit'q; ſpolia multa & gladiũ Apollonij, pugnans eo om̃ibus diebus vitæ ſuæ. Seron aũt dux inferioris

Seron.

Syriæ, audiens Iudã roboratũ, tulit ſub ſe conſtitutos, volens ſibi facere nomen, aſſumptis etiam Iudæis tranſgreſſoribus, caſtrametatus eſt in Bethoron. Occurrit ei Iudas, & videns ſuos propter paucitatem & etiã ieiuniũ deſides, hortabatꝰ eos non in multitudine, ſed in pietate confidere. & confligens cum Syris, duce eorũ interfecto, ꝑſequebatur fugientes in deſcenſu mõtis Bethoron vſq; in campũ, & ceciderunt ex eis octoginta viri. Ioſephus dicit octo millia. reliqui fugerunt. cecidit'q; timor Iudæ ſuꝑ om̃es gentes. Audiens hoc Antiochus, cõgregauit oẽm virtutẽ, & multos ab inſulis mercede conduxit. Cum'q; militibus ſtipendia diſtribueret, & videret theſauros deficere, deliberabat ire in Perſidem, & recipere tributa regionum, reliquit'q; Lyſiã de genere regali ſuꝑ negocia regni ab Euphrate vſq; ad fines inferioris Aſiæ, & vt nutriret Antiochum filium eius donec rediret, & tradidit abiturus ei medietatem exercitus & elephantes, præcipiens vt vaſtaret Iudæam, euerteret'q; Hieruſalem, & genus Iudæorum extirparet. Lyſias igitur elegit Ptolemæum filium Dorimenis, & Nicanorem Gorgiam'q; viros potentes ex amicis regis. Machabæus vero perſequebatur gentes, & fama

ma ipſius vbiq; diffundebatur. Videns aũt Philippus qui erat Hieroſolymis, paulatim virum ad profectum venire, ſcripſit ad Ptolemæum ducem Cœleſyriæ & Phœnicis, vt auxilium ferret regijs negocijs. At ille velociter miſit Nicanorem, datis ei de gentibus armatis 20000. vt omne Iudæorum genus deleret, iuncto ei Gorgia, bellicis in rebus experientiſſimo. Conſtituit autẽ Nicanor regi, vt tributũ quod Ro. erat dandum duo millia talentorum, de captiuitate Iudæorum ſuppleretur. ſtatimq́; ad maritimas ciuitates ſcribens, conuocat ad coemptionem Iudæorum mancipiorum, promittens ſe nonaginta mancipia talento diſtracturum. Et aſſumpſit Gorgias quinq; millia virorũ & equites mille electos, & q in arce præſidio erant, duces fuerunt. Venit Gorgias in caſtra Iudæ nocte, & neminem inuenit, & putabat Iudæos fugere: ſed illuceſcente die, apparuit Iudas cum tribus millibus, & pugna facta, ceciderunt ex gentibus tria millia, reliqui fugerunt. Poſtea Nicanor apparuit in campeſtribus, & cecidit timor ſuper Iudæos. Iudas autem cum ſeptem millibus incedens, fratribus ducibus exercitus conſtitutis, inuaſit exercitum Nicanoris, & interfecta ſunt ſupra nouem millia hominum, maior autem exercitus pars fugere coacta eſt. hi itaq; mercatoribus pecunia ablata, ipſos vſquequaq; perſecuti ſunt, & acceperunt aurum multum & argentum, hyacinthum, purpuram & opes magnas: & conuerſi, hymnum canebant dño Deo ſuo. His itaq; geſtis, ex his q cum Timotheo & Bacchide erant contra ſe contendentes, ſupra xx. millia interfecerunt, & munitiones excelſas obtinuerunt, & poſtea ꝑdã diuiſerunt, æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, ſed & ſeniotibus facientes. Reſidua vero ſpolia Hieroſolymam detulerunt. Facinoroſiſſimus vero Nicanor, q mille negociãtes ad Iudæorum venditionem adduxerat, humiliatus, depoſita veſte glorię, per mediteeranea fugiens, ſolus venit Antiochiam, ſummam infelicitatem de interitu ſui exercitus cõſecutus: & q promiſerat pro Ro. ſe tributum reſtituere, ꝑdicabat nunc protectorem Deum habere Iudæos. Sequenti anno congregauit Lyſias electorum virorum ſexaginta millia, & equitum quinq; millia. & venerunt in Iudæam, & caſtra poſuerunt ſub Bethoron. Et occurrit illis Iudas cum decẽ millibus. Videns autem exercitum fortem, orauit, commiſſoq́; prælio, ceciderunt de exercitu Lyſiæ quinq; millia virorum. Videns autem Lyſias ſuorum fugam, & Iudæorum audaciam, ꝙ parati ſunt aut viuere, aut mori fortiter, abijt Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rurſum venirent in Iudæam. Dixit autem Iudas fratribus ſuis: Ecce contriti ſunt inimici noſtri, adſcendamus nunc & ſancta mũdemus. & adſcenderunt in montẽ Sion, & viderũt oĩa ꝓphanata, & in atrijs virgulta nata, ſciderũt veſtimẽta ſua. Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarẽt aduerſus eos q erãt in arce, donec emundaret ſancta. Emundauitq́; templũ Iudas, & introduxit vaſa noua, candelabrũ & mẽſam, arã quoq; ex auro factã, poſuit vela in ingreſſu. Et facta ſunt encęnia in tẽplo xxv. die Decẽbris, & ſtatuerũt tunc Iudã ſummũ ſacerdotẽ, cõſtruxit & Iudas murũ in circuitu ciuitatis. & ędificauit turres, ſed & Bethſurã muniuit, arcẽ tñ præſidij nõ obtinuit. Porro gentes in circuitu ægre ferebãt reparationẽ Hieruſalẽ, pſequebant Iudęos, quas Iudas viriliter debellauit. Percuſſit Idumęos plaga magna, & pugnauit cõtra Timotheũ ducem filiorũ Ammon, & fugauit eũ. Congregatæ ſunt gentes quæ erãt in Galaad, aduerſus confines eorũ. quæ fugientes, miſerunt ad Iudã, vt ferret eis auxiliũ. Cumq́; adhuc legerent epiſtolæ, ſuperuenerunt nuncij à Galilæa, indicantes congregari eos q erant in Ptolemaide, Tyro & Sidone, aduerſus Iudæos. Miſit ergo Iudas Simonẽ fratrẽ ſuum cũ tribus millibus in Galilęã. Ipſe vero cũ Ionatha fratre & octo millibus exijt in Galaaditidẽ, relinquẽs in Iudęa Ioſephũ & Azariã duces, vt cuſtodirẽt Iudęã interim, ne cum hoſte bellaret, & venit Simon in Galilæã, & concritæ ſunt gentes ab eo, & tulit ſpolia eorum. Iudas vero & Ionathas trãſibant Iordanem per deſertũ viam trium dierũ, & occurrerũt eis Nabuthęi, narrantes q̃ acciderãt fratribus eorũ in Galaaditide, & quõ in munitione tenerent incluſi. Iudas vero prius incendit Boſor & ſpoliauit. & ſurgẽs nocte, cum veniſſet ad obſidionẽ, vidit portãtes ſcalas & machinas, incurrit trib⁹ ordinibus, & ſonuerũt tubæ, & caſtra Timothei cognouerũt qa Iudas eſſet, fugerũt, ceciderũtq́; ex eis fere 8. millia, & vaſtauit Iudas ciuitates gentium. Poſt hęc congregauit Timotheus

Lyſiæ, Gorgię & Timothei geſta.

Iudas Machabęus encenia curat.

Machabæi ſucceſſus.

exercitũ alium,& ſedit ſecus torrentem. Iudas vero abijt obuiã illis,& ait Timotheus principibus ſuis: Si tranſierit Iudas ad nos, præualebit nobis: ſi vero timuerit tranſire, trãſeamus ad eum,& præualebimus. Et trãſiuit Iudas torrentẽ,& contritæ gentes, fugerunt ad phanũ quod erat in Carnaim. Iudas vero ſuccendit phanũ cum oĩbus q̃ erãt in eo. tũc cõgregauit Iudas vniuerſos Iſraelitas qui erãt in Galaaditide, vxores & paruulos, vt venirent in terram Iudę. Cum'q; veniſſent in Ephron, petierũt à ciuibus trãſitum,& noluerunt eis aperire. Eradicauit ergo Iudas Ephron,& per eam tranſiuit ſup interſectos. Deinde traiecto Iordane, adſcẽderunt in montem Sion,& obtulerunt holocauſta, q̃ nemo ex eis cecidiſſet, redierũt eodem die & Iudas,& de Galilæa Simon. Interim vero dum aberant Ioſephus & Azarias, volentes ſibi facere nomen, cõgreſſi ſunt cum Gorgia:& fugerunt,& ceciderunt de populo duo millia, quia pugnauerant contra mandatũ Iudæ.& vaſtauit Iudas Idumæos & Philiſtæos,& pertranſiens Samariam, declinauit in Azotum,& combuſſit aras & deos eorum, & cum ſpolijs redijt in Iudæam. Cum hæc fierent in Iudęa, perambulabat Antiochus ſuperiores regiones,& audiuit Elymaidem in Perſide ciuitatem eſſe opulẽtam,& templum locuples, in quo erant velamina aurea & loricæ & ſcuta quæ reliquerat Alexãder,& quærebat prædari ea, ſed non poterat. nam ciues Elymaidos ſugauerunt eum ignominioſe,& nunciatum eſt ei quoq;, quomodo fracti erant principes eius in Iudæa. Reuerſus ſurore, iuſſit agitari currus ſine intermiſſione, ſuperbe intonans Hieroſolymam ſe venturum,& facturũ eam ſepulturam Iudæorũ.& ſtatim appręhendit eum dirus dolor viſcerum,& contigit eum impetu euntem de curru cadere,& eliſus eſt. & manifeſtauit Deus in eo virtutẽ ſuam, vt qui ſibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, in geſtatorio portaret.& ebullierunt vermes de carnibus eius,& viuentes effluebant, & fœtore illius grauabatur exercitus. Cum'q; nec ipſe fœtorẽ ſuum tolerare poſſet, ductus eſt ad agnitionem ſui.& ait: Iuſtũ eſt mortalem ſubditũ eſſe Deo,& paria ei non ſentire. orabat autẽ hic ſcelestus Deum, à quo nõ erat miſericordiã conſecuturus. Vouebat enĩ ſe liberaturum Iudæos,& pares Athenieñſibus facturũ, pollicebat̃ quoq; ſe futurum Iudæũ, & in omni loco pdicaturum Dei poteſtatẽ.& deſperãs, ſcripſit oĩa hæc ad Iudæos, orans vt fideliter adhærerent Antiocho filio eius. Cum'q; profitebatur ſe pati hæc propter templi violationem,& morbus increbreſceret, tunc vocauit Philippum amicũ, & conſtituit eum tutorẽ regni, dans ei diadema, ſtolã & annulũ, vt ferret ea ad Antiochum filium ſuum,& poneret eũ ſuper ſoliũ regni.& mortu⁹ eſt peregre miſerabiliter in montibus. transferebat aũt corpus eius Philippus, qui metuens filiũ Antiochi, ad Ptolemæum Philometorẽ in Aegyptũ abijt. Polybius vero ſcribit perijſſe Antiochum, quia voluit templũ Dianæ in Perſide deuaſtare, de quo Ioſephus miratur, quia ſcripta Antiochi de pmiſſis habebãtur.

Antiochi grauis interitus.

Anno primo Antiochi Epiphanis, q̃ fuit annus ab vrbe cõdita 577. Perſeus vltim⁹ Macedonũ rex regnare cœpit olympiade 151. regnauit annis x. hic itaq; patrẽ Philippum & fratrẽ Demetrium p inſidias male tractauit, prout circa finẽ pcedentis generationis dictum eſt. Hic Perſeus defuncto patre, multas gentes cõtra Rom. in ſocietatẽ belli cõtraxerat. Inflatus nẽpe theſauroꝝ multitudine, & paratis à patre ſumptibus in decenniũ, & cũ potentiã Ro. formidaret, miſiſſe fertur ad Carthaginenſes legationem, q̃ ab his nocte audita eſt, ſed & alias Græcię ciuitates ſolicitabat. Paulopoſt Eumenes Aſiæ rex, in ſenatu de Perſeo conqueſtus eſt, cuius iniuriæ in populũ Ro. referebant̃. ob hoc bello ei indicto, P. Licinius Craſſus cõſul, cui Macedonia decreta erat, in Macedoniã mittebat̃, leuibus'q; expeditionibus equeſtribus prælijs in Theſſalia cũ Perſeo feliciter pugnauit. In Thracia aũt Perſeus Ro. ſatis afflixit, vnde Plutarch⁹ refert, q̃ cũ Perſeus rex Macedonũ multis prælijs Ro. exercitũ profligaſſet, maximã'q; Ro. multitudinẽ partim occidiſſet, partim ſub corona vẽdidiſſet, & partim ſecũ in Macedoniã deduxiſſet, miſerti populi ſui patres, Paulum Aemilium miſerũt, q̃ conſulatus officiũ, licet ſenex, cõtra Perſeũ ſuſcepit, primo'q; prælio cõgreſſus, xx. peditũ millia ex Macedonib⁹ interfecit. Tandẽ etiã Perſeus in poteſtatẽ ipſius peruenit, deſerẽtibus eum amicis. quem conſul, vt Eutropius ſcribit, ad pedes cadere volentem non permiſit. ſed iuxta ſe in ſella collocauit, illo'q; capto, Aemilius 70. ciuitates, quæ in Aegypto Rom. rebellauerãt, cepit. Macedonibus aũt & Illyricis has leges dedit, vt liberi oĩno eſſent,& dimidiũ tributoꝝ Rom. pſtarent, eoꝝ ſcilicet quæ regibus ſuis pſtitiſſent:& hoc, vt appareret pop. Rom. p æquitate magis, q̃ p auaritia dimicare. Aemilius itaq; anno ętatis ſuæ LX. Perſeum cum duobus filijs ac filia captum, cum vniuerſis Macedonum regum theſauris, Romam deduxit, cui & ſenatus triumphum hoc modo parari iuſſit: Primo põtifex Rom. adſtitit nitidis veſtibus ornatus, in equeſtribus theatris, q̃s arcus appellant, incedẽs, cũ oĩa vrbis tẽpla erant apta,& ſertis vapo

Perſeus aliàs Perſes, Macedonũ rex.

Bellũ Macedonicũ 2.

Aemilij triumphus.

ri

ribusq́ꝫ repleta ſuauibus,multitudoq́ꝫ miniſtroꝝ aderat baculos geſtantiũ.trãſmiſſio
in tres dies diuiſa erat: Prima vix ſignis, tabulis, coloſſisq́ꝫ tranſmittendis ſuffecit, ꝗ
vehiculis 250.portabãtur.Secunda die ornatiſſima Macedonum arma,multis curri-
bus delata fuere,ſplendẽtia ære & ferro abſterſo,atqꝫ ita diſpoſita,vt cecidiſſe de cœ
lo viderentur,galeæ,ſcuta,thoraces,ocreæ,peltæ,thraciæ gerræ, pharetræ, & equoꝝ
frena, enſes nudi per hæc iacẽtes.poſt hæc armoꝝ currus,tria viroꝝ ſequebant mil-
lia,qui nomiſmata ferebant argentea in vaſis trecentis quinquaginta,quatuor viri ſin
gula vaſa portabant,alij crateres argenteos,phialas & calices ornatiſſimos. Tertia
vero die prima luce tubicines non mite nec ſuaue,ſed bellicũ ſonãtes,primi ibãt.poſt
hos centum 20.boues albi cornibus deauratis ducebãtur,vittis & ſertis ornati ad im-
molandũ.poſt ductores ſequebãtur,qui aurea nomiſmata deferebãt, & aureã phialã,
itẽ antigonea,ſeleucia & theridia:Perſei vaſa aurea ꝗꝗ portabant: poſt hæc Perſei
currus,arma & diadema ſuper armis poſitũ,deinde modico poſt nati regij duceban-
tur,& cum ipſis alumnoꝝ,pædagogoꝝ & miniſtroꝝ lachrymãs turba,ꝗ & ipſi ma-
nus tendebãt ad ciues,& pueros eadẽ facere & deprecari iubebãt. Erãt maſculi duo,
Darius & Alexander,& vna puella,præ ætate non ſatis infortuniũ ſuũ intelligentes,
quæ res multũ ad miſericordiã concitabat hoĩes,multiq́ꝫ ad eoꝝ adſpectum lachry-
mas emiſerunt.Ipſe aũt Perſeus poſt filios fuſca veſte trepidãs ibat & ꝑturbatus,poſt
eum ibat amicoꝝ & familiarium mœſta turba, vt etiã pleriqꝫ ex Ro.lachrymari com
pellerentur:poſt eũ deferebant aureæ coronæ,ꝗbus Aemiliũ virtutis gratia ciuitates
Græcæ donauerãt.erat numerus coronaꝝ quater centũ.deinde Aemilius ipſe ſeque-
batur ornatiſſimo curru inuectus, purpuram auro cõtextam indutus,& lauri ramum
dextra gerens.cohortes legionum ſequentes, partim carmina patria ſalibus permu-
xta & riſu,partim laudes Aemilij canentes, quæ intuebantur & admirabant omnes,
nec quicquam ex his quæ ſibi optanda forent,deeſſe arbitrabantur. pro Perſeo au-
tem omni ſtudio Aemilius enixus eſt,ſed nihil obtinere potuit,vt ſcilicet ex carcere in
lætiorẽ traderet locũ,vbi cuſtoditus,mœrore animi tãdẽ cõfectus eſt. Macedonia
itaqꝫ ꝓuincia à Cranao rege primo vſqꝫ ad Perſeũ iſtũ, trigintanouẽ habuit reges ꝑ
annos 644.ita defecit.ꝗ tpe & iunior Perſei filius, ob inopiã Romæ fabricã ærariam
diſcẽs,victum quęſiuit. Anno ab vrbe cõdita 590,mortuo Antiocho Nobili,Lyſias
cõſtituit regnare filiũ eius Antiochũ,quẽ nutriuit ab adoleſcẽtia,& vocauit nomẽ eius
Eupatorẽ.Hic ſuſcepto regno, cõſtituit ſuꝑ negocia regni Lyſiã,regnauit annis duo
bus.Gorgias aũt cũ antea eſſet dux cõſtitutus,aſſumptis aduenis, frequenter debella-
bat Iudæos.hi aũt ꝗ erãt cũ Machabæo,impetũ fecerũt in munitiões Idumæoꝝ,mul-
taq́ꝫ loca obtinuerũt,occurrẽtes interemerũt,ac oẽs ſimul nõ minus 25.millibus truci-
dauerũt.Quidã aũt eũ fugiſſent ĩ duas turres valide munitas,Machabæꝰ ad eoꝝ expu
gnationẽ relicto Simone,Ioſepho & Zachæo,ipſe aduerſus alios pugnãs cõuertitur.
Hi vero ꝗ cum Simone erãt,cupiditate ducti,pecunia accepta,dimiſerũt quoſdã effu
gere.ꝗ cognito,Machabęus principibꝰ cõgregatis,accuſauit illos ꝙ pro pecunia fra
tres vẽdidiſſent,aduerſarijs eoꝝ dimiſſis.hos igitur ꝓditores factos interfecit,& cõ-
feſtim duas turres occupauit.armis aũt & manu oĩa proſpere agẽdo,in duabus mu-
nitionibus plus ꝗ 20.millia peremit.Timotheus aũt qui prius a Iudæis fuit ſuperatꝰ,
conuocato exercitu peregrinæ multitudinis,& equitatu Aſiano,aduenit quaſi armis
Iudæã capturus.Machabæus aũt & ꝗ cum ipſo erãt,orabãt dñm, caput terra adſper-
gentes,& cilicijs præcincti ad altare proſternunt.poſt orationẽ ſumptis armis,lõgius
de ciuitate procedẽtes,& proxime hoſtibus effecti,ꝓlio cõmiſſo,cũ vehemens pugna
eſſet, apparuerũt aduerſarijs de cœlo viri quinqꝫ in equis, frenis aureis decorati, du-
catũ Iudæis ꝓſtantes,ex quibus duo Machabæũ medium habẽtes, armis ſuis circunſe-
ptum,incolumẽ conſeruabãt,in aduerſarios aũt tela & fulmina iaciebãt.ex ꝗ & cęci-
tate cõfuſi,interfecta ſunt 20.millia & quingẽti,equitesq́ꝫ ſexcenti. Timotheus vero
cõfugit in Gazaram præſidiũ munitum.Machabæus aũt obſedit ꝓſidium diebus qua
tuor,& illuceſcẽte quinta die,20.iuuenes audiẽtes blaſphemias obſeſſoꝝ,viriliter ac-
ceſſerunt ad murum,& cũ impetu adſcẽderunt:ſed alij inſequẽtes,turres portaſq́ꝫ ſuc
cenderunt,& ipſos maledicos viuos concremare conati ſunt,& vaſtato præſidio,Ti-
motheũ latitantẽ peremerunt.Sed paruo poſt tẽpore Lyſias curator regis grauiter fe
rens quæ acciderãt,cõgregatis 80000.& equitatu vniuerſo,veniebat aduerſum Iudę-
os,adducens octo elephantes.Ingreſſus autem in Iudæã,& appropinquãs Bethſurę,
loco ab Hieroſolyma quinqꝫ ſtadioꝝ,illud præſidiũ expugnabat.vt autem hoc Ma-
chabeus cognouit,cum fletu & lachrymis rogabat dominũ, & qui cum illo erant,vt
auxiliũ præſtare dignaretur. Sumptis igitur armis,exierunt Hieroſolymis. Tunc ap-
paruit

Triumphi magnificentia.

Antiochus Eupator

Pugnatores quinqꝫ cœleſtes

Timothei interitus.

paruit ꝓcedens eos eques in veſte cãdida,armis aureis haſtã vibrãs.q̃ viſo,oẽs benedi-
xerunt miſericordẽ dñm.Ibant igit̃ prõpti,de cœlo habentes adiutorẽ,& leonũ more
irruunt in hoſtẽ. proſtrauerũt ex eis xi.millia peditũ,& equitũ mille ſexcẽtos,vniuer-
ſos aũt in fugã verterũt.Sed & ipſe Lyſias turpiter fugiẽs,euaſit:& q̃a nõ erat inſenſa-
tus,intelligẽs inuictos eſſe Hebræos,miſit ad eos,promiſitq́ꝫ iuſtis cõſenſurum,& regẽ
cõpulſurꝝ amicũ fieri.& q̃ Machabæus ſcripſit,rex cõceſſit.actũ anno 148. regni Græ
coꝝ.His factis pactiõibus,Lyſias ꝑgebat ad regẽ.Iudæi aũt agriculturæ operã dabãt.
ſed hi q in circuitu erãt,Timotheus alter,Apollonius,Hieronymus,Nicanor,Demo-
phoon,non ſinebãt eos quiete agere. Ioppitæ vero rogauerũt Iudæos cum vxoribus

Ioppitaꝝ dolus.

& filijs adſcẽdere ſcaphas tẽpore pacis:& eũ in altũ ꝓceſſiſſent, ſubmerſerũt fere 200.
Eã iniquitatẽ Iudas ægreferẽs,interfectoꝝ portũ ſuccẽdit,ſcaphasq́ꝫ exuſſit.pari mo-
do Iamnitis fecit.Doſitheus & Soſipater ꝑemerũt à Timotheo relictos 10000.viros.
Machabæus aduerſus Timotheum proceſſit,ſtipatũ centum viginti millibus peditũ,
equitũ duobus millibus q̃ngentis,magno terrore.Cognito autẽ Iudæ aduẽtu,Timo-
theus ꝑmiſit mulieres,pueros & reliquũ apparatũ in præſidium q̃d Carmon dicitur.
erat eñi inexpugnabile.cumq́ꝫ cohors Iudæ prima apparuiſſet, timor hoſtibus incuſ-
ſus eſt ex ꝓſentia Dei,& in fugã verſi ſunt, alius ab alio deiectus. inſtabat Iudas, & ex
eis proſtrauit 30. millia virorum. Timotheus vero incidit in partes Doſithei & Soſipa
tris,& multis precib⁹ poſtulauit vt viuus dimitteret̃,eo ꝙ multos ex Iudæis captiuos

Carmon.

haberet.& cum fidem dediſſet,reſtitutuꝝ ſe eos ſecundum cõſtitutum,illæſum eum di
miſerũt.Iudas autẽ regreſſus eſt à Carmon,interfectis 25.millibus. poſt horũ fugã &
necẽ mouit exercitum ad Ephron ciuitatẽ munitam,in qua diuerſæ gentes habitabãt,
& robuſti iuuenes ꝓ muris fortiter pugnabant. ſed inuocato oĩpotenti Deo,ceperũt
ciuitatẽ,& ex eis q intus erãt,25.millia ꝓſtrauerunt.Deinde ad ciuitatẽ Scythaꝝ abie

Scythopolis.

runt,& quia Scythopolitæ Iudæos apud ſe manentes,tẽpore infelicitatis benigne tra
ctauerant,in pace eos dimiſerunt,redeuntes Hieruſalem. Deinde pugnauerunt con-
tra Gorgiam,ibi Doſitheus lœtaliter vulnerat⁹ eſt, & Gorgiæ milites fugati ſunt. mul

Cędes Iudęoꝝ propter ſpolia idoloꝝ.

ti tamen ex Iudęis occiſi ſunt.E cum veniſſet Iudas,vt corpora proſtratorum tolleret
ac ſepeliret,inuenit ſub tunicis interfectorum de donarijs idolorum,quæ apud Iamni
am fuerant,à quibus lex prohibet Iudæos. Omnibus ergo manifeſtum factum eſt,ob
hanc cauſam eos corruiſſe.benedixerunt itaque iuſtum Dei iudicium. At vero Iudas
hortabat̃ populum, cõſeruare ſe ſine peccato,& facta collatiõe,12.millia drachmas ar
genti miſit Hieroſolymã offerri ea pro peccatis mortuoꝝ, iuſte & recte de reſurrecti-
one cogitãs. Anno vero 149.regni Græcoꝝ, cogitauit Iudas diſꝑdere eos q in arce
erant,& obſedit eos.Exierunt quidã ex eis,& adiuncti ſunt illis aliqui impij ex Iſrael,
& abierũt ad regẽ,& dixerunt:Cur non vindicas fratres noſtros? nos decreuimus ſer-
uire patri tuo,ideo ſumus noſtris odioſi,& non ad nos tantum extendunt Machabæ
us & adhærentes ſibi manum,ſed in omnes fines noſtros.Et ecce applicuerunt ad ar-
cem occupare eam,& munierunt Bethſuram. Iratus eſt rex vt audiuit, & conuocauit
oĩes principes exercitus ſui,ſed & de regnis alijs & inſulis conuenerũt ad eum exer-
citus cõductitij,& erat numerus exercitus centũ millia peditũ, & 20.millia eq̃tum, &
elephanti 32.docti ad ꝓlium,& applicuerunt ad Hieruſalẽ.Commiſcuit autem ſe illis
Menelaus,& cũ fallacia deprecabat̃ Antiochũ,ſperans ſe conſtitui principẽ.ſed ſug-
gerẽte Lyſia,hãc eſſe cauſam oĩm maloꝝ, iuſſit Antiochus eum in eodẽ loco necari.
erat turris quinquaginta cubitoꝝ, aggeſtũ vndiq́ꝫ habẽs cinerem,inde in cineres ꝓci-

Menelai mors.

pitari iuſſit ſacrilegũ.& taliter contigit Menelaũ mori, nec dari terræ ꝓuaricatorẽ le-
gis.Sed rex mente effrenata venit,neq̃orem ſe patre oſtẽſurus Iudæis.quibus cognitis,
Iudas ꝓcepit populo,vt die ac nocte dñm inuocarẽt,oĩbus id ſimul faciẽtibus,per tri-
duum *ieiunantes,ipſe cum ſenioribus cogitauit occurrere regi,iuuenibus fortiſſimis
electis,nocte aggreſſus aulam regiã,in caſtris interfecit viros 14. millia & maximũ ele
phantoꝝ,rebusq́ꝫ ꝓſpere geſtis,turbatis hoſtib⁹,abijt Iudas. Sed rex accepto guſtu au
daciæ Iudæoꝝ,arte difficultatẽ locoꝝ tentabat,& Bethſuræ q̃ erat Iudæoꝝ ꝓſidiũ mu
nitũ,caſtra admouebat,& vt in primo Machabę.lib.legit̃,admouit Iudas caſtra iuxta
caſtra regis. ordinauit rex diluculo exercitũ, & oſtenderũt elephantis ſanguinem vuæ
& mori,ad acuẽdos eos in ꝓlium.adſtiterũt ſinguli elephãti,mille pedites ad cuſtodi-
am loricati,& equites quingenti,turres ligneæ erant ſuper ſingulos, & in turri trigin
taduo viri pugnantes deſuꝑ,& intus magiſter beſtiæ.& diſtenta eſt pars exercitus re-
gis ſuꝑ montes,alij ꝑ loca ibant humilia.Et reſplenduit ſol in clypeos aureos, & appa
ruit Iudas in ꝓlio cum ſuis,& ceciderunt de exercitu regis ſexcenti viri. Vidit aũt Elea
zarus frater Iudæ vnã de beſtijs cæteris eminentiorẽ,& arbitrãs regẽ eſſe in ea, cucur
rit

rit per hoſtes,& ſubijt elephantẽ,& effodit eum in vmbilico. cadens elephas,oppreſſit eum. Tunc diuerterunt Iudæi à ꝑlio,& adſcẽdit rex poſt eos,& capta Bethſura,poſitisq́ in ea cuſtodibus,obſedit Hieruſalẽ,& ſtatuit illic baliſtas & machinas & ignis iacula,ſcorpios & fundibula. Inter hęc audiuit Lyſias rebellaſſe Philippũ Antiochię, qui relictus erat ſuper negocia, mente cõſternatus eſt,vnde ſuggeſſit regi,Deficimus q̃tidie,eſca nobis modica eſt,locus eſt bene munitus, & incũbit nobis ordinare de regno. Nunc itaq́ demus dextras hoĩbus iſtis,ſtatuentes vt ambulent in legibus ſuis, & ſeruiãt nobis. propter legitima eñ ipſoꝝ quæ deſpeximus,irati ſunt. & placuit ſermo regi & principibus,& miſit ad eos pacem facere. Iurauit illis rex & principes,& exierunt de munitione. In 2. Machabæoꝝ lib. dicitur,ꝙ rex honorauerit templũ,& Machabæũ amplexatus fuerit,fecerit'q́ ducem à Ptolemaide vſq́ ad Gerrenos. vt autem venit Ptolemaida,grauiter ferebant ciues amicitiæ cõuentionem. tunc adſcẽdit Lyſias tribunal,& expoſuit rationẽ,& populũ ſedauit. ſed in 1. Macha. lib. ca. 6. dicit,ꝙ intrauerit poſt iuſiurandũ rex montẽ Sion,& vidit munitionẽ loci, & rupit iuramentũ, & mãdauit deſtruere muꝝ in gyro. poſtea diſceſſit feſtinãter. reuerſus Antiochiã, inuenit Philippũ dñantem ciuitati,& pugnauit aduerſus eum,& occupauit ciuitatẽ. Eo tẽpore, anno 141. regni Græcoꝝ, anno 18. regni Philometoris, exijt Demetrius Seleuci fili⁹ ab vrbe Roma,& adſcẽdit cum paucis v[illegible]s in ciuitates maritimas, & regnauit illic annis 12. Venit aũt, vt habeť Machab. 2. cap. 14. cũ multitudine valida & nauibus per portum Tripolis,& obtinuit regiões aduerſus Antiochũ & ducẽ eius Lyſiã. Compræhendit eñ, vt in 1. Machab. cap. 7. dicitur, exercitus Antiochũ & Lyſiam, vt adduceret eos ad Seleucũ. & res ei innotuit, vnde ait: Nolite mihi oſtẽdere faciem eorũ. & occidit eos exercitus. Tunc ſedit Demetrius ſuper ſoliũ patris ſui, Syriæ & Aſiæ rex, Seleuci filius. & venerũt ad eum impij ex Iſrael,& Alchimus Aaronita dux eoꝝ, q̃ volebat fieri ſacerdos. accuſauerũt Iudam, dicentes: Perdidit Iudas oẽs amicos ſuos,& nos diſperdidit de terra noſtra. mitte ergo viꝝ cui credis, qui videat exterminium,& iudicet nos. & cõſtituit rex Alchimũ principem ſacerdotum,miſit'q́ cum exercitu Bacchidem in Iudæã, qui miſit nuncios ad Iudam & fratres eius, in dolo loquentes de pace,& non credidit Iudas verbis eius. Multi vero de populo crediderunt eis, dicentes: Homo ſacerdos ex ſemine Aaron venit, nõ decipiet nos. & egreſſi ſunt ad Bacchidẽ, occidit'q́ ex eis 60. viros vno die. alij fugerunt ab eo, dicentes: Non eſt ei veritas & iudiciũ. Tunc receſſit Bacchides ab Hieruſalem,& applicuit in Bezecha, multoſq́ ex eis qui à ſe refugerãt, occidit, proiecit'q́ in puteũ,& cõmiſit regionẽ Alchimo, relinquẽs ei adiutores. ipſe aũt reuerſus eſt in Antiochiã ad regẽ. Tunc Alchimus ſeducebat oẽs verbis, ad libitũ cuiq́ loquens, ſubito manu valida transfugaꝝ circunſeptus eſt, fecit'q́ mala in Hieruſalem plus q̃ oẽs gentes. q̊d cum vidiſſet Iudas, exijt in oẽs fines Iudęę, fecit'q́ vindictam in viros deſertores. Videns aũt Alchimus ꝙ non poſſet Iudã ſuſtinere, redijt ad regẽ, accuſans eum in multis. Et miſit rex Nicanorẽ, qui cum eo fuerat Romæ, in Iudæam, mandãs ei euertere populum Iſrael. venit Nicanor in Hieruſalẽ cũ exercitu magno,& locutus eſt ad Iudã in dolo verbis pacificis, ſalutauerunt'q́ ſe inuicem. Sed cũ Iudas intellexiſſet inſidias ſibi paratas, exijt refugit'q́ ad ſuos. poſtea congreſſi ſunt iuxta vicũ quendã:& victus Iudas, fugit in ciuitatẽ Dauid. Hæc Comeſtor. Sed in primo Machab. cap. 7. habetur, ꝙ ceciderũt de Nicanoris exercitu fere 5000. fugerunt'q́ in ciuitatẽ Dauid,& poſtea adſcendit Nicanor in montem Sion. de hoc tñ ſcribitur in 2. Machab. lib. ca. 14. ꝙ Nicanor miſit ad Iudam legatos de pace facienda. itaq́ diem conſtituũt, qua ſecreto inter ſe agerent. poſitæ ſunt ſingulis ſellæ. præcepit autẽ Iudas armatos eſſe in locis opportunis,*& congruũ colloquiũ tenerent. Morabať autẽ Nicanor Hieroſolymis pacifice,& habebat Iudam charũ ex aĩo, rogauit'q́ eũ ducere vxorẽ filioſq́ procreare. nuptias fecit, cõmuniter'q́ viuebãt. Alchimus aũt videns charitatẽ illoꝝ adinuicẽ & cõuentiones, venit ad Demetriũ, dicens Nicanorem rebus alienis aſſentire. Itaq́ rex exaſperatus, ſcripſit Nicanori, dicens grauius ſe audire amicitiã eoꝝ, iubere Machabæũ citi⁹ vinctũ mittere in Antiochiã. Quib⁹ Nicanor conſternatus, grauiter ferebat ea quæ conuenerant, irrita facere, nihil læſus à viro. ſed quia regi reſiſtere non poterat, opportunitatem quærebat, qua præceptũ adimpleret. At Machabæus auſterius videns ſecũ agere viꝝ, intelligẽs non ex bono fieri, paucis ſuorũ ſumptis, occultauit ſe. Nicanor hoc audiens, venit ad tẽplum, & ſacerdotibus iuſſit ſibi tradi viꝝ. quibus iurantibus neſcire vbinam eſſet, ille iurauit, manum'q́ ad templum extendens, dixit: Niſi Iudam mihi vinctũ tradideritis, templũ hoc in planitiẽ deducã,& Libero patri conſecrabo. Iudæi vero q̃ illũ ꝑpter neceſſitatẽ ſequebãtur, dicebãt: Ne ita ferociter & barbare feceris, ſed honorẽ tribue ei q̃ vniuerſa cõſpicit, at ille

in-

Obſideť Hieroſolyma ab Antiocho.

Pax Iudæorum.

Demetrius rex Syriæ.

Alchimus pontifex.

Nicanor.

interrogauit,Si eſt potẽs in cœlo qui ſabbatũ imperauitꝗ reſpondent,Eſt Deus viuens in cœlo qui hæc iuſſit.tunc ait,Et ego potens ſum ſuꝑ terrã imperara regis perficere. eratꝗ mœror & luctus omniũ. Machabæus autẽ ſemꝑ confidens auxiliũ ſibi à domino affuturũ, allocutus eſt ſuos de lege & ꝓphetis, admonens & certaminũ pactoꝝ feliciter.

Machabæi ſomnium.

Et ita animis eoꝝ erectis, expoſuit illis ſomniũ, ꝑ q̃d vniuerſos lætificauit: Erat ei viſus Onias pontifex,vir optimus,orare ꝑ omi populo Iudæoꝝ. poſt hoc apparuiſſe aliũ viꝝ ætate & gloria mirabilẽ circa illum,reſpõdentem vero Oniã,dixiſſe: Hic eſt amator populi Iſrael,hic eſt q multũ orat ꝑ vniuerſa ciuitate Hieruſalem.Hieremias ipſe erat,Extendiſſe etiã Hieremiã dextrã,& dediſſe Iudæ gladiũ aureũ, dicentem: Accipe ſanctũ gladiũ munus à Deo,in quo deijcies aduerſarios populi mei Iſrael.

Nicanoris interitus.

Exhortatis his & cõfirmatis, exiuit Iudas cũ 300.poſt Nicanorẽ, cõmiſeruntꝗ ꝓlium,& contrita ſunt caſtra Nicanoris,& cecidit ipſe primus,fugitꝗ exercitus eius.Egreſſiꝗ ſunt de caſtellis Iudææ in circuitu,& ꝑcuſſerunt eos,cæſaꝗ ſunt non minus 35000.aduerſarioꝝ,ꝑſentia Dei mirifice delectati. Caput vero Nicanoris amputãtes & dextrã, quam ſuꝑbe extenderat contra Hieruſalẽ,linguã eius minutatim conciſam dederunt auibus ad comedendũ, dextrã & caput ſuſpẽdentes, ſtatueruntꝗ diem illã ſolennem. Tunc audiuit Iudas nomẽ Romanoꝝ & virtutes eoꝝ,& ꝙ q̃s volebãt,priuabãt ac extollebãt regno,& cum amicis optim[illegible]ruabãt amicitiã,& in oĩbus nemo ſibi poſtulabat diadema,fecerũtꝗ ſibi curiã 320.conſulũ.

Fœd⁹ Iudæoꝝ & Rõanoꝝ.

miſit Romã Eupolemiũ & Iaſonẽ,q intrantes curiã,dixerunt:Iudas Machabæus & fratres eius populusꝗ Iudęoꝝ,petũt vobiſcũ ſtatuere ſocietatẽ.placuit id Rom.ſcripſeruntꝗ fœderis formã,& in tabulis ęneis miſerunt in Hieruſalẽ in hunc modũ:Bene ſit Ro. gentiꝗ Iudæoꝝ in mari & terra, & pax in æternũ.ꝙ ſi inſtiterit bellũ Romanis,auxilium feret gens Iudæoꝝ, non accipiens ſtipẽdia à Romanis.idipſum faciẽt Romani Iudæis. Tũc ſcripſerũt Romani ad Demetrium:Quare grauaſti iugum ſuꝑ amicos noſtros Iudæos? Si ergo iteꝝ adierint nos,aduerſum te faciemus illis iudiciũ,& pugnabimus tecũ terra & mari. Inter hæc cum audiſſet Demetrius,quia cecidit Nicanor cum ſuis, miſit rurſum in Iudæam Bacchidẽ & Alchimũ,dextrumꝗ cornu cum illis.& applicuerũt exercitũ ad Hieruſalem, ſurrexeruntꝗ & abierunt in *Berea 20000.pedites,& 2000,eqtes. Et Iudas poſuit caſtra in Laiſa,3000.pedites habẽs.& vidẽtes multitudinẽ hoſtiũ,timuerũt valde,& ſubtraxerunt ſe de caſtris.nec remanſerunt cum Iuda niſi octingenti viri.ſed & Iudas corde diſſolutus eſt,quia purgebat eum bellum,nec habebat tempus cõgregandi exercitum,& locuti ſunt ad eum q reſidui erãt:Nõ poterimus contra eos,ſed reuertamur ad fratres nr̃os,& tũc pugnabim⁹ aduerſus eos.Qui reſpõdit, Abſit vt fugiamus ab eis,& ſuꝑinducamus opprobrium gloriæ noſtræ, ſed moriamur in virtute,ꝑpter fratres noſtros.Et congreſſi ſunt cũ hoſtibus,& expugnabãt cornu dextrũ.q autẽ in ſiniſtro cornu erant,venerũt eis à tergo.& ingrauatũ eſt ꝓlium,ceciditꝗ Iudas,cæteriꝗ fugerũt.

Mors Machabæi.

Simon autẽ & Ionathas fratres eius,redimentes corpus ab hoſtibus, ſepelierunt illud in Modin ſepulchro patrum ſuorum, planxitꝗ eum populus terræ planctu magno, & facta eſt fama magna,tradiditꝗ ſe Bacchidi omnis regio.Et ſurrexit Ionathas loco fratris ſui,& quærebat Bacchides eum occidere.tunc Ionathas fugit in deſertum Thecuę,& miſit fratrem ſuum Ioannem ad Nabuthæos amicos ſuos, vt commodarent ei apparatum ſuum.Et exeuntes filij Iambri,percuſſerunt Ioannem,& tulerunt omnia q̃ habebat.nunciatum eſt hoc Ionathæ & Simoni fratribus ſuis, ꝙ filij Iambri fecerunt nuptias,& ducerent ſponſam.inſurrexeruntꝗ ex inſidijs,& percuſſerũt multos in vindictã fratris.

Ionathas dux populi

Audiuit Bacchides,& venit die ſabbatoꝝ in virtute magna,& dixit Ionathas ad ſuos: Ecce bellum ex aduerſo,aqua vero Iordanis hinc & inde, & paludes. Clamate ergo in cœlum,& pugnabimus.& commiſſum eſt ꝓlium, cecideruntꝗ ex parte Bacchidis mille viri,& verſus eſt ipſe in fugam,& reuerſus in Hieruſalem,ędificauit in Iudæa ciuitates munitas, accepitꝗ filios principum regionis obſides, & poſuit eos in arce in Hieruſalem in cuſtodia.Tunc ꝓcepit Alchimus deſtrui muros dom⁹ ſanctæ interioris:& quũ hoc cœpiſſet.percuſſus eſt paralyſi,mortuusꝗ eſt cum tormẽto magno. Tũc redijt Bacchides ad regẽ,& ſiluit terra Iuda duobus annis.poſt quos viri iniqui in Iſrael reduxerunt Bacchidem in Iudæam, qui voluit compræhẽdere Ionathan occulte,ſed innotuit conſilium eius Ionathæ. qui compræhendens 50. viros inſidiatores,occidit eos.Et receſſit in Bethbeſſen, q̃ eſt in deſerto,& firmauit eam.adſcenditꝗ Bacchides virtute magna,& obſedit Bethbeſſen. & egreſſus Ionathas, reliquit Simonem in ciuitate,percutiebatꝗ per noctẽ multos in tabernaculis. Simon vero egreſſus de ciuitate,ſuccendit machinas. & pugnauerunt hoſtes ꝗ;, & cõtritus eſt Bacchides ab eis,Et irat⁹ Bacchides cõtra viros q reduxerant eum in Iudæam, multos ex eis occidit.

dit. Quod audiēs Ionathas, miſit ad eum legatos pacē cōponere cum eo. q libenter ac
cepit, & iurauit ſe nihil mali factuꝝ Ionathę oībus diebus vitę ſuæ, & reddidit ei capti
uitatē quā pdatus erat in terra, redijtq́ in regionē ſuam. ceſſauitq́ gladius ex Iſrael, &
ſedit Ionathas in Machmis, iudicās ibi populū, & exterminans impios ex Iſrael. De
metrius autē, vt ait Iuſtinus, occupato regno Syriæ, ampliare regni fines ſtatuit. itaq;
Ariaracti regi Cappadociæ, ppter faſtiditas ſororis nuptias infeſtus, fratrem eius Ho-
lofernē per iniuriam regno pulſum, ſupplicē recepit, datumq́ ſibi honeſtum belli titu
lum gratulat⁹, eum in regnū reſtituere ſtatuit. ſed Holofernes ingrato animo, inita cū
Antiochēſibus pactiōe, offenſis tunc à Demetrio, pellere ipſum regno à q̄ reſtituebat,
cōſilium accepit. q̄ cognito, Demetri⁹ quidē vitæ eius, ne Ariaractes metu fraterni bel
li liberaret, pepercit: ipſum autē cōphendens, vinctū Seleuciæ cuſtodiri iubet. Nec — Demetri⁹ la
Antiocheni indicio territi, à defectione deſtiterunt. itaq; adiuuātibus Ptolemæo rege — ceſſitur.
Aegypti, & Attalo rege Aſiæ, & Ariaracte rege Cappadociæ, bello à Demetrio laceſſi
tis, ſubornant Prōpalum quendā ſortis extremæ iuuenē, qui Syriæ velut paternum re
gnum armis repeteret, & ne qd contumeliæ deeſſet, nomen ei Alexandri inditur, geni — Prompalus
tusq́ ab Antiocho Epiphane pdicatur. libri tñ Machabæoꝝ, ſimiliter & Ioſeph⁹, hūc
Alexandrum vere dicunt Epiphanis filiū. vtcunq; ſit, id hiſtoriā non variat. Igit Alex
ander occupauit Ptolemaidē, regnauitq́ in ea. Quod audiens Demetrius, cōgregauit
exercitum, & miſit ad Ionathan vt ſecū faceret pacē, & non cum Alexandro. inſup de
dit ei poteſtatē congregandi exercitum, & obſides qui in arce erant, iuſſit ei reddi. ve-
nitq́ Ionathas in Hieruſalem, & cœpit renouare ciuitatē & montē Sion in circuitu, et
fugerūt cuſtodes q̄s poſuit Bacchides in Iudæa, tamē in Bethſura aliqui remanſerunt.
Et audiuit Alexander pmiſſa q̄ fecerat Demetrius Ionathæ, & plia virtutesq́ eius, ſcri
pſitq́ ad Ionathan, dicēs: Audiuimus q vir potens es & aptus, vt ſis amicus noſter, &
nunc cōſtituimus te ſummū ſacerdotem gentis tuæ, & vt amicus regis voceris. & mi-
ſit ei purpuram & coronā auream, induitq́ ſe Ionathas ſtola ſancta in die ſolenni ſce-
nopegioꝝ. congregauit exercitus, & fecit arma copioſa. Quod audiens Demetrius,
cōtriſtatus eſt, & miſit ad Ionathā in hæc verba: Manete in amicitia noſtra, & nunc ab
ſoluo oēs Iudæos à tributis, & poteſtatē arcis q̄ eſt in Hieruſalē, ſacerdoti do ſummo,
& omnē animam Iudæoꝝ captiuam, relinquam liberam gratis, & q omes dies ſolen
nes ſint dies immunitatis, & tres ante, tresq́ poſt. Ptolemaida & duas ciuitates vicinas
do ſummo ſacerdoti ad neceſſarios ſumptus ſanctorum, & ſingulis annis 15. millia ſi-
clorum argenti ad inſtauranda opera ſanctorū & muros. Ionathas autem & populus
non crediderunt ei, & cōplacuit illis in Alexandro, cui ferebant auxilium omnibus di- — Alexander
ebus. tunc congregauit Alexander exercitū, mouitq́ caſtra contra Demetrium, & fu- — rex Syrię.
git exercitus Demetrij, & ipſe inter cōfertiſſimos hoſtes fortiſſime dimicans, cecidit.
reliqt autē duos filios, Demetriū ſibi æquiuocū, & Antiochū q dictus eſt Sedetes. Alex
ander itaq; filius Antiochi Illuſtris, frater Eupatoris, occiſo Demetrio, regnauit in Sy
ria annis quatuor. incepit autē regnare anno ab vrbe condita 602. Miſit autem Alex-
ander ad Ptolemæū regem Aegypti, duxitq́ filiā eius Cleopatrā in vxorē, traduxitq́
illā Ptolemæus Alexādro in Ptolemaida, & fecerūt nuptias in magna gloria. Tūc Ale
xāder vocauit Ionathan, & abijt Ptolemaida. inuenit gratiam in cōſpectu duorum re
gum, & venerunt quidā peſtilentes ex Iſrael poſt eum, & accuſabatur. Sed non atten-
dit ad eos rex, magnificabat Ionathan, induit eum purpura, ſcripſitq́ eū inter primos — Demetri⁹ iu
amicos, & reuerſus eſt Ionathas in Hieruſalē cum gloria. Poſt tres annos venit Deme — nior.
trij filius à Creta. Demetrius eñ hic, occiſo patre, fugit ad Cretenſes parentes mater-
nos, & reſumptis viribus, venit in maritima Philiſtæorū & in Cœleſyriam, regnauit
annis 5. tunc captus eſt à rege Parthoꝝ. Hic conſtituit Apollonium ducem exercitus,
qui prouocauit Ionathan, qui aſſumptis decem millibus, egreſſus eſt de Hieruſalem,
& veniens Ioppen, expulit inde Apollonium. Et ibat Apollonius in Azotū, inſecutus
eſt eum Ionathas, & fugerunt equites Apollonij in Azotū, intrauerūtq́ phanum Da-
gon vt ſe tuerētur. & ſuccendit Ionathas ciuitatē ac phanum, & fuerunt de occiſis in
campo & ſuccenſis, fere octo millia. Et tranſiuit Ionathas in Aſcalonem, receptus eſt
cum gloria, deinde redijt in Hieruſalem. Et audiuit rex Alexander virtutem eius, addi
dit adhuc glorificare eum, miſitq́ ei auream fibulam, quæ ſolet dari cognatis regum,
& dedit ei Accaron & eius fines. Tunc adſcendit Alexander in ſuperiores partes Ci
liciæ, interim commendabat ſocero ſuo regnum. Igitur ſocer eius rex Aegypti Phi-
lometor, in virtute magna quærebat obtinere regnum Alexandri in dolo, & ei aperie
bantur ciuitates, occurrebantq́ ei ſicut mandauit Alexander. Et vt appropinquauit — Ptol. Philo
Azoto, oſtenderunt ei templum Dagon ſuccenſum, dicebantq́ ei: Sic fecit Ionathas. — pator re-

Regnum Syriæ inuadit.

& tacuit rex, occurritq́ Ptolemæo Ionathas in Ioppen, & ſalutauerunt ſe. Abijt & Ionathas cum rege vſq́ ad flumen Eleutherū, poſtea redijt Hieruſalē. Cum aūt Ptolemęus nunc obtinuiſſet ciuitates vſq́ ad Seleuciā maritimā, miſit ad Demetrium, dicens: Pœnitet me ꝙ dederim filiā meā Alexandro, veni, cōponamus pactū, & dabo tibi filiā meā. Receſſit ergo ab Alexādro, & dedit filiā ſuā Demetrio. intrauitq́ Ptolemæus Antiochiā, & impoſuit ſibi duo diademata Aegypti & Aſię. Tunc Alexāder reuerſus contra Ptolemæū, & commiſſo prælio, victus eſt, fugitq́ in Arabiā ad parentes maternos cū Antiocho filio ſuo. Rex autē Arabum timens potentiā Ptolemæi, occidit Alexandrū, & reſeruauit filium, miſitq́ caput Alexādri Ptolemæo. & gauiſus eſt, vt aliqui ſcribāt eum præ nimio gaudio intra tertium diem expiraſſe. alij vero dicunt ex vulnere mortuum. ſucceſſit illi filius Euergetes ſecundus. aliqui volunt ſuiſſe fratrem qui Cyrenæis regnabat. In diebus illis expugnauit Ionathas arcē quæ erat in Hieruſalē, & nunciauerūt hoc Demetrio, qui nunc ſedit in ſolio patris ſui. ex hoc iratus, venit Ptolemaidē, & ſcripſit Ionathæ ꝙ occurreret ei feſtināter. & elegit Ionathas de ſenioribus Iſrael, dedit ſe periculo, accepit pecuniā multā & veſtes. abijt ad regem, dans ei munera, & inuenit gratiā, magnificauitq́ eum rex in cōſpectu, & ſtatuit ei principatū ſacerdotij, & quæcūq́ habuerit prius. Vidit aūt Demetrius quia ſiluit terra, dimiſit exercitum in loca ſua, retinēs ſecū exercitū peregrinū. tantūq́ apud oēs inertię, quantum odium ex ſuperbia pater habuerat, contraxit. Tryphon autē erat quidā partiū Alexandri, qui videns ꝙ oīs exercitus murmurabat cōtra Demetriū, iuit in Arabiam, vt reduceret inde Antiochū filium Alexādri in terrā patris ſui. Eo tēpore dum Demetrius eſſet offenſus ſuis, miſit ad eum Ionathas, vt eijceret eos qui erant in arce in Hieruſalē, & q in præſidijs erant, quia impugnabāt Iſrael. & reſcripſit Demetrius, dicens: Hæc & maiora faciā tibi cum fuerit opportunū: nunc aūt rogo, mitte mihi viros in auxiliū, quia receſſit exercitus meus à me. & miſit ei Ionathas tria millia electorū in Antiochiā. Surrexerunt autē Antiocheni centū viginti millia, & volebant interficere regē. & fugit rex in aulā, & miſit Iudæos per ciuitatē, occideruntq́ centum millia hoīm, & liberauerunt regem. reſidui vero ciuiū dederunt dextras regi, & fecerūt pacem, & glorificati ſunt Iudæi, & redierunt in Hieruſalē. Mentitus eſt Demetrius oīa quæ dixerat Ionathæ. receſſit enī ab eo, & vexabat eum valde.

Tryphō alias Diodot⁹.

Eo tēpore reuerſus eſt Tryphō de Arabia, reducens Antiochū adoleſcentē Alexandri filiū, cui impoſuit diadema. Et congregati ſunt ad eos exercitus, q̄s diſperſerat Demetrius. & pugnauerūt cōtra Demetrium, & obtinuerunt Antiochus & Tryphon Antiochiā, fugitq́ Demetrius. Scripſit Antiochus Ionathæ, cōſtituitq́ ſibi ſummum ſacerdotiū, & cōſtituit ſuper q̄tuor ciuitates, & ꝙ eſſet amicus regis, dans ei etiā poteſtatē bibendi in auro, & miſitq́ ei vaſa aurea, & ꝙ eſſet in purpura, & haberet fibulā aureā. Simonē fratrem eius conſtituit ducē à terminis Tyri vſq́ ad fines Aegypti. Exijt autem Ionathas, & perambulabat ciuitates, venitq́ Aſcalonem, & occurrerunt ei honorifice ciues. Azoteſes vero prius reſiſtētes ei, poſtea dederunt ei dextras, & accepit obſides ex eis, miſitq́ eos in Hieruſalē, & perambulabat regiones vſq́ in Damaſcum, agēs regni negocia. Et audiuit Ionathas, quia principes Demetrij cum exercitu magno volebāt eum amouere à negocio regni, occurritq́ illis, relinquens fratrē ſuum Simonē in prouincia. Cōgreſſus eſt cum eis, & fugerūt omnes q erant cum Ionatha præter duos, ſciditq́ Ionathas veſtimenta ſua, & orauit: aggreſſusq́ hoſtes, conuertit eos in fugā, & redierunt ad eum qui receſſerant ab eo, inſecutusq́ eſt hoſtes vſq́ ad caſtra eorū quæ erant in Cades, & ceciderunt ex eis 3000. redijtq́ Ionathas in Hieruſalē. Miſit Romam renouare amicitiā, Spartiatisq́ ſcripſit, dicēs: Prius ſcripſit nobis Arius rex veſter ſub Onia ſummo ſacerdote, quia de gēne Abrahę eſtis, fecimus vobiſcum fraternitatem, illā ex nunc renouamus. Et audiuit Ionathas ꝙ iterum egreſſi ſunt principes Demetrij cum exercitu maiori q̄ prius, occurritq́ eis. q cū audiſſent aduentum eius, nocte fugerunt, relinquētes faces in caſtris. Inſecutus eſt eos Ionathas, & non compræhēdit, tranſierant enim flumen. & diuertit Ionathas ad Arabes, percuſſitq́ eos. Simon autem in Ioppē declinauit. audierat enim ꝙ vellent præſidium tradere Demetrio, quare poſuit ibi cuſtodes. Redijt autem Ionathas in Hieruſalem, & innouauit muros in ea, & muniuit eam valde inter arcē & ciuitatē, vt eſſet ciuitas ſingularis in terra, vt ciues nec emant, nec vēdant, *id eſt, non indigentes bonis aliorum.

Ptolemæus Euergetes.

Anno ab vrbe cōdita 610. Ptolemæus Euergetes Philometoris filius, frater Cleopatræ, in Aegypto regnare cœpit olympiade 159. regnauit annis 29. vir quidem peſſim⁹ atq́ ſæuiſſimus, vt infra ſcribetur. Eo tēpore cogitauit Tryphon occidere Antiochū adoleſcentē, & imponere ſibiipſi diadema, ſed timuit Ionathan, cogitauitq́ eū pri⁹ occidere, ſcripſitq́ Ionathæ, vt ſibi occurreret in Bethſan, venit cōfidenter ad eum Ionathas

thas cum 40.millibus virorũ,vidẽsq́ Tryphon ꝙ non poſſet manus extẽdere in eum,
honorauit eum,dans ei munera,& pcipiens exercitibus ſuis,vt obedirent ei ſicut ſibi,
& ait Ionathæ:Vt quid vexaſti populũ?elige tibi paucos,& veni mecum Ptolemaida,
tradã eam tibi & reliqua pſidia,exercitumq́ & vniuerſos miniſteriales regni, & redi
bo.Credidit ei Ionathas,remiſit in Iudæã exercitum,retinens tantũ tria millia,ex qui
bus dimiſit in Galilæam duo millia,& ſic erant mille cum eo.Cumq́ intraſſent Ptole-
maidẽ,ligauerunt eum ciues,& oẽs q erant cum eo,interfecerunt. planxit oĩs Iuda Io
nathan,æſtimãs occiſum eſſe.cõgregauitq́ Tryphon exercitũ,intrat Iudæã vt attere- Ionathę mors.
ret eã.Ad hæc expaueſcẽs populus,adſcẽdit in Hieruſalẽ,& elegit ducẽ Simonẽ,acce-
lerauit Simon cõſummare muros Hieruſalem,miſitq́ exercitũ in Ioppen. Cognoſcẽs
autẽ Tryphon ꝙ ſurrexit Simon,miſit ad eũ legatos,dicens: Pro argento q̃d debebat
Ionathas frater tuꝰ in ratiõe regis,detinuimꝰ eũ:& nũc mitte argẽti talẽta centũ & du Simõ dux.
os filios eius obſides,& remittemus eũ. Miſit Simon argentum & pueros.mẽtitus Try
phon,intrauit regionẽ cũ exercitu.& cũ appꝓpinquauit Baſchama,vidẽs ꝙ non ꝓfice-
ret,Ionathan occidit & filios eius,& rediit in terrã ſuã.ſepeliuitq́ Simon fratrẽ & fili-
os eius in Modin,ſtatuẽs 7.pyramides,circũpoſuit colũnas,qbus arma circũpoſuit in
perpetuã rei memoriã. Tryphon tutor Antiochi,q Theos noiabatur, dolo interemit
adoleſcentẽ q̃rto impꝫ ſui anno.amicos aũt & familiares ſuos ad milites tranſmiſit,et
muneribus regẽ ſe fecit in Aſia.Simon hõc tẽpore ædificauit pſidia in Iudæa, & miſit
ad Demetriũ,vt faceret pacem cum eo.ſcripſit Demetrius,dicẽs: Munera tua ſuſcepi-
mus,& pacẽ facimus vobiſcũ magnam,remittentes ignorantias & peccata,vſq; in ho
diernũ,& nunc abſoluimus vos ab oĩ tributo.& ex tunc cœpit populus ſcribere in
tabulis & geſtis publicis annotationes temporis,in hunc modũ: Anno primo ſub Si-
mone ſacerdote ſummo,magno duce & principe Iudæorũ. Tunc deſcendit Simon in
Gazam,& obſedit eam,eiecitq́ idololatras & idola de ciuitate,& obſedit eos qui erãt
in arce Hieruſalem.qui clamauerunt ad Simonem, vt acciperẽt dextras, & dedit illis, Pax in Iſrael.
& eiecit eos inde,& mundauit arcẽ à cõtaminationibus, & intrauit eam cũ muſicis in-
ſtrumentis,hymnis & ramis palmarũ,ſtatuens vt omni anno ageretur hæc dies læti-
tiæ. Et vidẽs Simon Iohannẽ filiũ ſuum,ꝙ vir erat ꝓlij,cõſtituit eum ducem, & dedit
ei Gazam ad habitandũ.Tunc congregauit rex Demetrius exercitum, intrauitq́ Me
diã ad contrahenda auxilia cõtra Tryphonem. Iuſtinus refert,Demetrium ad abolen
dam ſegnitiæ maculã,bellum Parthis intuliſſe,cuius aduentũ non inuiti orientis po-
puli viderunt,propter Arſacidæ regis Parthorũ crudelitatem. Itaq; cum & Perſarum
& Elamitarũ Bactrianorũq́ auxiliis iuuaretur, multis præliis Parthos fudit ad poſtre
mum tamen pacis ſimulatione deceptus,capitur:traductusq́ per ora ciuitatũ, popu-
lis q defecerant,in ludibrium fauoris oſtẽditur. miſſus deinde in Hyrcaniam, benigne Demetriꝰ à Parthis captus.
tractatur,ipſiq́ rex Arſacides filiam in matrimoniũ dedit, regnũq́ Syriæ quod Try-
pho occupauerat,reſtiturũ promittit. poſt Arſacidis autem mortem Demetrius pri
uatã etſi opulentã vitã pertæſus,fugã meditatur. Hortator illi & comes Callimander
amicus erat,ſed fugientẽ Phraates,qui Arſacidæ ſucceſſerat, equitum celeritate retra
xit.Et Callimãdro nõ tantũ veniã,ſed & fidei pmium dedit rex. Demetriũ vero caſti-
gatũ,ad coniugem in Hyrcaniã remittit,& arctioribus cuſtodiis obſeruari iubet. In-
teriecto tẽpore,cum fidem illi etiam ſuſcepti liberi facerent, eodem amico comite,re
petita fuga eſt:ſed pari infelicitate prope fines regni dephenditur,& perductus ad re-
gem,vt inuiſus à conſpectu ſubmouet. Tunc quoq; vxori & liberis donatus,in Hyrca
niam pœnalem ſibi ciuitatem donatam remittitur,taliſq́ aureis ad exprobrationẽ pu
erilis leuitatis donatur. ſed hanc tam mitem Parthorum in Demetrium clementiam,
non miſericordis gentis,nec reſpectus cognationis faciebat,ſed ꝙ Syriæ regnum af-
fectabant,vſuri Demetrio aduerſus Antiochum fratrem Sedeten, qui regno Syrię im
minebat. Capto enim à Parthis Demetrio,& Tryphone,poſtquã peremit dominum
ſuum,regno imminenti,Antiochus Sedetes frater Demetrij,nõ filius,vt aliqui ſcribũt,
regnare cœpit in Syria,& regnauit annis qndecim,vt aliqui volunt,Simone Iudæorũ Antiochus Sedetes.
principe exiſtente. Hic Antiochus veniens in regnum patrum ſuorum,ſcripſit Simoni
& genti Iudæorũ,dicens: Statuo vobis omnia quæcunq; remiſerunt vobis reges ante
me,& permitto vobis facere percuſſuram proprij nomiſmatis in regione veſtra. cũq́
obtinuero regnum,magnificabo gentem veſtram & templum in gloria magna. Por
ro conuenerunt ad Antiochum omnis exercitus,ita vt pauci eſſent cum Tryphone,q
fugit Antiochum per maritima,recepit ſe in Doran,& inſecutus eſt eum Antiochus,
obſeditq́ ciuitatem terra & mari. Eo tempore Lucius cõſul Romanorum ſcripſit
regibus & regionibus in oriente,ne inferrẽt mala Iudæis amicis ſuis, nec opem ferrẽt

inſerentibus,ſed ſi q peſtilẽtes ex Iudæis cõfugerent ad eos,traderent eos Simoni prin
cipi ſacerdotũ,vt vindicaret in eos ſecundũ legẽ ſuã. Renouauit enim Simon amicitiã
cum Romanis,& miſit illuc clypeũ aureum mnarũ mille. renouauit & fraternitatem
cum Spartiatis. Antioch' aũt rex obſedit Doram denuo,& incluſit Tryphonem. illuc
miſit ei Simon duo millia viroꝝ in auxilium,argentum & auꝝ,vaſaq́ꝫ copioſa. qui no

Poſcit Antioch' à Iudęis tributa.

luit ea accipere, ſed fregit pactũ quod fecerat cum eo, & miſit ad eum Athenobium,
mandans ei vt redderet ei arcẽ quæ eſt in Hieruſalem,& Ioppen & Gazarã,& tributa
locoꝝ qbus dominatus fuerat,alioqui veniret & expugnaret eum. Vidit Athenobius
in Hieruſalẽ gloriã Simonis, & apparatum copioſum, & affluentiã in auro argẽtoq́ꝫ,
& obſtupuit. Reſpõdit Simon: Terrã alienam nõ ſumpſimus,ſed hęreditatem patrum
noſtroꝝ,quæ iniuſte ab inimicis noſtris aliq̃ tempore poſſeſſa eſt. redijtq́ꝫ Athenobi-
us ad regem,& renunciauit ei verba Simonis & gloriam eius. Iratus eſt rex ira magna,
& ædificauit Cendebeus Cedronẽ,collocans in ea milites vt vaſtarent fines Iudææ. q̃d
cum accepiſſet Simon,vocauit duos filios ſuos Iudã & Iohannẽ,& ait illis: Ego & fra-
tres mei expugnauimus hoſtes Iſrael vſq́ꝫ in hunc diem,nunc autẽ ſenui:ſed pugnate
vos loco meo. & dedit illis 20. millia pugnatorum & equites. & profecti ſunt aduer-
ſus Cendebeum,& erat fluuius torrens inter eos,& timuit populus tranſire,trãſiuitq́ꝫ
Iohannes primus,& ſecuti ſunt eum omnes,& inſonuerunt ſacris tubis,cõuerſusq́ꝫ eſt
in fugam Cendebeus & caſtra eius,& ceciderunt ex eis multi vulnerati. vulneratus eſt
& Iudas frater Iohannis,& inſecutus eſt hoſtes Iohannes vſq́ꝫ ad Cedronem, cecide-
runtq́ꝫ ex eis duo millia virorum,& redierunt filij Simonis in pace. Porro Ptolemæus
filius Abobi,conſtitutus erat dux in campo Hiericho. Erat enim gener ſummi ſacer-
dotis & diues,& eleuatum eſt cor eius,volebatq́ꝫ obtinere regionem, & cogitabat do
lum aduerſus Simonem & filios eius,vt tolleret eos. Simon autem perambulabat ci-
uitates regionis,gerens ſolicitudinem earum,& deſcendit Hiericho cum Iuda & Ma

Simon cũ filijs à Ptolemæo dolo occiditur.

thathia filijs eius. Et ſuſcepit eos Ptolemæus in munitionem,quam ędificauerat in do
lo. fecit eis conuiuium magnum,& abſcondit ibi viros, intrauitq́ꝫ conuiuium cum ar-
matis,& occidit Simonem & duos filios,reddiditq́ꝫ mala pro bonis. nam & vxorem
Simonis cum duobus filijs eius minoribus iugulauit. Scripſit & Antiocho regi,vt mit
teret ei exercitum in auxilium,& traderet ei regionem,ciuitatesq́ꝫ ac tributa,miſit q́ꝫ
nuncios ad tributarios,vt venirent ad ſe,vt daret eis argentum & aurum & dona. ali
os ad capiendam Hieruſalem miſit,alios in Gazaram,vt interficerẽt Iohannẽ. Quod
accipiens Iohãnes,celeriter feſtinauit occupare Hieruſalem, & occidit eos qui vene-
rant eum perdere,& factus eſt princeps ſacerdotum poſt patrem ſuum, anno ab vrbe
condita 618. & finit generatio anno Ptolemęi Euergetis nono,& Antiochi quarto.

In hac generatione circiter annum ab vrbe condita ſexcenteſimum,tertij belli Pu-
nici ſemina iacta fuere. cum enim inter Carthaginenſes & Maſiniſſam regem Numi-

Belli punici tertij ſemina.

darum de agro eſſet lis,miſſi ſunt legati à Romanis illuc,qui redeuntes,nunciauerunt
vim naualis materiæ ſe Carthagine depræhendiſſe. dicebatur etiam in finibus eorum
maximus exercitus Numidarum,duce Ariobarzane Syphacis nepote,cõgregari. Ea
ppter,vt ait T. Liuius, ſuaſit M. Porcius Cato, vt Carthaginẽſibus qui exercitũ ſpecie
contra Maſiniſſam regem,ſed reuera cõtra Romanos accitum in finibus haberẽt,bel-
lum indiceretur,ſed contradixit Scipio Naſica. Inter hæc placuit ſenatui legatos mit-
tere Carthaginẽ,qui ſpecularentur quid ageretur. legati illuc venientes, caſtigato ſe-
natu Carthaginenſium,ꝙ contra fœdus exercitũ & nauales materias haberẽt, pacem
inter Maſiniſſam & eos facere voluerunt. Maſiniſſa agro de quo lis erat, cedere volu

Pœnoꝝ pſidia.

it. ſed Giſgo Amilcaris filius,homo ſeditioſus,qui tũc in magiſtratu erat,cum ſenatus
actuꝫ ſe ex iudicio legatoꝝ dixiſſet, ita bellũ aduerſus Romanos ſuadendo concita-
uit,vt legatis q̃ minus violarentur,fuga ſalutẽ dederit. Legati redeũtes, infeſtum iam
ſenatũ Carthaginenſibus,infeſtiorẽ fecerũt, id nunciantes. ad hæc Guluſſa Maſiniſſæ
filius,denũciauit Carthagini delectus haberi,claſſem cõparari, & haud dubiũ bellum
ſtrui. Tum in ſenatu Cato ſuadebat,vt his bellũ indiceretur, Pub. Cor. Naſica dicente
nil temere faciundum. vnde placuit X. mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucul-
lus, Au. Poſthumius Albinus cõſules tum in carcerẽ cõiecti ſunt ob delectus acerbita-
tem. Cũ aũt legati ex Aphrica cum Carthaginenſiũ oratoribus & Guluſſa Maſiniſſæ
filio redijſſent, dicerentq́ꝫ & exercitum & claſſem Carthagini ſe depræhendiſſe, tunc
Cato & nonnulli principes ſenatus ſuadebant, confeſtim vt trãſportaretur exercitus
in Aphricam. Cornelius vero Naſica dicebat, nondum ſibi iuſtam cauſam belli vide-
ri. placuit vt à bello abſtineretur,ſi forte Carthaginenſes claſſem exurerent,& exerci-
tum dimitterent:ſi minus,proximum conſules de bello referrent, Paulo poſt Cartha

gi

ginenſes,cum aduerſum fœdus Maſiniſſæ bellum intulerunt,victi ab eo ſunt,nonage
ſimūſecundū annū habēte,bellumq; Romanum meruerunt. Anno igitur altero &
ſexcenteſimo ab vrbe cōdita,inter M.Porciū Catonem & Scipionem Naſicam, quo
rum alterū ſapientiſſimū virum in ciuitate Rom.habebant, alter vir optimus à ſenatu
iudicatus eſt,diuerſis certatū eſt ſentētijs,Catone ſuadente, vt oino deleretur Cartha
go,propter ꝑpetuam ſecuritatē vrbis Romanæ,Naſica diſſuadente ꝓpter virtutis cu-
ram ꝑpetuam,vt haberēt æmulā,ne ex ſecuritate vigor belli ocio ſolueret,& ne metu
ablato æmulæ vrbis,luxuriari felicitas Romana incipet.Medium ſenat⁹ elegit.placuit
eñi eo ꝙ Carthagineñ.cōtra fœdus naues haberēt,ꝙ exercitus extra fines duxiſſent,ꝙ
ſocio populi Ro.& amico Maſiniſſæ arma intuliſſent,& ꝙ filiū eius Guluſſam, q cū le
gatis Rom.erat,in oppidū nō recepiſſent,bellū his indici aut vrbē loco moueri: nihil
eñi ſpecioſius videbat eſſe,ꝗ Carthaginem quæ non timeret. Igit Manlio Cenſori-
noq; conſulibus,populus Rom.aggreſſus Carthaginem,ſpe pacis iniecta,traditam à
volētibus claſſem,ſub ipſo ore vrbis cremauit.deinde euocatis principibus,ſi ſalui eſſe
vellēt,vt arma & naues traderēt.nec ſunt morati.tanta vis armorū repēte tradita eſt,
vt facile tota ex his Aphrica armari potuiſſet.De hoc T.Liuius ita ſcribit:Carthagi-
nenſes,anteꝗ Romani exercitum eduxiſſent,miſiſſe legatos XXX.Romam,per quos
Carthaginenſes ſe dedebant.ſed Catonis ſententia peruicit,vt decreto perſtaret,vtq;
conſules ꝓficiſcerentur ad bellū. Qui vbi in Africam tranſierunt,acceptis quos impe-
rauerunt,trecentis obſidibus & armis,oībusq; inſtrumentis belli,ſi qua Carthagine
erant: tunc vero, cum ex autoritate patrū iuſſi ſunt migrare à finibus,& vt in alio loco
procul à mari decē millia paſſuum,nec minus remote oppidum facerent, indignitatē
rei ad bellandum Carthaginenſes cōpulerunt. Comploratū igitur publice ſtatim eſt,
& conclamatum ad arma, ſeditq; ſententia, quocunq; modo rebellandum, non quia
ſpes vlla iam ſupereſſet,ſed quia patriam ſuam mallent hoſtium, quàm ſuis,manibus
euerti.Qui rebellantium fuerit furor,vel hinc intelligi poteſt,ꝙ in vſum nouæ claſſis,
tecta domosq; reſciderunt,& in armorū officinis aurum & argentum pro ære ferroq;
conflatum eſt,in tormentorum vincula matronæ crines ſuos contulerunt. Carthago
itaq; à L.Mancino & M.Manlio conſulibus obſideri oppugnariq; cœpta eſt, ipſi ve-
ro Carthaginenſes,duos ſibi duces creauerunt Haſdrubales. conſules vero vrbem ter
ra & mari cingunt. Eius ſitus huiuſmodi fuiſſe dicitur: Vigintiduo millia paſſuū mu
ro amplexa,tota mari pene cingebatur,abſq; faucibus quæ 30. millia paſſuum aperie-
bant.is locus murum 30.pedes latū habuit ſaxo quadrato in altitudine cubitorū qua-
draginta.arx,cui Byrſæ nomen erat,paulo amplius ꝗ duo millia paſſuum tenebat. ex
vna parte murus cōmunis erat vrbi & Byrſæ,imminēs mari, quod mare ſtagnum vo
cabant,q̄niam obiectu protentæ linguæ tranqllatur. Conſules igitur cum aliquantu-
lam muri partem diruiſſent,& neglectos ab vna parte muros duo tribuni temere cum
cohortibus irrupiſſent,à Carthaginenſibus victi ſunt atq; repulſi.quos fugientes Sci-
pio tunc tribunus militū,repulſo intra muros hoſte,defendit, p quem etiam & caſtel-
lum Romanorū,quod nocte expugnauerant,paucis equitibus iuuantibus,liberatū eſt.
liberauit & caſtra,quæ Carthaginenſes oībus copijs pariter aggreſſi, oppugnabāt,
quod ei ꝑcipuam gloriam peperit.præterea cum ab irrita oppugnatione vrbis conſul
alter exercitum ducere aduerſus Aſdrubalem vellet,ſuaſit primo conſuli,ne tam iniq̄
loco confligeret, contra quod conſul ſaltum ingreſſus eſt, vbi conſederat Aſdrubal.
Cumq;,ſicut prædixerat Scipio,ſuſus fugatusq; eſſet Romanus exercitus, & duæ co-
hortes ab hoſte obſiderentur,cum exigua equitum turma in ſaltum conuerſus, libera
uit eos & incolumes reduxit.Eius igitur apud omnes ingens metus & reuerētia erat,
neq; quicquā magis vel Aſdrubal,vel Phameas equitum Carthaginenſium præfectus,
vir ſtrenuus,vitabāt,ꝗ cōtra eam partē ꝓlium cōmittere,vbi Scipio dimicabat.Quam
virtutem eius & Cato,vir promptioris multo ad vituperandum linguæ,in ſenatu ſic
proſecutus eſt,vt diceret,reliquos qui in Aphrica militarent,vmbris militare,Scipio-
nem vigore. Per idem tēpus Maſiniſſa rex Numidarum.per annos fere 40. amicus
populi Romani mortuus eſt anno vitæ ſuæ 97. valentiſſimo ſemper corpore. hic ple-
runq; in imbre vel maximo caput ſuum detexit aut frigore,& tam diu in vno ſtetit ve
ſtigio, vt prius iuuenes laſſitudine excederent,ſi ſtetiſſet, ne membrum quidem tota
die mouebat.ſi iter ingreſſus eſt eques,non deſcendebat:ſi pedes,non adſcēdebat.ſo-
lebatq; equitans in exercitu nocti diem ſæpiſſime coniungere,& ſui cuſtodiam tute-
lamq; ſæuiſſimis canibus committebat,poſt octogeſimumſextum annum genuit filiū,
cui nomen Methuma.nihil quod iuuenis fecit,ſuo vltimo ꝑtermiſit. moriens igitur,
quadragintaq̄tuor filios reliquit,vt ſcribit Eutropius, inter quos diuiſorem regni eſſe

Catonis & Naſicæ diſceptatio.

Carthago obſidet.

Pugna ītra muros Carthaginēſes.

Maſiniſſæ Numidarū regis mors.

Scipionem iuſſit,qui poſtq̃ inter eos Numidiæ regnũ diuiſit,Carthaginẽ reuerſus eſt. Quatuor itaq; annis defenſa eſt ciuitas cõtra Rom. Inter hæc Scipio Phameæ præfecto equitum Carthaginenſiũ,viro forti & cuius opa pcipua Pœni vtebatur,ſuaſit,ait Liuius,vt cum eqtatu ſuo ad Ro.trãſiret. Carthaginenſes etiã Aſdrubalẽ Maſiniſſæ nepotẽ,quem ꝑtorem habebant,proditionis ſuſpectũ,in curia interemerunt,eo q̃ propinquus erat Guluſſæ,auxilijs Romanos iuuantis,& ſubſellijs obrut⁹ eſt. Cum iam primus & ſecũdus murus eſſet nudatus,& tãtum Byrſa altera pene ciuitas reſiſtebat,q̃uis profligato vrbis excidio,tamẽ fatale Aphricæ nomen Scipionũ videbatur. Scipio magni Scipionis nepos,cõſul extra ſortem factus,Aphrica ſibi decreta eſt, vt quam vrbẽ concuſſerat auus,nepos euerteret.ſed q̃maxime mortiferi eſſe morſus ſolent morientium beſtiarũ,ſic plus negocij fuit cum ſemiruta ciuitate,q̃ integra. compulſis in vnã arcem ciuibus,portum quoq; maris Romanus obſederat. Illi alterũ ibi portum ab alia vrbis parte foderunt,nec vt fugerent,quia nemo illos nec euadere poſſe credebat:inde quaſi enata ſubito claſſis,ait Florus, erupit.tum interim iam diebus iam noctibus noua aliqua moles,noua machina,noua perditorũ hominum manus, quaſi ex obruto incendio ſubita de cineribus flamma,prodibat. deploratis nouiſſime rebus, Carthaginenſes deditionẽ faciunt,petentes vt quos belli clades reliquos fecerat, ſaltem ſeruire liceret. atq; ita primum agmen mulierum ſatis miſerabile, poſt virorum turba deſcendit.nam fuiſſe mulierũ 25.millia,virorũ 30.millia,memoriæ traditum eſt. Rex Aſdrubal ſe vltro dedit. transfugæ qui Aeſculapij templum occupauerant,voluntario præcipitio dati,igni cõſumpti ſunt. vxor vero Aſdrubalis,vbi ardentem Carthaginem adſpexit, viro ſuo cum duobus filijs occurrit,eiq; dixit: Viue tu qui ſuperſtes Carthagini eſſe potes. & volentibus filijs,in medium ſe coniecit incendium,eo modo exitum faciens extrema regina,quo quondã fecerat prima. Quos vero trãſfugas Romanos Scipio cõpræhendere potuit,crucibus affixit,Latinos ſecuri pcuſſit. ipſa vero ciuitas 17. continuis diebus arſit, miſerumq; ſpectaculum de varietate conditionis humanæ victoribus præbuit,dirutaq; eſt omni murali lapide in puluerem conuerſo, ſeptingenteſimo poſtquam condita eſt anno. multitudo omnis captiuorũ, exceptis paucis principibus,venundata eſt. Scipio autẽ & ipſe cognomen illud celebre meruit, vt Aphricanus iunior vocaretur, Oroſius vero dicit,ſe nunq̃ vidiſſe tertij belli Punici certã cauſam ex parte Romanorũ,& hoc ſenſiſſe videtur Scipio Naſica. Nimirũ ſecuta ſunt mala in vrbe,quæ Scipio Naſica metuebat futura. nam poſtq̃ Carthago deleta eſt,& Roma ſecuritate potita, ſecuta ſunt bella inteſtina,quæ pduxerunt Romanũ imperiũ ſere ad exitiũ,vt dicetur. Hoc tẽpore tres celeberrimi triumphi ſimul Romæ fuerunt,Africani ex Africa,ante cuius currũ ductus eſt Aſdrubal: Metelli ex Macedonia, cuius currum præceſſit Andriſcus,qui & Pſeudophilippus,rex Macedonum: Mumij ex Corintho,ante quẽ ſigna ænea & pictæ tabulæ,& alia vrbis clariſſima ornamenta. De Africano quidem patuit. ſed de Macedonico ſic res ſe habet: regnum eñ pariter & bellũ vir vltimæ ſortis Andriſcus inuaſerat,Philippum ſe vocari volens, ac regis Perſei filium. hic cum ab vrbe Roma,quo illũ Demetrius Syriæ rex miſerat ob hoc ipſum mendacium,clam profugiſſet,multis ad falſam eius famã,velut ad veram coeuntibus,contracto exercitu,totam Macedoniam aut voluntate incolẽtium, aut armis occupauit. Finxit eñ ex pellice ſe & Perſeo rege ortũ,traditum educãdum Cyrtheſæ cuidã. Perſeo mortuo, vſq; ad 12. annum educatũ ignarũ generis ſui. educatorem, dum prope ad finẽ vitæ veniſſet,detexiſſe ſibi originẽ ſuã,libello dato ſignato regis Perſei ſigno,pro ut rex iuſſiſſet. quo intellecto,veniſſe ſe ait ad Demetriũ Syriæ regẽ,ac fidem,qualis eſſet,feciſſe. Itaq; populus Ro. hoĩs obſcuri fortunas cõtemnens,etſi iam Macedoniam teneret, Iuuentiũ ꝑtorem aduerſus eum miſere,quẽ ad internecionẽ vſq; deleuit,& regno occupato,regnauit anno vno. Sed Cæcilio Metello conſule poſtea victus, Macedoniaq; iterũ in Ro. poteſtatẽ venit. vbi haud paulo poſt ibidẽ alter quoq; Pſeudophilippus,collectis ſeruitijs rebellauit,ac cum iam ſexdecim millia armatorum haberet,à L. Tremelio quæſtore,ſicut Liuius refert,ſuperatus eſt. de priori triumphatum eſt. Mox ſecutum eſt bellum Achaicum,de quo Iuſtini verba ſubijciam: Quærentibus Romanis cauſas belli cotra Achæos,quorum caput eſt Corinthus,querelas Spartanorum fortuna obtulit,quorũ agros Achæi propter mutuũ odiũ populabant. miſſi ſunt legati,quibus occulte mandata dant Romani,vt corpus Achæorũ diſſoluerent, ſinguläſq; vrbes proprij iuris facerent, quo facilius ad obſequia cogerentur. Igitur legati, omniũ ciuitatũ principibus Corinthum euocatis, decretũ ſenatus recitant, Expedire oĩbus,vt ſingulæ ciuitates leges ſuas habeant. quod vbi oĩbus innotuit. velut in furorẽ verſi,vniuerſum peregrinũ populũ trucidant,legatos quoq; violaſſent,niſi audito tumul

Byrſa.

Dedunt ſe Scipiõi Carthaginenſ.

Bellũ Macedonicũ tertium.

Andriſcus à Metello victus.

Achaicum bellum.

multu trepidi fugiſſent. Mumio conſuli Achaicum bellum decernitur, qui mox exer-
citu deportato, pugnandi copiam hoſtibus fecit. ſed Achæi velut nihil negocij Rom.
bello ſuſcepiſſent, ita apud eos neglecta oïa ac ſoluta fuere. itaq; prædam, nõ prælium
cogitantes, & vehicula ad ſpolia hoſtium reportanda duxerunt, & coniuges liberosq;
ſuos ad ſpectanda certamina in montibus poſuerunt. Sed prælio commiſſo, ante ocu
los ſuorum cæſi, lugubre his ſpectaculum ſui, & grauem luctus memoriã reliquerũt.
Coniuges quoq; & liberi eorum captiui, prædã hoſtiũ fuere. vrbs Corinthus deſtru-
itur, populus om̃is ſub corona venditur, & cum propter multitudinem & varietatem
ſtatuarum ac ſimulacrorum in tantæ ciuitatis incendio, permixta in vnum auri ac ar-
genti atq; ex eis metalla fuiſſent, nouum genus metalli factum eſt, vnde vſq; hodie va- Æris Corinthij nobilitas.
ſa corinthia dicuntur. In hac quoq; generatione Pruſias rex Bithyniæ Romam ve
nit, vt ſenatui gratias ageret ob victoriam ex Macedonia partam, & Nicomedem fili
um ſenatui cõmendauit. Hic Pruſias poſtea conſilium cepit interficiendi Nicomedis, Nicomedes Pruſiæ filius.
dum conſulere ſtudet minoribus filijs, q̊s ex nouerca ſuſceperat, & Romę habebat. Sed
res adoleſcenti proditur. hortatur ab his qui facinus ſuſceperant, vt crudelitate patris
prouocatus, occupet inſidias. nec difficilis perſuaſio fuit. igitur cũ accitus in patris re-
gnum veniſſet, ſtatim rex appellatur. Pruſias regno ſpoliatus, etiam à ſeruis deſeritur.
vitiorum enim amator erat. cum in latebris ageret, non minori ſcelere q̃ filium occidi
iuſſerat, à filio occiditur, adiuuante Attalo rege Pergami. Habebat autem alium filiũ,
qui pro ſuperiore ordine dentium, enatũ vnum habuit os. Miſerat ſenatus legatos ad
pacẽ inter Pruſiã & filiũ componendã. cũq; vnus ex his, multis cicatricibus ſparſum ca-
put haberet, alter pedibus æger eſſet, tertius ingenio ſocors haberet, dixit Cato legati Catonis iocus.
onẽ nec caput habere, nec pedes, nec cor. Attalus Pergami ciuitatis Aſię rex, iiſdẽ tẽ-
poribus moriẽs, populũ Ro. regni hæredẽ inſtituit. de hoc Iuſtinus ſcribit, q̃ florẽtiſ-
ſimũ ab Eumene patruo acceptũ regnum, cędibus amicorum & cognatorum ſupplicijs
fœdabat, nunc matrem anũ, nunc Berenicen ſponſam maleficijs ſuis necatas cõfingit.
Poſt hanc ſceleſtam violentiæ rabiem, ſqualidam veſtem ſumit, barbam capillumq; in
modum reorum ſubmittit, non in publicũ prodire, non populo ſe oſtendere, non domi
lætiora cõuiuia inire, vt aliq̊d ſignum ſani hoïs habere, prorſus vt pœnas pendere ma
nibus interfectorum videretur. Omiſſa deinde regni adminiſtratione, hortos fodiebat, Attali geſta
gramina ſeminabat, & noxia innoxijs permiſcebat, eaq; oïa veneni ſucco infecta, velut
peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc ſtudio, ærariæ artis fabricæ ſe tradidit, ce-
risq; fingẽdis & ære fundendo procudendoq; oblectatur. Matri deinde ſepulchrum
facturus, morbum contraxit, & ſeptima die deceſſit. huius teſtamento hæres populus
Ro. inſtituit. Sed erat ex Eumene Ariſtonicus, nõ iuſto matrimõio, ſed ex pellice Ephe-
ſia *citharistæ filia genitus, q poſt mortẽ Attali velut paternũ regnũ inuaſit Aſiã. cũ mul
ta plia ſecũda aduerſus ciuitates, q̃ metu Ro. ſe tradere ei nolebãt, feciſſet, iuſtusq; rex
iam videret, Aſia Licino Craſſo cõſuli decernit, q intẽtior Attalicæ prædæ q̃ bello, cum
extremo anni tẽpore inordinata acie prælium cõſeruiſſet, pœnas incõſultæ auaritiæ ſan
guine dedit. In huius locũ miſſus Perpenna cõſul, prima cõgreſſione Ariſtonicũ ſupe- Perpenna.
ratũ, in poteſtatẽ ſuã redegit, Attalicasq; gazas hæreditarias po. Ro. nauibus impoſitas,
Romã deportauit. Quod ægre ferẽs ſucceſſor eius M. Aquilius conſul, ſed contentio-
nem mors Perpẽnæ diremit. ſic Aſia facta eſt Ro. q̃ cum opibus ſuis vitia q̊q; Romam
tranſmiſit. Poſt hæc regibus q aduerſus Ariſtonicũ auxilia contulerant, præmia pſolutæ
Mithridati Põtico Syria minor, filijs Ariaractis regis Cappadociæ, q eodem bello ce Mithridates.
ciderat, Lycaonia & Cilicia datæ, fideliorq; popu. Ro. in ſocij filios, q̃ mater in liberos
fuit. Nam Laodice relicta Ariaractis, ex numero ſex filiorum, timẽs ne diutina regni ad-
miniſtratione, adultis q̊buſdam, *potiret, quinq; parricidiali veneno necauit. vnũ par
uulũ, ſceleri matris cognatorum cuſtodia eripuit, q poſt necẽ Laodices, quia ppter cru-
delitatẽ eam populus extinxerat, ſolus regno potitus eſt. Mithridates quoq; morte in-
terceptus, filiũ, qui & ipſe Mithridates dictus, reliquit, qui om̃es reges bello ſupauit,
& bellũ cũ populo Ro. p 46. annos geſſit, vt in ſequenti dicet generatione. Tẽpore belli
Punici tertij, vel paulo ante, cũ Meſſala & Caſſius cẽſores theatrũ in vrbe cõſtrui pri-
mũ iuſſiſſent, Scipio Naſica grauiſſima dehortatiõe obſtitit, dicens inimiciſſimũ fore
fore populo Ro. bellatori, hoc ad nutriendã deſidiã *laſciuiæq; cõmentũ. q̃ oratio ad-
eo cõmouit ſenatũ, vt non ſolũ oïa theatro comparata vẽdi iuſſerit, ſed etiam ſubſellia
in ludis poni prohibuerit, & vt neq; vrbani, neq; qui foris mille paſſibus adeſſent, ſeden
tes ludos ſpectarent, ne fortitudo eorum molleſceret. Illo q̊q; tẽpore Tucia virgo Veſta- Tucia virgo veſtalis.
lis, cũ argueret inceſti, purgare ſe argumẽtis dedignata mortalibus, ad Tiberim detulit
cribrũ, idq; ſubmergẽs, prece addita, inquit Veſta, ſi pia ſum, ſi virgo ſum, hãc e Tiberi

aquam ad templum tuũ deferam, & pertulit. In hac generatione Genua maritima vrbs, Ligurũq; caput, ex ſenatus populiq; Ro. iuſſu, Liuio teſtante, Cornelio conſule, à Lucretio viro nobiliſſimo inſtauratur, q̃ à Magone Annibalis duce fuit euerſa.

Pacuuius.

Pacuuius, quem e Brunduſio natum ferunt, tragœdiarũ ſcriptor, Ennij ex filia nepos, floruit, Tarentiq; nonagenarius obijt.

Terentius.

Pub. Terẽtius Carthaginenſis poeta Romæ clarui, eo in tenera ætate perductus, à Terẽtio patrono ob ingenij gratiam manumiſſus.

Viriatus.

In hac quoq; generatione ſub cõſulibus Mumio & Metello, Viriatus in Hiſpania, genere Luſitanus, homo paſtoralis & latro*deinde, primum infeſtãdo vias, deinde vaſtando prouiucias, *poſtremo exercitus ꝑtorum & conſulum. Siqdem Iberum & Tagum flumina peruaganti, M. Vetilius ꝑtor occurrens, cæditur ad internecionem, prætor ipſe vix cum paucis euaſit. deinde C. Plautium ꝑtorem idem Viriat⁹ ꝑlijs fractum fugauit. poſt etiam Claudius Vnimanus maximo apparatu belli inſtructus, auxit infamiam. nam congreſſus cum Viriato, vniuerſas maximasq; copias amiſit. Tunc Viriatus trabeas, faſces, cæteraq; inſignia Romana, in montibus ſuis trophęa præfixit. Eodem tempore trecenti Luſitani cum mille Romanis in q̃dam ſaltu pugnarũt, in q̃ pugna 70. Luſitani, Romanorũ vero 320. ceciderunt. Claudius refert, ꝙ cum vnus ex Luſitanis ab alijs ſegregatus, poſtea inuaderet circunfuſus equitibus, ille vni ſecuit caput, metuq; cæteros cõpulit vt liber abiret. Igitur Q. Fabius Maximus cõſul cõtra Luſitanos atq; Viriat⁹ dimicans, Bacciam oppidũ obſidione liberauit, in deditionẽ oppidũ cum pluribus alijs caſtellis recepit. fecit tamẽ facinus execrabile, ſecundum Oroſium. quingentis enim principibus eorum, quos in deditionem acceperat, manus præciderat. Viriatus autem cum per 14. annos Romanos exercitus protriuiſſet, tandem inſidijs ſuorũ interfectus eſt, in hoc ſolo Romanis circa eũ fortiter agẽtibus, ꝙ ꝑcuſſores eius indignos ꝑmio iudicarũt. cõſilio eñ Seruilij Cępionis intereptus eſt.

GENERATIO LXI.

ANno 5066. à mũdi exordio, ab vrbe vero condita 619. olympiade 161. in Mathan Eleazari filio, 61. incepit gñatio, durauit annis 44. anno Ptolemæi Euergetis ſecũdi decimo, ſub rege Syriæ Sedete Antiocho. Eodẽ anno Simon vltimus quoq; filiorũ Mathathiæ Aſmonai, dux & ſacerdos fuerat in Iudæa, ſucceſſit ei fili⁹ ei⁹ Iohannes,

Hyrcan⁹ Iudæorũ pontifex.

cognoie Hyrcanus à deuictis Hyrcanis: quẽ Ioſeph⁹ in trib⁹ cõmendat, in religiõe ſacerdotij, in ſtrenuitate ducat⁹, & qa vir ꝓpheta erat, q ſtatim in proditorẽ patris Ptolemæũ inuectus eſt, q patrẽ eius dolo interfecerat, matrẽq; eius cũ duobus paruulis tenebat in vinculis, cum cõfugiſſet ad oppidum & vltra Hierichunta, q̃d Dagon vocabatur. Obſeſſo quidẽ oppido, cum Iohãnes acrius inſiſtebat, Ptolemæus matrẽ Iohannis & fratres ſupra muros vſq; ad ſanguinis effuſiõem cædebat: ad quod fractus pietate, ab impugnatiõe ſe tẽperabat, matre tñ ſemꝑ clamante, ne pro ſe ſineret ſcelus Ptolemæi inultũ, ipſa mortẽ vindicaret immortalitate. ob hoc diuti⁹ tracta obſidione, ſeptimus aduenit annus Iudæis feriatus, receſſit tum ab obſidione. Ptolemæus vero matre ipſius & fratribus occiſis, cõfugit ad Zenonẽ Philadelphiæ regem, qui Cotila cognominabatur. Poſt hoc Antiochus Ponticus, aliâs Sedẽtes, rex Syriæ, obſidebat Hieruſalem. quãobrem aperuit Hyrcanus duos de octo loculis circũſtantibus ſepulchrum Dauid,

Loculi circa ſepulchrũ Dauid aperti.

& ſuſtulit inde plus q̃ tria millia talentorũ, deditq; trecẽta talenta Antiocho, vt ab obſidiõne recederet. Quod & fecit, & vt placaret murmur populi, de reliqua pecunia primus inſtituit xenodochia pauperũ in Hieruſalem. Deinde Samariã captã, ſolo æquauit, quã poſt Herodes inſtaurãs, Sebaſten vocauit. deinde fortunatiſſime vixit. Tandẽ Antioch⁹ duxit Cleopatrã ſororẽ Ptolemæi Euergetis, vxorẽ Demetrij fratris, quam ante Demetriũ Alexander (vt dictũ eſt) cõiugem duxerat. hęc Cleopatra habuit filium ex Alexandro Antiochũ, quem Tryphon dolo occidit, vt ſupra dictũ eſt. Suſcepit & filium ex hoc Antiocho Sedete, qui dictus eſt Cyzicenus, ex Demetrio quoq; filiũ habuit Antiochũ Gryphum. Antiochus itaq; Sedetes exercitum, quẽ multis finitimorũ bellis indurauerat, aduerſus Parthos ducit. Sed luxuriæ nõ minor apparatus fuit, q̃ militiæ:

Antiochi in Parthos expeditio.

quippe *octo millia armatorũ, ſecuta ſunt*trecenta millia lixarum, ex qbus coquorum, piſtorum, ſcenicorũq; maior numerus fuit. argẽti certe & auri tantum, vt etiam gregarij milites caligas auro figerent, ꝓculcarentq; materiã, cuius amore populi ferro dimicant. Culinarum quoq; argentea inſtrumenta fuere, prorſus quaſi ad epulas; non ad bella pergerent. Aduenienti Antiocho multi oriẽtales reges occurrere, tradentes ſe regnaq; ſua, cũ execratione ſuperbiæ Parthicæ. Nec mora congreſſioni fuit. Antiochus tribus ꝑlijs victor, cum Babyloniã occupaſſet, magn⁹ haberi cœpit. Itaq; omnibus ad eũ deficiẽtibus populis, nihil Parthis relictũ ꝑter patrios fines fuit. Tũc Phraates Demetriũ fratrẽ Antiochi ad occupãdam Syriã cũ Parthico præſidio mittit, quo pa-

pacto Antiochus ad ſua tuẽda à Parthis reuocaretur, q̃ cum viribus non poterat, inſidijs Antiochũ vbiq; tentabat. At propter multitudinẽ hoim, omnẽ exercitum ſuũ Antiochus p ciuitates in hyberna diuiſerat, quæ res exitij cauſa fuit. nam cũ grauari ſe copiarũ ꝓbitione & iniurijs militũ ciuitates viderent, ad Parthos deficiunt, & die ſtatuta om̃es apud ſe diuiſum exercitũ per inſidias aggrediuntur. Quæ cum nunciata Antiocho eſſent, auxiliũ proximis laturus, cum ea manu q̃ ſecum hyemabat, progredit. In itinere obuiũ regẽ Parthorũ habuit, aduerſus quẽ fortius q̃ exercit⁹ eius dimicauit ad poſtremum metu ſuorũ deſertus, occiditur. Cui Phraates exequias more regio fecit, filiamq; Demetrij, quam ſecũ Antiochus aduexerat, captus amore virginis, vxorem duxit. Pœnitere aũt dimiſſi Demetrij cœpit, ad quem retrahendũ cum turmas equitum feſtinãter miſiſſet, Demetriũ hoc ipſum metuentẽ, iam in regno miſſi inuenerunt, fruſtraq; oĩa conati, ad regẽ ſuum reuerſi ſunt. Demetrius obſidione Parthorũ liberatus, deleioq; fratre, reſtitutus in regnum, abinde regnauit annis 12. Interea vero Ptolemæus Euergetes, cuius memini in ꝑcedenti gñatione, in ſuos graſſatus eſt. Cœpit enim, vt ꝓdixi, regnare anno ab vrbe cõdita 610. vir q̃dem peſſimus atq; turpiſſimus, ob cuius ſæuitiam frater eius & Cleopatra ſoror ſibi timentes, cum reges eſſent, regnũ ei per legatos obtulerunt. Lætus igitur ꝙ ſine certamine fraternũ regnum recepiſſet, & cum poſtea ſuſpicaretur ſubornari ſibi à ſorore Cleopatra & fauore principum fratris filium, infeſtus oĩbus, ſtatim vbi Alexandriã ingreſſus eſt, fautores pueri trucidari iuſſit. Poſtea ſororis thorũ adſcendit, filiumq; ſororis die nuptiarũ, quibus matrẽ eius in matrimonium recepit, inter apparatus epularum & ſolennia religionum in cõplexu matris interfecit, atq; ita thorum ſororis cæde filij eius cruentus adſcendit. Poſt quod nõ mitior in populares, qui eum in regnum vocauerant, fuit. ſiquidem peregrinis militibus licentia cædis data, oĩa ſanguine quotidie manabãt, ipſamq; ſororem, virgine eius filia per vim ſtuprata, & in matrimoniũ adſcita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diuerſa labitur, patriãq; metu mortis exul reliquit. ſolus igitur in tanta vrbe cum ſuis relictus Ptolemæus, cum regem ſe non hoĩm, ſed vacuarũ ædium videret, edicto peregrinos ſolicitat, quibus cõfluentibus, obuius legatis Rom. Scipioni Aphricano, Sp. Mumio, & L. Metello, qui ad inſpiciẽda ſociorum regna veniebant, procedit. Sed q̃ cruentus ciuibus oĩbus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat eñ & vultu deformis, & ſtatura breuis, & ſagina ventris non homini, ſed beluæ ſimilis: quam fœditatem nimia ſubtilitas & perlucida veſtis augebat, prorſus quaſi aſtu inſpicienda pręberentur, quæ omni ſtudio occultanda erant. Poſt diſceſſum deinde legatorum, quorũ Aphricanus, dum adſpicit vrbem, ſpectaculo Alexandrinis fuit, Ptolemæus iam etiam populo peregrino inuiſus, cum filio quem ex ſorore ſuſceperat, & cum vxore matris pellice, metu inſidiarum tacitus in exilium proficiſcitur, contractoq; mercenario exercitu, bellum ſorori pariter ac patriæ infert. Accerſitum maximum deinde à Cyrenis filium, ne eum Alexãdrini contra ſe regem crearent, interficit. Tunc populus ſtatuas & imagines eius detrahit, quod factum ſtudio ſororis, idem & vxoris exiſtimans filium, quẽ ex ea ipſa vxore quondam ſuſceperat, interficit, corpuſq; in membra diuiſum, & in ciſta impoſitum, matri die natali eius inter epulas offerri iuſſit. Quæ res non reginæ tantum, verum etiam vniuerſæ ciuitati luctuoſa fuit. tantumq; mœrorem conuiuio feſtiuo intulit, vt regia omnis repentino luctu incenderetur. Finito luctu orbitatis, Cleopatra, quum vrgeri ſe bello Ptolemæi videret, auxilium à Demetrio petit Syriæ rege, iam in regnum reſtituto. & videtur Iuſtinus velle, ꝙ Cleopatra fuerit ſocrus Demetrij, vnde pollicebatur ipſa precium auxilij Aegypti regnum. Demetrius igitur ſtatuit bellum inferre Aegypto, ſed dum aliena affectat, vt aſſolet fieri, propria per defectionem amittit. Siquidem Antiochenſes primi, duce Tryphone, execrantes ſuperbiam regis, quæ conuerſatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox *Apemenij, cæteræq; ciuitates illorum exemplum ſequutæ, propter abſentiam regis Demetrij, ab eo defecere. Ptolemæus vero rex Aegypti, bello ab eo petitus, quum eo gnouiſſet Cleopatram ſororem ſuam ac vxorem, opibus Aegypti nauibus impoſitis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugiſſe, immittit iuuenem quendam Aegyptium, Protarchi negociatoris filium, qui regnum Syriæ armis ac fraude peteret, excogitata ſcilicet fabula per adoptionem Antiochi regis receptum eſſe in familiam regiam, tum Syris etiam non adſpernantibus quemlibet regem, ne Demetrij parerent ſuperbiæ ac maleuolentiæ. Nomen iuueni, Alexander. imponitur. auxilia ei ingentia ab Aegypto copijs quàmplurimis mittuntur. Itaque Demetrius ab Alexandro deuictus, quũ vndiq; grauiſſimis quibuſq; malis circunſtantibus premeretur, ad poſtremum etiam ab vxore, filijs & omni familia, omni demum regio comitatu de-

ſe

Antiochi Sedetis interitus.

Ptol. Euergetis ſæuitia

Ptolemæi exilium.

Cleopatræ filius laniatus offert.

Alexander Syriã inuadit.

ſeritur. derelictus igitur cum paucis Tyrū petens, interfectus eſt iuſſu p̄fecti, cum eſſet
egreſſus nauim. Itaq; rex Demetrius qua fraude vtrūq; regnū quęſierat, quoq; dolo te
nuerat, ſuis malis perijt. Demetri⁹ ex Cleopatra duos filios reliquerat, Seleucū & Gry-
phum, vtrunq; matris crudelitate ac ſæuitia corruptum. Nam Seleucus, quoniam ne-
glecta matris autoritate, ſuo ipſius honore ſumpſerat diadema, ab eadem eſt interfe-
ctus. Alter e filijs Gryphus, rex ab matre conſtitutus eſt, vt nomen regis penes filium,
omnis autem imperij ſumma penes matrem eſſet: hac iuuenem lege, ſceleſtiſſima mu
lier, neglecta matris pietate, in regni nomen tantū admiſit. Sed Alexāder fictus, oc
cupato Syriæ regno, tumēs ex ſucceſſu rerū, ſpernere iam ipſum etiā Ptolemæū, à quo
fuerat ſubornatus, inſolentia cœpit. Quare Ptolemæus reconciliata ſorore, deſtruere
Alexandri regnū ſummis opibus inſtituit. mittit ergo in Græciam Grypho auxilia,
eiq; filiam Gryphinā dedit vxorē, vt populū ſibi reconciliaret & affinitate & ſocieta

Gryphus regnū eripit Alexandro

te belli, nec res fruſtra fuit. Nā cum oēs Gryphum inſtructū Aegyptijs viribus vide-
rent, paulatim ab Alexandro deficere cœpere. Fit deinde inter eos p̄lium, quo victus
Alexander, Antiochiā profugit, ibi inops pecuniæ, cū ſtipendia militibus deeſſent, in
templo Iouis ſolidū ex auro victoriæ ſignū tolli iubet, facetis iocis ſacrilegium circū-
ſcribens: nā victoriā cōmodatam ſibi a Ioue eſſe dicebat. Interiectis deinde diebus,
cum ipſius Iouis aureum ſimulacrum infiniti ponderis tacite euelli iuſſiſſet, depræhen
ſusq; in ſacrilegio, concurſu multitudinis in fugā verſus, magna vi tēpeſtatis oppreſ
ſus, ac deſertus a ſuis, a latronibus capitur: p̄ductusq; ad Gryphū interficitur. Gry-
phus porro Demetrij filius, recuperato patrio regno, externisq; periculis liberatus, in
ſidijs matris appetitur, quæ cum cupiditate dominatiōis, prodito marito Demetrio,
& altero filio interfecto, huiusq; victoria inferiorē dignitatē ſuā factā doleret, veniēti
ab exercitatione veneni poculū obtulit. Sed Gryphus, p̄dictis ante iam inſidijs, velu-
ti pietate cum matre certaret, bibere ipſam iubet, abnuenti inſtat, poſtremo eā arguit,
*ipſa ſolā defenſionē ſceleris ſupeſſe affirmās, ſi bibat quod filio obtulit: ſic victa regi-
na, ſcelere in ſe verſo, veneno quod parauerat, extinguitur. Parta igit ſecuritate Gry-
phus, octo annis qetē ipſe habuit & regno ſuo præſtitit. natus deinde illi æmulus re-
gni, frater ipſius Antiochus Cyzicenus eadem matre, ſed patre Antiocho Sedete ge-
nitus fuit, quē cum veneno tollere voluiſſet, ad arma cōcitauit. Inter has regni Syriæ
parricidiales diſcordias, morit rex Aegypti Ptolemæus Euergetes, relictis duobus fi
lijs, Ptolemæo, q Phiſcon ſiue Soter eſt appellatus, Alexandro, & tribus filiabus, Gry-
phina, quę nupta fuerat Grypho, Cleopatra & Seleuce. Reliquit aūt Euergetes regnū
Cleopatræ vxori & alteri filio quē illa elegiſſet. Igitur cū pronior in minorem filium
eſſet, a populo cōpellitur maiorē eligere, cui prius q̄ regnū daret, vxorē ademit Cleo
patrā ſororē, quā ſibi chariſſimā coactus eſt repudiare, & minorē ſororē Seleucē du-
cere. Cœpit regnare Phiſcon anno ab vrbe cōdita 639. regnauit annis 17. Cleopatra

Cleopatra ſuis inſidijs perit.

repudiata ab eo, Antiocho Cyziceno in Syria nubit, eiq; ne nudū nomen vxoris ſer-
ret, exercitum Cypri ſolicitatum velut dotalē ad maritū duxit. Par igitur iam viribus
Cyzicen⁹, p̄lium cū Antiocho Grypho cōmittit. victus, in fugā cōuertitur & Antio-
chiam venit. Tunc Gryphus Antiochiā, in qua erat Cleopatra, obſedit, qua vrbe ca-
pta, Gryphina vxor Gryphi Cleopatrā ſororē requiri iuſſit, non vt captiuæ opē fer-
ret, ſed ne effugeret, quæ ſui æmulatione in hoc potiſſimū regnū inuaſerit, hoſtiq; ſo-
roris nubendo, hoſte ſe eius effecerit, tum peregrinos exercitus in certamina fratrum
adductos, tū repudiatam a fratre contra matris voluntatē extra Aegyptū nuptā accu
ſat. Contra orabat Gryph⁹, ne tam fœdū facinus facere cogat, a nullo vnq̄ maiorum
ſuorū inter tot domeſtica bella, tot externa, poſt victoriā in fœminas ſæuitum, & cum

Ptol. Aegypti rex.

ſit ſoror, deinde cōmuniū liberorū matertera. Adijcit his ſupſtitionē tēpli q̄ profuge-
rit. ſed q̄to Gryphus abnuit, tāto ſoror muliebri p̄tinacia accenditur, rata non miſeri
cordiæ hæc verba, ſed amoris eſſe. itaq; vocatis ipſa militibus, mittit qui ſororē con-
foderēt. qui vt in templum intrauerunt, cum euellere eam non poſſent, manus ample
xantē deæ ſimulacrū p̄ciderunt. Paulo poſt repetita p̄lij cōgreſſione, victor Cyzicen⁹
Gryphinā vxorē Gryphi, q̄ pauloante ſororē interfecerat, capit, eiusq; ſupplicio, vxo
ris manibus parentauit. At in Aegypto Cleopatra cū grauaret ſocio regni filio Ptole
mæo, populū in eū incitat, abductaq; ei Seleuce, ex qua duos filios habebat, exulare co
git. Accerſito minore filio Alexādro, & rege in locū fratris cōſtituto, nec filiū regno
expuliſſe contenta, bello Cypri exulantē perſequit. eo inde pulſo, interficit ducē ex-
ercitus ſui, q vinū eum e manibus emiſiſſet, quanq̄ Ptolemæ⁹ verecūdia materni bel-
li, non viribus minor, ab inſula receſſiſſet. Alexāder territus hac matris crudelitate, &
ipſe eā reliquit, periculoſo regno ſecurā ac tutam vitam anteponēs. Cleopatra vero
timens,

timens,ne maior filius Ptolemæus ab Cyziceno ad recuperandã Aegyptũ auxilio iuuaretur,ingentia Grypho auxilia,& Seleucẽ vxorẽ nupturã hoſti prioris mariti mittit,Alexandrũq́; filium ꝑ legatos in regnum reuocat. Cui cum occultis inſidijs exitiũ machinaretur,occupata ab eodẽ interficit,ſpiritumq́; nõ fato,ſed parricidio dedit,digna prorſus hac mortis inſania,quæ etiã matrẽ thoro expulit,& duas filias viduas alterno fratrũ matrimonio fecit,filio alteri in exilium acto bellũ intulit,alteri erepto regno exitium ꝑ inſidias machinata eſt. Sed nec Alexandro cædes tã nefanda inulta fuit,nam vbi primũ compertum eſt,per ſcelus filij matrẽ interfectã, concurſu populi in exilium agit,reuocatoq́; Ptolemæo,ei regnum redditur,qui neq; cum matre bellũ gerere voluiſſet,nec à fratre armis repetere q̃d prior poſſediſſet, regnat poſtea annis octo.

Cleopatra iunior à ſorore occiditur.

Phiſcon reuocatur.

Dum hæc aguntur,frater eius ex pellice ſuſceptus,cui pater Cyrenaicæ regnum teſtamẽto reliquerat,hærede populo Ro.instituto,deceſſit. Iam enim fortuna Romana porrigere ſe ad orientalia regna,non contenta Italię terminis,cœperat,itaq; & ea pars Libyæ ꝓuincia facta eſt,poſtea Creta,Ciliciaq́; piratico bello ꝑdomitæ,in formã ꝓuinciæ redigũtur. Quo pacto & Syriæ & Aegypti regna vicinitate Romana arctata,incrementa de finitimis bellis quærere ſolebãt,adempto vacãdi arbitrio,vires ſuas in perniciem ſuã conuerterunt,adeo vt aſſiduis ꝓlijs conſumpti, in contemptũ finitimorũ venerint,ꝓdæq́; Arabum gẽti imbelli antea fuerint,quorũ rex Herotimus fiducia ſexcentorũ filiorũ,quos ex pellicibus ſuſceperat,diuiſis exercitibus nunc Aegyptũ, nunc Syriã infeſtabat, magnũq́; nomẽ Arabum,viribus finitimorũ exanguibus,fecerat.

Herotimus rex Arabũ.

Mutuis fratrum Gryphi & Cyziceni,mox filiorũ inimicitijs parentũ ſuccedẽtibus,cũ inexpiabili bello & reges regnũq́; cõſumptum eſſet,ad externa populus auxilia cucurrit,peregrinosq́; ſibi reges circũſpicere cœpit. Itaq; cũ pars Mithridatem Ponticũ,pars Ptolemæum ab Aegypto aut Phiſcona arceſſendũ cenſeret,& Mithridates bello Ro.implicitus eſſet,Ptolemæus quoq; geſtis Syriæ ſuꝑfuiſſet,oẽs,vt Iuſtinus ait,in Tigranem regem Armeniæ cõſenſerunt,inſtructum ꝓter domeſticas vires, Parthica ſocietate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnũ Syriæ , per 18. annos trãquilliſſimo regno potitus eſt,q fuit ſeptimus annus Ptolemæi Dionyſii,ab vrbe cõdita 678.

Tigranes Armeni⁹ in Syriam rex vocatur

Tigrane regnãte in Syria,terræmotu 170.millia hoĩm in regno, & multæ vrbes perierũt,q̃d ꝓdigium mutationẽ rerũ portendere aruſpices reſpõderũt. Igitur Tigrane à Lucullo victo,rex Syriæ Antiochus Cyziceni filius,ab eodem Lucullo in regnum vocatur,ſed quod Lucullus dederat,poſtea ademit Pompeius, qui Antiocho poſcenti regnum reſpondit,ne volenti quidẽ Syriæ,nedũ recuſanti regem daturũ ſe,qui 18.annos,quibus Tigranes Syriam tenuit,in angulo Ciliciæ latuerit,victo aũt eodẽ Tigrane à Ro.alieni operis ꝓmia poſtulet,igitur vt habẽti regnũ nõ ademerit,ita quo ceſſerit Tigrani,nõ daturũ quod tueri neſciat,ne rurſum Syria Iudæorum & Arabũ latrocinijs infeſtã reddat,atq; ita Syriam in ꝓuinciæ formam redegit. Hæc Iuſtinus.

Finis regni Syrxi

Alij tradunt Philippũ vltimũ fuiſſe Syriæ regẽ,regnaſſe annis duobus,quo regnãte,Antiochus eius patru⁹ in Parthos fugiẽs,Pompeio ſe tradidit,poſt quẽ ſtatim Philippus hic à Gabinio cõſule captus,regnũ ei⁹ in ditionem Ro.ceſſit,& tunc Syriæ regnum finẽ habuit,quod per ducẽtos viginti annos ſub 17.regibus durauit.vnde per anticipationẽ aliqua ſunt dicta,quæ erãt paulopoſt dicẽda.

Anno ab vrbe condita 620.Scipio Africanus conſenſu oĩm ex tribuno conſul creatus,ad expugnandã Numantiam cũ exercitu miſſus eſt.Numantia,citerioris Hiſpaniæ vrbs,haud procul à Vacceis in capite Gallatiæ,hæc ꝑ annos 14.cum ſolis quatuor millibus Celtiberorũ,xl.millia Ro vicit,pudendisq́; eos fœderibus affecit.Ante eñi male pugnauerant Ro.nam M.Popilius ſiue Pompeius,vt apud Florum legitur,a Numãtinis fuſus fugatusq́;, pacẽ fœdã fecit.C.vero Hoſtili⁹ Mãcinus,poſtq̃ a Popilio accepit exercitum,apud Numantiã adeo ꝓlia infeliciter geſſit,atq; in id ſuprema deſperatione perductus eſt,vt turpiſſimũ fœdus cũ Numantinis facere cogeret,q̃uis & Popilius iã aliud æque infame fœdus cũ eiſdem paulo ante pepigiſſet.

Bellum Numantinum.

Vnde ſenatus diſſoluit fœdus,& Mancinũ tradi ꝓcepit Numantinis, qui nudato corpore, manibus poſt tergũ reuinctis,ante portas Numantinorũ eſt expoſitus,ibiq́; vſq; ad noctem manẽs, a ſuis deſertus,ab hoſtibus autem non eſt receptus. Exclamat hic Oroſius contra Ro.qui Mancinum,cum ne ꝑderet totum exercitum,iuſta ex cauſa fœdera percuſſit, eadẽ ſenatus ſoluit.Quid ꝙ Numantini ꝑ legatos ſuos aut inuiolatã pacem ſolam,aut oẽs q̃s pignore pacis accepto,viuos dimiſerant , repoſcebant: ſi diſplicuit fœdus, cur obſes non eſt redditus? Acciderũt autem Mancino conſuli aliqua prodigia in Hiſpaniam ituro,nam cum à portu Herculis nauem conſcendit,talis vox ſine vllo autore audita eſt,Mancine mane.& cũ ſcaphã eſſet ingreſſus,anguis eximiæ magnitudinis viſus

Mancinus Numantinis deditur.

subito

ſubito diſparuit. Per eadem ſere tempora Romæ ex ancilla natus eſt quadrupes,
quadrimanus,oculis quatuor,auribus totidem,natura virili duplex. In Sicilia mons
Prodigia quædam
Aetna vaſtos ignes eructauit. In Bononienſi agro fruges in arboribus natæ ſunt. ſo-
cutum eſt ſeruile bellum in Sicilia. Interea cum Macedonũ legati cõqueſtũ veniſſent
de Iunio Syllano prætore,ꝙ acceptis pecunijs prouinciã ſpoliaſſet,& ſenatus de querelis
vellet cognoſcere,T. Manlius Torquat' Syllani pater,petijt impetrauitq́;,vt ſibi hu-
iuſmodi cognitio mãdaretur,& domi cauſa cognita filium cõdemnauit,abdicauitq́;
ac ne funeri quidẽ eius,cum ſuſpendio vitam finiſſet,interfuit:ſedensq́; domi, poteſta
tem conſultãtibus ex inſtituto fecit. C. Macienus accuſatus eſt apud tribun. plebis,ꝙ
exercitum in Hiſpania deſeruiſſet. damnatus,ſub furca diu virgis cęſus eſt,& ſeſtertio
nummo venijt. At Cor. Scipio Hiſpaniã ingreſſus,nõ ſtatim aggreſſus eſt Numanti-
nos,ſed antea corruptum, licentia luxuriaq́; exercitum,ad generoſiſſimã militiæ di-
ſciplinam reuocauit. omnia enim deliciarũ inſtrumenta recidit,duo millia ſcortorum
e caſtris eiecit,militem omni die in opere habuit,quem militem extra ordinẽ depræ-
hendit,virgis cecidit. Iumenta omnia,ne exoneraret milites,vendidit,multoties con-
Diſciplina militaris Scipioni probata.
tra hoſtium eruptionem feliciter pugnauit. Tum Vaccei obſeſſi, liberis & cõiugibus
trucidatis,ipſi ſe interemerunt. Interim Scipio ampliſſima munera ſibi ab Antiocho
rege Syriæ, cum celare alijs imperatoribus regũ munera mos eſſet,accepturus,publi
ce omnia referri quæſtori in publicas tabulas iuſſit. Igitur cũ partem æſtatis,partemq́;
hyemis tranſegiſſet,parũ prope profecit hac induſtria. nam vbi copia pugnãdi facta
eſt,exercitus Ro. impetu Numantinorũ ſolito oppreſſus,terga vertit,ſed increpatiõe
& minis conſulis,manuq́; retinentis tandem indignatus,in hoſtem redijt: & quem fu
giebat,fugere cõpulit. Itaq; vrbem obſidione Scipio concluſit,foſſa circũdedit,cuius
latitudo pedum decem, altitudo viginti fuit,ipſumq́; deinde aggerem ſudibus præ-
ſtructũ,crebris turribus præmuniuit. Ad hoc bellum Micipſa rex Numidarũ,in auxi-
lium Scipioni Iugurtham miſit,vbi gloriam acquiſiuit. Refert Liuius,cũ vndiq; Sci-
pio Numantiã obſidione clauſiſſet,& oppreſſos fame videret,cædi hoſtes noluit, citi
us abſumpturos frumentũ quod haberent,ſi plures fuiſſent. Igitur Numantini diu
Numãtinorũ exitium.
concluſi & fame trucidati,cum facultatem pugnæ ſæpe depoſcerent,vt eis mori tanq̃
viris liceret,nec impetraſſent,nouiſſime duabus ſubito portis eruperunt, larga prius
potione vſi,non vini cuius locus ferax non eſt, ſed ſucco tritici per artem confecto,
Celia potus
quem celiã vocant. Hac potione recaleſcentes,ſubito ſuper Ro. irruerunt. atrox diu
certamen,& vſq; ad periculum Ro. fuit,iterumq́; ſe Ro. aduerſum Numantinos pu-
gnando ſubtraxiſſent,niſi ſub Scipione pugnaſſent. Numantini interfectis ſuorũ for-
tiſſimis,bello cedunt,cõpoſitis tamen ordinibus,nec ſicut fugientes in vrbem reuer-
tuntur,corpora interfectorũ ad ſepulturam oblata,recipere noluerunt. Nouiſſimum
deſperatione omnes in mortem deſtinati,clauſam vrbem ipſi introrſum ſuccẽderũt,
cunctiq́; pariter ferro,veneno atq; igni cõſumpti ſunt. Romani nihil ex his victis pe-
nitus habuere,niſi ſecuritatem:neq; enim viciſſe ſe magis,q̃ euaſiſſe dixerũt. vnũ Nu-
mantinum victoris catena non tenuit,vnde triumphum dederit:quicquid ſupellecti
lis fuit, ignis conſumpſit. Tunc Scipio Tireſum quendam Celticum principem in-
terrogauit,qua de cauſa Numantia prius inuicta duraſſet,& poſt euerſa fuiſſet: Re-
ſpondit,concordia victoriam,diſcordia excidiũ præbuit. Inter hæc in Sicilia bel-
lum ſeruile ortum eſt:nã ſeptuaginta millia ſeruorũ tum in arma conſpirantiũ fuiſſe
Seruile in Sicilia bellũ
referũtur,excepta vrbe Meſſana,q̃ ſeruos liberaliter habitos in pace continuit. Quis
crederet Siciliam multo cruentius ſeruili,q̃ Punico bello eſſe vaſtatam? Inde materia
bello,ꝙ ad cultum agri frequentia ergaſtula,catenatiq́; cultores habebantur. Syrus
quidã nomine Eunus,phanatico furore ſimulato,dum Syriæ deæ cæremonias iactat,
ad libertatem & arma ſeruos quaſi numinũ imperio concitauit. idq́; vt diuinitus fieri
probaret,in ore abdita nuce,quã ſulfure & igne ſtipauerat,leuiter inſpirans, flammã
inter verba fundebat. hoc miraculũ primum duo millia ex obuijs, mox iure belli re-
fractis ergaſtulis,lx. amplius millium fecit exercitum. Rex factus,caſtella, oppida, vi-
cosq́; miſerabili direptione vaſtauit. id q́q; dedecus,capta ſunt prætorum caſtra Mani-
lij,Lentuli,Piſonis,Hipſei. Itaq; qui per fugitiuos diſtrahi debuiſſent, prætorios duces
Perpenna.
profugos prælio ipſi ſequebãtur. Tandem Perpenna imperatore, ſupplicium de eis
ſumptũ eſt. hic enim cũ victos & apud Ennam nouiſſime obſeſſos,fame quaſi peſti-
lentia conſumpſiſſet,reliquias latronũ compedibus cateniſq́; religauit,crucibusq́; af-
Athenio
fixit. Vixdũ reſpirauerat inſula,cũ ſtatim à ſeruis & à Cyro reditur ad Cilicẽ. Athe-
nio paſtor,interfecto domino,familiã ergaſtulo liberatam,ſub ſignis ordinat,ipſe ve
ſte purpurea argenteoq́; baculo & regio more redimitus,non minorem q̃ ille prior
con-

conflat exercitum: acriusq́; multũ, quaſi illum vindicaret, vicos, caſtella, oppida diri
piens, in dños iam ſeruos, infeſtius ꝙ̃ in transfugas ſæuiebat. Ab hoc quoq; prætoris ex-
ercitus cæſi, capta Seruilij caſtra, capta Luculli. ſed Aquilius Perpennę vſus exemplo,
interclusum hoſtem cõmeatibus, ad extrema cõpulit, cõmunitasq́; copias armis, fa-
me facile deleuit. dediſſentq́; ſe, niſi ſuppliciorũ metu voluntariã mortẽ ꝑtuliſſent. ac
ne de duce quidem ſuppliciũ exigi potuit, quãuis in manus veuerit. nam inter rixãtium
manus, dum eum multitudo cõpręhendere cõtendit, ꝑda lacerata eſt. Ea vero tempe-
ſtate cũ Numantia euerreref, apud Romã Gracchoꝝ ſeditiones agitabanf. Carthagi-
ne quippe Numantiaq́; deletis, oritur apud Ro. vtilis de prouiſione collatio, ſed infa-
mis de ambitiõe cõtentio. Tiberius Gracchus itaq; tribunus ple. iratus nobilitati, cur — Tiberij
eum inter autores Numantini fœderis, quod ꝑ Mancinũ conſulẽ turpiter factũ eſt, — Gracchi co-
notaret, agrũ publicũ populo diuidere ſtatuit. Gn. Octauio tribuno obſiſtenti ademit — natus.
imperiũ, ſe, fratrẽ Gracchũ, & Ap. Claudiũ ſocerũ, triũuiros ad diuidundũ agrũ crea-
uit. His cauſis ſenatũ ira, populũ ſuperbia inuaſit. Inter hęc quoq; Attalus rex Aſiæ Eu
menis filius morif, q pop. Ro. hæredem ſcriptũ reliquerat, & ita Ro. imperio regnũ
Aſiæ ꝑ teſtamentũ acceſſit. Gracchus populi gratiã ꝑcio appetens, cũ non eſſet agro
rum ſatis, legem tulit, vt pecunia quæ Attali fuiſſet, populo diſtribueref. Obſiſtente
Scipione Naſica, etiã Pompeius ſpõpõdit, ſe Gracchũ, cũ primũ magiſtratu abiret, ac
cuſaturũ. Gracchus aũt annitebaf, vt ipſe tribunus plebis ſequenti anno ꝑmaneret, &
cum comitioꝝ die ſeditiones populi accenderent, autore Naſica nobilitas inflãmata,
fragmentis ſubſellioꝝ plebem fugauit. Gracchus ꝑ gradus q ſunt ſup Calſurniũ for
nicem detracto amiculo fugiens, ictus fragmento ſubſellij corruit: rurſusq́; aſſurgẽs,
alio ictu clauæ cerebro impactæ, exanimatus eſt. Ducenti ꝑterea in ea ſeditione inter- — Tiberij
fecti ſunt, eorumq́; corpora in Tiberim proiecta, ipſius quoq; Gracchi cadauer inhu — Gracchi in-
matum cõtabuit. quæ tota victoria in Scipionẽ Naſicã referẽda eſt, autore Valerio. — teritus.
Anno dehinc ſecundo, P. Scipionem Africanũ pridie in conciõe de periculo ſalutis
ſuæ conteſtatũ, quod ſibi pro patria laboranti ab improbis & ingratis denunciari co
gnouiſſet, alio die mane exanimẽ repertum, inter maxima ſua Ro. mala cenſuerunt, — Scipio Afri
præſertim cum tantum in vrbe illa Africani vigor & modeſtia valeret, vt facile illo — canus dolo
viuo, neq; ſociale neq; ciuile bellũ exiſtere poſſe crederef. Hunc quidam necatũ ferunt — interfectus.
dolo vxoris ſuæ Semproniæ, quæ ſoror erat Gracchoꝝ, ne ſcelerata (vt credo) fami-
lia ac ad ꝑniciem patriæ ſuæ nata, intra impias ſeditiones viroꝝ, non etiã ſceleribus
mulieꝝ eſſet immanior. Cauſa vero interitus eius, hæc fuit: Caius Carbo tribunus ple
bis, cupiens necẽ vindicare Gracchanã & excitare ſeditionẽ ſopitã, Pub. Scipionem
Aphricanũ eruta Numantia reuertentẽ, interrogauit quid de Gracchi morte ſentiret.
cui Aphricanus ait, iure occiſum ſibi videri. Poſt hæc C. Gracchus, Gracchi illius
qui iam in ſeditiõe occiſus fuerat, frater, tribunus plebis per tumultũ creatus, magna
Reipub. pernicies fuit. nam cũ ſæpe populũ Rom. largitionibus promiſſisq́; nimijs in
acerbiſſimas ſeditiones excitaſſet, taudẽ à tribunatu Minutio ſucceſſore deceſſit, qui
Minuti⁹ cũ deceſſoris ſui Gracchi ſtatuta * cõtuliſſet, legesq́; abrogaſſet, C. Gracchus
cũ Fuluio Flacco ingẽti ſtipatus agmine, Capitoliũ vbi cõcio agitabaf, adſcẽdit, ibiq́;
cũ Fuluio duobusq́; filijs eius armatis maximũ tumultum excitauit. ſed contra Deci-
us Brutus vir conſularis, ingenti certamine inſiſtit, ibi Flaccus diutiſſime pugnauit.
Gracchus vero in templũ Mineruæ ſecedens, gladio incumbrre voluit, ſed interuen-
tu lictoris retentus eſt. Cumq́; diu anceps bellum ageref, tãdem ſagittarij ab Opimio
miſſi, cõfertã multitudinẽ diſturbauerãt. Duo Flacci, pr̃ & filius, cũ ꝑ ædẽ Lunæ in pri
uatã domũ diſſiluiſſent, foresq́; obieciſſent, reſciſſo craticio pariete, cõfoſſi ſunt. Grac
chus diu ꝓ ſe pugnantibus amicis ac parẽtib⁹, ægre ad pontẽ Subliciũ peruenit, ibiq́; — Cædes C.
ne viuus caperetur, ceruicem ſeruo ſuo Philocrati prębuit, cuius caput abſciſſum con — Gracchi &
ſuli allatum eſt, corpus ad Corneliã matrem Miſenũ oppidum deuectum eſt. Hæc au — Ful. Flacci.
tem Cornelia, maioris Africani filia fuit, quæ poſt ꝑrioris filij Gracchi mortem, Mi-
ſenũ ſeceſſit. Boua Gracchi publicata ſunt. Flaccus adoleſcens in robore necatus eſt.
Ex factione Gracchi ducenti & quinquaginta in Auentino monte cæſi fuiſſe referun-
rur. Opimius autem conſul ſicut in bello fortis, ita in quęſtione fuit crudelis. nam am
plius ꝙ̃ tria millia hominũ ſupplicijs necati ſunt, ex quibus plurimi, ne dicta quidem
cauſa, innocentes occiſi ſunt. Hæc Gracchoꝝ ſeditio ita fuit. Itaq; licet Saluſtius am-
bos Gracchos laudet, vt zelatores libertatis plebis, alij tamen repręhendunt eos vt vi
ros ſeditioſos. Anno ab vrbe condita 635. ſecundum Oroſium, Pub. Scipione Na-
ſica, & L. Calfurnio conſulibus, Iugurthæ Numidaꝝ regi, ſenatus Ro. conſentiente — Bellum Iu-
populo, bellum indixit. occaſio erat: Micipſa rex Numidaꝝ moriens, regnum tribus — gurthinum.

filijs reliquit, Atherbali, Hiempſali, & Iugurthæ fratris filio, quem in filium adopta-
uerat. Poſt Iugurtha Hiempſalem fratrem bello petit, quem victũ interemit, Ather-
balem bello victum Africa expulit. Calſurniũ inde conſulem aduerſus ſe miſſum, pe-
cunia corrupit. nam, vt T. Liuius ait, Atherbal bello petitus à Iugurtha, & in oppi-
do Cirtha obſeſſus, cõtra denunciationẽ ſenatus ab eo occiſus eſt. ob hoc ipſi Iugur-
thæ bellum indictum eſt. Id Calpurnius Beſtia gerere iuſſus, pacem cum Iugurtha in-
iuſſu Ro. fecit, quod ſenatus ratum habere noluit. Iugurtha fide publica euocatus, ad
indicandũ conſiliorum ſuorum autores, quod multos in ſenatu corruperat, Romam venit, &
interrogatus, reſpondere ſubterfugit. Interea Maſiniſſam de genere regum, quod Numi
darum regnũ ad ſe ptinere dicebat, per inſidias occidi procurat, ideo cauſam capitis
Vrbs venalis. iuſſus dicere, cũ periclitaretur, clam profugit, & recedens ab vrbe, fertur dixiſſe, O vr-
bem venalem & cito perituram, ſi emptorem inueneris. deinde Aulũ Poſthumiũ, Poſt-
humij conſulis fratrem, cõtra ſe miſſum, apud Calamam theſauris regijs inhiantẽ, bel
lo oppreſſit, cui victo ignominioſiſſimũ fœdus exegit. Vniuerſam pene Africã à Ro.
deficientem, regno ſuo iunxit, poſtea tamen Metelli conſulis integritate & diſcipli-
na coercitus, duobus quoque prælijs victus, vidit præſente ſe & vaſtari Numidiã, & non
Metellus. poſſe defendi. Igitur legatos ad Metellum mittit, qui tantũ ipſi liberiſque vitam pete-
rent, alia oĩa data popu. Ro. Metellus ſingulatim legatos tentat, ſi opportune Iugur-
tham ſibi viuum traderent aut necarent, quos electos ad proditionem, domũ dimiſit,
regi pacem quã poſtulabat, neque abnuere neque polliceri volens. Iugurtha vbi Metel-
li dicta cũ factis cõpoſuit, armis certare ſtatuit. Prælia varia cõmiſſa ſunt, nunc cũ Me
tello, nunc cũ C. Mario legato, qui equitibus præerat, aliquãdo cũ vtroque. Metellus quoniam ar-
mis bellũ parum pcedebat, inſidias regi per amicos parat. Bomilcarẽ regis amicum
corrupit. Is vbi tẽpus opportunũ venit, monet lachrymis Iugurthã, ſibi & ſuis proui-
deat, inducitque ad deditionẽ. mittunt ad imperatorẽ legati, qui ſine vlla pactione ſeſe
regnumque ſuum in illius fidem tradere, & imperata facturum dicerent. Metellus conſi-
lio habito per legatos Iugurthæ, imperat argenti pondo 200. millia, elephantes oẽs,
equorum & armorum aliquantũ. quæ ſine mora facta ſunt. deinde iubet oẽs perfugas vin
ctos adduci. Inter hæc Iugurtha incertus, in pace improbos nõ prohibet excurſus.
Cũ Metellus finẽ bello imponere ſtatuiſſet, ſucceſſor ei datur C. Marius nõ bene gra
to, cuius conſulis aſtutia Romaniſque viribus fractus eſt, maxime poſtquam Marius vrbem
Marij aſtutia. Capſam ab Hercule Phœnice conditã, regijs theſauris conſertam, dolo circunuenit
& cepit. diffidens deinde proprijs rebus & viribus Iugurtha, ſocietatem cum Boccho
rege Maurorum fecit, cuius equitatu in immenſum auctus, Marianũ exercitum crebris
Bocch⁹ rex Maurorum incurſionibus fatigauit. Poſtremo apud Cirtham vrbem aduerſum Ro. expugnatio-
nem eius parantes, lx. millibus equitum inſtructus occurrit. nunquam vlla Romano mi-
liti tumultuoſior pugna & terribilior fuit, adeo vt puluis cœlum ſubduxerit. Tantus
telorum nimbus, vt nulla pars corporis eſſet ab ictu tuta. Ita coacti in vnum equites,
in vnum pedites denſabantur. tantis periculis nox finem dedit. Eadem poſtera die &
belli & periculi facies, eadem & tertia die. Tandem Marius conſul cum vniuerſo ſi-
mul agmine prorupit e vallo. Pugna atrox, ſolis erat intolerantia. Superuenit imber
via inſperatæ ſalutis: ſiquidem refrigerium Ro. præbuit, & Numidis haſtilia telorum
lubrica & inutilia reddidit. Idem repentino pondere adeo ſcuta grauabat, ne com-
mode poſſent tractari. Ita ex inſperato Bocchus & Iugurtha fugerunt. poſt hoc quin
quaginta millia armatorum ab eiſdem regibus Ro. obiecta, quæ vſque ad internecionem
Capitur Iugurtha. cæſa referũtur. Ex eo Bocchus ſpem abijciens, pacem petiuit, atque in preciũ pacis Iu-
gurthã dolo captũ, catenisque obrutũ, per Syllam legatũ miſit ad Mariũ. ſic fraudulen-
tiſſimus regũ, ait Florus, fraude Bocchi ſoceri proditus eſt, de quo duo triumphi ha-
biti ſunt. Primus per Metellũ, ſecũdus per Mariũ. ante currũ tamen Marij Iugurtha cum
duobus filijs ductus eſt catenatus, & mox iuſſu conſulis in carcere ſtrangulatus eſt.
Anno 637. L. Cæcilio Metello, & Q. *Tito Flaminio cõſulibus, Carthago in Africa
reſtitui iuſſa, deductis ciuiũ Ro. familijs, quæ eam incolerent, impleta eſt, magno ante
prodigio pcedente. nam cum menſores ad limitãdum Carthagineñ. agrum miſſi, ſti
pites terminorum indices fixos, nocte à lupis reuulſos mordicus, corroſoſque reperiſſent,
Carthago reſtituitur. aliquãdiu hæſitatum eſt, verum Ro. expediret Carthaginem reformari. Ego credo
factum anno 626. ab vrbe condita, hoc eſt, circa xxij. annum poſtquam euerſa eſt. In
Maurorum manibus eſt, & * Tunicũ vocatur. Illis Iugurthini belli temporibus L. Caſſi
us in Gallia Tigurinos vſque ad Oceanũ perſecutus, ab eiſdẽ inſidijs circũuentus eſt &
occiſus, ac Piſo vir cõſularis legatus Caſſij interfectus. C. Publius alter legatus, ne reſi
dua exercitus portio quæ cõfugerat in caſtra, deleret, obſides & dimidiã partẽ rerum oĩm
Tigu-

Tigurinis turpiſſimo fœdere dedit, qui Romam reuerſus, à Cælio tribuno plebis die dicta, eo ꝙ obſides dederat, in exiliũ profugit. Anno ab vrbe condita 642, Cimbri, Teutoni atq; Tigurini, ab extremis Galliæ profugi, cum terras eoꝝ inundaſſet Oceanus, nouas ſedes toto orbe quærebant, excluſiq; e Gallia & Hiſpania, vt refert Florus,

Tigurini.

cum in Italiam migrarent, miſerunt legatos ad M. Liuiũ Syllanũ COS. à ſenatu petentes, vt aliquid ſibi terræ daret quaſi ſtipendiũ, cæterum vt vellet, manibus atq; armis ſuis vteretur. Repulſi à ſenatu, quod nequiuerant ꝑcibus, armis petere conſtituunt. Sed nec primũ impetũ Syllanus, nec ſecundũ Manlius, Florus Manilium vocat, nec tertium Cæpio ſuſtinere potuit. Fugatur Syllanus. Aurelius aũt Scaurus legatus, à Cimbris fuſo exercitu captus eſt, & cum in conſiliũ ab ĳs vocatus deterreret eos, ne alpes tranſirent, Italiam petituri, Romanos eñ vinci nõ poſſe, à Bolo eorum rege feroci iuuene occiſus eſt. C. deinde Manlius & Q. Cæpio proconſules, dum inter ſe diſceptant, circa Rhodanum victi prælio, caſtris binis exuti ſunt, M. Aemilius conſularis ibi captus atq; interſectus eſt, duo filĳ conſulis cęſi, lxxx. millia Romanoꝝ ſociorumq; ea tempeſtate trucidata ſunt, lx. millia calonũ atq; lixarum interſecta Antias ſcribit. Ita ex omni exercitu decem tantũmodo homines ſuperfuiſſe referũtur. Hoſtes ingenti præda potiti, noua execratione cuncta peſſundederunt, diſcindunt veſtes, aurum & argentum in flumen proĳciunt, phaleræ loricæq; tritæ, equi gurgitibus immerſi, homines laqueis arboribus ſuſpenſi, ita vt nihil prędæ victor, & nihil miſericordiæ victus agnoſceret. Maximus tunc Romæ non ſolum luctus, verũetiam metus fuit, ne confeſtim Cimbri alpes tranſgrederẽtur, Italiamq; delerent. At ſecundũ pop. Ro. iuſſionem, Cæpio cuius temeritate clades accepta erat, dãnatur, bonaq; eius publicantur. Actum erat, niſi Marius illo ſeculo contigiſſet. Eo tum quarto conſule facto, bellum contra Cimbros & Teutones decretum eſt. Marius non auſus congredi ſtatim, militem tenuit in caſtris, donec inuicta illa rabies & impetus, quem pro virtute barbari habent, conſeneſceret. Verum tanta erat hoſtibus fiducia capiendæ vrbis, vt Ro. dicerent, ſi quid ad vxores ſuas mandarent. Nec ſegnius ꝗ̃ minati fuerant, tripartito agmine per alpes, id eſt, clauſtra Italię ferebãtur. Mira tum velocitate occupatis compendĳs alpium, præuenit hoſtem, prioresq; Teutonas ſub ipſis alpium radicibus aſſecutus, in loco quem Aquas Sextias vocant, prælio oppreſſit. vallem fluuiumq; hoſtes tenebant, Marius colles. certe neceſſitate acta virtus, cauſa victoriæ fuit. nam petente aquam exercitu, Viri, inquit Marius, eſtis? En illic habetis. Itaq; tanto ardore pugnatum eſt, vt victor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit, ꝗ̃ ſanguinis. Barbaroꝝ rex Teutobocchus, equũ vix conſcendens, proximo in ſaltu compręhenſus, inſigne ſpectaculum fuit, vir proceritatis eximiæ. ducenta millia armatorum eo bello occiſa ſunt, 80. millia capta referuntur. Dux Teutobocchus interfectus vix tria millia fugiſſe referuntur. Sublatis Teutonicis, in Cimbros conuertit Marius. hi repulſo ab alpibus fugatoq; Q. Catulo proconſule, qui fauces alpium obſederat, & ad flumen Atheſim caſtellum editum inſederat, reliqueratq;: tum Cimbri virtute ſua explicata, fugientem proconſulem exercitumq; proſecuti, in Italiam traiecerunt. Hic iam (quis crederet) per hyemem Tridentinis iugis in Italiam prouoluti deſcenderant. Atheſim flumen nõ ponte, nec nauibus, ſed ingeſta obrutum ſylua tranſiluere, & ſi ſtatim infeſto agmine vrbem petiuiſſent, grande diſcrimen eſſet, ſed in Venetia, quo fere tractu Italia molliſſima eſt, ipſa ſoli cœliq; clementia robur elanguit.

Ro. Germanica virtute fracti.

Bolus rex.

Bellũ Cimbricum.

Teutobocch⁹ Germanoꝝ dux cũ ſuis cæſus.

Ad hoc panis vſu, carnis coctæ dulcedine & vini mitigatos, Marius in tempore aggreſſus eſt. Iam diem pugnæ à Mario petierunt quem dedit. In patenti campo quem Caudium vocant, procurrerũt. Marius quintum iam conſul & Catulus aduerſus eos miſſi, Annibalem ſecuti, in nebula diſpoſuere pugnam, in ſole pugnauerũt. Prima ſiquidem perturbatio Galloꝝ fuit, ꝙ hoſtis inopinatus occurrerat. Cumq; ſol cũ vento ortus emicuiſſet, viſus eoꝝ puluis oppleuit, tum acie conuerſa in orientẽ ſplendor hebetauit. Ita factũ eſt, vt tanta & terribilis multitudo, minima Romanoꝝ clade caderet. Centũ xl. millia eoꝝ tunc in bello cæſa, xl. millia capta dicunt. Mulieres pene grauiorem excitauerũt pugnam, quæ plauſtris in modũ caſtroꝝ circũſtructis, ipſæ autem deſup propugnantes, diu repulere Ro. Sed cũ ab his nouo cædis genere terrerentur, abſciſſis enĩ cum crine verticibus inhoneſto ſatis vulnere turpes relinquebantur, ferro quod in hoſtẽ ſumpſerant, in ſe ſuosq; verterunt. nanq; aliæ cõcurſu mutuo iugulatæ, aliæ appenſis inde ſaucibus inuicẽ ſtrangulatæ, aliæ funibus per equoꝝ crura conſertis diſtractæ, aliæ laqueo de ſubiectis plauſtroꝝ temonibus pependerũt, inuenta eſt etiã, quæ duos filios, traiectis p colla eoꝝ laqueis, ad ſuos pedes vinxerit, ſecũ trahens ad ſuſpendiũ. Florus refert, ꝙ miſſa antea ad Mariũ legatione, mulieres cum li-

Cimbrorũ & Teutonũ ſtrages.

bertatē & ſacerdotiū nō impetraſſent, ſibi (vt dictū ē) man⁹ cōſeruerūt. In hac pugna Cimbrorū Beleus rex in acie dimicās ipigre, nec inultus occubuit. Tertia vero Tigurinorū manus, quæ quaſi in ſubſidiū Noricos inſederat alpiū tumulos, in diuerſa lapſi, fuga ignobili & latrocinijs euanuit. hunc tam lætū tamq; felicē libertatis Italicæ nuncium, nō per homines, vt ſolebat, populus accepit. Quippe eodē quo geſta res eſt, viſi pro æde Caſtoris & Pollucis iuuenes laureati prætori literas dare, frequensq; in ſpectaculo rumor victoriæ Cimbricæ feliciter dixit. Quo quid admirabilius? quid inſignius fieri poteſt? nam quaſi Roma ſpectaculo interfuiſſet, vno eodemq; tēpore quo in acie Cimbri occūbeeent, populus in vrbe plaudebat. de hac victoria populus Ro. tertiū Romæ conditorē Mariū appellabat, ꝙ non à minori diſcrimine tunc Romam ſeruaſſet, ꝗ cū eſt exact⁹ Gallorū furor. Itaq; læti oēs Ro. cū filijs atq; vxorib⁹ Mario & dijs domi libabāt. noluit tñ Marius ſolus triūphare, Catulū eñ honore priuare noluit.

Mulierum Teutonicarū facinus.

Marius tertius Ro. reipub. conditor.

Circiter annū ab vrbe condita 649. annū xij. Ptolemæi Phiſconis, mortuus eſt Iohannes, Hyrcanus dictus, ꝙ Hyrcaniā deuicerat. reliquit quinq; filios, Ariſtobulū primogenitū & Antigonū cum tribus alijs. Cumq; nullus ad regendū populū ſufficeret, vxorē ſuā diſertiſſimā præfecit Iudææ & filijs. Ariſtobulus impatiens dominij materni, matrē cū tribus fratribus minoribus, cōſilio (vt aliqui tradunt) Antigoni in vincula coniecit & carcerē. Antigonū quē diligebat, ſecundū à ſe cōſtituit. hic Ariſtobulus magiſtratū ad regiā dignitatē transferre decreuit, primusq; ſibi diadema impoſuit, & reſtituit regnū Iudææ. Fluxerūt aūt à Sedechia vltimo rege anni 475. & menſes tres, vnde ſæpe legitur intermiſſum regnū vſq; ad Hyrcanū & Ariſtobulū. i. ad Ariſtobulum Hyrcani. Is reſtituit regnū Iudææ anno ab exordio mūdi 5096. abinde 103. anno naſcit Chriſtus. Regnauit Ariſtobulus annū vnū. Patriæ plurimū profuit, nā ſubegit Ituræos, & prouinciā eorū pro maiori parte ſubiecit, cōpulit habitātes in ea, vt ſi vellent in prouincia manere, circūciderent ſecundū legē Moyſi. Rex Ariſtobulus cū matrem ſame atq; vinculis oppreſſiſſet, addidit huic violentiæ Antigonū, quē videbatur amare, & cōis regni cōſortē habere, accuſationibus alienatus ab eo, qbus primum, vt refert Ioſephus, nō credebat. Sed cū Antigonus clarus ab expeditiōe veniſſet, cōtigit Ariſtobulū morbo teneri. Tum Antigonus agens dies feſtos, ad templum adſcendit ſplendidiſſime ornatus cū ſuis armis, & multū pro ſalute fratris orauit. maleuoli vero cupientes eorū labefactare cōcordiā, & maxime vxor fratris, quæ oculos in eū iniecerat, ſed ipſe ei aſſenſum nō præbebat, accuſabāt eū, dicētes Ariſtobulo: Frater tuus audiens te ægrotantē, in manu forti & armata intrauit, vt te perimat, & regnet. Ariſtobulus aūt accuſatiōibus inuitus credebat, timens ne in fratris ſuſpicionē incideret, ſed maleuoli addūt, iubeat Antigonū venire ad ſe, vt fides eis habeeet, ſi veniſſet in armis. Poſuit ergo ad ſuggeſtionē vxoris Ariſtobulus armatos in ſubterraneo ſpecu, locus hic Pyrgus Stratonis dicebat, per quē Antigonus tranſitū facturus erat, qui ſi veniret armatus, eū interficerēt. Aduocans frēm Ariſtobulus, pcepit nuncio vt diceret ei, ne veniret armatus, ſed regina corrupit nunciū muneribus, vt diceret ei ꝙ cū armis veniret, qualē cuperet rex videre in armorū ſplendore. Ea crudelitate peritură Antigonum pdixerat vates quiſpiā ex Eſſæorū ſecta, ſectatoribus ſuis in Pyrgo Stratonis, vnde is ſexcētis ſtadijs aberat. Itaq; cū fatali die gloriantē in armis videret, fata morari tămens exclamauit, melius eſſe ſibi vt moreret, ꝗ mentiri mortem principis. Interim ad fratrē ingreſſurus in Pyrgo Stratonis, q locus maritimo cognominis erat, à ſatellitibus obruit, velut erat ſenis vaticiniū. Audiens aūt rex mortem fratris, pœnitentia fraternæ cædis eum fletusq; poſſedit, ægritudo mentē eius dolore inuaſit, adeoq; morbus inualuit, vt ſanguinē laceratis viſcerib⁹ vomeret. Quē vnus de ſeruulis foras efferens, vbi Antigonus recenter occiſus erat, caſu effudit. Id vidēs populus, aſſerebat nutu Dei in occiſi vltionem, ſanguinē eſſe libatū occiſoris. Cumq; cauſam clamoris rex ſciſcitaret, nullusq; ei auderet dicere, tandem minis extorſit veritatem. Quo audito, ingemiſcens fertur dixiſſe, Fas non erat vt Dei oculos ſcelera mea laterent. vſquequo o improbū corpus, cæde matris fratrisq; contaminatū, aīam dānatā retinebis? Vtinā non paulatim eis ſanguinem meum libem, ſed totum ſimul accipiant. Quæ cum dixiſſet, ſpiritū efflauit. Hic Ariſtobulus ab externis ſcriptoribus laudatus eſt, tanquam moderatæ vie naturæ, ingenui pudoris, φιλέλλην, id eſt, Græcorū amator dictus eſt.

Iudæorū regnū reſtituit Ariſtobulus.

Ariſtobuli impietas.

Pyrg⁹ Stratonis.

Antigoni & Ariſtobuli interitus.

Anno ab vrbe cōdita 650. Alexander qui & Iannens, Ariſtobuli frater, pontificatum & regnum ſuſcipiens, regnauit annis 27. Defuncto eñ Ariſtobulo, vxor eius Alexandra ſobolem non habens, ſoluit fratres Ariſtobuli. Ianneum qui & Alexander dicebatur, regem cōſtituit ætate maiorē, qui nunꝗ ad faciem patris Hyrcani puenit. Cauſa erat, cū diligeret pater priores filios Ariſtobulū & Antigonū, apparuit ei Deus in ſomnijs,

Alexander ſeu Iāne⁹ Iudæorū rex.

mniꝭs,vbi interroganti qui filioꝶ ei ſuccedere debeeet,oſtendiſſe ferũ vultum Alexandri,de quo cõtriſtatus,in Galilæa eum nutriri fecit.Suſcepto regno, Alexãder vnum e fratribus ſuis,nitentẽ regnũ præſumere, interfecit: alteꝶ vero, volentem innocenter viuere,honoeabiliter tractauit. Duxit autem vxoeem nomine Alexandrã. Poſtea Alexander Ptolemaida obſedit.nam Antiochus Cyzicenus cũ fratre ceetabat, ita vt neuter Ptolemaidi opem ferre poterat. Sed tandem inuitabant Ptolemæum Aegypti regem, à Cleopatra matre expulſum, qui Alexandrum pugna vicit, & ex Iudæis triginta millia occidit. Tunc Ptolemæus parta victoria Iudæam vaſtans,inuentas in villis mulieres ac infantes laniaei iuſſit,mẽbraq́ꝫ eoꝶ in cacabis decoqui,ꝑ ſimulationem tñ,vt q fugerant à pugna,putarent hoſtes ſuos carnibus humanis veſci,qua fraude ingentem Iudæoꝶ animis crudelitatis metũ incuſſit. Alexander ſuis inuiſus factus,cũ in feſto tabernaculoꝶ ſuꝑ arã ſtaeet immolatur⁹,ſuꝑ eũ virgis cedrinis quas ex more portabant,iaculabant:nec eo cõtenti, cum ingreſſi fuiſſent templũ, dicebãt eum honore ſacrificiꝭ indignũ,quia de captiua genitũ.Iratus eego,ſex millia eoꝶ occidit.Cumq́ꝫ Arabas,Moabitas & Galaaditas viciſſet,tributoꝶ incrementum eis impoſuit,& Amaţhunta expugnauit.Deinde cũ conſeruiſſet pugnam cum Abida rege Arabum,incidit ex inſidiꝭs in altiſſimam vallem.Inde cũ fugeret Hieeoſolymam,habuit etiã Iudæoꝶ gentẽ inimicã,cõtra quos annis ſex pugnans,interfecit 50.millia ſenioꝶ,qui facta eius deteſtabant.Cumq́ꝫ offenſus erat populo, muniuit ſibi palatiũ in turri quæ Baris dicebat:quam cũ deinde Titus vidiſſet,miratũ aiunt ꝙ eam Iudęi deſeruiſſent,cũ à duobus defendi potuiſſet ab omñi viuenti.Rogabat Alexãder aliquãdo Iudæos,vt odiũ quod erga eũ haberent,ſoluerent:nec peofecit.Percontanti aũt,quonam pacto eos ſedaee poſſee,rñderũt,ſi moreret:ob hoc in plateis Hieruſalẽ ſuſpẽdit octingentos viros vxoratos,vxoresq́ꝫ eoꝶ & liberos necauit.Poſt multa bella cũ Ptolemæo,cũ Antiochis,Arabiæ populis Iudæisq́ꝫ geſta,ceapulæ multũ indulgens,in valetudinẽ malam incidit, & tribus annis quartana ſebti laborans,nec ſic ab expeditiõe quieuit,donec in laboribus expiraeet in monte Geraſenoꝶ,Rabagã caſtellũ obſidẽs. Eum cũ vidiſſet regina propinquaee lœto, deplorat futurã ſui ac liberoꝶ deſolationem.Ille vero ſuaſit vxori,vt mortẽ ſuã milites celaret,donec caſtellũ caperet,dehinc vt Hieroſolymam victrix rediret,Pharisæis poteſtatẽ datura quid vellent agere, eos honoraret,nam poſſe hos multũ apud Iudæos dicebae, & lædere ſi quẽ abominarentur,& prodeſſe cui fideles exiſterẽt,cũ nimiũ eis crederet populus,ſeq́ꝫ offendiſſe multitudinem, ꝙ Phariſæos aliqñ contriſtaſſet. Tu igiť cũ Hieroſolymã veneris,conuocatis militibus,meũ corpus oſtende & ꝑmitte, qualiter velint vti meo cadaueee, ſiue contumelioſe veline inſepultũ relinquere,aut in id ſęuire aliter.Neqꝫ ſine phariſæoꝶ conſilio aliquid in regno decernas.hoc ſacto,dignior ero funere,& firmũ tibi conficies principatũ.hoc dicto,deceſſit. Alexandra itaqꝫ cũ caſtellũ cepiſſet,phariſæos alloquiť,& illoꝶ poteſtati mariti corpus &regni gubernationẽ cõmendat,& ita iram eorum,quam in Alexandrũ habebãt,extinxit,fidosq́ꝫ ſibi amicos eos parauit.Hi populum ſecundo conuocantes,ad reconciliationẽ res ab Alexandro egregie geſtas expoſuere,regem ſe iuſtũ dicentes & magnũ perdidiſſe,tantumq́ꝫ populo luctũ ac mœſtitiam laudibus regis intulerunt, vt exequias ei celebriores ꝙ̃ cæteris eegibus exhiberet. Alexander aũt liberos reliquit Hyrcanũ & Ariſtobulũ,vxori Alexandræ eegnum tradẽs. De his plura infra, nec eñ huc omñia hæc ꝑtinent, cõſiderata tempoꝶ ſerie. Per eadẽ fere tẽpora Apuleius Saturninus Gracchanas leges aſſerere nõ deſtitit. Tantum animoꝶ viro Marius dabat,qui nobilitati inimicus,conſulatu ſuo præterea confiſus, occiſo palam comitiꝭs Annio cõpetitore tribunatus,ſubrogare conatus eſt in eius locum C.Gracchũ hominem ſine tribu, ſine nomine,ſed ſubito titulo in familiam ipſe ſe adoptabat,cũ tot tãtisq́ꝫ ludibriꝭs exultaeet ĩpune,rogãdis Gracchoꝶ legibus ita vehementer incubuit,vt ſenatũ cogeree in verba iurare, cum abnuentibus aqua & igni interdicturũ ſe minaeeť. Vnus tñ extitit qui mallet exiliũ. Itaqꝫ L.Apuleius Saturninus,Q.Metello Numidico acerrimus inimicus,q eum cenſore creatũ, protractũ domo,atqꝫ in Capitoliũ fugientẽ,armata multitudine obſedit,vnde equitũ Ro.indignatione deiectus eſt,plurima ante Capitoliũ cæde facta. Subſequenti anno Marius ſextum conſul.Glaucia prætor,&Saturninus tribunus plebis conſpirauerũt Metellum Numidicum in exilium vi agere.Die dicta à ſuppoſitis eidem factioni, innocens Metellus damnatus,in exilium cum totius vrbis dolore diſceſſit.Idem Saturninus Memmium virum integrum fieri conſulem timẽs,orta ſeditione per ſatellitem interfecit. Quibus rebus concitato plurimũ ſenatu ac populo Ro.Marius homo vaeiꝭ conſiliꝭ & mutabilis,cũ Saturninũ tueei minime poſſet,accõmodato ad tẽpus ingenio,cõſenſui

Alexandri ignominia.

Baris.

Alexandei interitus.

Alexãdrę regnũ Iudæorum cedit.

Seditio Apuleiana.

Metelli Numidici exilium.

 bonoꝶ

bonoꝝ ſe miſcuit, plebem cõmotam leni oratiõe ſedauit. Saturninus inſamibus concionibus turbã coegerat, atq; in domo ab alijs rex, ab alijs imperator eſt appellatus. Marius alteꝝ conſulem cũ prȩſidijs in colle diſpoſuit, ipſe portas cõmuniuit. In foro præliũ cõmiſſum eſt. Saturninus foro pulſus, in Capitoliũ cõfugit. bellũ in aditu Capitolij actũ ẽ horridũ, multi cæſi, Saturnino palam clamitãte Mariũ autorẽ eſſe oim

Saturnini interitus.

molitionũ. At cum Saturninus in curiã confugiſſet, per equites Rom. effractis foribus occiſus eſt. C. Glaucia extractus e domo Claudij, trucidať. Furius tribunus bona oim publicanda decreuit. Ita autoribus ſeditionis occiſis, quies populo fuit. Q. Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius ciuitatis fauore reductus eſt. Interim eñ apud Rhodum legendo atq; audiendo magnos viros, aduocauerat. Rutilius vir integerrimus, accuſatus maleuolentia iudicum condemnatus, Smyrnam cõmigrans, literaꝝ ſtudijs contẽtus ſenuit. Anno ab vrbe 659. Sexto Iulio Cæſare, & L. Martio Philippo conſulibus, Liuius Druſus non tribunatus modo viribus, ſed ipſius etiam ſenatus autoritate, totiusq́; Italiæ conſenſu Gracchanas leges aſſerere conatus eſt. Equites eñ Ro. tanta poteſtate ſubnixi, interceptis vectigalibus, peculabanť ſuo iure Rempub. Quinetiam ab equitibus ſenatus diffidebat iudicioꝝ cauſa, quare eos coniungere cõmuni lege tentauit Druſus, iudicia ad vtroſq; deferre conatus: ſiquidem ad ſenatũ cõmode traducere non potuerat, legit ex equeſtri ordine numero pares ſenatoribus, q ob diſſenſiones creuerant, vt eſſent pene treceni. Senatui, cũ hos ſibi iunctos ægre ferret, ſe

Druſi ſeditio.

Druſus adiunxit, plebem largitionibus in ſententiã ſuam traxit. Et vt maioribus viribus cauſam ſenatus ſuſceptam tuereť, ſocios, id eſt, Italicos populos, ſpe ciuitatis Romanæ illectos, excitauit. Druſus iſte homo ſuperbus primo in fauorem ſenatus legem tulit, vt æqua parte iudicia penes ſenatũ & equeſtrem ordinem eſſent: vt aũt ſenatum contra equeſtrem ordinem tuereť, hortabať populum, vt ſenatui fauorem præſtaret. Ita plebem Gracchanis legibus, eiſdem ſocios, id eſt, Italicos ad plebem ſpe ciuitatis erexit. Aderat promulgãdi dies, cũ ſubito tãta vis hoim vndiq; apparuit, vt hoſtiũ aduentu obſeſſa ciuitas videreť. Tunc L. Philippus conſul interpellauit eũ, dicens, alio ſenatu ſibi opus eſſe. qua re indignatus Druſus, nõ lictorem, ſed clientem ſuũ miſit, vt Philippum compræhenderet. Qui cliens Philippum appræhenſum non ante dimiſit, q̃ ſanguis & in ora & in oculos redundaret. Poſtea eundem egit in carcerem. Deinde cum promiſſa Druſus ſocijs ciuitatibus præſtare nõ potuit, irati Italici, defectionem cœperunt agitare, & in expugnationem vrbis ſe armare, ex quo Druſus etiã ſenatui inuiſus factus, velut ſocialis belli autor, domi ſuæ, incertum quo autore occiſus eſt. Hic Druſus tantæ fuit temeritatis, vt cum aliquando ſenatus miſiſſet ad eum, vt veniret ad curiam: quæſiuerit, quare non ipſe veniret ad eum, cui reſponſo, autore Valerio, paruit ſenatus. At his ſociorum conatibus illaq́; clade, quid triſtius, quid calamitoſius, cum omne Latium atq; Picenum, Hetruria omnis atq; Campania,

Origo belli ſocialis.

poſtremo Italia contra matrem atq; parentem ſuam vrbem conſurgereť Quo acceſſit, vt mœſtam vrbem prodigia dira terrerent. Nam ſub ortu ſolis, globus ignis à ſeptentrione cum maximo cœli fragore emicuit. Apud Aretinos, cum panes per conuiuia frangerenť, cruore medijs panibus tanquam e vulneribus corporum fluxit. Præterea per ſeptem continuos dies grãdo lapidum, immixtis teſtaꝝ fragmentis, terram verberauit. In Samnitibus vaſtiſſimo hiatu terræ flamma prorupit, & vſq; in cœlum

Prodigia.

extendi viſa eſt. Tunc etiam omnium geneꝝ animalia, quæ inter homines viuere ſolita erant, relictis ſtabulis, ad ſyluas mõtesq́; fugerunt. Canes quoq; lachrymoſis vlulatibus vagi luporum ritu oberrarunt. Hæc dira ſocialia ciuiumq́; bella ſunt ſecuta. Igiť Picentes. Marſi, Peligni, Veſtini, Marrucini, Samnites & Lucani, cum adhuc occultam defectionẽ meditarenť, C. Seruium p̃torem legatũ ad ſe miſſum, apud Aſculum occiderunt, ſtatimq́; clauſa ciuitate, oẽs ciues Ro. indicta cæde iugularunt. Præceſſit tamen, vt Florus ſcribit, belli in Albano monte conſiliũ, vt in feſto die Latinaꝝ Iulius Cæſar & Philippus conſules, intra ſacra & aras immolarenť. ſed id proditione

Infelix Romanoꝝ ſucceſſus.

diſcuſſum eſt. Inde iam paſſim ab omni parte Italiæ diuerſa per populos & vrbes ſigna cecinere. Nec Annibalis nec Pyrrhi fuit tanta vaſtatio. en Pompeius prætor cum Picentibus iuſſu ſenatus bellum gerens, victus eſt. Iulius Cæſar Samnitum pugna victus, Rutilij copiæ fuſæ, ipſe conſul cæſus, octo millia Romanorum interfecta. Marius, raptis continuo copijs, victores inſperatus oppreſſit, octo millia & ipſe Marſorum interfecit. Cæpio à Veſtinis & Marſis cum exercitu trucidatus eſt. Iulius Cæſar poſtquam Eſerniam victus aufugerat, contractis vndiq; copijs, aduerſus Samnites & Lucanos dimicans, multa millia interfecit. Marius deinde ſex millia Marſoꝝ

Marij prima victoria

interfecit, vij. millia armis exuit. Sylla cũ xxiiij. cohortibus, Eſerniã miſſus, vbi arctiſſi-

ma

ma obſidione Ro.ciues & milites premebantur,maxima cæde vrbem ſocioſq; ſeruauit.Gn.Pompeius Picentes graui prælio fudit,qua victoria ſenatus latos clauos & cætera dignitatis inſignia recepit, cum togas trimodo de victoria Cæſaris primũ reſpirante ſumpſiſſet.Porcius Cato prætor & Plotius legatus, Hetruſcos & Vmbros plurimo ſanguine impenſo difficilimo labore vicerunt. Pompeius diu obſedit Aſculum, nec expugnauiſſet, niſi populũ in campum prorumpentem grauiſſima oppreſſione viciſſet.decẽ & octo millia Marſorũ in ea pugna cum Frãco ſuo imperatore cæſa ſunt, capta tria millia.quatuor millia aũt Italicorum ex ea cæde profugorum, iugum montis conſcenderant,vbi exanimati niuibus, miſerabili morte riguerũt,viuentium in modum perſtantes.Eadem die Picentes victi ſunt,quorũ dux Iudacilius conuocatis principibus ſuis,poſt magnificas epulas largaq; pocula cunctos ad exemplum ſui prouocans,hauſto veneno conſumptus eſt.nemo tñ eum ſequebatur. Anno ab vrbe condita 661.cum ad obſidendos Samnites Pompeius & Romanus iuiſſet exercitus, Poſthumius Albinus vir conſularis, L.Syllæ legatus, intolerabili ſuperbia oim in militum odia ſuſcitaſſet,lapidibus occiſus eſt. Sylla conſul ciuilem cruorem non niſi ſanguine hoſtili expiari poſſe teſtatus eſt,cuius rei cõſcientia pmotus exercitus,ita pugnam adortus eſt,vt ſibi vnuſquiſq; pereundum videret,niſi viciſſet. decem & octo Samnitum millia eo pſlio cæſa ſunt,Iuuẽtium q̃q; Italicum ducem maximũ pſecutus occidit.Porcius Cato conſul Marianas copias habens,cum aliquãta ſtrenue geſſiſſet,gloriatus C. Marium non maiora feciſſe,& ob hoc cum ad lacum †Sucinum bellum gereret,à filio C.Marij in tumultu belli q̃ſi ab incerto autore,proſtratus eſt. Marucini, Veſtini à Sulpitio legato Pompeij vaſtati ſunt. Popedius & Obſidi⁹ imperatores Italici,ab eodem Sulpitio oppreſſi & occiſi ſunt.Pompeius Aſculum ingreſſus,pfectos & centuriones cunctoſq; principes eorum ſecuri pcuſſit,ſeruos pdamq; oẽm ſub haſta vendidit,reliquos nudos abire præcepit.Et cum de hac præda opitulationem aliquam in vſum ſtipendij publici ſenatus fore ſperaret,nihil tñ ex ea Pompeius ærario contulit. nam eo tempore cum exhauſtum eſſet ærarium, & ad ſtipendium frumenti deeſſet impenſa, loca publica q̃ in circuitu Capitolij põtificibus,auguribus,decemuiris & flaminibus in poſſeſſionem tradita erant,cogente inopia, vendita ſunt: & ſufficiẽs pecuniæ modus acceptus eſt. Equidẽ in ſinũ tũc ipſius ciuitatis,euerſarũ oim vrbiũ nudatarũq; terrarũ abraſæ vndiq; opes cõgregabant, cum ipſa Roma, turpi adigente inopia,pcipuas ſui partes auctionabatur. Spartacum hinc ſequitur bellum,de quo Florus ſcribẽs: Neſcio,inquit,q̃ noĩe appellem,cum ſerui militauerint,gladiatores imperauerint. Gladiatores 64. Capuæ e ſtacto ludo,quem ibi Lentulus celebrauit,ſtatim conſtitutis trib⁹ ducibus,ſcilicet Spartaco & duobus Gallis,ſcilicet Criſo & Oenomao,montem Veſuuium occupauerunt.inde vero erumpentes,caſtra Clodij ptoris,qui eos in monte obſederat,expugnarũt:ipſo fugato,oĩa rapuerũt. Oenomaus vero vnus ducum in ea pugna cecidit. Alij duo breui tempore agmina ingentia collegerunt, ita vt Criſus haberet decem millia,Spartacus Thrax haberet 30.millia. Deinde quum cædibus,incendiis,rapinis & ſtupris oĩa implerent,ita vt mulieres aliq̃ violatæ ſeipſas occiderent,miſſi ſunt contra eos Gellius & Lentulus conſules Romani: Gellius Criſum acerrime pugnantem oppreſſit,Lentulus vero ſuperatus à Spartaco, fugit. poſtmodum ambo cõſules cõtra Spartacum pugnauerũt:& accepta graui clade,fugerũt. Deinde Spartacus C.Caſſium proconſulem occidit. tantus vero metus vrbẽ inuaſit,quantus ſub Anniba le erat. ſenatus tandem Craſſum conſulem cum legionibus &nouo ſupplemento miſit,qui mox vt fugitiuorũ pugnam iniit, ſed millia eorũ occidit, & nongentos cepit. Sed poſtq̃ Spartacum bello aggrederetur,auxiliatores eius Gallos & Germanos ſuperauit,occiſis eorũ ducibus & 30. millibus militum. Nouiſſime cum cõtra Spartacũ diſpoſita acie pugnaret,ſexaginta millia de ſuis occidit,& ſex millia cepit, Spartaco interfecto.cæteri vero qui fugerãt,diligenter à diuerſis ducibus q̃ſiti,occiſi ſunt. Durauit hoc bellum cum calamitatibus Italiæ annis tribus,finẽ accepit in Apulia.q̃d bellũ Oroſius vocat fugitiuorum, Auguſtinus ſeruile. In hac gñatione locuſtarum multitudo in Aphrica fuit,quæ non ſolum ſegetes, ſed & folia atq; cortices corroſerunt. vento deinde in pelagus dimerſæ,& per littora putrefactæ, peſtiferum fœtorem exhalarunt,vt fere oẽs aues pecudeſq; morerentur. Aphrorum ducenta millia, Romanorum vero militum,qui in præſidium erant,30 millia extincta referuntur.

Francus Marſorũ dux.

Syllæ victoria.

Aerarij Romani inopia.

Spartacus.

Craſſus interimit Spartacũ.

GENERATIO LXII.

AB exordio mundi anno 5160. ab vrbe vero condita 662. olympiade 173. ſub Alexandro Ianneo rege Iudæorum & pontifice ſummo, anno eius 14. anno Ptolemæi Alexandri regis Aegyptiorum nono, in Iacob filio Mathan 62. incepit ge-

neratio,durauit annis 47. Iam eñ vt in p̄cedenti gñatione dictum eſt, Syriæ regnum defecerat,& regnum Alexandriæ valde nutabat.anno eñ mox ſequẽti rurſum Ptolemæus Phiſcon,qui eiectus fuerat à matre,regreſſus de fuga,regnum recepit,qm̃ Alexandrũ fratrem,qui eo pulſo 9.annis regnauerat,ob interſectionem matris eius ciues expulerunt.regnauit aũt hic Phiſcon poſtea 8.annis. Anno deinde nono huius generationis,defuncto Ptolemæo Phiſcone,qui & Soter eſt dictus, ſucceſſit ei in regno Ptolemæus Dionyſius,Auletes dictus.fuit homo oĩm flagitioſiſſimus.nam illum propter flagitia Alexandrini eiecerunt.cui cum tres filiæ erant,vnam natu grandiorem loco patris reginam conſtituerunt,& alias infantes regno eiecerunt.regina aũt Archelaum quendam,Archelai Mithridatis filium,accerſitum matrimonio copulatum,regem declarauit.Interea Auletes Romam profectus, à Pompeio ſuſcipitur & ſenatui cõmendatur,necnon & de reductione eius agitur.de iniuria expulſionis vlrio ſuſcipitur.Ptolemæus itaq; Auletes ſenatus decreto ꝑ Gabinium in regnum reductus eſt,qui ſtatim Archelaũ & filiam interemit.ſed non multo poſt,dum regnaſſet annis 30.morbo abſumptus eſt,relictis duobus filiis & totidem filiabus,de quibus infra dicetur.

Ptolemęus Dionyſius Aegypti rex

Archelaus.

Anno Ptolemæi Dionyſii qnto,mortuus eſt Alexander põtifex & rex Iudæorum, vt ſupra ꝑ anticipationẽ dictũ eſt,relinquẽs duos filios,ſciensq; filios pro patre Iudæis odioſos,regnum reliquit vxori, quæ ſibi populi beneuolẽtiam ſæpius comparauerat, tyrannidi ipſius ſemꝑ reſiſtens.Hæc Alexandra, aliàs Saloma dicta,regnum Iudæorũ per nouem annos obtinuit.cumq; duos haberet filios ab Alexandro generatos,Hyrcanum natu maiorem declarauit pontificem,eum futurum regem indicans,quia modeſtus erat.Ariſtobulum aũt minorem,quia feruentioris erat ingenii,priuatum viuere voluit. Mulier à populo diligebatur,eo ꝙ videbatur contriſtari de qbus maritus eius peccaſſet.phariſæis oĩa facere permittens,nomen regium ipſa ſolum tenebat,oẽm vero poteſtatem phariſæi poſſidebant. pacem oĩs habebat prouincia præter phariſæos. nam hi rempub.conturbabant,reginam flectere molientes,vt occideret conſiliarios Alexandri,qui eum hortati eſſent octingentos occidere:ex illis ipſi vnum interfecerunt Diogenem,& poſt ipſum alios multos,vſquequo potentiſſimi eorũ palatium intrabant,cum Ariſtobulo moleſtiam cõquerentes,admonentes reginam,q̃nta feciſſent per quæ firmam fidem ſuo dño ſeruaſſent,& petebant ne oĩno ſpem eorum euerteret. Dicebãt etiam,ſi cõtenti eſſent aduerſarii mortuorũ interitu,propter mortuorũ fidem ſe patienter ea q̃ contigerũt,ꝑferre:ſi vero in eiſdem phariſæi eſſent ꝑmanſuri,petebãt ſibi dari licentiam recedendi:opprobrium aũt reginæ eſſe,ſi neglecti ſocii, mariti eius aduerſariis traderentur.Multa talia cum dicerent,ac ad miſericordiam periclitãtium vmbras Alexandri inuocarent,oẽs qui aſſiſtebant,lachrymis completi ſunt:ſed amplius Ariſtobulus,qui multa cõtra matrẽ locutus eſt: ſed illi calamitatis cauſæ fuere,dum ambitioſe furenti mulieri præter conſtituta regni committerent moderamina. Hæc dum neſciret quid ageret,ad poſtulationem eorum cuſtodiam caſtellorum illis credidit,præter Hyrcaniam,Alexandriam & Machærunta. Intericcto tempore,Alexandra regina cum in grauem valetudinem incidiſſet,Ariſtobulus ꝑ noctem cum vno famulo egreſſus,ad caſtella perrexit,vbi paterni amici degebant, quibus de matre conquerebatur.Cumq; primũ veniſſet in Gabatha,vbi Galeſtis erat, à q̃ etiam ſuſcipitur. poſt eum diem regina cum Ariſtobuli fugam ſenſiſſet,& venirent qui nũciarẽt illum rebellionem moliri, & aliq̃ caſtella occupaſſe,tunc cũcta gens Iudæorũ cum regina in maximis cœpit eſſe terroribus, timebatq; etiam, ne vltionem ſuſciperet de illatis ſibi contumeliis.placuit igitur vxorem cum genere in ſuperiori cuſtodia templi cõſtitui. Cum aũt multi nũciaſſent, Ariſtobulum regio circundatũ ornatu multa loca occupaſſe,& militiam cõgregare,ſeniores & Hyrcanus ad reginã intrantes,petebant vt ſententiam ferret de rebus inſtantibus,inhoneſtum eñ putabant,q̃uis ægritudine laboraret, ociari. Cumq; illa præcepiſſet eis agere q̃ exiſtimarẽt prodeſſe,habere ſe gẽtẽ validã, exercitum potentiſſimũ,copiam pecuniarũ*.Pauco poſt tempore cum regina diſceſſiſſet,bellum cõtra Hyrcanũ Ariſtobulus p̄parauit,pugnaq; facta prope Hierichunta, multi milites Hyrcani ad fratrem ei⁹ fugerunt.quo facto, Hyrcanus ad arcẽ,vbi Ariſtobuli vxor & filii à matre eius erant concluſi,confugit.Cui Ariſtobulus de reconciliatione verba faciens,inimicitias depoſuit, vt ipſe quidẽ regnũ teneret,frater aũt priuatus viueret,ſua poſſeſſione contentus.Cumq; hæc diſpoſuiſſent in templo,& iuſiurandũ dextraſq; dediſſent,omni populo vidente,diſceſſerunt,illi quidem in aulam regiam, Hyrcanus vero vt priuatus, in Ariſtobuli domum.Erat partium Hyrcani tunc Antipater Idumæus, prius Antipas appellatus, quem Alexander & poſt eum vxor eius ducem totius Idumææ ordinauerat, ꝙ amicitias multorum acquiſierat. eius pru-

Alexãdra Iudæorũ regina.

Phariſęorũ tyrannis.

Ariſtobuli molitio.

Reginæ interitus.

Ariſtobulus rex Iudęorũ

prudentiã & ſtrenuitatem timens Ariſtobulus,calumnias ei intendebat. hoc ille ſenti
ens,perſuaſit Hyrcano,vt ſe dolo circunuentum quereret,ad Aretam regẽ Arabũ con
fugeret,cuius auxilio poſſet redire in regnũ. His Hyrcanus verbis minime credebat,
dum natura bonus eſſet,& accuſationẽ fratris non facile admitteret.ſed cum Antipa-
ter vidiſſet verba non attendere Hyrcanũ,non ceſſauit ſibi ſingulis diebus accuſatio-
nes fictas de Ariſtobulo proferre,tanq̃ eum interficere pararet. Sic eum vix impulit
ad Aretam regem confugere,præmittit ergo Antipatrum ad Arabum regem, fidem
ab eo acceptur,ꝙ refugientem ad ſe nõ traderet inimicis fide facta,pauco poſt Hyr- Areta rex
canus noctu egreditur cum Antipatro,& ad Petrã ciuitatem,vbi palatiũ Aretæ erat, Arabum.
ꝑueniunt. Antipater flectit Aretam,multa promittens. Quin Hyrcanus pollicitus eſt,
ſi reſtitueretur in regnum,oẽm terram & decem ciuitates,quas pater ſuus Alexander
ab Arabibus acceperat,reddere. His promiſſis rex contra Ariſtobulum exercitum qn-
quaginta milliũ equitum & peditũ produxit,ſed cum in prælio viciſſet, & multi poſt
victoriam ad Hyrcanum refugiſſent,deſolatus Ariſtobul',ad Hieroſolymam receſſit.
Arabum rex oẽm exercitum applicans ad templum, Ariſtobulum obſidebat:Hyrca-
no pariter obſidente,ſoli ſacerdotes cum Ariſtobulo permanſere. hæc cum in paſcha-
te fierent,probatiſſimi Iudæorum in Aegyptum receſſerunt. Tum Onias vir iuſtus,q
oratione tempore ſiccitatis à Deo pluuiam impetrauerat, petitus eſt vt oraret contra Oniæ ſacer-
Ariſtobuli milites,vt ſoluerentur ſicut ſoluta eſt pluuia. cumq́ recuſaret, cõpulſus eſt. dotis ꝑces.
Stetit igitur in medio,dicens:Deus oĩm rex,qm̃ hi qui mecum conſiſtunt, tuus exiſtit
populus,& qui obſidentur,tui ſacerdotes ſunt,preco vt neq; iſtos exaudias contra illos
petentes,neq; illos contra hos orantes. Cum ita oraſſet, maleuoli Iudæi interfecerunt
eum,quod tñ inultũ non remãſit.perierunt eñi fructus,ita vt modius tritici drachmis
xi. emeretur. Interea Pompeius dum in Armenia Tigranem debellaret, Scaurũ ad
Syriam deſtinauit præſidem:qui cum audiſſet diſcordiam fratrum in Iudæa,ratus tẽ-
pus eſſe,facile vt Iudæam poneret ſub tributo,in manu valida fines intrauit Iudęæ,ad
quem legati mox à fratribus vtrinq; venerunt, auxilium petentes. Corruptus autem
Scaurus quadringentis talentis miſſis ab Ariſtobulo,ad Arabes legatos mittit Roma-
norum & Pompeij,qui mandarent obſidionem ſolui. Quare Areta ab obſidione re- Scaurus Ari
cedens,Hyrcanum & Antipatrum Philadelphiæ collocauit,qui fruſtrati ſpe Arabum, ſtobulũ obſi
in aduerſarios ſpem contulerunt. cum enim Pompeius Damaſcum veniſſet,cum mul dióe liberat
tis muneribus venerunt ad eum,orantes vt violentiam Ariſtobuli dignam odio iudi-
caret,& Hyrcanum regno reſtitueret. ſed & Ariſtobulus ſibi non defuit:corruptione
Scauri fretus, auream miſit coronam quingentorum talentorum, cuius mentionem
facit etiam Strabo Cappadox. Cum autem Pompeius Ariſtobulo honorem regi-
um non exhibuiſſet,indignatus Pompeio inſalutato receſſit,& recepit ſe in Alexan-
driam propter inexpugnabilem oppidi munitionẽ. quem Pompeius, collecto exerci
tu Romanorum Syrorumq́, inſecutus eſt, iuſſitq́ vt de oppido ad ſe deſcenderet. Is
vero decreuerat potius periclitari, q̃ parere:conſilio tamen ſuorum deſcendens, reli-
ctis ibi cuſtodibus,præcepit vt non niſi manu ſua ſcriptis epiſtolis obtemperarẽt,abi-
itq́ Hieroſolymam. Cumq́ Pompeius ſequeretur,territus Ariſtobulus,occurrit ei,pe
cuniam pollicens quæ erat in Alexandria, ſeq́ de cætero Rom. imperio pariturum.
ſed nihil horum effectum eſt. miſſum enim Gabinium ad recipiendam pecuniam,cu-
ſtodes nec in oppidum receperunt. his commotus Pompeius, Ariſtobulum in cuſto-
diam collocauit. Cum autem obſediſſet Hieroſolymã, orta eſt diſſenſio in vrbe:nam Pompeius
fautores Ariſtobuli vrbem tutari,fautores Hyrcani eam tradere Rom. contendebãt. Iudæã adit.
Sed victa pars Ariſtobuli,in templum ceſſit:receptusq́ in vrbem Pompei',templum
expugnauit. Cumq́ ſeptentrionalem vallem, qua parte munitum erat turribus tem-
plum, aggeribus impleret, labor fuiſſet imperfectus,niſi obſeruatis ſeptimus diebus,
quibus operari Iudæis fas non eſt, aggerem fieri præcepiſſet. Vnde poteſt noſtra. in-
quit Ioſephus,pietas erga Deum cognoſci, legisq́ cuſtodia, ꝙ nihil timore obſidio-
nis negligebatur. nam capta ciuitate,hoſtes templum ingreſſi ſunt, cunctos pereme-
runt,qui ſacrificijs occupati, nihil omiſerunt: & melius eſſe mori exiſtimabãt, quàm
ſacrificia imperfecta relinquere. teſtes eius rei citat Ioſephus Strabonem & Nicola- Pompeio
um. Primus irrupit templum Cornelius Fauſtus Syllæ filius. tunc omnia cæde Iudæ- apta ſacra.
orum complebantur,erant qui ſe ipſos occidebant aut præcipites dabãt. Cumq́ pro-
ſtrati 12. millia Iudæorum fuiſſent, capitur etiam Aſcalon ſocer Ariſtobuli. Tunc ea
quæ priori tempore inacceſſa erant,Pompeius adijt,cum quo videre plurimi,q̃ intue
ri non niſi ſacerdotibus liceret. templũ prophanatũ eſt,equi in porticibus eius ſtabula
ti. Inuenta aũt in tẽplo mẽſa aurea, candelabra vel libatoria non pauca, admiratus eſt
Pom-

Pompeius ſitum, ornatum & religionẽ templi, nihilq́ penitus inde tulit, ſed æditυis
Ariſtobulus capitur. præcepit vt à ſordibus templum purgarent, dignum opus virtute tanti principis, niſi
& in apertũ prodidiſſet, quæ ſacerdotibus ſolis licebat ſpectare. ſed malis fortunæ ſuc-
Alexãder filius Ariſto-buli. ceſſibus compenſatum eſt. Cum impoſuiſſet Hieroſolymis tributum, Hyrcano ponti
fice declarato, Ariſtobulum captiuum duxit, duoſq́ filios eius Alexandrum & Antigo
num cum totidem filiabus, Romam p Ciliciam properabat, Syriæ & Iudææ admini-
ſtratione Scauro cõmiſſa. Hic finis fuit Iudaicæ libertatis. Alexander filius Ariſtobuli
ex itinere fugit, qui magna manu collecta, Iudæam populabatur, & Hyrcano immine
bat. Obtinuit munitiſſima loca, Alexandriã, Hyrcaniã & Machærunta. miſſus eſt tum
in Syriam Gabinius, vt Scauro ſuccederet, ſub quo M. Antoni⁹ militabat. qui cum in
Alexandria (ſunt qui Alexandrium nominent) obſediſſet Alexandrum, conſilio matris
ſe caſtrumq́ ei dedit, q̃d Gabinius mulieris cõſilio euertit, velut belli fomenta. Palpa-
bat em̃ mulier Gabinium obſequijs, viro ſuo & cæteris captiuis q fuerãt abducti Ro-
mam, metuens. Poſt hæc Gabinius cura templi mandata Hyrcano, gentẽ Iudæorũ
in quinq́ curias diuiſit, q̃ſi per pentarchian Iudææ voleus frangere ſuperbiam. Eo tẽ-
pore factus eſt Antipater amiciſſimus Gabinio & M. Antonio, adeoq́ claruit, ꝙ data
eſt ei vxor neptis regis Arabum, Cypris noĩe, ex q̃ ſuſtulit quatuor filios & filiam. pri-
mogenitus fuit Phaſelus, ſecundus Herodes, qui poſt dictus eſt Aſcalonita, tertius Io
ſippus, quartus Pheroras, filia dicta eſt Saloma. Poſt hæc caſu elapſus eſt Roma Ari-
ſtobulus, qui magna Iudæorum manu conflata, Alexãdriam muro cingebat, ad quem
debellandum Gabinius miſit Antonium. captusq́ iterum Ariſtobulus, cum filijs Ro-
mam reductus eſt. illum aũt in cuſtodiam ſenatus coercuit, filios in Iudæã remiſit, quia
Gabinius id ſe ſcripſerat ſpopondiſſe vxori Ariſtobuli pro caſtelli traditiõe. Poſt hæc
cum Gabinius detineretur apud Aegyptum, Alexander Iudæos iterum ad diſſenſio-
nem reduxit: ſed rediens Gabinius, pacem fecit, & Hyrcani pontificatum cõfirmauit.
Mortuo Gabinio, miſſus eſt præſes Syriæ Craſſus, vt etiã Parthos reprimeret. Craſſus
aũt cum contra Parthos exercitum duceret, ad Iudæam peruenit, & pecunias templi
quas Pompeius non tetigerat, abſtulit: tulit etiam trabem auream verſatilem, quam
tradiderat ei cuſtos templi Eleazarus, pacto iurato, vt alia tẽpli ornamenta intacta re-
Craſſi impietas. linqueret. Craſſus tñ id tranſgreſſus, omne templi aurum abſtulit. Sed qm̃ de expedi-
tione Craſſi diximus, altius res repetenda videtur. Erat M. Craſſus patre inſigni ge
Craſſi ingenium. nitus, autore Plutarcho, parce tñ educatus. conſtat aũt oẽs virtutes quas plurimas ha-
bebat, vnius auaritiæ ſordibus obſcuratas fuiſſe. contendebat cum Pompeio non nihil
de primatu. Poſtq̃ enim eſſet vniuerſa ciuitas Ro. in tres partes diuiſa, quarum vna Cę
ſaris, altera Pompeij, tertia Craſſi appellabatur: nam Cato magis iuſtitiæ & bonitatis
opinione valebat q̃ potẽtia: cumq́ oẽs qui optimi ac ſapientes habebantur, Pompeij
partes ſequerentur: turbulenti vero & qui maximam in ciuitate licentiam habere cu
piebant, Cęſaris opibus fauebant, Craſſus inter vtroſq́ medium ſeſe gerebat, amorem
Sicinij mordacitas. ſimul & odium apud quoslibet pmutabat. Vnde & Sicinius multa in quoſcunq́ pro-
bra iacere conſuetus, aliqñ rogatus, cur ſoli Craſſo in conuicijs parceret, Fœnum, in-
quit, in cornu gerit. mos em̃ erat Ro. bobus cornupetis fœnum ligare intra cornua,
vt obuiam procedentes, ſibi ab illis cauerent. Subiungit Plutarchus, Craſſum impera-
torem contra Spartacum miſſum, finem gladiatorio bello impoſuiſſe. deinde ait, cum
Cæſar à prouincia reuerſus, conſulatum petere ſtatuiſſet, animaduertiſſetq́ Craſſum
& Pompeium inuicem conſulatus gratia certaturos, ipſe ne alteri fauens, alterũ offen
deret, concordare eos conatus eſt, admonens nihil aliud eos inter ſe diſſentiẽtes effi-
cere, q̃ vt Ciceronis, Catuli & Catonis vires augerent, quorum opes nullum põdus ha-
bituræ ſint, ſi ipſi inter ſe concordi animo rempub. gubernare velint. His rationibus
permoti, in gratiam atq́ concordiam rediere. ita horum trium veluti q̃dam conſpira
tione facta, inexpugnabilis cõſtituta eſt potentia, quæ ſenatus populiq́ Ro. cõminuit
vires atq́ pfregit. ſtatim Cæſar vtriuſq́ cõſenſu creatus eſt cõſul. poſtmodũ aliqñ cum
Cæſar e Gallia veniſſet, Pompei⁹ atq́ Craſſus ad eum venere: & remotis arbitris, mul
ta collocuti, vt oẽm in ſe Ro. imperij potentiam transferrent, quod ita ſe conſequi ar
bitrabantur, ſi Cæſar quidem cum imperio in armis permaneret, Craſſus atq́ Pompe
ius quicquid ſupereſſet exercituũ & reliquas prouincias inter ſe partirentur. Deinde
pauco tempore Pompeius & Craſſus conſules, Catone extra concionem eiecto, Cæſa
Diuiſio imperij. ri imperium in luſtrum alterum prorogauere: ſibi vero Syriam & Hiſpaniam prouin
cias decreuerunt, quas demũ inter ſe partiti, Syria quidẽ Craſſo, Pompeio vero Hiſpa
nia obtigit. Craſſus in Syriam properans, in Parthos ducit exercitum, ſpoliato ante
templo. Erat apud Parthos qui diuitijs genere atq́ gloria ſecũdus à rege habebat, hic
cõtra

contra Craſſum tetēdit.*Hyrodes vero rex Parthorum,quem paulo ante Surinas,eie-
cto eo qui regnum per fraudem occupauerat,reſtituit in regnum, regi Armeniæ Ar-
tuaſdi occurrere parabat. Tandem poſt varios cōflictus Surinas Craſſum ſpe pacis in
colloquium prouocat,vbi & occiſus eſt Craſſus. Surinas Craſſi caput & dextram ad
Hyrodē,q tūc bellū in Armenia gerebat,miſit. ſunt q eū alijs periſſe modis ſcribunt.
At ſuæ immanitatis Hyrodes & pfidię Surinas debitas pœnas dedere. nanqꝫ Hyrodes
Surinæ glorię inuidens,eum dolo peremit. ipſe cum filium Pacorum expuliſſet,ꝙ bel
loā Ro. fuerat ſuperatus,in morbum incidit hydropicum,cui filius alter Phraates in-
ſidias machinatus, venenū quaſi medicamentum ad leuandum morbum tradidit,&
cum non præualeret,propria manu illum ſuffocauit. hanc hiſtoriā & in ſequentia tem
pora digeri volumus. Anno vrbis conditæ 662. poſt bella ſocialia primum Romæ
bellum ciuile cōmotum,& ſic primo anno pſentis gñationis. Eodem anno etiam Mi-
thridaticum contra Ro. exoritur,& quia ciuili bello cauſam pſtitit,expedā Mithrida-
ticū ad finē,deinde bellū inter Mariū & Syllā narrabit. Mithridates rex Ponti,fili⁹
Mithridatis,vt ſcribit Iuſtin⁹,bella cum Ro. p 44. annos varia victoria geſſit, demum
non vi hoſtili victus,ſed voluntaria morte in auito regno ſenex,hærede filio, deceſſit.
huius futurā magnitudinē etiā cœleſtia oſtēta pdixerāt. nam & q̊ genitus eſt anno,&
eo q̊ regnare primum cœpit,ſtella cometes p vtrunqꝫ tēpus 70. diebus ita luxit, vt cœ
lum omne cōflagrare videretur,magnitudine ſui quartam partem cœli occupans, ful
gore ſolis nitorem pene vincens:& cum oriretur occumberetq́ꝫ, quatuor horaꝝ ſpa
tium conſumebat. Mithridates puer adhuc tutoꝝ inſidias tulit, qui eum fero æq̊
impoſitum,equitare iaculariq́ꝫ cogebāt. hic conatus cum eos ſefelliſſet,Mithridatem
venenis appetiere. Quorum vim admirabili vi antidoti ſuperabat,ſiquidem eum me-
dicæ rei & remediorum id genus ſolertem fuiſſe ſcribit. extat em̄ & antidotus, quam
Mithridation vocant. Timens deinde,ne inimici quod veneno non potuerant, ferro
peragerent,venandi ſtudium finxit:per q̄tuor annos neqꝫ vrbis,neqꝫ ruris tecto vſus,
vagabatur per ſyluas & montana:ignarisq́ꝫ oībus quibus eſſet locis,feras ſtrauit ac fu-
gauit:quibus rebus & inſidias vitauit,& corpus ad virtutis patientiam indurauit. Ad
regni deinde adminiſtrationem cum acceſſiſſet,ſtatim non de regendo,ſed de augen-
do regno cogitauit. itaqꝫ Scythas inuictos antea,ingenti felicitate perdomuit. auctus
igitur viribus,Cappadociam occupauit & cum Ponto tenuit. cum de Aſia tractaret
cum quibuſdam amicis,tacitus à regno profectus,nemine ſciente puagatus eam,oīm
vrbium ſitus ac regiones cognouit. Inde Bithyniam tranſcendit, & quaſi iam domi-
nus Aſiæ,opportuna quæqꝫ victoriæ ſuæ metatus eſt. Demum in regnū,cum iam pe-
riſſe crederetur,reuerſus eſt,inuento paruulo,filio,quem per abſentiam eius Laodice
ſoror vxorq́ꝫ enixa fuerat, ſed inter gratulationem poſt lōgam peregrinationem ad-
uentus ſui & filij geniti, veneno periclitatus eſt:ſiquidem Laodice ſoror cum periſſe
eum crederet,in concubitus amicorum proiecta,quaſi admiſſum facinus maiore ſce
lere tegere poſſet,venenum aduenienti parauit. quod cum ex ancilla Mithridates co-
gnouiſſet,facinus in autores vindicauit, ſororem neci dedit. Hyeme imminente,non
in conuiuio,ſed in campo & exercitationibus:nec inter ſodales, ſed inter æquales aut
equo,aut curſu,aut viribus contendebat. Exercitum quoqꝫ ſuum ad patientiam labo-
rum quotidiana exercitatione indurabat,atqꝫ ita inuictus ipſe, inexpugnabilem exer-
citum fecerat. Inita deinde cum Nicomede ſocietate,Paphlagoniā inuadit, victamq́ꝫ
cum ſocio diuidit:quam cum teneri à regibus ſenatui Ro. renunciatum eſſet,legatos
ad vtrunqꝫ miſit,ꝙ eam gentem reſtitui in priſtinam libertatē iuberent. Mithridates
cum ſe parē Ro. crederet,ſuperbo reſponſo hæreditariū patri ſuo regnū obueniſſe re-
ſpondit:nec territus minis,Galatiā q̊qꝫ occupat. Nicomedes qm̄ ſe tueri iure non po-
terat,iuſto regi ſe redditurum reſpondit:atqꝫ ita filium ſuum, mutato noīe,Philome-
nē Paphlagonū regum noīe appellat, & quaſi ſtirpi regiæ reddidiſſet regnum,falſo
noīe tenet. ſic ludibrio habiti legati,Romā reuertūt. Mithridates poſt necē vxoris &
ſororis,alterius Laodices filios tollēdos ſtatuit,ꝙ regni cupiditate flagrabat,cum pri-
us patrem eorum Ariaractem regem Cappadociæ, per inſidias Gordij occiderat. Igit
dum in his occupationibus verſatur,interim Nicomedes rex Bithyniæ vacuam mor-
te regis Cappadociam inuadit. q̊d cum nūciatum Mithridati fuiſſet,p ſimulationem
pietatis auxilium ſorori ad pellendum Cappadocia Nicomedem mittit. ſed iam Lao-
dice per pactionem ſe Nicomedi in matrimonium tradiderat. quod ægre ferens Mi-
thridates,præſidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnumq́ꝫ ſororis filio reſtituit,
egregium prorſus factum,niſi ſubſecuta fraus eſſet. Siquidem interiectis diebus ſimu
lat ſe Gordium,quo miniſtro vſus in Ariaracte interficiendo fuerat, reſtituere in pa-
triam

Hyrodes rex Parthorum aliàs Orodes.

Craſſi interitus.

Bellum Mithridaticū.

Mithridatis adoleſcētia.

Laodice vxor & ſoror Mithridatis.

Nicomedis & Mithridatis fœdus.

Parricidia Mithridatis.

triã velle,ſperãs ſi obſiſteret adoleſcẽs,cauſas belli futuras:aut ſi ꝑmitteret,ꝑ eundẽ tolli poſſe filiũ,ꝑ quẽ interfecerat patrẽ. Quod vbi Ariaractes iunior moliri cognouit,indigne ferẽs interfectorẽ patris ꝑ auunculũ potiſſime ab exilio reuocari,ingentẽ exercitum cõtrahit. Igiẗ cum in aciẽ eduxiſſet Mithridates peditũ 80. millia, equitũ decem millia,currus falcatos 600. nec Ariaracti,auxiliantib⁹ finitimis regib⁹, minores copiæ eſſent,cõſilia belli ad inſidias trãsfert,ſolicitatoq́ꝫ iuuene ad colloquiũ,ſpectãte vtroque exercitu,eum interfecit. Regnũ Cappadociæ octo annoꝝ filio,impoſito Ariaractis noĩe,additoq́ꝫ ei rectore Gordio,tradit. ſed Cappadoces crudelitate & libidine vexati,à Mithridate deficiũt,fratremq́ꝫ regis & ipſum Ariaractẽ noĩe, ab Aſia, vbi educabaẗ,reuocãt: cum q̃ Mithridates bellũ renouat,victumq́ꝫ Cappadociæ regno expellit,nec multo poſt ex ægritudine adoleſcens decedit.

Cur Nicomedi Paphlagonia, Mithridati Cappadocia ablata.

Poſt huius mortẽ Nicomedes timens,ne Mithridates acceſſione Cappadocię,etiã Bithyniã finitimã inuaderet,ſubornat pueꝝ eximiæ pulchritudinis,q̃ſi Ariaractes tres filios genuiſſet,q à ſenatu Ro. paternũ regnũ peteret,vxorẽ q̃q; Laodicen Romã mittit teſtẽ triũ filioꝝ. q̃d vbi Mithridates cognouit,& ipſe pari impudẽtia Gordiũ Romã mittit,qui ſenatui aſſereret id eſſe fictũ. ſenatus ſtudia regũ intelligẽs,& Mithridati Cappadociã, & Nicomedi ad ſolatiũ eius Paphlagoniã ademit. ac ne cõtumelia regũ foret,ſi illis ademptũ, alijs dareẗ, vterq; populus libertate donatus eſt. Cappadoces vero munus libertatis abnuentes, negãt viuere gentẽ ſine rege poſſe,ideo rex illis à ſenatu Ariobarzanes conſtituiẗ.

Origo belli Mithridatici.

Erat eo tẽpore Tigranes rex Armeniæ. hũc Mithridates ad ſocietatẽ Ro. belli pellicere cupiebat. nihil igiẗ de offenſa Romanoꝝ ſentiẽtẽ,ꝑ Gordiũ impellit,vt Ariobarzani ſegni admodũ bellũ inferat,& ne q̃s dolus ſubeſſe videreẗ, filiã ſuã Cleopatrã ei in matrimoniũ tradit. Primo itaq; aduẽtu Tigranis Ariobarzanes Romã cõtendit, atq; ita ꝑ Tigranẽ rurſus Cappadocia eſſe Mithridatis cœpit. Eodẽ etiã tẽpore mortuo Nicomede,etiã filius eius Nicomedes regno à Mithridate pelliẗ, q cum ſupplex Romam veniſſet,decerniẗ in ſenatu,vt vterq; in regnũ ſuũ reſtituaẗ,in q̃d miſſi, Aquilius Manlius & Malthinius,legati.

Mithridatis munificẽtia

Mithridates cognitis his,ſocietatem cum Tigrane aduerſus Ro. iũgit,pactiq́ꝫ inter ſe ſunt,vt vrbes agriq́ꝫ Mithridati, hoĩes vero & q̃cunq; auferri poſſent, Tigrani cederẽt. poſt hæc Mithridates intelligẽs q̃ntum bellũ ſuſcitaret,legatos ad Cimbros, ad Gallogræcos & Sarmatas Baſtarnasq́ꝫ auxilia petitũ mittit. nã oẽs has gẽtes cum Romanũ meditareñ bellũ, varijs beneficioꝝ muneribus iam ante illexerat. A Scythia q̃q; exercitũ venire iubet,oẽmq́ꝫ orientẽ aduerſus Ro. armat. non igiẗ magno labore Aquiliũ & Malthiniũ Aſiano exercitu inſtructos vicit, q̃bus ſimul

Mithridatis oratio cõtra Romanos.

cum Nicomede pulſis,ingẽti fauore ciuitatũ excipiẗ. multũ ibi auri argẽtiq́ꝫ ſtudio veteꝝ regũ,magnumq́ꝫ belli apparatũ inuenit. Quibus inſtructus,debita ciuitatibus publica & priuata remittit,& vacationẽ q̃nquẽnio cõcedit. Cappadocia & Bithynia occupatis,ad concionẽ milites vocauit,varijs eos rationib⁹ ad bella Romana ſiue Aſiana incitat,optandũ ſibi dicẽs,vt de eo liceret cõſulere,bellũ ne ſit cum Ro. an pax habenda. ſed cum q̃ſcere non liceat,conſulendũ q̃ratione cœpta bella ſuſtineant,eſſe ſibi fiduciã victoriæ,ſi illis ſit animus: Romanos q̃q; vinci poſſe, cognitũ non ſibi magis,q̃ ipſis militibus,q & in Bithynia Aquiliũ,& Malthiniũ in Cappadocia fuderũt: ac ſi quẽ aliena magis exẽpla,q̃ ſua experimẽta moueãt,audire ſe,à Pyrrho rege Epiri, non amplius q̃ q̃nq; millib⁹ Macedonũ inſtructo, fuſos trib⁹ p̃lijs Ro. audire Annibalẽ 16. annos Italiæ victorẽ immoratũ,& q̃n ipſam caperet vrbẽ,nõ Romanoꝝ illi vires obſtitiſſe,ſed domeſticæ æmulatiõis atq; inuidię ſtudiũ: audire populos trãſalpinæ Gallię Italiã ingreſſos,magnis eam plurimiſq́ꝫ vrbibus poſſidere: nec victã ſolũ dici Romã à Gallis,ſed etiã captã,ita vt vnius mõtis tñ cacumen relinqueret,nec bello hoſtẽ,ſed precio remotũ. Galloꝝ aũt nomẽ q̃d ſemꝑ Ro. terruit,in partẽ vitiũ ſuaꝝ ipſe habeat.

Gallogręci.

nam hos q Aſiã incolũt Gallos,ab illis q Italiã occupauerũt,ſedibus tñ diſtare,originem ac virtutẽ geniuſq́ꝫ pugnæ idem habere: iam ipſam Italiã audire ſe nunq̃, vt Roma cõdita ſit,ſatis illi pacatã eſſe,ſed aſſidue ꝑ oẽs annos pro libertate alios, cõtra q̃ſdam etiã pro iure imperij ꝑſeuerare: his & multis alijs rationibus Mithridates,vt narrat Iuſtinus,excitatis militibus,in Romana bella tractus eſt. De bello Mithridatico ita ſcribit Florus: Põticæ gẽtes ad ſeptentrionẽ in mare ſiniſtrũ iacẽt, à Põtico cognominatæ mari. haꝝ gentiũ atq; regionũ rex antiquiſſimus Atheas,poſt Artabazes à 7.

Põticæ gentes.

Perſis oriũdus,inde Mithridates oĩm lõge maximus. Quippe cum q̃tuor Pyrrho,17. anni Annibali ſuffecerint,ille ꝑ 40. annos reſtitit, donec tribus ingẽtibus bellis ſubactus,felicitate Syllæ,virtute Luculli,magnitudine Põpeij conſumereẗ. Cauſam q̃dem illius belli p̃tenderat apud Caſſium legatũ, attrectari terminos ſuos à Nicomede Bithynio: cæteꝝ elatus animus, Aſiæ & (ſi poſſet) Europæ cupiditate flagrabat, ſpem

atq;

atq; fiduciam dabant vitia Romanorū. Primus ſtatim impetus belli Bithyniā rapuit, Aſia inde pari terrore correpta eſt. adeo ſęuitia pro virtute vtebať, vt vno edicto oēs qui in Aſia forēt Ro. ciuitatis homines, interfici iuſſerit vno die. Tum qdem domus, tēpla, humana oīa atq; diuina iura violata ſunt, Valerio teſte. nā vna epiſtola Mithridates 80. millia ciuiū Ro. in Aſia per vrbes negociandi cauſa diſperſa, interemit. quis gemitus, ait Oroſius, occidentiū pariter & occidendorū fuit, cū ſinguli quiq; aut prodere innocentes hoſpites & amicos, aut ipſi periclitari pœna hoſpitū cogerenť; Sed hic terror Aſiæ, Europā quoq; regi aperiebat. Itaq; miſſis Archelao Neoptolemoq; præfectis, excepta Rhodo, quę pro Ro. firmius ſtetit, cæterę Cyclades, Delos, Euboea, & ipſum Græciæ decus Athenæ tenebanť, Italiā iam ipſamq; vrbē Romā regius terror afflabat. Interea Marius & Sylla omnia turbabāt, de qbus dicet. Inter hæc etiā Methone ciuitas Achaiæ, ab Ariſtione Atheniēſi Mithridati tradita eſt. miſerat eīn iam ad Achaiam Mithridates Archelaum ducē ſuū cum centū viginti millibus equitum, per quem etiā reliqua Græcia occupata eſt. Sylla cui bellū Mithridaticū obuenerat, vir armis optimus, ſuperuenit, Archelaum apud Pyræum nō longe ab Athenis, quas ille occupauerat, circūſedit, & cū maximo labore vrbem expugnauit, libertatem ciui bus reddidit. Poſtea cōmiſſo prælio cōtra Archelaum, ita eum vicit, vt ex centū viginti millibus, vix decē millia Archelao ſupereſſent. Ex Syllæ exercitu cum xiiij. tantū homines deſiderarenť, duo veſperi rediere. hac pugna Mithridates cognita, lxx. millia electiſſima ex Aſia Archelao miſit, cōtra quē Sylla iterū prælia cōmiſit. primo prælio xv. millia hoſtiū interfecta ſunt, & filius Archelai Diogenes. Secūdo oēs Archelai copiæ extinctæ ſunt, & Archelaus triduo nudus in paludibus latuit. Oroſius ſcribit, in hoc prælio xx. millia militū in paludē pulſa, necata eſſe, & reliquos paſſim fuiſſe trucidatos. Porro Mithridates in Aſia tunc nobiliſſimarū vrbiū principes occidere, bonaq; eorū publicare intenderat. Cumq; iam 1600. interfeciſſet, Epheſij exemplū verentes, excluſo pręſidio, ei portas obiecere. ſimiliter Smyrnei, Sardi, Colophonij, Tralliani q; fecerunt. Per idem tēpus in æmulationē Syllæ, Vale. Flaccus conſul collega Cinnæ, miſſus eſt vt Syllæ ſuccederet. Hic propter auaritiā inuiſus exercitui ſuo, à C. Fimbria legato ipſius, vltimæ audaciæ homine, occiſus eſt, & imperiū ad Fimbriā tranſlatum, q Fimbria in Aſia fuſis aliquot copijs Mithridatis, vrbem Pergamū cepit, obſeſſumq; regis filiū nō abfuit multū vt caperet: vrbē Ilion, quæ ſe poteſtati Syllæ reſeruabat, expugnauit ac deleuit, magnamq; partē Aſiæ recepit. Interim Sylla Dardanos, Sordiſcos, Dalmatas & Meſos partim vicit. alios in fidē accepit, intelligēs q L. Cinna, & C. Papyrius Carbo à ſe ipſis conſules in bienniū creati, bellū contra ſe pararēt. Quo etiam tpe Vale. Flaccus princeps ſenatus orationē in ſenatu habuit, vt legati ad Syllā pro pace mitterenť. qđ & factū eſt, nōnulli etiā dominationē Cinnæ & Carbonis fugiētes, ad Syllæ caſtra venere. Superuenit & Metella vxor, nuncians domū & villas ab inimicis incenſas. Ad hæc opportune legati à Mithridate, q pacē peterent, miſſi ſunt. id adeo Syllæ cōplacitū eſt, vt & ipſe ad Archelai colloquia veniret, cū quo nō aliter ſe daturū Sylla pacē, niſi rex relictis his locis quę occupauerat, ad regnū ſuum rediſſet, tractauit. poſtea ad colloquiū ambo venerūt. pax inter eos ordinata eſt, vt Sylla ad bellū ciuile feſtinās, à tergo periculū nō haberet. Mithridates itaq; nauibus lxx. traditis, ſagittarijsq; quingētis, in Pontū enauigauit. Anno vrbis cōditæ 676. L. Licinio Lucullo & M. Aurelio Cotta cōſulibus, mortuus eſt Nicomedes rex Bithynię, & teſtamēto populū Ro. hæredē reliquit. Mithridates pace rupta, Bithyniā & Aſiam rurſum voluit inuadere. aduerſus eū ambo conſules miſſi, vt ſcribit Eutropius, nō eandem habebant fortunā. Cotta apud Chalcedonē victus ab eo, in oppidū coactus & obſeſſus eſt. Inter hęc Mithridates fœdere cū Sertorio icto, in magnā ſpem peruenit, & cū ſe Cyzicū trāſtuliſſet, vt eo capto Aſiā inuaderet, Lucullus ei occurrit, ac dum Mithridates in obſidione Cyzicena morať, ipſe eū à tergo obſedit, fameq; cōſumpſit, & multis prælijs vicit. Poſtremo Byzantiū, quæ nunc Conſtātinopolis eſt, fugauit. nauali quoq; prælio duces eius Lucullus oppreſſit. Ita vna hyeme & æſtate à Lucullo ad centū fere millia regis extincta ſunt. Anno vrbis Romæ 678. Macedoniā puinciam M. Lucullus frater accepit, & in Italiā bellū cōmotū eſt gladiatorū. duce Spartaco, de quo ſupra dictū eſt. Lucullus vero poſt pugnā Cyzicenā & naualē, qbus vicerat Mithridatē, perſecutus eſt eum. Paphlagoniā, Bithyniā & regnū eius inuaſit, Sinopen & Amiſon ciuitates Pōti nobiliſſimas cepit. Secūdo plio apud Cabyrā ciuitatē, q ingentes copias ex oīni gēte adduxerat Mithridates, cū 30. millia lectiſſima regis, à quinq; millibus Ro. vaſtata eſſent, Mithridates fugatus & caſtra eius direpta ſunt. Armenia quoq; minor eidē ſublata eſt. Suſceptus tñ Mithridates poſt fugā à Tigrane Armenię rege,

Mithridatis crudelitas.

Sylla feliciter Archelaum vicit.

Flacc° cos. à Fimbria interficitur.

Pacem Mithridates petit.

Luculli ſucceſſus.

Lucull° Mithridatē & Tigranē fugat.

ff

rege, qui tum ingenti gloria imperabat, Perſas ſæpe vicerat, Meſopotamiam occupa
uerat, & Syriam ac Phœnices partem. Ergo Lucullus repetens hoſtem, fugauit eum,
& regnum Tigranis ingreſſus, Tigranocertã ciuitatem regiã militi diripiendam tra-
didit. Poſtq̃ vna pugna duos potẽtiſſimos reges vicit, paruo admodũ exercitu ea pu-
gna centũ millia hoſtiũ & amplius, autore Plutarcho, cæſa ſunt. Inde Sybin profectus,
eam quoq; ciuitatem cũ regis fratre Gura cepit. Sed hi quos in Ponto Lucullus reli-
querat cũ exercitus parte, vt regiones cunctas tuerent, negligenter & auare agentes,
occaſionem iterũ Mithridati in Pontũ irrumpendi dederunt, atq; ita bellum renoua-
tum eſt. Lucullo paranti, capta Sybi, cõtra Perſas expeditionem, ſucceſſor eſt miſſus,

Machares. longe tamen ante Machares filius Mithridatis, Boſphori rex, à L. Lucullo in amiciti
am receptus fuit. Lucullum itaq;, ne pſequeret Mithridatẽ & Tigranem reges, ſum-
mamq́; victoriæ imponeret, ſeditio militũ tenuit, inqt Liuius, q ſequi nolebant. Lau-
datus eſt Lucullus, q duos florentiſſimos potentiſſimoſq; reges, duabus maxime con
trarijs rebus, mora ſ. ac celeritate, viciſſet. Demũ, quia nullam vacationis ſpem militi-
bus dabat, de auaritia & ambitione inſimulatus, odia eorũ contraxit: quę cum in ſena-
tu relata eſſent, placuit abrogari Lucullo imperium, militeſq; Pompeium ſup om̃es

Luculli oci-um. duces expectabant. Propter quod Lucullus indignatus, ſponte ab re publica ſeſe ab-
dicauit, & reliquũ vitæ ſuę tẽpus ad literaturã quietemq́; cõtulit: opes quas bello quę-
ſierat, parum vtiliter conſumpſit, & ſi multa literarũ librorumq́; curæ impenderet, ni
mijs tamen delicijs inhiabat, q̃d connci poteſt cõuiuio Pompeio & Ciceroni ex im-
prouiſo tanta epularũ abundantia inſtructo, vt mirarent. Hic Lucullus, vt B. Hierony
mus ad Marcellũ teſtat, ceraſum fructũ primus ex Ponto Romã detulit. mox totam
Italiã repleuit, quin iuuenis Græcis ac Latinis literis operã dabat, ita vt in vtriſq; poſ-
ſet ornate dicere. ſcripſit aũt Græca oratiõe Marſicum bellum, cætera Plutarchus.
Gn. Pompeius ad gerendũ bellum aduerſus Mithridatẽ profectus, cũ rege Parthorũ

Ceraſa. Phraate amicitiã renouauit, equeſtri prælio Mithridatẽ vicit. nam in minori Arme-
nia iuxta montem Diſtracũ, caſtra regis obſidione cõcluſit, Rex cũ om̃ibus copijs eru-
ptione per noctem facta, inſuper pſequentes bello repellere ſtatuit. Pompeius fugien
tes pſequi intendit. Itaq; bellum nocte cõmiſſum eſt, luna tunc orta, à tergo Ro. erat,
regij longitudine vmbrarũ proximitatẽ hoſtiũ rati, cuncta in irritũ tela fuderunt. Ro-
mani veluti inermes poſtea aggreſſi, ſine labore vicerũt. nanq; de exercitu Mithrida-
tis xl. millia cæſa vel capta ſunt, Romani vulnerati mille. Vix aũt xl. interfecti. Rex
inter tumultus belli fuga lapſus, adiutus etiam beneficio ſubluſtris noctis euaſit, reli-
ctuſq; ab om̃ibus amicis, philoſophis, ſcriptoribus rerũ vel carminũ, ac medicis, ſo-
lus per deuia equũ manu trahens, atq; ad om̃es nocturnos ſtrepitus trepidans, in q̃d-
dam caſtellũ diuertit, atq; inde in Armeniã perrexit. Pompeius regẽ inſecuturus, in-
ter duo flumina quæ ab vno monte diuerſis ſpecubus exoriunt, hoc eſt, Euphratẽ &
Araxem, vrbem Nicopolim ſenibus, lixis & ægris volentibus cõdidit. Tigrani inde

Pompeius Mithridatẽ fugat. Pompeius bellũ intulit, & ille ſe ei dedit, & in caſtra Pompeij xvi. milliaria ab Artaxa-
ta venit, diadema ſuũ cũ procubuiſſet ad genua Pompeij, illi tradidit, q hoc ſibi repo
ſuit, & honorifice habitũ, regni parte mulctauit & grandi pecunia, adempta ei Syria,
Phœnice, Sophene, qa bellum ſine cauſa Ro. cõmouiſſet. Pompeius mox etiã Albanis
bellum intulit, & eorũ regẽ vicit. poſtremo per epiſtolas ac munera rogatus, veniã ei
& pacẽ dedit. Iberiæ quoq; regẽ Artacẽ vicit acie, & in deditionẽ accepit, Armeniam
minorẽ Deiotaro Galatiæ regi donauit, qa ſocius belli Mithridatici fuit, Attalo Pa-
plagoniam reddidit, Ariſtarchum Colchidi regem impoſuit. mox Ituræos & Arabes
vicit, & cum veniſſet in Syriam, Seleuciã vicinã Antiochiæ ciuitatem, libertate dona-
uit, q Tigranem non recepit. Inde ad Iudæam trãſgreſſus, Hieroſolymam caput gen
tis obſedit, quam vix tertio menſe expugnauit. diſcordante in ea populo, xiiij. mil-
lia Iudęorũ occiſa ſunt, muros euerti æquariq́; ſolo imperauit, cuius circuitus quatuor
millium paſſuum fertur fuiſſe. Cumq́; aliquantos principes Iudæorũ ſecuri percuſſiſ-

Pompeij geſta. ſet, Hyrcano ſacerdotiũ reſtituit, Ariſtobulũ captiuũ cũ duobus filijs abduxit, de hoc
in principio generatiõis. Interea Mithridates cũ fugeret, nõ multo poſt ſuis grauis
fuit, & cum in plures amicos, necnõ Exipodrũ ac Macharẽ filios ſæuiſſet crudeliter,
Pharnaces alter filius exemplo fratrũ territus, exercitũ patris ad perſequendũ ſe miſ-
ſum conciliauit, qui ad patrem ductus, eum in regia obſedit, vbi Mithridates diu filiũ
ex altiſſimo muro deprecatus, vbi fruſtra inexorabilẽ vidit, ita fert exclamaſſe: Quo-
niã Pharnaces, inquit, mori me * videt, vos ſi eſtis dij patrij, p̃cor vt q̃nq; hãc vocem
ipſe audiat à liberis ſuis. Statimq́; deſcendẽs ad vxorẽ, pellices & filias ſuas, venenũ o
bus dedit, q̃d cũ ipſe nouiſſimus hauſiſſet, nec tñ propter remedia quibus ſe pmunie-
rat, ve

rat,veneno confici poſſet,Gallũ quendã militẽ inuitauit,eiq́ꝫ iugulũ præbuit,& ſic pe
rijt apud Boſphoꝝ,vir ingentis animi.Regnauit annis lx.vixit 72.contra Ro.bella ha
buit circiter annos xl.Ferunt hũc duas & viginti linguas,tot enĩ natiõibus imperauit,
notas habuiſſe,vt qua quiſq́ꝫ lingua eũ poſtulaſſet,eadẽ ſibi ius redderet.ſanguinolen Hieroſoly-
tus erat.nam matrẽ,fratrẽ & tres impuberes filios,totidemq́ꝫ filias interfecit. ſtatura moꝝ clades
ingenti fuit,firmaq́ꝫ ſemp ac optima valetudine,& cũ literis Græcis inſtructus eſſet,
muſicæ operã dabat,ſobrietate eximia,laborumq́ꝫ patientiſſimus.ſolis mulieꝝ illece-
bris tantus vir ſuit victus.Pompeius mortẽ Mithridatis dum apud Hieroſolymã age
ret ꝑcipiẽs,cũ iam in oriente cum xxij.regibus, quoꝝ oĩm victor exiſtens pugnaſſet,
reuerſus eſt Romã,& cũ ingenti gloria triũphatus,in quo ꝗdem triũpho tranſlata ſu
it primũ ſtatua argentea Pharnacis Ponti regis,& Mithridatis patris, necnõ & cur-
rus aurei & argẽtei,in eo q̃q́ꝫ triũpho tulit Põpeius alueũ aureũ cũ gẽmis duab⁹,& lu- Pompeij tri
nam aureã pondo xxx.lectos triclinares tres,vaſa ex auro & gẽmis abacoꝝ nouem, umphus
ſigna aurea tria,myrrhina tria, coronas ex margaritis 33.montẽ aureum quadrãtum
cum ceruis,leonibus & pomis oĩus generis,& menſas ex margaritis.Hęc oĩa Pom
peij victoria in vrbem aduexit.Fuerũt etiã in eo triũpho regiones,Pontus,Armenia,
Cappadocia,Paphlagonia,Media,Colchis,Iberia,Albania,Syria,Cilicia,Meſopota
mia,& hi q circa Phœnicẽ & Palæſtinã incolunt,Iudæi q̃q́ꝫ & Arabes,& cęteri quot-
quot terra marive ab ipſo debellati ſuerant.Inter hæc notabant caſtella mille capta,
ciuitates ſerme nongentæ,naues octingẽtæ.In eo quoq́ꝫ triumpho captiui ducti ſunt
poſt pirataꝝ principes Tigranis filius cũ vxore filiaq́ꝫ,rex Iudæoꝝ Ariſtobulus,Mi-
thridatis ſoror cũ quinq́ꝫ filijs,Scythaꝝ multæ mulieres,Albanoꝝ & Iberoꝝ ac regis
Comagenoꝝ obſides ducti.Geſta ſunt hæc,Iunio Syllano & L.Murena conſulibus,
anno ab vrbe cõdita 690.Sic Põpeio duce,inꝗt Florus,po.Ro.totã qua latiſſima eſt,
Aſiam ꝑagatus,cõtra xxij.orientis reges feliciter pugnãs,quã extremã imperij habe
bat prouinciã,mediã fecit:exceptis quippe Parthis,q fœdus maluerũt,& Indis q ad-
huc nos nõ nouerãt,oĩs Aſia inter mare rubrũ & Caſpiũ & Oceanũ Põpeianis do-
mita vel oppreſſa ſignis tenebat. cætera in poſteriora tẽpora referas, hic enĩ multa
quoq́ꝫ anticipatiõe narrata ſunt.Hoc deerat vnũ po.Ro.malis,iam vt ipſe ĩtra ſe par
ricidiale bellũ domi ſtringeret,& medio foro quaſi in arena cõcurreret. ꝗd tribus,vt
ſic dixerim,inꝗt Florus,ſideribus agitatum eſt:primo & leni tumultu maiore q̃ bello, Bellũ ciuile
mox atroci⁹ per totius viſcera ſenatus graſſante victoria,vltimũ nõ ciuicã modo, ſed Marianum.
hoſtilẽ quoq́ꝫ rabiẽ ſupergreſſum eſt.Initiũ & cauſa belli, inexplebilis honoꝝ Marij
fames,dum decretã Syllæ prouinciã Sulpitia lege ſolicitat. Anno ſane ab vrbe cõdita
662.in principio huius generatiõis,cũ Pub.Sulpitius tribunus plebis, autore C. Ma-
rio ꝑniciofas leges promulgaſſet,vt exules reuocarent,& noui ciues libertiniq́ꝫ diſtri
buerent in tribus,ſecundũ Liuiũ,vt Marius aduerſus Mithridatẽ Ponti regẽ dux cre-
aretur,& aduerſantibus cõſulibus Q.Põpeio & L.Syllæ vim intuliſſet,occiſoq́ꝫ Pom
peij cõſulis filio genero Syllæ,L.Sylla cui antea decreta prouincia erat,impatiẽs iniu
riæ,ſtatim legiones circũegit,& dilato Mithridatico,ciuilis belli initiũ fecit.Conſtat
aũt, Mariũ obſcuro genere fuiſſe natũ:patrẽ ac matrem mechanicos habuit.In villa
Arpinati educat,ab vrbanis moribus alienus,in vrbem proficiſcens aliq̃n,ſtudia illius
deguſtauit.Fertur neq́ꝫ literas Græcas didiciſſe,neq́ꝫ Græcis ꝓceptoribus vti voluiſſe,
tanq̃ ridiculũ eſſet literis,quaꝝ magiſtri alijs ſeruirẽt,operã impendere.primũ in Hi- Marij ortus
ſpania militabat,nam durũ & bellicoſum animũ illi natura effinxerat.Scipione Afri- & ingeniũ.
cano Numantiã obſidente,hoſtẽ bellicoſum ante ora imperatoris interfecit. Is eum
egregia forma virũ apud ſe recepit,& corruptũ ob delicias rei militaris emẽdauit.Et
quũ poſt cœnã ſermo de imperatoribus haberet,quidã vel ſerio vel ioco Scipionem
interrogat,quẽ poſt ſe populus Ro.ducẽ habiturus eſſet,ille leuiter ꝑcuſſo Marij hu
mero,hunc,inꝗt,virum ſane præſtantẽ,qua voce ferũt Mariũ in magnã ſpem erectũ,
& tribunatũ poſt cura Metelli fuiſſe ſortitum. Ipſe enĩ & pater eius in domo Cæcilij
Metelli miniſtri fuerãt. Inde prætor factus,& poſt præturã vlteriorẽ Hiſpaniã ſorte
aſſecutã,prædonibus liberauit.erat eloquẽs,affabilis,& plebi acceptus,ex quo breui
clariſſimas ſibi nuptias cõparauit.Poſtq̃ aũt Cæcilius Metellus aduerſus Iugurthã fa
ctus eſt cõſul,prætorẽ Mariũ in Libyam legatũ adduxit,vbi nullũ laborẽ fugiens,bre
ui ſibi à militibus multũ beneuolentiæ cõparauit.Et factũ eſt ꝙ repente nomẽ eius &
gloria per Libyam Romamq́ꝫ diſcurreret.nunciabãt enĩ milites Ro. nunq̃ finem ha
bitura bella contra barbaros,niſi C.Mariũ cõſulem crearent.qua re vehementer an
gebat Metellus.ſed eo etiam ægreferẽte,ſucceſſor Metelli eſt declaratus. Iugurtham
vicit, & de eo triũphauit. Quemadmodũ vero Cimbros & Teutonas profligauerit,

& quoties conſulatum geſſerit, dictū eſt. Vnde quinquies conſul factus, ſextum exoptauit, ſuſcepitq́ obſequijs populi beneuolentiā captans. nam popu. Ro. cum poſtq̄ Cimbros vicit, Mariū Romanæ vrbis tertiū conditorē appellauit. Ab eo tēpore omnibus optimatibus ſeſe oppoſuit, & multa minus æqua faciebat. Tandē ꝓ ætate minus idoneus, magiſtratū depoſuit: ſed ꝑ factioſos hoīes & maxime Sulpitiū, ꝑter omniū opinionem, proconſul contra Mithridatem declaratus eſt, ex quo populus in duas

Syllæ deſcriptio.

partes diuiſus, pars Syllā, pars Mariū ſeq̄baſ. L. Sylla patricia ꝓcreatꝰ ē familia, haud diues erat ab initio. de eo ſcribit Valerius, ꝙ vſq; ad q̄ſturæ ſuæ comitia vitā libidine, vino, ludicræ artis amore inquinatā perduxerit. Quapropter C. Marius conſul contra Iugurthā factus, moleſte tuliſſe fertur, ꝙ ſibi aſperrimū in Africa bellum gerenti, tam delicatus quęſtor obueniſſet. Subiungit, ꝙ eiuſdem virtus, quaſi ruptis nequitiæ clauſtris, catenas Iugurthæ manibus iniecit, Mithridatē cōpeſcuit, ſocialis belli luctus repreſſit, Cinnæ dn̄ationem fregit, eumq́ q ſe in Africa faſtidierat, illam prouinciam proſcriptū petere coegit. Quęſtor in Africa non ſolū ſpectatū ſe exercitui præbuit, verumetiā Bocchū regem Numidarū integra amicitia ſibi deuinxit. Ipſius nanq; legatos à latronibus interceptos liberauit, & eos cōmeatu adiutos remiſit. Paulo poſt Iugurtha fere profligatus, cū ad Bocchū regem ſocerū confugeret, ille diffiſus rebus ſuis, preciū fœderis ac amicitiæ Iugurtham facere cogitauit, admonitumq́ Syllā facit, ea re Mario cōmunicata. Sylla parua militū manu diſcrimen adijt, fidē Boccho adhibens, q Iugurthā vinctū Syllæ tradidit, ex quo negocio Marius triumphū egit. quare cum Syllæ tam ꝑclari facinoris gloria diminueret, Sylla in annulo inſculptā rei geſtę imaginē circūtulit. erat aūt ſculptus Bocchus q Iugurthā traderet, Sylla q ſuſciperet.

Syllæ geſta.

Hæc Mario triſtitiā afferebant. nihilominus Marius ſecundo conſulatu ob ſtrenuitatem Syllam legatū habuit, tertio conſulatu tribunū militū fecit. multa præclara facinora egiſſet, niſi odiū Marij declinaſſet. Aliquando ingruente cōmeatus inopia, Sylla curam ſuſcipiens, progrediens tantā copiam cōparauit, vt milites Catuli abundantia agitarent, & inſuper Marianis exhiberent, qua re Mariū maxime affecit. omitto quę in ſociali bello Sylla fortiter egerit. In Cappadociā vero miſſus, cū nullū antea Ro. & Parthi commerciū habuiſſent, Parthi amicitiā petentes, ad ipſum tanq̄ Ro. principem, cōgreſſum habuerunt. Ibi Chalcedonenſis q̄dam vultū Syllæ contemplatus, dixiſſe fertur: Neceſſe eſt hunc maximū fieri virū, & cunctorū facile primū. Vnde aucta eſt viri fama. Ipſi Mithridaticū poſtea bellū decretū. Igitur factus conſul, cōtra Mithridatē in Aſiam, vt antea diſpoſuerat, profecturus, audita Sulpitij atq; Marij audacia cōmotus, cū exercitū adhuc teneret in Campania, copias ad vrbem duxit, anteq́

Syllæ irruptio in vrbē.

vrbem cū quatuor legionibus conſedit, legatū Marij Gratidiū quaſi primā victimam belli ciuilis occidit, mox vrbem cū exercitu irrupit, & contra Mariū ac Sulpitiū dimicans, Sulpitiū occidit, facem ad inflammandā vrbem popoſcit. Omnibus metu abditis, per ſacrā viam cito agmine in forum venit. Marius cum ꝑmouere nobilitatē, inflammare plebem, equeſtrem deinde ordinē perarmare aduerſus Syllam fruſtra tentaſſet, poſtremo ſeruis ſpe libertatis & prædæ ad arma ſolicitatis, nequieq̄ repugnare auſus, tandē in Capitoliū cōceſſit. Sed cū eo Syllanæ cohortes irrupiſſent, magna ſuorum cæde diffugit. Ibi Sulpitius, ait Oroſius, Marij collega, ſeruo ſuo prodente, proſtratus eſt. cōſules aūt ſeruū ipſum, ꝙ hoſtē indicauerat, manumittiꝗ vero dn̄m prodiderat, ſaxo Tarpeio deijci decreuerūt. Marius fugiens, cū ꝑſequentiū inſtantia circunſeptus eſſet, in Minturnenſiū paludibus ſeſe abdidit, de quibus luto oblitus ignominioſe protractus, turpi ſpectaculo Minturnas deductus, contruſus eſt in carcere: &

Territꝰ maieſtate Marij Gallus.

cum ad occidendū eū miſſus Gallus eſſet, maieſtate tanti viri ꝑterritus receſſit. Recedente Sylla ab vrbe, L. Cornelius Cinna cū ꝑnicioſas leges de reuocatione exulū per vim ferret, expulſus eſt vrbe ab Octauio collega, imperiū ei abrogatū, exercitū Claudij ipſe in poteſtatē ſuā redegit. Vrbi bellum intulit, accerſito ex Africa C. Mario, cui

Cinnæ conatus.

tres legiones datæ ſunt, copiarū pars Carboni, pars Sertorio ceſſit, reliquæ Cinnā ſequebanſ. Pompeius à ſenatu cū exercitu accerſitus, Octauio cōſuli ſe iunxit, cū Sertorio infeliciter cōflixit, ſexcenti ab vtraq; parte milites trucidati ſunt. Poſtero die cum ꝑmixta corpora ad ſepulturā deferrent, miles Pompeianus fratris ſui quē ipſe interfecerat, corpus agnouit in furore minime cognitū. Itaq; victor victo infelicior, vbi fra-

Fratris cædes ſui nece vindicata.

tris corpus agnouit, ilico pectus ſuū gladio tranſuerberās, ſimulq́ lachrymas & ſanguinē fundēs, in cadauere fratris perijt. Interim Marius Oſtiā coloniā ingrediſ, tum xi. millia de caſtris Pōpeij abſumpſit peſtis. Marius Antiū & Ariciā hoſtiliter irrupit. Tandē Cinna & Marius vrbē ingreſſi, eā cædibus & rapinis vaſtabāt, hic dum manus Octauij cōſulis depulſa Ianiculo eſt, ſtatim ad principū cædē ſigno dato, aliquāto ſæuius

uius,ait Florus,q̃ aut in Punica,aut in Cimbrica vrbe ſæuit. Octauij cõſulis caput pro
roſtris,id eſt,in foro expouit,Antonij cõſularis viri in Marij ipſius menſa offert.Cæ-
ſar & Fimbria in penatibus domoꝝ ſuaꝝ trucidant: Craſſi, pater & filius, in mutuo
alter alteri⁹ adſpectu.Bebiũ atq; Numitoriũ per mediũ forũ vnci traxere carnificum.
Catulus ſe ignis hauſtu ludibrio hoſtiũ exemit.Merula flamen dialis in Capitolio Io-
uis ipſius oculos venarũ cruore reſperſit,Arquarius,ipſo vidente Mario,cõfoſſus eſt,
quia manũ nõ porrexerat ſalutanti.Igit̃ Marius cũ interfectoꝝ ciuiũ capita illata con
uiuijs,oblata capitolio,collocata roſtris ad ſpectaculũ ornatumq; cõgereret,ſeptimũ
conſulatũ cũ Cinna ꝑuaſit. Iam Sylla cũ Mithridatẽ ad Euxinũ Pontum fugere cõpu
liſſet,Romã repetebat.hmõi nouis exaguat⁹ eſt adeo Marius,vt dolore obijſſe putet̃,
duos de lxx.annos nat⁹,in exordio ſeptimi cõſulatus.Cinna bonoꝝ neces,maloꝝ cę Marij & Cinnæ interitus.
de ſuppleuit.nã cũ introducta per Mariũ fugitiuoꝝ manus inſatiabilis ꝑdandi eſſet,
nullamq; partẽ autoribus prędæ cõſulibus miniſtraret,in forũ quaſi ſtipendij cauſa ſo-
licitata,militibusq; circũdata,inermis extincta eſt.cæſa ſunt illa die in foro vrbis octo
millia fugitiuoꝝ.paulo poſt Cinna ab exercitu ſuo,quẽ inuitũ cogebat naues cõſcen
dere,& aduerſus Syllã proficiſci,interemptus eſt.conſulatũ tum Carbo ſolus geſſit.
Interea reſidui ſenatoꝝ,qui potentiã Cinnæ,Marij crudelitatẽ,inſaniã Fimbriæ,Ser-
torijq; audaciã fuga euaſerant,tranſuecti in Græciã,coegere precibus Syllã,vt pericli
tanti,immo iam pene ꝑditæ patriæ opem ferret.aderat & vxor & filius,q domo Syl-
læ à Marianis euerſa,vix fuga ſalutẽ quæſierãt.Fuerunt aũt tres Marij,C.Marius pa- Marij.
ter,C.Marius filius eiuſdẽ,& M.Marius.De primo dictũ eſt,de duobus in ſequẽtibus
dicet̃.Sylla igit̃ cum eſſet rogatus à ſenatu,ꝙ ad ſaluandã patriã reuerteret̃ propter
tyrannidẽ iſtam,futuꝝ ſe aiebat in poteſtate ſenatus,ſi ciues reſtituti,à Cinna pulſi,ad
ſe confugiãt.Quæ conditio cũ iuſta ſenatui videret̃,propter Carbonem factionemq;
eius,cui bellũ videbat̃ vtilius,ne cõuenirent,effectũ eſt.Idem Carbo cũ ab om̃ibus op Carbo conſul.
pidis Italiæ obſides exigere vellet,vt fidẽ illoꝝ contra Syllam obligaret,conſenſu ſe-
natus prohibitus eſt. Igit̃ Sylla mox vt Campanũ littus attigit,Norbanũ conſulẽ col
legam C.Marij iunioris prælio oppreſſit.ſeptem millia tunc Romanoꝝ Romani in-
terfecerũt,ſex millia capta ſunt,124.ſolum de Syllanis ceciderũt. Fuluius vero Adria Fului⁹ Adrianus ſeruilis perfidię fautor.
nus,cui imperiũ pro ꝑtore erat,regnũ Africæ eodẽ tẽpore ſeruoꝝ manu affectans, à
dñis apud Vticam,cõgeſtis ſarmẽtis,cũ omni familia incenſus eſt. Damaſippus prę-
tor,incentore Mario conſule,in vrbe Q.Scęuolã,C.Carbonẽ,L.Domitium,& Pub.
Antiſtiũ in curiã quaſi ad conſultandũ vocatos,crudeliſſime occidit,corpora interfe
ctoꝝ per carnifices vnco tracta,in Tiberim miſſa ſunt. T.Liuius ſcribit,cũ à Maria-
nis vrbs adhuc teneret̃,Damaſippus ꝑtor ex voluntate C.Marij conſulis,oẽm quæ in
vrbe erat nobilitatẽ trucidauit.Sylla deinde ad Scipionẽ Marianæ partis conuerſus,
id egit,vt pacẽ ſecũ faceret,nec potuit. Cũ aũt caſtra ipſius oppugnaturus eſſet,vni-
uerſus exercitus cõſulis,ſ.Scipionis,ſolicitatus ꝑ emiſſos ꝑ Syllã milites,ſigna ad Syllã
tranſtulit,& Scipio cum interimi potuit,dimiſſus eſt.Gn.Pompeius Gnei filius, eius
qui Aſculũ ceperat,conſcripto ꝗdem voluntario exercitu, cum tribus legionibus ad
Syllam venerat,ad quẽ ſe nobilitas omnis conferebat,ita vt deſerta vrbe,ad caſtra ve
niret.Ad hæc Sylla cũ Italicis populis,ne timeret̃ ab his,velut erepturus ciuitatẽ,fœ-
dus ꝑcuſſit.Inter hæc Damaſippus nobilitatẽ in vrbe trucidauit.Sylla ad vrbem con-
tra Mariũ iuniorẽ,filiũ Marij defuncti,dimicauit,& xv.millibus occiſis,quadringen-
tos de ſuis ꝑdidit.Deinde ad portã Collinã ſigna contulit,& 80000. occidit,recupe
rataq; Repub. pulcherrimã victoriã crudelitate quanta in nullo vnquã homine fuit,
inquinauit.mox eñ vrbem ingreſſus,tria millia hominũ cõtra fidẽ inermes peremit.
Oroſius ſcribit,ꝙ Sylla ingrediens vrbẽ victor,tria millia hominũ qui ſe per legatos
dediderant,cõtra fas cõtraq; fidẽ datã inermes peremit.Plurimi tũc ne dicã innocen
tes,ſed etiã Syllanæ partis occiſi ſunt,quos fuiſſe plus q̃ nouem millia ferunt:ita libere
per vrbẽ cædes,ꝑcuſſoribus paſſim vagãtibus,vt quẽq; vel ira vel ꝓda ſolicitabat,agi
tabant.Cumq; magna crudelitate aduerſus ſontes inſonteſq; ſæuiret,Q.Catulus pa Nobilitas apud Syllã.
lam Syllæ dixit: Cum ꝗbus tandẽ victuri ſumus, ſi in bello armatos, in pace inermes
occidimus? Tunc Sylla autore L.Furſidio,primus infamẽ iſtam tabulã proſcriptio-
nis induxit.Prima ꝓſcriptio * 80.milliũ hominũ fuit, in ꝗbus quatuor viri cõſulares
erant,Carbo,Marius,Norbanus & Scipio. Inter eos Sertorius tunc maxime ꝑtime-
ſcendus. Item alia proſcriptio cũ quingentis nominibus propoſita, quã cum Lolius
nihil ſibi conſcius legeret,vbi ſuũ nomen offendit, trepidus ſe adoperto capite foro Tabulę Syllæ proſcriptorum.
dum ſubtrahit,interſectus eſt.Sed ne in ipſis ꝗdem tabulis fides ac finis maloꝝ vide-
batur.nanq; aliquos quos ſcripſerant,iugulabant: alios aũt poſtquam iugulauerant,

C. Marij iunioris mors

Carbo.

proſcribebant: nec ipſius mortis erat via ſimplex aut vna conditio, vt in nece ciuium ſaltem ius hoſtiū ſeruaret, qui nihil à victis præter vitam exigunt. M. Marij de caprili caſa extractū, vinciri Sylla iuſſit, ductumq́; trans Tiberim, effoſſis oculis membrisq́; confractis, trucidari mandauit. Poſt hūc Pub. Lectorius ſenator & Venuleius triumuir occiſi, M. Marij caput Prœneſte eſt miſſum: quo viſo, C. Marius vltima deſperatione correptus, vbi à Lucretio obſidebat, ne incideret in manus inimicoꝝ, cū Teleſino fugæ comite ſtricto vtrinq; gladio occurrit, quē cū Marius occidiſſet, ſaucius à ſeruo impetrauit vt ſe occideret. Carinatem ꝑtorem Romanū Sylla iugulari iuſſit. Interea Pompeius partiū Syllæ Carbonē volentē de Corcyra fugere in Aegyptum, ad ſe in Siciliam retraxit, vbi eum cū pluribus occidit. Narrat Valerius, ꝙ Sylla crudeliter totā vrbem & omnes Italiæ partes ſanguine ciuili inundauit: quatuor em̄ legiones contrariæ partis, fidem ſuā ſecutas, id eſt, confidentes de impunitate quā eis promiſerat, fruſtra miſericordiam implorantes, occidi iuſſit, & lacerata corpora in Tiberim ſunt proiecta. Quinq; millia Prœneſtinoꝝ ſpe ſalutis eis data, extra mœnia municipij euocata, cum ſe abiectis armis humi proſtrauiſſent, interfici & eoꝝ corpora per agros ſpargi mandauit. Cauſa huius fuit, qa in Prœneſtina ciuitate tenuit ſe Marius iunior contra Syllam. Duæ etiam ciuitates in Hiſpania per Syllanos deſtructæ ſunt, quia fauerant Marianis. Florus etiam narrat de Sulmone ciuitate antiqua, ꝙ eius ciuibus interfectis, iuſſerit ciuitatem deleri. Sylla inter hæc dictator factus eſt, & quod nemo quidem vnquā fecerat, cum faſcibus 24. proceſſit, rebusq́; nouis ſtatum Reipub. confirmauit. Tribunoꝝ plebis poteſtatem minuit, & omne ius legum ferēdarum eis ademit, pontificum augurumq́; collegium ampliauit, vt eſſent xv. Senatum ex equeſtri ordine ſuppleuit, proſcriptoꝝ liberis ius petendoꝝ honoꝝ eripuit, & bona eorum vendidit, ex qbus primo multa rapuit, redactum eſt ſextertium ter millies quingentiesq́;. Lucretium Offellam conſulatum contra voluntatem ſuam petere auſum, iuſſit interimi in foro, & cū indigne ferret populus Ro. concione vocata, ſe iuſſiſſe dixit. Deinde Gn. Norbanus proſcriptus, cum cōprœhenderet, ſeipſum interemit. Metellus ex proſcriptis vnus, clam capite adoperto ad poſticum ædis vxoris, Baſtiæ dictæ, cum acceſſiſſet, admiſſus minime eſt, ꝙ ſe proſcriptum diceret. Itaq; ſe transfodit, & ſanguine ſuo fores reſperſit. Pompeius in Africam tranſgreſſus, eruptione circa Vticam facta, decem & nouem millia hominum interfecit. Domitius dux Marianus, dum inter primores pugnat, occiſus eſt. Satis concordat Oroſius: Hunc finem habuerunt duo bella funeſtiſſima: Italicum, quod & ſociale dictum eſt, & ciuile: quæ ambo tracta ſunt per annos decem. Conſumpſerunt autem vltra centum quinquaginta virorum millia, conſulares 23. prætores ſeptem, ædiles ſexaginta, ſenatores fere ducentos. Sylla vero cum diu graſſatus eſſet, necis atq; vitæ exercens poteſtatem, auferebat conferebatq́; regna, & quid collibuiſſet, faciebat: ſeq́; Cornelium Syllam Felicem ſcribebat. Tandem mirabile dictu, non geſtis, ſed felicitati fidem præſtabat: & poſt tot ab eo peremptos, cum rerum innouatio ac permutatio in vrbe fieret, ſeſe magiſtratu abdicauit, & cōſularibus comitijs in populi poteſtate cōſtitutis, nec ipſe prorſus acceſſit, volentibus corpus expoſuit, & vti priuatus medio verſabatur in foro, ipſe quoq; ex vniuerſis fortunis Herculi decimā ſacrificabat, opipara conuiuia populo fecit, ac ſpectacula edidit. Præterea Sylla non modo ſuum præuidit interitum, verumetiam quodammodo eum ſcriptis commendauit. Nam 22. commentariorum libro biduo antequam mortuus eſt, ſcribendi finem fecit, vbi Chaldæos ſibi prædixiſſe affirmat, ꝙ ei cum beate vixiſſet, in ipſo felicitatis vigore moriendum eſſet. De eius vero morte ſcribit Valerius lib. ix. Cum pecunia à decurionibus ad refectionem Capitolij Puteolis promiſſa, cunctatius daretur, animi concitatione nimia & inmoderato vocis impetu cruori commixtum ſpiritum euomuit. Dubium igitur eſt, Sylla ne prior, an iracundia Syllæ extincta ſit. Oroſius nihil aliud ſcribit, quàm ꝙ creatis Pub. Seruilio & * Oppio Claudio conſulibus, L. Sylla eſt priuatus, quod intelligo, vt dictum eſt, deceſſit. itaq; & honos ei à ſenatu habitus eſt, vt in campo Martio vbi reges duntaxat funerari conſueuerunt, ſepeliretur. Defuncto Sylla, M. Lepido & Q. Catulo conſulibus, ciuile bellum pene extinctum reaccenditur. cupidus nanq; nouarum rerum (inqt Florus) conſul Lepidus, acta Syllæ reſcindere parabat, ſed nō potuit ſine magna clade reipublicæ fieri. Cum damnatorum bona ciuium, licet male, autore Sylla, capta eſſent, tamen repetitio eorum proculdubio labefactabat compoſitam ciuitatem. Expediebat ergo quaſi ægræ ſauciæq́; reipub. requieſcere quomodocunq;, ne vulnera curatione ipſa reſcinderent, ergo cum turbidis concionibus ciuitatē terruiſſet, pro

Sylla dictator.

Mors Syllæ

Ciuile bellū ſub Lepido

ſet,profectus in Hetruriam,arma inde & exercitũ vrbi admouerat. ſed iam Miluium
pontem collemq́ Ianiculum Luctatius Catulus eius collega, necnon Pompeius alio
exercitu inſederant,à quibus impetu primo retro pulſus, hoſtis à ſenatu eſt iudicatus:
Sardiniã,amiſſa Italia,fugit,vbi morbo interijt.Scipio ipſius Lepidi filius,captus atq;
occiſus fuit.Brutus vero Lepidi ſocius,in ciſalpinã Galliam fugiens, perſequente Põ-
peio,non longe Mutina vrbe interfectus eſt,ita bellum hoc euanuit.Cæterum,inquit
Plutarchus,Sertorius qui tum Hiſpaniam tenebat,Lepido diſſimilis ac timendus Ro.
po.hoſtis erigitur. Fuit Sertorius patricius Romanus, ex Mirſia Sabinoꝝ vrbe ortus, Sertorij in-
in ciuili bello Marianis partibus fauit,& Syllam fugiens ex Aphrica dilapſus, Hiſpa- doles.
niam contra Romanos excitauit.prima eius militia ſub Cępione contra Cimbros fu
it,vbi cum à Romanis male pugnatum eſſet,equo amiſſo,vulneratus etiam Rhodanũ
fluuium cum thorace & ſcuto per aduerſos fluctus natãdo traiecit.Tandem in militia
alteꝝ amiſit oculũ, de ꝗ etiam gloriari ſolebat, q̃ſi ſuæ virtutis teſtimonia ſemꝑ ſecum
ferret,cum alij torques,haſtas & coronas domi relinquerent.Demum cum Sylla reꝝ
potitus eſſet,& ex Aphrica Sertorius fugiſſet in Hiſpaniam, aliàs Iberiam, Paccianus
quidam à Sylla eo mittitur cum exercitu,quem Sertorius non ſolum necauit,veꝝ eti-
am oẽm eius exercitum cepit,Tigenamq́ oppidũ expugnauit. Fertur Sertorius neq;
voluntate,neq; metu vnq̃ potuiſſe ſuperari, eo ꝙ fortiſſimus in aduerſis, & modeſtus
in ſecundis ſemꝑ extiterit.In improuiſis vero caſibus ita conſtans & audax, vt oẽs ſui
temporis duces anteiret:in cunctis vero quæ vel ingenio vel aſtu cõficiuntur,profun-
diſſimus artifex fuit.Quibus rebus præſtans, à Luſitanis dux eligitur: & cum ſeptem Sertorij vi-
millibus ac quingentis, aduerſus quatuor Ro. duces bellum geſſit,quos oẽs Sertorius ctoriæ.
partim occidit,partim profligauit.Metellum virum ampliſſimum, qui tunc ob ſene-
ctæ grauitatem pigrius pugnandi occaſionem conſequebatur,inſidijs ac incurſionibꝰ
inquietabat.Vnde Pompeius cum adhuc quæſtor eſſet,cum imperio conſulari aduer
ſus eum miſſus eſt,quo tempore Sertorius aliquas vrbes expugnauit,plurimasq́ ciui-
tates in poteſtatem ſuam redegit. Pompeius cum Sertorio dubio euentu pugnauit,q
deinde Metellum & Pompeium cum duobus exercitibus prælio fudit.Obſeſſus dein-
de Sertorius apud Galagurum, aſſiduis eruptionibus non leuiora damna obſidentibꝰ
tulit.paulo poſt crudeliter in ſuos agens,plurimos amicorum & ſecum proſcriptoꝝ
crimine proditionis inſimulatos interemit. Tandem Metellum ac Pompeium cõme
atu prohibens,vndiq; regionẽ depopulatus eſt. ꝑterea ꝙ mari eſſet potẽtior,vtrunq;
coegit ea parte Hiſpaniæ quam obtinebat,excedere,& diuerſas regiones petere,Me-
tellum vlteriorem Hiſpaniam,Pompeium Galliam. Verum vt primum ſpes magna ef
fulſit,metusq́ abſceſſit, inuidia aduerſus illum ſuorum inuaſit animos. Ante oẽs Per-
penna nobilitate familiæ & ingenij varietate principatum affectans,Quis,inquit,dæ-
mon ſuaſit,ne dñanti Syllæ domi manẽtes pareremus, cũ huc ꝓfecti volũtarie ſeruia-
mus,& Sertorij exilij participes nos faciamus? Induxit nonnullos alios Sertorio in-
fenſos.igitur à M. Antonio Perpenna & alijs coniuratis in conuiuio Sertorius interſe
ctus eſt,decimo ducatꝰ ſui anno,magnus dux & aduerſus duos imperatores ſæpe par, Sertorij in-
aut frequentius victor,ad vltimum deſertus & proditus perijt. Magnanimitatis vero teritus.
Sertorij id fuit, ꝙ pulſos ex vrbe ſenatorios viros, qui penes eum degebant, ſenatum
nuncupabat,duces & quæſtores ex eis legebat, patrijsq́ legibus cuncta adminiſtra-
bat,magiſtratus oẽs ex Ro.creabat,quaſi non Iberos contra pop. Ro.augeret, ſed li-
bertatem populi Ro. aſſerere vellet. Etenim, vt Plutarchus ait, Sertorius erat patriæ
amator,affectusq́ ad reditum,ſed in aduerſis duriſq́ temporibus fortem ſe præſtabat,
in victorijs ad Pompeium Metellumq́ mittebat,ſe paratum offerens,depoſitis armis,
priuatum in vrbem redire velle,ſi permittatur:malle eñ ſe Romæ ignobiliſſimum ci
uem,q̃ exulem,oĩm aliarum ciuitatum imperatorẽ appellari. Occiſo Sertorio,ma Sertorij pie-
xima Iberię pars Pompeio atq; Metello ſeſe tradidit,eos qui manſerunt,Perpenna ſuſ tas.
cipiens,aduerſus inimicos bellum gerere adortus eſt,in quo ſtatim ſui experientiã de- Perpenna.
dit,vt viri nec ad parendum nec ad imperandum apti. nam fretus Sertorij apparati-
bus,aduerſus Pompeium congreſſus,breui ſuperatus eſt & captus.Is cum haberet Ser
torij literas,Pompeio promiſit virorum conſularium & qui plurimum Romæ pote- Pompeij
rant,epiſtolas propria manu ſcriptas,per quas Sertorium in Italiam vocabant,oſten magnificũ
ſurum.Sed Pompeius vt prudẽs, literas nec legere voluit, nec legi cuiq̃ permiſit, ſed facinus.
ipſas oẽs in vnum collectas cremauit.Quo facto,multos ciues periculo & magnis ma
lis patriam liberauit.Perpennam inſuper ſtatim occidit,veritus ne vulgatis ꝗrundam
noibus,turbationes & ſcandala orirentur.Reliquoꝝ vero qui Sertorianæ necis con-
ſcij erant, alij ad Pompeium deducti mactati ſunt, alij in Libya interfecti, nec quiſq̃

euaſit præter vnum Aufidiũ,qui in villa quadã barbariæ inuiſus conſenuit. Rempublĩ
cam Romanã L.Catilina inuadere ſtatuit olympiade 179.anno 18.regni Ptolemæi Di
onyſii, erat is nobilis genere, magna animi & corporis vi, ſed ingenio prauo,cui ab
adoleſcentia bella inteſtina,cædes,rapinę,diſcordiæ ciuiles,gratiſſimæ fuere:ibi iuuen
tutem ſuam exercere ſtuduit,cum eſſet animo audax,ſubdolus,varius,cuiuslibet ſimu
lator ac diſſimulator,& oĩm facinoroſiſſimorũ dux.Quibus fretus,ad opprimendam
remp.conſiliũ cepit,ſi conſulatũ aſſequeref.erat aũt deuinctus amore Aureliæ Oreſtil
læ.cum vnum impedimentum videret quo minus nuptijs iungeretur,filiũ ſuũ proprĩ
um,quẽ & ſolum ætate puberẽ habebat,veneno ſuſtulit.Cum ergo vitioſis eſſet mori-
bus,& multo ære alieno grauatus, dñandi eum tanta libido inuaſit, ꝙ nihil neſas eſſe
putauit dum aſſequeretur intentũ.vnde facta coniuratio eſt multorũ,qs ditare promi-
L.Catilina. ſerat ex cæde & rapinis. L.Catilina bis repulſam in petitione cõſulatus paſſus, cũ Len
tulo prætore,Cethego & pluribus,coniurauit de cæde conſulũ & ſenatus,incendijs vr
bis & opprimenda repub. Erat & occaſio,ꝙ in extremis finibus mundi Ro.arma pe-
regrinabantur. ſocij erant ſenatorij ordinis P.Lentulus Sura, P.Antonius, L.Caſſius
Longinus,C.Cethegus,P.Seruius, Syllæ Seruij filius,L.Varguntetus,Q.Annius,M.
Porcius Lecca,L.Beſtia,Q.Curius.præterea ex equeſtri ordine M.Fuluius, L.Stati-
lius,P.Gabinius Capito,C.Cornelius,ad hæc multi ex municipijs domi nobiles. ad-
ditum eſt pignus coniurationis ſanguis humanus,quem circunlatũ pateris bibere auſi
fuere. actum erat de pulcherrimo imperio,niſi illa coniuratio in Ciceronem & Anto
nium conſules incidiſſet,quorum alter induſtria rem patefecit, alter manu oppreſſit.
Tanti ſceleris indicium per Fuluiam emerſit viliſſimum ſcortum. Lentulus deſtina-
tum familiæ ſuæ Sibyllinis verſibus regnum ſibi vaticinans,ad præſtitutum à Catilina
diem,in vrbe tota vires,faces,tela diſpoſuit: nec ciuili conſpiratione contentus,lega-
tos Allobrogum qui tum forte aderant,in arma ſolicitat:& iſſet vltra alpes furor, niſi
altera proditione Vulturtij literæ interceptæ fuiſſent. ſtatim tunc Ciceronis imperio
iniecta eſt barbaris manus,palam prętor Lentulus conuincitur in ſenatu.de ſupplicio
agentibus Cęſar parcendum dignitati,Cato animaduertendum pro ſcęlere cenſebat,
quam ſententiam ſecutis omnibus,in carcere parricidæ ſtrangulantur. Quãuis autem
parte coniurationis oppreſſa,tamen ab incepto Catilina nõ deſtitit, ſed infeſtis ab He
Catilinæ cædes. truria ſignis patriam petens,obuio Antonij exercitu opprimitur.ꝗ atrociter dimica-
tum ſit,exitu patet,ꝙ nemo hoſtium bello ſuperfuit,quem quis in pugnando ceperat
locum,amiſſa anima tenebat. Catilina longe à ſuis inter hoſtiũ cadauera repertus eſt,
pulcherrima morte,ſi pro patria ſic concidiſſet.Hanc hiſtoriam Saluſtius elegantiſſi
me deſcripſit. Iam pene toto orbe pacato,maius erat imperium,ꝗ vllis externis virib⁹
extingui poſſet.Poſt Syllanas aũt & Marianas in Italia tempeſtates,Cæſaris atq; Pom
peij furor vrbem,Italiã,gentes, nationes,totum deniq; Ro.imperium corripuit,adeo
vt non tm̃ ciuile dicatur,ac ne ſociale quidem,ſed nec externum,immo potius cõmu-
ne quoddam ex oĩbus,plus ꝗ bellũ.Quippe ſi duces eius inſpicias,totus ſenatus in par-
Belli ciuilis ſemina. tibus:ſi exercitus,hinc xi.legiones,inde 18.flos oĩs & robur Italici ſanguinis:ſi auxilia
ſociorũ, hinc Gallici Germaniciq; delectus,inde Deiotarus,Ariobarzanes, Tarchon,
Demotes Corinthius,oĩs Thraciæ Cappadociæq;, Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ,Ita-
liæ,totiusq; robur orientis:ſi moram belli,quatuor annis:ſi locum,intra Italiam:inde
in Galliam & Hiſpaniam deflexit,rurſus ab occaſu totis viribus in Epiro Theſſaliaq;
conſedit,hinc in Aegyptum ſubito tranſilijt,inde reſpexit Aſiam, Aphricæq; incubu
it.poſtremo in Hiſpaniam remigrauit.quæ vero tanti belli ſeminaria fuerint,tunc in-
telligemus,cum vtriuſq; viri genus ac geſta perſpicimus.Pompeius ſane Põpeij Stra-
bonis filius,qui fulmine ictus eſt,qui Ro.erat odioſus maxime. Illo vero nemo, vt ait
Plutarchus,populi beneuolentiam aut citius inceptam,aut validiorem in rebus lætis,
Põpeij indoles. aut in labentibus diuturniorem,Romanorum habuit.aderat Pompeio armorum pe-
rita,linguæ perſuaſio,morum fides & conueniendi modeſtia,vnde abſq; triſtitia nemi
nem rogauit,abſq; alacritate nulli obſecutus eſt. Cum iuuenili floreret ætate,extem-
plo mores & verendi & regij eluxere, niſi ipſius coma paululum protenſa, oculorum
lineamentis ac lenitate, ad ſimulacra regis Alexandri accedebat, vnde Alexandri no-
men pleriq; ei addiderunt. Adoleſcens adhuc ſub patre militãs,qui aduerſus Cinnam
Pompeius Alexander dictus. duxit exercitum,L.Terentium comitem habuit,qui pecunia accepta,Pompeium in-
terfecturus erat,cuius rei indicium cum haberet, nil exterritus, ſed conuiuio expleto,
clam ſe ſubripuit, & cum patre accubuit. Terentius enſe ſtricto Pompeij cubiculum
intrans, fruſtra ꝗ plures adegit ictus. fit tumultus maximus propter Pompeium, at
Pompeius in medium ſe ingerẽs,illachrymansq;,furori finẽ dedit. Defuncto Strabo-
ne pa

ne patre, poſtq̄ Antiſtiam Antiſtij p̄toris filiam duxit, ad exercitum Cinnæ profectus, ex illato ſibi crimine, licet falſo, metu actus, clam inde abſceſſit: & cum in exercitu nō eſſet, pcrebuit adoleſcentem à Cinna eſſe occiſum. Quare qui veteri odio in Cinnam æſtuabāt, impetum in eum fecere. diffugiens, captus à q̄dam, ante genua ipſius pſecutoris procubuit, bullamq́; magni precij obtulit: ſed ille inſolenter, non, inquit, venio ſi dei iuſſionē obſignaturus, ſed de ſcelerato tyranno iudicaturus. moxq́; eum trucidauit. Pompeius 23. annū agens, p̄tor à nullo deſignatus, in Auximo ciuitate ſe ipſum in ſubſellia medio foro cōſtituit, parua mora legiones tres cōparauit, cum q̄bus ad Syllā cōtendit. Tum contra Pompeiū tres ſimul duces, ſimulq́; hoſtes inſurgunt, Carinnas, Cælius, Brutusq́; qui tripartito agmine Pompeium aggrediuntur. Ipſe aduerſus Brutum copias ducens, eum in ſugam vertit: ob hoc ducibus in ſeditionem verſis, q̄ ſors dedit, abierunt. Deinde cum Scipio qui tum erat conſul, Pompeium adoriretur, anteq̄ phalanges ſub ictum telorum iſſent, milites Scipionis, Pompeianis ſalutatis, à duce defecerunt, Scipio ipſe ſugam arripuit. Quæ cum accepiſſet Sylla, ad Pompeium contendit, cuius milites videns adſtare, ob victorias elatos hilaresq́;, ex eq̄ exiliens, & imperator de more appellatus, Pompeium & ipſe imperatorē contra ſalutauit, p̄ter oīm ſpem, vt viro iuueni & nondum in ſenatum admiſſo, id nomē à Sylla cōmunicaretur, pro q̄ cum Marijs certauerat. His tn̄ Pompeius nihil elatus, ſed conſeſtim in Celtiberiam mittit, ibi egregie ſe habuit, ac p̄claris geſtis florere cœpit. Cum ergo viciſſet Sylla Italiā, ac dictator fuiſſet appellatus, ceteros p̄ſectos inſigniuit meritis: Pompeij vero virtutem admirat⁹, affinitate eum ſibi iungere curauit. Antiſtia dimiſſa, Aemyliam priuignam vxorem dedit. hoc repudium cum Antiſtiæ mater agnouiſſet, mortem ſibi conſciuit. Carbone cum claſſe inſtructo, & Domitio Aphricam irruente, alijsq́; p̄claris viris à Sylla proſcriptis, Pompeius ad eos motus cōprimēdos miſſus eſt, ex quo mox in Siciliam Perpenna ceſſit. Pompeius ciuitates afflictas ad ſe recepit, easq́; omnes p̄ter Meſſanā clementiſſime habuit. Pompeius Carbonem captum, vinctum duxit in medium, virum triplici cōſulatu inſignem. eumq́; pro tribunali ſedens damnauit: deinde procul abductum, flentemq́; muliebriter, interfici mandauit. hic quippe cum ad cædem duceretur, locum & horam fertur oraſſe, q̄ onere ventris moleſtaretur. Dum hæc in Sicilia adminiſtrat, decretum ſenatus ac à Sylla literæ datæ ſunt, quibus iubebatur in Aphricam traijcere, omniq́; manu oppugnare Domitium, apud quem oēs exulum pro Mario erant copiæ. Extemplo præfectum Siciliæ inſtituens, cum 20. & centum nauibus longis onerarijsq́; octingentis profectus eſt, qui cū partim ad Vticam, partim ad Carthaginem applicuiſſent, ſeptem millia hoſtium ad Pompeium defecere, qui & ipſe ſex integras legiones ducebat. poſtea cum Domitio occurrēte pugna facta, Pompeius victor euaſit. fertur ex 20. millibus hoſtium, tria tn̄ millia effugiſſe. Pōpeius imperator appellatus, noluit honorem hunc ſuſcipere q̄uſq́; vallum hoſtile ſtetiſſet. vnde ſi dignum ſe tali appellatione putarent milites, vallum deijcerent: mox impetu in vallum facto, tandem captum eſt, perijtq́; Domitius. Ciuitatum aliæ cōfeſtim paruere, aliæ vi captæ. Hiarbas rex tum compræhenſus eſt. Proſpera ergo fortuna Pompeius fretus, ac robore militum fiſus, Numidiam impetit ac ſubegit. Annum 4. & 20. agens, reditu in Vticam facto, literas à Sylla accepit, quibus iubebatur exercitum dimittere, & cum vna legione ſucceſſorem expectare, quibus tacite ipſe triſtatus, ſed & totus exercitus indignatione motus, non parendum Syllæ tyranno voluit. Pompeius iuſſa perficere fas eſſe aiebat, & dum exercitui ſuadere nequiuit, mœſt⁹ illachrymāsq́; ceſſit e ſubſellijs, ſed arreptum milites reponunt. Tandem non deſinentibus illis, iurauit Pompeius ſe ipſum interſecturum, ſi vim afferrent, quo pacto vix quieuit multitudo. cæterum Syllæ nunciatur Pompeius deſeciſſe, ſed re certius cognita, aduenientem omni beneuolentia obuius excepit, dextramq́; ei iunxit, ac ingenti voce Magnum appellauit. Inde cognomen hoc, quod erat Pompeio ante ab exercitu inditum, Sylla confirmauit. Pompeius deinde cum triumphum peteret, ei ſe obijcit Sylla, q̄ conſuli aut duci triumphare lege tn̄ permitteretur, & cum nondum in ſenatum admiſſus eſſet, inuidioſum ſibi fore, etiam vixdum pubeſcenti, non tn̄ ob hoc territus Pompeius, Syllæ ſubiecit, plures eos eſſe qui orientem venerarentur ſolem, q̄ occidentem, veluti potentia ſua tum creſceret. Admiratus Sylla Pompeij fiduciam, videns etiam in admirationem actos circunſtantes. bis acclamauit, Ergo triumphato. Et ſi voluiſſet tunc, etiam in ſenatum fuiſſet admiſſus. quod non optauit. peracto aūt triumpho, copioſus plebis numerus Pompeium inter equeſtres iuuentum, laudibus maioribus ornare cœpit. Sylla tunc triſtatur. inſpiciens gloriam eius tantum augeri. Paulo poſt, inuito eo, Pompeius Lepidum ad conſulatum euexit. quo facto, cum vidiſſet Sylla Pompeium mul-

Cinnæ interitus.

Pompeius à Sylla impator ſalutat⁹.

Carbonis interitus.

Geſta Pompeij ī Africa

Pompeius Magnus appellatur.

Primus Pōpeij triūphus.

multitudine ſeptum. Video te,inquit,adoleſcens ob victoriam lætari: Catulo viroꝝ optimo,Lepidum oĩm miſerrimum,te ſuffragante,prælatum,caue ne dormias,validiorem eñ aduerſarium tibi conſtituiſti. quod mox Sylla mortuo,Pompeius intellexit, cum Lepidum multa in euerſionẽ reipu. molientem, armis inſequeretur.Eo pulſo in Sardiniã,Sertorius erigit.Põpeius procõſul in Hiſpaniã mittit,vnde nõ rediit, donec Sertorius eſt à ſuis occiſus. Perpennã ipſe bello victũ trucidauit. hæc ſupra de Sertorio.Quibus pactis,Põpeius in Italiã duxit exercitũ.neminẽ tum & Hiſpaniã & Sertorium,alium ꝑter Pompeium viciſſe dicebatur.in hac tñ tam excelſi viri gloria & expectatione ſuſpicio metusꝗ fuit,ne veniret exemplo Syllæ,dñationem armis occupaturus.Sed poſtq̃ eam ſuſpicionẽ ab animis illoꝝ exuit,ſe aiendo poſt triumphũ velle exercitum deponere,vnum detrectatoribus ſolũmodo liquit,ſeſe plebi magis q̃ ſenatui

Secũdus triumphus. dedere.Decreto aũt ſecũdo triũpho ac cõſulatu etiã,Craſſo viro oĩm ditiſſimo ac maximo,rogãti adiutor fuit,orans plebis ſuffragia,aſſerens ſe non minus gratum habituꝝ Craſſum collegam creari,q̃ magiſtratum aſſequi.veꝝ cum conſulatum iniiſſent, mox cõtentiones inter ipſos varię emerſere.apud patres potentior erat Craſſus,apud plebem Pompeius.tribunatũ nanqꝫ plebi reſtituit,iudiciaꝗ ad equeſtres iteꝝ tranſtulit.Plebi vero iucundiſſimum fuit,ſubire cenſoꝝ ſententiam Pompeiũ.nam mos erat Romę,cum per legitimum tempus quiſq̃ militaſſet,equum per medium forum ducere coram duobus cenſoribus,quibus cum fidem,ſub quo militaſſet,feciſſet,cẽſores iu-

Cenſores. dicabant vel laudem,vel infamiam.huic præfecti curæ tum erant Gellius & Lentulus, ad hos inter alios Pompeius alia ſecum magiſtratus inſignia afferens,equum manu ducebat.cenſores ad tantæ rei conſpectum exhilarati,ſilentium indicũt.deinde alter incipit,Interrogo te Pompei Magne,militias ne oẽs iuxta diſciplinam abſoluiſti? Tum Pompeius,oẽs,inquit,ſub meipſo imperatore,ac circũfuſa plebs acclamauit. vnde ſurrexerunt cenſores,domumꝗ illum proſecuti ſunt,plaudente ac congratulante plebe.

Piraticũ bellum. Eodem tempore piratæ ingruere cœperunt per oĩa ſparſi maria,non tñ intercipientes nauium commeatus,ſed inſulas prouinciasꝗ vaſtantes.initium e Cilicia manauit.bello Mithridatico regiis freti remigiis,impunitate ſceleris & auiditate prędę vulgo ſeſe aſſociantes,in immenſum augebantur.his aurati erant rudentes, vela purpurea,remi ſubargentei,buccinæ cantus ebrietates,per oĩa littora perſonabant.Cõtumelias Romanis plurimas intulere,prætores duos Sextilium & Belinum, in ipſis prætextis cum miniſtris ac inſignibus abduxere.ſecuta eſt annonæ maxima caritas. contra eos mittitur Pompeius,quingentæ naues ei completæ ſunt,peditum centum & viginti millia,equitum millia quinqꝫ.E ſenatu legatos 24.ipſe elegit,quæſtores duo traditi,

Finis belli piratici. Pompeius omne interius pelagus in tribus & decem regionib' diuidit, & parti cuiqꝫ ducem nauesꝗ dedit.vnde piratas inſecutus,venatoris exemplo ambiuit,ac mira celeritate compreſſit oĩa eñ diebus 40. confecit. Poſtea Romam accedens, oẽs vndiqꝫ à mœnibus vrbis effuſi.culmen lætitiæ fuit,tantæ victoriæ inſperata celeritas,oĩmꝗ cõmeatuum copia.Pompeius,deuictis magna celeritate piratis, iterato contra 22.reges orientis imperator deſignatus eſt,qui contra Luculli acta,cui ſucceſſor datus fuit,nihil immotum reliquit:hic Lucullum auaritiæ accuſat,Lucullus Pompeium ambitionis,poſtea tñ Lucullus amaro inde animo traiecit, Pompeius vero aduerſus Mithridatem cõtendit,eũdem fugauit,reges Romanis ſubiecit, & de tota Aſia triumphauit. Cæterum de reditu Pompeii ex Aſia,varii rumores vrbem impleuere, ꝙ ductur' eſſet in vrbem exercitum,& monarchia extemplo ineunda.Craſſus cum liberis & pecuni-

Reditus Põpeii in vrbẽ. is vrbe abiit,ſeu metu,ſeu ꝙ inuidiam illi prouocaret.Pompeius Italiam ingreſſus,militibus ad concionem vocatis,cum eos ornaſſet laudibus,ꝑ ciuitates & municipia diſiungi iuſſit,& in propria quenqꝫ reuerti, ex quo Romanis ſuſpicio tollitur, metumꝗ paruus apparatus ſuſtulit:ex lege ętiam cum cautum eſſet, neminem ducem ante triumphum ingredi vrbem,ad ſenatum oratum mittit,vti liceat ſibi,vt mos erat,triumphum agere.quod & factum eſt. Maximum vero & ſplẽdidiſſimum fuit,& quod Romanorum nemini hactenus contigit,ꝙ trinum e trina vniuerſa orbis parte triũphum duxit,primum ex Aphrica,ſecundum ex Europa, tertium hunc vltimum ex Aſia,felix,ſi tum vita exceſſiſſet.vlterior eñ ætas felicitatis* inuidia,clades ei intolerãdas attulit.Inter hæc eñ Iulius Cæſar militia functus,reip.ſe ingeſſit,beneuolẽtia & ſtudio populi potentiam permagnam acquiſiuit,quibus Pompeium maxime oppreſſit. ſed de hoc poſtea.nunc de vita & moribus ac geſtis Iulii Cæſaris vel pauca perſtringamus.

C.Iulius Cæſar adoleſcẽs haud ſane fuit diues,q̃uis de nobiliſſima ſtirpe Iuliæ gentis eſſet ortus.patrem huius L.Iulium fuiſſe ferunt,qui illo annum ætatis 16.agẽte,obiit,Acceſſit ad calamitatem Cæſari quartana febris, & omni febre perículoſius Syllæ

odiũ

odium dictatoris,qui ciuili bello Iuliũ iam inter aduerſarios numerabat,vt de illo loquens,ſæpe his verbis & Pompeium ac nobiles admonebat,Male præcinctum puerũ cauete. Nam & ſi circa ornatum corporis intenderet,fluxe tñ cingebatur,mos illa ætate repræhenſibilis. Inimicitiarum vero Syllæ & Cæſaris cauſa,Marij affinitas erat:Iuliam Cæſaris amitam maior habuit Marius. His ille vexatus incommodis, pene quoti die latibula ꝑmutabat,diu in hoc ſtatu fuit,donec Mamerc⁹ Aemilius & Aureli⁹ Cotta viri nobiliſſimi & affines eius,Syllæ vero amiciſſimi, ſimulq́; Veſtales virgines, q̃rũ ſumma tunc erat autoritas,multis ac validis precibus ſibi veniam q̃ſierunt. victus tandem Sylla,ad vltimum exclamauit:& vincite,ait, & habetote vobis cunctiſq́; nobilibus hoc damnoſum donum. prædico aũt vobis,qui hunc adeo enixe ſaluum vultis,fore eum optimatũ partibus q̃nq; exitio. Cæſari ẽm multi Marij inſunt. Militauit poſtea adoleſcens in Aſia,Græcia,Ciliciaq́;,fama non ignobili. Audita Syllæ morte,Romã rediit,& ne nil ageret,Corne. Dolabellam conſularem virum, repetundarum accuſauit,quo iudicio magnam ſibi famam eloquentiæ,ſed & multum inuidiæ quæſiuit,abſoluto reo. Rebus vero vndiq; citra vota fluentibus, in inſulam Rhodum, vt operam literis daret,auditurus Apollonium Molonem,ire diſpoſuit:ſed dum eo nauigat,à piratis captus,familiaribus oĩbus præter tres remiſſis ad redemptionis ſuæ pecuniã procurandam,manſit cum prædonibus dies circa 40. non ſine indignatione. Cumq́; illi eum ex conuictu familiaritate orta percontarentur,quid eis ſi in ſua poteſtate eſſet,faceret:reſpondit iocanti ſimilis,ſe illos crucibus affixurum,idq́; ita fore,iureiurãdo tacito confirmabat. Cum vero comitibus ac ſeruis Roma redeuntibus,& 50. talentis ꝑſolutis,libertati redditus fuiſſet,claſſe ilico conquiſita illos appræhẽdit,in quibus iam tum ſecuturæ lenitatis ac clementiæ guſtum dedit. nam cum & ſontes plectere, & iuramentum ſeruare fixum eſſet,modum excogitauit quo vtrunq; leuiore ſupplicio cõpletetur. itaq; iugulari illos primum,poſt exanimes crucibus iuſſit affigi. Nec per ocium tunc publicas res neglexit. Mithridate ẽm Aſiam infeſtante,continentẽ tranſgreſſus,congregatis auxilijs & præſectum regis Aſia pepulit,& prouinciam conſeruauit. His actis,Romam rediit, primusq́; illi honos fuit tribunatus militum, in quo quidem imminutam à Sylla tribunitiam poteſtatem reſtituere ſummo ſtudio niſus eſt. Inde q̃ſtor vlteriorem Hiſpaniam ſortitus,apud Gades in templo Herculis forte Alexandri Macedonis contemplatus imaginem,vehementer indoluit,ꝙ cum ætate illa quã ipſe tunc ageret,in fines terræ famam noĩs ſui extendiſſet,& à ſe nihil adhuc gloria dignũ geſtum eſſet. Miſſionem igitur à ſenatu petijt,cupiẽs eſſe vbi maioris famæ materiam inueniret. Romam reuerſus, fœdo turbatus eſt ſomnio, viſus ſibi dormiẽs cum matre concumbere:ſed illi vates terrarum orbis imperium ſignificari dixerunt,terram enim eſſe parentem communem oĩm,ſic perhibent ad ampliſſimam ſpem incitatũ. Dehinc ædilis factus eſt,quo tempore in ſuſpicionem magnam venit,ꝙ & ante pluries conſpiraſſe crederetur cum viris inſignibus,vt totum reip. ſtatum perturbaret:ſed nunc ſeu pœnitentia,ſeu metu ob mortem conſpiratorum,effectu conſilium caruiſſe. In ea ædilitate multa ad ornatum vrbis fecit,quorũ oĩm ipſe autor,excluſo collega Bibulo,populi gratiam conſecutus,ſperanſq́; nil ſibi negatum iri,tentauit extra ordinem Aegyptum prouinciam,ſed ab optimatibus impeditur. Vnde in vindictam, C. Marij trophęa de Iugurtha,Cimbris & Teutonis,q̃ Sylla deiecerat,reparauit. Perdita ſpe Aegypti. pontificatum maximum petijt non abſq; fluxu munerum ingenti, qua in re alienum non modicum æs contraxit, & cum in campum candidatus mane deſcenderet, matri ſe oſculanti & flenti,Domum,inquit,niſi pontifex non reuertar,hodie pontificem aut exulem tuum videbis filium. Reuerſus aũt põtifex,duobus clariſſimis cõpetitoribus ſuperatus,inde ꝓtor factus eſt, q̃ tẽpore cum Catilinæ coniuratio erupiſſet, & cõplices ſcelerũ tenerentur,vniuerſo ſenatu ſupremum in eos ſupplicium decernente, ſolus eſt auſus ſuadere,non morte illos affici expediẽs eſſe. ꝑſuaſiſſet forte,niſi M. Cato vir grauiſſimus,oratione cõtraria peſſimam in partem inclinatos animos erexiſſet. neq; tñ cœptis abſtinuit,donec Ro. equites ad ꝓſidium ſenatus armati,mortẽ ſibi ſtrictis mucronibus minarent,ita vt eum cõplexu togæq́; ſinu inuoluiũ ꝑiculo mortis pauci eriperent. Quo ꝑmotus,ad tempus curiam intermiſit,nec diu tñ valuit quieſcere,q̃ minus tribunitijs procellis ſe ingereret. Itaq; Cæcilio Metello tunc tribuno plebis,nouis legibus & collegium tribunorum & rempub. perturbãti, non fautorem modo ſe præbuit,ſed autorem quoq;.nouarum vbiq; rerum aucupans materiam,donec ab adminiſtratione publica iuſſu ſenatus vterq; prohiberetur. neq; vel ſic magiſtratum gerere & ius reddere deſtitit,donec in armis eſſent qui eum cogerent parere ſenatui. tũc dimiſſis lictoribus,clam diſceſſit,ſtatuitq́; tantiſper pro tempore ac rerum qualitate quieſce

C. Iulij Cęſaris indoles.

Apollonius Molo rhetor.

Gemitus Cæſ. apud Alex. ſtatuã

Cæſar pontifex Max.

Curio liberat Cęſarẽ.

quieſcere. Operā multitudinis q̄ ad eum veniebat tuendæ dignitatis cauſa, ſed modeſtia ſeu diffidētia recuſauit, atq; effrenati⁹ inſtātes ſobria oratiōe coercuit. q̄ res eo gratior olbus, q̄ ab opiniōe om̄i remotior fuit. vnde eſt effectū, vt ſenatus ei ꝑ illuſtres viros grates ageret, & in curiā euocato ac verbis honorificētiſſimis collaudato, ꝓreptū reſtitueret magiſtratū.

Cæſar inter cōiuratos accuſatus.

Non multo poſt grauiori ſuſpicione laborauit, accuſatus apud Nouium Nigrū q̄ſtorem à L. Vectio, q̄ fuiſſet inter cōplices Catilinæ. In ſenatu aūt à Q. Curio delatus, qui ſe id à Catilina didiciſſe, alter chirographū Cæſaris Catilinæ datum oſtenſuꝝ ſe aſſerebat. Contumeliā hāc nullatenus ꝑferendā ratus Cæſar, Ciceronem ſuę innocētiæ teſtē fecit, ſeq; illi cōſuli de cōiuratione tūc aliq̄ narraſſe mōſtrauit, atq; ita cōfutatis aduerſariis, decretis ꝓmiis Curius eſt priuatus, Vectius in carcerē miſſus.

Cæſaris geſta in Hiſpania.

Prætor Hiſpaniā petiit, ſed tāta erat viri illuſtris inopia, vt à creditoribus profectio eius impediret. tum ad Craſſum cōfugit, q̄ interueniēte, Cæſar in prouinciā abiit. Rebus aūt illic geſtis, cōpoſitaq; prouincia, feſtināter ſucceſſore non expectato, ad conſulatū pariter & triumphū rediit. ſed cum legibus vtrunq; ſimul aſſequi non liceret, omiſſo in ꝑſens triumpho, conſulatū maluit, ſtatimq; vrbē ingreſſus, aſtutū adorit conſiliū, q̄d ꝑter Catonē vniuerſos fefellit hoīes. animaduertit em̄ Craſſum & Pompeium inuicē cōſulat⁹ gratia certaturos, q̄d & in Craſſo ſupra retulim⁹ (q̄re tēpora diligēter collige lector) Cæſar ne alteri fauēs, alterius in ſe offenſam cōtraheret, ſumma contētione illos inter ſe cōcordes facere laborauit, admonēs nihil aliud ea ſimultate profecturos, q̄ vt Ciceronis & Catuli ac etiā Catonis vires augeant, q̄ nullū pōdus habituræ ſint, ſi ipſi inter ſe cōcordi animo atq; amicoꝝ adhibitis auxiliis, remp. gubernare voluerint. his illi veriſſimis rationibus cōmoti, rurſus in concordiā rediere. Itaq; hoꝝ triū, veluti q̄dam cōſpiratione facta, potētia ſenatus & pop. Ro. vires cōfregit. Nec tñ Cæſar prius illoꝝ vires cōfirmare tētauit, q̄ eoꝝ opibus ſeſe tutiſſimū cōſtituit. ſtatim vtriuſq; cōſenſu creat⁹ cōſul, magnū in populo nomē & gloriā cōſecutus eſt. nam cum egregie conſulatū gereret, fauorē populi q̄ſiuit. comitiis cōſularibus collegā nactus, non quē maluit M. Bibulū, quē exorta poſtmodū q̄ſtione legis agrarię diſſentientē, ſo ro armis eiecit. q̄re toto tēpore cōſulatus domi metuēs latitauit, ſi q̄d decernēdū erat,

Cæſaris conſulatus.

ꝑ edicta Cæſar decreuit, & remp. ſolus gubernauit, nemine obſtāte ꝑter M. Catonē, quē ideo tandē manu lictoris extractū curia, mitti fecit in carcerē: quē euntē ſenatus oīs inſecutus eſt non aliter, q̄ ſi tum oēs capti viderent. ſunt q dicāt, veſtē q̄q; velut in luctu publico ꝑmutaſſe. hoc ꝑmotus Cæſar, ſimul & q̄ plebeios vidit mœſtos conſequentes, vnū ex tribunis plebis clam obſecrauit, vt Catonē e manibus lictoꝝ auferret. Præterea Cæſar Gn. Pompeiū tūc ſenatui infenſum, om̄i obſeqo promereri ſtuduit, filiam ſuā Iuliā Pōpeio coniugē dedit, ipſe Calphurniā L. Piſonis ſucceſſuri ſibi in conſulatu filiā, in matrimoniū accepit.

Cato in carcerē ducit.

Generi itaq;, ſoceri & Craſſi ſuffragiis fultus, ex oībus prouinciis Gallias atq; Illyricū ꝑelegit, ampliſſimā opū viā atq; vberrimā materiā triumphoꝝ, non q̄ ſenatus ei tranſalpinā Galliā libere daret, ſed veritus, ne à ſe negatum populus largiret, & q̄d ſuū nollēt, munus fieret alienū. Cōſulatu functus, cognitionem de actis ſuperioris anni ſenatui detulit, q̄ altercāte, in prouinciā abiit: demū poſtulatus, obtinuit cum reipub. cauſa abeſſet, ne reus fieret. Magiſtratus deinde annuos ſummopere coluit, vt abſentiā ſuā propugnarēt. Et poſt multa egregia facinora audiens L. Domitiū conſularē candidatū iactare, q̄d ꝑtor nequiſſet, cōſulē effectuꝝ, ſibiq; exercitū ereptuꝝ, illius cōſulatus impediēdi viā vnā meditatus Cæſar, nouos amicos Pompeiū & Craſſum, ad ſe Lucā iure amicitiæ in colloquiū vocatos, induxit vt anni inſtātis conſulatū peterēt. Erat, autore Plutarcho, cōſilii ſumma, vt in armis Cæſar ꝑmaneret, fore vt his ſibi Coſs. prorogaret imperiū. Facile fieri potuit, vt magiſtratum vterq; adipiſceret ſtudio plebis nouaꝝ reꝝ cupidæ. Craſſo & Pōpeio COSS. in alteꝝ luſtrū dilatū eſt imperiū Cæſari, Craſſo Syria decreta, Pōpeio Hiſpania. Interim Cæſar legiones cōſcribebat ex arbitrio, & in dies maiores libidini ſuæ vires q̄rebat.

Profectio Cæſaris in Galliam.

Anno igit ab vrbe cōdita 693. regni Ptolemæi Dionyſii 21. C. Cæſar in Galliā profect⁹ eſt. decreta em̄ ſibi erat Gallia Ciſalpina, Illyricū & Coniata, q̄ poſtea eſt adiecta, cum legionibus decē in quinquenniū datis. Tāta aūt celeritate itinera tum cōficiebat, vt cum primo Roma exceſſiſſet, octauo ad vſq; Rhodanū die ꝑuenerit, eq̄ vtebat inſigni, pedibus prope humanis, & in modū digitoꝝ vngulis fixis, quē ferūt, neglectis aliis ſeſſoribus, Cæſari libēter paruiſſe. Cæteꝝ primum Cæſari in Galliis aduerſum Heluetios & Tigurinos bellū fuit. Quare, vt paulo narret hiſtoria cōmodius, regio deſcribenda eſt. Gallia oīs primo bifariā diſtinguit, & noīa à Ro. impoſita vel hinc patet, q̄ eam partē q̄ propinquior Romæ eſt, Ciſalpinā dicūt, q̄ terminos habuit hinc Apœninū ab occidēte & meridie, illinc Alpes à ſeptētrione, ab oriente aūt ſinū maris Adriatici. hæc noſtro

ſtro tempore non Gallia,ſed Italię pars eſt. dicebaſ aũt Gallia Ciſalpina ex eo,&ſi pau
lo aliter Liuius referat:nam Galli Celtici cũ eos nõ caperet terra ſua, trecenta homi-
num millia ad ſedes nouas quærendas acceſſerũt,& eoꝝ portio in in Italia conſedit,
ibiq́; maſculis om̃ibus interfectis,eoꝝ fœminas duxerũt vxores, e qbus liberos ſuſci- Galliæ de-
pientes,habitu, lingua& moribus patrios ritu imitantes, puriſſimi effecti ſunt Galli, ſcriptio.
eſtq́; pars Ciſalpina dicta. Gallia vero tranſalpina,cuius fines ac ſpatium fuiſſe in lon
gum ab alpibus Italiæ ad Oceanũ Britannicũ Pyrenæosq́; montes, qui Gallos diri-
munt ab Hiſpanis:in latum vero,ab amnibus Rheno ac Rhodano:hæc in Belgicam,
Celticã,ac Aqtaniã Galliã ſubdiuidiſ. Belgica prima eſt,quæ à Belga ciuitatẽ nomen
accepit,& vt refert Bergomeñ. Belgicam duplicem putant nonnulli. Hinc Iulius in Belgica vn-
commentarijs inquit: Belgæ proximi ſunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt, de Belgæ.
cum qbus continenter bella gerunt:qua de cauſa Heluetij quoq; reliquos Gallos vir-
tute præcedunt, ꝙ fere quotidianis prælijs cũ Germanis contendunt: eoꝝ vna parš
initium ſumit à flumine Rhodano,vbi hodie Gebenna ad Rheni ripã protenſa,ab oc
caſu Iura mons præaltus. Ex hac deſcriptione videſ,ꝙ Belgica verticem habeat Rho
danũ,dum influit in lacũ Lemanũ,vbi Gebenna:ab occaſu eſt Iura mons,mihi vide-
tur mons iſte,q Alſatiã diſterminat à Burgundia,hodie & Lotharingia:& ſic quidqd
eſt à Gebenna intra Iurã montem & Rhenũ vſq; ad Argentinã ex Belgis, Heluetioꝝ
gens inhabitabat, & diciſ Belgica ſuperior, habito reſpectu ad Rhenũ. Inferior vero
incipit ab Oceano, q inter arcton & occaſum Britanniæ nunc Angliæ, adſcendendo
& à ſiniſtris habendo Rhenũ,à dextris Sequanos. qbus hodie in finibus eſt Flandria,
Brabãtia,Colonia Agrippina,Lucenburgũ,Treueris,Lotharingia,per Rheni ripam
vſq; ad Argentinã. Ea vero tota Belgarum natio,paulatim in nomen Germaniæ lin-
guamq́; conceſſit,vt iam ſe Gallos dici neſciant:ſi audiant,indigneſ. Sunt etiam qui
Remenſes inter Belgas numerant,volunt & alij Heluetios inter Gebennas nume-
rari,Rhenũ Baſileenſes finire,nec Gallos fuiſſe: ſed non multũ refert,ad præſens nec
contendo,magis aũt quæ dixi,correctioni verius ſentientiũ ſubmitto. Celtica Gallia Celtica
illa dicitur,quæ ob comas longas Comata appellabaſ. ea bipartita eſt, quædã Lugdu
nenſis,quædã Narbonẽſis eſt dicta. Lugduneñ. & triplex eſt. Prima,cuius caput Lug
dunum ciuitas eſt,in ſecunda Rothomagenſis metropolis Normandię etiã eſt caput,
in tertia * Turonis metropolis, & comitatus ſeu ducatus Andegauenſis. Gallia vero
Narbonenſis & ipſa partiſ in Gothiã,cuius Narbona metropolis eſt, & Burgundiã,
in qua ſunt vrbes, Arelatũ, Burgundiæ regni caput,Vienna, Ebrodunũ, Tarantaſia,
Auguſtodunũ,quã Iulius Cæſar Heduam vocat,ſunt & Senones. Aquitania tertia di
citur,eo ꝙ duabus ſuperioribus regionibus,aquis & fluminibus abundet, hanc Lige-
ris fluuius à Celtis diuidit,quæ & Oceanũ mare attingit,in qua ſunt metropoles, Bur
gedalis, Auxitana,* Bituricẽſis quædã pars & ducatus Aquitaniæ. Redeundo ad inſti
tutũ,nõ multũ ante Cæſaris aduentũ Allobroges Galli circa Rhodanũ ad lęuã,quoꝝ,
vt Iulius teſtaſ,proximũ Heluetijs angulũ Genua olim oppidũ,nunc Gebenna tene-
bat,in fidẽ pop. Ro. recepti erant,ex Gallis vero trans Rhodanũ habitantibus,aliqui
fœderati Ro. erant, qdam ſine fœdere ſuis legibus viuebãt, Heluetioꝝ gens, Cæſare
teſte,reliquos Gallos virtute antecedit. apud Heluetios aũt longe nobiliſſimus fuit &
ditiſſimus Orgetorix,is regni cupiditate inductus, coniurationẽ nobilitatis fecit, ci- Orgetorix
uitatiq́; pſuaſit, vt de finibus ſuis cũ om̃ibus copijs exirent:perfacile eſſe,cũ virtutibus dux Helue-
oĩbus pſtarent,totius Galliæ imperio potiri. his rebus adducti,& ꝙ ꝑ multitudine ho tiorum.
minũ anguſtos fines haberent,autoritate Orgetorigis ad proficiſcendũ parabantur.
Interim Orgetorix affectati regni accuſatus,moriſ,neq; abeſt ſuſpicio,vt Heluetij ar
bitranſ,quin ipſe ſibi mortem conſciuerit. Poſt eius mortẽ nihilominus Heluetij op-
pida ſua omnia,vicos, & reliqua priuata ædificia incendunt: perſuadent & finitimis,
vti eodem vſi cõſilio,oppidis ſuis vicisq́; exuſtis,vnà cũ his proficiſcanſ. Boios quoq;,
qui nũc Bauari vocanſ,ſibi adſciſcũt. om̃ibus rebus ad proficiſcendũ paratis,diem di Bauari.
cunt qua ad Rhodani ripã oẽs cõueniant. Cæſari cũ id renunciatũ eſſet,q̃maxime po
tuit in Galliã vlteriorẽ cõtendit, & ad Genuã, hoc eſt,Gebennã peruenit. Labienus Labienus.
tum à Cæſare miſſus,Tigurinos penes Ararim fluuiũ profligatos attriuit. Cæſari ve-
ro exercitũ agẽti,de improuiſo Heluetij occurrerũt,quos ꝑueniẽs, in munitũ cõfugit
locũ,ibi collectis copijs, vt primũ acies inſpexit, ei adductus equus eſt, quo inſpecto,
hoc,inquit,poſt victoriã in perſequendis vtar hoſtibus, nunc in eos progrediamur,
ſimulq́; impetu facto pedibus ire cœpit. Animũ Cæſaris incendebat & prior clades,
qua equitatũ ſuũ nuper auerterãt. Aliquãdiu ſumma cũ difficultate pulſa hoſtiũ acie, Ro. victi.
plurimus circa carros vallumq́; labor extitit, tandẽ magno difficiliq́; ꝓlio vicit,& ad

gg deditio

deditionē coegit. Fuit multitudo Heluetioꝝ, Tigurinoꝝ, Rauracoꝝ & Boioꝝ, cum
primū eſt progreſſa, ad centū 57. millia. Ex his 47. millia in prælio ceciderunt, cæte-
ri in terras proprias remiſſi ſunt. & qa oībus incenſis domi nihil erat, Allobrogibus
imperauit, vt his frumēti copiā facerēt, ipſos oppida & vicos reſtituere iuſſit, ꝙ no-
luit ea loca vacare, ne ꝑpter bonitatē agroꝝ Germani in fines Heluetioꝝ Rhenum

Heluetiorū deditio.

tranſeuntes, occuparent. Boios petebant Hedui in finibus ſuis collocari. In caſtris ve
ro Heluetioꝝ tabulæ repertæ ſunt literis Græcis confectæ, in qbus nominatim habe-
bant, quo numero domo exiſſent, pueri, ſenes & mulieres ſeparatim, & qui arma fer-
re poſſent. numerus omniū erat 368. millia. His pactis, fere ex oībus Galliæ vrbibus
legationes principū gratulantes ad Cæſarem veniunt. dies cōcilio Galliæ petitus præ-
figitur, vbi cū ad Cæſarem principes veniſſent, ſeſe oēs flentes ad pedes proiecerūt.

Diuitiaci Hedui apud Iuliū querimonia.

Et data fide ſilentij, Diuitiacus nobilis Heduus pro oībus locutus eſt, Galliæ totius fa-
ctiones eſſe duas, harū alterius principatū tenere Heduos, alterius Auernos ac Sequa-
nos. hi cum de principatu multos annos cōtendiſſent, factū eſſe, vti ab Auernis & Se-
quanis Germani mercede accerſerent: hoꝝ primo circiter xv. millia Rhenū tranſiſſe,
nunc vero eſſe in Gallia ad centū & xx. millium numeꝝ: cum his Heduos ſemel atq;
iterū armis contendiſſe, victos, oēm nobilitatem, oēm ſenatū equitatumq́; amiſiſſe:
ijs calamitatibus coactos eſſe Sequanis obſides dare, & iureiurādo ciuitatem obſtrin-
gere, ſeſe neq; obſides repetituros, neq; auxiliū à po. Ro. imploraturos, ſed perpetuo
ſub illoꝝ imperio futuros. Vnum ſe ex oīi ciuitate Heduoꝝ profugiſſe Romam, ad
ſenatum veniſſe auxiliū poſtulatū, ꝙ ſolus neq; iureiurādo neq; obſidibus teneret: ſed
peius victorib⁹ Seqnis q̄ Heduis victis accidiſſe. ꝑpterea ꝙ Arioniſtus rex Germanoꝝ
in eoꝝ finibus conſediſſet, tertiam partem agri optimi occupaſſet, & nunc de altera
parte tertia Sequanos diſcedere iuberet, propterea ꝙ paucis diebus ante Harudū mil
lia hominum 24. veniſſent, futurū eſſe paucis annis, vti ipſi oēs ex Galliæ finibus

Arioniſtus Germanorum rex.

pellerent, atq; oēs Germani Rhenum tranſirent: Arioniſtū hominem eſſe barbaꝝ,
iracūdum, temerarium, eos nō poſſe eius imperiū diutius ſuſtinere, & niſi in Cæſare
populoq́; Ro. ſit auxiliū, exemplo Heluetioꝝ Gallis domo emigrādum, domicilium
à Germanis remotū quærendum. quibus dictis, ſeſe oēs flentes Cæſari ad pedes pro-
iecerūt, contendentes ne ea quæ dixiſſent, enunciarent: alioqui ſore, nec ſe dubitare,
quin de omnibus obſidibus qui apud Arioniſtum haberentur, actū eſſet. Hac oratio
ne ab Diuitiaco habita, animaduertit Cæſar Sequanos nihil loqui, triſtes terram in-
tueri. miratus, cauſam quæſiuit ſæpius, & nihil reſpondebant. Idem Diuitiacus tan-
dem, hoc ſunt, inquit, o Cæſar, miſeriores Sequani, ꝙ ſoli ne in occulto qdem queri,
nec auxiliū implorare auſi ſunt, abſentis Arioniſti crudelitatem horrentes, propter-
ea ꝙ reliqs vel fugæ facultas daretur: his vero qui intra fines eū recepiſſent, & quoꝝ
oppida in eius poteſtate eſſent, omnes cruciatus ſupereſſe. His rebus cognitis, Cæſar
Gallorum animos verbis confirmauit, pollicitus ſibi eam rem curæ fore, in hæc con-
ciliū dimiſit, & præterea multa hortabantur, in primis ꝙ Heduos fratres conſangui
neosq́; ſæpenumero à ſenatu appellatos accepiſſet, quos nunc in ſeruitute & ditione
Germanoꝝ videret, paulatim etiā Germanos cōſueſcere Rhenū tranſire, & in Galli-
am magnā eorū multitudinē venire, hoc & po. Ro. periculo fore, cū Galliā occupaſ-
ſent, vt añ Cimbri Teutonesq́; fecerāt. Illis rebus mature occurrendū cenſebat, quā-
obrem placuit ei vt ad Arioniſtū mitteret, poſtularetq́;, vt aliquē locū mediū vtriuſq;
colloquio deligeret, velle ſecū de Repub. & ſummis vtriuſq; rebus agere. Cui legatio-
ni Arioniſtus rñdit, mirū ſibi videri, quid in ſua Gallia quam bello viciſſet, aut Cæſari
aut po. Ro. negocij eſſet, & ſi qd à Cæſare ipſi op⁹ eſſet, ſeſe venturū ad eū: ſi qd ille à
ſe velit, illū ad ſe venire oportere. Ad hæc iterū Cæſar legatos miſit cum bis mādatis,
qm̄ tanto ſuo populiq́; Ro. beneficio affectus, ꝙ in cōſulatu rex atq; amicus appella-
tus eſſet, hāc po. Ro. gratiā referret, vt ſi inuitat⁹ in colloquiū venire grauaret, hæc eſſe
quæ ab eo poſtularet: primū, ne quā multitudinē hominū amplius trans Rhenum in
Galliā transferret: deinde obſides Heduorū redderet, neve Heduis socijsq́; eorū bellū
inferret. Si id ita feciſſet, pop. Ro. cū eo amicitiā futurā: ſin aliter, amicos popu. Ro. ſe
defenſurū, & iniurias Heduorū nō neglecturū. Ad hæc Arioniſtus rñdit: ius eſſe bel-

Superbum Arioniſti reſponſum.

li, vt q viciſſent, his qs viciſſent, imperarent vt vellent. Idem populū Ro. victis faceret
ſi ipſe pop. Ro. nō præſcriberet, quēadmodū ſuo iure vteret, nō oportere ſe quoq; im
pediri. Heduos à ſe ſuperatos armis, magnam Cæſarem iniuriam facere, qui ſuo ad-
uentu vectigalia ſibi deteriora faceret, Heduis ſe obſides nō redditurum, neq; his ne-
q; eorum ſocijs iniuria bellum illaturum, ſi conuentis ſtarent, ſtipendiumq́; quotan-
nis penderēt: ſi id non feciſſent, longe his fraternum nomen populi Ro. abfuturum.

Quod

Quod ſibi Cæſar denunciaret,ſe Heduoꝝ iniurias non neglecturꝝ, neminẽ ſecũ ſine
pernicie ſua cõtendiſſe:cũ vellet,cõgrederet: intellecturꝝ qd inuicti Germani,exerci
tatiſſimi armis,q intra annos xiiij.tectũ non ſubiſſent,virtute poſſent. Hæc eodẽ tem
Treuiri.
pore Cæſari mãdata referebant, & legati ab Heduis & à Treuiris veniebant: illi, de
Harudibus nup tranſportatis in Galliã: Treuiri,ꝙ Sueui centũ pagoꝝ Rhenũ tranſi-
re conarent,conqueſti ſunt,auxilia Cæſaris implorãtes. His rumoribus Cæſar exper
rectus,ne coniungendi copias daret hoſtibus ſpatia,expeditiſſime cõpoſitis quę in rem
Sueui Rheuum tranſeunt.
erãt,feſtinãti agmine in Arioviſtũ proficiſcit. Iam triduo iter exegerat, dũ egreſſum
illum finibus,ad nobile Sequanoꝝ oppidũ Veſontionẽ occupãdum ingenti cũ exer-
citu properare cõperit,noctes dieſq́ȝ ipſe maximis itineribus cõfectis, Veſontionem
ante regis aduentũ peruenit,oppidũ introgreſſus,pſidijs opportunis firmat,huc vero
exercitũ incredibilis tremor peruaſerat, audita mole corpoꝝ, virtute & experientia
Germanoꝝ. Hæc cũ ad Cæſarẽ relata eſſent,cõuocatis ad concionẽ militibus,oratio-
nem habuit plenã animoſis exhortatiõibus, acerrimiſq́ȝ repræhẽſiõibus. Mirũ,vnius
viri virtꝰ ac facundia repentinã animoꝝ mutationẽ fecit,imperatori offenſo verbis
ac rebus ſatisfacere ſtuduerũt. Cæſar per Diuitiacũ itinere pparato, nocte caſtra mo
Arioviſti & Cęſ. cõgreſſus.
uit. Quod vbi Arioviſtus agnouit,legatos miſit,colloquiũ cũ eis Cæſar admiſit. ex di
cto cõueniũt. Poſt multa Cæſar Galliã ſane nõ tam Arioviſti,ꝗ̃ Romanoꝝ eſſe,q an-
te eum per Q.Fabiũ Maximũ Rutenos & Auernos Galloꝝ populos domuiſſent,pri
miſq́ȝ armis poſſeſſionẽ nacti fuiſſent, Hæc inter vtranq; victoriã intereſſe,ꝙ liberta-
tem quã Arioviſtus victus abſtulerit, Ro. reliquiſſent, eamq́ȝ ipſis in ppetuũ ſaluam
ſenatum cenſuiſſe. Plura dicturo Cæſari nunciat,equitatũ Arioviſti iam tela iactare.
Itaq; Cæſar inexpleto ſermone digredit, & ſuis imperat ne prælũ incipiãt,ne pulſis
hoſtibus,dici poſſit,hoſtem colloquio circũuentũ. Poſt biduũ miſit iterũ Arioviſtus
ad Cęſarem,vt colloquiũ inceptũ perficeret. Non placuit Cæſari,ſed legatos mittere
decreuit,quos Arioviſtus ſpreuit. Copias interim vtrinq; educunt: cõcurrit tanto im
Arioviſti fuga.
petu,vt conſumpto mox ſpatio,nullus fuerit pilis vſus. Proiectis igitur miſſilibus,res
gladijs acta eſt. Pugnatũ aliquãdiu acriter,& magno Romanoꝝ labore. Inter eos eñ
inuenti ſunt,qui ſe in mediã phalanga immitterent. Tandẽ fracta ptinacia Germano
rum,omes terga verterũt,diruptiſq́ȝ caſtris,vſq; ad Rheni ripã millia paſſuũ circiter
quinq; fuga facta,ibi perpauci aut viribus cõfiſi tranare cõtenderũt, aut lyntribus re-
pertis,ſalutẽ qͥſiere. In his fuit Arioviſtus,q naviculã nactꝰ,ea profugit, reliqui inter-
fecti ſunt. Duæ fuerunt Arioviſti vxores,vna Sueua natione,quã domo ſecũ duxerat:
Germanoꝝ cædes.
altera Norica, regis Voccionis ſoror,vtræq; in ea fuga perierunt. Cæſar vna æſtate
duobus maximis bellis confectis,hybernatum in Sequanos deduxit exércitũ, quibus
Labienũ præpoſuit,ipſe in citeriorẽ Galliã ad cõuentus agendos profectus eſt. Cæſo
Rubicon.
rum in eo vltimo prælio 80.millia fuiſſe phibent. Fluuius Rubicon Galliã citeriorem
à reliqua diſterminat Italia. Ibi Cæſar reſidens, plebis animos ad ſe perliciebat. Dein
potentiſſimos Galloꝝ Belgas & tertiã Galliæ partẽ incolentes defeciſſe audiens, dua
bus legionibꝰ in citeriori Gallia cõſcriptis,ad eos imenſa celeritate cõtendit, qͦs in ſo
cioꝝ Galloꝝ agris pdas cõuectãtes adortus,maxĩa ex parte turpiter dimicãtes fudit,
ceciditq́; ita,vt paludes & profunda quædã flumina per cæſoꝝ ſtragẽ Romanis trãſi
tum præbuerint. Quo facto,ex his qui ante defecerant,cuncti ferme ad Oceanũ ver-
gentes,nullo cõfecto prælio,imperata fecerũt: poſtea cõtra ferociſſimos Neruios du
Neruij Ro. cædunt.
xit exercitũ,qui denſiſſimas incolũt ſyluas. Hi locatis filijs ſupellectiliq́ȝ in ſyluis pro-
cul ab hoſte,cum lx. millibus armatoꝝ,duce Boduognato,cõtra Cæſarẽ faciũt impe
tum,illũ caſtra locantẽ offenderũt,& verſo in fugã equitatu,ſeptimã ac duodecimam
legiones circũueniẽtes,vniuerſos trucidauere cẽturiones. Quod niſi Cæſar correpto
ſcuto ,& his q corã ſe præliabant detentis,in barbaros irruiſſet, ac ſubinde quodã ex
tumulo decima legio per hoſtiles erumpẽs acies periclitãti ſuccurriſſet,neminẽ euaſu
rum incolumẽ liquet. At virtute Cæſaris decertãtes, haud tñ Neruios dare terga co-
egerunt,verũ fortiter repugnãtes obtruncarũt. Ex lx. eñ millibus qngentos euaſiſſe
tradit,ex cõſularibus aũt viris qui quadringẽti erãt,tres ſuperfuerãt incolumes. Cæ-
ſar Galliæ rebus optime diſpoſitis,in Ciſalpina hyemauit,adhuc res vrbanas appara
turus,vbi ad eũ veniũt Lucã Põpeius,Craſſus,& Sardiniæ ptor Appius, lictores cen-
tum & xx. ſenatorij ordinis circiter * ducentos fuerũt. vbi cũ Craſſo & Pompeio per-
nicioſum Reipub. conſiliũ eſt tractatũ. Reuertens iteꝝ Cæſar ad exercitũ in Galliam,
ingens bellũ offendit. duo eñ maximi Germanoꝝ populi Rhenũ metu pellente tra-
Vſipetes.
iecerant,Vſipetes & Tencatheri,nõ longe à mari quo Rhenꝰ influit. cauſa tranſeundi
fuit,ꝙ à Sueuis plures annos bello premebant, & agricultura prohibebant. Sueuoꝝ

Sueuoꝝ deſcriptio. gens, vt ſcribit, longe maxima & bellicoſiſſima Germanoꝝ omnium, hi centū pagos habere dicunt, ex qbus q̃tannis ſingula millia armatoꝝ bellādi cauſa e finib⁹ educūt. reliqui q̄ domi manſerunt, ſe atq; alios alunt. Hi rurſus inuicē anno primo in armis ſunt, illi domi remanent. ſic neq; agricultura, neq; ratio vſusve belli intermittit. Sed priuati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt, neq; lōgius anno remanere vno in loco incolendi cauſa licet, neq; multū frumento, ſed maxima parte lacte atq; pecore viuunt, multumq́; ſunt in venatiōibus, ꝙ à pueris nullo officio aut diſciplina aſſuefacti, nihil om̄ino cōtra voluntatem faciant, quæ libertas & vires alit, & immania corpora efficit, atq; in eam conſuetudinē venerunt, vt locis frigidiſſimis neq; veſtitus præter pellem habeant quicquā, quaꝝ propter exiguitatē magna eſt corporis pars aperta, & lauantur in fluminibus.

Mercatores apud Sueuos. Mercatoribus eſt ad eos aditus, magis eo vt quæ bello ceperint, quibus vendāt habeant, q̃ quo vllam rem ad ſe importari deſiderent. Equeſtribus ꝓlijs ſæpe ex equis diſſiliunt, ac pedibus prælianṫ, eosq́; eodem remanere veſtigio aſſuefecerunt, ad quos celeriter, ſi vſus eſt, recipiunt ſe. Nihil turpius q̃ ephippijs vti. Vinum ad ſe omnino importari nō ſinunt, ꝙ ea re ad laborem ferendū remolleſcere homines atq; effœminari arbitranṫ. maximā putant eſſe laudem, q̃ latiſſime à ſuis finibus vacare agros: hac re ſignificari, magnū numeꝝ ciuitatū ſuam vim ſuſtinere non poſſe. Itaq; ex vna parte à Sueuis circiter millia paſſuū ſexcenta agri vacare dicunṫ.

Vbij. Ad alterā partem ſuccedunt Vbij, quoꝝ fuit ciuitas ampla: paulo hi cæteris ſunt Germanis humaniores, propterea ꝙ Rhenum attingunt, & Gallicis ſunt moribus aſſuefacti hos cū Sueui multis bellis experti, propter amplitudinē ciuitatis finibus expellere nō potuiſſent, tamen vectigales ſibi fecerunt. In eadē cauſa ſunt Vſipetes & Tencatheri, quos ſupra diximus, qui cum plures annos Sueuoꝝ vim ſuſtinuiſſent, ad extremum iam agris expulſi, & multis locis Germaniæ trienniū vagari, ad Rhenum peruenerunt, & priusq̃ Menapij q̄ Rhenū accolunt, intellexerunt, interfectis præſidijs ac nauibus conſcenſis, flumen trāſierunt, & oībus ædificijs occupatis, ſeſe ibidē aluerunt. De Sueuis adhuc in ſequēti folio, & in ſecūdo volumine. His de reb⁹ Cæſar certior factus,

Gallorum leuitas. infirmitatē Gallorū veritus, nihil illis cōmittendū exiſtimauit. Eſt aūt hoc Gallicæ conſuetudinis, vt viatorem publice conſiſtere cogant, quid quiſq; eorū de quaq; re audierit aut cognouerit, quærant. & mercatores in oppidis vulgus circūſiſtat, quibusq́; ex regionibus veniant, quasq́; res ibi cognouerint, pronūciare cogant, vt conſilijs cōmoda fit occaſio. qua conſuetudine cognita, maturius Cæſar ad exercitū proficiſcitur. Principibus aūt Galliæ vocatis, eorū animos ꝑmulcens cōfirmansq́;, equitatu imperato, bellū cū Germanis gerere conſtituit, cōparata re frumentaria, equitibus delectis, in ea loca contendit, qbus in locis Germanos eſſe audiebat. A quibus cū paucorū dierum iter abeſſet, legati ad Cæſarē venerunt, quorū hæc fuit oratio:

Germanoꝝ oratio. Germanos neq; priores pop. Ro. inferre bellum, nec tamen recuſare, ſi laceſſanṫ. quin armis contendant, ꝙ Germanoꝝ conſuetudo hæc ſit à maioribus tradita, quicūq; bellū inferant, reſiſtere, neq; deprecari: hoc tamē dicere, veniſſe eiectos domo, ſi ſuā gratiam Rom̄. velint, poſſe his vtiles eſſe amicos, vel ſibi agros tribuant, vel patianṫ eos tenere quos armis poſſederint. ſe vnis Sueuis cōcedere, impares eis eſſe, qbus ne dij qdem immortales pares eſſe poſſint: reliquū quidē in terris eſſe neminē, quē nō ſuperare poſſint. Ad hæc quæ viſa ſunt, Cæſar reſpondit. Sed exitus fuit orationis, ſibi nullam cum

Sueuorum ferocia. his amicitiā eſſe poſſe, ſi in Gallia remanerent: neq; ſatis mirari, vt qui ſua defendere nō valerent, inuaderēt aliena: neq; vero eſſe agros vllos in Gallia, q̄ tantæ multitudini aſſignari poſſint ſine iniuria poſſeſſoꝝ. Eſſe aūt apud ſe aliaꝝ gentiū legatos, in primis Vbioꝝ amicoꝝ populi Ro. de Sueuoꝝ violentia cōquerētes, poſſe eos cum illis habitare, donec vtriſq; cōſultū ſit: ſe Sueuis imperatuꝝ, vt ab eoꝝ offenſionibus abſtineant. Abeunt legati ad ſuos, relationē facturi & redituri. Sed Cæſar fraudē ſuſpicatus, proceſſit propius, & cū ab hoſtiū caſtris non amplius paſſuū xij. millibus abeſſet, ad eū legati (vt erat cōſtitutū) reuertunṫ, orabātq; ne lōgius ꝑgrederet. Cum id nō impetraſſent, petebāt, vt Cæſar ad ſuos eqtes, q̄ præibāt, mādaret ꝓlio abſtinere, donec legatos ad Vbios mitterēt, & fœdus cū his contra Sueuos iuxta cōſiliū Cæſaris inirent. Intelligens Cæſar petitionē ad morā trahendā fieri, reſpōdit ſe nō amplius q̃ quatuor millia paſſuū progreſſuꝝ illo die: mandauit equitibus, ne eos inuaderent. Equites iuſſu ducis accepto, tanq̃ in pace ſecuri ibant. Id cū hoſtes aduertiſſent, impetu in eos ruunt, quatuor & 70. ex eis occidunt, reliquos in fugā vertunt. Cæſar circūuentū ſe dolis videns, ſtatuit nullā pacis cōditionē admittendā, cōcilio vocato, dum propoſitum aperit, legati hoſtiū principes gētis & ſeniores, in qbus erat oīs autoritas, ad Cæſarem in caſtra ꝑuenıūt, excuſaturi ꝑteritas fraudes vel nouas molituri, quos Cæſar ilico capi iuſ-

pi iuſſit,ſimulq́ꝫ cõtra hoſtes properat.qui ignorãtes ſi quid legati egiſſent,celeritate aduẽtus Cæſaris,neq; cõſilij habẽdi,neq; arma capiẽdi ſpatio dato, ꝑturbant.Quo loco q arma capere potuerũt,paulíſp reſtitere. at reliqua multitudo cũ fugeret ad Moſam & Rhenũ,pene om̃is cæſa eſt,aut in flumine ſubmerſa.Qui apud Cæſarẽ manſerant in caſtris,libertate donati ſunt.Cęſi ſerunt 40000.reliqui ad Sicãbros mearũt.

Germanoꝝ clades.

Germanico bello cõfecto,Cæſar Rhenũ tranſire ſtatuit,ſiue vt Germanos Ro.armis ꝑterreret,ſiue ꝙ reliq̃ pars eq̃tatꝰ Vſipetũ & Tenchateroꝝ in fines Sicãbroꝝ fugerat, quos illi requiſiti à Cęſare tuebant,Ro.rñdentes, pop.Ro.imperiũ Rheno finiri.Inſuper petebãt Vbij aduerſus Sueuoꝝ arma ſe defendi.Mira igit rõne ponte facto, Rhenũ trãſijt,haud lõge vbi Moſa Rhenũ influit.Ibi plures ciuitates pacẽ ab eo ꝑ legatos petiere.Sicambri fuga finibus ſuis exceſſerãt.quare Cęſar eoꝝ vicis incẽſis,ad Vbios ſe recepit.Sueuos poſtea in ſyluas migraſſe cõperit,liberos & vxores ibi abdidiſſe,eos qui arma ferre poſſent,in vnũ locũ cõueniſſe in medio regiõis, ibiq́ꝫ Romanoꝝ aduẽtum expectare.Quod vbi Cæſari innotuit,om̃ibus his cõfectis,quaꝝ reꝝ cauſa reducere exercitum cõſtituerat, vt Germanis metum inijceret,vt Sicambros vlciſceret,& Vbios obſidione liberaret,diebus oĩno decẽ & octo trans Rhenũ conſumptis,ſatis & ad laudẽ & ad vtilitatẽ profectũ arbitratus,ſe in Galliã recepit põte reſciſſo.

Tranſit Cæſar Rhenũ.

Sueuoꝝ delectus.

Põs Rheni.

Inde priuſquã exercitũ in hyberna dimittit, in Britanniã nouũ orbem traijcere voluit,explorandam inſulã,cultores & illoꝝ mores,C.Voluſeno mandat.nam e mercatoribus nihil accipere certiꝰ potuit.Ipſe in Morinos cum copijs proficiſcit.interim plures inſulæ ciuitates,accepta noui belli fama,per legatos pop.Ro.amicitiã petunt ,a q̃bus obſides recipit,& cũ eis Comiũ,quẽ Atrebatibus antea regẽ cõſtituerat,mittit. Huic imperat ciuitates adeat,hortet vt populi Ro.fidem ſequant,ſeq́ꝫ celeriter ventuꝝ denunciet.Voluſenus perſpectis regionibus om̃ibus,q̃nto die ad Cæſarẽ reuertit,quæq́ꝫ ibi perſpexiſſet,renũciat.Cæſar parata claſſe cum primis nauibus Britanniã attigit,atq; ibi in omnibus collibus expoſitas hoſtiũ armatas copias conſpexit.At naues propter magnitudinẽ,niſi in alto conſtitui non poterant.Militibus aũt armoꝝ onere preſſis, de nauibus deſiliendũ,& in fluctibus pugnandũ erat,cum hoſtes in arido conſiſtentes tela iacerent.Cæteris aũt cunctantibus,qui decimæ legionis aquilam ferebat, Deſilite, inquit, commilitones, niſi vultis aquilã hoſtibus prodere. Quo dicto, ſe ex naui proiecit,atq; in hoſtes ferre aquilam cœpit,quem cæteri ſecuti ſunt:pugna acerrima facta,hoſtes prælio ſuperati,fugaq́ꝫ facta, ſtatim ad Cæſarẽ legatos mittunt de pace, obſides daturi,& q̃cq̃d imparſſet facturi.Comius Atrebatũ rex,quẽ ante legatũ Cæſaris in cuſtodia tenebãt,remiſſus arbiterq́ꝫ pacis factꝰ eſt,partim datis,partim promiſſis obſidibus.

Cęſar in Britanniã trãſmittit.

In hac cõgreſſiõe M.Scæua miles,q cimba cũ quatuor tantũ militibus ad inſulam ſcopuloſo littore tranſuectus, contra barbaroꝝ copias in acie ſtetit, & conſumptis ſocijs,ſtricto obuios mucrone, vnumquẽq; vt ſe primus obtulerat,nunc ſcuto nunc gladio excipiẽs,diu vtriq; partium admirabile præbuit ſpectaculum, cũ iam non vt in armatũ virum,ſed vt turrim munitã,omniũ niſus,ira,pudorq́ꝫ hoſtiũ in furorem verſus incumberet:transfixus telo,clypeo & galea vi diſiectis, gladioq́ꝫ ad extremũ fracto,duabus loricis onuſtus,ſe in vndas iniecit,ac reuerſus ad ſuos, vnde gloriam merebat,veniam poſtulauit.Nempe cũ Cęſarẽ inſpexiſſet,parce,inquit,optime imperator,arma perdidi:& ille cuius ſub oculis res geſta erat,ſummos ei honores impendit.

Nobile Scæuæ facinus.

Acceptis inde obſidibus,ægre ad Gallicũ littus ꝑuenere. vbi cum naues tẽpeſtate diſiectæ ac concuſſę eſſent,nec ad reparãdum materia ſuppetebat,frumenti q̃q; inopia exercitus laboraret,Britannici principes rebellare cœperunt,coniuratione facta,Romanos frumento cõmeatuq́ꝫ prohibuere. Iterato aũt victi, deditionẽ fecerũt, quibus Cæſar propter perfidiam obſides duplicauit, eoſq́ꝫ in Gallias duci iuſſit, quo ipſe nauigatione proſpera eſt reuerſus.

Britanni victi.

Poſtea iterum rebellionem molientes,omiſſiſq́ꝫ domeſticis bellis,in Ro. verſi ſunt,Caſſiuellano bellicoſo viro ſummam imperij permittentes,inſulæ totius ducatũ cõtulerunt,qui quatuor Britanniæ regulos partes extremas inſulæ regentes,per legatos ad ſoli natalis auxiliũ inuitat. parent illi,cumq́ꝫ in caſtra veniſſent, Cæſar iam claſſe aduectus erupit, & multis occiſis, damnoq́ꝫ non paruo ſuorum,tandem ducem ad deditionẽ coegit,acceptiſq́ꝫ obſidibus & tributis, ex inſula remeauit.

Caſſiuellanus Britan. victus.

Cum nauem ſolueret,literæ illi à Roma mittũtur,quibus de morte filiæ certior factus eſt, quæ Pompeio nupta,pariens moritur, nec infans niſi paucos dies vixerat, quæ res & Pompeium & Cæſarem magnis affecit cladibus.

Iuliæ mors.

Cæſar copias in diuerſa partitus hyberna,in Italiam reuertitur.Cum interim Galli magnis irrumpentes exercitibus,vndiq; Romanos milites in ipſis trucidant hybernis.Princeps eorum qui deſciuerant,Ambiorix erat vir calidiſſimus,cum quo plurimi & for

tiſſimi milites qui Cottam & Titurium cum exercitu obtruncarunt, Ciceronis legionem ſexaginta millia hominum circunuenientes obſederunt, contra à Rom. ſumma virtute pugnatum eſt. hæc cum procul abſenti nunciata ſunt Cæſari, ſeptem millibus hominum in vnum coactis, ſtatim rediens Ciceronem obſidione liberare contendit, obſidentes varie tentans, tandem diſperſos fudit, & magna ex parte interfecit. Hæc victoria multas Gallorum rebelliones ſedauit. Confeſtim quoq; ex Italia ad cæſorum ſupplementum tres ad eum legiones venere, duas ex ſuis mutuante Pompeio. Inter hæc gentes multæ deſciuerant, ex quibus longe præſtantiores Auerni Carnutesq́;. ſumma adminiſtratio Vercingetorigi demandata. huius patrem olim regnum affectantem necauere Galli, de hoc tamē Iulius vltimo loco ſcribit, ideo hic ſuperſedeo, tametſi Plutarchus hunc ordinem ſecutus ſit. Sed nec narrare in præſentiarum intendo, quoties Gallorum proceres atq; ciuitates, nunc ſeorſum aliquæ, nunc adunatæ, deficientes atq; coniuratione facta, exercitum Cæſaris turbauerint, quoties & hæ deditionem fecerint, profligatæ grauiter. ſunt eñ & in promptu integræ hiſtoriæ aliorum.

Vercingetorix.

Cæſar poſt varias de Gallis victorias, Menapijs ſua vi, Treuiris vero per Labienum victis, duabus de cauſis iterū tranſire Rhenū conſtituit, ꝙ Germani auxilia contra Ro. Treuiris miſerant, & ne ad eos Ambiorix, qui Gallos in Cæſarem prouocare tentauerat, receptū haberet. pauloq́; ſupra eum locum quo ante exercitū traduxerat, facere pontē inſtituit, qđ & breui perfecit, firmo in Treuiris ꝑſidio ad pontem relicto, reliquas copias equitatumq́; traducit. Vbij qui ante obſides dederant, purgandi ſui cauſa legatos mittunt, ne odio Germanorū pœnas ipſi innocentes penderent. Cognita Cæſar cauſa, reperit à Sueuis auxilia miſſa eſſe, itaq; Vbiorum ſatisfactionem accepit, aditus viasq́; in Sueuos perquirit. Interim paucis poſt diebus fit ab Vbijs certior, Sueuos omnes in vnū locum copias cogere, atq; nationibus quæ ſub eis ſunt, auxilia equitatus peditatusq́; nunciare. mandat Cæſar Vbijs, vt crebros exploratores in Sueuos mittant, atq; eorum conſilia perquirant. Illi impetrata faciunt, & paucis poſt diebus referunt, Sueuos cum omnibus copijs penitus ad extremos fines ſe recepiſſe, ſyluam eſſe ibi infinitæ magnitudinis quæ appellatur Bacenis, quæ Sueuos ab Cheruſcis ſeparat, ad eius initium Sueuos expectare aduentum Rom.

Cæſar ſecūdo Rhenū ſuperat.

Bacenis ſylua.

At quoniam ad hunc locū peruentum eſt, nō erit, inquit Cæſar, alienū de Galliæ Germanorūq; moribus, & in quo differant, proponere. In Gallia nō ſolum in omnibus ciuitatibus pagisq́;, ſed pene in ſingulis domibus factiones ſunt, earumq́; principes ſunt, quorū ad arbitriū ſumma omnium rerū redeat. Antiquitus itaq; inſtitutū videtur, ne quis ex plebe contra potētiorem auxilij egeret. ſuos eñ quiſq; opprimi & circunueniri non patitur. Hæc ratio eſt in omni Gallia, nāq; omnes ciuitatea in partes diuiſæ ſunt duas. cum Cæſar in Galliam venit, alterius factiones principes erant Hedui, alterius Sequani. In omni Gallia eorū hominum qui aliquo ſunt numero atq; honore, genera ſunt duo: nam plebs pene ſeruorū habetur loco, pleriq; cum aut ære alieno & magnitudine tributorū, aut iniuria potentiorū premiuntur, ſeſe in ſeruitutem dicant nobilibus. in hos eadem omnia ſunt iura, quæ dominis in ſeruos.

Gallorum deſcriptio.

ſed de his quidē duobus generibus alterū eſt Druidum, alterū eſt equitum. Illi rebus diuinis interſunt, ſacrificia publica ac priuata procurant, religiones interpretantur, ad hos magnus adoleſcentiū numerus diſciplinæ cauſa concurrit, magnoq́; hi apud eos ſunt honore. Nam fere de omnibus controuerſijs publicis priuatisq́; conſtituunt, & ſi admiſſum eſt facinus, ſi cædes facta, ſi de hæreditate aut de finibus controuerſia eſt, diſcernunt illi. præmia & pœnas conſtituunt. Si autem publicus aut priuatus decreto eorū non ſtetit, ſacrificijs interdicunt: & quibus ita eſt interdictum, hi numero impiorum ac ſceleratorū habentur: eis omnes decedunt, aditū ſermonemq́; diffugiunt, ne quid ex contagione incommodi recipiant, neq; his petentibus ius redditur, neq; honor vllus cōmunicatur. His aūt omnibus Druidibus vnus præeſt, qui ſummā inter eos habet autoritatē, nōnunq̄ etiā hoc mortuo armis contendunt de principatu, ſi ſint plures pares ſuffragio. Hi certo anni tempore in finibus Carnutū, quæ regio totius Galliæ media habetur, cōſident in loco cōſecrato: huc oēs controuerſias habentes, cōueniunt, eorum decretis iudicijsq́; parēt.

Druides ſacerdotes Gallorum.

Diſciplina reperta in Britannia, atq; inde translata in Galliā exiſtimat: & nunc qui diligentius eam rem cognoſcere volūt, plerunq; illo diſcendi cauſa proficiſcunt. Druides à bello abeſſe cōſueuerunt, neq; tributa cū reliquis pendūt, omniū rerū habēt immunitatē. Multi in diſciplinā coeunt, magnū verſuū numerum ediſcūt, ea lr̄is mandare nefas putāt, in alijs Græcis lr̄is vtuntur. Annos xx. in diſciplina permanēt, venerabile apud eos memoriæ exercitiū. In primis hoc perſuadere volūt, nō interire aīas, ſed ab alijs trāſire ad alios, atq; hoc ad virtutē maxīe excitari putant, metu mortis neglecto.

E Britānia Druides.

multa

multa præterea de ſiderib' atq; eorũ motu, de mundi ac terrarũ magnitudine, de rerũ natura, de deorum immortalium vi ac poteſtate diſputant. Alterũ genus eſt equitum: hi, cum eſt vſus atq; aliquod bellum incidit, oẽs in bello verſantur. natio oĩm Gallorũ admodum dedita religionibus, atq; ob eam cauſam qui ſunt affecti grauioribus morbis, quiq; in prælijs periculisq; verſantur, aut pro victimis hoĩes immolãt, aut ſe immolaturos vouent, miniſtris ad ea ſacrificia Druidibus vtuntur, ꝙ pro vita hoĩs non niſi vita hoĩs reddatur, aliter non poſſe deos placari. alij immani magnitudine ſimulacra habent, quorum contexta viminibus membra, viuis hoĩbus complent, quibus ſuccenſis, circunuenti flamma exanimantur hoĩes. ſupplicia improborum dijs gratiora arbitrantur, ſed cum eis copia deficit, ad innocentium ſupplicia deſcendunt. Mercurium maxime colunt. huius ſunt plurima ſimulacra, hunc oĩm inuentorem artium ferunt, poſt hunc Apollinem & Martem, Iouem & Mineruam, opinionem habentes, Apollinem morbos depellere, Mineruam artificiorũ initia tradere, Iouem imperium cœleſtium tenere, Martem bellum gerere: ea quæ prælio ceperunt, plerunq; deuouent. Galli ſe oẽs ab Dite patre prognatos prędicant. id ab Druidibus proditum dicũt. ob eam cauſam ſpatia oĩs temporis non numero dierum, ſed noctium finiũt. noctem enim dies ſequitur. hoc fere à reliquis differunt, ꝙ ſuos liberos non niſi cum adoleuerint, vt munus militiæ ſuſtinere poſſint, palam ad ſe adire patiuntur. viri quantas pecunias ab vxoribus dotis noĩe acceperint, tantas ex ſuis bonis æſtimatiõe facta cum dotibus cõmunicant. Viri in vxores, ſicut in liberos, vitæ neciſq; habent poteſtatem. funera ſunt pro cultu Gallorum magnifica. oĩa quæq; viuis cordi fuiſſe arbitrantur, in ignem inferunt etiam animalia, & paulo ſupra hanc memoriam, ſerui & clientes vnà cremabantur. Quæ ciuitas commodius ſuam rempub. adminiſtrare æſtimatur, legibus ſanctum habet, ſi quis quid de repu. à finitimis rumore aut fama acceperit, vti ad magiſtratum deferat. Geemani multum ab hac conſuetudine differũt, nam neq; Druides habẽt, neq; ſacrificio ſtudent, deorum numero eos ſolos ducunt, quos cernunt, & quorum aperte operibus iuuantur, Solem & Vulcanum ac Lunam. reliquos ne quidem fama acceperunt: vita oĩs in venationibus atq; in ſtudijs rei militaris conſiſtit, à paruulis duritiæ atq; labori ſtudent. Qui diutiſſime impuberes peemanſerunt, maximam inter ſuos ferunt laudem. hoc alij ſtaturam, alij neruos vireſq; confirmari putant. intra vero annum vigeſimum fœminæ notitiam habuiſſe, in turpiſſimis rebus habent. promiſcue in fluminibus perluuntur, & pellibus aut paruis renum tegumentis vtuntur, magna parte corporis nuda. Agriculturæ non ſtudent, maior pars victus in lacte, caſeo & carne conſiſtit. neq; quiſq̃ agri modum certum aut fines habet proprios, ſed magiſtratus in annos ſingulos per cognationes hoĩm qui vnà coierint, quãtum viſum eſt, agri modum attribuunt, atq; anno poſt alio tranſire cogunt, ne aſſidua cõſuetudine capti, ſtudium belli gerendi agricultura commutent, ne latos fines parare ſtudeant, potentioreſq; humiliores poſſeſſione pellant, ne accuratius ædificent, atq; oriatur pecuniæ cupiditas. ciuitatibus maxima laus eſt, q̃ latiſſime circa ſe vaſtatis finibus, ſolitudines habere. Hoc propriæ virtutis exiſtimant, expulſos agris finitimos cedere, neq; quenq̃ prope audere conſiſtere, ſimul hoc ſe fore tutiores arbitrantur, repentinæ incurſionis timore ſublato. Cum bellum ciuitas aut illatum defendit aut infert, magiſtratus qui ei bello pręſint, vt vitæ neciſq; habeant poteſtatem, deligunt. In pace nullus eſt communis magiſtratus, ſed principes regionum atq; pagorum inter ſuos ius dicunt, controuerſias minuunt. latrocinia nullam habent infamiam, quæ extra fines cuiuſq; ciuitatis fiunt, atq; ea iuuentutis exercendæ cauſa fieri prædicant. vbi quis ſe dixerit ducem fore, qui ſequi velint, profiteantur: conſurgunt hi qui & cauſam & hoĩem probant, auxilium pollicẽtur, atq; à multitudine collaudantur. qui ex his ſecuti non ſunt, in deſertorum & proditorum numero ducuntur, oĩumq; his rerũ poſtea fides derogatur. Hoſpitem violare fas non putãt, qui quaq; de cauſa ad eos venerit, ab iniuria prohibent, ſanctos habent, hiſq; domus oĩm patent, victuſq; communicatur. At Galli quondam Germanos virtute ſuperantes, propter populi multitudinem & agri inopiam trans Rhenum colonias tranſmiſerunt. itaq; fertiliſſima Germaniæ loca circũ Hercyniam ſyluam occupauerunt, quæ gens ad hoc tempus ibi ſe continet, ſummã habẽs iuſtitiæ & bellicæ laudis opinionẽ. Gallis aũt prouinciarũ propinquitas, & tranſmarinarũ rerũ notitia, multa ad copiam atq; vſus largitur, ac paulatim aſſuefacti ſuperari, multiſq; victi prælijs, ne ſe quidem ipſi cum illis virtute cõparant. huius Hercyniæ ſyluæ latitudo, nouem dierũ iter expedito patet. in lõgũ finẽ neminẽ attigiſſe compertũ eſt. Sed ad inſtitutum. Cæſar poſtq̃ per Vbios exploratores cõperit Sueuos ſe in ſyluas recepiſſe, inopiam frumenti veritus, conſtituit non progredi longius: ſed ne oĩno metũ reditus

Græcarũ literarũ vſus apud Druides.

Homines immolari.

Galli patre Dite.

Germanorũ mores.

Ius hoſpitij apud Germanos.

 colle-

tolleret barbaris, reducto exercitu, partem vltimam pontis q̃ ripas Vbiorum̃ contingebat, in longitudinem pedum ducentorum̃ reſcindit, atq; in extremo ponte turrim tabulatorum̃ q̃tuor cõſtituit, p̃ſidiumq; cohortium 12. pontis tuendi cauſa ponit. ipſe ad bellum Ambiorigis profectus eſt. Cæterum̃ qui Sueuos à Cæſare ſuperatos ſcribunt, diſſentire ab ipſo videntur Cæſare.

Arduenna ſylua.

Cæſar aduerſus Ambiorigem proficiſcens, per Arduennam ſyluam maximam, quæ eſt inter Treuiros & Neruios, millibusq; amplius quingentis paſſuum in longum, in latus vero vnius diei iter extenditur. L. Baſilius p̃miſſus, Ambiorigẽ improuiſum ſubito inuenit. ſic fortuna vna hora circa vnum hoĩem vim ſuam exercuit, vt incautus opprimeretur, oppreſſus euaderet. Cæterum̃ vbi e manibus Ro. vix euaſit, ſuis q̃s à tergo liquerat, ꝑ nuncios fugiens mãdauit, vt quò poſſet ſibi quiſq; conſuleret. Catauoleus eo die dux Eburonum mortem ſibi conſciuit. territæ ducum copiæ, pacem à Cæſare impetrarunt. Cæſar Ambiorigem ſequitur, caſtra Ciceroni cõmittit, mãdatq; vt interea nullũ egredi portis ſinat.

Sycambri rebelles.

Inter hæc Sicãbri gẽs Germana ꝑdæ auida, collectis duob' millib' equitũ, Rhenũ nauigio tranſeũt, Eburonũ fines inuadũt, iam hoĩm pecudumq; magnã vim collegerãt, ꝑdandi finẽ non faciebãt. ſic euntibus, captiuorum̃ vnus ait, Quid huic prędæ laborioſæ & inopi tãto ſtudio inhiatis, cum ſummas opes facile inuenietis? trium horarum̃ ſpatium ad Vatucam vos ꝑducet, ibi Romanus exercit' opes ſuas fortunasq; repoſuit, Cæſar lõge abeſt, ſine negocio expugnabitis. placet conſilium Sicambris. Cicero cui loci cuſtodia cõmiſſa erat, vt totis ſeptem diebus exercitũ intra vallũ retineret, tædio ductus, aliquos frumentatũ miſit. Tũ inuadũt Sicãbri p̃ſidia Ciceronis, ſed fortiter repellunt: q̃re deſperantes caſtra capi poſſe, ad p̃das q̃s in ſyluis occultauerãt, atq; inde ad patriã, ſunt reuerſi. Tandẽ Cæſar fugitiuum ſeq, & difficile ſibi vidẽs, & ingloriũ, oĩbus in circuitu vaſtatis, in Rhemorum̃ fines rediit. ibi conciliũ Galliæ indixit, & de cõiuratione rebelliũ Senonũ ante alios, & Carnutum q̃ſtionem habuit. de Accone principe cõiurationis, Romano more ſuppliciũ exegit, aq̃ & igni contumacibus interdictũ eſt. Sic compoſitis rebus, decem legiones ita partitus eſt, vt duæ in finibus Treuirorum̃, duę Lingonum, ſex aliæ Senonũ hybernarẽt.

Noui Gallorum motus.

Cæſar vt ex Gallia diſceſſit, noui vndiq; motus, nouæ rebelliones, vbiq; cõuentus, vbiq; conſilia, non in vrbibus modo, ſed in ſyluis lociſq; abditis. multos odium antiquum incitabat, multos pauor, & mors Acconis concuſſerat. accedebat commiſeratio cõmunis patriæ & indignatio gloriæ. At Vercingetorix, de q̃ mẽtio habita eſt, potentiſſimus, q̃d voluit, facile ꝑſuaſit. arma oẽs capiũt, & ad bella ſe p̃parant. Iam eñ, vt Plutarchus ait, Romæ contra Cæſarem conſpirantibus aduerſariis, vniuerſæ ciuitates Galliæ bellum meditabantur. ſed Cæſar inuictus ſemp, copiis ſuis in Galliam rediens, agros vaſtat, vicos diripit, oppida q̃dam funditus euertit. vniuerſis dehinc receptis in fidem q̃s facti pigeret, haud deſtitit q̃ad Heduorum̃ gentem bello deuicit. ea eñ tempeſtate ſocios ſe defectionis facientes, Cæſaris exercitum vehementer afflixerant. Inde caſtra mouit in Lingonum fines, vt ad Sequanos amicos tunc ſe reciperet. ibi hoſtes eum adorti ſunt multis armatorum millibus, quibus congreſſus, victor euaſit. Itaq; poſt maximam ſtragem hoſtium, plurimi cum duce Vercingetorige fugientes, in Alexiam ſe vrbem maximam recepere. Eam obſidenti Cęſari, cum capi poſſe deſperaret,

Alexia vrbs

maius diſcrimen extrinſecus incubuit. trecenta eñ armatorum̃ millia Alexiam adueniebant, cum intra vrbẽ haud pauciora 100. ac 70. bellatorum̃ millibus verſarentur. q̃obrem Cæſar geminos obiicere muros compulſus eſt, alterum̃ cõtra vrbem, alterum̃ contra hoſtis aduentum. ſi eñ vtrinq; copiæ iunctæ fuiſſent, de Cæſare actum fuiſſet. p̃cipua admiratione ꝓſequendum id, latuiſſe oppidanos. quũ Cæſar cum tot millibus exterius marte collato palmam reportaret, nec etiam victoriam prius intellexiſſe Ro. qui obiectum vrbi murum̃ pro ſtatione tenebant, q̃ oppidanorum̃ luctum, quum altera ex muri parte pedites auro & argento clypeos reſperſos cruore, thoracas & Gallica tẽtoria à Ro. in caſtra deferri cernerent. adeo mature tãtus exercitus euanuit profligatus, & maxima ex parte pugnãdo deletus. Aſedulus dux & princeps Rhemorum̃ occidit. Vercaſiuellanus Auernus viuus in fuga comprehenſus, ſigna militaria 74. ad Cęſarem referuntur. qui Alexiam tenebant, poſt multa ſibi Cæſariq; illata detrimenta, tandẽ ſeſe dedidere. Cæſar iubet arma tradi, principes produci, ipſe in munitione pro caſtris conſedit, eo duces producuntur,

Vercingetorigis deditio.

Vercingetorix pulcherrima indutus arma, equo deſiliit, deiectiſq; armis, ad Cæſarem veniens, ad eius pedes tacitus ſedit, donec triumpho deſtinatus, cuſtodiæ traditus eſt. His rebus confectis, in Heduos profectus, ciuitatem recepit, deinde obſidibus imperatis ꝑ Galliam legiones diſtributas hyemare iuſſit. Hi ſunt multorum annorũ labores, quos Cæſar ſubiit in Gallia. hæ difficultates, hæc pericula magno imperio, nedum vni viro multa ſatis & grauia, quorum ſummam cõplexus eſt Suetonius

Tran-

Tranquillus his verbis: Geſſit 9. annis quibus in imperio fuit, hęc: oēm fere Galliam, q̃
à ſaltu Pyrenęo alpibusq́; & Gebenna fluminibus Rheno & Rhodano continetur, pa-
tetq́; circuitu bis & tricies cētena millia paſſuū, pter ſocias ac benemeritas ciuitates in
prouinciæ formam redegit, eiq́; in ſingulos annos ſtipendij nomen impoſuit. Germa-
nos, qui trans Rhenum incolunt, primus Romanorū ponte facto aggreſſus, maximis
affecit cladibus. Aggreſſus & Britānos ignotos antea, ſuperatisq́; pecunias & obſides
imperauit. Per tot ſucceſſus ter nec amplius aduerſum caſum expertus, in Britānia claſ-
ſe vi tempeſtatis prope abſumpta, in Gallia ad Gergoniam legione fuſa, & in Germa-
norum finibus Titurio & Arunculeio legatis p inſidias cæſis Digna virtus tot dierum
ſupplicationibus, q̃ decretæ ſunt Romæ, cognitis p literas tantis rebus. Cōtea hos ſuc-
ceſſus, vti ſolet, inuidia graſſabatur. q̃re priuatæ cum Pōpeio ſimultates, publicæ ſtra-
gi materiā pbuere. cum eo vno iam res erat, cum q̃ ante imperij partē diuiſerat. Craſ-
ſus em̄ cui tertia pars obuenerat, apud Parthos perierat. Pompeius etſi formidare vi-
deretur Cæſarem, tn̄ adeo habuit deſpectum, q̃ſi non arduum opus eſſet, quem ad im̄
extuliſſet faſtigium, denuo in ſtragē perniciemq́; detrahere. Cæſar vero eo fiduciæ eue
ctus, vt iam pridem nihil crederet ſibi impoſſibile, legiones nouas autoritate ſua con-
ſcripſerat, & nihil q̃d ei in animum veniſſet, aggredi verebatur. q̃s ob res aliq̄ eum cul Quibus re-
pa non abſoluunt. forū maximis impenſis e manubijs cœpit extruere, q̃ non ſuæ erāt, bus cōpara-
ſed populi Ro. diſciplinam militarem publice ſolitā doceri, ad ſe reduxit, vt priuatim ta Cæſari
ſuo doceretur arbitrio. fuit hoc contra morem ac inſtituta maiorū. Romanis legioni- gratia.
bus in omne tempus ſtipendium duplicauit, quod eum militibus gratiſſimum ac cha-
riſſimum fecit. ſumptuoſiſſimum tn̄ hoc reip. fuit. apud cæteros vero reges gētesq́; p-
ter licentiā ſenatus ac populi, miras exercuit liberalitates, non vt dux pop. Ro. ſed vt
dn̄s & rex, neq́; ſolum in Gallia, Italia, Hiſpaniave, ſed in Aſia etiam & Græcia, vrbes p-
clariſſimis operib⁹ exornauit, q̃ om̄ia aliter q̃ mos patri⁹ exigebat, facta fuere. Creſce-
bat his rebus inuidia. Erat ſane tempus, vt qui honores principatusq́; petebant, omnī
abiecta verecundia, epulum largitionesq́; diſtribuerent in populum. q̃propter corru-
ptum mercede populum ad comitia deſcendentem, cerneres non ſuffragijs, ſed armis
pro largitore decertantem, & tribunalia ſæpenumero ſanguine fœdantem, cum inte-
rim ciuitas amiſſo rectore, ſicuti nauis relicto clauo fluctuans agitaretur. Idcirco qui
animo & ratione valebant, ſatis fore exiſtimabant, ſi ex ea hoīm inſania emergerent,
erant q aſſeuerare publice audebāt, nullo pacto niſi delato ad vnum principatu, cura-
ri remp. poſſe iei vero medelā ex benigniſſimo medico adhiberi oportere, Pompeiū
inſinuantes. at ille verbis repudians, re aſit ſatagebat vt dictator crearet. duas em̄ tum
obtinebat Hiſpanias & vniuerſam Aphricā, quā p legatos adminiſtrabat, ad alendos
pterea exercitus mille q̃tannis talēta ex ærario ſumebat. Tum Cæſar q conſulatū p eo
peterēt, & ſuarū q̃q; prouinciarū tēpus dilatandū impetrarēt, miſit. initio qdem tacēte
Pompeio, Marcellus & Lentulus conſules Cæſarem odio inſectantes, aduerſari cœpe
runt. Marcellus em̄ frequenti ſenatu teſtatus de ſalute reip. ſe actur̄ diffiniuit, vt cum
bellum in Gallia finitū eſſet, dimitteret exercitus, & ſucceſſor Cæſari daret, quanq̃ an- Ciuilis belli
te tēmpus foret, qui in pace prouinciam gubernaret. Ipſe vero Cæſar ſine imperio re- ſemina.
diret. addidit, ne abſentis ratio comitijs cōſularibus haberet, & non cōtentus ea iniu-
ria Cæſaris, his q̃q; quos Cæſar ciuitate donauerat, ac Comū deduxerat, adimendā iu
dicauit, ambitioſam conceſſionem & immodicam aſſeuerans. cumq́; ex his decurio q-
dam Romæ verſaret, eum Marcellus virgis pulſauit, adiecit, vt ſe ciuem Romanū ne-
quaq̃ eſſe intelligeret. Quibus turbatus Cęſar, Gallorū diuitias hauriēdas dimittēs,
Curionem trib. plebis, Paulum Aemilium conſulem muneribus ſibi obſtrinxit. intelli
gens hæc Pompeius, iam palam cum amicis, vt Cæſari ſuccederet, efficiebat. & legio-
nes duas q̃s in bellum Gallicum ei cōmodauerat, repetijt. eos milites miſit Cæſar, du-
centis & quinquaginta viritim donatos drachmis. qui hos ad Pompeium deducēdos
acceperant, malignas in vulgum de Cæſare voces ſparſerant, Cæſarem multitudine
pręliorū ſuis odio eſſe, & plura ſimilia. has ob res pmollitus Pompeius, pinde ac nihil
ptimeſceret de comparandis exercitibus, negligentius agebat, oratione & ſententia in
Cæſarem inuehebatur. Quæ Cæſar nihili pendiſſe traditur: quin miſſus ab eo cēturio, Centurionis
cum à ſenatu imperium Cæſari prorogari minime intellexiſſet, concuſſo manu gladij audacia.
capulo, Hic prorogabit, inquit. Verum Cæſaris poſtulatio clariſſimam præ ſe ferebat
æquitatem, ſe em̄ arma depoſiturū, idem faciente Pompeio, aſſeuerabat: at indignum
eſſe, vt detractis ſibi copijs, Pōpeio vires confirmarētur. Hæc Curio p Cæſare obteſta-
tus populo. Poſtea feruntur à Cæſare literæ, quas trib. plebis extulit, & p conſules reci
tauit. ſocer Pompeij Scipio ſententiam dixit in ſenatu, vt niſi Cæſar ad diem certum
arma

arma depoſuiſſet,hoſtis à ſenatu pronunciaretur.Rogantibus ſententiam conſulibus,
nunquid exercitum à Pompeio dimitti oportere cenſeretur:ſubinde,nunquid à Cæſa
re,illi quidem voci pauci admodum,huic q̄ſi cuncti aſſenſere.deprecanti inſup Anto

Cæſar reuocatur.

nio,vt magiſtratum vterq; deponeret, plane vniuerſi conceſſere. At violentius agēte
Scipiōe,& vociferante Lētulo cōſule, aduerſus latronē non ſuffragijs, ſed armis opus
eſſe.Dehinc aliæ à Cæſare delatæ ſunt literæ,q̄nquidem priora nō proceſſere,petebat
vt omiſſis cæteris,ciſalpina tm̄ Gallia Illyricumq́; ſibi cum duabus legionibus vſq; ad
ſecūdi petitionē conſulatus concederetur.Cicero quidem orator,vtriuſq; amicos con

Ciceronis honeſtum conſilium.

cilians,Pompeium mitigare non deſtitit:qui cum cætera cōcederet,exercitus denega
bat.Cicero q̄q; Cæſaris amicos induxit,vt p̄dictis cōtenti prouincijs,ſex tm̄modo mil
libus militum in pacem amicitiamq́; reconciliarentur.Inclinante Pompeio,qui cum
conſule Lentulo cōſpirabant,nequaq̄ ſciuere,Antonium & Curionem e curia pulſan-
tes,vrbe eiecerūt.q̄ res Cæſari belliſſimū p̄textum attulit. vnde ſuoꝝ militum animos
accenderet,cum clariſſimos viros atq; principes oſtenderet ſeruili veſte meritoria rhe
da coactos fugere.Marcellus Pompeium in foro aggreſſus,ſenatu ſubſequente,iubeo
te,inquit,Pompei patriam defendere, fruiq́; p̄paratis copijs, & aliaꝝ delectū habere,
eadem dixit Lētulus,in alteꝝ annum conſul deſignatus.Interea ſolicitat à Pompeia-
nis Labienus,qui Cæſari ſemp adhæſerat, & quem tunc Ciſalpinæ Galliæ p̄fecerat,vt
eo alienato,Cæſar parte exercitus priuaret, de q̄ Cæſar multa audiēs,nil credebat, cuius

Labienus à Cæſ.deficit.

factum excuſare licet & repræhendere.nam ſi Cæſar iniuſte contra patriam arma ver
tebat,iuſte deſerꝛ potuit:alioquin ingrati infamia nō carebit, qui tam charo duci aliū
p̄tulerit.de hoc Labieno Cicero ad Atticum:Labienus,inquit, vir mea ſententia ma-
gnus,Theanum venit,ibi Pompeium conſuleſq́; conuenit. & paulo poſt, Labienum
Pompeius ſecum habet,non dubitantem de imbecillitate copiaꝝ Cæſaris.In alio tn̄ lo
co Cicero de Labieno ſcribēs,in Labieno,inquit,parum dignitatis,illum iam ſui trāſ-
fugij pœnitere.At Cæſar cum obſtinatum ad negandū cerneret ſenatum,& e ſuis ini-
micis iam deſignatos cōſules,tribunos qui ſibi aderant,nil poſſe,immo q̊ſdam expul-
ſos,non amplius differendum ratus,ne aut ſui periclitarentur,aut ipſe cunctatione vi
leſceret,diſpoſitis more ſolito p hyberna legionibus,ex Gallijs in Italiam trāſiit. Quo
cum veniſſet,inuenit duas illas legiones ſub obtentu belli Parthici ſibi ereptas,in Ita-
lia detentas,& Pompeio aſſignatas, quod ad euidentem Cæſaris iniuriam p̄tinere ne-
mo non ſenſit.adhuc tn̄ tacitus proceſſit,conuentibuſq́; pactis,Rauennā venit vrbem
ſuæ prouinciæ.Et hoc quidem belli ciuilis initium fuit, q̄uis & Gn.Pompeius diceret
Cæſarem ideo turbare oīa voluiſſe,ꝙ non poſſet opera incepta p̄ficere,neq; de ſe po-
puli expectationem adimplere.fuere qui timuiſſe illum dicerent,ne eoꝝ q̄ primo con
ſulatu geſſerat contra leges,rationem rederet,cum M.Cato palam dixiſſet ac iuraret,

Pompeij & Cæſaris odium.

ſe Cæſaris nomen mox vt priuatus eſſet,inter reos delaturum.vnde in vulgus effuſum
erat,fore vt ex vinculis cauſam diceret. alijs viſum eſt, eum ſola cupiditate regnandi
inductum,& videtur fuiſſe Ciceronis opinio,qui in libris officioꝝ ſemp Cæſarem in
ore habuiſſe ait illud Euripidis:Si violandum eſt ius,regnandi gratia violandum eſt:
alijs in rebus pietatem colas.Non multum tn̄ refert,quid de eo ſenſit Pompeius vel Ci
cero,cū raro q̄ſq̄ de hoſte bene ſentiat.nam & Cicero de Pōpeio ſuo ſcribit, cūq̊ ma-
gis elegit ruere,q̄ ſine illo cōſiſtere.Ille ſic ad Atticum:Gn.Pōpeius non id egit,vt be-
ata ciuitas eſſet:nec vero ille vrbem reliquit, ꝙ eam tueri nō poſſet:nec Italiam,ꝙ ea
pelleretur:ſed cogitauit oēs terras,oīa maria mouere,reges barbaros incitare, gentes
in Italiam armatas ducere.Item,Coniungo me cum hoīe magis ad vaſtandā Italiam,
q̄ ad vincendum paratum.Et in eadē epiſtola:Nō me igitur is ducit,ſed ſermo hoīm.
& rurſum,cum dixiſſet Gneum Syllani regni ſimilitudinem cōcupiuiſſe.& poſtea,be-
neficium,inquit,ſeq̄r,non cauſam.Et alibi:Si vincit,inquit,Syllano more exemploq́;
vincit.& ſtatim:Mea aūt cauſa alia eſt,qui beneficio victus,ingratus eſſe non poſſum.
Cæſar dum Rauennæ ſubſtitiſſet,audiens tribunos qui partes ſuas fouiſſent,contēptui
habitos,aliq̄s vi pulſos,Romæ oīa ſui odio humana & diuina moueri, euocatis legio-
nibus vbicunq; eſſent,confeſtim clam cohortibus p̄miſſis, ne q̄ ſuſpicio oriretur,ſpe-
ctaculo publico ipſe interſuit,ex cōſuetudine cōuiuio ſe frequenti dedit. Deinde poſt
ſolis occaſum parato vehiculo, occultiſſimum iter modico comitatu ingreſſus eſt,&
luminibus extinctis,diu errabundus,tandē duce reperto p anguſtiſſimos tramites pe-
dibus euaſit.Conſecutuſq́; cohortes ad Rubiconem flumen, qui prouinciæ eius finis
erat,conſtitit,ac reputans quantum moliretur, cōuerſus ad proximos: Et etiam nūc,
inquit,regredi licet.ꝙ ſi tranſierimus,oīa armis agenda ſunt. Cunctanti quidam exi-
mia magnitudine & forma repente apparuit,arundine canens, ad quem audiendum
cum

cum pter paſtores plurimi etiam milites cōcurriſſet,interq́ eos & æneatores,rapta ab vno tuba proſilijt ad flumē,& ingenti ſpū claſſicum exorſus,ptendit ad alterā ripam. Tunc Cæſar: Eatur,inquit,q̄ deoꝝ oſtenta & inimicoꝝ iniquitas vocat. iacta alea eſt. Hæc dicens,tranſiit ac traduxit exercitum,Ariminumq́ vrbem proximam pace tranquillam,attigit,& patētibus portis introgreſſus, tribunis plebis q eius odio pulſi erāt, obuiam venientibus.lapis in medio foro erat,ibi cōcionatus eſt ad exercitum,ſciſſa veſte cum lachrymis,ad ſuam dignitatem contra inuidiam inimicoꝝ conſeruandam,fidem militum implorabat,& ingentia promittebat.Eo tum Lucius Cæſar adoleſcens adijt,is explicitis pro quibus veniſſet,commiſſa ſibi à Pompeio q̄dam refert,excuſare ſe Pompeium Cæſari,& poſcere ne ea q̄ pro reip.amore geſſerit, ad iniuriā ſuam trahat,charū em̄ ſibi eſſe Cæſarem,ſed remp.rebus oībus chariorem.Similiter & Cæſari curam eſſe debere,vt priuatas ſuas inimicitias reip.remittat,ne, dum hoſtibus vult nocere,patriam offendat.His Cæſar rñdens,exponit iniurias pro multis in remp.meritis ſibi illatas,paratum ſe oia reip.condonare,ita tñ,vt diſcedāt oēs ab armis,& ad ciuilitatem ſolitam reuertantur.delectus em̄ aduerſus Parthos fictos,legiones & ciuitatem eſſe armatam.Proficiſcatur ergo Pompeius in prouinciā ſuam, dimittatur exercitus, oēs per Italiam arma deponant,ſit togata ciuitas,nō armata, ſe q̄q; æquiſſimo animo quietuꝝ,iniuriasq́ oēs oblituꝝ.Ad hæc ſarcienda & iureiurando firmanda, petijt vt Pompeius propius accederet,vel ſe accedi pateretur:ſperare em̄ ſe colloquio & cōſpectu mutuo oēs controuerſias finituros.Ad hæc reſponſio in ſcriptis reddita, vt Cæſar q̄primum in Galliam reuertatur, exercitumq́ dimittat.quo facto,ituꝝ in Hiſpaniam Pompeium:alioquin nihil de delectibus obmiſſuros conſules,Pōpeiumq́.Iniqua reſponſio viſa eſt Cæſari,ꝙ ſe facere iuberet, ipſe nihil niſi promittere ſe factuꝝ vellet, nec diem promiſſis diceret,nec colloquio tempus daret. Cæſar cognito aduerſarioꝝ animo,Arimino cedens,Auximum proficiſcitur, M.Antonium cum quinq; cohortibus pmittit.erat in Auximo Accius Varus,quem decuriones adeunt,dicunt notum ſibi Cæſaris aduentum,neq; ſui aut ciuium ſuoꝝ propoſiti eſſe, imperatorem po.Ro. & viꝝ de imperio benemeritum,mœnibus arceri,orāt vt diſcrimini dum tempus eſt, conſulat.his permotus Varus,fugam arripuit.plio commiſſo, à ſuis militibus deſert' eſt.Eos Cæſar collaudatos benigne ſuſcepit.L.Puppium centurionem partis aduerſæ,adductū ilico dimiſit,Auximatibus gratias egit,ſeq́ illoꝝ facti memorem fore pollicetur.His Romæ cognitis,tantus pauor oim mentes inuaſit,vt fere vrbe oēs excederent,Pompeium alioquin attonitum,alij alijs ſermonibus pturbant,eum pœnas dare qui contra ſe ac remp.Cæſaris vires aliq̄n auxiſſet,alij acrius increpabant, ꝙ cum Cæſar honeſtas conditiones pacis offerret,Lentulum p inſolētiam reſtare pmiſiſſet.Tum Fauonius eum terram pedibus pulſare iubebat,qui ante admonitus,iactauerat ſe ſolo pedis pulſu plenam exercituum Italiam reddere.nihilominus eo tēpore maiores Pōpeio q̄ Cæſari copiæ aderant,ſed viꝝ vti ſuis conſilijs nemo ſinebat.Itaq; cum falſi vndiq; rumores ac metus ingruerent,pinde ac inſtante & iam oīa occupante Cæſare, vrbe decedens,ſenatui ſe conſequi iuſſit.ita conſules ſe fuga ſubripuere,nonnulli Cæſarianoꝝ animi conſternatione compulſi,vnà efferebant,ex q̄ vrbe cum miſerabilis cōmigratio fieret,fugam tñ & exilium,pſente Pompeio,patrios lares & cōmune domicilium æſtimabant,Romam vero tanq̄ Cæſaris caſtra reliquerant. Cæſar Picenum omne,cuius olim Aſculum,hodie Ancon eſt caput,nullo contradicente,puagatur.ſequebantur vndiq; deditiones,& ſi quis pfectorum contradiceret, capiebat aut pellebatur.captus Gn.Magius,cum adductus ad Cæſarē eſſet & ſuppliciū formidaret,Cæſar eum placido animo dimiſit:Vade,dicens,ad Pompeiū,eiq́ nuncia,qñ ad hunc diem non fuerit nobis opportunitas colloquendi, cum Brunduſiū, q̄ illum iuiſſe audio, profecturus ſum,colloquemur expediens publicę ſaluti,cuius curā gerere maxime noſtrum eſt.Occupato ſine cæde Piceno,Corphiniū progredit.ibi cōtentionis pluſculū fuit,pendēte tñ obſidiōe,Lētulus Spinter muris egreſſus, veniā ſibi atq; ciuibus petēs, ad quē Cęſar,non ſe vt cuiq̄ malefaceret,veniſſe,ſed vt ſe ab iniurijs inimicoꝝ tueret, & tribunos ſui odio in exiliū actos,in ſuā reponeret dignitatē. Qui oppido perat L. Domitius,vir magni animi,deſperatis reb',à ſuo medico venenū depoſcit, q̄d ille nec dare volens,nec negare auſus,poculū ſomniferꝝ pro veneno obtulit.ita ſoporatus quieuit.experrectus poſtmodum,vix à medico manus abſtinuit.cum multis nobilibus ad Cęſarem ducitur:ille,ne quis captorum offenderetur,vetuit.Queſtus deinde breuiter, ꝙ pro ſuis ingentibus & in illos & in remp.meritis,referre ſibi debitā gratiam neglexiſſent,contumelias intuliſſent,cunctos dimiſit incolumes. quin & pecunias Domitij ab oppidanis ſibi oblatas, q̄uis & publica eſſet pecunia, & in ſtipendium data, Domitio reſtituit. Nihil præterea ex hac victoria vel prædæ vel vltionis accepit, niſi ꝙ

Cæſar Rubconē tranſit

Pompeij ad Cæſarē nuncium.

Auximatū in Cęſ. beneuolentia.

Seceſſus ab vrbe Pōpeij

Lentulus captus.

Corphinium captum

Domitĳ milites ſacramẽto adegit non inuitos, vt arbitrat. Vulgatis ſane q̃ acta erãt, multũ metus oĩbus demptũ, & multũ ſpei additũ, cognoſcẽtibus Cæſarẽ nihil bello niſi victoriã petere. vnde & Tuſcorum populi, & oĩs Vmbria, pulſis inde p̃ſidĳs, ad Cæſarem trãſiere. Hæc cum accepiſſet Põpeius, Brunduſiũ petĳt, vt in vltimo Italiæ littore promptior eſſet ad tranſitũ. decreuerat eñ relicta Italia, trãſmarina tẽtare ſiue metu, ſiue (vt ante dictũ eſt) q cogitaret oẽs terras, oĩa maria mouere in finẽ, vt ſolus poſſet

Cæſar Brunduſium adit

regnare. Exactis ſeptẽ diebus, Cæſar motis caſtris, in Appuliã p̃rexit, reconciliandi ſe (vt videt) Põpeio cauſa. extãt literæ ad Oppiũ Corneliũ ſic: Tentemus recõciliari, eñ uero Syllã imitaturus non ſum &c. Cæſar cum Appuliã attigiſſet, mox Brunduſium adĳt, ad murum caſtra poſuit, & timẽs hoſtis fugã, famoſiſſimũ illũ portũ ſaxis obſtruere niſus eſt. Catoni q̃q; eos portus p̃cluſit, ſed neq; ſic detinere valuit Pompeiũ, qn mari Adriatico Dyrrachiũ nauigaret. Cæſar hoſte digreſſo, Brunduſium intrat. cum hoſtẽ ſeq non poſſet, concionẽ habuit, q̃ iuſtitiã ſuã aperit, q̃ facto, vrbẽ verſus iter arripuit, toto belli Gallici decẽnio non viſam. Romæ, cuius pacatiorẽ q̃ ſperauerat ſtatum inuenerat. multi obuerſabant ſenatores, q̃s populari habita oratiõe de mittẽdis ad Pom

Romam venit Cæſar.

peium legatis pro pace exhortatus eſt. Quibus monitis cum nemo pareret, ægreferẽs morã, ærariũ recluſit. obſtitit illi L. Metellus trib. plebis, leges afferẽs, cui nõ plura, niſi aliud eſſe armorum, aliud legũ tẽpus, rñdit: cum pactis fœderibus, arma depoſuerim⁹, tũc rediẽs te plebis patronũ ages. apparentib⁹ nuſq̃ clauibus, effringere ærariũ iubet. Metellus iterum obſtare parat. Cui Cæſar, Nõne ſcis adoleſcẽs, lõge mihi difficilius eſſe dicere q̃ facere: q̃ dicto p̃territus Metellus, abĳt. dehinc dieb⁹ 60. nullo cruore p̃fuſo,

Direptio ærarĳ.

cunctã in poteſtatẽ redegit Italiã. Senatũ Romæ ex his patribus qui domi ſubſtiterant habuit, ibi p̃petuã dictaturã ſibi ſua autoritate arripuit, ærariũ pop. Ro. q̃d tot victoriæ, tot ſecula cõpleuerãt, vno die exhauſit cupiditate largiendi. nihil eñ ſibi retinuit p̃ter diſpẽſandi poteſtatẽ. Cõpoſitis rebus vrbanis, animũ ad externa conuertit, in primis Siciliã atq; Sardiniã duo horrea po. Ro. p legatos adminiſtrare diſpoſuit, de Gallia nihil ſolicit⁹, quã in ſumma pace reliquerat. Solã reſpexit Hiſpaniã, ne inſequẽdo Põpeiũ, à tergo qd formidabile relinqueret; decreuit ad occidentẽ proficiſci, vbi Pompeĳ copiæ ingẽtes erãt ſub legatis tribus, M. Petreio, L. Afranio, & M. Varrone, de q̃bus tam cõtemptim ſentiebat, vt diceret, Vado ad exercitũ ſine duce, mox reuertar ad ducẽ ſine exercitu. In Hiſpaniã venit, ibi à Petreio & Afranio bellum incipit, q̃s poſt multas incurſiões tandẽ in arido mõte q̃dã depræhẽſos obſedit, atq; ita, vt null⁹ ad fu

Petreĳ & Afranĳ deditio.

gam pateret exitus. Qua deſperatiõe pulſi, cum eſſent à Sicoris aquatiõe excluſi, ſæpe erumpere & mori voluerũt, q̃bus Cæſar cõtra morẽ ſuũ copiã non fecit. ſperabat enim ad extrema p̃ductos, ſine p̃lio vinci poſſe, nolẽs ſuos p̃iculis exponere: maluit etiã aduerſarios vincere q̃ occidere, nec ſefellit eum opinio. Tãdẽ rerum oĩm inopes, multis ſe excuſantes, q pro fide Põpeĳ reſtitiſſent, deditionẽ fecerũt. Quibus Cæſar increpatis veniã dedit, atq; ſupplicia remiſit: Ite igit, inquit Afranio atq; Petreio, in pace, ſed exercitus dimittite, non vt mei ſint, ſed ne cõtra me, q̃ nihil lætius milites audire potuiſſent. Sic citeriore in poteſtatem redacta, vlterior nullo negocio cõſecuta eſt, q̃ ſub M. Varrone tenebat. ſic cõpoſitis rebus, Romã redĳt. Iam Pompeius Epirũ occupauerat idoneã bello ſedẽ. ratus eo Cæſar inſequendũ hoſtẽ, q̃uis adhuc inops nauiũ, q̃uis aduerſa hyeme p medias pelagi procellas tumultuaria claſſe trãſfretauit, neq; tum à propoſito petendæ pacis deſtitit. Erat inter p̃fectos Põpeĳ L. Bibulus Rufus, iam bis dimiſſus, ad Corfiniũ & in Hiſpania. hũc idoneũ ratus, ad Pompeiũ miſit, ſatis iam bellorum reip. illatũ aſſerẽs, decere vtrunq; p̃tinacia omiſſa, ab armis diſcedere, idoneũ nũc pacis tẽpus, cum ſtatus ſit anceps, æquis q̃ſi lancibus: ſi p̃ponderare pars altera inciperet, æq̃s cõditionibus non ſtaturã: & qm̃ de cõditionibus pacis ambigeret, eas à ſenatu & pop. Ro. peti oportere. Interim principiũ pacis eſſe, ſi vterq; iurauerit, ſe eodẽ ipſo triduo exercitũ dimiſſurum. Bibulus cum lõgius nũciare rem diſtuliſſet, Cæſar vrbes atq; oppida q̃dam accepit. inde cum cõuentus eſſet à nuncio Põpeius, illius ſermonẽ interrumpẽs, exclamaſſe fert: Et qd mihi vel vita, vel ciuitas profutura eſt, quã b̃nficio Cæſaris aſſecutus videbor? rñſum hoc Cæſarẽ non p̃mouit, ſed aliud iter habendæ pacis ingreſſus, iam cum parte exercitus trãſfretauit. Erat inter caſtra ducũ amnis exiguus, Thapſus noĩe. ibi milites inter ſe q̃tidiana colloquia ferere ſoliti erant ſine vllo telorum periculo. Illuc Cæſar P. Vatiniũ ex legatis ſuis ire iubet, & q̃cunq; putauerit ad pacẽ cõferre, adeat. multa q̃q; humilia verba cõmittit, q̃ timẽtis videri potuiſſent, niſi à Cæſare dicta forẽt. paret ille, ad ripã amnis p̃git, mãdata ducis exequit, & ab vtraq; parte ſilentio facto, auditus eſt, rñſumq; ab aduerſo, q Aulus Varro die proxima ad colloquium veniret, Legati aũt tuti & venire poſſent, & q̃ vellẽt loq. Die dicta, Vatinio redeunte, tur

te,turba ingens vtrinq; conuenerat.Labienus prodijt,& cũ Vatinio loqui cœpit atq;
contendere.tela tandẽ vtrinq; miſſa.Vatiniũ armis milites protexerũt,multi vulnera
ti ſunt,& Labienus:Pax,inquit,niſi trunco &oblato nobis capite Cæſaris,nunq̃ erit.

Labien⁹ Vatinio leg. fidẽ frangit.

Venerat in Epirũ Cæſar,rebus in Italia pro tẽpore diſpoſitis,relicto ad Brunduſium
Antonio cũ parte exercitus,quã traijcere nequiuerat defectu nauiũ,vt adepta naui-
gatione,ipſe quoq; ſequeret.Et cũ eos ſæpe fruſtra tñ literis euocauerat,impatientia
expectandi tumidũ ventis mare piſcatoria cymba ſolus intempeſta nocte traijcere nõ
timuit,& procellis increbreſcentibus ita,vt nauiculæ gubernator deſperatus,retroce
dere voluiſſet,Cæſar appræhenſa dextra gubernatoris,perge,inquit,nec extimeſce,
Cæſarẽ vehis eiuſq; fortunã.quo exhilaratus vector,remis imperiũ fluminis ſuperare
contendit.Interim Antonius,tranſmiſſis ex Brunduſio copijs,aderat:redeunte ſimul
Cæſare,compoſitis rebus,Dyrrachiũ applicat,& admotis ad hoſtem caſtris inſtabat,
nunc aciem explicando,nunc hoſtes ad ꝑlium irritando,nunc Dyrrachiũ oppugnan-
do,peroſus moras,cupiens vt quicunq; eſſet exitus belli,ſtatim eſſet.ſed oĩa fruſtra:

Dyrrachiũ oppugnat.

nam & Dyrrachiũ inexpugnabile,& Pompeius pugnæ copiam non faciẽs,ſiue pro-
pter inopiã rei frumẽtariæ ꝗ Cæſarẽ premebat, ſiue ꝙ tædio ac expectatione virtus
animoſi ducis ſeneſceret.Sic cũ illi cunctatio,huic celeritas grata erat,ſtatuit,quos nõ
poterat ꝑlio vincere Cæſar,obſidione cingere:mirũ dictu,xv.millium paſſuũ foſſam
circũduxit,vallis impoſitis & turribus.pauciores obſidere plures incipiũt,ſed nec ob
ſidio dici poterat,cũ obſeſſis maria paterent,rerũq; oĩm copia ſuppeteret.Erant ibi
crebræ obſeſſorũ irruptiones.dimicatũ eſt vno tẽpore pluribus locis.ꝑlijs ſex factis,
tribus ad Dyrrachiũ,tribus ad munitiones.cũ horũ ratio haberet,ad duorum⁹ millia
numero ex Pompeianis cecidiſſe reperiebant,euocati & manipulares & centuriones
alijq; complures ꝓclari.ex Cæſarianis nõ amplius viginti deſiderati.His congreſſi-
bus virtus apparuit Tullij Volcatij,qui cũ tribus cohortibus Pompeianã legionẽ per-
tulit,repulitq;,necnõ & quorundã Germanorũ,qui munitionibus erumpẽtes,multis
hoſtibus cæſis,ſoſpites rediere.In caſtello aũt quodã q̃d Pompeius inuaſerat,tantus
fuit imber ſagittarũ,vt ſine vulnere defenſorũ nullus euaſerit.Clara hic Scæuæ centu
rionis admirabilis virtus,cuius ſcutũ relatum Cæſari,perfoſſum centum & xx.ictibus
inuentũ eſt. hic cedentibus comitibus,cõtra omnẽ Pompeij exercitũ ſolus ſtetit,mi-
riſq; ac incredibilibus rebus geſtis occubuit,poſt eximias pugnas illo die & ante in
Gallia Britanniaq; editas.

Scæua centurio.

Sic ſe rebus habentibus,Cæſar nihilominus de pace cogita
bat.Itaq; cũ audiſſet Scipionẽ Pompeij ſocerũ,in Macedoniã ex Epiro veniſſe,Clo-
diũ vnũ de ſuis qui perfamiliaris Scipioni fuerat,miſit,ſcribit oĩa ſe pacis gratia pro-
baſſe,nilq; profeciſſe,credere nõ Pompeij vitio,ſed nunciorũ accidiſſe. Ipſe vero cũ
autoritate apud generũ & tanta potentia eſſet,vt libere Pompeiũ alloqui poſſit,& er
rantem nõ modo repræhendere,ſed quodammodo cogere,vt æquæ paci animũ ad-
hibeat,vices ſuas petit interponat:id ſi fecerit,rebus eum feſſis & maius in malũ pro
nis,quietẽ,imperio ac Italiæ pacẽ prouincijſq; allaturũ.

Cæſar pacẽ quærit.

Cum his Clodius ad Scipio-
nem mandatis venit,qui primũ quidẽ lætus viſus eſt,poſtmodũ mutatus,infecto ne-
gocio,Clodius eſt reuerſus.Cæſar interea maxima ꝑmebatur neceſſariorũ inopia,ita
vt milites quandã radicẽ,ſunt qui charan vocent,euellerẽt,& cõmixta lacte veſceren
tur.Interdũ ex ea re panes,inter hoſtiũ ſtationes ꝑcurrentes inijciebant,addebãtq;,
ſe quoad huiuſmodi radices terra produceret,obſidionẽ Pompeij non derelicturos.
eos aũt panes & ſermones Pompeius in vulgus proferri vetuit,ne ſuorũ animos mo-
uerent.

Panis herbaceus.

Circa Pompeij vallũ quotidie fiebant pugnæ.cunctis Cæſar victor intererat,
vna duntaxat excepta,in qua fuſis magna ex parte ſuis,ſummo cũ periculo prope to
tum amiſit exercitũ.erat eñ eruptio violentiſſima,contra quã nullus perſtare valuit,
repletæ cæſis foſſæ,nonnulli circa vallũ & caſtra paſſim fugientes cædebant. Quibus
occurrẽs Cæſar,fugã in hoſtẽ conuertere fruſtra conatus eſt,duo & xxx.in hoſtium
poteſtatẽ ſigna venerũt,ipſe ne interficeret parũ abſuit.Cæſa ſunt,autore Oroſio,24.
millia militũ Cæſaris,centuriones 32.equitesq; Ro.complures.nocte vero interueni-
ente,ait Eutropius,Pompeius ſequi noluit,vnde Cæſarẽ dixiſſe ferũt,Pompeium ne-
ſcire vincere,hodie eñ ſe potuiſſe ſuperari.

Fuga & ſtrages cæſarianorum.

In ea clade cũ aquilifer quiſpiã ſpectatæ
virtutis homo,lœtali vulnere moriturũ ſe ſentiret,verſus ad comites,porrigẽſq; aqui
lam,quã nunc ægre ſuſtẽtabat:O commilitones,ait,viuens hanc aquilã multis annis
& multa cura ſeruaui,nunc moriens eandẽ pari fide reſtituo:vos aũt per cõmunis im
peratoris amorẽ oro ac obteſtor,cauete dedecus Cæſaris caſtris inſolitũ,ne forte in
hoſtiũ manus veniat tanti ducis ſignũ. Hæc dicẽs,corruiſſe fert,centumq; alij primæ
cohortis principes.Labienus in Cæſarẽ,ſub quo olim militarat,inexpiabili odio ac-

Labieni crudelitas.

cenſus,à Pompeio captiuos ſibi dono dari petijt.quod impetratũ cũ eſſet,productos
oẽs contumelioſeq́; increpitos,ſorte ſceleri immani transfugio ſuo fidẽ quærẽs,in cõ-
ſpectu omniũ interfecit.hac etiã victoria tantũ ſpei Pompeianis accreuerat,vt nõ de
bello amplius,ſed de victoria cogitarẽt.Cæſar cõcione aduocata,poſt mœſtiſſimam
quã egit noctẽ,milites cõſolatus eſt,hortatus ne deficerent,ꝑlium hoc infauſtũ mul-
tis felicibus eſſe compenſandũ,& fortunæ gratiã habendã,ꝙ Romã,Italiã,Hiſpaniã
Cæſaris ad milites orõ.
vtranq; ſine ſanguine quaſi diuinitus recepiſſent.Non poſſe,ꝑſertim in bello,proſpe-
ra oĩa euenire,verũ triſtia lætis compẽſanda,& hæc ad exercitũ.Quoſdã vero ſigniſe
ros,quorũ culpa clades accepta erat,notatos e gradu militiæ mouit. exercitũ reliquũ
tantus pudor & tantus dolor inuaſerat,tantũq́; deſideriũ ignominiæ abolendæ,vt pu
gnã ſere oẽs proclamarẽt.Quin & legati oratione & pudore imperatoris tacti,perſi-
ſtendũ & cladẽ hoſtibus refundendã mox cenſerent.Solus Cæſar cõtraria erat in ſen
tentia,differendũ ratus,ilico ſociorũ ac ægrotantiũ cura congrua ſuſcepta,noctuq́;
impedimentis oĩbus ꝑmiſſis,Apolloniã profectus eſt,quadrimeſtri obſidione dereli-
cta.Hinc in Theſſaliã cõmigrauit.refert Plutarchus,ꝙ Cæſar tanta inopia ac ꝑſentiũ
grauitate diſtractus,cõtra Scipionẽ quem in Macedoniam iter agere cognouerat,ca-
ſtra mouerit,ita ſperãs Pompeium elicere,vbi maritimo pariter deſtitutus cõmeatu
pugnã committeret,aut deſolatũ Scipionẽ opprimere.Pompeij vero exercitũ victo-
ria reliquosq́; ꝑfectos adeo exciuit,vt perinde ac victũ fugientẽq́; Cæſarẽ ſequerent.
Pompeius contra rebus ſuis optime diſpoſitis,vires hoſtiũ breui debilitari ſuis incõ-
modis cenſebat,cũ Cæſari neq; pecuniæ neq; cibaria ſatis adeſſent. Tum etiã, ꝙ peſti
lens quidam morbus ab immaniſſimo victu natus,Cæſaris caſtra vexare tradebat.hæ
Catonis pietas.
res à pugna Põpeiũ retraxerũt,q̃d Catoni probabat,vti ciuibus parceret.vt eñ is au
diuit tantũ hoſtiũ numerũ perijſſe,obuoluto capite lachrymans ſeceſſit.cæteri detre-
ctantẽ pugnã Pompeiũ maledictis inceſſebant.hiſce maledictis cõpulſus ad dimican-
dum Pompeius,Cæſarẽ inuitus perſequi ſtatuit.Interea vero Cæſar oppidũ Theſſa-
Gomphi.
liæ Gomphos cepit,vbi nõ modo exercitũ aluit,verũ etiam ab ægritudine liberatum
reddidit.Ingreſſi poſtmodũ ambo Pharſaliã,caſtra locant,vbi Pompeius ad priſtinũ
rurſus conſiliũ mentẽ reflexit,bellũ trahere cunctando.Cæſar dilationem oderat,nec
ſperabat tamen Pompeiũ vllo ingenio ad pugnandũ induci poſſe.hac de re aliud bel
li genus elegit,vt motis caſtris in perpetuo motu eſſet,nec vnq̃ amplius q̃ vnum diem
vno ageret in loco,nouerat exercitũ ſuũ fortem duratũq́;,Pompeianum vero mollio
rem verſatũ in vrbibus,ſe facilius mutatione locoꝝ,ꝙ frumenta iam in agris eſſent,
victuꝝ,hoſtẽq́; obuẽtuꝝ ea rõne citiꝰ.Itaq; dũ caſtra moturus ſigna dediſſet itineris,
Cõſilia Põpeianorum.
& iam tentoria vellerent,ecce iam mota Pompeij caſtra cõſpiciunt:qui victus male-
dictis ſuoꝝ,aliena conſilia ſequebat,& adſumpta,vt fit,multoꝝ hortatibus fiducia,et-
ſi paulo ante eũ diem in cõſilio dixiſſet,euenturũ vt ante cõgreſſum exercitus Cæſaris
vinceret,quibuſdãq́; mirantibus addiderat,cũ equitatu abundaret,circũueniri oĩnes
copias Cæſaris eſſe perfacile.Ad hæc Labienus Pompeij ſententiã atq; potentiã laudi
bus ad cœlũ ferens,& Cæſaris imbecillitatẽ oratione deprimens inſolenti,nec adeſſe
milites quibus Galliã Germaniamq́; Cæſar perdomuerit.His dictis,iurauit ſe niſi vi-
ctorem nunq̃ e prælio reuerſurũ,cæterosq́; ad idem iurandũ induxit. Excitatus ea ſu-
orũ fiducia Pompeius,paucos poſt dies in aciẽ eſt digreſſus,quẽ vt Cæſar caſtra mo-
uens aduertit in eũ locũ deſcendiſſe,vbi æquo marte certari poſſet,ſubſtitit:& cõuer-
ſus ad ſuos,nõ eſt,inquit,modò amplius de itinere,ſed de ꝑlio laborandũ.Adeſt ecce
Cõgreſſus apud Pharſaliam.
nobis occaſio,quã ſemper optauimus,finẽ laboribus imponendi.Hæc dicens,inſtrue
re acies cœpit,ſuosq́; admonere,ne ſe multitudine hoſtium circũueniri ſinerẽt,oĩni-
bus iubẽs,ne iniuſſu eius inciperent, ſe in tẽpore quid agendũ eſſet,ſigno indicatuꝝ.
circumire inde acies,& accendere commemoratione erga illos ſemper optimæ vo-
luntatis.Inter alia nõ omiſit,ſe oĩbus modis pacẽ quæſiuiſſe,& humilius ſorte etiam
q̃ deceret,nõ metu aliquo,ſed pietate,vt ciuili ſanguini parceret.Ex aduerſo aũt,q̃ ſu
perbe petitiones ſuæ repulſæ fuerint,triplicẽ componẽs aciẽ,media quidẽ acie Calui-
nũ Domitiũ,ſiniſtro cornu Antoniũ,dextro ſe cõſtituit,in decima legione ꝑliũ initu
rus.Cõtra collocatos cernẽs hoſtiũ equites,Pompeius dextrũ cornu,ſiniſtrũ habebat
Domitius,medio ſocer ꝑerat Scipio.totũ vero pondus equitũ ad ſiniſtrũ fluxerat cor
nu,vt dextro hoſtiũ circũuento,circa ducem fugã ac ſtragẽ efficerẽt.nulla eñ arma
obluctari poſſe,quin oĩa oppugnãtes contererẽt,cum tantus equitũ ingrueret impe-
tus.& cum vtrinq; cõcurrendi ſigna danda eſſent,Pompeius ſuis ꝑcepit,vt ſtantes &
denſa manentes ſerie,hoſtilẽ incurſum ac iactus donec intra pili iactũ eſſent,excipe-
rent.Qua in re Cæſar Pompeium erraſſe aſſerit,ignarum quemadmodum feriendo,

& ita initio confligendo,magis vires impetu & curſibus adijci,& perinde ac flatibus
excitatos,omni ex parte accēdi.Cæſar cū aciē producturus eſſet,fidiſſimū centurio-
nem emeritū ac ſacramento ſolutū,& qui amicitiæ iure euocatus erat,Craſtinū,hor-
tari ad ſtrenue dimicandū cernit:quo noie cōpellato,qd o Craſtine ſpei?quid aude-
mus?Tū Craſtinus dextrā protendēs,magno clamore,clariſſime vincemus o Cæſar,
ait,me eñ hodie vel viuū vel mortuū collaudabis.Hæc dicēs,primū in hoſtes impetū
fecit,eumq́ue delecti milites circiter centū viginti voluntarie proſecuti ſunt.fuit,vt ali-
qui tradunt,in ipſo pugnæ principio pius torpor,qui ſtrictos iam gladios cōtineret,
nempe cū frater fratrē,pater filios,filij parētes aduerſa acie viderent,donec Craſtinus
ꝑcipitanti rabie vocē tolleret & impetū faceret.ita ꝑliū inceptū eſt. Concurſum eſt
in campis Theſſaliæ,quos Philippos vocant.de numero copiarum varie narrant auto-
res,in magnitudine periculi oēs conſonant.Summā rei breuiſſime cōplexus Florus,
ait,nunq̄ vllo loco tantū viriū Ro.po.tantū dignitatis fortuna vidit,trecentena am-
plius millia hinc & illinc,ꝑter auxilia regū & ſenatus,nunq̄ imminētis ruinæ maniſe-
ſtiora prodigia,nunq̄ acrior neq; alacrior exercitus fuit,nec minus mirabilis belli exi
tus.Nam cū aliquādiu æquis virib⁹ hincinde dimicaret,Pompeius multitudine fiſus,
ad circunueniendū Cæſarē,equitatū aduocat.adeo eñ equitū copia abundabat,vt fa
cile circūuenturus ſibi Cæſarē videret.ſed circūuentus ipſe eſt.Nam cū iuſſu Pompeij
fuſus à cornu erupiſſet equitatus,repente hinc ſigno dato,Germanorum cohortes tan-
tū in effuſos equites fecere impetū,vt illi eſſe pedites,hi venire in equis viderent.hāc
ſtragē fugientis equitatus,leuis armaturæ ruina comitata eſt.tunc terrore latius dato,
turbantibus inuicē copijs,reliqua ſtrages quaſi vna manu facta eſt.Cæſar ipſe vbiq;
ꝑſens,vtrunq; ſimul exhibens,fortiſſimi militis & ſummi ducis officiū.Duæ eius vo-
ces ab oībus notatæ:vna,exhortās:Miles,faciē feri.cernebat eñ iuuenes & primo flo
re nitentes,parū bello aſſuetos,tales maxime plagas deuitaturos,nec decepit eū opi-
nio.ſimul eñ vt vultibus parceret,capita velabāt.Altera vero vox Cæſaris:Miles,par
ce ciuibus.hac,iam victis & effuſis in fugā hoſtibus,vſus eſt.Pompeius,turbatis ac ter
ritis ſuorum ordinibus,vt militū animos timor peruaſerat,tantæ ruinæ molem nec ſuf-
ferre valens,nec attollere,abiecit pondus imperij,ſeq́ue fugæ tradidit,nō tam viuere q̄
mori paratus,documentū magnū,non ſemper prælīū eſſe victoriam.Cæſar parta vi-
ctoria,cū Pompeij caſtra cepiſſet,& aliqui hoſtium in montē effugiſſent,ſtudioſe egit
cum militibus,ne in ꝑdam intenti,tempus labi ſinerent,à monte circunuallare diſpo
ſuit.hoſtes à monte abiere diffidentes.Cæſar itaq; trifariā partitus eſt copias,vt pars
in ſuis,pars in Pompeij caſtris ad cuſtodiam reſideret.pars expeditior ſecum perre-
xit in hoſtes,qui alium ꝑoccupabant montem,quos Cæſar obſedit,& dum reſiſtere
dubitarent territi,deditionē per nuncios petiere,aliquot ſenatorij ordinis fuga ꝑ no
ctem delapſis.Diluculo Cæſar hoſtes deſcendere e monte iubet,qui armis omnes ab-
iectis,pedibus ſe Cæſari prouoluunt,& veniā petunt.Eos Cæſar iuſſit conſurgere,&
nihil meruere.poſtea laſſitudini militum compaſſus,vt quieſcerent,iubet.vbi reditū
eſt in caſtra,facta cæſorū ratione,deprǣhenſum eſt de legionibus atq; equitatu Pom-
peij xv.millia cecidiſſe,nam exterarū gentium,quæ de toto oriente conuenerant,in-
numerabilis ſtrages fuit.eorū qui deditione in poteſtatem Cæſaris venerunt,nume-
rum amplius xxiij millium fuiſſe compertum eſt.capta quoq; ſigna militaria cētum
lxxx.& lix.aquilæ.L.Domitius e caſtris in montem refugiens,cum vires eius laſſitu-
dine defeciſſent,ab equitibus eſt interfectus.De parte Cæſaris non niſi ducenti mili-
tes ſunt amiſſi,centuriones circiter xxx.viri excellentes.Cæſar cum in caſtris ſcrinia
Pompeianarum epiſtolarum reperiſſet,nec illas legi nec aperiri ſcrinia paſſus,bona
fide ſicut erant obſignata & intacta combuſſit.Satius duxit,iræ,ne ad ſe accedere poſ
ſet,occurrere,& opponere illi ignorantiam offenſarum,q̄ præſentem ratione mode-
rari.Pulſus ergo Pompeius,per Theſſalicas ſyluas vno equo,per Aegæum pelagus
vna naui fugiebat,Ro.imperij pudor Leſbon inſulam adijt,vbi Cornelia coniunx
fuit,receptoq́ue chariſſimo pignore illic depoſito,à tergo ſibi metuens,mox diſceſſit,
dubitās an in Aphricā,an in Aegyptū,an in Parthiam nauigaret,tandē cōſilijs ſuorū
victus,in Aegyptum flexit.Qua ſententia deterior nulla fuit.nempe cum ab eo rege,
cui tutor à ſenatu datus,regnum ſumma fide ſeruauerat,& paterna pietate reſtitue-
rat,ſui in illū meriti auxilium petiturus,ad littus Aegyptium appuliſſet,cognito tan
ti viri ſolitario aduentu,rex impubes Ptolemæus e ſuorū conſilijs & in primis Photi-
ni,Pompeium accerſit,ac mutata cū fortunis fide,principem Septimio & Achillæ ꝑ-
fecto,qui eum exciperent,obtruncandum commendat.illi exceptum in ſcapham,
haud procul à coniugis naui peremerunt.Corpus eius in vndas eiectū,caput ſerua-

Craſtini cēturionis virtus.

Germani.

Capiuntur Pompeij caſtra.

Pompeij interitus.

tum pio victori munus impiū.nauis in qua vxor erat & filius,fuga euaſit. captus & Lentulus ac perductus ad regē,& in cuſtodia enecatus.hic Pompeīj quidem,ſed nō belli ciuilis exitus fuit. De hoc Ptolemæo ita ſe res habet:Dionylius Auletes Ptolemæus rex Aegypti,de quo ſupra mentio habita eſt,morbo abſumptus,reliquit duos

Ptolemæus Aegypti rex

filios & totidem filias,Cleopatrā natu grandiorē,& fratrem Ptolemæū grādiorem. Illos Alexandrini regno præſecerant ex teſtamēto. Pompeius ex ſenatuſconſulto tuendos ſuſceperat. ſed hi qui cū puero erant,ſeditione mota,Cleopatram eiecerunt,q̃ ſtatim cum ſorore in Syriam ſeceſſit. Interea cum Cæſar,vt dictū eſt,in Aegyptum perueniſſet,adoleſcens Pompeium interfecit. Nam Cæſar poſt victoriam Pompeīj veſtigīјs inſiſtens,cogitanſq́ʒ id quod erat,Pompeium in Aegyptū ire,cū paucis Rhodīјs nauibus,& non niſi 800.equitibus inſecutus,Alexandriam venit,& de Pompeīj morte certior factus,aliquantiſper hæſit in littore. Interea Theodotus præceptor regis,Pompeīj caput atqʒ annulum offert Cæſari,ad quod altius ingemiſcens,lachrymas fudiſſe fertur,tanti viri caſum miſeratus,ſimul illud intelligens,cæde illa non ſibi regem gratificari voluiſſe,ſed fortunæ,in ſe idem,ſi ſors tuliſſet,auſurum. Dehinc Alexandriam ingreſſus,acceptus eſt tumultu & clamore militum graui,quos illi vrbi rex præſidīј gratia dimiſerat. Mox Cæſar noua calamitate perterritus,dum aliorum ſeditiones componere ſtudet,legiones conſcripſit,haud ſere aliquod tempus egit periculoſius.

Achillas Cæſarē inuadit

Arhillas regius p̄fectus,hauſto Pompeīj ſanguine,iam Cæſaris ſanguinē ſitiebat,collectoq́ʒ exercitu xxīј.millibus armatorum,victori mohebat inſidias,vrbē irrupit,vbi vi res erat agenda. Cæſar cum pugna longius procederet,proximas domos acrendi iuſſit,vt ea vi ignis hoſtis pelleret. Hoc igne bibliotheca illa nobiliſſima,quā Philadelphus condidit,eſt abſumpta.

Bibliotheca concrematur.

Poſtea Cæſar inſulam vbi Pharus eſt, cepit.eo Arhillas cum Gabinianis militibus venit;ingens pugna cōmiſſa eſt, magna ibi Cæſarianorū militum multitudo cecidit,omnes etiam interfectores Pompeīj interfecti ſunt. Admirabilis apparuit Cæſaris virtus in ea clade,quam acceperat Romanus circa oppugnationem pontis.nam vi inſiſtentium hoſtium preſſus,ſcapham adſcendit:qua mox pondere ſubſequentiū grauata ac merſa,per ducentos paſſus ad nauim proximam vna manu eleuata,qua chartas tenebat,natando pertienit,mox nauali certamine pulſatus,magna felicitate claſſem regiam aut depreſſit,aut cepit. Alexandrinis petentibus regē reddidit,monitū vt magis amicitiā Romanā q̃ arma experiri ſtuderet. Ille velut ferox belua,totis mox regni viribus contra Cæſarem conſpirauit, ſed continuo cū toto exercitu ſuo & ipſe deletus eſt. Nam & xx.millia hominū in eo bello referunt cæſa,xīј.millia cum lxx.longis nauibus dedita.quingenti ex victorib⁹ cecidiſſe dicunt. Rex ipſe caſtris effugiēs,in ſcaphā cōiectus,& vrgētibus qui euadere

Ptolemæi interitus.

ſimul feſtinabant,in mare deiectus,non ad ſuos,ſed ad piſces & fundū abiīt,atqʒ impulſum fluctibus cadauer,inuentū in ripa,& loricæ aureæ indicio cognitum. ſic puerilis fraus in ipſo flore nequitiæ extincta,& Cæſar generi vltor effectus eſt. Cæſar lorica Alexandriam p̄miſſa,oēs Alexandrinos ad deditionē deſperatione compulit,regnumq́ʒ Aegypti Cleopatræ dedit,cuius blanda tunc conſuetudine tenebat,& cui iure etiā debebat,necnon & minori eius fratri ſceptrū dedit,minorē vero filiā Arſinoen regno eduxit,ne forte rebus adhuc infirmis,p̄textu puellæ noui motus orirentur. Cleopatra itaqʒ ſoror Ptolemæi anno ab vrbe cōdita 700.regnare cœpit,& regnauit

Cleopatra Aegypti regina.

annis 22.vt Iordanus epiſcopus dicit,ſed Tertullianus ſcribit q̄ regnauerit annis tantū xx.vtcunqʒ ſit,ipſa Aegypti regnū vſqʒ ad xv. Octauiani annū,qui eſt annus ab vrbe cōdita 725.vti inferius patebit clarius. Hanc Cæſaris victoriam Iudæi ſummopere adiuuarūt,qui antea q̄qʒ Pompeiū ad Pharſaliā ſub Antipatro ſecuti erant.quare mihi illoꝝ q̄qʒ res percenſendæ ſunt. Cæſar poſt ſenatus & Pompeīj fugā,trans mare Ioniū rebus oībus Romaq́ʒ potitus,vt dictū eſt,ſolutū Ariſtobulū,qui tunc Romæ tenebatur,cū duabus cohortibus in Syriā miſit,facile per hūc ſibi Iudæā poſſe ſubīјci ratus. Verū ſpe Cæſar fruſtratus eſt,nā à ſtudioſis Pompeīj veneno perīјt Ariſtobulus,

Ariſtobulus veneno perīјt.

occiditurq́ʒ filius eius Alexander,Antiochiæ à Scipione ſecuri percuſſus,ſecūdū Pompeīj lr̄as,accuſatiōe pro tribunali prius habita ſup his q̄ in Ro.admiſerat. Solus aūt ſuperſtes Antigonus cū duabus ſororibus ſuis,ad quendā Ptolemæū Minei filiū cōfugit. Poſt hæc rū Cæſar viciſſet Pōpeiū,timēs Antipater Cæſaris impetū,liberos ſuos ad Arabas cognatos ſuos tranſmiſit. Cum aūt mortuo Pompeio,Cæſar cōtra Aegyptū pugnaret,Antipater Iudæoꝝ potentiſſimus mādatis Hyrcani obediēs,in clientelā Cæſaris ſe cōtulit.

Antipater Cæſarem iuuat.

Mithridatē Pergamenū,quē miſerat Cæſar ad expugnandū Peluſiū,ſummo ſtudio tribus millibus Iudæoꝝ,oībusq́ʒ Syris iuuit. Dū Peluſiū obſideretur,virtus Antipatri plurimū enituit.nā & murū primus cōſcēdit,& Mēphitas ad obſe-

obſequendũ Cæſari prudẽtia ſua inclinauit. inito ꝯſilio cũ cæteris Aegyptijs, pluribus occiſis,totus perfoſſus corpore,ꝑter ſpem ſeruatus eſt ex ꝯſilio,habitaq́; victoria,factorũ ſuoꝝ apud Cæſarẽ Mithridatẽ habuit teſtẽ. M. etiã Antonio plurimũ eũ cõmẽdãte,factus eſt amicus Cæſari, quẽ & Cæſar Romana ciuitate donauit,põtificatũ Hyrcano confirmauit. Paulo poſt cũ accuſaret Antipatrũ Antigonus perfidiæ,Antipater fide in Ro. cicatricibus oſtendẽs,à Cæſare abſolutus eſt,eiq́; data eſt optio cuiuſq; dignitatis ſub pontifice in Iudæa,qui remiſſa dignitatis menſura,procurator Iudęæ declaratus eſt,euerſa patriæ mœnia renouari impetrauit,Hyrcano regnũ,ſed ne rex vocaretur. Sextũ etiam cognatum ſuum Cæſar poſtea Syriæ præfecit. Poſt hæc Antipater filiũ ſuum maiorẽ,Phaſelum Hieroſolymis ſub ſe procuratorẽ ſtatuit,& Herodem Galilææ ꝓfecit,qui cum natura ſtrenuus eſſet,Ezechiam quendã principẽ latronũ interfecit cũ ſuis complicibus,adeoq́; terrã quietam reddidit,vt publice Herodes pater Galilææ cantaret. Phaſelus quoq; æmulatiõe fratrem ſuperare cõtendit,ob hoc pater eorum obſequijs regalibus à gente colebatur,nec propter hoc tamen minus fidelis Hyrcano fuerat. verũ erant qui dicerent Hyrcano,ꝙ Antipatro & filijs eius rebus traditis,ipſe vacuo regis noĩe ſederet. his paulatim accenſus Hyrcanus,Herodem accerſiri iubet cauſam dicturũ,qui munita prius Galilæa,ãd regẽ properabat,ferẽs ſecum Sexti epiſtolã,præcipientis Hyrcano,vt Herodẽ ab omni crimine & pœna liberaret. nec multo poſt factus eſt Herodes princeps militiæ Sexti,& tunc iniuriam dictæ vocationis Herodes vindicaſſet in Hyrcanũ,niſi pater eius & frater Phaſelus impetum eius fregiſſent. Conſtituta Aegypti regina Cleopatra,ſuſceptoq́; paulo poſt ex ea filio,quẽ Alexandrini Cæſarionẽ appellabant,relicta Aegypto,Cæſar cõtendit in Syriam. ex Italia vero nuncij veniunt,vt propere in Italiam redeat,reipub. componendæ cõſeruandæq́; cauſa. nam multa ſe abſente nouarent. Quibus rebus etſi merito moueret,primũ tamen arbitrabat orientẽ vbi tũc erat, ordinare & imperio ſubdere,ne diuerſa inculcando,neutrũ cõſummaret. Iuſſis ergo vrbanis atq; Italis rebꝰ vſq; ad ipſius aduentũ conquieſcere,ipſe cœpto feſtinus itinere Pharnacẽ Mithridatis filiũ petit. Tum rex minoris Armeniæ Deiotarus à ſenatu cõſtitutus,depoſito omni ornatu regio,obuiã venit,& audientia data, Ego,inquit,o Cæſar,nõ inficior Pompeio me fauiſſe:ſi erraui,teq́; offendi,veniã peto. Ad hæc Cæſar: Multa in te & magna beneficia meã,quibus olim cõſul te honeſtaui,minime tibi excidere debuerant:poteras etiã & debebas ſcire,qui vrbẽ Romã atq; Italiã teneret,vbi ille eſſet,ibi ſenatũ populumq́; Ro. ſore,ego tñ hanc culpã amicitiæ antiquæ tuæ atq; ætati,inſuper & multoꝝ ꝓcibꝰ dono:te ergo cõſideter mecũ agere,& regio habitu vti volo. His dictis,legionẽ vnã regis e ſubditis ſuis Romano more inſtructã,& quotcũq; haberet equites,ſecum ad bellũ Ponticũ mitti imperat. Cæſari Ponticos fines ingreſſo,legatio Pharnacis regis obuiã venit,orat vt pacatus eius aduentus ſit,qui nunq̃ Pompeio fauiſſet. miſit deinde coronã,per legatos gratiã eius petentes. auditis legatis,ego,inquit Cæſar, Pharnaci nõ infenſus,ſed propicius aduenio,modo q̃d verbis pollicet,opere adimpleat. priuatas eñ offenſiones nullas habeo,qui(vt dicitis)nihil egit aduerſum me. Illas etiã quæ irreparabiles ſunt,vt cædes,vulnera & ludibria ciuiũ Ro. publicas remitto,ꝑdas aũt & ablata reſtituere,familias quas per vim tenet,emittere ad libertatẽ,& ſuper oĩa Ponto cedere ſtatim iubeo:ſi paruerit,tum demũ munera ab eo mihi miſſa recipio,alioqui ſpes cõcordiæ nulla eſt. Pharnaces hæc cũ audiuiſſet,nihil verbo,aĩo aũt oĩa recuſauit,ſperans Cæſarẽ morari nõ poſſe,ꝙ ſane ſciret eũ in Italiam dudum reuocatũ eſſe. itaq; tergiuerſari cœpit,moras nectere. Cæſar fraudẽ intelligẽs,celeritate ſolita vſus,venit in Pontũ inexpectatus,& quaſi fulmen feriẽs ſimul atq; abiens. rex ſubita re perculſus,cũ in aciẽ veniſſet,magno ꝯſilio victus eſt. Tum cõpoſitis Ponti rebus,& rege coacto,e Ponto totaq́; Aſia diſceſſit. Cuncta tanta ſunt celeritate geſta,vt Romã ſcriberet, Veni, Vidi, Vici,quaſi victoriã indicans,nõ laborẽ. Digreſſus Cæſar ex Aſia,hyeme media nauigans,ad xiiij. Calend. Ianuarij Lilybæũ peruenit,q̃quãuis Romã euocatus ob neceſſarias res,oĩa tamẽ poſthabẽda imminẽti bello cenſuit,qm̃ fama erat,Pompeianas partes in Aphrica maximis incremẽtis aſſurgere. Cato eñ & Scipio duo duces vnius loco ſucceſſerãt, coactis in Aphrica copijs,quibꝰ vires Iubæ regis acceſſerãt,externæq́; copiæ ingentes. Eo ergo cũ veniſſet,tentoria in littore fixit,ita vt pene vndis ablueret,& hoc de induſtria,vt ſuos in officio teneret. Creſcebat aũt fama hoſtiliũ copiarũ,equitatus infinitus eſſe dicebat, legiones regiæ tres,Scipionis decẽ,ad hæc leuis armaturæ vis immẽſa,claſſes plurimæ:quibus nihil Cæſar mouebat,ſed ad occurrendũ hoſtibus ingenti fiducia adſpirabat. quia cũ paucis tñ aduenerat,nõ ſine labore animi augmentũ ſui exercitus expectabat. fama tum

Antipater Iudęæ tutor

Phaſelus.

Herodes Galilææ procurator.

Deiotaro regia inſignia reſtituta.

Pharnaces vincitur.

Veni, vidi, vici.

Aphricæ motus.

Pompeianorũ opes.

erat,in Aphrica Scipionũ nomen inuictũ,quod eo ſpectabat,vt vulgus victoriã Scipioni futurã vaticinaret.id vbi Cæſar ſenſit,& mihi alter erit,inquit,Scipio.protinus vnũ de gente Cornelia hominẽ abiectũ,Scipionẽ dictũ,perinde ac exercitus ducẽ pfecit,ita vt interdũ cum hoſte congredi cogeret,& poſtq̃ ſex integras legiones & duo millia equitũ aduenissent,ſufficere ratus has copias,nauibus impoſuit,ſoluitq́ à littore Siculo.ptori qui tunc in Sicilia erat,de omnibus pcipit,atq; ita claſſem vi.Calen.Ianuarij in Aphricam traiecit. Poſtquã in Aphricam ventum eſt,in deſcenſu nauis accidit,vt caſu quodã ad terrã laberetur,& reliquis omnibus territis,ipſe omina vertit in melius,renouans illud antiquũ Scipionis Aphricani,terram protentis vlnis amplexus,teneo te,inquit,Aphrica,vir alioqui auguria peroſus.Inde cũ Adrumetũ veniſſet Cæſar,atq; ibi caſtra haberet,Plancus Cæſaris legatus ſeu pacis amore ſeu belli odio Cæſarẽ adit,& velles ne,inquit,imperator,vt cum Conſidio,qui oppidum hoc cuſtodit,olim mihi amico,aliquid de pace agerem? Non negante Cæſare,captiuũ quendã cũ literis in oppidũ mittit ad Conſidiũ.Conſidius literis non acceptis,interrogauit,vnde ferrent literę,reſpondit nuncius & fati ſui neſcius,à Cæſare.Tunc Conſidius: Vnus,inquit,hoc tẽpore imperator pop.Ro.Scipio.quid mihi cũ Cæſare? & hæc dicens,nunciũ ſub oculis iugulari imperat,literasq́; integras ad Scipionẽ mittit.Reſponſo nequidq̃ expectato,Cæſar,q̃ eſſet oppidũ pualidũ,caſtra mouere cœpit,& ecce ex oppido repẽtina eruptio facta eſt. forte etiã aderat equitatus à Iuba rege miſſus,itaq; vltimos inuadunt,ſiſtit Cæſar aciem,& pauci cõtra multos pliantur,quo congreſſu Gallorũ equitũ xxx.vel minus,duo millia Maurorũ equitũ campo pepulerũt in oppidũ.Paulo poſt circa Ruſpinã ſubita hoſtiũ multitudine,cui Labienus perat,circũfuſa ab omni parte pugnatum eſt,vbi Labienus equo inſidens aperto capite,vni ex militibus: Veſtræ,ait,miſereor ſtultitiæ,quos illaqueatos ſic in mortẽ trahit tyrones Cęſar. Cõtra miles: Nõ ſum,inquit,Labiene tyro,vt facile verbis circũueniar,ſed de legione decima veteranus.Ad hæc Labienus: Decem annorũ ſigna nõ video.cui miles: Ex pecta,agnoſces.& pilo in Labienũ contorto,equũ pectore medio transfixit,Labięne,dicens,decumũ militem qui te petit,eſſe ſcito.In hoc plio omnes,& pſertim tyrones,pauidi,nec Cæſar ipſe ſine ſolicitudine erat.Collecto tandẽ animo,tota corporis atq; animi vi conuerſus in aciem hoſtium inſertur.fecit quod ſolitus erat,vicit,aduerſamq́; aciẽ vertit in fugã.Ex transfugis & his q capti erant,intellexit Cæſar,tantum multitudine ſuorũ hoſtes fidere,vt nihil de circunueniendo & capiendo Cæſare cogitarent.hoc regẽ Iubam in cõcione dixiſſe,ſe multitudine bellatorum facile Cæſarem poſſe obruere.ſtulta regis cogitatio.Sub idẽ tempus tanta in caſtris Cæſaris fuit inopia,vt equites* qui diu agendo & patiendo extrema tentarent.Erat & vulgaris opinio,nõ Cæſarẽ in Aphricã veniſſe,ſed vnũ ex legatis ſuis cũ parte copiarũ.ad quã tollendã,literas nunciosq́; per omnes prouinciæ ciuitates miſit,aduentũ ſuum omnibus notũ fecit.quo audito,ſtatim multi viri nobiles ex ſuis ciuitatibus profugi,in caſtra Cæſaris venere,ſibiq́; de hoſtiũ ſæuitia & intolerabili ſuperbia conqueſti ſunt.Quorũ querimonijs & fletibus motus Cæſar,q̃d facere per ſe in animo habebat,acceleratis literasq́; mox in Siciliã miſit ad ſuos,vt excuſatione qualibet reiecta,ad ſe oẽs copias traijcerent.ipſe ſe interim caſtris validiſſimis continebat,ac ſine intermiſſione exercitũ ſuũ,pcipue tyrones,in militaribus imbuebat,fingebat ſe pauidũ vſqueadeo,vt Scipio qui aliquãdiu paratus ad pliuni fuerat,Cæſarẽ ſpernens in caſtra rediret,victoriã certiſſimã ſuis pdicaret.Getuli interim Scipionis ſtipendia deſerentes,alij in regnũ ſuũ,alij in Cæſaris caſtra venere,ex quibus ipſe electos viros in Getuliã miſit,vt totius gẽtis animos ſibi conciliarent.Interim Criſpus Saluſtius ptor cum claſſe ingentẽ frumẽti viniq́; copiã Cæſari tranſmiſit.Allienus proconſul euocatus à Cæſare,cũ duobus legionibus & 800.equitib⁹ Gallis & leuis armaturæ decẽ millibus,claſſem ſoluit à Lilybæo.nauigatiõe vſus proſpera,quarto die ad Ruſpinã vbi Cęſar caſtra habebat,applicuit. Legionũ ſimul ac cõmeatuũ gemina cura liberatus Cæſar,iubet paulũ quieſcere ac corpora refouere. Interea e ſecũdo cõmeatu,quẽ à Sicilia miſerat Allien⁹,naues quædã cũ erraſſent,in hoſtiũ manus venere: in altera erant veterani cũ vno centurione,& nõnulli tyrones.hos ad Scipionẽ perductos ſine contumelia,dux eſt ita affatus: Scio vos non voluntate veſtra,ſed conſilio illius veſtri nequiſſimi ducis impio,contra rempublicam coniuraſſe,nunc optabilis caſus vos noſtri fecit arbitrij.ſi quod vltro facere deberetis,orati facitis,vt dimiſſis ſceleratis atq; rebellibus,ciues bonos & rempub.defendatis,ſalua vobis vita erit & parata pecunia.At centurio vir immobilis,Ego,inquit,o Scipio,neq; enĩ te imperatorẽ voco,cũ vnus mihi ſit imperator Cęſar,gratias tibi ago qui mihi pecuniam offers,quam dare nullo iure tenearis,& vitam

Cæſar in Aphricã traiecit.

Gallorum equitum facinus.

Labieni temeritas.

Pompeianorum crudelitas.

Auxilia Cæſaris.

quam belli iure poſſis eripere. Quomodo cōtra imperatorem meum Cæſarem, à quo bellicis honoribus honeſtatus ſum, contraq; illum exercitū, pro cuius victoria & gloria amplius 36. annis decertaui, arma portarem? Iſtud ego nunq̃ faciam, neq; tu, ſi me velles audire, iſta faceres. nam ſi neſcis contra quem ducem, contra quem exercitum pugnes, experiri iam nunc potes. ſume de tuis oībus cohortem vnam firmiorem, ego de commilitonibus meis, nunc captiuis tuis, decem ſolos eligam: iube nos confligere, ex euentu iudica, quid tibi de belli fine ſit ſperandum. Iratus ad hæc Scipio, ſuis centurionibus ſignum dedit, vt in illum irruerent, quo occiſo, reliquos veteranos à tyronibus ſeparatos, iuſſit interfici: tyrones ſuis iuſſit adſcribi legionibus.

Militum amor in Cæſarem.

Paulo poſt Iuba rex, cum ingenti hoīm multitudine diu expectatus, ad Scipionem venit. Cæſar vero vbi coactos vnum in locum oēs hoſtium copias intellexit, ſe ad bellum abſq; mora parat. Contigitq; vt Cæſare cum legionibus progreſſo, Iuba & Scipio ſimul & Labienus ſumma vi equitatum eius inuaderent. quod ille ſentiēs, ex itinere verſis retro copijs, iam terga vertentibus opem tulit, qua firmati reſtiterunt, & Numidas inſequentes ſtatim prælio fuderunt, multisq; cæſis, in caſtra fugere coegerunt, & niſi nox ſuperueniſſet, nec puluis proſpectum abſtuliſſet, parum abfuit quin Iuba cum Labieno in Cæſaris manus incidiſſent. Multi tñ in dies de exercitu hoſtiū ad Cæſaris caſtra trāſibāt. Sed & Cæſar multos de exercitu ſuo ſeditioſos, aut rapaces, aut bello inutiles, abdicauit. Interim Getuli perfugæ patriam fama Cæſaris complentes, ſuis perſuaſerunt rebellare, vſq; adeo, vt armis arreptis, contra regem abſentem agere præſumerent. qua re cognita, neceſſe habuit Iuba partem ſuorum pro regni defenſione remittere.

Iubæ, Scipionis & Labieni exercitus.

Iam fortuna reliquias Pompeianorum campis explicuerat ad Thapſon caſtra habentes, ad pugnam diſpoſitos milites, acie inſtructa, inſtruit & Cæſar aciem ſuam arte, qua p ſummum ducem inſtrui acies vlla poteſt, quin etiam ex equo deſcendens, inter pedites ambulabat, oēs & ſingulos verbis pro tempore breuibus hortabatur, veteranorum animos in eorum virtute commemoranda excitabat: tyrones, vt veteranorum virtutem æmularentur. Itaq; legati qui ſecum erant, eum adeunt: & da, inquiunt, imperator pugnæ ſignum: vincimus haud dubie, ſi pugnamus. Reſiſtente Cæſare, nondum placere eruptionem, dum impetum frenat, repente quod nullo vnq̃ prælio auditum erat, dextro cornu iniuſſu Cæſaris tubicen à militib⁹ coactus, canere cœpit: quo vniuerſus exercitus erectus, ſigna in aduerſos tulit, centurionibus lingua & manu neq̃q̃ renitentibus. ſenſit Cæſar pugnæ horam aduenisse, & accenſos in pugnam fruſtra coerceri poſſe, frenū laxauit, datoq; ſigno felicitatis, equo calcaribus adacto, primus in hoſtium principes inuehitur. impetus à dextro cornu in elephantos à ſagittarijs factus, beluas imperitas auertit retro in ſuos, ſecuta eſt fuga Maurorum. Eodem impetu eſt occupatum vallum Scipionis, cuſtodibus interfectis aut fugatis. fugientes Cæſareæ legiones inſequūtur, ne ſit vllum colligendi ſpatium, iam defenſionis ſpe amiſſa, arma magna ex parte proijciunt, vt expeditiores ad caſtra regis euaderent. quo cum veniſſent, ea quoq; fugato rege capta conſpiciunt. Tum depoſita ſpe ſalutis, quendam in locum editum ſe recipiunt, commiſerationis ſignum dant, ſed nihil eis profuit, militibus veteranis ira & dolore inflammatis. multi occiſi ſunt. tanta cædes ac furor, vt ſenatores & Ro. equites campis excederent. quin & ipſe Cæſar pro miſeris intercesſit, agens non pro imperio, ſed amicis precibus ne perirent. nihil obtinuit, ad vnum inexpiabili odio cæſi omnes.

Pugna Cæſaris ad Thapſum.

Cæſar trina hoſtium caſtra adeptus, Scipionis, Iubæ & Labieni, in quibus quinq; hoſtium myriadas, Plutarcho autore, interfecit, fuſis alijs aut fugatis, quinquaginta tm̃ de ſuis perditi. aliquot aūt vulnerati q in caſtris conſtitere, 64. elephantibus armatis captis. Cōfeſtim poſt hæc T. Rebullum proconſulem cum aliquot legionibus ad Thapſum, cui Virgilius præerat, miſit, Gn. Domitium cum duabus legionibus ad Thyſdram, vbi Conſidius erat, obſidendam linquit. M. Meſſalam cum equitatu Vticam præmittit, ipſe cum exercitu ſubſequitur.

Cæſar trinis caſtris potitus.

Milites interea Scipionis, qui pugna euaſerant, Vticam contendunt. illam vrbē M. Cato tūc regebat, vnde ſuperiore tēpore plebē inermem oēm expulerat, ſenatū in cuſtodia tenebat, q parū in eo fidei ponebat. Eam ob rē multi Vticenſiū à Scipiōis militib⁹ ſunt interfecti. Expugnatis atq; direptis occiſorū domibus, abire decreuerāt. nam Cato perſuadere eis non potuit vt vrbē tuerent. Venerūt poſt alij atq; alij de ꝑlio fugientes. quos oēs ad tutelam vrbis exhortatus Cato, quum paucis conſiliū placeret, naues eis ad fugiendum quocunq; collibuiſſet, præbuit. Tandem vero rebus oībus, quāto quiuit accuratius diſpoſitis, intelligens Cæſaris fortunam, nolens ſubeſſe eius imperio, q̃uis ſciret eum excellentis eſſe clementiæ, filio eñ ſuo chariſſimo ſuaſit Cæſari ſubijci, deq; ipſius benignitate oīa ſperare, ipſe tñ poſtq̃ filiū comitesq; ab amplexu dimiſit, lecto-

 in no

in nocte ad lucernam libro Platonis de immortalitate animi, circa primam vigiliam ſtricto gladio reuelatum manu pectus ſemel atq; iterum pcuſſit. accurrentes medici, conſouere curant, q̃d ille paſſus, cum abſcederent, plagas reſcidit, ſecutaq; vi ſanguinis, moribundas manus in vulnere reliquit. Cæſar itaq; morte Catonis audita, dixiſſe fertur: Ego tibi Cato mortem inuideo, tu mihi propriam ſalutem inuidiſti. At patrimonium liberis Catonis integrum Cæſar ſeruauit. Vticenſes etſi ſtudio partium eum odiſſent, propter integritatem tñ viri, & q̃ vrbem ſuam operibus publicis adornauerat, miſerati exitum ipſius, magnifico eum funere ſepeliere. Catone rebus humanis excepto, L. Cæſar ex hoc malo bonum aliq̃d excerpere cogitãs, populũ inducit, vt Ro. imperatori portas pandant, vtputa clemẽti victori. proni erant, & apertis portis, obuiam Cæſari pergunt. Interea Cæſar Thapſo digreſſus, vrbes itinere obuias ſine ꝓlio occupat. cui L. Cæſar occurrit, veniam petit. hanc ſibi Cæſar & Catonis filijs, q ſecum erant, clementiſſime conceſſit. Ingreſſus Vticam, illis de ꝓterito gratias egit, ad pſeuerantiam cohortatus. Erant Vticæ 300. viri ditiſſimi. magna pars Ro. negociatores, q pecunijs ſuis adiuuerant & fauerant Scipioni. hos oderat Cæſar. non eo minus petentibus veniam, cõceſſit vitam. bona q̃dem ſe venditurum aiebat, ita tñ, vt redimere ſua qſq; poſſet. Inſperato gaudio hi oẽs concuſſi, petierunt vniuerſis vno noĩe pecuniam imperari. Miratus Cæſar, impono, inquit, vobis bis millies ſextertium, vt ſex ſolutionibus intra triennium perſoluatis. Hodie, inquiũt, ſimul oĩa pſoluemus. Iuba aũt rex nocturna fuga elapſus, ad regnum ſuum caputq; regni Zamam oppidũ puenerat, vbi vxorem, filios, palatium ac theſaurum ſuum habebat, cum ad oppidum pueniſſet, minaciter prius, poſt flebiliter ac ſuppliciter petens introitum, neutrum impetrauit. deſperatione vltima digreſſus à mœnibus cum Petreio, equitibuſq; ppaucis, ad villam ſuam vrbi proximam eſt profectus. Zamẽſes nondum eius metu liberati, p legatos orãt Cæſarem, vt priuſq̃ rex reparatis viribus eos inuaderet, opem illis ferret. Cæſar iubet ilico legatos reuerti, & aduentum ſuum Zamenſibus nunciare. dum Zamam pueniſſet, accepta eius clementia, equites regni oĩbus ex angulis adeunt ac veniam petunt. quæ nulli negata eſt, nullus re aut verbo violatus. Conſidius interim fortunam audiẽs ſuarum partium, ſibiq; metuens, cum ingenti pecunia Getulis comitãtibus abijt, Iubæ regi ſe coniuncturus. ſed in via à Getulis cupiditate pecuniæ interfectus eſt. C. quoq; Virgilius, cuius ſupra mentionem fecimus, vbi oĩa infauſta vidit, Scipionem victum, Catonem pemptum, Iubam regno pulſum, à Caninio proconſule à q̃ obſidebat, fide accepta, ſe & ſuos Thapſonq; cui ꝓerat, ei conceſſit. Dum paulatim reliquiæ partium dilabuntur, Iuba rex & regno & ſpe qualibet priuatus, cunctis excluſus vrbibus, quærebat bello vitam finire. ſed nuſq̃ bellum erat. Cæſar in pace oĩa poſſidebat. egit itaq; cum Petreio comite, vt inuicem ferro decertarent, alterq; alterum occideret. concurrunt ex condicto, & Petreio obtruncato, rex ſuperſtes ſeruum ſuũ, vt ſe occideret, exorauit. Dum ſic duces Pompeianarum partium vndiq; ruerent, ſolus Scipio dux reſtabat. hic nauibus in Hiſpaniam cõtendebat, & cum diu multumq; fluctibus iactus, curſum applicare nequiuiſſet, ad Hipponem regium ventus eum appulit, vbi tunc P. Sicci claſſis erat. hic pauciores à pluribus inuaduntur, opprimũturq; velociter. Cum aũt ſe Scipio circumuetum videt, puduit viuere, atq; anteq̃ caperetur, ferrum merſit in viſcera. irrumpentibus militibus & quærentibus vbi eſſet imperator, reſpondit: imperator bene ſe habet. atq; ita incognitus expirauit. comites eius Torquatus, Damaſippus & Pletorius, interfecti ſunt. Hæc fere ſunt bello Africano geſta. Romam ex Aphrica cum victoria rediens Cæſar, magnifice per ora populi ferebatur. tñ em̃ agri ab eo in ditionem ſubactum, vt annuo prouentu pceptorus fiſcus eſſet, tritici q̃dem ducẽta millia modium Atticoꝝ, olei vero trecentas myriadas. aliq̃t ibi triumphos egit, Alexandrinum, Põticum, Aphricanum, nõ de Scipione, ſed de Iuba rege. Eius filius, Iuba q̃q; noĩe, infans in eo ductus eſt triumpho, fortunatiſſimam vtiq; captiuitatem, q̃ effectum eſt, vt ex barbaro & Numida inter doctiſſimos ſcriptores annumeret. poſt triũphos ingentia militibus congiaria dedit, ad conciliandam ſibi plebẽ ſpectacula edidit, conuiuiaq; celebrauit, vno die in duobus ac 20. millibus triclinijs epulum præbens vniuerſis, cenſu deinde peracto, centum & 50. hoĩm millia reperta, cum antea ter centum & 20. fuiſſent. tam magnam cladem inteſtina mala pepererũt, pter Italiæ ac prouinciaꝝ vaſtitates. His peractis, Cæſar quarto conſul deſignatus, in Hiſpaniam contra Põpeij liberos expeditionem egit, qui adoleſcentes ingentibus congregatis copijs, audaciam maximam oſtendebant, ita vt extremum Cæſari diſcrimen intentarint. magnũ ꝓlium ad vrbẽ Mundã cõmiſſum eſt, in q̃cum Cæſar ſuos opprimi cerneret, p medias armatoꝝ acies elato clamore, ſi nihil pudoris, inquit, ſupeſt, corripite me & in puerorum

[Margin notes: Mors Catonis. — Iubæ & Petrei interitus. — Thapſus recipitur. — Scipiõis interitus. — Reditus Cæſaris in vrbẽ]

rum

rum manus tradite. Magna vi prõptitudinis & animi audaciâ repulſis hoſtibus, 30.
coꝝ millia cecidit, ex ſuis mille fortiſſimos amittens. cecidit in ipſo prælio Labienus,
& vnà ſecum Accius Varus. Hoc à prælio profugi cum ſe Mũdæ recepiſſent, & Cæſar
obſideri ſtatim victos imperaſſet, congeſtis cadaueribus, agger effectus eſt. Gn. Pom- Gn. Pomp.
peium prælio profugum, crure ſaucio, deſerta & auia petentem, Cenonius apud Lau Sex. Pomp.
ronem oppidum conſecutus, pugnantem nondum deſperantem interfecit. Sex. Pom
peium fortuna in Celtiberia interim abſcondit, alijſq́ post Cæſarem bellis reſeruauit. Cæſa. geſta
nonnullas alias Cæſaris pugnas feliciter in Hiſpania geſtas omitto. ſolum hoc addo,
ꝙ poſt ꝑlium hoc vltimum in familiarium congreſſu ſæpenumero dixerit, pro victo-
ria ſe ante, nunc primum pro vita dimicaſſe. His tot bellis exactis, tot laboribus exan-
clatis, Cæſar Romam redijt, felix ſi patriæ hoſtes tñ, non etiam patriã viciſſet. Ea cer-
te fuit verecundia, ea morum obſeruantia, vt tñ de hoſtibus triumpharet, tñ hoſtium
numerum interfectorum ſe duce ſcribi pateretur, numerum vero ciuium occiſoꝝ ſcri
bi vetuit. ſiquidem eius ductu q̃nquagies collatis ſignis dimicatum eſt, & vt ab illuſtri-
bus traditur ſcriptoribus, vndecies centena 92. millia hoſtium cæſa ſunt. Triumphauit Triumphi.
aũt q̃nquies, poſt deuictum Scipionem q̃ter eodem menſe, & rurſus ſemel poſt ſupe-
ratos Pompeij liberos. primum & excellentiſſimum triumphũ egit Gallicum, ſequen
tem Alexandrinum, deinde Ponticum, hinc proximum Africanum, nouiſſimũ Hiſpa
num, diuerſo quenq; apparatu & inſtrumẽto. Gallici triumphi die Velabrum ꝑterue-
hens pene curru excuſſus eſt axe defracto, adſcẽditq́ capitoliũ ad lumina 40. elephan
tis dextra & ſiniſtra lychnos geſtantibus. Pontico triumpho inter pompæ fercula tri
um verborum ꝓtulit titulum: Veni, Vidi, Vici. Cum aũt de Hiſpania triumphum age
ret, dolore ꝑmaximo Ro. afflixit populum. non ẽm exteros in eo duces aut barbaros
debellauit, ſed Ro. ꝓſtantiſſimos filios, q̃bus rebus exultare nequiſſimum cẽſebat. Tan-
ti imperatoris fortunæ aſſentari ſenatores pene viſi ſunt, nam honores in eum contu- CAESAR
lere ſummos. Decreta ei templa imaginesq́, in theatro diſtincta radijs corona, ſugge IMP. PRI-
ſtus in curia, faſtigium in domo, menſis eius noĩe celebris, ad hoc pater patriæ, ꝑpetu- MVS.
usq́ dictator eſt deſignatus. Tum vero clementiæ templum, ſuę manſuetudinis gratia
ei merito decretum eſſe videtur. oẽs ẽm iniurias oĩbus dimiſit. q̃ſdam inſuꝑ q̃ cõtra ſe
pugnauerãt, vt Brutum & Caſſium, ad imperia & honores promouit. diſiectas etiam Honores.
Pompeij ſtatuas repoſuit, ſuas confixit. ſic Cicero. Conuerſus ad ordinandum reipu.
ſtatum, faſtos correxit, annumq́ ad curſum ſolis accommodauit, vt trecentorum 65. Põp. ſtatuę.
dierum eſſet, & intercalario menſe ſublato, vnus dies 4. q̃q; anno intercalaretur. Quo
aũt magis in poſterum ex calendis Ianuarijs nobis tempoꝝ ratio cõgrueret, inter No
uembrem ac Decembrem menſem interiecit duos alios. fuit is annus quo hæc conſti- Dies inter-
tuebantur, 15. menſium, cum intercalario qui ex conſuetudine in eum annum incide- calarij.
rat. Ipſe etiam, vt refert Priſcianus in ſua coſmographia, diuinis humanisq́ rebus ſin
gulariter inſtructus, cum conſulatus ſui faſces ageret, ex ſenatusconſulto cenſuit oẽm
orbem ꝑ prudentes viros admetiri, & ideo ꝑ continuos 30. annos miſſi ſunt dimenſo
res doctiſſimi in geometria periti, ꝑ oẽm terram ꝓſides ac iudices prouinciaꝝ, vt men
ſurarent terram, aquas, nemora, plana, concaua, montes, colles, q̃ etiam loca nauigatu
ri tangere deberent, & forte ſi aliq̃d prodigium in his occurreret, illud ſenatui ſcripto
nunciarent. & repertum eſt, ꝙ oĩs orbis habet famoſa maria 30. Inſulas 27. montes fa
moſos 40. prouincias 78. vrbes inſignes 370. flumina magna 94. gentes 125. Cuius
etiam orbis ambitus trecenties & quindecies centena paſſuum millia, longitudo vero
terræ habitabilis ab ortu ſolis vſq; ad occaſum, & ab India vſq; ad columnas Herculis
Gaditano freto, octies quinquies centum ſeptuagintaocto milliaria. Cuius quidẽ lon
gitudinis dimenſio compræhenſior eſt per mare, q̃ per terras. latitudo aũt terræ ab au
ſtrali littore Oceani, ab Aethiopia vſq; ad oſtium Tanais fluminis in ſeptentrione, fe-
re dimidio minor eſt q̃ longitudo prædicta, & continet quinquagies 62. milliaria. Re
pertum eſt etiam, ꝙ profundiſſimum mare continet ſpatium 15. ſtadiorum in perpen
diculo. De bellica vero Cæſaris virtute ac felicitate, præter ea quæ ſupra annotata Cæſ. bellica
ſunt, ſi quis legere deſiderat, Suetonium, Solinum, Plutarchum, Liuium, & quemlibet fortuna.
ex antiquis ſcriptoribus adeat. non tñ omittendum cenſui Ciceronis verbum: Soleo
ſæpe, inquit, ante oculos ponere, oẽs noſtrorum imperatorum, oẽs exterarũ gentium,
potentiſſimorum populorum, omnes regum clariſſimorum res geſtas, cum tuis nec
contentionum magnitudine, nec numero præliorum, nec varietate regionum, nec
celeritate cõficiendi, nec diſſimilitudine bellorum poſſe conferri, nec vero diſiunctiſ- Militũ Cæ-
ſimas terras citius paſſibus cuiq; iam potuiſſe peruagari, quàm tuis non dicam curſi- ſarianorum
bus, ſed victorijs illuſtratæ ſunt. Milites Cæſar non vrbanitate, nec fama, nec fortuna, cultus.
ſed

ſed corporis atq; animi viribus æſtimabat, ſeuerus in eos atq; indulgens, neq; delicta obſeruabat oĩa,neq; pro modo exequebatur.deſertorum ac ſeditioſoꝝ punitor acerrimus fuit,ac nonnunq̃ poſt victoriam,licentiam oẽm paſſim laſciuiendi permittebat, iactare ſolitus,milites ſuos vngẽtarios etiam bene pugnare poſſe. Nec milites eos pro concione,ſed blando noĩe cõmilitones appellabat.habebat etiam tam cultos, vt auro & argento poſitis armis ornaret,ſimul & ad ſpeciem, & quo tenaciores metu damni eſſent.diligebat quoq; vſq; adeo,vt audita clade Tituriana, quam ab Eburonibus acceperant,barbam capillum'q; ſubmiſerit,nec ante dempſerit q̃ vindicaſſet.Ea magnitudo rerum & claritas victori gloriam,exteris gentibus ſtuporem,ſuis vero ciuibus liuorem odium'q; pepererat.etſi neminem clementius,neminẽ liberalius victoria vſum

Studiũ gloriæ in Cæſa.

conſtet,inuidebãt tñ. negari non poteſt quin in repub. iuuenis paulo impetuoſior,& principatus appetentior fuerit. quod vitium vtinam ingentes hæ viri virtutes æquẽt. nec proſperis extollebatur,nec frangebatur aduerſis,magnificus ſine crudelitate,magnanimus ſiue temeritate.& licet audax fuerit, voluntas tñ diuino ſauore adſpirante ſemp intra poteſtatem fuit.nemo ſerum Cæſarem vnq̃ expertus eſt, niſi ſuperbia rebellaret.prouocatus iniurijs,facile parcebat,quos vicit viribus,prudentia'q; anteceſſit, ſui'q; exceſſus ſemp ad continendam iuſtitiam adſpirabant. magnitudo animi & efficacia operis in eo merito laudaẗ,cum eius manus & mẽs ad fere ſibi impoſſibilia ſuffecerint.

Adulteria Cæſaris.

Parum continens fuit infamatus Romæ illuſtrium fœminaꝝ adulterijs, inſup & prouincialium matronarum,ante oĩa Aegypti reginæ Cleopatræ multum temporis impendiſſe certũ eſt.Inter hæc tñ & cibi indifferentis,& parciſſimus vini fuit. Neq; vero fœminarum q̃ diuitiarum appetentior fuit,non vt eas reconderet,ſed vt largiret liberaliter'q; diffunderet.Nihil eñ de tanto imperio ſuum erat,præter gloriam & imperij nudum nomen.iniurias grauiores ſibi non verbis tñ, ſed rebus ipſis illatas, cum poſſet vlciſci, noluit:& ſi oĩno iuriſiurãdi vinculo cogeretur,quanto quiuit humaniꝰ vltus eſt.Coniurationes contra ſe depræhenſas,non puniuit,ſed ſibi notas eſſe admonuit.deniq; oẽs iniurias oĩbus remiſit.cum eñ petentibus ſigillatim ignouiſſet,nouiſſime vniuerſis etiam non petentibus veniam dedit,oſtendẽs re & verbis nullum ſe ho-

Clementia Cæſaris.

ſteni poſt bellorum exitum habere.Hi mores Cæſaris, qui illum totius humani generis amore digniſſimum facere debuiſſent, ſibi perniciem attulerunt. viſus eſt eñ tuto lædi poſſe,qui oĩbus oĩa indulgere,nihil ſoleret vlciſci.vnde hercle amorem oĩni merebatur,inde oĩm ferme odia,& paucorum inſidias,& ad vltimum cauſam mortis inuenit. Regnandi,inquit Plutarchus,cupiditas capitalem Cæſari conflauit inuidiã, quæ res primum complutibus cauſa fuit, & honeſtiſſimam inimicis præſtitit occaſionem.percrebuit in ſenatu fama,L.Cottam quindecemuirum ſententiam dicturum, vt qm̃ libris fatalibus aliàs Sibyllinis contineretur, Parthos niſi à rege non poſſe vinci,Cæſar rex appellareẗ.poſtea deſcendente Cæſare in vrbem ex Alba,regem ſaluiare

Cæſar regnũ affectat

eum auſi ſunt.tunc perturbata plebe indolens Cæſar,non regem,ſed Cæſarem vocari ſe dixit.& lupercalibus pro roſtris à conſule Antonio admotum ſæpius capiti ſuo diadema repulit,atq; in Capitoliũ Ioui optimo maximo miſit.Bruto conſule facto,ipſiꝰ Cæſaris ſtatuæ ſubſcriptum eſt:Brutus,quia reges eiecit,conſul primus factus eſt:hic quia conſules eiecit,rex poſtremo factus eſt. vnde ſubſcripſerunt quidam Iunij Bruti ſtatuæ,Vtinam viueres.Nocte etiam tribunali ex quo prætor ius dicebat, inſcriptum eſt:Brute,dormis? & Brutus non es? Et licet in Brutũ & Caſſium bñficia plurima Cæſar cõferret,eos tñ ſuſpectos inuenit.vnde de Caſſio ferẗ dixiſſe,Haud magnopere placet is pallidus.Rurſus delata ad ſe de Antonio & Dolabella calumnia, Non hos,inqr, pingues crinitos'q; ptimeſco,veꝝ pallentes magis & macilentos illos,Brutum videlicet & Caſſium.ſed eñ fatum ꝓuideri,q̃ euitari, facilius poteſt. Obſecrantibus amicis vt ꝑſidio corpus muniret,multis'q; ad id operam ſuam pollicentibus,facere noluit,ſatius ducens mori ſemel,q̃ aſſidua expectatione pendere. Anno igitur ab vrbe cõdita 708.anno regni ſui 4.vel(vt Oroſio placuit)5.Cæſar,à quo deinceps principes Ro. non reges,ꝙ id nomen Romanis odioſum eſſet,ſed imperatores & Cæſares appellati ſunt,cum contra morem Ro.libertatis honores ex ſua voluntate præſtaret,nec ſenatui ad ſe venienti aſſurgeret,alia'q; regia & pene tyrannica faceret,Romani eius inſo-

Prodigia ante Cæſar. mortem.

lentiam non ferentes,coniurauerunt in ipſum ſexaginta vel amplius ſenatores equites'q; Ro.Capita coniurationis habita ſunt, C.Caſſius & Decius Brutus. Imperatoris cædem admiranda quædam prodigia præceſſerunt. centeſimo eñ die ante eius mortem,fulmen C.literam ſtatuę ipſius cõſcriptam capitalẽ in foro arripuit. ante paucos q̃q; dies boue ex more in eius curia mactato,cor in extis nõ eſt repertum.Quod cum aruſpex pronunciaſſet ei ad vitæ periculum pertinere,Cæſar memor conſtantiæ,aitꝫ

Mira-

Miraris ſi bos cor non habet, cum mox vitæ eius finis fuerit? Illo deinde penes vxorē dormiēte, oēs noctu cubiculi fores atq; feneſtræ patefactæ ſunt: ſtrepitu vero ac ſplendore ꝑturbatus, Calphurniam ſenſit profundo ſopore iacentem, maxima ſuſpiria & incertas voces emittētem: ipſa vero illum ſe lugere exiſtimabat, quem inter vlnas trucidatum habebat. Obmitto regulum auem in Pompeiana curia à diuerſis volucribus decerptam. Obmitto tabulam æneam e Capys regis ſepulchro erutam, in qua erat hęc ſententia: Qñcunq; oſſa Capys detecta eſſent, fore vt Iulo prognatus, manu ſuorũ necaretur. Obmitto equos, qnos in traijciendo Rubicone cōſecrarat, vagari ſine cuſto de cædis die, & pabulo abſtinere, lachrymis manantes ſanguinē vberibus. Cęſar itaq; Idibus Martijs turbatæ valetudinis cauſa aliquandiu domi detētus, & ꝙ Calphurnia eum orauerat ſupplex, vt ſi fieri poſſet, fores non egrederetur, aut ſenatum ſaltem diſferret, vnde decreuit, miſſo Antonio, ſenatum dimittere. Interea D. Brut⁹ cui magnā Cæſar fidē habebat, adeo vt ſecūdus ab eo ſcriptus eſſet in teſtamēto hæres, aduentat, veritus ne res ipſa vulgaret, Cæſarē nōnihil increpare cœpit, ꝙ ſenatoribus q ſe irrideri exiſtimarēt, cauſas in ſe detractiōis daret: prōpta etiam eſſe oīm ſuffragia, vt ipſum cunctarum pręter Italiam prouinciarum regem crearent. Sin diem abominaretur, ꝑſtare inquit, vt procedens ad curiam, appellatis patribus, ſenatum in aliud tempus differret. Hæc dicens Brutus, ſimulq; manu præhenſum deduxit: & dum ꝑgeret, Artemidorus Græcæ ꝑceptor eloquentiæ propius accedens, Cæſari libellum offert. hunc, inquit, Cæſar libellum confeſtim lege. in eo enī magna & q̄ tua maxime interſunt, conſcribuntur. Monebat enī ne ad mortem iret. accepit epiſtolam, & ꝑ multitudine colloquentium non legit. hinc ortus dicitur mos principum, vt oēm ſcripturam ſibi oblatam, confeſtim legant. Ex his atq; alijs moti quidam, opinantur Cæſarem & mortem ſuam præſciuiſſe. pridie enī q̄ moreretur, orta inter cœnam mentione de optimo gñe moriendi, ipſe mortem ſubitam inexpectatamq; prætulerat, & in quotidiano ſermone ſæpe ſolit⁹ dicere ferebatur, ſatis diu ſe vel naturæ vixiſſe vel gloriæ. ſed nec ei mors tum ignota eſſe debuerat, ꝙ & fama cædis in vulgus effuſa erat, & quod multi nouerant, ille vnus cuius res agebatur, vix ignorare potuerat. Multi ꝑterea tradiderunt ſibi à vate ꝑdictum, vt Idus Martias caueret. ea die Cæſar cum in ſenatum iret, vatem ſalutauit: Martij qdem, inquit, Idus venerūt. cui ille ſumma voce, Venere vtiq;, ſed non ꝑteriere. Cæſare ingreſſo curiam Pompeianam, cum adſcendiſſet, cōiurati eum ſub ꝑtextu obſequij circunſtetere. Tum Cimber Tullus, qui primas ſibi facinoris partes aſſumpſerat, accedēs, neſcit qd popoſcit, negāti & in aliud tempus trahenti, ab vtroq; humero togam manibus arripuit. Caſſius mox infra iugulum vulnerat. Cæſar Caſſij pugione arrepto, brachioq; eius traiecto, dum aſſurgeeet, alio vulnere remoratus eſt, qd vnum ex oībus lœtale medici dixerūt. Tum ſe vndiq; ab oībus ſtricto ferro peti videns, neq; quicq̄ auxilij eſſe intelligens, ſpm̄ recollegit, ne quid indecorum diceret aut faceret, extrema toga caput obnubit, lęuaq; ſinum veſtimenti ad inferiora extendit, q̄ caſus eſſet honeſtior. ita ille qui tot terras mira felicitate ſubegerat, vna hora tribus ac 20. vulnerib⁹ ꝑfoſſus occubuit. Quàm indigne aūt ſit occiſus, ex illo patet, ꝙ plures ex occiſoribus teſtamento erant adnotati. Decreuerant occiſores corpus in Tiberim iactare, bona publicare, acta reſcindere, ſed magnitudine patrati facinoris & metu M. Antonij, qui tunc conſul, & Lepidi qui magiſter equitum erat, abſterriti deſtiterunt, fugæq; illis erat vnica cura. corpus ipſius in campum Martium defertur, pro roſtris ædes aurata in templi formam memoriæ eius extructa, ad caput eius trophæum, & veſtis in qua erat occiſus, ad commiſerationem ſpectantium excitandam. Illud in ludis decantatum, Men ſeruaſſe, vt eſſent qui me perderent? Antonius conſul ꝑ pręconem pronunciauit ſenatuſconſultum, quo Cæſari oēs diuini & humani honores decernerentur, & præterea iuſiurandum, quo ſe oēs pro ſalute eius obligauerant. Peracto funere, plebs Romana ad domum Bruti & Caſſij facibus armata contendit. exulem alium Cinnā caſu obuium, errore noīs deluſa, decerpſit, affixitq; haſtæ caput. perijt anno 56. relatus in numero deorum. addunt ſtatuam 20. pedum altitudinis, inſcriptā parenti patriæ, ad quam diutius obſeruatum eſt per Cæſarem iurare. Deniq; opprobrium illud, primum in locum & tempus cædis verſum eſt, nam & curiam ipſam ceu infauſtum locum, claudi iuſſum eſt, hoc addito, ne vnq̄ Idibus Martijs ſenatus haberet. Brutus & Caſſius cum paucis ex vrbe diſceſſerunt. percuſſorum aūt fere neq; triennio amplius qniſq̄ ſuperuixit, neq; ſua morte defunctus eſt. damnati oēs, alius alio caſu perijt, pars naufragio, pars prælio, nonnulli ſemet eodem illo pugione, quo Cæſarem vulnerauerant, interemerunt, vt euidenter oſtenderet, cędem illā nec Deo nec hoībus placuiſſe. Poſt diem mortis eius tres ſoles ſimul ſtatim exorti ſunt, & paulatim in eundem

Idibus Martijs Cæſar interfectus.

Mortis genus.

Cimber primus Cæſarē adortus.

Cæſar in cāpo Martio ſepultus.

Aetas Cæſ.

Tres ſoles.

dem orbem conuenerũt,ſignificantes ſecundum aliq̃s, p Lepidum & M. Antoniũ ac Auguſtum,dominiũ in vnam monarchiã reducendũ.ſunt q bouem aranti in ſuburbano Romæ locutũ dicũt,fruſtra ſe vrgeri,non eñ frumenta,ſed breui hoĩes defuturos eſſe. Cum vero corpus eius combuſtũ pro roſtris eſſet, & in ſublimi ſolidæ colũnæ collati cineres,Iulia tum eſt appellata.ab Antonio Quintilis menſis eidem cõſecratus eſt,quem ab eo Iulium appellamus,Tradit aũt fuiſſe Cæſar excelſa ſtatura,colore candido,teretibus membris,ore paulo pleniore,nigris vegetiſq; oculis,valetudine proſpera,niſi ꝙ tempore extremo repẽte animo linquebat,comitiali q̃q; morbo bis inter res gerendas correptus eſt.Circa corporis curã curioſior,vt non ſolũ tonderet diligenter

Habitudo corporis Cæſaris. ac raderet,ſed velleret etiã,vt ei q̃dam exprobrauerũt. Caluitij vero deformitatẽ iniq̃ſſime ferebat,ideoq; & deficiẽtẽ capillũ reuocare à vertice aſſueuerat,& ex oĩbus decretis ſibi à ſenatu populoq; honoribus,non aliud aut recepit,aut vſurpauit libẽtius,q̃ ius laureæ coronæ ꝑpetuo geſtandæ. Etiam cultu notabile ferũt, vſum eñ lato clauo ad manus fimbriato,nec vt vnq̃ aliter q̃ ſup eum cingeret,& q̃dem fluxiore cinctura.inde Syllæ dictũ ortum,male ꝑcinctum pueꝝ cauendũ.

Catonis Vticenſis virtus. Catonis Vticenſis,'cuius mortẽ ſupra ſcripſimus,grauiſſima q̃dã ſcita memorant,& Stoico philoſopho digna.libros Græcos in curia legebat,hac re oſtendẽs,alijs tẽpora deeſſe,alios ſupereſſe tẽporibus. docebat aũt ꝑ cæteris,remp. magis virtutibus q̃ armis eſſe tuendã.vnde factum eſt, ꝙ q̃ntum humanã gloriã fugiebat,tanto magis illũ gloria ſequebat.huius in ore hæc ſententia fuit,humanã vitam ferro comparandã eſſe,q̃d ſi nimis exerceat,conterit:ſi non exerceat,rubigine conſumit. In hac gñatione Nigidius vir oẽs pene artes ſciẽtiſſimus,floruit Romæ.hic Figuli cognomentũ ſortitus eſt,ꝙ vt Auguſti.de ciuit.Dei lib.

Nigidius Figulus. 3.refert,dum apud eum de geminoꝝ diſſimiliũ virtute diſputaret, ſtatim Nigidius figuli rotam in mediũ adduxit:quam cum q̃nta vi potuiſſet intorqueret,currẽte illa,Nigidius videntibus oĩbus,bis numero de atramẽto, tanq̃ vno eiuſdẽ loco ſumma celeritate ꝑcuſſit:deinde quieſcente rota,inuenta ſunt q̃ fixerat,non paruo interuallo rotæ ipſius extremitate diſtare.Sic,inquit,in tanta rapacitate cœli currũt, vt etiam ſi alter poſt alteꝝ in tanta celeritate naſcat,q̃nta rotam bis ipſe ꝑcuſſi,in cœli ſpatio plurimũ ſit.hinc ſunt,inquit,q̃cunq; diſſimilia ꝓhibentur in moribus caſibuſq; geminoꝝ.deniq; Nigidius à ſenatu Ro.exilio dãnatus,q̃rto imperij Cæſaris anno mortuus eſt.

In gñatione hac dum Sylla veniſſet ab Dyrrachio Apolloniã,quã penes eſt Nymphæum ſacer locus, fertur eo loco Satyrũ ſomno preſſum fuiſſe captũ q̃lem pictores

Satyrus viſus. aut poetæ fingũt.Is ꝑductus ad Syllã, cõplures p interpretes quis eſſet interrogatus, nihil quod poſſet intelligi,reſpondit.at vocem aſperam equi aut hirci balatu permixtam edens,eum Sylla datis comitibns dimiſit.hæc Plutarchus in vita Syllæ. Diodorus Siculus Græcæ ſcriptor hiſtoriæ claruit,Iulio Cæſare ſingulare imperium obtinente.hic annis 30. multas perambulauit regiones hiſtoriæ cognoſcendæ cauſa.

GENERATIO LXIII.

ANno 5157.à mũdi exordio,ab vrbe vero cõdita 710.olympiade 183.ſub Hyrcano Iudęoꝝ ſummo põtifice,in Ioſeph filio Iacob 63.& vltima vet.teſt.incepit gñatio,durauit vſq; ad Chriſtũ annis 42. Quãuis Iulius Cęſar primus fuerit imperator Ro.tñ qa imperium arripuit,& q̃ſi violẽter imperauit,interfectus fuit de conſilio & volũtate ſenatus.Ideo q̃rta monarchia mũdi,ſcilicet Romanoꝝ, verius dicit inchoaſſe in Octauiano orbe pacificato,noĩe tñ Cæſaris oĩbus poſt eum imperatoribus re-

Quarta monarchia. licto.Populus Ro.vt refert Florus,Cæſare & Pompeio trucidatis,rediſſe in ſtatũ priſtinæ libertatis videbat,& redierat,niſi aut Pompeius liberos,aut Cæſar hæredẽ reliq̃ſſet,& q̃d vtroq; ꝑniciofius fuit,ſi non collega q̃ndam,mox æmulus,fax & turbo ſequẽtis ſeculi ſuperfuiſſet Antonius.Quippe cum Sex.Pompeius paterna repetit, trepidatum toto mari:dum Octauius mortẽ patris vlciſcit,ſuit mouenda Theſſalia: dum Antonius varius ingenio,aut ſucceſſorẽ Cæſaris indignat Octauiũ,aut amore Cleopatrę deſciſcit ad ſeruitutẽ.gratulandũ tñ in tãta ꝑturbatione eſt,ꝙ potiſſimũ ad Octauium Cæſarẽ Auguſtũ ſumma reꝝ redijt,q ſapiẽtia ſua atq; ſolertia ꝑturbatum vndiq; imperij corpus ordinauit,ita ꝙ haud dubie nunq̃ coire & cõſentire potuiſſet,niſi vnius ꝑſidis nutu q̃ſi anima & mente regeret. Prima igit ciuiliũ motuũ cauſa,teſtamentũ Cęſaris fuit,cuius ſecundus hæres Antonius,ꝑlatum ſibi Octauiũ furens,inexpiabile con-

Belli ciuilis ſemina. tra adoptionẽ acerrimi iuuenis ſuſceperat bellum. Iulio eñ Cæſare occiſo, Octauius non erat in vrbe.M.Antonius tum cõſul coniurationẽ ignorãs,extra ſenatũ à cõiuratis de induſtria remotus.Mortuo Cæſare,in ſenatu primo q̃dem inſignia magiſtratus abiecit,& mutata veſte ſe occultauit. Deinde vt audiuit cõiuratos nemini nocere,ſed globo facto in Capitoliũ ſe recepiſſe,filiũ ſuũ obſidẽ illis dedit,vt de Capitolio deſcẽderent.

derent. Quo facto, cū conueniſſent, alius aliū amplexus, Caſſiū Antonius conuiuam ſecū duxit, Lepidus Brutū, cæteri cæteros. Poſtridie vero frequenti ſenatu retulit de obliuione diſcordiaꝝ Antonius, de prouincijs diuidēdis aſſentiente ſenatu. Adiunxit & acta Cæſaris rata manere. ſed cū Cæſarē, vt mos erat, in funere pro roſtris Antonius laudaret, atq; commiſeratione adijceret, veſtem Cæſaris explicās ſanguine fœdatam, tantum furorem multitudini iniecit, vt corpus Cæſaris in foro cremarent, ſubſellijs menſiſq; vndiq; ad pyram raptis, accenſis facibus ad occiſorū domos concurrerēt. Ex hoc Brutus cæteriq; ex vrbe migrarunt, Cæſaris amici ad Antonium ſe contulerunt, ad quem etiam Calpurnia vxor pecuniam à Cæſare relictam tranſtulit, & penes eū depoſuit. Inter hæc Antonius multa contra leges, quaſi à Cæſare antea decreta, attentauit. Dum hæc Romæ gerunt, Octauius adoleſcens hæres à Cæſare ſcriptus, ex Apollonia redijt. Ingrediente aūt eo vrbē, repente liquidus ac purus & ſerenus ad ſpeciem cœleſtis arcus, orbem ſolis ambijt circulus, quaſi eū potiſſimū, vt aliqui ſcribunt, in mūdo ſolumq; clariſſimū in orbe monſtraret, cuius tēpore naſciturus eſſet, qui ipſum ſolē ſolus mundūq; totū feciſſet & regeret. Ingreſſus vrbem Octauius, primū ad Antoniū, vtpote amicū paternū, ſalutatū veniens, depoſitæ pecuniæ mentionē habuit. Hic Antonius primo iuuenē adſpernari atq; inſanum dicere, ſi tā oneroſam hæreditatē adeundā putet, multaq; cōtra illū cōtumelioſe dicere cœpit. Cū tribunatū petens Octauius, ſellam aureā patris ſui poſuiſſet, minatus eſt Antonius in carcerē illū ducturū. His rebus adductus Octauius, ad Ciceronē ſe contulit, eiq; ſe totū permiſit, per quē cum ſenatū ſibi conciliaſſet, ipſe aūt plebē amplexaret, & veterani milites vndiq; ad eum concurrerēt, Cicero poſtea ciuitatis princeps, oēs mortales in Antoniū concitabat. Deniq; ad deprimendū iuuenē, Antonius parato exercitu, in Ciſalpina Gallia reſiſtentē motibus ſuis Decium Brutū apud Mutinam obſidione concluſit. Octauius Cæſaris nomine veteranos ſimul in ſuum ac reipub. auxilium quanta potuit largitione contraxit, iuſſus comparato exercitu pro p̄tore p̄eſſe, & cū Hircio & Panſa qui conſulatū acceperant, Decio Bruto opem ferre, Antonio ante hoſte iudicato. Demandatū itaq; bellum, tertio menſe confecit duobus prælijs. priore Antonius eum fugiſſe ſcribit, ac ſine paludamento quod eſt inſigne ducū, ac equo, poſt biduū demū apparuiſſe. Sequenti vero p̄lio conſtat, nō modo Octauiū ducis, ſed etiā militis functū munere, atq; in medio dimicationis aquilifero legionis ſuæ grauiter ſaucio, aquilā à moriente ſignifero ſibi traditā, ſuis humeris in caſtra retuliſſe. fuſus tūc atq; fugatus Antonius. Panſa aūt pilo grauiter vulneratus, interpoſitis diebus morit. Hircius q̄q; in ſecūdo p̄lio occidit. Cæſar aūt victoria potitur, & conſulū occiſorū exercitus ei ſubdit. Rumor inter hæc percrebuit, Panſam atq; Hirciū ambos opera Octauij occiſos. Panſæ q̄q;, inquit Suetonius, adeo ſuſpecta mors fuit, vt Glyco medicus cuſtoditus ſit, quaſi venenū vulneri indidiſſet. adiecit his Aquilius Niger, alterū e conſulibus Hirciū, in pugnæ tumultu à iuuene peremptū. Octauius igit vt cognouit Antoniū à M. Lepido receptū, cæterosq; duces & exercitus conſentire cū patribus, cauſam optimatū ſine cunctatione deſeruit, ad p̄textū mutatæ voluntatis dicta factaq; quorundā calumniatus, ob q̄ & ꝙ percuſſoribus Iulij Cæſaris fauebat ſenat⁹, opera M. Lepidi Cæſar M. Antoniū accepit in gratiā, atq; obſidē reconciliatæ gratiæ ſororē ſuā in vxorē dedit Octauiam. Tum cōuenere hi tres duces de diuiſione imperij, deq; cæteris rebus. verū vt cætera facile tranſegerūt, ſic magna cōcertatio exorta, diu tenuit deliberantes de ciuibus necandis, ſingulis amicos ſeruare cupiētibus, & inimicos necare. Tandē inimicoꝝ odio & iura cognationis & amicitiæ charitas abiecta. Cæſar Antonio Ciceronē, Antonius Cæſari auunculū conceſſit necandū, à M. Lepido Paulus frater ad necē conceſſus, vel vt quidā aiunt, ſponte deſtinatus. Nil reor vnquā, ait Plutarchus, crudelius aut terrius factū. Ita triumuiratus ab his tribus inuadit, cruentiſſimi fœderis diuerſa vota: incendia Lepidū diuitiarū cupidū, quarū erat ſpes exturbatione reipub. Antoniū vltiones de eis, qui ſe hoſtē iudicaſſent: Cæſarem mors paterna, metuſq; Caſſij & Bruti exagitabant. His itaq; diſpoſitis, ad exequenda ea q̄ decreuerāt, contendunt. conuenerāt aūt vt ipſi tres reipub. cōſtituendæ per quinquenniū p̄eſſent, ſtatuerātq; vt vnuſquiſq; ſuos inimicos proſcriberet, in qua proſcriptione centū trigintaduorū ſenatorū noīa in tabula propoſita ſunt, multæ & variæ clades diu actæ, domus proſcriptoꝝ direptæ, verū tum ciuitas lachrymas tenere nō potuit, cum palam Ciceronis caput pro roſtris abſciſſum videret, ꝙ interfecto Iulio Cæſare, M. Antonij conatibus reſtitit. Sic Octauianus intendens totā rempub. ad ſe trahere, & cernens ꝙ ſibi Cicero reſiſtere poſſet, permiſit eū Antonio hoſti ſuo quaſi pacis firmādæ cauſa. Quare cū Antonius morte Ciceronis quæreret, Popilius

Calpurnia Iulij vxor.

Octa. ad Ciceronem ſe confert.

Pugna ad Mutinā.

Octauij defectio à ſenatu.

Triūuiratus

Lenas,quē olim capitali iudicio deſenderat,in ſugientem,erat eñ proſcriptus,miſſus eſt.Itaq; ab his carnificibus 64.annos natus Cicero interficiť,caput eius cum dextra Antonius ad ſe delatum,ſuſprndit pro roſtris. Anno igitur ab vrbe condita 710. Octauianus,qui poſtea Auguſtus eſt appellatus,Romanis imperare cœpit,à quo & deinceps imperatores Rom. Auguſti dicti ſunt,regnauit annis 56.duodecim cũ Antonio & Lepido,ſolus vero 44.hic Octauio ſenatore genitus,maternum grnus ab Aenea per Iuliã familiã ſortitus eſt,filius Acciæ ſororis Iulij Cæſaris. Eum ille adoptauit in filiũ,cum nõ haberet proprium,& teſtamẽto hæredem reliquit,nomenq́; ſuum ferre iuſſit. Vnde vt primũ occiſum auunculũ & patrẽ,ſeq́; hæredẽ inſtitutũ comperit,dimiſſa Apollonia vbi ſtudijs vacauit,cõfeſtim in vrbe redijt,oĩaq́; vt ſupra dictũ eſt,peregit. Octauianũ Liuius ſcribit conſulẽ creatũ annos xviij.natũ,cũ Romã rediſſet,recõciliata per Lepidũ cũ Antonio gratia. Inde legẽ tuliſſe de quæſtione habẽda in eos,quorũ opera pater occiſus erat,poſtulatiq́; ea lrge M.Brutus,C.Caſſius,D. Brutꝰ,abſentes damnati ſunt. Caſſius,cui mãdatũ à ſenatu erat, vt Dolabellã hoſtem iudicatũ,bello perſequereť,autoritate reipub.adiutus,interim Syriã cum tribus exercitibus,qui in eadẽ prouincia erant,in poteſtatẽ ſuam redegit,Dolabellã in vrbe Laodicea obſeſſum mori corgit. M.quoq; Bruti iuſſu C.Antonius occiſus eſt. De Caſſio Magiſter in hiſtorijs ita refert:Caſſius,intrrfecto Iulio,venit in Syriã,cuius pſes olim fuerat à Iulio cõſtitutus. colligensq́; exercitũ cõtra Octauianũ adoleſcentẽ & M.Antoniũ,lxx.talenta à Iudæis exigrbat. Primus aũt Herodes de Galilæa centũ ferẽs talenta,fauorẽ Caſſij meruit,morã aliorũ indigne ferentis. profectus eſt etiã Herodes cum Caſſio ad ꝑlium,nam ei adepta victoria,regnũ Iudææ pollicebať. Extinctus eſt his fere tẽporibus Antipater veneno,quo eũ Malchus principatũ affectãs confecit,eodẽ Hyrcanũ tentaturus. Itaq; cũ in ſuſpicionẽ veneficij illã veniſſet, apud Hrrodẽ ſe purgare voluit,ſed ille à Caſſio nũcio accepto,vt dolo dolũ vindicaret,Hyrcanũ ac Malchũ vocat,vbi Malchus à chiliarchis circũſeptus,erat eñ illis imperatũ,vt Herodem iuuarent,occiſus eſt. Hyrcanus ſtupore diſſolutus cõcidit,vixq́; recepta anima,Hrrodem percontabať quis Malchũ occidiſſet. Cumq́; vnus reſpõdiſſet,Caſſij ꝑceptũ,ait, Me & patriã Caſſius ſeruauit,amborum inſidiatore perempto. Paulo poſt Phœnix Malchi frater,in vltionẽ aduerſus Phaſelũ arma ſumit,Hyrcano ſocio. Phaſelo Herodes auxiliũ laturus,morbo corripiť. Cumq́; cõualuiſſet Herodes,Hyrcanum aggredi attentabať,ſed propter affinitatẽ redierũt in cõcordiam. Habuit Herodes vxores nouẽ,ex quarũ ſeptẽ numeroſam ſuſcepit ſobolẽ,ſed de his paucos numrrare ſufficiat. Primogenitus eius Antipater erat ex Doſide,Alexandrr & Ariſtobulus ex Marianne,cuius cauſa ſe circuncidit,Archelaus ex Mathaca Samaritide,Herodrs Antipas, qui poſtea tetrarcha fuit,& Philippus ex Cleopatra Hieroſolymitide. Herodẽ tamẽ hunc quidã Mariannę filium putant. Hoc tẽpore Brutus aduerſus Thracas miſſus, oĩbus tranſmarinis prouincijs exercitibusq́; in poteſtatẽ eius & C.Caſſij redactis,coierunt Smyrnæ,vterq; ad ordinanda futuri belli conſilia. Tum relicto ad vrbis præſidium Lepido,Cæſar cũ Antonio in Caſſiũ Brutũq́; accingiť. illi cõparatis copijs ingẽtibus expectant,ſed nrc tum cladis deſtinatæ ſigna laturrũt. nam & aſſuetæ cadauerum volucres, caſtra Bruti & Caſſij quaſi iam ſua circũuolabãt. In aciem quoq; prodeuntibus obuius Aethiops,apertũ feralr ſignũ fuit. ipſi quoq; Bruto per noctẽ,cum tacitus ſecũ rerũ euentũ pertractabat,imago quædã ſe obtulit,q̃ interrogata,Tuus,inquit,malus ſum genius,in Philippis me vidrbis. moxq́; euanuit. Apud Philippos Macrdoniæ ciuitatẽ vario euentu pugnatũ eſt. acieq́; cõmiſſa cũ pari ardore aliquandiu dimicareť,quanuis ducrs tunc non eſſent pſentrs,ait Florus,cũ alterũ corporis ægritudo detineret,ferunt medicũ Artoriũ noctu per quietem Octauiano viſum,Palladis voce monere,ne ſequẽte die in caſtris eſſet,illũ metꝰ & ignauia ſubduxiſſet,ſtaret tñ pro partibus inuicta fortuna & vltoris,& qui vindicabať. Primũ adeo anceps fuit & par vtrinq; diſcrimẽ,vt exitꝰ ꝑlij docuit:capta eñ ſunt primũ Cęſaris caſtra,inde Caſſij. ſed quanto efficacior eſt fortuna,q̃ virtus? victoriã illi ꝑlio error dedit. Caſſius nãq; inclinato cornu ſuorũ,cũ captis Cæſaris caſtris rapido impetu recipientes ſe in id equites videret,ſugere eos arbitratus,adſcendit tumulũ. inde puluere & ſtrepitu etiã nocte vicina eximẽtibus rei ſenſum,cũ ſpeculator quoq; in id iuſſus tardius renunciaret, actũ ratus,vni de partibus ſuis auferendũ ꝓbuit caput. Dehinc Brutus cum in Caſſio etiã ſuũ animũ perdidiſſet,ne quid ex conſtituti fide reſignaret,ita eñ pares ſupereſſe bello conuenerat,ipſe quoq; vni comitũ ſuorũ confodiendũ ꝓbuit latus. quis ſapientiſſimos viros nõ mireť ad vltimũ non ſuis manibus vſos,niſi hoc quoq; ex ſuperſtitione non defuit,ne violarent manus,ſed in abolitione ſanctiſſimarum pientiſſima-

Auguſtus ſecũdus Imp.

Caſſius Syriam debellat.

Antipater veneno perijt.

Herodis ſoboles.

Caſſij cædes & Bruti.

rũq;

rumq́; animarũ iudicio ſuo,ſcelere alieno vterent᷑. Perierũt itaq; Brutus & Caſſius,infinitaq́; multitudo nobilitatis interfecta eſt,ac ſic inter Octauianũ & Antoniũ diuiſa eſt reſpub.vt Octauianus Hiſpaniã,Galliam & Italiã teneret,Antonius vero Aſiam, Pontũ & orientẽ,anno ab vrbe condita 718. Antonius mox ad cogenda ſtipendia q̃ militibus ſolueret,cũ exercitu contendit. Primo igitur in Græciã profectus,Athenas inuiſit,deinde in Aſiam tranſijt:ibi cum reges vndiq; ad eum concurrerent,& reginæ donis certantes ſeſe Antonio offerrent,corruptus extemplo animus,in conſuetum morbum recidit voluptatũ:& cum ſe vertiſſet ad Parthicũ bellũ,Delium quendã ad Cleopatrã miſit,iubens illam ad ſe in Ciliciã venire,iudiciũ ſubiturã,ꝙ C. Caſſium opibus iuuiſſe accuſaret. Mulier his acceptis,Antoniũ capi ſuis blanditijs poſſe confidens,claſſem inſtruit,per Cydnum nauigat,rudentibus incumbebãt puellæ,cuncta deniq; exquiſitiſſime erãt parata. Antonius ſub primũ reginæ appulſum,eam ad cœnam vocat,ibiq́; vſqueadeo captus eſt illecebris fœminę,vt mox in Alexandriã reginam ſequeret᷑,& interim ꝑcioſiſſimam rem,tempus,deſidia tereret. Antonio in Syria agente,Iudæorũ optimates Phaſelũ & Herodẽ apud eũ accuſabant,ꝙ rerũ ſummã vi poſſiderent,nomẽ tantũ ſupereſſet Hyrcano. Herodes aũt muneribus placauit Antonium,in memoriã reuocans ei patris ſui antiquã cum eo familiaritatẽ. Poſt hæc iterum centũ potentiſſimi Iudæorũ ad eum perueniũt,accuſantes Herodẽ cũ Phaſelo, contradicebat aũt Meſſala,defendẽdo iuuenes Hyrcano ꝑſente. Conſuluit Antonius Hyrcanũ,quinam rebus gerendis eſſent aptiſſimi. illo reſpondente Herodẽ & fratrẽ eius,Antonius exhilaratus eos tetrarchas ordinauit. xv. aũt ex reſiſtentibus vt eos occideret,niſi Herodes recuſaret. Sed neq; ita quieſcebãt. vnde cum in Tyro Antonio occurriſſent,corruptus pecunia,ꝑſidibus locorum ꝑcepit,legatos Iudæorũ nouis rebus ſtudentes torqueri,& Herodi ꝓberi principatũ,vbi & multi vulnerati ſunt.

Anto. cum Cleopatra degit.

Tetrarchæ Iudææ.

Interea in Italia bellũ ciuile mouerat L. Antonius cõſul,frater M. Antonij. cauſam ꝑtendebat,ꝙ Cæſar reuerſus in Italiã,veteranis agros diuiſerat. ſocios habebat qui pulſi erãt agris,Fuluia Antonij vxore cõſulente bellũ. Itaq; Cæſar annos natus xxiiij.in oppido Peruſino Luciũ coactũ aliqñ erumpere,coegit fame in deditionẽ venire,ipſiq́; & oĩbus militibus ignouit,Peruſiã diruit,redactis in poteſtatẽ ſuã oĩbus diuerſæ partis exercitibus. Prouocatus literis Fuluiæ Antonius,in Italiã venit. interim vxor Sicyone moritur,q̃ erat prima futuræ pacis ſpes.

Bellum Peruſinum.

Antonio reconciliato,Cæſar ſororẽ Octauiam in matrimoniũ dedit,diuiſum inde inter illos tres imperiũ,ita vt terminũ faceret Ionium mare,omnis ad orientẽ tractus Antonio,ad Hiſperiam Cæſari conceſſus,Lepido aũt Aphrica permiſſa. Inter. hæc cũ Antonius in Italia eſſet,Pacorus rex Parthorũ in manu valida Euphratẽ tranſgreſſus,ad quem deſcendens Lyſanias Antigoni nepos,pollicitus eſt talenta mille & virgines quingentas,vt Antigonum in regnum reduceret paternum. acceptis itaq; à Pacoro multis millibus Parthorũ, Antigonus Hieruſalem expugnabat. Phaſelus quidem muros,Herodes vero domum regiam cuſtodiebat. ſed cum intraſſet Antigonus vrbem in diebus pentecoſtes,etiã in foro dimicatũ eſt. Cum autem de pace tractaretur,Antigonus Pacorum regẽ Parthorum pacis arbitrum in dolo depoſcebat. Egreſſi Hyrcanus cum Phaſelo & Antigonus,ad Parthorũ regem properãt. Herodes noluit cum eis deſcendere,ſuadente Marianne,vt nunq̃ fidei Parthorum fidem adhiberet. Hyrcanus vero & Phaſelus in itinere à Parthis compræhenſi ſunt. quo accepto,Herodes noctu ad Idumæos contribules ſuos confugit. præmiſit autem vxores & filios,& ipſe ſubſequens,impetus inuadentium ſuſtinebat. grauiores aũt Parthis Iudæos in fuga expertus eſt. Parthi vero non ſolũ Antigonum reſtituerunt in regnum,verum etiam Hyrcanum & Phaſelum vinctos ei tradiderunt. At ille auriculas Hyrcani truncauit,ne quando mutatis rebus ſolutus,pontificatũ reſumeret. Hyrcanus ad Parthos miſſus,diu ibi ludibrio habitus. Phaſeli vero virtute tyrannus ꝑuentus eſt. nã Phaſelus vindicẽ Herodẽ ſperãs, ad ſaxũ fracto capite,mortuus eſt.

Antigonus Hieruſalem occupat.

Hyrcani & Phaſeli interitus.

Herodes accepta morte fratris,in hyeme Romam properauit:circa Pamphyliã fracta naui & in Rhodo reparata,Romã venit. Primo cauſam viæ expoſuit Antonio,qui caſum miſeratus,ſenatui perſuaſit,vt Herodẽ regẽ Iudææ declararet. Coronatus ergo Herodes,Auguſto & Antonio hincinde adſtantibus,in Capitoliũ ductus eſt,vbi & decretũ ſenatus ſuper hoc facto repoſitum eſt. remiſſus eſt in Iudæã Herodes,duoq́; principes cũ eo Ventidius & Silo,qui eũ in regno collocarẽt. Cum ergo veniſſent in Galilæã,Silonem Antigonus mercede corrupit,& propterea cõgredi aduerſus Antigonũ ſimulanter differebat. cũq; tandẽ obſediſſent Hieruſalem Ro. tum pro hyemis aſperitate,tum pro inopia victus ab obſidione diſcedentes,in Idumæa & Galilæa hyemabãt,nec tunc tamen Herodes ocioſus erat,ſed la-

Herodes à ſenatu rex declaratur.

tronum multitudinem in cauernis ſuffocabat. Antonius aũt in Italia agens, cætera quidẽ omnia cõmuniter & amanter & ſumma cõcordia cum Cæſare agebat: verũ in ludis quos certatim inibant, non mediocriter angebat, ꝙ ſemper Cæſar eſſet ſuperior. Erat tum apud Antonium quidam magus Aegyptius, qui dicere ſolebat, fortunam eius ſplendidiſſimam eſſe, ſed e Cæſaris commodis obſcurari. tuus enim, ait, dæmon illius genium reformidat: & cum celſus atq; alacer per ſeipſum fit, ob huius tamen vicinitatem humilis fit & abiectior. Equidẽ te moneo, vt abeſſe velis ꝗ procul ab hoc adoleſcente. His Aegyptij dictis omnia videbantur fidem facere. nam in quacũq; re certarent, ſemper victor Cæſar, victus aũt Antonius. Quibus rebus occulte turbatus Antonius, Cæſari rerũ ſuarum cura relicta, ipſe ex Italia migrauit cũ Octauia vxore, ex qua iam filiolã ſuſceperat, & Athenas nauigauit.

Aegyptij cõmentum de genijs.

Interea Pacorum Orodis regis filium, cũ magnis copijs Syriam irrumpentem, Ventidius ad Cyriſtũ deleuit, de qua victoria tanta formido Parthis iniecta eſt, vt intra Mediæ & Meſopotamiæ fines ſeſe omnes reciperent, neq; vltra auderẽt pedẽ referre, tribus continuis pugnis ſummavi ſuperati. Pulſis Syria Parthis, Herodes ad Antoniũ Athenas proficiſcitur, accuſaturus Silonis dolos. Ioſippum exercitibus præfecit, qui neglecto Herodis mãdato, cũ Antigono congreſſus, victus eſt à Pampo & capite truncatus. Cum accepiſſet Antonius dolum Silonis, miſit Soſium cum Herode in manu valida, qui veniens in Iudæam, occurrentem ſibi Pampum vicit, caputq; eius Feroræ fratri Herodis in ſolatium occiſi fratris tranſmiſit. Tandem quinq; menſibus obſeſſa Hieruſalẽ, cum ſexto Romani irruerent in eam, capta eſt. Antigonus deſcendens, ad pedes Soſij proſtratus eſt, quem non miſeratus Soſius, ſed irridens, Antigonam appellauit, & in vincula coniecit. Poſt crudelem incolarũ cædẽ, ſacra milites violare pertentabant. ſed reſtitit Herodes, ſingulis ſua mercede data. Soſius aurea corona Deo dicata ſublata, vinctũ Antigonũ deducens, ad Antonium remeabat, quem Antonius ſecuri percuſſit. cõfirmatus eſt Herodes in regno, quarto anno ex quo Romæ diadema ſuſceperat. Inde eſt ꝙ quandoq; plures, quandoq; pauciores anni Herodis leguntur.

Ab hoc igitur anno quo diadema Herodes ſuſceperat, qui erat annus decimus Octauiani Cæſaris, & 718. à conditione vrbis, regnum & ſacerdotium Iudæorum vſque in præſens tempus defecit. ſic ſacerdotes qui idem & chriſti ſunt, id eſt, vncti, e Danielis prophetia finẽ accepere. Nam vſq; ad Hyrcanum Alexandri Iannei filium, iudices, ſacerdotes, reges per ſucceſſiones Iudæis præfuerunt. Iam Hyrcano conſilijs Antigoni, qui filius erat Ariſtobuli, à Parthis, Antigono à Romanis capto, Herodes ſucceſſit. Inde pontifices, nec generis nec virtutis honore lecti, populo ꝓfuere. Quæ oĩa ita ventura angelus Danieli prædixit in hæc verba: Et ſcias, & intelligas, ab initio ſermonis reſpondendi & ædificandæ Hieruſalem vſq; ad Chriſtum ducem, hebdomades ſeptem & lxij. & poſt hebdomadas ſeptem & ſexagintaduas interibit chriſma, & iudicium non erit, & templum & ſanctũ corrumpet populus, duce veniente ex Iſrael. Igitur ſeptem & ſexagintaduæ hebdomades, quæ ſimul fiunt lxix. faciunt annos quadringentos octogintatres. In quibus chriſti, id eſt, ſacerdotes per vnctionẽ conſecrati, regnauerunt, ab inſtauratione templi ſub Dario vſq; ad Hyrcanum, in quorũ nouiſſimo chriſma & ſacerdotium Iudæorũ defecit. Quod autem à perfectione templi, hoc eſt, à ſexto Darij anno vſq; ad decimum Auguſti annum, ſeptem & ſexagintaduæ hebdomades, id eſt, anni quadringenti octogintatres computãtur, ſic poſſumus approbare: Sexageſimæſextæ olympiadis anno primo, hoc eſt, Darij ſexto, completa eſt templi ædificatio: & centeſimæ octogeſimæſextæ olympiadis anno ſecundo, id eſt, Auguſti decimo, Herodes regnum ſuſcepit Iudæorum: in quibus fiunt anni quadringenti octogintatres, per ſingulas olympiades quadriennio ſupputato.

Finis regni & ſacerdotij Iudæorum.

Anni e prophetia Danielis.

Interim à Sex. Pompeio Gn. Pompeij filio, ingens bellũ in Sicilia commotũ eſt, & cum annonæ commeatum impediret, poſtulatam ab eo pacem Cæſar & Antonius inierunt, ita vt Siciliam prouinciam haberet. At paulo poſt Sextus rurſus latrocinijs mare infeſtabat, nec pacem quã acceperat, ꝓſtabat. Cæſar neceſſario bello contra eum ſuſcepto, duobus naualibus prælijs dubio euentu pugnauit, ita vt duarũ claſſium Cæſaris altera, cui Agrippa ꝑerat, vinceret: altera quã Cæſar duxerat, deleret. Vicit tandẽ Agrippa exutũ Pompeiũ, & ſexagintatres naues eius aut merſit, aut cepit. Pompeius cum decem & ſeptem vix elapſus, Aſiam petijt. ibi bellũ aduerſus Antoniũ moliens, à legatis eius oppreſſus atq; extinctus eſt. Lepidus quoq; magna xx. legionũ violentia tumens, Cæſarẽ ſemel atq; iterũ ſpreuit. veniente ad ſe telis appeti iuſſit, ꝗ Cæſar collecta in læuũ brachiũ lacerna repellendo vitauit. mox immiſſo equo ad ſuos reuerſus, inſtructoq; exercitu aduerſus Lepidũ veniens, plurimas legiones eius, paucis interfectis.

Sex. Pompeij interit⁹.

ctis,in ſuā partē tranſire coegit.Lepidus tandē intelligēs quo ſua vanitas tenderet,
depoſito paludamēto,ſupplex Cæſari factus,atq; relicto exercitu,abrogatoq́; triū-
uiratus honore,vitā impetrauit,perpetuo mulctatus exilio.M.Agrippa nauali coro
na tunc à Cæſare donatus,qui honos nemini ante eū habitus eſt.Taurus Cæſaris p̄fe

Lepidus in exiliū actus.

ctus,totā pene Siciliā ferro pertentatā conterritā'q; in fidē recepit.Oroſius:Quadra-
gintaquatuor legiones ſub vnius tūc imperio Cæſaris erāt,milites vero multitudine
ferociores,quoſdā pro accipiēdis agris tumultus excitauerunt.ſed Cæſar aio ingens,
20000.militū exautorauit,30000.ſeruoꝝ dn̄is reddidit,6000.quoꝝ dn̄i nō extabāt,
in crucē egit.ouans vrbē ingreſſus,vt in perpetuū tribunitiæ poteſtatis eſſet,à ſenatu
decretū eſt.His diebus trans Tiberim e taberna meritoria fons olei terra exundauit,

Olei fons.

ac per totū diē largiſſimo riuo fluxit.Herodes res Iudæoꝝ ſuo arbitrio verſabat. Su-
pererat tum Hyrcanus,à Parthis captus;quē,quia bonus ac illuſtris erat,Parthi ad p̄-
ces Iudæoꝝ in Babylone accepta pecunia,illis permiſerūt,vbi Iudæi eū vt principem
omnino tractabāt.hoc comperto,Herodes Hyrcanū ad rediū inuitabat,qui contra
conſiliū fautoꝝ ſuoꝝ in Babylone,illectus redire ſtatuit.venientē primo loco tenuit,

Hyrcan⁹ ab Herode reuocatus.

patremq́; vocauit,erat eñ auus maternus Mariannes,& quia truncas aures habebat,
& ſic ad ſacerdotiū ineptus,quendā Iudęū nomine Ananellum,pontificē deſignauit:
quod ægre nimium tulit Alexandra ſocrus Herodis & filia Hyrcani,vxor Alexandri,
ex quo Mariannē habuit & Ariſtobulū iuuenem forma venuſtiſſimum,moleſte ferēs

Ananellus pontifex.

infamiam filij Ariſtobuli,ꝙ illo ſuperſtite,alter aduena principatū ſacerdotij meruiſ-
ſet.Quare ſcripſit Cleopatræ reginæ Aegypti,quā tunc Antonius deperibat,vt pete
ret M.Antoninm principatū ſacerdotij filio ſuo præſtare.ſciebat eñ Antoniū Cleo-
patræ vix aliquid poſſe negare.Antonius oīa Herodi inſinuat,vt Ariſtobulū præfice
ret petit.Herodes hæc audiens,vehementer in Alexandrā exarſit,perinde ac ſeditio-
nes regno moliret,olim ſe ordinaſſe Ariſtobulo principatum,interim aūt quia puer
eſſet,Ananellū p̄feciſſe donec is adoleſceret.hæc pro deceptione dixit.At præſentia
amicorū læta,& non bene ſperans,Alexandra cū lachrymis ſatisfecit,dicēs,& pro ſa
cerdotio quidem oīa & pro infamia vitanda feciſſe.dextris itaq; datis,rex Herodes
ſtatim principatu ſacerdotij Ananellum p̄ter legē exuit,ſeditiones domeſticas pacan
do:nō tamen ſecurus degebat,dum Alexandrā ex p̄teritis conatibus valde timeret.
quapropter p̄cepit eam in aula cōuerſari,vt nihil ſub poteſtate haberet,quo paulatim
magis odio torquebat,nam ſuperbia mulieris diligentiam c[blot]odiæ indignabat.Ad
Cleopatram igitur ſodalem ſuā lachrymabiliter ſcripſit,poſtulans ſibi auxiliū præbe
ri,quæ iuſſit ei furtim cū filio in Aegyptū noctu ad ſe fugere.Quod cū Sabio quiſpiā
reſciſſet,vt gratiam mercaretur,Herodi patefecit.is mulierē tenuit,adoleſcentē qua
poſſet ratione ſtatuit perimere.Pontifex Ariſtobulus dum paulo poſt die feſto offi-

Ariſtobulus Iudæorum pontifex.

cium magnifice ſuper ætatem exercuiſſet,nimiū populi ſui excitauit fauorem,& Ari-
ſtobuli aui ſui præſens memoriā eis reduxit:palā gaudentes ſimul & lætitia perfuſi,
laudes emittebant vniuerſi.Tacitus dolebat Herodes,ꝙ regni ſui perniciem cenſe-
ret.celebratione facta ex more,Alexandra conuiuium inſtruxit.tunc Herodes adu-
labatur adoleſcenti,& illiciebat ad affluentiam potionis,deinde quia æſtas erat,colle
cti ſimul exierunt refrigerium captantes,& dum ioci cauſa hincinde natarent vniuer
ſi,Herodis amici quibus hoc p̄ceptum fuerat,ſæpe iuuenē mergentes tanq̃ ludentes,
non emiſerūt donec ſuffocarent xviij.agentem annū.Quo malo nunciato,inceſſabi-

Ariſtobulus ſuffocatur.

lis mulieres dolor inuaſit,ciuitas lamentis repleta eſt.Alexandra vero plus conſume-
batur cōſcia peremptionis,& licet ſæpius ſua manu vitā finire niteretur,deſijt tamē,
ſi poſſet viuens ſufficere ad vltionē inſidiarū perempti,oīa diſſimulabat,ſuſtinere ne-
ceſſarium exiſtimans.Herodes oībus veriſimilis videbat non inſidiarū autor fuiſſe,&
non tantū funus peragebat,ſed etiam lachrymis vſus eſt.Alexandra Cleopatræ He-
rodis inſidias ſcripſit & filij perditionē,quæ dum feſtinaret petenti ſubuenire,petit
Antoniū vindicare adoleſcentis interitū.flexus Antonius,p̄cepit Herodi ad ſe venire
Laodiceam,vt pro morte adoleſcentis ſatisfaceret.Herodes territus ſtatuit obedire.
cūq; Ioſippū Salomæ ſororis ſuæ maritū procuratorē regni reliquiſſet,demādauit ei
ſecreto,vt ſi quid ab Antonio paſſus eſſet,Mariannē occideret.diligere eñ ſe vxo-
rem,ac timere ne contumeliā poſt mortē eius pateretur,pulchritudine illius cauſan-
te nimia,quæ res ſine vxoris amore,ſiue aliunde orta eſt,non proſpére ceſſit.Interea

Excuſat Ariſtobuli mortē Herodes.

vero cū Herodes ad Antoniū veniſſet,multis eum donis corrumpit,atq; obiecta di-
luit.Cleopatræ verba aduerſus ſuā ſatisfactionē Antonius parū valere affirmauit.nā
non iuſtū eſt,inquit Antoninus,vt rex de ſuo principatu depoſitus,ab alio pœnā luat,
quia qui honorē ei dederunt,ipſi ei vti poteſtate permiſerūt.Quo dicto,ſimulq́; mu-

 neribus

neribus datis, flexa Cleopatra, in aliud tempus vindictã ſeruare deliberabat. Reuerſo ad ſua Herode, ſtatim ſoror eius Salome, materꝗ cõtra maritum Ioſippum accuſationem proferunt, dicentes ꝙ cũ Marianne ſæpius conueniſſet. Herodes, quoniã nimis amabat Mariannẽ, noluit aliquid temerariũ facere: ſed in vtroꝗ anxius, ſecrete eam inquirit, an vera eſſent quæ de Ioſippo audierat. illa vero iuramento affirmante, ꝙ in

Simultates inter Herodem & Mariannen.

nullo peccato eſſet, paulatim rex deflectitur, & ira deleta, coniugis amore ſuperatur, honeſtatiꝗ eius multas egit gratias. Forte paulo poſt mulier viri fidem pertentatura, ait: Non est amantis ꝙ mandaueras Ioſippo, vt ſi quid patereris ab Antonio, me perimeret cũ nihil peccaſſem. Quod vt audiuit Herodes, exardeſcens furore, ſtatim eam ab amplexu dimiſit, clamans & ſuos capillos dilacerans, dicendo, ſignũ hoc manifeſtum ꝙ Ioſippo commixta fuiſſet, peneꝗ eam interfeciſſet, niſi victus amore, furoris impetum refrenaſſet. Ioſippũ vlterius nec ad ſuam faciem venire permiſit, & vt quidam ſcribunt, occidit, Alexandrã vero tanq̃ totius mali cauſam, reſeruari ꝑcepit. Interea per Syriam turba commouebat, Cleopatra nõ deſiſtente Antoniũ flectere, quatenus oppreſſis regibus, potentiam ſingulorũ ablatam ſibi donaret, quæ cũ natura auara eſſet, nihil iniuſtũ reliquit: ſiquidẽ fratrem ſuũ quem iam habiturũ regnũ ſciret, vl-

Cleoptræ auaritia.

timum Ptolemæũ, venenis aggreſſa conſumpſerat xv. ætatis annũ agentem: ſororem aũt Arſinoen Epheſi ad templum Dianæ cõfugientem, per Antonium extinxit. Iam pecuniarum gratia & templum & corpora violabat, neꝗ ſacrarium tam caſtum fuit aut aſylum tutum, cuius ornatum ipſa non abſtulit. Petiuit itaꝗ ab Antonio etiam Iudææ & Arabiæ reges occidi. Antonius cũ in omnibus amore fœminæ victus eſſet, vt non tantum verbis, ſed etiam venenis videretur obedire, manifeſtam iniquitatem videns, rogabat ne ſe vt tantum peccaret, impelleret: nihilominus partes multarũ prouinciarum tollens, ei donauit. Acceſſit huic luxuriæ inſolens ſuperbia: conſidebãt enim in thronis duobus Alexandriæ fabricatis, vbi reginam Cleopatram ſalutauit. Plutarchus hæc. Quin regina quoties ſe multitudini oſtendebat, ſacram Iſidis ſtolam aſſumebat, & noua Iſis iura populis dabat. Hæc cum Romæ Octauius & in ſenatu & con-

Belli inter Cæſ. & Anto. ſemina.

cionibus criminaretur, miſit Antonius Romam aduerſus Cæſarem accuſatores: primo, ꝙ pulſo Pompeio, Siciliam adeptus, nullam eius inſulæ partem ſibi feciſſet: tũ ꝙ cum eius nauibus ad prælium vſus eſſet, nullas vnquam reſtituiſſet: demum, ꝙ cum M. Lepidum collegã exautoraſſet, ipſe habeat legiones & prouincias illi traditas. Super omnia, ꝙ Cæſar [blot] lliam fere totam militibus ſuis diuiſiſſet, & nihil reliqui militibus Antonij reliquiſſet. Ad hæc Cæſar, quæ bello acquiſierit, Antonio partem facturum, cũ & ipſe Armeniæ partem aliarumꝗ acquiſitarũ faciat ſibi. Eo tẽpore ex Armenia vbi gerebat bellũ, diſceſſit. res belli inſtruunt, ac cum Athenis eſſet, nonnullos Romam miſit, qui Octauium domo pellerent: & cũ orientem teneret Aſiamꝗ, Arta-

Artabanes capitur.

banem Armeniæ regẽ proditione iampridẽ cepit, vinctũꝗ argentea catena ad manifeſtationẽ theſaurorũ regiorũ coegit, expugnato oppido, in quo cõditos eſſe prodiderat rex, magnã vim auri & argenti abſtulit. Qua elatus pecunia, denunciari bellum Cæſari, atꝗ Octauiæ vxori, Cæſaris ſorori, repudiũ indici iuſſit. Et Cleopatrã ſibi ex

Octauia priuata viuit.

Alexandria occurrere imperauit. ipſe Actiũ, vbi claſſem cõſtituerat, profectus, cũ propе tertiam partẽ remigũ fame abſumptã offendiſſet, nihil motus, remi, inquit, modo ſalui ſunt, nã remiges nõ deerũt, quoad Græcia hoĩes habuerit. Cæſar interea Rom. in Antoniũ incitabat, aduerſus Cleopatrã bellũ decernit. Antonius imperiũ deponere iubet, ſimulꝗ Cæſar cũ exercitu in Epirũ traiecit aduerſus Antoniũ, qui iam omne Actiũ littus claſſibus obſidebat. Inde cũ ad ꝓliũ coirent, Antonius pugnaces habebat naues quingentas, in qbus octiremes & deciremes erãt, peditũ centũ millia, equitum 22. millia. Reges qui ei parebãt, Bacchus Libyæ, Tarchodemus ſuperioris Ciliciæ, Ar-

Anto. & Cæſa. auxilia.

chelaus Cappadociæ, Philadelphus Paphlagoniæ, Mithridates Comagenus, Adollas Thraciæ. Auxilia vero miſerũt Polemon ex Ponto, *Manchus ex Arabia, Herodes ex Iudæa, Amyntas ex Lycaonia & Galatia. Erãt etiã à Medorũ rege miſſa auxilia. Cæſar naues habebat pugnaces 250. pedites 80000. equitũ ferme parẽ Antonianis numerũ. Miſit ad Antoniũ Cæſar, vt Italiã accederet: Antonius cõtra iactabũdus, Cæſarẽ in ſingulare certamẽ prouocat, aut ſi placeat, oĩbus copijs, vt in Pharſalia olim, dimicet. Omiſſis multis, Antonius nauali ꝓlio tertio victus, quarto cõgreſſus fugit, qua

Infelix Antonij pugna

die ab hora quinta ad ſeptimã incerta victoriæ ſpe pugnatũ erat, reliquũ diei cũ ſequẽti nocte in victoriã Cæſaris declinauit, dux fugæ regina. Mox Antonius ſecutus, Alexandriã profugit, derelictus à ſuis, obſeſſusꝗ à Cæſare, in vltima rerũ deſperatiõe, ꝓcipue ꝙ Cleopatra occiſa eſſet, falſo rumore impulſus, ſeipſum interfecit. Alexandria

Antonius ſe interimit.

in poteſtate Cæſaris facta, tũ Cleopatra exornata ad Cæſarẽ venit, ſperans eum vt

cæte

cæteros ſua ſpecie ad libidinem illicere. ſed ille eam ſpreuit,& cuſtodiri præcepit, quæ vbi ſe ad triumphum ſeruari intellexit, e cuſtodia elapſa in Mauſoleum, maximos vt ſolebat induta cultus, referto odoribus ſolio, iuxta ſuum ſe collocauit Antonium iam ibi ſepultum, admotisq́ ad venas ſerpentibus, ſic morte quaſi ſomno ſoluta, fruſtra Cęſare etiam Pſyllos admouente, qui venena ſerpentum e vulneribus hoīm ſugere ſolēt. Sic Cæſar Octauianus Alexandria vrbe potentiſſima cum tota Aegypto potitus, redegit Aegyptum in prouinciæ formam, in qua vſq; ad Cleopatram regnauerunt, qui vocabantur Lagidæ, annis ducentis 73. Ipſa vero regnauit annis 22. qui ſunt ducenti 95. anni. tantam vero pecuniarum copiam Cæſar in Alexādria inueniſſe fertur, vt ex hac duplicia Romæ venalium ſtatuerentur precia. hæc Oroſius. Victo Antonio, cum Auguſtus Rhodum veniſſet, deſperauit pene Herodes, cum eſſet Antonij partiū, etſi in pugna non affuiſſet: quapropter amici Herodis contriſtabantur, inimici vero ſperabant meliora ſibi rerum mutatione ventura. Herodes igitur Hyrcanum videns ſuis rebus obeſſe poſſe, vtpote in dignitate regia conſtitutum, cogitauit de morte illius, ne imminente ſibi à Cæſare periculo, ille daret occaſionem, qui ſolus regio videbatur ex genere. Intelligebat hoc Hyrcanus, nec latebat res Alexandram, quæ peroſa Herodem, fugere ſtatuit, Hyrcanoq́ perſuaſit, vt ſuis ad Arabas literis fugā conaretur, quæ cum in Herodis manus veniſſent, requiſitus eſt ab eo & Malcho Hyrcanus, atq; literis demonſtratis velut perfidiæ cauſa peremptus. Herodes Hyrcano interfecto, à Cæſare nihil ſperans de rebus ſuis propter amicitiam quam habebat cum Antonio, ſubterfugere tamen non poterat, & cum ſuſpectas haberet mulieres, commendauit omnia fratri ſuo Feroræ, matrem autem & ſororem in Maſada cōſtituit, iubens vt ſi non rediret, principatum aſſumerent. Mariānem vero vxorem, cum non poſſet cum matre & vxore conuerſari, in Alexandrio cum Alexandra matre illius depoſuit, Soemum ſuper eas dimittens, Ituracum & Ioſippum, fidos ſibi amicos, quibus etiam mandauerat, vt ſi quid de ipſo periculoſum audirent, ambas interficerent, regnum vero filijs ſuis cum fratre Ferora cuſtodirent. Cum hæc mandaſſet, Rhodum ad Cæſarem properabat, ibiq́ diadema depoſuit, veſte quidem cultuq́ priuato, ſed faſtu regio neque diſſimulata virtute, coram hæc dixit: Ego Cæſar rex factus ab Antonio, fateor vtilem me geſſiſſe Antonio, neq; abfuiſſem armis, ni contra Arabas me miſiſſet. veruntamen auxilia pro viribus meis ei miſi, optimum ei antehac dedi conſilium, vnam eſſe dicens Cleopatræ mortem aduerſarij internecionem, quam ſi occidiſſet, & pecunias & me ipſum belli contra te ſocium pollicebar. Sed profecto eius aures amor Cleopatræ, & Deus qui victoriā tibi donaret, obſtruxit. vnà ego cum Antonio victus ſum, & regiam coronam cum eius fortuna depoſui. ad te nunc veni, ſpem ſalutis de virtute præſumens. Ad hæc Cæſar: Immo ſaluus eſto & nunc, & regnato certius, quia meritus es vt plurimos regas, cum amicitias tanta fide tuearis. Recte autem fecit Antonius, quia magis Cleopatræ paruit quàm tibi. te enim lucrati ſumus propter eius amentiam. mox ſibi diadema impoſuit, ac indulgentiam decreto conſignat, præclara in eius laudem locutus. addidit quoq; regno eius Gadara, Ioppen & Samariam, de ſatellitibus Gallis qui fuerant Cleopatræ, ei quadringentos donauit, & terram ei reddidit, quam per illam perdiderat. Cumq́ Cæſarem comitatus fuiſſet vſq; ad Antiochiam, reuertitur. Cum ad regnum ſuum rediſſet, turbatam omnem inuenit domum. vxor enim & mater Alexandra non putantes ſe pro tutela in illo oppido poſitas, ſed tanq̄ in carcerem coniectas, cum nihil in ſua poteſtate reliquiſſet, angebantur etiam, recolentes qualia Ioſippo mandata olim dediſſet. Siquidem cuſtodes & præcipue Soemum, nimia diligentia mitigabat Mariānes, qui blandis ſermonibus donisq́ tandem flexus, & quia ſperabat Herodē non reuerſurum, mandata ipſius partim detexit. Marianne hæc grauiter audiens, nec finem ſibi de periculis Herodis inuenire putans, peiora animo verſari cœpit, aduenientem prioribus blāditijs non excepit. quod adeo tulit Herodes grauiter, vt omnia perfidiæ argumenta certa videret. palam illum vxor criminata, ob Hyrcani & Ariſtobuli interitum. Sed ille quidem amore mutus erat. erupit interim alia cauſa: meridie nanq; dum voluiſſet requieſcere, accerſiit Mariannem more conſueto: quæ cum intraſſet, cum eo non concubuit, ſed repulit, multa ei improperans. quod cum iniquo animo tuliſſet, ſoror regis Salome inſidiis augeri volens, loquebatur non pauca contra Mariannen, inſimulabatq́ eam adulterij. Ad hæc Salome ſubornatum pincernam Herodis introducit, qui aſſerebat, Mariannē ſibi pmium pſtitiſſe, vt amatorium regi propinaret, putaret fuiſſe venenum. cum talia audiuiſſet, dudum furibundus excitatur pluſq; eunuchum qui Mariānæ fideliſſimus erat, de veneno torquebat, tortus tamen nihil de veneno dixit, ſed vxoris odiū eſſe in regē

Aſpidis morſu Cleopatra interijt.

Mors Hyrcani.

Octauij in Herodē beneuolentia.

Herodi diadema reponitur.

Herodis domeſtica odia.

manifeſtauit, propter ſermones quos ei Soemus explanaſſet. hoc audiens, exclamauit
rex Soemum proditorem mandatorum, exiſtimans inter Soemum & vxorē quid am
plius interueniſſe, qua de re mox Soemum interimi præcepit. Vxoris vero cauſa iudi
cium colligens, familiarium accuſationem parauit, ſtudioſeq́ꝫ executus eſt de relatio-
nibus veneni. Erat mulier ſermone incontinēs & iracunda, in quam qui pſentes erāt,
mortis ſententiam proferebant. ſuadebāt tñ alij, ne ita temerarie eam interficeret, ſed
poneret in aliquam cuſtodiam regalem. Tum Salome cum ſuis feſtinabat, caue, inqt,
o rex ſeditionem multitudinis, ſi illa vixerit. ſic Marianne trahebatur ad necem. Con-
ſiderans autem Alexandra eadem ſe paſſuram ab Herode, volens oſtendere innocen-
tiam ſuam, vociſerata eſt malam circa maritum & ingratam fuiſſe Mariannen, iuſteq́ꝫ
omnia aduerſa pati: illa nec verbum dedit, nec ad illius vituperationem turbata reſpe
xit, ſed animi grauitate peccatū matris ferre demonſtrabat, ipſaq́ꝫ non timido greſſu,
neqꝫ mutato colore ad mortem ducebatur, generoſitatem ſuam nequaquam in extre-
mis dimittens. Sic interijt fœmina, quæ ad continentiam & magnitudinem animi
Mariannes interitus. optima erat, modeſtia vero ei non defuit, pulchritudine corporis & affabilitatis di-
gnitate omnes mulieres anteibat. poſtꝗ̃ ea interijt, potius deſiderium exarſit regis, vt
ſæpius nomen illius putans adhuc viuere, inuocaret. moliebatur autem omnia facere
quæ potuiſſent ſolatium afferre, ſed tantū doloribus tenebatur. Superuenit mox ægri-
Aegritudo Herodis. tudo peſtiſera, oñibusq́ꝫ ſuſpicio erat, ex ira Dei contigiſſe. vnde poſtea medici, dum
nequaꝗ̃ remedijs prodeſſent, omnia quæ ille vellet, iuſſere ei præberi, ſalutem caſui de-
uouētes. Alexandra cum audiſſet in quibus eſſet Herodes periculis, Hieroſolymā feſti-
nauit cuſtodias ciuitatis obtinere, ſub ſpecie tamen, ꝙ vellet filijs Herodis cōſeruare, ſi
quid ei humanitus contingeret. ſed hoc conſeſtim nunciatur regi, qui nihil remora-
tus, interfici eam præcepit. ita perijt & Alexandra. Ipſe vero vix tandem conualeſcens
in omnibus cauſis factus ad pœnas paratior, idcirco amicos interemit plures, Cuſto-
dibarum ſororis maritum cum liberis, vt iam nihil eſſet reſidui de genere Hyrcani.
Alexādra interficitur. Filios autem quos de Marianne ſuſceperat, Alexandrum & Ariſtobulum, Romam mi
ſit liberalibus artibus erudiendos. Deinde 18. regni ſui anno Herodes poſt multa præ-
clariſſima ædificia tam Hieroſolymis quàm in vicinijs perfecta, conuocatum popu-
lum hac oratione permulcebat: Noſtis, dicens, ꝙ iſtud maximo Deo templum noſtri
patres ædificauerunt, cum à Babylonia remeaſſent, & quia deſunt ei in altitudine 60.
cubiti inſtar illius quod Salomon conſtruxerat, nemo negligentiam parentum no-
ſtrorum accuſet. Sed Cyrus & Darius huiuſmodi menſuram ædificationis fieri præce
perunt, quibus illi ſeruientes, & poſt illos Macedonibus, non habuerunt aptum tem-
pus vt ad antiqui formam templi perducerent. Nunc autem cum nutu Dei principa-
tui meo pax larga data eſt, multitudo reddituum, & quod maximum eſt amicitia Ro
manorum, qui omnium rerum domini exiſtunt, cur non ſtudemus omiſſum neceſſita
tis tempore opus corrigere, & integrum Deo præbere pro beneficijs meo regno col-
latis? Talia concionantem Herodem laudant, dum tamen conſummare valeat. ædifi-
catur itaqꝫ templum ex lapidibus albis longitudine centum cubitorum, latitudine cen
tum, altitudine centum viginti, medium templi erat altiſſimum, vt à multis ſtadijs con
Templū Herodes ædificat. ſpiceretur, & in prouincia conſtitutis & contra habitantibus aut accedentibus cerne-
retur: ianuas aūt introitus & ſuperliminaria vario ornatu decorauit, aureos flores am
bientes columnas fecit, ſuper quarum capita vitis tendebatur. templo perfecto, oīs po
pulus lætitia completus eſt, de quo plura Ioſephus. Dicitur aūt ibidem, per id tem-
pus dum templum conſtrueretur, die quidem non pluiſſe, nocte vero imbres deſcēdiſ-
ſe, ne templi conſtructio forte impediret. Anno ab vrbe cōdita 726. vt refert Oro-
ſius, Cæſar victor ab oriente rediens, octauo Idus Ianuarij vrbem triplici triumpho
ingreſſus eſt, ac tum primum ipſe Iani portas, finitis oībus bellis ciuilibus, clauſit, atqꝫ
ex eodem die ſumma rerum ac poteſtatum penes vnum cœpit eſſe & manſit. Græci
In Octauiano qrta monarchia. id monarchian vocant. Anno ab vrbe condita 716. imperatore Auguſto Cæſare ſexi-
es, & bis M. Agrippa cōſulibus, Cæſar parum in Hiſpania per ducentos annos actum
intelligens, ſi Cantabros atque Aſtures duas fortiſſimas gentes Hiſpaniæ ſuis vti legi-
bus fineret, aperuit Iani portas, atqꝫ in Hiſpanias cum exercitu profectus eſt. Canta-
bri & Aſtures Galleciæ portio ſunt, qua extentum Pyrenæi iugū haud procul ſecun-
do Oceano ſub ſeptētrione deducitur. hi non ſolum propriam libertatem tueri para-
ti, verum etiam finitimorum præripere auſi. Igitur Cæſar apud Segiſamam caſtra po
Cantabricū bellum. ſuit, tribus agminibus totam pene amplexus Cantabriam. Cantabri tandem in mon-
tem Vinnium confugientes, fame ad extremū pene cōſumpti ſunt. Præterea vlterio-
res Galleciæ partes, quæ montibus ſyluisq́ꝫ cōſitæ Oceano terminant, Antiſtius & Fir-
mius

mius grauibus bellis pdomuerũt. nam Medullum montem, in quo ſe magna multitudo tuebatur, per 15. millia paſſuum foſſa circunſeptum, obſidione cinxerunt. Itaq; vbi ſe gens hominum trux natura & ferox, tolerandæ obſidionis inſufficientem cõſpicit, ad voluntariam mortem concurrit. nam ſe pene oẽs certatim igne, ferro ac veneno necauerunt. Aſtures vero Romanos, niſi proditi præuẽtiq; eſſent, magnis conſilijs viribusq; oppreſſiſſent. hos poſtea Cariſius bello exceptos, non parua etiã Romanoꝝ clade ſuperauit. his oĩbus per 5. annos domitis, tota Hiſpania in æterna pace compoſita, Cæſar Romam redijt, & Cantabricæ victoriæ hunc honorem cõtulit, vt tunc ſecundo portas Iani clauſerit. Intereá Cæſarem apud Tarraconem citerioris Hiſpaniæ vrbem legati Indorum & Scytharum adeunt. par principi rum Alexandro gloria, quem Hiſpanorum Gallorumq; legati in oriente apud Babylonem contemplatione pacis adibant. hunc apud Hiſpaniam in occidentis vltimo ſupplex cum gentilitio munere æous Indus & Scytha boreus orauit.

Aſturienſe bellum.

Gentium legati.

Nec tamen finis belli gerendi, ſed emergebãt diuerſis orbis oris gentium inflatæ ceruices. ad ſeptentrionem ferocius agebãt Norici, Illyrij, Pannonij, Dalmatæ, Myſi, Thraces, Daci, Sarmatæ atq; Germani. Noris animos dabant alpes atq; niues, ſed illos per priuignum ſuum Claudium Druſum pacauit. Illyrij, quos vno nomine Sclauos appellant, aliqui quoq; ſub alpibus agunt, imas valles & quaſi quædam clauſtra cuſtodiunt, abruptis torrẽtibus implicati. In hos expeditionem ipſe ſumpſit, ponte facto eos perdomuit. Pannonij duobus ſaltibus ac tribus fluuijs, Drauo, Sauo, Iſtroq; vallantur. hos per Vibium perdomuit. cæſi ſunt in vtriſq; fluminibus, arma victorum non ex more belli cremata, ſed rapta ſunt, & in pfluentes data, vt cæteris qui reſiſtebant, victoria ſic nũciaretur. Dalmatæ plerunq; ſub ſyluis agunt, ad latrocinia promptiſſimi. hos Marius incenſa vrbe Delminio detruncauerat, poſtea Aſinius Pollio gregibus, armis, atque agris mulctauerat. ſed Auguſtus perdomãdos Vibio mandat, qui efferum genus fodere terram coegit, aurumq; venis repurgare. Myſi q̃ feri & q̃ truces fuerint, oſtẽdit ipſoꝝ etiã barbaris barbaroꝝ horribile dictu factũ: vnus ducũ ante aciẽ poſtulato ſilentio, qui vos, inquit, eſtis? reſponſum inuicem, Romani gentium domini. & illi, ita, inquiunt, ſi vos viceritis. Accepit omen M. Craſſus. Illi ſtatim ante aciem equo immolato, concepere votum, vt cæſorum extis ducum & litarent, & veſcerentur. deos audiſſe crediderim, ait Florus. nec tubam ſuſtinere potuerunt. non minimum terroris incuſſit barbaris Chonidius centurio forulum gerens ſuper caſſidem, ſuſcitatam motu corporis flammam, velut ardenti capite fundebat. Ante hos Thracum maximus populus deſciuerat, ſed à Piſone perdomiti. Daci montibus inhærent Cotiſonis regis imperio. Miſſus ad eos Lentulus, vltra vlteriorem ripam repulit. ſic tunc Dacia non victa, ſed ſummota atque dilata eſt. Sarmatæ patentibus campis inequitant, & hos per eundem Lentulum prohibere Danubio ſatis fuit. nihil præter niues raraſq; ſyluas habent. tanta barbaria eſt, vt pacem non intelligant. Germaniam quoq; vtinam tanti vincere non putaſſet Auguſtus. magis ea turpiter amiſſa eſt, q̃ glorioſe acquiſita. ſed quia ſciebat patrem ſuum Cæſarem bis ponte facto ex Gallijs tranſiſſe Rhenum, proximamq; partem Germaniæ domuiſſe, in illius honorem concupiuit facere prouinciam, & factum erat, ſi barbari tam vitia noſtra q̃ imperia ferre potuiſſent. Miſſus in eam prouinciã Druſus Cæſaris priuignus, primos domuit Vſipetes. Inde Tencteros, Cattos, & Marcomanos, quos pene deleuit, eorumq; inſignibus ſpolijs ditatus eſt. Inde validiſſimas nationes Cheruſcos, Sueuos & Sicambros pariter aggreſſus eſt, qui 20. centurionibus interemptis, hoc velut ſacramento ſumpſerant bellum, adeo certa victoriæ ſpe, vt prædam in anteceſſum pactione diuiderent. Cheruſci equos, Sueui aurum & argentum, Sicambri captiuos elegerant. ſed omnia retrorſum. victor nanque Druſus equos, perora, torques eorũ, ipſoſq; præda diuiſit ac vendidit. Horum virtutem eo licet videre, ꝙ mulieres intra plauſtra concluſæ, deficientibus telis, paruos filios colliſos humi, in hoſtium ora iaciebant, in ſingulis filiorum necibus bis parricidæ. Præterea in tutelam prouinciæ, præſidia vbique diſpoſuit per Moſam flumen, per Albin, per Viſurgim, per Rheni quidem ripam quinquaginta amplius caſtella direxit. Bonnam & Genoſiam cum pontibus iunxit, claſſibuſq; firmauit. Inuium atque inacceſſum in id tempus Hercynium ſaltum patefecit. ea denique in Germania pax erat, vt mutati homines, alia terra, cœlum ipſum mitius molliuſq; ſolito videretur. Denique non per adulationem, ſed ex merito, defuncto ibi fortiſſimo iuuene, ipſi, quod nunq̃ alteri, ſenatus cognomen ex prouincia dedit. Sed difficilius eſt prouincias retinere, quàm facere: viribus parantur, iure retinẽtur. Igitur breue id gaudiũ fuit: quippe Germani victi magis q̃ domiti erant, moreſq; Ro. magis q̃ arma ſub imperatore Druſo ſuſcipiebant. poſtq̃ ille

Dalmatæ.

Myſii.

Thraces.

Sarmatæ.

Druſus in Germaniã miſſus.

Sueuorum ferocia.

Varus Quintilius.

ille defunctus eſt, Vari Quintilij libidinem atq; ſuperbiam haud ſecus q̃ ſæuitiam odiſſe cœperunt. auſus ille agere conuentum, in caſtris ſe direxerat, q̃ſi violentiam barbarorum lictoris virgis & p̃conis voce poſſet inhibere. At illi qui iam pridem rubigine oblitos enſes, inerteſq́; cernerent equos, vt primum togas & ſæuiora armis iura viderunt, duce Arminio arma corripiunt.

Arminius Ger. libertatis vindex.

Cum interim tanta erat Varo pacis fiducia, vt ne prodita q̃dem per Segeſtem vnum ducum coniuratione, commoueretur. Itaq; improuidum & nil tale metuentem adorti, cum ad tribunal citarent, vndiq; inuadunt, caſtra rapiunt, tres legiones opprimunt. Varus ꝑditas res eodem, q̃ Cannenſem diem Paul⁹, & fato eſt & animo ſecutus. nihil illa cæde ꝑ paludes, perq́; ſyluas cruentius, nihil inſultatione barbarorum intolerantius, p̃cipue in cauſarũ patronis, alijs oculos, alijs manus amputabãt, vnius os ſutum, reciſa prius lingua, quã in manu tenẽs barbarus, Tandem, inquit, vipera ſibillare deſiſte. ipſius q̃q; cõſulis corpus, q̃d militum pietas humi abdiderat, effoſſum.

Augusti q̃ grauiſſima clades.

ſigna & aquilas duas adhuc & barbari poſſident, tertiam ſignifer prius q̃ in manus hoſtium veniſſet, euulſit, merſamq́; intra baltei ſui latebras in cruenta palude depoſuit. hac clade factum, vt imperium q̃d in littore Oceani non ſteterat, in ripa Rheni fluminis ſtaret. Hęc acta ſunt in Sueuia apud Auguſtam, ſecundũ aliq̃s. Strabo in 7. vult hęc acta in terra Cheruſcorum, & q̃dem verius. Hanc cladem Cęſar adeo grauiter tulit, vt veſte capilloq́; deformis, ſæpe ꝑ vim doloris caput parieti colliдens, clamaſſe ferat: Quintili Vare, redde legiones.

Vare, redde legiones.

Ad hæc excubiæ in vrbe indictæ, prouinciarũ p̃ſidibus prorogata imperia, vtputa rerũ peritis, ne noui p̃fecti detrimẽto eſſent reip. Ioui voti ſunt ludi magni. Mox ad id reformandum Tiberius   ater Druſi cum 15. legionibus miſſus, q cõtinuo bello Germanos arripuit, & 40. millia captiuorũ victor abduxit. Quod reuera bellum maximum & terribiliſſimũ ꝑ triennium geſtum eſt, nec fere vllum maius bellum poſt Punicum fuiſſe dicit. Sub meridiano vero tumultuatum magis q̃ bellatum eſt. Muſulanos atq; Getulos accolas Syrtiũ Coſſo duce compeſcuit, vnde illi Getulici nomen latius victoria patet. Marmaridas atq; Garamantas Turmio ſubigendos dedit. potuit & ille redire Marmaricus, ſed modeſtior in æſtimãda victoria fuit. ad orientem plus negocij cum Armenis, huc alterum Cæſar ex nepotib⁹ ſuis miſit, ambo fato breues, ſed alter inglorius. Maſſilię q̃ppe Lucius morbo ſoluitur, in Lycia Caius ex vulnere, cum Armeniam ad Parthos ſe ſubtrahẽtem recepit.

Parthi deduntur.

Armenios, victo rege Tigrane, in hoc vnũ ſeruitutis genus Pompeius aſſeruerat, rectores vt à nobis acciperent. Intermiſſum ergo ius, ꝑ hũc recuperatum, non incruento nec inulto tñ certamine. Boſphoranos q̃q; ad orientem Agrippa ſuperauit. Parthi vero q̃ſi toto terrarum orbe vel domito vel pacato, vltro ſigna q̃ à Craſſo abſtulerant atq; ab Antonio, ad Cæſarem remiſerunt: regijſq́; obſidibus traditis, firmum fœdus fideli ſupplicatione meruerunt. Sic Suetonius: Domuit, inquit, partim ductu, partim auſpicijs ſuis, Cantabriam, Aquitaniam, Pãnoniam, Dalmatiã cum Illyrico omni. Item Rhetiam, Vindelicos ac Salaſſos gentes alpinas coercuit, & Dacorum incurſiones tribus eorum ducibus cum magna copia cæſis, Germanoſq́; vltra Albin fluuium ſubmouit. Ex q̃bus Sueuos & Sicambros dedentes ſe, traduxit in Galliã, atq; in p̃ximis Rheno agris collocauit.

Augusti victoriæ.

Alias item nationes male q̃etas, ad obſequiũ coegit. Nec vlli genti ſine iuſtis & neceſſarijs cauſis bellum intulit, tñq; abſuit à cupiditate imperium augendi, vt q̃rundam barbarorum principes in æde Martis iurare coegerit, manſuros ſe in fide & pace quam peterent. A q̃buſdam vero nouum genus obſidum fœminas exigere tentauit, ꝙ negligere marium pignora ſentiebat, & tñ poteſtatem ſemꝑ oĩbus fecit, q̃ties obſides vellent recipiendi, neq; aut crebrius aut ꝑiculoſius rebellãtes, grauiori vnq̃ mulctatus eſt pœna, q̃ vt captiuos ſub lege venundaret, ne in vicina regione ſeruirent, neve intra 30. annos liberarent. Qua virtutis moderatiõiſq; fama Indos ac Scythas pellexit ad amicitiam ſuam populiq́; Ro. vltro ꝑ legatos petendam.

Clementia.

Parthi q̃q; & Armeniam vendicanti facile ceſſerunt, & ſigna militaria q̃ M. Craſſo & Antonio ademerant, repoſcenti reddiderunt, obſideſq́; inſuper obtulerunt. Sic vbiq; continua totius generis humani aut pax fuit, aut pactio. Ianum Quirinum ſemel atq; iterũ à condita vrbe ſub Numa rege & victa Carthagine clauſum, in multo breuiore tẽpore terra mariq́; pace parta, ter clauſit. Pro tantis meritis in ſenatu tum tractatum extitit, an quia Cæſar Octauianus condidiſſet imperium, Romulus vocaretur. ſed ſanctius & reuerentius viſum eſt nomen Auguſti, ꝙ remp. tñ auxiſſet, obq́; tot ingentia facta, pontifex maximus, dictator perpetuus, & pater patrię eſt appellatus. atq; ex eadem die ſenatus populiq́; Ro. poteſtas & imperium in eum extitit tranſlatum.

Ianus tertio ab Auguſt. clauſus.

Tunc ſumma rerum ac poteſtas, quã monarchian vocant, penes vnum eſſe cœpit, & manſit. Inter hęc Herodes ad Italiam nauigauit, Cæſarem deſiderans ſalutare, & videre filios ſuos Ro-

mæ

mæ degentes Alexandrum & Ariſtobulum ex Marianne natos, quos propter matris
nobilitatem,& ꝙ iam regnanti ſibi fuiſſent geniti,regie educabat in ſtudijs vrbis Ro-
mæ.Cæſar q̄dem eum amicabiliter ſuſcipiens,ꝑfectos ei doctrina filios reddidit,q̄s &
ad propria reduxit.cum aūt rediſſent,ſtudium populi circa iuuenes erat, forma cor- Herodis cū
poris & regio ornatu ꝑſpicuos.At inuidioſi ſtatim facti ſunt Salomæ ſorori regis,& Auguſt.cō-
illis qui accuſatione damnarunt Mariannen, putantes illos matrē vlturos. Erant tūc greſſus.
qui dicerēt,non libēter cum patre eos morari propter matris interitum,vnde odium
patris in eos exarſit.Interea tñ omni ſuſpicione p̄termiſſa, rex amorē filiorum hono-
res illis largitus eſt,vxores eis nobiliſſimas iunxit. Ariſtobulo quidem filiam Salomæ
Berenicen,Alexandro vero Archelai regis Cappadocū filiā Glaphiram. procedebat
nihilominus ſeditio domeſtica & odium Salomæ,dum vellet neminem ſupereſſe qui
priores vendicaret.adoleſcentes vero ab eo ac regis fratre Ferora propter matris in-
teritum diſcordabant,odium par pro alterutris fuit.Modus aūt odij non ſimilis, cum
illi quidem manifeſte detraherent,inhoneſtum putātes iram celare,alij vero callide &
maleuolis accuſationibus vterentur,ſeducentes ſemꝑ adoleſcētes,q̄rum audaciam pu
tabant ad necem patris poſſe fieri,cum nequaq̄ crederent matrem iuſte perijſſe.Dein
de cuncta ciuitas repleta,miſerabatur innocentiam adoleſcentium.diligētia vero Sa-
lomæ creſcebat,& occaſiones q̄rebat.dicebant iuuenes,miſere matri contigiſſe,ſe ve-
ro miſeriores,cum cōpellerētur cum interfectoribus matris cohabitare.Res lapſa eſt,
abſente Herode,ſemꝑ in deterius.cum aūt rediſſet,ſtatim aderāt frater & ſoror,dicen
tes ei ab adoleſcentibus periculum imminere,ꝙ minime ſuſtinerēt inultam matris ne- Antipater
cem,& ꝙ pararent proficiſci ad Cęſarē,& ipſum de interfectione matris accuſare.ad Herodis fi-
hæc obſtupuit rex,quia veriſimilia.turbatus itaq;,& vt adoleſcentium fiduciam ſimul lijs præficit.
& temeritatem damnaret,Antipatrum filium ſuum,ex Doſide ignobili ante principa
tum genitum,illis præponens,oīa in eum tranſtulit,ꝙ ſcirent alium p̄ter ſe patri ſuc-
cedere,& depoſito ſupercilio, poſſet eos ad meliora reuocare. Excogitauit & q̄tidie
maiora,adeo vt matrem Antipatri dudum repudiatam,reduceret:ſed non ſicut puta-
uit,res euenit.nam pueris talis deiectio vehemēter grauis apparuit.Antipater ad hæc
fiducia maiore potitus,cogitauit fratres affligere, eorumq́; accuſatoribus conſentire.
egit tñ cautiꝰ per ſubornatos,multos eñi iam acquiſierat amicos propter ſpem quam
de regno habuit.pater etiam facile oīa credebat,à filiorum alienatus amore.vnde plus
triſtitiæ adoleſcentibus creſcebat,ita vt ſæpius ab eis lachrymæ pro contemptu ſui &
matris recordatione funderentur,patremq́; manifeſte apud amicos tanq̄ iniuſtū accu
ſabant,quæ non paruam in aula ſeditionem commouebant.Eo tempore M. Agrip- Furor Hero
pa veniens ab Aſia, Antipatrum ad nimiam Herodis commendationem ſecum Ro- dis contra fi
mam duxit.Antipater Romę manens,multum affligebatur,veritus ne pater fratres in lios.
gratiam reciperet,malignaq́; vſus machinatione, contra fratres frequenter ſcribens,
vereri ſe patris interitū.Incitabāt non minori ſtudio Feroras ac Saloma,vſq; quo He-
rodem ad tm̄ ꝑduxiſſent furorem,vt iam aperte contra filios niteretur.q̄d filij accipi-
entes,Romam adeunt. Fuit aūt in diebus Herodis regis Iudææ,effluxis annis regni
eius 29.ſacerdos noīe Zacharias de vice Abiæ,& vxor eius Aaronita, noīe Eliſabeth,q
dum in die propiciationis incenſum poneret,prædixit ſibi angelus, naſciturum ſibi fi Zacharias.
lium de vxore.conſiderās ille ſterilitatem vxoris & vtriuſq; ſenectutem,non credidit, Eliſabeth.
& ob hoc obmutuit vſq; ad diem partus.nomen quoq; pueri & magnificentiam cum
abſtinentia ei indicauit.concepit aūt Eliſabeth & occultabat ſe mēſibus quinq;.In ſe-
xto deniq; menſe miſſus eſt Gabriel in Nazareth ad Mariam virginem deſponſatam
Ioſeph.cumq́;,ea ſalutata, dixiſſet eam parituram IESVM filium altiſſimi, quæſi-
uiſſetq́;,quō hoc fieret, cum ſe non cognituram virum animo vouiſſet,niſi aliter De-
us diſponeret,angelus addidit,non de viro, ſed opere ſpūſſancti concepturam, indi-
cio ꝙ anus concepiſſet cognata ſua Eliſabeth.permixtæ eñi erant ſacerdotalis tribus
& regia.Nam & Aaron vxorem habuit de Iuda Eliſabeth ſororem Naaſon, & Ioia-
da pontifex Ochabeth filiam regis Ioram.Et ait Maria ad angelum:Fiat mihi ſecun-
dum verbum tuum.Statim cōceptus eſt CHRISTVS de virgine verus homo ani
ma & carne,ita tñ,ꝙ lineamenta corporis membrorum vſibus diſcerni non poſſent.
Creditur aūt conceptus 8.calen.Aprilis,& reuolutis 33.annis,eodem die mortuus eſt.
Mox vt concepit virgo Maria de ſpūſancto,ad ſalutandam Eliſabeth perrexit, cuius
ſalutatiōem & infans ſenſit,exultauit eñi præ gaudio in vtero matris,repletaq́; ſtatim
ſpūſancto Eliſabeth,voce magna exclamauit. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater dn̄i Io. Baptiſta
mei ad me? Beata,inquit,quæ credidiſti, quoniam perficientur in te ea quæ dicta tibi naſcitur.
ſunt ab angelo. Peperit denique Eliſabeth filium,& audierunt vicini & cognati eius,
quia

quia magnificauit dominus† plebem ſuam cum illa, & congratulabantur ei. Cumq́;
dies 8. veniſſet vt circunciderctur puer, innuerunt parentes patri, quem vellet vocari
illum. accipiens ille tabulã, ſcripſit dicens: Iohãnes eſt nomen eius. & confeſtim aper-
tum eſt os eius, & propheraui, dicens: Benedictus dominus Deus Iſrael, quia viſitauit
& fecit redemptionem plebis ſuæ. Quo prodigio omnes admirati, põtificium munus
eidem reſtituere. demũ defunctus, inter ſanctos prophetas relatus, & Nonis Nouem-
bris eius natalicius dies celebratur. Anno Auguſti Octauiani 41. Cyrinus ex conſi-
lio ſenatus ad Iudæam miſſus, cenſus hominum poſſeſſionumq́; deſcripſit. Auguſtus
vero habitatoribus Romæ dinumeratis, inuenit virorum 130. millia, & mille 57. Ger
Ger. ſupati. manos in arma verſos, M. Lolius ſuperat anno imperij Auguſti 27. ſecundum Euſebi
um olympiade 190. Virgilius Maro Brunduſii moritur, & Neapolim transfertur,
cuius epitaphium:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini paſcua, rura, duces.

Oratores & poetæ. ſub Auguſto, anno eius 25. olympiade 190. Horatius Venuſinus 57. ætatis ſuæ anno
moritur Romæ, anno Auguſti 33. Saluſtius hiſtoricus paulo ante illos claruit.
Terẽtius Varro e Narbonen. prouincia inter lumina doctrinarum Romæ habitus,
corona nauali à Pompeio in bello piratico donatus. Seruius Sulpitius iuriſconſul-
tus. Meſſala Coruinus orator. Strabo hiſtoricus ſub Tiberio. Solinus hiſto-
ricus ſub Auguſto. Ti. Liuius Patauinus hiſtoricus ſub Tiberio moritur. P. Oui
dius Naſo Sulmoneñ. poeta clariſſimus, in exilio obijt. Non negligẽda videtur rei-
pub. Ro. deſcriptio. Sic ſtrabo lib. 17. Romani, inquit, ex vna ciuitate profecti, belli &
pacis artibus totam Italiam, deinde quæ Italiæ proxima ſunt, omnia eadẽ virtute ade
pti. Cumq́; tres ſint continentes, Europam fere totam habent, præter eas partes quæ
extra Iſtrum ſunt, & præter Paroceanitas, qui intra Rhenũ Tanaimq́; habitant. Afri-
De forma reip. Strabo cæ vero ora, q̃ nobis ex aduerſo eſt, tota eis paret. nã reliq̃ vel inhabitabilis eſt & ſteri-
lis, vel à paſtorib⁹ incolitur. Eodem modo & Aſiæ ora q̃ ad nos vergit, tota Romanis
ſubiecta eſt, niſi quis Achæos & Zygos & Eniochos in ratiõe ponat, q in anguſtis ad-
modum & ſterilibus locis latrocinantur, & paſtoralem vitam degunt. at mediterra-
neæ & penitioris regionis partem Ro. habẽt, pariẽ Parthi & barbari, q vltra hos ſunt,
orientem & ſeptentrionem verſus, vt Indi, Bactrij & Scythæ, dehinc Arabes & Aethi-
opes, ac ſemp eis aliqd additur. Vniuerſæ huius terræ q̃ Ro. paret, partẽ reges tenent.
Prouincia. quam vero ipſi habent, prouinciam vocant, & ꝑfectos & q̃ſtores in eam mittunt. Sunt
etiam nonnullæ ciuitates liberæ conditionis, aliæ ab initio ꝑ amicitiam Ro. adiunctæ,
aliæ ab ipſis honoris gratia libertate donatæ. Sunt etiã principes qdam ſub eis & phy
larchi & ſacerdotes, atq; hi qdem ſecundum q̃ſdam patriæ leges viuunt. Prouinciæ ꝑ
ſæpe aliter atq; aliter diuiſæ fuerunt: at in ꝑſentiarũ, vt Cæſar Auguſtus cõſtituit: nam
cum patria ei totius imperij patrocinium ꝑmiſit, vt pacis & belli quãdiu vixerit, po-
teſtatem habeat, totum imperium bifariam diuiſit. Nam partem ſibi adſciuit, partem
populo dedit: ac ſibi qdem, q̃cunq; militum ꝑſidio indiget, ea eſt regio barbara, & gẽ-
tibus nondum ſubactis finitima, ſterilis ſane & cultu difficilis, vt propter cæterarũ rerũ
inopiam, & copiam munitionum, iugum detractet: populo aũt reliquam conceſſit, q̃
pacata eſt, & facile ſine armis retinet. vtranq; portionem in prouincias cõplures diui-
ſit, q̃rum aliæ Cæſaris, aliæ populi dicunt. in ſuas ꝑfecturas Cæſar ipſe adminiſtratores
Prouinciæ conſulares. mittit, & alio tẽpore aliter partit regiones, & vt res poſtulat, ita verſat. in populi pro-
uincias populus imperatores vel cõſules mittit. ſed hæc q̃q; in diuiſiones alias diducũ-
tur, prout vſus poſtulauerit. In initio tñ duas cõſulares fecit, Libyam ſcilicet q̃ Roma-
nis paret, ea dũtaxat excepta, q̃ prius ſub Iuba fuit, nũc vero ſub Ptolemæo eſt illius fi
lio: & Aſiam cis Halyn & montẽ Taurũ, Galatis exceptis & gẽtibus q̃ ſub Amynta fue
rũt, ꝑter etiam Bithyniã & Propontidẽ. Præturas vero decẽ, in Europa qdem & adia
cẽtibus inſulis, eam ſcilicet q̃ vlterior Iberia dicit, circa Bætim fluuiũ eſt & Attacẽ, & ex
Præturæ x. Celtica Narboneñ. Tertiã Sardiniã cum Cyrno, q̃rtam Ciliciã, qntam & ſextã Illyrij
partẽ, q̃ ad Epites, q̃ Macedoniæ ſunt conterminæ, octauã Creten cum Cyrenaica. no
nam Cyprũ, decimã Bithyniam cum Propõtide & qbuſdam Ponti partibus. Cęteras
Cæſar prouincias habet, in q̃rum alias procuratores mittit cõſulares viros, in alias ꝓ
rios, in alias hoĩes ex equeſtri ordine. Reges vero & principes & decarchæ, ad ei⁹ por
tiones ſunt ac ſemp fuere. hæc Strabo. Sed nunq̃ inuenitur ita ſeruatum, vt ego inue-
nire potuerim, tranſlata eſt enim omnis poteſtas in imperatorem.

Primi voluminis finis.

D. IOHANNIS NAVCLERI TVBINGENSIS PRAEPOSITI CHRONICARVM HISTORIARVM VOLVMEN SECVNdum,

partibus diſtinctum duabus: quarum prior continet geſta memoratu digniſſima iam inde a natiuitate IESV Chriſti vſq; ad Imp. Henricū eius nominis II. poſterior, res maxime memorabiles a temporibus Henrici II. vſq; ad annum domini M. D. cum Supplementis Nicolai Baſelij ab anno Dñi M. D. I. vſq; ad annum M. D. XIIII. aliorumq; deinceps a M. D. XV. vſq; ad tempeſtatē hanc, videlicet annum Domini M. D. XLIIII.

Opus abundans rerum plurimarū ſcitu maxime dignarum, Generationes LII. complectens æquales. nam Generatio vnaquæq; huius II. voluminis, compræhendit non amplius aut minus quàm annos triginta.

kk PRAE-

PRAEFATIO IN CHRONOGRAPHIAE VOLVMEN SECVNDVM.

Chriſtus generationũ ſpiritualiũ caput.

SVperiore volumine, in quo generationes veteris teſtamenti ſexaginta tres, quaſi totidẽ libros p generationes Ieſu Chriſti dñi noſtri ſecundũ carnem ab Adam primo homine linea recta deſcendẽtes vſq; ad eũdem dñm noſtrum Ieſum Chriſtũ, & nonnulla circa eas generationes memoratu digna ab alijs tradita cõpilauimus, cum Dei adiutorio vtcũq; abſoluto: animus nunc eſt, vt iuxta præmiſſa, per generationes noui teſtamenti, in quo Chriſtus caput eſt, etiam linea recta deſcendentes vſq; ad noſtra tempora, aliqua dicta geſtaq; memoratu digna, prout ab vſu iam probatis ſcriptoribus accepimus, Deo auxiliante comportemus. In primis itaq; præmittendum duco, ꝙ ſicut veteris teſtamenti caput eſt Adam primus homo, à quo per ſexagintatres generatiões recta linea deſcendentes, peruenimus ad Chriſtum filium Dei: ita noui teſtamẽti caput eſt Chriſtus, à quo conformiter de generatione in generationem deſcendendum erit, vſq; quo peruenimus ad finem mũdi: ita tamen, ꝙ ſciamus generationes noui teſtamenti non eſſe carnales, cum Chriſtus carnales filios nõ habuerit, ſed ſpirituales, quales ex aqua & ſpiritu generauit, id eſt, regenerauit. Factus eſt eñ, inquit Apoſtolus, primus Adam in animam viuẽtem, nouiſſimus Adam (id eſt, Chriſtus) in ſpiritum viuificantem. nõ enim primus erat ſpiritualis, nam primus homo de terra, terrenus: ſecundus homo de cœlo cœleſtis: qualis terren⁹, tales & terreni: & qualis cœleſtis, tales & cœleſtes. Erũt itaq; generationes noui teſtamenti non inæquales duratione temporis, vt carnales fuere: ſed ſicut Chriſtus noui teſtamenti autor, expleto tandem ætatis ſuæ anno trigeſimo incepit ſibi filios gñare & acquirere per euãgelium, ita quælibet generatio noui teſtamenti pariformiter cõſummabitur in ſequentibus ſpatio XXX. annoꝝ. Hanc ego ſupputationem annorum, ea ſolum ratione intendo ſequi, vt infra ſcripta facilius poſſint inueniri. An vero totidẽ generationes noui teſtamenti futuræ ſint, nec plures nec pauciores ꝙ̃ præceſſerint, puta LXIII. quæ faciunt annos M.DCCC.XC. neminẽ puto affirmare poſſe. nam Deus qui mundũ hunc non neceſſitate aliqua, ſed libere dum voluit creauit, vt & quando vult, eum finire poterit. Vnde ſcientia iſta non eſt acquiſibilis per naturalem inueſtigationem, ſicut nec principium mundi. Licet ergo aſtrologi probent, ꝙ motus retardationis octauæ ſphæræ, nequeat citius ꝙ̃ in XXXVI. millibus annoꝝ compleri, non tamẽ ſequitur, pſens ſeculum tanto tẽpore duraturum, quia vno impetu plures anni poſſunt reuolui. Vnde Sibylla Babylonica aſſeruit, ꝙ tunc inuenietur anni ſicut menſes, & menſis ſicut dies. Hinc etiam veritas ad diſcipulos: Non eſt veſtrũ noſſe tẽpora & momenta, ꝙ̃ pater poſuit in ſua poteſtate. Et iteꝝ: De die illo nemo ſcit niſi pater ſolus. Hæc etſi vera ſunt, nihilominus hactenus inuenti ſunt nonnulli in eccleſia magnæ autoritatis viri, qui de fine mundi & Antichriſti tempore ſcripſere, concedentes tempora & momenta, diem & annum neminem ſcire. ſed ex præteritis futura metientes, centenaria annorũ liceat inquirere, myſticeq; explanare. quia tamen & illi inter ſe non concordant, nihil certi ab eis poteſt haberi. Anno igitur ab exordio mundi ſecundum Hebraicam veritatem 3962. ſecundum Septuaginta interpretes eorumq; ſectatores, 5199. vel (vt alij volunt) 5201. ab vrbis vero Romanę conditione 751. olympiadis 190. anno tertio, imperante Auguſto Octauiano Cæſare, anno imperij eius 42. ab oriente in occidentẽ, in ſeptentrione in meridiẽ, ac per totum oceani circulũ, quo Romanũ venit imperiũ, cunctis gentibus vna pace cõpoſitis, Exijt edictũ ab eodẽ Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Hæc autem deſcriptio prima facta eſt, vt refert euangeliſta, à præſide Syriæ, ſub qua continebatur Iudæa, Cyrino. Adſcendit autem autem Ioſeph à Nazareth in Bethleem, eo ꝙ eſſet de domo Dauid, vt profiteretur cum Maria vxore, pgnante. Factũ eſt aũt cum eſſet ibi, peperit virgo filiũ ſuũ dominũ noſtrũ IESVM Chriſtum. Paſtoribus tum in eadem regione gregem ſuũ cuſtodiẽtibus mox apparuit angelus, dicens: Ecce annuncio vobis gaudium magnũ quod erit omni populo, quia hodie natus eſt ſaluator mundi, qui eſt Chriſtus dñs, in ciuitate Dauid. Et ſubito facta eſt cũ angelo multitudo militiæ cœleſtis, laudantium Deum, & dicentiũ: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. quod factum eſt octauo calendas Ianuarij. deinde die octauo ſecundum legẽ puer circũciditur, & vocatũ eſt nomen eius IESVS, ſicut pdixit angelus.

Naſcit IESVS Chriſtus.

GE-

Sexta itaq; ætas mundi, ætas Chriſtianorũ celeberrima, à Chriſto Ieſu ſaluatore noſtro, qui noui teſtamenti autor eſt, feliciter incipit. Idcirco & ſi Hebræi ab exordio mũdi annos cõputent, aut ſaltẽ à diluuio, tñ hiſtoriographi nõnulli incipiũt à Nino rege Aſſyriorum primo, aliq; ab excidio Troiæ, olim Græci per olympiades, & Romani ab vrbe cõdita, ab Alexãdro q̃q; ſumpſerũt initiũ plurimi, ſed tandẽ in hac 6. ætate nouo hoĩe, q̃ veterẽ euacuauit, nato, annalib. ſupradictis terminũ dedim°, & ab eius ortu iuxta catholicã fidẽ nũerare incepimus. alludit illud Maronis, dicẽs: Vltima Cumæi venit iam carminis ętas, Magnus ab integro ſeclorũ naſcitur ordo. Oẽs ſcriptores catholici, mundi monarchiã quartam à Cęſare Auguſto principiũ habuiſſe teſtantur, ſub quo & naſci dignatus eſt Chriſtus, à quo incipit primitiua Eccleſia. vnde videntur velle, q; Cæſar Iulius fuerit potius quidam præcurſor imperij, ſicut Iohannes Baptiſta præcurſor fuit domini. VI. ætas mundi.

Principes Romani qui & quot fuerint.

Octauianus Cęſar Auguſtus.
Tiberius priuignus Auguſti.
Caius Caligula nepos Tiberij.
Claudius Caligulæ patruus.
Nero Claudij priuign°.
Galba Sergius.
Otho°Lucius.
Vitellius.
Flauius Veſpaſianus.
Titus Veſpaſianus filius.
Domitianus Titi frater.
Nerua Cocceius ſenex.
Traianus Neruæ adoptiuus Vlpius Crinitus.
Adrianus Aelius.
Antoninus Pius.
Marcus Antoninus Philoſophus.
L. Commodus Antoninus Verus.
Antoninus Commodus Marci filius.
Aelius Pertinax.
L. Septimi° Seuerus Pertinax.
Baſſianus Caracalla Antoninus.
Macrinus, aliàs Opilius.
Aurelius Heliogabalus.
Alexander Iuſtus.
Maximinus Thrax.
Gordianus adoleſcens.
Philippus Arabs.
Decius.
Gallus & Voluſian° fili°.
Valerianus cum Galieno filio. Claudius.
Aurelianus. Tacitus.
Probus.
Carus cũ Carino & Numeriano filijs.
Diocletian° Dalmata cũ Maximiano.
Galerius.
Cõſtantinus Magn°. hic imperiũ Ro. in Græciã tranſtulit, ad Byzantiũ, quã Conſtantinopolim ſeu alterã Romã appellauit, anno dñi 318.

Imperatores Romani in oriente ſeu Conſtantinopoli.

Cõſtantinus Magnus.
Conſtantinus eius filius.
Iulianus apoſtata.
Iouinianus.
Valentinianus cum Valente fratre.
Valẽs frater illius cũ Gratiano & Valẽtiniano.
Gratian°. Theodoſius.
Arcadius. Honorius.
Theodoſius iunior Arcadij filius.
Martianus.
Leo I.
Zeno Iſauricus.
Anaſtaſius. Iuſtinus.
Iuſtinianus.
Iuſtinus iunior.
Tiberius Conſtantinus.
Maurici° Tiberij gener.
Phoca. Heraclius.
Heraclion filius illius.
Conſtantinus II.
Mezentius.
Conſtantinus III.
Iuſtinianus ſecũdus, Cõſtantini filius.
Leontius.
Tiberius ſub q̃ recuperauit regnũ Iuſtinian°.
Philippus qui & Dardacus.
Anaſtaſius cognomento Archemius.
Theodoſius III.
Leo III.
Conſtantinus V.
Leo IIII.
Conſtãtin° VI. cũ Irene matre aliq̃diu imperauit, deiñ ei adminiſtratiõnem abſtulit, q̃ eũdem tãdem cepit, & effoſſis oculis in carcerẽ miſit, q̃ tẽpore trãslatũ eſt imperiũ à Græcis ĩ Germanos ĩ Carolo Magno, anno ſalutis nr̃æ 800. q̃uis aũt tranſlatum fuerat imperiũ, remãſerũt tñ in Cõſtãtinopoli imperatores nudo noĩe, retinuerũtq; Cõſtantinopolim nonnullasq; alias prouincias, put circa Conſtãtinum VI. dicetur & Carolum Magnum.
Primus Cõſtantinopolitanus impator poſt imperiũ translatũ fuit, Nicephorus in Græcia cũ Stauracio filio.
Michael Curopalates.
Leo Armeniacus.
Michael Thraulus.
Theophilus.
Michael eius filius.
Baſilius Macedo.
Leo & Alexander.
Conſtantinus VIII.
Romanus iunior.
Nicephorus.
Iohannes.
Conſtantinus illius filius cũ Alexio & Manuele.
Andronicus, Iſacius, Alexius, & cæteri.
°Michael Heliopõtanus, cui° auxilio reædificata eſt eccleſia reſurrectionis dñicę in Hieruſalem, anno ſalutis noſtræ 1048.

Conſtantinus ſequit an-
no 1049.
Michael & filiĳ ſui 1070.
Nicephorus anno 1080.
Alexius anno 1090.
Cõſtãtinopolis capit.
Calo Iohãnes filius illi-
us anno dñi 1115.
Emanuel anno 1138.
Alexius filius anno 1180.
Andronicus tutor.
Iſaci⁹, hic pellit an. 1190.
Alexius frater eiuſdẽ, ipſi
us interſector.
Alexius filius Iſacĳ.
Murzyphlus, quo tpe ca
pta eſt Cõſtãtinopolis,
res ad Gallos tralata.
Balduinus Flandreñ. co-
mes anno dñi 1208.
Henricus frater illius.
Petrus comes Antiſiodo
reñ. Robertus filius.
Balduinus ſecundus.
Iohannes Brennus ſurro
gatur.
Balduinus reſumit, Con
ſtantinopolis perdit.
Palæolog⁹ fraude ac par
ricidio inuaſor 1266.
Andronicus filius.
Calo Iohannes anno do
mini 1380.
Andronicus. Iohãnes.
Conſtãtinus, iſte fuit vlti
mus, ſub quo & Conſtã
tinopolis eſt capta, & in
Mahumeti Turcaꝝ im-
peratoris poteſtatẽ re-
dacta, ipſeq́ꝫ Cõſtãtinus
à ianiferis obtruncatus.

Poſtquam tranſlatũ fuit
imperium de Gręcis
in Germanos.

Carolus Magn⁹ primus
impator ex Germanis.
Ludouic⁹ Pius, ſecũdus,
Caroli filius.
Lotharius Ludouici
Pĳ filius.
Ludouicus ſecundus.
Carolus ſecundus.
Carolus tertius.
Arnulph⁹. Ludouic⁹ 3.
Cõradus, quo tpe in Ita-
lia intruſit ſe Berenga-
rius prim⁹, & ſecũdus,
poſt eum iĳ.
Lotharius Hugonis
Burgũdionis filius, &
Berengarius quartus.
Henricus primus.
Otho primus vmbrati-
les illos imperatores in
Italia eliminat.
Otho ſecũdus eius filius.
Otho tertius ſecundi fi-
lius, duces Saxoniæ.
Henricus ſecundus No-
ricorum dux.
Conrad⁹ iĳ. Frãcoꝝ dux,
ſecũdũ aliq̃s Sueuoꝝ.
Henric⁹ terti⁹ eius filius.
Hẽricus q̃rt⁹ tertĳ filius.
Hẽricus q̃tus q̃rti filius.
Lothari⁹ iĳ. Saxonię dux.
Conradus tertius Sue-
uorum dux.
Fridericus primus Sue-
uorum dux.
Henricus vi. Fride. filius.
Otho iiĳ. dux Saxoniæ.
Philippus dux Sueuiæ
concurrit.
Fridericus ſecũdus Hen-
rici ſexti filius.
Cõradus Friderici filius.
Rudolphus comes de
Habſpurg.
Adolphus comes de
Naſſau.
Albertus dux Auſtriæ.
Hẽricus ſeptimus, comes
de Luczenburg.
Ludouicus quartus dux
Bauariæ.
Carolus quartus rex Bo-
hemiæ.
Vuẽceſlaus Caroli filius.
Robertus comes Palati-
nus Rheni, Baua. dux.
Sigiſmũdus Caroli quar
ti filius.
Albertus ſecundus dux
Auſtriæ, Hungariæ &
Bohemiæ rex.
Fridericus tertius dux
Auſtriæ.

MAXIMILIANVS
eius filius imperator
inuictiſſimus.

Carolus quintus, Maxi-
miliani ex filio nepos.
Ferdinandus primus Ca
roli quinti frater.

Magorum munera. Tertiadecima vero die à Chriſti natiuitate, magi venerunt Hieroſolymã ſtella duce, ſalutatoq́ꝫ Herode, Bethleem abeũt, Chriſtumq́ꝫ adorãt. Deinde per aliã viam reuertunt ad propria. q̃d Herodes moleſte ferens, quaſi illuſus ab eis, ſtatuit puerũ Ieſum occidere, maturaſſetq́ꝫ, niſi ab Auguſto eodẽ tpe citatus fuiſſet, vt Romã iret, accuſationi filioꝝ reſpõſurus. Profectus itaqꝫ Romã, Cæſarẽ adiĳt, & accitis filĳs, inſolentiã eoꝝ *Herodis in filios odiũ.* atqꝫ audaciã in cõſpectu Cæſaris vehemẽter inſimulauit, ꝙ ſ. feſtinaſſent patrẽ ſuum perimere, regnumq́ꝫ tyrãnico more inuadere, cũ nihil paſſi ſint moleſtũ aut graue à patre, qbus hactenus diuitias, honores, nobiliſſimasq́ꝫ cõiuges copulauerat, quoꝝ temeritatẽ diu toleraſſet, nũc aũt cogeret talibus aures obtundere Cæſaris. petebat igit tales filios morte mulctari, ne cũ tãto timore viueret, aut certe ſe opprimi mediũ nõ videret. His in longũ dictis, prout Ioſephus narrat, iuuenes multũ cõfuſi ſunt. erat eñ in eis inopia dicẽdi, & lachrymæ cũ gemitu fluebãt, dum timerẽt ne putarent mala cõſcientia ſatisfactionẽ nõ inuenire quæ nõ deerat. Tandẽ tñ Alexãder ſe erigẽs, accuſatiões diſſoluere niſus eſt: Pater, inqt, tuus qdem erga nos affectus apparet, cũ nihil in nos domi crudeliter egeris. at dicis regnũ nos deſiderare, veriſimilis cõtra iuuenes cauſa videtur. Conſidera tñ quia hæc cõia cunctis exiſtũt, & dici de alĳs poſſunt, dũ nihil prohibeat, ſi regis filĳ ſunt iuuenes, & matre eoꝝ defuncta, in ſuſpiciõe eos eſſe tanq̃ inſidiatores patris. Sed opinio ad talẽ crudelitatẽ nõ ſufficit. Dicat qs, ſi tale aliquid præſumptũ eſt a nobis, vnde credibilia hæc appareãt. an nõ poſſunt talia q̃q; cõfingi, pręſertim regia domo iam diſcordãte? Nunqd poteſt approbari veneni cõfectio, aut æqualiũ coniuratio,

tio, aut ſeruoꝝ corruptio, aut literæ proditoriæ? Culpâ noſtram nullus probabit. Lo quuti ſumus quondam, ſed non cõtra te. matrem noſtrã planximus, non ꝙ defuncta eit, ſed quia derogatur ei ab indignis. Fruſtra feſtinamus occidere regẽ, quibus hoc ꝓ facinore nec terra nec mare nauigabile videretur. Sed neqꝫ filios impios generaſti, ne ꝗ ſtultos, ſed infelices, teqꝫ indignos. ſi vero neqꝫ cauſas habes, neqꝫ inſidias inuenis, qd tibi ad fidem ſufficit in tali crudelitate? ampliorem ſatisfactionẽ poſſemus inferere, ſed non recipiũt prolixiorẽ orationẽ, quæ minime cõmiſſa ſunt. Quapropter ante oĩa Cæſarem petimus, ſi ſine ſuſpicione circa nos tuum affectũ oſtendas, poſſimus viuere, licet non feliciter. Nobis eñ vita iucunda non videtur, ſi tu eam vt immeritis largiaris. His dictis, tacuit, nec in aliquo patrem de matris interitu inſimulare auſus eſt. Cumqꝫ rumor in aula diuulgatus eſſet, regem faciebat inuidioſum incredibilis accuſatio. Nam adoleſcentum ætas, corporis pulchritudo, mirãdum eis auxilium fecerat: plus vero, quia oratio cõuenienter & ſapienter in Alexandri verbis occurrebat. Cæ- Octauian⁹

ſar autẽ modicũ remoratus, adoleſcentes reſpexit, & licet ab accuſatione extranei vi- iudex.

derentur, hoc ipſo tamẽ peccaſſe pronunciauit, ꝙ patri dediſſent occaſionem criminandi. Herodẽ vero petebat, vt om̃em opinionem ſiniſtrã abijciens, recõciliaretur cũ filijs. ac ſimul innuit filijs, vt veſtigijs ſe patris ſubijcerent. Qua ſupplicatiõe pater eos non ſine lachrymis amplexus eſt, ita vt qui adeſſent, miſeratione flecterentur, ac in lachrymas prorũperent. Hoc facto, gratias Cæſari agentes, pariter diſceſſerunt, & vnà cum illis Antipater, ſimulans lætitiã pro eorum recõciliatione. Poſtero die Herodes donaria precioſa Cæſari ꝓbuit, quem viciſſim Cæſar honorauit, & de regno ei poteſtatem cõceſſit, quem vellet filioꝝ ſucceſſorem relinquere, aut inter eos partiri: oportere tamen eum, dum viueret, & regni & filioꝝ dominationẽ poſſidere. Herodes vt in Iudæam peruenit, ingreſſus eſt templũ, & de ſuis proſperis actibus populũ allocutus, Cęſaris in ſe ſimul munificentiã explanans, in fine ad filios ſermonem cõuertit, petens vt in aula & alijs cõcordarent, quos & poſt ſe reges futuros demonſtrauit. Primum Antipatrum, poſtea vero Alexandrũ & Ariſtobulũ hortabatur, dum viueret, ſibi obedire in oñibus, quia nunc per ætatẽ impediretur remp. gubernare, & ſic cõcione dimiſſa, multi ſub expectatione filioꝝ nouis rebus ſtudere cœperunt. Tunc confirmatus eſt

in regno Herodes certi⁹ quàm prius, vtpote qui eſſet ex decreto Auguſti de ſucceſſo- Herodes Iu-

re ſui regni iudex conſtitutus: & ne forte ignobilis cenſeretur, ꝙ ab ipſo ſemine Iſra- daicas gña-

elitico eſſet extraneus, comburi fecit om̃es libros in quibus nobilitas generis habeba- tiões cobuſ-

tur, æſtimans ſe nobilẽ videri poſſe, ſi nouitius & aduena Leuitici generis nullis cõſcri- ſit.

ptionum faſtibus vrgeretur. Erant eñ per illud tempus omnes Hebræoꝝ generationes deſcriptæ, & in arculis tẽpli ſecretioribus ſeruabantur. ſuſpicatus eſt per huiuſmodi generis indicia, ſi permanerent, ꝙ plurimum ſibi afferrent ignobilitatis, ſacram quoqꝫ veſtem ſummi pontificis occluſam ſub ſignaculo ſuo tenuit, nec vnquam pontificibus vſum eius poteſtatẽve permiſit. Ad necem inde puerorũ conuerſus homo regnan-

di cupidus, ꝙ natum eſſe alterum regem Iudæorũ à Magis & prophetis intellexerat, Herodes pu-

conceptam crudelitatem, audacior nunc factus, executioni mandauit. Om̃es qui tum eros necat.

in Bethleem erant & finibus ſuis, paruulos occidi iubet, ſecũdum tempus quod à Magis exquſierat, nec filio proprio eius ætatis pepercit. Vnde ferunt Auguſtum Cæſarem,

crudelitatẽ hominis deteſtatum, dixiſſe, malle ſe Herodis porcum eſſe ꝗ filium. Iudęi Auguſti

eñ ex lege ſuillam carnem nõ comedunt. hanc ob rem in porcos clemẽtes dicuntur. ſcõma.

ſicqꝫ plurimi paruuli occiduntur ꝓ Christo, ipſe vero Chriſtus illæſus euaſit, qui angelo monẽte fugerat in Aegyptum. Propter hoc ſcelus duriſſima & †indecori eũ morborum clade dominus in extremis flagellauit, præmiſſa filiorum ſuorum orbitate. Factum eſt autem vt Herodes, quoniam multos orbauerit filijs, ipſe ſuis miſerabilius orbaretur. nam ꝓ aſtutiam ſuoꝝ iterum facti ſunt ſuſpecti Alexander & Ariſtobulus patri, ſiquidem Salome metuens, ne in ſe aliquando vindicarẽt interitũ matris, filiam ſuam coniunctã matrimonio Ariſtobulo, dolo flectit, vt quicquid ſecreto maritus loqueretur, ſibi reuelaret, ad ſalutẽ omniũ ipſoꝝ hoc pertinere. Illa vero nequaquam marito fidelis, dicebat ꝙ ſæpius memoriã ſuæ matris faceret, ꝙ patrem Herodem odio haberet, & quod ægre videret alias mulieres ornamenta matris ferre, minari etiam multam vindictã. Quæ cõfeſtim per Salomen regi nunciata, animum ipſius vehementer

exacerbabant. incidit etiam ꝙ duo eunuchi regis nunciarentur ab Alexandro pecu- Alex. patri

nia corrupti in eius necẽ. Cumqꝫ torquerentur, ad gratiam Antipatri confeſſi ſunt, ꝙ inſidiatur.

odium circa patrem Alexander haberet, & ꝙ ſuadebat eis Herodẽ ſpernere, ſibiqꝫ adhærere, ad hoc habere ſe plures ex ducib⁹ amicos. Hoc audito, totus furore metuqꝫ tractus, timens ne cõtra ipſum facta eſſet cõiuratio, cuſtodias propterea communiẽs vn-

diq; ſecit multas: contra inſontes acerbus factus eſt, multis quoq; amicis palatiũ interdixit. Horũ omniũ caput erat Antipater, q patris incõſtantiã intelligens, nihil omittebat. Subornabat etiã, q dicerent Ariſtobulũ conſciũ habere, vt regem perimentes, Romam confugerent, ac regnũ tum peterent. Erat eñ Lacedæmonius nobilis, ſed malus, inter aulicos Herodis, q Antipatro fauebat, amicum tñ ſe palam Alexandro faciebat in dolo, ſemper eius dicta & facta notabat. Cui Alexãder aliquãdo narrabat, quomõ pater eſſet alienatus ab eis, ac mater ſua periſſet, Antipater aũt ſibi ꝑpoſitus, q non ceſſaret odioſum ſe facere patri. & cum talia flens indoluiſſet, ille Antipatro omnia nũciauit. Igiť Antipater flectit, vt eadẽ Herodi explanare velit, q non ſicut audiuit, ſed aliqua addens, animũ regis immutabili odio compleuit. Inde rex non ſicut prius contra filios tantũmodo accuſationes audiebat, ſed licentiã dabat volentibus qddam contra eos referre. Allatæ ſunt etiã literæ, in qbus patrem accuſabat Ariſtobulus, non iuſte feciſſe dũ terrã tribuiſſet Antipatro ducentoꝝ talentoꝝ redditus. Oſtenduní etiã lite-

Antipatri inſidiæ.

ræ Alexandri manu ſcriptæ, continentes omnia eſſe parata ad fugam. Glaphira vxor Alexandri interrogata, non negauit ſe vnà cũ marito fugam cogitaſſe. Ob hæc & multa huiuſcemodi ſcripſit Herodes Auguſto, in multis accuſans filios. Miſit autem Auguſtus legatos cum reſcripto, vt coram his coacto concilio procerum, filios iudicaret, & de eis, ſi conuincere eos poſſet, faceret quod vellet. Auditis hinc & inde partibus, legati illos damnandos pronunciauerunt, non tamen morte, niſi certiora apparerent.

Tunc apud Sebaſten pater coniecit eos in vincula, complices vero eorum appoſuit plus torquendos, vt certior fieret ſi in animã ſuam machinarení filij. Confeſſus eſt autem qdam, multa ſibi ab Alexandro promiſſa, ſi patri venenum propinaret. Tonſor quoq; regis confeſſus eſt de promiſſis ſibi muneribus, ſi dũ pararet patri barbam, eum iugularet, addiditq; dixiſſe Alexandrum, non eſſe ſpem ponendã in ſene qui canos tingebat. Incertum eſt autem, vtrũ hæc veritate, an neceſſitate retulerint. Herodes autem licet deliberaſſet iamdudum filios interimere, tunc tamen feſtinauit crudelitati finem imponere. Vnde in Cæſaream tracti, patre præcipiente, laqueo perimuní: Corpora vero noctu Alexandrion portaní, vbi matris eoꝝ pater, pluresq; cognati poſiti videbantur. Tunc ſcripſit teſtamentũ Herodes, & Antipatrum futuꝝ regem inſtituit, Herodem etiã filium ex alia matre, q cognominabaí Antipas, Antipatro ſubſtituit. Antipatrum vero intolerabile odiũ populi excepit, cũctis ſcientibus ꝙ fratribus ſuis conſeruiſſet calumnias. Veruntamen cũ patre pariter participaí regno, non aliter q̃ ſi rex etiam conſiſteret, quia vtilis & promptus à rege putabaí. Incognita eñ patri eius erat nequitia, qui non parum moleſte tulit, ꝙ fratrem ſibi ſubſtituerat, eoꝙ ad filios Antipatri regnum tranſire noluiſſet. Alia quoq; maior cauſa inuidiæ orta eſt in patrem: nam pupillos filiorum quos occiderat, paterna dilectione fouebat, alijs nepotibus ſuis eos copulans in matrimonio. Reliquit enim Ariſtobulus filium Herodem Agrippam, qui poſtea Iacobum occidit gladio. Timuit ergo Antipater, ne ad pupillos fratrum

Antipatri conatus.

ſuorum quandoq; regnum reuocaret Herodes. Ad hæc cernebat, moriente Herode, certe ſibi regnum profuturum: prolixius autem viuente, multa ſibi imminere pericula, præſertim ſi eius factio aduerſus fratres occiſos proderetur, propter quæ ad donandum erat largus, & eos q circa patrem erant, lucris pulſabat, & maxime illos quos Romæ habebat amicos, aduerſus patrem paulatim concitabat: fratrem etiam Herodis Feroram, ꝑ mulieres, vxorem, matrem & ſororem, quibus deditus erat, aucupabatur. Sola illis regis ſoror Salome contra nitens, iam diu cuncta inſpiciens, & amicitiam eorum in ꝑniciem Herodis conſtrui cernens, annunciauit Feroram deceptũ cum Antipatro ſentire: maximum vero periculum regi, niſi mature ꝓſpiceret, imminere.

Phariſæoꝝ ſuperbia.

Acceſſit quod dum gens Iudaica iuraſſet ſe Cæſaris fore, Phariſæorum ſex millia iurare noluerunt, quos rex in pecuniario damno ob hoc mulctauerat. Illud damnum pro eis vxor Ferora pro ſua liberalitate contulerat. Viciſſim igitur illi quaſi diuinitatis notitiam haberent, prædixerunt mulieri, mortem Herodi imminere ex ſuperna maieſtate: illam autem regnum poſſeſſuram, & Feroram, & qui ex eorum ſemine deſcenderẽt. Quę cum Salome reſciſſet, ꝙ ad ſeditionem ſpectare viderení, regi nunciauit. Itaq; rex interfecit phariſæos, qui cauſa ſeditionis extiterant. Conuentum deinde congregat, & accuſationem Feroræ coniugis, audaciamq; illius mulieris exponens, hortabatur fratrem vt illã à ſe dimitteret. At Feroras iniuriam eſſe, coniugem benemeritam abnuere, eligere ſe potius mori dicebat, q̃ illa priuari. Herodes & ſi vltionem cuperet ſumere, iracundiã tamen differebat. Et Antipatro matriq; eius interdixit cum Ferora & vxore eius miſcere colloquium. Illi profitebantur. conueniebant tamen occulte, ſimulq; conuiuabaní. ſuſpectũ autem patrem habens & timens Antipater, calli-

de p-

de procurat,& patre volente,quibuſdã excogitatis occaſionibus, Romã properauit, ac venenũ à quadã venefica Arabica comparans, & apud vxorem Feroræ reponens, quod ſe abſente per miniſtrũ,quem ipſe ad hoc conduxerat,patri ꝓpinaret. Inde iam cœpit fratricidij factio denudari,nam cũ Antipater Romę eſſet,mortuus eſt Feroras. *Feroras veneno perit.* Accidit autem,vt ꝓderetur apud Feroræ vxorem ſeruari venenũ in alterius Herodis ꝑniciem. Hoc cum ille accepiſſet,mulierem afferre venenum iubet. Illa vero obſtupefacta,quaſi allatura egredit̃,& inter manus ducentiũ de tecto ſe dedit ꝑcipitem,non tamen interijt,ſed ſemiuiua ad regẽ reducta eſt. Ait tandem: Cum morereť frater tuus, rex,vir meus,ait mihi:Affer huc mulier venenũ quod reliqt nobis Antipater, meq́; vidente in igne conſume,ne ad inferos conſcientiã fratricidij ferã. ego vero magnã eius partem in igne conſumens,modicũ mihi ꝓpter dubios caſus, & qa te metuebã, reſeruaui. Cumq́; pyxidem cum veneno protuliſſet, expirauit. His & alijs pluribus inſidijs intellectis,ꝙ Antipater in mortem patris graſſaret̃,Herodes eum mature reuocauit,et ne qd ſentiret,multũ fauorem inſinuat,formidãs ne reditũ differret. Has literas cum accepiſſet Antipater,ægre ſatis tulit, ꝙ Feroras patris interitũ non ꝑfecerat. Venit itaq; cunctis illis rebus incognitis. Quare cũ ingreſſus eſſet aulam regiam, cœpit ꝑturbari: deniq; pater ſalutatũ accedentẽ repulit, fratricidij ſimul accuſans, & conſilia obiectãs ſup patris interitu. Quorũ omniũ auditorem ac iudicem in craſtinũ Varum Quintilium,ſucceſſorem Saturnini in Syriã deſtinatũ à Cæſare,fore cõfirmat. die poſtera con- *Var' Quintilius iudex fratricidij.* ſident Varus atq; rex,amicis ꝑſentibus. allata eſt epiſtola, qua quidã ex amicis Antipatrum monuit inſidias detectas om̃es,ne rediret ad patrem. Antipatro vero patris genubus ꝓuoluto,atq; deꝑcanti ne iudiciũ rebus incognitis ꝓmereť,purgare ſe poſſe aſſerens,iubet pater omnia in mediũ deduci,an qd poſſet inficiari,increpans nihilominus & improperans miranda quæ ſibi feciſſet bona. Hæc dicens,ſimul ꝓfundebat lachrymas, quæ illum amplius loqui non ſinebãt. Proferebãtur teſtificationes plurimę. Tunc quoq; om̃ia palam facta ſunt,& conuiuia & conuentus ſecreto facti prodebantur,etiam odium quo in patrem concitatus fuiſſet, & lamentationes quas ad matrem propriam frequentabat,ꝙ tam prolixe pater viueret. Ad hæc multos ſibi in regno fratres coaleſcere,& fratres plures reliquiſſe filios, quoties etiam accuſaſſet regis crudelitatem. Prodebantur quoq; ariolationes ac diuinationes à matre Antipatri,necnon ſacrificia ſuper rege facta,innumeraq́; ſimilia aut his peiora. Ita vt Antipater, quãquam in omnibus impudens, & ad fingendum promptiſſimus eſſet, tamen tunc tanta confuſione fuerit oppreſſus,vt neq; negare neq; contradicere valuiſſet. Ad hæc Varus iu- *Captus Antipater.* bet Antipatrum,vt ſe de tantis criminibus expurget, ſi poſſit. Ille in faciem prouolutus,Deo rem omnibusq́; commendabat,qui ſibi teſtificarentur nihil ſe improbum cogitaſſe, atq; ſignum à Deo fieri poſtulabat, inſidiatorem patris ſe penitus non fuiſſe. Varus autem cum ſæpius interrogaret eum,& nihil amplius ille q̃ Dei proferret inuocationem,videns in infinitum rem pergere,iuſſit venenum in medium proferri,vt experiretur, quænam eſſet eius vis. & adductus quidam eorum,qui erant morte damnati,bibit iubente Varo,confeſtimq́; moritur. Tunc exurgens,abibat de conſeſſu. Herodes autem continuo in vinculis filium obſtringi iuſſit,& in cuſtodiam poni apud Hierichunta. Cumq́; complices filij quæreret pater,vt eos cum filio exquiſitis perimeret ſupplicijs,grauiori morbo impeditus eſt. Accedebat & ſenectus, cum annos iam lxx. natus erat,animumq́; eius filiorum clades grauiter affligebat. Erant tum in Hieruſalem duo ſophiſtæ, quos non pauci adoleſcentum ſequebãtur, quibus legem expone- *Sophiſtæ.* bant. His opportunum viſum eſt,rege tabeſcente,vt aquilam auream deijcerẽt, quam rex ſuper portas templi contra patrias leges poſuerat. qua deiecta,rex commotus iræ magnitudine,morbum ſuperauit,& in concionem procedens,in omnes Hieroſolymitas iniuriam hanc refundere nitebat̃,ſed ad ꝓ̃ces populi in ſolos autores vltus eſt,quos viuos incendit cum ſophiſtis duobus. Dehinc varijs affligebat̃. nam febris mediocris *Fœdiſſimũ morbi gen'.* erat,prurigo intolerabilis in omni corporis ſuperficie,& pedes intercutaneo vitio tumuerãt, putredo teſticulorũ vermes generabat,creber anhelitus & interrupta ſuſpitia, quæ omnia ad vindictã Dei à cunctis referebant̃. Ipſe vero Iordanem tranſiens, apud Callioram calidis aquis vtebat̃. Cumq́; corpus eius oleo calidiori foueri medicis placuiſſet,in arcam plenam dimerſum corpus ita diſſolutũ eſt,vt quaſi mortuus putareť. Cumq́; reductus eſſet Hierichunta, audiẽs Iudæos mortem ſuã expectãtes cũ gaudio, ex om̃i Iudæa nobiliores vocatos cõcludi ꝑcepit in Hippodromio ſiue circo, mãdans Salomę ſorori ſuę,vt cũ animã efflaret,ſtatim illos occideret,q̃ oĩs Iudæa in morte ſua ſicut in vita plangeret. Nuncij vero quos Romã miſerat,redeuntes,epiſtolã tulerunt à

Cæſare, vt de Antipatro iuxta ſuã voluntatem ageret. Quo nuncio paululũ recreatus, cum pomũ quo libenter veſcebaẗ, petiſſet, cultellũ quoq; ad ſcindendũ, quem ſumẽs, circũſpicienſq; ne qs adeſſet, voluit ſemetipſum interimere, & forſan ꝑfeciſſet, niſi ꝓue niſſet manũ eius Atiabus nepos eius, q dextrã regis cõtinuit, ſtatimq; vlulatus magnus, quaſi rex eſſet mortuus, in regia excitatus eſt. Quæ cũ ad Antipatrũ peruolaſſent, totus animo geſtiebat, acſi fuiſſet liberatus à vinculis, multaq; cuſtodibus ꝓmittebat, vt eum ſoluerent. Quod cũ accepiſſet Herodes, grauius tulit exultationẽ filij q̃ mortem, ac quaſſans caput, quanq̃ in extremo vitæ teneretẽ, ſtatim deſtinat carnificem, q Anti-

Antipatri cædes. patrũ cõtinuo occidit, eiuſq; ſepultura in Hyrcania ſine vllo honore fuit. Deinde teſtamentũ mutat, Archelaum filiũ ſuũ ex alia vxore, regni ſucceſſorẽ ſcripſit, ita tamen, ꝙ ab Auguſto diadema ſuſciperet. alijs filijs Herodi & Philippo partes reliq̃t. Diſpoſuit quoq; cæteris ſuis cõſanguineis, opibus eos locupletãs. His pactis, q̃nto die poſt q̃ Antipatrũ necarat, interit, 37. anno poſt q̃ à Ro. rex declaratus eſt, in alijs fortunatiſſimus, in domeſticis infeliciſſimus. At Salome & Alexas, anteq̃ mors regis diuulgata erat, ex carcere Iudæos abire ꝑmittunt, dicentes regẽ iuſſiſſe, hoc aũt fecerũt, beneficiũ illi gẽti præſtare cupientes. Tunc Salome & Alexas cunctã militiã cõgregãtes, gr̃as regis pro

Herodis mors. fide & beneuolentia quã circa eũ exhibuerunt, inſinuant, petitiões quoq; eius, vt ſimiles ſe circa Archelaum filiũ eius exhiberent, quẽ regẽ conſtituit. Ptolemæus etiam, cui fuerat teſtamentũ à rege creditũ, annuluſq; quo ſignauerat, cõmiſſus, quæ in teſtamento haberentur profert: quæ nõ poſſe robur firmitatemq; ſuſcipere dicebat, niſi cuncta deferrenẗ ad Cęſarẽ. Fit cõtinuo fragor ingens honorantiũ Archelaum, regemq; proclamantium, ſe promptos ad omnia futuros. Deinde ſepultura regi præparabatur, & ſepeliuit eum Archelaus in Herodio iuxta mandatum ipſius, nihil tunc regij ornatus in funeris pompa prætermittens. Septem diebus lugendo conſumptis, epuliſq; funeralibus præbitis, candida veſte indutus, adſcendit in templũ, varijſq; fauoribus à plebe ſuſceptus eſt. ſedenſq; pro tribunali, dixit ſe etiã à regis nõie velle tẽperare, donec à Cęſare foret cõfirmatus, promittens ꝙ patre melior oĩbus appareret atq; benignior. Hac noui principis benignitate freti, tributa leuari, alij vectigalia tolli, q̃dam ſolui cuſtodias petebant. Archelaus porro in nullo illis contraria reſpondebat, ſed in omnibus accurate, æſtimans regni fore ſuffragiũ, ſi multitudinis beneuolentiam comparaſſet. Dehinc ad ſacrificia offerenda Deo conuertitur, & cum amicis conuiuia celebranda.

Archelaus Iudææ rex. Cum hæc aguntur, orta eſt ſeditio quæ in nouis rebus accidere ſolet. Plurimi eñ ex Iudęis, ſophiſtas pro defenſione legis occiſos querebantur, ſed & fere oẽs pontificem, quem Herodes precio creauerat, amouendum proclamabant. Inſtante azymoꝝ die, cum turba ab immolatione prohiberet pontificem, Archelaus miſſo chiliarcho, verbis eos ſedare tentauit. Cum autem vulneratum remiſiſſent chiliarchum, miſſa grandi manu ſatellitum Archelaus, turbaq; facta, circiter tria millia occidit: reliqui neglecta religione omnes abierunt. Ipſe vero pace compoſita, cum Nicolao & Ptolemæo ſecretarijs patris ſui Romam profectus eſt, Salomamq; & filios eius ſecum ducens, vt extremum patris teſtamentum probaret, Philippo fratre procuratore regni relicto.

Herodes vero Antipas frater eius, non bene gratus, etiam Romam profectus eſt, vt de regno habendo diſceptaret cum fratre. Venientibus itaq; Romam, Cæſar accitis optimatibus Romanorum, perſequendæ cauſæ copiam dedit partibus. Ibi tum primum Caium ex Agrippa & filia ſua natum, filium adoptiuum, ſedere iuſſit. Archelaus ſibi regnum deberi aſſeruit, & ętatis merito, & teſtamenti voluntate. Herodes vero prĩmum teſtamentum debere ſeruari aiebat, quod pater quando compos mentis eſſet, conſcripſerat: ſecundum vero nullum fore, quod pater mentis impos fecerit, nam & propria manu tum ſe appetierat. Addebat vſum Archelaum imperij ſæuitia, prius q̃ eſſet à Cæſare confirmatus, cum tria millia Iudæorum occidiſſet. His auditis, Cæſar reſponſum diſtulit, præſertim cum literas Vari de Syria accepiſſet, Iudæos defeciſſe. Eodem ſiquidem tempore quatuor reges ſurrexerunt in Iudæa. ob hæc inſinuanda miſſus eſt Romam à Varo Philippus, iuerunt etiam cum eo quinquaginta de Iudæis honorati. quos vt audiret Cęſar, in palatium templi Apollinis ſecedit cum amicis. Illi

Iudææ tetrarchæ. vero tyrannidem Herodis & filioꝝ eius in Iudæos explicantes, ſupplicabant vt Iudęę reliquias miſericordia dignas iudicaret, & aut ius antiqui regni ſibi reſtitui, aut Syriæ coniungi finibus, aut per Romanos iudices Iudęam adminiſtrari. Tandem de conſilio ſenatus Cęſar monarchiam Herodis diſtribuit, mediã partem, ſcilicet Iudæam & Idumæam tradens Archelao ſub nomine tetrarchiæ, pollicitus ſe facturum eum regem, ſi ſe dignum præbuiſſet: mediam vero partem ſecuit, ac ceſſit Herodi regio trans flumen & Galilæa: Ituræa vero & Trachonitis & Ammonitis, Philippo deſtinata eſt.

Factus

Factus eſt igitur Archelaus quaſi diarchus, & ſic remiſſi ſunt in Iudæam tres fratres.
Archelaus vero tetrarcha non ſolũ in accuſatores ſuos, verũ etiã in ſibi ſubditos crudelius patre deſæuit, cuius regni anno primo Ioſeph ſeptennio in Aegypto cõmoratus, vbi Herodem tabe & ſacro igne mortuũ intellexit, admonẽte angelo, Hieroſolymam cũ puero Ieſu proficiſcitur. Nec diu ibi moratus, ꝙ Archelaum Herodis filium ibi regnare intellexerat, iuit in Galilæam, & manſit in Nazareth. Porro de infantia ſaluatoris & operibus eius vſqꝫ ab baptiſmũ, non legitur in euangelio, niſi ꝙ Lucas dicit duodennẽ remanſiſſe in Hieruſalẽ, & poſt triduũ inuentũ à parentibus in medio doctoꝝ, audientem & interrogantẽ eos. Anno dñi decimoquarto Auguſtus cũ Tiberio Cæſare facto, cenſum Romę agitans, inuenit nonagies tercenta & ſeptuaginta millia hominũ. Interea primates Iudæoꝝ non ferentes crudelitatem Archelai, apud Cæſarem accuſationes inſtituunt, multos exceſſus demonſtrantes. Igitur anno dñi decimoquinto, ꝗ eſt Auguſti quinquageſimusſextus, Archelaus ob inſolentiã nono regni ſui anno à Cæſare dãnatus, in exiliũ pellitur ad Viennã ciuitatem Galliæ, finibus aũt Achelai in prouinciã redactis, procurator illius miſſus eſt Copinius cenſor patrimoniorũ. Sed Iudas * Galonites ſeceſſionem facere conabatur, cenſum nil aliud eſſe aſſerens, q̃ integrã ſeruitutem. Is quartũ apud Iudæos philoſophandi genus induxit, cuius amatores ſeditionibꝰ repleuere Rempub. Erant eñ prius tres ſectæ, Phariſæi, Saducæi, & Eſſeni, inuicem differentes. Quartæ aũt philoſophiæ Iudas ille princeps, affirmans ſolũ Deũ eſſe principem Iudæoꝝ, prædicabat, ſupplicia, mortem, amicorumq́ꝫ amiſſiones contemnendas, dũmodo nullũ hoĩem dñm dicere cõpellantur. Copinio ergo procurante Iudæã, die azymoꝝ cũ mos eſſet in media nocte tẽpli portas aperiri, Samaritæ qdã Hieroſolymã ingreſſi, oſſa mortuoꝝ iniecere. Tum à ſacerdotibus maior cuſtodia cœpit exerceri. Poſt Copinio Marcꝰ ſucceſſit, deinde Ruffus.

Redit⁹ Chri ex Aegypto

Iudæorum ſectæ.

Anno dñi xv. Auguſtus Nolam Campaniæ oppidũ ingreſſus, morbo captus, morit anno ętatis ſuę ſeptuageſimoſexto ſiue ſeptimo, cũ regnaſſet 56. annos, mẽſes ſex, diebus decem, ex qbus aliquot cũ Antonio annos regnauit, vir (vt ſcribit Suetonius) forma eximia, vultu ſermoneq́ꝫ tranquillo, oculos habuit claros ac nitidos, ſtaturam breuem, ſed quæ cõmoditate & æquitate membroꝝ occultaretur, cũ ciuibus humaniſſime vixit, de quo ſenatus crebro dicere ſolebat: Vtinã aut non naſceretur, aut non moreretur. In cõparandis amicis charus, in retinendis conſtãtiſſimus. venere etiã multi reges ad vrbẽ viſendi eius cauſa, quos ita comiter & benigne ſuſcepit, vt ex amicis ſibi amiciſſimos redderet. liberaliũ artiũ ſtudioſiſſimꝰ, clarus ingenio & doctrina, poetis & hiſtoricis valde delectatus eſt. Diſciplinã vero militarẽ ſeueriſſime rexit. bellum ſuſcipiendũ, niſi maioris ſpe lucri, negauit: alioquin ſimiles eſſe aureo hamo piſcantibus, cuius abrupti damnũ nulla captura penſari poſſet. obloquia parũ curabat, vnde Tiberio, de eadem re quod ſibi obloqueretur, indignanti, ita ſcripſit: Noli mi Tiberi in hac re indignari. ſatis eſt ſi hæc habemus, ne quis nobis male facere poſſit. Dñm quoqꝫ ſe nec à liberis ſerio iocove appelllari paſſus eſt. veſperi aut noctu ingreſſus eſt vrbes, ne quem officĳ cauſa inquietaret. Nunquam filios ſuos populo cõmendabat, vt non adĳceret, ſi merebuntur. filias & neptes ita inſtituit, vt etiam lanificio aſſuefaceret. veſte domeſtica vſus eſt, clauo nec lato nec anguſto. cœnam tribus ferculis, aut abundantiſſime ſenis præbebat. non amplius ter bibere in cœna ſolitus. vrbẽ Romam ita exornauit, vt gloriatus ſit, ſe latericiam inueniſſe, feciſſe autem marmoream. Patris patriæ celebratus eſt cognomento. Maximus quoqꝫ pontifex longe ante obitum à ſenatu nominatus eſt. Vnde & Plutarchus ait: Auguſtus Cæſar eo vſqꝫ ſacrorum pontificibus ſubditus ſuit, donec & ipſe, ne cui ſubeſſet, Veſtalis pontifex creatus eſt. Pari ex cauſa tribunitiam poteſtatem ſuſcepit. ſic hic feliciſſimus in mundo, vt de eo longe poſt diceretur, nec felicior Octauiano, nec Traiano melior. Nec tamen vir tantus vitĳs caruit, libidini indulſit. Habuit etiam filiam venuſtam, moribus autem procacem, Iuliam dictam, quam ipſemet ob adulterium damnauit exilio, & tantum de Auguſto.

Auguſti mors & mores.

Anno ſalutis noſtræ decimoſexto, mortuo Octauiano Auguſto, Tiberius Nero Liuiæ filius, Auguſti priuignus, mox gener, poſtremo adoptione filius, imperium Romanum adeptus eſt. regnauit annis xxiĳ. hic ab Auguſto anno imperĳ ſui 49. Cæſar factus, Dalmatas & Sarmatas in poteſtatẽ Romanã redegit, ꝗ mortuo Auguſto, delatũ à ſenatu principatũ finxit ſe abnuere, vt quid ſinguli dicerent aut ſentirent, exploraret. quæ res plures bonos peſſundedit, cũ ob ſentẽtias quas nõ ad eius volũtatẽ promũt, poſtrema exitia inciderũt. Iſte Tiberiꝰ cũ magna & graui modeſtia Reip. præſuit plurimo imperĳ ſui tẽpore, adeo vt quibuſdã præſidibus adaugenda tributa ſuadentibus, ſcripſerit, Boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere ſeu excoriare.

Tiberius imperator tertius.

Adu-

Tiberij patientia.

Adulationes quoq; auerſatus eſt, ita vt prænomẽ imperatoris, cognomenq́; patris patriæ, & oblatam coronã recuſarit. Sed & aduerſus conuicia & de ſe & ſuis carmina, firmus & patiens, faſſus in libera ciuitate omnibus debere linguam mentemq́; liberam eſſe. Curiam nunquam niſi ſolus intrauit. In omnibus negocijs moroſus fuit, vnde procuratores prouinciarum vix aut nunquã mutabat, proferens exemplũ vulpeculæ vulneratæ, quæ dum iaceret ad ſolem, muſcas qbus ſcatebat, non abegit. Superueniens, inquit, qdam putans q̃ præ imbecillitate ea ſuſtineret, feſtinauitq́; miſericordia motus abigere. Ad quem vulpecula, Male mecum egiſti, qa quas abegiſti, plenæ erant, & moleſtare amplius grauiter non poterant: ſuperuenientes vero, qa famelicæ, acrius pungent.

Vitrum fabricabile.

Huic Tiberio artifex qdam vitrum fabricabile obtulit, & in eius conſpectu velut cuprum fabricare incepit. Hunc Tiberius mox decollari iuſſit, dicens: ſi hæc ars venerit ad lucem, pro nihilo aurum reputabitur & argentum. Anno eius tertio, Liuius hiſtoriographus Patauij moritur, Ouidius quoq; poeta defungitur in exilio.

Germanic⁹ Druſus.

Anno eius quarto Germanicus Druſus, Druſi filius & Caligulæ pater, de Germanis, ad quos ab Auguſto iam ſene miſſus fuit, triumphat, quem tamen Tiberius ſimul & Druſum, Germanici Druſi filios, quos ipſe adoptauerat, veneno extinxit. Nam tanta erat crudelitate Tiberius, vt immeritos quoq; grauiſſimus cædibus necaret. Velut in itinere quodam lectica qua vehebatur, vepribus impedita, exploratorem viæ primarũ cohortiũ centurionem, ſtratũ humi, pene ad necem verberauit. Fraudi datum poetæ cuipiam, qui Agamemnonem induxiſſet tyrannice imperantem: & hiſtorico, qui Brutũ Caſſiumq́; Ro. vltimos dixiſſet. Reliqua apud Suetoniũ probũ autorem leges. Hoc tam immite ingeniũ pertæſus Auguſtus, ſub extremũ vitæ fertur exclamaſſe, Miſerũ populum Romanũ, qui ſub tam lentis futurus eſſet maxillis. Anno eius ſeptimo multos reges per blanditias ad ſe vocauit, nunquamq́; remiſit, inter quos & Archelaum Cappadocem, cuius regnũ in prouinciæ formã redegit, & nobiliſſimam ciuitatem Mazam ex ſuo nomine Cæſaream appellauit. Anno eius quarto Seruius Plautus corrupti filij reus, ſemet in iudicio interfecit. Fertur quoq; initio ſui imperij Valerium Gracchum procuratorem miſiſſe in Iudæam, q quæſtum putans pietatem, palam vendebat ſacerdotij principatũ, amouensq́; Annam, Iſmaelem pontificem deſignat. Sed & hunc non multo poſt abijciens, Eleazarũ Annæ filium ſubrogauit, poſt

Pilatus in Iudæã miſſus.

*Annam & hunc Simonem ſubſtituit, deinde Ioſippum q & Caiphas dictus. Demũ expletis annis xi. Romã reuerſus eſt, cui ſucceſſor miſſus eſt à Tiberio, anno eius xij. Pontius Pilatus. Sane Pilatus Hieruſalem veniens, ſtatuas Cæſaris ſecum deferens, ignorantibus Iudæis eas in ciuitate conſtituit, Cæſareamq́; redijt. Cum autem plurimi ad eum deſcendiſſent, ſupplicantes de ſignis amouendis & imaginibus, ſedit pro tribunali Pilatus, militesq́; armatos circũponens, mortem eis minabaẽ ni quieſcerẽt. Illi mortem potius eligebant, q̃ leges patrias prophanarent. admirans Pilatus conſtãtiam Iudæorum in legalibus inſtitutis, auferri pcepit imagines. poſtea veniẽs Hieroſolymã, vidit vrbem aquæ penuria laborare. aperuit gazophylacia templi, & ex opibus templo dicatis aquæductum cœpit ædificare, ſuſcipiens initium torrentis quod ſtadiorum duum millium interuallo diſtabat. Iudæi vero acclamabant, vt ab illo opere ceſſaretur. Hinc quoq; ſeditio orta eſt, qua gratia Pilatus milites introduxit, ac multos Iudæorum occidit. Intermiſſum eſt autem opus, quia Iudæi legationem aduerſus Pilatum direxerant ad Tiberium.

GENERATIO SECVNDA.

Generatio ſecunda initium accepit anno xv. imperij Tiberij Cæſaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha Galilææ Herode, Philippo fratre eius tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regiõis, & Lyſania Abilinæ tetrarcha, ſub principibus ſacerdotum Anna & Caipha, factũ eſt verbum dñi ſuper Iohannem Zachariæ filium in deſerto, vt baptizans & prædicans ſolatium redemptionis annunciaret. & venit in omnẽ regionem Iordanis, baptizans, prædicansq́; dicebatq́;: Pœnitẽtiam agite, appropinquabit eñi regnũ cœlorum. In hoc anno terminata eſt circũciſio, & inchoatus baptiſmus. exibat tum ad eũ oĩs Iudæa, & baptizabaẽ in Iordane. Cum aũt baptizaret, miſerunt ab Hieroſolymis ſacerdotes & Leuitas, interrogãtes qs eſſet. Et confeſſus eſt ſe neq; Chriſtũ, neq; Heliã eſſe. dixerũt illi: Quid ergo baptizas, ſi tu nõ es Chriſtus, nec Helias, neq; propheta? Ait Iohãnes, Ego baptizo in aqua, medius aũt veſtrum ſtetit quẽ vos neſcitis: ipſe eſt q poſt me venturus eſt, q ante me factus eſt, cuius ego non ſum dignus vt ſoluã corrigiam calceamenti. Hæc in Bethania facta ſunt trãs

Baptiſm⁹ Iohãnis cœpit.

Iordanem. Altera die vidit Iohãnes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agn⁹ Dei, qui tollit peccata mũdi. Tunc venit Ieſus à Galilæa in Iordanẽ ad Iohannẽ, vt baptizaretẽ.

Iohan

Iohannes aũt prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari. Reſpõdens Ieſus, dixit: Sine modo, ſic docet nos adimplere omnẽ iuſtitiã. Baptizatus aũt Ieſus, cõfeſtim deſcendit de aqua, & ecce aperti ſunt cœli, viditq́ ſpiritũ Dei deſcẽdentẽ ſicut columbam ſuper ſe, auditaq́ eſt vox de cœlo, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi cõplacui. Exinde dñs noſter Ieſus Chriſtus cœpit ſigna facere & prædicare, virtutibus vera cõprobans quæ dicebat, diſcipulosq́ eligens, euangelicis eos imbuebat ſacramentis.

Truncatur Io. Baptiſta.

Anno vero Tiberij xvi. Herodes tetrarcha Galilææ Iohannem Baptiſtã incarcerauit circa paſcha, quem anno ſequenti decollari fecit, machinante Herodiade vxore ſua, quam abſtulit fratri ſuo Philippo, repudiata filia Aretæ regis. Inde etiam bellum exortum eſt inter Aretã & Herodem, pugnaq́ facta, pars Herodis victa eſt. Quibuſdam autem Iudæorum videbatur ideo perijſſe Herodis exercitum, ꝙ in eum ſatis iuſte indignatio diuina cõmota ſit pro vindicta Iohannis Baptiſtę, vt ſcribit Ioſephus. hunc enim Herodes, inquit, occidit virum valde bonũ, qui præcipiebat Iudæis virtuti operam dare, iuſtitiam colere, pietatem in Deum ſeruare, & per baptiſmum in vnum coire.

Chriſt⁹ crucifixus.

Interficitur & Chriſtus verus Dei filius, veritatis, iuſtitiæ, pietatis & religionis aſſertor anno xviij. imperij Tiberij, ætatis ſuæ anno xxxiij. & eo magis, ꝙ ei vita propagata eſt ab octauo Caleñ. Ianuarij vſq; ad octauum Caleñ. Aprilis, quo die conceptus in virginis vtero fuit de ſpiritu ſancto. cædis autem tam nefariæ etiam cœli ipſi ſigna dedere. Nam & ſolis tanta defectio facta hora ſexta diei, vt & dies in obſcurã noctem verſus ſit. Et Bithynia etiam, licet à Hieroſolymis multum remota, terræ motu concuſſa, & multa Nicenæ vrbis ædificia corruere. Vox ex adyto templi Hieroſolymitani audita, Tranſmigremus ciues ex his ſedibus. Deinde reſurrexit à mortuis Chriſtus *xvi. caleñ. Aprilis, & adſcendit in cœlum tertio nonas Maij, ſpiritum ſanctum miſit in diſcipulos Idibus Maij. Et ſanctus Stephanus lapidatus eſt tertio nonas Auguſti, ac e Saulo perſecutore factus eſt Paulus doctor gentiũ menſe Ianuario ſequenti immediate paſſionem Chriſti.

De Chriſto Ioſephus.

Anno Tiberij decimonono, Iacobus frater dñi Hieroſolymis epiſcopus ordinaẽ ab apoſtolis, ſeditq́ annis xxx. de his ita ſcribit Ioſephus: Fuit autem his temporibus Ieſus ſapiens vir, ſi tamen virũ eum nominare fas eſt, erat enim mirabilium operum effector, & doctor hominum eorum qui libenter audiunt quæ vera ſunt: & multos quidem Iudæorum, multos ex gentibus ſibi adiunxit. Chriſtus hic erat. Hunc accuſatione primorũ noſtræ gentis virorum cum Pilatus in crucem agendum decreuiſſet, non deſeruerunt qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die iterum viuus, ſecundum qđ diuinitus inſpirati prophetæ, vel hæc quidem vel alia de eo innumera miracula futura eſſe prædixerunt. Sed & in hodiernum diem Chriſtianorũ qui ab ipſo nuncupati ſunt, & nomen perſeuerar & genus.

Iacobus epiſcopus Hie.

Aſſeritq́ ſanctus Clemens in ſexto diſpoſitionum libro, dicens: Petrus, Iacobus & Iohannes poſt aſſumptionem ſaluatoris, quanuis ab ipſo fuerint pene alijs prælati, tamen non ſibi vendicabant primatus gloriam, ſed Iacobum qui dicebatur Iuſtus, epiſcopum ſtatuunt Hieroſolymis. His enim tribus, Petro, Iohanni & Iacobo poſt reſurrectionem dominus omnem ſcientiam tradidit, & ipſi cæteris Apoſtolis, q poſtea ſeptuaginta diſcipulis tradiderunt. Iu hoc etiam tempore Thadæus ad Abagarum regem miſſus, iuxta dñi promiſſum, & regem ægritudine corporali abſoluit, ciuitatem Ediſſeniorum conuertit, hic eſt Abagarus, q Chriſto, cum adhuc eſſet in vita, ita ſcripſiſſe legitur:

Abagari ad Chriſtũ epiſtola.

Abagarus toparcha Ieſu ſaluatori bono, qui apparuit Hieroſolymis, ſalutem: Auditum mihi eſt de te, & de ſanitatibus quas facis, ꝙ ſine medicamentis aut herbis fiant iſtæ per te, & ꝙ verbo tantum cæcos facis videre, claudos ambulare, & leproſos mundas, immundos ſpiritus eijcis, mortuos quoq; ſuſcitas. Quibus omnibus auditis, ſtatui in animo meo, vnum eſſe e duobus: aut qa tu ſis Deus, & deſcenderis de cœlo vt hæc facias: aut ꝙ filius Dei ſis q hæc facis. propterea *ergo ſcribẽs rogauerim te, vt digneris vſq; ad me fatigari, & ęgritudinẽ meã, qua iam diu laboro, curare. Nam & illud cõperi, ꝙ Iudæi murmurant aduerſum te, & volunt tibi inſidiari. Eſt ciuitas mihi parua qdem, ſed honeſta quæ ſufficiet vtriq;.

Saluatoris ad Abaga. epiſtola.

Exemplũ reſponſiuæ ad hęc, in hunc modũ: Beatus es qa credidiſti in me, cũ me ipſe non videris. ſcriptũ eſt enĩ, qa hi qui vident me, non credent in me: & q nõ vident me, ipſi credent & viuent. de eo aũt quod ſcripſiſti mihi, vt veniam ad te, oportet me omnia propter quæ miſſus ſum, hic explere: & poſteaq̃ cõpleuero, recipi me ad eum à quo miſſus ſum. cũ ergo fuero aſſumptus, mittam tibi aliquem ex diſcipulis meis, vt curet te, & vitã tibi præſtet, atq; his qui tecũ ſunt. Interea perſecutio prima aduerſus eccleſiã Dei, quæ erat Hieroſolymis, facta ſub primo martyre Stephano, oẽs diſcipulos exceptis duodecim, p vniuerſam Iudæã Samariamq́ diſperſit, ex qbus nonnulli ad Phœnicen & vſq; Cyprũ atq;

Antiochiam deuenerunt, Iudæis prædicantes. Cum aũt per omnem iam locũ de reſurrectione & mirabilibus dñi, atq; adſcenſione eius in cœlũ felix fama loqueretur, quoniã antiqui moris erat apud Romanos, vt prouinciarũ iudices ſi noui qd accidiſſet, vel principi vel ſenatui nunciarent, de his quæ circa Chriſtũ acta erant, Pilatus p̃ſes Palæſtinæ ad Tiberiũ retulit, de paſſiõe ſ. Chri & reſurrectiõe cõſequẽtibusq; virtutibus, q̃ vel per ipſum factæ fuerãt, vel ꝑ diſcipulos ipſi᷒ nomine fiebãt. & de eo ꝙ creſcente certatim plurimorũ fide, Deus crederetur. Hæc qdem Tiberius cũ ſuffragio magni fauoris retulit ad ſenatũ, vt Chriſtus deus haberetur. Senatus indignatione motus, ꝙ non ſibi prius delatũ eſſet, conſecrationẽ Chriſti recuſauit, ſiue ꝙ de nouis dijs recipiendis atq; expellẽdis ſenatus ipſe, qua polleret autoritate decernebat, ſicuti Romanæ leges ac decreta ſtatuerunt. nam & in pontificũ libris ita ſeruatum eſt: Separatim nemo ſit habẽs deos nouos ſiue aduenas: niſi publice adſcitos, priuatim colunto: Diuos q cœleſtes ſemper habiti, colunto: Conſtructa à patribus delubra habento. edicto Sen. conſtituit exterminandos eſſe ex vrbe Chriſtianos, præcipue cũ & Seianus præfectus ſucipiendæ religioni obſtinatiſſime contradiceret. Tiberius tamen accuſatoribus Chriſtianorũ mortẽ edicto cõminatus eſt. Cæterũ ſuæ ſæuitiæ nota ſenatores proſcripſit, & ad mortẽ egit. Nam viginti ſibi patricios viros conſilij cauſa legerat. horũ vix duos incolumes reliquit. Seianũ præfectũ res nouas molientẽ interfecit, anno dñi xxxvij. Filios ſuos Druſum & Germanicũ, alterũ naturalẽ, alterũ adoptiuum, manifeſtis veneni ſignis perdidit. Oroſius hæc. Quod vero Tiberius contra voluntatem ſenatus in ſententia manſit, id diuina prouidentia ſenſibus eius ingeſſit, vt abſq; vllo obſtaculo in ipſis duntaxat initijs euãgelij ſermo vſquequaq; percurreret. vnde & factũ eſt, vt repente quaſi cœlitus lumen oſtenſum, aut radius qdam ſolis erũpens, totũ orbem claritate superni luminis illuſtraret, vt in omnẽ terrã exiret ſonus eorum, euãgeliſtarũ ſ. & apoſtolorũ, ex quo per om̃es ciuitates & vicos immenſæ multitudinis ad eccleſias populi congregabantur, recipientes veri Dei notitiã, ad creatorem uerũ vetuſti pœnitentes erroris, fideli cõfeſſione puenerũt. Eodẽ anno Ariſtobuli filius Herodes Agrippa, Romã ſecũdo veniens, in vincula poſt paulũ à Tiberio conijcitur, de quo dicet. Per idem tẽpus cũ Pilatus in Iudæa decimũ cõpleſſet annũ, accuſatus eſt à Iudæis apud Vitelliũ qui Syriæ principabat, de violenta interfectione multorum innocentũ, & ꝙ Iudæis reclamantibus, ponebat in tẽplo imagines Cæſaris. nam & aliàs plerũq; contaminabat ſacra, qa pecuniã publicã redigebat in vſus ſuos, faciẽs aquæ ductũ in domũ ſuã. Ideo iuſſus eſt Romã ire, vt iudicio Cæſaris ſe obiectis purgaret. ſed anteq̃ Romã veniret, Tiberius rebus exceſſit humanis. Nam cũ Tiberius eſſet apud Asturã, Ioſephus ſebribus apud Capreas laboraſſe ſcribit, cœpit infirmari. Tũc cõuocatis nobilib᷒ & duob᷒ nepotib᷒ Tiberio & Caio, q̃rũ vnus erat ex filio ſuo Druſo, alter ſ. Caius, ex Germanico fratre, Cęſar dijs ſupplicabat, vt ei ſignũ oñderẽt, vter ex eis ſucceſſor imperij eſſet dignus. Cui reſponſum eſt, q die ſequenti primus ad eũ veniſſet. Dilexit aũt nepotẽ ex filio plus Caio. vnde clam indicat Tiberio, vt prior veniret. qui mane niſi pranſus, noluit venire. luce prima vocari iuſſit, ſi qs adeſſet. egreſſus nuncius, Caium ante tabernaculũ reperit ac introduxit. quod videns Tiberius, amare fleuit, ſeq; inſimulat, ꝙ auguriũ à dijs poſtulaſſet. ſed non valens diuinæ voluntati reſiſtere, Caium benigne alloquens, inquit: O fili, tu ſuccedes mihi in imperio, quod potius debebat Tiberio filio meo filij mei. ſed te noui vtilẽ, & noui mtes deorũ. caue ergo ne moleſtes eũ, ſed habe eũ in fratrẽ. ſatage etiã, vt negocia imperij ſapiẽter diſponas. Tũ cõuocatis nobilibus, denũciauit eũ impatorẽ, & mortuus eſt anno imperij ſui 23. ætatis ſuę 78. Anno igit dñi 39. C. Caligula ſuſcepit imperiũ, Caligulæ cognomen e Caſtrenſi ioco traxit, qa manipulario habitu inter milites educabat. adoptatus erat à Tiberio. Accepto regno, factus eſt homo omniũ ante ſe flagitioſiſſimus. adeo aberat ab adoleſcentiæ moribus, quos mutaſſe etiã cũ imperio videbatur. exclamaſſe fertur, Vtinã populus Ro. vnã ceruicẽ haberet. Sæpe quoq; de cõditione temporũ ſuorũ conqueſtus eſt, ꝙ nullis calamitatibus publicis inſignirent. In palatio matronas nobiles publicæ libidini ſubiecit, tribus ſororib᷒ ſuis ſtupra intulit, quas poſtea exilio dãnauit. Hic primus diademate impoſito, dñm appellari ſe iuſſit, & in deorũ numero ſe referri pręcepit. Nil magis laudare ſe ac probare dicebat, q̃ inuerecundiã. pudicitiæ neq; ſuæ neq; alienæ pepercit. Sumptibus oĩm prodigorũ ingenia ſuperauit. nam precioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorbebat, ex auro panes & obſonia ponebat, neq; plus q̃ trib᷒ horis nocturnis qeſcebat, & pauidus imaginibus, ideoq; magna ex parte noctis vigil, cubandiq; tædio nunc thoro reſidens. nunc rogãdo inuocare lucẽ conſueuerat, cantandi quoq; & ſaltãdi voluptate efferebat, cõmentus nouum

Tiberius Chriſtũ inter deos habuit.

Pilati ſcelera.

C. Caligula imperator.

uum balnearũ vſum varie & exquiſitiſſime, vectigalia noua & inaudita impoſuit, ſumma confidentia & nimius metus, quantũuis facũdus & promptus. hic miſit imaginem ſuam per vniuerſum imperiũ, vt om̃es adorarent eam, ait Comeſtor, hæc & alia multa Anto. annotauit. Sed & Pilatus ſub Claudio accuſatus à Caio, Lugdunũ in exilium miſſus, tantis talibusq́; cladibus maloꝝ cruciatus, vt propria manu ſe tranſuerberaſſe, & nefariã vitã vi abieciſſe referat, anno dñi 41. Nõ em̃ potuit tãtu miniſter piaculi impunitus euadere. In exordio quoq; ſui principatus, Herodem Agrippã regem conſtituit, de quo ita narrat Ioſephus: Mortuo ſiquidem Philippo tetrarcha Ituræ, mortuus eſt etiã Lyſanias tetrarcha Abilinæ. vacantibus ita duabus tetrarchijs, adſpirabat ad alterã eaꝝ Herodes Agrippa Ariſtobuli filius filij magni Herodis. Erat aũt magnanimus, venit Romam, & cũ eum vidiſſet Tiberius anteceſſor Caij, retinuit eum ſecũ, fecitq́; vt adhæreret Druſo filio ſuo. Erat Agrippa liberalis, & vt conciliaret ſibi amicos, multa expendebat, magnũ contraxit æs alienũ. Moriť Druſus filius Cæſaris, qua de re filij morte adeo inconſolabiliter doluit, vt om̃es familiares Druſi à præſentia ſua miſſos fecerit. vnde cõpulſus Herodes abire in Iudęã, deſperansq́; pauptate ac fame, mortem ſibi cõſcire ſtatuit, q̃d ſignificat vxori Herodis, ſorori ſuę Herodiadi. erat em̃ etiã Ariſtobuli filia, quæ orauit Herodem tetrarchã tunc virum ſuũ, vt daret ei neceſſaria vitæ. acquieuit vir, & aſſignauit Agrippæ domũ ac victum in Tiberiade. Quadam vero die cum eſſet Herodes tetrarcha ibidem, epulantibus illis, factus hilarior, cœpit obiectare Herodi Agrippæ beneficia, de quo vehementer indoluit, iuitq́; iteꝝ Romam, ſi forte Tiberiũ inueniret placatum, q honorifice receptus ab eo eſt. Erant ibi Tiberius Cæſaris nepos ex filio Druſo, & ex fratre, C. Caligula. Incepit Herodes Caium pręferre Tiberio & magis diligere. hoc ſibi ſuſcitabat inuidiã ac iram Cæſaris. Acceſſit quadam die, ꝙ ſedens Agrippa cũ Caio in curru, leuaſſe fertur oculos in cœlũ, & dixiſſet Vtinã viderem mortẽ importuni ſenis, & te Caium dñm totius orbis. hoc audiuit auriga, q detulit Agrippam de crimine læſæ maieſtatis, ꝙ oraſſet pro morte imperatoris, propter quod Agrippa mittitur in carcerem. in via ſitire cœpit, à quodam portante aquam potum poſtulabat: ac bibens, promiſit illi ꝙ in proximo regnãte Caio, aquæ potũ repenſare vellet. duciť in carcerẽ. Quadã aũt die vicina in arbore bubo inſederat, acceſſit vnus de captiuis, dixit Agrippæ, Volo tibi indicare futura. erat hic peritus in augurijs. cito, inqt, liberaberis, & in tantũ ſublimaberis, ꝙ inuideant tibi omnes amici tui. ꝗ cito aũt huius generis alitem ſuper te amplius videbis, ſcito qa q̃nta die liberaberis. Paucis poſt diebus mortuus eſt Tiberius. hoc audito, fama ferente, Iudæus quidã amicus Agrippæ venit ad carcerẽ, dicens Hebraice, Mortuus eſt leo. Ex hoc cœpit gratulari, dixitq́; cuſtodi carceris mortem imperatoris. Ad hoc dictũ liberauit eũ, ac in domo ad ſuã menſam tenuit. Supuenere rumores ꝙ Tiberius adhuc viueret, ex quo carcerarius eum ꝙ decepiſſet verberãs, in carcerẽ retruſit. Sed altera die palam factum eſt Tiberiũ mortuũ, ac Caium in eius locũ ſublimatũ. veniensq́; Caius Romã, de Agrippa mox quæſiuit, liberaſſetq́; eũ eodẽ die, ſed diſſuaſum eſt ei, ne videreť ſacta Tiberij ſubito dãnare. Paulo poſt liberauit eũ, & dedit ei duas tetrarchias Philippi quondam & Lyſaniæ, regemq́; fecit, ac in Iudæam honorifice miſit. Sublimato inuidebant omnes amici ſeu ꝓpinqui: etiã ſoror ſua Herodias, ſicut miſerta ſuerat miſero, inuidit ſublimato. Tum virũ ſuum maiorẽ natu, vtpote filiũ magni Herodis, cũ nunꝗ meruiſſet rex appellari, ſolicitauit in dies magis ac magis, vt Romam iret, ac regiũ nomen compararet: q tandẽ victus importunitate vxoris, ꝑrexit cũ vxore ad Caium. ꝑſentiẽs Agrippa ꝙ non ꝓ bono ſuo Romã iret, ſtatuit conſequi. Sed ꝑmiſit nunciũ Caio Cæſari familiariſſimũ cũ epiſtola, ſcribens, ꝙ adhuc viuente Tiberio, Herodes tetrarcha ſororius amicitias contrauerat cũ rege Parthoꝝ in ꝑniciem imperij Ro. in argumentum afferens, ꝙ haberet in ciuitatibus ſuis arma quæ ſufficerẽt lxx. millibus hominum. Cumq́; Herodes tetrarcha cũ vxore ſuſceptus eſſet à Caio honorifice, ſupuenit nuncius Herodis Agrippæ. lectis literis, cœpit inquirere a tetrarcha, vtrũ in ſuis ciuitatibus tãta eſſet armoꝝ copia: nõ potuit ille negare. ex quo credẽs veꝝ eſſe q̃d ſcripſit Agrippa, ei tetrarchiã auferẽs, Agrippæ cõtradidit, ipſum vero ꝑpetuo exilio Lugdunũ relegauit. accipiens aũt ꝙ Herodias ſoror eſſet Agrippę, voluit ei quæq; ꝓpria concedere, ſed illa contemnens om̃ia, maritũ ſequiť. ambo inedia perierunt. Hic eſt ille Herodes Antipas dictus, q Iohãnem Baptiſtã ad Herodiadis vota decollauit, & q Chr̃o tp̃e paſſiõis ſuæ cãdida veſte illuſit. Cũ aũt eſſet Caius oĩm ſceleſtiſſimus, nono caleñ. Ianuarij dum rediret a ludis circenſibus, cõſilio ſenatoꝝ interfectus eſt. principes aũt coniurationis Chæreas & Sabinus, periculũ credẽtes ſi Caij vxor & filia ſupeſſent, quas maloꝝ oĩm adiutrices putabant, ſimul ergo ambæ quoq; extinctæ ſunt. Tum duo libelli in ſe

Perimit ſe Pilatus.

Herodes Agrippa Romæ degit.

Herodes Agrippa Romæ in carcere tenetur.

Herodes Agrippa rex Iudææ datur.

Hero. Antipę interitus

Caligulæ cædes.

cretis Caiꝫ reperti ſunt, quoꝝ alteri pugio, alteri gladius pro ſigno nominis adſcri-
ptus erat, ambo lectiſſimoꝝ viroꝝ vtriuſq; ordinis ſenatoriꝫ & equeſtris nomina & no
tas continebant morti deſtinatoꝝ. Inuenta eſt & arca ingens, varioꝝ venenoꝝ pocu
la continens, qbus poſtea dimerſis, infecta maria tradunt, non ſine magno piſciũ exi-
tio. Regnauit itaq; hæc crudelis beſtia annis tribus, menſes decem, dies octo. Floruit
hoc tpe Philo maximus Platonicus, de quo generatione tertia. Occiſo itaq; Caio, or-
ta eſt diſſenſio inter curiã, milites & populũ. Videntes eñ ſenatores ſæuitiã imperato-
ris, & incõmoda quæ inde contigerãt Reipub. voluerunt imperiũ penitus abrogare,
& ad antiquũ ſtatũ in quo erat ante Iuliũ Cæſarem, omnem poteſtatẽ reducere, vt de
cætero eſſet ciuitatis regimen in arbitrio conſulum & ſenatoꝝ. Sed his contradictũ eſt

Philonis tẽpus.

à militibus & populo, q timentes auaritiã ſenatoꝝ, & amãtes largitiones imperatoꝝ,
conſtituerunt imperatorem Claudiũ Tiberiũ auunculum Caiꝫ, virum manſuetum &
pium. Erat his tpibus forte Herodes Agrippa in vrbe, & audita diſſenſione, cũ nobilio

Claudiꝰ imperator gnatus.

ribus venit ad ſenatores, ſimulans ſe fauere parti eoꝝ, cũ haberet eos exoſos propter
mortem Caiꝫ. Conſuluit ergo eis, vt ſignificarent Claudio, ne moueret ſeditionẽ in ci-
uitate, ſed deſiſteret ab incepto, ſperaret ſic eũ quietuꝝ. placuit conſiliũ, & rogabant
eum ſenatores, vt pergeret cũ eis ad Claudiũ cũ nonnullis natu maioribus, rogans di-
xit Claudio, vt pro bono pacis ab incepto deſiſteret, & hoc palã: in aurem autem ſu-
ſurrabat vt non deſiſteret, qa maiorẽ partem nobiliũ pro ſe habiturus eſſet. Tunc ani-
matus Claudius, retinere pro ſe imperiũ dicebat. Renunciauit hoc Herodes ſenatori-
bus, ſimulq; pſuaſit, qa reſiſtere ꝓpter potentiã militũ non poſſent, vt eum ſuſciperent.

Sancita à Claudio Amneſtia.

Ita tandem conſenſu oĩm factus eſt imperator Claudius, q poſtea conſilio Herodis,
omnes q conſenſerunt in mortẽ Caiꝫ, occidit. Tunc Claudius dedit Herodi quartam
tetrarchiam, ſ. Iudæam, & ita ſublimatus, magnificentiſſime rediꝫt in regnum ſuum.

Anno igitur dñi xliiꝫ. Claudius imperiũ adeptus eſt, regnauitq; annis xiiiꝫ. hic fuit
patruus Caiꝫ, filius Druſi priuigni Auguſti, q apud Moguntiã habet ſepulchrum. Hic
cum ſenatus cenſuiſſet genus Cæſarũ exterminare, deformi latebra latitare repertus
eſt, raptus tamen à militibus imperator factus eſt, annitente Agrippa. Claudius itaq;
mox vt confirmauit imperiũ, magna vſus eſt clementia, volens ſimultatũ omniũ me-
moriã tollere, cunctoꝝ factoꝝ dictorumq; veniã obliuionemq; in ꝑpetuũ ſanxit, in-
terfectis tantũ paucis, q in mortem Caiꝫ coniurauerãt. Ad hæc officio pietatis omnes
captiuos ac relegatos à Caio, ad patriã reduxit. Ilienſibus, id eſt, Troianis, quaſi Ro. ge
neris autoribus, tributa in ꝑpetuũ remiſit. Anno dñi xliiiꝫ. duodecim Apoſtoli cum
eatenus in Iudæa tantum ꝑdicaſſent, iuxta ꝑceptũ dñi, vt Beda ſcribit, anno à paſſione
dñi xiꝫ. in totũ orbem diuiſi ſunt. Et beatiſſima virgo Maria anno ſequenti, ſecũdum

Beatiſſima virgo moritur.

opinionẽ cõmuniorẽ, migraſſe ferẽ à corpe, & ſic ſexagenariã obiꝫſſe dicit. In illo aũt
tpe beatus Iacobus apoſtolus germanus Iohã. euãgeliſtę, venit in Hiſpaniã, & cũ vide-
ret gentem iſtã agreſtem, nec ſe poſſe ꝓficere, regreſſus eſt Hieroſolymã, prędicans &

Iacobꝰ maior.

oſtendens Chriſtũ veꝝ Dei filiũ eſſe, ſcribas ac legũ doctores validis cũ rõnibus conſu
tans, miraculis doctrinã ſuã confirmãs, cõuertitq; ad fidem Hermogenẽ & Philetum
magos. Tunc Abiathar pontifex anni illius, ſeditionem excitauit Iacobo, q à populo
captus eſt, & ad Herodem regẽ Iudęę ductus, de quo in Actis apoſtoloꝝ ita ſcribitur:
Miſit Herodes rex manus, vt affligeret quoſdã de eccleſia. occidit aũt Iacobũ frẽm Io
hannis gladio. Videns aũs qa placeret Iudæis, appoſuit apꝓhendere & Petrũ, atq; in
carcerem coniecit, vt occideret. & confeciſſet, niſi diuinum affuiſſet auxilium, quo an-
gelus noctu aſſiſtens, mirabiliter eum vinculoꝝ nexibus ſoluit, & ad miniſteriũ prædi-
cationis ire liberum iuſſit. Regis vero facinus dilationem non patiebatur vltionis, ſed
continuo vindex adeſt diuinitus dextera. Nam cũ in Cæſareã deſcendiſſet, & in die ſo
lenni ꝑclara veſte regia indutus, pro tribunali conſediſſet, ac de ſublimi cõcionaretur
ad populũ, blandiens ei populus acclamabat, Dei voces & nõ hoĩs. i. exhibebãt ei lau-
des Deo debitas, & non homini. & dum adulatoriꝫs laudibus demulceret, & oblatos
ſibi diuinos honores nõ reſpueret, adſpiciens ſupra ſe, vidit imminentẽ & inſiſtentẽ ca
piti ſuo bubonem, mortis eius nuncium. tunc, vt tradit Ioſephus, inclinauit ſe ad eos
qui ſibi applaudebant, & dixit: En ego deus veſter morior. Sciebat eñ, iuxta quod di-

Mors Herodis Agrippę

xit ei augur in carcere, ſe infra qnq; dies moriturum. Confeſtimq; ꝑcuſſit eum ange-
lus dñi, id eſt, facta eſt ſuꝑ eum vindicta Dei. Corrodebant eñ vermes viſcera eius, ac
continuis qnq; diebus ventris doloribus cruciatus, vitam violenter abrupit, regni ſui
anno viꝫ. Audiens autem Claudius mortẽ Agrippæ, filium eius Agrippã ſucceſſorem
regni eius ſubſtituere voluit, ſed ſenatus contradixit, aſſerens non eſſe conſultum pue-
ro potentiſſimi regni ſceptra committi. Acquieſcens Claudius, regnũ Iudææ in pro-
uinciæ

Iudæa in ꝓuinciæ formã redigit.

uinciæ formam redegit,& Agrippæ ſub nomine regni regionem trãs Iordanem contradidit,mittitq́ Cuſpium, q & Syriã ac regnum Iudææ gubernaret. Interea cũ fides dñi Ieſu Chriſti per * oẽs creſceret,& religionis ꝓpagarent augmenta, nequaq̃ quieuit hoſtis ſalutis humanæ:ſed vrbem quæ eſt oĩm caput,ꝑuenit,& Simonem Samareum illuc ducit,vbi à deceptis deus creditus eſt,ſtatua ei dicata hac inſcriptione:Simoni deo ſancto.

Simon magus.

Petrus.

Sed non in longum ꝑmanet fraude quæſita diuinitas.Continuo eñ Petrus,vbi Aſiaticas eccleſias ſatis confirmaſſet per annos quatuor,& epiſcopatũ Antiochiæ fundaſſet,ac ꝑ ſeptẽ annos tenuiſſet,Romã,vbi caput orbis erat,ꝓrexit:& ꝙ hãc ſedem pontificali dignitati cõuenientem cernebat,ſimulq́ huc ꝓfectũ intellexiſſet Simonem magũ Samaritanũ, quem prius in Samaria cõfutauerat:nam cũ vidiſſet ſigna & miracula quæ à Philippo,vno ex ſeptem diaconibus,fiebant,obſtupefactus & territus,credere ſe in Chriſtũ,vſquequo baptiſmũ acciperet,ſimulauit:& cum vidiſſet ꝙ ꝑ impoſitionẽ manus apoſtoloꝝ accipiebant hoĩes ſpiritũ ſanctũ,obtulit ſceleratus Simon apoſtolis magnã pecuniã, vt darẽt ei illam poteſtatem dandi ſpiritum ſanctum. Cui Petrus maledixit:Pecunia,inqt,tua tecum ſit in ꝑditionẽ,qm̃ æſtimaſti donũ Dei pecunia poſſideri.Hæc prima fuit Simonia in nouo teſtamento,inde dicti ſunt Simoniaci.

Simoniaci vnde.

Itaq; anno imperij Claudij quarto Petrus Romã aduenit,vbi cum Romanæ vrbi clarum verbi Dei lumen fuiſſet exortum,Simonis qdem tenebræ cum ſuo autore reſtinctæ ſunt.Sermo autem veritatis & lucis,q per Petrum ꝑdicabat,vniuerſoꝝ mentes placido illuſtrauit auditu,ita vt auditoribus nulla ſatietas fieret. Ad hoc Marcũ diſcipulũ eius rogabat pplus, vti ea q̃ ille verbis ꝑdicaret,ad ꝑpetuã eoꝝ cõmonitionẽ ſcripturæ traderet,vt domi foriſq́ in huiuſcemodi verbis ꝑmanerẽt,quod & fecit. Petrus vt vidit ꝓbũ inſtitutũ,ſcripturã legendã eccleſijs tradit.

Marci euangelium.

De hoc Marco ſcribit Petrus in epl'a: Salutat vos eccleſia quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus. Hic Marcus Aegyptijs euãgeliũ primus ꝑdicauit.Habuit aũt Petrus vxorẽ & filiã nomine Petronellã,quas ſecũ Romã adduxit.vxor martyr effecta. filia,cum eſſet nimis ſpecioſa,de voluntate Petri cœpit febribus laborare,quã,vt hoſpitibus ſeruiret, reſtituit,ac mox recidiuare fecit,donec cœpiſſet in Dei timore ꝑfecta eſſe.Tũc eã plene ſanauit,q̃ poſtea in virginitate ad dñm migrauit.

Petronella.

Anno dñi noſtri Ieſu Chri 46.Claudij vero anno quarto,Petrũ Romã veniſſe fere oẽs ſanctoꝝ temporꝝ ſcriptores teſtant,quo anno pontificatũ in vrbe Ro.ſuſcepit,quæ erat caput orbis, digna in qua primus Chri vicarius ſuiq́ ſucceſſores principalẽ ſedem tenerent.Beatiſſimus igit Petrus glorioſus apoſtolus Ieſu Chriſti,ꝑfuit eccleſiæ catholicæ annis 33.ſecundũ Hieronymũ.

Petri pontificatus.

Tenuit nãq; pontificatũ in partibus orientis annis qnq;, deinde Antiochiã veniens, ibidẽ annis ſeptẽ,docens populũ viã veritatis,& Simonẽ magũ fugauit.Inſuꝑ ꝑdicauit diſperſis ex circũciſione fidelibus,q erãt in Ponto,Galatia,Cappadocia,Aſia,Bithynia.Diſcipulos ꝑ diuerſas ꝓuincias miſit ad ꝑdicandã fidem catholicã,euangeliũ Marci tanq̃ ex ore ſuo ſcriptũ approbãs,fidelibus tradidit.Eandem ſedem Romanã xxv.annis tenuit,ad q̊s qdem annos,q̊d miraculo dignũ eſt,nullus adhuc ex ſucceſſoribus ſuis ꝑuenit.Cętera de ipſo dicent infra generatiõe tertia.Hic eſt Petrus,ad quẽ Chrſus:Beatus es Simon bar iona, qa caro & ſanguis non reuelauit tibi,ſed pater meus,qui in cœlis eſt.& iteꝝ:Tu es Petrus,& ſuꝑ hãc petrã ædificabo eccleſiã meã,ac tibi dabo claues regni cœloꝝ. Vnde licet ſimpliciter maioꝝ & minoꝝ ſacerdotũ diſcretio ab ipſo dño noſtro Ieſu Chriſto exordiũ ꝓhibeat ſumpſiſſe, q duodecim apoſtolos tanq̃ maiores ſacerdotes,ac 72.diſcipulos quaſi minores inſtituerit,Petrũ tñ hũc in ſummũ delegit pontificẽ,cũ ei præ oĩbus & ꝓ oĩbus claues regni cœloꝝ tribuerit, & à ſe petra Petro nomẽ impoſuit,atq; pro eius fide ſe ſpecialiter oraſſe teſtatus eſt,vt & ipſe cæteros confirmaret.ſic Petro ꝓ reliquis apoſtolis cõceſſus eſt à deo primatus,& ipſi voluerunt id ipſum,vt reliqs oĩbus ꝑeſſet apoſtolis, & caput & principiũ teneret apoſtolatus, q & eandẽ formã ſuis ſucceſſoribus tenendã tradiderũt.Eſt ergo apoſtolica ſedes caput & cardo à dño cõſtituta,vt habet in c.ſacroſancta,xxij.di.

Ieiunij inſtitutio.

Fert quoq; B.Petrũ ieiuniũ quadrageſimale inſtituiſſe ante paſcha,& tres hebdomadas ante natiuitatẽ dñi,quartã vero imꝑfectã.De inſtitutiõe quadrageſimæ,dubitare me facit Auguſtinus in epiſtola ad Caſ.ibi videtur innuere cõtrariũ.cõſtituit aũt B. Petrus,vt diceret in Miſſa, Pater noſter.Petrus cathedrã Romę ſuſcipiens,ciuitatẽq́ Dei viuis ex lapidibus verbo & exemplo conſtruere ſtudens,ſaluiſera verba docere cœpit:& quod ore docuit,ſignoꝝ efficacia cõfirmauit.Exhinc Romæ cœperũt eſſe Chriani.ad hæc nobiliſſimas vrbes ciuibus Chri ac ſacerdotibus illuſtrauit:nẽpe B.Apollinarẽ Rauennę,Metis Clementẽ, florẽtiſſimæ vero Galliæ vrbi Treueri tres ſimul ꝓceres,Valeriũ, Euchariũ & Maternum deſtinauit,q dũ alpes trãſiſſent,Maternus in via mouit,in Alſatia ſ.haud lõge ab

Sãctus Maternus.

Argentina.quo facto ꝑcuſſi ſocij,Romã reuertunt. Beatus itaq; apoſtolus paſtoralem virgã,vt traditur,ꝑ eos ad ſuſcitandũ eũ miſit. q uenientes ad locũ ſepulturæ, 55.dies inueniunt eũ in monumẽto habentẽ.Attñ viri Dei fide & opibus bonis pleni,ſub obedientia magiſtri admota virga,ſociũ à morte ſuſcitarunt, q (vt fertur) poſt Euchariũ & Valeriũ,ꝑ tot annos Treuerenſem & Agrippinenſem rexit eccleſias,q̃t dies ante in ſepulchro iacuerat. Oſtenditur aũt ea hodie adhuc virga in argumẽtum rei Treueri ac Agrippinæ.Itaq; ſuperiorẽ eius partẽ Colonieñ.inferiorẽ Treuereñ.habẽt.Fert etiam miraculo ꝑdicto Argentineñ.ciuitas,q̃ tũc parua erat,ad fidẽ Chri cõuerſa,indeq; eccleſiã S.Petri ſenioris dedicauerũt.

Argentina ad fidẽ chriſti cõuerſa.

Anno dñi 49.qui fuit vij.Claudij annus,ſub procuratore Iudææ Cumano tanta ſeditio in diebus azymorũ Hieroſolymis cõmiſſa eſt per culpã militis vni⁹,vt coarctato in exitu portarũ populo,30000. Iudæorũ pſtrata & cõpreſſa dicant. Vinctus dicit poſtea Cumanus ductus Romã, cui Claudius Felicem ſubſtituit.hic quendã pſeudoprophetã Iudæorũ,q plures ſeduxit,opp̃ſſit anno dñi 55.

Iudæorum ſeditio.

Anno dñi 56.q fuit 14.Claudij,cũ videret ſe iã ſenio cõfectũ,teſtamẽtũ ſcripſit ac ſignis oĩm magiſtratuũ cõſignauit.q̃ facto,priuſq̃ pſpiceret,ab Agrippina vxore ꝑuẽtus eſt. metuebat eñ ne Britanic⁹,Claudij ex Meſſalina filius,imperio ꝑficeret. vñ veneno ab ea dicit interemptus Claudius.mors eius celata eſt,donec circa ſucceſſorẽ oĩa ordinarant hi,q cũ Agrippina ſentiebãt.nã Cæſare expirãte,Agrippina principẽ militiq; miſit,& cũ eo tribunũ,qui filiũ ſuũ Neronẽ ad caſtra ꝓtoriana deducerẽt,vt ipſum more aliorũ principũ exercitus adoraret,atq; in eius verba iuraret. Mortuus eſt Claudius anno ætatis ſuæ lxiiij.ſed nec ipſum ignoraſſe mortẽ ſuã Suetonius ſcribit.nam in ſenatu cui vltimo interfuit,liberos ſuos ad concordiã inuitauit,atq; illos ſuppliciter ſenatui cõmendauit,addens ſe morti ꝓpinquare.Hic Claudius fuit cibi viniq; appetentiſſimus,ante mediã noctẽ plerũq; vigilabat. libidinis in fœminas ꝓfuſus,plures repudiauit vxores, poſt q̃s Meſſalinã duxit,q̃ adultera plures extingui ꝓcurauit. Ex q̃ nõnulli metu abſtinebãt ab ea,tandẽ Claudius eã ſupplicio affecit.ex hac habuit filiũ Germanicũ, quẽ mox Britannicũ nominauit.Britones eñ Claudius domuit.habuit & filiam ex ea Octauiã,quã Neroni cõiunxit,& illum in filiũ adoptauit.erat enim Nero filius Agrippinæ,Germanici fratris filię,ſororis Caligulę,quam Claudius duxit vxorem contra ius faſq;. Sed dandam ob hoc ſtatuit ſibi veniam,quaſi Reipub.expediret. Ita Claudius vxoribus ſubiectus eſt, vt non principem ſe, ſed earũ miniſtrum exhiberet, quarum etiam ſtudio honores & impunitates largitus eſt atq; ſupplicia. Inter ciuilia Claudij geſta id etiã narrat,ꝙ anno nono principatus vrbe Roma Iudęos tumultuantes Chriſto impulſore expulit. ſic Suetonius. Dubia tamen ſententia, Chriſtianos necum illis expulerit,velut cognatæ religionis homines.Oroſium vide.

Claudij interitus.

Iudæi Roma pulſi.

Anno igitur ſalutis noſtræ lvij.Domitius Nero,maritus Octauiæ filiæ Claudij,pſuaſionibus Agrippinæ deſignatus eſt imperator ab eodem Claudio, ſicq; gener prælatus eſt filio, id eſt, Nero Britannico,imperauit annis tredecim,& menſibus octo.Nero ſecundum Suetonium per quinquennium erat valde modeſtus,liberales diſciplinas fere omnes puer attigit,habuit fingendi pingendiq; nõ mediocre ſtudiũ. Orſus imperiũ à pietatis officio,ex Auguſti præcepto imperaturũ ſe profeſſus eſt,nec liberalitatis, comitatis aut clementiæ occaſionem vllam obmiſit,grauiora vectigalia aboleuit aut minuit, ſenatoribus egenis annua ſalaria conſtituit.Cumq; de ſupplicio damnati,vt ex more ſubſcriberet admoneretur, Vellem aliquado, inquit, neſcire literas. Optimus erat muſicus, & moribus talis,vt ſcribant Traianum de eo ſolitum dixiſſe, cunctos principes longe diſtare à Neronis quinquennio,reliquum vero à quinquennio. Ita Caligulæ auunculi ſui veſtigia ſupergreſſum,vt turpe ſit dicere,ad quam malignitatem peruenerit.plurimam enim ſenatorũ partem interfecit,equeſtrem ordinẽ pene deſtituit, bonis omnibus hoſtis fuit. Libidinibus porro ita agitatus,vt ne a matre quidem & ſorore, vllave conſanguinitatis reuerentia abſtineret. Parricidia multa commiſit,matre,fratre,ſorore,vxore,interſectis.Epulas à meridie in mediam noctem protrahebat.Cantabat nonnunquam inter ſcortorum miniſteria, in publico totius vrbis perſuaſum habuit, neminem pudicum aut vlla parte corporis ſui purum eſſe,verum pleroſq; diſſimulare vitia & callide obtegere.raro veſtem bis induit,piſcatus eſt retibus aureis,purpura & cocco funibus nexis,ſoleis mulorũ vſus eſt argẽteis. Exhauſtis pecunijs, calũnijs & rapinis aĩm adiecit,tẽplis cõpluribus dona detraxit,ſimulacra ex auro & argẽto fabricata cõflauit,nõ in aliqua re tñ ſumptuoſior q̃ in ædificãdo.ſed nec ppl'o,nec manib⁹ pepercit.nã quaſi offenſus deformitate veterũ ædificiorũ,incẽdit vrbẽ,quã per ſex dies & noctes ardentẽ e turri pſpectãs, lætari ſe flammæ ait pulchritudine.& cũ ei incẽdium adſcriberet,ipſe(vt ait Cor.Tac.)abolẽdo rumori falſos teſtes ſubornauit,q id factũ in

Nero imperator.

Varij Neronis mores.

Incendium vrbis.

Chri-

Chriſtianos deriuarẽt, vnde tot capti & interfecti ſunt, vt ex eoꝝ cadaueribus ꝑ aliqt noctes lumina cõtinuata dicant. Anno imperij Neronis ij. B. Paulus apud Feſtũ ꝓcuratorẽ Iudææ, ꝑſente Agrippa rege, religionis ſuæ rõnẽ exponẽs, ab eodẽ Feſto vinctus Romã mittit, & ibi biennio in libera cuſtodia manens, ꝓdicat. tandẽ à Nerone dimiſſus, gentibus ꝓdicat: poſtea redijt ad vrbẽ, vbi cum Petro martyrio coronatur. S. Paulus.

GENERATIO TERTIA.

ANno dñi 60. Neronis quarto, incepit tertia dñi generatio. Per id tempus rex Agrippa fabricatus eſt ædificiũ maximũ in palatio Hieroſolymoꝝ, vnde inſpicere poterat ea quæ gerebant in tẽplo. hoc primates Iudæoꝝ grauiter habuerunt, nõ eñ patriũ erat, vt ea quę fierẽt in tẽplo, aliqs, exceptis ſacerdotibus, adſpiceret, quapropter parietẽ excelſum ædificauerũt, q non ſolũ triclinij regalis adſpectũ abſtulit, ſed etiã porticus vbi cuſtodias habere Ro. ſolebant, excellebat. In his igit indignatus rex Agrippa, & ꝓcipue Feſtus ꝓfectus, ꝓcepit eis vt opus nouũ deſtruerent repente. At illi rogauerunt quatenus res referrent Romã, & obtinẽt. Nero eñ audiens legatos partiũ, nõ ſolum veniã geſti operis cõdonauit, ſed etiam ædificiũ permanere admiſit, hoc beneficiũ *Pompeię cõiugi, religioſe pro Iudęis ſupplicanti cõdonauit. deinde Feſto mortuo, Albinus ſucceſſit. Anno dñi 63. Iudæi in Iacobũ fratrẽ dñi immanitatem ſuæ neqtiæ vertunt, cũ iã Paulus ad Cæſarẽ miſſus fuiſſet. Erat tũ Iacob⁹ Hieroſolymorum epus ab apoſtolis deputatus. Vinũ & ſiceram nõ bibit adoleſcẽs, nil carnis deguſtans, intonſus, nec balneo nec vnguẽto vſus eſt, veſtibus lineis tñmodo indutus, ſancta ſanctoꝝ ingreſſus, ita aſſidue flexis genibus pro ſalute populi orabat, vt eius genua cameloꝝ more occalluerint. Veꝝ abeunte ex Iudæa Feſto ꝓuinciæ gubernatore, priuſquã Albinus ſuccederet, põtifex Ananus Anani filius, cõpellẽs publice Iacobũ Chriſtum Dei filiũ negare, recuſantẽ lapidibus obrui iuſſit, qui cũ ꝓceps de pinna templi deiectus eſſet, ſemiuiuus adhuc & manus ad cœlũ tendẽs, pro ꝑſecutoribus oraret, fuſte q̃ fullones vtunt, tandẽ necat. Refert aũt Ioſephus hunc tantæ ſanctitatis fuiſſe, vt propter eius necẽ publice creditũ ſit Hieroſolymam fuiſſe ſubuerſam. Annis vero 30. Hieroſolymitanæ eccleſiæ ꝓfuit, cuius ſepulchrũ iuxta templũ vnde deiectus fuit, cum titulo Adriani tꝑibus extabat. Anno dñi 68. imperij Neronis xij. Anneus Seneca Corduben ſis ꝓceptor Neronis, genus mortis eligere iuſſus à Nerone, venaꝝ inciſione perijt, de quo ſic inuenit ſcriptũ: Seneca Neronẽ pene pueꝝ à Claudio & Agrippina rogatus, liberaliũ artiũ ꝓcepta ac oratoꝝ inſtituta docuit. Poſtea vero q̃ Nero imperium obtinuit, annos tũc decẽ ac ſeptẽ natus erat. Principio imperij quæq; ꝑmiſſiõe filij mater diſponebat. honor qdem ſolus imperij apud Neronẽ, poteſtas vero ſumma reꝝ gerendaꝝ apud matrẽ erat, amicoꝝ aũt q eam cõſilijs adiuuabãt, duo ante alios eminebãt, Affranius Burrus & Anneus Seneca. *curiã rei militaris in vrbe regebat Affranius, Seneca vero Neronẽ eloquẽtia & bonis artibus inſtruebat cũ maximo pop. Ro. fauore. Cõſul tum creatus eſt à Nerone Seneca. Magnũ erat vtriq;, Affranio & Senecæ, põdus tantaꝝ reꝝ diſponẽdaꝝ, ſed longe difficili⁹, feruẽtes principis annos tẽperare, ꝙ Agrippina inſolens fœmina eſſet, Nero aũt ætate & ferocia creſcẽs crudelior appareret, q̃uis multũ bonæ ſpei ad clementiã & virtutẽ oſtẽdere de induſtria niteret, natura in ſcelus oĩe pronus. crudelitatis qñq; ſigna dabat, id tñ iuuenturi vitiũ attribuẽdum multitudo putabat. Seneca vero, q dies, q noctes ſecũ agebat, haudquaq̃ ætatis, ſed naturæ morbũ videbat. ꝓinde multa ad eũ ſæpe de modeſtia & humanitate nequidq̃ locutus, libros de clemẽtia ſcripſit, vt lectiõe ipſoꝝ ſe à crudelitate retraheret. vnde putat Nero quinquẽniũ cũ laude oĩm tranſegiſſe, cũ imperiũ cõſilio & ꝓpe nutu Senecæ regeret. Tum Paulus apoſtolus Romæ ſimul cũ Petro verſabat, cui Seneca, admiratus eius doctrinã diuinã, familiaritate deuinctus erat. Cæteꝝ Nero virilẽ ætatẽ ingreſſus, ſceleꝝ clauſtra erupit, & quę in eũ diem ſimulata latuerãt, repẽte quaſi refractis carceribus eduxit, ſpernẽs cõſilia & Senecæ & Affranij. ſed opa data nihil aut dici aut cogitari potuit crudelitatis aut ſceleris, q̃d nõ attẽtaſſet. Matrẽ Agrippinã in primis eiecit aula, atq; nefando ſcelere interemit. Affraniũ Burrũ virũ egregiũ, veneno q̃ſi ꝓ ſolatiũ dato interfecit. Quo mortuo, Senecæ res in dies apud Neronẽ fiebãt minores. Iam parua ſuis apud illũ cõſilijs erat autoritas. aula cõfeſtim vt id ſenſit, mores principis ſecuta eſt. habet eñ curia hoc malũ inſitũ, ꝙ alius aliũ libens ruere videt. ſermones de ipſo inuidia ac maleuolẽtia plenos ſeminare ſolẽt alij delectatiõe maledicẽdi, alij ſtudio placẽdi aduladiq; Neroni, alij deſiderio virũ optimũ euertẽdi. Cõgratulati oẽs, veniſſe tempus q̃ ſe Nero imperatorẽ cognoſceret, enimuero q̃ à Nerone impie facta eſſent, ea cõſilio, arte, dolo Senecę facta arguebãt. Quidã auaritiã eius incuſabãt, imperiũ etiã affectare criminati ſunt, ꝙ & potentia & honore fere principẽ anteiret, ſenatus fauorẽ ac

Albinus. Iacobus frater dñi. Senecæ conſulatus. Agrippina interficitur. Seneca accuſatur.

populi aucuparet. Iuniores etiã delirũ hoĩem & demẽtem eſſe, ꝙ iuuentutem Cæſaris coercere niteret, quaſi nõ liceat Neroni, inconſulto Seneca, quicꝗ poſſe. Inde Tigillinus à Nerone in demortui Affranij locũ ſuffect⁹ eſt. Octauia Neronis cõiũx pudica fœmina pellit. & in locũ eius * Pompeia ducit, quæ vna cũ Tigillino Senecã peroſa, conabat vt qua poſſet rõne, tyrãni animũ à Seneca auerteret, ne illius forte opa reduceretur Octauia. Res eo puenerat, vt Seneca in dies magis ac magis cõtẽneret. q̃d vbi is intellexit, ne vehemẽti⁹ animũ adoleſcẽtis feruẽtẽ irritaret, muneribus ſtatuit ſubducere ſe publicis: pinde ſumpto, vti erat grauitatis, loco & tpe, Neronẽ in hæc verba allocut⁹ eſt.

Senecæ ad Neronem oratio.

Si aut ætati meæ Cæſar liceret adulari, q̃d me delectauit nunq̃, aut ea mihi q̃ tecũ eſt vitæ familiaritas & cõſuetudo, nõ eſſet, pfatiõe apud te in pſentia vterer. ſed qm̃ mihi pro tuo in me amore eã dediſti licentiã, vt te adire, q̃ties velim, & dicere q̃ velim, ampliſſima cũ libertate poſſim, expediã paucis q̃d cogitaui mecũ. ea nãq; futura & mihi cõmoda, & tibi nõ moleſta puto. annũ hunc Cæſar octauũ exiſtimo, ex quo imperiũ accepiſti, xiiij. ex quo tibi datus ſum, vt puer doctrinas & vitæ rudimẽta ſuſciperes. Interim tu me pluribus ornaſti bñficijs, pecunijs maximis, tu me hortis pulcherrimis, tu me villis ampliſſimis ditaſti, tu me in tanta dignitate atq; potẽtia eleuaſti, ꝙ ni aut cæcus aut amẽs ſim, videre ppalã poſſim, nihil iam eſſe amplius q̃d amicus à principe petere, aut princeps amico dare queat. Illud q̃q; mihi in partẽ laudũ & honoꝝ meoꝝ tribuo, ꝙ is homo eſſe videar, à quo Nero Cęſar & princeps orbis, diſciplinas ac vitæ documẽta ſuſceperit, nihil eſt deniq; q̃d felicitati deſit, ſi modo ſim ille, q fortuna ſua vti grauiter atq; modeſte ſciat. eqdẽ ſæpenumero memoria & cogitatiõe reuoluo mecũ, & obſtupeo me, q ſim & puinciali loco & ordine equeſtri natus, eo puectũ eſſe pro ſumma tua erga me beneuolentia, liberalitate, grã, ꝙ illis etiã ipſis annumeror, q longe me & nobilitate gñis & maioꝝ gloria añcellũt. Mihi eñ, vt q̃d ſentio, apud te in pſentia fatear, cum mecũ ipſe mente tacita cogito me illũ eſſe, nõ videre videor q ſpernẽdas opes exhorter, & tñ iucundiſſimos hortos & maximas villas inambulem. Proinde cũ & tu imperium tuũ dijs propicijs iam ſine me gubernare ſapientiſſime poſſis, ac iure optimo debeas, & me mea ętas hortet trãquillitatẽ animi & liberũ ocium quærere, ſtatui ea deponere, quæ & mihi oneri ſunt, & tibi ac tuis emolumẽto erunt. Iube igit quas opes habeo, a tuis recipi & vti cætera tua miniſtrari, ac pmitte q̃d breue tẽpus vitę reliquum habeo, id me bona cũ venia tua ſtudijs meis & deſiderato ocio elargiri, neq; glíæ tuę qcquã detrimenti erit, te amicos habere, q etiã paruo contenti ſunt. Sed vt ſenectuti meę conſuli & ocio libero ſinas, pſuadere debent plurima exempla, illa pſertim, quæ haudquaq̃ ab æqualibus meis, verum e tuis maioribus extare conſtat. Atauũ tuum Octauianum habeo memoria, poteſtatem feciſſe C. Mecœnati & M. Agrippæ clariſs. & optimis viris, vt optatũ ociũ ſequerent, cũ alteꝝ belloꝝ ſociũ, alteꝝ in maximis Reipub. rebus comitẽ & adiutorẽ habuiſſet. me qdem his adæquandũ minime cenſeo, ſed quemadmodũ quæ ſuæ virtutis erãt, illi ſuo principi exhibuere, ita ego tibi quę habui, quæve potui, animo integro & fide ſumma pſolui. Cum dicẽdi finẽ Seneca feciſſet, Nero vti

Neronis reſponſio.

erat natura ſimulator, vultu hilari & ore blando reſpondit: Grãs debeo tibi ampliſſimas Seneca, ꝙ pro ſummo tuo erga me ſtudio ac diligẽtia, adeo inſtructus mihi & paratus eſſe videor, ꝙ meditatæ & grauiſſimę orõni tuæ nõ dubitẽ ex tpe ac ſubito rñdere. quæ accepiſti a me, quanq̃ modeſtiæ tuæ ac frugalitati magna eſſe videant, ea tamẽ parua eſſe pro magnitudine beneficioꝝ tuoꝝ nõ incognitũ habeo. maiora eñ pleriq; tenent hoĩes etiã libertini, & nulla re tibi æquãdi, neq; apud te in pſentia ſileã, cũ tuos in me labores, amorẽ, fidẽ ſub oculis colligo, me tædet negligentiæ meæ, ꝙ tu quemadmodum apud me grã & amore oĩbus præſtas, & oẽs diuitijs, honore, dignitate nõ excellere videaris, nec qſquã oĩm eſt adeo ſummo loco nat⁹, cui plus nobilitas prodeſſe, q̃ tibi tua virtus, & fides erga me debeat. Ocij aũt potiundi facultatẽ C. Mecœnati & M. Agrippæ non prius dedit atauus meus Auguſtus, q̃ natu eſſet iam grandis atq; ætatis tantæ, ꝙ ſenectutis reuerentia ſummã autoritatẽ haberet vterq;. Neq; tñ vllum eoꝝ vllis opibus exuit, ſed q̃s maximis in periculis, laboribus, bellis adiutores, ſocios, amicos habuerat, eos vti erant a ſe donati, ita frui opibus ſimul & qete deſiderata permiſit. me autem decere accipere, quod habes, non intelligo: nec video eſſe modeſtię tuæ, inde laudem quærere, vnde amico infamia oriatur. Nam vulgus qua eſt leuitate, vi ereptas tibi opes putabit. eqdem poſtponendum te nec C. Mecœnati, nec M. Agrippæ cenſeo. adiuuarũt illi Auguſtũ bello, arma pro me nulla induiſti, nõ fuit occaſio, ꝙ deſlarum ad me ſit imperiũ obſiſtente nulloꝝ veꝝ qbus egebã ad ſubſidiũ ætatis ac fortunæ, tu me optimis doctrinis, tu me grauiſſimis moribus, tu me ſapiẽtiſſimis cõſilijs adiuuiſti, q̃ bñficia in me tua, impſſa mihi & in pſentia ſunt, & memoria ſempiterna erũt

neq;

neq; te defuturum mihi ſuadeo, quum etſi annoſus ſis & plus q̃ ſenex, ea tamen deum
munere tibi & animi & corporis proſperitas ſit, vt ꝑſeuerare poſſis, ac mihi ſane con
ſulere, nec me deſerere debeas, hoc præſertim imperij principio, & hac mea iuuenta,
quum ſit mihi conſilij & auxilij tui magna neceſſitas. Te pauefaciat nullus timor. hoc
enim polliceor tibi, atq; per quoſuis deos iuro, potius mihi ipſi, q̃ tibi vlla re obeſſem.
His verbis Nero oſcula & amplexus addit, & manu tacta perſtrictaq́;, ipſum à ſe vul-
tu læto dimittit. Seneca vero gratijs actis, Neronis verba haudquaquã vti erant *beni
gne in rem bonã vertit. ipſum enim natura, mens, conſilia tyranni non latebant. Pro-
inde conſuluit ſibi q̃ rarius rebus aulicis immiſcendum & in curia verſandũ fore. hoc
ſperabat, omniũ inimicoꝝ inuidiam ac Neronis odium euitari poſſe. Raro ita dein-
de in aula viſus eſt, hoim quoq; ſolitos cœtus & ſecreta colloq̃a paſſim effugiens, ſeſe
tandẽ in priuatam vitam cõtulit, nũc ſenium, aliqñ valetudinem, interdũ philoſophiæ
ſtudia cauſatus. Poſtremo dimiſſa vrbe, in Cãpaniam ſe transfert, vbi non marcebat
ocio, nõ cruciabat ſe mœrore, ſed veluti grãdi onere depoſito, totum ſe philoſophiæ Senecæ ab
ocio liber dabat. Multa q̃dem hoc tẽpore, trienniũ id fuit, ſcripſiſſe fert, inter quæ eſt vrbe diſ-
magna epiſtolaꝝ pars ad *Lucilliũ. neq; tñ hinc odia extincta, ſed magis auctã & inflã ceſſus.
mata ſunt, tum ꝙ aures maledictis Nero ſæuiendi ſtudio iam libẽtius aperiret, tum ꝙ
inimicus eius Tigillinus & *Põpeia criminãdi cauſas quærerent. nihil tum à Seneca di
ctum, nihil factũ, q̃d illi nõ cribrarent atq; ſubuerterent. abſentiã eius alij accuſabant,
ꝙ philoſophus magiſtrat⁹ & principẽ pro ſua libertate cõtemneret. pars vagari eum
ꝑ amœna, ꝙ opibus plenus iam eſſet, & vt curas aulicas deuitaret. pars negabat impe
ditũ ſtudio philoſophiæ aut valetudine vlla, veꝝ dolore, ira, odio accenſum, receſſiſſe
affirmabat, cum impꝑij gubernãdi ſolitã licentiã non haberet, videretq; cõſilijs adeſſe
*Põpeiam & Tigillinũ, q fideles Neroni & ſapientes eſſent. hoc in tẽpore incenſa eſt
ciuitas & ꝑuſta, vt ſupradictũ eſt: quã cauſam q̃a Nero in ꝑegrinos Chrianos & Iudæ
os reiecit, repente quæſtione habita, in illos crudeliter iuſſu Neronis ſæuitũ eſt. Adde-
bant pereuntibus ludibria, vt feraꝝ tergis tecti, canũ laniatu interirent, aut crucibus af
fixi, aut flammandi: atq; vbi defeciſſet dies, in vſum nocturni luminis vrerent. Ita Ta-
citus. Perſecutio hæc prima in Chriſtianos humiles & ſanctos viros fuit Romæ, deiñ Perſecutio
ꝑ oẽs ꝓuincias pari ſæuitia excruciari impauit. Ideo Seneca ritu gẽtilitio poſito, Chri ĩ Chrianos
ſtianũ tenuiſſe credit cultũ: vehementiſſimeq́; cõtriſtatus, epiſtolas ad Paulum ſcripſit prima.
Romã. Creſcebat interim tyrannis, creſcebant bonoꝝ neces. q̃re Senecam Nero vene
no ꝑimere tẽtauit, ſed ꝓditore liberto ſaluat⁹ eſt. Veꝝ aliqñ inuenit cauſam. dum Se-
neca in Cãpania moraret, detegit cõiuratio in Neronẽ deſiderio liberandæ patriꝫ, au Cõiuratio ĩ
tore C. Piſone facta, ob quã rem multi cõpræhenſi ſunt nec ſontes, nec vlla in re Nero Neronẽ de-
ni inuiſi. Capit Natalis C. Piſonis familiaris, q ꝓductus ad tormenta, labare cœpit, & tecta.
cõiurationis principẽ C. Piſonẽ noiat, deinde conſciũ Anneũ Senecam dixit, non cer
tus, ſed coniectura quadam ductus, & ſtudio, vt erga ſe tanto in periculo Neronis gra
tiam compararet. ſe nanq; miſſum à Piſone ad Senecam, vt ægrotum viſeret, negatũ
ſibi vitandæ ſuſpicionis cauſa acceſſum, ꝓterea etiam hortatũ ſæpius vt conuenirent,
tum fore ſe ſaniorem. Hæc Natalis affirmabat. Ad ea vero Senecã ita reſpondiſſe dice
bat, Neutri cõducere crebra colloquia & mutuos ſermones habere, verum ſalutem ſu
am in Piſonis ſoſpitate collocatam fore. Verba hæc Nero haud paꝝ lætus audiuit, di
cta Natalis in deteriorem partem interpretatus, non ſuſpectum modo cõiurationis, ve
rum & reũ Senecã habendũ dicebat. nemo alius Senecã cõſcium noiauit. Neronis ta-
men opa, ad crimen augendũ ex infamia viri, res vulgata eſt. Interea redijt Seneca in
agrũ ſub vrbano rure in villã ſuã. illuc Nero Syluanũ ꝓtoriꝫ cohortis tribunum miſit,
ꝑcontatuꝝ à Seneca, q̃d verboꝝ Natalis Piſonis noĩe retuliſſet, & q̃d ipſe reſpõdiſſet.
Hęc publice, ceu veri ſciſcitãdi cauſa, mãdata Syluano dat, ne aĩaduertere tantũ ĩ viꝝ,
eundẽ ꝓceptorem & ſingularẽ amicũ ſuũ, niſi iuſte & maxima cũ grauitate, videretur.
Sed mens erat, vt hoc nuncio territus Seneca, veluti noxius, mortẽ ſibi vltro conſciſce
ret. Syluanus cum militibus ingreſſus Senecæ domum, cœnantem ipſum & cum eo
ſimul amicos duos ac Pompeiam Paulinam vxorem inuenit, percontaturq́; vti erat à
Nerone iuſſus. Tunc Seneca, quanquam nuncium mortis ſuæ hunc perciperet, mini-
me tamẽ pauefactus, ſed q̃ ſolebat ore ac vultu reſpondit, quęrenti Natali, cur Piſonẽ
aditu prohibuiſſet, valetudinis & q̃etis cauſam fuiſſe. Tribunus domũ regreſſus, mili-
tes vti erant locati ex ordine, dum reuerteret, ſtare iubet. ipſe Romam veloci eq̃ reuer
ſus, Neroni q̃ reſpõderat Seneca, refert. aderãt ibi cum Tigillino, q ꝑ viribus ardentẽ
inflãmabant. Interrogat Nero tribunũ, ꝓparet ne ſe voluntariã ad mortẽ Seneca. Syl-
uanus nec ad mortẽ parare ait, nec timoris ſignũ vllũ vultu aut verbo mõſtrare. Tum

Nero, regredere, & mortem deligat iube. Syluanus rediẽs, minime domũ ingreſſus eſt, a quo veꝛ q mortẽ indiceret, cẽturionẽ itromiſit. Seneca nullo pauore exterrit⁹, facultatẽ faciendi teſtamenti poſcit. Id tribunus per centurionẽ negat. Tum cõuerſus ad vxorem & amicos, q aderant & lachrymaꝛ plenis oculis cõplorabãt: Vobis, inqt, qm pro veſtris erga me ſtudijs & charitate meritũ referre prohibeor, quod vnũ in me liberũ & pulcherrimũ habeo, imaginẽ vitę meæ relinq̃ ejus memores ſi eritis, famã vobis ꝑpetuã conſtãtis amicitię facietis. Cognita qdem oĩbus Neronis impietas eſt, nec ſuperat perempta matre in quem ſæuiret, ni etiã educatorẽ ſuum ac ꝑceptorẽ occidiſſet. Multa dehinc ab eo dicta ſunt, qbus amicoꝛ triſtitiã coerceret, nunc iſtũ adſpiciens quo vultu, qua voce ſolitus erat, cum reꝓſpera & ſtatu meliori frueretur, ſingulos ad fortitudinem, ad patientiã, ad conſtãtiam hortatur: anxijs qdem ac trementibus cæteris, ipſe vnus impauidus & conſtãs erat. Deinde vxorem amplexatus, multũ precat ne ſe cruciaret, ſed moderate caſum ferret. Tum illa, opus exhortatiõe nõ eſt, inqt, migrare tecum e vita penitus ſtatui. Hinc cõcertatio dulcis orta, cum illa virili animo ꝑſeueraret, nec adduci vt viueret, à viro ꝑce vlla aut rõne poſſet: contra verbis oĩbus Seneca illã flectere, & vitã ei ꝑſuadere niteret. Illa ꝑtinaci animo ꝑſeuerat, ꝑcuſſorẽ poſtulat. His demũ atq; talibus verbis vterq; brachiũ cruraq; ferenda ꝑbuit, vt tepidus ſanguis efflueret, tum ꝑſuaſit vxorem deferri in proximũ cubiculum, ipſe venenum quod damnatis apud Athenieñ. dari ſolebat, fruſtra hauſit ad maturãdam mortẽ, frigidus eñ erat artus, & clauſum corpus aduerſus vim veneni. Poſtremo in balneũ defert, vbi ſermo eius ad amicos de aĩæ immortalitate ac morte cõtemnenda habitus eſt: nec mora longior, ſpiritũ tãdem Seneca efflauit xi. anno imperij Neronis. vxor ſpe vitæ ligato vulnere cõualuit, parum tñ vixit. Quẽadmodũ vero ab alijs cõtra Neronẽ cõiuratum fuerit, refert Cor. Tac. li. xv. diur. vbi inter cęteros Lucanus poeta quoq; perijt, & multi alij. Subrius Flauius vnus ex cõiuratis, interrogatus à Nerone, qbus ex cauſis oblitus fuerit ſacramenti ꝑſtitit: Oderã te, inqt, nec quiſquã tibi fidelior miles fuit dum amari meruiſti: odiſſe cœpi, poſtq̃ parricida matris, & vxoris auriga, hiſtrio & incendiarius extitiſti. Idem Piſone interempto, aiebat, nõ referri dedecori ſi citharœdus dimoueretur, & tragœdus ſuccederet: Hoc ſignificans, ſicut Nero cithara, ita Piſo tragico ornatu canebat. Per idem tẽpus Romæ Petrus Linum & Cletum ep̃os ordinabat q ſacris præeſſent, Ipſe vero orõni & prædicationi intentus, iam fere pro Deo colebatur, ſiue ob vitæ venerabilem cultum, ſiue ꝙ Simonem magum peſſundederat. Nero poſt multa quæ animo cõceperat nefaria, ipſoꝛ qdem Petri & Pauli, q duces erant in populo Dei, expetit neces. At Petrus monentibus amicis, ad declinãdam inuidiã principis, via Appia ab vrbe diſcedens, ad primũ lapidem Chr̃o fit obuiam, quem adorans, rogat: Dñe, quo vadis? tum Chr̃us, Romã iteꝛ crucifigi. Extat ſacellũ eo loco, vbi hæc verba ſunt habita. Petrus de martyrio ipſius dictũ exiſtimans, ad vrbẽ redijt, & ſtatim Clemẽtem ep̃m conſecrat, eiq; cathedrã & eccleſiã cõmendat his verbis: Eandẽ ego tibi poteſtatem ligandi & ſoluendi trado, quã mihi Chr̃us reliqt. Cum hæc ita diſpoſuiſſet, nõ multo poſt vnà cũ Paulo iuſſu Neronis necat, anno dñi lxx. Interim cũ pro ſacrilegio fidem, pro parricidio pietatẽ, pro inceſtu pudicitiã violaret, ipſamq; poteſtatem Ro. imperij vel officia vel negocia improbiſſimis libertoꝛ cõmiſerit, & cũ nulli fidem ſeruaret, oĩbus ſuſpectus, à ſenatu hoſtis iudicatus, deſertus ab oĩbus etiã ſuis, fugit nocte ab vrbe, quatuor tantũ comitantibus, nudo pede, cooperto capite, & ante faciem ſudario obtenſo. Cumq; ſe occultaſſet, perlato à curſore nuncio, hoſtẽ ſe à ſenatu iudicatum & quęri ad mortẽ, audiens comites appropinquare ad capiendũ viuum, ictu gladij ſe ꝑcutere voluit, ſed trepidãte manu, perficere nõ valuit: & cum ex pręſentibus nullum inueniret a quo feriret, exclamauit, dicens: Ita ne nec amicũ habeo, nec inimicũ habere poſſum? Videns hoc vnus, adiuuit manũ tremẽtem, & ita perijt anno vitæ ſuæ 31. imperij 14. oĩsq; Auguſti familia in eo conſumpta eſt. Tantũ aũt in morte eius gaudiũ fuit, vt plebs pileata, q̃d ſignum eſt lætitiæ, per totam vrbem diſcurreret. Anno dñi 70. Linus B. Petro ſucceſſit, ſedit annis xi. q̃uis B. Petrus ante paſſionẽ ſuã inſtituerit Clementem ſucceſſorẽ fieri, tñ Clemens videns ꝙ hoc eſſet pernicioſum exemplo, vt aliqs ſibi eligeret ſucceſſorẽ, renunciauit papatui, & electus eſt Linus, dein Cletus, & quarto loco Clemens. Conſentit B. Hieronymus: Quartus, inquiẽs, poſt Petrum Romæ ep̃us Clemens fuit. Scripſit Linus res geſtas B. Petri, cuius mãdato etiam ſtatutum eſt, ne qua mulier niſi velato capite, templum ingrederetur. Linus autẽ cum ſanctitate & moribus haberetur in precio, dæmones fugaret, & mortuos in vitam reduceret, Saturnino conſule, cuius filiam a dæmonio liberauit, capitali ſupplicio afficit, ſepeliturq; in Vaticano iuxta S. Petri corpus x. calen. Octobris. Lini tp̃ibus fuit Philo

Iudæ-

Margin notes: Mira ĩ vxore Senecæ conſtantia. — Senecæ interitus. — Lucanus poeta. — Petr⁹ & Paulus trucidãtur. — Nero ſe interfecit. — Linus papa — Philo.

Iudæus, q multa ita grauiter cõſcripſit, vt dictũ ſit apud Græcos: ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φί
λων πλατωνίζει. Romę corã Caio Iudęos tutat⁹, cũ iuſſus eſſet e cõſpectu Cæſaris abire,
ad ſuos dixit: Bono aĩo nos eſſe oportet, quib⁹ irat⁹ eſt Cai⁹, quia neceſſe eſt adeſſe di-
uinũ, vbi humanũ ceſſat, auxiliũ. fert etiã multa de laudibus Chrianorũ ſcripſiſſe. An
no dñi 71. Galba antiqſſimæ nobilitatis ſenator, ab Hiſpanis & Gallis imperator ele Galba impe
ctus, ſtatim vt Neronis mortẽ audiuit, Romã venit. hic optimus dux, militẽ ſuũ ſeue- rator 7.
riſſime tractãs, ita vt ingreſſo eo ad caſtra, milites viciſſim dicerẽt, Diſce militare, Gal
ba venit: impium adeptus, cũ auaritiæ vitio ſegnitieq́ oẽs offenderet, mẽſe ſeptimo ad
lacũ Curtiũ decollatus eſt inſidijs Othonis. Hic* Saluius Otho, occiſis Galba & Piſo-
ne, inuaſit impium, in priuata vita mollis, Neroni familiaris, in impio nõ potuit docu Otho impa
mentũ ſui oſtẽdere, nam cũ ijſdem tẽporibus Vitellius à Germanicis exercitibus impa tor 8.
tor factus eſſet, bello cõtra Vitelliũ ſuſcepto victus, ſemetipſum occidit dum impaſſet
menſes ꝗtuor. Vitellius Romam victor ingreſſus, vi potitur impio, familia honora Vitelli⁹ im-
ta magis q̃ nobili ortus, multa ſæuitia cæteriſq́ vitijs notabilis, maxime ingluuie & vo pator 9.
racitate. Anno dñi 72. Veſpaſianus impator creatus, cui olim cura fuit oĩm rerũ, ne
quaq̃ vero impare volebat, priuatæ vitæ ſecuritatẽ clarioris fortunæ periculis antepo Veſpaſian⁹
nens. poſtremo imperiũ ſuſcepit multũ ſtudio, quos accẽderat rumor qui paſſim va- imp. 10.
gabatur, Vitelliũ impatorem Germanicis legionibus Syriacas mutaturũ, vt illas ad mi
litiam opulentã magis & quietã transferret. Verũ audiens Vitellius Veſpaſianũ impe
ratorẽ ſalutatũ, Sabinũ eius fratrẽ multo negocio tandẽ in Capitoliũ confugientẽ oc
cidit, Capitolioq́ incẽſo, eum in Gemonias ſcalas coniecit, vbi Domitianus fratris fi-
lius media trepidatiõe euaſit. Excitarunt hi tumultus *Antoniũ, vt q̃primũ Flauianis
ſuccurreret. q̃ duce Flauiani cum Vitellianis cõgreſſi, ſub vrbis muris Vitellium ſupe-
rant, ac latitantẽ ꝓtrahunt, vinctis poſt tergũ manibus, reſupino capite, gladio ad iu-
gulum poſito, ꝑ forũ ad ſpectaculũ ducunt. Tandẽ luto & fimo pfuſus excarnificat, &
in Tiberim proiectus eſt, imperij ſui menſe 8. Et populus iam timore liberatus, impe
ratorem ꝓdicat Veſpaſianũ, ſimulq́ Vitelliũ deiectum lætitia celebrabat. Veſpaſian⁹
Alexandriã venit. quæ erant Romæ geſta, nunciata ſunt, & legati ei gratulantes affue
re. Firmato iam totius orbis imperio, Romam ire parabat: dimiſſoq́ filio Tito in Iu
dæa, profectus eſt Romam. vbi accepto impio anno ſalutis noſtræ LXXII. regnauit
annis 9. Ardebant iam Iudæi & inteſtinis diſcordijs, & externis malis afflicti. adeo agi
tabat eorũ animos grauiſſimi ſceleris cõſcientia. Itaq́ poſt adſcenſionẽ dñi & ſaluato-
ris nři Ieſu Chři, Iudæi vel in ipſum cõmiſſi piaculi, vel pſecutionis in apoſtolos & ne
cis in Stephanũ, ſed & obtruncationis in apoſtolum Iacobũ, & in Iacobũ fratrem dñi,
qui appellat Iuſtus, cæterorũq́; omium ꝗs propter fidem Chři inſidijs omniq́ fraude Cauſæ & ſe
nequitiæ circunuenerant, vltionẽ iuſtitia poſcebat. Et apoſtoli quidem ab illis prius mina belli
fugati, ac per omem locum diſperſi, ſicut diximus, ꝑgebant in virtute Chriſti, qui eis Iudaici.
præceperat, dicẽs: Euntes, baptizate oẽs gẽtes. Eccleſia vero quę in Hieroſolymis erat
congregata, reſpõſo à Deo recepto, emigrare iubet ad oppidũ, Pellam nole, trans Ior
danẽ, vt eductis vrbe ſanctis & iuſtis viris, vindictæ cœleſti fieret locus, tam de vrbe ſa
crilega, q̃ de populo impio p excidiũ patrię euerſionẽq́ ſumendæ. Veruntñ nihil ob-
ſtat etiã ea addere, per quę pietas & clemẽtia Dei, licet ingratis, videt oblata. Quadra
ginta nanq́, poſt admiſſum in Chřm piaculũ, annis impiorũ pœna differtur, in quib⁹
& apoſtoli oẽs, ꝓcipue tamẽ Iacobus, q vocat frater dñi, Hieroſolymis epiſcopus con
ſtitutus, indefinẽter populũ cõmiſſæ impietatis de ſcelere cõmonebat, ſi forte poſſent
pœnitudinẽ agere, ſi poſſent flere pro ſcelere, & altrices pœnarũ flammas lachrymarũ
vbertate reſtinguere. Oſtendebat nanq́ eis Deus per ſuam patientiã, ꝙ ipſorũ quære-
ret pœnitentiã. molliri autem duritia eorũ ſubſtiterat, ſed cõtinuo in peius ruebat. Bel
lo ſane Iudaico dabatur exordiũ 12. anno regni Neronis, anno adminiſtrationis Flori
ſecundo, Cæſtio Gallo ꝓſide Syriæ. Floro itaq́ ꝓcurante Iudæam, in Cæſarea orta eſt
ſeditio inter Iudæos & gentiles, ꝙ dicerent Iudæi factã ab his legi ſuæ contumeliam. Seditio in
Quare ab eis accepit Florus pecuniã, nec tamẽ eos tutari curauit, ſed in Sebaſtẽ ſeceſ- Cæſarea.
ſit. Iudæi ſtatim libros legis rapientes, receſſerunt in Narbata, primates autem eorum
in Sebaſten ad Florũ venerunt, vt auxilio eſſet rogabant, inſuper reuerenter eum de pe
cunia ob id data admonentes. Ille cõpræhenſos vinciri iuſſit, arguens, cur leges de Cę
ſarea auferre auſi fuiſſent. deinde vt bellũ inflãmaret, miſit ad ſacrũ theſaurũ, vt inde
xvij. talenta auferrẽtur, quaſi eam pecuniã impenſæ Cęſaris flagitaret. Tum ſtatim in
uaſit populũ multa cõfuſio. currentes ad tẽplum, maximis vocibus nomẽ Cæſaris ap-
pellabant, vt à tyrãnide Flori liberarent orãtes, q dam aũt ſeditioſorũ in Florũ maledi-
cta iaciebant, ſtipẽ eius noĩe poſtulabant, q̃ſi inops eſſet. His magis eſt iritat⁹ ad ꝑdan
dum

dum,deniq; cum debuerat,Cæſaream veniẽs,ignẽ extinguere belli, ꝑ quo etiam mer
cedem acceperat,cum exercitu venit Hieroſolymã, vt minis & timore vrbẽ nudaret.
Tunc populus lenire eius impetũ volens,obuiã militibus ꝓceſſit,Floꝝ honorare para
tus.ille mittens centurionẽ,diſcedere eos iuſſit:neq; enim in quem tam grauia maledi
cta iecisſent,falſo honore deluderent;oportere eos,ſi viri ſint conſtantes, in pſentem
etiam cõtumelias effundere.His dictis exterrita multitudo,ſimul etiã equitibus miſſis,
in medium vulgua irruentibus,fugerunt,anteq̃ Florũ ſalutarent. diſcedẽtes cum me-
tu,totam noctem duxere puigſſem.Florus tunc degebat in regia, & poſtridie extru-

Hieroſoly-
mitana ſedi
tio.

cto tribunali pſedit,cõuenientibus principibus ſacerdotũ ac nobilibus,pcepit Florus,
vt omes qui maledicta in eũ ſucclamaſſent,ꝓmus dederẽt,edicens,in eos eſſe,niſi re-
os ꝑduxerint,vindicandũ.Ad hæc reſpõderunt Iudæi,pacifica quæq; populũ ſentire:
illis vero q erraſſent in verbis,veniã poſtulabant: in tanta multitudine nihil eſſe miꝝ,
offendi aliqs temerarios & p ætatem inſipiẽtes:debere tñ illum, ſi cõſuleret gentis qe
ti,& vellet Ro.impio ſeruare vrbẽ,magis ꝓpter multos dare veniã,q̃ ꝓpter paucos ꝑ-
turbare multitudinẽ tantã bonoꝝ.Ad hæc ille inflãmatus,militibus exclamauit, vt fo
rum reꝝ venaliũ diripent,& paſſim obuios trucidarẽt.illi ob lucri auaritiã,habita au-
toritate rectoris,nõ ſolũ diripuerunt eum locũ,ſed vniuerſas inſilientes domos, inter
ficiebant habitatores:multos etiã nobiliũ comphendentes,duxerunt ad Floꝝ:quã ille
verberibus laniatos,ſuſtulit in crucem.occiſi ſunt ꝓmiſcui ſexus ducenti XXX.Poſtri
die conueniens multitudo in foꝝ,magno clamore cõquerebatur,inuidioſaa quoq; in
Floꝝ voces mittebat.Veriti primates & pontifices,diruptis veſtibus,& viritim ſingu
los comphendentes,poſtulabant vt tacerent,neq; in maiorem indignationem moue-
rent Floꝝ:ſicq; maioꝝ reuerentia & ſpe,q in eos Florus vltra non ſæuiret, multitu-
do ſedata eſt.Ille tumultu cõpreſſo,Iudęos vocauit,itaq; vnũ argumentũ fore q nihil
amplius nouarẽt,ſi obuiam ꝓcederent militibus de Cæſarea veniẽtibus.Interim man
dat venientibus,vt nullã ſalutationem rederenr obuiãtibus Iudæis:& ſi offenſi quic-
quam facerent,mox in eoa vterent armis.Põtifices ergo in tẽplo collecta multitudine
precabant,vt occurrerẽt Romanis,ſeditioſi abnuebãt ob interfectoꝝ dolorẽ, multiq;
eis iungebant.Tunc vero oẽs ſacerdotes & Leuitæ ſacra vaſa ꝓferentes,ornatũq; tem
pli,cãtoresq; cũ muſicis inſtrumẽtis ꝓcedebãt ante multitudinẽ,et obnixe precabant,
ne ad direptionẽ ſacroꝝ Romanos incitarẽt, ſparſis cinere capitibus ac diruptis veſti
bus,ſingulos qſq; nobiliũ cõpellabãt, precãtes ne ob modicũ peccatũ patriã perderẽt.
Talibus multitudinẽ flectentes,etiã ipſos ſeditioſos mitigarũt,ac qete obuiã ꝓdierũt.
Iamq; comin⁹ factoa ſalutauerũt:illis aũt nihil reſpõdentibus,ſeditioſi Iudæoꝝ aduer
ſus Floꝝ,cuius hæc fierent cõſiliis,ſucclamarunt.Confeſtim milites cõpræhendentes
eos,cædere adorti ſunt,atq; in fugam verſos cõculcabant. In ipſis aũt portia grauis ſa
cta eſt compreſſio.collabentium vero durus erar interitus. trucidabant multitudinẽ,
trãſire cupientes in Antoniã & templũ obtinere,quã etiam Florus ſecutus, educẽs de re
gia qui ſecũ erant,in arcem tranſire nitebat.fruſtratus tñ eſt.Cõuerſus quippe popu-
lus,repugnauit,& p tecta obruebat ſaxis Rom.Seditioſi aũt verẽtes, ne Florus templũ
occuparet per Antoniam,ex templo adſcendentes.porticus à tẽplo Antoniã conti-
nentes,interciderunt.Tandẽ cõuocat Florus ſacerdotũ principes, ſe quidem ait vrbe
digredi,pſidium tñ relinquere quantũ ipſi voluiſſent.Ad hęc illi,nihil nouandũ fore,
vnã tm̃ apud illoa relinqueret cohortẽ,dũ tñ nõ illã,q cũ ciuibus palã ante cõflixerat.
Cohorte itaq; mutata,cũ reliq exercitu Cæſareã regreſſus eſt.aliud aũt denuo pugnę
conſiliũ cõminiſcẽs,retulit ad Cęſtiũ Syrię pſidẽ,& defectiõis Iudæos criminatua eſt.
Interim Iudæi q̃ Florus egerat, Cęſtio narrãt.ſuſceptis literis partiũ,deliberatũ eſt,vt
Cæſtius cũ exercitu in Iudæã iret ad vindicandã defectionẽ,ſi admiſſa eſſet:ſin aliter,
magis fidos redderet Iudæos,ipſi tñ magis placuit aliqt pmittere. Direxit eo tribunũ
Neapolitanũ,q in via Agrippæ occurrẽs,ad q̃s cauſas miſſus ſit, indicat:q loci etiam
primates Iudæoꝝ cum curia adeſſe curauerunt, cõqueſti q̃ lamentabiliter de calami-
tatib⁹ ꝓpriis & inhumanitate Flori:quã licet argueret Agrippa, tñ vt ducis autoritatẽ
cõpetit,inuectionẽ in Iudæos trãſtulit,quoꝝ maxime miſerabat. Ad hæc miſſi intel-
ligebant redargutionẽ plenã eſſe pietatis,ſcientea q ꝓ pace eoꝝ diceret. Populus Hi
eroſolymoꝝ lx.ſtadiis obuius ꝓgreſſus,officioſe Agrippã & Neapolitanũ ſuſcepit. la
mentabat tñ interfectos cõiuges,infantes,nobiles. precabat vt genti cõſulerent, ac in
grederentur,viderentq; geſta à Floro.Neapolitanua itaq; cum circuiſſet vrbẽ,mãſue-
tudinia populi documentũ accepit,q nõ Romanis,ſed ſoli Floro aduerſaret.adſcen-
dens in templũ,fidẽ eoꝝ circa Ro.collaudãs,hortatus eſt ad pacẽ.Vulgus aũt petit,vt
legati mitterent ad Cæſarẽ q Floꝝ accuſarent. Ad hæc Agrippa ordinari legatos quẽ

Floꝝ accuſarent, odioſum putabat: deſpicere autẽ Iudæos in bella cõmotos, neq; ſibi
expedire cernebat. Aduocata igit̃ concione, ſuggeſtũ conſcẽdens, eiuſmodi orationẽ Agrippæ ad
habuit: Si quidẽ nõ viderẽ vos oẽs ad pugnandũ cum Ro. incitatos, neq; populi ſynce Iudæos ora
riſſimã partẽ velle pacẽ ſeruare, nec ꝓceſſiſſem ad vos, neq; cõſulere cõfiſus eſſem. Qm̃ tio.
autẽ aliq̃s ætas maloꝝ belli neſcios facit, q̃ſdam vero incõſiderata ſpes libertatis, non-
nullos auaritia ſuccendit, æſtimaui oportere vobis ea exponere, q̃ arbitror expedire.
Perſtrepet aũt nemo, ſi non audierit q̃ ipſius fert libido: his ſiquidẽ qui ſunt ad defe-
ctionẽ parati, licebit etiã poſt meos monitus manere in volũtate. Noui equidẽ, q̃ mul
ti iniurias ꝓcurantium ꝓuincias, & ꝑconia libertatis q̃ſi tragice proſequant̃: ego autẽ
primũ ſeparabo cauſas, q̃s cõnexas putatis. ſi eñi veſtros violatores cupitis vlciſci, cur
libertatẽ ita extollitis? ſi vero ſeruire intolerabile ducitis, ſupflua eſt aduerſum recto-
res querela, quia illis moderatiſſime agẽtibus erit turpe ſeruire. Cõſiderate aũt q̃ exi-
gua ſit materia belloꝝ. *primum, rectoꝝ crimina. colere ſiquidẽ officijs, non exaſpa-
re oportet iurgijs, poteſtatẽ. Cum vero modicoꝝ peccatoꝝ exprobrationes maximas
facitis, aduerſum vos iritatis vos. etſi ꝓuinciaꝝ rectores à Rom. miſſi, grauiter offen-
dunt, nõ tñ Romani oẽs violãt vos, neq; ipſe Cæſar aduerſum quẽ pugnare vultis, ne-
q; is hæc ꝑcipit, neq; poſſunt illi, quę in oriente gerunt̃, poſiti in occidente, cõſpiceret
ſed nec vn⁹ atq; idem ſemꝑ curã tenebit, & ſucceſſores eius credibile eſt modeſtiores
futuros. Motũ autẽ ſemel bellũ deponere nõ eſt facile abſq; magnis calamitatibus, ne
q; ſuſtinere. libertatis vero dona ſitientibus prouidendum eſt atq; certandũ, vt prin-
cipio non ea careãt. moleſta eſt eñi nouitas ſeruitutis, quã ne primũ ſubeas, iuſte cer-
tare potes. Qui vero ſemel ſubiectus eſt & deinceps deficit, cõtumax magis ſeruus, q̃
amator libertatis oſtendit̃. Tunc igit̃ oportuit oĩa agere, ne ſuſcipent̃ Ro. cũ Põpeius Ro. imperij
prouinciã intraret. Veꝝ maiores vr̃i, multo vobis meliores corporibus & animis, exi potentia.
guæ parti Ro. reſiſtere nequiuerunt: vos qui hæreditariã obedientiã accepiſtis, maio
ribus veſtris, qui primi paruerũt, rebus oĩbus inferiores, cõtra om̃e Ro. imperiũ obſi-
ſtere poſſe arbitramini? Et Athenienſes, qui ob libertatẽ patriã ſuã ignibus tradiderũt,
Xerxẽ, cuius claſſem non capet pelagus, tandem cum vna naui fugientẽ ꝑſecuti ſunt,
nunc aũt ſeruiũt Romanis. Macedones vero cũ Alexãdro ꝓmittente ſibi orbis impe-
riũ, nunc adorãt eos, aliæq; mille gentes liberrimæ nunc obediunt. vos ſoli ſeruire de-
dignemini his, quibus videtis vniuerſa ſubiecta? cui militiæ, quibus fiditis armis? vbi,
qui expẽſis poſſint ſufficere, theſauri? cõtra Aegyptios forte & Arabes bellum ſuſcipe
putatis. non circũſpicitis Rom. imperium, nõ metimini veſtram imbecillitatẽ. nõnc re-
cordamini ciuitatem veſtram à cõterminis gentibus frequẽter eſſe ſupatam? illoꝝ au
tem virtus ꝑ totum orbẽ inuicta ꝑcurrit. Neq; enim ſufficit eis ad orientem totus Eu-
phrates, ad ſeptentrionem vero Iſter, neq; in meridie tenus ſolitudine Libya perſcru
tata, neq; in occidente *Gadira, ſed vltra Oceanum Britãnos aliud quæſierunt regnũ
& orbem. Quid ergo? vos ditiores Gallis, fortiores Germanis, prudentiores Græcis? q̃
vos fiducia aduerſus Romanos erigit? Sed dicet aliquis, ſeruire moleſtum eſt: at quan
to id magis Græcis, qui vniuerſis ſub ſole habitãtibus videbant̃ nobilitate ꝑſtare, nũc
faſcibus Ro. obediũt? Quid q̃ngentæ ꝑ Aſiã ciuitates, nũquid nõ abſq; vllo ꝑſidio vni
tantũmodo rectori parẽt? Quid aũt ꝑgam enumerate Heniochos & Tauroꝝ gentes,
quãta Bithynia & Cappadocia, Pãphylia & Cilices nũc ſine armis tributa pendant?
q̃d Thraces, ac poſt hos Illyrij? ipſi q̃q; Dalmatæ & Iſtri accolæ, duab⁹ tm̃ legionibus
obediũt. Veruntñ ſi aliq̃s ad defectionẽ magnæ cauſæ vrgere deberent, Gallos potiſſi Galliæ laus.
mum oporteret inſurgere, q̃s natura tãtis cinxit munimẽtis, ab orientali plaga Alpiũ
mõtibus, ab occidẽte Oceano, oĩbuſq; bonis totũ pene orbẽ rigãtes: ferunt nihilomi
nus vectigales eſſe Ro. id ſane nõ ꝑ ſioꝝ mollitiẽ, nec ꝓpter ignobilitatẽ, ſed Ro. hor
rent virtutem & fortunã, deniq; ſub mille & ducentis ſeruiũt militibus, neq; Iberis na
ſcens in agris aurum ꝓfuit, neq; vicinus Oceanus etiam accolis ſuis horribilis frago-
re, ſatis fuit vinc[illegible]bus Rom. ſed vltra colũnas Herculis ꝓtulerunt arma, & ipſas nu
bes Pyrenæoꝝ mõtium egre[illegible] vertices, ditioni ſuæ ſubdiderũt. Quis veſtrum nõ au- Germano-
diuit multitudinem Germanoꝝ, virtutem q̃q; & magnitudines corpoꝝ? ſiquidẽ vbi- rũ potẽtia.
q; Romanæ gentes illos captiuos habent. ſed illi qdem ita ingẽntem ſpatijs regionem
incolentes, ſpũs autem maiores corporibus gerentes, & animam quidem cõtemptri-
cem mortis, indignatione autẽ vehementiores feris, nunc limitem Rhenum habent,
& 8. legiõibus Rom. domantur. Cõſiderate Britannoꝝ muros, circundant̃ Oceano, il
luc Ro. nauigantes, redegerũt in ditionẽ ſuã. Et quid opus eſt plura dicere, qñ etiã Par
thi bellicoſiſſimũ genus, prius tantis populis impantes, obſides mittũt Romanis? Vos
ſoli bellum geritis, neq; Carthagineñ. cõſideratis finem, q̃ magno illo Annibale glo-
ri

riantes & nobilitate Phœnicũ,ſub Scipionis dextra corruerũt: *ſed tertiam partẽ orbis terrarũ,cuius neq; numerare nationes facile eſt, quæ ſ.ab Atlantico mari & columnis Herculis vſq; ad rubrũ mare infinitos numero & locis Aethiopes continet:totã tamẽ ſuſceperũt armis,& ꝑter fruges annuas,quibus Rom.multitudinẽ octo mẽſibus paſcunt,alia quoq; vectigalia pendũt.Adſpicite Aegyptũ. quinquaginta & ſeptingẽta centena millia incolarũ habet,ꝑter Alexandrinorũ plebẽ,tamẽ vectigalia pẽdit. Quos vero in bellũ ſocios aſſumetis? ſiquidẽ oẽs q in orbe habitabili degũt,Ro.ſunt,niſi forte qs ſpes ſuas vltra Euphratẽ porrigat, & Adiabenorũ regionem gentiles ſuos æſtimet. Porro illis erit cura tuẽdæ cũ Rom.amicitiæ,& arbitrabunt fœdus eſſe temeratum, ſi quis de his qui ſubiecti ſunt,aduerſum Rom. in bellũ ꝓcedunt. Supeſt vt ad diuinum

Rom. fortuna vnde.

cõſugiatis auxilium.verũ & hoc apud Rom.eſt.ſine Deo quippe impoſſibile eſſet imperiũ tale cõſiſtere.Bonũ eſt o amici,bonũ eſt, dum adhuc nauis ſtat in portu,ꝓcauere tẽpeſtatẽ futurã,& nõ eo tẽpore,quo in medias irrueris ꝓcellas. His ſiquidẽ q in improuiſa mala incidũt,ſupeſt vt digni miſeratiõe inueniant:q vero ſe in aptum diſcrimen inijecerint,exꝓbratiõibus onerant.Niſi forte aliqs veſtrũ æſtimet,Ro.poſtq̃ vicerint,mediocriter vobiſcũ acturos,& nõ exẽplo aliarũ gentiũ ſacrã hanc vrbẽ inflãmaturos,interfecturos*aũt vniuerſum veſtrũ gen⁹.neq; refugiũ inuenietis,quoniam metuũt Romanas

Iudæi diſperſi

vires oẽs orbis partes.Inſup & eo in ꝑiculo erũt Iudæi,vt eſtis toto orbe diſꝑſi,q apud exteros cõmorant.ſubeat vos miſeratio,etſi nõ filiorũ veſtrorũ atq; cõiugũ, ſaltẽ iſtius ciuitatis,quæ mater vrbiũ vr̃æ regiõis vocat.parcite ſacris mœnib⁹,parcite venerabilib⁹

Peroratio.

adytis,tẽplumq; vobis & ſancta ſanctorũ ſeruate. ꝓteſtor aũt ſancta vr̃a ſacroſq; angelos Dei,patriãq; cõmunẽ,quoniam nihil cõſiliorũ quæ vobis viderim expedire,ſubtraxerim. vos aũt decernẽtes quod oportet,mecũ in pace degetis:ſi vero ꝓtuleritis iras, abſq; me ꝑiculis ſubdemini. His multo elegãtioribus & amplioribꝰ verbis dictis,adſtãte etiã ſorore ſua,lachrymauit,& multã turbę partem lachrymis infregit. Succlamabãt aũt nõ ſe aduerſus Ro.ſed aduerſum Florũ pugnã gerere. Ad quos rex Agrippa: Sed opa,inquit, veſtra talia ſunt,qualia aduerſum Rom.pugnantium.neq; enim Cæſari vectigal dediſtis, & Antonianas porticus incendiſtis.Sopietis autẽ cauſas defectionis,ſi & porticus denuo inſtauretis,& tributa reddere maturetis.neq; enim Flori hoc præſidium eſt,neq; Floro pecuniam dabitis. His conſultis põpulus acquieuit,& cum rege & Berenice ſorore adſcendens in templum,porticus ædificare adortus eſt. Per vicos autẽ & regiones,principes eorum *quiq; diſperſi,vectigal colligebant,celeriterq; XL.talenta,tantum enim erat reliquum,redacta ſunt. Deinceps aliquanto poſt perſuadere tentabat,vt parerent Floro,donec ei ſucceſſor mitteret.ad quam or̃onem accẽſa multitudo,impudentiſſime regẽ inſectata eſt,eumq; mox vrbe expulit. Auſi ſunt etiã nonnulli ſeditioſi ſaxa in eum iacere. Rex aũt videns tumultuantiũ irreuocabilem impetum,diſceſſit in regnũ. Per idẽ tempus nõnulli eorũ irruerũt in quoddam ꝓſidium vocatũ Maſada, Romanos omnes interfecerunt,alios autẽ de ſuis poſuerunt cuſtodes. In tẽplo quoq; Hieroſolymorũ Eleazarus filius Ananiæ pontificis,audaciſſimꝰ dux militũ, ꝑſuaſit,vt nul

Reiecta Cæſaris dona.

lius munus aut hoſtia qui nõ eſſet de Iudæorũ gente,ſuſciperet.id autem erat belli ſeminariũ atq; materia.reiecit ſiquidẽ hoſtias Cæſaris,quæ pro Ro.po.offerri ſolitæ erãt. plurimũ aũt põtificibus ac nobilibus deprecãtibus,vt nõ ꝓterirent morẽ quo ſupplicabatur ꝓ regibus,nihil rerũ nouandarũ ſtudio acquieuerũt.cõuenientes propterea primates oẽs,cõcione vocata ante portã tẽpli,& primũ multa de temeraria defectiõe eorum cõqueſti,dicebãt ideo cauſam eſſe grauiorẽ,quod maiores eorũ ornaſſent templum ex magna parte de munerib⁹ gentiũ:cur modo noua ſacrorũ ratio ꝓter patrũ autoritatẽ cõſtitueret? angebat eorũ animos non minus Cęſaris inclemẽtia,quod certũ ſibi modo bellũ imminere videbãt. Attendebat autẽ nemo res nouare cupientiũ. Videntes nobiles eo proceſſum,vt ſua nõ poſſent autoritate cõpeſci,legatos miſerũt ad Florũ, alios autem ad Agrippã,precantes vt cũ exercitu adſcẽderent in ciuitatẽ,& ſeditionem opprimerent,priuſquam ea intolerabilis fieret. Agrippa volẽs Ro.cõſeruari Iudæos,& Iudæis templũ atq; patriã,miſit in auxiliũ equitũ duo millia.his veniẽtibus,optimates quoq; cũ pon

Optimatũ ſtrages.

tificibus & omni multitudine qui optabãt quietẽ,ſupiorem occupãt ciuitatẽ:inferiorẽ ſiquidẽ & templũ ſeditioſorũ manus tenebat. Per ſeptẽ igiẗ dies grauis vtriuſq; partis cædes fiebat. Poſtero die latrones e vulgo,pulſis regijs e ſupiore ciuitate, irruunt Ananiæ põtificis domum, & Agrippæ palatiũ inflãmauerunt. Poſt hoc ignem arculis intulerunt, volentes documenta creditorũ diſꝑdere,vt nõ eſſet eorũ ꝓbatio,ad quos oĩs debitorũ iũgebatur multitudo cõtra locupletes.incẽſiſq; omnibus, ꝓtificum & nobilium quidã in cloacis tum latuerũt,quidã cũ regijs in ſupiorem regiã cõfugerũt,portas celeriter obfirmãtes. Poſt triduũ aũt fecerunt impetũ in Antoniã,& oẽs in ꝓſidio cepunt

& in-

& interfecerũt,ac incenderunt pſidiũ.poſtea vero obſederũt regiã,in quatuor partes
agmen ſuũ diuidẽtes.inter hos erat Manaimus calliđiſſimus ſophiſta,qui quondam Manaimus ſophiſta.
exprobrauerat Iudæis,quõ poſt Deũ ſubijcerent Ro.aſſumptis quibuſdã nobiliũ,per
rexit in Maſadã,ſpoliatoq́ armamẽtario Herodis,populares aliosq́ latrones arma-
uit,& cũ his veluti rex,Hieroſolymã reuertit,factusq́ princeps ſeditionis,oppugna-
tionẽ diſponebat. Tãdẽ vtrinq; fatigati,regij ad Manaimũ &alios eius ſeditiõis prin
cipes mittebãt,pcantes vt eis diſcedere liceret.q̃d cũ Manaimus annuiſſet,nã ſuæ re-
ligionis erãt,diſceſſerũt.Inde Romanos ingẽs clades oppſſit.nã in illos irruentes,tru Rom̃.cæſi.
cidabãt quoſcũq; cõpræhẽdere poterãt.Interfectus eſt & põtifex Ananias,mox poſt
eã ſtragẽ apud domũ regiã vbi latitauerat,circũſedentes turres ſeditioſi cuſtodiebãt,
ne quis militũ poſſet effugere.Ex his victorijs Manaimus intolerabilis factus eſt,vo
lens ſolus dñari,q̃d alijs diſplicuit ex parte Eleazari,qui inſurgẽtes,eũ trucidabãt.Vi
dentes Romani milites reſiſtere ſe nõ poſſe,mittunt ad Eleazarũ,ſolas pcantes aĩas,
arma aũt & reliqua,ipſis tradẽtibus,ſumerẽt,qui in fidẽ,dextris & ſacramento dato,
accepti ſunt.ſed q̃diu Romani arma tenebãt,nemo quidq̃ molitus eſt,ſed illis poſitis,
facto impetu,ſtipatores Eleazari cõpræhẽſos trucidabãt oẽs,pter Mutiliũ eorũ pſe-
ctũ,iudaizare & circũcidi ſe promittentẽ.Eodẽ aũt die Cæſareenſes Iudæos apud ſe
habitãtes trucidarunt.hac fatali hora periere hoĩm ſupra xx.millia.Grauis facta eſt
cõturbatio in tota Syria,& oĩs ciuitas diuidebat in binos exercitus.dies quidẽ duce- Iudæi cædũ
bant in ſanguine,noctes aũt moleſtiores formido faciebat.erat cernere ciuitates ple tur.
nas cadaueribus inſepultis paſſim iacẽtibus,oĩa plena erãt calamitatibus.In Scytho-
poli interficiunt xiij.millia,& ſubſtãtiæ eorũ diripiunt.ad cædẽ aũt reliquæ q̃q; vrbes
in Iudęos apud ſe habitãtes irruebãt.duo millia quingẽtos Aſcalonitę,Ptolemais aũt
duo millia interfecit.excitata eſt etiã in regno Agrippæ aduerſum Iudæos pnicies,in
Alexandria vero quinquaginta cõgeſta ſunt millia mortuorũ.Cæſtio tum pſidi Sy-
riæ,quieſcendũ eſſe nõ videbat,infenſis vbiq; Iudæis.habebat ille decumã legionẽ,ſuf
fragiaq́ multorũ regũ,aderat ei q̃q; Agrippa.Itaq; in validiſſimã ciuitatẽ Galilęæ cõ
tendit Zabulon.offendit aũt eam ciuibus deſtitutã,in montes eñ refugerãt,rerũ aũt
oĩm plenã:illã militibus diripiendã cõceſſit,ipſum vero oppidũ,eius pulchritudinem Zabulõ oppidum direptum.
admiratus,incendit.deinde territorio peruagato, quidq̃d obuiũ erat depopulat⁹ eſt.
vbi in Syros remanentes pdandi cauſa,irruunt ex latibulis Iudæi,eosq́ trucidant,&
duo millia cõſumunt.In Ioppẽ à Cæſtio miſſi,trucidãt 8000.quadringentos.Cæſtius
deinde multis plagis peractis,Hieroſolymã cõtendit.at Iudæi cũ iam ciuitati bellũ
appropinquare viderũt,omiſſis feſtorũ ſolennibus,ad arma properãt.fretiq́ multitu
dine,ad pugnã proſiliebãt:tantoq́ impetu Romanos aggreſſi ſunt,vt eorũ acies per-
rumperet,viaq́ aperta cædib⁹,in medio ruerẽt:ac niſi equites exercitui ſubueniſſent,
multitudo Cæſtij in periculo fuiſſet.tandẽ Iudæi in vrbe reuertebant.Cæſtio vero in
agris cõmorãte,Iudæi occupatis ſuperioribus,obſeruabãt eius tranſitũ.Agrippa ita-
q; infinita multitudine montes amplectit,nõ eñ Romanos à periculo tutos cõſpexit,
miſit ex comitibus ſuis,q̃s Iudæos ſciebat notiſſimos,vt cũ Cæſtio fœdus amicitiæ,cer
tãq́ pro pctis à po.Ro.veniã pollicerent.Verũ ſeditioſi,metu,ne tali ſpe cũcta multi-
tudo ad Agrippã ſe cõferret,legatos obtruncare ſtatuerũt:vnũ ex legatis peremerũt.
Populares vero id indigne ferẽtes,fuſtibus & lapidibus in oppidũ ſeditioſos cõpule-
rũt.Cæſtius inteſtinã eorũ diſcordiã vidẽs,totũ in eos exercitũ mittit.Iude in oppidũ
cõſtitutũ inductus,ibi populus à ſeditioſis cuſtodiebat. ipſi aũt ceſſerunt exterioribus
partibus ciuitatis,& in partẽ interiorẽ tẽplũq́ profugerũt.Cæſtius forũ incẽdit,dein
de cũ ad ſuperiorẽ partẽ ciuitatis veniſſet,prope regiã aulã caſtra poſuit,& ſi tunc ir
ruiſſet,ciuitatẽ cepiſſet.Interea plurimi populariũ & Ananus Ionathæ filius,Cæſtiũ, Ananus proditor.
quaſi portas patefacturi,vocabãt:ille aũt Iratus,& q nõ ſatis eis credebat,tã diu id ne
glexit,donec proditiõe cõperta,ſeditioſi Ananũ cũ cæteris in domos ſuas fugere cõ-
pulerũt,ipſi murũ & turres munierũt.Sexto die Cæſtius tẽplũ aggredit,ſcutis muro
nixis,ſine noxa milites mœnia ſuffodiebãt,pleriq; portas ſuccẽdere moliebant.vehe-
mens aũt ſtupor ſeditioſos inuaſerat,iamq́ multi de ciuitate fugerãt,tanq̃ cõtinuo ca
peret.His populus alacrior fiebat,vt q̃ magis ſeditioſorũ turba deleret,eo ipſe faciliꝰ
cũ Cæſtio in gratiã rediret.Et profecto,ſi paulũ perſeueraſſet,ciuitatẽ obtinuiſſet,
ſed vt credit,iã illis infeſtus Deus,illo die finẽ bello dari prohibebat.Cæſtius tum neq;
animis populi,neq; obſeſſorũ deſperatiõe perſpectis,repẽte militẽ reuocat,ac incõſul
te nimiũ receſſit:inopinata vero eius fuga,latronũ fiduciã recreauit,q inſecuti,nouiſſi
mos peremerãt:altero aũt die vlterius recedẽdo,ex poſtremis multos necabãt.Ro- Cæſtij infelix ſucceſſus
mani eñ vim à lateribus inſtantiũ repellere minime poterãt,ne forte turbatus ordo,
mm aliquid

aliquid detrimenti acciperet. Tota igit̃ via percuſſi ſunt, donec multis occiſis, vix in Gabao peruenerũt. hic Cæſtius biduo cõmorat̃, inops cõſilij q̃d ageret. Cũ tertio die maiorẽ vidiſſet hoſtiũ numerũ, obfuiſſe ſibi cognouit tarditatẽ. itaq; pro cõpendio fugæ, cuncta q̃ militibus impedimẽto erant, amputari p̃cepit, occiſisq; tunc mulis & aſinis alijsq; iumẽtis, Bethoron verſus procedebat. At Iudæi in anguſtijs militẽ ſagittis opprimebant, ibi enĩ maius erat equiti periculũ, vbi plane patebat nullus locus fugiẽdi aut vlciſcendi. itaq; incerti quid facerẽt, ad vlulatus fletusq; cõuerſi ſunt: totusq; pene periſſet exercitus Cæſtij, niſi nox aduenisſet, qua Ro. in Bethoron cõfugerũt. Iudæi vero obſeſſis circum oĩbus locis, eorũ tranſitus cuſtodiebant. inuenit tñ Cæſtius fugæ viã, machinas & baliſtas, multaq; alia inſtrumẽta reliquit. redeuntes Iudæi, machinas ſecũ abſportarũt, & p̃dam q̃ remanſerat, collegerũt, pæanaq; canẽtes, in metropolim remeabãt, Romanorũ quinq; millibus peditũ & ſupra, nongentisq; equitibus interemptis. Poſt Cæſtij caſum, multi nobiliũ Iudæorũ tanq̃ e naui peritura, ex ciuitate enatabant. exercitus etiã Agrippæ dilapſi ſunt ad Cæſtiũ. Cæſtius Saulũ & cæteros ad Neronẽ mittit, belli cauſas deriuaturus in Florũ, & neceſſitatẽ indicaturus. Tũ Damaſceni cæde Romanorũ cognita, Iudæos 10000. apud ſe degẽtes interfecerũt. Qui vero Cæſtiũ fugauerãt, in Hieruſalẽ reuerſi, q̃s adhuc Ro. inueniſſent, partim vi, partim blãditijs ſibi ſociabãt. in templũ congregati, plures duces elegerũt. declaratus eſt Ioſephus

Lecti duces Iudæorum.

Curionis filius, & pontifex Ananus, oĩa q̃ in ciuitate gerenda eſſent, imperaturi. filiũ aũt Simonis Eleazarũ, vtpote tyrannũ, ac p̃dam quærentẽ, non elegerunt. verũ paulatim ambitiõe ac pecunia, itẽq; aſtutia perſuaſit populo, vt in oĩbus ſibi pareret. Quoſdam, videlicet Ieſum filiũ Aſaphæ, & Eleazarũ filiũ pontificis, in Iudæã miſerunt. Nigro aũt mandauerũt vt ducibus pareret. Iohãnes Annæ filius, Cophinitiæ & Accabatinæ rector deſignat' eſt. vtriuſq; aũt Galilææ, Ioſephus Matathiæ filius. De Ioſepho, quõ ordinauerit Galilæã, & q̃bus malis op̃a Iohãnis filij Lyſimi, ex Galilæa emergentis, aggreſſus fuerit, & quo pacto vires inſidiatoris fregerit tandẽ, omittere ſtatui. Sed Hieroſolymis Ananus põtifex & potẽtiores qui nõ cũ Ro. ſentiebãt, muros inſtaurare properãt, arma & inſtrumẽta bellica p̃parant, erãtq; vniuerſa plena tumultus. multi futuras clades proſpiciẽtes, fletus cohibere nõ poterãt. Nero, quẽ ob res nõ proſpere in Iudæa geſtas, cũ timore ſtupor inuaſit, verens ne exemplo hoc Syria deficeret,

Nero Veſpaſiano Iudaicum bellum comendat.

inuenit hoc tẽpore ſolũ Veſpaſianũ his neceſſitatibus parẽ, & qui tanti belli magnitudinẽ ſuſcipere poſſet. populo enĩ Ro. iampridẽ pacarat Heſperiã Germanorũ tumultu cõcuſſam, armisq; antea ignotã pene Britanniã vendicarat. Itaq; eũ virũ mittit Nero ad regẽdos exercitus in Syria cõſtitutos. ille aũt protinus ex Achaia, vbi cũ Nerone fuerat, Titũ filiũ ſuũ dirigit Alexãdriã. ipſe vero tranſmiſſus ad Helleſpontũ, terreno itinere in Syriã peruenit. illic Romanas vires multaq; regũ auxilia cõgregauit. At Iudæi poſt malã pugnã Cæſtij, inſperata felicitate ſublati, tanq̃ fortuna eos exagitãte, bellũ vlterius producebãt, ac omni manu Aſcalonẽ inuaſerũt, ſed Antonius illos magna cæde fugauit. Interim Veſpaſianus Antiochiã exercitũ ducit, vbi regẽ Agrippã cũ omni manu p̃ſtolari offenderat. Titus aũt mature ad Ptolemaida peruenit, cumq; ibi patrẽ reperiſſet, duobus q̃s ſecũ habebat agminibus, erãt aũt quinta & decima legiones, iunxit etiã quã ipſe adduxit quintã & decimã. ſequebant̃ eas xviij. cohortes, quibus acceſſerũt ex Cæſarea cũ ala equitũ & alæ quinq; Syrorũ itidẽ equitũ. decẽ aũt cohortũ ſingulæ, mille pedites habebãt, in cæteris vero xiij. ſexcenti pedites, & centeni viceni equites erãt. Veſpaſianus quidẽ vna cũ filio in Ptolemaide degẽs, ordinabat exercitũ, interim à ſuis imbellior turba Galilæorũ interimit̃. Pugnaciſſimos aũt in ciuitates fugere vidẽs, in Iotapatã omniũ muniuſſimã impetũ vertit. quinto aũt die, qui

Iotapata obſidetur.

erat Maij vigeſimusprimus, Ioſephus in Iotapatã ex Tiberiade venit, abiectosq; Iudæorũ ſpiritus erigit. q̃d cũ Veſpaſiano à transfuga nunciatũ eſſet, properat, veluti totã Iudæã capere poſſet, ſi Ioſephũ ſubiugaſſet. vnde ciuitatẽ vallari iubet, ne Ioſephus elaberet̃. duplici acie circũdato oppido, tertiũ extrinſecus agmen equitũ poſuerunt, oẽs Iudæis exitus obſtruẽtes. Poſt triduũ impetu in muros facto, Iudæi reſiſtũt, & cũ Ioſephus ciuitati metueret propter iacula & miſſilia. cũ eo cuncta Iudæorũ proſiluit multitudo, in Ro. irruẽs, donec nox bellũ dirimeret, aliq̃t hincinde cadẽtibus. nihilominus poſtridie Ro. irruẽtibus occurrũt, multoq; fortius reſtiterũt. itaq; p̃ quinq; dies pugnãtibus, neq; Iudæi vires hoſtiũ formidabant, neq; Romanos difficultas laſſabat. etenĩ Iotapata p̃ruptis mõtibus natura munita erat, ab vna tñ parte adiri potuit. Veſpaſianus vocatis rectorib', aggerẽ fieri cõcludit, oppidoq; propinquis mõtibus exciſis, magna vi lignorũ & lapidũ aggerẽ cõſtruũt. nullũ nãq; erat periculũ à telis q̃ e muris iaciebant. Graue ratus Ioſephus nihil cõtra moliri, cõuocat fabros, & muros iubet

altius

altius extolli.q̃d cũ obſtãtibus iaculis perficere nõ poſſent,ſudibus fixis,ꝑ eos boũ co ria extendi iubet,ꝗ miſſos tormẽtis lapides ſinuata reciperẽt,hiſq; artibus fabri op- poſitis,xx.cubitoꝝ altitudine erexerũt muros,crebris etiã cõſtructis turribus.Inſup Veſpaſianus magis hoc cõſilio irritabaẽ,qm̃ recepta fiducia,ex munitiõe crebro incur ſabãt Romanos,donec Veſpaſianus retento à pugna milite,ſtatuit obſidere ciuitatẽ, & eã penuria neceſſarioꝝ capere.itaq; oẽs eoꝝ exitus obſeruari p̃cepit.laborabãt illi & ſalis & aquæ inopia:cæteꝝ q̃d deerat,facile ferebaẽ.Quare iã ad menſurã potus da batur.hoc aũt Ro.nõ latebat,qui eos extra muros aquã afferre proſpiciebãt,vbi etiã baliſtarũ telis plurimos occidebant.Interim Veſpaſianus aquã prohibuit,illi per ri- mas muroꝝ demiſſa in vndis veſtimẽta ſuſpẽdebant,ꝗ poſteaꝗ̃ Ro.viderunt ſiccari, aliunde eos habere aquæ copiã p̃ſumpſerũt.Deniq; dux belli penuria eos capi deſpe- rans,iteꝝ ad arma ſe cõuertit,Iudæis quoq; id maxime cupiẽtibus.p̃terea Ioſephus per quandã vallẽ deuiã non obſeruatã,vſui neceſſaria quærere ſtatuit,quã more canũ te- cti velleribus,obibãt,donec fraudẽ vigiles perſenſiſſent,vallẽq; cinxiſſent.Itaq; Ioſe- phus videns ciuitatẽ nõ diu ſubſiſtere poſſe,cũ optimatibus de fuga tractabat.verũ id populus ſenſit,& circa eũ fuſus,ne ſe negligeret,p̃cabaẽ:decere illos neq; inimicos fu gere,neq; amicos deſerere,& quaſi tẽpeſtate opp̃ſſa naui deſilire,qui ad eã tranquillo mari veniſſet.Ioſephus p̃tendit p̃ſentiam ſuam parũ prodeſſe,ſe aũt foris eis maximo emolumento fore.Nõ flexit his populũ,deniq; pueri & mulieres oẽſq; populi flentes ad pedes eius,p̃cabanẽ vt ſocius foret,non inuidia ſalutis eius,ſed ſpe propria.ille re- manere ſtatuit,& nunc tẽpus eſt,dicens,pugnam incipere,cũ ſpes nulla ſalutis eſt.ad opera ſe cõuertit,& cũ pugnaciſſimis egreſſus,diſiectis cuſtodibus,vſq; ad Ro.caſtra excurrebat,nũc aggeres diſcerpere,nunc operibus ignẽ immittere tentabat:poſtero die ſimiliter & tertio,ac per aliq̃t dies & noctes bellando laborabat.Iudæi cũ ſemper aliquid agẽtes,priuſꝗ̃ paterenẽ,in ciuitatẽ refugerent,Veſpaſianus armatis imperat, vt eoꝝ impetus declinarent,nec cũ hoĩbus mori paratis manũ cõſererent,nil fortius eſſe deſperatis:reſtingui eos,ſi propoſito careãt,quaſi flammã,ſi materiam nõ inue- niat,nulla tñ telorũ machina quieſcebat.Tandẽ Veſpaſianus exiſtimãs ſe magis obſi- deri,arietẽ admouere decreuit,baliſtis igiẽ miſſiliũq; machinis arcebãt eos Iudæi mu ro,& cũ nemo auderet muros adſcẽdere,ipſe arietẽ applicabat:& primo quidẽ ictu mœnia cõcuſſa ſunt.Ioſephus aũt eodẽ loco ſæpe feriri,neq; multo poſt murũ diſtur batũ iri proſpiciens,ſaccos cõfertos paleis,qua feriri videbat,demittit ex muro,vt eo modo ictus erraret,ꝗ res multũ Ro.obfuit.cõtra hoc ipſi proceris contis exhibitis,in ſummo falces,q̃bus ſaccos excidebãt,alligarunt.hoc modo murũ ruere fecerũt.Tũc Ioſephus & ſocij ad ignis auxiliũ cõfugerũt,accenſumq; totũ q̃d aridæ fuit materiæ, tribus in locis pariter inflammauerũt,vnaq; machinas & aggeres cõcremauerũt,adhi bitis bitumine,ſulfure & pice.Tum Eleazarus Addei filius,ſaxũ tanta vi ſuper arietẽ ex muro demiſit,vt machinæ caput abrũperet,qui tandẽ quinq; ſagittaꝝ vulneribus fixus eſt.Poſt hũc duo iuuenes ſup milites decimæ legionis proſiluere tanto impetu, vt etiã Ro.acie perrupta,oẽs in fugã verterent.p̃ter hos Ioſephus & cætera multitu- do,raptis ignibus,machinas & refugia incendũt.Rurſum Romani poſt meridiẽ ere- ctũ arietẽ ad eã partẽ,ꝗ pridẽ quaſſata fuit,appulerũt,ibi Veſpaſiani plantã quidã vul nerat.obſtupefacti plures,ad ducẽ cõcurrunt,& maxime Titus metuẽs patri.facile tñ pater timore filiũ,& perturbatiõe liberauit exercitũ.bellũ ſæuius incitat.ibi vero vl- tor quiſq; imperatoris omne periculũ adire cupiebat,& cũ clamore murũ petebat. Ioſephus & ſui nõ deterrebanẽ à muro,ibi plurimi pro Iotapata pugnantes,fortiter deciderũt.Tandẽ circa matutinas vigilias murus ictibus ceſſit,quẽ mox reſtituunt vt poſſunt.mane ordinatis aciebus,Veſpaſianus ciuitatẽ aggrediẽ,triplici acie circũdãs, intus nemo ocioſus,ſigno dato,exterius miſſis vndiq; ſagittis,lux obſcurari cœpit.Io ſephi ſocij memores p̃ceptoꝝ,& aduerſus clamorẽ obſtrictis auribus,& cõtra ſagit- tarũ vulnera corporibus cõmunitis,cũ admouerenẽ pontiũ machinæ,ipſi eas curſu, Expugnat Iotapata. & anteꝗ̃ hoſtes pedẽ ponũt in his,occupãt:nec prius à Romanis diuellebanẽ,ꝗ̃ vel ca derent vel occiderẽt.Verũ Iudæis perpetuo dimicãtibus,cũ nec vnde mutarẽt propu gnatores haberẽt,inuicẽ ſe adhortati ſunt.Interim Ioſephus feruẽti oleo milites Ro. perfundi iubet.hæc res ardentiũ Ro.aciẽ diſſipauit:ſiquidẽ facile à vertice ad pedes vſq; ꝑ totũ corpus intra arma oleũ fluebat,carnẽq; cũ oſſibus depaſcebaẽ.Romani li- cet oleo perfuſi pati viderenẽ,ſuccedẽtes tñ alij incurſabãt.Iudæi dolo vſi,cum fœno Græco decocto tabulata pontiũ perfundũt,q̃bus Romani firmo pede ſtare nõ pote- Fœnũ Græcum. rãt,alij reſupini calcabanẽ,alij deijciebanẽ,& à Iudæis feriebanẽ.cũ dux talia pati mili tes videret,à pugna ſuos reuocat.fuit eius pugnæ dies xx,mẽſis Iunij.Veſpaſian⁹ vbi

Margin notes: Stratagema Ioſephi. (beside the opening lines) — Aquæ penuria. (beside "batur.hoc aũt Ro.")

vidit exercitũ accẽſum ira,aggeres altius tollit,tres turres ferro vndiq; tectas erigit,
iaculatores & fundibularios imponẽs:qui cũ non cõſpicerent propter altitudinem
turriũ,ipſos vero ſtantes ſup muros facile cernerẽt ac telis appeterẽt,murũ deſerue-
re Iudæi.Iotapatenis aũt diu durãtibus,& pter ſpem aduerſa tolerãtibus,quadrageſi-
mo & ſeptimo die Ro.aggeres ſup murorũ altitudinẽ ſunt elati.quidã ad Veſpaſia-
nũ tum profugus,paucitatẽ ciuiũ & fatigatos edocuit,& ſi circa matutinũ ingrede-
rent Ro.capi ciuitatẽ poſſe exiſtimabat.hora igitur indicata,ocioſe exercitus ibat ad
muros,primusq; incedebat Titus cũ vno ex chiliarchis paucis comitatus:interfectisq;
vigilibus,in ciuitatẽ ingredit,& poſt eos nonnulli alij.arce occupata,cũ hoſtes in me
dio verſarent,iam dies erat,necdũ hoſtẽ ſenſerant Iudæi,ſed ſoporati circunueniunt,
totusq; exercitus ingredit.Romani oẽs trucidãt.itaq; illo die immaniſſimã multitudi
Excidium Iotapatæ.
nem interemerũt,poſtea in omnes vlciſcunt per latebras,pter infantes & fœminas,
40.millia cõnumerata ſunt excidij tẽpore,at Ro.oĩa deinde incendũt anno 13.Nero
nis Calen.Iulij.Romani vero Ioſephũ requirẽtes,& propter indignationẽ,& qa ca
ptus maxima pars belli eſſet,ille in excidio ciuitatis in puteum profundum,cui altus
ſpecus in latere erat,ſe ſubtraxit,vbi xl.alios latitãtes offendit,cumq; oĩa ipſius cauſa
maxime obſeruarent,tertio die capta muliere,indicatus eſt.Tũ Veſpaſianus prope-
re duos chiliarchos pacẽ daturos Ioſepho,mittit,vt adſcẽderet.qbus rogãtibus,& fi-
dẽ pro ſalute dãtibus,minime paruit,timẽs ne in pœnã vocaret,donec Veſpaſian' ter
tiũ chiliarchũ Nicanorẽ,Ioſepho notũ,eo miſiſſet.is eñ q̃ dulce eſſet in eos Ro.inge
niũ referẽs,q̃s ſubiugaſſent,q́q; ipſe virtutis ſuæ cauſa magis admirabilis q̃ inuiſus du
cibus haberet,eſſe imperatori ſtudiũ eum cõſeruare,nõ perdere,addebat,nec Veſpa-
ſianũ miſiſſe amicũ vt deciperet,neq; ſe facturũ,etiã ſi poſtularet.Verũ Ioſepho ad-
huc titubante,tentabãt quidã ignẽ ſubmittere ſpeluncæ,ſed Nicanor prohibebat.In-
Ioſephus à Ro.repert'.
terim ſomnia reminiſcit Ioſephus,quibus ei Deus futuras Iudæorũ clades indicaſſet,
occultas Deo pces pſoluit,& quia Iudæorũ,inquit,labefactari tibi res creator placuit,
fortuna vero ad Ro.tota migrauit,aĩamq; meã q̃ futura pdiceret,elegiſti,do qdẽ ma
nus ſpõte Romanis,& viuo:teſtor aũt q nõ proditor,ſed tuus miniſter ad eos ibo.ſi
mul his dictis,Nicanori cõſentiebat.Verũ cũ hi qui ſecũ erant,Ioſephũ intellexerunt
ceſſiſſe,circũſtant vniuerſi,plurimũ ingemiſcẽtes,patriæ leges vbi ſunt? tu Ioſephe ca
ptus es,lucẽq; intueri pateris? q̃ cito tui oblitus es,qui multis pro libertate mori ſuaſi-
ſti? falſam profecto fortitudinẽ habebas.Deciperis,qui ſalutẽ apud eos ſperas,cũ qui
bus ita dimicaſti,*aut etiã ſi hoc certũ ſit,te ſeruare cupis,ſed qm Ro.fortuna obliuio
nẽ tui fecit,nos patriæ gloriæ cõſulentes,& dextrã tibi & gladiũ cõmodabimus:tu ſi
ſpõte moriare,dux Iudæorũ:ſi inuitus,proditor morieris.Timẽs Ioſephus impetũ,ar
gumẽtis maioris ſapiẽtiæ aggredit:Vt quid tantopere o ſocij,propriæ necis auidi ſu
mus? aut cur inter ſe amiciſſimas res corpus & animã,in diſſenſionẽ vocamus? muta-
tũ me quis dicet:ſcio optimũ eſſe in bello mori,ſed lege belli,hoc eſt,hoſtibus trucida
ri.proinde ſi Ro.hoſti ſuo parcendũ putãt,quanto iuſtius nobis ipſi parcemus? pul-
chrũ eſt pro libertate mori,fateor,pugnãdo.nũc aũt neq; plio nobis obſtãt hoſtes,ne
q; nos interficiũt.Itidẽ aũt timidus eſt,qui mori nõ vult cũ oportet:& qui vult,cũ nõ
oportet.pterea quis nos metus prohibet adſcẽdere? nõne mortis? ergo eã q̃ nobis ſu-
Num viri ſit,ſeſe inter ficere.
ſpecta eſt & dubia,certã ipſi nobis irrogabimus? an viri fortis eſt ſeipſum occidere?
immo ignauiſſimi.nã & nautã timidiſſimũ puto,qui metu tẽpeſtatis añ turbinẽ ſub-
mergit ſpõte nauẽ.quin etiã propria manu perire,à cõmuni oĩm animaliũ natura ab
horret,eoq; in Deũ ſcelus cõmittimus.nullũ eſt animal q̃d induſtria ſua moriat,ſi-
quidẽ naturæ lex,vt velint viuere, oĩbus inſita eſt.idcirco qui nobis adimendũ id pu
tant,hoſtes ducimus & inſidiatores pœna pſequimur.Deũ vero indigne ferre nõ ar-
bitramini,ſi donũ eius deſpicimus? ab illo accepimus vt eſſemus:rurſum vt eſſe deſi-
nemus,illi reddẽdũ eſt.Corpora quidẽ cũctis ex caduca ſunt materia fabricata,aĩa ve
ro immortalis.Si quis ergo depoſitũ hoĩs ſubripuerit,peſſim' ſtatim & pfidus habet:
ſi Dei depoſitũ in corporib' nr̃is collocatũ quis abiecerit,minime inultũ manebit.&
ſeruos fugitiuos vlciſci iuſtũ credit,q̃uis nequã dñm fugerint.ipm optimũ dñm fuge
re licebit? an ignoratis q eorũ qui naturæ lege e vita exeũt,ppetua laus domusq; ac fa
milia ſtabiles ſunt? puræ aũt aĩæ retinẽt locũ in cœlo ſanctiſſimũ,olim rurſus acceptu
ræ id corpus q̃d reliquerũt.q̃rũ vero manus in ſeipſos inſanierint,eorũ aĩas orcus ſuſ-
cipiet,autoresq; iniuriæ Deus p nepotes vlciſcet.hinc vti Deo inuiſum eſt,ita legib'
ſuis inprimis deteſtat.Deniq; qui ſe occiderint,apud nos ad occaſum ſolis vſq; inſe-
pultos abijci decretũ eſt,cũ etiã hoſtes ſepeliri fas eſſe ducamus:apud alios aũt dextrę
iubent abſcindi,q̃ in ſuũ corpus armatæ fuerant.Pulchrũ eſt igit o ſocij iuſta ſentire,
neq;

neq; humanis cladibus addere, vt creatorẽ oĩm impietate lædamus. ſi ſalui eſſe volu-
mus, ſalui ſumus: ſin mori placet, ab his occidi pulchrũ eſt qui nos ceperint. Equidẽ
& Ro. inſidias expeto. nã ſi hi me poſt iunctas dextras occidunt, mendacij perfidiam
pro ſolatio victoriæ ac gloria perferã. Multa in hũc modũ Ioſephus, vt ſuos à cæde
dehortaret, illi obſtrictis auribus, deſperatiõe qua ſe iamdudũ mori decreuerãt, con
citant cũ gladijs ſibi occurrentes, ignauiã exprobrabãt, eũ adorientes. ille aũt cũ aliũ
benigne appellaret, alterius dextrã depræhẽderet, aliũ pcibus exoraret, vt ſibi parce
rent, perinde eũ atq; truces beſtiæ circũſteterant. Nõ defuit in ea deſperatione conſi
liũ, fretus Dei prouidẽtia Ioſephus, ſalutẽ in periculũ mittit: & quia mori, inquit, de-
cretũ eſt, agite, cædes mutuas ſortiamur, neq; ſua quis dextra iaceat. cui obtigerit, ma
nu ſequẽtis occũbat. iniuſtũ eſt eñ, cæteris interemptis, vltimũ ſaluũ eſſe, viſus eſt ve
ra dicere, & ſic mors cuiq; vt ſorte obtigerat, ſuſcipit, quaſi mox etiã duce morituros
cũ Ioſepho eñ perire, vita dulcius æſtimabant. Remãſit aũt ipſe cũ altero, cõſultoq;
proſpiciẽs, neve ſorte grauaret, vel ſi nouiſſimus ſupereſſet, gẽtilis ſe cęde pollueret,
illi fide interpoſita perſuaſit vt viueret. hoc modo liberatus, ad Veſpaſianũ p Nica-
norẽ ducebat. oẽs aũt Ro. viſendi eius gratia cõcurrebãt. varius tumultus erat, recto
rũ nemo fuit, quin licet ante iraſceret, viri adſpectu mitior factus eſt. Titus vero prę
oĩbus, q̃ fortis Ioſephi animus, qualiſq; fuiſſet in pl̃ijs, & qualis nũc in hoſtiũ manib9,
reminiſcit: plurimaq; ſalutis ei pars, Titus extitit apud patrẽ. Veſpaſianus eũ cuſtodi
ri pcipit, q̃ſi miſſurus Cæſari. q̃ audito, Ioſephus aliquid ſe ſoli dicere velle ait, ſum-
motiſq; oĩbus, pter filiũ Titũ ac duos amicos, tu quidẽ Veſpaſiane tñ me captiuũ te
nere putas, ego tibi maiora dico, ad Neronẽ ſine cauſa me mittis, tu Cæſar & impera Veſpaſiano
tor atq; hic filius tuus. nũc aũt me colligato arctius, ad pœnã reſerua, ſi in dñm iſta cõ portẽdi im-
fingo. His dictis Veſpaſianus fidẽ nõ habebat, licet in alijs veracẽ dephenderat. in cu- periũ, Ioſe-
ſtodia detineri iubet, ac benigniſſime foueri, Tito operã pſtante. Vbi apud Hieroſo- phus pdicit
lymã caſus Iotapatæ nũciatus eſt, fama tñ volante, ſimul q Ioſephus peremptus eſ-
ſet, amiſſorũ quiſq; lugebat. ducis aũt luctus publicus erat, vt p dies xxx. nunq̃ lamen
ra ceſſarent. Tẽpore vero veritate reuelata, Iotapatã exciſam, Ioſephũ viuere cũ Ro.
ac ſupra fortunã à ducibus honorari, tantã in eum viuũ iracundiã, quantã cũ mortuũ
crederent, beneuolentiã cõceperũt: ab his ignauiæ, ab illis proditionis arguebat. Ve
ſpaſianus aũt ſtudio viſendi regnũ Agrippæ ingredit. nam rex inuitarat eũ cũ exer- Agrippa ho
citu, ibiq; p dies xx. milite recreato in epulis erat. poſtea Tiberiada res nouas moli- ſpitio acci-
ri, & rebellare Taricheas audiuit. cõtra Tiberiada exercitũ miſit, quare ciues pacem pit Ro. exer
petiere. Ieſus vero cũ ſocijs, nõ ratus ſibi tutũ ibi eſſe, in Taricheas cõfugit. Veſpaſia- citum.
nus poſtero die acies diſponit, nauali prælio multis obtritis, Taricheas cepit, occiſis
ſex millibus & quingentis. pugna peracta, pro tribunali reſidẽs, nocentes ab innocẽ
tibus diſcernebat. ſeniores cũ imbellibus qui mille ducenti erant, iuſſit occidi. iuuenũ
aũt validiſſimos 6000. lectos Neroni tranſmiſit, cæterã multitudinẽ ſupra 30000. vẽ-
didit, pter alios q̃s Agrippæ donauit. Reliqui e vulgo, q̃d erat apud Trachonitas, Ga
lonitas & Ioppenos, pluresq; ex Gadaris capti ſunt, poſtea ad Ro. quiq; cõfugiũt, p-
ter Iſcala & Itabiriũ. cũ his rebellabat Gamala, Sotanin & Seleucia. Quantã ſtragem
Ro. miles in his capiẽdis paſſus ſit, longũ eſſet narrare, pſertim in expugnatiõe Gama Gamala.
læ, & poſt in Itabirio, vbi multi in Hieroſolymã refugiebãt. apud Gamalã etiã quiq;
fortiſſimi fuga diſperſi latebãt. militia, aduenięte Tito, trucidata eſt. capit aũt die 23.
Iam ſolũ Giſcala reſtabat Galilææ municipiũ. erãt ibi multi, pacẽ deſiderãtes. his per- Giſcala.
mixti erãt ſeditioſi quidã, q̃s ad defectionẽ impellebat Leui filius Iohãnes, homo fal
lax & immoderata ſperare promptus. Veſpaſianus cõtra hos Titũ mittit, qui videns
plenos hoĩbus muros, mirari ſe ait, q̃ freti, cunctis iã ciuitatibus Galilææ captis, illi ſo-
li Ro. arma opperirent, cũ tñ pacẽ habere poſſent. His dictis, populariũ neminẽ ſedi-
tioſi ad murũ permiſerũt adſcendere. cuſtodes erant portis appoſiti, ne quis ad Ro.
prodiret. Iohãnes aũt & ipſe amplecti ſe cõditiones ait, illũ tñ diẽ Iudæis ſacrũ, in quo
nõ liceret de pace cõuenire. nã cupiebat rẽ in noctẽ differri, qua fugæ via daret. indu-
ciæ dant. exercitus etiã ad vnã ciuitatis partem duntaxat ſe collocat. Nocte Iohãnes
cũ armatis hora opportuna, in Hieroſolymã fugiebat cũ oĩbus qui ſequi volebãt. luce
facta, Titus ad muros aderat fœderis cauſa, atq; populus patefactis portis eũ recepit,
ac q eos liberauerit, gratias agit: Iohãnis fugã ſignificat, & vt ſibi parceret, rogabat.
Galilæa quidem tota, poſtq̃ multo ſudore Romanos exercuit, hoc modo ſubacta eſt.
Apud Hieroſolymã vero ad Iohãnis introitũ populus oĩs effuſus, de cladibus perſcru
tabat perpeſſis. vcrũ illi in malis arrogabãt ſibi, nõ vim Ro. fuiſſe dicẽtes, ſed ſpõte ve
niſſe, vt arma potius pro metropoli ſeruãda ſuſciperẽt, ſignificando tamen excidium

Pœnæ eorũ qui ſe interficiunt.

Giſcaloꝝ,vnde nõ mediocris populũ perturbatio tenuit. At Iohãnes ſingulos circũiens,ſpe ad bellũ incitabat,infirmitatẽ Romanoꝝ aſſerẽs.proprias vires extollẽs,qñ pennis etiã huius vrbis mœnia nõ poſſe ſuperari. Tanta erant in grauiſſimo diſcrimine temeritate Iudæi.his dictis corrupti ſunt iuuenũ animi.prudentiorum aũt nemo erat qui nõ lugeret ciuitatẽ,veluti iam perditã.itaq; diſſenſiones apud oẽs erant.tum ciuitas à nullo regebaẗ,& oẽs recipiebat ſine delectu,quaſi cuncti adiumẽto venirent. Ea res ciuitatẽ peſſundedit, ꝙ iners & inutilis multitudo alimenta cõſumpſit,atq; prꝫter bellũ,ſeditionẽ atq; famẽ cõparauit. Eo in tẽpore nullũ facinus atrox omittebaẗ, cædes rapinæq; fiebãt,nõ clam,ſed palã:nec in plebẽ,verũ nobiliſſimos quoſq;. Nã primũ Antipã regñ generis virũ.cuſtodiæ manciparunt.poſt hũc Leuiã ꝓſtantẽ.pluresq; in ciuitate nobiliores,qui ꝓſtare videbanẗ.grauiſſimus tum ſeditioſoꝝ turbam metus inuaſit,vt velut occupata ciuitate,quiq; ſuæ ſaluti cõſulerent.quare nõ tutum putantes ea potẽtia viros diutius cuſtodire,ne forte populus incitareẗ ad rebellandũ, decreto eos occidi iubẽt:fingebãt cauſam ſceleris,cũ Romanis eos de traditiõe vrbis collocutos,& libertatis proditores interemiſſe ſe gloriabanẗ,quaſi de repub.bene meriti eſſent. Venit in eoꝝ poteſtatẽ pontificũ deſignatio,probis nõ obediebãt,polluti ſancta introire cœperũt. Iam aũt contra eos populo cõcitato,Ananus æuo maximus pontificũ,ſed & ſapientiſſimus,vbi vidit hominẽ rure abſtractũ,indutũ ſacra veſte,ac ludibrio legẽ fieri,concione vocata,ſtans inter eos medius,ad legẽ collachrymãs crebro reſpectabat: Magis,ait,mori ſatius eſt,ꝗ̃ vt Dei domiciliũ videã atq; inacceſſa ſceleratoꝝ pedibus frequentari, Igiẗ ſolus ibo,& tanꝗ̃ in ſolitudinꝫ animã ſolã dabo pro Deo. nunquid opus eſt viuere in populo cladẽ ſuã non ſentiente? Siquidẽ rapti patimini & verberati,& nec gemitu quiſꝗ̃ vlciſciẗ peremptos. O rem acerbã,quid de tyrannis queror? nõne veſtra patiẽtia nutriti ſunt? nunquid nõ tacẽdo plures feciſtis,& in vos arma vertiſtis? veſtra ſecordia res periere,bonos à tyrãnis trucidari paſſi eſtis, iam ſacra etiã cõculcari ſinitis,an Ro.expectatis,vt ſanctis veſtris opituleñ? eo noſtrꝫ ciuitatis res venere,vt miſereaẗ noſtri etiã hoſtis Nõ exurgitis o miſeri? ꝗd etiã beſtiꝫ faciunt,nõ vltũ ibitis percuſſores? vos ſeruitutis ac dominoꝝ amãtes,adeo ne maioꝝ virtutẽ liquiſtis,qui grauiſſima bella,vt in libertate manerẽt,pertulere? Et quid opus eſt de maioribus loqui? hoc ipſum bellũ,ꝗd cũ Ro.gerimus,quid habet cauſæ niſi libertatẽ? ergo qui dñis totius orbis ſeruire renitimur,gẽtiles noſtros ferimus tyrãnos? quin etiã ſi à Ro. capti fuerimus,illoꝝ tñ donaria in tẽplo eſt cernere,iſtoꝝ vero ſpolia:qui nobilitatẽ huius ciuitatis trucidãt,inter media ſancta deambulãt prophanis pedibus. Quis igiẗ externũ bellũ metuat,cũ noſtris facinoribus dignũ nõ poſſit excogitari ſuppliciũ? pleriq; fortaſſe multitudinẽ tyrannoꝝ atq; audaciã reformidant,& ꝙ in loco ſuperiori exiſtunt:hæc veſtra negligẽtia eſt,magiſq; proficiẽt ſceleratiſſimorũ cõcurſu,ſi moramur.en ꝓbeo manũ & cõſiliũ,nec corpori meo parcendũ erit. His Ananus cõtra zelotas populũ hortabaẗ,& cũ idoneos cerneret atq; ordinaret ad ꝓliũ,zelotæ conatibus eius cognitis,exploratores eñi qui oĩa proderẽt habebãt,in pontificẽ cõmoueñẗ.moxq; inſurgũt,inſilientes per cuneos,neq; cuiꝗ̃ obuio parcebaẗ.Cito Ananus populũ cõgregauit,multitudine quidẽ ſuperiorẽ,armis aũt inferiorẽ. Illi arbitrari ſe in ciuitate minime habitare poſſe,niſi zelotas eximerẽt:hi vero,niſi viciſſent,nullũ ſe nõ ſubituros ſuppliciũ.procedũt.multꝫ cædes vtrobiq; fiebãt.populares vulnerati,in domos ſuas referebãtur:zelotæ in templum,ſacrũ humũ cruore perfundentes. Ananus vim ſuis factã nõ ferens,templũ vnã cũ ſuis irrupit. Illi in murũ interiorem recepti,ianuas occludũt.verũ Anano portis ſacris manus inferre nõ placebat, ex oĩbus aũt ſuoꝝ ſex fere armaroꝝ millia in porticibus collocat, ſuccedentes vero his in excubijs per ordinẽ ponit. Fit aũt his oĩbus exitij cauſa Iohãnes,qui ex Giſcalis effugerat.ille immoderatis Ananũ & populi principes placabat obſequijs.proditor aũt erat,fidẽ ſe populo ſeruaturũ iurauit. Itaq; illi Ananus credidit,eũ ad zelotas concordiæ cauſa legatũ miſit,quibus ꝗ in periculo eoꝝ cauſa ſæpe ſtetiſſet,ꝓdicat,& quæ Ananus cũ ſocijs excogitaſſet,perſuaſiſſe populo vt ad Veſpaſianũ legatos mitteret, ad capiendã ciuitatẽ venturũ. Conſiliũ ꝓterea ſe habere ait.ꝗd dicere non auderet,ſignificans Idumæos in anxiliũ vocandos,quibus Ananum ꝓuenire poſſent. Eleazarus Gionis filius & Zacharias,Anani factione extollentes,diu quid agerent dubitabant. tandem aduocari placuit Idumæos,ſcripta epiſtola.ꝙ circunuento populo,Ananus vellet Romanis metropolim prodere:ipſi aũt pro libertate certãtes,in tẽplo cuſtodirẽtur:ac niſi mature ſubuenirent,ſeſe Anano,ciuitatẽ,Ro.ilico ſubigendã.pleraq; legatis referẽda ad hæc mandabãt. Idumæi epiſtola mãdatiſq; attoniti,ꝗ̃ſi furibũdi diſcurſabãt,militiã denunciare cœperũt,ad motus gens facilis atq; ſemꝑ ſuſpenſa.mox multi

Sacra & rēpu. Hieroſoly. zelotꝫ tyranni perturbant.

Iudæoꝝ ſanguine tẽplũ polluitur.

Idumæi zelotis auxilia mittunt.

multi pro libertate metropolis arma capiunt.cōgregati aūt prope ad 20000.Hieroſo
lymam veniunt. Ananus vti hæc cognouerat, portas aduerſus eoꝝ impetum clauſit,
precibus eñi ad concordiā eos flectere conabaẗ.ſtans ergo in aduerſa turri poſt Ana
num Ieſus pontificū æuo lōgiſſimus:Cum multæ,inquit, & variæ turbæ tenuerint ci
uitatem,in nulla re magis mirandū,q̄ ꝙ ꝑditiſſimis hoibus auxilio cō‸a nos tāta ala
critate veniſtis,q̄nta nec in barbaros vocati.Equidē ſi ſimiles illoꝝ mores veſtros pu
tarem,in graue diſcrimē incidiſſemus.Sunt eñi illi mille mortibus digni.nam purga
menta plebis,luxu abſumptis patrimonijs,poſtq̄ in exterioribus auaritiā exercuerunt,
poſtremo in ſacrā ciuitate clam influxere,latrones ſancta loca immanitate ſceleꝝ pol
luerūt,ſpolia honeſtoꝝ cōſumētes. Veſtræ vero multitudinis talis eſt apparatus,q̄lem
deceret eſſe,ſi cōtra alienigenas publico cōſilio metropolis inuitaret.qd eſt niſi fortu
næ iniuria pro nequiſſimis arma veſtra ꝑparaſſe? q cauſa q̄ſo,vt arma pro latronibus
aduerſus cognatum populū caperetis? ſed cū ꝑditionis nos metropolis accuſant,vos
cōſiderare oportet,q nos inſimulāt,fidem cōtra nos nō ex cōfictis colligere. quid eñi
ſi nūc recepeximus Ro. cum ab initio licuerit aut ab his non deficere, aut quia defeci
mus,cito venire in gratiā,priuſq̄ oia vaſtarent? ſane q̄d in me eſt,pacē morti antepo-
no.ſemel aūt bello inuolutus,glorioſam mortē vita captiui æſtimo potiorē. ſed dicāt
q fuerint proditionis miniſtri.cum iret aliquis, depræhenſus eſt? literas nacti ſunt? do
nec ſine metu fuerūt ſeditioſi hoies,neminē noſtrū proditorē ſuſpicabanẗ,ſed in peri-
culo cōmenti ſunt,vt vos in amicoꝝ cædem prouocarēt.at vos oportet,qa cum armis
veniſtis,primū q̄d iuſtiſſimū eſt,adiuuare metropolim,& vnà nobiſcū tyrānos exime-
re,q calcatis legibus,iura ſuis gladijs ꝑmiſerunt: nobiles viros non accuſatos, ex foro
raptos,primū vinculis cruciarūt, deinde neci dederūt. videbitis deſolatas domos,ra-
pinas,coniuges in veſte lugubri,tanto ꝑciti furore,vt latrocinātes ex agris ac vicis in
phanū trāſtulerint.attñ licet vobis,armis depoſitis,cognatoꝝ habitu introire ciuita-
tem,ac de noſtris diſcordijs iudicare.Interim itinera obſeruate,ne cum Ro.quicq̄ aga
mus.Si vero neq; nobiſcū eſſe,neq; inter illos & nos iudicare vultis, reſtat tertium,vt
relictis vtriſq; partibus,nec noſtris cladibus inſultetis,neq; cum inſidiatoribus mane-
atis:ſin hoꝝ nihil gratū eſt,ne portaꝝ clauſtra miremini,dum arma portatis.Hęc ſer-
me Ieſus. Multitudo aūt Idumæoꝝ non attendebat,ardens iracundia,ꝙ nō paratum
habebat introitū. Tunc vnus ex eis Simon,non ſe mirari,inquit,libertatis ꝓpugnato-
res in templo cuſtodiri incluſos,cum ipſi cunctæ genti clauſerint ciuitatē cōmunē, &
Ro.qdem fortaſſe coronatis iam portis recipere ſint parati, Idumæos ex turri alloquā
tur,capta iubeāt ꝑ libertate arma abijci,cognatis non credentes cuſtodiā ciuitatis,iu-
dices eos diſcordiaꝝ fieri vellēt,accuſando ꝙ indēnatos ciues occiderūt,cum ipſi to-
tam dānent ignominia nationē:deniq; vrbem oibus alienigenis paţentē, clauſitis do
meſticis.qs cauillationem veſtrā ꝑtulerit cum res repugnantū videat? nos à patrijs ſa
cris arcetis,ideo ꝑ cōmuni patria pugnabimus.manebimus ꝑ muris armati,donec aut
Ro.vos à periculo liberent,aut ipſi mutemini.His dictis Idumæoꝝ multitudo cōſen-
ſit.Ieſus aūt triſtis receſſit,ꝙ nec Idumæos quicq̄ ſentire moderatū,& duplici bello ci- Tēpeſtas futuri exitij ꝑnuncia.
uitatem oppugnari videret.Illi ꝓpe muꝝ tabernaculis poſitis, manebāt.Nocte illa ve
lut graui hyeme, immenſa vis imbrium ventoꝝq; vulgi animos terrebat,certum erat
hoim exitio mundi ſtatum eſſe turbatum.Idumæi denſatis corporibus inuicem ſe fo-
uebant,zelotæ vero magis illorum q̄ ſuo periculo cruciabantur,ardentiores vi armo-
rum cuſtodes inuadere ſtatuerunt, prudentiores vero diſſuadebant. Nocte profunda
feris templo ſacratis portarum vectes ſecant,phanoq; egreſſi, ad murum clanculū ve
niunt,ſecretamq; portam aperiunt, & ſi tunc manum in populum inieciſſent, totum
trucidare potuiſſent.His ingreſſis,mixti zelotæ cum Idumæis, in cuſtodes irruunt.cæ
ſis nonnullis,oïs multitudo ſuſcitata eſt.raptiſq; armis,ad vlciſcendū currit, ſolos pu
tans zelotas.ſed cognitis Idumæoꝝ auxilijs,multitudo obſtupefacta eſt.Nemini Idu-
mæi parcebant,ꝙ hyeme grauiter affecti,non erant hoſpitio accepti:his qui ſe nō in-
tromiſerant,pro inimicis vtebanẗ.nullus fugiendi locus,nec ſpes erat ſalutis:octo aūt
millia quingentos mortuos dies inuenit. Verſis in ciuitatem manibus,Idumæi oēs do
mos diripiebant,pontifices inuentos ſtatim obtruncant. Ananus itaq; perijt vir lauda
bilis atq; iuſtiſſimus,libertatis aſſt maxime fautor erat,commodis proprijs communes
ſemp prætulit vtilitates.& quidem non errauerim,inquit Ioſephus,ſi Anani mortem
dixero perituræ ciuitatis initium.apud illum iacebat & Ieſus, vterq; nudus, canibꝰ &
feris miſerabilis ꝑda. Paulo poſt dum zelotæ ſimul cum Idumæis fœdaſſent totā ſan-
guine ciuitatem,paulatim eoꝝ detegitur inuidia. inueniūt Idumæi eos cōtumelioſos,
& q falſo proditionis accuſaſſent populares,veniſſe eos pœnitebat, nec geſta eorum

placebãt, domũ recedere maloꝝ́q; ſocietatẽ vitando cũcta diluere flagitia ꝑperabant, q̃ non ſpõte, ſed decepti cõmiſiſſent, vnde recedẽtibus illis, paulũ popul' recreatus eſt. creuit aũt zelotaꝝ inſolẽtia, q̃ſi his eſſent liberati, q̃rum pudore ac reuerẽtia criminibus paſſim ꝑpabant. Deniq; nulla iam erat facinoꝝ mora, maxime aũt in viros fortes atq; inſignes cædibus ſæuiebant. itaq; occiſus eſt Gion, dignitate ſimul & gñe ꝓſtans, poſt eum Niger. pars aũt plebis nulla erat, cui ad interitũ nõ excogitaret occaſio. Romani his auditis, Veſpaſianũ incitabãt, vt mox dñ diſcordes eſſent, ciuitatẽ inuaderet. ad q̃d ipſe, plurimũ eos, q̃d cõueniat, ignorare: nam ſi ſtatim ciuitatẽ aggrederet, cauſam hoſtibus fore cõcordiæ: ſin expectaret, domeſtica ſeditiõe cõſumerent. Deũ nãq; meli' q̃ ipſos diſponere, q ſine labore Romanis Iudæos traderet, nec eſſe nũc tẽpus q̃ muniãt fortius ciuitatẽ ſeditionibus occupatã. His dictis rectores militũ cõſentiebãt, mox́q; apparuit vtile conſiliũ, cum ſingulis diebus multi confluerẽt ad eos fugiendo zelotas. erat aũt fuga difficilis. oẽs enĩ exitus cuſtodiebant. Illi ad hoc crudelitatis venerũt, vt neq; intus neq; extra occiſis humum concederent, veluti cum patrijs legibus etiam naturæ iura diſturbare pepigiſſent, ſepelientibus aũt ſuoꝝ funera mors imminebat: factuḿq; eſt vt ſuperſtitibus mortui, velut adepti requiem, beatiores viderent. Ridebatur diuinitas, prophetaꝝ́q; reſponſis illudebãt: tẽpus aduenerat, vetus enĩ verbum erat, tunc demũ ciuitatẽ captũ iri, ſancta q̊q; flãmis exurenda eſſe, cum lege belli ſeditio fuiſſet exorta, phanuḿq; Dei propriæ manus violaſſent. q̃d zelotæ fecerũt. Cõtigit ꝑ idem tẽpus ſeditioſos diuidi. nam Iohãnes iamdudũ tyrannidẽ affectãs patriæ, nequiores ſibi adiungens, ab alijs ſeparabat, decretis eoꝝ non obediendo, ſuáq; iubendo, impius, volẽs ſolus dñari. iungebant ei plures, alij metu, alij gratia. erat oratiõe & ingenio non tam fallax, q̃ acceptus. Vaſtata Galilæa, Neronis Cæſaris mors Veſpaſiano nunciat. q̃re in oẽm occaſionem intentus, paulum quieſcere ſtatuit. Iam poſt Galbam cæſum, Othonẽ ſuis manibus ꝑemptum, Vitellium à Germanicis legionibus ſalutatum imperatorem accepit, q cum ob id bñficium legiones in molliorẽ militiã trãſferre volebat, inuitis Flauianis, Veſpaſianus à ſuis vno cõſenſu imperator eſt ſalutatus. Inde Vitellius in Italia, vt ſupra ſcripſimus. à Flauianis eſt cæſus. Cæſar Romam poſt eam hyemẽ rediẽs, Titum filium exercitui ꝓfecit. Inter hæc recordatus eſt Ioſephi, qui eum Nerone viuo, auſus eſt imperatorem noĩare. habebat is adhuc in vinculis, vnde cõſilio oĩm ſolui iubetur. Titus vero, iuſtum eſt pater, inquit, non ſoluere, ſed catenas rumpere. nam & id agi ſolet in his, q non recte ſunt vincti. Eadem Veſpaſiano placebant. & q̃dam interueniẽs, ſecuri catenas abrupit. Interea tñ Hieroſolymis aliud excitatur bellũ. erat Simon Gioræ filius, Geraſenus ætate iuuenis: dudũ ab Anano pulſus, ad latrones ꝑuenerat q Maſadã occupauerant. Mortuo Anano, ꝓdandi ac dñandi cupidus princeps latronũ, cum 20. millib' ad fines Idumæoꝝ ꝑuenit, multis eos affligẽs. tandẽ ꝓditione cuiuſdã Idumæi cui Iacobo nomẽ erat, ſine pugna oĩm Idumæoꝝ obtinuit principatum, facile eum 40. millia ſequebantur, ita vaſtauit paulatim oẽm Idumæam. At zelotæ in auxiliũ tandem ab Idumæis vocati, aperto bello cum Simone cõfligere non audebant: inſidijs vero ꝑ itinera collocatis, vxorem Simonis rapiunt. q̃ facto, illum ira, non miſericordia cõiugis, ꝑuaſerat. ad muros Hieroſolymoꝝ venit tãto impetu, q̃ zelotæ metu ꝑculſi, mulierem ei remiſerũt. Simon vbi vxorẽ accepit, reliquas Iudææ inuadit, deinde ciuitatem obſeruans, operarioꝝ q ex agris veniebant, multitudinem captam interficiebat, erat́q; populo foris Simon Ro. terribilior, intus zelotæ vtriſq; ſæuiores. Itaq; collecti põtifices ac populus, deliberabãt q̊nam pacto impetum ꝓcauerent, ſed ꝑfecto Deus ſentẽtias eoꝝ in deterius vertit. nam Iohannẽ deijcere, Simonem recipere ſtatuerũt, miſſóq; Matthia põtifice, rogãt Simonẽ vt ad ſe introiret, ipſiſ́q; adeſſet. ille nimis ſuperbe dñm ſe fore pollicitus, veluti ciuitatẽ liberaturus, ingreditur, cum ſalutis eum datorẽ ac defenſorẽ ſui clamor populi deſignaret. vbi vero cum ſuis copijs introiuit, mox de propria potentia deliberauit: nec minus eos à q̃bus rogatus erat, q̃ eos cõtra q̃s fuerat vocatus, inimicos putabat. Iohannes cum multitudine zelotaꝝ tẽplo exire ꝓhibitus, bonis ſuis q̃ in ciuitate habebat ſpoliatus, templum etiam adiuuãte populo Simon aggredit. multæ ſtrages, multæ pugnæ, machinaꝝ aũt miſſilia delata lõgius, multos pugnantiũ perimebãt. Interea Eleazarus Simonis filius, qui ab initio zelotas à populo in templo ſeparauerat, indignari ſimulans ob ea q̃ Iohannes in dies ſingulos auderet, cum nec ipſe à cædibus temperaret, re aũt vera ſubiectus eſſe noluit: occupato cum complicibus in magno numero interiori templi ambitu, ſuꝑ eius portas in ſacris foribus arma ponunt, & abundare ſe neceſſarijs cõfidebãt. Iohannes aũt q̃nto ſuperior erat multitudine, tãto loco ſuperabatur. crebri fiebãt impetus & miſſilium iactus, totuḿq; polluebatur cædibus templum. & ſic contigit ſeditio-

Sæuitia zelotaꝝ in ciues

Vindicta eoꝝ q ſacra temnunt.

Veſpaſian' ſalutatus Imp.

Ioſephus liberatur.

Simon.

Triplex ſeditio in Hieroſolymis.

ditionem ciuitatis trifariam diuidi,& alteram partem in alteram verti. nam &Simon
quem deſperatis rebus introduxerāt,ſuperiorē ciuitatē retinēs & inferioris plurimam
partem,animoſius iam Iohannē adoriebat̃,q̃ſi q̄ deſup impugnaret̃.Iohannē eueniebat duplici bello lædi pariter ac læderei q̃ntoq; vincebat̃, eo q̄ eſſet Eleazaro humilior,tanto plus lædebat, Simone celſior.ergo diuiſis trifariā inſidiatoribus, Eleazarus
q̄dem eiuſq; ſocij q̄ ſacras primitias cōſeruabāt, in Iohānē ebrij ferebant:q̄ vero huic
parerēt.plebē diripiētes,in Simonē rebellabāt, cum ipſi q̄q; Simoni cōtra diuerſæ par
tis ſeditioſos alimēto ciuitas eſſet.deniq; cōtigit vna exuri oīa circa tēplū.Vndiq; aūt
inſidiatoribus ciuitatē expugnantibus,medius populus velut aliq̄d magnū corpus lacerabat̃.ſenes ac mulierculæ inteſtinis malis attoniti,pro Ro.vota faciebāt:externūq;
bellum,q̄ domeſticis liberarent̃,expectabāt.miſerꝝ erat videre. neq; reuerentia viuis,
neq; cura ſepulturæ mortuis habebat̃.Per idem tēpus Tit' Cæſareā veniēs,exercitum
ordinat in Hieroſolymā. at progredientē in hoſtilē terrā antecedebāt regia oīaq; auxilia,poſt eos viarꝝ ſtratores caſtrorꝝq; metatores, deinde rectorꝝ ſarcinæ atq; arma- Titi agmē.
ti,poſt hos ipſe Titus cum lectis militibus, q̄rum agmē equites ſequebāt̃, poſt circum
aquilā ſigna,&ante ſigna tubicines,deinde ſenū ordo:ſeruile aūt vulg' à tergo cuiuſq;
agminis,& ante hos ſarcinæ oīm vero nouiſſimi,mercenarij cuſtodes &coactores armorꝝ.Appropinquās valli cupiā,q̄ diſtat ſtadijs ab Hieroſolymis fere 30.ſubſiſtit,ſexcentis prope lectis equitibus comitatus,prexit verſus ciuitatē,Iudæorꝝ animos exploraturus,ſi forte priusq̄ veniret exercitus,metu cederēt.audierat eñ,à ſeditioſis & latronibus obſeſſum populū deſiderare q̄dem pacem,ſed quia rebellantibus infirmior
eſſet,nihil conari.at vbi itinere ad turrē ſaxeam trāſuerſum agmen equitū duxit,infiniti ſubito proſiliūt,portaq; egreſſi,equitatū intercidūt,Titum cum paucis ſeparāt.ille eñ vltra ꝑpter foſſata non poterat ire,neq; ad ſuos,interueniēte hoſte,redire.Itaq;
in ſua tñ virtute ſpem eſſe proſpiciens,flectit equū, clamoreq; comites adhortatus in
medios hoſtes irruit,vi ad ſuos trāſire feſtinās:q̄ tēpore intelligi potuit,belli momēta
& imperatorꝝ pericula Deum curare. tot eñ miſſilib' iactis, cum neq; galea eſſet neq;
thorace ſeptus,proceſſerat eñ explorator,oīa q̄ſi ſibi parcerēt,ꝑteruolabāt.Gladio vero ſemp à lateribus inſtātes dirimēs,multoſq; ſubuertēs ante ora, Titus cum cæteris,
oppreſſis tñ duobus,ſaluus in caſtra ꝑuenit.Cæſar luce prima ad locū q̄ Scopos appellat̃,accedit:vnde iam & ciuitas,& clara templi ædificia cōſpici poterāt.caſtra locis ponit aptis.intra ciuitatē vero ſine requie cōfligentes,ſubito bellū foris interueniens refrenat.& cum ſtupore ſeditioſi Ro.caſtra inſpectātes trifariā diſtributa,inter ſe
iniere concordiā.mœnibus clauſis,remiſſiſq; armis,proſpiciamus,inqunt,ne Romanis lucro ex noſtra ſeditione ſine ſanguine ciuitas cedat. His & alijs atq; alijs ſe inuicē
exhortantes,raptiſq; armis,ſubito in legionē decimā ruūt cum ingēti clamore.illi aūt Hieroſolymorꝝ obſidio.
in opa diſtributi,armis ob eam cauſam pleriq; depoſitis, Iudæos excurſuros non timebāt.multi ad arma currētes,priusq̄ ſe in hoſtes dirigerēt,feriebant̃.augebat̃ Iudæorum numerus,videbat̃ eñ fortuna fauere.Ro.ꝑuenti ꝑturbatione,trepidare cœperūt,
poſtremo caſtris pulſi,totaq; legio in periculū veniſſe videbatur,niſi hoc ſibi nunciato,mature Titus tuliſſet auxiliū,multiſq; increpās ignauiā, & ſuos à fuga reuocans,in
Iudæos irruens, multos occidit, plures vero ſauciauit, oēs in fugam vertit. Illi poſtq̄
in aduerſam vallis partem euaſerunt, flectunt ſe iterꝝ:& valle intercedente, cum Ro.
dimicabant. Igitur ad medium diem ita bellatum eſt.poſt meridiem Titus his qui ſecum erāt,in ſubſidium collocatis,alijſq; aduerſus excurrētes oppoſitis,reliquū agmen
ad murum in ſummo ędificandum eduxit.Cumq; ſpeculator ſignum dediſſet,multitudo tanto impetu proſiliuit,vt eorꝝ curſus beſtijs eſſet ſimilis.deniq; in adſcenſu medio Titus cum paucis relictus eſt, multiſq; amicis monentibus vt Iudæis cederet,neq; Pugna Iudęorū cū Ro.
pro his qui adſcendiſſent,in diſcrimen veniret,quos ante ipſum ſaluos eſſe non oporteret,vtpote orbis terræ dñm.Hæc aūt non audire ſe ſimulans,ad ſe recurrentibus ob
ſtabat,eoſq; in ora feriens,multitudinem repellebat.Illi,q̄ erant audacia, fugiendo in
latus flectuntur:q̄ cum hi qui ſuperiora caſtra muniebant,vidiſſent,ſuſpicati ſunt Titum in fugam verſum:totum agmen diſpergit̃,donec in medio verſari imperatorem
vidiſſent,pudore reuocati,totis viribus in Iudęos proruentes,vrgebāt eos in decliuiat
ita bis totam legionem liberans,caſtra muniendi copiam militibus ꝑbuit.Remiſſo aūt
pauliſper bello externo,iterꝝ inteſtinum ſeditio ſuſcitat. azymorum eñ die Eleazarus
portam cum ſocijs aperuit,vt introirent qui templum adorare cuperēt,quanq̄ eñ ad
oñe genus rabidi ferebantur,tñ eos qui ſacrificare cuperēt,recipiebāt. Iohannes aūt
die feſtō armis ſub veſte inſtructos p̱ inſidias inter alios ſubmittit.illi poſtq̄ intrarant,
abiectis veſtimentis,ſubito armati apparēt.magna fit turbatio.Inuadūt cuſtodes,popula-

pulares cõculcant, plures interficiũt, reliqs in cloacas fugiẽtes, ad cædẽ ductos, tãdem
reconciliant. fitq; rurſum vnũ ex his, q in tẽplo ſe impugnabãt, zelotis: & ſeditio ante
triſaria, in duas factiones ſeceſſit. Titus caſtra propius ciuitatẽ trãsferre cupiẽs, contra
excurſus poſuit lectos equites & pedites: aliũ vero exercitũ iuſſit, totũ q̃d erat vſq; ad
muros ſpatiũ cõplanare. His diebus Iudæi huiuſcemodi inſidias parauere: ſeditioſorũ
audaciſſimi progreſſi extra muliebres (ſic eñ appellabant) turres, ſimulantes pacis ſtu
dio ſe expulſos, alij vero p muros populi noĩe pacẽ implorabãt, fœdus poſcebãt, por-
tas ſe patefacturos pollicebant. Tito aũt ſuſpecta erat inuitatio, milites loco manere
p̃cepit. hi aũt q expulſi videbant, militib⁹ ad portas cõtra ducis p̃ceptum obniãt. mox
circũuenientes, à tergo pſequebant: ſtãtes in muro, lapides & miſſilia profundũt. plu-
res occiſi ſunt, vulnerati multi. Euadentes increpat Titus ira pcitus, q̃ Iudæi cum deli
beratione oĩa facerẽt, Ro. vero cõtra morẽ ſine duce certarẽt. circũfuſa vero agmina,
Titum pro cõmilitonibus obſecrabãt, paucorũ temeritatẽ cõdonari, emẽdaturos ſe p-
mitterẽt. Placatus eſt imperator. nam vnius hoĩs factũ vlciſcendũ putabat, multitudi-
nis vero vſq; ad veniã promouendũ. Ciuitas trino muro circundata erat, niſi q̃ valli-

Topographia Hieroſolymorũ.

bus inuijs cingebat. ex ea nãq; vnius muri ambitũ habebat. & ipſa qdem ſup duos col
les erat cõdita, cõtrarijs frontibus ſe adſpiciẽtes, interueniẽte valle diſcretos, in q̃ ſitæ
erãt dom⁹ creberrimæ. colliũ vero alter, in q̃ ſuperior ciuitas, excelſior & in prolixita
te directior, vbi fuerat q̃ndam caſtellũ Dauid, poſtea aũt forũ ſuperius ædificatũ eſt. al-
ter vndiq; decliu⁹ eſt, cõtra hũc erat & tertius collis, alia valle lata diuiſus: erat & q̃rtus
collis ibi pars addita ciuitati, omne aũt ciuitatis in gyro ſpatiũ, 30. & tribus ſtadijs fi-
niebat. q̃t vero & q̃les fuerint turres, q̃t porticus, q̃t propugnacula, q̃ facies tẽpli, q am
bitus, vix ſermone poteſt explicari. deniq; q̃ via aggeres Ro. pfecerint, ſimulq; tres tur
res in aduerſam ciuitatem, e qbus exteriorem ciuitatis murum ariete miſſo pruperũt,
ſimiliter dicere omitto. nã rupto primo muro, oẽs Iudæi relictis cuſtodijs, refugerũt.
portis Ro. patefactis, exercitum receperunt *15. nonas Maias. Titus poſt hæc ſecundũ
aggredit murũ. tunc partiti Iudæi, fortiter reſtiterũt: & Iohãnes qdem ex Antonia tur
ri & ſeptẽtrionali porticu templi pugnabat, Simonis manus ab alia parte. ſæpe aũt p-
ſiliẽtes e portis dimicabãt, neutros laſſitudo fatigat, ſed aggreſſiones murorũq; oppu-
gnationes, & excurſus crebri p cuneos diebus totis agebant. nulla qes, his qdem occu
patum iri murũ ſperantibus, illis cõtra metuentibus. itaq; in armis pnoctantes, prima
luce vtriq; pugnare parati erant. Titus ſeptẽtrionali parte turri arietem applicat, in q̃
Iudæus diu Titum moratur, pacem flagitans p dolum. cui Titus gratulari ſe ait, ſi oẽs
eadem ſentire vellent, paratoq; animo etiam ciuitati pacem daturũ. ſed paulo poſt cõ-
perit q̃ſiſſe rei dilatione dolum, donec Simonem vocarent. Quo intellecto, ſenſit miſe
ricordiam in bello nocere. impulſionibus arietis iracundia fraudis vehementius vre-
batur. Iudæi, turri ictibus arietis nutanti, p cuniculos exeũtiqbus fugatis, intrat Titus,

Duo muri capti.

vbi noua ciuitas, & lanæ venditores erant, fabri ærarij ac veſtium mercatores. denique
poſtq̃ ingreſſus eſt, neq; occidi queñq̃ admiſit, neq; domos incẽdi. plurimi nanq; pen
debat ſibi ciuitatem ſeruari, templum vero ciuitati. At bellicoſis & ſeditioſis contrari
um ſentientibus, ac mortem populo nunciantibus, ſi verbum quiſq̃ de traditione ciui-
tatis faceret, vnde factum eſt q̃ Iudæis p nota loca irruentibus, multa cæde Ro. truci-
darent, recuperabãtq; eam partem ciuitatis, quam tñ poſt q̃rto die rurſum Ro. proru
entibus amiſerũt. Iam tertium murũ aggredi cogitabat Titus, dieq; q̃nto cum oĩa faci
ens Titus, Iudæos nihil pacatum cogitare ſenſiſſet, biſariã diuiſo exercitu, Antoniam
verſus ad Iohãnis munimentũ aggeres inchoauit, iſta parte ciuitatẽ capi poſſe ratus,
& p Antoniã templũ. cõſiliumq; factis admiſcẽs, & orationẽ ſæpe armis efficaciorem
cognoſcẽs, tam impios, vt ſeruari vellẽt, rogabat, tradita ciuitate q̃ iam capta videret,

Ioſephus ſuadet ciuitatem dedi.

ob q̃d Ioſephũ patria lingua orationẽ ad eos habere hortatus eſt. Itaq; Ioſephus murũ
circumiẽs, ſimulq; extra iactũ teli ſtãs, vnde exaudiri poſſet, multis orabat, vt ſibi ac po
pulo parcerẽt, tẽplo & patriæ, Romanorũq; vires penſarẽt, qbus reſiſtere impoſſibile
eſſet, hiſq; ſeruire non eſſe nouũ neq; inexpertũ Iudæis. nam licet pulchrũ ſit pro liber
tate pugnare, tñ in principio decere fieri: ſemel aũt ſubditũ, iugũ ſi excutiet, malæ mor
tis cupidũ. Debere dedignari dños humiliores, non eos qbus ſubderet orbis. idcirco
maiores eorũ, q multũ & armis & animis valuiſſent, ceſſiſſe Ro. q̃d niſi Deum ſciſſent
illis fauere, nunq̃ ppeſſi fuiſſent, & qd nũc referret reſiſtere, cum magna ex parte ciui
tas capta eſſet. Scire Ro. etſi muri integri eſſent, exitio pariter & fame affectos eſſe ci-
ues: q̃q; ſi obſidionẽ Ro. ſoluerẽt, Iudæos tñ ciuilibus odijs int⁹ agitari. addebat, opti
mum eſſe, ante intolerabilẽ calamitatẽ mutare ſententiã, neq; ante geſtorũ cauſa ſuccẽ-
ſere Romanos, iracundiæ p̃ferẽtes q̃d vtile eſſet: vtile aũt putare, neq; ciuitatẽ vacuam
vitis,

viris,neq; habere deſertam prouinciam. Idcirco nũc imperatorem velle cum his dextram iungere. His monentẽ Ioſephũ multi in muro ſtantes vituperabãt, multi cõuicijs & iaculis appetebãt.ille cum eos minime flecteret,ad gẽtiles trãſit hiſtorias: O miſeri,vociferãs,veſtrorũ auxiliatorũ immemores,armis & manibus cum Ro.bellũ geritis,nõne reſpicitis quãtum Deum auxiliatorẽ violaſtis? nõne recordamini opa diuina parentũ?cognoſcite non ſolum vos Romanis, ſed etiã Deo reſiſtere. Pharao quondam rex Aegypti,Sarã matrẽ noſtri generis rapuit.qd igit Abrahã? armis ne vltus eſt iniuriam?puras manus ad hũc locũ tẽdẽs,quẽ vos polluitis,inuictũ ſibi auxiliatorẽ ad militiã legit.nõne ſecuta veſpera incorrupta Sara remiſſa eſt ad maritũ,ac tremẽs Aegyptius,auro & argento amãtiſſimos Deo donauit Hebræos? maiores veſtri p annos quadringẽtos tyrãnis ſubiacuerũt,cumq; armis vlciſci poſſent ſemetipſos, potius Deo permiſerũt.qs neſcit,qbus pſidijs noſtros parẽtes ab Aegyptiaca eduxerit ſeruitute? Rex Aſſyriorũ Sennacherib,cum totã duces Syriã & Aſiã ad hãc vrbẽ caſtra poſuiſſet,manibus non humanis cecidit.nam dum ab armis qeſcerent maiores noſtri, angel' Dei vna nocte infinitũ deleuit exercitum:poſtero die excitatus Aſſyrius,185. millia reperit mortuorũ.Scitis etiam Babylonicã ſeruitutẽ,vbi p annos 70.populus exulans,non ante libertatẽ reſpexit,q̃ dñs eam donaret.Et qd eſt multis opus? oẽ belli & pacis tempus in illũ referebãt,nec vnq̃ pter illius monita res bene geſtæ ſunt. Nam vbi regi Babyloniorũ oppidũ obſidenti,Sedechias rex noſter cõtra Hieremiæ pdicationem congreſſus eſt,tam ipſe captus eſt,q̃ ciuitatẽ vidit excindi cum tẽplo. deniq; Hieremiã vociferantem,inuiſos eſſe Deo propter delicta q̃ in eum cõmiſerant,captiũ aũt iri niſi traderent ciuitatẽ,neq; rex neq; populus interfecit:ſed vos,vt intus geſta omittam,me q vobis ſalutẽ ſuadeo,pſequimini,teliſq; appetitis irati,neq; dici toleratis ſalubria. Nonne diuinitate offenſa,Antiocho Epiphane ciuitatẽ obſidente, maiores veſtri cum armis egreſſi,pempti ſunt,oppidũ ab hoſtibus direptũ,ſanctumq; templũ p trienniũ ac ſex menſes deſolatum eſt? Ipſos Ro.quis cõtra vos prouocauit? nõne indigenarũ impietas? vnde ſeruire cœpimus? nõne à ſeditione maiorũ, qñ Hyrcani & Ariſtobuli furor ac cõtentio Pompeiũ ciuitati intulit? tũc Romanis Deus indignos nos libertate,ſubiecit,tributa Ro.poſcũt,q̃ parẽtes veſtri illis pẽſitabant.hoc ſi impetrauerint,neq; ciuitatem populabunt,neq; ſancta oĩno tangẽt.cõcedent vobis familias liberas & poſſeſſiones tenere,ſacraſq; leges ſeruare,non vt Aſſyrij,q pecunia accepta,& iureiurando neglecto,ad incendiũ tẽpli tendebãt. Oportet igit ſacri loci poſſeſſores,iudiciũ de oĩbus Deo pmittere,manuſq; tũc humanas cõtemnere.cum à ſuperno ſibi duce non recedãt. vos aũt qd ex his,q̃ legis cõditor edixit,egiſtis? qd, q̃d execrat' eſt, ptermiſiſtis? furta,inſidias,adulteria,cædes,rapinas? ſanctũ templũ factũ eſt oĩm receptaculũ,& indigenarũ manibus pollutum. deinde in quem fuiſtis impij, hunc auxiliatorẽ ſperatis. orauit rex veſter integra fide & caſtis precibus aduerſus Aſſyrium, Deus illum prima nocte,q̃ ciuitati caſtra admouerat,fregit.q ſi veſtram progeniẽ libertate,Ro.vero pœna dignos iudicaret,cõſeſtim eis ſicut Aſſyrijs iraſceret,& illo tẽpore q̃ gẽti Pompeius manus intulit,& q̃ Veſpaſianus Galilæam excidit, poſtremo nunc Titus ciuitati non appropinquaret.ſed neq; Pompeius mali quid paſſus eſt, Veſpaſianus ex bello quod nobiſcum geſſit,etiam imperium adeptus eſt,& Titus ſine dubio ciuitatem capiet,cui oĩa ſunt proſpera.itaq; ſacris locis relictis,Deũ fugiſſe putauerim, his nũc adeſſe cum quibus bellum geritis.an non bonus vir domum flagitioſam fugiet? iniquitates veſtrę in promptu neminem latent,atq; in dies ſingulos certatis quis peior ſit.O ferrei,proijcite arma,pudeat vos patriæ veſtræ iam dirutæ,adſpicite eius quam proditis pulchritudinem,q̃le oppidum,q̃le templum,q̃ multarũ gentium munera? o duri & lapidibus duriores,ſi hæc non cernitis,ſaltem familiarũ veſtrarũ miſeremini.verſentur in cõſpectu coniuges,filij,parentes. Scio q vnà cum his mihi periclitabitur mater,cõiunx,domuſq; olim clariſſima.propter ea me fortaſſe quiſq̃ ſuadere credet.interficite illos,ac cipite mea,mori paratus ſum ego,ſi poſt me reſipiſcitis. Hęc Ioſepho vociferãte cum lachrymis,ſeditioſi quidem nec flexerunt animos,nec moderatum quid ſentiebãt. populus vero ad fugam cõmotus,& alij quidẽ poſſeſſionibus ſuis cæteriſq; bonis exiguo precio venundatis,ſolidos,ne latrones eos deprǽhenderẽt,tranſglutiebãt. Titus vero pleroſq; p agros,q̃ vellent pgere,dimittebat, Iohannes vero & Simon oẽs exitus obſeruabant,& qui vel vmbram ſuſpicionis dediſſet,continuo necabatur. tum fame etiam creſcebat deſperatio,& palam quidem nulla erant frumenta. irrumpentes ſeditioſi domos,vbi ſi repeiſſent aliquid,eos qui negaſſent,verberabãt:ſi nihil inueniſſent q̃ſi diligentius clauſiſſent,tormentis afficiebant. in tm̃ aũt inualuit caritudo,vt ditiores ſubſtantiã ſuam vno frumẽti modio,item pauperes hordei pmutarẽt. mẽſa qdem nuſq̃

Ioſephi oratio.

Iudæorum peruicacia.

Peroratio.

Fames.

nuſq̃ apponebatur,ſed incoctum cibum igni ſubtrahentes comedebãt. deniq; vxores
viris,& filij parentibus,& matres infantibus ex ore ipſo cibum rapiebãt. nulla miſera-
tio vel cani capitis erat,vel infantiæ. miſerabilis victus,dignumq́; lachrymis ſpectacu-
lum. Erant qui colligendarum herbarum gratia ꝑ Ro. cuſtodias euadentes,ſi quid attuliſ-
ſent,mox amiſerũt. implorantibus amicis, vt aliquam partem cõcederent eorum q̃ cum
periculo collegiſſent,gratũ videbatur,ſi ſpoliati non perirẽt. honorati ac diuites ad ty-
rannos adducebantur,q̃rum alij inſidiarum falſo accuſati occidebantur,alij q̃a Ro. proderẽt
ciuitatem,ſubornatis plerũq; delatoribus. Si vero quem Simon expoliaſſet,ad Iohan-
nem remittebat: & eum quem Iohãnes expoliaſſet, recipiebat Simon: ſibiq́; inuicem
propinabãt ſanguinem prouincialium. Erat ea dñandi cauſa,vt vtrinq; diſſentientes,
ſceleribus concordiam iurent. Interim Titus parte equitatus directa, iuſſit per valles
exeuntibus ad alimenta conquirenda inſidias tendi, q̃ multi cruciati ſunt, ita vt Tito
miſerabilis videretur calamitas. nam in dies ſingulos q̃ngenti,nõnunq̃ etiam plures ca-
piebantur. ſed neq; ei vi captos tutum dimittere erat, tantam vero aſſeruare multitudi-
nem graue. iam ſpatium crucibus deerat, & corporibus cruces. illatam tñ ab hoſtibus
mortem, Iudæi comparatione famis nil eſſe ducebãt. Multis captiuorum manus abſcin
di iuſſit Titus,eoſq́; ad Iohannẽ & Simonẽ intromiſit, admonẽs ne ſe cõpellerent ad
excidium ciuitatis,ſed lucrarentur in extremis,voluntate mutata,proprias animas & pa
triam tñ & templum. Illi multo impudentius in muro ſtantes,& Cæſari & patri eius
maledicebãt, mortem ſe ſeruituti anteponere,ſed nec patriam curare,mundũq́; Deo
Aggeres ex uruutur. etiam templum melius eſſe. talia conuicijs admiſcẽtes vociferabantur. Aggeres interim
29. die menſis Maij ꝑfecti ſunt,q̃bus admotis, Iohannes ſuffoſſa intus terra vſq; ad ag
geres Antoniã verſus, diſpoſitis ꝑ cuniculũ ſudibus,opa ſuſpendit,illatiſq́; lignis,pice
& bitumine,ignem ſubmittit. ſuccenſo igne,fulcimentis crematis,aggeres deciderũt.
Romanos ſtupor occupat,molitionẽ Iudæorum ægreferentes. iam eñ ſe viciſſe crede-
bãt. Biduo poſt etiã alios aggeres Simon aggreditur. illa eñ parte admotis Ro. arietib⁹
muros cõcutere cœperũt,mox q̃dem raptis facibus,in machinas inuolabãt Iudæi. His
audaciores ante viſi non ſunt. nam vt in amicos,non vt in agmen hoſtium excurrunt.
nihil cũctati ſunt,ſed ꝑ medios hoſtes facto impetu,machinas incenderũt. acti aũt gla
dijs & miſſilibus,non prius truſi inde ſunt,q̃ ignis inſtrumẽta corriperet. ſublata flam
ma, Ro. auxilio properabãt, Iudæi vero ex muro eos prohibebãt. itaq́; Romani flãma
circundari,opa cõſeruari deſperantes,in caſtra deſcenderũt. Iudæi aũt q̃rum numerus
ſemꝑ creuit,progreſſi vſq; ad munimenta caſtrorum,cum cuſtodib⁹ certabãt. hi pœnali
exitio glorioſa morte ꝓlata,ſtabãt fortiter: ſiq̃ muros accedebãt, ex ciuitate prohibe-
bantur: q̃ foris pugnabãt,q̃ſcũq; habebãt obuios,incauti feriebãt. Iam vero Titus aberat
ab Antonia,locum alijs aggeribus proſpiciẽs,multumq́; increpatis militibus,q̃ obſeſ
ſorum paterent fortunã,ipſe cum electis militibus hoſtes à latere circumuenit: illi cõtra
cõuerſi,durabãt. mixta vero acie,puluis lumina,clamor aures ſuperabat,neq; hoſtem
internoſcere quis poterat, Iudæis non tam virium fiducia, q̃ ſalutis deſperatione ꝑſeue
rantibus, Romanos aũt pudor armorum & gloriæ,& ꝓſentia Cæſaris periclitantis,red-
didit fortiores. Paulatim res Romanas fortuna iuuabat, & Iudæi magna ſuorum ſtrage
in vrbem ſe recipiebãt. Ro. crematis machinis,captum iri ciuitatẽ deſperabãt,vt q̃ la
borem magnum vna hora ꝑdiderant. Titus cum ducibus,q̃d fieret deliberat. q̃buſdã
placebat,omni admoto milite,vi muros experiri: prudentiores, rurſum aggeres fieri
ſuadebãt: alij,ſine aggeribus aſſidere,& egreſſus obſeruãdos,ne victum introducerẽt,
& fame affligere,neq; conſultũ eſſe cum deſperatis cõfligere, & aggeribus condendis
materiã deeſſe. Tito placebat totam ciuitatẽ muro cingere. hoc eñ modo oẽs exitus
poſſe ꝓcludi: q̃d ſi cui maximũ opus videatur,cõſiderare debere, q̃a neq; paruũ opus Ro
manos deceret facere. His duces exhortatus, iubet eos exercitũ in opa diſtribuere. mu
rus itaq; ſtadijs 40. vno minus factus eſt, caſtella tredecim. muro circũcluſa ciuitate,cu
ſtodibus in caſtellis collocatis,tota nocte ꝑ caſtellorum ſpatia circuibatur. Iudæis ita clau-
ſis fames ingraueſcebat,& tecta q̃dem plena erãt* mulibus, exanimatis infantibus,&
ſenibus mortuis: ꝑ plateas iuuenes velut vmbræ volutabantur. nemo ſuos ſepeliebat ꝓ la
bore,multi ad ſepulchrũ prius q̃ fati dies adueniret,viui properabãt, neq; luctus neq;
fletus,ſed fame ſuperabantur affect⁹. latrones morte acerbiores,mortuorum corpora ſpo-
liabant. deinde cum fœtorẽ ferre non poſſent, in valles ex muro mortuos ꝓcipitabãt.
q̃ viſo, Titus extenſis manibus Deum teſtabatur,factũ id ſuum non eſſe. ciuitas his malis
erat affecta,ac Ro. lætos reddidit ſecuritas,copiaq́; rerum. Interea multi ex populo ſi-
mulantes cum Ro. pugnare, ad eos proſiliunt: ſed q̃a illi fame tabefacti, cibũ auidius
ſumerẽt,vitam ꝑdiderunt velocius. militibus Syris & Arabibus proditũ eſt,profugos
aurum

aurum ſolitos glutire.quare noctu ſciſſos ventres eorũ inquirebant,ita vna nocte duũ
millũ pateſacta ſunt viſcera.Hac Titus iniuſtitia cognita,ad legiones literas dedit,
vt ſuſpectos inueſtigarent atq; ad ſe referrēt,vt qui alieno belli iure vterenť.ſed non
minus q̃d cũ pœna interdixerat Cæſar,occulte admittebať,dum eñ Romani nō vi-
derent,ſcindebāt profugos,neſariũ quæſtũ trahentes.Iohānes aũt,vbi rapinæ defu-
erunt,ad ſacrilegiũ ſe cōuertit,multaq́; donaria tēpli retinēs,multaq́; vaſa,crateras &
lanceas ac menſes,vrceolis abſtinens q̃s Auguſtus eiuſq́; vxor miſerāt,ad ſocios dice
bat,ſine metu diuinis abuti debere qui pro Deo militarēt:vinũ q̃q; & oleũ,q̃d ſacerdo Spoliatum
tes ſacrificijs reſeruabāt,effundebat.Ita clades Hieroſolymoꝝ q̃tidie in peius proce- templum.
debat.Romani eñ intra xxi.dies aggeres erexerũt alios.Iohānes & ſocij cũ facibus
aggreſſi aggerē iterũ,abiecta ſpe victoriæ,remearũt.deinde Calen.Iulij tentata eſt op
pugnatio,Iudæis cōtra pugnātibus,tandē multis ictibus murus labeſactari cœpit,ac
rima apparere.Tunc oratione Titus militē excitabat in adſcēſum muri.ſi eñ in An-
toniā,dicēs,adſcēderimus,habebimus ciuitatē.Tũ prim⁹ ſurrexit Syrus Sabinus:de-
do me tibi,inquit,alacri aīo Cæſar,& ante oēs murũ adſcēdo.opto aũt,vt voluntatē
meā ſequať fortuna tua.his dictis,& ſcutũ capiti læua manu ꝓtendens,gladiũ dextra,
circa horā diei ſextā murũ adſcēdit,ſequebanť illũ adhuc xi.Sabinus itaq; miſſilib⁹ Iu
dæoꝝ occurrēs,obſtructus pene ſagittis,nō ante ceſſauit,q̃ ſummā muri ꝓhendiſſet,
hosteſq́; in fugā vertiſſet.tandē quũ lapide deiectus eſſet muro,plurimis ſagittis ob-
rutus,interijt.reuerſi Iudæi,abigũt reliq̃s,aliquibus occiſis.Biduo aũt poſt xx.milites
vno cũ tubicine nona noctis hora ꝑ ruinas ad Antoniā ocioſe procedũt,occiſis cuſto
dibus ſomno oppſſis,muros obtinet,ac buccina ſignũ dari ꝑcipiũt,q̃ cæteri cuſtodes Ro.muros
territi,quaſi multitudo adſcendiſſet,fugiũt.Cæſar aũt propere adeſt,lectoꝝ caterua conſcendũt
comitatus.cũ aũt Iudæi ad templũ interius fugiſſent,ſeditioſi tā Iohānis q̃ Simonis ac
currũt ad cuniculos,q̃s Iohānes aduerſum Ro.aggeres aperuerat.inde eñ ciuitatē in
grediebanť Ro.Ad ipſum aditũ acerrima pugna cōmittiť,his quidē tēplũ vi capere
certātibus,Iudæis vero Antoniā verſus eos repellētibus,ſtrictis enſibus dimicabāt.ſa-
gittæ eñ & haſtæ inutiles erāt.permixtis viris,multa mors vtrinq;.Iulianus quidā ex Iulianus mi
Bithynia,armoꝝ peritia & viribus corporis oīm fortiſſimus,vbi Ro.iā cedere & ma les.
le pugnare cōſpexit,ſubito proſilijt ad Antoniā,vbi vincētes Iudæos,ad angulũ perſe
cutus eſt interiorē.verũ calceis diſtractis labiť,multos iacēs occidit,tandē & multitu-
dine ꝓſſus occidiť.Titus dũ mādat Antoniæ fundamēta diruere,cũctoq́; exercitui ad
ſcenſum ꝓparare,vocatũ Ioſephũ cōmonefacere adhuc Iohannē audiēte populo iu-
bet,q̃d patrio ſermone Ioſephus fecit,vt patriæ parceret,ꝓcatus:ſed multis conuicijs
tyrannus Ioſepho lacerato,poſtremo addidit,nunq̃ excidiũ eſſe metuendũ,qm̃ Dei
ciuitas eſſet.Ad q̃ cũ exclamatiōe Ioſephus:Sane,inquit,eā purā Deo cōſeruaſti,neq;
in eũ cuius ſperas auxiliũ,quidq̃ impie deliquiſti.tu leges ſacras prophanaſti,& Ro-
manis nũc imputas eas tuentibus:atqui,Iohānes,adhuc pœnitere maloꝝ,turpe nō
eſt in rebus extremis ſaluari,ego veniā tibi à Ro.ſpondeo.Plura in id genus cũ lachry
mis & fletu proſequēte Ioſepho,Iohānes & ſocij magis cōtra Ro.iritabanť.nobiliũ
tñ pluriũ mētes cōmouit eius orō,fugerũt captato tp̃e pōtifices Ioſephus & Ieſus,filij
vero pōtificũ tres Hiſmaelis,& Matthiæ q̃tuor,multi q̃q; nobiles,q̃s Titus humane
ſuſcepit,ac in q̃ddā municipiũ miſit.Quibus nō viſis in ciuitate,rumor à ſeditioſis or
tus eſt,ꝙ Ro.transfugas occidiſſent,vt hoc metu reliq̃s à fuga deterrerēt.Sed Titus
transfugas aduocans,vbi à populo conſpici poſſent,eoꝝ malitiā cōpeſcuit.hi ſtantes
ante Ro.cũ lachrymis ſeditioſos rogabant,primũ vt paucos ex Ro.in ciuitatē recipe
rent,patriāq́; ſeruarēt:ſi hoc diſpliceret,ſaltē de phano exirēt,nec eñ auſuros ſine ma
xima neceſſitate ignē ſanctis immittere Ro.his illi magis aduerſabanť cōiicientes,in
loca vero ſancta & inacceſſa cũ armis & manibus adhuc gētili cæde calētibus inſilie-
bāt,at Ro.militũ nemo fuit,qui nō cũ honore templũ adſpiceret atq; adoraret.Titus
dolens vicē eoꝝ,Iohannē & ſocios increpās,ait:Teſtor patrios deos,teſtor & exer-
citũ meũ,quia nō ego vos hæc violare ſancta cōpellā:quin & ſi locũ mutaueritis,ne-
mo cōtumeliā tēplo faciet.hæc ſeditioſi rati nō bñuolentia,ſed timiditate dici,tolle-
banť in ſuperbiā.Titus aũt qui neq; ſibi ipſos miſereri,neq; tēplo parcere perſpicie- Pugnæ antē
bat,rurſum pugnare decreuit inuitus.delectos milites in pugnā deſcēdere iuſſit.acer templum.
rima pugna nona hora noctis cepta,quinta diei diſſoluta eſt,cũ neutri ſuo loco ceſ-
ſiſſent.At Romanoꝝ reliqua manus,die ſeptima ſubuerſis Antoniæ fundamētis,latā
viā vſq; ad templũ cōpoſuit,admotiq́; ſunt ad murum aggeres.Biduo poſt Romani
porticũ inflāmauerunt.circa templũ aũt ꝓlia nunq̃ ceſſauerũt,ſeditioſi aũt templũ te
nentes,q̃tidie militibus in aggeribus repugnabant,multiſq́; dolis circumuenire nunc

nn incen-

incendio,nũc machinamẽtis decipientes.Interim porticus q̃dã exuſtæ ſunt.circa tẽplũ ita ſe res habebat.Eorũ vero qui ꝑ ciuitatẽ fame corrũpebant,infinita erat multitudo q̃ moriebat.deniq; nec cingulis neq; calceamẽtis abſtinebãt,coriaq́; ſcutis detracta mandebãt.quinetiã fœni veteris laceramẽta victui habebant,cuius exiguũ pondus quatuor atticis vendebat talẽtis.Mulier q̃dã inter hæc,noĩe Maria,Eleazari filia, nobilis ac diues,cũ alijs refugis in ciuitate obſeſſa eſt.huic vti tyranni bona diripuerant,ita ſatellites omnẽ victũ abſtulerũt,eo in primis infelix,ꝙ illorũ manibus etiã nõ perijt.Hæc fame & animi furore aduerſus naturã excitatur,raptoq́; filio,quid te,ait,

Horribile mulieris facinus.

miſerũ in bello,fame & ſeditiõe ſeruabo?eſto mihi cibus,& ſeditioſis furia,ac humanæ vitæ fabula.occidit puerũ,coctũq́; mediũ comedit,reliquũ ſeruauit.Ecce aũt ſeditioſi nidore capti,aderãt.mortẽ,niſi oſtẽderet cibũ,minabant.illa partẽ bonã reſeruaſſe reſpondẽs,aperit reliquias filij.His illi viſis,diriguerũt horrore.mox repleta eſt eo ſcelere tota ciuitas.ab oĩbus q̃s fames vrgebat,properabat ad mortẽ & beati appellabant,qui prius q̃ id paterent,interijſſent.Cito Romanis nũciata eſt illa calamitas.Cæſar aũt ſup hoc Deũ placabat,ſe quidẽ Iudæis pacẽ obtuliſſe,illos aũt pro concordia ſeditionẽ,pro pace bellũ,pro ſatietate famẽ optaſſe:digniſſimos eſſe his alimẽtis,qui proprijs manibus templũ incendere cœperãt.Inde octauo die mẽſis Auguſti

Oppugnat templum.

rurſum tentata eſt expugnatio.ſex dieb⁹ exteriora tẽpli ariete pulſata ſunt,nullo profectu.fundamẽta portæ ſeptẽtrionalis iuſſit Titus ſuffodi,vnde Ro.non parua cædes ſequebat.poſtremo Iudæi ſignis Ro.potiunt,& eos qui vnà cũ his adſcenderãt,interficiũt.Titus aũt cũ videret ſe alienis & tẽplo cũ dãno & nece militũ parcere,ignẽ portis ſubijci iuſſit:iam igne ſubmiſſo,liquefactoq́; argẽto,cito lignũ flãma abſumẽs,proximas porticus corripuit.Iudæis vero circa ſe igne vidẽtibus,corpora ſimul & animi ceciderũt.poſtero die Titus iuſſit incendiũ reſtinguere,& viã adſcenſumq́; ſternere. habito cõſilio,licet alij templũ exurere ſuaderẽt,ipſe ſeruare nolebat,ornamentũ fore imperij ſi maneret.Tandẽ collectis viribus,Iudæi ꝑ orientalẽ portã ſecunda hora diei procurrũt.Ro.eos primũ fortiter exceperunt,paulo poſt multitudine ſuperant, quibus Cæſar cũ equitibus lectis venit auxilio.Iudæorũ pleriq; fugã ineunt,mox tñ reuertẽtes,iterũ retro eunt,coactiq́; ſunt in interiora tẽpli cedere.Titus regreſſus in Antoniã,ſtatuit poſtridie mane templũ obſidere.ſed aderat fatalis dies.nã Tito abeunte,dũ paulisper ſeditioſi rediſſent,Ro.rurſum aggrediunt,& cũ his q̃ ignẽ extinguũt,pugna cõmittit.Sic itaq; miles quidã,nõ expectato edicto,à cõtubernali ſuo ſuſtollit,& ignẽ in feneſtrã inſerit aureã,vnde ad mœnia circa templũ ædificata aditus erat.flãma vero excitata,clamore exorto,Iudæi ad vlciſcendũ properabãt,nulla vitæ aut ſalutis ſpe.mature hoc Tito nunciat,qui tẽplũ curriculo petit cũ ducibus,prohibiturus incendiũ,& licet voce ac dextra pugnãtibus ſignũ daret,vt ignẽ extinguerent, tumultus tantus erat,vt nec vox eius audiret,cũ alios bellũ,alios ira traheret,introq́; currẽtes q̃ furor duceret ſequebant,ad ipſum q̃q; introitũ *abſtruſi multi,ſeſe cõculcabant.ꝓcedentẽ quiſq; vt ignẽ immitteret,hortabat,magna tñ populi multitudo inter

Exuritur templum.

ficiebat.Cæſar vbi impetũ inſanientiũ cõtinere nõ poterat,& flãma dñabat,intro cũ rectoribus ingreſſus & ſancta tẽpli ac quidquid illic erat,adſpexit:& cũ flãma nondũ interiora penetraſſet,exiſtimãs adhuc illud opus ſeruari,proſilijt:militibus vt ignem reſtinguãt,imperat:ſed illorũ furor,belliq́; impetus vehemẽtior,Iudæorũq́; odia,reuerentiã Cæſaris ac metũ ſuperabãt.pleroſq; ꝓdarũ ſpes inuitabat.Tẽplũ hoc modo, inuito Cæſare,exurit die decimo mẽſis Augu.q̃ die etiã prius à rege Babyloniorũ fuit cõcrematũ.Anno à cõſtructione tẽpli Salomonis 1130.mẽſe vij.die xv.à poſteriore,q̃d Cyro imperãte conditũ eſt,anno 639.Dum ita templũ arderet,quidquid in man⁹ veniebat,rapiebat.cædes erat infinita deꝓhenſorũ.ſine delectu vnà & ſupplices & repugnantes necabant:latrocinalis aũt multitudo,vi pulſis Ro.in exterius templũ,exin in ciuitatẽ euadit,populi aũt reliquiæ in exteriorẽ porticũ fugerunt,ex ſacerdotibus aliqui ſe in ignẽ ꝓcipitauerũt.venerunt etiã ſup vnã porticũ,q̃ reſtabat extra templũ, mulierculæ,pueri & promiſcui ſexus prope ſex millia hoĩm.ſuccendit porticus,& ex

Excidij Hierosolymitani ꝓnuncia.

tanto numero nemo euaſit.Tantas clades miſerabilis populus certis prodigijs ꝓnunciantibus neq; credebat,neq; aĩo attendebat.nã ſupra ciuitatẽ ſidus ſtetit gladio ſimile per annũ cometæ modo,& cũ ante primã defectionẽ ad diẽ feſtũ populus conueniret,nona hora noctis circa arã ac templum tantum lumen effulſit,vt clariſſimus dies putaret,& ꝑmãſit vſq; ad horã dimidiã.Eodẽ feſto die bos cũ ad hoſtiã duceret, agnũ in phano peperit.oriẽtalis porta interioris templi ærea,vt xx.hoĩes vix poſſent hãc aperire,viſa eſt noctis hora ſexta patere.poſt dies paucos larualis q̃dã imago fidẽ ſuperãs,apparuit.añ ſolis occaſum viſi ſunt ꝑ aerẽ ferrei curr⁹,totis regionib⁹ armatæ

acies

acies tranantes nubila,& ciuitatibus circũfuſæ.feſto die,quã vocãt pentecoſten,ſacerdotes intima tẽpli ingreſſi,primũ ſtrepitũ,poſtea ſubitã vocẽ audierũt,migremus hinc.& q̃d his mirabilius fuit,Ieſus filius Anani,vir ruſticus,quadriennio priusq̃ bellũ gereret,in ſumma ciuitatis opulẽtia,In templo repente exclamare cœpit,Vox ab oriente,Vox ab occidẽte,Vox à quatuor ventis,Vox in Hieruſalẽ & templũ,Vox in maritos nouos,nouasq́ nuptas,Vox in oẽm hũc populũ.atq; hoc interdiu noctuq; per oẽs vicos clamabat.Ac cũ corriperet homo,neq; pro ſe,neq; cõtra eos quidq̃ locut⁹,pſeuerabat iterãs.Magiſtrat⁹ ducũt eũ ad Ro.pfectũ,vbi plagis vſq; ad oſſa laceratus,neq; ſupplex fact⁹ neq; lachrymat⁹ eſt,ſed ad ſingulos ictus,vt poterat,clamauit,Væ væ Hieroſolymis.maxime aũt diebus feſtis vociferabat,idq́; per annos vij.& quinq; menſes,neq; voce raucior fuit,donec obſidionis tẽpore ipſa re perſpectis augurijs,requieuit.ſup murũ eñ circumiens,iteꝝ,Væ væ ciuitati ac populo ac phano,voce magna clamitabat.Cũ aũt ad extremũ addidiſſet,Væ etiã mihi,lapis tormẽto miſſus eũ peremit.In ſacris q̃q; libris inuentũ eſt,capiendã ciuitatẽ eo tpe q̃ eſſet ex eoꝝ finib⁹ quidã orbis terræ imperiũ habiturus.id pro ſe interptati,ſed hoc reſpõſo Veſpaſiani plane deſignabat impiũ. Romani poſtq̃ ſeditioſi ad ciuitatẽ cõfugerũt,ſigna in phano repoſuerunt,& clamoribus declarãt Titũ imperatorẽ.vſq; adeo aũt pda ſatiati ſunt milites,vt in Syria dimidio q̃ fuerat,pondus auri minus valeret.Seditioſis cũ complicibus bello vndiq; circũdatis,nusq̃ erat fugæ copia.Titũ ad colloqa prouocãt.ille ſaltẽ oppidũ ſeruare cupiẽs,amicis ſuadẽtibus,latrones eñ moderatiores factos arbitrabat,adit. Edicto militib⁹ dato,Tit⁹ adhibito interptr,prior eos alloqui cœpit:Iã ne ſaturati eſtis patriæ malis,o viri,qbus neq; virtutis nĩæ,neq; infirmitatis propriæ venit in mentẽ?ſed incõſulto furore perditis populo ciuitatẽ ſimul & tẽplũ,ipſi q̃q; iuſte perituri,q debellati à Põpeio,nouas res affectare nõ deſtitiſtis.vtrũ multitudine freti,obedire detrectatis?Germania firmitate muroꝝ,Britanni oceano ſepti,adorãt arma Romana.Carthaginẽſes captos nouiſtis,taceo orbẽ terrarũ.itaq; vos cõtra Ro.eoꝝ excitauit humanitas,q terrã vobis dedimus poſſidẽdã,& gẽtiles impoſuimus reges,leges ſeruauimus patrias,& viuere vos diſcretos,tributũ capere Dei noĩe & donaria colligere permiſimus,vt nr̃a pecunia cõtra nos inſtrueremini.ergo tãtis bonis affecti,virus cõtra nos ſudiſtis.Eſto,Neronis negligẽtiã cõtempſiſtis.venit pr̃ me⁹,nõ vt pœnas exigeret meritas,ſed vt monitis emẽdaret.deinde cũ deberet ciuitatẽ hãc euertere,Galilæã vaſtare prius maluit,vt pœnitẽdi vobis pſtaret inducias.ſed hæc eius humanitas,infirmitas videbat.Deniq; vbi ad nos venit imperiũ,iuſſus ego ab inuito patre cũ mãdatis triſtibus ad ciuitatẽ venire,ante bellũ vos rogabã deſiſtere,veniẽtes recepi,fidẽ eis ſeruaui,muris veſtris machinas inuitus admoui.q̃ties vici,toties q̃ſi victus ad pacẽ prouocaui.orabã vos tẽplũ ſeruare,data vobis copia exeundi.ſpreuiſtis oĩa,tẽplũ manibus veſtris incẽdiſtis,& nũc ſceleratiſſimi ad colloquiũ prouocatis,ſed & armati ſtatis,& nec in extremis ſupplices eſtis.in manibus meis habẽs aĩas vr̃as,non cõtendã cũ pertinacia veſtra.proiectis aũt armis,traditisq; corporibus,vitã vobis indulgeo,& ſicut in priuata domo mitis dñs vltus grauiora,cætera mihi ſeruo.Ad hæc illi rñdent,fidẽ quidẽ ſe ab eo minime poſſe accipere,nã iuraſſe nunq̃ id eſſe facturos:exeundi aũt cũ cõiugibus & liberis q̃ vellẽt,facultatẽ petebãt:ituros eñ ſe in ſolitudinẽ,ipſi ciuitatẽ relicturos.Hoc Titus vehemẽter cõmotus,q in ſorte captiuoꝝ,victoꝝ ſibi cõditiões ponerent,declarari his iuſſit,oĩa ſe iure belli geſtuꝝ,militibus diripere ciuitatẽ ac inflãmare pcepit.ſuccẽſis inde qbuſdã nobiliorib⁹ ædificijs circa acrã & curiã,progrediebat ignis vſq; ad Helenæ regiã.eodẽ die Galrza regis filia & frẽs,multiq́; nobiles ex populo,vt fides daret,Cæſari ſupplicarũt.ille etſi cæteris oĩbus iratus erat,eos tñ ſuſcepit,q̃s poſtea vinctos Romã perduxit,fidẽ obſidũ pſtituros.Interim ſeditioſi in regiã prorũpentes,multos occidũt.peditẽ Romanũ traxerũt p oẽm ciuitatẽ,equitẽ vero vnũ reuinctis poſt tergum manibus,vt capite cæſuri,producũt.ille dũ gladiũ Iudæus educit,ad ſuos redijt:illũ,qa paſſus eſt ſe capi,Titus agmine pellit,ablatis armis.Poſtero die Romani,verſis in fugã ex inferiore ciuitate latronibus,oĩa Siloã vſq; igni tradiderũt.illi ardere ciuitatẽ lætis vultibus adſpiciẽtes,alacri voce mortẽ expectare dicebãt,q perempto populo,incẽſo tẽplo,& flagrãte oppido,nihil eſſent hoſtib⁹ relicturi.multi tũ capiebant,oẽsq́; interficiebant.nã propter inediã fugere nõ valebãt,oẽmq́; pereũdi genus fame leuius putabat,nullus in ciuitate locus erat nõ refertus mortuis.tyrãnos latronũ ſpes fouebat,q in cloacis latitabãt,ſed exeũtes illos Ro.trucidarũt.Atq; hæc eſt ferme geſtoꝝ in inferiori ciuitate ſeries.Superiorẽ ciuitatẽ Cæſar ſine aggeribus capere deſperãs,in prupto loco vndiq; ſitã,diſtribuit operibus ſtrenuũ militẽ.Inter hæc duces Idu

Væ Hieroſolymis.

Præda.

Titi ad Iudæoꝝ reliquias orõ.

mæoꝝ pacti vitā à Tito,clam recedere ex ſuperiori ciuitate parabāt.q̄d Simon præſentiens,legatos eoꝝ occidit.plures nihilominus,deceptis cuſtodibus,euaſere.Iā ꝑfectis aggeribus die vij.mēſis Septēbris Ro.machinas admouebāt.ſeditioſoꝝ aliqui deſperātes de ciuitate,in Acrā recedebāt,alij in cloacas ſe mittebāt,multi eos qui arietes applicabāt,vlciſcebant.Hos aūt ſuperabāt multitudine Romani,qui ingēti labore tandē muris potiti,ſigna in turribus poſuerūt.erat eis timor,ꝙ ſine ſanguine murū nouiſſimū capere nō poſſent,& cū nullū reluctantē viderēt,mirabant,introibāt ne mine repugnāte.Tū q̄s cepiſſent,interficiebāt,domosq́ȝ totas cū oībus qui eo cōfugerāt,incēdebāt.tantoq́ȝ ciuitatē ſanguine diluerūt,vt pleraq́ȝ incēſoꝝ,cadaueꝝ cædib9

Incendium Hieroſoly.

extinguerent.Videres paulo ante ſuperbos,& factis impijs arrogātes,ita humiles eē ac tremere,vt miſerāda eſſet,q̄q̄ in nequiſſimis,tāta mutatio.tyrāni eñ ſemetipſos tuitione priuarūt,ac ſpōte turres deſeruere,vnde vi nunq̄ poterāt capi.ardētibus ita Hieroſolymis,intro Titus ingrediēs,ciuitatis ac turriū munitiōes miratus,quas tyrāni ꝑ dementiā deſeruere.Cōſpecta muroꝝ multitudine,Titus diuino ſucceſſu pugnatum vidit.Interim Cæſar iubet ſolos armatos interfici,reliquā multitudinē ſaluā capi.ſeditioſi oēs cædebant,iuuenes lecti triūpho ſeruabant.ex reſidua multitudie qui xvij. excederēt annū,in Aegyptū pleriq́ȝ miſſi ſunt,minores vēditi.Captiuoꝝ numer9 toto bello,90000.&*7000,mortuoꝝ decies cētena millia.pleriq́ȝ gētiles,qui ad azymorū feſtū cōuenerāt.

Cæſorū & captorū numerus.

Capiebat eñ tantā multitudinē ciuitas,vti Ceſtio totus populus in paſchate numeratus fuerat.oēs mūdi,ſani,nihil q̄d eſſet inquinatū,nulla mēſtruo polluta mulier,ad eā feſti celebritatē conuenire aut ſacrificijs participare ſolebat.At Ro.rimātes cloacas,q̄s offendebāt,incendebāt.& inuenti ſunt ibi plus q̄ duo millia,q̄ꝝ alij manu ſua,alij mutuis vulneribus ſe interfecerūt.Iohānes oppſſus fame cū fratribus in cloacis,dextrā ſibi dari ꝑcatus eſt.Simon vero multa vi cū neceſſitate luctatus,ſeruatus triūpho eſt,Iohānes vinculis ſempiternis.Itaq́ȝ Hieroſolyma capta eſt ſecundo anno principatus Veſpaſiani,Septēbris mēſis octauo die,quinquies prius capta.

Quinquies ante capta Hieroſol.

Aegyptioꝝ rex Aſobeus cepit,poſt eū Antiochus,deinde Pōpeius,poſt hūc Herodes & Soſius,ante hos Babylonioꝝ rex.Oībus belli partibus adminiſtratis,cōpoſito in medio ante caſtra magno tribunali,ſtans Titus cū proceꝝ eminentiſſimis,vnde poſſet audiri,illis ait ſe habere gratias pro bñuolentia,qua erga ſe perſeueraſſent:laudabat ꝙ per oīa bella morigeri fuiſſent,dixitq́ȝ ſe honores & ꝓmia redditurꝝ,confeſtim iubēs qui fortiter aliquid feciſſent,indicari.& noīatim ſingulos appellās,collau-

Militum dona.

dabat,& coronas eis aureas imponebat,& torques longasq́ȝ haſtas & ſigna ex argēto donabat,cuiuſq́ȝ ordinē mutabat in melius,quin & ex manubijs aurū & argentum,itēq́ȝ veſtes aliāq́ȝ ꝓdam largiter diſtribuebat.Oībus aūt donatis,votisq́ȝ cū vniuerſo exercitu factis,magno cū fauore deſcendit ad ſacra,epulas dedit:ipſe vero cū honoratis ꝑ triduū acta lætitia,milites quidē alios,q̄ quēq́ȝ cōueniret,dimittit,Hieroſolymoꝝ aūt cuſtodiā decimæ legioni credit.Titus triūphator Romā redit,vbi cū maximis eſſet rebus occupatus,in Iudæā legatū Baſſum miſit,qui poſt res aliquas bñ geſtas ibi defunctus eſt.ſucceſſit ei Flauius Syluius anno imperij Veſpaſiani q̄rto.hic ſubacta tota Iudæa,vnū rebelle caſtellū dūtaxat vidit,nomē erat illi Maſada.occupatum erat à ſicarijs,q̄ꝝ princeps Eleazarus ex origine Iudæ,qui nō paucis ꝑſuaſerat Iudęis,ne profeſſionē facerēt,qñ Cyrinus in Iudæā directus eſt.Venit igit dux Romanorū cōtra Eleazarū & ſicarios qui Maſadā tenuerunt.fines quidē ſtatim oēs obtinuit,caſtellū aūt muro circūdedit,ne quis obſeſſorū fugiendi facultatē haberet,deinde obſidionē parat,oppidū aggreſſus eſt,opus maximæ molis propter munitionē caſtelli.Eleazarus tandē & ſui poſt multas oppugnatiōes deſperātes poſſe caſtellū ſeruari,videns eñ murū conſumptū,nec aliū ſalutis modū,q̄ Ro.victoriā mala eſſent ſecutura,in ſuos cogitauit conſiliū pertinax de omniū morte cepit,validioribusq́ȝ ſocijs veſperi cōuocatis,talibus eos verbis ad facinus inuitabat:

Glorioſa Eleazari ad hortatio.

Cū olim nobis decretum ſit,viri fortes,neq́ȝ Ro.neq́ȝ alij cuiq̄ ſeruire,niſi Deo,is eñ ſolus eſt verus ac iuſtus hominū dñs,ecce nūc tēpus adeſt,q̄d factis veſtros probare aīos iubeat.Primi omniū libertatis cupidi ab his defecimus,& nouiſſimi cū his gerimus bellum.puto aūt hāc nobis à Deo gratiā datā,vt bene & libere mori poſſimus.Nobis certū eſt orto die futuꝝ exitiū,ꝙ hoſtiū multitudini tā parua manus reſiſtere nō poſſit,vti fortaſſe ab initio de Dei volūtate poteramus cōijcere,ꝙ amica ei quondā Iudæoꝝ natio,damnata eſſet interitu.manes eñ propicius,nunq̄ tantoꝝ hoīm perniciē neglexiſſet.ſacratiſſimāq́ȝ vrbē hoſtiū excidio prodidiſſet.Nos ex toto gñe Iudæoꝝ ſperauimus ſuperare libertate ſeruata,tanq̄ nihil delinquētes in Deū,nullius culpæ participes,qui alios q̄q́ȝ docuimus,itaq́ȝ videtis inanes conatus,vanam ſpem,nihil nobis caſtelli natura inexpugna-

pugnabilis profuit.alimentoꝝ copiã,armoꝝ multitudinẽ,ꝗ̃ abundatiſſimũ habẽtes
apparatũ manifeſtiſſime Deo auferẽte,ſpem perdidimus.ignis qui ferebať in hoſtes
à nobis,in noſtrũ murũ reuerſus eſt.ſed hæc multoꝝ ira criminũ ſunt,pro ꝗbus quæ
ſo ne Ro.pœnas,ſed ꝑ noſmetipſos Deo p̃ſtemus.morienť eñ coniuges iniuria va-
cuæ,liberiq́ꝫ ſeruitutis expertes.prius tñ caſtellũ & pecunias igni exuramus,mœre-
bũt Ro.ſi neqꝫ corpora noſtra tenuerint,cõpẽdioq́ꝫ carebũt.alimẽta ſola relinqua-
mus,hæc erũt teſtimonio mortuis,ꝙ nõ penuria victus defuncti ſumus,ſed ita vt ab
initio ſtatuimus,mortẽ ꝓtulimus ſeruituti.Hæc dicebat,ſed ſentẽtiæ p̃ſentiũ non cõ-
gruebãt,alij quidẽ obedire,q vero molliores erãt,ſuoꝝ miſericordia vel apertiſſim⁹
interitus deterrebat:alijq́ꝫ aliũ intuentes,cõtrariã voluntatẽ lachrymis deſignabant.
Quos cũ vidiſſet Eleazarus formidine frangi,pertimuit,& ne hi q̃qꝫ qui maiore aĩo
ſentẽtiã ſuã acceperãt,effœminarenť,erectior multoq́ꝫ repletus ſpũ,clariorẽ de im-
mortalitate animi orationẽ incipit,magna vſus exclamatiõe,lachrymãtes attentius
adſpectãs:Plurimũ,inquit,opinione deceptus ſum,q putarã viros pro libertate cer-
tãtes,mori bene malle,ꝗ̃ male viuere.vos aũt nec audacia neqꝫ virtute p̃ſtatis,q velut Præſtat bñ
magna mala effugiẽtes,mortẽ timetis.olim eñ eruditos nos ſacra ſentẽtia cõfirma- mori ꝗ̃ male
uit,ꝙ viuere,hoĩs ẽ nõ mori, calamitas.mors eñ libertatẽ animis p̃ſtat,ad propriũ viuere.
& purũ locũ eas dimittit,ab omni clade futuras intactas.donec aũt corpori morta-
li iunctæ ſunt,vnaq́ꝫ malis eius implenť,tũ quaſi mortuæ ſunt.diuina eñ cũ mortali
ſocietas turpis eſt.nũc eñ pondere in terrã detrahiť.vbi vero liberata eſt,beatã parti
cipat fortitudinẽ,& humanis oculis vt ipſe Deus inuiſibilis manẽs.accedit eñ occul
te,neqꝫ rurſum cũ recedit,videť,incorruptã habẽs naturã.Quare demẽtia eſt,ſequen
tes vitæ huius breuitatẽ,ſibi inuidere perpetuã.accipite probũ Indoꝝ exẽplũ,qui cũ Brachma-
ſapiẽtes & bonæ ſint vitæ,tẽpus q̃ſi aliqd naturæ munus inuiti ſuſtinent:properãt ad nes,magi.
mortẽ,nullo cogẽte malo,propter immortalis cõuerſatiõis deſideriũ:ad familiares
ſuos lr̃as mittũt,q veniẽtes,facilius eos ad mortẽ proſequunť.*Qm̃ quiqꝫ ſuos ciues
in lõginquã regionẽ ituros,& ſe quidẽ ipſos deflẽt,illos aũt beatos dicũt,ꝙ immorta
litatis ordinẽ iã recipiãt.Ergo ne ſimus Indoꝝ ſapiẽtibus ignauiores,mortẽ aggre-
diamur,p̃ſertim cũ nos horteť tp̃is iniquitas,vt eã magnis toleremus animis.olim ſa
ne cõtra omne genus Iudęoꝝ,vt apparet,hoc decretũ Deus poſuit,vt vita carerem⁹,
q̃ nõ eramus vt oportebat vſuri.nec cauſam vobis adſcribatis,neqꝫ Ro.gratificemini,
ꝙ eoꝝ bellũ nos abſumpſerit,nõ viribus illa Romanis,ſed cauſa fortior fuit.Videtis
oĩa capta eẽ,in p̃lio mortuos,fortunatos extimari,eorũq́ꝫ qui à Ro.ſubiugati ſunt,qs
nõ miſereať?quisve nõ,anteꝗ̃ illa patiať,mori properet?q̃ꝝ alij torti ſunt mortui,alij
ferociſſime à beſtijs eaꝝ cib⁹ ſunt deuorati.miſerrimi ſunt q adhuc viuũt,q ſæpe mor
tẽ optãtes,nõ recipiũt.vbi eſt magna illa ciuitas totius gẽtis metropolis,tãtis muroꝝ
ſeptis munitiſſima,tot añ muros caſtellis turriũq́ꝫ obiectis mœnibusq́ꝫ tuta,belli ap-
paratũ vix capiẽs,tot pro ſe dimicãtiũ viroꝝ millia cõtinẽs?Hæc Deũ habere incolã
credebať,radicitus euerſa eſt.ſenes infelices ad cineres tẽpli aſſidẽt,& paucę mulieres,
ad turpiſſimã pudoris iniuriã ab hoſtib⁹ ſeruatæ.hoc ſecũ cogitato,qs noſtrũ ſolẽ ad
ſpicere durabit,etiã ſi viuere ſine periculo poſſet?quis inimicus adeo patriæ,quis tã
parcus aĩæ,vt eũ nõ pœniteat hucuſqꝫ vixiſſe?atqꝫ vtinã oẽs fuiſſemus mortui,priusꝗ̃
ſacrã illã ciuitatẽ hoſtiũ manibus videremus excindi,tẽplũ ſanctũ funditus erui.ſed
qm̃ nos ſpes ſtrenua illexit,nũc aũt euanuit,ac ſolos in neceſſitate reliquit,mori bene
properemus,nr̃i miſereamur & cõiugũ liberorũq́ꝫ.dũ nobis licet,à nobiſipſis miſeri-
cordiã capiam⁹.ad mortẽ nãqꝫ nati ſumus,eã fugere nec fortunatiſſimi poſſunt.iniu-
ria vero,ſeruitus,& videre cõiuges ad turpitudinẽ duci cũ liberis,hęc ferũt metu ma
li,ꝙ morte ſpõtanea timeãt ea euadere.Nos multũ freti fortitudine,primi à Ro.defe
cimus,& poſtremo nũc ad ſalutẽ nos hortãtibus,nõ paruimus.cui igiť eoꝝ iracũdia
nõ eſt manifeſta?Si nos viuos ſubiugare poterũt,miſerãdi quidẽ adoleſcẽtes erũt,qui
ad multos ſufficiũt cruciatus:miſerãdi puectiores,q̃ꝝ ætas clades ferre nõ poterit.vi
debit ali⁹ cõiugẽ abduci, ali⁹ manib⁹ reuinctus vocẽ filij patrẽ implorãtis audiet.ſed dũ
liberi ſunt & gladios hñt,aliud erit:moriamur liberi cũ filijs & cõiugib⁹,hęc leges p̃ci
piũt,hęc nos cõiuges & filij p̃canť,eoꝝ neceſſitatẽ De⁹ miſit,his cõtraria Ro.volũt,&
ne qs noſtꝝ añ excidiũ pereat,timẽt.feſtinem⁹ igiť pro ſperata potiundi nr̃i volupta
te,eis ſtuporẽ mortis,admirationẽq́ꝫ audaciæ nr̃æ relinq̃re.Adhuc eũ orare cupientẽ,
oẽs interpellabãt,impetu ad opus incitati ac velut laruis excitati,alius aliũ antecape
re cupiebat,hoc ſpecimen pulchritudinis rectiq́ꝫ cõſilij exiſtimãtes,ne quis extremus
remanere videreť.tãtus eos propriæ cædis amor inuaſit.ſimul eñ vale vxoribus cum
amplexibus dicebãt,ac liberos gremijs captos cũ lachrymis oſculabanť,ſimul quidẽ

manibus alienis iuſſa peragẽtibus cõfigebant.cuncti aũt cõiunctiſſimos transfixerũt,
Crudelis pugna. quibuſq; filios & vxores occidere,maloꝝ oĩm videbat leuiſſimũ,læſos exiſtimãtibus,
ſi vel breuiſſimũ tẽpus ſuperuiuerẽt.ſorte ex numero decẽ lectis oĩm percuſſoribus,
poſt cõiuges atq; liberos proſtratos,illi intrepide cũctis occiſis,eandẽ ſortis legem in
ſua q̃q; morte ſtatuerũt. Vnus vero ac nouiſſimus,circũſpecta multitudine mortuo-
rũ,vbi agnouit peremptos oẽs,ignẽ immittit regiæ.trãſacto poſt gladio ꝑ ſe,occu-
buit.latuit aũt vna mulier ſenior,& alia q̃dã Eleazari cognata,plurimũ ſapiẽtia ꝓſtãs,
& quinq; pueri ꝑ cuniculos abditi.Romani mane ad pugnã diſpoſiti,aggeribus mu
ros aggrediebant.cũ vero hoſtiũ neminẽ cernerẽt,ignẽq; intus atq; ſilentiũ,quid eẽt
cõijcere nõ poterãt,inuenerũt mulieres,quaꝝ cũ altera rei geſtæ feriẽ exponeret,facti
magnitudo adeo ꝓter Ro.opinionẽ fuit,vt in regiã extincto igne q̃ celerrime prope-
rarint,vbi cõſpecta multitudine mortuoꝝ,nõ vt in hoſtibus gauiſi ſunt,ſed cõtemptũ
mortis in tanto numero admirabant.Huiuſmodi peracto excidio,in caſtello dux ꝓſi
diũ reliquit.ipſe cũ exercitu Cæſareã profectus eſt,iã tota pene Iudæa bello vaſtata.
Hæc ſunt ferme cũ Iudæis geſta illis tꝑibus,q̃ꝝ fidẽ à Ioſepho petes. Anno itaq; dñi
73.Hieroſolymis captis,Veſpaſianus & Titus triũpho vrbẽ ingreſſi ſunt,cõtinuo oĩ-
bus bellis ac tumultibus domi foriſq; cõpreſſis,pax orbi indicta eſt,Iani portæ ſextũ
Ianus clauſus. demũ ab vrbe cõdita clauſæ ſunt,ſ.vt idẽ honos vltioni paſſionis dñi impenderet,qui
natiuitati tributus fuerat.Ioſephus Matathiæ filius,Hieroſolymitanus ſacerdos,res
Iudæoꝝ ſub principe Tito ſcripſit,liber probatus in bibliotheca publica repoſitus ẽ,
Ioſephus. autor ob ingenij gloriã ſtatua donatus ẽ.actũ eſt hoc ſub põtifice Lino.Cæteꝝ Veſpa
ſianus imperio ſemꝑ modeſtiſſime vſus eſt,qua humanitate in victos Iudæos vſus,vt
oẽs qui ex familia Dauid ſuperfuiſſent,velut ex regia ſtirpe,cõquiſitos in ꝓcio habue
rit.Tantæ lenitatis & clemẽtiæ fuit,vt reos etiã maieſtatis,verbis tm̃ caſtigatos dimit-
teret,inimicitiaꝝ & offenſaꝝ imemor.virtutẽ aũt Titi filij tãti ſemꝑ fecit,vt tumultuã
tibus quibuſdã ob cupiditatẽ imperãdi dixerit,aut neminẽ,aut filiũ imperio potituꝝ.
Hic Veſpaſianus anno dñi 80.ac imperij ſui nono,in villa propria circa Sabinos pro-
fluuio ventris mortuus eſt,anno ab vrbe cõdita 834.Plura & memoratu digna in Ve-
ſpaſiano ſcribit Cor.Tacitus.nos qui tẽpoꝝ obſeruatiões annotamus tantũ,cætera
tibi relinqmus. Anno vero dñi 81.Titus imperiũ ſuſcepit,duobus annis ac duobus
Titus xi.imperator. mẽſibus regnauit.hic ante patrẽ ſuũ Veſpaſianũ noĩari cõſueuit.erat eñ oĩbus virtu
tibus mirabilis & ornatus,ita vt amor & deliciæ humani gñis diceret.vir bellicoſus,
Græca Latinaq; lingua diſertus.tantæ vero largitatis,vt nulli quidq̃ negaret.hoc dũ
reꝑhẽderẽt amici,rñdiſſe fert,neminẽ à vultu principis diſcedere oportere triſtẽ. qua
dã die dũ recordaret in cœna,nulli ſe eo die quidq̃ ꝓſtitiſſe,dixit:Hodie diẽ perdidi.
Nemo eo magnificẽtia maior.tãta hoc imperatore tranquillitas fuit,vt nullum oĩno
ſanguinẽ in repub. adminiſtrãda fudiſſe referat.ſic narrat Oroſius,quẽ miror tacu-
Linus. iſſe cædẽ Lini.Nã is cum ſanctitate & moribus in ꝓcio haberet, dæmones fugaret,&
mortuos ad vitã reduceret,cũ filiã Saturnini cõſulis à dæmonio liberaſſet,magiæ da-
mnatũ S.Linũ decollauit.ſepelit in Vaticano iuxta Petri corpus. Anno dñi 82.Cle-
tus patria Ro.adhortãte Clemẽte,põtificatus onus inuitus ſuſcepit,licet doctrina,mo
ribus & dignitate plurimũ apud ſuos valeret.ſedit annis xi.mẽſe vno & aliqt diebus.
primus ſcripſit ſalutẽ & apoſtolicã bñdictionẽ.Ad Titũ redeo,qui dũ fratrẽ Domitia
nũ ſibi inſidiari ſciret,nec deponere nec occidere aut in minori honore habere ſuſti-
nuit,ſed primo imperij die cõſortẽ regni ac ſucceſſorẽ fecit,nõnunq̃ ſecreto lachry-
mis orans,vt mutuo erga ſe eſſet aĩo.inter hæc dũ regnaſſet duobus annis & totidem
mẽſibus,anno ætatis xlij.obijt in eadẽ villa qua & pater eius.q̃d vt palã factũ eſt,mœ-
rentibus publice cunctis,tantus fuit planctus,quaſi orbati relinquerent à patre.à ſena
tu inter deos habitus eſt.Cleti tẽporibus Lucas medicus Antiochenſis,Pauli apoſto
Lucas. li imitator,& oĩs peregrinationis eius comes ac ſocius,ſcripſit euangeliũ,q̃d à Paulo
laudat,& Actus apoſtoloꝝ.vixit annos 83.ſepultus in Cõſtantinopoli.Philippus q̃q;
Philippus. eodẽ tẽpore in Scythia,quã xx.annis in fide exẽplo & ꝓdicatiõe retinuit,rediẽs Hiero
ſolymis morit. Anno dñi 83.Domitianus frater Titi ex ambobus parẽtibus regna-
Domitian9 xij.Imp. re cœpit,regnauit annis xv.mẽſibus ſex.iſte primũ finxit ſe miſericordẽ & modeſtũ,
cupiditatis & auaritiæ vix ſuſpicionẽ dedit.relictas ſibi hæreditates ab his qui liberi
erant,nõ recepit,fiſcales calumnias magna calumniantiũ pœna repreſſit.ſed neq; in
clementiæ nec abſtinentiæ tenore permanſit,philoſophos oẽs vrbe & Italia expulit.
Erat nõ ſolũ magnæ,ſed callidæ nequitiæ.Aſcletarionẽ mathematicũ ſciſcitatus,quis
eũ maneret exitus,affirmantẽ fore breui vt laceraret canib9,interfici iuſſit ſine mora,
& ad arguendã temeritatis artẽ,accuratiſſime ſepeliri imperauit,factũ eſt vt repenti-

na

na tempeſtate cadauer detectũ diſcerperent canes. hãc fidẽ aſtrologis Auguſtinus habet, vt q̃ries mira vera rñdent, inſtinctu maloꝝ credat̃ fieri ſpũum, q̃rum cura hæc eſt, noxia de aſtris ac eoꝝ fatis inſerere humanis mẽtibus. Domitianus q̃q; plures ſenatores, q̃ſi nouaꝝ reꝝ ſtudioſos, aliq̃s cõſulares interemit, ac plurimos in exiliũ miſit. p̃dabatur bona viuoꝝ & mortuoꝝ. tantæ q̃q; ignauiæ fuit, vt remotis oĩbus, ſolus in palatio muſcaꝝ pſequeretur agmina. vnde cuidã interroganti, eſt ne qs intus cum Cæſare? non abſurde rñſum eſt, ne muſca q̃dem. Hic tam peſſimus, mouit ſecundã pſecutionem cõtra Chriſtianos. ipſe eñ Iohannẽ euãg. de Epheſo adduci fecit ad vrbẽ, & in doliũ feruẽtis olei mitti fecit ante portã Larinã, ex q̃ cum illæſus exiret, eum in inſulã Patmon relegauit. paſſi ſunt Nereus & Achilleus, necnon Domicilla, & reliq. Adhuc aũt viuebant q̃dam de carnali gñe dñi noſtri nepotes Iudæ, q appellat̃ frater dñi. & q̃a ante iuſſerat Domitianus oẽs perimi q de gñe Dauid deſcendiſſent, delati ſunt. formidabat eñ de aduẽtu Chriſti. adducunt̃, & interrogati à Domitiano, ſi eſſent ex familia Dauid, cõfeſſi ſunt, 9. millibus denariũ æſtimari bona ſua, nec hæc ſibi in pecunia ſubſiſtere, ſed in æſtimatione terræ quam ſuis manibus excolentes alerentur. inde & tributa penderent. teſtes aũt manus labore rigidas & callis obduratas proferebant. Interrogati vero de Chriſto, q̃le ſit regnum eius, vel quis ipſe aut vnde, aut q̃ñ venturus, rñderunt ꝙ non huius mundi regnum, neq; huius terrę ei deſignetur imperium, ſed cœleſte in cõſummatione ſeculi, q̃ñ adueniens in gloria, de viuis & mortuis iudicaturus eſt. Tum Imp. Iudæos dimiſit, pſecutionem eccleſiæ Chriſtianæ rurſum ſuis cõpeſcuit edictis. Cætera de ipſo & Cleto in ſequenti gñatione. Domitianus Cattis Germanicæ genti bellum intulit, de q; victis triumphauit, inde Germanici cognomen adeptus, Septẽbrẽ menſem de ſe Germanicum dixit. triumphauit etiam de Dacis. Per id tempus in vrbe Quintilianus rhetor publicam ſcholam tenuit, e fiſco donatus ſalario, Domitiani nepotes inſtituit. Ciuile bellum L. Antonius ſuperioris Germaniæ præfectus mouit, miraq; felicitate pons Rheni dimicationis hora repente diſſolutus, Gallorum copias quæ ad Antonium erant tranſituræ, propoſito auertit. victoria eodem die quo pugnatum eſt, Romæ præſagio cognita.

Secunda Chñanoꝝ pſecutio.

Quintilian⁹

GENERATIO IIII.

ANno imperij Domitiani octauo, dñi vero Ieſu Chr̃i 90. incepit q̃rta gñatio, adhuc viuẽte Cleto. anno ſequẽti Simoni mago nup damnato Menãder ſuccedit, ſcutũ diaboli, Samarites magus, dixit ſe ſaluatorẽ, ad hoĩes de cœleſtibus deſtinatũ, nec aliter poſſe angelos ſeculi vinci, niſi ſuis artibus & ſuo baptiſmo: quẽ ſuſcipiẽs, immortalis, æternus in hac vita & ppetuus fieret. Iiſdẽ tpibus Cherinthi hæreſis ſumpſit exordiũ Cherinthus eñ p reuelationes q̃ſdam velut à magno ap̃ſo ſcriptas, & p angelos ei reuelatas, poſt reſurrectionẽ terrenũ dixit futuꝝ eſſe regnũ Chriſti in Hieruſalem, & hoĩes in carne iteꝝ vitijs ſubiectam conuerſationem habituros, ac mille annos q̃bus libidini ſeruiant, deſignat. ventris eñ q̃ infra ſunt incitamenta, p̃dicabat explenda. & vt aliq̃d ſacratius dicere videretur, legales ait feſtiuitates rurſum celebrandas. Sed & alios idem dæmon ab amore Chriſti ſeparauit p Ebiona, Chriſtũ ſolum hoĩem putantẽ, & ꝙ p profectũ vitæ ac virtutis, iuſtus effectus ſit, cõmuni etiã via ex viro & fœmina procreatum. Cenſuit cuſtodiendã legis obſeruationẽ, nec Chriſti fidem ad ſalutẽ ſufficere. q̃dam tñ ex ſectatoribus cõcedunt, Chriſtũ de virgine Maria & Spũſancto natũ, nec tñ eum ſemp fuiſſe Deum. ap̃li Pauli ep̃las reſpuunt, & apoſtatam legis appellant. vtunt̃ aũt euangelio q̃d ſecundũ Hebræos appellãt. ſabbatũ ſc̃dm legẽ, nobiſcũ dñicam ſacratã pro reſurrectione dñi obſeruãt. Sunt qui huius tempora ad Clemẽtis pontificatũ referãt. Sed & alia hæreſis, q̃ appellat̃ Nicolaitaꝝ, cuius in reuelationibus Iohãnis mẽtio facta eſt, iſte ſe vnũ ex diaconis 7. cum Stephano electũ iactabat, pulchrã valde vxorẽ habuit, & poſt adſcẽſionem dñi cum increparet̃ ab apoſtolis de zelotypia, productã in mediũ vxorẽ ſuã, ſi qs eam vellet habere, pmiſit. Ex q̃ occaſione iſti hæretici cõſequens putabãt, vt hoc exẽplo vnuſq̃ſq; carne ſua q̃ vellet, abuteret̃: & ſic pmiſcuos ac illicitos cubitus irreuerẽter expetebãt. Clemẽs aũt Alexãdrinus ſcribit, Nicolaũ zelo Dei vxorẽ p̃duxiſſe, q̃ p hoc cõtinentiã ſe oñderet expetere, non putãs duobus dñis poſſe ſeruire, libidini & Deo, nequaq̃ vxorẽ pſtituiſſe. Anno vero 93. vel ſecundũ alios q̃rto, Cletus ſub Domitiano martyrio coronat̃, ſedem B. Petri Clementi relinquens, quam ille 9. annis tenuit ac mẽſibus 2. hic erat Romanus, ita morum ornamentis pollebat, vt ab omnibus diligeretur non ſolum Chriſticolis, ſed & à Iudæis ac gentilibus. Clemens miſit in Gallias Dionyſium Areopagitam, qui cum alijs ſibi adiũctis paſſi ſunt tẽpore Traiani. hic cõſtituit vt in Miſſa ſacris veſtibus vteretur ſacerdos, epiſcopos baculo ornauit paſtorali, amictu ſandalij & chirothecis,

Ebion.

Nicolaitæ.

Clet⁹ papa.

ꝙ archiepiſcopus pallio vtatur, & ꝙ ſummus pōtifex non ambulet ſine crucis vexil-
lo, neq; cardinales aut legati. Ad Domitianum redeo. hic dn̄m ac deum appellari ſcri
biq; ſe iuſſit, nullā niſi aureā vel argēteā ſtatuā ſibi in palatio ſtatui ꝑmiſit. cumq; odi-
oſus eſſet oībus, cōiuratiōe ſuoꝝ interſectus eſt in palatio anno imperij 15. ꝓſente vxo-
re ſua ac cōſcia. funus eius ꝑ veſpillones cum ingenti dedecore exportatū, & ignobi-
liter eſt ſepultū. ſenatus nomen eius abradendū decreuit, ne qs eum imperatore noīa-
ret. diffinitū eſt aūt, vt oēs q̊s in exiliū dānauerat, decreto ſenatus reuocarent, & facul-
Nerua 13. IMP. tates ſuas recuperarent. Anno dn̄i 99. Nerua Cocceius Narnienſis admodū ſenex,
imperauit anno vno, menſibus 4. dies x. hic in priuata vita moderatus ac ſtrenuus, in
imperio fideliſſimus fuit. decreto ſenatus, vt dictum eſt, iuſſit irritū fieri qcqd Domi-
tianus fieri cōſtituerat. Vnde & S. Iohānes euangeliſta Epheſum rediēs, eccleſiā hære-
ſibus turbatā inueniēs, hortatu fratrū euangeliū nouiſſimus ſcripſit. Nerua itaq; Tra-
ianum viꝝ ſtrenuū & ſapientiſſimū in filiū adoptauit. mortuus ipſe, in hortis Saluſtia
Traian⁹ 14. IMP. nis eſt ſepultus, decreto ſenatus inter deos relatus. Anno itaq; dn̄i 100. Vlpius Tra-
ianus Crinitus, ex vrbe Tudertina genitus, gn̄e Hiſpanus, apud Agrippinā nobilē Gal
liæ ciuitatē imꝑator factus eſt. regnauit annis 19. menſes 6. diebus 5. hic rēp. ita admini
ſtrauit, vt oībus principib⁹ merito ꝓponeret. Siqdē duo ſunt q̃ ab egregijs principib⁹
expectant, ſanctitas domi, in armis fortitudo, vtrobiq; prudētia: vtrūq; eſt aſſecutus
feliciſſime. Tātus in eo maximaꝝ reꝝ fuit modus, vt q̄ſi tꝑamento q̊dā virtutes miſcu
iſſe videretur, niſi ꝙ cibo vinoq; paulum deditus erat. laboris patiens fuit, iuris huma
ni & diuini tam repertor noui q̃ veteꝝ cuſtos. admodum humanus. culpatus inde ab
amicis, ꝙ eſſet nimis popularis, rn̄dit: Imperator talis eſſe debet apud ſubditos, q̄lem
erga ſe imperatorem eſſe vellet priuatus. Traianus ſecundum Oroſium li. 7. Germa-
niam trās Rhenum in priſtinum reduxit ſtatum, multas alias prouincias Ro. imperio
adiecit. Hoc tempore ſuperſtes apud Aſiam demorabatur Iohānes euāgeliſta & apo-
Iohannes apl̄s & euā. ſtolis, de q̊ Irenæus in ſecundo aduerſus hæreſes lib. Eccleſia, inquit, q̃ eſt apud Ephe-
ſum, à Paulo qdem fundata eſt, à Iohanne vero ædificata, q ꝑmanſit in ea vſq; ad tēpo
ra Traiani. hic euangelium nouiſſimus ſcripſit. Matthæus eñ primo Hebræis ꝓdica-
uit, & cum pararet tranſire ad gentes, patria lingua ſcripturam compoſuit, & ea q̃ ꝓdi
cauerat comprǽhendens, dereliquit. Poſt hūc Lucæ & Marci ſcriptura euāgelica, ſe-
cundum eas cauſas quas ꝓdiximus, eduntur. Iohannem vero tradunt vſq; ad vltimum
pene vitæ abſq; ſcriptis ꝓdicaſſe euangelium. ſed cum trium hoꝝ euāgelioꝝ etiam ad
ipſum notitia ꝑueniſſet, probaſſe dicitur fidem & dictoꝝ veritatem, deeſſe tñ vidit ali
q̃, & ea maxime q̃ primo ꝓdicationis tēpore dn̄s geſſerat. ideo dicit in euangelio ſuo,
Hoc fecit initium ſignoꝝ eius, ſumitq; ab ipſa diuinitate exordiū. Beatus itaq; Iohan
nes famoſum toto in orbe Dianæ templum ſubuertit, contra quem Ariſtodemus ſedi-
tionem commouit, ac vt conuerteret Iohannes Ariſtodemum pontificem, venenum
oblatum bibit, nec illi nocuit. ſed & pontifici nondum credenti tradidit Iohānes pal
lium ſuum, vt eo tangeret corpora mortuoꝝ. q̊ pacto, mortui ſurrexerūt. Exinde cre
didit Ariſtodemus, & innumera multitudo cum ipſo, eccleſiaq; in honorem B. Iohan
nis ædificata eſt. Cum aūt eſſet 90. annoꝝ, apparuit ei dn̄s, vocans ac ſignificans, ꝙ die
dn̄ica ſequenti ad eum veniret, q̃ die intrat eccleſiam à primo galloꝝ cantu, ppl'mq;
in fide confortans, deinde foueam quam fieri iuſſerat, intrans, luce immenſa apparen
te, vt nullus adſpicere poſſet. poſtea recedente luce, inuenta fouea mān a plena, nec re
ꝑtum eſt corpus eius vſq; in ꝓſentem diem. atq; anno dn̄i 100. alias 102. hoc modo mi-
grauit. Vnde de eo variæ opiniones ſunt exortæ. aliq volunt ꝙ in ſepulchro contine-
atur viuus ac dormiēs, qa illic terra ſcaturire videtur. hoc Auguſtinus reprobat. Tho
mas ſup Iohannem refert aliam opinionem, ꝙ ſit tranſlatus in paradiſum terreſtrem,
tēpore Antichriſti venturus cum Enoch & Helia, & mortem paſſurus martyrij. cum
eñ dignior ſit lex euangelica, q̃ lex naturæ aut Moſaica, videtur ſatis veriſimile, ꝙ ſic-
ut lex naturæ habet Enoch, & lex Moſaica Heliam, ita euangelica Iohannē, teſtes con
Clemēs papa martyr. tra Antichriſtū ꝓ Chriſto. Clemens pietate, religiōe, doctrina multos ad fidē cōuer
tit. q̄obrem P. Tarquinius ſacroꝝ princeps, cum Mamertino vrbis ꝓfecto Traianum
in Chriſtianos cōcitat, cuius imperio Clemēs in inſulā deportatur, vbi ad duo millia
Chriſtianoꝝ reperit, ad ſecanda marmora damnatoꝝ. & dum aq̃ penuria laborarēt,
quā à ſexto milliario peterent, Clemens collem conſcendens, agnum vidit, ſub cuius
dextro pede fons diuinitus aquā ſcaturiebat, q̃ recreati ſunt, & multi ob hoc ad fidem
Chriſti cōuerſi. hanc ob rem motus Traianus, mittit q Clementē in mare ꝓcipitarēt,
alligata ad collū eius ancora, cuius corpus non ita multo poſt ad littus delatū eſt, atq;
eo loci ſepultum extructo templo. hic regiones 7. notarijs diuiſit, q diligenter res ge
ſtas

ſtas martyrum cõſcriberent,& vt cathedra epiſcopalis in eminentiori loco in eccleſia eſſet, vt videre oẽs,& ab oĩbus videri poſſet. vt baptizatus, citius confirmeť chriſmate ab epiſcopo. Poſt Clementẽ accepit eccleſiã regendã Anacletus natione Græcus, patria Athenienſis. hunc volunt aliq̃ eſſe Cletum q Clementẽ p̃ceſſit, & ex ſupputatiõe annorum hoc dicere non eſſet abſurdũ. ſed Damaſus ad Hieronymũ in chronicis Ro. põtificũ dicit, ꝙ iſti ſunt duo. nam fuit Cletus Romanus, Anacletus Græcus. hoc ſi teneamus, ſatis videtur cõſonũ. At cum ſub Traiano accipimus eum martyrio coronatum, quõ 9. annis ſederit, vt chronici oñdunt, non intelligo. nam Euariſtus papa qui hũc ſeq̃tur, ſimiliter circiter 9. annos cathedrã tenuiſſe ſcribiť, q etiã ſub Traiano martyrium paſſus eſt, cui mox ſucceſſit Alexander. ob q̃s cauſas arbitror Anacletũ paucioribus annis papatũ tenuiſſe, aut Euariſtũ Alexandrumve. ſed cõſtituit Anacletus ne nutriant clerici barbã, ne epiſcopus à paucioribus q̃ tribus ordineť. oĩbusq́ fidelibus p̃cepit, vt pacta cõſecratione, cõmunicarent: q vero nollẽt, e ſacris ædibus eliminarentur.

Anacletus papa.

Anno à natiuitate dñi 112. Euariſtus natione Græcus, patre Iudæo nomine Iuda, ex Bethleẽ ciuitate ſucceſſit. hic titulos in vrbe Roma presbyteris diuiſit, 7. diaconos in ordinẽ redegit, q cuſtodirẽt epiſcopũ p̃dicantẽ, ppter ſtilũ veritatis. Idem cõſtituit, ne plebis in epiſcopũ accuſatio reciperet. cõſtituit matrimonia in facie eccleſiæ ſolẽnizari. Augebať in dies res Chriſtiana. q̃re Traianus veritus ne q̃d detrimẽti Ro. imperiũ inde caperet, tertiã p̃ſecutionẽ in Chriſtianos cõceſſit, q̃ poſt Clementẽ & Anacletũ, perijt Euariſtus, & Egnatius Antiochenæ eccleſiæ tertius poſt Petrũ epiſcopus, ad beſtias dãnatus, dum Romã trahiť, multos ad Chriſti fidẽ cõuertit, in itinere Chriſtianos literis & oratiõe cõfirmat. Cum leonũ rugitũ iam audiret, frumentũ ſum, ait, beſtiarum dẽtibus molar, vt panis mũdus inueniar. Per idẽ tẽpus Simeon Cleophæ filius, pro Iacobo Hieroſolymorum epũs cõſtitutus, perijt, accuſatus ꝙ eſſet ex gñe Dauid & Chriſtianus. cumq́ multo tp̃e ſupplicijs fuiſſet affectus, martyrio tandẽ finiuit vitã, oĩbus qui aderãt & ipſo iudice mirantibus, vt 100. & 20. annorum ſenex, crucis ſuppliciũ ptuliſſet. Inſup tam immẽſæ cateruæ martyrũ q̃tidie iugulabanť, vt Plinius Secũdus, q tum prouinciã gubernabat, miſericordia ob multitudinẽ interfectorum motus, ad Traianũ ſcripſerit, innumera hoĩm millia q̃tidie obtruncari, in q̃bus nihil oĩno ſceleris deprẹhenderetur, aut q̃d Romanas leges offenderet, niſi hoc ſolum, ꝙ antelucanos hymnos Chriſto cuidam canerent Deo, adulteria vero aut huiuſmodi crimina apud eos illicita haberi. Vnde p̃motus Traianus, reſcribit, Chriſtianos de cætero non eſſe requirendos, ſi tñ q̃dam inciderint, puniri: p q̃d ex parte aliq̃ p̃ſecutionis ſedatum putabatur incendium. Erat annus principis Traiani vltimus q̃ martyr diem obijt Euariſtus, cui ſucceſſit anno dñi 120. in ſede Petri Alexander patria Romanus, iuuenis ætate, ſenior aũt moribus. ſedit annos x. menſes 7. hic adiecit in p̃fatione ſiue canone, Qui pridie q̃ patereť &c. Ipſe conſtituit aquam cum ſale benedici & adſperſionem fieri, voluit q̃q; aquã miſceri cum vino in cõſecratione ſanguinis & corporis Chriſti, oblationem ex azymo fieri mandauit. Ad Traianum redeo, q 22. annis minus ſex mẽſibus principatũ tenẽs, apud Seleuciam Iſauriæ ciuitatem profluuio ventris perijt anno ætatis 62. oſſa eius in vrnam auream collecta ac in vrbẽ delata in foro q̃d ipſe ſtruxit, ſub columna Coclide, quam adhuc cernimus, cuius altitudo 140. pedum eſt, ſunt repoſita, ſenatu & exercitu p̃eunte. Solus oĩm intra vrbem ſepultus, cuius memoriæ tm̃ delatum eſt, vt vſq; ad noſtram ætatem principibus acclametur, fœlicior ſis Auguſto, melior aũt Traiano. ſenatum patrem appellabat, ſeſe laboris miniſtrũ. Traiano principatu p̃functo, Aelius Adrianus gñe Italicus, conſobrinæ Traiani filius, imperator ſucceſſit anno dñi 119. Hic eruditiſſimus fuit & facũdiſs. Latino & Græco ſermone, vnde eſt & Græculus appellatus, in oĩbus oĩa ſtudia Athenieñ. ſecutus eſt loquendo & canendo, medicinæ artem diſcendo, in muſica, in geometria, item pictorum & figulorum ſciẽtiam habuit, aliaq́ multa didicit, ita vt rara eſſet illi res non experta. magnam ſupra modum memoriam habebat, loca, res, cauſas, milites & eos q̃s nunq̃ viderat, proprijs noĩbus appellabat. fuit homo varius, diſſimulator boni & mali, & vt bonum ſe oñderet, vitia ſua callide abſcondebat, tam de po. Ro. bene meritus, vt pater patriæ appellatus ſit, eiusq́ vxor, Auguſtæ nomen ſuſceperit. Plutarchi aliorumq́ philoſophorum doctrina ac familiaritate delectatus. fecit & de nouo pontem Romæ ſui noĩs, q adhuc extat, & ſepulchrum in Vaticano apud Tiberim, q̃ nunc pontifices pro arce vtuntur, eſtq́ caſtrum S. Angeli. Imperium adeptus hic tumultuoſum ab initio, deſcierant eñ plurimæ gentes poſt Traiani obitũ, Dacos q à Traiano deuicti erãt, cõpoſuit. Inde Gallias, e q̃bus in Germaniam trãſiit, pacis in primis ſtudioſus, cui cõpoſitæ regnũ reſtituiſſe ferť. poſt Britãnia, Gallia & Hiſpania cõſtituta, Aſiã ingreſſus eſt, Athenisq́ cõſedit. Veſuuius Cãpaniæ mons,

Euariſtus papa.

Simeon.

Plini⁹ Chriſtianorum miſertus.

Alexander papa.

Adrianus 15. IMP.

Germaniæ regnũ reſtitutum.

monſ,à Neapoli vrbe q̃tuor paſſuum millibus diſtans,oliuetis vinetiſq; fertiliſſimus,
ſecundum Euſebium vertice ruptus,tm̃ incendium ex ſe eiecit,vt ipſius montis arbo-
res,vineas,regiones,idq; cũ innumerabili hoim multitudine exuſſerit, ita vt cum Pli-
nius Secundus Traiani tempore ex Miſſenenſi claſſe cui præerat,ad hoc viſendũ ſpe-
ctaculum propius acceſſiſſet, ab eodem incendio abſorptus fuerit. nam tãtam cinerẽ
Plinij mors. copiã eieciſſe fert,vt cãpi vſq; ad arbor cacumina operirent. de hoc in ep̃la Plinius.

GENERATIO V.

ANno à natiuitate dñi 120.ſub Alexandro papa & Adriano,anno imperij illius 2.
incepit qnta gñatio.q̃ tẽpore Adrianus occaſionẽ ſæuiendi in Chriſtianos de-
Quadratus. diſſet,niſi Quadratus Athenar pſul,librũ de honeſtate religionis Chriſtianę ad
imperatorẽ ſcripſiſſet. Idẽ fecit Ariſtides Athenieñ. philoſophus,ſub priſtino habitu
Chriſti diſcipulus,volumẽ noſtri dogmatis rationẽ cõtinẽs,eodẽ tẽpore Adriano ob-
tulit. His aũt apologeticis libris factũ eſt,vt Adrian⁹ iniuſtũ exiſtimãs Chriſtianos in-
dicta cauſa vbiq; occidi,Minutio Fundano Aſiæ proconſuli ſcripſerit,nemĩnẽ occidẽ
dum,niſi de accuſatore & crimine conſtaret. itaq; mitior Chriſtianis effectus eſt,attñ
ſub eo plures Chriſtiani martyriũ ſunt paſſi,vt Alexander papa,q poſt multa miracu
la ab Aureliano detẽtus,torquet primũ in equuleo,& cũ taceret,dixit Aurelianus,cur
taces:rñdiſſe fert,qa tẽpore orationis Chriſtianus cum Deo loquit. cum ſediſſet annis
Epiſcopi x.mẽſibus 7.martyrio coronat cum Euentio & Theodoro diaconis. Interim Hiero-
Hieroſoly- ſolymis vſq; ad tẽpora Adriani tradunt 15.fuiſſe epiſcopi,q̃s oẽs aiunt Hebræos extitiſ
morum. ſe,& ſcientiã Chriſti fideliter recepiſſe,incipiẽtes ab apoſtolis,& pdurãtes vſq; ad tem
pus excidij,q̃ Iudæi iter deficientes à Ro.magnis rurſum p̃lijs ſubiugati ſunt. Primus
itaq; Iacobus q dñi frater eſt habitus,poſt hũc Simeon electus eſt,tertius Iuſtus.Zachę
us q̃rtus,deinde Tobias qntus,& Beniamin ſextus,ac ſeptimus Iohannes,tum Matthi
as,quem Philippus excepit,cui decimus Seneca ſubrogatus eſt,Iuſtus exinde,ac 12.Le
ui,poſt hunc Ephres,& 14.Ioſeph,ac finis oim Iudas, hi oẽs ex circuncifione fuere.
Mortuo Alexandro ſuccedit Sixtus natione Romanus.hic cõſtituit,ne ſacra vaſa niſi
Sixtus papa à miniſtris ſacror tangerentur,& ne corporale ex alio q̃ ex lineo panno & qdem pu-
riſſimo fieret.cõſtituit ne epiſcopus à ſede apoſtolica rediret ſine literis Papæ plebem
ſalutantis.in celebratione mãdauit,Sanctus Sanctus Sanctus dñs Deus ſabbaoth,can-
tari. Aquila Iudæus natione Ponticus,cum Priſcilla vxore edicto Claudij diſcedẽs,
vſq; ad hæc tempora ſuperuixiſſe fertur,ſecundus Moſaicæ legis interpres poſt Septu
aginta interpretes. At Sixtus ſedit annis x.menſibus 3.martyrio coronatur ſub Adria
no. Sub eodem principe Adriano Sophia ſancta cum tribus filiabus,Fide,Spe & Cha
Sophia cũ filiabus. ritate,venit Romam matrona nobilis,ac ibidem multas mulieres Romanas ad Chriſti
fidem cõuertit. Quæ cum poſtea maritos infideles abhorrerent,accuſantur,in primis
Sophia cum filiabus. Fides itaq; primũ,deinde Spes,tertio loco Charitas,martyrio co
ronant,p Chriſto,q̃rum corpora S.mater collegit,& ſup ſepulchra filiar in orationẽ
ſe pіecit,& velut ſopore depreſſa,in pace qeuit. Per id tẽpus excitarũt Iudæi tumultũ
apud Bethara oppidũ Hieroſolymis vicinũ.cumq; lõgius à Ro.obſideret,ſame ac ſi-
Iudæi rebelles. ti ad extremũ internecionis adducti ſunt,poſtq̃ dux ipſe meritas pœnas luit, multaq;
proinde millia paſſim virorum fœminarumq; ac puerorum cõficerentur. Hæc natio
Iudaica iam ex illo ab omni regione finitima Hieroſolymorum penitus arcebat,cum
ſanctione diuinę legis,tum maxime decretis Adriani,ita vt nec eminus eis ſaltem pa-
ternum ſolum prophanis obtutibus liceret inſpicere. ita factum eſt,vt ciuitas poſt in-
Hieroſoly. teritum Iudaicæ gentis,incolis mox in eam peregrinis confluentibus, pmutatis ciui-
inſtaurata. bus,etiã ipſa Aelia appellaretur ex cognomento imperatoris Aelij Adriani,vt in Ro.
Aelia. ius conuerſa,ritum pariter mutaret & nomen. hãc ipſe in optimũ ſtatum miror ex-
tructione reparauit,non tñ in monte Sion vt ante, ſed in colle Caluariæ, pcepitq; ne
cui Iudæo introeundi eſſet licentia,Chriſtianis tñ ciuitate pmiſſa. Igitur ex gentibus
vt inibi cœpit eccleſia cõgregari, primus poſt epiſcopos ex circuncifiõe ſacerdotium
Marcus illius ciuitatis accepit Marcus.cumq; iam refulgentibus eccleſiis vbiq; terrar ac fide
Ep.Hier. Chriſti oĩa redundarent,ille totius bonitatis æmulus dæmon,cõtra Dei eccleſiam mo
limina verſat,q prius externo hoſte, nunc malignis hoĩbus inteſtino bello eam q̃tere
nititur. Nam poſt Menandrum,cuius ſupra meminimus,Saturninum quendam An-
Baſilides. tiochiæ genitum, & Baſilidem Alexandria ortum produxit,q̃rum vterq; ſuis in regi-
onibus officinas impiæ & Deo inuiſæ condidit diſciplinæ. Quos cõtra eccleſiaſtici vi-
ri veritatis alumni fortiter ſtabãt,e qbus puenit ad noſtros liber Agrippæ Caſtoris.cõ
futationẽ Baſilidis habẽs,q dixit eum de euãgelio 24.cõmentarios cõdidiſſe,prophe-
tas vero ſibimet nuncupaſſe q nunq̃ extiterũt, q̃s ipſe barbaris vocabulis noĩarit,do-
cere

ctere etiam eum refert immolata abſq; vllo reſpectu cõſcientiæ deguſtãda,& ſine ſcru
pulo fidẽ negandã pſecutionis tpe,ſectatoreſq; ſuos ad morẽ Pythagoricũ docuit qn
quẽnio ſilere,& alia q̃q; venenata.ſed & Irenæus ſcribit coæuũ illis fuiſſe Carpocra-

Carpocrates.

tem ſuperſtitiõis alterius,q Gnoſtici vocanť,vocabulo à ſciẽtia cõficto.hic pſtigia Si-

Gnoſtici.

monis magi non vt ille clam, ſed palã tradebat,& magicas tenebras in lucẽ pferebat,
deq; his oẽm hoiem doceri oportere decernebat,q ad pfectionẽ ſui myſterij cuperet
puenire,aſſerẽs non aliter quenq̃ effingere poſſe mũdi huius principẽ.ſed non in lon
gum durauit hæc inſania.etenĩ ipſo confeſtim tpe q̃ cœperat, opprobrij huius flãma
reſtincta eſt,pmanſit veritas.in tm̃ enĩ ad aures oim ac mẽtes felix Chriſtianorũ fama
puecta eſt,vt oĩe hoim genus legibus & ſuperſtitionibus patrijs derelictis, ad fidẽ ſe
cõuerteret Chriſti.Excitenit p diuinã gratiã viri ea tẽpeſtate eruditiſſimi, q̃ ſufficien
ter obſcœna hæreticorũ cõmenta cõuincerẽt. Anno imperij Adriani 12. Teleſpho

Teleſphorus papa.

rus papa ordinať,natione Græcus.ſedit annis x.ſecũdũ alios xi.hic cõſtituit 7. hebdo
madibus ante paſcha ieiuniũ obſeruari, in natali Ieſu Chriſti tres Miſſas celebrari,&
in Miſſa,Gloria in excelſis cãtari.Papa Teleſphoro martyrio defuncto,ſucceſſit Hy-

Hyginus papa.

ginus natione Græcus circiter annũ dñi 140.hic clerũ prudẽter in ordinẽ redegit,gra
dus diſtribuit,inſtituitq; ne tẽpla ſine celebratiõe dedicarenť.vetuit item ne tigna.re-
liquave materies tẽplorũ in pphanos vſus cõuerterent.ſtatuit vt vnus patrinus vel ſo-
la matrina in baptiſmo & cõfirmatiõe haberet,vt ſcilicet leuẽt vel teneãt ad ſacramẽ-
tum.moriť martyr Hyginus dum ſediſſet annis 4.menſes 3. dies 4.Per id ferme tem-
pus periſſe diciť Adrianus intercutaneo morbo,22.imperij ſui anno, ſepultus in villa
Ciceroniana:moriẽs,hos verſiculos feciſſe ferť:Animula vagula; blandula,hoſpes co
mesq; corporis,Quo nũc abibis in loca pallidula,rigida,nudula,nec vt ſoles dabis io-
cos. Quo anno Antoninus Fuluius Boionius,q ppter clementiã poſtea appellatus

Antoninus Pius 16. IMP.

eſt Pius,gñe claro,ſortitus eſt imperiũ,regnauit annis 22.menſibus 3. Iſte ab Adriano
adoptatus eſt in filiũ,cuius & gener fuit,vir inſignis,& q merito Numæ Põpilio cõfe
ratur,ſicut & Traianus Romulo.vixit ingẽti honeſtate priuatus,maiori in impio, nul
li acerbus,cũctis benignus,in re militari gloriæ moderator, defendere magis puinci-
as q̃ ampliare ſtudẽs.viros æq̃s adminiſtrandæ reip.q̃rebat.& cũ orbẽ terræ bello nul
lo p annos 22.autoritate ſua regeret,adeo tremebãt eum & amabãt cũcti reges,popu
li & nationes,vt parentẽ ſiue patronũ magis,q̃ dñm vel imperatorẽ reputarẽt.tãtæ iu
ſtitiæ fuit,vt multi reges,multæq; nationes,poſitis armis,ad oẽs cõtrouerſias ſuas iudi
cem eum poſcerẽt.fertur q̃q; ſæpe dixiſſe,malle ſe vnũ ciuẽ ſeruare,q̃ mille hoſtes oc-
cidere.Erat aũt tpe Hygini & Antonini Valẽtinus qdam Romæ,autor Valentinianæ
hæreſis. dicebat hic Chriſtũ de corpore virginis nihil ſumpſiſſe, ſed p eam tanq̃ p fi-
ſtulam tranſiſſe. Eodẽ tpe Cerdo e ſectatoribus Simonis Magi, impietatis ſuæ occa-
ſionibus ſumptis,Romã venit,ibiq; docuit,q̃ is q à lege & pphetis pdicatus eſt Deus,
non eſſet ipſe pater dñi noſtri Ieſu Chriſti, qa ille qdem notus eſſet, hic aũt ignotus:
& ille iuſtus,hic aũt clemẽs. de his Irenæus in libro aduerſus hæreſes. His & Marcum
quendã adiungit,quẽ dicit magicis imbutũ,cuius ſectatores qbuſdam ſecretis carmi-
nibus & verbis prolatis initiati ſint,baptizãdo,in noie ignoti patris oim,& in veritate
oim matre,& in eo qui deſcendit Ieſu. alij vero Hebraica noĩa ad pauorem audientiũ
ſup initiandos exprimebant. Anno vero dñi 143. Iuſtinus fideliſſimus noſtræ phi-

Iuſtinus philoſophus & martyr.

loſophiæ ſectator,in Platonicis diſciplinis eruditiſſimus, ſcripſit ad Antoninum Pi-
um apologeticum pro noſtra religiõe,eumq; beneuolum erga Chriſtianos fecit.ſcri-
bit in ſuis libris etiam de conuerſione ſua à gentili philoſophia ad veræ religionis fi-
dem,q̃ non abſq; probabili ratione conuerſus ſit.Nam & ego ipſe,inquit,ſectis Pla-
tonicis inſtitutus,audiens infamari Chriſtianos,& videns eos impauidos ad ſuſcipien
dam mortem,conſiderabam q̃ impoſſibile eſſet in malitia eos & in libidine cõuerſa-
ri.quis enĩ aliqñ voluptuoſus & luxurijs deditus,mortem libenter amplectitur,vt cõ-
feſtim careat,pro q̃ infamari malunt,voluptate: quin immo viuere ppetuo,ſi liceret,iu
dico,in hoc magis operam daret, nec ſemetipſum ſtatutæ ac profeſſæ morti ſtuderet
offerre.His ſcriptis bonus princeps ad Chriſtianorũ gratiam animũ adiecit.Iuſtinus
pterea inuectus eſt cõtra Marcionẽ,q Cerdonis dogma ſecutus eſt, cuius iam fecim9
mentionem.Scribit aũt ille:Marcion qdam Ponticus docet hoĩes,aliũ credere eſſe
Deum maiorem conditore Deo.hæc ille hoĩbus ingerens, & dæmonibus adiutoribus
vtens,multis perſuaſit,vt negarent creatorem oim Deum eſſe patrem Chriſti,ſed ali-
um quendam,qui quaſi maior hoc eſſet. Iuſtinus iſte martyrum ante ſe ſcribens ago-
nes,& ego,inqt,ſpero me ab aliq̃ horum,qbus pro veritate obſtiti,inſidias eſſe paſſu-
rum,q̃d poſtea verũ eſſe compertũ eſt.nam vt ſcribit Hieronymus de viris illuſtribus,
cum

cum in vrbe Roma diatribas haberet, Creſcentem Cynicum philoſophũ, qui aduerſus Chriſtianos blaſphemabat, redarguit tanq̃ guloſum, mortis timidum, luxuriæ q̃q; & libidinis ſectatorem. ad extremũ inſidijs Cynici circũuentus, glorioſe pro Chriſto ſanguinem fudit. ita remunerationem linguæ fidelis & eruditæ, martyrij munus accepit.

Pius papa. Moritur interea Hyginus papa anno dñi 144. & Pius natione Italus, patria Aquileiẽſis, ſufficitur anno imperij Antonini Pij q̃nto. hoc tẽpore Hermes librum ſcripſit, in q̃ mandatum continetur, q̃d ei dedit angelus appatẽs in habitu paſtoris, ſcilicet de celebrando paſchate reſurrectionis die ſemp dñico. hic liber paſtoris, ponit inter apo-

Hermes. crypha, 15. di. ſancta Romana. Ipſe tñ põtifex Pius, ita ſeruari vt Hermeti reuelatũ, pcepit, de q̃ de conſe. di. 3. Noſſe. Pius etiam illis, q̃rum negligentia de ſanguine Chriſti aut corporis eius aliquid in terram ceciderit, ſtatuit pœnitentiã pœnam 40. dierum, ſi ſup linteum, q̃tuor dierũ: ſi ſup altare, trium: ſi ſup aliud linteum, nouem dierũ. Hoc

Apollinaris tẽpore Apollinaris Hierapolitanus epiſcopus inſigne volumen de fide Chriſti M. Antonino tradidit. ſcripſit etiam in Cataphrygas, qui tunc etiã cum Priſca & Maximilla inſaniebant vaticinantes, incipiente tñ Montano. q̃rum oĩm hæc erat opinio, aduẽtum ſpũſancti non in apoſtolis, ſed in ſe traditum fuiſſe. Illis q̃q; tẽporibus laudabat & Tatianus vir doctiſſimus, q̃diu ab opinione Iuſtini martyris pceptoris ſui non diſceſſit. nam poſtea inflatus opinione ſua, nouam hæreſim condidit, quam poſtea Seue-

Seueriani. rus auxit, vnde Seueriani appellati ſunt. hi vinum non bibunt, carnes faſtidiunt, & vetus teſtamentum ac reſurrectionem non recipiunt. Scripſit & Muſanus librum cõtra q̃ſdam, q ad Eucratiatarũ hæreſim declinabant. horũ opinio cum Seuerianis cõuenit, oẽm eñ coitum ſpurcum putabant, ciboſq; damnabant q̃s Deus gñi humano propoſuiſſet, nuptias & fornicationem pari lege iudicãtes. Per idem tempus Papias ſcripſit volumina q̃dam explanationes ſermonũ. de Hoc Hieronymus de viris illuſtribus: Papias, inquit, in pfatione explanationum aſſerit, ſe non varias opiniones ſequi, ſed apoſtolos habere autores. conſiderabam, dicens, quid Andreas, quid Petrus dixiſſet, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Iohannes, quid Matthæus, quid vel alius diſcipulorũ dñi, quid etiam Ariſton & ſenior Iohannes diſcipulus dñi loquantur. Hic

Chiliaſtæ. dicitur Iudaicã mille annorũ edidiſſe falſam opinionẽ, ſcilicet ꝙ ſancti regnaturi ſunt cum Chriſto mille annis poſt vltimam reſurrectionem in voluptatibꝰ corporis, propter id quod ſcribitur in Apocalypſi, Regnabunt cum illo mille annis. ſed 24. q. 3. c. pe. dicitur, ꝙ Cherinthus fuerit inuẽtor huius erroris, quam opinionem inter ſacros doctores nonnulli ſectati ſunt velut ambiguã, q̃s pietas excuſare iure debet. Fuere his tẽporibus viri & ingenio & artiũ multitudine celebres, inter primos Plutarchus Cheronæus Traiani pceptor, à q̃ eſt in Illyricum miſſus cõſulari poteſtate, iuſſumq; oĩbus in*Illyria magiſtratibus, vt abſq; eo nihil agerent. Scripſit pter vitas paralellas philoſophica plura, *q̃rum magna pars bñficio Eraſmi Roterodami & Bilibaldi Pyrkaimer vtriuſq; Germani, Latinè legit. Fuere & ſophiſtæ Lucianus Samoſatenſis, Fauorinus Eunuchus, ex Arelate vrbe Gallorũ ortus, magna vi dicendi præditus, Herodi Attico in primis familiaris, quem hæredem librorum ſuorum reliquit. Fuit & Polemon Fauorini æmulus, Appianus Alexandrinus. Apud Latinos Apuleius Apher Platonicus philoſophus, A. Gellius, Suetonius qui Cæſares ſcripſit. poſt hos Egeſippus, qui hiſtoriam ab eo tempore quo paſſus eſt Chriſtus, ad Eleutherium conſcripſit.

GENERATIO VI.

ANno dñi 150. q eſt annus imperij Antonini Pij xi. ſub Pio papa ſexta incepit generatio, q̃ in gñatione Polycarpus Iohannis apoſtoli diſcipulus, & ab eo Smyrnæ epiſcopus ordinatus, totius Aſiæ princeps fuit, qppe nõnullos apoſtolos magiſtros habuit. hic Romã veniẽs, vbi plurimos Marcionis & Valentini ſuaſione deceptos hæretica prauitate, reduxit. cũ aũt forte obuius ei Marcion diceret, me ne cognoſcis? rñdit ille, cognoſco primogenitũ diaboli. Hic Polycarpꝰ ante triduũ q̃ cõprehenderetur, vidit p viſionẽ nocte ceruical capitis ſui igne eſſe conſumptũ, q̃d, euigilãs, in-

Polycarpus terpretatus eſt igne ſe conſumendũ. & cum cõprehenſores ſui veniſſent, mẽſam eis appoſuit, poſtea mira pro Chriſto ſuſtinuit. Is dum eſſet Iohãnis euangeliſtæ diſcipulus, & cum eo apud Epheſum balneas ingrederet, mox vt B. Iohãnes vidit Cherinthũ hæreticum, non lotus diſceſſit, dicẽs: Fugiamus hinc, ne balneæ corruãt in qbus Cherin-

Anicetus papa. thus lauatur veritatis inimicus. Anno deinde 159. Anicetus natione Syrus, Pio in pace defuncto, ſuccedit, qui ſedit annis x. hic ſtatuit vt clerus comã non nutriat, & ꝙ corona clerici ſit ſphærica, capilli breuiores. Anno ſequẽti Hieroſolymis poſt Marcum ordinat Caſſianus 17. deinde Publius 18. Maximus 19. Iulianus 20. Gaianus 21. Symmachus 22. Caius 23, Iulianus 24, Capito 26. Anno 161. Antoninns Pius in ſuburbano ſuo

ad

ad duodecimũ ab vrbe lapidẽ morbo correptus,interijt apud Lorium vitæ anno 77.
Anno ſequẽti,qui eſt annus dñi 162. Marcus Aelius Aurelius Antoninus Verus cogno
mẽto Philoſophus,Romæ educatus,ſunt qui fuiſſe Gallũ dicãt,imperiũ adeptus eſt, M. Antoninus 17. Imp.
Antonini Pij adoptiuus & gener. hic oẽs virtutes cœleſti ſimul habebat ingenio,in ca
lamitatibus publicis factus eſt defenſor,& ſi illis tẽporibus nõ fuiſſet,abſq; dubio glo
ria Ro. perijſſet. fratrẽ Luciũ Verũ ſimul & generũ ſuũ,noua bñuolentia cõſortẽ im-
perij fecit,tum primũ Romana reſpu. duobus æquo iure adminiſtrãtibus paruit,cum
vſq; ad illos ſemp habuiſſet ſingulos Auguſtos. Per idẽ tẽpus ab armis nulla quies
erat. nam primo anno rex Parthorũ rebellans,vicinas ſibi prouincias Romanas de-
populatus eſt,cõtra quem L. Verus Antoninus perrexit,multaq; ingẽtia aliorũ ductu
peregit,rediens cũ victoria. Horũ Cæſarũ tẽpore quarta cõtra eccleſiã perſecutio or Quarta perſecutio.
ta eſt,multiq; martyrio coronati ſunt,Iuſtus Viennenſis epũs,Photinus Lugduneñ.
epũs,Felicitas illuſtris fœmina cũ ſeptẽ filijs ſuis Chriſtianiſſimis,S. Victor,S. Cõcor
dius,Nouatus & plures alij. Ipſam aũt perſecutionem ſecuta eſt lues magna,q̃ multas
prouincias deuaſtauit,maxime Italiã,quam adeo attriuit,vt paſſim villæ & agri ſine
cultore & habitatore remanerẽt,multi terræmotus & inundationes fluminũ ſecutæ
ſunt. Exortũ eſt his tẽporibus bellũ Marcomanicũ,q̃d quidẽ bellũ prouidẽtia Dei ad Marcomanicũ bellum
miniſtratũ eſſe,cũ plurimis argumẽtis,tum ꝓcipue epiſtola grauiſſimi ac modeſtiſſi-
mi imperatoris apertiſſime declaratũ eſt. nã cũ inſurrexiſſent gẽtes immanitate bar-
baræ,multitudine innumerabiles,hoc eſt,Marcomani,Quadi,Vandali,Sueui,Sar-
matæ,atq; oĩs pene Germania,& in Quadorũ fines ingreſſus exercitus,circũuentusq;
ab hoſtibus propter penuriam aquarũ eſſet,potius ſitis q̃ hoſtis periculũ ſuſtinens:tũ
ceſſit res ad inuocationẽ noĩs Chriſti,quã ſubito magna fidei cõſtantia quidã milites
effuſi in ꝓces palã fecerãt,tãta vis pluuiæ effuſa eſt,vt Ro. largiſſime refecerit,barba-
ros aũt crebris fulminũ ictibus perterritos,ꝓſertim cũ plurimi eorũ occiderent,in fu-
gã coegerit,q̃rũ terga Ro. vſq; ad internecionẽ cædẽtes,glorioſiſſimã victoriam rudi
paruoq; militũ numero reportarũt. Ita Oroſius ſcribit:ob hoc Chriſtianũ nomẽ cele
bre factũ fuit,& imperator ſentẽtiã cõtra Chriſtianos mitigauit. Iturus ad hoc bellũ
Cæſar,cũ nõ haberet vnde ſtipendiũ militibus ꝓberet,exhauſto ærario,oẽm impera-
toriã ſupellectilẽ,oẽmq; ornatũ vxoris in foro Traiani haſtæ ſubiecit. Verũ cũ poſtea
ſuperato hoſte in patriã redijſſet,emptoribus ꝓcia reſtituit. nemini tñ moleſtus fuit q
reddere empta noluiſſet. parta victoria,in oẽs bñ meritos liberalis fuit,tributa qui-
buſdã prouincijs remiſit,leges ſeueriores nouis cõſtitutionibus tẽperauit. His reb9 ge
ſtis,M. Antoninus ab oĩbus ita diligebat̃,vt ſacrilegi nomẽ incurreret,qui eius imagi
nẽ domi nõ habuiſſet. Anno deinde 169. Anicetus papa martyrio coronat̃,& So-
ter natione Cãpanus,papa ordinat̃. ſedit annis ix. ſtatuit ne monacha etiã vlla pallã Soter papa.
attrectaret,neve thus in acerrã poneret dũ ſacrificia fierẽt. Soteris tpe fuiſſe Dionyſiũ
Corinthiorũ epm Euſebi9 ſcribit,q multos ſuis erudiuit epiſtolis. Multa & Theodoti-
on gñe Aſianus,Tatiani diſcipulus,ad laudẽ religionis nr̃æ tũ cõſcripſit,maxime ve-
ro Apellẽ hęreticũ ſcriptis ſuis cõmode irridet,ꝙ Deũ quẽ coleret,ignorare ſe diceret.
affirmabat eñ Chriſtũ nõ Deũ in veritate,ſed hoĩem in phãtaſia apparuiſſe. Non de-
ſunt qui dicãt Cataphrygarũ hæreſim hoc tpe ortã,autore Mõtano. Scripſit & Theo
philus Antiocheñ. epũs librũ cõtra Hermogenis hæreſim. Ad Cæſares redeo. M. An
toninus ſapiẽtiſſim9 fuit,celauit ſupportauitq; vitia L. Antonini cõſortis regni xi. an
nis. Accidit aũt ꝙ dũ ſimul vno in vehiculo veherent̃,Lucius morbo hypoplexiæ ſuf
focatus eſt anno imperij vtriuſq; xi. & ſic M. Antoninus regnũ ſolus obtinuit,quẽ cer Mors L. Veri.
te ob ꝓſtantiã in omni gñe virtutis admirari facilius q̃ laudare licet. hic eñ à teneris
eodẽ animi vultuſq; tenore in quauis fortuna ſemp eſt habitus,& quia benignitas na
turæ cũ doctrina à Frontone oratore habita,in eodẽ viro certabat,ab oĩbus Philoſo-
phus appellat9 eſt. Platonis ſentẽtiã in ore ſemp habebat,Tũ demũ florere ciuitates,
ſi aut philoſophi imperarẽt,aut imperãtes philoſopharent̃. q vir tãtæ virtutis pote-
rat dici felix,ſi vxorẽ Fauſtinã & filiũ Cõmodũ nõ habuiſſet,filiũ inquã vere incõmo-
dũ,prout ſub eo dicet̃,volebãt plures eũ de M. Antonino nõ eſſe natũ,ſed de adulte-
rio. Fauſtina eñ vxor M. Antonini,impudicã duxiſſe vitã criminabat̃. quare cũ dice
ret̃ ſibi vt eã repudiaret,ſed nõ occideret,dixiſſe fert̃:Si vxorẽ dimittimus,reddamus
& dotẽ. dos aũt habebat̃ imperiũ,q̃d à ſocero Antonino Pio,volente Adriano,ado-
ptatus acceperat. nã educatus fuerat ob virtutes ſuas ab Adriano,qui eũ ſucceſſorẽ ſi
bi delegiſſet,niſi ætas obfuiſſet. ideo Antoninũ Piũ Adrianus in adoptionẽ legit,vt &
Pius M. Antoninũ adoptaret ſibi. Anno aũt dñi 177. imperij M. Antonini xvi. So Eleutherius papa.
ter papa morit̃ & ſepelit̃ in via Appia. Succedit Eleutherius natione Græcus,patria

Nicopolitanus.ſedit annos circiter xv.hic inito pontificatu,mox epiſtolam accepit
Lucius Angliæ rex.
à Lucio rege Britanniæ,qua rogabāt vt ſe ac ſuos in Chriſtianorū numerū reciperet,
qua de re Eleutherius Fugatiū & Damianū viros optimos eo miſit,qui regē ipſum ac
populū baptizarēt.Erant tū in Britānia tres archiflamines,& 25.flamines,q̄rū in locū
archiepõs & epõs inſtituit.Eleutherius inter hæc ad rem diuinā intendit,ſtatuitq́; vt
nullus vſualis repudiaret cibus.noluit quenq̄ à ſuo gradu deijci,niſi eſſet accuſatus &
cõuictus,exēplo ſaluatoris,q errorē Iudæ,licet rei,nondū tñ cõuicti,ita æquo aīo tu-
lit,vt quidqd interim egiſſet pro dignitate apoſtolatus,ratū firmūq́; manſerit.Huius
aūt tpe pax eccleſijs data eſt,nomē Chriſtianū per oēm terrā auctū,Romæ potiſſimū
multi ex nobilitate cū cõiugibus in fidē recepti & baptizati ſunt.Solus vero Apollo-
Apollonius
nius orator inſignis,martyriū paſſus eſt,habita prius oratiõe de laudibus Chriſtianæ
fidei,q̊d illis tpibus capitale fuit.mortuo Apollonio,multæ hęreſes inualuere.Marcio
Hæreticorū turba.
nis qppe ſecta varie diuiſa eſt.Apelles eñ vnū fatet eē initiū,prophetas cõtrario ſpū
aſſerit inſpiratos,profuturā cuiq; Chriſti crucē aſſerebat,dūmodo bene viueret,negle
cta etiā fide.alij aūt autore Marcione duo eſſe principia introducūt,huic conſentiūt
Ponticus & reliqui Pontici Lupi ſectatores.alij q̄q; ex eiſdē rurſus deterius inuoluti
ſunt,tria principia & tres naturas cõfirmātes,q̄rū princeps & autor eſt *Sirenus.Flo-
rinus q̄q; & Blaſco noua cõtra veritatē machinabant̃ figmēta,Deū creaſſe mala,cõtra
illud,Deus fecit oīa bona. Ad M.Antoninū redeo,quē & ætate & curis cõſectū,dū in
Pannonijs ageret,grauiſſimus repēte perculit morbus.quare cū deploratā ſuā ſalutē
ſentiret,anxius reipu.& filij curas agitans,amicos aduocat,q poſtq̄ cõuenerūt,cõſti-
tutū in eorū cõſpectu adoleſcentē filiū,breui oratiõe patris cõmendatū acceperūt,vnà
cum belli reliquijs.Eſtq́; ipſe poſtero die functus ſato,ſuis virtutis memoriam relin-
Interitus Antonini.
quens,tā vniuerſis charus,vt ab alijs modo frater,modo pater,modo filius,vt cuiuſq;
ætas ſinebat,& diceret̃ & haberetur,xix.anno imperij ſui,lxi.vitæ,diem vltimū clau-
ſit.Quātus illius amor,cū nuncium eſſet Romā perlatum,regio funere claruit,vt cer
tum omnibus eſſet,ꝙ commodatus ad Deum rediſſet,imo priusq̄ funus cõderetur,
ſenatus populusq́; Romanus vnà propicium deum dixit.Deniq; in multis domibus
M.Antonini ſtatuæ ſunt locatæ,ad hoc templum ei cõſtructum eſt,dati ſacerdotes.
quis tanti viri præconia ſari poterit?in quo tantum philoſophiæ ſtudium valuit,vt
adſcitus iam in imperatoriā dignitatē,tamen ad domū Apollonij Chalcedonij diſcē-
di cauſa venerit,grauis ac ſerioſus ſuit,nõ tamen ſine comitate,cum frugi eſſet ſine
contumacia,verecundus ſine ignauia,ſine triſtitia grauis.Erat aūt in ſummis obſe-
quijs patris Pij dū viueret,cuius in domo per 23.annos verſatus eſt,vt eius quotidie
amor creſceret,nec præter duas noctes per tot annos ab eo māſit diuerſis vicibus.Ob
hoc Antoninus Pius cū ſibi adeſſe finem vitæ videret,vocatis amicis,eum ſucceſſorē
imperij omnibus commendauit,ſtatimq́; fortunam auream,quæ in ſuo cubiculo ſo-
lebat eſſe,ad Marci cubiculum tranſire iuſſit.Itaq; poſt exceſſum Pij ſenatus autorita
te coactus eſt regimen publicū capere.Deinde Armenia deuicta,Armeniacus dictus
eſt,ſicut à Parthis victis,Parthicus eſt appellatus.ſemper autem ciuiles ac bellicas res
cum optimatibus priusq̄ faceret,cõtulit.eius ſententia ſemper hæc fuit,æquius eſt vt
ego tot & taliū amicorū conſilium ſequar,q̄ vt tot amici meam vnius voluntatem ſe-
quantur.Caſſio qui ab eo defecerat,occiſo,in conſcios defectionis vetuit ſenatū gra-
uiter iudicare.Illius caput oblatum,nullo lætitiæ ſigno adſpexit,humari iuſſit,dolens
vnum illum e ſenatorum numero ſe principe perijſſe,velut pollutum eſſet imperium,
&*ſi antea Fauſtinæ & amicorum opera in coniuratos incitari potuit,niſi omnium
optimus princeps plus ſaluti ciuium,q̄ ſuæ maieſtati tribuiſſet. In hac generatio-
De Britānia
ne Britannia,nunc Anglia,ad fidem Chriſti cõuerſa legitur,ſub Eleutherio papa &
Lucio rege Britonum,vt ſupra dictum eſt.inuenio tamen in Legenda S.Timo-
thei apoſtoli,ꝙ venerit in Britanniam,& Lucium eius gentis regem cū tota inſula
ad fidem Chriſti cõuerterit.Et illud magis concordat Legēdæ S.Lucij,quæ habetur
in eccleſia Curienſi,vbi fuit epiſcopus & martyrio coronatus.vtcunq; ſit,ſub Lucio
Britannia Chriſtianiſmum ſuſcepit.& quia de regibus Britanniæ in primo volumine
generatione trigeſima nõnulla ſcripſimus,operæpreciū erit vt reliqua hic addamus.
Angli à Iulio debellati
C.Iulius Cæſar Britannos,gentem ante ignotam,& ſolis fabulis eſſe creditā,bel-
lo bis vicit,vectigales Romano imperio fecit,Caſſibelliano eorū duce & nonnullis
a Iijs regulis ſubiugatis.In hac fide permāſere vſq; ad Ginderium Armingū regē ſuū,
Armingus à Claudio debellatus.
imperante Claudio,annum circiter xl.poſt natiuitatem domini,itaq; Ginderius cū
tributū negaſſet,à Claudio bello interfectus eſt.Quare Aluiragus cū Romanis con-
greſſus,eorum ducem Ammonē in portu,qui ab eo nomen habet,occidit.At cum is
poſtea

poſtea Romanis reſiſtere nō poſſet, Cæſari ſe dedit, cuius filiā vxorē accepit. Huic in regno ſucceſſit Melrius filius, qui regem Pictorū Albaniam, hoc eſt, Scotiam infeſtātem occidit, & populo deuicto, qui cū eo venerat, partem Albaniæ deſertā, quæ Carthæneſia nuncupatur, habitanda dedit. Inde Coillus, huic ſucceſſit filius Lucius, qui primus Chriſti fidem accepit, petitis per literas à pontifice Eleutherio pietatis doctoribus, circiter annum domini 156. Impp. Rom. M. Antonino & L. Vero. Creuit interim in ea barbarie maximis incrementis Chriſtiana pietas, quare fertur rex Lucius nō tam regno q̃ omni mundi cultu relicto, Gallias veritatis prædicandæ cauſa petiiſſe, inde in Germaniam acceſſiſſe: hodieq́; Bauari ſe hoc doctore Chriſti fidē accepiſſe gloriantur. At cum Sueuiæ Vindelicam, quæ modo Auguſta vrbe clara eſt, ingreſſus, Ieſum prædicaret, populus quaſi nouam religionem peroſus, virum lapidibus obrutum, in puteum quendam demiſit. Vnde à Chriſtianis qui erant illic, eſt clam extractus, & ad Curienſem ciuitatem ductus, vbi martyr vita functus eſt. S. Lucius Anglus.

Interea in Britannia cū interregnum eſſet, varie tumultuatum, donec Seuerus princeps eo cum exercitu profectus eſt, qui primo quidem vicit, aliqua inſulæ parte ſubiugata, ſed mox repulſus eſt ab his qui tenebant Albaniam: quapropter muro diuiſit Albaniam & Deierā, qui inſulæ cultores Ro. fideles tueretur. Cæterum Seuerus apud Eboracum interijt morbo, ſi Herodiano creditur, etſi ſunt qui eum Albanorum periiſſe ſcribunt inſidijs. Britanniæ regnum Carauſus occupauit, quem Alexius Romanus dux ſuſtulit. ſucceſſit ſtatim Aſclepiodotus, qui Alexium cū legionibus tribus vicit. Hoc tēpore miſſus in Britanniam à Diocletiano principe Maximianus, Chriſti ſectatores innumeros occidit. Aſclepiodoto interfecto, Coel ſuccedit, qui Coeleſtriā cōdidit. Tum Cōſtantius Cæſar in Britanniā miſſus, inſulam Romanis pacauit, eaq́; poſt interitum Coelis, ducta illius filia Helena vxore, ſolus adminiſtrauit. Poſt hūc filius Conſtācinus Magnus, cuius gratia reges Anglici imperiali diademate vſi ſunt. Conſtātino Romæ imperiū ineunte, occupauit regnū Octauius Suetiorū dux, interfecto Trahero Helenæ auunculo rege Britanniæ. Is filiā dedit Maximo vxorē ſucceſſori, qui cū in Gallijs Romanū imperiū infeſtaret, fugato & occiſo Gratiano, à militibus imperator eſt appellatus, demū & ipſe proditione à quibuſdā Gratiani amicis interemptus. Poſt illū Britannorū duces, cū vaſtaret inſula Pictis & Scotis, à Romanis fruſtra auxiliū petiere. quare indignati, murū, quem à Seuero principe factū diximꝰ, deiecerūt, Romanosq́; finibus expulerūt. Sedauit hos tumultus Conſtātius Britānus, Aldonei regis fraterq; occiſus fraude, reliquit filios tres, Cōſtantem, Aureliū & Ambroſiū. Cōſtans Deo cœnobioq́; ſe primū dicās, mox regnū repetens, à Vortigerno Gerſeorum duce qui arripuerat, circunuentus occiditur. Hoc tempore circiter annum domini 449. Saxones, ſiue à Vortigerno, ſiue totius inſulæ conſilio vocati aduerſus Pictos & Scotos, vt Beda vult, duce Engiſto, in Britanniam applicuere, ſuntq́; in regni partem à Vortigerno excepti, vt infra generatione xv. videbis. nam ibi per pluresannos geſta hæc exequemur latius. Coel. Helena Cōſtantini mr. Saxones Britanniam ingreſſi.

GENERATIO VII.

Mortuo itaq; M. Antonino, Lucius Aurelius Commodus filius imperium accepit, anno domini 180. quo anno ſeptima incipit generatio. regnauit autē annis xij. menſibus octo, nihil paternū habens. eius mater Fauſtina cū eſſet prægnans, viſa eſt in ſomnis ſerpentes parere, ſed ex his vnū ferociorem. Cum autem geminos peperiſſet, Commodum & Antoninū, Antoninus quadrimus eſt elatus. mortuo itaq; fratre, Commodū Marcus & ſuis præceptis & etiam optimorū virorū erudire conatus eſt. ſed tot diſciplinarum magiſtri nihil ſibi profuerūt. nam à prima ſtatim pueritia turpis, improbus, crudelis, libidinoſus, ore quoq; pollutus fuit. Imperator factus, patris miniſteria ſubmouit, amicos ſenes abiecit, per tabernas & lupanaria volitauit, miſit hoīes ad prouincias regēdas vel criminū ſocios, vel à criminoſis commendatos. In ſenatus odiū ita venit, vt crudeliter in tanti ordinis perniciem ſæuierit. innumeros occidi fecit. Interemit ſororē Lucillā, cæteris ſororibus improbe cōtaminatis. inde Perenniū prætorianorū ꝑfectū, qui & vitæ & imperio illius inſidiabať. quo interfecto, Felix eſt appellatus. reipub. cauſa in publicū raro progrediebať. ſæuiebat in primis ꝑfectorū cædibus, aliū pro alio occidēs, varijs excogitatis ſupplicijs. Ea fuit ꝓterea dementia, vt vrbē Romā poſt incendiū reſtauratā, coloniā Commodianā, ſenatum Commodianū vocari voluerit. mēſes mutauit, pro Auguſto Commodū, pro Septembri Herculē, pro Octobri inuictū, pro Nouembri ſuperatorū, pro Decembri Amazonū. *ſcilicet hæc inter alia vaniſſime ſibi cognomina vſurpabat, dici voluit Iouis filius Hercules, repudiatoq́; Ro. principum habitu, leonis pelle inſtratus, clauāq́; Cōmodus xviij. Imp.

geſtans,in mediũ prodibat,ſolitus cũ feris dimicare pertinaciſſime. adeo eñi erat cer
ta manu,vt nullã fruſtra ſagitta peteret. Hoc viuẽs modo,cũ trecentis cõcubinis,to-
tidẽq́ꝫ exoletis puberibus,in palatio per cõuiuia debacchabaẗ.idq́ꝫ q̃diu tulerint ſuũ
imperiũ,mox ſcribet. Per idẽ tẽpus,hoc eſt,anno dñi 184. Hieroſolymis ordinaẗ
Maximus epũs,poſt quẽ Antoninus,Valens,deinde Dulichianus,poſt hũc Narciſſus,
deinde Helius,Germanus,hũc ſequiẗ Cordius 33. epũs. Origenes naſciẗ Alexandriæ
Origenes naſcitur. anno dñi 188. Erat adhuc circa hæc tpa hæreſis Cataphrygũ,de qua Apollinaris
Hierapolites:Origo,inquit,huius hæreſis inde deſcendit:vicus eſt qui appellaẗ Ar-
dahan apud Myſiã Phrygiæ ciuitatẽ,vbi aiunt Montanũ,qui nuper ad Chriſti fidem
venerat,cupiditate primatus accẽſum, cõtrarijs ſpiritibus in ſemetipſo locũ dediſſe,
ac repẽte q̃dã exceſſu mẽtis affectũ & velut actũ ſpiritu,prologui cœpiſſe q̃dã noua
& diuerſa,velut prophetali ſpecie. Videntes hæc alij,vt dæmone repletũ,& erratico
ſpũ afflatũ,obiurgabãt.& loqui prohibebãt,memores dñici p̃cepti,q̃d iubet obſerua
Montana hæreſis. ri falſos prophetas:alij aũt vt ſpũ ſancto repletũ,& ꝑphetica gratia donatũ putabãt:
à q̃bus cũ Montanus in veneratiõe haberet,in tantã progreſſus eſt temeritatẽ,vt etiã
duas quaſdã mulieres inſani ſpiritus,quo ipſe replebaẗ,participes ſibi faceret,& ad
inſaniendũ ſecũ pariter edoceret.nã beatificari eos qui ſibi familiaritus adhærebant,
promiſit.dicebãt hi hæretici,ſe eos eſſe q̃s promiſerat dñs ad populũ ſuũ ſe eſſe miſſu
rũ prophetas. Hic Montanus eſt,qui docuit nuptias ſolui,& qui ieiunioꝝ leges pri-
mus impoſuit,quædã Phrygiæ oppida Hieroſolymoꝝ noĩe donauit,vbi ſectatoꝝ fo
re eccleſiam decreuit. De mulieribus ſcribit Apollinaris,eas quas Montanus prophe
tiſſas nominat,viros ſuos reliquiſſe,multa falſa dicere. Et iterũ:Dicite mihi o pro-
phetiſſæ,vultus ne prophetantis candoribus & ruboribus aliq̃ñ fucatur? prophetiſſa
ſtibijs tingitur,ornamentis & ornatibus delectaẗ? Deinde,propheta ad tabulas & teſ-
ſeras ludit,propheta pecunias & munera accipit.pecuniã ſuã ad vſurã dat.dicant,ſi
licet hæc eis facere,& probabunẗ mihi reliqua. Nũc aũt ad martyres cõfugiũt,dicen-
tes,multos ſe habere martyres:hoc eſt indiciũ,ꝙ verus ſit apud eos propheticus ſpi-
ritus.quid ergo,quia multi hæretici plurimos martyres habẽt? Nam Marcioniſtæ ha
bent plures martyres.ſed q̃ eſſe poterit apud eos martyrij virtus,vbi Chriſti veritas
nõ eſt? neq́ꝫ credendũ eſt in exceſſu mentis,id eſt,per dementiã prophetari,q̃d eſt pro
prium pſeudoprophetis. vbi eñi quis amens efficitur,iuſti rectiq́ꝫ eſſe non poteſt te-
nax.qui ſine dubio initiũ ſumunt ex imperitia,ad finem deuoluunẗ amentiæ. Hoc aũt
modo neq́ꝫ inter veteres quempiã,neq́ꝫ inter nouos per Dei ſpiritũ extitiſſe prophe-
tam potuerũt demonſtrare. Eleuthrrius papa cum ſediſſet annos xv. menſes tres,
Victor pap. moritur,& apud B. Petri corpus ſrpelitur. Deinde poſt quinq́ꝫ dies Victor natione
Apher,eligitur anno dñi 191. conſtituit hic,vt exigente neceſſitate,vbiq́ꝫ & in omni
aqua naturali poſſit baptiſma cõferri. Anno Victoris in papatu ſeptimo,celebratũ
eſt conciliũ in Alexandria Palæſtinæ ſua autoritate,cui interfuit Narciſſus, Theophi
lus & Irenæus:ſtatutũq́ꝫ eſt,ꝙ ſemper die dominico paſcha celrbrari debeat à quar-
Conſtitutio paſchatis. tadecima luna primimrnſis,hoc eſt,Aprilis,vſq́ꝫ ad vigeſimamprimã,ne Iudæos imi
tari videremur, vti multi tunc epiſcopi Aſiæ & orientis cũ Iudæis paſcha celebrabãt,
qui tamen ſequi ſe dicebãt Iohannẽ euangeliſtã,Polycarpũ,& plures alios,de his in-
fra. Ad Commodũ redeo,cuius flagitiũ vrbis pœna proſecuta eſt.nam Capitoliũ ful
mine ictum eſt,ex quo inflammatio facta,Romanã bibliothecã concremauit. Exor-
tum eſt deinde aliud incrndiũ,quo Pacis templũ,ædes Veſtæ & palatiũ,bonaq́ꝫ vrbis
pars exuſta eſt ac ſolo æquata. Poſtremo cũ flagitijs eo vſq́ꝫ animus veſaniæ prouehe
retur,vt principalẽ aulam deſereret,& in ludũ gladiatorium migraret,ſtatuit in Sa-
turnalibus nõ ex ædibus imperatorijs,vti mos erat,ſed e ludo gladiatorio in publicũ
prodire. Quod cum Martia,quam ex omni concubinarum numero præcipue ada-
mauit,& pene iuſtæ vxoris loco habuit,præterea & Lætus prætorianorũ præfectus
& Electus certatim diſſuaderent,rogarentq́ꝫ ne quid indignum principe conaretur:
adeo percitus eſt ira,vt plurimos ea nocte interficiendos ſcriberet,ex quibus prima
erat Martia,mox Lætus atq́ꝫ Electus,poſt hos ingens eorũ numerus,qui plurimũ ha
bebant in ſenatu autoritatis. Sed venit in Martiæ manũ libellus forte per puerũ Phi-
locommodum,quæ vbi ſe morti deſtinatam cum alijs vidit,libellum Electo tradidit,
qui rem cũ Læto cõmunicauit. Placuitq́ꝫ nefarium hominẽ præuenire veneno,quod
cum ſibi fruſtra viderẽtur tentaſſe,Narciſſum audacem iuuenem immiſerũt,qui egra
uiter affectum ſtrangulauit. Et is quidem eſt exitus Commodi,principis omnium no
Commodi mors. biliſſimi,ſed ſceleratiſſimi,tredecim annos poſt patris obitum imperio adminiſtra-
to. corpus eius vt traheret vnco in Tiberim,populus acclamauit,ſed iuſſu Pertinacis
ſucceſ-

ſucceſſoris,in Adriani ſepulchrum tranſlatum eſt,memoria eius,ſicuti olim Domitiani,ex monumentis omnibus abraſa. Commodo interfecto,qui cædis erat conſcij,tutore ſibi opus eſſe videbant.itaq; ſuſcepit imperium à Læto delatum P.Aelius Pertinax vrbis præfectus,inuitus,circiter annum dñi 194.imperauit menſes ſex,natu grandis,qui ſeptuageſimum iam agebat ætatis annum,homo ignobilis,natus enim erat patre libertino apud Ligures,ſed belli & pacis arte præſtans,quare imperatorē ſenatus conſenſus confirmauit.Fuitq; interim ea modeſtia,vt nulla imperatorū pompa vteretur,nec ſe Auguſtum,nec vxorem Auguſtam,filiumve Cæſarem appellari ſineret.blandus fuit magis ꝙ̃ beneficus,vt appellarēt eum plurimi χρηστόλογον,ꝙ bene loquēdo haud bene faceret.factebatq; ea principis parſimonia & vitæ integritas,vt militibus qui luxu & rapinis corrupti erāt,maxime odio eſſet.Quare breui Didij Iuliani opera à militibus eſt interfectus.mortem eius moleſte ferebant vnà patres & plebs,ꝙ pacis & quietis nuper cōceptæ ſpes nulla videbatur. Iam vniuerſa cuiuſas nouarū rerum molem tacita e militum luxu conncicbat.expoſuerat enī imperiū maioribus gloria & virtute partū,venale.Licitabant hæc vnà cū Didio Iuliano Sulpitianus,ſed maluit miles id Iuliano dari,ſiue ꝙ parum continēte ſemper fuiſſet vita,ſiue ꝙ Sulpitianum neceſſitudine quadam Pertinaci coniunctū,ſuſpicaretur boni principis mortem vlturū.itaq; Iulianus imprrator appellatus à militibus,Commodi cognomento,etiam à ſenatu haberi cœptus eſt imperator.Erat populo Romano propter ingentem luxū odioſus adeo,vt publicis laceſſeretur conuicijs,tanꝗ imperatoris nomine indignus,erantq; omniū pene animi Peſcennio Nigro propenſi.Præerat ille ſuis Syriacis legionibus.atq; ꝗprimū quæ in vrbe Roma gererentur,accepit,ad ſpem imperij euectus eſt.ſiquidē probabant & eos conatus milites.ſed fuit ꝙ̃ decuit,ad tantum honorem excipiendum,Antiochenis captus illecebris,tardior. Peruenit rerū iſtarū fama ad Illyricos exercitus,quibus Sept.Seuerus Apher ꝑerat, callido vir ingenio,& bellis gerēdis ſtrenuus.is omne negociū ad militē detulit,eſtq; ſtatim imperator appellatus.quamobrem Italiam ſumma celeritate ingreſſus eſt,vbi patebant omnia victori,prodibant in occurſum populi ſeu metu,ſeu pacis amore. Quæ cum Iulianus reſciſceret,ad ſenatum confugit,actumq; eſt vti fœdere principes componerentur.Seuerus vt certam de imperio ſpem cōceperat,animo perſtitit,donec in ſuā quoq; ſententiam ſenatum traheret.Itaq; vt acceſſit vrbem,patrum legatos lætus audiuit,qui omnes in eum imperatorias laudes contulere.vbi poſtea de militibus,qui Pertinacem occiderāt,pœnā ſumpſit.Didius Iulianus in palatio,poſteaꝙ̃ menſes duos imperaſſet,occiſus eſt. Seuerus vrbem ingreſſus,per fauſtas acclamationes imperator eſt habitus,ex Lepti vrbe Aphricæ ortus,literas Latinas non indoctus,dicendo vehemens,in primis ſiquando Punica vtebatur eloquentia.imperauit annos xviij.Compoſitis vrbis rebus,aduerſus Nigrum imperij æmulum proficiſcitur.Ille vt erat belli ſtudijs admodum exercitus,quæ neceſſaria erāt comparat,orientis auxilia poſtulat,Byzantion occupat in Europa.Quod vt accepit Seuerus,ad Cyzicum contendit,vbi cū Nigri ducibus feliciter pugnauit,defeceruntq; ad eum poſt eam pugnam Nicomedenſes,& plurimæ aliæ ciuitates.quare fortunæ ſucceſſu lætus, Taurum tranſgreditur,in Ciliciam irrumpit.occurrit Niger apud Iſſicum ſinum cū ingenti hominum multitudine.Qua victa,erat enim à ſtudijs belli & diſciplina militari aliena turba,Niger cum paucis Antiochiam fugit,cui paucos poſt dies in ſuburbano quodam caput eſt amputatum.Atq; is eſt Nigri exitus,boni imperatoris,ſi fides oraculo habetur,quo reſponſum fertur,Optimus eſt Fuſcus, bonus Apher,peſſimus Albus.Vrgebat à tergo Seuerum Clodius Albinus.hūc prius ꝙ̃ aduerſus Nigrū proficiſceretur,plurima ſibi gratia deuinxit,ne ſe quis hoſtis in occidēte ſequeretur: Britanniam magnis regebat viribus,eoq; venerat magnitudinis,partim Seueri gratia,partim nobilium fauore,vt libere Auguſtus diceretur.Seuerus Punicam fraudem molitus,rem agere maluit clandeſtinis inſidijs,percuſſoribus ac venenis:ſed patefacto dolo,in apertum bellum incidit,idq; periculoſius,ꝙ Nigriani nondum erāt oēs ſubacti.Paulo poſt Byzantium fame captum,pene dirutum eſt.exercitus ꝙ̃ celerrime in Galliam ductus,leuibus pugnis cum hoſte ſæpe congreſſus eſt.Tandem apud Lugdunum ambiguo certamine victus eſt Albinus.caput Romam miſſum ac patibulo affixum,reliquum cadauer equo refugienti cnnculcandum datum eſt. Seuerus pacato proninciarum ſtatu,Romam triumphator redijt,vbi Nigri ac Albini amicos,etiam e ſenatu optimum quenq; crudeliſſimis cædibus mactauit.Romæ pauco tempore moratus,ad vlciſcendos eos qui Nigro auxilium tulerant,exercitū in orientem ducit,vbi feliciter pugnans,Parthos,Arabas,Adiabenos ſubegit,deq; his reuer-

Aelius Pertinax 19.Imp.

Didius Iulianus Imp.

Peſcennus Niger.

Seuerus xx. Imp.

Nigri cædes

Albinus vincitur.

ſus cum triumpho, nomina ſibi ab illorum titulis indidit. Fuit per idem tempus

Artemonis hæreſis.

Artemonis hæreſis, quam Paulus Samoſatenus inſtaurare conatus eſt. hæc hereſis purum hominem, id eſt, abſq; Deo ſuiſſe ſaluatorem effert, idq; antiquitus etiam ab apoſtolis traditum eſſe mentitur. Tacent hæc Irenæi & Melitonis volumina, quibus Deum & hominem ſimul prædicant Chriſtum, faciuntq; Victori calumniam, qui ſciunt Victorem papam Theodotum*Coriarum, principem impietatis ipſorum, de communione eccleſiæ repuliſſe, eo ꝙ primus Romæ auſus eſt dicere, purum hominem fuiſſe Chriſtum. Sed & de Victore hæc commemoraſſe ſufficiat, qui decem annos epiſcopatu functus eſt.

Zephyrin⁹ papa.

Zephyrinus ſacerdotij ſucceſſor exiſtit anno nono principatus Seueri, anno domini 203. ſedit annis octo, menſes ſeptem. Interim Seuerus perſecutionibus agitabat eccleſias, & quinto loco præclara à militibus Chriſti pro pietate certamina martyrij gerebantur, præcipue apud Alexandriam ex omni Aegypto & Thebaide. In his Leonides Origenis pater pro martyrio Chriſti capite plexus, teneræ adhuc ætatis puerum reliquit. Cumq; ſupra modum tunc accẽſa per-

Quinta chriſtianorum perſecutio.

ſecutio ſæuiret, puerulus Origenes ſponte ſe martyrio ingeſſit, & alijs in certamine poſitis, inſectari mortem & rapere ipſam videbatur: & adeptus fuiſſet forte, niſi diſpenſatione diuina ad vtilitatem multorum pro ædificatione eccleſiæ fuiſſet ſeruatus. De hoc inferius latius dicetur. Zephyrinus itaq; pontifex, rei diuinæ magis ꝙ humanæ intentus, conſtituit, vt adſtantibus clericis & laicis, & Leuita & ſacerdos ordinaretur. Statuitq; vt conſecratio diuini ſanguinis, in vitreo vaſe, non in ligneo vt antea, fieret. Hæc conſtitutio poſt mutata eſt, vt nec in ligneo vaſe, neq; in vitreo, neq; ex cupro ob tetrum saporẽ fieret, vt in *Tiburienſi & Remenſi concilijs ſtatutum eſt. Idem papa inſtituit, vt omnes Chriſtianos qui annos pubertatis attingerent, ſingulis annis in ſolenni die paſchæ publice cõmunicarent, quod inſtitutũ Innocentius tertius etiam ad confeſſionẽ delictorũ traduxit. Eo tempore Symmachus Samarites,

Symmach⁹

Iudæorum factus eſt proſelytus, diuinas ſcripturas ex Hebræo in Græcũ transfudit, ſuámq; editionẽ cõdidit. ſed hic Ebionæus fuit, quæ hæreſis aſſerit Chriſtũ de Ioſeph & Maria natũ, purũ hominẽ fuiſſe, & legẽ ritu Iudæorum ſeruandã eſſe. Cõmẽtarios ſcripſit, in quibus conat̃ de euangelio Matthæi autoritatẽ ſuæ hæreſeos cõfirmare. Poſt hunc anno tertio Theodotion ſuã in eodẽ opere editionẽ fecit, ſub Seuero. His tẽporibus

Tertullian⁹.

fuit Tertullianus Apher, quẽ Hieronymus inter doctos Latinos numerat. Is vero cũ vſq; ad mediã ætatẽ preſbyter manſiſſet, inuidia deinceps & contumelijs clericorum vrbis Romæ, ad Montani doctrinã lapſus eſt. volumina cõpoſuit de pudicitia, de monogamia, de ieiunijs. Cõponebat vrbis ſtatũ ædificijs pluribus, cæteriſq; ornamentis ciuilibus Sep. Seuerus, atq; cũ quãdã tẽpore in ſomnijs vidiſſet Antoninũ ſibi ſucceſſurũ, ſtatim ad milites proceſſit, & Baſſianũ filiũ natu maiorẽ, M. Aureliũ Antoninũ

Baſſianus. Geta.

nuncupauit. Quod cũ feciſſet, à Iulia vxore ſomnij cõſcia cõmonitus, ꝙ minori filio hoc facto aditũ interclusiſſet imperãdi, etiã Getã minorẽ filiũ, Antoninũ vocari iuſſit. Itaq; ſemper ab eo in epiſtolis familiaribus dictus eſt Antoninus, eũ ſi forte abeſſet, ſcripſit: Salutate Antoninos filios & ſucceſſores meos. ſed nihil valuit cautio. Nã ei ſolus ille ſucceſſit in imperio, q primus Antonini nomen accepit. Eos aũt hoc cognomẽto Seuerus eo libẽtius appellauit, ꝙ in aĩo habuit, oẽs principes deinceps, quẽadmodũ Auguſtos, ita & Antoninos appellãdos, amore M. Antonini Veri & Antonini Pij. Fertur quoq; Seuerus immoderatiſſime lætatus, ꝙ duos Antoninos pari imperio, necnon reipub. relinqueret, exemplo Pij, qui Verum & Marcum per adoptionẽ reipub. reliquit. Hoc melius, ꝙ ille filios per adoptionem, hic per ſe genitos, rectores daret, Baſſianum ex priori matrimonio, & Getam de Iulia vxore ſecunda. Sed illum multum ſpes ſefellit. nam vnũ parricidiũ, alterũ ſui mores reipub. fecerunt inuiſum. ſanctumq; id nomen in nullo diu bene manſit, putatq; Spartianus neminem prope magnorũ virorũ, vtilẽ filiũ ac frugis bonæ reliquiſſe. Deniq; aut ſine liberis viri interierunt, aut tãles habuerũt pleriq;, vt melius fuerit de rebus humanis ſine poſteritate

Heroum filij noxæ.

decedere. Et vt ordiamur à Romulo, hic nihil liberorum reliquit, nihil Numa Pompilius quod vtile poſſet reipu. eſſe. Quid Camillus? num ſui ſimiles liberos habuit? quid Scipio? quid Catones? quid de Homero, Demoſthene, Virgilio, Terentio, Plauto, cæteriſq; alijs loquar? Quid de Cæſare? quid de Tullio, cui ſoli melius fuit liberos nõ habere? quid de Auguſto, qui nec adoptiuũ bonũ filium habuit, cũ illi eligendi poteſtas fuiſſet ex oĩbus? falſus eſt etiam ipſe Traianus in ſuo municipe ac nepote deligendo. Sed vt obmittamus adoptiuos, ne nobis Antonini numina reip. occurrãt, veniamus ad genitos. Quid Marco felicius, ſi Cõmodũ nõ reliquiſſet hæredẽ? quid Seuero hoc, ſi Baſſianũ non genuiſſet? qui ſtatim inſimulatã fratrẽ inſidiarũ, parricidiali figmen-

to interemit,qui nouercã matrem,in cuius ſinu Getam occiderat,vxorẽ duxit,qui Pa
pinianum iuriſconſultum,ꝙ parricidiũ excuſare noluiſſet,occidit.Deniq; vt alia omit
tam,ex huius moribus factum puto,vt Seuerus,triſtior vir ad omnia,immo etiam cru
delior obiret.Sub Victore papa Iudas vir doctus, Chriſtoriographiã ſuperiorũ tem- Iudas hiſtoricus.
porum vſq; ad decimum Seueri annum conſcripſit, in qua tamen erroris arguitur,ꝙ
aduentum Antichriſti ſuis temporibus futurum dixerit:in quem errorem ideo incur
riſſe putatur, ꝙ & vitia hominum & crudelitatem eo perueniſſe cernebat, vt diutius
tolerari humanum genus à Deo non poſſe exiſtimaret.

GENERATIO VIII.

ANno dñi 210.Sub Zephyrino papa & Seuero octaua incepit gñatio,Imp.Seue-
ri 17.q ſequenti anno in Britannia apud Eboracum oppidum morbo grauiſſi- Seueri mors.
mo extinctus eſt. Petierat eñ Britannias propter inteſtinas q̃ſdam ſeditiones
componendas,vbi nõnullis ꝑlijs feliciter factis,vallum q̃ddam ſeu murũ à mari ad ma-
re deduxit,ad tuendos Romanos q in ea inſulæ parte erant. Moriens dixiſſe fertur,
turbatam remp.accepi,firmũ imperium Antoninis meis relinq̃,ſi boni erũt:imbecil-
lum, ſi mali.Fortunam regiam, quæ comitari principes & in cubiculo poni ſolebat,
geminari primus ſtatuerat:ſed cum videret ſe morbo purgeri,ſub hora mortis iuſſiſ-
ſe fertur,vt alternis diebus apud filios imperatores in cubiculis fortuna poneret.cor-
pus à Britannia Romam cum magna prouincialium reuerẽtia delatũ eſt. Moriẽs tñ
reliqt annonæ,vt 7. annis q̃tidie ſeptuagintaquinq; millia modium expendi poſſent:
olei vero tñ,vt ꝑ q̃nquenniũ totius Italiæ,q̃ oleo egeret,vſibus ſufficeret.De illo ſena-
tus dixit,ꝙ aut naſci non debuiſſet,aut non mori. Reliquit imperium Seuerus filijs
ſ.Baſſiano & Getæ,q vt erãt moribus maxime diſſimiles, vix vnà pauco tẽpore regna
runt.fuit Baſſianus ingenio ferox,belli magis q̃ pacis ſtudioſus.Contra Geta modera
tione & humanitate populum pelliciebat, bonis diſciplinis ac pacis ſtudio ciuilẽ ani-
mum oſtẽtabat.Inde apertis vtriuſq; odijs,imperium inter ſe diuiſiſſent,niſi Iulia Ge-
tæ mater interueniſſet,infeliciter q̃dem.quem eñ Baſſianus imperij parte priuare vo-
luit,vita ſpoliauit.Geta hoſtis declaratus,interfectus eſt in palatio. Baſſianus ad mili- Geta cæſus.
tes confugiens,ingenti promiſſa pecunia,imperator eſt habitus. Qua turba ſtipatus,
poſtera die ſenatum adit,fratris cædem leuibus q̃buſdam argumentis excuſat,poſtula
tis his qui cum Geta coniuraſſe ferebãtur,cum q̃bus plurimos fratris amicos occidit:
inter primos Papinianum iureconſultum,ꝙ ſcelus apud ſenatum & milites excuſare Papinianus
noluerat,q̃ſi homicidium fieri, q̃ excuſari, eſſet facilius. Pertulere hanc ſæuitiam non iuriſcõſult᷒.
Romani ſolum, ſed exteræ q̊q; nationes.nam cum inuiſum ſe vrbi videret, gentes q̃ſ-
dam bello adijt.Primũ Germanos, q̊s ſibi magno ſtudio conciliauit,ſic vt ex his ſoci-
os bellorũ & cuſtodes corporis validiſſimũ quenq; & pulcherrimũ ſibi adſciuerit.ſæ-
pe Romano cultu depoſito,Germanica veſte & cæſarie flaua ornatus conſpiciebatur,
q̃re plurimũ & Germani & Romani milites gaudebant, cum q̃bus ſcilicet oĩa militiæ
munera ipſe ſubire prompte ſolebat.Pacatis Iſtri rebus,Thraciam petijt.dehinc Aſia
pagrata,Alexandriam venit,vbi maximũ tyrannidis argumẽtum ciuibus dedit: oẽm
Alexandrinorũ iuuentutem fraude pemit,ꝙ in patrẽ ſeq; nõnulla iocati fuiſſent. Pro-
fectus in Parthicam expeditionem,poſtq̃ multum hoſtium cecidiſſet, inter Carras &
Edeſſam dum ex eq̃ mingẽdi cauſa deſcẽdiſſet, in ſeceſſu Macrini inſidijs perijt,poſtq̃
ſolus annos ſex imperaſſet.Reliquiæ corpuſculi ad Iuliam nouercam, quam inceſtis Iulia.
ſibi nuptijs iunxerat,in Antiochiam miſſæ ſunt.Hæc,incertum ſponte,an alicuius im
perio,mortem ſibi ipſa conſciuit.Hunc Baſſianus ſiue Antoninus ſæuiſſimus impera
tor exitum eſt ſortitus, Caracalla cognominatus ex genere veſtis ad pedes demiſſæ,
quam populo dedit.publica opera reliquit non ignobilia,thermas & porticum Seue-
rianam. Anno dñi 220.Opilius Macrinus ꝓtorij ꝓfectus,cuius opera Caracalla in-
terfectus eſt,Imperium arripuit,homo libertini gñis & venali fide,conſortem ſibi ad- Macrinus 22.Imp.
ſciuit filium Diadumenum adoleſcentem formoſiſſimũ. Parthicum bellum inſtaura-
to cum barbaris fœdere cõfecit,cuius beneficij gratia à ſenatu imperium ſibi ſtabiliri
petiuit,q̃d Caracallæ cæſi odio cõſecutus eſt.manſiſſetq; firmũ ſibi imperium,ſi nõ An-
tiochenis illecebris elanguiſſet.nam inuiſus ob luxum Romano militi,ſtatim cum im
perio vitam amiſit.Erat Antiochiæ Mæſa mulier ex Emiſa vrbe Phœnicum,Iuliæ Se
ueri cõiugis ſoror.hæc in imperatoria aula diu verſata, filias habuit duas, q̃rum natu
maior *Soænis,minor Mãmæa vocabatur:illi filius Baſſianus,huic *Alexianus,ſacerdo
tes ambo ſolis,quẽ *Heliogabalũ Phœnicũ lingua vocant. Baſſianus natu maior,cũ ſa- Baſſianus.
cerdotio plerũq; fungeret,Romanorũ in ſe oculos atq; aĩos miro ardore cõuerterat:erat
eñ & formę viribus & gñe imperatorio ꝓſtãs.Anus vt militũ ſtudiũ intellexit,pollicẽdo

imperium inuaſit. ita adoleſcens cum muliere in caſtra ꝑductus, contra Macrinũ oĩm
animos auri cupidine, & Caracallæ q̃ſi commilitonis memoria, accendit. Hũc rerum
nouarum motum Macrinus negligẽtior repreſſurus, Iuliano cũ parte exercitus rem
Macrini cædes. demandat, quem milites ſtatim, viſo puero, propoſitaq́; mercede, interficiunt, Baſſia-
nis ſe adiungunt, interfecti caput ad Macrinum mittunt, q̃bus ille cum toto exercitu
occurrens, acri commiſſo ꝓlio, fortuna deſtitutus, fugit. qui eum ꝑſequebantur, circa
Chalcedonem in Bithynia compræhenſum cum Diadumeno filio obtruncant, poſtq̃
duos mẽſes ſupra annum imperaſſet. Anno igitur 221. M. Aurelius Antoninus Va-
rius Heliogabalus dictus, q̃ putabatur filius Antonini Caracallæ ex conſobrina ſua oc
Heliogabalus 23. Imp. culte ſtuprata, imperator factus eſt, regnauit annis 4. Fuit aũt Heliogabalus, id eſt, ſo-
lis vel Iouis ſacerdos, atq; Antonini ſibi nomen adſciuerat, vel in argumentum gñis,
vel ꝙ id nomen vſq; adeo charum eſſe cognouerat, vt etiam parricida Baſſianus, cau-
ſa nõis amaretur. & prius dictus eſt Varius, ꝙ vario ſemine de meretrice Soænis nõie,
conceptus videretur, Antonino Caracalla ſtupro cognita, q̃ meretricio more vixit, in
aulaq́; oĩa turpia exercebat. Nactus imperium, Romam nuncios miſit, excitantes oẽs
Ro. ad nomen Antoninum. filium Baſſiani nãq; ſe ſcripſit. q̃re ingens eius deſiderium
factum, itaq; à cũctis imperator appellatus eſt, licet Macrino interempto, ſenatus Ale-
xandrum Cæſarem ante dixiſſet. Sed Heliogabalus primum ingreſſus vrbem, in pala-
tino monte iuxta ædes imperatorias, templum Heliogabalo, id eſt, Ioui ſeu ſoli conſe
crauit. Iuſſitq́; Veſtæ ignem, palladium, ancylia, ac oĩa Ro. veneranda, ꝓterea Iudæoꝝ
& Samaritanoꝝ religiones & Chriſtianam deuotionem, in illud trãſferri templum.
edixit item, vt oẽs Ro. magiſtratus q̃ publice ſacra facerent, ante alios deos, q̃rum me-
miniſſe inter ſacrificandum ſolent, deum Heliogabalum nuncuparent. Sequenti vero
die ſenatum ingreſſus, matrem ſuam acciri iuſſit. q̃ cum veniſſet, vocata ad conſulum
ſubſellia, ſedẽdo affuit. Idem ſenatuſconſulti cõficiendi teſtis, ſolusq́; oĩm imperatoꝝ
fuit, ſub q̃ mulier q̃ſi clariſſima, loco viri ſenatum ingreſſa. Fecit & in colle q̃rinali pa-
Senatus mulierum. latium, q̃d ſenatulum appellauit, vbi mulieres congregatæ, leges matronales de mori-
bus tulerũt, q̃rum princeps, Symiamira mater Heliogabali, Lampridio teſte, fuit. Oẽs
deos ſui miniſtros eſſe aiebat, cum alios eius cubicularios appellaret, alios ſeruos, alios
diuerſaꝝ rerum miniſtros. Oĩe deniq; magoꝝ genus aderat. cædit & hũmanas ho-
ſtias, lectis ad hoc pueris nobilibus ꝑ oẽm Italiam patrimis & matrimis, vt maior eſſet
vtriq; parenti dolor. Et vt ad pauca veniamus, inter cætera notatę laſciuiæ flagitia, oẽs
vrbis meretrices & lenones pro concione affatus eſt, deq́; oĩbus libidinum & volupta
tum generibus longum habuit ſermonem. eas commilitones appellans, ſingulis dona
tiui nõie ternos *munerauit aureos. ꝓcipueq́; ꝑſuaſit Romanis matronis, & maxime
forma inſignibus, vt meretriciæ arti (quam egregiam, ꝓclaram & multum liberis ho-
minibus dignam affirmabat) ſe traderent, & in matriculam conſcriberentur. Mirari
ſeq; ſe dixit, cur tardarent profiteri publice & nõia dare, cum clam oẽs meretrices eſ-
ſent, an fortaſſe meretricis nomen abhorreant? tñ hoc nil ſordis habet, cum & milites
mereri, & emerita ſtipendia accipere dicãtur. deinde proclamauit longe tolerabilius,
ſi palam & publice ſe proſtituerent, q̃ clam. In animo ſeq; ſibi eſſe legem ferre, ꝑ quam
Portentoſa Heliogabali luxuria. mulieres oẽs efficerentur cõmunes. id erit, inquit, dijs adiuuãtibus glorioſum, vtile &
fructuoſum, ad lucrum & iucunditatem. at q̃d maius lucrum eſſe poteſt, q̃ pro vno di
miſſo centum millia accipere? At q̃ voluptas maior, q̃ nullis legibus adſtringi, ſed va-
gari latiſſime, & ſimilem ſuis moribus reperire? tunc enim iurgia, diſcordiæ, q̃ crebro
inter coniuges & acerba ex diuerſitate moꝝ voluptatumq́; oriri ſolent, oĩno ceſſabũt.
pares em̃ & ſimiles ſe vltro coniungunt, diſiunguntq́;. O felix, exclamat, ciuitas, o bea
ta reſp. o fortunati iuuenes atq; puellæ, quanto ꝓclarius vobiſcum agitur, q̃ cum illis
actum fuit, qui ſub regum conſulumq́; ſeueritate vixerunt? Illis duriſſimis legibus, &
oĩa q̃ cupiebant prohibentibus, vos q̃cquid placitum fuerit oculis, aut cõcupierit ani-
mus, continuo eius compotes fietis: multaq́; his ſimilia, atq; inuerecũdiora nihil omit
tetis, & hæc q̃dem domi. Milites aũt peſtem illam pati nequerunt, ac primum inter ſe,
Alexander. deinde ꝑ coronas contulere ſermones, in Alexandrum oẽs inclinantes, qui iam Cæſar
erat à ſenatu dictus. hoc ipſe intelligens, Alexandrum quem adoptauerat, à ſe amoue
ri iuſſit, dicens ſe pœnitere adoptionis, mandauitq́; ſenatui, vt Cæſaris ei nomen abro
garetur. Sed ſenatus ſilentio tranſiuit, ſciens Alexandrum ideo non placere Vario,
ꝙ impudicus non eſſet, ſed contra eum milites oẽs exarſerunt, vindicandiq́; cauſa ac-
cedunt, q̃ ſubito ſtrepitu militum exterritus, in angulum ſe condit. Interueniens An-
tiochianus ꝓfectus ne eum occiderẽt, exorauit hoc pacto Heliogabalum, vt impuros
hoĩes & aurigas hiſtrioneſq; à ſe dimoueat, atq; ad bonam frugem rediret. Remoti
ſunt

ſunt itaq; ab eo Herodes, Codrus, & alij familiares, qui cum ex ſtulto ſtultiorem facie-
bant, mandatumq; eſt Alexandrum cuſtodiri, ne illi vis inferretur, nec videret Vari-
um vitandæ imitationis cauſa. Poſtea Sabinum cõſularem iuſſit occidi, ad quem Vl
pianus libros ſcripſit. Remouit & Vlpianum iuriſconſultum, voluit & p ſingulas vr-
bes lenones pfectos facere. hic ſolido argento factos habebat lectos, dapes peregrinas Vlpianus iuriſconſul.
& precioſiſſimas, ludos cruentos periculoſosq;, & qcquid excogitari poteſt fœdum,
tetrum, obſcœnum, luxurioſum. habuit gẽmata vehicula & deaurata. iunxit & qter-
nas mulieres pulcherrimas, & binas ad papillam vel ternas, & ſic vectatus eſt plerunq;
nudus, cum illũ nudæ traherent. Traiecit & dies actus noctibus, & nocturnos diebus, Mores Heliogabali.
æſtimans hoc inter inſtrumenta luxuriæ, ita vt ſero, de ſomno ſurgeret & ſaltare inci-
peret: oriẽte ſole, dormiret. & vt breuiter dicamus, probris oĩbus ſe cõtaminauit, oẽm
honeſtatem pſequens, nullum obſcœnitatis genus omiſit, & qd naturæ defectu aſſequi
non poterat, in ſe transferens, muliebri noĩe Baſſianam ſe pro Baſſiano iuſſit appella-
ri. Veſtalem virginẽ qndam qſi in matrimonio iungẽs ſibi, abſciſſisq; genitalibus, ma-
tri magnæ ſe cõſecrauit. Poſtremo impetus in eum factus eſt, atq; in latrina ad quam
confugerat, occiſus. tractus deinde per publicum ac per cloacas, annexo pondere
in Tiberim abiectus eſt, ne vnq̃ ſepeliri poſſet. nomen eius Antonini, abraſum eſt, ſe-
natu iubente, remanſitq; Varij Heliogabali. hic finis Antoninorum. Extant & verſus, q- Heliogabali mors.
bus oſtẽditur Antonini nomẽ cœpiſſe à Pio, & paulatim p Antoninos vſq; ad ſordes vl
timas peruenisse, & expiraſſe. nec obſtat q Gordiani duo dici volebant Antonini, ſecun
dum aliqs, qa magis inueniuntur dicti Antonij. Anno dñi 221. q fuit primus impe-
rij Heliogabali, Zephyrinus epiſcopus vrbis obijt. poſt hunc Calliſtus natione Roma Calliſtus papa.
nus, ſacerdotium ſuſcepit, ſedit annis 5. Hic ieiunia quatuor temporum inſtituit, & ne
quis contraheret cum conſanguinea vxoris ſuæ. cœmiterium primus qd dicitur Cal-
liſti, inſtituit. Item cœlibatum vniuerſis ſacerdotibus indixit, tandem martyrio corõ-
natur ſub Alexandro. Interfecto Vario Heliogabalo, Aurelius Seuerus Alexander Alexander 24. Imp.
ante dictus Marcellus, Varij conſobrinus, accepit imperium anno domini 225. cum
ante Cæſar à ſenatu eſſet appellatus, Auguſtiq; nomen idem accepit, addito eo, vt pa-
tris patriæ nomen, & ius proconſulare, & tribunitiam poteſtatem, & ius V. relationis
deferente ſenatu, vno die aſſumeret. primus itaq; omnium cuncta inſignia & honori-
ficentiæ genera ſimul recepit, ſuffragante ſibi Cæſaris nomine, dominumq; ſe appel-
lari vetuit, gemmas de calceamentis ac veſtibus tulit, quibus vſus fuit Heliogabalus.
Erat præterea cunctis amabilis, & ab alijs Pius appellabatur, ab omnibus certe ſanctus
& vtilis reipub. recuſauit & Magni nomen, quod ei ſenatus iudicio, quaſi Alexandro,
eſt oblatum. Retulit item gratias ſenatui de Cæſareo nomine, de vita ſeruata, & Augu
ſti nomine addito, & de pontificatu maximo, de tribunatia poteſtate, & proconſula-
ri imperio. ſimiliter nomen Antonini optima ratione recuſauit, ſed q̃uis ſenatu rogan
te non potuerit pſuaderi, vt vel Antonini vel Magni nomen ſuſciperet, tñ ob ingen-
tem vigorem animi & mirandam conſtantiam contra militum inſolẽtiam, Seueri no
men à militib⁹ eidem inditum eſt. in milites em̃ grauiſſime animaduertit, ſi quid admi
ſiſſent iniuſtum. Hic Mammæam matrẽ ſuam pie ac vnice dilexit. illa vero ei multum Mammæa Alexandri mater.
dominata eſt, ac à puero eum artibus bonis inſtituit, nec vnum diem tranſire paſſa eſt,
quin eum ad literas & militiam hortaretur. Mammæa hęc excellentis ingenij fœmina
adeo religionem coluit, vt doctrinæ & fidei Chriſtianæ aſſumendæ cauſa, Origenem
presbyterum Antiochiam accerſiret. Vnde Alexanderq; Chriſtianis non admodũ in-
feſtus, religionem ipſis pmiſit. nam cum Capitolium ſeptimo die conſcendiſſet tem-
pla frequentãs, Chriſto ædem ſacrã dicare ſtatuit. Petẽtibusq; Chriſtianis publicum
quendã locũ ſibi ad pium vſum dari, de q cum popinarij illis litem intenderẽt, cõſul-
tus Alexander rñdit: Satius ſibi videri, vt Deus eo loco coleretur, q̃ vt popinarij con-
taminarent. Alexander mox vt imperium agere cœpiſſet, remouit iudices oẽs à repu. Pulchra adminiſtrationis forma.
atq; à muneribus, qs Heliogabalus ex gñe oĩm turpiſſimo puexerat. deinde ſenatum
& equeſtrem ordinem luſtrauit. ad aurum erat intentus, ad ſeruandum cautus, ad in-
ueniẽdum ſolicitus, ſine tñ cuiusq̃ excidio. Syrum ſe dici nolebat, ſed à maioribus Ro-
manum. Doctoribus q̃rumcũq; artium atq; opificibus ſalaria inſtituit, & erectis ab eo
publicis ſcholis, rectores ac pceptores decreuit, noĩa eorum proponens ac hortãs popu
lum, vt ſi quid quis haberet criminis, probaret, æquanimiter ſe laturum: verum, vt calu-
mnias euitaret, ſi minus probaſſet, pœnam calumniãtibus adiecit capitis. Dicebat em̃
graue eſſe, cum id Chriſtiani & Iudæi facerent in ordinãdis ſacerdotibus, non fieri in
prouinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hoĩm committẽtur, & capita. Vlpianum Vlpianus conſul Alexandri.
pro tutore habuit, primum repugnante matre, deinde gratias agente: quem ſæpe à

militum

militum ira,purpurã obijciendo,ſummopere defendit. atq; ideo ſummus imperator fuit,ꝙ eius conſilio pcipue remp. adminiſtrauit. In pcinctu atq; in expeditionibus aptis papilionibus prãſit atq; cœnauit,cum militarẽ cibũ cũctis vidẽtibus ſumeret. Quacunq; iter legiones faciebãt,tribuni attẽti,cẽturiones verecũdi,milites amabiles erãt. ipſum vero ob virtutes ſuas ſic amabãt vt fratrẽ,vt filiũ,vt parentẽ,veſtiti honeſte,armati nobiliter,eqs etiã inſtructi,ephippijs ac frenis decẽtibus, prſus vt Romanã rẽp. cognoſceret inſtructiſſimã,qcunq; Alexandri vidiſſet exercitũ. Seueritatis aũt tãtæ fuit in milites,vt ſæpe legiones integras exautorauerit, nec exercitum vnq̃ timuit,pter vitæ ſuæ integritatẽ,q̃ nequaq̃ reprobari poterat. nam ſi qs miles in expeditiõibus de via in poſſeſſionẽ deflexiſſet graſſabundus:aut fuſtibus,aut virgis in cõſpectu eius cędebat,ingentis,ac pcones inclamare iubẽtis:Quod tibi fieri vis,& alteri facias. Quam ſententiã vſq; adeo dilexit,vt in palatio & publicis operibus pſcribi iuberet,de q̃ Flauius Vopiſcus in epiſt. Si vis tribunus eſſe,immo ſi vis viuere,manus militũ cõtine. nemo pullũ alienũ rapiat,ouẽ nemo cõtingat, vuam nullus auferat,ſegetẽ nemo atterat, oleũ,ſalẽ,lignũ nemo exigat:annona ſua cõtẽtus ſit:de pda hoſtis,nõ de lachrymis puincialiũ habeat. Fuit pterea illi cõſuetudo,vt ſi de iure aut negocijs decerneret, ſolos doctos ac diſertos adhiberet. Si vero de re militari,emeritos milites & ſenes,oẽſq; literatos,& maxime eos q hiſtorias norũt,reqrens qd in tali re veteres imperatores feciſſent. deniq; dies nunq̃ trãſijt,quin opus aliqd manſuetũ,ciuile, pium fecerit. ſed ita vt ærarium non euerteret,pœnas pecuniarias tenues imponere iuſſit,vectigalia ciuitatibus ad proprias fabricas deputauit. Quumq; Mammæa mater,cuius conſilijs vtebat, ac vxor repræhendiſſent nimiam eius ciuilitatem,dicentes:Viliorem necnon cõtemptibiliorem imperij reddidiſti poteſtatem:humaniter ille reſpondit:Attamen ſecurior diuturnioŕq; facta eſt. Negociatoribus,vt Romam liberi concurrerent,maximam immunitatem dedit. pontificibus tñ detulit & quindecimviris atq; auguribus, vt q̃ſdam cauſas ſacrorũ à ſe finitas, iterari & aliter diſtingui pateretur. Balnea mixta Romæ exhiberi prohibuit,veſtes ſericas ipſe paucas habuit,holoſericas nũq̃ induit,ſubſericam nunq̃ donauit. diuitias nullis inuidit,pauperes iuuit. Quidam Ouinius Camillus ſenator antiquæ familiæ,cum rebellare vellet tyrannidem affectãs,Alexander hoc ſciẽs,ad palatium eum vocauit,gratiasq; egit,ꝙ curam reip. q̃ recuſantibus bonis imponeretur,ſponte reciperet. deinde ad ſenatum proceſſit,& timentẽ male conſcium, participem imperij appellauit,in palatium recepit, conuiuio adhibuit,ornamẽtis imperialibus & melioribus q̃ ipſe vtebatur,ornauit. Inde cum expeditio barbarica eſſet nunciata,vt ſecum iret,hortatus eſt. Cumq; ipſe Alexander pedibus iter faceret,illum inuitauit ad laborem:quem poſt quinq; millia cunctantem, equo ſedere iuſſit. cumq; poſt duas manſiones equo etiam fatigatus eſſet,carpento impoſuit. Hoc aũt vel timore,vel alias reſpuentem & imperium abdicantem, q̃ſi mori paratum,Alexander commendatum militibus,tutum ad villas ſuas ire pcepit. poſtea tñ à militibus occiſus eſt. Hinc plio Alexander Artaxerxem regem Perſarũ potentiſſimũ vicit,elephanti ſeptingenti victi,falcati currus mille,centum & viginti mille equitum fuſi,cataphrattorum decem millia cæſa,vt Lampridius affirmat, q̃uis Herodianus contrarium atteſtatur, vnde Parthicum Perſicumq; agnomen meruit. Thraſybulus mathematicus illi amiciſſimus fuit,qui cum ei dixiſſet,oportere eum gladio barbarico interire,primo lætatus eſt,ꝙ mortem bellicam ſibi crederet imminere:deinde diſputauit,oſtenditq; optimos quoſq; violento morte conſumptos,cum diceret Alexandrum Magnum,Pompeium,Cæſarem,Demoſthenem,Tullium,& cæteros inſignes viros,non quieta morte oppetijſſe. tantumq; animi habuit,vt putaret ſe dijs æquãdum,ſi in bello periret. ſed res eum fefellit. Nam in Gallia apud Moguntiam latrocinantum qdam milites ſui,& hi præcipue,q Heliogabali præmijs effloruerant, eum, cum ſeuerum principem pati non poſſent,conſcio(vt multi volunt)Maximino,vnà cum matre Mammæa occiderunt. Verum mortem eius milites,etiam q exautorati ab eo quondam fuerant,grauiſſime tulerunt, atq; autores cædis trucidarunt. populus vero Romanus ſenatusq; oĩs, cum prouincialibus cunctis,neq; triſtius vnq̃,neq; aſperius acceperũt,cumq; magnis optatibus in deos retulerũt. Hic Alexander optimus fuit,optimæ matris cõſilijs vſus, amicos ſanctos & venerabiles habuit,imparuit annis 13. vixit aũt annis 29. Anno imperij Alexãdri 2. martyrio coronatus eſt Calliſtus, & Vrbanus natiõe Ro. papa efficitur anno 226. hic Cæciliam,Tiburtium & Valerianum,aliosq; multos conuertit ad fidem. ſtatuit etiam,vt omnia vaſa altaris eſſent aurea, argentea vel ſtannea, & decreuit confirmationem fieri cum chriſmate. Eiuſdem quoq; Vrbani inſtitutum fuit,vt eccleſia,prædia & fundos à fidelibus oblatos reciperet, partireturq; prouentus clericis oĩbus

Animaduerſio i milites ſeuera.

Ouinius Camillus.

Mirum Alexandri factum.

Artaxerxes ab Alexandro victus.

Alexander cum matre interficitur.

Vrbanus pontifex.

omnibus viritim,nihilq́ꝫ cuiuſpiam priuatum eſſet,ſed communia oĩa.tex.12.q.i.Videntes.tandem ſub Alexandro martyrio coronatus eſt.Nam etſi Alexander precibus matris Mammææ ꝑſuaſus,faueret Chriſtianis,non tñ ꝑ edictum eis,ꝓuidit.q̃re ſub Almachio alijſq́ꝫ iudicibus pleriq́ꝫ martyres ſunt effecti.ſedit Vrbanus annis 8. Anno 10.Alexandri,q̃ eſt annus dñi 234.Pontianus natiõe Romanus,Vrbano ſuccedit.ſedit annis 6.hic inſtigantibus ſacrificulis idoloꝝ,mandato principis in Sardiniam deportatur,vbi pro fide Chriſti multa paſſus tormẽta,tandem moritur, cuius corpus poſtea à Fabiano pontifice Romam reportatur,& in via Appia cœmiterio Calliſti ſepelitur ſub Maximino.

Pontianus pontifex.

Cyriacus papa Pontiano ſubijcitur,q̃ vno anno & tribus menſibus fertur ſediſſe.ab Hunnis, Agrippinam vnà cum xi.millib⁹ virginum profectus, martyrio conſumptus eſt,vt in chronicis Martinianis habetur. alij tñ ſcribunt martyrium ſubijſſe anno 370.

Cyriacus põtifex.

Eodem tempore Origenes presbyter apud Cęſaream Palæſtinæ,ab illius prouinciæ epiſcopis eſt ordinatus, de quo ſupra mẽtionem fecimus. hic Origenes,qui & Adamantius eſt dictus, decimo Seueri principis anno, Leonide patre martyrio coronato,cum matre vidua & ſex fratribus pauper relinquitur,annorum 17.q̃nquidem cenſus paternus,qui maximus fuerat,confiſcatur. Huic Origeni à prima ætate Chriſtianæ religionis obſeruantia honorabilis fuit,& hæreticorum ſocietas execrabilis.Plutarchus per ipſum conuerſus eſt ad fidem,ſimul & Heracleas,natura Plutarchi frater & meritis.Illi aũt non ſolum in verbo erat ꝑfecta doctrina,ſed etiam in opere cõſummatæ diſciplinæ ꝓbebat exempla,& ꝓdicabatur de eo: Hic eſt q̃ q̃le habet verbum,talem habet & vitam.Vnde hoc videns Demetrius epũs,docendi et miniſterium in eccleſia tribuit,in q̃ plurimũ tẽporis exigens,ſemꝑ Chriſtianus philoſophus habebatur.deniq́ꝫ ꝑ multos annos traditur abſq́ꝫ calceamento nudis inceſſiſſe pedibus,vini q̃q́ꝫ vſum & cæteroꝝ ſimilium,nec ea ſola q̃ vitæ neceſſitas poſcebat,nullum penitus habuiſſe,niſi ob ſtomachi releuanda incõmoda ſumere cogeretur.Martyres vero paſſim & publice conſolabatur,ex q̃bus primus erat Plutarchus:poſt illius martyrium ſecundus ex Origenis diſcipulis martyr efficitur Serenus, tertius Heraclides,q̃rtus Neophytus,q̃ntus eiuſdem ſcholæ martyr efficitur alius noĩe Serenus.& licet ipſe ſe tortoribus ingereret, ſemꝑ tñ fuit omiſſus.Inter cætera q̃q́ꝫ ſtudia nec illud omiſit,ſcrutari & addiſcere etiam Hebrææ linguæ myſteria,vt agnoſceret q̃ à Iudæis Hebraice leguntur,q̃lia ſint,vel cæteroꝝ interpretum,q̃ ꝓter 70.interpretati fuerant, q̃nta eſſet editionum diuerſitas:vnde & illos famoſiſſimos codices primus ipſe cõpoſuit,in q̃bus ꝑ ſingulas columnas ſeparatum opus interpretis vniuſcuiuſq́ꝫ ſcripſit,ita vt primo oĩm Hebræa verba Hebraicis literis poneret,ſecundo loco ꝑ ordinem Græcis literis e regione Hebræa verba deſcriberet, tertio Aquilæ editionem ſubiungeret, q̃rto Symmachi,q̃nto 70.interpretum,q̃ noſtra eſt,ſexto Theodotionis collocaret,& propter huiuſmodi compoſitionem exemplaria ipſa noĩauit hexapla,id eſt,ſex ſimplici ordine ſcripta. In pſalterio aũt & nonnullis alijs interſerit etiam de ſexta & ſeptima editionibus.

Origenes presbyter.

Inculpabant aũt q̃dam Demetrium,ꝙ Origeni(vt dicebãt)verbi Dei committeret ꝓdicationem, de q̃ Alexãder ſcribit Demetrio:Quod addidiſti in literis tuis,q̃a nunq̃ auditum ſit vt ꝓſentibus epiſcopis laici diſputent, neſcio quam ob cauſam tam apertum mendacium aſſerere volueris,cum conſuetudo hæc ſit,vt ſi q̃ inueniantur q̃ poſſint fratres inſtruere,& conſolari populum, à ſanctis epiſcopis inuitent & poſſint hæc facere.Illis etiam tẽporibus cõſcribendi cõmentarios in ſcripturas ſanctas initium ſumpſit,compellente Ambroſio,q̃ oĩa q̃ opus erant,affatim ꝓbuit,notarios 7.adhibuit,ſcriptores q̃q́ꝫ alios tantos,ſed & puellas adprime eruditas,totidem numero ad opus ſimile.

Repræhenſio Demetrij.

Per idem tẽpus Aphricanus nobilis ſcriptor obiecit Origeni,ꝙ hiſtoria Suſannæ ficta videat̃,cui Origenes magnificentiſſime reſcribens, aſſerit nequaq̃ Iudæorum conmentis & fraudibus auſcultandum, ſed hoc ſolum verum habendum in ſcripturis diuinis,quod 70.interpretes tranſtuliſſent,id autoritate apoſtolica eſſe confirmatum.

Africanus ſcriptor.

Erat tunc Beryllus in Arabia epũs,q̃ aſſeruit Chriſtum neq́ꝫ extitiſſe ante carnis natiuitatem,neq́ꝫ propriam Deitatis habere ſubſtãtiam:ſed hoc ſolummodo,ꝙ paterna in eo Deitas habitaret.exoratus eſt Origenes ab epiſcopis,q̃ illum abijcere & reſpuere male conceptum ꝑſuaſit errorem,redireq́ꝫ fecit ad fidem veram ſanamq́ꝫ doctrinam,ac ita errorem depulit,vt tñ emendaret,non ꝑderet,erroris autorem.poſtea aduerſum Celſum Epicureum philoſophum,q̃ cõtra nos libros conſcripſerat,octo voluminibus r̃ndit. Sunt & eius ad imperatorem Philippum ep̃læ,& ad vxorem eius Seueram,abſq́ꝫ vllo adulationis fuco.

Beryllus hæreticus.

Ea tempeſtate in Arabię partibus erãt q̃dam aſſertores dogmatum ꝑuerſoꝝ,dicentes,animas hoĩm ꝑ morte cum corporibus interire pariter & corrumpi, ruſum vero tp̃e reſurrectiõis cũ corporib⁹ ſuſcita-

Execrãda hæreſis.

ſuſcitari:ad quem morbum depellendū cum ingens epiſcopoꝝ conciliū conueniſſet,
iteꝝ Origenes rogatur. Cumq́ꝫ corā concilio diſputaret, tam magnifica fuit eius ora-

Hæreſis Helcheſaitica.

tio, vt oēs ꝗs error inuoluerat, ad fidem rectam & ſenſum catholicum reuocaret. Erat
etiam alia hæreſis ꝑ illud tempus, dicta Helcheſaitaꝝ; quam ille ſtatim vt viſa eſt appa
ruiſſe, reſtinxit. *iſta eñ ꝗdam de ſcripturis ſanctis refutant, & rurſum vtūtur teſtimo
nijs de vet. & no. teſt. Aplm Paulum ex integro reſpuunt, & aſſerunt ꝙ in ꝑſecutioni-
bus ſi quis negauerit, nihil criminis habeat, pro eo ꝙ is ꝗ fixus eſt in corde ſuo, etiam
ſi ore negauerit pro neceſſitate, corde tñ in fide ꝑmanet. & librum circūferunt, quem
dicunt e cœlo lapſum, cuius verba ſi ꝗ audierint, remiſſionem accipiant peccatoꝝ, ali

Iulius Maximin⁹ imp. 25.

am ꝑter illam quam Chriſtus dedit. Anno deinde dñi 238. Iulius Maximinus gñe
Thrax, ordine miles, imperator factus eſt ſola militum voluntate, ſine ſenatus autori-
tate. ꝓfuit annis tribus. hic barbaro patre & matre genitus, ꝗrum alter e Gotthia, alter
ex Alanis genitus eſſe ꝓhibetur, in prima pueritia opilio fuit, ingentis ſtaturæ vir fa-
ctus, adeo vt 8. pedes excederet alios. vnde poſtea ꝓuerbium dictatū eſt de hoībus in-
ſulſis & immodicæ ꝓceritatis, Maximini caligam requirit. tantæ bibacitatis fuit, vt vi-
ni amphoram vna cœna biberet, 40. aut 50. libras carnium deuoraret, quem Seuerus
primū cum lixis ordinauit, ꝗrum poſtea in certamine 16. vno ſudore deuicit, pro ꝗ Se-
uerus eum aureo torque donauit, ab Heliogabalo vero non diligebatur. Sed Alexan-
dro imperio potito dilectus fuit, ita vt eum tribunum ꝗrtę legionis faceret, diceretq́ꝫ:
Habes Maximine chariſſime tyrones ad tuos mores, ad tuam virtutē, ad tuum labo-
rem, eos fac militiam addiſcere, vt mihi multos Maximinos reip. optabiles ſolus effi-
cias, ꝗ in legiōe oīa ſtrenue ꝑagebat vſq́ꝫ ad inuidiā. alij eñ Milonē, alij Antheum, alij
Herculem appellabant. paulo poſt Alexander meritoꝝ ſuoꝝ in ꝑniciem ſuam iudex,
Maximinum oñi exercitui ꝓfecit, gaudentibus cunctis vbiq́ꝫ tribunis, ducibus & mili-

Alexandri mors.

tibus. Quod Alexandro optimo imperatori male ceſſit. nam in Gallia poſitis caſtris,
ſubito immiſſis militibus, vt ꝗdam dicunt, ab ipſo, vt alij, à tribunis barbaris, Alexāder
interemptus eſt. ꝗ occiſo, Maximinus e corpore militari in imperatorem aſſumptus
& Auguſtus appellatus eſt. filium mox ipſe ſui noīs imperij conſortē fecit. Deinde in-
greſſus Germaniam, oīa cæde & igne vaſtauit, ꝓdas magnas à barbaris ſuſtulit, & vſq́ꝫ
ad vltima Germaniæ penetrauit. pacataq́ꝫ Germania, Sarmatis bellum inferre ſtatuit,
contra ꝗs multis in ꝓlijs victor ſemꝑ euaſit. ſed inter has bellicas virtutes, ꝗbus merito
cōmendandus videbatur, tam crudelis & inhumanus cœpit fieri, vt bellicam gloriam
crudelitate fœdaret. erat eñ illi ꝑſuaſum, ꝙ niſi crudelitate, imperiū ſibi firmare non
poſſet: ſimul & verebatur, ne ꝓpter humilitatem gñis contemneretur. nam & ignobi-
litatis contegendæ cauſa, oēs cōſcios ſui gñis interemit. Circa ſe nullum ex nobilibus

Cōſiliarios Alexandri Maximinus occidit & amicos.

paſſus eſt, ꝗre oēs Alexandri miniſtros varijs occidit ſupplicijs. deinde citra rationem
conſulares viros & duces varijs mortibus ſuſtulit, amicos qui ſibi paupertatis tempo-
re profuerant, ſuſtulit, nihilq́ꝫ omiſit ꝗd ad crudelitatē videretur operari. nam in cru
ce ꝗſdam actos occidit, alios intra animalia nouiter occiſa incluſos, viuos à vermibus
conſumi iuſſit, alios feris laniandos obiecit, & hæc oīa ſine delectu dignitatis. Hic eti-

Sexta Chriſtianorum perſecutio.

am ꝓpter Alexandri matrem Mãmæam, familiamq́ꝫ eius Chriſtianā, excitauit ſextam
à Nerone ꝑſecutionem, ſub ꝗ & Pontianus epūs vrbis martyrio coronatus eſt. Deniq́ꝫ
cum in oēs ſæuiret, Romæ adeo trepidatum eſt, vt vota in tēplis publice fierēt, ne vnq̃
Romam veniret. ſed & ſenatus populuſq́ꝫ Ro. vt tam immanem beluam à ceruicibus
ſuis pellerēt, diuerſis miſſis nūcijs ꝑ ꝓuincias, cōtra illū nō ſolū defectiones, ſed & exer
citus parāt. Vñ in Africa exercitus ꝗ ibi in ꝓſidio erāt, cōmuni oīm voto Gordianū ex
Ro. ducib⁹ hoīem nobiliſſimū, ſed iam ętate grādęuū, ꝗ Aphricā iure ꝓconſulari rege
bat, licet reluctantē, imperatorē dixerūt, ꝗ ſtatim ad ſenatū Romā literas miſit. ꝗbus
certiores fecit, ſe nihil factuꝝ ꝓter ſenatus volūtatē, ꝗs literas ſenatus libēter accepit.

Gordianus contra Maximinū imp. eligitur.

Appellati ſunt etiā Gordianus ſenex & Gordianus filius eius Auguſti, deinde oēs ami
ci Maximini in vrbe occiſi ſunt, & ipſe hoſtis appellatus eſt. literas etiam ſenatus in ꝓ-
uincias miſit huiuſmodi formæ: Senatus populuſq́ꝫ Ro. ꝑ Gordianos principes à tri-
ſtiſſima belua liberari, procōſulibus, ꝓſidibus, legatis, ducibus, tribunis, magiſtratibus,
& ſingulis ciuitatibus, vicis & caſtellis ſalutem dicit: Dijs fauentibus, Gordianum pro-
conſulem viꝝ ſanctiſſimū, principem meruimus, Auguſtum appellauimus: nec ſolū il
lum, ſed etiam in ſubſidium reip. & ad illam beluam Maximinū atq́ꝫ illius amicos vbi-
cunq́ꝫ fuerint ꝑſequēdos, à nobis etiam Maximinus hoſtis eſt iudicatus cum filio ſuo.

Maximini rabies.

Gordianus cum filio Gordiano Auguſti feliciter agant, ambo feliciter imperent, ac-
clamatum eſt, nepos ꝗq́ꝫ Gordiani Cæſar appelletur Gordianus tertius. Maximinus
adhuc in Germania poſtꝗ̃ hæc audiuit, ita exarſit in ira, vt non homo putaret, abſor-
ptus

ptus eſt bili, vt caput parietibus impingeret, amens exclamabat, gladium nonnunq̃ arripiens quaſi ſenatū poſſet occidere. Tandē vix reſipiſcens, in concione exercitū vocauit, multa in Gordianū, plura in ſenatū dixit, cohortans milites ad cōmunes iniurias vindicandas: Videtis, inq̃t, cum nos à Germania Romanam defendimus maieſtatem, Aphri fidem Punicā p̃ſtiterūt. nam duos nobis Gordianos, quoꝝ alter ſenio ita affectus ē, vt nō poſſit aſſurgere, alter ita luxurie pdit°, vt nil pēſi habeat, obiecerūt, hęc nobilis ille ſenatus agnouit, pro quoꝝ liberis aema portamus. Quin agite, ppeeemus ad vrbem, peoperemus cōtra Aphros, quoꝝ oīm bona vos habebitis. dato igitur ſtipendio, & qdem ingenti, Romā verſus cum exercitu proficiſci cœpit. Interea Capelianus qui Mauritania proconſulari imperio regebat, Mauroꝝ Afrorumq; multitudine collecta, cōtra Gordianos verſus, Caethaginem venit. quo audito, Gordian° ſenior q iam in Italiā traiicere parauerat exercitum, belli fortunā experiri ſtatuit, & pugna cōmiſſa Gordianus iunior vincitur, fugiensq; à perſequentibus occidit. Fertur aūt tanta multitudo Gordianoꝝ partis cecidiſſe in hoc bello, vt cum diu quęſitū fuiſſet corpus Gordiani iunioeis, nō potuerit inueniri. hæc vbi cōperit ſenior Goedianus, cū in Aphrica nihil præſidij eſſet, & acerrime Capelianus inſtaret, laqueo ſibi vitam extorſit. Hic exitus duoꝝ Gordianoꝝ fuit, imperauerūt anno vno, mēſibus ſex. Gordianus hic iunior, ab Afris & ſenatu ꝗq; appellatus Auguſtus, in ſtudijs grauiſſimæ opiniōis fuit, forma conſpicuus, memoriq; ſingulaeis, bonitate inſignis: vixit in delicijs, in hortis, in balneis, in amœniſſimis nemoeibus: hunc pater adſpeenatus eſt, ſępiſſime dicēs eum in ſumma claritate cito moriturū, vnde cantare ſolebat ſenex de filio: Oſtendent terris hunc tātum fata, neq; vltra Eſſe ſinēt nimium vobis Romana peopago. Appellati quoq; ſunt & perlibenter Antonini ſeu potius Antonij. Eo tunc Capelianus victor pro Maximino, oēs Gordianaꝝ partiū in Africa interemit, neq; cuiq̃ pepercit, vt ex ſententia Maximini videretur hæc facere. ſed & Maximinus audita victoria Capeliani, ſpem retinendi imperiū etiā contra voluntatē ſenatus accepit. At Romæ audita morte Gordianoꝝ, ſenatus vehemēter eſt exterritus, & in ædem mox Concordiæ concurrit, atq; conſultare cœpit potiſſimū, quonam pacto Maximino reſiſterent. Ex poſt multa vnus ex ſenatoribus, cuius peima eeat ſententia, in hæc verba prorupit: Cum noſtris ceeuicibus immineat Maximinus, quē hoſtem mecū ante dixiſtis, Gordiani duo interempti ſunt, agite nunc patees cōſcripti, aliū principē dicite. qd moramini? Poſt illū Boethius Sabinus: Scio P.C. rebus nouis rapienda eſſe conſilia, nō quęrenda. ceruicē ſuam quiſq; reſpiciat, vxorē, liberos, patriam, fortunas. Maximinus natura furioſus, truculentus, immanis, quadrato agmine ad vrbē venit. vos conſulendo diem teritis. faciendus eſt imperator, immo eligendi ſunt principes, vnus q in vebe reſideat, alter q Maximino obuiā cum exercitu pergat. ego pręceps dico: vos, ſi placet, firmate. Maximū Pupienum, itemq; Balbinum, principes illos Reipub. nomino, quoꝝ vnus in re militari tantus eſt, vt ſplendor virtutis, nobilitatē generis recōpenſet: alter ita clarus genere ac morum, ſanctitateq; vitæ, vt ad Reipub. conſeruationē à Deo nobis datus videatur. habetis ergo ſententiā meā. Quo dicto, vno conſenſu ab oībus acclamatū eſt, Maxime & Balbine Auguſti, dij vos ſeruent. poſt hæc flagitante populo, Gordianus puer annos agēs 15. Cæſar ꝗq; appellatus eſt, natus ex filia Gordiani pe ſmortui. Maximi huius pater artem ferrariā exercuiſſe dr, ipſe tñ per oēm vitā ſuā militiæ vacauit. poſtea ad pręfecturā vrbis puenit. moribus erat ferus, ſed iuſtus, rogatus tñ ſemper ignouit, nec iratus vbi iraſci nō decuit, ſenatui & Po. multū dilectus. Balbinus vero conſul fuit, & procōſulari dignitate diuerſas prouincias rexit. erat quoq; vultu venerabilis, eloquētia clarus, poeta præcipuus. Maximus tanq̃ bello cōtra Maximinū magis idoneus, profectus eſt, ſenatu mittente nuncios ad oēs prouincias, vt ei auxiliū ferrēt cōtra Maximinū: & ſi qs Maximinū in aliq̃ iuuiſſet, ſtatuunt vt in hoſtiū numero haberet. Quod cū audiſſet Maximinus, acrior in Italiā eſt ingreſſus. ſed cū nil victus miles diſcurrens inueniret, qa in locis munitioribus repoſita erāt, exercitus Maximini fame vrgeri cœpit, propter quod non modicū murmur ortū fuit, cū poſt alpes in Italia exercitus recreari crediderant. Nihilominus Maximinus Aquilegiā obſedit. ciues Menephili R o. legati hortatu ac monitis ad reſiſtendum ſe parebant, & pro patriæ ſalute ſe deuouebant. Videns aūt Maximinus obſidionē in longū trahi, excandeſcens in milites, quaſi in culpa eſſent, multos ex eis occidit. Quo facto milites vehementer cōtra ſe cōmouit, & excita ta ſeditione, Maximinū cū filio in tentorio degentes occiderunt. nunciabat em̄ palam orbem terraꝝ conſenſiſſe in odiū Maximini, vnde occiſis patre & filio, eoꝝ capita ſfixa contis, Aquilegienſibus demonſtraerunt. hic finis Maximinoꝝ fuit, dignus crudelitate patris, indignus bonitate filij. Sepulchra eoꝝ nulla, ſed in fluētem cadauera eorū

Maximini rabies.

Gordiani ſi lij interitus.

Gordianus ſenior laqo vitā finiuit.

Cōſultat ſenatus in ęde Concordię.

Maximus Pupienus, Balbinus. IMP. 26.

Maximinus cum filio occiditur.

miſſa ſunt,& capita eorum in campo Martio,exultante populo,exuſta. Hæc Herodianus& Iulius Capitolinus ſcribũt. Maximus interea,qui apud Rauennam bellum parabat,agnita morte Maximini & filij,Romam pperat,ſed puenit illum nuncius miſſus ab Aquilegienſibus,q mutatis equis,quarta die Romam puenit,& cum dies ludoꝶ eſſet,perlectis publice literis,ſupplicationes à ſenatu per totam vrbem, per omnia templa decreta ſunt. poſt duos dies ſuperuenit Maximus cum prætoriano exercitu, quẽ Balbinus & Gordianus cum toto ſenatu magna gratulatione ſuſceperunt. Igitur hi duo principes Maximua & Balbinus, magna cum moderatione populum gubernabant,leges optimas condebant,ſenatui plurimum deferebant,res bellicas prudentiſſime diſponebant,Gordiano adhuc puero.& cum iam bellum Parthis inferendum eſſet,ad hoc Maximus,ſenatus decreto mitti debebat, Balbinus contra Germanos, qui Gallias infeſtare dicebantur.graues diſcordiæ inter illos exortæ ſunt,tamen ita occulte,ꝙ vix intelligeretur,cum Maximus Balbinum, quaſi remiſſum & imbellẽ,ſolis delicijs vacantem,deſpiceret:Balbinus vero Maximum,quaſi degenerem calcaret. Acceſſit his,ꝙ milites vtrunqꝫ exoſum haberent,ꝙ non à ſe,ſed à ſenatu electi eſſent. diſcordia inter eos paulatim detecta,occaſionem quærunt occidendorũ principum:ſed inuenire vix potuere,quia Germani vtrunqꝫ ſtipabant. Ludis autem ſcenicis cũ multi occupati eſſent,milites eos in palatio occiderunt. Hunc finem indignum moribus & actibus ſuis,optimi imperatores habuerunt. Nam illa ætate nec Maximo Pupieno fortius,neqꝫ Balbino benignius fuit quicquam.& licet aliqui Pupienum alium dicant à Maximo,tamẽ verior hiſtoria eundem aſſerit eſſe Maximum Pupienum.

Maxim⁹ & Balbin⁹ principes occidunt.

Inter hæc anno 239.à natali Chriſtiano,poſtquã Pontianus papa ſtatuiſſet,vt pſalmi die noctu'qꝫ per omnes eccleſias cantarentur,& vt ante celebrationem Miſſæ ſacerdos Confiteor,præmitteret,vbi ſedit ſex annos,martyrio coronatus, in Sardinia exilio deceſſit.

Pontianus pſalmos decãtari fecit.

Huic ſucceſſit Antherus,qui ſtatuit epiſcopos,conſentiente pontifice,ad alios præſulatus poſſe trãsferri,vt geſta martyꝶ cõſcriberent. q cum anno vno,mẽſe vno miniſtraſſet,martyrio coronat⁹ eſt.alij ſcribũt eũ deceſſiſſe cõfeſſorẽ.Hui⁹ qꝫ eſt illud inſtitutũ,vt niſi epiſcopus fuiſſet prius,ſumm⁹ põtifex fieri nõ poſſet. ſic ex priori eccleſia fas eſſet ſibi alteram optare,q̃d nõ optãtis,ſed aĩaꝶ cauſa fieret.Scripſerũt alij Antheꝶ ſediſſe aunos 12.ſed tãta eſt diuerſitas ſcriptoꝶ,vt multo tutius ſit talia ꝑterire, q̃ in re tam vetuſta temere aliquid affirmare.Euſebium tamen ſecuti,mecum ſentiunt.

Antherus.

GENERATIO IX.

Fabian⁹ papa.

ANno domini 240. Fabianus natiõe Romanus,papa efficitur, in quo generatio nona incipitur.Tradunt autem Fabianum,Anthero defuncto, cum de agro reuerteretur,& populus eccleſiæ,p epiſcopo eligendo cõgregaretur, atqꝫ alius de alio cõclamaret,nec tamen vulgi ſentẽtia certi aliq̃d obtineret, adſtitiſſe etiam ipſum inter cæteros,& ſubito columbam cœlitus lapſam,figuram ferentem illius,quæ ſup Ieſum apud Iordanem deſcenderat, ſuper caput ſtetiſſe Fabiani. ad quod ſpectaculum ora cũctorum conuerſa,& om̃es velut vno ſpiritu cõmoti, hunc epiſcopatu dignũ ex Dei iudicio decreuerũt,eũ'qꝫ continuo cathedræ imponẽtes,legitimo ſacerdotio ꝑfecerunt.ſedit annis 13.menſibus 11.Fabianus autem pontifex,7.diaconis regiones diuiſit,qui a notarijs res geſtas colligerẽt.ſtatuit ꝑterea,vt ſingulis annis in cœna dñi chriſma renouaretur,c.literis de conſ.di.5.

Miraculũ electionis.

Gordianua imp.28.

Occiſis autem Maximino cum filio,& Maximo ac Balbino,Gordianus adoleſcens,q Cæſar fuerat,a militibus,populo & ſenatu, ingẽti amore,ſtudio & gratia Auguſtus eſt appellatus.amabat aũt merito aui & auunculi,q ambo p repub.perierunt.Imp̃auit annis ſex,ab anno dñi 241.quo imp̃are cœpit. fuit aũt iuuenis lætus,pulcher,gratus oĩbus,& literis,p ætate doctiſſimus, & cum paulo ante tanta ſeditio inter milites & populum exorta fuiſſet, vt ad bellum inteſtinũ veniretur,& vrbs in magna parte incenderetur,eo interꝑueniẽte,pax eſt roborata. Cum autem in vrbe regnaret pacifice,quidam in Africa eius contemnentes ętatem,duce Sabiniano,miſſi ſunt ei auferre imperium,quem ſtatim Gordianus per Mauritaniæ ꝑfidem obſeſſum,ad mortem coegit.qua cõiuratione compreſſa,Gordianus filiam Miſithei viri clariſſ.duxit vxorẽ.erat hic Miſitheus vir doctiſſ.eloquentia clarus,prudẽtia conſpicuus.hunc mox Gordianus ꝑfectum ꝑtorij inſtituit, & ſic non puerile factum eſt imperium,optimis ſoceri fultum conſilijs.vnde poſtquam optimi viri Miſithei verbis cœpit acqeſcere Gordianus,om̃ia publica & priuata in melius ſunt mutata,q̃d ex eorum ſcriptis colligitur.nam ſocer ſic ſcripſiſſe repitur:Dño & filio Gordiano Auguſto Miſitheus ſocer & ꝑfectus, ſalutẽ: Euaſiſſe nos grauẽ tempoꝶ maculã, quam p ſpadones,qui amici videbãtur & erant vehementer inimici,incurreras:oĩa eñ officia ad voluntatẽ ſuam vendebant,ſuggerebant'qꝫ vt bonos pelleres,malos retineres.Deo

Miſitheus Gordiani ſocer.

Lr̃æ Miſithei ad Gordianum.

itaqꝫ

itaq; gratias, ꝙ eo volente reſpub. emendata eſt. Cui Gordianus ſic reſpondit: Gordi
anus impator Auguſtus Miſitheo patri & ꝑfecto ſalutē: Niſi dij oipotentes Ro. impi
um tuerētur, etiam nunc ꝑ ſpadones, quaſi ſub haſta poſiti vēderemur. deniq; vt veꝝ
fatear, multa non fuiſſe facienda q̄ feci. ſed gratias agamus, ꝙ te inſinuante qui nihil
vendis, & nobis ea refers, q̄ per ſpadones incluſus, ſcire nō potui. mi pater, veꝝ: audias
velim. miſer eſt impator, apud quem vera reticent, qui cū ipſe publice ambulare non
poſſit, neceſſe eſt vt audiat, vel audita vel à plurib⁹ roborata cōfirmet. Inter hæc iam
potens conſilijs, & Perſis ac Parthis bellū indixit, magniſq; apparatibus in orientem Gordianus bellum Parthis idixit.
profectus eſt, primoq; tractu ſeu conflictu inter Thraciam & Mœſiam habito, quid-
quid ibi hoſtium fuit, deleuit, fugauit, ſubmouitq;. Inde nauigio in Syriam venit, atq;
Antiochiam, quæ à Parthis erat occupata, obſedit, in qua Saporem regem Perſaꝝ fre
quentibus ꝑlijs, q ad obſidionē ſoluendā cum innumerabilibus copijs venerat, victū fu
gauit. Nec multo poſt Antiochia capta, trāſiuit Euphratem, vbi Parthos inuaſit: eo
rum munitionibus expugnatis, cum Artaxerxe eorū rege difficilimo bello cōflixit, eū
vicit atq; fugauit. Scripſit de his victorijs ſenatui, valde extollens ſoceꝝ, inter cætera,
Valeat tantū, inqt, Miſitheus ꝑfectus & parēs noſter, cuius ductu hęc trāſegimus, & re
liq̄ trāſigemus. Veſtrū eſt igit̄ ſupplicatiōes decernere, nos dijs cōmendare, Miſitheo
gr̄as agere. quod & factum eſt. Sed iſta felicitas lōgior eſſe nō potuit. nam Miſitheus Miſithei interitus.
Philippi artibus, vt pleriq; dicūt, vt alij, morbo extinctus eſt, cuius viri tanta in repub.
diſpoſitio fuit, vt nunq̄ ciuitas potior inuēta ſit. nullum ſenem militare paſſus eſt, nul
lum pueꝝ annonas recipere, amabatur ab oībus, ꝙ ipſe & remp. amaret & princi-
pem. Philippum eum timuiſſe ferunt, atq; ꝑ medicos ei inſidias paraſſe. Quo mortuo,
in eius locū ꝑfectus prætorij factus eſt Philippus Arabs, humili gn̄e natus, ſuꝑbus, qui Philippus ꝑfect⁹ ꝑtorij efficitur.
ſtatim dn̄o ſuo q eum ꝑuexerat, ingratus, illi inſidiari cœpit: tātumq; arte ſua effecit,
vt naues q̄ ex Aegypto & Italia victū deferebant, auerterētur. deinde in ea loca dedu-
xit exercitū, vt milites annonā habere non poſſent: ob quam cauſam ſeditio in exerci
tu moueri cœpit, à nō intelligētibus Gordianū decipi à Philippo. Inde Philippus per
quoſdā duces muneribus cōciliatos, diſſeminare in exercitu cœpit, Gordianū eſſe ad-
oleſcentē, & ad gubernandū imperiū minus idoneū, aliūq; quærēdum, q poſſet & ſci-
ret in tanto diſcrimine militibus iam fame laborantibus ſubuenire: factūq; eſt, vt iam
Philippus ad impium palā vocaret. cumq; amici & fautores Gordiani reſtitiſſent, ad Philippo impium cōmittitur.
extremū cū milites fame vincerent, Philippo impiū mandatū eſt, iuſſumq; à militibus,
vt q̄ſi Gordiani tutor, vnà cū ipſo pariter imparet. Suſcepta à Philippo impij cura; cœ
pit cōtra Gordianū ſuꝑbiſſime agere, adeo vt Gordianus cū ſciret ſe nobiliſſima fami
lia ortū, nec iam pati poſſet ignobilis hoīs ſuꝑbiam, ſperās Philippū ab impio deijce-
re, cōuocata exercitus parte, cōqueſtus eſt de Philippi ſuperbia. ſed nihil egit, cum il
lum incuſaſſet, ꝙ immemor beneficioꝝ, ſibi ingrat⁹ eſſet. poſt aliq̄t dies cum videret
ſe à Philippo circunuentū, & ſe minorē q̄tidie fieri, petijt vt æquale ſaltē inter eos eſſet
impiū, nec impetrauit: dehinc petijt vt loco Cæſaris haberet, nec obtinuit: petijt etiā
vt ꝑfecti loco eſſet Philippo, & denegatū eſt: poſtremo, vt ducis loco in exercitu ha-
beret, & viuere eum pateret: ad q̄d quidem pene cōſenſerat Philippus ipſe tacitus, ſed
oīa per amicos atq; conſilijs egit. Et cum ſecum cogitaret amorem po. Ro. ac ſenatus
circa Gordianum & totius orbis, cum nobilis eſſet ac nepos impatoris, cum & remp.
liberaſſet bellis grauibus, poſſe fieri vt reuocaret ad impium, captum ſubito per ſuos
mādauit clam occidi, & ſic ſolus ſibi vſurpauit imperium. Defecit ſol cæſo Gordiano Gordianus occiditur.
ita inſigniter, vt ꝓpter tenebras terris inductas, nihil oīno poſſet agi, niſi luminibus ac
cenſis. Eſt & terra ſub eo adeo horrēde cōcuſſa, vt vrbes quædā ſubito hiatu ſuis cum
populis abſorptæ ſint. Capitolinus autor eſt. q̄d miror ab Euſebio ꝑtermiſſum, q na-
turæ hæc portenta diligēter eſt executus. Senatus, eo defuncto, primo Marcū, & poſt
Seueꝝ Hoſtilianū creat, ſed breui ambo vita deceſſere. Interea Philippus Romā miſit
literas, quibus ſcribit Gordianū morbo perijſſe, ſeq; à cunctis militibus electū. nec de-
fuit vt ſenatus falleretur. appellato itaq; principe Philippo, & Auguſto nuncupato,
Gordianum inter deos retulit. is enī nobilis prorſus, amatus à populo & ſenatu, vt ni
hil ei præter ætatem deeſſet impio, dictus à ſenatu filius, à populo deliciæ ſuæ. Sed vt
Cordus ſcribit, omnes qui Gordianū gladio appetiuerunt, qui nouem fuiſſe dicūtur,
poſtea interempti ſunt à Philippis ſua manu, ſuiſq; gladijs & eiſdem quibus illum per
cuſſerant, repercuſſi. Gordiano milites ſepulchrum apud Circæum caſtrum fecerunt
in Perſide, titulum huiuſmodi addentes diuerſis linguis: Diuo Gordiano victori Per-
ſarum, victori Gotthorum, Sarmatarum victori, depulſori Romanaꝝ ſeditionum, vi
ctori Germanorum, ſed non Philippoꝝ. quem titulum euertiſſe Licini⁹ dicitur, cum

ſe vellet à Philippis originem trahere, tempore quo imperium nactus eſt. Anno dñi

M. Iulius Philippus IMP. 28.

247. Marcus Iulius Philippus inuaſit imperium, vnaq́ꝫ cum filio ſuo Caio Iulio Saturnino Philippo regnauit annis ſeptem. Iſti oim imperatoꝝ primi, Chr̄iani effecti ſunt, & in die paſchæ cum diuinis intereſſe voluiſſent & cõmunicare, à Fabiano ep̄o vrbis non prius ſunt permiſſi, niſi confiterentur peccata ſua, & inter pœnitentes ſtarent. q̄d illi libentiſſime ſuſcipientes, diuinum ſibi metum & Chr̄ianitatis ꝑleniſſimā fidem, re-

Annus milleſimus vrbis conditę.

bus & operibus comprobabant. His anno iam tertio imperantibus, milleſimus annus conditæ vrbis impletus eſt. quā ob cauſam pro ſolennitate multa ſacrificia facta ſunt, innumerabiles beſtiæ in circo interfectę ſunt, ludiq́ꝫ theatrales in campo Martio celebrati, tribus diebus ac noctibus populo vigilante. Hi ambo cum diſpoſuiſſent multa bona facere pro Chr̄ianis, violenta morte præuenti ſunt. ſed ipſis imperantibus nõ eſt illata perſecutio Chr̄ianis. Quod autem Philippus doloſe egit cum Gordiano, procurando mortem eius, de qua ſupra, hoc & ipſe poſt pœnām recepit à ſuo duce Decio, qui eum doloſe occidit Veronæ, capite medio ſupra ordines dentium præciſo: deinde vſurpans ſibi imperium, ad vrbem veniens, vt videretur zelo deoꝝ Romanoꝝ occidiſſe dn̄m ſuum q̄ Chr̄ianus erat, ſimul occidit & filiū Philippi, cum eſſet annoꝝ duodecim. tantum hi duo Philippi conuerſi ſunt ad fidem per ſanctum Pontium ſenatorem Romanum, & à ſancto Fabiano ſummo pontifice baptizati. Interea Philippo ſeptem annis principatu adminiſtrato, Decius q̄ eum ac filium occiderat, imperium in-

Decius 30. IMP.

uaſit anno domini 254. de Pannonia oriundus erat, moxq́ꝫ filium ſuum Decium, Cæſarem fecit, & perſecutionem ſeptimā poſt Neronem Chr̄ianis mouit, occaſionem ſumens à Philippis Chr̄ianis, in qua perſecutione multi paſſi ſunt. Itaqꝫ primo Deciȷ̄ anno Fabianus papa paſſus eſt. tunc etiam paſſa eſt B. Agatha. De B. aūt Laurentio diceť infra, vbi de B. Sixto, q̄ ſub Decio Valerio martyrio coronatus eſt. At Decius iſte cum filio ſuo Gotthos Iſtrū tranſmeãtes aggreſſus eſt, & * xxx. ex eis occidiſſe legiť, de ſuis

Deciȷ̄ & filiȷ̄ interitus.

quoqꝫ multos amiſit. ſed & filius eius interfectus eſt, ipſeq́ꝫ in * confuſas turbas gurgiti cuiuſdā paludis eſt ſubmerſus, ità vt nec cadauer eius inueniri potuerit. moritur anno imperiȷ̄ ſui tertio.

Cornelius papa.

Anno primo Deciȷ̄ Fabiano coronato, ſucceſſit Cornelius anno dñi 254. ſedit annū & menſes vȷ̄. verius eſt ꝙ ſederit duobus annis. Tempore Corneliȷ̄ ortum eſt ſchiſma. nam q̄dam Nouatus noie, à q̄buſdam ſibi adhærentibus factus eſt papa, immo potius antipapa. ſed cū cõplicibus ſuis deiectus eſt. hic aſſeruit, lapſis poſt baptiſmū nõ eſſe locū venię per quantãcunqꝫ pœniam, vel ſaltē quoad recidiuos poſt pœniam de primo lapſu poſt baptiſma. vt hæreticus dãnatus eſt ꝑ Corneliū papā in concilio. De hoc ſcribit Dionyſius Alexãdrinus ep̄us, Nouatus Ro. eccleſiæ presbyter, elatione tumidus, ſpem penitus ſalutis lapſis adimebat, etiam ſi digne pœnituiſſent, ex quo & princeps factus eſt hæreſis Nouatianæ, q̄ ab eccleſia ſeparati, ſuꝑbo noie ſeipſos

Nouatiana hæreſis.

καθάρους, id eſt, mundos appellabãt, ob quā rem Romæ in cõcilio ſtatutū eſt à papa Cornelio, Nouatum cum ſuis ſequacibus alienum eſſe ab eccleſia: eos vero q̄ lapſi fuerant in certamine, fraterna miſeratione curandos, & pœnitentia medicandos. Cyprianus quoqꝫ de hoc librum edidit, & B. Auguſtinus vt hæreticum reprobat, de pœn. diſt. 3. adhuc inſtant. Quomodo autem Cornelius papa factus ſit, Cyprianus vȷ̄. q. 1. ſic ait: Factus eſt Cornelius ep̄us de Dei & Chriſti eius iudicio, & de clericorū pene omnium teſtimonio, de plebis quæ tunc affuit ſuffragio, de ſacerdotum antiquoꝝ & bonorum virorum conſenſu, cum Fabiani locus, id eſt, Petri & gradus cathedralis vacaret. Quo accepto atqꝫ confirmato, quiſqꝫ iam ep̄us fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt. Nec habet eccleſiaſticam ordinationem, qui eccleſiæ vnitatem non tenet. Audiens autem Decius Cornelium multos ad Chr̄m conuertere, præcepit, vt vbicunqꝫ inuenirentur Chriſtiani, ſine ſententia punirentur. Cornelius igitur cum ſuis clericis comprehenſus, exilio relegatur, vbi à ſancto Cypriano & aliȷ̄s per literas eſt conſortatus. Tandem reductus ad Decium, & dum immobilis perſeuerabat, flagris cæſus eſt & decollatus anno 256.

Luci' papa.

Eodem anno dñi 257. ſucceſſit in pontificatu Cornelio Lucius natione Ro. ſedit annis tribus. Hic inſtituit, vt duo presbyteri tresq́ꝫ diaconi, ſemper veluti vitæ teſtes epiſcopum comitarentur. &, Ne ep̄us minor 30. annorum eligeretur. Ne quoqꝫ ſacerdotes, & Leuitæ veſtibus ſacratis extra eccleſiam vterentur.

Gallus. 31. IMP.

Anno dñi 257. Vibius Gallus, mortuo Decio, imperator à ſenatu comprobatus eſt, qui & filium Voluſianum in conſortem imperiȷ̄ ſuſcepit. Quibus imperantibus, tanta in Chriſtiani nominis vltionem peſtis exorta eſt, vt paucæ domus, nedum ciuitates & prouinciæ, extiterint quæ tantam non ſenſerint calamitatem. At ne Gallus q̄dem malum Deciȷ̄ aut videre potuit, aut cauere: ſed in eundem lapidem offenſionis impingens, ſanctos viros perſecutus eſt. Huius en̄ temporibus Cyprianus, qui primum rhetoricam docuit, deinde Chri-

ſtianus

ſtianus factus, omnes facultates ſuas pauperibus diſtribuens, presbyter deinde & Carthaginenſium epiſcopus creatus, ſub Gallo & Voluſiano martyrio coronatur. His temporibus Aemilianus quidā in Mœſia imperator eleuatus eſt, contra quem Gallus & filius pergentes, ab exercitu ſuo interſecti ſunt. Aemilianus autem Maurus genere, poſt quatuor mēſes etiam occiſus eſt.

Aemilianus imp.

Mox deinde* Licinius Valerianus, nobili ortus proſapia, anno dñi 259. in Rhetia & Norico agens, ab exercitu imꝑator creatus & Auguſtus appellatus eſt. Romę vero Galienus filius eius à ſenatu Cęſar nominatur. regnauerūt ſimul annis 6. & Galienus poſtea ſolus annis 9. Valerianus dicitur etiā Cornelium Valerianum Galieni filium, Cæſarem cōſtituiſſe. Valerianus ille ſenior, dictus quoq; Decius, adeo humanus & benignus in Chriſtianos fuit, vt tota domus eius, eccleſia Dei vocaretur: tantæq; probitatis, vt priusq̄ imꝑator crearetur, cenſoria dignitate, quæ niſi ſanctis quibuſq; viris aſſignabatur, inſignitus fuerit. de qua re extat ſenatuſconſultum apud* Suetonium: Duobus Decijs, inquit, conſulibus ſexto Kalend. Nouembris, cum iretur per ſententias, cui deberet cenſura deferri, nam id Decij poſuerāt in ſenatus ampliſſimi poteſtate, abſente Valeriano, omnes vna voce dixerunt: Valeriani vita digna cenſura eſt: primus enim genere, nobilis ſanguine, emendatus vita, doctrina clarus, moribus ſingularis, exemplum antiquitatis: ille de omnibus iudicet, qui eſt omnibus melior: Valerianus à prima pueritia cenſor fuit. quæ cum eſſent ſæpius dicta, Decius accepit, omēs aulicos vocauit, ipſum Valerianum ꝑcepit rogari. Felicem te, inquit, Valerianum totius ſenatus ſentētia, immo animis atq; pectoribus, totiꝰ *orbis ſuſcipe cenſuram, quam tibi detulit Romana reſpub. quam ſolus mereris, iudicaturus de moribus noſtris: tu æſtimabis qui manere in curia debeant, tu equeſtrem ordinem in antiquum ſtatum rediges, tu cēſibus modum pones, tu vectigalia firmabis, diuides ſtatum, rempub. recenſebis: tibi legum ſcribendarū autoritas dabitur, tibi de ordinibus militum iudicādum eſt: tu arma reſpicies, tu de noſtro palatio, tu de iudicibꝰ, tu de ꝑſectis eminentiſſimis iudicabis: excepto deniq; præfecto vrbis Romæ, exceptis conſulibus ordinarijs, & ſacrorum rege, ac maxima virgine Veſtaliū, ſi tamen incorrupta permanebit, de omnibus ſententias feres. laborabunt autem etiam illi vt tibi placeant, de quibus non potes iudicare. Hæc Decius. Sed Valeriano ſententia huiuſmodi fuit: Ne quæſo, ſanctiſſime imperator, ad hanc neceſſitatem me alliges, vt ego iudicem de populo, de militibus, de ſenatu, de omnibus penitus* orbis iudicibus, tribunis, ducibus: hæc ſunt propter quæ Auguſtū nomen tenetis, apud vos cenſura reſidet, nō poteſt hoc implere priuatus. Igitur veniam peto, cui vita impar eſt, cui ætas ſic repugnat, vt cenſuram hominum natura non quærat. Multa alia de eius probitate inueniuntur, vt mirādum ſit, ꝙ confeſtim in ſuo imperio prolapſus ſit. nam etſi ab initio imperij Chriſticolis fuerit plurimum benignus, paulo tamen poſt per quendam (vt fertur) magum Aegyptiorum doctorem, ita deprauatus, ita deiectus eſt, vt primo e palatio ſuo expulſis, qui Chriſtiani nominis aſſertores erāt, deinde per vniuerſum orbem octauam perſecutionem grauiſſimam à Nerone cōtra Chriſti eccleſiam excitarit, in qua ꝑſecutione Lucius papa ſimiliter & Stephanus, martyrio ſunt coronati.

L. Valerianus imp. 33.

Officiū cenſoris q̄le fuerit.

Perſecutio octaua.

Lucio ſiquidem papa vita ꝑ martyriū functo, Stephanus natione Romanus, in cathedra Petri collocatur, anno dñi 259. ſedit annis duobus & aliquot menſibus, quamuis ſecundū alios ſeptem.

Stephanus papa.

Per idem tempus Stephanus de non rebaptizandis his qui ad fidem rediſſent, eadem ſtatuit quę & Cornelius pōtifex, quo tēpore Cyprianus venerat in ſententiam, hæreticos rebaptizandos, ſicut & pene omēs tenebant ꝑ Aphricā. Cornelius vero papa, & cæteri oēs ꝑ Italiā ſacerdotes, huiuſmodi decretum, manēte ſacerdotali concordia, refutarunt, ſtatuentes antiquitus ſuper hoc à patribus traditā regulam debere ſeruari, quæ cōtinebat, poſt abiectionē praui & cōfeſſionem recti dogmatis, ſola eos manus impoſitiōe purgādos. Vnde & Dionyſius, qui ante de hac re cum Carthaginenſibus & orientalibus ſenſerat, mutata ſententia, ad Stephanum ſcribens, eum bono eſſe animo iubet, cum eccleſiæ tam Aſianæ q̄ Aphricanæ, mutata opinione, in ſententiam Romanæ ſedis iam veniſſent.

De rebaptizandis hęreticis.

Iuuit & eccleſiam Dei Malchion Antiochenæ eccleſiæ presbyter eloquentiſſimus. hic enim contra Paulum Samoſatenum epiſcopum* Antiochiarum ſcripſit, ꝙ dogma Artemonis inſtaurare conaretur, affirmantis Chriſtum communis naturæ hominem tantūmodo fuiſſe, nec ſemper fuiſſe, ſed à Maria ſumpſiſſe principium: quę opinio poſtea in Antiocheno concilio omnium cōſenſu improbata eſt.

Malchion.

Stephanus aūt quum ope & verbis multos gentiles ad fidem Chriſti conuertiſſet, conquiſitus à Valeriano & Galieno, vnà cum pleriſq; ſuorum ad martyriū raptus, capite mulctatur. Stephano vero duobus annis impleto ſacerdotio Romæ, Sixtus ſuccedit anno dñi CCLXII. ſedit annis duobus, mēſibus nouem, hic cōſtituit,

Sixtꝰ papa.

PP 3

tuit,vt eccleſia & altaria verſus orientem verterētur. item,vt Miſſa ſuper altare fieret, quod ante nō ſeruabaſ, & vt, cū infra celebrationē ſacerdos ſub ſilentio legeret canonem,populus decātaret,Sāctus Sanctus Sāctus dn̄s Deus &c.Dionyſius Alexādrinus, de quo ſupra,ſcribit ad Sixtū de baptiſmate cōmemorans.Indicauit etiā pariter de Sabellij hæreſi:Quid dicā,ſcribit,de ea doctrina, quæ apud Ptolemaidā Pentapoleos ciuitatem,nuper exorta eſt,plena blaſphemijs in Deum patrem,& in dn̄m noſtrū Ieſum Chriſtū,negans eum eſſe filiū patris nec primogenitū oīs creaturæ, ſimul & S.ſpūs auferens intellectū?Hi Sabelliani à Sabellio dicti.Refutata quoq; tum eſt hæreſis Cherinthi ex libellis Nepotiani, q poſt mille annos futurā reſurrectionem & regnū Chri in terris dicebat.Is aūt Cherinthus,q libidinum & cupiditatū impatiens erat,voluptates ipſas in promiſſiōibus futuri regni ſanctis promittebat,abundātium ciboꝝ & mulieꝝ copiā.contra quod Dionyſius ſimiliter ſcripſit:Ego,inqt,tractatus hæreticoꝝ lego,& traditiōes eoꝝ perſcrutor,etiā ſi videar ad horā verbis eoꝝ pollui,ſed multū mihi confert hoc,ꝙ ex eoꝝ verbis arguere eos poſſum.deniq; cum aliqs ex fratribus presbyteris prohiberet me,ne hæretica legerem,viſio quædā mihi apparuit ſermonis hmōi:Lege oīa quæcūq; in manus tuas venerint,qa probare ſingula & diſcernere quæq; potes, quādoqdem ex initio hæc tibi fuit cauſa credendi. Hic Dionyſius multa pertulit ſub Valeriano & Galieno imperatoribus,in carcere, fœtore,ſame. multi quoq; martyres tum facti ſunt,vt tres adoleſcentes in Palæſtina,Marius Hieroſolymoꝝ ciuis,Aſtirius Romanæ vrbis ſenator,de qbus in Eccleſiaſtica hiſtoria. Apud Cæſareā Philippi,q̄ uā Pancadā Phœnices vocant,ſtat ære fuſa ſtatua habitu virili, ſtola compta,dextrā mulieri porrigens,quā ſanguinis profluuio laborātem Saluator curauit. ad pedem ſtatuæ e baſi herba quædam noua ſpecie naſcitur:quæ cū exorta fuerit,excreſcere vſq; ad ſtolæ illius ærei indumēti fimbriā ſolet:eam quū ſummo vertice creſcens herba cōtigerit, vires inde ad depellendos oēs morbos languoresq; conquirit:ita quæcūq; fuerit illa infirmitas corporis,hauſtu exiguo madefacti ſalutaris graminis depellitur,nihil oino virium habens,ſi,anteq̄ æreæ fimbriæ ſummitatē creſcendo cōtigerit, decerpaſ. Hanc ſtatuā ad ſimilitudinem vultus Ieſu formatā tradebāt,quæ permāſit ad noſtra vſq; tpa, ſicut ait Euſebius Cæſareeñ.Ipſi oculis noſtris inſpexim⁹. Ad imperatorē Valerianum redeo,q primū ſatis victorioſus erat,ſed poſtq̄ Chrianos pſequi cœperat, oīa ſibi aduerſa fuere. nam in Meſopotamia gerens bellum, à Sapore Perſaꝝ rege captus,ignominioſiſſima apud Perſas ſeruitute cōſenuit.nam q̄diu viuebat, ſemper acclinis humi, regē in equū adſcenſuꝝ dorſo attollebat.Et,vt dicit Oroſius,iuſto Dei iudicio tam nefarij in ſanctos autor delicti,ſ. perſecutiōis in Chricolas,hac probroſa punitus eſt pœna.Capto aūt Valeriano,oēs pene circūpoſitę nationes in Ro.fines inuehūtur. Germani,penetratis alpibus,Italiā irrumpētes,Rauennā vſq; perueniſſe, tādem Hiſpanias obtinentes,Tarraconē expugnāt.Alemani Gallias peruagātes, cuncta cæde,flāma,rapinisq; diripiunt.Macedonia, Pontus,Aſia, Gotthoꝝ inundatiōe vaſtātur, Sarmatæ Pannonias depopulātur.præterea cōſpiratiōe intrinſecus tyrāni inſurgunt bella ciuilia.Fundit vbiq; Ro.ſanguis,q effuderant innocentem Chrianoꝝ ſanguinē. Galienus vero Valeriani filius,poſtq̄ rerum ſummā ſolus obtinuit,claro Dei iudicio territus,exemplo patris motus,mitius erga Chrianos agere inſtituit,datiſq; decretis,inhibere ſupplicia,perſecutionesq; ceſſare præcepit,ac pacem eccleſijs trepida ſatisfactione reſtituit.Sed qa erat homo natura laſciuior,cōperta patris captiuitate gaudebat. Iocabaſ, cū eſſet oim ingēs mœror,ꝙ Ro. princeps captiuitate Perſica teneret,quē inultū filius relinquebat,nec ad patris miſerias aut dedecus Ro.imperij mouebaſ:&cum primū audierat captū patrē,Sciebam,inqt,patrē meū mortalem.ſæpe ad tibicines proceſſit,bibit in aureis ſemp poculis,ſemp vina variauit,cōcubinę in eius triclinio dormitabāt.gēmato baltheo vſus eſt,caligas gēmatas annexit, matronas ad cōſolationē ſuā rogauit, oēs viæ ludis,ſtrepitu,plauſibusq; perſonabāt.Cumq; in luxuria & improbitate perſiſteret,nec aliter Rempub.gereret,Poſthumius in Gallia inuaſit tyrannidem,ſeditione tamen militum tandem interfectus eſt. Genuus purpuram imperialem aſſumens in Mœſia,occiſus eſt.Aemilianus apud Mogūtiā, cum res nouas moliref,oppreſſus eſt. Poſt mortem Poſthumij Marius in Gallia inuaſit imperium,ſed continuo interfectus eſt. Deinde Victorinus à Gallis vltro creatus,poſt paululū occiſus eſt.huic ſucceſſit Tetricus,q tunc Aquitaniæ præſidatus adminiſtrabat officium,multaſq; ſeditiones militum pertulit.at in oriente per Odenatum quendā,collecta agreſtium manu,victi pulſiq; Perſæ,defenſa Syria,recepta Meſopotamia eſt.hunc Galienus,participato imperio, Auguſtum vocauit,q tamen poſt inſidijs cōſobrini ſui interemptus eſt,loco cuius Zenobia vxor Odenati ſuſcepit imperium,diuq; rexit non muliebriter. Pudet enumera

Sabellij hæreſis.

Cherinthi hæreſis.

Dionyſius.

Marius. Aſtirius.

Mirum de herba quadam.

Valerianus capitur.

Galienus IMP.33.

Inuaſores imperij.

Zenobia regina.

merare, quæ ſępe Galienus malo generis humani quaſi per iocum dixerit. nam cum ei
nunciatū eſſet, Aegyptū deſciuiſſe, dixiſſe fertur: An ſine limo Aegyptiorum eſſe nō poſ-
ſumus? Perdita Gallia, riſiſſe fert & dixiſſe, Non ſine trabeatis ſagis tuta Reſp. eſt? ſic de-
niq; de oībus partibus mundi iocabatur amiſſis. Verum cum Galieni tantam improbi — Galieni mors.
tatem ferre non poſſent, conſiliū inierūt Martianus & Cecropius liberandi Rempub.
& apud Mediolanū ab Aureolo duce, vel (vt alij volunt) à Cecropio interemptus eſt.
vbi continuo & frater eius Valerianus eſt interemptus. Hæc vita Galieni fuit, q volu-
ptatibus & ſtupris perdidit orbem terrarum, quem xxx. prope tyrannis vaſtari fecit,
ita vt etiam mulieres illo melius imperarent.

GENERATIO DECIMA.

ANno dñi 270. regnāte adhuc Galieno, anno imperij ſui 12. icepit decima genera-
tio. Eodē anno Hieroſolymorum eṗus Hymenæus extitit, ſub Sixto ſecūdo papa — Hymenęus.
ordinatus. Eodē anno Dionyſius apud Alexandriā quieuit in pace, vir ſanctita- — Dionyſius.
te & doctrina admirādus. hic inter cætera ſcribit in eṗla de paſchali feſtiuitate, Alexā-
driam eſſe deſolatā tribus de cauſis: primū dicit manibus ſuis partem maximā perſe-
quendo ſanctos cæſam, partem alterā bella inteſtina, partem vero quæ ſuperfuerat, pe
ſtilentem ægritudinē rapuiſſe. Ille Dionyſius Iohannis apoſtoli Apocalypſim nūquā
refutandā putat, ſed ſumma dignitate venerādam, cū eius ſcripta humanę eruditionis
intellectū excedāt, illiusq; reuelationē ſancti alicuius ac ſine vlla dubitatiōe per Dei ſpi-
ritum factam affirmat. Sub Galieno q & Decius appellatur, Sixtus papa martyrio co-
ronatus eſt, licet alij cōtradicant, Dionyſij Alexandrini dicto aſſentientes, q ſcripſit,
Galieno regnante poſt patrem Valerianum, Dei eccleſiam in pace fuiſſe conſtitutam.
temporum tamen habita ſupputatione, S. Sixtus cum S. Laurentio paſſus fuit, anno dñi
273. quo anno & Galienus Mediolani interficitur. Eodem tpe claruiſſe dicitur Grego
rius Neocæſareæ Ponti eṗus, Theodorus ante dictus, Origenis diſcipulus, vir illuſtris — Gregorius Neocęſarrę epiſcopus.
& catholicus, de quo nōnulla miracula refert Euſebius in eccleſiaſtica hiſtoria. Narra
tur vnū de eo illuſtre miraculū: Cū aliqñ per alpes trāſiret, neceſſitate coactus, ad ṗsby
terū cuiuſdā phani Apollinis ſacrū diuertit, ibi pernoctās. ſacerdos iſte ex more conſu
lebat ſimulacrū Apollinis, reſpōſa poſcētibus dabat, vnde ei alimonię quęſtus erat. Gre — Miraculū.
gorio mane recedente obmutuit dæmon. Cumq; ſacerdos efflagitaret reſpōſum, q de
me, clamauit dæmon, inuocas? venire nō poſſum. percontāti cauſam, aduētu ſe Grego
rij dicebat expulſum. Mox ſacerdos occupās viā, ſecutus eſt Gregoriū, querelā expulſi
numinis exponēs, quęſtumq; amiſſum deplorat. at ille nihil moratus, ſcribit eṗlam in
hæc verba: Gregorius Apollini: Permitto tibi redire ad locū tuū, & agere quę cōſueui
ſti. hanc ſacerdos ad phanū fert eṗlam, adeſt iterū dæmon, iterū dat reſpōſa. Tunc ſa-
cerdos intra ſe cōpunctus, ait: Nonne multo melior eſt Gregorius iſte Apolline, cuius
obtemperat iuſſis? & deſcendit mox ad Gregoriū, referens eṗlam. rei ordinē pandit,
vtq; Deo ſe offerat, petit, ſtatim relicta gentilitate, factus ab eo catechumenus. Poſtea
baptiſma conſequitur, & in tantū virtutibus fidei ꝓfecit, ꝙ B. Gregorij ſucceſſor in epi
ſcopatu eſſe meruerit. Sixto Romanæ eccleſiæ per annos xi. ſacerdotio ꝓcurato, ſucce
dit Dionyſius ex monacho pōtifex creatus, anno 275. hic ṗsbyteris eccleſias & cœmite — Dionyſius papa.
ria in vrbe Roma ſtatim diuiſit, parochias & diœceſes foris diſtribuit, atq; limites con
ſtituit, de quo 13. q. 1. c. 1. Termini aūt prouinciarum & epiſcopatuū ante aduentū Chriſti
fuerunt diſtincti. Et in ipſis vrbibus apoſtoli ac ſucceſſores, patriarchas & eṗos poſue-
runt, 80. di. c. 1. 2. & 3. Dionyſius ſedit annis nouem, ſub quo cōciliū eſt habitum Antio
chiæ, cui tamē ob ſeniū intereſſe nō potuit, ibiq; Paulus Samoſatenus cōdemnatur, qui
Artemonis hæreſim reſuſcitauerat. Interea occiſo Galieno Claudius, vir ſanctus, vene- — Claudius imp. 34.
rabilis & bonis omnibus charus, amicus patriæ, acceptus ſenatui, populo bene cogni-
tus, à militibus electus & à ſenatu Auguſtus appellatus eſt anno dñi 274. regnauit an-
num vnum, menſes nouem. Hic Galieni morientis ſententia imperator creatus eſt. Hic
interfecto à ſuis Aureolo, recipiens legiones, Gotthos iam qndecim annos Illyricum
Macedoniamq; infeſtantes deuicit. Gentem Gotthorum, quæ pro Getica Gotthica
eſt dicta, conſtat à Scythis originem habuiſſe. Scythas vero primos eſſe in Europa — De Gotthis
ſub ſeptentrione & ad Tanais limitem, feros ac pacatiſſimos ad mortem, apud omnes
ſcriptores inuenimus. Sed Pompeius Trogus eorum originem q̄ remotiſſime repe-
tens, multa dicit quæ Scythis Aſiam incolentibus, magis q̄ in Europa ad Tanaim ſedē-
tibus accommodari videntur. Paulus Oroſius de his ſcribit, ꝙ Romanas prouincias
ingreſſi, ſocietatem Ro. fœderis precibus quæſiuerunt, quam armis vendicare potuiſ-
ſent. paulo poſt dicit adiſſe eius gentis oratores Octauianū Auguſtū Tarracone agen
tem, vt quā à victore remotiſſimo peterēt pacē, facilius impetrarent. Ablabius origine

Gotthus, ſcribit eos ab Agrippa Danubium tranſire cõpulſos, ſub Domitiano fuiſſe reuerſos, quo in tpe Oppius Sabinus primũ, & poſtea Fuſcus Corneli' Ro. duces cum ipſis cõgreſſi Gotthis, copias amiſerunt, & in ꝑlio ceciderunt, & tamen Gotthi qbus victoria incruenta non fuit, in Ro. ꝓuincijs eo tpe ꝑmanſerunt: domuit tamẽ & Ro. ꝓuincijs expulit Gotthos paulo poſt inſignis princeps Traianus, ſed in ſuis barbarici ſoli ꝓuincijs, in qbus quieſcere ꝑmiſerunt, dimiſit intactos, quos anno poſt ſere 90. Antoninus Baſſianus Caracalla tumultuarijs ꝑlijs ſuperauit, pariter Gordianus deinde iunior Gotthos ad Danubium venire parantes, magis repulit q̃ ſuperauit. Quamobrem anno exinde octauo, cum Philippus impare cœpiſſet, Ro. ſoli ꝓuincias irruperunt, & non ſolum ipſi appellati Viſigotthi, id eſt, occidentales, Danubium tranſierunt, ſed & Oſtrogotthos, id eſt, orientales aliaſq; gentes in Reipub. ꝓuincias trecenta virorum millia ꝑduxerunt, à qbus Thracia Mœſiaq; miſerabiliter ſunt vaſtatæ. Miſit tamen in eos Philippus Decium Pannonienſem legatum ſuum. Aliquot ꝑlijs hic inferior, re infecta reuertitur: & poſtea Philippo cum eiuſdem nois filio, fraude ipſius occiſo, imperator factus, eam gentem dimiſit intactam, quę qdem gens ſub Gallo & Voluſiano fœdus innouauit cum Repub. Ipſis vero Gallo & Voluſiano ſublatis, ſecuta ſunt infeliciſſima tpa Valeriani impatoris. Eo nanq; in vinculis Saporis Perſarũ regis tunc agente, Galienoq; & filio inutili & xxx. tyrannis imperium lacerantibus, Gotthi Bithyniã inuaſerunt, Nicomediã vaſtarunt. Exinde Thracibus occupatis, Macedoniaq; vbiq; vaſtata, Theſſalonicam obſederunt. ſed dum * Macriani ducis virtute ijdem Gotthi in Achaia ſuperati recedunt, alia eorundem Gotthoꝝ manus Aſiam vaſtat: & tunc templum Dianæ Epheſiæ ſpoliatum primo, & poſtea eſt incenſum. Differentiã inter Viſigotthos & Oſtrogotthos legere qs poteſt apud Paulũ Diaconũ atq; Blondũ. Emerſit inter hęc Claudius impator ſecũdus huius nois, q plura biennio, q̃ quiſq̃ Ro. princeps decẽnio ſumma felicitate cõfecit, vt iuxta Trebellij verba, ſi diutius in Repub. eſſet cõmoratus, Scipiones bonos & Camillos, omeſq; veteres ſuis viribus, ſuis cõſilijs & prudentia fuerit redditurus. Quod vero ad Gotthos attinet, quantis illos viribus ꝓfligauerit, indicat illius epl'a ad Iuniũ Bocchũ Illyricũ tuentẽ miſſa in hæc verba: Claudius Boccho ſalutẽ: Deleuimus trecenta millia Gotthoꝝ, duo millia nauium ſubmerſimus, tecta ſunt flumina ſcutis, ſpatis & lanceolis, omnia littora operiuntur, campi oſſibus tecti, nullum iter purum eſt, Carthago deſerta. tantum muloꝝ mularumq; cepimus, vt binas & ternas miles poſſit adiungere. Noſtra diligentia pugnatum eſt apud Myſios, & multa prælia fuerunt apud Martinopolim, multi naufragio perierunt, plerique capti reges, captæ nobiles fœminæ, repletæ barbaris ſeruis Romanæ prouinciæ, factus miles barbarus & colonus e Gottho. Nec vlla fuit regio, quæ Gotthum ſeruũ, triumphali beneficio nõ haberet. hanc ob rem in curia aureus clypeus, in Capitolio aurea ſtatua eidem à ſenatu decreta eſt. Finito autem bello Gotthico, grauiſſimus morbus increbuit. tunc etiã Claudius morbo affectus interijt, cum magno imperij damno. Quid eñ in ipſo nõ mirabile? qd nõ cõnſpicuũ? In quo Traiani virtus, Antonini pietas, Auguſti moderatio, & bonoꝝ principum exemplum fuerit relictũ. Illum eñ ſenatus & populus ante imperiũ, in imperio, & poſt imperiũ ſic dilexit, vt ſatis cõſtet neq; Traianũ, neq; Antoninos, neq; quenq̃ aliũ principũ ſic amatũ. Claudio ſic demigrãte, Quintilius frater eiuſdem, vir ſanctus & æmulus fratris, delatũ ſibi oĩm iudicio imperium, merito virtutum, ſub quo barbari q ſupfuerant, terras imperij vaſtare conati ſunt, ꝓuincialium tamen virtute referũtur obtriti. veꝝ Quintilius 17. die, ꝙ ſe grauem & ſerium contra milites oſtenderet, Aquilegiæ interemptus eſt anno dñi 276. Poſt Claudium & fratrem ſuum Quintiliũ, Aurelian' mediocri (vt dicitur) colono ꝓgenitus imperator eſt electus, anno dñi 276. De illo Aureliano refert Garibaldus, q geſta Bauarorum cõſcripſit, ꝙ olim qdam dux Bauaroꝝ Taſſilo, ex filia regis Moranoꝝ genuerit filium ſui nois, q expulſus à Ro. venit in Carinthiã, ædificauit multa caſtella & oppida, duxit in vxorem filiã principis Pannoniæ, ex qua Aurelianũ iſtũ & Theodonẽ fratres genuit. Theodo dux iterũ reſtitutus fuit in patriã. Hic à prima ætate ingenio fuit viuaciſſimus, viribus clarus, nullũ vnq̃ diem ꝓtermiſit etiã feſtũ, quo nõ ſe pilo & ſagittis, cęteriſq; militaribus exerceret officijs. ſtatura procerior, neruis validiſſimis. Huius multa extant egregia facinora. Refert Theoclius, Aurelianũ manu ſua bello Sarmatico vna quadraginta & octo interfeciſſe, pluribus aũt diebus vltra nongentos quinquaginta. Idem apud Moguntiã tribunus legionis ſextæ Gallicanæ, Francos irruentes, cũ vagarentur per totã Galliã, ſic afflixit, vt trecẽtos ex his captos, ſeptingẽtis interemptis, ſub corona vẽdiderit. Hic aũt magnæ ſeueritatis fuit, ſeueriterq; pc̃tã caſtrenſia correxit. Solus deniq; oĩm, militem q adulterium cum hoſpitis vxore commiſerat, ita puniuit, vt dua

Gotthi victi à Claudio.

Claudij mors.

Quintilius IMP. 35.

Aurelianus IMP. 36.

Adulteri ſupplicium.

vt duorũ arborũ capita inflecteret,quas ad pede militis ligaret,caſdemq́ſubito dimit-
teret,vt ſciſſus ille vtrinq; penderet.Huius ep̄ſa militaris eſt ad vicariũ ſuũ,hmõi:Si vis
tribunus eſſe,immo ſi vis viuere,manus militũ cõtine. nemo pullũ alienũ rapiat,ouem
nemo cõtingat,vuã nullus auferat,ſegetẽ nemo deterat,oleũ,ſalẽ, lignũ nemo exigat,
annona ſua cõtentus ſit:de prẹda hoſtis,nõ de lachrymis ꝓuincialiũ diteſcãt.arma ſint
terſa,calceamẽta fortia,veſtis noua veterẽ excludat,ſtipendiũ in balteo,non in pompa
habeat:torquem,armillas & annulũ deponat, equũ faginariũ ſuũ defricet. alter alteri
quaſi ſeruus obſequať,à medicis gratis curenť.haruſpicibus nil dent, in hoſpitiis caſte
ſe habeãt.Qui litem fecerit,vapulet.In principio aũt imperij Aureliani, oĩes natiões
aquilonares cõtra Ro.imperiũ coniurãtes,incredibili multitudine per eã partem Ita-
liæ quæ Alemaniã reſpicit,Italiã intrãt,igne,cæde,rapinis oĩa vaſtantes.Quibus occur
rens Aurelianus,magna cæde ſuorũ in fugã verſus eſt,ex eo ꝙ in denſiſſimis ſyluis bar
bari ſe cõtinentes,Ro.à dorſo perſequentes interimunt. Ipſe tum imperator fugiens,
vix cũpaucis euaſit,ex qua calamitate ita trepidata eſt vrbs,vt multi relictis mœnibus,
fugere tẽtauerint.ſed cõgregato milite victus Aurelianus, barbaris rurſum puguatu-
rus occurrit,illoſq́ tribus,licet difficillimis,bellis vicit,vno nõ longe à Placentia,alte-
ro iuxta amnem Metaurum,tertio Ticinenſibus cãpis. quo vltimo prælio tantã ſtra-
gem barbarorũ fecit,vt prẹ multitudine occiſorũ,victores victos inſequi impedirenť:
adeo vſq; ad internecionẽ deleti ſunt,vt ex ſexcentis millibus armatorũ, vix ſexta pars
ſupfuerit.His itaq; implicitus,Tetricus vir ingentis animi,purpurã induit,ſeq́ impera — Tetricus.
torẽ noĩauit,& cũ multa cõtra Alemanos feciſſet,diu Gallias tenuit.ſed cũ militũ ſuo-
rum ſupbiam & impudentiã tolerare nõ poſſet,reddere Gallias Romanæ Reipub.co-
gitauit.Et audiens Aurelianũ Romæ imperare, atq; victis barbaris ſe petere,Aurelia-
no ſcripſit vt exercitum ſuum reciperet.Aurelianus ergo properãs, Tetrico prodente
exercitum,abſq; bello facile Gallias recepit:qbus receptis,illum exercitum q ad Gallo
rum præſidiũ fuerat,amouit,nouumq́ conſcripſit.Inter hæc per orientẽ plurimi mo-
tus emerſere, ad quos ſedandos multa Germanorũ auxilia atq; Gallorũ ſecum traxit.
ſed anteq̃ ad orientẽ veniret,multa bella prius confecit.nam in Thracia & Illyrico oc
currentes ſibi barbarorũ copias ſtrauit,inſup & Canabã ſiue Canabãdem regem Got
thorũ,nouos vltra Danubiũ motus parãtem,cum qnq; millibus interfecit. quo in præ
lio captæ ſunt decem mulieres virili habitu pugnantes,quas ab Amazonibus ortas eſſe
dicebant.His potitus victorijs,Zenobiã in oriente imperãtem aggreditur. Thymam
proditione vnius ex ciuibus cepit,deinde Antiochiã obſedit,atq; in poteſtatẽ ſuã rede-
git. Poſthac prælio diu ancipiti cum Zenobia inito,ſolutis ordinibus Zenobiæ,exer-
citus cæſus,ipſa fuga ſalutem quæſiuit. Inde Aurelianus in Palmyra Zenobiã obſedit,
& cum diu obſidio duraſſee,Aurelianus ep̄ſam Zenobiæ ſcripſit in hẹc verba:Aurelia — Aureliani epſa ad Zenobiam.
nus imperator Romanæ vrbis,Zenobiæ:Sponte ſacere debuiſti,q̃d nunc meis lr̃is iu-
betur.deditionẽ ꝑcipio,ita vt cũ tuis vitã agas quo te ſenatus ſnĩa collocauerit:gẽmas
aurũ & argentũ in Ro.ærariũ cõferas.Hac ep̄ſa recepta,Zenobia inſolẽtius reſcripſit.
vnde iratus Aurelianus,ſtatim aucto exercitu atq; munito,multa auxilia Zenobiæ ad-
uenĩẽtia intercepit.quo audito,ipſa fugã iniit,ſed à militibus Aureliani capta fuit,quã
imperator ad triumphũ reſeruari ꝑcepit,& poſt paucos dies ciuitatem cepit. Pacato
itaq; oriente,cũ Aurelianus ad vrbẽ ire pararet, Firmus qdam in Aegypto Aureliano
imperatori rebellem ſe fecit,q tamẽ vno ꝑlio victus,cum copias reparare vellet, & nõ
valeret,laqueo ſibi vitã extorſit.Victor itaq; Aurelianus,toto orbe pacato,Romã cum
triumpho eſt ingreſſus,haud diſſimilis Alexandro Magno,ſeu Cæſari. nam Ro.impe
rium triennio ab inuaſoribus defenderat,cũ Alexander per xij.annos ingentibus vi-
ctorijs ad Indiã puenerit,& C.Cæſar decẽnio Gallias ſuperauerit,aduerſus ciues qua-
driennio pugnauerit.Cum ergo à bellorũ motu quieuiſſet;optimas leges inſtituit, &
primus oĩm Ro.principũ diadema more regio ſibi impoſuit.& veſtes auro gemmiſq́
contextas in vſu habuit. contrarium tamen eius apud nõnullos inuenitur,ꝙ ſ. veſtem
holoſericã neq; ipſe in veſtiario ſuo habuerit,neq; alteri vtendã dederit,porcinæ quoq;
carnis vſum primus populo inſtituit, multos ſeruos e familia ſua cum peccauerãt,legi — Vſus porcinæ inſtitut.
bus audiendos publicis iudicijs dedit. vino ruffo delectabatur.medicum ad ſe cũ ægro
taret nunq̃ vocauit,ſed inedia ſe præcipue curauit. Sed poſt tot victorias adeo effera-
tus eſt anim⁹,vt multos nobiles & aliquos etiam ex ſenatu,ſola animi ſeueritate inter-
fecerit:quam ob cauſam magnam illam gloriam bellicã minuit,& timeri cœpit, non
amari.Hoc etiã tpe Aurelianus ꝑſecutionẽ nonã poſt Neronẽ in Chr̃ianos mouit,q ta — Nona Chriſtianorũ perſecutio.
men ab initio imperij,cum Paulus Samoſatenus à patribus eſſet cõione priuatus, & de
domo eccleſiæ exire noluiſſet,interpellat⁹,impauit vi cũ publica expelli.nõ eñi tũ erat

malorũ

maloꝝ conſilijs deprauatus,ſed proceſſu tpis conſiliũ mutauit:ꝗ tpe per diuerſas pro-
uincias multi pro Chri noīe occubuerũt,& ſcribit Euſebius eoꝝ pe pſecutiõis Aureliā-
næ,fulmen iuxta eũ comiteſq; eius ruiſſe magno circũſtantium pauore. Incidit aũt, vt
Mneſtheũ notariũ ſuoꝝ ſecretoꝝ,īfenſiorē ſibi mināndo redderet. ille cognoſcēs Aure
lianũ neq; fruſtra minari ſolere,neq; ſi minaret̃,ignoſcere,in ſcheda ſcripſit noīa eoꝝ
ꝗbus Aurelianus iraſcebat̃, additis plurib⁹ de ꝗbus nihil aſperũ cogitabat:ſe quoq; in-
ſcripſit,ꝗ magis fidē faceret:deinde nacta opportunitate, legit ſingulis,addēs,diſpo-
ſuiſſe Aurelianũ oēs occidere. hi exardentes timore q merebant̃ offenſam,dolore in-
nocentes,ꝙ Aurelianus eſſet ingratus,inter Conſtātinopolim & Heracleam iter faci-

Aurelianus occiditur.

entem ſubito adorti interemerũt. hic finis Aureliano fuit. Sane Mneſtheus poſtea liga
tus ad ſtipitem,beſtijs obiectus eſt. ſenatus eñ mortē eius grauiter tulit, grauius tñ po.
Ro. q vulgo dicebat Aurelianũ pædagogũ eſſe ſenatoꝝ. Impauit annis ſex,minus pau
cis diebus. Occiſo itaq; ſeueriſſimo principe,exercitus retulit ad ſenatũ de imperato-
re deligēdo,idcirco ꝙ nullũ de his faciendũ putabat, q tam bonũ principē occiderāt.
verũ ſenatus electionē in exercitũ refudit,ſciens nõ libenter iam milites accipere impe
ratores quos ſenatus elegerat. deniq; id tertio factũ eſt, vt ita per ſex menſes imperato
rem Ro. orbis nõ haberet. Extāt literaꝝ exempla exercitus in hæc verba: Felices ac for
tes exercitus ſenatui pplóq; Ro. Aurelianus imperator noſter per fraudē vnius hoīs,
& errorē bonorũ ac malorũ interemptus eſt. hunc inter deos referte ſancti & dñi P.C.
& de vobis aliquē dignũ veſtro iudicio principē mittite. Nõ eñ de his q vel errauerũt,

Oratio Taciti ſenatoris.

vel male fecerũt,imperare nobis patimur. Lectis his in ſenatu, Tacitus primę ſententię
ſenator ita locutus eſt: Recto ordine cõtuliſſent dij, P.C. ſi boni principes ferro inuio-
labiles extitiſſent,neq; cõtra eos aliqua eſſet poteſtas his q necis infandæ mentē conci-
piunt. viueret eñ princeps Aurelianus,quo neq; vtilior fuit ꝗſquā. reſpirare certe cœ-
perat poſt infelicitatē Valeriani ac Galieni,imperāte Claudio noſtra Reſp. at eadem
reddita fuerat,Aureliano toto penitus orbe vincēte. Ille nobis Gallias dedit,ille Italiā
liberauit,Vindelicis iugũ barbaricæ ſeruitutis amouit,illo viuēte Illyricũ reſtitutũ eſt,
redditæ Ro. legiones Thraciæ,ille oriētem fœmineo preſſum iugũ reſtituit, ille Perſas
fugauit & oppreſſit,illũ populi ad orientē Sarraceni,Bactriani,* Sores,Iberi,Armeni,
Indi,veluti pſentē venerati ſunt, deũ oīa in vrbe phana eius micāt donis. Quare P.C.
deos ipſos cõuenio,q talem principē interire paſſi ſunt,niſi forte ſecũ eum eſſe malue-
runt. decerno igit̃ ei diuinos honores. nam de imperatore deligēdo ad eundē exercitũ
cenſeo eſſe referendũ. niſi eñ ſic fiat,electi periculũ erit,& eligentis inuidia. Deinde ab
oībus probata eſt hæc ſentētia. Attñ cum iteꝝ atq; iteꝝ mitterent ad exercitũ,ex ſena-
tus cõſulto Tacit⁹ iſte impator electus,anno dñ 281. At ille: Miror P.C. vos in locũ Au
reliani fortiſs. impatoris,me ſenē velle principē facere. attñ ſic mihi cõtingat iuſte &
vtiliter imperiũ adminiſtrare, quēadmodũ ego oīa ex veſtra ſentētia me agere opor-
tere duxi. veſtrũ eſt igit̃ P. decernere ac iubere,ꝗ veſtro ordini,quę exercitibus & Po.

Tacitus 37. IMP.

Ro. cõmoda videant̃,meũ veſtra decreta cũ dignitate exequi. Ad hæc ſenatus: & Traia
nus,& Adrianus,deniq; & Antoninus ad imperiũ ſenes venerunt. Imperatorē te,nõ mi
litem,facimus. tu iube,milites pugnent. animũ tuũ,nõ corpus eligimus. ſtatimq; accla
matũ eſt,atq; ad cāpum Martiũ itum. Ibi pfectus vrbis ſic locutus eſt: Vos ſanctiſſimi
milites,vos quirites habetis principē,quē de ſentētia oīm exercituũ ſenatus elegit,Ta-
citum dico Auguſtiſſimũ virũ,vt q hactenus Rempub. ſentētijs ſuis,nũc iuſſis atq; cõſul
tis iuuat. acclamatũ eſt à pplo,Feliciſſime Tacite Auguſte,dij te ſeruēt,& reliqua. Inde
ad exercitũ pfectus Tacitus,ibi ꝗq; cũ primũ tribunal adſcēdit,Meſius Gallicanus pfe
ctus ptorij,in hæc verba diſſeruit: Dedit,ſanctiſſimi cõmilitones, ſenatus principē quē
petiuiſtis,paruit pceptis & voluntati caſtrenſiũ,ipſum audite. poſt hæc Tacitus Augu-
ſtus dixit: Et Traianus ad imperiũ ſenex venit,ſed ille ab vno deductus eſt,ſed me ſan-
ctiſſimi cõmilitones primũ vos q ſcitis principes approbare,deinde ampliſſimus ſena
tus dignũ hoc noīe iudicauit. curabo,enitar,efficiā,ne vobis deſint,ſi nõ fortia facta,at
ſaltē & imperatore digna cõſilia. Tandē ad ſenatũ cõuerſus, petijt Aureliano ſtatuā au
reā ponendā,& vt Aurelianũ oēs pictũ haberēt,multaq; executus,autor fuit ſenatuſcõ-
ſulti faciundi,vt capitale eſſet,ſi ꝗs publice priuatimve æs argento miſcuiſſet,ſi ꝗs ar-
gentũ auro,aut æri plumbũ,ne ſerui in dñorum capita *regarent̃. Petiuit ꝗq; fratri ſuo
Floriano conſulatũ,quē cum nõ impetraſſet,lætatus eſt. dixitq;,ſcire Ro. ſenatũ quem
imperatorē legiſſet. omne patrimoniũ ſuũ publicauit. pecuniā quā habuit,militibus ſti
pendij noīe erogauit. Nec tacendũ eſt tantā ſenatus lætitiā fuiſſe,ꝙ eligendi principis
cura ad ordinē ampliſſimũ reuertiſſet,vt & ſupplicatiões decernerent̃,mitterēturq; li-
teræ in prouincias,vt ſcirent omnes ſocij ac nationes,in antiquũ ſtatũ rediſſe rempub.

Prima

Prima aũt cura Tacito fuit, vt oẽs q Aurelianũ occiderãt, interimeret, bonos malosve cum ia millle vindicatus eſſet, eos q à Mæotide eruperãt barbaros, conſilio atq; viribus compreſſit. At iſti viro magnificũ fuit, ꝙ tanta gloria ſuſceperit imperiũ. geſſit aũt propter breuitatẽ tempoꝶ nihil, interẽptus apud Pontũ inſidijs militaribus, ſexto menſe imperij ſui.

Taciti interitus.

Hinc frater Taciti Florianus arripuit imperium, nõ ſenatus autoritate, ſed ſuo motu, quaſi hæreditariũ eſſet imperiũ, cũ ſciret adiuratũ eſſe in ſenatu Tacitum, vt cum mori cœpiſſet, nõ liberos ſuos, ſed optimũ aliquem principem faceret. deniq; vix duobus menſibus imperiũ tenuit. nam occiſus eſt Tarſi à militibus ſuis, q æſtimabant neminẽ poſſe dignius imperare, q̃ Probũ, quẽ ab om̃i exercitu intelligebãt electum. Florianus morum fratris imitator, ſed nõ vſquequaq;, effuſior enĩ & ambitioſior erat.

Florianus IMP.

Poſtq̃ ad exercitus nuncius veniſſet, Tacitũ abſumptũ & Florianũ imperiũ arripuiſſe, tum animus militibus fuit præuenire Italicos exercitus, ne iteꝶ ſenatus principem daret. ſed cũ inter milites ſermo eſſet, qs fieri deberet, & tribuni eos in cãpo alloquerentur manipulatim, dicentes, reqrendũ eſſe principẽ aliquẽ fortem, ſanctũ, verecundum, clementẽ, probum, & cũ per multos circulos id diceretur, quaſi diuino nutu vndiq; ab oĩbus acclamatũ eſt: Probe Auguſte, dij te ſeruent. deinde * concurſus, & ad palatium reductus inuitus & coactus, ac ſæpe dicens: Non vobis expedit milites, non mecũ bene agitis, ego enĩ vobis blandiri nõ poſſum. Nihilominus tñ iterãt, Probe Auguſte dij te ſeruent, ita ei ſine vlla moleſtia, totius orbis imperiũ & militũ & ſenatus iudicio delatum eſt, anno dñi 283.

Probus 38. IMP.

Scripſit mox ad ſenatũ: Recte atq; ordine P. C. optimo ſuperiori anno factũ eſt, vt veſtra clementia orbis terraꝶ principem daret, & qdem de vobis, q eſtis mũdi principes, & poſteri veſtri erunt, atq; vtinã id Florianus expectare potuiſſet. nunc qm̃ ille imperiũ arripuit, nobis à militibus delatũ eſt nomen Auguſtum, quæſo vt de meis meritis iudicetis, facturus qcqd iuſſerit veſtra clementia. Die tertia nonas Februarias in æde Concordiæ lectæ ſunt lr̃æ, & continuo acclamatũ eſt, Probe Auguſte dij te ſeruent, olim dignus & fortis, & iuſtus, bonus ductor, bonus imperator, exemplũ militiæ, aſſertor Reipub. felix imperes. ꝙ imperium ſuſcepiſti, gr̃as agimus, tuere nos, tuere Rempu. tu Francus, tu Gotthicus, tu Sarmaticus. tu Parthicus, tu oĩm ſemper digniſſimus imperio. Deinde decernunt Auguſto proconſulare imperium, patris patriæ reuerentiã, pontificatum maximũ, ius tertiæ relationis, tribunitiam poteſtatem. Accepto igitur hoc ſenatuſcõſulto, permiſit patribus, vt ex magnoꝶ iudicum appellationibus ipſi cognoſcerent, proconſules crearent, legatos conſulibus, ius prætorium præſidibus darent. Leges quas Probus ederet, ſenatuſconſultis proprijs conſecrarent. ſtatim deinde ſi q de occiſoribus Aureliani ſuperfuerant, vario genere vindicauit. Deinde animaduertit etiam in eos q Tacito inſidias fecerunt. Floriani ſocijs pepercit, quod non tyrannum videbantur ſecuti, ſed ſui principis fratrem. Recepit deinde omnes Europenſes exercitus, q Florianum imperatorem fecerant & occiderant. His geſtis, cum ingenti exercitu Gallias petit, quæ vndique occiſo Poſthumio turbatæ fuerant, interfectoq; Aureliano, à Germanis poſſeſſæ. Magna autem illic prælia tam feliciter geſſit, vt à barbaris ſexaginta per Gallias nobiliſſimas reciperet ciuitates, cæſis prope quadraginta millibus, q Ro. occupauere ſolum.

Gallos ſubegit Prob⁹.

Quam ob cauſam dedit ad ſenatum lr̃as huiuſmodi: Ago dijs immortalibus gr̃as, P. C. ꝙ veſtra in me vt iudicia comprobarem, ſubacta eſt omnis qua tenditur late Germania, nouem reges gentium diuerſarum ad meos pedes, immo ad veſtros ſupplices ſtrati iacuerunt: omnes iam barbari vobis arant, vobis iam ſeruiunt, & contra interiores gentes militant. Supplicationes igitur veſtro more decernite. nam 40000. hoſtium cæſa ſunt. 16000. nobis oblata armatorum, & 60 vrbes nobiliſſimæ captæ, & omnes penitus Galliæ liberatę. arantur Gallicana rura barbaris bubus, & iuga Germanica captiua præbent noſtris colla cultoribus. Quid plura? Illis ſola reliqmus, * ſolo nos eorum omnia poſſidemus. poſt hæc Illyricum petit, in quo Sarmatas cæteraſq; gentes proſudit ac propulit. tendit inde ad Thracias, atq; omnes Gotthicos populos *. pertranſijt orientem, vbi Saturninum q orientis imperium arripuerat, varijs prælijs ſuperat: quo victo, tãta in oriente quies fuit, vt merito illud inuulgaretur, mures rebelles nullum audire. Deinde cum Proculus & Bonoſus apud Agrippinã imperium arripuiſſent, oĩnesq; ſibi iam Britannias, Hiſpanias & Bracatæ Galliæ prouincias vindicarent, ibi Germani omnes à Proculo & Bonoſo rogati, auxilia ferre noluerunt. Tyrannos igitur illos ſtatim vicit Probus. quid multa? conferas Probum cum alijs imperatoribus aut principibus, q fortes, qui clemẽtes, q prudentes, q mirabiles extiterũt, intelligit hic princeps aut par fuiſſe, aut melior. qnquennio enĩ imperij ſui per totũ orbem terraꝶ tot bella geſſit, multaq; manu ſua fecit. Ille vero conſcius ſui, nõ barbaros timuit, nõ tyrãnos. vir ſane probus,

virAu

vir Aureliano, Traiano, Adriano, Antoninis, Claudioq́ præferendus, qa in illis varia, in hoc oĩa præcipua tunc fuere, q̃ oĩm iudicio bonoꝝ factus eſt imperator, orbem terraꝝ pacatiſſimũ fecit, de quo dictũ eſt ꝙ Probus diceret, etiã ſi Probus noĩe non fuiſſet. verũ cum probitate omnes anteiret, militemq́ ſuũ nunq̃ ocioſum eſſet perpeſſus, dicens annonã gratuitã militem comedere nõ debere. his addebat, breui milites neceſſarios nõ futuros, qa totum mundũ iam fecerat Romanũ: ſecura Reſpub. nõ arma neceſſaria, miles annonã non habebit. habebunt aratra, equus naſcẽtur ad pacem, vbiq; pax erit, vbiq; Ro. leges. Gallos & Pannonios vineas habere permiſit, almumq́ & aureum montẽ militari manu conſitos vineis conſerere prouincialibus dedit. Vnde cum Syrmiũ veniſſet, ac ſolum patriũ fœcundari cuperet, multa millia militũ ad faciẽdam foſſam poſuit. hac re permoti milites, eum interemerunt, anno imperij ſui qnto, ſeu (vt

Interitus Probi.

alij volunt) ſexto. eius aũt mortem ſenatus grauiſſime tulit, ęque populus. promittebat enim ſecula aurea, in quo nulla futura erant bella. vnde milites ſe deſpici formidantes, in eius necem conſpirant. Probus dum adhuc dux eſſet, vicit quandã gentẽ, vbi equus repertus eſt, nõ decorus, nõ ingens, q̃ vt captiui referebant, 100. miliaria ſingulis diebus currere poterat, idq́ ꝑ dies octo, vel decẽ cõtinuare. credebãt oẽs equũ ſeruare ſibi velle Probũ, ad quæ ipſe, ſugitiuo militi potius, q̃ ſorti, hic equus cõuenit. iuſſit milites in vrnam mittere, vt ſorte qs acciperet. Sortiri itaq; eũ milites iuſſi, cum Probi nomen ex vrna primũ fuiſſet eductũ, idq́ plures milites nomen ferrent, ad tollendã diſcordiam, magno oĩm fauore eſt id præmiũ vni illi addictũ. ſcribit F. Vopiſcus, mathematicos reſpõdiſſe genitrici ipſius Probi attentius petenti, fore ut à Probo longa mille annoꝝ ſucceſſione geniti, Ro. imperiũ non magis tenerent q̃ amplificatũ redderent. Primo Probi anno Dionyſius morit, & Felix natione Roman⁹ ſubſtituit. ſedit annis 5. hic ſta-

Felix papa.

tuit Miſſas celebrari martyrum nomine, vtq; nullibi quàm in ſacro loco Miſſa ce-

Manes hæreticus.

lebraretur, neceſſitatem ſemper excipiens. Quo tempore Manes, vocatus inſaniens & inſtinctu dæmonis agitatus, execrabilem hæreſim docet. hic Manes gente Perſa, vita & moribus barbarus fuit, tam acer ingenio, vt inſaniri vel impleri dæmone videretur. profiteri ſe Chr̃m auſus eſt, nunc ſpiritũ ſanctũ ſe prędicabat, xij. diſcipulos eligens, ad prædicandũ mittebat. Hinc Manichæoꝝ hæreſis exorta eſt. Vt aũt tunc impugnatur Manes, ita maxime laudatur Anatolius Laodicenus ep̃us propter ſanctitatẽ & doctri-

Anatolius.

nam. Hæreſis Manichæoꝝ aſſeruit duo eſſe principia, vnũ bonoꝝ, aliud maloꝝ: vnũ lucis, alterũ tenebrarũ: & Chr̃m habuiſſe corpus phantaſticũ, & alios multos errores, quos etiã Auguſtinus ante conuerſionẽ rõnibus acutiſſimis deſendebat. ſed poſt bapti-

Eutychian⁹ papa.

ſmũ funditus damnauit. Anno dñi 287. Eutychianus papa ordinat, ſedens annũ, vel vt alij volunt, mẽſibus x. hic inſtituit vt in altari frugibus benediceretur, maxime vero fabæ & vuæ. Ille ſicut & Felix, martyrio coronatur. Eutychiano Caius natione Dalma-

Caius papa

ta ſubſtituitur, anno dñi 288. ſedit annis xi. hic Caius ordines in eccleſia diſtinxit, qbus per gradus vſq; ad epiſcopatũ adſcenderet. hi erant, oſtiarius, lector, exorciſta, acolythus, ſubdiaconus, diacon⁹, presbyter, ep̃s. Conſtituit etiã, ne laici ſacris initiatos in iudicium vocarẽt, neve paganus aut heretic⁹ Chr̃ianum hoĩem accuſandi poteſtatẽ habe-

Carus 39. IMP.

ret. his tp̃ibus Victorinus ſcripſit & Pamphylus presbyter. Poſt Probũ Carus Narbonæ in Gallia natus, ab exercitu imꝑator eligit anno dñi 288. vir bonus qdẽ, & cũ hoc eſſet nũciatũ ſenatui, tã ſenatus q̃ pp̃lus Carini filij ſui cauſa inhorruit. Is em̃ ſemꝑ vixit peſſime. metuebãt em̃ triſtiorẽ principẽ, ſed magis improbũ hæredẽ. qualis em̃ Carus eſſet, Probi ep̃la indicat ad ſenatũ data in hæc verba: Probus Auguſtus amãtiſſimo ſenatui ſuo ſalutẽ dicit: Inter cætera felix eſſet noſtra Reſpub. ſi qualis Carus eſt, aut plerıq; veſtrũ, plures haberem in actibus collocatos. quare equeſtrẽ ſtatuã Caro more veterum, ſi placeat, decernendã cenſeo. At Carus vbi primũ accepit imperium, cõſenſu oĩm militũ bellum Perſicũ, quod Probus parabat, aggreſſus eſt, liberis ſuis Carino & Numeriano Cæſaribus nuncupatis: Carinum qdem ad tuendas Gallias cũ viris lectiſſimis deſtinauit, Numerianũ vero vt adoleſcẽtiorẽ ſecũ duxit. Verũ anteq̃ ad Parthos veniret, Sarmatas Probi morte feroces adeo, vt non ſolũ Illyricũ, ſed etiã Italiã inuaſuros timeret, vno ꝓlio cõtudit, xl. millibus ex illis occiſis & pluribus captis, deinde Perſas fortiter ſtrauit, & notiſſimas vrbes eoꝝ cepit. verũ gloriæ auidus, ſupra Tigridem fluuiũ caſtra ponens, ictu fulminis perijt. ſed Iunius Calphurnius talem de morte Cari ep̃lam dedit: Inter cætera, inqt, Carus noſter princeps vere char⁹, cũ ægrotaret, ſubito exorta tẽpeſtas eſt, vt caligarent oĩa, deinde tonitrua & fulgurũ vibratio oborta. oĩbus ſubito conclamatũ eſt, imperatorẽ mortuũ: vnde fama emerſit, fulmine eum interem-

Numerian⁹ IMP.

ptum. quem, quantũ ſcire poſſumus, ægritudine cõſtat abſumptũ. duos annos regnauit. Eo mortuo, filius eius Numerianus ab oĩbus imperator appellatus eſt: q̃uis enim

Carinus frater eius maior eſſet,hic tñ virtuoſus ac maximæ eloquētiæ.is nunciato ſi
bi Perſarū tumultu,cū apud Antiochiā maneret,voluit eccleſiā intrare,& Chriſtia-
norū miniſteria explorare.prohibuit eū S.Cyrillus,non licere,inquit,eū diuina my
ſteria videre,qui pollutus eſſet ſacrificio idoloꝝ.indignatus ille,occidit Cyrillum. S. Cyeillus occiditur.
Numerianus deinde victor cū ad vrbē exercitū reduceret,cœpit oculoꝝ dolore gra
uari,ita vt in lectica vndiq; clauſa portaret,ne à ſole vel puluere læderet.Eum ſic affli
ctum Aper Arrius ſocer ſuus,qui inuadere conabat imperiū,per inſidias occidi pro-
curauit.Cūq; interrogaret Aper de ſtatu eius,reſpōdebat bene valere.ſed cū poſt ali-
quot dies fœtore cadaueris res prodita eſt,Aper,cuius dolo putabat occiſus,captus,
& ante ſigna legionū manu Diocletiani occiſus eſt anno dñi 290. Tunc habita eſt Diocletian⁹
ingens cōcio,factū eſt tribunal.& cum quæreret quis daret reipub.bonus princeps, Imp. xxxx.
Diocletianū oēs vno conſenſu imperatorē appellāt,iuſtiſſimū Numeriani vltorē.cœ
pit itaq; regnare anno dñi 290.hic Dalmata fuit,& ſcribæ filius,& ante imperiū Dio
cles vocabat.pfuit annis xx.Supererat aūt adhuc Carinus filius Cari in Gallia degēs,
hic cū Cæſar à patre decretus ſibi Gallia,Italia,Illyrico,Hiſpaniꝭ,Britanniꝭ ac Aphri Carinus oc
ca relictus eſſet,ſed ea lege,vt oīa faceret q̄ Auguſti faciūt,ipſe ſe oibus vitiꝭ ac fœdi- ciditur.
tatibus maculauit,amicos optimos quoſq; relegauit,peſſimū quenq; elegit,ſuperbas
ad ſenatū literas dedit,vxores nouē duxit, pulſis plerūq; pgnantibus,mimis,meretri
cibus,cantoribus atq; lenonibus palatiū impleuit.habuit gēmas in calceis,baltheum
gēmatū.hoibus improbis plurimū detulit,ac nullo ſe vitio tēperauit.audiebat patee
adhuc viuens,& clamabat,Nō meus:ſtatuerat'q; Conſtantiū,qui poſtea Cæſar eſt fa
ctus,tunc aūt pſidē Dalmatiæ,in locū eius ſubrogare,illū vero occidere.Hic vbi pa-
trē à ſocero interemptū,Diocletianū Auguſtū appellatū cōperit,maiora vitia & ſce-
lera edidit,quaſi iam liber à frenis domeſticæ pietatis,nec ei tñ defuit vigor mentis.
nā contra Diocletianū multis pliꝭ conflixit,vltimo in Dalmatia victus eſt & occiſus.
Ad Diocletianū redeo.hic gemmas veſtibus ac calceis inſeri iuſſit,ac ſe vt Deū adora
ri.Primo aūt imperiꝭ ſui anno,Amandus quidam & Helinandus in Gallia,collecta
ruſticorū,quos Bagandas vocabant,multitudine,pernicioſos tumultus excitarunt.
Diocletianus propterea Maximianū Herculeū quendā cōmilitonē ſuū,Cæſarem fe- Maximian⁹
cit,& in Gallias miſit,q̊s ille facile deuicit.Erat aūt Maximianus de Pannonia,natus Herculeus.
gñe ruſticano,inciuilis ingeniꝭ,ferus,ſeuerus,luxurioſus,ſtultus.hic genuit de Eutro
pia vxore ſua Maxentiū & Fauſtā.Eo tēpore Maximianus ſacrā Thebeoꝝ legionē Mauriciꝭ
Mauriciꝭ cū ſociꝭ ſuis martyrio coronauit.Inter hæc per oēs Ro.terminos ſeditio- martyriū.
nes factæ.Carauſius quidā,ſumpta purpura,occupauit Britanniā,Iulianus Italiam,
Achilleus Aegyptū,quinq; Gentiani Aphricā,Narſeus rex Perſaꝝ orientē,quo peri-
culo Diocletianus permotus,Maximianū ex Cæſare Auguſtū facit,Conſtantiū vero
& Galeriū *Maximianus Cæſares cōſtituit,tradens Cōſtantio Theodorā filiā Maxi Conſtātius.
miani vxorē,& ſuā filiā Galerio.Erat aūt Conſtātius Claudiꝭ nepos ex filia,Galerius
vero in Dacia natus ex agricultoribus,fuit'q; paſtor armēti,vnde & armētarius appel
latus eſt,pulchee corpore,magnus & fortis.Cōſtātius igit Cæſar in Gallia apud Lin
gones primo plio profligatus cū exercitu ſuo,vix ipſe euaſit.ſecūdo plio ſatis ſecuta
eſt ei proſpera fortuna,nā tunc 60000.Alemanoꝝ cæſa referunt ab Eutropio & Eu
ſebio.Maximianus aūt Auguſtus quinq; Gentianos in Aphrica vicit.Diocletianus
aūt Achilleū obſeſſum pee ſeptē menſes,cepit apud Alexandriā & interfecit.Erat in
illis diebus cū Diocletiano Cōſtantinus iuuenis inclytus,filius Cōſtantiꝭ Cæſaris,quē
ex Helena procreauerat. hunc Diocletianus,inſtigāte Galerio,dolo perimere ſatage
bat,ſed cognita fraude,ad patrē ſuū ſaluus diuina prouidētia peruenit.Galerius vero
Maximianus,quū duobus iam pliꝭ aduerſus Narſeum cōflixiſſet,tertio cōgreſſu vi-
ctus,amiſſis copiꝭ,ad Diocletianum cōfugit,atq; ab illo arrogātiſſime ſuſceptus eſt,
vt per aliqt millia paſſuū purpuratus ante vehiculum eius cucurriſſe ferat.Carauſius Caeauſius.
gñe infimus,ſed cōſilio ac manu promptus,cū ad obſeruāda Oceani littora,q̄ Fran-
ci & Saxones infeſtabāt,eſſet poſitus,plus in perniciē q̄ profectū reipu.agens,ereptā
hoſtibus pdā,nulla ex parte reſtituens dñis,ſed ſoli ſibi vēdicans,purpurā tandē ſum-
pſit,ac Britannias occupauit,quibus p ſeptē annos retentis,tandē fraude Allecti ſociꝭ
ſui occiſus eſt,qui Allectus per trienniū inſulā inuadēs,à Sclepiodoto pfecto ptorio
opprimit,qui eam inſulā decē annis tenuit.Iuterea Diocletianus in oriente,Maximia
nus in occidēte,decimo poſt Neronē eccleſiā perſequunt,Chriſtianos affligentes ac
eccleſias vaſtātes.Hæc Beda.Tunc in Britannia martyr eſt factus S.Albanus. In Albanus
hac generatione & ſub Cari tēporibus,viri eruditione clari Iulius Capitolinus,Vo- martyr.
piſcus Syracuſanus,& his aliquāto antiquiores,Trebellius Pollio,*Helius Lampri viri illuſtres
dius,

dius,*Volgatius Gallicanus,*Helius Spartianus & Herodianus,omnes hiſtorici,ſub Diocletiano deſierunt ſcribere. Amianus Marcellinus ſcriptor egregius,xxxij.libris complexus eſt geſta Conſtantij comitis & Conſtantini filij,ac Galerij,Conſtantis & Conſtantij,Iuliani & Iouiniani,quorũ librorũ xiij.anteriores deſunt,in quibus Conſtantij,Conſtantini & Galerij geſta erant.

GENERATIO XI.

ANno igitur à natiuitate Chriſti 300.ab vrbe condita 1051.imperij aũt Diocletiani xi.Caio papa exiſtẽte,incepit vndecima generatio.Hoc in tẽpore pacatis vndiq; rebus,Diocletianus in oriente,Maximianus vero Herculeus in occidente, perſecutionẽ decimã poſt Neronẽ exercuerũt in Chriſtianos,ꝗ cæteris oĩbus ſeuerior,per decẽ annos & amplius eccleſiã afflixit inceſſanter,&,quãuis antea ſemp Chriſtianos perſequerenť,ſed xix.anno imperij Diocletiani tã crudelis tã ſæua perſecutio flagrabat,vt intra vnũ menſem xvij.millia martyrũ inueniant perpeſſi.

Decima perſecutio in chriſtianos.

Exijt eñ edictũ,vt cunctæ ꝗ erant in orbe eccleſiæ,ad ſolũ diruerenť,& ſacræ ſcripturæ vbiq; igni cõburerenť,oẽsq; qui eccleſijs pꝛeeſſent,in vinculis ponerenť,ac deinde exquiſitis ſupplicijs immolare dijs cogerenť.rapiebant itaq;(vt ait Euſebius)oẽs eccleſiarũ principes,& ſanctos clericos,nobiles & ignobiles,viros ac mulieres vnà cũ pueris,& varijs,inauditis,ac crudelioribus vt excogitari poterãt,ſupplicijs excruciabãt,ex quibus nõnulli fatigati cedebant,alij vſq; in finem patientiã ſeruabant. In Aegypto affirmat Euſebius ſuis oculis vidiſſe ſe,dum iudex innumeros fideles capite truncari iuſſiſſet,ſpõte oẽs,immo alij alios pꝛæuenientes,ceruices obiectabant ad necẽ,hymnũ Deo canẽtes, ita vt etiã extremos ſpiritus in Dei laudibus exhalarẽt. Primo oĩm ignis huius exordium inter ſolos milites parua ſcintilla cõflauerat,cũ deligerenť,ſi qui eſſent inter milites Chriſtiani,vt aut immolarent dijs,aut militiam pariter & vitã ſcirent ſibi ponẽdam. Tunc plurimi ex ipſis pro fide Chriſti,militiã & animas *nõnulli poſuere,cum vero inde flamma ſumẽs initium,tota per populos & ſacerdotes incendia exaggerauit,primum tunc Caius papa adhuc ſuperſtes,egit vt Cromatius oẽs Chriſtianos in domo ſua latenter reciperet,ad quos eo loci cõgregatos Caius:Dñs Ieſus,inquit,duos gradus in ſe credentiũ cõſtituit,cõfeſſionis & martyrij.Si q ergo pondus martyrij ſe poſſe ferre deſperãt,cõfeſſionis gloriam teneãt,& cum Cromatio ac l[illegible] ſuis pergãt.mecũ aũt,q volunt,in hac vrbe maneãt:nõ eñ terrarũ ſpatio diuidunť quos Chriſti charitas nectit. Tunc exclamauit Tiburtius:Obſecro pater,ne permittas me terga dare,iucundũ eñ mihi eſt pro vita æterna mortem ſubire.S.Caius cõgaudẽs fidei eius,fleuit.Remanſerunt ergo cũ eo Marcellinus & Marcus,& horũ pater Tranquillus,Sebaſtianus,Tiburtius,Nicoſtratus,cum coniuge Zoe,& fratre Caſtorio, Claudius cũ fratre ſuo Victorino.hi oẽs poſtea paſſim diuerſis ſunt excruciati ſupplicijs.

Caius papa.

Martyres illuſtres.

Marcellin⁹ papa.

Subrogať tum in locũ Caij Marcellinus Ro.natione,anno dñi 303.ſedit annis quatuor,vt quidã volũt,alij aliter.verũ in tãta perſecutionis caligine vix inuenio cui me accõmodem.id tñ certũ eſt,intra xij.annos quatuor Ro.pontifices fuiſſe,Marcellinũ de quo nũc agiť,Marcellũ eius ſucceſſorẽ,dehinc Euſebiũ,poſt illũ Melciadẽ,cui ſubrogať Silueſter anno dñi 314.aut ad maximũ xv.vnde cõtra morẽ de his quatuor pontificibus ordine dicã. Marcellinus papa in hac perſecutione cõpræhẽſus,timore mortis deuictus,thura idolis impoſuit.at mox cõſcientia ductus,congregato cõcilio aliquorũ epõrum & ſacerdotũ,publice confeſſus eſt peccatũ ſuum,cilicio indutus,petiit pro incõſtantia ſua debita pœna puniri.Sed reſpondebãt patres:Prima ſedes à nemine iudicať,negaſti tu.negauit & Petrus,ſed egreſſus foras,fleuit amare.tu ergo in teipſo corrige caſum tuũ,de quo xxi.diſt.§.nũc aũt.ait ad hæc:Ob ſcelus idololatriæ iudico me deponendũ,& anathematizo oẽs q corpus meũ tradiit ſepulturæ.pergẽſq; ad Diocletianũ,cõfeſſus eſt ſe Chriſtianũ,propter ꝗd martyrio coronatus eſt.Cũ autem corpus ſuum per 36.dies iacuiſſet inhumatũ,apparuit B.Petrus Marcello ſucceſſori ſuo,dicẽs:Vade & ſepeli eum.neſcis ſcriptũ,qui ſe humiliauerit,exaltabiť. & factũ eſt.ſedit annis quatuor.

Marcellus papa.

Huic Marcellino Marcellus ſubrogať anno dñi 307.ſedit annũ & mẽſibus octo.hic ſtatuit ꝙ conciliũ gñale non poſſit celebrari ſine autoritate papæ,xvij.di.ſynodũ. Titulos 25.in vrbe conſtituit quaſi diœceſes,propter baptiſmũ & ſepulturas.Cum quadam die Diocletianũ modeſte argueret de iniuſta perſecutione Chriſtianorũ,qui pro repub.ſedulo orarẽt,imperator domũ Lucinæ iam factã eccleſiã atq; conſecratã,ſtabulũ fieri mãdauit,ibiq; Marcellũ ad cuſtodiã animaliũ deputauit,vbi pedore & ſitu moriť.ibi hodie eccleſia B.Marcelli noĩe habeť.

Euſebius papa.

Poſt hũc accepit eccleſiã regendã Euſebius natione Græcus.ſub hoc ab Helena diciť à quibuſdã ſancta crux inuenta,vnde ab ipſo diciť inſtitutũ feſtũ S.crucis,de conſ.diſt.iij.crucis.

Sed

Sed verius dicit inuenta ſub Silueſtro,& forte in noīe Euſebij eſt erratū. tandē marty
rio coronat ſub Maxentio,ſedit mēſes 8. Euſebio ſubrogat Melciades natiōe Apher,
ſedit annos quatuor. ſtatuit vt die dñico vel quinta feria nemo ieiunet,quia hos dies
pagani quaſi ſacros celebrabant,de conſ.diſt.3.ieiunium.& ſic obſeruatum eſt vſque
ad Gregorium ſecundū.& dicunt illum fuiſſe vltimū martyrē inter ſummos ponti-
fices,& q̄ oēs ab illo ſurſum vſq; ad B.Petrū martyrio ſint coronati. Ad impera-
tores redeo. Cū eñi ex perſecutione hac cœpiſſent deſolari vrbes,rura nudari culto-
ribus,orbari liberis parentes,non humanitatis ratione,ſed nimia crudelitate ſatiati,
ad clementiam parū ſe conuertunt. Edictumq; principale proponunt,*quō ſas eſſet
tot ciues morti tradere,placere de reliq̄, vt hoc genus hoīm, id eſt, Chriani nequaq̄
ſubirēt interitū,ſed oēs dextris oculis effoſſis, ſiniſtroq; poplite cauterio aduſto ac
debilitato, in æris ferriq; metalla vel opas ſtatuūt deportādos. hæc fuit clemētia prin
cipalis,qua optimis ciuibus cōſultū eſt. Et qm̄ dñs quidē tradiderat familiā ſuā caſti-
gare paucis,propter corruptos nimia licentia Chriſtianorū mores,maxime vero ec-
cleſiaſticorū,vt ſcribit Euſebius,quorū peruerſitatē diuina iuſtitia frenare hac perſe
cutione inſtituit,dum ſimulationē in vultu,dolū in corde,fallaciam in verbis cerne-
ret,quiq; liuore,ſuperbia,inimicitijs inter ſe certantes,tyrannidē potius q̄ ſacerdotiū
ſapere videbant,Chriſtianæ pietatis oīno obliti,ac diuina myſteria prophanātes po
tius q̄ celebrātes. o Deus,quid futurū noſtra ætate arbitramur,quo vitia noſtra eo cre
uere, vt vix apud Deū miſericordiæ locū nobis reliquerint? quāta ſit auaritia ſacerdo
tū,quāta libido vndiq;,quāta ambitio & pompa,quanta deſidia,& ignorantia tum
ſuipſius,tum doctrinæ Chriſtianæ,q̄ parua religio,& ſimulata potius q̄ vera? miſe-
reat noſtri Deus,ad rem redeo. Tandē poſt omnē tyrannicā rabiē aperuit oculos De
us,& perſecutores illos in tantā rerū permutationē deduxit,vt Auguſtus,depoſitis
cū collega Maximiano pariter regni inſignibus,priuati ac plebeij poſt imperiū viue
rent. ita ſub vna die Diocletianus apud Nicomediā,Maximianus vero apud Medio-
lanū depoſuerūt imperiū,Conſtātio atq; Galerio adminiſtrationē reipub. relinquen
tes. Diocletianus vero priuatus in villa haud procul à Salone,p̄claro ocio conſenuit,
qui dū ab Herculeo atq; Galerio ad recipiendū imperiū rogaret,renuit,& in hūc mo
dum reſpondit: Vtinā Salonis poſſetis viſere olera noſtris manibus inſtituta,profe-
cto nunq̄ iſtud à me tentandū iudicaretis. vt ſatis pateat,per formidinē voluntariam
habuiſſe paupertatē,quippe cū à Cōſtantino atq; Licinio vocatus ad feſta nuptiarū,
per ſenectā ſe excuſarit,motus forte reſcriptis minacibus,quibus increpabat Maxen
tio fauiſſe,& Maximino fauere. Viuit aūt annos 68. Superfuit in ordinē redactus,an
nos 10. cū 20. imperaſſet. ſuſpectās mortē dedecoroſam,venenū hauſiſſe dicit. Conti
git tñ ei,q̄d nulli poſt natos hoīes, vt cū priuatus obijſſet,inter diuos tñ relatus ſit. Eu
tropius autor eſt. His igitur abeuntibus,adminiſtrationē reipu. Conſtantius & Gale
rius ſuſcipientes,Auguſti creati ſunt,anno dñi 310. diuiſusq; eſt inter eos ita Ro. or-
bis,vt Conſtantius Italiam,Galliā atq; Aphricā,Galerius Illyricū,Aſiam & oriētem
obtineret. ſed Cōſtātius Auguſti dignitate cōtentus,adminiſtrationē Italiæ & Aphri
cæ recuſauit,Galliā tantū retinuit. Galerius aūt vir morigeratus & egregius in re mi-
litari,videns Italiam quoq; ſuæ adminiſtrationi acceſſiſſe,ſinente ſocero ſuo Cōſtan-
tio,Cæſares duos creauit,Maximinū quē orienti p̄fecit,qui & ipſe perſecutor Chri-
ſtianorū fuit,& Seuerū cui Italiam dedit *Conſtantius. Conſtantius vir egregius &
manſuetus,nō modo amabilis,ſed & venerabilis Gallis,qui neq; ex cōſortij rabie re-
gnū ſuum piorū ſanguine maculauerat,neq; orationū domus,aut cōuentus noſtro-
rum deſtruxerat,quin potius cultores Dei venerabat. vnde & merito religioſus pater,
filiū reliquit Conſtantinū religioſiorē hæredē. Hic Conſtantius quoſdam in palatio
ſuo probare volens,p̄cepit,vt qui ad ſacrificandum venirent & deos colerent,in ſuo
cingulo permanerēt: qui aūt refugerent ſacrificare,exirent de palatio,gratias agen-
tes q̄ nō punirent. Cū igit alij ſacrificarēt,alij vero nollēt,deliberauit illis amicis vti,
qui fideles in melioribus cōſtantesq; alios vero velut effœminatos expulit,aſſerēs eos
nunq̄ erga principē fore deuotos,qui dei ſui eſſent proditores. Cōſtantius hic Clau-
dij ſecūdi ex filia nepos fuit,duas habuit vxores,cui Diocletianus Theodorā Maxi-
miani priuignā vxorē dedit,ex qua poſteaq̄ ſex filios ſuſcepiſſet,eam repudiauit: qua
repudiata,Helenā Anglorū regis Coel dicti filiā (quāuis Ambroſius Helenā ſtabula-
riā vocet,humili natā loco) captiuā vxorē duxit,& Magnū Cōſtantinū ex ea genera
uit. Et in hiſtoria Arcturi inuenio,q̄ Coel rex Britāniæ ſe & regnū ſuū Cōſtantio ſe-
natori noīe Ro. imperij tributariū fecit. Cōſtantius vero poſt mortē ſoceri rex Britā
niæ factus eſt,q poſtea moriēs Eboraci,Cōſtantinū tñ antea Cæſarē nuncupauit.

Melciades papa.

Edictū contra p̄ſecutionē Chriſtianorum.

*qm̄ nefas

Exclamatio inuectiua in clericos.

Diocletiani obitus.

Cōſtātius, Galerius Imp. xli.

Anno dñi 309. Cõſtantinus mortuo patre, annitẽtibus cũctis q aderãt, præcipueq́ȝ
Craco Alemanoꝝ rege, auxilij grã cũ eo comitãte, in Britãnia creatus eſt imperator
vi. Calẽ. Auguſti, ꝓfuit annis 30. mẽſibus decẽ. hic ſororẽ ſuã Cõſtantiã Licinio cõiun

Maxentius Imp.42.

xit, filiũq́ȝ ſuũ noĩe Criſpũ, Cæſarẽ fecit. Romę interea ꝓtoriani milites Maxẽtiũ Her
culei Maximiani filiũ, nũcuparũt Auguſtũ, qui (vt inquit Euſebius) primo velut aucu
pans plebis gratiã, fidei nr̃æ veneratorẽ ſe ſimulat, & ob hoc repẽte ꝑſecutiões Chri-
ſtianoꝝ arceri iubet, ſed nihil pẽſi habebat. in tãta eñ flagitioꝝ fæce verſabaẽ, vt nul-
lũ facinus ab eo eſſet alienũ. ſenatoꝝ, & maxime nobiliũ matronas, publice abſtrahi
& ad ſuã libidinẽ duci iubebat. Accidit ꝙ Sophronia ꝓfecti vrbis vxor venuſtiſſi-

Sophronia altera Lucretia.

ma, miſſis ſtuproꝝ miniſtris, ad ſe duci iuberet. vir altius ingemiſcẽs, * & qd faciem'?
ante ne eſt aĩa ponẽda? Tũ illa ijs q miſſi ſunt: Paululũ, ait, expectate, donec cõpoſita,
vt decet, ornataq́ȝ procedã. dehinc ingreſſa cubiculũ, cũ prius defixis genib' oraſſet,
tanq̃ pudicitiã ſuã immolatura, pectus ac viſcera correpto mucrone tranſuerberat.
Deniq́ȝ quadã die imperat militibus exire ꝑ plateas vrbis, vt oẽs vtriuſq́ȝ ſexus cæde-
rent. ſenatoreſq́ȝ & maxime clariores, cõfictis criminib' tanq̃ rei, puniti atq́ȝ ꝓſcripti
ſunt. Ad hæc artis magicæ diſciplinã ſummis ſtudijs excoluit. perquirebanẽ mulieres
nobiles grauidæ, & adhibitæ funeſtis aris, mediæ ſcindebanẽ. rapiebanẽ infantes, eo-
rũq́ȝ exta ſcrutabanẽ. iugulabanẽ & leones, & ꝓcationibus dæmoniaca arte cõpoſitis,
bella ꝑ hæc dicebanẽ arceri. inde relinquebanẽ arua à cultoribus, dũ nihil ad vitã tutũ
arbitrarenẽ, inde grauiſſima fames vrbẽ atq́ȝ oĩa loca inuaſerat. Audiẽs Maximia-
nus Herculeus, q cũ Diocletiano purpurã depoſuit, filiũ Maxentiũ Auguſtũ, ſpe reſu-
mẽdi principatus Romã e Lucania aduolat, Diocletianũ q̃q́ȝ per literas hortatus, vt
depoſitã reſumeret poteſtatẽ. Cui Diocletianus: Vtinã Salonis olera noſtris manib'
inſtituta inuiſere poſſes, de reſumẽdo imperio nõ iudicares. conaẽ nihilominus filiũ
deijcere Maxentiũ, ſed à filio pulſus vrbe atq́ȝ fugatus eſt. Ad Cõſtantinũ igiẽ qui ge
ner eius erat, cõfugit, moliẽs ipſum interficere, regnũq́ȝ eius inuadere. detectis aũt eius
inſidijs ꝑ filiã Fauſtã vxorẽ Cõſtantini, inde ſe proripuit. ſed à Cõſtantino inſequente

Maximiani Herculei obitus.

Maſſiliæ captus. fractis laqueo ceruicib'. perfidiæ ſuæ pœnas dedit ãnno vitæ ſuæ lx.
Sed & Galerius Maximianus aduerſus Maxentiũ & ꝓtorianos milites Seueꝝ Cæſarẽ
Romã mittit cũ exercitu ex Illyrico. is cũ vrbẽ obſideret, militum ſuoꝝ ſcelere deſer

Seuerus occiditur.

tus, proditus, atq́ȝ ex eo fugiens Rauennã, in itinere eſt occiſus. Galerius aũt, Seuero
duce interfecto, Liciniũ rei militaris ꝓſtantiſſimũ, apud Tarentũ imperatorẽ delegit
atq́ȝ creauit, virũ vtiq́ȝ crudelẽ. Porro Galerius Maximianus perſecutionẽ à Diocle-
tiano & Maximiano factã, ipſe atrocibus edictis accumulauit, Chriſtianos ad cœmi-
teria cõuenire vetabat, & ſimulacrũ Antiochiæ cõſecratũ, ſubornatis ſacerdotibus q
ex adytis id nunciarẽt, clamaſſe dicebat, pellẽdos ab vrbibus Chriſtianos, & poſtquã
per decẽ annos omni genere hoĩm exhauſit prouincias, ipſum autorem ſceleris vltio
diuina corripuit: inflatis ſubito viſceribus, putreſacto introrſum pectore, & vitalibus
diſſolutis, fœtor intolerabilis exhalabat, vt nemo poſſet eũ accedere. pleriq́ȝ tũc me-
dici, ꝙ nec morbo mederi, nec fœtorẽ tolerare poſſent, ſunt eius iuſſu occiſi. Ex qui-
bus cũ quidã iugulabundus potius q̃ medicaturus aſſiſteret, inſpiratus à Deo: Cur, in
quit, imperator erras, & q̃d Deus infert, hoĩem putas poſſe curare? nec humanus eſt
iſte morbus, nec à medicis curabilis, ſed recordare quanta in ſeruos Dei egeris, impi-
us in religionẽ diuinam fueris, & intelliges vnde tibi ſint poſcẽda remedia. Et refert
Oroſius, ꝙ edictis late miſſis, Chriſtianos de exilijs reuocauerit, ipſe aũt cruciatus nõ
ſuſtinens, finẽ vitæ ſuæ attulit, & ſecundũ alios manu ſua ſe interfecit anno imperij ſui
decimo. Inter hæc reſpub. à quatuor imperatoribus tenebaẽ, Cõſtantino & Maxen-
tio filijs Auguſtoꝝ, Maximino & Licinio nouis hoĩbus. Deinde Cõſtantinus à ſena-

Cõſtãtin' Imp.xl.

tu declaratus Auguſtus, & accerſitus e Britannia vbi pater perierat, cõtra Maxentiũ,
qui ob libidinẽ & crudelitatẽ maxime populo infenſus erat, vnde inter Cõſtantinũ &
Maxentiũ bellũ ciuile exortũ eſt. Aderat Cõſtantino Licinius, & dũ Romã pergeret,
ac multa ſecũ de imminẽtis belli neceſſitate pertractaret, atq́ȝ ad cœlos ſæpius oculos
leuaret anxius, & inde ſibi diuinũ ꝓcareẽ auxilium, vidit ꝑ ſoporẽ in cœlo ſignũ ſan-
ctæ crucis, & angelos dicentes: In hoc ſigno vinces. Refert Euſebius Pamphili cũ iu-
reiurando Cõſtantinũ dicentẽ, audiſſe ſe, ꝙ circa meridiẽ declinante iam ſole, crucis
ſignũ ex lumine factũ, & ſcripturã confectã, ei dicentẽ: In hoc ſigno vince, & dũ co-
gitaret qd eſſet acturus, nox ſuperuenit, & dormienti Chr̃s apparuit cũ ſigno q̃d vi-
dit in cœlo, iuſſitq́ȝ vt fieret eius ſigni figuratio, q̃d foret auxiliũ in ꝑlio. Cũq́ȝ opus iam
nõ eſſet interprete, ſed aperte monſtratũ eſſet imperatori, quid de Deo credere con-
ueniret, mox die facta, ſacerdotes Chriſti cõuocans, de dogmate cõſulebat. At illi ſa-

cros libros afferẽtes,de Chriſto loquebant̃,ſuaq́; dicta ex prophetis probabãt.ſignũ
vero q̃d apparuit ei,dicebãt eſſe trophæũ victoriæ Chriſti aduerſum inferos.Con-
ſtantinus igit̃ ſignũ,q̃d in cœlo fuerat ſibi demonſtratũ,in militaria vexilla transfor
mat,ac labarũ *quẽ dicunt in ſpecie ſignũ cruci dñicæ exaptat,& armis vexilliſq́; re
ligionis inſtructus,aduerſus impiorũ arma proficiſcit̃.Poſtq̃ vero diuinæ virtutis au
xilio certus de victoria effectus eſt,alio nihilominus æſtu religioſi principis animus
fluctuabat,angebaturq́; ꝙ cogeret̃ vrbi Romæ,q̃ Ro.imperij caput eſt,bellũ inferre,
nec ſine oppugnatione ac multa ſanguinis effuſione patriæ,quã tyrãnus obſederat,
reddere poterat libertatẽ,& die noctuq́; Deũ ꝓcabat̃,ne dexterã ſuã,quã ſigno muni
uerat ſalutari,cruore Ro.ſanguinis macularet,q̃d ꝓſtitit diuina prouidẽtia.nam cũ
iam nõ procul à ponte Miluio caſtra poſuiſſet,Maxentius ſubito velut vi diuina cor
reptus,agit̃ in occurſum:& proruens vrbis Ro.portis,ſequi ſe reliquũ exercitũ iu-
bet,priorq́; ipſe obuius ꝓcurrit armatus.iuſſerat aũt nauibus ad decipulã compoſitis
fluuiũ ſterni,& ſuperpoſitis pontibus exæquari.Vt ergo ipſe eques & ꝓcurſor obli-
tus ſui operis,cũ paucis aggreſſus eſt pontẽ,ſubſedere naues,& in profundũ dimer-
ſus,totius belli futuras cædes,vnius nefandi capitis ſui diremit interitu,atq; impollu
tam religioſi principis dextrã à ciuili cruore ſeruauit.ita Maxentius & qui cũ eo tũ Fata Maxẽ-
erãt ſatellites,dimerſi ſunt,vt recte dicat̃,lacũ aperuit & effodit,ac incidit in eũ.Tũc tij.
vero læti oẽs cũ coniugibus ac liberis,ſenatus populuſq́; Ro.Cõſtantinũ,velut ſalu-
tis autorẽ,ac libertatis reſtitutorẽ accipiunt.ille tñ nõ ſuæ virtuti,ſed diuino muneri
oĩa deputãs,ſtatim vbi ſenatus ſibi imaginẽ triumphantis erexit,vexillũ dñicæ crucis
in dextera ſua iubet depingi,titulumq́; ſcriptũ,In hoc ſigno vici. Per idẽ tẽpus,con
ſpirante ſecũ Licinio,ſcientes & profitẽtes autorẽ ſibi bonorũ oĩm Deũ,legẽ ſtatuũt,
in qua Deũ Chriſtianorũ pleniſſimis laudibus proſequebant̃,atq; ab vniuerſis huic ve
nerationẽ cultumq́; deferendũ decernũt.hanc legẽ etiam ad Maximinũ,qui tũc ori-
entis partibus dominabatur,emittũt.At ille ingẽtibus imperatorũ geſtis perterritus,
metu ſimulq́; pudore ſtatuit velut ex ſuo arbitrio atq; autoritate legẽ huiuſmodi ſen
tentiæ,in qua aſſeuerabat maioribus quidẽ ſuis Auguſtis viſum fuiſſe,Chriſtianorũ
gentẽ tanq̃ deorũ cultui aduerſam,penitus eſſe delendã,ſe q̃q; ſimilia ſentire:ſed cum
magis augeat̃ gens iſta,quo maxime videtur prohiberi,ſe velle potius,vt ſi quidẽ blã-
dis quis ad deorũ cultũ perſuaſionibus acquieſcat,nullus vero cogatur inuitus,reci-
piat habeatq́; in arbitrio ſuo,q̃ quiſq; velit ritu colere Deũ,neq; per hoc cõmotionẽ
vllã vel perturbationẽ inferendã.Hæc ipſe ſimulata humanitate decreuit,aliter tñ ſen Maximini
ſit.nã homo erat flagitioſiſſimus,maximis delicijs,luxu atq; oĩm diſſolutionũ gene- facinora.
re fluitans,turpiſſima ſuis militibus ꝓbebat exempla,prout etiã rei euẽtus docuit.nul
lũ eñ vel breue oppidũ,abſq; adulterio nobiliũ matronarũ quę ſibi obuiaſſent,vel cor
ruptione virginũ ꝓteribat.erat Chriſtianorũ hoſtis & perſecutor ſæuiſſimus,in quos
tantũ crudelitatis exercuit,vt ꝓdeceſſores ſuos vinceret in ſcelere.ignes, cruces,beſti-
as,maris profundũ,truncatiões membrorũ,effoſſiones oculorũ,& ſingulis mẽbris ſpe
cialia inferre ſupplicia geſtiebat.Qui etiam ante hoc edictũ pro Chriſtianis à Gale-
rio timore mortis promulgatũ,nõ audẽs cõtemnere,verbo recipi ꝓcepit,re aũt nihil
ſeruauit.vix eñ ſex mẽſibus tranſactis,crudeliſſimus tyrãnus longe ſæuiora priorib⁹
aduerſus Chriſtianos excitauit, ita vt etiã æreis tabulis inciderit leges contra eos da-
tas:quibus expreſſit,ꝙ ex quo Chriſtiani vrbibus pellerentur,& aeris læti eſſet tem-
peries,& terræ fœcunditas abundantior:ideoq́; ſatis recte cõſuli ad deorum immor
talium gratiam,vt inuiſum hoc hominum genus ex omnibus locis pelleretur.con-
finxit & multa alia,quę in ſcholis pueros iubet addiſcere.ſed nec moratur in hoc Dei
prouidentia,imbres reſtrinxit nubibus,& effœtas arida ſterilitate ſegetes dereliquit:
aeris quoq; temperies, quam ſuis impijs actibus deſcripſerat famulari,in tantam
corruptionem verſa eſt,vt humana corpora vlceribus peſſimis,quæ ignis ſacer ap- Animaduer
pellabantur,replerentur:vt & qui effugerent mortem,luminibus orbarentur:ſed & ſio diuina.
peſtilentia ingens,fameſq́;,vt qui fame ſupereſſet,peſte periret:& cum Chriſtiani
per Dei gratiam,quod fuit mirabile,nec fame nec peſte grauarentur,in nullo pror-
ſus iniuriæ memores,more ſibi ſolito ad miſericordiam inimicorum præceptis domi
nicis inſtituti,cõferre certatim vnuſquiſq;(prout poterat)cibos & ſuſtẽtare & refice
re pereuntes,& effectum participare cœperunt.Illos quoq; qui morbi contagione la
borabant,ad quos nullus gentilium nec propinquorum introibat,ſedula viſitatione
curare,nec pati aliquid per contagionem,cadaueribus quoq; ſepulturam conferre
ſtudebant:ideo breui ingreſſu Chriſtianorum per vicos & vrbes,malorum facies
immutata,rebus ipſis atq; operibus,veram eſſe religionem ſanamq́; in cordibus oĩm

inſcripſit multo tenacius, q̃ tabulis æreis eã ſalſam eſſe tyrãnus inciderat. Sed ille impius in nullo mutauit affectũ: immo arrogãtia tumidus, extolli & erigi aduerſus etiã regni ſocios cœpit, ac nõ multo poſt rupto fœdere, bellũ Licinio conaẽ inferre. ad vltimũ fretus dæmonibus, dijsq́ ſuis, cũ immẽſa multitudine ꝓcedit ad bellũ, ſuperariq́ viſus exercitus, eo relicto, Licinio ſe ſubdidit. Tunc vidẽs ſe deceptũ à dijs ſuis, & ab hoĩbus derelictũ, turpiter fugit. reparato vero exercitu, volẽs cũ hoſte cõfligere, doloribus interioꝝ viſceꝝ correpꝰ, vehemẽter exagitari cœpit, vt nec ſtratis recumbere poſſet, nec cibũ labijs deguſtare, aut vinũ potuit odorari, ſicq́ carnibus ſuis ariditate cõſumptis, hoc loco profecit infelix, ꝙ in extremis poſitus, iuſtũ eſſe iudiciũ Dei, & ſceleris pœnas ſe merẽtẽ ꝓfiteẽ expẽdere. ad vltimũ morbo prius amiſſis luminibꝰ, ſi-

Maximini interitus.

nẽ viuẽdi fecit. Tũc defuncto eo, apta licẽtia principũ, eccleſiaꝝ ſtatꝰ reparari cœpit, tabulæq́ & picturæ vel imagines æreæ deijci iubenẽ. iudices q̃q; illius tyrannicæ executionis interficiunẽ cũ complicibus ſuis. Incredibile eſt, vt inquit Hugo Floriaceñ.

Eccleſiarũ reſtauratio Cõſtantini.

quãtũ breui Conſtantini ſtudio eccleſia per totũ orbẽ creuerit. nam edicto publico ædificanẽ eccleſiæ per totum imperiũ, & cum tali ſimplicitate, vt refert Euſebius, eccleſiaꝝ gloria apud Deũ hoĩeſq́ proficeret, & imago q̃dã cœleſtis haberet in terris, religioſus princeps Cõſtãtinus per dies ſingulos fide & religiõe creſcẽs, & cũ pro his oĩbus, nõ iam vt Imperator, ſed vt pater coleretur in cunctis, nõ tulit infelix inuidia. Etenim Licinius qui prius probitate morum non ſolum in ſocietatem regni fuit adſcitus, verum etiam ex coniunctione ſororis colligatus, vt vidit Cõſtantinũ non tam vi ac metu, q̃ amore & religione imperare, & in ſumma veneratione eſſe mortalibus, occultis inſidijs eum decipere parauit. At ille totus in Deo confidens, ad omnia ſe illo ſigno crucis, quod ei cœlitus monſtratum eſt, muniebat, nec vllis per hoc inſidijs

Licinij defectio.

obnoxius fieri poterat. iratus Licinius, ſtultaq́ iracundia permotus, imperatori apertum bellũ indixit, regni fidẽ ſocietatemq́ contaminans, & mox Chriſtianos priuato odio perſequi cœpit, accuſans ꝙ non pro ſe ita, ſicut pro Cõſtantino, in ſolennitatibus & ex præcepto ſibi traditis orationibus excubarẽt. & ſic qui paulo ante aduerſus perſecutores Chriſtianorũ vindicauerat, nunc tela in Chriſtianos vertit, primoq́ de palatio ſuo omnes Chriſtianos exire iubet, exutos omni militia. poſt hæc ſtatuit oẽs qui ſe Chriſtianos profiterenẽ, in carcerẽ trudi. addidit, ne quis alicui in carcere cibũ vel potũ deferret. deinde omnes qui cõtaminatis ſacrificijs acquieſcere nolleut, laniōnibus dari, vt eos porcorũ more ſuſpenſos, per fruſta cæderent, & tunc proijcerentur in mare. eccleſias quoq; iuſſit ſubuerti. auaritiæ ad hæc inſatiabiliter cœpit ſtudere, cenſus innouare, agros cultoribus vacuos tributis replere, etiã cõtra ætatis vires cœpit adulterijs & corruptionibus virginũ delectari. Sed Conſtãtinus veris virtutibus adornatus, tot tantiſq́ flagitijs ire obuiam parat. neq; difficultas erat victoriæ, vbi cauſa iuſtior & purior. Facta igitur cõgreſſione in Bithynia, victus eſt Licinius, & apud Theſſalonicã capite truncatus, ſicq́ Cõſtantinus Ro. imperiũ ſolus obtinuit anno re-

Licinij mors.

gni ſui 14. anno à natiuitate dñi * 324. Anno dñi 314. Silueſter, mortuo Melciade,

Silueſter papa.

ep̃us Ro. vrbis conſtituiẽ. ſedit annis 22. menſibus decẽ. Diſcrepãt tñ ſcriptores in ſupputatione annorũ ab incarnatione Chriſti vſq; ad papatũ Silueſtri. aliqui eñi, vt Hermannus Contractus in chronicis, q videẽ ſecutus Euſebiũ, ponunt annos 308. qui pro vno numerãt Cletũ & Anacletũ. Hermannus vero in floribus tempoꝝ ponit annos 316. Bergomẽſis in ſupplemẽto ponit annos 313. cui adſtipulaẽ Raphael Volaterranus. alij plus, alij minus. q̃d inde prouenire poteſt, q̃a non cõcordant in annis q̃bus quiſq; pontifex ſederit, & forte aliq̃n vitio ſcriptoꝝ factũ eſt. Ideo ſequaẽ vnuſquiſq; q̃d ſibi probabilius videẽ, q̃a per hoc veritas rei geſtæ nõ deſtruiẽ. Eodẽ modo in imperatoribus & eoꝝ electione, ſine p̃iudicio veritatis, diſſentiũt. Eo anno Maxentius imperabat vrbi, & Silueſter ob eius crudelitatẽ de vrbe exijt, ac in mõte q̃dã Soracte cũ clericis ſuis mãſit. eo aũt ſublato de medio, Cõſtantinũ principẽ de Chriſtianis bene meritũ, promptiorẽ ad de eccleſia Dei promerendũ reddidit. Hic nõ deſunt, qui ſcribant Cõſtãtinũ, poſtq̃ imperij monarchiã ſolus obtinuit, ꝑ inſolentiã mutatũ & crudeliorẽ effectũ, plures interfeciſſe amicos, & machinatũ fuiſſe in necẽ Criſpi filij ſui. Quod cõfirmat Oroſius, dicẽs: Sed inter hæc latent cauſæ, cur Cõſtantinus etiã in proprios egerit affectus, nã Criſpũ filiũ ſuũ, & Liciniũ filiũ ſororis ſuæ interfecit. Tripartitæ tñ hiſtoriæ autor refragaẽ huic ſentẽtiæ, q̃m falſe id impingaẽ Cõſtãtino, q̃d verius videtur. ob quã crudelitatẽ ferẽ lepra ꝑcuſſum, tãdẽ ꝑ S. Silueſtrũ cõuerſum & baptizatũ.

Cõſtantiꝰ baptizatus

Alij ſcribũt, ꝙ vltimo ætatis anno baptizatus, ſit in Arrianã hæreſim prolapſus. hoc vltimũ falſum eſſe, & religio principis oſtẽdit, & baptiſterium huius rei cauſa Romæ ab eo magnificentiſſime ædificatũ, à Silueſtro enim vnà cum Criſpo filio inuenitur

bapti-

baptizatus, qui Criſpus cum patre pro Chriſtianis multas poſuit leges, & ſecundo loco honoratus imperij Cæſar exiſtens. q & 20. anno imperij patris defunctus eſt, vt refert Socrates in tripartita. deceſſit em̃ vt catholicus. teſtantur Ambroſius, Iſidorus, Eutropius, Oroſius, & innumeri alij. Quod vero lepram inciderit, baptiſmoq́; mũdatus ſit, ꝙ abſtinuerit à ſanguine infantiũ, Platina putat cõfictũ, nec à veris ſcriptoribus de eo mẽtio fit. non tacuiſſet hoc Oroſius, non Eutropius, non illi qui Conſtantini res geſtas diligentiſſime ſcripſere. Conſtantinus igitur primo die ſui baptiſmatis, legem promulgauit, Vt Chriſtus tanq̃ verus Deus ab oĩbus veneraretur, & qcunq; Chriſtiano faceret iniuriam, dimidio bonoꝝ ſuoꝝ priuaretur: Vt Ro. põtifex caput ab vniuerſis epis haberetur: Vt quicunq; fugeret ad eccleſiam, immunitate gauderet: Vt virginibꝰ & qui in cœlibatu viuere vellent, teſtari liceret. ſuſtulit legem, q̃ vetuit hæreditatẽ adire eum, qui 25. ætatis ſuæ anno vxorem non duxiſſet. Fertur pius princeps, vbi nũc eſt eccleſia S. Petri, arrepto bidẽte, ad ſundamentũ baſilicæ cõſtruendæ terrã primo aperuiſſe, ac cum lachrymis 12. cophinos terræ in ſuis ſcapulis exportaſſe. ſed & eccleſiam Lateranenſem fundauit. Qualia aũt & q̃ Conſtãtinus eccleſiæ donauerit Ro. variant in hoc ſcribẽtes. tex. in c. Cõſtãtinus, refert eum cõceſſiſſe B Silueſtro & ec. Ro. vrbẽ Romam, Italiam & oĩm occidẽtaliũ regionũ prouincias, vt habet 96. di. c. Cõſtantinus. alij dicunt tex. iſtum paleam eſſe & nihil pbare, q̊d credibile reddit. nam Cõſtantinus poſtea pmiſſa regna filijs ſuis teſtamẽto reliquit, q̃ etiã abinde ſucceſſionis iure in manibus remanſerunt imperatorum, & regum catholicorum, ad q̊d non facit modicum c. fundamenta de elec. li. 6. loquens de donatione Conſtantini, tm̃ dicit de vrbis Rom. donatione, Italiæ & aliarum prouinciarum nullam faciens mentionem, ſed nec cano. futuram, 12. q. 1. qui tex. aſſerit ꝙ Conſtantinus fidem veritatis adeptus, dedit licẽtiam p vniuerſum orbem ſuo degẽtes imperio, non ſolũ fieri Chriſtianos, ſed etiã fabricandi eccleſias, & pdia cõſtituit tribuenda, donariaq́; immenſa tribuit, *& fabricam tẽpli primã ſedẽ B. Petri inſtituit, adeo vt ſedẽ imperialẽ relinqueret, & B. Petro ac ſucceſſoribus ſuis profuturã cõcederet. pro hac parte facit, ꝙ q̃ hodie dicunt de patrimonio eccleſiæ, fere oĩa inueniunt à ſequentibus principibus donata. alij aliter ſentiũt. vincat veritas. Quod vero donãte Cõſtantino tpalia eccleſiæ Romanę, vox audita refert huiuſmodi, Hodie venenũ eccleſiæ eſt immiſſum, non bene q̊drat: nam eccleſia tpalia ante Cõſtantinũ habuit, tex. eſt in c. videntes, 12. q. 1. vbi Vrbanus. Vidẽtes ſummi ſacerdotes, inquit, & reliq ſacerdotes plus vtilitatis poſſe cõferri, ſi hæreditates & agros q̊s vendebãt, eccleſiis epiſcopi traderẽt, eo ꝙ ex ſumptibus eoꝝ, tam pſentibus q̃ futuris tpibus, plura & elegãtiora poſſent miniſtrare fidelibus cõmunem vitã ducẽtibus, q̃ ex precio ipſoꝝ, cœperunt pdia & agros q̊s vendere ſolebãt, matricibus eccleſiis tradere, & ex eoꝝ ſumptibus viuere. Idem inueni inſtituiſſe* primũ papam, & ſic ante Silueſtrum etiam immobilia habebat eccleſia. & ſi vere vox talis audita eſt, potuit forte inſinuari, propter iuriſdictionem ſecularem magis q̃ ob res. vel forte ꝙ diuitiæ pariunt ſuperbiam, q̊d eſt venenum pniciosum, à q̃ longe creditur abſuiſſe B. Silueſter. nam vt fertur, dum Conſtantinus ei diadema aureum gẽmis diſtinctũ cõcedebat, id Silueſter adſpernatus eſt, tanq̃ religioſo capiti minime conueniens: Phrygia mitra & candida tm̃modo cõtentus fuit. Cõſtantinum Græci (vt Volat. teſtatur) inter ſanctos referũt, eiusq́; feſtum* II. Kalen̄. Aprilis celebrant. de dono eius aut conceſſione, apud nullos extat autores, pterq̃ in lib. decretoꝝ, idq́; in antiquis voluminibus minime contineri, autor eſt Antoninus præſul Floren̄. in chronicis. Quod valde miror, cum Iſidorus q fuit ab hinc anno prope 800. q̃uis autor ac plane ſanctus in hiſtoria ſua aperte dicat, eum vrbe Roma pontifici ceſſiſſe, ornamentisq́; oĩbus imperialibus, diademate videlicet habituq́; & albo equo, q̊ vectetur, baſilicas item dicitur in vrbe condidiſſe, Lateranenſem ſeruatoris nomine, vbi baptiſterium addidit, in q̊ natalis nocte lucerna balſami ardebat, legiturq́; in eius fronte epigrammatis principium:

Conſtantinus leges edidit.

Donatio Cõſtantini.

Inſons eſſe volens, iſto mundare lauacro,
Seu proprio premeris crimine, ſeu patrio.

Præterea duas apoſtolis Petro & Paulo, S. Laurentio extra muros, ſanctæ crucis, S. Petri *exorzitæ, & Marcellini presbyteri, martyrũ in via Lauicana inter duas laurus, vbi diu corpus Helenæ iacuit, S. Petri & Pauli apud Oſtiam, S. Iohannis Baptiſtæ apud Albam, apoſtolorum in baſilica Petri, quod pauci animaduertunt. Supra arcum qui eſt in medio fere templo, huiuſcemodi verſus antiquiſſimo opere muſeo adhuc legũtur:

Quod duce te* modus ſurrexit in aſtra triumphans,
Hanc Conſtantinus victor tibi condidit aulam.

Libellus aũt apocryphus de elephantia, deq; ſanguine pueroꝝ & Silueſtri baptiſmate, cum manifeſte à noſtroꝝ doctoꝝ, q̃s allegaui, autoritate diſſentiat, oĩno reijciẽdus. cõſtat tñ catechumenũ fuiſſe, Silueſtrũq; ac reliq̃s orthodoxos in honore habuiſſe. At

Helena mater Cõſtãt.

Cõſtantini mater Helena, matrona religioſa, diuinis admonita viſionibus, Hieroſolymam petijt: & locũ, vbi Chriſtus crucifixus eſt, ab incolis requiſiuit, q idcirco ad inueniendũ difficilis erat, q̃a antiq̃tus ſimulacrũ Veneris in eo fuit erectũ, vt ſi q̃s adorare vellet Chriſtũ in illo loco, Venerẽ videret adoraſſe: & ob hoc locus pene in obliuionẽ venerat. At mulier religione ꝑcita, vbi locũ ipſum ruderibus purgaſſet, tres cõfuſo ordine cruces reperit, in vna inſcriptio illa legebat̃ trib⁹ linguis, Ieſus Nazarenus rex Iudæoꝝ. adſtabat aũt Macarius vrbis Hieroſolymitanæ epũs, q vnã ex his manib⁹ cum

Crucis inuẽtio.

religione retinens, verã eſſe dicebat. & mulieri mortuæ admota, eidẽ vitã reſtituit. Helena, ædificato in eo loco tẽplo, vbi crucẽ repererat abiẽs, clauos q̃bus Chriſti corpus cruci affixum fuerat, ſecum ad filium portat. hoꝝ ille vnum in frenos equi tranſtulit, q̃ in ꝓlio vteret̃: alio, ꝑ cono galeæ vtebatur: tertium in mare Adriaticũ, vt ait Ambroſius, ad cõpeſcendas ſæuientis maris ꝓcellas deiecit. illa aũt crucis pars, quam eadẽ mulier ſecum in thecis argenteis detulerat, gẽmis & auro diſtincta, in baſilica Seſſoriana collocatur. & hæc ſub Silueſtro papa ſunt acta, anno dñi 329. licet c. crucis, de cõſe. di. 3. velit ꝙ ſub Euſebio papa ſit inuenta ſancta crux. primũ tñ cõmuniter tenetur, & putant aliq̃ Gratianũ erraſſe in noĩe Euſebij. Cõſtantinus vero, vt ſupra dictũ eſt, ſedem imperialẽ, q̃ hactenus in Ro. vrbe erat, B. Silueſtro ac ſucceſſoribus ſuis, vt liberius diuinis obſequijs cum ſuo clero vacare poſſent, derelinquẽs, imperiũ fauore eiuſdẽ Silueſtri Romani põtificis, Byzantiũ in Græciã trãſtulit: eamq́; ciuitatẽ in meli⁹ reparãs,

Cõſtantinus ſedẽ trãſtulit Cõſtantinopolim.

Cõſtantinopolim nouamq; Romam appellauit. baſilicam etiam S. Petri in Vaticano cõſtruens, eam dñam oĩm eccleſiaꝝ cõſtituit, vbi corpus B. Petri poſuit. ædificauit & *appendititiam eccleſiam Lateranenſem in honore S. Iohã. Bap. ibiq́; locauit arcam teſtamẽti, quam Titus imperator apportauerat deuicta Hieruſalem. Cardinalibus honorẽ ſenatus tradidit. Ne aũt nouæ Romæ ſacerdotes imperatoriæ magnificentiæ expertes eſſent, duas item baſilicas Conſtantinopoli ædificat, q̃rum altera Irenes, altera apl'orum vocatur, euerſis prius paganoꝝ templis, aut in vſum Chriſtianoꝝ trãſlatis, ſublatiſq; e medio tripodibus delphicis, anno dñi 320. Et licet ita per oĩa floreret tunc eccleſia, non id diu ꝑtulit inimicus. videbat eñ paganoꝝ errorem fuiſſe nudatum, & creaturam à pluribus iam non adorari, ſed creatori hymnos decenter offerri. Ea gratia iam non aperte contra Deum excitauit bellũ, ſed viros Chriſtianos inueniẽs amore honoris & vanæ gloriæ ſeductos, ꝑ eos reduxit plurimos in errorem, nõ creaturam

Arrianæ hæreſeos origo.

adorari adſtruens, ſed ipſum creatorem coæqualem ꝓdicans creaturæ. Presbyter quidam apud Alexandriam noĩe Arrius, ſpecie religioſus, ſed glorię ac nouitatis cupidus, ꝓdicabat filium Dei creaturam eſſe, & ſpũm ſanctum ab eo creatum, addens etiam, Erat q̃ñ non erat. Tunc Alexander eiuſdem vrbis epũs, eidem reſiſtebat: & cum illum ne-

Alexander epũs.

quaq̃ ab errore reuocare poſſet, expulit eum ab eccleſia. propter q̃d ille Arrius ſeditionem excitauit. q̃d vt audiuit Conſtantinus, primo ſcripſit vtriq;, inuehens, ꝙ ſcandala ſuſcitarent. & cum nihil ꝓficeret ipſe princeps religioſiſſimus, famoſiſſimũ illud in Nicea concilium excitauit, publicis a ſinis, mulis ac curribus epõs, & qui cum eis erant, ad ſynodum venire ꝓcipiens. Concilium itaq; Nicenum vniuerſale, trecentoꝝ decem

Cõcilium Nicenum.

& octo epiſcoporum, factum eſt ſub Silueſtro anno dñi 327. alij tñ dicũt habitum ſub Iulio papa. priorem tñ opinionem cõfirmat 16. di. c. Sextam. §. prima. vtcunq; ſit, prima vniuerſalis ſynodus in Nicea Bithyniæ eſt habita, præſente Magno Conſtantino. Conuenerunt in hoc concilio Macarius Hieroſolymitanus, Euſtachius Antiochenus, Alexander Alexandrinus, alij quoq; apoſtolici viri, quorum aliqui dextros oculos effoſſos habebant, alij dextras ſuras abſciſſas, Hiſpaniarum partium Oſius. Tuncq́; ille ſermo completus eſt, collectos ex omnibus gentibus quæ ſub cœlo ſunt, viros religioſos. aderant enim Parthi, Medi, Elamitæ, habitantes Meſopotamiam, Iudæam, Cappadociam, Aſiam, Phrygiam &c. Quibus oĩbus imperator diebus quotidianis cibaria largiſſime ordinarat expendi. vt aũt ſolet fieri, plurimi ſacerdotum priuatas habentes cauſas, libellos principi offerunt. Quibus Pius princeps: Hæc, inquit, habebunt tempus proprium. mihi vero non licet de huiuſmodi rebus iudicare ſacerdotes. agite q̃ſo ait, imitãtes diuinam clementiã, aboleamus accuſationes: & de his q̃ ad finem ꝑtinẽt, agere ſtudeamus, cuius gratia cõuenimus. Hæc *imperator dicens, *vnuſquiſq; librum *ardere faciat, diffinientes diem qua ſolui quæ dubia ſunt conueniat. Vocatuſq; eſt Arrius, diſcuſſiſq́; ipſius aſſertionibus diutino multoq́; tractatu, placuit omnibus, & velut vno cũctorum ore ac corde decretum eſt, ὁμοούσιον ſcribi debere, id eſt, eiuſdẽ cum

patre

patre ſubſtantiæ filium confiteri.17. tunc ſolum fuiſſe dicuntur, quibus fides Arrij placebat, q̃rum ſex ſoli patiunſ ſe cum Arrio expelli, reliq vero xi. cõſilio inter ſe habito, acqeſcũt, ad ſubſcribendũ manu ſua, ſed nõ mẽte, cuius ſimulationis autor p̃cipue fuit Euſebius Nicomediæ epũs. Exemplũ aũt fidei illoꝝ q aderãt catholici, hoc eſt: Credimus in vnũ Deũ patrẽ oĩpotentẽ, prout in ſymbolo q̃d caniť in eccleſia, continetꝛ eos aũt q dicũt, Erat aliq̃ñ, q̃ñ non erat, & anteq̃ naſcereť, non erat, & qa ex nullis ſubſtantibus factus eſt, aut ex alia ſubſiſtẽtia vel ſubſtãtia dicũt eſſe, aut cõuertibilẽ, aut mutabilem filiũ Dei eſſe, anathematizabãt.

Concilij decretum.

Vbi notandũ, ꝙ Arriana hæreſis fuit p̄iculoſior, vniuerſalior & pene diuturnior: p̄iculoſior, qa circa myſterium trinitatis: vniuerſalior, qa inuoluit multos eccleſiaſticos & ſeculares. vnde Hieronymus: Arrius vna ſcintilla in Alexandria fuit, & qa non cito extincta eſt, totum orbem populata eſt flamma eius. 23 q.3. reſecandæ. fuit etiam diuturnior, qa p̄ multa tempora viguit. In hoc concilio qdam philoſophus dialecticæ peritus, cum q̃tidie moueret conflictum, apparuit q̃ſi vinci non poſſet. qdam ex confeſſoribus vir ſimplex, vidẽs philoſophũ catholicis inſultantem, poſcit locum cõtra philoſophũ diſputandi. veꝝ q ſimplicitatem viri nouerãt & imperitiã, exterriti, ne forte deriſui habereť ſancta ſimplicitas. p̄ſtitit tñ ſenior, & hinc mouit exordiũ: In noĩe, inq̃t, Ieſu Chr̄i, audi philoſophe q̃ vera ſunt: Deus vnus eſt, q oĩa verbi ſui virtute cõpleuit & creauit, & ſpũſancti ſanctificatione firmauitꝛ hoc verbũ q̃d nos filium dicimus, humanos miſeratus errores, ex virgine naſciť, & morte ſua nos à morte p̄petua liberauit, quẽ iam reſuſcitatũ, expectamus iudicẽ oĩm q̃ geſſimus eſſe venturꝝ. credis hoc philoſophe? At ille acſi nullũ vnq̃ ſermonẽ didiciſſet, ita ſtupefactus virtute dictoꝝ mutus, ad hæc oĩa ſolũ potuit r̃ndere, ita ſibi videri, nec aliud veꝝ eſſe q̃ dixerat. Tunc ſenior, ſi hoc ita eſſe credidiſti, ſurge & ſequere me, & huius fidei ſignaculũ ſuſcipe. Ille ad ſuos: Audite, inquit, o eruditi: donec verbis mecum geſta res eſt, verba verbis oppoſui: vbi vero pro verbis virtus p̄ceſſit ex ore dicẽtis, non potuerũt verba reſiſtere virtuti, nec homo Deo poteſt aduerſari. & ita cõuerſus eſt.

Dialecticus à cõfeſſore ſimplici victus.

In eodem concilio Paphnutius erat epĩs Aegypti, vnus ex illis, q̃s* Maximinus dextris oculis effoſſis & ſiniſtro poplite ſucciſo, in metalla dãnauit. p̄ hunc ſigna non minora, q̃ p̄ ap̄los, facta ſunt: quem Conſtantinus tanta veneratione coluit, vt ſæpius eum intra palatium euocatum complecteretur, & illum oculum q ſibi in confeſſione fidei fuerat euulſus, oſculis demulceret.

Paphnutius

Erat & Spiridion Syrus epũs. Item Iacobus Niſibenus. Sanctus q̃q; Nicolaus* Mirreñ. epũs valde ſenex, q (vt refert Iacobus de Columna) zelo Dei accenſus, Arrio blaſphemiam dicenti, ſcilicet ꝙ pater maior eſſet filio & ſpũſancto, alapam dedit coram patribus in concilio: vnde, vt Græci dicunt, mitra epiſcopali ad tempus fuit priuatus, & hinc dicunt factum, ꝙ apud Græcos pingať ſine mitra epiſcopali.

Spiridion.
S. Nicolaus

Synodus q̃q; Nicena volẽs corrigere hoĩm vitã & in eccleſiis cõmorantium, cõpoſuit q̃ſdam leges, q̃s canones appellamus: inter cætera, vt & ipſi preſbyteri & diaconi cum coniugibus q̃s ante conſecrationem duxerant, non dormirẽt. Tunc Paphnutius confeſſor, honorabiles confeſſus eſt nuptias, & caſtitatem eſſe dicẽs concubitum cum propria vxore: ſuaſitq; concilio, ne talem poneret legem, q̃ occaſionem aut ipſis aut coniugibus fornicationis p̃beret. ſynodusq; laudauit eius ſententiam, & nihil ex hac parte ſanciuit. licuit eñ tunc eis q ante ſacros ordines vxores duxerant, eas poſtea retinere & matrimonio vti. ſed poſtea Gregorius papa, & ante ipſum Syricius, indixerunt talibus continentiam, de q̃ 82. di. propoſuiſti, & c. plurimos. Hoc tñ orientales non receperunt, vnde dicit Stephanus papa 32. di. Aliter ſe habet orientalium traditio eccleſiaꝝ, aliter occidentalium huius ſanctæ Ro. eccleſiæ. nam ſacerdotes eoꝝ, diaconi & ſubdiaconi, matrimonio copulantur, id eſt, vtuntur. Iſtius vero eccleſiæ occidentaliũ, nullus ſacerdotũ à ſubdiacono vſq; ad epiſcopũ, licentiã habet coniugẽ ſortiendi, id eſt, etiã cõtracto ante ſacros ordines vtẽdi. nec credo veꝝ eſſe ꝙ Calliſtus paps, qui p̃ceſſit cõciliũ Nicenũ, cõtinentiã introduxerit, licet aliqui ſcribãt hoc. nã de eo nulla in ſynodo hac habeť mẽtio, & merito non fuiſſet omiſſum.

Decreta. de continentia clericorum.

Cũ aũt in cõcilio cũcta forẽt abſoluta, ſcribit Cõſtãtinus imperio ſubiectis in hæc verba: Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus epĩs & populo: Malignos & impios Arrius imitatus, dignũ eſt vt illoꝝ q̃q; ſuſcipiat vltionẽ. ſicut ergo Porphyrius diuinæ pietatis inimicus, iniq̃ volumina cõtra religionẽ p̄ferens, dignã p̄meruit inuenire mercedẽ, & talẽ, p̄ quã in poſteꝝ plurima cõpleretur infamia: & nũc placuit, Arriũ & cõſectatores eius, vocari Porphyrianos. Sup̄ hæc aũt, ſi qua conſcriptio ab Arrio facta reperitur, igni tradatur, vt nõ ſolum praua eius doctrina depereat, ſed neq; vlla eius poſſint remanere commenta. Hoc etiam præcipio, ſi quis conſcriptiones Arrij celaſſe comperitur, & non repente igne conſumpſerit, mortis ſupplicio ſubiacebit. Imperator interea

Cõſtantini ep̄la.

ea poſt conciliũ degebat lętus. celebrata ergo feſtiuitate publica vicenaliũ ſuorũ, q erat 20. imperij ſui annus, mox ad erigendas eccleſias feſtinus acceſſit. in oĩbus aũt volens ſimilẽ oñdere Cõſtantinopolim, fruſtratus non eſt. nam & corporibus & diuitijs maior effecta eſt, iuuabatq́ʒ diuinitas imperatoris vota, & apparitionibus multis indicabatur, q̃a ſanctæ ſalutareſq́ʒ eſſent q̃ illic ædificabant eccleſiæ. Circa hæc tp̃a refulſit Lactantius Firmianus, q inſtitutionũ librũ ad Magnũ ſcripſit Conſtantinũ, in q̃ cõfutat errores gentiliũ, immortalitatẽ animarũ & Dei ꝓuidentiam ꝓbat, de patre & filio diffuſe ſcribit, de ſpũſancto nihil aperte. vnde videtur neſciſſe ſpm̃ſanctũ. In vltimo lib. oñdit ſe de numero eorũ eſſe, q dixerũt Chriſtũ cum ſanctis ſuis poſt reſurrectionem mille annis gaudere in delicijs corporis: q̃d hæreſis eſt, vt ꝓbatur 24. q. 3. c. pe. Sed q̃a tp̃e illo nondũ hoc erat determinatũ ab eccleſia, forte in hoc ipſe cum alijs, q hoc opinati ſunt, ex autoritate libri Apoc. id elicientes, ſed non recte intelligẽtes, tunc tp̃is ab hæreſi excuſati fuere hic. Lactãtius p̃ceptor fuit Criſpi filij Conſtantini in Gallia, vt narrat Hieronymus.

Conſtantinopolis.

Lactãtius Firmianus.

Illo tp̃e fuit Porphyrius, paulo tñ ante conciliũ Nicenũ, primo gẽtilis, poſtea Chriſtianus effectus. apoſtatauit aũt à fide. nã in Cæſarea Palæſtinę à q̃buſdam Chriſtianis cæſus, iniuriã non ferẽs, Chriſtianitatẽ deſeruit. hic contra nos ſcripſit, cui rñderunt Euſebius & Apollinaris. Miſſo aũt ad Conſtantinũ inſigni volumine, ab exilio reuocatus eſt. de falſitatibus eius vide Auguſt. in lib. de ciuit. Dei.

Porphyrius apoſtata.

Gotthi.

Per idem tẽpus Gotthi reſumptis viribus, nouos intentauere motus. Sarmatiã enĩ Europę barbarici ſoli Ro. prouinciã, ſuis conterminã Scythiæ finibus, occupauerunt, q̃s Flauius Cõſtantinus non minore q̃ Claudius, ꝓfligauit clade. & tñ idem Cõſtantinus cum his q ſuperfuerãt, inito fœdere, ipſis aduerſus inimicos vſus eſt, q fœdere inito, 40000. ſuorũ imperatori in p̃ſidio cõtra varias gẽtes obtulere, q̃rum & numerus & militia vſq́ʒ ad p̃ſens in rep. noĩatur, id eſt, cõfœderati, & cõtinuerũt ſe poſtea maiori ex parte intra Scythicũ natale ſolũ Ro. prouincijs adiacẽs, ꝑ annos circiter 70. Silueſter aũt vrbis Romæ epũs, Niceni cõcilij autor, ad diuina conuerſus, inſtituit conſecrationes eccleſiarũ & altariũ ſolẽnes, & eccleſias apl̃orum Petri & Pauli dicit̃ cõſecraſſe, & multo magis Iohannis Lateraneñ. q̃ eſt patriarchalis & principalis totius orbis. ipſe etiã ſtatuit, vt in ſindone mũda pãno lineo celebraret̃, q̃d corporale dicunt. Valuit nõnihil hoc in tp̃e S. Antonij autoritas, cui literis ac nuncijs Helena ſe & filios ſuos ſæpius cõmendauit. idem fecit & Cõſtantinus. Cõuerſæ tũc ad fidẽ ſunt gẽtes Indiæ interioris ꝑ Frumentiũ, ac gens Iberorũ ꝑ Captiuã q̃ndam. Methodius in Chalcide ciuitate, q̃ & Nigropõtũ, epũs martyrio coronat̃. ille multa ſcripſit de mũdi creatiõe & futurorũ reuelatiõe, q̃ in carcere videre meruit. Euſebius Cæſareeñ. epũs claruit, ſcripſit eccleſiaſticam hiſtoriam, & de tẽporibus chronicon, de p̃paratione euangelica, & plura alia. hic finit ſua hiſtoria. inuenio tñ alium Euſebium poſt eum chronographum.

S. Antonius

S. Frumẽti⁹

S. Methodius.

GENERATIO XII.

Regnante itaq́ʒ pijſſimo principe Conſtantino, anno imperij ſui 20. Silueſtro adhuc in Petri ſede ſuperſtite, anno domini 330. incepit 12. generatio. Per idem tẽpus, vt Sozomenus ſcribit, Arrij dogma licet apud multos diſputationibus attolleretur, non tamen in proprium diſcernebatur populum, aut in nomine conſtabat autoris, ſed omnes ſimul in eccleſia conueniebant atq́ʒ communicabant, præter Nouatianos, & qui vocantur Phryges, & Valentinianos, & Marcioniſtas, & Paulianiſtas, & q alias hæreſes colebant. Contra quos omnes imperator poſita lege ſanciuit, auferri eorum oratoria & eccleſiis applicari, & neq́ʒ in domibus priuatorũ eos congregationes, nec publice celebrare. melius enim iudicabat in eccleſia catholica communicandum, & in eam cunctis conuenire ſuadebat, propter quam legem creduntur plures deſtructæ hæreſes. nam antea Chriſti cultores, licet ſectarum diuerſitate differrent, apud paganos tamen Chriſtiani eſſe putabantur, & ſemet propter communes perſecutiones examinare non poterant, & propterea facile inter ſe cõuenientes, Miſſas celebrabãt. poſt hanc vero legem, neq́ʒ publice in eccleſiis poterant conuenire, neq́ʒ latenter: ideo plurimi metuentes, ad eccleſiam catholicam ſe contulerũt. Obijt eo tum Helena Conſtantini mater: quo facto, fautores Arrij non quieuerunt. nam Conſtantia ſoror Conſtantini, relicta Licinij, fouit quendam presbyterum partibus Arrij fauentem, q ſæpe illi dicebat, inuidiam Arrio generatam, q́ʒ apud plebem charus haberetur, id ſibi nocuiſſe. hæc atq́ʒ huiuſmodi frequentius ſuggerens, Conſtantiam ſeduxit: quæ cum paulo poſt obitura, viſitaretur à fratre, blande ac religioſe ab eo poſtulabat hanc gratiam in extremis, vt presbyterũ illum in familiaritatem ſuam reciperet, & q̃ ſibi ab eo ꝓ ſpe ac ſalute ſuggereret, patienter audiret: q monitis, cum ſe diceret ꝓ ſalute ſua multum ſolicitam, ſuſceptis, & fidelem pro ſe germanæ ſolicitudinem credẽs, accommodauit

Edictũ Conſtan. aduerſum hæreticos.

Helenæ mors.

aurem

aurem presbytero, ac Arrium de exilio redire iubet, & quemadmodũ ſentiret de fide, exponeret expoſtulat. Tum ille fidem cõſcripſit, q̃ non qdem ſenſum noſtrum, verba tñ noſtra pfeſſionemq́ habere videret. Miratus imperator, putauit vnã eandemq́ ſententiam in ipſius & cõcilij dudũ celebrati expoſitione contineri: tñ in nullo relaxauit animi vigorẽ gaudẽs, mittit negociũ ad epõs tũc Hieroſolymis cõgregatos, examinãdum. Conuenerũt Hieroſolymis plurimi epiſcopi. Alexãder aũt Alexãdriæ epũs iam erat defunctus, & Athanaſius vir catholicus in eius locum ſurrogatus, acerrimus hæreticorũ malleus. q̃ abſente, fautores Arrij occaſione ſcriptorũ imperatoris, Arrium in cõmunionem receperunt. Cum vero Alexandriam prexiſſet, ibi omne eius fruſtratur inceptum: qñquidem dolo apud ignorantes locus eſt, ſciẽtibus vero dolũ intendere, non aliud eſt, q̃ riſum mouere. Vnde Athanaſius videns multos corruptos, Conſtantinopolim prexit ad imperatorem, dolo cum catholicis actum dixit, petens vt q̃ fuerãt geſta, ſub eius examinarẽtur pſentia. Imperator vero vir iuſtus, petitionem eius admiſit, ſcripſitq́ epiſcopis q in Tyro cõuenerant, vt veritatis habendæ gratia Cõſtantinopolim venirẽt. Inter hæc q erãt de parte Athanaſij, iam e Tyro ad ppria redierãt, fautores vero Arrij accelerabãt. & veniẽtes Cõſtantinopolim, pter fidẽ ſuggeſſerũt imperatori, Athanaſiũ interminatũ non ſe miſſurũ ab Alexãdria frumẽta ad Cõſtantinopolim, noiabant aũt q̃ſdam epõs, ad q̃s Athanaſius dixiſſet. hac ſurreptiõe pius princeps pmotus, Athanaſiũ relegauit in Gallias exilio. Aiunt tñ qdam Athanaſiũ ppterea ab imperatore relegatũ eſſe, q reconciliaretur eccleſia, qm̃ Athanaſius cõmunicare Arrianis euitabat. Venit itaq́ Athanaſius Treuerim, vbi fertur ſymbolum, Quicunq́ vult ſaluus eſſe, compoſuiſſe.

Athanaſius Alexandriæ epũs fit.

Relegatio Athanaſij.

Anno dñi 338. moritur Silueſter papa, & illi Marcus ſubrogat. ſedit paulo plus anno, inſtituit hic, vt Ro. põtifex ab Oſtieñ. epiſcopo cõſecret, & q Oſtieñ. pallio vteret. mãdauit pterea, mox poſt euangelium in Miſſa ſymbolum cãtari, eo modo q̃ fuit in Nicena ſynodo declaratũ. elapſo anno morit, in cœmiterio Balbini ſepelit.

Marcus.

Anno dñi 339. Iulius natione Ro. eligit, & multi volũt eius autoritate Nicenã ſynodũ celrbratã. contradicit canon c. prima 15. di. vbi habetur q Silueſter hoc fecit. hic Iulius etiã cõſtituit, ne ſacerdos alibi q̃ apud eccleſiaſticũ iudicẽ cauſam diceret. Relegato aũt Athanaſio, cum Arrius veniſſet in Aegyptũ, Alexandrina eccleſia eius cõmunionem euitauit. ideo rurſum venit Conſtantinopolim, cõcurrentibus illic ſectatoribus eius, & concilium celebrare volentibus. Alexander tunc Cõſtantinopolitanus epũs nixus eſt impedire, & cum non poſſet, interdixit Arrio cõmunionem. Euſebius aũt Nicomedieñ. & alij ex parte Arrij, cum primũ Alexandrũ flectere nequiſſent, inceperũt ei minari, qa niſi ſuſciperet Arrium certa die, ipſe qdem deportaret in exiliũ. abierũt poſtea, expectantes pfinitã diem. Alexander aũt orabat, ne ad effectũ verba Euſebij puenirent. maximus aũt terror ei ingerebat, eo q imperatori iam pene ſuaſerant, vt faceret q̃d ipſi volebãt. ante vero diẽ pſtrauit ſe ſub altare Alexander, tota nocte rogans Deum, vt impediret impiorũ conatus. Imperator aũt de Arrio experiri volẽs, pcõtatus eſt ab eo, an Niceni cõcilij decreta ſeruaret. ille nihil moratus, repẽte ſubſcripſit, principem aſtute circumueniens. imperator miratus, intulit ei iuſiurandũ, q etiam hoc fraudulenter egit. fertur em̃ cõſcripſiſſe* ſecum ſuam in charta, quã ſub ala ferebat, & iuraſſe ſe credere ſic & ſapere quemadmodũ ſcripſiſſet. Ita refert Socrates ſe audiuiſſe fide dignis. Credẽs aũt imperator deeſſe dolum, iuſſit eum ſuſcipi ab Alexandro. erat tunc ſabbatum, & ſequenti die eos inter ſe conuenire expectabat. ſed pſumptiões Arrij iudiciũ Dei ſecutũ fuit. nam cum p mediã ciuitatẽ iret, veniſſetq́ ad locũ, Cõſtantinoſorũ dictũ, terror eum ſubito cõſtrinxit, & cum formidine ſecuta eſt vẽtris effuſio, ſeceſſitq́ modicũ leuandi vẽtris cauſa, & inteſtina cõtinuo oĩa cum effuſione ſanguinis defluxere. talíq́ loco dignã mortẽ blaſphemiæ abſoluit. Quod poſtq̃ in eccleſia nunciatũ eſt, Euſebius & q ſanctũ virũ de Arrio recipiendo fatigabãt, multum irriſi diſcedunt. & dicit Sozomenes in Tripartita, imperatorẽ audita morte Arrij lætatum, propoſuiſſeq́ mox Athanaſiũ reuocare, ſed puentus eſt morte, de q̃ ſub Conſtantino filio. nihilominus Arriani pſeuerabant. Hoc in tpe Maximus epũs Hieroſolymorũ, eccleſiã S. reſurrectionis primũ ædificaſſe ſcribit, q̃ poſtea ſub Coſdroe dſtructa eſt, & p Modeſtũ ſub Heraclio reædificata extitit. Imperator paulo poſt ęgritudine captus, ab vrbe ad calidas aqs egreſſus, in ſuburbana villa Nicomedię, 31. anno imperij ſui defunctus eſt, liberis de ſucceſſione Rom. orbis teſtamento hæredibus ſcriptis, vt Conſtantius ſenior Conſtantinopolim & orientẽ teneret, Cõſtans Illyrico & Aphricæ peſſet, Conſtantinus vero Romam & occidentalia regna poſſideret. hæc diuiſio facta eſt anno dñi 340. Reliquit etiam Conſtantinus Magnus duos fratres Dalmatiũ & Conſtantiũ. Conſtantius duos habuit filios, Gallũ & Iulianũ. Dalmatius reliquit poſtea

Iulius papa

Cõſtãtinus ab Arrio decipitur.

*fidem

Conſtantini obitus.

ea filium ſui nõis Dalmatiũ. Anno dñi 340. corpus Magni Conſtantini in aureo lo-
culo collocatum, Conſtantinopolim eſt ductum, imperialibusq́ꝫ obſequijs in eccleſia

Conſtantinus imperator 44. cum fratre Conſtante.

ſanctorꝫ apl'orum ſepultum. Vixit aũt annis 65. Circa mortem aũt diui Conſtantini,
qa Cõſtantius maior natu pſens non erat, fertur ſecreto Cõſtantinus aduocaſſe preſ-
byterꝫ, à ſorore ſibi cõmendatum, eiq́ꝫ tradidiſſe teſtamẽtũ, obteſtatumq́ꝫ ſacramẽto,
ne vlli niſi Conſtantio, cum veniſſet, in manus traderet. q̃d & fecit, cuius bñficiꝫ gratia
Conſtantius regnandi cupidus, ita presbytero deuinctus fuit, vt q imperare cũ [illegible] is am
biebat, ab illo ſibi imperari æquanimiter pateref: ex q̃ mox cœpit de Arrianis illi ſug-
gerere, ac p hoc religioſiſſimus princeps Conſtantinus, q Nicenam ſynodum ſecutus,
contrarium dogma adſpernabatur, dum ſimulatæ ſanctitatis viro ob pces ſororis ni-

De Conſtã. moribus.

mium credidit, imprudens occaſionẽ Arrianis cõtra catholicos pſt [illegible]. Erat Conſtan-
tinus Magnus princeps religioſiſſimus, q dum Nicenã ingrederef ſynodũ, humiliori
ſedere voluit loco, primũ tñ ab epiſcopis iuſſus. & cũ ſibi libelli offerrẽtur, reſpexit ad
epõs & ſacerdotes: Vos, inquens, poteſtatẽ habetis iudicandi de nobis, & cum dij ſitis,
ab hoĩbus iudicari non poteſtis. fertur q̃qꝫ aliqñ dixiſſe, Si ,pprijs oculis vidiſſem ſacer
dotem Dei aut monachũ peccantẽ, chlamydẽ meam explicarẽ, & cooperirẽ. habef 96.
di. in ſcripturis. Quod aũt deſtinauerit reuocare Athanaſiũ, ex ſcriptis Conſtantini iu

Conſtantinus iunior.

nioris habef, q Heſperiarꝫ partium Cæſar factus, ſcribit: Cõſtantinus Cæſar populo ec
cleſiæ catholicæ Alexandriæ cõſtituto: Neqꝫ veſtrã ſanctiſſimã mentem arbitror igno
rare, propterea Athanaſiũ adorandæ legis pdicatorem, ad tẽpus Gallijs fuiſſe miſſum,
ꝙ ferocitas crudelium inimicorꝫ eius, in piculo ſacri eius capitis imminebat. q̃propter
licet ad Chriſtianam reuerentiã veſtram, dñs noſter beatæ memoriæ Conſtantinus Ps
us pater meus, eundem epiſcopũ ſuo loco reſtituere propoſuerit, tñ humana ſorte p-
uẽtus, anteq̃ hæc cõpleret vota, requieuit. itaqꝫ arbitratus ſum voluntatẽ eius adimple-
re, q dum ad vos remeauerit, q̃lem ante venerationẽ habuerit, agnoſcetis. diuina pui
dentia vos cuſtodiat. His literis fretus Athanaſius, Alexandriam venit, reuerẽterq́ꝫ
receptus eſt. Arriani aũt Euſebio pmotore, freti auxilio presbyteri, imperatori Con-
ſtantio pſuadebant, vt Athanaſium rurſum pelleret. q agnoſcens eorꝫ conſiliũ, ad par
tes Heſperias remeauit. Anno dñi 343. inter Conſtantinũ & Conſtantẽ diſcordia
grauis exorta eſt. Conſtantinus itaqꝫ cum nititur partes fratris minoris inuadere, bel-
lum mouit contra eum: ſed dum inconſultius apud Aquileiam plium aggreſſus eſt, à
Conſtantis militibus interficif, & in fluuium cui Alſa nomen, proiectus eſt, ſicq́ꝫ Ro.

Conſtan. iunior interficitur.

imperij principatus occidentaliũ partiũ, ad Conſtantẽ orientaliũ & Conſtantiũ ple-
ne puenit. De hoc Cõſtantino Blondus ſcribit, ꝙ primus Ro. ducum Francos domu-
it in patria, id eſt, in Franconia, ob quam rem vſqꝫ ad Honorij tẽpora quieti in patria

Frãnci domiti.

manſerũt Franci. Athanaſius interea veniens ad Conſtantẽ, q eum remiſit Alexandri
am, monens fratrẽ, vt paternæ pietatis inuiolabilẽ ſeruaret hæreditatem anno 349. Ea
tẽpeſtate morif Alexander vrbis Cõſtantinopolitanæ pſul: & cum populus diuiſus eſ
ſet, ea propter catholici Paulum presbyterꝫ virꝫ optimũ elegerũt, Arriani vero Mace
donium. at imperator Euſebiũ Nicomedienſ. Conſtantinopolitanũ facit epiſcopũ, re-

Euſebius.

iecto Paulo, Macedonioq́ꝫ neglecto. Euſebius itaqꝫ Arrianus contra Athanaſium egit
apud imperatorẽ, vt in Antiochia ſynodus fieret. conuenerũt epiſcopi 90. ſed neqꝫ Iu
lius papa affuit, nec eius autoritate cõgregata fuit. Tunc Athanaſio inſidias ſtruũt, ac-
cuſantes ꝙ contra regulas, non ex ſentẽtia epiſcoporꝫ, in eccleſiã ſuam ingreſſus fuiſ
ſet: deinde eius aduentu turbatio facta, plurimi occiſi, & ꝙ aliq cæſi ab eo iudicibus fu
iſſent traditi. ex his cauſis cõſtituunt epiſcopũ in Alexãdria Georgiũ quendã, & mox
illũ ducebãt in Alexandriã Syluanus magiſter militiæ armatiq́ꝫ ad qnqꝫ millia, qbus
aderant Arrij ſectatores. Erat aũt veſpera, & populus in vigilijs obſeruãs. inter hæc ve
nit magiſter militũ, & circa eccleſiã milites ordinauit. Athanaſius hæc vidẽs, ne ,pp ter
ſe vlla læſio fieret, pcepit diacono vt cõpleret orationẽ, rurſusq́ꝫ pſalmũ iuſſit decanta
re: & dum cõſonantia pſalmodiæ celebraref, p vnam ianuã eccleſiæ egrediebanf oẽs:
q̃ facto, milites incõmoti ſteterũt. Athanaſius aũt inter medios pſallentiũ illæſus abſceſ
ſit, Romam pfectus eſt. Porro Georgius pſidere cœpit Alexãdriæ, q̃d plebs ægreferẽs,
eccleſiã S. Dionyſii incendit. Euſebius aũt legationẽ miſit ad Iuliũ Ro. pontificẽ, rogãs

Euſebij mors.

vt cõtra Athanaſiũ iudex eſſet. ſed q̃ de Athanaſio decreuerat Iulius, Euſebius non po
tuit agnoſcere, qa tum vita priuatus eſt: q̃propter rurſum in eccleſiam Conſtantino-
politanam Paulum introduxerũt. Iidem etiã Arriani ordinauere Macedoniũ. hoc fe-
cerũt fautores Euſebij, Theognius Nicenus, Mariſius Chalcedonẽſ. Theodorus Hera
cliæ, & reliq. Sed Vrſatius & Valẽs hæretici, libellũ pœnitẽtiæ Iulio offerentes, verbo
conſubſtantialitatis conſentientes, cõmunicare meruerũt. Interea Hermogenes magi

ſter

ſter militiæ,iuſſu imperatoris Paulũ pellere volẽs,interfectus eſt à populo.Cõſtantius venit Cõſtantinopolim,Paulũ expulit à ciuitate,Macedoniũ diſtulit epm̃ ſtatuere. iraſcebat̃ eñi nõ ſolũ ꝙ p̃ter eius voluntatẽ fuerat ordinatus,ſed propter ſeditionẽ ab eo factã,qua occiſi plurimi,ſimul & magiſter militũ fuit interfectus. Arriani p̃terea Georgiũ remouẽtes ab Alexandria,qa incendiũ propter eum factũ eſſet,& minus errori eorꝫ cõſentiebat,euocauerũt Gregoriũ *Cappadocũ Arrianæ veſaniæ. Cũ Athanaſius Romã proficiſceret̃,contigit eodẽ tẽpore etiã aduenire Paulũ, Marcellũ Ancyræ,& Aeſculapiũ Gazæ. Cognoſcẽs ergo Rom. pontifex ſingulos,& oẽs Niceno cõcilio inueniens cõcordare,eos in cõmunionẽ ſuſcipit,ſingulisq́ꝫ reddidit ſuas eccleſias,& orientalibus ſcripſit epiſcopis,culpans ꝙ nõ recte tractaſſent viros inculpabiles de ſuis eccleſijs expellẽdo. Citauitq́ꝫ aliquos,vt corã ſe oſtenderet iuſtũ protuliſſe decretũ,& de cætero talia nõ ſe paſſurꝫ interminatus eſt,vt ab hmõi turbis & nouitate ceſſarẽt. Athanaſius & Paulus epiſtolas Iulij orientalibus epĩs direxerũt,& ſinguli ſuas adepti ſunt ſedes. Verũ pontifices orientis grauiter hæc ferẽtes,& in Antiochiã cõgregati,Iulio reſcripſerũt epiſtolã ironia plenã,fatebant̃ eñi circa oẽs Ro.eccleſiã eſſe munificã,velut q̃ apoſtolicã haberet curã, & antiquitus mater pietatis exiſteret, licet ab oriente ad eã p̃dicatores dogmatis aduenifſent,ſe vero *nõ ſecũdo loco habẽdos exiſtimabãt,ꝙ multitudine eccleſiarꝫ *nõ abundarẽt,cũ vitæ qualitate nõ cederent. Crimen Iulio imponebãt,eo ꝙ Athanaſij ſectatoribus cõmunicaſſet,& tanq̃ eorum cõcilio cõtumelias irrogaſſet,ac factũ tanq̃ iniuſtũ argueret, addiderũt,ſi ſuſciperet damnationẽ ab eis factã,& ordinatos epõs in damnatorꝫ locũ firmaret,pacẽ cum eo & cõmunionẽ habere vellẽt:ſi vero reſiſteret,cõtraria celebrarẽt:quippe cũ orientales epiſcopi nõ reſtitiſſent,dũ Nouatus à Ro.pelleret̃ eccleſia. Cõſtantius itaq́ꝫ imperator Antiochiæ degens,cũ audiſſet Paulũ Coſtantinopolitanã recepiſſe ſedẽ,miſit Philippũ,vt Paulũ pelleret,& Macedoniũ reſtitueret. ille tumultũ cauens,vocato Paulo,clam pandit mandatũ. epũs iniuſtã ſententiã patienter ferens,ope Philippi exulat in Theſſalonica. Macedoniũ poſt hoc armato milite introducit. fit ſeditio,& vti fertur,perempti ſunt circa tria millia 150. Hoc tẽpore imperator eccleſiã S.Sophiæ fabricat,copulatã eccleſiæ Irenes. Interea timẽtes Arriani,ne forte adeundi regis copia fieret Athanaſio,& per eũ de veritate fidei quã peruertebãt,edoceret̃,oĩbus modis inſimulare eũ apud principẽ & oĩm flagitiorꝫ reum facere tentabãt,humani corporis brachiũ imperatori oſtẽdunt,q̃d magicæ gr̃a ab Athanaſio de Arſenij cuiuſdã corpore abſciſſum cõfirmabãt,& ꝙ mulieri cuidã vim fecerit,& ꝙ frumẽta quæ Magnus Cõſtãtinus donauerat pauperibus erogãda,vẽdiderit,& ſuis vſibus applicaſſet, q̃bus ex cauſis cõdemnari deberet. Iuſſu igit̃ Cõſtantij cõuocat̃ Tyri cõciliũ,eo deducitur Athanaſius,brachiũ Arſenio abſciſſum in loculo circunfert̃. hic Arſenius lector aliq̃n Athanaſij fuit,& ob culpã aufugit. illi hũc latenter tenebãt,vt cõpoſitũ crimen verũ facerẽt. Peruentũ aũt eſt ad hũc,ꝙ ſuo noĩe crimẽ intentaret̃ Athanaſio,& ſiue ipſum humanitatis contẽplatio,ſiue diuina perpulit prouidẽtia,clam noctu euadens, venit Tyrũ:& pridie q̃ cauſę dicẽdæ adeſſet dies,Athanaſio ſeſe obtulit Arſenius,vtq́ꝫ ſe rerꝫ ſeries haberet,edocuit:ille domi eſſe iubet hoiem. Interea cõciliũ cogit̃ aduerſus Athanaſiũ. Per idẽ tẽpus Paphnutius cõfeſſor,videns Maximũ Hieroſolymorum epm̃,qui vnà ſecũ effoſſo oculo,poplite ſucciſo,cõfeſſor extiterat,ex ſimplicitate *cõſediſſe Arrianis:acceſſit,& de medio cõfeſſu,iniecta manu,eleuauit,dicẽs:Te o Maxime,cũ quo mihi pariter mortale lumen effoſſum eſt,nõ patiar ſedere in cõcilio malignantiũ. Sed interim introducit̃ accuſatio mulieris,q̃ publice dixit ſe aliq̃n Athanaſiũ hoſpitio recepiſſe,& ab eo noctu nihil ſuſpicantẽ,vim corruptiõis perpeſſam. introduci ad hæc iubet̃ Athanaſius,ingredit̃ cũ Timotheo preſbytero ſuo,eiq́ꝫ monet,vt poſteaq̃ mulier dicendi finem feciſſet,ſe tacente,ipſe ad ea q̃ dixerat,r̃nderet. erat eñi Athanaſius mulieri incognitus. cũq́ꝫ mulier vim ſe paſſam ab Athanaſio peroraſſet, Timotheus cõuerſus ad eã:Vere,inquit,mulier ego manſi apud te,*aut vim tibi aſſeris à me factã? Tũ illa mox procaciter,immo tu mihi vim feciſti,& in illo loco cõmaculaſti caſtitatẽ meã. ſimul & cõuerſa ad iudices,obteſtari fidẽ Dei cœpit vera ſe dicere. Tum oẽs ridiculoſus pudor habere cœpit,ꝙ tam facile,tacente eo,factio cõpoſiti criminis patuiſſet. nec tñ permiſſi ſunt iudices de muliere habere quæſtionẽ,quõ & p quos ad tantã calumniam aptata fuiſſet. hinc tranſeunt ad aliud:Res,inquiũt,oculis agat̃, verbis ceſſantibus. brachiũ hoc te aiunt,o Athanaſi,Arſenio detruncaſſe:tu,q̃modo vel ad q̃s vſus excideris,*iudicato. Tũ ille,quis veſtrũ Arſeniũ nouerat,vt hanc ipſius dextrã cognoſcatis? Surrexerũt multi,etiã nõ conſcij factiõis,dicẽtes ſe optime virũ nouiſſe. iubet ad hæc Athanaſius introduci Arſeniũ:eo introducto,accepit eius

Paulus epũs depellitur.

Ep̃la orientaliũ epõrũ ad papam.

Arrianorũ accuſatiões in Athanaſ.

dextrã: Hic, inquit, Arſenius eſt, hæc eius dextra. manus vero quã illi offerũt, vnde ſit vos requirite. Tunc velut nox quædã & tenebræ accuſatorũ oculos pſtringunt, & qd agant, aut quo ſe vertãt, neſciebãt. verum non iudicandi, ſed opprimendi hoĩs cauſa conciliũ gerebat, fragor omniũ attollit, magũ eſſe Athanaſiũ, & decipere intuentium oculos acclamat, nec debere vllo modo vltra talem hoĩem viuere. ac facto impetu, ſuis eũ diſcerpere manibus parãt. ſed Archelaus qui cũ cæteris ex pcepto imperatoris

Archelaus.

concilio pſidebat, ereptũ eum à diſcerpentiũ manibus, per occultos aditus eduxit, fugamq́ʒ ſuaſit, ſi ſaluus eſſe vellet. conciliũ tñ nihilominus Athanaſiũ de intentatis criminibus cõdemnauit, & geſta in hunc modũ ficta, per orbẽ mittentes, ad ſceleris ſui conſenſum, imperatore cogente, cæteros epos perpulere. Hinc iam toto orbe profugus agitur Athanaſius, tribuni quoqʒ & exercitus ad inueſtigandũ eũ mouent. imperialibus pmiſſ proponit, ſi quis viuũ maxime, ſin minus, caput Athanaſij detuliſſet. Interea ſex annis latuiſſe fert in lacu, vt ſolẽ nunq̃ viderit, ſub tutela honeſtiſſimæ matronæ. ſed cũ per ancillã huius rei cõſciam indicaret, tanq̃ Dei ſpũ admonitus, ipſa nocte qua ad eũ cõpræhendendũ venitur, emigrauit, nihil ſibi vltra iam tutũ cernens in regno Cõſtantij, ad Cõſtantem profugit, à quo ſatis honorifice ſuſceptus eſt. paulo poſt Paulus à Theſſalonica, ſimulans ſe iturũ Corinthum, ſimul Italiam venit ad Cõſtantem, necnon ad Iulium Romanæ vrbis epiſcopum. Intelligens autem Conſtans iniu-

Conſtans.

ſte grauatos hoĩes, nec crimina fuiſſe vera, pro quibus dicebant ſuſpenſi, cognita etiã cauſa Athanaſij ex multis ſcriptis epiſcoporũ Aegypti, aſſerentibus falſa eſſe omnia & conficta, cumq́ʒ à fratre petens, vt Athanaſius ſuã reciperet ſedẽ, reſiſtentibus hæreticis, nihil impetrare valuiſſet: tunc Athanaſius & Paulus petiuerũt fieri ſynodũ, eo qđ pro defenſione rectorũ dogmatũ expulſi eſſent. Ad quæ motus Conſtans, ſcripſit Conſtantio, monens vt ſaltem in ſynodo cauſa & Athanaſij & Pauli examinaret. Ad quæ ſcripta Cõſtantius pcepit, vt Sardicæ quæ eſt ciuitas Illyrici, & orientales & occidentales cõuenirent epiſcopi. Verum interea Arriani Paulum Conſtantinopolitanũ epiſcopũ perſequentes atqʒ cõperientes, ſuffocandũ eſſe cenſuerũt in Cappadocia, autore Philippo pfecto. mittentes aũt miniſtros necis, eũ morti tradiderũt. Hoc itaqʒ modo Paulo defuncto, Macedoniũ ſtatuerũt epiſcopũ, qui ſancto ſpiritui blaſphemabat. Ex Heſperijs ergo partibus cõuenerũt Sardicæ epiſcopi quaſi trecenti, ex orientalibus 76. Inter quos annumerabat Schyras. excuſauerunt enĩ ſe alij propter infirmitatem corporis, alij anguſtas inducias accuſantes, ob hoc Iuliũ Ro. pontificẽ inculpant, cũ tñ ante annũ & ſex menſes ſynodus fuerit indicta. Cũ ergo Sardicæ eſſent, orientales ad adſpectũ occidentaliũ venire nolebãt, dicẽtes, nõ aliter ſe ad verba venturos, niſi ſuo collegio Athanaſianos expellerent & Paulianos. Cumq́ʒ Protogenes Sardicẽſ. epus, & Oſius Cordubeñ. Hiſpaniæ, nõ paterẽtur à concilio remoueri Pauli defenſores & Athanaſij, illi repente diſceſſerunt: & venẽtes ad Philippolim Thraciæ, ſeorſum fecerunt concilium, ac ibi aperte cõſubſtantialitatẽ anathematizarũt, & ſectã æqualitatis vbiqʒ miſerũt. Ad hæc qui Sardicæ cõuenerunt. primũ illorũ cõdemnauere inſaniam: deinde accuſatores Athanaſij, quia cõtumaciter aberant, dignitate priuauerunt, & terminos fidei Nicenæ roborãtes, cõſubſtantialitatẽ apertius tradiderũt, etiã ipſi vbiqʒ ſcripta dirigẽtes. reddiderunt nihilominus locum Athanaſio, alijſq́ʒ ob hoc priuatis. Extant literæ cõcilij plures deſuper emiſſæ, q̃ habent in hiſtoria Tripartita, ex qbus clare cognoſcit & accuſatorũ calumnia, & pricipũ iniquitas iudiciũ, & dogmatũ vera ſalubritas. Hæc Cõſtans agnoſcẽs, doluit quidẽ, leuitatẽ fratris inſpiciẽs, & infremuit aduerſus inſtigatores ipſius. duosq́ʒ epos ex Sardicẽſ cõcilio electos, cũ literis miſit ad fratrẽ, cũ quibus & magiſtrũ militũ Salianũ pietate iuſtitiaq́ʒ fulgẽtẽ. literæ vero nõ ſoliũ monitionẽ habuerũt, ſed etiã interminationẽ pio principi condecentẽ, adiecitq́ʒ. niſi vellet qđ iuſtũ eſt facere, ipſe ad Alexandriã pergeret, & Athanaſiũ reſtitueret. Hãc epiſtolã Cõſtantius in Antiochia recipiẽs. promiſit ſe facturum q̃ ſtatus tẽporis ferret: ſed in his perterriti Arriani, machinati ſunt ſcelus, epiſcopis manſionẽ ſeorſum à magiſtro militũ ordinãtes. ſubornauerũt aũt, Onagro autore, q

Onager dux iniquitatis.

ad quandã fornicariã veniẽs, ait veniſſe peregrinos q cuperẽt rem habere cũ meretrice: poſſe eis etiã xv. dyſcolis iuxta in latibulis. perrexit cũ meretrice ad ianuã, vbi epiſcopi duo requieſcebãt: eãq́ʒ apertã inueniens, perſuaſit vni puerorũ, pecunia data, mulierẽ introducere, eamq́ʒ iuſſit viros accedere. Cõtigerat autem ſeniorem epm, nomine Euphratẽ, in loco exteriori dormire. Vincẽtius alter epus in cubiculo interiori quie-

Impium facinus.

ſcebat. cũq́ʒ intraret mulier, quia obſcurũ erat, quis ambularet, quærit Euphrates. Illa vero loquẽte, cõturbatus, dæmonẽ putans eſſe, mulieris vocẽ imitatũ. repente ſaluatorẽ Chriſtũ in ſuum vocauit auxiliũ. Onager aũt dux iniquitatis, hoc facto, cum ſocijs eſt ingreſſus, iniquos dicens, & iniquitatis iudices repertos. clamore facto, cucur-

terunt & ſerui,ſurrexitq́ Vincentius,& clauſerũt ianuã domus,ſeptẽ quidẽ calũnia-
torũ compræhẽdentes.Onager vero cũ reliquis aufugit,detenta tñ eſt cũ illis & mu
lier.Mane facto,proclamãt,negociũ diffamant,& lacerant.magiſter militiæ primũ
territus,ſed audiens fictiones,petit imperatorẽ in iudicio audire iniqua conſilia.vix
obtinuit.interrogat primũ mulier,quis eã illuc vocaſſet:dixit quendã iuuenẽ ad ſe
veniſſe,aduentũ indicaſſe peregrinoꝝ,ac inuitaſſe vt iret ad eos,q́ꝙ veſpere facto
eã introduxiſſet:adiecit etiã inquiſitionẽ epiſcopi & terrorẽ,ac orationẽ eius, & ſu
peruenientiũ inuaſiones.Hæc iudices agnoſcentes,vnũ ex captis adduci faciunt,qui
nõ expectans torturã,machinatũ conſiliũ patefecit,& Onagrũ hæc oĩa perpetraſſe
cõfeſſus eſt.qui eductus,Stephanũ dixit hæc ꝓcepiſſe,qui erat Antiochenus epus.Sic
igit Stephani cognoſcẽtes iniquitatẽ,damnatus eſt,& ab eccleſia expulſus.nõ tñ ab
Arriana peſte liberata eſt eccleſia:nã Leontius in locũ eius ordinat nequiſſimus.Ve
rũ Cõſtantius machinata cognoſcẽs,ternas Athanaſio in hæc verba miſit literas:Cõ
ſtantius victor Auguſtus Athanaſio epo:Et*ſi prioribus noſtris literis certiorẽ te red Conſtantij
diderimus de tuo ad nos reditu,ocyus citra omnẽ metũ ac ſolicitudinẽ perficiendo. epiſtola ad
te etenim in integrũ reſtituere maxime voluimus.Quare denuo ex ſingulari beneuo- Athanaſiũ.
lentia te hortamur obſecramusq́ꝙ,vt q̃ iamdudũ amiſeras,liberiori aĩo recuperare ve
lis.Has literas Athanaſius accipiens,recurrẽs Romã,oſtẽdit eas Iulio epo,quibus ma
ximo gaudio affecit eccleſiã Ro.putabat ex his eñ orientis imperator eoꝝ fidei con
ſentire,ac propterea Iulius papa clericis atꝙ plebi in Alexandria gratulatorias ſcri-
bit literas.His ita literis cõfiſus Athanaſius,ad orientẽ venit,quẽ Conſtantius impera
tor nõ moleſte ſuſcepit:ſed ſuggerentibus aduerſarijs,eũ circũuenire tentabat,dicẽs:
Sedẽ tuã decreto cõcilij conſentientibus nobis recepiſti,ſed quia ſunt aliqui in Ale-
xandria populi,tuã declinantes cõmunionẽ,vnã illis in ciuitate eccleſiam permitte.
Ad hoc Athanaſius:O imperator,poteſtatẽ habes iubere ſicut vis,ſed ego q̃ꝙ bene-
ficiũ à te poſco.cõtinuo ſe daturꝝ ait princeps.ſubiunxit Athanaſius:Idẽ peto q̃d tu,
vnãq́ꝙ & ipſe eccleſiã poſtulabat ſibi dari ꝑ ſingulas ciuitates,declinantẽ Arrianorũ
cõmunionẽ.Imperatori hoc æquiſſimũ videbat.ſed cũ detuliſſet ad eos,q̃ꝝ conſilio
vtebat,*neꝙ ibi ſe velle eccleſiã recipere atꝙ hic dare rñderet,ita imperator admira-
tus eius prudentiã,properare ocyus ad ſuſcipiẽdã eccleſiã ſuã iubet.Scripſitq́ꝙ Alexã-
drineñ.vt reuerẽter eũ ſuſciperẽt,ſimiliter lr̃as abolitiõis eoꝝ q̃ contra eũ acta fuere.
Talibus munitus Athanaſius,ꝑ Syriã venit in Palæſtinã,apprehẽdẽsq́ꝙ Hieroſolymã,
& epo Maximo pãdẽs geſta Sardiceñ.cõcilij,& ꝙ imperator decretis cõſenſerat,Ma
ximus ſine mora cõuocatis epis de Syria ac Palæſtina,facto cõcilio,reſtituit B.Atha-
naſio & cõmunionẽ & dignitatẽ.Hæc & publicari fecit ꝑ prouincias.Deinde Atha-
naſius pergẽs Alexãdriã,ꝑ ciuitates edocebat,vt Arrianos vniuerſi euitarẽt,& con-
ſubſtãtialitatis dogma amplecterent,in quibuſdã eccleſijs etiã ordinatiões fecit,q̃ fu-
ere alterius querelæ initiũ.Interea reſpu.fortuitis caſibus vrgebat.nã poſt necẽ Con-
ſtãtini iunioris,Perſicũ cõtra Ro.motũ eſt bellũ,ibi Cõſtans aduerſus Perſas & Sapo
rem regẽ,nouẽ prælijs parũ proſpere certauerat.Deinde poſtq̃ Cõſtans prauioribus
vteret amicis,intolerabilis militibus & prouincialibus factus eſt & iniucundus.vnde
dum venandi cupiditate per ſyluas & ſaltus erraret,factione Magnentij regnãdi aui-
di,à militibus occiſus eſt nõ longe ab *Hiſpanis,anno regni ſui 17.Poſt Conſtãtis ne- Conſtantis
cem Magentius apud Auguſtodunum arripuit imperium,quod cõtinuo per Galliã obitus.
& Aphricã,Italiamq́ꝙ porrexit,& Decentiũ fratrem ſuũ Cæſarẽ fecit.In Illyrico ve-
ro & in Sirmio aliud rurſum excitatũ eſt bellũ,per tyrannũ noĩe Vetrauionem ætate Vetrauio ty
grandæuũ,quẽ milites imperatorẽ creauerũt.datus eñ ante fuerat ad tuẽdũ Illyricũ, rannus.
ſed & etiã Romam tumultus tenebat.fratruelis nanꝙ Conſtantini,Nepotianus no-
mine,imperium aſſumpſerat.ſed is 28.die à militibus Magnentij oppreſſus eſt,caput
aſit eius pilo per vrbẽ circunlatum eſt,grauiſſimæq́ꝙ proſcriptiones & nobiliũ cædes
fuerunt.Conſtantius interea in Illyricum caſtrametatus eſt.cogebat eñ eum publica
neceſſitas,& maxime Vetrauionis,quia Auguſtus appellatus eſt.Erat autem Vetra-
uion vir natura ſimplex,cunctisq́ꝙ iucundus,ſed qui nec prima elementa literarũ di-
dicisſet,inuitus cogitur literis operã dare.Cumq́ꝙ Cõſtantius veniſſet in Sirmiũ,actũ
eſt vt milites Vetrauionis tranſirent ad Conſtantiũ:quo ſacto,imparatorẽ eum pro-
clamauerũt,cumq́ꝙ de Vetrauione nulla memoria fieret,ille repente ſentiens ſe pro-
ditũ,ad pedes ſe proſtrauit imperatoris.porro Conſtãtius auferẽs eius coronam ſi-
mul & purpurã,clementer ei locutus eſt,monẽs vt ſub ſtemmate priuato quieſceret,
q̃d vtiꝙ eius ætati cõueniret.Iuſſitq́ꝙ ſumptus vberrimos ex publicis functionibus,ex
hiberi eidẽ. Eo tẽpore imperator Gallũ conſobrinũ ſuũ Cæſarẽ facit,cui ſuũ nomẽ Gallus.

imponens,*Syriã Antiochiæ deſtinauit:quo Antiochiã veniente,circa orientẽ ſignũ
ſaluatoris apparuit.columna nanq; ſub ſpecie crucis in cœlo viſa fuit.Cũ itaq; Gal-
lus Cæſar Antiochiæ degeret,Iudæi vicina loca turbabant,ac reſiſtere parabant Ro.
quos exercitu deſtinato appræhẽdit atq; profligauit.Cũq; videret ſibi proſpere geſ-
ſiſſe,felicitatem nõ ferens,acceſſit ad tyrannidẽ,& nõ inſinuãs imperatori,quæſtorẽ
dictũ Magnũ & Domitianũ præfectũ occidit.ob quam rem Conſtãtius indignatus,
euocauit eum,qui cũ contemnere nõ valeret,pergebat ad principẽ,& anteq̃ veniſſet,
in via ob crudelitatẽ illum fecit interimi.Per idem tempus Magnentius ad ſeniorẽ
perueniens Romã,multos ſenatorũ & populi peremit:agnoſcensq; vicinos eſſe Con-
ſtantij milites,abſceſſit ad Gallias.cumq; hinc ſæpius bellum inter alterutros exerce-
rent,nouiſſime victus Magnentius,fugit in Murſam Galliæ caſtrũ:videnſq; ſuos mi-
lites triſtes,ſtans celſiori loco,nitebatur oratione eos cõfortare.Tunc illi fauorem ſo-
litum ſubtrahẽtes,magna voce clamabãt:Conſtanti Auguſte.augurium hoc traxit
Magnentius,tanquam ei diuinitus non concederetur imperium,relinquẽſq; caſtrũ,
ad vlteriora tendebat.Sequẽtibus autem Conſtantij militibus,circa montem Seleu-
cium facta congreſſione,ſolus fugiens venit Lugdunum,offendenſq; ibi matrem &
fratrem,propria ſe manu interfecit.Decẽtius vero frater,quem Cæſarem fecit,apud
Senonas paulo poſt laqueo vitam ſuã finiuit.Sed neq; ſic reſpub.quieta fuit.nã apud
Gallias occidentales Syluanus Bonitij frater in Gallia natus, qui bello Liciniano cla-
Syluanus occiditur. rus ſub Conſtantino,tribunus ſub Magnentio fuit,tyrannidem arripuit.ad hunc op
primendũ mittitur Vrſicinus,qui pecunia tribunos Syluani corrupit,vt occiderẽt.
Agrippinæ igitur de induſtria facto tumultu,cæſus eſt. Igitur Syluano interfecto,
Iulian9 apoſtata. Conſtãtius Iulianum Galli fratrem,Cæſarẽ creatum,miſit ad Gallias anno dñi 357.
imperij ſui anno 17.Itaq; Iulianus Gallias oppreſſas ab hoſtib9 ſtrenuiſſime reſtituit,
cumq; multa oppida expugnaſſet,tum modicis copijs apud Argentinã Galliæ vrbẽ,
ingentes Alemanorum copias extinxit:rexq; nobiliſſimus *Nodomarius,cuius pagi
Rheni ripis vlterioribus adhærebãt,multa poſtmodũ egregia ab eo aduerſus barba-
ros geſta ſunt,ſubmotiq; vltra Rhenum Germani ſunt,& finibus ſuis Ro.imperiũ re
Liberius papa. ſtitutũ.de hoc Eutropius.Interim Iulio papa defuncto anno dñi 355.ſuccedit Libe-
rius,q paulo poſt miſſus fuit in exiliũ,ſedit annos xvi. Sed cũ ingẽti ſcelere Cõſtans
regno ſimul & vita fuiſſet exemptus,ſublatis etiã tyrannis,Cõſtantius ſolus impera-
ret,rurſus in Athanaſiũ veteres incentores principis odia ſuſcitare inceperunt,quaſi
ipſe fuiſſet,qui ei fratrem fecerit inimicũ,ita vt pene diſruptis naturæ vinculis,vſq;
ad bella deſcenderent,& q fatigare occidentales epõs ac per deceptionẽ ad ſuã opi-
nionem trahere niteretur,oĩa etiam in orbe turbaret.His incitamẽtis Cõſtantius mo
tus,nõ ſolũ expelli,ſed etiã perimi ſacratiſſimũ Athanaſiũ imperauit,pmia & hono-
res delatoribus pollicẽs.Tunc rurſum fugit Athanaſius.de quo ipſe ita ſcribit:In Ale
andria ſurrexerũt denuo nos quærẽtes.Ingrediẽte nãq; quadrageſima,Georgius ex
Cappadocia plurima auxit mala:virgines mittebant in carcerẽ,epiſcopi vincti à mi
litibus ducebant,orphanorũ & viduarũ domus diripiebant.poſtea cũ populus ad cœ
Chriſtianorũ à Sebaſtiano pſecutio miteriũ ingreſſus orationis cauſa,oẽſq; cõmunionẽ Georgij declinarent,concitauit
Sebaſtianũ ducẽ,qui cũ armatis die dñico ſuper populũ irruit,incendioq; facto,ſta-
tuit virgines ſecus ignẽ,cogebat vt ſe proſtituerẽt Arrianis:reſiſtentibus lacerauit ea
rum vultus,vt vix agnoſci poſſent.ex populo multi trucidati ſunt.Poſt hæc ex Aegy-
pto & Libya exilio deportauerũt epõs,& eos acerbiſſime per itinera compulerũt,vt
quidã eorũ in ipſis itineribus,alij vero per exilia morerentur.fugauerũt aũt epõs plus
xxx.faciũt deinde ſua cõcilia Arriani pluribus in locis,& præcipue cõtra cõſubſtantia
litatẽ nitẽtes.In Antiochia vero cõgregati Narciſſus Cilix,Diodorus Thraciæ,The-
ognius Nicenus,Patrophilus Scythopoleos,Minophãtes Epheſius,& alij circa xxx.
ſcripſerũt vniuerſis epiſcopis,quia cõtra eccleſiaſticas ſanctiones Alexandriam Atha
naſius remeaſſet,nec in cõcilio ſine culpa fuiſſet inuẽtus,viderẽt ne communicarẽt ei,
neq; ſcripta dirigerẽt,ſed Georgio qui ab eis fuerat ordinatus.Tunc in Italia cõciliũ
eſt indictum,orientalium venerũt nõ multi,occidẽtalium vero 300.petẽtes vt præce-
Concilium Mediola. pto principis,Mediolani celebraretur cõcilium.Vbi dum cõuenerũt orientales,ante
omnia cõtra Athanaſium decerni poſtulabãt,vt penitus ei aditus Alexandriæ claude
retur.quod dum ſenſiſſent Paulinus Treuireñ.Dionyſius Albæ,& Euſebius Vercel-
leñ.q ad deſtructionem fidei laborabãt,ſurgẽtes,magna voce clamabãt,dolum & cir
cunuentionem.Depoſito ſiquidẽ Athanaſio,aliam hæreticæ fidei exponere voluerũt
Epi pulſi. doctrinã,ſed neutrũ horum produci potuit ad effectũ,cũ præſente principe clama-
retur,quia iniuſte agebatur & impie.Quo facto,& *ipſis eccleſijs ſunt expulſi,ponti
fices

ſex quidẽ Ro.vrbis Liberius,Paulinus Treuireñ.epũs,Dionyſius,Italus,Lucifer me-
tropolitanus inſularũ Sardiniæ,Euſebius Vercelleñ.tradunt exilio,ſimiliter & Oſiũ
Cordubeñ.deportauerunt virum admirabilem,de quo Theodoricus in Tripartita.

Eo in tempore Cõſtantius Liberio dixiſſe fertur:Cũ ſis Chriſtianus & epũs no-
ſtræ ciuitatis,dignũ iudicauimus te commonere,vt communionẽ ſceleſtiſſimi Atha Cõſtantij &
naſij & ineffabili ſuperbia tenti,abnegare nõ differas.hoc em̃ terrarũ orbis pene fieri Liberij diſ-
comprobat,& ſynodalis ſententia alienũ eum eccleſiaſtica cõmunione decreuit.Li ceptatio.
berius epũs dixit:O imperator,iudicia eccleſiaſtica decet cũ maxima proferri iuſti-
tia.quapropter ſi videt pietati tuæ,diſceptationẽ iube cõſtitui,& ſi apparuerit Atha
naſius cõdemnatiõe dignus,proferat in eum ſecundũ eccleſiaſticã formã ſententia:
nõ em̃ poſſibile eſt cõdemnare virũ de quo nihil examinatũ eſt.Ad hęc Cõſtantiust
Vniuerſus mũdus adiudicauit eius facinora,ſed ille tẽpus illudit.Liberius:Quicunq;
ſubſcripſerũt,nõ viderunt q̃ geſta ſunt,ſed propter gloriã & timorẽ,& ne à te contu
melias paterent,acquierũt.Imperator:Quid eſt gloria & timor & cõtumeliæ?Libe-
rius:Quicũq; gloria Dei nõ diligunt,tua dona ꝑponunt,quẽ iſti nõ viderũt,nõ exa-
minantes adiudicauerũt,q̃d eſt Chriſtianitati alienũ.Imperator dixit:In facie dãna-
tus eſt,in cõcilio cõtra eum decreuerũt pariter epiſcopi orbis totius.Liberius:Nunq̃
in ꝑſentia ſui homo ille adiudicatus eſt.Euſebius eunuchus ait:In Nicena ſynodo alie
nus à fide catholica probatus eſt.Liberius dixit:Quinq; ſoli iudicauerũt ex his,qui
cũ eo nauigio venerũt ad Maræotidẽ,quos miſerunt ad accuſationẽ eius,horũ duo
ſunt mortui Theodorus & Theognius,reliqui viuunt,Marſius,Valens & Vrſatius,
ab his qui miſſi ſunt Sardicæ,vbi propter hãc cauſam ſynodus facta eſt.Qui in ſyno-
do libellos obtulerunt,veniã poſtulantes,q̃m in Maræotide per calumniam contra
Athanaſiũ cõgeſta fecerũt.Cui,o impator,*horũ nos cõmunicare cõuenit aut crede-
re,his qui eũ primitus damnauerãt,& veniã poſtea popoſcerũt,an eis qui adhuc accu
ſare cõtendunt?*Epictenus epũs dixit:O imperator,nõ fidei cauſa hodie neq; iudi-
ciorũ eccleſiaſticorũ ſermonẽ facit,ſed vt apud ſenatores in Ro.cõſtitutos vrbe glo-
riatur,quaſi ſuperauerit principẽ.Imperator ad Liberiũ:Subuerſor es totius orbis,
q̃m tu ſolus hoiem vindicas neſandiſſimũ,& pacẽ orbis eccleſiæq; diſſoluis.Liberi⁹:
Nõ ego ſolus doleo,ſed fidei cauſa minuit:nã & antiquitus tres ſoli ſunt repti reſiſtẽ
tes ꝓcepto regis.Euſebi⁹ eunuchus dixit:Imperatorẽ noſtrũ Nabuchodonoſorẽ feci
ſti.Liberius:Nõ,ſed ꝙ ita irrationabiliter adiudicãdus eſt homo,q nõ eſt examinat⁹:
ergo peto primitus gñalẽ ſubſcriptionẽ,cõfirmãtẽ fidẽ in Nicea prolatã,vt ita reuoca
ris ab exilio fratribus nr̃is,& in locis proprijs reſtitutis,tũc apud Alexandriã cõuenie
res,vbi & accuſati & accuſatores ſibi,& examinata cauſa,poſſimus proferre ſentẽtiã.
*Epictenus epũs dixit:Sed cẽſus publicus nõ ſufficit ſubuectioni epõrũ.Liberius:Eccle
ſiaſticæ cauſæ publico cẽſu nõ egẽt.eccleſiæ nãq; ſufficiũt vſq; ad mare ꝑducere epõs
ſuos.Imperator dixit:Quã dudũ epi dederũt formã,ſolui nõ poteſt.plurimorũ nãq;
epõrũ valere debet ſentẽtia.tu ſolus amicitias illius ſcelerati defendis.Liberius:Nunq̃
audiuimus,abſente accuſatore,iudicẽ accuſati ſcelera proferre.hęc vt propria vident
odia.Imperator:Oĩb⁹ equidẽ nocuit in cõione,nulli t\u0303n ita,ſicut mihi.Cui dũ nõ ſuffi
ceret interitus fratris mei maioris,neq; beatæ memoriæ Cõſtantẽ ceſſauit in me fre-
quẽter impellere,niſi maiori mãſuetudine detẽti,tẽperaſſemus.nulla itaq; mihi victo-
ria eſt,neq; cõtra Magnẽtiũ vel Syluanũ,niſi illũ ſceleſtũ ab eccleſiaſticis reb⁹ expule-
ro.Liberi⁹:Noli ꝑ epõs vindicare tuas inimicitias.man⁹ em̃ eccleſiaſticorũ ad ſanctifi
candũ vacare debẽt,quapropter ſi tibi placet,iube reuocari ad loca ꝓpria ſacerdotes:
& ſi cõcordes apparuerint ei,quẽ in ꝑſenti defendim⁹ ſecũdũ fidẽ orthodoxã in Nice
na ſynodo cõſtitutam,tũc cõuenientes,prouidebũt pro mũdi pace.Imperator dixit:
Vnũ decreuim⁹,nolo em̃ te amplectentẽ eccleſiaſticã cõionẽ Romæ denuo deſtinare,
ſed ꝓpter cõcordiã pacis ſubſcribẽs,Romã reuertere.Liberi⁹:Romæ iã fratrib⁹ vale-
dixi,maiores em̃ ſunt eccleſiaſticæ ſanctiões q̃ Ro.habitatio ciuitatis.Imp.Triũ dierũ
ſpatiũ ad deliberationẽ habẽs,ſi vis ſubſcribere,Romã reuertere,aut certe cogita,in
quẽ vis deportari locũ.Lib.Spatiũ triũ dierũ rõnẽ non poteſt mutare:quapropter,q̃
vis,dirige me.Imperator *poſt duos dies iuſſit eũ in Borœã exilio deportari.Egrediẽ
te aũt Liberio,imperator ad expẽſas quingẽtos ſolidos deſtinauit.Tũc Liberius deſe
rẽti dixit:Vade,da eos imperatori.opus em̃ habet ſuis erogare militibus.ſi aũt opus
nõ habet,det eos Auxẽtio & Epitecto.Dũq; ab eis nihil accepiſſet,Euſebius eunuch⁹
obtulit ei alios ſolidos.Cui Liberi⁹ ait:Totius orbis eccleſias reddis deſolatas,& tanq̃
dãnato mihi hęc affers.vade prius,& imbuere vt ſis Chr̃ian⁹.His itaq; geſtis,poſt tres Liberius in
dies miſſus eſt in exiliũ.Hæc Theodoricus.Duobus aũt annis trãſactis,Cõſtãtius Ro- exiliũ mittit

rr 3 mam

mã venit, procerũ vero ſenatorũq́ cõiuges rogabãt viros ſuos, vt Cõſtantio ſupplica rent, vt paſtorẽ gregibus reſtitueret, alioqui ad paſtorẽ properarẽt. At illi ꝓtendentes furorẽ principis, ſuadẽt vt ipſæ ſupplicarẽt. hoc cõſilio mulieres cũ ornatu ſolito adierũt principẽ, clamãtes: Miſerere tãtæ ciuitatis, paſtoris prouidẽtiã nõ habẽtis, q̃ lupo

Secundum ſchiſma.

rũ patet inſidijs. At ille rñdit, nõ egere paſtore alio, cũ ſatis idoneũ habeat. nã poſt Liberiũ expulſum quidã diaconus eius, noĩe Felix, fuerat ordinatus. is tñ expoſitã in Nicena ſynodo fidẽ ſeruauit incõcuſſe, ſed corruptoribus eius cõicabat, vnde nullus habitantiũ Romæ in baſilicã ingreſſus eſt, cũ ille ꝑſens eſſet. Hoc q̃q; matronę imperatori detexerũt, qua grã flexus, ꝓcepit & Liberiũ reuocari, vt ambo eccleſiã regerẽt cõ-

Liberius reuocatur.

muniter. His ergo lr̃is in Circẽſi ſpectaculo relectis, populus clamabat, iuſtã eſſe principis ſentẽtiã, vt ſicut duobꝰ coloribus diuiſi ſunt ſpectatores, ſic oporteret alterũ his, alterũ alijs ꝑſidere. Quanuis aũt primitus lr̃is principis fauiſſent, tñ poſtea cõmoti, cõi voce clamabãt: Vnus Deus, vnus Chr̃s, vnus ep̃s. Poſt has vero Chri amabilis populi pias ac iuſtitia ornatas voces, ſanctiſſimus Liberius eſt reuerſus. Felix aũt recedẽs, aliã

Felix papa.

inhabitauit ciuitatẽ. Alij ſcribũt, ꝙ Liberio vrbis Romæ ep̃o in exiliũ deportato, ſacerdotes, cõgregata ſynodo, in Liberij loco Felicẽ ꝑſbyterũ crearũt, & ſecũdũ aliq̃s de cõſenſu Liberij. hic Felix facto cõcilio inuenit duos ꝑſbyteros cõſentiẽtes Cõſtantio Arriano Vrſatiũ & Valẽtẽ, dãnauit eos cõcilio 48. ep̃orũ. Cõſtãtius aũt hortãte Valẽte & Vrſatio, vocauit aliq̃s ex fæce Arriana, & reuocauit Liberiũ, Felicẽ vero de ep̃atu expulit. Sic ergo, vt ait Hierony. in chro. Liberius tædio exilij victus, in hæretica prauitate ſubſcribẽs, Romã victor intrat, q alios exhortatus añ fuerat de tolerãtia oĩm laborũ, vt habet 7. q. 1. Suggeſtũ. Liberio ſcribẽte, vt legit in li. põtificũ, tãta ꝑſecutio orta eſt in clero, vt ipſi in eccleſia necarent. Depoſitus aũt Felix, habitauit in via Portuẽ

Ariminenſe concilium.

ſi, ibidẽq; obijt. Antoninus dicit eũ martyrio coronatũ. Porro miſſis in exiliũ catholicis ep̃is, vt ſupra diximus, ſynodus apud Ariminũ congregat. ibi ſecundũ ea quę orientales apud Seleuciã cõpoſuerunt, callidi hoĩes, ſimplices & imperitos occidentalium ſacerdotes facile circumuenerũt, hoc modo proponẽdo eis, quẽ magis colere & adorare vellẽt ὁμοούσιον an Chriſtũ, illiſq; virtutẽ verbi, qd ὁμοούσιον ſignificaret, ignorantibus, decepti ſunt, Chriſto ſe credere, nõ ὁμοούσιον, confirmantibus. ſic multi in errorẽ deducti ſunt, contra ea q̃ patres in Nicea conſcripſerant, venientes ὁμοούσιον quaſi ignotũ & à ſcripturis alienũ ſermonẽ, auferri decernũt. Ea tẽpeſtate facies eccleſiæ fœda & admodũ turpis erat. dicebãt eñ Arriani, volentes Heſperijs perſuadere ſimplicibus, qa nõ oportet ꝓpter duo verba, q̃ nec inuenirent ſcripta, ſeparari corpus eccleſiæ, ſed ſimilem per oĩa profiteri filium genitori, ſubſtantiæ vero taceri nomen. At catholici Valentẽ, Vrſatiũ, Auxentiũ Mediolañ. Germanũ, Caium & Demophilũ, eorumq́ ſocios condemnauerũt, Arrianũ dogma anathematizare fugientes, q propterea indignati, ad principẽ celeriter venerũt, portãtes lectã in concilio fidem. Opertius

Opertius.

aũt integrã fidei regulã ad Conſtantiũ catholicorũ noĩe ſcripſit, verũ Vrſatius & Valens ꝑuenientes aduentũ eorũ, derogauerunt eiſdem. Imperator aũt Arrianũ dogma ꝑferens, indignat aduerſus ſynodũ, Vrſatiũ & Valentẽ potius honorauit, permiſitq; Vrſatio & cõplicibus ſuis poteſtatẽ cõtra eccleſias agendi q̃dcunq; placuiſſet, explanationẽ etiã fidei in Arimino factã iuſſit per eccleſias deſtinari, ꝓcipiẽs vt nolẽtes ſubſcribere, pellerent ab eccleſijs, & in eorũ locũ alij ponerent epiſcopi. Interea multa ꝑpeſſus eſt Athanaſius, populus & clerus Alexandrinus. Per idẽ tẽpus ſacerdotes & populi, qui Arrio duce fuerũt decepti, in tres ſectas ſcinduntur. nam aliqui Arrio in vita cõmunicare voluerũt, eo ꝙ ſimulata cõfeſſione cõmunicaſſet his, qui ſubſtãtia Dei patris filiũ eſſe credebãt. Et poſt Arrij Euſebijq; obitũ, Accius quidã ſophiſta, & poſt eũ

Arriani in tres ſectas diuiduntur.

latius Eunomius vir corpore & aĩo leproſus, plurima cõtra fidẽ noſtrã ſcripſit, à quo Eunomiana hæreſis dicta eſt. alius q̃q; Macedonius, quẽ expulſo Paulo ac noſtris & quibuſdã necatis, apud Cõſtantinopolim ſtatuerũt ep̃m, ita peſtifera iſta beſtia, q̃ per Arriũ primũ quaſi de infernis extulerat caput, ſubito triformis apparuit per Eunomianos, q dicũt per oĩa diſſimilẽ filiũ patri, quia nullo gñe ſimilis poſſit eſſe creatura factori: per Arrianos, q dicũt ſimilem qdem dici poſſe filiũ patri, ſed largitate gratię, non proprietate naturæ, in quantũ ſcilicet poteſt creatori creatura conferri: per Macedonianos, q dicunt ſimilem qdem filium per oĩa patri, ſpiritui vero ſancto nõ ſic: ſpiritũ eñ ſanctum cũ patre & filio nihil habere cõmune, vnde & primos vocabant ſine Deo, & vltimos ſine ſpũ. Multa alia concilia Conſtãtio imperante ſunt celebrata, de qbus alibi, & ꝑſertim in Tripartita hiſt habet. Interea Iulianꝰ apoſtata, deuictis

Iulianus apoſtata.

Alemanis, clara victoria decoratus eſt, & à militibus appellatus Auguſtus. Quo tp̃e B. Martinus miles tunc armatæ militiæ, ſeculo renunciare ſtatuit, circa annum dñi 359.

Eodẽ

Eodem anno B. Antonius migrauit ad dñm anno vitæ ſuæ 105. Liberius paps, ſecundum Platinã, vbi ex ſacris ordinibus bis in vrbe Roma habitis, epiſcopos, ac presbyteros ordinaſſet, moritur ac ſepelitur in via Salaria, ſedit annos 6. menſes 3. Hũc Liberium alioqui volunt Leonem fuiſſe, qui Hilarium Pictauieñ. in concilio inſectatus eſt, vt ſcribit Vincentius in ſpe. li. 15. c. 23. & Iacobus de Voragine, dyſenteria perijt, vt in hiſtorijs legitur Anto. in chro. parte ij. ti. x. recitat opiniões. Cum autem hiſto. Eccle. & Tripartita, diuus quoq; Hierony. de hoc nihil inueniantur ſcripſiſſe, in dubio relinquitur, licet Iohannes de turre cre. de poteſtate eccleſiaſtica lib. 2. c. 6. prædicta videatur approbaſſe. ſed ego doctioribus relinquo determinandum. Liberius moritur.

GENERATIO XIII.

INter hæc cum ab Arrianis, Conſtantio imperatore fauente, catholicoꝝ fit ꝑſecutio, Liberio adhuc Petri ſedem tenente, ingreditur 13. gñatio, anno dñi 360. imperij Conſtantij 20. vbi ſequenti anno Paulinus Treuirorum epũs in exilio obijt. Hilarius Pictauieñ. epũs à Conſtantio in Phrygiam deportatus, cum Dionyſio Mediolaneñ. & Euſebio Vercellenſi, 4. exilij anno cum librum de fide Conſtantio porrexiſſet, redire ꝑmiſſus eſt. Cum B. Euſebius oẽs prouincias occidentis, ſicut Athanaſius orientis ab Arriana peſte ſua doctrina purgaret, in tm̃ eos ꝑſequebatur, vt Auxentiũ Mediolaneñ. epm̃ Arrianum, ab oĩbus Chriſtianis expulſum damnaret, & pro eo S. Dionyſium ibi epm̃ ordinaret. Iratus Conſtantius contra eum, concilium congregauit. cum aũt veniret Mediolanum, vocareturq; ad concilium, petebat Euſebius, vt ſcriptura ſibi ꝓſentaretur, in qua ſubſcripſiſſent ſe epiſcopi in Arimino: qua præſentata, ipſe eam lacerauit, quia in fauorẽ Arrianoꝝ facta erant cõtra veritatẽ fidei, cum ſubſcriptione plurimoꝝ epiſcopoꝝ catholicoꝝ, q ex ignorãtia decepti fuerãt in verbo. Iratus tunc Cõſtantius, tradidit eum voluntati Arrianoꝝ: q extrahẽtes eum ꝑ gradus palatij, flagellauerunt: & rurſum retrahentes, vbi multo ſuſo ſanguine adhuc conſentire nollet, tandem in cauea conſtrictus & recluſus eſt, 7. diebus negato cibo & potu: deinde in arctum locum poſuerunt, vbi ſe mouere non poterat, ſed angelica viſitatione conſolatus fuit. Demũ Cõſtantio defuncto, ſub Iuliano apoſtata Euſebius liber dimiſſus eſt, & poſtea ſub Iouiniano redijt Vercellas, ac cum ingenti gaudio populi ſuſceptus eſt. Iouiniano vero defuncto, ſub Valente Arriano vallata domo eius, Arriani ſupinum extrahunt de domo, lapidibus obruunt, & ſic martyrio coronatur anno 88.

Paulinus.

Euſebi⁹ epſ Vercell. martyr.

Iulianus interea intra Gallias cum à militibus eſſet Auguſtus appellatus, nihil de Conſtantio cogitans, iudices ab illo ſactos donis ꝑmulcebat, & ad illius inuidiã literas ꝑſerebat, quibus oſtendit eum intra Italiam barbaros induxiſſe, & repente religione mutata, cum prius Chriſtianus putaretur, ſemetipſum pontificem noĩauit: & veniens ad templa paganoꝝ, ſacrificabat. Cumq; Cõſtantius ꝓpter bellum Perſicum Antiochiæ moraretur, ſperans Iulianus ſine bello Illyricum ſe obtinere poſſe, ad eos agebat iter, dicens Cõſtantio ſe velle ſatisfacere, ꝙ non ſpõte, ſed voluntate militũ infulas imperij ſuſcepiſſet. Fertur, dum acceſſiſſet, eo tp̃e vindemia collecta, circa occaſum Pleiadaꝝ vuas denuo fuiſſe ꝑlatas. Inſuꝑ etiã imbrẽ ex aere deſcendentẽ, in eius veſte ſimul & cęteroꝝ, guttas ſingulas crucis formaſſe ſignaculũ. hoc ſacto, videbat & ipſi ac alijs, q a botri extra tẽpus, bonũ ei nunciarẽt initiũ: imber aũt cadẽs ſuꝑ veſtẽ, imperiũ roboraret. Alij vero dicebãt, vuaꝝ ſignũ ꝓter tẽpus, ſignificare ꝑditionẽ, & parui tẽporis eius imperiũ. Porro de cruce dicebãt, denunciari hoc ſigno, ꝙ ſit cœleſte dogma Chriſtianorum, & ꝙ oporteret ſign-ri cũctos crucis indicio. Cum aũt Cõſtantius audiret cõtra ſe venire Iulianũ, relicto bello Parthico, Conſtanſtinopolim veniebat, ſcelere Iuliani motus. dumq; ad ciuile bellũ reuertit, in itinere inter Ciliciam & Cappadociã in apoplexia ob dolorẽ animi & grauẽ cogitationẽ, in quã ꝓpter rebellionẽ Iuliani inciderat, defunctus eſt. Ira ille q diſciſſa pace & vnitate fidei catholicæ, Chriſtianos aduerſus Chriſtianos armãs, ciuili bello eccleſiæ mẽbra dilacerauerat, totũ inquietũ tẽpus imperij ſui habuit, exercuit & expendit, morit anno dñi 363. Anno igit dñi 364. Claudius Iulianus iam Cęſar imperiũ ſuſcepit, & annos duos ac 8. mẽſes regnauit, cuius talis fertur origo: Cõſtantinus Magnus duos ex eodẽ patre, ſed diuerſis matribus fratres habuit, Conſtantiũ & Dalmatiũ. Cõſtantius habuit duos natos Gallũ & Iulianum, Dalmatius vero Dalmatiũ, quorum cum poſt mortẽ Cõſtantini milites ꝑemiſſent, Gallus quoq; & Iulianus pene cum Dalmatio ꝑiculum mortis ſuſtinuerunt, niſi Gallum ægritudo, q inevitabilis putabat, liberaſſet, Iulianum vero ætas inſantilis, erat eñi annorum 8. Cumq; ab eis furor imperatoꝝ cõquieuiſſet, Iulianus in auditorijs Conſtantinopolitanæ vrbis exercebatur, in baſilica vbi doctores erãt, habitu priuato incedẽs, habebatq; pædagogum eunuchũ noĩe Mardoniũ, ꝓceptorem grãmaticũ Nicomedẽ,

Magna miracula attende.

Iulianus 45. Imp.

rhetoricam vero diſcebat apud Eubulum magiſtrum Baſilij poſtea epiſcopi. erat Iulianus ab initio Chriſtianus.cumq́; ꝓficeret & ſama volitaret, ꝙ etiam remp. gubernare poſſet, q̃obrem Conſtantius miſit eum in Nicomediam, ꝑcipiens ne audiret Libanium ſophiſtã, q̃a paganus erat. Ille tum libris eius tñ vtebat, interim ſupuenit Nicomediã maximus philoſophus, quẽ poſtea q̃ſi artes magicas exercẽtẽ, Valẽtinianus imꝑator iuſſit occidi. nõ venit ille niſi Iuliani ſama tractus, apud quẽ dum Iulianus verba philoſophica ꝑguſtaſſet, cœpit etiã impꝫj cupidinẽ mẽti eius immittere, ſed nec latuit impatorẽ. Iulianus aũt inter ſpem metũq́; cõſtitutus, ſuſpicionẽ celare volẽs, tõſus monaſticã ſimulabat vitã, & latẽter exercebat in philoſophia, in publico Chriſtianoꝝ legebat libros. Deniq; in eccleſia Nicomediȩ lector eſt cõſtitutus, & diuinos codices populo legebat, vt ſic furorẽ impatoris declinaret: nequaq̃ tñ à ſpe recedẽs, dicebat plurimis amicoꝝ ſuoꝝ, felicia fore tpa q̃bus ipſe rebus potiret. poſt vbi pemptus eſt Gallꝰ, ſuſpectus fit imperatori, q̃ etiã iuſſit eum cuſtodiri. Et dum fuga lapſus fuiſſet, diuerſa loca circũeundo ſaluatus eſt, vixq́; ſero vxor imperatoris Euſebia impetrauit ab imperatore, vt ſaluus ad philoſophandũ mitteret Athenas. Ille aũt deſiderio regni diſcurrens, vates q̃rebat reſpõſa reddẽtes, inuenitq́; viꝝ q̃ ei deſiderata fateret diceretis eum ꝓducens ad quendã locũ idoloꝝ, & intromittẽs eum in adytũ, dæmones euocauit, q̃bus apparẽtibus, terrore motus, in fronte crucis formauit ſignũ, ad cuius adſpectũ dæmones repente euaneſcũt. ſtupet inde. porro magus, non ſuſpiceris o bone vir, ꝙ timore ſigni abierint, ſed abominati potius hoc ſignũ, receſſerũt. & ita capiens Iulianũ, odio Chriſtiani ſignaculi repleuit. Poſt hæc euocauit Conſtantius Iulianũ, & cõſtituit eum Cæſarẽ, dans ei coniugẽ Helenã ſororẽ ſuã, miſitq́; eum cõtra barbaros ad Gallias. vbi dum ciuitatem q̃ndam fuiſſet ingreſſus, corona laurea inter columnas pendẽs, capto fune ſup caput eius decidit, aptiſſimeq́; coronauit. Tũc cũcti clamabãt ſignum hoc fore imperij. Ille aũt viriliter agẽs, cum Alemanis apud Rhenũ reſidentibus dimicãs, potentiſſimũ regẽ *Badomariũ cepit, claraq́; victoria decoratus eſt. dumq́; militibus gratus eſſet, Auguſtus appellatꝰ eſt: & cum corona imperialis deeſſet, vnus torquẽ *in collo ſumẽs, Iuliani capiti circũpoſuit. Quo facto, in tẽplis paganoꝝ ſacrificauit, & ſubiectis ſimilia pſuadebat, Chriſtianumq́; baptiſma ſacrificijs & inuocatiõibus ac ſanguinis immolatione ablui ſtudebat. Cõſtantio defuncto, Iulianus Cõſtantinopolim veniẽs, imperator appellatus eſt, moxq́; cœpit cogitare, q̃liter populi fauorẽ cõciliaret. ſciebat aũt Conſtantiũ ab oĩbus orthodoxis odio habitũ, ꝙ epõs plures in exilium miſiſſet, à ſedibus ſuis expuliſſet. Simulq́; nouerat paganos fuiſſe cõtriſtatos ꝑ ſacrificioꝝ ꝓhibitione, & eos deſiderare temploꝝ ſuoꝝ apertionẽ. artificioſe itaq; apud vtroſq; ſe cõmendans, primũ q̃dem crudelitati Cõſtantij derogabat, iuſſitq́; epõs exilio deportatos reuocari, & cõfiſcatas eoꝝ ſubſtantias reddi, paganoꝝq́; tẽpla velut ſibi neceſſarioꝝ ꝑcepit aperiri. Studuit aũt paganoꝝ religionẽ dilatare, & Chriſtianitatẽ exterminare. primũ q̃dem Galilæoꝝ filios, ſic eñ Chriſtianos vocabat, ꝑcepit poetarum, rhetoꝝ ac philoſophoꝝ libros non legere, proprijs, inquiens, pẽnis vulneramur. noſtris eñ conſcriptionibus armati Chriſtiani, contra nos bella ſuſcipiũt. templa aũt erant aperta, & ſacrificia paganoꝝ ꝓcedebant. Fertur in initio peperciſſe Chriſtianis Iulianus, non recto animo, ſed ſciens pſecutores nihil ꝓfuiſſe paganorum religioni, & Chriſtianosglorioſiores euaſiſſe. inuidebat ergo gloriæ eoꝝ, & tormentis abſtinebat, volens ex hoc etiam clementior apparere. dicitur aũt dum Conſtantinopoli ſacrificaret, Inarus epũs Chalcedonem acceſſiſſe, ac Iulianũ ſacrificantẽ, impium & ſine Deo, apoſtatamq́; vocitaſſe: illum vero, ſolum ei improperaſſe cæcitatem. erat eñi ſenex, & ad manum alterius ducebatur. adiecitq́;, Neq; Deus tuus Galilæus curare te poteſt. rñdens Inarus, Ego Deo meo ꝓ cæcitate gratias ago, quia hoc ideo eſt geſtum, ne te videam pietate nudatum. Quia vero de exilio redibãt plurimi, occupabat aũt Georgius Alexãdriam Athanaſii ſedem, vt in gñatione ꝑcedenti habetur, ſed cum iudices denunciaſſent mortuum fuiſſe Conſtantium, & imperare Iulianum, ſeditionem fecit in Alexandria populus paganoꝝ: impetuq́; facto ſup Georgium, vinculis eum in carcere alligarũt, quẽ etiã paulopoſt pemerunt, eiusq́; cadauer imponẽtes camelo, à mane vſq; ad veſperam ꝑ totã portauere ciuitatẽ, & circa veſperã cremauerũt: q̃d multi Arrianoꝝ ferunt ab amatoribus Athanaſii factum eſſe. Sed Socrates tenet indubitanter, hoc feciſſe gentiles, q̃ querelas habebant aduerſus eum ꝓpter idola & tẽploꝝ iniurias: q̃d & Iulianus ſentire videtur in epiſtola abſolutoria. Igitur Athanaſium de exilio remeantem, Alexandrinoꝝ populus libenter accepit: ex eccleſiis Arrianos eiecerũt, & Athanaſio ſepta venerabiliter tradiderunt. verum Arriani in domibus ſe colligentes, in loco Georgij Lucium ſtatuerunt. Interea plurimi epiſcopi in Alexandria congregati

Crucis potentia.

De laurea in caput Iuliani cadẽte

Iuliani inſtituta.

Inarus epũs Iulianũ carpit.

Georgius Alexandrinus occidit

Athanaſius reuerſus eſt.

gati cum Athanaſio & Euſebio Vercellenſi, Niceni cōcilij cōſtituta roborarūt, & con
ſubſtantialē patri ac filio ſpm̄ſanctum ſunt cōfeſſi, trinitatemq́ꝫ noīauerunt. & qm̄ de
ſubſtantia & ſubſiſtentia q̄ſtio turbabat eccleſias, decretum eſt, vt* in his noībus cōtra
Sabellianos ſolos vtamur. Audiēs aūt Iulianus imperator Athanaſiū in Alexandrino- Athanaſius
rum eccleſia cōſtitutum populo ꝓdicare, & multos paganoꝝ cōuerti, iuſſit eum exire denuo ex-
de ciuitate, occaſionē inueniēs, q͞a dum ſub priore principe fuiſſet fuga mulctatus, nō pulſus.
eius iuſſione epiſcopalē receperat ſedē. q̄obrem cum ſe ꝑpararet ad fugā, vidēs circa
ſe Chriſtianos lachrymantes, Habetote, inquit, filioli fiduciā, nubes eſt & cito ꝑtranſi
et. Hoc dicto, valefecit, ac amicis cōmendauit eccleſiā. Cum aūt modis oībus placuiſ-
ſet Iuliano ritum cōſtituere paganoꝝ, vim q̄dem inferre atq́ꝫ tormenta populis ſacri-
ficare nolentibus, indicauit. ꝓcepit em̄ vt ꝑ ſingulas ciuitates numerus Chriſtianoꝝ
conſcriberetur, q̄s tn̄ nequaq̄ orare ꝓhibuit, hoc ſciebat impoſſibile. porro clericos & Iuliani in
eccleſiaꝝ ꝓſules à ciuitatibus ſuſpendere feſtinabat, vt eoꝝ abſentia paulatim ſolueret Chriſtianos
eccleſia, neq́ꝫ ſacroꝝ miniſtri, neq́ꝫ q̄ docerent vel q̄ miniſtrarent, exiſterent: & ꝑ hoc ſæuitia.
longo tp̄e putarent propriæ religionis obliuionē habere, clericis etiam oīa priuilegia,
honores, cōſuetudinesq́ꝫ ſubtraxit, & leges poſitas ꝑ eis, abolere ſtuduit, ipſosq́ꝫ curiæ
tradidit. auferebat ſubinde pecunias, & ornamenta ſacra, templaq́ꝫ q̄ ſub Cōſtantino
& Conſtantio condita erant. ſtatuit ꝓterea, procurationes ꝓuinciarum iuriſq́ꝫ dictio-
nem Chriſtianis non debere ꝑmitti, q̄ppe q̄bus lex ipſa Chriſtiana ꝓprio vti gladio ve
tat. Clericos q̄ꝫ iuſſit militibus aggregari, duci ꝓuinciæ ſeruituros: populū vero Chri
ſtianum cum vxoribus & liberis inſcribi ꝓcepit, & tanq̄ vicanos tributa ꝑſoluere. po-
ſuit etiam legem aliam, vt Galilæis bona auferrentur, qm̄ Chriſtus eoꝝ, eos pauperes
eſſe ꝓceperat. Deinde q̄ Chriſtianis ſtomachum faceret, Iudæis templū Hieroſolymis
reſtituit, dum dicerent ſe alibi ſacrificare non poſſe: q̄ certe tāta ārrogantia elati ſunt,
vt maiori impēſa q̄ ante fuerat, reſtituere conarēt. veꝝ nō multo poſt terremotu cor-
ruens, multos Iudæos oppreſſit. ſequenti aūt die incendio diuinitus miſſo, & ferramē-
ta ipſa conſumpta ſunt. eo miraculo multi Iudæi ꝑterriti, ad fidē Chriſti venere. nam
& Iudæoꝝ veſtes crucis ſignaculo nigri coloris inſuꝑ fuerūt impletæ. de Iudæis mul- Cruces in
ta Theodoricus in Tripartita li. x. c. 42. Ad hæc, q͞a voluit paganitatem dilatari, graui veſtibus Iu-
ter tulit ꝓſperos Chriſtianoꝝ ſucceſſus. q̄obrem ſtatuit, ꝙ pagani in ſuis templis ſimi dæorum.
lia officia dijs ſuis, quemadmodū Chriſtiani Deo vero facerent, annonā de publico ſa
cerdotibus paganoꝝ dari ꝓcipiēs. ſed & indurato corde ꝓcepit, vt q̄cunq́ꝫ ſacrificare
nollet, palatium non intraret, neq́ꝫ collegio, neq́ꝫ foro, neq́ꝫ dignitate, nec q̄libet ad-
miniſtratione particeps fieret. Cum vero torquerent Chriſtiani, eis patientiā indice-
bat, qm̄ hāc Galilæus eoꝝ, expreſſo verbo legis & teſtimonio operis, docuerit ſuos ſe-
ctatores: vnde & multi Chriſtiani retrorſum abierūt. Vt aūt ad paganitatem milites
aſſueſcerent, pro cruce* q̄d Conſtantinus in vexillo portari voluit, ipſe Iouem depin-
gi fecit, q̄ſi ſibi de cœlo coronam & purpuram deferentem. Mercurium vero & Mar
tem fecit in ſe reſpicientes, pro teſtimonio ſapientis & fortis, vt ſub hac imagine ado
rarentur dij. Et cum multa cogitaret q̄bus paganoꝝ ritum extolleret, calendis Ianua-
rijs iuſſit, vt vnuſquiſq́ꝫ miles, ad manum imperatoris accedēs vt donum ꝑciperet, pri Ara iuxta
mo incenſum offerret. erat em̄ ante eum thus & ara, ſecundum antiquam Ro. ſolēni- Iulianū con
tatem. tunc q̄dam expreſſe recuſabant, neq́ꝫ thus offerre, neq́ꝫ donum accipere ab im- ſtructa.
peratore. alij occaſione antiquitatis accedunt, non attendentes dolum. veꝝ alij ꝓpter
lucrum aut timorem, licet intellexerint, tn̄ paganitatem declinare nequiuerunt, repen
tina iuſſione concluſi. plurimi ſiquidem ꝑ ignorantiā decepti, dum inter cibos (vt aſſo
lent) & pocula inuocarent inter alterutros Chriſtum, rn̄dens q̄dam dixit: Quid inuo
catis Chriſtum, quem ante negaſtis, dum donum ab imperatore percipientes, thus in
ignem mitteretis? Cum hoc milites audiſſent, ſtatim exilientes atq́ꝫ impetu facto, cla-
mabant Deum, & cunctos hoīes teſtabant̄, ſe Chriſtianos eſſe & ꝑmanere, atq́ꝫ ꝑ igno
rantiam ſe feciſſe, & ſi dici poſſet, ſolam manum paganam eſſe, non aūt conſciētiam. Faceta mili-
Cumq́ꝫ veniſſent ad principem, proiecerunt auꝝ, poſcentes vt reciperet, & eos occide tum rn̄ſio.
ret. ſe em̄ pœnitere, eo ꝙ improuide eoꝝ dextra peccaſſet. Furore mot' princeps, pri
mū q̄dē iuſſit capita eoꝝ auferri. cumq́ꝫ ducerent ad mortē, ſequēte populo, venerūt
ad locū pœnæ. tunc ſenior q̄dam miles rogauit, vt adoleſcentis q̄ Romanus vocabat̄,
caput primū truncarēt, ne, dum alios reſpiceret, frangeret̄. e veſtigio genua ille flectit,
ac ſpiculatore gladium vibrante, repente venit nuncius ꝓhibens necem. ad q̄ iuuenis
ait, Non fuit Romanus dignus, vt Chriſti martyr fieret. veruntn̄ imperator eos in exi-
lium detruſit. Valentinianus autē, qui poſt factus imperator fuerat, is zelum quem
pro pietate habuit, non celauit, eo nanque tempore cum Iulianus templum Fortunæ
ingre-

ingrederetur,&ex vtraq; parte adſtarét miniſtri,qui adſperſione(ſicut ipſi dicebant) purgarent ingredientes. Valentinianus pcedens principem,vt adſperſiõis guttam vidit in chlamyde,indignat⁹,pugno pcuſſit tẽpli miniſtrũ,dicẽs ſe maculari potius. ob qđ iuſſit eum imperator in cuſtodiã trudi,& ad eremũ deſtinari. ſed ille paucis mẽſibus elapſis,pro mercede recepit imperiũ.Ferť q; Iuliano ſacrificãti,in viſceribus pecudis immolatæ ſignaculũ crucis corona circundatũ,palã apparuiſſe:q̃ viſo,miniſtros fuiſſe pterritos,æſtimãtes dogma ſignificari æternitatis, & q corona circũdaret crucem,victoriæ eſſe indiciũ. Cumq; cæteri mirarenť, princeps dicebat pſpera & vtilia indicia ſibi eſſe mõſtrata,q ſignũ Chriſtiani dogmatis coerceret,nec ei q̃ vellet,dilatari liceret,circuli termino circũſeptũ. Veniẽs aliqñ Antiochiã imperator,eo q habe-ret barbã plixam,deriſus eſt,dicẽtibus qbuſdam,tõdeat barbã, vt ex ea funes cõficiantur,& qa taurꝫ cõſueuerat immolare,ideo taurꝫ in ſolio pcepit formari. lachrymãtes Antiocheñ. dicebãt,iſte taurus euertit mundũ. Deinde cum iret ad Perſas,vlciſci volens q ſub Cõſtantio terminos imperij intraſſent, & ſciẽs ſe plurimis pecunijs indigere,adinuenit modũ,vt haberet pecunias Chriſtianoꝝ,nolẽtibus eñ ſacrificare mulctã impoſuit,& ita à ſingulis Chriſtianis exigebat. Tunc pagani Chriſtianos grauiter op preſſerũt,interdũ etiã tormẽtis affligebãt.qđ imperator audiẽs,Chriſtianos defendere nolebat,dicẽs: Veſtrum eſt vt patiẽter mala ſuſtineatis, hoc eñ pceptum veſtri Dei. Dum aũt iret in Perſas,Libanius ſophiſta cuidã pædagogo in Antiochia illudẽs,dixiſ ſe fertur:Nũc fabri filius qd putas agit?Ad hæc pædagogus:O Sophiſta,creator oim quẽ tu fabri filium noĩas,locellũ ſepulturæ Iuliano tuo componit.& poſt paucos dies mors nunciať Iuliani,q in locello aduectus eſt. Venit igiť Iulianus cum exercitu Cteſiphontem ciuitatẽ,ac in tñ obſedit Perſaꝝ regẽ,vt crebris legationib⁹ ei offerret partem regni.qđ imperator cõtempſit,non attendẽtes qa vincere bonũ eſt,vinci aũt odioſum.cõfidebat eñ magicis artibus,& arbitratus eſt iuxta Pythagoricã philoſophiã, animas diuerſa corpora pagrare,& ſe credebat poſſidere animã Alexandri,aut q potius in alio corpore eſſet alius Alexander. Tranſiens aũt fluuiũ,q Ro. Perſaꝝq; regna diuidit,naues incendit ſuas.cum ita in deſertis locis primo captiuoꝝ habuiſſet ducatum,poſtea qdam eum ſeduxit in ſolitudinẽ,quẽ tandẽ fuſtibus occiderũt,cõfitentem ſe hoc,p patriæ libertate feciſſe, & libenter tormenta ex eo ſuſtinere. Exercitus interea Perſaꝝ,Romanis ex itinere fatigatis occurrit. porro Iulianus pſens,erat inermis,vana ſpe ſeductus.cõtra quẽ iaculũ repẽte delatũ eſt,ac in eius latus dimerſum:de q̃ aliq ſcribũt,paſtorẽ Iſmaelitaꝝ illud miſiſſe:aliq,militẽ ex ſuis fatigatũ, Saluſtus q tunc ſecum militabat,ait à dæmone vulneratũ.Sed de hoc legiť,q Iulianus veniẽs antea ad Cæſareenſes partes,Baſilius magnus illi obuiã cum clero pceſſit.erat eñ Cappadociæ epũs. cui imperator:In philoſophia te vici,o Baſili. q rñdit, Vtinã philoſophiæ incuberes, & obtulit ei p bñdictiõe tres panes hordeaceos.Cui viciſſim imperator fœnũ dari iuſ ſit,dicẽs:Hordeũ pabulũ eſt iumẽtoꝝ,demus ei & fœnũ. Audiẽs tum imperator Baſilium dicentẽ,Dedimus tibi hoĩm cibos,tu aũt brutoꝝ paſtum reddidiſti,indignatus, inquit:Poſtq̃ reuerſus fuero à Perſis,ſubijciã ciuitatẽ tuã & deſolabor,vt fiat magis fœnifera q̃ hominifera. Tunc Baſilius ieiuniũ indicit vniuerſis triduanũ,ac in eccleſia B. Mariæ virginis orationẽ,p oĩm ſalute,poſtea viſum eſt p getem Baſilio,militẽ Mercurium dudũ defunctũ,mandato B. Mariæ virginis occidiſſe Iulianum, De hoc miratus Baſilius,adrt ſepulchrũ S. Mercurij martyris.arma ibi pendẽtia, vt prius, nõ inuenit. cuſtoſq; illi ſacramẽto firmauit,veſperi affuiſſe arma.redijt ad mõtẽ,nocte adhuc dormientibus cũctis,excitabat eos,dicẽs Iulianũ fuiſſe interfectũ.& Deo gratias agentes, veniũt ad ſepulchrũ S. Mercurij.rurſum lanceã eius reſtitutã viderũt, & ſanguine madidatã. Quibus pauloPoſt Libanius q̃ſtor Iuliani ſingula narrauit,veniſſe dicẽs in excubijs quendã ignotũ militẽ,& valido ictu trãſuerberaſſe Iulianũ, ac euanuiſſe.ferſq;, dum vidiſſet ſe lœtaliter vulneratũ,q mox ſanguine ſuo manũ cõpleuerit, & in aerẽ pieceriť,dicẽs:Viciſti Galilæe, viciſti.& defunct⁹ eſt 6.die Iunij. Per idem tẽpus vir religioſiſſimus Iulianus,prolixiores Deo fundebat preces. audierat eñ illius impij minas. Et cum cõtinuo ingemiſceret, ſubito videntibus cunctis,lachrymaꝝ eius fluuius deſtitit,alacritateq; vultus eius repleť.hãc immutationẽ miniſtri reſpicientes, roganť cauſam tantæ alacritatis. Tũc ille: Ferus,ait,ſacræ vineæ vaſtator pœnas dedit ſuæ tyrannidis.ad qđ oẽs exhilarati ſunt,ac poſt cõpertum eſt,candẽ fuiſſe diẽ ſimul & horam necis Iuliani apoſtatæ. De Iuliano habeť in Tripartita hiſto. q apud Carthaginẽ ſit inuẽta in tẽplo,vbi Iulianus in pfectione ſacrificauerat, mulier à capillis ſuſpenſa, extẽſis manibus,& vterum habens apertum,in cuius iecore victoriam adſpexerat. In Antiochia vero repertæ ſunt plures arcæ humanis capitibus plenæ,& inuenta ſunt in puteis

Valẽtinian⁹

Miraculum

Taurus in ſolio Iulia.

Libanius.

Mors Iuliani.

Baſilius magnus epũs.

Baſilij viſio.

Impia vox Iuliani.

S. Iulianus pdixit exitũ Iuliani Imp.

puteis corpora diuerſa. prouerbium hinc factum, Fatue, vbi vaticinia tua? Iulianũ aũt multis laudibus proſequitur Eutropius, de q̃ plerique mirantur, niſi q̃a miles erat eius, & ideo illi affectus. Nã B. Gregorius Nazianzenus lib. 9. cõtra paganos, de Iuliano ſcribit: Mihi, inquit, mores Iuliani cõperti ſunt. dum eum Athenis clarius cognouiſſem, faciebat me cautum inconſtantia moꝝ, exceſſus vberior. nullum in eo mihi ſignum vtile videbatur, ceruix rigida, & humeri iactabiles, oculi currentes, & furioſe reſpiciẽtes, pedes impatientes, nares ſpirantes iniurias & cõtemptum. ſcõmata riſibilia ſemꝑ habens, riſus incontinens, & q̃ſi ſubbulliens, conſenſus & negatio ſimul, operatio nulla ratione ſubſiſtens, interrogatio inordinata, reſponſio inconueniens. Hęc cum vidiſſem, repente dixi: O q̃le malum nutrit reſp. Romanoꝝ. Iulianus de palatio dicitur eiẽciſſe eunuchos, cocos, tonſores: Eunuchos q̃dem, q, vxor eius obierat, poſt quam non duxit aliam: Cocos, q̃a more philoſophi cibis ſimplicibus vtebatur: Tonſores, q̃a dicebat, Vnus ſufficit multis. Scriptores vero reuerebatur, ſimul & cultores diſciplinaꝝ. noctibus vigilans ſcribebat, q̃d in ſenatu publice recitabat. ſolus imperator à Iulio Cęſare in curia orationes recitabat, & ſuperiores principes lacerabat. q, enĩ cocos & tonſores expulit, philoſophi & non imperatoris fuit: ſed q, alios lacerabat, opus neque philoſophi neque principis dici potuit. Per hæc tempora variæ hæreſes ebulliere, vna Do-

Facinora & mores Iuliani.

natiſtarum à Donato, qui inuidia motus, per Africam aſſeruit minorem patre filium, & minorem filio ſpiritumſanctum, & rebaptizabat catholicos. Luciferiani à Lucifero Smyrnæ epiſcopo, qui cum Euſebio Vercellen̄ in exilium fuerat miſſus, & *redeuntes, eo q, epiſcopum *à ſe Antiochiæ datum Euſebius non reciperet, iniuriam dolens, aſſeruit catholicos, qui in perſecutione Arrianis conſenſerant, poſtea correctos, non recipiendos, quos eccleſia tanq̃ Petrum poſt fletum materno accepit ſinu. Apollinaris Laodicen̄. vir doctus, ſed contentioſus, diſſentire delectatus, aſſeruit, etiam corpus ſine anima à Dei filio fuiſſe aſſumptũ: & cum euangelij teſtimonijs vrgeretur, vertit ſe: & ne ex toto vinci putaretur, habuiſſe animam quidem, ſed non ex ea parte q̃ rationalis eſt, ſed ea ſolum qua viuificat corpus: ad ſupplementum aũt rationalis partis, dicit fuiſſe verbum Dei. de his hæreſibus 24. q. 3. c. pe. Poſt Iuliani necem, milites

Donatiſtæ.

Luciferiani

Apollinaris

omiſſa omni dilatione, altera die Iouiniano inſulas imperiales imponũt, anno dñi 366. regnauit menſes 8. e Pannonia ortus. erat autem vir fortis & nobilis, ac illo tempore millenarius, quo Iulianus electionem propoſuit, vt ſacrificarent, aut militia carerent. qui cingulum magis elegit amittere, q̃ ſacrificare. hunc tamẽ neceſſitate conſtrictum retinuit Iulianus, qui cum violẽter à militibus traheretur ad imperium, clamabat, non ſe velle paganis imperare, cum ipſe Chriſtianus eſſet. cumq; vox oĩm eſſet, ſe quoque Chriſtianos, ſuſcepit imperium. Mox ipſe ſolicitus, quo pacto exercitum, vtpote hoſtibus concluſum, educeret, repente pio principi ſuam prouidentiam oſtendit Deus. nam Perſaꝝ rex, miſſa legatione, petiuit pacem. deinde cibaria militibus deſtinauit, & foꝝ venalium eis in deſerto ꝑparari ꝑcepit, celebratisq; fœderibus, exercitum reduxit incolumẽ, q̃ pacta q̃ntum ad gloriam, Romanis turpia, ſed tempori cõgruebant. Hæc itaque nunciata, Chriſtianos cõfortauerũt, paganis intulerũt luctum. Iouinianus itaque vt imperij fines ingreſſus eſt, primũ conſcripſit, vt epĩ de exilio remearent, & eccleſias eis reddendas cenſuit, qui expoſitam in Nicea fidem inuiolabiliter ſeruaſſent. Scripſit etiam Athanaſio, petens vt ei ſcriberet ꝑfectam diuinoꝝ dogmatum diſciplinam. q̃d & fecit. Tunc etiam paganoꝝ templa oĩa claudebãtur, & ipſi ſacerdotes eoꝝ vbique fugerunt. veruntñ hoc erat eius ꝓpoſitum, vt blandimentis & ſuaſione verboꝝ, diſcordantium contentiones abſcinderet, dicens: Nulli ſe, cuiuſcunque religiõis fuerit, moleſtum: eos tñ diligere & nimis honorare, q principium eccleſiaſticæ vnitati ꝓberent. Tulit quoque legem, vt capitali ſententia plecteretur, q ſacram virginem nuptiali thoro violare præſumeret, contra legem quam ante dederat Iulianus. Inter hęc Athanaſius viſitandi cauſa tm̃ principem, Antiochiam venit, quem imperator amicum factum, deſtinauit in Aegyptum, vt ficut ei videretur, cauſas eccleſiaꝝ populosq; diſponeret: refertur enĩ q, virtutem conuerſationis eius ſapientiæq; laudauerit. Veꝝ cum imperator ad Illyricum remeaſſet, in q̃dam cubiculo nouo pauſans, ibi calore prunaꝝ & nidore parietum nuꝑ calce illitorum ꝑgrauatus & ſuffocatus, vitam finiuit, & tam piam cauſam & tam læta principia mors immatura corrupit. vixit annis 33. vixit adhuc Liberius. Poſt hũc in Nicea Bithyniæ exercitus Valentinianũ ordinauit imperatorem, anno domini 397. Erat vir optimus & imperio digniſſimus, de Pannonia ortus, patre Gratiano, mediocri ſtirpe. Funarius eſt appellatus, eo q, funem portanti, e manu quinque milites non potuiſſent extorquere. Et licet pro fide Chriſti à Iuliano (vt ſupra dictũ eſt) militia fuiſſet priuatus, non eo minus à militibus cunctis extitit ꝑlatus,

Iouinianus 46. Imp.

Iouiniani lex de ſacris virginibus.

Valentinianus 47. Imp.

tus,vt q prudentia,iuſtitia ac magnanimitate ꝓfulgeret.Cum aũt imperiũ ſuſcepiſſet, & exercitus tentaſſet ei alium aſſociare conſortem,ille rñdit:Veſtrum,inquit,o milites fuit mihi dare iugum imperij.veꝝ vbi hoc ſuſcepi, meum ideo & nõ veſtrum eſt cogitare de bonis cõmunibus.cuius verba mirati milites,eius ſecuti ſunt voluntatem.

Valens Cæſar creatur.

at ille fratrem de Pãnonia vocans Valentẽ,in conſortium regni aſſumpſit:& ſibi occiduas partes retinens,fratri orientales regendas cõceſſit.tenuit aũt Valentinianus imperium annis xi.Eodem anno Alani rebellauerũt.Ro.Valẽtinianus,vt refert Euſebius in chronicis,edictũ ꝓtulit,vt gens q̃ Alanos vinceret, ꝑ x.annos libera eſſet ab omi tributo.Tunc qdam deſcendentes ab antiqnis Troianis,habitantes circa paludes Mȩotides,Sicambri dicti,pugnauerũt cõtra Alanos:habitaq; victoria eiecerũt,ac ꝑ decẽnium liberi à tributo facti ſunt,propter q̃d Franci,id eſt,liberi appellati ſunt.

Francorum origo.

Expleto vero decẽnio,dum imperator ab eis ſolita tributa peteret,illi ſoluere renuerũt,& miſſos ꝑ ſoluendis,occiderũt.propter q̃d imperator ſuꝑ eos duxit Ro.exercitum.pugna cõmiſſa,vnus ex ducibus eoꝝ Priamus,mortuus eſt, & ex vtraq; parte multis occiſis,

Priamus Frãcoꝝ dux

tandem Franci tantam multitudinẽ ſuſtinere non valentes, egrediunt de Sicambria, venerũt in Germaniã,ſedes apud Thuringos occupãt,ſub 2.ducibus ſuis Marcomede filio Priami,& Sumone filio Antenoris.his defunctis,conſilium iniere, vt vnum ex ſe regem cõſtituerent,ſicut cæteræ gentes, Pharamundũ Marcomiri filium, regem elegerunt,& ꝑ tunc leges ꝑ ſuos ductores Gaſtaldũ & Salagaſtũ cõpoſitas habere cœperunt.ab illo Salagaſto lex Salica nomẽ accepit,de q̃ in li.feud.de fil.na. ex marga. ſ.1. & 12.q.2.c.in legibus in glo.qbus hodie Franci vtuntur,prouinciaq; poſtea Frãcia eſt dicta.

Pharamundus rex Frãcorum.

Lex ſalica.

Deinde Rhenũ tranſgreſſi,Ro.q̃ eo tp̃e in Gallia ꝑ ſuos magiſtratus vſq; ad Ligerim fluuiũ imperabãt,bello aggreſſi,partim occiderũt, partim fugarũt, vrbes eoꝝ occupãtes.In hoc ſatis cõcordat Francoꝝ hiſtoria, Vincẽtius in ſpe.Aeneas Syluius in li.de geſtis ꝑ Europam.Gotfredus Viterbieñ.diſſentit tñ,cum ſcribit ꝙ Troiani ꝑdicti,q primo Sicambri & poſtea Franci appellati ſunt,poſtq̃ occupauerũt Germaniam, ad edictum imperatoris Valentiniani vicerũt Alanos inter dictas paludes Mæotides.& ꝙ poſt hȩc pugna cõtra eos,qa tributa ſoluere recuſabãt,cõmiſſa,iꝑ partes Thuringiæ ſe cõtulerũt.hi oẽs volũt Francoꝝ & Franciæ nomẽ ſub Valentiniano ſumpſiſſe exordium.Quod minime defendi poteſt.nam & Theoclus,& poſt eum F.Vopiſc⁹. non incelebres autores,ſcribũt Aurelianũ Auguſtũ apud Moguntiam Francos irrumpentes,cum vagarenẽ ꝑ Galliã,profligaſſe,q imperauit anno dñi 277.& in geſtis Probi Cȩſaris,q imperauit anno dñi 283.inuenit ꝙ ſenatus illi panegyricon ſcripſerit:Tu, inquit,Frãcus,tu Gotthicus,tu Parthicus.& fertur in Legenda S. Gereonis inueniri, ꝙ tp̃e Diocletiani imperatoris Franci bis e ſedibus fuerũt expulſi,iuxta Thuringiã & Rhenum cõſedentes.Et Cõſtantius Magni Cõſtantini filius,legiẽ primus Ro. ducum Frãcos domuiſſe,vt refert Blondus, & ſic ante Valentinianũ,Francoꝝ & Frãciæ extiſit nomẽ.vnde forte qdam,cuius meminit Robertus Gaguinus Francus ordinis S.Trinitatis,Francoꝝ hiſtoriam ſcribens,tradit Francos,cum ad Sequanȩ ripã cõſtitiſſent, Lutetiã Parrhiſioꝝ exȩdificaſſe ante Chr̃i natalẽ 380.&*15.annos,eãq; habitaſſe*anno à derelicta Sicãbria*200.*70.ſupra mille.Illud idẽ Robertus vehementer extenuat,q mihi in hoc ſatisfeciſſet,niſi alioꝝ ſcripta retraherẽt.nã Manethon Aegypti⁹ in ſupplemẽto ad Beroſum,inter cȩtera aſſerit,Aſcaniũ Latinis impaſſe,& Francũ Hectoris filium Celtis.Suꝑ qbus verbis Ioh.Annius Viterb.in cõmento adducit Vincẽtium in ſpe.q Francũ cõmigraſſe in Galliã aſſerit,euerſa Troia, & ob ingentẽ animi virtutẽ, perchaꝝ Celtis & regi acceptũ,etiam regis filiæ matrimonio iunctum fuiſſe, ac poſt eum regnũ in Gallia ſuſcepiſſe,par Aeneæ cõciui ſuo,q pari modo regi Latino & affinitate & ſucceſſione regni Latini iunctus fuit.aſſerũt eum eſſe, à q̃ primo Franciæ nomen.Hæc ille.Sed & Anshel.in lib.de imagine mũdi,refert Galliam Belgicam à Franco rege dictam,q de Troia cum Aenea veniẽs,Troiam iuxta Rhenum cõdidit,terram Franciam cognominauit.Et Ia.Bergomeñ.in ſupplemẽto chronicoꝝ li.6. vbi de regibus Angliæ ſcribit,obiter mentionẽ facit, ſine tñ autore, de Suardo Francoꝝ rege, volens eum 7.gñatione poſt vrbem conditã regnaſſe.

Suardus rex francoꝝ.

Illis ergo ſcriptoribus plane fidem adhiberẽ,niſi me in contrariũ moueret,ꝙ C.Iulius Cæſar lõge ante natiuitatem Chriſti Galliaꝝ Ro.ſubiugauit.hic oẽs Galliaꝝ ꝓuincias curioſiſſime in ſuis commentarijs deſcripſit,& tñ de Francis nullũ ſibi verbũ excidit.Germanoꝝ q̃q; trans Rhenũ ꝓximas Rheno ꝓuincias,minimas etiam,non tacuit.Sed nec Strabo, q tp̃ibus Octauiani Auguſti,non ſolũ ꝓuincias aut gentes,ſed etiam nõnullas ciuitates Galliæ & Germaniæ diligentiſſime ſcrutaẽ,Francoꝝ tñ aut Franciæ non meminit.Pari modo Cor. Tacitus nihil de Francis cecinit, nec Cl,Ptolemæus, q ſub Antonino Cæſare ſcripſit, aliquam

aliquā mentionē de Francis fecit. Quo ergo pacto, ſi Francia aliqua cis vel vltra Rhe
num fuiſſet, id nomen tam celebre tantos autores latuiſſet? Franci igitur meo iudicio
poſt illorū tēpora, & tñ ante Valentinianū I. emerſerunt. certū eſt eñ nomen Frāciæ
modernæ recens eſſe, & ſub ꝑdictis regibus, Pharamūndo, Clodio & Merouco, ſum-
pſiſſe exordiū. Genealogias Francorū in tres diuidūt progenies, vt Raphael Volater.
lib. 3. Prima à Pharamundo vſq; ad Childericū III. & durauit annis 330. vſq; ad annū
ſalutis 750. Secūda à Pipino vſq; ad Ludouicū Lotharij filiū, q̃ durauit annos 238. vſ-
q; ad annū ſalutis 908. Tertia ab Hugone Capeth comite Parrhiſienſi, vſq; ad ætatem
noſtrā. Itaq; nec ꝓbat idē Raphael, ꝙ aliq originē Francorū à Frāco q̃dā Hectoris fi
lio repetūt, q poſt Troiæ occaſum in Germaniā primū applicuerit, gentē'q; ex eo ꝓpa
gatā, in Galliā migraſſe. De hoc nullus veterū autorū. poſteriorū aūt primus, q Franco
rum mentionem facit, Agathias Grçcus autor, q circa Iuſtiniani tēpora ſcripſit hiſto
riā, his verbis: Francorū natio eſt Italiæ ꝓxima, veteres tñ hos Germanos dixere. nam
circa Rhenū habitant, Galliarū'q; magnā partem occupāt, q quanq̃ vt reliq Germani,
ſunt barbari, Romana tñ politia & inſtitutis vtunt. Hçc ille. Vnde ſatis cōſtat, ex ea na
tione migraſſe, q̃ trans Rhenū nunc q̃q; Franconia dicta eſt. Francorū eñ vetuſtū no-
men eſt, Ciceroq; in ep̃la ad Atticū meminit. Hi poſteris tēporibus anno ſalutis circi-
ter 430. Theodoſio iuniore regnāte, exagitati à vicinis, ſimul & melioris ſoli gratia, in
ꝓximam Galliā Belgicā cum eorū rege Clodio traiecere, loca'q; Metēſium primo &
Tullenſiū tenuere. Hæc ille. Sed & Amianus hiſtoriographus in Gallias Iulianū apo-
ſtatā ſecutus, ita ſcribit: Iulianus trāſmiſſo Rheno, regionē ſubito ꝑuaſit Francorū, q̃s
arcuarios vocant. q̃d nō poteſt niſi de orientali Francia dictum eſſe. poſt hos Oroſius
multis in locis Frācorū meminit, & B. Hieronym⁹ in vita B. Hylariōis, Inter Saxones,
inquit, & Alemanos gens eſt, nō tam lçta q̃ valida, apud hiſtoriographos Germania,
nunc Francia vocata. De hac Francia, Blondo referente lib. I. decadis primæ, Franci
Germana gens, vſq; ad tēpora Honorij & Arcadij, poſtq̃ à Conſtantio perdomiti fue
rant, quieti manſerunt in patria, id eſt, Franconia. ſed horum imperij anno VII. meli-
oris ſoli gratia patrijs ſedibus relictis, Rhenum trāſierunt, apud Treuiros, Medioma-
trices & Tullenſes conſederunt, quos, Sueuis dum erant in Gallia ob vetuſtas ſimulta-
tes inſtigantibus, Vandali, Burgundiones & Alani, Rhenum per vim & arma tranſire, Frāci ex Bel
& in Franconiam ſe recipere compulerunt. Quibus pulſis, Vandali, Sueui & Alani ad gica pulſi.
vaſtandas Gallias ꝓfecti ſunt &c. Deinde poſt aliq̃t annos *Hetius patritius ab Hono
rio in Gallias miſſus, Francos qui Rheni ripis iterato inſederāt, magna ſupatos clade
repulit in Germaniam. defuncto autem Honorio, accipientes Franci Hetiū bello Bur
gundionum implicari, & imperatorem Valentinianū, amiſſis in Aphrica copijs, ener
uatum viribus, Clodio & Merouco ducibus, ex Franconia ꝓfecti, & Rheno tranſmiſ-
ſo, nullis iam qui reſiſterēt, reliquis, in Senonum prouincia ſedes apud Aurelianos &
Parrhiſios ceperunt, circa annum dñi 433. imperante Theodoſio II. quod cōfirmant
Vincētius in ſpec. lib. 21. c. 2. poſt Sigiberthū, Gotfredus Viterbieñ. ſicut Iacobus Ber
gomeñ. in ſupp. chro. & Robertus Gaguinus, & antiqua Francorū hiſtoria. Defuncto
autem Clodio, Merouęus illi ſucceſſit, qui & regno commodiſſimus fuit. Hic etiam
in campis *Chacolonicis cum Hetio patricio Romano aduerſus *Athilam Hunnorū
regem egregie depugnauit. Hæc cum, vt reor, ſatis firmata videantur, vt tamen nihil
omittam, inuenio quendam de hac re longe aliter ſcribētem. exorditur enim à deſtru
ctione Troiana: Tum (vt ait) Aeneas & Priamus magni Priami nepos, abeuntes, Ae-
neas in Italiam, vbi & ſedem conſtituit, Priamus in Galliam, Gallos ſuper Rheni littus
morantes expulit, ibi munitiones caſtra'q; conſtituit, & Troiam, nunc Xantum dictū,
& *Vacaniam, quæ nunc *Bonnia nuncupatur. Exercitus autem Aeneæ in Italia, exer
citum Priami qui Galliam occupauerat, lingua Latina germanos appellabat, eo ꝙ ſi- Germani.
mul de Troia veniſſent. Hi Germani tandem ob multitudinem miſerunt partem exer
citus trans Rhenum in Thuringiam, ibi etiam regnū inſtituētes. inde Thuringi gens Thuringi.
Teutonica, Germanos ſe cœperunt dicere. poſtea autem, cum ſere totus mundus Ro.
imꝑio ſubderet, venit C. Iulius, & cū Germanis in Gallia reptis, antiquā germanitatē
renouauit. Poſtremo cū Alani Rōanis ſe oppoſuiſſent, exijt edictū à ſenatu po.'q; Ro.
vt q̃cunq; gens illos cōpeſceret, liberi à tributo eſſent. Quo audito, Germani tam pro-
pter germanitatē Rom. q̃ ſpe libertatis cōſequendæ, Alanos aggreſſi ſunt, vicerunt, &
imꝑio Ro. ſubiugarūt. ab illo tēpore Germani Frāci (id eſt, liberi) vocati ſunt. iſti vero
Frāci ex Gallis, cū in tantū germinaſſent, ꝙ terra eos nō poterat commode capē, miſe
runt partē militiæ cōtra orientē vltra Rhenū, q vſq; hodie oriētales dicunt Franci: par
tem vero miſerūt verſus occidentē ſuꝑ Sequanā Galliæ fluuiū, q cū mulieribus Galli-

cis cõtrahentes,& geniti ex eis,Frãcigenę,quaſi de Francis nati, noĩabantur. inde illi
Frãcigenę. vſq; in hodiernũ Franci occidentales,priores orientales nuncupãtur. Hæc illius ſcri-
ptoris dicta,quiſqs ſit,eo tendunt, quaſi pſuadere velit, Grrmanorũ ſimul & Franco-
rum nomẽ in Gallia ſumpſiſſe exordiũ,& hinc emanaſſe vltra Rhenum. q̃d palã á ve-
ritate abhorret. de Germania forte nõ legit C.Iulium in cõmentarijs lib.2. circa prin
cipiũ,vbi pmiſſa ſolerti inquiſitione de Germanis cis Rhenũ tum habitantibus,cõpe-
riſſe ſe ſcribit, eos Germanos antiquã ex Germanis originẽ duxiſſe, Rhenumq; olim
tranſgreſſos,ibi cõſediſſe,& Gallos qui ea loca incolebant,expugnaſſe,ex qbus verbis
patet contrariũ eius,q̃d ipſe ſcriptor de Germanorũ origine á C.Iulio ſcribit.De Frã-
cis vero nulla eſt ambiguitas,cum nõ cõtendat eos ante C.Iuliũ hoc nomen habuiſſe,
vt Manethon & quidã alij ſuperius allegati:ſed affirmat Franciæ ſeu Francorũ nomẽ
Germanis poſt ſubiugatos Romanis Alanos inditũ fuiſſe,in q̃ cõcordat in eo,ꝙ Fran
corũ nomen recens tum fuit.ſed ꝙ originẽ apud Gallos habuerint poſt Alanos deui-
ctos,in eo ſcriptorẽ oſtẽdere nõ poteſt vſu probatũ:ideo nõ poſſum recedere á Blon-
do & cõmuni omniũ ſententia.Etiã ſi iuxta Manethonis verba Frãcus aliquis Celtis
impauerit,aut Francia aliqua priſcis tẽporibus in Gallia Celtica fuerit, nõ tamen ab il
lis Frãcis moderna Francia originẽ ſumpſit in Gallia,ſed á Frãcis orientalibus *Clo-
dio ac Meroueo ſequacibus,Franciæ regnũ q̃d nunc eſt,dictũ fuit,& forte antiquiſſi-
ma Frãcia p multa ſecula interregnũ abſoluit.Quod autẽ Sicambri, q̃s C.Iulius tranſ
miſſo Rheno pſequi ſtatuit,á quoquã tum Frãci noĩati fuerint,aut Frãcia aliqua ex-
titerit,probatu erit difficile.Nam ſi fuiſſent binomij, puta Franci Sicambri, id mini-
me latuiſſet maximos autores eorum temporũ C.Iulium,Suetonium,Strabonẽ,Cor.
Tacitũ,Florũ,aut Ptolemæũ,apud q̃s Sicambrorũ frequens memoria habita eſt, non
etiã Francorũ,q̃d ego inuenire potuerim.q̃ eñ fieri potuit,ſi tam celebre nomen,Fran
ci, fuiſſet,qn verbũ aliq̃d tantis ſcriptoribus excidiſſet: Interim pdicta vera puto, do-
nec veriora videro:nõ tñ cõtendo,aliter ſatius ducẽs alieno ſenſui cedere, q̃ cõtentio-
Catalogus regũ Francorum. nibus deſrruire,& quia plus vident oculi q̃ oculus. Pharamũdus I.rrx Francorũ,fi
lius Mareomedis,regnare cœpit in oriẽtali Frãcia anno dñi 418. & regnauit annis 11.
ſub hoc rrge lex Salica fuit lata. Clodius filius illi ſuccedit anno dñi 430.hic Clodius
magna potentia trãſiuit Rhenũ,& incepit ſibi Gallos ſubiugare,Romanos tum q̃ im
pabant,partim occidit,partim fugauit,captis vrbibus Cameraco,Tornaco,& paula
tim Sueſſonã,Coloniã Agrippinã & Treuerim,poſtremo totã Galliã ſubijcere cona-
tus eſt.Tunc p cõnubia geniti ab his Frãcis & mulieribus Gallicis,Frãcigenæ incepe-
runt appellari. In pmiſſis ſatis cõcordãt chronica Francorũ & Gotfredi, de q̃ etiam in
Monumentum in Beinſtain. ſpe.hiſt.lib.21.c.2.vbi dicit,ꝙ Clodius Rhenũ trãſgreſſus eſt anno dñi 433.ſub Theo-
doſio II.De hoc Clodio paucis annis effluxis,iuxta oppidũ Vuaiblingẽ eſt villa Bein-
ſtein dicta,vbi viſebatur monumentũ in modũ turris,miro ope de q̃dris & ſculptis lapi-
dibus conſtructũ,in q̃ inſculptũ fuerat,Clodius hoc fecit vxori ſuæ.Eſt aũt oppidum
Vuaiblingen ſub dñio ducũ de Vuirtẽberg. Meroueus filius (ſecundũ alios gñe pxi
mus)Clodij,poſtea regnare cœpit anno dñi 450.ab iſto dicti ſunt reges Francorũ Me
rouingi. Childeric⁹ illi ſucceſſit filius anno dñi 462.fuit aũt ob inſolentiã depoſitus,
& poſtea reſtitut⁹,multa in Gallia patrauit. Clodoue⁹ illi ſucceſſit, regnare cœpit an
no dñi 488.hic primus Chriſtianã fidem ſuſcepit. Clotari⁹ incipit regnare anno dñi
516.regnauit annis 50.& partitus eſt regnũ fratribus ſuis Theodorico,Clodomiro &
Chilperico. Chilperic⁹ deinde regnauit. Clotari⁹ infans poſt eũ regnat. Dagober
tus 9.rex,regnauit anno dñi 630. Clodoueus decim⁹ rex. Clotari⁹ vndecim⁹. The
odoricus frater ipſius duodecimus. Hildericus quoq; frater decimustertius. Theo-
doricus reuocatur XIIII. Clodoueus decimusquintus filius. Hildeberth frater illi-
us,decimusſextus anno 699.Hoc tẽpore S.Lambertus floruit. Dagobertus filius Hil
deberti ſuccedit anno dñi 715.decimusſeptimus. Lotharius illi ſucceſſit anno domi
ni 719.XVIII. *Chilbericus incepit regnare anno dñi 721. *XX. Theodoricus inci
pit regnare anno 728. Hildericus creatur rex anno 741.Iſte rex deponitur, & eius lo
co Pipinus filius Caroli Martelli in regẽ Francorũ creatur,cuius ꝓles deinceps prrſ-
ſe cœpit.Pipinus fit rex Francorum anno domini 740. Carolus Magnus patri ſuc-
cedit anno 768. Ludouicus Pius filius eius ſuccedit anno 815. Lotharius fit rex anno
839. Carolus Caluus frater illius ſucceſſit anno 854. Carolus Ro. rex ſubſtituitur in
regno anno 896. Ludouicus Balbus incepit regnare. Odo Burgũdionum dux, rex
conſtituitur anno 900. Carolus Simplex filius Ludouici Balbi reſtituitur 905. Lu-
douicus filius eius ſuccedit anno 936. Lotharius regnare cœpit anno 956. Ludoui-
cus filius eius regnare cœpit anno 987.poſtquam anno regnauit,veneno perijt ſine hi
be

beris. Tunc Franci volebāt in regem recipere Carolum ducem Lotharingiæ, patruũ Ludouici: ſed Hugo Capeth, Magni Hugonis comitis Parrhiſieñ. filius, cepit Carolum, & ipſe regno potitꝰ eſt. Hugo Capeth fit rex anno dñi 990. & poſtquā annũ regnauit, Robertũ filium conſortē regni fecit. Robertus regnare incepit anno dñi 999. Henricus filius Roberti ſucceſſit anno 1033. Philippus filius Hērici ſucceſſit anno 1059. Ludouicus Groſſus filius eius regnat anno 1108. Ludouicus filius ipſius ſucceſſit anno 1136. Philippus iſtius filius ſucceſſit anno 1179. Ludouicus eius filius ſucceſſit anno dñi 1223. Ludouicus illi ſuccedit anno dñi 1226. ſanctus. Philippus S. Ludouici filꝰ, cœpit ꝑeſſe anno 1270. Philippus eius filꝰ ſucceſſit anno dñi 1285. Pulcher dictus eſt. Ludouicus ꝑdicti regis filius ſucceſſit anno dñi 1314. hic aliâs eſt Huun dictus, & regnauit anno cum dimidio. Philippus Longus frater ipſius, regnare cœpit anno dñi 1316. hic moritur ſine hęrede. Carolus amborũ frater illi ſuccedit. erat enim tertius filius Philippi Pulchri. fit rex Frācię & *Nauarię. moritur, vxore grauida, quę genuit filiā. Vnde regnum tralatum eſt ad Philippũ de Valois, filiũ Caroli comitis de Valois, qui fuit frater Philippi Pulchri. Superat tunc Iſabeth regina Angliæ, filia Philippi Pulchri, & ſoror Caroli vltimi regis, quæ habuit filiũ Eduardum, ex quo contentio maxima intrr Philippum de Valois & Eduardum, ſed regnum Franciæ apud Philippum remāſit & eius prolem. Anno dñi 1328. in die S. Trinitatis Philippus de Valois coronatur rex Franciæ. Iohannes filius Philippi fit rex anno dñi *135. Carolus Diues dictus, illi ſucceſſit, qa filius. Carolus Beneamatus dictus, illi ſuccedit. is habuit vxorem Bauarā. Carolus illius filius ſuccedit in regno. Ludouicus filius Caroli rex Franciæ. Carolus filius Ludouici rex Franciæ, huic deſponſata fuit Margareta filia Maximiliani regis Rom. ſed ea nuꝑ dimiſſa, duxit vxorem filiā ducis quondā Britanniæ Annā, ante Maximiliano regi Rom. deſponſatā. Ludouicus, Carolo mortuo, ſequutus eſt, q antea dux fuit Aureliani, & hodie regnat anno ſalutis 1504. Anno dñi 368. defuncto Liberio papa, ſuccedit ei Damaſus, regnāte Valentiniano & Valente. ſedit annis 18. licet aliqui velint Damaſum ſub Iuliano papam factũ, tñ id ex ſupputatione annorum deſtruit, cum Damaſus vſq; ad Theodoſii ꝑuenerit tēpora. nam p̄ſente Damaſo & Theodoſio, Cōſtantinopolitanũ cōcilium cōtra Macedoniũ eſt habitũ. Damaſus hic Hiſpanus fuit. ſecum quoq; electus fuit, licet indebite, quidā Vrſicinus, ſed vt intruſus, à fautoribus Damaſi fuit eiectus. ea diſcordia in baſilica quæ Sicinini appellatur, multi vtrinq; cecidere, cũ res non ſuffragijs tantũ, ſed vi & armis tractaretur. verum non multo poſt, ſacerdotũ ac populi conſenſu Damaſus cōfirmatur, & Vrſicinus ad Neapolitanam eccleſiā traducitur, ac ibi factus epiſcopus. Hic Damaſus inuidia à quibuſdam de adulterio accuſatus fuit, vt refert Hieronymus. ſed coram aduerſarijs cum xlij. epiſcopis ſe purgauit, & innocentē ſe oſtēdit, de quo ij. q. vij. ſi quis. §. præce. Et ob hanc cauſam patres Concordium & Caliſtũ eius accuſatores damnarũt.

Damaſus papa.

Hic Damaſus rogatu S. Hieronymi conſtituit dici in fine pſalmorum, Gloria patri. Inſtituit vt chorus alternis pſalmos caneret. primus hic ſcriptis Hieronymi autoritatē dedit, cum prius tranſlatio Septuaginta interpretum tantũmodo in precio eſſet. mandauit item, vt in principio ante Miſſam cōfeſſio fieret. Sub ipſo celebrata eſt ſynodus Conſtantinopolitana contra Macedonium anno domini 384. de ea XV. di. ſecunda ſynodus.

Damaſi inſtituta.

Valentinianus vero cum iam tertium ageret annum cum fratre Valēte, Gratianum filium ſuum, necdum plene puberem, hortatu vxoris ſuæ Seueræ Auguſtũ creauit. Generauit autem & alium filium Valentinianum de alia vxore Iuſtina, quam viuente Seuera, nec tamen abiecta, duxiſſe probatur.

Valens. Gratianus.

Iuſtus Iuſtinæ pater, cum eſſet Piceni iudex, vidit in ſomnijs, ꝙ ex dextro femore imperialem purpuram genuiſſet. quę viſio cum ad Conſtantij aures perueniſſet, metuens eum occidi iuſſit, cuius filia Iuſtina virgo, adeo dilecta Seueræ fuit, vt eius pulchritudine Seuera capta, diceret aliquando imperatori, Iuſtinam tantæ venuſtatis eſſe, vt digna ſit imperatori nubere. Paulopoſt Valentinianus Iuſtinam ducere ſtatuit, legem proponens publicam, ꝙ impune quiſq; bina matrimonia ſuſcipere poſſet multiplicandæ ſobolis cauſa. Lege lata, Iuſtinam duxit vxorem, nec tamen Seueram abiecit. hoc modo populoſas fore gentes dicebat.

Iuſti ſomnium.

Ex eadem Iuſtina natus eſt Valentinianus, treſq; filiæ, Iuſta, Grata & Galla. duæ permanſerunt virgines, Gallam vero Theodoſius maior vxorem duxit, ex qua Placidam ſuſcepit.

Proles Valentiniani.

Per idem tempus Auxentio Mediolanēſi epiſcopo ac Arriano, defuncto, illuc imperator epiſcopos conuocans, petit, vt epiſcopum eligant, & talem, inquit, eligite, cui & nos, qui gubernamus imperium, ſyncere noſtra capita ſubmittamus. & cũ peteret ſynodus, vt magis ipſe decerneret, ſapiens & pius: Veſtra eſt, inquit, talis electio, vos diuina gratia potiti, melius poteritis eligere. Verũ tumultus fiebat, eo ꝙ Ar-

riani Arrianũ,orthodoxi ſui dogmatis certabãt habere epiſcopum. Ambroſius tunc
præſes,ſeditionem timens,ad eccleſiã feſtinus acceſſit.quo pſente,clamabant omnes,

Ambroſius eligit in epiſcopum.

vt paſtor gregis ordinaretur Ambroſius.Et quia nondũ erat baptizatus, ad hanc vocem
impator eum baptizari iuſſit, ac põtificem etiam renitentem ordinari, in vocem
prorũpens:Gratias,inquit,ago tibi domine omnipotens & ſaluator noſter, quoniam
huic viro ego cõmiſi corpora,tu vero animas, & meam electionem oſtẽdiſti iuſtitiæ
tuæ cõuenire.Cumq; B.Ambroſius contriſtaret,conſortauit eum imperator,dicens:
Noli timere,quia Deus qui te elegit,ſemper te adiuuabit, & ego adiutor & defenſor,
prout meum officiũ decet,ero.Feſtina itaq; ſanare,ſicut diuina lege pcipitur,animarũ
delicta noſtrarum.De hoc 63.di.cum Valentinianus. Cognoſcens autem Valentinianus
quoſdã in Aſia & Phrygia de diuinis dubitare dogmatibus, in Illyrico præcepit
ſynodum celebrari. Porro qui illic conuenerant,decreuerunt fidem expoſitam in
Nicea vrbe,ſeruãdam.Induxit autem fratrem Valentem ac Gratianum,catholicam
fidem ſynceriter epiſcopis Aſiæ & Phrygiæ conſcribere. Cuius exemplar ita incipit:
Imperatores maximi pij Auguſti,Valentinianus,Valens & Gratianus,epiſcopis dioeceſeos
Aſiæ & Phrygiæ Placatinæ in domino ſalutem: Tanto concilio in Illyrico celebrato,
oſtenderũt ter beati pontifices, Trinitatem conſubſtantialem patris & filij &
ſpiritusſancti.Hanc ergo prædicari decreuit noſtra quoq; potentia,&c.vt in Tripartita
capit.nono,libr.ſeptim.Vbi quoq; ſubiungit,beatos Niceni concilij patres optime
ſenſiſſe,illisq; aduerſantibus,iuſto decreto communionem Chriſtianorum eſſe interdictam.
Tempore vero quo Valens ſuſcepit imperiũ, apoſtolicis dogmatibus

Valens 48. imp.

ornabatur:cum vero Gotthi tranſiſſent Iſtrũ,pugnare cogitauit aduerſus eos, cui placuit
vt baptiſmi ſacri munitus armis,dimicaret,& ſapiẽter:qd vero poſtea fecit.proditionẽ
ſignificat veritatis.ea enim paſſus eſt,quæ progenitor Adam cõiugis ſeductus eloquio.
erat enim Arriano errore polluta,& Valentẽ ſeduxit, cuius ſeductionis autor fuit

Eudoxius autor impietatis Valẽtis.

Eudoxius Cõſtantinopolitanę vrbis epiſcopus,q ipſum baptiſmatis tẽpore iureiurando
obligauit,vt & in impietate dogmatis maneret, & vndiq; contraria ſapientes expelleret,
quod & adimpleuit.Alibi tamẽ legi,q *dñica vxore ſuadẽte, Valens rebaptizatus
fuerit,ſtatimq; in Chrianos perſecutionẽ moueritilente tamẽ,qa fratrem timuit.
Tum etiam in Antiochia moram ducens,omnibus licentiam dedit,ſua ſacra celebrare
gentilibus atq; Iudæis,necnon hæreticis. illis tantũmodo inimicus erat,qui apoſtolicam
doctrinã prædicabant:eos aũt q Eudoxio cõmunicare nolebant,eccleſiis expulit
& pecunia mulctauit.dicit etiam multos flumine ſuffocaſſe. Euſebium epiſcopum
Samoſatenũ expulit.hic Euſebius nunciũ exilij,ne perimeretur à populo,celauit. nocte
vero cũ vno ſamulo egreſſus eſt,plumariũ tantum & codicem ſecum ferens,cuius
in locum ordinatur Eunomius Arrianus. huic dum nulli cõmunicarent, de eccleſia receſſit.

Procopius tyrannus.

Cũ hæc in Syria fierent,ſurrexit in Cõſtantinopoli tyrãnus quidã noĩe Procopius,
cõtrahens multitudinẽ magnam militũ aduerſus Valentem.cõturbatus ex eo, paululum
ſuum impetũ cõtra catholicos remoratur.tum etiam terræmotus multas vrbes
diruit,& mare terminos pprios immutauit,vt nauigabilia prius,fierẽt arida,& ecõuerſo.
Cũq; tyrãnus moueret aduerſus impatorẽ,obuiat ei Valens:cõgreſſusq;.prima pugna
victus.poſtea Procopiũ cepit,& eũ duabus vicinis arboribus flexis,pedibus hinc
inde ligatis,eisq; dimiſſis,redeuntibusq; in naturam,eum diſcerpũt.Igitur imperator

Sæuitia Valẽtis ĩ Chriſtianos.

victo Procopio,denuo contra Chrianos prælia commouet: omnẽ religionem cupiens
in Arriano dogmate cõcordare, in Nicomedia Bithyniæ conciliũ fecit Arrianorum,
vexabãturq; in Conſtantinopoli habitantes,qui Nicenum dogma profitebãtur,
quos omnes imperator expelli de ciuitate præcepit. Et cum multi ſacerdotũ exilio deportarẽtur,
diuina pvidentia exiliũ non ſunt paſſi Baſilius atq; Gregorius Nazianzenus,
de quibus aliquid infra narrabimus. Verũ Athanaſius timẽs, ne malorum & ſeditionis
ipſe cauſa eſſet, quatuor menſibus ipſe in ſepulchro patris ſe abſcondit, cumq;
propter eius abſentiã ſeditionem ipſius populus excitaſſet,agnoſcẽs Valẽs ppter hoc

Valentinianus.

Alexandriam eſſe turbatam,admiſit vt Athanaſius licẽter teneret eccleſias:ita vſq; ad
mortem Athanaſii Alexandrina non turbabatur eccleſia. Valẽtinianus igit occidentis
partes religioſe gubernans,etiã tunc anno imperij ſui ſeptimo Saxonũ gentem in
Oceani littoribus & paludibus inuijs ſitã,virtute atq; agilitate terribilem,piculoſamq;
Romanis finibus eruptionẽ magna mole meditantem, in ipſis Francorum finibus oppreſſit,
Alemanos attriuit,ſecũdum Pomponium Lætum.Burgundionum quoq; nouorum
hoſtium nouum nomen,qui plus q̃ 80000. vt ferunt,armatorum, ripæ Rheni
fluminis inſederunt. Hos quõdam ſubacta interiore Germania,à Druſo & Tiberio
adoptiuis Cęſaris Auguſti,p caſtra diſpoſitos,aiunt in magnã coaluiſſe gentẽ,atq; ita

etiam nomen ex opere præſumpſiſſe, qa crebra habitacula cõſtituta, *quæ burgos vulgo vocãt: eorumq́ eſſe pualidã & pnicioſam manum, Galliæ hodie teſtes ſunt, in qbus præſumpta poſſeſſiõe cõſiſtunt, quanuis prouidentia Dei omes Chriani modo facti, innocenter viuãt, nõ quaſi cũ ſubiectis Gallis, ſed vere fratribus Chrianis. Hæc Oroſius. Eo tũc Hilarius Pictaueñ. epus moritur, S. Martinus epus ordinat, Euſebius quoq; Vercelleñ. moritur, *Athanaricus rex Gotthorũ Chrianos ſuæ gẽtis perſeqtur. Demũ Valentinianus imperij ſui anno xi. cum gens Sarmatarũ ſe per Pannonias diffudiſſet, bellum contra eos parans, apud Brigitionem oppidum, dum legationibus reſponderet, anno ætatis ſuæ 55. ſubita per nares ſanguinis effuſione, quam Græci apoplexiam vocant, voce amiſſa, ſenſu & memoria integra expirauit. Reliquit autem filios duos, Gratianum ex priore vxore, Valentinianum ex Iuſtina. Eo autem mortuo, Italiæ milites filium Valentinianum puerum adhuc, imperatorem conſtituunt anno dñi 377. cuius imperium frater Gratianus & Valens patruus, licet ingrate, qa eis ignorantibus factum fuit, tamen poſtea ſuſceperũt. Eodem tẽpore, vt ſcribit Theodoricus in tripartita lib. 7. c. 11. Meſſalianorũ, quos oratores appellant, hæreſis eſt exorta, aliàs *Enthuſiaſti vocati. Iſti *in cuiuſdã dæmonis operationem expectãt, & hanc S. Spũs præſentiam arbitrãtur, perfectiores ex his, auerſantur operationem manuum, tanquã malignam, ſomno indulgent, & iniqtatum phantaſias, appellant prophetias, dicentes diuinum cibũ nihil prodeſſe nec lædere. Celant tñ errores ſuos, porro Flauianus epus Antiochenus, venenũ hoc volens extinguere, vnũ ſenem Aſclepidiũ dictum vocans, & iuxta ſe ſedere præcipiens, ait: Nos o ſenior, q partem vitæ tranſiuimus maiorem, humanam didicimus naturam, & dæmonum machinamenta cognouimus ipſo experimento: iſti vero iuuenes ſpũalia non nouerunt. Quapropter dicito mihi, quomodo credis ſpm̃ cõtrariũ recedere, & grãm ſancti ſpũs aduenire. His verbis ſenem demulcẽs, omne venenum quod celabat, euomuit, nullam qdem vtilitatem ex baptiſmate baptizatis accedere, ſed per ſolam ſtudioſam orationem, inhabitantem dæmonem effugari dicebat: inſuper vnumquenq; naſcentium, à progenitore ſuo ſicut naturam, ſic etiam dæmonem trahere familiarem: & his expulſis per ſtudioſam orationem, ſanctum ſpiritum aduenire, & ſenſibiliter ac viſibiliter ſuã deſignare pſentiã, atq; corpori paſſiõis motus cuiuſlibet eripere, & animam à mala voluntate penitus liberare, ita vt nequaquam de cætero egeat neq; ieiunio macerante corpus, neq; doctrina refrenante, & progredi diſciplina libenter edocente. Non ſolum autem qui hoc impetrauerit, corporis (inquit) exultationibus liberatur, ſed aperte etiam futura præuidet, & ſanctam Trinitatem oculis cernit. Hoc cum audiſſet Flauianus, ait ſeni: Vetuſtiſſime malorum dierum, increpauit te os tuum, & non ego. Labia eñ tua teſtantur aduerſum te. Cumq́; hic languor cunctis innotuiſſet, de Syria qdam expulſi ſunt. Poſt Valentiniani diſceſſum, Valens cum Gratiano & Valentiniano iuniore imperauit quatuor annis. Tum liber effrenata audacia legem dedit, vt monachi & clerici diuinis deputati, ad militiam ſecularem cogerentur, quo tempore vaſtas Aegyptij ſolitudines inhabitabant plures ſancti patres & monachi, ad hunc locum milites imperatoris miſſi ſunt, q vere Chriſti milites, nouo modo perſecutionis à fide vel ab eremo abſtraherent. qui & ibidem interfecerunt multa ſanctorum agmina. Quia & eodem tempore mortuus eſt Athanaſius, cum 46. annis per multa pericula rexiſſet ſedem epiſcopalem Alexandriæ, in cuius vita Valens Alexandriam vel Aegyptum diſtulit commouere, eo ꝙ audiuiſſet virum à cuncta diligi plebe, metuens ne forte ſeditione facta, Reſpub. turbaretur. mortuus eſt autẽ anno dñi 378. Sed & Athanaſius moriens, ſucceſſorem ſibi delegit Petrum, cunctis nobilibus, plebe & ſacerdotibus, volentibus. Is autem Athanaſij ſudoribus particeps fuit. Cumq́; eum in pontificali ſede conſtituiſſent, repente iudex prouinciæ paganorũ populum congregans & Iudæorum, eccleſiam circũſeptans, Petrum exire præcepit. Petrus itaq; vir mirandus, inſperatum reſpiciens bellum, latenter egreſſus eſt. Conſcendensq́; nauem, profectus eſt Romam. Tranſactis autem diebus paucis, Euzoius ab Antiochia venit cum Lucio, & eccleſias ei tradidit. Ingredienti autem Lucio Alexandriam, dicebãt gentiles: Bene veniſti epiſcope, q filium non defendis, id eſt, minorẽ patre tenes. Ipſius autem primo ingreſſu tanta & tam turpia in virgines & continentes eccleſiæ geſta ſunt, quæ in pſecutiõibus gentilium nõ memorãtur. veſtes eñ ſanctarũ virginum diſrumpebãt, nudaſq́; per vrbes circũferentes, turpitudine, prout poterãt, illis illudebãt. quẽdã veſte genitalibusq́; nudatũ, in eccleſia turpẽ cõcionatorẽ cõtra Chriſtũ fecerũt, pro ſacris verbis ſcelera proferẽtem, laudãtem luxuriã, impietatem, maſculorũ cõcubitũ, furtũ, cibos, potus, poſt fugas ciuium, inqt Ruffinus, & exilia, poſt cædes & tormenta flãmasq́; Lucius ad monaſteria furoris ſui arma cõuertit. vaſtat eremum,

S. Martinus eps ordinat.

Meſſalianorum hæreſis

Athanaſius moritur.

Lucij ſæuitia in Chrianos

& bella qeſcentibus indicit.tria millia & amplius ſimul ꝑ totam eremũ diſpſos aggre
ditur.at illi cõtra obiectabãt gladijs ceruices,& nil aliud dicebãt,niſi:Amice,ad quid
veniſti? Inſelix Lucius incolas ſeq̃ces Antonij expulit,eoꝝq́ꝫ ſanctiſſimos ꝓſules Ma-
carios duos,Iſidoꝝ & cæteros ſpeluncis ſuis eijciens & relegans.Cumq́ꝫ iuſſiſſet Va-
lens oẽs catholicos ab Ediſſa ciuitate expelli,quędã mulier,dimiſſa domo, filiũ paruu
Mulieris cõ lum in vlnas accipiẽs,ad eccleſiã currebat.currẽti ſic,ꝓfectus:O infelix, ait, q̃ ſic inde-
ſtantia. center curris? At illa:Quo alij.Ad hæc ꝓfectus:Nunquid audiuiſti occiſuros reptos in
eccleſia? Audiui,inq̃t,& ideo feſtino, vt inueniar inter illos. & de puero interrogata,
reſpõdit:Vt mecũ pergat ad dñm.Ob quod ille recurreens ad principem,dixit oẽs pa
ratos eſſe ad mortem,imperiũ vero eſſe om̃es occidere:& ſic ab ira reuocauit princi-
pem.Poſtea pręfectus cogens catholicos aut Arrianis cõmunicare,aut in exilium ire,
cunctis tacentibus,ait duci eoꝝ Eulogio:Cur taces? Nõ oportet,inq̃t,nil interrogatũ
reſpondere. At ille,Nõne vobis om̃ibus locutus ſum? & ille,Paſtorẽ habeo,& illius nu
tibus obedio.mox ꝓfectus 80.ex eis miſit in Thraciã. Interea Valente furente apud
Antiochiã,erat ibi Affrates monachus,quem de palatio reſpiciens impator tranſeun
Afrates, tem,viliſſimo indutum pallio,& longæua ſenectute properantẽ, dixit ei: Quo vadis?
Pro tuo,inquit,oraturus imperio.Cui imperator,Oportebat te domi orare:Bene,in-
quit,ſi permitteres,& hoc ago,donec oues Chriſti pace perfruant. Hoc audito,impe
rator interminatus,tacuit.ſtatim vnus ex ſatellitibus aſpere viro ſancto locutus, mẽte
capitur,& in feruẽti aqua extinctus eſt. Cum Arriani obtinuiſſent à Valente,vt eij
Miracula ceret Chriſtianos ab eccleſia Nicex,venit ad principem B. Baſilius pro Chriſtianis:
S.Baſilij. tunc Demoſthenes ꝓfectus epulaꝝ, patrocinando pro hæreticis fecit *barbariſmum.
Cui Baſilius:Tuũ eſt,inq̃t, de pulmẽtarijs cogitare, & non diuina dogmata decoque-
re.Qui mox cõfuſus abijt. Valens Baſilio ait:Vade & iudica inter partes, ſed nõ ſecun
dũ immoderatũ amorem populi tui.Tunc abijt,& ait ad Arrianos:Venite vos,& ca-
tholici,et clauſam eccleſiã vtriq; ſignate.et poſt tres dies,ſi orõnibus veſtris aperit,ve
ſtra ſit:ſin autem & nobis idem facientibus non aperitur,accipite eam. q̃d & factum
eſt,& apta eſt Chriſtianis,nõ Arrianis.nam facta oratione à Chriſtianis, contriti ſunt
vectes,& ceciderunt claues cum peſſulo,ac vento ſuperueniente apertæ ſunt portæ,ꝓ-
cinente Baſilio:Attollite portas principes veſtras &c.ob quod miraculum multi Arri
anoꝝ cõuerſi ſunt ad fidem.Cum autem Maximus ꝓfectus Baſilium niteret ſubuerte
re,nunc blanditijs,nunc minis,ille intrepidus reſpõdit:Adoleſcentibus hæc verba con
gere.Tum præfectus,Pro vno verbo ὁμοούσιον,nõ eſt tanta perſecutio ſuſcitanda.Re-
ſpondit Baſilius:Qui diuinis ſaginantur eloquijs,de diuinis eloquijs nec ſyllabam cor
rumpere patiuntur,ſed pro his omnes mortis ſpecies amplectuntur:amicitias autem
imperatoris magnas cum pietate iudico,ſine qua potius perniciem appello.Cũq́ꝫ ꝓfe
ctus vocaret eum ſtultũ,Hanc,ait ille,ſtultitiam ſemper habere exopto:& cum ſibi mi
Baſilij con- naretur mortẽ,ait Baſilius:Vtinã dignus eſſem.& cũ ei daretur nox media ad delibe-
ſtantia, randũ à ꝓfecto,ait Baſilius:Craſtino ipſe ero qui nunc.tu te vtinam non mutes. Eadẽ
nocte vxor impatoris valde cruciatur,& q erat ei vnicus filius,paternæ impietatis ex-
oluit ſupplicia. quare miſit imperator ad Baſiliũ,rogans vt pro ſe ac eius imperio do-
minũ exoret,ſed & eius cõſtantiã admirabat, amplexatusq́ꝫ eſt:& qa lepſos & paupes
Baſilius reſpiciebat,Valẽs ei ad hoc opus optima ꝓdia donauit.Veꝝ Valẽs paulopoſt
ab Arrianis perſuaſus, priorũ oblitus, admonuit rurſus Baſiliũ,vt Arrianis accederet:
& cũ refutaret,legẽ de eius ſcribi ꝓcepit exilio:quã volens ſubſcribere, apicẽ vnũ com
plere nõ valuit.calamus em̃ cõtritus eſt.cũq́ꝫ ſecundo & tertio calamus hoc ꝑtuliſſet,
tunc eum ambabus manibus volentem cõplere,tremor inuaſit,& chartã rupit,oſten-
Themiſti᷒. ditq́ꝫ creator oĩm Deus in hoc potentiã ſuã. Tunc Valentẽ Antiochiæ furentẽ, reuo-
cat liber Themiſtij philoſophi, ſcribentis ꝙ propter diſcordiam eccleſiaſticã nõ debe
ret eſſe ita infeſtus Chriſtianis,cũ apud paganos ſectaꝝ differentia videret,& vnuſqſ-
q́ꝫ in ſua ſentẽtia ꝑmaneret,& forte hoc Deo magis gratũ eſſet,dum non facile cogno
Regina Sa- ſcit,& diuerſo modo glorificat,vt vnuſquiſq́ꝫ magis timeat, dum integritas ſciẽtiæ ei-
racenica. us,vel quõ vel q̃liter vel quãtus ſit,magis ignorat.Narrat Ruffinus, ꝙ ꝑ idẽ tẽpus Ma
mia Saracenæ gentis regina,frequẽtibus bellis circa Arabiã Romanũ cõtriuit exerci-
tum,& orata pacẽ,reſpõdit pacẽ daturã,ſi Moyſes monachus in illa eremo,ſuæ genti
ordinaret epiſcopus,cuius merita ac ſigna tum claruerũt. petitionẽ eius Valens impa
Moſes ere- tor ſine cũctatione iubet fieri.captus eſt Moyſes à ducibus,& Alexandriã duct᷒,vt ordi
mita. naret epiſcop᷒. ſed cũ Lucius ſedẽ epiſcopalẽ occuparet,dicebat corã oĩbus Moyſes:
Ego me nõ eſſe dignũ tãto ſacerdotio iudico.veruntamen ſi aliqd per me Deus adim-
plere vult,ipſum cœli & terrę dñm teſtor,ꝙ Lucius ſanctoꝝ ſanguine pollut᷒,ſup me

non

non iniiciet manus. Tum Lucius: Quare, inqt, o Moyſes tam facile condẽnas eũ cuius
fidem ignoras? Audi ante fidem meã & tibi magis ꝗ aliis crede. Tum ille: Deſine, inqt,
dolis me aggredi. Bene mihi eſt nota fides tua, quã ꝓteſtãtur ſerui Dei per metalla da
mnati, ep̃i in exilium miſſi, presbyteri ac diaconi relegati, beſtiis alii, alii etiam ignibus
traditi. Nunqd poteſt verior eſſe fides quæ auribus capitur, ꝗ quæ oculis ꝓuidet? Apud
me certum eſt, ꝙ qui Chr̃o credunt, hæc nõ faciunt, & ita maiore dedecore deforma-
tus eſt Lucius. Sed qa vrgebat neceſſitas Reipub. admiſit, vt ab ep̃is quos truſit in exili
um, ſacerdotium acciperet, quo ferociſſimæ gẽtis pacem ligauit, & catholicæ fidei con
ſortia cuſtodiuit. Eodem tp̃e dæmon qdam per necromãtiam à Valente conſultus, qs Valẽs dęmo
poſt ſe eſſet imperaturus, quatuor literas demonſtrauit, T. E. O. & D. dicens, Hoc no- nem cõſulit.
men poſt Valentem imperii culmẽ ſuſcipere. quo intellecto, multos peremit Valens,
tyrannidem aſſumere ſuſpicatus. occidebãtur itaq; Theodori, Theodoti, Theodoli, &
quicũq; in capite has tres lr̃as habuiſſet. Inter quos etiã Theodoſius vir fortis, ex Hiſpa Theodoſius
nia genus ducẽs, eſt occiſus, qui tñ paulo ante Firmũ quẽdam, tyrãnidem affectantem, occiditur.
Africã & Mauritaniã ſibi ſubiiciẽtem, iuſſu Valentis multis prœliis oppreſſum, ad vo-
luntariã mortẽ coegerat, & ſic Africã recuperauerat. De quo Theodoſio, q ſuit pater
Theodoſii Magni, fertur, ꝙ cũ iuſſus eſſet à Valẽte interfici, baptizari ſe feciſſe, & mox
iugulũ ꝑcuſſori ꝓbuiſſe. Hunnoꝝ gens ſub hoc Valente Gotthos perſecuta legitur, Hunnorum
hanc gentem à Nemroth deſcendiſſe, nõnulli ſcribunt, de quo aliquid tetigi in primo origo.
volumine, generatiõe xvii. Sigisbertus tamẽ & Vincentius in ſpe. hiſto. & pleriq; alii
dicunt: Silimer rex Gotthorum, aliàs Getarum, filius magni Gaderici, poſt egreſſum
Scanthiæ, iam quinto loco principatum tenẽs, cum terras Scythiæ cum ſua gente in-
traſſet, & quaſdam magnas mulieres, Alirumnas dictas, reperiſſet, eas ſuſpectas habu-
it, & ab exercitu deturbauit in ſolitudinem, quas tãdem ſylueſtres homines quos fau-
nos vocant, imprægnaſſe qdam ferunt, deindeq; genus Hunnorum ferociſſimum pro-
ueniſſe, quod primum inter Mæotides paludes minutum, tetrumq;, nec alia voce no- Mirum ge-
tum, niſi ꝙ humani ſermonis imaginem aſſignabant. Inſidentes vero in vlteriori ri- nus hominũ
pa, venationi tantum ſtuduerunt, niſi ꝙ poſtquam creuiſſent in populos, fraudibus ac
rapinis vicinarum gentium conturbabãt quietem. Huius autem gentis venatores cer-
uam ſecuti, paludem Mæotidem, quam imperuiam putabãt, pedibus trãſierũt, moxq;
Scythicam terram intrauerunt. Et cum alium mundum nec ſuſpicati ante fuiſſent, ad-
miratione ducti, ad ſuos redeunt, viſa referunt, Scythiam laudãt. Deinde omnes ſimul
per viam, quam cerua docuit, trãſeunt: & quoſcũq; Scytharum obuiam habuerũt, oc-
cidunt. Hoc modo vicinas gentes ſuperãt. Alanos quoq; pugna ſibi pares, ſed huma-
nitate, victu, formaq; diſſimiles, frequenti certamine fatigatos ſubiugabant. nam &
quos bello ſuperare non poterãt, vultus ſui terrore fugabant. Pro luminibus enĩ pun-
cta habebant, & filios ſuos prima die natos, ferro circa genas ſecabant, hinc imberbes
ſeneſcebant, forma erant exigui, ſed argutis motibus expediti, & ad equitandum prom
ptiſſimi, ſcapulis latis, & ad ſagittas ac arcus parati, ceruicibus erectis. Hoc tamen, ꝙ
Faunis procreati fuerint Hunni, putant aliq fabuloſum. In eo tamen fere ſcriptores
concordãt, ꝙ Gotthi ab ipſis Hunnis e Scythia fuerint expulſi, de quo Paulus Oroſi-
us: Gens, inqt, Hunnoꝝ diu inacceſſis ſecluſa montibus, erumpens, repẽtina rabie per-
cita, exarſit in Gotthos, eoſq; ſparſim conturbatos, ab antiquis ſedibus expulit, id eſt,
ex Scythia Aſiatica. Vnde Antoninus, Vincentium & Sigisberthum ſequẽs, cõſcripſit
Hunnos, ducentibus venatoribus, ex Aſiatica Scythia in Europã migraſſe, & Gotthos
Scythiæ de partibus Europæis, deq; propriis illoꝝ ſedibus expuliſſe, deniq; aucta tum
audaciæ tum armoꝝ virtute, in Pannoniã veniſſe, ad alias deinde natiões, & Pius pon
tifex in hiſtoriis ſuis Hunnos, Mæotidis palude tranſmiſſa, in Europã migraſſe, oẽmq;
barbariem inter Tanaim & Danubium occupaſſe tradit. Idem dicit ſe vidiſſe homi-
nem, q Scythicas luſtrauerit partes, illumq; affirmaſſe, ꝙ in Aſiatica Scythia ad ortum
Tanais amnis, homines eiuſdem linguæ cum Vngaris Pannoniam incolentibus inue-
niſſet. & ꝙ tãdem hic cum pleriſq; ſacræ paginæ ꝓfeſſoribus religioſis de ordine Mi
noꝝ, q linguã illoꝝ nouiſſent, illac proficiſci prædicãdæ fidei cauſa voluiſſent, ſed dñs
de Moſqua, q Græcæ ꝑfidię ſubditus eſt, Aſiaticos Vngaros Romanæ cõiungi eccleſiæ
ac ſacris imbui ritibus ęgreferẽs, ipſos illac trãſire ꝓhibuerit. Anno aũt dñicæ incarna Eruptiones
tiõis 373. ſub Damaſo papa primo, & imperatore Valẽte, Vngari in Scythia creuerũt in Vngaroꝝ.
magnũ populũ, vnde inuadere ſtatuunt occidentales regiones, vt tradit Vngaroꝝ hi-
ſtoria. Et cũ exirent, omni cœtu cõputato, de centũ & octo tribubus, decies centena &
octoginta millia, de vnaquaq; tribu 10000. armatoꝝ virorum connumerauerunt, du-
xerunt ſecum mulieres ac liberos pariter & armenta: vnum præterea rectorem nomine

Cadar dux Hunnorum

Cadar, virum prudẽtem & idonrum, q lites ſopiret, malefactoresq́ dãnaret, cõſtituerunt, decreto edicẽtes, ꝙ ſi rector ipſe immoderatã daret ſententiã, cõitas illã in irritũ reuocare, errãtemq́ rectorẽ corripere, & deponere, ſi opus eſſet, valeret. Edictũ etiam fuit, quoties res oẽs tãgeret, aut generalis expeditio fieri deberet, tũc mucro ſanguine adſperſus, per habitacula Hunnoꝝ caſtraq́ deferri deberet, ꝓconis voce ſecutai Dei & vniuerſæ cõitatis ꝓceptũ eſt, vt vnuſqſq; in tali loco cõpareat, auditurus quæ fieri debeant. adirecta erat pœna nõ cõparentiũ mortis. De hac B. Hieroñ. ad Oceanũ de morte Fabiolæ, ſcribit: Ecce ſubito diſcurrẽtibus nuncijs, oriens totus intonuit, ab vltima Męotide inter glacialẽ Tanaim & Maſſagetaꝝ immanes populos, vbi clauſis rupibus, feras gentes Alrxandri clauſtra cohibent, erupiſſe Hunnoꝝ examina, quæ pernicibus equis huc illucq́ volitãtia,* cędis pariter & terroris cũcta cõplent. Cadar dux Hunnorum, trãſitis paludibus Mæotidis, ac Gotthis gẽte robuſta pulſis, tanq̃ turbo oĩa vaſtare cœpit, breuiq́ Hunni Beſſos, Cumanos, Albos, Suſdalos, drhinc Rutenos ꝑcurrentes, in nigrã Cumanã, quæ nunc Moldauia credit, deuenerũt. ꝑdomitos in trãſitu vniuerſis barbaris à Tanai flumine, tãdem venerũt in Pannoniã. Hæc regio olim à panis

Pãnonia vnde nominata.

vbertate, Pãnonia denominata rſt, quę nũc ab Vngaris Vngaria vocitat, vt legitur in chronicis Vngaroꝝ ad Matthiã rrgẽ. Sed Aeneas Syluius poſtea Pius II. dictus, negat Vngariã Pannoniæ terminos implere. Pannonia eñ cõtinebat ab occaſu Noricum, Aenumq́ amnẽ, ab ortu Mœſios ac Triballos & flumẽ Sauum, intra quos limites Auſtriæ magna portio elaudit, Styria q̃q;. Imperiũ aũt gẽtis Vngaricæ, multo latius eſt q̃ ipſa Vngaria. nam & Dalmatæ, quos & Sclauos, & Illyrici quos Boſnenſes, & Triballi

Batho rex Vngaroꝝ.

ſeu Mœſi, quos tũ Seruios tũ Raſcianos appellãt, & Getæ, quos partim Valachos, partim Trãſſyluanos nominãt, Vngaroꝝ imperiũ ſubierũt. hãc prouinciã, quatenus circa Iſtrũ rxtendit, ſub Octauiano Cæſare Romani primũ obtinuere, Bathone Pannonioꝝ rege ſubacto. Dacorũ etiã populus certã eiuſdẽ regionis partẽ olim inhabitaſſe, tãdrm non ſine turbatiõe ſeceſſiſſe, ac relicta pingui Pãnoniæ tellure, maritima loca Noruegiæ proxima occupaſſe, ac ſrdẽ feciſſe ꝓhibet. Cõſpecta igit hac regione Hunni nõ vlterius ꝓcedrre, ſed cũ liberis & vxoribus ibidẽ manere ſtatuerũt. Incolebãt eiſdẽ tẽporibus Pannoniã Longabardi, *Almani & Italici, erat tetrarcha qdam noĩe * Matrinus

Matrin⁹ tetrarcha. Detricus Almanus.

Longobardus. Mœſiæ vero, Achaiæ, vtriuſq; Thraciæ, Dalmatiæ & Macedoniæ, ꝓſidebat qdã Roman⁹. Eodẽ tpe Detricus *Almanus de voluntate Ro. oñi Germaniæ ꝓſidebat. Iſte Detricus per Ro. in auxiliũ Matrino vocatus eſt. Hi duces dũ cõgregato iam grãdi exercitu, deliberãt diutius, occaſionẽ dederunt Hunnis, ꝙ trãſmeato infra Sicambriã fluuio Danubio, noctis tpe in tentorijs quieſcẽtem exercitũ inuaſerũt. fit ingẽs vociferratio & cædes maxima. nam Matrini & Detrici exercitus ex ſubita inuaſione attonitus, nõ arma, ſed fugã arripiens, per Hunnos crudeliter trucidatus eſt. duces vero Detricus ac Matrinus ægre ſunt elapſi. Mane tñ facto, contractis vndiq; per fugã copijs, Drtricus ac Matrinus in Hunnos ducũt. fit maxima pugna. eeciderũt poſt longã ſtragem ex Hunnis centũ & xxv. millia, de exercitu vero Detrici ac Matrini ducenta & x. millia. qua infelicitate moti, in Tulmã oppidũ hi duces ſe receperũt, quos paulo poſt Hunni obſidione cingrre parãt, ſed occurrũt illis ꝓdicti duces cũ omni apparatu Ro. exercitus, fit cædes inaudita à mane vſq; ad horã nonã: tãdemq́; Ro. exercitus terga vertit, ceciditq́ Matrinus, Detricus vulnere accepto vix euaſit. corruerunt ex Hunnis xl. millia, ex Ro. multo plures. ꝑ hũc modũ Hunni ſtabiliti fuere, varia tñ fortuna vſq;

Hermẽricus

ad tpa Attilæ vſi fuere, prout in ſequẽtibus patebit. Erat eo tpe Hermẽricus rex Gotthoꝝ potẽtiſſimus, q dum pararet reſiſtere gẽti Hunnoꝝ, à ſuis eſt vulneratus, ob id ꝙ mulierẽ quandã ob merita occidi mãdauerat: quã aduerſam eius valetudinẽ audiens

Valumer.

* Valumer rrx Hunnoꝝ, in Oſtrogotthoꝝ partẽ, cui Hermenricus ꝓerat, mouit exercitũ, à quoꝝ ſocietate Viſigotthi quadã inter ſe cõtentione diſiuncti erant. Inter hæc idẽ Hermenricus ſenio grauatus, tio anno vitæ ſuæ eſt defunctus, cuius mors occaſionem dedit Hunnis ꝓualere Gotthis oriẽtalibus, q Hũnis reſiſtere nõ yalẽtes, in antiquã

Vuintherus

Scythiæ patriã remeabãt, Hunnoꝝ ditionẽ accipiẽtes. Vuintherus tñ Amulus Hermẽrici fratruelis principatus inſignia retinuit, q & ſi potentia inferior, ægre tamẽ ferebat Hunnoꝝ imperiũ. vnde pugna facta, primo vincit, deinde regẽ Boar noĩe, cũ filijs ſuis & principibus crucibus affixit. q̃d nõ paſſus * Valumber rex, pugna Vuinthero occurrit. primo & ſecũdo certamine magna ſtrage victus ꝓlio Vuintherus eſt interemptus, ſicq́ Valumber oẽm populũ Gotthoꝝ in pace poſſrdit cõditiõe tali, ꝙ gens Gotthoꝝ

Hunimũd⁹. Thuriſmundus.

regulos ſuos nihilominus haberet. Vuinthero ſuccrſſit Hunimundus, & illi filius ſuus Thuriſmundus, q ſecũdo regni ſui anno cõtra Gepidas pugnans, magna victoria potitus, & caſu extitit interẽptus, quẽ ita luxerũt Oſtrogotthi, vt ꝑ xl. annos aliũ nõ ſuſciperent

perẽt regẽ, quo eius memoriã diu retinerẽt, cuius filius Herimũdus ſpernẽs regnũ Got
thoꝝ, ꝓpter Hunnoꝝ dominiũ, cũ filio ſuo Betherio ad Heſperias gẽtes ſe cõtulit, &
ſub Theodorico Gotthoꝝ rege, tacita gñis ſui ꝓpinqtate, cũ magna gloria militauit.
Pari modo Valũbro defuncto, ſucceſſit ei Madluchus pater Attilæ. poſt quẽ germani
Madluchi Octar & Rohus, poſt q̃s ſucceſſit Attila cũ fratre ſuo Bleda, de q̃ gñatione
ævi. Viſigotthi vero cũ iã ab Oſtrogotthis defeciſſent, eoſq́ ab Hunnis opprimi cerne Viſigotthi.
rẽt, territi legatos ad Valẽtem impatorẽ mittũt, petẽtes, ſi Mœſiã eis ad habitãdũ per-
mitteret, ſe legibus imperioq́ ſuo victuros. ſpondẽtq́ ſe Chr̃ianos fieri, & tanq̃ murũ
ꝓ impio aduerſus Hũnos cæteramq́ barbariẽ fore. Annuit Valẽs, & ſuſceptos in Mœ-
ſiã Gotthos ꝓ tutela imperij, & q̃a Arrianus erat, dedit illis Arrianę hæreſis ꝑdicatores
& ep̃os, à q̃bus ꝑuerſa hauſerunt dogmatũ rudimẽta. ſic Arriani potius q̃ Chr̃iani ſunt
effecti. de cætero tã Oſtrogotthis q̃ Gepidis ꝑ Vlphiã ep̃m ſuũ Arrianũ, q̃ lr̃as Gothi
cas primus inuenit, & ſcripturas in eorũ linguã etiã diuinas cõuertit. Interea Aphricæ
In partibus Firmus Mauroꝝ ſe gẽtibꝰ imp. cõſtituẽs, Africã vaſtauit. Igit̃ comes Theo Theodoſius
doſius, Theodoſij q̃ poſtea imperio ꝓfuit, pater, miſſus, Firmũ cũ ſuis oppꝛeſſum, coegit comes.
ad mortẽ: q̃ cũ Africã meliorẽ priſtinis legibꝰ reddidiſſet, ob repentẽ inuidiã à Valente
iuſſus eſt interfici. vñ baptizatus, poſt glorioſam ſeculi viã, de vita æterna ſecurus, per-
cuſſori iugulũ ꝓbuit. Præfecit vero Valẽs Gotthis Lupicinũ & Maximũ Ro. duces. ſe-
cuta eſt vero ꝓpter multitudinẽ, reꝝ inopia, cui ducũ Romanoꝝ auaritia occaſionem
dedit. nam * negociatiões Gotthis petẽtibus, cœperũt nõ ſolũ ouiũ boumq́ carnes, ve
rum etiã canũ & immundoꝝ animaliũ eis tradere, adeo etiã aſperi, vt pro pane vno &
paucis libris carniũ, mancipiũ cogerent̃ perſoluere: & mancipijs ſupellectiliq́ defici-
entibus, filias eoꝝ expoſcunt. Cõtigit aũt, vt Lupicinus dux Frigideriũ Gotthoꝝ re- Lupicinus
gem ad cõuiuium inuitaret doloſe: ad quẽ Frigiderius nil metuens, venit cum paucis: Frigiderius.
& dum in ꝑtorio epulatur, clamorẽ ſuoꝝ audiuit, quos Lupicinus trucidari iuſſerat:
quod ſentiens Frigiderius, non ſine magna temeritate gladio euaginato velociter ſe
proripit, ſociosq́ à morte ereptos, ad necem Ro. inſtigauit, q̃ nacti occaſionẽ, malue
runt mori, q̃ ita deficere. ilico in mortem ducum armant̃. Illa dies Ro. ſecuritatem &
Gotthoꝝ ademit famem, cœperuntq́ Gotthi iam nõ vt peregrini, ſed vt dñi poſſeſſo
ribus imperare, totasq́ partes ſeptentrionales, occiſis Ro. ducibus, vſq́ ad Danubium
ſub ſuo iure tenere, Mœſiæ Thraciæq́ tributa imperare. Quod comperiens Valens,
egreſſus de Antiochia, cum vltima infelicis belli ſorte traheretur, ſera peccati pœniten
tia ſtimulatus, ep̃os cæterosq́ ſanctos reuocari de exilijs imperauit. Itaq́ q̃ntodecimo
imperij ſui anno lachrymabile illud bellum in Thracia cum Viſigotthis iam exercita
tione virium rerumq́ abundãtia inſtructiſſimis geſſit: vbi pugna facta, primũ ſtatim
Viſigotthoꝝ impetu ꝑturbãtur Ro. eq̃tum turmæ, & nuda peditum deſeruerũt præſi
dia, mox legiones peditũ vndiq́ eq̃tatu hoſtiũ cinctæ ſunt, ac primũ nubibus ſagittaꝝ
obrutæ, deinde tanq̃ amẽtes metu ꝑ deuia fugiẽtes, perierũt. Valens tunc ſagitta ſauci Valens inte
us, verſus in fugã, latere cupiens, in villa ſubito cum caſa in qua latitabat, ignorãtibus rijt igne.
Gotthis, appoſito igne crematus eſt, iuſto Dei iudicio, vt ab ipſis igne cremaret̃, quos
ipſe verã fidem petẽtes, in ignem traxit ſempiternum. Anno dñi 382. Gratiano & Va
lentiniano regnantibus, poſt mortem Valentis apud Mediolanum B. Ambroſius hy-
mnos in eccleſia canẽdos inſtituit, apud Thurones B. Martinus magnis clarebat vir-
tutibus, totoq́ orbe doctrina clari, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyſſenus, &
apud Bethleem Hieronymus. Igitur Gratianus cum inæſtimabilem multitudinẽ hoſti
um Romanis infuſam finibus cerneret, fretus Chr̃i potẽtia, longe impari numero mi
litum ſeſe in hoſtem dedit, & apud Argentinam Galliæ oppidũ, plus q̃ 30000. Alema
norum interfecit. Deinde audiens Valentem defunctũ, Thraciã, Daciã & Pannoniam
genitales terras à Gotthis atq́ Hunnis & Alanis occupari, Pannoniã accelerat. Ea tem
peſtate Theodoſius Theodoſij à Valente nequiter occiſi filius, habebatur nominatiſſi
mus, ſed inuidia diſſimilium in Hiſpania morabat̃, vbi ortus & nutritus fuerat. Cumq́
imperator frẽm ſuum adhuc cerneret pueꝝ, ab Hiſpania Theodoſiũ vocatũ, magiſtrũ
militiæ fecit, eumq́ cõtra barbaros miſit. qui vadens, fortiter cũ illis maximis Scythiæ
gentibus pugnauit, Gotthos e Thracia expulit, & feliciter triumphauit. mox dux opti
mus, exercitu diſperſo per vrbes, ipſe velociter ad principem remeauit, & ſuorum tri-
umphorum nuncius extitit. Quod dum imperator præ admiratione non crederet, in-
uidi dicebant eum fugiſſe & exercitum prodidiſſe. At ille derogantes ſibi rogat dirigi,
qui viderunt multitudinẽ peremptoꝝ. poſt paucos aũt dies miſſi redeũt, peremptaq́
multa hoſtium millia narrauerunt. Inter hæc dux optimus per quietem vidit, quod
ſanctus Miletius Antiochenæ vrbis ep̃us eum indueret imperiali chlamyde, & corona

caput

caput ornaret. hoc cum ille mane referret ꝑ iocũ cuidã amico, ille clarum dixit ſomni
um hoc ꝓſagire imperiũ. Auditis (vt ſupra) Gratianus nuncijs, de tãta ſtrage facta lęta
tus, & fauentibus cunctis, Theodoſiũ 33. ætatis ſuæ annũ agentẽ, apud Sirmiũ purpura
Theodoſius IMP. 49.
induit, orientisq́ꝫ & Thraciæ imperio ꝓfecit. Poſt hæc Theodoſio pene vſqꝫ ad deſpe-
rationẽ ægrotãte, datur iterũ occaſio Gotthis belligerãdi. diuiſoq́ꝫ exercitu, Frigideri-
us ad ꝑdandã Theſſaliã & Achaiã digreſſus eſt, Alatheus vero & Saphrach Pãnoniam
petierũt. Contra quos Gratianus cũ exercitu venit, nec tñ armis fretus, ſed gr̃a & mu-
neribus eos victurus. nam fœdus cũ eis ꝑcuſſit, & victualia eis cõceſſit. q̃d cum Theo-
Theodoſius Athalaricũ ſuſcipit.
doſius conualeſcens accepiſſet, grato animo ꝑmiſit, & ipſe cũ Athalarico q̃ Frigiderio
ſucceſſit, fœdus inijt, eumq́ꝫ Cõſtãtinopolim inuitauit, q̃ libẽter acquieſcens, dũ vrbẽ re
giam ingrederet̃, & à Theodoſio cũ omi alacritate ſuſciperet̃, videns ædificioꝝ magni
ficentiã & exornati populi frequentiã, vrbis ſitũ, nauiumq́ꝫ cõmeatũ, ac regiã imparo-
ris ingrediens, & obſequia diuerſaq́ꝫ officia cõſpiciens, valde admirat̃: En, inq̃t, cerno
Athalarici obitus.
quod ſæpe incredulus audiebã. ſine dubio deus terrenus eſt imperator, & ſi q̃s aduer-
ſus eum manum mouerit, ſanguinis ſui reus erit. In tali ergo admiratione maximo ho-
nore à principe ſuſceptus, paucis menſibus interiectis, rebus exceſſit humanis, cuius ex-
equias princeps digne peregit, & ſepulturæ tradidit. Poſt cuius mortẽ oẽs Gotthorũ
gentes benignitatẽ, magnificentiã, ac cæteras virtutes Theodoſij inſpicientes, ſeſe vo-
luntarie Ro. dederunt imperio, militiaq́ꝫ illa dudũ ſub Conſtãtino fœderatoꝝ renoua
ta, & ipſi fœderati ſunt dicti. Theodoſius itaqꝫ moderabat̃ orientale imperiũ, & Gra-
tianus cũ fratre Valentiniano occidẽtale optimis legibus tuebãtur, ac lapſam Rempu.
reparabãt. Eodem tp̃e q̃dam Octauius dux Gelbeſſoꝝ, Britanniã potenti manu obti
nuit, & Ro. poteſtatẽ prorſus deleuit: contra quẽ miſſus eſt à Gratiano Maximus filius
Moliui, auunculi Conſtãtini ex Ro. ducibus vir probus & ſtrenuus, Octauiano perſi-
milis, niſi contra ſacramentũ egiſſet, vt dicetur. Hic in inſulã veniens, Pictos & Scotos
bello pluries ſuperauit, ac filiã Octauij in matrimoniũ cum regno Britãniæ accepit, q̃d
Armorica Britannia minor.
tamen erat cõtra voluntatẽ Conani nepotis Octauij, q̃ tãdem ſæpe prælio victus, cum
Maximo in amicitiã venit, & cũ eo mare tranſiens, Armoricã expulſis Gallis cepit, &
Britanniã minorẽ appellauit. Eo tum Pictos bello ſuperauit. deinde ſubiugata Gallia,
imperatorẽ ſe à militibus appellari fecit. erat tũ Gratianus in Gallia, vbi Alanos veterĩ
Ro. militiæ pręferens, odiũ ſibi conflauit. Quo intellecto, Maximus tẽpus adeſſe ratus,
acceptusq́ꝫ à legionib⁹ à Gratiano offenſis, ꝑterritũ Gratianũ atqꝫ in Italiã trãſire medi
tantẽ, opprimere ſtudet. Itaqꝫ dolo Maximi circũuentus, & Lugduni occiſus eſt. nam
Andragatius ſimulans vxorem Gratiani aduenire, ſe in lectica aduehi iubet. Gratianus
ſperans vxoris aduentum, ocyus Lugdunum pergit ad eam ſuſcipiendam. Continuo
Andragatius eum occidit. Igitur Maximus, occiſo Gratiano, facile totam Galliam oc-
cupat. deinde occupatis Gallijs, ad totius orbis adſpirãs imperiũ, cũ incredibili bellico
apparatu contra Valentinianum ad Italiam tranſire diſponit. At Valentinianus in Ita
lia degens, à matre Iuſtina, quæ Arriana erat, venena quæ viuente viro prodere nõ au
Iuſtina eccleſiam perſequitur.
debat, hauſit. Igitur apud Mediolanum poſita, conturbare eccleſiæ ſtatum, commina-
ri ſacerdotibus exilia, niſi Ariminenſis concilij decreta, q̃bus fides patrũ temerata fue-
rat, confirmarent: quo bello, eccleſiæ murum validiſſimũ pulſabat Ambroſium, eumq́ꝫ
minis, terroribus, & om̃i genere oppugnatiõis fatigãs, exilium promittit. ſed quamuis
illa Iezabel* ſpũ pugnaret armata, reſiſtebat tamen Ambroſius, Heliæ virtute reple-
tus & gr̃a. Ipſa autẽ in eccleſijs garrire, animare & inflãmare populos ad diſcordiam
non deſiſtebat: ſed ꝙ minus res procederet, ad iniuriã putare, & per hoc apud filiũ con
queri, vnde adoleſcentulus pro cõtumeliæ inuidia quã falſo conflauerat mater, accen-
ſus, armatoꝝ globum ad eccleſiã mittit, confringi ianuas, ſacerdotem pertrahi, atqꝫ in
exilium agi protinus iubet. Cumq́ꝫ de eccleſia iuberet̃ exire Ambroſius, ait: Ego ſpon-
te hoc nõ ago, ne lupis ouium ſepta tradere videar, aut blaſphemantibus Deũ. Hic, ſi
placet, inq̃t, occide: hoc loco mortem prona ſuſcipiã voluntate. Et cũ populus ſingu-
lariter diligens Ambroſiũ, reſultaret, & trahentibus eũ in exiliũ reſiſteret, indignata Iu
Beniuolus q̃ſtor, vir pius
ſtina, vocauit quęſtorẽ dictũ Beniuolum, iubens vt velociter ꝓponeret legẽ, quæ fidem
Ariminenſis cõcilij cõfirmaret, aut cingulo priuaret̃. Beniuolus aũt diſcingens ſe, bal-
theum ante pedes Auguſtæ proiecit, dicẽs, neqꝫ illum honorem, neqꝫ maiorem velle ſe
pro impietatis habere mercede. Ambroſius vero aduerſus reginæ furorem non ſe ma-
nu defenſabat aut telo, ſed ieiunijs, continuatiſq́ꝫ vigilijs, ſub altari poſitus, per obſe-
crationes defenſorem ſibi atqꝫ eccleſiæ Deũ parabat. Interea cum audiſſet Maximus,
quę cõtra Ambroſiũ magnum veritatis prædicatorem agerent̃, ſcripſit Valentiniano,
vt bellũ contra eccleſias ſolueret, nec paternã amitteret pietatẽ, adiecit etiã minas belli.

mox

Maxim⁹ Iuſtinā cū Valentiniano fugat.
mox poſtea aſſumens exercitum, ꝓperat Mediolanum. Quo Iuſtina cōperto, hoſte ſi-
mul ac impietatis conſcia perurgente, in fugā verſa cū filio, exilia quæ Dei ſacerdoti-
bus parabat, prima ſortit. Porro Theodoſius audiēs quæ Iuſtina fuerāt ꝓcurāte geſta,
fugienti Valentiniano reſcripſit, Non eſſe mirandū ſi imperatori terror, tyrāno aūt po
teſtas accreſceret, dum imꝑator pietati rebellis exutiſſet, tyrānus aūt ei auxiliū accōmo
daret: & ꝓpterea ille qdem fugeret nudus, ille vero ꝓperaret armatus. Interfecto itaq;
Gratiano & Maximo, ac fratre eius Valentiniano expulſo, Theodoſius anno domini
387. imperiū ſolus obtinuit, manſitq; in eo annis xi. cū iam in oriētis partibus ſex annis
Gratiano viuēte regnaſſet. Valentinianū tamē fratrē Gratiani, q̄ diu vixit, regnare per-
miſit. Sub hoc Theodoſio & Gratiano, dum adhuc in humanis eſſet, anno dñi 384. ſe-
Synod⁹ Cōſtātinopolitana.
cunda principalis ſynodus in Cōſtantinopoli 150. patrū cōtra Macedoniū eiuſdem vr
bis epm, q negabat ſpm̄ ſanctum Deū eſſe, tpibus Damaſi papæ, Cyrilli Hieroſolymita
ni, Nectarij Alexandrini, q condēnata p̄ſata hęreſi, ſtatuerūt canones tres, tex. 16. di. §.
ſecunda ſynodus. Anno ſequenti, q eſt annus dñi 385. moritur Damaſus papa, ac ſepe
litur in via Ardeatina cū matre & ſorore in baſilica à ſe cōdita. Eodem anno poſt dies
Syricius papa.
vnum de viginti, Syricius natione Ro. ordinat̃ epus. ſedit annos xv. menſes xi. Cen-
ſuit hic pontifex ordines per interualla dandos. Manichæos p̄terea q in vrbe erant, ve
tuit cōicare cū catholicis. pœnitentes aūt & redeuntes ad vnitatē orthodoxæ fidei, re-
cipiendos eſſe cenſuit, ſi monaſteriū ingrederentur, atq; ibi ieiunijs & orōnibus ſe toto
vitæ ſuæ tpe macerarent. viaticū tum demū ab eccleſia recipiebant, vbi de optima vi-
ta eoꝝ conſtabat. cōſecrari aūt presbyterū ab epo tm̄ cenſuit. Inſtituit itē, vt qcunq; vi
duam aut ſecundā vxorē duxiſſet, ab officio eccleſiaſtico pelleret̃. hæreticos quoq; per
manus impoſitionē recipiendos cenſuit. Iſte indixit cōtinentiā diaconibus, de quo in
Theodoſi⁹ vindicauit Gratianum
c. plurimos di. 82. Itē in Miſſa ſtatim dici, Cōicantes & memoriam venerantes. Theo-
doſius interea iuſtis ac neceſſarijs cauſis ad bellū ciuile ꝓmotus, cū duobus Auguſtis,
vni⁹ interfecti vltionē, alteri⁹ reſtitutionē pararet, aduerſus Maximū tyrannū, ſola fide
maior, ſed longe minor vniuerſi apparatus bellici cōparatiōe, ꝓrupit: ab oriente ſiqui
dem digreſſus, cū orientalibus copijs Romā venit. Aquileię tunc Maximus cōſederat,
Andragatius aūt dux ſummā belli adminiſtrabat, q aſtuto cōſilio oēs alpiū ac fluminū
aditus cōmuniens, dum nauali expeditiōe incautū hoſtem pręuenire & obruere parat,
ſponte eadē quæ obſtruxerat clauſtra, deſeruit, atq; marino itinere ire obuiā Theodo-
ſio parat. Sed Theodoſius terreſtri itinere feſtinās, nemine ſentiente, vacuas alpes in-
trauit, atq; Aquileiam, vbi Maximus cū paruis copijs erat, hoſtē illum trucē, & ab im-
Andragatius comes.
maniſſimis quoq; Germanoꝝ gentibus tributa atq; ſtipendia ſolo terrore exigentē, ſi-
ne dolo & cōtrouerſia clauſit, capit & occidit. milites eñ ſui, terrore maieſtatis Theo-
doſij vinctū tradunt, & ſic occidit̃. Andragatius aūt comes, q nauali expeditiōe incau-
Maximi laus.
tum hoſtē præuenire parauerat, cognita Maximi nece, ac de cætero Theodoſio reſi-
ſtere deſperans, p̄cipitem ſe in vndas dedit. ſicq; ſubmerſus, vitā finiuit. Ita perijt Maxi
mus, alioqui vir laude dignus. eo eñ imperāte in Gallia, B. Martinū epm ſæpius euoca
tū intra palatiū, multū honorabat, totusq; cū eo ſermo de futuris, de fideliū gloria, de
ęternitate ſanctoꝝ erat. Et cū ad hūc venientes cæteri epi, fœda adulatione notarent̃,
ſola in Martino apoſtolica autoritas reſidebat. nā & ſi aliqd pro hoībus ſupplicādum
foret, imperauit potius q̄ rogauit. ſed ad cōuiuiū Maximi rogat⁹ frequēter, abſtinuit,
aſſerens ſe eius menſæ non poſſe eſſe participem, qui contra ſacramentum legitimos
imperatores, vnum vita, alterum regno priuaſſet, ſed cum Maximus non ſponte ſe im
perium ſumpſiſſe diceret, impoſitam ſibi à militibus imperandi neceſſitatem armis de-
fendiſſe, & non alienam adeo à Dei voluntate videri, penes quē iam incredibili euen-
tu victoria fuiſſet, nec vllus aduerſarius, niſi in acie cecidiſſet: tandem victus Martinus
ratione vel precibus, ad conuiuium imperatoris venit, mirum in modum gaudente
Enodius.
imperatore, quod illud impetraſſet. Aderāt illuſtriſſimi viri, Enodius præfectus idem
& conſul, quo nihil iuſtius vnquam fuit: comites duo magni, frater imperatoris & pa-
truus: medius autem Martini ſubdiaconus, iuxta regem Martino ſella ſedente. Me-
dia menſa pateram auream miniſter regi obtulit, at ille dare primum Martino annuit.
Martinus vbi bibit, pateram presbytero ſuo tradidit, præferens eum imperatori, qua-
ſi digniorem. Deinde cum ad occupandam vrbem ac Italiam Maximus properaret,
beatus Martinus edixit, ſi hoc attentaret, paruo poſt tempore eum periturum, quod
& ita euenit. Ad Theodoſium redeo. occiſo Maximo, ipſe Valentinianum reſtituit, ac
Italia recepta, magnis copijs contra Maximi filium adhuc in Gallijs imperantem, pro
perauit: quē primo p̄lio victū, occidit. & ſic oñi illa tyrānoꝝ multitudie eliminata, re
gna occidētalia ſub ſuā ditionē recepit, atq; remp. in Gallijs reſtituit, poſteaq; relicto
Valen-

Valentiniano Romæ, ipſe Conſtātinopolim remeauit, moxq́ꝫ ſumma cura, ſummoq́ꝫ ſtudio pulſis vbiqꝫ hæreticis atqꝫ paganis, cultū Chrianæ religionis vbiqꝫ dilatare curauit atqꝫ inſtituere, & cōtra paganoꝝ ritus totis viribus inſurrexit, lege data, oīa vbiqꝫ idoloꝝ templa in toto Ro. imperio mādauit euerti, nam vſqꝫ ad tpa ſua idola colebant à gentibus. Ante tamen ꝗ rediret Conſtātinopolim Theodoſius, in Ro. vrbe poſitus, multū profuit ciuitati, duas eñ res cōfuſione dignas abſtulit. Erāt Romæ domus maximæ, ad panes coquendos fabricatę pro vniuerſa ciuitate. hoꝝ mancipes, tpe ꝓcedēte, piſtrinā publica latrocinia fecerūt. cū eñ eſſent loca ſubterranea, meretrices in eas inſtituunt * foricas, ita vt venientes ꝓ pane, vt placebat, in molā arte factā de taberna caderēt. hoc maxime patiebātur peregrini, & ita fiebat, vt multi vſqꝫ ad ſenectutē non poſſent exire. In hmōi laqueū qdā miles Theodoſij icurrit. cūq́ꝫ fuiſſet clauſus ad molam, euaginato gladio plures occidit, alij terrore detenti, milite emiſerūt. Hoc agnoſcens impator, mancipes interemit, & ipſam piſtrinā deſtruendā funditus eſſe ꝑcepit.

Theodoſius Romæ duo ſcelera abſtulit.

Aliū rurſus abrogauit errorē: Si ꝗ mulier in adulterio capta fuiſſet, includebāt eā in anguſto ꝓſtibulo, & admiſerūt q cum ea fornicarent, hora coitus tintinnabula ꝑcutiētes, vt iniuria illiꝰ ſic fieret manifeſta. Hæc audiēs impator, ꝓſtibula deſtrui iuſſit, alijſq́ꝫ pœnis adulteras ſanciebat affligi. Reuertēte (vt prædixi) Theodoſio ab Heſperijs partibꝰ, venit ad eū Amphilochius vir admirādus, ſupplicās vt Arrianoꝝ cōcilia de ciuitatibus ſingulis arceret. Verū impator crudelē æſtimās petitionē, bonis modis reducēdos putabat. At ſapiētiſſimus Amphilochius altera die palatiū ingrediēs, videns Arcadiū filium Theodoſij adſtare patri, acceſſit, & Theodoſiū ſolēniter, vt erat vir famoſiſſimus, ſalutauit, neqꝫ Arcadiū reſpexit. At impator putās eū nō vidiſſe filiū, inuitauit Amphilochiū ad filij oſculū. At ille, Sufficit. Cōtriſtat impator, cōtumeliā iudicās. Ad hæc Amphilochius clamās, Vides o impator queādmodū filio tuo nō pateris cōtumeliā irrogari: crede ſane, oim Deū abominari eos, q eius vnigenitū filiū blaſphemare cōtendūt, & velut ingratos ſemp habere in odio. Hoc audiens impator, & geſta ſimul dictaq́ꝫ miratus, legem repente ꝓtulit, & hæreticoꝝ cōcilia ꝓhiberi mandauit. Cætera in ſequēti generatiōe dicent. Habebat aūt impator & aliā vtilitatis occaſionē, ꝑ quā triūpharet, coniugem habuit noīe Placillā, ex qua duos ſuſtulit filios Arcadium & Honorium. ea defuncta, Gallā Valentiniani ſenioris & Iuſtinæ filiā duxit, quæ ei Placidiā genuit, cui poſt de matris noīe Gallæ nomen acceſſit. Placilla hæc non regni faſtigijs eleuata, ſed potius diuino amore accenſa fuit, repēte nāqꝫ vt venit ad purpurā, claudoꝝ atqꝫ debilium maximā habebat curā, nō miniſtris vtens, ſed ſuis manibus agens, & ad eoꝝ habitacula veniens, vnicuiqꝫ quod opus erat, præbens. ſic etiam per eccleſiaꝝ xenodochia diſcurrens, miniſtrabat infirmis, ollas eorum lauās, inde guſtās, panem frangens, cochlearia offerēs, calicem diluens. His autem q eam retrahere volebant, dicebat: Aurum diſtribuere, opus imperij eſt, ego pro imperio hæc offero, bona mihi oīa conferenti. & viro ſuo ſæpe dicebat: Oportet te o imperator ſemper cogitare qd fueris, quid modo ſis, hęc ſi ſemp cogitaueris, ingratus benefactori tuo nō eris, ſed imperium quod ſuſcepiſti, legaliter gubernabis, tuumq́ꝫ placabis autorē. Eodem tpe abolita fuit confeſſio vocalis in Conſtātinopoli. refert eñ Zozomenus li. 9. in Tripartita c. 35. ita ſcribens: Qm̄ oīno nō peccare diuinum, & vltra humanā naturā eſſe dinoſcitur, peccātibus aūt & pœnīam agentibus veniā Deus dari ꝑcepit, q vero cōfiteri refugiunt, maius peccatoꝝ onus acqrunt: ꝓpterea viſum eſt antiqs pontificibus, vt velut in theatro ſub teſtimonio eccleſiaſtici populi delicta pandātur. Et ob hāc cauſam ꝑsbyterū bonæ conuerſatiōis, ſeruātemq́ꝫ ſecretū ac ſapientem virū ſtatuerūt, ad quem accedentes hi q deliquerāt, delicta ꝓpria fatebātur. at ille ſecundū vniuſcuiuſqꝫ culpā pœnīam ingerebat, quod etiā, inqt, hactenus diligenter ſeruatur in occidentalibus eccleſijs, idq́ꝫ antiqtus Ro. pontifices ſeruauerunt. Porro Conſtātinopoli presbyter ſup pœnitentes fuit vſqꝫ ad illud tēpus, quo qdā mulier nobiliſſima, dū peccata ſua fuiſſet cōfeſſa, & ei à presbytero eſſet ꝑceptū vt ieiunaret, & Deo opibus ſupplicaret: dum hoc obſeruaret, crebrius in eccleſia cū diacono ſe cōcubuiſſe cōfeſſa eſt. hoc dum populus agnouiſſet, ſæuiebat ſuper ſacerdotes, quaſi per eos iniuria facta fuiſſet eccleſiæ. Tunc Nectarius eṗus remouit diaconū ſceleratū, & qbuſdā ſuadentibus, vt ſingulos ad cōicādum iudicio conſciæ ſuæ relinqueret, etiā presbyterum nequāꝗ ſuper pœnitentes eſſe ꝑcepit. & ex illo tpe antiqtatis cōſuetudo ſublata eſt, dum, inqt, vt arbitror, maiora peccata pro pudore cōfeſſionis & ſubtilitate examinātium patrarent. Cōtigit quoqꝫ ſub eodem Theodoſio, ꝙ Sabbatius qdā ex Iudęo Chriſtianus factus & presbyter, affirmaret paſcha ſecūdum Iudæoꝝ obſeruationē celebrari debere, reſuſcitās antiquā altercationem: ſed eo adiurato, plures eṗi regulam de paſchæ feſtiuitate ꝓtulerunt, ꝙ ſingulis liceret * quo vellēt cele-

Pœna ī adulteras.

Amphilochius vir admirandus.

Placilla pijſſima Theodoſij vxor.

Abolita vocalis confeſſio.

Nectarius eṗus.

De celebratiōe paſchę.

celebrare paſcha,ne propter diſcordiā feſtiuitatis,diuiderēt eccleſias,de quo ſub Vi-
ctore papa,vt ſupra gñatione vij.dictū eſt. Vnde Euſebius in eccleſiaſt.hiſt.li.v.ſcri-
bit,c.23.ꝙ quidā quartadecima luna putabāt paſcha obſeruandū,qñ Iudæis agnus ꝑ
cipit immolari:& tunc eo die ſolui debere ieiuniū,cū talis cōſuetudo in nullis alijs vn-
quā obſeruata fuiſſet.ob quā cauſam concilia epōꝝ habita ſunt,prorogatiſq́ꝫ ad ſe
inuicē epiſtolis de ſingulis quiqꝫ locis,vnū oēs eccleſiaſticū dogma cōfirmāt,ne liceat
aliter niſi in dñica die,in qua Deus ſurrexit à mortuis,dominicū paſchæ celebrare my
ſteriū.ꝓfuit cōcilio Victor.extat etiā concilij apud Cæſareā habiti decretū,in quo fue
runt Theophilus Cæſareæ eps,& Narciſſus Hieroſolymoꝝ ſacerdos.Sed cōtra epi re
gionis Aſianæ,ſeruandā à veteribus ſibi traditā aiunt cōſuetudinē,vt paſcha xiiij.cele
bref die.Refert Polycrates Philippū,& duas eius filias prophetiſſas ita ſeruaſſe,inſu
per Iohannē euāgeliſtā,& poſt illū Polycarpū martyrē,& plures alios.ſed cōtra hos
Victor papa literas mittit,in quibus oēs ſimul Quartodecimanos abſqꝫ diſcretiōe ab
eccleſia ſegregabat.ſed hoc nō oībus placuit.Vnde Irenæus cū Galliaꝝ epis Victori Irenæus eps
ſcribit,cōfirmans quidē vt in dñica die reſurrectionis dñi paſcha celebref:ſed arguit
eū nō recte feciſſe,abſcindere à corporis vnitate tot & tantas eccleſias Dei,q̄ more an
tiquitus ſibi traditū cuſtodirēt. Nō ſolū,inquit,de die paſchæ agif,ſed & de ipſa ſpe-
cie ieiunioꝝ.quidā eñi putāt vna tantū die obſeruari debere ieiuniū,alij duobus,alij ve
ro pluribus,nonulli *in quadraginta,ita vt horas diurnas nocturnaſq́ꝫ computantes,
diē ſtatuant.nihilominus omnes iſti,etiā cū variarēt inter ſe ipſos,tamen pacifici fu-
erunt nobiſcum ſemper & ſunt,nec diſſonantia ieiunij fidei conſonantiam rupit.Ita
ſcribit Victori,ꝓdeceſſores ſuos aliter obſeruantes nō repuliſſe,aſſerens B.Polycarpū
ſub *Aniceto Romā veniſſe,ac inter eos de hac quæſtione ita certaſſe,ꝙ nec Anicetus
Polycarpo ſuadere poterat,vt nō obſeruaret ea,q̄ nouerat Iohannē diſcipulū dñi ob-
ſeruaſſe:neqꝫ rurſus Polycarpus Aniceto perſuaſit ea deſerere,q̄ ille dicebat à ſe maio
rū more ſeruari.& cū hæc ita ſe haberent,cōmunicabant tñ ſibi inuicē,& plena fide,
pace integra & firma charitate diſcedebant,vt oīs eccleſia ſiue q̄ ita paſcha,ſiue q̄ nō
ita obſeruaret,inter ſe tñ concordiā cuſtodirent.Hæc Euſebius.Cōcordat Socrates
in Tripartita:Quia,inquit,ex cōſuetudine quadā per prouincias celebraf paſcha,id
nō variat in fide.Nā in ipſis ieiunijs aliter apud alios inuenies obſeruari.Ro.eñi tres Varia ieiu-
ante paſchæ ſeptimanas,ꝑter ſabbatū & dominicā,ſub cōtinuatione ieiunāt:Illyrici nij obſerua-
vero,*Alexandria q̄qꝫ,ante ſex ſeptimanas ieiunant,& quadrageſimā vocāt.Alij ante tio.
ſeptē paſchæ ſeptimanas,ieiunioꝝ faciunt initia,& tres tantūmodo ſeptimanas,hoc
eſt,quinis diebus ꝑ intermerſiones aliarū duarū ſeptimanarū ieiunātes,nihilominus
quadrageſimā vocant.ſed etiā ciboꝝ abſtinentiā non ſimilē habent.nā alij omnino
ab animāte ſe obſeruāt,& alij animantiū piſcea ſolūmodo comedunt,quidā cū piſci-
bus veſcunf & volatilibus,dicētes hæc,ſecundū Moyſen,ex aqua habere ſubſtātiam.
Alij vero etiam caulibus & ouis abſtinere noſcunf,quidā vero paſcunf ſicco pane,alij
neqꝫ hoc,alij vſqꝫ ad nonā ieiunant,& ſine diſcretione ciboꝝ ſe reficiūt,& innumeræ
cōſuetudines apud diuerſos inueniunf.vnde puto apoſtolos ſinguloꝝ hoc reliquiſſe
ſentētiæ,vt vnuſquiſqꝫ operef non timore,nō neceſſitate q̄d bonū eſt.nā nec Apoſto-
lus,nec euangelia iugū ſeruitutis impoſuerūt,ſed feſtiuitatē paſchæ & alias celebrita-
tes honorādas eſſe dixerūt.Scribens eñi Apoſtolus ad Galatas,inquit:Dicite mihi,q
ſub lege vultis eſſe,legē non audiſtis?monet etiā nullatenus obſeruādos dies & mēſes
ac annos:nullus,inquit,vos iudicet in cibo,aut in potu,aut in parte feſtiuitatis,aut ini
tio menſis,aut in ſabbato,q̄ ſunt vmbra futuri.Et poſt multa Socrates:Mihi,inquit,
videf,ſicut multa alia per prouincias ad cōſuetudinē venerūt,ſic & paſchæ feſtiuitas
tradita eſt,eo ꝙ nullus apoſtoloꝝ aliquid hinc ſanxiſſet.De his vide etiam q̄d ſcripſi
gñatione vij.ſub Victore. Per idē tempus mortua Placilla,neceſſitate ductus The-
odoſius,*illarionē impoſuit,quā Antiocheni nō ferētes,indignati,imaginē Placillæ De iniuria
ex furore deponūt,atqꝫ per plateas trahunt.Quo cōmotus Theodoſius,miſit milites Placillæ fa-
ad incendiū vrbis,& ꝙ vaſtata, vicus fieret,priuilegia q̄qꝫ ei abſtulit oīa.& dū ita ſæui cta.
rent qui miſſi erāt,Macedonius vir ſanctus & ſimplex,habitās in montibus,accurrit:
& equitātes per vrbē duos exercitus magiſtros,deſcēdere iuſſit.primū deriſus,poſtq̄ Macedoni-
intellexerūt de opinione & fama viri,deſcendunt de equis:quibus ille:Dicite,inquit, us vir pius.
imperatori,quia non ſolū imperator eſt,ſed & homo:ideo non ſolū penſet imperiū.
ſed & naturā humanā,& ꝙ homo ad imaginē Dei factus eſt,ſi ita moleſte fert iniuriā
factā imagini vxoris,q̄ vitā non habet,an non moleſtior Deo erit iniuria imagini ſuæ
facta viuēti?poſſunt etiā hoies ꝓ imagine vxoris plures reponere,ſed ad vitā reſuſci-
tare imaginē Deo poteſt homo nullus.his dictis,relatio fit ad principem,qui,vt erat

religioſiſſimus, veniã libenter Antiochenis conceſſit. Anno 360. gñatione xiij. oſſa
Oſſa ſancto rũ translata S. Andreæ apoſtoli, & Lucæ euãgeliſtæ & Timothei, Cõſtantinopolim trãslata ſunt.
Anno 361. Paulinus Treuirorũ eṗus in exilio obijt, Hilarius Pictauieñ. à Conſtantia
in Phrygiã relegatus eſt cũ Dionyſio Mediolañ. & Euſebio Vercelleñ. Anno dñi
362. Auguſtinus naſcitur. Anno 363. Cõſtantius moritur. Anno 364. Claudius Iu
lianus accipit imperiũ, anno ſequẽti occidit. Anno 366. Iouinianus imperator eligi
tur. Anno 367. Valẽtinianus imperator appellatus eſt. Eodẽ anno Valẽti fratri re-
gnũ orientis dedit, pro ſe occidẽtale retinẽs. Anno 368. Damaſus papa efficit, & cõ
tra eũ Vrſicinus eligit. Anno 369. lana pluuiæ permixta pluit. Anno 370. Hila-
rius Pictauieñ. obijt. Anno 371. Athalaricus rex Gotthorũ Chriſtianos in ſua gente
perſequit. Anno 372. Euſebius Vercelleñ. & Lucifer Caralitanus obierũt. Anno
373. Valẽtinianus Saxones perdomuit cæde in Frãcia. Anno 374. Didymus claruit.
Didymus. hic cũ prima ætate elemẽta literarũ ignoraret, luminibus orbatus, maiori deſiderio ve
ri luminis inflãmatus eſt, ṗcabat aſſidue vt illuminationẽ cordis acciperet. adhibebat
laborẽ ac ſtudia ad audiendũ, ita breui in tantã diuinarũ humanarũq; rerũ ſcientiam
peruenit, vt ſcholæ eccleſiaſticæ doctor exiſteret, ab Athanaſio cæteriſq; ſapientibus
probatus, ſed & in cæteris * ſiue dialecticæ, geometriæ, aſtronomiæ & arithmeticæ
diſciplinis ita erat peritus, vt nullus vnq̃ philoſophorũ aliqua ex his artibus propo-
nens, cõcludere eũ quiuerit. eius ſcripta in magna oĩm admiratiõe habent. hũc B. An
tonius ſemel cõſolatus: Nihil, inquit, offendat te Didyme, q carnalibus oculis videris
orbatus. deſunt enĩ tibi oculi qͣs mures & muſcæ habẽt, ſed lætare q habes oculos q̃-
les angeli, & q̃bus Deus videt. per qͣs lumen ſciẽtię accẽdit. Hunc Didymũ Hieronym⁹
lib. de viris illuſtribus valde cõmendat. Anno 375. B. Martinus Turonis eṗus or-
dinat. Anno 377. Valentinianus, rupta vena nuper inciſa, morit. Anno 378. Ba-
ſilius Cæſareæ Cappadociæ claruit. Anno 379. Athanaſius migrat ad dñm. An
no 380. Gotthi ab Hunnis expulſi, diffunduntur per Thraciã. Anno 381. Gotthi fa
me compulſi, rebellãt Valenti, & occidũt. Anno 382. Gratianus imperium ſuſcipit
cũ fratre Valentiniano. Eo tempore apud Mediolanum Ambroſius emicuit, apud
Bethlecm Hieronymus, Martinus Turonis, Gregorius Nazianzenus ſignaculum ca
Gregorius Nazianzenus. ſtitatis integrũ cuſtodiẽs, cũ philoſophiæ ſtudijs adhuc iunior apud Athenas flore-
ret, vidit per ſoporẽ duas decoras dextra læuaq; fœminas conſedentes, familiarius eũ
complectentes: Ne moleſte accipias, vna inquit: altera ex nobis ſapientia, altera caſti
tas, miſſæ ſumus habitare tecum. De eo Rufinus lib. xi. eccleſiaſticæ hiſtoriæ: Grego-
rium Cappadoc. a cũ Baſilio germinauit, ambo nobiles, ambo Athenis eruditi, ambo
adiutorio Dei digreſſi, ad profitendum rhetoricam rogabantur, quod opus magnifi-
ce impleuit Baſilius. Gregorius vero magnificentius contemnebat, quiq; cum ſe to-
tus Dei ſeruitio mancipaſſet, tantũ de collegæ amore ṗſumpſit, vt ſedentem Baſilium
de doctoris cathedra deponeret, ac ſecũ ad monaſterium manu iniecta perduceret.
Baſilius. Igitur poſt annos xiij. quibus in codẽ diuinis literis inhiabant, Baſilius Cæſareæ Cap-
padociæ eṗs factus eſt. Gregorius vero Nazianzon apud oppidũ in locum patris epi-
ſcopus ſubrogatus, hæreticorũ turbinem fideliter tulit. fuit autem tantæ autoritatis
inter antiquos, ſecundum Thomam in prima parte, vt nullus auſus fuerit reprobare
ſentẽtias vel dicta eius. Anno 383. S. Baſilius obijt Cæſareeñ. epiſcopus. Anno
384. celebratũ eſt cõciliũ Conſtantinopolitanũ cõtra Macedoniũ ſub Damaſo papa,
Gratianoq; & Theodoſio impp. Damaſus obijt. Anno 385. Syricius papatũ ſuſci-
pit. eo tẽpore Priamus & Antenor imperabãt Francis. Anno 386. Theodoſius Ar
cadiũ filiũ cõſortem regni facit. Anno 387. Maximus tyrãnus ex Britannia in Gal
lias veniens, regnũq; vſurpans, Gratianũ apud Lugdunũ occidit. Anno 388. Theo
doſius imperiũ Rom. obtinuit, Gratiano iam occiſo apud Gallias, ac Valentiniano
fugato. Anno 389. Theodoſius Valentinianum reſtituit. In hac quoq; generatio
Priſcilianus hæreticus. ne Priſcilianus in Hiſpania eṗus eccleſiam perturbabat, perſonas S. Trinitatis cõfun-
debat, eundẽ dicens eſſe patrẽ, qui & filius, qui & ſpiritus ſanctus, quod pertinebat ad
hæreſim Sabellianorũ. ſed & alios errores habebat. carnium enĩ eſcas pro immundis
tenebat, coniuges viros à nolentibus fœminis ſeparabat. & econuerſo. opificiũ omnis
carnis non Deo vero & bono, ſed angelis malis aſſignabat, animas eiuſdẽ naturæ &
ſubſtantiæ eſſe dicebat, cuius eſt Deus, & eas ad agonẽ quendã ſpontaneũ, non tñ in
terris exercendũ, per ſeptem cœlos & per quoſdã principatus gradatim deſcendere,
& in malignũ principem incurrere, à quo mundũ iſtum factum eſſe dicebat, atq; ab
hoc principe ṗ diuerſa carnis corpora ſeminari: hoĩes vero fatalib⁹ ſtellis colligatos,
corpuſq; noſtrũ ſecundũ xij. ſigna cœli compoſitũ eſſe dicebat, cõſtituens arietem in
capi-

capite,taurũ in ceruice,geminos in humeris,& ſic deinceps.Sup his audiẽdus in cõci
liis epoꝝ,Romã petiit,ibiq; à ſanctis Damaſo & Ambroſio repudiatus,in Galliis q̃q;
à S.Martino & aliis epis in ſynodo Burdegalenſi hæreticus iudicatus.Vbi vero ſe da
mnandũ intellexit,Maximũ imperatorem appellat,à quo auditus & epiſcopatu pul-
ſus,Treuiris ab Euodio p̃fecto perimit̃ cũ multis ſequacibus ſuis,edicẽte imperato
re,vt huius ſectæ cõplices in Hiſpania perimerent̃.deinde epiſcopi Hiſpaniæ Itha-
ciũ & Vrſatiũ epos accuſatores Priſciliani,cõmunione eccleſiæ priuãt,nefas eſſe dicẽ
tes,cuiuſcũq; modi hominẽ epoꝝ accuſatione necari,Maximo imperatore & qui-
buſdã epis Ithaciũ & Vrſatiũ defendentibus.Et hac de cauſa S.Martinus à Maximo
imperatore moleſtabat̃,quia nolebat cõmunicare Ithacianis.vix tñ obtinuit,vt Pri-
ſcilianiſtæ alii nõ occiderent̃. Anno dñi 389.cũ Maximus Britanniã occupaſſet,&
poſtea Galliã,in qua Armoricã,Britanniã minorẽ vocauit,& occiſo Gratiano,Valẽ-
tinianoq; fugato,ex Britannia inſula multa millia puellaꝝ in Armoricã traduci iuſ-
ſit,vt ibi generarẽt,& nõ veniret cõmerciũ ſanguinis in Gallos,hæ oẽs aduerſis ven-
tis perierunt,propter quod conſanguinei earũ rebellabãt.ſed paulo poſt Maximus — Maximi interitus.
ipſe occiſus eſt à Theodoſio ob necem Gratiani.Deinde Britannia aliquandiu rege-
batur per Gnanium regem *Hunnorum & Melgam Pictorum.

GENERATIO XIIII.

ANnò dñi 390.à condita vrbe 1149.incepit xiiii.gñatio,anno imperii Theodoſii
tertio,& Syricii vrbis Romæ epiſcopi quarto anno.Quo tẽpore Iohãnes Da- — Iohãnes Damaſcenus.
maſcenus claruit preſbyter & monachus.hic ab infantia literas Græcas didi-
cit,& omniũ liberaliũ artiũ ſcientiã breui tẽpore appræhendit,p̃cipue tñ in amorem
Dei ac glorioſæ matris eius exardeſcens,de beata virgine horas q̊tidie perſoluit.ali-
quanto poſt à Sarracenis capit̃,ac p̃da cuidã p̃potenti diſtribuit̃:qui vt vidit eũ erudi
tiſſimũ,filiũ quẽ habebat,eidẽ tradidit imbuendũ.ille puerũ humiliter ſuſcipiẽs,in ar-
tibus liberalibus,dictando,ſcribẽdo,legendo & cantando,doctiſſimũ reddidit.Por-
ro imperator Theodoſius vt comperit Iohãnis Damaſceni rapinã,informatus deni-
q; de illius viri probitate,doctrina,ſingularíq; p̃eminẽtia,mittit ac impetrat p̃cibus &
minis illum ſibi cõdonari.Quo ægre obtento,imperator iuxta ſuã voluntatẽ Iohan-
ni monaſteriũ,in quo cũ fratribus Deo quiete ſeruiret,in vrbe cõceſſit,vbi vitã duxit
ſanctiſſimã,adeo vt & ipſe imperator frequẽter ad eũ veniret,& de ſtatu regni ac ſa-
lute aiæ ſecũ tractaret.Verũ iuuenis ille quẽ docuerat in Perſide,nequitiæ ſpũ exagi-
tatus,& forte ꝙ ipſum Iohannẽ de vocatione habebat ſuſpectũ,epiſtolã iuxta dicta-
men magiſtri & manũ,prout optime nouerat,cõpoſuit,ſcriptamq; Cõſtantinopolim
furtiue miſit,& in palatii loco,vbi citius à miniſtris videri poſſet,reponi fecit.Erat aũt
tenor hmõi:Dilectis amicis qui ſunt in Perſide,Damaſcenus Ioh.ſalutẽ:Noueritis im — Damaſ. per
peratorẽ robur exercitus ad diuerſa bella in natiões miſiſſe,vrbẽq; regiã & finitimas — literas diſci-
regiones vacuas eſſe.quare ſecuri venite,& victoriã vobis paratã,abſq; mora viriliter — puli prodit̃.
obtinete.Inuẽta eſt igit̃ epiſtola,& mox imperatori tradita,forma ac character ſcri-
bẽdi,dictamẽ & nomẽ Iohãnis cõueniũt.vnde ſubito tanq̃ proditor vinctus,adducit̃.
Tũ imperator facto ſilẽtio,ſuſpirãs ait:O nequiſſime,bñficiis meis ingrate,malũ mi-
hi pro bono reddidiſti,& quantũ in te eſt,patriam prodidiſti.oſtẽſaq; epiſtola,iubet̃
rñdere.viſa epiſtola,fateor o imperator,formã ſcribẽdi ac genus dictãdi meũ hoc eẽ:
ſed teſtis eſt mihi Deus,ꝙ oĩno hanc nõ feci.Cũq; oẽs in eũ perſtreperẽt,iudicio ſiſtit̃,
& quia amicus ante fuerat imperatoris,manus dextra ſibi amputat̃.Quo facto,gr̃as
Deo egit.manus truncata,ſuſpenſa eſt ad portã monaſterii eius.ille mox imaginẽ B. — Manus Da-
Mariæ ſibi familiarẽ accedit mancus.extento brachio,pie cũ virgine Maria rixatur: — maſ.ampu-
Hæccine nroꝝ p̃mia meritoꝝ? hæccine tuoꝝ beatitudo ſeruoꝝ? Eſto,o dña,pro me- — tatur.
ritis me flagellari voluiſti:ſed vt q̃d permiſiſti inſtrumentũ officii tui penitus trunca-
ri,q̃ laudes Dei ac tuñpſius cõſueui perſcribere? Et cũ talia ſæpius lamẽtando perora-
ret,nocte quadã regina virginũ affuit cũ ingenti lumine,hilari facie:Quid ais,inquit,
puer meus fideliſſime? heu,inquit ille,o dña,quid me interrogas? ecce ad meũ,immo
ad tuum dedecus pendet abſciſſa clientuli tui manus.At illa:Cõfortare,inquit,fili in
dño.manũ tibi reſtaurare poteſt,qui totũ hoiem plaſmauit ex nihilo.His dictis,eccle
ſiã petiit.manũq; delatã eius brachio reſtituit.Tũc ille gr̃as ineffabiles agẽs,prima lu-
ce fratrib⁹ cõuocatis manũ oſtẽdit,eoſq; ſecũ ad glorificandũ Deũ inuitauit,Miſſam — Maria Da-
ſolennẽ de virgine Maria celebrauit.Imperator,audito miraculo,pedes ad eũ venit, — maſceno ma
& ore manũ illius deoſculãs,veniã petiti & ſi quẽ cognoſceret,qui ſuũ dictãdi genus — nũ reſtituit.
& formã haberet,perquirit.mox Iohãnes memor illius quẽ inſtituerat,ſeriẽ rei retu
lit:& ſic inquiſitione facta,veritas calumniatoris voce innotuit. Anno dñi 391.Au

Auguſtini hiſtoria.

guſtinus ad fidē cōuerſus ab Ambroſio,baptizat,ex Carthagine honeſtis parentibus natus.hic in adoleſcentia liberalibus artibus ita plene fuit eruditus,vt ſummus philoſophus & rhetor luculentiſſimus haberet.Et de ſe in lib.cōfeſſionū ait:Oēs libros artiū,quas liberales vocāt,quoſcunq; legere potui,per me legi & intellexi:& quidq́d eſt de arte diſſerendi,de dimēſionibus figurarū,& de muſicis & numeris,ſine magna difficultate nullo tradente intellexi.ſcis tu dñe Deus,q̃a celeritas intelligēdi ac diſcendi,tuū donū eſt.verū q̃a ſciētia ſine charitate inflat,nō ædificat,ex gentilitatis errore incidit in hæreſim Manichæorū,qui ponūt duo principia rerū,Deū ſcilicet autorē viſibiliū,diabolū inuiſibiliū,qui etiā aſſerūt corpus Chriſti nō fuiſſe verū,ſed phantaſticū,i.aereū,in q̃ errore permāſit ix.annos.Cū aūt eſſet annorū xix.ex libro Ciceronis exhortatorio ad philoſophiā,magno affectu inuitabat ad cōtemptū mundi,& ad vacandū ſapientiæ:refragabat tamen q̃ ibi nō reperit nomen IESV,quod à lacte matris imbiberat,cœpitq́; ei vileſcere vanitas mundi. Mater eius Monica,defuncto vi-

Monica Auguſtini mr̃.

ro,quotidie flebat pro errore filij.quadā aūt die cum oraret mœrens,vidit ſe ſtare in quadā linea lignea:cui apparens pulcherrimus iuuenis,quæſiuit cauſam triſtitiæ.quæ reſpondit:Perditionē filij mei deploro.Cui iuuenis:Eſto ſecura,quia vbi tu,ibi ille. Reſpiciensq́;,vidit Auguſtinū iuxta ſe in linea illa.Cum illa Auguſtino retuliſſet gaudens,reſpondit:Falleris mater:nō ſic tibi dictū eſt,ſed vbi ille,ibi tu.Econtra illa:Nō, ſed vbi tu,ibi ille.Et cū pia mater ſedula eſſet pro conuerſione filij,acceſſit ad quendā epiſcopū ſanctum,rogans vt loqueretur filio de illo errore,ac oraret pro ipſo.Ille reſpondit:Adhuc inflatus eſt nouitate illius erroris,ſed legens,inueniet quanta ſit impietas eius.Et cum illa lachrymis adhuc inſtaret importunius,reſpondit epūs:Vade ſecura,impoſſibile eſt q̃ filius tantarū lachrymarū pereat.Poſtq̃ aūt multis annis Carthagine rhetoricā legiſſet,clam matre nauē adſcēdēs,Romā profectus eſt. paulo poſt Mediolanenſes obtinuerūt,q̃ eis ab vrbe miſſus eſt Auguſtinus,vt legeret in rhetorica.Antiſtes erat eo tēpore Mediolani B. Ambroſius.hoc vt mater Auguſtini intellexit,ſecuta eſt filiū vſq; Mediolanū.Frequētabat aūt Auguſtinus ſermones Ambroſij, qui cū quadā die diutius cōfutabat hæreſim Manichæorū,ſic euacuauit eā optimis rationibus,vt Auguſtinus ex toto hæreſim illam à mente ſua abdicauerit.Venit poſt ad Simplicianū,qui ſibi ſuaſit baptiſmū ſuſcipere,inde cū Alipio diſputat amiciſſimo,& audiens S.Antoniū eremitam tanta pollere ſanctitate,facie immutata ait:Quid patimur?ſurgunt indocti & rapiunt cœlū,& nos cū noſtris ſcientijs dimergimur in profundū.mox dimiſſo Alipio,ſolus intrauit hortū ipſius domus,ac nūc flebat,nūc ſe increpabat.de quo li.confeſſ.c.8.Ego adoleſcens dixi,dñe,da mihi caſtitatē & cōtinentiā,ſed nō modo,timebā em̃ ne me cito exaudires,& ſanares à morbo cōcupiſcentiæ, quā malui explere q̃ extingui.Subiungit paulopoſt:Et dū flerem amariſſima contritione cordis,ecce audiui vocē cū cantu dicentē quaſi pueri:Tolle,lege:tolle, lege.Et ſtatim repreſſo lachrymarū impetu,ſurrexi,nihil aliud interpretās,niſi diuinitus iuberi vt aperirē codicē & legerē,redij,& arripui codicē,ac legi in ſilentio capitulū,quo primo cōuerſi ſunt oculi mei:Non in comeſſationibus & ebrietatibus,nō in cubilibus & impudicitijs,nō in cōtentione & æmulatione,ſed induimini dñm Ieſum Chriſtū, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs.Nec vltra,inquit,volui legere,nec opus erat. ſtatim em̃ diffugerūt oēs tenebræ,& cōuertiſti me ad te,vt nec vxorē quærerē,nec aliā ſpeciem ſeculi.Super quo dicit Fran.Maronis:Cū B.Auguſtinus ad carnis fuiſſet lubricitatē inclinatus,per talē lectionē fuit ſanatus.Demū adueniente ſolēnitate paſchali,baptizatus eſt à B.Ambroſio cū iam eſſet 30.annorū,cū Adeodato filio ſuo,& ami-

Aug.baptiſmus.

co Alipio.Tunc(vt fert)Ambroſius inquit:Te Deū laudamus.& Auguſtinus reſpondit:Te dñm confitemur.& ſic alternatim ipſum hymnū vſq; ad finē ediderunt. Reliquit ex hoc tēpore omnē ſpem & ſolicitudinē ſeculi,pauloq́; poſt remeabat ad Aphricā,quē Valerius Hipponeñ.epūs accerſiuit,& preſbyterū ordinauit,ac p̄dicatorē verbi Dei inſtituit.Eodē tēpore Fortunatus preſbyter Manichæorū,verſutia plurimos ſe-

Diſceptatio Auguſt.cū Fortunato.

ducebat,quē S.Auguſtinus publice diſputās ſuperauit.ſed Fauſtū aliosq́; Manichæos & Donatiſtas reuincebat,propter q̃d ei inſidiabant,p̄dicabantq́; nō eſſe peccatū eum occidere,ſed remiſſionē peccatorū.Timēs Valerius,ne aliq̃ñ ſuæ eccleſiæ auferret,impetrauit ab archiepiſcopo Carthagineñ.vt ipſe cederet epiſcopatui.& Auguſtinus p̄ficeret eccleſiæ Hipponēſi.Ita cōpulſus eſt epm̄ agere,q̃d poſtmodū fieri nō debuiſſe intellexit,vt ſcilicet viuente epiſcopo ordinaret,propter vniuerſalis cōcilij prohibitionē,quā poſt ordinationē didicit.Vnde ſategit in cōcilio epiſcoporū,vt oīa ſtatuta patrū,ordinādis deberēt ab ordinatoribus intimari.Ipſe aūt de ſe dixiſſe legit:In nulla re ſentio mihi dñm ſic iratū,ſicut in hoc,cum vix dignus eſſem poni ad remum,

poſi-

poſitus ſum ad ampluſtrem in apice regiminis eccleſiæ. Clerici eccleſiæ ſuæ viuebãt
in cõmuni,& ab eo dicit ordo canonicorum regulariũ habuiſſe initiũ, de quo 12. q. 1. No
lo &*certe. Veſtimẽta eius nec abiecta nimiũ, nec nitida plurimũ erãt. menſa frugali
& parca ſemper vſus eſt, circa quã ſcriptũ erat: Quiſquis amat dictis abſentum rode-
re vitam, Hanc menſam vetitam nouerit eſſe ſibi. Pauperum ſemper memor erat, vt ſi
neceſſe eſſet, ſacra vaſa in id opus conflaret, à beato edoctus Ambroſio. cõſanguineis
ita prouidit, nõ vt diuitias haberent, ſed aut nõ, aut minus egerent. fœminarum nullam,
nec etiã germanã, ſecũ habitare permiſit. nunq̃ cũ muliere ſolus loqui volebat, niſi ſe-
cretũ aliquod interueniret. raro pro aliquo literis vel verbis intercedere volebat, reco
lens quendã philoſophum cõtemplatione famæ, amicis multa nõ pſtitiſſe, ſed extor-
ſiſſe: & ſæpe dicebat: Poteſtas q̃ petit, pmit. Cum aũt id faciebat, ſic ſtylũ tẽperabat, vt
oneroſus nõ eſſet, ſed mereret vrbanitate dictaminis exaudiri. Volebat aũt magis in-
ter ignotos, q̃ notos, cauſas audire. Tria documẽta refert ſe Auguſtinus ab Ambro-
ſio recepiſſe: Primũ, ne cuiq̃ coniugiũ procuraret: ſecundũ, q militare volentẽ non
commendaret: tertiũ, *ad conuiuiũ inuitatus non accederet. ratio horũ, ne inde malũ
eueniret. Et tandẽ cũ eſſet annorum 76. anno epiſcopatus ſui 45. Vandalis ciuitatẽ Hip
ponenſem obſidentibus, migrauit ad dñm. Sed Hermannus Cõtractus ſcribit, Augu
ſtinũ mortuũ anno epiſcopatus ſui 40. Claruit his tẽporibus Oroſius, qui libros hi-
ſtoriales ſcripſit 19. de *hormeſta, i. miſeria mũdi, petente vel iubẽte Auguſtino. hic li-
ber cõmendat xv. di. Sancta. Erat ſimiliter his tẽporibus Rufinus pſbyter Aquileieñ.
de quo Heraclites ait: Erat Rufinus nobiliũ morũ, & in ſingulari propoſito ſatis for-
tiũ, quo nullus manſuetior & placidior, *tanq̃ omnia ſciens, quẽ etiã dicit apud Hie-
roſolymã cũ S. Melania 37. annis degiſſe, pauperes & peregrinos ſumptibus proprijs
fouiſſe. Verũ quia Hieronymus notauit eũ de libero arbitrio nõ catholice ſenſiſſe, in
qbus ergo Hieronymus arguit eũ dictis ſeu ſentẽtijs, eccleſia eũ reprobat di. 15. ſancta
Ro. aliàs approbat. Scripſerũt Hieronymus & Rufinus in alterutrũ inuectiuas, vbi in
fine dicit Hierõnymus: In vno tibi cõſentire nõ potero, vt parcã hæreticis. ſi hæc eſt
cauſa diſcordiæ, quã habes erga me, mori poſſum, tacere nõ poſſum. Tranſtulit Ruſi
nus lib. Euſebij Cæſareeñ. eccleſiaſticã hiſtoriã, & duos libros addidit. Per idẽ tẽpus
reſpub. turbabat. In occidẽte grammaticus quidã noĩe Eugenius, relinquẽs ſcholas
ſuas, in palatio militabat, eratq; imperatoris antigraphus, & propter eloquentiam à
multis honorabat. Tunc ergo, vt fertur, nõ mediocriter cogitãs, cooperatorẽ aſſum-
pſit Arbogaſtẽ, de minoribus Gallijs ortũ, militaris ordinis ducẽ. Quo facto, declina-
uit ad tyrannidẽ. igitur vterq; cõtra imperatorẽ Valentinianũ neces machinabãtur,
cubicularios corrumpẽtes eunuchos, qui tandẽ tyrannorum iuſſũ principẽ dormientẽ
ſuffocarũt: q̊d dum Eugenius Heſperiæ agens intelligeret, imperiũ tyranno dignũ ra
tus, inuadit. Hæc audiens Theodoſius imperator, rurſus ſolicitudinibus obſtrictus, ſe
cunda certamina poſt Maximũ pparabat: cõgregansq; militarẽ virtutẽ, & Honoriũ
filiũ deſignãs imperatorẽ, ſicut & Arcadiũ prius etiã deſignauerat, denuo ad partes
Heſperias magno ſtudio feſtinabat. Interea euentũ belli cõſiderans, miſit in Thebai-
da ad Iohannẽ eremitã tunc pſcientia clarũ, ad quẽ deſtinauit Eutropiũ eunuchũ ſi-
bi fideliſſimũ, vt aut eum, ſi vellet venire, deduceret: aut nolentẽ, de belli euentu cõſu-
leret. at ille venire recuſans, renunciat tñ, bello eũ victurũ, & poſt victoriã in Italia mo
riturũ. Relictis igit Theodoſius ambobus filijs Cõſtantinopoli, paruo tempore venit
manu maxima ad Gallias, vbi iam multa millia habebat tyrannus exercitus: & cũ in
quodã monte oratoriũ inueniſſet, illa nocte dño ſupplicabat, & circa gallicantũ ſopo
ratus, vidit, quaſi iaceret in campo, & adſtarẽt ei duo viri veſtibus albis, & equis can-
didiſſimis reſidẽtes, eumq; iubẽtes habere fiduciã, & diluculo armare militẽ, dicebant
ſe pro ſolatio deſtinatos, quorum alter Iohannẽ euangeliſtã, alter ſe Philippum dicebat
apoſtolũ. Hoc viſo, nequaq̃ ab oratione ceſſauit, & lachrymas vberiores effudit. q̃ vi-
ſio etiã cuidã militi reuelata eſt, & cũ fama percrebuit: Nõ, inquit, propter me hęc iſte
vidit, ſed ne quis crederet, quia finxi q̊d ego vidi. Nã primo hoc mihi dñs oſtẽdit. Fit
ergo cõgreſſio circa fluuiũ vocabulo Frigidũ. vnde & in qua parte Ro. contra Roñ.
pugnabãt, bella diu erant æqualia. tandẽ auxilia barbarorum ab imperatore conducta,
terga dabãt: vnde Eugenij potior eſſe cœpit exercitus. q̊d vidẽs imperator, in maxi-
mã venit æſtuationẽ. proſtrauit ſe in terra, adiutorẽ inuocans Deũ. & fruſtratus non
eſt: vehemẽs nempe turbo ventorum à parte Theodoſij in ora hoſtiũ ruit. qui & ab eius
parte ſpicula miſſa valenter hoſti infligeret, & hoſtiliter repelleret. nec mora, victor
euaſit Theodoſius. Eugenius captus & interfectus eſt, Arbogaſtes ſua ſe manu per-
cuſſit. pmiſerat aũt prius Theodoſius 10000. auxiliatorum Gotthorum, quæ ab Arbogaſte

Auguſtini mores.

Obitus Auguſtini.

Oroſius.

Rufinus.

Eugenius.

Honori* deſignat Imp.

Ioh. anachoreta de victoria cõſultus.

Eugenius & Arbogaſtes interfecti.

 fundi-

funditus deleta ſunt,quos vtiq; Theodoſio perdidiſſe,magis lucrũ,q̃ detrimentũ fuit, ad cuius laudẽ ob inſignẽ victoriã poeta Claudian⁹ ita cecinit:O nimiũ dilecte Deo, tibi militat æther,Et coniurati veniũt ad claſſica venti.Igit Theodoſius Mediolanũ veniens,poſt laborẽ publicum corpore fatigatus,ægritudinem incurrit,& ſperans ſe moriturũ,de repub.cogitauit.filiũ itaq; Honoriũ de Cõſtantinopoli vocauit,ordinare volens partes Heſperias.Cumq; veniſſet,breui poſt hoc annũ ætatis agens 50.in pace apud Mediolanũ rebus exceſſit humanis,Arcadiũ in oriente,Honoriũ in occidente imperatores cõſtituens.at corpus eius eodẽ anno Cõſtantinopolim translatũ atq; ſepultũ eſt anno dñi 398.Fuit aũt Theodoſius propagator reipub.atq; defenſor eximius,moribus & corpore Traiano perſimilis.miniſteria laſciua,pſaltriasq; comeſſationibus adhiberi lege prohibuit.literis mediocriter doctus.iraſci ſane rebus indignis,ſed ſubito flecti.Interdũ ſeuera habens p̃cepta,vnde conſiliũ accepit à doctore maximo,qui cũ vidiſſet eũ facile commoueri,ne aſperũ aliquid ſtatueret,monuit,vbi iraſci cœpiſſet,xxiiij.Græcas literas memoria recenſeret,vt illa concitatio quæ momenti eſt,mora langueſceret.Colloquia erãt illi pro perſonis,ſtudia pro dignitatib⁹, ſermones cum grauitate iucunda.Huius & apud homines manſuetudo,& quãta extiterit apud Deũ deuotio,hoc vno monſtratur exemplo:In ciuitate Theſſalonica dũ eſſet,orta eſt ſeditio:& quidã ex iudicibus tracti & lapidati,& vnus ex militibus quẽ ille dilexit,occiſus eſt.Indignatus Theodoſius ac furore ductus,ad ludos circenſes iuſſit inuitari ciues,& repente in eos irrui,nocentes cum innocentibus occidi.occiſa feruntur tunc ſeptẽ millia hoim.Hoc audiens S.Ambroſius Mediolaneñ.ep̃us,ægre tulit:& dũ imperator illuc veniſſet,eccleſias ei prohibuit,ſtans ante ianuas ac dicens: Neſcis imperator,à te perpetratæ necis quãta ſit magnitudo?& ſi forte recognitionẽ peccati prohibet poteſtas imperij,decet tñ vt Ro.vincat poteſtatẽ.coæqualis es imperator & cõſeruo⁊.vnus eſt em̃ dñs oim,qbus ergo oculis adſpicies cõis dñi tẽpliũ? qbus calcabis pedibus illud pauimentũ? quõ extẽdes manus,ex qbus adhuc ſtillat ſanguis? noxius quõ ſuſcipiet ſanctũ dñi corpus? qua p̃ſumptiõe poculũ p̃cioſi ſanguinis percipies ore,dũ furore ſermonis tãtus iniuſte ſanguis effuſus eſt? recede igit,recede, ne ſecũdo peccato priorẽ nequitiã cõtendas augere.ſuſcipe vinculũ q̃ te dñs oim ligauit,eſt em̃ medicina ſanitatis.His ſermonib⁹ imperator attonitus,& qa erat diuinis eruditionibus nutritus,humiliter obediuit,gemẽsq; & flens ad regalia remeauit.Cũq; octo mẽſes trãſiſſent,appropinquauit natiuitas ſaluatoris.imperator aũt cõtinuas lachrymas impẽdebat.ingreſſus ad eũ magiſter militiæ Rufinus ſingulari fiducia,eũ videret eũ lamẽtari,lachryma⁊ cauſam requirit.At ille ingemiſcẽs:Tu,inquit,ludis,& mala mea nõ ſentis? ego calamitatẽ meã gemo,qa mẽdicãtibus aperta ſunt tẽpla Dei, vt propriũ dñm adorẽt:mihi vero ingreſſus in id nõ eſt,& inſup cœli clauſi ſunt.Ad hæc Rufinus:Curro,& põtifici p̃cibus perſuadeo,vt ſoluat vinculũ q̃ te ligauit.Ait imperator:Nõ ſuadebis Ambroſio,noui ego decretũ illius iuſtũ,neq; reuerebit imperialẽ potentiã,vt legẽ p̃uaricet diuinã.Cumq; Rufinus promitteret Ambroſiũ flectẽdũ, imperator eũ pergere cũ feſtinatiõe p̃cepit:ipſe vero,ſpe data,ſecutus eſt poſt paululũ.Porro vir miradus Ambroſius,vt vidit Rufinũ,ait:Impudẽtiam canũ imitatus es o Rufine,tantæ videlicet necis autor exiſtẽs,nec erubeſcis nec metuis cõtra imaginẽ latrare diuinã? Cũq; Rufinus ſupplicaret,& imperatorẽ vẽtu⁊ diceret,Ambroſius ait: Ego tibi Rufine p̃dico,qm̃ ſacra limina eũ ingredi prohibebo:ſi vero imperiũ in tyrannidẽ mutauerit,necẽ libẽter ſuſcipio.Hæc Rufinus audiẽs,redit,monuitq; imperatorẽ ne de palatio p̃cedat.At imperator in media platea iã pergẽs,ibo,inquit,& in faciẽ blaſphemias iuſtas ſuſcipio.cũq; ad ſacra limina p̃ueniſſet,Ambroſiũ in ſalutatorio reperit:humiliter ſupplicabat,vt ei⁹ vincula dignaret ſoluere.At ille tyrãnicã eius eſſe p̃ſentiã aiebat,& legẽ velle calcare.Tũ ille:Nõ,inquit,inſurgo aduerſus eccleſiaſticas ſanctiones,ſed te vincula mea ſoluere depoſco,& cõis dñi pro me exorari clementiã,nec mihi ianuã claudi,quã pœnitẽtibus dñs noſter aperuit.Tunc Ambroſius: Quã pœnitentiã oſtẽdiſti poſt tantã impietatẽ? Tuũ,ait imperator,eſt edocere & medicamina tẽperare,meũ vero oblata ſuſcipere.Tũc Ambroſius:Qm̃ furori iudicium tuũ cõmiſiſti,& non ratio protulit ſententiã,ſcribe legẽ q̃ decreta furoris euacuet.q̃d iuxta volũtatẽ illius imperator libẽter amplexus eſt.Eſt aũt lex hmõi:Imperator Gratianus Valẽtinianus Theodoſius Auguſtus,Flauiano p̃fecto p̃torij Illyrici:Si vindicari in aliquos ſeuerius contra noſtrã cõſuetudinem iuſſerimus,nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam,aut excipere ſententiã,ſed per dies xxx.eorũ ſors atq; fortuna ſuſpẽſa ſit:reos ſane accipiãt vincula atq; cuſtodia.Sic igit imperator ingredit,nõ ſtans,neq; genua flectens,ſed pronus in pauimẽto iacens,verbo Dauidico vſus:Adhæſit,inquit, paui-

Theodoſij Magni obitus.

Remedium Theodoſij ad irã refrenandam.

Theodoſius Magn⁹ Ambroſij obiurgationẽ nõ ægre tulit.

Rufinus magiſter militiæ.

Lex Theodoſij de iniungendis pœnis.

pauimento anima mea, viuifica me ſecundũ verbũ tuum: manibus barbam capilloſq;
euellens, pauimentum lachrymarũ guttis conſpergens, veniam petit, cumq; offerendi
tempus adeſſet, ſurgens cum lachrymis, ingreſſus eſt: & oblatione facta, intra cancel-
los ſtetit. q̃ Ambroſius viſo, qd hic expectaret, inquiſiuit, imperatore rñdente, ſacro-
rum pceptionem expectare ſe. Cui Ambroſius: O imperator, interiora loca tm̃ ſunt
ſacerdotibus collata, egredere igitur, & cum cæteris hanc expectationẽ habe. purpu-
ra nanq; imperatores, nõ ſacerdotes, facit. Tunc fideliſſimus imperator gratanter re-
mandauit: Non audaciæ cauſæ intra cancellos manſi, ſed in Cõſtantinopolitana vrbe
hanc conſuetudinẽ eſſe cognoui, vnde gratias ago p huiuſmodi medicina. Ego, inq̃
Paulus, vtriuſq; opus admiror: illius fiduciam, huius obedientiam: illius zeli feruorẽ,
huius fidei puritatẽ. Illud Ambroſii monitũ, cũ imperator Conſtantinopolim veniẽs,
à Nectario inuitatus vt ingrederet, remandauit ei imperator: Vix potui diſcedere quę
differentia ſit imperatoris & ſacerdotis, vix em̃ inueni veritatis magiſtrũ, Ambroſium
em̃ ſolũ noui dignũ vocari pontificẽ. Eiuſdẽ q̃q; Theodoſii tpe apud Palęſtinã natus — Monſtrum.
eſt puer integer, ſed ab vmbilico ſurſum diuiſus, ita vt haberet duo pectora, duo capi
ta, & q̃ſcũq; ſenſus: & cũ vnus edebat & bibebat, alter nõ edebat: vn⁹ dormitabat, alter
vigilabat: nõnunq̃ ſimul dormiebant, ſimul ludebãt & flebant, & vtriq; pcutiebant ſe
inuicẽ. vixerũt aũt annis ferme 2. & vnus mortuus eſt, alter poſt hoc ſupuixit diebus
4. in caſtello Emaus. Anno dñi 399. Arcadius & Honorius filij Theodoſii, cõmune — Arcadius. Honorius Imp. 50.
imperiũ diuiſis tm̃ ſedibus, annis 13. tenuerũt, Arcadius in oriẽte, Honorius in occidẽ-
te. Reliq̃t aũt eis Theodoſius 3. duces, qbus dum viueret, tres imperij partes gubernan
das credebat, Rufino oriẽtalẽ, occidentalẽ Stiliconi, Aphricanã Gildoni: q oẽs tres pſi
dioſe agẽtes, pœnas ſoluerũt, put infra ſuis in locis dicemus. & vt clarior de ſingulis
fiat narratio, primum de his q̃ oriẽte ſub Arcadio, deinde q̃ in occidẽte ſub Honorio
geſta ſunt, ſcribemus. Theodoſio itaq; mortuo, filij cum ſuis curatoribus à patre da-
tis, imperiũ gubernarũt pacifice. cum aũt poſt tralationẽ corporis Theodoſii, exerci-
tus q cum eo fuit cõtra Eugeniũ, reuerſus erat, Rufinus patricius Arcadio principi tẽ-
dens inſidias, Alaricũ regẽ Gotthorũ, vt Gręcias vaſtaret, miſſis clã pecunijs, inuitauit:
ſed detectus Rufinus, ante portas vrbis Cõſtantinopolitanæ q̃ſi tyrannidẽ meditaret, — Rufinus amputat capite.
à militibus decollatus eſt, caputq; eius cum dextra manu ad ludibriũ p vrbẽ circũdu-
ctũ eſt. vxore eius exulata, opes eius cũctas Eutropi⁹ ſpado pmeruit. Pauco dein tpe
trãſeunte, etiã Nectarius Cõſtantinopolitanus epũs defunctus eſt. mox ergo ſtudia ge
nerãt, alijs aliũ ordinare cupiẽtibus. nouiſſime vero placuit, vt ab Antiochia Iohãnes — Ioh. Chryſ.
euocaret eccleſiæ presbyter. erat em̃ fama doctrinæ mirabilis. Intra paucũ aũt tẽpus
cõmuni decreto clericorũ & laicorũ, imperator Arcadius euocauit eum. Venit & The — Theophilus epũs Alexãdrinus.
ophilus epũs Alexãdrinus, q ſtudebat Iohãni detrahere, & Iſidorũ ſuũ presbyterũ or-
dinare. verũ palatij iudices ꝑpoſuerũt Iohannẽ, cõtradicẽte Theophilo. Tandẽ ꝑpoſi-
tus palatij Eutropius, accuſationes ſcriptas nõnullas in Theophilũ ſumẽs, ei oñdit, di
cẽs: Aut ordina Iohannẽ, aut accuſationes hæ veniẽt ad examẽ. Hinc pterritus Theo-
philus, Iohannẽ ordinauit epm̃. Hic Iohãnes adhuc laicus, aduocationibus vacabat,
non diu tñ, ſed in ſanctã currebat eccleſiã. tandẽ lector in eccleſia Antiochena cõſtitu
tus eſt, deinde vbi ordinat epũs, propter caſtitatis zelũ ſeuerior habebat: & ꝑpter vitæ
rectitudinẽ, incautus ad futura pſpicere neſciebat. in cõfabulatione arrogãs à neſcien-
tibus habebat, in docendo erat ꝓcipuus, in explanãdo egregius, ad mores coercendos
optimus: & dum vitam clericorũ repente corrigere voluit, oẽs in ſuum odium cõcita
uit. cũcti eum velut furioſum declinabant, & apud oẽs ei detrahebant: & qa nunq̃ ali-
quẽ ad prandiũ inuitauit, nec ab aliq̃ inuitatus ibat, dicebant eum hoc ideo facere, qa
turpiter manducaret. alij ꝑpter exquiſitũ epularũ vſum hoc fieri dicebant. reuera aũt
vt Palladius domeſticus eius ſcribit, ob dolorẽ capitis* obſcœnus erat, nec oẽs cibi cõ-
ueniebant: tum plerũq; cibi oblitus, ad veſperam ieiunabat, partim occupatus eccleſi-
aſticis curis, partim ſpiritalibus intelligẽtijs abſtractus. ſed & ad euitandũ riſus ac va-
niloquia. ꝓterea ciuitatis ingenia cõſiderabat, cogitans ſe oportere eſſe vt Chriſti diſ-
penſatorẽ, aut dignitates oẽs ex æq̃ honorare, aut ſe ſubijcere nemini, & ꝑpter hæc ſo
lus edebat. Cumq; odio haberet eum Theophilus, conſtantiam eius irrepræhenſibi-
lemq; fiduciam intuens, expectabat, immo obſeruabat eum, donec incurrebat odiũ q̃-
rundam aulicorũ, cleri q̃q;, & in primis reginæ Eudoxiæ, q̃ illum ob ſermonẽ, in q̃ mu
lieres vituperans, q̃ſi ſe denotaſſet, inculpabat, ita ꝙ etiam imperatori conqueſta eſſet,
dicens, cõtumeliam illatam vxori, in eum redundare. Acceſſit his, ꝙ ipſe Iohannes Di
oſcorum virum ſanctiſſimũ, ac Iſidorum amiciſſimũ, ante à Theophilo eiectos, & ad — Eudoxia Iohan. accuſat
ſe veniẽtes, honorabat, licet ante cauſæ cognitionem eis participare nollet. Ob q̃ The

ophilus indignatus,non ſolū vindictā in illos exercere,ſed etiā Iohannē deponere q̄rebat,motuſq; imperator querelis Eudoxiæ,pcepit cōtra Iohannē ſynodū cōuocari. accurrebāt inimici Iohannis,Theophilo cooperante:& modo non de libris Origenis, ſed de Iohānis depoſitione tractabat. Venientes Cōſtantinopolim, q̄ter eum citabāt, q venire noluit,afferēs illos manifeſtos inimicos,ſed ſynodū vniuerſalē fieri pclamabat. vnde ſynodus dānauit eum,ex q̄ magna ſeditio populi exorta eſt.diligebāt em̄ Iohānem.vero imperator iuſſit pplm recedere. Inimici tunc dabant libellū accuſatorium cōtra Iohannē,petebātq; vt ad conciliū traheret inuitus. Habebat tūc Iohānes cōgregatos 40.epōs,& cum ſolus venire iuſſus eſſet,ad eos ſermonē habuit: Orate,inqt,fra-

Oratio Ioh. Chryſoſto. ad ſuos.

tres,ac(ſi diligitis Chriſtū)mei gratia nullus ſuam relinquat eccleſiā,orationibuſq; veſtris memineritis mei. Mœrore incredibili detenti,vt ſcribit Palladius,q pſens erat,alij fundebāt lachrymas,alij oſculabant eum. Sedete,inqt,& flere definite,nec me amplius affligatis.mihi viuere Chriſtus eſt,& mori lucrū. non em̄ patriarchis meliores ſumus,nec pphetas nec aplos antecellimus. Ad q̄ illi,At vices noſtras lugemus,q pupilli relinqmur. Nolite,ait,plura loq.neq; em̄ ā me doctrina Chriſti accepit initiū, neq; in me deſtituta eſt.nōne Moyſes mortuus eſt?nōne Samuel? Ad hæc Elyſius epūs: Sed ſi retinuerimus eccleſias,neceſſario cōmunicare cogemur & ſubſcribere. Cui Iohānes: Cōmunicare qdem,ne ſcindatis eccleſiā.ſed nolite ſubſcribere. Dum hæc inter ſe referūt,adſtabāt p foribus hi qs Theophilus miſerat ad citandū Iohannē:qbus epi Iohāni adhærētes,dicebāt,ſe rn̄dere velle Theophilo,eiq; literas mittūt,rogātes ne ſcindat eccleſiam,cum ante ſcripſerit,non oportere epm citra terminos ſuos iudicari,iuxta Niceni ſtatuta cōcilij.ſubiungūt,plures p Dei gratiā ſumus, q̄ ſynodus tua, cōgregati ad pacē eccleſiarū. Nam 36.habes epōs,nos aūt 40.ſumus,trāſi ergo ad nos. Vero his non attentis,mittuntur qui traherēt hoīem ex mandato imperatoris,crimen læſæ maieſtatis pretendentes,q reginā Iezabel in ſermone nuncupauerit. Pellit itaq; Iohānes ab ec-

Ioh. expellitur.

cleſia,miſſo ad id comite cum auxilio militū,non ſecus q̄ ad barbaricū plium. timēs aūt Iohānes ſeditionē,ſine reſiſtētia ſe eis tradidit,vt occulte duceret ad agellos Bithyniæ. mox terræ motus factus eſt magnus,vnde exortus eſt clamor in vrbe,hoc cōtigiſſe propter iniuſtā Iohānis eiectionē.pculſa regina timore, rogauit imperatorē, vt Iohannē reduceret.miſſi ſunt plures nuncij ex parte imperatoris & populi, rogātes vt rediret, & ciuitati ſuccurreret,ne ſeditio fieret. Reuerſo occurrit populus cum cereis & lampadibus.& cū populus vellet eum in ſua ſede collocare,nolebat,dicens,oportere eum à ſynodo q̄ dānauerat,reponi.tandē importunitate populi victus,acqeuit. paulo poſt ſtatua argētea chlamyde circūamicta,in platea iuxta eccleſiā S.Sophiæ ad honore Auguſtæ poſita eſt,vbi milites & pceres ludos publicos exercebāt,q̄d Iohanni plurimum diſplicuit,cū videret hoc ad eccleſiæ iniuria ſpectare. Conſueta igit fiducia rurſus vſus eſt,& cum oporteret(vt inquit Sapiēs) principes ſupplicationis verbo deflectere,hoc non fecit,ſed imperij ſui vſus elogo,aulicos lacerabat,q̄d Auguſta ad ſuā trahebat iniuriam,& q̄rit vt denuo cōtra eum ſynodus celebret. Hoc audiēs Iohannes,illā famoſam homiliā ptulit,q̄ incipit:Adhuc Herodias inſanit etc. & ſic magis puocauit reginam.non audebat Theophilus venire ppter indignationē populi in eum,miſit aūt canones q̄ſdā, ſic ſcriptos: Si qs epūs aut presbyter, iuſte aut iniuſte depoſitus,ex ſeipſo

Epiſcopi cōtra Ioh. conueniunt.

abſq; ſynodo in eccleſiā redierit,hic iam excuſatiōis nō habeat locū,ſed expellat. Afferunt itaq; in cōſpectu imperatoris miſſi à Theophilo,vigore illius canonis eum debere expelli. Contradicebāt ex parte Iohannis,qui aderant,afferētes canonē illū ab Arrianis editum & inualidū.cumq; pſiſterēt aduerſarij importunius,canonē hunc catholicorū eſſe autoritate epiſcoporū editum, Elpidius epūs Laodiceæ,ſilentio impetrato, regem alloquitur: Nō,inquit,diutius manſuetudinē tuam vexemus, ſed iſtud fiat:ſubſcribant fratres noſtri Achatius & cæteri,ſe eſſe illorum fidei qui illos canones ediderunt.& ſoluta eſt cōtrouerſia. Imperator ſimplicitatem hoīs ſubridens,dixit:Nihil afferri vtilius poteſt,erat em̄ in oībus imperator innocēs. Anxij igitur aduerſarij Iohannis circa huiuſmodi propoſitionem,cum regi reſpondere non poſſent,& licet inuiti, ſubſcribere ſe pollicentur inconſulte:ſed egreſſi,mox redeunt & promiſſionem retractant. Quærebant igitur alia quibus Iohannem pellerent,licet incōuenientia. tum imperator fatigatus importunitate,mandat Iohanni vt eccleſiā exeat. cui Iohānes: Ego à Deo ſaluatore noſtro hanc eccleſiā accepi in ſalutem populi,nec illam deſerere poſſum. q ſi id fieri oīno vis, vi mecum age,vt excuſationem habeam tanq̄ tua autoritate pulſus. Veritus itaq; rex diem ſanctam & cōmotionem ciuitatis, aduerſarijs ipſius dixit: Videte ne forte nō recte cōſulatis. Tūc nimiū audaciſſimi dixerūt:Sup caput nrm ſit imperator Iohānis depoſitio. Interim Iohānis clerici vigilias inchoāt,rit' baptizādo

rum

Lucius ſæuijt in Chriſti gregem.

rum pſequentes. Tunc Lucius tribunus 40. ſecum habens Thraces, inſilijt noctu vnà cum Achatij clericis & militibus, in dñicum gregẽ vibratis gladijs intra beatas aq̃s pſ-byteros fuſtibus in capite feriẽs, piſcinã cruore fœdauit, vnde nudæ mulieres vnà cum viris q ad baptiſmũ erãt parati, fugæ ſe cõmittebãt. alius manu vulneratus, abibat plorans, alius virginẽ verberibus trahebat, oẽs ad pdam intenti, presbyteri & diaconi in carcerẽ mittuntur, haud lõge poſtea aduerſarij Iohãnis efficiũt, ꝙ imperator miſſo notario mãdat Iohãni, qa dãnatus eſſet ab epis Achatio & Seueriano ac cæteris, ſeipſum cõmendans Deo, eccleſiã egrediat. Ita epũs Iohãnes poſt principis iuſſionẽ diſcedens vnà cum epis ſibi fauẽtibus, occurrit ei vir ex ciuitate potẽs, dixit: Egredere eccleſiam vir Dei, ne inuitus traharis, & populi ſequatur ſeditio inexpianda. Tunc Iohannes q-buſdam epiſcopis & nonnullis vtriuſq; ſexus fidelibus valedicens, ait: q̃ de me ſunt, finem habent, nec vltra forte videbitis faciem meam. hanc vobis eccleſiam cõmendo. Ad hæc illi cum eiulatu ad pedes eius volutabantur. tunc vnus ex presbyteris Iohannis ait, ſubmouete vos hinc. egreſſus aũt ad orientalẽ plagã, vbi erat iumẽtũ paratum, videns pſtolari pplm, declinat, ne fieret ſeditio, clam ſe pripiens. mox vero de medio throni, in q̃ Iohãnes ſedere conſueuerat, flãma proſiliens, totam ſedem depaſcitur. Iohannes aũt à militibus vnà cum Cyriaco & Euliſio in Bithyniã ducebat. multi q̃q; Iohannis amici & monachi, ab eremo factione Theophili in exiliũ miſſi ſunt, & nonnulli occiſi. Iohãnes pdicans in Bithynia, animas Deo lucrifecit plurimas, ſed inuidia inimicorũ inde autoritate regis ad Armeniã detrudit. Anno dñi 402. Syricius papa moritur, & Anaſtaſius natiõe Ro. ſubrogat. ſedit annos 3. hic ſtatuit vt ſacerdotes ſtarent curui & venerabũdi dum euangeliũ legit, & ne peregrini & maxime trãſmarini, in clerum recipiant, niſi 5. epõrum chirographis. Anno dñi 404. ſynodus Alexãdriæ fuit ppter doctrinã Origenis, & vt cõdemnarentur libri ipſius, Theophilus fecit cõgregari epõs Aegypti, & Epiphaniũ virũ ſanctiſſimũ epm Cypri, circũuenit ac amicũ fecit, qui & ſimiliter libros Origenis dãnauit. venientes Cõſtantinopolim, ibi qdam dãnationi librorũ Origenis ob reuerentiã Epiphanij ſubſcribebãt. plurimi aũt hoc recuſabãt. erat eñi adhuc magna altercatio de doctrina Origenis. Tum Iohannes Chryſoſtom⁹ indignat⁹ ẽ, ꝙ abſq; regulis eccleſiaſticis in eccleſia ſua Epiphanius ordinationes fecerat: ſed tñ rogabat, vt inter epõs cum eo maneret. at ille nec ſecũ manere, nec orare rñdit, niſi Dioſcorũ à Theophilo pulſum, deijceret, & dãnationi librorũ Origenis ſe ſubſcriberet. Iohãne hoc renitẽte, Epiphanius ei detrahere cœpit, ſeductus à Theophilo, tanq̃ librorũ Origenis defenſor eſſet. Cui Iohãnes rñdit: O Epiphani, contra regulas multas feciſti: primũ ordinationẽ feciſti in eccleſia mea, deinde in ea ſacra celebraſti, denuo in te cõfidis, obſerua ne in populo ſeditio oriat. Hoc audiẽs Epiphanius, diſceſſit, remandãs Iohãni, Spero, inquit, ꝙ epũs nõ moriaris. Ecõtra Iohãnes Epiphanio, Spero ꝙ ad patriã tuã nõ redibis, & vtrũq; euenit. nam Epiphanius in via obijt, & Iohannes de epãtu depoſitus, in exilio vitã finiuit. admirãda ſiquidẽ Dei iudicia. nã poſt tales altercatiões ſanctus vterq; habitus eſt. Anno ſalutis noſtræ 405. Anaſtaſio defuncto, Innocẽtius natiõe Albanus, Romæ epũs creat. ſedit annos 15. Cõſtituit vt ſabbato ieiuniũ celebret, q̃ die Chriſtus in ſepulchro iacuiſſet, & diſcipuli ieiunaſſent. Sub hoc Innocentio pulſus eſt Iohannes Chryſoſtomus, & Theophilus autor totius mali, q̃ ſe purgaret, literas ſuas ad Innocẽtium miſit, ſignificans depoſitionẽ Iohannis. q̃s cum legiſſet Innocentius, exhorruit temeritatẽ Theophili, ac faſtũ eius ægre ferẽs, ſcripſit ad Honoriũ imperatorẽ fratrẽ Arcadij, vt cõgregari faceret ſynodũ occidentaliũ epõrum. rogat Honorius papã, vt mittat aliqs epõs & clericos Ro. ecc. q ipſius eplas fratri pſentent. Erat aũt tenor eplæ Honorij ad Arcadiũ: Tertio iam ſcribo ad mãſuetudinem tuam, orans, vt quæ contra Iohannem Conſtantinopolitanum epiſcopũ maligne geſta eſſent, corrigeres. verum id hactenus factum non eſt. idcirco rurſum p ſanctos epiſcopos atq; presbyteros ſcribo, pacis eccleſiæ auidus, & ingenti cura ſolicitus. pacatis eñi eccleſiis, imperio noſtro quoq; pax proueniet. Iubeas ergo epiſcopos orientales Theſſalonicæ conuenire. noſtri quippe occidẽtales epiſcopi electos viros miſerunt epiſcopos ac presbyteros Ro. ecc. eos omni cum honore ſuſcipias, q̃ſo, vt ſi Iohannes iuſte depoſitus eſt, doceãt me ab eius cõmuniõe diſcedere: ſin aũt deprehenderint malignatos orientis epõs, ab illorũ itidẽ cõmunione ſecernãt. Hoc aũt ante oĩa poſtulo, vt Theophilũ Alexandrinum epm iubeas etiam inuitũ adeſſe. p hunc eñi mala oĩa emerſiſſe memorantur. His ſcriptis, acceſſerunt orientem verſus miſſi. ſed q̃ta fine aduerſa p inſidias paſſi, vix plene poſſet narrari. Itaq; tandem Innocentius papa excitauit Arcadium imperatorem pro eo, ꝙ aſſenſit depoſitioni & exilio Iohannis, q quidem Iohannes etiam ab Armenia interim detruſus, mittitur in deſertũ: & cũ non poſ-

Anaſtaſius papa.

Libri Origenis à quibuſdam reprobati.

Chryſoſtomi & Epiphanij obitus.

Innocẽtius papa.

ſet

ſet egredi, ductus à militibus.erat imber vehemẽs,& rurſum ingens æſtus,q̃ ipſe ꝑ delicijs habebat. Tum ꝑ trimeſtre tẽpus iter difficilimũ cõficientes,venerũt in templũ S. Baſiliſci martyris,q ei apparuit nocte,dicẽs:Frater Ioh. cõfide,cras enĩ ſimul erimus. laborabat febribus vir ſanctus.ſumptis ibidẽ cœleſtibus ſacramẽtis,corã effudit orationẽ,dicẽs:Gloria ſit Deo oĩm cauſa.cõſignansq́ꝫ ſe cruce,migrauit ad dñm.Quo migrãte,grãdo vehemẽs in Cõſtantinopolim & in oĩa ſuburbana eius deſcẽdit,dicẽtibꝰ cũctis hoc ex ira Dei ꝓueniſſe. qbus verbis fidẽ fecit mors reginæ,q̃ fuit magna cauſa

Ioh.cur vocatus Chryſoſtomus.

eius exilij.mortua eſt poſt eum 4.die. Iohãnes itaqꝫ Chryſoſtomus migrauit ad dñm anno dñi 408.vocaẽ aũt os aureũ,eo ꝙ cum in exilio libros eccleſiaſticos dictaſſet,diabolus atramentũ q̃ ſcribebat,euertit:q̃ euerſo,vir Dei calamũ ori ſuo impingẽs,aureas literas ſaliua oris ferẽ ſcripſiſſe. Innocẽtius papa Cataphrygas hęreticos ab vrbe de-

Hæreſis cataphrygaꝝ & Pelagij.

pulit,Pelagiũ monachũ &Cœleſtinũ hæreſeos dãnauit,eo ꝙ liberꝰ arbitriũ gratiæ diuinæ ꝑferret,& ꝙ diceret,ad implẽda diuina iuſſa voluntatẽ ꝑ ſe ſufficientẽ eſſe. cõtra hos etiã multa ſcripſit Auguſtinus.Pelagius aũt in Britannia ꝓficiſcẽs,totã inſulã ſuo infecit errore.Ad hæc infantes ſine peccato originali naſci decernebat,& tam inſontes,q̃ inſons fuit Adã ante pctm̃,nec ideo baptizãdos eẽ,vt à pctõ ſoluanẽ,ſed vt ꝑ adoptionẽ in regnũ Dei admittanẽ:eſſe tñ eis extra regnũ Dei,æternã & beatã vitã. Adã etiã dixit ſolum ſuo pctõ læſum fuiſſe,eumq́ꝫ mortuũ non ex culpæ merito,ſed ex cõdi-

Hæreſis Deum corpus aſſerens.

tione naturæ,qa moriturus erat,etiã ſi non peccaſſet.dicebat etiã irritas eſſe oratiões q̃ fiũt ab eccleſia.de hoc in ep̃la Auguſtini. Oriẽtales etiã monachos tam grauis exagitabat q̃ſtio,vtrũ ſ. Deus humanũ corpus haberet. ſimplicioribus enĩ eremitis Deũ ſub humano ſtẽmate eſſe adſtruẽtibus,qa ſcriptura ſacra narrat de facie,manibꝰ, oculis& pedibus Dei,alij aũt ſpũaliter hæc intelligẽda dixerũt,& cõdemnaẽ hæreſis contraria,

Hæreſis ꝑdeſtinatoꝝ.

de q̃ 24.q.2.c.pe.Eodẽ etiã tpe,vt refert Sigisbertus,hæreſis ꝑdeſtinatoꝝ cœpit ſerpere,q hæretici de diuina gratia & ꝑdeſtinatione diſputãtes,aſſerebãt ꝙ nec pie viuentibus ꝓſit bonoꝝ opeꝝ labor,ſi à Deo ad mortẽ ꝑſciti ſunt:nec impijs obſit ꝙ improbe viuant,ſi fuerint ꝑdeſtinati ad vitã. q̃ aſſertio ꝑiculoſa,&bonos à bonis retrahebat, & malos ad mala ꝓuocabat. Hæc hæreſis ex libris B. Auguſtini male intellectis,initium habuiſſe dicit,vt refert Anto.

Honorius Imp. ludum gladiatoriũ Romæ amouit.

Ad Honoriũ redeo,q anno dñi 399. Theodoſio patre defuncto,occidẽtale imperiũ gubernabat. factus ſane imperator,mox ludũ gladiatorium q Romæ celebrabaẽ,remouit. qdam enĩ monachus Tilimachus ꝑ hac cauſa venit Romam:& dum nefandũ ſpectaculũ agereẽ, & ipſe intrauit in ſtadiũ, nitebaturq́ꝫ pugnantes gladijs ſeparare. cumq́ꝫ ſpectatores aduerſus eũ ſæuirẽt,& effuſiõe ſanguinis graſſarenẽ,arbitrũ pacis lapidibus occiderũt. Hoc agnoſcẽs imperator,illũ monachũ q ab oriẽte hac cauſa venerat,inter martyres numerauit, nefandũq́ꝫ ſpectaculũ penitus abſtulit. Hæc ex Tripartita hiſtoria.

Gildo tyrãnus.

Interim Gildo,quẽ Theodoſius Aphricę ꝑfecerat,vt ſupra eſt dictũ, cognita morte Theodoſii,paꝝ ſpei in pueris ponens,cœpit Africam vẽdicare,cuius frater Maſcezel,cũ eſſet fidelis, germani ꝑfidiam detexit. Gildo aũt duos fratris filios interim occidit,cõtra quẽ iam vt hoſtẽ, idẽ Maſcezel cũ exercitu miſſus,eũ in fugam vertit,& ſtrangulari captũ fecit. ſed & ipſe Maſcezel poſt fratris necẽ impietatis ipſius imitator,imperiũ affectauit,atqꝫ ꝑ eo à militibus interfectus eſt.

Stilico tyrãnus.

Superat Stilico,quẽ oriẽti ꝑfecerat Theodoſius,q erat de gẽte Vandaloꝝ, ſocerq́ꝫ Honorij factus.fuit aũt ꝑfidiſſimus,cõſtituens imperiũ filio ſuo Eutherio,ſed non priusq̃ imperatores ita calamitatibus inuoluiſſet, ꝙ facile eis vel occiſis vel occupatis, id patrare potuiſſet.itaqꝫ primũ Vandaloꝝ,Sueuoꝝ,Burgundoꝝ, Alanoꝝq́ꝫ gẽtes excitauit cõtra Ro. imperiũ. Deinde Viſigothos,qbus ꝑeſſe debuerat,curauit ſtipẽdijs priuare ſolitis,doloſe ſuadẽs imperatoribus illos minime fore neceſſarios, ſperãs illos ad cõtumeliã acceptã,Italiam inuaſuros,ſicut & factũ fuit.

Vãdaloꝝ origo.

Plinius Germaniã ex Agrippę traditionibꝰ deſcribẽs,Vandalos & eoꝝ partẽ Burgũdiones, vnã dicit eſſe ex qnqꝫ interioris Germanię partibus gẽtẽ. Alani aũt,inq̃t,etſi ſint Scythę origine,in ipſis tñ Vandaloꝝ regionibus habitabant. Cõſentire videnẽ Sueto. Tranquillus & Cor. Tacitus,q oẽs volũt Vandalos,Burgũdiones,Sueuos & Alanos, vetuſtam originẽ ex Germania habere. Eſt aũt Vandalia, regio & pars Poloniæ ſeptẽtrionalis. fuit à Vandalo fluuio,qui regionẽ interfluit,cognominata. hanc regionẽ,vt refert Bergomẽ. imperante Cõſtantio Magno,Gebrich Gotthoꝝ rex potẽter inuadẽs, Vandalos cum Viſimar eoꝝ rege victos,à ꝓprijs ſedibus deturbauit,qui Vandalia relicta,noĩe retẽto,Pannoniam habitandam à Cõſtantino impetrarũt,vbi & 40. annis imperatoribus obſequẽtes manſerũt. veꝝ poſtea cum nec ibi cõfidenter ꝓpter Gotthoꝝ metũ diutius habitare audeeẽt,ad Oceanũ cõfugientes,piraticam aliquandiu exercuerunt vitam. ſed à Gepidis fugati,rurſus Vandaliam reuerſi,loca priſca incoluerunt,vſque ad Stiliconis tem-

tempora, qui huiuſce gentis dñium accepiſſe fertur. Burgundiones vero ſcribit Vin-
cẽn. à Scythicis locis primũ prodiſſe e Scandia inſula. ſed vt ſupra dicitur, alij partem
Vandalorum fuiſſe memorant, Sueto. teſte, & bene, & referunt ꝙ Auguſti temporib'
ea pars Vandalorum, quibus Burgundionibus poſt nomen fuit, ad 80 armatorum mil
lia vlteriores Rheni ripas inſederat, quos Druſus & Tiberius Cæſares, ſicut Cornelius
refert, poſt ſubactam interiorẽ Germaniam, in ſedes proprias repulerunt, & extra vr-
bes locaq́ꝫ munita diſſiparunt. At Bergomenſis in ſupplemento inquit: Hi populi eiſ-
dem temporibus ſupra Rhenum fluuiũ conſederunt, ſed Valentiniani principis poſt-
ea temporibus ad Rhodanum fluuium deſcendentes, ibidem caſtra ponẽtes, locũ Bur-
gos appellarũt, & exinde incolæ oẽs appellati ſunt Burgundiones. Cumq́ꝫ 2 annis eo
in loco in tentorijs conſediſſent, nihil præſumentes, tandem à Ro. & Gallis iubentur
locum cum vxoribus & liberis inhabitare. nacti itaqꝫ domicilium ſecus Rhodanum,
eum locum poſtea ſemper tenuere. Et refert hiſtoria Tripartita lib. 12. ꝙ pro maiori
parte fuerint fabri lignorum, dum adhuc fuiſſent in patria. Audientes aũt Deum Ro.
ſuis fideliter ſuccurrere, vexati ab Hunnis, venerunt in Galliam: & à quodam epiſco-
po baptiſma petentes, qui eis 7. diebus ex indicto ieiunantibus, fidem expoſuit, & ba-
ptiſma conceſſit. ea fiducia paulo poſt Suptarium regem Hunnorum, dum crapulæ ni-
mium indulſiſſet, habentem 10000. armatorum, cum tribus millibus aggredientes, in-
terfecerunt. Deinde regem ſibi more aliarum gentium elegerunt. hos aũt reges con-
ſtat per multa ſecula regnaſſe in Celtica Gallia, vbi fuerũt hæ ciuitates, Senones, Lug-
dunum, Vienna. hi populi aliquando Hedui, quandoqꝫ Burgundiones, interdum Se-
quani ſunt appellati, hodie ducatus titulum tantummodo retinent. vnde Burgundio-
nes Rhodanus à Gallia Rom. prouincia diuidebat, qui Heluetijs Heduisq́ꝫ ac Lingoni
bus finitimi erant. Rhenum deinde fluuium pro fine habẽt, vnde & inter Rhodanum
& Rhenum fluuios, Burgundionum ducatus quinqꝫ dierum itineris expediti habere
dicitur, in cuius medio Biſuntina ciuitas ſituatur, vt refert Bergomenſis. Anno igi-
tur Honorij ſeptimo, Vandali, Burgundiones & Alani à Stilicone impulſi, Rhenum
tranſierunt, Sueuosq́ꝫ in Heduis & circa ea loca repertos, in ſuam aduerſus Rom. con-
iurationem receperunt. fuiſſe aũt traduntur trecenta vel (vt alijs placet) quadringenta
armatorum millia. Igitur Vandali, Burgundiones, Sueui & Alani, ad diripiendas va-
ſtandasq́ꝫ Gallias ſunt profecti. Burgundiones vero ſedes illico capere conſtituerunt
apud Heduos, Veſontios, Lingones, Cabiloneñ. Matiſconeñ. verius tamen videtur, ꝙ
prius eaſdem ſedes occupauerint ex ſupra dictis. Vandali, Sueui & Alani, relictis Bur-
gundionibus in Heduis, in Aquitaniam tranſiere, oẽmq́ꝫ Galliaꝝ partẽ intra Pyrenæ-
um & Ligerim populationibus fœdarunt, conatiq́ꝫ in Hiſpanias irrumpere, difficulta-
te montium retenti ſunt. Eodem tempore Gratianus inſulam Britanniæ per tyranni-
dem inuaſit, & à Ro. militibus mox occiſus eſt. Conſtantinum quẽpiam ex infima mi-
litia, ſola ſpe noĩs inducti, imperatorem elegerunt. is tranſit in Gallias contra barba-
ros, & apud Cenomanos ſe cõtinens, pacem cum illis tractauit, ſed illuſus, miſit tñ iu-
dices in Hiſpanias, quos prouinciæ obedienter receperunt, vſqꝫ ad Dindymũ & Seueria-
num Palatinos fratres viros nobiles. hi moliti magis ſunt tyrãno reſiſtere, ac ſe & pa- Palatini
triam Honorio conſeruare. Miſit in iſtos Conſtantinus Pictos, qui ab Honorio in fœ- Dindym⁹
dus recepti, & in militiam Britannicam electi, Honoriaci appellabantur: eisq́ꝫ Hono- & Seueria-
riacis, duce Cõſtantio filio, quem ex monacho Cæſarem fecit, in Hiſpanias miſſis, Din- nus.
dymum & Seuerianum occiderũt. vnde ipſis ſublatis, Honoriaci proximum Palati-
norum agrum, permittente in præmium Conſtantio tyranno, populati ſunt. Interea
pagani proxima Pyrenæo incolẽtes, ipſius mõtis ſaltus pro ſua ſalute tueri annixi ſunt,
quos Cõſtãtius & Honoriaci viribus deturbabãt, ac Vãdalos, Sueuos & Alanos intra Hi-
ſpanias admiſerũt, vt eoꝝ freti auxilio, in pda ſemel deguſtata poſſent licẽtius deſæui-
re. at hi patefacto Pyrenæi clauſtro, horrẽdas & inauditas ſtrages hoĩm cõmiſerũt, vr-
bẽ Aſturgã expugnarũt, Toletanũ agrũ vaſtauerũt duxere inde, quo furor eos pdæq́ꝫ
ſpes certior attrahebat. Scribit Oroſius lib. 7. ꝙ gẽtes iſtæ poſt vaſtatiões & varias cæ-
des, quorum ipſos quoqꝫ modo pœnitet, habita ſorte & diſtributa vſqꝫ ad nunc poſſeſſione
cõſiſtunt. multa, inquit, mihi de huiuſmodi rebus loquẽdi facultas foret. Irruptæ ſunt
Hiſpaniæ, cædes ac vaſtationes paſſæ ſunt. nihil quidem nouũ illud ſuſtinuere à barbaris,
quod p 200. quondam annos paſſæ fuerãt à Ro. quod etiam ſub imperatore Galieno p annos
prope 12. Germanis euertentibus, exceperunt. Id tñ clementia Dei pcurauit, vt ſicut in
euangelio cõmonet, Si vos pſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam: quiſq́ꝫ egre-
diens quod abire vellet, ipſis barbaris mercenarijs miniſtris ac defenſoribus vteretur. hoc
ipſi tunc vltro offerebant, & qui auferre omnia, interfectis omnibus, poterant, parti-
culam

culã ſtipẽdij ob mercedẽ ſeruitij ſui & trãſuectiõis onus flagitabãt:& hoc qdem à pluribus factũ eſt. Qui aũt nõ crediderũt euãgelio, nõ dederũt locũ iræ iuſtæ, ac ſupuenientę ira oppreſſi ſunt. quanq̃ & poſt hoc q̃q; continuo barbari execrati gladios ſuos, ad aratra cõuerſi ſunt, reſiduoſq; Ro. vt ſocios modo & amicos fouẽt, vt inueniant iam inter eos qdam Ro. q malint inter barbaros pauperẽ libertatẽ, q̃ inter Ro. tributariã ſolicitudinẽ ſuſtinere. Hæc ille. Ex qbus elicio, Oroſiũ cõmendaſſe Alanos, Sueuos ac Vãdalos, q̃d & in ſequẽti cap. etiã innuere videt, vbi ponit Vandalo℞, Sueuo℞ & Alano℞ ſcripti tenorẽ ad Honoriũ. Ad Stiliconẽ q hũc accẽdit ignẽ, redeo. Anno itaq; ſalutis noſtræ 407. Viſigotthi dolo Stiliconis ſtipẽdio priuati, in Pãnonia ſeceſſerũt, vbi regẽ q̃ p annos 25. caruerũt, creauerũt ex familia Baltheo℞, Alaricũ noĩe, cui Radagaſus & ipſe Gotthus cũ ducẽtis millibus ſẽ iũxit. hi duo Thraciã & Pannoniã & Noricũ, *oẽmq; Illyricũ, ac primã Italiæ partẽ miſerãdis ſtragibus ac direptionibus afflixerũt. Radagaſus rex, q nondũ fidẽ Chriſti ſuſceperat, ex cõpoſito repẽte totã Italiã puaſit. Scytha erat, q oẽm Ro. gñis ſanguinẽ dijs ſuis deuouerat. Hæc igit immaniſſima belua dũ vrbi Romæ appropinquat, pauor ingẽs Ro. inuaſit; diſcurrũt in vrbe pagani, clamãtes hæc ſe ideo ppeti, q̃ ſacra deo℞ neglexiſſent, de repetẽdis colẽdiſq; ſacris grãdis fit q̃rela blaſphemantiũ nomẽ Chriſti. Trãſgreſſus Radagaſus Apœninũ, inter hæc ſubito diuina virtute cõterritus, in aſpero Feſulani montis iugo ſe cũ ſuis recepit copijs: & qbus ante anguſta videbat Italia, in vnũ & paruũ mõtis verticẽ trudũt: q cũ fame & ſiti laborarẽt, Radagaſus ſpem fugæ ponẽs, clã ſuos deſeruit: ſed in hoſtes qui miſſi fuerãt, incidẽs, capit, moxq; interficit. ſed & cęteri à Ro. aut capti, aut occiſi ſunt. Tãta tum multitudo captiuo℞ Gottho℞ fuiſſe fert, Paulo teſte, vt viliſſima℞ pecudũ modo ſingulis aureis vẽderent. Hoc rege occiſo, Alaricus ſuperueniẽs, Ro. cœpit vaſtare puincias. hic tñ Chriſtianus erat, mãdauitq; imperatori Honorio, vt aut ſecũ bello cõgrederet, aut Gotthis locũ ad habitandũ in ſuo imperio tribueret. q̃re Honorius cõmunicato cõcilio, Gallias furori Vãdalo℞ tũc expoſitas, illis aſſignauit. cũ itaq; Alaricus hãc cõceſſionẽ acceptaſſet, & Gallias petere conſtitueret, recreationẽ ſuo℞ aliquantiſp apud Placentiã facere tẽtauit. Stilico comes reip. intelligẽs Gotthos pacia fiducia militarẽ diſciplinã cõtemnere, & caſtris oĩno immunitis ſalutẽ ſuã nimia ſecuritatẽ negligere, ſacrũ delegit paſchæ diẽ, in q̃ partim religiõe ocioſos, partim epulis & vino obrutos, ad vnum oẽs cõfodi poſſe non dubitat. Immiſitq; Saulem ducem ſuum a gente Hebræum, cum paratiſſimis copijs, qui irruit ſacro die in Gotthos, magnãq; cædẽ in principio edidit. tantã tñ multitudinẽ tã celeriter cõficere nequibat, ſed dilapſi qſq; hoſtiũ manibus, ad regis tabernaculũ cõuenerũt. Gotthi cũ nedũ ceſſare hoſtẽ, ſed magis ac magis inſtare cõſpexerãt, rabidi cõſurgẽtes, recollectis viribus, militibus Saulis mirabili pcella repreſſis, in fugãq; cõuerſis, eos pene ad internecionẽ cæciderũt. cõſternatus aĩo ad eius ſtragis nunciũ Stilico, exercitũ reparaturus, ſupplementũ ab imperatore poſtulauit. Honorius vero pfidiã ipſius, & qd moliret intelligẽs, immiſit duces. q dignã à ſceleſtiſſimo ſumpſerũt vltionẽ. Eoq; modo Stilico ipſe, q iuxta Oroſii verba, vt vnũ pue℞ purpurã indueret, totius gñs humani dedit ſanguinẽ, cũ Eutherio filio, cui parabat imperiũ, occiſus eſt. Ve℞ parua prudentia in dolore iuſtiſſimo vſus eſt Honorius, q in ſceleſtos patrẽ & filiũ animaduerſurus, neminẽ ſubrogabat exercitui ducẽ. q̃ factũ eſt, vt Gotthi in magnã ex pfidia irã moti, iã in Gallias pgere nolẽtes, ſed furibũdo animo cœptũ iter deſerẽtes, in Liguriã quã iã trãſierãt, reuerterent. itaq; ſpoliãtes, Aemiliã Flaminiãq; deuaſtãt, & p Tulciã vſq; ad Romã pcurrẽtes, qcqd ex vtroque latere fuit, in pdã diripiũt p totũ annũ. vrbẽ deinde obſederũt, & nullo defenſa exercitu, nõ tñ paruo negocio, irruperũt. Quo tpe Hieron. apud Bethleẽ floruit. capta eſt vrbs, q̃ totũ cepit vrbẽ. ſed fame perijt ante, q̃ gladio, & vt Hieron. ſcribit ad Principiã, vix pauci q caperent, inuẽti ſunt. ad nefarios cibos irrupit eſurientiũ rabies, & ſua inuicẽ mẽbra laniarũt, dũ mater nõ parcit lactãti, ſed recepit vtero quẽ paulo ante effuderat, id factũ eſt calẽn. Aprilis, anno ſalutis 412. ab vrbe cõdita 1164. Alaricus tũc iuſſiſſe fert, vt ſi qs in loca ſctã fugeret, nihil mali pateret: deinde q̃ntũ poſſent pda inhiãtes, à ſanguine tẽperarẽt: & ita q̃d ante inauditũ fuit, immaniſſimi barbari cõfugientibus ad eccleſias pepcere. de q̃ B. Aug. in principio li. de ciuit. Dei. At Innocẽtius tunc Ro. ecc. pſul, tanq̃ iuſtus Loth ſubtractus à Sodomis, occulta puidẽtia Dei apud Rauẽnã tũc agẽs. peccãtis populi nõ vidit excidiũ. In tãta vrbis direptiõe duo memoratu digna notat Blõdus. Galla Placidia Theodoſii filia, & ſoror imperato℞ Honorij & Arcadij, in capto℞ ſorte abducta, victoris caſtra barbari ſecuta, Athaulpho Alarici cognato copulat matrimonio. ſed & vaſa S. Petri miniſterio ſacra, põdere, magnitudine & pulchritudine eximia, à Gotthis abſportata, regis iuſſu in baſilicę cuius erãt, arcam,

Alaric⁹ rex. Radagaſus.

Radagaſus occiditur.

Saul Hebræus dux.

Stilico interficitur.

Roma capitur à Gotthis duce Alarico.

Innocentius papa.

Galla Placidia capta.

magna

magna cū Romanorū Viſigotthorūq; admiratione,fuerūt relata. Tertia deinde die
qua ingreſſi fuerant Gotthi vrbē,dereliquere. Campaniā mox & Lucaniā & Brutios
populati ſunt. fretū poſtea traiecere,vt Siciliā diriperēt. conatos tēpeſtas prohibuit,
q̄ nauibus alliſis,aliquot cohortes abſumpſit. Moritur tum apud Conſentiā Alaricus
rex,quē gēs *ſepulchri iactura plurimi facere ſolita,ne vltio aliqua in mortui oſſa ex
Alarici mors.
erceri poſſet,amne Buſſento proprio ex alueo deriuato,corpus regis locello ditiſſi-
ma ſupellectili completo ſepelierūt:& ne id ſepulchrū ab incolis ſciri poſſet,amne in
curſum priſtinū reſtituto,foſſores qui operi interfuerūt,trucidāt in loco. De hoc Ala-
rico fert,cū pergeret Romā,venit ad quendā monachū valde venerandū,qui eū ad-
monuit,ne talia mala quaſi necibus gaudens & ſanguine,faceret. Cui Alaricus: Non
ego volēs proficiſcor Romā,ſed quidā mihi adeo moleſtus dicit: Perge & Romā de-
ſtrue. Alarico mortuo,ſubſtitutus eſt ei in regē Athaulphus ex Baltheorū gēte cogna-
tus,cui Galla Placidia primo captæ vrbis die fuerat deſponſata,cū qua poſtea apud ſo
Athaulphus rex.
rū Iuliū conſtat nuptias fuiſſe celebratas. Gotthi,mortuo Alarico,Romā ſunt reuerſi,
& ſi quid reſiduū fuit,locuſtarū more erodūt. Mulier aūt ſagax,fratrū nō immemor,
ſubtilibus blandimētis ad hoc mariti animū deflexit,vt vltro à Rom. imperatoribus
pacē peteret. Deliberabat tum Athaulphus,Roma funditus euerſa,alterā ædificare vr
bē,q̄ in locū demortui noīs Rom. nomen Gotthicū referret:& quēadmodū ea ciui-
tas Gotthia Romæ ſuffecta eſſet,ſic & ipſe nouæ cōditor vrbis,in Auguſtorū ſurroga
tus locū,poſteris imperij cognomentū à ſe relinqueret. Is t\u0304 etſi barbarus,cōmemo-
rante Placidia prudētiſſima muliere,cōſiderauit Romanā rem creuiſſe,& ad ea tēpo-
Tempeſtiua Placidiæ admonitio.
ra ſtetiſſe legibus & bonarū artiū diſciplinis,à quibus Gotthi abhorrebāt. ideo muta-
uit ſententiā,egitq; vt Romanæ dignitatis,cuius eſſe nequiret immutator,fore opta-
uerit inſtaurator. hinc Honorij Arcadijq; fœdera quęſiuit,q̄ poſt factas apud Forū Iu
lij nuptias,omnē emenſus Italiā,cū abiret,& apud Barcinonē citerioris Hiſpaniæ cō-
ſediſſet,in dies magis magiſq; petiuit. Arcadius interea defunctus eſt anno imperij ſui
xiij. relinquēs filiū noīe Theodoſiū octo annorū,quē ante mortē ſuā imperatorem ap
pellauit. qui ſuccedēs patri,regnauit annis 41. cū patruo Honorio xv. poſtea 26. mor-
tuus eſt Arcadius anno dn̄i 413. Ad Cōſtantinū tyrannū & Gallias redeo. Interea Cō-
ſtantius Cæſar ad Cōſtantinū genitorē ſe cōtulerat,qui erat Arelati,ſeſe in illa regio-
Conſtantini tyranni motus.
ne cōmuniens aduerſus Honoriū imperatorē & Viſigotthos,qui rege Athaulpho du
ce,cū ipſo imperatore aduerſus tyrānos cæterāq; barbariē ſe parabāt. Qua adductus
ſuſpicione,filiū Cōſtantiū Viennā miſit,vt vēturas ex Italia copias,ne ſe Viſigotthis,
qui iā tranſierāt,cōiungerent,impediret. Tum Viſigotthi apud Barcinonē & citerio
ris Hiſpaniæ loca quieti ſedebāt,vt cōtra Vandalos aut imperij tyrannos pugnarent.
Memor inter hæc Honorius,& ſuis & reipub. malis edoctus,q̄ pernicioſum eſſet,bar
baris rempu. cōmittere, Cōſtantiū comitē magiſtrū militiæ declarauit,atq; bello illi
tyrānico p̄fecit,qui dux impiger ex patricia gēte Romanus,in Gallias cū exercitu pro
fectus,Cōſtantinū tyrannū apud Arelatū clauſit,cepit & occidit:ſubſecutaq; eſt for-
Cōſtantini obitus.
tuna,ſiquidē tyrāni ſeſe lacerātes,labore illū ac periculo leuauerūt. Cōſtantiū etenim
Cōſtantini filiū,Gerontius comes ſuus apud Viennā interfecit,& in eius locū quendā
Maximū ſubſtituit, ipſeq; Gerontius à ſuis militibus paulo poſt occiſus eſt:quo occi-
ſo,Ro. milites qui prius rebelles,Conſtantinū in Britannia tyrannū creauerant,cum
Honorio reconciliati ſunt,& Maximū purpura exutū,in Hiſpaniā vlteriorē relega-
runt,quos quidē milites in Britannijs militare ſolitos,Honorius in Aphricā traijcere
iuſſit,& inde in Italiā reuocauit. Per idē tēpus Athaulphus gener Honorij,Viſigot-
thorū rex,petitā iniquis cōditionibus pacē,ab Honorio nō impetrauit:quare intelli-
gens imperatorē Italiæ clauſtra,ne in illā redire poſſet,cōmuniſſe,vlteriorē Hiſpaniā
capere,& inde in Aphricā trāſmittere adniſus eſt,& Athalū quendā Romanū in im-
patoris ſimulacrū erexit, qui in Hiſpaniā vſq; Bæthicam nauigio aduectus,iudices in
Aphricā miſit. ſed miſſus ab Honorio ad Aphricæ cōſeruationē Heraclianus,iudices
expulit,& claſſe parata in Athalū duxit,quē maritimo p̄lio ſuperatū,in terram fugere
Heraclianus tyrannus.
cōpulit. Hic Athalus Hiſpanis ſe credidit imperio Ro. fauētibus,qui eū ad Cōſtantiū
comitē Arelatū in vinculis perduxerūt. Deinde miſſus ad Honoriū,qui eū Romæ an-
te currū duxit in triūphū,& poſtea manu mutilatū,vitæ ludibrio apud Lipparim in-
ſulā relegatus cōſenuit. Heraclian9 aūt ob eā rē cōſulatus honorē adeptus,in perfidiā
& ipſe prolapſus eſt. Sabino nanq; domeſtico ſuo,callidiſſimi ingenij viro,in generū
aſſumpto,periculoſiſſimos oīm cōciuit motus. armarūt nāq; ambo claſſem maiorē
nunq̄ viſam. naues habuiſſe ſert quatuor millia ſeptingētas,ſecundū Oroſiū,qua lit-
tori Italico pulſa,Heracliano ductore,occurrit cū populo Rom. Marinus comes. ſed

vv priuſq̄

priusq̃ prælĩũ inireť,Heraclianus territus,fœdiſſimã cõmiſit fugã.nã cũ hoſtes inſta-
Martinus comes. rent,arrepta onerariæ nauis ſcapha,ſolus Carthaginẽ rediit,atq; ibi militari tumultu
interfectus eſt.Sabinus gener eius Cõſtantinopolim fugit,vnde poſt aliquantũ tem-
pus ad Honoriũ reductus,exilio eſt dãnatus.Tyrãnis tot tantiſq; ſublatis,adductus
eſt in ſpem Honorius,poſſe inſtaurare occidẽtis partẽ iam collapſam.nã in Aphrica,
Britãnijs & Italia res erãt quietiſſimæ.quare ſtatuit Honorius barbaros inuadere, in-
tra fines Romani imperij debacchantes,& Viſigotthos prius ea ratione,ꝙ citerioris
Hiſpaniæ loca tenerent,vnde in ipſos ex Italia exercitus mitti poſſet.accedebat ꝙ ea
gente,multo cæteris barbaris potentiore,deleta,ſpetabat facilimũ fore,Alanos,Sue-
uos,Vandalos & Burgundiones remotiora incolentes loca imperij,& inter ſe vt cõ-
ſtabat diſſidẽtes,cõficere.Iuſſus itaq; ab Honorio Cõſtantinus,apud Arelatũ cõſtitu-
tus Galliæ vrbẽ,exercitũ reparauit,& breui magna rerũ gerendarũ induſtria,Athaul-
phum regẽ cõmeatu,omni ora Galliarũ & citerioris Hiſpaniæ maritima,intercluſit,
Narbonamq; linquere,& in vlteriorẽ fugere Hiſpaniã coegit.Vnde & in illas addu-
ctus difficultates Athaulphus,vires reparare conatus eſt,ſed ſui Viſigotthi ferebant
indigne eũ Gallæ Placidiæ vxoris blanditijs credidiſſe,& triennio anteacto tẽperaſſe
à bellis,in qbus facile potuerat Honoriũ,tyrannorũ motibus agitatũ,imperio pelle-
re,ac quaſcũq; maluiſſet prouincias occupaſſe.Hinc primo vocati,nõ paruerũt dicto,
Athaulphi mors. & demũ regẽ ipſum dolo circunuentũ,tertio anno q̃ creatus rex fuerat,obtruncarũt.
Sigericus aũt illi fuit ſurrogatus.ſed cum is etiã ad pacem q̃ offerreť,promptus erat,
Vallia rex. dolo ſuorũ pariter occiſus eſt.Vallia huic ſucceſſit,qui ad pacẽ & ipſe pronus erat:&
tñ Viſigotthorũ rabiem expleturus,magnã eorũ manũ nauigio armiſq; inſtructiſſi-
mam,tranſmittere in Aphricã eſt molitus.ſed hi oẽs Gaditani freti naufragio perie-
runt.quare eius memor,vltra adduci nõ eſt paſſus,vt aliã expeditionẽ in Aphricã mit
teret,quin ſpreto Viſigotthorũ iudicio,pacẽ cum Honorio imperatore datis obſidi-
bus cõſtituit,& Placidia,quã poſt Athaulphi mortẽ honorifice apud ſe honeſteq; ſer
Placidia reſtituitur. uauerat,ex fœdere fratri reddita,ſuã reipub.operã eſt pollicitus aduerſus cæteras gen
tes.Ea pace firmata,Honorius Cõſtantio Cæſari declarato Gallã Placidiã ſorore in
matrimoniũ dedit,ex qua Valentinianũ ſuſcepit, qui poſtea Honorio fuit ſurroga-
tus,tertius eius nois imperator.Exinde vſus Conſtantius Valliæ regis auxilio,in Ala-
nos duxit apud Luſitaniã.barbari nanq;,Honoriacis prodentibus,Pyrenæi clauſtra
ingreſſi,ilico Hiſpaniæ vlterioris prouincias inter ſe ſortiti ſunt,ſoliſq; Vandalis Bæ-
thica,Alanis,Sueuiſq; Luſitania ſorte obuenit.Primũ aũt Conſtantij bellũ,Viſigor-
this adiuuantibus, geſtũ fuit aduerſus Alanos:q̃s ſuperans apud Emeritã,regẽ eorũ
interfecit.Hinc territi cęteri,rem Romanã per virtutẽ Cõſtantij ac pacẽ Viſigottho
rũ breui conſtituendã videntes,ab Honorio poſtularunt,vt pacẽ ſecũ conſtitueret,in
Ep̃la Vandalorũ, Alanorũ ac Sueuorum. hæc verba:Vandalorũ,Alanorũ,Sueuorũq; reges Honorio principi:Tu cũ omnibus
pacẽ habe,obſides recipe omniũ.nos nobiſcũ confligimus,nobis perimus,tibi vinci-
mur.immortalis tuæ erit quęſtus reipub.ſi vtriq; pereamus.Hæc Oroſius lib.vij.Cõ-
ſtantius aũt Vandalis & Sueuis petitæ pacis ſpem maximã faciens,eamq; ob rem ad
imperatorẽ proficiſci ſimulans,Rauennã & ipſe cũ vxore Placidia acceſſit,vbi Hono
rius Conſtantiũ purpura indutum,occidentalis imperij fecit conſortem.Prima dein
de Cõſtantio cura fuit,ſtabilito quod cum Vallia Gotthorũ rege fecerat,fœdere,ſibi
Toloſam cũ aliquot prouinciæ ciuitatibus,q̃ omnis regio barbarorũ vocabulo tunc
Vaſconia, Latine Gotthia occidẽtalis nuncupabatur,permiſit,armareq; in barbaros
eum tentauit.Poſtq̃ vero imperatores ſatis multa de repub.adminiſtranda commen
ti fuerant,Honorius Romã eſt profectus,Conſtantius vero parandis his,q̃ expeditio
ni Hiſpanicæ duceret neceſſaria,ſubſtitit Rauennæ,vbi ſeptimo imperij ſui menſe
immatura reipu.morte p̃reptus eſt. Anno dñi 400.S.Martinus ad ſuperna migra
uit. Anno dñi 401.S.Ambroſius carnis debitũ perſoluit. Circa hæc tẽpora cõponiť
Thalmud Iudæorũ.i.doctrina à duobus Rabinis,ſ.Rabina & Rabaſſe,liber maior de-
Thalmud Iudæorũ. cem biblijs,in quo ſunt inextricabilia mẽdacia cõtra omnẽ legẽ diuinã naturæ ac ſcri
pturam.videntes eñ legem ſuã in dies deficere,& fidem Chriſtianã proficere in toto
orbe, hos duos inſtigarunt Rabinos,prohibentes ſub pœna mortis,ne quis aliquid
negaret de his q̃ in eo continenť. In hac gñatione vaſtať miſerabiliter Gallia,de qua
vaſtatione S.Hieronymus ſcribit ad Geruntiã de monogamia,vbi inter cæteras:Quid
agam?inquit,fracta naui, de mercibus diſputo.innumerabiles & ferociſſimæ gentes,
vniuerſas Gallias occuparũt.quidqd inter alpes & Pyrenæũ eſt,q̃d Oceano & Rheno
claudiť,Quadus,Vandalus,Sarmata,Alani,Gepidæ,Heruli,Saxones,Burgundiones,
Alemani,& o lugenda reſpub.hoſtes Pannonij vaſtarunt Moguntiacum : nobilis

quon

quondam ciuitas,capta atq́ ſubuerſa eſt,& in eccleſia multa hominũ millia trucida-
ſa. Vangiones longa obſidione deleti,Remorum vrbs ꝑpotens,Ambiani,Atrebates,
extremiq́ hominũ Morini,Tornacũ,Nemetes,Argentoracũ,translatæ in Germaniã
&c.nõ poſſum abſq́ lachrymis Toloſæ facere mentionẽ. Per hæc tẽpora Franci for-
midini finitimis eſſe cœperũt. Eſt Treuiris ciſrhenana potens ciuitas,cui ꝑerat Lu.pa
tricius Romanus,cuius vxorẽ,quia Lucius Galliæ præſes proſtituerat,conſiliũ capit
transferendæ ad Francos ciuitatis,remq́ felici euentu exequit.potiti vrbe Franci,cũ
anguſtati ſedibus,proferre terminos percuperent,pars ſe alio conferre ſtatuit,triũq́
& viginti millium manũ,Ibro duce educentes,in penitiorem Galliam irrumpunt,ad
Sequanam vſq́ fluuiũ oĩa percurrentes:vbi agroꝝ & fluenti amœnitate delectati,ſta
tionẽ habuere. Eo in tempore nemo adhuc in Francis regiũ nomen aſſumpſerat. pri
mus omniũ Marcomirus dominationem in Francos accepit,quẽ à Priamo Troiano
rum rege prognatũ,in veneratiõe habebãt Franci.hic præterq́ vallo muroq́ munire
vrbes nihil illuſtre fecit,ſed erat illi filius Pharamundus,corpore & animi præſtan-
tia inſignis.hunc ſibi primũ regẽ conſtituunt,regendi permiſſa poteſtate,qua mode
ſtiſſime adminiſtrata,vndecimo poſt acceptum regnum anno morte abſumptus eſt,
relicto Clodio filio regni hærede.hic Pharamundus autor fertur fuiſſe legis Salicæ.
Nam cum ad Rhenum vſq́ perueniſſent Franci,feriſq́ moribus viuerent,quatuor ex
Sicambris ſpectatos primates ſelegit,qui populo legẽ ferrent,Vſugaſtum ſcilicet,Lo
ſogaſtum,Sologaſtum & Viſogaſtum,qui cõmuni gentis & procerum autoritate fre
ti,legem conſcripſere,quam Pharamundus edidit atq́ promulgauit,ad noſtram vſ-
q́ ætatem nominatiſſimam. Hic Clodius,à promiſſo capillo,Capillatus appellatus
eſt,qui augendi regni cupidus,cũ adhuc ium Germania anguſtis ſedibus arctaretur,
Thuringos ſibi finitimos,ſuæ ditioni adiecit,occupato Diſpargo oppido,vbi regni
ſede conſtituta,cum iam per Gallias Romana vis laberetur,ſoliq́ Belgæ imperium
non detrectarent,in Galliam Belgicam modicis prẹſidijs ſuffultam traiecit,atq́ agris
late excurſis,Cameracum cepit,prout in ſequenti generatione patebit. de hoc etiam
dictũ eſt ſupra generatione xiij.ſub Valentiniano. Anno dñi 419.finit Hormeſta
Oroſij,à mundi vero exordio 5618.

Germaniæ vaſtatio.

De Treuiris & de Frãcis.

Primates Francorum legẽ Salicã tulere.

Clodius Capillatus.

GENERATIO XV.

INnocentius primus vbi ſedit annos quindecim,moritur & ſepelitur in cœmite-
rio ad vrſum pileatum,eiq́ ſubrogatur in papatu Zozimus natione Græcus,ſedit
annum vnũ ſub Honorio & Theodoſio iuniore,incepitq́ anno dñi 429.ab exor-
dio mundi 5618.quintadecima generatio. Hic Zozimus conſtituit,vt diaconus læuã
tegat.conceſſit item,vt in parochijs cerei ſancto ſabbato benedici poſſent.bibere aũt
in publico clericis vetuit,& ne ſerui in clerum reciperentur,prohibuit. Anno dñi
421.Boniſacius natione Romanus,vrbis creatur epiſcopus,præſedit annis tribus,mẽ-
ſibus quinq́. Contra hunc quidam alius electus eſt,Eulalius dictus:quod vbi Hono-
rius,qui tunc Mediolani erat,intellexiſſet,inſtante Placidia ſorore,ambo ab vrbe pel
luntur,reuocatur tamen ſeptimo menſe Boniſacius,& ſolus vrbis præſul cõſtituitur.
Circa hoc ſcribit Honorius Boniſacio,vt habetur lxxix.diſt.Si duo forte contra fas
temeritate concertantiũ fuerint ordinati,nullum ex eis fieri ſacerdotem decernimus:
ſed illum ſolũ in apoſtolica ſede permanere cenſemus,quem ex numero clericorum
noua ordinatione diuinum iudicium & vniuerſitatis cõſenſus elegerit,vbi notat glo.
ꝙ cum ad imperatorem nõ ſpectet aliquid ſtatuere de electionibus & alijs rebus eccle
ſiaſticis,hoc fecit rogatu eccleſiæ,& eccleſia illud approbauit. Hic Boniſacius ſtatuit,
vt nulla mulier aut etiã monacha,pallam ſacratam altaris contingeret aut leuaret,aut
incenſum ad altare daret. Anno domini 423.ſecundum Hermannum Contractũ
xx.S.Hieronymus preſbyter moritur pridie Calẽ. Octobris in Bethleem,ætatis ſuę
anno nonageſimoprimo. Quantũ iſte iuuerit eccleſiam Dei,nõ attinet dicere,cum &
vita eius ſanctiſſima omnibus placeat,& ſcripta eius ita in precio ſint,vt nemo magis
ab eruditis legatur.patre aũt Euſebio natus eſt in oppido Stridonis,quod à Gotthis
euerſum,Dalmatiæ quondam Pannoniæq́ in finibus fuit. Romæ puer baptizatus,
Græcæ,Latinæ & Hebraicæ linguæ pleniſſime eruditus,annoꝝ autem trigintavnius,
dum eſſet Romæ,preſbyter Romanæ eccleſiæ Cardinalis factus,dum ibi per trien-
nium ſacris literis inſudaſſet,& puritate vitæ abſtinẽtiæq́ eximia ſanctitatis exempla
præberet,tantum apud populum fauoris obtinuit,vt omnium iudicio,ſummo dign⁹
ſacerdotio cenſeretur. Sed dum quorundam clericorum & monachorum laſciuiam
increparet,non ferentes illi,inſidias ei ſtruxere. vnde veſaniæ eorum locum præbens,
ipſe ab vrbe receſſit,& ad Gregorium Nazianzenum *Conſtantinopolitanũ epiſco-

Zozimus papa.

Bonifacius papa.

Hieronymi vita & obitus.

pum profectus eſt eruditionis cauſa. deinde apprime eruditus, ad eremum tranſijt. ibi
quadriennio exacto, ad oppidum Bethleem remeauit. ibi in breui multos diſcipulos
coadunatos in ſancto propoſito vitæ religioſæ inſtituit, & tranſlationi ſcripturarũ,
vir omni laude digniſſimus, inſudauit annis quinquaginta. Anno domini 425.
mortuo Bonifacio, clerici quidam Eulalium ad vrbem reuocant, qui vel indignatio-
ne vel contemptu rerum humanarum, reuocationem ſpernens, anno ſequenti mori-
tur. Eligitur autem in eius ſucceſſorem Cœleſtinus vir deuotiſſimus, natione Cam-

Cœleſtinus papa eligit.

panus. ſedit annis nouem. Hic conſtituit vt introitus Miſſæ diceretur ex pſalmis Da-
uid: ſed & Gradualia, Offertoria, orationesq́ꝫ cum modulatione ad Miſſam addidit.
Sub hoc Cœleſtino papa, vt habetur xv. diſt. ſynodus Epheſina celebratur. Ibidem c.

Concilium Epheſinum

Sancta, dicitur Sancta Ro. &c. & xvi. diſt. c. prima. §. tertia, inquit, ſynodus vniuerſa-
lis in Epheſo trecentorum epiſcoporum, contra Neſtorium Conſtantinopolitanum
epiſcopum, dicentem beatam virginem nõ Dei, ſed hominis tantũ eſſe genitricẽ, cele
bratur ſub Cœleſtino papa & Theodoſio iuniore. dicebat enĩ duas perſonas in Chri
ſto diſtinctas. ſed determinatũ eſt, vnã tantũ perſonã eſſe in Chriſto, ſed in duabus na
turis, diuina & humana, & beatã virginem, matrẽ Dei debere dici. Reuertor nũc ad
Honoriũ & imperij cauſas. Vbi enĩ Conſtantius obijt, vt circa finem ꝓcedentis gene-
rationis dictũ eſt, Honorius neceſſitate reipub. in eius locũ *Etium virũ patricium ex

Etius.

Mœſia oriundũ, ſubrogauit. Hic Etius Burgundiones nouos motus parantes bello
compeſcuit, Francosq́ꝫ iterato Rheni ripæ inſedẽtes, Gallias irrupturos, magna ſupe-
ratos cæde, repulit in Germaniã, & Alanos cœpit bello acerrimo agitare. hi nãqꝫ poſt
acceptã à Cõſtantio Cæſare cladẽ, apud Oliſiponem ſub tutela Sueuorũ quieuerunt.
Cõſtantij aũt morte audita, ad Emeritã reuerſi, eam *Galatiæ prouinciã quærebant
ſibi in patriã retinere. ſed Vandali atqꝫ Sueui metu Conſtãtij liberati, pacis voluntatẽ
abiecerũt, & in Ro. imperiũ coniurantes, arma iunxerũt. Etius itaqꝫ tanta barbarorũ
mole territus, in citeriorẽ Hiſpaniã ſe recepit. Tulit eam rem grauiter Honorius, Etiũ
ignauia ductũ, q̃d neceſſitas facere coegit, exiſtimãs: eamq́ꝫ ob rem Caſtinũ comitem,

Caſtinus comes.

genere Scythã, magiſtrũ militũ, & poſtea conſulem declarauit, miſitq́ꝫ eum Etio ſuc-
ceſſorẽ. is nouus dux, cõtractis vndiqꝫ auxilijs, exercitũ quẽ Etius habuerat, reparauit,
& tñ in citeriori Hiſpania cõtinuit. ipſam nanqꝫ belli molẽ ſupra modũ expauit, nec
mouiſſet ex Hiſpania citeriori, niſi fuiſſet ſibi auxilio Bonifacius comes Aphricę. Hic

Bonifacius comes.

Bonifacius Aphricã curabat, qui fuit paterna origine Thrax, ſed morum ingenuitate
Romanus. eundem S. Auguſtinus epũs Hipponeñ. ſumme dilexit, vt infra apparebit.
fuit & reipub. amãtiſſimus. vocauit illum Caſtinus aduerſus Vandalos, Sueuos & Ala
nos in cõſortem, geſſerũtq́ꝫ mox hi duo res laude digniſſimas, nec fuit dubiũ quin res
Rom. eorũ ductu breui erecta fuiſſet. ſed cũ Bonifacius gerendis rebus & cõſilio præ-
celleret, Caſtinus ob virtutes eius odium concepit: ingratoq́ꝫ vſus cõſilio, illum in vl-
teriora Hiſpaniæ miſſum, tanq̃ prædã hoſtium ab ſe ablegauit. quod quidẽ ægrius tu-
lit Bonifacius, & ilico comparatis occulte nauibus, in Aphricam exercitũ tranſmiſit.
ita factũ eſt ꝙ Caſtinus tanto collega priuatus, nihil dignum gerere poſſet. Anno

Honorius moritur.

dehinc dñi 426. Honorius Romæ moriť, anno imperij ſui 31. quorũ duos regnauit cũ
patre, cum fratre Arcadio xiij. & xv. cum filio fratris Theodoſio. Anno dñi 427.

Theodoſius iunior Imp. 51.

Theodoſius iunior Arcadij filius, ſolus tenuit imperiũ. Regnauit aũt poſtea annis 26.
Et cũ nemo Romæ honore ſubrogatus eſſet, accepit tyrannidẽ Iohãnes quidam, ma-
xime curãte Caſtino conſule, vt refert Blondus, qui nouũ imperatorẽ laudat, vt de Bo
nifacio comite à ſe transfuga ſumeret vltionẽ, fauitq́ꝫ hmõi conſilijs Etius patricius,
tum ꝙ grauiter tulit reuocationẽ ab Honorio ſui factã. Tumq́ꝫ Bonifaciũ ob virtutes
oderat, vnde nouos imperio cõſciuit motus, & cũ primis ad Italiæ inuaſionem Hun-
nos excitabat gentẽ Scythicam, q̃ auditis Viſigotthorũ ſucceſſibus, eorũ exemplo fi-
nibus egreſſa, apud Pannoniã per id tẽporis cõſedebat. Iohãne apud vrbẽ Romã im-
perante, Caſtinus conſul, qui dolos vtcunqꝫ poſſet in Bonifaciũ ſtrueret, vetuſtas ſibi
eſſe cũ eo imperatore ſimultates præ ſe tulit, ſimulq́ꝫ vereri ſimulauit, ne hinc Viſigot
thi, inde Vandali, Sueui & Alani, ſublato Honorij metu, ſe inuaderent, quem Roma-
narum copiarũ fauoribus deſtitutum, certiſſimũ maneret exitium. quare nauibus con
tractis exercitum impoſuit, & in Aphricam tranſportauit. ad Bonifaciũ ilico ſcribẽs,
oſtendit ſeſe barbarorum gladios fugientem, tam diu in Aphrica futurũ, quoad ex-
plorato noui imperatoris animo, aut tuto in Italiam traducere, aut rebus ſuis aliter

Iohannes tyrannus.

poſſet prouidere. Interea Iohannes imperator doli cõſcius, Bonifacium hoſtẽ pu-
blicum declarauit. Caſtinus per illud tempus apud Hipponẽ cõſtitutus, exercitum re-
parabat: & quoties de Bonifacio incideret ſermo, laudibus eum extollebat. Erat vero

Boni-

Bonifacius apud Carthaginem copijs abunde munitus, ad quē S. Auguſtinus ita ſcri-
pſit: Aphricæ littus (vt audio) miles tranſmarinus attigit, ſed eius exercitus dux, à ca- Lfæ Augu-
tholica fide diſſentit. quid aūt ſecum importet, ignoro. ab Italia es hoſtis publicus de ſtini ad Bo-
nunciatus. pacē inter vos fieri vellem, ſi ſcirem plenius quod ignoro. ſed dico ꝗd ſen- nifacium,
tio, tui cordis intentio dirigatur ad Deum. non militem timebis Hunnum, non Got-
thum. Ad hæc Bonifacius: Scio ꝙ ſit tua ſanctitas pro mea vita ſolicita, & q̄ aduerſus
me ille ordinauerit atq; diſponat. obuiamus ad mortē vltro tendentibus, quos noſtræ
victoriæ, vt credimus, faciet Chriſtus addictos. Breui poſt Caſtinus mediterranea
Aphricæ accedēs, oēs ſecum ducebat copias: nec erat obſcurū, adniti illū, vt rebellio-
ne populi cōcitata, vel captus ad ſe perduceret Bonifacius, vel adeo debilis redderet,
vt illū opprimere vel Aphrica poſſet expellere. aduerſus quē aperto bello Bonifacius
reſiſtere tentabat. Auguſtinus vero tantis motibus cupiens obuiare, Bonifaciū ad pa-
cem tentauit flectere. Cui Bonifacius: Caſtinus ille priuatus ex cōſule, vitæ meæ & no
minis, vt oībus notū eſt, perſecutor, meis ſe in Aphricā defenſionibus tradidit cōmit-
tendū. omitto pater beatiſſime, olim mihi ab eodē ingeſtas miſerias, oſteuſa pericula.
fugiens eum, nunc viuo. Thrax natus, vix Scythā euaſi. iuraui Deo ſub conſule miles.
ſed diuina prouidentia, quæ nouit planare ſublimia, & eleuare proſtrata, fecit de ſu-
perbo quod voluit, & hoſtem meū, me quieto, mihi addixit. ſufficit mihi tanta dete-
ctio. Timuit ſenator barbarū caput, timuit militem dux. dolore dicuntur iſta, pater
venerande, nam honoro illuſtriſſimū conſulē. ſed ne cōſueta fallacia mali erga me, vt
ſolet, aliquid moliat, putetq; ſuis fraudibus Ro. ducibus profuturū, ꝗd in meū vertat
exitium, de ſuis ſenſibus det tuæ beatitudini ſacramentū, ꝙ nō ſit aliquis in eius corde
dolus: ego item per oīa q̄ ſancta ſunt, iuro, qm̄ ſi apud eū animi reperero puritatē, eū
incolumē ac ſublimē Italiæ reddam. hoſtis aūt erit animæ ſuæ, ſi aliquid ſiniſtri in eo
inuenero. Ad q̄ Auguſtinus ſcripſit: Vir illuſtriſſimus Caſtinus ſacramento prodidit,
ꝙ ſit ab omni culpa & errore alienus, quem tibi (vt dicit) bene fœderatū, ille Soſinius Auguſt. re-
adhuc in palatio poſitus, falſis ſuggeſtionibus concitabat. mittat totū in mediū. nam ſcribit Boni
Daniel inimicis parcendo, regimen obtinuit. Chriſtus pro Iudæis crucifigentibus facio.
orauit. crede ei qui mihi iurauit. quærit, me pollicente, tua defenſione vitæ ſubſidiū.
Sed paulo poſt Caſtinū inſidiæ detexere. quare Bonifacius Auguſtino ſcribit: Graue
nobis eſt bellum, inimici mucro pectora noſtra pulſat. Deo funde preces, vt ſoles, tua
ſit nobis comes oratio. tuba terrifica, hoſtium clamor immanis adeſt. ſed his nō terre
mur, venerande ſacerdos. ergo pete dn̄m, vt iacula in hoſtes dirigat noſtra. Reſciue-
rat interea S. Auguſtinus Caſtinū peieraſſe. quare etſi Arrianæ ſectæ hominē non di-
ligeret prius, iam tn̄ in illum exarſit, Bonifacioq; ſcribit: Graui de pugna cōquereris.
vtile tibi tuiſq; do conſiliū. arripe manibus arma, oratio aures pulſet creatoris: quia
quādo pugnatur, Deus apertis cœlis ſpectat, & partem quā inſpicit iuſtā, illi dat pal-
mam. Tandem prælio facto, Bonifacius Auguſtino ſcribit: Manus ſuperba, Deo adiu Bonifacius
uante, cecidit, quæ audacia parſi ante gladiū vibrauit. multi ex aduerſo ceciderunt, de Auguſt. de
noſtris aūt, Chriſto iuuante, nullus. ora igitur venerabilis pater, vt talis de inimicis vl victoria.
tio ſæpe procedat. Quāuis aūt S. Auguſtinus catholici & amici partes ſuperaſſe gau-
deret, timere tn̄ non deſijt, & Bonifaciū ad pacē & fidē Ro. reipub. ſeruandā hortatus
eſt. Lecto, inquit, me vacare nobilitatē tuā nō credo latere, vltimūq; mihi diē venire
exopto. gaudeo tuæ victoriæ, ciuitatē defende ꝗſo Romanā, tuos vt bonus comes re-
ge. nil de viribus proprijs ꝓſumas, de autore glorieris virtutū, & nullū curabis penitus
inimicū. Caſtinus aūt ſuperatus ꝑlio, fragmēta exercitus ſui nauibus impoſita, in cite
riorē tranſportauit Hiſpaniā. Hæc cū intellexiſſet Iohānes tyrānus, copias oēs Hono
rio militare cōſuetas, nouo delectu auxit, nauigioq; in Aphricā aduerſus Bonifacium
ducere cœpit. erāt interea in Aphrica multi motus. Bonifacius nullā in Iohāne ſpem
habēs, Aphros gentē durā ſempq; rebellē, nullatenus prout cōſueuerat, à vaſtationibꝰ
ꝓhibebat. Quo in tpe S. Augu. ad eū ſcribit: Audi me, inquit, fili, immo Deū noſtrū re Auguſtinus
cole, qualis fueris viuēte vxore, quō cupiueris ſeruitutē Dei, nos nouimus, nos teſtes ſu Bonifacio.
mus. oēs actus publicos relinquere quærebas, & te in ociū ſanctum cōferre, viuere vt
monachi. id aūt ne faceres, ꝗd te reuocauit, niſi quia cōſideraſti nobis oſtendentibus,
q̄tū prodeſſet Chri eccleſijs ꝗd agebas, vt defenſæ ab infeſtatiōibus barbaroꝝ, quietā
& trāquillā vitā agerēt. poſtea iſta q̄ oībus patēt, ſecuta ſunt mala. Chriſtianus es, Deū
time. tu quidē dicis te habere cauſam, cuius ego nō ſum iudex, qm̄ partes ambas audi
re nō poſſum. ſed qualiſcūq; ſit tua cauſa, nunqd corā Deo negabis, ꝙ in iſtā neceſſita
tē nō peruenſſes, niſi bona huius ſeculi dilexiſſes? quō ergo potes tot hoīm armatoꝝ
cōcupiſcētiā, nō dico ſatiare, ſed aliqua parte paſcere, niſi ea facies q̄ Deus prohibet?

quid dicā de vaſtatiōe Aphricæ,quā faciūt barbari,reſiſtēte nullo,dū nō ordinas vn
de iſta calamitas auertat?quis hæc crederet,Bonifacio Aphricæ comite,qui cū paucis
ante oīa pacauerat,nūc patit tāta loca,q̄ plena populis fuerūt,eſſe deſerta?Sed dicas
Illis hoc eſt potius imputandū,qui tuis officioſis virtutibus nō paria,ſed cōtraria red-
dunt,quas cauſas iudicare nō poſſum.tuā cauſam potius adſpice,quā cū Deo te habe
re cognoſcis.ſi eñ bona tibi ſunt pſtita ab imperio Ro.noli reddere mala pro bonis.
ſi aūt mala tibi irrogata ſunt,noli reddere mala pro malis.quid iſtoꝝ duoꝝ ſit,nec
diſcutere volo,nec valeo.Ego Chriſtiano loquor.ſi adhuc te in armis verſari opus
Iohannes tyrannus. eſt,fidē teneas,pacē quæras.Vale.Hæc & alia literis ac nuncijs viciſſim egerūt. Inte
rim Iohānes tyrānus Aphricę applicuit,cōmiſſa Caſtino Italia,qui p Galliā ciſalpinā
veniēs,vrbes & oppida cōfirmauit.Varia itaq; Iohānes pſlia iniens,à Bonifacio ſupera
tus eſt,vt Guido ſacerdos Rauēnas aſſerit,& interfectus,Blondo referēte.In q̄ magis
quadrat,q̄d nōnulli & pſertim hiſt.Tripartita affirmat,Iohannē miſiſſe legationē ad
Ardaburius prætor. Theodoſiū,deprecatū,vt eū in imperio ſuſciperet,qui legatis in carcerē retruſis,Ar-
daburiū ptorē contra eū miſit,quē Iohānes apud Rauennā circūueniens cepit.quo ca
pto,ſperabat Theodoſiū liberatiōe eius flecti poſſe,vt ſibi traderet imperiū.Impera-
tor aūt mox filiū Ardaburij Aſparē deſignauit,qui vbi cognouit patrē à tyrāno tene-
ri,pro liberatiōe eius oīa tentare ſtatuit.Angelus aūt dñi ad pces Theodoſij in habitu
paſtoris apparēs,deduxit Aſparē & qui cū eo erāt,per paludē,q̄ Rauēnæ adiacet,pri-
us inuia.in ea nāq; ciuitate tyrānus degebat.trāſeuntes nāq; per ſiccū paludis aquā an
te immeabilē,venienteſq; Rauennā,portas inuenerūt apertas,& Iohannē tyrannū oc
ciderūt,Ardaburiū à vinculis abſoluerūt.hæc in Trip.hiſt.lib.xi.in fine.Occiſo Iohā
ne tyranno,vt refert pdicta hiſt.lib.xij.in principio,Theodoſius Valentinianū pene
Valentinianus tertius Imp.52. puerū,Placidiæ amitæ ſuæ ex Cōſtantio filiū,Cæſarē declarauit in occidēte,regnauit
xxx.annis.Placidia igit & Valentinianus filius,Caſtinū captū adduci fecerūt,ſimulq;
Etius in ipſa Roma captus,ad Valentinianū Rauenā eſt perductus.Cūq; duoꝝ hmōi
ducū demerita eſſent diſcuſſa,Caſtinum placuit in exilium mitti:Etius vero,q Hun-
nos quos prius prouocauerat cōtra Italiam,retraheret ſicut promiſerat,eſt ſeruatus.
deinde purgauit ſe Etius de iniuſto dolore,tantūq; effecit,q Placidia Galla hortāte,Va
lentinianus eū pfecit Galliarū regionibus,quas nec Viſigotthus,nec Burgundio poſ-
ſideret,eoq; profectus,ad Turonios,Andegauos,Cenomanos,Namnetes,*Cyantes,
qui & Veneti dicti,ſeſe recepit.Tum Scoti,Picti & Albienſes Britanniā inuadūt,Bri-
Britannia vaſtatur. tannoſq; parentes imperio,magnis calamitatibus affligūt:quibus cū Etius nō ſuccur
reret,neceſſitatis fuit deficere à repub.Sed cū barbariē ſufferre non poſſent,redeunt,
quibus tandē Valentinianus Gallionē cū legatione miſit,ac Britānos in fide cōtinuit.
Cūq; Bonifacius comes Aphricæglorioſe pfecit,inuidia ductus Etius,vt quidā vo-
lunt,accuſauit eū apud Placidiā q rebellionē meditaret.ſed & Bonifacio ſcripſit,ſi
accerſitus fueris,accedere noli.incuſatus eñ es,& doloſe vocaberis.cui credēs Boni-
facius,arma deponere,& imperatori prouinciā dimittere iuſſus,recuſauit.Tūc impe
rator aduerſus Bonifaciū duos miſit duces,Mauortiū & Galbionē.appulſis eoꝝ ducū
copijs Africano littori,Bonifaci⁹ illis cōgreſſus,eos pfligauit,duceſq; ipſos prius pe-
ne q̄ terrā cōtigerāt,interfecit.Clades hęc effecit,vt Frāci denuo Gallias irrūpere ſint
Francoꝝ in Gallias acceſſus. auſi.Etiū eñ bello Burgūdionū implicari vidētes,& imperatorē amiſſis in Africa co
pijs eneruatū viribus,ex Frāconia ſunt tranſuecti duce Clodio,Anno dñi 430.tranſ-
miſſo Rheno.habitabāt aūt vſq; ad Ligerim fluuiū Romani,vltra Ligerim dñabant
Gotthi,Burgūdiones habitabāt iuxta Rhodanū,Vandali,Sueui & Alani vlteriorem
Hiſpaniā pmebāt.Frāci ergo,Clodio rege Francoꝝ ſecūdo duce,Romanos,q Gallis
imperabāt,bello adorſi ſunt,& à Rheno vſq; in Carbonariā ſyluā fugāt,fundūtq;.in
greſſi Tornacū & Camaracū ciuitates,vniuerſa maritima inter Scalden & Sunā fluui-
os violēter obtinēt.ſicq; paulatim progrediētes,Remos,Sueſſonā,Amelā,Agrippi-
nā & Treuirim ſubiugarūt,adijcientes Senones Pariſioſq;,& ibidē vſq; in hodiernū
perſeuerāt.de hoc Vincen.in ſpe.& cōiter oēs.Etius interea Burgūdiones toties pro-
fligauerat,vt breui eos aut Gallijs expulſurus,aut ad internecionē cęſurus videretur:ſed
tantos vndiq; imperio labores imminere intelligēs,pacē illis dolēs cōceſſit.Aphricā
tutari volens Valētinianus,miſit illo Siſulfum ducē,qui aio & virtute Bonifacio par,
ſaluo exercitu,Aphricā eſt ingreſſus,Carthagine breui potitus eſt,cuius imperiū fu-
giens Bonifacius in Mauritaniā,deſperāſq; ſalutē,Genſerici tūc regis Vandaloꝝ au-
xiliū implorauit,multa exorans pce,vt ſiue mallet ſtipēdia,ſiue pdam rebiū in pmiū,
opē ſibi ferret.Genſericus rex Vandaloꝝ occaſionē amplexus,mox cum vxoribus &
liberis ex Bæthico Gadicenſi littore ſoluit,non magis Bonifacio auxilium laturus,q̄
nouas

nouas accipere ſedes ſtatuens,in Africam nauigaturus.relictis itaq; Hiſpanijs,nauiga
uit ī Mauritaniā,vbi in ꝓmiſſas ſibi à Bonifacio ciuitates oppidaq́;,copias impedimē
taq́; expoſuit.fuerūt aūt ſibi pactione cōceſſa,q̃cunq; à freto Leptę ad Cæſareā vel ma
ri imminēt, vel littori ſunt ꝓpinq̃. ſed Vandali gens effera, oīa ꝑ vtraſq; Mauritanias
Vandali in Galliam migrant.
Numidiāq́; hoſtiliter populati ſunt.nec ea ſolū q̃ Ro.imperatoris fidē ſequerēt,ſed &
q̃ Bonifacius obtinebat,Carthaginē & Hipponē Siſulpho ꝓ imperatore tutāte.Alani
aūt & Sueui manſerūt apud captas per ſortes Luſitaniæ regiones,in quos Valentinia
nus comitem Sebaſtianum miſit, qui Alanos profligauit: & oīno deleſſet, niſi ad Vi-
ſigotthos in Bęthicā,quā occupauerūt poſt receſſum Gēſerici,confugiſſent.Sueui aūt
& ipſi territi,Luſitaniæ vrbibus exceſſere. Alij ita ſcribūt de Sueuis: Dum Vandali ex
Hiſpanijs in Africā trāſmiſere, Sueui in Galitia ſoli remp.gubernabant ſub eoꝝ rege
Reges Sueuorum in Hiſpania.
Emerico,q regnauit annis 33.Eo defuncto,Rixilla filius eiꝰ in regno ſucceſſit.hic An-
deuotū Ro.militiæ principē,ad Sigilliū*Bithyæ ꝓuinciæ fluuiū ꝓſtrauit, & theſauris
potitus,Emeritā ciuitatē,Hiſpalim,Carthaginē & Bęthicā ꝓuinciā,armis in ſuā pote-
ſtatem redegit:regnās annis 9.obijt.Reges aūt Sueuoꝝ q illis in regno ſucceſſerūt,re-
periunt infra ḡnatione 19.vbi de regibus Hiſpanoꝝ tractat. Valentinianus cum acce-
piſſet Vandalos Aphricam occupaſſe,Hiſpanias ac Gallias afflictas,cum tanto furori
vidit imperij vires impares eſſe,petenti Genſerico pacem dedit,eiq́; apud Mauritaniā
petitas ſedes largitus eſt inhabitandas, Carthaginē,Hipponē & reliq̃s Africæ ꝓuinci-
as,eo ex fœdere ſaluas reddere meditatus.ſed male imperio ꝓſpexit, vt q Vandaloꝝ
ꝑfidiam,Romanoꝝ damno famoſam eſſe non ignoraret.nam paci confiſus,Siſulphū
ducem in Italiam reuocauit,vt illum cum exercitu mitteret Etio in Galliam. Genſeri
cus anno dñi 437.ꝑfidia vſus,intelligens Carthaginem oīni ꝑſidio deſtitutam,pacem
ſpreuit,& occupata Carthagine,eam cæde & rapinis reꝝ oīm etiam ſacraꝝ vbiq; fœ
Carthago capitur à Genſerico.
dauit.nihil eñ humanitatis habens,cunctis infeſtus,& maxime nobilitati ac religioī,
diuina ac humana exinaniuit, eꝑm & cleꝝ oēm eccleſiæ Carthagineñ.expulit.loca ſa
cra aut ſuis dedit inhabitanda,aut Arrianis,cuius ipſe ſectæ erat,attribuit.ſicq́; Cartha
go illa pridem & tunc ꝑpotēs,à Vandalis capit anno 535.poſtq̃ Ro. cœperat eſſe ſub-
iecta. Licet aūt Genſericus oīa iam cepiſſet, q̃ à freto Gaditano Carthaginē vſq; ſunt
ſita,Hipponem tñ,ſicut*Poſſidius B.Auguſtini familiaris ſcribit,mēſes 14.obſidere co
actus eſt,priusq̃ potuerit ad deditionem inducere. Sub hac turbatione B.Auguſtinus
B. Auguſtini obitus.
Hipponeñ.eꝑ.ūs,ne ſuæ ciuitatis ruinā cerneret,3.menſe obſidionis migrauit ad dñm,
76.vitæ ſuæ anno,430.à natiuitate Chriſti anno, Legitur aūt ꝙ conuocatis fratribus
dixerit:Ecce rogaui dñm,vt aut nos de illis periculis eruat,aut patientiam tribuat,aut
de hac vita ſuſcipiat,ne tot calamitates videre compellar,& tertium quod petiui,obti
nui.Intelligensq́; paulo poſt diſſolutionem corporis imminere,ſeptem pſalmos pœ-
nitētiales ſibi ſcribi fecit,ipſosq́; lecto decūbēs dicebat,vbertim flēs, & vt Deo vacaret
liberius,& eius intētio à nullo impediri poſſet,ante x.dies obitus ſui,nullū ad ſe ingre
di voluit,excepto medico,& eo q refectionē portaſſet.acceſſit aūt ad eum tunc q̄dam
infirmus,&eius oratiōe ſanatus eſt.Affirmat q̊q;*Poſſidonius,Bonifaciū comitē eam
Bonifacius comes.
vrbē tutaſſe,vnde credit,ipſum poſtq̃ ſe à Vandalis deceptū videret,ad Auguſtinū cō
fugiſſe,& eius ſuaſione ſuis hoſtibus,q̊ad potuit,reſtitiſſe.Interea q̄dam ſenatoꝝ ami-
ci Bonifacij,intimabāt Placidiæ Etij falſam accuſatiōnē, oſtēdētes epl'am ab eodē ad
Bonifaciū.Ex q̊ ſtupefacta,Etium q̄dem non læſit. Bonifacio tñ verbū exhortatoriū,
vt ſecurus veniret,miſit.q veniēs,oēm ſuſpicionē diſſoluit,& magiſter militū effectus
eſt,ac non multo poſt morbo extinctus.Et licet alij aliter velint, id tñ ſatis cōſentaneū
eſſe videt,& tanto viro dignū.Inter hæc vero Gēſericus Aphricā oēm vſq;*ad Aethi-
opiam ſuo ſubiecit imperio,vt Blondus ſcribit.Effecit is terror,ſcribit Blondus,vt Ro.
Britannorū fortuna.
Britannias tunc amiſerint,Britanni eñ à Scotis, Albienſibus, Pictisq́; agitati, ab Etio
poſtulabant,vt copias ſibi mitteret.Etium vero Gallicanæ expeditionis cura occupa-
uerat,& Hunnoꝝ apparatus,q dietim nunciabant,deterrebāt,vt precibus Britanno-
rum ſatisfacere non poſſet.Ita Ro.ciues q Britanniā inhabitabāt,& ipſi ſimul Britan-
ni,ſalutis deſperatione aggreſſos Scotos Pictosq́; prælio ſuperant, ac in vlteriorē in-
ſulæ partem recedere compellunt. Sed paulo poſt cum Britanni ſe à Scotis Pictisq́; di
Saxones Anglici.
utius tueri diffiderent, Anglicos Saxones, datis in ſtipendium pecunijs, ex proximis
Germaniæ littoribus conduxerunt præſidio affuturos,qui q̄dem Saxones, cognomi
ne Anglici, duce Vortigerio eoꝝ rege, inſulam ingreſſi, Scotos atq; Pictos repreſſe-
runt. ſed & ipſi poſtea Saxones ambitione ducti, magis Britonibus, q̃ Picti aut Scoti
hoſtes,nocuerunt.Ro eñ ciues & Britannorum primores maiori ex parte vario mor
tis genere interfecerunt,ex eoq́; tēpore cœperunt Saxones Anglici Britanniæ dñari.

cõſentit Põpo.Lætus. De hoc tñ Ganfredus Arcturi Monetenſis aliter ſcribit,& ſic:
Poſt Maximũ qui Gratianũ interfecit,vt dictũ eſt gñatione 13.Britannia lõgo tpe per
*Gnaniũ regẽ Hunnorũ & Melgã Pictorũ,inquietata eſt, donec Gnetelinus archiepũs
Londoneñ.Conſtantinũ fratrẽ regis Aldonei in minori Britãnia, cum*gẽtibus addu
xerat.is Britannos à piratis liberauit,& occiſus eſt p quendã Pictũ p dolũ, relictis tri-
bus filijs,Cõſtantino monacho,Vterpẽdragone,& Aurelio Ambroſio, ex qbus Con-
ſtãtinus à monaſterio reuocatus per Bortigernum conſulem Gerſeorum,in regẽ ſub-
limatur. ſed paulo poſt Bortigernus, aliàs Vortigernus, hunc per Pictos occidi fecit.
anhelabat eñ ad regnũ,& vt ſcelus diſſimularet, pcuſſores illos pœna capitali affecit,
& acclamatione populi rex factus eſt,fratribus duobus Cõſtantini fere infantibus, in
Britanniã minorẽ fugientibus.Bortigernus igit cõſcius ſcelerũ ſuorũ,timebat hæredes
regni q aufugerãt,aliqñ redituros.Saxones p id tẽpus ſub Horſo & Engiſto ducibus,
caſu ad inſulam accedẽtes,& nouas ſedes qrentes,in ſocietatẽ aſſumpſit: & cum in di
es Saxones multiplicarent, Bortigernus captus amore filiæ Engiſti, eam in vxorẽ du-
xit, ex q̃*Vortunernum gñauit,de q & Saxonibus gñatione ſequenti dicet. Per idem
Vortigern⁹ rex. tempus Vortigerius,aliàs Bortigernus Britanniæ rex, volebat ædificare turrim muni
tiſſimam,q̃ cum firmari nullatenus poſſet, ſuaſum eſt ei à diuinis, vt hoĩem ſine patre
qreret,& eius ſanguine lapides & cæmentũ adſpergi faceret, & ſic fundaret. Inuẽtus
Merlin⁹ ab incubo dæmone cõceptus. eſt tum adoleſcẽs,dictus Merlinus,cuius mater cõfeſſa eſt ſe à ſpũ in ſpecie hoĩs conce
piſſe,hoc eſt,p incubũ.hic Merlinus Ambroſius eſt dictus,natus ex filia regis *Deme-
tiæ,q̃ monacha erat,referente Ganfredo,ſpũ prophetico plenus, cuius pphetiam An
glici hodie in precio habent.ſed eſt ſcripta ſub varia animaliũ differentia,magis igno
ta q̃ Apocalypſis.Hic Merlinus,ne occideretur,dicebat ſub fundamento turris lacum
eſſe,& ibi duos latere dracones,qrum vnus rubeus populum Britonũ,alius albus gen-
tem Saxonicã ſignificaret,& q̃ natio in conflictu pualeret.pdixit etiam Aurelium Am
broſiũ,deuicto Engiſto & cõbuſto Vortigerno,regnaturũ,fratremq́ eius Vterpedra-
gonẽ ſucceſſurũ in regno,& vtrunq veneno periturũ.Arcturũ vero, quẽ aprũ Cornu-
biæ vocat,prophetauit,ꝙ eccleſiæ Dei ſuccurreret, & inſulas occidẽtales ſubiugaret,
ꝙ Gallicanas puincias poſſideret,& Ro. terribilis fieret,& tandem exitum dubiũ ha-
beret.prophetauit etiã,ꝙ ſub Normanorũ dñio futura eſſet Anglia,& de multis alijs q̃
intelligi nõ poſſunt.Vincen.in Spe.de hoc. Interea Gẽſericus poſtq̃ Aphricæ p an
num dñatus fuerat,ingenti claſſe traiecit in Siciliã, magnã inſulæ partẽ incendijs & ra
pinis fœdauit.At Valentinianus Sebaſtianũ comitẽ iuſſit claſſem cõtrahere,& milites
Sebaſtianus comes. expedire in Africã.qd cum Genſericus pcepiſſet, relicta Sicilia, in Africã eſt reuerſus.
Sebaſtianus tñ pfidus & tyrannidẽ affectãs,cum Vandalis & Viſigotthis fœdera iniit,
p q̃ ſperauit Luſitanię dñium obtinere,nec Valẽtiniani vires formidaſſet,ſi modo fœ
dera ſtetiſſent.ſed ab ipſis barbaris deceptus occiſusq́, pfidiæ ſuæ pœnas ſoluit. Quo
interfecto,Viſigotthi,Sueui & Alani,Luſitaniam Taraconenſemq́ Hiſpaniã & Aqui
taniã ceperũt,à Ligeri fluuio*ad Pyrenæum,qtum maria à ſinu Aquitanico ad Britan
nicum Oceanum,&*Balearicum ad Carthaginem nouam ambiũt,nec erat reliquum
pter Aſtures Cantabrosq́,q p ſua fidei cõſtantia Ro.iudices cõſeruauerũt. Valentini-
anus aũt Auguſtus ad Theodoſium cõſobrinum Cõſtantinopolim pfectus, filiam eius
Eudoxiam in matrimonium accepit anno 440.Sequẽti anno terræ motus magnus fa
ctus eſt ibidem p 4.menſes.itaq; Byzantij extra ciuitatem in campo cum epõ pcul pfe
Terræ motus ingens. uerant,in litanijs ad Deũ vociferarunt.qdam aũt die terra fluctuante,& omni populo
Kyrieeleiſon attentius cantãte, circa horam 3.oĩbus videntibus, qdam adoleſcens in
aerem ſubleuatur,audiuitq́ vocem dicentem ſibi,vt nunciaret epõ & populo litanias
facere,& ſic dicere,Sanctus Deus,Sanctus fortis,Sanctus immortalis,miſerere nobis,
nil aliud apponentes.quod cum fieret,terræ motus ceſſauit.Porro B.Pulcheria ſoror
Theodoſii,cum fratre ſuper hoc valde mirata,ſanxit per vniuerſum orbem hunc hy-
mnum taliter decantari.ex Tripartita hæc. Anno ſalutis 435. mortuo Cœleſtino,Si-
Sixtus terti⁹ papa. xtus natiõe Ro.papa creatur.ſedit annis 8.ſub quo ex pmiſſis multa ſunt geſta.Sixtus
hic à qdam patricio,Baſſo noĩe,falſo crimine accuſatus eſt.qd audiens Auguſtus,auto
ritate Sixti ſynodum vocari iuſſit,in q̃ magna examinatione Sixtus ſatisfecit oĩbus,li-
cet euadere aliter potuiſſet,ſuſpicionem tñ tollere curauit.alijs* tñ formam dare*no-
luit.de hoc 2.q.4.c.Sixtus.Condemnatus tunc eſt Baſſus, ita ꝙ vltima die ei viaticum
non negaretur.Valentinianus aũt & mater eius indignati contra Baſſum,eum in exili
um relegarunt, & oẽs facultates eius eccleſiæ attribuerunt, q iuſto Dei iudicio infra 3.
menſes moritur,cuius corpus S.Sixtus iniuriæ immemor, proprijs manibus in eccle-
ſia S.Petri honorabiliter ſepeliuit.Sub hoc Sixto multi volunt ſynodum Epheſinã ce
lebra-

lebratam, vti ſupra de Cœleſtino diximus, q̃d qdem non q̃drat. Per idem tẽpus Eudo- Eudoxia Hieruſalẽ petit
xia vxor Theodoſii, Hieroſolymã ex voto petijt, & rediẽs Romam, catenã q̃ S. Petrus
ſub Herode ligatus in carcere tenebatur, ſed ab angelo ſolutus fuit, adduxit: & iuncta al-
teri catenæ, q̃ idem Petrus ſub Nerone ligatus fuerat, facta eſt vna, ad cuius cõtactum
poſtea qdam comes à dæmonio liberatus eſt, & exinde inſtitutũ eſt feſtũ S. Petri ad vin
cula. Hieronymus aliter in ep̃la ad Euſtochiũ ſcribit. In hac g̃natione claruit Iohãnes
Caſſianus eremita, q neſcit q̃ de cauſa à Ioh. Chryſ. de eccleſia Cõſtãtinopolitana eie-
ctus fuit, & in Maſſiliã Galliæ veniẽs, presbyter factus, multa ſcripſit. Inter cætera col Iohannes Caſſianus.
lationes patrũ luculẽto ſermone, q liber numeratur inter apocryphos, 15. di. c. ſancta. Et
hoc forte ideo, qa B. Proſp. cuiꝰ doctrina eſt approbata ab eccleſia, & poſt eum etiam
Caſſiodorus, arguũt eum, ꝙ non catholice ſcripſerit de libero arbitrio & gratia in col
latione Moyſi, & in ea q̃ dicitur Chremonis, de ꝓtectione Dei. In q̃ tñ aliq, vt dicit Ioh.
Dſuci in lib. q intitulatur Amor charitatis, excuſant eum, dicẽtes, dicta eius poſſe ſalua-
ri, ſi ſane & mature intelligantur, nõ eo modo q̃ Proſp. & alij nimis curſiue & ſuperfici-
aliter intelligũt. Hæc poſt Vinceñ. in Spe. li. 20. Anto. ſecũda parte ti. 10. c. 10. § 2. etiã
Caſſianũ rogatũ à Leone archidiacono, poſtea papa eius nõis primo, ſcripſiſſe aduer
ſus Neſtoriũ hæreticũ de incarnatione dñi libros 7. Anno dñi 442. poſt trãſitum
Sixti creatus eſt Leo huius nõis primus, natione erat Tuſcus, ſedit annis 21. Quarta ſy
nodus Chalcedoneñ. celebrata eſt, de q̃ in ſequenti g̃natione dicetur. Leo papa varia, ꝓ Leo papa primus.
eccleſia ſtatuit. primo, vt qcunq; imagines ſanctoꝝ inhoneſte tractauerit, aut eis irre-
uerentiã exhibuerit, à cõmuniõe ſeparetur fideliũ. Et ꝙ in Miſſa diceretur, Orate ꝓ me fra
tres & ſorores, necnon in fine, Deo gratias. In canone appoſuit, ſctm̃ ſacrificiũ, imma
culatã hoſtiã. Hic Leo legitur ſibi ipſi manũ amputaſſe, pro eo ꝙ in die S. paſchæ vehe- Inſtituta eiuſdem.
menter tentatus fuerat, cum mulier in Miſſa oblatione faciẽs, manũ ſibi ex deuotione
oſcularetur, quã manũ beata virgo ſibi reſtituiſſe traditur. Hic Leo aduerſus Eutychiũ &
Neſtoriũ ſcribẽs, epiſtolã ſupra ſepulchrũ S. Petri ap̃li poſuit, ieiunijſq; & orationibus
inſiſtẽs, dixit: Quicqd in hac ep̃la vt homo errauí, tu, cui eccleſiaꝝ cura commiſſa eſt, Miracula.
emenda atq; corrige. & poſt dies 40. oranti illi Petrus apparuit, dicẽs: Legi & emen-
daui. accipiẽs itaq; ep̃lam Leo, inuenit eam manibꝰ ap̃li emendatã & correctã. quam
ad Fabianũ ep̃m Conſtantinopolitanũ dirigere mox curauit. Hic Leo aliqñ orauit ad
ſepulchrum S. Petri, & petiuit vt ſibi veniam peccatoꝝ ſuorum dignaretur impetra-
re, cui apparuiſſe fertur S. Petrus & dixiſſe, Deprecatus ſum pro te dñm, & oĩa pecca
ta tua tibi dimiſit. ſolummodo de manus impoſitiõe debes inquirere, id eſt, ſi bene vel
male manus alicui impoſueris, ſcilicet cõferendo ordines vel beneficia. Quomodo ve-
ro vir ſanctus Attilam Hunnoꝝ regem exorauerit, ꝙ vrbi pepercit, dicetur in ſequen
ti generatione. Anno dñi 449. vel ſecundum alios 50. Clodius 20. ſui regni anno vi
ta exceſſit, nullis liberis relictis, vt refert Robertus Gaguinus. Qui aũt illi ſanguine ꝓpi Clodij obitus.
or attinebat Meroueus, regno præfectus eſt, à quo vſq; ad Pipinum Caroli Magni pa
trem ſeries generis regum perſeuerat. fuit Meroueus regno commodiſſimus, quanq̃
ab Hunnis Tungros Metenſeſq; & reliquam Galliam incurſantibus, multa perpeſſus
ſit, prout in ſequenti generatione partim dicetur, vbi Etio coniunctus in campis Ca-
talaunicis, præliatus eſt contra Attilam cum gloria. vt mox dicetur.

GENERATIO XVI.

ANno ſalutis noſtræ 450. ſub Leone papa & Theodoſio iuniore ac Valẽtiniano
imperatoribus, 16. incepit g̃natio. Interea regnãtibus his imperatoribus, Attila Attila dux Hunnorum
rex Hunnoꝝ, cũ Bleda fratre regno Pãnonicæ regiõis ſunt potiti, & erat titulus
Attilæ huiuſmodi: Attila filiꝰ Benedekutz, nepos Magni Nẽroth, nutritꝰ in Engadi,
Dei gratia rex Hũnoꝝ, Medoꝝ, Gotthoꝝ, Danoꝝ, metus orbis & flagellũ Dei. Quis
aũt fuerit, maxime docet Priſcus hiſtoricus. is eñ à Theodoſio iuniore, cũ eſſet ep̃laꝝ
magiſter, orator ad dictos Hunnoꝝ reges in Scythiã fuit miſſus, q ſcripſit imperatori Priſcus hiſtoricus.
ingẽtia ſe flũina trãſeuntẽ ad loca ꝑueniſſe, vbi dudũ Indigoia Gotthoꝝ fortiſſimus,
Sarmatũ dolo occubuerit, indeq; nõ lõge ad vicũ, in q̃ rex Attila morabatur, acceſſiſſe:
vicũ inquã ad inſtar ciuitatis ampliſſimæ. in q̃ lignea mœnia ex tabulis nitẽtibus fabri
cata vidit, q̃rum tabulaꝝ cõpago ita ſolidũ mentiebatur, vt vix ab intento poſſet iunctu Vicus mœnia lignea habens.
ra tabulaꝝ cõprehendi. Erãt triclinia ambitu ꝓlixiore diſtincta, porticuſq; in om̃i de-
core diſpoſitæ, area vero *curiæ ingenti ambitu cingebatur, vt amplitudo ipſa regiã au-
lam oſtẽtaret. Hæc ſedes, erat regia Attilæ regi barbariẽ totã tenẽti, hæc captis ciuita-
tibus habitacula ꝓponebat. is nanq; patre genitus ẽ Mũdizico, vel vt alijs placet, Mad-
lucho, cuius fuere Germani Otiar & *Rohas, qui ante Attilam regnũ tenuiſſe narran
tur. poſt quorum obitum cum Bleda germano, Hunnorum ſucceſſit in regno. Eraq;

vero

vero Attila ſupbus inceſſu,huc illucq; circũferens oculos, vt elata potentia, ipſo quoq; in
motu corporis appareret,belloꝝ qdem amator,ſed ipſe manu tẽperans, cõſilio vali-
diſſimus,ſupplicãtibus exorabilis,propiclus aũt in fide ſemel ſuſceptis, forma breuis,
lato pectore,capite grãdiore,minutis oculis,rarus barba,canis adſpſus,ſimo naſo,te-
ter colore,originis ſuæ ſigna p̃ ſe ferens. Qui quis huius eſſet naturæ, vt ſemp magna

Martis gladius.

cõſideret,addebat ei tñ cõfidentiã gladius Martis,apud Scythaꝝ reges inuẽtus & ſem
p habitus,quẽ Priſcus tali refert occaſiõe detectũ:Cum paſtor qdam gregis vnã bucu
lam claudicantẽ cõſpiceret ac vulneratã,ſolicitus veſtigia cruoris ſequẽs,venit ad gla
dium,quẽ latentẽ in herbis bucula impegit.hũc gladiũ paſtor ad Attilam detulit,q il-
le munere gauiſus,& vt totius mũdi principẽ conſtitutũ ſe,ac p Martis gladiũ poteſta
tem belloꝝ ſibi cõceſſam eſſe arbitrabat.hinc multis natiõibus bella inferẽs,Gepidaꝝ
regẽ famoſiſſimũ Ardaricũ ſibi ſubiugauit, Oſtrogotthos quoq; hæreditario iure ſubie-
ctos habuit,& multaꝝ gentiũ dñs factus, in Pãnonia ſedẽ tandẽ locauit. De eo aũt

Attila rex Bledã in cõſortem quęſiuit.

chronica ad Matthiã regẽ Vngaroꝝ ſic referũt,ꝙ poſt annũ 401. Attila, aliàs Ethele
dictus,& frater ipſius,fuerint in reges Pãnonicæ regiõis vnanimi voto aſſumpti,q At
tila ſedẽ ſibi in ciuitate Sicãbria elegit,tandẽq; innata ſibi ambitiõe,vicina cõſtituit in-
uadere regna.quobrem ne ſe abſente dñium ſuũ periclitaret,Bledã fratrẽ ſuũ in cõſortiũ
regni ſuſcepit,& illũ à flumine Ticiæ vſq; ad amnẽ Tanain,ſup vniuerſas barbaras na
tiones ſibi ſubiectas principẽ cõſtituit.Poſt hæc puincias circũſtantes,Mœſiã,Achaiã,
Macedoniã,& vtrãq; Thraciã inuaſit.qbus pdomitis,victor rediit Sicambriã.hac eius
ſorte cõterritæ multæ natiões,ſpõte illæ ſe eius ſubiecerũt poteſtati,inter quos erat Vale-
mir orientaliũ rex Gotthoꝝ nobiliſſimus,Ardaricus rex Gepidaꝝ famoſiſſimus, p̃te-
rea Marcomani,Sueui,Quadi,Eruli,Thuringi,regi Attilæ in ſeruitutẽ pariter & ſocie
tatẽ ſpõte ſe iũxere.aderãt nõ minus & Dietmarus ac Vuintmarus,reges & fratres Va
lemiri iam dicti.Rex igit Attila tantaꝝ ſupbus impio nationũ,cõuocata curia in Sicã-
briã ſolẽni,Ro.imperiũ inuadere ſtatuit.aderat Dietricus de Verona princeps Alema
nus,pri⁹ hoſtis,nũc cõfœderatus,pſuaſitq; vt regiões occidẽtales Ro. impio ſubiectas
inuaderet,vtpote armoꝝ p̃ſidio deſtitutasq; conſilio rex Attila ductus,cũ p̃dictis ſibi
regibus,ſubiectis ac ſociis natiõib⁹,habẽs in exercitu 500.millia armatoꝝ, de Sicãbria
eſt egreſſus.primo Illyricos inuaſit,deinde pene oĩ Germania puagata ac vaſtata,
veniẽs tandẽ in regnũ Cõſtantiæ,vbi rex Sigiſmũdus terræ princeps circa Baſileã cum

Argentina ab Attila deſtructa.

exercitu obtritus ac fugatus eſt,& tandẽ illi ſubiectus.Deinde Argentinã ciuitatẽ ob-
ſedit,& vi cepit ac diruit,& p̃da facta,ne muri ſe viuẽte repararent vetuit,& qa puia fa
cta,Straſburg noĩari iuſſit.deinde exercitũ in Luxoniũ, Biſantiã, Cabilonẽ, Maſtico-
nes,Lingones,Lugdunẽſes ducẽs,ciuitates oẽs & munitiſſimas diripuit,vaſtat,& hu-
motenus deſtruere fecit,& ſic ſæua tẽpeſtas igne & gladio oĩa conſumpſit,vt hiſtoriæ

Theodoſii virtus & obitus.

Alemanoꝝ habẽt.His malis Theodoſi⁹ cũ reſiſtere pararet,peſtilẽtia correptus,apud
Cõſtantinopolim obiit,vir qdem multũ ſapiẽs,patiẽtia & clemẽtia vniuerſos p̃cellẽs.
primũ igit regaliter natus,attñ nutritus nihil habuit tepidũ.ſic fuit ſapiẽs,vt inter cõ
fabulãtes experimẽtũ oĩm crederet habere cauſaꝝ. pdurabat in frigore ſimiliter & in
æſtu.plerũq; ieiunabat,& maxime quarta feria & ſexta ſtudio Chriſtianitatis, nec aliter
quã monaſteriũ regalia videbant.ipſe nãq; matutino ad ſuas ſorores pgens,diuinas dice
bat laudes, ſacras literas ſine codice recitabat, loquẽtibus epis, velut olim ſacerdos,ex
diuina lectione rñdebat,cõgregabatq; ſacros codices, & plus quã Ptolemæus Philadel-
phus ſtuduerat.Porro non multũ gaudebat ſyllogiſmis Ariſtotelis.philoſophiã exer
cebat operibus,iram,triſtitiã,libidinẽq; deuincẽs,& in nullo ſe vlciſci deſiderãs. dum
igit à quodam familiariũ interrogaret,cur nullũ ſe lædentiũ morti ſubiiceret, Vtinã eſſet
mihi,inqt,poſſibile ad vitã etiã mortuos reuocare. quẽ dum alter requireret, eodẽ mo-
do rñdiſſe fert:Nõ eſt,inqt,magnũ neq; difficile hoĩem occidere,Deo ſoli aũt mortuũ
ex potẽtia ſuſcitare.Si qñ bella ſibi mouerent,cõfugiebat ad Deũ,ſciẽs eum p̃lioꝝ au-

Eudoxia artium perita

torẽ,& ſic nõnunquã inimicos oratiõe ſuperabat.Eius pricipis vxor heroico metro mul
ta cõfecit.erat eñ eloquẽs,filia Leontii ſophiſtæ Athenieñ.quã dum imperator duxiſ
ſet vxorẽ,Chriſtianã Athicus fecit epũs:& cum prius vocaret Athenais,Eudoxiæ no-
men impoſuit,ex qua nata fuit Eudoxia Valẽtiniano nupta. Quod aũt Eudoxia cate-

Theodoſius codicem cõpilauit.

nas S.Petri ab Hieroſolymis Romã trãſportauerit, in fine p̃cedẽtis gñationis ſcripſi-
mus.Hic Theodoſius codicẽ legũ librũ edidit ex cõſtitutionibus antiquoꝝ principũ,
ſcilicet Hermogeniano, Theodoſiano & Gregoriano. nec tñ vir iſte vitiis caruit.erat

Septem dormientes ſuſcitati.

eñ mobilis.vnde & in chartis non plectis ſe nõnunquã ſubſcribebat. mortuus eſt itaq;
anno imperii ſui 41.Cuius tpe corpora ſeptẽ dormientiũ,q ſub Decio imperatore in-
cluſi in ſpelũca,martyrio coronati ſunt,ſuſcitata aũt à Deo ſub Theodoſio,ad confu-

tandum errorem apud quoſdam exortum, negãtes reſurrectionem mortuorum,qui poſtq̃ Theodoſio & pluribus alijs locuti ſunt,reſurrectionem atteſtantes,in pace dormierunt. Theodoſio mortuo, B.Pulcheria ſoror eius,nondum morte eius diuulgata, Martianum religioſum & in pudicitia conuerſantem ſenem & idoneum virum,ad ſe accerſiuit,& ei dixit:Qm̃ imperator mortuus eſt,& ego te elegi tanq̃ beneplacentem ex omni ſenatu,da mihi verbum q̃ virginitatem meam cuſtodias,quam Deo deuoui, & pronunciabo te imperatorem.q̃d ille cum ſacramento pollicetur,accerſitoq́ Anatholio patriarcha cum omni ſenatu,pronunciauit Ro.imperatorem. Anno igitur dñi 455.ſecundũ Bedam imperauit anno dñi 449.ab vrbe cõdita 1204.Martianus ốri entali aulæ pficitur imperator, patrãte (vt dictum eſt)Pulcheria ſorore Theodoſij,regnauit annis 7.cum Valẽtiniano qnq;,& poſt mortem Valentiniani duos. Hoc in tẽpore cum Valentinianus intellexiſſet Theodoſium vita functum,pacem cum Genſerico rege Vandaloꝵ cõſtituit,certiſq́ ſpatijs Africa imperatori Ro.& Vandalis eſt diuiſa.eam aũt pacem Gẽſericus anxie optabat,qa ortam inter ſuos ſeditionẽ,factamq́ in caput ſuum conſpirationẽ,non prius armis cõprimere audebat,q̃ Ro.imperatoris periculo leuaretur.qui quidem Genſericus,poſtea caſtigatis in concione militibus,ſeditione compreſſa,perfidus, nihil vltra *ſuſpicatus, militum & ducitm ingentem numerum ſecuri pcuſſit.Pari ratione & Martianus,vt Hunnis, Gepidis & Oſtrogotthis integer cæteriſq́ ſolutus curis patior reſiſteret, cum eodem Genſerico atq; cum Perſis inducias eſt pactus.in Hunnos vero,Gepidas & Oſtrogotthos,miſit Arneſtidẽ magiſtrum militum,q apud Martianopolim illis cõgreſſus,pſio ſuperior fuit.Sed poſtea cum auide nimis & incaute bellum gereret,eum Attila circũuentum ſuperatumq́ interfecit.& tñ nulli dubium tunc erat, qn Martianus imperator prudentiſſimus, 4.reges illos Hunnoꝵ,Gepidaꝵ & Oſtrogotthoꝵ,tantã barbaroꝵ colluuiem trahentes, aut ad diſſidium ſeductos,aut cõmeatu interclu∫os, breui fuerit confecturus,ſi modo in Illyrico & pximis,puincijs fuiſſent diutius cõmorati.In ea nãq; nobilitatis opumq́ paritate non ſatis cõcordes erant,qn cœperãt eoꝵ aliq Martiano cedere multa polli centi,ſi Attilam reliquiſſent.Sed callidiſſimi ingenij Attila, ipſius imperatoris conſilium occupauit.nam fratrem ſuum Bledam,viꝵ mitioris ingenij,cingendę muro vrbis Budaliæ operi intentũ,fraude pemit.Quo interfecto,Andaricum *Gepidaꝵ,Valemiremq́ Oſtrogotthoꝵ reges,ſubditos ſibi potius q̃ ſocios habere cœpit:duxitq́ poſtea eos,tanq̃ ſui exercitus duces,q̃cunq; effrenis libido illum audaciaq́ traxerunt. Hic repetita ſunt,q̃ partim ſupra ex rebus geſtis Vngaroꝵ ſunt conſcripta,vt qſq; pbet q̃ veritati cõſentanea magis videantur.Itaq; Attila pcluſis Martiani copijs,ad Cõſtantino polim pximaſq́ ciuitates acceſſum intelligẽs,ſtatuit emigrare.neq; eñ tantos exercitus in vaſtatis Pãnonijs & Illyrici puincijs diutius alere potuiſſet. verebatur etiam ne Ro.& Viſigotthi arma coniungerent. Etium itaq; amiciſſimum primo tentauit,cum q̃ paterna origine de tranſitu in Italiam fœdera ante inijerat. miſit & nuncios ad Valentinianum,nullatenus ſe aduerſus Ro.hoſtiliter venire,nec reip. amicitias in aliquo ſe velle violare,ſed contra Theodoricum Viſigotthoꝵ regem, *fieri certaminis cauſas exiſtere.Theodorico vero,qui per id tempus Valliæ in Viſigotthorum regno ſuc ceſſerat,perſuaſurus, multis varijsq; modis eſt vſus, maxime tamen acceptas ſæpenumero clades,impendensq́ à Rom.excidium memorauit,orauitq́, vt partitum potius cum Hunnis, Oſtrogotthis & Gepidis conſanguineis occidentale imperium ſecurus retinere,q̃ ſub perfido & ſuperbo hoſte Ro.tremens periclitari mallet. ſed effecit Attilæ ſuperbia ac militaris gentium calamitatis recens memoria, eius quod q̃rebat oppoſitum. Etius nanq; Patricius,qui tunc militiæ Ro.pꝑat, intelligẽs aſtutias & dolos Attilæ,miſit ex pſona Valentiniani legatos ad Theodoricum regem, q illo in tempore apud Toloſam regnabat,vt pacẽ firmaret cum illo.Conſenſit in hoc Theodoricus, paceq́ cũ Etio firmauit, ſeq; cũ eo contra Attilã pugnare pmiſit.Etius ictis fœderib', q̃tumcunq; potuit,auxilia ex ſubiectis imperio prouincijs Italiaq́ cõtraxit,miſitq́ ad oẽs Ro.quondam prouincias oratores, quorum ſuaſionibus adducti Burgundiones, Merouęus rex Francorum,Saxones,Riparioli,Lambriones,Sarmatæ,Luteciani,cõtra Attilam in eadem fœdera conſenſerunt. Contra vero pariter & patrijs eduxit ſedibus Attila non Scythiæ modo populos,ſed ad latiſſimam quoq; Danubij oram vndiq; expoſitos,in quibus notiſſimi erant ſupradicti,Andaricus Gepidarum,Valemir, Theodamir,Vindemir fratres Oſtrogotthorum reges,atq; Marcomanni, Quadi,Heruli,Sueui,Thuringi,Rugi,& aliæ barbaræ gentes,quæ habitabant partes Aquilonis, ad qngenta armatorum millia fuiſſe dicuntur.Et cum deſperaſſet Attila,q̃ſita p ſimulationes vtriuſq; hoſtis pace,Germaniã eſt ingreſſus,& ea incẽdijs, rapinis,cædibusq́ mul-

Pulcheria.

Martianus Imp.53.

Partitio Aphricæ.

Arneſtides cõtra Hunnos miſſus.

Bleda interfectus.

Theodoricus Gotthorum rex.

Cõſpiratio multaꝵ gẽtium cõtra Attilam.

Attila Germaniam ingreditur.

multis in locis vaſtata, tranſiuit in Gallias. primũ in Remẽſes ducẽs, eoꝝ vrbẽ corona
cinxit. taudẽ refractis ſubita vi mœnibus, irrupit exercitus, tantæq́ſ ſæuitiæ & cędibus
indulſit, vt nec ſexui parcerẽt, nec ætati, eóq́ in S. Nicaſiũ vrbis epm, viꝝ ætate pueꝗ̃ũ
ſæuitũ eſt, ex cuius ore, poſtq̃ abſciſſum caput iacebat, diuini eloquij carmina ſuut audita.
Poſt multas hiuc inde in minoribus locis cædes, tũ reꝝ ſacraꝝ direptiões, ſecunda ad Aurelianos Attila fecit caſtra. ſed duxerat interea in Vaſconiã Etius, & Ro. legionibus apud Toloſam ſedẽtibus, Viſigotthoꝝ copijs cõiunctis, exercitũ ſummo ſtudio cõtrahebat. q̃d cũ intellexiſſet Attila, primo q̃d faceret dubitãs, nã q ſemp paruiſeciſſet Viſigotthos, Alanos, Sarmatas, Saxones, ab Hunnis ſæpe ſupatos, Gallos itẽ & Francos accedẽtes facile ſpreuiſſet, niſi ſummã Etij virtutẽ & rei militaris pitiam ſibi cognitã timuiſſet. Ergo aruſpice accito, ritu patrio exta inſpici iuſſit. Aruſpice aũt dubiũ ꝑlium ac magnoꝝ ſuoꝝ cædẽ, ſed ꝑpotẽtis hoſtiũ ducis necẽ portendi renũciauit.
In ꝑlium Attila exarſit, nõ dubitãs q̃n ſublato Etio, ſi etiã maiorẽ exercitus ſui partem amiſiſſet, cũ reliq̃s copiaꝝ & ſupplemẽtis, orbis impio potiret. q̃ adductus ſpe, omiſſa Aurelianoꝝ obſidiõe, in Vaſconiã duxit. oppoſiti tales tantíq́ exercitus, q̃les in Europa nũq̃ cõueniſſe cõſtat, in ſubiectis Toloſæ cãpis, Catalaunicis dictis. tũc acies in hũc modũ, ꝓut refert Ablabius, ſtruxere. Attila imbellẽ mulieꝝ pueroꝝq́ turbã, inter carros ad ꝓximos colles primo ſemouit, & inde ſtructa aptis cãpis acie, ſeſe cũ Hũnis mediũ locauit, Oſtrogotthos vero reges ſiniſtro, Ardaricũ Gepidaꝝ regẽ dextro cornibus ꝑfecit. Structuros aũt acies Theodoricũ ac Etiũ, retardauit Singibaris ꝑfidia regis Alanoꝝ, quẽ reſciuerãt ab Attila corruptũ. dubitãtes q̃d facerẽt, ipſum regẽ cũ Alanis curarũt acie media inter auxilia cõtineri. Theodoricus exinde cũ Thoriſmũdo filio & Viſigotthis ſiniſtrũ, Etius cũ Ro. & Burgũdionibus ac Merouco Francoꝝ rege

Acre bellũ cum Attila.

dextrũ cornua tenuere. Forte erat in cãpo tumulus, vtriſq́ caſtris pari ſpatio ꝓximus. de cuius opportunitate hinc inde certãtes, hũc occupauit Thoriſmũdus. cõcurrentibus inde cornibus, ꝑlium initũ eſt, pro numero & multitudine atrociſſimũ, cædẽ vero inauditã, riuos ac medio in cãpo ſanguinis torrentẽ fuiſſe ſcribũt. Dum aũt recedẽtes Hũnos & in fugã cõuerſos, ardẽtiori aĩo inſeq̃t Theodoricus, ſuoꝝ magis preſſura al-

Theodoricus obijt.

liſus, q̃ hoſtiũ ferro interfectus, occubuit. Attilã ſane de morte Etij fefellit ſua opinio. nã Theodoricus occubuit. tũc Viſigotthi diuidẽtes ſe ab Alanis, inuadũt Hunnoꝝ cateruã, & pene Attilã trucidarũt, niſi ꝓuidẽs arte fugiſſet, & ſe ſuoſq́ ilico intra ſepta caſtroꝝ, q̃ carris ac plauſtris vallauerãt, recluſiſſet. Altera vero die intra clauſtra ſe cõtinẽs Attila, cũ ꝓgredi nõ auderet, nec tñ tubis ꝑſtrepe q̃ſi incurſionẽ minitans ceſſaret, vt victores ſuos incluſus ſaltẽ turbaret, Thoriſmũd9 Theodorici regis filius, de paterna dolẽs occiſiõe, ſtatuit Attilã coarctare obſidiõe, eũq́ cũ ſuis ad internecionẽ delere. Tũc Attila de vita deſperãs, ex ſellis ingentẽ pyrã cõſtruxit, vt ſi forte Gotthi imminerẽt, ſuppoſito igne ipſe adſcẽderet, ſeſeq́ cremaret, ne q̃s de ſuo vulnere gauderet, aut

Cæſi in ꝑlio

rex tantaꝝ gentiũ in hoſtium poteſtatẽ veuiret. Cęſa aũt fuiſſe in eo ꝑlio ex vtroq́ exercitu 100. & 65. millia, alij 100. 80. millia ſcripſerũt. Per idẽ tẽpus Thoriſmũdus inuentũ genitoris ſui cadauer, regij funeris põpa Toloſam ferri, & ſe à Viſigotthis regẽ de-

Etius doloſe agit.

clarari & ſalutari fecit, & cõueniẽtibus ad Etij tẽtoriũ ducibus, Etiũ Thoriſmũdus cæteroſq́ duces vt victoria vterent, primus oĩm eſt hortatus. Sed Etio non minus Viſigotthoꝝ, Alanoꝝ, Sueuoꝝq́ & Burgũdionũ ac Francoꝝ, q̃ Attilæ & Hunnoꝝ ſuſpecta erat potẽtia. metuebat eñ, Attila ꝑempto, Romanos poſtea impune ab illis deprimi. ideo aliud conſilium ſibi fuit. Hunnos enim, Gepidas & Oſtrogotthos nunc eneruatos, & diſciplinæ militaris (vt opinabat) ignaros, voluit cõſeruare. Hinc arte laudatũ, in maximãq́ ſpem erectũ Thoriſmundũ, admonuit, vt fratrũ q domi manſerãt, ambitioni occurreret, & ad ſuſcipiendã paterni regni gubernationẽ feſtinus accederet, ne ſi à fratribus ſuis inuaderet, ipſe oĩno priuaret. Hoc ille cõſiliũ q̃ſi p ſua ſalute ꝓlatũ, libẽter amplectẽs, domũ redijt. q̃ facto, cæteri pricipes & populi, q Ro. ſecuti erãt ſigna, Etio dimittẽte, in patriã ſunt reuerſi. Cæteꝝ Etius talia machinatus, heu neſciẽs q̃tum hac ꝓuiſione detrimentũ patriæ dũ auertere cupit, ingeſſit. nã Attila poſtq̃ tãto tremore ac ꝑiculo ſe vidit liberatũ, mox inde in Tũgros, poſt hæc in Trecẽſes duxit exerci-

Lupus epũs

tũ. & ſtrages ac maxima edidit incẽdia. Erat aũt hoc in tpe S. Lupus ciuitatis Trecẽſis epũs, q põtificali habitu decoratus, cũ ſuo clero obuiã Attilæ veniẽti ꝓceſſit. cũq́ corã illo veniſſet admiſſus, ait Attilæ: Tu q̃s es, q terram diſſipas atq́ cõculcas? Cui Attilas Ego ſum Attila rex Hunnoꝝ, flagellũ Dei. ad quã vocẽ iuſſit epũs portas ciuitatis aperiri, & ait: Bñ uenerit flagellũ Dei, & induxit illos in ciuitatẽ. ſed Dei iudicio ſtatim vt ingreſſi ſunt, oẽs ꝑcuſſi ſunt cæcitate, & tranſeuntes p mediã ciuitatẽ, nulli læſionẽ fecerũt. Poſthac, vt in chronicis Vngaroꝝ legit, Attila ꝑfectum ſui exercitus Iuliũ, *alias* Gyulam,

Gyulam,ad obſidionē Coloniæ deſtinauit.q dum expugnare quæreret ciuitatē Agrip
pinā,cœtus ille xi.milliū virginū, duce S.Vrſula,ſimul cū illuſtri duce Etherio Anglo-
rum regis nato ſpōſo ſuo,ac Cyriaco papa,multisq́ꝫ alijs nobiliſſimis p Rhenū deſcen
dentes,Coloniā applicat.Ibiq́ꝫ à pdicto Hunnorꝫ duce ꝑ Chr̄o martyrio ſunt potiti,
de q̄ tñ alij ſcribūt,circa annū dñi 218.trucidatos eſſe,prout de hoc ſupra generatiōe 8.
ſcribit.Igit Attila cū Gallias deuaſtaret,audiuit Ro.& Viſigotthorꝫ ſimul itērꝫ contra
ſe copias aduētare,ac bellū inſtaurare: quo cōperto,relictis Gallijs in Pānonias redijt,
ibiq́ꝫ maximo conflato,ſupplemento & auxilijs,exercitu nō vltrà Gallias,ſed Italiam
ipſam inuadere cōſtituit:in quā ducturus,primū Illyrici ſinus orā circūuect',plurima
oppida quæ in Martiani erāt cura, nullo pſidio firmata diripuit & incēdit: ad Arſiam
vero fluuiū &Tergeſtinū ſinū,Italiæ limites,nōnullas Valētiniani copias reperit ad tu-
tandū prouincias,quas pfectus Liburniæ& Aquileiæ Valētiniani dux adduxerat. ſed
ilico repulſus miles Ro.intra Aquileiā ſe recepit,quā ex hoc cōtinuo triennio obſedit.
Quo in tpe ſatis cōſtat Martianū Cōſtātinopoli imperaſſe,Gēſericū apud Africā,Me
roueum apud Frācos regnaſſe,Burgundiones ſuis in ſedibus,Thoriſmundū,Sueuos &
Alanos in Hiſpanijs,Aqtania &Vaſconia quietos fuiſſe.Sed de Valētiniano qd egerit,
nihil iuenim'.Cū aūt ex lōga obſidiōe cūctā regionē adiacētē,exercit' Attilæ expoliaſ Augurium
ſet, nō minori fame atqꝫ penuria obſidētes q̄ obſeſſi laborabāt,ita q capiēdā vrbē q̄ſi Attilæ.
deſperaſſet. ſed cū die q̄dā rex Attila muros ciuitatis circuiret,cōſiderauit ciconias, q̄
in turribus ciuitatis nidificauerāt,vno īpetu ex vrbe migrare,atqꝫ fœtus ſuos exporta
re.Quo viſo,Attila ad ſuos:adſpicite,ait,aues futurorꝫ præſcias,ciuitatē perituram relin
quere.Hoc modo iritatis barbarorꝫ animis,magno impetu vrbē vndiqꝫ aggrediūtur,
atqꝫ feſſis recētes ſuccedētes,requiē negabāt obſeſſis. Ad poſtremū effractis violenter
muris,ingrediūtur vrbē,opes diripiunt,occurrētes oēs ſine ætatis aut ſexus diſcretione
trucidāt.ſolæ mulieres forma pclaræ,ad luxuriā reſeruātur. Erat in vrbe mulier pclara Digna, caſti
noīe Digna,q̄ ſe ex alto in gurgitē præcipitē dedit,ne fieret pda barbarorꝫ.Igit deleta tatis exem-
Aquileia,circūiacētes vrbes aggredit,ac velut fulgur ipſas demoliēs deſtruxit,hoc eſt, plum.
Concordiā,Patauiū,quæ hodie Padua vocat,deinde p vniuerſas Venetiarꝫ vrbes,Ve-
ronā,Vincentiā,Brixiā,Pergamū aggredi ētes capiūt.Venetiæ,dum Aquileia obſidere
tur,&tādem vaſtaret,in diœceſi quæ Caſtellū dicit,ædificari ciuitas cœpit.qdā aūt ſcri
bunt anno ſalutis 422.eſſe ædificatā.Nam locupletes viri ꝓuinciæ Venetiæ, fugientes Origo vrbis
exercitus Attilæ,direptiōes cū famulis ſuis & pcioſa ſupellectilia portātes,ꝓprijs ſedi- Venetiarū.
bus relictis,nauibus onuſtis recedētes,in inſulis quæ dicebātur Riuus altus,ſecuri à bar
barorꝫ impetu,qbus non erat vſus nauiū ad vim alijs inferendā,& cū arenæ habitacula
nō ſufficerēt,nauibus vehētes arenas,ex induſtria manſiōes munierūt,& ex cōi ꝓuinciæ
vocabulo Venetias dixerūt.Poſt direptionē Aquileiæ &aliarꝫ ciuitatū Veneticarꝫ pro
uinciæ Aemiliæ vrbes eodē modo diripiunt.Rauēnæ vrbi tm̄ hoc modo pepcit:Iohan Rauēnæ Atti
nes eius epus,ſuo clero comitatus,in albis extra vrbē ad Attilā ſuburbia obſidētem ſup la pepercit.
plex accelerat,oratq́ꝫ vt vrbi & ciuibus parcat.Attila,epi audita oratiōe,rñdit:Parcere
volo,ſed ne ciues tui ſuo cōſilio vel virib' glorient nr̄æ obſtitiſſe potētiæ,portarꝫ poſtes
deponi volo,& q noſtri exercit' vngulæ illas cōculcēt.Quā cōditionē vrbis ciues liben
ter amplectūtur.Trāſiuit ergo Attila p Rauennā cū ſuo exercitu,nō aliter ciuitatē de-
uaſtās. Inde in Liguriā progreſſus Attila, Mediolanū atqꝫ Ticinū captiuatis vel occi-
ſis ciuibus diripit.nouiſſime occiſione hoim & pda ſatiatus,eo loco quo Mintius fluui
us in Padū fluit,caſtra poſuit.Ibiq́ꝫ cōſiſtēs,aīo reuoluere cœpit,vtrū Romā adiret.ſed
Alarici exemplū pauens,q capta vrbe atqꝫ ſpoliata,nō diu ſupuixit,ire differebat. In-
ter hæc legatio placidiſſima de Roma ad eū venit.Igit Leo ſanctiſſimus papa filijs ſuis Attila Leo-
timēs,p ſe ipſum ad regē venit,hortāte etiā Valētiniano imperatore, reperit aūt illum nis papæ oro
apud Mintiū ī caſtris.Ibi accedēs,cūcta q̄ optauerat,obtinebat,& nō ſolū vrbis Romæ, ne pſuaſus
ſed etiā totius Italiæ ſalutē reportauit.Nā rex ille crudeliſſimus,Dei nutu territ' fuerat, Italiā reliqt.
nec aliud Chr̄i ſacerdoti loqui valuit,niſi q̄d ſanctus pſul optauerat.Recedēte aūt pō-
tifice,interrogatus Attila à ſuis,cur vltra morē tantā reuerētiam pōtifici exhibuiſſet,&
cur ad oīa quaſi impaſſet, obtēpauerit,rñdiſſe fert:Nō ego eius pſonā q aduenit,hono
raui:ſed iuxta illū ſtantē aliū virū ſacerdotali habitu,forma auguſtiorē,canicie venera
bilē,illū mihi euaginato gladio terribiliter mortē minantē,niſi cūcta quæ ille petebat,
explerem.Attila itaqꝫ tali modo à ſua barbarie repreſſus, ex magna parte opibus expo
liata Italia,multisq́ꝫ occiſis & captiuatis,Pannoniā repetiuit. Ad quē nō multo poſt in
Norico iam ſuperiori,quā nūc eſſe partim Auſtriā,partim Bauariā dicimus,ſtatiua du
centē,Honoria Valētiniani impatoris ſoror per eunuchū ſcripſit,vt ſeſe pcibus ac mi-
nis in vxorem à fratre extorqueret. Id aūt magna inſtātia Attila attentauit,mandans

Valẽtiniano,peiora ſe ꝓxime illaturꝫ,niſi mox ſibi germanã ſuã cũ regaliũ opũ porti one trãſmiſiſſet.ſed mox diuino iudicio ex hac vita deceſſit.Nã reuerſus ad Panonias, inter plures q̃s habebat vxores, puellã q̃ndã pulcherrimã, Hildico noĩe, vxorẽ duxit, ob cuius nuptias mortẽ hauſerat.nã poſt cõuiuiũ ꝓfuſius hilariusq́ꝫ celebratũ,reſupinus alto in ſopore cũ demerſus eſſet,ſanguis e naribus ꝓfluens,vitalibus oppletis meatibus,eũ necauit.q̃d q̃dem ea nocte ſcribũt multi cognouiſſe ꝑ ſoporẽ Martianũ apud Cõſtantinopolim,cui dñs ꝑ viſum apparuit,& Attilæ arcũ fractũ eſſe oſtẽdit. Sed q̃a virtus ſemꝑ inuidiã parit,Valẽtinianus inter hæc timens ꝓſperos Etij ſucceſſus, & forte motus etiã ex eo,ꝙ victoria cõtra Attilã parta vti detrectauit, ipſum ꝓcurauit occidi,q̃ ſimul occidẽtis imperiũ ſtatusq́ꝫ reip.corruit.ſed Valẽtiniano mors Etij nõ impune ceſſit.nam anno q̃ mortẽ Attilę eſt ſecutus, Valentinianũ Trãſtyla Etij cõmilito occidit Romæ,vt ducis ſui,de ſe deq́ꝫ rep.optime meriti,iuſtiſſimã ſumeret vltionem.q̃d tñ facinus Trãſtyla nunq̃ auſus fuiſſet,niſi eũ impuliſſet adiuuiſſetq́ꝫ Maximus patricius,à q̃ Etius pariter fuit interfectus.

Valẽtiniani ac Etij obit⁹

Valẽtinianus itaq́ꝫ occiſus eſt, cũ regnaſſet annos 30.Id Põponius Lætus.Occiſo itaq́ꝫ Valẽtiniano,Maximus p̃fatus inuaſit imperiũ anno dñi 456.q̃ vt ſibi firmaret imperiũ,Eudoxiã Valentiniani relictã,vi in vxorẽ recepit. quæ nullũ auxiliũ fore à Cõſtantinopoli exiſtimãs, Theodoſio patre & Pulcheria amita defunctis,miſſa legatione,Genſericũ ex Africa inuitauit,q̃ ſubito per mare magna multitudine nauiũ Italiam intrauit,cũ adhuc B.Leo Romanũ regeret põtificatũ.

Gẽſerici in in Italiã acceſſus.

Adduxit aũt Genſericus CCC.hoĩm millia, ad cuius impuiſi potẽtiſſimi exercitus aduentãtis nunciũ territa ciuitas Romana, in mõtes ſyluasq́ꝫ & munitiora oppida populariter demigrauit.Maxim⁹ vero tyrãnus dũ fuga & ipſe ſibi cõſuleret,ab Vrſo milite Romano occiſus fuit.Leo itaq́ꝫ ſanctus, cuius prece & ſuaſiõibus Attilã oſtẽdimus Italia exceſſiſſe,is pater pius in tãta oĩm trepidatiõe ſibi ſecurus,paucos adducẽs ordinis ſui Chri cõſeruos,ſuperbũ adijt Genſericũ,eũq́ꝫ prius q̃ vrbẽ ingrederetᷓ,orauit, vt p̃da ciuili cõtentus,ſacra dimitteret intacta,& à ruinis incẽdioq́ꝫ vrbis,populo*vacuo *facto,abſtineret.

Roma a Gẽſerico capta.

Minime tñ valuit oro ſancti viri apud barbarꝫ,q̃ Arriana hęreſi inq̃nat⁹,ſicut ĩ Africa,ibi idẽ tẽpla ſacrasq́ꝫ ædes ſimul cũ reliq̃s vrbis partibus diripi ꝑmiſit.ꝑ 14.itaq́ꝫ dies Romã oĩbus ſuis diuitijs euacuabãt,multosq́ꝫ captiuos inde auferentes,vt narrat Blõdus.alij tñ,vt Paulus diaconus,ſcribũt, ꝙ Leo papa Genſericũ in tantum Deo adiuuãte deliniuit,vt cũ oĩa ꝑtãti eius eſſent tradita,ab igne tñ,cæde atq́ꝫ ſupplicijs abſtineretᷓ.Eudoxiã q̊q́ꝫ q̃ Gẽſericũ ad hoc malũ inuitauerat,cũ 2.filiabus ſuis in Africã deportabãt.Hoc modo capta eſt Roma ſecũdo,anno dñi 456. poſtq̃ eã Alaricus inuaſit,expletis ab eo tẽpore annis 43.à cõdita vrbe 1207.aliàs 1209. Egreſſi vrbe Vãdali,Cãpaniã lõge lateq́ꝫ populati ſunt.Capua vi expugnata, & ad ſolũ vſq́ꝫ diruta eſt,q̃ cauſa ĩpulit S.virꝫ Paulinũ Nolanę vrbis epiſcopũ,vt ĩ captiui vni⁹ redẽptionẽ, ſemetipſũ dederit ꝓ ſeruo ĩ Africã deferendũ, q̃ fact⁹ ex epiſcopo hortulan⁹,tantã tribuẽte Deo eſt apud barbaros gratiã cõſecutus,vt oẽs Nolanę vrbis captiuos ſibi donari obtinuerit,in patriã reducẽdos.& cũ totius regiõis Cãpaniæ oppida barbarorꝫ furor attriuiſſet,ad Neapolitanã vrbẽ ventũ eſt,q̃ mœniũ firmitate & ciuiũ robore munita,ꝑtinaciter reſiſtẽte,Gẽſericus obſidiõe ſoluta in Africã redijt.ſextus is erat Martiani imꝑatoris annus.

Gẽſerici catalogus.

Reuerſus aũt in Africã Gẽſericus,filiam Valentiniani principis Traſimũdo filio ſuo vxorẽ dedit,ex q̃ Hildericus natus eſt,qui q̃rtus poſt Genſericũ regnauit.q̃ matris monita ſequẽs, catholicus fuit.Quare aũt q̃rtus,cũ Gẽſerici fuerit*filius,dicũt Genſericũ ſucceſſiõis ordinẽ filijs cõſtituiſſe,vt frater moriẽti fratri ſine controuerſia ſuccederet.vnde Gẽſerico ſucceſſit Honoricus,q̃ regnauit annis 8.in eccleſiã Dei grauiter efferat⁹,vt dicetᷓ ſequẽti gñatione.Poſt hũc Guntabũdus frater ſecũdogenitus,annis 9.regnauit.poſt illũ Traſimũdus,de q̃ ſupra,regnauit annis xx. hic Hildericũ ex Eudoxia genuit,vt dicetᷓ. Martianus imꝑator admodũ religioſus,& egẽtibus multa bñficia p̃ſtans,regnũ q̃d delicati p̃deceſſores eius ꝑ annos fere 60.viciſſim imperantes minuerãt,diuina ꝓuiſione inter turbationes p̃miſſas reparare nõ deſtitit.

Pulcheria obit.

Quo in tẽpore etiã B.Pulcheria dormiuit in Chro,q̃ oĩa ſua bona pauꝑibus dereliq̃t. Hæc aũt Martianus,cũ multa eſſent,alacriter diſꝑtiuit.

Neſtori⁹ & Eutyches hæretici.

Per idem tempus fides catholica a Neſtorianis & Eutychianis ſuꝑbius impugnatᷓ.Neſtorius eñ Mariã virginẽ non Dei,ſed hoĩs tantũ genitricẽ dixit,vt aliã carnis,aliã diuinitatis ꝑſonã faceret. de q̃ in p̃cedẽti gñatione.Eutyches aũt Cõſtantinopolitanus abbas, ne ſentire cũ Neſtorio videretᷓ,diuinã cũ hũana natura in idẽ compoſitũ recidiſſe affirmabat, vnũq́ꝫ factũ, nec vllo modo inter ſe diſtingui debere.Hanc hæreſim cũ Flauianus Cõſtantinop.epiſcopus dãnaſſet,Theodoſio annuẽte,ſynodus Epheſina indicitᷓ, in qua Dioſcoro Alexandrino epiſcopo p̃ſidente,Eutyches reſtituitᷓ,Flauianus vero dãnatur.At Leo,mortuo

The

Theodoſio, in eiuſq; locũ Martiano ſuffecto principe catholico, conciliũ Chalcedo
nẽſe indicit anno dñi 455. q fuit annus imperij Martiani tertius, in q̃ concilio 600. & 30.
epiſcoporum autoritate decernit credendũ, duas naturas in Chr̃o fuiſſe, vtq; vnus idemq;
Chr̃s Deus & homo crederet, ac ſtatim Neſtorius & Eutychius nefandus Manichæ-
orũ p̃ſul dãnarent. Cõbuſti etiã publice ſunt libri Manichæorum, calcata & depreſſa eſt
Dioſcori ſuperbia atq; hæreſis. hęc dicit ſynodus q̃rta Chalcedonẽn. de q̃ habet in c. pri
ma. §. q̃rta, xvi. diſt. ſub papa Leone. Sub hoc Leõe etiã orta eſt hæreſis Acephalorum,
q ideo Acephali vocati ſunt, quia ſine cerebro & ſine autore habebant. hi Chalcedo-
nẽſe conciliũ improbantes, proprietatẽ duarum ſubſtantiarum in Chr̃o negãt, vnã tantũ *in
eiuſdẽ perſonæ naturã p̃dicantes, quã quidẽ hæreſim epiſtolis ſuis elegãter & docte ad
Chr̃i fideles ſcriptis, acerrime cõfutauit Leo. Leo vrbis Romæ epiſcopus, poſtq̃ ſe-
dit annis vno & xx. morit, & apud S. Petrũ in Vaticano ſepelit, cui Hilarius natione
Sardus ſubſtituit anno dñi 458. ſedit annis 7. hic cõſtituit, vt nullus põtifex ſucceſſorẽ
ſibi eligeret: itẽ, ne clericus à laico inueſtiturã reciperet. Interim ſub Martiano ſucceſſo-
res Attilæ de regno cõtendũt, & dũ incõſulte imperare cupiũt, oẽs ſimul imperiũ perdide
runt. nam filij eius gẽtes ſibi diuidi poſcebãt. Vt aũt Gepidarum rex Ardaricus hoc au-
diuit, indignatus, cõtra filios Attilæ primus inſurgit: nec ſolũ ſuas gẽtes, ſed & cæteras
q̃ pariter premebant, ab his abſoluit. Armant igit, bellũq; cõmittit in Pannonia. poſt
multos aũt cõflictus fauit Gepidis inopinata victoria. nã 30. fere millia tam Hunnorum
q̃ aliarum gentiũ, q̃ his ferebãt auxiliũ, Ardaricus pemit, filiũq; Attilæ maiorem occidit.
Quo interfecto, reliq eius germani cũ Hunnis fugantur iuxta littus maris Põtici, vbi
prius legũtur fuiſſe Gotthi. Hæc victoria Ardarici, multarum gentiũ animos ſub iugo
Attilæ preſſos, ad hilaritatẽ erexit. Veniẽtes ergo multi ex eis ad Martianũ principẽ,
gratiſſime ſunt ab eo ſuſcepti, diſtributaſq; ſedes q̃s incoluerũt, acceperunt. Gepidę nan
q; Hunnorum ſedes vendicãtes, totius Daciæ finibus potiti ſunt. nihil aliud à Rom. im-
perio niſi pacẽ poſtulãtes. Sarmatæ vero & Scemãdri, & quidã ex Hunnorum parte, ad
Maternã vrbẽ Illyrici ſedes poſuerũt, Scyri & Adageri Scythiã minorẽ & inferiorem
Mœſiã acceperũt, Rhugi aliæq; natiões nõnullæ Birim & *Archadropolim petiere.
Hernach q̃q;, aliàs Hernacus, iunior Attilæ filius, cũ ſuis extremas minoris Scythiæ ſe-
des elegit. Gotthi vero vidẽtes Gepidas Hunnorum ſibi ſedes vẽdicare, & Hunnorum po
pulos ſuas ſedes vendicare, maluerũt à Rom. regno terras petere, q̃ cũ diſcrimine alie
nas inuadere, Panoniãq; accipere, & ſub rege Valemire ac eius fratre Diethmaro mo-
rabant locis diuiſis, cõſilio tñ vnitis, tertius q̃q; Vuithmar cũ vtrcq; manebat. Conti
git aũt vt Attilæ filij cõtra Gotthos, q̃ſi deſertores dñationis eorum, venirẽt, ignariſq; ali
is fratribus, ſup Valemirẽ irruerũt, q̃s tñ licet cũ paucis ille ſuſcepit, diu fatigatos ad-
eo proſtrauit, vt vix aliq̃ pars remaneret. Eo tẽpore cũ pro geſta re ad fratres ſuos Dieth-
marum & Vuithmarum direxiſſet nũcios, veniens nũcius in domũ Diethmari, maius inue
nit gaudiũ. Ipſo ſiqdem die Theodoricus filius eius, q̃uis de cõcubina, bonæ tñ ſpei pu
er natus eſt. Poſt tẽpus vero nõ multũ rex Valemir & fratres eius Diethmarus & Vuith
marus, dũ cõſueta dona à principe Martiano non reciperent, & fœdera pacis tñ cuſtodi-
rent, miſſi ab eis legati ad imperatorẽ: & quia placita eis nõ reſpõdit, Illyricũ totũ depr-
dando vaſtãt. Inter hæc Romani poſt receſſum Genſerici Auitũ ſenatorij ordinis
Romanũ delegerũt in imperatorẽ, cũ q̃ Marnanus mitiſſimi vir ingenij, dãnis & peri
culis occurrere cupiẽs, fœdera iniit, ſecundũ q̃ reſp. adminiſtrari deberet. Annos tunc
ſeptẽ Thoriſmũdus Viſigotthorum rex poſt Catalaunici cãpi p̃lium ſeſe continuerat in
tra Vaſconiã Toloſamq;. partim nanq; ſucceſſus Attilæ timuerat, partim expectaue-
rat, quẽ in locũ euaderet res Romana, q Attilã necatũ, Etiũ Valentinianũq; occiſos, &
Romã à Vandalis expilatã eſſe audiens, *oẽs poſtergauit Rom. imperij *reuerentiã, Ro-
manorum eñ maxima poteſtas, à ferrea ſua firmitate in teſtaceã ferme deueneeat fragi-
litatẽ, propter Gotthorum & Francorum incendia, incurſiones & inauditas cędes, q̃ Romanę
laudatiſſ. reip. cõtinuis vaſtatiõibus intulerũt. Thoriſmũdus itaq; cepit Hiſpaniã cite-
riorẽ, & Galliæ ciuitates extra Burgundionũ Francorumq; ditionẽ, atq; vltra Ligerim
cõſtitutas: & ſolũ Narbonẽn. prouinciam cũ his q̃ Ligerim inter & Rheni fluenta ſunt,
tunc tutatus eſt Geruandus quidã Romanus, p̃fectus à Valentiniano cõſtitutus. In
terea Martianus cũ orientale remp. feliciter adminiſtraret apud Conſtantinopolim,
facta ſuorum cõſpiratione Ardaburij & Aſparis, vij. imperij ſui anno peremptus eſt. Anno
igit dñi 460. vrbis conditę 1211. Leo Beſſica ortus progenie, ex tribuno militũ imperator
eſt electus, & ab Anatholio patriarcha coronatus, regnũ orientale ſuſcepit, & 16. an-
nis tenuit. Hũc vrbs Cõſtantinopolitana primũ ex Græca progenie imperatorem habuit.
Itaq; primo eius anno cũ Auitus Romæ mortuus eſſet, Maioranũ quendam exercitus

Hęreſis acephalorum.

Hilarius papa.

Ardaricus rex.

Attilæ filij vincuntur.

Gotthi. Gepidæ.

Auit⁹ imp.

Thoriſmũdus Galliã vaſtat.

Martianus interficit.

Leo I. Gręcus imp. 54

apud Rauennam, Leone ſuadente, imperatorem aſſumpſit. ſed anno poſt tertio interfecit. Surrogatus vero eſt illi per Ro. Seuerianus, ſub quo Alain duce Biorgo eoꝝ rege per montes Tridẽtinos Italiã ſunt ingreſſi. Miſſus in eos à Seueriano Richimer gẽte Gotthus, ſed in patriciũ ſenatuſcõſulto autoritate Seueriani allectus, Benacũ inter lacum & Bergomũ vrbem ſeſe ille cum exercitu oppoſuit, cõflixitq́ꝫ, ac Biorgũ regem occidit.

Richimer.

Seueriano interim tertio anno imperij Romæ defuncto, Anthemius, qui fuit Martiani imperatoris gener, à Leone conſenſu totius militiæ ex patricio Cæſar factus eſt, ac Romã miſſus, cuius imperij initio Geruãdus Narboneñ. Gallię prę fectus, de quo ſupra mentio fit, tyrãnidem aſſumpſit, q ab ipſius Anthemij ducibus prælio ſuperatus, captus, & in exiliũ eſt actus. deinde poſt annũ Ro. Patricius imperiũ affectãs, iuſſu Anthemij occiſus eſt.

Genſericus in Italiam.

Genſericus inter tãtos motus tempus eſſe ratus, ex omi Africa ingẽtem cõtraxit claſſem, atq; ad littora Italiæ nauigauit. eãdem claſſem cũ in Africa parari intellexiſſet Leo imperator, Anthemio principi Ro. opẽ ferre inſtituit. Baſiliſco patricij ordinis belli duce declarato, haud cõtemnẽdas illi copias dans, quas nauigio impoſitas in Italiã perduxit, parauerat q́ꝫ alias copias Anthemius, qbus iunctis, Baſiliſcus Genſerico occurrit. Cõmiſſum aũt eſt præliũ acerrimũ, à quo Genſericus ſe ſubtraxiſſe legitur. Superatus itaq; multis nauibus militibusq́ꝫ amiſſis, in Africã ſe recepit.

Francorum reges.

Meroueo Francoꝝ rege interim defuncto, filius eius Hildericus ſuſcepit regnũ circa annum dñi 462. quẽ luxurioſe viuẽtem, & cũ filiabus populi fornicãtem, Frãci interficere nolentes abiecerũt, ac Aegidiũ quẽdam Ro. ſuper ſe poſuerũt, ſed poſt annos 8. pœnitẽtes Hildericũ reuocabãt, factusq́ꝫ ẽ rex virtute magn⁹ ſup oẽs priores. Agrippinã eñ ciuitatẽ, occiſis à parte Aegidij multis Ro. Franci ceperũt, eamq́ꝫ Coloniã noiarunt. Treuerim quoq; incenderũt, & totã illã terrã vaſtabãt. Mortuo aũt Aegidio, Siagrius filius eius ſucceſſit in locũ. Sedit in Sueſſionũ ciuitate, vbi ſedes regni erat. Sed Hildericus ſuperueniẽs, oẽm terrã illã ꝓdatus eſt, & Aurelianẽſem ac Andegaueñ. ciuitates regno ſuo adiecit. eo in tpe Clodoueum generauit ex Baſina regis Thuringoꝝ vxore, quam ei abſtulit, vt in fine gene. dicet. Nec tñ interea qetus fuit apud Cõſtãtinopolim Leo.

Aſpar tyrannus.

ſiqdem Aſpar qdam patricius & Ardabur, cũ illũ inſidijs tentatũ interficere nequiſſent, apertã vim parabãt, qbus vt reſiſteret Leo, claſſem reuocauit, quã Baſiliſco duce miſerat in Italiã. Aſpar interim mora ac fauore ciuiũ auctus, Ardaburẽ filiũ Cæſarẽ appellauit, vnde poſt reditũ exercitus aliq̃diu in vrbe pari certamine eſt pugnatũ. vicit tandẽ Leo, & captos Aſparẽ filiosq́ꝫ iugulari iuſſit. Motibus prędictis ab initio intellectis, Oſtrogotthi reges Valemir Theodomirq́ꝫ fratres, vti ſub Martiano, Illyricũ vaſtauare. ſed Leo mox ad priſtinã cũ eis amicitiã venit, & tã pręterita q̃ ꝓſentia munera tribuit, ac pacis obſidẽ Theodoricũ infantulũ Diethmari filiũ accepit, q iam annũ 8. intrauit, quẽ dum pater dare tardaret, patruus Valemiri promittit, vt exinde pax ſtabilior inter Ro. & Gotthos maneret.

Theodoric⁹

Igiĩ Theodoric⁹ obſes ĩperialẽ grãm promeruit, qa elegãs puer erat. Poſtq̃ vero firma pax ĩter Ro. & Gotthos eſſet, videntes Gotthi ſibi nõ ſufficere quæ ab ĩperatore ſuſceperãt, more ſolito cœperũt vicinas deprędari gẽtes, & in Hũnos cõuertũt, atq; à finibus ſuis inglorios expulerũt, vt ex illo tpe q remãſerãt Hunni, Gotthoꝝ arma ꝑtimeſcãt. Quieſcẽte iam tandẽ Hunnoꝝ gẽte à Gotthis, Cunimundus rex Sueuoꝝ cũ ſuis inuadẽs fines Diethmari ac Valemiri fratrũ, eos deprędatur, oĩaq́ꝫ abducẽs iumẽta, in terrã ſuã reuertiĩ.

Cunimundus Sueuoꝝ rex.

Diethmarus vero nõ tm̃ iacturã dolens, quãtum metuẽs, ne Sueui ſi hoc impune lucriſacerẽt, ad maiorẽ licẽtiam ꝓſilirẽt, intẽpeſtiuæ noctis ſilẽtio, dũ adhuc in itinere eſſent, eos dormiẽtes inuaſit, cõſertoq́ꝫ inopinato ꝓlio, ita eos opꝓſſit, vt etiã regẽ Sueuoꝝ captũ, Gotthoꝝ ſeruituti ſubdiderit. ſed dum eſſet multũ miſericors, facta vltione, veniã Sueuis cõdonauit, eũdemq́ꝫ Cunimũdum quẽ ceperat, adoptauit in filiũ, ac in Sueuiã remiſit, q tñ poſtea fretus auxilio Sarmataꝝ & Scyroꝝ, rurſum ĩuaſit Viſigotthos, vbi multis occiſis Diethmarus Gotthoꝝ rex victor euaſit. Quod cũ intellexiſſet Leo, gẽtem ipſam quã ĩpoſſibile duceret ſuperare, ſtatuit in Ro. ĩperij amicitiã liberalitate beneficioq́ꝫ allicere. Theodoricũ itaq; vnicum filiũ Diethmaro tale munus nõ expectãti remiſit, regio ĩdumẽto comitatuq́ꝫ cõductũ. accepit libẽs Diethmarus tm̃ munus, & q̃d tacẽtem Leonẽ deſiderare ĩtellexit, induciaꝝ fœdera in optimã Ro. reip. pacẽ cõmutauit. Theodoricus tum erat 18. annorum. hic ſibi mox ex ſatellitibus & ꝑp̃lo patris ſelegit pene 6000. viroꝝ, cum qbus p̃re inſcio, ꝑmẽſo Danubio, Sarmataꝝ regẽ incurrit atq; ꝑemit, ac cũ victoria ad genitorẽ ſuũ redijt, magnę ſpei adoleſcẽs habitus. Anno 462. Hilarius papa moriĩ, & in eius locũ Simplicius patria Tiburtus eligiĩ, q ſedit annis xij.

Simplicius papa.

hic Simplicius diuiſit vrbẽ in qnq; regiões presbyteris, prima erat Petri, ſecũda Pauli, tertia Laurẽtij, q̃rta Io. Lateraneñ. qnta S. Marię maioris. Inſtituit q̃q; ne clerici ĩueſtituras à laicis recognoſcerẽt. q̃d fuit

postea

poſtea palios magis roboratū, vt habetur xvi.q.vi.per totū.dānauit etiā Petrū Eury-
chianiſtā Cōſtantinopolitanū epiſcopū, Ro.q̄ꝙ eccleſiā oīm primā declarauit. Per
idē tēpus Richimer in Italia nouis ſtuduit rebus.cū imꝑator Anthemius ciſalpinę ꝑfe-
cerat Galliæ,ob rem in ea bene geſtā. qn etiam Anthemius iūcta Richimeri in matri- Ricimer ty-
moniū filia, generū fecit: neqꝫ tñ tam multa potuerūt bñficia barbaro collata,facere, rannus.
qn viribus ciſalpinæ Galliæ,cui ꝑerat,fretus,copias aduerſus ſocerū cōpararet.Sed cū
priuſq̄ ad facinus ꝑueniret,cū imꝑatore in gratiā redire fecit S.Epiphanius Ticineñ.
epiſcopus.rupit tñ pacē barbarus,duxitqꝫ in ſocerū vrbēqꝫ Ro.copias, quātas ex ciſal
pina Gallia potuit cōtrahere. Diuerſa tūc Romanorū erāt ſtudia,multis Anthemio,
pluribus Richimeri cupiētibus.& licet Richimer metatus eſſet caſtra ad vrbē, Anthe
mius tñ aliq̄diu mœnia portaſqꝫ tutatus eſt.ſuſtērabantqꝫ Anthemiū in vrbe ſautores
Bilimeris etiā,quē Narbonē.ꝓuincię ꝑfecerat,licet Gotthū,tñ fidelē.is q̄primū de Ri Bilimer ꝑfe
chimeris ꝑfidia certior ē fact',cohortes,q̄rū ꝑſidio ꝓuīciā regebat,auxiliaqꝫ tumultua ctus.
ria cōtracta ad vrbē duxit.Ea cū Leoni Cōſtātinopolim eſſent denūciata,Olymbriū
ducē ſuū cum exercitu in Italiā miſit,q copijs in Rauennā expoſitis,Anthemiū Roma Olymbrius
noſqꝫ de ſuo aduētu fecit certiores. Lætatus eo nūcio Anthemius, inſignia impij de- dux.
poſuit:& in priuatā cōcedens vitā,vrbis cuſtodiā ſenatui & Ro.populo cōmendauit.
Dum hæc fierēt,Bilimer ad viā Caſſiā delatus,in vrbē ꝓpabat.tñ illi occurrēs Richi
mer,certamē init,fortiterqꝫ inſtitit.fuitqꝫ ad ipſam Adriani molē cōmiſſum ꝑlium,in
q̄ Richimer victor Bilimerē interfecit.ea Richimer potitus victoria,vrbem ingreſſus
eſt,& ilico ſocerū Anthemiū q̄rto q̄ imperare cœpat anno,iuſſit à carnificibus lacera-
ri.Olymbrius vero apud Rauennā Anthemiū imꝑio ſe abdicaſſe,Bilimerem interem
ptum,Richimerē vrbe potitū,vnico ferme die certior eſt factus,māſitqꝫ Rauennæ.ſed
quæſito iāta ꝑfidia imperio Richimer paruo tēpore eſt gauiſus. nam tertio q̄ vrbem
erat ingreſſus menſe,acerbis morbi cuiuſpiam cruciatibus eſt cōſumptus, & Olym-
brius à populo Rom.vocatus,imperatorqꝫ appellatus,occidentalis imperij guberna-
tionē accepit,Gundibaro nepote,quē cum exercitu Rauēnæ dimiſerat, in patricium
declarato.Is vero Olymbrius cum reſtituēdæ rei Romanæ inſtaret,poſt quartū q̄ ad-
uenerat menſem,Romæ obijt. Admiſſi ſunt tūc Romani ſimul & Itali, repetita maio Romani im
rum diſciplina,deligere ꝑ ſuffragia imperatorē. ſed obſtitit vnius Gundibari patricij ꝑatorē ꝑ ſuf
audacia. eo eñ inſtigante, Glycerius quidam ſenator Rauennæ cōſtitutus,primū pe- fragia crea-
tijt,& ſic per ſuffragia declarari imperator tentauit.ſed cū petitio illi nō ſuccederet, re nituntur.
Gūdibarus exercitu Rauenna educto,ita ſauores oſtendit,vt cōfracti malis, q̄ tot per
annos Romani viderant & ipſi Itali,eū potius imꝑatorem eligere,q̄ tyrānum (prout
eis videbat̃)habere decreuerint.Quē Glyceriū eodē anno Nepos patrici', Leonis im Glycerius
ꝑatoris autoritate & Ro.auxilio fretus,& deiecit imꝑio,& apud Salonā epiſcopū con Cæſar.
ſtitui curauit.cōciuit vero ea res magnos in Italia motus, qa Gūdibarus eiecti Glyce-
rij iniuriā vlturus,Rauennates & multos Italiæ populos in Nepotē Romanoſqꝫ arma
uit.nec tñ inertes tunc & deiectis animis quieſcebant Romani,ſed & ipſi vim inferre
potius q̄ ꝓpulſare,maximo cū alterius partiū incōmodo parabant. ſed S. Epiphani-
us Ticineñ.epiſcopus, hos etiā, ſicut Richimerem & Anthemiū, meliore tñ ſucceſſu,
ſua virtute ad pacem ꝑduxit.Interim Leo imꝑator poſtq̄ orientale imperiū 16.annis Leo II. im-
rexerat, Leonem nepotē ſuū ex filia Mariagne Zenonis filiū, ordinās imperatorem, perat.
morbo correptus,diem clauſit extremū.Ipſe vero puer Leo cum paucis menſibus im
periū gubernaſſet,Zenonem genitorē ſuū,vultu & moribus deformem, fecit impera Zeno 55.im
torem,breuiqꝫ poſt rebus exceſſit hūanis.ideo nec in catalogo ponit̃. Zenone Chal- perator.
cedonem abeūte,Verrina eius ſocrus Baſiliſcum fratrem ſuum, imperatorem in Con
ſtantinopoli appellauit,nec defuit quorūdam nobiliū & plebis aſſenſus. quod cum in
tellexiſſet Zeno,Iſauriam ſe cōtulit,malens cū Mariagne vxore exulare,q̄ vt ſui cauſa
reſpub.bellis agitata ciuilibus,aliquod accipere incommodum cōmitteret.lętatus ea
fuga Baſiliſcus,Marcum filium ſuum Cæſarem appellauit.Sed cum Baſiliſcus in hæ- Baſiliſc' ty-
reſim Neſtorianam prolapſus,& propter alias vitæ turpitudines populo eſſet inuiſus, rannus.
cōuertit ſe ciuitas ad Zenonē,isqꝫ Conſtantinopolim reuerſus,ſauore populi adiutus,
Baſiliſcum,Marcumqꝫ & Verrinam captos,in Cappadociam relegauit. Anno igi
tur dñi 476.ab vrbe vero cōdita 1227. Zeno gñe Iſauricus, gener Leonis II. vt dictū
eſt,propria manu Leonis coronatus,adipiſcit̃ imꝑium orientale.regnauit annis xvi.
Occidentale vero imperium Nepos tenuit,q Oreſtem militiæ ſuæ magiſtrum,cōſti- Nepos Cæ-
tuerat mittere in Gallias tutandas ab inuaſione Viſigotthorū.ſed Oreſtes q̄primū Ra ſar.
uennæ cum exercitu applicuit,Auguſtulū filium ſuū qui Rauennæ erat, imperatorem
creauit,id cum audiſſet Nepos,nullas ſibi adeſſe ad reſiſtendū copias vidēs, in Dalma

Auguſtulus Cæſar.

tiam fugit, Auguſtulus vero imperij inſula apud Rauennã ornatus, fœdera cum Vandalorũ rege Africã tenente, Genſerico ſ. cõſtituit, qbus in fœderibus ipſe & pater Oreſtes firmiſſima æſtimabãt eſſe pſidia imperij cõſtituta. Dũ aũt ab Africa ſibi cauit proſpicitq́; Auguſtulus,

Odoacer rex Gotthorum Italiam inuadit.

Odoacer genere Rugus, Thuringorũ & Scirorũ Heeulorumq́; tue bis fretus, ab inferioribus Danubij oſtijs ex Pãnonia Italiã cõtendit: q dum adhuc per Noricorũ rura duceret exercitũ, cognita fama ſerui Dei Seuerini, q illis tunc degebat in locis, ad eum benedictionẽ petiturus ingredit: q benedictiõe accepta, egredit à cellula: & dum caput inclinaret ne impingeret, à Dei viro futurorũ præſcio, audiuit: Vade nunc ad Italiã Odoacer, vade, viliſſimis iterim aĩaliũ pellibus indutus, multis cito plura largiturus. Hæc verba exitus vera peobauit. nam poſtmodũ per oẽm Italiã regnauit. Ingreſſus igit Italiã, Aquileia ad ſiniſtrã relicta, in Taruiſinos Vincentinosq́;, & inde in Brixianos flexit. Igit Auguſtulus de aduẽtu eius certior, immiſit Oreſtẽ genitorẽ, cuius ductu legiões Ro. & cõteacta accuratiſſime ex oĩbus Italiæ populis auxilia, apud Laudã cõuenerũt. Contulit aũt ilico caſtra, & primus pugnãdi copiã fecit Odoacer: parantẽ vero ſigna educere, & pariter pugnãdi copiã facere Oreſtem, auxilia deſeruerunt. qbus vndiq́; dilabentibus, territæ legiones Ro. & ipſæ præliũ detrectauerunt.

Ticinum captum ac dirutum.

In eamq́; adductus eſt difficultatẽ Oreſtes, vt ſolutis caſtris, in vrbẽ Ticinũ ſe reciperet. Inſecutus illũ Odoacer, vrbẽ corona cinctã vallauit, recepitq́;, diu & ptinaciter expugnatam. Eo in ardoee cædes ciuiũ, Romanarumq́; legionũ primo, quãta nusq̃ alibi in Italia ab annis plurimis eſt facta. Tunc nedũ direpta vrbs Ticinũ, ſed & cũ agro igni ferroq́; vaſtata. Oreſtẽ aũt captũ, Placẽtiamq́; pductũ, Odoacer ipſe, ſpectãte exercitu, gladio ſuffoſſum interfecit: qbus territi crudelitatibus cæteri Italiæ populi, certatim deditionẽ fecere.

Auguſtulus imperio ſe abdicat.

Et Auguſtulus aĩo cõſternatus, Romam qdem ex Rauenna profectus, ſed eueſtigio recedẽs, in Lucullano oppido Cãpaniæ purpurã diademaq́; abijciẽs, ſeſe imperio, qd annũ vnũ menſesq́; duos tenuerat, abdicauit. Ita Ro. imperiũ toto orbe venerandũ, & auguſtalis dignitas, quæ ab Auguſto quondã Octauiano incepit, in hoc Auguſtulo perijt anno ſalutis 477. cõſentit Pomp. Lætus. Deiecto itaq́; Auguſtulo, Odoacer vrbem Romã ingreſſus, totius Italiæ regnũ adeptus eſt. Illũ eñ primo ingreſſu regem Romæ & Italiæ appellatũ, Ro. ſummis honoribus in Capitoliũ deduxerũt, q & ſi barbarus eſſet, Romã & Italiã quietiſſime peimo gubernauit.

Felix iij. papa.

Anno eodẽ, ſalutis ſ. 477. Simplicio papa defuncto, ac in baſilica B. Petri ſepulto, Felix tertius patria Ro. ſurrogat, ſedit annis octo. Felix papa cũ intellexiſſet Petrũ Eutychianũ ob hereſim ante in exiliũ pulſum, ab Achatio Cõſtantinopolitano epõ reuocatũ, fraudẽ ſubeſſe veritus, autoritate Se. Ap. ac cõſilio bene ſentientiũ approbata, Petrũ & Achatiũ damnat. Poſt annos vero tres cũ Zeno imperator fidẽ faceret, hos hoĩes pœnitere, Felix eo miſit epõs duos Meſſenũ & Vitalem, q ee cognita, dãnatos abſoluerũt. Hi itaq́; Heracleam ciuitatem ingreſſi, pecunia corrupti, nihil ex ſnĩa Felicis egere. Vnde põtifex indignatus, habita de more ſynodo, hos vt puaricatores & ſimoniacos, à cõmunione deiecit. Meſſeno tñ pœnĩæ tẽpus adſcriptũ eſt, q errorẽ ſuum cõfitebat. Idem Felix cõſtituit, vt eccleſiæ nõ niſi à põtificibus cõſecrarentur. ſtatuit etiã vt accuſato induciæ darentur, de quo fit mentio in c. Oroſius 56. diſt.

Ambroſius Aurelius occiſus.

Anno ſalutis 478. apud Britannos, vt in præcedẽti generatiõe dictũ eſt, Ambroſius Aurelius regis Britanniæ filius, ſeſe contea Saxones ducẽ obtulit Britonibus, q deſiderabãt ſe Ro. imperio recuperare, Saxonibus vel pulſis, vel cæſis. Hunc ſcribit Blondus induiſſe purpurã, & imperator à Britonibus eſt appellatus. tumultuarie primũ, poſtea iuſta acie cũ Saxonibus Anglicis ſæpenumero eſt cõgreſſus, ſuperatus vero eſt ad extremũ & Britones cũ illo, ipſeq́; Ambroſius in bello eſt occiſus, qua victoria Saxones crudeliſſime vſi ſunt. Poſtq̃ eñ eos interfecerãt qui arma cõtra ſe induerant, in omnis ætatis ſexusq́; multitudinẽ graſſari eſt cœptum, nec ſolũ id contigit in locis prælio propinquis, calẽtibus adhuc ex victoria animis, ſed ſupee multos dies vrbes ſingulas vicesq́; diſcurrunt, cædem vbiq́; ſimilem committentes.

Britãni terrã reliqrunt propriam.

Ea impulſi neceſſitate Britanni, conſtituerunt inſula populariter emigrare. Itaq́; perterritis omnibus, naues ſibi quiſq́; aut ſcapham peout potuit comparauit: tãtamq́; fuiſſe referunt, completisq́; vbiq́; littoribus, contentionem conſcendere volentium, vt multitudine atq́; oneee nonnulli deprimerentur lembi. Itaq́; Britannias tunc pro ſe ceperunt Anglici Saxones, quos ad ætatem vſq́; noſtram retinuerunt, tantis aucti opibus, vt de Francia, cui pridem manum iniecerunt, ſubijcienda, cum rege Francorũ gerant bella, multos eetro annos continuata.

Britannia moderna.

Britanni vero patria extorres eo anno, qui fuit Zenonis & Auguſtuli imperij & Odoacris regni initio, cœperunt oceanotenus in Turonibus, Cenomanis & *Ciantibus, qui & Veneti, ac per ea Galliæ Celticæ maritima loca, in qbus Britannicum nomen idiomaq́; ad ætatem vſq́; noſtram retinuerunt,

habi-

habitare, prout refert Blondus decadis primę lib.2. & ſeqtur Aeneas Syluius. Sed Gaufredus Arcturi in Chro. ſuis lõge ab his diſcordat, dicens: Poſtquam vt in præcedẽti gene. dictum eſt, Saxones à Vortigerno intruſo rege inuitati fuiſſent, & Vortigernus Engiſti filiam vxorem duxiſſet, ciues & habitatoes regni iam Chriani, & per ſanctum Germanum Antiſiodorẽſem, & Lupum Treceñ. epiſcopos in fide confirmati eſſent, Saxones ferre non poterãt. reiecto propterea Vortigerno rege, filium ſuum Vortunerium in regem accipiunt, qui Saxones quater prælio vincens, eos in Germaniam redire compulit, & poſtea veneno nouercæ ſuę extinctus eſt: quo mortuo, Vortigernus pater regni gubernacula repetijt, & ſuaſu vxoris filiæ Engiſti victus, Saxones reuocauit, vt tamen ſocer cum paucis veniret. Qui cum 30. millibus Saxonum in Britãniam venit, ex quo rex & Britones cõmoti, volentes iugũ à ſe excutere, à Saxonibus capto rege occiduntur per inſidias, & Saxones Londinum, Eboracum, Lindocollium, Guniptenism, & alia loca ditioni ſuę ſubmittunt. Cum hæc fierent, Aurelius Ambroſius iam adultus, auxilio Britonum in Armorica, vbi cum fratre nutritus fuit, intrauit Britanniam, & Vortigernum perſequens, in regione Cambriæ in oppido Genore, in turri cremauit: quod cum Engiſto nunciatum fuiſſet, ſeſe cum Saxonibus in partes Cambriæ recepit, loca omnia muniens, ſub ſpe, ſi illic cedendum eſſet, ad manum haberet Albaniam, vbi Picti, Scoti, Daci, Noruegi habitabant. At Aurelius congregatis ſuis, Engiſtũ inſequitur: & commiſſo prælio, Saxones de dijs ſuis, nam infideles erant, fruſtra ſperantes, manu Dei percuſſi, & Engiſtus eorum dux captus, & capite truncatus eſt. Otho vero filius & Coſſa cognatus ſuus, cum reliquijs Saxonum, Eboracum fugerũt, ibiq́; obtenta regis gratia, terram iuxta Scotiam ipſis datam colere cœperunt. Aurelius autem eccleſias Dei p Saxones deſtructas reformare, & ſtatus regni reſtituere cœpit, & in monte Ambri nobilibus ſuis ſepulturam erexit. tandem per inſidias cuiuſdam Saxonis, fingentis ſe medicum, veneno perijt. Eodem tempore Paſcentius filius Vortigerni, qui in Germaniam fugerat, congregatis Saxonibus, & iuncto fœdere cum Gilomanio rege Iberniæ, Britones aggreditur, quos Vterpendragon excipiens, ambos duces occidit, victoria potit⁹ eſt, ſimiliter & Occa filius Engiſti, & Coſſa cognatus, mortẽ Aurelij audientes, nouos motus excitauerant. Sed ambo capti ſunt per Vterpendragonem, & exercitus eorum diſſipatus. Poſt hanc victoriam rex Vther faciens feſtiuitates cum ſuis principibus, inter quos Gorloius dux Cornubiæ, cum Igerna coniuge pulcherrima aderat, cuius amore captus rex, ducem perſequitur, & tandem Merlini opera eius concubitu potitus, Arcturum Magnum ex ea genuit, Gorloio occiſo, vxorem eius coniugio copulauit. Verum ſucceſſu temporis Occa & Coſſa e carcere lapſi, ingentem Germanorum multitudinem ducentes, ingreſſi ſunt Britanniam, à parte aquilonari longe lateq́; eam diſſipantes. Quibus Vther ægrotus, in pheretro poſitus, ſub Gail conſule, qui Annam filiam regis vxorem habuit, obuiauit: & commiſſo prælio, Occam & Coſſam vicit, ac occidit. Reliquiæ Saxonum ſeſe in partes aquilonares trãſferentes, & inſidias regi tendentes. Tandem venenato fonte vnde aquam ſumebat, ipſe cum pluribus alijs perijt. Sepelitur in cœnobio Ambri infra choream gigãtum, iuxta Aurelium fratrem ſuum, cui ſucceſſit in regno Arcturus filius ætatis annorum xv. Vincentius in Spe. lib. xxi. c. l. adducit Sigisberthum, referentem ꝙ Leo imperare cœpit anno 458. ſalutis, cuius Leonis anno circiter quinto mortuo Vterpendagrone, ſucceſſit ei in regno filius, Arcturus dictus, cuius mirabilia geſta decantata ſunt, licet plura ſabuloſa eſſe videantur, aduerſus Saxones, Scotos, Pictos, vario conflictu decertans. tandem concluſit eos in quodam ſaltu, & datis obſidibus, eos abire dimiſit. Sed ipſi poſtea fidem frangentes, redeunt: quibus congrediẽs Arcturus, impetu facto in hoſtes, occidit ſuo gladio * Caliburno dicto 470. viros, cæteros in fugam vertit, principibus eorũ proſtratis. Hæc Vincentius lib. xxi. c. lvi. de hoc plura infra dicentur in fine generationis ſequentis. Odoacer igitur tyrannus Romæ & in tota Italia 14. regnauit annis. Cogitauit autem de vrbe transferenda, & noua Colonia deducẽda, vt à ſuo nomine vrbem appellaret Odoacriam, primus externarum nationum quietus, per decem annos poſſeſſor, poſtea infelicẽ regno & vitæ finẽ dedit, vt Pomp. Lætus ſcribit. De Childerico rege Francorum refert Robertus Gaguinus, ꝙ tempore ſuæ deiectionis venerit ad Byſſinum Thuringiæ regem. Interea vnus ex amicis ſuis Guinomadus, cogitans eum reconciliare, ſuadet Aegidio, quem Gillonem nominat, Francos terrore regendos, eiq́; læſæ maieſtatis quendã Childerici oſorem defert. mox Gillo delatum necat, & poſt eum plures alios. qua crudelitate Franci permoti, Guinomadum cõſulunt, q̃bus ille, mirari ſe eoꝝ cõſtantiam, q electum regem execrent, niſi tolerabilius mulieroſum regẽ q̃ ſanguinariũ habere velint. Placuit, his auditis, oibus reuocare Childericũ.

Ambroſius Aurelius.

Otho filius Engiſti.

Paſcentius Vortigerni filius.

Vther rex.

Arctur⁹ rex

Caliburnus gladius Arcturi.

Odoacer.

Childeric⁹ rex Francorum.

Byſſin⁹ rex.

Recuperato itaq; regno, Aegidiũ pepulit, regniq́; fines ampliare cœpit. Eius proſperitate cognita, Baſina Thuringiæ regis vxor, dimiſſo viro, ad ipſum venit. Interrogata à Childerico, cur deſerto viro alium ſequeretur: Quia, inq̃t, cõione tua vſura ſum, modeſtiam & virtutem tuam ſum experta: & ſi meliorem te quẽpiam ſcirem, illum terra mariq́; indefeſſa perſequerer. Hac libertate ſermonis delectatus rex, eã accepit vxorem, Byſſini hoſpitalitatis minime recordatus. ex ea genuit Clodoueum.

GENERATIO XVII.

Gundobaldus Burgundiæ rex.

ANno dñi 480. ſub Felice papa tertio, regnãte Zenone ĩperatore, xvij. incepit generatio. Per idẽ tẽpus Gundobaldus (vel, vt alij volũt, Gandebãdus) rex Burgũdionũ, Italiã ingreſſus, & p̃da onuſtus, redit in Burgundiã. Fuit aũt Gundobaldus regis Gondebadi filius, habuit tres frẽs, Gundegiſilũ, Chilpericũ & Godomarum. Gundobaldus aũt Chilpericũ frẽm interfecit gladio, vxoremq́; Chilperici ad collũ ligato ſaxo, in aqua ſuffocat, filias q̃q; duas, ſenior vocabat Teona, quã exilio cõdemnauit, iuniorẽ Crochtildim, aliàs Gothildim noĩe, ſecũ retinuit. Eodẽ tpe mortuo Childerico Francorum rege, Clodoueus filius eius ſucceſſit in regno. Hic cũ Siagrio Sueſſoneñ. bellũ habuit, fugiẽtemq́; ad Alaricũ regẽ Gotthorum, miſſa legatiõe, repoſcit, & redditũ interfecit, totumq́; regnũ eius ſubijciẽs, Ro. in tm̃ deleuit, vt nulla eorum veſtigia reperirent. Erat Clodoueus rex adhuc paganus, accepitq́; q Gundobaldus rex Burgũdionum neptẽ haberet elegãtem atq; ſapientẽ, vnde ad eũ legatos mittit, q ſibi vxorẽ concilient, ratus vnà cũ puella Burgundia q̃q; potiri poſſe. Legati ſecretius explorare ſatagunt, nunqd puella Clodoueo deſpõſari vellet. Ad hæc puella, cui regis Clodouei fama & regni potẽtia nota eſſent, cõſenſit, quanq̃ nõ dubitaret patruũ ob cõmiſſum homicidiũ & patris & matris, ſi id reſciret, prohibiturũ, eaq́; in ſponſione id ſolũ eſt pacta, vt cum ipſa eſſet Chr̃iana, Clodoueus, q cum Frãcia idola coleret, fieret Chr̃ianus, qua pactione facta, accepit occulte munuſcula matrimonij cauſa data. Reuerſo Gundobaldo, qa forte aberat cũ legati veniſſent, Clodoueus Gothildim iam vxorẽ cœpit poſcere. q̃d, & ſi nuptiæ nõ ſatis placerẽt, cõſilio tñ aulicorum habito, permiſit. Regis em̃ potentiã formidabat. Gothildẽ quoq; eo celerius tradidit, q ſine dote aliqua fuit poſtulata. Conuẽtu igiẽ apud Sueſſionẽ habito, rex Gothildim regio apparatu ſuſcepit. Chr̃ianus tñ nõ factus eſt iuxta condictũ, nec multo poſt bellũ inſtituit cõtra Gundobaldũ, quo in bello ciuitates & oppida Ligerim inter & Sequanã ſita, oẽs ſuo adiunxit imperio. Eo tñ bello interuẽtu Gothildis ſedato, alterũ quod multos durauit annos, aduerſus Alemanos ſuſcepit, cũ qua gẽte nõ minus q̃ cũ viris fortibus armis inſtructiſſimis p̃lio decertauit. quo in p̃lio ſuos in fugã verſos vidẽs, memor factus eſt p̃miſſiõis, quã multoties reqſit⁹, vxori ſeruare neglexit, & ipſam p̃lij aduerſitatẽ ob id ſolũ ſibi accidere ſuſpicat⁹ eſt. hinc Deo cœli & terræ quẽ Gothildis p̃dicaret, vouit, illius cõſilio p̃cibuſq́; acqeſcere, ſi ſui victoriã obtinerẽt. tãtaq́; mox facta eſt mutatio, vt q multa cæde afflicti primo fugiebãt, Frãci hoſtẽ repellerẽt, ac cæde cõmiſſa in fugã cõuerterent.

Prælũ Alemanorum cũ Clodoueo.

Alemanis in deditionẽ receptis, regeq́; eorum occiſo, qbus tributa impoſuit, & in Franciam reuerſus Clodoueus, à S. Remigio Rhemẽſi archiep̃o, cũ om̃i Francorum gẽte exorante Gothilde, baptizatus eſt: & cũ ſactũ oleũ, quo liniri ritu Chr̃iano q abluunẽ, ſolent, miniſtrorum incuria, ſiue ordinãte Deo, allatũ nõ eſſet, ecce de ſuperis delapſa colũba, ampullã odoratiſſimi liquoris oppletam, ad manus põtificis detulit. eo liquore hic Clodoueus primũ, poſteri deinceps Francorum reges hactenus ſacranẽ. Fama quoq; vulgatũ eſt, fuiſſe regibus Frãcis buſones tres nobilitatis inſigne. Clodoueo aũt Chr̃ianis ſacris initiato, demiſſum cœlo eſſe id, q̃d nũc reges geſtãt, aurea lilia, qb⁹ ſubeſt cœli ſereni color inſignis. Traditũ quoq; eſt, pannũ ſericeum rubrũ, inſtar ſigni militaris quadratum, fulgoroſum diuinitus eſſe acceptũ, quo in expeditiõibus cõtra fidei hoſtes pro ſigno Franci reges vterenẽ. Fuitq́; vexillo nomen Auriflãma, hactenus apud S. Dionyſium ad hæc ſeruatum, ſed abutẽtibus ſigno cõtra Chr̃ianos euanuiſſe: alterum tamen non diſſimili forma inſtauratũ eſſe, quod inter ſacra reſeruaẽ. Sunt tamen q id ſignum Carolo Magno collatũ fuiſſe cõtendãt.

Inſignia Francorum.

Gelaſius papa.

Anno dñi 485. mortuo Felice Ro. pon. Gelaſius natiõe Apher, illi ſuffectus eſt. p̃fuit annis octo, vir ſanctus, amator pauperum, doctiſſimus, declarauit ſcripturas noui & vete. teſtamẽ. & quæ eſſent authentica, & quæ apocrypha, de quo xv. diſt. Sancta Romana. Ipſe etiã Anaſtaſiũ impatorẽ execrari poſſe oñdit, de quo 96. di. duo ſunt. Cõpoſuit canonẽ & nouẽ p̃fatiões, ac de tpibus ordinãdorum. Inter hæc Gẽſericus Vãdalorum rex morit, cui ſucceſſit Honoricus primogenitus, & primũ cœpit mitius agere per ſimulationẽ circa religionem Chriſtianã, & vt ſe religioſum oſtenderet, ſolicite quærebat hæreticos Manicheos, ex qbus incendit multos. ſimiliter & Arrianæ hæreſeos presbyteros ac diaconos, dedit etiã licentiã ad inſtantiã

Honoricus Vandalorum rex.

Zeno

Zenonis im̃patoris ac Placidę vxoris, vt Carthaginẽ. eccl̃ia ſibi quẽ vellet, ep̃m ordina
ret, q̃ iam per 24. annos fuit deſtituta. Deſtinauit ergo notariũ cum edicto, vt iuxta peti
tionẽ imperatoris pp̃riũ eligerẽt ep̃m: & licet clerus intelligeret dolũ ſubeſſe, tamẽ or
dinatus eſt Eugenius ep̃s, vir ſanctus & Deo acceptus, quo immenſo gaudio eccleſiæ
Dei exultauit multitudo, mox vir Dei conuerſationem bonã ita ſedulo habẽs, ad Dei
culturã cunctos inuitauit, erat oĩbus gratus & acceptus. Sed cũ fama eius eſſet vbiq; ce
lebris, cœperunt Arrianorũ ep̃i inuidia graui torqueri. Suggerunt ergo regi, vt eum ar
ceret, ne Dei verbũ ad populũ faceret: deinde q̃ mares & fœminas in habitu barbari
co incedẽtes, in eccleſiã cõſpicere * prohiberet. Mandat ergo rex. Ad quæ ep̃s: Domus
Dei oĩbus patet, nemo repelli poteſt, & maxime, q̃a plures Chr̃iani in habitu illo ince
debãt de domo regia. At vbi accepit tale r̃nſum, ſtatuit tortores in portis eccleſiæ, q̃
incedẽtes in ſpecie ſuæ gentis, ilico caſtigarent: inde multi ſunt vel afflicti vel trucida
ti. At vbi iſto modo nõ profecit, ordinat q̃ catholici in eius aula cõſtituti, nec annonas
nec ſtipendia reciperẽt, multis inſuper eos laboribus expoſuit. & ne q̃d perfidiæ omit
teret, vt filiis ſuis regnũ ſtabiliret, Theodoricũ fratrẽ filioſq; eius perſeq̃tur. primũ vxo
rem illius, crimine impoſito, interfici iuſſit, poſtea occidit & filius magnæ ſpei vir, de
inde Theodoricũ fratrẽ in exiliũ miſit, poſt cuius mortẽ, filium q̃ ſuperat, duasq; filias
eius adultas, impoſuit aſinis eiecitq;. Sed & multos comites ac nobiles, quos ei Genſeri
cus ſacramento interpoſito cõmendauerat, ille oblitus ſacramenti, diuerſis pœnis ac
incendio eos trucidauit. amputatis itaq; breui oĩbus quos timebat, & ſolidans ſibi re
gnũ, vt putauit, vniuerſa perſecutiõis tela in eccleſiã conuertit. ante tñ perſecutionem,
multa præibãt ſigna & viſiones futurorũ malorũ. Cenſuit igit̃ primo tyrãnus, vt nemo
in eius palatio militaret nec ageret, niſi Arrianũ ſe feciſſet: quorũ ingens numerus mili
tiam abiiciẽs, in fide perſtitit, quos poſtea domibus proiectos, omniq; ſubſtãtia ſpolia
tos, in Sardiniã relegauit. ſtatuit etiã per totã Africã, vt mortuo ep̃o, fiſcus ſibi illi9 ſub
ſtantiã vendicaret, & q̃ ſucceſſor nõ ante ordinaret, q̃ fiſco regali q̃ngẽtos ſolidos da
ret. p̃cepit & ſacras virgines cõgregari, variiſq; cruciatibus p̃ſequi, vbi acerbitate pœ
narũ plurimæ extinctæ ſunt. Deinde ep̃os, presbyteros, diaconos, & alia eccleſiæ mem
bra quatuor millia nongẽta 65. in exiliũ deſtinauit, in quorũ numero erat Felix Habi
ritanus ep̃us, habẽs in epiſcopatu 44. annos, q̃ paralyſi tactus, nec ſentiebat, neq; loque
batur, de quo rogatus rex, vt eum p̃mitteret Carthagine p̃pere moriturũ, eo q̃ in exi
liũ nulla poſſet rõne duci, fertur r̃ndiſſe tyrãnus: Si iumẽto duci nõ põt, iungant boues
indomiti, q̃ funibus colligatũ ducãt, ſicut p̃cepi. quẽ velut truncũ ſup burdonẽ poſitũ,
portabãt. Cõgregatis itaq; vniuerſis, Mauri aſſunt vt eos perducãt. venerunt comites
duo, blãdimẽtis Dei cõfeſſores aggrediũt: q̃d, inquiunt, ita p̃tinaces eſtis, q̃ poſſetis eẽ in
cõſpectu regis honorabiles? ſtatim clamãt ingẽti vociferatiõe: Chr̃iani ſum9, Trinita
tem & vnũ Deũ immobiliter cõfitemur. Ita nullũ blandimẽta vicerũt, nec carnalis pie
tas mouit. ſed vbi aduerſarius nil profecit, recludunt in anguſta ac deterrima loca, ia
ctantur vnus ſup aliũ coarctãte anguſtia, vt agmina locuſtarũ, in qua conſtipatiõe ſece
dendi ad naturale officiũ nõ dabat locus, ſed ſtercorũ & vrinæ neceſſitatẽ ibidẽ fecerũt,
vt ille fœtor ac horror vniuerſarũ genera pœnarũ ſuperaret, iuxta illud Hiere. Qui nu
triti ſunt in croceis, amplexati ſunt ſtercora. Deinde ad iter cohortãtur. Exeuntes itaq;
die dñica, linita habẽtes ſtercore veſtimẽta, & faciẽ ſimul & capita, à Mauris crudeliter
* tñ eis minæ inſerebant, cũ exultatiõe hymnũ dño cantãtes, Gloria hæc Deo in oĩbus
ſanctis eius. Aduenerũt tũc aliq̃, & ep̃us Cyprianus, q̃ ſingulos pio fouens affectu nõ ſi
ne fluminibus lachrymarũ, totũ q̃d habuit, egẽtibus expẽdit. q̃rebat & occaſionẽ quali
ter eis ſociaret, q̃ poſtea p̃ multos agones in exiliũ vt deſiderabat, cũ exultatiõe p̃rexit,
carceris ſqualores p̃peſſus. Eo tũc multitudo populorũ de diuerſis regiõibus ad viden
dos Dei martyres vndiq; cõcurrunt, innumerabilis ibi turba fideliũ per montes ac val
les confluentes, cereos in manibus tenentes, ſuoſq; infantulos veſtigiis martyrũ proiici
entes, ita clamabant: Quibus nos miſeros relinq̃tis, dum pergitis ad coronam, q̃ nobis
pœnitẽ manus impoſituri ſunt, & vincula peccatorũ ſoluturi? vobiſcum & nos libet p̃
gere, ſi liceret, vt tali modo filios à patribus nulla neceſſitas ſepararet. In his vocibus
nullus iam p̃gere admiſſus eſt cõſolator, ſed arctabat multitudo ad currendũ, quo ve
nirent ad naues. deficiẽtes vero aut delicatos, Mauri cuſpidibus ac fuſtibus ad iter tun
debant. Poſt vero imperatum eſt Mauris, vt q̃ ambulare non poſſent, ligatis pedibus
veluti cadauera traherentur mortuorum per deuia & aſpera, vbi primo veſtimenta,
poſtea membra carpebantur, illi caput conterebatur, alteri latera ſcindebantur, & ita
intra trahentium manus ſp̃m exhalabant. Reliqui ad ſolitudinem perducũtur, in qua
hordeum ad veſcendũ vt iumenta accipiunt, vbi etiã venenatorũ aĩalium atq; ſcorpio

nũ

[Margin notes:]
Eugenius ep̃us.

Immaniſſima Honorici regis facinora.

Felix ep̃us.

Crudelis Chr̃ianorũ perſecutio.

Cyprianus ep̃us.

num multitudo tāta, quę ſolo flatu procul poſitis veneni virus infundit vſq; ad lœtum, quorū tñ feritas nulli ſeruorū Dei nocuiſſe fertur Chr̄o defendēte. Deinde tyrānus iſte Eugenio ep̄o tale dirigit p̄ceptū, q̄d etiā vniuerſæ Africæ deſtinauit, huius tenoris: Rex Honoricus Vandalorū & Alanorū, vniuerſis ep̄is: Homouſianis nō ſemel, ſed ſæpius cōſtat eſſe prohibitū, vt in ſortibus Vandalorū, ſacerdotes veſtri cōuentus nō facerent, ne ſua ſeditione animas ſubuerterēt Chr̄ianas. Quam rem ſpernētes plurimi, nūc reperti ſunt cōtra interdictū feciſſe: & q̄a in prouincijs nobis à Deo cōceſſis ſcandalū eſſe nolumus, ideo Dei prouidētia cū cōſenſu ſanctorū ep̄orū noſtrorū, hoc nos ſtatuiſſe cognoſcite, vt ad diem kaleñ. Ianuariarū, omiſſa omni excuſatione, oēs Carthaginē veniatis, vt de rōne fidei cum noſtris venerabilibus ep̄is poſſitis inire cōflictum, vidētes ſi integram fidē teneatis. Huius edicti tenor futuræ p̄ſecutiōis prę ſe ferebat indicia, vnde S. Eugenius regē accerſit, petens etiā trāſmarinos vocari ep̄os. Hoc aūt agebat Eugeni⁹, non q̄ in Africa deeſſent q̄ aduerſariorū obiecta refellerēt, ſed q̄ illi venirent, q̄ alieni à dñatu tyrāni, maiori libertate calumnias oppreſſionis populis ac terris nunciare vellent, ſed exauditus nō fuit, immo eos ex Africa, quos ſciret rex p̄cipuos, occaſione accepta in exiliū truſit. Eodē t̄pe cæco nato, B. Eugenius circa fontē baptiſmatis, cruce facta, viſum in noīe dñi reſtituit. q̄d cū regi innotuiſſet, dicūt ep̄i Arrianorū hoc Eugeniū per maleficia egiſſe. Appropinquabat iam futurus ille dies ab eo ſtatutus. cōueniunt & Africæ multarū inſularū ep̄i, afflictione & mœrore cōfecti. Inter hæc tyrānus Lætum

Lætus.

virū doctiſſimū poſt diuturnos carceris ſqualores incendio cōcremauit, æſtimās q̄ tali exemplo timore reliq̄s incuteret. Tandē venit ad locū diſputatiōis, collocat ſibi Girilla cū ſuis ſatellitibus in loco excelſo thronū. Cui catholici tū dixerūt, p̄pone q̄d diſponis Girilla. Ad quę ille, neſcio Latine. noſtri dixerūt, ſemp̄ te Latine locutū manifeſte

Girilla.

nouimus, modo excuſare te nō debes, p̄ſertim q̄a tu huius rei incendiū ſuſcitaſti. noſtrā aūt fidē p̄ponere nō detrectamus, & primo de vnitate ſubſtātiæ patris & filij, q̄d Gręci ὁμοούσιον dicunt, exponemus. Itaq; patrē & filiū ac ſp̄m ſanctū ita in vnitate Deitatis p̄fitemur, vt & patrē in ſua p̄prietate p̄ſonæ ſubſiſtere, & filiū nihilominus p̄pria extare p̄ſona, atq; ſp̄m ſanctū ſuæ p̄ſonæ p̄prietatē retinere fideli cōfeſſione fateamur. non enī eum aſſerētes patrē quē filiū, neq; filiū confitentes q̄a pater ſit aut ſp̄us ſanctus, neq; ſp̄m ſanctū accipimus, vt aut pater ſit aut filius, ſed ingenitū patrē, & de patre genitum filiū, & de p̄re ac filio procedētē ſp̄m ſanctū, vnius credim⁹ eſſe ſubſtātię vel vnius eſſentię: q̄a ingeniti p̄ris & geniti filij & p̄cedētis ſp̄us ſancti vna eſt deitas, tres vero p̄ſonarū p̄prietates: & q̄a cōtra hāc catholicā fidē exorta eſt hæreſis, aſſerēs filiū nō de p̄ris ſubſtantia eſſe genitū, ſed ex nullis extātibus. i. ex nihilo eū ſubſtitiſſe, ad hāc impietatē refellendam ὁμοούσιον poſitū eſt, q̄d interpretatur, vnius ſubſtātię vel eſſentię, de quo Ap̄lus: Qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtātiæ eius. Et in euāgelio Chr̄us: Ego in patre, & pater in me eſt. Et iterū: Ego & pater vnum ſumus. quod non tantū ad vnitatem refertur voluntatis, ſed ad vnā eādemq; ſubſtantiā, q̄a nō dicit, Ego & pater vnum volumus, ſed, Vnum ſumus. Verum q̄a in filio duas fatemur naturas, id eſt, Deū verum & hoīem. quod ad humanitatē refertur tantū, ſecundū id dicit, Pater maior me eſt: & de ſp̄u ſancto, Diuiſiones gr̄arum ſunt, idem aūt ſp̄us. Vna itaq; glorificatio Trinitatis, de quo Apoſtolus: Gr̄a dñi noſtri Ieſu Chr̄i, charitas Dei, ſ. patris, & cōīcatio ſp̄us ſancti. Hæc cum legerent, Arriani inſanientes grauiterq; ferentes, q̄ noſtri catholicos ſe nominabant, ſtatim ſuggerūt regi de catholicis noſtris, q̄ ſtrepitum feciſſent audiētiam fugientes. Quibus mox ille tyrannus accenſus, iam conſcriptū decretū habēs, per prouincias cum decreto dirigēs, ep̄is Carthagine poſitis vna die vniuerſas eccleſias clauſit, vniuerſamq; ſubſtātiam ep̄orum & eccleſiarū ſuis ep̄is, id eſt, Arrianis condonauit.

Diſputatio catholicorū cū Vandalis

Catholica fides.

Crudeliſſima Honorici tyrannis.

Poſt hæc edicta iubet cunctos ep̄os q̄ Carthagini erant, iam ſpoliatos, in hoſpitijs ſpoliari, ac foras muros propelli, ſine ſeruis, ſine iumentis, q̄ aūt miſerationis cauſa eis ſuccurrere tentaſſet, cū vniuerſa domo incēdebatur. Verū ep̄i ſic eiecti, noluerunt abire, ne vel violenter reuocarētur, vel fugiſſe certamen dicerētur, maxime cum nil eis iam ſupereſſet, domibus eorū ac ſubſtantia occupatis. dum ergo gementes, in circuitu murorum nudo ſub aere iacerent, regi forte ad piſcinas eunti vniuerſi occurrunt, dicentes: Vt q̄d taliter affligimur? ſi ad diſputationē ſumus vocati, quare * ſpoliati, quare trucidamur, ſine eccleſijs ac domibus noſtris quare deferimur foras, fame & nuditate laborantes? quos ille toruis oculis adſpiciens, iuſſit ſuper eos ſeſſores equorū irruere, quo multi tunc contriti ſunt, & præcipue ſenes. Deinde iubētur viri Dei ad locum, q̄ dicebatur ædes memoriæ, cōuenire. Eo tum in loco proponitur hoc modo: Dñs noſter Honoricus, licet doleat q̄ fueritis cōtēptores, vt adhuc ei⁹ voluntati obediatis, & eius efficiamini religionis qualis eſt ipſe, ſi iuraueritis * vt quod iſta charta continet, dimittet

vobis

vobis eccleſias veſtras ac domus reſtituet. Ad quod vniuerſi reſponderunt ep̄i: Semper diximus, dicimus, & dicturi ſumus, Chr̄iani ſumus, apoſtolicã fidem tenemus. deinde ſcripturam chartæ oſtendunt, cuius hæc ſeries: Iurate, ſi poſt obitum regis filium Hildericum deſideratis eſſe regem, vel ꝙ nullus veſtrum ad regiones tranſmarinas ep̄las dirigat. ꝙ ſi hæc iuraueritis, reſtituemini eccleſijs veſtris. Noluerunt tunc ſancti viri iuramentum præſtare, ne populus ſe poſtea diceret ab ep̄is deceptos. Sentientes nihilominus fraudem ſubeſſe, dixerunt: In euangelio ſcriptum eſt, non iurabis oĩno. Alij pia ſimplicitate ducti, iurare deliberabant, ne in poſterum Dei populus diceret, ꝙ vitio ſacerdotum q iurare noluerunt, non fuerint eccleſiæ reſtitutæ. Ad hæc miniſtri regis: Secedant q iurare volunt. Qui dum ſecederent, aderant notarij, ſcribentes quæ qſq; diceret, & ex qua ciuitate eſſet. Poſtea vero fraus apparuit. nam iurantibus dictum eſt, qa contra præceptum euangelij iurare voluiſtis, iuſſit rex vt ciuitates & eccleſias veſtras nunquã amplius videatis, relegati ad colendos agros, ita tamen, vt neq; pſallatis, neq; oretis, nec ad legendum codicem manibus geſtetis, non baptizetis, non ordinetis, aut aliquem reconciliare præſumatis. Similiter non iurantibus, qa regnum filij dñi noſtri non optatis, idcirco iurare noluiſtis, ob quam cauſam in Corſicam inſulam relegamini, vt ligna profutura nauibus incidatis. Addiditq; beſtia illa, ſanguinem ſitiens innocentium, ep̄is nondum in exilium directis, per vniuerſas Aphricæ prouincias vno tempore tortores, vt nulla remanſiſſet domus Chr̄ianoꝝ, vbi non fuiſſet vlulatus, vt nulli etiam ætati parceretur, neq; ſexui: hos fuſtibus, alios ſuſpendio, cremabant multos, & præcipue nobiles mulieres nudas, in facie publice trucidabant. Ex qbus vna noĩe Dionyſia, pulcherrima, quæ cum pateretur, dixit: De Deo ſum ſecura. cruciate vt libet. verecunda tamen membra nolite nudare. Tunc tortores celſiore loco nudatam, ſpectaculum conſtituunt atq; excruciant. Hæc quoq; vnicum filium, noĩe Maioricum, pauidum cernens, autoritate materna corripiens, confortauit vt matre fortior appareret. Memẽto, ait, fili mi, quod in noĩe Trinitatis in matre catholica baptizati ſumus, non perdamus indumenta noſtræ ſalutis. Ad huius Dionyſiæ exhortamẽta, multi tormenta cum promptitudine ſubierunt. In ciuitate Eluſana martyrum numerum impoſſibile eſt ſupputare, vbi quædam matrona, noĩe Victoria, à marito iam perdito filijs præſentibus rogabatur, ne vel ſe, vel paruulos deſpiceret: ſed illa nec filioꝝ fletus, nec mariti audiens blandimenta, mundũ cum ſuis deſiderijs contemnebat. Victorianus quoq; Adrumeti vrbis ciuis potentiſſimus, proconſul regis, qbus promiſſis aut blandimentis, vt regi obtemperaret, fuerit tentatus, audire longum eſſet. Sed ille vir Dei miſſis tale dedit reſponſum: Securus ſum de Chriſto dño & Deo meo, & hæc regi dicatis. Subrigat ignes & adigat beſtijs, excruciet omni tormentorum genere, non audiam. & cum excruciaretur, cum tripudio coronam martyrij expleuit. Quid loquar de innumeris alijs matyribus, ex quibus alij ſine manibus, alij ſine oculis, alij ſine pedibus, alij truncati auribus, alij ſcapulis euulſi, nonnulli in altum ſuſpenſi, ſtatim ſp̄m emiſerunt? In Teachenſi ciuitate dum Arrianum ep̄m ciues vidiſſent ſibi præpoſitũ, oẽs ſimul relicta ciuitate, in Hiſpanias cõfugerũt: relictis pauciſſimis q naues nõ inuenerũt, illos Arrianorum ep̄us primo blandimentis, poſtea minis compellere cœpit, vt faceret Arrianos. Sed hi non ſolum ſuadentis inſaniam deriſerunt, verum etiam publice diuina myſteria in domo vna celebrare cœperunt. quæ cum regi innotuiſſent, deferente ep̄o, iracundia motus, comitem quendã miſit, q oĩbus linguas eoꝝ & manus dextras abſcindi fecit, q tamen ſancto ſp̄ũ præſtante, non minus q̃ ante, vſum linguę habebãt. Eugenius quoq; cũ clero in exiliũ truſus eſt e Carthagine, vbi erat ep̄s, præmiſſus ipſe cum reliqs ep̄is, vt ſupra dictum eſt. vniuerſus deinde clerus cæde inediaq; macerati, in exilium fere qngenti mittunt. parãtes igit vniuerſi dorſa ſua verberibus, alacres ad exilium pergunt. qbus adhuc in itinere longioris viæ conſtitutis, deſtinantur ep̄i Arrianorum hoĩes crudeles, ſuggerentes, vt illud quod eis forte miſeratio Chr̄iana victui contulerat profuturum, crudeliter auferretur. Ita & factum eſt. Quo facto, cantabant: Nudus exiui de vtero matris, nudũ me etiã ad exiliũ oportet pergere. De multitudine aũt pergentiũ cõfeſſoꝝ, ſuaſu cuiuſdã perditi ex clero, quos ille nouerat aptos modulis & cantibus, duodecim infantulos ſeparari curauit, atq; effecit apud barbaros, eos ab exilio reſeruari. mox ſegregabãtur à grege ſanctoꝝ, q omnes cum ſuſpirijs lachrymaꝝ, ne diuellerent, conſtringebant manibus genua ſocioꝝ. quos violentia tamẽ Arrianoꝝ gladijs minacibus Carthaginem reuocauit. ſed ſuperiores inuẽti ſunt annis, & lucernam euãgelicã accendẽtes, hæreſim deteſtabãtur propalã. Indignantur ad hoc Arriani, & à pueris ſuperatos ſe erubeſcebãt. Vnde fuſtibus ſubdi iubent, imprimũtur vulnerib' vulnera, & rurſus inſtaurata crudeſcunt. Factũ eſt aũt dño confortãte, vt nec ætas minor defice

Ep̄i in exilium acti.

Calumnia neqſſima.

Dionyſia mulier.

Maioricus.

Victoria mulier.

Victorianus martyr.

Eugenius in exilium miſſus cũ qngẽtis alijs.

Duodeci pueri ex relegatis.

deficeret in dolore,& anim⁹roboratus,magis creſceret in fide. ſed & annuēte dn̄o,tan
dem ꝑmiſſi fuere ſuo modo viuere. Cōſtituerunt itaq; vt ſimul veſcerētur,pariter pſal-
lerent,quos poſtea Carthago miro affectu colēs,quaſi xij. apl'oꝝ chorū cōſpexit. Illo
etiā in tp̄e crudelius Arrianoꝝ ep̄i,presbyteri & clerici,q̄ rex & Vandali,ſæuiebāt. erat
quidē grauis iſta violētia tyrannoꝝ,nam Vandali vbiq; tranſeuntes,ſacerdotibus ſuis
adduxerūt iugulandos. nō licebat ſiue priuatis, ſiue negociatoribus alicubi trāſire, vel
emere,aut vēdere,niſi q habeεret charactere̅ beſtiæ in frōte vel in manu ſua. nā & ꝑsby
teri ac ep̄i illoꝝ,manu armatoꝝ nocturnis tp̄ibus vicos circuibāt,domuſq; intrantes,
* alios forte in lectis ſopitos oppreſſerūt. violentiā itaq; eoꝝ plurimi metuentes,alij in
ſpeluncis,alij in deſertis locis viri vel fœminæ,nullo ſibi cōſcio, ſeſe claudebant, & ibi
nulla ſuccurrēte ſuſtētatiōe, fame vel frigore victi,cōtritū & cōtribulatū ſp̄m exhala-

Fames maxima.

bant,inter hæc afflictiōis incōmoda,inuiolatæ ſccū fidei ſecuritatē portātes. Ea tempe
ſtate ſuborta eſt incredibilis fames:nullus affuit imber in Africa, lurida facta eſt terra,
neq; boues ſuberāt,nec caſtra vſquā remanſerāt,ſed ruſticoꝝ manus alia interierat,&
ſuperſtites iam ſepulturā quærebāt,alij diffuſi per cāpos,alij ſecreta ſyluæ petebāt,radi
ces arboꝝ vel quiſqlias regrentes. ſtratæ & ſemitæ cadaueribus repletæ. fœtor quoq;
necabat gradiētes,neq; ſufficiebāt ad ſepeliēdū viui,fame dn̄ante,accidit vt multitudo
Carthaginē intrare pararet. at vbi rex inferendoꝝ mortuū vidit ſtrages,pelli vrbe ilico

Honoric⁹ à vermib⁹lace ratus perijt.

oēs iubet. Tandē vero iſte peſſimus tyrānus Honoricus,iudicio Dei percuſſus,ſcatens
vermibus miſerabiliter expirauit,dum regnaſſet 8. annis,poſt quē regnū ſuſcepit Gun
tabundus, poſt illū Traſimūdus frater eius, q regnauit annis 26. de quo infra dicetur.
Supradictis tp̄ibus ſub Zenone imꝑatore & Gelaſio,Oſtrogotthoꝝ rex Diethmarus,
aliàs Theodomirus,ægritudine occupatus, cōuocatis ad ſe Gotthis, Theodoricū filiū
nuper à Leone imperatore remiſſum,regni hæredē fecit, & ipſe mox rebus humanis
exceſſit. Qui Theodoricus Ro. notos ſibi ex dulciſſima cōſuetudine in Cōſtātinopoli,
amabat:hincq; à Zenone vocatus, ea ſe cōtulit facilitate, qua Leo illū remiſerat geni-

Theodoric⁹ rex Oſtrogotthoꝝ.

tori. Conſtituitq; Theodorico regi Zeno ſtipēdia, & patriciatus dignitate inſignito,
equeſtrē ſtatuā ex ære in palatio locauit, & poſt aliquātulū in filiū adoptauit. At vero
dum huiuſcemodi delicijs Theodoricus fluitaret,gens illius ſ. Oſtrogotthi,dū eis præ-
das agere more ſolito nō liceret,licet ſtipēdia acciperēt,& Pānonia Mœſiaq; ꝓuinciæ
neceſſaria ſuppeditarēt, angebātur ꝙ audirēt alios ex Scythia ꝓfectos,opibus & glo-
ria florere,Viſigotthos,Sueuos,Alanos in Vaſconia, Aqtania, Hiſpania,Vandalos in
Africa,Burgundiones in Gallijs,& demū Herulos & Thuringos in Italia. maximis igi
tur precibus inſtiterūt apud Theodoricū, vt eoꝝ īportunitati vltra nequiret reluctari.
vnde rupto pudore,ferociā ſuoꝝ primū imperatori accuſauit, ꝙ oībus abundātes re-
bus,neſcirēt quieſcere,petijt q̄d imperatoris & Reip. cōmodo cōducere æque ac ſuoꝝ
importunitati ſatisfacere opinabat. Oſtdit em̄, ſi Italia & vrbs Roma ſibi ꝑmitterent,
futuꝝ vt aut Oſtrogotthi ſui cū Herulis & Thuringis pugnādo delerētur, & ſic impe
riū tāto onere ſtipēdioꝝ leuaret:aut victores eſſent, ſicq; Herulis & Thuringis impe-
rio inimicis cæſis, ipſi Oſtrogotthi emolumēto honoriq; reip. in poſterū ſine ſtipēdio
forēt. ea Zeno cū ad ſenatū retuliſſet,peruicit ſn̄ia,nō æqua ſolū fore,ſed vltro offeren

Theodoric⁹ petit Italiā.

da Theodorici poſtulata. Itaq; Zeno Theodoricū ſacro honeſtatū velamine, q̄d erat
tunc inſigne maximū,ſibi Italiā ppl'mq; Ro. cōmēdauit. Profectus itaq; Theodoricus
cū om̄i multitudine Oſtrogotthoꝝ,& cū om̄i ſupellectile,priuſq̄ ad Italiā veniret, Tra
pcſtillā aliàs Strapiliā Gepidaꝝ regē,inſidias ſibi parātem,bello ſuperās extinxit, Buſa
rimq̄q; Bulgaroꝝ regē ſuis agminibus ꝓſtrauit. Deinde per Noricū ingreſſus Italiā,
venit ad Sontiū Aqleiæ dirutæ fluuiū. Eo Odoacer, q oēs motus anno an̄ habuerat ex-
ploratos,paratiſſimū adducēs exercitū,ſeſe illi tā proxime poſuit,vt caſtra ſolo amnis
alueo fuerint diuiſa. Primus tn̄ pugnādi copiā fecit Theodoricus,& cōmiſſo ꝓlio,poſt
multā cædē ſuperauit Oſtrogotthus. Odoacer vero ad Padū,quē claſſe & ꝓſidijs ꝑ op-

Odoacer rex.

pida cōmunierat, delatus,in eo loco,vbi nūc eſt Oſtilia Veronenſiū,de fuga ſubſtitit.
deſtitit vero inſeq Theodoricus,& Veronā ducēs,eā dedentibus ciuibus breui cepit,in
qua ꝓſidia firmata,ꝓdsmq; cōſtituit cū impedimētis, vt Odoacrē fugientē expeditius
ſequeret. ſed ecce Odoacer reparatis copijs,in cāpos proceſſit Veronæ ſubiectos,& co
pia pugnādi facta,Theodoricū laceſſiuit. deſertus tn̄ auxilijs Italoꝝ & Padi accolarū,
defectus ſuccubuit,atq; etiā fugatus eſt,inde Romā contendēs. ſed Ro. de Theodorici
aduētu certiores facti,portas ꝓcluſerūt. viciſſim ipſe ſuburbioꝝ ædificia agrumq; latiſ
ſimis fœdauit incēdijs. Theodoricus interim oībus Italiæ trāſpadanæ ciuitatibus oppi
diſq; potitus,Mediolani conſtitit,& Romā in Odoacrē ducere curauit. Odoacer Ro-
mā linquēs,Rauennā ſe cōtulit, nō aberāt etiam q ei ex Italia ꝑmioꝝ ſpe adhærerent.

pau-

paucis em̃ interiectis diebus, deditícius exercitus Odoacris partibus ſeſe reddidit. q̃
res Theodoricũ in tantũ exterruit, vt ſe ſuũꝗ exercitũ apud Papiã, tunc Ticinenſem
vrbẽ cõmuniret. demũ tñ, relictis ibidẽ ſororibus & matre, vniuerſaꝗ vulgi multitu-
dine, cũ expeditis armatoꝝ copijs ad obſidendũ Odoacrem Rauennã perduxit. Ce-
pit aũt ilico oẽs prouinciæ ciuitates, ꝓter Ariminũ & Cęſenã. Odoacrẽ vero in Rauen
na per trienniũ obſedit. fiebant tñ ab obſeſſis crebræ eruptiones, nouiſſime noctu ir-
ruens in caſtra Odoacer, exercitum Theodorici magna cæde proſtrauit: ſed Gotthis
fortiter reſiſtentibus, ad extremũ victus in vrbẽ fugit. nec multo poſt Odoacer, hor-
tante ep̃o loci, deditionẽ fecit pactis interpoſitis, vt aliqui ſcribũt, vt Theodoricus ſi-
mul & Odoacer ſocij dñationis eſſent. verũ hæc regni ſocietas nõ diuturna perman-
ſit. cũ em̃ occultas inter ſe ſuſpiciones haberent, ſperaretꝗ Odoacer ſaltẽ aliquã par-
ticulã ſibi in Italia, ſuisꝗ Herulis attribui poſſidendã, miſit Theodoricus qui illũ & fi
liũ adoleſcentẽ, primoresꝗ gentis interficerent, Herulorũ plebẽ cõſeruans. breui dein Odoacer interimit anno dñi. 490.
de omni Italia & Roma Theodoricus ſummo ſenatus & pop. Ro. ap plauſu eſt poti-
tus. Is aũt rex omniũ, q̃s Italia & Roma pertulit, barbaroꝝ mitiſſimus fuit. q̃d quidẽ
ſtatim in initio regni oſtẽdit, ſiquidẽ mittẽs S. Epiphanium Ticineñ. eccleſiæ ep̃m in
Burgundiã, ingentẽ illi pecuniaꝝ vim ex publico fiſco dedit, qua redempta ſunt mul Theodorici mores.
ta mortaliũ millia, q̃s Gundobaldus rex Burgundionũ, vt ſupra dictũ eſt, in ꝑdam ab-
duxerat. ibi Epiphanius q̃ꝗ ab immani Gundobaldo ſine ꝑcio ꝑce ſua obtinuiſſe libe
rationẽ ſex milliũ captiuoꝝ fert, ꝓter redẽptos. Theodoricus deinde Romã ſenatus
curæ & gubernatiõi reliquit; ſedẽꝗ regni Rauẽnæ cõſtituit. eo in tp̃e poſt multas agi
tationes Roma pariter & Italia reſpirauit. Theodoricus aũt rex licet Rauẽnæ ſedẽ ha
buerit, amauit tñ atꝗ ornauit vrbẽ Romã, q̃d q intelligere geſtit, legat Caſſiodorũ, q
Theodorici cãcellarius fuit, in cuiꝰ ſcriptis videbit, ipſum regẽ religionis Chriſtianæ,
ſacroꝝ locoꝝ, cęremoniarũꝗ, põtificũ Ro. dignitatis curã geſſiſſe. ſenatui ſæpenume
ro cõmẽdauit loca vrbis ſacra, vetera vrbis inſignia reſtaurauit, ꝑfecit vigiles, q curã
die noctuꝗ ſuſciperent, ne vrbis ornamenta, ſtatuæ & ingenioꝝ monumenta ex ære Inſtauratio Romæ.
aut marmore exciſa, abſportarent. ſepulchrũ Auguſti in valle Martia inſtaurauit, le-
ges ac inſtituta maiorũ mandauit ſeruari, malos ciuitatis mores corrigi, om̃ia deniꝗ,
excepta militari diſciplina, ad vetuſtã ciuitatis formã redigi optauit, ſpectacula pro-
prijs fiſci ſui pecunijs ex vetuſto more edi, & alia munera publica exhiberi voluit. Pro
hibuit aũt edicto, ne quis Romanus aut paterna origine Italus, nedũ militaret, ſed nec
arma domi haberet, Saionibus, vt ipſe appellauit, ex Oſtrogottha gente per vrbẽ re- Theodorici edicta.
gionesꝗ Italiæ cõſtitutis, qui ꝑfectoꝝ centurionumꝗ vice fungẽtes, barbaros ſuos in
pace & ocio à ciuiũ prouincialiũꝗ iniuria prohiberet, educerentꝗ in turmas & pha-
langes, cũ belli aut tumultus ratio poſtularet. Simili itẽ pietate vſus eſt erga vniuerſæ
Italiæ vrbes, q̃bus alijsꝗ bonis artibus ꝑſtans princeps effecit, vt per oẽs ſui regni an-
nos, excepto extremo, & Roma ac Italia Octauij Auguſti, Traiani aut Adriani, vel me
lioris cuiuſpiã principis tp̃a non deſiderauerint. Interim & opibus aucta eſt Rauen-
na, quã à Tiberio Claudio Germanico aiunt cinctã eſſe muro, q nũc extat, vt indicãt Rauẽna opibus aucta.
lr̃æ, ad portã ipſius ciuitatis, cui aurea eſt nomen, quẽ murũ Valentinianus ampliauit
Gallæ Placidiæ filius, & poſt tranſlatũ imperiũ à Cõſtantino, magiſtratus ſunt primo
Rauennæ cõſtituti, quorũ munus fuit, mutuas Ro. Cõſtantinopolitanisꝗ cõmodita-
tes alternatim curare. Theodoricus vero Herulis poſt occiſum Odoacrẽ conſeruatis,
nouũ regẽ cõſtituit, q̃s in extremis Italiæ partibus apud Auguſtã ꝑtoriã & ſub alpibus
Apenninoꝗ habitare permiſit, atꝗ regẽ ipſum in adoptionẽ ſuſcepit. Clodouei re-
gis Francoꝝ filiã, noĩe Andefledã, Theodoricus in vxorem accepit: ſororẽ vero pro-
priã, noĩe Amalafredã, Honorico Vandaloꝝ, & filiaꝝ vnã Alarico Viſigotthoꝝ, al- Andefleda vxor Theodorici.
terã Gundibaro Burgundionũ, neptẽꝗ Amelbergã Hermenſredo Thuringoꝝ regi
bus in matrimoniũ locauit. tertiã filiã Euchario nobili ex *Baltoꝝ gñe, verius ex Ale
manoꝝ ſtirpe veniẽti, vt refert Paulus diaconus, tertiã filiã Amalaſiunthã vxorẽ tra-
diditꝗ genero per aliq̃t quibus vixit annos, tanq̃ filio vſus fuit. nec fuit aliqua vicins
gens Italiæ, quę Theodorico aut affinitate aut fœdere non eſſet ſociata. Pauca dein-
ceps bella ſuſcepit, ſed cũ Francis, Viſigotthis & Burgundionibus, quoad potuit, in pa
ce vixit, miſſisꝗ oratoribus exhortabat̃, ne Rom̃. imperatoribus viã pateſacerent ad
iura imperij reſumenda. Interea cũ hic eſſet Romæ & Italiæ ſub Theodorico ſtatus,
Zeno Auguſtus dum ꝑfuiſſet annis xvij. vitæ terminũ accepit, cuius frater Longinus Zenonis mors.
imperium tentans inuadere, ab Ariagne Zenonis relicta repulſus eſt, & Anaſtaſius
Silentiarius per eius ſuaſum ab omni ſenatu & populo eligitur, indutusꝗ purpura,
eandẽ Ariagnem in coniugio ſortitur. Anno dñi 492. vrbis autem conditæ 1243.

Anaſtaſius Imp.56.

Anaſtaſius imperiũ ſuſcepit,& xxvij.annis regnauit,viuente adhuc Gelaſio papa.q̃d ex eo verũ eſt,quia ipſe Gelaſius ad Anaſtaſiũ ſcripſit,vt habet 96.di.duo ſunt. Anno vero eodẽ idẽ Gelaſius morit,& in eius locũ Anaſtaſius papa ordinat,qui ſedit anno vno,menſibus decẽ. Hic Anaſtaſius primo bonus fuit,ſed poſtea ſeductus eſt, quo in

Anaſtaſius papa.

tẽpore multi ex clero à cõmunione illius ſe ſubtraxerũt,eo ꝙ cõmunicaſſet ſine cõcilio Photino,qui Achatio hæretico fauebat,ſicut & Anaſtaſius imperator. vnde quia voluit occulte reuocare Achatiũ ad dignitatẽ,ſed nõ potuit,diuino iudicio percuſſus credit,de quo 19. di.c. Anaſtaſius,vbi dicit Gloſſa,ꝙ opus naturæ perficiendo,inteſtina emiſit. Et decretalis eius miſſa Anaſtaſio imperatori,q̃ incipit,ſecundũ xix. diſt. vt dicit Gloſſ. eſt reprobata cũ ſuo autore,quia in ea videt dicere,ꝙ ordinati ab hæretico,ſicut ordinati fuerãt ab Achatio hæretico,ſine aliqua diſpẽſatione exequi poſſent officia ordinũ,q̃d falſum eſt. Poſt Anaſtaſium aſſumptus eſt ad ſummũ ſacerdotium

Symmach' papa.

anno dñi 494. Symmachus natione Sardus,ſedit annis xiiij. ſecundũ alios xvi. In ordinatione aũt illius,magnũ in clero & populo diſſidiũ eſt ortum. Symmachus nanq; in Lateranenſi,Laurẽtius vero in eccleſia S.Mariæ,vterq; Romæ in pontifices ſunt electi. Poſt multã cõtrouerſiam ſuper hoc Rauennã pergũt,& regis Theodorici,q tunc regnabat in Italia,iudiciũ expetunt. quibus auditis,cenſuit rex illũ qui prius & à meliori parte fuiſſet electus,in pontificẽ accipi,obtinuitq; Symmachus,qui Chriſtiana vſus clementia,Laurentiũ competitorẽ in Nuceriam epm dedit. Sed Romani,quos parata nunc pax per Theodoricũ faſtidiret,inteſtinis diſcordijs cœperũt ſe lacerare, & Laurentiũ poſt quatuor annos Romã reducunt. cauſam iterum Rauennã deferri oportuit,diuiſus enĩ fuit clerus & populus,& cædes ac homicidia in medio ciuitatis graſſabant. inſuper Feſtus & Probinus,ſubornatis falſis teſtibus,miſerũt ad Theodoricum regẽ,petentes vt rex viſitatorẽ daret apoſt. ſedi. Rex vt ſedaret negocium,canonum ignarus,Petrum Altini epiſcopum Romam miſit,magis vt vtroq; electo,in pontificatum ipſe ſe intruderet. Symmachus vero vir aĩo conſtans & prudẽs,nil hæ-

Theodorici religio.

ſitabat. Interim enim Theodoricus rex,vt habetur diſt. xvi §. hinc etiam,ex diuerſis prouincijs ad vrbẽ Romã epos ꝑcepit conuenire,vt ſanctũ conciliũ iudicaret de his q̃ Symmacho impingebant. Epi ibi cõueniẽtes,aſſerebãt Symmachũ debere ſynodũ cõuocare:ipſam enĩ primã ſedem,minorũ non ſubiacere iudicio. Ad hæc ſereniſſimus rex,Deo adſpirante reſpondit,in arbitrio ſynodi eſſe,in tanto negocio ſequẽda præſcribere,nec aliud ad ſe ꝑter reuerentiã de eccleſiaſticis negocijs pertinere,cõmittens poteſtati pontificũ,vt ſiue negociũ audire vellent,ſiue nollent,q̃d magis vtile videretur,deliberarẽt,dũmodo venerandi prouiſione cõcilij pax in ciuitate Romana daret. Verũ Symmachus, habita centũ & viginti epoꝝ ſynodo,primo ſe purgauit à criminibus,quæ ſibi obiecta erãt. inde clero ſynodali autoritate reconciliato,omniũ ſentẽtijs obtinuit,vt Laurentius & Petrus maloꝝ omnium capita,relegarent. Orta aũt ob hãc rem tanta eſt ſeditio Romæ,vt multi tũ ex clero,tũ ex populo trucidarent,nec ſacris virginibus parceret:nec finis cædis factus fuiſſet,ni Fauſtus excõſul clericos miſeratus,in Probinũ tanti mali autorẽ arma ſumpſiſſet. Eo in tẽpore Traſimundus Genſerici filius,anno dñi 496. Honorico fratri ſuccedẽs,clauſis catholicoꝝ eccleſijs,ducẽ-

Symmachi virtus.

tos xx. epos in Sardiniã exilio relegauit,qbus B.Symmachus papa q̃tidiana ſubſidia miniſtrare nõ deſtitit. amator enĩ fuit pauperum,vnde pauperibus ad baſilicã B.Petri & Pauli habitacula extruxit,curauitq; ne quid eis deeſſet q̃d ad victũ pertineret,redemit & captiuos in diuerſis prouincijs multa pecunia. Idem B.Symmachus Manichæos vrbe expulit,eorũq; libros ante fores Cõſtantinianæ baſilicæ cõcremauit. baſilicas multas à fundamẽtis erexit. His ipſis diebus apud Aphricã dum Arrianus,Olympius

Miracula de Arrianis

noĩe,in balneis lauaret,& blaſphema verba contra fidẽ S. Trinitatis proferret,ſubito ignis de cœlo veniens,eũ combuſſit. Deterius aũt epus Arrianoꝝ,baptizans quendã Byzantij,noĩe Barbã,cũ diceret,Baptizo te Barbas in noĩe patris,ꝑ filiũ,in ſpũ ſancto, ſubito aqua nuſq̃ comparuit. q̃d videns baptizandus,cõfeſtim ad eccleſiam cõfugiẽs,

Alamũdrus Sarracenorũ princeps

iuxta morem fidei baptiſma ſuſcepit. Iiſdem temporibus Alamundro Sarracenorum principe baptizato,venerunt ad eum duo epiſcopi Arriani,ſuadentes ſectam ſuam, qui dixit: Literas accepi hodie,quia Michael archangelus mortuus eſt. illis dicentibus hoc impoſſibile fore,ait princeps: Et quõ Chriſtus ſecundũ vos viuus crucifixus eſt,niſi naturarũ eſſet duarũ,quandoquidem nec angelus mortuus eſt? & ita cõfuſi,receſſerunt epiſcopi. Per Anaſtaſij itaq; imperatoris tẽpora nõ ſatis valuerũt Theodorici regis cõſilia,quin barbari Romanaꝝ prouinciaꝝ inuaſores,poſtq̃ ſe à Romanis armis tutos viderunt,inter ſeipſos bello contenderent. Clodoueus enĩ rex Francorum, quem Gothildi vxore hortante,S.Remigius baptizauit,poſtquam regnum Franciæ

longe

louge lateq́ꝫ ampliarat, in Viſigotthos exarſit, quos propter Arrianã labẽ iudicauit
perſequẽdos. is itaq́ꝫ rex procerũ conſilio apud Pariſios habito, cũ ſatis de bello gerẽ-
do cõſtitutũ eſſet, vouit pro victoria eccleſiã ſe ſtructurũ. Erat tunc apud Pictauos vr
bem Alaricus rex Viſigotthoꝶ, qui Valliæ ſurrogatus regnabat. Duxit itaq́ꝫ per Tu- Alaricꝰ rex.
ronios Clodoueus, & in eccleſia B. Martini multis pro victoria votis ſe obligauit, in-
de ducens in campos Vogaldenſes. obuiat Alaricus ſignis collatis. Aluerni etiã origi Aluerni.
nem ſuã in Italos referẽtes, Romanæ reipub. fidẽ ad ea vſq́ꝫ tẽpora ſeruauerãt: ideoq́ꝫ
Viſigotthoꝶ partes ſunt ſecuti, duce Apollinare. itaq́ꝫ cõmiſſum eſt ꝓliũ, in quo Viſi
gotthis & Aluernis ſuperatis, rex Alaricus & Apollinaris ceciderũt. Deinde Clodo- Alarici interitus.
ueus Theodoricũ filiũ ex ancilla, in Albienſes & Ruthenos Viſigotthoꝶ ſubditos, ac
in Aluernos miſit ſocios: quibus ſubactis, & Francoꝶ regno additis, in Toloſam tũc
caput regni Viſigotthoꝶ, Vaſconiaḿq́ꝫ, arma Theodoricus cõuertit. Almaricus ve-
ro filius Alarici, ſeſe intra Pyrenæũ cõmunierat, quare licet Toloſam cũ paternis the
ſauris & Vaſconiã amiſerat, Hiſpaniam vlteriorem cũ Pyrenæi ſaltibus defenſauit.
Cũq́ꝫ pacem obnixe peteret, procliuis in illam primũ Clodoueus fuit: ſed audiens Ar
rianos eſſe, Engoliſinã & Burdegalam eorũ ciuitates aggreſſus, & cæde Viſigotthoꝶ
ciuiuḿq́ꝫ, qui hæreſi diutius abrenunciare recuſarunt, commiſſa, epiſcopos in illis ca
tholicos inſtituit. Ea cũ eſſent nunciata imperatori Anaſtaſio, gauiſus eſt vltionem
de Viſigotthis Romanæ reipub. euerſoribus, imperij ſui tẽpore ſumptã eſſe, & ob eã
rem bene geſtam, Clodoueo tunicam *Blatteam epiſtolaſq́ꝫ miſit, in quibus eũ patri-
cium conſulẽq́ꝫ appellauit. Erat Turoni Clodoueus tũ. quare votis rite ſolutis, poſt ſo
lennes Chriſtianoꝶ cæremonias eam induit veſtẽ, & ſedens in equo, pecuniã in vul-
gus diſperſit. acclamauit vero tunc multitudo non patriciũ fore & conſulem, ſed Au
guſtũ etiam Clodoueũ. Fertur pro victoria obtinenda Clodoueũ B. Martino Turo-
nis equũ tranſmiſſum, voluiſſe redimere pecunia, datis pro eo ſolidis centum: quibus Equum B. Mart. donatũ, Clodoueus redemit.
datis, equus ille nullatenus moueri potuit. At ille: Date, ait, alios centum ſolidos. quos
cũ dediſſent, ſtatim equus ſolutus abijt. Tunc rex gauiſus, ait: Vere beatus Martinus
bonus eſt in auxilio, ſed carus in negocio. Deinde grãdi rex ſociatus pompa, Pariſios
accedens, eoꝶ vrbẽ tunc primo regni Francoꝶ ſedem fore cõſtituit. Hæc Vincentius
in Spe. lib. xxij. ca. xiij. ex Gregorio Turonen. Hæc cum intellexiſſet Theodoricus
Oſtrogotthoꝶ rex, tunc in Italia potentiſſimus, ægerrime tulit, vel quia ſoceri Clo-
douei audaciã damnarit, vel ꝙ indigne tulerit tantam cũ Romano imperatore ami-
citiam. Itaq́ꝫ coactis lectiſſimis ad quadraginta millia militibus, *& ducem eis ꝓfecit,
eiq́ꝫ in Vaſconiã ducenti occurrerunt Franci, quos Clodoueus prouinciæ illius ꝓſi-
dio deputarat. cõmiſſum eſt ꝓlium periculoſiſſimũ. ſuperiores fuerunt Itali regis co-
piæ, & Francis qui erant in Vaſconia, ad triginta millia hominum profligatis, ma-
gnaq́ꝫ ex parte cæſis, recepta eſt pro Almarico defuncti Alarici filio Vaſconia. Siciliã
vero, & adiacentes Italiæ prouincias inſulaſq́ꝫ obtinuit, Narbonenſem Galliam, & ea
loca Galliarũ, quæ extra Burgundiam ad Theutones pertinẽt, exceptis Aluernis, re-
gno ſuo adiecit. Arelatis mœnia iuſſit reſtaurari. Pannoniam & Noricos obtinuit.
quin etiã futura prouidens, clauſtra Italiæ ab ipſo Alpium *maritimoꝶ initio vſq́ꝫ ad
Tridentinos montes, attribuit Gotthoꝶ proceribus inhabitandã, excitauitq́ꝫ ciuitatẽ
Tridentũ, muroq́ꝫ cinxit, ad fines Italiæ tutandos. Hæc Blondus pri. deca. lib. iij. Clo-
doueus rex Francoꝶ, fundauit primus eccleſiã nunc cathedralẽ in Argentina, & eam Argẽtinẽſis eccleſia cathedralis fundata.
dotauit, dedicariq́ꝫ fecit in honore glorioſæ virginis Mariæ, anno dñi D.X. ſed non-
dũ erat cathedralis donec ſub Dagobertho. Poſtq̃ aũt Franci Gallias totas occupaſ-
ſent, eã in duas diuiſerũt partes: illã regionẽ quæ verſus ſeptentrionẽ tendit, & intra
Moſam ac Rhenũ eſt, Auſtraſiã vocauerũt: illã vero quã Moſa & Ligeris pertranſit,
Neuſtriã, quaſi nouã Auſtraſiam, nuncuparũt: pars vero quam Burgundiones occupa
bant, Burgundia eſt dicta. Videas ſupra plura de Clodoueo. Arcturus Magnus fi-
lius Vterpendragonis regis Britanniæ. i. Angliæ, mortuo patre, erat xv. annoꝶ. anno Arcturi regis Britãniæ res geſtæ.
dñi 490. regnare cœpit, & primo deliberauit Saxones oĩno à regno detrudere, quos
primũ iuxta flumen Duglas vicit & fugauit, quoꝶ dux Cognius Eboracũ fugit, quẽ
Arcturus cũ fratre ſuo Baldulſo obſedit. & dũ obſeſſi ſic fere deſperaſſent, ſubito ve-
nit nuncius, ducẽ Childericũ ſexcentas naues Saxonũ aduexiſſe: quo audito, Arcturus
obſidionẽ ſoluit, & Londonas ſe recepit, & in auxiliũ regẽ Hoel, quẽ Henelũ vocant,
de Britãnia minori aduocat, qui cũ xv. millibus pugnatoꝶ adueniens, vnà cũ Britan-
nis Saxones ꝓlio fugat, ac cũ eis datis obſidibus paciſcitur, vt relictis opibus oĩbus, in-
ſulã dimittant, ac domũ redeant. Qui pacti pœnitẽtes, dum nauigant per littus The-
meſiũ, inſulã inuadũt, & vndiq́ꝫ populant, quos Arcturus ad vnũ vſq́ꝫ profligauit, pau

cis ſeruatis & in ſeruitutē redactis. Scotos ſimiliter & Pictos, qui tertio cōtra regē &
nepotē ſuū dimicāt, in inſulā Nomonden coegit. Hoc aūt ſtagnū circa *aſtans, eſt mi
rabile: cōtinet lx. inſulas aut terras aridas, lx. flumina habet, & niſi vnū ſolū ad mare
decurrit, illic nidificant aquilæ. Arcturus ergo videns omnia proſpere ſibi ſuccedere,
Iberniā, Orchadas, & *oēs inſulas Oceani, breui tēpore ditioni ſuæ adiecit, cōuerſuſq;
ad orientalē plagā, Noruegiā ſubegit, ipſamq; Loth nepoti S. Thelini regis Norue-
giæ cōmiſit. qua victoria elatus, etiā Gallias impetere cœpit. Arcturus rex Gallias in-
trat, cui Irollo tribunus ſub Leone imperatore cū exercitu occurrit. ſed cito fugatus,
intra Pariſios ſe recepit, vbi Arcturus & Irollo ad ſingulare certamē ex cōdicto veniē-
tes, Arcturus victor Pariſios obtinuit, & commiſſa exercitus parte Hoelli de Britānia
minori, vt ducē Aquitaniæ vinceret, ipſe cū alia parte exercitus totā Galliā poteſtati
ſuæ ſubegit. Henelus aūt Aquitaniam, Vaſconiā & prouincias illi adiacētes, ferro &
igne vaſtās, tandē illius regionis ducē, Arcturo parere coegit. Arcturus ergo Pariſijs
triūphādo, curiā tenuit inſignē, cui ſimilis à nullo vnq̃ viſa eſt. Tunc largitus eſt Vue-
duuero pincernæ ſuo, Neuſtriā, q̃ nūc Normania dicit. Caio q́q; dapifero prouinciā
Andegaueñ. & alijs nobilibus alia ſecundū cuiuſq; meritū. Et his peractis, reuerſus eſt
in Britanniā. De hoc & alijs in fine ſeq. gñationis dicet. Vnū tñ in hac hiſtoria Arctu
ri, nō bene quadrat, cū velit ſub Leone imperatore Arcturū Pariſios obtinuiſſe, cū ſub
Leone vix fuerit natus, q Leo anno dñi 475. defunctus fuerit. id tñ parū refert, dūmo
do veritas hiſtoriæ maneat. Sed mirū mihi videt, cū hoc tēpore Clodoueus rex Fran-
corū longe lateq; in Gallia dñaretur, quō Arcturus credat Pariſijs & Gallia bello po-
titus, cū etiā potētia Clodouei in Gallijs ꝑ oēs hiſtorias celebret, nulla de Arcturo mē
tione facta. Hoc me facit cogitare, ſi forte ſub Leone imperatore primo Arcturus re
gnauerit. illud affirmat Vincen in Spe. lib. 21. c. 56. q̃d quidē relinquo curioſis. ſatis eſt
mihi mouiſſe. Idē Ganfred. Peractis ſupradictis, reuerſus in Britanniā Arcturus, in ci
uitate Legionū ſup fluuiū Oſtam cōuocatis oīm prouinciaꝝ circūiacentiū regibus &
principibus, ipſe per B. Dubritiū coronatus eſt. Dum hūc ageret triumphū, Leo Ro.
imperator eū vocat Romā, vt reſpondeat q̃ iure Gallias occupet, tributūq; dare de Bri
tannia neget. Iratus Arcturus, Cur Rom. inquit, imperatores mihi tributa nō ſoluūt,
cū Belgius Britonū rex, auxilio fratris ſui Brennij ducis Allobrogū, ſuſpēſis in campo
Martio xx. nobilibus Romanis, Romā tributariā fecit? Cōſtantinus itē & Maximia-
nus mihi cognati, Romā ſub ditione ſua tenuerūt. Volo ergo vt mihi reddāt tributa.
Quæ ſentētia cū oībus regibus & principibus placuiſſet, cōtra Ro. ire diſpoſuit, confi
dens in multitudine gentiū ſuaꝝ & gladio Caliburno. Magno igit exercitu cōgrega-
to, vt etiā Ioh. de Columna, in Burgundiæ finibus aduerſus Luciū Hiſpanoꝝ ducem,
qui ſub Leone principe eas regiones gubernabat, proceſſit ad prælium, vincit, vt refert
Ganfredus. Arcturus Lucio perempto, in via ante ꝓlium q́q; gigantē ſingulari certa-
mine ſtrauit. Interim dū hæc in Gallijs agerent, Modiedus nepos eius, cui regnū Bri-
tanniæ cōmiſerat, oblitus honoris & famæ, ſibi diadema impoſuit. q̃d cū nunciatum
eſſet Arcturo, & iā inſulā plenā eſſe Saxonibus, dimiſſo Hoelle Britanniæ minoris re-
ge cū exercitu Gallico, cū inſulanis duntaxat in Britanniā redijt, & Modiedū aggreſ-
ſus, vſq; in Cornubiā fugauit: quē cū perſequeret, atroci ꝓlio vicit & occidit, ſed non
ſine damno ſuoꝝ, ſuiq́; corporis clade. Nā vulnus accepit lœtale, ad q̃d curandū, ſeſe
Arcturi obitus. ad loca tutiora recepit, cōmiſſa regni cura Cōſtantino cognato ſuo, filio Cadoris du
cis Cornubiæ, anno dñi 542. qui poſt trienniū morit. & ſic mortuus fuiſſet gñatione
*ſeq. xix. anno *ſecūdo, ſub Vigilio papa. Aurelianus Cononus ei ſuccedit, & ſecūdo
anno regni ſui morit. ſuccedit illi Verteperius, in quē Saxones iteꝝ duxerūt, ſed cito
fugati, ipſe regnū in pace tenebat. Sequit hunc Maelgon, oīm ducū Britāniæ pulcher
Maelgon. rimus, ſed Sodomitica peſte infamatus, morit repentina morte, cuius regnū accepit
Creticus, amator ciuiliū belloꝝ, inuiſus Deo & Britonibus, eius inconſtantiā Saxones
Duces Britannorum. cōperientes, auxilio Aphricanoꝝ freti, inſulā rurſus ingrediunt, & Britones bello ac
armis adeo atterunt, vt illi deſperātes, Saxonibus cederēt, illis inſula relicta, & partim
in minorē Britanniā, partim in Cornubiā & Vuallias ſecedētes, abirent. Tunc archi-
epiſcopus Londineñ. & Eboraceñ. cum oēs eccleſias ſibi ſubiectas per Saxones gentē infi-
delē deſtructas vidiſſent, cū ornamentis & reliquijs ſanctoꝝ in Gallias defugiūt. In-
terea S. Gregorius papa Auguſtinū monachū in Britanniā mittit, vt Saxones ad fidē
cōuerteret. ceſſauit extunc dignitas regia ad multū tempus. Nā Britones ſuos regulos,
Saxones ſimiliter ſuos habebāt. Hæc Arcturi Ganfredus. Hæc Ganfredi ſcripta, vt
dixi, nō bene quadrāt propter reges Franciæ, eo ꝙ ex ſupputatione annoꝝ Leo im-
perator Arcturū longe ꝓceſſiſſe inuenitur, mirū etiam videt, ꝙ Beda venerabilis, qui
hiſto-

hiſtoriā regū Britanniæ fideliter cōſcripſit vſq; ad ſua tēpora,nec tñ Arcturi regis me
minit,ſed claro ſtylo lib.1.de geſtis Anglorū,tradit Anglorū ſiue Saxonū gentē inuita
tā fuiſſe à rege Britannorū Vortigerno,ſcitu populi anno dñi 449.imperātibus Mar
tiano & Valētiniano.refert etiā,q́ Saxones perfidia vſi,noluerūt eſſe ſtipēdijs ſuis cō-
tenti,ſed inſulam inuaſerūt.& quō poſtea Ambroſio Aureliano duce,Romanæ gen-
tis ſuperſtites Britones profligauerint Saxones,nō tamen extinxerint.vnde alternis
cōflictibus nunc illi,nūc hi victi ſunt,varia fortuna,vſq; ad annū dñi 582. Mauritius **Mauritius.**
imperiū ſuſcepit,huius anno imperij decimo,Gregorius vir ſanctus,pontificatū Ro.
eccleſiæ adeptus eſt,qui diuino admonitus inſtinctu,miſit ſeruū Dei Auguſtinum &
plures cū eo monachos,pdicare verbū Dei genti Anglorū.Erat eo tēpore rex Edel- **Edelbertus**
bertus in Cantuaria potentiſſimus,quē ad fidē conuerterūt Chriſtiana,baptizabātq; **Cantuarien**
cū innumera gentiū multitudine,ad quē regem paulopoſt S.Gregorius miſſis donis **ſis rex.**
epiſtolā ſcripſit,cuius exemplū poſuit in hiſtoria ſua Beda.incipit:Dño glorioſiſſimo
ac pcellētiſſimo filio Edelberto regi Anglorū.deinde Beda li.2.c.5.Anno,inqt,ab in-
carnatiōe dñi 613.Edelbertus rex Cātuariorū,poſt regnū tēporale qd 56.annis tenuit,
æternum regnū adeptus.Erat aūt rex filius Irmenrici,cuius pater Occa,Occæ pater
Orich,cognomento Oiſich,à quo reges Cantuariorū ſolēt Oiſcingas cognominare, **Anglorum**
cuius pater Hengiſt,qui cū filio ſuo Oiſich inuitatus à Vortigerno,Britanniā primus **reges.**
intrauit.Fuit aūt Edelbertus tertius in regibus gentis Anglorū cūctis auſtralibus eorū
prouincijs.Nā primus rex auſtraliū Saxonū,Elli dictus eſt,ſecūdus Calui rex occidē-
taliū Saxonū,tertius Edelbertus,de quibus per Bedā.ſucceſſit Edelberto filius Cad-
huld,de quo dicet infra gñat.xx.prope finē.Licet aūt hiſtoria Arcturi propter ea p-
miſſa ſatis videat ambigua,tñ Vincen in Spe.lib.22.c.74.eius meminit,& fere oēs
chronicorū ſcriptores,de quo Bergomēſis in ſupplemēto lib.9.Arcturū,inquit,Britā-
norū regē cantatiſſimū,virū ſane bellicoſum aiunt,qui & lorica pulcherrima vteba-
tur,ſed & in capite aurea galea,in qua draco inſculptus videbat,clypeū quoq; aureū **Arcturi in-**
præ ſe ferri faciebat, in q̄ Dei genitricis imago depicta erat,vt eā ſemp aduocatā in **ſignia.**
memoria haberet.lanceā præterea noīe Ron,arduā,latā,& cladibus aptāquā,quo- **Ron lancea**
cunq; ibat,ſecū deferri faciebat:Caliburnū etiā gladiū habuiſſe dicit,cū quo quadrin **Arcturi.**
gentos & ſexaginta viros vno plio interfeciſſe perhibet.Hunc etiā virū optimum &
Chriſtianiſſimū fuiſſe ferunt,& eccleſiæ collabēti in Gallia & Britannia plurimū ſub-
ueniſſe,necnon & catholicā fidē mirū in modū ampliaſſe.vnde & regiones multas,
Franconiā videlicet & Daciam,Vaſconiā & Germaniā cū*orbe ſuo ſubiecit imperio.
tam multa etiā commiſit plia,vt circiter triginta regna ſibi vendicauerit.quāobrem **Arcturi po-**
& rotundam menſam apud Cornubiam ciuitatē inſtituit.Tandē cū multas in bellis **teſtas.**
ſtrages feciſſet,vulneratus in inſulā defert,ibiq; cōſtitutus,vt Britonū tradūt hiſtoriæ,
inde ſublatus,nunq̄ comparuit,quē & hodie Britones expectare dicunt.Hæc ille.Vn
de ſecundū Merlini vaticiniū,Iohānes de Columna ſcribens,dubium exitū habuit.
Ego,an veritas,an fabulæ ſint de Arcturo ſcripta,relinquo curioſis examinanda.tu
tamen de regibus Angliæ tenere potes,vt in gñatione xx.inuenies.

GENERATIO XVIII.

ANno ſalutis 510.ſub Anaſtaſio imperatore & Symmacho Ro.pont.incepit 18.
gñatio.paulo poſt Symmachus morit,& in baſilica S.Petri ſepelit.vacat tū ſe-
des dies vij.Defuncto Symmacho,Hormiſda patria Fruſinonius ſuffectus eſt.
ſedit annos ix.& aliqt diebus.Hic cū audiret Anaſtaſiū imperatorē in Eutychianā hæ **Hormiſda**
reſim prolapſum,duaſq; in Chriſto naturas,deitatis ſcilicet & humanitatis,negare, **papa.**
hortāte etiā Theodorico,prouincialē ſynodū in vrbe habuit,oīmq; cōſenſu Eutychi-
anos iam ante improbatos dānauit.Iohannē q̄q; Conſtantinopolitanū epm literis &
nuncijs adhortatus eſt,vt ab eadē hæreſi deſiſteret.deſijt parere Iohānes,Anaſtaſij vi-
ribus fretus,quē nō ita multo poſt fulmine ictū,dediſſe pœnas,creditū eſt,tum pro- **Anaſtaſius**
pter hæreſim q̄ grauis erat,tū vel maxīe,qa legatos ab Hormiſda miſſos,cōtra ius gen **obijt.**
tiū magna affecerat cōtumelia.Reiectos enī à ſe naui quaſſa & rimoſa,ea conditione
nauigare iuſſit,vt recta in Italiam redirēt,nec vllū Græciæ littus attingerēt.Hæc etiā
eiſdē mandata ad pontificē dediſſe ferūt,vt ſciret imperatoris propriū eſſe imperare,
& nō imperata pontificis aut cuiuſuis accipere.Fuere aūt legati,Enodius Ticineñ.
epus,Fortunatus Catineñ.Venantius vrbis Romæ pſbyter,& Vitalis diaconus.Mor
tuo itaq; Anaſtaſio,xxvij.imperij ſui anno,Iuſtinus orthodoxæ fidei amator imperiū
accepit,regnauit annis octo.eligit anno dñi 519.Thrax fuit,vt refert Pomp.Lætus,ſi **Iuſtinus eli-**
ne imaginibus,ſine tribu,vtroq; parēte ignobilis,à teneris annis ſuum cuſtos,deinde **git Imp.57.**
boū,poſt lignarij cuiuſdā miniſter,natus annos 16.militare cœpit,manu promptus,&

doctus hoſtē ferire,ſortē mutauit, princeps ordinis factus,& hinc promotus,comes
fit. Mortuo Anaſtaſio,ad eū Amātius ſpado libertus ſuperioris Aug.ditiſſimʼ venit,
magnā vim pecuniarū ſecū ferēs,orauitq; vt in toto exercitu ductoribus & militibus
partiret,& ipſe acciperet,q̄tū vellet,promitteret donatiuū p ſingula capita,ſi Theo-
critianū imperatorē legiſſent. Pecunia ſatis integre ſoluta eſt,nō ad vota Amātij,ſed
Iuſtini,q pro ſe ſuffragia caute emit. Itaq; cū eligeret,& eū diademate ornatū adora-
rent oēs,Amātius & Theocritianus & Andreas miniſter à cubiculo,inſidias illi para-
uerūt.ea de cauſa e medio ſublati ſunt. Iuſtinʼ imperator factus,ſtatim nūcios ad ſum
mū pont.mittit,q & ſedis apoſt.autoritatē cōfirmarēt,& pacē eccleſijs darēt.q̄re per-
motus Hormiſda papa,Theodorico annuēte,Germanū Campanū epm,Iohannē &
Blondū pſbyteros,& Felicē ac Dioſcorū diacones ad Iuſtinū mittit,q eos nullo nō ge
nere honoris adhibito,effuſa obuiā honoris gr̄a,monachorū ac magna orthodoxorū
& illuſtriū virorū multitudine,honorifice ſuſcepit. At qui cū Achatio ſentiebāt,iſtorū
aduētū veriti,in templū q̄ddā munitiſſimū ſe incluſerūt,nūcioſq; ad imperatorē mit-
tentes,affirmāt ſe nullo pacto in ſententiā apoſt.ſedis venturos,niſi eis reddita fuerit
ratio,quāobrē Achatius dānatus eſſet. hos oēs Iuſtinus ex tēplo atq; vrbe expulit. Idē

Manichæi expulſi.

fecit Hormiſda cōtra Manichæos item in vrbe pullulātes,quorum codices ante fores baſi-
licæ Cōſtātinianæ incēdio cōſumpſit. Eodē tpe mortuo in Aphrica Traſimūdo Van
dalorū rege,Hildericus eius filius ex captiua Valētiniani filia ortus,ſucceſſit,q nō pa-

Traſimūdo Hildericus ſucceſſit.

tris hæretici,ſed matris catholicæ monita ſequēs,rectæ fidei cultor enituit. hūc pater
ad mortē veniēs,ſacramēto adſtrinxit,ne vnq̄ in ſuo regno catholicis conſuleret. Sed
ille mox vt deceſſit,prius etiā q̄ regni iura ſuſciperet,vniuerſos epos q̄s Traſimūdus pr
in exiliū coegerat,regredi fecit,eoſq; eccleſias reformare voluit,ſeptuaginta iā & qua
tuor annis euolutis,ex q̄ à Genſerico primitus apud Aphricā eccleſiæ afficerent. Ad
Clodoueū Frācorum regē redeo. hic poſtq̄ ſynodus eius iuſſu celebrata eſt *Aurelianis,
in qua de Miſſa dñicis diebus vſq; ad finē audiēda,& Rogatiōes inſtituunt,cū multis
alijs ſalubribus decretis,cū annis 30. regnū adminiſtraſſet, quatuor ſuperſtitibus libe-

Clodoueus obijt.

ris,vita deceſſit,in æde S. Petri Pariſijs ſepultus eſt,anno dñi 512. Succedentes Clodo-
ueo filij,regnū quadrifariā cōcordibus animis partiti ſunt. Theodoricus Medioma-
tricibus,q & Metenſes,Clodomir Genabus & Aurelianis pfuit,Clotharius Sueſſionē,

Gothildis filios ad bellū incitat.

Childebertus vero Pariſijs reg. Inter hæc Gothildis filios ad ſe Pariſiū venire mādat,
atq; iniurias illis aperit paternæ necis,ad ſe Burgundiæ regni portionē pertinere,ſed
Gundobaldi crudelitate vtroq; parēte orbatā,pcari vltionē faciāt. Moti maternis pci-
bus,cōtractis copijs,bellū Burgūdis indicūt,q̄s tum mortuo Gundobaldo,Sigiſmūdus
filius moderabat,qui occurrit pugna Francis,ſed victoria ad Francos ſe inclinante,
Sigiſmūdus in fuga capit,Aureliā miſſus eſt,quē nō multo poſt Clodomir pariter cū
liberis interemptū,in altiſſimū puteū deijci iubet,ſed inde tandem exemptos,ad diui
Mauritij monaſteriū,q̄d non longe ab Octodoro vico Sabaudiæ,Simon Sigiſmundi
frater extruxerat,efferri,ibiq; ſepeliri permiſit. Poſt hoc cognito q̄ Gundobaldus

Clodomir occiditur.

Burgundiorū imperiū vindicaret,Clodomir bellū redintegrat,& dum hoſtē pugna
perſequit,circūuentus ab hoſte percuſſus interijt. q̄d vidētes Franci,dolore & ira cō-
moti,verſis in fugā Burgundis,Gundobaldū occidūt,omnē regionē vaſtant. Clotha
rius mortuo fratre,vxorē eius(vt refert Vincen.)in cōiugem ſuſcepit. Erāt aūt e Clo
domire liberi,fratres tres,q̄s educandos Gothildis ſuſcepit,Theobaldū,Gontherū &
Clodoaldū:& cū aliqñ Childebertus Pariſiū veniret, videns q̄ Gothildis filios fra-
tris defuncti nimis diligeret,dixit Clothario:Mater noſtra vult filios fratris noſtri ele
uare.ne regnū poccupent,tondeamus eos aut interficiamus. Miſerunt igit Pariſios
ad reginā Arcadiū quendā,petentes mitti filios. læta nuncio Gothildis,miſſos nepo-

Clotharius fratris filios occidit.

tes patrueles valde cōmendat,qbus in conſpectum adductis,maiorē natu Clotharius
mox terræ allidit,enſe perimit. perterritus alter,ad Childebertū ſe proripuit,orās vt
ſe protegeret,q miſericordia motus,Clothariū placare pergit,in quē indignabūdus
rex:Tu,inqt,huius autor facinoris es,& nunc pœnitet te cōſilij:eijce eū à te,aut certe
pro eo morieris. Ad hæc à Childeberto dimiſſum puerū Clotharius interfecit. Inte-
rim dū fratricidio reges intētos videt Clodoaldus,auxilio procerū elapſus,clericatū
aſſumēs,vitā religioſiſſimā vixit. Ecce regnū ambiētibus q̄ odioſa miſeratio eſt. tā cru
delē nepotū necē,etſi modeſtiſſime ferret Gothildis,attrita tñ vehemēter,corpuſcula
eorū Pariſijs ſepeliri fecit. horū vnus erat x. annorū,alter xvij. tertius vix euaſit. Legit

Theodoricʼ Frācorū rex

etiā,vt Vincen.refert,q̄ Theodoricus auxilio fratrū in Hermēfridū Thuringiæ prin
cipē bellū mouerit, ppterea q̄ ſuaſu Amelbergæ vxoris,duos frēs ſuos q̄ſi affectaſſent
regnū,peremiſſet, Thuringus occurrit illis pugna iuxta flumen *Ontſtent. victoria
Theo-

Theodorico ceſſit,tāta ſtrage edita,vt occiſoꝝ cadaueribus pōtis loco Frācus vterer. Hermenfridus tñ cum paucis euaſit,cui Theodoricus ſalutē pollicet,ad ſe vt veniat.ille fidē adhibēs,acceſſit,& dũ vnà ad pinnas caſtelli ambulabāt,Theodoricus Hermenfridũ cubito impellens,ꝓcipitat,q̃ lapſu interijt:deinde liberis eius necatis,regionē in poteſtatē ſuā eecepit, ibiq́ꝫ ad tēpus moratus, fratrē Clothariũ dolo appetēs,ꝓcatur ꝑ nuncios ad ſe in Thuringiā veniat,habeee q̃d ex vtriuſq́ꝫ cōmodo ſit.Clotharius nihil metuēs,acceſſit.occultos poſt tapetũ milites aematos locauerat.Clotharius cœnaculũ ingreſſus,forte armatoꝝ pedes cōſpicatus, reſtitit:admonitisq́ꝫ q̃s ſecũ habebat clientibus,clam armari iubet. Theodoricus animaduertēs dolũ cōpertũ, ioco ſuſpicionem purgauit.habito deinde cum ſeatre colloquio,argēteo vaſe q̃d peluim vocāt,Clothariũ donat.hāc tñ breui poſt,metu belli vitandi, Clotharius illi reſtituit.paꝝ ꝓbitatis aut fidei apud reges:libidine em̄ habendi,nec amicis nec gñi indulgent. Inter hæc Hormiſda papa mortuus eſt anno I. Iuſtini impatoris, & Iohānes primus patria Tuſcus, aplicam cathedrā adſcēdit anno dñi 520. ſedit annis 2. Iuſtinus aũt impator princeps catholicus & deuotiſſimus,non ſolũ eos q̃s Anaſtaſius in exiliũ miſerat,eeuocauit ab exilio,ſed etiā ordinauit,eccleſias q̃s tenebāt Arriani in oriēte,eis auferri & catholicis ep̄is dari. Tulit eam eem grauiter Theodoricus eex Italiæ,labe Arrianoꝝ inquinatus,quanq̃ non magis Areianoꝝ moleſtā habuiſſe inſectationē, q̃ ſuſpectā boni imperatoris vitā duxiſſe videt.hinc optimos ciues Ro.Symmachũ & Boethiũ affectatæ libertatis ſuſpectos habēs,eosq́ꝫ deferentibus Opilione &Gaudentio factioſiſſimis ciuibus,Papiā relegauit,& ne Ro.ciues ob Symmachi & Boethij relegationē de ſolita benignitate diffideeēt,eex ſenatui ꝓmiſit,vnũ ex gēte patricia mitterēt Theodato i Narbonēſi ſucceſſorē. Mox tñ Iohannē pontificē ſummũ, Agapetũ & Patriciũ cōſules,ac Theodoꝝ & Importunũ ſenatores ꝓ̄ſtantiſſimos viros, e Roma tollere cōſtituit, idq́ꝫ vt ſine nota faceret,ipſos legationis noīe miſit Cōſtantinopolim ad imperatorē,vtq́ꝫ eam ſimulationē melius cōcinnaret,ep̄m Rauēnatē eis adiũxit. fuit aũt legatiōis ſumma,vt agerēt cum Iuſtino de Arrianoꝝ ep̄orum ſacerdotumq́ꝫ reſtitutiōe,& niſi hoc impetrarēt,cōminatus eſt oēm Italiā atq́ꝫ vrbē Romā cædibus ac incendijs vaſtaturꝫ. Venientibus Cōſtantinopolim, Iuſtinus cum clero & populo obuiam illis ꝓceſſit,ad pōtificisq́ꝫ pedes ꝓuolutus,illũ ꝑ Dei vicario adorauit. Sūmus itaq́ꝫ pontifex mæximis honoribus introductus,mādata ſimul cum Ro.cōſulibus ac ſenatoribus Rauennateq́ꝫ ep̄o expoſuit:& cum flectere Iuſtinum Chriſtianiſſimũ imperatorē non poſſent,ad lachrymas verſi,ſuppliciter petũt,vt pituræ Italiæ vnà cum catholicis oībus ſubueniat. hinc magna vtrinq́ꝫ dicentiũ audientiumq́ꝫ cōmiſeeatio eſt ſuborta:hinc fidei cauſa,ſi Arriani tolerarent,inde vrbis & Italiæ deſolatio. vicit tandem grauiſſimoꝝ,in quibus ſanctus timor erat,viroꝝ ſententia, poſtponendā ꝓ tp̄e fidei cauſam, & vrbis Italiæq́ꝫ ſaluti conſulendũ.ita pium principē ꝓpulere, vt Arrianos eeſtitueret, atq́ꝫ eos viuere ſuis legibus atq́ꝫ inſtitutis ſineret. Verum honoees effuſius impenſi à Iuſtino pontifici ac legatis Ro.adduxerunt Theodoricum in maiorem ſuſpicionem:& q prius ſumma digniſſimus laude tot ꝑ annos,melioribus q̃s anteacta tuliſſent ſecula,principibus Ro. æquari meruit,ad extremum vitæ flagitijs ſeſe inquinauit.nam pontificē in carcerem coniecit,parumq́ꝫ abfuit quin eum ſtatim occidiſſet:adeo in hoīem exarſeeat, & fide ac moribus cum Iuſtino ſentientem.perijt tamen ſanctiſſimus homo in carcere,pedore,ſiti & inedia.paei modo Ro.legatos cruciatos in carcere,ſame pemit. Boethiũ vero & Symmachũ in Papia,vbi ꝑ aliq̃t exulauerāt tp̄a, pariter iugulaei iuſſit. Quā q̃dē ſæuitiā,ꝓ̄ter mores ſuos,ira diuina grauiori mulctauit pœna. cœnāti em̄,vt ait Procopius,cũ eſſet caput piſcis allatũ,viſio horrēda apparuit:eaq́ꝫ cōſternatus ipſe, mox nimio pauore grauē ægritudinē incidit,in q̃ crudelitatē ſuā cōfeſſus fert, ꝙ ſ. pōtificem ſctm̄ viꝝ,& cũ eo alios inſignes Ro. Symmachũ q̃q́ꝫ & Boethiũ ad ꝑditoꝝ hoīm ſuggeſtionē occiderit:cōuocatisq́ꝫ Gotthis & gētis ſuæ peimatibus,Amalaſiũtha filia tũc vidua cũ Atalarico filio ſuo,quē ex Euchario Alemano maximæ nobilitatis viro ſuſceperat,8.annũ agentē regē cōſtituit, exhortās ſuos vt eegē colerent,ſenatũ populũq́ꝫ Ro.amarēt,principē oriētis placatũ ſemꝑ & ꝓpiciũ facerēt.& ſic ꝓfluuio,vt q̃dam ſcribunt,vt alij,apoplexia interijt,99.die poſtq̃ Iohannes mortuus eſt, atq́ꝫ anno 38.poſtq̃ Italiæ dñio potitus eſt. cuius animā,vt S.Gregorius ſcribit in dialogo,ſolitarius quidam vir magnæ virtutis apud Liparā inſulā vidit inter Ioh. papā & Symmachũ patriciũ diſcinctũ & diſcalceatũ deduci,& i ollā Vulcani demergi. Quo defuncto, Gotthi(vt ꝓ̄cepit Theodoricus)Atalaricũ cum matre ſua ꝓ̄ficiũt regno, q pene ꝑ 8.annos regnabant. Et qa conſtat oībus,ꝙ Iohannes primus fuit tēpore Iuſtini,& Iohānes ſecundus(q & Mercurius)tēpore Iuſtiniani,cum ad eum ſcripſerit, vt habetur de ſumma

Iohā. papa primus eligitur.

Theodorici crudelitas.

Iohā. papa Cōſtantinopolim veniens, honorifice à Iuſtino ſuſcept⁹

Augurium Theodorici regis Italiæ.

Atalaricus rex.

Olla Vulcani.

Iohannes I. ma Tri.& fi.ca.I.inter claras,& inter Iohannē primū ac ſcd̄m fuerūt pōtifices 2.Fœlix q̄rtus & Bonifacius. q̄rum duorū tpibus ſimul ac tpe Iohānis ſecūdi Atalaricus regnauit in Italia,q tn̄ 8.dūtaxat annis in regno vixit,neceſſe eſt dicere,ꝙ iam dicti pōtifices,aliq paucioribus,aliq pluribus vixerint annis. vnde etſi ad plenū eorū tpa nō ſcripſerim ex induſtria,vt cum his tpa imperatorū Iuſtini & Iuſtiniani cōcordarē,feci ſine pͥudicio veritatis.Mortuo itaq; Iohāne primo, viuēte adhuc Theodorico ad aliq̄t dies,

Felix.4.papa. Felix q̄rtus natiōe Samius,in Ap.Se.extitit ſurrogatus anno dn̄i 523.q ſedit annis 4.circiter(vt credo)mortuus eſt,& in eccleſia S.Petri ſepultus.Interea Iuſtinꝰ Auguſtus cum iam 8.anno auguſtalē dignitatē tenuiſſet,mēſe Aprili ægrotare cœpit,puexitq; dum adhuc viueret ad imperiū ſororis ſuæ filiū Iuſtinianū,q̄ facto,apud Conſtantinopolim rebus exceſſit humanis anno 526. Anno igit dn̄i 527.ſcd̄m alios anno 529.ab vrbe cōdita 1278.

Iuſtinianus Imp.58. Iuſtinianus filius ſororis Iuſtini,imperiū ſolus obtinuit,& 38.annis regnauit.Hic mox vt imperialia iura pcepit, ad reparandū reip.ſtatū animū cōuertit,ac primū Beliſariū patriciū ingentē virū,cōtra Perſas q Ro.fines inuaſerāt,direxit,q de illis viriliter triūphauit. Inter hæc etiā rex Herulorū veniēs Cōſtātinopolim cum populo ſuo,baptizatus eſt, ſimiliter rex Hunnorū Gorda dictus. Eodē anno dn̄i 527.mortuo Felice,

Boniſacius 2.papa. Bonifacius ſecūdus natiōe Ro.in ſede B.Petri collocat,non tn̄ ſine cōtentione.nam & Dioſcorus,diuiſo biſariam clero,in demortui Felicis locum ſurrogatur.exagitatus aūt clerus hac ſeditione diebus 28.morte Dioſcori à tanta pturbatione liberatur.hic Bonifacius alimoniis multis in famis piculo clero ſubuenit.hic congregata ſynodo in baſilica S.Petri, Vigilium ſubdiaconum ſibi ſucceſſorem ordinauit.Sed poſtq̄ contra canones hoc eſſe intellexit,mox reuocauit,inſtituitq; ne qſpiam in epatu ſibi ſucceſſorem eligeret,& vt in demortui locum alter pōtifex ſi fieri poſſet, tertia die ſufficeret,ne dilatio ſeditionem faceret.

S.Bn̄dictus. Hoc tpe multi ex Ro.nobilitate Benedicti ſanctitate moti,in montem Caſſinum puenere religionis gratia.

Ioh.2.papa Huic Bonifacio ſucceſſit Iohānes 2.q & Mercurius,natione Ro.anno dn̄i 530.ſedit annos 2.menſes 4.Eo tpe Iuſtinianus imperator ſummo Chriſtianæ religionis amore miſit fidē ſuam in ſcripto pprio chirographo ad Se.Ap.p epōs Apatium & Demetriū,prout habetur in L.inter claras de ſumma Tri.& fi.ca. Ex quo colligitur,ꝙ fuit valde catholicus princeps,ſicut & luculenter in multis ſuis pbatur cōſtitutionibus.Eodem q̄q; tpe idem Iuſtinianus ſententiam promulgauit,ne militarent pagani vel hæretici,dans illis 3.menſes ad inducias cōuerſionis.

Beliſarius patricius. Hic Iuſtinianus poſtq̄ Beliſarius patricius Perſas deuicit,& ex voluntate ſua triūphans Cōſtantinopolim intrauit,mox eundē Beliſarium cui fortiſſimos milites dedit,mittit ad Africā Vādalis occupatā.Regnauit tunc in Africa Gilimer annis 5.q ſucceſſit Hilderico,de q̄ ſupra dictū eſt.Fuit aūt Gilimer tantæ crudelitatis homo,ꝙ etiā parētibus non parceret.Beliſarius igit vir prudētiſſimus

Carthago capitur. in Africā traiecit,& noctu cum plauſtris ruſticorū Carthaginē introeūtibus ingreſſus, vrbē cepit,vbi diuitias reperit,Gilimerē regē ex fuga ad deditionē reductū,argētea catena vinctū ſecū abduxit,ac de eo Cōſtantinopoli glorioſe triūphauit.nam anteq̄ caperet,cōmiſſo plio,magnas copias ſudit.ſic tandē illa Vādalica rabies cū ipſo nōie

Vandali extinguunt in Aphrica. funditus extincta eſt circa annū dn̄i 536.anno 96.poſtq̄ à Genſerico extitit occupata. Nec debet quenq̄ mouere,ꝙ Iuſtinianus ſcribit in li.C.de of.pſec.pto. Afri.q̄s gratias aut laudes Deo noſtro &c.excedit oīa mirabilia opa,vt Africa p nos,tam breui tpe reciperet libertatē,ante 105.annos à Vādalis captiuata,q animarū ſimul fuerūt hoſtes & corporū.à Kalen.eīm ſeptēbris vſq; ad Kalen.decēbris,Beliſarius eam recuperat,qa dicendum ꝙ Iuſtinianus non ſtatim codicē cōpoſuit,ſed vt apparet,poſt 9.annos,& plures ita cōcordari poterūt.Inter hæc & anteq̄ Iuſtinianus imperaret,ſub Iuſtino Theodoricus rex Gotthorū vita exceſſit anno 523.

Atalaricus rex. Atalaricus regnare cœpit in Italia cum matre Amalaſuntha.erat aūt Atalaricus puer annorū 8.vnde adhibuit prudēs regina ſingularē in ſubditos humanitatē,laxioreq; cum Ro.q̄ fecerat Theodoricus,gubernatione vſa eſt,& inter aliq̄ q̄ reſcidit Theodorici facta,filiis Symmachi & Boethii patrimonium reſtituit.Atalaricū q̄q; filiū Ro.moribus ac diſciplinis imbui cum diligentia curauit,vt facile in optimū principē euaſiſſet,niſi tres Gotthi illius educatores,rapinis inhiantes,id reginæ conſilium euertiſſent,non placere Gotthis, dicētes,eorum regem ſub pceptoribus viuere,formidinem ſibi incutientibus,prodeſſe vitam inter Gotthorū duritiem agere,inter coæqualium arma & eqs tractare, qbus animi vigor,generoſitasq; à maioribus accepta in dies augeat.Quę cū mater inſidias cauens,libēter audire ſimulaſſet.Atalaricū paulo mitioribus pmiſit educandū, etſi puerū ſodales oībus vitiis ſtatim infecerunt,matri tn̄ obſequens erat:& cum Gotthi educatores pueri,Iuſtinum pium principem nouiſſent, pacem Francis,Vandalis, Viſigotthis, Burgundionibus,

alijsq;

aliiſq́ barbaris à Theodorico paratã, omni cõſilio cõſeruarſit. Turbauit aũt hãc reginæ
ac nati cõcordiã mors Iuſtini, ſiquidẽ Atalaricũ ſodales metu imperatoris liberati, fa-
cile in laſciuiorẽ vitã trãſuerſum egerũt, adeo vt nedũ matrẽ audire aut alioꝗ dignare-
tur, ꝗn potius ipſi inſidias parari pateret. Quibus artib⁹ cum ſe regina priuati regno
videret, Theodatũ ex gẽte Amula ſibi cõſobrinũ, adminiſtrantẽ ꝓuinciã ꝑ Hetruriam
coercuit pecuniꝭ. Inde Atalarico cum ſodalibus ſuis Romæ relicto, Rauennã ſe cõtu
lit, & cum nequiret filiũ à ꝑnicioſa vita reuocare, ꝗd ꝓximũ fuit, tres Gotthoꝝ ꝓceres
q pueꝝ ſeduxerũt, interfici curauit. Attñ Atalaricus licet indiſciplinatus & ſecta Arri
anus eſſet, Bonifaciũ tñ papã & Iohannẽ ſcd̃m, cui Mercurio fuit etiã nomẽ, ſummos — Atalarici edicta.
põtifices non ſolum ꝓſecutus eſt fauoribus & honore, ſed à Ro. ſenatu ac populo ho-
norari curauit. decreta eius extant de epĩs à Ro. pontifice, & nullo alio ordinandis, re-
bus ſacris à nemine diſtrahendis, & demũ de eccleſiaſtica libertate ſeuerius cõſeruan-
da Ro. & Italię oppidoꝝ vrbes frequentare, ac bonis artibus opam dare edicto iuſſit,
ſalariis in vrbe Roma liberalium artium ꝓceptoribus, ꝗd multos annos fuerat negle-
ctum, cõſtitutis, & inchoatã à Theodorico publicoꝝ vrbis ædificioꝝ inſtaurationem
continuauit. titubauit tñ demũ ob Francoꝝ Burgundionumq́ aduentum in Italiam.
Quod cum intellexiſſet Amalaſuntha, ad reges Francoꝝ mittens, ꝑicula oſtẽdit ab im — Atalarici
peratore Iuſtiniano tunc florente imminentia, ſi Ro. reip. prouinciaꝝ inuaſores, ꝓſer — mors.
tim Italiæ ꝓpinqui, bellis inuicem diſſiderent. fœderaq́ inter Atalaricũ filium & The
odeberthum regem Franciæ conſtitui impetrauit. acceſſit pueri Atalarici incõmodis
Theodati auaritia, ſed poſtꝗ̃ Atalaricus tam ſuam adoleſcentiam ꝗ̃ matris viduitatem
*cõmendauit, octauo q regnum aſſumpſerat anno defunctus eſt. Tũc Amalaſuntha vi — Amalaſuntha regina.
dens ſe à Gotthis ſpretam, ſecum deliberans ipſa, Theodatum ſibi cõſobrinũ ad ſe vo-
cauit, & multis in eam ſententiã dictis, prius iniuriã, recõciliatũ tñ regni cõſortẽ decla
rauit, eratq́ Theodatus Latinis ac Græcis literis eruditus, ac philoſophus Platonicus, — Theodatus
nulli rei tñ ꝗ̃ cumulandæ pecuniæ intẽtus. & tñ in initio regni Theodeberthũ Metẽſi- — rex.
um regẽ, Burgũdiones, multaq́ armatoꝝ millia in Liguriã atq́ Aemiliã ducẽtes, Ale-
manos vero in Venetiã veniẽtes, Gotthis Italiſq́ militibus vtráq́ gentẽ non ſine cęde
illoꝝ Italia expulit. tegebat aũt multũ ipſius regis ineptias, virtus reginæ oĩa admini-
ſtrãtis. hũc enĩ regẽ ſcribit Caſſiodorus elephãtes tũc ex ære via ſacra ad naturalẽ be-
ſtiæ magnitudinẽ extãtes, q ruinã minabant, inſtaurari iuſſiſſe, ea ratione, vt pop. Ro.
cõduceret, ſi pueri beſtias intuerent, in ꝗs maiores pugnare non horruerint. Sed cum
Theodat⁹ rapinis ꝓ ſui ingenii vitio manũ appoſuiſſet, diſſuaſiſſetq́ illi primo, & poſt
obſtitiſſet Amalaſuntha, mox ſumma ingratitudine vſus, eam in inſulã Vulſinẽſiũ re-
legauit, occidiq́ ꝑmiſit. Tulerũt eam mortẽ ægerrime Oſtrogotthi, ſed & Ro. Italiq́
oẽs, vt ſi aliquẽ inueniſſent, à rege defeciſſent. fuerat enĩ mulier, vt Caſſiodorus tradit,
Græcis Latiniſq́ literis egregie imbuta, ac bonis artibus intẽta. vnde rantã ſibi cõpa-
rauerat autoritatẽ, tñ ſibi cõciliauerat oĩm amorẽ, vt necẽ ſuã cũcti nefariã ꝓdicarent.
Ita illius morte poſt factũ cõſiderata anxius Theodatus, exiſtimare cœpit, ꝗ̃tum im-
mineret ꝑiculum, ſi Iuſtinianus ſumpta occaſiõe necis Amalaſunthæ, cuius virtutẽ di-
lexerat, Italiã inuaderet. itaq́ placaturus imperatorẽ, inter multas literas ad ipſum ac — Ep̃la Theodati ad Theodorã Auguſtam.
Theodorã, vnã ep̃lam accuratius ſcripſit, in ꝗ Romã Italiamq́ loquẽtes facit, pacem
optimo regi, doctiſſimo principi, Romæ & Italiæ amãtiſſimo patri, mitiſſimoq́ dño
implorare. Mittit ad hæc ſenatores Ro. vnà cum Agapeto põtifice, quẽ tñ in cõmeatu
non iuuit, vnde haberet viaticũ, ſed bonus põtifex vaſa aurea argẽteaq́ ex B. Petri ſa-
crario fœnori ſubiecit, vt haberet ſumptus. Blõdus hæc. His ſane diebus Iohãnes ſecũ-
dus vita functus erat, & Agapetus natione Ro. ſurrogatus anno dñi 532. q ſedit annis
ferme 4. Hic Agapetus cum veniſſet Cõſtantinopolim, ſumma cum veneratiõe eſt re- — Agapetus papa.
ceptus à Iuſtiniano. & qa Iuſtinianus Eutychiana hæreſi laborabat, orta eſt inter eos
de rebus fidei maxima altercatio. Iuſtinianus enĩ ab Anthemio Conſtantinopolitano
ep̃o ſeductus, petiit eam labẽ à ſummo Pon. cõfirmari: & cum ab ea re hoĩem ſanctiſ-
ſimũ abhorrere cerneret. precibus minas addidit: Aut, inqt, cõſenti nobis, aut faciã te — Altercatio
in exiliũ deportari. Cui põtifex nihil motus: Ego, inqt, ad Iuſtinianũ Chriſtianiſſimũ — Iuſtiniani et
imperatorẽ venire optaui, ſed Diocletianũ inueni. Cuius ſanctã conſtantiã admiratus — Agapeti.
imperator, mandauit orientaliũ ep̃orum in regia vrbe cõgregari cõcilium. ꝗ cõgrega
to, B. Agapetus in conſpectu principis contra Anthemiũ ex euãgelica ſcriptura clare
probauit, in dño Ieſu Chriſto fuiſſe duas naturas. eo aũt conuicto, cum in ſua pertina — Anthemius
cia maneret, Anthemius damnatus eſt & depoſitus. Tũc Iuſtinianus gaudio repletus, — damnatur.
humiliauit ſe Ap. Se. ac beatiſſimũ Agapetum adorauit, rogauitq́, vt in Conſtantino-
poli catholicum ordinaret epiſcopum, qui Mennam virum ſanctum inſtituit loci
ep̃m.

ep̄m. De pace vero, cum mãdata Theodati põtifex expoſuiſſet, ita adulãter & ſimulate
impator rñdit, vt poſthac nimis ſibi ſecurus rex Theodatus, multa ſit auſus ad ruinam
ſui ſtatus. Iuſtinianus aũt tp̃s idoneũ ratus Italiæ liberãdæ, mẽtẽ & cogitationẽ ad hoc
cõuertit. Inuitabat & eũ ꝓſperitas impẽ̃ij, ꝙ paulo ante ꝑ Beliſariũ ducẽ Vãdalis Aphri
cã abſtulerat; nec ferendũ iã ſibi videbat̃, vt cõtra decus imperij Ro. Italiã occupari à
barbaris pateret̃. Agapetus aũt q̃primũ Romã rediſt, defunctus eſt, & ei, Theodato in
Syluerius papa. bẽte, Syluerius ex patre Hormiſda ep̃o Ro. ex matrimonio tñ natus, ſuffectus eſt, anno
dñi 534. ſedit annũ I. mẽſes 5. dies 12. in inſula Põtia morit̃. Et cũ antea nõ regũ, ſed im-
peratoꝝ autoritas interueniret, Theodatus illata vi cõſenſum electoꝝ extorſit, & pe-
cunia ꝑ pactionẽ accepta, Syluerium in põtificẽ creauit. Blondus ſcribit, plus tũc valuere
Theodati minę, q̃ decreti ratio. mortẽ eñ clericis intẽtauit, q noĩa ſua nõ ſubſcriberẽt,
vnde neq; decretũ cõfirmauerũt ante cõſecrationẽ eius, ſcd̃m morẽ antiquũ, ſed poſt-
modũ ꝓpter ſcãdalũ q̃d oriri poterat, ſubſcripſerũt. hãc ob rẽ, & vt Amalaſunthæ necẽ
Iuſtiniani oratores ad Theodatũ. vlciſceret̃, ſimulq́; Italiã recuperaret Iuſtinianus, Beliſariũ in Italiã trãſmiſit. His rõni-
bus motus Iuſtinianus, oratoribus ad Theodatũ miſſis, mãdauit vt aut Italia & eius in
ſulis decedẽs, Cõſtãtinopolim ſe cõferret, diuitias accepturus maximas, & in ocio q̃d
à teneris annis fecerat, philoſophiæ operã daturus: aut ſi id facere recuſaret, bello q̃d
ex tũc ſibi indictũ ſciret, neceſſaria ꝑpararet. Is vero etſi reſciſceret Iuſtinianũ ſibi in-
fenſiſſimũ, hoĩm tñ ineptiſſimus nec oblatis cõſenſit pactionibus, nec ſe cõtra vim ma
gis ſolito cõmuniuit. At Iuſtinianus certior factus Theodatũ negligere iuſſa, mox Be
liſariũ iubet ſimulata in Africã nauigatiõe claſſem ſoluere, & ea in Siciliã ducta, incũ-
bere ꝓ viribus inſulæ receptioni. Cauit tñ, ne forte alias barbaras gentes ꝓuocaret. ad
Ep̃la Iuſtiniani ad reges Francoꝝ. Clodomirẽ, Childeberthũq; & Clotharium reges Frãcoꝝ, vt q̃eſceret maxima miſit do
na, additis literis huiuſmodi ſentẽtiæ: Graue fuit hactenus, Oſtrogotthos reges q The
odorico indigni ſucceſſerũt, tolerare, cũ ꝓpter illatas nobis ſingulos ꝑ dies iniurias, tũ
maxime ꝓpter Arrianæ hæreſis labẽ, q̃ vrbẽ Romã & Italiã inficere nõ deſinũt. inſup à
nobis req̃ſit⁹ rex Theodatus, nedũ reſipiſcit, ſed cõuicia iniuriasq́; vir petulãs adiecit.
q̃d cũ diutius ferre Chriſtianos principes indignũ ducamus, bellũ illi indiximus, ſpem
maximã victoriæ in veſtris alioꝝq́; principũ Chriſtianoꝝ viribus non minus q̃ in nr̃is
repoſitã habẽtes. Poſtq̃ vero reges ſpem pacis feciſſent, Iuſtinianus Mundũ quẽdam
ducẽ ſuũ cũ copijs Dalmatiã inuadere imperauit. paulo poſt Mũdus Gotthos, q Salo-
nã ꝑſidio tenebãt, ſuperat, Salonã cepit, inuoluitq́; tumultu Dalmatas oẽs. cõcurrũt vn
diq; Gotthi circa Salonã, & cõmiſſo ꝑlio Gotthoꝝ ꝑſtantiores ceciderũt. Hoc in cer-
tamine vbi Mũdus filij interitũ cõſpexiſſet, mox homo natura vehemẽs & bellicoſus,
rabidus in hoſtes defert̃. aderãt oẽs copiæ Gotthoꝝ, q̃ tandẽ fractæ, in fugã vertũt̃. ſed
Mũdus dux occiſus. Mũdus dũ inſatiabiliter Gotthos ꝑſequit̃, ipſe ſua victoria occidit̃. vñ refert Leonard⁹
Aretinus, Sibyllę carmina vetuſtiſſima inuẽta, q̃bus ſignificabat̃, cũ Africa recepta ite-
rũ à Ro. foret. tũc Mundũ cũ prole ſua perituꝝ. hoc Sibyllæ vaticiniũ paulo ante in-
uentũ multos ꝑterruit, ſolicitos ne terra & cœlũ cum gñe humano ꝑiret. Tũc aũt Afri
ca iam virtute Beliſarij recepta, huius ducis, Mũdi ſ. ac filij, interitũ à Sibylla apparuit
eſſe ꝑdictũ: adeo vaticinia ambigua ſemꝑ inueniunt̃. Beliſarius vero militibus impoſi-
tis, q̃ſi i Africã nauigaturus. Siciliã applicuit. Catanã vrbẽ repẽte adortus, occupauit.
poſtea Syracuſis, dedentib⁹ ciuibus, ẽ potitus, fecitq́; ſtatim Siculoꝝ in Gotthos odiũ,
vt q̃primũ copias Beliſarius oñdit, propoſitũq́; aperuit, mirabilis victoriæ curſus fue-
Beliſarius Siciliã applicat. rit, populis vrbes oppidaq́; certatim Ro. impatori cuius deſiderio iam pridẽ tenebãt̃,
vltro offerẽtib⁹. hortabat̃ aũt ad id maxime Beliſarij ꝑſentia, & q à Vãdalis Aphricã li
beraſſet, ſperabat̃ à Gotthis Italiã liberare poſſe, adiuuabatq́; Theodati ignauia, q nul
los ꝑ Siciliã fecerat apparatus. attoniti itaq; ſubita ciuiũ defectione Gotthi, maiorem
ſpem in fuga q̃ in reſiſtẽtia ponebãt. Hæc Theodato cũ eſſent in Italia nũciata, anxio
Theodati legatio ad Iuſtinianum. animo legatos ad Iuſtinianũ mittit, cum mandatis huiuſmodi: Sicilia ſe ſpõte ſecede-
re, & in Italiæ tributũ recognitiõiſq; ſignũ, coronã aureã libraꝝ 30. ac in oẽm q̃cunq;
iuſſerit impator expeditionẽ, Ro. milites cœpit polliceri, inſup in ep̃os viroſq; ſenato
riõs iuriſdictionẽ ꝑmittere, & vt maieſtas imperij in vrbẽ & Italiã reſtituta eſſe videre-
tur, ſe curatuꝝ nomẽ impatoris inter ſacra cæremoniasq; primũ ꝓferri, ſtatuãq; nullã
regi Italico, niſi ſcd̃m impatoriã locari debere. Iuſtinianus ad regis legationẽ benigne
rñdit, vt & pollicitationes amplecteret̃, ſed Italiã oĩno reddi poſtulãs, ſe Theodati re-
bus ac amplitudini ꝓmiſit cõſultuꝝ. Theodatus interea accepit, Vãdalos in Africa no
uos motus ſuſcitaſſe, ad q̃s cõprimendos Beliſarius traiecerit. elatus aĩo, ſimulq́; ex eo
Gripa dux. ꝙ poſt Mũdi interitũ. Gotthi duce Gripa reparato exercitu in Dalmatia, Theodati
rẽ adeo reſtituerũt, vt Iuſtiniani exercitus oĩa q̃ Mũdus ceperat, linquere ſit coactus:
& ne-

& nedum ſprenit ea q̃ cum Iuſtiniano agere cœperat, ſed & illi⁹ oratores in cuſtodia
teneri iuſſit: & vt meliorē ſolito vitam inſtituiſſe Ro. ac Italis oſtēderet, vaſa aurea ac
argētea, q̃ Agapetum legationis cauſa, vt ſupra eſt dictum, vſuris ſubieciſſe notū erat,
ex fiſci pecunia redimi, & in B. Petri ſacrarium referri curauit, annonæq́ caritate Ita-
liā laborantē, maxima liberalitate ſolatus eſt. Eodē tēpore Beliſarius in Siciliam reuer
ſus eſt, quam ilico pacatam obtinuit. p̄ſidijs itaq́ impoſitis inde ſoluens, Regiū eſt de- Beliſarij in
latus. eam vrbem & circūadiacentia oppida eueſtigio recepit, ſeſe in deditionem ob Italia ſucceſ
ingēs in Gotthos odiū offerentibus. Ea cum fieri vidiſſet Embrimus, aliàs Euermidt, ſus.
Theodati gener, Brutiorum ꝓuinciam adminiſtrans, ſeſe etiam ipſe ꝑmiſit Beliſario: à
q̃ cum eſſet Conſtantinopolim miſſus, imperator eum patricium allectum multis mu-
neribus donauit. deinde Beliſarius mouit Neapolim, moxq́ ſuburbana potitus eſt.
cumq́ obſidionem pararet, Neapolitani Stephanum magnæ autoritatis virum mit-
tunt cum talibus mandatis: Optare quidem ciues Neapolitanos vrbem dedere impe-
ratori, ſed facultatem eis ſublatā, ꝙ eorꝫ vxores liberoſq́ Theodatus obſides Rauen-
næ haberet: eſſe q̃q́ in ciuitate Gotthorꝫ p̄ſidium, q deditionem impedirent. Beliſari
us confutando ſuaſit deditionem, q̄a non inde recederet, niſi vrbe expugnata. ſed ni-
hil egit. vnde eam maximis laboribus tandem expugnauit. Tunc ingreſſi milites diri
piunt, incenduntq́ ædes paſſim, q̃s tñ Beliſarius longa oratiōe vix tandem adduxit, ꝙ
p̄da contenti, Neapolitanis vxores, filios & ciuitatem ꝑmiſerunt, nulloſq́ poſtea ciues Neapolis ca
vel capere deinceps vel occidere curabāt milites. in Gotthos etiam q in p̄ſidio fuerāt, pta.
non ſolum ſæuitia non eſt vſus Beliſarius, ſed eos humaniter tractauit. Interea Theo-
dato apud vrbem torpeſceote, Gotthi & Romę & circum ea loca degentes, cum antea
Theodati malignitatē occulte dānare cōſueuiſſent, auditis his geſtis lamētabantur: &
cum ſcirēt Beliſarium ad vrbem venturum, ſe ipſos cohortati, 35. ab vrbe milliario ad
Tegetem oppidum Vitigim ſibi & Italicis regem creauere. is nanq́ etſi obſcuro gñe
ortus erat, magnitudine tñ animi cæteros excellebat. audiens hoc Theodatus, ꝑ deuia Vitigis rex.
fugit Rauennam verſus. ſed miſſi poſt eum à nouo rege Gotthi, eum peremerūt. Ex-
inde Vitigis Romam venit, Syluerium pō. Ro. quem, vt dictū eſt, pecunia corruptus
ordinauerat Theodatus, & ſenatum populūq́ Ro. allocutus, beneficia Theodorici re-
gis memorauit, hortatus vt in fide manerent, tantas eſſe Gotthorꝫ vires, vt bene ſe de-
fenderent. cum Gotthis vero de gerendo bello multa diſſeruit, q̄bus lōga oratione ꝑ-
ſuaſit, conducere p̄ſidio Romæ relicto Raueonam accedere, & Gotthis congregatis,
Beliſario congredi. Profectus itaq́ e Roma, Luderim cum 4000. militum vrbi p̄ſidio Luderis p̄ſe
reliq̄t, accerſitos etiam q̃ſdam ſenatorij ordinis viros, obſides ſecū abduxit. veniensq́ ctus.
Rauennam, Mataſuntham Theodorici ex Amalaſuntha filia neptem, inuitam duxit
vxorem, diſpoſuitq́ potenter armorum copias. Beliſarius vero reparato exercitu, p̄ſi Beliſarius
dioq́ Neapoli relicto, Romam tendit. quod cum Ro. habuiſſent exploratum, Sylue- Roma poti
rio papa ſuadente, publico conſilio ſtatuerunt, non modo illum & copias ſuas admit- tur.
tere, ſed ei acceſſum properum nunciare. Miſſus ad eam rem Mediolanenſis quidam,
Fidelis dictus, Atalarici quondam præfectus, qui Beliſarium perduxit ad portam Aſi
nariam. Conterriti ob hoc Gotthi in præſidio, fide publica à Rom. impetrata, abire
ſtatuerunt. euenitq́ vt qua die Beliſarius Aſinariam portam intraret, eadem Gotthi
portam Flamineam ſint egreſſi. Receptus intra vrbem Beliſarius, ſenatū ac populum
Rom. multa dubijs in rebus vt erant accommoda allocutus eſt. mox vrbis quoq́ mœ
nia inſtaurauit, multiſq́ excitatis propugnaculis, aggere & foſſa circunductis, firmi-
orem vrbem reddidit. deinde ciuitates & oppida in circuitu plurima cepit, non ſine
Vitigis pugna ac vtriuſq́ partis cæde maxima. Vitigis igitur cum propter vrbiū defe Vitigis obſi
ctionem videret ſibi periculū imminere, ante oīa fœdus cum Frācorum regibus inijt det vrbem.
quo icto, cum toto Gotthorum robore in bellum deſcēdere ſtatuit. itaq́ Romam du
cens, habens ſecum ducenta millia hoīm armatorꝫ, nō aliud verebat̃ q̃ ꝙ Beliſarius nō
expectaret. Beliſarius aūt cū tantā molē in ſe conuerti ſentiret, Cōſtantinum & Beſ-
ſam cum ſuis copijs aduocauit. Cumq́ Gotthi Romā appropinquarent, ad Anienem
fluuium conſtiterūt. nam illic pontem turribus & p̄ſidio munitum Beliſarius fecerat.
ibi Gotthi caſtra ponunt. variæ cōmittuntur pugnæ. Gotthi poſtea ad obſidionem ſe
p̄parant, & profecti circa vrbem aquæ ductus oēs interruperunt, ex q̃ molēdi magna
incommoditas prouenit Ro. paulo deinde per inſidias introgreſſi, ad molem Adriani
inuadendam, quæ nunc dicitur caſtrum S. Angeli, ſcaliſq́ admotis primum receperūt
ambitum. ſed Conſtantinus ex ſuperiori parte cum militibus repugoans, molē ipſam
ſeruauit. Exinde Vitigis ad Prænestinam portam cum multitudine Gotthorꝫ expu-
gnandam acceſſit, quam tñ Beliſarius cum ſuis, etſi difficulter, defendit. durante itaq́
obſidi

Accuſatur Beliſarij temeritas.

obſidione multis cõflictibus habitis,etſi Ro.Beliſarij virtutẽ admirarent,tñ q̃rela ipſorũ erat, ꝙ cõtra tãtas Gotthoꝝ vires,exiguis ipſe copijs Romã in p̄ſentes difficultates miſiſſet.Beliſari⁹ etſi aliàs paucitatẽ ſuoꝝ Iuſtiniano ſignificaſſet, & ꝙ vrbẽ exire aduerſus Gotthos nõ auderet,tñ nũc vehemẽtius ſcribit vrbis obſidionẽ,& ſibi nõ ſupra 5.millia militũ eſſe,Romanos vero hoꝝ p̄iculoꝝ inſuetos,obſidionẽ ægre tolerantes. q̃tũ vero ad ſe attineret,vitã ĩpatori deuouiſſe,cæteꝝ videndũ eſſe q̃d ea res vel honoris vel infamiæ ſit allatura.His literis acceptis Iuſtinianus cõmotus ẽ,ac mittere exercitum renũciat.Interea Vitigis mille ciues,q̃s pridẽ Rauennã ex Ro.obſides duxerat, interfici fecit,p̄ter paucos q̃ fugerãt in Galliã.ſed &Beliſari⁹ famẽ timẽs,effecit vt Ro. vxores & filias ac oẽm imbellẽ turbã,Neapolim mitterẽt.tãta eñ fames tũ,anno ſ.dñi D.XXXIX.vt refert Datius,ꝑ vniuerſam Italiã fuit,vt in partibus Liguꝝ mulieres ſame filios comederẽt ꝓprios:in vrbe aũt eo valẽtior,ꝙ Gotthi oẽm cõmeatũ intercluſerũt.

Fames maxima.

Per idẽ tp̄s ſupuenerũt à Iuſtiniano primo mille ſexcẽti eq̃tes, Thraces 800,peditũ tria millia.durauit aũt arctiſſima obſidio, ſames ac peſtis nõ parua. ſæpe inter hæc tẽtat Vitigis hac & illac vrbẽ inuadere.ſed p̄ſtantiſſimi ducis Beliſarij obſtitit in re militari p̄itia.Multis igiť hinc inde incõmodis ſatigatis obſeſſis & obſidẽtibus, cũ inſuꝑ nouas copias aduenıſſe Beliſario Gotthus ꝑciperet,nec Beliſarius pugnæ copiã ſaceret,& multitudo Gotthoꝝ vel peſte vel ferro cõſumpta erat,obſidionẽ Vitigis ſoluere cogitabat,miſſa'q; legatione ad Beliſariũ Vitigis, multa hinc inde dicta ac reſpõſa de cauſæ iuſtitia dũ fuiſſent, tandẽ ad Iuſtinianũ ĩpatorẽ cõtrouerſias deferri couenit,vt ex eius autoritate res cõponereť:legati'q; ob hoc miſſi,ac interim 3.mẽſiũ induciæ factæ ſunt,obſides'q; hinc inde traditi, ꝓ inducijs ex fide ſeruãdis.

Induciæ trium mẽſium

Interea vxor Iuſtiniani Theodora,hæreſi Eutychetis cõtaminata, dolẽs ꝙ Anthemius patriarcha ꝓ errore ſuo ab Agapeto papa fuit depoſitus, miſit ep̄l'sm ad Sylueriũ papã,rogans vt aut ad eã veniret,aut amoto Mẽna,Anthemiũ reuocaret. ſed Syluerí⁹ papa reſcripſit: Abſit à me dña Auguſta, vt reuocẽ hoĩem hæreticũ iã dãnatũ. Quo audito, fœmineo furore repleta,reſcripſit Beliſario,vt ſumpta occaſione,Syluerĩũ papã à põtificali ſede amotũ,in exiliũ deportaret. vtebať aũt tũc Auguſta cõſilio Vigilij,q̃ eo tp̄e Ro.ec.in regia vrbe apocriſarius erat.hic eñ ambitiõe ductus,ad papatũ adſpirabat.Excogitabãt aũt cauſam,ꝙ Syluerius Gotthis vrbẽ tradere pararet.q̃d audiẽs Beliſarius, minime fidẽ adhibuit.nihilominus Syluerĩũ vocauit ad palatiũ, & Iohãnes q̃dam ſubdiaconus,falſis acceptis & auditis teſtibus,ſubito palliũ de collo Syluerij traxit,põnficalibus'q; exutũ veſtibus,monaſtica veſte induit. Quẽ & Vigilius diaconus,ſuã ſedẽ ſuſcipiẽs,ad Põtianas inſulas in exiliũ miſit.alij dicũt occupatũ Beliſariũ, Antoniæ vxori ſuæ cõmiſiſſe negociũ, q̃ ſubornatis à Vigilio teſtib⁹,q̃ affirmabãt Syluerĩũ ĩ vrbẽ Ro. Gotthos ꝑ inſidias introduceꝛe paraſſe,coegit itaq; hoĩem abdicare ſe pontificatu,& miſit in exiliũ,in q̃ non ſine opiniõe ſanctitatis moriť,vbi annũ I.mẽſes 5.in põtificatu ſediſſet.de hoc 23.q.4.Beliſarius,vbi Syluerius execrauit Beliſariũ,pro eo ꝙ ipſum relegaſſet,& poſtea dãnauit Vigiliũ diaconũ.ex q̃ habes, ꝙ in ſuꝑſcriptiõe debet ſtare, Syluerius,nõ Sylueſter:& Beliſarius,nõ Guiliſarius.

Theodora imperatoris vxor.

Syluerius papa relegatur.

Syluerio itaq; defuncto anno ſalutis D.38.Vigilius diaconus creatus eſt in papã, q̃ erat Romanus, & ſedit annis 14. q̃d poſtq̃ cõperit Theodora Auguſta,ad eũ ſcribit,vt ſcd̃m ꝓmiſſa Anthemiũ reuocet.Ad quã Vigilius reſpõſa dedit,ſcribẽs:Abſit à me dña Auguſta,ſi eñ ego à principio male locutus ſum & inſipiẽter,doleo.nũc aũt q̃uis indignus Chriſti & B.Petri vicarius, nullo modo cõſentio,vt hoĩem hæreticũ & ꝑ ſummos põtifices p̄deceſſores meos damnatũ,in ſtatũ priſtinũ reſtituã.q̃d poſtq̃ Auguſta cõperit,nimis turbata eſt,ſed ad tẽpus furorẽ occultauit,vſq; q̃ vĩdicaret,vt diceť.

Vigilius papa.

Cũ aũt poſt inducias factas,vt ſupra dictũ eſt,Beliſar[illegible] vrbẽ,Gotthi vero caſtra cuſtodirẽt,q̃relæ & altercatiões ortæ ſunt ꝓ inducijs cõtra fidẽ violatis.nã deſertas à Gotthis vrbes aliq̃s Ro.occupauerũt.q̃re Vitigis miſſis nũcijs ad Beliſariũ,reſtitutionẽ petebat.Quibus Beliſarius:Redite, inq̃t,regi veſtro dicite,patere oĩbus,ꝙ Gotthi eas vrbes ꝓ derelicto habuere:occupare vero q̃ à nullo poſſideñt,nequaq̃ ꝓhiberi poſſe.Ex hoc ſuſpiciões ſurrexere,q̃rentibus Gotthis paria referre.Nec multo poſt Gotthi furtim Romã capere tẽtauerũt, primo ꝑ aquæductũ quendã noctu,deinde ratibus traiecto amne iuxta Martiũ campũ,ſed in vtroq; loco eos feſellit ſpes.nã & ꝑ aquæductũ cõſpecta lumina fraudẽ detexerũt,& in cãpo Martio nõ ꝓceſſit ꝓditio.duo tñ plebeij hoĩes iuxta templũ B.Petri habitãtes. nã nec templũ,nec ædes circa id Gotthi violabãt,ſermonẽ cũ Vitige habuerũt de vrbe ꝓdenda,dãtes modũ,ꝙ ratibus amnẽ trãſirẽt:& ne vigiles vrbis in eo loco obſtarẽt,corrupti ſunt duo Romani,q̃ poculũ ſomniferũ optimo vino mixtũ,vigilibus ꝓpinarẽt.ſed volẽte Deo,alter eoꝝ pœnitẽtia ductus,rem Beliſario patefecit,capto'q; altero,torto & cõfeſſo,

Seditiões ꝓpter violatas inducias

Iohannes dux Beliſarij bellũ redintegrat.

& confeſſo, naſus & auriculæ amputatæ ſunt, ipſeq́ꝫ aſino impoſitus, ad caſtra Gotthoꝝ miſſus eſt. Beliſarius itaqꝫ his fraudibus dep̃hẽſis, ſeruãdas inducias nequaq̃ exiſtimabat, q̃re ad Iohannẽ ducẽ ſuũ ſcripſit, vt bellũ exequeret. Ille igiť cũ duobus millibus equitũ agrũ Picenũ peruadẽs, vxores natosq́ꝫ Gotthoꝝ cepit, p̃dis ac rapinis regionẽ totã inuoluit. Inde captis multis oppidis, Ariminũ obſidere ſtatuit, ductus ea ſpe, ꝙ ciues nõ bene cõuenire cũ Gotthis audiuit. & cũ copias admouiſſet, tm̃ terrorẽ intulit Gotthis, vt diffiſi, Rauennã oẽs hinc demigrarẽt. ciues aũt mox portas Iohãni aperuerunt. ita Ariminũ cepit, relictis poſt ſe duabus validis vrbibus à Gotthis cuſtoditis, Auximo & Vrbino. Fuit hoc totũ contra Beliſarij p̃ceptum, ſed ipſe Iohannes ſperabat Arimino capto, Vitigim Romæ obſidionẽ ſolutuꝝ. q̃d & factũ eſt. ſimul em̃ vt intellexerũt Gotthi Ariminũ captũ, obſidionẽ vrbis Romæ diſſoluere ac inde abire ſtatuerunt. Itaqꝫ Vitigis paucis poſt diebus obſidionẽ ſoluit, ac crematis caſtris cũ oĩbus copijs abiuit. durauit aũt hæc obſidio anno integro ac diebus nouẽ, nec in tota obſidione Gotthi apoſtoloꝝ Petri & Pauli tẽpla extra muros vrbis poſita, in aliquo violauerũt, ſed ſacerdotes in illis permanentes, libere rem diuinã exequebanť, vt Leonardus ſcribit. Vitigis aũt licet Rauennã properaret, vrbes tñ Hetruriæ & aliarũ prouinciaꝝ continere in poteſtate ſtudebat, p̃ſidijs impoſitis: ipſe cũ reliq̃ exercitu ad obſidendũ Ariminũ profectus eſt, in eoq́ꝫ oppido Iohãnẽ obſedit. Beliſarius aũt Martinũ & Ildigerẽ cũ equitibus mille feſtinare Ariminũ iuſſit, vt inde Iohannẽ cũ equitatu ante obſidionẽ educerẽt. ſed Iohannes ibi mãſit ac ſuos retinuit, pauloq́ꝫ poſt (vt dictũ eſt) obſeſſus fuit.

Vitigis Ariminum obſidet.

Vitigis ante Ariminũ ligneã turrim ſabricari fecit, fiunt excurſus & pugnæ, & certo die cõmittiť atrox p̃liũ circa turrim, vbi multi Gotthoꝝ cadũt, & poſt longũ certamẽ turrim Gotthi retraxerunt, ſed tanta ſuoꝝ cæde, vt ſpem abijcerent vi expugnãdi, ſed ſame peruincere obſeſſos cogitabãt. Per idẽ tẽpus Mediolaneñ. legatis qui Romã venerãt, ciuitatẽ imperatori offerẽtibus, auxiliares copias Beliſarius cõceſſit. p̃ſecit aũt copijs Mundilam virũ ſtrenuũ, hi oẽs ex vrbe Roma claſſe Genuã delati, inde pedeſtri itinere Mediolanũ petiuerunt. obuiant Gotthi, cõflictuq́ꝫ habito, Fidelis ciuis Mediolaneñ. occidiť. nõ minus Mũdilas ac ſui, fugatis tandẽ Gotthis, Mediolanũ peruenere.

Mundilas dux.

Vraias Gotthoꝝ dux.

q̃d intelligens Vitigis, Vraiam fratris filiũ cũ exercitu ad ea loca tranſmiſit, qa aliquæ vrbes vicinæ defecerũt, timens ne reliquæ ſequerenť. non minus ad Theodobertũ Francoꝝ regẽ ſcripſit cõfœderatũ ſibi, & auxilia petiuit. Beliſarius inter hæc Roma egreſſus, Tudertũ pactiõe recepit cũ nõnullis oppidis. Interim vero Vitigis Anconẽ vrbẽ, q̃ Beliſarij p̃ſidio tenebať, experiri cõſtituit. Conon q̃ p̃fectus vrbi erat, timẽs ſuburbanis, cũ oĩbus copijs obuiã it, impar tñ hoſti, nihilominus cõgrediť: & cũ tantã multitudinẽ ferre nõ poſſet, poſtremũ in fugã verſus à Gotthis, magnã ſuoꝝ partẽ amiſit. ſub ipſis em̃ mœnibus magna ſtrages facta eſt, & ipſe Conon nõ aliter q̃ per ſunem de mœnibus dimiſſum, in vrbẽ receptus eſt. Inter hæc Narſes cũ exercitu in Italiã venit.

Narſes nouũ exercitũ adduxit.

Erat aũt Narſes eunuchus, multũq́ꝫ gr̃a & potentia apud Iuſtinianũ valens. vnus em̃ aulã imperialẽ gubernabat. Venit & Beliſarius in Picentes, & circa *Firmũ duces ipſi ſimul & exercitus cõuenerũt, vt de cõi bello cõſultarent. Beliſarius Auximũ obſidere cõſuluit, Narſes Iohannẽ Arimini obſeſſum, liberandũ dixit. accuſabãt alij Iohannẽ, ꝙ cõtra p̃ceptũ Beliſarij ſeſe Arimini incluſiſſet.

Conſiliũ ducũ de bello.

Narſes lõga orõne habita, ſubueniendũ eſſe cõcluſit obſeſſis primũ. Adiuuabant Narſetis ſñiam lr̃æ Iohãnis ad Beliſariũ ſcriptæ, quib⁹ ſame cõfectos milites pepigiſſe morã vij. dieꝝ ſignificabať. ſñia Narſetis in cõſilio approbata, Beliſarius rebus prouidit, & Ildigerẽ claſſi p̃ſecit. copiæ oẽs Arimino appropinquãt. Gotthi itaqꝫ cũ à duobus exercitibus & à claſſe terra mariq́ꝫ circunuentos ſe vidiſſent, obſidionẽ ilico diſſoluerũt, nullo ordine Rauennã ex fuga repetẽtes. Ildiger cũ claſſe prim⁹ applicuit, ac caſtra Gotthoꝝ diripuit, poſt eũ Martinus & Beliſarius. cũ vero Iohannẽ & milites qui cũ eo obſeſſi fuerãt, pallore & inedia cõfectos Beliſarius cõſpiceret, Iohãnis temeritati illudẽs, permagnas, inquit, gr̃as Ildigeri debes. Ad hæc Iohãnes ſup̃be, ſe Ildigeri nullas gr̃as debere, ſed Narſeti, dicẽs, nullã Beliſario curã fuiſſe ſalutis ſuæ, niſi Narſes cõpuliſſet. Hæc verba Beliſariũ turbarunt, & fuerũt diſſenſiõis initiũ. Iohãnes em̃ poſt hæc Beliſariũ timẽs, Narſeti adhæſit. cæteri q̃qꝫ Narſetẽ iritabãt, ꝙ q̃ſtor & ſecretoꝝ principis particeps, nõ deberet ſequi Beliſariũ, cũ & exercitũ haberet Beliſarij p̃ſtantiorẽ, gloriã Italię ſibi vẽdicare deberet. Hęc verba Narſetẽ ita extulerũt, vt ſeorſum caſtra ſua faceret. ſimul tñ ad obſidionẽ Vrbini profecti ſunt, ſed diuerſis ſtudijs & caſtris: & cũ Beliſarius vrbẽ expugnare ſtatuiſſet machinis, Narſes quaſi rem vanã deriſit, paulo poſt Ariminũ abijt. at Beliſario ſoli inſtãti, Vrbini pacto tandẽ deditionem faciunt. poſtea etiã Vrbeuentanos penuria laborãtes, in ſuã q̃qꝫ poteſtatẽ redegit. Mundilas p̃ idem

tempus in maximas difficultates peruenit, nã Theodobertus Francoꝝ rex à Vitige vocatus, decẽ millia Burgundionum miſerat, qua ille multitudine fretus, nõ procul à Mediolano caſtra faciebat, & importationẽ frumẽti cõmeatusq; prohibebat. Mundilas copias ſuas Comi, Bergomi & Nouariæ habebat. Hæc intelligẽs Beliſarius, Martinũ & Vliariũ cũ magnis copijs Mundilæ miſit. hi Padũ tranſire non audebant. Obſeſſis in dies ſpes & virtus deficiebat. De hoc certior Beliſarius, Martino, Iohãni & Iuſtino ſcripſit, vt Mediolanum feſtinarent, ſocios liberaturi. illi nihil facturos ſe abſq; Narſetis iuſſu reſpondent. Narſeti dũ ſcriberet Beliſarius, & Narſes exercitũ mittere reſpõdit, lente tñ & incurioſe quaſi alienũ negociũ ageret, fruſtrationẽ res accepit. ꝑmebant interea Mediolanenſes. Tandẽ ad extremã neceſſitatẽ deducti Mundilas & milites, incolumibus ſibi abire liceat, paciſcuntur. Gotthi vrbẽ ingreſſi, nulli ætati pe-

Mediolanũ Gotthis deditur.

percerunt, trucidati paſſim ciues etiam ſenes & impuberes, mulieres in ſeruitutẽ Burgundionibus traditæ. vrbs ad ſolum euerſa, ita pulcherrima & populoſiſſima vrbs ob diſcordiam Narſetis & Beliſarij, vltimã cladem ſubijt. Interfecta ſunt in illa neceſſitate Mediolaneñ. ciuiũ ſupra xxx. millia. q̃ cum audiſſet Beliſarius, in maximo luctu cõſtitutus, imperatori ſcripſit rei ſeriem. Iuſtinianus iſta ægre tulit, non tñ quenq̃ puniuit, Narſetẽ ſolũmodo ab Italia reuocauit, autoritatem deniq; totius belli penes Beliſariũ eſſe iuſſit. Beliſarius etſi omnẽ curã in Vitigim & Rauennã cõuerteret, duo tñ prius oppida Gotthis adimenda ſtatuebat, Auximũ & Feſulas, neq; ea poſt tergum relinquere volebat. Exercitu igit trifariã partito, partẽ ad obſidionem Auximi ordinauit,

Beliſarius Auximum obſidet.

aliã cũ Cypriano & Iuſtino ꝓfectis Feſulas miſit, tertiã Martino & Iohãni ducendã permiſit. Ipſe itaq; Beliſarius Auximũ cum valida manu circũſedit, Vitigis ibi ꝑſidiũ ꝑualidũ locauerat. & cũ ſitum Beliſarius loci adſpexiſſet, ſpem Auximi expugnãdi depoſuit, ſame aũt domare ſtatuit. quare obſidione vrbẽ cingens, importationẽ prohibuit. Gotthis nõnunq̃ excurrẽtibus, obſidẽtes occurrũt, multitudineq; retundũt. hæc eadẽ certamina Feſulis erãt. Cũ hæc eſſet conditio belli, nouæ res circa Padũ oriunt. Franci eñ Theodoberto duce, ſuperatis Alpibus, in citeriorẽ Galliã ingenti multitudine deſcenderũt. Vraias ꝑ hæc tpa à Vitige vocatus, Padũ tranſierat, Rauennã petiturus. Iohãnes aũt & Martinus caſtra nõ procul ab eo fecerãt, trãſitũ prohibere quærentes. Inter hæc Franci circũ ea repẽte loca superuenerũt. hos Vraias & Gotthi pro-

Noua Francoꝝ eruptio in Italiam.

pter fœdus nuper ictũ, auxilio ſibi veniſſe arbitrabant. erãt aũt Francoꝝ 80. millia hominũ, potiſſima pars peditũ. hi veluti amici circa Papiã pontẽ tranſgreſſi, mox vbi caſtris Vraiæ propinquarũt, ꝓlio cũ Gotthis implicant. Gotthos in fugã facile verterũt, fugiẽtes nõ lõge à caſtris ducũ Beliſarij, q nihil audierunt tũ de aduentu Francoꝝ. armis igit raptim ſumptis, inopinato Frãcis occurrũt, citoq; frangunt, ſola fuga ſibi cõſulentes. ſic Franci victores, vna eademq; die Gotthoꝝ & Beliſarij copiaꝝ caſtra vtraq; ceperunt, cõmeatu in illis abunde inuento. Hic ſubitus aduentus Vitigim ſimul & Beliſariũ turbauit. Franci aũt cõmorantes circa Padum, cũ neq; vina neq; cætera opportuna reperirent, vtpote in terra bello exhauſta, in varios languores breui inciderunt, quibus vexati, per eadẽ veſtigia qua venerãt, trans alpes redierunt. Feſulæ interea pactione vrbem Cypriano & Iuſtino dedidere. hi cũ copijs* omnes Auximum profecti ſunt, & cũ auxilia ſæpius promiſſa obſeſſis, nuquã venirent, & Beliſarius fontẽ vrbi tollere ſatageret, obſeſſi egreſſi oppidum, prælium acerrimũ inierunt. perierunt vtrinq; plurimi. tandem Beliſarij milites Gotthos intra mœnia refugere cõpulerunt. Deinde cum Beliſarius ſontem tollere nõ poſſet, eum inficiendum curauit, & ſic peni-

Auximũ Beliſario dedit.

tus inutilem reddidit. Orta demũ mentio eſt deditionis. compoſita eſt res, vt dimidia rerum pars militibus in ꝑdam daretur, reliquam Gotthi retinerent, vtq; Gotthi qui erãt Auximi, in exercitu Beliſarij remanerẽt. Auximo recepto, Beliſarius aduerſus

Rauẽna obſeſſa.

Vitigim Rauennam duxit cum maximis copijs, importari nihil ꝑmiſit: & cũ Rauenna arctiſſime obſideretur, Francorũ legati ad Vitigim venerunt, offerentes Francoꝝ quinquaginta millia armatorum auxilio fore. Hæc grandia partim extollebant Vitigim, partim deterrebant. Nam venturos Francos victores non dubitabant, ſed regni ſocietatem ſeruaturos eſſe, nullo modo credebant. Hanc etiam ſuſpicionem augebat

Francorum pollicita.

Beliſarius. vbi eñ cognouit per Francos Gotthis oblata, ſuos etiam legatos Rauennam miſit, commemorando infidelitatem Francorum, offerens cõcordiam cũ imperatore Rom. Gotthi Francorum & Beliſarij hincinde diſcuſſis legionibus, tandem imperatoris cõcordiam ꝓtulerunt, & ſic legati Francoꝝ irrita legatione dimiſſi ſunt.

Horrea regia deflagrant.

Cõpoſitiõis aũt hic exitus erat, vt cõtrouerſiæ oẽs ad arbitriũ imperatoris delegarent. Legati partiũ huius rei gr̃a miſſi, & induciæ inter obſeſſos & obſidẽtes pactæ fuere. Inter hęc accidit, vt horrea publica Rauẽnę cũ omni frumẽto cremarent, q̃ res in maxias diffi-

difficultates Gotthos in duxit.alij aũt opera Beliſarij incendiũ patratũ, alij ſulmine,re
gina q̃q; in ſuſpicionẽ veniebat,qm̃ inuita nuptijs Vitigia erat accepta.hoc em̃ incen
diũ Gotthos q̃ũ in deſperationẽ adduxit.Multi Gotthoꝝ per hæc tp̃a Beliſario adhæ
rere cœperũt,& cũ hæc eſſet cõditio reꝝ,legati ab imperatore venerũt.Summa erat
decreti Iuſtiniani,Vitigia oĩa trans Padũ loca retineat,circa Padũ ſeu citra oĩa dimit — Cõditiones
tat,mediã pecuniaꝝ regaliũ partẽ imperatori tradat,reliquã retineat.cõcordia Viti- — pacis.
gi placuit.Beliſarius aũt ſecũ indignãs,ꝙ cũ plene de Gotthis victoriã habere poſſet,
ſibi auferebaſ,vnde nec ſubſcribere voluit.q̃d Gotthis diſplicuit,q̃ũ nihil actũ videre
tur.legati vero cõtra Beliſariũ indignati,qbus ex hoc nata eſt ſuſpicio,q̃ſi imperiũ af
fectaret.qua opinione inducti,clã ad eũ Gotthi miſerũt,hortãtes vt imperiũ ſuſcipe-
ret.ſi id faceret,Gotthos ſibi parituros.ſenſit hoc Vitigis,ac p̃ ſuos nũcios eadẽ horta
tus eſt.Iſta cõſiderãs Beliſarius vtilia fore,p̃ frequentes nũcios hinc inde,inter eos tan
dẽ cõuenit.Erãt vero promiſſoꝝ gña duo:vnũ de legitima gubernatione,inſtitutisq̃;
Gotthoꝝ cõſeruãdis:aliud,ꝙ ipſe Italiæ Gotthorũq̃; poſthac rex eſſet.hæc ſi ille iu-
ret,portas ſibi Gotthos aperturos.Beliſarius cætera iurauit oĩa,de regno aũt ſuſcipi-
endo cũ Rauẽnæ foret,corã Vitige Gotthorũq̃; p̃ceribus ſe p̃ſtaturũ iuſiurãdũ dixit.
legati nequaq̃ ſuſpicãtes quin rex eſſe velit,cũ magna põpa Beliſariũ Rauennã intro-
ducũt.Beliſarius Rauẽnæ cõſtitutus,paulatim dedit licentiã Gotthis domũ remeãdi.
Ita multitudine Gotthoꝝ Rauẽnæ attenuata,Beliſarij exercitus & lõge potẽtior mã-
ſit.Sed cũ ſuſceptio regni à Beliſario differret,ea res admirationẽ parabat.Interea aũt
fama peruenit ad Iuſtinianũ,Beliſariũ affectare Italiæ regnũ,q̃ metu Iuſtinianus eum
ad ſe vocauit.Gotthi hoc audiẽtes,p̃ſuadẽt ꝙ nullo mõ pareret.ſed vbi apparatus vi-
derẽt,deceptos ſeſe à Beliſario cognouerũt.ſed qd ageret nõ habebãt,cũ proceres Ra
uennæ in p̃tãte ſua haberet.At Gotthi q trans Padũ erãt,vbi hæc ſenſerũt,Papiæ con
uenietes,de fraude Beliſarij cõqueſti,Vraiã cõſtituere ſibi regẽ voluerũt,q̃d ille paſſus
nõ eſt,cũ fratris filius Vitigis eſſet.Hac excuſatiõe autor fuit,vt Ildouadus rex cõſtitu — Gotthi no-
eret vir magnæ autoritatis.Is ergo ex Verona vocatus & purpura indutus,rex appel- — uum regem
latus eſt.Ildouadus ergo cõſilio Gotthoꝝ ad Beliſariũ miſit,cõmemorata illius p̃miſ — creant.
ſione de regni ſuſceptiõe,defectũ fidei palã arguit,& ſi rex iuxta promiſſa fieri velit,Il
douadũ Rauennã veturũ,& purpurã ad pedes eius poſituꝝ:ſin aliter,ne grauiter fe-
rat,ſi Ildouadus & Gotthi de cõi gẽtis ſalute prouideãt.Beliſarius palã ad hæc,Iuſti-
niano viuẽte nunq̃ ſe regnũ eſſe ſuſceptuꝝ. Cũ hoc reſpõſo legati ad Ildouadũ Pa-
piã redierũt,& Beliſarius parata claſſe cum *Vitigite ac cæteris Gotthoꝝ proceribus,
cũq̃; theſauris regijs Byzantiũ nauigauit quinto anno poſtq̃ bellũ in Italia gerere ince — Beliſari⁹ cũ
perat.Cumq̃; Byzantiũ veniſſent,Beliſarius magna lætitia à Iuſtiniano ſuſceptus eſt, — Vitige By-
omnẽ de ſe ſuſpicionẽ deleuit,Gotthi ſecũ veniẽtes,ſuſcepti ſunt humaniſſime.Vidẽs — zãtiũ redit.
aũt Iuſtinianus Vitigim,valde gauiſus eſt,& nõ multo poſt fecit eũ patriciũ,multoq̃;
proſequebaſ honore.Admirabãtur aũt omnes Beliſarij virtutẽ,tollentes illũ in cœlũ
laudibus,ꝙ nuper Aphricã,nũc Italiam ad imperiũ reuocauit. Per hæc tẽpora The
odoricus rex Metenſiũ moriſ,cui Theodobertus filius ſuccedit,qui aduerſus Clotha — Mors The-
rium in ſocietatẽ belli,q̃d iam diu Childebertus Pariſioꝝ rex aĩo agitabat,accinctus. — odorici.
iunctis ergo pari fide exercitibus,in Clothariũ proficiſci cõſtituunt.Ea re Gothildis
cognita,relictis Pariſijs,Turonũ abijt,diui Martini ædẽ lachrymans ingrediſ,orat re
ligioſa mulier S.Martinũ,impediat regis filios inter ſe cõflictari,qui tametſi pluribus
eſſent inquinati vitijs,occurrat tñ furentibus.Gothildis oratione creditũ eſt,in bene-
uolentiã fratres rediſſe.nã cum acies nõ procul cõſtitiſſent,ortis imbribus,tonãte ſu
pra modũ cœlo & ventis flantibus,tãta tẽpeſtate Childeberti Theodobertiq̃; copiæ
attritæ ſunt,vt nihil illis armoꝝ p̃ter clypeum reliquũ fuerit.procumbentes humi mi
lites,laceris veſtibus & ſagis,illum diẽ vltimũ ſibi credebãt.Nec tñ illius tẽpeſtatis gut
ta ſaltẽ,Clotharij exercitum attigit.Hoc terribili prodigio moti,miſſisq̃; ad Clotha-
rium legatis,pacem vltro polliceſ:qua vtrinq; data,diſceſſum eſt. Hæc in agro Aure-
*olauenſi acta.Hac tempeſtate Childebertus & Clotharius vniti,Hiſpaniã intrant,&
ea auro ſpoliata,& ſecum aſſumpta ſtola S.Vincentij martyris,iuxta Pariſios eccleſiã
p̃fato martyri,in qua ſtolã ipſam collocarent,ædificãt,Iuſtino imperãte,Crothildis,
alias Gothildis,digniſſima vidua,mater dictoꝝ Clotharij & Childeberti,plena die- — Gothildis
rum ſuoꝝ moriſ,& Pariſijs in eccleſia S.Petri ſepeliſ,Iuſtiniano imperante. — moritur.

GENERATIO XIX.

ANno ſalutis nr̃æ 540.ſub Vigilio papa & Iuſtiniano imperatore incepit xix.
gñatio.Quo tp̃e Theodora imperatrix Vigiliũ in iudiciũ vocauit,& ꝙ ei⁹ frau — Theodora
dibus Sylucrius in exiliũ fuerit miſſus,accuſat,addidit,ꝙ eo cooperante, ado- — imperatrix.

leſcens quidã cæſus ad mortẽ ſit,pro eo Anthemiũ quendã cũ his mãdatis Theodora Romã mittit,vt Vigiliũ parere recuſantẽ,ad ſe vi perduceret. Anthemius Romã veniens,in baſilica S.Cæciliæ hoĩem cõprehẽdit,munera populo ob diẽ natalẽ ſuũ diſtribuentẽ,captũq́; quibuſdã Rom.adiuuãtibus,Cõſtantinopolim perducit. Vectus eſt itaq; Vigilius p Tiberim,feruntq́; eũ tam fuſtibus q̃ ſaxis cũ execratione à populo impetitũ,cũ hac verbo℞ exprobratiõe,Male meritus es de Ro.mala oĩa tecũ veniãt. In Siciliã vero perueniens,cõcedentibus his qui eũ ducebãt,quoſdã ad ſacros ordines adſciuit,ex hisq; Ampliatũ p̃ſbyte℞ & Valentiũ ẽpm,qui clerũ & Ro.pop.immo eccleſiã gubernarẽt. Et vero e Sicilia mouẽti Cõſtantinopolim,Iuſtinianus cũ magno

Templum Sophiæ.

comitatu fit obuiã.ingrediunt vrbẽ,clero p̃cedẽte,vſq; ad tẽplũ S.Sophiæ,q̃d Iuſtinianus erexerat,cętera mũdi opera excellẽs. Tentabat aũt Theodora Vigiliũ,vt q̃d pollicitus erat,p̃ſtaret,& Anthemiũ reſtitueret. Cui ille,malle ſe q̃duis ſupplicium pati,q̃ illũ reſtituere. Tũc quidã dedit ei alapã,dicẽs:Neſcis q̃bus loqueris homicida? Ex q̃ fugit in S.Euphemiæ templũ,ſed inde à craſſatoribus trahit,& iniecto in collũ eius fune,tanq̃ latro p totã vrbẽ vſq; ad veſperã trahit.deinde in carcerẽ incluſus,pane & aqua aliquãdiu duxit vitã,ita patiẽter & æquo aĩo,vt ſemp diceret ſe peiora meritũ. clerici aũt q hoĩem ſecuti fuerãt,partim in exiliũ,partim ad excidẽdũ metalla deportati ſunt,& Vigilius q̃q; in exiliũ miſſus ẽ. Verũ poſt Beliſarij receſſum ex Italia cõfeſtim apparuit,q̃tũ inter gubernationẽ alio℞ & Beliſarij intereſſet.

Magna Beliſarij virtus.

vt eñ omittamus rei militaris ſcientiã,qua oẽs mortales exceſſit,erat in illo humanitas ſumma,p quã pauperi æque vt opulẽto par erat.acceſſus ad eũ facilis,liberalitas admirãda,ruſtico℞ vero tantã habebat curã,vt in ducẽdo exercitu neminẽ eo℞ violari,nemini dãna inferri pateret.milites ſui ne poma quidẽ in arboribus pendẽtia attingere audebãt. Qui vero in gubernatiõe ſucceſſerũt,neq; humanitate,neq; virtute,neq; abſtinẽtia valuere.nã & ipſi rapinas p̃daſq́; ſectabant,& milites in omnẽ licentiã prolabi permiſerũt, ſuperbi quidẽ in ſocios,in hoſtes nõ ſatis feroces. Id cũ intelligerent Gotthi,aĩos reſumpſerũt,& Vraia regnũ adſpernãte,Ildouadũ Veronæ dñni purpura indutũ,regẽ Gottho℞ Papiæ declarãt,qui ſumma cũ diligẽtia curã exequi cœpit.

Ildouadus rex.

Gotthos eñ oẽs & Italos qui cũ eis ſentiebãt,Papiã cũ armis venire iubet.adiuuabãt aũt nõ mediocriter Gottho℞ partes auaritia & iniuria ſucceſſo℞ Beliſarij,qui quanq̃ multa p quæſtores raperẽt,non tñ militẽ,vt par erat,pecunia adiuuabãt. Ildouadus collectis Gotthorũ reliquijs,breui oẽs trans Padũ,oẽſq; Venetiæ regionis vrbes in poteſtatẽ recepit: & cõmiſſo p̃lio cũ Vitali apud Taruiſium,illũ fugat:cæteri trucidati ſunt aut capti,q̃

Vraia occiditur.

victoria auctus Ildouadus,Vraiã ad mortẽ vſq; perſecutus eſt,ſuſpicione prætenſa,q̃ cũ hoſtibus ſentiret.re aũt vera motus eſt,q̃a ſibi ſuſpectus erat hoĩs gñe & virtute cõſpicui potẽtatus. Mortẽ Vraiæ permulti Gottho℞ improbarũt,cuius cauſa ipſe Ildouadus à Builla,vno ex cuſtodibus ſui corporis,in cõuiuio occiſus eſt.

Ildouadus à Builla interfectus.

ſuffectus illi Araricus,qui quinto poſtq̃ rex creatus fuerat menſe,& ipſe etiã eſt occiſus. Duobus his regibus intra biennium interfectis,ad Totilã,qui & Baduilla,magno Gotthorũ conſenſu regnũ peruenit. Erat tum in Taruiſio dominans,& cũ Iuſtiniani ducibus fœdera pepigerat,quod Gotthis non diſplicebat feſſis,nunc eo facilius,Ararico de medio

Totilas rex creatur.

ſublato,Totilam ipſum regem creauerunt,*vel vt alij volunt,quia nondum fœdera pactus cũ Romanis erat Totilas,ſed quærebat eorũ amicitias,ideo priuſq̃ Romanis iungeret,regẽ faciunt & retrahunt. Cognouerat interea Iuſtinianus ea q̃ in Italia cõſigerãt,& ducũ ſuo℞ imperitiã ſeuere increpat:quibus permoti duces,Rauennæ oẽs cõuenerunt,& Veronã capere ſtatuerunt,quã per inſidias cũ cepiſſent,& Gotthi in arcẽ refugiſſent,dũ de p̃da inter ſe cõtendunt,illã amiſerunt.nã negligẽtes in campis,

Totilæ exercitus vicit Iuſtiniani.

ex arce viſi ſunt à Gotthis,qui ſubſequi debuiſſent,vnde Gotthi deſcendunt,& exercitũ qui intrauerat,perimunt.eo duces Iuſtiniani retroceſſerũt,& cũ exercitu Totilæ nunc cõgregato,apud Trebiam fluuiũ conflixerũt,victiq́; ſunt.oĩa militaria ſigna ad Totilã relata ſunt,magna gloria exultantem.vſus eſt aũt humane hac victoria,captiuoſq́; multos gratuito dimiſit,& poſtea partẽ exercitus mittens,Florentiã obſidere iubet.ſed nõ diu ibi morati,habitis hincinde cõflictibus,obſidere dimiſerunt.atq; ita finitũ eſt ſeptimi anni bellũ. Sequenti anno Totilas in Hetruriã tranſijt,& deinde Tiberi tranſmiſſo,Beneuentum petijt,eamq́; vrbẽ mœnibus ſpoliauit. Neapolim deinde obſedit,in cuius p̃ſidio erat Conon cũ mille militibus,& durante obſidione,partẽ exercitus Cumas miſit,in qua ciuitate mulieres ex nobilitate Romana quaſdã cepit,

Totilas Neapolim obſedit.

& liberas parẽtibus & maritis cũ honeſto comitatu remiſit:cepit Apuliam,Lucaniã atq; Calabriã. Interim Neapolim acrius obſidebat.q̃d intelligẽs Iuſtinianus,Maximinũ cũ nouis copijs miſit,quo apud Epirũ cunctante,Demetrium cũ claſſe in Siciliam naui-

nauigare iuſſit. Demetrius iterũ à Totila victus eſt, captus & in vinculis habitus. Alloquit tũc Neapolitanos Totilas, deditionẽq́ ſuadet, quibus inducias xxx. dierũ petẽtibus, ter xxx. dies cõceſſit. Tandẽ Neapolis dedit, in qua nulla violẽtia facta eſt. Conon abire pemiſſus, & nauigia ei cõceſſa ſunt. His rebus cognitis, Iuſtinianus iterũ Beliſariũ ad Italicũ bellũ elegit, qui medio tpe aduerſus Parthos bellũ geſſerat, nec plane finierat. Veniẽs in Italiã Beliſarius, Hydruntũ oppidũ Calabriæ obſidione liberat. miſſo Valẽtino, ipſe Polã nauigauit & Rauẽnã venit, eeperitq́ res peius ſe habere q̃ putarat, ita vt pœniteeet eũ in Italiã veniſſe. Totilas vero Tibur in poteſtatẽ accepit, deinde ad Auximũ obſidendũ peruenit, Firmũ quoq́ & Aſculũ pactione cepit, Spoletũq́ & Aſſiſiũ, & Cyprianũ qui Peruſiæ ꝑerat, prouocatũ à ſuo milite interfici curauit. milites tñ poſt mortẽ Cypriani vrbẽ egregie defendebãt, itaq́ circa illã cõmoeari Totila nolens, ſoluta Peruſiæ obſidione, Romã petere cõtendit. Interea cũ rex Totilas S. virũ Benedictũ ſpiritũ prophetiæ habere audiſſet, ad eius monaſteriũ peegẽs, explorare conatus eſt an ſic eſſet. cuidã ex ſuis regalibus indutſi ad monaſterium ire ꝑcepit, in cnius obſequiũ tres comites adiunxit, vt ante ſeruũ Dei eegẽ Totilã ſimulãtes, ſalutarent. Rigo veſtibus & obſequijs vt eex decoratus incedit. eũ cũ vir Dei eminus cõſpexiſſet, dixit: Fili, depone q̃d portas, nõ eſt tuũ. Expaueſcẽs ſimulator, protinus in terrã cecidit: idẽ fecerũt comitãtes. Vnde abhorrẽtes virũ Dei, ſurgũt, & ad Totilã redeũt, nunciãtes ſe deꝑhenſos. Tunc ꝑ ſe Totilas ad eũ ꝓceſſit, & cũ lõge ſedentẽ cerneret, nõ auſus eſt accedere, ſed in terrã corruit pronus. Cui vir Dei ter dixit, Surge. ipſe aũt ſurgere nõ audebat. Tũc Benedictus eũ de terra leuauit, ac de actibus ſuis increpauit, paucisq́ ſermonib' cũcta q̃ erãt ei euẽtura, ꝓdixit, dicẽs: Multa mala facis, multa feciſti, equidẽ Romã ingreſſurus es, mare trãſiturus, nouẽ annis regnabis, decimo morieris. q̃bus auditis rex territus, orõne petita, receſſit: & ex illo iã tpe minus crudelis fuit.

Neapolis capitur.

S. Bñdictus Totilæ vaticinatur.

Eo in tpe Cõſtantinopoli ob peſtẽ ingentẽ inſtituit B. Mariæ purificatiõis feſtũ: q̃ facto, ſtatim ceſſauit peſtis. Anno quoq́ dñi 543. terræmotus factus eſt ꝑ totũ mũdũ.

Feſtũ purificationis.

Eodẽ anno Italus quidã noĩe Andreas, habebat canẽ ruſum & cæcũ, mira peragentẽ. quũ enĩ hũc ſecũ in foro circũſtãte turba haberet, tegens ꝑcioſos annulos in terra ei delatos, dño ꝑcipiẽte, vnicuiq́ ſuũ reddidit. ſimiliter & imperatorũ numiſmata mixta ꝑ noĩa porrexit. ſicq́ fornicarios, adulteros, auaros & magnanimos, ex adſtãte turba oſtẽdebat. Poſtq̃ aũt Totilas à S. Bñdicto diſceſſit, Romã perrexit, & opportunis locis circũſedit, nõ tñ agricolis moleſtus fuit. toto enĩ bello ruſticos & agricolas oſfendi à ſuis militib' nõ ẽ paſſus. Beliſarius aũt Romę Beſſam & Cononẽ ꝑſidio reliquit duces, q cũ militibus Roma egreſſi cõtea Gotthos, & primũ in fugã veeſos, tandẽ circũuenti à Gotthorũ multitudine, maioriq́ parte militũ amiſſa, vix in vrbẽ refugerũt. Ex eo tpe etiã fames ſecuta eſt maxima, nec quidq̃ impediẽte Totila, poterat importari. fecit etiã ſup Tiberim pontẽ & turrim ligneã, ſicq́ tranſitus cuſtodiebant. Pelagius quidã diaconus ꝑ idẽ tẽpus Romæ erat, q in hac fame maxĩa pietatis opa in plebẽ dederat, pecunias erogãdo. ad hũc igit Ro. cõueniũt, poſtulãtq́ ſuppliciter, vt pro ſalute populi Ro. legatus ad Totilã proficiſcat, paucorũ dierũ inducias petiturus, quibus dieb' niſi auxiliũ ſuperueniat, deditionẽ vrbis promittat. Pelagius paret, in caſtra ad Totilã cũ his mãdatis accedit. Totilas ex cõiectura hoc cognoſcẽs, ſimul edoctus de fame Ro. venientẽ ad ſe Pelagiũ honoeifice ſuſcepit. ſed anteq̃ Pelagius mandata exponeret, ꝑueniẽs ipſe, lõga & acerba orõne cõtra Ro. inuectus eſt, bñficia Theodorici Ro. exprobrãs, ac ꝑfidiã Ro. in Gotthos. ad extremũ cõcluſit, nullũ eſſe colloquij vel pactiõis viã, niſi euerſis mœnibus, ſeſe & ſua in arbitriũ & poteſtatẽ Gotthorũ permittãt, eos paſſuri leges quas victor dediſſet. Hãc acerbitatẽ orõnis Pelagius audiens, nõ vltra cũ eo inſiſtẽdũ ratus: Qm̃, inq̃t, tu Totila vocẽ legati nõ ſuſtinuiſti, ſed ꝑcidiſti oẽm viã colloquij, ad Deũ cõfugimus, q ſolet ſuperbas ac ſupra modũ elatas mentes hoĩm, iudicio ſuo deprimere. Hæc fatus, e veſtigio in vrbẽ eeuertit. Romani aũt Pelagiũ re infecta eediſſe cernẽtes, q̃d agerẽt, aut q̃ ſe verterẽt, ignorabant. hinc enĩ fames intolerabilis ꝑmebat, illinc Totilæ Gotthorũq́ crudelitas, potiusq́ inedia moei, q̃ in manus Gotthorũ venire ſtatuebãt. Beliſarius aũt cũ de periculo vrbis Romæ plurimũ ſolicitus eẽt, & de Rauẽna opẽ ferre nõ valebat, ſtatuit alia via opẽ ferre. itaq́ Iuſtino Rauẽnæ eelicto, ipſe ꝑ Dalmatiã Dyrrhachiũ profectus eſt. ibi cũ Iohãne quẽ Iuſtinianus cũ exeecitu miſeeat, cõſultãs, Hydruntũ perrexit, & ab obſidione Gotthorũ libeeauit. Inde iter mari accipiẽs, ad portũ Ro. peruenit, cui' aduẽtũ Ro. cũ audiſſent, meliori ſpe oĩa tolerabãt. Timẽs aũt Beliſaei' ne Ro. obſeſſi, deſperatiõe ſiniſtri aliq̃d molieent, coactus ſuorũ paucitate ꝑ Tiberim auxiliũ ferre, paequit 200. naues curſorias, mœnia lignea habẽtes, ſtructaq́ claſſe militũ, ipſe vnã illarũ nauiũ ingreſſus prin

Canis ruſi miranda.

Obſidio Romæ.

Pelagius ad Totilã mittitur.

Totilas inuehit in Romanos.

ceps ducebat,cæteræ ſequebanť. ibat vnà pedeſtris exercitus iuxta ripam. Miſerat q̃q; Beliſarius Romã ad Beſſam,vt eruptiõe facta hoſtes vexaret,q tñ nil egit.Cũq; prope pontẽ quẽ fecerat Totilas ſup Tiberim,lõge tñ ab vrbe,puenisset claſſis,ibi pugna duriſſima orta eſt,conãtibus Gotthis põtẽ defendere,& Beliſario pontẽ pũincere.Cũ aũt rates in q̃bus turris erat,Beliſarius ad turrim põtis in q̃ erãt Gotthi,appropinquare feciſſet,pice & ſulfure turrim cũ ſucẽtis Gotthis cremauerũt,ſicq; Gotthis in fugã verſis,põtẽ incidẽtes,cũ tota claſſe Romam profecti,frumẽta intulerũt.

Beliſarius cũ claſſe Romã venit.

Sed occulto Dei iudicio impedimẽtũ à ſuis ortũ,oĩa peruertit.Beliſarius eñ vxorẽ & res ſuas in vrbe Portuenſi reliq̃rat,cui p̃fecit Iſaacẽ virũ ſtrenuũ & fidelẽ,cũ militũ p̃ſidio,obteſtãs ne ex oppido diſcederet.Iſaaces,audito q Beliſarius põtẽ ſubuerterat &oĩa procul-

Iſaacis temeritas.

carat,ipſe q̃ſi victoriã in manu habẽs egrediť,& inuadit ſubito Gotthos,q primo impetu victi,mox redeũt,& cæſa magna militũ parte,Iſaacẽ capiũt. Hac re Beliſario cõfeſtim nunciata,Portũ ratus cũ vxore oĩbusq; bonis ablatis captã eſſe,magno ardore affectus,q̃ſi veſanus,claſſem ac milites curſim reduxit,certiſſimo propoſito vel oppidũ recuperãdi rebus adhuc recẽtibus,vel in p̃lio moriẽdi. p hũc modũ iã parata victoria, deſerta eſt ab eo.Cũ aũt ad Portũ puenisset,ſalua eſſe oĩa,& errore ſe deceptũ fuiſſe cognouit,magna ægritudine correptus in terram prolabiť,febriq; ſecuta diu ægrotauit.Iſaaces aũt tantoꝝ maloꝝ cauſa,iuſſu Totilæ in vinculis occidiť,& oĩno humanitatẽ illã quã ab initio regni oſtenderat,in ſupbiã crudelitatẽq; cõuertit,ſiue ſucceſſu proſperitatis,ſiue q ficta ab initio virtus,diu ſimulari non potuit.

Fames vrbana.

De populo aũt Ro. ſic acerbe loq̃bať,vt vel hic terror cauſa fuerit pertinacius famẽ tolerãdꝫ:q̃ tanta fuit, vt immũdoꝝ aĩaliũ carnes pro delicijs eſſent,herbis oĩm geneꝝ,roſis radicibus herbarũ & corticibus arboꝝ veſcebanť.Sed cũ audirẽt Ro. q̃ Beliſario acciderãt,de auxilio deſperabãt,in lachrymas cõuerſi,alij ſpõte ſuã vitã finiebãt,alij latitãtes p noctẽ,ſtationẽ hoſtiũ fallere nitebanť,multos intra parietes pprios inedia necauit.In his ergo calamitatibus cũ eſſet Roma,q̃tuor Iſauri de pdẽda vrbe cõſiliũ inierũt.hi cuſtodiã agebant ad Cœlimontanã portã,quã Aſinariã vocãt,& fune nocte mœnibus demiſſo,p eũ deſcendũt,Totilãq; adeũtes prodere vrbẽ pollicenť,qui ad hoc hortatus eos eſt,& multa pollicitus.

Vrbs Totilæ proditur.

Miſſi ergo Gotthi,ab Iſauris recepti ſunt mœnibus,mox inde ad portã deſcendẽtes,ſecuribus portas aperuerũt.Totilas p hũc modũ vrbẽ ingreſſus,exercitũ ad portam cõtinuit,diẽ expectans.clamor ſubito ab ea parte exortus,hoſtes intra mœnia eſſe ſignificat.abibãt fugientiũ agmina p alias portas,multi etiã ex nobilitate & plebe ad eccleſias cõfugiũt.

Totilas Romam cepit.

Capta ſic vrbe à Gotthis anno dñi 545. Gotthi p vrbẽ diſcurrũt,& oẽs citra delectũ interficiũt.Totilas vero à Laterano mouens ad eccleſiã B.Petri,q̃ſi votũ exoluturus,iter faciebat p vrbẽ,ſtipatus cateruis hoĩm ferociũ,nudis gladijs ac ſanguine plenis.Cũ aũt ad B.Petri limina peruenisset,Pelagius diaconus p̃ſentiã eius formidãs,ſolẽni religionis habitu indutus,euangelia Chr̃i tenens in manibus ac genua ſubmittens:Parce,inquit,rex ſupplicibus tuis.Cui Totilas q̃ſi dedignatus:Nunc,inquit,Pelagi mihi ſupplicaturus venis? Ad hęc Pelagius:Nunc,inquit,qñ Deus te mihi eſſe dñm voluit,miſerere dñe ſeruoꝝ tuoꝝ.

Totilas mitius exercet victoriam.

Ex hoc Totilas iam q̃ſi lenita ira p̃cepit,vt nemo poſt hæc feriret,finẽ imponens cædibus. p̃cepit etiã vt nulla ingenua fœia,virgo ſeu vidua violaret,idq; ſeuere cuſtodijt.bona duntaxat ciuiũ in p̃dã libere cõceſſit,corpora libera eſſe voluit.Volens aũt mentes Gotthoꝝ victoria elatas deprimere,in cõcionẽ poſtridie vocatos,memorabat eis mutatiões fortunæ,& reꝝ humanaꝝ fragilitatẽ,Romãq; dicebat quondã dñatricẽ orbis,in eoꝝ manus nũc veniſſe,& pariter Gotthoꝝ ducenta armatoꝝ millia,qui poſſediſſent vniuerſam Italiã cũ Sicilia,Corſica,Sardinia & Dalmatia,à ſeptẽ millibus Græcoꝝ duce Beliſario fuiſſe omni prope dñatu pulſos:ſe paulo poſt cum quatuor millibus ſuperaſſe xx. millia Græcoꝝ,qui p̃ter Papiã,Veronã & Taruiſiũ oĩa per Italiam obtinerẽt.Hæc igiť cõſiderantes ne ſuperbirẽt,ſed fortunæ mutabilitatẽ expaueſcerent,Deũ timẽtes,& imperia ac potentias facile amittere poſſe,q̃ abſq; iuſtitia,prudẽtia &induſtria gubernanť. Gotthi aũt in his dictis regis potentiã laudauerũt,prudentiãq;.

Orõ Totilæ ad Rom.

Totilas poſt hæc Ro. ad ſe vocatis,eoꝝ ingratitudinẽ erroreſq; redarguit,q cũ prius fuiſſent in manibus Odoacris,opera Theodorici & Gotthoꝝ liberati ab illius tyrannide,tanta ſuſcepiſſent bñficia,q̃ta vix ſciuiſſent optare,propter q̃ diuites atq; beati multos annos vixiſſent,demũ vero nulla iniuria accepta cõtra fidem & iuſiurandũ feciſſent,& ad Græcos ſuſcipiendos cõuertiſſent hoĩes leuiſſimos,& ſine vlla virtute,qui ſtatim obſeſſi à Vitige,nunq̃ prodire in aciem auſi fuerint,ſed intra mœnia incluſi,& fame macerati, omne dedecus tolerauerũt,qui poſtq̃ nõ armis,ſed proditiõibus & fallacijs facti ſunt dñi ciuitatũ,publicanis,exactoribus,delatoribusq; oĩa refarſerũt,qui Italiam mirabili acerbitate ad ſolutionẽ eoꝝ tributoꝝ cõpulerint,q̃ iã multis annis à Theodorico cæ-

teriſq; regibus remiſſa fuere, vt imperatores ſui inexplebili auaritia implerent. dicite, inq̃t, Ro. ſi q̃d vnq̃ mali à Gotthis paſſi eſtis & eorũ regibus, dicite rurſus, ſi quid boni vnq̃ à Græculis iſtis accepiſtis, q vobis amicis plura mala q̃ hoſtibus intulere, genus vitioſum ac maleficũ, & in nulla re magis efficax, q̃ in mẽtiendo. atq Gotthi in Italia nati, & vnà vobiſcũ educati ſunt. vobis aũt magis ignoti & ꝑegrini placuerũt: vos ergo cõtra rectã fidẽ, cõtra veſtrã vtilitatẽ hæc parãtes, pœnas merito luitis & luetis. & his dictis, Ro. ſine vlla ſpe melioris ſtatus reliq̃t. Deinde Totilas Pelagiũ diaconũ & Theodorũ Ro. ad Iuſtinianũ miſit, q̃bus mãdatorũ ſumma hæc fuit, ſi imperator ipſum & Gotthos in amicos habere velit, ſe vrbẽ Ro. ſeruaturũ, & in cũctis expeditionibus fidelia auxilia pſtaturũ: ſi aũt bellũ cum Gotthis habere malit, Romã ad ſolũ eſſe diruturũ, qm̃ neq; tueri illã in bello occupatus poſſit, nec hoſtibus eam relinquere. Scripſit etiã in hũc modũ: Quæ facta ſunt, ex vrbe Roma te oĩa cognouiſſe ſcio. q̃rum vero gratia legatos ad te mittimus, hæc ſunt: pacis bona optamus & ſuſcipere & exhibere, vt nuꝑ ab imperatore Anaſtaſio cum rege Theodorico fuit, q̃rum cõcordia & pax, illorũ temporum trãquillitatem & ꝑmaxima cõmoda vtriſq; peperit. cuius igit̃ mẽtis ſimus erga te, legati exponẽt, ad q̃ rñdebis. Miſſis igit̃ legatis, vſq; ad eorũ reditũ Totilas Romæ mãſit. Beliſarius interea apud Portũ febre & dolore cõfectus iacebat. Iohãnes inter hæc multa in Lucanis & Brutijs innouat. ita Totilas illuc mittere & bellũ reſumere coactus eſt. Sed & non multo poſt certior fit de Iuſtiniani reſpõſo, q̃d fuit, Beliſariũ in Italia eſſe, in cuius poteſtate atq; arbitrio res Italiæ cõmiſiſſet. id poſtq̃ Totilas intellexit, & Iohãnis factũ indignatus, ꝙ ſe ob miſſos nũcios q̃eſcentẽ laceſſeret, de euertenda vrbe Roma conſiliũ ſumpſit. itaq; mœnia Romę pluribus locis ad ſolũ reduxit. fuit aũt q̃ſi tertia pars illa q̃ euerſa eſt, totius ambit⁹ murorũ. capitoliũ deinde incẽdit, circa forũ & ſuburrã & viã ſacrã oĩno cõflagrauit. fumabat q̃rinalis mõs, Auẽtinus flãmas incẽdij euomebat, fragor ruentiũ domorũ vbiq; audiebat̃, inter incendia multitudo vrbana cum cõiugibus & liberis ſedibus patrijs educebat̃. & ꝑplm̃ q̃dem ac turbas ꝑ oppida Cãpanię diſpſit, rex ipſe ſenatores ac patricios loco obſidũ ſecũ retinuit. Roma poſt hæc cum toto exercitu egreſſus, eam deſolatã penitus & vacuã dereliquit, vt neq; vir quiſq̃ nec fœmina remaneret. Exinde partẽ exercitus cõtra Portũ collocauit in pſidio. ipſe in Calabriã, pfectus eſt cõtra Iohannẽ, qui hoc ſentiens fugit, & Hydruntum ſe recepit. vbi aũt Totilas acceſſit, paruo momẽto & Lucanos & Brutios recuperat. Spoletũ etiã tũc recepit, mœnibus ſubuerſis. exinde cũ exercitu Rauennã ire contendit.

Legati à Totila Conſtantinopolim miſſi.

Mœnia Romę ſubuerſa

Beliſarius inter hæc lõga febre liberatus, audax cœptũ ac temerariũ aggreſſus eſt, cõſtituit eñi vrbẽ Romam deſolatã occupare ac munire. celat cõſilium, relictis apud Portũ paucis militibus, cum cæteris copijs pfectus eſt, nemine vel ſuorũ vel hoſtium id ſuſpicãte, Romã occupauit, & incredibili celeritate munire illã cœpit, ac tumultuãti ope muros refecit, foſſas pfundas ante muros egit, turres ligneas & ꝓpugnacula ad tutelã muris impoſuit. hæc ſumma militum volũtate in 26. diebus opa pfecit, frumẽta in copia importauit. at Ro. ciues audita reſtauratiõe vrbis, qui diſpſi erãt, deſiderio magno in patriã remigrabãt. Totilas eum iſta ſenſit, relictis cæteris curis, Romam feſtinauit, nondũ portas vrbi Beliſarius imponere valuerat. hoſtes ſuperuenerũt, & poſitis caſtris vrbẽ oppugnare cœperũt, Beliſarius cum ſuis reſiſtere. tandẽ Gotthi in fugã vertunt̃, & ſignifer Totilæ lãcea trãſfixus eſt. deinde Totilas Tibur ſe recepit. Romani cũctos põtes Anienis fluminis euerterũt. Tũc Beliſarius portas vrbis quiete fieri fecit, claues Romæ vrbis ad Iuſtinianũ in Gręciã miſit. deinde Totilas Peruſiã obſedit, in q̃ occupato, Iohãnes ſenatores & patricios q̃s ſecum abduxerat e Roma Totilas, ꝑ Campaniam ſub cuſtodia militum relictos liberare volens, multum feſtinans, cum Gotthis acerrima pugna, multis occiſis, ſuperior factus, Romanos capiẽs de manibus Gotthorum liberauit. Totilas auditis geſtis per Iohannem, commotus, ſe vindicare ſtatuit. relicta ergo parte exercitus in obſidiõe Peruſiæ, ipſe cum reliquis in Apuliam & Calabriam properat, repertumq; Iohannem inuaſit, & eum cum toto exercitu profligauit, caſtra eius cepit. Iuſtinianus interea crebris Beliſarij literis ꝑmotus, nouas copias in Italiam mittit. ductores erant Valerianus ductor Armeniorũ, & Verus Erulorũ. Cum audiſſet Beliſarius illos Hydruntum veniſſe, confeſtim Conone Romę relicto, ꝑ mare delatus, cum nongentis militibus Calabriam petere contendit, & Tarenti copias adunare, ſed aduerſante tempeſtate, tranſmiſſo exercitu, ipſe cum vxore Crotone remanſit. Interim Totilas magna cæde hoſtes fugat. Ruſcianumq; oppidum pactione cepit. Conon vero pfectus qui Romæ à Beliſario conſtitutus fuerat, ab iratis militibus interficitur, maxime ꝙ ille mercatura frumentaria clam inita, precium annonæ quotidie augeret. poſtulant tum milites per legatos à Iuſtiniano huius delicti aboli-

Vrbis reſtauratio ꝑ Beliſarium.

Nouæ copiæ mittuntur Beliſario.

Antonia Beliſarij vxor.

abolitionẽ, aſſerẽtes, niſi id cõcedat imperator, ac ſtipẽdia eis debita ꝑſoluat, ſe Romã Totilæ eſſe tradituros: q̃ metu oĩa ſunt illis cõceſſa. Antonia vero Beliſarij vxor, ꝑ hoc tp̃s Byzãtiũ ꝓfecta, Theodorã Iuſtiniani vxorẽ rogat, ꝓ Beliſarij ex Italia reuocatione. Reuocat̃ itaq; Beliſarius & q̃dẽ faciliter, p̄ſertim cum belli Parthici timor ingẽs eſſet. Romæ vero abiẽs, 3. millia militũ delectoꝝ p̄ſidio dereliq̃t, ſub gubernatiõe Diogenis legati, viri ad bella gnari. demũ Peruſia à Gotthis, abeunte Beliſario, lõgo tp̃e obſeſſa,

Herculani ep̃i ſupplicium.

vi & armis capit̃. Mandauit Totilas ei q̃ p̄erat exercitui, ep̃o prius à vertice vſq; ad calcaneum corrigiam tollere, & tũc caput eius amputare: oẽm vero pp̃l'm q̃ illic inuẽtus eſt, gladio occidere. Tunc p̄fectus Herculanum ep̃m ſup vrbis muꝝ deductum truncauit, eiuſq; cutem iam mortui à vertice vſq; ad calcaneũ incidit, moxq; corpus eius extra muꝝ ꝓiecit. tunc q̃dam humanitatis cauſa corpus collecto capite iuxta muꝝ ſepeliuit. ciues poſteaq̃ diſꝑſi fuerant, reuerſi, corpus q̃runt, inueniũtq; caput corpori ita vnitum, ac ſi nequaq̃ fuiſſet abſciſſum, ſic videlicet, q̄ nulla veſtigia ꝑmanerent ſectionis. Totilas deinde expeditis Calabriæ rebus, contractis vndiq; copijs, Romam veniẽs obſedit. faciebat ſibi animũ Beliſarij receſſus ab Italia. cum aũt in longum ꝓtraheretur obſidio, oratores Romani ad Iuſtinianum ꝓfecti ſunt, exorantes vt Beliſarium ad Italiam remitteret. Cæteꝝ differendo & ꝓcraſtinando nihil efficiebat. Gotthi aũt expugnata Portuenſi vrbe & oppido, finitima, ne q̃d importari poſſet, in ſuam redegerunt poteſtatem. ſed Romani om̃i diligentia intra vrbem & loca vacua frumentum ſeri fecerunt, & ꝑ hũc modum obſidionem ꝑtulere. deniq; ſeruaſſent vrbem, niſi ꝓditio paucoꝝ eos ꝑuertiſſet. ad portam em̃ q̃ via Oſtienſi ad S. Paulum itur, ſtatio erat militũ.

Totilas Romã recepit.

hi ad Totilam acceſſerunt, tradere ei portam polliciti ſunt. Totilas duabus nauiculis in Tiberim demiſſis, tibicines imponit. ipſe vero cum ſilentio exercitus ꝓficiſcitur ad portam. tunc Romani terribili ſonitu nauigantũ ꝑterriti, hoſtes ab ea parte adeſſe rati, cõcurrunt. dumq; cõcurrunt & cætera negligũt, proditores ſoli relicti, porta refracta, Totilam & Gotthos intra vrbem recipiunt. ſtatimq; cædes cœpta eſt fieri Romanoꝝ,

Capitur iterum Roma.

nec iam de reſiſtẽdo, ſed de fuga cogitatum. Diogenes aũt p̄fectus q̃m remedia nõ vidit, cũ parte militũ Roma egreſſus, Centũcellas petit. Erat in vrbe Paulus q̃dam ex Sicilia p̄fectus equitum. is cum vrbe capta p̄lia plura iniſſet, tandem ad Adriani molem cum ſuis militibus ſe recepit. orta luce, cum cætera capta eſſent, ad molẽ dehinc Adriani venit̃. habebat em̃ Paulus 400. equites, q̃ pontẽ & molẽ egregie defendebãt, q̃ die tota & nocte inſecuta abſq; cibo cõmorati, cõſultabãt q̃d eis agendũ eſſet. Itaq; alloquit̃ milites Paulus: Quocunq;, inq̃t, nos vertamus cõmilitones, extrema nobis adeſſe videtis. nã fugæ nulla facultas eſt, circũfuſis hoſtibus, dedi vero nos Gotthis, ſupra

Difficilis inclusorũ conditio.

oẽm turpitudinẽ. barbaroꝝ em̃ ſæuitia, ſimplici morte cõtenta eſſe non ſolet. durare vero in obſidiõe eoꝝ eſſet, q̃ ſibi auxilia futura ſperarẽt. ego vero dedi hoſtib' & tabeſcere inedia, eoꝝ puto q̃ ſanguinẽ nõ habẽt & cor. moriamur itaq;, vt ſanguine hoſtiũ madẽtes, nõ inulti cedamus, nec rideat hoſtis noſtro interitu, ſed fleat. q̃d em̃ paucoꝝ annoꝝ acceſſio nobis ꝓdeſt, cum etſi nũc ſeruati, tñ paulo poſt obituri ſit. ite igit̃ mecũ ad glorioſam mortẽ, quã & hoſtes mirabunt̃, ac laudib' in cœlũ ferrẽt. His dictis incẽſi milites, ſeſe morti deuouerũt, eratq; conſilium in ꝓximam ſtationem ruere, factaq; cęde interire. q̃s cum videret Totilas ad extremũ caſum parari, veritus ne hoĩm deſperatorum conatus maiorem cladem afferret, mittit ad eos ac electionẽ dat, mallent relictis equis & armis incolumes abire, an oĩa retinentes ſecum militare. Ea cum audiſſent milites, lætati ſunt, & tandem oẽs manere apud Totilam elegerunt, p̄ter Paulum eoꝝ ducem, & Mãdum Iſaurum, q̃s Totilas viatico & cæteris adiutos liberaliter Byzantium miſit. quotq̃t etiã ad ędes ſacras confugerunt, Totilas inuiolatos ꝑmiſit. in vrbem

Roma reſtituit̃ à Totila

Romam neq; deſæuit, nec deſolatam fecit vt prius, ſed ciues tam ex Campania q̃ alijs locis ſtudioſiſſime reuocauit, ludos equeſtres & cætera magnificẽtiæ opera, quæ tranquillis ciuitatibus fieri conſueuerũt, inſigni apparatu Romæ reddidit, quo ciues bonam ſpem reciperent, & deſiderio vrbis allicerentur. euerſa opera complura reſtaurari iuſſit, tantumq; frequentandi Romam ſtudium dedit, quantum prius oſtenderat deſolandi.

Totilas Siciliam petit.

Cepit poſtea Syracuſas in Sicilia, oppidaq; reliqua, deinde Ariminũ Gotthi capiunt, nec procul à Rauenna conſerto prælio, Verum Erulorum ducem cum oĩbus copijs interſecerunt. Iuſtiniano cum hæc oĩa vno tempore nunciata eſſent, Germanum patruelem ſuum Italico bello p̄fecit. hic relictam Vitigis Mataſuntham vxorẽ habuit. veꝝ cum eſſet in Illyrico, Sclauoꝝ gens tranſmiſſo Danubio, Ro. imperij ꝓuincias inuadit. hi tñ metum Iuſtiniano addiderunt, vt Germanũ reuocaret. paulopoſt mortuo Germano, filios eius in Italiam miſit. ſed & Liberꝝ cum claſſe in Siciliã, qui pauca in tãtis facere poterãt bellis. Tandẽ Iuſtinianus Narſetẽ eunuchũ Italico bello ducem

Narſeti bellum Italicũ defertur.

præfecit, illiq́; pecunias & exercitus large ꝓmiſit. Narſes itaq; ſuſcepto impigre negocio, magnas vndiq; copias inſtituit, & in Illyrico adeſſe ꝓcepit. Totilas iã cognito hoſtium apparatu, in Italia ſingula ꝑuiderat. vt vero potentiam oſtenderet ſuam aduerſus Græcos, & vice verſa eos inuaderet, claſſem magno cũ armatoꝝ numero in Græciam miſit, iubẽs vt q̃maximo tumultu oĩa popularent. ea claſſis inſulas aliq̃s diripuit, moxq́; trãſgreſſa p Epiꝝ, cũcta rapinis incẽdijsq́; fœdauit, mareq́; obſeruãs, multa nauigia Græcoꝝ q̃ in Italiã nauigabãt, excepit. Totilas interea Anconitanã vrbẽ obſedit. ſed Valerianus ac Iohãnes duces claſſis Græcoꝝ, claſſi Gotthoꝝ ſe iungũt. nauali ꝓlio ſubmerſis nauibus, ſuperiores in pugna fuerũt. q̃d cum viderẽt Gotthi, fugã demum arripiũt, & ſic ſoluta obſidione Anconitana, deſertis caſtris, Auximũ ſe receperũt. Iohãnes igiť & Valerianus cum victrici claſſe, incredibili Anconitaꝝ gaudio portum ſunt ingreſſi, caſtra hoſtiũ inuaſerũt, & paucis poſt diebus Iohãnes Salonas & Valerian⁹ Rauennã reuerſi ſunt. hęc pugna naualis vehemẽter cõfregit Gotthoꝝ animũ, & q̃ſi initiũ fuit ruinæ eoꝝ. Narſes cum hæc conditio reꝝ eſſet p Italiã, coactis p hyemẽ copijs, ad iter ſe ꝓparat. habebat aũt exercitũ tm̃, q̃tum vix alij oẽs p Italiã duces, pecunijs abunde cõceſſis à Iuſtiniano, q in erogãdo erat magnificus. Longobardoꝝ q̃q; 5. millia pugnatiſſimoꝝ hoim Alboino rege cõcedente ſuſceperat, & Eruloꝝ ad eum 3. millia venerãt, Hunnoꝝ multitudo ingẽs cõfluebat, Gepidaꝝ q̃q; plures.

Bellicus Narſetis apparatus.

Narſes igiť has copias habẽs, ex Illyrico mouet p Dalmatiã & Liburniã, primoq́; ingreſſu in Venetis cõſtitit, & tãdẽ Rauẽnã cũ copijs ꝑuenit. erãt aũt p Italiã veterani milites ꝑmulti, q̃bus ſtipendia multis tꝑibus debebanť. his oĩbus Narſes ſtipendia ꝑſoluit, animosq́; illoꝝ erexit, demũ Romã petere cõtendit. Iſdrilas p id tẽpus Arimino ꝓerat, vir inter Gotthos bello inſignis. is cum in agrũ Ariminenſem ꝑueniſſet, primo Narſetis agminis tranſitũ impedire conabať. pugna itaq; non lõge à mœnibus vrbis cõmittitur, in q̃ Eruloꝝ q̃dam eques cominus pugnãs, Iſdrilã occidit, milites q́; eius, morte ducis conterriti, in oppidũ fugerũt, caput Iſdrilæ ad Narſetẽ relatũ eſt, q q̃ſi bono augurio lętatus eſt, ꝙ primo congreſſu aduerſarius à ſuis interfectus eſt, & ſpe plenus iter perfecit.

Iſdrilas præfectus.

itaq; Ariminum ꝓtergreſſus, Romam ꝓfectus eſt. Totilas cognitis his q̃ in Venetis geſta ſunt, aduentuq́; Narſetis Rauennam intellecto, quanq̃ copiæ ſuæ apud Teiam erãt, tñ ipſe Roma diſcedens, exercitum contra Narſetem parauit. ac Longobardi ſtatiua apud*Brexillam habentes, multas abegerant ꝓdas, multa incendia cõmiſerant. q̃re Totilas copijs oĩbus ex tranſpadanis raptim contractis, in Longobardos ducere ꝑrexit: adeoq́; feſtinauit, vt accerſitus ex Verona Teias, non prius Ticinum amnẽ attigerit, q̃ fuerit debellatum. fuit vero Totilas ſciens, ſe in ferociſſimam gentem & ſuo paratiorem equitatum habentem, venturum. at Longobardi venienti nequaq̃ ꝓlium detrectauerũt. ferunt Totilam, q̃d extremo vitæ tempore multis ſæpe ꝓſtantiſſimis euenit ducibus, nunq̃ melius ſtruxiſſe aciem, nunq̃ attẽtiori oculo, q̃d hoſtis, quidve ſuus ageret miles, circunſpexiſſe: nunq̃ deniq; fortius, nunq̃ prudentius dimicaſſe. ſed erat illi certamẽ cũ militũ robore gẽtis, q̃ ſub Alboino rege Lõgobardoꝝ maximis erat enutrita bellis. vnde aſperrima inter partes pugna inita, ad extremũ Gotthi ſuperãť cum maxima eoꝝ ſtrage, ac Totilas interficiť. ſecundũ B. Bñdicti ꝓphetiã, anno regni ipſi⁹ decimo.

Totilæ interitus.

Gotthi vero, interfecto Totila, quicunq; ex ꝓlio aufugerũt, Padũ amnẽ trãſgreſſi, Papiæ & circa ea loca cõſtitere. vbi cũ de nouo gẽtis ſuæ duce cogitarẽt, Teias oĩm iudicio rex Gotthoꝝ eligiť, qui rex factus, theſauros q̃s Totilas Papiæ congeſſerat, ilico ſuſcepit, ac reparare vires, exercitũ cõgregare, arma tribuere, eq̃s elargiri, & oĩa impigre facere non deſtitit. ad Frãcos etiã miſit, eos ad ſocietatẽ ſolicitans.

Teias creatur rex à Gotthis.

Narſes Gotthoꝝ apparatũ audiẽs, Valerianũ cum ſuis copijs circa Padũ ad cuſtodiã eſſe iuſſit. ipſe vero cũ oĩmi exercitu Romã petijt, inter eundũ Narniã cepit. Peruſiæ erãt diſcordiæ inter duos ꝓfectos militũ, ita vt vnũ alter occideret. q̃ ſeditione Narſeti Peruſia à ſupſtite tradiť. Narſes igiť Romã veniens, eam obſedit, q̃ plena ruinis ꝓteritis adhuc erat, & pauci in ea ciues: & cum vrbẽ expugnare ſtatuiſſet, pluríb⁹ ſimul locis mœnia aggreſſus eſt. cõcurrentes Gotthi, de mœnibus repugnabãt. Milites aũt quidẽ Narſetis remotiora loca inuadũt, & ſcalis mœnia cõſcenderũt. inde clamor factus, captam vrbem. Gotthi itaq; omiſſa defenſione, alij Portuenſem vrbem fuga petierunt, alij ad arcem Adriani ſe receperunt. per hunc modum Narſes Roma potitus eſt, arcem vero non multo poſt pactione recepit.

Vrbs à Narſete capitur.

Erant vero in Campania nonnulli Ro. gñis patricij & ſenatorij ordinis, quos vt ſuſpectos, eo miſerant Gotthi. hos oẽs cum filijs & agnatis Gotthi interfecerunt. ſimiliter & trecentos adoleſcentes Rom. quos Totilas milites elegerat, ſed reuera obſides abduxerat, trans Padum Gotthi capta Roma occiderunt. Et quia dum Totilas viueret, pecunias regias partim Papiæ congregauerat,

partem

partē etiā non paruā in Cumaꝝ arcē depoſuerat, eiq́; arci fratrē ſuū ꝓfecerat. Narſes cum hoc intellexiſſet,partē exercitus miſit ad obſidendū Cumas. ipſe aūt Romæ cōſiſtens,reparare vrbē conabať.ne vero Gotthi q erāt trās Padū,ſuccurrere Cumis poſſent,miſit q conatus eoꝝ reprimerēt. Teias vbi ſenſit Cumas obſideri, ferre opem cōſtituit.& cum Franci auxilia negaſſent,ipſe,ꝓfectus ex Papia,ꝑ Picentes & Marſos venit in Campaniā.q̄d poſtq̄ Narſes intellexit,Iohannē cum exercitu ex Hetruria reuocauit,& ipſe cū ſuis Campaniā petiȷt.fertur aūt non ꝓculà Nuceria eſſe fluuius q̄dam, Tracon noīe,non latus,ſed adeo ꝓfundus,vt neq; peditibus neq; equitibus ſit trāſmeabilis.circa dictū fluuiū ambo exercitus cōſtiterūt.claſſem ꝑterea Gotthi in mari habebāt ſatus propinq̄,q̄ frumentū & cæteꝝ cōmeatū apportabat.ſed poſtq̄ ea claſſis ꝑditione amiſſa eſt,q̄a neceſſaria non poterāt eis importari,neceſſitas cōpulit Gotthos locum deſerere.

Pugna atrociſſima.

Exinde in ꝓximū montē,q Lacteus dicit,migrauere, ibiq́; atrox pugna & acerrima cōmiſſa eſt.Gotthi eñ deſperatiōe certabāt, Narſes cōſcientia multitudinis cedere erubeſcebat. Teias Gotthoꝝ rex inter primos pugnatores fuit.ſiniſtra ſcutum,dextra pilum q̄tiebat.aduerſus hūc cōgreſſi plures,ceciderūt.ſed dum ſcuto trāſfixo aliud accipere vellet,vulneratus à volitāte telo,cum multū ſanguinis effudiſſet,nihilominus fortiſſime pugnās,nunq̄ pedē retraxit:ſed in hoſtes cōuerſus,cōtinue dimicans,ad extremū in faciē corruit,& mortuus eſt.

Teias telo ictus interiȷt.

Gotthi ob mortē regis nequaq̄ territi,vſq; ad noctē pugnauerūt,cum magna tandē vtriuſq; partis cæde. Gotthi adueniēte die extremo,oratoribus ad Narſetē miſſis,velle ſe Italia excedere obtulerūt, ſi incolumes abire,ſuaq́; abſportare ꝑmittant:ſin hoc non ꝑmittat Narſes,q̄diu viuāt,paratos eſſe ad pugnandū.

Gotthoꝝ deditio.

Narſes cōſilio habito,Gotthis ꝑmittere decreuit liberꝝ receſſum cū ſuis bonis.Inter hæc tñ mille equites aufugerūt Papiā,& ad alia oppida trās Padū:reliq aūt fœdere inito,ſua priuatim abſportantes Italia excedere, & nunq̄ bellū aduerſus Ro.imperiū gerere ꝓmiſerāt,libertate tñ retēta, ſine vlla Ro. imperiȷ ſubiectiōe.q̄ facto,Cumas & cæteras ciuitates Narſes recepit.Supꝑfuerūt aūt huic ꝓlio non cōtemnōdæ Oſtrogotthoꝝ reliquiæ in Italia trāſpadana, q̄bus delendis Narſes animū adiecit. nā & ante Teiæ mortē,Siſualdus Eruloꝝ ſeu Brētoꝝ rex in auxiliū Narſetis veniēs,cū Lōgabardis Eporediā vrbē cepit,& Taurinos obſedit.

S ſualdus rex Brētoꝝ.

Erāt his in locis tūc etiā Theobaldi,aliàs Theoberti regis Metēſiū duces,in auxiliū miſſi Gotthoꝝ.violauitq́; vtraq; barbaries fœdera.Siſualdus q cum Narſete,Bucelinusq́;, Amingus & Lotharius cum Teia rege ſolēniter cōſtituerāt,partitiq́; ſunt inter ſe vniuerſam trāſpadanæ Italiæ regionē,multāq́; partē occupauerāt. vnde cum Gotthi trāſpadani mortē Teiæ intellexiſſent,cum Theobaldi Metēſiū regis ducibus accurate egerūt,vt ſecū reſiſterēt Narſeti, & duas ciſalpinæ Galliæ ciuitates Lucā & Foꝝ Corneliȷ inſtaurabāt.venit Narſes ad Lucā celeriter,& ad fluuiū caſtra poſuit, & dimiſſis aliq̄bus, alios ad foꝝ Corneliȷ ire iuſſit.Luca 7.menſe capta eſt,&*Foꝝ Corneliȷ paulopoſt.expugnata,ad ſolū ſubuerſa.fugiētes Franci & Burgūdiones,poſtq̄ Dagiſteus Narſetis dux acerrima pugna victoria eſt potitus,

Dagiſteus dux Gotthos&Longobardos vicit.

Hunidim quendā Oſtrogotthoꝝ ducē aſſumpſere, Veronaq́; ſe recipere voluerūt.ſed Etheus Oſtrogotthus,q vrbi ꝑerat,illos intromittere noluit.Hunidis deinde Papiā ire ſtatuit,& Lotharius,eo relicto,trans alpes.ſed in itinere Hunidis à Dagiſteo captus, & ad Narſetē miſſus eſt, Amingus aūt interſectus. Francis hoc modo depulſis,Dagiſteus cōtra Siſualdū Eruloꝝ regē & rebellē tendēs, captū de alta trabe ſuſpēdit,& cūcta recepit q̄ Metēſiū rex,Siſualdusq́; in Italia tenebāt. Tūcq́; belli Gotthici verus finis fuit,18.anno poſtq̄ fuerat inchoatū. ab Oſtrogotthis eñ, vrbiūq́; & oppidoꝝ ciuibus Italis in Venetia & cæteris tranſpadanis, certatim deditiōes ſunt factæ.euanuitq́; tūc Oſtrogotthoꝝ nomē anno 72.poſtq̄ Theodoricus in Italiā intrauerat.nam q ſuperfuerāt huic ꝓlio, oēs in Italia nati erāt,ac Italos ſe vocabāt.

Narſes Gotthos Italia pepulit.

ita Narſes vniuerſam Italiā cum Ro.ciuitate ad reipub.iura reduxit. hoc pacto,Lōgobardos multis honoratos munerib⁹ ad ꝓpria remiſit bene cōmēdatos.Quare Narſes oīa cernēs pacatiſſima, Romā ꝓperat,eiuſq; vrbis ad priſtinā dignitatē inſtaurandæ tantam ſuſcepit curā,vt diligentiſſimi patrisfamilias ſolicitudinē ſupauerit. Eius viri bonitatem cum Romanus clerus ꝑſpectam haberet,apud illū inſtitit,vt poſtq̄ Dei munere et ſumma ei⁹ virtute,libera erāt à barbaroꝝ iugo,Romanoꝝ ciuiū corpora,animaꝝ q̄q; ſaluti ꝓuideret,q̄d q̄dem efficacius fieri non poſſe cēſebant,q̄ impetrata à Iuſtiniano imperatore Vigiliȷ pōtificis reſtitutione. defuncta eñ erat iam pridē Theodora Auguſta.Scripſit Narſes impatori,q ad Proconiſſum Gypſumq́; inſulas mittens,Vigiliū & ſimul ſacerdotes clericoſq́; Ro.ad ſe ꝑducti iuſſit:nec tñ potuit cōtineri imperator, q̄n eos tētauerit ſacerdotes,ſi Pelagiū potius vellēt q̄ Vigiliū in Ro. pontificē habere, q̄d cum illi cōſtanter abnuiſſent,eos oēs cum Vigilio dimiſit Romā. ſed appulſa *Siciliæ*

liæ naui, Vigilius valetudine correptus, lateris dolore cõſumptus eſt anno 14. ſui pon-
tificatus. Hic Vigilius cõſtituiſſe dicitur, ne canon niſi in altari cõſecrato & veſtibus*
legatur: quia paſtores pane ſuꝑ lapidẽ poſito, protulerunt verba cõſecrationis ridicu
loſe, repenteq́ꝫ feruntur vidiſſe carnẽ humanam, & diuinitus ꝑcuſſi obierunt. Sub hoc
Vigilio, licet diu fuerit in exilio, cõgregata eſt q̄nta ſynodus in Conſtantinopoli con-
tra Throdorꝰ Meſechenum, q dicebat aliud eſſe verbum Dei, & aliud Chriſtum, & S.
Mariã virginẽ; negabat Dei genitricẽ, de q̃ tex. 16. di. c. prima § q̄nta ſub Iuſtiniano
īmpatore. Vigilio defuncto, ſacerdotes memores Iuſtiniani voti, anno ſalutis noſtræ
D.LI. vel potius ſecundo, Pelagium creauerunt in pontificem. ſedit annis 12. mox ac
cuſatur, ꝙ malorꝰ Vigilij cauſa fuiſſet non parua. q̄obrem congregato clero & popu
lo, apud S. Petrum coram Narſete adſcendit in ambonem, tenensq́ꝫ euangelia ac cru-
cem ſuꝑ caput, iurauit ſe nullum malum Vigilio intuliſſe, & ſic populus ac clerus ſrda
ti ſunt. Huc vſqꝫ Iordanis chronicorꝰ libros ꝑduxit. Poſtq̃ aũt Gotthi Italia abeunt,
Narſes eam poſſedit in pace annis 17. oĩa in meliora reformans. Per id tẽpus Viſigot-
thi in Hiſpanijs manſerunt, & in longa pacis q̄ete ipſis Alani coalueeunt, vt illius gen
tis nomen ſenſim confuderint: ac noſtra ætate ꝑmanet gens noĩe compoſito, vt q Got
thi & Alani dicebantur, nunc corrupto noĩe Cathelani. grns profecto q̃ ferociæ illius
generiq́ꝫ ſuo in oĩbus reſpondeat. Gotthi igitur Italiam relinquentes, Hiſpaniam ſuis
ſedibus occupauerunt, quam ab Hiſpano decimo Hiſpanorum rege, nuncupatã eſſe
tradunt. Hiſpalus enim Herculis filius, nonus Hiſpanorum rex, in Hiſpalim vrbem à
ſe conditam, regni ſolium poſuit, cui filius Hiſpanus ſupra dictus ſuccedens, Hiſpaniǫ
nomen indidit. Ante Gotthorum vero ingreſſum tres nationes Hiſpaniam occupa-
bant, Surui, Vãdali atqꝫ Alani. abeuntibus aũt Vandalis in Africam, Sueui Galitiam
ſoli gubernabant ſub Emerico eorum rege, qui 33. annis ſuꝑ eos regnauit. Succeſſit il-
li Rixilla filius, vt ſupra generatione 15. memoratum eſt. Huic Rixiarius filius ſuccedit
in regno Sueuorum. hic babuit vxorem filiam regis Gotthorum Theodorici, q in ini
tio regni ſui ꝑdatur Vaſcones, deinde regionem q̃ eſt vbi Cæſarauguſta, auxiliantibꝰ
Gotthis, vaſtat. iſte ad vltimum, dum Gotthi Hiſpaniam cum potentia ingrediuntur,
occiditur, dum regnaſſet annis 9. De hoc tñ Rixiario alibi legitur, ꝙ vltro Theodori-
cum cognatum ꝓuocauit, & cum Theodoricus victoriam obtinuiſſet, abſumpto Ri-
xiario, ꝑmiſit vt Sueui de gñe ſuo principem cõſtituerent. vnde elegerũt in regulũ Ro
miſmundũ. Maſdrugo ei ſuccedit, regnauit annis 2. quem Armiſuindus ſubſequitur,
poſt illum regnum ſuſcepit Theodomirus, poſt hunc Mirus, in illo deletũ eſt regnum
Sueuorꝰ, & translatum in Gotthos. Gotthi de ſecta Arriana vſqꝫ ad tempora S. Lean
dri epĩ Hiſpalenſis fuerunt. is nempe primus eos ad vnitatẽ fidei orthodoxæ reduxit.
hi Gotthi poſt deſtructam vrbem Romam ſub Alarico eorum rege, Athaulphum ſibi
regem præficiunt, q de Italia recedens, Gallias adit. poſt relictas Gallias, dum Hiſpa-
nias peteret, iugulatur. Occiſo Athaulpho, Sigericus fit rex anno ſalutis 450. Sigeri-
cum Vallia ſequitur, hic cædes magnas in Hiſpania fecit. Vandalos ac Selingos in Bæ
thica omnes vicit, dataq́ꝫ ei ab imperatore ob meritum victoriæ ſecunda Aquitan a,
anno ſalutis 464. Thodoeedus ſuccedit, morit̃ anno 480. Thuriſmundus ſequit̃, qui
cum multa neſanda patraret, à Theodorico & Friderico fratribus occiditur. Theodo
ricus ſuccedit, q à germano ſuo occiditur anno Chriſti 509. Henricus ſuccedit, hic mul
ta bella ſtrenue geſſit, partes Luſitaniæ & Cæſarauguſtã ſubmiſit, *Tarrhaconẽ pro-
uinciam ſubuertit, ſuo tẽpore Hiſpani & Gotthi legum inſtituta acceperunt, cum an-
tea moribus & conſurtudine viuerẽt. hic moritur anno Chriſti 521. Alaricus ſuccedit,
& apud Pictauiam ꝑ Francorꝰ regem occiditur, dum regnaſſet annis 22. Griſaloricus
baſtardus Alarici ſuccedit. Theodoricus iunior ſubſequitur. hic nedum in Hiſpania,
ſed & in Italia mira fecit, muros vrbis Romę redintegrauit. Almaricus ſuccedit, apud
Narbonam ꝓlio vincitur, interijt à ſuis iugulatus, anno ſalutis 573. Trundus illi ſucceſ-
ſit, & ꝓfoſſus eſt in ſuo palatio anno dñi. 578. hic licet eſſet hæreticus, annuit tñ vt ca-
tholici epĩ circa Toletum concilium facerent. mortuo Trundo, Narſes patricius To-
tilam Gotthorꝰ regem in Italia ſuperauit & occidit. Tẽdiſius, aliàs Theodegoſilus in
Hiſpania regnans 4. annis, & plurimarꝰ connubia maculãs, inter epulas iugulatur, an-
no dñi 582. Agilla ſuccedit, hic à militibus ſuis occiditur, apud alios Agla. Atanagillus
ſuccedit, bonus catholicus. regnauit annis 15. poſt cuius mortem, qa Gotthi de electi-
one regis diſcordabant, vacauit regnum annis 6. Erat aũt tum Narbonæ Luiba, in Aq
tania à Gotthis ꝓfectus. hic tandem adeptus eſt principatum in Hiſpania, quem poſt-
ea dimiſit Leongillo ſuo germano, cõtentus ſua Gallia. hic Leongillus, aliàs Lenogil-
dus, apud Legionẽ vrbem Romanos vicit, vrbem cepit, & Legionẽ à ſuo noĩe voca-
uit.

Vigilij papę obitus & inſtituta.

Theodorus Coriarius hæreticus.

Pelagius papa eligitur.

Cathelani.

Sueuorum reges in Hiſpania.

Gotthorũ reges.

Legio vrbs

uit. Arrianus fuit, & Chriſtianos viæ rectæ pſecutus eſt. vnde & Hermogillũ filiũ ſuũ, ſuis erroribꝰ cõtradicentẽ, ſecuri pcuſſit. morit Toleti anno ſalutis DC. Nigũda Chilperici ſoror, fuit vxor Hermogilli. Recaredus, aliàs Ricardus, ſuccedit. hic p Leandrũ epm Hiſpalen. in fide inſtructus, errores pdeceſſorũ ſuorũ minime ſecutus eſt. nam & nedũ in ſe bonus fuit, ſed & totũ pplm Gotthicũ ab errore Arriana ad veritatẽ reduxit. obijt Toleti anno Chri 613. *Lunba ſuccedit, regnat vno anno, & iugulat innocẽs p Vindericũ. Vindericus vſurpat regnũ 6. annis & occidit. Gũdemarus ſuccedit, moritur Toleti. Sinſebutua, apud alios Sinſebatus, ſubſequit. hic voluit cõpellere Iudæos vt fidẽ Chriſti aſſumerẽt, & bis de Romanis triũphauit. Sintilla regnauit annis x. hic totius Hiſpaniæ monarchia primus potitus eſt. apud alios Suitilla. Sigimandus filius eius regnauit annis 3. aliàs Siſenandus. Cintilianus ſuccedit, regnauit annis 5. aliàs Cintilla. Tluga ſuccedit, morit Toleti, regnauit 2. annis. apud alios Tulgas & Tolga. Sindaſmundus, aliàs Videſuindus, regnat annis 4. ſolus, & poſt cum filio ſuo Receſuindo annis 6. q tpe Hiſpania qeuit ab omi turbatiõe. Receſuindus poſt genitoris obitũ reg. annia 12. totua fuit religioſua. Bamba ſimiliter religioſus, 27. nauea Saracenorũ ad Hiſpaniæ littus applicãtes deleuit, tandẽ religiõi ſe tradidit. Heringiꝰ cõſanguineua Sindaſmũdi regnũ obtinuit. Erica poſt illũ gener Heringij, regnũ accepit. cũ Franciſ ter pliatua eſt, nec vicit, nec victus eſt. Toleti morit. Vitiza, aliàs Victica, regnũ patris eo viuẽte obtinuit. fuit homo flagitioſus & luxurioſus, deſpexit eccleſias & eccleſiaſtica ſacra, epis cæteriſq; eccleſiæ miniſtris vxorea habere pcepit, & ne obedirẽt Ro. pontifici, ſub interminatiõe mortis phibuit. fecit q tota Gotthorũ nobilitas libidinibꝰ & vitijs Deum puocauit, & ne ſibi obeſſe poſſent ſubditi, vrbiũ ſui regni rex muros iuſſit deponi. Rodericua filius Tõdofridi, in regno ſuccedit, expulſis filijs Vitizę. hic fuit vir bellorũ, ſed moribua Vitizæ non diſſimilis. huiua tpe Saraceni Hiſpaniã ceperũt hoc

Muca rex.

modo: Erat in Africa rex, Muca noie, cuiꝰ auxiliũ implorauit Iulianus comea ex Gotthis, eo q Rodericus rex, Iuliani vxorẽ aliàs filiã, dum ipſe eſſet in legatiõe, ſtuprauit.

Saraceni Hiſpania potiunt.

Miſit rex Muca grandẽ exercitũ in Hiſpaniã cũ Iuliano comite, aduerſua quẽ Rodericus cõgregauit oẽm potentiã Gotthorũ, qrum numerua vltra centũ millia ſe extendebat. ſedebat aũt rex in curru eburneo, indutua pãnis poderis aurei, & corona aurea coronatus, ficut mos tũc erat rẽgũ Gotthorũ. cõmiſſumq; eſt plium acerrimũ, in q Gotthi poſt multã ſtragè in Mauros, ipſi terga verterũt. Saracenis victoria ceſſit. de rege dubitat, an in pugna fuerit occiſus. inuenit em in regno Portugaliæ, in ciuitate Viſio,

Hiſpaniarũ reges.

lapis vniꝰ ſepulchri, in q talia erat ſcriptura: Hic iacet rex Rodericus, vltimus rex Gotthorũ. perijt in eodẽ bello oĩs nobilitaa Gotthorũ. Poſt hoc Saraceni totã Hiſpaniã ferro, fame, flãma attritã, ſuo dñio mãciparũt, qd credit à Deo pmiſſum, propter pctã Roderici & ſui pdeceſſoris Vincizæ, aliàs Vitizę, de q in Fortalitio fidei li. 4. cõſideratione 9. de xi. bello. Cum aũt Saraceni Hiſpaniã ſubiugaſſent, Carolus Martellus eos varijs bellis cõtriuit, de q dicet infra gñatione 25. pleniua. Licet aũt Deꝰ pmiſerit ita Hiſpanias flagellari, qa tñ diuina pietas qs pcutit, etiã & ſanat: vñ ſibi Deua reſeruauerat cum paucis Chrĩanis virũ cordatũ, Pelagiũ noie, q erat filius ducia Sauillæ. hic factus ẽ rex Chriſtianorũ. Et ĩ 2. anno regni, anno ſalutis 736. innũeros Saracenos bello pſtrauit, cepitq; ciuitatẽ Legionũ. reg. annia 13. cui Fauilla filiꝰ ſucceſſit. Fauilla rex à qdã vrſa interfectꝰ ẽ, dũ 2. regnaſſet annis. Alphõſus primꝰ, gener regia Pelagij creat, vir p oĩa catholicus, q multa cum Saracenis plia feliciter pegit. Eodẽ tpe Carolus Martellus eoſdẽ Saracenos pcuſſit, de qbus in Fortalitio fidei. regnauit Alphonſus 19. annis feliciter. Fruela vel Friola filius illi ſucceſſit, regnauit annia 13. catholice. Aurelia frater eius ſubſequitur, regnauit 6. annis. Doloa Silo ſucceſſit, regnauit 7. annis.

Alphonſus ſecũdus illi ſucceſſit, filius regis Fruelæ. ad Hiſpaniã venit Carolus adoleſcẽs, cui poſtea Magno nomẽ, offenderat em in aliq patrẽ Pipinũ. vnde declinauit ad regẽ Galaſtrã, propter filiã Galianã, quã poſtmodũ fecit Chriſtianã, de hoc in Fortalitio. Ea tẽpeſtate & Alphonſus rex, dictus Caſtua, & Carolus cõtra Saracenos feliciter pliati ſunt: & cum regnaſſet 41. annis Alphonſua vir catholicus, obijt. Ramirus

Ordo diui Iacobi.

Veremũdi regia filius ſuccedit. tpe iſtius regia incepit ordo S. Iacobi. hic rex mitis fuit bonia, terribilia malis, cui in bello cõtra Saracenos adiutor erat apls Iacobus, apparuitq; omi pplo Chrĩano. Ea tẽpeſtate Normani venerũt in Galliã, & etiã ad portũ Galitiæ. ibi rex iſte plurea ſupauit, reg. annis 6. Ordoneus illius filiua ſucceſſit, iſte rex pius fuit, & vicit in bello Mucã regẽ multis cæſis. deinde filius Mucæ, factus vaſallus Ordonei, & pugnauit cõtra Saracenos. reg. x. annis, & mortuus eſt in podagra. Alphonſus tertiua in regno ſucceſſit, varia bella cum Saracenia feliciter geſſit. & cum regnaſſet 46. annis, dedit regnũ filio ſuo Garchiæ. pegrinatus eſt ad S. Iacobũ, dictus eſt Magnus.

gnus. Garchías,aliàs Garſias,poſt mortẽ patris pcurrit terras Saracenorum,cepit regẽ
Aiolã in bello,regnauit 3.annis. Mortuo Garchia, regnauit p eo frater eius Ordone
us ſecũdus.hic cõtriuit multos Saracenos,obtinuit ſpolia multa, ædificauitq́ mirificũ
templũ in ciuitate Legionum,in q̃ iacet ſepultus. Alphõſus q̃rtus illi ſucceſſit,regna
uit 5.annis,nil magni fecit.hic ingreſſus eſt monaſteriũ,renũcians regnũ fratri ſuo Ra
miro.ſed poſt pœnitẽtia ductus exiuit,& aduerſus fratrem rebellionem excitãs,à fra
tre exoculatus eſt,cũ duobus Fruelæ filijs. Ramirus II.cõtra Abdamiramem Cordu-
benſem & Albenihais reges pugnauit,ceciderũt in pꝛlio ex Saracenis 80.millia. poſt-
es in ſecũda pugna iterum de eis triũphauit tempore Henrici I.circa annũ dñi *centeſi-
mum. Iſte morbo grauatus,fecit ſe deferri in ciuitatem Legionũ,vbi expoliauit ſe re-
gno,q̃d receperat ab Alphõſo,dicens:Nudus egreſſus ſum de vtero matris, nudus reuer
tar.q̃bus dictis,ſpiritũ exhalauit. Ordoneus filius eius regnũ ſuſcepit,& ſub eo *Fer-
nandus comes multas ſtrages in Saracenos edidit. Sanctius I.dictus Craſſus,iſte fecit
pacẽ cum Saracenis.regnauit 8.annis,& occidit eum venenato pomo comes Gundi-
ſaluus. Ramirus III.p eo regnauit filius eius,regnauit annis 25. Succeſſit in regno
Donus Heriundo filius regis Sanctij. ſub ipſo ter vicerunt Saraceni, deinde bis de eis
triũphauit. regnauit 27.annis. Alphonſus q̃ntus ſubſequitur illius filius. vincunt Sa-
raceni,& captus eſt comes Caſtellæ,& mortuus eſt in carcere.ſub iſto milites Caſtella
ni obtinuerũt libertatem,q non cõtribuerent nec irent in exercitũ, niſi Donus daret
eis ſtipẽdia ſua.vincit rex Alphõſus Saracenos,& reparauit muros ciuitatis Legionũ.
regnauit 27.annis. Donus Heriundo filius eius regnare cœpit. ſub ipſo Saraceni vi-
cti ſunt à regibus *Nauariæ,quorum vnus duxit filiã comitis Sanctij Caſtellæ. inde gene
rauit Fernandũ. poſt mortem Sanctij Donus Fernãdus duxit in vxorẽ ſororem regis
Legionũ.Deinde Donus Heriundo cũ regnaſſet x.annis,mortuus eſt in q̃dam bello,
q̃ mortuo,*Ferdinandus collecto exercitu obſedit Legionẽ,& finaliter receptus eſt in
regẽ Legionis,& ſic cõiuncta ſunt illa duo regna,& ipſe dictus eſt rex Caſtellæ & Le-
gionis.Eo tum ſurrexit vir ſtrenuus Rodericus de Viuar,hic in bello cepit q̃nq; reges
Saracenorum,quos poſtea libere dimiſit, q ſe ipſius vaſallos fecerunt magna cum humi-
litate. Ferdinandus rex,cui nomẽ Magnus,q̃a multos reges Saracenorum humiliauit,
cæſis quibuſdã,quoſdã tributarios fecit,ſubiugauit Celtiberiã,ac liberauit Hiſpaniam
a ſubiectiõe imparatoris Romani.Huic etiã B.Iſidorꝰ,quem trãſtulit in Hiſpalim, reue
lauit diẽ mortis ſuę.vnde diuiſo regno tribus filijs,poſt ſacramentorum deuotã ſuſcepti
onẽ migrat anno regni ſui 22. Sanctius filius eius ſucceſſit in regno Caſtellæ,Alphon
ſus in regno Legionis,Garſias in Galetia & Portugalia.Sanctius videns q pater ſuus
acq̃ſiuit prouincias Portugaliæ & Luſitaniæ,Celtiberiã & Carpentaniã, ideo cum exer
citu obſedit Cæſaraugustã & expugnauit,regem eius tributariũ fecit.Iſte Sanctius fra
trem ſuũ Garſiã inuaſit,captũq́ carceri mãcipauit. vicit etiã Alfonſum fratrem in bel
lo,& in monaſteriũ detruſit,& ſic om̃ia regna ſolus obtinuit,q tñ poſtea à familiari q̃
dam ſuo,venabulo pfoſſus eſt. Alfonſus rex,q̃a Garſias frater mortuus erat in carce-
re,regna ſuſcepit.ipſe eñ prius q̃ frater occideret,exiuit monaſteriũ, & ad regem To
leti ſe recepit.vocatus eſt Alſonſus 6. Sub eo militabat Rodericꝰ,aliàs Cid dictus,mi
les admirãdus, expugnauerũt rex & Cid infinitos Saracenos diuerſis pꝛlijs.Obtinuitq́
Cid priuilegia multa a rege nobilibus:primũ, q cum aliq̃s nobilis peteret exire de re Rodericus
gno,daret ei ſpatiũ 30.dierum:ſecundo,q rex nihil faceret cõtra nobilẽ aut ciuem inau- Cidꝰ vir ad-
ditũ:tertio,q nil faceret cõtra bonos vſus villarum:q̃rto, q nõ faceret impoſitiões inor mirandus.
dinatas:q̃nto,ſi cõtra aliq̃d illorum faceret,q tota terra poſſet rebellare,donec rex emẽ-
daret.Hac tempeſtate Vrbanus II.apud Clarum mõtem Aluernæ,concilium celebrauit
pro ſuccurſu terræ ſanctæ ſeu potius recuperatione. Anno ſalutis M.XCVI, prædictus
Cid moriens,ordinauit cadauer ſuũ armatũ equo ſupponi & ligari, atq; cõtra regem
Buccar & alios 36.reges Saracenos,q tum pꝛlium a Chriſtianis expectabant,ad locum
pugnę q̃ſi viueret,deduci.q̃d factũ eſt,& Chriſtiani victoria ſunt potiti.Mortuo Cid,
rex q̃q; catholice e vita emigrauit,cum regnaſſet annis 43. Alfonſus nepos regis Al-
fonſi pdicti in ordine ſeptimꝰ regnare cœpit. huic oẽs reges Saracenorum Hiſpanię,ſub
iecti ſunt.pacificeq́ poſſidẽs regna Aragõiæ,Caſtellæ & Legionis, cõfirmatus eſt per
papã,vt decætero vocaret imperator Hiſpanorum. erat autẽ vir iuſtus. imperauit annis
xl.filijs ſuis Sãctio reliq̃t regnũ Caſtellæ,regnũ Legionis *Fernãdo. Sãctius regnauit
anno vno feliciter,ideo Deſideratus eſt dictus. Alfonſus filius ipſius ſucceſſit ætatis q̃-
tuor annorum,& vocat viij. Fernando regi Legiõis,ſucceſſit filius Alſonſus. Alſonſus
8. infeliciter pugnat cũ Saracenis.ſed poſtea nõ immemor iniuriarum anno 1233.in bello
Saracenorum victoriã obtinuit,cæſis ducẽtis millibus Saracenorum.hic virtuoſus rex poſt

 glo

glorioſas victorias feliciter migrat anno regni 53. Henricus I. filiua eius ſucceſſit illi, regnauit 13. annis. hic cum luderet in ciuitate Palantia, percuſſus tegula quæ cecidit e tecto, morit. Fernãdus regis Alfonſi Legionis filius, ſucceſſit in regno. Henricus eñ non dereliquit filiũ. & ſub hoc Fernando, mortuo patre ſuo, cõiuncta ſunt regna Caſtellæ & Legionis. iſte rex poſt multos triũphos contra Saracenos, moritur anno regni 35. Alfonſus filiua eius ſubſequit, dictus IX. iſte rex tantæ fuit magnificẽtiæ, ꝙ imperatorẽ Cõſtantinopolitanũ à Sultano captum, ſolus ſua impenſa redemit. fuit etiã tantæ famæ, ꝙ fuit electus in imperatorẽ Ro. in diſcordia. tñ ſapiens fuit, & regnauit 32. annis, & abſtulit ſibi regnũ in vita ſua fili⁹ eiua Sãctius. Legit ꝙ rex iſte q̃ndam contra Deum dixerit blaſphemiã, ſ. ſi ipſe fuiſſet cum Deo dum mundũ creauerat, ꝙ multi defectus qui fuerunt facti, non tranſiſſent, ꝓpter q̃d verbum cum oraret in oratorio aliq̃ñ, apparuit ei angelus, & reuelauit ſibi ſententiã mortis, ꝓfixo termino 30. dierum. & factum eſt, moritur, & cũ patre ſepelit. Sanctius filius eius ſucceſſit, regnauit 9. annis. Fernandus filius ſubſequitur, regnauit 15. annis. huius mortia cauſa hæc fuit,

Miraculũ ingens.

quũ eñ ꝓcepiſſet occidere duos ſcutiferos de Carnaial inauditos, illi videntes iniuſtitiã, citauerũt regẽ, vt cõpareret coram Deo XXX. die, ad dandã rationẽ huius iniuſtitiæ: & ſic factum eſt, qa in ꝓfixo termino moritur. Alfonſus X. rex Caſtellæ filius eius ſucceſſit. tunc Acon obſeſſa eſt à Saracenis, capit anno dñi 1291. Kalen. Iunij, occiſis plus q̃ 30. millibus Chriſtianoꝝ. Anno deinde 1310. hoſpitalarij S. Iohannis inſulam

Tẽplariorũ ordo deletus.

Rhodi capiunt. ſequenti anno caſſatus fuit ordo Tẽplarioꝝ, qui in ſua ꝓphana profeſſione abnegabant Chriſtũ, expuebãt ſup crucẽ, & adorabant diabolũ ſub ſpecie catti, ſicut plures eoꝝ confeſſi fuerant. Hæc in Fortalitio, de q̃ videas plura infra. Anno dñi 1340. maximam de Saracenis victoriã⁹ obtinuit. tranſiuit eñ rex Balamarim cum infinitis copijs mare mediterraneum, & obſedit quandã ciuitatem, venit etiam in adiutoriũ ei rex Granatæ. Obſidentibus itaq; Saracenis Cariſam, inſurrexerũt Alfonſus rex Caſtellæ & Alfonſus rex Portugalliæ cũ copijs cõtra ꝓdictos Saracenos. & acieb⁹ ordinatis, pugna facta, tandẽ Saraceni fugã faciũt. Inſequẽtes Chriani tantã ſtragem edũt, ꝙ æſtimare nũeꝝ occiſoꝝ nemo poterat. ibi Borra vxor regis Balamarim, mortua eſt, & ipſe elapſus in Alieſyrã. expoliãtes nři tẽtoria Saracenoꝝ, inuenerũt tãtum de auro & argẽto, ꝙ nemo excogitare valebat. captus etiã fuit Abenamar filius regis Benamaim. In ſignũ hui⁹ victoriæ rex Alfonſus vexillũ ſuũ dño papæ Bñdicto 12. miſit, q̃d in hũc diẽ in ſacello papæ cõſeruat. Sequẽti anno perijt etiã claſſis magna vltra xx.

Prima peſtis ĩ regno Caſtellæ.

millia Saracenoꝝ ope regis Alfonſi. poſtea cepit Alieſyrã. Anno ſequẽti 1348. fuit prima peſtilẽtia in regno Caſtellæ: & cũ rex iſte glorioſus obſideret ciuitatẽ quandã ꝓpe mare, propinatũ fuit ſibi venenũ, & mortu⁹ eſt. ibidẽ nunq̃ poſtea nata fuit herba, vt narrat hiſtoria Hiſpaniæ. ſepult⁹ eſt ĩ eccleſia maiori Cordubeñ. cũ regnaſſet annis xl. Petr⁹ fili⁹ eiuſdẽ ſucceſſit, vir ſanguinũ & amic⁹ Saracenoꝝ. quẽ occidit rex Henricus II. & ſucceſſit ei ĩ regno. Hẽricus II. rex Caſtellæ morit, cũ regnaſſet 14. annis. Iohãnes fili⁹ eius illi ſucceſſit primus ĩ ordine, hic etiã nihil famoſũ fecit cõtra Saracenos. intrauit regnũ Caſtellæ dux de Albencaſtre cũ vxore filia regis Petri, intrauit & cum eo rex Portugalliæ, ſecuta eſt pax, qa tradita fuit ĩ vxorẽ dña Catharina filia ꝓdicti ducis, infanti Hẽrico filio regis Iohãnis, q rex cecidit in cãpo de eq̃, & equua ſup eum cadens interficit, anno regni ſui 12. Hẽricua II. illi ſucceſſit, cũ eſſet 9. annoꝝ, ſub q̃ Chriſtiani vicerũt Saracenos, cæſis pene 2. millibua. regnauit 17. annis, & mortuus eſt. Fuit deuotiſſimus princeps & iuſtus. Iohãnes 2. illi ſucceſſit, puer erat, habebat aũt fratrẽ. Eo tẽpore Iohãnes rex Portugalliæ⁹ Ceptã ciuitatẽ Mauroꝝ in ſuã poteſtatẽ redegit, quã hodie Chriani tenẽt. Iohãnes Hiſpaniæ rex, regi Granatæ multa dãna intulit. regnauit annis 48. ſepultua in monaſterio Carthuſieñ. de Miraflores. reliquit duos filios Hẽricum & Fernãdum. Hẽricus ſucceſſit, q paruo tẽpore regnãs, obijt. reliqt aũt filiũ Iohãnem puerulũ, cui Fernãdus patruus tutor datus, regni adminiſtrationẽ nõ ſegniter geſſit: ſed ſtatim cõtra Mauꝝ Granatæ bellũ iniẽs, puero tributariũ fecit. Inter hæc Martinus Siciliæ rex morit, & paulopoſt pater eius, rex citerioris Hiſpaniæ ſeu Aragoniæ Martinus obijt. vnde factũ eſt, ꝙ Hiſpani Fernãdum apud Valẽtiam vrbẽ citerioris Hiſpaniæ regẽ declarãt, à tribus ordinib. electũ, procerꝝ ſ. ſacerdotũ, & plebis. Hic Fernãdus Baleariũ inſulas & Sardiniã ſimul acqſiuit, & ſic factus eſt triũ regnoꝝ rex, hic etiã filiã vnicã Iohãni nepoti ſuo vxorẽ dat, regi ſ. vlterioris Hiſpaniæ, quẽ & adultum in regnũ ſtabiliuit. Moriẽs Fernãdus, q̃tuor mares reliquit, Alfonſum regni ſucceſſorẽ, Iohãnem Luſitaniæ regẽ, Hẽricum S. Iacobi magiſtrũ, & Petrũ natu minimũ. Iohãnes rex Hiſpaniæ habuit filiũ Hẽricum noĩe, & filiã Elizabeth. hic Hẽric⁹ rex vnã cũ vxore ſua & filijs, interfectus eſt ab Eduardo rege Angloꝝ. ſola Elizabeth ſupſtes re-

remāſit,quā Ferdinādus Iohānis Aragōiæ regis filius vxorē duxit,adhuc patre Iohā-
ne viuēte,deiñ deficiēte p̄re,Ferdinādus vlterioris Hiſpaniæ ſimulq́; citerioris,hoc eſt,
Aragōiæ,Nauariæ,Siciliæ,Balearių ac Sardiniæ tandē regna obtinuit,& cū Chr̄ianiſ-
ſim⁹ rex cenſeaẗ,& regnoꝝ potētia,cōſilijs,magnanimitate cūctos Chr̄ianoꝝ princi-
pes excellat,fidei zelo ſuccēſus,anno dñi 1480. cōtra Granatæ regē bellū terra mariq́;
ꝑ 6.annos cōtinuauit,& multa de regno Granatæ ſuo regno adiecit.Ferdinandus iſte
rex Chr̄ianiſſ.vnà cū regina Elizabeth vxore ſua,poſt multas ingētesq́; clades Mauris
illatas ac munitiſſima oppida Granatæ vi capta, Granatæ regē anno ſalutis 1492.ad
deditionē cōpulit,omeq́; Mauroꝝ impiū in Hiſpanijs eſſe deſijt. Nati ſunt illis fili⁹ &
duæ filię.filius duxit Margaritā Maximiliani Ro.imꝑatoris filiā,q tñ pauco tēpore vi
xit,& ſic vſq; ad p̄ſens dña Margarita vidua remāſit, vnā vero ex filiabus Ferdinādi re
gia,duxit in vxorē Philippus archidux Auſtriæ & Burgūdiæ dux &c.imꝑatoris Maxi
miliani filius,q plures genuerūt liberos. Natio,vt refert Pōp. Lætus,Lōgobardoꝝ — [Longobardoꝝ origo.]
fuit Germanica,q̄ ex Cimbrica peninſula ad quærēdas ſedes ꝓfecta erat,& nō ſtatim
cepit arma.fere triēnio poſt,cū vxoribus,liberis & omi ſupellectile Italiā petierūt. nu
merus fuit CC.milliū ſub rege eoꝝ Alboino,q ad inuitationē Narſetis,ſubactā ac do
mitā Italiā in potentatus diuiſere.tenuerūt annis 204.Hæc ille. Quia ſupra de Lōgo-
bardis mētio facta eſt ſemel & bis,ac inferi⁹ multa de his veniūt dicēda*:Septētriona
lis plaga quāto lōgius eſt ab ardore ſolis,tāto ſæuiorea hoīes ſemꝑ habuit,& eo aptior
ad multiplicādas gentes. vnde fit vt tāta multitudo in ea plaga naſcaẗ,q̄ ibi viuere nō
poſſit.Ex eiſdē partibus exierūt Gepidæ,Rhugi,Vandali,*Eruli, Hunni, Turcilingi,
*Vuinuli.i.Lombardi. Eſt inſula in ſeptētrionalis parte Oceani Scādia dicta,q̄ apud — [Scandia.]
alios Scādinaria,Scāzia & Scādinauia legiẗ:q̄ vt quidā dicūt, nō eſt in Oceano,ſed ꝓ
pter planitiē eius vndæ maris exæſtuantes,circūdant eā. in hac eñ dū mult⁹ populus
excreuiſſet,ita vt i ea habitare nō poſſet,cōſilio inito,in tres partes ſe diuiſerūt:q̄litūq;
eſt ꝑ ſortis diuinatiōem,q̄ pars ex illis patriā relinqueret. Igiẗ illa pars quā ſors iube-
bat exire,ordinauit ſuꝑ ſe duces fratres duos,Ibor & Aionē, corpore valentiores,q̄ꝝ
mater Gābara erat prudentiſſ.Oſculātes ergo parētes & amicos,exiuerūt & in *Stor
nigā veniētes,aliq̄t annis ibi ſederūt.Illo tēpore Ambri & Aſſi duces Vādaloꝝ,man-
dauerūt Vuinulis,q & Lōgobardi, vt aut tributa darent, aut ad pugnā ſe p̄pararent.
tunc duces Vuinuloꝝ diffinierūt,melius eſſe vel pugnando mori,q̄ tributis ſubijci.re-
nūciant Vādalis ſe ad pugnā paratos.Cōmiſſo vero p̄lio,Vuinuli ꝓ libertate pugnan
tes,victoriam habuerūt. ſed poſtea fame cruciati, de ꝓuincia *Storinga exeūt,& vene
runt in Maringā.mortuis tū ducibus eoꝝ Ibor & Aione,Vuinuli Agelmundū regem — [Agelmūd⁹]
eligūt,q fuit filius Aionis de gēte Turingoꝝ.His tēporibus meretrix vno partu 7. fili — [I.rex Lōgo]
os gñauit,& in piſcinā proiecit.quā forte Agelmūdus p̄teriens,vidit infantulos.haſtā — [bardoꝝ.]
miſit,eos huc illucq́; reuoluit,q̄ꝝ vnus ap̄phendit haſtā regis, & ſic eū rex de aq̄ leua-
uit,& Lamiſſo ei nomē impoſuit,qa eoꝝ lingua aq̄ lama dicebaẗ.hic cum creuiſſet,fa
ctus eſt pugnator fortiſſim⁹ & ſapiētiſſimus,ita ꝙ poſt Agelmundū regnauerit. Poſt — [Lamiſſo vel]
hūc ſucceſſit Lethus vel Tethus,quē ſequebaẗ Childioch vel Hildooch filius. hoc de — [Lamuſius]
functo,regnauit Godeoch,alij Gludeoch.deiñ Calpho,apud alios Claffo & Daphō, — [II.rex.]
poſt hūc Tado vel Tatho vel Tacchon.Eo tunc egreſſi ſunt de Rhugoꝝ patria,habi- — [Lethus III.]
tauerūt in plano cāpo,vulgo Feld,in q̄ loco pugna habita eſt inter Tadonē & Rodol
fum regē Eruloꝝ.cauſa fuit,ꝙ frater Rodolfi inuitatus ad Tadonem ꝓ pace, deriſus
eſt à filia regis,qa ſtatura puſillus erat.q̄d cū ille ad iniuriā traheret,inſidijs filiæ Tado
nis occiſus eſt.illud vbi audiuit Rodolfus,rupit pacē,& Tadoni pugnā indixit.venien
tes ad locū pugnæ,rex Rodolfus de ſuis cōfidens,q nudi ſola femoralia habentes, pu — [Erulorum]
gnabāt,ipſe pugna inita ad tabulā luſit.Tandē victi ſunt Eruli,q̄ audito rex p̄territus, — [ſtrages.]
neſciuit qd faceret. Tūc Lōgobardi ſuꝑuenientes, regem & oēs q cū eo erant,occide
runt.Lōgobardi itaq; victores p̄dam inter ſe diuiſerūt, & Tado vexillū & galeam Ro
dolfi regis accepit,quam poſtea in bello ſemꝑ portauit. Ex eo tēpore Eruli humiliati
ſunt,vt regē nō haberent.Lōgobardi ex hoc diuites facti,cœperūt pugnas vltro quæ
rere,& gloriam ac virtutem ſuam extendere. poſtea Tado à filio fratris ſui eſt occiſus,
Vuacho nomine.Tadonis filius Hildegis,ab eodem victus,fugit ad Gepidas,pro qua
cauſa Lōgobardi cū Gepidis inimicitias habuere. Vuacho tres habuit vxores, primā
Ranigūdam filiam regis Turingoꝝ, deinde Auſtrigoſam filiam regis Gepidaꝝ, de q̄ — [Mos regū]
duas filias habuit,Vuiſelgaidam quam Theodorico regi Francorum tradidit,Vual- — [Lombardō]
tiadam alteram tradit Cuſabaldo Francorū regi: tertiam vxorem habuit Vuacho Sa — [rum.]
lingam filiam regis Eruloꝝ,de qua gñauit Vualtheꝝ vel Vualtarich, q poſtea regna
uit annis ſeptē.Poſt hunc regnauit nonus rex Andoin,qui primum Longobardos in

Pannoniã duxit. hic de vxore Rodelinda habuit filiũ Alboin fortem & aſtutũ. Gepidis poſtea cũ Lõgobardis rixã habẽtibus, pugna facta eſt, in q̃ Alboinus filius Andoin, & Turiſmũdus filius regis Gepidaꝝ, ſibi inuicẽ obuiabãt. ſed Alboinus Turiſmundum ꝑemit, q̃ mortuo, Gepidæ fugiũt, & in fuga multi obterunt. Victoria potiti Longobardi, rogãt regẽ, vt filiũ ſuũ Alboinũ ſecũ ad menſam ſedere iuberet, q̃bus rex Andoin: Vos ſcitis cõſuetudinẽ apud nos eſſe, vt filius regis cũ patre ſuo ante nõ prandeat, q̃ ab extraneo rege arma recipiat. Hoc audiens Alboinus, ſumpſit ſecũ xl. iuuenes,

Turiſindus rex Gepid. & perexit ad Turiſindũ regem Gepidaꝝ, cuius filiũ interfecit, & dum illic ſederet ad menſam, Turiſindus rex alta traxit ſuſpiria, ꝓpter interfectoris filij p̃ſentiam. q̃ intellecto, alter fili⁹ regis cœpit iniuriari Lõgobardis, & q̃a faſciolas albas habebãt in cruribus, deridebat eos, dicens: Tibias habetis albas vt iumẽta. cui vnus ex Lõgobardis: Perge in campũ, & videbis q̃les derides: ibi & inuenies oſſa fratris tui diſperſa. Gepidæ de tam manifeſta iniuria vindicare ſe parant, cõtra vero Lõgobardi arma ſumũt. q̃d videns rex, ſurgit e menſa: in mediũ illoꝝ ſe miſit, & ſuos ab ira cõpeſcuit, dixitq́ꝫ: Nõ eſt illa victoria adeo placita, cũ quis in domũ inimicũ etiam ſuſceptũ occiderit. & ſic pace facta, læti cõuiuiũ ineũt. q̃ cõpleto, Turiſind⁹ rex tollẽs arma filij ſui Turiſmũ

Alboin⁹ rex Lõgobard. di, tradidit ea Alboino, & ſaluũ dimiſit. q̃ reuerſus in patriã, cõuiua patris factus eſt. & auditis q̃ facta ſunt, laudabat Alboinus ꝓ audacia, & Turiſindus ꝓ fide maxima. Igit mortuo Andoin, filius eius Alboinus regnũ ſuſcepit, qui cũ eſſet noĩatiſſimus & fortis, Lotharius rex Francoꝝ filiã ſuã noĩe Goltſundã, dedit ei in cõiugiũ, ex q̃ filiã ſuſcepit Alſuindã. Interea mortuus eſt rex Turiſindus, & regnũ accepit Chunimũdus: qui cũ vellet vindicare iniurias Gepidaꝝ, rupit pacẽ cũ Lõgobardis. Eo tũc Alboinus fecit firmã pacẽ cũ Auaribus, qui primũ Hunni vocabãtur, reliquiæ Attilæ à Gepidis victæ, qui tñ rege Zeliorbe, cum xx. Hunnoꝝ millibus, bello q̃d Iuſtinianus contra Parthos feliciter geſſit, Coſdroę Parthoꝝ regi aduerſus Rom. auxiliũ tulere. ſed Coſdroas illos Hunnos tanq̃ ſuſpectos, vt qui ab imꝑatore Ro. munera accepiſſent, incautos maxima oppreſſit clade, q̃ clades ſuꝑ alias acceptas effecit, vt Hunni qui ſuꝑfuerãt, nomen antea glorioſum exoſi, ſeſe ab Auario qui ſucceſſerat Zeliorbi regi, Auares nũcu

Bauaria vnde dicta. pauerint: qui quidẽ tanq̃ à cætera barbarie ꝓfugi, relictis Pannonijs, in Noricũ receſſerũt. vnde factum eſt, vt ꝓuincia Noricoꝝ ab Auaribus, addita litera B, Bauaria fit dicta. Ea aũt ꝓuincia habuit ab oriente Pannoniã, ab occidente Sueuiam, à meridie Italiam, à ſeptentrione Danubiũ. ſed eam Bauariæ partem, quæ ꝑtinebat ad Italiam, Auſtraſii ante aliq̃t annos occupatã nunc tenent, ſimul Auſtriam cum alijs partibus eius prouinciæ appellatam. Strabo tñ à Boijs, qui eam terram coluerũt, Italia relicta, *Boioriam potius appellari velle videtur. Cum aũt Childebertus & Lotharius fratres, ac Theodobertus nepos Francoꝝ reges, vſq; ad Bauarię & Auſtrię fines ditionẽ protuliſſent, Auares adducti illoꝝ precib⁹, cũ Lõgobardis cõtra Gepidas bellũ accepe. ſed cũ Gepidæ cõtra Alboinũ pergerent, Auares ſtatim in terras eoꝝ Pannoniam ſuꝑiorem intrauerũt, hac de cauſa Chunimũdus cœpit orare ſuos, vt primũ cum Lõgobardis pugnarent, & poſtea ad expellendos Auares redirent. inito itaq; prælio Alboinus occidit Chunimundũ, & ex capite eius poſtea fecit ſcyphum, ac filiam eius Roſimundam cum multitudine viroꝝ & mulieꝝ abduxit captiuam, & ſic Gepidę deleti ſunt, vt

Pelagi⁹ moritur. ab eo tẽpore iam de ſuis regẽ nõ haberent. deinde mortua Goltſuinda filia Lotharij, Alboinus ad interitũ ſuum duxit vxorẽ Roſimundã, vt dicetur infra. Tẽporibus illis, hoc eſt, anno dñi 584. Pelagius papa cum ſediſſet 12. annis, morit, & in baſilica B.

Miracula de Iudæis. Petri ſepelit. Circa q̃ tẽpora quidã Iudæus cũ alijs pueris Chriſtianoꝝ cõmunionem accepit. q̃propter pater eius indignatus, eũ in fornacẽ ardentẽ ꝓiecit, ſed illæſus exiuit, dicẽs: Mulier illa q̃ in eccleſia eſt depicta, pueꝝ tenẽs in vlnis, pallio ſuo ignẽ excuſſit. Item Iudęus q̃dam hoc in tẽpore imaginẽ crucifixi telo trãſfixit occulte, & ſanguis exiuit, Iudæũq́ꝫ tinxit. Chriſtiani hoc cõperto, ipſum lapidib⁹ cõtinuo obruerũt. Mons magn⁹ in Gallia mugitũ dedit, & diſciſſus ab alio eſt mõte. cũ hoĩbusq́ꝫ & eccleſiis ĩ Rhodanũ cecidiſſe fert hoc in tpe. Anno itaq; eodẽ, defuncto Pelagio, Iohãnes III. eligit, ſedit annis 12. hic Iohãnes reſtaurauit cœmeteria martyꝝ, & eccleſiã B. apoſtoloꝝ Philippi & Iacobi. Eodẽ anno Iuſtinianus obijt, qui iuſtiſſim⁹ princeps fuit, & Rom. imꝑium reparauit. nam per Beliſariũ Perſas debellauit, Aphricã liberauit de manibus Vandaloꝝ, Italiam de manibus Gotthoꝝ per Narſetem. Beliſarius autem iuſſu Iuſtiniani duo hoſpitalia Romæ ex ſpolijs Maurorum & Africæ erexit, ad hæc multa alia munera S. Petro donauit, inter quę crux aurea gemmis ornata. Anno deĩñ dñi

Iuſtinus imꝑator 58. 565. vrbis autem conditæ 1366. Iuſtinus iunior, Iuſtiniani nepos, genere Thrax, monarchiam accepit, & xi. annis regnauit, habens vxorẽ noĩe Sophiã, coronatus eſt ipſe cũ

Au-

Auguſta ab Eutychio patriarcha,& certe Iuſtiniano in nulla re ſimilis fuit, auarus,im probus, rapax, deoꝝ atq; hoim cõtemptor habitus eſt. Hãc ob rem cũtotus auaritiæ & cupiditati inhæreret,libidine habẽdi in inſaniã vertit,cuius vxor Sophia imperium vſq; ad Tiberij ſecũdi tẽpora gubernauit. Per idem tempus miſit Iuſtinus Iulianũ magiſtrum ad Arethã regem Indoꝝ. Enarrabat Iulianus cũ rediſſet,ꝙ Aretha rex quãdo eum ſuſcepit,nudus eſſet,habẽs in lumbis cincturã & linea veſtimenta auro contexta. Circa vẽtrem vero portabat veſtimẽta ſciſſa, margaritis ꝑcioſis cõſerta, habẽs in brachijs quinos circulos,& aureas armillas in manibus,in capite aũt pãnum gemmatum, habentem ex vtroq; ligamẽto fibulas quatuor,& in collo torquem aureũ:& ſtabat ſuper excelſum ſoliũ velatũ petalis aureis,ſtansq; deſup ferebat ſcutũ paruiſſimũ deauratum,& duas lanceolas aureas:& ſenatus eius oĩs aderat cũ armis,canentes modulatiões muſicas. Introductus ergo legatus Ro. cũ adoraſſet, iuſſus eſt ab eo erigi,& adduci ad ſe. Cũ aũt accepiſſet impatoris * ſacrũ,oſculatus eſt ſignaculũ, ſuſceptis donis gauiſus eſt valde. Porro cum legiſſet epl'am,inuenit vt ſe armaret cõtra regem Perſaꝝ, & eius regnum vaſtaret,quod protinus fecit,tenensq; caput Iuliani,dedit ei pacis oſculum, dimiſitq; eũ multis donatũ munerib'. Narſes aũt patrici' erat vir ſapiẽtiſſimus ,in fide Chr̃i catholicus,in pauperes largus,recuperator eccleſiaꝝ,in vigilijs & orõnibus aſſiduis,in tm̃ vt victoriã magis credat orõne obtinuiſſe,q̃ armis. Hic quũ ſuperata gente Gotthoꝝ,Italiã iam per multa tpa ſecurã tenuiſſet,Ro. per inuidiã accuſationẽ aduerſus eum direxerũt Iuſtino Auguſto in ſui imperij initio,ſed & Sophiæ vxori eius, dicẽtes:Melius eſſet nobis ſeruire Gotthis,q̃ Græcis,vbi Narſes caſtratus imperat, & nos ſeruitio ꝓmit,& modo ſanctiſſimus princeps hoc neſcit. Aut igit libera nos de manu eius,aut certe ciuitatẽ Romanã & noſmetipſos gẽtibus tradem'. Audiẽs hæc Narſes, ſcripſit ad Auguſtũ: Si male feci cũ Ro. male inueniã. Sed Auguſtus ira cõmotus,in Italiã miſit Longinũ Narſeti ſucceſſorẽ. Sophia quoq; Auguſta inter alia verba Ro. ſcripſit de eo:Ponã illũ caſtratũ in gynæcio,vt penſa diſtribuat ancillis,& cũ eis filet. Ad quæ Narſes fertur reſpõdiſſe: Talẽ eidẽ ordiar telam, vt q̃diu vixerit ipſa Sophia, non poſſit ꝑtexere.& q̃primũ Longinũ in Italiam venire intellexit,ſeceſſit Neapolim vrbẽ optime de ſe meritã. Ea in vrbe cũ aliquot fuiſſet menſes,ad Alboinũ regẽ Lõgobardoꝝ ſibi amiciſſimũ miſit,ſuadẽs vt Pannoniã, ꝙ vſu antea cõpertũ erat,ſemp nouis barbaroꝝ incurſibus expoſitã,linqueret:gẽtem Longobardã traduceret in Italiã, terrã oĩm orbis terraꝝ primariã,& cuius poſſeſſio illos etiã nolentes ad imperiũ ſublimaret. Intelligẽs hæc Iohannes vrbis Romæ epũs,q merita Narſetis de Italia vrbeq; Roma nouerat,ſenſit ingratiſſimũ & ſimul periculoſum,talem virũ ſpernere. Acceſſit Neapolim,& à Narſete viro oĩm mitiſſimo facile q̃d voluit impetrauit. Venerũt nãq; ambo Romã,& pplus Ro. honores Narſeti cupiẽs meritos exhibere,eũ & Baſiliũ gentis patriciæ Romanũ,cõſules declarauit. vnde & tũc conatus eſt ſecreto Narſes p nuncios & epl'as Alboino pſuadere,vt ſeſe in Pãnonia retineret,ſed tarde venit. Per id tẽpus S. Medardus & S. Gildaledus gemelli frẽs,vna die legunt geniti, vna die ad ſcholas miſſi,vna die presbyteri ordinati,vna die epi conſecrati,& ambo vna die defuncti.

Iulianus magiſter.

Arethæ regis ornatus.

Ro. Narſetẽ accuſant.

Narſes Alboinũ in Italiam allicit.

S. Medard' S. Childaledus.

Anno ſalutis noſtræ 552. cũ iam Clodomir, Theodoricus,ac liberi eius deceſſiſſent, Childebertus vaſtatis agris Campaniæ,morit:& qa liberis carebat,oĩa ad Clotariũ ꝑuenerũt. habuit aũt Clotarius inter cæteros filios vnũ,Craniũ dictũ, de vxore Cuſenna,q Pictauis grandẽ cõtra patrẽ cõiurationẽ fecit. Id ſentiẽs pater,eum pſequit,quẽ filius in Britãnia fugit cũ vxore & liberis. fit bellũ ingens,& pugna cõmiſſa,cæſis multis Britonibus,Cranius cũ vxore & liberis capit:Craniũ pater in ſcãno p lictorẽ alligatũ, cremari cũ vxore & liberis duobus iuſſit. Cranio merita pœna affecto, pater accepti à Deo beneficij memor,in Franciã reuertẽs,ad diui Martini ſepulchrũ ſe cõtulit,muneribusq; tẽplo placato,petit ꝑteritæ ætatis ſibi offenſas dimitti. nec mora, Sueſſionẽ repetit,moxq; ad feras venãdas animũ intẽdit,vbi dum curſu clamoreq; ſupra q̃ rege dignum eſt,curioſius oblectat,morbũ cõtrahit,quo languore cũ annos vnum & qnquaginta imperaſſet,abſumptus eſt, aſſiſtẽtibus q̃tuor filijs,Ariperto,Gontranio,Chilperico atq; Sigiberto,q funus proſequentes,regio more Sueſſionum in ciuitate ſepeliunt.

Crani' Clotarij filius.

Anno ſalutis noſtræ 563. filij Clotarij regnum diuidunt.* Theoberto, ꝙ prior natu eſſet,Pariſioꝝ regnum,Gontranio Aurelianoꝝ,Metenſium Sigiberto obuenit,Chilpericus Sueſſionum adeptus eſt. Theobertus q & Aripertus, nulla re inſignior, quàm ꝙ' Machoueæ & Merofidis ſtupro,quos Nigebrida eius vxor ſeruitio habebat,quaꝝ gratia Nigebridam abiecit,nec pellices deſeruit,licet à pontifice Germano admonitus & execratus eſſet. Verum paucis diebus vtraq; vnà cum filio quem altera ediderat, repentino obitu perierunt, ſed nec diu ſuperſtes Theobertus fuit. Sigibertus vero rex

Diuiſio regni Frãciæ.

Aripertus rex.

duxit vxorē Brunechildē filiā regis Hiſpaniæ,puellā pulchrā & ingenioſam.& q̃a Ariana erat,in noīe S. Trinitatis eā baptizari curauit,ex q̃ filiū ſuſcepit Childebertū.Eo

Sigibertus rex.

Gontranius rex.

tēpore S.Colūbanus ad Sigibertū venit. Gōtranius aūt quanq̃ benignior natura fuerit,petulātia tñ atq; libidine Theoberto nō diſſimilis erat.Nā p̃ter virgines ꝓſtitutas, alienas etiā nuptias,ſpretis legitimis vxoribus,inqnauit. Ita ſcribit Robertus, de q̃ tñ in ſequēti gñatione aliud videbis. Chilpicus vero rex duxit Andouerā vxorē, q̃ pepit ei tres filios. duxit & alias nōnullas. Videns aūt fratrē Sigibertū regali coniugio ſublimatū,ſororē Brunechildis Galſundā in cōiugium petijt,ꝓmittens p legatos, oēs alias vxores ſe dimiſſuræ. q̃ deſpōſata,& cum multis theſauris accepta,cui cum Fredegūdis quædam forma inſigni puella inſeruiret,inſolēs*tñ mulier in Chilperici ſe inſinuauit amorē,regēq; ita blanditijs deprauauit,vt odio habitā Galſundā,non fœderis nuptiarum memor,laqueo per noctis ſilentiū ſtrangularet. Deinde cū Chilpicus in exercitu

Chilperic'.

eſſet cōtra Sueuos fratri auxiliū laturus,& Andouerā vxorē imp̃gnatam domi reliq̃ſſet,illa filiā peperit,erat tum Fredegūdis p̃ſens,curauitq; ꝙ q̃ñ neceſſitas poſceret Andouerā ꝓpriam filiā de baptiſmo leuare,redeunte aūt rege,ait Fredegūdis: Nō licet te decætero Andouerā habere vxorē, quia impedimentū cognationis interuenit. filiam em̃ ꝓpriam de ſacro fonte leuauit.Hæc loquēti Fredegundæ rex ſancte iurat, ſi cōpertum haberet,ſe eam vxoris dignitate donaturū.ingredienti palatiū Chilperico Andouera occurrit,cōgratulans ob natā filiam.At rex exulceratus animo: Abi,inq̃t,impudens mulier,quæ tua me inſipientia à tuis nuptijs excluſiſti.nec multo poſt, pōtificem q baptizaſſet,ire in exilium iubet, Andoueram vero vnà cum filia intra eccleſiæ ſepta vitā agere cōpulit,deſignatis quātum ad annuū alimentū ſatis eſſet.pellicē mox Fredegundā in ſuis ambitioſis malis vxorē accepit. Deinde Chilpericus Sigibertū fratrem

Chilperic' Sigibertum perſequit.

p̃ſecutus eſt,& irruentibus in eū,Cacāno duce,Hunnis, Chilpericus in Rhemos ad Sigibertū ſpectantes incurrit,& in poteſtatē recepit.verū fugatis Hunnis, Sigibertus victor reuertēs,Sueſſionū agrum cepit,Theobertū filium Chilperici captū abducit. Sed non multo poſt interceſſione patris & fide data liberatus eſt, ſed fidem frangens rex, bellū redintegrat,cuius ilico pœnituit.nam inferior factus, conditiones pacis quas Sigibertus voluiſſet,accepit.Clodoueus Chilpici filius ſimiliter Sigibertū dānificat,ſed mox repellit.bellū poſtea Chilpericus,Sigiberto mouet infeſtis ſignis.q̃ pacato,nonnulli partiū Chilperici ad Sigibertū deficiunt.hac re p nunciū accepta,Chilpericus ſuis deſperans rebus, Tornacū vnà cū Fredegūda & liberis ſe recepit. cognita fratris fuga,Sigibertus fugientē inſequi pergit,ciuitatē milite circundat. eo metu fractum animo regē cum intellexit Fredegunda,vocatos ad ſe clam duos ad negocium prōptos, magnis pollicitatiōibus allicit,in caſtra Sigiberti ſe cōferant,regemq; interimant.re-

Sigiberti interitus.

cepto negocio,ſecuri ſui ſatellites in familiā regis Sigiberti ſe inſinuāt.Sigibertū paulopoſt cōfodiunt.ad regis necē tumultu p caſtra exorto,ſicarij interficiunt. Hæc Robertus Gaguinus.Alij ſcribūt ꝙ poſt multa ſtrenue facta,de q̃bus in gñatione ſequenti,p Sigibertū Chilpericus cōtra imperatorē exercitū vſq; ad Rhenum duxit.Sigibertus hoc vidēs,aſſumptis gētibus q̃ ſunt vltra Rhenū,Chilpericū fratrem cū Fredegunda & filio vſq; Tornacū fugauit,& fecit vt Frāci ſuæ partis eū regē eligerēt. ſed cū Pariſiis cum exercitu cōtra S.Germani monita ad perſequendū fratrē exiret,Fredegunda ſolita fraude duos ſubornauit,q venīētes ad Sigibertū,& cū eo amice loquentes,incautū occiderūt,vbi & ipſi occiſi ſunt.ita moritꝰ rex per inſidias fœīæ,q multa peregit ſtrenue,vt in ſequēti dicet gñatione,dum regnaſſet annis 15. At fratris obſeq̃is debita

Brunechildis in exiliū acta.

religione abſolutis,Chilpericus Brunechildem Sigiberti vxorem,quæ filium Childebertum Pariſii habebat,*Rotomagum exulare cogit, recepta ingenti pecunia quæ penes eam erat.Cauſa exilij fuit,ꝙ Childebertum filium,ne in Chilperici poteſtatē perueniret,Gundebaldi ducis miniſterio fune per feneſtrā miſſo,ad Meteſes deferri mandauerat. Meroueus filius Chilperici Brunechildem duxit vxorem: qua re indignatus

Meroueus.

Chilpericus,filium renitentē à Brunechilde Pariſium abducit,quem haud multo poſt Fredegunda,conſentiente patre, occidit. reliqui filij omnes ſunt mortui, puta Chilperici.Chilpericus multa poſt in Childebertum machinatus eſt, ſed fruſtratus. Natus eſt poſt hæc Chilperico ex Fredegūda *Clotharius, cuius exortū tāta lætitia Chilpicus excepit,vt recludi ergaſtula & cuſtodias laxari,emiſſis inde vinctis, mādauerit.

GENERATIO XX.

VEnerunt aūt in Italiam Longobardi,rege eorū Alboino duce,anno dñi 570.ab vrbe vero cōdita 1321.in q̃ vigeſima incepit gñatio. Tūc aūt ſeu paulo ante p Italiā apparuerūt ſigna in cœlo, ſ.igneæ acies,ſanguinē humanū,q poſtmodū effuſus

ſus eſt, ſignificãtes,& de veſtibus quorundã verus ſanguis effluxit, dom⁹ etiã cuiuſdã adſp
ſa ſanguine apparuit,& ſigna in vaſis quæ nõ potuerũt ablui. tantæ etiã pluuiæ inun-
dauerunt, vt humiliora loca plurima ſubmergerẽt. Alboinus itaq; in Italiam à Nar-
ſete inuitatus, licet pœnia Narſes ductus, dehortaretur,non deſtitit,ſed oĩno proficiſci
Alboin⁹ Lõgobardorũ rex.
conſtituit. magna tamẽ vſus eſt prudẽtia. Nam relinquere volens Pannoniã, ne ſi ali-
qua ingrueret neceſſitas, ſibi præcluderet reditus, illam Hunnis nunc amicis cõceſſit
precario inhabitandã. qui Hunni(vt ſupra dictũ eſt) Attilæ reliquiæ, multa acceperũt
incõmoda,& tandẽ præter ſpem vel ſuã vel eius q conceſſit, Alboini ſedes ſunt nacti,
in quibus ab eo tpe in noſtrã vſq; ætatẽ floruerũt, nullatenus inferiores vel gloria vel di
uitijs alicui gentiũ Scytharũ. In hoc vero feliciores, q ſoli ex oĩbus prouinciæ quã ob-
tinuerunt, ſuum dedere nomẽ. Pro Pannonia enim poſtea Hungariã eſſe dictã,⁴ vt Blon
dus vult. Pius vero ait Hungaros adhuc in vlteriori Scythia eſſe, quorũ filij in Panno-
niã venere,& Hungariã à ſe noĩauere. Nec vero Alboinus reditui ſolũ proſpexit, ſed
violẽtiæ cauit. nã vt munitior iret in Italiã, 20. millia Saxonũ amicos ſibi adiũxit, q oẽs
vxores filioſq; cũ ſupellectili carris impoſitos duxere: inſup ad ſœt⁹ ſuſcipiẽdos equa-
rum boumq; armẽta, ac innumerã aĩaliũ multitudinẽ cibo mortaliũ ſuffecturã. Fuit ve
ro ea migratio, populis alijs etiã accõmoda. Clotarius nãq; & Sigibert⁹ reges Frãcorũ,
Sueuos ad Rhenũ ſedẽtes, in deſerta à pdictis Saxonibus loca Germaniæ trãſtulerũt, q
Sueui in Saxonia.
nec illos, nihil mali de ſe meritos, delere vellẽt, neq; in Galliarũ partibus ſibi vicinis co-
aleſcere æquanimiter tolerabãt. Decedẽtes igit Longobardi Pãnonia, p Noricũ, quæ
prius Bauaria, nũc aũt dicit Auſtria, puenere Liburniã. dicta prouincia Forijuij, oppi-
Longobardi Italiã ingrediũtur.
doq; Foroliuio cũ ipſa prouincia p incolarũ deditionẽ potiti, ad Plauẽ fluuium cõſede
runt. Tunc Siſulfum nepotẽ ſuũ Alboinus Foroliuio præfecit ducẽ. Præerat tunc eccle
ſiæ Aquileiẽſi Paulus patriarcha. Is muro vrbis diffiſus, cũ clero ſanctorumq; reliquijs
& ſacra ſupellectile migrauit in inſulã. Præerat etiã Taruiſinæ eccleſiæ Felix epũs, vir vi
ta integer & doctus. Is ciues ſuos Alboino regi recõciliauit. Eo tpe Longinus impera-
roris legatus apud Rauẽnam manẽs, Cæſareã muniuit,& Venetis vrbibus præſidia im
poſuit. Nõ erãt tunc in Italia armatorũ copiæ, ſed vrbes à ſuis magiſtratibus regebant.
Cœperũt aũt tunc vrbs Roma & Italia nouã habere gubernatiõis formam, ex qua di-
gnitatẽ, gloriã & apud orbẽ terrarũ timorẽ magis amiſerũt, q̃ oĩbus ex illis calamitati-
bus, quæ eos centũ & ſexaginta annos attriuere, atq; aliqñ Romã fecerãt relinqui feris
habitandã. Longinus nãq; nouũ in Italiã introduxit dignitatis nomẽ, Exarchatus Ita-
Exarchatus origo.
liæ, id eſt, ſummus magiſtratus. & Rauẽnæ ſe continẽs, nunq̃ iuit ad vrbẽ Romã. In ad-
miniſtratiõe vero Italiæ & vrbiũ hunc primus ſeruauit morẽ, vt nõ prouinciæ aut re-
gioni pẽſſet pſes, ſed ſingulę vrbes à ſingulis regerent magiſtratibus, quos appellauit du-
ces. parẽ itaq; faciẽs vrbẽ Romã alijs vrbibus vel oppidis, hac vna in re illã honorauit,
Duces.
q impoſitũ tũc magiſtratũ, pſidẽ appellauit: ſed q ſucceſſerũt, ſunt appellati duces, vt
poſtea p multos annos ſic Romanus appellaret ducatus, ſicut Narnieñs, Spoletanuſq;
Præſes.
eſt dictus. Neq; poſt Narſetem & Baſiliũ, vel cõſules Roma habuit, vel ſenatũ legitime
coactũ, ſed duce Græculo hoĩe, quẽ exarchus ex Rauẽna mittebat, res Romana p mul-
ta tpa adminiſtrata eſt. Profectus inde à Plaue fluuio Alboinus, vrbes Longini pſidio
firmatas declinauit,& primã Venetæ regionis vrbẽ adijt Vincentiã, qua,& paulo poſt
Alboini ſucceſſus.
Verona, dedẽtibus ſe populis, potitus, nullos habuit labores in capiẽdis cæteris vel vr-
bibus vel oppidis Venetæ regionis. Deinde Mediolanũ duxit, eamq; vrbem deditam,
Honorati epi ſuaſionibus, breui capit. Sperauit enim Honoratus hoc modo ſæuitiã bar-
barorũ mitigari, ſed contrariũ euenit. Deinde Genuam ſe contulit. Sed ea dimiſſa, con
tra Papiã caſtra poſuit, cui vrbi Longinus quicqd habebat egregij militis, pſidio im-
poſuerat. Ea tẽpeſtate fames vniuerſam fatigauit Italiã, vt populi vltro ſe dedentes, ci-
bum quærerẽt. Relicta igit parte exercitus ad Papiæ oppugnationẽ, reliquos miſit ad Ita
liã inuadẽdã. ducta vero eſt primũ in Hetruriã expeditio,& vrbes oppidaq; capta ma-
iori vaſtauerũt crudelitate Longobardi, q̃ ante aut poſtea alias afflixerint regiones Ita
liæ. deinde Ariminũ ceperũt. Roma tũc ſuſtẽtata eſt, miſſo p Iuſtinũ ex Africa frumẽto,
& pariter oppida quæ in fide manſerũt, adiuta ſunt. Alboinus Papiã triẽnio obſeſſam
capit. vouerat aũt oẽs Chrĩanos gladio ſe peremturũ. licet enim tunc Longobardi ba-
ptizati eſſent, idola tamẽ colebãt ac ſimulacra viperæ venerabant vt deũ, à quo errore
B. Barbarius Beneuentanus epus eos amouit, & dictũ viperæ ſimulacrũ in pulcherri-
mum calicẽ cõmutauit. Capto igit Ticino, id eſt, Papia, cũ introiſſet p portã S. Iohãnis
à parte oriẽtis, equus ſup quẽ ſedebat, fixus ſtetit in medio portæ, ita vt nec verberibus
Alboin⁹ Papia potitur.
moueri poſſet. tũc vnus ex Lõgobardis ait regi, Memẽto rex qd vouiſti,& frãge tã di-
rũ votũ,& ingredieris, vere enim Chrĩanus populus eſt in hac ciuitate. renunciauit voto,

ac mutauit mentem,& continuo ſe equus mouit,& ſic ciuitatẽ intrauit. Tunc oĩs populus,data pace,ad eum tãdem cucurrit. Alboinus itaq; omĩ pene Hetruria & Arimino ac ciſalpinæ Galliæ partibus à Bononia Papiam vſq; oĩbus,excepto Brixello,potitas,Veronã ſe cõtulit,in qua vxorem reliq̃t,diſponẽs in ea cõſtituere regni ſedem. Ibi

Patera ex cranio Chunimundi facta.

vero conuiuio exhilaratus,Roſimundã vxorem ea patera bibere cõpellit,quã ex patris ipſius Chunimundi quõdam capite à ſe occiſi, in poculũ redigi ſecit, dixitq; vxori, vt læte biberet cum patre ſuo. Inſedit hæc iniuria mulieri; atq; vlciſci ſtatuit. Helmechildus erat Longobardus forma præſtãs,& in armis ferox,q puellã in obſequio Roſimũ-

Roſimũdæ machinatio in mortem mariti.

dæ inſiſtẽtem deperibat. q̃d cum nõ ignoraret regina,effecit vt puella ſe illi in cõcubitum daret. Id cum puella recuſaſſet,regina ancillã monuit,vt adoleſcẽtem vocaret clanculum:quo veniẽte, mox abiret. Re vt iuſſerat cõſtituta,induit regina ancillæ veſtes,& in deſignatum concedit locum: venit ad horam adoleſcẽs, ac voluntatẽ adimpleuit. Volentẽ abire interpellat regina,ac detegit ſe nõ eſſe ancillã. Cauſam aũt facinoris expauit. Aut,inquit, regi accuſatus peribis,aut eo obtruncato,Longobardorũ regno,& hoc ipſo amplexu,perpetuo frueris. Tunc vero victus,licet inuitus,tamẽ aggredit ſacinus. Alboinũ quieſcẽtẽ,& ad primũ vulnus reſiſtere conãtem,occidit. eo ad funus ma-

Occidit Alboinus.

ximis Longobardorũ lachrymis elato,anniſa eſt Roſimunda Helmechildum declarare regem. Necdũ vero aſſentire voluerũt Longobardi, ſed aliquãdiu reginæ cõminati,arma in illam cõſtituũt. vnde ſibi timẽs regina,fide publica à Longino habita,quid pecuniarũ & regiæ ſupellectilis habuerat Alboinus, impoſuit nauibus,& Alſuindam filiã ſecum ducẽs,adulterumq;, Atheſi in Padũ ſunt delapſi,& in Adriatico nauigantes,Rauẽnam applicuerũt,vbi à Longino magnis accepti honoribus,aliquot menſes quietiſſimi fuerũt,multa interim machinati,vt Longobardi Italia pellerẽtur. Francorũ aũt reges Longobardorũ ægre ferẽtes potẽtiam,Saxonibus perſuaſerũt,vt relicto Italiæ ſeruitio,in patriam remearẽt: quod Saxones libẽtiſſime amplexi,peregerũt anno 574. vt infra dicetur. quod huc referẽdum eſt. Interea Longinus forma mulieris auriq; cupiditate accenſus, illam pertẽtauit, vt Helmechildum maritũ de medio tolleret, atq; ſibi iungeret,fore vt regnũ Italiæ obtinerẽt. Sperauit,ſi eam habuiſſet vxorẽ, rex fieri Longobardorũ. Præbuit Longino aſſenſum impudiciſſima incõſtanſq; muliercula. Factũ eſt vt quadã die cũ Helmechildus de balneo veniret, illa ſibi poculũ veneno inſectũ porrexit,dicens: Si hoc biberis, magnã ſalutẽ inde cõſequeris. q cum biberet,ac venenũ eſſe ſentiret,appræhenſo gladio,Roſimundã per capillos tenuit,& venenum quod remãſerat,illam bibere coegit,ſicq; diuino iudicio,ambo perierũt veneno.

Mors Iuſtini.

Iuſtinus im͞pator inter hęc octauo imperij ſui anno pedibus cœpit infirmari,qua de re aſſumẽs comitẽ excubitorũ Tiberiũ,adoptauit in filiũ,& ſucceſſorẽ declarauit ſuum:& merito certe,cũ in hoĩe ea ornamẽta eſſent,quæ in optimo principe requiruntur, clemẽtia,iuſtitia,pietas,religio,ſapiẽtia,cõſtantia & ꝑpetua fortitudo. Mortuus eſt deinde Iuſtinus cũ regnaſſet annis 11. in amẽtia,& ſcribũt q̃dam q in hæreſim Pelagianam inciderit,& ideo iuſto Dei iudicio ſenſu perdito,cũ amẽtia vitam finiuerit. Anno igi

Tiberius ij. IMP. 59.

tur dñi 576. vrbis vero cõditæ 1327. Tiberius Cõſtantinus genere Thrax,imperiũ accipiens,coronatus eſt ab Eutychio patriarcha,regnauitq; annis vij. Qui mittens adduxit Anaſtaſiã vxorẽ ſuam,& coronauit eam. in eius coronatiõe acclamatũ eſt: Anaſtaſia, tu vincas,ſalua dñe quos iuſſiſti imperare. Hoc audiẽs Sophia relicta Iuſtini,animo ꝑculſa eſt,neſciebat enĩ q haberet vxorem,volebatq; ipſa nubere Tiberio & manere Augusta. Tiberius iſte cum præeſſet palatio,adhuc viuẽte Iuſtino,& theſaurũ quem male

Tiberij pietas.

cõgregauerat,pauꝑibus diſtribueret,Sophia Auguſta vehemẽter eũ increpaſſe fert,dicens: Quod ego multis annis cõgregaui,tu in modico tp͞e expendis? Cui ille ait: Confido in dño q̃a pecunia nõ deerit regali fiſco. Hic Tiberius cũ primũ imperialẽ coronã accepturus eſſet,eumq; in circo populus iuxta cõſuetudinẽ expectaret,q̃dam aduerſarij inſidias ei parauere,& Iuſtinianũ nepotẽ Iuſtini ſublimare voluerunt. Ille aũt prius loca ſancta ꝑambulauit. Poſtea vocans ad ſe põtificem vrbis Eutychiũ cum cõſulibus cæteriſq; honoratis,palatiũ intrauit:& induẽs ſe purpura,coronamq; ſibi imponẽs,ſedit ſuper ſedẽ imperialẽ,& cum magnis laudibus in gloria regni eſt cõfirmatus. q̃d videntes eius aduerſarij,magna cõfuſiõe ſunt cooperti. Iuſtinianus vero poſt paucos dies veniẽs,proiecit ſe ad pedes eius,& vt grãm eius haberet, xv. cẽtenaria auri dedit ei. Ille vt ſemꝑ fuit patiẽs,ſuſcepit eum, & iuſſit in palatio ſemꝑ manere. Exeunte aũt Tiberio,vt per 30. dies iocundaret cum ſuis ad vindemiã,Sophia Iuſtinianũ clam vocauit, eumq; in regnũ ſublimare quæſiuit. Hoc audiẽs Tiberius, feſtinãter Cõſtantinopolim redijt, appræhẽſamq; Sophiã oĩbus ſuis rebus expoliauit,dimittẽs ei tantũ vnde viueret:& tollens omnes pueros eius,de ſuis fidelibus fecit: præcipiens, vt nullus ex his ad

Sophiam

Sophiam amplius attenderet. Iuſtinianum vero ſolum verbis corripiens, in tantũ eum poſtea dilexit, vt filiã ſuã filio illius promitteret, rurſumq́ filiã eius filio ſuo expeteret, licet ad effectũ nõ perduceret. Hic qm̃ multas eleemoſynas quotidie fecit, multas diuitias à Deo habuit. quadã em̃ die deambulãs per palatiũ, vidit in pauimẽto petrã, in qua ſculptũ erat S. Crucis ſignũ, & ait: Cruce dñi frõtes & pectora noſtra ſignare debem᷒, & ecce ſub pedibus noſtris eã calcamus, vnde iuſſit eã auferri. quæ cum leuaret, inuenerunt aliã ſimili modo ſignatã. cumq́ & hãc ſubleuari iuſſiſſet, apparuit tertia. hãc quoq́ cum leuaſſent, inuenerũt plus q̃ mille centenaria auri, de quo multa largitus eſt pauperibus Chr̃i, anno eius imperij primo. — *Theſaurus inuentus.*

Anno deinde ſequenti, hoc eſt, 577. poſtq̃ Armeni fidem Chr̃i receperũt, moritur Iohannes tertius, ac in baſilica B. Petri ſepelitur. Quo anno Narſes quoq́ Romæ morit̃, cuius corpus in locello plumbeo poſitũ eſt, & cum multis diuitijs Cõſtantinopolim eſt delatũ, ſiue vt alij volunt, Neapolim, vir per oĩa catholicus. Ad Chilpericũ redeo. Nigunda (alij Inguldis) Chilperici ſoror, Hermegildo Gotiho nupta, q Hiſpaniæ cum patre Hengildo vel Lemugildo imperabat, virũ Arriana ĩpietate deceptũ, tũ ſua tum Leãdri ſanctiſſimi viri opa, ad rectæ fidei regulã reuocauit, qua re p Gonſalã ad regẽ Lemugildũ delata, Hermigildũ pater dñicæ reſurrectiõis die in ergaſtulo ſecuri trucidauit, pgreſſusq́ ad malitiã, multis pſecutionibus affecit Chr̃ianos, cuius vt ſæuitiam fugeret Nigunda, Hiſpania excedere, & ad Frãcos proficiſci tentauit. In itinere vero à militibus Santinis, quos aduerſus Gotihos Mauricius imperator in armis habebat, cũ filio depræhẽdit̃. Illa dum ad Mauriciũ ducitur, mœrore cõfecta mulier interijt, filius Cõſtantinopolim ad Mauriciũ ductus eſt. — *Nigũda regina capit̃.*

Chilpericus grãdi exercitu coacto in Hengildum mouet, fiunt vtrinq́ cædes. ſed Gotthorum longe plures, qbus abunde ſatiatus, & ingenti præda onuſtus Chilpericus, domũ ſe cõtulit. Erat aũt Chilpericus homo pfidus, nec in hoĩes tm̃, ſed & in Deũ iniqtatem meditatus eſt. de diuina ſiqdem Trinitate ita credi voluit, vt nõ tres in illa diſcretas perſonas, ſed vnã confiteret̃, quã patris interdum noĩe, interdũ filij, interdum ſpũs ſancti, ſacræ literæ deſignarẽt. De qua pernicioſiſſima hæreſi ad põtificem atq́ in primis Gregorium Turonenſem, lr̃as dedit, vtq́ idoneos ſui erroris teſtes adhiberet, Hilarium, Auguſtinum in hac parte cõfirmat eſſe. At Gregorius homo ſanctitate ſpectatus, regem admonet, caueat Dei indignationem tanta impietate prouocare, nec religioni conuenire, Auguſtinum & Hilarium contrarium ſentire. ægerrime tulit rex Gregorij reſponſum, à pontifice igitur, inqt, de hac re conſilium capiemus. ſed cum reliquos om̃es repugnaturos ſentiret, in ſententia non perſtitit. — *Chilperic᷒ malitioſus rex.*

Tradunt autores Chilpericum cum Græce Latineq́ nõ mediocriter eruditus eſſet, ad lr̃as nr̃as inſup tres Græcas addidiſſe. Et quo magis regis huius efferatiſſimos mores, inqt Robertus, ſtupeas, ſequentia attende. Cum Dacus quidam accuſatus de certo crimine à Sanſtrio duce, in carcere iuſſu regis teneretur, quia ſ. admiſſo ad captiuum in carcerem ſacerdote confitendi gratia, inconſulto rege, necari protinus iubet eundem. — *Chilperic᷒ ad lr̃as nr̃as tres Græcas addidiſſe fertur.*

Nec finis erat malorum Chilperici. legem fert, ſingulos q vineas vel poſſiderent, vel colerent, pendere quotannis in vſum regis vini amphoram, cui tributo legendo Marcus qdam apud Aquitanos quæſtor poſitus, dum penſionẽ ſuperbe exigit, à Lemonicibus occiditur. Chilpericus quadam die parãs ſe ad venatiões, in cubiculum Fredegundis ingreſſus, cũ eam qetis cauſa decumbẽtem vidit, virgula ſeu tenui bacillo Fredegundẽ à tergo ludẽs percuſſit, quo ictu non cõuerſa, ſed putans Lendaricum (alij Landricum) eſſe, q palatio præerat, Lendarice, inqt, vt qd me feris? huius vxorem Chilpericus ſtuprabat. hoc reſponſo perculſus rex, de adulterio Frẽdegundem accepit, atq́ ita leuandi mœroris cauſa venatum pergit. Fredegundis mox ſenſit offenſum regẽ. quare verita ne ſibi ſtupri ſuſpicio animo ſederet, mulier multis homicidijs inſignis, Lendaricum vocat, remq́ indicat, vt ſepulchrũ cogitet. turbatus ille, & pſentẽ ſibi adeſſe mortẽ nõ dubitat. vna, inqt Fredegundis, res eſt, quæ nos à periculo eximat: ſolet à venatiõibus nocte reuerti rex, age impiger facinoroſos quoſq́ & ſanguinarios pecunia ſolicita, q per inſidias Chilpericũ perimãt. hoc pacto mortẽ ſuperabim᷒, & regno potiemur. — *Fredegũdis adulterium detegitur.*

Secutus Lẽdaricus, ſicarios in inſidias locat. hi vt cõuenerat, regẽ inter tenebras adoriunt̃ atq́ interimũt, atq́ noctis beneficio defenſi, pperrato homicidio, clamãt Chilpericũ interfectũ eſſe, & q̃ſi homicidij expertes ipſi eſſent, Childebertũ autorẽ homicidij vociferant̃. aulici adſcenſis eqs, huc atq́ illuc diſcurrũt fruſtra. rex ad diui Germani de pratis ędẽ defertur ac ſepelitur. Tam miſero vitæ exitu Chilpericus regnum reliqt, homo impudens arrogansq́, q cum amicum neminem obſeruaret, nemo illi amicus fuit. Epigramma eius tale extat: Chilperici ingenium & mores execrari debet, Quiſq́ ad regendã rem publicam optimus accedet. — *Chilperici interitus.*

At Iohanne tertio ſublato de medio, creatus eſt papa lx.

Benedictus papa.

Benedictus primus natiõe Ro.anno dñi 577.& ſedit annis 4.Hic pontifex B. Gregoriũ Leuitã ordinauit cardinalẽ,atq; Anglicis ꝓdicatuꝝ miſit. Erãt tũc Anglici pagani fere oẽs,q prius fuerũt Chr̃iani nõnulli,licet plures pagani, vt infra dicet,quoꝝ pueros vt ſorte vidiſſet Gregorius adhuc in minoribus Romæ venales,& audiſet eſſe paganos,dictos Anglicos,bene,inqt,qa angelicam faciem habẽt.Acceſſit papam Benedictum,rogãs vt in Angliam ꝓdicatores mitteret pro cõuerſione tam pulchrę gentis,& ad hoc paratum ſe obtulit.Motus Benedictus, B. Gregorium cum benedictione illuc miſit.Poſtquã aũt Ro.Gregorium miſſum intellexere, ægre tulerũt, currẽteſq; ad papam,dixerũt:Quid feciſti?S.Petrũ offendiſti ꝙ Gregoriũ dimiſiſti,qbus ꝑmotus pontifex,celeriter eum reuocauit,& cũ iam tres dies peregiſſet,ac in die quodã in prato legeret,locuſta libro inſedit,ex quo Gregorius mox cœpit ſodalib⁹ interꝑtari, ſe lõgius ire nõ poſſe,exponẽs,locuſta,id eſt,in loco ſta.& venerunt ſubito nuncij reuocãtes illum apoſtolico cum mãdato.Licet aũt per ſe ire nõ poſſet,poſtea tamẽ per Auguſtinũ

De Paſcha cõtrouerſia.

eos viſitãs cõuertit.Sub Benedicto quoq; Hiſpani & Frãci de paſcha diſſentiebãt.nam Hiſpani xij.kal.Aprilis,Frãci vero xiiij.kal. Maij paſcha celebrabãt. Sed Frãcos recte celebraſſe per hoc diuinitus claruit, ꝙ fontes ſacri Hiſpanoꝝ in S.ſabbato paſchæ ad baptizãdum nõ ſunt diuinitus repleti,vt in Francoꝝ paſcha repleti fuerãt, vt dicetur infra.Eodem tp̃e Richardus rex Gotthoꝝ cũ eſſet Arrianus,in cõcilio Toletano 74. patrum cõuerſus eſt,& tota gens Gotthoꝝ monitis B. Leandri ep̃i Hiſpalenſis. Vnde

Viſigotthorũ cõtrouerſio ad fidẽ.

Richardus rex ab Arriana hæreſi cõuerſus,totam Viſigotthoꝝ gentem ad fidem conuertit,ita vt nullum in regno Dei hoſtem permitteret,de quo habet 24.q.1.c.ſi. Obijt Toleti anno dñi 613.vt apud quoſdam inuenio,& ſic generatione ſequẽti. Interea

Clephis ij. Longobar. rex.

apud Papiam cõuenientes Longobardi,Clephem aliàs Daphon, in ſuum regem crearuntiq truculẽtiſſimus fuit, qa nõ ſolum in hoſtes, ſed etiam in illos q ſe ſponte dedebãt,ſæuus fuit.quotquot enĩ in ſuam poteſtatẽ redegit vel Ro.vel Italos,occidit. Tannetum oppidũ ſolo æquauit.

Imola ædificatur.

Ille tamẽ Imolam ædificauit,ex qua Rauẽnates voluit exagitare. mittẽs vero in vrbem Romam duces ſuos, om̃es ciuitates & oppida quæ Alboino reſtiterãt,excepto Tibure,cepit,atq; Roma,quã tamẽ obſedit.Eo tunc Benedi-

Pelagius ij. papa.

ctus ſolicitudine & dolore,quæ in calamitatibus vrbis Romæ & prouinciæ Italię conceperat,morit.Et Pelagius ſecũdus patria Ro. in eius locum eſt electus, anno dñi 581. ſedit annis 10.mẽſes 6.Electus fuit aũt abſq; decreto principis cõtra cõſuetudinẽ. nihil enĩ tũc à clero in eligẽdo põtifice actum erat,niſi impator approbaſſet.ſed Longobardis eo modo Romam ꝓpemodũ obſidẽtibus,facultas mittẽdi Cõſtãtinopolim nulla fuit.Nõ aũt erat tũc cuiq̃ dubium,qn Clephis captã Romã atq; Rauẽnam obtinuiſſet, niſi dolo vnius ſuoꝝ mature interſectus fuiſſet:ſed qa etiã in ſuos tyrãnidẽ exercuerat,

Triginta duces Longobardoꝝ.

factũ eſt vt poſt eius mortẽ nullum Longobardi regẽ habere voluerint,ſed vrbibus inter ſe diſtributis,30.duces fecerũt, q per Ariminũ & Vrbinũ delati ſunt in Vmbros,& ea capta regione,Picẽtes,Pelignos,Marſos,Samniteſq; ꝑuaſere.Campaniam oẽm,& *quæ vſq; ad Tibur ac Romã,ſubiecere.Potiti tam multis regiõibus,in vrbem duxere, & quod miraculum fuit,vno anno 30.tyrãni oĩa hæc geſſerunt,maiora etiã inferentes damna captis vrbibus,q̃ tot per annos Heruli & Oſtrogotthi.Baſilicas nãq; & ædes ſacras,oẽm deniq; publicũ ornatũ demoliti ſunt. Hoc in tp̃e filij Clotarij regis Franciæ nuper defuncti,ægre tulerũt Longobardoꝝ potẽtiam in Italia,vtq; minuerẽt vires eorum,Saxonibus ſuaſerũt,vt relicta Italia in qua ſeruirẽt, in patriam ſe reciperẽt, quod

Saxones patriam repetunt.

cum Saxones aliquot annos facere diſtuliſſent,tãdem ducibus Lõgobardis bello Campaniæ occupatis,alpes trãſcendere cõſtituerũt. Id cum Longobardi reſciſſent, nõ vltra differẽdum rati,periculis occurrere ſtatuerũt,quæ eos multa manebãt,ſi res Galliæ ſpreuiſſent.Hinc petitas à Ro.inducias facile hi cõceſſerunt,qbus iureiurando firmatis,duces vnum in vrbe veteri,alteꝝ in Narnia dimiſerunt,ipſi in citeriorem Galliam duxerunt.Taurino & Epirodia ac oppidis quæ ad alpes ꝑtinent,breui ſunt potiti deinde alpes tranſcendentes,facto prælio,multa Burgundionum millia interfecerunt. Longobardi vt ſic magna ditati præda,in Italiam ſunt reuerſi.Interea cõſiderans Pelagius pontifex non paruum ſibi periculum ab imperatore imminere, ſi forte copias mitteret in Italiã,eo ꝙ ſe paſſus eſſet ſine principis decreto eligi atq; ordinari, ſtatuit

Error Eutychij de reſurrectione.

Gregorium diaconem cardinalem ſuo nomine mittere Conſtantinopolim, vt & ſe à neceſſitate excuſaret & expurgaret,ac alia q̃dã ageret eccl'iaſtica.& Romanæ rei ꝓſidia opemq; imploraret. Gregorius itaq; vir optimus atq; doctiſſimus veniẽs Cõſtantinopolim,vbi ex ſentẽtia põtificis oĩa peregiſſet.libros etiã Moralium in Iob cõpoſuit,& Eutychiũ ep̃m Conſtantinopolitanũ,ꝓſente Auguſto.diſputatione conuicit,vt omnia quæ in libro ſuo de reſurrectiõe cõſcripſerat,retractare coactus ſit;dicebat enĩ corpus

noſtrum

noſtrum in illa reſurrectiõis gloria vẽro aereꝗ̃ ſubtilius futuꝝ,ob eã rem tãgi nõ poſſe, cõtra illud dñicum, Palpate & videte, q̃a ſpũs carnẽ & oſſa nõ habet, quẽadmodũ me videtis habere.& ſic hũc errorẽ explofit. Infirmatus tum Tiberius,dum mortẽ ſibi appropinquare ſentiret,cũ cõſilio Sophiæ Auguſtæ,Mauritiũ generꝝ ſuũ Cappadocem, ad iperiũ elegit,atq; dixit: In mẽte habe vt rectitudinẽ & iuſtitiã ſemp ames. Hoc poſtq̃ dixit,de hac luce migrauit, quẽ oẽs populi multũ planxerũt. Fuit em̃ ſummæ bonitatis vir,ad eleemoſynas promptus,in iudicio iuſtus,diſcretiõe cautiſſimus, nullũ deſpiciebat,& q̃a dilexit oẽs,ab oĩbus eſt amatus. Hic cum tp̃ibus Benedicti vaſtantibus oĩa Longobardis,Roma fame laborabat,multa millia modioꝝ frumẽti nauibus ab Aegypto dirigẽs,eã miſericordię ſtudio releuauit. Legit quoq; q̃ Narſes patricius in ſua domo ciſternã faciẽs,multũ auri & argenti in ea recõdidit,q̃d ſenex q̃dã Tiberio indicauit,q̃ miſit pueros ſuos cũ prędicto ſene,& cũ aperirẽ ciſternã,tãtam pecuniam inuenerunt,q̃ per multos dies vix potuiſſent deportari: quã more ſuo pene oẽm pauperibus erogauit. Ad hunc Tiberiũ Hilpericus rex Francoꝝ nuncios ſuos miſit,ac multa dona obtulit,Tiberius vero aureos talos,quoꝝ vnus ſolidus librã penſauit, & habebãt ab vna parte figurã imperatoris,ac per gyrũ ſcriptũ, Tiberij Conſtãtini ꝑpetuo Auguſtis ex altera parte currũ & hoĩem ſup eum q̃ regebat illũ, & ibi erat circũſcriptũ, Gloria Romanoꝝ,remiſit:& ne q̃d ad integrã eius felicitatẽ deeſſet, cõtra regẽ Perſaꝝ duce Mauritio exercitũ miſit:rediensq; Mauritius tantã prædã cũ xx.elephãtis aduexit,quãtum nullus vnq̃ antea. ob quæ bene geſta dedit filiã ſuã Cõſtantiã Mauritio coniugem, quẽ poſt hæc ſibi quoq; fecit ſucceſſorẽ. Per id tẽpus Saxones reuerſi iuſſu regũ Franciæ in Italiã,Longobardos ſolito magis elatos offendẽtes,iteꝝ emigrare conſtituunt, & ad Sigisbertũ Metenſiũ regẽ fœdera ineuntes, cũ vxoribus filijsq; & omi ſupellectili Italia exceſſere. Interuenerat vero in fœdere, vt eos ille rex Sigisberth' in patrias reſtitueret ſedes,optaueratq; rex id facere,& Sueuis ꝑſuaſerat,vt regionẽ partiri paterent,vellẽtq; æq̃ iure cũ Saxonibus habitare. Saxones vero ecõtra cõtendere,patriã ſibi totã,nõ dimidiã,ex fœdere adiudicãdam: & cũ altercatiõibus res diu ꝓtracta eſſet,inſtitere Saxones,vt ſi nollet rex aut nequiret Sueuos aliena deturbare terra,æquo ferret aĩo,ſi armis ipſi congrederẽt,q̃d tãta iniuria negabat. Paſſus vero eſt ille Saxones in Sueuos ducere,neq; interea deſtint quærere pacẽ inter eos fœderaq; cõponi. Dediſſent eis Sueui duas partes, retẽta ſibi tertia dũtaxat,ſed nullis ſollicitatiõibus Saxones poterãt molliri. & ventum eſt ad prælium, in quo ſuperatis & magna clade cæſis Saxonibus, manſit regio Sueuis. Idem Aeneas Syluius poſt Blondum,licet inuenerim q̃ cõtrarium ſcribat,tamen primũ verius videtur,quam vſq; ad ætatem noſtrã (vt ſcribit Blondus) Sueuiam appellãt. ſed hoc minime verum eſt,quod ſ. regio olim Saxonum,hodie Sueuia appelletur. Id aũt verum eſt,q̃ Sueui manſerũt in Saxonia, quoꝝ hodie ſuperſunt reliquiæ nõ contemnẽdæ,Sueuoꝝ genus ac nomen referentes,prout in Speculo Saxonum cauetur,Sueuiq; appellãtur. Poſtea rex proditorie occiditur,vt in ꝓcedenti gñar.

Mors Tiberij.

Aurei nummi genus.

Sueui Saxones ſuperãt

Anno deinde à natiuitate Chr̃i 583. ab vrbe condita 1334. Mauritius genere Cappadox,primus ex genere Græcoꝝ adeptus eſt imperium,regnauit annis 21. Hic ſecũdo imperij ſui anno conſul appellatus eſt,& multos theſauros vrbi donauit. Eo in tempore Gregorius Gordiani apud Cõſtãtinopolim fuit, & præter curatam optime rem eccleſiaſticam,rei etiam Romanæ & Italiæ ſubueniri apud Mauritium imperatorem contẽdit. nam Pelagius pontifex ex vrbe Roma eum per literas & nuncios ſæpe fecit certiorem,quo eſſent loco res Romanæ,quantisq; à Longobardis afficerentur incommodis,indicat ep̃la huius tenoris: Pelagius ep̃us Gregorio ſalutem: Omnia q̃dem quæ neceſſaria fuere,per *Horatium tibi curauimus indicare,q̃a tantæ calamitates nobis à perfidia Longobardoꝝ illatæ ſunt cõtra ſuum propriũ iuſiurandũ,vt nullus poſſit referre. Promiſit autem nobis Sebaſtianus ep̃s,neceſſitatem & pericula totius Italiæ piiſſimo imperatori narrare. Tractate igitur pariter, quomodo poſſitis noſtris periculis obuiare,q̃a ita coanguſtata eſt noſtra Reſpub. vt niſi Deus principem inſpirauerit,in omi ſimus anguſtia deſtituti,q̃a maxime Romanæ partes omi præſidio ſunt vacuæ,& exarchus ſcribit nullũ nobis poſſe remediũ facere,q̃ nec ad Rauẽnę partes poſſit ſufficere. multa alia in hunc modũ ſcripſit Pelagius. Tandem Gregorius ipſe,& quos miſerat Pelagius oratores,à Mauritio impetrauerunt copias parari,q̃bus cũ Smaragdus vir patricius alter exarchus Longino ſucceſſor miſſus eſſet,venit ilico Smaragdus in Italiã,cum quo Gregorius Rauẽnam applicat. Interim Feroaldus vnus ex Longobardis ducibus, Claſſenſe oppidum tenẽs ac Rauẽnam,vexauit Longinum exarchũ. Dotrula vero Sueuus,vnus ex 30. ducibus Longobardoꝝ,ad Longinum defecerat,eo q̃ intellexiſſet Longobardos ægre ferre Sueuorum victoriam aduerſus Saxones, quaſi

Mauritius IMP. 60.

Feroaldus dux.

Dotrula Sueuus.

Francos fortiores faceret victoria Sueuorū. ſibi ergo timēs, acceſſit Romanis. hūc Do-
trulā Smaragdus aduerſus Feroaldū armauit. Inde Feroaldus capt⁹ & occiſus eſt cum
copijs ſuis oībus, & multæ ciuitates ad Smaragdum deſecere. quo metu cōpulſi Lon-
Antharis Flaui⁹ iij. rex Longobardorum.
gobardi, x. anno poſt mortē Clephis, regē creauere filiū eius Antharim adoleſcētē, cui
duces dimidiā pecuniarū ſuarū partē tradiderūt. Hic Antharis mox Brixellū obſedit, in
quo Dotrula erat, q cū amplius reſiſtere nō poſſet, dedito oppido, Rauennā nauigauit,
Antharis Brixellū ſolo æquāuit. Antharis deinde cōfirmādi regni ſtudio, prim⁹ cū Smara
gdo exarcho induciarū cōſtituendarū fecit mentionē, q libens cōſenſit. nō eñ ſatis con
fidebat poſſe nouo potentiſſimoq; regi reſiſtere. Fuerūt aūt induciæ vniuerſales inter
Longobardos & Ro. p totā Italiā. Eo tūc Smaragdus Germanū Cōſtātinopolitanū
pfectū Romā miſit, cū quo & Gregorius Leuita domū redijt. reſpirauerat eñ aliquā-
tiſper Roman⁹ pplus. ſed noua mox calamitas exorta eſt. Tiberis menſe Octobri vrbis
mœnia aliqbus in locis ſuperauit, Italia fame oppſſa eſt, & peſtilētia ingēs maximū ab-
ſumpſit pplm. viſaq; ſunt elemēta in Ro. vrbis & Italiæ excidiū cōiuraſſe, vbiq; per Ita-
liā aquis latuerūt capi. deinde aquis terra deſtituta, limo nihilominus māſit obiecta, ſa
taq; putrefacta ſunt. Inde peſtis iguinaria ſecuta, qua vi multa hoīm millia infra pau-
cos dies interierūt, ex qua peſte Pelagius papa defunctus eſt anno imperij Mauritij vij.
Gregori⁹ pōtificatum renuit.
Pelagio aūt defuncto, acclamāte clero, ſenatu, populoq; Ro. vno oīm cōſenſu Grego-
rius papa noīatur. Ille honorē declinās, indignū ſe tāto ſacerdotio pteſtabaſ. at vbi to
tius populi vidit inſtantiā, imperatori Mauritio, cuius filiū de ſacro fonte leuauerat, ſcri
pſit, adiurās eū & multa pce depoſcens, ne populi decreto cōſenſum pberet. ſed pfectus
vrbis Germanus, Deo volente, cū electionis decreto direxit, q̊ accepto imperator mire
gauiſus eſt, moxq; cōſenſum pbuit, ac decretū firmauit. Interea dū principis pſtolatur
aſſenſus, lues ipſa grauiſſime populū deuaſtabat. cōgregata ergo multitudine, populū
Peſtis maxima.
ad pœniam inuitauit Gregorius lōgo ſermone. Inter alia, Reuocemus, inqt, añ oculos
mētis qcqd errādo cōmiſimus, & q̊d neqter egimus, flendo puniamus: pueniamus fa-
ciē dñi in cōfeſſione, nullus de immanitate iniqtatū ſuarū deſperet, ſciētes per pphetam
dixiſſe Deū, Nolo mortē pctōris, ſed magis vt cōuertaſ & viuat. Proinde frēs chariſſi-
mi, cōtrito corde & correptis opibus, craſtina die primo diluculo ad ſeptiformē lita-
niā deuota cū lachrymis mente veniamus: nullus veſtrū ad terrena opa in agros exeat,
nullus q̊dlibet negociū agere pſūmat, ſed ad ſanctæ Dei genitricis eccleſiā cōuenietes,
qui ſimul oēs peccauimus, oēs ſimul mala facta ploremus. Igiſ dū maxima multitudo
oīs ſexus atq; ætatis iuxta pcepta ipſius cōueniſſet, diuino iudicio in tm̄ ipſa lues deſæ-
uit infra vni⁹ horæ ſpatiū, dū plebs vocē ac ſupplicationē emitteret, vt 80. millia hoīes
ad terrā corruentes, expirarent. Sed nequāq̄ deſtitit facūdiſſimus doctor ipſe, populū
Septiformis litania.
exhortās, ne ab oīone ceſſaret, donec miſeratiōe diuina peſtis ipſa qeſceret. Dicebatur
aūt ſeptiformis litania vel pceſſio, qa Gregorius ſtatuit p ordines ſeptē pcedere debe-
re. In primo ordine antecedebāt clerici, in ſecūdo monachi, in tertio ſanctæ moniales,
in q̄rto infantes & pueri, in qnto virgines, in ſexto viduæ & cōtinētes, in ſeptimo oēs
cōiugati & reliq. & diciſ tunc peſtis adeo ingrauata, vt ſternutādo aut oſcitādo ſolum
hoīes ſpm̄ exhalarent. Vñ ortū habet, q̊d diciſ, Deus te adiuuet. vel q̄ ſignū crucis fiat.
Gregorius prim⁹ papa.
Interea remittit Mauritius imperator nūcios q Gregoriū cōfirmarēt, cogerētq; hoīem
ſanctiſſimū pōtificatus gubernacula in tāta pturbatiōe rerū ſuſcipe: quo itellecto, egre
di vrbē voluit, ſed nō poterat palā, clam mutato habitu ſyluas ægrit, in qbus dum ſum
ma ſolicitudine ab oībus q̄reret, indicio colūnæ ſup ſe iugiter e cœlo dependētis agno
ſcitur, capiſ, trahiſ, & apud eccleſiā principis aplorū cōſecraſ. Suſcepit igitur vir ſctūs
gubernacula Reip. Chriſtianæ licet inuitus, anno dñi 591. ſeditq; annis 13. mēſes ſex, & qa
adhuc peſtis Romā vaſtabat, more ſolito pceſſionē cū litanijs per circuitū ciuitatis pa
ſchali tpe pſequi mādauit, & imaginē B. Mariç virginis ante pceſſionē portari ordina
uit. Hæc imago diciſ adhuc eſſe in eccleſia S. Mariæ Maioris, depicta à Luca euāgeli-
ſta medico & pictore egregio. Cū aūt deferreſ imago, tota aeris infectio & turbulētia
imagini cedebat, q̄ſi pſentiā illius ferre nō poſſet. Tūc iuxta imaginē (vt fertur) auditæ
ſunt voces angelorū canentiū, Regina cœli lætare alleluia &c. ſtatimq; Gregorius ad-
didit: Ora p nobis Deū alleluia. viditq; Gregorius ſup caſtrū S. Angeli, q̊d tum dicebaſ
Peſtis ſedaſ.
Creſcētij, vel moles Adriani, angelū, q gladiū euaginatū cruore detergēs, in vaginam
repoſuit, ex q̊ ſanctus vir itellexit finē adeſſe peſtis, put experiētia poſtea edocuit. Gre-
gorius itaq; nō ſibi ipſi, ſed vtilitati hoīm ac honori diuino cōſulens, quē certe ob reli-
gionē ac pietatē rebus oībus ſemp ante tulerat, ſpretis opibus, poſthabitis voluptati-
bus, atq; omī ambitiōe & potētia, ita vixit, vt vſq; ad tpa nr̄a neminē ex ſucceſſoribus
parē habuerit, nedū ſupiorē vel ſanctitate vitæ, vel diligētia in rebus agēdis, vel doctri-
na &

na & ſcriptis.nā & librū de ſacramētis cōpoſuit,& Antiphonariū tam diurnum ꝗ nocturnū,& cōmentarios in Ezechielē,in Iob quoq; allegorias edidit,& libros quatuor dialogoꝝ & Paſtoralē.Inſtituit q̄q; vt introitus caneret & alleluia.eius q̄q; inuētum eſt,vt nouies Kyrie eleiſon cantaret.Idē q̄q; in canonē redegit,dieſq; noſtros in pace diſponas.p̄terea vero ſupplicationes maiores, quas Græci λιτανίας vocant,inſtituit. ſtationū quoq; magnā partē.Ne vero vlla in re vir ſanctiſſimus eccleſiæ deeſſet,ſynodum habuit apud S.Petrū anno 595.quatuor & viginti epiſcopoꝝ,qua certe multa ſuſtulit ꝗ nocitura, multa etiam addidit ꝗ profutura fidei noſtræ videbant. Miſit & anno ſequenti viros optimos in Britanniā,hoc eſt,Angliā, Auguſtinū, Melitū,& Iohannē,& cū his monachos probatiſſimæ vitæ,quoꝝ monitis & p̄dicationibus, fidei noſtræ dogma tum primū integre poſt Lucij fundamēta ab Eleutherio iacta receperunt. Tum q̄q; Gregorius ad Theobertū regē Auſtraſiæ,& Theodoricū eius fratrem regē Burgundiæ,& Brunechildē eoꝝ auiam,dñi Auguſtinū ad Anglos fidei Chriſtianæ doctrina imbuendos mittit,ſcripſiſſe legimus,vt haberent legatū apoſtolicū commendatū,ſecundū Robertū Gaguinū.Rediere etiam Gotthi Gregorij opera ad vnionē catholicæ fidei.Sub hoc Gregorio tunica dñi,ſup quā milites ſortē miſerunt,apud vrbē Zaphath in arca marmorea inuenit.

Inſtituta Gregorij.

Inducijs interim,quas Smaragdus Italię exarchus cū Anthari rege cōſtituerat,expletis,miſit ipſe Longobardus exercitum in Iſtriā Liburniæ cōtinentem:tantiſq; cædibus & rapinis eā afflixit,vt multis auri millibus Iſtri pacē redimere ſint coacti.Antharis poſtea expugnata vrbe Como,circa lacum Larij Francilions Romano duce pulſo,ingenti theſauro ditatus eſt.Auctus his opibus Antharis Longobardus,Childebertū Francoꝝ regē per legatos pacē orauit, ac ſororem illius in vxorē ſibi dari petijt.ſpopondit Francus.ſed cū Richardus Hiſpanorū rex eandē puellā peteret,mutauit ſententiā,dicens,Longobardū idololatrā,Richardū aūt Viſigotthū catholicū.Paulo eñ ante filius Lemugildi Viſigotthoꝝ regis Helmegildus,ad p̄dicationē Leandri Hiſpalenſis epiſcopi,ab Arriana hæreſi cōuerſus eſt,quē propterea pater in carcere iugulauit,Leandrum vero inſectaturus,paulo poſt ægritudine laborans,pœnitentia ductus,Leandrū vocauit,& impetrata venia peccatoꝝ,rogauit vt talem faceret Richardū,qualis erat Helmegildus,moriensq; Richardū regē reliquit,qui hortante Leandro,72.ep̄oꝝ ſynodū apud Toletū coegit,in qua Richardus cū gente ſua,abdicata Arriana hæreſi,catholicā fidem cōplexus eſt,& filiā Childeberti accepit vxorem. Hoc facto,Antharis Garibaldi Bauaroꝝ regis filiā Teudelindā accepit vxorem.Childebertus aūt nō contentus ſororē Longobardo denegaſſe,in ſoceꝝ quoq; eius Garibaldū furere cœpit,illūq; inopinate aggreſſus,Bauaria expulit. Is cū fratre Gundobaldo in Italiā fugit ad geneꝝ Antharim,cui tunc filiā nuptui tradidit,ſuſcepit eū Antharis cū gaudio in campo Veronenſi.Eratq; ibidē inter alios Longobardos Agilulphus dux de ciuitate Taurinenſi,futuri ominis cauſa.

Teudelinda Longobardorū regina

Childebertus Bauaroꝝ regno potitus,in Longobardos ducebat exercitū,eo ꝙ Mauritius imperator quinquaginta millia ſolidoꝝ ei miſerat,vt Longobardos de Italia pelleret.venit in Tridentinos agros,p̄das egit,ac Longobardos tentare cœpit aduerſus regē,vt eo oppreſſo,xxx.duces rurſum inſtituerent,cui aliqui cōſenſerūt.ſed tandem veritus Francus,ne debilitatis Longobardis,imperator nimis ſuā potentiā augeret,dimiſſo Anthari & poſtergata fide,redijt in Franciā,poſt cuius receſſum & Antharis apud Ticinū veneno(vt dicit)extinctus eſt. video tñ ab Francoꝝ hiſtoricis longe aliter illa & in Childerici & in Childeberti mentione ſcribi. Tum Longobardi in futuri regis electione diſcordes,tandē cōuenere,vt ille regno potiret ex Longobardis, quem Teudelinda ſibi virū eligeret.illa Agilulphū Taurinenſem ducem,bellicoſum adoleſcētē,forma decoꝝ,ſibi maritū,& Lōgobardis declarauit regē,de ꝗ fatatū erat. Agilulphus initio regni captiuos,q̄s Childebertus ex Tridētinis abduxerat,redēptur⁹, miſſis Agnello ep̄o & Ennio duce Tridētino,pacē ab eo obtinuit.Fert tunc Brunechildis Francoꝝ regina mulier pijſſima ſuis pecunijs captiuos redemiſſe.Peropportune aūt eā pacem nactus eſt Agilulphus:niſi eā tunc impetraſſet,nunꝗ potuiſſet cōpeſcere duces ſuos:at pace hac habita,cōſtituit eos qui Anthari fuerant rebelles,duces punire. Minulphū inſulæ S.Iuliani ducē,primū interfici curauit.hoc intelligens Gandulphus Bergomi dux,exemplo territus,Bergomo ſe clauſit,ſed prudēter rex miſſis ex gente amiciſſimis,Gandulpho recōciliatus eſt,vt datis obſidibus obedire promitteret. ſed & Vlfarim Taruiſinū ducē res nouas molientē perſequit,capit,atq; in vincula coniecit. Per id vero tēpus Mauritius Smaragdo Italæ exarcho dederat ſucceſſorem noīe Romanū,moribus & natione Græcū,attributis ſibi copijs cū quibus Longobardos pelleret,Romanus itaq; Patauiū,montē*ſilicē,Mantuā & Cremonam mu-

Romanus exarchus.

bbb niuit

niuit copiĳs,& Vrbis Romæ quieti cõſulturus,ad illã ſe cõtulit. Exercitu aũt quẽ ſecum ex Rauenna duxerat,Romæ adaucto,intendit receptioni vrbium,quas Longobardi poſt cõſtitutas à xxx. ducibus inducias occupauerãt, recepitq; æſtate vnica Sutriũ,Polimartiũ,Hortã,Tudertũ,Ameriã,Peruſiã,Luceolũ,& cõplura oppida ac caſtella. Exarchus Romanus poſt tantarũ vrbiũ recuperationẽ in oĩa vitia eſt prolapſus,occulte cũ Longobardis ſentiens,nec permiſit Ro. cũ hoſtibus inducias habere,nec eos defendẽs.

Mauritĳ impietas.

Mauritius etiã imperator corruptus,legẽ edidit,vt qui militiæ Romanæ eſſet adſcriptus,niſi finita militia,aut debilis effectus,Deo militare non poſſet. De primo ſcribit Gregorius ad Firmienſem epm in hæc verba: Quæ aũt de amici noſtri dñi Romani perſona patimur,loqui minime valemus,quia eius malitia in nos gladios Longobardorũ vicit,ita vt benigniores videant hoſtes qui nos interimũt,q̃ reipub. iudices,qui nos rapinis & fallacĳs cõſumũt. Sed & Mauritio imperatori Gregorius reſiſtit,ſcribẽs: Ad hoc poteſtas ſup oẽs hoĩes datur,vt cœlorũ via latius pateat,vt terreſtre regnũ cœleſti famulet. & ecce lex fert,vt qui ſemel in terrena militia ſignatus ſit, niſi aut expleta militia,aut pro debilitate corporis repulſus,Chr̃o militare nõ debeat. Ad hæc ꝑ me ſeruũ vltimũ ſuũ & veſtrũ r̃ndit Chr̃s,dicens: Ego de notario comitẽ te feci,de comite Cæſarẽ,de Cæſare imperatorẽ. ſacerdotes meos tibi cõmiſi,& tu à meo ſeruitio milites tuos ſubtrahis? Requirat (rogo) dñs,quis prior imperator hãc legẽ dederit. Tunc q̃q; alius nõ minor emerſit Gregorio labor. Cũ eñ Iohãnes Cõſtantinopolitanus epus in ſuperbiã elatus,nuper ſynodũ Græcorũ feciſſet,in qua ſe οἰκουμενικὸν vniuerſalẽ eccleſiæ pſidẽ appellare conatus eſt,propter q̃d Pelagĳ põtificis auxilio B. Gregorius pdictũ Iohannẽ ſæpe monuit,& acquieſcere renuentẽ pari ſentẽtia mulctauit,mãdans oĩbus epis,ne vnq̃ Vniuerſalis prophanũ nomen aut ſcriberẽt,aut ſuſciperent. Sed ad hæc Mauritius Gregoriũ monuit ꝑ epiſtolas,vt pacẽ cũ Iohãne haberet. Cui r̃ndens Gregorius,ait: Ecce claues regni cœleſtis hauddubie Petrus ſuſcepit,cui cura totius eccleſiæ & principatus cõmittit,& tñ vniuerſalis apoſtolus nõ vocatur,& vir ſanctiſſimus Iohãnes coepus meus,vocari vniuerſalis epus conat? O tẽpora,o mores,ecce in Europæ partibus barbarorũ iuri ſunt tradita oppida,deſtructæ vrbes,euerſa caſtra,nullus terra cultor habitat,ſed ſæuiſit q̃tidie in necẽ fideliũ cultores idolorũ,& tñ ſacerdotes vanitatis ſibi noĩa expetũt,& nouis ac prophanis vocabulis gloriant. Nunquid ego in hac re dñe cauſam propriã defendo,& nõ cauſam oĩpotentis Dei,cauſam eccleſiæ vniuerſalis? Ecce multos eccleſiæ Cõſtantinopolitanæ in hæreſeos voraginẽ cecidiſſe nouimus ſacerdotes,etiã hæreſiarchas factos. ille nõ minus coercendus eſt,qui ſanctæ eccleſiæ vniuerſali iniuriã facit,q corde tumet,q gaudere de noĩe ſingularitatis appetit,ecce oẽs de hac re ſcandalũ patimur,ad vitã rectã reuertatur autor ſcandali,& oĩm ſacerdotũ iurgia ceſſabũt. Interea dũ ea in conflictatione eſſet Gregorius,morit Rauennæ Romanus exarchus. miſſusq; eſt ei ſucceſſor à Mauritio ex Cõſtantinopoli Gallinicus,quartũ exarchatus gerẽs magiſtratum.

Gallinicus 4. exarchus

Fuit vero Gallinicus & à rapinis temperãs,& belli cõtra Longobardos cupiẽtiſſimus: principio tñ à motibus tẽperauit,& vt copias cõpararet,& res Italicas pridẽ deſertas repararet, qua rõne Gregorĳ ſuaſionibus inducias cũ Agilulpho rege cõſtituit. Sperauit eñ põtifex rem Ro. Italicãq; poſſe reſtitui. Hinc prudenti fœminæ Teudelindæ ſcripſit dialogorũ libros,quorũ lectiõe religioſa mulier mentẽ animũq; religioni addixit.

Teudelindę pietas.

Et Agilulphus rex cũ gente Longobarda ab omni idololatria ac hæreſeos ſpurcitia ſe abdicauit. inſup Agilulphus rex bona eccleſiarũ,q̃ à Lõgobardis vbiq; tenebant,dimitti intacta curauit,donatiõesq; eccleſĳs fecit. Sed & Childebertus rex Frãciæ,Brunechildis matris monitis,vitã moresq; cõpoſuit. Hinc Bauaria,quã tyrannice tenebat,relicta,regẽ in illa Taſſillonẽ inſtituit,cũ q̃ id ſolũ egit,vt Sclauos gentẽ Danubio accolã & idolis ſeruientẽ perſequeret,donec fidẽ ſuſciperet Chriſtianã.

Taſſillo Bauarus.

Taſſillo Sclauorũ in trans regionẽ,magnas pdas abegit. ſed Bauari paulo poſt Cacanni regis Sclauorũ copĳs circũuenti,ad internecionẽ quaſi ſunt cæſi. Interim Cacannus alter,ſiue illius fortunis ſiue regni ſpe excitatus,Frãcos,è Pannonĳs egreſſus,adorit,q Brunechildis vt muliebrẽ animũ,ita vires infirmas putaret. ſed barbarũ illa multis ꝓlĳs ita fatigauit,vt accepta pro pda pecunia,in Pannonias redire coactus ſit.

Brunechildis virtus.

Vbi Mauritius imperator Hunnos vltra Danubiũ Pannonĳs pellere aggreſſus,multa tñ per filiũ ſuũ Theodoſiũ ac ſocerũ Germanũ legatos ꝓlia feliciter geſſit,adeo vt Cacannus rex Hunnorũ,q̃ties cõgreſſus fuit,inferior receſſerit. Pannoniæ tũc pro imperatore ſunt receptæ,& niſi feliciſſima eſſent tũc vſi ignauia,Hũni ad internecionẽ cæſi fuiſſent. ſed ad Sclauos delati,ſalutẽ ab illis ſuppliciter orauere. protexerũt eos Sclaui primũ,ſed poſtq̃ cõſiderauerũt quantã belli molẽ ſuſciperent,ipſi à finitimis,qbus etiam Mauritĳ imperatoris

ſuſpe

ſuſpecta fuit potentia,pſidia implorauere.His illi aſſenſi,& in fœdera pcipites ruunt
Franci,Bauari & Longobardi.Sclaui vero tantis aucti ſocioꝝ regũ fauoribus,vnà cũ
Hunnis arma pparanti& videntes clauſam Pannoniã armis Mauritij,retro ſunt con
uerſi.Hortatus nãq; eſt eos Agilulphus,oſtẽdens paratã eſſe in Iſtris pdã ingentẽ.nã
ob inducias inter ſe & exarchũ cõſtitutas,quieſcerẽt,nullis muniti pſidijs.Itaq; iterum Hunnorum
pentes improuiſi in Iſtrũ Sclaui & Hunni,oĩs eius regionis agros populati ſunt.Agi- noua ſæuitia
lulphus propter eã ſocioꝝ ac regũ potentiã ſuperbiẽs,in ſuos quoſdã duces,q pridẽ
ſibi rebellauerãt,animaduertit.Sed & Longobardi,qui Beneuenti erãt,inducias vio-
labãt.Zotho eñ dux Beneuẽtanus monaſteriũ Caſſinenſe inuaſit,& ad ſolũ vſq; de-
ſtruxit.Clades illa fuiſſe videt,quã Gregorio teſte,S.Benedictus futurã pdixit,affir-
mãs vix potuiſſe ex eo loco aĩas à Deo impetrari.Sed Zothone paulo poſt defuncto.
Arrigis dux Beneuẽtanis ſurrogat ab Agilulpho,ad quẽ pro reſtauratiõe B.Gregori- Arrigis dux.
us plura ſcripſit.Sed nec Romæ tũc pepercerũt Longobardi.nãq; Arnulphus Hetru
riæ dux in agrũ Romanũ delatus,illũ vſq; ad vrbis mœnia depopulatus eſt:& qa colo
ni pacis fiducia in agris erãt,multi capti,ſunt in Frãcia venũdati pro ſeruis.Gallini-
cus vero exarchus Longobardoꝝ iniurias iniquo ferẽs aĩo,cladẽ vlciſci ſtatuit,& Par
mã inuadẽs,ea breui potitus eſt,filia Agilulphi regis cũ Godeſcalo marito in oppido
capta.hãc ſuſceperat Agilulphus ex priore vxore filiã.At Agilulphus amiſſæ vrbis &
captoꝝ filiæ tũc pgnantis & generi dolore incẽſus,irã exercuit aduerſus trãſpadanas
vrbes,q in Ro.ſemp partibus manſerãt,Rauẽnatiq; paruerãt magiſtratui.duxere pri
mũ Longobardi in Patauiũ,q tunc erat ſine muris valẽtibus,in qua oĩa rã publica q
priuata ædificia ex materia lateritia aſſeribusq; erãt cõſtructa.id cũ cernerẽt Longo-
bardi,ventos nacti,ignita iacula iniecerũt,vnde vrbis pars maxima eſt cremata, tan-
dem dedita.Habuere hoc cũ Padua cõmune malũ vicini.Quia vero Gallinicus exar-
chus magnis nunciabat copijs adeſſe,Agilulphus Cremona & Mantua intactis,Ve-
ronã & inde Ticinũ eſt reuerſus,ad oẽs Lõgobardos mittẽs,auxilia poſtulauit à Scla
uis Longobardisq; ducibus,vt ipſi ad prima veris ſigna adeſſent Mediolani,impera
uit.Interea Gallinicus Rauẽnæ obijt,creatusq; ab imperatore iteꝝ exarchus Smara-
gdus,ad Italiã nauigauit.Erãt aũt Romæ ante Gallinici obitum ab imperatore miſſi, Smaragdus
Gregorius pfectus & Caſtorius magiſter militũ,ambo Græci,habebãt ij milites pau- exarchus v.
cos,ſed pſtantes,q ſub Theodoſio cõtra Hunnos cõflixerãt,ad mille veteranos,qs à du
ce ſuo,Theodoſiacos Ro.appellauere.Tanta aũt erat Mauritio in rebus Ro.negligẽ
ria,tanta auaritia,vt debita militibus ſtipẽdia nollet pſoluere.quidqd vero ab Ro.po Mauritij
terat abradi,id inſup Rauennã deferri curabat.qre pontifex operæ & pſidij militũ ne auaritia.
ceſſitatẽ in vrbis Romæ cuſtodia cõſiderãs,publica eccleſiaſticaq; frumẽta illis diui-
ſit.Et paulo poſt pfecto ac magiſtro militũ in ptoriũ vocatis,de pace faciẽda interro
gauit,audiẽs Arnulphũ Hetruriæ ducẽ id expoſcere.pfecto aũt ac magiſtro militũ,q
bus pericula vrbis añ oculos verſabant,pacẽ cõſtitui laudãtib⁹,ſcripſit põtifex Smara
gdo exarcho atq; Iohãni Rauennati epo in hæc verba:Deſtituta in oĩbus eſt ciuitas,ſi
pacẽ nõ habet,quõ ſubſiſtet? miles ſtipendia nõ accipit,nec ad cuſtodiã ſufficit vrbis.
Smaragdus vero ſine iuſſu principis forte paci noluit aſſentiri,aut ſpem ponẽs in ar-
mis,nihil Gregorio reſpõdit.Quare põtifex vidẽs vrbẽ ſummo in periculo,pfecto ac
magiſtro militũ hortãtibus,pacẽ cũ Ariulpho cõſtituit.Miſit vero tunc ad Mauritiũ
imperatorẽ Smaragdus Nordulphũ quendã Longobardũ perfugã,q exarchus ipſe
conatus eſt oẽm negligẽtiæ culpã in pontificẽ Gregoriũ reijcere,tanq pax inter Ari-
ulphũ ac Romanos facta,vires Longobardoꝝ adauxeriti& tamen paulo diffidens
rebus,pacẽ ipſe cũ Agilulpho cõſtituit,per qd fœdus Parmã vrbẽ reddidit,exinde re
gis filiã generũq; dimiſit.Nordulphus interea venit ad imperatorẽ,q audito, Mauri-
tius gratiſſimũ habuit,eã ſibi oblatã cauſam,cuius obtentu viſus eſt ſibi ignauiter tu-
tatæ Italiæ notã abolere.Hinc ira in pontificem exardeſcẽs,milites qui Romæ erant,
Narniæ & Peruſiæ pſidijs adiuncti,& ne pontificis autoritas alicuius momẽti foret in
poſteꝝ,Theodoſiacos milites aliosq; pcepit bellũ in Hetruſcos Ariulpho ſubiectos,
innouare,nec tñ Ariulphus bellũ in Ro.egit,ſciens id põtificis opa nõ fieri,& qp Agilul
phi potentiã augere nõ curauit.Interea Agilulphus Longobardoꝝ rex,audita Mau
ritij cũ põtifice & Ro.diſſenſione,ſpem cõcepit Roma & Italia potiundi.vnde licet
Teudelinda intercederet,nihilominus cũ Sclaui adeſſent à Cacanno rege eoꝝ miſſi,
Longobardiq; duces vt erãt iuſſi,Mediolani cõuenirent,rex magnis cõminationib⁹
Ariulphũ ducẽ cõpulit,vt bellũ vndiq; innouaret.Tunc Ariulphus regis imperio vi-
ctus,perfidia in põtificẽ Romanosq; eſt vſus.nãq; improuiſos aggredit,bello indicto
inua ſit Balneũ regiũ,ac Vrbẽ veterẽ occupauit.Paulo poſt Agilulphus traductis Pa

do copijs, Hetruriā eſt ingreſſus. q̄ cū Romæ eſſent nūciata, ilico pontifex & magiſter militū p̄tore in vrbe relicto, Nepeſum acceſſerūt, & cōfirmatis regionis incolis, p̄ſidia ſingulis addidere. Agilulphus cū equitatu aduolat tanto impetu, vt parū abſuerit qn pontifex magiſterq́ militū fuerint intercepti. Obſeſſa itaq; Roma maximā pertulit

Roma obſidetur. calamitatē, q̄d ex ſcriptis B. Gregorij facile habet. Scripſerat eñi Mauritius Gregorio, eū conuicijs lacerās, q̄ Ariulpho credidiſſet pacē ſubdole offerenti. Ad q̄ Gregorius: Ego ab Ariulpho deceptus, ſimplex appellor, ſed is toto corde venire ad rēpub.

Gregorij & Maurithij cōtticia. paratus fuit, dumq́ mihi nō credit, immo magis Nordulpho creditū eſt, videor eſſe mentitus. verū ſi terræ meæ captiuitas p momenta nō excreſceret, de mea deſpectione & irriſione tacerē, lætus etiā. ſed hoc me vehementer affligit, quia vnde ego crimē falſitatis tolero, inde Italia q̄tidie ducit ſub Longobardorū iugo captiua: dūq́ meis aſſertionib⁹ nō credit, vires hoſtiū immaniter excreſcūt. Et paulo poſt: Multas eñ plagas accepi, primo mihi pax ſumpta eſt, quā cū Longobardis in Tuſcia poſitis, ſine vllo reipub. diſpendio fecerā. Deinde pace corrupta, de Ro. ciuitate milites ablati ſunt, & quidē alij ab hoſtibus occiſi, alij Narniæ & Peruſiæ poſiti, & vt Peruſia teneret, Roma relicta eſt. Poſt hæc grauior plaga fuit aduētus Agilulphi, ita vt oculis meis cernerē Romanos more canū colla funibus ligatos, qui ad Franciā ducebant venales: & qa nos illā ciuitatē fugimus, Deo protegente, manus eius euaſimus. Inſup de glorioſis viris Gregorio p̄fecto & Caſtorio magiſtro militum nō mediocriter ſum affectus, qui oīa q̄ potuerunt fieri, nullo modo neglexerūt, labores vehementiſſimos tulerunt: & poſt hæc oīa, graui dñorū indignatione affecti ſunt, qui pariter mecū in tribulatione fuerūt, & poſt laborē pariter tribulant. Mauritius vero imperator, ne aliquid omitte

Malchus epiſcopus. ret, in q̄ famæ ſancti viri detraheret, eū inſimulauit necaſſe in cuſtodia Malchū ep̄m, qui in furto dep̄henſus erat. Ad quæ rñdens Gregorius, ſcribit Sabiniano: Vnū q̄d te oramus, inquit, ſuggeras imperatori, quia ego ſeruus ſuus ſi in mortē Longobardorū me miſcere voluiſſem, hodie Longobardorū gens nec regē, nec duces, nec comitē haberet, atq; in ſumma confuſione eſſet: ſed quia Deū timeo, cæde cuiuslibet hoīs me miſcere formido. Malchus aūt ep̄us neq; in cuſtodia fuit, neq; in aliqua afflictiōe, ſed die q̄ cauſam dixit, ſubito mortuus inuētus eſt. Igit dñantibus p oēm Italiā Longobardis, dū veniret Agilulphus in partes Romanas, B. Gregori⁹ de aduētu eius in tm̄ territus eſt, vt ab expoſitiōe Ezechielis, vt ipſe teſtat, ceſſaret, in q̄ lamentabilr inter cætera ſcribit: Quid eſt q̄d iā in hoc mūdo libeat? vbiq; luctus, vndiq; gemitus, deſtructæ vrbes, euerſa caſtra, depopulati agri, in quibus nullus agricola, nullus in vrbe habitator remanſit, alios in captiuitatē duci, alios detruncari, alios interfici videmus. ipſa q̄ aliqñ mūdi dña videbat Roma, q̄lis ſit cōſpicimus. vbi ſenatus? vbi iā populus? oīs denique

Saraceni Siciliā vaſtāt. in ea ordo extinctus eſt. In eodē q̄q; tēpore, q̄ Romā Agilulphus p annū obſedit, Saraceni Arabes Siciliā ingreſſi, omnē maritimā orā, vt ante quædā orientis loca, p̄dati, incendio q̄q; vaſtauerūt. Scripſit propterea Gregorius vniuerſis Siciliæ epiſcopis, vt ad redēptoris Chriſti remedia ſe referentes, quibus nequirent virtute reſiſtere, lachrymis obuiarent. Tum & Sclaui Iſtriæ imminebāt, qua de re ſcripſit idē vir ſanctus prouinciæ epiſcopis in hæc verba: Equidē de Sclauorū gente q̄ nobis imminet, & affligor vehementer & turbor: affligor in his q̄ in vobis iam patior: cōturbor, quia per Iſtriæ aditū iam in Italiā intrare cœperūt. A Sclauis his Iſtria Sclauonia eſt dicta. Venerunt

Sclaui vnde aūt Sclaui ex regionibus trans Danubiū ſitis, nec tñ ea loca reliquerūt, ſed manſerunt eorū reliquiæ Bohemi & Poloni, Blondo autore, licet hiſtoria Bohemica Bohemos ac Polonos dicat ex Dalmatis ortū habere. Credo ego diſtribuenda eſſe tēpora, & concordabit ſcriptura. Vandali q̄q; eiuſdē linguæ cū Sclauis fuiſſe tradunt, qui ſub Genſerico fuere, quorū adhuc reliquiæ in Germania appellant Vindelici, Saxonibus cōtermini. ſed ego arbitror in hoc errari. Nā Vindelici ſunt Auguſtenſes, à duobus flumi-

Vuendi. nibus ita dicti Vinda & Licho, nec cōtermini ſunt Saxonibus. vnde puto Vuendos, q ſubſunt Marchiæ Brandenburgenſi, reliquias Vandalorū ſupereſſe. Per hoc q̄q; tēpus Seuerus patriarcha Aquileienſis in hæreſim lapſus eſt, cui hortante Gregorio ac Iohāne Rauennate ep̄o renunciauit, tñ poſtea redijt ad vomitū, p̄ſidio (vt fert) imperatoris. Cuius pſeudoepiſcopi pertinacia eſt factū, vt Aquileienſis eccleſia in duas ſe-

Aquileieñ. ſchiſma. des ſit diuiſa. Seuero nāq; defuncto, Iohānes à Siſulpho Foroliuiano Longobardorū rege apud Aquilegiā, & Candianus in Venetis apud Gradū à pont. Rom. in patriarchas ordinati fuere. Annus interim obſidionis Ro. vrbis exactus eſt, q̄ in anno Agilulphus rex nunq̄ efficere potuit, vt Arrigis (de q̄ ſupra) Beneuentanus dux, Longobardorū aut in caſtra iret, aut ſubiectis imperatori & Romā fouētibus, bellū inferret. tenebat vero Arrigis, quidquid vetuſto noīe Campania eſt appellata, p̄ter Neapolim &

Pute

Puteolos. Exinde quidquid vrbiũ à Rauenna in Sipontinam vrbẽ, & vltra ad oram maritimã quidquid in Italiæ ambitu ad Neapolim ſitũ eſt, & à Siponto Nuceriã, inde in Lucanos, in Salẽtinos, Calabros, Brutiosq́ꝫ * habet, imperatori tunc parebat: vt nõ ſit dubitandũ, quin potuerit vrbi Romæ atq́ꝫ Italiæ imperator ſubuenire, niſi mala illi meus fuiſſet. itaq́ꝫ Agilulphus poſtq̃ nullã potiendæ Romæ ſpem reliquam vidit, quippe diuino magis q̃ humano auxilio ſeruabat, obſidione ſoluta, in Hetruriã, deinde Mediolanũ reuerſus eſt. Anno dñi 586. Chilperico rege Francoꝝ per inſidias mortuo ope Fredegundæ, vt dictũ eſt, ſuis fortunis ipſa timens, ſe cũ opibus oĩbus ad ædes B. Mariæ Pariſienſis tanq̃ ad aſylũ transfert. deinde cũ eſſet ab antiſtite liberaliter excepta, Gontranũ Aureliæ regem per nuncios orat, ſibi filioq́ꝫ tutor aſſit, nec tardat Gontranus, ſuſceptaq́ꝫ tutela, per vrbẽ ac regnũ Clotariũ ferri iubet, atq́ꝫ in æde

Gontranus Clotarij tutor.

diuæ Mariæ populo vocato: Viri, inquit, Pariſieñ. ſeruate ſtabilius in me fidẽ, quã in fratrẽ habuiſtis, vt & meũ nepotẽ in pace educare, & vos iuſtitia moderari poſſim. ad hæc lætus populus, principis humanitatẽ fidemq́ꝫ laudauit, ſalutẽ ei imprecatus. His noui regis motibus Gondoaldus quiſpiã Clotarij ſe filiũ dicens, proceꝝ ſibi Francorũ animos cõciliauit, quibus fretus, regni, vt paterni, portionẽ repetit. Sed interceptis primũ nuncijs, alios mittebat, qui veluti pacis autores, oliuæ ramos geſtantes, regem adeunt, regni partẽ poſtulãt, armis ſuis & Childeberti vindicandã. Gontranus vero legatos ludibrio habitos, equoꝝ raptu diſtendi iuſſit. immane certe, qui ius legatiõis tam ſacrũ violarit. Vaſtata diu Britannia à Saxonibus, multæ partes, multiq́ꝫ principatus erãt in Anglia, q̊ & de regibus ſi qui fuerint, pauca ſcribimus, & q̃ quiſq́ꝫ princeps geſſerit in tam vario rerũ oĩm tumultu, obſeruari nõ poteſt. Atq́ꝫ hoc Grego-

Anglorum principes & reguli.

rij tẽpore pacata parumper inſula, rurſum amplexa eſt pietatẽ ſub Etelberto, ad quem Gregorius ſcripſit, ab Auguſtino baptizatus eſt ille. Habebat Britannia regulos tum ſane multos. ſed regni hæres Sycobertus ab Etelberto relictus eſt, hinc Egebertus, is fratris filios patre extincto necauit pueros. huic ſucceſſit frater Lotharius, qui in bello cõtra Saxones occubuit. poſt eũ Edricus Egeberti filius, deinde Egebertus alter, Etelbertus, Egfridus, Cudredus, Vadredus. Quo tẽpore Saxones Britanniã denuo infeſtarũt, ſuperatoq́ꝫ Vadredo, regnũ tenuere Vueſtoſaxones, e quibus eſt Cadualdus rex, qui regno deſerto, Romã pietatis cauſa profectus, Petri nomẽ aſſumpſit ſub Ser-

Vueſtoſaxones.

gio põtifice, id q̊d & Iuo ſucceſſor huius fecit. Vueſtoſaxonibus ab Offa Anglo ſuperatis, inde Dani, noua peſtis, huius regni partẽ, q̃ Scotiæ cõfinis eſt, inuaſerũt. Verum erat tum e regibus Angloꝝ Cadualdus fidei deſertor. E Vueſtoſaxonibus memoratu dignus Egbrutus, qui ſuoꝝ regnũ ampliauit, & cũ Danis pugnauit feliciter. horũ tempoꝝ rationẽ in Carolũ Magnũ referas velim lector. Sub Gregorio & Mauritio, in Nilo Aegypti flumine viſa ſunt aĩalia humana forma vir & mulier vſq́ꝫ ad lumbos, qui adiurati per Deũ, à mane vſq́ꝫ ad nonã ſe vidẽdos dederũt. Vir erat pectoroſus, rufa coma canis permixta. mulier mãmillas habebat cæſarie prolixa, nudi erant.

Monſtra viſa.

Per ſuperiores dies cõſtitutũ inter Gontranũ atq́ꝫ Childebertũ erat de cõuentu habendo, ad quẽ Gontranus cũ veniſſet, accepta lancea, extremũ eius ad Childebertum extendẽs: Hoc, inquit, iudiciũ tibi eſto chare nepos, regni te mei hæredẽ fore: & nunc quidẽ totius gẽtis atq́ꝫ vrbiũ poteſtatẽ cõmitto: tu em̃ & alter meus nepos Clotarius tm̃ ſupereſtis, q̄bus hæc optimo iure cõueniãt. Hoc dicto, apꝑhenſum dextra ſeorſum

Conuentus Gõtrani & Childeberti

Childebertũ deducit, primo illũ monet, tacitus q̃ dicturus ſit ſeruet, deinde docet, q̄s ad gerẽda regni negocia admittat, q̄s item reijciat, caueat à Brunechilde matre, à Gillone ꝓterea Rhemẽſi ꝑſule. His dictis, redijt. abſolutis rebus, cõciliũ dimittit. Gontranus multis in regno fortiter perfectis, anno xxx. regni ſui morit, & Cabillone Burgũdiæ ciuitate in monaſterio Marci, q̊d extructũ magnis prouentibus cumularat, ſepultus eſt. Adepto Gontrani regno Childebertus, Fredegundã necis paternæ cõſciam, perſequi ſtatuit, cõtra quã, Landerico reginæ partes tuente, infeliciter pugnauit, nec longe poſt morit vnà cũ vxore nõ ſine veneni ſuſpicione. Fuere ei liberi duo, Theodebertus maior natu, Metenſe imperiũ cui Auſtraſiæ appellatio erat, adeptus eſt, q̊d Cãpaniæ ſuperioris partẽ cõtinens, ad Alemanos vſq́ꝫ protendebat, Auſtraſia vocata, ꝙ Auſtracus rex, vel (vt alijs placet) Auſter eã incoluiſſet. Theodorico Burgundia obuenit. Hi ſunt reges duo, ad q̄s & ad Brunechildẽ eoꝝ auiã, Gregoriũ papã, dũ Auguſtinũ ad Anglos mitteret fidei cauſa, ſcripſiſſe legimus. Hos reges Fredegũda cũ filio Clotario bello petijt, ſed nõ multo poſt defuncta eſt, & in ſepulchro Chilperici regis ſepulta. Longa poſtmodũ inter reges Clotariũ, Theodebertũ & Theodoricũ cõcertatio fuit, nunc victor Clotarius, nũc victus. Exortũ q̊q́ꝫ bellũ eſt inter fratres, ſed & Brunechildis ægre tulit, ꝙ Theodebertus eam ab ſe relegauerat. Erat inter aulicos

Childebertus Francorum rex.

Fredegũdæ mors.

Theodoricus Prothadius Italus, qui cũ Brunechilde ſtupri cõſuetudinẽ (vt credebat) habebat. Hoc Prothadio freta, Theodorico perſuadet, Theodebertũ thesauros patris abſtuliſſe, quorũ partim hæres ipſe eſſet, ſimulq́ Theodebertũ ait ex alieno cõcubitu fuiſſe ſuſceptũ, & ex hortulano prognatũ. Talibus frequẽter animatus Theodoricus, requirit partẽ ſuã à fratre, & fruſtra quærere mouet bellũ, in quo variæ pugnæ habitæ ancipiti victoria. Tandẽ Theodorico fortuna ceſſit, fraterq́ per Metẽſes fugiẽs, Coloniã peruenit. Traditũ eſt, tam cõfertos milites eo prælio cucurriſſe, vt ſedẽtes in equis vulneribusq́ ſaucij, dilabi ab equis, turba digladiantiũ impediente, nõ poſſent. Theodoricus cognita fratris fuga, inſequitur, oĩa in itinere perdẽs. Regionis vero incolæ illũ cõuenientes, orant pacẽ, ſe dedẽtes. Reſpõdit ille, ſe veniã aliter nulli daturum, ni fratris caput ad ſe perferant. Igitur illi Coloniã pergũt, Theodebertum adeunt, gladioq́ caput illius

Theodeberto caput frater amputat

amputatur, & per ciuitatis muros ad Theodoricũ proijcitur. Ad hæc Theodoricus vrbẽ ingreditur, regnũ Auſtraſiæ cũ theſauris oĩbus accepit. Mox rebus ex ſententia cõpoſitis, duos Theodeberti filios occidit, & formoſiſſimã puellã abduxit, eamq́ in coniugium accipere voluit, quod Brunechildis impediuit, dicens nefariũ eſſe filiã fratris vxorem ducere. Ob id iratus rex: Nonne, inquit, dixiſti mihi quod frater meus nõ eſſet? quare me fratrẽ perimere cõpuliſti? Hæc loquens, Brunechildim occidere tentauit, ſed ope aulicorum euaſit, nec differt crudelis mulier vltionẽ, potionem lœtiferam cõficit, quam

Theodorici interitus.

Theodorico per miniſtros idoneos dum e balneo egrediebatur, offert, quo veneno epoto, repente interijt. Alij profluuio alui eum obijſſe tamen ſcribunt.

GENERATIO XXI.

SVb Mauricio imperatore anno imperij illius xix. ſub Magno Gregorio anno domini 600. ab vrbe cõdita 1351. incepit vigeſimaprima generatio. Anno ſequẽti, qui fuerat imperij Maurícij decimusnonus, poſtquam varijs affeciſſet B. Gregoriũ iniurijs

Oſtentum.

Mauricius, apparuit ei vir quidã monachico indutus habitu in foro Cõſtantinopolitano, ſpatham manu tenẽs, per forum diſcurrẽs, imperatorem gladio periturum, oĩbus pronunciauit. Quod Mauricius audiens, à tyrannide Gregorio inferenda ſeſe continuit, & iudiciũ diuinũ tanto magis timuit, quanto Gregoriũ nõ credidit poſſe mentiri, qui aliquando per epiſtolas ſimilia cõminatus fuerit. cõpoſitasq́ ſcripto preces eidẽ Gregorio, & ad oẽs patriarcharum ſedes, ad oẽs ciuitates & monaſteria, cum cereis & pecunijs tranſmiſit, & vt pro peccatis ſuis intercederẽt, ſupplicauit, hoc potiſſimũ deprecans, vt hic & nõ in futuro quod meruit, reciperet. Cũq́ hoc vehemẽtius per multa poſtulaſſet tẽpora, quadã nocte dormiens, vidit apud æneã palatij portã ſe coram populo imagini ſaluatoris aſſiſtere, & vocẽ terribilẽ ex eadẽ audire, dicentẽ: Date Mauriciũ. & capientes eũ iudiciorum miniſtri, ſtatuerunt ante imaginẽ ſaluatoris. Cui eadẽ vox: Vbi vis reddã tibi mala quæ feciſti, hic ne, an in futuro? At ille reſpondit: Amator hoĩm dñe & iudex iuſte, hic mihi potius quam in futuro tribue. Et iuſſit diuina vox tradi Mauricium & Cõſtantinã vxorẽ eius & filios & omnẽ cognationẽ, Phocæ militi. Euigilaus

Philippicus Mauricij gener.

ergo Mauricius, vocauit ad ſe generum ſuũ Philippicũ, quẽ dudũ de affectatiõe regni habebat ſuſpectũ. Philippicus timens, vxori propterea Gordiæ valedicens: ſciebat enim ſe imperatori ſuſpectũ, cõmunione inſuper ſacramẽti ſuſcepta, ad palatium ingreditur, & ad pedes imperatoris prouoluitur. Cui aſſurgẽs imperator, ad pedes generi corruit, dicens: Ignoſce mihi propter Deũ, quia peccaui in te. nunc enim certiſſime noui quia nihil peccaueris in me. ſi quẽ vero ſcis in agminibus noſtris Phocã, dicito mihi. Philippicus ſecũ cogitãs, dixit: Vnũ Phocã cognoſco, qui nuper ab exercitu procurator cõſtitutus, tuo cõtradicebat imperio. eſt autẽ iuuenis temerarius, attamẽ timidus. Tũc Mauricius ait: Si eſt timidus, tũc homicida eſt. & narrauit illi ſomniũ. Porro imperator pœnitentiã quidẽ tenuit, ſed à cupiditatibus vſqueadeo nõ receſſit, vt exercitũ in periculoſis locis hyemare, & victũ ab extraneis iuberet cũ periculo quærere apud Sclauos, ne alimẽta publica mãducarẽt. Quod cũ exercitus intelligeret, dixiſſe fertur, Imperatori nõ obedire ſæuũ eſt, obedire autẽ ſæuiſſimũ. moxq́ ad ſeditionẽ cõuertitur, Phocãq́ ſuper clypeũ exaltatũ, proclamãt exarchũ. deinde fugato Theodoſio filio imperatoris & Germano ſocero, cõmoto deinde graui tumultu Cõſtãtinopoli, Mauricius mutata veſte cũ vxore

Mauricij cædes.

& filijs noctu Dromonẽ cõſcendit fugiẽs. Phocas ab exercitu imp. ſalutatus, Mauriciũ apud Chalcedonẽ capite trũcat. verũ Mauricius patiẽter infelicitatẽ ſuſtinuit, Deum in oĩbus inuocãs, & crebro pronũcians: Iuſtus es dñe, & rectũ iudiciũ tuũ. Hæc Iohan. diaconus.

Phocas Imp. 61.

Anno igitur dñi 604. Phocas ad militiã prouectus à populo procurator factus, ad vltimũ vero, viuẽte adhuc Mauricio, ab exercitu ad imperiũ electus eſt non ſine virtutis opiniõe. Romã imperatoris nuper electi & Leontiæ Auguſtæ imagiẽs miſſæ, publico cleri, ſenatus & populi Romani cõſenſu, in ſacro Cæſarum oratorio locatæ ſunt.

Et

Et pontifex Gregorius Phocæ principi p literas cõgratulatus, voluit vt memor eſſet, gentium reges dominari ſeruis, Imperatores Roma. liberis. paulo poſt Phocas mitti ad ſe Romanę ſedis diaconum cum magna humilitate poſtulabat à Gregorio. ob hoc Gregorius reſcripſit: Conſiderare cum gaudio & magna gratiarum actione libet, quantas omnipotẽti Deo laudes debemus, ꝙ remoto iugo triſtitiæ, ad libertatis tempora ſub imperiali benignitatis veſtræ pietate peruenimus. Nam ꝙ in palatio iuxta antiquam conſuetudinem Ap. Se. diaconum veſtra ſerenitas non inuenit, non hoc meæ negligentiæ, ſed grauiſſimæ neceſſitatis fuit: quia dum miniſtri omnes huius eccleſiæ iam contritæ, aſpera tempora cum formidine declinarent, nulli eorum poterat imponi, vt ad vrbem regiam in palatio permanſurus accederet. ſed poſtq̃ veſtram clementiam, omnipotentis Dei gratia diſponente, ad culmen imperij perueniſſe cognouerũt, ipſi quoq; ſuadente lætitia ad veſtra veſtigia venire feſtinant. lator autem pręſentium, qui primus omnium defenſorum fuit, bene mihi & longa aſſiduitate compertus eſt, vita, fide, moribus approbatus. hunc aptum pietatis veſtræ veſtigijs eſſe iudicaui, vnde cum autore Deo diaconum feci, qui cuncta quæ in his partibus aguntur, inuento opportuno tempore, valeat clementiæ veſtræ ſuggerere. cui rogo clementia veſtra pias aures inclinare dignetur, vt tanto celerius nobis valeat miſereri, quanto afflictionem noſtram verius ex eius relatione cognouerit. Qualiter enim quotidianis gladijs, & quãtis Longobardorum incurſionibus ecce iam per 35. annos premimur, *nullius explere ſuggeſtionibus valemus: ſed in omnipotenti Deo confidimus, ꝙ qui ſuſcitauit in repub. pios dominos, extinguet crudeles inimicos. Eo in tempore à Longobardis Italia premebatur. Smaragdi nanq; patricij aduentus parũ profuerat. Et Agilulphus q̃primum intellexit imperium ob res nouas vacillare, cõtractis vndiq; copijs Cremonam obſedit, & ad 30. diẽ expugnatam, ad ſolum redegit. Mantuam quoq; pari dierum numero vi expugnauit, & mœnibus immunitam reliquit. Ea dum agerentur in Italia, Phocas anno imperij ſui primo omnes Aſiæ, Europæ & Aphricæ prouincias, quæ Mauricio ſubiectæ fuerant, confirmauerat: tantamq; ſpem prouincialibus de ſe dedit, vt fama probitatis ſuæ in Italiam perlata, Agilulphum & Longobardos terruerit. Hinc inter Smaragdum & Longobardos in aliquot menſes induciæ primum, & poſt in annum pax cõſtituta eſt, quo in anno Agilulphus vt præſidia ſibi aduerſus nouum imperatorem pararet, affinitatem cum Theodeberto Francorum rege quęſiuit, filiam illius deſponſauit filio ſuo Adoaldo vix quadrimo. Ea pace conſtituta, Gregorius anno imperij Phocæ ſecundo, confirmata omni ratione in eccleſia Dei, anno 15. menſe 6. moritur, vir certe omni laude digniſſimus, ſi vitam, ſi mores, ſi doctrinam, ſi ſolertiam in rebus tum diuinis tum humanis inſpicias. Hic multa ſalubriter in eccleſia conſtituit, ꝙ introitus reiteretur decreuit. ea ex re cum pro quodã defuncto ante annos 180. die anniuerſario conſtituto in eccleſia S. Petri celebraret Gregorius, & cantaretur introitus, Requiem æternam dona eis domine, audiuit vocem de cœlo, Non faciam: ſed vir Deo deuotus, putans illuſionem eſſe, iuſſit reincipere Requiem: tunc rurſus audiuit vocem, Non faciam, quia anima illius damnata eſt. Proſequitur Gregorius officium, orans cauſam damnationis reuelari ſibi. cui reuelatur ideo damnatus, ꝙ propter inimicitias quas remittere noluit, corpus Chriſti ſemel in anno omiſerit recipere, & de hoc confeſſus non fuiſſet. Inſtituit vt in die purificationis Mariæ, & in dominica Palmarum ſolennes fierent proceſſiones: inſtituit & cinerũ benedictionem in capite ieiunij fieri, & ꝙ Chriſtiani ab illo die ieiunare incipiant. inſtituit in cœna domini pedum lotionem, & in paraſceue nudis pedibus crucis adoratiõem. Inſuper B. Gregorius Ligures, Venetos, Iberosq; ſchiſma ſub libello confeſſos Chalcedoneñ. ſynodo, compellẽs ad vnitatem ſanctæ eccleſiæ reuocauit. Brutianos, Sardos & Campaniæ ruſticos, tam verberibus q̃ prædicationibus emendatos, à gentiũ vanitate auertit. Donatiſtarum hæreſim penes Africam, Manichæorum penes Siciliam, Arrianorũ penes Hiſpaniam, Agnoitarũ penes Alexandriam, ſcriptorũ ſuorũ validiſſimis autoritatibus opportuniſq; legationibus à corpore totius eccleſiæ ſequeſtrabat. ſola penes Galliã Neophytarũ hæreſis, q̃t Simoniaca muneribus q̃ſi tot radicibus pullulans. longe lateq; excreuerat, cõtra quam apud Brunechildim reginam, Theodoricum q̃q; ac Theodebertum Francorũ reges, fortiter pugnauit, donec collecta generali ſynodo, hanc ſub anathemate damnandam penitus impetrarat. ipſe q̃q; ſcholam cantorũ inſtituit, quæ hactenus in S. Romana eccleſia ſeruatur. eius gratia duo habitacula fabricari fecit, vbi vſq; hodie lectus q̃ recumbens modulabatur, & flagellum illius q̃ pueris minabatur, veneratione cõgrua cũ authentico antiphonario reſeruat. Sed cum officium Ambroſianum magis ſeruaret tẽpore Caroli Magni, Adrianus papa in cõcilio gñali

Gregor. ad Phocã epiſtola.

Cremona ſolo æquat.

Sacra Gregorij inſtituta.

Schola cantorum.

ſtatuit officium Gregorianum debere oĩno ab omnibus obſeruari, cuius Carolus executor fuit diligentiſſimus. Sed nec ſine diuino miraculo hoc factum dinoſcitur. beato enĩ Eugenio ſuadente, de cõmuni cõſilio decretum fuit, vt vtrunq; miſſale, Ambroſianum & Gregorianum, ſup altare B. Petri poneretur, & clauſis ianuis, cuſtodibus adhibitis, nocte in oratione pſiſterent, dñm exorantes, vt p ſignũ aliqd oſtendere dignaretur, qd ſibi magis placeret ſeruandum. mane facto, inuenerunt miſſale Ambroſianum in loco ſuo clauſum, Gregorianum vero apertum, & p qternos diſperſum. ex quo ſtatuerunt Gregorianum per totam eccleſiã ſeruandum, Ambroſiano vero ſolum in ſua eccleſia vtendum. Qualia vero ſuſtinuerit etiam poſt mortem ſanctus vir opprobria, dicetur mox in vita ſucceſſoris. defunctus Gregorius, vt ſupra dictũ eſt, ſepelitur, collachrymantibus oĩbus in baſilica S. Petri ante ſecretarium 4. Idus Martij.

Sabinianus papa.

Poſt mortem Gregorij Magni Sabinianus, cuius patria ignoratur, ſucceſſit anno dñi 606 homo obſcuro loco natus, obſcurior moribus, rebus geſtisq; Gregorij aduerſarius. Nam cum fame tunc laboraretur, inſtarentq; pauperes, vt pietatem Gregorij in eleemoſynis imitaretur, reſpondebat, Gregorium popularem hoĩem famam aucupantem, patrimonium eccleſiæ largitionibus diſſipaſſe. Vnde ob vindictam, ad comburendum libros eius cæterorum animos inclinauerat: quorum dum quoſdam combuſſiſſet, & reliquos comburere vellet, Petrus diaconus de quo in dialogo loquitur, vehementiſſime reſtitit, aſſerens hoc ad delendam eius memoriam non valere, cum in diuerſis mundi partibus exemplaria tenerentur, adiungens immane ſacrilegium eſſe, tanti viri libros comburere, ſup cuius caput ipſe ſpm ſanctum in ſpecie columbæ frequentiſſime perſpexiſſet. Tandem in hanc eos duxit ſententiam, ac iureiurando rem confirmans, Gregorij libros ſeruauit. Sunt tñ qui ſcribant, Sabinianum, inſtigantibus quibuſdam Romanis, hoc in Gregorium molitum eſſe, q veterum ſtatuas tota vrbe, dum viueret, & obtruncauerit & diſiecerit. quod à vero diſſonum eſt, iacent enĩ ſtatuæ tum propter vetuſtatem collapſæ, tum etiam quia baſibus ſublatis vel æris vel marmoris cauſa, tantæ moles ſtare non poterant. quod aũt capitibus careant, mirũ videri non debet, cum ea pars fragilior facilius frangatur. nec eſt etiam carpendus, q ſuo mandato veterum ſunt ædificia diruta, ea de cauſa, vt peregrini tẽpla potius q̃ illa reuiſant. Abſit hæc calumnia ab eo viro, cui certe patria charior fuit, q̃ vita. multa pfecto ædificia exedit vetuſtas, multa demoliunt hoĩes ædificandi gratia, aut qrendorum theſauro cauſa factum id à Ro. dicimus, cum & Epirotæ, Dalmatę, Pannonij, & fæx totius orbis terra huc miſſa, Romani poſſunt appellari.

Inſamatur Gregorij põtificatus.

At durãte fame, Agilulphus Lõgobardo rex, ſuggerẽte põtifice, & q noui imperatoris potentiã formidaret, ad Phocã Cõſtantinopolim miſit, pacemq; conſtituit in Italia triennio ſeruandã. Interim Sabinianus papa Gregorio ſibi apparente, ac eum ter & qter corripiente de auaritia, & q neceſſitatib' paupe non ſuccurreret, vnde ille non acqeſcẽs, & vt ante beato viro detrahẽs, dolore capitis pcuſſus, cum annũ vnũ ac mẽſes 5. in põtificatu ſediſſet, morit, in baſilica Petri ſepelit.

Prodigia.

Tanta vero hoc in tẽpore apparuerũt pdigia, q̃nta nunq̃ antea. nam & cometes viſus eſt plucidus, & Byzantij puer qdrupes naſcit, & apud Delon inſulã duo marina mõſtra humana ſpecie viſa ſunt. Ad Phocã imperatorẽ redeo. cognita enĩ morte Mauricij, graſſant p Ro. prouincias hinc Perſę, inde Hunni. Cauſa q̃re rex Perſa inſurrexit cõtra Ro. imperiũ, hæc fuit: imperãte Mauricio, Perſa ppli ſeditione facta, regẽ ſuũ ceperũt, & priuatũ oculis incarcerarũt.

Coſroes.

huius regis filius Coſroes dictus, populi furorẽ declinãs, ad Mauriciũ cõfugit, q eũ benigne ſuſcepit, filiã deinde Mariam vxorẽ dedit, in recupando regno adiuuit. Quare Perſa vxoris monitis baptizatus eſt, regnauit annos 38. Itaq; poſtq̃ ſoce interijſſe accepit Phocæ inſidijs, Romanã pfidiã deteſtatus, imperiũ inuaſit, Syriã vaſtauit, Hieroſolymã diripit. ijs malis implicitus, vitam prius amiſit, q̃ qd ageret cõſtituit.

Boniſacius 3. papa.

Defuncto, vt pdictũ eſt, Sabiniano papa, Boniſacius 3. patria Romanus, electus eſt anno dñi 607. ſedit annũ 1. mẽſes 5. Is inſolẽtiam patriarchæ Cõſtantinopolitani, οἰκουμενικὸν ſe appellãtis, cõpeſcuit. Phocas enĩ põtificis ſuaſione publica, ac ad vniuerſum orbẽ dimiſſa ſanctione, cõſtituit, vt Ro. ec. Romanoq; põtifici oẽs orbis eccleſiæ obedirent, qd retroactis tpibus non ad vnguẽ ſeruabatur, maxime à Græcis, aſſerentibus eo loci primã ſedẽ eſſe debere, vbi eſſet caput imperij: cõtra qs multa militabãt, & q Græci imperatorẽ ſuũ non Græco, ſed Romano vocabãt, & q Petrus apl'orum princeps ſucceſſoribus ſuis Romanis regni cœlo claues à Deo ſibi conceſſas reliquit. Idem qq; Boniſacius inſtituit, habita ſynodo epo duorum & 70. presbyterorum 30. diaconorum trium, ne quis ſub anathemate in locum demortui pontificis ſubrogetur, niſi tranſacto tertio die. voluit item electionem epiſcopi à clero pariter & populo fieri, eamq; ita ratam fore, ſi à principe ciuitatis appro-

approbata eſſet.eſt em̄,ait,ſimile vero,cleꝝ ac populum & principē ciuitatis,ſi libera
ſuffragia ſunt,non alium electuros,q̄ q merito poſſit & debeat aliis pͤeſſe.moritur imma
ture,& in eccleſia S.Petri ſepelitur.Bonifacius 4.natione Marſus,anno dñi 609.ſur- Bonifaci⁹ 4.papa.
rogatur.ſedit menſes 8. & 6.annos,q ab eodē Phoca impetrauit,vt tēplū Romæ ce
leberrimū à Marco Agrippa ædificatū,& oībus diis pphanatū, antiq̊ noīe pantheon,
S.Mariæ & oīm ſanctoꝝ eccleſia vocaret.Per id tpis,licet Itali qetem p Lōgobardos
nacti eſſent,tñ hoſtes Longobardoꝝ non qeuere. Auares nanq; & Hunni,à qbus No-
ricum Bauaroꝝ nomen accepit,ſibi cōfines Venetiaꝝ & Foroiulio pͧuincias inuaſere,
qbus Siſulph⁹ eius pͧinciæ dux cum oībus cōprouincialibus Lōgobardis,q arma fer- Siſulphus
re poterāt,occurrit:pͤliūq; eſt cōmiſſum.ibi exercitus Bauaroꝝ multitudine excedēs, Hunnorum
Longobardos corona cinxit.pugnatum eſt acriter. tandem Siſulphus multis confe- armis perit.
ctus vulneribus cecidit,cum q̄ multa Longobardoꝝ millia ſunt cæſa. Deinde Bauari
diuiſi,prouinciā vbiq; incendiis rapiniſq; vaſtauere.Erat Bauaris rex, dictus Cacan-
nus ex gentis conſuetudine, q audiēs Siſulphi ducis vxorem cum filiis Roaldo & Gri Cacannus
moaldo ac gaza ingenti ſeſe intra oppidum Fori Iulii cōmuniuiſſe,illuc duxit:&cum Bauarus.
obſidens locū circūequitat,viſus à Romilde e mœnibus flauo criſpantiq; capillo,mox
ab ea adamatus eſt,& oppidum deditum,ſi ſe vxorem duceret,ſpopondit. Cacannus
oppido potitus hoc modo,vna tm̄ nocte fœminam ad ſe admiſit:deinde velut impu-
dicam mulierē,Bauaris militibus paſſim pͤſtituendā tradidit. Emiſſa plebe, oppidum
igne cōſumpſit, ita vt iam veſtigia eius non videant, abduxitq; Bauarus captiuos oēs
vtriuſq; ſexus hoīes,pollicitus ſe illos ad Pānoniæ loca,vnde exiuerāt maiores eoꝝ,re-
ſtituere.Interim oēs Lōgobardi Papiæ ad regiā cōuenerūt,vbi de clade accepta & ex-
cidio oppidi certiores facti prius ſunt,q̄ potuerint ſubuenire. Graſulphū tñ fratrē Si-
ſulphi Agilulphus rex ducē Iulienſibus pͤfecit.Bauari interea Italia egreſſi,cum primū
in patria cōſtitere,captiuos pubertatē ſupgreſſos,in cāpo, cui Sacro poſt nomē ob id
facinus fuit,interfecerūt:pueros vero & fœminas p ſeruis pellicibusve habuerūt,par-
tim haſtæ ſubiectos vēdiderūt.Roaldū aūt & Grimoaldū fuga plapſos amiſerūt,ſcri-
bit Paulus.Eodē pͤpe tpe Sclaui,q̊s ſcripſimus in Dalmatiæ & Iſtriæ ora cōſediſſe,q̄- Sacer cāpus
cūq; pͤpinquis regionibus patētia impio inuaſerūt,&militibus q̊s Phoca in pͤſidio po
ſuerat occiſis, *oīa Dalmatiæ & Illyrici Adriatico adiacētis * pͧuinciā ſubegerūt. quā
ob rem Phoca Iohannē Lemigiū Thracē Smaragdo in exarchatu dedit ſucceſſorē.
Tandē Græcoꝝ viroꝝ vxorumq; & ſpadonū copiis aduectis,Rauennatibus imperat,
& dum Græci haud ſecus acſi res imperii integræ eſſent, importune Rauēnatibus mo
leſti ſunt,exorta eſt incerto autore cōcitatio,& Iohāne ac magna iudicū parte occiſis, Iohannes
in petulantē viroꝝ ac ſpadonū turbā petulātius eſt graſſatū.Ad Phocā redeo.eo tum Thrax Ex-
Priſcus patricius ſummo apud Phocā loco, cōiurationē init cum Heracliano ſocero, archus.
Aphricæ pͤtore,pro Heraclio fratre vxoris affectante imperiū.q̄ primum em̄ Coſroes
Meſopotamiā occupauerat,Heraclius(vt cum genero cōſtituerat)imperatori in Afri
ca rebellauit.Tum Priſcus cōponendis ſoceri cum imperatore rebus, ſequeſtrū ſe ex-
hibuit.Heraclius Cōſtantinopolim tanq̄ paternæ fidei obſes venit,& copias Heracli- Heraclius
anus q̄tas potuit ex Aphrica cōtrahere,tanq̄ imperatori ſubſidium allaturus, parauit, Imp.62.
qbus copiis nauigio in Thraciam tranſportatis,Phocam cōiurati obtruncant,Hera-
clio imꝑatore p vim & arma cōſtituto.Heraclianus pater ad tuendas Aphricæ partes
eſt reuerſus.ad hæc aūt ob abſentiam & ignauiā Phocæ,ſenatus Heracliū ſolicitauit.
Siquidem ille ab ſcelerato exercitu cui dux erat,imperator lectus fuit, auariſſime tribu
ta exegit,ſecreta cū ſuis aulicis Perſico more diſpoſuit,legatos audiebant,iudicia pen
debant,magiſtratus dabant.Quo in eo qui imperat,miſerius & deterius eſt nihil.pau
latim em̄ fumi grauiter lædere ſolent.Gratiores apud eum erant, qui inexplebili rapa Fumi vendi-
citate populos vexabant. Vnum porro ſanxit, q̄ laudem meruit, hoc eſt, vrbem Ro- tores apud
mam totius ſalutaris vitæ caput eſſe,cum antea pͤpter ſedem principis,Cōſtantinopo- Phocam.
lis caput haberetur.Deſidia & ignauia imperatoris Ro.hoſtes potentiores facti,in oc
cidentis orbe Germanias cum inſulis,Gallias Hiſpaniaſq;,& bonam partē Italiæ, Pan
noniaſq; & Myſiam abſtulerant,& magnam partem Aphricę.In oriente vero Iberos,
Armenias,Arabes & hinc Dardanos,& mediterranea Macedoniæ & Græciæ,Cacan
nus Thrax Hunnoꝝ rex,modo huc,modo illuc vndiq; diſcurrebat,pene totam Aſſy-
riam Perſæ occupauerant,Aegyptum Saraceni vaſtauerant.proh dedecus,noſtræ vi-
res adeo defecerant p luxum ac libidinem,vt imperium Ro. ſolo tm̄ noīe cōſtaret.res
em̄ publica vindices non habebat.Magnā ſpem pͤbuit Phocas, ſed oēs fefellit opinio.
eoq; vētum eſt,vt aut Ro.imperiū deleretur,aut Phocas occūberet.Milites primi He-
raclium imperatorē pͧnunciant,populus deinde & ſenatus ingenti acclamatione pro-
bauit,

bauit. Et Sergius Cõſtantinopolitanus pon. Heraclij caput diademate cinxit. Pendebat eo tempore res imperij ambigua oĩs, & miles Ro. tot bellis abſumptus erat. q̃re Europæ hoſtes ſedaturus, cum Cacanno fœdere conſt, cum Longobardis erant induciæ, Aphricam p̃ſidia tuebantur. Itaq; ad orientẽ liberandũ cõuerſus, prius q̃ bellum gereret, legatos bis miſit ad Coſroen Perſam, vt à vaſtatione ceſſaret, vtq; iam ſatur humano ſanguine rediret in Perſida. deinde fruſtra orauit inducias, ille cõtumelioſe r̃ndit, ſe nunq̃ quietuꝝ, niſi poſtpoſita & abnegata Ieſu Nazareni religione. Imperator indignatus, deſperata pace, expeditionẽ acri habito delectu vndiq; parauit, in orientẽ pergit. Coſroes factus de bello certior, Palæſtinam Iudæamq; diripuit, Hieroſolymã deſpoliauit, maxima cæde facta, lignum S. Crucis vnà cum Zacharia epõ tranſportauit.

Coſroes crucẽ dñicã aufert.

*Oſtanẽ ſatrapã cum valido exercitu contra Heraclium miſit. res primũ leuibus p̃liis tentata, deinde totis viribus pugnatũ eſt, Perſæ victi terga dederũt. cæſa ſunt hoſtium ſupra 30. millia. Oſtanes fugit, Saraces & Sarabaſſes duces cecidere. nec tanta cæde vlti ſumus. iamq; iteꝝ & tertio victores, deleto & cæſo ſupplemẽto lõge maiore, cũ duce Saie & Razetene in viſcera Perſidis, ſuperato Tigride, penetrauimus. ſæuitumq; eſt non modo in hoĩes, veꝝ in vrbiũ direptiõe, nec temperatũ eſt à pphanis hoſtiũ tẽplis. Secundo & tertio p̃lio cœleſti auxilio vſi, victoriam aſſecuti ſumus. ſed tertius ille cõgreſſus, cæſis multis millibus, finem bello Perſico fecit. Coſroes deſperatis rebus, Cteſiphontem aufugit, vbi à Syroe filio interſectus eſt, eo q́ pater Medarſæ filio alteri, ſed natu minori, regnũ tradiderat: q̃re & hic cecidit, vxoreſq;. negocio pfecto, Syroes ablatas opes q̃s reperit, captiuoſq; Ro. & lignum vitæ reſtituit Heraclio, & primus ipſe de morte patris ac fratris ſcripſit ad pricipẽ, paxq; ei data eſt his cõditionib⁹, vt limes Perſici ac Ro. imperij Tigris eſſet, vtq; Perſæ Meſopotamiã non attentarent. Tertiæ pugnæ dies, faſtis Ro. adſcriptus. exercitus victoꝝ laureatus magna lætitia & ingenti gloria Cõſtantinopolim rediit. dux purpuratus aureo inuectus curru, non laureã manu, ſed lignum crucis tenens, ſe lætabundis populis ſpectaculũ p̃buit, gratum & ſalutiferꝝ ſpectaculũ occurrẽtibus ſacerdotibus regio ornatu inſignibus, põpaq; admirabili p̃eunte põtifice i ſanctiſſimo tẽplo poſitũ ẽ. Regib⁹ Theodeberto & Theodorico, vt p̃miſſum eſt, interẽptis, ſuperat Clotarius, ad quẽ regnũ ptinebat: ſed Brunechildes plurimoꝝ cæde audax, Sigibertum Theodorici nothum, Auſtraſiæ regno p̃ficere conatur, cuius cœptis repugnãt Auſtraſii pceres, q́ crudelis fœminæ mores execrarent, tuluq; ægre rem illam Clotarius. Quo intellecto, mulier ſanguinis auida, bello rem cõponere ſtatuit. mittit ad Germanos legatos, inter q̃s erat Garnerius: & dum eſſent in via, Brunechildis ſuſpectum habens Garnerium, mittit ad collegam literas, vt illum occidat. collega lectas literas lacerat ac abijcit, q̃rum fragmenta vnus ex amicis Garnerij cogens, ſententiam Garnerio pandit. Diſſimulata re, Garnerius ſuadet clam Germanis, Brunechildis partes ne ſequantur. ſeſe Clotario reconciliat. Mox nonnulli à Sigiberto ex Auſtraſia ad Clotarium deficiunt. fit poſtea pugna, in q̃ Sigibertus cum duobus fratribus Corbo & Merouco, in poteſtatẽ Clotarij venit. Gildebertus aũt equi pnicitate ſaluus, nullo poſtea tẽpore cõparuit. adducta q̃q; Garnerij opa eſt Brunechildis captiua, vnà cum Eudelina Theodorici ſorore. Nec tardat rex, p̃ſente Sigiberto, Corbum necare, ſeruato Merouco, quem de ſacro fonte leuauit, deinde de caſtiganda Brunechildi conſilium capit, acclamantibus cunctis crudelem fœminã viliſſima morte afficiendam. decem eñ regum necis rea eſſet, p̃ter multoꝝ cædes. q̃re eq̃ impoſita, p totum exercitum ducta eſt: deinde indomitoꝝ equoꝝ pedibus alligata, mẽbratim eſt diſcerpta. Ne tñ ſua laude fraudetur Brunechildis, complura collegia ſacerdotum ac monachoꝝ apud Burgundos Auſtraſioſq; extruxit maximis ſumptibus, apud Heduos aſſentiente Clotario eſt ſepulta. Reductis ad vnius regis imperiũ 4. regnis, Clotarius palatij p̃fectum Garneriũ cõſtituit. Lõgobardis q annuũ cenſum 12. auri pondo q̃tannis ſoluebãt à Gontranio vſq; ad ipſum tributum abrogauit. Clotarius duos filios, vnũ ex Bergedruda Dagobertum, alteꝝ mortua Bergedruda ex Sichilde Aribertum ſuſcepit. Dagobertus poſtq̃ ſibi p ætatẽ licuit, feras indagare pgit. Excitato aũt ceruo ppe vicum Catulianum, ille pfugit in ſacellũ, vbi condita erant corpora beatoꝝ Dionyſii & ſocioꝝ ei⁹, & Inibi p annos 30. ſupra 500. religioſe obſeruabãt: in ſacellũ ſe ceruus pripit, ſoloq; qeti ſe dedit. canes inſequẽtes, ſacellũ iugredi non auſi, voce frequenti pſonant, nec ipſis venatoribus intrãdi facultas fuit, ſuam ædem tuẽtibus ſanctis. ea re p loca vicina plata, loco venerationem fecit, & Dagoberto admirationem ſimul & pietatem cumulauit. Habebat Dagobertus præceptorem ducatu Aquitaniæ à patre donatum. hic ſuperbe ſatis regis filium tractabat, propter quod exaſperatus iuuenis, præceptorem iubet virgis cædi: qua accepta iniuria, ad Clotariũ ille lachrymãs pcurrit.

Heracli⁹ vincit Perſas.

Clotarius Francorum rex.

Sigibertus nothus vincit.

Vltimũ Brunechildis ſuppliciũ.

Dagobertus & Aribertus filij Clotarij.

rit. Eam rem pater furenti animo excepit, Dagobertum ꝓtinus venire iubet, exaſpera
tum patrem Dagobertus accipiens, ad ſacellum ſanctoꝝ, in q̃ à canibus ceruus fuerat
tutus, aufugit. Hoc cognito, Clotarius eum extrahi iubet. abeuntibus ſeruis, cum ꝓpe
ſacellum cõſtitiſſent, fixi ſtupentesq́ꝫ hæſerũt. hoc reuerſi patri nunciant. non credidit
rex, alios miſit, qbus idem accidit. nec retrahi pater potuit, donec experimentũ ipſe ſe
cerit. In ſacello ꝑ qetem Dagobertus vidit tres viros reuerendiſſimos, dicentes: Dago-
berte, martyres ſumus, petimus vt cum tibi patrem reddimus placatum, digniore ap-
paratu tumulos nobis extruas: & ne te illudi ſomnio exiſtimes, terram effodito: ſuo
quenq́ꝫ noie characteribus ſignatum comperies. cõfidentior factus iuuenis, impletuꝝ
ſe iuſſa ꝓmittit. interea pater aduenĩẽs, ſtupore miraculi ꝑculſus, filio pepercit, eumq́ꝫ
non multo poſt regni cõſortio donatũ, regno Auſtraſiæ ꝓfecit. Dagobertus itaq́ꝫ poſt
obitum Clotarij patris, votis ſatisfaciens, apud diuum Dionyſium eccleſiã ſolennem
cõſtituit: cõuocatisq́ꝫ põtificibus 6. Kal. Martij dedicandæ baſilicę gratia, in ipſa nocte
pridie Kal. homo lepra ꝑcuſſus, ab æditruis impetrat in æde ꝑnoctare. vbi dum vigil
in oratione ꝑſeuerat, vidit Chrm comitãtibus Petro & Paulo vnà cum S. Dionyſio,
Ruſtico & Eleutherio intrare, q candida veſte dedicationis munus abſoluit, illumq́ꝫ à
lepra mũdauit, iubẽs dicere põtificibus, ædem à ſe Chro cõſecratam: in ſignũ, cõtacta
hoĩs facie, auferẽs eam, proximo lapidi adglutinauit, q̃ & hodie ꝓ miraculo videt. epi
hoc accepto, dedicatiõe abſtinuerũt.

Eccleſia S. Dionyſii ædificat, & argento tegitur.

Repetẽti Auſtraſiã Dagoberto, Saxones q vltra
Rhenũ incolũt, regi nouo bellũ duce Bertholdo inferũt. in q̃s & ipſe Dagobertus, tra-
iecto Rheno, non impiger copias ducit. pugna facta, Dagobert⁹ gladio diuulſa caſſi-
de, vulnus accepit, q̃ humũ delapſus, in hoſtiũ poteſtatẽ veniſſet, niſi à ſuis ꝓtectus fuiſ-
ſet. mittit ꝓtinus Dagobertus ad patrẽ, is non ꝓcul Arduenna agebat. cognito filij ꝑi-
culo, magnis itineribus ſuppetias filio ferre cõtendit. & cum veniſſet ad caſtra filij, reci
proca militũ ſalutatiõe clamor ſublatus, ad hoſtiũ caſtra refert. q̃d mirat⁹ Berthold⁹,
rogat, qd id lætitiæ q̃d in caſtris Frãcoꝝ audiret, neq́ꝫ enĩ Clotarium adeſſe credebat.
quẽ ante aliq̃t annos mortuũ acceperat. cum non ꝓcul caſtra hoſtiũ diſtarẽt, vt ſui ad-
uentus fidẽ Clotarius faceret, galea nudauit caput, q̃ ſigno agnitũ regẽ, Bertholdus vo
ce infamat. Eo verbo indignatus rex, flumen tranat q̃d mediũ erat, nec deſtitit donec
Bertholdi caput ad ſuos deſert. Deinde fugiẽtibus Saxonibus, memorabilẽ edidit ſtra
gem, nemini maſculini ſexus parcẽs in Saxonia, q gladij ſui lõgitudinẽ excederet. vaſta
tis ſimul & vicis ac agris, victor poſtea in Franciã redijt.

Saxones à Clotario & Dagob. vincuntur.

Bellis iam plurimis feliciter
geſtis, Clotarius poſteritati ſuæ cõſules, proceꝝ conciliũ Trecas cõtrahit. mox cõuen
tũ apud Cypriacũ habuit. vbi de regni cõmoditatib⁹ cõſulit. Anno, vt plures ſcribũt,
regni ſui 44. morit, duobus filijs Dagoberto & Ariberto relictis: & ſic anno dñi 630.

Clotarius moritur.

Id q̃ modo fieri poſſit admiror. nam liqdo cõſtat ex literis fundationis monaſterij in
Vuyſſenburg, q̃d fundauit Dagobertus, Clotarium iam diu fuiſſe defunctum, q̃rum li
teraꝝ tenor talis eſt: Dagobertus magnus diuina clementia rex Francoꝝ, oĩbus regni
ſui primatibus, immo cunctis Chriſti fidelib⁹ ꝓſentibus ac futuris &c. Notũ facimus,
ꝙ patre meo Clotario defuncto, paterni regni curam ſuſcepi, ſed viuendi ductus leui-
tate, deceptus regalis officij debitum neglexi &c. Inter alios exceſſus meos & eccleſia-
rum Dei deſtructor & diſſipator eſſe cœperã, nec diuinæ maieſtatis oculos nec hoĩm
veritus aclamationem. Tandem Dei benignitas obſtinatæ mentis ſuperbiam conte-
rens, virga correctionis iniquitates meas correxit, & caſtigato mihi veniam non ne-
gauit. nam raptus in ſublime, diuinęq́ꝫ maieſtati inter choros ſanctorum, in habitu iu
dicantis ſedenti, ꝓſentatus, à ſanctiſſimis eccleſiaꝝ patronis ꝑ rebus eccleſiaſticis ꝑ ra-
pinam à me diſtractis & conſumptis, grauiter ſum accuſatus &c. Cumq́ꝫ conſcientia
grauatus, non auderem delicta defendere, ex arbitrio præſidẽtis pœnæ ſum addictus
deinde cæſo & pœnis grauioribus affecto, ſuccurrit mihi tandem ſpecialis meus pa-
tronus S. Dionyſius martyr, qui precibus ſuis & inſtantis pœnæ dilationem, & pœni
tentiæ mihi tempus obtinuit. Idem quaſi modum pœnitentiæ imponens, in hoc mi-
hi ſpem plenę poſuit indulgentiæ, ſi ad honorem Dei & beatorum Petri & Pauli apo-
ſtoloꝝ ſanctoꝝ, q̃s magis offenderam, domũ diuinis aptam ſeruitijs cõſtruerem. qua
ꝓmiſſione lætatus, libens voui, dimiſſusq́ꝫ à ſuperis redij. Igitur ſub certa ſpe remiſſio-
nis peccatorum noſtrorum reddẽtes alacri ſtudio votum quod fecimus, eccleſiam in
honore S. Trinitatis, & S. Mariæ ꝑpetuæ virginis, & ſanctoꝝ apl'orum Petri & Pauli,
in loco qui dicitur Vuyſſenburg, conſtruimus: quam ſublimare, & regali munificen-
tia ditare decreuimus. Donamus ergo ei, & perpetuo dari volumus de rebus fiſci illic
adiacentibus, quicquid ad nos ſpectat, tam in villis quàm mancipijs &c. Item nullus
ſecularis iuriſdictionem ibi habeat &c. illud etiam pari decreuimus autoritate, vt

Teſtimoniũ literaꝝ.

Monaſterium in Vuyſſenburg.

nullus

nullus pontificũ Nemetẽſis ciuitatis vel reliquoꝝ epõrum, aliquam ibi dñandi vel q̃uili bet cauſas agendi habeat facultatem, ſed ſub noſtræ emunitatis defenſione pater monaſterij oĩa poſſideat, hoĩes eiuſdem monaſterij ꝑ fines regni noſtri nulli telonium ꝑſoluãt *&c. vt hæc incõuulſa ꝑmaneant, chartam hãc adiectione ſigilli noſtri roboratam ſignauimus. Dat. in ipſo monaſterio menſe Maio die xi. anno regni noſtri 23. anno dñi Dc.xxiij. Et ſic ex ſupputatione annoꝝ cõuincit error ſcribentiũ. literis eñ authenticis & taliter munitis magis credendũ eſt, q̃ hiſtoriaꝝ ſcriptoribus. Cõſtat etiam ex his literis, ꝙ Dagobert⁹ regnare cœpit anno dñi DC. q̃d credo in Auſtraſia, in qua diu regnauit viuente patre, ſed poſt mortem patris in tota Francia regnare cœpit. & cum ex his literis habeat, ꝙ Clotarius diu mortuus fuit, ſequit ꝙ non regnauit vſque ad annum Dc.30. hæc tamen relinquo alijs diſcutienda. Mortuo Clotario, & apud S. Germanũ de Pratis ſepulto, Dagobertus in Auſtraſia agens, de morte patris nũcio accepto, ne quis oriretur à nouarum rerum ſtudioſis tumultus, in Burgundiam & Franciam exercitum partitur. Ipſe cum apud Rhemos agit, veniunt ad eum ex Francia & Burgundia legati, regi nouo debitum honorem ac fidem ꝓſtantes. Erat Dagoberto ex patre frater Aribertus, cui cũ regni pars deberet, cõuenit inter eos, vt in Aquitania Toloſam & alias vrbes q̃ infra Pyræneos montes & Ligerim cõtinent, Aribertus

Dagobert⁹ cum fratre partitur imperium.

reciperet, eo cõtentus eſſet. igitur Aribertus regni ſui primariã ſedem Toloſæ inſtituit. Dagobertus vero impigre q̃ regiæ ſolicitudini impendebãt, exequebat, ius cuiq; poſtulanti dicens. templũ q̃d diuo Dionyſio extruxerat, argẽto texit ſolido. in id corpora ſanctoꝝ collocari fecit, *cõdito aureo feretro, additis multis precioſis muneribus, inſuꝑ annuis redditib⁹ in alimoniã miniſtroꝝ deſignatis. inopũ ꝓterea curam nõ obmittẽs, reconditoriũ ꝓxime aram maiorẽ templi argenteũ cõpoſuit, vbi q̃ diuis donaria martyribus offerrent, repoſita ſacerdotes egenis impartirẽt. Dagobertus Gertrudem vxorẽ, ꝙ ſterilis eſſet, reliquiſſe fertur, & ſuperinduxiſſe Machthildẽ virginẽ: &

Sigibertus Dagoberti filius.

cum deeſſent illi ꝓpter ſterilitatẽ liberi, cõcubitu virginis Raguetrundę filiũ ſuſcepit, cui Aribertus Dagoberti frater nomẽ dedit. & appellatus eſt Sigibertus, quẽ S. Amandus baptizauit, de q̃ ſancto ita legimus: Cum aliq̃n veniſſet Romam, in eccleſia S. Petri ꝑnoctauit, vbi apparuit ſibi S. Petrus, iuſſit vt ꝑgeret ad Dagobertũ regẽ, ac de peccatis ſuis eum corriperet. q̃d & fecit. & cum illi verbum ſalutis ꝓ̃dicat, regno extrudit, ſed tandem reſipiſcenti Dagoberto Amãdus gratus fuit. Ille cum Sigibertũ baptizat, & ad orationẽ nemo r̃ndebat de more, infans ipſe q tm̃ dies 40. natus eſſet, cunctis tacentibus, Amen expedito ſermone r̃ndit. q̃d diuinitus factũ eſſe qs nõ crederet? Idem

Amandus epũs Argentineñ.

rex S. Amandũ in Traiecto fecit epm̃, quem tñ paulo poſt amore ductus reuocauit, & epm̃ in eccleſia Argentinenſi cõſtitui fecit, cui cum populus non bene obtemperaret, monaſteriũ ingreditur, mundũ poſuſ. Legitur q̃q; in vita S. Arbogaſti epĩ Argẽtineñ, ꝙ Sigibertus adoleſcẽs filius Dagoberti, in venatione q̃dam ab eq̃ cadẽs, ſtrepa retentus diſcerpitur, & tertia die eſt defunctus. quem cum rex & regina inconſolabiliter lu

S. Arbogaſtus epũs Argentiñ.

gerent, S. Arbogaſtus deuotis ꝓ̃cibus ſuis à Deo obtinuit ad vitam reuocari, vnde rex ꝓ tanto beneficio oppidũ Rubiacũ cum attinentijs ſuis, vbi habitare cõſueuit, Argentinẽſi eccleſiæ ac glorioſę virgini Mariæ ꝑpetuo donauit, q̃d & vſq; in hodiernũ diem retinuit. Eo pene tẽpore, Heraclio impante circiter annũ dñi 616. res Romana Perſaꝝ inſidijs tẽtata, nõ ſine ſanguine ẽ ſeruata, fœdere inter Coſroen & impatorẽ icto. veꝝ ꝓ̃mebatur Italia non tam externis hoſtibus, q̃ exarchis ſuis, e qbus Iohannẽ Thracem pridem Rauennates occiderãt. Accedebat his malis põtificis Bonifacij 4. interitus, cui vix poſt menſes 7. eſt ſucceſſor datus, id q̃d diſcordiæ erat inteſtinæ. Præterea

Ioh. Cãpſinus ꝓ̃fect⁹.

Neapoli erat Iohãnes Campſinus, ex gente patricia Cõſtantinopolitanus, illius vrbis ꝓ̃fectus, qui ratus opportunã inuadendi imperij rõnem, Neapolin & oppida q̃dã Lu-

Deuſdedit papa.

canoꝝ, Apuloꝝ, Brutioꝝ, & Campanoꝝ in tyrannidẽ accepit. Interim Deuſdedit patria Romanus, põtifex lectus eſt oĩm conſenſu. Et Eleutherius exarchus ab Heraclio

Eleutherius exarchus 7.

miſſus, Rauennã applicuit. vbi ſine cõtrouerſia admiſſus, poſtq̃ exercitũ nauigio eduxit, milites qui Rauennæ erant, ſacramẽto in Heraclũ adegit. Exinde cõfirmatis reb⁹ habita cædis Iohãnis & iudicũ q̃ſtione, noxios puniuit. Poſt accedẽs Romam, à põtifice ppłoq; Ro. honorifice receptus eſt, eo ex loco oẽs qui ſub Phoca ſtipendia meruerãt cõuocans, ac ducẽs Neapolim cõtra Iohannẽ tyrannũ, obuiantemq; armis ſuperauit & interfecit. Oĩbus itaq; recuperatis, Rauennã redijt, vbi non ſolũ debito ære, ſed donis etiam animos ſibi militũ cõciliauit. Itaq; ad regnũ adſpirãs, cõſciusq; ſibi q̃tum

Eleutherij tyrannis.

facinus aggrederetur, cum Lõgobardis nuꝑ ꝑ Bauaros oppreſſis, nouã in decennium pacẽ cõſtituit. addebat animũ Heraclij ignauia, qui ꝑ ea tẽpora res bellicas in ſuos duces reijciẽs, apud Cõſtantinopolim ocio luxuiq; vacans, Martinæ nepti quã duxerat, adhæ-

adhærebat. Et Eleutherius exarchus ſe regẽ Italiæ declarat, ſed paulo poſt cũ Romam Eleutherij
peteret, à ſuis militibus interficiť, & caput Cõſtantinopolim mittiť, cui mox ſucceſſo cædes.
rem dedit Heraclius Iſaaciũ patriciũ Cõſtantinopolitanũ. In aduẽtu itaq; Iſaacij Agi Iſaacius ex-
lulpho Longobardoꝝ regi vita functo, Adoaldus filius puer cũ Teudelinda genitri- archus viij.
ce in Longobardoꝝ regno ſuccedit. Ea regina à principio ſui aduẽtus in Italiam ſibi
cõparauerat Longobardoꝝ gratiã, quã adeo conſeruauit, in dieſq; adauxit, vt duces
militeſq; Lõgobardos verbo magis regeret q̃ armis. Hinc fœderibus ictis ꝑ decẽ an- Adoaldus
nos cũ puero, in regno quietiſſime vixit: quin etiã multa innumeraq; beneficia in Ita- Longobar-
licos cumulauit. Nõ eñ modo eccleſijs pijſq; locis regis noie donationes maximas fe dorum rex.
cit, ſed & vrbes nonnullas inſtaurauit. Intereà Perſæ omni Aſia q̃ ad meridiẽ vergit,
ſunt potiti. Quo tẽpore Heraclianus imperatoris pater defunctus eſt, cũ magnũ ex-
ercitũ ex Aphrica duceret in Aegyptũ. q̃d cũ eſſet Perſis renunciatũ, ilico in Aphricã
duxerũt, ac Carthaginẽ ceperunt. inde potiti Aphricæ imperio, impoſitiſq; illi ꝓſi- Carthago
dijs cõpetẽtibus, in Aſiã ſunt reuerſi. Heraclius imperator tñ petijt à Coſroa rege pa- & oĩs Afri-
cẽ, quã magno cũ dedecore Ro. imperij erat accepturus. ſed barbarus rex victorijs in- ca Perſis
ſolẽtior, vt cõſentiret paci, nullis ꝓcibus ꝓmijſve adduci potuit. quã ob rem imperator ceſſit.
timore potius q̃ virtute animũ in barbaros deſtinauit. Deuſdedit papa inter hæc mo-
ritur anno põtificatus ſui tertio, q̃ in tẽpore (vt Platina ſcribit) ſcabies q̃dã ita in ele-
phantiaſin tendẽs inualuit, vt deformitate cognoſci hoĩes nõ poſſent. ipſe vero in ba
ſilica S. Petri ſepeliť. Anno dñi 623. Bonifacius v. natione Cãpanus eſt ſubſtitutus.
Hic cõſtituit, ne cõfugientes ad eccleſias inde extraherenť. Deinde anno dñi 624. He Bonifacius
raclius ducere in Perſas cõſtituens, anno imperij ſui xij. primũ oĩm Cõſtantinopolis v. papa.
defenſioni proſpecturus, Cõſtantinũ filiũ Cæſarẽ declarat, ac regni cõſortẽ facit. ex-
in rei diuinæ ex Chriſtianoꝝ inſtitutis religioſiſſime intendẽs, accuratiſſime ꝑ ſacri ie
iunij tpa oĩbus in tẽplis ſupplicatiões habuit. profecturus aũt, dextrã armauit tabula
glorioſæ virginis imagine depicta, quã fama erat de cœlo cecidiſſe, & nullo fuiſſe hu
mano ope fabricatã. Egreſſus dux in Syriã, audiẽs Coſroen ſe apud Azotũ vrbẽ cõti-
nere, venit illuc. q̃d cũ intellexiſſet Coſroes, inde profectus eſt in Perſidẽ, exuſtis oĩbus
in itinere ſegetibus q̃ tũc flaueſcebãt, Sarace & Sarabaſſa ducibus relictis, q̃ Heraclij
impetũ retinerẽt. q̃d intelligẽs Heraclius, flexit iter ad ſiniſtrũ, & magnis itinerib⁹ ſu-
perato Tauro monte, Saracen Coſroæ ducẽ anteueniſſe reperit ad pontẽ, eumq; inde
deturbatũ in Perſidẽ repulit. Et vltra procedẽs, Saym ducẽ illi ſubſtitutũ, cũ maiori- Perſaꝝ gra
bus copijs obuiũ habuit: cũ q̃ ꝓlio cõmiſſo, ab ortu ſolis vſq; ad veſperã magna vtriuſ- uiſſ. cædes.
q; partis cæde, poſtremo inclinauerat victoria ad Perſas, niſi dñs exercituũ ſubſidium
attuliſſet. exortus eſt eñ in magnã tempeſtatẽ imber grandine mixtus, & in faciẽ ho- Tempeſtas.
ſtiũ fulminãs, excæcabat Perſas, & impetu prouoluebat. Cõfractus eſt itaq;, & magna
occidione proſtratus hoſtiũ exercitus, ad cuius cladis nunciũ Coſroes oẽs effudit re-
gionũ vires: copijſq; vndiq; cõtractis, Razatenẽ oppoſuit Heraclio ducẽ. Igiť Hera-
clius cũ nouo duce pugnãs, idq; ꝓliũ eo cõtinuatũ eſt die in veſperã, ſed ad ſolis occa-
ſum cũ multi in vtroq; exercitu cecidiſſent, Razatenes dux ſuperatus eſt & interfect⁹,
relata ſunt ex eo ꝓlio 27. Perſaꝝ ſigna militaria, maiore exercitus parte vel occiſa vel
capta. Sunt q̃ ſcribãt, q; exercitibus vtriuſq; partis circa *Danubiũ cõgregatis, placue
rit vtriq; principi, Heraclio ſ. & Coſroæ filio, ſiue is ex Perſis alius quiſpiã fuerit, vt
ipſi ſoli in medio pontis cõfligerẽt: & cui ſors victoriã ferret, is ſine dãno vtriuſq; ex-
ercitus imperaret. qua in pugna pulſatus dñs ꝓcibus ſuoꝝ, cõceſſit Heraclio de hoſte
triumphũ. Vnde tanta mẽtis exagitatio Coſroæ inuaſit exercitũ, vt ſpõte cũ omni fa
milia Heraclio ſe ſubderet. Perſidẽ ingreſſus Heraclius, turrim Coſroæ theſauris ple-
nã capit, partẽ militibus tribuit, partẽ vero reparandis tẽplis q̃ Perſæ diripuerãt, deſi
gnauit. Occiſo rege Coſroa, filiũ eius alteꝝ captũ & baptizatũ, in regnũ reſtituit. Fer
tur ab alijs perijſſe Coſroã filij Syroæ inſidijs, vt ſupra ſcripſimus, vbi hiſtoriã ceu q̃dã
cõpendio breuiter cõplexi ſumus, alijs vſi ſcriptoribus. vtrãq; ſententiam perpende.

Anno deinde ſalutis noſtræ 628. Bonifacius quinto põtificatus ſui anno moriť, & Honorius
in eius locũ Honorius primus ſubrogať, ſedit annis fere vndecim. Hic vrbis Romæ ſa 1. papa.
cras ædes reſtaurauit. opeꝝ ſuoꝝ hodie ꝓter B. Petri baſilicæ tectũ, æreis tegulis coo-
pertũ, nil viſiť, quas tegulas ex Romuli tẽplo Heraclij imperatoris permiſſione ponti
fex auehi curauit. Heraclius poſt tã celebrẽ triumphũ, poſt tantã maximaꝝ reꝝ glo
riam, ſiue ſuperbia, ſiue temeritate, vt hæc plerũq; vitia res hoĩm ſplendidiſſ. comitan
tur, Chriſtianæ pietatis deſertor, magicis vanitatibus ſe dedidit. Cecinerãt vates grã-
de illi periculũ atq; imperij euerſione à circunciſo populo imminere. exiſtimabat aũt
Iudæos fore, quare ꝑ totũ imperiũ mandauit Iudæos q̃ nollent cõuerti, interfici. Idẽ

per nuncios Dagobertũ regem Francoꝝ & Siſibodũ Hiſpaniaꝝ regem,ꝓtenſa fidei
Chriſtianæ cauſa rogauit,vt oẽs in ſuis regnis Iudæos fieri Chriſtianos iuberent,no-
lentes vero neci darent.Obediunt illi,& multi tum Iudæi conuerſi ſunt ad fidẽ,multi
occiſi nolentes conuerti.Sed Heraclius in ſua aſtrologia fuit deceptus,quia nõ ad Iu-
dæos,ſed ad Arabes & Saracenos,qui ex mandato Mahumeti circuncidunt,ꝓſagium
ſpectabat.Ad hoc Heraclius inſtinctu Pyrrhi Cõſtantinopolitani patriarchæ & Cy-
ri Alexandrini epiſcopi,incidit in hæreſim Monotheletaꝝ,dicentiũ eſſe in Chriſto
vnicã tantunimodo voluntatẽ:quẽ errorem multi ſunt ſecuti.Sed cum Honorius pa
pa Heracliũ per literas & nuncios tanti erroris arguiſſet,paſſus eſt Pyrrhum patriar-
cham Conſtantinopolitanum ob id in Aphricam relegari.

GENERATIO XXII.

ANno ſalutis noſtræ 630.anno Heraclij 19.Honorij vero papæ tertio,incepit 22.
Mahumeti origo & ingenium.
generatio.Mahumetus,vt aliqui volũt,Arabs,vt alij,Perſa,nobili ortus parẽte,
deos gentiũ adorãte,ſed matrẽ Hebraicæ gentis habuit *Iſmaeliten.ex his dua
bus oĩno ſibi aduerſantibus ſectis originẽ trahens,nulli eoꝝ oĩno adhæſit.Nanq; in-
ter Arabes,apud q̃s magnũ ambierat honoris locũ,publice cõcionatus eſt,nõ iniuria
Coſroen deletũ eſſe,ꝙ ſe pro Deo adorari feciſſet homo ſceleſtiſſimus:quin exquiſi-
tiſſime de lege Hebræoꝝ,quã magna ex parte Arabes ea tempeſtate ſectabant,Chri-
ſtianorumq́; traditionibus diſputabat,vt vnã eandemq́; eſſe vtranq; affirmaret,licet
magnis vtraq; gens abduceret erroribus:q̃s quidẽ errores ita ipſe moderabat,vt He-
bræos reprahẽderet,Ieſum Chriſtũ de virgine natũ negãtes,q̃d ſui maiores futuꝝ ex
pectandumq́; ꝓdixerunt:Chriſtianos vero redarguit leuitatis,q̃bus perſuaſum ſit,Ie-
ſum Dei amiciſſimũ & ex virgine natũ,opprobria & demũ crucis mortẽ à Iudæis per
peti voluiſſe:& ſuã ipſe ꝓdicans legem,ſore affirmabãt,vt ſi eam aceiperent cuſtodi-
rentq́; Saraceni,& ſibi diuino ob id nuncio obſequerent,ſeſe in libertatem recipiãt,
principatu regnoq́; in finitimos potiant.Hæc Blondus.Scribit & Mahumetus mer-
Sergius monachus. Iacobitæ.
cator fuiſſe,& à Sergio apoſtata,qui propter errorẽ Neſtorij à ſuis fuit expulſus,inſtru
ctus,duxiſſe ꝓpotentẽ vxorẽ.ꝓterea vſum ferunt ꝓceptore quodã Iacobita,ex his qui
circũciſionẽ ꝓdicant,& Chriſtũ hoĩem tantũ fuiſſe,nõ Deũ,ſed iuſtũ & ſanctũ,ac de
ſpũ ſancto conceptũ.& de virgine natũ.quæ oĩa Saraceni credũt.Itaq; populus tunc
vario laborãs errore,facile deceptus eſt,multiq́; tam ex Iudæis q̃ Saracenis,ei adhæſe-
runt.Aſſeruit eñ conſtãter ſe prophetã à Deo miſſum,vt legem q̃ Iudæis,&*eam quę
Chriſtianis data eſſet,q̃a nimis rigida erat,tẽperaret:& quo fidẽ ſuã adſtrueret inſtar
Moyſi,vocata plebe,hæc diuino nũcio ꝓdicari clamabat.Nã cũ morbũ homo ſcele-
Morbo comitiali laborauit Mahumet.
ſtus haberet caducũ,ita vt ſæpe caderet,de q̃ vxor eius plurimũ triſtabat,affirmabat ſi
bi angelũ Gabrielẽ loqui ſolere,cuius ſplẽdorẽ ſufferre nõ poſſet,ideo ſe in terrã cade
re.Deinde vt regno Arabũ potiret,cõſilio Sergij legẽ ſuã cõpoſuit.hic vero monach⁹
erat:ideo ordinauit,vt ei⁹ legis ſectatores cuculla vterent,q̃d hodie Saraceni ſeruãt.de
inde multas genuflexiões fieri mãdauit,& vt meridiẽ verſus adorarẽt,lotiões etiã vſq;
ad verenda inſtituit,&vt orãtes vnũ cõfiterent Deũ:vnde trinitatẽ negant.ſe nõ Deũ,
ſed Dei prophetam eximium haberi,ꝙ omnes carnes ꝓter porcinas & morticinia ac
ſanguinem comedere poſſent:ꝙ quatuor legitimas vxores cuiq; habere liceret,& de
propria cognatione liceat eas accipere.Docuit aũt auditores ſuos,ꝙ qui occidit ini-
micum,vel occidit ab inimico,paradiſum ingrediat.paradiſum vero,carnalis cibi ac
potus locum & indulgendis mulieribus,perhibebat:fluuiũ quoq; vini & mellis ac la
ctis ibi eſſe,& aſſluentẽ voluptate,multaq́; alia ſtultitiæ plena,q̃ ſtultis videbant credi
bilia,vel eo ꝙ delectabilia.His & alijs prophetã Dei ſe affirmans,illius regionis obti-
nuit principatũ,oẽsq́; Arabas ſuaſione vel tandẽ gladij timore ad ipſum venerandũ
& legẽ ſuã ſeruandã adegit.Auſus aũt tum fuit Mahumetus,cõparato ingenti Arabũ
Arabes Mahumeto duce imperiũ inuadunt.
exercitu,fines Ro.imperij turbare,cuius motus Heraclius cito compeſcuit,ſolicitatis
eius ad defectionẽ militibus pollicitationib⁹ & ꝓmijs.Veꝝ hi poſtea minimã ob cau
ſam ab Heraclio defecerũt.dũ eñ militibus ſtipendia darent,diſpẽſator vni ex Sarace
nis importunius petenti:Vix,inquit,Romano & Græco militi poſſumus dare,& hęc
canũ turba tantopere ſtipẽdia efflagitat:ad quã vocẽ commoti qui aderãt Saraceni,
ſuos vndiq; conuocãt,in Syriamq́; ſecedunt,& in magnũ coacti exercitũ,prima ad
Damaſcũ fecerũt caſtra:qua breui capta,Phœnicẽ q̃q; occupauere,deinde in Aegy-
ptũ ducẽtes,duce (vt aliqui volũt) Mahumeto,ea facilius ſunt potiti,ꝙ à ſuis Arabib⁹
cõmeatu auxiliaribusq́; copijs ſunt adiuti.Proceſſit aũt latius q̃ principio eſt creditũ,
hmõi incendium,ꝙ Arabes Mahumeti ꝓſtigijs ſeducti,apud Perſas,vt eandẽ ſuſcipe
rent legẽ,primum precibus inſtitere:deinde illos aſſentiri nolentes,bello agitauere.

Suc-

Succeſſerat Syroæ Perſaꝝ regi, q primo regni anno deceſſit, Adheſer filius: quo item defuncto, Perſæ regẽ aſſumpſerãt Hormiſda. Hunc cũ Arabes in ꝑlio ſuperaſſent interſeciſſentq́ꝫ, ſubacti ſunt à Saracenis Perſæ. Ita Mahumeti lege ſuſcepta, illius iuſſu priſcũ nomen depoſuere, & pro Perſis Saraceni dicti ſunt. q quidẽ facti Saraceni, in Antiochiã vrbẽ Rom. imperio ſubiectã ducentes, illã ceperũt. Id cũ intellexiſſet Heraclius, Hieroſolymã mittens, curauit dominicã crucẽ Cõſtantinopolim importari.

Perſæ accepta Mahumeti lege, Saraceni dicuntur.

Interim Mahumet annos natus pene xl. poſtq̃ tam tetra peſte aĩos hoĩm infeciſſet, extinctus eſt. Viſit in Perſidis vrbe *Meca ferrea illius arca. Et ſunt q putent hoc tpe Hieroſolymã captã. id ego fretus bonoꝝ ſcriptoꝝ opinione, in Agathonis & Cõſtãtini q̃rti tẽpora refero, ſ. ſub Homaro, q rex à Mahumeto tertius eſt, geſtũ. Hic miſertus vrbis, populũ ſeruũ & tributariũ, ſua religione frui permiſit. Hinc & pontifices vrbis eius in hiſtoria nõ negligemus.

Mahumeti mors.

Cœperat his tẽporib⁹ ſub Honorio põtifice Arioaldus Longobardoꝝ regno ꝑeſſe, eiecto poſt Teudelindæ mortẽ fratre Adoaldo. Et Iſaacio exarcho viro bono cõſtans cũ Longobardo pax erat, qua fretus papa Honorius, vrbis Romæ magnificentiã ſacris ædibus & pleriſq́ꝫ rebus alijs iteꝝ inſtaurauit. Mortuus eſt hic circiter annũ põtificatus vndecimũ, ſepultus in baſilica Petri.

Arioaldus Longobardorũ rex 6.

Seuerinus cũ vacaſſet ſedes annũ vnũ & aliq̃t mẽſes, patria Romanus, in demortui Honorij locũ ſubrogatus eſt, anno dñi 638. cõfirmat̃ inde ab Iſaacio Italiæ exarcho. Vana tũc eñ habebat̃ cleri electio, niſi imperatores aut exarchi eam cõfirmaſſent. Iſaacius itaq́ꝫ ob eã cauſam Romã profecturus, Mauricio Cartulario Græco homini, ꝑ quẽ Romã gubernabat, mãdauit, vt theſauros in Lateranẽſi epiſcopio ſeruatos, qbus poſſet modis cõquireret. Mauricius iudicibus Ro. ſibi ſubiectis pecuniaria pactione corruptis, vocatis militibus, multa de Honorij põtificis defuncti auaritia, multa de illius in milites odio dicit, ꝙ pecunias ab imperatore vt illis in ſtipẽdia darent̃, tranſmiſſas, in arculis cõcluſerit: hortaturq́ꝫ vt armis correptis, ſeſe ſequant̃. Reſciuit vero põtifex Seuerinus Maurici cõcionẽ ad milites, quã ob rem ſacerdotes cũ valida propinquoꝝ clientũ manu cõuocãs, ſacrariũ in q̃ ꝑcioſa ſeruabant̃, obicibus repaguliſq́ꝫ firmauit & militibus. Venit Mauricius, quẽ cũ Seuerinus auertere nõ poterat, introduxit, oſtendens quo ꝑſidio ſacrariũ ſeruaret̃. Mauricius tñ videns apparatũ, dolo aggreſſus eſt pontificẽ, & primates blanditijs alloquit̃, ſeſe dicens ea ſolũ aduenifſe cauſa, vt in illa ſedis vacatione, furtũ aut rapinam ſacræ ſupellectilis prohiberet. Vnde à Seuerino ſocijſq́ꝫ ſuis facile impetrauit, vt arculæ ſacrarij duplici pontificis & Maurici ſigno ad ſeras munirent̃, cõiſq́ꝫ ſacerdotũ & militũ ſtatio epiſcopion cuſtodiret.

Mauricius vrbis Ro. ꝑfect⁹ theſauros inuadit.

His ita paratis, Iſaacius exarchus Romã à Mauricio vocatus venit, egitq́ꝫ in exiliũ primarios ſacerdotũ, q̃s dixit ſeditionẽ tumultũq́ꝫ in populo ſuſcitaſſe. paucis deinde diebus electione Seuerini cõfirmata, epiſcopiũ Lateranũ tanq̃ viſendi gratia ingreſſus, ꝑda cõcupita expletus, exercitũ primo illius particula donauit, reliquũ Rauennã deferri iubet. ipſe euectigio ſubſecutus, Heraclio imperatori eius ſacrilegij partẽ trãſmiſit. Fuit is annus, q̃ maxima clade à Saracenis eſt affectus Heraclius.

Iſaacij ſacrilegium.

Romæ interim Seuerinus põtifex anno ſecũdo vita functus eſt, ſucceſſit Iohãnes papa iiij. Dalmata, anno dñi 640. Statuit, vt qui eccleſiæ res temerarius inuaderet, quadruplũ reſtitueret. ſedit annũ vnũ, menſes ix. ſepultus eſt moriens in baſilica Petri.

Ioh. papa 4.

Succeſſit ei Theodorus primus natiõe Græcus, vir bonus, anno dñi 642.

Theodorus papa 1.

His tẽporibus Mauricius Cartularius poſt ſacrarij expilationẽ maiora cœpit audere, ꝙ vires imperij cõminutas duceret, Iſaaciũ exarchum ſpernebat, cõſilio & auxilio iudicũ Ro. q̃s ꝑda Lateranẽſi ſibi reddidit obligatos, rebellare cœpit: cunctiſq́ꝫ ſibi ſubiectis locis fido ꝑſidio firmatis, cõuocat cõcionẽ, oſtẽdens Iſaaciũ Italiæ affectare regnũ, hortat̃ vt illi aduerſantes, in Ro. imperatoris fide manerent, oẽſq́ꝫ nouo aduerſus Iſaaciũ adſtrinxit iuramẽto. Quæ cum Iſaacio eſſent nunciata, exercitũ coegit, Romãq́ꝫ miſit, maxima oĩbus ſtipẽdia dari iuſſit. appropinquans deinde Romæ ꝑfectus, ꝑmiſit aliq̃s qui ducentibus in exercitu ordines & in populo potentioribus renũciarent, dona ſe ab Iſaacio maxima afferre, tantũq́ꝫ orare, ne Maurici hoĩs perditiſſimi perfidiæ, imperatoriã gratiã & ſua q̃ afferret dona poſtponerent.

Maurici cõtra Iſaaciũ cõiuratio.

Ea vero effecerũt dona, vt nec iudex nec ciuis Ro. nec miles inuẽtus ſit, q Mauricio fidẽ ſeruare voluerit. Præfectus ab Iſaacio miſſus, q̃primũ Romæ applicuit, cum exercitu fuit introductus. q̃d cũ cerneret Mauricius, in eccleſiã B. Mariæ maioris cõfugit. ſed eũ ꝑfectus abſtractũ, Rauẽnã in vinculis duci curauit, cũ q̃ pariter ſunt miſſi cõplices Ro. in illa cõiuratione notiores. Mauricius tũ Iſaacij iuſſu decollatus eſt, caput haſtæ infixũ in circo Rauennæ diu pependit. cõplices vero illius in carcerẽ ſunt cõiecti, qbus ſecũda arriſit fortuna, ꝙ Iſaacius ꝑ eoſdẽ dies repẽtina morte ſubtractus eſt, & Rauennates ciues illos ob Ro. noĩs reuerentiã abire incolumes permiſerunt. At

Heraclius varijs(de q̃bus ſupra tactũ eſt)agitatus malis à Saracenis per Aſiã, de Iſaacij q́q; certior morte factus, Theodorũ patriciũ, cognoĩe Caliopã, miſit ad regẽdũ Italiæ exarchatũ:& niſi amẽs ſecorſq; fuiſſet, intelligere potuit, Deũ qui pie & ex religione Chriſtiana viuẽti dederat, vt perditũ primo in Aſia imperiũ recuperaret, ſe poſtea flagitijs deditũ, ipſo Aſiæ imperio & ſumma gloria priuaſſe. Cœpit aũt laborare hydropiſi, qua perijt anno imperij ſui 31. eã ſecũ perferens infamiã, q̃ Ro. principũ primus Aſiæ imperiũ amiſiſſe dicat.

Theodorus exarchus 9.

Cõſtãtinus iunior imp.63.

Anno dñi 642. q̃ Heraclius Cæſar vita functus eſt, Cõſtantinus iunior Heraclij & Eudoxiæ filius, imperiũ accepit, qui nouercæ Martinæ dolis quarto mẽſe veneno ſublatus eſt. aula eſt hoc facinus mulier Pyrrhi pontificis cõſilio, redierat eñ ille poſt Heraclij mortẽ ex Aphrica, confeſtim in vrbẽ Romã orthodoxæ fidei formã ac titulũ poſtulãs, inde Byzantiũ veniẽs, q̃ erat ingenio, nouum hoc ſcelus molitus eſt. Senatus populuſq; Cõſtãtinopolitanus inauditũ crimen deteſtatus, Martinã lingua, Heracleona naſo ſpoliat, vtrũq; in exiliũ mittit, Pyrrhũ antiſtitẽ à fuga retractũ interimit.

Conſtans imp.64.

Et Cõſtans Cõſtantini filius à ſenatu imperator habet, Pyrrho patriarchæ ſucceſſor dat Paulus, q pari cõtumacia Monotheletarũ hæreſim ſectatus eſt, Cõſtantis imperatoris fauore fretus. Ad Dagobertũ redeo, q vſus eſt potiſſimũ Arnulphi Metẽſis atq; Pipini cõſilio. Arnulpho fato abſumpto, Cunibertũ Colonieñ. epm in eius locũ ſubſtituit. His cõſultoribus ad regis mores cõgruentibus, iuſtitiæ illius atq; æquitatis tãta fama etiã apud exteros percrebuit, vt fere ex oĩ parte Europæ Dagobertũ iudicẽ expoſcerẽt, Pipinus palatio p̃erat. Interea Aribertus Dagoberti frater, relicto filio Chilperico, vita defungit, quẽ filius nõ multo poſt ſecutus eſt: quã ob rẽ Tholoſanũ regnũ Dagobertus recepit.

Tholoſanũ regnũ Dagober. recipit.

Tũ Sclanonibus in Thuringiã irrũpentibus, ſelectis copijs ad Rhenũ Dagobertus p̃uenit, vbi Saxones ad eũ mittũt oratũ, vt tributo, q̃d patri fil óq; hactenus pepẽdiſſent, leuarent. id eñ tñ quingentorũ boũ erat. Si id ab rege imperarẽt, ſuis ſe impẽſis Sclauones debellaturos. Spõdet, cõditione admiſſa: Penſum Saxonibus remiſſum eſt. Interim cũ hæc agunt, Dagobertus Sigibertũ filiũ in Auſtraſiã mittit. diademate illi impoſito, attributóq; Cuniberto Colonieñ. epo, & comite Palatino Adalgiſo, q̃rũ moderatiõe regnũ adminiſtraretur. Eo tpe natus eſt Dagoberto ex Mathilde Ludouicus, alio noĩe Clodoueus: quo adulto, diſſidij cauſam fratribus auferre ſtuduit Dagobertus, diſtributa cuiq; hæreditate. Sigiberto eñ oĩs Auſtraſia, Ludouico Burgũdia Neuſtriáq; ceſſit. Anno dñi 643. Dagobertus Clypiaci reſidẽs, mittit nuncios in Britanniã, vt Britones q̃d male admiſerant, velociter emendarẽt, & ſuæ ditioni ſe traderẽt, alioqui ſeſe bello eos aggreſſurũ. Quod audiens Nidicahil rex Britonũ, curſu veloci Clypiacũ cũ multis muneribus ad Dagobertũ perrexit: ibiq; veniã petens, cuncta q̃ ſui in Francos illicite perpetraſſent, emẽdaturũ ſe ſpopõdit, ſemp ſe & regnũ ſuũ ſubiectũ ditioni Dagoberti & Francorũ regibus eſſe promiſit, & ad ſuos repedauit, muneribus à Dagoberto honoratus.

Britones ſe dedunt.

Tũ multis rebus à Dagoberto p̃clare geſtis, prouidus futurorũ, ex regno Francorum põtifices proceréſq; Bigarium ad cõſiliũ vocat: vbi throno inſidẽs aureo, duobus ſibi aſſidẽtibus regibus filijs, inter multa q̃ de breui & miſera hominũ vita locutus eſt, filios Clodoueũ & Sigibertũ ad mutuã charitatẽ hortatus, teſtamentũ cõdidit. Quo in primis q̃ Chriſti ſacerdotibus donaſſet, rata eſſe mandat: confectis inde quatuor vno tenore ſyngraphis, vnũ Lugduni, alterũ Metis, tertiũ Pariſijs, quartũ apud ſe in arcis reponi fecit. Sacerdotes vero, id eſt, põtifices qui regis beneficijs donati eſſent, adſtrictos facit, dũ de ipſius morte nunciũ accepiſſent, tribus cõtinuis à morte annis rẽ diuinã quiſq; in ſuis locis ter p ſingulas hebdomadas faciãt: eius teſtamẽti curatores Sigibertũ Clodoueũq; inſtituit. Paucis deinde exactis diebus, rex alui profluuio afflictus, apud Spinogillũ decũbens, ad diui Dionyſij ædẽ ſe transferri iuſſit. illic ſpe ſalutis deſtitutus, Againũ, cuius probitas fideſq; ſpectata ſibi eſſet, accerſit: vxorẽ Mathildẽ illi filiũq; Clodoueũ cõmendat, vt eius prouidẽtia regnũ adminiſtraret. Proceres q́q; palãtinos q aderãt, adiurat, reginæ filióq; obſecundẽt. Morbo tandẽ ſuperãte, obijt. elatũ cadauer eius eſt, vniuerſis collachrymãtibus, in tẽplo martyrũ regio apparatu ſepultũ anno ſalutis noſtræ 649. Fert q̃ Iohãnes anachoreta inſulanus, p quietẽ viderit in medio mari turbã dæmonũ, animã regis Dagoberti cymba deuehentiũ ad pœnas, vbi rex aduerſus ſæuientes in ſe dæmones, ſanctorũ Martini, Mauricij & Dionyſij opẽ p̃catus ſit. ſancti opitulãdi gratia aduenĩẽtes, & ſupplicijs regis animã tormẽtis eximẽtes, ſecũ in cœlũ vexerũt, ſine intermiſſione repetẽtes: Beatus quẽ elegiſti & aſſumpſiſti dñe in atrijs tuis. hoc Andoenus Rhotomageñ. archiepus literis conſcripſit.

Dagoberti teſtamentũ & interitus.

His tẽporibus imperio p̃erat Cõſtans, tũ cæteris vitijs egregius, tũ hæreſi maxime pollutus. quare & Paulũ patriarchã Cõſtantinop. qui palã Chriſtianos inſectabat, ſummopere

Paulus hæreticus.

pere defendit. Hic à papa Theodoro, vt rectā fidei normā acciperet, ꝑ literas requiſi
tus, obſtinate renuit obedire. Quā obrem & ipſe, ſicut Pyrrho cōtigerat, dignitate pri
uatus eſt, quanq̃ alium Pyrrhi priuatio finem habuit. Nedum em̄ Paulum, ſicut He-
raclius Pyrrhū, priuari paſſus eſt imperator Conſtantius, ſed in hæreſim & ipſe pro-
lapſus eſt, quo in tempore obijt Theodorus, pontificatus ſui anno ſexto, & in baſilica
B. Petri extitit ſepultus. Subrogaſ in locū Theodori Martinus papa, huius nōis pri- Martinus
mus, anno dn̄i 649. ſedit annis ſeptē. Hic legatos ſtatim Conſtantinopolim miſit, qui papa 1.
Paulū adhortārenſ, vt omiſſis erroribus, aliq̃n ad veritatis callem regrederet. Is autem
nō modo pontifici nō obtemperat, verū etiā eius legatos Cōſtātij autoritate abuſus,
in diuerſas inſulas relegat. Quā ob rem indignatus Martinus, ſynodū centū & quin-
quaginta epiſcopoꝝ Romæ habuit, in qua Cyri Alexandrini, Sergij & Pyrrhi dāna-
tione renouauit, Paulū aūt patriarchā omni anathematis vinculo damnatū priuauit.

Interea vero dū hæc agerenſ, pax Italiæ q̃ inter Rom̄. & Longobardos annis 30.
durauerat, turbari cœpta eſt. Erat Longobardis Rhotaris rex, Arriana labe infectus, Rhotaris
in quā oēs Longobardi ꝓcipites corruerāt. Theodorus & Martinus rem ſæpius fru- Longobar-
ſtra attentauerūt. Ob has igiſ cauſas, inſtante etiā Theodoro Italiæ exarcho, bellū Lō- doꝝ rex 7.
gobardis indiciſ. At nō recuſant illi, ad Scultennā Mutinæ amnem acriter vtrinq; pu
gnatū eſt. Tandē vero Theodorus ſuperatus, fundiſ & fugaſ, ex ſuis ſeptem millibus
amiſſis. Rhotaris tanta victoria elatus, Liguriā omnē breui in poteſtatē ſuā redegit:
quā regiōnē ab vrbe Luna in Varū amnē Anicienſis prouinciæ & Galliarū fines, Lō
gobardi per duo de nonaginta, quibus tunc Italiam ꝑmebant, annos, nunquā prius
capere potuerunt. hic rex multas leges edidit. Per hoc tempus nedū ſubuenit afflictis
Romanis ac Italis rebus aut hæreſi Arrianæ inualeſcēti imperator Conſtātius, ſed no
uas ipſe addidit afflictiones. Olympium em̄ cubiculariū ſuū miſit ad Italiæ exarcha- Olympius
tum Theodoro ſucceſſorē, iubens & pontificem omnesq; Italiæ epiſcopos ſua Mo- exarchus x.
notheletaꝝ hæreſi inquinare. quod ſi ſuaſione, ꝓcibus, aut armis efficere nequiret, ap-
præhenſum Martinū papā in vinculis ad ſe mitteret. At Olympio Romā veniente,
ſynodus habebaſ: & cū virus conceptū ſpargere non poſſet, lictorem ſuum immiſit,
qui Martinū in eccleſia S. Mariæ maioris caperet, ad ſe perduceret, vel ſaltem parere
recuſantē interficeret. Facturus mandata lictor, Dei miraculo ſubita cæcitate corripi-
tur, atq; ita diuinæ maieſtatis nutu Martinus ꝓſeruaſ. Hac vero orientalis & occiden
talis eccleſię diſcordia freti Saraceni, Alexandria cū ingenti claſſe ſoluentes, Rhodum
peruenere: captaq; vrbe, Coloſſum fama celeberrimū demoliti ſunt, ex cuius ære non-
gentos camelos onuſtos ferunt. Rhodo vaſtata, Saraceni in Aegeū delati pelagus, Cy
cladas afflixere. Vnde in Siciliam nauigantes, multa damna Siculis intulere, q̊s tandē Saraceni Si
Olympius Italiæ exarchus Martini ꝓcibus motus, inſula pepulit, non ſine magna na- ciliā vaſtant
uium, militū ac ſuipſius iactura: ibi q̊q; morbo correptus moriſ. Cōſtantius vero tot
calamitatibus nihilo melior factus, Theodoꝝ Calliopā cum his mādatis iterū in Ita- Theodorus
liam mittit, vt primo q̊q; tēpore Martinū pontificem ad ſe vinctū mitteret, eiq; rei ſo exarchus xi.
cium addidit Paulū Pellariū, qui tantū facinus curaret. Calliopā quidē ob exarcha-
tum primū iuſte ac integre adminiſtratū, oīs Italia benigne excepit, qui Romæ aliq̃t
moratus dies, ad Lateraneñ. baſilicā ſe contulit, tanq̃ pontificē ſalutaturus. Accedens
illū, nihil tale ſuſpicantem capit, & catenis iniectis, Cōſtantinopolim mittit. actus eſt
inde in exiliū Martinus pontifex in Cherroneſum Ponti ciuitatē, apud quā S. Cle-
mens quondam exulauit. Martinus aūt multis calamitatibus circumuentus, ac ino-
pia rerū omniū preſſus, tandē in exilio moriſ pontificatus ſui anno 7. Rhotaris inter-
ea Longobardoꝝ rex, poſtq̃ 16. regnauit annos, mortuus, regnū filio ſuo Rodoaldo
dimiſit. ipſe iuxta eccleſiā B. Ioh. Baptiſtæ ſepultus eſt, cuius poſt aliq̃t tēpus quidā cu Rodoaldus
piditate ductus, aperuit ſepulchrū nocte, & tulit oīa ornamēta corporis. apparuit aūt Longobar-
ei per viſionē B. Iohānes, dicēs: Quare auſus es tangere corpus hoīs iſtius? quis nō re- dorū rex 8.
cte crediderit, tn̄ ſe mihi cōmendauit, nunq̃ ergo hāc eccleſiā intrabis. q̄d factū eſt. nā
volens ingredi, à quodā euaginato gladio fuit ſemp repulſus. Rodoaldus igiſ dux du
xit vxorē Guntburgam, filiā Agilulphi & Teudelindæ. Iſta Guntburga cōſtruxit ec-
cleſiam S. Iohānis Baptiſtæ in Ticino. hæc dū accuſata eſſet apud maritū de adulte-
rio, Carellus ſeruus eius petiuit à rege, vt ad ſingulare certamen pugnare ſibi liceret
cū illo, qui dn̄am ſuā infamarat. pugnanſq; cū eo corā omni populo, eū proſtrauit. ſic
regina honorē recuperauit. Rex vero Rodoaldus dum adulteraſſet vxorem cuiuſdā
Longobardi, ab eo occiſus eſt, cū iam per quinq; annos regnaſſet. Huic ſucceſſit Ari- Aribert' Lō
bertus filius Gundoaldi, qui fuit frater Teudelindæ reginæ. hic fecit eccleſiam S. Sal- gob. rex 9.
uatoris in Ticino, qui cum Longobardos rexerat per annos nouem, mortuus eſt.

Peſtis.

Anno 12.Conſtantis,qui erat nepos Heraclij,peſtilentia grauiſſima tribus menſi-
bus graſſata eſt,& à multis viſi ſunt angeli bonus & malus circuire ciuitatẽ:& quoties
iuſſu boni angeli malus angelus venabulo,quod manu ferre videbatur,oſtiũ cuiuſq;
domus percuſſiſſet,tot ex eadem domo ſequenti die interibant. Anno ſalutis no-
ſtræ 649.Dagoberto Ludouicus aliàs Clodoueus,Againo tutore,Francorũ atq; Bur

Clodoueus Frãcoꝝ rex.

gundionum regna ſuſcipiens,& duce matre,Aureliam profectus eſt.Nõ multo poſt
Mathildis mater moritur,& in eodem quo Dagobertus humatus ſepulchro,condi-
ta eſt.deinde Ludouicus regere rempub.ſolus cœpit.Cuius quarto regni anno tan-
ta annonæ caritas fuit,vt fame atq; inedia populus abſq; modo deperiret,cui malo
rex occurreus,tectum quod argenteum erat,à templo martyrũ auferri,& per loci ab
batem Agulphum indigentibus & peregrinis diſtribui iubet.mox à Landerico Pari
ſiorum antiſtite impetrat,liberos ab eius poteſtate dimitti miniſtros,qui monaſterio
deputati erant,vt omni libertate donati,ſine moleſtia Deo inſeruirent.Sigibertus rex
Auſtraſioꝝ frater Clodouei,maiorem domus habuit Pipinũ:quo defuncto,filiũ eius
Grimoaldum in patris locũ conſtituit.Habuit autem rex filiũ paruulum nomine Da

Dagobertus iunior.

gobertum,quem Grimoaldo filio Pipini præfecto palatij cõmendauit,vt eius auxi-
lio conſeruaretur in regno.Sigiberto defuncto,Grimoaldus maior domus,filium Si-
giberti Dagobertum contudit,Dodonemq; Pictauienſis eccleſiæ epiſcopũ,ad Scotos
in exilium mittens,Dagobertũ epiſcopũ præpoſuit,& filiũ ſuũ Hildebertũ Auſtraſijs
regem ꝓfecit:quo indignati Franci,Grimoaldũ captũ Clodoueo deferũt,quẽ ille in-
carcerauit,& mortuus eſt in carcere,Hildebertusq; interfectus.

GENERATIO XXIII.

Eugenius papa 1.

MArtino vt ſic defuncto,Romanus clerus populuſq; Eugeniũ elegit,eius nõis
primũ,anno dñi 659.vbi ſequẽti mox anno incepit 23.gñatio,anno dñi 660.
ab vrbe vero cõdita 1410.hic pontifex ſedit annis duobus,menſes nouẽ.Eodẽ
ꝗq; tempore Petrus in locum Pauli hæretici Cõſtantinopoli ſufficit.Hic vero etſi me
lius aliquãto de religione ſenſit q̃ Paulus,nõ tñ vſqueadeo eandẽ fidei normã tenuit,
quã ſancta Romana eccleſia ꝑdicat & ſeruat.Cuius quidẽ literæ Romam miſſæ,duas
operationes & voluntates in Chriſto negantes,ita ſunt exploſæ,vt clerus ipſe interdi
cere põtifici auſus ſit,quo minus in eccleſia S.Mariæ maioris ſacrificaret,niſi prius
tã prophanas literas reieciſſet. Per idẽ tẽpus Ariberti filij Partharis & Gundeber-

Gundebertus & Partharis Lõg. reges.

tus,regnũ Longobardoꝝ tenebãt,Partharis Ticinũ,Gundebertus Mediolanũ cole-
bat.Et Longobardi pacẽ cũ Rom̃.Rauennatibus & alijs Italiæ populis imperio ſub-
iectis vbiq; ſeruabãt,ſed varijs ipſi inter ſe fratres motibus agitati ſunt,in tantũ vt al-
ter ab altero regnũ tollere decertaret.Pro hac cauſa Gundebertus direxit Garibaldũ
ducẽ Taurinẽſem ad Grimoaldũ ducẽ Beneuentanũ,vt veniret & adiuuaret eum con
tra fratrẽ,promittẽs ſororẽ ei dare in vxorẽ.Garibaldus dux perfidus ſuaſit Grimoal-
do,vt quia fratres regnũ diſſiparẽt,ipſe veniret,& regnũ Longobardoꝝ appræhẽde
ret,cp & maturus ætate eſſet,& potens,& cõſilio valens.Audiens hoc Grimoaldus,ani
mũ mox adiecit,ordinans filiũ ſuũ Romoaldũ Beneuenti ducẽ,ipſe cũ delecta multi-
tudine armatoꝝ Ticinũ tendit:vnde cũ Partharim expuliſſet,Gundebertũ Mediola
no eiectum trucidat.Quod vbi Clodoueus Frãcoꝝ rex filius Dagoberti intellexiſſet,
caſum adoleſcentũ miſeratus,magnas copias ſtatim in Italiam miſit,vt adoleſcentes
in regnũ paternũ reſtitueret.In trãſpadana ergo regione ꝑlium acerrimũ committit,
tandẽ vero fortuna ſe inclinante ad Grimoaldũ,fuſi atq; fugati Galli Italia expellun-

Grimoaldus Beneuẽtanus Lõg.rex xi.

tur.Sũt qui ſcribũt eos hac rõne deceptos:Lõgobardi eñ ſimulata fuga,caſtra rerum
oĩm ac vini potiſſimũ plena relinquẽtes,rati Frãci verã eſſe hoſtiũ fugã,in oẽm volu-
ptatẽ inuoluunt epulis & vino replent:quare ſuperuenĩẽtibus ex inſidijs hoſtibus,cæ
dunt Frãci ad vnũ oẽs,vt vix cladis nũcius ſuperfuerit,qui ſtragẽ iſtã ad Clodoueum
referret.Hac victoria fretus Grimoaldus,oẽm ꝓuinciã ſtatim in ꝓtãtem ſuã redegit.

Poſt hæc malignus homo Garibaldus Taurinenſis dux,cũ paſchali die ad oratio-
nẽ in eccleſiã B.Ioh.Baptiſtæ Taurini veniſſet,quidã homunculus de genere Gunde
berti adſcendit baptiſteriũ,ſiniſtra manu ſe tenens ad columnã,vbi tranſire habebat
dux,cũ dextra vibrantẽ gladiũ ſub veſte tenet.cũq; prope Garibaldus veniſſet,ille gla
dio tota qua potuit virtute vtens,caput eius amputauit.eſt & ibi Garibaldi percuſſor

Garibaldus occiditur.

multis plagis ſimiliter interfectus.Grimoaldus firmatus in regno,occidit Cuniber-
tũ Gundeberti filiũ,& ſororẽ eius duxit vxorẽ.Beneuentanũ vero exercitũ remiſit ad
propria,donatũ magnis muneribus,aliquantos etiã ſecũ retinuit,quibus largiſſimas
poſſeſſiones cõceſſit.Supererat adhuc Partharis adoleſcens,qui ad Bauarorum prin
cipem Cacannum fugerat,huic mandat Grimoaldus,ſi pacem Bauaricam cum Lon

gobar

gobardis firmam velit, adoleſcentem Partharin regno ſuo eijciat. Quare Partharis à
Bauaro pulſus, ad Grimoaldũ redire ſtatuit. Hoc audiẽs Grimoaldus, gauiſus eſt, man Partharis
dauitq́ ei vt ſecure veniret. igit Partharis ad Grimoaldũ ingreſſus, voluit ſe ad pedes ad Grimoal
eius iactare, ſed Grimoaldus hoc fieri non paſſus, eum retinuit. Tũc adoleſcẽs ad Gri- dum redijt.
moaldum, Seruus tuus ego ſum, potui q̃dem viuere inter paganos, ſed audiẽs te Chri-
ſtianiſſimũ, ex magna fiducia bonitatis tuæ venio ad te. Tunc rex ꝓmiſit ei iureiurãdo
coram oĩbus, q̃a ad meam fidem veniſti, nullum malum erit tibi. & dedit ei optimam
domũ, ꝑcipiens ſuis miniſtris, vt oĩa neceſſaria ex publico abundanter acciperet. Pau-
lo poſt Ticinenſes oẽs cœperunt ad eum concurrere, & quaſi dominum ſalutare. ſta-
tim nõnulli accedunt Grimoaldũ, dicentes: Niſi Partharim occideris ocyus, regnum
non retinebis, oẽs enim ad eum recurrunt. Credulus rex dictis, oblitus iuriſiurandi, ſta-
tuit eum occidere. conſilioq́ habito, miſit illi diuerſos cibos & optima vina inebriã
di cauſa, vt mero ſepultus, noctu occideretur facilius. Sed vnus ex ſuis qui potum ob-
tulit, clam in aurem cõſilium Grimoaldi detexit, q ſtatim pincernæ ſuo iniunxit, vt ꝑ
ſimulationem ꝓ vino aquam ꝓpinare curaret. Expectãtes regij an copioſe biberet, &
cum vidiſſent eum hilariter vaſa euacuare, credentes vinum, renunciãt regi cõſilia ꝓ-
cedere. Vocauit, cœna facta, Partharis Hunnulfum fidelem ſuum ac veſtiarium, conſi
lia regis retractantur, & Hunnulphi pueri circa Partharis lectũ recubare faciunt, ſta-
tuuntq́ intra ſe, ꝙ veſtiarius regijs ſuperuenientibus dicat Partharim illic obdormiuiſ
ſe, quod veſtiarius gratãter ſuſcepit. Tulit inter hæc Hunnulphus culcitram & pellem
vrſinam, inuoluit Partharim tempore q̃ milites regis in cuſtodia ſtabãt, & cœpit q̃ſi ſer
uum ruſticanum cum vecte cædere, extra cubiculum trudere. Cumq́ milites regis in-
terrogarẽt quid hoc eſſet, dixit: Seruus iſte ruſticus inuentus eſt iuxta lectũ Partharis,
quem inde ne turbet eum, expellimus. ita Partharis elapſus eſt, ac ope Hũnulphi cum Partharis
q̃buſdam ſeruis fune eſt emiſſus, deinde fuga noctu facta, peruenit pedetẽtim in Fran fuga.
ciam, nullo ꝑdente. ſicq́ Deus oĩpotẽs Partharim ſaluauit. Nocte illa miſſi regij ad ꝑ-
ſequendum Partharim, cœperũt adire cubiculum, obuiat veſtiarius ac ait: Rogo, dor
mire illum ꝑmittite, q̃a de vino laſſus eſt, & nimium obdormiuit. Rurſum illi vt intra-
rent, veſtiarius iterũ eos eadem rogabat, q irati, dixerunt: Satis iam dormiuit ebrius il-
le, & calcibus irrumpebant regiam, requirentes eum in lecto: & non inueniẽtes, inter-
rogabant veſtiarium vbi eſſet. reſpõdit ille intrepidus, ꝙ fugiſſet. Tunc illi veſtiarium
vinctis poſt tergũ manibus regi ꝑſentabant, renunciantes Partharim fugiſſe, & illum
fugæ cõſcium eſſe. Rex veſtiarium ſolui iubet, & ꝑ ordinem q̃liter Partharis fugiſſet,
edicere petit, q mox oĩa ꝑ ordinem narrauit. dicebant oẽs: Mala morte moriatur ho-
mo ille. Rex aũt dixit: Homo iſte nil mali vnq̃ habebit, q pro ſuo dño morti ſe tradi-
dit, multa ei ꝑmittẽs, ſi ſibi adeo fidelis foret. Deinde requiſiuit rex de Hunnulpho q̃d
factum eſſet. reſpondit veſtiarius, in eccleſiam S. Michaelis archangeli recipere ſe di-
xit. Miſit rex, & ita inuenit, ac ſecuritatem veniendi ad ſe dedit. Hunnulphus fidem ha
bẽs regi, acceſſit, & ad pedes eius ſe ꝓuoluit. Quem cum rex de re geſta interrogaſſet, Hunnulphi
ꝑ oĩa ſimilia veſtiario dixit. ad q̃ rex prudentiam illius ac fidem admiratus, dedit mu- fides & con
nera multa, & vt in palatio ſuo viueret optauit. Poſt aliq̃t dies interrogauit eum rex, ſtantia.
vtrum ſecum, an cum Parthari libentius eſſe vellet. ille ſe malle cum Parthari mori, q̃
ſecum in delicijs viuere. deinde rogauit veſtiarium, vtrum in palatio vellet viuere, an
cum Parthari pegrinari. ille eadem q̃ Hunnulphus reſpondit. Rex his auditis, lauda-
uit fidem illorũ, dixitq́ ad Hunnulphum: Quicq̃d volueris de domo mea, hoĩes & iu-
menta tolle, & vade ad dñm tuum ſine aliq̃ læſione. Similiter & ad veſtiarium. illi oĩa
ſibi neceſſaria ſecum ferentes, pexerunt ad dñm ſuum in regnũ Francorũ. Interhæc
Eugenius anno 3. nondum exacto, moritur, vir miræ pietatis, religionis & munificen
tiæ, & Vitalianus patria Signinus ex Volſcis, in ſede Petri collocatur, anno dñi 642. ſe- Vitalian'
dit annis 9. menſes 6. Sunt q putent hoc tempore Cæſaream Perſarũ reginam, neſcien papa.
te marito, cum paucis fidelib' Cõſtantinopolim veniſſe ad imperatorem, q̃ q̃dem ho-
norifice ſuſcepta, non multo poſt characterem baptiſmi ſuſcepit, cuius cauſa venerat.
Hoc vbi intellexiſſet Perſarũ rex, legatos ſtatim mittit, q vxorem ab imperatore repe- Perſæ ad fi-
tant. reſpondit imperator, in arbitrio reginæ eſſe ſtandi vel diſcedendi, proinde eam dẽ conuerſi
ſciſcitent. interrogata regina, rñdit nunq̃ ſe rediturã in patriã, niſi rex Chriſtianũ no
men ſuſciperet. q rex ſtatim re cognita, cum 40. millibus hoĩm Cõſtantinopolim pa-
cato agmine venit. benigne ab imperatore ſuſceptus, vnà cum militibus ſuis baptiza
tus, in regnum ſuum cum vxore reuertitur. Conſtantius interea vbi intellexit Vitali-
anum pontificatum iniſſe, nuncios miſit, qui ei ſuo nomine gratularentur, qui euan-
gelia aureis literis ſcripta ac multis gemmis ornata beato Petro condonarent, ſed &

zelo Dei, vt aliqui ſcribunt, ꝑmotus, hæreſim abdicauit. Deinde vero mutata ſentẽtia, nec dijs nec hoibus pepercit, diuina humanaq́ oia confundens, expeditionem in Italiam parauit, non q̃dem vt iuxta famam tunc à ſe accurate diſſeminatã, Longobardos Italia deijceret, ſed vt vrbẽ Romã & ſubiectas illi vel ꝓuincias vel ciuitates, diuitijs ornamẽtis ſpoliaret. Cõſtantino itaq; filio cõſorte imperij declarato, apud Cõſtantinopolim relicto, claſſem inſtructã Cõſtantius ꝓmiſit Athenas. ibi nauigiũ ingreſſus, ventos nactus ſecundos, apud Tarentum ſubſtitit, copijs in eam ciuitatẽ expoſitis. erat exercitus Romano principe dignus. Cõſtituit aũt primũ ducere Beneuentũ, veꝝ intellexit vrbẽ valido ꝓſidio multisq; cõmeatibus Romoaldi diligẽtia munitam eſſe. Luceriam mouens, vrbẽ vi capit, ac direptã ſolo æquauit. in Acherontiã ꝓfectus, cum vrbẽ capere non poſſet, Beneuentũ expugnare adortus, ſed obſidionẽ mox ſoluit, cp intellexit Grimoaldũ ꝓpediẽ cum magnis copijs affutuꝝ, vt filio Romoaldo opem ferret. Neapolim ergo primũ, mox Romã inde Cõſtantius petit, vbi magna incõmoda in itinere paſſus eſt. iturus aũt à Neapoli Romã, Suburrã ciuẽ Neapolitanũ ducẽ ſui exercitus declarauit, 20. millibus militũ lectiſſimoꝝ attributis, vt ſubiecta tutarẽ oppida. Eunti Romã via Appia Cõſtantio, Vitalianus põtifex clero & populi multitudine ſociatus, ſexto ab vrbe miliario obuiauit, introductusq; imperator, B. Petri primo, poſt alias vrbis eccleſias accuratiſſime inuiſit, nulla (put effectus docuit) deuotiõe adduct⁹, ſed magis vt ornamẽta illoꝝ furacibus oculis pluſtraret. Interim Romoaldus Suburrum aggredit, cõmiſſo ꝑlio, patris auxilio fretus ſuperat, ac multos Græcos interficit. Hac deſperatione motus Cõſtantius, qñta poſtq̃ vrbẽ ingreſſus eſt die ad direptiõem cõuerſus, oẽs ſtatuas ex ære & marmore ad ornatum vrbis poſitas, oia eccleſiaꝝ ornamenta paulo decentiora diſtrahit, & nauibus imponit, pluſq; ipſe ornamentoꝝ 7. diebus vrbi detraxit, q̃ barbari ante 200. & 58. annis. Duodecima aũt die Roma in malam rem abiens Græculus & Neapolim cõtendẽs, inde, nulla belli Lõgobardoꝝ cura vlterius ſuſcepta, in Siciliam nauigauit ſacrilegio plenus. æſtimant nonnulli vſq; hac non poſſe inueniri, cp vnq̃ eccleſia Romana habuerit plene poſt mortem Conſtantini Magni dñium vrbis, & Vitalianus iſte pro magna gratia accepit, cp imperator iſte peſſimus priuilegia eccleſiæ confirmauiſſet, q̃ tñ mox infregit. His implicitam pẽricu lis rempub. Romanam relinquens Cõſtantius, grauiſſima clade affeciſſet ignauia ſua, niſi Grimoaldum noſtrorum cædibus exultãtem, domeſtica ſeditio reuocaſſet. Commendauerat Grimoaldus Ticino profecturus, Lupo Foroiulianorum duci gẽtis Longobardæ protectionẽ. habebat is Papiæ ſtatiua, vt Aemiliæ & Hetruriæ ciuitates cum tranſpadanis commode tutari poſſent. Sed cum de belli magnitudine & Conſtantij potentia multa acciperet, periturum Grimoaldum ſperans, ad Longobardorum regnum adſpirauit. quod Grimoaldus intelligens, vt vires exercitus ſui augeret, Bauaros vi fœderum nuper inter eos ictorum aduocauit. quo audito, in Foroiulianos verſus, apertam in regem ſuum rebellionem oſtendit Lupus, niſus oia in tranſpadanis tumultu inuoluere. Inuaſuri Foroiulianos Bauari, ad litora Adriatici ſinus deſcendunt, quibus occurrit Lupus. tantum autem inerat vtriq; genti animorum, vt nulla fuerit mora: & multis in vtroq; exercitu occiſis, prima & iterum ſecũda ac tertia die pugnatum eſt. ceſſerunt Bauari, & eorum impedimenta Longobardi diripiunt. Sed interea multitudo Bauoroꝝ ſuperuenit, quare prælio die quarto redintegrato, maximis animis eſt pugnatum, vicitq; Bauarus, & Lupus inter confertiſſimas acies pugnans, cadens interfectus eſt. Bauari Forumiulianum diripiunt. Superueniẽs Grimoaldus, gratias Cacãno Bauarorum regi egit, ſuaſitq; vt copias reuocaret, deinde clam in Forum Populium duxit, vlturus iniuriam quam à Rauennatibus ibi accepit, dum tranſiret in auxilium filio. ſabbato ſancto reſurrectionis dominicæ die ex inopinato ciuitatem aggreſſus eſt, clerumq; cum omi populo interfecit, & vrbem ſolo æquatam reliquit. Interim Arnefrites Lupi filius, ad paternum adſpirans ducatũ, in Dalmatiæ ſe contulit regionem, Sclauoꝝq; agreſtiũ non cõtemnendã manũ ſecũ duxit. improuidus fines Foroiulienſiũ irrupit, multis occiſis, ipſe q̃q; interfectus eſt. Dalmatæ in vltionẽ ſunt armati, ſed fugat eos Vectaris nouus dux Foroiulian⁹, quẽ Grimoaldus creauerat. Adeo crudelis victor nimiꝝ oẽs imperij vires fregiſſet, niſi matura eſſet morte ꝑuentus. minuerat ille ex cõſuetudine ſanguinẽ inciſa vena, quam priuſq̃ curaſſet, rupit arcũ intẽdẽs. Tam facili caſu tantus vir interijt. fuere in eo multæ corporis & animi dotes. tũ eñ prudentia & cõſilio valuit, vt q̃dam capitula Rhotaris regis edictis addiderit. fuit mediocris ſtaturæ, corpore validus, capite caluo, promiſſa barba, nec animo minus q̃ corpore promptus. ſepultus eſt Papiæ in baſilica B. Ambroſij, quam ſua fabricauerat impenſa. Reliquit autem filium ſuum Garibaldum, quem de filia regis Ariberti habuit,

Cõſtãtius Italiam ꝑficiſcitur.

Romoald⁹ Græcos vincit.

Vrbem diripit Cõſtan.

Longobardorum diſcordia.

Populiẽſiũ ſtrages.

Arnifrites.

it,ſucceſſorem regni adhuc pueꝝ,Romoaldum filium ſuum iam Beneuẽti ducem firmauit. Partharis interim dum eſſet in Francia ꝓpter timorem Grimoaldi, qa huic cum rege Francoꝝ fœdus intercedebat,voluit ſugere in Britanniã, cumq́ nauigaſſet ꝑ pelagus,ſubito audiuit vocẽ,dicentẽ:ſi Partharis eſt in illa naui, redeat in patriã, qa iam 3.dies ſunt,ex q̃ rex Grimoaldus mortuus eſt.Audiẽs Partharis, reſpexit,& neminem vidit,vnde incidit ſibi,ꝙ angelus bonus hæc renũciaſſet. ſtatimq́ reuerſus, venit Ticinũ,& inuenit ibi multitudinẽ Lõgobardoꝝ,q eum cum gaudio ſuſcipiũt,q̃rũ ope expulit Garibaldũ pueꝝ Grimoaldi de regno,& poſt mẽſem tertiũ volũtate Longobardoꝝ obtinuit regnũ.erat iuſtus,nutritor paupeꝝ, & fide catholicus. Miſit deinde Beneuentũ,& obtinuit vxorẽ ſuã Rodelindã,& Cunibertũ filiũ ſuũ,q̃s Grimoaldus illuc miſit in exiliũ.poſtea fecit eccleſiã in eodem loco,de q̃ olim fugerat, in honore S. Agathæ virginis,& vxor eiꝰ Rodelinda aliã fecit eccleſiã in honore B.Mariæ virginis extra muros Ticini,& dicit,ad Parthicas.

Partharis Longobar. rex.12.

Ad Cõſtantiũ imperatorẽ redeo,q vt dictum eſt,in Siciliã cõtendit.voluit aũt,vt aliq ferũt,& imperiũ trãsferre Romã,odioſus factus Byzantijs,eo ꝙ Martinũ ignominioſe tractãs,in exiliũ miſerat, & Maximũ ſapientiſſimũ viꝝ lingua manuq́ trũcarat,duosq́ Anaſtaſios diſcipulos eius,tormentis & exilio tradiderat,ac multos orthodoxoꝝ verberibus ac exilio dãnauerat.Sed dũ in Sicilia aliq̃t iam annos luxui vacans,balneũ Syracuſis ingrederet,Miſſeſſi Armenij ſtudio poſt annũ imperij ſui 26.cæſus eſt.ille fauore q̃runda militũ fretus, tyrãnidem occupauit. Ad primã interfecti Cæſaris famã,oẽs Italiæ & Aphricæ ppli exultarũt,vt Italiæ exarchus Theodorus nullum in publico gaudio auſus ſit triſtitiæ aut mœroris ſignũ oſtẽdere.paulo poſt diſſeminatũ eſt,milites oriẽtales non ſatis voluntarios eſſe. quã ob rem inceſi ſunt militũ Italiæ animi,& Theodoro exhortãte, in Siciliã ſunt delati,vbi ſeditione facta,oppreſſus interfectusq́ eſt Miſſeſſus.& q illius fauoris principes fuerãt,vincti Cõſtantinopolim ſunt ꝑducti.His ita vertẽtibus, Saraceni tanta imperij trepidatione ꝑcepta, magna claſſe Syracuſas totamq́ inſulã occupãt. vnde tam ſplendida onuſti p̃da Alexandriã redeuntes,vrbis Romæ ornamẽta ſecũ tulere,q̃ Cõſtãtius Syracuſas aduexerat. Indicabãt ꝑfecto tot clades ſtella crinita,q̃ tribus cõtinuis menſibus apparuit,& pluuiæ magnæ,& frequentia tonitrua,q̃lia nunq̃ antea fuere.

Conſtantij cædes.

Miſſeſſus opprimitur

Anno igitur dñi 640.Cõſtantinus filius Cõſtantij imperiũ ſuſcepit cum fratribus ſuis Heraclio & Tiberio,imperauit annis 17.Hic interfecto patre Conſtantio,oĩs adeo trepide adminiſtrauit,vt ſi aliq̃ fuiſſet vis illata,viſus ſit imperium facilime amiſſurus. Cõfirmatus tñ audita morte Miſſeſſi,primũ oĩm maxima vſus eſt crudelitate: fratres pueros adhuc,ne ad imperiũ adſpirarẽt,naribus mutilauit,vt ſcribit Blõdus, & ſequit eum Pius abbreuiator eius. Anno dñi 672.Vitalianꝰ cõpoſita regula eccleſiaſtica,cantum ordinauit,adhibitis organis,beneq́ gubernata eccleſia moritur,& in eius locum Adeodatus patria Rom. ex monacho pontifex creatur,ſedit annis 4.vir religione & omni comitate p̃ditus,in delinquentea clemens,in pauperes beneficus,in hoſpites benignus,ſuplicationes frequentes habuit,leproſum oſculo mandauit,petẽtibus nil negauit.Sub eo quoq; tranſlatum fuit corpus S. Benedicti, & corpus S. Scholaſticæ ad monaſterium Floriacenſe.demum 4. anno moritur, & ab omnibus fletus, in baſilica S.Petri ſepelitur.

Conſtantinus 4.Imp. 65.

Adeodatus papa.

Anno deinde 676.Donus patria Ro.eligitur,ſedit annum I.menſes 5.hic clerum diuerſis ordinibus diſtinxit,monachos quoſdam Syros cum Neſtorianis ſentientes,in monaſterio Bœotiano depræhenſos & caſtigatos,in varia monaſteria diuiſit. deinde benemeritus moritur,ac in baſilica S.Petri ſepelitur.

Donꝰ papa.

Agatho vero natione Siculus,ex monacho põtifex ſubſtituitur anno dñi 678.ſedit annis 4. menſes 6.hic inſtituit, vt diſtinctus ſit habitus virorum & mulierum. Per huius tempora Rauẽnas eccleſiæ Ro.à qua deſciuerat,eſt ſubiecta. Theodorus illi præerat archiepũs, & alter Theodorus exarchus.Archiepũs, cũ eſſet magnus eleemoſynarius,qui & famis tempore multis profuerat,clerum præter morem in moribus continere bonis ſatagebat,vnde maximam in illum inimicitiam exercebat.Contigit dum in Apollinaris æde archiepũs ſolẽnia Miſſarum celebrare vellet in die natalis Chriſti ante ortum ſolis,ꝙ omnis clerus eum deſtitueret:cum vero ſol iam in meridiem feceſſiſſet, exarchi opera reductus ad archiepiſcopum clerus,illum ad martyris eccleſiam deduxit:q̃. motus indignitate archiepũs, ad Agathonem Ro. Pont. ſe contulit, Rauennatemq́ eccleſiam Romanæ ſubdidit,ne quiſq̃ vt ante præſumeret parem hanc facere Ro.eccleſiæ,quod multi antea præſumpſerant.

Agatho papa.

Anno 10.Conſtantini,cum multas accepiſſemus à Saracenis clades, & Hieroſolyma rurſum eſſet Homaro duce capta,ſeruiretq́ iam hoſtibus, inuenimus illum in Saracenos duxiſſe,& victoria celebri potitum opa & artificio Galeni cuiuſdã,q ab Heliopoli Syriæ ad Ro.cõfugit,iſtũ ignẽ marinũ inue-

Naues Sarac. medio mari exuſtæ

inuenit, q̃ vſi Ro.exercitus,q cum Saracenis tũc bella geſſerũt,Saracenorũ naues com
buſſerũt,& ita multis occiſis, captis atq; ſubmerſis, victoria ſunt potiti. Nihilominus
prudens princeps in 30.annos cum his pacem firmauit,hoc pacto,vt Saraceni 3.mil-
lia librarũ auri annuatim ſoluerẽt.Inſup 50.captiuos nobiles redderent,& eq̃s nobiles
25.ſingulis annis in tributum darent. neceſſitas aũt componendæ pacis cum illis ſub-
Bulgari erat.Nam Bulgari eo tpe e Scythiæ finibus egreſſi,noua barbarorũ colluuies, oẽm po
Thraciã ingreſſi. pulabantur Thraciam.occurrit eis Conſtantini exercitus,ſed victus,pacem quam ho
ſtes offerebãt, cupidius accepit. prouinciam feracẽ illis,icto fœdere, Danubio ꝓximã,
princeps Romanus habitandam dedit.Ceſſit hæc non modo ei genti prius barbaræ,
verũ omi Europæ fauſta modeſtia,q̃ Bulgari tunc ſunt vſi,ꝙ habitã eo ex fœdere ꝓuin
ciam hactenus annis 763.poſſident,vt Blondus narrat,vbi tanq̃ limitanei milites excu
batoresq; Chriſtianorũ,aduerſus cæteram barbariem ꝑmanent. Bene etiam tunc vſus
Sexta Conſtant.ſynodus. eſt pace illa Conſtantinus,ꝙ eo q ſecutus eſt,anno curauit 6.ſynodum apud Conſtan
tinopolim celebrari.Interfuerũt aũt Agathonis papæ legati Iohãnes Portueñſis epũs,
Ioh.Ro.ecceleſiæ diaconus,cõuenerũtq; ad imperatoris edictum 259.epi.Acta aũt eſt
cauſa Monotheletarũ,dicentium vnicam tm̃ in Chriſto eſſe voluntatẽ. Erãt tum duo
primarij cauſæ aduerſarij,Gregorius Conſtantinopolitanus & Macarius Antioche-
nus.Gregorius auditis rationibus, facile in ſententiam catholicorũ adduci eſt paſſus.
Macarius aũt ꝑtinax, nõ ſolum eſt dignitate priuatus, ſed ſimul cum mortuis,Sergio,
Pyrrho, Paulo & Petro eiuſdem hæreſis autoribus, ſatanæ traditus, ad extremum
cum aliq̊t ꝑfidiæ complicibus Romã relegatus.De hac 6.ſynodo habetur 15.di.de hac
Damianus Ticinenſis & Manſuetus Mediolañ.inquunt:Hæc eſt vera Dei & hoĩs fides,
vt duæ credantur in Deo voluntates,duæ operationes.Ego,inq̃t, q̃tum ad diuinitatẽ,
& pater vnum ſumus:q̃tum vero ad humanitatem ꝑtinet, Pater maior me eſt. ꝑterea
vero ſecundum humanitatẽ,eum in naui dormientẽ cernis:ſi diuinitatẽ inſpicis,ven-
tis & mari imperat.fertur aũt ꝙ eiecto Macario hæretico, ſtatim in medio cõcilij tela
aranearũ nigerrima in medio populi ceciderit,adeo vt oẽs mirarent̃,& dicerẽt ꝙ ſor-
des hæreſium expulſæ eſſent,& ita auxiliante Deo tum vnitæ ſunt Latinorũ & Græco-
rum eccleſiæ. Tunc in regia vrbe Iohannes cardinalis Portueñ. epũs in die S.Paſchæ
Miſſam in eccleſia S.Sophiæ,ꝓſentibus principe & patriarchis & toto populo, Lati-
ne cantauit.Sub iſto Agathone lunæ eclipſin paſſa eſt, quam ſecuta eſt in vrbe Roma
mortalitas grauiſſima,ita vt patres cum filijs & ſororibus ſimul efferrent̃,ex q̃ etiã ipſe
Agathon pius papa defunctus eſt,atq; apud S. Petrum ſepultus. Inter tantos toti⁹
Clodouei mors. pene orbis tumultus,Francia ocio & pace fruebatur.rex erat illi Clodoueus,miti inge
nio ꝓditus,q ſacris rebus animũ adijciens,multa pietatis argumẽta ſuis oſtendit. Atq;
tandem aperto diui Dionyſii feretro,brachij partem inde abſtulit,q̃d tametſi reueren
ter tractaret,mox tñ mente cõſternatus humi cõcidit. Dionyſianũ templũ adeo tene-
bris inhorruit,vt q illic aderãt,pauidi fugerẽt.Rex & ſi inſano non diſſimilis eſſet,bra
chij partẽ ablatã auro circundatã,& gẽmis ornatã,beato corpori reſtituit,ſimulq; mo
naſterio donaria dedit multa,q̃bus meliorẽ ſibi mentẽ reciperet:ſed annos 2.hac a ſti
ctus calamitate,interijt regni ſui anno 16.expleto, anno dñi 662. Reliq̃t ex Bathilde Sa
Bathildis. xonũ gñe illuſtri,liberos 3.Clotariũ,Childericũ,Theodoricũ.Hæc Bathildis eſt q̃ Ca-
lẽſe monaſteriũ à Clothilde regina diuo Georgio dicatũ ampliauit. vbi cum virgini-
bus ſacris monialis facta,religioſe cõuerſata eſt.Cuius item opus eſt Corbienſe cœno
bium.Clotario paterna poſſeſſio obtigit,q autore matre,dum adoleſceret regno ꝓfu-
it,cõſtituto primario palatij ꝓ more Ebroino.hic ille eſt Ebroinus,q diuo Leodega-
rio ſancto Heduorũ antiſtiti oculos euulſit,& Lambertũ Leodiorũ ꝓſulem ſua eccleſia
Clotarius 3. extruſit.Clotario poſt q̃rium imperij annũ defuncto,Franci Theodoricũ minorẽ na
Frãcorũ rex tu in regẽ aſſumpſerũt,miſſo in Auſtraſiã Childerico.Sed ꝑ Theodorici incuriã & ſe-
cordiã res Francorũ deterior eſt facta,qppe cum reſp.cubicularijs regijs & ꝓfecto pa-
latij oĩs crederet̃,regi mos inoleuit regiam non niſi Kal. Maij ingredi,vbi ſe ppl'o vno
Ebroinus. dũtaxat die oſtendebat. In hoc tam inerti ocio Ebroinus occaſionẽ nactus, oppreſſit
multos,vexauit plurimos,rem in Theodoricum regem transferens.Quare ꝓceres mo
naſterio Theodoricum includunt,& Ebroinum malorũ oĩm principem, ad Luxoui-
um cœnobium mittunt.Inde ex Auſtraſia Childericũ cum pædagogo Vulphano re-
uocatum,regem appellant,cuius facti ſtatim eos penituit.nam à primarijs coniurati-
one ꝑimitur,vnà cum vxore ꝓgnãte.Vulphanus Auſtraſiam repetit, Theodoricus in
regnum reuocatur,q Lendeſillum palatio ꝓfecit.Sed Ebroinus magiſtratum vi repe
tijt,q̃ mortuo,Franci Garaconem palatio ꝓficiunt, quem non multo poſt filius Gile-
Pipinus. marus à magiſtratu deijcit,hic poſt bella aduerſus Pipinum,qui in Auſtraſia erat,ge-
ſta,

ſta,cum repentina morte interijſſet,Garacon pfecturā recepit. q defuncto,anceps inter Francos qſtio fuit,quem in demortui locum ſubrogaret. Francorū diſſidio cognito,Pipinus arma capere iſtituit,Theodoricum fugat,atq; iſto modo magiſtratū palatij accepit. Per eadem tempora cum Partharis rex Longobardorū ſolus regnaſſet p 7.annos,in 8.anno ordinauit Cunibertū filiū in regno,vt pariter regnaret cum eo.cumq; in omni tranquillitate regnarent,ſurrexit contra eos Alachis de Tridento, quem tñ Cunibertus diligens,in gratiam patris mox reuocauit.Inſup filio roganti,vt Alachi daret ducatum Brixiæ,Partharis,etſi videret inde nonnihil mali regno imminere,conceſſit.ciuitas eñ Brixiæ ſemp habuit multitudinē nobiliū.propter hoc timuit rex, q Alachis aliqñ affectaret regnum. poſtq aūt regnarat annis 18. defunctus eſt. Poſt mortem vero eius,Cunibertus filius eius duxit vxorē noie Ermelindā de gñe Saxonum.Alachis vero oblitus oīm bonorū,q in eum Cunibertus fecit,iunxit ſe cum Aldone & Granſone de Brixia,& cum multis Longobardis,intransq; in abſentia Cuniberti Papiam,occupato palatio,rebellauit ei.Quod audiēs Cunibertus,fugit intra lacum Latiū circa Cumā.facta eſt aūt magna tribulatio oībus q eum amabat, maxime clericis & epis,qs Alachis odio habebat.Deniq; cum qdam die ſolidos ſup mēſam numeraret,vnus tremiſſis decidit,quem filius Aldonis adhuc puerulus de terra ſuſtulit, eiq; reddidit,q puerū non curans,dixit:Pater tuus multos habet de iſtis, qs mihi breui eſt daturus.Puer nocte rediēs domū,patri oīa retulit.extimuit pater,moxq; vadit ad domū fratris ſui Granſonis,nuncians verba regis: ſtatimq; vocatis amicis, cœperunt tractare de interitu illius.mane aūt cum ſtarent in conſpectu regis,venationem ptendunt recreationis cauſa, cum quibus Alachis exiuit. Interea vadūt ad Cunibertum, puoluentes ſe ad pedes illius, veniam petunt,ac regem in venatione eſſe affirmāt.ſed quia ſol declinauerat,coniurant,diemq; ſtatuunt,q veniat Ticinum Cunibertus. Conſtituto itaq; die venit Cunibertus,& illi ſicut pmiſerāt,eum intromittūt, ad qs epūs, clerici,iuuenes & ſenes cum gaudio concurrunt,amplectebanturq; genua eius,gratias agentes Deo p reditu ipſius.Hæc cum intellexiſſet Alachis,diſcedens mox,iuit p Placentiam,blanditijs atq; vi congregans exercitum grandem.Cunibertus ſimiliter contractis copijs ad eum exiuit,& dum in campo qui coronatus dicitur, conuenirent,miſit Cunibertus ad Alachim,dicens:Vt quid perit tanta hoīm multitudo? pugnemus ego & tu,& qui vicerit,regnum teneat.Cui Tuſcus quidam:Fortiſſimus es Alachis et audax,pugnam idcirco non declina.Et cum recuſaret,dixit Tuſcus: Niſi cum illo pugnaueris, amplius me non habebis,& ſtatim relicto eo,iuit adCunibertū.Interea deliberauit Alachis certamē inire.qd audiēs diaconus quidā noīe Zeno, qui multū amabat Cunibertū,acceſſit & dixit:Mi rex,oīs nobis in te ſita eſt ſpes. ſi mortuus fueris in pugna,oēs nos occidet tyrannus ille p diuerſa tormenta.da mihi arma tua,& ego pugnabo p te:ſi mortuus fuero,ſalua eſt cauſa tua:ſi vicero,maiorē inde habebis gloriā. renuit primū Cunibertus,ſed à ſuis rogatus,vix tandē cōſenſit.armat Zeno.cumq; pugnaret,Alachis vicit,ac diacono caput amputauit. qd in haſta leuatū,ad ſuos reportauit.verū ablata caſſide,cum clericus appareret,vidit ſe deceptum,& ab aduerſa parte deriſum,votumq; vouit, q ſi victoriam de Cuniberto haberet, puteum vnum de clericorū teſticulis impleret. Renunciat Cunibertus Alachi, vt ad pugnā ſe pparaeret.ſed Alachis renuit,dicens ad ſuos:Non poſſum hoc facere,quia video archangelum Michaelem contra me.haud mora,exercitus vtriuſq; ducis pugnam ineunt,in q Cunibertus,occiſo Alache,victor euaſit.caput Alachis & crura abſciſſa ſunt illi à corpore,vti meruit.rex vero Cunibertus cum gaudio Ticinum eſt reuerſus. regnauit poſt hæc annis 12. Agathone peſte extincto,ſucceſſit in pōtificatu Leo ſecundus,natiōe Siculus, anno dñi 683.ſedit annum vnum,vir doctiſſimus Latine & Græce, pterea adeo muſices pitus, vt pſalmodiam compoſuerit, hymnos ad meliorem concentum redegerit. Idem q; inſtituit,vt in celebratione pax populo daretur.Sextam vero ſynodum,de q dixi ſupra,Græce ſcriptam tranſtulit in Latinum,& eos anathemate expulit eccleſia, qs S.ſynodus pſente Conſtantino damnauerat.Statuit etiam,ne electio cleri Rauennatis valeret,niſi eadē Ro.Pon. autoritate cōfirmata fuiſſet.antea vero exarchorū potentia freti,diuina ac humana p arbitrio miſcebāt, qſi Ro.pōtifici pares. Leonis erat inſtitutum,ne ad archiepiſcopatum aſſumptus,pro vſu pallij quicq pſolueret. In pace Leone hoc quieſcente,Benedictus natione Romanus,ad regendam eccleſiam vniuerſalem aſſumptus eſt,eius noīs ſecūdus,anno dñi 685.ſedit mēſibus 10. vir fuit humilis, pius,miſericors & māſuetus,qui in diuerſis officijs militauit in eccleſia Ro.vt in eo veræ bñdictionis gratia redundaret. Ad hūc Cōſtantinus imperator hoīs ſanctitate pmotus,ſanctione miſit,vt deinceps quem clerus,populus,exercitusq; Ro.in pōtificem dele-

Cunibertus Longobar. rex 18.

Alachis tyrānus Ticinū occupat

Redit regnū ad Cunibertum.

Leo 2.papa

Benedictus 2.papa.

Conſtant. ſanctio de põtificis electione. delegiſſet,eundem ſtatim verum Chriſti vicarium eſſe oẽs crederet,nulla aut Cõſtantinopolitani principis,aut Italiæ exarchi expectata autoritate. ante eñ id ratum erat in creando nouo põtifice,q̃d princeps confirmaſſet, vel q eius vices in Italia gerebat. Huius põtificis tpe ignis ferꝰ cecidiſſe de cœlo.iris etiã adeo magna apparuit, vt putarent hoies cõſummationẽ ſeculi aduenisse.maximę aquaꝝ inundationes ſequebant, & tum peſtilentia grauiſſima cum ſigno iræ Dei.multis eñ viſibiliter apparuit,ꝙ angelus bonus & alter malus circũeuntes Romam nocte, q̃t vicibus domus aliq̃ pcutiebatur,tot ex ea ſequenti die interibãt.Ex Veſeuo tunc q̃ꝙ mõte Cãpaniæ tantus ignis erupit, vt loca circũquaꝙ exuſta ſint. Morit primo anno Benedictus vir ſanctus, in cuius locum Iohãnes Syrus,huius noĩs qntus,extitit electus anno dñi 686.ſedit annum ferme I.hic fuit vir valde ſtrenuus, ad cuius preces pius princeps Conſtantinus releuauit ac abſtulit cenſum patrimonij,q de inſula Siciliæ dabatur exactoribus imperialibus.põtificatus ſui anno I. morit. Eodem anno morit Cõſtantinus princeps, quũ 17. ab eo imperatũ eſſet annis,catholicus & bonus p oĩa,q contra hereticos eccleſias reparauit,& Græciã Ro.eccleſiæ reconciliauit.tandẽ migrauit ad Chrm,Cõſtantinopoli ſepultus. Annus igitur dñi 687.noui imperatoris Ro.& Armirathi Saracenoꝝ creatione inſignis,põtificẽ etiam Romanũ habuit nouũ. Iuſtinianus 2. filiꝰ Cõſtantini imperiũ accepit,& x.annis imperauit. paulo ante Saraceni ad primã Cõſtantini ingraueſcentis morbi famã ſpe adducti,Africã & Libyã inuaſerũt,oĩaꝙ mari expoſita occupauerũt.ſed ſicut Africã & Libyã amittere,defuncto patre,res nouæ fecerũt,ita eaſdẽ puĩcias exortæ in Saracenis res nouæ,rurſum amittebãt.Siquidem Gyzitæ Armiratho Saraceno hoc tpe vita functo,*Baldalã ſuffectꝰ eſt, ſunt q poſteri orem Abimelech nominẽt,q audiens Iuſtinianũ imperij iura oĩm principum cõſenſu accepiſſe,paratumꝙ magno exercitu in Saracenos mouere,pacem illi vltro obtulit,p cuius fœdus Aphrica & Libya in primis fuerũt imperio reſtitutæ, affirmãtꝙ nõnulli pactum,vt p annos x.q terminus fuit paci ſtatutus,Saraceni ſingulis diebus mille aureos ſoluere,ſeruũꝙ vnũ ex gente ſua eq̃ inſidentẽ Ro.imperatori mittere debuerint. Romano põtifice vita functo,non minima contentio facta eſt inter cleꝝ & exercitũ. nam clerus ad quendã Petrũ inclinabat,exercitus vero Theodoꝝ archipresbyteꝝ flagitabat,viꝝ pecunioſum,cuius muneribus principes militiæ corrupti erãt. Ar dũ non cõcordari poſſent,diuino inſtinctu clerus tertiam pſonam noĩabat Cononẽ Thracẽ, inſtitutione Siculum,viꝝ angelicũ,q Deo militãs,nunq̃ ſe negocijs ſecularibus inquinauerat,q̃d vrbicis valde placebat. Vidẽtes aũt milites & principes vna volũtate cleꝝ ac pplm cõuenire,ipſi q̃ꝙ flexi ſunt ac deuote ſubſcripſerũt. Idẽ fecit Theodorus exarchus Rauẽnas,cui in magiſtratu nõ multo poſt mortuo Iohãnes Platina in exarchatu ſucceſſit.Hic põtifex ſyncera Iuſtiniani imperatoris amicitia vſus, ab illo impetrauit Brutios,Lucanosꝙ & Siculos multis leuari tributoꝝ oneribus, quanq̃ alij velint à Cõſtantino patre Iuſtiniani Benedicto eſſe remiſſa. Hic etiam recepit Iuſtiniani literas,in qbus ſcribebat ſe acta ſextæ ſynodi repeiſſe à pio genitore ſuo firmata,hãc ſynodum pmittebat inuiolabiliter ſe ſeruaturũ,ſed in hac voluntate non pmanſit. Poſt paulũ Conon Ro.Pont.graui languore decubuit,cuius incurabilẽ infirmitatẽ videns Paſchalis archidiaconus,ſcripſit Iohãni exarcho multa pmittẽs,ſi poſt mortẽ eius põtifex eligeret.Ingraueſcente igit morbo,cũ ſe mori intelligeret,qcqd auri cumulauerat,clero & ſingulis vrbis Romæ monaſterijs ac ſacris ædibꝰ legauit, eius diſtributiõis curã Paſchali archidiacono demandãs. moritur autem pontificatus ſui anno primo.

Iohannes 5. papa. (margin)

Conſtantinus morit. (margin)

Iuſtinianus 2.Imp.66. (margin)

Fœdus cum Saracenis ictum. (margin)

Conon primus papa. (margin)

Ioh.Platina exarchus 12. (margin)

GENERATIO XXIIII.

ANno dñi 690.mortuo Conone Ro.Pont.Sergius primus natione Syrus ſubrogatur,in q̃ inchoata eſt 24.gñatio,anno imperij Iuſtiniani 4.Electus aũt fuit hic Sergius non ſine altercatione.pplus eñ Ro. bifariã diuiſus, hinc Theodoꝝ, illinc Paſchalẽ petebat. Irruperat iam Theodorus cũ factiõe ſua interiorẽ partẽ epiſcopatus Lateranẽ. Exteriora vero Paſchalis' obtinebat ab oratorio S.Syluestri vſꝙ ad baſilicã domus Iuliæ. Veꝝ cum ibi tantus eſſet tumultus, vt de pugna non ambigeret, principes ciuitatis,clerus,militiaꝙ Ro. vnũ in locũ ſecedẽtes, qd maxim fieri deberet ad tollendã ſeditionẽ,conſulũt. Tandẽ re diſcuſſa,neutri eoꝝ q ob ambitionẽ tantos motus cõcitauerãt,demãdandũ põtificatũ cẽſuerũt: & Dei nutu, nemine aduerſante, Sergiũ viꝝ laude dignũ,põtificẽ deligũt,eundẽꝙ e media turba humeris tollentes,in palatiũ Lateranẽ detulerẽ,refractis vi foribus,repulſiſꝙ his q locũ occupauerãt.At vero Theodorus cognito oĩm cõſenſu,Sergiũ Pont.ſalutat.idem fecit Paſchalis,licet inuitus.hic tñ clanculũ Iohannẽ exarchũ Rauẽnatẽ literis & pollicitationibus adeo cõcitauit,vt q ante largitiõe corruptus,promiſſa ſolueret. in vrbem venit,nullis pmiſſis nun-

Sergius primus papa. (margin)

nuncijs, vt incautos opprimeret. Verũ vbi intellexit Sergium oĩm cõſenſu declaratum
Pon. donaria quædã ex baſilica B. Petri ſuſtulit. Sed & Paſchalis tanti mali cauſa, ma-
giæ accuſatus & cõuictus, archidiaconatu ſuo priuat, & in monaſteriũ ad peragẽdam
pœniam detrudit. Ibi in pertinacia morit. His ferme tpibus Theodoricus cũ annos
in regno Francorũ 19. exegiſſet, fato functus eſt, relictis ex Clothilde liberis duobus
Clodoueo & Childeberto. Clodoueus regnũ accipiẽs anno dñi 697. tertio anno mor
tuus eſt. Succeſſit Childebertus princeps, nulla re alia q̃ Pipini ꝑfectura clarus. Per ea
tpa Cunibertus Longobardorũ rex obijt, regnumq́ Luitperto filio puero, ſub Aſprã-
di ducis tutela reliqt. Tunc Ragimbertus Taurinenſiũ dux inuidia ductus, arma in re
gem ſuũ mouit, cui cũ obuiat Aſprandus & Rhotaris dux Bergomenſiũ, pugna facta,
vicit Ragimbertus, & Aſprando ac Rhotari cũ infante rege fuga prolapſis, nullo reſi-
ſtente, Papiã veniẽs, regno eſt potitus. Hoc intra paucos menſes vita functo, Aribertus
filius regnũ ſibi retinere conatus eſt, ſed ducibus Longobardis cũ rege adhuc puero ar
ma ſumẽtibus, fit altera pugna acerrima, quo in ꝓlio poſt maximas cædes vicit adulte-
rini regis exercitus, & Luitpertus puer vnicus venit in hoſtiũ poteſtatẽ. Aſprãdus ad
inſulã * Gomaciã, Rhotaris in Laudã ciuitatẽ ſuã recepit ſe. Fecit vt à comitibus mili
tibusq́ rex declararet. Quæ cũ Aribertus accepiſſet, duxit in Laudã: qua breui capta, fi
nes Bergomenſiũ ingreſſus, obſedit Rhotarim apud Bergomũ, adhibitis machinis op
pugnatiõibusq́, vrbe munitiſſima potitus eſt, captũ in ea Rhotarim, detõſumq́, quod
erat maximũ Lõgobardis opprobriũ, poſt paucos dies eũ iuſſit ſimul cũ Luitperto ve
ro rege iugulari. Exinde Aribertus duxit in *Comaciã, ſed Aſprãdus cõfugit ad Baua
ros. Aribertus aũt cũ ſecurus nunc regnaret, apꝑhendit Sigibrandũ filiũ Aſprandi, &
excæcauit eum, oẽmq́ parentelam per diuerſa tormẽta afflixit. Luitprandus aũt filius
Aſprandi puer abire permiſſus, ad patrẽ venit. Aribertus pacatũ habẽs regnũ, cui pręfuit fere annos 12. tunc zelo religionis ductus, fertur B. Petro cõdonaſſe alpes *cotias
& quicqd à Taurinis Genuam vſq́ Liguſticã protendit. Igit poſtq̃ Aſprandus per ix.
annos mãſiſſet in Bauaria, adiutorio Theodeberti ducis Bauarorũ cũ exercitu venit in
Italiã, pugnauitq́ cũ Ariberto. Cæſi ſunt multi vtriuſq́ partis, dicũt tñ Bauaros fugiſ
ſe, & Aribertũ nocte ad caſtra ſua rediſſe, q cũ noluiſſet manere in caſtris, ſed iret Tici
nũ, deſperare fecit populũ ſuũ, audaciamq́ addidit hoſtibus, ita ꝙ etiã in ciuitate po-
pulum inueniſſet male ſibi motũ. Quo intellecto, tulit de palatio aurũ immenſum, deli
berans ire in Franciã: & cũ Ticinũ fluuiũ oneratus auro tranſmeare pararet, ab aqs eſt
ſuffocatus, cuius corpus die ſequẽti eſt inuentũ, & in eccleſia dñi Saluatoris ſepultum.
Poſt cuius mortẽ Aſprandus Longobardorũ regnũ oĩm cõſenſu obtinuit, & ſolũmo-
do tres menſes ſupuixit, vir per oĩa bonus ac ſapiẽtiſſimus. eo defuncto, Longobardi
ſtatuerũt ſibi regẽ filiũ eius Luitprandũ, cuius referas tpa in Cõſtantinũ pontificẽ, re-
gnauit annis 32. Interea vero Iuſtinianus imperator tum in Deũ, tum in hoĩes mira in-
cõſtãtia vſus eſt. fœdera violabat cũ Saracenis icta, eos maximis affecit incõmodis. Il
li vero reparatis viribus irruunt, multo plura inferũt damna. redintegrata tñ pax eſt,
fregit inſup aliã pacẽ à genitore Cõſtantino cũ Bulgaris cõſtitutã. ex improuiſo enĩ ꝓ-
fectus in eos, cædibus & incẽdijs ꝑ vniuerſam Bulgariam eſt debacchatus. Illi vero ani
mis poſt tantã conſternationẽ reſumptis, ſaltus loca ꝑ quæ redire Iuſtinianus debebat,
munitiõibus intercluſerũt. Quare rediturus imperator, ad Bulgaros mittere coactus:
eaq́ cõditiõe pacẽ reditumq́ ĩpetrauit, vt captiuis reb9 oĩbus quas diripuerat, dimiſſis,
abiẽs, pacẽ ꝓcario cõceſſam, iureiurando cõfirmaret. Iuſtinianus ex Bulgaria reuerſus,
apud Cõſtãtinopolim cõtemptui fuit, ea ꝓſertim cauſa, ꝙ Stephanũ cui curã vrbis re
liquerat, non puniuit, pro eo ꝙ matrẽ verberibus affecerat, & multa ſæua alia cõmiſe-
rat. Sed nihil hæc aduertẽs, ſynodũ cõgregauit, vbi aliqua cõcluſa ſunt nõ conſonãtia
fidei. ſubſcripſerũt vero imprudẽtes oratores Romani põtificis. ſed eã ſubſcriptionem
Sergius Ro. Pont. vt pro hæretica iudicatã, noluit approbare, de quo lætatus impera-
tor, mittit Zachariã protoſpathariũ Romã, iuſſitq́ Sergiũ Põt. Cõſtantinopolim de-
portari. q̃d cũ in vrbe ac Italia auditũ eſſet, luctus publicus fuit. ſed Rauẽnatis exarcha-
tus milites, cõſtituerũt põtificẽ, vrbẽ ac Italiã à tanta iniuria vindicare. armis captis, fa-
ctoq́ agmine, ad vrbẽ properãt. Intellexit eorũ aduentũ Zacharias, q terrore ꝑculſus,
pontificẽ orauit, vt ſe ſeruaret. nec defuit illi põtificis pietas, q cõuenientibus pplo ac mi
litibus, concione habita, milites deliniuit, & ſpathariũ fide publica abire ꝑmiſit. Præ-
terea Iuſtinianus à Gallinico patriarcha exegit, vt orõnẽ ad deſtruendã eccleſiã Dei gẽ
nitricis iuxta palatiũ faceret, volẽs ibi ædificare. Recuſante pr̃iarcha, iſtitit imꝑator at
q́ coegit. tũc pr̃iarcha: Gloria Deo, inqt, q iugiter ſuſtinẽs patit, nũc & ſemp & in oĩa
ſecula ſeculorũ. q̃ audito, deſtruxerũt eccleſiã, alia quoq́ multa improuide faciẽs, odium

Clodo. & Chil. reges Frãcorum.

Luitpertus Longobar. rex 14.
Ragimbertus Longo. rex 15.
Aribert9 16.

Aſprandus Longobar. rex 17.
Luitprandus 18.
Iuſtiniani perfidia.

populi in ſe excitauit. Vnde Leontius patricius, quē ipſe q̊ndam ꝓtorem & magiſtrū militū orientaliū fecerat, ſed iam ꝑ annos tres in cuſtodia tenuerat, & poſtea in exiliū miſerat, annuēte Gallinico patriarcha, dum imꝑator abſens erat, ſuꝑuenit, & plebe vrbis Cōſtantinopolitanę ad arma excitata, refractis oībus cuſtodijs vrbis, carceres aperuit, atq; oībus tam nobilib⁹ q̄ alijs eductis, aīos ciuiū ſibi cōciliauit.

Iuſtinianus īꝑio deiect⁹ à Leontio.

Inde magno exercitu cōflato, imꝑatorē aggreſſus cepit, & captū amputatis narib⁹ in exiliū in Pontū miſit anno dñi 696. Eos imperij motus exploratos habēs Abimelech Saracenoꝶ armirathus Africā inuaſit, ī quē Leōtius Iohannē patriciū magiſtrū militiæ cū exercitu miſit, q cū Saracenis cōgreſſus, eos fugere cōpulſos, omī Africa exterminauit: & qa accreuerat illis ex Arabia, Aegypto & Perſide exercitus, ſupplementa à Leōtio poſtulabat ſibi dari Roman⁹ in Africā transportāda. veꝶ cū mittere negligeret, exercitus tumultuari cœpit. Abſimaꝶ, cui Tiberio fuit cognomen, Cōſtantinopolitanū ciuē, ducem primo poſt imꝑatorem acclamauit. is imperiū (vt aliq) quæſitū, vel (vt alij) oblatum accipiēs, mox anteq̄ noua de ſua creatiōe ad Leontiū ꝑuenirent, cū exercitu pene omī nauigās Cōſtantinopolim peruenit. fauebāt illi ciues, affinium agnatoꝶq; factio potētiſſima. Vnde dū Leontius foꝶ ac palatiū munitū ſeruare nitit̄, Tiberius vrbē cepit, & captū paruo negocio Leontiū, naſo, ſicut & ille Iuſtinianū, mutilauit, quem cōiectum in carcerē, maiori infortunio reſeruauit.

Leontiū Tiberi⁹ ī carceres conijcit.

Itaq; Tiberius anno dñi 700. impiū inuaſit metu q̄ maieſtate maiore. nā Philippicū quendā *Nicophori patricij filiū, qui ei in adipiſcendo imperio fauerat, in exiliū miſit, ꝙ focijs narrauerat, ſe per quietē vidiſſe aquilam caput ſuū alis obtegentē, veritus ne impium adoleſcēti portēderet. Ad Sergiū redeo, q in ſacrario S. Petri capſam inuenit argenteā, & in ea crucē diuerſis ac precioſis lapidibus exornatā, de qua tractis q̄tuor petalis, q̄bus gemmæ incluſæ erant, portionē dñicæ crucis mirę magnitudinis cōſpexit, q̄ ſingulis annis in baſilica Saluatoris, q̄ dicit̄ Conſtantiniana, die exaltationis eius ab omī populo ſalutat̄. Synodus q̄q; Agleiæ cōgregatur ſub eo, vbi eccleſiā Aquileienſem, q̄ntā ſynodū nō oīno approbantē, ad ſanitatem reduxiſſe fert̄. Eius inſtitutū etiam eſt, vt in fractiōe dñici corporis cantet̄, Agnus Dei q tollis peccata mundi, miſerere nobis. Hic S. Vuigbredū ad Friſios miſit, q eos ad fidem cōuertit.

Beda.

Suo tēpore claruit venerabilis Beda, doctus Græce & Latine, q dū cæcus ꝓdicaret lapidibus, putans ſe ꝓdicare hoībus, lapides dū benedictionē in fine optaret, reſpōderunt, Amen venerabilis Beda. claruit in Anglia. ſunt q fratres eius aſſerant Strabonē & Haimonē. Circa hæc tēpora rex Phriſioꝶ Radbodus cū baptizari deberet, & pedē vnū lauacro intinxiſſet, q̄ſiuit, q̄ maior pars anteceſſoꝶ ſuoꝶ ꝑueniſſet: & audiēs plures ad inferna deſcēdiſſe, retraxit pedē de lauacro, dicēs, ſanctius eſſe ſequi plures q̄ pauciores, & honeſtius ſeq diuites & potētes, q̄ paupes & leꝓſos. quarto autē die ſubito obijt. Eo tēpore in Cāpania frumentū, hordeū & legumina inſtar pluuiæ de nubib⁹ ceciderūt. Hoc in tēpore Romani in Syria ſe cōtra iniurias Saracenoꝶ colligētes, 200. millia Saracenoꝶ interfeciſſe narrant̄, & iuxta ſupputationē annoꝶ credit Blōdus miſſos à Tiberio.

Iohānes ſextus papa.

Defuncto interim Sergio, Iohānes 6. natiōe Græc⁹, pontificatū inijt anno dñi 706. ſedit annis 3. ad cuius pōtificis initiū Theophylacius imperij cubicularius ꝓ exarcho ab imperatore Tiberio Abſimaro miſſus, nō vt cōſueuerūt alij, Rauennā iuit, ſed Siciliā primo acceedēs, Romā venire cōſtituit.

Theophylacius 13. exarchus.

de q̄ certiores facti Ro. & Italici, aliq̄d ab illo incōmodū timuerūt. iā em̄ erat exoſum Græciæ & impij Cōſtantinopolitani magiſtratuū in Italia nomē. q̄re cōuenietes oēs reip. *& Rauēnatis exarchat⁹ milites in vrbe, ipſum tanq̄ hoſtē publicū expectabāt. veꝶ Theophylaci⁹ autoritate Iohānis pon. defenſus, q ſequeſtrū ſe inter ducē ac milites fecerat, cōpoſitis rebus oībus, Rauennā ꝓficiſcit̄.

Siſulph⁹ Italiā infeſtat.

Exarcho ab vrbe digreſſo, Siſulph⁹ Beneuenti dux, militū & exarchi diſcordia fretus, Cāpaniā inuadit, Sorā & Arpinū occupat, villas incēdit, ruſticos & pecora abigit. Quibus malis ꝑmotus pōtifex, ad Siſulphū mittit q ei mandent, vt in Samniū reuertat̄, ſi Dei euitare velit irā. His monitus perterrit⁹, oppida reſtituit, captiuos oēs, q̄ ad ꝑ ærariū eccleſiæ ſibi licuit, Iohānes redemit. At Iuſtinianus aīo redeūdi ad imperiū, cū in Cherroneſo exulās ꝓſentiret ꝑ ciues Tiberio fideles, ſibi inſidias ſtrui, clam aufugit ad Banaros, q̄ꝶ rex, vt ipſi appellabāt, Cacānus illi filiā ſpopondit vxorē, & tñ poſt pecunia & muneribus à Tiberio corruptus, hoſpitē & generꝶ ei ꝑdere inſtituerat. Hoc vbi Iuſtinianus intellexiſſet, ad Trebelliū Bulgaroꝶ regē cōfugit, q ſuſcepiā aduenæ curam ex fide geſſit. Igitur Iuſtinianus copijs Bulgaroꝶ Turcaꝶq; fultus, cū inſtructo exercitu Cōſtantinopolim venit. cūq; appropinquaret, plures principes impij, relicto Tiberio, ei coniuncti ſunt. vnde abſq; negocio ciuitate potit⁹, Tiberiū cepit, adducto q̄q; Leōtio, q eū deiecit, fecit ambos catenis cōſtrictos, dū ludi equeſtres agerent̄, ꝑ plateas trahi, ſtratos publice, ante pedes ſuos dū in ſolio reſideret,

Iuſtinianus recupat imperium.

deret, proijci, vbi calcauit colla eoꝝ, vniuerſa plebe clamãte: Sup aſpidem & baſiliſcũ ambulaſti, leonẽ draconemq́; cõculcaſti, ſicq́; eos ꝑcepit decollari, cõplices vero eorũ diuerſis tormentis cruciari. quia eñ ſe naſo detrũcauerant, q̃ties guttã manu deterſit defluentẽ, toties pene aliquẽ ex illis iugulari ꝑcepit. Gallinicũ patriarcham, erutis oculis, Romã exulẽ miſit, & ꝓ eo Cyꝝ abbatẽ ꝓuexit, qui illũ alens exulẽ in Ponto, in imperiũ reſtituendũ ꝓdicauerat. Reſumpſit aũt imperiũ Iuſtinianus anno dñi 707. pręſidente Iohãne 6. q̃ anno natus eſt ei filius Tiberius ex Theodora filia *Caiani, quã accepit in exilio. coronauit pueꝝ cum matre, regnauitq́; adhuc annis 6. Hoc tẽpore Saraceni nuper Aphrica Leontij impio pulſi, imperatoris cõtentionibus auditis, Aphricã omnẽ & Libyã infinitis gentibus inuadentes occupauerũt. deinde oĩbus cõfirmatis, ex *Septa vrbe in fretũ Atlanticũ expoſiti, omnẽ Hiſpaniã quæ intra Pyrenæum mari ambit, in Tarraconẽſem & Bæthicã ac Luſitaniã ꝓuincias diuiſam, ceperunt, Cantabris Aſturibusq́; exceptis, q ſicut vltimi fuerũt in Hiſpania, q̃s Ro. ſubegit imperium, vltimi q̃q; q ab eo deficerẽt, eſſe volebãt: ſoli poſtremo, q Viſigotthoꝝ à ſe diſcuterẽt iugum. nunc demũ accepta Chr̃i fide & religione, armis ſe à perfidia Saracenoꝝ conſtantiſſime tutati ſunt. Aphrica igit̃ q̃ à Beliſario Iuſtiniani Magni duce recupata, centum & 70. annis Ro. paruit imperio, à Saracenis vnà cũ Bæthica Hiſpanoꝝ, quã nũc Granatã vocant, tum eſt occupata. Quoꝝ moribus & legibus iam 700. fere & 60. annis obtẽperat, cum maxima Chriſtiani noĩs ignominia. Sunt q Bedã principibus hãc cladẽ ꝓdixiſſe ferant.

Saraceni Aphricã recipiunt.

Per idẽ tempus Iuſtinianus, eiectis tyrannis occiſisq́;, ilico diuino ſpiritu cõpunctus, legatos ad Iohãnem papã miſit, adiurans põtificem exhortat̃, vt cõgregato cõcilio, quicquid circa orthodoxã fidem viſum eſſet ei, ſtabiliret atq́; diligenter ꝑquireret, Tomos à ſe ſcriptas prauo cõſilio, pro voluntate ſua corrigeret, et male ſcripta caſſaret. Sed interim Iohãnes 6. morit̃, & in eius locũ Iohãnes 7. natione Græcus ſurrogat̃, qui ſedit annis duobus, ꝑficitur anno dñi 708. ad hunc ſcripſiſſe fert̃ rurſus Iuſtinianus, vt habita ſynodo, quæ de homouſio crederent orientales, eadẽ etiam occidentales affirmarẽt. hoĩes autem miſſos, re infecta ad imꝑatorem remiſit pontifex, neq́; tñ vt par erat, timore forſan, errores male de Deo opinantiũ emẽdauit. moritur aũt Iohannes ſecũdo põtificatus ſui anno. Et in locũ eius Siſinnius eſt aſſumptus anno domini 711. ſedit dies xx. ſubita eñ morte correptus eſt, aliqui illum non ponũt in catalogo põtificum, eo ꝙ ſchiſma inter eum & Dioſcoꝝ efferatur ſubortũ. Deinde eodẽ anno dñi 711. ſucceſſit in ſede Petri Cõſtantinus natione Syrus. ſedit annis 6. vir mitiſſimus ab oĩbus amatus. Per cuius tẽpora Iuſtinianꝰ in ſua crudelitate perſeuerãs, Mauricium patriciũ & Heliam ſpathariũ magna cum claſſe miſit Cherroneſum, qui cunctos pubertatẽ ſupergreſſos interfecerunt. Inſup fuit tantæ ingratitudinis, vt Trebelliũ regem, cuius ope in regnum reſtitutus erat, cũ Thracibus cõtendentem, improuiſe adortus ſit, quẽ tamen Trebellius viriliter repuliſſe fertur. vnde priſtinã vitam Iuſtinianus minime mutauerat, excepto ꝙ Ap. Sedis, cõtra q̃ ante cõſueuerat, venerationem deinceps obſeruauit, tutatusq́; eſt. nam cũ Felix archiepiſcopus Rauẽnas ordines à Ro. pon. accepiſſet, cogeret́q; de more formulã obtempandi ſcripto & pecunia Romã mittere, neq́; id præ arrogantia facere vellet, Iuſtinianus re cognita, Theodoꝝ patricium claſſis ꝑfectum ſtatim admonet, vt primo q̃q; tẽpore ex Sicilia in Rauennates moueat. Is dicto imꝑatoris obtemperans, Rauẽnates prælio ſupatos maximis affecit cladibus, & Felicem catenis vinctũ, Cõſtantinopolim miſit, quem poſtea Iuſtinianus in Pontũ relegauit, orbatũ prius luminibus, æneo vaſe cõcauo ac quidem cãdente diu inſpecto. inde eñ pyramis ignea exit, q̃ facile oculoꝝ aciem excæcat. Fuit aũt ea clades Rauennæ vrbi maior, q̃ vnq̃ antea fuerat perpeſſa, ꝙ Theodorus primarios quoſq́; partim occidit, partim cũ epiſcopo relegauit, direptis eoꝝ diuitijs. Iuſtinianus videndi põtificis Cõſtantini admodũ ſtudioſus, rogat vt ad ſe proficiſcatur, ꝑmiſſa claſſe, q̃ tutius nauigaret. placuit põtifici. cui appꝓinquanti vrbi regiæ, Tiberius Iuſtiniani filius cum regio comitatu, & Cyrus patriarcha cum omni clero honoris cauſa ad octauum lapidẽ obuiam prodeunt, cumq́; põtificali amictu indutũ, ſolenni pompa vrbem ingreſſi, in regiã perduxere. Inde vero Nicomediã ꝓficiſcens, q̃ venturus & imꝑator erat. Iuſtinianus aũt nõ ita multo poſt vrbẽ ingreſſus, nõ ſolũ pontificem amplectitur, veꝝ etiam eius pedes veneratiõis cauſa oſculatur. Cũ ſequentibus diebus multa collocuti fuiſſent, cõfirmaſſetq́; Iuſtinianus põtificum decreta atq́; priuilegia, Conſtantinus abiens hoĩem adhortat̃, ne in Philippicũ in Cherroneſo exulãtem, grauius aliqd decerneret. ęſtuabat imꝑator in Cherroneſi & Philippici internecionẽ. Quare Iuſtinianus põtificis monitis nõ obtemperãs, claſſem in Pontũ mittit, vbi Philippicus deficientibus ad ſe militibus, eadẽ claſſe vſus, duodecimo ab vrbe Cõſtantinopoli mi-

Iohannes 7. papa.

Siſinnius papa.

Cõſtantinus papa.

Rauennatũ clades.

Iuſtinianus Cõſtantino ſupplex eſt.

liario cũ Iuſtiniano ac filio ei⁹ Tiberio dimicãs,eos vincit & ĩterficit,imperioq́ſtatim
Philippicus IMP. 67. oim conſenſu potit. Itaq; & anno dñi 713.Philippicus imperiũ inuaſit,regnauit anno
vno,mẽſibus qnq;.Cyrũ patriarchã relegauit primũ,ꝙ bene cũ põtifice Ro. ſentiret,
in eius locũ Iohãnem monachũ hæreſiarchã poſuit, cuius qdem dogmata ſtatim Ro-
mam miſit,mãdatq́ vt oim cõſenſu approbarent. At Cõſtantinus habita ſynodo,nõ
modo Philippici & Iohãnis monachi improbat opiniones,verũ etiã decernit,vt ſan-
ctorũ patrũ imagines,q ſex cõciliis ab oĩbus approbatis interfuerãt,in porticu B.Petri
depingerent,cũ intellexiſſet eas à Philippico à parietibus S.Sophiæ ignominiæ cauſa
abraſas. Præterea idẽ põtifex cõſtituit,ne imperatoris hæretici nomẽ publicis ſcriptis
aut priuatis in ære,argẽto,plumbove reciperet. Nec manſit hęc in imperio peſtis diu.
nam ſexto menſe poſt annũ q̃ cœperat imperare,oculis & imperio priuat⁹ eſt ab Ana
Anaſtaſius IMP. 68. ſtaſio quodã qui eũ oppreſſit:Is circiter annũ dñi 714.imperiũ occupãs,ad Pont.Con
ſtantinũ,ſiue is Stephanus poſterior fuit,ſcripſit,fore ſe pollicitus acerrimũ orthodo-
xæ fidei ꝓpugnatorẽ,põtificum & cõciliorũ decreta probauit,claſſem cõtra Saracenos
Alexandriã miſit,cuius præfecti Theodoſiũ Cõſtantinopolitanũ quendã ignobilem
hoĩem extulerũt,q Anaſtaſium apud Niceã victũ,coegit relicto impio ſacris initiari,
ne ad imperiũ redire poſſet. Fuit hic annus imperij Anaſtaſiani tertius. Illis fere tẽpibus
Dagobert⁹ 3. Francorũ rex. circiter annũ dñi 715.mortuo Childeberto rege,filius Dagobertus tertius regnũ acce-
pit. Erat adoleſcens ſub Theobaldi præfecti palatini & * Pletrudæ Pipini vxoris tute-
la. Perierat eñ per hos dies Pipinus bonus princeps, cuius interitu maius malũ Fran-
cia nõ habuit. nam poſt Pipinũ Theobaldus ꝑfecturã palatij accepit,quã Ragafredus
ambire ſolebat,quæ res ciuili Frãcorũ bello cauſa fuit. Tandẽ ad Coſiã ſyluã maximis
vtriuſq; principis viribus pugnatũ eſt, vbi Theobaldo ſuperato, Ragafredus palatio
præfectus eſt. Supſtes erat tum Pipino vnicus filius,cui Carolo Martello erat cogno-
men,e * Calpiade cõcubina nat⁹. Supſtes erat & Pletruda vxor Pipini,quã Carolus nõ
vt nouercã,ſed poti⁹ vt genitricẽ venerabat. nec tñ ſe cõtinere potuit mulier,qn adole
ſcentis exitio inhiaret. dolo eñ eum interceptũ tenebat in cuſtodia Coloniæ, ita ꝙ re
bus ſuis nullũ afferre potuit adiumẽtum. Dagobertus interea Ragafredi impulſu cun-
ctas copias in Pipini quõdã dominia ducẽs,per⁹ Carboniã ſyluã iuit,& oẽm regionẽ
quæ ad Moſam fluuiũ pertinet,rapinis & incẽdijs fœdauit. Sed pauco poſt tẽpe Dago-
bertus morit,& Carolus Martellus e carcere liberatus fugit. Præfectus eſt regno Fran
Daniel Frãcorũ rex. ciæ Daniel qdam ignotæ ꝓſapiæ ſacerdos,q barbã & comas nutriens,reges faſtu habĩ
tuq́ æquabat. Hic à nõnullis eſt Hilpericus appellatus. Verũ erat in Frãcorũ nobilitate
Clotarius,quẽ Martellus,adepta libertate,in Dagoberti locum ſubrogare conat,dum
palatij ꝑfecturã repetit,armis res agit. Danieli regi auxilia ſũt Ragafredi ꝑfecti & Rad
Carol⁹ Martellus. bodi Friſonũ ducis,& primo apud Moſam cõflictu Caroli res perijſſe videbant, niſi
fuga copijs ſuis cõſuluiſſet. Ita diu vtrinq; varia fortuna pugnatũ eſt,donec apud Ab-
lauum Daniel victus fugit, cumq́ rurſus Eudonis Vaſconis auxilijs pugnaſſet,in agro
Cameracenſi ſuperatus,in Vaſconiã fugit. Vnde mox anno ſequẽti eum Carolus rece
pit,Clotario mortuo,in regnũ reſtituit, ſed in eo regendo diu nõ vixit. Itaq; ſucceſſor
Theodoricus Frãcorũ rex. datus eſt ex Martelli cõſilio Theodoricus Dagoberti filius,manſitq́ ſumma regni to-
tius apud Martellum palatij principẽ. Qui Ragafredi nuper vltus iniuriam, Rhenum
trãjciens,Saxones,Alemanos,Sueuos,Bauarosq́ regno ſuo adiecit. Deinde tranſmiſ-
ſo Danubio, Pletrudã nouercã ex Bulgaria q̃ fugerat, in Franciam fine moleſtia redu
xit. Tum anno dñi 717.Conſtantinus papa moritur,& Gregori⁹ ſecũdus ei ſubſtituit.
licet Blondus id improbet,& eum ſequit Pius,dicens Petrum Guilhermũ Lateraneñ.
eccleſiæ bibliothecarium erraſſe,aliiſq́ ſemina erroris reliquiſſe,ſcribitq́ Blondus co-
dicem ſe vetuſtiſſimũ in Lateraneñ. eccleſia inueniſſe,ponentẽ mox poſt Conſtantinũ
Stephanum ſecundũ,deinde Gregorium ſecundũ,tertio loco Zachariam, poſt hunc
Gregorium tertiũ. Carolum quoq; Martellum ſcripſiſſe Stephano ſecũdo,Saracenorũ
ſuo ductu trecenta lxx.millia fuiſſe occiſa. Hæc quoquo modo miſceãtur, ego à trito
ordine nõ recedam,ponendo poſt Conſtantinũ Gregorium ſecundũ,deinde Grego-
rum tertium, poſt hunc Zachariam, quarto loco Stephanum ſecũdum. Et ꝙ iſte ve-
rus ordo ſit, adduco tex. in c. anteceſſor 11.q.3. vbi Bonifacius martyr ſcribit Zacha-
riæ papæ in hunc modum: Anteceſſor prædeceſſoris veſtri venerandæ memoriæ Gre-
gorius,dum me indignum ordinauit,ad ꝑdicãdum Germanicis gentibus &c. Ex quo
patet,ꝙ Gregorius ſecũdus,nõ fuit immediatus anteceſſor Zachariæ, ſed anteceſſor
ꝑdeceſſoris ſui,q ſecundũ poſitionẽ Blondi eſt Stephanus,quẽ textus ille vocat Grego
Gregori⁹ ij. pontifex. riũ,taceo alia quę in ſequẽtibus ſequerent incõuenĩẽtia,quare cõem chronographorũ
ſniam ſeqr. Hoc ordine anno dñi 717. Gregorius ſecũdus magnæ fidei & integritatis

vir,

vir, in ſede B. Petri collocat, cuius laus peculiaris, ꝙ eius opa nonnulli Germani ad fi
dem cõuerſi ſunt. ſedit annos 16. mẽſes octo. Ro. impio Theodoſius ꝑerat, Chr̃ianæ Theodoſi⁹ 3. imp. lxix.
pietatis obſeruãtiſſimus, q imagines ſanctoꝝ patrũ, qs Philippic⁹ demolit⁹ erat, reſti-
tui mãdauit, annũ in impio egit vnũ. Hoc tẽpore Felix in Pontũ à Iuſtiniano relegat⁹,
à priſtina hæreſi diſcedens, in patriã reuertit. Declaratũ eſt, Ticinenſem epiſcopatũ ſe
di tantũ Ap. non Mediolañ. archiepo ſubijci debere. Eo tẽpore Lõgobardi Beneuen-
tani Cumã Ro. oppidũ furto occuparũt, q̃d cũ illi ſæpe reqſiti reddere noluiſſent, põ-
tifex ducis Neapolitani Cæſarei vicarij auxilio fretus, furto recuperauit. Quo in tem Leo 3. imp. lxx.
pore Leo, q erat ꝓtor orientaliũ exercituũ cõſtitutus ab Anaſtaſio, abiecto Anaſtaſio,
ipſe venit Nicomediã, ac filiũ Theodoſii cum om̃i apparatu regio & primis viris pa
latij apphendit. deinde cum Theodoſiũ inſectaretur, à patriarcha Germano rogatus,
vitã illius & eccleſiæ integrũ ſtatũ ſeruauit. Theodoſius vnà cum filio ſuo clericus fa-
ctus, reſiduũ vitæ tẽpus tranſegit in pace. Vnde anno dñi 718. Leo ꝓtor orientaliũ ge
nere Syrus, impare cœpit. regnauit annis 24. hic à Iuſtiniano cum regnaret, in exiliũ
miſſus in Thraciã, poſteriori vero tẽpore cũ ſecundo regnaret, veniẽs ei obuiã vnà cũ
Bulgaris, obtulit munera oues 500. placatuſq; Iuſtinianus, fecit illũ ſpathariũ. vnde q-
dam inuidia detraxerũt ei, tanq̃ affectanti imperiũ, ſed repti ſunt falſi. Iuſtinianus ta-
men illũ poſtea ſuſpectũ habẽs, miſit cũ pecunijs in *Aalaniã: vbi cũ multa ei feliciter
ꝓuenirent, Iuſtiniano interfecto & Philippico viſu orbato, ab Anaſtaſio factus eſt ꝓ-
tor oriẽtis. Quo pulſo, impij ſpem cõcepit, Theodoſiũ eiecit, inſup multa fuit in eccle-
ſiam impietate. In hac gñatione anno dñi 708. Paulus Lucius Erachanus, primus Venetoꝝ dux prim⁹.
Venetoꝝ dux, hoc anno a patriarcha populoq; Veneto, videlicet tribunis, ꝓceribus,
cũctiſq; plebeijs in Veneta ciuitate creatus dux ꝓfuit annis 8. a cõditiõe nãq; vrbis Ve
netæ vſq; in id tẽpus, reſp. in tribunoꝝ & centurionũ poteſtate fuerat, nũc vero ꝓpter
frequẽtes aduerſarioꝝ incurſus reprimẽdos, de cõmuni oĩm cõſilio Paulũ hunc elege
runt, qui magiſtratu ſuſcepto, ſtatim cũ Longobardis vbiq; fœdus inijt, & Venetã ci-
uitatẽ ampliare curauit. vnde & inter cętera, Venetoꝝ fines a Plaui longius ꝓmouit,
domeſticũ etiam vrbis cultũ integritate & prudentia ſua celebriorẽ reddidit.

GENERATIO XXV.

LEone tertio impante, & Gregorio 2. in Petri ſolio ſedẽte, anno dñi 720. vrbis vẽ
ro cõditæ 1471. inchoata eſt 25. generatio, ĩ qua Caroli Martelli magnanimi prin
cipis in primis geſta referentur. is cum nõnullos Alemaniæ populos in fidem re-
cepiſſet, in Frãciam rediens, accepit Eudonẽ Vaſconẽ fidem fregiſſe. itaq; hoſtẽ quæ-
rit anxius multis magniſq; itineribus. ſed ille Caroli ingeniũ & potentiam timens, fu
ga ſibi conſuluit, maiores interim cõtra tam pertinacẽ militem vires comparaturus,
Saracenoꝝ qui ab annis X. Hiſpanias occupauerãt, auxilia flagitauit. cuius gentis rex
potentiſſimus Abidiramus, Garumnã amnem nauigio tranſuectus, Burdegalam vrbẽ
vi captam diripuit, & cæde in omnem ætatẽ ſexumq; odio Chriſtiani noĩs cõmiſſa, ec
cleſias ſolo ęquauit. Inde in Pictauos eſt delatus, vbi occiſis pluribus, regionem quoq;
incendio vaſtauit. ardebant vero animis Saraceni Turonũ petere. Senſerat venientes
Saracenos Martellus, & ꝙ ꝓter noĩs Chriſtiani dignitatem periclitãtem, ſibi quoq; & Ca. Martelli cũ Saracenis pugna.
ſuis timebat, bellum inſtruere ſatagebat. Hinc ad Eudonem mittens, ab eo tandem im
petrauit, vt pace ſecum cõſtituta, cõmunibus animis armiſq; Saracenos gentem perfi-
dam Chriſtianis, pelli delerĩq; adiuuaret. Carolus itaq; & Eudo iũctis caſtris, magna
celeritate vſi, raptimq; ducto in Turonios exercitu, donec vrbe poſt tergum relicta, ſe
ſe illam & inter hoſtes medios collocarunt. Nec mora, paribus animis viribuſq; & ar
dore partes in prælium concurrunt. Breui itaq; & ad primos clamores concurrenti-
um fractis Saracenis, Abidiramus rex inter mortuos cadauerumq; cumulos eſt reper
tus. occiſorum eo in prælio numerum, bibliothecarius qui illis fuit pene temporibus,
in Stephani II. vita narrat Saracenos cum vxoribus veniſſe in Aquitaniã, belloq; com
miſſo, ex Saracenis trecenta & ſeptuagintaquinq; millia fuiſſe occiſa, cum ex Francis
mille tantum & quingenti fuerint interfecti. Affirmat bibliothecarius ſcriptam Ste-
phano pontifici a Carolo Martello epiſtolam, ita factum eſſe declaraſſe. Veꝝ res ge- Ca. Martellus Burgundiões & Friſones domuit.
ſta eſt mea opinione ſub Gregorio. Potitum tanta victoria Carolum, libido inceſſit ꝓ
uincias conterminas inuadendi, primũq; in Burgundiones arma mouens, eos ſibi bre
ui ſubiecit, quos tamen appellauit pro ſua modeſtia fœderatos. Interim obijt dux Eu
do. quod cum audiſſet Carolus, copias trans Ligerim duxit, cepit Burdegalam ciui-
tatem, eaq; potitus regione, dux ſtrenuus animum induxit Friſones domare, tunc ido
lolatras. Ea vero gens ex cõtinenti Galliæ, quod ad Rheni oſtia vergit, leuibus prælijs
pulſa, in inſulas ſe recepit, ſed Carolus nauigio Aqtanico ſinu ducto, eas inſulas vi ca

ptas diripuit,& multa cæde idololatriã, coꝝ́q; phana igni ſerroq́; dirui curauit. Acta ſunt hæc anno 725. Domũ rediens Carolus, reperit Burgũdiones à Gotthis ꝑſuaſos, nouas res intentare. ęgre eñ Vuſigotthi ſerebant circa Narbonẽ habitantes, Eudonis principatũ a Carolo captum, inimiciſſimosq́; in illũ animos oſtẽdere incipiebant. Inuaſit itaq; primũ Carolus ea quæ Burgundi extra fines ꝓprios poſſidebant,& Lugdunum,*Arelatẽ,ac Maſſiliã in ſuam redegit poteſtatẽ. Quæ dum fierent ꝑter omne Caroli ſuſpicionẽ, maior apparuit Viſigotthoꝝ machinatio. Saracenoꝝ nanq; Hiſpanorum rex Athinus, ab illis in ſocietatẽ belli & reꝝ omniũ cõmunionem vocatus, ingentem adduxit claſſem, cũ qua Rhodanũ eſt ingreſſus. at extenſione facta, Saraceni Auinionẽ adeuntes vi ceperũt, qua vrbe munitiſſima ꝓ arce belli & imperij capta, copias illic collocant. Carolus tum om̃es copias, quę ſibi à Francis atq; à cæteris amicitia aut fœdere cõiunctis vbiq; erant, cõtraxit. legatos primũ in proxima Auinioni loca cum copijs mittẽs, ipſe poſtmodũ maiori cũ exercitu illuc ducens, vrbẽ obſidet atq; viriliter expugnat, Saracenoꝝ multitudine interſecta. Capta vrbe, rex Athinus nauigio fugiens, Narbonem confugit, vbi iterum a Carolo mox obſeſſus eſt. Sed Amorreo altero Saracenoꝝ rege, ſuppetias obſeſſis ex Hiſpanijs afferente, dimiſſa obſidione, ad fluuiũ Birrã vallẽq; Carbonã caſtra muniuit. ibi in planitie copiam pugnãdi Saracenis fecit. cõmiſſoq́; ꝑlio, Amorreus rex oĩm primus ꝑemptus eſt. territi tũ Saraceni, prius in fugam ſunt cõuerſi, ꝗ̃ acies ordine eſſent ſtructæ; dumq́; magna fieret a Caroli exercitu cædes, nec ſugiẽtes ſatis celeritas adiuuaret, ſeſe in ꝓxima ſtagna paludesq́; plurimi ꝑcipites dimittebãt; & licet nõnulli põdere armoꝝ grauati interirẽt, multi tñ naudi periti a euadẽtes, a Frãcis ſequẽtibus poſt necati ſunt. Abijt vero incolume ꝗddam nauigiũ Saracenos ferẽs, q veloci curſu aut dum alij cæderent, ſe proripere potuerũt. abeuntes eius nauigij beneficio Athinus rex, & ꝗs ſecũ Carolus ante Amorrei aduentũ obſederat in Narbone, vecti ſunt ad Tyrrheni maris inſulas, ꝗ̃s incenderũt. Saraceni eo cõflictu ita territi, vt intra Pyrenęũ arma Caroli formidãtes ꝗeuerint. tum oĩs regio, quã Viſigotthi & eis cohabitãtes Alanoꝝ Sueuoꝝq́; reliꝗæ in citeriori Hiſpania & Gallia poſſidebant, Caroli Martelli & ſui exercitus ꝓ̃da fuit. Quare victores periculi memores, in ꝗd Viſigotthi non magis Franciã, ꝗ̃ om̃e Chriſtianũ nomen adduxerãt, crudeliſſime ea victoria vſi ſunt. Et ꝗdẽ niſi Carolus illis potit' eſſet victorijs, Saraceni oẽm Aſiã, omnẽ Africã, ac pene omnẽ Hiſpaniã tunc tenentes, cũcta Europa faciliter potiti fuiſſent. Debacchatus totus in Viſigotthoꝝ regno Caroli exercitus, poſtꝗ̃ cęde ꝑ̃daq́; ſatiatus eſt, Narbonem, Nemauſum & Biteras deuaſtat. nam eas vrbes Franci incenſas dirutasq́;, penitus deſertarũt. Creuit inde gloria Francoꝝ in immẽſum. ſi enim Saracenos a citeriore Hiſpania, & ꝗd fuiſſet cõſequens, ab Italia pellere ingentis gloriæ facinus fuit, magna *Carolus gloria cenſebitur, ꝙ inchoatam ante ducẽtos annos a Meroueo Francoꝝ Chriſtiano rege primo vindictam conſummauit. Viſigotthos, qui magnam Hiſpaniæ & Galliæ partem occupauerãt, pene funditus deleuit, cum trecentis prope annis impij Rom. vires cõtudiſſent. Sed Carolus cum per tot bella ſumptu defeciſſet, eccleſiaꝝ decimas militibus, nõ diſſentientibus epiſcopis, diſtribuit. Sũt qui putent Luitprandũ Lõgobardum regẽ Carolo Martello auxiliares copiſs miſiſſe, ꝗ, re bene geſta, magna cũ præda domũ redierunt. Erat per illud tẽpus B. Auguſtini Hipponeñ. corpus in Sardinia ante annos 250. ex Hiſpania tranſlatũ, qñ Vandali catholicas eccleſias Arrianis tradiderũt. quare Luitprãdus in Sardiniã mittit, corpusq́; beati viri magno redemptũ precio, in Italiã produci, & inde Papiam deferri curauit. Apud Cõſtantinopolim tunc oĩa peſſimo loco erãt, ꝙ Leo impaior in Chriſtianã religiõem impius fuit. eo nãq; tẽpore, ꝗ̃ Athinus *Amoreusq́; Hiſpaniã inuaſerũt, Saraceni Aſiam incolentes, in Thraciã traiecerũt; & Armirathus eoꝝ dux, claſſem trium milliũ nauiũ adducens, Cõſtantinopolim terra mariq́; obſidet. Erãt vero apud obſeſſos prima in hoſtes arma, ſeruoꝝ Dei oratiões & habitę ꝑ ſingulos dies a clero & populo ſupplicationes, cum interea pubes tota & iuueñ robur mœnia armis pro viribus tutaret. Paſſi autẽ ſunt Saraceni maiora in ea obſidione incõmoda. ſiquidem ꝑ totum bienniũ quo obſeſſa eſt ciuitas, fame, frigoribus & morbis ingens obſidentiũ periit multitudo. Quid ꝙ naues tutiſſimo in portu magna parte tẽpeſtatibus eliſæ perierunt, pars igne nec ab hoſtibus iniecto, abſumptæ ſunt. Cogebant obſidionẽ ſoluere, inermesq́; abierũt, ex tãta copia nauiũ vix quinq; ſaluis abductis. ciuitas vero & ſi tũ ab hoſtibus nõ eſt capta, horrendã tamẽ ꝑpeſſa eſt calamitatẽ. peſtis ſane ad trecẽta millia abſumpſit. At Leo imperator diuina protegente ciuitatẽ gratia, nec erga Deũ aut vicariũ eius grat', nec peſte melior fact', nihil poſtꝗ̃ a timore Saracenoꝝ liberatus eſt, accuratius intẽtauit, ꝗ̃ Italiã & Romã pecunijs exhauſtã, baſilicas ꝗq; diuitijs ſpoliare.

Auinio a Saracenis capit.

Amorrei Saraceni cędes.

Athini Saraceni fuga.

Viſigotthi deleti.

Auguſtini tralatio.

Cõſtantinopolis obſidet.

Et

Et cum exactionem ꝑdamq́ꝫ pōtifex diſſuaſiſſet, eum capi & Cōſtantinopolim duci,
aut ſi id nō ſucceſſiſſet, interfici iuſſit, Marino & impiali ſpathario ad hoc miſſis. Sed
Marinus Dei iudicio apoplexia cōcidit, Paulusq́ꝫ patricius exarchus Romã miſſus, cũ — Paulus exarchus 13.
cōiuratis nihil egit, cōiurati à Ro. capti ſunt, pleriqꝫ interfecti. Inde exarchus Rauen-
nam ſe cōtulit. Leo vero, & ſi Spoletinus dux, deinde & Luitprãdus Lōgobardoꝝ rex
ſubiectos imperij moleſtarẽt, nihilominus his ſpretis, occidẽdi pōtificis curã nō remi-
ſit. Mittit alteꝝ ſpathariũ q exarcho aſſiſteret, imperatq́ꝫ vt ſi ſibi pōtificis interficiẽdi
facultas nō daret, ſaltẽ ei eiecto alteꝝ ſubrogẽt. quæ cũ exequi exarchus cōtenderet, cō
hortes ſuas cũ ſpathario Romã mitit. Ad eas anguſtias pōtifici auxiliũ Deus inſpera-
tum attulit. Longobardi enĩ cum Italiã impatori rebellare optarẽt, ſuã Ro. vt pōtificẽ
tutarent, opam & ꝑſidia ſunt polliciti: & cũ ſpathariũ cũ militibus aduẽtaſſe ꝓpe vr-
bem perlatũ eſt, ex Hetruria Spoletoq́ꝫ Lōgobardi affuere. Spoletini milites pontẽ Sa
larium, Hetruſciq́ꝫ pontẽ Miluiũ inſidentes, ꝑcludunt ſpathario in vrbẽ viã. Intẽtauit
tamẽ importunius ꝑ pontẽ Salariũ irrumpere, ſed à Spoletino milite repulſus, Rauen-
nam coactus eſt redire. Inſuꝑ alio ſe ſcelere polluit Leo, nam ꝑ apoſtotã quẽpiã ſedu- — Leo imagines tollit.
ctus, ꝑcepit in Cōſtãtinopoli, vt q̃cunqꝫ haberet imagines dñi Saluatoris, vel S. genitri
cis eius aut ſanctoꝝ, ſibi afferrẽt, quas ille in medio ciuitatis incẽdit: & qa multi de po-
pulo huic impietati nō cōſenſerũt, decollati ſunt. Germanus patriarcha à ſede ſua eie
ctus, & Anaſtaſius qdam in locũ eius cōſtitutus eſt. Mandatũ eſt, vt q Ro. impio ſubde
rent, imagines quaſqꝫ tollerent, abraderẽt & exurerẽt. Cui impietati tm̃ abfuit, ꝙ pō-
tifex conſentiret, ꝙ econtra per vniuerſum orbem ſcripſit, ne impijs ꝓphaniſq́ꝫ huius
impatoris iuſſionibus obedirent, tantamq́ꝫ autoritatem tunc habuerunt Ro. pōtificis
decreta, vt Rauennates primi, exinde Venetiæ populi atqꝫ milites, apertam in impato-
rem exarchumq́ꝫ rebellionẽ præ ſe tulerint, impulerintq́ꝫ pōtificẽ & cæteros Italiæ po-
pulos, vt abrogata Cōſtãtinopolitani impij maieſtate, alter in Italia Ro. impator deli
geret. Ac eo ꝓceſſit ipſa rebellio, vt depoſitis exarchi magiſtratibus, ſingulæ ciuitates,
ſingula oppida ꝓprios magiſtratus, quos duces appellabãt, creare & ꝑficere curarent.
Cōpeſcuit tunc pōtifex eam deligẽdi impatoris noui Italoꝝ voluntatẽ, eo ꝙ ſperabat
Leonem ſaniori poſt hoc cōſilio à flagitijs temperatuꝝ. ꝓcedebat tamẽ in dies rebel- — Finit exarchoꝝ poteſtas.
lio. Marinus enĩ ſpathari⁹ q Romæ vrbis dux erat, eiuſq́ꝫ filius Adrianus, dum Cam-
paniã penetrant, à Ro. interfecti ſunt. Quoꝝ in locũ, ducẽ ipſi ſibi Petrum noĩe crea-
uerunt. Rauẽnates etiã, cũ alij impatori, alij pōtifici obtẽperãdũ dicerẽt, facto tumultu,
Paulũ exarchũ cũ filio occidũt. quæ dũ fieret, Lōgobardi nouis rebus intẽdebãt, Bono-
niã & alia quædã loca occupãtes. Tũc Leo impator Eurithiũ patriciũ miſit ad accipiẽ — Eurithius.
dum Italiæ exarchatum, q nullã Romæ aut Italiæ curã prę ſe ferebat. nam pōtificis Ro
manorumq́ꝫ exitiũ, ſicut à Leone iuſſus erat, quærẽs, Lōgobardos multis donatos mu
neribus, in amicitiã fœduſq́ꝫ recipere eſt adniſus. Nō minus lrĩs q̃ſdã Ro. in caput pon
tificis primatumq́ꝫ Ro. armare quæſiuit. hæ lræ cũ ꝑueniſſent in manus pōtificis popu
liq́ꝫ Ro. publice lectæ fuere. Moxq́ꝫ ad ſuggeſtionẽ populi pōtifex exarchũ anathema-
te ꝑcuſſit, in eamq́ꝫ adducti ſunt difficultatẽ pōtifex & Ro. vt nec impatoris ſæuitiam
declinare, nec Lōgobardoꝝ iniurias poſſent arcere. Re itaqꝫ diſcuſſa, orat⁹ eſt Luitprã-
dus Lōgobardoꝝ rex ad pacẽ ſine vlla oblatoꝝ reſtitutiōe. aſſenſit ille. Deinde rex in
Spoletinos Beneuẽtanoſq́ꝫ duces impia ſua cōtemnẽtes, exercitũ duxit: qbus recōcilia
tis, B. Petri limina viſitare ſtatuit. & cũ eſſet iam ab vrbe nō procul, in Vaticano iuſſit
exercitũ cōſiſtere, vbi regi pōtifex occurrit, populus in vrbe ſe cōtinuit. Exoſculatus
eſt rex pōtificis pedes, & in baſilicã eſt ab eo adductus: deinde nulli moleſtus, Papiã ſe — Bonifacius eꝑus in Germaniã miſſus.
cōtulit. Per q̃d tꝑs pōtifex Lōgobardoꝝ ꝑiculo liberatus, Eurithiũ exarchũ ad eccleſię
cōionem recōciliatũ, vt Rauẽnam accederet, eſt exhortatus. Inter has turbatiōes tamen
Gregorius papa curã Germanoꝝ nō obmittẽs*. nam cum accepiſſet Chrĩanos gentis
huius nonnullos, ſub religione Chrĩana idoloꝝ culturæ deditos adhuc, aliquos etiam
nondũ catholicos eſſe, miſit illis virũ religioſum, doctũ & magnanimũ, *Vuuniſridum
poſtea Bonifaciũ dictũ, Anglicũ, Ap. Se. legatũ & in fide bene inſtructũ, quem & conſe
crari fecit in eꝑm, vnde in eplis dicti Gregorij ita inuenit ſcriptũ: Gregorius eꝑus ſer-
uus ſeruoꝝ Dei vniuerſis reuerendiſſ. & ſanctiſſ. fratribus, coeꝑis, religioſis, presbyte- — Gregorij II. epla ad Germanos.
ris ſeu diaconis, glorioſis ducibus, magnificis comitibus, & cunctis Chriſtianis Deum
timentibus: Solicitudinem modo gerentes ꝓ ſpeculatiōe credita, qa in vmbra mortis
aliquas gentes in Germaniæ partibus vel plaga orientali Rheni fluminis, antiquo ho-
ſte ſuadente errare, quaſi ſub religione Chrĩana, idoloꝝ culturæ eos ſeruire cognoui-
mus: aliqſ vero, q necdũ cognitionẽ Dei habẽtes, nec baptiſmatis ſacri vnda loti, ſed cō
paratiōe brutoꝝ aĩaliũ pagani, factorẽ nō recognoſcũt, neceſſario pro vtrorunqꝫ illu-

minatione ad prædicãdum rectæ fidei verbũ hac portitorẽ Bonifaciũ, reuerendiſſ. fratrem noſtrũ epm, ad eaſdẽ partes dirigere ſtuduimus, vt & illis pdicãdo verbũ ſalutis, vitam puideat ſempiternã: &, ſi quos forte vel vbicunq̧ à rectæ fidei tramite deſtitiſſe cognouerit, aut aſtutia diabolica ſuaſos, erroneos repererit, corrigat atq̧ ſui educatione ad portũ reducat ſalutis, eoſq̧ ex apſicæ ſedis huius doctrina informet, & in eadem catholica fide pmanere inſtituat. Cui hortamur ob amorem dñi Ieſu Chri & aplorum eius reuerẽtiam, vt in oibus pateatis niſibus totis, eumq̧ in noie Ieſu Chri recipiatis, vt ſcriptũ eſt de ſuis diſcipulis: Qui vos recipit, me recipit: prouidẽtes inſuper neceſſaria itineris eius, comites tribuẽtes, cibum etiã & potum, vel ſi qd eguerit largientes, vt vno labore & ſocia volũtate opus ſibi creditũ pietatis & negociũ ſalutis, annuẽte Deo, perficiat, atq̧ pmia laboris ppetuo pcipere mereamini. Si qs itaq̧ huic famulo ad illuminationẽ gentiũ ab hac Ap. Se. deſtinato, aſſenſum vel cõcurſum pbuerit, exorantibus aplorum principibus, cõſortia mereat ſanctorum. Si qs vero, qd nõ putamus, aduerſando eius præpedire conat⁹ fuerit labores, aut cõtearius extiterit miniſterio ſibi credito, ſucceſſorumq̧ eius eundẽ laborem intrãtium, ex ſnia diuina anathematis vinculo percellat, ppetuæ dãnationi ſubiaceat. Bene valete, data Kalen. Decembris, imperãte dño pnſſ. Auguſto Leone à Deo coronato magno impatore, anno 7. imperij eius, ſed & Conſtãtino Magno imperatore eius filio, anno 4. indictiõe 6. Scripſit & idem põtifex Thuringis, inter quos erant aliqui Chriani, plures adhuc pagani. ſic em eſt in epla ad illos: Ideo fratrem noſtrum ſanctiſſimũ Bonifacium epm ad vos direximus, vt vos debeat baptizare, & fidẽ Chri docere. Scripſit etiã Saxonibus, qs hortat vt Bonifacium audiãt, & eius doctrinã ſequãtur. Cætera de Bonifacio dicẽtur ſub Gregorio tertio.

Anno deinde 725. S. Periminius epus Augiam intrauit, eamq̧ à ſerpentibus multifariam vexatam liberauit. His tpibus Leo impator coegit Iudæos & Montanos baptizari, ſed Iudæi abluebãt vnctionẽ chriſmatis, & poſt cibum participabãt ſacris, cõtaminabantq̧ fidem. Montani vero definientes ſibi diem, introierũt domos errori ſuo deputatas, & ſe incenderũt. Gregorius itaq̧ Leonẽ æterni iudicij cõminatiõibus admonens, tãdem bene de Deo & de patria meritus morit, ac collacrymãtibus cũctis, in baſilica Petri ſepelitur, põtificatus ſui anno 16. ſecũdum verã ſupputationẽ. Sub Gregorio ij. Bonifacius in Germaniã circiter annũ ſextũ miſſus fuit, q legatiõe 36. annis functus inuenit, puenitq̧ de Gregorio ij. ad tertiũ, & de tertio ad Zachariã, & de Zacharia ad Stephanũ ij. Ideo inter illos põtifices annos, put mihi poſſibile viſum eſt, ſine piudicio tñ veritatis, aſſignare curaui. Gregorio itaq̧ ij. defuncto, Ro. Gregoriũ hui⁹ nois iij. in põtificẽ deligũt anno dñi 733. ſedit annis 8. Nulla ab initio maior Gregorio cura fuit, q imperatores, fecerat em iam Leo Cõſtantinũ imperij ſui cõſortẽ, ad ecctæ fidei cultũ, imaginumq̧ reſtitutionẽ, p oratores & ſcripta adducere. Celebrauit hic põtifex in B. Petri baſilica cõciliũ Italiæ prælatorum, in quo decretum eſt imagines ſumma veneratiõe cõſeruari, vt eſt in canone perlatum de conſecra. diſt. 3. Statimq̧ cleri Ro. conſenſu Leonem 3. imperatorem Cõſtantinopolitanũ imperio ſimul & cõione fidelium priuat, q ſanctas imagines demolitus eſſet, & q etiã de homouſio male ſentiret. Gregorius hic tertius, vir ſingularis doctrinæ & humanitatis pcipue, Græca ac Latina lingua erudit⁹, Bonifacio nup ad Germaniã legato miſſo, ſcripſit eplam in hæc verba: Gregorius S. S. Dei reuerẽdiſſ. ſanctiſſimo fratri Bonifacio epo, ad illuminationẽ gẽtium Germanorum vel circũquaq̧ in vmbra mortis morãtibus, miſſo: Magna nos habuit gratulatio, lectis fraternitatis tuæ lris, cũ in eis repertũ fuerit, dñi noſtri Ieſu Chri gra plurimos de gentilitate & errore ad veræ fidei agnitionẽ cõuerſos eſſe. Hinc iure tibi ſacri pallij direximus munus, qd B. Petri apli autoritate ſuſcipiens induaris, atq̧ inter archiepos vnus, Deo autore, præcipimus vt cenſearis, ita vt dum Miſſarum ſolennia geris, vel epm conſecraris, illo tãtummodo tpe vtaris: qa vero tuebas dñi gra in eiſdem partibus ad rectam fidem aſſeruiſti cõuerſas, pcipimus vt iuxta canonum ſtatuta vbi multitudo excreuerit fideliũ, ex vigore Ap. Se, debeas ordinare epos, pia tñ cõtemplatione, ne vileſcat dignitas epiſcopatus. de hoc habetur tex. 16. q. 1. pcipimus. Interrogauit etiam Bonifaci⁹ Gregoriũ papã de multis ſibi occurrẽtibus, ſup qbus ẽdidit: Caballũ aliquos ſcripſiſti comedere agreſtẽ, pleroſq̧ domeſticũ. Hoc de cætero fieri nõ ſinas, ſed Chro adiuuãte, gentem ab eſu tali cõpeſce, pœnia iniuncta. Immũdum em eſt & execrabile. Item hoc tene, q quiſq̧ fidelis pro ſuis mortuis vere Chrianis licite poteſt offerre, debetq̧ pſbyter eorum facere memoriã. Et in epla q incipit, Deſiderabile, Leproſis, inqt, ſi fideles Chriani fuerint, dñici corpis & ſanguinis participatio tribuatur, cum puris aũt cõuiuia celebrare negetur. Qd ſi peſtifer morbus aut mortalitas in eccleſia vel monaſterijs irrepſerit, qs necdũ tetigit, à loco fugere valde fatuũ iudicat. nõ em valet qſq̃

Dei

Iudæorum ſcelera.

Gregori⁹ 3. papa.

Gregor. iij. dat Boniſa. vſum pallij.

Dei effugere manus. Idē etiā Gregorius ſcripſit ep̄is ꝓuinciæ Baioarioꝝ & Alemaniæ, vt Bonifaciū ep̄m cū digno honore ſuſciperet, eumq́ꝫ autoritate ap̄lica miſſum audirēt gentilitatis ritū & doctrinā falſoꝝ ſacerdotū abijcerēt. Et ad Bonifaciū ſcribit ſic: Reuerendiſſ. fratri Bonifacio ep̄o Gregorius ſeruus ſeruoꝝ Dei: Doctoris oīm gentium ap̄li Pauli vox eſt, dicentis: Diligētibus Deū oīa cooperant in bonū, agnoſcimus itaqꝫ hoc in ſyllabis fraternitatis tuæ de Germanis gētibus, quas ſua pietate Deus noſter de poteſtate paganoꝝ liberauit, & ad cētum millia animas in ſinu ſanctæ matris eccleſiæ tuo conamine & Caroli principis Francoꝝ *à Gregorio dignatus eſt. Sed & in Boioaria ꝓuincia, quę acta ſunt agnoſcētes, datori oīm bonoꝝ, extenſis ad cœlū palmis, grās retulimus, q ianuā miſericordiæ in illis partibus Heſperijs ac ſalutis oſtiū aperuit. Igitur qa indicaſti prexiſſe te ad gētem Baioaricā, inueniſſe eos extra ordinē eccleſiaſticū viuētes, dum ep̄os non habeāt in ꝓuincia, niſi vnū noīe Vnulo, quē nos ordinauimus: & qa cū aſſenſu Odilonis ducis eoꝝ ſeu optimatum ꝓuinciæ illius, tres alios ordinaſti ep̄os, & in quatuor partes ꝓuinciā illā diuiſiſti, & vt quæqꝫ parochia ex quatuor ſuum habeat ep̄m, bene & prudēter peregiſti frater, qm̄ ap̄licam ꝑceptionē noſtra vice adimpleſti, ita ꝙ nō deſinas hortor. De cōcilio vero iuxta ripā Danubij debeas ne celebrare, valde placet. Nō pigeat te dilectiſſime frater opari opus bonū &c. In fine, ep̄la data 4. Kaleñ. Nouēbris, imꝑante dño piiſſimo Auguſto Leone, imperij eius anno 24. Cōſtantini imꝑatoris filij anno 20. indictiōe*. Hęc ideo ſcribere volui, vt oſtenderē quam tunc reuerētiam Ro. Pont. etiam inter turbatiōes plurimas haberent. Multa alia ſcripſit idem Gregorius Bonifacio pro ſalute Germanoꝝ, faciens in vna ep̄larum ſuaꝝ poteſtatē illi, vt cōciliū in Auguſta celebraret. Interea neglecta fide, Luitprādus rex Longobardoꝝ cupiditate imperandi motus, vrbē Romam obſedit, captis circūquaqꝫ oppidis. Tum Gregorius legatos naui, qm̄ terreſtri itinere nō licebat, ad Carolū Martellum Franciæ principem ſtatim mittit, q hoīem rogarent, vt primo quoqꝫ tp̄e laboranti Romæ & eccleſiæ auxilium ferret. Conſueuerunt aūt pōtifices Ro. ſi qd mali ab externo hoſte immineat, auxilia ab imꝑatoribus Cōſtantinopolitanis petere: qđ facere Gregorius ſubſtitit, cum ob eaſdē cauſas quas paulo ante cōmemoraui, tum vel maxime ꝙ vrbem regiam ægre Leo à Saracenis tutaret. His itaqꝫ rōnibus accidit, vt tunc primū tutela eccleſię ad alios trāſlata ſit. Carolus aūt rogatu Gregorij patrocinū eccleſiæ ſuſcipiens, Luitprādū regē amicū & cōpatrē rogat, vrbē ne obſideat, pōtificēve vexet, hac re nil ſibi fieri moleſtius aut grauius poſſe. Obtemperat Carolo Luitprandus, atqꝫ vrbē obſidione ſoluit. nā inito iam inter ſe fœdere, Carolus Pipinū filiū in ciſalpinam Galliā ad Luitprādū miſerat, vt ei capillū de more ſacroꝝ ſuccideret, vnde compatres more Chriano inuicē facti ſunt, remiſerat pueꝝ ad parētes Luitprandus multis ac maximis donatū muneribus, hæc Platina. Eo tp̄e Luitprādum ferunt donationem Ariberti regis eccleſiæ factā cōfirmaſſe, nihilominus Rauēnam vrbē quā ante expugnauerat, retinuiſſe. Gregori9 vero anno ſalutis 740. bene de Deo ac hoībus meritus, pontificatus ſui anno 8. moritur, admirabilis ꝑdicator orthodoxæ fidei & acerrimus defenſor, in baſilica S. Petri ſepelit. Sedes dies octo vacat. Tum ſuccedit Zacharias natione Græcus. Sedit annis xi. & inter optimos pōtifices numerat. cum aūt initio pōtificatus ſui ardentem bellis Italiā offendiſſet, legatos de pace cōponenda ſtatim ad Luitprandum Longobardoꝝ regem miſit, ꝑſequētem adhuc bello Traſimundū ducē Spoletinum. veꝝ cū à legatis nihil fieret, ipſe comite clero in Sabinos, vbi Lōgobardus erat, ꝓficiſcit. Ferunt aūt, octauo miliario à Narnia regē pōtifici honoris cauſa obuiam factum, ex equo deſcēdiſſe, ac pedibus virum ſanctiſſimū in vrbē comitatū fuiſſe. Qui ſequenti die inter Miſſaꝝ ſolēnia orōnē publice habuit, qua oſtēdit, qd maxime regem Chrianum deceret, ſiue pacē ſiue bella gerat. hac orōne ita ꝑmotum regē ferūt, vt ſtatim arbitrium om̄e cōponendæ pacis ei cōmiſerit. Iam vero Traſimūdum ducatu priuauerat, ac in eius locū Hilbrādum nepotē ſuffecerat. Accipit tn̄ in grām Traſimūdus rogatu pōtificis. & in clerū ex duce eſt attonſus. Reddunt item Ro. oppida ſua ex Sabinis capta, reddit Narnia & Ancona ex Picentibus, & quicqd à Lōgobardis 30. iam annis in Hetruria occupatum fuerat. reddunt & captiui oēs eo bello capti. Sutrini quoqꝫ agri vallem magnam rex pōtifici dono dedit, & cum Ro. pacē in decē annos firmauit. Mira etiā humanitate pōtifex vſus eſt. adhibito em̄ rege in cōuiuiū, nullū genus comitatis & grāe prętermiſit. redeuntem aūt Romam pōtificē Hildebrandus dux Cluſinus, regis nepos, & Ramingus Tuſciæ dux, comitati ſunt, atqꝫ oppida donata reddiderūt. Reducebat Luitprandus copias in patriam. Reuerſum in vrbem pōtificem populus Ro. om̄i honore eſt proſecutus. Anno dñi 741. Leo tertius vir impius in errore ſuo moritur, & ſucceſſit ei filius Cōſtātinus qntus, magis impius, nō em̄ ſolum errore imaginum

Baioaria fidem Chri recepit.

Luitprādus Lōgo. vrbē obſedit.

Zacharias papa.

Luitprandi cum Ro. fœdus.

Cōſtātin9 5. IMP. 7.

ginum,ſed etiã oĩbus vitijs extitit ſuperior.Primo ꝗdem à Deo & intemerata Dei ge-
nitrice ac oĩbus ſanctis diſcedẽs,magicis maleficijs,luxurijs ac cruentis ſacrificijs,inuo
catiõibusq́; dæmonũ oblectatus, nõ minus ꝙ̃ Diocletianus malus.ſedit aũt annos 34.
malo ſuo.vnde de ipſo recte dr̃ De medio colubri regulus prodijt,& de patre neqtiæ
filius iniqtatis.Habuit aũt vxorẽ * Hyrenẽ, Bauaroꝝ ducis filiã,quæ cũ catholica eſſet
mulier,male cũ hæretico fuit iuncta.Hoc in anno ꝗq; dux Frãcoꝝ Carolus Martellus,
poſt exactos Saracenos domitosq́; Viſigotthos,q & oẽm olim Galliã Theodorici Da
Pipinus Ca goberti filij Francoꝝ regis ditioni reddidit. Vt aũt mortuus eſt Theodoricus, Caro-
rolomãnus lus in locum eius poſt 15.annos ꝗbus regnauit Theodoricus,Childericũ in regno ſta-
& Grypho tuit.Hoc peracto,ipſe Carolus Mart. princeps clariſſimus obijt, duobus filijs Carolo-
filij Martel manno & Pipino regna à ſe armis iure belli occupata,teſtamento relinquẽs,vir certe
li. (vt geſta docent)glorioſiſſimus.Morit̃ aũt in villa Cariſiaco apud Iſarã fluuiũ,præfe-
cturæ ſuæ anno 35.ſepelit̃ Pariſijs in baſilica Dionyſij martyris. Habuit & aliũ filium,
quẽ Gryphonẽ appellabãt,cuius cũ noie etiã mores cõueniebãt,vt dicet̃.Sunt q Taſſil
lionẽ quendã illis addãt,ꝑter Frãcoꝝ hiſtorias.Statim poſt Caroli Martelli interitum
Sunahildis Odilonis Bauariæ ducis neptis,dolens filiũ ſuũ Gryphonẽ teſtamẽto præ-
teritũ,iuuenẽ excitat,hæreditatis portionẽ à fratribus repetat.Nec mora. Laudunum
plenus ſpei Grypho occupat,fratribus bellũ indicit,q celeriter exercitu collecto Lau
dunũ obſidẽtes,fratrẽ in deditionẽ accipiũt, in caſtello ꝗd eſt iuxta Arduennã,cuſtodi
ri iubẽt.Interim Carolomannus & Pipinus regna paterna diuidũt,Carolomãnus Au
ſtraſiã,Alemaniã atq; Thuringiã ſortit̃,Pipinus vero Burgundiã Neuſtriamq́; ꝓuinci
am.vtriuſq; geſta paulo poſt deſcribemus.De Auſtraſia & Neuſtria ita inuenit: Poſtꝙ̃
Franci Galliã totã occupaſſent,eã in duas diuiſerũt partes.Illã regionẽ quæ verſus ſe-
ptentrionẽ tendit,& intra Moſam fluuiũ ac Rhenũ ſita eſt,Auſtraſiã vocauerũt:illam
vero quã Moſa & Ligeris ꝑtranſit,Neuſtriã,quaſi nouã Auſtraſiã nuncuparunt.Pars
vero quã Burgũdiones occupabãt,Burgũdia eſt dicta. Hic annus maximoꝝ principũ
ſatis inſignis, Luitprandũ Longobardũ ſuſtulit. Fuit hic vir ſapiẽs & fortis,& orõni-
bus & vigilijs deditus, in eleemoſynis largus,lr̃as nõ nouit,philoſopho tñ erat aſſimi
landus.multas eccleſias cõſtruxit. monaſteriũ quod Cœlũ aureũ dicit̃,extra Ticinum
ædificauit.Eccleſiã Saluatoris in palatio ſuo cõſtituit,& ordinauit ibi ſacerdotes & cle
Hilprandus ricos,q quotidie diuina celebrarẽt.Obijt regni ſui anno 32.Cui ſucceſſit in regno Hil
Longobar. prandus nepos,à patruo cõſors regni aſſumptus,ſed poſt menſes ſex eſt defunctus.Et
rex 19. ſic eodẽ anno Rachis Foroiulianus dux,oĩm ſuffragijs rex eſt declaratus,vir certe oĩni
Rachis 20. laude dignus.redintegratũ quoq; eſt fœdus cũ hoc rege à põtifice miſſis legatis, ꝗbus
oĩa ex animi ſnĩa rex ipſe pius & religioſus cõceſſit. Ad res noſtras redeo,quas e ma
iorum monumẽtis & lr̃arum teſtimonijs malo, ꝙ̃ reliquoꝝ ſcriptoꝝ opinionibus tra-
ctare. Præerat adhuc feruẽtibus Germanicæ pietatis initijs Bonifacius à Gregorio ſe
cundo Pont. miſſus,mirũ quãta cura, quãto ſtudio ferã gẽtem coercuit. Hic Zacha-
riæ nuꝑ electo cõgratulatus per lr̃as,magnũ dedit mutuæ charitatis argumẽtum:ſcri-
Ep̃la Boni- pſit inſuper ꝗd impẽdiſſet Germanis officij, ſic: Per Dei grãm Germaniæ populis ali-
facij ad Za- quantulũ correctis,tres ordinauimus ep̃os,& tres parochias in tribus vrbibus, illas vr
chariam. bes in ꝗbus cõſtituti & ordinati ſunt,ſcriptis autoritatis veſtræ confirmari & ſtabiliri
precãtes. vnã eſſe ſedẽ epiſcopalẽ decreuimus in caſtello ꝗd dr̃ Vuirtzaburg, & alterã
in oppido ꝗd noĩatur Buraburg,tertiã in loco q dicit̃ Erphesfurd, quæ fuit iam olim
vrbs paganoꝝ ruſticoꝝ. Notũ ſimiliter ſit paternitati veſtræ, ꝙ Carolomannus dux
Francoꝝ me accerſitũ ad ſe rogauit,vt in parte regni Francoꝝ,quæ in ſua eſt poteſta-
te,ſynodũ inciperẽ cõgregare,& promiſit ſe de eccleſiaſtica religione, quæ per lx. vel
lxx.annos calcata & diſſipata fuit,corrigere & emẽdare velle. Franci eñ plus ꝙ̃ lxxx.
annis ſynodũ nõ fecerũt,nec archiep̃m habuerũt.modo aũt maxima ex parte per ciui-
tates epiſcopales ſedes traditæ ſunt laicis vel adulteratis clericis ſeculariter ad ꝑfruen-
dum.Eſt inſuper ꝗdam,q viduã quæ fuit vxor cõſobrini ſui,& quę votũ vouit Deo ca
ſtitatis,& velata extitit,abiecto *cũ velamine,vxorẽ duxit,aſſerẽs ſe licẽtiam à ꝓdeceſſo
re veſtro habere, de ꝗ miramur.Tale eñ matrimoniũ ab Ap. Se. affirmat cõfirmatũ,
quod nõ æſtimamus verum,qa ſynodus & eccleſia in qua natus & nutritꝰ fui,id eſt,in
transmarina Saxonia * Lunduneñ.ſynodus talẽ copulã, inceſtũ & dãnabile piaculum
iudicauit, t& qa carnales hoĩes,idiotæ Alemani vel Bauari vel Franci, ſi iuxta Roma-
nam vrbẽ aliꝗd facere viderint ex his peccatis, quæ nos prohibemus, licitum & con-
ceſſum eſſe putant,& nobis improperiũ,& ſibi ſcandalũ concitant, ſic vt affirmẽt ſe vi
diſſe annis ſingulis in Romana vrbe,& iuxta eccleſiã S.Petri in die vel nocte.qñ kalen-
dæ Ianuarij intrãt paganoꝝ cõſuetudine choros ducere ꝑ plateas & acclamatiões ritu

gen

gentilium & carmina ſacrilega celebrare, menſas illa die & nocte dapibus onerare, & nullũ de domo ſua vel ignẽ, vel ferramentũ, vel aliqd cõmodi vicino ſuo pręſtare velles dicunt quoq; ſe vidiſſe ibi mulieres pagano ritu phylacteria, ligaturas, & in brachijs & cruribus ligata habere, & publice venales offerre, quæ oĩa vident impedimẽtum nobis præſtare ꝑdicatiõis & doctrinæ. epĩ quoq; & presbyteri generis Francoꝝ, q fuerũt adulteri vel fornicatores acerrimi, quos filij fornicationum arguunt, reuertentes ab Ap. Se. dicunt ſibi Ro. Pont. licẽtiam dediſſe, vt antea miniſtrare: veꝝ nos cõtra contẽdimus, qa apoſtolicã ſedem cõtra decreta canonũ nequaq̃ audiuimus iudicaſſe. hæc oĩa propterea nota facimus, vt veſtræ autoritatis reſpõſum habere poſſimus. Incolumem valere & in Chr̃o proficere beatitudinẽ veſtram, in longitudine dieꝝ valde optamus.

Zachariæ Pont. reſpõſum.

His r̃ndet papa Zacharias in hũc fere modũ: Reuerẽdiſs. & ſanctiſſimo fratri Bonifacio coep̃o Zacharias ſeru° ſeruoꝝ Dei: Suſceptis fraternitatis tuæ literis, qa te ſoſpitem vt ſemꝑ cupimus, eſſe cognouimus, oĩpotẽti & miſericordiſſimo Deo noſtro magnas retulimus*, q tibi in bonis ꝓſperari dignat. magnã eñ in cordibus noſtris infundis lætitiã, quoties nobis ſanctitatis tuæ ſcripta mittunt, dum quotidie in gremiũ ſanctæ matris eccleſiæ noui populi adducunt, vbi & tres ep̃os per loca ſingula ſecũdum ſeriẽ ſyllabaꝝ tuaꝝ te ordinaſſe cognouimus, q eidẽ populo præeſſe debeãt: vnde quæ popoſciſti, abſq; mora cõcedi patimur, & ſtatuimus ꝑ apoſtolicã autoritatẽ epiſcopales illic ſedes, quæ ꝑ ſucceſſiones ep̃os mereant & populis ꝓſint. Ita nulli poſt hæc liceat, ea quę à nobis ſancita ſunt, aliquo modo violare q̃ autoritate B. Petri apl̃i firma eſſe decreuimus. De eo aũt ꝙ nobis intimaſti, ꝙ te Carolomãnus filius noſter ad ſe rogauit accedere, vt in parte regni Francoꝝ in ſua ditione ſynodũ celebres ex cauſis deſcriptis: tu cum eodẽ excellẽtiſſimo viro cõciliũ celebres, & ſi quos inueneris ep̃os, presbyteros aut diaconos cõtra canonica ſtatuta exceſſiſſe, aut in adulterio, vel ſi plures vxores habuerint, aut ſi ſanguinẽ fuderint, vel etiã alijs capitulis canonicis repererit, ſanctitas tua nulla rõne autoritate ap̃lica ꝑmittat ſacerdotio fungi. Quidqd vero aliud, vt dictum eſt, eos cõtra eccleſiaſticã regulã exceſſiſſe repereris, canones ſiue inſtituta patrũ, præ manibus habeto: & iuxta q̃d habueris, diſcerne. De illo aũt q viduam auunculi ſui habere monſtrat, & à beatæ memoriæ ꝓdeceſſore noſtro ſibi licẽtiam cõceſſam eſſe diuulgauit, abſit hoc vt anteceſſor noſter iſta admitteret. nec eñ ab Ap. Se. illa diriguntur, quæ cõtraria eſſe patrũ inſtitutis, ꝓbant. Eos igit admoneas, vt oĩmodo deſiſtãt, qa ſcriptũ eſt: q cõuerti fecerit pctõrem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit aĩam *ſuã, & ſuoꝝ operiet multitudinẽ pctõrum. De calẽdis vero Ianuarijs, augurijs & incãtatiõibus, quę gentili more obſeruari dixiſti in vrbe apud B. Petrũ apl̃m: qa hæc abſciſſa eſſe à patribus ſumus edocti, & qa per inſtigationẽ diaboli iteꝝ pullulabãt, à die qua nos iuſſit diuina clemẽtia apl̃i vicẽ gerere, ilico oĩa hæc amputauimus. Pari modo volumus pp̃lo tuo hæc prædicari. Nam & ſanctæ recordatiõis ꝓdeceſſoris atq; nutritoris noſtri dñi Gregorij papæ cõſtitutiõe oĩa hæc pie atq; fideliter amputata ſunt. Sed de ſacerdotibus, q adulteri & fornicatores ꝓbant, quiq; ſibi hoc ab Ap. Se. indultũ eſſe, & licentiã ſibi ꝓdicationis affirmãt largitã eſſe, hoc nulla rõne credat tua fraternitas, ſed ſimiliter in eis exerceas canonicã vindictã. Nõ eñ aliud te agere volumus, q̃ q̃d ꝓcipiũt canones. De tribus ep̃is ſingulas cõfirmatiões miſimus, q̃s ꝑ ſanctitatis tuæ manus eis largiri volumus, & Carolomanno filio noſtro alia ſcripta direximus, vt quæ tibi promiſit, adimplere feſtinet. Tua vero ſancta fraternitas, ſi qd de cætero euenerit, vt ſacri docent canones, ſtudeat emẽdare in plebibus ſibi à Deo cõmiſſis. Si vero & noui aliqd acciderit, q̃d tua S. F. minime per canonũ ſtatuta diſcernere poſſit, huc non pigeat nunciare, vt Deo iuuãte, quæq; ad emendationẽ nouæ plebis eſſe poſſint, tibi abſq; tarditate reſpondere maturemus. Cõfortare in dño frater chariſſime. Data kaleñ. Aprilis, imperãte dño pijſſimo Auguſto Cõſtantino à Deo coronato magno imperatore, anno 24. indictiõe xi.

Cõciliũ prouinciale ſub Boniſacio.

Nec puto incõmodum, ſi cõcilij illius acta perſcripſero, atq; id qdẽ ex illorum monumentis. ſic eñ legitur: In noĩe dñi noſtri Ieſu Chr̃i, ego Carolomannus dux & princeps Francorũ, anno ab incarnatiõe 742. vndecimo Kaleñ. Maij cum conſilio ſeruoꝝ Dei & optimatum meoꝝ, ep̃os q in regno meo ſunt cum presbyteris ſynodum pro timore Chr̃i congregaui, Bonifacium archiep̃m & Burcardũ, Ragafredum & Vuincanum, & Vuilibaldum, & Dedanum, & Edanum cũ presbyteris eoꝝ, vt mihi conſilium darent, quomodo lex Dei & religio recuperet, quæ in diebus ſuperiorum principũ diſpoſita corruit, & qualiter populus Chr̃ianus ad ſalutẽ animę ꝑuenire poſſit, ne ꝑ falſos ſacerdotes deceptus pereat, ꝑ cõſiliũ ſacerdotũ & optimatũ meoꝝ ordinauimus ꝑ ciuitates ep̃os, & cõſtituimus ſuꝑ eos archiep̃m Bonifaciũ, q eſt miſſus ſancti Petri. Statuimus per annos ſingulos ſynodũ congregari, vt nobis ꝓſentibus canonum

num decreta & eccleſię iura reſtaurent,& religio Chr̄iana emēdet.& fraudatas pecuni
as eccleſiaꝝ eccleſijs reſtituimus,falſos presbyteros & adulteros vel fornicatores dia-
conos & clericos,deſacrauimus,& ad pœnĩam coegimus,ſeruos Dei armaturā porta-
re vel pugnare,aut in exercitū & in hoſtem pergere oīno ꝓhibemus,niſi ꝗ propter di
uinū miniſteriū,Miſſaꝝ ſolēnia adimplēda,& ſanctoꝝ patrocinia portāda ad hoc ele
cti ſunt.vnū vel duos ep̄os cū capellanis princeps ſecū habeat,& vnuſqſq; ꝑfectus vnū
presbyteꝝ,ꝗ hoībus pc̄tā confitētibus * iudicare & indicere pœnĩam poſſit. Necnon
venatiōes cū canibus,oībus ſeruis Dei interdicimus, ſimiliter vt accipitres & falcones
nō habeāt. decernimus quoq; ſanctoꝝ canones ſequētes,vt vnuſqſq; presbyter in pa-
rochia hab.tās,ep̄o ſuo ſubiectus ſit,& ſemꝑ in quadrageſima rōnem & ordinē mini-
ſterij ſui,ſiue de baptiſmo, ſiue de fide catholica,ſiue de ꝑcibus & ordine Miſſaꝝ ep̄o
reddat & oſ̄dat:& qn̄cunq; iure canonico ep̄s circūierit parochiā ad cōfirmādos po-
pulos,presbyter paratus ſit ad ſuſcipiēdum ep̄m cū collectiōe & adiutorio populi. In
cœna dn̄i ſemꝑ nouū chriſma ab ep̄o quærat,vt ep̄us teſtis aſſiſtat caſtitatis & vitæ & fi-
dei & doctrinæ illius.Statuimus vt ſecūdum canonicā cautelā,oēs ignotos ep̄os vel
presbyteros ante ꝓbationē ſynodalē in eccleſiaſticū miniſteriū nō admittāt.Decreui-
mus,vt ſecūdum canones vnuſqſq; ep̄us in ſua parochia ſolicitudinē adhibeat,ne po-
pulus Dei paganias faciat:ſed vt oēs ſpurcitias gentilitatis abijciat,ſiue ſacrificia mor-
tuoꝝ,ſiue ſortilegos aut diuinos aut auguria, ſiue incantatiōes,ſiue hoſtias immolati-
tias, quas ſtulti hoīes iuxta eccleſias ritu pagano faciūt,ſub noīe ſanctoꝝ martyrū vel
confeſſoꝝ,Deū & ſanctos ſuos ad iracūdiam & vindictæ grauitatē prouocās. Statui-
mus,vt poſt hanc ſynodū vnuſqſq; ſeruoꝝ Dei vel ancillaꝝ Chr̄i,ſi in crimē fornica-
tionis lapſus fuerit,ꝙ in carcere pœnĩam faciat in pane & aqua:& ſi ordinatus presby
ter fuerit, duos annos in carcere ꝑmaneat,& antea flagellatus & excorticatus videat,
& poſt ep̄us adaugeat.Si aūt clericus vel monachus in hoc pc̄t̄m ceciderit, poſt tertiā
verberationē in carcerē miſſus,vertētem annū ibi pœnĩam agat.Similiter & velatę ei-
dē pœnię ſubdāt,& radant oēs capilli capitis ei⁹.Decreuimus q̄q;,vt ꝑsbyter vel diaco
ni nō ſagis laicoꝝ more,ſed caſulis vtant ritu ſeruoꝝ Dei.nullus in ſua domo mulierē
habitare ꝑmittat,vt monachi & ancillæ Dei miniſteriales, iuxta regulā S.Bn̄dicti ordi
nare & viuere,vitamq; ꝓpriā gubernare ſtudeāt.Itē in alia ſynodo ep̄i cū clericis ſubie
ctis ꝓmiſerūt ſe velle antiquoꝝ patrū canones ſeruare,ſil̄r & monachi ordinē S. Be
nedicti.In qua etiā ſynodo ita cauet:Statuimus q̄q; cū cōſilio ſeruoꝝ Dei & populi ꝓ-
pter imminētem belli apparatū & ꝑſecutiōes exteraꝝ gētiū, quæ in circuitu nr̄o ſunt,
vt ſub ꝑcario cenſu aliquā partē eccleſiaſticæ pecuniæ in adiutoriū exercit⁹ noſtri cum
indulgētia Dei,aliq̄to tp̄e retineamus ea cōditiōe, vt annis ſingulis de vnaquaq; * ca-
ſata ſolidus,id eſt,12.denarij ad eccleſiā vel monaſteriū reddant eo modo,vt ſi moriat
ille cui pecunia accōmodata fuit,eccleſia cū propria pecunia reueſtita ſit:& iteꝝ ſi ne-
ceſſitas cogat vt princeps iubeat, ꝑcariū renouet,& oīno obſeruet, vt eccleſiæ vel mo-
naſteria penuriā nō patiant,quaꝝ pecunia in ꝑcariū præſtita eſt:ſed ſi pauꝑtas cogat,
eccleſiæ & domui Dei reddat integra poſſeſſio. Vt mācipia Chr̄iana paganis nō tra-
dant.Decreuimus q̄q;,q̄d & pater me⁹ ante ꝑcipiebat,vt ꝗ paganas obſeruatiōes in ali
qua re fecerit,mulctet xi.ſolidis. Hæc decreta ideo inſerui,vt ꝓbarē Carolomānum
in anno 742.ripā Rheni vltra citraq; tenuiſſe,& ꝙ Germania pleraq; dudū ante aduē-
rum S. Bonifacij ad fidē Chr̄i cōuerſa fuit, cum referat hæc ſynodus habita,vt religio
Chr̄iana repararet. Anno 742.Zacharias papa ſeruādo priſcū morē,binos mittit ex
clero Ro.presbyteros ad Cōſtantinū in Gręciā nuꝑ electū,cū formula catholicę fidei,
in cuius obſeruatiōe deberet Ro.Pon. imꝑator cōſentire.ſed eo tp̄e mouit Cōſtātinus
Arthauſt⁹ affectat imperium. cū claſſe in Saracenos.Interim Arthauſtus ꝗdā ad tyrannidē adſpirās,multa largitiōe
plebē ſeduxit,& ad imperiū eſt aſſumptus. Id cū intellexiſſet Cōſtantinus, ilico claſſe
reducta Cōſtantinopolim obſidet,vi expugnat,& captū Arthauſtū excęcat,cumq; fa-
ctiōis ſuæ primoribus dānauit exilio,& ſic rebus cōfirmatis imꝑator ꝑsbyteros Ro.au
Herdel. diuit.Hoc tp̄e circiter annū dn̄i 744.infinita Hunnoꝝ multitudo finibus ſuis egreſſa,
bello Pānonias,vbi Hunnoꝝ prima colluuies cōſederat,laceſſiuit apud locū cui Her-
Septē caſtra del eſt nomē,partita in ſeptē exercitus turba.hi ſeptē ibi caſtra munierūt,firmū hodie
Chr̄ianæ Reipub.ꝑſidiū.ſeptē caſtra appellant.Sed e barbaroꝝ ducibus erat potētior
Harpad. Harpad,ꝗ lōgius ꝓgreſſus,ad Albā caſtra metatus eſt.occurrit ei Zuatapolingus Pan
nonū dux magna ſuoꝝ manu,veꝝ imbelli.Itaq; cæſo Pannone,Harpad victor regio-
nē obtinuit.Inde poſt annos ſex,vicinos infeſtare cœpere, Carniā,Stiriā,Carinthiam,
nec ꝓfuere his populis externoꝝ auxilia. nā Gregorius Aqleienſis p̄triarcha cū iuua-
Hunnus. re illos vellet,ſibi vix fuga conſuluit.fuitq; ex illis victorijs iam regia ſedes Hunnis ſeu
Hun-

Hungaris Alba.neqꝫ vero mihi quorundã chronographoꝝ ſnĩa probať,qui Harpadi huius geſta in Imp.Cunradi tpa referri putãt.Sunt eñi alij Hungaroꝝ motus Cunrado primo imperãte,q̃a cõpeſcuiſſe Sueuos legimus. Anno dñi 744.cũ Carolomannus & Pipinus natu minor regnũ à Gryphonis inſidijs liberatũ,auctũqꝫ Aquitanoꝝ prouincia diuiſiſſent,obuenit Carolomãno Alemanoꝝ natio ſeruitutis neſcia,q̃ cũ nuper rerũ nouaꝝ ſtudio defectionẽ eſſet molita,à Carolomanno nõ ſine iactura eſt recepta.vaſtauit ille agros noſtros lõge lateq́ꝫ,loca quædã diruta æquauit ſolo.Inde cũ Francos repeteret,Odilonẽ Boioariæ ducẽ bellũ aduerſus reges meditari accipiens,temerariũ principẽ facile oppreſſit.Tũ & Saxonũ tumultibus intercedens,caſtrũ Hochſenburg cepit,duce tributario facto. Anno ſequẽti,q fuit 746.ſalutis,indultũ eſt paci,ꝙ Carolomãnus ſeculi militiã deſtituturus,ad ſacra ſe cõponebat,quæ res Pipinũ,fratris ſcilicet ſtudioſum,domi qꝫqꝫ cõtinuit.Carolomannus Romã veniens,Zachariæ ſe papæ obtulit,&ab eo clericus factus,habituq́ꝫ mutato fit monachus,in monte Soracte cõſtructo monaſterio pro ſe & fratribus ſecũ venientibus,vbi ꝑ aliquot annos quiete manebat.ſed cũ ex Francia multi nobiliũ ex voto Romã cõmearent,& eũ ceu dñm ſalutarẽt,ociũ q̃ delectabať,crebro interrũpentes,reliquit montẽ,& in Samniũ prouinciã ad monaſteriũ S.Benedicti in monte Caſſino ſitũ ſe contulit,vbi reliquũ vitæ ſuæ expleuit.Interea Pipinus aui ac patris vitã æmulatus,eos gloria adæquare ſtuduit,fratreq́ꝫ ſuũ Gryphonẽ,quẽ honorifice data libertate fouebat,fugientẽ in Saxoniã collecto exercitu ſecutus,ad pacẽ reduxit.ſed Grypho cũ copijs q̃ ad eũ de Francia cõfluxerãt,Bauariã intrauit,ibiq́ꝫ Taſſilonẽ ducẽ cũ Hilgarde ad deditionẽ cõpulit,ac in poteſtatẽ ſuã ducatũ redegit.Quod cũ accepiſſet Pipinus,exercitũ maximũ duxit in Bauariã,fratrẽ Gryphonẽ cũ oĩbus ſuis cepit.Taſſilonẽ ducẽ reſtituit,atqꝫ Gryphoni fratri xij.comitatus dedit.ſed ille tantis beneficijs nõ contentus,eodẽ anno ad Gaifrũ Aquitaniæ ducẽ profugit,vbi nõ ſane multo tẽpore vixit.nunciatur eñi cũ Pipinus regni coronã acciperet,interemptus.Cœptũ eſt & illis tẽporibus ædificari Fuldenſe monaſteriũ maxima tũ impẽſa tum opera. Locus eſt hic,vt Britannoꝝ mentionẽ faciamus.ſiquidẽ ſupra in 20.gñat.regulos q̃ſdã qui probis hiſtorijs clarũ habẽt nomen,in iſta fere deduxi tpa.nã Carolo Magno Imp.Egbrutus omnẽ inſulã in ſuã poteſtatẽ redactã Edeuulpho ſucceſſori reliquit,q̃re hic primus totius inſulæ imperiũ tenuiſſe ferť,verũ reſtituit regna oĩa patris armis ſubiugata,tñ ſibi occidentaliũ Saxonũ regno retento,decimas oĩm fructuũ Deo & B.Mariæ iuſſit offerri e tota inſula.Romã deinde profectus ad Leonẽ quartũ,tributũ duoꝝ denariorum à ſingulis exactum domibus penſitauit,q̃d hodie quoqꝫ apoſtolicis quæſtoribus pendi ſolet.Succeſſerunt ei tres ex ordine filij,e quibus vltimus Alfredus,qui cum patre Romæ fuit,ſtudiũ literaꝝ Oxoniæ inſtituit.fauebat eñi literis maximopere.lectitandi & meditandi ſtudioſus,libros plurimos in linguã ſuam conuerti fecit.Eduardus Segnior cognomento,Alfredo patre potentia maior,Danos,qui multos annos Angliam tenuerãt,bello expulit.liberos habuit Atelſtanũ nothum,Edimundũ,Edredum & Edimũ ex matrimonio.filiam Carolo.Craſſo vxorem dedit.Venit regnum poſt aliquot annos in Edimundi manus,qui Danoꝝ reliquias expulit,a latrone q̃dã interfectus.regno ſucceſſit Edredus frater,is ab Odone ſancto ꝓſule Cãtuariẽſi regiũ diadema accepit,auſpicatus Anglici regni honorẽ,à S.Dunſtano tumulatus eſt apud Vinctonium.Ab eodem ſancto regni diadema filius accepit Eduinus,qui Dunſtanũ in concubinæ ſuæ gratiã in exilium miſit.quamobrem & ipſe regno pulſus eſt,ſubrogato Egdro,pacis & quietis Britannicæ autore.Huic Eceldredus ignauus princeps ꝑter patris ſententiam ſucceſſit.Inſtituerat eñi Egdrus Eduardum in regnum,qui veneni poculo interijt.Regnum accepit inde Cunto Daciæ rex,à proceribus Eceldredi filio Edio prælatus,anno ſalutis noſtræ milleſimo.regnauit annos viginti.Hic vniuerſam Angliam,Scotiam,Daciam,Noruegiam obtinuit.

Carolomãnus q̃ in Germania geſſeri.

Carolomãnus religionẽ profiteť.

Angloꝝ regũ à Carolo ad Henricũ numerus.

Oxonienſe ſtudium.

Regium Anglorum diadema.

Cunto rex.

GENERATIO XXVI.

ANno dñi 750.ſub Zacharia papa & Conſtantino quinto,26.incepit gñatio,in qua facta eſt regũ Francoꝝ innouatio,regum Longobardoꝝ exterminatio,& imperij Rom̃.à Græcis transferẽdi diſpoſitio.Has mutationes forte ꝑſagibant mira q̃ hoc in tẽpore cõtigerũt.In Meſopotamia terra diſrupta eſt ad duo miliaria,& mulus humana voce locutus ſerticinia da cœlo cecidit:fuere terræmotus mirabiles:ciuitates quædã montanæ,diuiſis montibus,vnà cũ illis tranſmigrarũt ad loca cãpeſtria vltra ſex miliaria,& nõ ſunt fractæ:cruces in veſtibus hoim apparuerũt:in mari Pontico glacies fuit ſpiſſitudine 30.& nix 20.cubitoꝝ:vnde territi hoĩes,æſtimabant finẽ mũdi adeſſe.In Germania his maximaꝝ reꝝ initijs pene nihil inuenio,ꝑter

Prodigia.

pacis & quietis ſtudia fuiſſe, ſiue ꝙ nuper eſſent à Carolomãno maxima clade pleriq; Alemaniæ populi affecti, ſiue ꝙ Bonifacij cura & doctrina gẽtis feritas miteſceret. Ita ille oẽm hũc orbẽ religiõe & pietatis cultu illuſtrauit. Erat tñ inter Britãnorum regulos Edoaldus, qui ꝙ fornicationẽ matrimonio ꝓferret, cæterum bonus vir, à Bonifacio per lr̃as eſt admonitus, quarum huc exemplũ adſcripſi. Bonifacius Edoaldo in Chriſto ſalutẽ. Audiuimus ꝙ eleemoſynis intentus, pacẽ diligis, rapinã prohibes, pauperum & viduarum defenſor es, de q̃ Deo grãs agimus. ꝙ vero legitimũ ſpernis matrimoniũ, & cũ ſanctimonialibus voluptaris, vituperamus. Quare ſcias q̃ turpe ſit, ꝙ de te alij talia exẽpla ſumũt, doceat te alienæ gẽtis inſtitutio. In antiqua Saxonia, vbi nulla eſt Chriſti cognitio, ſi virgo in paterna domo ſtuprata, vel matrona fuerit adulterata, ſtrangulatã cremãt, & ſup foſſam ſepulturæ corruptorẽ ſuſpendũt, aut cingulo tenus veſtibus ſucciſis flagellãt, caſtæ matronæ pungũt de villa in villã donec interimãt. Sed eñ gentes Deũ ignorãtes, tantũ caſtimoniæ zelũ habent, quid tibi conuenit chariſſime, q Chriſtianus es? Obſecramus ergo, parce animæ, parce multitudini populi tui pereuntis exẽplo. Audiuimus optimates tuo exemplo legitimas vxores deſerere, de quorum animabus redditurus es rationẽ. Recogita, q̃ſo, q̃ terribilẽ vindictã Deus in anteriores reges exercuerit eius culpæ ſocios, nã Eceldredũ ꝓdeceſſorẽ tuũ, ſtupratorẽ ſanctimonialiũ & eccleſiaſticorum priuilegiorum fractorẽ, ſplendide cũ militibus ſuis epulantẽ, ſpiritus arripuit malignus, & ſine cõfeſſione & viatico animã extorſit. Ofredũ quoq; regem earundẽ culparum reũ, ita effrenẽ egit, vt regnũ cõtemptibili morte amitteret. Inſeruit huic epiſtolæ Bonifacius, Vuendos fœdiſſimũ genus hoĩm hũc habere morẽ, vt marito mortuo, mulier ſe in rogũ cremandã ꝓcipitet. Cæterum Bonifacij ꝑclara opera enarrabo, q̃to breuius potero. Scripſit eñ poſt conciliũ, de q̃ ſupra habitũ, Zachariæ papæ, q̃ poſſumus ex reſponſo intelligere. Extat epiſtola Zachariæ, q̃ incipit: Cũ nobis ſanctiſſ. frater, vbi legit: De incurſione aũt gentiũ, q̃ in tuis plebibus facta eſt, mirãdũ nobis eſt, ſed hæc aduerſitas nullaten⁹ tuã fraternitatẽ cõturbet, quia & Ro. ciuitas ex accidẽtibus facinoribus ſæpius eſt depopulata, tñ potẽtia ſua dñs ex ſupernis eam dignatus eſt cõſolari. ſic eñ credimus, quia & vos cõſolabit. De ſynodo aũt cõgregata apud Francorum prouinciã, mediantibus Pipino & Carolomanno excellentiſſ. filijs noſtris, iuxta noſtrarum ſyllabarum cõmonitionẽ, qualiter egiſſes cognouimus. gratiasq; agimus, ꝙ tibi adiutores extiterũt, tã de fornicarijs epiſcopis, *falſisq; & ſchiſmaticis ſacerdotibus. de eo q̃d ſuggeris, elegiſſe vnã ciuitatẽ Francorum principes, cõtingentẽ paganorum fines & partes Germanicarum gentiũ, *Macontiã, vbi antea ꝑdicaſti, vt ibi ſedem metropolitică perpetuo tẽpore habere debeas, cæteros ep̃os inſtruas, & poſt te tui ſucceſſores perpetuo iure poſſideãt, hoc q̃d decreuerunt, nos læto ſuſcepimus aĩo, q̃d ex Dei nutu factũ eſt. Et quia tibi principes Francorum etiã in hoc adiutores extiterũt, retribuat illis oĩpotens viciſſitudinis ꝑmiũ. De illo aũt falſo ep̃o, quẽ dixiſti adulterati clerici & homicidæ filiũ, tibi ſæpe iã ſcripſimus, vt nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicarius ſacrũ miniſteriũ debeat tractare. & hoc pariter ſuggeſſiſti, ꝙ illi q à te proiecti ſunt ſacerdotes, à nobis abſolutos ſe apud Francorum prouinciã diuulgent, q̃d tua ſancta fraternitas nullo modo credat: qa ſi hoc feciſſemus, ꝑ noſtras lr̃as indicaſſemus. Hortamur aũt vt ſanctorum inſtituta ſequaris, qa nos nullatenus aliud ꝑdicamus, aliud facimus. De cenſu expetẽdo, eo ꝙ impetrare à Frãcis ad reddendũ eccleſijs vel monaſterijs nõ potuiſti, quã vt in vertẽte anno ab vnoquoq; coniugio ſeruorum duodecim denarij reddant, gratias Deo ago, ꝙ potuiſti hoc impetrare: & dũ dñs donauerit quietẽ, augebunt & luminaria ſanctorum. De ciuitate illa, q̃ nuper Agrippina vocabat, nũc vero Colonia, iuxta Francorum petitionẽ, ꝑ noſtræ autoritatis ꝓceptũ nomini tuo metropolim cõfirmamus, & tuæ ſanctitati direxim⁹ pro futuris tp̃ibus eiuſdẽ metropolitanę eccleſiæ ſtabilitatẽ. Deus te incolumẽ cuſtodiat. Nec caruit Bonifacij vir⁹ æmulis. Erãt eñ in Gallijs hypocritæ qdã hoies, pietatis hoſtes, ſubita proborum peſtis, Aldebertus Gallus & Clemẽs Scotus, q plebis & auræ popularis ſtudioſi, ingentẽ populi turbã ad ſe pelliciebãt. ita facilius, multitudine freti, Bonifaciũ opprimi poſſe putabant, apoſtolorum ſe ſucceſſores eſſe, de arcanis cœleſtiũ myſterijs vana, de hominis vita & moribus ineptiſſima diſputabant. Sed Bonifacius archiepiſcopus tanto periculo occurrẽs, Romã ad pont. Zachariã perſcripſit oĩa, qui in epiſcoporum ſummorũ cõcilio rẽ exponit, ſententiã doctorũ hoĩm & ꝑſidiũ aduerſus iſtã barbariẽ & veſaniam, ceu cõtra cacos alijs, poſtulat. Ibi oĩm cõſenſu Aldebertus & Clemẽs ſacerdotio priuati execrant, & anathemate à fideliũ cõione ejiciunt. Eadẽ ſectatoribus q̃q; pœna ſtatuit. Sentẽtiæ Zacharias ſubſcripſit primũ, deinde noĩa ſua adnotarũt cardinales epiſcopi & preſbyteri 24. His armis exploſa eſt Aldeberti & Clementis hæreſis, &

Epl̃a Bonifacij ad Edoaldum Anglum.

Zachariç ad Boniſ. epl̃a.

*q̃ falſis

Cenſus eccleſiarum.

Aldebertus & Clemens hæretici.

Boni

Bonifacij honor ac reuerentia maior inde fuit, tũ apud populũ, tũ apud Rom. p̃ſules. Scripſit ad eũ Zacharias de pietatis ſtudio plurima, q̃ partim in hiſtorijs, partim in decretis ſactis videre licet: quin & Carolomannus ſingulari obſeruantia ſanctũ virũ coluit. Extat in veterũ monumẽtis eius epiſtola: Sanctis patribus, ep̃is, ducibus, comitibus, vicarijs, amicis noſtris, Carolomannus palatij Francorũ p̃fectus ſalutẽ. Cognoſcatis qualiter apoſtolicus vir in Chriſto pater Bonifacius ep̃us, ad nos venit, & nobis ſuggeſſit, q̃ ſub noſtra defenſione eũ recipere debeamus: q̃d ita nos gratuito aĩo feciſſe cognoſcite, proinde ei manu nr̃a roboratã damus fidẽ, vt vbicũq; ambulare voluerit, noſtro amore vel ſub noſtra defenſiõe quietus vel cõſeruatus eſſe debeat,* in ea ratione, vt iuſtitiã reddat, & ſimiliter iuſtitiã accipiat. Et ſi aliqua cauſatio vel neceſſitas ei aduenerit, q̃ per legẽ definiri non potuerit, vſq; ad nos quietus vel conſeruatus eſſe debeat, tam ipſe q̃ qui per ipſum ſperare vident, vt ei nullus vllã contrarietatẽ facere debeat. Ac vt omni tẽpore ſub noſtra defenſione quietus & conſeruatus reſidere debeat: & vt certius credat, manu propria ſubter firmauimus, & de annulo nr̃o ſubter ſigillauim'. Solebãt Franci ex antiqua ſtirpe reges habere, qui à Meroueo Clodij ij. regis filio Merouingi dicebant, quorũ genealogia vſq; ad Hildericũ permanebat, in quo etiã tũc deficiebat. Nã iamdudũ nullius vigoris erat, nec quidq̃ clarũ in ſe p̃ter inane nomẽ regis vocabulũ p̃ferebat. Opes & potẽtia regni penes palatij p̃fectos, q maiores domus dicebant, & ad q̃s ſumma imperij pertinebat, qui tũ erant Caroli Martelli ſucceſſores, duces dicti: nec aliud quidq̃ regi permittebat, q̃ vt regis tm̃ noĩe cõtẽtus, crine profuſo, barba promiſſa, ſolio reſideret ac ſpeciẽ dominantis effingeret, legatos vndecũq; venientes audiret, eiſq; abeuntibus reſpõſa q̃ doctus erat aut iuſſus, velut ex ſua poteſtate redderet: tũ p̃ter p̃cariũ vitæ ſtipendiũ, q̃d ei p̃fectus aulæ, prout videbat exhibebat, nihil aliud poſſidebat, q̃ vnã & eam paruo reddituu villam, qua domũ & famulos paucos haberet. Quocunq; eundũ erat, carpento vehebat, quod iunctis bobus & bubulco more ruſtico agẽte trahebat. Sic ad palatiũ, ſic ad publicũ cõuentũ, q Kalẽ. Maij ob regni vtilitatẽ annuatim celebrabat, ire ſolebat, & coram tota gente p̃ſidens, oĩbus ſalutatis, debitiſq; obſequijs honoratus, domũ redibat. At regni adminiſtrationẽ & oĩa q̃ vel domi vel foris diſponẽda erant, p̃fectus agebat aulæ, quo tũ Pipinus velut hæreditario iure fungebat. Itaq; Pipinus regũ Franciæ inertia perſpecta, cũ domi deliteſcerent, nec reipub. procurationẽ vllã ſuſciperent, Zachariã Romanũ pontificẽ, q̃ & proceres populiq; eius gentis, Pipini virtutem & regis Hilderici amentiam debitis penſarent meritis, Zachariã pont. cõſuluit, ineptum ne regẽ & inutilem tolerandũ, an Pipinũ meritũ fraudandũ regia dignitate cenſeret. Cũq; pontifex reſpondiſſet eũ qui regia melius obire poſſet munera, habendũ regẽ, Franci publico totius gentis cõſilio Pipinũ regẽ eligũt, q̃d & per Zachariã probatũ extitit, de quo tex. 15. q. 5. c. alius, vbi dicit, q̃ Zacharias regẽ Francorũ nõ tam pro ſuis iniquitatibus, q̃ pro eo q̃ tãtæ poteſtati erat inutilis, à regno depoſuit, & Pipinũ Caroli imperatoris patrẽ, in eius locũ ſubſtituit, oẽſq; Francigenas à iuramẽto fidelitatis abſoluit. Hunc Bonifacius, qui catalogo ſanctorũ adſcribit, Sueſſione more regio vixit, ac Hildericus homo vecors, detõſo capillo, monaſterio deputat. acta ſunt hęc anno ſalutis 750.

Caroloman ni literæ de Bonifacio.

Francorũ regũ ignauia.

Pipinus eligit Francorum rex.

Per idẽ tẽpus Rachis Longobardorũ rex, cũ magnis copijs agros Rauẽnates populat, Peruſinã ciuitatẽ circũuallans expugnauit. Quod audiens Zacharias papa, regẽ acceſſit, & ipſum p̃cibus cõmonitũ, à ciuitatis veſtatiõe reuocauit, cũ q̃ poſtea aliquibus diebus moratus, illũ ſuis ſanctis exhortationibus ad bona opa inuitauit, ita vt poſt paucos dies idẽ Rachis regalẽ dignitatẽ relinquẽs, deuote cũ vxore & filijs ad limina apoſtolorũ viſitãda, ſimulq; ſanctũ ep̃m videndũ adiret: & peracta oĩone, relicto ſeculo, p manus põtificis vnà cũ filijs habitũ religionis ſuſcepit, cũ regnaſſet annos quatuor. Adeo fuere boni principes ſub Zacharia multi, bono ſcilicet & integro põtifice, q tot rebus bene geſtis clarus eſt, ſiue vrbanũ eius cultũ, ſiue reipub. ſtudiũ, ſiue domeſticã meditatione adſpicias. erat pacis ſtudioſus, quã ſacris rebus p̃cipue deberi videbat. Venetis inhibuit ſub anathematis pœna, ne Chriſtianos Saracenis venderẽt. bibliothecã B. Petri reſtituit, libros 4. dialogorũ Gregorij tranſtulit in Græcã linguã. morit xi. ſui põtificatus anno, ſepeliturq; in baſilica Petri. Anno dñi 753. ſucceſſit Stephanus ij. patria Romanus, vno oĩm voto. Nam Zacharia defuncto, Stephanus quidã lectus erat, qui die tertia apoplexiæ morbo interijt, tum hic Stephanus ſingulari vir prudentia & religione, humeris omniũ in baſilicã Conſtantinianã deportatus eſt. ſedit annis quinq;. Aiſtulphus hoc tẽpore fratris Rachis regnum acceperat, Longobardorũ 21. princeps, callidiſſimi vir & ſuperbiſſimi ingenij, pacis hoſtis, qui Ro. Imp. ignauia fretus, nouũ pontificem exterrere ſtatuit, Italiam irrupit ſubito. ſed

Rachis religioni ſe addicit.

Dialogi Gregorij Græci facti.

Stephanus 2. papa.

Aiſtulphus Lõg. rex 21.

Stephanus papa hoſtem muneribus placatū perſuaſit, vt fœdere pacis ſecū coiret in annos quadraginta. q̄d ille factū, quarto menſe rupit. Rauennā obſedit & cepit. Pontifex datis ad Cōſtantinū literis, ſcripſit quo in ſtatu eſſet res Rom. & oīs Italia, proteſtatus, fore vt, niſi ſubueniat, Roma & oīs Italia in Aiſtulphi veniat poteſtatē. Cōſtantinus imperator Aiſtulpho ſcribit per Iohannē imperialē ſilentiariū, qui ſimul cū Paulo germano pontificis legato ad Aiſtulphū venit. ſed nihil ꝑter verba quædā aſpera reportarunt. Addidit tūc Longobardus, vnū ex oratoribus ſuis Romam ſe & deinde Cōſtantinopolim miſſurū. Pontifex cū eos audiſſet, & nihil actū cōperiſſet, Ro. in cōciliū adhibuit, quoꝝ ꝑcibus ac ſuaſionibus cenſuit taliter cū imperatore agendū, vt niſi afflictis Romæ & Italiæ rebus ſua ꝑſentia & cū Ro. imperij ſubueniſſet viribus, alia via vnde poſſet haberi ſalus & defenſio, quæreret. Iuerunt Cōſtantinopolim Longobardi regis nuncij & Paulus pontificis germanus: vixdū profecti, Aiſtulphus pontifici & Ro. populo minat̃ fore vt, niſi ſeſe & vrbē Romā dedant, eos poſtea in poteſtatē redactos ad vnū iugulet. In quē adductus tremorē pontifex, populo in Lateranē. baſilicam vocato, homiliā habuit, lachrymis ſingultibusq́ imminere dicēs Ro. populo excidiū, nec vllam clemētiæ ſpem habendā, niſi deditione impijſſimo regi facta, viribus aūt Ro. populū nō poſſe illi reſiſti, cū oēm pene Italiā in poteſtate haberet. In his anguſtijs ad ꝑſidia oīpotentis Dei recurrendū ſuadet, & in ſacco & cinere, vigilijs & ieiunijs diuinū auxiliū eſſe implorandū. Quid eñ cōtra perfidiā huius hoīs armis cōtendendū, cuius literis (nā eas pontifex oſtendebat) nō eſſet fides? Necdū ceſſauit pontifex regē pollicitationibus pertentare, ſi forte Rauennę exarchatū reddere, & pacem ſeruare vellet. Cū nihil proficeret, legatus quoq́ ad imperatorē miſſus nō rediret, nec ſpem ꝑſidij literis ſignificaret, cū populo Ro. cōſtituit opem Pipini regis Franciæ implorandā. veritus tñ, ſi Lōgobardus id reſciſceret interim, ꝙ vel opprimeret, vel plus ſolito ſæuiret, epiſtolā peregrino homini dat, cuius hoc eſt exemplū:

Pontificis ad Pipinum epiſtola.

Qm̄ Aiſtulphus rex nec pacē cū Romanis ſeruaret nec fœdera, nec exarchatū Rauennę & alia de Ro. capta, nec ꝑce nec ꝑcio adduci poſſet vt redderet, opē ipſe Chriſtianiſſimus afferret, cuius opis ratio vt cōmode fieret, ſcripſit pontifex oportere regē Pipinum tanq̄ proprio inductū motu, ab ipſo pontifice poſtulare, vt in Franciā veniret. Interea Paulus pontificis germanus, & Iohānes ſilentiarius, & Aiſtulphi regis nuncius, à Cōſtantinopoli Romā ſunt reuerſi: fuitq́ imperatoris reſponſio, pontifici ad Aiſtulphū pro pace properandū eſſe. Dumq́ pontifex ad iter ſe accingit, Rotingrandus epūs & Antharius dux à Pipino Francoꝝ rege venientes, pontificē vt veniret in Franciā, orauerunt. Cum quibus ad Aiſtulphū pontifex profectus, illis ꝑſentibus, eius malefacta narrauit circa violationē pacis. petijtq́ reſtitui ablata. quæ cū negaret rex, rogatus eſt à Francis, vt pontificē in Galliam tuto tranſire permitteret: q̄d quāuis ille inuitus audiuit, tñ negare auſus nō fuit. iuit itaq́ pontifex in Franciā. Carolus tū Pipini filius adoleſcēs, Magnus poſtea dictus, regni fines ingreſſum pontificē, à centeſimo lapide perduxit in Cariſiacum vſq́. Et Pipinus ibidē ad tertiū lapidē equo deſcendens, pontificis pedes oſculatus, illū terra incedēs duxit, & à freno equi q̄ pōtifex vehebat̃, nunq̄ diſceſſit, donec in vrbē ꝑduxiſſet, & in cubiculo vbi diuerſaturus erat, collocaret. Porro cū conſediſſent, pontifex regē lachrymabiliter deprecatus eſt, vt eccleſiā Romanā defenderet. ſed Carolomannus monachus ab Aiſtulpho miſſus, iuxta q̄ ab iniquo rege informatus erat, nitebat̃ oīno & vehementer decertabat ſanctæ Ro. eccleſiæ cauſam ſubuertere. Putat̃ à quibuſdā inuitus hoc feciſſe, ſed abbatis ſui iuſſa contemnere, nec abbas præceptis regis Longobardorum, quæ hic imperauerat, audebat reſiſtere. Sed non valuit illis germani regis Pipini animum immutare, quin promitteret & ſuo iuramento firmaret cauſam eccleſiæ pro poſſe defendere, fratrem aūt pertinaciter nimis obluctantē, in Viennenſe monaſteriū relegauit, vbi poſt mœrens interijt. Alij dicunt eum febre correptū, ſponte ad monaſteriū hoc declinaſſe, & mortuū, quod credibilius eſt.

Stephanus Pipino benedixit.

Stephanus papa vt eccleſiæ defendendæ ſpem accepit, Pipinū ſacra vnctione in regiæ dignitatis honore cōfirmauit, duos filios Carolū & Carolomannū cū matre eorū Bertruda inunxit. Pipino benedixit & poſteritati eius, atq́ qui temeritate aliqua aduerſus Francos bella moueret, cōmunione Chriſtiana interdixit.

Aiſtulphū Pipinus obſidet.

Primo inſequenti vere Pipinus in Longobardos exercitū duxit, cui ad alpium anguſtias occurrit Aiſtulphus, tranſitu Francos prohibere cōtendit. ſed irruentiū in ſe Francoꝝ impetum nō ſuſtinēs, Papiā ſe recepit: Ibi milite Franco circūuallatus, obſides xl. Pipino dat, iuratq́ Ro. pontifici quæcūq́ abſtuliſſet, reſtituere. atq́ ita attributis Stephano copijs militū, pontificē in ſedē reſtituit Pipinus. Cognito Pipini in Franciam abſceſſu, Aiſtulphus fidei negligens, nihil reddidit pontifici. contractis copijs, Romā obſidione cinxit.

cinxit,ſuburbana oĩa vaſtat & incẽdit,maioraq́; intulit damna,vt fert̃,q̃ ante per quadraginta & trecentos annos Viſigotthi,Eruli,Oſtrogotthi,& ipſi intulerunt Longobardi. In his anguſtijs pontifex & Romani ad Pipini auxilia rurſum cõfugere coacti ſunt,duo Romani Vuarnerio,qui à Pipino relictus fuerat,additi, per mare Maſſiliam,& inde Franciam petierunt. Auditis Aiſtulphi exceſſibus,Pipinus exercitum cõparat. Interea Cõſtantinus audito Iohãne ſilentiario de rebus Italicis,& intellecto ꝙ Pipini auxiliũ quærerent,eundẽ ſilentiariũ & Gregoriũ protoſecretariũ Romã miſit,qui vrbẽ turbarent. Hi cũ audiſſent legatos in Franciã miſſos,Maſſiliã applicuere, vbi accipientes Pipinũ Italiam ingreſſum,eum in Papienſi agro conueniunt,datiſq́; muneribus orauit ſilentiarius,vt Rauennã ac eius exarchatũ imperio,cuius eſſet iure, nõ pontifici aut Romanis redderet. Pipinus nõ ſe cõmodi ſui cauſa iam ſecũdo Italiã petiuiſſe reſpondit,ſed propter animæ ſalutẽ,ne Longobardi eccleſiã laceſſant,Rauẽnam aũt & eius exarchatũ & alia de Italia,velle ab illis auferre,& pontifici ac Ro.eccleſiæ tradere,hinc expediti abeunt. Aiſtulphus graui obſidione preſſus,tandẽ ex ſuperioribus pacis fœderibus deditionẽ fecit. Pipinus dimiſſo abbate Volcado,cũ parte copiaꝝ q̃ pacem exequeret̃,ad alpes ſe cõtulit. Abbas Volcadus cũ legatis Aiſtulphi ſingulas ingreſſus ciuitates Pentapoleos & Aemiliæ,obſides eaꝝ & claues recipiens,Romã peruenit. Erat exarchatus in regiões duas diſtributus,Pentapolim & Aemiliam:habebat vrbes Pentapolis quinq́;,Rauennã,Ceſenã,Claſſem,Forum Liuij & Forũ Popilij. fuere in Aemilia,Bononia,Regiũ,Parma,Placentia,& quidqd terræ eſt à Placentinoꝝ finibus & Ticinenſiũ ad Adriã vſq́;,& ab Adria Ariminum vſq́;. Hæc dũ ex fœdere reddi deberent,Aiſtulphus in artes ſuas verſus,Fauentiã & Ferrariã reſtituere differebat,dũ Pipinus alpes tranſiret. Cõtinebat eñ adhuc ſe ad alpiũ radices Francus,ne mali quippiã pro ſuo ingenio Aiſtulphus moliret̃. Verũ diuino ſublatus eſt Longobardus iudicio,apoplexia in venatione cõcidit anno regni ſui 8. Quo audito,Pipinus alpes tranſijt. Iſto fere tẽpore e Græcia organa Pipino miſſa ſunt,magnũ virtutis Fr̃acicæ teſtimoniũ. Mortuo Aiſtulpho,Deſiderius qui dux Hetruriæ fuerat ſiue ꝑfectus,copiaꝝ quibus ꝑerat,robore cõfiſus,regnũ Longobardoꝝ inuaſit. Id aũt adeo moleſte tulit Rachiſius germanus Aiſtulphi,vt relicto monaſticæ vitæ propoſito,arma indueret,oẽſq́; Italiæ Longobardi ſecuti ſunt eũ,exceptis Hetruſcis. Deſiderius ſibi timẽs,pontificis fauores multis ꝑcibus implorabat,fore pollicitus,vt ſi põtificis fauore regnũ adipiſceret̃,ea redderet q̃ ex fœdere erãt reliqua:& nõ ſolũ pacẽ initã ſeruaret,ſed pontificẽ & eccleſiã perpetuo veneraret̃. Ea cũ audiſſet põtifex,Volcadi abbatis conſilio vſus,ſtatuit Deſideriũ exaudire,miſitq́; ad illũ cũ Volcado Paulũ fratrẽ,qui fœdera conſtituerent. Deſiderius tunc proceresq́; ſui atq́; cõmilitones deriſi,in ſua ac filioꝝ ſuoꝝ capita,ſi fidẽ fallerent,cõceptis execrationibus,iuriſiurãdi religione ſe obſtrinxerũt. Tunc miſit pontifex ad Rachiſiũ,Longobardoſq́; ſua ſecutos arma,admonens ne Deſiderio quẽ appellaſſet regem,aduerſarent̃. aderat Volcadus abbas,eadẽ perſuadens:quibus territi Longobardi,Deſiderio cõſenſerunt:qui ſidem pontifici ſeruaturus,Fauentiã & Ferrariã poſtremo reddidit. rex conſtituitur anno ſalutis 756. Hoc in tẽpore finẽ habuit oĩno magiſtratus exarchoꝝ,à Cõſtantinopoli in Italiã miſſoꝝ,anno 75. ſupra cẽteſimũ,poſtq̃ magno Italiæ malo,Narſete deiecto, ea calamitas incepit. Adhuc in humanis erat Bonifacius Moguntiñ. archiepŝ,ille ſcripſit Stephano papæ in hũc modũ:Dño excellentiſſ. Stephano papæ,Bonifacius exiguus epũs diſcipulus Ro.eccleſiæ in Chriſto charitatis ſalutẽ:Sanctitatis veſtræ clemẽtiam intimis obnixe flagito ꝑcibus,vt familiaritatẽ & vnitatẽ ſanctæ ſedis apoſt.à veſtra clemẽtia habere merear, & in diſcipulatu pietatis veſtræ ſedi apoſt.ſeruiẽdo ſeruus veſter fidelis ac deuotus permanere poſſim,eodẽ modo quo ante ſub tribus ꝑdeceſſoribus veſtris apoſt.ſedi ſeruiebã,Gregorijs duobus & Zachariæ,qui me ſemper hortatione & autoritate literaꝝ ſuaꝝ muniebant & adiuuabãt:q̃d apud vos inuenire deꝑcor,vt ꝑceptũ paternitatis veſtræ eo melius perficere & implere poſſim. nã ſi qd in iſta legatione Romana,qua plus q̃ 30. annos functus ſum,vtilitatis eccleſiæ ꝑfatæ peregi,adhuc implere & augere deſidero:ſi aũt minus perite aliquid aut iniuſte à me factũ vel dictũ reperit̃,iudicio Ro.eccleſiæ,prompta volũtate & humilitate emendaturũ me ſpõdeo. Interea deꝑcor,vt pietas dñi mei nõ dedignet̃,quia tã tarde miſſum meũ & literas ad ꝑſentiã veſtrã direxi:hoc idcirco cõtigit,quia ꝑoccupatus fui in reſtauratione eccleſiaꝝ quas pagani incenderãt,qui per titulos & cellas noſtras plus q̃ 30. eccleſias vaſtarũt:& hæc cauſa fuit tarditatis meæ,& nõ aliqua negligentiæ incuria. Ex hac epiſtola clare probat̃,ꝙ ordo quẽ ſeruaui de Stephano,fuit ver⁹. Itaq́; fuit Bonifacius vir religioſus,prudens & magnanimus,cuius oꝑa Germanæ gẽtes multis

Exarchatus

Deſiderius Lõg. rex 24. & vltimus.

Exarchorũ finis.

Bonifacij ad Steph. epl'a.

erroribus implicatæ, quaſi ſub religione Chriſtiana idoloꝝ culturæ deditæ, ad viã veritatis ſunt reductæ: & qui necdũ cognitionẽ Dei habebãt, eius ſalutaribus monitus à paganiſmo ad verã fidẽ fuere cõuerſi. Huius etiam celebre ac vulgatũ contra Rom. pont. dictũ, ab eccleſia eſt receptũ, quo ſcripſit, papã à fide deuiũ, iudicari poſſe, cũ regulariter cunctos ipſe iudicaturus ſit, à nemine iudicandus, vt habet 40. diſt. c. ſi papa. Manſit aũt in Germania ꝑ tẽpora quatuor pontificũ, & cũ eſſet ſenex, petijt à Zacharia, ſi poſſet in eccleſia Moguntiñ. aliũ idoneũ loco ſui ordinare ep̄m. Cui Zacharias, alioqui repręhẽſibile, ex gratia ſingulari cõceſſit, ꝙ poſſet ſibi ordinare coadiutorem ep̄m, quẽ & decedens ſibi ſubſtituere valeret cõſilio fratrũ ſucceſſorẽ, de ꝗ 7. q. 1. c. petiſti. Fert aũt de ſe prophetizando dixiſſe, Vado ꝓdicare gentibus Friſonũ, & ibi pro Chriſto occidar. ꝗd & factũ eſt. Nã conſilio principis miniſtrũ ſibi idoneũ Lullũ

Lullus Bonifacij ſucceſſor.

ad epiſcopatus gradũ prouexit. Ipſe aũt per fluenta Rheni vectus, Friſiã ingredit, verbũ Dei inſtanter ꝓdicat, vbi tñ plures Chriſtiani fuerũt ante per Vuilibrodũ conuerſi. De hoc extat epiſtola, quã idẽ Bonifacius ſcripſit ad Stephanũ papam ſecundũ, vbi ſalutatione ꝓmiſſa dicit: Nã tẽpore Sergij pontificis venit ad limina ſanctoꝝ apoſtolorũ presbyter quidã miræ abſtinentiæ & ſanctitatis, generis Saxonũ, noĩe Vuilibrodus, quem ꝓfatus papa ep̄m ordinauit, & ad ꝓdicandũ paganæ genti Friſonũ trãſmiſit in littoribus Oceani occidui, qui per quinquaginta annos ꝓdicans, ꝓfatam gentẽ Friſonũ maxima ex parte conuertit ad fidẽ Chriſti, phana & delubra deſtruxit, & eccleſias ædificauit, ac ſedẽ epiſcopalem & eccleſiam in honore ſancti Saluatoris conſtituens in loco & caſtello ꝗd dicitur Traiectũ: & finitus longęuæ vitæ diebus, in pace migrauit ad dominũ. Princeps autem Francoꝝ Carolomannus commendauit ſedem illam ad conſtituendũ & ordinandum epiſcopum, quod & feci. Nunc autẽ Colonieñ. ep̄us illam ſedem ſibi vſurpat, & ad ſe pertinere dicit propter fundamenta cuiuſdam deſtructæ à paganis eccleſiæ, quã Vuilibrodus dirutam vſq; ad ſolum in caſtello Traiecto repperit, & eam proprio labore à fundamento conſtruxit, & in honore ſancti Martini conſecrauit. Ex quibus ſcriptis habet, ꝙ ſanctus Bonifacius Friſonũ gentem

Mors Bonifacij.

non conuertit, ſed remanſerunt in Friſia reliquiæ aliquæ paganorũ & in circumiacentibus. Veniens illo cum multis alijs, pro fide Chriſti à paganis occiſus eſt. cũ autem reduceretur ad Fuldam monaſteriũ, quod ipſe fundauit, ſepeliendus, tum omnes campanæ vbiq; diuina virtute ſine motu alicuius hominis ſonuerunt. vir poſtea deuotiſſimus, inter ſanctos honorabiliter relatus eſt. Sed cũ tantis fluctuat vrbs atq; Italia periculis, nullã reipub. curã habuit Conſtantinus. tum anno ſalutis 755. Turcæ primũ inuadẽtes Aſiã, Armenios, Perſas, Saracenorũq; populos deprædationibus incendijsq; vaſtabãt. Sunt qui ſcribũt hos fuiſſe Scythas, ex his ꝓſertim ꝗs Alexãder Macedonũ rex inter hyperboreos ceu ferreis repagulis clauſit, ꝗd Hieronym⁹ probat. Verũ cũ poſtea multas vtriuſq; gentis illatas iniurias atq; acceptas clades, de pace inter ſe tractare cœpiſſent Saraceni atq; Turcæ, cõuenit vt Turcæ qui in Perſide habitabant,

Turcarum origo.

Saraceni appellarent, darentq; tributũ Perſis. Dicti ſunt aũt Turci à quodã eorũ duce Turco, ſub quo poſt Troianũ excidiũ ferunt ad Hyperboreas regiones migraſſe, vbi armoꝝ relicto vſu, procurãdis gregibus atq; armentis operam dabant. certam nõ habentes ſedẽ, vagabant, nec vrbẽ habentes, nec oppida: migrantes aũt, ſecũ trahebant vniuerſam ſubſtantiã, ſeruos, ancillas, armenta, greges. nuſquã agriculturæ operam dabãt, cõmercia emptionum neſciebãt, ſed ſolis permutationibus vitæ neceſſaria ſibi quærebãt, donec multitudine preſſi, aliqs e regione miſerũt, qui venerũt in Perſidẽ, vt ſupra dictũ eſt, ſub tributo. Et ratio quidẽ illa viuendi Scythica, vt probãt vetuſtiſſimi ſcriptores, Turcaꝝ aũt appellatio fere in antiquis nuſq̃ eſt, ꝓter Pomponiũ Melã, qui Turcas, eo vſus noĩe, inter Scythicas gentes retulit. Stephanus pontifex bene de religione & patria meritus, pontificatus ſui anno quinto morit. hũc ferũt ad Francos imperiũ tranſtuliſſe, ꝙ eos ceu imperatores eccleſiæ Rom. tutores quæſierit. Itaq; ꝗd Stephanus argumentũ transferendi imperij oſtẽdit, Leo pontifex conſummauit.

Paulus primus papa.

Paulus frater Stephani huius, bonoꝝ oĩm ſuffragijs pontifex decernit. ſedit annis decẽ, vir fuit ingenij mitiſſimi, & adeo ſaluatoris noſtri imitator, vt nulli vnq̃ malum pro malo redderet, ſed malos in bono vinceret. tantæ pietatis & humanitatis fuit, vt noctu cũ duobus aut tribus familiaribus cubicula paupeꝝ ægrotantiũ circuiret, vnũquẽq; & verbo & eleemoſynis iuuaret. carceres frequenter adibat, inde pleroſq; ære alieno grauatos, perſoluto debito, liberabat. Interea Cõſtantinus imperator cum

Summa Cõſtantini impietas.

eſſet ſacras imagines vbiq; demolitus, Conſtantinum regiæ vrbis ep̄m, impietati ſuæ reſiſtentẽ, verberibus necauit, in locũq; demortui, Nicetã ſpadonẽ ſui ſacrilegij cõſciũ ſuffecit. Pontifex Rom. religioni conſulẽs, nuncios Cõſtantinopolim mittit, qui impera-

peratorē adhortarent, vt ſacras imagines & ſtatuas reſtitueret, recuſanti anathematis cēſurā minarent. ſed Cōſtantinus in ſacrilegio ꝑtinax, ſacras admonitiōes cōtempſit, Sabinū Bulgaroꝝ regē in demoliendis ſacris imaginibus eius impietatē imitatum, in gratiā recepit, cum antea bello Bulgaros ꝑſequeret. id de rege ſuo illi adeo moleſte tulerūt, vt ipſum interficere ſint adniſi, qui fuga ꝓlapſus, Cōſtantinopolim ſe recepit. Tāta aūt impietate Cōſtātinus ardebat, vt cū Abdala Saracenoꝝ duce nulla alia ratione fœdera iniret, ꝗ vt Chriſtianos Saracenis cohabitantes ꝑſequeretur. Adminiſtrabat Thraciā ꝓprætor Cōſtantini eunuchus, ꝗ apud flagitioſum imperatorē nutritus, illo truculentior erat, & nedū imagines deponi cremariq́ꝫ curabat, ſed oībus ꝗq́ꝫ eccleſiaꝝ ornamētis ad baſtā diſtractis, preciū imperatori miſit, quē Cōſtantinus literis ſecundū cor ſuū à Deo ſibi datū, ſummis ꝓconijs extulit. Qua ꝗdem tēpeſtate Cōſtantinus Leonē filiū imperij cōſortē fecit, cui Irenen Athenieñ. mulierē oīm pulcherrimā, in matrimoniū collocarat.

Leo 4. impio adſcitus

Sed apud Frācos interea rex Pipinus gloriā in dies potētatumq́ꝫ adaugebat, ꝗ eñ tpe ab Italia redijt, Taſſillo dux Boioarioꝝ, cum primoribus gentis ſuæ fidelitatē tam ipſi regi ꝗ filijs ſuis Carolo & Carolomanno ſuꝑ corpus S. Dionyſi ꝓmiſit. Sed & cum exercitu Saxoniā ingreſſus, cōmiſſoq́ꝫ ꝓlio, plurimā Saxonū multitudinē occidit ac coegit, vt ꝓmitterēt ſe oīne ꝗd iuberet, facturos, & annis ſingulis 300. eq̄s honoris cauſa daturos. Maius vero negociū fuit Pipino in Aquitanos, ꝗbus ſubigendis octo æſtatibus laborauit. veꝝ huius belli primo anno cum vidiſſet Gaifirus caſtra Pipini, bello cōcertare non eſt auſus. miſſa legatione ad regē, ait ſe imperata facturꝝ, & eccleſiaꝝ iura, ꝗrum cauſa bellū gerebat, redditurꝝ. obſidibus acceptis, rex à bello abſtinuit, domumq́ꝫ redijt. Sequēti vero anno, ſ. dñi 761. Gaifirus licet obſides dediſſet, ſacramētaq́ꝫ iuraſſet, ſatius tñ ſibi ratus, ſi de illato bello ſuperiori anno vltionē exigeret, exercitū ꝗ Francoꝝ poſſeſſiones popularet, vſq́ꝫ ad Cabillonem ciuitatē duxit. Quod cum Pipino ꝗñalem cōuentū in villa Duria agenti nunciatum eſſet, coactis copijs, magno belli apparatu Aquitaniā ingreſſus, oīa ferro & igni vaſtat, & ꝗdam oppida ac caſtella manu cepit, ꝗdam ſe vltro dedere. hoc bellū partim Pipini, partim Caroli filij ductu geſtū eſt. Sic deinde iteꝝ & ꝗrto Pipinus Aquitaniā intrauit. ſcribūt aliꝗ ſepties eū intraſſe. Tandē multis caſtellis & pagis captis, ad Santonicā ciuitatē cōtendit. eo in loco mater, ſoror, ac neptes Gaifiri ducis ad eum adductæ ſunt, ꝗs cum pie ſuſceptas ſeruari iuſſiſſet, ad Garumnā fluuiū ꝓficiſcit, ubi ei Herewingus cū alia ꝑfati ducis ſorore occurrit, ſeq́ꝫ & illā regi dedit. rebus ergo ꝓſpere geſtis, rex reuertit, & in caſtello Sels paſcha celebrauit, aſſumptaq́ꝫ ſecū vxore ſua ac familia, ad vrbē Santonicā redijt. dimiſſa ibi vxore ac familia, cum oībus copijs ad ꝓſequendū Gaifiꝝ ducē animū intēdit: nec prius deſtitit, donec hoſtis interfectus eſt: ſic Aquitania regno Franciæ ſubiecta eſt. Quo in tpe Pipinus Santonas reuerſus eſt, vbi ægrotare cœpit, delatus ad Turonios, apud S. Martinū orauit, deinde Pariſiū veniens, octauo Kal. Octobris obijt. corpus eius in baſilica S. Dionyſii humatum eſt, anno dñi 768. pontificatus Pauli decimo, ꝗ & eius vitæ vltimus fuit, ꝑ cuius pōtificis tpa tm̄ valuit Pipini regis Francorum maieſtas, vt nullis interea motibus Longobardoꝝ Italia aut Roma fuerit agitata.

Pipinus Saxones & Aquitanos deuincit.

Caroli Magni tyrocinium.

Pipini & Pauli pōtificis interitus

Pipini aūt morte audita, Deſiderius in Romanam rem machinationibus vti cœpit. Nam cum Paulus in extremis laboraret, Tothonem Nepeſinum ducem Deſiderius impulit, vt Conſtantinum fratrem vi etiam, ꝗñ largitione aut ambitione fieri non poſſet, pōtificem deligeret. Is itaq́ꝫ Romam cum exercitu profectus, Conſtantinum, fauentibus quibuſdam amicis corruptis, pontificem creat. fuere etiam qui Philippicū quendam huic ꝓponerent, ꝗ ſtatim ſe abdicare magiſtratu armis cōpulſus eſt. Cogitur & Gregorius Pręneſtinus epūs Conſtantinū adhuc laicum, ſacris ſtatim initiari atq́ꝫ eꝑm inungere, cuius manus ita ob eam rem exaruiſſe miraculo dicuntur, vt eas ori admouere non poſſet. Perſtitit aūt ꝑ annū in Petri cathedra Cōſtantinus, & epōs presbyterosq́ꝫ more pontificum ordinauit, quouſq́ꝫ clero populoq́ꝫ Romano in trib⁹ foris, quæ eſt S. Adriani eccleſia, per Chriſtophorum primicerium coacto, Cōſtantinus eſt eiectus, & in eius locum oīm ſuffragijs Stephanus 3. extitit ſuffectus. tum in eccleſia Saluatoris Conſtantinus magiſtratu ſe abdicans, in monaſterium eſt detruſus.

Factio in pōtificis electione.

Pipino* puſillo duo fuere ex Bertha (quam nonnulli Bertrudam nominant) liberi, Carolus & Carolomannus, qui ambo e procerum ſententia reges appellati, partito inter ſe paterno regno, Carolomannus Sueſſione, Vormatiæ Carolus regium diadema ſuſcepit. At priuſꝗ tantorum principum geſta exponam, regiæ Francorum ꝓcipuum ornamentum, Parlamentum deſcribam. Cuius inſtituendi autor ab hiſtoricis non traditur. id eñ cuiuſq́ꝫ anni definito tēpore ac loco quem rex deſignaſſet, habebatur. Seruabatur aūt hoc modo, vt ex maioribus ciuitatibus & ꝓuincijs pe-

Carolus & Carolomannus Franc. reges.

riti iudicioꝝ & cõſuetudinis hoïes, ad id munus delecti, ius cuiq; p ꝓuocationem litiganti dicerent: q̃ inſtitutio cum vaga interdum, incertaq́; mutatis ſedibus eſſet, decreta eſt Parlamẽto apud Pariſios curia & ſedes, in q̃ iudices deſignati, ſe iugiter ſiſterẽt,

Parlamenti inſtitutio.

ꝑpetui ꝓuocatiõum definitores, q 80. ſunt, annua ex regis fiſco ſtipendia capientes. Et hi qdem p 4. curias cõſtituti ſeorſum cõſidunt, ſuosq́; ꝑſidentes habẽt. In prima quam Franci Cameram vocant, ꝑſidentes 4. & cõſiliarij 30. cauſas & lites audiũt, dilationes & q̃ ad iuris cognitionem attinent, conſtituunt, leuiora qdem & temporanea finiẽtes: in reliquis ſingulis duabus cameris, 18. inquiſitionibus ꝑſunt, q enquæſtaꝝ, id eſt, inquiſitionum cõſiliarij dicuntur, qbus ꝑſidentes 4. ꝑficiunt. hoꝝ oĩm pars ex clero, parsq́; ex laicis conſtituitur. Sententias dictant, quam ſtatutis diebus alter ꝑſidentium in prima curia palam enunciat. idq́; arreſtum, id eſt, fixum & firmatum vocãt, à q̃ videlicet nemo ꝓuocare poſſit. Qui vero reus ſententiam in ſe excipit, 60. libraꝝ Turoneñ. mulcta afficitur. Si qs iñ in iudicio error admiſſus reo eſſe videbit, errorẽ ꝓponendi & in iudiciũ curiæ deducendi poteſtatẽ habet: nec prius audit, q̃ duplicatã mulctã depoſuerit. Quarta curia eſt eoꝝ, q̃s requęſtaꝝ, id eſt, ſupplicationũ palatij magiſtros vocãt, apud q̃s cauſa eoꝝ tm̃ agit, qui regijs obſequijs deputati, vel priuilegio donati. Et ab his quidẽ iudicibus qui ſex ſunt, prouocare ad Parlamentũ licet. At cum in decidẽdis iudicijs nodus aliquis & anceps in cauſa difficultas ſurgit, oĩm curiaꝝ cõſiliarijs cõueniẽtibus, ſentẽtia fert. Solẽt & q̃ de rep. rex ſtatuit, hui⁹ ſenatus decreto edi: & ſingulis annis regijs reſcriptis ꝓmulgatis, regẽ eſſe autorẽ huius cõcionis cõſtat. Habet & Parlamentũ cõiudices, dum aſſunt Franciæ pares, & alios ſupplicationũ magiſtros familiares regis comites, qui poſt primæ curiæ ꝑſides primi ſedent. Illis cum Franciæ paribus centũ appellationũ cognitio, regaliũ & pariũ cauſæ cõmittunt certa ſentẽtia finiendæ. Sunt aũt pares Franciæ ex oĩ nobilitate 12. ſelecti. Remẽſis archiepũs, Lauduneñ. atq; Lingoneñ. põtifices duces, Bellouacus, Noulonẽſis atq; Catalaunẽſis epi comites appellati: ex ſeculi principibus Burgũdus, Normãdus & Aquitanus, ducatus dignitatẽ, Flãdrenſis aũt, Tholoſanus & Cãpanus, comitat⁹ ꝑrogatiuã obtinuere: q̃s primũ Carolus, vt refert Robertus, inſtituit, vt ſecũ in militiã ꝑduceret, eos pares appellãs, quia ſ. ęquali inter ſe dignitate regi cõſtantes eſſent, nec cuiusq̃, niſi Parlamẽti tm̃, ſenatus iudicio obnoxij tenerent, coronãdoq́; regi adeſſent. De Flãdrenſi comite non bene q̃drat. nam Flãdria comitatus dignitatẽ ſub Carolo Caluo cõſecuta eſt.

Duodecim Frãcię pares

Anno dñi 768. Stephanus 3. natione Siculus, canonice eſt electus. ſedit annis 3. mẽſibus 5. qui octauo electionis die cõſecratus, indixit conciliũ, cui Cõſtantini Nepeſini acta ꝓponeret. mittit itaq; ad Pipinũ regẽ, de cuius interitu nondũ cõſtabat, legatos, ꝙ eius nomen in rep. Chriſtiana magnũ eſſet, modo deſtinaret Ro. cõcilio qui e clero ꝓbarent. Carolus paternæ pietatis æmulus, 12. Galliæ epõs ad hãc rem idoneos mittit. Idem q̃q; cæteris principib⁹ Chriſtiani noïs ſcribit. obtẽperauerũt oẽs, in Laterañ. baſilica conciliũ habet. ibi multa inter ſe de cõponendis eccleſiæ rebus ſunt locuti, Cõſtantinũ ad ſe ꝑduci iubẽt, accuſatusq́; eſt, ꝙ nullis ſacris initiatus, Ap. Se. occupaſſet. Ad hæc ipſe oĩe crimẽ in vim ppl̃i & q̃rundam reijcit, ꝙ ſe etiã inuitũ coegerint põtificatũ obire: cum vero in pauimento pronus & ſupplex iaceret, veniã petens, miſeratiõe moti qui aderant, eum educi iubent. Sequenti vero die Conſtantinus in cõcilium rediens, mutata ſententia, oſtendit q̃ egerat, maiorum exemplo facta, ꝙ & Sergius Rauennatum epiſcopus, & Stephanus Neapolitanorum ex laico epiſcopus creatus fit. ob hanc vero impudentiam indignati qui in concilio aderant, eum turpiter eijciẽtes, ad componendam rempu. Chriſtianam animum adiecere. abrogatisq́; primo Cõſtantini decretis, inſtitutum eſt, ne quisq̃ laicus, niſi per gradus eccleſiaſticos adſcendens, pontificatum occupare audeat ſub anathematis pœna, promulgatum eſt item, vt qui epiſcopatus dignitatem à Conſtantino conſecuti fuerant, magiſtratu ſe abdicantes, ad priſtinos ordines reciderent. ꝙ ſi iſtorum vita & mores mererentur, ad Se. Ap. venientes, denuo conſecrari valerent. Idem ſtatuunt de presbyteris & diaconis. conſtitutum eſt præterea, vt q̃ Conſtantinus in re ſacra egiſſet, irrita haberentur, ꝑter baptiſmũ & chriſma. deniq; abrogata ſynodo Cõſtantiniana, q̃ decretum inter Græcos fuerat de ſanctoꝝ imaginibus abolendis: conſtitutum eſt, vt ſtatuę reponerentur atq; imagines, vt hoïes eoꝝ æmulatione factoꝝ q̃s reprę ſentarent, ad deuotionem incitari valerẽt. His ita peractis, decretum eſt vt ſequẽti die nudis pedibus ꝓceſſio fieret. itum eſt tum à Laterañ. baſilica ad S. Petrũ nudis pedibus, & à põtifice ſimul & ab alijs. Ea cum fierent, Deſiderius Longobardoꝝ rex occulte fauens Cõſtantini partibus, tractat cum Paulo Affiarta Græco cubiculario impatoris, qui & ſi ducatũ Romanũ non regeret, q̃rundam tñ Ro. & Deſiderij regis fauori innixus, aliqd priſtinæ autoritatis impij ꝑ ſe ferebat De-

Stephanus conciliũ cõuocat.

Deſiderij artes.

ſide-

ſiderio ſuſpecta erat regum Franciæ in Ro. affectio. vnde multis Ro. pōtificē blādiťs demulcere conatus eſt, adeo vt ſe Romā vocari, & ad limina B. Petri viſitanda inuitari curauerit. Venit ſummā p̄ ſe ferēs Chriſti religionis deuotionē, pōtifici verba dedit humilima, & talia, ex qbus in ſpem venit, fore vt nulla inter eos poſthac cōtentio oriri poſſet. q̄ oia rex ſe iureiurando affirmabat ſeruaturꝝ. Deinde multa loquiť de Conſtātino & Philippico, cēſuitq̨ in ſuaſores impulſoreſq̨, non in ſimplices presbyteros, q ſe paſſi eſſent in pōtifices ꝓphanari, animaduertēdū. Et Affiartā increpās, ꝙ ſeditioſis viris non occurreret, impulit vt in Chriſtophorꝝ primicerū, ſummæ autoritatis virum, & pontifici amantiſſimū, & Francorꝝ partibus ſtudioſum, manus inſjceret. Euocatiq̨, Sergius nuꝑ ad reges Francorꝝ miſſus, & Chriſtophorus, oculis ſunt priuati. ſed & Affiarta poſt Deſiderij receſſum, autoritate quę illi aucta erat, fretus, multos ex Ro. in carceres cōiecit, plurimos relegauit. eapropter, & etiā ꝙ interim vacante eccleſia Rauennatum, Deſiderius largitione corruptus, Michaelē ſcriniariū eiuſdē eccleſię, pulſo Leone archidiacono, quē populus clerusq̨ petebat, intrudere conatus eſt, pontifex ad Carolū Francorꝝ regē ſcribit, rogans, Deſiderium admoneat, vt ab iniuria inferenda caueat. fecit id Carolus, & qdem ꝑdiligenter, retinere tñ hoiem in officio armis non potuit. vrgebāt eñ eum regni ſui tumultus. Paſtor diligētiſſimus q̄rto pōtificatus ſui anno moriť, & Adrianus Romanus papa 95. ſubrogať anno 771. Itaq̨ cum Carolus q Magnus eſt appellatus poſtea, cum fratre Carolomanno regnū diuiſiſſet, ſtatim bello ab Hunnuldo Aquitaniæ duce laceſſitus eſt. ſolicitabat ille ad defectionē Aquitaniæ vrbes, q̄s Pipinus pater ſubegerat. Carolus cōtra hoſtem ꝓfectus, cōtinuo eum auertit, ſ. vir bellorꝝ gloriæ natus. Fugit Hunnuldus ad Lupū Vaſconū ducē, quē Carolus inſecutus non prius cepit, q̄ à Lupo traditus eſt. Miſerat Francus ad Lupum legatos, q hoſtem dedi Carolo peterēt, alioq̄ ſenſuros Vaſconas oēm belli molem. ille non ſolum Hunnuldum, verꝝ etiam ſeſe dedidit. Ita Carolus Aquitaniā oēm Francorum imperio adiecit. Sed habuit ea victoria nonnihil etiam incōmodi, ꝙ cum frater Carolomannus fato functus erat, relictis ex Bertha aliq̄t filiſs, cum q̄ annos tres Francorum imperiū rexerat. Incidit & hic caſus in annū dñi 771. Occupauit imperiū totū Carolus cōmuni ꝓcerū cōſenſu, eiq̨ p̄fuit annos circiter 40. Quo tpe Adrianus q̄primum in papam electus eſt, in publicum ꝓdijt, carceratos ab Affiarta oēs liberauit, exulesq̨ in patriam reuocauit. Deſiderius cum magnanimitatem pontificis horreret, tanti viri amicitiam, ne Francis adhæreret, occupare q̄ſiuit. Itaq̨ mittit Theodorꝝ Spoletinū, Tumionemq̨ Hyporegieñ. duces, q pontificem orēt, vt fœdera ſecū iniret. Ad q̄ rñdit pōtifex, ſe, q pacē cū oibus & in primis cum Lōgobarda gēte cupiat habere, nullam poſſe verbis Deſiderij fidem adhibere, ꝙ cum ſciuerit ꝓmiſſam Stephano Pont. fidem, intra fœdera toties violaſſe q̄ties illi lædendi data eſſet occaſio: & dum inſtarēt legati, in aliud tempus pōtifex negociū diſtulit. Interea vero Bertha Carolomanni relicta, Hildegardæ Caroli vxori, ꝓpter mariti amplitudinē inuidens, Andoarij cuiuſdā conſilio vſa, cum filijs ad Deſiderium regem in Italiam confugit, qui eam ꝑbenigne ſuſcepit, & ꝙ ſe tutiorem futurꝝ hac ratiōe ab impetu Gallorꝝ exiſtimabat, & ꝙ Francos p̄poſitis Carolomanni filijs, facilius ſumpturos arma in Carolum regē, ſi quid moueret, arbitrareť, res ſuas in tuto collocans, inſtat apud pontificē, vt Carolomanni filios reges inungeret. & cum ab Adriano precibus hoc obtinere non potuiſſet, ſperās ſi bello agitareť, animos demiſſurꝝ, ꝑ multas itaq̨ Italiæ partes conciuit motus, in Rauennates mouens ditioni Romanæ tum obtemperantes, Fauentiam, Ferrariam & Comaclū vi cepit. Siquidem Leo tūc archieṗus Rauēnas, & Iulianus, Petrus ac Vitalinus tribuni plebis, Rauennā exarchatūq̨ ꝓ Ro. Pont. adminiſtrabant, qui tres tribuni ſimul Romam petentes, afflictis rebus p̄ſidia implorauere. Tunc pontifex eoſdem & Stephanum Sacellarium ac Paulum Ro. ciues ad Deſiderium miſit, orans, vt à motibus intentatis temperans, occupatas redderet ciuitates. Ad q̄ rex magna vſus inſolentia, oportere reſpondit, vt pontifex ſecum de rerum ſumma locuturus, ad ſuam p̄ſentiam veniret. Interim Lōgobardi p̄da facta onuſti, alia loca inuadentes, poſt direptos vſtosq̨ agros, alijs q̄q̨ ceperunt ciuitates, occupant Vrbinum, Eugubium, Senogaliam, Bleram, Ocriculum. Inſtat vero Adrianus apud Deſideriū literis atq̨ nuncijs, orās & obteſtans, vt capta redderet. & cum nihil ꝓficeret, abbatem monaſterij Sabineñ. & cū eo 20. monachos celebris ſanctimoniæ oratores miſit, de B. Petri iuſtitia, deq̨ Dei iudicio, niſi B. Petro ſatiſfieret, audēter locuturos. non aliter Deſiderius q̄ prius, epl̄as ac nuncios exaudiuit. Suos tñ ad pontificem mittēs, inuitans vt ad ſe iret, petiuit. Perſtitit in ſententia pontifex, dicens vt omnia reſtitueret in locum, in quo initio ſui pontificatus fuerāt, quo facto, venire vellet, addiditq̨ alios oratores qui ſimilia peterent.

Petitur Carolus cōtra Deſideriū.

Adrianus pontifex.

Hunnuldus Aquitanię dux à Carolo vincitur.

Bertha Carolomāni vxor.

Deſiderius Italiā vaſtat

trū vero abſuit vt poſtulata impleuerit Deſiderius,q̃ ſe ad vrbis Romæ obſidionē du-
ctuꝝ eſt cōminatus.Quo triſti nuncio ꝑculſus pōtifex,vrbis portas claudi, muros in-
ſtaurari,& cætera ꝑferendæ obſidioni neceſſaria parari curauit. Miſit & ad Carolum
regē Franciæ oratores,opem imminēti eccleſię excidio imploratū. Id cum intellexiſſet
Deſiderius,magna aſtutia eſt vſus, vt pōtificē in ſententiā ſuā duceret. nam cum Adel
giſio filio & magnis copijs ꝓfect᷒,Carolomāni relictā Berthā & filios Romā verſus du
cere ꝓrexit:& cum Spoletū applicuiſſet,Adrianū Pont. de ſuo & Frācoꝝ pacifico ac-
ceſſu ꝑ Andreā Celerē fecit certiorē. Pōtifex futuꝝ intelligēs, vt Carolomāni filijs vn
ctis,Carolū patruū animo abalienaret,vrbē Romā primū copijs muniuit,inde apſtoꝝ

Deſiderij va
fricies.

Petri & Pauli baſilicā,oīni ornatu ac ſacra ſupellectile in vrbē portata,clauſit,ac repa
gulis ad intra firmauit,vt ꝑfidus rex nulla apſtorum viſitādi limina,niſi valuis refractis
haberet facultatē, atq; tres epōs,Albanēſem,Præneſtinū, Tiburtinūq; impio regi ob-
uios miſit,q apud Interamnā inuētos Deſideriū,Adelgiſiū filiū,Berthā ac filios Fran-
cos,ne Ro. ducatus terrā ingrederent, ſub anathematis denunciatione monuerūt:q̃
adeo apud ferocē Longobardū valuit, vt tacitus cōfuſuſq; Papiā ſit reuerſus. Per hos
dies Gregorius epūs,Volcadus abbas,& Albuinus cubicularius à Carolo Frācoꝝ re-
ge Romā venientes,pontificē ſciſcitati ſunt, nunquid Deſiderius q̄d ſuo regi rñdiſſet,
capta de Rauennate exarchatu,deq; Ro. ſolo integre reddidiſſet. Cumq; nihil factum
intellexiſſent,abeūt,duobus pōtificis legatis comitati,Lōgobardū rogaturi, vt capta
reddat. obſtinato id animo rex recuſat. Quare pōtifex Frācos orat, vt domū celeriter
ꝓficiſcant,q̃ acta ſint,regi referāt & auxiliū efflagitēt. At Carolus rex his auditis,q̃ ſui
& Ro. oratores attulerāt,eoſdē ad Deſideriū ire iuſſit, illiq; obtulit 24. millia aureoꝝ,
ſi modo pōtifici reconciliatus,rem in integrū reſtitueret. Et cum inſuꝑ precibus addi
tis,Lōgobardi pectus molliri nequiſſet,iter ad Italiā eſt aggreſſus. Cumq; multas ꝑmi
ſiſſet cohortes,q̃ alpiū clauſtra mōtis Iouis occuparēt, ipſe robur ducēs totius Fräco-
rum militiæ,monte Ciniſiū cōſcendere cœpit. occupauerat aūt mōtis Iouis ſaltus clau
ſtraq; Deſiderius,& Lōgobardis in Taurinēſibus apud Auguſta ꝓtoria coactis,oēs al
pium aditus,ꝑ q̄s Frācis erat veniēdū, ſtationibus ac munitionibus cōfirmabat. Ea cū

Carolus al-
pes ſuperat

eſſent Carolo ī vertice Ciniſii mōtis renūciata, tētauit iteꝝ ꝑ legatos Deſideriū,ſi vel-
let auro accepto cōſentire:q̃ magnā fiduciā ꝓ ſe ferēte,iuſſit Carolus cohortes ſumma
alpium ſuperare. q̄ primū vero diſcurrentes vndiq; nuncij Deſiderio attulerunt Frā-
cos,occupatis ſaltibus,clauſtra oppugnare, alpes etiam antea inuias penetrare, ilico
cōſternatus,receſſit,& abiecta ſpe cum Francis iuſta acie pugnandi, coactum magna
oſtētatione exercitum dimiſit,Adelgiſioq; cum Carolomāni vxore & filijs Veronam
miſſo,ipſe Papiam cōmunire,& in ea Caroli impetū morari,ac tædio obſidionis fran
gere ſtatuit. Sunt e Francoꝝ hiſtoricis, q putant Deſiderium cognito Caroli aduētu,
in plana ſe recepiſſe,atq; Carolum,cum ſuperatis iugis Taurinū ꝑueniſſet, certiorem
factū,hoſtem cum grandi exercitu apud Vercellas eſſe,mox cōuerſo in illum agmine
Vercellas petijſſe,Deſiderium ibi pugna ſuperatū,Ticinum fugiſſe. Mortariæ nomen
eſſe loco,vbi ſit pugnatum,incolæ ferūt. viſunt ibi ſacella duo, alteꝝ B. Petro,alteꝝ di
uo Euſebio dicatū,in illo *Amilius,in hoc Amicus eſt ſepultus, viri adeo indiſcreta fa
cie,vt neuter ab altero diſcerni poſſet. Fugientē Deſiderium Carolus inſecutus,Ticinū
obſedit. interim plurimæ Italiæ ciuitates,vt Longobardoꝝ res declinare vident, pon

Carolus Ti
cinum obſi-
det.

tifici ſeſe ſponte dedūt,q̄re Carolus in iſto affinium ſtudio firmas ſatis vires ſuas ratus,
obſidionem Bernardo patrueli ſuo cōtinuandā cum copiaꝝ parte tradit, ipſe Vero-
nam *accepturus ꝓficiſcitur,vbi cum Adelgiſio Bertha Carolomanni relicta erat. ſed
Adelgiſius mulierem in deditionem ꝓnam videns, aufugit ad imperatorem Conſtan
tinopolim:q̃ abeunte, nulla de deditione mora interceſſit. Verona in poteſtatem Ca-
roli redacta,oīs regio tranſpadana illi ſe ꝓmiſit. Inde Romā viſurus Carolus,cum iam
vrbi appropinquaret,reſurrectionis feſtum cum pōtifice celebraturus,pōtifex obuios
q eum deducerēt,& cleꝝ & Ro. iudices ad 3. millia miſit:expectabat vero pōtifex cum
clero ſuo in gradibus S. Petri,quem q̄dem accedentē mira beneuolentia cōplexus eſt,
nec retinere eum potuit,q̃ minus pedes ſuos oſcularetur. Inde poſt datam acceptamq;
ſalutem baſilicam ingreſſi,cum ad altare apſli ſimul veniſſent,iurarūt mutuo Carolus
& pōtifex Ro. & Franci ꝑpetuam ſe amicitiam ſeruaturos, & cōmunes eoꝝ hoſtes fo
re,q alteram partē laceſſiſſet. vrbem deinde ingreſſus,oēs baſilicas pie admodū & reli-

Carolus Ro
mam ingre
ditur.

gioſe inuiſit,ac muneribus q̄buſdam ornauit. Tum q̃ dono pater Pipinus Gregorio
tertio dederat,eadem ipſe amplioribus priuilegijs cōfirmauit fide interpoſita. Sūt aūt
hæc:quicquid in Liguria ab vrbe Luna iam pridem euerſa, vſq; ad alpes Italiæ fines
ꝑtinet,huic ditioni additur & Corſica inſula, & quicquid Lucam & Parmam interia

cet,

cet, additur & Forꝝ Iulij cum Rauennatũ exarchatu, cũ Beneuentano & Spoletino du
catu. cum aũt aliquibus diebus Romæ reſediſſet, Papiã reuerſus eſt. Quo tẽpore Spo-
letinoꝝ & Reatinoꝝ q ſe nuꝑ põtifici dederãt, exemplũ ſecuti, Romam detonſo capil
lo veniunt, q̃d maximũ deditionis eſt indicium, Anconitani, Picentes, Auximates, Fir
miani, põtifici ſe ac ſua libere dedunt, tñ valuit Caroli in Italiam aduentus. Lõgobar
dis aũt qbuſdam deuotionis cauſa abire nolentibus, Vaticani ſedes ad incolendũ con
ceſſa, q̃ poſtea ex tota Italia multæ ſuæ gentis cõfluxere: ſicut & poſtea Saxonibus con
ceſſum fuit, vnde dicebãt Longobardoꝝ Saxonumq́ꝫ vicus. Interijt aũt hæc noĩatio,
q̃ñ eo in loco hoſpitale S. ſpũs fuit ab Innocentio 3. ædificatum. Carolus ad obſidio-
nẽ Papiæ reuerſus eſt, at x. demũ menſe cum Franci vrbem vehemẽter vrgerẽt, intus
vero fames & peſtilẽtia graſſarent, ciuitas capitur, & Deſiderius cũ vxore & filijs con
ꝓhenditur, q Caroli ordinatione in Galliam deportatur, Leodium relegatus. Carolus
Papia Mediolanoq́ꝫ, & ſi quid erat reliquum in Italia, potitus, Frãcos illis vrbibus ꝓfe
cit, q eaꝝ cæteraꝝq́ꝫ regionum ab Apœnino ad alpium radices vergentiũ, Lõgobar Carol⁹ Tici
dos in pace ſtuderent cõtinere. reliquit etiam Beneuẽtanis & Forouilianis Lõgobar- no potitur.
dis ex ſua gẽte duces. Romæ ſynodus, Adriano autore, in patriarchatu Lateraneñ. in
eccleſia S. Saluatoris celebrata eſt inter 153. epõs religioſos & abbates. Adrianus papa
& vniuerſa ſynodus tradiderũt Carolo ius & poteſtatẽ eligendi pontificẽ, & ordinan
di Ap. ſedem, dignitatẽ q̃ꝫ patriciatus ei cõceſſerunt, Inſuꝑ vt archiepĩ & epĩ ꝑ ſingu-
las ꝓuincias ab eo inueſtituram reciperent diffiniuit: vt, niſi à rege laudetur & inueſtia
tur epũs, à nemine conſecretur. ſi qs contra hoc decretum egerit, anathematis vincu
lo teneatur: & niſi reſipiſcat, bona eius publicari ꝓcepit, vt de hoc 63. di. in c. Adrianus, Carolo pri-
cauetur. Hoc Franci vſurpãt hodie, ꝙ in qbuſdam ꝓuincijs Galliæ, & ꝓ̃ſertim tribus, uilegia con
videlicet Cenomañ. Rotomageñ. & Remeñ. ſede vacante, rex de ſingulis ꝓut vult diſ- ceſſa.
ponit, & in his ipſe, non capitulum, ſuccedit. Itaq́ꝫ Longobardi 4. & 200. anno, poſtq̃
in Italiam venerant, amiſere regnum circiter annũ dñi 773. Carolus cum domum
redijſſet magna onuſtus ꝓda, vnà cum Bertha & nepotibus ſuis, bellum Saxonicum
q̃ſi intermiſſum, nunc repetiuit, q̃ nullum neq́ꝫ prolixius nec atrocius, Francoꝝq́ꝫ po- Lõg. regni
pulo laborioſius fuit, q̃a Saxones, ſicut fere oẽs Germaniæ nationes, * & natura fero- finis.
ces ſunt. Erant aũt Saxones idoloꝝ cultui dediti, nec inhoneſtum arbitrabantur, pol-
luere & diuina & humana iura. Suſceptum eſt aduerſus eos bellum, q̊d ꝑ cõtinuos 30.
annos durabat. q̊ties eñ ſuperati ſe dederunt, imperata facturi, polliciti obſides ſpõte
q imperabantur, dabant. ſed ſicut ad hæc facienda proni, ſic ad eadem ꝑuertẽda ſemꝑ Saxonicum
fuere ꝓcipites. regis vero magnanimitas aut ꝑ ſe, aut ꝑ alios ꝑfidiam eoꝝ ſemꝑ vlciſce bellum.
batur, donec oĩbus q reſiſtere volebant, profligatis, 10. millia hoim ex his qui vtraſq́ꝫ
ripas Albis fluminis incolebant, cum vxoribus & cum paruulis ſublatos tranſtulit, &
per Germaniam ac Galliam multimoda diuiſione diſtribuit: eaq́ꝫ conditione bellum
per tot annos tractum, conſtat eſſe finitum, vt abiecto dæmonum cultu, Chriſtianæ
religionis ſacramenta ſuſciperent. reędificauerat in Saxonia caſtrum Eresburg, quod Eresburg.
inuadentes Saxones, mira ſpecie diuinitatis pulſi ſunt. inter Saxones ſunt & *Vueſtua
li, cum quibus multa Carolus geſſit prælia, eoſq́ꝫ magnis afflixit cladibus, coegitq́ꝫ
Chriſti religionem amplecti relicto idolorum cultu: quam cum ſæpius abnegaſſent,
nec iuſiurandum aduerterent, vt metu pœnæ rebellionem compeſceret, occultos con Vueſtualo
ſtituit iudices, quibus poteſtatem dedit, vt q̃primum deieraſſe aliquem comperiſſent, rũ iudiciũ.
aut fregiſſe fidem, aut aliquod aliud flagitium commiſiſſe, mox illum ſupplicio affice
rent, vbi primum compręhendi poſſet, nulla citatione præuia aut defenſione ꝑmiſſa.
elegit eñ viros graues & recti amantes, q̊s plectere innocẽtes haud veriſimile fuit. ter-
ruit ea res Vueſtualos, ac demum in fide cõtinuit, cum ſæpe in nemoribus & ꝓceres &
mediocres viri laqueo ſuſpenſi inuenirentur, nulla accuſatione prius audita. Quæren
tibus tñ cauſam, conſtabat fregiſſe fidem, aut magnum aliq̃d ſcelus cõmiſiſſe qui ne-
cati reperiebãtur. Id iudicium ad noſtram vſq́ꝫ durat ętatem, vocaturq́ꝫ Vetitum: qui
ei ꝓſunt, ſcabini appellantur, q̊rum ea ꝓ̃ſumptio eſt, vt ꝑ totam Germaniam iuriſdicti-
onem extendere velint. ſecretos habẽt ritus & arcana q̃dam, qbus malefactores* indi
cant. nondũ quiſq̃ repertus, qui vel precio vel metu aut in ebrietate reuelauerit. Ipſo-
rum q̃ꝫ ſcabinoꝝ magna pars occulta eſt, qui ꝑ ꝓuincias diſcurrẽtes, criminoſos no
tant: & reuertẽtes iudicio accuſant, probantq́ꝫ, vt eis mos eſt. Damnati deſcribunt in li
bro, & minoribus ſcabinis cõmittitur executio. reus ignarus ſuæ dãnationis, vbicunq́ꝫ
repertus fuerit, ſupplicio afficitur. Degenerauit hoc iudicium. nam & viles aliq̃ ꝑſonæ
admittunt, & ciuilia negocia tractare audent, quibus erat ſolũ de criminalibus ꝑmiſſa
poteſtas, hæc Pius Aeneas Syluius. Anno vero dñi 775. Conſtantinus elephantiæ
mor-

morbo grauari cœpit, ex q̃ aduſti ſpumantiſq́ſanguinis vitio putrida caro, neruos oſſaq́ deſtituēs, illū vbiq́ vlceratū, ad crudeliſſimū & ſua oī vita digniſſimū ꝑduxit interitū. Cui ſucceſſit fili⁹ Leo, hui⁹ noīs q̃rtus. reg. annis 5. hic primū videbaᵗ pius eē, ſanctęq́ Dei genitricis ac monachoꝝ amic⁹. vñ & monachos metropolitanis ꝓfecit, multosq́ ordines in vrbe regia bene ampliauit. q̃propter principes oēs cum multitudine ꝑpłi petierūt filiū eius Cōſtantinū cōſortē imperij facere, q cum diceret illū ſibi vnicū eſſe & paruulū, vereri ſe ne forte illi fidē non ſeruarēt, iurauerūt ei oēs, ſe non admiſſuros aliū imperatorē ꝑter Leonē & Cōſtantinū, & ex ſemine ipſoꝝ, hocq́ ſcripto confirmauerūt. fuit aūt Leo hic, q̃uis diſſimularet, moribus patri ſimilis: & ſi diuturniorē habuiſſet imperio vitā, totū ſe flagitijs immerſiſſet. ferūt eum cum iaſpidū cupiditate flagraret, precioſiſſimā q̃ in S. Sophiæ ſacrario erat, coronā capiti impoſuiſſe, geſtaſſeq́ ꝑ vrbē, q̃bus gēmis ita frequēter vtebaᵗ, vt ob frigiditatē lapilloꝝ ſubito morbo correptus, 5. imperij anno exceſſerit.

Leo 4. Imp. 72.

Anno dñi 778. Saxonibus victis, Carolus bellum in Hiſpaniā numine, vt aiunt, admonitus trāſtulit, ne ſæua Saracenoꝝ dñatio, q̃ oppreſſerat Hiſpanias, longius forſan ꝓcederet olim. fato vſus Pipini patris, q vires eoꝝ nuꝑ cōtuderat, exercitū tam ſuoꝝ q̃ Romanoꝝ & Lōgobardoꝝ auxilijs auctū, in Hiſpaniā ducit. Pampiloniā ſtatim diuina magis q̃ humana ope cepit. Inde & alijs q̃q́ vrbibus dirutis, mox Hiſpanis potentiſſima Saracenoꝝ manus ex Africa venit auxilio duce Aigolando, q vrbes illas recepit & muniuit. Carolus quū ex Hiſpania ꝓficiſceretur, in hoſtē iteꝝ verſus, Vaſconiā repetijt. vbi cum ſæpe eſſet ceu ex ꝓuocatiōe dimicatū, iuſta acie cōcurriᵗ. cæſa hoīm 40. millia Chriſtiani noīs. cecidit ibi Milo Rolandi pater, fortiſſimus dux totius exercitus. Eratq́ pene de rebus noſtris actum, niſi principe Caroli animo & opportuno auxiliariū copiaꝝ aduentu, militū fiducia firmata fuiſſet. Quod vbi Aigolandus ſenſit, fuga vires ſuas inſtaurare ſtatuit. nam ex Gennio vrbe in Santonas pulſus erat, & Carolus in Galliā ꝓfectus, rē agendā maiori robore cenſuit. exercitū opulētiſſimū cōtraxit ex omi pene Germania & Gallia. Erat inter principes Rolandus palatinus comes ingenti corpore, & Arnoldus Bellanicus, q bonam opam nauauit, Naaman Bauariæ dux, & reliq q̃s numerare haud poſſum. Carolo Hiſpaniā ingreſſo, ſubitus timor Aigolandū, etſi Cordubæ & Sibigliæ reges in exercitu haberet, inuaſit: q̃re cum Carolò cōſtituit, vt ꝑ partes dimicareᵗ, ne tāta hoīm multitudo mortis obiret ꝑiculū. euadebāt ibi plerunq; Chr̃iani ſuperiores. Demū acre ꝓlium copijs iuſtis cōmiſſum eſt, in q̃ Aigolandus à Bellanico occiſus eſt, Cordubæ & Sibigliæ reges fuga elapſi. Sed erat in Saracenoꝝ exercitu vir q̃dam maior, q̃ credi poſſet, aut tam ſtrenui militis Gallici robur ferret. Ferracutus noīabaᵗ. hic cū ſępe aliquē e Chriſtianis militē depoſceret, exercitus noſtri oēm fere ſpem fregit. Tandē Rolandus cū eo cōgreſſus, animū Chriſtianis dedit, atq; altero die pedeſtri pugna Goliathū arte magis q̃ vi vicit, ſub ſtomacho gladio ictū. Tū Corduba & fere oīs regio recepta eſt, S. Iacobi apłi ędes inuiſa eſt & multis munerib⁹ ornata. Inde cū Vaſconib⁹ res acta eſt, vbi inſidijs & proditoris Gaualoni fraude circunuenti duces Chriſtiani, à Marſurio & Belingando, q̃s armirathus ad Hiſpanias obtinēdas miſerat, clade maxima ſunt affecti. Perijt ibi Rolandus intoleranda ſiti ꝓſſus, cum inter ꝓclara eius diei geſta Marſuriū ducē interfeciſſet. Carolus ducū ſuoꝝ iuſtis ꝑſolutis, proditorē Gaualonū rapidis q̃drigis diſtractū, crudeliſſime laniauit, id q̃d ſceleſtū facinus merebaᵗ, & Vaſconū regulos paulatim inde ꝑfidię vindex interfecit. Atq; hæc fere q̃ (ſi fides eſt ſcriptorib⁹) Carolus in Hiſpanijs egit ꝑ multos ſane annos: q̃re & oēm hiſtoriā plurimi in poſteriora tp̃a digeſſere; Hiſpania citerior, tātis belloꝝ ꝑiculis Francoꝝ regno adiecta eſt.

Hiſpanicū Caroli bellum.

Milo Anglerius.

Aigolandus Saracenus.

Ferracutus gigas.

Rolandi cædes.

Proditoris ſupplicium.

GENERATIO XXVII.

Anno dñi 780. ab vrbe cōdita 1530. in gñationis 27. initio Leo Imp. moriᵗ. ſuccedit imperio filius Cōſtantinus, eius noīs ſextus, vnà cum Irene matre ſua. fuitq́ apud eos ſimul imperiū annos 10. Erat Irene mulier rebus gerendis nata, q̃re q̃d imperio cōfirmando maxime fuit neceſſariū, primū ſacra & religiōis cauſas cōpoſuit, cōciliū ſecundū in vrbe Nicea 300. & 25. epōrum cōgregari curauit, in q̃ cōſtitutū, vt q ſacras imagines delendas dicerēt, ꝑpetuo anathemate notarenᵗ. quā q̃dem cōſtitutionem Cōſtantinus adoleſcēs patris flagitia ſecutus, q̃rundā improboꝝ ſuaſu non multo poſt abrogauit, cum & matri oīno adminiſtrationē imperij abſtuliſſet. ſolus imperās, habebat in delicijs multos excæcare, plures necare, adeo vt Cōſtantinopolitani de imperio alteri demandando cœpiſſent cogitare. ſed cōiuratio detecta eſt, ex q̃ re Nicephorus Cōſtantini 5. filius cui parabaᵗ imperiū, in carcerē cōiectus, lingua oculiſq́ mutilatus eſt. Deperibat Cōſtātinus Theodorā Mariæ vxoris cubiculariā, vñ vt in adulterio liberi⁹ inſaniret, Mariā detruſit in monaſteriū, & Theodorā imperiali corona inſi-

Conſtantinus 6. Imp. 73.

Irene Conſtant. mater

inſignitā accepit vxorē. Anno Cōſtantini ac Irenes matris primo, quidā in Cōſtantinopoli fodiens, inuenit monumentū ſub terra antiquiſſimū, in q̄ corpus mortuū reperit, ſup cuius pectus lamina aurea erat, in qua literis Græcis ita ſcriptū erat: Chriſtus naſcet de virgine Maria, & in eū credo, ſub Cōſtantini & Irenes imperio o ſol iterum me videbis. Ad Carolū redeo, regē oīm & prudentia maximū, & animi magnitudine pſtantiſſimū. nihil em̄ in his q̄ vel ſuſcipienda erant, vel exequēda, aut propter laborē detrectauit, aut propter periculū exhorruit. durāte em̄ eo in principatu, tanta ex diuerſis partibus terrarū bella exorta, ſolertia ſua adminiſtrauit, vt in dubium venire poſſit, vtrū laborū patientiā an potius felicitatē eius mirari cōueniat. Itaq; in narrāda virtute bellica adhuc moramur, reliqua principis pconia poſtea laudaturi. Carolus cū bello Saxonas primū, hinc Longobardos, Hiſpanos, iterūq; Saxonas & quoſdā in Italia tumultus oppreſſiſſet, nouū repēte ingruit Bauaricū, q̄d non tam Taſſillonis ducis temeritas, q̄ vxoris in Carolū odiū excitauit. fuit ea regis Longobardi Deſiderij filia, patris exiliū pertæſa, rem bello vindicare conata eſt. Taſſillo inito fœdere cū Hunnis ab oriente cōterminis, Carolo rebellis factus eſt, cuius cōtumaciā animoſitas regis ferre nequiuit. Cōtractis vndiq; copijs, in Baioariā ducit, ad * Lycū amnē peruenit, q Baioarios ab Alemanis diuidit. i. Sueuis, cuius in ripa caſtris collocatis, prius q̄ prouinciā intraret, animū ducis ſtatuit p legatos experiri. Sed ille pertinaciter agere nec ſibi nec gēti vtile ratus, regi ſe ſupplex permiſit, obſides q imperabant dedit, inter q̄s filius ſuus Teudo, dato ſacramēto, q͛ ad defectionē nullius hortatu conſentiret. Taſſillo tñ poſt vocatus ad regē, nec iuramētū q̄d q̄ndā Pipino pſtitit ac filijs, nec illius q̄d fecit Carolo, memor, obtēperare recuſauit. Quo tpe Carolus Romā ad Adrianū profectus eſt, q Pipinū filiū baptizauit. & in regē Aquitaniæ vnxit. Sed cū Italiā ingrederetur, Beneuenti dux ad Carolum filium ſuū Rumoaldū miſit, rogās ne agroa ſuos intraret. Verū rex cū filio illius Rumoaldo Beneuētum, vbi fidē ſuā ſpopōdit dux, iuit. Carolus, accepto filio Grimoaldi, cū obſidibus Romā profectus. Adrianus papa de rebus Bauariæ certior factus, miſit Formoſum & Damaſum epos ad Taſſillonē ducē, vt cōmonerēt eū de iuramētis pſtitis, q legati veniētes, eū induxerūt, vt cū eis Vormatiā veniret ad Carolū, vbi datis xij. obſidibus, regi rurſum iurauit, at nō diu in fide permanſit. Vnde papa cōmotus, Taſſillonis legatos quaſi fallaces, ſtatuit anathemate feriendos. Deinde Carolus habito cōuentu gñali, legatos miſit ad Taſſillonē, qui experirent an apoſtolicis iuſſis obedire, ſibiq; fidē ſeruare proponeret. Quo iuſſa cōtemnēti, ſtatuit rex tripartito exercitu Baioariā petere, filio ſuo Pipino cū Italicis copijs in Tridentinā valle cōfluente, Saxonū vero atq; orientaliū Francorū exercitu, ſup Danubiū in loco q dicit Saringa, cōueniēte, ipſe cū exercitu quē adduxerat, ſup Lycū fluuiū in ciuitatis Auguſtæ ſuburbio cōſidebat. Videns Taſſillo vndiq; ſe circūfuſum, ad regē ſupplex venit, veniā de ante geſtis petijt. Rex aūt vt ſemp erat mitis, deprecanti pepercit: & accepto ab eo filio eius Teudone cū alijs xij. obſidibus, in Franciā rediit. Tu velim lector tēpora diligēter in his narrādis obſerues. Interim Cōſtantinus imperator ſiue gloriā Caroli peroſus, ſiue ab Adelgiſio rogatus, Italiā tumultib⁹ quibuſdā inuaſit. venerat eo nō parua Græcorū manus, cædis q̄ imperij cupidior. ſed occurrunt ſubitæ Græcorū iniuriæ Hilprādus Spoletinus dux & Grimoaldus Beneuētanus, fuitq; pugna Græcis funeſtiſſima. fertur Adelgiſius in ea pugna perijſſe. Carolo apud Ingelheim paſcha celebrāte, circiter annum dñi 780. Taſſillo dux, ſicut & cæteri regni primates, aduenit, ſed à Bauaris accuſat⁹ eſt, q͛ poſt datos proxime obſides, fidē nō ſeruauerit, & ſuadēte vxore ſua Luitburga, Deſiderij regis filia, Auares in diſſipationē regni vocauerit, multaq; alia & hoſtiliter dixiſſe & feciſſe. Et cū hæc negare nequiret, maieſtatis reus iudicatus eſt: & quū oīm ore capitali damnaret ſententia, rex ob amorē Dei, & quia cōſanguineus eius erat, liberare eū cupiens, interrogauit quidnā agere vellet. Ille aūt rogat licentiā ſibi dari pro peccatis pœnitēdi: ideo tonſurat, & in monaſterio ipſe & filius eius Teudo reponunt, cæteri exilio dānati ſunt. Huic bello ſucceſſit id q̄d cōtra Sclauos geſſit, q̄bus ſubiugatis, aggreſſus eſt Auares ſeu Hunnos. q̄d bellū Carolus animoſius q̄ cætera, & maiori apparatu adminiſtrauit. vnā ipſe in Pannoniā, quā prouinciā ea gens incolebat, expeditionē fecit. cætera filio ſuo Pipino ac pfectis prouinciarū comitibus & legatis perficienda cōmiſit, q̄ cū ab his fuiſſent ſtrenuiſſime impleta, octauo tandē anno bellū cōſummatū eſt. Quot plia in eo geſta ſint, quantūq; ſanguinis effuſum, teſtat Pannonia omni pene habitatore vacua, & locus in quo regia Cacanni erat, ita deſertua remāſit, vt ne veſtigiū quidē humanæ habitatiōis appareat. Tota in hoc bello Hunnorū nobilitas perijt, tota gloria decidit, oīs pecunia & cōgeſti ex longo tēpore theſauri direpti ſunt. Neq; vllū bellū cōtra Frācos exortū,

fff huma

Mirum.

Laus Caroli

Bauaricum bellum.

Græca fraus

Taſſillo monaſterio daẽ

Hunnicum bellum.

humana poteſt memoria recordari, quo illi magis ditati & opibus aucti ſint, quippe cū vſq; ad id tēpus pene pauperes viderent, tantū auri & argenti in regia repertū, tot ſpolia ꝓcioſa in ꝑlijs cōportata, vt merito credi poſſit hoc Francos iure his abſtuliſſe, q̄d illi prius alijs iniuria abſtulerant. euicti tunc ſunt, vt de eis nec minimę reliquiæ remanſerint. A Bulgaris aūt Carolus abſtinuit, ꝙ Hunnis extinctis, regno Francoꝝ vel plebeij, nihil nocituri videbant. Porro ꝓdā inuentā, per epiſcopia & monaſteria liberaliſſime diſtribuit. Cæteꝝ incruentū fere Francis hoc bellū fuit. Cecidit in eo Geroaldus Baioariæ ꝓfectus.

Bellum Danicum.

Aliud bellū cōtra Nortmādos, qui Dani vocant, primo piraticā exercentes, deinde maiori claſſe littora Galliæ atq; Germaniæ vaſtantes: quorum rex Gotfridus adeo vana ſpe ſublatus erat, vt ſibi totius Germaniæ promitteret poteſtatem. Friſiā q̊q; atq; Saxoniā, haud aliter atq; ſuas prouincias, æſtimabat.

Dani ſeu Daci.

Audiēs Carolus Gotfridū regē Danoꝝ in *Abdoritos, qui vetere Francis erāt amicitia iuncti, cum exercitu traieciſſe, Carolū filiū ſuū cum valida Francoꝝ & Saxonū manu miſit cōtra eū, ſi forte Saxoniæ fines aggredi tentaret. Ille aūt expugnatis aliq̄t Sclauoꝝ caſtellis, cū magno copiaꝝ ſuaꝝ detrimēto reuerſus eſt. nā plures amiſit, inter q̄s & filium fratris ſui Reginaldū. Carolus aūt adhuc Aquiſgrani agens, & cōtra Gotfridū expeditionē meditās, nunciū accepit, claſſem ducentaꝝ nauiū de Nortmādia Friſiā appuliſſe, totaſq; Friſiaco littori adiacentes inſulas vaſtaſſe, iamq; exercitū in cōtinenti terra eſſe, qui congregatis q̄ta celeritate potuit copijs, e regione cōtendit, poſitiſq; iuxta *Vuiſarā caſtris, Gotfridū expectat. Sed cū ſtatuta caſtra haberet, diuerſaꝝ reꝝ nūcij ad eū venerunt, claſſem ꝓdictā fuiſſe regreſſam, Gotfridū regē à quodā ſatellite ſuo, ſiue (vt quidā dicūt) à filio proprio, cuius matrē nuper, alia cōiuge ſuperducta, dimiſerat, interfectū. Caſtellū hodie Butri, Albi flumini appoſitū, in q̄ Vto legatus Caroli & orientaliū Saxonū erat ꝓſes. Gotfrido mortuo, Hemingus fratris ſui filius ſucceſſit in regnū, qui pacē cū Carolo fecit. Scribit Helinandus, & poſt eū Vincen. ſi modo fides eſt autoribus illis, equidē in tanta ſcriptoꝝ diuerſitate nihil affirmo, ꝙ Caroli tp̄e patriarcha Hieroſolymitanus de ciuitate expulſus, venit Cōſtantinopolim ad imperatorē, & cū eo Iohānes Neapolitanus ſacerdos, & Dauid archipreſbyter Hieroſolymitanus ꝓfidij causa, q̄s imperator miſit ad Carolū. Hic lectis literis Cōſtantini, expeditionē in orientē parat, vbi cōmiſſo poſtea cū paganis bello, victor euaſit. Recuperata itaq; terra ſancta, loca ſacra deuotiſſime inuiſit, poſteaq; Cōſtantinopolim venit, quē imperator aliq̄t dies retinuit, magnaq; donaria in auro, argēto ac gemmis offerens, quę Carolus accipere recuſauit, ſed poſtulauit arcā vnā cū reliquijs. Territus Cōſtantinus, claudi fecit reliquias ꝓcioſiſſimas in vna vili arca, ſed alias in ſcrinijs aureis & gēmatis, ac electionē Carolo permiſit. Carolus ꝓmiſſo triduano ieiunio, elegit arcā vilē, in

Recuperata terra ſancta

qua erat pars coronæ ſpineæ ſaluatoris, q̄ ad ꝓces eius eo die cernētibus cūctis floruit, & odorē ſuauiſſimū exhalauit. Item erat clauus, quo manus dn̄i affixa extitit, & ſatis magna portio crucis. Item ſudariū Chriſti, beatæ virginis Mariæ induſiū, quæ oīa nō ſine miraculis Carolus ſecū ferens, tranſportauit Aquiſgranū, & in baſilica ibidē beatæ virginis collocauit. Anno vero dn̄i 783. Hildegardis regina vxor Caroli obijt, de qua Carolus tres filios habuit, Carolū, Pipinū & Ludouicū, & totidē filias, Rutardam, Bertham & Giſelam. Eodē anno etiam defuncta eſt Bertruda regis genitrix. Anno eodē audiēs rex Anglos & Saxones Britanniā inuaſiſſe, miſit cū exercitu Adolphum regiæ menſæ ꝓpoſitū, qui gentis audaciā repreſſit, acceptoſq; obſides cū pluribus populi primoribus, Vormatiam ad regem duxit. Anno 790. ſtudiū Pariſienſe

Pariſienſe ſtudium.

principiū habuit, procurante Alcuino Anglo Caroli ꝓceptore. Anno dn̄i 792. Carolo Ratiſponę cōmorante, quibuſdā Francis agentibus, conſpirauit contra eū filius Pipinus, vt aliqui volunt, propter crudelitatē reginæ Faſtradæ, quā nuper duxerat, q̄ cōiuratio ꝑ Fardulfum Longobardū detecta eſt. Autores vero coniurationis partim gladio cæſi, partim patibulo ſuſpenſi ſunt. Sunt qui ferāt Pipinū iſtū de cōcubina natū, nō eīn eſt ille rex Italiæ, eū detonſum pater in cœnobiū detruſum, ex gratia viuere permiſit. Anno dn̄i 793. Blondo teſte, Carolus poſt victoriam de Hunnis, vt ſupra ſcripſimus, Franconiā maioꝝ ſuoꝝ genitale ſolū prius oīm gentis ſuæ regnū inuiſit,

Synodus in Francoſurt.

qua in prouincia ſynodum epiſcopoꝝ Germanoꝝ Frācorumq; in Franckſurt, miſſis ad hoc legatis ab Adriano papa, habita eſt & celebrata, q̄ ſeptima dicit̄ ſecundū Græcos. Hoc in loco damnata eſt hæreſis Feliciana de tollendis imaginibus, & alia quędā reipub. Chriſtianæ neceſſaria tractata ſunt. Eodē anno regina Faſtrada morit̄, & Moguntiæ ſepelit̄. Anno dn̄i 796. Adrianus dum religionem Chriſtianam & libertatem ciuiū ſuoꝝ & vitam pauperꝝ, pupilloꝝ ac viduaꝝ acerrime tutatus eſſet, moritur pontificatus ſui anno 23, menſe 10, die 17. in baſilica Petri cum gloria ſepelitur.

Anno

Leo 3.papa

Anno eodẽ Leo 3.põtifex creat̃,q à puero ita erat educatus & erudit⁹ in diſciplina eccleſiaſtica,vt dign⁹ eſſet q cæteris anteferret̃.Hermãnus dicit eũ fuiſſe comitẽ de Calu in Sueuia.vnde habuerit,nõ ſcribit.ſedit annis 20.Hic Leo mox vt ordinatus eſt, claues S.Petri & vexillũ Ro.vrbis ad regẽ Carolũ cũ alijs muneribus miſit.Miſſus eſt ad hanc rem recompenſandã à Carolo Angilbertus abbas monaſterij S.Richardi,vt populũ Ro.per ſacramentũ confirmaret pontifici,ſimulq́ꝫ cõmiſit,vt theſaurũ quem Henricus dux Forijulienſis,ſpoliata Hunnoꝵ regia,eodẽ anno ſibi p̃ſentauerat,parte prius diſtributa in aulicos,pontifici dono reliquũ daret. Anno dñi 797.quia pridẽ Cõſtantinus imperator Cõſtantinopolitanus multos nobiliũ oculis priuauit,aſſeuerans illos cũ Irene coniuraſſe,mater filij ſui flagitia nõ ferens,impellentibus quibuſdã ciuibus,Cõſtantinũ captũ oculis in carcerẽ detruſit:vbi & merito,tanq̃ ſacrilegus,minimæq́ꝫ pietatis,quippe qui matrẽ ante relegauerat,vitã finiuit,atq́ꝫ mater Irene poſt per quinq́ꝫ fere annos imperauit.Obſcuratus fert̃ ſol eo tp̃e per dies aliq̊t,ita vt aberrarent naues in mari. Anno dñi 798.Romani pacis bono abutẽtes,eleuati ſunt,volueruntq́ꝫ ea q̃ imperialis erãt poteſtatis,ſibi vendicare.reſiſtente aũt Leone,quidam Paſchalis primicerij & Campuli p̃ſbyteri factione freti,populũ cõcitarunt.Et cum in letania maiore cũ proceſſione de Laterano ad eccleſiã S.Laurẽtij equo ſedens pergeret,inſidias à Ro.diſpoſitas incidit.deiectus eñ equo,ac pontificali amictu priuatus, multisq́ꝫ verberibus cæſus,p̃cipuã in oculis & lingua vim ſenſit.ſemiuiuus in monaſteriũ S.Eraſmi in vincula ẽ miſſus.Verũ Albini cubicularij induſtria cuſtodes fallẽs,in Vaticanũ ſeſe proripuit,ibiq́ꝫ tam diu latuit,q̊ ad Vinigiſius Spoletinoꝵ dux clanculũ accerſitus,eũ Spoletũ perduxit,ne aliqua vi hoſtiũ obrueret̃. Et bibliothecarius aſſerit Leonẽ in eccleſia S.Eraſmi diuino nutu viſum recuperaſſe ſimiliter & ſermonẽ, ac ſeditioſi cũ in eũ & Albinũ ſæuire nõ valerent,eoꝵ domos à fundamẽtis diruunt & vaſtant.Leo papa paucos dies Spoleti moratus,ad Carolũ properauit.tranſgreſſum alpes pontificẽ,ſecuti ſunt ſeditioſoꝵ nuncij,q̊ famã illius calumnijs corã Carolo lacerarent.Sed pius rex q tunc apud Padelbrunnã Saxoniæ oppidũ erat,ad Saxonũ frequentes tumultus opprimendos,ſunt qui ſcribunt eũ in Franciæ oppido Heriſtel fuiſſe:hic pontificẽ ſumma acceptũ reuerẽtia,reiectaq́ꝫ in aliud tempus diſceptatione, exhortatus eſt vt rediret in patriã:ep̃os proceresq́ꝫ dedit,qui honeſto illũ ducerẽt comitatu,ſe breui ſecutuꝵ pollicitus.Redeunti Romã põtifici,clerus populusq́ꝫ ad Miluiũ pontẽ vſq́ꝫ ſolẽniſſimo apparatu obuius,viꝵ ſanctiſſimũ in vrbẽ introducit.Carolus aũt nõ diu moratus,per Moguntiacos in Belgas,Noricumq́ꝫ in Forũiulij deſcendens,vbi Taruiſinos graui ſupplicio affecit,ꝙ Henricũ p̃fectũ occidiſſent:creatoq́ꝫ in huius demortui locũ altero,Rauennã primo,mox Romã peruenit:vbi ordinatis ꝑ loca congrua turbis,Leo ſtans in gradibus baſilicæ cũ epiſcopis & clero,honorifice ſuſcepit Carolũ,illũq́ꝫ cunctis pſallentibus in baſilicã S.Petri introduxit.Octaua exin die Carolus,quidnã voluiſſent Paſchalis & Campuli ſeditiones in pontificẽ,diſcuſſurus,clerũ & populũ in baſilicã S.Petri cõuocari fecit,patribusq́ꝫ & qui ex Francis & Italis aderant cõſedentibus,producti ſunt qui obiecta pontifici recenſerẽt:tum vt ſe quaſi abſolutiores redderẽt eius calumniatores,mortiferꝵ ei crimen impoſuere.Verũ ab oĩbus aſſeſſoribus vna voce reſponſum eſt,ſedẽ apoſt.oĩm eccleſiaꝵ caput,à nemine iudicari debere.Vnde obmiſſa ob tam graue reſponſum à Carolo cõſtitutiõe,Leo pontifex qui iudiciũ maxime exoptabat,ſuggeſtũ cõſcendens,cũ nullus appareret criminis approbator,aſſumpto euangelio in manibus,coram oĩbus inuocato Trinitatis noĩe,iureiurando affirmauit,ſe oĩm reꝵ q̃ ſibi obijcerẽt,inſontem eſſe.Acta ſunt hæc Idibus Decembris anno 800. Anno ſalutis 800.in die natiuitatis dñi,p̃habita matura deliberatione,Leo pontifex Ro.cõſiderans imperatores Conſtantinopolitanos ægre id nomen tueri,& ob eã rem vrbẽ Romã atq́ꝫ Italiã magnis calamitatibus preſſam,ſimulq́ꝫ retractans errores Græcoꝵ frequentes & inobedientiã, & occidentale imperiũ quaſi peo derelicto à Græcis habitũ,e regione vero perpendẽs Carolũ Francoꝵ regẽ potentiſſimũ,& optime de eccleſia meritũ,qui eccleſiã ab oppreſſione Deſiderij regis Longobardoꝵ liberauit,ſicut pater eius Pipinus ab Aiſtulpho,ſic & auus Martellus à Gotthis & Saracenis:eapropter inter Miſſaꝵ ſolennia eo die in baſilica S.Petri pontifex populi Ro.cõſenſu,Carolũ imperatorẽ Rom̃.declarat,ac diademate coronat,ter acclamante populo Romano:Carolo Auguſto à Deo coronato magno & pacifico imperatori,vita & victoria.Pontifex itẽ hominẽ inunxit cũ Pipino filio,quẽ Italiæ regẽ ſolenni decreto pronũciauit.Eo die imperiũ Ro.à Græcis in perſona Caroli Magni tranſlatũ eſt in Germanos.publicã facit fidẽ tex.in c.venerabilẽ de elec.& ele.Ro.principes.Sic monarchia mundi q̃ ſtetit apud Græcos quingentos

Irene repetit imperiũ.

Miſerandus Leonis papæ caſus.

Leo papa ſe purgat.

Carol⁹ Magnus Impe. Cæſ. Augu.

Imperiũ ad Germanos tralatum.

ferme annos, reſidet apud Germanos nõ ſine felici auſpicio eccleſiæ Ro. Itaq; reliqua principis opt. geſta poſthac recenſebo. libet rebus noſtris hic impendi paulũ operæ. Cur enim hoc in loco de natione inclyta Germanoꝝ, q̃ apud illuſtres autores legere memini laude digna, nõ pergam cõpilare, quãdoquidẽ res manet? Et ſi pro rei dignitate laudari debeat, inuenimus eã eſſe, q̃ de omni gñe laudis atq; virtutis, cũ quauis nõ modo eaꝝ q̃ hoc tẽpore p̃clara atq; celebres habent, ſed etiã cũ omni poſſit antiquitatis memoria contendere. Quæ enĩ eſt natio alia ſub cœlo, vbi tanta & tam ſyncera nobilitas, vbi tot generoſi proceres, vbi tot fortiſſimi milites, quibus ex innata animi fortitudine cõtra hoſtes videt quiddã ineſſe quaſi vitæ cõtemptus, dũ malle inueniuntur exuere hoĩem & mortalitatẽ, q̃ ſalutẽ fuga quærere? Quàm longa vero & lata ſit

Laus Germaniæ.

Germania, q̃ religioſa, q̃ veri tenax, q̃ iuſta, q̃ populoſa, quãtus ſplẽdor vrbiũ, q̃ cœli facies, q̃ terræ vbertas, magis admirari q̃ recenſere valebimus. Hæc cũ ita ſint, indigniſſimũ iudicaui, aliarũ gentiũ glorioſa facinora compilantẽ, Germaniæ, cuius alumnus ſum, p̃conia & laudes p̃terire, ceu Germanicæ virtutis inuiſor: q̃d ne cõmittã, tentabo ex his quas alij ſparſim cõmemorauerũt, Germanas res, q̃ad potero, vel rudi narratione in vnũ corpus redigere, nihilq; ſine certo autore, q̃d cõſentaneũ rationi nõ videatur, cõſcribere. Quãuis aũt iam de hiſipſis nõnulla ante, & poſterius gñationibus ſuis breuiter ſuccincteq; perſtrinxerimus, plenius tñ p̃ſentibus ſingnloꝝ capita aperire curabimus: & ne res cõfuſa, perturbationẽ afferat legẽtibus, dicã primũ de origine noĩs, ſecũdo de ſitu Germaniæ, tertio de qualitate glebæ, q̃rto de populis Germaniæ, quinto de dignitate gentis, ſexto de illuſtribus Germanoꝝ geſtis, ſeptimo exhortationem ſubiungã, vltimo de priſcis Germanoꝝ moribus ponã. Recte nimirũ eſt à maioribus noſtris inſtitutũ, vt qua re gens quæq; maxime celebris eſſet, ea regioni nomen daret. Hinc & à cõditoribus ſuis vrbes, & ab hoſtibus victis ſæpe nationes noĩa ſunt ſortitæ. Germani, ab exteris appellati ſunt maiores noſtri, deuictis Gallis: etſi ludere videam ſcriptores in huius noĩs origine perquirenda, vaniore profecto opera, q̃ ſi Nili caput quærerẽt. Sed eſt hoc nomen à lingua noſtra plane alienũ, qui Tuiſconũ nomine priſco appellamur, gentis autorẽ referẽtes Tuiſconẽ Noæ filiũ, quẽ poſt diluuiũ cum nõnullis alijs generaſſe ſcribit. de quo Cor. Tacitus, de ſitu & moribus Germanorum ſcribens: Celebrant, inquit, Germani carminibus antiquis, q̃d apud illos memoriæ & annaliũ genus eſt, Tuiſconẽ deũ terra editũ, & filiũ Mannũ, originẽ gentis conditoreſq;. Teſtis eſt huius Ioh. Annius Viterbieñ. qui arborẽ facit filioꝝ Noæ, nominatq; poſt Sem, Cham & Iaphet, Tuiſconẽ filiũ Noæ, de q̃ Beroſus in lib. 1. Anno, inquit, ſalutis humanæ ab aquis primordio ſumpto, noſtri maiores tp̃a ſcripſerũt. nos referemus origines & tp̃a & reges eoꝝ dũtaxat, q̃ nunc magna habent. In Aſia quidẽ noſtrũ oĩm celſiſſimũ Babylonicũ, in Aphrica Aegyptiũ & Libycũ, q̃ vnum primo fuerunt, poſtremo in Europa quatuor noſtri enumerant, Celtiberũ, *Celtæ, Kythim, q̃d illæ gentes Italicũ appellãt, & Tuiſconũ, q̃d à Rheno fluuio per Sarmatas in Pontũ ſinit. addũt quidã etiã quintũ Ionicũ. Hæc ille. Ex q̃ etiã patet, ꝙ tũ Germanoꝝ & Sarmataꝝ vnũ fuit regnũ. addit Ioh. Viterb. in cõmẽtarijs, Notandũ eſſe ꝙ Noa ſibi in filios adoptauerit Tuiſconis poſteritatẽ, & ideo in eius arbore ponunt, & nõ alioꝝ nepotes. In quo ſecundũ ipſum p̃cellunt Germani & Sarmatæ, qui dicunt Tuiſci, Latinos & Gallos. Sarmatæ aũt populi ſunt, Poloni, Gotthi, Ruſci, Prutheni, Daci, & reliqui affines. Deinde Beroſus lib. 4. Anno, inquit, 131. ab aquis, prima oĩm ciuitatũ fundata eſt Babylon. Et deinde, Babylone cõdita, Ianus pater quẽ & Noam nominãt, miſit in Aegyptũ Chem, in Aſiã orientalẽ Gangẽ, in Europã regẽ Sarmatię fecit Tuiſconem à Tanai ad Rhenũ, iunctiq; ſunt illi filij Iſtri & Meſæ cũ fratribus ſuis, ab Adula monte vſq; in Meſembriã. Deinde in quinto libro idẽ Beroſus: Anno, inquit, 6. Semiramidis, apud Rheni Sarmatas regnauit filius Tuiſconis Mannus. Hinc Ioh. Viterbieñ. p̃tat dictos Alemãnos. Deinde Beroſus eodẽ libro: Sub Nino filio Semiramidis apud Tuiſcones Ingæuon regnat. Deinde eodẽ libro: Sub Aralio rege Aſſyrioꝝ ſeptimo, apud Tuiſcones regnabat Hermion vir ferox armis. Deinde eodẽ lib. Beroſus: Sub Baleo 8. rege Aſſyrioꝝ, apud Tuiſcones regnat Marſus. Deinde ſub x. Aſſyriorũ rege Belocho, apud Tuiſcones regnauit Gãbriuius vir ferocis animi. & aliqui exiſtimãt illũ primũ qui coronã totius Germaniæ cõſenſu pertulerit. Gambriuius enĩ Latine interpretat coronatus, ſecundũ Ioh. Viterb. Deinde ſecundum Beroſum: Sub Baleo xi. rege Babyloniæ regnauit apud Tuiſcones Sueuus, à quo Sueui dicunt à quibuſdã appellati. Deinde Beroſus: Sub Altada xij. rege Aſſyrioꝝ, apud Tuiſcones regnauit Vandalus. Sub Mamito xiij. rege Babyloniæ regnat apud Tuiſcos Teutates, & ſecundũ Ioh. Viterb. Teutates Mercurius Germanoꝝ extitit, q̃ ſacrificijs ritus indi-

Origo noĩs & gẽtis Germaniæ.

Tuiſco. Mannus.

Alemannus

Ingæuon.

Hermion.

Marſus.

Gãbriuius rex.

Sueuus.

Vandalus.

Teutates.

indidit,quibus cõſonat illud Lucani in primo:Et quibus immitis placaẗ ſanguine diro Teutates,horrensꝗ feris altaribus Heſus,ab hoc & Teutones dicti ſunt.Sub 14.rege Aſſyrioꝝ,Mancaleo regnauit apud Tuiſcones,Hercules Alemannus,anno regni illiꝰ xij.& ob id forte,teſte Cornelio,Germani ituri in ꝑlia,Herculẽ canũt.Et tñ de re- *Hercules Alemãnus.* gibus Germanoꝝ,quoꝝ Beroſus meminit.Cõcordat in multis Cor.Tacitus in li.de ſitu & moribus Germanoꝝ,q noĩat Tuiſconẽ,Mannũ,Ingæuones,Hermionas,Iſtæuones.ſubiungit,Quidã aũt licentia vetuſtatis plures *deo ortos,pluresꝗ gentis appellationes,Marſos,Gambriuios,Sueuos,Vandalos affirmãt,eaꝗ vera noĩa.Cæteꝝ Germaniæ vocabulũ recens & nuper additũ,qm̃ qui primi Rhenũ tranſgreſſi,Gallos expulerũt,nunc Thungri,tunc Germani vocati.Adſtipulaẗ Cornelio Strabo in ſua geographia lib.7.Statim,dicens,trans Rhenũ regionẽ ad ortũ vergentẽ,Germani colunt,nationẽ Gallicã paulisper imitantes forma,moribus & viuẽdi ritibus,quales Gallos dicimus.Ideo Romani hoc illis nomen indidiſſe iure mihi videnẗ,perinde ac oẽs *Germani Gallorum fratres.* fratres*Gallis eloqui voluerint.Hęc ille.Voluit hi ſcriptores ſub Ro.Teutonicos eſſe dictos Germanos,& ſic recẽs nomẽ fuerat.Quando vero eis nomẽ ſit inditũ,cõpertũ nõ habeo,cũ Iulius Cæſar tranſiens in Gallias,tñ inueniſſet cis Rhenũ Germanos incolere,inquiſitione facta de eoꝝ ſtatu,repererit Rhemis narrãtibus,pleroſꝗ Belgas ortos à Germanis,Rhenũꝗ antiquitus traductos,propter loci fertilitatẽ ibi cõſediſſe,Galloſꝗ qui ea loca incolebãt,expugnaſſe,ſoloſꝗ eſſe qui patrũ,vt aiebãt,noſtroꝝ memoria omni Gallia vexata,Teutones Cimbroſꝗ intra fines ſuos ingredi prohibuiſſent.Hæc ille,ex cuius dictis luculẽter patet,nomẽ Germanoꝝ etiã tpe C.Iulij Cæſaris recẽs nõ fuiſſe,cũ ſuo tpe quærẽti reſpõſum ſit,Germanos tũ Gallijs immorantes,antiquitus Rhenũ trãſiſſe.Sed & Germani tpe ꝗ Brenous vrbẽ Romá incẽdit,circa annũ ſexageſimũ ſupra trecenteſimũ ab vrbe cõdita,fuerũt in Italia.autor eſt T.Liuius primę decadis lib.5.vbi ſcribẽs de Gallis,qui fere ducẽtis annis ante vrbẽ incẽſam partes Italiæ occupauerãt,à quibus hæc portio ciſalpina Gallia dicta eſt,inquiẽs:Alia ſubinde manus Germanoꝝ,Elitouio duce,veſtigia prioꝝ ſecuti,cũ tranſcendiſſent *Vnde ciſalpina Gallia.* alpes,vbi nũc Brixia & Verona vrbes ſunt,locos tenuere,& ibi cõſidũt.ꝗd factũ reor ſub Priſco Tarquinio.Cõcordat in hoc Got.Viterb.qui in illoꝝ geſtoꝝ ordine ait: Iã quaſi quingentis tẽpus defluxerat annis,Cũ ſua Germanis inflixit bella Sicamber, Amodo Germani cupiũt de more vocari,Moribus & lingua cũ Teutonicis variari, Progenies Priami Germanica noĩa quærit.Conſentit Carinus in hiſtoria de origine Mediolani,& eũ recitat Bergomẽſ.in ſupplemẽto chronicon,ex qbus clare patet,ſi nomẽ Germaniæ tpe Cor.Taciti recẽs fuerit,aut à Rom.impoſitũ reſpectu Galloꝝ, vt Strabo voluit,cũ antea ex ꝑnuiſſis Germanæ gentis nomen inueniaẗ fuiſſe celebre. Non tñ irem inficias,à Tuiſcone Tuitſchen vulgo dictos,& noĩs ratio cõuincit,ſicut *Tuitſchen.* à Teutone rege Germanoꝝ Teutonia,dũmodo verũ ſit,Germaniæ tam celebre nomen,eſſe antiquiſſimũ nec recenter inuentũ.Habet eñ Germania plura noĩa,vt pleræꝗ nationes aliæ,& Italia plurima habet noĩa.Nec quadrat ꝙ aliqui ſcripſerunt ſine probato autore,Germanoꝝ appellationẽ apud Gallos ſumpſiſſe exordiũ,narrantes ꝙ poſt Troianã cladẽ Aeneas & Priamus Magni Priami nepos,peragrantes venerint in Italiã,in qua Aeneas cũ ſuis regnũ inſtituit,Priamus vero tranſiuerit in Galliam.Illos Gallos q ſupra Rheni littus tũ morabanẗ,expulit,municiões ædificans & caſtra,Troiã videlicet,ꝗ nunc Xanthũ diciẗ,& Voconiã,ꝗ nunc Bonna appellaẗ,tandẽ regni ſedẽ apud Treuiros cõſtituens.Exercitus aũt Aeneæ q in Italia remanſerat,iſtis populis Priami,qui eã Galliæ partẽ occupabant,ſcribens,germanos eos appellabat, eo ꝙ illi & iſti de Troianoꝝ germine proceſſiſſent.Poſtea vero cũ hi Germani multiplicati eſſent,miſerunt partẽ exercitus trans Rhenũ in Thuringiã,ibi etiã regnũ inſtituentes:& propterea ſucceſſu tẽporis,Teutonici tanꝗ à digniori,etiam ſe Germanos vocabãt.Poſtremo cũ Ro.regnũ eſſet dilatatũ,venit Iulius Cæſar cũ Ro.Germaniã quæ proxima eſt Gallis,ſubijciens occupauit,antiquã germanitatẽ inter Ro.renouando.Pulchrũ inuentum,ſed pace ſalua,cum examinaẗ,inueniẗ eſſe fabuloſum,nec aliqua veterũ autoritate fultũ.legãt ſummũ autorẽ C.Iuliũ in cõmentarijs lib.2.vt ſupra tetigi,inueniẽt eũ ꝑmiſſa ſolerti inquiſitione de Germanis,qui tũ in Gallia morabanẗ,cõperiſſe Rhemis narrãtibꝰ,eos Germanos antiquã ex Germanis originẽ duxiſſe,Rhenũꝗ tranſgreſſos olim,ibi cõſediſſe,& Gallos q ea loca incolebãt,expugnaſſe. Adde priſcos probatæ fidei autores,Strabonẽ,Egeſippũ,Cor.Tacitũ,Clau.Ptolemæum,Paulũ Oroſiũ.Quid,ꝗſo,ꝑdicti vetuſtatis autores aliud volunt,ꝗ Rhenũ limitem ſemꝑ fuiſſe inter Galliã & Germaniã,& ꝙ Germani oẽs qui Galliã incolũt,à tranſrhenana Germania originẽ trahãt:Sic Solinus in collectaneis de Germania ſcribens ad

Auguſtum:Succinus,inquit,ingens initiū Germaniæ facit.hunc Ingæuones tenent,à
quibus primis poſt Scythas nomē Germanicū cōſurgit,diues viroꝶ terra,frequēs po
pulis,extendit inter Hercynū ſaltū & rupes Sarmataꝶ.vbi incipit,Danubio:vbi deſi
nit,Rheno perfundit.Hæc ille.Et de Ingæuonibus Plin.in 4.lib.ca.13.ait:Incipit in-
de clarior aperiri fama ab gente Ingæuonum,q̄ eſt prima * inde * Germaniæ * Seuo,
mons ibi immēſus,nec Riphæis iugis minor,immanē ad Cimbroꝶ vſq; promonto-
riū efficit ſinū,qui Codanus vocat,refertus inſulis,quaꝶ clariſſima eſt Scandauia,in-
cōpertæ magnitudinis,& plura q̄ gentis noſtræ deſcriptionē probant. Germania,
Latitudo Germaniæ. Europæ regio eſt nobilis,& maxima poſt Scythiā inferiorē,à Danubio intra Rhenū
fluuiū Oceanūq; cōcluſa,Clau.Ptolemæus autor eſt,& Cor.Tacitus in lib.de ſitu &
moribus Germanoꝶ:Germania,inquit,oīs à Gallijs,Rhetijſq; & Pannonijs, Rheno
& Danubio fluminibus,à Sarmatis & Dacis,mutuo metu aut montibus ſeparat.cæte
ra Oceanus ambit,latos ſinus & inſulaꝶ immēſa ſpatia cōplectens,nuper cognitis q-
buſdā gentibus ac regibus,q̄s bellū aperuit.Hęc ille.Hi fines Germaniæ,vt veteres vo
luere.Nunc quantū extra hos terminos vagati ſint Germani,& adhuc poſſideant,ea
cōditione,vt ſe aliud ab his eſſe genus refutent,nō obſcure intelligere poſſumus.Rhe
tios eñ,Vindelicos,Noricos & ſuperiorē Pannoniā,hoc eſt,Auſtriā,alpes,partēq; Il
lyriæ & vſq; ad Tridētina clauſtra Germani obtinēt.Belgarū fere tota natio quon-
dā Gallici iuris,oīſq; Rhenus in nomen Germaniæ linguāq; cōceſſit,vt iā ſe Gallos di
ci neſciant:ſi audiant,indignent.Heluetij q̄q; in Germaniæ nomē & linguā tpe labē-
te trāſiere.Itaq;Galliç tranſalpinæ magnā partē Germania ſibi vendicauit.Pruthenos
gentē ferociſſimā & idolis deditā,intra trecenteſimū annū ex manibus infideliū nobi
les illi fratres Teutonici ordinis B.Mariæ virginis,vi & armis detraxerūt,vbi & lin-
gua Teutonica introducta eſt,& Chriſti cultus genti imperatus.Vnde habita,vt ſic,
cōparatione ad primæuā Germaniā,inuenies ꝙ plus fere nacti ſunt Germani,q̄ intus
habebāt.Germaniā eñ eatenus extenderūt,quatenus ſermo Germanicus inuenit ex-
tenſus. De qualitate terræ Germanoꝶ ſcribunt non diuerſa modo, ſed & aduerſa.
Germania culta & fertilis. Anneus Seneca in lib.de gubernatiōe mūdi:Germania,ait,& quidquid circa Iſtrū va
garū gentiū occupat,perpetua illos hyems,triſte cœlū ꝑmit,*maligne ſolū ſterile ſu-
ſtentat,imbrē culmo aut fronde defendunt incolæ,ſup durata glacie ſtagna proſul-
tant,in alimētum feras captant,nulla illis domicilia,nullæq; ſedes ſunt,niſi quas laſſi-
tudo in diem poſuit.vilis,& hic quærēdus,eſt victus,horrēda iniquitas cœli,intecta
corpora.Hæc ille.Nō multum diſſimilia refert Cor.Tacitus.Quis porro,inquit,ꝑter
periculū horrēdi & ignoti maris,Aſia aut Aphrica aut Italia relicta,Germaniā pete-
ret informē terris,aſperā cœlo,triſtē cultu adſpectuq;,niſi ſi patria ſit?Et paulo poſt:
Terra,inqt,etſi aliquāto ſpecie differt,in vniuerſum tñ aut ſyluis horrida,aut paludi-
bus fœda:humidior,qua Gallias:ventoſior,qua Noricū ac Pannoniā adſpicit,frugife
raꝶ arboꝶ impatiens,pecoꝶ fœcunda,ſed plerūq; improcera.argentū & aurū pro-
picij an irati dij negauerint, dubito.Eidē ſententiæ Strabo accedit.Quis,q̄ſo,ad hęc au
dita nō ſtupeat,aut ſaltē nō arbitret ea eſſe cōficta,cū apud alios autores legat paſſim,
oculiſq; cōſpiciat,q̄ vero ſint cōſentanea?vbi beata amœnitas viſitur,cœli clementia,
campi fertilitas,ſunt & colles aprici,nemora opaca,frumētorum abundantia,vitiferi
mōtes,clariſſimi amnes, Rhenus,Danubius,Albis,& alias riui lympidiſſimi,totā terrā
Metalla. rigātes:ſunt,fontes dulcis aquæ,ſunt & thermæ calidæ,ſunt mineræ ſalis plurimę,me
tallorū item fertilitate nullis terris cedit,vniuerſa & Italia,Gallia,Hiſpania,argētum
quaſi omne ex Germaniæ negociatoribus habēt,metallaq; nō parum multa,nec au-
ro eſt priuata.Quod ſi hodie priſcoꝶ reſurgeret aliquis,& oculis intima regionis ꝑ-
ſpiceret,videret quāta eſſet locoꝶ ſalubritas,cœli humana tēperies,vbertaſq; ſoli,vi-
ni,frumēti quāta copia,arboꝶ cōſitiones,qui ſplendor vrbiū,templorū ſacra & erga
Deum religio,vrbanitas ciuium,veſtitus hoīm,rei militaris peritia, apparatus belli-
cus,cæteraq; ornamēta Germanorum,nobilitaſq; q̄ ſyncera,profecto(vt reor)nō di
ceret terrā informē,aſperā cœlo,triſtē cultu.videret ſane,q̄ verū ſit tritū illud,ꝙ ſæpe
bona materia ceſſat ſine artifice.Q̄ñquidē Liuius in 9.Sylua,inquit,erat Ciminia,tū
inuia magis atq; horrēda,q̄ nuper fuere Germanici ſaltus,nulli ad eā diē ne mercato-
rū quidē adita.eā intrare haud ſere quiſq̄ ꝑter ducē audebat.oſtēdit pariter circa Mu
tinā Bononiāq;,& proxima loca totius Italiæ nūc amœniſſima,ſyluas oīa obtinuiſſe.
Itaq; C.Iulius Cæſar in cōmētarijs:Fuit,inquit,tēpus qñ Germanis vita oīs in venati-
onibus & ſtudijs rei militaris cōſiſtebat,maximā partē victus in lacte,caſeo,carne &
pecore habebāt:q̄ res & cibi gñe,& quotidiana exercitatiōe,& libertate vitæ,ꝙ à pue
ris nullo officio aut diſciplina aſſuefacti,& ꝙ nihil oīno cōtra voluntatem faciant,&
vires

vires alit,& immanẽ corporis magnitudinẽ efficit. agriculturæ parũ ſtudebāt, nec enĩ quisq̃ agri modũ certũ aut fines habebat,ſed magiſtratus & principes in annos ſingulos,gẽti cupiã hoĩm q vnà coierãt,q̃tum ei & q̃ loco videbat, agri tribuebat. Cuiꝰ rei multas afferebāt cauſas,ne aſſidua agri colendi cõſuetudine capti,belli gerendi ſtudiũ intermitterẽt,ne latos fines parare ſtuderẽt,potẽtioresq́ humiliores expellerẽt,ne accuratius ad frigora atq; æſtus vitandos ædificarẽt, atq; oriret pecuniæ cupiditas, q̃ ex re factiones diuiſionesq́ naſcunt,vt animi æquitate plebẽ cõtinerẽt,cũ ſuas quiſq; opes cum potẽtiſſimis æquari videret. Hæc ille in primis de Sueuis cõmemorat. Porro ſi de induſtria & ſolo virtutis amore priſci Germanoꝝ ppl'i terrã reliquerũt ocioſam,quæ vbi poſtea cultores nacta eſt idoneos,locupletiſſime rñdit cultoribus,protulitq́ fructꝰ multiplicatos,non recte iniq̃tas cœli aut glebæ ſterilitas inſimulari debuerat,niſi forte ex reuolutione cœli mutationes in regionibus fieri arbitremur, vel ꝙ Deus in hoc humanaꝝ reꝝ fragilitatẽ oſtendere velit, vt nihil tam conſpicuũ,tam florens ſit apud mortales,q̃n non aliq̃n deficiat & in nihilũ redigat: rurſum & q̃ ſunt deſpecta vel infœcunda,erigat,oĩmq́ reꝝ affluẽtia cõdonet. Nam plurimas accepimus regiões & in Aſia & Africa iam eſſe deſolatas,vbi q̃ndam florẽtiſſimus fuit ager. illa enĩ magna Babylon,glorioſa in regnis,ſuperba ac inclyta,iuxta Eſaiæ vaticiniũ,ſine ſpe reparationis ſirenaꝝ facta eſt delubrũ,domus draconũ & latibulũ ſerpentũ. Aegyptus q̃q; magna ex parte inhabitabilis narrat & inuia. ager vero Germanicus teter q̃ndã & informis,mitior factus,oĩm reꝝ ad vſum humanũ neceſſariaꝝ fœcũditate,nulli (vt reor) eſt ſecũdus: & q̃nq̃ nõ me latet,id à multis improbatũ iri,cõſiderantibꝰ Aſiã,Africã,Italiã & ſi q̃ ſunt alia fortunata loca, At ego cũ Plinio terrã iudico optimã,q̃ ſuis bonis contẽtã,aere ſalubri fruit,ea nimirũ eſt Germania. Nã etſi regiõibꝰ aliis mitior eſt hyems & fructus nobiliores,minus tñ æſtus tẽperatus eſt,vnde & frugũ corruptio, adde animalia venenoſa,& alia ad humani gñis pniciem intẽtiſſima: difficile erit iudicare,q̃ cui puincia ſit cõparanda vel anteferenda. De antiquis Germanoꝝ populis Cor. Tacitus lib. de ſitu Germaniæ,credere ſe dicit,eos indigenas eſſe,minimeq́ aliaꝝ gentium cõnubiis,aduentibꝰ & hoſpitiis mixtos. rõnẽ dicit,q̃a nec terra olim,ſed claſſibus aduehebant,q mutare ſedes q̃rebāt,& immẽſus vltra Oceanus ac aduerſus, raris nauibꝰ adit. Tum q̃s porro,inq̃t,p̄ter piculũ horrendi & ignoti maris,Aſia & Africa aut Italia relicta,Germaniã peteret,informẽ terris,aſperã cœlo, triſtẽ cultu & adſpectu, niſi patria ſit? Et paulo poſt: Ipſe, inquit, eoꝝ opinionibus accedo, qui Germaniæ pplos nullis aliaꝝ nationũ cõnubiis infectos,propriã & ſyncerã, & tñ ſui ſimilẽ gentẽ extitiſſe arbitrant,vnde habitus q̃q; corpoꝝ, quanq̃ in tanto hoĩm numero idem oĩbus, truces & cerulei oculi,rutilæ comæ, magna corpora, & tñ ad impetũ valida, laboris atq; operũ non eadẽ patientia,minimeq́ ſitim aut æſtũ tolerare, frigora atq; inediam aſſueuerũt. celebrāt hi carminibus antiquis,quod vnum apud illos memoriæ atq; annalium genus eſt, Tuiſconem deum terra editum, & filium Mannum, originem gentis conditoresq́. Manno tris filios aſſignant,e quorum nominibus proximi Oceano Ingæuones,medii Hermiones,cæteri Iſtæuones vocantur. Et ſic Cornelius tria dicit eſſe genera Germanorum. quid Beroſus ſentiat,ſupra ſcripſimus. Plinius vero in naturali hiſt. lib. 4. Genera,inquit,Germanorum ſunt 5. primum Vindelici,q̃rum partes ſunt Burgundiones,Varini,Carini,Guttones: ſecũdum genus Ingæuones,q̃rum pars ſunt, Cimbri & Teutoni à Chaucorum gente: proximi aũt Rheno Iſtæuones,q̃rum pars ſunt Cimbri mediterranei: q̃rtum genus Hermiones,q̃rum pars ſunt Sueui, Hermunduri,Catti,Cheruſci: quinta pars,Peucini,Baſtarnæ contermini Dacis. Hæc ille. Oroſius vero refert,vniuerſam Germaniam 54. gẽtes inhabitare. hinc eſt forte,ꝙ Strabo ante illos multos memorat populos,& multo plures poſt eum Cor. Tacitus,nec pauciores Cl. Ptolemæus. Quod ſi quis Germanorum ſcriptor teſtificaretur noĩa talia populis Germaniæ fuiſſe,qualia hi memorãt, admirarer vehementer, q̃ pacto ea nomina aboleuiſſent, ꝙ fere nulli nomen ſuum ſuperſit. Et quod magis mirum eſt,cum ſupra 4. & 50. populi memorentur nominibus diſtincti,ꝙ nemo inuenitur qui dicere poteſt regionis ſuæ nomen,vel q̃ñ aliud nomen vſurpauerit,perpaucis exceptis. Illud etiam non minore admiratione dignum, ꝙ tanti autores ita variant,& pauciſſimos populos ex his noĩari videmus apud vnum, q̃s noĩauerit alter, cum tñ intra 30. ſupra 100. annos ſcripſerint, Strabo ſub Tiberio, Tacitus ſub Traiano, Ptolemæus ſub Antonino Pio. Memorat Strabo inter Germanas gentes, Bructeros, Sueuos, Colduos, Marcomannos,Luios,Zumos, Butones, Mugilones, Sibinos, Senones, Sicambros, Cattos , Gambriuios , Cattuarios , Chaubos. Cimbros , Caulcos , Campſianos , Biſurges , Cheruſcos , Catiſcos , Ampſanos , Cheniſcos , Landos , Subattios , *Heu-

Rudis primũ Germanoꝝ vita.

Germaniæ populi.

munduros,Boios:hæc Strabo.Cornelius item Cattos,Vſipetes,Tēcteros, Bructeros,
Friſos,Angriuarios,Dulgibinos,Thaſuarios,Chaucos,Cheruſcos, Cimbros,Sueuos,
Longobardos,Reudingos,Anglos,Auionos, Varinos, Eudoſos, Suarmos, Nuitho-
mos,Hermūduros,Nariſcos,Marcomānos,Quados,Marſignos,Gotthos,Oſos,Bu-
ros,Ligios,Arios,Heluetionas,Mānumos,*Gelyſios,Noharualos, Rhugios,Lemo-
nios,Suiones,Venetos,Fennos,Vādalos:Hæc Corne. Multo his diuerſa Ptolemæus
recēſet.Quis,q̃ſo,ad tantā ignotoꝝ noīm congeriē non moueat,ſi ſit Germanus?ſed
cum ꝑ tpa q̄bus vocabula hæc gentiū in vſu fuiſſe ſcribunt,nemo adhuc ex Germanis
inueniat Latinæ linguæ opam nauaſſe,(nam & literaꝝ ſecreta,ſi Cornelio credimus,
Germani viri pariter & mulieres ignorauerūt,cum Galli,autore Iulio, priusq̃ Rom.
ſubijcerent imperio,nullas ſciuiſſe aut vidiſſe literas ferant,niſi q̃s Græci aduenæ pro
miraculo habitas pauculas oſtendiſſent) cōſequēs eſt ergo, populis Germanoꝝ vel à
Græcis vel à Latinis indita fuiſſe hæc noīa.qs vero ignorat,vt de Grçcis taceā,ꝙ Ita-
li q tum Latinā linguā introducebāt,&q nūc ſunt,linguā Germanicā in multis etiam
vbi diu inſudauerint,raro bñ ꝓnunciāt? Vera aūt noīa,ꝓuinciarum Germaniæ, hodie
ſunt hæc:in capite Danubij & Rheni,eſt Sueuia,aliàs dicta Alemania,& cōprȩhendit
ſub ſe Rhetiā.Heluetia,quā Suitēſes & cōfœderati occupāt,Alſatia,Lotharigia, q̄ eſt
ſcd̄m Bar.de ꝓprietatibus q̄ſi vltima Germaniæ ꝓuincia.Rhenēſis ꝓuincia,Brabantia,
Selādia,Hollādia,Friſia, & ſcd̄m aliq̄s Flādria,Dacia,Saxonia,Thuringia,Haſſia,My
ſia,Vueſtualia,Franconia,Bohemia,Morauia,Marchia,Pruſſia,Liuonia,Pomerania,
Schleſia,Polonia,Bauaria,Auſtria,Styria,Carinthia,Atheſis.Inſup Gregorium 3.mi-

Imperij ad Germanos tralatio.

ror tam varijs vſum noībus in epiſtolis ad Germaniæ ꝓſulem Boniſaciū, cum ea q̄ ꝑ-
ſcripſimus,illo etiam tpe fuerint in vſu. Magna admodū & venerāda dignitas Ger
manoꝝ,apud q̄s reſidet monarchia mūdi Ro. imperiū, de q̄ Innocētius tertius,extra
de elec.in c.venerabilē,ſcribēs,aſſerit Ro.impiū à Græcis in ꝑſona magnifici Caroli
in Germanos eē trāſlatū.cōcord.Cle.Rōani pricipes de Iur.iur.ꝑq̄ iura merito ſilen
tiū imponeret cōtendētibus trāslationē imperij factā fuiſſe primū in Gallos aut Fran-
cos,cōtra quos ſufficere debet ſacris canonibus atteſtari impium translatū eſſe in ꝑſo
na Caroli in Germanos.Nec ſine myſterio hoc factū videt,& ad tollendā oēm ambi-
guitatē ita fuit exprimendū:q̄d ita claꝝ fiet: Carolus eñ Magnus tēpore trāslationis
rex fuit nō ſolum Galliæ,ſed & Germaniæ: & id eſt indubitatū, & licet vtriuſq; regni
rex fuerit,a neutro tamen regno appellabat,ſed Carolus rex Francoꝝ dicebat,q̄d idē
erat, ac ſi noīatus fuiſſet rex Germaniæ & Galliæ.nam claꝝ eſt,ꝙ eo tēpore oīs Gallia
tranſalpina & etiā Germania à mōtibus Pyrenæis vſq; in Pānonias, Frācia dicebatur.
Illa,id eſt,Germanica Frācia, oriētalis:altera,id eſt,Gallicana Frācia,occidētalis:in q̄
veræ hiſtoriæ cōcordāt oēs. Eſt etiā ſciendū,ꝙ Germania tūc eatenus ꝓtendebat,q̄te-
nus ſermo Germanicus:Gallia vero,q̄tenus Gallicanus, hoc eſt, à Britānico mari vſq;
ad Moſam fluuiū.His itaq; tanq̄ veris ꝓmiſſis,clare patet,ſi in translatione Galli fuiſ-
ſent expreſſi,Germani fuiſſent excluſi,q̄d non erat de mēte trāsferētis:ſi vero facta ſu-
iſſet mētio Francoꝝ,tunc q̄a Francia cōprȩhēdebat Galliā ſimul & Germaniā,prout
dictū eſt,trāslatio facta fuiſſet in duo diſtincta regna & diuerſaꝝ linguaꝝ, q̄d nemo
laudare poſſet,q̄a fuiſſet ſeminariū diſcordiaꝝ.ideo vt tolleret oīs ambiguitas,trāsla-
tio facta eſt in Germanos,vt ſic Gallici occidētales Frāci,ſcirēt ſe excluſos. facit ꝑ hoc
etiā canon de conſe.diſt.1.q dicit,Teutonicis cōceſſum regnū eccleſiæ.ꝓdictis nō ob-
ſtat,ſi qs diceret Carolū fuiſſe Gallū,& ꝙ in ipſum & poſteros ſuos translatū ſit impe-
riū,apud q̄s durauerit in ſeptē gñationibus.Nam clare cōſtat ex chronicis,Carolū fu-
iſſe Germanū,in Germania natū,ſedē habuiſſe, & ſepultū. natus eñ inuenit in Ingel-
hem haud lōge à Mogūtia,q̄d ſatis colligit ex hiſtoria Francoꝝ & Euſebij.Legit etiā
in Spe.hiſto.ꝙ Carolus 12.vētis impoſuit noīa,& 12. mēſibus iuxta ꝓpriam.i.Teutoni
cam linguā.Sed ſi dicat ꝙ fuerit Gallicus,quia in Belgica Gallia natus, q̄ nūc Germa-
nia dr,illud tñ veꝝ eſt,ꝙ imperiū non fuit trāslatū in eum,ſed in ꝑſona ſua in Germa-
nos, ꝓut hoc dicūt ſacri canones.nec etiā veꝝ eſt,ꝙ oēs poſteri Caroli,impatores fu-
erint Gallici,nam ſicut Carolus Germanus fuit,ita & fili⁹ eius Ludouicus Pius, ita &
Lotharius Ludouici Pij filius,cui in imperio ſucceſſit Ludouicus ſecundus. ille forte
vel in Italia aut Gallia fuit natus.Sed eo mortuo, ſucceſſit in imperio Carol⁹ ſecūdus,
q natus fuit in Germania ex Ludouico Pio & Iuditha Guelfi Teutonici filia.eo defun
cto,ꝑuenit ad imperiū Carolus tertius,q fuit Ludouici regis Germaniæ filius,à q̄ Ale-
maniæ.i.Sueuiæ fuit rex deſignatus.Huic ſucceſſit Arnulfus filius Carolomāni,q Ar-
nulphus fuit rex Germaniæ,ſedē habēs in Ratiſpona,poſt cui⁹ Arnulphi mortē Ludo
uicus filius eius Germaniæ rex,imperiū obtinuit,prout in Spe.hiſt.& in Francoꝝ hi-
ſtoria

Berengarij imperij inuaſores.

ſtoria alijſq́; cauetur. Quo in tempore aliqui inuaſerũt imperiũ in Italia, q̃rum vnus Berengarius tyrannus, à qbuſdam ciuibus Veronenſibus nocturno tẽpore fuit intromiſſus ſub anno dñi 905. vbi tunc Ludouicus nil tale metuẽs, captus eſt, oculiſq́; priuatus. eo breui mortuo, electus eſt à Germanis Cunradus primus, filius fratris Ludouici tertij, ſecundũ veriores hiſtorias, cum defeciſſet genus Caroli in Germania, & ſic clarum eſt, ꝙ in Gallos non fuit imperiũ translatũ, ſed nec in Frãcos occidẽtales, quãq̃ hiſtoria Francoꝝ dicat Imperiũ Ro. translatũ fuiſſe ad reges Francoꝝ, & ꝙ poſt hoc fuerit translatũ de regibus Francoꝝ in Germanos in pſona Othonis primi, de q̃ habetur 63. di. c. in ſynodo, qa cõtradicũt in hoc talia ſcribẽtes ſacris canonibus, niſi intelligant loq de Frãcis orientalibus, q veri ſunt Germani, in illos & Frãcos Germanos trãslatio facta eſt. Et ſecũdũ hoc intelligenda eſt glo. in c. Ego Ludouicus 63. di. q̃ dicit notandũ, imperiũ prius fuiſſe Francoꝝ, ſed poſtea Teutonici virtutibus ſuis illud pmeruerũt. Carolus eñ & imperatores in linea gñis ſui fuerunt reges Francoꝝ, qbus deficiẽtib9 in Germania, puenit imperiũ ad Saxones, q Teutonici fuerũt, hoc eſt, Germani. Per hoc non ſequit, ꝙ de nouo trãslatũ fuerit in eos, cum prius apud Germanos non ſolũ tpe Caroli Magni fuit, ſed etiã tpe poſteritatis eius & ſequentiũ in imperio Germanoꝝ: qa vt dixi, nõ in Carolũ, ſed in pſona Caroli in Germanos trãslatũ fuit. ſic etiã finaliter obtinuit tam de iure, q̃ de cõſuetudine, vt pbant textus in c. venerabilẽ & cle. Romani alle. Et licet Itali receperint Berengarios, Hugonẽ Arelateñ. comitẽ, filium ipſius Lothariũ ſiue Rodulphũ Burgũdiæ regẽ, tñ oẽs iſti, veritate inſpecta, tyrãni & inuaſores imperij, non imperatores poſſunt dici, cum Germani principes nõ obmiſerint tũc imperatores eligere. Cõſtat aũt de iure, ꝙ electus in regẽ ſeu imperatorẽ Ro. à Germanis, põt ſtatim ex ipſa electione licite nomẽ regis Ro. aſſumere. & Aquiſgrani inungi, iura & bona imperij adminiſtrare, de q̃ glo. & cõmuniter doc. in cle. Romani de iur. iur. & ita etiã ſeruat. Elegerũt aũt Germani pricipes poſt mortẽ Ludouici tertij Cunradũ primũ, anno dñi 913. eo mortuo, elegerũt Henricũ primũ, anno dñi 920. q̃ defuncto, electus eſt Otho primus, anno ſalutis 937. q tyrãnos & imperij inuaſores penitus eliminauit. nec miꝝ cuiq̃ videri debet, ſi Ro. põtifices illis tpibus q̃ſcunq; occurrentes admiſerint, cum (vt ſcribit Platina) pontifices illius tpis à veſtigijs B. Petri multũ diſceſſiſſent, & ꝙ reſp. Chriſtiana ignaros & deſides pricipes habuerit. horror eñ eſt audire, q̃ multa pperam p 28. ferme pontifices ſint admiſſa. Sed ſunt qui ſcribunt Henricum, qui factionis Italicæ tempore eſt electus, à pontifice approbatum fuiſſe. Et videtur mihi ad hoc tex. 63. diſt. vbi eſt cõſtitutio primi Henrici & primi Othonis cum Ro. põtificibus ſic, vt nullus noſtroꝝ cuiuſcunq; impeditionis argumentũ in electione Ro. pontificis cõponere audeat, oĩno phibemus. Hæc conſtitutio non poteſt loqui, niſi de Henrico primo Othonis patre, & ego credo hãc cõſtitutionẽ pceſſiſſe canonem 63. di. in ſynodo, referendo ſingula ſingulis. Habito aũt p conſtanti ꝙ imperium Ro. à Græcis translatũ fuerit in Germanos, prout etiam ſacris canonibus eſt firmatum, reſtat adhuc bellum inteſtinũ inter Germanos, ex eo ꝙ aliqui ſcribunt translationẽ non fuiſſe factã in oẽs Germanos, hoc eſt, cis & vltra Rhenũ, ſed ſolũ in Germanos Francos, p q̃s volũt intelligere Germanos, Rheno duntaxat adiacentes, quibus in locis (vt ipſi referũt) primi electores, archiepi Colonienſis, Treuereñ. Moguntineñ. & comes Palatinus Rheni, ſunt cõſtituti, & hoc à Carolo de mãdato Romani pontificis. reliqui eñ Germani ſecundum eos rudes ſunt & incompoſiti, q̃ſi imperio non digni. hoc q̃ inuidioſum ſit, nemo eſt qui non intelligat. an Germaniam, q̃ poſt Scythiã inferiorem à Danubio inter Rhenum fluuiũ Oceanumq́; cõcluſa, immo tẽporibus trãſlationis imperij trans Danubiũ vſq; in Italiã pedem extenderat, non habuit hoĩes cõpoſitos, aut imperio Romano dignos? Ignorãt ne, ſacris canõib9 ſine om̃i diſtinctiõe ſcriptũ & declaratũ, imperiũ Romanũ in pſona magnifici Caroli in Germanos fuiſſe translatũ? & ꝙ temerariũ ſit ita ſapere, Deus oſtendere voluit cõmentũ hoc non valere, cum videamus contrariũ re ipſa obtinuiſſe. nec etiam, reor, probari poteſt, Carolũ, mandãte Leone papa, cõſtitutionem aliquam feciſſe, ꝙ Moguntiñ. Treuereñ. Colonieñ. archiepi, cum comite Palatino Rheni debeant imperatorẽ eligere. concedamus aũt ꝙ ita ſit, imperium tñ Romanum non in illos translatum eſt, ſed ſine om̃i diſtinctione in Germanos: q̃d & euẽtus docet, & om̃e ius, & ratio ſimul & cõſuetudo.

Ad q̃s Germanos tralatum ſit imperium.

Quis dubitat inter priſcos Germanoꝝ populos fuiſſe non paꝝ multos, qui ſuis tẽporibus gloria reꝝ geſtaꝝ inſignes & pclari extitere, cum quibus fama ſimul extincta eſt propter inopiam ſcriptoꝝ, qui geſta oratione vel carmine illuſtrarent? in quo nihil aliud q̃ naturam, accuſandum cenſeo, q̃ de induſtria q̃ſi videtur humanæ pfectioni inuidere, quoniã ex Germanis qui egregia facerent, reperti ſunt innumeri: qui cõſcriberet, nullus.

Germanis nõ aĩos oſſ, ſed ſcriptores defuiſſe.

nullus,ſed qa abſcondi non poterat ciuitas ſup montē poſita,hoīes externi vel admi-
ratione ꝑmoti,nō paſſi ſunt eaꝝ reꝝ,q̃ digna immortalitate eſſent, memoriā penitus
interire:q̃rum ꝑfecto teſtimoniū tanto ꝓualet autoritate,q̃to ab oīni ſuſpicione affe-
ctiouis fuerūt alieni.Illis ꝑinde haud vulgaris à nobis(vt reor)gratia debet̃,ꝑ q̃s cōſe-
qmur,etſi non de integro Germanoꝝ egregia opa, ſaltē partē teneamus. Inclytæ
igitur natiōis Germanicæ opa,q̃ fuerint magnifica & excelſa,haud multa arbitror in-
digere ꝓbatione,apud eos ꝓſertim,q non ſunt hiſtoriaꝝ penitus ignari.Quis eñ ne-
Cimbroꝝ Ger.gloria. ſcit Cimbros Germanā gentē,Græcoꝝ Latinoꝝq́ꝫ literis celebratā,q(vt Strabo poſt
Poſſidoniū memorat)diu ante vrbem conditam euagati vſqꝫ ad paludes Mæotidas,
ſuæ expeditiōis monumentū Cimmerium Boſphoꝝ reliquere, (nam Græci Cimbros
vocant Cimmerios)audacterq́ꝫ traiecto Boſphoro, ad Ioniam vſqꝫ terrā diſcurſarūt?

Brennus Germ. Anno ab vrbe condita 364.Senones potentiſſima Germanoꝝ manus, Brenno du-
ce,inuaſerunt Italiam.fuere ex his ꝑcipui Suèui,q̃dam natiōis fœdere cum Brenno co
pulati.vix eñ eum e Britannis illis ortus ſui ꝓpaginem accepiſſe crediderim,etſi An-
glos tenuerit & Gallos.Senonibus geſſatis Sueuiſq́ꝫ iniuriam à Romanoꝝ legatis acce
Alliæ clades ptam,vindicaturis,Fabius COS.occurrit ad Alliam. cæditur vnà cum oīni pene Ro-
mana iuuentute.Properant ad vrbem Senones,eam vaſtant,incendunt,diripiunt vn-
diqꝫ.Capitolium fatis aiunt magis q̃ armis ſeruatum eſſe.& perierat tum Romana vir-
tus,niſi Furij Camilli pietas interceſſiſſet,qui abeūtes Gallos inſecutus vicit,ſpolia opi
ma ab hoſte retulit,manētis ſcilicet imperij ſpem.vide quæſo lector,q̃ de hac re ſupra
conſcripſerimus.Quid de his qui Rhenū tranſgreſſi,Gallos expulerunt,referam? quid
de Cimbris gēte Germanica,q Illyricū populati,alpes trāſierūt? Fuit illa colluuies &
Teutonum & Tigurinoꝝ ac Cimbroꝝ,à q̃bus Papyrius Carbo conſul cum exercitu
fuſus eſt,deinde Iunius Syllanus conſul aduerſus Cimbros infeliciter puguauit. Poſt
illud bellū Cimbri ꝑ legatos à ſenatu populoq́ꝫ Romano ſedem & agros poſtulabāt,
q̊rum ſpretis poſtulatis,Cimbri cum Tigurinis in Galliam migrauere in fines Allobro
Ro.Germanica virtute tracti. gum,ibiq́ꝫ cum Lucio Caſſio conſule manus conſerūt, eumq́ꝫ cum exercitu trucidāt.
milites qui ex clade ſupererant,datis obſidibus & rerum oīm dimidia parte,vt incolu
mes dimitterentur, cum Cimbris pacti ſunt. M. Aurelius Scaurus conſulis legatus, à
Cimbris fuſo exercitu captus,& in concilium ab his euocatus, cum deterreret eos, ne
alpes Italiam petituri tranſirent,eo q̃ diceret Romanos vinci non poſſe, à Bolo Cim
brorum rege occiſus eſt. Tum ab iiſdem hoſtibus C. Mālius & Q. Seruilius Cæpio,
qui ꝓconſulatum in Gallijs agebat,victi prælio,binisq́ꝫ caſtris exuti ſunt. 80.millia mi
litum occiſa,calonum ac lixarum 40.millia.Cimbri poſt eam victoriam oībus agris
viciſq́ꝫ iuxta Rhodanum ac Pyrenen vaſtatis,in Hiſpaniam tranſgreſſi ibiq́ꝫ multa lo
Teutoni. ca populati,à Celtiberis fugari ſunt. Reuertentesq́ꝫ in Galliam, bellicoſis Teutonis ſe
coniunxerunt,& C.Marij qui iam Iugurtham deuicerat,ſumma vi caſtra oppugnata
ſunt à Teutonis Ambronibusq́ꝫ.de hoc Florus,Actum erat,inquit,niſi Marius illi ſe-
culo contigiſſet.Tanta erat eis fiducia capiendæ vrbis,vt Romanis dicerent, ſi q̃d ad
vxores ſuas mandarent.nec ſegnius q̃ minati fuerant, tripartito agmine per alpes, id
eſt,clauſtra Italiæ ferebantur.mira tum velocitate Marius occupatis compendijs alpi
um,ꝓuenit hoſtes,prioresq́ꝫ Teutones cum Ambronibus ſub ipſis alpium radicibus aſ
ſecutus,in loco quem aquas Sextias vocāt,ꝑlio oppreſſit.Vallem fluuiumq́ꝫ hoſtes te-
nebant.Marius colles:& petente aquam exercitu, Viri,inquit Marius,eſtis? en illic ha
betis.Itaqꝫ tanto ardore pugnatū eſt,vt victor Romanus de cruento flumine non plus
aquæ biberet,q̃ ſanguinis.200.millia armatoꝝ eo die bello occiſa ſunt, 80.capta refe
Teutobocchus Sueu⁹. runtur.dux Teutobocchus, quem aliq̃ Sueuum fuiſſe volunt, interfectus eſt. Sublatis
Teutonis,in Cimbros conuertitur.hi iam (quia crederet?) per hyemē Tridentinis iu-
gis in Italiam ꝓuoluti deſcenderant,Atheſim flumen non ponte nec nauibus,ſed inge
ſta obrutum ſylua trāſiliere,& ſi ſtatim infeſto agmine vrbem petiuiſſent,grande diſ-
crimen fuiſſet.ſed in Venetia,q̃ fere tractu Italia molliſſima eſt,ipſa ſoli cœliq́ꝫ clemē-
tia robur eoꝝ elanguit. Ad hæc panis vſu, carnis coctæ & dulcedine vini mitigatos,
Marius in tempore aggreſſus eſt.Iam diem pugnæ petierunt,quem in patenti campo
Marius quintum conſul,& Catulus iunctis exercitibus dedere.Annibalemq́ꝫ ſecuti,in
nebula diſpoſuere pugnam,in ſole pugnauerunt.prima ſiquidem ꝑturbatio Cimbro-
rum fuit,quia hoſtis inopinatus occurrerat.cumq́ꝫ ſol cum vento ortus emicuiſſet,vi-
ſus eoꝝ puluis oppleuit. Tum acie conuerſa in orientem, ſplendor hebetauit.ita fa-
ctum eſt,vt tam terribilis multitudo ſine Romanoꝝ clade cæderetur.140. millia eoꝝ
tunc bello cæſa,60.millia capta dicuntur.mulieres pene grauiorem excitauerunt pu-
gnam,q̃ plauſtris in modum caſtroꝝ circunſtātes,deſuperq́ꝫ pugnantes,diu repulere

Ro-

Romanos.tandem ferrum q̊d in hoſtẽ ſumpſerãt,in ſe ſuoſq́ꝫ verterũt.nanqꝫ aliæ con
curſu mutuo iugulatæ, aliæ vario gñe vitã amiſere. refert tñ Florus, ꝙ miſſa antea ad
Marium legatione,mulieres cum libertatẽ &ſacerdotiũ non impetraſſent,manus cõ-
ſeruere. Ob hanc victoriam pplus Ro. tertium Romę conditorẽ Marium appellauit.
Refert q̊qꝫ Oroſius,ob caſtitatis ꝓpoſitum extollens mulieres.nam cum honeſtam pe
titionem non impetraſſent,ante oĩa colliſis in terram paruulis ſuis, ne in ſeruitutẽ tra
herentur,nocte,ne & ipſę violarentur,exuſta om̃i earꝫ ſubſtantia,laqueis oẽs ſibi mor
tem cõſciuere,nec p̄dæ aliq̄d ex ſe p̄ter pendẽtia corpora, auidis reliquere Romanis.
Crebra deinde C.Iulius Cæſar cum Germanis bella geſſit cis Rhenũ.ponte facto,bis
Rhenum tranſiens,proximã Germaniæ partẽ domuit,T.Liuio teſte.At Sueuos indo | Germani
mitos reliquit,referente Syluio,q aitꝫ Terrarꝫ ille calcator oĩm & orbis domitor Iuli- | Cæſaris vir
us Cæſar,q̃uis ſubactis Gallijs bis Rhenũ tranſiuerit,reſq́ꝫ maximas in Germania geſ- | tutem mira
ſerit,bellicoſam tñ & aſperã Sueuorꝫ gentem dimiſit indomitam,licet Eutropius ali- | ti,non timu
ter ſentiat.ſed magis credẽdũ eſt ipſimet Cæſari,q nihil aliud ſcribit de hoc,q̃ ꝙ Sue- | erunt.
uos ſeq̨ ꝑ inuia & nemora noluit.Refert q̊qꝫ Gotfridus,ꝙ Cæſar Germanos tam bel-
lo q̃ munerib⁹ oẽs domuit.Germanos dubio ꝓcul affecit cladibus maximis, q̊s tñ vin
cendo ac vaſtando ita ſibi virtutis admiratiõe deuinxerat,vt vſqꝫ in p̄ſentem diem im-
peratores non alio,q̃ Cæſaris noĩe,vulgari ſermone vocitẽt. Tum etiam Germani eq-
tes Cæſaris virtute & integritate ꝑmoti,ei ſe coniunxerũt, q̊rum opa reliquis in bellis
ſępius vſus,eorꝫ etiam fortitudinem in Pharſalo contra Pompeium expertus.p̄cipuo
eñ eorꝫ auxilio Pompeianum ac Romanum equitem, viros bellorꝫ gloriæ natos, ſu-
perauit, de q̊ L. Florus:Quippe,ait,cum Pompeius adeo equitum copia abundaret,
vt facile circumuenturus ſibi Cæſarem videretur, circumuentus ipſe eſt. Nam cum diu
æquo marte cõtenderent, iuſſuq́ꝫ Pompeij fuſus à cornu erupiſſet equitatus, repente
hinc ſigno dato, Germanorꝫ cohortes tm̃ in effuſos equites fecere impetum,vt illi eſ-
ſe pedites,hi venire in equis viderent.Ob ſingularẽ etiam peculiaremq́ꝫ Germanicam
virtutẽ,manſerũt Germani in Octauij fide vſqꝫ ad Varianã ſuperbiã. Sic Florus:Ger-
maniã q̊qꝫ vtinã tanti vincere non putaſſet Auguſtus: magis eñ turpiter amiſſa eſt,q̃
glorioſe acquiſita.miſſus in eam ꝓuinciã Druſus Cæſaris priuignus, primos domuit
Viſipetes,Tencatheros & Cattos,Marcomãnos pene ad internecionẽ deleuit.Inde va
lidiſſimas nationes Cheruſcos,Sueuos & Sicambros pariter aggreſſus eſt,q 20.centu-
rionibus interemptis,hoc velut ſacramẽto ſumpſerãt bellũ,adeo certa victoriæ ſpe,vt
p̄dam in anteceſſum diuiderẽt, Cheruſci eq̊s,Sueui aurꝫ & argentũ, Sicãbri captiuos
elegerint.ſed oĩa retrorſum.victor nanqꝫ Druſus,eq̊s,pecora,torques eorꝫ,ipſoſq́ꝫ p̄-
da diuiſit ac vendidit. Addit Oroſius,ꝙ mulieres eorꝫ intra plauſtra cõcluſæ,deficiẽti-
bus telis,paruos filios colliſos humi,in hoſtiũ ora iaciebãt,in ſingulis filiorꝫ necib⁹ bis
parricidę.Sed difficilius eſt ꝓuincias retinere,q̃ facere.viribus parant,iure retinentur.
Quippe Germani mores Ro.magis q̃ arma ſub Druſo ſuſcipiebãt.Poſtq̃ ille defunct⁹
eſt,Vari Quintilij libidinẽ atqꝫ ſuperbiã odiſſe cœperũt. auſus ille agere conuentũ,& | Arminius li
in caſtris ſe direxerat,q̊ſi violentiã barbarorꝫ lictoris virgis & p̄conis voce poſſet inhi | bertatis vin
bere.At illi vt primum ſæuiora armis iura viderũt,duce Arminio, arma corripiũt. nil | dex.
tale metuẽte illo, cũ ad tribunal citaret,vndiqꝫ caſtra inuadũt,tres legiões opprimũt,p̄
cipue aũt in cauſarꝫ patronos ſæuiũt,alijs oculos eruũt,alijs manus amputãt, alijs lin-
guam p̄ſcindũt.vipera,inquit,ſibilare deſiſte.cõſulis corpus, q̊d milites humi abdide
rant,effoſſum. ſigna & aq̄las duas cepere. hãc cladẽ Cæſar adeo grauiter tulit,vt veſte | Quintilij
capilloq́ꝫ deformis,ſæpe caput parieti collidẽs clamaſſe ferat:Quintili Vare,redde le | clades.
giones. Ad id vero reformandũ,Octauius Cæſar Tiberiũ fratrẽ Druſi cum 15.legioni-
bus miſit,qui cõtinuo bello Germanos arripuit,& 40.millia captiuorꝫ victor abduxit.
q̊d re vera bellũ maximũ & terribiliſſimũ,ꝑ trienniũ geſtũ eſt,nec fere vllũ maius bel-
lum poſt Punicũ fuiſſe dicit.Accidiſſe hanc cladẽ Romano militi ferũt in Cheruſcis, | Clades
eiuſq́ꝫ rei eſt autor Strabo in 7.verꝫ antiquis monumẽtis cõſtat,apud Auguſtã Vinde | apud Augu
licã cæſos eſſe Ro.cum auxilijs Macedonici exercitus, quem Auar Bogudis filius du- | ſtam.
cebat. Legitur in Auguſtæ vrbis antiquitatibus eius hoc epitaphion:

His nomen terris Bogudis dat regia proles,
Græcus Auar pecudis de Sueuis more litatus.

Nam ab eo nomẽ habet pagus Griechſauarn.Strabo in 4.ſcribit Varronem quẽdam | Victoriæ
eo miſſum ab Auguſto Cæſare, qui graui affectus ſit clade,cum vrbẽ obſediſſet.ſed mi | Germanorꝫ
hi ea legenti, & tempora & ſcriptores conferendi videntur. Summatim de his Cor.
Tacitus:Sexcenteſimũ & quadrageſimum annũ,inquit,vrbs noſtra agebat, cum pri-
mum Cimbrorum audita ſunt arma,Cæcilio Metello ac Papyrio Carbone COSS.ex
quo ſi

quo ſi ad alteꝝ imperatoris Traiani cõſulatum cõputemus,200. fere & x. anni colliguntur. tamdiu Germania vincitur, medio tam longi æui ſpatio: multa inuicẽ dãna, non Samnis,non Pœni,non Hiſpaniæ Galliæve,ne Parthi ꝗdem ſæpius admonuere. Quippe regno Arſacis acrior eſt Germanoꝝ libertas. quid em̃ aliud nobis q̃ cædem Craſſi,amiſſo & ipſo,& ipſe Pacoro infra Ventidiũ deiectus oriens obiecerit? At Germani Carbone & Caſſio, * & Scauro Aurelio & Seruilio Cæpione, Mar.ꝗꝗ Manlio fuſis vel captis,qnq; ſimul cõſulares exercitus ꝑꝑli Ro. Vaꝝ treſq; cum eo legiones etiam Cæſari abſtulerũt:nec impune C.Marius in Italia,diuus Iulius in Gallia,Druſus ac Nero ac Germanicus in ſuis eos ædibus ꝑculerũt. mox ingẽtes Cæſaris minæ in ludibrium verſæ,inde ocium, donec occaſione diſcordiæ noſtræ & ciuiliũ armoꝝ, expugnatis legionũ hybernis,etiã Gallias affectauere:ac rurſus pulſi, in ꝓximis tꝑibus triũphati magis q̃ victi ſunt.Hæc ille.Quę laus maior dici poteſt,q̃ ꝙ homo Romanus linguaq; Romana de Germanis triumphos actos eſſe ait,vere aũt nunq̃ victos fuiſſe,niſi ꝗtum bñuolentia ac benignitate in fidem Romanæ nobilitatis ducti ſunt? Post Traianum qui Germanis regem cõſtituit,Helio Spartiano teſte, varia fortuna vſi ſunt. nũc victi,nunc vincentes.Sub Valeriano Germani,penetratis alpibus,Italiã irrumpentes, Rauennã vſq; ꝑueniunt. Alemani etiam Gallias ꝑuagãtes,cũcta cæde, flãma,rapiniſq; diripiũt. Aliquãto poſt Probus Cæſar Gallias à Germanis occupatas liberauit,deditq; literas deſuꝑ ad ſenatũ huiuſmodi: Ago gratias dijs inmortalibꝰ P.C. Subacta eſt oĩs late patens Germania,nouem reges gentiũ diuerſaꝝ ad meos pedes,immo ad veſtros ſupplices ſtrati iacuerũt,oẽſq; iam barbari vobis arãt,vobis iam ſeruiũt, 40.millia hoſtium cæſa ſunt,12. millia nobis oblata,70.vrbes nobiliſſimæ captæ,oẽs penitus Galliæ liberatæ ſunt. Quid referã,q̃ ſub Diocletiano geſta ſunt? Tranſeo Iulianũ,Valentinianum,& nõnullos alios,à qbus Germani aliq ſunt ꝓfligati,ſed non impune. nam paulo poſt iniurias ſibi à Ro.illatas vlturi,vtranq; Galliã,Britanniamq;,pulſis inde Ro. ducibus,breui in ſuã poteſtatẽ ac nomẽ traxerũt. Nẽpe Burgũdiones Germana gens,trãſmiſſo Rheno,circa annũ dñi 400.ſedes in Gallia nacti ſunt. Blondus,q Burgundiões ſint,ſcripturus,citat Pliniũ,q Germaniã ex Agrippæ traditionibus deſcribẽs,ait Vandalos,*& coꝝ partẽ Burgundiones vnam dicit eſſe ex qnq; interioris Germaniæ partibus. ſed & Auguſti tꝑibus ea pars Vandaloꝝ,qbus Burgundionibus poſtea fuit nomen,ad 80.armatoꝝ millia vlteriora Rheni ripas inſederãt,ꝗs Druſus & Tiberius Cęſares,ſicut Corne.refert,poſt ſubactã interiorẽ Germaniã,in ſedes ꝑprias repulerunt, & extra vrbes munitaq; loca diſſiparũt,à qbus habitãdi vicatim modis,ꝗs patrio gentia vocabulo burgos appellabãt, eos Burgũdiones fuiſſe appellatos afferit Oroſius. & paulo poſt Vandali,Burgũdiones & Alani à Stilicone impulſi,Arcadio ſextũ & Probo cõſulibus,Rhenũ pridie Kal.*tranſmiſerũt,Sueuoſq; in Heduis & circũ ea loca repertos,in ſuam aduerſus Ro.coniurationẽ faciliter traxerũt. ſubiungit: Vandali,Alani & Sueui,ad diripiendas vaſtandaſq; Gallias ſunt ꝑfecti. Burgundiones aũt ſedes capere cõſtituerũt,eaſq; delegerũt apud Heduos,Veſontios,Lingonas, Cabilõn.& Matiſcoñ. in quibus ꝓximiſq; ciuitatibus ad hæc vſq; tꝑa mãſere,& ipſis in locis pars eius regionis,q̃ prius Gallia Belgica fuit,Burgundia ab illis noĩatur.

Burgundiones à burgis

Traianus Germanis regẽ dedit.

Probus Cæſar Germanos Gallijs expulit.

Angliaà Ger.Anglis

Anglici Burgundiones ſecuti anno dñi 440. Britannias ſubiugarũt,de q̃ idem Blõdus lib.2.decadis primæ: Britanni Scotis, Albienſibus, Pictiſq; agitati, ab Etio qui in Gallias ab imperatore miſſus erat,poſtulabãt vt copias ſibi mitteret. Etium vero Gallicanæ expeditiõis cura occupauerat,& Hunnoꝝ apparatus deterrebat, vt precibus Britannoꝝ ſatiſfacere non poſſet. Itaq; Ro.ciues qui Britanniã inhabitabãt,& ipſi ſimul Britanni,ſalutis deſperatione Anglicoa Saxones,datis in ſtipendiũ pecunijs,ex ꝓximis Germaniæ littoribus cõduxerũt ꝑſidio affuturos. illi duce Vortigerio eoꝝ rege inſulã ingreſſi,Scotos atq; Pictos repreſſerũt. Sed & ipſi poſtea Saxones ambitiõe ducti, Ro.ciues & Britannoꝝ primates vario mortis gñe maiori ex parte interfecerũt, ex eoq; tꝑe cœperũt Saxones Angli Britanniæ dñari,& inde dicta eſt à poſteris Anglia,id ꝗd & Põponio videtur.

Franci Galliæ à Frãconibus.

Franci gens Germana,ex ea ꝓuincia q̃ nũc etiam Franconia nuncupať,oriundi,venerũt in Gallias. Eos aũt primus Ro.ducum domuit in patria Frãconia Conſtantinus,Flauij Cõſtantini filius, eaq; accepta clades tunc effecit, vt ſemꝑ poſtea vſq; ad Honorij & Arcadij tꝑa fuerint in patria quietiſſimi. Eorundẽ vero imperatoꝝ anno 7.mutandi melioris ſoli gratia,patrijs ſedibus relictis,Rhenũ tranſierunt, & apud Treuiroa,Mediomatrices,id eſt,Metenſes ac Leucios,qui & Tullenſes,Veromanduoſq; cõſederãtiꝗs,Sueuia ob vetuſtas ſimultates inſtigantibus,Vãdali,Burgũdioneſq; & Alani Rhenũ ꝑ vim & arma trãſire,& in Franconiã ſe recipere cõpulerunt. Deinde Franci Etium videntes bello implicari,& imperatorẽ amiſſis in Aphrica copijs eneruatum

uatum viribus, Clodio & Meroueo ducibus ex Frãconia ſunt profecti: & Rheno trãſmiſſo, nullis iam q reſiſterent, reliqs, in Senonũ ꝓuincia ſedẽ apud Aurelianẽſes & Pariſios ceperũt. Etius interea Burgundiones toties ꝓfligauerat, vt breui eos aut Gallia pulſur⁹, aut ad iternecionẽ cęſurus videret. ſed tãtos vndiq; impio iminere labores intelligẽs, pacẽ Francis dolens mœſtusq; cõceſſit, q etiã illi poſtea cõtra Attilam auxilio fuere. Vinceñ. refert, ꝙ Franci in Frãconia adhuc manẽtes, elegerunt inſtar aliaꝝ gentium regẽ Faramundũ, ſub anno dñi 420. poſt hunc regnauit filius eius Clodius, q ſub anno dñi 433. tpe Theodoſij ſecundi, Rhenũ tranſiẽs, incepit ſibi Galliam ſubiugare. habitabãt tum vſq; ad Ligerim fluuiũ Romani, vltra Ligerim dñabantur Gotthi, Burgundiones habitabãt iuxta Rhodanũ, Vandali, Sueui, Alani vlteriorẽ Hiſpaniã ꝑmebant. Franci ergo Clodio rege, Romanos q Gallis imperabãt, bello adorti ſunt, & à Rheno vſq; in Carbonariã ſyluã fugãt funduntq;: ingreſſi Tornacũ & Cameracũ, vniuerſa maritima inter Scaldã &* Seauã fluuios violẽter obtinent, ſicq; paulatim ꝓgredientes, Remos, Sueſſiones, Agrippinã, Treuerim, Aureliã, Senones, Pariſiosq; ſubiugant, & ibidẽ vſq; in hodiernum ꝑſeuerãt, vnde geniti ab eis, Francigenæ ꝓprie ſunt dicti, & obliterato noĩe Galliæ, à victoribus Francis ſe Francos noĩari affectauere, & ita vſu obtentũ eſſe videmus, autores ſunt fere oẽs hiſtoriaꝝ ſcriptores. Lõgobardi poſt illos gens Germana, autores ſunt Cor. Tacitus & Cl. Ptolemæus, & Pomp. Lætus, natio, inqt, fuit Germanica, quæ ex Cimbria peninſula ad quærẽdas ſedes, ꝓfecta erat. Hi Lõgobardi, rege eoꝝ Albuino duce, anno ſalutis noſtræ 567. (numerus fuit amplius ducētoꝝ milliũ) ingreſſi ſunt Italiã, eamq; domitã in ſuã poteſtatẽ redegerũt, Italiæq; q; nomẽ mutãtes, à ſe victorib⁹ Lõgobardiã noĩauerũt: nec ſolũ regionis noĩa, ſed & leges nouas condẽtes, mores ritusq; Romanoꝝ mutauerunt. Oẽs hæ natiões, ſiue Galli, Britãni aut Itali ſint, in poteſtatẽ & nomẽ victoꝝ ꝑuenere, Germanoꝝ ſ. ꝑmanentq; vſq; in ꝑſentẽ diem, tametſi poſtea victores ipſos in linguã ſuam & mores adeo traxerint, vt nulla peregrinæ gẽtis ſigna ꝑmanſerint, excepto noĩe, quo ſe, vt arbitrari licet, à Germanis aliqñ victos fuiſſe meminerint. Parua ſunt hæc quæ iam dixi. Celebriora maioꝝ noſtroꝝ ſunt opera, q̃ hactenus oſtẽdimus. nam ꝑter iuſtitiã, fidẽ, cõſtantiam, reliquasq; virtutes, quas ſibi Germania iure quodã hæreditario ſemꝑ vendicauit, difficile eſt recenſere, quo noſtri amore ac veneratiõe diuinũ cultũ Chrianamq; religionẽ proſecuti ſint: q̊d teſtant nõ ſolũ templa Chri ſumptuoſiſſima, cœnobia vtriuſq; ſexus ſplendidiſſima, aræ innumerabiles cũ dote ampliſſima, ſed etiã illuſtria maioꝝ noſtrorũ facta difficiliaq; bella, pro Chriani noĩs cõſeruatiõe & incremẽto ſuſcepta. Quod ſi quis æquus reꝝ æſtimator ſecũ reputet, quoties ꝑ fide catholica, ꝑ Romana eccleſia, ꝑ cõmuni ſalute noſtri certauerint, infideles cõculcauerint, & rebelles cõpreſſerint, iudicabit ꝑfecto rarã eſſe ex oĩbus terraꝝ regionibus, quæ cũ noſtra de omni laude & meritis in Remp. Chrianã vlla ex parte cõtendere poſſit. Quod plane intelliges, ſi cogitabis imperiũ Ro. ob ſola in eccleſiã Romanã merita, in Germanos fuiſſe trãſlatum, q̊d ad ſingulare eius natiõis decus & ornamẽtum accedit. Nã & ſi Aſſyrios, Medos, Perſas, Græcos olim, aut reliquas gẽtes ſibi vendicaſſe imperiũ conſtet, ſola tñ libidine regnandi ac violentia adepti ſunt, & eiſdẽ artibus amiſerunt, ſemperq; in viliſſimã ſeruitutẽ ſunt poſtea redacti. Noſtri aũt virtute & laboribus ꝑ Deo ſuſceptis, digni iudicati ſunt vniuerſo eccleſiæ ſenatui ac populo Ro. q imperiũ orbis regerẽt. Nec eos fefellit opinio. nam ſi cõparemus Ro. eccleſiæ ſtatũ, quẽ ſub Cæſaribus poſt imperij trãſlationẽ in Germanos nacta eſt, fortunæ priori, inueniemus eã ex multis tribulatiõibus & periculis ad tranqllitatẽ & pacem ꝑueniſſe, ſeruitutemq; cũ libertate ampliſſima ꝑmutaſſe. qs eñ vel mediocriter doct⁹ ignorat, quãta in pauꝑtate, quãtis in tribulatiõibus, ꝑſecutiõib⁹ & miſerijs fuerit eccleſia Ro. ab exordio fidei vſq; ad ccc. ſalutis nr̃æ annũ? Quo in tpe, vt de alijs taceã, ex ſũmis põtificib⁹ vix ĩueniunt pauci, q ſine martyrio vita functi ſint. tãdem tñ miſeratus ſui gregis dñs, veluti poſt nimiã tẽpeſtatẽ depulſis nubibus, dies illuxit. Et ecce Conſtãtinus, cui poſtea Magno cognomẽtum fuit, fidẽ veritatis adeptus, & à B. Syluestro Ro. põtifice baptizatus, cõtinuo licentiã dedit per vniuerſum orbẽ ſuo degẽtibus imꝑio, nõ ſolũ fieri Chrianos, ſed etiã fabrirãdi eccleſias & ꝑdia in ſumptus miniſtroꝝ largiẽdi. voluit etiã Ro. eccleſiã primariã & caput eſſe oĩm eccleſiaꝝ, trãſtulitq; ſedẽ imꝑialẽ in Græciã, condẽs nouã Romã Conſtãtinopolim appellatã, Romanã vrbẽ relinquẽs S. Syluestro papæ, ſuisq; ſucceſſoribus vicarijs Chri, & vt liberius cum ſuo clero diuinis rebus vacare poſſet, donaria plurima cõtulit. Quibus vt ſic pactis, incredibile eſt q̃ breui religioſi principis ſtudio eccleſia ꝑ totũ orbẽ fide ac religiõe cõualuerit. Veꝝ eñuero cũ ſic eccleſia apud Deũ & hoĩes cõtinua ſuſciperet incremẽta, nõ ꝑtulit hoc inimicus gñis humani diabolus. videbat iam paganoꝝ errores eſſe

Lõgobardi Germani.

Nomen victoꝝ, abolitis morib⁹, apud exteros ꝑmãſit.

Germana pietas.

Cõſtãtinus Chrianæ eccleſiæ pręcipuus tutor.

 res eſſe

res eſſe plerũq; pulſos, eapꝓter viros Chr̃iani noı̃s inueniens, amore honoris & vanæ gloriæ ſeductos, per quos errores atq; hęreſes ſeminare nõ deſtitit, mox ſub ipſo Conſtantino Arrianã hæreſim excitauit: ſubſecutæ ſunt aliæ plurimæ, paulatimq; Græci rebus abutẽtes, in eã ꝓſumptionem venere, vt negarẽt Ro. eccleſiã totius ſalutaris vitæ caput eſſe, aſſerẽtes primã ſedẽ eſſe debere, vbi eſſet caput impꝫ, & ſic in Cõſtantinopoli noua Roma, licet illud minime poſſent firmare. Ex his & innũeris alijs erroribus, Gręci crebo viſi ſunt ab obediẽtia eccleſiæ Rom. recedere. Quanta vero paſſa fuerit eccleſia Ro. ab ipſis imꝑatoribus & exarchis eoꝝ, quãta a Gotthis, Hunnis, Vãdalis, Saracenis, alijſq; gentibus, q̃ties vrbs ipſa capta ſit atq; direpta, pudet atq; piget dicere. taceo aduerſitates & ꝑſecutiones, q̃s paſſi ſunt Ro. põtifices a regibus & ducibus Lõgobardoꝝ, & vt paucis multa concludã, in eã adducti fuerãt difficultatẽ põtifices & Romani, vt nec imperatoꝝ ſæuitiã, nec Lõgobardoꝝ iniurias arcere poſſent, miſerã ſeruitutem expectãtes. At poſtq̃ felici auſpicio imperiũ Ro. a Græcis translatũ eſt in Germanos, cõtinuo reſpirare cœperũt, & ad libertatis ac ſalutis ſpem caput erigere. nam exactis Lõgobardoꝝ tyrannis, abrogatoq; Græcoꝝ impio, mox veluti ſedẽtibus ĩ tenebris Chr̃iãnis & vmbra mortis, lux eſt ꝑ Germanicã virtutẽ orta, pax eccleſiæ Ro. cõparata eſt, q̃ illi⁹ decus & reuerẽtia adeo creuit, vt facta ſit dñ̃a gentiũ. Id etſi e diuina bonitate manarit, dicẽt tñ̃ miniſtri imꝑatores nr̃i: Modicũ habuiſti añq̃ venirẽ ad te, & nũc diues es, bñ̃dixitq; tibi Deus ad introitũ meũ.

Reſtauratio eccleſiæ per Germanos impp.

¶ Poſt tam egregia maioꝝ veſtroꝝ geſta, o nobiliſſimi Germani, q̃d aliud vobis faciundũ reſtat, niſi eoꝝ ſequi veſtigia, quoꝝ felicibus auſpicijs tãtopere exaltati eſtis? Vos p̃ om̃ibus elegit Deus, vt dominaremini om̃i natiõi, vobis data eſt monarchia mũdi. Itaq; quantũ reliq̃s Chriſtianis cenſeri debeatis feliciores, ex hoc vno iudicari licet, ꝙ etſi ſint aliæ gentes fortitudine & cultu Chriſtiano nõ negligendæ, vobis tñ̃ dedit Deus imperiũ, dedit gloriã & nomẽ excellentiſſimũ. Eſtote igit̃ memores beneficioꝝ Dei, capeſſite iter veritatis. veſtra virtus eſt, parcere ſubiectis & debellare ſuperbos. hoc eñ̃ modo veſtri maiores imperiũ adepti ſunt, q̄ q̃ animi magnitudine fuerint, q̃ amore Chr̃ianum cultũ proſecuti, teſtanť variæ gentes ab eis deuictæ, & fidelibus adiũctæ. Vos eſtis illoꝝ ſanguis, eſtis effigies expreſſiſſima. in vobis relucet mirifice illa maiorũ nobilitas & animi magnitudo. turpiſſimũ ducite, ab illis degenerare, q̄bus nihil antiquus fuit, q̃ cõmuni oı̃m bono conſulere, q̃ publicæ Chr̃ianorum oı̃m vtilitati & gloriæ ꝓſpicere, q̃ ea ſequi atq; amplecti, q̃ Ro. imperio & ornamento & ſplẽdori ſcirent ꝓfore. Nolite cõmittere vt florentiſſimũ hoc imperiũ, q̃d maiores veſtri multo ſanguine & rebus glorioſiſſime geſtis, vobis peperunt, vos ipſi ꝑ ſocordiã & negligentiã amittatis. expgiſcimini igit̃ aliquãdo, & ſurgite citius. æmulamini maiores, q̄ cõſilio & rebus bene geſtis ꝑegere ea, q̄bus imperiũ felicius maiuſq; q̃ accepiſſent, poſterioribus ipſi tradiderũt. Nec ſufficit domi inter ſuos eſſe p̃ſtantes: ad omnẽ virtutis æmulationẽ eſte exemplar ſubditis. vobis vnis inter om̃es Chr̃ianos ciues imperiũ mundi à diuina ꝓuidentia creditũ, nemo dubitare merito poteſt. veſtra res agit̃ q̄cquid mũdus tractat, nullo eñ̃ limite vr̃a potẽtia p̃ſcripta eſt, ſed q̄cquid vſquã gentiũ eſt, impio vr̃o debet eſſe ſubiectũ. ꝙ ſi honeſtum eſt, ob cõmunes hoı̃m vtilitates, nullos labores, nulla ꝑicula ſubterfugere, quãto honeſtius & p̃clarius his cõuenit id facere, nõ propter humana cõmoda ſolũ, ſed propter Deũ optimũ maximũ, à q̃ hi ſoli ex om̃i hoı̃m grege ſingulari bñ̃ficio electi ſunt, Chriſtiani populi vexilliferi, principes, & patroni? Quam ob rẽ o nobiliſſimi Germani, maturate, ferte auxilium rebus Chriſtianis iam & prope lapſis, & in dies ad caſum inclinatiſſimis. ſuccurrite patriæ, ſuccurrite vobis & veſtris, imitemini (quęſo) bonos medicos, qui, ſi poſſunt, præſeruãt valetudinem bonã, curantq; prouidenter, ne quid accidat ægrotationis: vbi vero vel naturæ malignitas, vel viuendi corruptela in morbum incurrit, & diligenter & cito adnitũtur manibus pedibuſq;, aut oı̃no, aut magna ex parte ęgrotationẽ tollere, aut radicitus extirpare. Quod vos o Germani in re Chriſtiana faciẽtes, nõ ſolũ gloriã huius mundi, q̃ quantacũq; eſt, breuis eſt plane atq; inanis, ſed multo magis cœleſtẽ illã atq; ſempiternã aſſequemini. Nec vobis difficile eſt, ea q̃ per ſuꝑiora tẽpora vel ſocordia principũ, vel fatoꝝ iniq̄tate Chr̃ianitas amiſit, recuperare, ſi ſaltẽ tanta illa naturæ dona diuinitus vobis infuſa, ad id muneris conuertere volueritis, ad q̃d diuina vos ꝓuidentia ordinauerit, ad ſalutẽ Chr̃ianoꝝ & decus ſanctæ matris eccleſiæ. Quod ſi cõſideremus Romanos, q̃nã res ea eſſe potuerit potiſſimũ, q̃ vniuerſum his orbẽ terraꝝ ſubegerit, nũ militũ multitudo? at Galloꝝ exercit⁹ conſtat copioſiores multo fuiſſe. num corpoꝝ vires? at Germanorũ corpora lõge robuſtiora fuere. nũ doli, opes, diuitiæ? at hiſce rebus facile ſemper conceſſere Carthaginenſibus, nũ deniq; ars vlla, vel eloquentia, vel prudentia? & his Græcos p̃ſtitiſſe palã eſt.

Ad Germanos principes exhortatio.

Scientia rei militatis.

eſt.Sola igitur armoꝝ exercitatio,diſciplina caſtroꝝ,vſusꝙ militiæ,& ſuper oīa animus his reb⁹ intētus,Rōanos orbis terraꝝ dños fecit. Vobis aūt Germanis, ſiue noua cōſideranti,ſiue vetera repetēti,nulla pitior,nulla ardētior inter oēs nationes,qs bello idoneas iudicāt,inueniri poterit,vbi tot clariſſimi principes,tot gnoſi pceres,tot fortiſſimi milites,ſpūs maiores corporibus gerētes,feris vehemētiores, tot potētes ciuitates,vbi tāta populi multitudo,nec eſt aliq̄ ſub cœlo natio, q̄ arma vr̄a nō norit,nō mireť,nō reformidet.Itaꝙ diuina q̄dam ꝓuidentia factū reor,vt in tāta Chřianæ reip.calamitate,ipſi in lucē veneritis ad ſolatiū miſeroꝝ & oppreſſoꝝ ſalutem. En ardentiſſimum in hoſtiū libidinē Maximiliani imp.opt.max.cui vt gñe & potentia,ita virtute,ꝓbitate par in toto orbe terraꝝ reperiri nō poteſt. Nota ſunt oībus eius adoleſcentiæ pclara facinora,peculiares corporis & animi dotes,quāta ſit illi rei militaris diſciplina,quanta ductādi exercitus pitia,quāta caſtrenſiū laboꝝ patientia. Certe ille eſt, aut ꝓpterea mortaliū nullus, cuius virtute & induſtria, ſi fideles manus porrexeritis, Chřiana plebs à faucibus Turcaꝝ eripi,& impij decus in antiquū dignitatis ſtatū ualeat reuocari. Quid igiť o nobiles Germani,muneꝝ Chriſti & veſtraꝝ virtutum obliti, obdormiuiſtis,& ignauia q̄dam animi torpore elanguiſtis?dico hanc eſſe vnā potiſſimam cauſā,ꝙ dū q̄libet priuatæ ſtudet vtilitati,nemo eſt q remp.curet,oēs liberi & ꝓprij dñi eſſe volumus,nec quiſquā ad cōmune bonū animū intēdit.plures factionibus & partiū ſtudijs gaudētes,ſit,vt(q̄d tñ De⁹ ꝓhibeat)niſi vigilauerim⁹ diligētius,& ad cōmune bonū cōſeruandū fuerimus ſeruētiores,libertatē vnā cū impio ſimus amiſſuri,ſicuti plurimis impijs cōtigiſſe cōpertū habemus.Vt eñ Aegyptios,vt Aſſyrios,vt Medos,vt Perſas, aut Carthagineñ. omittamus, Macedonū impiū qd aliud pdidit,q̄ inteſtinæ inimicitiæ & ſuū cuiuſꝙ ſtudiū?at Lacedæmōes q̄diu Lycurgi legibus paruerūt,& principatu floruerunt & gloria:cum primū cōtemptis Lycurgi legibus,cœperunt priuatæ magis ꝙ publicæ vtilitati & dignitati conſulere,ꝑ oēs reip.procellas atꝙ naufragia libertatē pulcherrimā cōtinuo amiſere. Quid Athenienſiū ciuitate illuſtrius?qd pclarius?qd deniꝙ glorioſius?qd ſplendidius?hæc bonaꝝ oīm & laudatiſſimarum artiū inuētrix atꝙ parens, hæc belli paciſꝙ diſciplina,domi foriſꝙ inſignis,hæc & dignitate & opibus in vniuerſum terraꝝ orbē ꝑpollens atꝙ admirabilis,vbi ad id magnitudinis ac viriū adſcendiſſet,vt nulla re prorſus ad felicitatē egere videreť, non ne mox poſtq̄ partiū ſtudia fouere,factiōes complecti,peſtiferas æmulationes ambitionesꝙ ciuiū alere cœpiſſet, repente & pceps in obſcurā & ſordidā ſeruitutē corruit? Nā de Rōanis qs ē q neſciat,eos alia nulla cauſa,q̄ cōtrarijs iter ſe volūtatib⁹ & ſtudijs, ꝑijſſe funditus?Vos igiť o nobiliſſimi Germani,pulchrū ducite, ex alioꝝ erratis & pnicie in melius inſtituere vitā veſtrā:& qd faciēdum fugiēdumꝙ ſit, ex alioꝝ exēplis cognoſcere.Quod ſi alioꝝ exēplis didiceritis,quantū ſemp nocuerit diſcordia, pſertim inter ciues & fratres,quantū etiā cōcordia & vna volūtas in rep.ꝓſit,ſempꝙ ꝓfuerit,ſpem fiduciāꝙ veſtram ꝑ ſingulari & eximia vr̄a prudētia atꝙ grauitate in diuina elemētia & bonitate collocate:& breui ſpero fore,omi odio,factione,omi deniꝙ contentiōe inter vos depoſita,ꝙ felicē & glorioſiſſ.cōtra inimicos Chři imperij vři,triumphū agatis,& angelicis choris poſtea ſociemini. Germani,inqť C.Iulius Cęſar cōmentarioꝝ ſuorū lib.6.à paruulis labori ac duritiæ ſtudent,q diutiſſime impuberes ꝑmanſerint,maximā inter ſuos ferūt laudē:hoc ali ſtaturā, ali vires neruoſꝙ cōfirmari ꝓutāt,de q̄ etiā Cor.Tac.In omi domo,inqt,nudi ac ſordidi,i hos artus,in hęc corpora q̄ miramur,excreſcūt.ſua quēꝙ mater vberibus alit,nec ancillis aut nutricib⁹ delegant.dñm ac ſeruū nullis educatiōis delicijs dignoſcas.inter eadē pecora,in eadem domo degūt,donec ætas ſeparet,ingenuos virtus agnoſcat. Sera iuuenū Ven⁹,eoꝙ inexhauſta pubertas.nec virgines feſtinātur. eadem iuuēta,ſimilis,pceritas,pares validęꝙ miſcenť,ac robora parentū liberi referūt.Inter annū eñ vigeſimū,autore Iulio, fœiæ notitiā habuiſſe,in turpiſſimis habent rebus,cuius rei nulla eſt occultatio:& pro miſcue in fluminibus pluunť,& pellibus aut paruis renū tegumētis vtunť,magna parte corporis nuda. Seuera matrimonia.nā ꝑpe ſoli barbaroꝝ ſingulis vxoribus cōtenti ſunt,exceptis admodū paucis,q nō libidine, ſed ob nobilitatē pluribus nuptijs ambiunť, melius adhuc eæ ciuitates,in qbus tātum virgines nubūt, & cū ſpe votoꝙ vxoris ſemel tranſigiť.ſic vnū accipiunt maritū,q̄modo vnū corpus vnāꝙ vitā,ne vlla cogitatio vltra,ne longior cupiditas,ne tanq̄ maritū,ſed tanq̄ matrimoniū ament. Dotē nō vxor marito,ſed vxori maritus affert.interſunt parentes & propinqui,ac munera probant,munera nō ad delicias muliebres quæſita,nec qbus noua nupta comatur,ſed boues & frenatū equū,& ſcutū cum framea gladioꝙ. in hæc munera vxor accipitur, atꝙ inuicē ipſa armoꝝ aliquid viro offert.hoc maximū vinculū, hæc arcana ſacra, hos

Maximiliani Cæſ. imperatoria pbitas.

Inteſtinæ ſeditiones.

Germanorum veteres mores.

Educatio.

Mřimonia.

Dos.

coniugales deos arbitrãtur, ne ſe mulier extra virtutum cogitatiões,extráq; bellorum
caſus putet. Ipſis incipiẽtibus matrimonij auſpicijs admonetur,venire ſe laboꝝ peri-
culorumq́; ſociam,idem in pace,idem in prælio paſſurã,auſuramq́;:hoc iuncti boues,
hoc paratus equus,hoc data arma denũciat,ſic viuẽdum,ſic pereundũ,accipere ſe quę
liberis inuiolata ac digna reddãt,quæ nurus accipiãt,ruſus quę ad nepotes referãt. Er-
Adulteria. go ſepta pudicitia,agunt nullis ſpectaculoꝝ illecebris, nullis cõuiuioꝝ irritationibus
corruptæ. Pauciſſima in tam numeroſa gente adulteria,quoꝝ pœna præſens & mari-
tis pmiſſa:crinibus nudatam corã propinquis,expellit domo maritus,ac per oẽm vi-
cum verbere agit. Publicatæ em̃ ĩpudicitiæ nulla venia. nõ forma,nõ ætate, nõ opibus
maritũ inuenerit. nemo em̃ illic vitia ridet,nec corrumpere & corrũpi * ſeculũ vocat.
Hæredes. Pluſq́; ibi boni mores valent,q̃ alibi bonæ leges. Hæredes ſucceſſoreſq́;,ſui cuiq; liberi,
& nullũ teſtamẽtũ:ſi liberi nõ ſunt,proximus gradus in poſſeſſiõe,fratres,patrui,auun
culi. quãto plus propinquoꝝ,quo maior affiniũ numerus,tãto gratior ſenectus,nec vl
la orbitatis precia. Soroꝝ filijs idem apud auũculũ, q apud patrẽ honor: qdã ſanctio-
rem arctioremq́; hũc nexũ ſanguinis arbitrãtur, & in accipiẽdis obſidibus magis exi-
gunt,tanq̃ & animũ firmius,& domũ latius teneãt. ſuſcipere tam inimicitias ſeu patris
ſeu ppinqui, q̃ amicitias,neceſſe: nec implacabiles durãt. Luitur em̃ etiã homicidium
certo armentoꝝ ac pecoꝝ numero: recipitq́; ſatisfactionẽ vniuerſa domus vtiliter in
publicũ,qa piculoſiores ſunt inimicitiæ iuxta libertatẽ. Ciuitatib⁹ maxĩa laus eſt, teſte
Iulio,q̃ latiſſime circũ ſe vaſtatis finibus ſolitudines habere,hoc propriæ virtutis exiſti-
mãt,expulſos agris finitimos cedere,nec quenq̃ ppe audere cõſiſtere,ſimul hoc ſe fo-
Aedificia. re tutiores arbitrant̃,repẽtinæ incurſiõis timore ſublato. Cæteꝝ ædificijs ſplendor nul
lus,nec muris firmitas ſi q ſunt. Ait em̃ Corne. nullis Germanoꝝ populis vrbes habi-
tari ſatis notũ eſt,ne pati qdem inter ſe iunctas ſedes. colunt diſcreti ac diuerſi,vt fons,
vt cãpus, vt nemus placuit. vicos longãt nõ in noſtrũ morẽ,cõnexis & cohęrẽtibus ędi
ficijs. ſuam qſq; domũ ſpatio circũdat,ſiue aduerſus caſus,ſiue ignis remedio,ſiue inſci
tia ædificãdi. Ne cęmẽtorũ qdem aut tegulaꝝ vſus,materia ad oĩa vtunt̃ informi,& ci-
tra ſpẽm ac delectationẽ. Quædã loca diligẽtius illinunt terra ita pura & ſplendẽte,vt
picturã ac lineamẽta coloꝝ imitent̃. ſolẽt & ſubterraneos ſpecus aperire, eoſq; multo
inſup fimo onerãt,ſubfugiũ hyemi & receptaculũ frugibus,qa rigorẽ frigoꝝ hmõi lo
cis molliũt. Etſi qñ hoſtis aduenit,apta populat̃,abdita aũt & defoſſa aut ignorant̃,aut
Habitus. eo ipſo fallunt,ꝗ quærẽda ſunt. Tegumẽtum oĩbus ſagũ,fibula aut(ſi deſit)ſpina con-
ſertũ,cętera intecti,totos dies iuxta focũ atq; ignẽ agũt. locupletiſſimi veſte diſtinguũ-
tur nõ fluctuãte,ſicut Sarmatæ ac Parthi,ſed ſtricta & ſingulos artus exprimẽte. gerũt
& feraꝝ pelles proximi ripæ negligẽter,vlteriores exqſitius,vt qbus nullus per cõmer-
cia cultus:eligunt feras,& detracta velamina ſpargũt maculis pellibuſq́; beluaꝝ, quas
exterior Oceanus atq; ignotum mare gignit. nec alius fœminis,q̃ viris habitus,niſi ꝗ
fœminæ lineis amictibus velãtur,eoſq́; purpura variãt,partemq́; veſtitus ſuperioris in
manicas nõ extendũt,nudæ brachia ac lacertos,ſed & ꝓxima pars pectori patet. Quæ
religionis apud Germanos cura ſit,Iulius ſcribit: Deoꝝ numero eos ſolos ducũt, quos
cernũt,& quoꝝ apte opibus iuuant̃,Solem,Vulcanũ & Lunã,reliquos ne quidẽ fama
acceperunt. Verũ Tacitus poſterius & copioſius regionẽ deſcribẽs: Germani,inquit,
Sacra. deoꝝ maxime Mercuriũ colunt,cui certis diebus humanis quoq; hoſtijs litare fas ha-
bent, Herculẽ ac Martẽ conceſſis aĩalibus placãt. Pars Sueuoꝝ & Iſidi ſacrificat,vnde
tñ origo ſit peregrino ſacro,parũ cõperi, niſi ꝗ ſignũ (ait) ipſius in modũ liburnæ fi-
guratũ,docet aduectã religionẽ. Cæteꝝ nec cohibere parietibus deos,neq; in vllã hu-
mani oris ſpẽm aſſimilare ex magnitudine cœleſtiũ arbitrãtur,lucos ac nemora conſe
crant,deorumq́; noĩbus appellãt. Secretũ illud q̃d ſola reuerẽtia videt aliqui Nertũ, id
Nertũ magna mater. eſt,terrã matrẽ colũt,eamq́; interuenire rebus hoĩm arbitrant̃. Eſt inſula Oceani caſtũ
nemus, dicatumq́; in eo vehiculũ veſte cõtectum,attingere vni ſacerdoti cõceſſum. Is
adeſſe penetrali deã intelligit,vectamq́; bubus fœminis multa veneratiõe pſequit̃. Læti
tũc dies,feſta loca,quęcũq; aduẽtu hoſpitioq́; dignant̃. nõ bella ineũt,nõ arma ſumũt,
clauſum oĩe ferũ,pax & qes tũc tãtum nota,itẽ tm̃ amata,donec idẽ ſacerdos ſatiatã
conuerſatiõe mortaliũ deã templo reddat. Mox vehiculũ & veſtes, & ſi credere velis,
numen ipſum ſecreto lacu abluit̃,ſerui miniſtrãt,quos ſtatim idem lacus haurit. Arca
Sueuorum crudele ſacrificium. nus hinc terror,ſanctaq́; ignorãtia, quid ſit id q̃d tm̃ perituri vident. Et de Sueuis aſſe
rit Tacitus,ꝗ ſtatuto tpe in ſyluã augurijs patrũ & priſca formidine ſacrã,oẽs eiuſdem
ſanguinis populi legatiõibus coeant,cæſoq́; publice hoĩe celebrẽt barbari ritus horren
da primordia. Eſt & alia luco reuerentia: nemo niſi vinculo ligatus ingreditur, vt mi-
nor,& poteſtatẽ numinis præ ſe ferẽs. ſi forte plapſus,attolli & inſurgere haud licitum,
per hu-

per humũ euoluunt, eoq́ oĩs ſupſtitio reſpicit, tanq̃ inde initia gẽtis, ibi regnator oĩm
Deus, cætera ſubiecta atq; parẽtia. Memorãt & Germani fuiſſe apud eos Herculẽ, pri
mumq́ oĩm viroꝝ fortiũ, ituri in ꝑlia, canũt. cæteꝝ & Vlyſſem qdam opinant lõgo
illo & fabuloſo errore in hunc Oceanũ delatũ, adiſſe Germaniæ terras, Aſciburgiũq́,
quod in ripa Rheni ſitũ hodie incolit, ab illo cõſtitutum noĩatumq́, aram qnetiam ab
Vlyſſe conſecratã, adiecto Laertæ patris noĩe, eodẽ loco reptam, monumentaq́ & tu-
mulos q̃ſdam, Græcis literis inſcriptos, in cõfinio Germaniæ Rhetiæq́ adhuc extare. Auſpicia.
Auſpicia ſorteſq́ maxime obſeruãt Germani, teſte Tacito. ſortiũ cõſuetudo ſimplex:
virgã frugiferę arbori deciſam, in ſurculos amputant, eoſq́ notis quibuſdã diſcretos
ſuper candidã veſtẽ temere ac fortuito ſpargunt. mox ſi publice cõſuletur, ſacerdos ci
uitatis: ſin priuatim, ipſe pater familię precatus deos, cœlũq́ ſuſpiciẽs, ter ſingulos tol
lit: ſublatos, ſecundũ impreſſam ante notã, interpretat. ſi phibuerit, nulla de eadẽ re in
eundẽ diẽ cõſultatio: ſin pmiſſum, auſpicioꝝ adhuc fides exigit: & illud quidẽ etiam
notũ, auiũ voces volatuſq; interrogare. Propriũ gentis, eq̃rum q̃q; ꝑſagia ac monit⁹
experiri. publice alunt iiſdem nemoribus ac lucis cãdidi, & nullo mortali ope contacti,
q̃s preſſos ſacro curru, ſacerdos & rex vel princeps ciuitatis comitant, hinnitus ac fre-
mit⁹ obſeruãt: nec vlli auſpicio maior fides, nõ ſolũ apud plebẽ, ſed apud ꝓceres, apud
ſacerdotes: ſe eñi miniſtros deoꝝ, illos cõſcios putant. Eſt & alia obſeruatio auſpicio-
rum, q̃ grauiũ belloꝝ euentus explorãt. Eius gentis cũ qua bellũ eſt, captiuũ quenquã
interceptũ, cum electo populariũ ſuoꝝ, patriis quenq; armis, cõmittunt: victoria hui⁹
vel illius, pro ꝑiudicio accipit: de minoribus rebus principes conſultant, de maioribus
oẽs, ita tñ, vt ea quoq;, quoꝝ penes plebẽ arbitriũ eſt, apud principes ptractentur. De
familiari gentis cultu ſuprã, q̃ Iulius ſcribit, narrauimus. quis agro cultus, quis oñi fa
miliæ, Tacitũ audiamus. Agri ꝓ numero cultoꝝ, ab vniuerſis in vices occupant, quos
mox inter ſe ſecundũ dignationẽ partiunt: facilitatẽ partiendi campoꝝ ſpatia ꝑſtant. Anni partes.
arua ꝑ annos mutant, & ſupeſt ager. Neq; eñi cum vbertate & amplitudine ſoli, labo-
re cõtendunt, vt pomaria cõſerant, & prata ſeparent, & hortos rigẽt. ſola terræ ſeges
imperat, vnde annũ q̃q; ipſum non in totidẽ digerũt ſpecies. hyems, ver & æſtas, intel
lectũ ac vocabula habẽt: autumni pinde nomẽ ac bona ignorant. Et paulopoſt: Quo
ties bella nõ ineũt, nõ multũ venatibus, plus ꝑ ociũ tranſigũt; dediti ſomno ciboq́; for
tiſſimus qſq; ac bellicoſiſſimus nihil agẽs, delegata domus & penatium & agroꝝ cura
fœminis, ſenibuſq́ & infirmiſſimo cuiq; ex familia, ipſi hebẽt, mira diuerſitate naturę,
cũ iidem hoĩes ſic amẽt inertiã, & oderint quietẽ. De magiſtratibus Iulius inqt: Ma- Magiſtrat⁹
giſtratus q bello ꝑſint, vt vitæ neciſq; habeãt poteſtatẽ, deligunt. in pace nullus eſt ma
giſtratus, ſed principes regionũ ac pagoꝝ inter ſuos ius dicũt, cõtrouerſias minuunt.
Tacitus: Germani, inqt, coeũt (niſi qd fortuitũ aut ſubitũ incidit) certis diebus, cũ aut
inchoat luna, aut implet. nam agendis rebus hoc auſpicatiſſimũ initiũ credũt. Nec di
erũ numeꝝ, ſed noctiũ computant. ſic cõſtituunt, ſic condicũt: nox ducere diem vide
tur. Illud ex libertate vitium, q; non ſimul nec iuſſi cõueniunt, ſed & alter & tertius di
es cunctatione coeuntium abſumuntur. vt turbæ placuit, conſidunt armati. ſilentium
per ſacerdotes, qbus tum & coercendi ius eſt, imperatur. Mox rex vel princeps, prout
ætas cuiq;, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia eſt, audiuntur auto-
ritate ſuadendi magis, quàm iubendi poteſtate. Si diſplicuit ſententia, fremitu adſper-
nantur: ſin placuit, frameas concutiunt. honoratiſſimum aſſenſus genus eſt, armis lau
dare. licet apud conciliũ accuſare quoq;, & diſcrimen capitis intendere. diſtinctio pœ Pœnæ.
narum ex delicto. proditores ac transfugas arboribus ſuſpẽdunt: ignauos & imbelles
& corpore infames, cœno ac palude, iniecta inſuper crate, mergunt. diuerſitas ſuppli
cii illuc reſpicit, tanquam ſcelera oſtendi oportuit dum puniuntur, flagitia abſcondi.
Sed & leuioribus delictis conuicti, pro modo pœnarum, equorum pecorumq́ nume
ro mulctãtur. pars mulctæ, regi vel ciuitati: pars, ipſi qui vindicat vel propinquis eius,
exoluitur. Eliguntur in eiſdem conciliis & principes, qui iura per pagos vicoſq́ red-
dant. centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul & autoritas adſunt. Nihil au
tem in re publica neq; priuata, niſi armati, agunt. ſed arma ſumere nõ ante cuiquam
moris, q̃ ciuitas ſuffecturum probauerit. Tum enim in ipſo cõcilio vel principum ali- Arma ſumere.
quis, vel pater, vel propinqui, ſcuto frameaq́; iuuenem ornant: hęc apud illos toga, hic
primus iuuentæ honos. ante hic domus pars videbatur, iam reipublicæ. Inſignis nobi
litas aut magna patrum merita, principis dignationem etiam adoleſcẽtulis aſſignãt.
*cæteris robuſtioribus ac iampridem probatis aggregantur, nec rubor inter comites
adſpici. Gradus quidem etiam ipſe comitatus habet iudicio eius quem ſectantur: ma-
gnaq́; comitum ęmulatio, quibus primus apud principem ſuum locus: & principum,

cui plurimi & acerrimi comites. hæc dignitas, hæ vires, magno ſemꝑ electorū iuuenū globo circūdari, in pace dec⁹, in bello ꝑſidiū. Nec ſolū in ſua gēte cuiq;, ſed apud finitimas quoq; ciuitates illud nomē, ea gloria eſt, ſi numero ac virtute comitatus emineat. expetunt eñi legatiōibus, & muneribus ornanṫ, & ipſa plerūq; fama bella ꝓfligant. Cōuictibus & hoſpitijs nō alia gens effuſius indulget. Quemcūq; mortaliū arcere tecto ne-

Hoſpitalitas. fas. habeṫ pro fortuna, quem q́ſq; apparatis epulis excipit. Cū defecere q modo hoſpes fuerat, mōſtrator hoſpitij & comes, ꝓximā domū non inuitati adeunt: nec intereſt, pari humanitate excipiūtur. Notū ignotumq́;, quātum ad ius hoſpitis, nemo diſcernit. abeunti, ſi qd popoſcerit, cōcedere moris: & poſcendi inuicē eadem facultas. C. Iulius Cæſar ait, hoſpitē violare Germani fas nō putant. Qui quaq; de cauſa ad eos venerint, ab iniuria prohibent, ſanctos habēt, hiſq; domus oim patent, victuſq; cōicat. Qua conſuetudine nihil eſt laudabilius. adeo Germania extremus naturæ terminus, in hoſpitalitatis vitiū odit, quo fere oēm barbariem Homeri autoritas notauit. eáq; vna gloria vel Græcos vel Romanos æquare nimirū debet. Eſt aūt victus inter hoſpites comis. ſtatim e ſomno, quē plęrūq; in diem extrahūt, lauātur: ſæpius calida, vt quos hyems oc-

Cibus. cupat. loti, cibū capiūt, ſeparatæ ſingulæ ſedes, & ſua cuiq; menſa. cibi ſimplices: agreſtia poma, recens fera, aut lac cōcretū, ſine apparatu, ſine blādimentis expellūt famem. Aduerſus ſitim nō eadē patiētia vel tēperātia. ſi indulſeris ebrietati, ſuggerēdo quantū cōcupiſcūt, haud minus facile vitijs, q̄ armis, vincenṫ. potus, humor ex hordeo aut frumento in quādam ſilitudinē vini corruptus. Proximi ripæ, vinū mercātur. De Sueuis tamē ſingulariter ſcribit Iulius, ꝙ vinū ad ſe oīno importari nō ꝑmiſerint, ꝙ ea re ad

Conuiuia. laborem ferendū remolleſcere hoies atq; effœminari arbitrarētur. Tum ad negocia, nec minus ad cōuiuia, procedūt armati. Diem noctemq́; cōtinuare potādo, nulli probrum. Crebræ, vt inter temulentos, rixæ, raro cōuicijs, ſæpius cæde & vulneribus tranſigunṫ. De recōciliādis inuicē inimicitijs & iungēdis affinitatib⁹, adſciſcēdis principib⁹, de pace deniq; & bello plerūq; in cōuiuijs cōſultant, tanq̄ nullo magis tpe aut ad ſimplices cogitatiōes pateat animus, aut ad magnas incaleſcat. Gens nō aſtuta nec callida, aperit ad hæc ſecreta pectoris licētia ioci. Ergo detecta & nuda oim mens, poſtera die retractaṫ, & ſalua vtriuſq; tpis ratio eſt. deliberāt dum fingere neſciūt, cōſtituunt dum

Alea. errare nō poſſunt. Aleā, qd mirere, ait Tacitus, ſobrie inter ſeria exercēt, tāta lucrandi perdēdive temeritate, vt cū oīa defecerint, extremo ac nouiſſimo iactu de libertate ac de corꝑe cōtendāt. victus, volūtariā ſeruitutē adit, q̄uis robuſtior, alligari ſe ac vinciri

Spectaculū. patiṫ. ea ē in re parua ꝑuicacia, ipſi fidē vocāt. ſeruos cōditiōis hui⁹, ꝑ cōmercia tradūt, vt ſe q̄q; pudore victoriæ exoluāt. Genus ſpectaculorū vnū, atq; in omi cœtu idem. Nudi iuuenes, qbus id ludicrū eſt, inter gladios ſe atq; infeſtas frameas ſaltu iaciūt. exercitatio artē parit, ars decorē, non * in quæſtū aut mercedē, q̄uis audacis laſciuiæ ꝓciū eſt voluptas ſpectātium. Argētum & aurū propicij an irati dij negauerint, dubito, Tacitus inqt. Nec tñ affirmauerim, nullā Germaniæ venā argētū aurumve gignere. qs eñi ſcrutatus eſt? poſſeſſiōe & vſu haud ꝑinde afficiunṫ. Eſt videre apud illos argētea vaſa, legatis & principib⁹ eorū muneri data, nō in alia vilitate, q̄ quę humo fingunṫ. quanq̄ pro

Vetuſta mercium ꝑmutatio. ximi Oceano, ad vſum cōmerciorū aurū & argētum in ꝓcio habēt, formaſq; quaſdā noſtræ pecuniæ agnoſcūt atq; eligūt. Interiores, ſimplicius & antiqus ꝑmutatiōe mercium vtunṫ. Pecuniā probāt veterē & diu notā, ſerratos bigatoſq;. Argētum quoq; magis q̄ aurū ſequunṫ, nulla affectiōe animi, ſed qa numer⁹ argēteorū facilior vſui eſt ꝑmiſcua & vilia mercātibus. Gaudēt ꝓcipue finitimarū gentiū donis, quæ nō modo à ſingulis, ſed publice mittunṫ: electi equi, magna arma, phaleræ, torqueſq;. Iam & pecuniā accipere, inqt, docuimus. Mos eſt ciuitatibus, vltro ac viritim cōferre principibus aliquantum vel armētorū vel frugū, qd pro honore acceptū, etiā neceſſitatibus ſubuenit. Fœnus agitare & * in vſuras exercere, apud Germanos ignotū, ideoq; magis ſeruaṫ, q̄ ſi ve-

Latrocinia. titū eſſet. Literarū ſecreta viri pariter & fœminæ ignorāt. Latrocinia, ait Iulius, nullā apud Germanos habēt infamiam, quæ extra fines cuiuſq; ciuitatis fiunt, atq; ea iuuentutis exercēdæ & deſidiæ minuēdæ cauſa fieri ꝓdicāt: atq; vbi qs ex principibus in concilio dixerit ſe ducem fore, q ſequi velint, profiteanṫ: cōſurgūt hi q & cauſam & hoīem probant, ſuumq; auxiliū pollicenṫ, atq; ab multitudine collaudanṫ. qui ex his ſecuti nō

Bellici apparatus. ſunt, in deſertorū ac ꝓditorū numero ducunṫ, oimq; his rerū poſtea fides derogaṫ. Reges ex nobilitate, duces ex virtute ſumūtur. nec regibus infinita poteſtas & libera eſt, & duces exemplo potius q̄ imꝑio, ſi prōpti, ſi cōſpicui, ſi ante aciē agunt, admiratione pręſunt. Cæterū neq; aiaduertere, neq; verberare qdem, niſi ſacerdotibus ꝑmiſſum: nō quaſi in pœnā, nec ducis iuſſu, ſed velut Deo imꝑante, quē adeſſe bellātibus credūt. effigieſq; & ſigna quædā detracta lucis in ꝓliū ferūt. Verū Iuli⁹ ſcribit, magiſtratus q bello

præ-

præſunt,& vitæ & necis poteſtatē habere. Centeni ex ſingulis pagis *ſunt,idq́ ipſum
inter ſuos vocãtur. q̇d primo numerus fuit, iam nomē & honor eſt. acies per cuneos
cõponiẽ. Quodq́ ꝓcipuum fortitudinis incitamētum eſt,nõ caſu nec fortuna cõgloba-
tio turmã aut cuneum facit,ſed familiæ & propinqtates,& in proximo pignora,vnde
vlulatus fœminaꝵ audiri,vnde vagitus infantiũ hi cuiq́ ſanctiſſimi teſtes, hi maximi
laudatores. ad matres,ad cõiuges vulnera ferunt, nec illæ numerare nec exigere pla-
gas pauēt,ciboſq́ & hortamina pugnãtibus geſtãt,memoriæ ꝓditur,quaſdã acies in-
clinatas iam & labãtes,à fœminis reſtitutas cõſtantia ꝓcum & obiectu pectoꝵ,& mon
ſtrata cominus captiuitate,quã longe impatiētius fœminaꝵ ſuaꝵ noie timēt, adeo vt
efficacius obligent animi ciuitatũ, qbus inter obſides puellæ quoq́ nubiles imperant.
Ineſſe qnetiã ſanctum aliqd & ꝓuidũ putãt, nec aut cõſilia fœminaꝵ adſpernant,aut
reſpõſa neglıgũt. Refert Tacitus,vidiſſe ſe ſub diuo Veſpaſiano Velledã,diu apud ple-
roſq́ numinis loco habitã. Sed & olim Auriniã & cõplures alias venerati ſũt,nõ adu-
latioe,nec tãq̃ facerēt deas. Herculē primũ oim viroꝵ fortiũ ituri in ꝓlia,canũt, ſunt il
lis hæc q̇q́ carmina,quoꝵ relatu,quē baritũ vocãt,accendũt animos, futuræq́ pugnæ
fortunã ipſo cãtu augurant. terrēt eñ trepidantve,put ſonuit acies. nec tã voces illæ,q̃
virtutis concēt9 videnẽ,affectaẽ ꝓcipue aſperitas ſoni & fractũ murmur, obiectis ad os
ſcutis,quo plenior & grauior vox repercuſſu intumeſcat. In bello rari gladijs aut maiori
bus lãceis vtunẽ. haſtas,vel ipſoꝵ vocabulo frameas gerunt anguſto & breui ferro, ſed
ita acri & ad vſum habili, vt eodē telo, prout rõ poſcit,vel cominus pugnēt. Et eques
quidē ſcuto frameaq́ contētus eſt. pedites & miſſilia ſpargũt plura ſinguli in immen-
ſum vibrãt,nudi aut ſagulo leues. nulla cultus iactatio. ſcuta tñ lectiſſimis coloribus di
ſtinguunt. Paucis loricæ,vix vni alterive caſſis aut galea. Equi nõ forma aut velocitate
cõſpicui,ſed nec varietate. gyros in morē noſtrũ(inqt Cornelius)docenẽ, in rectũ aut
vno flexu dextros agũt,ita coniuncto orbe,vt nemo poſterior ſit. in vniuerſum æſtimãt
plus penes peditē roboris, eoq́ mixti ꝓliant, & cõgruēte ad equeſtrē pugnã velocitate
peditũ,q̇s ex oĩ iuuētute delectos ante aciē locãt. Sueui aũt,vt Iulius autor eſt,ꝓlijs ſæ
pe ex eqs deſiliũt, & pedibus ꝓliant, equoſq́ eodē remanere veſtigio aſſueſaciũt, ad q̇s
celeriter,ſi vſus eſt,ſe recipiũt. Cũ in aciē ventũ eſt,inqt Corne. turpe principi,virtute
vinci:turpe comitatui,virtutē principis nõ æq̃re. Iã vero infame in oēm vitã ac probro-
ſum,ſupſtite principe ex acie receſſiſſe:illũ defendere, tueri, ſua q̇q́ fortia facta gloriæ
eius aſſignare,principũ ſacrm eſt. Principes ꝓ victoria pugnãt,comites ꝓ principe. Ce
dere loco dũ rurſus inſtes, tã cõſilij q̃ formidinis arbitrãtur. corpa ſuoꝵ etiã in dubijs
ꝓlijs referũt. ſcutũ reliqſſe,ꝓcipuũ flagitiũ eſt:nec aut ſacris adeſſe,aut cõciliũ inire,igno
minioſo fas. multiq́ ſupſtites belloꝵ infamiã laqueo finierũt. Si ciuitas in qua orti ſunt,
lõga pace & ocio torpeat,pleriq́ nobiliũ adoleſcētiũ petũt vltro eas natiões, quæ tum
bellũ aliq̇d gerũt, quia & ingrata genti quies, & facilius inter ancipitia clareſcunt,ma
gnumq́ comitatũ nõ niſi vi belloq́ tueare. exigũt eñ principis ſui liberalitate illũ bel-
latorē equũ,illã cruentã victricemq́ frameã. Nã epulæ & cõuictus quanq̃ incõpti,largi
tñ apparatus ꝓ ſtipēdio cedũt, materia munificētiæ ꝑ bella & raptus. nec arare terrã,
aut expectare annũ tã facile ꝑſuaſeris, q̃ vocare hoſtes & vulnera mereri. pigrũ quin-
inimo & iners videẽ,ſudore acquirere q̇d poſſis ſanguine parare. Funeꝵ apud Germa
nos nulla ambitio. Id ſolũ obſeruaẽ,vt corpa claroꝵ viroꝵ certis lignis crementẽ. ſtruē
rogi nec veſtibus nec odoribus cumulant. ſua cuiq́ arma,q̇rundã igni & equus adijciẽ.
ſepulchrũ ceſpes erigit. monumētoꝵ arduũ & operoſum honorē,vt grauē defũctis,
adſpernãtur. lamēta ac lachrymas cito, dolorē & triſtitiã tarde ponũt. fœminis lugere
honeſtũ eſt,viris meminiſſe. Hæc fere de Germanoꝵ veteri virtute apud ſcriptores hi-
ſtoriaꝵ legũtur,atq́ hoc virtutũ monumentũ Carolus princeps lõge optimus expſſit,
cuius reliqua geſta cõmemorare liber. Carolus accepta imperij poteſtate,Paſcha-
lem & Campulũ coniurationis in pontificem reos,capite plectendos cenſuit. Sed pius
pontifex à Carolo precibus obtinuit, vt vitam his donaret, quos Carolus tamen in
Franciam relegauit. Suadebant tum nonnulli Carolo, vt omnes Longobardos Italia
pelleret. Sed cum gentem tam multis Italiæ populis affinitate & conſanguinitate iun-
ctam videret,nec eijcere tutum,nec delere humanum putauit. Itaq́ pontifex impera-
torq́ conſtituerunt,vt vbi ſedem ducentos & amplius annos ac ſtatus ſui fundamenta
habuiſſent,Papiæ,Mediolani,& in quibuſdam locis alijs trans Padum,genti Longo
bardæ nomē & ſolũ patriũ maneret, & vt ꝓpinquior cõiunctiorq́ nois Ro. memoria
fines illis faceret certiores,quicquid exarchatus Rauēnatis fines cõplectitur,Romãdio
lam placuit appellari. Græcos autem Carolus Italia pellere ſtatuit pacis tuendæ cau-
ſa,reliquitq́ Pipinũ ad eã rem ꝑagendã;qui mox Beneuentũ obſedit,licet nõ ꝑfecerit.

Mulierum virtus.

Arma.

Principis honor.

Funera.

Carolus Impe. Italiã pacauit.

Romãdiola

Theate ſe cōferens,oppidum vi captum incendit ac diripuit.Inde Orton am & Luce-
ciam mouēs,eas ciuitates timore pculſas,in deditionē accepit.Grimoaldū Beneuenta-
num ducem Luceriæ cepit,q nō multo poſt dolore animi perijt.Inteeea Leene Cōſtā-
tinopolitana imperatrix, miſſis legatis, cum Carolo pacem & fœdus inijt,diuiſumq́ꝫ
eſt imperium his terminis,vt Irene pro Græcis es parte Italiæ potiret,quę ad dextram

Diuiſio imperij.

Neapoli incipiēs,ad ſiniſtrā Sipōto,quæ vrbs nunc Mā fredonia dicit,intero ſupeeoq́ꝫ
mari claudit,vnà cum Sicilia.Reliqua Italiæ pars Carolo ipſi ex fœdere obtigit.Bene-
uentanus aūt gentis Lōgobaedæ dux,& ſi Gręco magis fauebat,neutri tamē parti ſub-
ditus erat:& Veneti pariter in Italiæ altera parte & ſi Græco magis cōſentiebāt,q̄ Ro-
mano,nō tñ in illius ptāte erāt.Quæ eccleſiæ Romanæ fuerāt, in has manus nō vene-
runt.Incideee ees illæ trāſlati imperij in annum 801. Sunt q vnum adijciant,fuitq́ꝫ hic
annus circiter 468.ab eo quo Byzātion Cōſtātinus imperij ſedē trāſtulit.Cæterū patri-

Florentia.

cius Nicephorus Irenen impio deiecit ob Caroli fauorē. Carolus p Hetruriā tranſiēs,
in memoriā acceptæ dignitatis,Florentiā vrbē magna ex parte deſolatā eeparauit,vr-
banamq́ꝫ nobilitatē varie p vicina oppida diffuſam reduxit, & maiora inſup circūdu-
cere mœnia maiore ambitu pcurauit.Hæc Palmerius. Quæ aūt tunc, refert Blondus,
māſerit Ro.vrbi forma regiminis,à nullo tradi vidimus.Tā multa de geſtis Leonis pa
pę bibliothecarius ſcripſit,vt nō mirari nequeā vllū illi verbū de vrbis adminiſtratiōe
excidiſſe.cōijcimus ꝙ Leo diuinis intentus,vrbis adminiſtratiōe omnino abſtinuerit.

Circa hæc tpa Iudęus in Syria quadam die in vil.pendiū Chr̄ianorū,imaginē Chr̄i
lancea ſuffodit,& mox ſanguis vbertim effluxit:quo pdigio timore correptus,ne ſan
guis deperiret,vas vulneri appoſuit:quo vſi plurimi,ſanitati reſtituti ſunt. Iudæi ad fi

Sanguis Chr̄i apud Mātuanos.

dem Chr̄i cōuerſi,miraculū hoc ad epm referūt,à quo baptizati ſunt.Sāguis vero lon-
ge lateq́ꝫ miſſus,puenit Mantuā,vbi ppter crebra miracula magno in pcio habitus eſt.
Et Carolus impator his auditis,ad Leonē papā ſcripſit,vt de hoc eum certiorē redde-
ret.Leo vero cum ſeditiōibus vexaret crebris,Mantuā pficiſcit,à Mantuanis benigne
ſuſceptus eſt,approbatoq́ꝫ Chr̄i ſanguine ob frequētiā miraculorū, q̄d & alij pōtifices
poſt eum fecerūt,ad Carolū Leo pergit,certū facit de pmiſſis.deinde in Italia,adiuuā-
te Pipino rege,mandato patris de qbuſdā cōiuratis & ſeditioſis nō ſine clemētia ſup-

Venetos ſuis legib' vti.

plicium ſumptum eſt.Nicephorus Cōſtantinopolitano impio aſſumpto anno ſalutis
803.miſit fœderis inſtaurādi cauſa legatos ad Carolū in Germaniā, vbi cautum eſt,ꝙ
Venetia vrbs maritima vtrunq; impatoeem reuerita,proprijs vteret legibus:ſiue bello,
ſiue pace,neutrius partis cenſeret.Vnde paulo poſt dux Venetorū, necnō Paulus dux
Graduum,& epus eiuſdem ciuitatis,legati ad Carolum cum donis veniētes Saltzbur-
gam,ordinationem eeceperūt, quo iure qſq; viueret, eiuſq́ꝫ pacis formulam Carolus
Ro.pōtifici inſinuauit. Eodē itaq; anno Aaron Admirathus Saracenorū,trecēta mil-

Nicephor' Imp.Cōſtā.

lia pugnatorū in ſubiectas Cōſtātinopolitanis Aſiæ puincias duxit. Territus Nicepho
rus,pacem ab illo abiectiſſime petijt,quā iniqſſimis conditiōibus obtinuit, ſolenni fœ
dere pactus,ſe quotānis illi trecenta millia aureorū pro imperij indemnitate in tribu-
ta pſoluere.Paulo tamē poſt nequaquā vſus ſano cōſilio, Stauraciū filium imperij con-
ſortem declarauit,q adoleſcens à turpi genitoris cum Saracenis pacto diſcedens,mul-
ta diuerſis in locis accepit incōmoda.Et Nicephorus interim oībus viribus Bulgarorū

Pipini cum Venetis bellum.

regno incumbebat. Ita neglecto Saraceno, nunq̄ fere antea maius detrimentū Græci
impij ſtatus accepit.conabat hic & Italiæ res labefactaee,opportunā ſibi ratus materi-
em inteſtinas Venetorū ſeditiōes.Erat Gradenſis antiſtes Fortunatus,pōtificis Ro.Ca
roliq́ꝫ in primis ſtudioſus,& Venetis ducibus nō abs re maxime infenſus.Is cum vitan-
darū inſidiarū cauſa ad Carolū veniſſet,Venetā in impium fidē inuidiæ aegumēto accu
ſauit.Igit Pipinus Caroli filius rex Italicus,patris mādato bello Venetos adorit.Hera
cliam,quæ hodie noua ciuitas,& Equiliū loca terreſtria inuadit.ſed ciues munitiōibus

Daci & Sclaui ſubacti.

diffiſi,deſertis his locis,Venetias migrarūt,eſtq́ꝫ ex illis hodie prima in Venetis nobili-
tas.Interim difficile erat etiā Carolo īperatoris filio cū Dacis Sclauiſq́ꝫ negociū,quod
cū virtute ſua iuuenis & paterna indole feliciter geſſiſſet,Carolus Imp.filijs conuoca-
tis,cōdidit teſtamētum,q̄d infra leget.Eo tpe Nicephorus Venetis auxilio claſſem mi-
ſit, cum adhuc Pipini res penderēt ambiguæ: atq; iſta claſſe laceſſitus, Venetias terra
mariq́ꝫ petitas,in ptātem ſuā accepit,ducū Venetorū Obederij & Beati,vt putant,ſtu-
dio.Rurſuſq́ꝫ noua pacis cōditione ceſſatum eſt,vt nihil eſſet eis cū imperatore Græco
cōmune. Quod cū mercaturæ ſuæ cauſa,q̄ orientē accedebāt, cōmode fieri nō poſſet,
cum Græco in grām rediere.Ibi Pipinus rei vindicādæ ardore claſſem inſtruit, Vene-
tos obſidet,ponte ligneo ſibi facturus viā. ſed hic à Venetis igni & ferro refractus eſt,
fertur in eo ingēs noſtrorū manus perijſſe.verū facit tāta autorū diuerſitas,vt breuior,
quæ

quæ à fide nõ abhorreant,tñ ſecter. Iſto fere tp̃e Carolus pro ſuo religionis ſtudio,Vlmam reg ã villã abbati & cõuentui Augiæ maioris dedit, q eccleſiæ iura, decimas,tributa,penſiões,per p̃fectos ſuos inde accipiebat. Sed Vlmenſes iam ad libertatẽ ſuã nõ ſine maximo(vt legimus) incõmodo redierũt. donationẽ ſuã Carolus lr̃is cõfirmauit, quarũ hic exemplum habes:In noĩe ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Carolus diuina fauente gr̃a Imp. Auguſtus:Si ſanctorũ monaſteriorũ loca,ne labant,frequẽter ſuſtentamus,ſuſtentãdo ditamus,nõ ſolũ Deũ per hoc nobis placamus,ſed etiã noſtri totius regni ſtatũ corroboramus. Quapropter oĩm præſentiũ ac futurorũ cõperiet induſtria, qualiter Vlmã noſtrã regalẽ villã pro animæ noſtræ ac parentũ noſtrorũ remedio, ad monaſteriũ quod cõſtructũ eſt in inſula,quę in Alemanię partibus ſita,*Sintleoheſuna nuncupat̃,vbi venerabilis p̃ſul Hetto ſp̃uali turmæ præeſt,cũ oĩbus appendicijs ſuis & locis adiacẽtibus tradimus atq; trãſfundimus,vt fr̃es ibidẽ regulariter ſubſiſtentes, & diuino operi die nocteq́; iugiter inſudãtes,dum à noſtris ſumptibus alacriter ꝓcurantur,aſſiduis eorũ p̃cibus Deũ nobis ꝓpiciũ facere dignent̃: vtq; p̃dictus Hetto cũ fratribus ſuis,monachis videlicet atq; clericis in præfata inſula, exterioribus curis remotis, Deo ſeruire liberius atq; ſecurius inſiſtere valeat,cũ ipſius abbatis deſiderio ſuorumq́; monachorũ rogatu,Adelbertũ cognatũ noſtrũ,in ſupradicta Vlma aduocatũ ac defenſorẽ cõſtituimus:& eundem,qa quales futuri hoĩes ſint, ignoramus, ne ſtatuta noſtra vel qſquã ſuorũ ſucceſſorũ tranſgrediat̃,in præſenti cũ iuramẽto tenaciter obligamus. Hac de cauſa noſtræ placuit ꝓuidẽtiæ,eodẽ Adelberto defuncto,in p̃ſentia abbatis ſuorumq́; ſucceſſorũ ac fratrũ,videlicet monachorũ,hoc ꝑpetua ponere p̃tãte,vt ſapientũ vſi cõſilijs,ex his quos inter potentes ſeculi nouerint & inuenerint meliores & æqtatis *amatores,eligant huic loco,ſicut & in cæteris locis ſuis cõpetẽter aduocatos & defenſores,eo tñ tenore,vt quãdocũq; ſui cõmiſſi præuaricator aut in rebus vel hoĩbus, q̃d vulgo Balmundt dicit̃,exiſtat,ſtatim ſine mora,ſine iudicio aduocatiã perdat. Qui aduocatus & oẽs ſui ſucceſſores,quale ſeruitiũ in p̃fata villa Vlma,ab Augenſi abbate eiuſdemq́; miniſtris deinceps ꝑcepturi,vel qualẽ iuſtitiã ipſi abbatibus ſint facturi, breuiter hic determinauimus. Statuimus ergo & p̃cipimus,ſi p̃ſens Adelbertus aduocatus, vel quiſquã ſuorũ ſucceſſorũ in p̃dicta villa placitare voluerit,qñ vel qualiter aut quoties hoc fiat,in abbatis arbitrio pendeat,& ab eo diſponat̃, vt nõ cum pluribus q̃ xxx. equis ad placitandum veniat, & tale ſeruitiũ quale tunc reperit̃, & q̃d p̃dictæ militum & equorũ multitudini cõgruat & ſufficiat,eidẽ aduocato p̃libato abbas decẽter & honeſte exhibeat. Et vt hoc nunc & in futuro cunctis pateat,regali noſtro imperio ſancimus & cõfirmamus,vt nullus aduocatus in p̃fata villa maius ſeruitiũ ab Augẽſi abbate vel à ſuis miniſtris quaſi ex debito exigat,aut ad libitũ ſibi ſtatuat ipſe,ſiue quaſi ex iure vltra ſtatutum quicq̃ vſurpare ſibi vel vẽdicare audeat. Inſup ſtatuimus atq; iubemus, quicqd placitando ibidem acqrat,tertia parte ſibi retenta,duas abbati reddat,& nullum aduocatum vel exactorem præter ſe ſine abbatis ꝑmiſſione cõſtituat. Addimus ꝙ nihil priuati muneris vel ſeruitij in eadem villa,vel à quolibet locorũ illuc ꝑtinentium, ſiue à cellarijs,quaſi ex debito & ſtatuto ſibi iure exigat, ac manſiões vel pernoctatiões vſpiã frequẽtare audeat. Quod ſi præſens aduocatus vel qſquã ſuorũ ſucceſſorũ hęc noſtra ſtatuta trãſgrediat̃,ſine iudicio & abſq; ſpe recuperatiõis iubem⁹ vt aduocatia ſtatim priuetur,& alter fidelior ac iuſtitiæ amantior,ſano conſilio in eius locum ſubrogetur. Et vt hoc ſcriptum noſtrũ atq; decretũ ab oĩbus firmius obſeruet̃ & obnixius,annuli noſtri ſigno,ſigilliq́; impreſſione firmari iuſſimus. Datũ anno ſalutis 813.

De Vlma.

GENERATIO XXVIII.

ANno dñi 810.q eſt annus imperij Caroli decimus ac Leonis papæ 14.ab origine mundi anno 9.ſupra 6.millia, ab vrbe cõdita 1560,incepit 28.generatio. Quo anno Pipinus rex Italiæ,filius Caroli imꝑatoris,defunctus eſt,ac anno hunc ſequenti Carolus maior natu imperatoris filius,q nuper Bohemos vaſtauerat, ſimiliter mortuus eſt. Anno dñi 812. Nicephorus Imp. Conſtantinopolitanus pugnans cum Bulgaris,occiditur, & Stauracius filius ſecũdum aurem vulneratus, Cõſtantinopolin reuerſus,imperiũ aſſumpſit,quẽ tertio imperij menſe Michael ſororius eius depoſuit, atq; illi ſucceſſit,q deinde cum oratoribus Caroli fecit pacem ea cõditiõe, vt Michael oriẽtem cum Cõſtantinopoli,& Carolus occidẽtem cum Roma haberet. Hiſpaniarũ partes,qbus recipiẽdis Carolus tm̃ inſudauerat,imꝑatori Græco redditas ferunt,& Venetias,ea immunitatis conditiõe quã à Carolo acceperãt,Græco ceſſiſſe. Deinde Carolus Imp. defunctis filijs Pipino ac Carolo, anno dñi 813.habitu gñali cõuentu Aqſgrani,filiũ ſuum Ludouicũ regem Aqtaniæ,ad ſe vocauit,eiq; coronam imponẽs, imperialis noĩs ſibi conſortem fecit,Bernardum nepotem filium Pipini Italiæ præfecit,

Michael Conſtant. Imp.

&regem appellari iuſſit. Concilia quoq; iuſſu eius ſup ſtatu eccleſiarum corrigēdo, p totam Galliā ab epis celebrata ſunt, vnū Moguntiæ, alterum Rhemis, tertiū Cabillone, quartum Arelati, quītū in Turonibus. Eo anno pons Rheni apud Moguntiacū, quē imperator per decē annos ingēti labore & ope mirabili de ligno ita cōſtruxit, vt perenniter durare poſſe videret, in mēſe Maio ita tribus horis fortuito incēdio conflagrauit, vt pter hoc qd aqua tegebaf, ne vna qdem haſtula maneret. Anno ſequēti, hoc eſt, 814. Carolus rex atq; imperator dum Aquiſgrani hyemaret, ſebre & pleuriſi tactus, quinto Kaleñ. Februarij rebus exceſſit humanis. Anno itaq; dñi 814. Carolus Imp. glorioſiſſimus in palatio ſuo Aquiſgrani, vbi principalē regni Francorum ſedē cōſtituit, finē vitæ ſuæ Chriāniſſime cōcluſit, anno regni Frācorum 46. ſubactæ vero Italiæ 43. imperij aūt anno 14. ætatis ſuæ 72. Cuius qdem virtutes atq; merita resq; geſtas tum domi tum foris, præ multitudine atq; magnitudine narrare ad plenum nō ſufficimus. nā ſuo ſtudio atq; induſtria Francorum regnū, qd à patre Pipino magnū qdem & forte ſuſceperat, ita notabiliter ampliauit, vt pene duplū reddiderit. cū eñ prius nō amplius q̄ ea pars Galliæ, quæ inter Rhenū & Ligerim fluuium, Oceanumq; & mare Balearicū iacet, & pars Germaniæ quæ inter Saxoniā & Danubiū & Salā fluuium, q Thuringos & Sorabos diuidit, poſtea incolif à Francis q orientales dicunf, & pter hæc Alemani atq; Boioarij ad regni Francorum poteſtatē ptinerēt: ipſe iure belli primo Aqtaniam & Vaſconiā, totumq; Pyrenæi montis iugū & vſq; ad Iberū amnem, q apud Nauarros ortus, & fertiliſſimos Hiſpaniæ agros ſecans, ſub Dertoſæ ciuitatis mœnia Balearico mari miſcetur. Deinde Italiā totā ab Auguſtis ptorijs vſq; in Calabriā minorē, vbi Græcorum ac Beneuentanorum conſtat eſſe confinia. Tum Saxoniam citra & trans Albim, quæ Germaniæ qdem magna pars eſt, & eius quæ à Francis colif, duplū in loco habere putaf, deinde vtrāq; Pannoniā, & appoſitā in altera Danubij ripa Daciā, Iſtriā quoq; & Liburniam atq; Dalmatiā, exceptis maritimis ciuitatibus, quas ob amicitiā & iunctū cum eo fœdus, Conſtātinopolitanū īpatorē habere pmiſit. Deinde oēs barbaras & feras nationes, quæ intra Rhenū ac Viſtulā fluuios, Oceanumq; ac Danubiū poſitæ, lingua qdem pene ſimiles, moribus vero atq; habitu valde diſſiſes Germaniā incolūt, ita pdomuit, vt eas tributarias efficeret: auxit etiā gloriā regni ſui qbuſdam regibus ac gentibus per amicitiā ſibi cōiunctis. Adeo'nāq; Adelfonſum Gallitiæ atq; Aſturiæ regē ſibi ſocietate deuinxit, vt is cum ad eū lrās vel legatos mitteret, nō aliter ſe apud illum q̄ proprium ſuū appellari iuberet. Scotorum quoq; reges ſic habuit ad ſuā volūtatē inclinatos, vt eum nunq̄ niſi dñm, ſeq; ſubditos & ſeruos eiꝰ pnunciarent. Cū Aaron rege Perſarum, q excepta India, totū peoe tenebat oriētem, talē habebat amicitiā, vt is grām eius oīm q in toto erāt orbe, regū ac principū amicitiæ pponeret. Miſit eñ idem rex legatos anno dñi 807. ad Carolū, deferētes ei munera, papilionē, tria tentoria vario colore diſtincta, miræ magnitudinis & pulchritudinis, oīa byſſina, tam tentoria q̄ funes eorum, pterea pallia ſetica multa & precioſa, atq; vnguēta ac balſamū, necnō & horologiū ex aurichalco arte mirifice cōpoſitū, in quo 12. horarum curſus ad clepſydrā vertebaf, cū totidē æreis pilulis quæ ad cōpletionē horarum decidebāt, & caſu ſuo ſubiectū ſibi cymbalū tīnire faciebant, additis eiuſdē numeri equitibus, q per 12. feneſtras cōpletis horis exibant, & impulſu egreſſiōis ſuæ totidē feneſtras, quę prius erāt apertæ, claudebāt. alia quoq; multa erāt in ipſo horologio, q̄ enumerare longū eſt. Impatores alij Cōſtātinopolitani vltro amicitiā & ſocietatē eius expetētes, cōplures ad eū miſerūt legatos, cum qbus & ſi ſuſpectus ppter ſuſceptū à ſe impatoris nomē, fœdus firmiſſimū ſtatuit, vt nulla inter partes ſcādali remaneret occaſio. Erat eñ oīno Græcis Romanisq; ſuſpecta Francorum potentia. Vnde & illud in ore Græcis ſemp fuit, τὸν φράγκον φίλον ἔχε, γείτονα δὲ οὔ, id eſt, Francum amicū habe, vicinū aūt nō. Nā ita fere hūani īgenij libidine cōparatū eſt, vt inter ſe vicini gloria & īuidētia certēt. Māſerat hactenꝰ integrū cū Carolo Gręcorum fœdus Nicephori īperio, ſed cū apud Adrianopolin à Bulgaris biēnio poſtq̄ impare cœpat, victꝰ & fugatꝰ impio ſe abdicaſſet, Leo Armeniacꝰ impator lectus, amicitiā caſte ſeruauit, q affiicto oriēti ſummope neceſſaria videbaf. Bulgaros eñ eorum rege capto, domuit. Carolꝰ inſup opa ad regni decorē & cōmoditatē ptinētia diuerſis locis īchoauit, quædā etiā cōſummauit, inter q pcipua eſt eccleſia S. Dei genitricis Aquiſgrani ope mirabili cōſtructa, ad cuiꝰ ſtructurā à Roma & à Rauēna colūnas & marmora deuehi fecit, ſacrasq; ædes vbicūq; in toto regno ſuo collapſas, pōtificibꝰ & abbatibꝰ ad qs ptinebāt, vt reſtaurarenf, impauit. Ferf etiā fundaſſe ſcđm ordinē lrarum numerum monaſteriorum, feciſſeq; oēs lrās alphabeti aureas, & in vnoquoq; vnā poſuiſſe. fecit & pōtē apud Mogūtiā in Rheno qngentorum paſſuū. nā tāta eſt ibi fluminis latitudo, q tñ anno ante mortē ipſius, vt dictū eſt, cōflagrauit. Itē Carolo apud Regēſpurg morāti ppter Hūnos, pſuaſum eſt, fo

Pons Moguntiacꝰ cōflagrauit.

Diui Caroli Cęſaris interitus.

Quas Carolus gentes deuicerit.

Muneta ex oriente ad Carolū miſſa.

Leo Armeniacꝰ Imp. Conſtant.

eſt,fore vt à Rheno in Danubium nauigari poſſet,ſi intra Radiãtiam & Altimonam
fluuios foſſa duceret,quæ eſſet capax nauiũ,qa hoꝝ fluuioꝝ alter Danubio,alter Rhe-
no miſcet. Cõſeſtim rex ad locũ opportunum accelerat, ac magna hoĩm multitudine
cõgregata,totũ autumni tẽpus in hoc cõſumpſit.ducta eſt itaq; foſſa inter ꝑdictos flu-
uios duum milliũ paſſuũ lõgitudine,trecentoꝝ pedũ latitudine,ſed fruſtra.nam ꝓpter
iuges pluuias & terrã quæ paluſtris eſt natura, opus ſtare nõ potuit: ſed quantũ inter-
diu egeſtũ fuerat,tãtum noctibus humo iteꝝ relabẽte,ſubſidebat.Inchoauit & palatia
operis egregij:vnum haud lõge à Mogũtia, iuxta villã Ingelheim, qua in villa fertur
natus ex Pipino Francoꝝ rege & Bertha Vngara,vt Gotfredus teſtat,alteꝝ palatium
Nouimagij ſup * Vahulam fluuiũ cõſtruxit.Vxores ſucceſſiue habuit plures.primam
matris hortatu Hirmigardã filiã Deſiderij regis Lõgobardoꝝ duxit, quã tñ poſt an-
num repudiauit ex cauſa(vt credit) iuſta, deinde duxit nobiliſſimã e Sueuoꝝ gente
puellam noĩe Hildegardẽ, de cognatiõe Gotfredi ducis Alemanoꝝ,hoc eſt,Sueuoꝝ.
Gotfredus dux genuit Hochingũ,Hoching' genuit Nebi,Nebi aũt genuit Immã,Im
ma vero peperit Hildegardẽ reginam.Carolus ex hac genuit tres filios,Carolũ,Pipi-
num & Ludouicũ.In hoc cõſentiũt omes. Mortua aũt eſt Hildegardis anno dñi 783.
pridie Kaleñ.Maij.Eodẽ anno venit rex Carolus Vormatiã, & duxit in vxorẽ filiam Caroli vxores & nati.
Rudolphi comitis de oriẽtali Francia, noĩe Faſtradã, ex qua genuit duas filias Theo-
deratam & Hiltrudem. de Hildegarde ꝑmortua vxore ſupererãt etiã tres filiæ,Rutru
dis,Bertha & Giſela.Anno aũt dñi 794.obijt regina Faſtrada,& in S.Albano Mogũ-
tiæ honorifice extitit ſepulta. Defuncta Faſtrada, Lutgardã Alemanã vxorẽ duxit,de
qua nihil liberoꝝ tulit,vt Enardus aulicus de geſtis Caroli tradidit, vbi etiã ſubiunxit
Carolũ habuiſſe poſt mortẽ Lutgardæ tres cõcubinas,Gerſuindam Saxonici gñis,de
qua filia noĩe Adeltrad nata eſt,& reginã q̃ ei Drugonẽ & Hugonẽ genuit, & Alindã
quæ Theodoricũ peperit.multa ſunt & varia,quæ paſſim legunt.quare miſſa hæc fa-
cio.Quod aũt ſolũ habuerit tres legitimos filios,inducit me ad credẽdum forma teſta-
menti ipſius Caroli,cuius fuit talis tenor:In noĩe patris & filij & ſpũs ſancti.Imp.Cæ- Caroli teſtamentum.
ſar Carolus,rex Francoꝝ inuictiſſimus,& Ro. rector Imperij,pius,felix,victor ac triũ-
phator ſemp Auguſtus,oĩbus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ,q ſub noſtro impio cõſtitu-
ti ſunt.Sicut oĩbus vobis notũ eſſe credimus,quõ diuina clemẽtia,cuius nutu ad occa-
ſum tendẽtia ſecula per ſucceſſiões generationũ reparatiões generant,tres nobis dan-
do filios,magno nos miſeratiõis ac benedictiõis ſuæ ditauit munere, qa per eos ſecun-
dum vota noſtra ſpem noſtrã de regno cõfirmauit,& curam obliuioni obnoxiæ poſte
ritatis leuiorẽ fecit.Ita & hoc vobis notũ fieri volumus,ꝙ eoſdẽ per Dei grãm filios no
ſtros regni à Deo nobis cõceſſi,donec in corpore ſumus,& poſt noſtrũ ab hac morta-
litate diſceſſum,huius à Deo cõſeruati & cõſeruandi regni vel imperij noſtri hæredes
relinquere,ſi ſic diuina maieſtas annuerit,optam',nõ vt cõfuſe atq; inordinate aut ſub
totius regni iurgiũ vel litis cõtrouerſiã eis relinquamus, ſed trina partitiõe totum re-
gnum diuidẽtes,quam qſq; illoꝝ tueri vel regere debeat,deſcribere & deſignare volu
mus,eo videlicet modo,vt ſua quiſq; portiõe cõtentus, iuxta ordinationẽ noſtrã & fi-
nes regni ſui,q ad alienigenas extenduntur,cum Dei adiutorio nitatur defendere, &
pacem atq; charitatem cum fratre cuſtodire.Diuiſiones vero à Deo cõſeruati & con-
ſeruandi imperij vel regni noſtri tales facere placuit,vt Aquitaniam totam atq; Vaſco Triplex regni Francorũ diuiſio.
niam,excepto pago Turonico,& quicqd inde ad occidentem atq; Hiſpaniam reſpi-
cit,& de ciuitate Niuernis quæ eſt ſita ſuper fluuium Ligerim cum ipſo pago Niuer-
nenſi pagum Analẽſem atq; Alſenſem,Cabillonẽſem,Matiſconẽſem, Lugdunenſem,
Sabaudiam,Tarantaſiã,mõtem Ciniſium,vallem Seguſianã vſq; ad Cluſas,& inde per
terminos Italicoꝝ mõtium vſq; ad mare,hos pagos cum ſuis ciuitatibus & quicqd ab Ludouici regnum.
eis cõtra meridiem & occidẽtem vſq; ad mare vel vſq; ad Hiſpanias cõtinetur,hoc eſt,
illam portionem Burgundiæ & Prouinciã & Septimaniã vel Gotthiã,Ludouico dile-
cto filio noſtro cõſignauimus.Italiam vero,quæ & Longobardia dicit,& Boioariam,
ſicut Taſſillo tenuit, exceptis duabus villis, quaꝝ noĩa ſunt Ingoldeſtat & Lutraha- Pipini regnum.
hof, quas quõdã Taſſillo beneficio noſtro tenuit, & pertinẽt ad pagum Nortgouue,
de Alemania partem quæ in auſtrali ripa Danubij fluminis eſt,& de ipſo fonte Danu-
bij currente limite vſq; ad Rhenum fluuium in confinio pagoꝝ Cletgoue & Hegoue,
in locum qui dicitur Auge, & inde per Rhenũ fluuiũ ſurſum verſus vſq; ad alpes quic-
quid intra hos terminos fuerit & ad meridiem vel oriẽtem reſpicit,vnà cũ ducatu Cu-
rienſi & pago Durgoue,Pipino dilecto filio noſtro ordinamus.Quicqd autem de re-
gno noſtro extra hos terminos fuerit, id eſt, Frãciam & Burgũdiã, excepta illa parte Caroli regnum.
quã Ludouico dedimus,atq; Alemaniã excepta portiõe quã Pipino dedim',*Auſtriã

& Neu-

& Neuſtriam, Thuringiā, Saxoniā, Friſiā, & partem Boioariæ quę dicit Nortgoue, di-
lecto filio noſtro Carolo cōceſſimus, ita vt Carolus & Ludouicus viā habere poſſint
in Italiā ad auxilium ferēdum fratri ſuo, ſi ita neceſſitas extiterit, Carolus per vallem
Auguſtanā, q̃ ad regnū eius ꝑtinet, & Ludouicus per vallē Seguſianā, Pipinus vero &
exitū & ingreſſum per alpes Noricas atq; Curiā. Hæc aūt tali ordine diſpoſuimus, vt ſi
Carolus q maior natu eſt, prius q̃ cæteri frēs ſui obierit, pars regni quā habebat, diui-
datur inter Pipinū & Ludouicū, ſicut quondā diuiſum eſt regnū inter nos & frēm no
ſtrū Carolomannū, eo modo, vt Pipinus illā portionē habeat, quā frater noſter Caro-
lomānus, Ludouicus vero illam partē quā nos ſuſcepimus. Si vero Carolo & Ludoui-
co viuētibus, Pipinus debitū ſortis humanæ cōpleuerit, Carolus & Ludouicus diuidāt
inter ſe regnū q̃d ille habuit, vt ab ingreſſu Italiæ per Auguſtā ciuitatē accipiat Caro-
lus Vercellas & Papiā, & inde per Padū & fluuium termino currente vſq; ad fines Re-
gienſiū, & ipſum Regiū, & ciuitatē nouā atq; Mutinā vſq; ad terminos S. Petri. has ci-
uitates cum ſuburbanis territorijs, & qcqd inde Romā pergēti eſt ad læuā, vnà cum du
catu Spoletino accipiat Carolus. Quicqd aūt à ꝑdictis ciuitatibus Romā eunti ad de-
xtram iacet de ꝑdicto regno, id eſt, portionē q̃ remanſit de regione trāſpadana vnà cū
ducatu Tuſco vſq; ad mare auſtrale & vſq; ad illius ꝓuinciā, Ludouico cedat. Qđ ſi cę
teris ſupſtitib⁹ Ludouic⁹ fuerit defunct⁹, eā partē Burgūdiæ, quā regno ei⁹ adiūxim⁹, cū
ꝓuincia & Septimania ſiue Gotthia vſq; ad Hiſpaniā Pipinus accipiat, Carolus vero
Aqtaniā atq; Vaſconiā. ꝙ ſi filius cuilibet hoꝝ trium fratrū natus fuerit, quē populus
eligere velit, vt patri ſuo ſuccedat in regni hæreditate, volumus vt cōſentiāt patrui ipſi
us, & regnare permittāt filiū fratris ſui in portiōe regni paterni. Placuit etiā inter ꝑdi-
ctos ſtatuere atq; ꝑcipere ꝓpter pacē, quā inter eos ꝑpetuo manere deſideramus, vt nul
lus eoꝝ fratris ſui terminos vel regni limites inuadere præſumat, neq; fraudulēter in-
gredi ad cōturbādum regnum eius vel marcas muniendas, ſed adiuuet vnuſqſq; illoꝝ
fratrem ſuum, & auxilium ei ferat cōtra inimicos eius iuxta rōnem & poſſibilitatem,
De fratrum concordia. ſiue in patria, ſiue cōtra cæteras natiōes. Neq; aliqs illorum, homines fratris ſui pro q-
buſlibet cauſis ſeu culpis ad ſe cōfugientes ſuſcipiat ad interceſſionē pro eis faciēdam:
qa volumus vt qlibet homo peccatis & interceſſiōe indigens, intra regnum dñi ſui vel
ad loca ſancta, vel ad honoratos hoīes confugiat, & inde iuſtam interceſſionē merea-
tur. Similiter volumus, vt quemlibet liberum hoīem q dñm ſuū cōtra voluntatem eius
dimiſerit, & de vno regno ad aliud ꝓfectus fuerit, neq; ipſe rex ſuſcipiat, neq; hoībus
ſuis cōſentiat, vt talem recipiant. hoc nō ſolum de liberis, ſed etiā de ſeruis fugitiuis ſta-
tuimus obſeruādum. Quapropter præcipimus, vt poſt noſtrum diſceſſum vnuſqſq; ac
cipiat beneficia in regno dñi ſui, & nō alterius, ne forte per hoc ſi aliter fiat, ſcādalum
poſſit aliquod accidere: hæreditatē aūt ſuā habeat vnuſqſq; illoꝝ hoīm abſq; cōtradi-
ctione, in quocūq; regno hoc eū legitime habere cōtigerit. Vt vnuſqſq; liber homo li-
centiā habeat poſt mortē dñi ſui ſe cōmendādi inter hæc tria regna ad quodcūq; vo-
luerit, ſimiliter & ille q nondum alicui cōmendatus eſt. De traditiōibus aūt & vendi-
tionibus quæ inter partes fieri ſolent, præcipimus, vt nullus ex his tribus fratribus ſuſci
piat de regno alterius aliquā traditionē vel venditionē à quolibet hoīe rerum immo-
bilium, hoc eſt, terraꝝ, vineaꝝ, ſyluaꝝ, ſuorumq́; q iam caſati ſunt, ſiue cæteroꝝ q̃ hæ-
reditatis noīe cenſentur, ex auro & argento & gēmis, armis ac veſtibus, necnō & man
cipijs nō caſatis, & his ſpeciebus quæ proprie ad negociatores ꝑtinere noſcunt: cæte-
ris vero liberis hoībus hoc minime interdicendū iudicauimus. Si cauſa cōtrouerſiæ in-
ter partes propter terminos aut cōfinia regnoꝝ orta fuerit, quæ hoīm teſtimonio diffi
niri nō poteſt, volumus ꝙ ad declarationem rei dubiæ iudicio crucis Dei voluntas &
rerum veritas inquiratur, nec vnquā pro tali cauſa cuiuſlibet generis pugna vel cam-
pus ad examinationem iudicat. ſi vero homo de vno regno, hoīem de altero de infide
litate cōtra fratrē dñi ſui apud dñm ſuum accuſauerit, mittat eum dñs eius ad fratrem
ſuum, vt ibi comprobet quod dixit. Super oīa autem iubemus, vt ipſi tres fratres curā
Principib⁹ tuenda ecclesia. & defenſionem eccleſiæ S. Petri ſimul ſuſcipiant, ſicut quondam ab auo noſtro Ca-
rolo & beatæ memoriæ Pipino rege & à nobis poſtea ſuſcepta eſt, vt eam cū Dei ad-
iutorio ab hoſtibus defendere nitantur, & iuſtitiam ſuam, quantum ad ipſos pertinet,
& ratio poſtulauerit, habere faciant. Similiter & de cæteris eccleſijs, quæ ſub illoꝝ fue
rint poteſtate. præcipimus, vt iuſtitiam ſuam & honorem habeant, & paſtores atq; re-
ctores venerabiliū locoꝝ, habeāt poteſtatē reꝝ quæ ad ipſa pia loca ꝑtinēt, in quocūq;
de his tribus regnis illaꝝ eccleſiaꝝ poſſeſſiōes fuerint. De filiabus aūt noſtris iubemus,
vt poſt noſtrū deceſſum licentiā habeat vnaquæq; eligendi, ſub cuius fratris tutelam ſe
conferre velit, & quæcunq; ex illis monaſticā vitā elegerit, liceat ei honorifice viuere.

Quæ

Quæ aũt iuſte & rationabiliter à cõdigno viro ad cõiugiũ quæſita fuerit,eiq́; cõiuga
lis vita placuerit,nõ ei denegeť à fratribus ſuis,ſi & viri poſtulãtis,& fœminæ cõſen-
tientis honeſta & rõnabilis fuerit volũtas. Poſtremo ſtatuimus,vt quidquid adhuc de
rebus ac cõſtitutionibus his noſtris decretis addere voluerimus,ſic à ꝓdictis dilectis fi
lijs noſtris obſerueť,ſicut ea q̃ in his iã ſtatuta ſunt atq; ſcripta. Hæc aũt oĩa ita diſpo-
ſuimus,atq; in ordinẽ firmare decreuimus,vt q̃diu diuinæ maieſtati placuerit hãc cor
poralẽ agere vitã,poteſtas nr̃a ſit ſup à Deo cõſeruatũ regnũ atq; imperiũ iſtud,ſicut
hactenus fuit,& vt obediẽtes habeamus ꝓdictos filios nr̃os,atq; Deo amabilẽ populũ
noſtrũ,cũ omni ſubiectione q̃ patri à filijs,& imperatori ac regi à ſuis populis exhibe
tur. Amẽ. Quia vero duos filios Pipinũ & Carolũ anteq̃ moreret,amiſit,q̃ꝝ Pipinus
vnũ filiũ Bernardũ reliquit,filias aũt quinq;,ipſe Carolus poſtea Ludouicũ qui ſolus
ſupererat,cõſortẽ ſibi regni & imperialis noĩs hæredẽ inſtituit,Bernardũ vero nepo-
tẽ,regẽ Italiæ fecit,vltimãq; voluntatẽ in alijs cõdidit,anno ab incarnatiõe dñi noſtri
Ieſu Chriſti 811. regni Franciæ anno 43. & in Italia 39. imperij aũt 11. De theſauris ſuis Eleemoſy-
atq; pecunia q̃ in camera inuenta fuit,illud ꝓcipue cauere voluit,vt nõ ſolũ eleemoſy na ex Caro-
narũ largitio perficereť,ſed etiã vt hæredes ſui omni ambiguitate remota,quid ad ſe li theſauris.
pertinere deberet,liquido cognoſcere poſſent. Hac igiť intentione oẽm ſubſtantiam
atq; ſupellectilẽ ſuã,q̃ in auro,argento,gemmiſq; & ornatu regio in illo die adeſſet,
primo quidẽ trina diuiſione partitus eſt,deinde eaſdẽ partes rurſus diuidẽdo,de dua
bus partibus 20. & vnã fecit,tertiã integrã reſeruauit,vt qa in regno illius metropoli-
tanæ ciuitates viginti & vna eſſe noſcunť,vnaquæq; metropolis vnã ex xxi. partibus
habeat. Et archiepũs qui tunc rector illius eccleſiæ extiterit,partem q̃ ad ſuã eccleſiã
data eſt,ſuſcipiens,cũ ſuis ſuffraganeis partiať, eo ſ. modo,vt pars tertia ſuæ ſit eccle-
ſiæ,duæ vero partes inter ſuffraganeos diuidanť. Noĩa metropoleon,ad quas eadẽ ele
emoſyna ſiue largitio facienda eſt,ſunt hæc: Rauenna, Mediolanũ, Forumiuliũ, Gra-
dus, Colonia, Mogũtia, *Iuuauia ſeu Saltzburg, Treuiris, Senones, Veſontiũ, Lugdu
nũ, Rothomagũ, Rhemi, Arelate, Vienna, Tarẽtaſia, Ebrodunũ, Burdegala, Turonũ,
Bituriges. Vnius aũt partis,quã integrã reſeruari voluit,talis eſt ratio,vt hæc tertia in
vſu quotidiano verſareť,velut res quã nulla obligatiõe alienatam eſſe cõſtaret,& hoc
tã diu,quoaduſq; vel ille manſiſſet in corpore,vel vſum eius ſibi neceſſariũ iudicaret.
poſt obitũ vero ipſius,aut volũtariã ſecularium reꝝ carentiã,eadẽ pars q̃tuor ſubdiuiſi-
onibus ſecareť,& vna quidẽ eaꝝ ſupradictis xxi. partibꝰ addereť,altera filijs & filiabꝰ
ſuis,filijſq; ac filiabus filioꝝ ſuoꝝ iuſta & rõnabili inter eos partitiõe diuidereť: tertia
vero in vſum paupeꝝ erogareť,quarta ſimili modo in noĩe eleemoſynæ,in ſeruoꝝ &
ancillaꝝ vſibus palatij famulantiũ ſuſtentationem diſtributa veniret. Ad hanc tertiã
totius ſummæ portionẽ,adiungi voluit oĩa ex ære & ferro,alijſq; metallis vaſa atque
vtenſilia,cũ armis & veſtibus ac ſupellectile,vt ſunt cortinæ,ſtragula,tapetia,coria,ſa
ginata. Erant in theſauris ꝓcioſioribus regis menſæ quatuor,argẽteæ tres,alia aurea. Quatuor ꝓ-
Ex argenteis vnam,q̃ ſimulacrũ vrbis Cõſtãtinopolitanæ continebat,tẽplo diui apo cioſæ tabu-
ſtoli Petri Romæ,alterã in qua vrbis Romæ effigies exculpta erat,Rauennati eccle- læ.
ſiæ dicauit. Tertia,q̃ totius orbis imaginẽ ꝓferebat,cũ aurea ad filios peruenit. Paulo
ante mortẽ Caroli anno dñi 810. Cacannus princeps Hunnoꝝ,dudũ victus à Caro-
lo,propter neceſſitatẽ populi ſui eũ adijt,poſtulans ſibi locũ dari ad habitandũ prope Caroli in
Carnotũ,quia propter infeſtationẽ Sclauoꝝ in priſtinis ſedibus eſſe non poſſet. Quẽ Hunnũ be-
imperator benigne ſuſcepit. erat eñ Cacannus Chriſtianus noĩe Theodorus. & ꝓci- neuolentia.
bus eius annuens,muneribus donatũ abire permiſit,q̃ rediens ad populũ ſuũ,pauco
tẽpore tranſacto obijt. Verũ miſit Cacannus ſucceſſor vnũ de optimatibus ſuis,petẽs
ſibi honorẽ antiquũ,quem Hunnoꝝ princeps habere ſolebat. Cuius ꝓcibus impera-
tor aſſenſum ꝓbuit,& ſummã totius regni iuxta priſcũ eoꝝ ritũ,Cacannũ habere ꝓce
pit. Cæteꝝ in inſtituendis liberis ꝓcipuã adhibuit curã,vt mares bonis diſciplinis,fœ Liberorum
minæ lanificio erudirenť. Amabat peregrinos & in eis ſuſcipiendis magnãm habebat cura.
curã,adeo vt eoꝝ multitudo nõ ſolũ palatio,ſed etiã regno videreť merito oneroſa.
ipſe tñ præ magnitudine animi pondere hoc minime grauabať,cũ etiã ingentia in-
cõmoda laude liberalitatis ac bonæ famæ mercede cõpenſaret. Corpore fuit robuſto, Statura Ca-
ſtatura eminenti. nã ſeptẽ ſuoꝝ pedũ proceritatẽ eius conſtat fuiſſe menſuram,apice roli & habi-
capitis rotundo,oculis ꝓgrandibus atq; vegetis,naſo paululũ excedenti,canicie pul- tus.
chra,facie læta & hilari,vnde formæ autoritas & dignitas tam ſtanti q̃ ſedẽti acqui-
rebať. inceſſu erat firmo,totaq́; corporis habitudine virili,voce clara quidẽ,ſed q̃ mi-
nus corporis formæ cõueniret. valetudine proſpera,ꝓter q anteq̃ decederet,per qua
tuor annos crebro febribus corripiebať. ad extremũ etiã vno pede claudicabat,erat

eloquentia copioſus & exuberãs, poteratq́ quidquid vellet aptiſſime exprimere. nec
patrio ſermone cõtentus, etiã peregrinis linguis ediſcẽdis operã dabat, in quibus Lati-
nã linguã ita didicit, vt ea ac patria lingua orare ſit ſolitus. Græcã vero melius intel-
ligere, q̃ pronunciare poterat. artes liberales ſtudioſiſſime coluit, earũq́ doctores plu
rimũ veneratus, magnis extulit honoribus, in diſcẽdis Græcis Petrũ Piſanũ audiuit,
in cæteris diſciplinis Alcuinũ diaconũ de Britannia, pceptorẽ in rhetorica, dialectica
ac aſtronomia habuit. diſcebat & artẽ cõputandi, & intentione ſagaci ſiderũ curſum
curioſiſſime rimabat. Narrat Iacobus de Columna, q Alcuinus Anglicus à regibus
Angliæ pro pace miſſus ad Carolũ, ea fuerit apud eũ autoritate, vt in Gallia maneret.
Ferunt etiã illo tpe duo Scoti ex Bedæ diſcipulis Claudius & Iohannes, de Hybernia
veniſſe in Galliã, viri in ſecularibus literis & in ſacra ſcriptura incõparabiliter erudi-
ti, q inter mercatores q̃tidie clamabãt: Si quis ſapiẽ cupidus eſt, veniat. res ad Carolũ
defert, q vocatos interrogauit, ſapiam ne venalẽ haberẽt, inquiũt ſe venalẽ habere. à
quibus cũ rex inquireret, quid pro ipſa peterent, rñderunt, loca tm̃ opportuna & aĩas
ingenioſas ac alimẽta. Ingẽti gaudio affectus rex, dũ aliq̃t dieb⁹ audiuiſſet eos, ac bellũ
ingrueret, vnũ ex his Claudiũ, qui & Clemẽs dicit, Pariſij reſidere fecit, cui pueros no

Scholæ Pariſień. initiũ

biliſſimos cõmendauit: alterũ vero Ticinũ direxit, cui monaſteriũ S. Auguſtini dele-
gauit. Hoc initiũ habuit Pariſień. ſchola, quã Alcuini eruditio pcipua illuſtrauit. nam

Alcuinus.

eius adhuc monumẽta nõnulla legunt, & ſunt qui putẽt eius eſſe gloſſam in biblijs or
dinariã. Carolus exercebat equitando ac venando iugiter, q̃d illi gentilitiũ fuit, qa

Venatio.

vix vlla in terris natio inuenit, q̃ in hac re Frãcis poſſit æquari, Delectabat etiã vapori
bus aquarũ calidarũ, corpus exercens frequẽti natatu, ob hoc etiã Aquiſgrani regiã ex
truxit, ibiq́ extremã duxit vitã. In cibo & potu erat tẽperat⁹, ſed in potu tẽperatior, ita
q raro plus in cœna q̃ ter aut quater biberet. cibo adeo abſtinere nõ poterat, cõque-
rebat em̃ ſæpe obnoxia ſibi ieiunia. conuiuabat rariſſime, & hoc pcipuis tm̃ feſtiuitati
bus. cœna q̃tidiana quaternis tm̃ ferculis pbebat, pter carnẽ ferinã aſſam, qua ille libẽ
tius veſcebatur. Inter cœnandũ aut cõfabulatione, aut hiſtoriarũ quarundã lectiõe de
lectabatur. Circa pauperes ſuſtẽtandos & eleemoſynã deuotiſſimus erat, vt qui nõ in
patria ſua ſolũ id faceret, ſed etiã tranſmarinis locis, in Syriã, Aegyptũ & Aphricã, ad

Liberalitas & beneuolẽtia in pauperes.

Hieroſolymos, Alexandriã, Carthaginẽ, vbi Chriſtianos in paupertate viuere cõpere
rat, penuriæ eorũ cõpatiens, pecuniam mittere ſolebat, ob hoc maxime tranſmarino-
rũ regũ amicitiã expetens, vt Chriſtianis ſub eorũ dominatu degẽtibus refrigeriũ ac
ſolatiũ proueniret. honorabat p cæteris locis in vrbe Roma B. Petri eccleſiã, in quam
maxima donaria cõtulit, neq; ille toto regno ſuo quidq̃ duxit antiquius, q̃ vt vrbs Ro
ma ſua opera ſuoq́ labore priſca polleret autoritate, & eccleſia S. Petri non ſolũ tuta
eſſet ac defenſa, ſed & p oĩbus ornata atq; ditata, quã cũ tanti faceret, tñ intra 46. an-
nos quibus regnauerat, quater tm̃ votorũ ſoluendorũ ac ſupplicandi cauſa profectus
illo eſt. Vltimo tñ eo venit, vt Leonẽ papã multis affectũ iniurijs, ſicut dictũ eſt, reſti-
tueret, q̃ tẽpore nomen imperatoris ſuſcepit. poſt ſuſceptũ imperiale nomẽ, cũ aduer
teret plura legibus populi ſui deeſſe, cogitauit diminuta ſupplere, & diſcrepãtia vni-
re, prauaq́ corrigere. oĩm aũt nationũ q̃ ſub eius ditione erant, iura, q̃ ſcripta nõ erãt,
ſcribi ac literis mandari pcepit. Item q̃ maiores ſui egiſſent, tm̃ barbaris monumentis
obſeruata, culte ſcribi iuſſit. Anno imperij eius primo, vt refert Sigibertus, p omne
imperiũ legatos ad faciendã iuſtitiã direxit, & legũ capitula 23. inſtituit, vnũ habetur

Generales Caroli conſtitutiones.

in decretis diſt. 19. ſic. In memoriã B. Petri apoſtoli honoramus S. Romanã eccleſiã,
& q̃ nobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſe debet eccleſiaſticæ magiſtra rationis.
quare obſeruãda eſt à nobis cũ manſuetudine humilitas, & licet vix ferẽdũ ab illa ſan
cta ſede imponat iugũ, tñ feramus &c. Cũ quãta aũt reuerentia epos honorauerit, pa
ret in decretis 11. q. 1. vbi idẽ. Volumus, inquit, vt oẽs noſtræ ditionis, tã Romani q̃ Frã
ci, Alemani, Boioarij, Saxones & Thuringi, Friſones, Galli, Burgundiones, Gotthi,
Hiſpani, Britones, Longobardi, Beneuentani, Vaſcones, cæteriq́; oẽs nobis ſubiecti,
q̃cunq; videãtur legis vinculo adſtricti, vel conſuetudinis cõnexi timore, hãc ſenten-
tiam, quã ex Theodoſij libro inter noſtra capitula poſuimus, pro lege ab oĩbus tene-
ant. Quicũq; litem habens, ſi iudiciũ elegerit ſacroſanctæ ſedis antiſtitis, illico ſine ali
qua dubitatione ad eporum iudiciũ dirigatur, nec vlterius liceat retractari p appella
tionis negociũ, q̃d eporum iudicio deciditur: vbi glo. dicit, q hęc ſint abrogata p alia
iura cõtraria, tñ Innocen. papa arguit ex eodẽ capitulo in c. nouit de iudi. Carolus q̃

Sacrorum cura.

q; mẽſibus in patria, hoc eſt, in Teutonica lingua noĩa impoſuit, q antea partim Lati
nis, partim barbaris noĩabant noĩbus. Itẽ religionẽ Chriſtianã, qua ab infantia fuerat
imbut⁹, ſanctiſſime excoluit, eccleſiã mane & veſpi, itẽ nocturnis horis & ſacrificij tpe,

quo-

quoad valetudo corporis permiſit, impigre frequẽtabat, conabaturq́ȝ magnopere, vt oia q̃ in ea grrebant, cũ maxima fierẽt honeſtate, æditųos creberrime cõmonrns, ne qd indrcẽs aut ſordidũ inferri, vel in eccleſia remanere permitterẽt. ſacroꝝ vaſoꝝ ex auro & argento, veſtimentorũq́ȝ ſacerdotaliũ tantã cõparauit copiã, vt nemo in miniſterio habitũ priuatũ habere permitteret. legendi atqȝ pſallendi diſciplinã emendauit diligentiſſime. erat enim in vtroqȝ peritus, quanq̃ ipſe nec publice legeret, nec niſi ſubmiſſe & in cõi cantaret. Vocauit aũt ex vrbe Roma cantores, q cantũ Gregorianũ, cuius ante in Gallia nondũ erat vſus, inſtituerẽt. at illi vel nõ fideliter, aut ab vero errãtes, paꝝ profecerũt. q̃d perpendẽs Carolus, ꝑ cantores rurſus ab Adriano papa directos, diſſonantiã corrigere curauit. Legi & in q̃dã libello, ꝙ Carolus cuidã nobili adoleſcenti epiſcopatũ quendã cõtulit, q mox actis gratijs diſcedens, ante palatium in ſellã equi ſibi adducti e terra inſilijt. Vidẽs hoc Carolus ꝑ cãcellos, eũ reuocauit, dixitq́ȝ: Videmus te agilẽ & ad bella aptiſſimũ, turbamur aũt ab hoſtibus in imperio, eapropter ibis mecũ bellator fortis, epiſcopatui ineptus. Et mox alteri epiſcopatũ cõtulit.

In cõferẽdis dignitatib⁹ diſcretio.

Legi ibidẽ, ꝙ Carolus in q̃dragesima omni die hora 9. Miſſaꝝ celebratiõe & Veſperis peractis, cœnare ſolitus fuerit, q̃d epus qdã valde religioſus, pro negocijs qbuſdã ſuperueniens, reꝑhendebat, Carolo in faciẽ dicens, horã nõ eſſe cõgruã ad cœnandũ. Carolus admonitionẽ hoĩs humiliter ſuſcipiens, rogat vt ſecũ ꝑ quadrageſimã maneret, nihilq́ȝ guſtaret donec extremi officiales comederent. manſit ille. factũ eſt aũt, vt ex more principes ad menſam imperatori ſeruirẽt, deinde principibus miniſteriales, poſtea miniſterialibus famuli, illis poſtea alij & iteꝝ, ita vt vltimi ꝓ multitudine cõuiuantium, vix ante noctẽ cœnare poſſent. Ita caſtigatus epus, recognouit palam errorẽ ſuũ. Cui Carolus: Probaſti o epe, ꝙ nõ intemperantiæ gr̃a horã anticipaui. Erat Carolus doctoꝝ viroꝝ cõquiſitor diligentiſſ. ferturq́ȝ ſemel dixiſſe: Vtinã haberẽ duodecim clericos tam doctos, q̃ fuerũt Auguſtinus & Hieronymus. Ad q̃d Alcuinus reſpõdiſſe fertur: Creator cœli & terræ ſimiles illis tunc plures non habebat, & tu vis habere xij? q̃d princeps ſapientiſſ. gratanter audiuit, reſponſumq́ȝ laudauit. Extremo vero vitæ tpe, cũ iam morbo & ſenio grauaret Carolus, Ludouicũ filiũ Aquitaniæ regem, cõgregatis de toto regno principibus, cunctoꝝ cõſilio regni cõſortem & imperialis noĩs hæredẽ inſtituit, vt ſupra ſcripſimus. Bernardũ vero nepotẽ ꝓmortui Pipini filiũ Italiæ ꝓfecit, & regẽ appellari iuſſit. Suſceptũ eſt hoc ipſum conſilium ab oĩbus cũ ingenti fauore, auxitq́ȝ maieſtatẽ eius hoc factũ, & exteris nationibus nõ minimũ terrorem incuſſit. Ita pacatã ratus Europã, reliquũ vitæ tempus in ocio & pace egit, venari ſolitus. ſed in hyeme febris eũ inuaſit valida, qui mox ciboꝝ abſtinentiã, vt vel pelleret, vl' mitigaret, ſeruauit. ſed accedente etiã lateris dolore, ſeptima poſtq̃ decubuit die, ſacra cõmunione deuote ſuſcepta & vnctione extrema, inter manus multoꝝ ſacerdotũ & monachoꝝ orans & pſallens obdormiuit, anno ætatis ſuæ 72. 5. Kal'. Februarij, indictione 7. hora diei 3. Cuius corpus more ſolenni lotũ & curatũ, maximo totius populi planctu eccleſiæ quã ipſe conſtruxit, illatum, ac regali more ſepultũ eſt Aquiſgrani, ſuꝑ cuius tumulo arcus deauratus eſt cõſtitutus cũ titulo hmõi: Sub hoc cõditorio ſitũ eſt corpus Caroli Magni, qui regnũ Francoꝝ nobiliter ampliauit, & ꝑ annos 47. feliciter rrgaliterq́ȝ gubernauit. Interfuiſſe ſcribit funeri Caroli, Leo pontifex cũ magno Romanæ nobilitatis comitatu. Eius exceſſum ꝓceſſere q̃dã prodigia: ſolis defectio: luna ter eodẽ anno ẽ obſcurata: pila q̃ in tẽpli faſtigio apud Aquiſgranũ erat, fulmine deiecta eſt: ibidẽ & porticus, qua ab ædibus Palatinis ad templũ via erat, corruit: & ſtupendũ eſt, pontẽ quem apud Moguntiã conſtruxerat, igni totũ conflagraſſe.

Caroli Magni ſepultura.

Fuit hoc tpe Paulus diaconus, qui iuſſu Caroli collegit lectiones cuilibet feſto conuenientes ex dictis ſanctoꝝ, & Iſuardus monachus fert collegiſſe oẽs actus ſanctorũ in vnũ volumen poſt Hieronymũ & Bedã. In hac gñatione Oggerus dux de Danomarchia, princeps Chriſtianiſſimus floruiſſe fert, qui bello fere oẽs partes tranſmarinas obtinuit à Hieruſalẽ vſqȝ ad arbores ſolis, Deo ſibi propicio, & apertis ac magnis miraculis exercitũ eius cõfortante. Hic in ſuperiori India ordinauit imperiũ, cui ꝓfecit Iohannẽ filiũ regis Friſonũ, qui Præſtan gentis appellatiõe peculiari dicit: eũ nos Præſter Iohan noĩamus. ſubiecit ei xiiij. barones cognationis ſuæ, qui alia dominia circũquaqȝ tenerent, vt ſic ibidẽ Chriſtiana religio permaneret. rei huius autor neſcio an vllus ſit, cui fidẽ oĩno poſſis habere.

Paulus diaconus.

Oggerus Dacus Indiam ſubegit.

Præſter Iohan.

Anno ſalutis nr̃æ 815. Ludouicus Caroli Magni filius, Auguſtus appellatus, regnare cœpit. imperauit annis 25. princeps religioſus ac clemens, ideo appellatus eſt Pius. hic audita morte patris, 30. poſtq̃ id acciderat, die Aquiſgranũ venit. ad ſuſcepti regni adminiſtrationẽ cura cõuerſa, primo legationes q̃ ad patrẽ venerãt, auditas abſoluit, habitoq́ȝ cõuentu gñali, ad iuſtitias fa-

Ludouicus Pi⁹ Imp. 75.

ciendas legatos in oẽs regni partes miſit. Leo papa hoc anno de corpore migrauit, circa 22. pontificatus ſui annũ. Stephanus diaconus in locũ eius papa eſt ordinatus, eius noĩs q̃rtus. ſedit menſes 7.

Stephanus 4. papa.

Hic Stephanus, qa ægrotante Leone, Romani oĩa ædificia q̃ ipſe vel cõſtruxerat, vł reparauerat, inaudita rabie demoliti ſunt, ad vitãdas ſeditiones & pro negocijs eccleſiæ perſonaliter proficiſcił in Galliã ad imperatorem Ludouicũ, qui tũ erat in Aurelianis, vbi honorificentiſſime ſuſceptus eſt vir angelicus, oĩa q̃ petijt, à Pio imperatore obtinuit: q vices Chriſti gerẽs, pro ſuis perſecutoribus orauit, oẽs exules Romanos, q in cauſa Leonis papæ deliquerãt, & alios q propter magna ſcelera in eccleſiã prrpetrata, in diuerſis ergaſtulis p Frnciã tenebanł, petijt abſolui, ſecumq́; Romã reduci, q̃d ei cõceſſit imperator. Celebratis deinde ex more Miſſaꝝ ſolennibus, pontifrx Ludouicũ diadẽmatis impoſitiõe coronauit, Romanorumq́; imperatorẽ pronũciauit. Hic Stephanus de rebus Italicis expeditus abijt, & vacantr tũc eccleſia Reatina, noluit eṗm electũ cõſecrare, niſi ab imperatore obtinuiſſet prius licrntiã. habeł in decretis 63. diſt. c. lectis. Ex q̃ ſatis patet, tũc imperatores inueſtituras eṗis pſtitiſſe, licet Antoninus aliter gloſſet, dicens ꝙ forte iſte electus, curialis fuit, qui nõ drbet ordinari. primũ videł verius. Leo imperator Cõſtantinopolitanus hoc in tpe legatos miſit ad Ludouicũ Chriſtophoꝝ ſpathariũ & Gregorium diaconũ, aliosq́; oratores, qui pacta fœdera inter Carolũ pairẽ Ludouici renouarũt.

Paſchalis papa.

Anno dñi 817. Stephanus papa tertio menſe poſtq̃ Romã venerat, nõdum exacto obijt. Cuius in locũ Paſchalis patria Romanus electus eſt. ſedit annis 7. Hic quia nulla imperatoris autoritate pontifex creał, ſtatim legatos ad Ludouicum miſit, qui eius rci culpã in clerũ & populũ reijcerẽt, & ꝙ ab his coactus eſſet pontificatũ ſuſcipere. acceptа hac ſatiſſactiõe, Ludouicus rñdit populo & clero, maioꝝ inſtituta & pacta ſrruanda eſſe, cauerẽt ne deinceps mairſtatẽ læderẽt.

Conuentus Aquiſgrani

Deinde Ludouicus gñalem Aquiſgrani cõuentũ habuit ſacerdotũ & proceꝝ, in q̃ cũ de ritu eccleſiaſtico multa tractarenł, liber collectus eſt quarundã inſtitutionũ, quas obſeruaret imperiũ. Fuerunt in eo cõcilio tres imperatoris filij, q̃s habebat ex Hirmegarde regina, Lotharius quẽ imperij cõſortẽ fecit, Pipinus Aquitaniæ rex declaratus, & Ludouicus Boioariæ rex. Erat tũ negociũ q̃ddã principi cũ Danis qui ab imperio deſciuerãt, ſed hi primo ſere aduentu ſe Ludouici pfectis ſubmiſere. Quo freius (opinor) tumultu Bernardus Italiæ rex, bellũ aduerſus patruũ ſuũ Ludouicũ Imp. molitus eſt. accendebãt adoleſcentẽ Italici magnates iniuriæ cauſa, ꝙ Pipinũ filiũ Ludouicus regẽ Italiæ noĩaſſet. Iã ſe bello pararat, copias ad apertã defectionẽ coegrrat, anguſtias alpiũ firmo pſidio occupauerat, cũ Ludouicus rẽ reſciſcit, eaq́; in cõuẽtu propoſita, nepos læſæ maieſtatis crimine dãnatus, hoſtis reipu. iudicatus eſt. Imperator copijs Germanoꝝ & Galloꝝ coactis, Italiã ingredił. Quod cũ intellcxiſſet adoleſcẽs Bernardus, ſiue ꝙ paꝝ fidei in partibꝰ ſuis cerneret, ſiue ꝙ adoleſcẽtiæ trmeritati veniã impetrari cõfideret, ad imperatorẽ properauit, ſeſe dedidit, culpã in magnates reijciens. Is adoleſcentẽ & eṗos tres, Anſelmũ Mediolanenſem, Valſredũ Cremonẽſem, & Theodulphũ Aurelianẽſem, principibus quibuſdã viris iugulatis in Italia, Aquiſgranũ perduxit. Vbi cõuentu habito,

Bernardus rex Italię ob defectionẽ cæſus.

Bernardus rex gladio cæſus eſt, eṗi ſynodali decreto relegati ſunt. Pacata Italia, Saxones adorił, qui vt ſæpe aliàs ab imperio defecerãt, factionẽ Viromachus regnũ affectans, excitarat, qui bello ſuperatus eſt & interfectus. at ſæua tẽpeſtas, qua tot bono principi mala naſcebanł: Erat Britonũ princeps Nortmãdus feroci aĩo, qui cũ à Francoꝝ fide deſciuiſſet, victus iteꝝ p fœdera pacẽ obtinuit, quã paulo poſt labefactauit ſuo malo. nã denuo bello petitus, interitu quietẽ Britonibus dedit. Tũc q̃q; Lindeuintus inferioris Pannoniæ tyrannidẽ affectãs, bello victus, facta deditiõe, veniã ab imperatore obtinuit. Itẽ cõtra Vaſcones grauiſſima bella geſſit Pipinus iuuenis, qui eos in ſuã poteſtatẽ redegit. Interea aliud imperatori accidit incõmodũ. nã Hirmegardis regina diem obijt extremũ. Vnde poſtea exacto anno inſpectis pleriſq; nobiliũ filiabus,

Iudith Ludouici vxor

Guelphi comitis filiã Iudithã duxit vxorẽ, q̃ genuit ei Carolũ Caluũ. Anno dñi 821. ſignificatũ rſt Ludouico Pio de morte Leonis imperatoris Cõſtãtinopolitani, ꝙ ſ. anno pterito in baſilica Dei genitricis intra palatiũ interẽptus ſit cõſpiratiõe q̃rundam

Michael Traulꝰ Imp. Cõſtant.

optimatũ ſuoꝝ, & pcipue Michaelis Trauli (.i. Balbi, nã lingua fuerat balbutiẽte) comitis, qui ptorianoꝝ militũ ſtudio coronã imperij ſuſcepit, & poſtea nouẽ annis regnauit. Per hæc tpa Michael Cõſtãtinopolitanus Imp. miſiſſe ferł imperatori Ludouico inter cætera pcioſa munera, libros S. Dionyſij de diuinis noĩbus & de cœleſti hierarchia e Græco in Latinũ translatos, q̃ꝝ cõtactu xvi. infirmi leguně ſanati.

Lotharius Italiæ rex.

Anno ſalutis noſtræ 822. imperator Lothariũ filiũ in demortui Bernardi locũ Italiæ regem dedit, quem Romã à pontifice Paſchali populoq́; Rom. vocatum, pontifex ipſe in baſilica

ſilica B.Petri inunctū coronatūq́;,regē Italiæ primū,& poſtea Auguſtū appellauit.Ro
manis tñ & nonnullis Italiæ primatibus nō ſatis obedientibus,ad Ludouicū patrē au-
xiliorꝝ cauſa profectus eſt,à quo iuſtas accepit copias.ſed priusꝗ Lotharius e Papia
moueret,ab vrbe nuncios accepit,Theodorꝝ Ro.eccleſiæ primiceriū & Leonē eius
generꝝ,in patriarchatu Lateranēſi primū excæcatos,poſtea capite truncatos fuiſſe.di
cebāt aūt triuiatim,nec erat obſcurꝝ,eos qa imperatori fauebant,talia perpeſſos.attu
lit etiā imperatoribus fama,& Romæ vulgo creditū eſt,Paſchalem papā vel facinus
iuſſiſſe,vel cū id à cōiuratis factū reſciſſet,diſſimulaſſe.Non tñ adduci potuerūt impe
ratores,vt iniectā pontifici ſuſpicionis culpā,facile admitterēt:ſed mittentes Romam
Hunfredū comitē Curienſem & quoſdā alios nūcios,veritatē inquiri iuſſerūt.At Pa-
ſchalis pontifex ꝗ primū oratores imperatorꝝ Romæ applicuerūt,triginta epōrꝝ ſy-
nodo coacta,innocentiā ſuā iureiurando purgauit,atq; etiā mortuos tanꝗ maieſtatis
reos,iure cæſos pronunciās,interfectores q de familia S.Petri erant, abſoluit.Ea aūt
vt erant geſta,cū imperatores à nuncijs alijsq́; ꝗs papa comites dederat,reſciuiſſent,in
bonā partē conſiliū pontificia acceperūt.Ludouicus nāq; mitiſſimi ingenij princeps,
ſemꝑ multū ſedi apoſt.detulit,adeo vt quatuor Ro.pontifices,ꝗs 26.annorꝝ illius im
perij tp̄a habuerūt,adiumento ſuo nunꝗ caruerint,ꝗ in perſecutionibus Romanorū
ſæpenumero indiguerūt.Scripſiſſe tum etiā ferē Ludouicus Paſchali,vt Bibliotheca- Italiæ diui-
rius ait,ne deinceps ſeditio ex re incerta orireē,ꝗ ciuitates iuris imperij,& ꝗ iuris ec- ſio.
cleſiæ cenſerenē,Aretiū,Volaterras,Cluſiū,Florentiā à patre Carolo reſtauratam,Pi
ſtoriū,Lucā,veterē vrbē,Piſas,Peruſiā,imperio ſubiectas in Hetruria declarauit.Cæ-
tera vero eccleſiæ Ro.adſcribebat,addidit & Tudertū in Vmbria,& vltra Apœninū
Romandiolā ac Rauennæ vrbis exarchatū.Idem quoq; Bibliothecarius ſcribit,Ludoui
cū liberā eligendi Romanū pontificē poteſtatē Paſchali dediſſe,cū antea in ea re im-
peratores cōſulerenē,poteſtate ab Adriano Carolo tradita.de hoc toto tex.eſt 63.di.
Ego Ludouicus,vbi tñ reſeruat ſibi ac ſucceſſoribus ſuis,vt pōtifex electus,poſtꝗ con
ſecratus fuerit,legatos ſuos ad imperatorē ſeu ſucceſſores ſuos Francorꝝ reges diri-
gat,qui inter pōtificē ac imperatorē amicitiā & pacē cōſocient. Anno dñi 823.cō-
uentu habito apud Frācoſordiā,venerūt ad imperatorē duo fratres,de regno *Vuil-
zorū cōtendentes,qui cū vidiſſet gentis voluntatē proniorē ad iuniorē fratrē,ſtatuit
vt is regnū teneret,ambos tñ muneribus donatos,ac ſacramento cōcordatos,ad pro
pria remiſit.Imperator Drugonē tum fratrē ſuū,qui e cōcubina natus ferē,apud Me- Drugo.
tenſem eccleſiā canonicā vitā degentē,clero eiuſdē eccleſiæ cōſentiente ac eligente re
ctorē ibidē cōſtituit,eumq́; ad pontificatus gradus promoueri cenſuit. Ceadrogo
*Abdoritorꝝ princeps, cū ſui populi primoribꝰ ad imperatorē venit excuſandi ſe gra
tia,& licet in qbuſdā culpabilis eſſet,ꝑ merita tñ parentū ſuorꝝ nō ſolū impunitus,ve-
rū etiam muneribus donatus,ad regnū ſuū redire permiſſus eſt. Hactenus fere Lu-
douici īperiū paterna felicitate cōſtitit.nā poſteriores anni publicæ ſimul & priuatæ
rei pernicioſi fuerūt. Nec externis tm̄ hoſtibus fortunæ ſæuitiā experti ſumus,ſed no
ſtris etiā principibus inuiſa fuit Europæ quies.Portenderūt hoc malū innumera pro Prodigia.
digia.nā in Saxonia terræmotus tantus fuit,vt plures pagi cōcuſſi,igni conflagrarint.
pleriſq; in locis lapides grādine mixtos pluiſſe ferūt,q pecora & hoies interemerunt.
In Gallia ante ſolſtitiū æſtiuale in horrēda tēpeſtate cœlo decidit glacies xij.pedū lō
gitudine,& acies cōcurrentiū in ſe militū cruore madētes,in cœlo apparuiſſe nūciaba
tur. Itaq; anno imperij Ludouici x.q eſt annus dñi 824.nullo religionis,pietatis,
hūanitatis exēplo ꝓtermiſſo,morit Paſchalis,in cuius locū quū duo ꝑ cōtētionē popu
li fuiſſent electi,Eugenius pſbyter tituli S.Sabinæ,vincēte nobiliū parte,papa 99.or- Eugenius
dinat,ſeditq; annis tribus. Cōtulit ꝑ id tēpus imperator Lotharius ſe Romā,& ab 2.papa.
Eugenio pōtifice comiter exceptus,ſtatū vrbis & regni Italici ex illius ſentētia refor-
mauit,vt nō minus Italiæ totius ꝗ Romæ motus inteſtini eſſent ſedati. Tūc,vt ait Blon
dus,primū Lotharius magiſtratus in vrbe Roma cōſtituit,qui ius populo dicerēt,ex Rom. magi
quo cōſtare videē,Romanos ſub Carolo & filijs ac nepotibus vera libertate vſos,quā ſtratus à Lo
prius petulantiſſime vſurpabāt ſibi pleriq; pacis hoſtes.Redijt breui ad Ludouicū pa thario con-
trē Lotharius,& oēs ſimul,genitor filijq́;,domādis in Hiſpania Saracenis,qui nouos ſtituti.
nuper tumultus excitauerāt,copias ducūt.geſta res eſt varijs ꝓlijs,quibus tñ ad finem
Ludouicus intēdere nō poterat,ſed Bulgaros e Pannonijs repellere conatus eſt.quin
& alia Nortmannorꝝ manus infeſtare Gallias nunciabaē.Ea res etſi fidē non habuit,
expeditionem tñ detinuit.Sunt Nortmāni potens Gallæ Belgicæ vltra Sequanā fa- Nortmanni
ctio,qui vt ſæpe aliàs oēs Galliæ vires tumultu experti ſunt,nunꝗ quieuerꝫ:nā & re-
gionē ipſam vi occupaſſe ferunē,cū ex Danis eſſent,qui Cimbricā Cherſoneſum co-

 lunt.

ſunt. Sed libet hic & qui Dani ſint, qm̃ eoꝝ frequẽs in hiſtorijs mẽtio eſt, deſcribere. Cimbricã Cherſoneſum, quã olim Cimmerij tenuere, ꝗs Latini Cimbros vocãt, nun

Dani. ꝗ ſere vna gens coluit. ꝗ factũ puto, vt & appellatio priſca interiret. hodie ei regioni Daciæ nomẽ eſt, ſiue Dania. ſunt eñ q ita malint. ꝗd nomẽ eſſe illi arbitror à Dacis, ꝗ

Daci. Valachia deuicta, alias ſedes ꝗſiuere. vocabat eñ Valachia Dacia, vt apd' vetuſtos ſcri

Dai. ptores inuenies. hinc Daci, Dai, & Daui, q in ea Valachiæ parte ſunt, ꝗ Iſtri fontib' eſt contermina. reliqui ad Pontũ Getæ dicunt, vnde ſerui Getæ & Daui. At in Valachijs manſit Dacoꝝ monumentũ. nã cũ gens in duas factiones diuiſa ſit, potẽtior Danorũ nomẽ habet. Itaqꝫ operæpreciũ eſt ſcire, ꝙ q mõ Dani vocãt, plerũqꝫ Daci, ſ. hi ꝗs Cherſoneſum Cimbricã habere diximus. inde in hiſtorijs varia lectio eſt. Morit interea Eugenius, atqꝫ Valẽtinus patria Romanus, in eius locum ſufficit. Sunt tñ qui ſcri

Valentinus papa. bant Eugeniũ ꝑ Romanos laicos excæcatũ fuiſſe, & martyrio coronatũ. Valẽtinus autẽ ſucceſſor eius, demeritis forte hoĩm exigentibus, cũ eſſet vir ſanctus & integer, ſedit tm̃ xl. dies. Eodẽ tpe anno dñi 827. Gregorius 4. patria Romanus, pontifex eſt ele

Gregorius 4. papa. ctus. ſedit annis 16. Hic tantæ modeſtiæ fuit, vt electus à clero populoq́ꝫ Ro. non prius pontificiũ munus obiret, ꝗ à legatis Ludouici imperatoris ob eã cauſam Romã miſſis, q diligenter tantã electionẽ diſcuſſerant, cõfirmatus eſt. fecerat id Ludouicus non ſuperbia motus, ſed ne iura imperij amitteret, quippe qui natura clemens & humaniſſimus ſit habitus, quiq́ꝫ iura eccleſiæ & dignitatẽ ſemper tutatus ſit. Inſtituit eñ, ne ſerui Chriſti vlli ſeruituti humanæ ſubiecti eſſent, & vt vnaquæqꝫ eccleſia ſuos prouẽtus haberet, vnde ſacerdotes viuerẽt, ne ob inopiã rerũ cultũ diuinũ desererent, neve ob neceſſitatẽ quæſtui ſe dederent. Propterea 830. dñi anno ſynodũ multoꝝ epi

Synodus Aquiſg. de ſtatu clericoꝝ. ſcopoꝝ habuit Aquiſgrani, ꝑſidente Gregorio, in qua regula & modus honeſtus viuendi canonicoꝝ canonicarumq́ꝫ, de diuerſis patrũ ſententijs cõpilatus, & multa alia de vita clericoꝝ ac monachoꝝ ſtatuta fuere. Statutũ etiam fuit, vt epiſcopi & clerici nec ꝑcioſis nec ſericis veſtibus, neqꝫ baltheis aureis aut gẽmatis vterent. ſtatutũ eſt etiã, vt vnaquæqꝫ eccleſia haberet prouẽtus ſuos, cõmuniter viuendi ſufficiẽtes. Per idẽ tempus Saraceni Aſiã occupantes, ad ſancta Palæſtinæ loca Chriſtianis aditum inter

Mauri Siciliã ingreſſi. cluſerunt, & Mauri in Siciliã delati, oĩa vaſtauerunt. vnde Michael imperator Conſtantinopolitanus Venetis inhibuit, ne mercimonia ad Aſiam perferrent: mãdauit qꝫ vt claſſem in Siciliã mitterent. Ea tẽpeſtate corpus B. Marci euangeliſtæ Venetias tranſlatũ eſt. nam cũ Babylonis rex Saracenus loca Palæſtinæ fœdari iuſſerat, & ornamenta eccleſiaꝝ abſportari fecerat, ventũ eſt ad eccleſiã S. Marci, vbi corpus euangeliſtæ conditũ erat in ciuitate Alexandria. Tũ mercatores quidã Veneti cõtra edictum imperatoris mercimonia aduexerant, & oĩa mœſta ac turbata videntes, muneribus corpus Euangeliſtæ e manibus deſperatoꝝ eccleſiæ cuſtodũ impetrarunt atqꝫ auexerunt. Redeo ad Siciliã. Miſerãt Veneti copias in Siciliã, ſed nihil proficere potuerũt. ꝗd cum intelligeret Gregorius, à Venetis barbaros pelli nõ poſſe, legatos ad Ludouicum & Lothariũ miſit, qui eos rogarẽt vt Siculis auxiliũ ferrent. tergiuerſabant hi, cũ dicerẽt id bellũ ad imperatorẽ Cõſtantinopolitanũ pertinere, ſe tñ paratos eſſe cõmuni ipẽſa cõmunibusq́ꝫ copijs rẽ agere. Interea vero cũ legati ea de re vltro citroq́ꝫ

Bonifacij comitis virtus. mitterent, Boniſacius Corſicæ comes cũ fratre Bertario & auxilijs quorundã populorũ Hetruriæ, claſſe in Aphricã delatus, inter Vticã & Carthaginẽ quater cũ hoſtibus cõgreſſus, tantã hoĩm ſtragẽ edidit, vt coacti ſint Mauri, vt olim à Scipione vexati, ſuos e Sicilia reuocare, qui patriæ laboranti auxilium ferrent. Hac ratione Sicilia à barbaris liberata eſt. Habebat ea tẽpeſtate Ludouicus & quartũ filiũ noĩe Carolũ, quẽ vocant Caluũ, quẽ ſibi genuit ſecũda vxor Iudith. huic Alemaniã, Rhetiã ac Burgundiã tradidit, cæteris fratribus ſuper hoc indignãtibus. & qa ob coniurationẽ Bernardi nuper defuncti, plures eiuſdẽ factionis ꝑcipuæ potentiæ ac nobilitatis viri interfecti fuere, multoꝝ corda principũ cõtra ſe prouocauit Ludouicus. Cũq́ꝫ, vt tantoꝝ malorũ materia ſedaret, ꝓlati eccleſiarum ſe interponerent, de illorum cõſilio imperator vxorem ſuã Iudith Caroli matrẽ, quaſi omniũ maloꝝ originẽ, à ſe abdicauit, ſed propter hoc filioꝝ & alioꝝ principũ animos mitigare non potuit. Itaqꝫ cũ filijs imperatoris

Lud. Pium capiunt filij. cõſpirauerant pleriqꝫ magnates, in quoꝝ manus Ludouicus incidit, captusqꝫ à filijs, in ꝑſentia principũ coactus eſt omnẽ imperialẽ deponere dignitatẽ, atqꝫ ad agendam pœnitentiã etiã iudicio ꝓlatorum dicit fuiſſe recluſus in monaſterio. ſed Deo ita diſponẽte, ſequẽti anno qui fuit vigeſimus ſui imperij, relaxatus, arma & imperiũ & vxorẽ recepit, ac filiũ ſuũ Lothariũ, q ex Italia cũ exercitu copioſo venerat, redire in Italiã coegit. Inſup & Rhemeñ. archiepſ, q in depoſitiõe Ludouici cõſpirauerat, ab archiepiſcopatu depoſitus, relegatus eſt in exiliũ. Ea tẽpeſtate & ꝙ in hac re occupati fuerant

rant

rant imperatores Ludouicus & Lotharius, orta eſt magna tribulatio Chriſtianis. In-
gens enĩ multitudo Saracenorũ ꝑ portũ Centũcellenſem intrãs, repleuit faciẽ Italiæ,
vt locuſtæ viderent, obſeſſaq́ eſt Roma, eccleſia S. Petri ſpoliat, & equorũ ſtabulũ effi-
cit. ſed & oĩs Tuſcia vaſtat. tãdẽ ad preces Gregorij Guido marchio Ciſalpinæ cum
Lõgobardis veniẽs, multa ſanguinis Chriſtiani effuſione Saracenos de Italia fugauit, Roma à Sa-
poſtq̃ ſuburbia Romæ incẽdiſſent nondũ munita, eccleſiã S. Petri vaſtaſſent & diripu- rac. obſeſſa.
iſſent, B. q̃q; Pauli eccleſiã ſecũdo milliario ab vrbe, tecto & oĩbus in q̃ ignis iniectus
potuit agere, ſpoliaſſent, diui Germani oppidum demoliti, ad celebre S. Bñdicti mo-
naſterium cõſcenderũt: quod igni crematum, ferro q̃q; maiori parte manſit exciſum,
mox tñ ad portum deſcendẽtes, nauibus pda ingenti impoſita, Siciliam Tarentumq́
eodem tempore inuaſerunt, Apuliam q̃q; deuaſtarunt. Anno dñi 830. Michael Im
perator Conſtantinopolitanus moritur, & Theophilus illi ſuccedit, hic eſt quem Mi- Theophil⁹
chael cum claſſe maxima contra Saracenos miſerat, ſed ꝑ multitudine illos aggredi ti Imperator.
muit, donec à Petro Venetorum duce* triremem claſſem obtinuerat, atq; hoſtib⁹ con Conſtant.
greſſus, vt dicemus, infeliciter pugnauit. Lotharius poſt reſtitutionem patris Cabil-
lone expoliauit eccleſias, patris ꝑfectos interfecit, ſororem ducis Bernardi Geruicam
iuſſit in vaſe claudi, & in flumen Ararim proijci, legatos vero à patre miſſos qui eum
obiurgabant, contempſit. Tandem imperator conuocatis filijs Pipino & Ludoui
co, contra Lotharium ꝓficiſcitur, poſitis vtriuſq; ad Tizum fluuium caſtris. Vbi Lo-
tharius victoriam deſperans, ſupplex ad imperatorem venit, quem vir pijſſimus pater-
ne correptum in gratiam recepit, iuratumq́ in verba ipſius ad Italiam miſit. Moritur
paulo poſt Pipinus Aquitaniæ rex: q̃ defuncto, Aquitani de rege ſubrogando conten Pipinus
debant, & res ad imperatorem relata eſt, quæ dum tractaretur, alijs vrgentibus cau- moritur.
ſis neglecta. Nam Ludouicus filius Bauariæ rex, cum ingẽti exercitu Germaniã intra-
bat, cui pater mox occurrit: ſed ægritudine preſſus, Moguntiam veniens, tentoria ſibi
explicari in inſula ciuitati proxima iubet. Tanta fuit vis morbi, vt membris ꝓpe oĩbus Ludouici
defectus, per dies quadraginta nullum neq; cibum neq; potum præter ſpũale corpo- Pij mors.
ris & ſanguinis dominici viaticum ad alimentum acceperit. aderat ægrotanti Lotha
riusnuper ex Italia vocatus, quem pater corona aurea & enſe quo in prælijs vtebatur
donat, præcipitq́ vt Iuditham reginam veneretur, Caroli quem Neuſtriæ præfece-
rat, amicitiam ſeruet, ne relictam Iudithæ Francorum hæreditatem infeſtet. Ludoui-
co Boioariæ regi offenſam remiſit pater, fueruntq́ eius extrema omnia religionis &
fidei plena. mortuus anno imperij ſui vigeſimoſexto ſepultus eſt in Metenſi baſilica,
eius mortem cometa præceſſit, & ſol generali pene eclipſi laborauit. Fuit hic annus
etiam Gregorij papæ interitu lugendus, qui inter cætera egregia facinora, feſtum
omnium ſanctorum Kalend. Nouemb. inſtituit. ſunt qui factum hoc putent Rabani Rabanus.
conſilio. Erat is ex Alcuini diſcipulis abbas Fuldenſis, deinde & archiepiſcopus Mo-
guntinus, oratione ligata non minus quàm ſoluta inſignis. Reliquit ingenij ſui monu Theodul-
menta multa, commentarios in reliquias quæ Paralipomena vocamus, & Machabæ- phus.
os, laudem ſanctæ crucis & ſermones plurimos. Fuit & ſub Ludouico illuſtris Theo-
dulphus Aurelianus epiſcopus, qui in carcere hymnum compoſuit, Gloria laus & ho
nor, verſu impari. Gregorio Sergius ſecundus ſucceſſit, patria Romanus. ſedit an- Sergi⁹ pap.
nos duos & aliquot menſes.

GENERATIO XXIX.

LVdouico Pio defuncto, ſucceſſit in imperio Lotharius eius primogenitus, anno
dñi 841. ab vrbe vero cõdita 1592. in q̃ principiũ habuit 29. & 30. Gñatio. imperauit Lotharius
annis 15. Mox cõtrouerſia inter hæredes Ludouici Pij orta eſt ſup diuiſiõe regni Imp. 76.
Francorũ. Nam Lotharius de Italia reuerſus, & Pipinus filius Pipini fratris de Aqui-
tania, voluerũt Carolũ filiũ Iudith ea parte, quã ſibi pater cõceſſerat, priuare, & ſcd̃m
teſtamentũ q̃d auus eorũ Carolus Magnus ſtatuerat, in tres partes regnũ diuidere: cõ-
tra vero Ludouicus atq; Carolus, filij Ludouici Pij, dolẽtes ſe à fratre Lothario debi-
ta parte regni priuari. Qua de re anno eadẽ in agro Altiſſiodorẽſi apud vicũ, cui Fon
taneto nomẽ erat, pugna inopinata cõmittit, tãtaq́ cædes inter eos facta eſt, vt nulla
ætas meminerit tantã ſtragẽ fuiſſe factã in gẽte Francorũ: & ita eorũ vires ibi extenua-
tæ ſunt, vt nõ modo de amplificando regno, verũ etiam ad ꝓprios tuendos terminos
vix ſufficerent. Ludouicus & Carolus non ſine graui diſpendio ſuorum vicerunt. Poſt
hoc autem bellum Lotharius victus, Aquiſgranum confugit, atq; inde quoq; detur- Atrox fra-
batus, inſtantibus hoſtibus, Viennam ſe contulit. inſecuti eum cum exercitu fratres, trũ pugna.
ad quos quidem placandos non ſolum multi regni ipſius proceres, ſed ex Italia qui-
dam iuſſu Sergij papæ profecti ſunt, inter quos erat Georgius archiepiſcopus Ra-

uennas,q cũ ſecundo ꝓlio apud Lothariũ cõponendæ rei cauſa eſſet,ac fortuna ad Ludouicũ & Carolũ inclinaſſet,totũ comitatũ in ꝓlio amittens, eo eñ cum 300.eq̃tibus uenerat,vix ſol⁹ e tãta ſtrage fuga ꝓlapſus eſt,cũ pacis legatus,nõ belli cauſa veniſſet. At vero hi cõem calamitatẽ totius regni miſerati,fœdera pacis in hũc modũ inueniũt,

Diuiſio regni ex fœderibus.

vt pars illa occidẽtalis regni,q̃ à Britãnico Oceano vſq; ad Moſam flumẽ ꝑtinet, Carolo obtẽperaret,vocaretq; rex Galliæ, Ludouicus haberet oriẽtale regnũ Frãcorum,ſ. totã Germaniã vſq; ad Rheni fluẽta,& nõnullas ciuitates cũ adiacẽtib⁹ pagis trãs Rhenũ,& vocatus eſt rex Germaniæ,& intelligo Germaniã,Pãnoniã,Bohemiã,Morauiã, regna Sclauorum,Bauariã,orientalẽ Frãciã,Thuringiã,Friſiã,Saxoniã,Alemaniã,q̃ hodie Sueuia appellat:Lotharius vero primogenitus,imꝑator appellaret,ac cũ imꝑij titulo vrbẽ Romã obtineret,cũ Italia & ea parte Galliæ,q̃ olim Narbonẽſis, nunc Romana ꝓuincia vocat,& oĩa regna Italiæ,atq; Belgicã Galliã à Moſa vſq; ad Rhenũ fluuiũ,q̃ſi medius inter iſtos duos priores incedẽs, ſortitus eſt:q̃ pars Galliæ, Lotharin-

Lotharingia vnde.

gia ex eius noĩe ſolita eſt appellari,ad Rhodanũ vſq; ꝓtẽſa.ſed Pipino ꝑdicto filio fratris ipſorum,Aquitania ceſſit. Circiter annũ dñi 843.cum Sergius põtifex nuꝑ eſſet electus,Lotharius filiũ Ludouicũ primogenitũ,regni ſociũ adſciuit, & in Italiã cum ingenti exercitu mittit.is adoleſcẽs nimia felicitate elatus,q̃cunq; iter facit,cædibus oĩa

Ludouicus Lotharij filius Italiæ rex declaratus.

& rapinis vaſtat ac diripit. Verum cum vrbi appropinquaſſet, eiq; obuiã honoris cauſa Ro.ciues ꝓdijſſent,mitior eſſe cœpit. ꝓdeũt ei obuiã ad primũ lapidẽ ſacerdotes cum crucibus,cantãtes,Bñdictus q venit in noĩe dñi,oſanna in excelſis,atq; eum vſq; ad gradus S.Petri comitant.ibi pontificẽ offendẽs,mutuo oſculo mutuaq; ſalute data & accepta,ad argenteas portas ſimul venere clauſas. Tum pontifex:Si pacato magis q̃ hoſtili animo ad nos veniſti,ſiq; ad reip.ſtatum magis reſpicis q̃ ad voluptatem ſæuiendi,meo iuſſu ingredere:ſin aliter animatus es,fores ne tetigeris. nam ſupra caput enſem habes ſcelerum oĩm vltorem. cum aũt bono animo eſſe pontificem iuſſiſſet, ſtatim eius iuſſu fores patuere. Ingreſſi cum ad altare S.Petri ꝑueniſſent,ꝓcidẽtes ſimul,Deo & apſorum principi gratias egerunt,q̃ ſine vllo maleficio res ex ſententia acta eſſet. Octauo deinde die q̃ venerat,videntibus oĩbus,Ludouicum regem oleo ſancto inungit,corona donat,Italiæ regem decernit,ad quem Siginolphus dux Beneuentanus ſalutandi cauſa ſtatim venit. Qua q̃dem multitudine & arbores truncatæ,& pecora diſtracta & ſegetes,vt fit,in pabulum equorum ſucciſæ ſunt. Põtifex itaq; quicq̃d petierat, honeſtum ſaltem,facile conceſſit,q̃ citius ab vrbe diſcederet. Interfuerũt aũt huic coronationi pene oẽs ep̃i Italiæ:q̃ facto,poſtularũt principes ex ꝑſona dicti Ludouici,vt Ro.nobiles Ludouico iurarent fidelitatem,q̃d pontifex denegauit. conceſſit aũt ipſis petentibus,vt ſicut moris eſt imperatoribus Ro.facere,vt Ro.principes & primi ciuitatis,Lothario tanq̃ Ro.imperatori fidelitatem ꝓmitterent ac iurarent. Interea Sara-

Saraceni Italiam rurſus aggreſſi.

ceni cum Siciliã & Tarentũ magno affeciſſent malo, duce Saba q Maurorum rex erat, Crotoniatẽ ſinum in Italia ceperũt. Occurrerat hoſtibus Cõſtantinopolitanus Imp. Theophilus,cum Venetis nauibus 60. auxiliaribus,q̃bus ſe ante cõiunxerat:ſed periere naues illæ,& victus Theophilus,fuga ſuos repetijt. victores elati, Illyricum omne & Raguſium,vbi Venetas q̃ſdam mercium naues acceperũt,vaſtauere. Poſtremo incẽſa ac direpta Ancona,toto mari ſæuientes,remp. Chriſtianam cõtudiſſent,niſi benignitate diuina fluctibus obruti ꝑijſſent. At freti tantis orbis totius ꝑcellis Normãni,gẽs

Normanni Aquitaniã ſubigunt.

ingẽta & q̃ ab omni religione aliena erat,Rorito duce, ꝑ Ligeris fluuij oſtia Aquitaniam ingreſſi,vaſtarunt oẽm. Quibus cum nemo occurreret,latius euagati,Hieram inſulam & alia q̃ loca ſacra diripuerunt. Deinde in Galliæ interiora reuerſi,Burdegalam,Santonas,Pariſios,Turonium,*Nouiomagum,Aurelianos,Pictauos,& pleraſq; alias ciuitates afflixere. hinc rurſus Aquitaniam redeuntes,eam regni ſui ſedem conſtituunt,obfuerat nonnihil Aquitanis inteſtina lues,q̃ fratres,Pipini filij,laborabãt. Quare Carolus is,q Caluus eſt poſtea dictus,cõfecto Britannico bello,q̃ fuerat annos pene 5. hactenus implicitus,Aquitaniã petere ſtatuit: ſed Britonum ꝑfidiam veritus, rem diſtulit. Quo tempore etiam Sergius papa,is quem ferunt noĩs pontificij mutationi occaſionem dediſſe,cum ante Os porci vocaretur,anno pontificatus ſui 3. mortuus eſt. Sub-

Leo 4. pap.

rogatus Leo 4. anno ſalutis 846. tanta vir probitate,vt ſuis precibus Saracenã claſſem, vt dixi,fluctibus immerſam pleriq; credant. baſiliſcum ſerpentẽ ſuis orationibus e fornice S.Luciæ expulit,cuius halitu multi mortalium perierant,& incendium illud diu ꝑ domos Saxonum & Longobardorum vagatũ,iuxta Petri baſilicã ſigno crucis extinxit. reſtituit q̃q; vrbis mœnia & portas vetuſtate collapſas. ſedit annos 8. mẽſes 3. At

Saraceni vrbẽ populati

vero dum his rebus vacaret,gẽs neſanda Saraceni nauibus euecti circa littora Tuſciæ, maxima dãna intulere q̃buſdã ciuitatibus: deinde Romano portui applicãtes,ſpe potiun-

tiundæ vrbis Romam tendebant,ſed Romani vrbem muniunt:q̃re fiducia obtinendæ vrbis depoſita,cuncta q̃ extra ciuitatẽ erant,diripiunt:eccleſias ſpoliant & incendũt, eccleſia S.Petri vaſtatur,ac altari ſacro,pphanato,q̃ ad ornatum eccleſiæ erant,abradunt:atq; onuſti ſpolijs,abeunt:Neapolitanos inuadunt,& cæteros illius oræ maritimæ.Leo ſtatim cum Ludouici auxilijs Oſtiam,pficiſcitur,cum hoſtibus dimicaturus, ſuos ſanctiſs.pontifex ad cõmunionem adhortatus,orationẽ deinde ad Deum his verbis habuit:Deus,cuius dextra B.Petrum ambulantem in fluctibus ne mergeretur erexit,& coapoſtolum eius Paulum tertio naufragantem,de,pfundo pelagi liberauit, ex audi nos,ppicius & concede,vt amboꝝ meritis,fidelium tuoꝝ brachia contra inimicos eccleſiæ tuæ ſanctæ dimicantia,oipotenti dextera tua corroborẽtur,vt de recepto triumpho nomen ſanctum tuum in cunctis gentibus glorioſum appareat.His dictis, ſtatim ſacto ſigno crucis,pugnandi copiam fecit, q ita alacriter pugnam inierunt,acſi victoriam certam ſibi pmiſſam haberent.tandem poſt lougum & acre certamen hoſtes ſuperantur fuganturq;.multi in illo ꝑlio piere, pleriq; viui capti ſunt & Romam pducti.placuit etiam ciuibus Ro.q̃ſdam ad terrorem non longe à portu Ro.furca ſuſpendere,aduerſante tñ Leone,ob clemẽtiã quam ꝑcipuam habebat.ſed & eoꝝ opera,q viui Romam pducti ſunt ac ſeruati, vſus eſt Leo in reſtituẽdis eccleſiis, quas ipſi Agareni nuper diruerant ac incenderant. Tunc ſenatus populusq; Ro.Leonem adeũt cum lachrymis obſecrantes, vt illius ſtudio deinceps ſacer ille locus baſilica S.Petri muniretur,ne tam facili incurſione ſpoliari poſſet ac incendi,q̃rum voces beatus pontiſex ſolicite audiens, protinus q̃d ꝑdeceſſor eius Leo 3. inchoauerat circa eccleſiam B.Petri,conſummare ſtatuit. hoc ſuum q̃q; conſilium cum Lothario imperatore ac eius fratribus Francoꝝ & Germanoꝝ regibus intimauit, q magno repleti gaudio,p ſuos nuncios Lotharius imperator & fratres eius Ludouicus & Carolus magnam pecuniæ ſummam ad id opus pficiendum deſtinarunt. Anno igitur 2.pontificatus ſui, cum tanta populi lætitia inchoatum eſt opus, ꝙ non ſolum Ro. ſed & de circũſtantibus ciuitatibus populi contulerũt:& 6.anno opus hoc extitit abſolutum,q̃ ciuitas appellata eſt Leonina.Eo tempore Ludouicus Germaniæ rex,14.duces Bohemoꝝ cum ſuis baptizari fecit.Sub hoc Leone fuit in Anglia Edeluulphus,q(vt ſcripſim⁹ in Angloꝝ rebus compendio q̃dam ſupra)regnum totum acceperat,veꝝ ſolo occidentalium Saxonum regno ſibi retento,cætera reſtituit alijs,decimas fructuum Deo & B.virgini offerri iuſſit.Romam deinde ,pfectus cum filio minore Alfredo ad Leonem 4. tributum duoꝝ denarioꝝ à ſingulis exactum domibus,B.Petro primus obtulit,id q̃d & hodie q̃ſtoribus ap̃licis eo miſſis penſitari ſolet. Anno dñi 854.Lotharius delatione q̃rundam impulſus,Romam venit, ꝙ intellexit Leonem transferẽdi imperij ad Conſtantinopolim cõſilia habuiſſe,ſuper q̃ egregie ſatisfecit Leo, ac de delatoribus in mendacio depræhẽſis ſupplicium ſumitur,atq; amicitia inter vtrunq; integratur. Cum aũt Lotharius fere 15.annis cum filio ſuo Ludouico imperaret,Leo ad vtrũq; ſcripſiſſe inuenitur,aliq̃n ad alteꝝ tñ.de primo habetur 63.diſt.vbi in inſcriptione ponitur, Leo 4.Lothario & Ludouico Auguſtis ſcribẽs,rogat vt Reatinam eccleſiam cuidam electo concedere dignẽtur,& eadem diſt. Leo 4.Lothario & Ludouico Auguſtis ſcribens,ait:Inter uos & vos pacta ſerie ſtatutum eſt,vt electio & conſecratio futuri Ro. põtificis non niſi iuſte & canonice fieri debeat.Item idem Leo 4.qñq; ſcribit ſoli Ludouico,vt habetur 23.q.8.c.Igitur & deinde c.ſcire & c.omñi timore,vbi contra Saracenos iubet ppl̃m congregari & ad littus maris occurrere,eiq; regnum cœleſte ,pmittit,q p defenſiõe Chriſtianoꝝ moritur,qbus capitulis conſtat,Leonem cum adiutorio Ludouici Saracenos,de qbus ſupra dictũ eſt,viciſſe. Porro Lotharius imperator anno dñi 855.anno imperij ſui 15.filijs ſuis tribus regna ſua partitur. Ludouico nanq; Italiam cum noĩe imperatorio reliq̃t,Lothario filio ſuo Lotharingiam,Carolo vero tertio filio Prouinciã largitus eſt.ipſe ordinatis oĩbus in*Premẽſi monaſterio monachus efficitur,memor forte ꝙ patri ſuo Ludouico Pio ingratus fuit.Cum vero vt ſić, Lotharius cingulum depoſuiſſet militię anno domini 855.Ludouicus filius ipſi⁹ ſolus imperij gubernacula ſuſcepit anno domini 856. regnauit annis 21. Anno domini 856.Leo papa migrauit ad dñm,cui ſecundum Martinum ſucceſſit Iohã.Anglicus ex Moguntiaco oriundus,ſedit annis 2.hic(vt aſſeritur)fœmina fuit,& in puellari ætate ab amatore virili habitu Athenas ducta, ſic in diuerſis ſcientijs ,pfecit, vt nullus ſibi par inueniretur.Deinde Romam veniens, *triuium legit:magnos viros diſcipulos et auditores habuit:tñ q̃q; beneuolentiæ & autoritatis ſibi comparauit, vt mortuo Leone,in eius locum oĩm conſenſu põtifex crearetur.ſed in papatu p familiarem ſuum impręgnat,& cum de S.Petro in Lateranũ tenderet,inter eccleſiã S.Clemẽtis & Coloſſeũ

Leonis papæ aduerſus Sarac.oro & victoria.

Leonina vrbs.

Edeluulfus tributũ ex Anglia obtulit.

Ludouici opa in vincẽdis Saracenis.

Ludouicus 2.Imp.77.

Iohã.pap.

loſſeum peperit in via publica:& in partu mortua, ibidẽ ſepulta dicit. & qa papa eandem viam ſemp declinat cum Lateranũ accedit, credit à pleriſq; φ ob deteſtationẽ facti hoc faciat. Sed nec ponit in catalago pontificũ. Sunt etiã q ſcribãt, φ eiuſdẽ vitandi erroris cauſa, dum primũ q electus in ſede Petri collocat, ad eam rem pſorata, genitalia ab vltimo diacono attrectari. at Platina putat ſedẽ illã ad id paratã eſſe, vt q in tãto magiſtratu cõſtituit, ſciat ſe non Deũ, ſed hoiem eſſe, & neceſſitatibus naturæ indigere, inde ſtercorariã ſedem merito appellari. eſt etiã q̃ddã ſignũ ſculpturæ marmoreæ in via vbi parturijt, ob huius rei memoriã, vt vulgo dicit. tacent em̃ hæc in certis autoribus. ſed & ſi fuit verũ, nulli tñ ex hoc ſalutis emerſit piculum, qa nec eccleſia tũc fuit ſine capite q̃d eſt Chriſtus, ait Antoninus. Nec em̃ vltimi effectus ſacramentorũ q̃ illa cõferebat, deficiebant eis q deuote accipiebãt, ſ. gratia, licet mulier non ſit ſuſceptibilis characteris alicuius ordinis, nec cõficere euchariſtiã etiam de facto ordinata, poſſit, nec abſoluere à peccato: vnde ordinati ab ea, erãt iterũ ordinãdi, gratiã tñ ſacramẽtorũ Chriſtus ſupplebat in recipientibus digne, ignorãtia facti inuincibili eos excuſante.

Benedict⁹ 3. papa.

Anno dñi 858. Benedictus 3. patria Romanus eligit, ſedit anno I. & aliq̃t mẽſib⁹. hic inuitus attrahit, & in ſede Petri collocat apud Lateranũ. Inde vero equo albo inſidẽs, ad eccleſiam S. Mariæ ad pſepe ductus, ieiunijs triduo & orationi vacauit, Deum rogãs, vt ſibi liceret ſancte & integre eccleſiam gubernare. Superuenerũt paulo poſt Ludouici imperatoris legati ad confirmandam cleri & populi electionem. Sequenti vero die comitante pplo, ad baſilicam S. Petri ductus eſt. videntibus cunctis, vt antiq̃ dictat traditio, cõſecrat⁹, inſignia põtificis ſuſcepit. ſedit annos 2. mẽſes 5.

Mali ſpũs viſa.

Anno I. imperij Ludouici 2. in parochia q̃dam Moguntina malignus ſpũs euidẽs malitiæ ſuæ dedit indiciũ. nam primo lapides iaciendo, & parietes domorũ q̃ſi malleis tundendo, inde manifeſte loquendo, furta etiã pdendo, diſcordias inter vicinos ſeminãdo hoĩes inquietabat. deniq; animos oĩm cõtra vnũ hoĩem cõmouit, q̃ſi ppter eius peccata cæteri talia paterentur, q ferro feruente, de oĩbus q̃ ei obijciebantur, ſe oſtendit immunẽ: fruges eius incendit, & vbicunq; intraſſet, ſtatim illa domus accendebat, vt iam niſi in agris manere non poſſet: ac ſi qñ presbyteri ſupplicantes litanijs domos luſtrarent, ſatanas lapides iaciendo vulnerauit multos. tãdem cum aliquandiu qeuiſſet, presbyterũ vnum noĩatim expreſſit, accuſans eum cum filia pcuratoris cõcubuiſſe, & p triẽnium ita plures vexauit.

Sub eodem Ludouico apud Brixiam ciuitatẽ Longobardiæ tribus diebus ac noctibus ſanguis pluit.

Prodigia.

Eodẽ tpe in Gallia vbiq; locuſtæ terrã replebant, ſex alas & ſex pedes habentes, & duos dentes lapidibus duriores, p 4. milliaria turmatim volantes, q̃ herbas, ſegetes ac arbores deuaſtabãt vſq; ad mare Britannicũ: vbi flatu ventorũ ſubmerſæ, & rurſum ad littus reiectæ, feruore ſolis putruerũt. ſecuta eſt fames valida cum peſte, ita vt pene tertia pars hoĩm ſit cõſumpta.

Nicola⁹ primus papa.

Anno aũt dñi 860. Benedictus moritur, & pacto de more funere, quum vigilijs, orationib⁹ ac ieiunijs inſtarent hoĩes, vt talem à Deo cõſequerent epm q̃lem amiſerant, poſt longam cõſultationem Nicolaum pontificẽ Romanũ creant abſentẽ & fugientẽ in Vaticanum, ſed q̃ſitum ac nolentẽ, in ſolio aplico collocarũt. Erat tum Romæ Ludouicus 2. imperator, q pontificis electionẽ cõfirmauit. Cum vero imperator pfectus eſſet in locũ, quẽ appellant Quintum, haud longe ab vrbe, Nicolaum ferũt cum pceribus vrbis Romæ exeuntem, ita honorifice ſuſceptum, vt imperator ad mille paſſus põtifici obuiam factus, ex eq̃ deſcendẽs, freno in caſtra eum pduxerit. habito aũt ſimul longo & ſecreto colloquio poſt epulas, oſculoq; inuicẽ dato & accepto, ad vrbe põtifex redijt: quã qdẽ excreſcẽtia Tiberis ita vexatã reperit, vt non niſi lintribus de vico ad vicũ trãſire liceret.

Michael Cõſt. Imp.

Tenuerat Cõſtantinopolitanũ imperiũ hactenus Michael cum matre Theodora annos xi. cũ Theophil⁹ animi ægritudine poſt Saracenã victoriã deceſſiſſet, Bñdicti 3. tpe Michael imperiũ ſolus occupauit, tenuitq; annos 13. Legatos Romã ad Nicolaum primũ miſit, aplorum baſilicas cum ingentis põderis aureo calice ſalutatũ. Paulo poſt Baſiliũ Macedonẽ ſtrenuũ virũ, cõſortẽ fecit imperij, à q̃ demũ vti ſolus imperaret, interfect⁹ eſt.

Ex Lotharij filijs adhuc Ludouicus Imp. & Lotharius is, cui Lotharingia obuenerat, ſupererãt. Carolus q cum parte Burgũdiæ Prouinciã habuerat, ex morbo nup deceſſerat. Itaq; Lotharius Burgũdiæ parte accipit, Ludouicus Imp. Prouinciam.

Lotharij regis ſcelus.

Hic Lotharius eſt, qui cõtra leges eccleſiaſticas duas pariter vxores habere nitebatur. nam Theoberga ſorore abbatis Hugoberti, quẽ ducatui inter Iurã montẽ & Iouis montẽ pfecerat, dimiſſa, Galdradam duxit. Dedit ea res occaſionẽ inter maximos principes ſimultati. Nicolaus em̃ põtifex ſacras leges cõtemni moleſte ferẽs, ad Carolum Lotharij patruũ, eum qui Caluus eſt appellatus, ſcripſit, 2. q. i. c. Quæ Lotharius rex nepos veſter fecit, accuſatione non indigent, manifeſta em̃ ſunt. Scriptũ eſt & ad

archi-

archiepõs & epõs Galliæ & Italiæ & Germaniæ, 2. q. 1. c. Scelus. Et q̄a repudiationi cõ-
ſenſerāt Theogaldus Treuereñ. archiepũs Galliæ Belgicæ, & Guntharius Coloñ. ex-
cõmunicati ſunt à Nicolao & depoſiti, vt xi. q. 3. Theogaldũ. Vidẽs aũt Lotharius eti
am ſibi *excõionem intẽtari, Theobergã vxorẽ reaſſumpſit, reiecta Galdrada: ſed non
multo poſt repudiata iterũ vxore, pellicẽ reaſſumpſit: nec vltra vllo correctiõis modo
ab ea ſeparari potuit multos ꝑ annos, vt leges infra. Porro Ludouicus Germaniæ rex,
patruus Ludouici Imp. ꝓlia cõtra Sclauos magnifice geſſit, captũq; principẽ eoꝝ lumi Sclaui victi,
nibus priuauit. Huic Ludouico fertur apparuiſſe in ſomnijs genitor ſuus Ludouicus
Pius, adiurãs eum ꝑ nomẽ S. Trinitatis, vt eriperet eum à tormẽtis q̄b⁹ tenebať. ob hoc
Ludouicus rex ad diuerſa monaſteria magnas eleemoſynas diſtribuit. vnde dabať in-
telligi, ꝙ licet idem imperator multa Deo & hoĩbus placita feciſſet, plura tñ Deo con
traria in regno ſuo ꝑmiſit. Inter q̄ grauiora videbãtur, ꝙ hæreſi Nicolaitaꝝ non reſti
tit, & monita Gabrielis archangeli 12. capitulis cõpræhẽſa, ſeruare nõ ſtuduit. Qui-
euerat hactenus Carolus Caluus Frãciæ rex, deuictis Britonibus, poſtq̃ & Lemouicæ
vrbis rex inunctus eſt, capto Hemeuoio Britonum rege cum filio, occaſionem ſane ꝓ-
bam in Normannos expectans. Itaq; cum illi iam Andegauiam vrbem nouo tumul-
tu circunſediſſent, expeditionem in eos parat, quam domeſtica q̄dam filioꝝ lues reti-
nuit. Nam Carolomannus illi filius erat e priore vxore ſacris addictus, qui peſſimoꝝ
hoĩm conſilio, cædibus & rapinis oĩa vaſtabat, donec à patre captus, in vincula conie-
ctus eſt: vbi dum reſipiſcere nollet, diaconis gradu amotũ, oculis priuauit, atq; in mo-
naſterio Corbienſi cuſtodiendum mandauit. Qui poſtea duoꝝ pſeudomonachoꝝ ni
ſu eductus, ad Ludouicũ cõfugit. ferũt alteꝝ quempiã Carolũ filiũ Calui, dum experi
ri vult incõſulte militis cuiuſdã fortitudinẽ, ꝑijſſe. ſuꝑfuit adhuc Caluo Ludouicus Bal
bus filius. Veꝝ Carolus ſuſceptã expeditionẽ non omiſit. Normãnos, q̄ iam Andega
uia ciuitate potiti erãt, circũuallat, adiutore Britonũ duce. hoſtes ꝑſſi dura obſidiõe, eas Normanni
cõditiones pacis, q̄s Carolus dixerat, datis obſidib⁹ acceperũt. Relicta libera ciuitate, victi, Chr̄i
petũt Normãni, liceret inſulã illis ꝓximã ad paucos dies incolere cõmeatus cauſa. In- nomẽ fateť.
terim q̄ inter illos Chr̄iani erãt, aut Chr̄i nomẽ ꝓfiteri vellẽt, ad regẽ reuerterenť, cæte
riq; ſedes ſuas mox repeterẽt. Tũ maxima ex illis manus Chriſtianæ diſciplinæ ſe ad-
dixit. His diebus Saraceni ex Aphrica ꝓgreſſi, Beneuentanoꝝ regionem, q̄ olim voca
batur Samnium, deuaſtabant: contra q̄s imperator Ludouicus copijs repente vndiq;
contractis, Lothariũ fratrem ſuum in auxiliũ vocat, & eos expugnat. Nõ multo poſt
Andaliſius dux Beneuẽtanus fiducia Græcoꝝ, adiunctis ſibi Campanis, Lucanis ac Sa
mnitibus, ipſi Ludouico rebellare cœpit. Imperator collatis copijs, Beneuentum inua
dit. Quem Andaliſius datis muneribus e finibus ſuis excedere ꝑſuaſit. Inter Campaniç Andaliſii
vrbes vltima eſt Capua capta ab imperatore, vbi epõ cum clero portante reliquias, Bñuentani
& ante pedes eius gratiam poſtulante, veniam conceſſit, totamq; Campaniam & Apu rebellio.
liam à Græcis mundauit. Andaliſius fraude imperatorem aggreſſus, eum necare volu
it: ſed armis imperatorijs repetitus, in Sardiniam fugit. Nicolaus interea Iohannẽ
archiepm̄ Rauennatem ad Se. Ap. propter obiecta crimina venire recuſantem, digni-
tate priuauit. Is aũt Papiam ad Ludouicum confugiens, impetrauit ſcribi papæ, vt ſi-
bi tuto liceret ad cauſam dicendam Romam ꝓficiſci, q̊d haud grauate papa conceſſit.
dum veniret Romam, faſſus eſt in conſpectu papæ ac cleri, maieſtatis reũ ſe eſſe, & ve
niam petiuit. motus papa precibus nuncioꝝ q̄ venerant, hac conditione veniam de-
dit, vt tñ ſe in concilio de hæreſi purgaret, multis alijs adiectis, q̄ ipſe mox iurauit. Idẽ
Nicolaus Bulgaroꝝ regem cum om̃i ꝓuincia ad fidem Chriſti literis & ſanis admoni Bulgari ad
tionibus conuertit, eiſdemq; Bulgaris epõs & presbyteros dedit, pulſo Photino, cuius fidẽ Chriſti
fraude in errorem Bulgari dilapſi fuerant. rex ipſe, dimiſſo regno, monachus efficitur, conuerſi.
filius aũt eius à fide defecit. q̄re repetijt regnum, filium cepit, & oculis effoſſis incarce-
rauit, alium ſubſtituit, ac tum ſacrum habitum reſumpſit. Poſtremo vero Nicola-
us, approbante Ludouico imperatore, inſtituit, ne princeps vllus ſecularis aut impe-
rator concilijs clericorum intereſſe auderet, niſi de fide agatur, quæ oĩm cõmunis eſt,
quæ non ſolum ad clericos, verum etiam ad laicos & ad oẽs oĩno ꝑtinet Chriſtianos,
licere tum ac par eſſe cenſuit. de hoc tex. 96. di. c. vbinam. In eadem diſt. ſcribit etiam
Ludouico huic, in c. in ſcripturis. Nicolaus aũt in omni genere virtutis*, 7. ponti-
ficatus ſui anno moritur, & ante fores baſilicæ S. Petri ſepelitur. Adrianus 2. patria
Romanus, ſubrogatur anno dñi 867. ſedit annis 5. Hic aliq̄ñ dono accepit à Sergio põ Adrianus
tifice denarios 40. q̄s, domum veniens, diſpenſatori ſuo mandauit vt ꝑegrinis & pau 2. papa.
peribus, qui in veſtibulo domus ſuæ ſtabant, erogaret. ſacere ille mãdata conatus, cum
videret tantis hominibus ex illa pecunia ſatisfieri non poſſe, redit, & rem ipſam expo-
nit,

nit. Tum Adrianus accepta pecunia ad pauperes exiens, & ternos denarios ſingulis p̃ſtitit, & totidem ſibi rei familiari ſatisfacturus reſeruauit, admirante diſpẽſatore, cui Adrianus: Vides, inquit, q̃ benignus & largus ſit dñs, his p̃ſertim q liberales & munifici in pauperes ſunt. Creatur itaq; põtifex, non habita ratiõe imperatoris. hãc ob rem legati imperatoris Ludouici indignati, q nuſq̃, vt par erat, intereſſe potuiſſent. Quibus hac ratione ſatisfactum eſt, q diceret multitudinis voluntatẽ in tãto tumultu moderari non potuiſſe, eos tñ recte facturos, ſi viꝝ optimũ à clero & populo electũ, põtificẽ ſalutarẽt. q̃d & fecerũt. Superuenere à Ludouico imperatore literæ, q̃bus Ro. laudat, q põtificẽ ſancte & integre creaſſent, non expectato alioꝝ voto, q forte ob ignorantiã pſonaꝝ minus iudicij haberẽt, id maxime ad ciues ptinere, & ad eos qui cum inquilinis familiariter vixere. Suſcepit hoc tpe Baſilius, cæſo Michaele, Cõſtantinopolitanum imperiũ vir frugi, ex ruris vectigali victitabat, qui initio imperij ſui Cõſtantinopoli ſynodũ coegit Adriani põtificis cõſenſu, in q̃ & pulſus Photin⁹ vir ſeditioſus, & reſtitutus Egnatius iam antea iniuria pulſus. habita etiam in eadẽ ſynodo lõga contẽtio eſt, Bulgari ne, q̃rum legati tum aderãt, ſedi Ro. an Cõſtantinopolitanæ ſubiecti eſſent. Tandẽ vero Baſilio cõtradicente, Ro. ſedi adiudicantur. q̃re Adrianus Bulgaris rogantibus viꝝ vita & doctrina inſignẽ vt mitteret, ipſe tres miſit, Syluestrũ, Leopardum, & Dñicum, qui rem oẽm ex põtificis ſentẽtia ad meliorẽ cultũ redigerẽt. quanq̃ Bulgari paulo poſt donis corrupti, pulſis Latinis ſacerdotibus, Græcos receperint, q ſeditio multoꝝ maloꝝ inter Latinos & Græcos incendia ſuſcitauit. Hic Adrianus ſtatuit etiam, vt nullus laicus electioni pontificũ ſe ingerat, vt habetur 63. di. c. Nullus, & ſcripſit Baſilio ac filijs ſuis Cõſtantino ac Leoni Cõſtãtinopolitanis Auguſtis, eadem, mittẽs ad ſynodũ, de q̃ ſupra, q̃ octaua dicit, nõnullos epõs, vt p̃diſpoſuerat Nicolaus, de q̃ 63. di. Adrianus papa 2. Veꝝ Leo papa 8. cõtrariũ illius ſtatuit, vt videbit ſub eo. Ad hũc Adrianũ Romã (vt tradit Martinus) acceſſit Lotharius rex frater imperatoris, quẽ Nicolaus papa adulterij cauſa excõmunicauerat ob Galdradã pellicẽ, vt habet xi. q. 3. c. p̃cipue. Et dum p cõprobatione innocẽtiæ ſuæ ad receptionẽ corporis & ſanguinis dñi tam ipſi q̃ optimates ſui fuiſſent inuitati, oẽs q cum eo cõmunionẽ acceperant, infra annũ mortui ſunt. Rex etiã Lotharius redeundo in via Placẽtiæ eſt mortuus, id q̃d Francoꝝ hiſtoriæ teſtãtur, etſi ſint q eum in expeditione Saracenica ibi periiſſe volũt, nec miꝝ, qm̃ ab expeditione illa Romã iuiſſe putatur. Sub Ludouico rege Germaniæ fuerũt Vuighardus & Rupertus Sueuiæ duces fratres, cõſanguinei regis et nepotes Caroli Magni. Vuighardus fundauit monaſteriũ S. Bñdicti in Lucerna, vbi nũc eſt p̃poſitura, fuit primus abbas, pro ſancto habitus. S. Dietlandus abbas eremitaꝝ, dux Sueuiæ fuit. Item S. Vdalricus cuſtos ibidẽ, dux Sueuoꝝ, fundauerũt monaſteriũ in lacu Thuricẽſi. Mãſen dux Sueuiæ & rex, fundauit monaſteriũ in Mãſmunſter. Anno dñi 850. tanta fames Rhenanũ pplm oppreſſit, q modius frumẽti Mogũtiæ vẽdebatur x. ſiclis argẽti. Rabanus eo tpe archiepũs, 300. q̃tidie pauit pauperes pter ſuos aſſiduos. Quidã illis diebus cum vxore ſua & filio tenero famis cauſa in Thuringiã pficiſcens, in itinere cõſtitutus in q̃dam ſylua, deliberauit p̃ inedia filiũ mactare. cõtradicẽte vxore, rapuit filiũ p vim: & quũ ſtricto gladio in ancipiti poſitus, necem diſtuliſſet, vidit duos lupos ſup vnã ceruã ſtãtes, & carnes eius laniãtes. ſtatim accurrit, & carnes inuentas cũ incolumi filio ad vxorẽ retulit. Deinde anno dñi 858. menſe Ianuario terræ motus magnus factus eſt p diuerſas regiones, maxime tñ Mogũtiæ. corruit tum eccleſia S. Albani mẽſe Februario. Accedebat his malis ſæuiſſima hæreſis cuiuſdã peſtis, q̃ in Rheni partibus orta erat, Godeſcalc q̃dam ſacerdote autore. ſectabãtur hunc mulierculæ q̃dam, q̃ temere publicis cõcionib⁹ fidẽ adſtruebãt. ſed ea Moguntiæ Rabano p̃ſide circiter annum dñi 848. in cõcilio damnata eſt.

Baſilius Cõſtãt. Imp.

At. Adriani decretum.

Lotharij regis interit⁹.

Sueuiæ duces.

Vuighardus.

Rupertus.

Dietlãdus.

Manſen.

Hæreſis Godeſcalis apud Rhenum.

GENERATIO XXX.

ANno vero dñi 870. ab vrbe cõdita 1621. Adriani papæ 2. & imperij Ludouici ſecundi 15. incepit 30. gñatio. Quo in tpe Ludouicus imperator fratrẽ non habuit neq; filiũ, vixit aũt adhuc patruus ſuus Carolus, Caluus dictus, Ludouici Pij filius, rex Galliæ ſeu occidẽtalis Frãciæ. Supererat etiam Caroli iſtius frater Ludouicus, oriẽtalis Frãciæ aliàs Germaniæ rex. Habuit aũt Carolus Caluus filiũ, q vocabatur Ludouicus Balbus. ſed & Ludouicus rex Germaniæ ac Frãciæ, habuit filios 3. Carolomãnum primogenitũ, Ludouicũ & Carolũ. is Carolus iunior à dæmonio in p̃ſentia patris Ludouici legitur vexatus, & ipſa vexatione cõfeſſus fuit, hoc ideo ſibi cõtigiſſe, q cõtra patrẽ ſuũ cõſpirationẽ molit⁹ ſit. Erat in Frãcoꝝ fide & amicitia Alfredus Angliæ rex, Edeluulphi, cuius in Leone 4. mẽtionẽ fecim⁹, filius, ea vel in primis cauſa, q Edeluulphus vrbe Roma diſcedẽs Alfredo hoc comite, Caroli Calui filiã vxorẽ duxerat.

Alfred⁹ Angliæ rex.

rat. Itaq; patri mortuo Alfredus ſucceſſit, q̃d in Anglorũ rebus etiã diximus ſupra. regnauit annos circiter 20. pietate, munificentia & literarũ amore celebris, qui Oxoniæ ſcholã inſtituit, cœnobia plura cõdidit apud Vioctoniũ, & nõnulla alia in Britanniis loca. Horas partiri ſolebat, vt octo animi meditationi, lectioni & orationi vacaret, tres regni negocijs, reliquis. Reddituũ magnã partẽ monaſterijs, magnã pauperibus impendit, pterea filiã ille Balduino Flandren. comiti locaſſe fertur, quẽ Francorum hiſtoriæ hanc Calui filiã rapuiſſe ſcribũt. Ornarat Alfredus Oxonienſem ſcholã Iohanne Scoto in primis ceu geniali q̃dã ſidere, quẽ e Gallijs, vbi Carolus eũ Caluus fouebat, reuocauit in Angliã. ſed religionẽ profeſſus, cũ diſcipulos aliq̃t (vt fit) erudiret, factũ eſt vt illi cõtra pceptorẽ conſpirarent, graphijsq; aſſumptis illũ ſæuiſſime interimerẽt. Græcas literas calluit, q̃ illis temporibus magna ex parte amiſſæ fuerant. Hinc Calui mandato, Dionyſij Areopagitæ libros, qui de ſacra hierarchia inſcribunt, Latinitate donauit, maiorẽ diligentiã, q̃d in ſacris fieri maxime debet, q̃ elegantiã in eo opere indicãs. Ioh. Scoti doctrina.

Anno dñi 872. migrauit ad dñm Adrianus papa, & ſucceſſit ei Iohãnes 8. patria Romanus, qui ſedit annis x. Hic Iohãnes ſcripſit Ludouico regi, q̃ priuilegia Ro. eccleſiæ tolli nõ poſſint, niſi pſcriptione centũ annorũ, 16. q. 3. c. nemo. Iohannes 8. papa.

Anno dñi 876. Imp. Ludouicus morit, & mox audita eius morte, Carolus Caluus rex Galliæ, Richentem vxorẽ Syluanectũ mittit, Ludouicũ filiũ in eã Auſtraſiæ partẽ, q̃ à Lotharij deceſſu ſibi obuenerat, proficiſci mãdat: ipſe ſuperatis alpibus, Romã pergit, & à Iohanne papa ac Rom. creat imperator, & imperauit annis duobus. Nã ei ſtatim à fratre ſuo Ludouico Germanorũ rege bellũ parat, q̃ ſe incõſulto, ſolus imperiũ fratruelis vſurparet: cõparatoq; exercitu, per filios eum impedire ac vexare ſatagit, incurſionibusq; moleſtare parat. Sed interim in Gallias oĩm opinione citius redijt, vbi velut Francorũ habitũ & ſimplicitatẽ peroſus, inani vir iactantia, Græco more veſtiebat Dalmatica veſte, baltheo, diademate, adeo gloriæ appetens, vt maximorũ imperatorũ exemplo Cõpendiũ vrbẽ à ſe Carolopolin dicere voluerit. Fratrẽ Ludouicũ Germaniæ regem, mox laceſſebat, minatus tantas ſe copias cõducturũ, vt exhauſto flumine ceu Xerxes, per aridũ alueũ in Germaniã traduceret. Verũ Ludouicus apud Francoſordiam moritur, relictis tribus filijs pſtantiſſimæ indolis, q tres regnũ paternũ diuiſerũt, vt habet etiã in hiſtoria Francorũ: Carolomãnus ſortitus eſt Bauariã, Panoniã, Carinthiã, regna Sclauorũ Bohemorũ & Morauenſiũ, & vocatus eſt rex Bauariæ: Ludouicus orientalẽ Franciã, Thuringiã, Saxoniam, Friſiã, & partẽ regni Lotharij, & vocatus eſt rex Oſtrofranciæ. Sed Carolo ceſſit Alemania, q̃ hodie Sueuia dicit, & aliquæ ciuitates ex regno Lotharij propter vini copiã, & vocatus eſt rex Alemaniæ. Ludouico rege Germanorũ ſic defuncto, Carolus Caluus mox iniuſtitiã quã cõtra fratrẽ cõceperat, contra filios fratris perficere conatus eſt. Cũ quinquaginta millibus Carolus iſte regnũ filiorũ aggreſſus, Coloniã peruenit. at Ludouicus iunior fratrib' ſuis alijs rebus intẽtis, miſſa legatiõe ad patruũ, rogat ea q̃ pacis ſunt. q̃ cũ impetrare nõ poſſet, ipm bello viriliter excipit apd' *Andrenacũ, & victũ cũ dedecore fugere cõpulit, & quã ſibi victoriæ rõnem in anguſtijs quæſierat, ſtragi locũ dedit. Nã qui ſarcinas regias ferebant, viarũ anguſtijs intercepti, cæſi ſunt. ceciderũt ibi viri illuſtres pleriq;, reliqui agreſtiũ mao' incidentes, oĩno ſpoliati rediere. Carolus Caluus à Ludo. iuniore vincitur.

Eius regis ætate Flandria, q̃ paucis tunc vicis ornata erat, & feris magis q̃ hoĩbus incolebat, eiq; pficiebat à rege cuſtos, qui Frãcorũ lingua Foreſtarius dicebat, comitatus dignitatẽ hac occaſione accepit. Erat Foreſtarius Balduinus à Carolo inſtitutus, hic regis filiã Iudith rapere auſus fuit, cuius rei gratia Caroli iuſſu coeuntes epi, Balduinũ excõmunicant. at cũ nihilominus facti nõ pœniteret, cõſilio procerũ perſuaſus Carolus, permittit filiã Balduino in matrimonio copulari, & de cuſtode Flandriæ comitẽ fecit, terrã ſibi dotis noĩe permiſit. Hæc e Francorũ hiſtorijs. nã cæteri, vt ſupra meminimus, paulo aliter. Ex hoc Balduino ſecũdus Flandriæ comes Arnulphus natus eſt. Graſſabant ſub hoc Carolo imperatore Saraceni in Cãpania, quorũ aduentu territus papa Iohannes, Carolũ admonet eccleſiæ opẽ ferat. paret Carolus, Romã ſecũdo proficiſcit, & Boſoni Germano vxoris ſuæ filiã Ludouici imperatoris defuncti vxorẽ dedit, & data ei prouincia, in regẽ coronauit, vt etiã regibus imperare videret. Boſo prouinciæ rex. Tũ duo Caroli, Ludouici regis Germaniæ filij, hoſtẽ ſecuturi, cõtractis vndiq; copijs, in Italiã deſcendũt, patruũ Carolũ imperio ſimul & vita priuaturi. Carolus Roma egreſſus, pauore ſolutus, reduũ parat. ac, vt refert Platina, Tridentinos ſaltus nepotibus clauſurus, cũ exercitu Veronã properans, apud Mãtuã valetudine correptus, venenata potione morit, quã Sedechias Iudæus, q̃ medico vtebat, curãdæ valetudinis cauſa (vt creditũ eſt) ei dederat. Erat hic Sedechias Iudæus medicæ rei peritus, vaniſſimarũ artiũ celebris magiſter, qui rerum formas mutare viſus, miris Sedechias Iudæus.

hominum aīos pſtigijs vexauit,nō minore vanitate,ꝗ̄ ia olim Marci Antonini Imp.
Philoſophi tēporibus,q ſeſe in ciconiā vertere conabaẗ.Dū corpus Calui exenteratū
Calui Imp. interitus. & multis aromatibus cōditū,ſui in Franciā ſerre cupiūt,cadaueris putredinē tolerare
nō valētea,Vercellis inhumarūt.Vnde poſt annū ſeptimū exemptū,in diui Dionyſij
templū delatū eſt,qa ita in viſione cuidā monacho eius loci,ſimulq́; clerico S.Quin-
tini reuelatū extitit.Mortuo aūt Carolo Caluo,Iohānes pōtifex oībus virib' adnite-
batur,vt Ludouicus Balbus Caroli Calui filius,imperator decerneret.ꝗ̄ minus aūt id
fieret,obſtitere Ro.procerea,Carolū regē Alemaniæ Ludouici regis Germaniæ filiū,
q cū fratre Carolomāno iā partē Italiæ intrauerat,imperatorē cupiētes.In tanta vero
ſeditiōe,cū nō deeſſent q etiā Ludouico fauerēt,pontifex capiẗ,& in vincula conijciẗ.
hāc ob rē non ita multo poſt adiuuātibus qbuſdā amicis,pōtifex e vinculis lapſus,ad
Ludouicū Balbū in Franciā cōfugit,vbi p annū moratus,regē imperij diademate co-
Lud.Balbus rex Franciæ ronat,Auguſtū́q; appellat.cōtrouerſiaa ibi inter eccleſiaſticos ſubortas,rege adiuto-
re,abſoluit.Iohānea deinde abiens,apud Trecas ciuitatē cōciliū habuit,in ꝗ̄ & multa
ad fidē pertinētia ſunt inſtituta,& Flandris q tū primū ex locis nemoroſis ad meliorē
cultū venerāt,cpus datua eſt.Verū cū Italia à Saracenis vaſtareẗ,ceperāt eñ & dirupa
erant iā montis Caſſini monaſteriū,Iohānea Romam accitus,Carolo & principibus
Chriſtianis reliquia adiuuātibua,Agarenoꝝ magnā partē ex Italia & Sicilia expulit.

Anno igiẗ 878.Carolus Alemaniæ rex,imperator factus,à Iohāne pōtifice,ꝗ̄ ei li-
Carol.Craſſus Imp.79. berius in vrbe viuere liceret,imperij corona donaẗ,tertiusq́; Carolus appellatus eſt,
regnauit annis x.exufflaturq́; coronatio imperialia Ludouico,ꝙ nec in catalogo im
perator deſcribiẗ.Interea Ludouicua Balbua cōponendæ diſcordiæ,ꝗ̄ illi erat cū Lu-
douico nepote,filio tertio Ludouici quondam regia Germaniæ,cupidus,per lega-
tos egit,vt cōuentu *Furone indicto,pax ad ſequentē modū dicta fit:De Auſtraſiæ re
gno,ſicuti defuncto Lothario inter Carolū Caluū & Ludouicū Germaniæ regē con
uenerat,ita permaneret:Italiæ vero imperiū,qñquidē tunc cōmode diſtribui non po
terat,quiſq; vt partē obtinebat,ita illā haberet,donec de partitiōe in alio proximo ha
bendo cōuentu agi ſtabilius poſſet:interim ſi ab Saracenis alter regū impeteret,alter
ſuppetiaa ferret.huic formulæ ſi quia detractū iret,eū à neutro regū recipi aut defen-
di poſſe.Rebus ita cōpoſitia & pacatia Gallijs,Ludouicua Balbua bellico quodā tumul
tu implicitus,morbo decubuit:quē cū nulla ſalutia ſpea leuaret,Cōpendium ſe deferri
iubet,vbi paucis poſt diebus fato functus eſt anno dñi 880.Secuta eſt eius interitum
ingēs totius regni calamitaa,quā principū Frāciæ ſimultates,odia & libido fouebāt.
Reliq̄rat ex cōcubina Balb' filioa duos,Ludouicū & Carolomānū:qn & grauidā vxo
rē,ꝗ̄ occaſionē expectatiōi dedit.affectabat regni coronā Boſo Prouinciæ regulua,re
ginæ frater,à cuiua tyrānide,vt inuiſa erat principib',declinatū eſt,ꝙ regnū ſe ad Lu
douicū Germaniæ regē traducturoa illi dicerēt.ſed paulo poſt Germanicua mortuus
eſt,cuius regnū Craſſua accepit.nā & ſuperiore anno Carolomānus etiā Germanicus
Lud.& Carolomānus Balbi filij,reges. perierat.Interim Frāciæ regnū ad nothos deuenit optimatū ſtudio.regnarūt vnà Lu
douicus & Carolomānus annos pene 5.Eo tpe e regina filius natus eſt,q Carolus,aui
noīe,dictua eſt.hūc Simplicē poſteri cognoiarunt.Fratribua Frācoꝝ regibua,in ipſis
regni initijs arduū cū Nortmānis fuit negociū,qui ad Ligerim infeſtua incurſionibus
graſſantes,pdabanẗ oēm regionē.At fratres coacta magna militū manu,Nortmānos
ſubito aggreſſi vicerūt,fuitq; Nortmānia memorabilia ea clades,ꝗ̄ circiter nouē mil-
lia militū cecidere.Peropportuna fuit ea victoria nō tā Galliæ ꝗ̄ Germaniꝫ,quā hacte
nus nōnihil etiā infeſtarant.nec Boſo Prouinciæ regulus quieſcebat,etſi iam toties la
ceſſendo nihil proficeret.Inſtaurabāt bellū rurſua Nortmanni auxilijs nouæ factiōis,
ꝗ̄ Aſtingū duce habebat,cū quibus cōgreſſurua Ludouicus,ſubito correptus morbo,
Friſia data Nortmānis ſtatim mortuua eſt,atq; tū quidē ferunt Caroli imperatoria auxilijs hoſtē repulſum.
ſunt qui facto fœdere rē actam dicant,Godefrido Nortmanno duci Friſiā prouinciā
datā,Sigefridū multis muneribus placatū eſſe.Cūq; hi redirēt in Gallias,tñ Carolo-
mannū Gallicū maloꝝ paſſum,vt ingentē argēti vim pro tributo annoa xij.pacis cau
ſa promitteret,tū pacatas eſſe Galliaa.Hæc ego in tanta autoꝝ diuerſitate ex Germa
Anaſtaſius Biblioth. nicis monumētis colligo. Anno dñi 882.Iohannes 8.papa moritur,cuius tempore
fuit & Anaſtaſiua bibliothecarius,vir vtriuſq; linguæ peritus,qui e Græco in Latinū
& ſeptimā ſynodon & hierarchian Dionyſij tranſtulit.Caroloq́; imperatori multo-
Mart.2.pp. rum ſanctoꝝ vitas Latine dedit.Martinua 2.pontifex,lectus eſt.Platina malia arti-
bus eū & fraude ſcribit adeptum eſſe pontificatū.pfuit annū vnū & aliq̄t menſes.Quo
tēpore etiam Leo & Alexander Baſilij filij,Cōſtantinopolitanū imperium tenebant.
Adria.3.pp. Succeſſit Martino Adrianus 3.patria Roman',tanta vir animi magnitudine,vt initio

pontifi

pontificatus ſui ſtatim ad ſenatū populūq́ Ro. retulerit, ne in creando pōtifice imperatoris autoritas expectaret, vtq́ libera eſſent & cleri & populi ſuffragia. Illectū arbitror, ꝙ Carolo Craſſo imperatori cū Nortmānis negociū eſſet. obierat mortē ſuperiori anno Carolomānus Balbi nothus, q nuper cū Nortmānis fœdere coierat, tributum pendēs. Sed Nortmāni vt huius mortē acceperūt, rurſus inuaſere Gallias, quas Craſſus Imp. tutari volens, in poteſtatē accepit, hoſtibus cōciliū indicit, in q̄ Godefridus rex cū ſuis perimit. Inde diu grauiſſime certatū cū eis eſt in Pariſiana obſidione, alijſq́ locis, donec fœdere facto, regionē q̄ vltra Sequanā eſt, ab imperatore habitandam accepiſſent, hodieq́ ea Galliæ pars Nortmannia appellari ſolet, genti huic id nomen eſſe volunt à Danis, qui Cimbricā Cherſoneſum habent, ſeptentrionalibus populis. North eñ ſeptentrionē genuina lingua, & man virū ſignificat. moremq́ fuiſſe aiunt populo longo tpe, vt ex multis liberis vnū tm̄ apud ſe hæredē pater haberet, cæteris poſt legitimā ætatē domo emiſſis. ſed aliquāto de populis his plura ſupra.

Nortmānia qñ primum acceperit nomen.

Anno ſalutis 886. mortuo Adriano 3. altero ſui pōtificatus anno Stephanus quintus ſuccedit, patria Romanus, ſedit annis 6. religionis p̄cipuus cultor, quare & alienos ep̄os obſeruantiſſime amauit, id q̊d in decretis videre licet, vbi ad Hubertū Mogūtinū ep̄m ſcribit 2. q. 3. c. Cōſuluiſti.

Stephanus 5. papa.

Anno 888. Carolus Craſſus aīo deficiens, ab optimatib⁹ imperio deiectus eſt, qui ſtatim ſequēte anno mortuus, in Augia maiori ſepultus eſt. Arnulphus quem e Caroli proſapia ferūt vltimū fuiſſe, imperator ſalutatus eſt. fouit hic Craſſum neceſſario familiæ cultu quoad vixit. Et Francia tū nec imperatoris viribus, nec ſuis regib⁹ tutari potuit. Erat regni hæres is, quē Ludouico Balbo mortuo, vxor pepererat, Carolus Simplex, decennis puer. Quare Franci Odonē Roberti Pariſienſis comitis filiū, puero Carolo Simplici Balbi filio p̄ficiunt, & regem ſalutant. Hic puerꝫ probe educans, regnoq́ regendo æquus, ab archipræſule cōſecratus eſt. Anno regni ſui 9. moriens, Francos obteſtatus eſt, vt Carolū Simplicē bonæ ſpei iuūenē, in maiorꝫ ſuorꝫ ſedē reſtituerent. Qui adepto regno, Edinam Eduardi Anglorꝫ regis filiam vxorē accepit, regnauit annos 27. Sunt qui ſcribant, Carolū ante Odonis mortē regē ſalutatū eſſe, quā appellationē armis cōtra Odonē tutari conatus ſit. Nec Odonis tēpore quieuerant Nortmanni Pariſios obſidentes, Senonas populati, quibus magno aīo bonus princeps reſtitit.

Carol⁹ Simplex Ludo. Balbi filius rex.

Carolo Simplici cū annos aliq̄t in regno felices egiſſet, etſi helli negocijs paulo grauiores, nā Nortmannos pacauit, Rolloni eorꝫ principi filiam vxorē dedit, cū Chriſtianum nomen ſuſcepiſſet, defecere ab eo proceres, Robertus Odonis regis frater Aquitaniæ dux, ꝙ de fratris regno portionē nō accepiſſet, viciniores vrbes capit, cū copijs aduerſus regē qui *Sueſſoni erat, cōtendit: vbi ſtatim cæſus eſt. Verū rex paulo poſt ab Hereberto amice exceptus, apud Peronem dolo captus eſt. Edina vxor cū filiolo Ludouico ad patrē Eduardū in Angliam cōfugit.

Rollo Nortman. dux.

Richardus Burgundiæ ducis filius, rex delectus eſt, qui p̄lꝫs aliq̄t cū Saracenis congreſſus eſt nō ſatis feliciter. infeſtarant eñ Saraceni nuper Burgundiam.

Richardus rex Franciæ

Quo mortuo, & Carolus Simplex in cuſtodia perierat. quare ex Anglia Edina cū Ludouico filio reuocatur, quē obuij proceres regē ſalutant. Manſit regno quies annos non ſane multos. erant procerꝫ inſidiæ, quas Guilermi Rollonis filij & Germanici regis ſtudio ſuperauit. Herebertū, qui patrē in cuſtodia necarat, furca ſuſpendit in procerꝫ cōcilio. Hactenus fortuna ſua bene vſus eſt rex. cætera narrabunt ſuo ordine. nā ex his multa, rei ſeruiens, τὴν ἰσορίαν προλαμβανόμενος, deſcripſi. Ad res Germanas cū hiſtoriæ ordine redeo.

Lud. Simplicis filius, rex Galliæ.

Acceperat Arnulphus imperiū, q̊d annos xij. tenuit, multis oppreſſum calamitatibus. nā primis initijs cū Maharenſibus difficulter pugnatū eſt, quo tēpore Odoni Franciæ regi cū Nortmannis bellū fuit.

Arnulphus Imp. 80.

Maharenſes, vagabunda gens, q̊s ex Moraniæ populis eſſe ferūt, ſuperioribus annis grauiſſima clade à Ludouico Germaniæ rege affecti, frequēti rebellione hucuſq́ ſe nondū vindicarant, cū tot Europæ ſeditionibus freti, duce Senebaldo Germaniā inuaſere. Arnulphus ferocē barbariem repellere conatus, minus viribus q̄ fœdere egit: dataq́ eſt eis regio apud Bohemos. Inde nō lōgo tpe in Germanias rurſum ingreſſi, cū Arnulpho imperatore tanta pertinacia pugnarunt, vt is ad Hungarorꝫ auxilia, q̄ gens immani feritate nihil adhuc probæ religionis acceperat, cōfugeret. ita *domitus eſt & tributarius factus. Nec ceſſit ea victoria feliciter oīno. nā Hungari deinde, vt liberꝫ exitū e clauſtris regionis ſuæ acceperāt, Germaniā ad Belgicā vſq́ Galliā vaſtauerūt.

Maharēſes domiti.

Anno 892. Stephano 5. Formoſus papa ſuccedit, ſedit annos quinq́ & ſex menſes. Hic, vt refert Ioh. de Colum. cōtra volūtatē quorundā Rom. factus eſt papa, qui Sergio fauēres, ipſum elegerūt: & cū nō p̄ualerent, ægre quieuerūt. Fuit Formoſus ep̄us Portueñ. ſed aliqñ Iohānis papæ 8. ſeueritatem veritus, epiſcopatū deſerens, in Gallias aufugit, verꝫ cum reuocatus redire ab-

Formoſus papa.

nueret,anathemare notatus,tandē Romā veniens,omni eccleſiaſtica dignitate priua tur:prophana indumēta,vt aliqui ſcribūt,aſſumpſit. Sunt q arbitrant hoc ideo Formoſo accidiſſe,ꝙ eius cōiurationis cōſcius fuerit,qua Iohānes in vincula cōiectus eſt. Hac itaq; cōtumelia motus,ab vrbe diſcedens,iureiurando affirmaſſe dicit,ſe nunquā poſtea vel Romā vel ad epiſcopatū redituꝝ. At vero Martinus pontifex Iohānus ſucceſſor,hominē poſtea iuramento abſolutū,in patriā & priſtinā dignitatem reſtituit. vnde ad pontificatū non ita multo poſt ſublimatus eſt,ob hoc in Rom. eccleſia multa ſecuta ſunt incōmoda. Adeo totus fere orbis vbiq; inteſtinis factionibus laborabat.

Berēgarius Foroiulian' dux.

Dum Arnulphus cū Nortmannis iterū in Gallijs bellū gerit,in Italia Berengarius potētiſſimas quaſq; ciuitates exciuit. erat hic Foroiulianus dux,cuius viribus Guido Spoletanus dux inſenſus,Italiani nō minori incommodo affecit. Arbitror huic tumultui Hungarorū motus,de quibus diximus,occaſionem dediſſe,ꝙ illi Italiam ferebant ingreſſuri,ante hoꝝ ingreſſum conflixiſſe ſæpius Italos principes ſcribunt. Et Berengarius animi magnitudine & ſcientia rei militaris maior,cū Guidonē in Vmbriæ fines repuliſſet,imperiū ſuū ſtabilire volens,cū Arnulpho Germanico imperatore fœdus init:quo expreſſum eſt,vt alter alterius ope iuuaret. Itaq; Arnulphus filiū Senebaldū, quem ex concubina habebat,in Italiam miſit cū exercitu,qui integris adhuc illoꝝ rebus inde diſceſſit. Arnulphus demū venit in Italiā Formoſi rogatu,quē aduerſa factio violarat. Bergomo vi capto,Ambroſiū eius vrbis comitē ſuſpendit. Progreſſus longius,magno totius Italię terrore Romā venit ad Formoſum pontificē. fert aliquot dies

Guido Italiæ rex.

vrbē obſediſſe. vrbē ingreſſus,imperator eſt appellatus. ſumpſit de his q pōtificis numen violarant,ſuppliciū. Egreſſus,Guidonis opes maxime afflixit. mirū ꝗd de Guidonis vxore ferunt,ꝗ obſeſſa in oppido quodā,Arnulpho,vſa perfidia vnius ex imperatorijs familiaribus,potionē lœtalem dedit,vt triduū excitari nō potuerit. Quæ res

Boniſacius 6.papa.

eū propere redire in Germaniā fecit. Moritur interea Formoſus papa,& Boniſacius ſextus pontifex creat,pauco tēpore ſedit,in baſilica S.Petri ſepelit. Circiter annū ſalutis 900. Arnulphus ægrotare cœpit,diſſolutus atq; afflictus à minutis vermibus,quos pediculos vocant,ita vt nullo potuerit medicamine curari. breui in Bauaria apud Oetingen vita functus eſt. Eius ſepulchrū demonſtrat in cœnobio S.Emerani Ratiſponæ. Reliquit duos filios,vnū legitimū Ludouicū,alterū ex concubina,cui Lotharingiā donauit regendā,de quo iteꝝ dicet. Arnulphus itaq; rex potens,qui totam orientalē Franciā,hoc eſt,Bauariā,Sueuiā,Saxoniā,Thuringiā,Friſiā & Lotharingiā cū imperio tenuit,eiuſq; autoritate Francia occidētalis moderabat,pediculari morbo perijt. Cœpit hoc tpe Nortmāniæ ducatus. nā pacatis Nortmānis,vt in Carolo Simplice dictū eſt,Rolloni eorū duci Simplicis filia vxor data eſt vnà cū Neuſtria,quam Nortmanniā hodie ab illis vocamus,accepta ſpōſione baptiſmi recipiendi. Suſcepit aūt Rollonē de fonte comes Pariſienſis Robertus,& ſimiliter Robertum appellabat. Hic Robertus fuit primus dux Nortmannoꝝ,qui genuit Guilhelmū,Guilhelmus autē Richardū,& ille ſecundū Richardū genuit,eiuſq; fratrē Robertū,qui Apuliā,Siciliā & Calabriā acquiſiuit. Gelloni vero Rollonis cognato rex Carolus montē Bleſenſem tradidit,inde Bleſenſes comites ortū habuere. acta ſunt hæc anno dñi 912.

GENERATIO XXXI.

Stephanus 6.papa.

Anno vero dñi 901. ab vrbe cōdita 1652. incepit trigeſimaprima generatio,quo anno Stephanus 6. patria Romanus,Anagninus epus,pontifex eſt creatus,ſedit anno vno,menſibus quatuor. hic tanto odio perſecutus eſt Formoſi nomen,vt ſtatim eius decreta abrogauerit,licet à Formoſo plurimū fuerit dilectus,& ab eo Anagniæ epus factus. Refert Martinus,Stephanū tanta rabie deſæuiſſe,vt habito cōcilio, corpus Formoſi e tumulo tractū,pontificali habitu ſpoliatū,indutūq; ſeculari,ſepulturæ laicoꝝ mandauerit,abſciſſis tñ dextræ eius duobus digitis,quibus in cōſecratione ſacerdotes vtunt,in Tiberimq; proiectis,ꝙ(vt ipſe dicebat)cōtra iuramentum Romam & ſacerdotiū repetijſſet,quo à Iohāne 8. ſpoliatus fuerat. Peſſimi hoc fuit exempli. nam poſtea fere ſemper ſeruata eſt hæc cōſuetudo, vt acta priorum pontificum ſequentes aut infringerent,aut omnino tollerent,quod ante alienum fuit. Ad huius

Ludouicus 3.Imp.81.

Stephani pontificis initium,anno ſcilicet 901. Franci Ludouicum Arnulphi filium eius nominis tertium,in regem Francoꝝ Germanorumq; genitori in titulo imperij ſubrogarunt. Creatur aūt in primo iuuentæ flore,vt ſcribit Gotfridus,rex Ludouicus in loco qui dicit Forchem,imperauit annos pene 12.

Hūgari Germanos vincunt.

Hoc anno Ludouici primo Hungari Boioariam deuaſtarunt,ſed Ludouicus gentis ſuæ depopulationem nō ferens,magno exercitu coacto,iuxta Lycum fluuium cū eis pugnauit,& plures ex eis occidit:cumq; pugna vſq; ad horam ſeptimā protraheretur,& victoria ſperaret,Hun

gari

gari poſitis inſidijs fugã ſimulãtiqnos dũ regales impetu inſequerent,prodeũt omni ex parte inſidiæ,& quaſi victi ipſi,victores vincunt adeo,vt rex Ludouicus pacẽ obnoxius petitam, ingenti data pecuniaꝝ vi,& tributo quotannis promiſſo,redimere ſe fit coactus.Reueeſi in patriam Hungari, tota hyeme quieueeunt.Rex tum à principibus Lotharingiæ,qui offenſi erant à Senebaldo,inuitabaẽ ad regnum totius Belgicæ.tegio enĩ illa,vt ſcribit Gotfridus,Gallia Belgica vocatur.Senebaldus cum multa mala commiſiſſet,eegnumq́ꝫ multa cæde ac incendio vaſtaſſet,à comitib⁹ Stephano, Gerhardo ac Manfeedo occiditur.Itaqꝫ Ludouicus regno libere potitur,vxoeem duxit filiam Othonis ducis Saxoniæ Lutgaedam.Interim Stephanus ſextus moritue,& Romanus ſibi ſubſtituitur,ſedit teibus menſibus.Mox vt pontificatũ inijt,Stephani pont.decreta & acta improbat,abrogatq́ꝫ.Vide quantũ iſti degenerauerint à maioribus ſuis.Illi enĩ viei ſanctiſſimi maioꝝ decreta ac ſua tuebãtur.Hi poſthabito diuino cultu, inimicitias nõ ſecus ac ſæuiſſimi quidã tyeanni inter ſeſe exeecebant, ſuas voluptates poſtea expleturi,cũ non extarent qui eoꝝ vitia coercerent.Ideo forte Deus illos tanq̃ monſtra quædam e medio breui ſuſtulit,vt minus nocere poſſent.Quis non mireẽ,regnante Ludouico,octo Romanos pontifices ſedẽ B.Petri tenuiſſe,qui nõ legitur niſi xij. annos regnaſſe?Ideo vt clarior fiat ſermo,in ſequentibus de ſingulis his pontificibus ordine ſceibã.De Stephano ſexto dictũ eſt atqꝫ de Romano,cuius tñ põtificis cõmemorare nomen libuit,quia de more Petri ſedẽ obtinuit. Poſt Romanũ ſucceſſit Theodorus 2.patria Romanus.hic veſtigia ſeditioſoꝝ ſecutus,Foemoſi acta reſtituit,& eius ſectatoees in precio habuit,& tum 20.pontificatus ſui die moritur,circiter annũ dñi 903.Theodorũ ſequitur Iohannes 9.patria Romanus.ſedit annis duobus & aliquot diebus.hic Formoſi cauſam in integrũ ſtatim reſtituit,aduerſante magna populi Ro. parte,qua ex re tanta ſeditio exorta eſt,vt paulũ à cæde abfuerit.Rauennã deinde profectus, 74.epoꝝ habito cõuẽtu,& Stephani res geſtas improbauit, & Formoſi acta reſtitnit,dijudicans perperã à Stephano factũ,qui cenſuit eos iteeum ordinãdos eſſe,quos Formoſus ordinaueeat,adempta eſt autoritas geſtis ſynodi,quã Stephanus in damnationẽ Formoſi feceeat. Deinde Benedictus quaetus patria Ro. pontifex creatur ob eius humanitatem & clementiã,qui ſedit annis tribus,menſes 4. Cuius Benedicti laus eſt,ꝙ in tam corruptis moribus geauiter & cõſtantee vitã duxiſſe feratur. Poſt Benedictũ Leo quintus pontificatũ adeptus eſt.Hunc Leonẽ poſt 30. & aliquot dies Chriſtophorus preſbyter & familiaris eius cepit,atqꝫ in carcerẽ miſit; ipſe p̃ſulatũ inuaſit.Quantæ enĩ autoeitatis tũ pontificatus fuit vitio prioꝝ pontificũ, ex hoc cõprætendi poteſt,ꝙ à viro peiuato tanta dignitas vi & factione vno feee momento occupata eſt.Hunc Leonẽ credũt aliqui p̃ dolore animi paulo poſt perijſſe,ꝙ ab eo ſpoliatus fuiſſet,quẽ ipſe domo alueeat vt lupũ.ſic enĩ cũ illo Theoceiti cõuenit, θρέψαι καὶ λυκιδεῦς, θρέψαι κύνας ὥς τυ φάγωντι,hoc eſt,Ale & lupoꝝ catulos & canes qui te deuorent. Chriſtophorus,cuius pateia ac cognomentũ ignoeatur,pontificatũ malis artibus adeptum,male amiſit.ſeptimo enĩ menſe,dignitate & meeito quidem eiectus,in monaſticam vitã vnicũ calamitoſoꝝ refugiũ abire cogitur. Inde creatus eſt pontifex Seegius teetius natione Ro.is pontificatũ iniens,Chriſtophorũ e monaſterio tractũ,in vincula conіecit.Rebus deinde cõfirmãtis,in Gallias profectus eſt.vnde cũ rediret,Chriſtophoeũ arctiore cuſtodia vinxit.Formoſi aũt acta ita improbauit, vt denuo ab eo ordinatos ordinari ſtatueeit.ſed nec hoc contentus,eius cadauer e ſepulchro tractũ,capitali ſupplicio acſi vixiſſet,affecit,corpusq́ꝫ ipſum in Tiberim proiecit.Ferunt,piſcatores eius corpus inuentũ inter piſcandũ,ad baſilicam Petri detuliſſe,q̃d imagines ſanctoꝝ veneratæ ſint:& ob eam rem creditũ eſt,Formoſum iniueia affectũ fuiſſe.Sergius creditur Formoſi facta perſecutus,ꝙ antea ei impedimento fuerit,quo minus pontificatũ conſequereẽ,Hac ratione vitã ducens,ſeptimo pontificatus ſui anno,menſe 4.moritur,cũ paulo ante igneæ acies in ccelo & ſtellæ micantes diſcurrentesq́ꝫ p̃ter cõſuetudinẽ ſint viſæ.Vnde nõ ita multo poſt,Hungaei Italiã ingredientes,multas intulere clades. Erat per id tẽpus in imperio Cõſtantinopolitano Cõſtantinus 8.Leonis filius,biennio cũ patruo Alexandro regnauit,ſolus vero annos 29.Adſciuit ſibi imperij cõſortẽ Romanũ,q̃ primũ matris tutelã per ætatem reliquerat.Hic vires imperij ſui aucturus,ex Italiæ diſcordijs occaſionẽ cepit,cũ Tuecis aliquoties nec infeliciter pugnauit. Redeo nũc ad Ludouicũ & ad ea q̃ geſta ſunt ſub eo,cuius tẽporibus Albertus comes de Babenberg,filius ſororis Henrici Saxonis, in caſtro de Babenbeeg Cunradũ Francũ inteefecit.Tulit Cunradi cædẽ Ludouicus grauiter,ꝙ & ſanguinis & animi vinculis iunctiſſimi fueeãt.Erat enĩ Cunradus,q anteAlberti fratrẽ peremerat,pater Cunradi q poſt Ludouicũ hũc imperauit.Eſtq́ꝫ Al-

Romanus papa.

Theodorus 2.papa.

Iohannes 9.papa.

Benedictus 4.papa.

Leo 5.papa

Chriſtophorus papa.

Sergius 3. papa.

Cõſtantinus Græc⁹ Imp.

Cũradus comes Lotharingius.

Hungari Germaniã vaſtant.

bertus comes, Hattonis Moguntini pſulis opera truncatus. Hoc tẽpore Hungari cõtra pacta Bauariã irruunt, vnde bis pulſi, tertio redeũt, Bauariã ſuperãt, Saxoniam, Thuringiã, & omnẽ fere Alemaniã, Alſatiam, & Lotharingiã vaſtãt, Baſileã totã diripiunt. At poſtq̃ per Germaniã primo & poſtea per Galliã ſatis fuerant debacchati, Italia ſua calamitatis parte nõ caruit. nanq; p Sergij tertij põtificis tẽpora ĩdẽ Hungari Italiã ſunt ingreſſi, q etſi magnũ ſua ſama metũ Italis incuſſiſſent, quippe cũ carnibus humanis veſci dicerent, erant tñ omniũ animi e ſuperiori clade abiecti. paulo eñi ante Symbaticus protoſpatharius à Cõſtantino Græco Imp. miſſus, Beneuentum oppugnarat, id q̃d poſt trienniũ Guido Longobardus, depulſis Græcis, recepit. Crediderim ego tunc Berengariũ Foroiulienſem ducẽ, ab Italis primũ receptũ in imperatorem. ille eñi tum legit Hungaris obuiã iuiſſe ad Italiæ limitẽ cũ xv. millibus armatorũ, ac manu cõſerta, fractũ fugatũq;, pene totũ exercitũ amiſiſſe. Tunc furẽtes Hungari, Taruiſiũ expugnatũ diripuerunt, & in Venetos ducentes, ciuitatẽ nouã incenderunt, Equiliũ, Caput aggeris, Clodiamq; populati ſunt, poſtremo in agrũ Paduanum duxerũt, quo ex loco accepta pecunia & obſidibus à Berẽgario, Italia exceſſerũt. Audiens aũt Ludouicus 3. Berengariũ Italiã inuaſiſſe ac imperare velle, cõtractis vndiq; copijs, intrauit Italiã, fugauitq; Berengariũ. Cum aũt Veronæ eſſet à ſuis proditus, Berengario nocturno tẽpore intromiſſo, captus eſt, oculiſq; priuatus, & ſic Italiæ regnũ obtinuit. Ludouicus forte dolore animi & cruciatu morit anno dñi 912. Quo tẽpore defecit Italia à ſocietate regni Germaniæ, & tyranni inuaſerũt imperiũ.

Berẽgarius primus tyrannus.

Anno igit dñi 913. cœpit diuidi imperiũ. quidã eñi in Italia, quidã in Germania imperabant. Magna tum erat inter Italos, Germanos & Francos de poſſeſſione imperij concertatio, vnde grauiſſima bella orta ſunt. Dicebant eñi Franci, defeciſſe genus Carolorũ in Germania, durare autẽ in Gallia ſeu occidentali Francia. Hac ex re Ludouicus filius Boſonis regis Prouinciæ, natus ex filia imperatoris Ludouici ſecũdi, à quibuſdã tum Italicis tum Galliæ primarijs ciuitatibus, ad ſpem imperij allectus eſt.

Ludouicus Boſonis fili⁹

Germani vero Ludouico tertio defuncto, Othonis Saxonis conſilio Cunradũ ducẽ Francorũ elegerũt. hunc ferũt aliqui Lotharingiæ principẽ fuiſſe, nepotem Ludouici tertij ex Cunrado fratre Ludouici. hunc Cunradũ cõſenſu omniũ Francorũ vngunt in regẽ, qui licet coronã imperialẽ ſeu benedictionẽ nõ receperit, nihilominus legitimus Rom. rex fuit. Nã imperiũ fuit tranſlatũ à Græcis, non in Italos neq; in Gallos. i. occidentales Francos, ſed in Germanos, ſ. in perſona Caroli Magni, vt in tex. qui hoc probat in c. Venerabilẽ de elect. & ſimilis tex. in cle. Romani de iureiur. Vnde clare probat, q etiã linea Caroli deficiẽte in Germania, nõ minus imperiũ manere debet apud Germanos, ſicut & finaliter obtinuit tam de iure, q̃ de cõſuetudine.

Ius imperatoris eligẽdi apud Germanos.

Et licet Rom. aut Itali receperint vel Ludouicũ filiũ Boſonis, alioſve, ſicuti Berengarios, Hugonẽ Arelatẽſem comitẽ ſeu filiũ illius Lothariũ, ſiue Rudolphũ Burgundiæ regẽ, oẽs iſti tyranni & inuaſores imperij, nõ imperatores ſunt cenſendi, cũ Germani principes nõ omiſerint vel ad momẽtũ ſuo iure imperatores eligere. Sed de iure electus in regẽ ſeu imperatorẽ Ro. à principibus regni, poteſt ſtatim ex ipſa electione licite nomẽ regis Ro. aſſumere, & iura ac bona regni & imperij in Italia & in alijs prouincijs eiuſdẽ imperij adminiſtrare. Sed nõ eſt mirũ, ſi Ro. etiã pontifices illis tẽporibus circa annũ dñi nongenteſimũ & aliquãto poſt, quoſcũq; occurrẽtes admiſerint, cũ, vt ſcribit Platina, *reſq; fuerit, q pontifices illius tẽporis à veſtigijs B. Petri diſceſſerãt, & q reſpub. ignauos & deſides principes habebat, quorũ maxime intererat naulculam Petri fluctibus exagitari, ne ſi gubernator verus reſipiſceret, malos nautas e repub. eijceret. Horror eñi eſt audire, q̃ multa perperã per 28. ferme pontifices ſint admiſſa. Quod aũt de Ludouico Boſonis filio dicit, ille per virilẽ q̃q; Caroli Magni ſexũ nõ deſcendit. Credo inteſtinas Galliarũ ſeditiones in cauſa fuiſſe, ne Carolus Simplex, quẽ e Carolorũ proſapia eſſe cõſtat, filiusve Ludouicus, imperiũ occuparent: quæ tantæ fuere, vt ne dicant quidẽ principes Germaniæ, quo minus ex ſe imperatores eligerent, impediuiſſe: & recte quidẽ, cũ ſcirent imperiũ non in Gallos tranſlatũ, ſed in Germanos. Nec obſtat pmiſſis, q Ludouicus terti⁹ & poſt eum Cunradus primus, ac deinde Henricus primus, nõ obtinuerint à papa imperialem benedictionẽ, quia vel alijs arduis impediti fuerũt ſuis tẽporibus, aut propter factionẽ Italorũ Romã accedere tutũ non erat, per hoc tñ iura imperij non amiſerant. Hæc ego qui Germanus ſum, zelo patriæ ductus, probabilia eſſe iudicaui. nollem tñ vero, ſi quoquo modo intelligerẽ, cõtradicere. ſed hæc ſupra copioſius. quare ad inſtitutũ meũ redeo. Anno dñi 913. rege Ludouico defuncto ſine liberis, omnis populus Francorum atq; Saxonum quærebat Othoni duci Saxoniæ diadema imponere regni, ſed ipſe quaſi iam annis grauior, recuſabat onus imperij,

eius

eius tñ cõſilio Cunradus dux Francoꝝ, filius illius Cunradi quẽ Albertus occidit, vngitur in regẽ. penes Othonẽ tñ ſummũ ſemꝑ & vbiq; viguit imperiũ. Anno itaq; dñicæ natiuitatis 913. Cunradus filius Cunradi, ex Francoꝝ gẽte oriũdus, vir ſtrenuus, oĩm electione regnũ accepit, & 7. annis regnauit, ſub q̃ potẽtiſſimi erãt principes Arnoldus dux in Boioaria, Burcardus in Sueuia dux, Eberhardus comes in Frãcia, Giſilbertus dux in Lotharingia, Hẽricus Saxonũ dux, potẽtia oĩbus maior. Cum illo Burcardo ducatus Sueuiæ iteꝝ reſuſcitatus eſt. Anno eius 2. q̃ fuit Sergij papæ vltimus, cõtra ipſum potẽtiores regni rebellionẽ ſunt meditati, q̃s ille tam ſapientiæ q̃ fortitudinis robore ſuperauit, ſuã q; ad fidelitatẽ ꝑduxit. Solus Arnoldus nimio terrore motus, cũ vxore ac liberis ad Hũgaros cõfugit, ibiq; vſq; ad Cunradi obitũ ꝑmãſit. Anno eodẽ Hungari ab Alemanis & Boioarijs iuxta fluuiũ Aenũ occidunt, ſingulis tñ fere annis redeũt, & multa dãna hoĩbus inferũt. Sergio 3. interim defuncto, ſucceſſit in papatu Anaſtaſius 3. patria Romanus. morit 2. anno põtificatus ſui, q̃ q̃dem modeſte in dignitate vixit, nec in ſe quidquã habuit q̃ reprænhendi poſſet. Lãdus patria Romanus, hunc ſecutus, 6. ſui põtificatus ſui mẽſe, die 21. morit: nec de illo aliq̃ notatu digna ſcripta reperiunt. Otho Saxoniæ princeps, circiter annũ dñi 914. moritur, filium relinquens Henricum, magnanimũ principem. hunc Cunradus imperator tñ odit ob ſuſpectas ſibi Saxonum vires, q̃ eſſet ſe ab Othone illius patre ſemꝑ humaniſſime cultus. Et cum videretur iniquum viribus rem agere, inſidijs locum dedit. Quare Hattonem Archiepiſcopum Moguntinum contra Henricum ſolicitat. Hatto aũt malis artibus imbutus, fabricari fecit Henrico torquem auream, quam collo ipſius inijceret. fabrefacta eſt torques, q̃ collo alicuius iniecta, nulla arte potuit aperiri aut diſſolui, cogebatq; hoĩem fame mori. Sed ꝑſentiebat hoc aliquis, qui dolum Henrico detexit, & cum inuitaretur ab Hattone conuiuandi gratia, immo latrocinandi cauſa, dux Henricus ꝑmonitus: Vade, ait nuncio, dic Hattoni, q; durius collum non habet Henricus, q̃ comes Albertus: illum enĩ, vt dictũ eſt, regi Ludouico ꝑdiderat. Et ſtatim oĩa q̃ iuris hoſtium erant, in Saxonia vel Thuringia occupauit. Burcardum q̃q; & Bardonẽ, q̃rum alter gener regis erat, in tñ afflixit, vt terra cederent, eoꝝq; poſſeſſiones ipſe militibus ſuis diuideret. Hatto aũt videns ſuis calliditatibus finem eſſe, nimia triſtitia ac morbo non poſt multos dies obijt. ferturq; in Siciliæ montem Aetnam delatus à diabolis, vbi merita artib⁹ ſuis pœna torqueretur. Rex aũt miſit fratrẽ ſuum Eberhardum ad vaſtandam Saxoniam, qui appropinquãs vrbi Heresberg, multa ſuperbe locutus eſt. Sed ecce Saxones ei occurrunt, & vſq; ad internecionem ſternunt. Audiens aũt rex male pugnatum à fratre, congregata omni virtute Francoꝝ, prexit contra Henricum, ac tentauit oppidum Gruna expugnare. ꝑmiſit tñ legatos ad Henricum, ſponte ſe vellet dare. Qui dum venirent in conſpectum Henrici, Saxo q̃dam Dietmarus vir bellicoſus adeſt: Ne, inquit, dñe cures, aduenient tibi quas voluiſti copiæ triginta legiones. nil vereare. Hæc dolo locutus eſt, nullas enim copias tum adducere valebat. Legati tamen regis, infecta re, redeunt, narrata referunt. mox mane ante lucem relictis caſtris, Franci vnuſquiſq; ad ſua redeunt. vicit hoc modo Dietmarus verbo, quod vincere non valuiſſet Henricus ferro. Anno dñi 917. Iohãnes decimus patria Romanus, papa electus eſt, præſul Rauennas ante, epiſcopatu deiectus eſt populi tumultu. ſedit annos tredecim, menſes duos. Huius tertio anno rex Cunradus ægrotare cœpit, ſentienſq; ſibi finem adeſſe, vocatis omnibus regni principibus, excepto Henrico, ait illis: Vocationis meæ tempus adeſt, proinde pacem & concordiam vos ſectari etiam ac etiam rogo. nulla vos ambitio inflammet, Henricum Saxoniæ Thuringiæq; ducem prudentiſſimum, regem eligite. ia enim ſapientia pollet, & iuſtitia abundat. Quibus omnibus aſſentientibus, fratrem ſuum alloquitur Eberhardum: Sentio, ait, frater mihi mortem adeſſe, idcirco tui conſiderationem habeto, & quod ad te maxime reſpicit, omni Francorum regno conſulito. Sunt nobis exercitus congregandi atq; ducendæ copiæ, ſunt vrbes & arma cum regalibus inſignibus, & omne quod decus regium depoſcit, præter fortunam & mores. fortuna frater cum nobiliſſimis moribus Henrico fauet, rerum publicarum ſumma penes Saxones eſt. Sumptis igitur his inſignibus, lancea ſcilicet & armillis aureis cum chlamyde, & veterum regum gladio ac diademate, ito ad Henricum, pacemq; facito cum eo. Ipſe enim vere rex erit & imperator populoꝝ multoꝝ. his dictis, lachrymans ſe cõſentire rñdit. Poſt hæc rex moritur ſeptimo q̃ imperare cœperat anno, vir fortis & potens, domi militięq; optimus, largitate ſerenus, & oĩni virtute clarus. ſepelitq; in ciuitate ſua Vuilmaburg cũ mœrore, ac lachrymis oĩm Frãcoꝝ. Vt ergo impauit, Eberhardus Hẽricũ adijt, ſeſe cũ oĩbus theſauris tradens, pacẽ fecit, amicitiamq; ꝑmeruit, quã fideliter vſq; in finem ſeruauit.

Cunradus I. Imp. 82.

Anaſtaſius papa.

Land⁹ pap.

Hatto epũs.

Saxones Cunradum vincunt.

Ioh. x. papa

Deinde cõgregatis principibus & natu maiorib⁹ Francoꝝ in loco q dicit̃ Frideſlare,
rex Hẽricus deſignatus eſt. Anno igit̃ dñi 920. Hẽricus filius Othonis Saxoniæ du
cis, à cũctis principibus & natu maioribus Francoꝝ, Alemanoꝝ, Saxonũ & Bauaroꝝ,
Henricus I. Imp. 83. cœpit libera poteſtate regnare in Germania. regnauit annos 18. Iſte Hẽricus, vt qdam
volũt, fuit filius ſororis vltimi regis de gñe Caroloꝝ in Germania. Ab euẽtu cogno-
minatus eſt Hẽricus Auceps, eo q in aucupio primũ à principibus ſit inuentus. Quod
aũt à Ro. põtificibus imperator ſit habitus, tex. in 63. diſt. indicat, vbi legit̃, Cõſtitutio
primi Hẽrici & primi Othonis cum Ro. põtificibus, vt nullus miſſoꝝ noſtroꝝ cuiuſ-
cunq; impeditionis argumentũ in electione Ro. põtificis cõponere audeat, oĩno phi-
bemus. Quæ cõſtitutio nimiꝝ eam ꝓceſſit, q̃ Leonis 8. eſt, vt in c. In ſynodo 63. diſt. Fu
Saxonũ origo & mores it Henricus e Saxonum genere, nobili ortus ſtẽmate & ꝑuetuſta natiõe. Saxonũ em̃ ꝑ-
cipua eſt in Germania nobilitas, de his nonnihil libet hic cõmentari. Saxonibus ab
occidẽte Viſera fluuius terminũ facit, eos pleriq; vſq; ad Rhenũ ꝑtendi arbitrati ſunt.
A ſeptentrione Dani ſeu Daci, hi q Cimbricã Cherſoneſum habẽt, ad meridiẽ Frãco-
nes, Boioarij & Bohemi ſunt, orientalẽ plagã Schleſii & Prutheni tenẽt. In his termi
nis incluſi ſunt Thuringi, Pomeranij, Myſnenſes, Brandenburgẽſes, q̃ noĩa qdem etſi
habeãt aliqd q̃d vetuſtatẽ arguat, apud ve[...]ſtos iſti ſcriptores non adeo frequenter le-
gunt̃. Lucanus in primo ait: Et Biturix [...]ſq; leues Saxones in armis. Nam ita inte-
gram puto lectionẽ eſſe. *Tũgroꝝ appellatio apud Cor. Tacitũ eſt. Turingos dictos
primũ exiſtimãt Valẽtiniani Cæſaris tpibus. Veꝝ Myſnenſiũ appellatio, facit vt lon-
giſſimo tpe habitatã eam regionẽ arbitrer. qs eſt em̃ q non illos à Myſis Cimbrico po
pulo noĩatos credat? ita inter Cimbricos Myſi, Axeni & Tyregetę nũcrant̃. hinc Myſ
nẽſes, Saxões & Thuringi, poſſetq; ea ſentẽtia Strabonis autoritate firmari. Quę apud
alios de Alexãdri exercitu & Thuringoꝝ vetuſtate ferunt̃, fabulæ ꝓpinqua ſunt. Cæte
rum Saxones, priuſq̃ à Carolo domiti, Chri fidẽ acceperũt, varijs legibus, e qbus vetu
ſtiſſimã gentẽ augurari poſſes, vixere. Natio tota in nobilitatẽ, liberos & ſeruos diſtri-
buta. nõ licebat cuiq̃, niſi æqualẽ, velut ex Platonis lege ducere vxorẽ. inſuꝑ deoꝝ cul
tus varius fuit, Mercurij ſacra cognita, cui certis diebus humanis hoſtijs litabãt. deos
ſuos neq; tẽplis includere, neq; vlli humanę ſpeciei aſſimilare ꝓ magnitudine & digni-
tate diuinitatis licitũ arbitrati ſunt. lucos & nemora cõſecrãtes, deoꝝq; noĩbus appel
lantes. auſpicia & ſortes maxime obſeruabãt. auiũ voces volatuſq; interrogare, equo-
rum ꝑſagia ac motus experiri, hinnitus ac fremitus obſeruare ſolebãt. lunæ vero initia
& exitus quõ venerati ſint, & cætera ſuperſtitionũ gña ꝓtereo. Hæc aũt ideo memo-
rant̃, vt prudẽs lector agnoſcat, à q̃ntis erroris tenebris ꝑ Dei gratiã ſint liberati. fron-
Saxões ſub Carolo fidẽ Chriſti accipiunt. doſis arborib⁹ fontibuſq; venerationẽ exhibebãt, truncũ q̃q; ligni non paruæ magni-
tudinis in altũ erectũ ſub dio colebãt, patria lingua Irminſul appellãtes, Latine vniuer
ſalẽ columnã. Hæc vſq; ad Carolũ Pipini filiũ, q cõtra eos bellũ q̃d pater inchoauit, cõ
tinuat. pater em̃ eos prius ſuperatos, 300. equoꝝ ꝑ ſingulos annos tributo mulctauit.
Poſt renouatum ꝑ Carolũ bellũ vix vllus annus trãſiuit, q̃ non ab eis facta ſit pacti mu
tatio. ſed magnanimitas regis & ꝑpetua cõſtãtia nil impune factũ paſſa ẽ, pœna ſemꝑ
condigna corrigens, donec oĩbus rebellibus ꝓfligatis, ac in ſuam poteſtatem redactis,
multa millia ex eis qui ripam Albis incolebant, cum vxoribus & paruulis tranſtuliſſet,
per Galliam & Germaniam diſtribuens. Tandem bellum finitum ea lege conſtat, vt
Vuitikind Saxo. abiecto dæmonum cultu, Chriſtiana ſacramenta ſuſciperent. Vuitikind quoq; q in-
ter eos & claritate generis & opũ amplitudine eminebat, autor ꝑfidiæ & rebelliõis, ad
fidem Caroli ſponte veniens, baptizatus & à rege de fonte ſuſceptus eſt. Huius Vui-
Vuigebert⁹ tikind filius Vuigebertus, deuotus Chriſtianus, filium procreauit Vualbertum, qui Ro
mam deuotionis cauſa venit, corpuſq; S. Alexandri filij S. Felicitatis, à papa tum Leo-
ne impetrauit, ac in loco qui dicitur Magalthuſen, locauit. Ex eiuſdem Saxonicæ gen
Lutholdus. tis ſtirpe vir ꝑmagnificus egreſſus eſt Lutholdus, qui & ipſe religionis gratia Romam
proficiſcens, B. Innocentij reliquias inde abduxit. Hic habuit duos filios Brunonem &
Othonem. quorum maior Bruno cum totius Saxoniæ ducatum adminiſtraſſet, in Da-
Otho. nos duxit. ibiq; occiſus. fratri Othoni ducatum reliquit. His erat ſoror noĩe Luitgart,
quam Ludouicus rex filius Arnulphi imperatoris, vxorem duxit, ſed non diu vixit, q
Ludouicus cum ſine filijs moreretur, factum eſt vt oĩs Francoꝝ & Saxonum populus
Othoni vellet diadema imponere regni, quod ille recuſauit, & Cunrado, de q̃ ſupra di
ctum eſt, duci Francorum id iuſſit deferri. Otho vero generauit Henricum primum
Henricus. de ſorore Ludouici, vt aliqui ſcribunt, tertij. Hic Henricus duxit Mechtildem filiam
Theodorici, ſororem Vuitikind Saxonis. ſunt qui filiam fuiſſe comitis Franci putẽt.
Mechtilda. genuit Hẽrico Mechtilda ante regni ſuſceptionẽ filiam Gerburgam, quam *Giſilber-*

to duci Lotharingiæ dederat. q̃ mortuo, ipſa Ludouicum filium Caroli regis Galliæ, coniugẽ nacta eſt. habuit Henricus ex Mechtilde Othonẽ Magnũ mũdi delicias, poſt regiã vero dignitatẽ genuit ſecundũ, quẽ ſuo noĩe vocauit Henricũ, tertiũ q̃q; filiũ genuit Brunonẽ, q factus eſt epũs Colonieñſis. duxit aũt Otho filius, adhuc viuente patre, vxorẽ Edithã filiã regis Anglorũ. hæc peperit ei filiũ quẽ vocauit Luitolphũ, quẽ ille nimiũ dilexit, ſed ipſe poſtea patri rebellauit. genuit ei q̃q; regina filiã, vocãt hãc Luitgardã, q̃ poſtea nupſit Cunrado duci. Deinde mortua regina Editha, eo anno q̃ Ludouicus rex Galliæ ab Hugone eſt captus, Otho in Italiã ducẽs, Berẽgariũ vicit circiter annũ 951. Adelheidã relictã Lotharij q̃ndam, liberat, ac vxorẽ ducit, q̃ ſibi Othonem filiũ gñauit. Et res Saxonũ his fere incremẽtis, poſtq̃ Chriſtianã diſciplinã accepit natio, ſummã Germanicæ gloriæ tenuere. Hẽricus vt in regni adminiſtratione pacem ſeruare poſſet, primũ q̃ ex Hũgaris reliquiæ factionũ manſerãt, pulſæ ſunt. Ferũt primis regni initijs nõnihil eſſe cum Burcardo Sueuiæ duce, comite de Feringen, q rebellionẽ meditabat, pacis cauſa, bñuolẽtiæ ſtudio magis q̃ armis actũ.

Henrici geſta.

Sub illis Henrici initijs, Arnoldus Bauariæ dux, ex Hũgaria q̃ Cunradũ Imp. fugerat, rediẽs, molitus eſt rebellionẽ. erat hic magno vir animo, dñandi cupidiſſimus, q̃re & ſacra pturbauit, cæterũ vir frugi, Euripideum hoc volutãs, q̃d in ore Iulius Cæſar habuiſſe dicitur: Quod ſi violandũ ius eſt, regnandi gratia violandũ eſt, alijs in rebus pietatẽ colas. Imperator mox in Boioariã inſtructo exercitu contendit: Bauarũ, vt ſe dederet, cõpulit. Egit hãc rem imperator ꝓpropere S. Vdalrici Auguſteñ. epi monitis, q aſſerebat ſibi à Petro dictũ aduerſus Arnoldũ imperij affectatorẽ, minus vtilẽ eſſe regno quẽ non epũs vnxiſſet, q̃ ſine capulo gladius. Cumq̃; regnũ ex omi parte cõfuſum ciuilibus bellis & externis colligere pararet, mouit in Lotharingiã ſeu Galliã Belgicã. ibi rex Galliæ Carolus obuius apud Bonnã oppidũ, Henrico primo cõfœderatus, regnũ Lotharingiæ & quicq̃d inter Moſam fluuiũ ac Rhenũ eſt, reddidit anno dñi 924. Sic Henricus Lotharingiã cum tota Teutonia, Burgundiæ comitatu & Arelatenſiũ regno Ro. vniuit imperio.

Arnoldus Boioariæ dux.

Qualiter aũt cõtra Hungaros triumphauerit, reſeruo, & primũ Hũgarorum facta in Italia dicere volo. Sub Henrico hoc & Iohanne papa x. de q̃ ſupra dixi, apud Græcos Cõſtantino Leonis filio imperiũ tenẽte, q̃dam noĩe & origine Romanus, tutelã pueri nactus, imperium illius inuaſit, q̃ res Calabris Apuliſq; ſeditionis cauſa fuit, vt Cõſtantinopolitano principi ſubiecti parere nollẽt. Tum Romanus maxima vſus impietate, cõtra Italos Saracenorũ & Aphricanorũ regẽ impulit, vt Calabris Apuliſq; rebellibus domandis copias traduceret. Ea gens exoſa Chriſtianũ nomẽ, Calabros, Apulos, Salentinos & Lucanos non domuit modo, verũ cædibus, rapinis & incendijs pene ad internecionẽ deleuit: adeoq; inſolẽs eſt facta, vt de ſubigẽda vrbe Roma inter eos ageretur. freti igitur multitudine Saraceni, Italiæ eam oram vſq; ad ipſi' vrbis Romæ ꝓpe mœnia ceperũt. Iohannes x. põtifex tum calamitati ppl'orum Italiæ compatiens, veritus etiã ne Roma inuaderetur, Alberici in Hetruria marchionis auxilia implorauit. habit' eſt etiã tũc Romæ eorũ q arma ferre poſſent, delectus, eductuſq; ex vtriſq; copijs exercitus q̃ maximus.

Saraceni Apuliam populati.

Albericus marchio cum exercitu in Saracenos gentem pene innumeram delatus, eos Ro. vrbis finibus ilico expulit, & pſecutus retrocedentes apud Lirim fluuium, quem nunc Garlianum appellant, apud Minturnas vicit. Deinde reuerſus cum victoria ac exercitu pene integro, ouãs Romã eſt ingreſſus. Conſternati Saraceni, montis Gargani arcem cõmunientes, apud eum & ſub ipſo ſedem ceperunt, ex q̃ Italiam multis poſt temporibus vexauerũt. Romæ aũt orta eſt inter primates diſſenſio: Albericus marchio p inuidiã pellitur. Fuit in cauſa, autore Platina, q̃ Iohannes pontifex qui vir ſacris addictus, Martem quendã ſpirabat, poſt eam victoriam cui interfuerat, triumpho vrbem ingreſſus, oĩa rei geſtæ momenta ſibi adſcripſit. Qua re Alberici odium ita in ſe concitauit, vt ingens ſeditio ſit orta: q̃ q̃dem marchio pulſus, in Hetruriæ vrbem Ortanum ꝓficiſcens, vicem inuidis ingratiſq; rependere ſtatuit, & talem, q̃ Italiam in miſeriã calamitatemq; ꝑduxit. ad Hungaros enĩ nuncios mittẽs, q operam & opem ſuam ad Romanæ vrbis oppreſſionẽ pollicerẽtur, illos impulit, veniunt parati. Sed gens pfida, Romani agri fines, ſicut q̃ſierat Albericus nequaq̃ attigit. Hetruriã vero & quam ſaluam fore pactus erat, cõmiſſis inaudita impietate cædibus, incẽdijs & rapinis ꝓpe deſertam reddidit. oẽs enĩ mortales, fœminas atq; mares, q cædibus ſuperfuerant, aut fuga ꝓlabi nequiuerant, in Hungariam abduxit. Quid aũt eo tempore Berengarij imperatoris autoritas aut potẽtia effecerit, Blondus ignorare ſe ſcribit. ſed Platina tradit, Berengarium q tum Ciſalpinam tm̃ modo tuebatur, hoſtib' iter in Hetruriam dediſſe, modo ſine vllo ſuorũ incõmodo tranſirẽt. q̃d vel hac ex cauſa facile crediderim, q̃ eſſet tũ ei cũ Ludouico Boſonis filio graue ne-

Albericus.

Hungari vaſtant Italiã.

goci-

gociũ,q in Italiã illectus ſpe occupãdi imperij,victus eſt à Berẽgario,& coactus iureiu
rando,in Galliã redijt. Miror à pleriſq; ſcriptoribus Boſonis filiũ,Ludouicũ Burgun-
diæ regẽ aſſeri:qn,ꝙ excæcatũ ferunt poſt aliqͣt annos rebellantẽ, ꝑter fidẽ plurimoꝶ
eſt,q Arnulphi filio Ludouico id accidiſſe ferũt. Ad rem redeo. Romani hac Hunga-
rorum calamitate,quã Albericus marchio intulerat,ꝑmoti,Ortanũ obſidẽtes oppidũ,
Albericũ illic marchionẽ cepere atq; obtruncauere. At Hũgari dulcedine ꝑdæ illecti,
frequẽter deinceps Italiã repetiuere. Saraceni vero Garganũ tenẽtes,Beneuentũ capi-
unt & incendũt,Romanoꝶq; fines inuaſerũt. Romani à Iohanne inducti, Guidonem
quendã comitẽ ꝑficiunt cohortibus,iſq; in barbaros ducẽs,furẽtes repreſſit. eo aũt ꝑ-
ueniũ erat,vt ppl'i facile deditionem ſui,dum ꝑmerenť,facerẽt:& licet multifarie tũc
certatũ fuerit,ſuperiores tñ euaſerũt Ro. & Saraceni Romanę terrę finibus exceſſerũt.
Reductis Guido cohortibus,ad vrbẽ redijt. tum Iohãnes decimus ſeditione militari,
maxime vero à militibus Guidonis comitis captus,& in vincula cõiectus,ceruicali in
os cõiecto necať,põtificatus ſui anno 13. mẽſe 2. Cuius in locũ alter Iohãnes ſurrogať.
veꝶ q̃a vi ſedẽ occupauerat,e loco mox eiectus,inter pontifices non numerandus eſt.
Ad Henricũ nũc reuertor. Hũgari interea Alemaniã, Alſatiã,Saxoniamq; inuadũt,oĩa
Hũgari Germaniam vaſtant. populãtes. Cõtigit aũt quendã ex principibus Hungaroꝶ capi,vinctumq; regi ad-
duci,quem ipſi in tm̃ dilexerãt,vt magna auri põdera ꝑ eo offerrẽt. Rex ſpernẽs auꝶ,
expoſtulat pacẽ. tandẽ ad 9 annos obtinuit firmã pacis cõditionẽ,in q̃bus inducijs prĩ
mum ex agrarijs militibus nonũ quẽq; eligẽs,in vrbibus habitari fecit,vt cæteris octo
confamiliaribus ſuis habitacula cõſtrueret,frugumq; oĩm tertiã partẽ acciperet ac ſer
uaret. cæteri vero 8. ſeminarẽt & meterẽt,frugeſq; nono colligerẽt. cõcilia & oẽs cõuen
tus ac cõuiuia in vrbibus celebrari voluit, q̃tenus in pace diſcerẽt, q̃d in hoſtiũ aduẽtu
facerẽt:vilia aũt aut nulla erant extra vrbes mœnia. Tali lege ac diſciplina cum ciues
aſſueſceret,regnũ tutatus eſt. ad hæc q̃ſcunq; fures aut latrones aut ſicarios manu for-
tes & bellis aptos eſſe videbat,indulta eis venia, arma dabat,& ad bellandos in barba
ros exponebat, edicẽs oĩno vt ciuibus parcerẽt. His captis,repẽte irruit ſup Sclauos q
dicunť Hunelli: & multis eos ꝓlijs fatigãs,demũ hyeme aſpera caſtris ſup glaciẽ poſi-
tis,vrbẽ q̃ diciť Brẽnenburg,fame & ferro cepit,& ex ea oĩni regiõe potitus,ſigna ver
tit cõtra Dalmatiã,obſidẽs vrbẽ q̃ diciť Grana,20. tandẽ die cepit eam,ꝑda vrbis mili-
tibus tradita,puberes oẽs interfecti,pueri & puellæ ſeruati ſunt. Poſt hæc duxit Pragã
Bohemoꝶ vrbẽ,regemq; eoꝶ cepit in deditionẽ,q erat pater Bolizlai,q q̃diu vixit,re-
gi fidelis fuit,Bohemia tributaria facta eſt. Igiť induciaꝶ tpe trãſacto,legati Hungaro
rum ꝑ ſolitis muneribus regẽ adierũt:ſed ab eo ſpreti,ad ſuos ſunt reuerſi,eos eñ non
formidauit. Hęc audiẽtes Auares,nil morati,hoſtiliter graui manu Saxoniã intrare pa
rãt. veniẽtes ꝑ Dalmatiã,opem q̃ſi ab antiq̃s petũt amicis. illi vero ſciẽres nũc Saxones
paratos ad pugnã,pinguiſſimũ ꝑ munere eis ꝓijciunt canẽ. Et cum non eſſet iniuriam
vindicãdi locus,ridẽt & ad alia ꝓcedũt. repẽtino eñ impetu Thuringoꝶ fines irruũt,
terrã illã hoſtiliter ꝑuagãtes. Rex aũt Hẽricus grauiſſima valetudine detẽtus fuit cum
hoc ei nunciareť,mox tñ validiſſimũ collegit exercitũ: & licet inualidus corpore,ani-
Hungari Saxoniam ingreſſi. mo tñ valẽs,equũ cõſcendit, ac hoſtibus obuiã it. nunciať illi, Hungaros in Merſburg
debacchari, eoſq; iam non modicã pueroꝶ & mulieꝶ ꝑdam ducere, viroꝶ vero im-
mẽſam ſtragẽ feciſſe. Rex igiť vt erat animo cõſtans, imperterritus ſuos animat ad pu
gnam ꝑ patria:nec mora,bellũ incipiť,& à Chriſtianis Kyrieeleiſon diciť:ex hoſtium
vero parte diabolica vox,Hui Hui Hui audiť. cõmiſſa pugna, Hũgari cæduntť ac fugan
tur:rex vero & ſui victoria potiunť, atq; vox gemitus in lætitiæ cantũ mutať. hũc tri-
umphũ oĩni memoria dignũ, rex in ſuperiori cœnaculo caſtri ſui Merſburg fecit de-
pingi. Inueniť aũt ꝙ rex anteq̃ pugnã inciperet, vouerit ꝑ adipiſcenda victoria Deo,
ſe hęreſim ſimoniacã de regno ſuo eradicaturꝶ,vnde hoſtes ipſe vſq; ad internecionẽ
hoc die pene deleuit. At victor reuerſus,grãꝶ actiões in primis Deo pſoluit. tributum
aũt q̃d hoſti dare cõſueuit, diuino cultui & vſibus paupeꝶ dedicauit. Poſt hæc vero
pater patriæ,dñs impatorq; ab oĩbus appellatus eſt. famaq; ſui noĩs cũctis gẽtib' cele
bris eſt habita. vñ & alioꝶ regnoꝶ ꝓceres paſſim ad eũ,vt ad dñm,recurrũt. In hoc no
uẽnio induciaꝶ arbitror Hũgaros Italiã vexaſſe, ꝓut ſupra dictũ eſt tpe Ioh. papæ x.
Lancea. *cum Hac victoria potitus,miꝶ q̃ ſancte religionẽ coluerit. lanceã ferũt mirãdi opis*& cla
uis Ieſu Chriſti, q̃ olim Magni Cõſtantini fuerat, Rudulpho regi Burgundionũ do-
natã,Hẽricus rex minis,precibus. muneribus additaq; q̃dam Sueuię parte,à Rudulpho
vix extorquet. eamq; ad imperij inſigne poſteris reliq̃t. Paulũ poſt ea tpa circiter an-
num dñi 926. Normãnos Danoſq; vicit,q nauali latrocinio Friſones infeſtarãt,dein-
S.Vdalric'. de & Abroditos,q̃rum principes Chriſtianos fecit. Anno dñi 923. Vdalricus eꝑus
Augu

Auguſtenſis lectus eſt, primariæ Sueuorum nobilitatis ex Kiburg & Dillingen, ſedit annos fere 50. Quo fere tẽpore Ludouicus Caroli Simplicis filius, ex Anglia reuocatus, Francorum regnũ accepit. In hac gñatione Burcardus 2. dux Sueuiæ ex vxore ſua genuit Berthã vxorẽ Rudolfi Arelaten. & Burgũdiæ. Ex illis nata eſt S. Adelheidis, vxor Magni Othonis, ex q̃ natus eſt Otho 2. Anno dñi 927. Burcardus dux Alemaniæ in Italia occiditur, Hermanno ducatus cõmittitur. Hic Hermannus fertur duos habuiſſe filios: vnus ex eis, adoleſcẽs cum Othone Magno imperatore Romam venit. *Hermannus dux Sueuiæ.*

GENERATIO XXXII.

ANno dehinc 930. dñici natalis, ab vrbe aũt condita 1601. incepit 32. gñatio, anno regni Henrici primi decimo. Quo anno Leo 6. patria Rom. legitimis ſuffragijs pontifex creatus eſt. is nil tyrannicum præ ſe tulit, rei diuinæ conſulẽs, q̃ntum in tam corruptis moribus poterat, reuocare ciues ad concordiam parabat. ſeptimo aũt menſe & die 15. põtificatus ſui moritur, & in baſilica S. Petri ſepelit. Stephanus 7. patria Ro. pontificatũ anno dñi 931. eſt adeptus, ſedit annis 2. menſe vno, quũ Bohemiæ dux Borſinous eſſet, qui cum Ludimilla coniuge, quæ pro ſancta colitur, à Methodio Morauorum pſule baptizatus eſt; hui⁹ duo filij Spitigneus & Vratislaus poſtea ex ſucceſſione regnarunt. Eo tempore in Genuenſi vrbe fons ſanguinis largiſſime effluxit, portendẽs forte ciuitatis ruinam, quæ poſt à Saracenis cum claſſe illuc ex Africa venientibus capta eſt, cunctis ciuibus, exceptis paruulis & mulieribus, captis & occiſis. At Stephano, cuius vita manſuetudine & religione plena fuit, defuncto, Iohannes xi. patria Ro. patre Sergio pontifice, vt qdam volunt, creatur. ſedit annos 4. menſes x. Sub eo Saraceni Africani Genuam diripiũt. verum dum onuſti præda, Pelignorum fines attigiſſent, à Marſis qui repente arma cęperant, opprimunt, atq; ita pdam oẽm cum vita amiſere. Anno aũt ſupradicto 931. ſub Stephano 7. Berengario 2. Italiam pcurante, ferunt Rudolfum Burgundionum regem, ſuggerentibus qbuſdam, hoſtili manu in Italiam contra Berengariũ 2. deſcendiſſe, & Italiæ magnatum potius viribus q̃ ſuis fretum, Berengarium regno pepuliſſe, qui ad Hungaros ſpe recuperandi regni confugit. Itaq; Hungari 3. anno poſt pulſum Berengarium, Salardo duce in Italiam venientes, oĩa per quæ incedebant, vaſtantes, Papiam obſederunt, & vi captam, ferro & igni vt abſumerent, ſunt adniſi. At vero Itali cum non ſatis virium in Rudulpho cernerent, cum iam 3. annis regnaſſet, Hugonem Arelaten. comitem in Italiam vocant: huic aũt (non ſine contentione tamẽ) cedens Rudulphus, cum hoſtes acriter inſtarent, in Burgundiam ſeſe recepit. Hoc facto, Hugo non ſatis his fidens qui ſe vocauerant, exemplo Rudulphi admonitus, multos in exilium pepulit, qui oẽs ad Arnoldum ducem Bauarorum confugientes, hominem regnãdi cupidum mouere copias in Italiam inducunt. Arnoldus itaq; à factioſis exulibus alijsq; domi potentibus ſuaſus, in Italiam cum paratiſſimo exercitu venit, quem Veronẽſes primi regem Italiæ appellatum, intra mœnia recipiunt. lõge autem aliter q̃ fecerat Rudolphus, regnum Hugo retinere adniſus eſt, qui iuxta Veronam occurrit Arnoldo, pugnáq; commiſſa vicit Hugo, Veronamq; ſtatim recipit. Veronenſes autem rebellionem in Racherium epiſcopum ſuum reijciunt, veniam petunt. Hugo deprecantibus culpam remiſit, epiſcopum in exilium Papiam miſit. Berengarius ſecundus inter hæc apud Hungaros, vel vt alij volũt, apud Sueuos vita functus eſt. Nec Hugoni diu quietum regnum manſit. nam paucos poſt annos à Berengario 3. vt ſcribemus, repetitum eſt. Anno imperij Henrici primi 17. Ruſſorum princeps cum ſciret Conſtantinopolitano imperatori Romano cum Saracenis negocium eſſe, exercitum plus q̃ mille claſſium aduerſus Cõſtantinopolim ducit. Quod Romanus vt reſciuit, q̃nta potuit manu, viribus impar, ptinacia pugnandi maior, hoſtiũ naues exuſſit, barbarorum ingentẽ multitudinẽ captam decollari iuſſit. Apparuere anno ſequente, pdigia q̃dam: ſol ſereno cœlo obſcurabat, per feneſtras domorum radios ſanguineos emittebat. Hoĩs cuiuſdã ſiniſtra manus ferro amputata, poſt annũ pene ad integrũ ei dormiẽti reſtituta eſt, cui p ſigno miraculi q̃ſi ſanguinea linea loco cõiunctionis notabat. Eo anno rex Henricus morit pacatis Germanijs. ſunt q ſcribãt eum, cum modo in Italiã cõtenderet, morte pentum eſſe. Bonus princeps, cuius animo par fortuna rñdit. fundamẽta reſtaurati imperij magna iecit, non armis magis q̃ bñuolentia externorum fidem confirmauit. Tum primũ Gallia, quid patronis Germanis deberet, experta eſt. adeo vterq;, Carolus Simplex & Ludouicus filius, Henrici opa probe tutatus eſt. teſtant hoc Simplicis fœdera, Hungarorum cædes, ſedati aduerſus Ludouicũ tumultus. nec eius felicitati defuit aliud, q̃ q in Italia Berengariorum tyrannis manſit, quam filius Otho opt. max. vicit & expulit. Vxor Henrici S. Mechtildis, ſupra modum humilis & miſericors, poſt obitum viri diu in viduitate

Stephan⁹ 7. papa. — *Ioh. 11. pap.* — *Rudolfus Italiæ rex.* — *Hugo Ital. rex.* — *Ruſſi à Græcis victi.* — *Hẽrici Cæſ. I. mors.*

pman

permanſit,monaſteria ac hoſpitalia plura fundauit,in aduerſis patientiſſima,in orati
one extitit pugil. Tandem mortem ſuam pdicēs,migrauit ad Chriſtum,ſobolē relin-
quens in conſolationem totius eccleſiæ Othonem. Anno dñi 935.obijt Nothingus
Conſtantieñ.epũs,cui in epiſcopatu ſucceſſit S.Cunradus,q ſup lacum ſiccis pedibus
ambulauit.hic natione illuſtris,fuit comes de Altdorff de gñe Guelſoꝝ. Anno de-
Leo 7.pap. inde 937.ſedit in vrbe Roma Leo 7.natione Romanus.Quo anno mortuo nup Hen
Otho Magnus Imp. 84. rico Germaniæ rege ac imperatore, Otho Magnus primogenitus filius illi in regno
& imperij titulo eſt ſuffectus. Electus aũt fuit ab omni populo Francoꝝ & Saxonum
Aquiſgrani,vbi & mox vnctus eſt in regem ab archiepo Moguntinæ ſedis Hildeber-
tho,qui nutritus in Fuldenſi monaſterio monachus,vir erat hic miræ ſanctitatis,& p-
ter naturalem animi ſapientiã literis illuſtris,qui etiam ſpm̃ prophetiæ habuiſſe pdica
tur. Rex electus,regnauit annis 36.ac vnctionis benedictione accepta,q̃ ſapientem
in regni moderamine,q̃ fortem in aduerſantium concertatione,q̃ ſtrenuum in religi-
Berēgarius tertius. one ſe exhibuerit,facile enarrare nemo valet. Interim Berēgarius 3. Italiam aduer
ſus Hugonem ingreſſus,ſiue q debilem duxit exercitum,ſiue q populus Italiæ ſuis fa
uoribus parum inclinatos offenderit, q̃ primũ Hugonē regem arma aduerſum ſe pa-
rare intellexit,retrocedens,alpes tranſcendit,& ſe contulit in Sueuiam,vt refert Blon
dus.ab eo tempore vſq ad Agapetum,quiete vixit Hugo in Italia. Ad Othonem,
cui Magno cognomen eſt, redeo, cuius anno 1. princeps Bohemiæ Vuenceslaus vir
Boislaus Bohemus. ſanctus,à fratre ſuo Boislao occiditur ambitione principãdi. In cuius vltionē rex ex-
ercitum aduerſus Boislaum miſit,qui poſt varios fortunę caſus pertinaciam eius vix fre
git.cũ eñ Otho Sclauos & Bohemos 14. fere annis afflixiſſet, Boislaus in regis fidem
deuenit. Mortuus eſt per id tempus Arnoldus dux Bauariæ, relictis aliquibus filijs,&
*Berchtoldo fratre. filij Arnoldi in ſuperbiam elati,iuſſa regis cōtempſerunt,ire in co
mitatum recuſantes.quia vero *Bertholdus dux vir ſtrenuus,regi in oībus fideliter ad
hæſit,ideo ducatum Arnoldi rex ſibi conceſſit.quo defuncto,eundem ducatum fratri
ſuo Henrico cōtradidit,filijs Arnoldi excluſis:& ita Henricus frater Othonis Magni,
Bauariæ dux eſt declaratus, vt paulopoſt dicetur. Circiter alterum imperij Otho-
Eberardus Co. Palatinus rebellis nis annum,grauis orta eſt principum ſeditio.eius autor erat Eberardus comes Palati
nus,qui q iniuriam cuidam ex optimatibus intuliſſet, ignominia ab imperatore no-
tatus,vindicare bello principe viro dignam ſamam ſtatuit. Giſilberti Lotharingiæ du
cis,qui Getbergam ſororem imperatoris vxorem habebat, auxilia ſtatim coegit. Hen
ricum imperatoris fratrem,cui Arnoldi Bauari filia Iuditha vxor erat, inuadit,ſiue q
eo capto nonnihil imperatoris viribus detrahi putaret, ſiue q eum aduerſus fratrem
Imp. factionis ſocium incitari poſſe confideret. Henricum obſeſſum capit,& Germa-
nicæ hiſtoriæ plane captiuum abductum ferunt. Imperator illatam ſibi ſuiſq ratus in-
iuriam,ne ſerperet longius effrenata tam temerarij hoīs libido,fratrem vi repetit. Ebe
rardum exilio damnat,duces exercituum pleroſq cædi iubet. & Othonis qdem impe
rium initio varijs tumultibus agitatum,vix tanti principis humanitate & potētia de-
fendi potuit. Recepto fratre,Hungari à Saxonibus cęſi ſunt,cum ex Italia eorum pars
redijſſet. Interim & Eberardus palatij comes, regis bonitate ab exilio reuocatus,quas
Henricus reg.frater rebellis. cœperat inſidias,pficere conatus eſt. Henricum Saxonem aduerſum fratrem incitat
Giſilberti Lotharingēſis ſtudio,deberi ſibi in patris regno nato,non Othoni ante re-
gnum nato,ſummam imperij. Acceperat in fidem oēm pene Boioariam Otho,pręter
eam partem quam Arnoldi Bauari filius tutabatur.ſunt qui & hunc Arnoldum nomi
nent. ſed laceſſunt hoſtes interim Rheni accolas, ad quos cum rex pficiſcitur,nec fir-
ma ſatis manu nec multa,milites pauci tumultu flumen tranſeūt,incidūtq in hoſti-
um manus repente. Rex in altera Rheni ripa cum multitudine adhuc manens, dolēs
q copiam nauium non haberet,videns trãſmiſſos expoſitos hoſtibus, cum aliud non
haberet,protinus de equo deſcendit, lachrymanſq cum omni populo ante lanceam
in qua victorioſi claui qbus manus & pedes Chriſti pforati ſunt,extabant incluſi,ſeſe
Rebelles miraculo victi pſtrauit. q̃ntum tunc illius oratio valuerit, euentus pbauit: hoſtes oēs in fugam verſi
ſunt,nonnullis eorũ cur fugerent,ignorantibus. Cum inſequerent Saxones, cæſis plu
rimis,Henricus vulneratur pene lœtaliter,euaſit tñ. Interim aũt peruenit rumor ad pfe
ctos vrbium Henrici de victoria regis,& q Henricus cecidiſſet in bello.ea ex re oēs ſe
tradiderunt regis poteſtati,exceptis duabus ciuitatibus Mersburg & Schidingen.qui
audiens de vrbium ſuarum defectione,cum nouem tñ armatis feſtinans vrbem Merſ-
burg ingreſſus eſt. Quo rex cōperto, reuerſus vrbem obſidet.ille aũt cum vrbem reti-
nere non poſſet,poſt 2.menſes,ea tradita,egreſſus eſt ad regem,cui datæ ſunt inducię
30.dierum,mandatumq accepit,vt cum ſibi adhærentibus à Saxonia ſecederet. Hen-
ricus

ricus itaq; ſecedens à Saxonia, Lotharingos iterũ adijt, & cũ duce Giſilberto bellũ inſtaurat. Eſt aũt in cõfinio Alſatiæ caſtellũ noĩe Briſacũ, à quo pagus vocaẽ vulgo Briſacogia, q̃d fertur quondã fuiſſe eorũ qui dicebãtur Harelongi. tunc aũt erat in ditione Eberardi, ex q̃ fideles regis, inſidijs hoſtium & Ludouici regis Francorũ Simplicis filij, q ſe his, vt Belgas recipet, coniũxerat, miſere laniabant. Ad quod caſtrũ obſidendũ rex pfectus, conſilio Friderici Mogũtinæ ſedis archiepiſcopi, fixit in circuitu tẽtoria. at illa nocte multi ex primatibus Mogũtini põtificis opa à fide regis defecerunt, clam domum redeuntes, Friderico ſubdole ibi aliquãtiſper remanẽte, vt fertur, ꝙ tacite ſaueret aduerſæ parti. Milites autẽ regis cõſiderantes primatum diſceſſionem, ſuadebãt regi vt ad ſua rediret. Quibus rex: Nolite, ait, talia loqui, & ſi appropinquat tẽpus noſtrum, moriamur in virtute, & nõ admittamus labem gloriæ noſtræ, ſatius eſt enim p iuſtitia mori, q̃ fugiendo turpiter viuere. Giſilbertus aũt & Eberardus magnis copijs tranſeunt Rhenũ apud Andernacũ, regis fideles circunquaq; demolientes. Tum Vto & Cunradus, qui Sapiens eſt appellatus, Hermanni Sueuorũ ducis fratres, quorũ integra manſit apud imparorem Sueuica fides, quas habebant copias hoſtium viribus impares, inſtruunt, & pdones inſequuntur: Eberardus occidiẽ, Giſilbertus fugiẽdo in flumine ſummerſus eſt. ſunt autem qui Giſilbertum ex alia pugna fugientem cecidiſſe ferunt. Nam Eberardo cæſo, belli ſcilicet duce, magna regionis pars in Othonis ditionem venit: & recepturus iam Belgas, q̃s Ludouicus Galliæ rex inuaſerat, cũ Gallis certamen init. Quibus deuictis, & in interiora ſui regni fugatis, pars Belgarũ & Lotharingia imperatori ſe dedit, & in ea pugna Giſilbertũ Lotharingũ cecidiſſe fama eſt. Argentinenſiũ & comitis de Eberſtain memorabilẽ fuiſſe ferũt cladem, q ſe hoſtibus iunxerãt. Gerburgã deinde Giſilberti relictã, Othonis ſororẽ, Ludouicus rex Galliæ vxorem duxit. Bertholdus dux Bauariæ, frater ducis Arnoldi, vir ſtrenuus, priori bello fideliter ſeruierat Othoni, cui rex filiã Giſilberti ex ſorore natam, quã penes ſe habebat, coniugio copulabat. Fridericus vero archiepiſcopus, vt perfidia ſua cunctis innoteſceret, decẽ diebus ante pugnam pfidus receſſit à rege, ac Metenſem vrbem adijt. diſpoſuerat enim Henricus frater regis, redeuntibus Eberardo & Giſilberto, cum eodẽ Friderico exercitũ congregare, & regi in Alſatia manenti bellũ maximũ mouere. Eunti illo occurrit nũcius de morte Giſilberti. cõſternatus animo, Mogũtiam tendit epiſcopus. verũ metu regis, Moguntinę vrbis ciues perterriti, archiepiſcopũ intra vrbis mœnia recipe recuſauere. Vnde factũ eſt, ꝙ non multo poſt capitur, & à rege cuſtodiæ in Saxoniã tradiẽ. ſed paruo tẽpore ibi manẽs, miſeratione regis priſtinæ dignitati eſt reſtitutus. Henricus autẽ timore perculſus, profectus eſt ad ſororẽ Gerburgã, Giſilberti relictã, habitantem in Kiefermont, q̃ eum excluſit: Abſit, ingens, vt q pempto marito meo, regi odioſus es, te ſuſcipiã, & regionẽ hanc etiã in piculum ponã. Ille inde abiẽs, in regnũ Ludouici regis Gallię ſeceſſit. pfecit aũt rex regioni Lothariorũ Othonem filium Richuini, vt Henricũ puerũ ſororis & Giſilberti, ſimul ac regnũ prouideret. Henricus aũt frater regis, dũ neſciret q̃d faceret, deſpatus, aſſumptis q̃buſdã epiſcopis, ſupplex ad regẽ peruenit, ac miſericordiã implorauit. Cui rex: Indignũ facinus tuum veniam nõ meretur, verũ video te humiliatum, nõ inducã ſuper te malũ. conſilioq; habito, aliquantis vrbibus illi conceſſis, pmiſit eum in Lothariorũ regno habitare. Deinde pceſſu tẽporis defuncto Bertholdo Bauarorũ duce, interceſſiõe matris ſuæ pfecit eum ducatui eidẽ, faciẽs ſecũ pacem, in q̃ etiam fidelis pmanſit vſq; in finem, q̃a habebat in vxorẽ Iudithã filiã Arnulphi ducis Boioariorũ. Dum in Germanijs Otho principum ſuorũ negocia cõponit, Ludouicus Galliæ rex nouis etiã ſuorũ tumultibus agiẽ. Ludouico iam vxor erat Gerburga Othonis ſoror, q̃ Lothariũ & Carolomannum genuit. Et altera Othonis ſoror Adelheida. Hugoni Magno nupta erat, e qua Hugo Capeth rex natus eſt. ſeditionis ortus ex Guiliermi Nortmannorũ ducis, pręcipui inter Galliæ principes viri interitu. Perierat hic Arnulphi Flãdrẽſis comitis aſtu & inſidijs, ꝙ Herloinũ Picardũ à Flandrenſi Arnulpho ſpoliatũ, reſtituiſſet. In Gallorũ hiſtorijs p hũc ferme modũ rem actã legimus: Arnulphus, ſimulata beneuolentia, colloquendi tempus ad locũ à Guiliermo deſignatũ impetrat. cõueniunt in inſula quadã, in quam cum paucis nauicula Guiliermus ingrediẽ, à ſatellitibus Arnulphi trucidaẽ, princeps vtiq; iuſtus & religioſus. huius Guiliermi mors, occaſio fuit Ludouico regi audendi peſſima. Nam de Guiliermi interitu nũcio accepto, Rothomagũ venit, ſimulans amici necem velle vlciſci, animo aliud agitans, Richardũ filiũ Guiliermi adhuc infantem, ducatu priuare. promouit facinus non mediocriter Arnulphus, timẽs in ſe necẽ Guiliermi aliq̃n vindicandã, vnde auro cõciliauit ſibi Ludouicũ, ſimulq; prodit, quæ mala gens Nortmannorũ in ſe ac patrẽ ſuũ feciſſet. Suadenti credidit rex, & puerũ ſub ſpecie tute

Briſacum.

Præſtat bñ mori q̃ igloriũ viuere.

Vto et Cunrad⁹ Sueui.

Fridericus archiepiſcopus Mog.

Henricus regis frater Bauariæ dux.

Guiliermi Nortmanni cædes.

læ ſecũ abduxit, ac aſſeruari iuſſit. prouinciã adminiſtrarũt Bernardus comes Syluaneti & Rudolph⁹. Erat Richardo pceptor Oſmũdus, q regis aduerſus puerꝝ animũ mente reputans, quodã die cuſtodibus occupatis, faſce Richardũ inuolutũ, dum conuiuio rex indulget, vrbe Lauduno exportat, & ad Bernardũ Syluaneti comitẽ ducẽs, geſtæ rei ordinẽ exponit. cõperto ꝙ ſublatus ſit Richardus, Lodouicus rex vnà cum Arnulpho comite Hugonẽ Magnũ multis pollicitationibus inducit ad ſumendũ arma. vnde copijs cõtractis, in Nortmanniã ducunt. At Bernardus imparẽ ſe videns, ea quę pacis erat quæſiuit, regẽq; dñm Richardi ac Nortmannorꝝ recognoſcit. Nõ minus Aigrotũ Daciæ regem admonet, militem ex Cõſtantienſi agro collectũ ad ſe mittat: ipſe aduerſo Sequanæ flumine claſſe adnauiget, oĩa qua iter facturus erat, vaſtãs: eo pacto futurꝝ, vt Ludouicus in colloquiũ cũ eo veniret. Fecit hæc Aigrotus, occurrit rex Rothomagũ vſq;, vbi colloqo coiere. ſed forte interẽpto Herloino, cu⁹ cauſa occiſus fuit Guilielmus, ad arma ventũ eſt, adeoq; pugnatũ atrociter, vt ſibi fuga rex ſalutẽ quęreret. ſed dephenſus, captiuus Rothomagũ deducit. Rege vt ſic in cuſtodia habito, Gerburga regina ab Othone fratre auxilia petit, petenti vero frater reſpõdit, hęc incõmoda Ludouico contigiſſe, qui Guilielmo duci & probatiſſimo viro neq; fidẽ neq; iuſiurandũ ſeruaſſet. atq; ita ſpe deſtituta, ad Hugonẽ Magnũ ſe cõuertit, illũ per omẽm fi-

Frãcorꝝ deſidia.

dem rogans, liberare regẽ ſuũ ſtudeat. Hugo ad Normannos ſcribit, obtinuit vix tandem, ꝙ Nortmanni Lothario regis filio cũ duobus epiſcopis obſidibus receptis, Ludouicũ liberant, donec indicto conuentu de concordia paceq; ad plenum tranſigat. Hugo paulopoſt Richardo filiã deſpõſat. quo fœdere ſuſpicatus Ludouicus facile fore vt ab his deprimeret, Arnulphũ Flandriæ comitẽ ad Othonẽ Germanię regem mittit, q eũ in belli ſocietatẽ alliciat, acceptꝰ pmij loco Lotharingiã omẽm. hac ppoſita mercede, Otho belli ſociũ ſe Ludouico adiũgit, cõtractiſq; copijs in vnũ, Rothomagũ reges infeſto agmine petũt, vaſtatis agris viciſq; incẽſis: tandẽ poſt aliquas ſtrages copiis deſiſtẽtes, exercitũ reducunt. Hęc Francorꝝ hiſtoriæ, reliq ſcribunt Ludouicum à Nortmãnis captũ, datoq; obſide filio Carolomãno, liberatũ opera Hugonis. mox tamen pceres nõnulli Frãciæ, quorꝝ primarius ductor fuit Hugo Magnus comes Pariſienſis, ſororius Othonis, Ludouico eorꝝ regi rebellarũt, q eum antea Nortmanuis pdi-

Othõis opa ĩ reſtituẽdo Ludouico rege.

derũt. Tunc Otho impator frater Gerburgæ reginæ Franciæ, Lotharij filij Ludouici precibus cũ exercitu magno venit in Franciã, quem ſupra xx. legiones habuiſſe ferunt ex Italis Germaniſq;. facileq; obtinuit, vt Ludouico libertati regniq; adminiſtrationi reſtituto, Nortmanni ſeſe intra ſuos fines cõtinerent, Hugonẽ vero principẽ rebellionis, maximis affectũ cladibus cõpeſcuit. Carolomãnus Rothomagi mortuus eſt. Non multo poſt, vt ſcribit Blõdus, Hugo Magnus q ſororẽ Othonis vxorẽ duxerat, Ludo-

Hugo Magnus.

uico regi Frãciæ iterato inimicari cœpat. quod cũ intellexiſſet Otho, nec continendo in fide ſororio ſatis p nuncios literaſq; pficeret, ſecũda expeditione in Franciam delatus, eũ in fidẽ Galli recepit. nam Hugo intelligẽs Othonẽ cum exercitu appropinqre, ei iuxta fluuiũ* Carꝝ occurrit, & ad imperiũ Othonis cũ Ludouico pactũ init, manus fidei argumentũ dedit. Hoc fere tẽpore venit ad regẽ ditiſſimus dux Sueuorꝝ Hermannus, & cõgratulatione habita, dicebat regi ſe non habere filiũ, ſed vnicã filiam & par-

Ida ducis Sueuorꝝ filia.

uulam, Idam noĩe, petitq; vt rex filiũ ſuũ Luitolphũ det in adoptiuũ ſibi, iũgendæ matrimonialiter eidẽ filiæ cauſa. Placuit regi, fiunt ſpõſalia. paulopoſt moritur dux Hermãnus, & ſucceſſit illi Luitolphus anno dñi 948. Succeſſit Burcardus, amoto Luitolpho propter rebellionẽ cum patre. Anno dñi 941. defuncto Leone, ſuccedit Stepha-

Stephanus 8. papa.

nus octauus, natione Germanus. ſedit annis tribus. Hic ita à Romanis eſt vexatus, vt nil memoria dignum ab eo geri potuerit. Et, vt Martinus refert, in ſeditione quadam mutilatus turpiter, aliquandiu miſerã duxit vitam, cum ob inhoneſta vulnera prodi-

Martinus 3. papa.

re in publicũ non auderet. Stephanum ſecutus eſt Martinus 3 patria Romanus, manſuetudinẽ Stephani imitatus. ſedit annis circiter duobus. Hinc Agapetus 2. natione

Agapetus 2. papa.

Romanus, papa lectus eſt, vir innocẽs, & reip. Chr̃ianæ ſeruẽs amator. ſedit annos 9. & aliqt menſes. Hactenus Cõſtantinopolitanũ impium Cõſtantinus 8. tenuit, q initio principatus ſui, Romanum, cuius ſupra facta eſt mentio, conſortem imperio adſcierat. huius conatibus multũ Italia mali paſſa eſt, q̃ demũ in exiliũ acto, Cõſtantinus

Roman⁹ 2. cõſtãtinop. impator.

à Turcis laceſſitus eſt. quorꝝ principes Buloſiden & Gylan beneuolẽtia ſua ad pietatẽ Chriſtianã deduxit, q̃ res magno cõmodo reip. nr̃æ fuiſſet, ſi pari virtute filiũ reliquiſſet. Succeſſit Cõſtantino Romanus, quẽ e Romani prioris filia ſuſcepat, vir oĩm ignauiſſimus. q ocio dedit⁹, impij adminiſtrationẽ* Ioſepo cuidã tradidit. Ipſe interim ſuę ſeruiẽs inter voluptarios hoĩes tyrannidi, annos circiter x. impauit. Agapeto eccleſiæ Chr̃ianę pſidente, Hugo Arelateñ. tyrannus Italiã regio noĩe tenebat, eãq; iam annos

alıqt,

aliq̄t,poſteaq̄ Berengarius 3. Italiā ingreſſurus,repulſus in Germaniā redierat, quietā regebat. Arbitror getis cauſam fuiſſe,diuturnā Italiæ famem. Berengarius tum apud Othonē impatorem ſecurus agebat,etſi ſæpe hoſtiū inſidijs petitus. Hic primis Agapeti pōtificis initijs circiter annū 947. magno externoꝝ exercitu coacto, in Italiā eſt reuerſus,ad primā eius aduētantis famā rebelles animi multoꝝ in Hugonē ſunt oſtenſi. Id cum intellexiſſet Hugo,q̄d viribus nequit,cōſilio prouidere prexit. miſſis nanq; ad hoſtem oratoribus,cum eo fœdere facto pactus eſt,vt ſe Italia diſcedente,Lotharius filius & Berengarius reges Italiæ,æq̄ iure om̄ia adminiſtrarent, viguitq; aliquot annis ſolo noīe cōſortium, quia Berēgarius acti vir ingenio Lothariū ſpreuit, qui apud Papiā cum vxore ſua Adelheida filia Rudolphi regis Burgundię,nobili muliere ac venuſtiſſima,cuius dotis iure eam ciuitatē & multa oppida obtinebat,ſe cōtinens,iniuriam diſſimulauit. Italis etiā Berengarius ſuperbe ac auare imperās, eos potius in timore cōtinuit,q̄ ſibi beneuolentia deuinciret. Hugo interim poſt paꝝ q̄ Arelatum redierat,diē obijt. Quo tēpore Henricus Bauariæ dux,Aquilegia capta,in pximas vrbes ducere cōſtituit,quem tñ multos agros populantē Berēgarius redire cōpulit. Vix Berengarius hunc ſedauerat tumultū,cū Taxis rex Hūgaros ſuos,Italia paulo ante pulſos à Bauaro Hērico,quē in Italia regnare opinaret,vlturus,paratiſſimo exercitu Italiā irrupit:q̄ tantus pauor Italos inuaſit,vt exterminiū ſibi imminere nō dubitarēt. Berengarius vero ſiue fortuna,ſiue prudētia vſus,Albertū mittēs filiū, Taxim multa oratum prece puicit,vt acceptis decē modijs nummoꝝ argenteoꝝ,diſceſſerit Italia. ſecundus tunc elapſus erat regni Berengarij annus,q̄ in tēpore Lotharius ſolo noīe rex, vita eſt functus. Mortuo Lothario Hugonis filio,Berengarius 3. totius impij ſpem concepit. Adelheidā à Lothario relictā, ne cuipiā nuberet q dotis noīe regnū inuaderet, apud Papiā publice carceri mancipauit. Italiæ partē,quā tutorio noīe adminiſtrare ſe ſimulabat,tyrannide pene diripuit, ſeſe Auguſtū appellari, filiū Albertū Italiæ regē iubet. Inter hæc belloꝝ fulmina maxime Agapeti puidentia pfuit,q p ſuo in temp. ſtudio cū Italiæ pceribus Berēgarij ſupbiam diutius nō ferendā ſtatuit, Othonis Germanici principis lōge optimi,cuius geſta per Germaniā & Galliam celebrabātur, auxiliū implorandū cenſet. Erat tum Henrico Bauariæ duci graue cū Hungaris negociū. Otho in Italiā vocatus,Lōgobardos cum 50. millibus armatoꝝ aggreſſus eſt, trita per Forijulij regionē via mouens,Berengariū imperio & Albertū regno deturbat. Otho potitus Italia,Adelheidā carcere liberat. Sunt q ſcribant,Roſuitæ monialis autoritate freti,Adelheidā antea Adelhardi Papienſis epiſcopi opera liberatā, clam ad impatorem fugiſſe. eam vxorē ducit,nuptias Ticini celebratās ferunt. Inde Cunrado Frāco duce genero, habebat em̄ Lingardā filiam Othonis,cum pſidijs Papiæ relicto,pficiſcit cū noui matrimonij claritate in Germaniā. q̄d videns filius Luitolphus, triſtis ab eo diſceſſit,veniēs in Saxoniā. incidere res illæ in annū dñi 951. Interim Berengarius pſuaſus à Cunrado duce Franco,cui Papia cum pſidio militari cuſtodienda relicta erat, regem ſecutus eſt in Germaniā,pacē cum eo facturus,& p oīa iuſſis eius obtēperaturus, q faciē regis per triduū nō potuit videre,q̄d ægre tulit Cunradus,q eum reduxit, pariterq; Luitolphus filius regis aliàs offenſus. Poſt hæc rex Berengariū alloqtur,q in gratiā eius ac reginæ ſuſceptus,deditionis ſponſionē dat,fœderibusq; cōponendis locum Auguſtā deſignat:vbi cum cōuentus fieret,Berengarius manus filij ſui Alberti manibus ſuis implicans,cū filio ſe regi ſubiugauit,ac regnū Italiæ de manu Othonis gubernandū ſuſcepit,excepta marchia Veronenſium & Aquileienſium. Nati ſunt filij regi Othoni:ex Editha Luitolphus eſt nat⁹, ex ſereniſſima regina Adelheide ſecūda vxore Otho, q poſt patrē regni gubernacula meruit. nata eſt etiā filia, matris nomē referēs.

Anno dñi 953. Luitolphus filius regis,forte nouercæ odio,& Cunradus gener regis,noua quædam moliuntur cōtra regem:quæ cum eum nō laterēt, duxit exercitum cōtra eos. vrbes eoꝝ aut armis aut deditione facile cepit,quouſq; Mogūtiam perueniret,quam filius iam cum exercitu intrauerat,patrē armatus expectās. ibi plus q̄ ciuile bellū inceptum eſt,machinæ muris admotæ,ab vrbanis deſtructæ ſunt vel incēſæ. crebræ apud portas pugnæ. ciues cūctando variabāt,cū dñatorem regni foris,interi⁹ ſucceſſorē tenerent. Obſidione p lx. dies cōtinuata,ſermo fit de pace,vnde dat obſes in vrbem cōſobrinus regis Egbertus. filius cū genero caſtra ingreſſi,regalibus veſtigijs proſternunt,ſpōdentes p ſcelere oīa ſe paſſuros, vt auxiliarij tātū amici nil mali paterent. Rex autem nō inueniens, q̄modo meritas filio inferret pœnas, fautores inſidiarū expoſtulat. Illi autē arcte obligati, hoc om̄ino negabāt, ſicq; infecta re in vrbē redibāt. Egbert⁹ obſes datus,ſuaſu vrbanoꝝ regi fit aduerſus,cū & antea rex illi ob corruptelā fuiſſet iratus. ſequēti etiā nocte Boioarij comites Henrici fratris regis, relicto eo, iūcti

Berengari⁹ 3. Italiā ingrēdit.

Lotharius Italiæ rex.

Taxis Hungaroꝝ rex.

Berēgarius impator.

Albert⁹ rex.

Otho rex Italiā recipit.

Berēgarij tyranni deditio.

Luitolph⁹ cōtra Othonem patrē.

ſunt Luitolpho,qui cum eis pergens,vrbẽ regiã Ratiſponam cepit cum cæteris in ea
regione munitionibus,omnẽq́ pecuniam ducis Henrici,militibus ſuis diuiſit, coniu-
gem eius cũ filijs & amicis nõ ſolum vrbe,ſed etiã regiõe excedere coegit.Hæc oĩa fie
bant cõſilio Arnoldi fratrũq́ eius ducum Bauariæ,eo ꝙ ipſe Henricus paternum eoꝝ
haberet ducatum.Rex vero ſubſequens,Ratiſponã obſidione circundedit.ibi ſatis du
re vtrinq́ pugnatum eſt pro muris.vrbani crebris attriti prælijs,ſame quoq́ laborare
cœperunt.Vnde Luitolphus vrbe egreſſus cum principalibus viris,pacẽ poſtulat,ſed

Arnoldi Bauari interitus.

non impetrat.Reuerſo eo in vrbẽ,portã orientalem oppugnare cœpit rex.à tertia er-
go hora vſq́ in nonã cum acriter pugnaretur, Arnoldus Bauariæ dux telis perfoſſus
occubuit,cuius morte vrbani ſatis cõſternati,iam de pace tractabãt.Proinde interuẽ-
tu principũ Luitolphus iterum de vrbe progreſſus, pacem obtinuit vſq́ ad cõdictum
diem,locuſq́ tractãdi apud Frideſlare notabatur. Rex inde in patriam reuerſus,Hen
ricus Ratiſponã accipit,quæ ꝓxima nocte pene tota exuſta eſt.Poſtea dum venationẽ
rex intẽderet,filius Luitolphus patri nudatis plantis proſternit, lamẽtabiliter veniam
orans,patris primum,deinde omniũ mouebat lachrymas.Amore itaq́ paterno ſuſce
ptus in gratiã,oĩa ſpondet,atq́ ita fidelis ꝑmanſit. Defunctus eſt hoc in tẽpore Fride
ricus archiepiſcopus Mogũtineñ.quo facto,conuentus Mogũtiæ celebrat.ibi ciuitas
cum omni Francia regi traditur,filius eiuſq́ cõplices factionis Francoꝝ principes,in
gratiam recepti ſunt.Cunradus gener Francus eſt alta molitus,vt Hungari Germani
am deuaſtarẽt,nec ſuperfuit his rebus Luitolphus diu. ſtatim eñi in Italia, vt aiunt, vi

Hũgari Bauariã irrumpunt.

ta defunctus eſt. Anno 955.ſedatis inteſtinis malis, noua Hungaroꝝ colluuies Baua
riam irrupit. maiori res agebat periculo, ꝙ & ante annos aliquot nuꝑ cũ eis difficul-
ter pugnatum erat,& Sclaui alterum Germaniæ orbẽ iam infeſtabant. Sed Otho rex
tantis rebus occurrens,maiore fiducia q̃ viribus,anguſtis copijs, ne deeſſent q Sclauos
repellerent,Auguſtam cõtendit.In cuius vrbis confinio caſtris poſitis,exercitus Fran
corum & Bauaroꝝ ei occurrit cum Cunradi ducis profugi agnatis. Erat autem idẽ
dux audacis animi ac bonus cõſilio,& tum eques tum pedes hoſtibꝰ intolerabilis,cha
riſſimus autẽ ſocijs.Igitur appropinquãtibus exercitibus vtriuſq́ partis,ieiunio in ca-
ſtris ꝓdicato,iuſſum eſt oẽs ad bellum paratos fore in craſtinũ.Et primo diluculo ſur-

Henrici Bauari mors.

gentes,ſacramentis datis erectiſq́ ſignis, quaſi octo legiones procedunt de caſtris im
peratoris.ducitur exercitus ꝑ aſpera & difficilia loca, ne daretur hoſti copia turban-
di ſagittis agmina.primam,ſecundam & tertiã legiones ducunt Boioarij, quibus ꝓfu
erunt præfecti ducis Henrici. Nam ipſe ægrotabat,ac etiam mortuus tum eſt. Erãt in
quarta legioni Franci, ducibus Cunradi profugi agnatis. in quinta, quæ erat maxi-
ma,& dicebatur regia,ipſe princeps erat, vallatus ex oĩbus militum millibus, alacriq́
iuuentute.coram eo angelus,ſic enim vocabatur vexillum.Sextam & ſeptimam legi-
ones conſtituerunt Sueui,quibus præfuit Burcardus.In octaua erant Bohemi electi mẽ
lites mille,armis potius inſtructi quàm forma,in qua & ſarcinę omnes ac impedimen
ta quæque,quaſi eſſet tutiſſima quia vltima. ſed aliter res acta eſt. Nam Hungari nihil
cunctantes.Lycum fluuium tranſierunt,circumeuntes exercitum,extremã legionẽ ſa
gittis laceſſere cœpunt:& cum ingenti impetu vociferatione ſacta,alijs cæſis,alijs ca-
ptis,ſarcinis oĩbus potiti,cæteros legionis illiꝰ ſugere compulerunt. Rex cum hoc ad
uertiſſet,miſit illuc quartam legionẽ:quæ veniens,captiuos eripuit, latrocinãtiaq́ ho
ſtiũ agmina perturbauit.Fuſis vndiq́ latrocinantium hoſtium agminibus, dux ad re-
gem reuertitur,ſignis victricibus triũphum legionis agens.Totum ergo pondus præ-
lij iam ex aduerſo eſſe rex conſpiciens,exhortationis gratia ſuos allocutus eſt, monẽs
pro maiorũ gloria,vt modo in patria nõ cederẽt,quia in aliena ſæpius viciſſent. ad vl
timũ intulit: Plura loquerer, ſi verba virtutẽ vobis augere crederẽ aut audaciam, ſed
gladijs q̃ linguis potius agẽdum cenſeo.Et his dictis,arrepto clypeo ac ſacra lancea,
ipſe primũ equum vertit in hoſtem,fortiſſimi militis ac optimi imꝑatoris officio fun
ctus.audentes hoſtiũ cunei primum reſtiterũt, deinde vt ſocios terga vertere viderũt,
obſtupefacti,noſtriſq́ intermixti,extincti ſunt,nõnulli villas incurrunt, ibiq́ circunfu
ſi,ſimul cum mœnibus cremant.alij flumen tranſnatãtes,fluminis vi obuoluunt.Cun
radus dux Francus,cum iam hoſtibus male propiciã fortunã vidiſſet, Othonis ſe par

Cũradi Frãci cædes.

tibus adiunxit,bonamq́ nauans operã,petijt vt interiret.Itaq́ in partibus noſtris for
titer pugnans.animi feruore & ſolis ardore æſtuans,dum auram capere vult, exaduer
ſo ſagitta miſſa,vulnere gutturis cecidit,cuius corpus imperio regis honorifice tranſ
portatur Vormatiam,ibiq́ ſepelitur.Ipſa autem die caſtra hoſtium ſunt capta,tãtaq́
multitudo ita conſumpta eſt,vt extrema eſſet hæc Hungarorũ incurſio. In hoc aũt bel
lo S.Vdalricus Auguſteñ.epiſcopus hortator fuit ſolertiſſimus.adeo aũt tũc eneruata
ſunt

eſt potentia Hungaroꝝ, vt multis poſtea tꝑibus in Pannonia ſe cõtinuerint, Tres in eo
ꝓlio reguli in ꝑtãtem Othonis viui ſunt ꝑducti, q̃s Germani, Othone etiã (vt ꝓhibent)
ſeruare adnitente, laqueo in Hungaroꝝ dedecus ſuſpẽſos necauerũt. Triũpho celebri
rex factus glorioſus, ab exercitu pater patrię ac imꝑator appellatus eſt. Decretis poſtea
gratiaꝝ actionibus ſummæ diuinitati per ſingulas eccleſias, cum tripudio in Saxoni-
am reuertitur. Dum in Germania Othoni cum Sclauis res eſt, Gallijs Lotharius rex Lotharius
lectus eſt. nam pacato nuꝑ per Othonem toto Franciæ regno, nõ ſuperfuit diu rex Lu Galliæ rex.
douicus. Eo circiter Othoniani regni annum 18. ſalutis vero 952. decedente, Lothari-
us filius, quem cum Carolomanno ex Gerburga imperatoris ſorore habebat, Galliæ
rex ſalutatus eſt. Frater interim puer apud Bruxellas Brabantiæ oppidum alitus eſt. re
gis geſta cum Nortmanno Richardo bella, virtutem oſtentant. Anno Othonis 19.
lapis miræ magnitudinis tempeſtate de cœlo iactus, miraculum videntibus præbuit Prodigia.
in Italia. Anno ſequenti cruces in veſtibus hoĩm apparuerunt nõnullorum cruen-
tæ, quorundam veſtibus quaſi lepra ſordentibus. Anno vero dñi 956. moritur Aga-
petus vir innocens & Reipub. Chriſtianæ feruentiſſimus, cui ſucceſſit Iohannes duo- Iohãnes 12.
decimus patria Romanus, patris Alberici potentia fretus. Sedit autem hoc mõſtrum papa.
annis nouem, menſibus tribus. Octauianus q̃dem is primo vocabatur, homo ſane ab
adoleſcentia oñibus probris ac turpitudine cõtaminatus, venatiõibus intentus. Erant
tum Romæ duo annui conſules ex nobilitate. Præfectus vnus qui ius populo diceret.
Ex plebe autem decarchones xij. creabantur, qui vicem ſenatus gererent. Non care-
bant aliqua ditione Romani. nã & vicina Hetruriæ oppida intra Vrbeuetanũ Tuderti
numq́ꝫ agrum, & quicq̃d à Neapoli Beneuentoq́ꝫ, à Marſis & Reatinis ad vrbem ſpe-
ctat, Romanæ ciuitati obtemperabat. Octauianus itaqꝫ patris potentia fretus in ſatis
libera ciuitate, largitiõe, minis ac precibus pontificatum adeptus eſt. Vixit his tempo-
ribus celeberrimi noĩs Burcardus dux Sueuiæ, tertius hu9 noĩs. Habuit duas vxores, Burcardus
prima fuit ſoror ſancti Vdalrici Luitgart dicta, qua defuncta, duxit Heduigem filiam Sueuię dux.
Henrici ducis Saxoniæ & Bauariæ, qui fuit frater Othonis Magni. Hæc Heduig adpri-
me docta legitur fuiſſe in Latino & Græco, pulchra, & tamen auſtera, reſidebat in ca-
ſtro Duello, id eſt, Tuiel. Fuit monaſterij ſancti Galli & Augiæ maioris aduocata, &
moritur ſine prole.

GENERATIO XXXIII.

ANno dñi 960. ab vrbe autem condita 1710. anno regni Othonis 24. ſub pontifi-
ce Romano Iohanne xij. incepit 23. generatio. Huius põtificis temporibus Ro-
manus iunior, Cõſtantinopolitanus imperator e vita receſſit, veneno (vt putãt)
peremptus, cuius filij cum tanto imperio regendo per ætatem inepti eſſent, Nicepho- Nicephor.
rus, q aduerſus Turcam exercitum ductabat, imperator dictus eſt, q per factionem eie- Conſtant.
ctus, ab Othone ſecũdo Magni filio cõſtitutus eſt. Sunt q ei ſubſtitutum ab Othone fi- IMP.
lium Iohãnem dicunt, cum perẽptus eſſet. Regebat hoc tempore Italiam ex cõceſſiõe
Othonis Berengarius tertius, ac Albertus illius filius, excepta marchia Veronenſiũ &
Aquileieñ. Verum Berengarius cõtra eccleſiã Romanam & alias eccleſias Italiæ mul
tam tyrãnidẽ exercebat, ſed & Albertus Berengarij filius mercatores Venetos infeſta-
bat, ob q̃d Veneti Comaclum captum incenderunt. His & alijs moti Romani Italiq́ꝫ,
vt tum Berengarij Albertiq́ꝫ filij, tum etiam cæteroꝝ Italiæ tyrãnoꝝ malis finem im-
poni quærerẽt, cum & ante per literas egiſſent, legatos ſolennes mittũt ad Othonem
Eualbertũ archiepm̃ Mediolanẽſem, & Gualdonem Cumanum epm̃, cum alijs Italiæ
principibus, anxie precãtes, vt ipſos de Berengarij ac filij ſui manibus liberaret. Otho
tum filio ſuo Othone ſeptẽni Aquiſgrani in regem inuncto, ad preces prædictorum Otho II. ſe-
& (vt multi ſcribũt) Iohãnis papæ duodecimi, contractis copijs in Italiam ducens, per ptennis vn-
vallem Tridentinam intrauit, ciuitatem Papiam abſq́ꝫ vlla reſiſtẽtia capit. Berengari- ctus.
us vero & filius ſuus, q̃bus poterãt munitiõibus ſe includebãt. Indeq́ꝫ progrediens, Ro-
mæ fauorabiliter ſuſceptus, acclamatiõe totius cleri & populi à Prædicto Iohãne pa-
pa Auguſtus vocatur & ordinatur, vnctione imperiali ac bñdictiõe ſublimatus. Sunt ta
men q coronationem ipſius Leoni octauo attribuãt, primũ credo verius propter plu-
rimorum ſcriptorum cõſenſum. Tum ꝙ rex ipſe anteq̃ Romam ingrederetur, præſti-
terit Iohanni duodecimo iuramentum, ſe Romam venientem, Romanam eccleſiam
& rectorem exaltaturum, vitam, membra & honorem põtificis cõſeruaturum, & Ro-
mæ nullum placitum aut ordinationem facturum, terram S. Petri, ſi ad eum perueni-
ret, eccleſiæ redditurum, & ſi alicui Italicum regimen cõmitteret, ſimile iuramentum il-
li daturum, vt habetur in c. Tibi dño 63. diſt. Suſcepta autem corona, aliquãdiu manſit
Romæ, vbi pluries cum Iohanne papa collocutus, hortabatur vt à ſua immundiſſima

vita reſipiſceret. ſed cum minime proficeret, mores eius deteſtatus, ad perſequendum Berengariũ abijt. latitabat enim imperatorem fugiens. quem tandem Otho in monte S. Leonis obſidet. Filius autem ipſius iam in Corſicã inſulam ſeceſſerat. Poſt Iohãnem
Otho 1. à Iohãne 12. coronatus. Romanũ pontificem adiens, eum ad partes ſuas inclinauit. Eapropter imperator obſidione caſtri relicta, per duorũ cardinaliũ literas vocatus, Romã duxit, vbi quidã Romani timentes cũ pontifice fugiunt, Albertus Corſicã repetijt, alij datis obſidibus Othoni ſubdũtur. ante tamẽ q̃ fugeret papa, cõperiens cardinales duos ſcripſiſſe imperatori, ipſos capit, & huic naſum, illi vero manũ abſcindit. Deinde in Campaniã fugit, & in montibus vt beſtia latitat. Erat autem miſer iſte papa ex nobiliũ Rom. proſapia ortus, vnde imperator de cõmuni omniũ cõſenſu miſſa legatione, Iohanni papæ ſuaſit, vt timore depoſito, ad ſedẽ ſuam rediret ſecurus. Quo redire nolente, clerus & populus ſupplicãt imperatori, vt de digno pſule eccleſiæ puideat. quibus imperator reſpõdiſſe fertur: Vos ipſi quirites, ad quos veſtri pontificis ſpectat electio, Deũ præ oculis habẽtes, eligite qui ſit dignus, & ego electũ confirmabo. Quo audito, vna voce, vno conſenſu
Leo 8. papa venerabilẽ virũ Leonẽ Ap. Se. ſcriniariũ, in ſummum pontificem elegerunt, q̃ ſolẽniter ad eccleſiam deductus, ſacratus eſt. Vrbis Romę rebus compoſitis, Otho abijt,
Berẽgarius exul. & Berengarium in deditionem accepit, atq; continuo in Babenberg cum Vuilla vxore exilio relegauit. Albertus, dum e Corſica ad patrem rediſſet, captus, Conſtantinopolin in exilium miſſus eſt. Venit poſtea imperator Spoletum. nec mora, furentes Romani Iohannis conſanguinei, ſeduxerunt populum, vt illum reducere pararent, eijciuntq; Leonem, Iohannem reuocare ſatagunt. Leo abiens, imperatorem, ſiue Spoleti, ſiue in ducatu Camerino paſcha celebrãs tum fuerit, adijt. Otho exacerbatus odio, bello perſequi Romanos cœpit, copiasq; omnes in vrbem Romam duci iuſſit. Interim Iohannes vir omniũ qui ante ſe in pontificatu fuere, pernicioſior, pontificatus ſui anno 9. menſe tertio moritur. Sunt etiam q̃ ſcribant eum in adulterio depræhenſum, cõfoſſum interiſſe. Romani vero ad Othonem mittentes, pacem quærentes, Benedictũ diaconon, & non Leonem, pontificem dari ſibi orauerunt. Renuit hoc imperator, & Leonem ſe ſeruaturum affirmauit. victi oratores, ſpoponderunt Leonem cleri & populi iuſſu in patriam reducendum. ſed proterui in vrbe non deſtiterunt, quin oratoribus in vrbem cum pace reuerſis, Benedictũ in Petri apoſtoli ſede ꝓ Romano pontifice locauerint. Ea cum intellexiſſet Otho, non vltra verbis comminationibusq; agẽdum ratus, primũ omniũ agri & ditionis Roman. ciuitates & oppida pleraq; capi, diripi ac magna ex parte vaſtari curauit. Romam exinde adeo dura preſſit obſidione, vt modi-
Roma capta. um furfuris ꝑ 30. aureis eo tempore venundatũ fuiſſe ſcribat Lateraneñ. tantisq; coactos malis, ſcribunt Romanos imperatori Benedictũ dediſſe, eumq; portis aptis vrbẽ recepiſſe, Leonem pontificatus ſedem autoritatemq; accepiſſe. Acta ſunt hęc circiter annum dñi 963. Ferunt quoq; ꝙ Othone Romæ manente, Romani cõſilio habito, ſtatuerunt eum occidere. ſed cum ꝓditionis conſilium ꝑueniſſet ad imperatorẽ, ipſe multos neci dedit, & nihilominus centum obſides ab eis interpoſitis ſacramentis accepit. poſtea tamen à Leone papa rogatus, obſides dimiſit, in Germaniam rediens. Mortuo
Benedictus 5. papa. Iohanne, Benedictus 5. patria Romanus, vt dictũ eſt, in ſeditione põtifex creat. verũ cũ imperator hanc electionẽ nequaq̃ ꝓbaret, Romanos id maxime expetentes à ſe repulit, eosq; ferro et flãma oĩa circa vrbẽ poſita vaſtãs, cõpulit, pulſo Bñdicto, Leonẽ ſuſcipe, adactos ſacramẽto, nil ſe earũ rerũ immutaturos. Cõpoſita vrbe, Otho in Germaniã redijt, ſecũ Bñdictũ duxit, q̃ nõ multo poſt dolore animi apud *Hẽburgũ morit. vbi relegatus erat. vixit in põtificatu mẽſib. 6. dieb. 5. Leo 8. à clero populoq; Ro. pulſo Iohãne 12. vt dictũ eſt, põtifex creat. licet poſtea Bñdictũ illi ſupinducerẽt, q̃ tñ abrogato, vi
Eligend. ab imperatore pontifex. & armis Othonis reducti, Leonẽ reſumpſerũt. Leo tñ reſtitutus, ſtatim Romanorũ incõſtantiã pręſus, autoritatẽ oẽm eligẽdi põtificis à clero populoq; Ro. ad imperatorẽ trãſtulit, q̃d fecit in ſynodo cõgregata Romæ, idq; cũ toto clero populoq; Ro. cõſtituit, vt de hoc tex. eſt 63. diſ. c. In ſynodo. Mortuus eſt aũt põtificatus ſui anno 1. menſe 4.

Anno deinde 968. Iohãnes 13. Narnieñ. epĩs Leoni ſucceſſit. Verũ Romani inita iam
Iohãnes 13. papa. cõſuetudine pellẽdi põtifices, hũc quoq; ſeditioibus fatigant. Acceſſito nãq; Iofredo comite Cãpaniæ, Lateraneñ. ędes irrũpentes, Iohannẽ capiũt, captũq; primo in Adrianã molẽ, q̃d S. Angeli caſtrũ vocãt, ꝑducunt, mox hoiem in Cãpaniam exulatum mittũt. Cauſa horũ malorũ Petrus pfectus vrbis fuit, q̃ Iohannẽ capitali odio ꝑſecutus eſt, q̃ decarchones cõſules in ſuã aduerſus põtificẽ ſententiã ꝑduxit. Sed inter hæc Iofredus vnã cũ filio ſuo à Iohãne Capuano principe eſt trucidatus. inde põtifex ad mẽſis XI. calamitatis ſuæ finẽ Romã rediẽs, à clero populoq; in põtificẽ eſt receptus. ſedit annos 7. Ea dum ſic agerẽtur, Othoni fuerunt nunciata, qui põtificis calamitate cognita, cum

Otho-

Othone filio ingẽtibusq́ copijs, magnis itineribus Romã peruenit. Ingredienti vrbem dum tota ſe ciuitas obuiã effudit, primi oĩm magiſtratus, criminũ ſaciente conſcia, cæteros in adulatiõe ſuperabãt. Parq́ reddens pari Otho, cõceptum in eos odium diſſimulauit. Q́ primũ vero exercitu in ſtatiua diſtributo, põtifex primo, poſt ciues de rebus publicis priuatisq́ audiri ſunt cœpti, Otho rex cõſules, pfectũ, decarchones in carcerẽ detrudi iuſſit. Nobilitati tñ delaturus, cõſules vinctos in Germaniã deportari fecit. Decarchones equuleo ſuſpenſi ſunt: & præfectus Petrus, q̃ iniuriæ autor & cõpulſor fuit, ludibrio per vrbis plateas cõpitaq́ habitus, & interea dum traheret, flagellatus, in tetrum carcerẽ cõiectus, inde ad cõſules in Germaniã deportatus eſt. Sunt tamen q̃ ſcribunt, Petrũ ipſum excarnificãdum põtifici traditũ, abraſa barba, capillis ſuſpenſum ad caput equi Conſtãtiniani aliquãdiu ſtetiſſe: inde aũt ablatũ, aſinoq́ ſupimpoſitũ, verſo ad clunes vultu, & manibus ſub cauda ligatis, atq́ ita per vrbẽ ductũ, virgis cæſum, poſtea in Germaniã exulatũ miſſum. Hac etiã ſeueritate imperator vſus eſt, q́ Ioſredi cæſi, eiusq́ filij cadauera, e loco ſacro tracta, in pphanũ projci iuſſerit, q̃ ante à principe Capuano fuerãt occiſi. Interea Sclaui q̃ nuper fidem Chri receperunt, in Italiam trajcientes, Saracenos ingenti clade ſuperatos, e mõte Gargano eiecerũt. Horũ autem exemplũ & virtutẽ imitati Hungari, reliquias Saracenorũ ita attriuere, recuperata Cõſentia iam ab eis capta, vt nihil viriũ haberẽt: omnemq́ eã Italiæ oram à barbaris liberatam, accepta pecunia, Græcis reliquere. Quo tpe adhuc in Germanijs erat Otho imperator. nec quieuere diu Saraceni, in Italiã redeuntes, quæq́ obuia vaſtãtes. Sunt qui putent Conſentiã tum iterũ captã. Quę dum agerent, Græci Calabriã & Apuliam obtinentes, conſtituerũt inducias cũ Saracenis. Eo eñ in tpe cum veniſſet Romã imperator, ſecumq́ duxiſſet filium Othonẽ, cui deſponſata iam erat Theophania Nicephori Conſtãtinopolitani imperatoris filia, Pandulphus princeps Capuæ Othonem accedens, oſtendit fore vt ſi copiarũ quas adduxerat, pars Capuam, & inde Calabriam mitteret, Saraceni Italia pellerent. Interuenerat tum aliqd diſſidij inter Romanũ imperatorem & Nicephorum, ita q́ filiam deſponſatam Othoni denegabat tradere. Eo magis attentus ad rem Otho Magnus, Othonem filium iam tunc indolis egregiæ, miſit Saracenos pellere. Hoſtes qdem fama Germanorũ territi, diſcedentes, prædam quã poterant nauigio abſtulerunt. Maius tum fuerat Othoni & Pandulpho negocium Græcos repellere, q̃ Saracenis per inducias fœderatis, aduerſus imperatorem Romanum opem ferre conati ſunt: attuliſſentq́, ſi facultas eis ſublata nõ fuiſſet. Otho autem Græcos ita perdomuit grauiſſimis plijs, vt eos fere omni Calabria & Apulia eiecerit. Conſtantinopolitani autem populi amiſſarũ prouinciarũ iacturã omnem in Nicephorum referentes, qui ſponſam filiã marito tradere noluerit, armis correptis, illum interfecerunt, vt quidã ſcribũt, ac Iohãni filio eius imperiũ demãdauerunt, alij ſcribũt Othonem pulſo Nicephoro, Iohãnem filium ipſius in imperio cõfirmaſſe, & Iohãnem ſororem Theophaniã Othoni dediſſe vxorem, quã Iohãnes xiij. vnà cum marito apud Lateranenſem baſilicã corona imperij exornauit, annuente Othone ſene, qui filiũ conſortem imperij creauerat. * Ea tum in Othonis ſecundi coronatione, Iohãnes pontifex maximus Capuanã eccleſiã, ob Pãdulphi principis merita, metropolitanã fore cõſtituit. Iohãnes autem xiij. anno domini 974. moritur, & ei Benedictus ſextus, patria Romanus in ſede ac calamitatibus ſucceſſit. Sedit anno vno, menſes vi. Hic põtifex à Cincio Romano ciue & ppotenti captus, in Adriani arcem, quã S. Angeli vocãt, cuſtodia includitur, & nõ multo poſt ſtrangulat, vel, vt alij referũt, ſame morit. De tanta iniuria, nulla ſumpta eſt vindicta vel à ciuibus Romanis aduerſæ factiõis, vel ab Othone imꝑatore: & mirum videt, ſed vel culpa põtificis, vel circa alia occupatio imꝑatoris, in cauſa fuit. His tpibus Baſili⁹ & Cõſtãtin⁹ Gręci imꝑatores, à Baiano Bulgaro magicę peritos, bello vexati ſunt. Eodẽ anno celebrato paſchate in Quidilimburg, auditisq́ ibi plurimarũ gentiũ legatis, venit imꝑator in adſcenſiõe dñi ad Merſburg tertia feria, deinde ante Pentecoſten diuertit ad locũ q̃ dicit Mimeliebas & proxima nocte trãſacta, lætus ad menſam cõſedit, poſt veſperis interſuit, mox tñ æſtuari & fatigari cœpit: q̃d videntes principes, impoſuerũt eum ſedili. Inclinãtem aũt caput, quaſi iam defeciſſet, refocillarunt. Expetitoq́ ſacramento dñico & accepto, ſine gemitu cum magna trãquillitate ſpũ reddidit dño nonis Maij, quarta feria ante Pẽtecoſten. Inde vero trãſportat in cubiculum, ac tranſitus eius annunciatur populo, cuius corpus à filio iam rege facto, in ciuitatem Magdenburgenſem tranſlatum, in eccleſia quam ipſe conſtruxit, honorificentiſſime tumulatum eſt, anno ſalutis 974. poſteaq̃ annos 36. regnauerat. Hic Germanorum imperium non tam armis quàm beneuolentia reſtaurauit, optimis quibusq́ totius pene orbis principibus affinitate & neceſſitudine iunctus, ſæpiſſime

Otho Italiã ingreditur.

Saraceni Italiam relinquunt.

Iohãnes Cõſtant. IMP.

Benedictus vi. papa.

Othonis I. Caſ. obitus.

muneribus ab orientalibus principibus ſalutatus. Sæpe maximorum præſentia maieſtatem viri illuſtrem reddidit. nam aliq̃t annos priuſquã fato defungeret, cum Aquiſgrani Pentecoſten celebraret, ex Frãcia ad eum Gerburga ſoror, Ludouici vxor: ſoror Adelheida, Hugonis Magni vxor, & oĩs pene cognatio cõgratulatũ venit. quãtum ea res decoris, quãtum beneuolẽtiæ principi cõciliarit vbiq;, referri nõ poteſt. Is argẽti & auri venas in Saxonia primus aperuit. Is æquitatis & iuris amãtiſſimus, peritos viros iuri dicẽdo ſemp̃ præfecit. Nam fuit Otho hic naturę ac ingenij dotibus vir excellẽs, ſumma in oẽs humanitate præditus, in re militari nulli ſecũdus, multa bella nõ ſolum cum extraneo hoſte, ſed cum filio Lutolpho, cum fratre Henrico, cũ genero Cunrado, cum ſororio Giſilberto feliciter peregit, q̃bus poſt multas acceptas iniurias facile induſit.

Sacrorum Otho cultor.

Cõſueuit aũt nocturnis & matutinis laudibus intereſſe, atq; vniuerſis ſolẽnitatibus ad Veſperas & ad Miſſam cum p̃ceſſiõe venerabili ep̃orum cęterorumq́; clericorũ, cũ crucibus & ſanctorũ reliquijs ad eccleſiã vſq; deduci ſolebat, vbi cũ magno Dei timore ſtabat & ſedebat, nil loquẽs niſi diuinũ, vſq; dum oĩa finita eſſent, indeq; ad cubiculum ſuum cum multis luminibus, comitatuq́; ſacerdotũ, ducum ac comitũ remeabat. Inſup̃ Magdẽburgeñ. eccleſiam archiepiſcopalẽ, Brãdenburgeñ. Merſburgeñ. Cicenſem & Myſnenſem epiſcopales cõſtruxit eccleſias, ad hęc diuerſas eccleſias, monaſteria etiam virorũ & mulierum in Saxonia & Sclauonia. Item Daniam ſeu Daciam ciſmarinã tributo ſubijciens, eam ſub anno dñi 952. in tres epiſcopatus diuiſit, & Hambergenſi epiſcopatui ſubiecit. Idem in ciuitate Aldebergenſi Sclauonica fecit epiſcopatum Hamelburgeñ. metropolim. Multa deniq; eccleſijs bona cõtulit. Quis eſt autem, q eius principis ſuperadmirãda geſta nõ admiret, vt q præter inteſtina bella, quorũ nõ parum multa feliciter abſoluit, Auares, hoc eſt, Hungaros Germaniam vaſtãtes, apud Auguſtam Vindelicam magna clade ſuperauit, ac regulos eorũ furca ſuſpẽdi fecit, Italiam à tyrãnis ac inuaſoribus imperij purgauit, Saracenos inde expulit, Græcos perdomuit, abiectis & eliminatis falſis põtificibus Ro. canonice intrãtes fouit, reſtituit ac potenter cõſeruauit?

Othonis triumphi.

Hic eſt q Longobardiam Ro. imperio recuperauit, & imperialem p̃uinciam eſſe curauit. Ad hoc Galliam Belgicam, quõdam Auſtraſiã dictam, à Moſa fluuio vſq; ad Rhenum, à iugo regum Franciæ abſoluit, inde ducatum Lotharingiæ & Burgundionum regnũ imperio in p̃petuum vniuit, ita q iuris imperij hactenus p̃manſit vſq; ad Carolum quartũ, ſub quo aliq̃d nouatũ extitit, neſcio ſi iure ſubſiſtat. Taceo q̃ ſub ipſo ac ſucceſſoribus ſuis in imp̃io fides catholica ſit dilatata in partibus occidẽtis. ab eo em̃ tp̃e Hungari, Dalmatæ, Sclaui, Poloni, Pomerani, & poſt eos Daci, Suetij, Noruegi, & ſubſequẽter Prutheni, & multi alij diuerſarũ regionum tunc pagani, p̃uenerũt ad fidem Chriſti. S. Vdalricus Auguſteñ. ep̃us obijt anno ſalutis 973. ordinatiõis ſuæ anno 50.

Otho II. IMP. 85.

Anno deinde dñi 975. Otho II. Othonis Magni filius, regnare cœpit, & annis 9. regnauit. Hic viuẽte patre ab ap̃lico coronatus fuit, & mox vt pater defunctus eſt, ab oĩbus q aderãt, demũ eligit, ac in regni ſede collocat.

Donus II. papa.

Eodẽ anno Donus ſecũdus patria Ro. eligit in papã. anno *ſedit. tãtæ modeſtiæ fuit, vt & ſi nihil dignũ egerit, nõ tamẽ aliqua iniuria affectus aut ignominia notatus eſt. Hoc tp̃e Adelbertus Bohemus Pragẽſis ep̃us, tãtæ ſanctitatis habitus eſt, vt diuino ſp̃ũ impellente in Pannoniam deſcendẽs, & regem Hungarorũ baptizauerit, & oẽs p̃uinciæ ep̃os ad bene de Deo p̃merẽdum, exemplo & vita inſtruxerit.

Hungari baptizati.

p̃fectus deinde in Pruſiã, dum fidem Chr̃i prędicat, martyrio coronat. Dono defuncto, Bonifacius vij. põtificatũ malis artibus adeptus, anno 976. male amiſit. ſedit mẽſes vij. Nam inito magiſtratu, cõſpirãtibus ſimul bonis ciuibus, relinquere vrbẽ coactus, p̃cioſiſſima quæq; e baſilica B. Petri ſubtrahens, Cõſtantinopolin cõfugit. Alij referũt eum illuc relegatum.

Bonifacius 7. papa.

Benedictus 7. papa.

Bonifacio ſic recedente, Ro. alium loco eius fecerũt põtificem Benedictũ vij. patria Romanũ, q ſedit annis viij. menſes ſex, erat hic vir optimus. huius tp̃e Cõſtantienſi eccleſiæ præfuit S. Gebardus.

Ad Othonem II. redeo, q primo anno regni ſui Henricũ Bauarorũ ducẽ, filiũ Henrici q frater fuit primi Othonis, ſibi rebellem domuit. Et cum ea occupat expeditiõe, Lotharius rex Frãcorũ in Lotharingiã copioſum duxit exercitũ, eã Ro. imperij p̃uinciã occupauit, & Aq̃ſgranum delatus, agros populatus eſt.

Othonis II. bella.

In quem Otho cũ ex Bauaria duceret, Lotharius in Pariſios eſt reuerſus. Quare is Frãciam ingreſſus, Laudunẽſium Sueſſionumq́; agris vaſtatis, Pariſiorũ quoq; ſuburbia incendit. Reuerſus tamẽ in Germaniam, dum Axonam fluuium traijcit, incõmodum accepit, nõnullis ſuorũ aquæ vorticibus abſorptis, pluribus ab inſequenti hoſtiũ multitudine interfectis. Interea Baſilius Cõſtantinuſq́; Cõſtantinopolitani imperatores, filij Romani poſterioris, Syriam populati, Cretam pulſis Saracenis receperunt, & Othonem II. bello Francorũ implicitum putantes, cõſtituerunt amiſſas de Italia p̃uincias recuperare. primo tñ Saracenos

Creta

Creta pulſos,data pecunia,in ſuum exercitũ receperunt. Itaq; delati Barum,vrbe ſunt potiti,ciuibus partim occiſis,partim in Græciam relegatis.deinde Apulia primũ,poſt Calabria deditiõe vltronea ſunt receptę.Otho interea poſtquã iniurias acceptas apud Aquiſgranum vltus fuerat,pacem cum Lothario Francorũ rege,recepta Lotharingia firmauerat,veniens in Italiam,& vxorem ducẽs Theophaniã,in via tamẽ Sclauoniam & Dalmatiam circũeundo,magnam in ea regione ſtragem fecit. Poſt hæc Romã veniens,repentino tumultuarioq; delectu per om̃es Italiæ regiones coactas ingentes copias ad diẽ cõuenire iuſſit.Et cũ Germanorũ,Gallorũ,Lõgobaedorũ & aliorũ Italiæ populorũ vniuerſo exercitu Roma ꝓfectus,prima ad Beneuentũ cepit ſtatiua:q̃ cũ accitę Romanorũ copiæ ꝑueniſſent,datas quoq; à Beneuentanis,Neapolitanis, Salernitanis turmas in ordines præmitti curauit. Facto poſtea agmine, in Apuliam ꝓfectus eſt, & Græcis apud Baſentellum ſtantibus,decertatum eſſe dicit. Ibi Romani Beneuentaniq; ex acie ꝓfugi,nõ ſolum detrectauerunt prælium, ſed & ſigna deſeruerũt. Hinc cæteræ Ro.imperatoris copiæ,à Saracenis & Græcis fuſæ diſſipatæq; ſunt.Quo in prælio occiſis pene ad internecionem legionibus, & Romanus imꝑator & oĩs Italia neruos oẽs ita amiſit,vt facile Græcis ac barbaris fuerit,ſi victoria vti ſciuiſſent, Romã Italiaq; potiri.Otho inter hæc fugiens,ſcapham cõſcendens,ſalutem quæſiuit: vel vt alij ſcribũt, natando nitens euadere, à nautis capitur, ignorantibus, cum illorũ lingua tam facile q̃ ſua loqueretur,qs eſſet:à quodam tamen eorum q erat negociator Sclauus,agnitus eſt,ſed nõ proditus,ac dum B.Petri imploraret auxiliũ,per Sclauũ re delata ad Theophaniam reginam ac Theodoricum Meteſ.epm q in ciuitate *Roſan euentum rei expectabant, dolo per epm & Sclauum liberat. nautis quippe ad pecunias ꝓ eo oblatas inhiantibus,imꝑator adſcenſo equo vix euaſit. Eo etiam in tpe omnibus pro infortunio Reipub.cõſternatis animo,ſola imperatrix Græca leuitate inſultabat Romanis, ꝙ ab exercitu ſuæ natiõis victi eſſent, per quod à primatibus odioſa cœpit haberi. Otho deinde cõparato exercitu,animaduertere in Ro.& Beneuentanos cõſtituit,à qbus initium fugæ factum erat.agere id in Romanos,minus tutum videbat. In Beneuẽtanos cõuerſus,vrbem capit & incendit.Inde corpe S.Bartholomæi ablato,Romæq; in inſula Lycaonia collocato,ſe vindicat. Anno dehinc decimo ſui imperij,dñicæ autem natiuitatis 983.tædio & angore animi deficiens,Romæ morit,magno vir animo,ſi ſecũdam fortunam habuiſſet,Sanguinarius dictus,nimirũ à Saracenorũ cæde. In veſtibulo B.Petri q̃d paradiſum vocant,labro porphyretico,q̃d adhuc introeuntibus ad lęuam apparet,honorifice ſepelit. Cum autem de creãdo nouo imperatore cõſultatio haberet,& alij Othonẽ filiũ defuncti,alij vero Hẽricum Bauarię ducẽ,primi Othonis ex fratre nepotẽ expoſcerẽt,inſtarentq; Itali qdam,vt Creſcẽtio Nomẽtano viro clariſſimo res cõmitteret,Germani ſtatim q tum frequẽtes Romæ erãt,Othonem III.delegere, quorũ ſentẽtiam Benedictus approbabat. Hẽricus tum Othonẽ puerũ factioſe raptũ, cuſtodiæ cõmendauit:ſed principes puerũ de manu eius extorquẽtes, in regnum ſublimant. Anno interea,vt qdam volunt,à natiuitate dñi 981.Iohãnes 14.creatur papa. Degebat adhuc apud Cõſtantinopolin Bonifacius 7.q diuẽditis quæ ſacrilegio abſtulerat,magnã vim auri cõparauit:qua fretus, vrbem adijt tyrãnidem occupaturus,ciues largitiõe corrupturus,ꝓpugnatoris ſui Ferrucij potẽtia Iohãnem cepit, & in Adriani mole interfecit. Poſtea Bonifacius ſedem inuaſit, ſed nõ multo poſt ſubita morte perijt, q adeo oĩbus exoſus erat, vt defuncti corpus lãceis ꝑfoderet, à clericis collectũ & ſepultum eſt xi.intruſionis ſuæ menſe. Anno dñi 982.electus eſt Iohãnes xv.patria Ro.ſedit menſes octo, hic miro odio in clericos exarſit, vnde viciſſim odio habitus, maxime ex eo,ꝙ diuina humanaq; oĩa cognatis ſuis largiebat,quem morem (ait Platina)ad poſteros ita traduxit,vt hodie ꝑſeueret.cometes apparuit, fame & peſte laboratur. Anno 983.defuncto Iohanne xv.Iohannes xvi.etiam Romanus ſurrogatur, Sedit annos decem, menſes ſex, vir magnæ doctrinæ. B.Volfgangus epiſcopus Ratiſponenſis, eo tempore obijt, natione Sueuus, comes ex Pfullingen natus. Anno 984.Otho tertius,ſecundi Othonis filius, Ro. imperium ſuſcepit admodum puer,regnauit annis xviij. Tanta fuit rerum geſtarum gloria, vt Mirabilia mundi diceretur.

Otho à Gręcis victus.

Othonis fuga.

Otho terti9 IMP. 86.

Iohãnes 14. papa.

Iohãnes 15. papa.

Iohãnes 16. papa.

Anno ſequente Creſcentius Nomentanus conſulem ſe præferens, vrbis dominium cepit. vnde Iohannes pontifex in eam deſperationem ductus, cupiditati hominis cedens,exul in Hetruriam ierit.eo cum veniſſet, animis reſumptis, Othonẽ tertium per legatos & literas orare cœpit,vt Se.Ap.& oppreſſæ vrbi opem ferret. Id cum reſciſceret Creſcẽti9,põtificis cognatos & amicos mittit, rogat põtificẽ,vt obmiſſa accerſitiõe Othonis,ſine cura ad vrbẽ cũ poteſtate redeat:polliceturq; ei in rebus oĩbus ſe obtemperaturũ. Motus põtifex, veritus etiã, ne ſi Otho cũ exercitu in Italiam ingrederetur,

Creſcentius tyrannus.

plus

plus mali q̃ beneficij ſecum afferret, ad vrbem rediit, prodeunte obuio Creſcētio cum oībus magiſtratibus & vrbana multitudine in ædes Lateraneñ. magno comitatu introducit, quaꝝ in veſtibulo eius pedes Creſcētius & oẽs ſeditiōis autores exoſculati ſunt, atq; in cōcordiam redacti, vitā quietā duxere. Anno dñi 987. Ludouicus filius Lotharij cœpit regnare, & poſtquā annū regnauit, defunctus eſt. Aliq ſcribūt eum veneno extinctum, ſicut etiā Lotharius pater eius anno pcedenti ſcribitur extinctus fuiſſe. Ludouicus iſte filius Lotharij, habuit vxorē Blancā filiā regis Nauarræ, quæ poſt obitum Lotharij duxit in matrimoniū Hugonē Capeth filium Magni Hugonis. Hic

Regū Francorum mutatio.

Hugo Capeth ſe nō ſolū de vxore, ſed & de regno Franciæ ipſius Ludouici intromiſit. Res hæc tranſlati regni varie à ſcriptoribus tradit. Ego pbabiliora ſectaturus, quę ad rem faciēt, referam. dedit Auſtraſiæ regnū tumultui occaſionē. nam Lotharius Auſtraſiā repetiturus, cōgregato exercitu, Aqſgranū maiore q̃ credi poteſt celeritate ingredit. Prandenti vnà cum vxore Othoni II. cū de Francoꝝ inopinata irruptiōe nuncius affert, mirū in modū attonitus, raptis quæ potuit, fuga elapſus eſt. Præda ex regis palatio, ditiſſimoq; oppido, atq; ex omni puīcia correpta cōtentus Lotharius, retro in Franciā ceſſit. Quē nō longo interpoſito tpe magnis copijs inſecutus Otho, caſtra in cōſpectu Pariſioꝝ pouit. Sed eruptiōe à ciuibus facta, & Othonis nepote cum alijs pluribus fuſis ac occiſis, ciuitatis ſuburbia Otho incēdit ac recedit. Sequit eum Lotharius vſq; ad Iſarā & per Sueſſionū agros, vbi occiſoꝝ cadaueribus alueus oppletus eſt. At pacatis demū regibus, Auſtraſiā, cuius cauſa bellū gerebatur, Othoni Lotharius, reclamātibus regni Francoꝝ pceribus, dedit, repugnāte in primis Hugone Abbate, q hāc ſibi materiā inuadēdi regni ſumpſit. Paulo poſt apd Rhemos mortuo Lothario, ſucceſſit Ludouic⁹. Hic in æde diui Remigij apud Rhemos ſepult⁹ eſt. Carol⁹ deinceps Lotharij frater, quē alij Carolomannū dicūt, Lotharingiæ princeps, regni gubernacula recipere tentauit. Sed Lauduni cū vxore agētem, Hugo Capetus opa atq; proditiōe Anſelmi vrbis epi, recepta vrbe, Carolū intercipit, atq; Aureliā in cuſtodiā mittit. Interea Caroli vxor duos enixa liberos, Ludouicū atq; Carolum, ſpem adipiſcēdi regni fruſtra accepit. Sigibertus Othonem Caroli filiū, in Lotharingia patri ſucceſſiſſe ſcribit.

Hugo Capeth Frāciæ rex.

Hugo ille Capetus animi magnitudine & rebus potēs, cū eius conatus nemo reprimeret, vi atq; armis regni ſe diademate inſigniri obtinuit. Atq; p hunc qdem modum anno dñi 983. Hugo, Capetus dictus, ꝙ capitia per ludum alijs auferebat, Frācoꝝ regnum occupauit: ꝙd nō ſolū virtutis cauſa, ſed etiā natiōis titulo ſibi deberi aiebat. Et ſuis initijs cū Carolomānum Lotharij fratrē ſubegiſſet, Arnulphum pterea Lotharij frēm nothū, Rhemoꝝ pōtificē, ſynodo epoꝝ habita, ab vrbe deiectū, in vincula coniecit, & Rhemis Gilbertū philoſophū poſuit antiſtitē. Romani tñ pōtificis Iohānis edicto Arnulphus p Signinū Senonum pſulē, reuocato Gilberto, reſtitutus eſt. Hunc Gilbertum poſtmodū impator Otho primū Rauennæ epm, deinde papā fieri curauit. Hugonis pater, ſi recte puto, primū Abbas dictus eſt, ꝙ ipſe & Robertus comes Pariſieñ. primi fuerint, q relicta monaſterijs pdia pueutuſq; occupauerint, ea ſibi ſuiſq; militibus attribuentes, ſeq; abbates appellātes, atq; impartientes monachis, prout volebāt, adhibito moderamine victus & veſtimentoꝝ.

Gilbert⁹ philoſoph⁹ magiæ ſcius.

Otho Sueuiæ dux.

Poſt Burcardum ducem Sueuiæ, inuenitur Henricus dux Saxoniæ ducatum ad modicum obtinuiſſe, & vt coniectura eſt, tutorio nomine, quia *Lutolphus reliquit filium nomine Othonem, qui obtinuit ducatum Sueuiæ. Hic fuit pater Gregorij quinti, quo autore inſtituti ſunt electores imperij Romani.

GENERATIO XXXIIII.

Synodus Rhemeñ.

ANno dñi 990. ſub Iohanne 16. & Othone tertio, 34. cœpit generatio. Anno 9. Othonis. Rhemis ſynodus totius Franciæ congregatur, & Arnulphus nothus frater Lotharij quondam, quem ipſe Carolus epm Rhemis inſtituerat, omnium iudicio exordinatus damnatur, & Adelgerus presbyter, q vrbem prodidit, & portas Carolo aperuit, execrat. Gilbertus vero magus, inſtituitur epus. Sed qbuſdam cauſam ventilantibus, nō potuiſſe degradari Arnulphum ſine autoritate Ro. pōtificis, Gilbertus depoſitus eſt, q ad Othonem tertium ſe cōtulit, & ab eo Rauēnæ epus inſtitutus eſt.

Robert⁹ rex Galliæ.

Anno 996. moritur rex Hugo Capetus, & ſucceſſit ei in regno filius Robertus, vir admodum doctus. Compoſuit eñ multas proſas & hymnos. Sequentiam fecit de ſancto ſpiritu, Sancti ſpūs aſſit &c. & reſponſorium, Iudæa & Hieruſalem. Fuit Blancæ filius. Hic genuit ex Conſtantia filia Guilielmi comitis Aurelianeñ. quatuor filios, Hugonem, Henricum, Robertum & Othonem, qui & poſtea auxilio Richardi ducis Nortmanniæ acquiſiuit Burgundiam, quæ iure veniebat ei per mortem ducis Henrici auunculi ſui, & fecit ibidem ducem Robertū filium ſuū. alia de Roberto infra dicētur.

Anno

Anno Iohannis nono, Otho tertius venit primũ in Italiam, qui à Creſcẽtio cæteriſq; Romanis cũ ſumma obediẽtia in vrbẽ admittitur. Duxit aũt ꝙ primũ cum exercitu ſuo in Beneuentanos & Capuanos, illoſq; per vim & arma Romanis pacatos reddidit, ſecũdum Blondum. Anno dñi 994. Iohannes pontifex moritur, nec vlla accidit clero & populo in eligendo põtifice cõtentio, eo ꝙ Otho rex Brunonem cõſanguineum ſuum ex gente Saxonum, iuſſit obtinuitq; papã declarari, ac mutato noĩe, vocatus eſt Gregorius v. Sedit aũt annis duobus, menſibus qnq;. filius fuit Othonis ducis Sueuiæ, q fuit filius Lutolphi. Hic Gregorius coronauit Othonẽ III. eiq; benedictionem imperialem impẽdit, qua celebritate finita, impator Roma relicta in Germaniã abijt. Tulerãt iniquo animo Romani Gregorij Pont. creationem, nec diſſimulare poterãt. nam vix Italia exceſſit Otho, cum põtifex minis & maledictis exterritus, ac magis forte ꝙ oportuit animo cõſternatus, vrbe clam exceſſit, & quũ Iohannis exemplo aliq̃diu in Hetruria ſubſtitiſſet, nec illũ populus Ro. reuocaret, Othonẽ adijt in Germaniam. Interim Romani Creſcẽtium cũ ſumma poteſtate denuo cõſulem decernũt, q ſtatim Iohãnem quẽdam natiõe Græcũ, epm Placẽtinũ, nõ minus pecunioſum ꝙ doctũ, pontificẽ creat, cuius certe nomẽ inter põtifices qdam ſupprimũt. Otho interea cũ magno exercitu aduentabat, cuius aduẽtu cognito, Creſcẽtius mœnia vrbis & portas ꝙ diligẽtiſſime firmat, molem Adriani munit poſitis præſidijs. Hinc eſt ꝙ poſtea moles Adriani, arx Creſcẽtij appellata eſt. Superueniẽs deinde impator, vrbẽ obſedit. populus Romanus cum nequaꝙ tantis copijs par eſſe poſſet, clementia Othonis fretus, Germanis portas aperit. Tunc Creſcẽtius & Iohãnes cõſilij & auxilij inopes, in arcẽ Adriani cõfugientes, ſeſe acriter cõtra tuebant. Verũ propoſita ſpe veniæ, dum ex arce ad imperatorem ſe cõferunt, multis vulneribus Creſcentius ex fuga retractus capitur, viliq; iumẽto auerſo vultu impoſitus, circũducitur, & paulatim membris truncatur, ad vltimũ ante vrbis mœnia ſuſpẽditur. Iohãnes vero depoſitus, excæcatus eſt. deinde in priſtinã ſedẽ Gregorius, xi. mẽſe poſtꝙ pulſus eſt reſtituit. Hoc in tpe electores imperij primũ inſtituti legunt, de quo aliq ſcribũt, ꝙ Otho III. cũ hæredes ex ſe deſcendentes mares nõ haberet, cõſtituit ex cõſilio principũ Germaniæ, vt impatore mortuo, in oppido Frãcofurt ꝑpetuo fieret electio, electoreſq; cõſtituit tres archiepos, Moguntineñ. Germaniç, Colonieñ. Italiæ, Treuereñ. Galliæ noĩe, & cũ his alios q̃tuor ſeculares principes, Palatinũ comitẽ Rheni, vt ex officio etiã eſſet dapifer, ducẽ Saxõiæ q eſſet mariſcalcus, marchionẽ Brandenburgeñ. q eſſet camerarius, & regẽ Bohemiæ, q archipincerna imperij eſſet. Hi ſeptem principes eligendi impatoris ius & ptãtẽ ſic acceperunt. Itaq; aiũt Gregorium qntũ, cognita imperij imbecillitate, varietateq; fortunç, quo diutius apud Germanos ſumma ptãs remaneret, illeq; cæteris ꝑeſſet q virtute & dignitate cæteris ꝑſtaret, retuliſſe ſanctionẽ de impatore deligẽdo, videlicet ſolis licere Germanis principẽ deligere, q Cçſar & Romanoꝝ rex appellatus, tum demũ Auguſtus & imperator haberet, cũ à Ro. põtifice bñdictiõe ꝑmiſſa coronaret: & ꝙ ordinauerit cũ ꝓcerum Germaniç cõſenſu electores ꝑdictos, q vice oĩm eligere deberẽt. Quod aũt à qbuſdã ſcribit ſanctionẽ hãc inſtitutã fuiſſe anno ſalutis noſtrç M. & II. hoc ita ĩtelligendũ puto, ꝙ eo anno virtute iſtius ſanctiõis, prima facta fuerit ꝑ principes deſignatos electio in ꝑſona Henrici Bauari. tũc em̃ cœpta eſt moribus vtentiũ approbari, & ſic ſub Sylueſtro ſecũdo, q ſucceſſit Gregorio, & hoc ſaluari põt, q̃d ex monumẽtis Aqleieñ. eccleſiæ traditũ inuenitur, ſanctionẽ de impatore à Germanis deligẽdo, Sylueſtri tpibus factã eſſe. vnde & ſi Gregorius ſanctionẽ inſtituerit, ille tñ Sylueſter electionẽ primã iuxta ſanctionẽ factã approbauit. Anno vero dñi 997. Gregorius qntus obijt, in cuius tñ vita Iohãnes 17. Placẽtinus epus, potẽtia Creſcẽtij Romani tum cõſulis fretus, quem pecunia corrupiſſe creditũ eſt, tpe Gregorij v. ꝑ ſanctionẽ põtificatũ occuparat. tantã em̃ pecuniaꝝ ex Conſtãtinopoli ad vrbem ſecum detulerat, vt conſtãtes etiam, largitione ad maleficiũ impelli potuiſſent. Is moritur cum ignominia decimo vſurpati põtificatus menſe. Anno dñi 993. Cum nuꝑ Gregorius papa Sueuus ab Othone III. opt. max. Cæſare reſtitutus, fato defunctus eſſet, ex impatoris ſententia alter ſubrogatus eſt Sylueſter II. epus Rauennas. Hic Gilbertus eſt Gallus, cuius ſupra mentionem fecimus, vnus q totum orbem fraude rectiſſime diſſimulata coinqnauit, adeo ingenio, adeo multaꝝ diſciplinaꝝ ſtudio celebris. Adoleſcẽs Floriacenſi cœnobio in Aurelianã diœceſi relicto, vitç liberioris initia diabolo dedit, Hiſpalim Hiſpaniç ciuitatẽ, bonarum artiũ cauſa ꝑuenit, cupidus literaturæ & doctrinæ. Qua in re tantum profecit, vt breui ex diſcipulo ſit optimus præceptor habitus. Othonem Cæſarem, Robertum regem Franciæ, orbis principes maximos docuit. Interim ipſe magica tam ſtudioſe ſectatus, vt illorum regulis omnem vitç rationem moderaretur, horum opera primum

Gregorius quintus.

Creſcen. xi. ſchiſmatis autor.

Electores Ro. Princ. primum inſtituti.

Ioh. Placẽtini interitus.

Sylueſter II. papa magus.

Rhemẽ-

Rhemēſis epus, deinde Rauēnas creatus eſt, demū pontifex Romanus: quē ea lege dia-
bolus adiutū deuinxit, vt poſt mortem ſuus eſſet. Sedit annos quatuor & aliquot men-
ſes. Et dum dæmonem ſuum cōſulit, quādiu in humanis futurus eſſet, ille ambiguo (vt
ſolet) reſpōſo, diu qdem, ſi Hieruſalem non attigeris. Accidit igitur vt anno qnto in-
eunte, quæ in ſacræ crucis ędē veniſſet ſacris operaturus, in eam templi partem deſcen
dit, rem diuinā facturus, quæ Hieruſalem dicit: ac tum inter agēdum oraculi memor,
ſenſit fatale tempus adeſſe. Ibi pœnia adductus, frequēti populo ſuum quod ſemp an-
te occultū habuit flagitiū, faſſus eſt. Inde multitudinem hortatus ad cultū verę pietatis,
precatus eſt, vt corpus ſuū diſſectū & laniatū, quādo ita ſane eſſet meritus, bigis impo-
nerent, ibi humarent, vbi equi ſua ſpōte cōſtitiſſent. Itaq; diuino nutu in ſignum pfe-
ctæ contritiōis, cadauer ad eccleſiā Lateraneñ. delatū eſt, eoq́; loco ſepultū eſt corpus
illius. Scribit Martinus, tam ex colliſiōe oſſium, q̄ ex ſudore ipſius ſepulchri vel hume-
ctatione potius, deinçeps morituri pōtificis ſigna & qdem manifeſtiſſima colligi. Idq́;
ipſius ſepulchri epitaphiū dicit indicare. Hic inter claros ſciā lrarum ſua ætate cōnu-
meratus eſſet, ſi ſuam ſciam arte diabolica nō fœdaſſet: vnde qdam in numero pōtifi-
cum eum nō ponūt. Ad Othonē III. redeo, q degens Romæ, cū remiſſius ageret, tra
ctans qualiter iura regni & imperij necnon eccleſiæ ad antiquū ſtatū reformaret, Ro-
mani cōtra eum conſpirāt, & aliquot militū eius peremptis, eū in palatio obſidēt. vn-
de per induſtriā Henrici ducis Boioariæ & Hugonis marchionis Italiæ, ſimulato pa-
Othonis tertij interitus. cto pacis, vix extractus, Roma diſcedit cū Syluestro papa. Et qa vxor Creſcentij reli-
cta, impatorem ſpe regnādi ad amorē ſui pellexerat, dolens de eius diſceſſu, venenū ei
miſit: quo ille poculo ſumpto, inter remeādum in Italia morit. Milites eius corpus in
Germaniā deferūt. eius inteſtina in Auguſta ſepeliunt, reliquū Aquiſgrani tumulatur.
Refert aūt Blondus certū eſſe, Romanos, q Othonē ob factā eo impellente de impato-
ris electiōe ſanctionē, oderāt, cū ferro negrent cōfodere eum, veneno interfeciſſe. non
deſunt etiā, q affirmāt corpꝰ eius Romæ ad S. Petrū eſſe ſepultū. Mortuus eſt circiter
Prodigia. annū ſalutis aliqꝫ ſupra milleſimū. Circiter annū milleſimū multa pdigia viſa ſunt.
terræmotus cm̄ factus eſt magnus, cometes apparuit 19. Kaleñ. Ianuarij. Circa horam
nonā apto cœlo, quaſi facula ardens cū longo tractu fulguris illabit terris, & cū tanto
ſplendore, vt nō modo q in agris erāt, ſed in tectis etiā irrupto fulmine ferirent, quum
Tancredus Nortmannus. cœli ſciſſura ſenſim euaneſcēte, interim viſa eſt figura quaſi ſerpentis. Venerūt in hac
generatiōe Tancredi, vt aliqui volunt, ducis Nortmāniæ duodecim filij in Italiā. Ipſe
cm̄ Tancredus vir generoſi animi, q apud Nortmāniam Galliaꝝ puinciā, duodecim
ex duabus vxoribus genuit filios: vbi cū eoꝝ ſumptibus premeret, nouas ſedes quęrere
cōſtituit, fortunamq́; meliorem & opes meliores alio in loco viribus & ingenio facere
ſibi cōfiſus. Deſerta itaq; Nortmānia, Italiā primū perueniēs, in Romādiola ſubſtitit,
eoq́; in loco cōſiſtens, filij ſui tanta cōtra Salernitanum aliosq́; Italiæ principes geſſere
facinora, vt eos viros fortes pſtantiſſimosq́; ſuo malo ſenſerint oēs. Guilielmꝰ Tācredi
Saraceni Sicilia pulſi. Magni filius, cui cognomētum erat Ferabach, cū à patre Romādiolam ac Hetruriæ
partem accepiſſet, audiens Siciliam à Saracenis opprimi, Molochi, q pro Conſtanti-
no Imperatore Calabriam & Apuliam pſidio obtinebat, Salernitaniq́; & Campani du
cis ſocietate contentus, Siciliam intrepide inuadit, cuius impio, ſtatim cæſis fugatisq́;
Saracenis, potit. Erat fœdus ea conditiōe ictum, vt præda & inſula ſi victoria conti-
giſſet, ex æquo inter ſocios diuideret. Molochus inſula intercepta, cæteram prædam
Nortmāni Apulia potiuntur. large cū ſocijs partitus eſt. Diſſimulauit iuſtā iram, quæ ex ea iniuria exarſerat, Nort-
mannus: copijsq́; & præda in Italiam reductis, cum ſuo exercitu Apuliam ingreſſus,
Melphium circūſedit, vrbemq́; mox deditam opere & præſidio munit. occurrit eo ſta
tim Molochus cū Græco exercitu, quem Guilielmus ex improuiſo adortus ita afflixit,
vt poſt eam victoriam, breui præcipuam ſit Apuliæ partem conſecutus. Atq; per hunc
modum Nortmanni rerum in Apulia potiri cœperunt. Deceſſit Guilielmus ſine libe
ris, venitq́; ditio in fratrum poteſtatem. In hac generatiōe inueniunt fuiſſe tres duces
Sueuiæ duces. Sueuiæ. primo Hermannus qui habuit filiam Cunradi regis Burgundiæ & Arelaten-
ſis, cui ſucceſſit filius referens nomen patris. Huic ſucceſſit Erneſtus marchio Auſtriæ,
qui duxit Giſelam in vxorem, ex qua genuit duos filios Erneſtum & Hermannum. de
quibus ſub Cunrado ſecundo, eorū vitrico. hęc partim p anticipationem ſunt ſcripta.
Cunradus Burgundionum rex moritur anno ſalutis noſtrę M. XCIII. cui in regno
ſucceſſit Rudolphus, de quo in ſequenti generatione dicetur.

FINIS PRIMAE PARTIS SECVNDI
VOLVMINIS.

INITI-

INITIVM SECVNDAE PARTIS ſecundi Voluminis.

IN hac ſecunda parte ſecundi voluminis, Othone tertio defuncto, prin-
cipes Germaniæ per ſanctionẽ à Gregorio quinto & Othone cõſtitutã,
poteſtate ſibi tradita fungẽtes, ſceptra imperij Henrico Bauarorũ duci
crediderũt, vt mox dicet. Et quia in pcedentibus ſæpe de Bauaris men-
tio eſt habita, ſed & in ſequẽtibus erit habenda, opportune nũc de pro-
uincia Bauarorũ & eius principibus iudicaui dicẽdũ. Bauaria à vetuſtiſſimis Noricũ, Bauariæ de-
& deinde Boioaria, poſtremo Bauaria inuenit eſſe dicta, quæ ad aquilonẽ Franconiæ ſcriptio.
proximat, cui ad meridiẽ alpes Italiæ iungunt, Sueui ad occidentẽ eius ſolẽ *recipiũt,
Auſtrales ac Bohemi orientẽ. Danubius fluuius *mediam ferme perlabit inter Auſtriã
& Bauáriã. alij Iſarã, alij Oenum terminũ poſuere. Sueuos à Bauaris *Lycus diſtermi-
nat. Hanc olim regionẽ Norici tenuere, cuius adhuc portio, vulgo Rietz, inter Ratiſ-
ponã & Norimbergã cis Danubiũ ſita, Noricũ appellat. Et trans Danubium, autore
Ptolemæo, Noricũ, cuius vna pars Bauariæ & Auſtriæ interpoſita, nunc Styria appel
latur. Regẽ eius primũ, volunt nõnulli Noricẽ filiũ fuiſſe Herculis, qui & Germanis &
Gallis virorũ fortiũ appellatione cõmunis erat. Erat & ciuitas Noris, hodie Styria di-
cta, vbi optimi fiebãt enſes, inde dicit Noricus enſis. Erant aũt Norici vicinaq; alpiũ Norici.
incolæ, vt Plinius ſcribit, Tauriſci olim dicti. Et Strabo Noricos populos iuxta Vin-
delicos montana exteriora tenẽtes ait, & deinde, Cimbris Illyricũ tentantibus, haud
lõge à Norico qd in alpibus eſt, cũ eis Papyrius Carbo cõflixit, atq; re infecta abſceſ-
ſit. Haud vero longe poſt, cũ tres fortiſſimæ gentes, Cimbri, Teutoni & Ambrones,
vno tẽpore in Italiã irrupiſſent, partim per Noricos deſcendiſſe Plutarchus in Mario
ait, atq; vterq; exercitus C. Marij auſpicijs deletus eſt, vnus nõ longe à Saltzburga. De
inde Romana arma citro vltroq; per Noricũ viſa ſunt, cũ interdũ tres legiones initio
belli Gallici ſuſtinuere, quas C. Iulius, duab⁹ additis, vt ipſe ſcribit, in Gallias traduxit,
vbi exciſam rupẽ patefecit, vt ex vetuſtiſſimo quidẽ epigrãmate ſaxi in mõte crucis di
cto, datur intelligi: C. Iulius Cæſar: reliqua præ vetuſtate nequeunt legi. Fert quoq; idẽ
Iulius in faucibus montiũ arcẽ munitiſſimã extruxiſſe contra Germanos pugnaturus,
vt milites ad eã refugiũ ad iuuandũ haberẽt, & inde caſtrũ Iuuauenſe, vulgo Helffen-
berg dictũ. fluuius quoq; adiacens, Iuuarus dictus, à quo ciuitas inde cõdita Iuuauia, nũc Iuuauia.
Saltzburga dicta inuenit. Tenebant eñi Norici trans Danubiũ magnã partẽ. Iulius in
commentarijs ac Cor. Tacitus teſtes ſunt, vt dicet. Noricis aũt Boioarios ſucceſſiſſe,
oĩbus perſuaſum eſt, & q à Boijs Boioarij ſint dicti. Cui Strabo vires adhibet: Roma- Boij.
ni, ait, Boios Gallorũ Inſubriũ gentes, finibus eiecerũt. inde migrantes, circũadiacẽtes Boioarij.
Iſtro locos cũ Tauriſcis habitarũt. Idem quoq; Strabo deſcribens Heluetios & Vindeli-
cos, poſt Vindelicos aũt deſertã Boiorũ regionẽ eſſe affirmat vſq; Pãnonias. Idẽ Stra-
bo Germaniã deſcribẽs, Boios prius Hercyniã ſyluã habitaſſe aſſerit, & Cimbros agmi
ne facto eorũ inuaſiſſe locũ, atq; à Boijs eiectos fuiſſe. Itaq; ſatis perſuaſum eſt Boioari-
cũ nomen ex Boijs deſcendere. ager eñi eorũ trans Danubiũ, Hercyniã ſyluã non par-
ua ex parte occupat. Locupletior teſtis eſt qui viſa refert, Iulius in principio cõmen-
tariorum ſuorũ: Heluetij, inquit, Boios qui trans Rhenum incoluerãt, & in agrũ No-
ricũ tranſierãt, Noricãq; oppugnarãt, receptos ad ſe, ſocios ſibi adſciſcunt. Conſentit
Cor. Tacitus, de ſitu Germaniæ ſcribẽs: Igit, inquit, inter Hercyniã ſyluã Rhenũq; &
Mœni amnes, Heluetij vlteriora ac Boij, Gallica vtraq; gens, tenuere. Et hæc de No-
ricis atq; Boioarijs dicta. Bauariã vero dictã aliqui ſcribũt, à Bauaro quodã, qui ex Ar
menia fuerit oriundus, & eã obtentã à ſe noĩari voluerit, pertiſſeq; hoc nomen Nori-
cos atq; Boioarios, qd nõ eſt vero ſimile, cũ nec Iulius, nec Cor. Tacitus aut priſcorũ
aliquis, eius noĩs meminerit, ſed recens quidẽ nomen credit, & circa annũ dñi 530. in-
uentũ. Erant Auares Hunnorũ ſub Attila militantiũ reliquiæ à Gepidis victæ, q cũ re
ge Zeliorbe duce, cũ 20. Hunnorũ millibus bello qd Iuſtinianus cõtra Parthos felici-
ter geſſit, Coſdroæ Parthorũ regi aduerſus Romanos auxiliũ tulere. Sed Coſdroas il-
los Hunnos tanq̃ ſuſpectos, vt qui ab imperatore Ro. munera accepiſſent, incautos
maxima oppreſſit clade, q clades ſup alias acceptas effecit, vt Hunni qui ſuperfuerãt,
nomẽ ante glorioſum exoſi, ſeſe ab Auare rege, q ſucceſſit Zeliorbi, Auares nũcupaue
rint, q quidẽ tanq̃ a cætera barbarie profugi, relictis Pannonijs, in Noricũ receſſerũt.
Vnde factũ eſt, vt prouincia Noricorũ ab Auaribus, addita litera, B, Bauaria ſit dicta,
Blondo teſte. alij vero aliter, vt mox dicetur. Quos reges ducesve Bauariã gubernan-
tes inuenire potuerim, hi ſunt: Bauarus ex Armenia oriundus, prouinciam obtinuit, Reges & du
& eã à ſuo noĩe Bauariam appellauit, lõge ante Chriſti natiuitatẽ. Illud vero nõ bene ces Bauariæ

conſonat,cũ priſci ſcriptores Noricũ aut Boioariã,nõ Bauariã dictã deſcribãt.Sequi-
tur inter primos reges prouinciæ,Norix Herculis ſiue Tertæ filius,à quo Noricia,nã
ita Græci appellãt,eſt appellata. Verũ ꝙ poſtea Norici habuerint reges,teſtis eſt C.Iu
lius in cõmentarijs,qui refert Ariouiſtũ regẽ Germanoꝝ,duas habuiſſe vxores,vnã
Sueuã,alterã Noricã,regis Voccionis ſororẽ. Tempore natiuitatis Chriſti ſcribũt ali
qui ſine certo autore,Bohemundũ & Ingranum fratres ex Armenia ducatũ Bauariæ
tenuiſſe.hos ſecutus eſt Adelgerus,Teudo illi ſucceſſit,ſub ꝗ anno ſalutis noſtræ 182.
Bauaria à Lucio ad Chriſtianiſmũ cõuerſa dicit.Hunc ego Luciũ regẽ Britanniæ fu-
iſſe exiſtimo,qui ſub Eleutherio papa cũ quodam populo regni ſui baptizat,venitq́
Vindelicã,hodie Auguſtã.ibi fidẽ Chriſti p̄dicans,lapidat:& in puteũ miſſus,à Chri-
ſtianis extrahit,ac deinde in Curienſi ciuitate martyrio coronat.potuit tum & Baua
ris p̄fuiſſe.Poſt hæc anno ſalutis noſtræ 590.Garibaldus rex Bauaroꝝ,filiã ſuã Teu-
delindã deſponſaſſe Anthari regi Lõgobardoꝝ ſcribit.Eo tempore vſu venit nomẽ
Bauaroꝝ.Garibaldũ regẽ inopinate aggreſſus Childebertus rex Frãcoꝝ,Bauaria ex-
pulit,qui Childebertus aliquanto poſt Bauaria,quã tyrannice tenebat,relicta,regẽ in
illa Taſſillonẽ inſtituit,cũ quo id ſolũ egit,vt Sclauos Danubio accolas ad fidẽ Chri-
ſti cõpelleret.Deinde anno dñi 612.Teudo à ſancto Ruperto baptizat.Rupertus iſte
ex regia ſtirpe Francoꝝ ortus,tẽpore Hildeberti regis Francoꝝ,Vormatienſ.rexit
epiſcopatũ.Poſt cuius obitũ virgis cæſus eijcit,quẽ Teudo dux Bauaroꝝ in vrbe Ra-
tiſpona ſuſcepit,à quo & baptizatus eſt,deinde Iuuauiã veniens,nunc Saltzburgam,
proprietatẽ à duce recipiens,epiſcopalẽ erexit eccleſiã.factus eꝑus,vicinas cõuertit gẽ
tes.Ideo apoſtolus Boioariæ,Auſtriæ & Styriæ nuncupat. Defuncto Teudone,Theo
bertus filius illi ſucceſſit,huic ſucceſſit Teudo dux,ſub quo Landebertus propter ſo-
rorẽ ſuã meretricẽ,S.Emerammũ martyrizauit.Poſt Teudonẽ ponũt aliqui Vdilo-
nẽ,qui tp̄e Pipini patris Caroli Magni,dux Bauariæ fuit.ſed inter Teudonẽ per cen-

Cacanni nomen.

tũ annos vſq; ad Vdilonẽ,regnauerunt in Bauaria reges Cacanni,ex gentis conſuetu
dine ita dicti,de quibus Blondus & Platina,alijq́; nonnulli nõ incelebres mentionem
faciunt.Et vt cõiectura eſt,Vdilo illis ſucceſſit,cuius filiã aut neptẽ Schuanhildim Ca
rolus Martellus duxit vxorẽ,ex qua genuit Gryphonẽ.Hunc Vdilonẽ ducẽ Carolo-
mannus & Pipinus fratres,priores Caroli Martelli filij,p̄lio aggreſſi fuderunt.poſt-
ea factus eſt dux Taſſillo,qui duxit filiam Deſiderij regis Longobardoꝝ. hunc Taſſil
lonẽ Grypho ad deditionẽ ducatus cõpulit.Quod cũ accepiſſet Pipinus,exercitũ in
Bauariã duxit,& fratrẽ Gryphonẽ cepit,Taſſillonemq́; ducem reſtituit.Fert Taſſillo
iſte fuiſſe frater Pipini & Gryphonis,ꝗd non bene quadrat.erat aũt aliàs eis ſanguine
iunctus.Taſſillo aũt cum primoribus gentis ſuæ,fidelitatẽ Pipino regi & filijs eius Ca
rolo & Carolomanno,anno dñi 757.feciſſe legitur.Idem Taſſillo poſt obitũ Pipini,
immemor iuramenti ꝗd fecit,hortatu vxoris,ꝗ filia Deſiderij fuit regis,rebellis Caro
lo Magno factus eſt.Deinde datis obſidibus,reconciliatur.Veruntamen paulo poſt

Bauaria a Francis prouincia facta

ſuadente vxore,Auares ſeu Hunnos in diſſipationem regni vocauit,multaq́; alia ho-
ſtiliter egit,ob quæ maieſtatis læſæ reus iudicatus eſt.Verũ conſanguinitatis cõtem-
platione vita cõceſſa,vnà cũ filio Theodone tonſurat,& in monaſteriũ ad agendum
pœnitentiã detrudit anno dñi 788.Ab eo tempore Bauaria in prouinciæ formã reda
cta,manſit ſub regno Caroli & liberoꝝ vſq; ad annũ dñi 876.quo tẽpore morit Lu-
douicus rex Germaniæ,& reliquit tres filios.Carolomannus factus eſt rex Bauarorũ,
Ludouicus obtinuit orientalẽ Franciã,Thuringiam &c.& vocatus eſt rex Oſtrofran
ciæ.Carolo vero ceſſit Alemania,hoc eſt,Sueuia,& vocatus eſt rex Alemaniæ.Caro-
lomanno ſucceſſit Arnulphus rex,qui principabat Boioarijs,Sueuis,Francis orienta
libus,Lotharingis & Saxonibus,qui factus imperator,diu moram Ratiſponæ duxit.
Arnulpho ſucceſſit Ludouicus rex Bauaroꝝ & imperator,moritur anno dñi 913.Sub
hoc Ludouico inuenit Arnoldus dux Bauariæ,qui electo Cunrado primo imperato-
re,ad Hungaros cõfugit,& vſq; ad Cunradi obitũ ibi permãſit,& ſcribunt aliqui Ar
nulphũ.Imperatorẽ cõſtruxiſſe Schyren,& reliquiſſe tres filios ex Agnete regina Græ
ciæ,Ludouicũ poſtea imꝑatorẽ,Arnoldũ ducẽ Bauariæ,& Vuernheꝝ comitẽ in Schy
ren.Ludouicus obijt ſine ſobole.Vuernherus genuit Othonẽ Palatinũ de Vuitili-
ſpach,& Eckhardũ de Schyren,ducẽ cognominatũ,mit dem bundtſchuch,qui Eck-
hardus genuit Othonẽ de Schyrẽ,à ꝗ deſcẽdit Otho,a Friderico primo dux Bauariæ
deſignat⁹,de ꝗ Othone mox dicet.Arnoldus aũt dux genuit Adelheidã vxorẽ Otho-
nis ducis Saxoniæ,ex ꝗbus nat⁹ eſt Hẽricus poſtea primus Romanoꝝ rex,& Baba,a ꝗ
Babenberg fertur dicta.Henricus rex genuit Othonem Magnum,& Henricum du-
cem Noricoꝝ.Henricus dux genuit Henricũ patrẽ Henrici Claudi & *Giſilã filiam.

Hen-

Henricus iſte electus fuit in imperatorem Ro. vt in hac gñatione mox ſequit. De hac
Arnulphi progenie dubitari pōt, maxime ex eo, ꝙ ab oībus hiſtoricis gen᷒ Caroli Ma
gni in Germania defeciſſe ſcribit in Ludouico Arnulphi filio & Cunrado primo per
virilē ſexū, itumq́ꝫ fit ad Saxones, q̄a nemo ſupererat ex ſtirpe Caroli apud Germa-
nos, licet in Frācia occidētali, hoc eſt, in Gallia ſupereſſent. Modo ſi Arnulphus Impe-
rator reliquiſſet nō ſolū Ludouicū, ſed & Arnoldū ac Vuernheꝝ: ſequit ꝙ nō defecit
genus Caroli in Ludouico & Cunrado, q̄a Vuernherus genuit Othonē & Eckardū,
Eckardus aūt genuit Othonē. Vnde alij ſcribūt, Ludouicū Arnulphi filiū nullos ha-
buiſſe fratres, & ꝙ ſub Ludouico Arnulphi filio potentiſſimi erant principes & du-
ces, Arnoldus in Bauaria, Burckardus in Sueuia, Eberardus in Francia, Henricus in
Saxonia, Gilbertus dux in Lotharingia. Vnde defuncto Ludouico, & Cunrado pri-
mo in imperatorē electo, Arnoldus dux Baoariæ terrore coactus, cū vxore & filijs ad
Hūgaros fugit, ibiq́ꝫ vſqꝫ ad Cūradi obitū ꝑmāſit, ex q̄ clare patet, quō etiā ſub regib᷒
orientalis Franciæ, ꝑ prouincias duces fuerūt conſtituti, alieni à progenie Caroli Ma
gni. ita poteſt & de Arnoldo duce ratio haberi. Vtcūqꝫ tñ ſit, in eo oēs concordant, ꝙ
Arnoldus ꝑ hæc tēpora fuerit dux Bauariæ. habuit etiā fratrē noīe Bertholdū. deinde
ſub Othone primo Arnoldo vita functo, filij eius rebellare cœperūt regi, ob quā cau-
ſam Otho rex eos ducatu priuauit, & eundē ducatū Bertholdo duci ac patruo cōceſſit,
quo poſtmodū defuncto, anno dñi 947. rex Henricū fratrē ſuū de ducatu Bauariæ in- Otho prim᷒
ueſtiuit, filijs Arnoldi quondā cōtemptis, quoꝝ Arnoldus iunior dictus, apud Ratiſ- Henricū fra
ponā pugnans, gladio eſt cōfoſſus. Tenebat itaqꝫ Henricus Bauariæ ducatum vſqꝫ ad trē ꝑficit Ba
mortem, eumq́ꝫ reliquit Henrico filio, q̄ fuit pater Henrici ſecūdi inter ſanctos relati. uariæ.
Hic fuit in imperatorē electus anno dñi 1002. Henricus imperator poſtea defunctus
eſt ſine ſobole. Erat in humanis Cuno dux Bauariæ, vt refert Gotfridus Viterbieñ. q̄
interrogatus à principibus, defuncto iā Henrico, quis ſibi imperio aptior videret, re-
ſpondiſſe fert, Nepos meus dux Cunradus. attamen ironice. quo audito, vniuerſi ele-
gerūt Cunradū ſecundū. Cuno dux Bauariæ anno vltimo Henrici tertij relegatus ab
imperatore obijt, & imperator ducatū Agneti imperatrici priuato iure dedit. Scribit
tñ monachus Herſueldeñ. monaſterij, qui eo tempore in humanis fuit, ꝙ Henricus ex
Agnete duos filios habuerit, Cunradū & Henricū. Conradū Bauariæ ꝑfecit ducē. quo
defuncto, ducatū imperatrici q̄ad vellet Henricos dedit, hūc ducatū imperatrix poſt
obitū imperatoris anno 1061. cōſentiente filio Henrico Imp. Othoni cuidā ex Saxo-
nia viro potēti dedit, videns eū induſtriū & iuuandis regni negocijs ſatis opportunū,
q̄ cū eſſet clarus & magnæ autoritatis in palatio imperatoris, ſicut ſemꝑ gloriā ſolet
ſequi inuidia, ſubornat quidā *Egeno noīe ab æmulis, q̄ diceret regi, Othonē in necē
eius cōſpiraſſe. Et poſtq̄ Otho recuſauit ſe purgare duello, rex eū ducatu priuauit per
ſentētiā Saxonū, quē ducatū per interuentū Rudolphi ducis Sueoorū, Guelfo Sueuus
nobilis & potens, gener ꝑdicti Othonis ſuſcepit, de q̄ dicetur infra generatione *34. & Guelſones
36. Inde ſeq̄uta ſunt multa mala. Guelfoni ſucceſſit filius referens nomen patris, qui Bauariam
procreauit Henricū ducē Noricoꝝ, ex cuius filia Iuditha Fridericus dux Sueuoꝝ ge- occupant.
nuit Fridericū poſtea imperatorē. Henricus dux habuit duos filios, Henricū & Guel-
fonem. Henricus in ducatu ſucceſſit, & Superbus eſt dictus, qui *Getrudē filiam regis
Lotharij ducis Saxonię, in vxorē recepit, & mortuo Lothario, ducatō obtinuit. Guel
fo frater illius, dux Sardiniæ & Spoleti, & marchio Tuſciæ factus eſt. Henricum Su-
perbū poſt obitū Lotharij Cunradus ſecūdus iudicio principū proſcripſit, eiq́ꝫ duca-
tū Bauariæ abſtulit, & eundē Luitpoldo filio marchionis Auſtriæ cōtulit. Henricus fu
gatus ad Saxoniā venit, vbi defunctus eſt, Luitpoldo ſucceſſit frater ſuus Henricus,
reliquit aūt Henricos Superbus filiū ſui noīs, inter quē & Henricū Auſtralē ducem Ba
uariæ longa fuit diſcordia, quos poſtea Fridericus primus cōcordauit, fecitq́ꝫ ex mar-
chia Auſtriæ ducatū circa annū dñi 1153. hoc acto, ꝙ Henricus Henrici Superbi filius
ducatū Bauariæ reciperet, & Henricus Auſtralis Auſtriæ ducatū obtineret. Hic Henri
cus priuſq̄ Bauariæ ducatū recuperaret, vt referūt chronici q̄dā autores, duxit vxorē
filiā Cunradi ducis de Zæringen, genuitq́ꝫ ex ea filiā, q̄ Danoꝝ regi nupſit, & cōſangui
nitatis cauſa ea dimiſſa, accepit in matrimoniū filiam Henrici regis Angloꝝ, à quo re
ge S. Thomas Cantuarieñ. eſt paſſus. Henricus itaqꝫ dux Saxonū & Bauarorum, de
Agnete filia regis Angloꝝ quatuor filios ſuſcepit, Henricū, Othonē, Guilielmum, Ru
therū. Otho à Richardo rege Angliæ factus eſt comes Pictauiæ, qui poſtea anno dñi
1198. poſt Henricū ſextū electus eſt in imperatorē. Guilielmus rexit vltra Albim fluuiū
Sclauos. Rutherus obijt in Apolia. Henricus itaqꝫ genitor horū, poſtea læſæ maieſta-
tis reus, à Friderico primo vtroqꝫ ducatu priuatus eſt, ducatum Bauariæ Othoni Pala

 tino

tino de Vuitiliſpach cõtulit, qui Henricũ inde expulit: ducatũ vero Saxoniæ contulit Bernardo comiti de Anhalt, qui Henricũ vſq; ad ciuitatẽ Brunſuigam fugauit. Otho dux Bauariæ genuit filiũ Ludouicũ, qui credit arcem in Landſhut ædificaſſe, in Ingelheim interfectus dicit. huic ſucceſſit Otho dux Bauariæ, qui duxit in vxorẽ filiam Heneici vltimi comitis Palatini Rheni, de quo inueſtitus à Friderico, Palatinatum primus in domũ Bauaroꝝ introduxit.

Frid. Aenobarbus Bauariæ ſtatũ mutat.

Otho Bauariæ dux & comes Palatinus Rheni, duos habuit filios, Ludouicũ & Henricũ. Ludouicus factus eſt comes Palatinus Rheni, cui & Bauaria ſuperior cũ Monachio ceſſit. Henricus veeo Bauaeiam inferiorẽ cum Landſhut obtinuit. hic Henricus reliquit tres filios, Othonẽ, Ludouicũ & Stephanũ. Otho iſte aliquãtiſper fuit rex Hungariæ, expulit eum tñ e regno Carolus regis Siciliæ filius. Otho iſte genuit Henricũ iuniorẽ ducẽ Bauariæ, qui deceſſit ſine ſobole. Ludouicus ſimiliter obijt ſine prole. Stephanus reliquit duos filios, Henricũ & Othonẽ. Henricus reliquit Iohannẽ, qui obijt ſine ſobole. Hæc fuit progenies Hẽrici filij Othonis, primi comitis Palatini. Ludouicus vero eiuſdẽ Othonis filius, habuit (vt quidã volunt) ſucceſſiue tres vxores. Prima fuit filia ducis Brabantiæ, quam fert interfeciſſe in Vuerdea. ſecũda fuit duciſſa Poloniẹ, ex qua procreauit Ludouicũ ducẽ, qui à quodã comite de Hohenloe, haſta ludẽdo Norinbergæ eſt occiſus. Tertia fuit filia Rudolphi regis Rom̃. ex qua procreauit duos filios, Rudolphũ qui poſtea factus eſt comes Palatinus Rheni, ex q̃ Rudolpho deſcenderũt poſtea comites Palatini. procreauit & Ludouicũ, q factus eſt poſtea imperator Rom̃. à q̃ deſcenderunt duces in Monachio & Landshut moderni, & ſic Ludouicus Othonis filius, eſt ſtirps cõis progenitoꝝ Rudolphi comitis Palatini & Ludouici imperatoris, de q̃ ordine dicã.

Comites Palatini Rheni.

Eſt tñ verũ, ꝙ aliqui negãt Ludouicũ, à q̃ Rudolphus & Ludouicus imperator poſtea procreati ſunt, habuiſſe primã vxoeẽ de Brabãtia quã interfecerit, ſed voluñt aliũ quendã Ludouicũ eam habuiſſe, q̃d ego veritatis indagatoribus relinq̃, & venio primũ ad lineã Rudolphi, q̃ finita, expediã lineã Ludouici. Rudolphus dux & Palatinus Rheni, ex filia regis Adolphi de Naſſau tres generauit filios, Rudolphũ qui ſine virili prole deceſſit, Rupertum cognomẽto Rufum, ex q̃ etiã nemo ſupereſt. Adolphus tertius filius, comes Palatin⁹ eſt factus, q peoptee ignauiam fuit amotus, & Rupert⁹ Rufus vice ſua ſuffectus. Poſt obitum veeo Ruperti, ſucceſſit in electoratu Rupertus Adolphi filius ex comitiſſa de Oetingen genitus. hic Rupertus ex filia regis Aragoniæ ac Siciliæ procrauit Rupertũ poſtea regẽ Romanoꝝ, qui Rupertus rex ex filia Burgeauij de Norinberg genuit filios, Rupertũ, Fridericũ. Ludouicũ, Stephanũ, Othonẽ & Iohannẽ.

Rupert⁹ rex Romanoꝝ.

Rupertus & Fridericus deceſſerũt ſine ſobole, Iohãnes procreauit ex filia ducis Pomeraniæ Chriſtophorũ, qui factus eſt rex Danomarchiæ, & morit ſine prole. Ludouicus vero factus eſt Elector imperij, hic procreauit ex Cyprica regina Ludouicũ, Fridericũ & Rupertũ, & filias, vna Mechtilda dicta eſt. Ludouicus filius duxit Margareiã Amedei ducis Sabaudiæ filiã, ex qua genuit Philippũ comitẽ Palatinũ modernũ. ſed anteq̃ adoleuiſſet, Fridericus patruus vice eius Electorem geſſit.

Philippus comes Palatinus.

Philippus iſte ex Margareta filia Ludouici ducis Bauariæ proceeauit ad minus nouẽ filios, & filias q̃tuor. noĩa filioꝝ, Ludouicus, Rupertus, Philippus, Fridericus, Georgius, Hẽricus, Iohãnes, Volſgãgus & Otho Henricus. Fridericus patruus Philippi, reliquit Ludouicũ comitẽ de Leoſtain. Rupert⁹ factus fuit eṗs Colonieñ. Mechtildis nupſit Ludouico comiti de Vuirtenbeeg & Montis Peligardi. Stephanus aũt Ruperti regis filius, procreauit plures filios. ex his Ludouicus Niger dictus & Fridericus reliquerũt liberos. Ludouicus duxit vxorẽ Croiã, ex ea genuit duos filios adhuc ſuperſtites, Caſparẽ & Alexandrũ. Fridericus reliquit filiũ Iohannẽ, q duxit vnã de Naſſau, ex q̃ reliquit filiũ. Otho dux etiam Ruperti regis filius, procreauit ex filia Henrici ducis Bauariæ Othonẽ ducẽ & fratres plures, q̃ꝝ vnus fuit Argentinæ eṗus. Nunc redeo ad Ludouicũ imperatoeẽ. Hic procreauit ex duabus vxoribus ſex filios, Ludouicũ, Stephanũ, Albertũ, Guilielmum, Ludouicũ Romanũ, & Othonẽ. vltimi tres deceſſerũt ſine ſobole, Ludouicus vero factus eſt marchio Brandenburgi, q ex filia comitis de Tyrolis genuit Menhardũ, & is deceſſit ſine prole. Ex Alberto Guilielmus comes Hollãdiæ fuit, ex alijs nemo ſupereſt. ſolus cõſeruauit genus Stephanus. Ex duciſſa nãq; Selãdiæ procreauit tres filios, Stephanũ, Fridericũ & Iohannẽ. ex his Stephanus dux in Ingoldſtat, ex duciſſa Mediolani generauit Ludouicũ, & filiã poſtea reginã Frãciæ. Ludouicus iſte procreauit filiũ referentẽ nomen ſuũ, & erat gibberoſus, q obijt ſine virili ſobole. Fridericus aũt ſecũdus Stephani filius, ex duciſſa Mediolani genuit Henricũ cognomẽto Diuitẽ, qui Henricus ex ſorore Alberti regis Romanoꝝ ducis Auſtriæ, genuit Ludouicũ & duas filias, Ludouicus ex duciſſa Saxoniæ genuit Georgiũ ducẽ modernũ, & Margaretam

vxo-

vxorē Philippi comitis Palatini. Georgius ex regina Poloniæ filias ſolū genuit. filiaꝝ aūt Henrici p̄dicti vna nupſit Othoni duci de Moſbach,& generauit Othonē Bauariæ ducē, fratresq́ ſuos. ſecūda Elizabeth nupſit Vdalrico comiti de Vuirtēberg, ex q̄ genuit Eberardū ducē de Vuirtēberg ſecundū,& Henricū comitē, q Henricus ex comitiſſa de Bitſch genuit Vdalricū modernū ducē,& ex comitiſſa de Salm ſecūda vxore Georgiū & filiā duci Brunſuigeñ. matrimonio iunctā, celebratis nuptijs prima die mēſis Ianuarij ſine magno ſtrepitu & apparatu in Vrach 1515. Iohānes q́q; tertius filius Stephani ducis, procreauit Guilielmū & Erneſtum ex comitiſſa Goriciæ. Guilielmus obijt ſine prole, Erneſtus dux de Monachio, ex ducīſſa Mediolani procreauit Albertū, q ex duciſſa Brunſuigeñ. genuit Sigiſmundū, Volfgangū, Chriſtophoꝝ, Albertū, Guilielmū, Iohannē. ſolus ex his Albertus ex filia Friderici imperatoris tertij, ſorore Cæſ. Maximiliani procreauit Guilielmū & Ludouicū,& filias q̄tuor, quaꝝ vna Sabina nupta memorato Vdalrico duci Vuirtēbergeñ.& nuptię anno 1511. ſecūda die Martij cū ſequentibus magno apparatu celebratæ. Altera eode anno Ludouico Palatino Rheni copulata. Tertia innupta manet adhuc iuuencula cū Sabina ſorore ducis Vdalrici Vuirtēbergeñ. vxore. Quarta vero natu maior inter ſorores, cū deſpōſata fuiſſet Ludouico comiti Palatino, ante celebratas nuptias vita functa eſt anno 1505. Alij aliter Bauarię gētis principes annotauerunt, referētes ꝙ anno dñi 508. gens Noricoꝝ & Bauarorū duce Teudone, Romanis eiectis, ad proprias ſedes reuerſi ſint,& ꝙ exercitus Ro. apud Oetingē à Teudone *proſternatus fuerit. Obijt aūt Teudo dux primus Bauarorum,& ſuccedit ei filius Vdo anno dñi 537. qui obijt anno dñi 565. illi ſucceſſit Theodobaldus, q de Italia oēs Gotthos expulit. ſed hoc certe nō quadrat. Anno dñi 567. Geribaldus cū ſuo filio ducatū occupat. Anno 580. Childebertus rex Frācoꝝ Taſſillonē Bauariæ p̄fecit, Geribaldo & filio eius eiectis, q redeūt anno 598. Anno dñi 600. Antharis rex Lōgobardoꝝ Geribaldi regis filiā Teudelindā duxit vxorē. Anno 614. Taſſilo ſecūdo regnat in Bauaria. obijt anno dñi 650. Anno dñi 651. Grimoaldus dux Bauaroꝝ cōſtituit à regibus Frācoꝝ. Anno dñi 696. Teudo dux ꝑ regē Frācoꝝ Bauaris p̄ficit, obijt anno dñi 718. ſuccedūt Grimoaldus &*Theoaldus filij. Grimoald⁹ obijt ab hinc anno ſecūdo, cui Hugibertus in ducatu ſucceſſit. Hugibertus obijt anno dñi 739. cui Odilo ſucceſſit. Anno 741. Pipinus filius Caroli cū fratre Carolomāno, reges cū Odilone pugnauerūt & vincūt. natus eſt Taſſillo anno 743. iteꝝ pugnauerūt cōtra Odilonē ad Lycū fluuiū. Anno dñi 748. Pipinus fratrē ſuū Gryphonē expulit de Bauaria quā occupauerat,& Taſſilloni proprio ſororio ducatū reſtituit, q Taſſillo fidē Pipino dedit. Anno dñi 765. Odilo dux Bauariæ pater Taſſilonis obijt, quē Pipinus p̄fecit. Taſſillo anno 772. Carinthiā ſubijcit,& Romæ filius eius Teudo baptizatus eſt ab Adriano papa. Anno dñi 787. poſt *hominiū p̄ſtitū, detonſum & cæcatū Taſſilonē Carolus detruſit in monaſteriū cū filio Diotone, retinuitq́ ducatū. Carolus deinde anno 811. Bernardū fecit regē Bauaroꝝ. Anno 815. Clotarius regnat in Bauaria. Anno 818. Bernardus rex poſt rebellionē à Ludouico excæcat. Anno dñi 839. imperator obijt, cui q̄tuor filij ſuccedūt. Iteꝝ ceſſat regnū Bauaroꝝ ꝑ 67. annos. Ludouicus propter inſultū Hungaroꝝ dux Bauariæ efficit. p̄fuit 7. annis,& ſucceſſit illi Burckardus, q primo anno occidit. Anno 912. Cūradus rex fit, cui rebellat Arnoldus dux Bauariæ, & propterea in Hūgariā pellit. Anno 917. Burkardus dux Bauaroꝝ & Alemanoꝝ cōſtituit. Anno 921. Arnoldus dux Bauariæ pacificat Henrico regi Ro. illi ſucceſſit frater Bertoldus. Anno 948. Henricus frater Othonis Magni ducatum accepit. Anno 954. Luitoldus dux Othoni regi patri ſuo rebellat, Henricūq; ducē de Bauaria pellit. Anno 955. Hungari Bauariā vaſtāt, ducēte eos Othone Schirēſi comite. ſed iuxta Auguſtā in die S. Laurētij, ab Othone rege victi ſunt. Anno 956. Heroldus archiep̄us à duce Henrico Bauariæ, q expulſus erat, apud Muldorff excæcat. dux eo anno obijt. Henricus filius eius ſuccedit. Anno 995. Hēricus dux Bauariæ, q & Hezilo, obijt, cui alter Hēricus filius eius ſuccedit,& tertio anno morit, cui Hēricus alius filius Hezilonis ſuccedit,& eccleſiā Bambergeñ. fundauit. hic Hēricus, Othone tertio mortuo, in regē Ro. eligit anno 1001.& Hēricus frater S. Kundegūdæ fit dux Bauariæ, cui obeūti Hēricus filius ſuccedit anno 1026. Hērico anno 1049. à ſuis ſtrāgulato, Otho ſuccedit. Anno eodē Cono fit dux Bauariæ, quē Otho p̄dictus interfecit. Anno 1070. Otho dux Bauarię regi Henrico rebellis pellit, Guelfo à rege*, qui 50. anno ſui ducatus obijt,& Hēricus frater eius ſucceſſit, qui Henricus obijt anno 1127.& Hēricus filius ſucceſſit. iſte anno 1129. obijt,& Fridericus dux ei ſuccedit, obijt anno 1147.& illi Hēricus Saxo ſuccedit. Anno 1180. Hēricus dux Bauariæ 34. anno ſui ducatus ab Imp. Friderico deijcit, Otho Palatinus Schirēſis ſubſtituit, q obijt anno 1183. Ludouicus filius ſuccedit, qui 39. anno

Vdalricus Vuirtēbergeñ. dux.

ſui ducatus à q̃dã cultro percuſſus apud Chelheim obijt,cui ſucceſſit filius dux Otho,
cætera vt ſupra. A mundi exordio quater milleſimo DCCCC.LXVI.anno,ſalu
tis ſecũdo ſuper milleſimũ,Othone 3.mortuo,Germani electores cõceſſo iuri p ſan-
ctionẽ Gregorij 5.& Othonis 3.primũ innitẽtes,Henricũ ducẽ Bauariæ,comitẽ Bam-
bergeñ.Claudiũ poſtea dictũ,Cæſarẽ declarãt,qui nõ per ſucceſſionẽ,ſed per electio-
Henricus 2. Imp.87. nẽ deſignatus Cæſar & Auguſtus,imperauit annis 22.vocatus Henricus ſecundus.ita
ipſe ſe Babenbergæ appellaiſſe inuenit,licet Itali pro maiori parte eũ primũ appellẽt,
nec in catalogo ponere velint Henricũ Aucupem,Magni Othonis patrẽ,qui tum à
Germanis in Cæſarem fuit canonice ſublimatus.& cõtra eos iudicio meo facit textus
qui incipit,Conſtitutio,& eſt palea 63.diſt.Cõſtitutio,inquit,primi Henrici & primi
Othonis cũ Romanis pontificibus &c.Henricus iſte aduentũ ſuũ in Italiã per annos
12.fert diſtuliſſe.Multa eñ cũ Gallis,plurima cũ Metenſibus ſiue Mediomatricibus
bella feliciter geſſit.in regẽ aũt regni inungit à Vuillegiſo Moguntino archiep̃o.in
bellis fortunatus fuit,Boemiã Bodiſlaũq; ducẽ cũ omni gente Sclauorũ imperio Ro.
Boemia ſubiugata. ſubiugauit.Eſt tñ verũ,vbi Boemiã & Sclauorũ gentẽ,quorũ magna pars adhuc infi-
delis erat,adire vellet,exercitũ ſuũ euchariſtia ſancta p̃muniri curauit.in loco deinde
certaminis vidiſſe fert,ſanctos Laurentiũ & Georgiũ ac Adrianũ,p̃cedere exercitum
cũ vexillo crucis,& angelũ Dei cæcitate percutientẽ aduerſarios,ſicq; ſine ſanguinis
effuſione deditione facta,de illis triũphauit. Anno dñi 1005.Syluestro papa mor-
Ioh.18.pap. tuo,Iohãnes huius nõis 18 p̃ficit,& quinto mẽſe morit. Eodẽ anno Iohãnes 19.pa
Ioh.19.pap. tria Romanus pontificiũ iniens,fere ocioſus ſedit annos q̃tuor,menſes quinq;.Henri
cus rex ſexto regni ſui anno epiſcopatũ Babenbergeñ.cõſtituit,locũq; ipſum p̃diorũ
Bambergẽ. epiſcopatus fundatur. diuitijs & omni ornatus decore copioſiſſime ditauit,in meridiana q̃q; parte ciuitatis
monaſterium in honore S.Stephani protomartyris ſub ordine canonico cõſtruens,
ex altera vero parte aquilonari aliud monaſteriũ ſub monachali regula in honore S.
Michaelis & S.Benedicti abbatis cõſtituens,ſibi ſuæq; ciuitati ſupra petrã apoſtolicæ
firmitatis fundatę,muroq; & propugnaculis meritorũ S.Georgij patroni,cæterorũq;
ſanctorũ munitæ ac exornatæ,cõtra incẽtiuos vitiorũ iactus turrim fortitudinis in Ste
phano,& cõtra aquilonem,vnde malũ omne pandet,refugiũ certum in angelico præ
parauit p̃ſidio. Regis aũt frater Bruno Auguſteñ.ep̃us,felicibus eius actibus inui-
dens,multas illi aduerſitates propterea inferebat,cui rex nõ ſolum talionem non red
didit,verum etiã oĩa diſſimulando,patienter illũ in bono vincere ſatagebat. Anno
deinde ſalutis nr̃æ 1021.Eberardus primus eccleſiæ Bambergeñ.ep̃s,ordinationis ſuæ
anno 15.dedicauit eccleſiã S.Michaelis in monte. Henricus rex,cogentibus principi-
bus,*Kunigũdẽ comitis Palatini Rheni Sigifridi filiã duxit vxorem.Chronica noua
Norinbergæ impreſſa,deſcribit genus regis ac reginæ.Regis genus incipit in Luitol
pho duce Saxonũ,cuius filius natu maior,belligerãs cũ Danis,in mari*Baltheo perijt.
Otho alter filius in ducatu ſucceſſit,reliquit filiũ Henricũ,Humilẽ dictũ,& Babã filiã
matrẽ Alberti comitis Bambergeñ.quẽ ob necẽ fratris ſui Cũradi Ludouicus impe-
rator decollauit.à Baba Babenberga dici fert.Henricus Humilis,aliàs Auceps,poſt
Cunradũ regẽ,illius occiſi Cunradi filiũ,eligit à principibus Germaniæ in regẽ Ro-
manorũ.is duxit Mechtildã ſanctæ conuerſationis fœminã,ex qua genuit Othonem
Magnũ & Henricũ ducẽ Bauariæ,Henricus dux Bauariæ genuit Henricũ,de quo ſub
Othone ſecũdo,qui poſtea genuit Henricũ hunc,& obijt Ratiſponæ anno dñi 995.ſe
pultus in cœnobio S.Emerammi,cum tali epigrammate:Henricus,Romani regis pa
ter,& defenſio legis,Bauariæ cultor pius,eſt hic dux Henricus ſepultus.Habuit aũt Hẽ
ricus rex fratrem epiſcopũ Auguſteñ.Brunonem,& ſororem dictã Giſelam,quæ nu
pta Stephano regi Hungariæ, regnum ad Chriſti fidem cõuertit.habebat adhuc aliã
ſororem,vt refert Hermannus Contractus,etiam Giſelam dictã,ſed vt ſcribit Got.Vi
terbieñ.neptis illa erat Henrici regis,& primo nupta fuit Arnulpho duci Sueuorũ,
cui peperit Erneſtũ & Hermannũ filios.Mortuo Arnulpho,Giſela contraxit cũ Cun
rado duce Francorũ contra voluntatem Henrici,quemadmodũ latius clarebit inferi-
us.Verum quo pacto Henricus frater Magni Othonis,factus ſit dux Bauariæ,ita ſcri
Genus regium. ptum inuenio.Deniq; Othone Magno regnante,mortuus eſt Arnoldus dux Baua-
riæ,& filij eius ſuperbia elati,iuſſa regis cõtempſerunt,recuſantes ire in comitatum.
Commotus rex,ducatum Arnoldi dedit fratri illius Bertoldo,quo defuncto,poſtea
monitu & interceſſione matris ſuæ,Otho præfecit fratrem *ſiue Henricum Bauaris.
Erat aũt ipſe Henricus copulatus matrimonio filiæ ducis Arnoldi fœminæ egregiæ,
mirabiliſq; prudẽtiæ,& ſic Henricus ducatũ obtinuit.q̃d tamẽ Arnoldus filius p̃dicti
Arnoldi ac fratres eius,ratum habere noluerunt,ex quo & Arnoldus paulo poſt in
obſidione Ratiſponæ fuit interfectus. De genere S.Kundegundis ita refert chro-

nica Norinbergeſ. Carolus, inquit, Magnus Ludouicum imperij ſucceſſorem reliqt, Ludouicus aũt cognomento Pius, imperator, inter cæteros filios 3. habuit, Carolum regem Galliæ, alteꝝ Ludouicum regem Frãciæ, tertium Sigifridum Rheni comitem Palatinum, is Sigifridus ex vxore ſua Machtilde 3. filios ac filiam vnicam genuit, tertius filius factus eſt Palatinus Rheni Henricus nõie, cui pater ꝓuinciam Boioariæ adiunxit. Illi Henrico filia à Deo data fuit Kundegundis, diuo Henrico imperatori matrimonio iuncta. hæc, vt cum bona venia loquar, nõ bene q̃drant, nam Ludouicus Pius ſecundum hanc ſupputationem fuiſſet proauus S. Kundegũdis. Sed Ludouicus Pius mortuus eſt anno dñi 840. à quo tempore vſq; Henricum regem, coniugem ipſius Kundegundis tranſierunt 126. anni. Deinde non bene inuenitur Ludouicus Pius plures habuiſſe filios legitimos moriens, q̃ tres, qui ſunt, Lotharius, Ludouicus & Carolus. Notum eſt autem ꝙ anno domini 1226. Otho Bauariæ dux, Palatinatus Rheni dignitatem primum in domum ducum Bauariæ introduxit. duxit enim Gertrudem filiam Henrici Palatini comitis, qui Henricus erat filius ducis Saxoniæ, & ex Agnete filia Cunradi comitis Palatini & ducis Sueuiæ ſibi nupta, Gertrudem prædictam generauit, & Palatinatũ cum eadem obtinuit. hoc vult quod in palatio nouo arcis Heidelbergenſis inuenitur ſcriptum:

Otho der erſt Pfaltzgraff by Rhyn/
Hat Pfaltzgraff Heinrich tochterlyn/
Mit manhait er es erfacht/
Des rychs Churfurſt beleib ſyn geſchlecht.

Hungariæ regnum.

Regnum Hungarorum originem habuiſſe ſub Baruch nonnulli teſtantur, de quo dixi in volumine primo, generatione 17. reges vero quales habuerit, non eſt clarum, niſi ꝙ poſt multa ſecula anno domini 401. tunc Attila rex Hunnorum Pannonia potitus, in regem eligitur, ab Hunnisq; Hungaria dicitur. Attila vero defuncto, Hungariæ interregnum fuit, nec reges certos habuit vſque ad annum domini millesimum circa annos Henrici ſecundi. Hoc in tempore Stephanus Geichæ filius duxit vxorem Giſelam, ſororem Henrici ducis Noricorum, per quam gens Hungarorum ad fidem Chriſti conuerſa eſt. noluit enim Henricus ſororem tradere, quoad Stephanus baptiſma ſuſcepiſſet. Vnde Albertus Pragenſis epiſcopus, tantæ ſanctitatis tum habitus eſt, vt diuino ſpũ impellente, in Pannoniam deſcendens, regem Hungarorum baptizauerit, & omnes epiſcopos bene de Deo ſentientes exemplo & vita inſtruxerit. erant enim ali qui Chriſtiani in Hungaria. Stephanus itaq; primus rex Hungarorum intitulatus eſt,

S. Stephanus Hungariæ rex.

& pro vitæ puritate inter ſanctos relatus, qui in adoleſcentia contra Cupam ducem potentem & fortem geſſit bellum, & obtinuit. mortuo enim Geicha patre Stephani, Cupa voluit matrẽ ipſius per inceſtuoſum ſibi copulare coniugium, & S. Stephanum parabat occidere. Sed cõmiſſo prælio, Stephanus victoriã obtinuit, & Cupam interfecit. Poſt victoriam vero Stephanus votum ſuum perſoluit. nam vniuerſum populum in prouincia Cupæ, decimas frugum ac pecorum ſuorum cœnobio S. Martini dari perpetuo decreuit. coronam vero regalem adeptus, famoſum bellũ geſſit cõtra auunculum ſuum Giulam Vltraſyluanum principem, eoq; deuicto, ei' vniuerſum regnum monarchiæ Hungariæ adiunxit, ipſum vero cum vxore & filijs captiuum in Hungariam miſit. Dicitur aũt regnum Hungariæ Erdeleu. poſt hoc mouit exercitũ ſup Kean ducem Bulgarorum & Sclauorum opulentiſſimum, quem etiam deuincẽs occidit, inæſtimabilemq; theſaurum accepit. deinde venit in ciuitatẽ Budam vnà cum filio ſuo Emerico & regina, ibiq; de theſauro ducis Bulgarorum & Sclauorum ædificare cœpit monaſterium in honore apoſtolorum Petri & Pauli, ad quod regina multa clenodia contulit. illud autem opus ſanctus Ladislaus rex, pronepos Stephani, conſummauit. Stephanus poſtea rex ſtatuit Emericum filium ſuum conſortem regni facere, ſed ante ſublatus eſt. Erat enim adoleſcens virtuoſus, ita vt poſt mortem inter ſanctos ſit relatus. Deniq; cum ſponſa vxore ſua virgo exiſtens, morte præuentus' ꝓpria, raptus de medio ne malitia mutaret intellectum eius, miraculis clarus, ſanctus ab omnibus extimatus eſt. Stephanus itaq; rex cum morti appropinquaret, nec conſanguineos idoneos pro regni gubernatione haberet, ne Hungari à fide declinarent, Budam filium Egeuth miſit ad Vazul, quem ꝑ laſciuia incluſerat, vt eum de carcere educeret, & regẽ cõſtitueret. Sed vt ſcribit magiſter Ioh. de Turach, regina hoc intellecto, effodi fecit oculos Vazul filio ipſius Budæ, quem poſtea rex videns, cum non auderet vindicare, conuocauit filios Ladislai patrui ſui, Andream, Belam & Leuentã, cõſuluit eis vt fugerẽt, illi igit fugiũt in Boemiã. Anno dñi 1037. S. Stephan' ſanctitate & gratia

plenus,graui morbo ex morte filij ſui Emerici,vt credit,exacerbatus,37. ſui regni anno moritur,& in baſilica Albenſi B.Mariç virginis,quam ipſe cõſtruxerat,regio more ſepelitur. Primus rex Hungarorum fuit S.Stephanus. Secundus rex Petrus filius Guilhelmi fratris Sigiſmundi regis Burgundionum,duxit eñi in vxorem ſororem regis Stephani,de q̃ genuit Petrũ regem.cooperata fuit in hoc Giſila regina. Tertius rex Aba ſororius regis Stephani,q cum Petro cõtendebat q̃diu regnauit,ſed ꝑlio victus,ab Hungaris iugulatur,& Petrus Henrico imperatore curante,in regnum reſtituitur. Quartus rex Andreas,q victo Petro & excæcato,coronatus eſt. Quintus rex Salomon filius Andreæ. Sextus rex Bela Salomonem impediuit. Septimus rex Gaiſa filius Belæ. Octauus Ladiſlaus frater Gaiſæ filij Belæ. Nonus rex Colomanus filius Gaiſæ. · Decimus Stephanus 2. filius Colomani. Vndecimus Bela 2.

Catalogus regum Hungarorum.

Duodecimus Gaiſa 2.filius regis Belæ Cæci. Tertiuſdecimus Stephanus 3.vſurpauit tunc regnum dux Ladiſlaus,vſurpat & coronam Stephanus 4.filius Belæ Cæci, nec tñ obtinuit. Quartuſdecimus rex Bela 3. frater Stephani 3. Quintuſdecimus Emericus filius Belæ 3. Sextuſdecimus Ladislaus 3.fili⁹ regis Emerici. Decimuſſeptimus Andreas 2.pater S.Elizabeth. Decimuſoctauus Bela 4.filius Andreæ.

Decimuſnonus rex Stephanus 5.Belæ filius. Vigeſimus Ladislaus filius Stephani. Vigeſimuſprimus Andreas 3.nepos Andreæ 2. Vigeſimoſecundo loco concurrunt cum Andrea Carolus,Vuenceslaus, & Otho dux Bauariæ. Carolus obtinuit regnũ. Vigeſimuſtertius rex Ludouicus Caroli filius. Vigeſimuſquartus Carolus cognomine Paruus:concurrit cum illo Sigiſmũdus imperator,qui tãdem regnum obtinuit. Vigeſimuſquintus rex Albertus,qui duxit Elizabeth filiam Sigiſmundi.

Vigeſimuſſext⁹ Ladislaus,in cuius ęmulationem qa puer erat,Vladislaus regis Poloniæ filius regnum vſurpat,in bello Turcarũ periit. Vigeſimuſſeptimus Matthias Huniadis coronatus eſt anno dñi 1464.Friderico 3. cõſentiente. Anno 1010.Sergius 4.patria Romanus eligitur, vir ſanctiſſimæ vitæ ante pontificatũ, & poſt ſedit annis 2. Vuillegiſus archiepũs Moguntinus,q Henricũ conſecrauit,humilem ortum habuit.pater eñi ipſius curriſex fuit,ideo Vuillegiſus in thalamo*exarato literis groſſis ſcribi iuſſit,cuius ipſe clauẽ ſub diligẽti cuſtodia ſeruãs,introire ſolus cõſueuit.ea q̃ ſcripta erãt,legit,in hũc modũ:Vuillegiſe,recole vnde veneris. hic appendit & rotas in pariete,vt ſtatũ ſuæ paupertatis agnoſceret.inde & rotæ in vexillo eccleſiæ Moguntinæ ſunt depictæ. Anno dñi 1011.Hermãnus dux Sueuiæ,ſecũdus eius noĩs,ex Gerburga filia Cunradi regis Arelateñ.ſiue Burgundiæ,genuit filiũ Hermannũ, ex q̃ Erneſtus.q ex Giſila genuit Erneſtũ & Hermannũ. Mortuus eſt Sergius papa anno 1013. & Bñdictus 8.Tuſculano patre natus,ſucceſſit, ſeditq; annis xi.mẽſe vno. Hẽricus 2. tum primũ Romã venit,&accepta imperij corona,à Bñdicto imperator Auguſtus eſt appellatus.q prima expeditiõe ſicut pia,ita felici in Capuã ducẽs, Saracenos inde expulit. Subagonũ aũt ducẽ imperatoris Cõſtantinopolitani,qa fauebat Mauris ſeu Saracenis,bello acerrimo eſt pſecutus.Dux ille in Apuliæ finibus ædificauit Troiã vrbẽ, vbi q̃ndã caſtra Hãnibalis fuerũt.eius aũt cõdẽdæ vrbis ratio fuit,φ habitatorib⁹ Græcis tanq̃ in coloniã ductã eo miſſis, Apuliæ Calabriæq; in fide cõtinẽdis,& Romanorũ finibus infeſtandis videret maxime opportuna.Quod cũ Hẽricus intellexiſſet,nouę vrbi caſtra admouit,ſtabat in obſidiõe mẽſibus 4.& machinæ oĩs ꝗhis admotæ.æſtatis aũt aduẽtu ob intolerabilia caumata Hẽricus deditionẽ ab oppidanis acceptãs oblatã,cũ datis obſidibus Romã eſt reuerſus. Fert de Henrico hoc,φ ſemꝑ primã noctẽ, ingrediẽs vrbẽ, ſolitus fuerit in eccleſia S.Mariæ Maioris manere.cõtigit aũt ſemel,φ dñ ſolitarius oraret,viſus ſit ſibi Chr̃s põtificalib⁹ indutus pcedere Miſſam celebraturus.quẽ ſequebat S.Laurẽtius,& loco ſubdiaconi Vincẽtius,poſt hos virgo Dei genitrix cũ multitudine virginũ & angeloꝝ, dehinc Ioh.Bap. cũ patriarchis & pphetis. poſt hos Petrus & Iohã.cũ cæteris apl̃is & euãg.S.Stephanus cũ martyribus. S.Martinus cũ cõfeſſoribus,angeli inceperũt introitũ,Suſcepimus Deus miſericordiã,& dũ cãtaret,Dextra tua plena eſt iuſtitia,oẽs Chr̃m & beatã virginẽ imitãtes, extẽderũt digitos in Henricũ. poſt euãgeliũ inedicibili iubilo angel⁹ librũ deoſculatũ à Chr̃o,pſentauit B.Mariæ,& poſt eã oĩbus ꝑ ordinẽ deoſculandũ. demũ innuit beata virgo angelo, vt porrigeret librũ etiã Hẽrico ad oſculandũ,dicẽs:ꝓbe ei pacis oſculũ, cuius mihi virginitas placet.& cum ꝓ nimio gaudio raptus,neſciret ad plenũ intendere, angelus *ſpm̃ in neruo tangẽs,dicit: Hoc tibi erit ſignũ dilectionis Dei ꝓpter tuam caſtitatem & iuſtitiã.& exinde vſq; ad mortẽ claudicabat,ex q̃ euẽtu vocatus eſt Henricus Claudus.Henricus 2.aliqñ infirmitate calculi laborabat,cui pnoctanti in mõte Caſſino ante altare S.Benedicti & multum dolenti,S.Benedictus apparens, calculum ferro excidit,

Sergius 4. papa.

Vuillegiſus archiepũs Moguntiñ.

Bñdictus 8. papa.

Henricus 2. Saracenos Capua expulit.

**ipſum*

dit, eumq́ꝫ in manu impatoris poſuit, & vulnus ſanauit. calculus ille adhuc fertur ſuſ-
penſus in q̃dam eccleſia. Imperante Henrico, accidit miranda res in Saxonia & in di-
œceſi Magdenburgeñ. vbi erat eccleſia S. Magni. q̃dam ſacerdos, vt refert Vinceñ. et
Ioh. de Colum. dum Miſſam celebraret in vigilia natiuitatis dñi, 18. viri ſimul cum 15.
mulieribus in cœmiterio eccleſiæ choreas duxerũt, ac ſacerdotem cantantẽ impedie-
bant. iuſſit ſacerdos vt q̃eſcerent aut abirent, ſed ipſi ſacerdotem deriſerunt. ille ama-
ricatus, imprecando dixit: Placeat Deo & S. Magno, vt ita cantãtes ꝑmaneãt vſqꝫ ad
annum. & ita factum eſt, vt toto anno ſine intermiſſione cantãtes chorizarent. mira-
bile dictu, toto illo anno nec ros nec pluuia ſuper eos cecidit, ſed nec laſſitudo nec fa-
mes illos affecit, nec veſtimenta nec calceamenta ſunt attrita. Anno aũt reuoluto, He-
rebertus epũs Coloñ. ad locum veniẽs, à nodo q̃ ſacerdos illos ligauerat, abſoluit, atqꝫ
ante altare eccleſiæ reconciliauit. Hunc epm Hẽricus iniuſte iniurijs affectum à ſe ex-
pulit. ſed cum natale dñi apud Coloniam celebraret, humili ſatisfactione placauit. In-
ter chorizantes filia ſacerdotis cuiuſdam cum duabus alijs continuo mortua eſt, cæ-
teri continuis tribus noctibus ꝓximis dormierũt. aliq pœnã ſuam tremore membroꝝ
ꝑdidere. hoc ſcriptum reliquit Hubertus, q fuit vnus ex eis. aliq ita cõpuncti, ꝙ inter
ſanctos reputati ſunt. Saracenis Italia pulſis, nouam peſtem oriens ſenſit. Hieroſo
lyma circiter annum dñi 1012. capta eſt à Turcis, q̃rum ea fuit non ſumma impietas, vt
à dñici ſepulchri & eccleſiaꝝ montis Sion & Bethleem violatione ſibi tẽperarẽt. Acci
diſſe ferunt hanc Chriſtianis cladem inteſtinis Saracenoꝝ, Aegyptioꝝ & Turcarum
bellis. Nam Turcæ cum Conſtantini 5. tẽporibus, ſeu (vt volunt alij) aliquanto prius e
Scythiæ finibus egreſſi, Perſidis partem occupaſſent nõ inuitis Saracenis, ꝙ tributum
eis penderet, & Mahumeti ſecta cõmuniter iam acciperet, paulatim ita gens barbara
animis ferocitateq́ꝫ, quam genuinã habent, & multitudine creuit, vt Saraceni, q̃rum au
xilia nup in ſua poteſtate habebant, ſeſe illis paulo poſt ſubdere non repugnauerint.
Colluuiem eam ſupra ex Scythis aut Caſpijs montibus ꝑ multoꝝ ſententia* diximus.
nomen niſi apud Pomponiũ Melam & Plinium, apud veteres vix legi. ſane in 6. Pli-
nij, cap. 7. Turcæ (ſic eñ verior eſt lectio) Tanais accolæ ſcribunt. Habebant hactenus
Aegyptij ſanctam Hieroſolymoꝝ regionẽ, ſed occupata à Turcis Perſide, acceptisq́ꝫ
in fidem Saracenis ſeu Agarenis, vt à nobis appellant, Aegyptij q̃qꝫ ſe dedere. Fuit hoc
tẽpore Caliphas Aegypti ꝑſes, quẽ cum maxima Chriſtianoꝝ ſtrage circiter annum
dñi 1018. templũ dñicæ reſurrectionis diripuiſſe ſcribunt, id q̃d Cõſtantini Magni mã-
dato ædificatum eſt, q̃d Modeſtus ꝑſul Hieroſolymitanus reſtituit ex Heraclij Cæſaris
mandato, & poſt Caliphæ tempora dirutum, à Chriſtianis (vt dicetur) reparatum eſt.
Atqꝫ his q̃dem incremẽtis Turcaꝝ in Aſia res inualuere, q̃rum Sultanus Chriſtianam
remp. multos iam annos grauiter ꝑſſit. In hac gñatione Vdo archiepũs Magden-
burgeñ. fata mala ꝑſoluit. is in eadem vrbe aliqñ ſcholaſticus obtuſi ingenij ac indoci-
lis, implorauit auxilium reginæ cœli, vt aliquid diſcere poſſet, q̃ ei pollicebatur & ſapi
entiam & epiſcopatum. Cum itaqꝫ doctus euaſiſſet, in epm eligitur: ſed ꝓpriæ ſalutis
& gratiæ factæ immemor, voluptati indulgẽs, bona eccleſiæ neglexit. ita tandẽ oĩbus
odio habitus eſt. Inde in Valle Lilioꝝ abbatiſſam ad libitũ habuit. nocte q̃dam cum
apud eam dormiret, vox intonuit: Vdo, ceſſa de ludo. ſed ille in delicijs ꝑſeuerãs, non
curauit vitam emendare. Tandem Fridericus eiuſdẽ eccleſiæ canonicus, nocte in cho-
ro S. Mauricij videbat turbam ſanctorum Vdonem capitis pœna damnare, quem vt
ſic damnatum, pugil decollauit: de latere enim abbatiſſæ adductus fuit, & à B. Maria
virgine coram filio ſuo accuſatus, damnatus & decollatus. ac ſic illo vidente, infelici fa
to ꝑijt. huius horrendi prodigij memoria, cruor Vdonis in marmore candido ad ter-
rorem aliorum oſtenditur. Henricus imperator multa bona eccleſiis fecit. aliqñ ve
nit Argentinam, & cum vidiſſet ibidem honeſtam fratrum conuerſationem maioris
eccleſiæ, petebat regulam ipſorum ſibi dari: & quia intellexit ſe non poſſe diutius ibi-
dem rebus vacare, q̃d potuit fecit. ꝓbendam in eadem eccleſia inſtituit ꝓ ſacerdote, q
loco regis diuinis intereſſet, q̃ ꝓbenda hodie regalis dicit, eccleſiam q̃qꝫ Baſileeñ. ipſe
reſtaurauit. Per hæc tpa erat in Sueuia ꝓſapia nobilis, Guelſonum dicta, genus du-
cens (vt ferunt) à Troianis. de his inueniuntur monumẽta in monaſterijs ad Vineas,
id eſt, Vuingarten & Altdorff, vbi habẽt ſepulturas. veniſſe eos in hanc ꝓuinciam aiũt
cum reliquijs Troianoꝝ à Sicambria. Et poſt multa ſecula ſub Carolo Magno, quen-
dam ex maioribus huius gñis duxiſſe ferunt vxorẽ, ſenatoris Romani filiam, ex q̃ ge-
nuit filium, quem Catilinam vocabant, ab auo materno eiuſdem noĩs, q̃d iuxta linguã
Teutonicã Guelf dicitur. inde Guelſo appellatus eſt. hic Guelſo poſtq̃ adoleuit, vxo-
rem duxit, ex q̃ genuit filiũ Ethiconẽ & filiã Iudithã noĩe, quã Iudithã duxit Ludoui-

Horrenda choreæ pœna.

Hieroſoly. à Turcis capta.

Turcarum auctæ vires.

Caliphas.

Vdo Magdenburg. epũs.

Rex chori Argent.

Guelſonũ Sueuię familia.

Guelſo I.

cus Pius vxorem,q erat Caroli Magni filius,defuncta vxore Irmegarda,& ex eo ꝓcre
atus eſt Carolus cognomento Caluus.Ethico vero filius Guelfonis,genuit filiū Henri
cum,q vxorem duxit de Hohenvuart in Boioaria,Beatā noīe,ex q̄ tres filios ꝓgenuit,
Cunradū & S.Ethiconem & Rudulphū.Henricus iſte Altdorfeñ.monaſteriū funda-
uit,Cunradus cœlibē vitam elegit,frater eius Ethico vxorē non duxit, ſed Rudolph⁹
accepit vxorem Itam,filiam Cunonis nobiliſſimi comitis de Oeningē,ex q̄ 2.genera-
Guelfo 2. uit filios,Henricum & Guelſonem 2.Henricus adoleſcēs in vetuſta valle ſaxo ꝑcuſſus,
in venatiōe interijt.Guelſo vero, patre defuncto,& in Altdorfenſi cœnobio humato,
vxorem duxit Imizam,ſororem Henrici ducis Noricoꝝ, & Friderici ducis Lotharin
giæ,& Adeberonis ep̄i Meteñ.Iſte Guelfo cum Brunone ep̄o Auguſtenſi aliqñ rebella
bat imperatori.genuit aūt filiam Cunizam dictam, hanc deſponſauit Azoni marchi
oni Eſtenſi,ſecundum alios Italiæ.hic Azon ex ea Guelſonem totius terræ futuꝝ hæ-
redem genuit.Guelfo filius acquiſiuit ducatum Carinthiorum & marchiā Veronen-
Guelſo 3. ſem tempore Henrici 3.hic fertur fundaſſe monaſterium Vuingarten antiquum,cor-
reptus aūt infirmitate iuuenis adhuc in caſtro Potamio,& videns ſibi imminere mor-
tem,qa hæredem ex ſe non habuit,omne patrimonium ſuum ad cœnobium Altdor-
fenſe dari cōmiſit. Et cum ex placito hi q̄bus iniunctū fuerat, donationē ꝑficere vel-
lent,mater eius ſciens ſe hæredem habere ex filia Azonis vxore,hoc fieri ꝓhibuit:mit
tenſq; legatos in Italiam,Guelſonem filium Azonis vocauit,& in poſſeſſionē bonoꝝ
miſit.& ſic ex Azone & vxore ſua iam dicta,reliq̄ poſteritas Guelſonū deſcendit.Circa
hæc tempora anno dñi 1061. Agnes imperatrix,mater Hērici 4.imperatoris,ducatum
Bauaria Saxoni Othoni cōmēdat Bauariæ,quem aliquandiu renuerat,nobiliſſimo viro Othoni de Saxonia conceſſit,vi-
dens eum induſtriū & iuuandis regni negocijs ſatis opportunū. huius Othonis filiam
Guelſo filius Azonis duxit vxorē, vt inuenit clare ſcriptū apud monaſteriū Herſuel-
deñ.poſtea vero Otho dux Boioarioꝝ ab æmulis læſæ maieſtatis deſertur,& cum iam
Henricus 4.multis eſſet inuiſus,incepit(vt aliq̄ ſcribūt)formidare Othonē. eum,ꝙ ꝑ
duellum ſe purgare noluit,ꝑ ſententiā ducatu priuauit anno dñi 1071. Eundemq; du-
catum Guelfoni genero ipſius cōceſſit.Refert ſcriptor Herſueldēſis, q̄diu res trangl-
læ erāt,cauſam ſoceri Guelſo armis & cōſilijs tuebaẗ.at vbi animaduertit datā in eum
ſententiā,leges oēs abrupit.Et primo in tam trepidis rebus petēti auxiliū denegauit,
dein filiā eius à cōplexibus ſuis & thori conſortio ſegregauit,poſtremo ad ipſum eius
ducatū occupandū oēm opam impendit,& filiā ſocero remiſit, tādemq; poſt multas
ſtrages ducatū obtinuit,& ad filios ſuos tranſmiſit.duxit eñ,vt in monaſterio Vuin-
gartē ſcriptū inuenit,reginā Angliæ viduā,filiā Balduini comitis Flādrię Iudithā,ex q̄
Guelfo.4. duos filios genuit Guelfonē & Henricum. Guelſo duxit Mechtildim ditiſſimi Italici
marchionis Boniſacij filiam in vxorem,quam tñ poſtea interueniente diuortio repu-
diauit,& ſic ſine ſobole obijt,ducatuſq; Bauariæ vnà cum alijs bonis ſuis ad Henricū
Guelfo 5. fratrem ſuum ꝑuenit.Henricus iſte adhuc viuente patre, vxorem duxit filiam Maio-
nis,aliàs Magni,ducis Saxoniæ,noīe Guelfildem,ex eaq; genuit Cunradū, Henricum
Guelfo 6. & Guelſonem,& 4.filias,Iuditham,Sophiam, Matildim & Guelfildem. Iuditha nu-
pſit Friderico Sueuoꝝ duci,q̄ Fridericum primū huius noīs imperatorē,cognomen-
to Barbaroſſam,genuit.Cunradus cœlibem vitam elegit.Hēricus 4. defuncto patre,
ducatum adeptus eſt,& gñalem conuentū Ratiſponæ oībus indixit,ibi multa bene et
prudenter ordinauit.duxit aūt vxorem Gertrudem Lotharij imperatoris filiam. Hic
Henricus cognomento Superbus dictus,cuius frater Guelfo, duxit vxorem Gotfridi
ditiſſimi palatini de Tubingen & comitis de Calu,Vtā noīe.ita fert ſcriptor de Vuin
garten, ſed apud monaſteriū Hirſaugieñ. vbi ſepultura comitum de Calu habeẗ,Vta
inuenitur fuiſſe ſoror Gotfridi. hæc Vta filiam habuit ex q̄dam duce Vtam dictam,q̄
Guelfoni nupſit,& ex eo Guelſonem iuniorem ꝓcreauit. Mortuo Lothario impera-
tore ſocero Henrici,ducatus Saxoniæ ei in parte ceſſit.deinde idem Henricus cum fra
tre Guelſone ſe Cunrado Sueuoꝝ duci in imperatorē electo oppoſuit,q tandē ꝓ rebel
liōe ꝑ ſententiā vtroq; ducatu priuatus eſt,& cum hoc ꝓſcriptus.ad hæc rex ducatum
Saxoniæ Alberto marchioni conſobrino eiuſdem ducis, Noricū vero Leopoldo mar
chioni orientali fratri ſuo ex parte matris,tradidit.Henricus Saxoniam ingreſſus,ſeſe
contra marchionem armauit.Guelſo frater eius Leopoldo marchioni orientali bella
mouit,q̄ durauerunt vſq; ad mortem Cunradi.deinde Fridericus primus ꝑ concordi
Guelfo 7. am Henrico filio Henrici Superbi iam defuncti, vtrunq; ducatum reſtituit. Marchi-
am orientalem in ducatum erexit, & illi ex ducatu Noricoꝝ aliquid adiecit.Ipſi vero
Guelfoni marchiam Tuſciæ,ducatum Spoleti,principatum Sardiniæ, relicta Matildis
in beneficiū tradidit.Hic Guelfo ex Vta genuit filium referentē nomē ſuum,q poſtea
anno

anno dñi 1165. octauo Idus Septembris oppidum Tubingen obſedit, habẽs in exerci- Obſidio Tubingæ.
tu ſecum epõs 3. Auguſteñ. Spireñ. & Vormatieñ. Bertoldum ducem de Zęringen, Ber
toldum marchionem de *Vohenburg, Hermannum de Baden marchionem, & mul-
tos comites. hi oẽs p Hugonẽ Palatinum adiutorio Friderici ducis Sueuorum de Ro-
tẽburg & comitum Zolreoſium, ignominioſe fugati ſunt, multi occiſi, 900. capti, re-
liqui qui poterant euaſere. poſtea tamen Hugo Palatinus iuſſu imperatoris in dediti
onẽ Guelfoni ſe tradidit. Deniq; Guelfooe iuniore io peſte mortuo, ſenior booa ſua
Friderico imperatori cõtradidit. q̃ Guelfooe defuncto, ceſſauit linea gñis & principa
tus ſimul expirauit, memoria tñ eorũ in multis eccleſiis ac monaſteriis ab ipſis funda-
tis ac dotatis clara vſq; in hodiernũ diẽ pmãſit, & Deo auxiliãte iugiter pmanebit. Iſte
vltimus Guelfo anno dñi 1181. tradidit cœnobio Vuingartẽſi duas curias, Berg & Vui-
lare, cum oĩbus ſuis attinentiis Idibus Auguſti, regnante Friderico imperatore primo.

GENERATIO XXXV.

ANno dñi 1020. incepit 35. gñatio, erat annus Henrici 20. & Benedicti 7. q Benedi
ctus venit Babenbergam, & ad petitionem S. Kundegundis imperatricis, eccle-
ſiam S. Stephani protomartyris dedicauit. ferturq; in itinere dedicaſſe eccleſi-
am S. Petri iunioris in Argentina. Per hæc tẽpora luna in ſanguinem verſa, facula
ardens inſtar turris cum fragore de cœlo cecidit: mare littus egreſſum, plures vrbes
ſubmerſit. ſecuta eſt fames valida toto ferme orbe terrarum, pauloq; poſt in Italia tan
ta peſte laboratum eſt, vt plures mortui dicantur, q̃ ſuperſtites manſerint, quam cala-
mitatem fons in Lotharingia ſaluberrimæ aquæ, in ſanguinem tum verſus, indicaſſe
credebatur. Licet Heoricus & Kundegundis conſors in virginitate voluotaria p- Kundegũdis virgo.
manſerint, inſtigante tñ diabolo grandis interuenit perturbatio. Nam Henricus Kun
degundem cum quodam milite ſuſpectã habere cœpit, ſed beata virgo ſe expurgans,
ſup candentes vomeres nudis pedibus inceſſit p 15. paſſus, dicẽs: O Deus, ſicut me non
ſolum ab Henrico, ſed etiam ab oĩbus viris intactam nouiſti, ita me adiuua. ad q̃ audi-
ta eſt vox: Nihil dubita o virgo, te liberabit virgo Maria. & ſic illæſa pertranſiit. vixit
vſq; ad annum 1039. poſt mortem multis claruit miraculis. Anno vero dñi 1024. vi
dens ſe morti proximum Henricus, vocatis principibus, eorum conſenſu Cunradum
regali ſtirpe natum, regoi pariter & imperii deſignauit ſucceſſorem, libertatis maxi-
me ſtudioſum, quum & Henrico q̃ndam fuerit aduerſatus ex eo, q; ſe inuito, Giſelã ne-
ptem ſuam, relictam Erneſti q̃ndam ducis Sueuiæ, duxiſſet vxorem. deinde obiit, ma-
gno de ſe relicto apud ſuos deſiderio, tertio Idus Iulii, & ſepultus eſt in monaſterio S.
Petri aplĩ Babenbergæ, vbi coruſcauit multis miraculis. Benedictus 8. mortuo Henri- Hẽrici 2. interitus.
co, q̃ defeoſore in rebus oĩbus vtebatur, pellitur loco, alio illi per ſeditionem pontifice
ſuffecto. ſed paulo poſt inita cum inimicis ſuis concordia, pulſo adulterino pontifice,
in vrbem cum dignitate rediit, & xi. ſui pontificatus anno obiit, in baſilica B. Petri ſe-
pelitur. De Benedicto ſcribitur, q; poſt mortem ſuam cuidam epiſcopo apparuerit,
equo nigro vectus, dicens: Ego ſum Benedictus papa paup & dolens, vade quæſo ad
ſucceſſorem meum, & dic ei q; in tali theca pecuniam accipiat, quam ego eleemoſy-
narum noĩe congregaui, & q; eam pauperibus diſtribuat. Epiſcopus territus, hæc oĩa
pegiſſe fertur, & cum pecunia ita vt Bñdictus indicauit, reperta ſit, idem epũs ſtatim ſe Bñdicti 8. interitus.
epãtu abdicãs, monachus factus eſt. Hæc ille. Anno dñi 1025. ſcd̃m alios 1027. vaca-
uit enĩ imperium bieonio, Cunradus 2. origine Sueuus, ſiue vt cæteri volunt, natione
Francus, & ex matre ex primis Francorũ regibus, conſilio Henrici Claudi ab electori-
bus in Germania Cæſar eligitur, q in Henrici imperatoris militia ordines duxerat, à Cunradus 2. Imp. 88.
*Pilegrino Coloñ. archiepõ Aquiſgrani coronatus, annis regnauit 15. Refert tñ Got.
Viterbieñ. q; dux q̃dam Cuno Bauarus ioter principes ſummus, imperiũ ambiebat, q̃
factum eſt, q; diſſidentib⁹ principibus, electio p biennium prorogata fuerit. ferturq;
Cuno Bauarus, interrogatus à principibus quis ſibi imperio aptior videretur, reſpon
diſſe ironice, Nepos meus dux Cunradus: quo audito, vniuerſi Cunradum eligunt,
Inuito poſtea ac contradiceote Cunone. Cunradus iſte ab Italicis ſcriptoribus dici-
tur fuiſſe genere Sueuus, vt tradit Blondus, quem ſequitur Aeneas Syluius, alii volunt
eum Francum fuiſſe, eius proauum affirmantes Cunradum Vormatieñ. ducem, qui
in pugoa cum Huogaris ſub Othone Magno habita, apud Auguſtamglorioſe ſuccu-
buit. habuit aũt Cunradus matrem, de genere antiquiſſimo Clodiorum deſcenden-
tem, q̃rum ſuperiores de Vuaiblingen orti dicebantur. Cunradus duxit oeptem Hen
rici, Giſelam noĩe, de antiquo Carolorum ſanguine oriundam. hæc primum Erneſto Giſela Cũradi Imp. vxor.
duci Sueuorum nupta fuit, cui peperit 2. filios Erneſtum & Hermannũ. Illo mortuo,
Cunradus eam duxit, ac Hẽricum huius noĩs tertium ex ea genuit, de q̃ ſunt verſus 2.

Quando poſt decimam numeratur linea quarta,
De Carolo Magno proceſſit Giſela prudens.

vt ſit Cunradus,14.à Carolo cum Giſela vxore ſua. Verſatũ ferunt Cunradum impe-
Limpurg. torem in caſtro Limpug, ꝗd eſt medium inter Nemetes & Vangiones,ꝗd cõſentien
te vxore ſua Giſela in monaſterium fecit,nomen hodie referens, licet anno dñi 1504.
comes de Lyningen illud igne à fundamentis extinxerit.Nam idem Cunradus impe
rator vno & eodem die trium eccleſiarũ fundamẽta iecit, hoc eſt, maioris eccleſiæ,&
S.Guidonis Spiræ,necnon in p̄ſato caſtro ſuo Limpurg lapides primos ponendo:ſed
qm̃ morte ꝑuentus,ꝗd inceperat, cõſummare non potuit, filio ſuo Henrico ꝑficiendũ
cõmiſit.Siquidẽ extant adhuc reliq̃æ ſiue ruinæ,monaſterij nomẽ referentes: ſed nuꝑ
vt diximus,anno dñi 1504.ꝑ Emichonem comitem de Lyningen, cuius aui, proaui,
ataui,parentũq; ſepultura inibi ſolẽnis habebat,incineratum.monachi diſperſi,locus
deſolatus,diuinus cultus extinctus,regularis vita q̃ inibi ſtrenue floruerat,penitus de-
Ioh.20.pa. leta. Anno1025.Iohãnes 20.patria Romanus,papa lectus eſt.ſunt q Portuẽſem pu-
tent epm̃ fuiſſe,cum alij nullis ſacris initiatum arbitrent,ſedit annos circiter xi.vel ali
q̃nto pauciores.In huius tẽpora Michaelem Catalaicum Imp.Conſtantinopolitanũ
referunt,ſed ita incerta tradunt de Imp.Græcis oĩa,vt mihi q̃q; ꝑtereundi videant,q̃-
rum ignauia totus oriens à fide & pietate Romana deſciuit. Sublimatus aũt in re-
gno Cunradus,conſilio Brunonis epi Auguſteñ.fratris Hẽrici defuncti, Babẽbergeñ.
epiſcopatũ meditabatur deſtruere,qa idem Bruno ꝓmiſit reginæ Giſelæ oĩa ꝑdia here
ditario iure ad ſe ꝑtinentia,filio eius Henrico concedere.Nocte aũt q̃ diem ꝓceſſerat,
in q̃ vẽtilanda hæc in cõuentu ad hoc indicto erant,Eberardus primus epũs Bamber-
Brunonis geñ.nuꝑ defunctus,ad tentoriũ dicti Brunonis acceſſit:& lecto eius aſſidẽs,multa ſuꝑ
epi Auguſt. hac re monendo obſecrandoq; ꝑegit. Qui vbi iam multa nocte trãſacta receſſerat,&
conatus fru epm̃ Brunõem ſomnus oppreſſerat,viſus eſt ei frater ſuus Hẽricus imperator lecto ad
ſtrati mira- ſtare,faciemq; ſuam,barba ex vna parte depilata turbatam,obiectare, cui ſuꝑ hac re
culo. ſtupenti & admiranti,ac qs tam temerarius in eum fuiſſet interrogãti, Tu,inquit Hen
ricus,hoc feciſti,q me & ſanctos Dei,ꝗs rebus à Deo mihi datis dotaui, ſpoliare diſpo
ſuiſti:caue iam vlterius ſuꝑ hac temeritate,ne dignas luas infeliciſſime pœnas.Ad hæc
ille expergefactus,exterritus,& tremore ac horrore non mediocriter attactus, mane
ad conuentũ non venit.at regina ꝓ filio ſolicita,interpellari eum fecit:cui ille affirma
uit,ſe in tm̃ infirmari,vt nec de lecto pedem poſſet mouere.proclamauit aũt ſe in De-
um,in ſanctos,& fratrem ſuum peccaſſe libera voce.hoc intellecto, rex & regina diui
na pietate mõti, æq̃ animo deſiſtentes, nil innouare voluerunt. In principio regni
Cunradi,dux Poloniæ Boleſlaus,cuius regnum Henricus imperator Ro.imperio tri
butarium fecit,abſq; Cunradi req̃ſitione nomen ſibi regiũ impoſuit. erat ſane vir ſtre
Miſico Po- nuus & potens.morte aũt ꝑuentus,Miſiconem filium reliquit, q mox defuncto patre,
loniȩ dux re fratrem ſuum Othonem acquieſcere rebellioni nolentem,à patria expulit,q ad Cun-
bellis. radum regem confugit.Iratus Cunradus,ꝑmiſſo Othone cum magno Teutonicorũ
exercitu,ſtatim ipſe maximo robore militum ſecutus eſt,ac oĩa intra Poloniam armis
miſcebat.Miſico videns ſe nulla ratiõe poſſe reſiſtere,relicta Polonia,ad Vualdricum
ducem Bohemiæ hoſtem imperij confugit. Vualdricus vero credens imperatoris gra
tiam,quam amiſerat,recuperare,Polonorũ ducem,quem exulem & ſupplicem ſuſce-
perat,tradere Cunrado ſtatuit,atq; hoc illi ꝑ ſecretum nuncium intimauit.ſed impe-
rator vir magnanimus,illius deteſtatus ꝑfidiam,oblationem ꝓditoriam cõtempſit,&
Miſiconem alibi ſalutem q̃rere,q̃ in Bohemia,admonuit. q imperatoris miratus bo-
nitatem,clam relicta Bohemia,ad ꝓpria remeauit,atq; abiectis regni inſignibus q̃ pa-
ter aſſumpſerat,modico comitatu cõtentus,ad imperatorẽ Cunradum vltro acceſſit,
atq; eius voluntati ſe ſubijciens,coronã humiliter imperatori reſignauit,ac ab eo tem
pore Polonia Ro.imperio,prius ab Henrico tributaria facta,ꝑmanſit. Cunradus rex
ſecundo regni ſui anno filium ſuum adoleſcentem Henricũ,regem deſignauit:paca-
toq; regno,in Italiam ad ſuſcipiendã coronam ingreditur,magna comitatus poten-
Cunradus tia,veniens Romã,honorifice ſuſcipit,& in die paſchali inter duos reges ꝓcedẽs,Cun-
coronatus. tonem Anglorũ,& Rudolphũ Burgundionũ,auunculũ Giſelæ reginæ,à Iohãne põti-
fice 20.eſt coronatus,imperijq; dignitatẽ adeptus.eadem vero hebdomada rixa inter
Romanos & Teutonicos oritur,vbi fugatis Romanis,multiſq; cæſis,imperator*triũ-
phatur.Cæterũ Cunradus imperator q̃ fuerit pietate,q̃ magnificentia,q̃ pacis ſtudio,q̃
in ꝑfidos reip.hoſtes indignatiõe,vel eius in primis cõſtitutiones declarant, q̃rum ho
die magna pars in publicis decretis viſitur. q̃re ego, ne tm̃ pietatis exemplũ ꝑteream,
referre volui id,vnde multi ſumunt indicium,Henricum 3.generum fuiſſe,non filium

Cun-

Cunradi. Fert enim ꝙ Luitpoldus comes de Calu, violator pacis ꝓdictæ, vitæ ſuæ timẽs, imperatorẽ fugitans, cũ vxore ꝑgnante venit in ſyluã q̃ Nigra dicit, latitãſq́ʒ in tugurio cuiuſdã pauperis, clam ſe cũ vxore abſcondit. Cõtigit tũ ꝙ imperator, dũ feras inſequit, illuc caſu fortuito ad tuguriũ diuertiſſet. aberat aũt comes Luitpoldus, eaq́ʒ nocte vxor eius maſculũ peperit. q̃ vagiẽte, vox audita eſt: O imperator, infans iſte erit tibi gener & hęres. Territus imperator, mane facto, famulis duobus ꝓcepit, vt infantẽ occiderẽt, iam à patre & matre metu derelictũ. Famuli miſericordia moti, puerũ ſubtus arborẽ abſcondũt, & cor leporis pro corde pueri adducũt. Dux Sueuię Hermãnus ꝓteriens, pueꝝ reperit atq́ʒ recollegit, tandẽ in filiũ adoptauit. longo poſt tẽpore imperator videns adoleſcentẽ hunc cõpoſitũ, rogat ducẽ, vt ſibi eũ traderet moribus imbuendũ. Quo facto, incidit aliqñ imperatori ex coniecturis varijs, pueꝝ hunc eſſe quẽ mandauerat occidi, & volens fata illudere, literas adoleſcenti tradidit reginæ deferendas, hmõi tenoris: In quantũ tibi vita chara eſt, mox receptis literis, clam facias portitorẽ occidi. Arripuit iter adoleſcens, nil mali ſuſpicatus, Spirã celerius venit, & ad decanũ maioris eccleſiæ diuertit. dormiente eo, decanus curioſitate ductus, literas aperuit, & abhorrẽs à tanto facinore, pro verbo, occidi facias, ſcripſit, filiã noſtrã vxorẽ tradas. q̃d & imperatrix feciſſe fert. Ad hæc audita ſtupẽs imperator, ſingulaq́ʒ reuoluens, didicit à duce Hermãno, adoleſcentẽ hunc filiũ eſſe de Calu, & ſerie rerũ audita, placatus, geneꝝ poſt ſe imperatorẽ deſignauit. ita Vinceñ. Gallus, Gotfridus Viterbieñ. Martinus, Hermãnus, & nõnulli alij ſcriptis tradunt, permulcetq́ʒ aures narratio iſta. ſed an verũ ſit, elici poteſt ex rerũ circũſtantijs. nã Cunradus iſte imperauit ſolũ annis xv. in q̃bus edictũ Cæſaris comes ꝓterijt, fugã inijt, vxor peperit, & puer adoleſcens factus, filiã imperatoris vxorẽ duxit. Et vt de cæteris taceã, quis vnq̃ iam ſæua mãdaret? quis exequeret mãdata? aut q̃s auderet imperiales lr̃as aperire, ne dicã mutare? poteratq́ʒ imperator ſecurius alia via iuuenẽ neci dare. & addũt, in loco natiuitatis pueri, monaſteriũ tũ eſſe cõſtructũ, Hirſaugia dictũ, q̃d longe ante Cunradũ inuenit fundatũ. ſed nec vera de hac re in monaſterio habet hiſtoria, vtpote authenticis literis munita. Adde ꝙ magis credendũ eſt Othoni ep̃o Friſingẽſi, q̃ & Gotfridũ, & Vinceñ. & Martinũ, & alios tp̃e ꝓceſſit, & cõpatriota fuit. Hic ſcribit Cunradũ ex Giſela relicta Erneſti ducis Sueuiæ, in legitimo matrimonio Hẽricũ tertiũ genuiſſe. Teſtant & epitaphia ad ſepulchra regũ illoꝝ in eccleſia Spirẽſi exculpta, vbi poſt Cunradum legitur filius illius Henricus tertius, Niger dictus. Hunc Henricum ſecundo anno regni ſui Cunradus pater declarauit regem Romanorum. Poſſent multa alia pro hac veritate adduci, ita ꝙ ex ſupputatione tẽpoꝝ & reꝝ geſtaꝝ id clarum eſſet, maxime ex teſtamẽto Rudolphi, inferius mox producendi.

Attende de Henrico 3.

Imperãte Cunrado, anno imperij ſui ſexto, Rubertus Magni Hugonis filius, Francoꝝ rex moritur, qui viuẽs adeo clemẽtiæ ac miſericordiæ operibus deditus erat, vt diebus feſtis cũ indueret ſe, ſi nõ habebat aliud ad manus, veſtes pauperibus diſtribueret. morit anno 1030. Regi Ruberto ſucceſſit Henricus filius, cui Cõſtantia mater ita aduerſabat, vt Robertũ Burgũdionẽ, quẽ etiã Roberti filiũ fuiſſe arbitrant, in regio honore Henrico ꝓferret. Robertus Burgũdiæ quandã partẽ dux regebat, cũ reliquã, videlicet Arelatẽſe regnũ, hactenus Rudolphus rexiſſet ſuperioris Cunradi Burgũdionis regis filius. hic eo tp̃e ſeditionibus ſuoꝝ vexatus, Cunradi fidei & patrocinio ſe cõmiſit, atq́ʒ deinde moriens, Hẽrico filio imperatoris, nepoti ſuo, regnũ cum corona teſtamẽto reliquit. Sed Otho comes Celticus, aſſerẽs regnũ Burgũdiæ & Galliæ Lugdunẽſis ad ſe pertinere, cõgregato exercitu illud inuaſit. Ad hæc imperator indignatus, contractis copijs regnum intrat, & Othonẽ ad deditionẽ cogit, oẽſq́ʒ principes regni in ſuã fidelitatẽ recepit. quãobrem Burgũdia deinceps imperialis prouincia eſt habita, q̃ per annos hactenus plus q̃ centũ, ſuos reges habuerat. Otho vero poſtea iteꝝ rebellãs, occiſus ẽ, de q̃ etiã inferi⁹. De hac re Gaguinus Francoꝝ hiſtoricus ſcribit, ꝙ ꝑ hæc tẽpora ſub Henrico rege Francorũ, Burgundi cũ annis centũ & 30. Francis paruiſſent, ad Cunradũ imperatorẽ defecerunt. vnde factũ eſt, vt q̃ vna erat Burgũdia, in duas partita ſit: & alterã q̃ Campaniã attingit, Franci, alterã q̃ Veſontinos ſpectat, Alemani imperatores tenerẽt. Hæc ille.

Henricus Frãciæ rex.

Burgundia imperatori traditur.

Per hæc tp̃a Erneſtus Cunradi priuignus, dux Sueuiæ, rebellare cœpit, cum exercituq́ʒ fideles imperij deuaſtare ꝓſumpſit, cui imperator cõtractis copijs occurrit, & eundẽ ad abdita ſyluaꝝ fugere cõpulit, vbi nõ multo poſt à fidelibus imperij occiſus eſt, & Hermannus frater eius ducatũ nactus.

Erneſt⁹ Sueuiæ dux.

Sub Cunrado quidã Galliaꝝ ep̃s aſſerebat, quibuſdã datas cœlitus epiſtolas, q̃ terris pacẽ decernebãt renouandã, quã rem cæteris epiſcopis ſcripſit, & populis mãdauit arma vt nullus ferret, ablata bona non repeteret, ſanguinis humani nullus vltor exiſteret, ſed indulgeret, ieiuniũ in pane &

Hæreſis.

aqua omni ſeria ſexta cuncti ſeruarẽt, ſabbato à pinguedine abſtinerẽt, ſolo hoc ieiunio cõtenti, in remiſſionẽ peccatorum aliã pœnitentiã nõ adijcerent, & ad oia hæc ſeruanda hoies ſe obligarent, alioqui Chriſtianitate priuarent, morientes tanq̃ deuios à fide, nemo viſitaret aut ſepeliret. Hanc nouitatẽ multi amplectebant, alij cõtra, & maxime Gerardus Cameraceñ. epũs, qui aſſerebat ab initio genus humanũ triſarie diuiſum, in oratores, pugnatores & agricolas, vnũ alterius auxilio indigere, & debere arma deferre, rapinas reſtitui autoritate legis & gratiæ, ieiunium ſextæ feriæ uel ſabbato nec oibus vnũ eſſe, quia nõ eſt oibus vna poſſibilitas, nec oẽs hoc ieiunio cõtentos eſſe debere, ſufficere aũt ſanctorum patrũ decreta, & ſup neglectis impoſitũ pœnitẽtiæ modũ. & tandẽ euanuit hoc dogma. Mortuo Iohãne papa 20. circiter pontificatus ſuã annũ xi. cuius vita mirifice laudat, Benedictus 9. eligitur Tuſculanus anno dñi 1036. ſedit annis decẽ, menſibus 4. hic poſtea eiectus, & ſchiſma 14. ſubortũ eſt.

Benedictus 9. papa.

Eodẽ tpe Cunto rex Angloꝝ, aliàs Danorum, voti gratia Romã venit: & voti cõpos factus, in patriã rediens, filiã ſuã Henrico Cunradi filio in matrimoniũ locat. Cum eſſet interim in Germania Cunradus imperator, Itali pro ſua leuitate Sueuorum principatum peroſi, aduerſus Cæſarẽ cõſpiratione coeunt, vindicaturi (opinor) priorẽ cladẽ, quam acceperant dũ Cunradus Romã proficiſcens, Inſubricũ agrũ vaſtaret. Præterij ſupra in profectione ſcribenda rei tantæ ſeriẽ, neſcio an optimorum ſcriptorum potius exempli ſecutus ſ: m. q̃ integrã narrandæ hiſtoriæ ratione. Ferunt Cunrado, dũ Italiã ingreditur à põtifice coronandus, rebelles fuiſſe Mediolanenſes, q̃s obſedit, obſeſſa ſuburbia incendit, ſeq́; nõ inde moturum cõminatus, niſi & vrbẽ pari affeciſſet incõmodo.

Cunradus Mediolanũ obſidet.

Sed dũ in die pentecoſtes Bruno Coloniẽſ. archiepũs Miſſarum ſolennia celebraret, per ſpiritũ vidit, Cunradoq́; dixit, B. Ambroſiũ Germanis excidiũ, niſi abſcederẽt, cõminari. Quo territus oraculo Cæſar, Mediolanẽſes reliquit, Romã proficiſcẽs. vnde cũ egreſſus eſſet, accepta corona, rurſum in Germaniã, Itali bello incõmoda hæc vindicare ſtatuentes, cõiurarunt. Nec latuere Cæſarẽ eorum inſidiæ diu. quare exercitũ in Italiam ducturus, inſtruit. q̃d vt hoſtes accepere, ſuis viribus diffidẽtes, Sclauorum & Hungarorum auxilia implorant. Sed dũ ſero illi arma expediũt, Cunradus Italiã ingreſſus, ſine maiore negocio propoſitũ tenuit, p Brixiã ac Mediolanũ venit, cuius vrbis epm, q̃ cõiurationis princeps haberet, cepit. qui tandẽ e cuſtodia elapſus, aufugit. multa interim vaſtans, Cremonã venit, vbi papã obuiũ habuit, quẽ honorifice exceptũ tractatũq́; à ſe dimiſit. Inde vbi cõperit externa in ſe arma cõparari, pacatã prouinciã relinquens, in Sclauos primũ, mox in Hungaros duxit exercitũ. vtrorũq́; ſedatis motibus, in Germaniã redijt. Hæc fere à pleriſq; ſcriptorib⁹ tradunt, ſed ita incerta, vt nec cui⁹ põtificis tẽporibus acta ſint, plane intelligat. monumentis pleriſq; cõſtat, in Benedicti poſteriora in Italia geſta referri.

Cũrad⁹ Sclauos & Hũgaros infeſtat.

Interea Otho Celticus comes, de q̃ ſupra, ruptis iuramẽtis, in Burgundia iterum rebellat. vbi à fidelibus imperij occiditur, & vexillũ eius imperatori in ſignũ victoriæ tranſmittitur, & (vt ſupra tactum eſt) regnum illud Burgundiæ, imperialis prouincia facta eſt. Compoſitis itaq; rebus imperij, Cunradus cauſa orõnis Romã perrexit. nũcios pterea miſit, qui Græcis & Normãnis inter ſe de regno Apuliæ decertãtibus, imperaret vt ab armis diſcederẽt. Romanis q̃q; exitiũ interminatus eſt, ſi diutius queadmodũ cœperant, pontificẽ ſeditionibus vexaſſent. Inde in Apuliã vadens, multis ciuitatibus viſis, p mare Adriaticũ ſtatuit redire in Alemaniam. ſed cũ eſſet ibi, propter aeris intemperiẽ multos ex ſuis principibus amiſit. Moe tuus tũ eſt inter alios Hermannus dux Sueuiæ, reginæ Giſelæ filius ſine liberis, cui ſucceſſit Otho de genere ſuo, vt credit.

Othonis Geltici cædes.

Otho dux Sueuiæ.

Reuerſus itaq; in Germaniã, ad ciuitatẽ Traiectũ inferiorẽ peruenit, ibiq́; infirmatus obijt, anno dñi 1039. pridie Nonas Iunij, ſepultus Spiræ. Verũ Spirenſem epiſcopatũ prouehere ſtatuẽs, baſilicã vetuſtam in honore S. Stephani prius dedicatã, deſtruẽs funditus, à fundamentis cœpit ædificare nouã in honore S. Dei genitricis Mariæ & S. Stephani. ſtatuitq́; vt imperatores de cætero in Spira deberent ſepeliri, & quia morte pũentus, ſtructuram cõſummare non poterat, filio ſuo Henrico perficiendã demandat, quã magnifice cœptã, idem Henricus magnificentius perfecit.

Cunradi ſecũdi mors.

Mortuo itaq; Cunrado, electores ſucceſſorẽ dederũt Henricum filiũ, eius noĩs tertiũ, Cæſarẽ iam antea declaratũ, qui anno 1040. patri ſucceſſit, & 17. annis regnauit. Is annus, põtificatus Bñdicti 9. erat quintus. Hic adhuc patre viuẽte, filiã regis Angloꝝ duxit vxorem, vt ſupra dictũ eſt, q̃ cũ aliquanto tpe cũ illo manſiſſet, eſſetq́; puella pulcherrima, de adulterio accuſata eſt: & cũ nullus timore regis auſus eſſet illã defendere, puerũ quendã, quẽ ſecũ de Anglia adduxerat, cõtra delatorẽ gigãteæ ſtaturæ hoĩem, ad ſingulare certamen expurgãdi ſe cauſa oppoſuit. Igitur conſerto duello, pugil reginæ diuino adiutorio delatorẽ vicit, & eũ ſucciſo poplite eneruauit,

Henricus 3. Imp. 59.

Bohemi victi.

nauit. deinde puella repudiū regi dedit, nec minis, nec blanditijs induci potuit vt cum illo remaneret, ſed religionis habitū ſumēs, in Dei ſeruitio breui vita functa eſt. Henricus hic primo anno in ducē Bohemorū hoſtiles aīos ꝓ ſe ferentē ducens, ſed multis militibus ſuis in ꝓſtructione ſyluæ occiſis vel captis, nihil memoria dignū facere potuit. ſed eo qui ſecutus eſt anno, maiorē paratioremꝗ exercitū ducens, ꝑlio Bohemos ſuperauit, cū capto duce & ꝑ fœdera liberato egit, vt Bohemi q̄tannis Romano principi tributa perſoluerēt. Anno 1043. Giſela imperatrix, mater Henrici & vxor Cunradi imperatoris, 15. Kalen. Maij obijt, ac Spiræ ſepelit. Anno ſalutis 1044. Henricus in ſynodo Treuirenſi affuit, vbi cūctis in ſe delinquētibus debita dimiſit, oībusꝗ inimicitijs deſtructis, pacē inauditā tam in Sueuia, q̄ in alijs regni prouincijs ꝑ edictum regiæ cenſuræ firmauit. Eodē anno Agnetē Guilielmi Pictauienſis potentiſſimi ducis filiā,

Agnes vxor Imp.

quā ſibi vxorē deſponſauerat, apud Moguntiā reginam vngi fecit, regalibusꝗ nuptijs eā apud Ingelheim Rinckauiæ munitiſſimā arcē traduxit, vbi infinitā hiſtrionū & ioculatorū multitudinē nō ſolū muneribus, ſed etiā cibo potuꝗ vacuā & mœſtam abire permiſit, ac partes eorū pauperibus elargiri iuſſit. Eodē anno Godefridus dux Lotharingiæ Henrico rebellans, ad deditionē coactus, in caſtello *Sigichenſtein cuſtodiæ datur. Per idē tēpus mortuo Calipha principe Aegypti, Dobir filius eius regnū obtinuit. hic ad petitionē imperatoris Cōſtantinopolitani, fœdus paternū reſarciens, contraxit amicitiā, & dñicæ reſurrectiōis eccleſiā reædificādi fidelibus dedit poteſtatē. Cognoſcens aūt plebs fideliū in Hieruſalē, ꝙ ad tantā rem perficiendā nō ſufficeret, obtinuit ab imperatore ꝑdicto, ꝙ de proprio fiſco ſumptus neceſſarios ad rē miniſtrari ꝑcceperat. ꝑerat tū Hieroſolymitanæ eccleſiæ patriarcha Nicephorus, & eā q̄ nūc eſt, S. reſurrectiōis reædificauerūt eccleſiā, q̄ perfecta eſt anno ſalutis 1048.

Tēplū dñicæ reſur. inſtauratum.

Anno Henrici 8. in eccleſia Ro. cōfuſio grauis eſt exorta, tribus inuaſoribus ſedē Petri occupantibus. erant hi Benedictus nonus, Syluester 3. & Gregorius 6. atꝗ ad maiorem miſeriæ cumulū, vt ſcribit Got. Viterbień. diuiſis inter ſe patriarchijs, eorūꝗ redditibus, vnus apud S. Petrū, alter apud S. Mariā, tertius ſcilicet Benedictus, in palatio Laterano ſedebat: oēs, vt dicebat, vitā turpē habentes. Taliter vero res geſta narrati Romani Benedictū diu ſedē tenentē, hoīem ignauū peroſi, eiecerūt, in eiusꝗ locū ſufficiūt Iohannē Sabinū epm, Sylueſtrū appellantes, q̄ poſt 49. dies pulſo, denuo Benedictus reſtituitur. Is aūt cū timeret ſe iterū ſubiturū diſcrimina, Iohāni archidiacono ad portā Latinā, pontificio ceſſit, vel (vt quidā volunt) vendidit, & vocatus eſt Gregorius 6. De hoc facto Otho Friſingeń. refert, ꝙ tribus pontificibus diuiſim vrbē occupantibus, quidā ꝑſbyter Gratianus zelo pietatis ꝑfatos viros adijt, eisꝗ à ſede ſancta cedere pecunia perſuaſit. ob hæc ciues Romani ꝑfatum ꝑſbyterū in pontificē elegerūt, tanq̄ vrbis liberatorē. Quod audiēs rex Hēricus, procinctus in Italiā mouit. Gratianus regi apud Sutriū occurrit, & diadema ꝑcioſum obtulit, quē rex primū honorifice ſuſcepit. poſtmodū collecto epōrū conuentu, à pontificatu pro nota ſimoniæ cedere perſuaſit. hūc Gratianū alpes tranſcendentem, ſecutū fuiſſe tradunt Hildebrandū, qui poſt papa factus eſt Gregorius 7. Gratiani amore tentum, & ſicut Lucanus ait, Victrix cauſa dijs placuit, ſed victa Catoni. id eſt, Hildebrādo. Hæc Otho.

Graue eccleſiæ ſchiſma.

Henricus ſchiſmati intercedit.

Impator eñ Hēricus veniēs ad vrbem, turbatā rem adniſus eſt reparare, ac patribus religioſisꝗ viris in vnū cōuocatis, nō ſolū q̄ Romæ erant partiūꝗ Italiæ, ſed exterarū q̄ꝗ ſynodū celebrari fecit, in qua Benedictus nonus, Sylueſter tertius, & Gregorius ſextus fuere cōdemnati. ſolum tñ Gregoriū relegatū fuiſſe in Germaniā ſcriptor Lateraneń. refert. Creatus eſt autē ea in ſynodo Suigerus Babenbergeń. epus, cui Clementi ſecūdo nomen fuit inditum, anno dñi 1047. Ab eo Henricus Cæſar, Auguſti imperatorisꝗ titulis inſignitus, ac ipſe & coniunx eius Agnes in ſancto dñici natalis die benedictione imperiali ſublimati ſunt. At Henricus accepta imperij corona à Clemente, Romanos iurare coegit, pontificum electioni ſe nequaq̄ de cætero interfuturos, niſi iuſſu imperatoris. Alij tradunt, Clementē, Romanos, ne in errores ſimiles inciderent, iureiurando adactos, pōtificū electionibus prohibuiſſe. Acta ſunt hæc a[illegible]o 1047. & quo ad Benedictū, nō iniuria. Cōſtat eñ, ſimulacrū eius monſtroſum poſt mortē cuidā apparuiſſe, interrogatumꝗ quid illa horrida imago ꝑ ſe ferret, cū antea pontifex fuiſſet: Quia, inquit, in vita ſine lege & rōne vixi, ideo volēte Deo & Petro, cuius ſedē oībus probris fœdaui, ſimulacrū meū plus feritatis q̄ humanitatis in ſe habet. iam eñ poſtq̄ decē annos & q̄tuor mēſes ſederat, obierat. Sylueſter vero 3. nō diu in pontificatu māſit. nono eñ & 40. die, factione ſuorū Benedictus reſtituit, eoꝗ pōtificatus peruenerat, vt q̄ plus largitione & ambitione valeret, is dignitatis gradū, bonis oppſſis, obtineret: quē morem vtinā nō retinuiſſent nr̄a tp̄a. Gregorius 6. q̄ ſedit annos duos, mēſes 7. pontificatū (vt dixi-

Clemens 2. Papa.

Henricus 2. coronatus.

Gregori⁹ 6.

diximus) à Benedicto 9. accepit. Gilbertus tñ hiſtoriarũ ſcriptor, affirmat Gregoriū be
ne de eccleſia Dei meritū eſſe, cū ſedis apoſt. dignitatē negligentia priorũ pontificum
labeſactatā, ſua autoritate & animi magnitudine breui reſtituerit. nā & ditionē eccle
ſiæ recuperauit, & latrones circa vrbē poſitos (q̃ꝝ ſæuitia peregrini ad vrbē religio-
nis cauſa accedētes necabant) e medio ſuſtulit, prius execrationibus & interdictis ad-
monitos, deinde vi & armis domitos. hanc ob rem ferunt eū vulgo homicidā, ſimo-
niacū, & ſanguinis humani appetentiſſimū habitū, idq; à cardinalibus quibuſdā pdica
ri ſolitū. Motū itaq; Gregoriū, cardinalibus dixiſſe ferunt: Vt ſcire poſſitis, vbi mor-
tuus fuero, recte an perperā fecero, corpus meū ante fores eccleſiæ ſiſtite vectib' obſe-
ratas: ſi diuino nutu patuerint, cenſetote me dignū Chriſtiana ſepultura: ſin ſecus, cor
pus meū vnà cū anima damnatū, quo volueritis eijcite. Fecere mandata cardinales, at-
q; ita portæ, coorto graui vento, apertæ ſunt, & corpus cū admiratione omniū & opi
nione magnæ ſanctitatis introlatū eſt. Interim imperator, accepta à Clemēte 2. be
nedictione, Capuā proficiſcit, vrbemq; nouo pſidio aduerſus frequentes Saracenorũ
manus firmat. & paulo poſt Germania repetita eſt. In reditu ferunt vxorem apud Ra
uennates filiam peperiſſe, nec quietus ei fuit in Germaniam reditus. ſtatim enim ad-

Gotf. Friſij rebellio.

uerſus Friſios exercitū duxit, vrbes aliqt cepit. Anno 1048. mortuo Clementi ſuc-

Damaſus 2. papa.

ceſſit Boppo Bauarus, qui Damaſus ſecūdus dicit. Sunt q vi occupatā exiſtimēt ſedē,
cū non ignobiles autores ferant Bopponē Brixieñ. epm legatis Ro. deſignatū ab impe
ratore pontificē. 23. pontificatus die interijt. Succeſſit Leo 9. nam anno 1049. cum

Leo 9. papa.

Ro. legatos ad imperatorē miſiſſent oratū, vt optimum pontificē ſibi daret, is ſtatim
Brunonē epm Tullenſem, virū bonū & ſimplicis ingenij, legatis & eccleſiæ Romanæ
obtulit: cui quidē Romā pontificio habitu petenti, abbas Cluniacenſis & Hildebran-
dus monachus Soana oriundus, obuiā facti, perſuaſere, vt depoſito pōtificali ornatu,
Romā priuatus ingrederet, ꝙ diceret Henricū nullā creandi pōtificis poteſtatē habe-
re, ſed ad clerū populūq; Rom. id pertinere. Motus his Leo, cū & cœleſtē vocem au-
diſſet, Ego cogito pacis cogitationes, & nō afflictionis: priuatus in vrbē ingredit, ſe-
ipſum accuſans ꝙ maluit imperatori q̃ Deo obtēperare. Ideo Romanus clerus, ſuadē
te Hildebrādo, eundē Brunonē, papā eligit Romanū. Fecerant eñ vitia q̃rundā pon-
tificū, vt ſcripſimus, vt merito ipſi clero ſublata poteſtas videret Dei iudicio, q̃ in me-
lius eorū mentes flagitijs contaminatæ aliqñ corrigerent. Hunc Leonē ex comitibus
de Egiſzhein in *Eliſatiæ partibus natū, atq; *Adalberthi comitis de Calu auunculum
fuiſſe, annales veriſſimi tradūt. Leo 9. Hildebrandū ipſum ſtatim ſanctæ Ro. eccleſiæ
diaconū cardinalē creat, eidēq; S. Pauli eccleſiā gubernandā cōmittit, vt quaſi cōſors
pontificij muneris ſecū videret, cū alter Petri, alter Pauli templū tueret & regeret. Se-
dit aūt Leo annis quinq;, menſibus duobus. Anno 1049. Hēricus imperator quaſ-
dam Galliæ partes inuaſit contra Gotfridū Lotharingū & Balduinū duces, quibus
ad deditionē coactis, & regno his in partibus pacificato, victor cū honore reuertit.

In hac generatione anno dñi 1038. mortuus eſt S. Stephanus Hungarorũ rex, & in
eius locū *Giſila eius relicta, Petrū nepotē promoueri curauit, filiū ſororis S. Stepha-
ni. Factus aūt rex, pſidia Teutonicis & Latinis cuſtodienda tradidit, laſciuus q̃q; cum
mulieribus fuit, & Hungaros male tractauit. Ideo anno eius tertio, principes Hunga
riæ eccleſiaſtici ac ſeculares elegerunt ſibi quendā comitē, noīe Abam, ſororiū S. Ste-

Aba Hungarorum rex.

phani regis, qui cōgregato exercitu, Petrū, vtpote ab Hungaris derelictū, facile à re-
gno exturbauit. Quo facto, Budā quendā ita dictū, incentorē omniū malorũ, Hunga-
ri in fruſta cōciderunt, duoſq; ipſius filios excæcauerunt. Petrus interim ad regē Hen
ricū Ro. principē confugit. & qm̃ rex Aba timebat, ne imperator eū reſtitueret, ſcri-
pſit Henrico prout actū fuit, ſuper q̃ imperator ei diſplicita reſpondit. Ex quibus rex
Aba motus, cōtractis copijs, inuaſit Auſtriā & Bauariā, vaſtādo ac cædendo quidquid
obuiā habuit. Tandē cum pda & innumerabili captiuorũ multitudine in Hungariam
redijt. Eo tēpore imperator Coloniæ cōuentū habens, hanc iniuriā principibus expo
ſuit, qua gratia cōcluſum eſt, vt cōtra Hungaros ſe vindicet. Vnde breui expeditionem
ingentē congregās, ad fines Hungarorũ peruenit. Occurrentes legati Hungarorum,
promiſerunt Cæſari, ꝙ Hungari in oībus ſtarent ad mandatū eius, excepto ꝙ Petrū
in regem nō reciperent. Quod etſi nō placuiſſet Cæſari, quia tñ cōtra inſultus Got-
fredi ducis Lotharingiæ exortos ire mox ſtatuit, acceptis muneribus, & promiſſione
de captiuis reſtituendis contentum ſe dixit. Sequenti vero anno redijt imperator ad
terminos Hungariæ, & qa Aba rex inſolenter agere cœpit, crudeliterq; ſæuire in Hun
garos, propter q̃d cōſpiratū eſt à quibuſdā in regē. Hoc vt innotuit ei, quadrageſimā
Canadini celebrās, in q̃ tēpore circiter quinquaginta viros nobiles conſilij cauſa ac-
citos,

citos,obtruncari fecit,nec contritos neq; cõfeſſos.vnde B.Gerardus Canadineñ.ep̃s regẽ corripuit,& ſibi periculũ imminere p̄dixit.paulo poſt occiſoꝝ fautores Cæſarẽ adeunt,ac diſcordias in regno cõtra regẽ ſuſcitatas exponũt,ad q̊d imperator concitato curſu inuadit Hungariã.occurrit aũt ei Aba rex cũ magna pugnatoꝝ multitudine,& fert̃ ꝙ cõgreſſione facta,turbo vehemẽs ſubortus,puluerẽ obtutibus Hungarorũ ingeſſerit,q̃s iampridẽ,quia Petrum regẽ ſuũ dehoneſtauerant,papa anathemate damnauit.vnde pugna facta,Cæſar victor euaſit.Aba vero rex elapſus,in villa quadã ab Hungaris q̃s offenderat,iugulat̃,vel(vt alij dicũt)captus à Petro decollat̃.Veniunt quoq; ad Cæſarẽ Hungari veniã implorantes,quibus benigne ſuſceptis,poſtulata cõceſſit,deinde in Alba regali Petrũ in throno regio reſtituit,eumq; Hungaris reconciliauit anno 1045.Interea Andreas,Bela & Leuenta,qui fugerant in Bohemiã,vt p̄cedenti generatione dictũ eſt,tranſierant in Poloniã,vbi dum Bela pro duce ſingulare certamen peregit,dux Polonoꝝ ei filiam tradidit,& in dotẽ Pomeranos dedit.reliqui vero duo,Andreas & Leuenta,ad Comanos ſe tranſtulerũt.Petro regnãte,quidã proceres Hungariæ Andreã,Belã & Leuentam,qui de progenie S.Stephani erant,ad regnũ inuitabant,Inter quos p̄cipui erant tres,Viſca,Bua & Buchna.Hoc intellecto, rex Petrus fecit eos ſuſpendi,& quoſdã illis adhærentes excoculari.ad hæc Hungaros multis afflixit anguſtijs de proditione ſuſpectos.eapropter regni proceres cõueniũt in Canad.cõſilioq; inito,in Ruſciam ad Andreã & Leuentã ſolennes mittũt nuncios, inuitantes eos ad regnũ,promittentes ſub ſacramẽto iuriſiurandi,Hungariam ſub dominio eoꝝ futurã.Ad hæc promiſſa Andreas & Leuenta ſe procingũt,& cũ veniſſent ad nouũ caſtrũ,vniuerſi Hungari cateruatim ad eos fluunt,petentes in primis ab eiſdem Andrea & fratre,ꝙ permitterent vniuerſum populũ ritu paganoꝝ viuere,ep̃os & clericos occidere,Chriſtianiſmũ abijcere & idola colere.q̊d & factũ eſt.Vnde primus inter Hungaros nõie Vacha,de caſtro Belos,dedicauit ſe dæmonibus,radens caput & cincinnos dimittens per tres partes ritu paganoꝝ.Eius aũt filius congregauit multos magos & pythoniſſas,quoꝝ incantationibus valde gratus factus eſt.Inuenit̃ de hoc ſcriptũ apud Hungaros,ꝙ ab antiquo prohibitũ erat Chriſtianis vxores ducere de gñe Vacha & Iani,quia ſicut Dathan & Abiron ſeditionẽ fecerũt in veteri lege,ſic & iſti in noua.Tunc duce Vacha,populi libauerunt ſe dæmonijs,fidei zelatores occidentes,plures deſtruxerũt eccleſias, vniuerſos Teutonicos & Latinos qui in officijs fuerant,crudeliter necauerunt. Exiuit eñ edictum ab Andrea,ꝙ epiſcopi cũ clero interficerent̃.Inter hæc Andreas & Leuenta maximis copijs Hungariã tranſcurrunt,& dũ appropinquarent ad portũ,vulgo Peſch dictũ,Gerardus,Biſtritus,Buldi & Benetha epiſcopi,& Zehung comes de ciuitate Alba,obuiã illis egreſſi:veniuntq; in eccleſiã Giod,in qua Gerardus ep̃us ſacerdotalibus indutus,exhortationẽ fecit,dicens:Fratres coepiſcopi & oẽs in p̄ſentiaꝝ fideles,hodie cũ corona martyrij ad dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ ibimus.hac eñ nocte vidi dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ nos corporis & ſanguinis ſui ſacramento cõmunicantẽ. Confeſſione igit̃ alterutrũ facta,ac Miſſa finita,verſus portum Peſch procedunt.mox diabolici hoĩes irruentes,Gerardum lancea transfigunt,& ſuper lapidẽ cerebrum eius cõterunt.erat eñ Canadineñ. ep̃us.Buldi q̊q; ep̃us lapidatur,Biſtritus ep̃us vulnerat̃,ac die tertio moritur.Andreas ſuperueniens,Benethã ep̃m ægre liberauit.Zehung comes in nauẽ fugiens,gladio eſt peremptus.Petrus rex bene euaſiſſet,ſed in villa Zamir & in eius curia viriliter dimicans,ſuis interemptis,capit̃ & excæcatur:ductuſq; in Albã,breui moritur.Porro dux Andreas à perturbatiõe hoſtium ſecurus,in Alba regali coronat̃ anno dñi 1047.quo facto,p̄cepit Hungaris ſub pœna capitis paganiſmũ abrenunciare,& Chriſtianã fidẽ reſumere,cœpitq; catholice viuere. At Henricus imperator maxima claſſe per Danubiũ deſcendit in Hungariam,& caſtrũ Peſcha obſedit,vbi quidã de obſeſſis noctu ſub aqua clam veniens,oẽs naues Cæſaris perforauit.mox aqua intrans,vniuerſas dimerſit.ex quo eneruatus Cæſar,reuerſus eſt in patriam.Hæc Hungaricus ſcriptor.

Abæ regis crudelitas.

Buæ,Viſcæ & Buchnæ conatus.

Vacha dæmoni ſe dedit.

S.Gerardi martyrium.

Andreas rex Hung.

Henric⁹ Hũga. inuadit.

GENERATIO XXXVI.

ANno dñi 1050.regni Henrici tertij xi.anno vero Leonis papæ primo,incepit 36.gñatio.Et quia Hungaroꝝ rex Petrus anno 1047.à quodã tyrãno Pannonico captus & cæcatus eſt,cœperũt Hungari iteꝝ rebellare.Habita fuit tũ ſynodus Moguntiæ,cui Leo papa fert̃ interfuiſſe.qua abſoluta,Henricus imperator Panoniã adiẽs,diuiſa in duas partes multitudine militũ,vtrinq; regionẽ ipſam occupãs intrauit.Verũ vt ſolet gens illa,pertinacia magis q̃ vi exercitũ imperatoris vincens, euaſit.Milites imperatoris vaſtata prouincia,cũ imperatore redierunt in Germaniã. Anno ſequẽti,qui fuit 1051.imperator cũ Leone põtifice res Hungariæ per oẽm prouinciã

Synodus Mogun.

uinciã cõpoſuit. In reditu Leo Ratiſponæ Dionyſij martyris reliquias ꝓſentibus Pa-

Imp. cũ Leone Pannoniam adit.

riſiorũ legatus oſtẽdit, S. Volfgangũ vrbis epm extulit. Inde Bambergã cũ imperato-
re tranſiens, priuilegia loci à cancellario ſuo Friderico perſpici mãdans, publice le-
cta cõfirmauit. Anno 1051. Idibus Nouẽb. Henricus quartus natus eſt, anno ſequẽ-
ti puer ab archiepo Hermanno Coloniæ baptizatus eſt. Anno dñi 1052. Leo papa
vnà cũ imperatore Hẽrico natale dñi cũ diuino & regio cultu Vormatiæ agebat, vbi
Miſſarũ ſolẽnia apoſtolicus celebrabat. Poſt hæc apoſtolicus Romã redit, multis cũ
diuerſarũ prouinciarũ militibus imperiali ꝓcepto & amicitiæ cauſa comitãtibus. Inte

Giſulphus Nort. Apuliã occupat.

rim vero Drogone Nortmannorũ comite in Apulia mortuo, Giſulphus frater eius re
gnũ adeptus, Beneuentũ vrbẽ Ro. pontifici deditã, per vim occupat. hæc vrbs eccle-
ſiæ ante nõ fuerat. nã cũ Henricus ſecũdus in honorẽ B. Georgij templũ Babẽbergæ
cuperet in cathedralẽ erigi, annuente Benedicto 8. quotannis cenſus noie daturã eccle
ſiam ipſam Ro. põtifici centũ argenti marcas cũ equo albo atq; phalerato cõſtituit.
At Leo dono Beneuentũ ab imperatore accipiẽs, Babenbergeñ. tributũ remiſit. Hãc
ob rem Leo ſuo iure & copijs imperatoria fretus, in Giſulphũ duxit. Verũ agmine in-
cõpoſito nimirũ ab eo ſuperat & capit, nec ita multo poſt incolumis cũ magno comi

Leonis papæ clades.

tatu remittit. Quamuis aũt Leo pio aĩo hoc bellũ egiſſet, quia tñ hoc nõ fuit ſui officij,
vt armata manu perſonaliter ad bellum procederet, quũ primo paſtori Petro dictũ
ſit, Mitte gladiũ tuũ in vaginãtideo, vt ſcribit Ioh. de Colum. diſpenſante dño, exerci
tus eius in cõſpectu ſuo cæſus eſt. Robertus quoq; Guiſcardi circa hæc tempora e
Gallia in Italiã magno cũ exercitu ſtipatus intrauit, fugatisq; Græcis & Aphris, Apu-
liam occupauit, ac ſtatuã circa caput ęneũ circulũ habẽtẽ, his lr̃is notatũ* reperiſſe, Ka
leñ. Maij oriẽte ſole aureũ caput habebo. Vnde Saracenus quidã magicæ obſeruatio-
nis peritus, à Roberto Guiſcardi captua, notato termino vmbræ ipſius ſtatuæ Kaleñ.
Maij oriẽte ſole, effoſſo loco, theſaurum inuenit, quo ſe à Roberti manibus liberauit.
Hic Leo cũ Henrico imperatore, vt ſupra dictũ eſt, & centũ ac 30. epis in Moguntia
cõciliũ celebrauit, ſtatuẽs ne clerici canes vel aues in venatiõe ſequerent, item vt nego
cia ſecularia clerici nõ tractent. itẽ vt nullus fiat monachus, niſi cõſtitutus in legitima
ætate & ſpontanea volũtate. item dedit vſum pallij epo Babenbergeñ, quo ter in an-
no vti poteſt, in die S. paſchæ, in feſto apoſtolorũ Petri & Pauli, in die S. Georgij mar
tyris. Leo iſte vir fuit pietate, innocentia, benignitate, gratia, hoſpitalitate adeo inſi-
gnis, vt domus eius peregrinis & pauperibus ſemper pateret. nã cũ ſemel ante fores
ſuas leproſum inueniſſet, eũq; ꝓ miſericordia collocari in lecto ſuo mandaſſet, apertis
mane à ianitore foribus, nusq̃ pauper inuentus eſt. Chriſtũ pauperis noie eo loci recu
buiſſe, creditũ. Deinde anno dñi 1054. glorioſe vitã finiuit xi. Kalen. Maij, Romæ in ec
cleſia S. Petri ſepultus, miraculis claruit multis. Anno dñi 1055. Victor 2. Gebhar-

Victor ſecũdus papa.

dus ante vocatus, Alemanus Eichſtetẽſis epua, pontificatũ poſt Leonẽ eſt adeptus. ſe-
dit annia duobus, menſibus tribus. Hic timore imperatoris papa efficit, & ab eo glo-
rioſe ſuſcipit. Propter negocia eñ eccleſiæ in Alemaniã profectus eſt. Blondus atque
Platina ſolũ Hildebrãdũ ſubdiaconũ eo profectũ aiunt, opportuneq; accidiſſe ferũt,
ꝙ Hẽricus graui q̃ obijt, morbo tũc implicitus, Henricũ filiũ octennẽ, Hildebrandi au
toritate fretus, Romanorũ regẽ ac Cæſarẽ dixerit. q̃d idẽ Hildebrãdus poſtea põtifex
factus, in epiſtola ad Rudolphũ Sueuiæ ducẽ, indicat in hæc verba: Vnde nobilitatẽ
tuã ſcire volumus, quia nõ ſolũ circa regẽ Henricũ, cui debitores ſumus ex eo, ꝙ ipm
in regẽ elegimus, & pater eius laudãdæ memorię Henricus imperator, inter oẽs Itali-
cos in curia ſua ſpeciali honore me tractauit. Victor magnã ſynodũ, abnuente impe-
ratore, Florentiæ habuit, in qua quidẽ multos epos tum ſimoniæ, tum fornicationis
cauſa epiſcopatu priuauit. clerũ q̃q; admonuit, q̃d maxie ad ſe pertineret, propoſita
pœna his q leges canonicas tranſgrederent. Victor iſte aliqñ celebrãs, calicem leuare
nõ potuit: qua gratia rogat populũ, vt pro ſe orarẽt, & hoc in canone. Tũc ſubdiaco-
nus à dæmonio vexatus, publice fatebat, venenũ ſe in calicẽ miſiſſe. ideo papa Miſſam
celebrãs, ꝑpetuo claudit calicẽ in altari, quanq̃ Palmerius aliter, ſed minus bene. Eo

S. Eduardus rex Angliæ.

tpe in Anglia regnauit Eduardua, vir manſuetua & lenis, fouebat eius ſimplicitatem
Deus apud hoies, vt timeri poſſet, q neſciret iraſci. Hic rex ſpiritu prophetiæ & mira
culis claruit, vt refert Vincen. & Ioh. de Colum. Nã die S. paſchæ ſedẽs ad mẽſam, &
cœlũ intuẽs, effuſus eſt in riſum. Interrogãti deſup cuidã aulico familiari rñdit: Septẽ
dormiẽtes in mõte * Celio requieſcũt, & iã ꝑ annos plua ſeptingẽtoa in dextro latere
iacentes, tunc in ipſa hora riſus in ſiniſtrum ſe verterunt, futurumq; ait vt lxxiiij. annis
ita iaceant. dirũ nimirũ mortalibua omen. nam in iſtis lxxiiij. annis oĩa ventura ſunt,
quæ

q̄ dn̄s circa finē mūdi p̄dixit,ſ.gēs cōtra gentē ſurget,regnū aduerſus regnū,peſtilētiæ & fames,terroresq́ de cœlo. His auditis,comes Arnoldus q̄ d̄ſierat,militē Cōſtātinopolim miſit ad imperatorē ſciſcitādæ veritatis cauſa, quē ille benigne habitū, ad ep̄m Epheſinū deſtinauit,adiūctis ſibi familiarib⁹.ibi inqſitiōe facta,vt rex p̄dixerat,inuenerūt.p̄terea paulo poſt(vt dicet) Agareni, Arabes & Turcæ Syriā,*Siciliā & minorē Aſiam & maioris Aſiæ vrbes,inter q̄s Epheſum & Hieroſolymā, depopulati ſunt. Ad Henricū redeo,cuius regni anno vltimo multi diuerſaꝝ pūinciaꝝ principes obierūt, Guelfo dux Carinthioꝝ, Guilielmus marchio occidit, Cuno dux Noricoꝝ in exiliū mittit,Gotfridus dux Lotharingiæ ad deditionē venit, fames multas regiōes afflixit, egeſtas & penuria vndiq́ inualuit,multaq́ mala accidere. pro his rebus imp̄ator compunctus,infirmari cœpit,& p̄ductus ad mortē, ſapiēti vſus cōſilio, ab oībus qbus potuit veniā petijt,qbuſdam p̄dia ablata reſtituēs,cūctis q cōtra eum & regnū culpas damnabiles fecerūt,relaxans: filiū ſuū Henricū, Ro. Pōtificis cunctoꝝq́ principū regni electione,regē cōſtituit. His & alijs,prout vitæ poſſibilitas admiſit, bene diſpoſitis,nonis Octob. hac vitā in Deo finiuit. Præſentes tum erāt, q̄ſi ad officiū tanti funeris Ro. pōtifex, Aquilegieñ. patriarcha patruus, ep̄us Ratiſponeñ.& innumerabiles alij diuerſaꝝ dignitatū viri,ius ſepulchri ac mortē defuncti imperatoris laudabiliter pagentes, atq́ regio more Spiræ hūc ſepeliētes anno dn̄i 1056. Fuit aūt Henricus iſte 3. natura iucūdus,hoībus affabilis,oībus humilis,hoſtibus terribilis,pauperib⁹ pius & largus. Hic cum ſemel feſtū Pētecoſten apud Moguntiā celebraret, diabolo ſuadēte,inter famulos archiep̄i & famulos abbatis Fuldēſis cōtentiōe ſuborta de locatiōe,poſt verba deuentū eſt ad verbera,ex q̄ eccleſiæ pauimentū cruore replet. ſed ep̄is & alijs cōuolantibus,pax inter diſſidētes reformata eſt,templū purgatū,atq́ cum multa deuotiōe Miſſa celebrata eſt,& cum ad illū verſum Sequentiæ ventum eſt,Hunc diem glorioſum feciſti,vox ab aere lapſa eſt,dicens:Hunc diem bellicoſum ego feci. Quo audito,rigentibus oībus,imperator diligenter intendēs lætitiam diaboli:Tu,inquit, oīsmalitiæ inuentor & incentor,diem bellicoſum & arrogantibus luctuoſum feciſti:ſed nos p Dei gratiam,q illum glorioſum fecit, pauperibus & indigentibus gratioſum faciemus.& mox reincepta Sequentia,ſolenni ploratu gratiam Dei inuocabant, completaq́ cum deuotione Miſſa, oībus pauperibus p p̄conem vocatis, oīa precioſa cibaria q̄ ſibi & curialibus p̄parata erant,in vſus illoꝝ conſumpſit:ipſeq́ pius imperator cum cæteris p̄latis ac miniſtris, proprijs manibus illis ſeruiuit. Idem imperator cum adhuc eſſet puer,viuente patre ſuo Cunrado,à q̄dam clerico fiſtulam argēteam dono accepit, cum q̄ ludentes ſolēt alter in alteꝝ aquam iaculari. q̄ recepta,ait: cum ero imperator, ep̄atum tibi dabo. Imperator factus,petenti promiſſum impigre dabat,ſed non multo poſt graui morbo correptus, tribus diebus ſemianimis iacuit. Quapropter ep̄i indicto triduano ieiunio,pro vita eius ſupplicant. Poſtq̄ vero de infirmitate conualuit, vocatū ep̄m cōcilio oīm ep̄orum p ſententiā depoſuit,cōfeſſusq́ eſt,toto illo triduo dæmones ſibi infeſtos vidiſſe,in ſe flammā ignis p fiſtulam iaculantes,ſuperueniſſe aūt iuuenem ſemiuſtū latere,calicē aūt aureū ferentē immēſi pōderis aq̄ frigidiſſima plenū, cuius adſperſione illatos ardores euaſerit. hic erat B. Laurentius,cuius eccleſiam reparauit imperator,& p̄ter alia munera calice aureo honorauerat. Hic Hēricus habebat quendā clericū ſatis literatum & bonæ vocis, ſed vilē meretriculā amantē ardentius, cum q̄ nocte q̄dam ſolēni voluptatis cauſa dormiuit. mane ad Miſſam imp̄atoris adſtabat. imperator hoc ſciens,mādat vt ſe ad legendū euangeliū p̄pararet. erat eñ diaconus. Renuit ille,vt male ſibi cōſcius. vrget imperator,vt probaret eius conſtantiam, ad extremū parare renuentē,mandat à patria exulare. quā ſententiā amplexatus,continuo receſſit. mittitur poſt eum,q iam cōpilatis oībus,ſarcinulis q́q; compoſitis,iter arripuerat. violenter ergo retractus,coram imperatore ſiſtitur,& ſubridēs ait: Probe feciſti,& ego gratulor p̄bitati tuæ,q̄ rem Dei pluris pēderis,q̄ patriā: plus iram Dei, q̄ meam:q̄propter habeto ep̄atum q primus in imperio vacauerit. tm̄ indecenti amori renuncies. Hunc etiam Henricū ferunt,q̄ aliq̄n cum hoſtes fugeret, ceruā q̄dam q̄ſi domeſticum animal ſuis euectum humeris, vltra inuadabilem fluuium tranſuexerit. Eo tempore corpus Pallantis Euandri filij, Romæ integrum in q̄dam ſepulchro reptum eſt,ad cuius caput lucerna ardens inuenta. Erat epitaphium huiuſmodi

Filius Euandri Pallas,quem lancea Turni
Militis occidit,more ſuo iacet hic.

q̄s verſus quis cōdiderit,ignorat. erat cadaueri vulnus in medio pectore, lati⁹ q̄ credi queat. Cæteꝝ corpus miræ vaſtitatis in ſtillicidia p̄iectū,cōem mortaliū labem ſenſit.

Henrici 3. Cęſ. interit⁹

Henrici mores.

Miraculum horridum.

Cōferendarū dignitatū exemplū.

Hoc tēpore cum Capua à Saracenis obſideret,trepidarentq́ꝫ oēs finitimę ciuitates,

Saraceni à Roberto nort. pulſi.

Robertus Guiſcardi ſumptis armis,fugatis Saracenis,& Campanos obſidione & fini
timos omni formidine vno impetu liberat.Deinde Græcos magno ꝑlio ſuperatos,e
Calabria oīno expulit,relictis tñmodo Græcis ſacerdotibus,q vſq; ad noſtrā ætatē lin
guā ſeruāt & mores.adeo em̄ Cōſtantinopolitanū imperiū iam erat imminutū à Sara
cenis,vt ægre Thraciā,Galatiā,Pontū,Theſſaliā,Macedoniā,Achaiā obtinerēt,e qui-
bus ꝓuincijs nunc Turcæ,nunc Saraceni q̄tidie aliqd ſubtrahebāt.Eo q̄q; tēpore Her-
mannus Cōtractus fuit, nobiliſſimi comitis de Veringen filius,q cantū multaq́ꝫ vtilia

Hermānus Contractus monachus.

cōpilauit,& chronicā no.teſt.item ſequētiā,Aue ꝓclara,antiph.O glorioſum lumē,hi
ſtoriam de annūciatione Mariæ virginis, & Mariæ Magdalenæ cōpoſuit. fertur,cum
eſſet duriſſimi ingenij,optionē orando obtinuiſſe duoꝝ,ſanitatis videlicet & mūda-
næ ꝓſperitatis,aut ſcientiaꝝ plenitudinis & totius corporis,ꝑter linguā,cōtractionis,
quem hoc vltimū elegiſſe referūt. Anno dñi 1057. Hērico 3.defuncto,fili⁹ eius Hen
ricus admodū puer ſuccedēs,regnare cœpit. fuit aūt hic Hēricus ore facundus,inge-

Hēricus 4. Imp.90.

nio acer,eleemoſynis largus,in re militari fortunatiſſim⁹. nā ſexageſies collatis ſignis
dimicauit,& licet maloꝝ duct⁹ cōſilio,fuerit ſanctę Ro.eccleſiæ ꝑſecutor, tñ lōgo tpe
princeps glorioſus extitit. circa finē vero imperij ſui, iuſto Dei iudicio, vt aliq volūt,
ob recompenſationē ꝑſecutionum q̄s clero intulerat, multas ipſe non ſolū à principi
bus imperij,veꝝ etiam à ꝓprio filio calamitates ꝑtulit,regnauit annos circiter 50. Hic
Henricus poſt mortē patris ſui,conſilio genitricis ſuæ Agnetis dirigebat,erat em̄ mu-
lier prudentiſſima & Deum timens,q̄re cum ipſe matris obtēperauit monitis, magna
pace imperiū gubernauit. ſed poſtmodū conſilio prauoꝝ deceptus, à matre eſt oīno
alienatus,ac ꝑ ſe cœpit imperij negocia tractare:q̄ qdē filij à matre diſceſſio, maximæ
diſcordiæ ſeminarium fuit. Eodem anno 1057. Victor 2. moritur,in cuius locū Fri-

Stephanus 9.papa.

dericus frater ducis Lotharingiæ,abbas Caſſineñ. in Stephanū 9.pontifex eſt creatus,
ſedit menſes x.ꝑ cuius tēpora Mediolañ.eccleſia,q̄ ꝑ 200.fere annos à ſubiectiōe Ro.
eccleſiæ ſe ſubtraxerat,redijt,& eam primā recognouit. Is pontifex oēm fere Italiam
atq; Burgundiā labe ſimoniaca inquinatā intelligēs, Hildebrandū archidiaconū ipſis
purgandis atq; reformandis ꝓuincijs legatum miſit,q eo munere ſicut cæteris diligen
ter atq; feliciter vſus,Romam veniens,pontificē Stephanum graui offendit valetudi-
ne laborantē,ex q̄ cum pontifex morituꝝ ſe crederet,cardinales,epōs,& cuiuſlibet or
dinis clericos ad ſe cōuocatos,ſacramento adegit,ne qſpiam niſi cōmuni cōſenſu pa-
trum ad Ap.ſedem adſcenderet.conualuit tñ eo ex morbo, Florentiamq́ꝫ abijt,& con
ciliū cōuocauit,ſed 8.deinde mēſe defunctus eſt. Anno primo.Hērici 4. Agnes ma
ter ipſius ducatum Baioariæ ſuſcepit.inuenio qppe,ꝙ vltimo anno Henrici 3.Cunra-
dus filius ipſius dux Bauariæ obijt,& ducatum eius imperator imperatrici dedit,priua

Bauariam Agnes Imper. mater accipit.

to iure q̄ad vellet poſſidendū.Cuno apud Hungaros in exilio obijt. Eodē anno Otho
de Schuynsfurt,q ducatum Sueuoꝝ poſt mortem Othonis ducis occupauerat,mori-
tur.ducatum eius Rudolphus de Rynſeldē obtinuit, q̄d magnum fuit diſcordiaꝝ ſe-
minarium:nam eundē ducatum viuente adhuc Othone,Hēricus imperator Bertoldo
comiti de Zęringē,q poſtea Carinthioꝝ ducatū ſuſcepit,promiſerat, eiq; annulū ſuū
velut huius rei recognitionē dedit.quē ille diligēter obſeruās,poſt amboꝝ obitū im-
peratrici imperiū tūc diſponēti obtulit,ducatumq́ꝫ ſibi dari petijt. ſed ꝑdictus Rudol
fus mox poſt imperatoris obitū filiam eius vxorē duxit,& ducatū dotis noīe accepit.
Quod animū qdem Bertoldi non paꝝ cōmouit,pro q̄ re ducatus ei Carinthioꝝ com
mittebat,quē poſtea impator Hēricus eius rogatu Bertoldo filio ipſius cōtulit.ſed pau

Germaniæ motus.

lo poſt idē impator ducatū eundē Luitpoldo cōſanguineo ſuo dedit,ſic patrē & natū
paruipendēs:vnde q̄ſi renouata iniuria, Bertoldus q̄rebat quō ſe de vtroq;,& rege &
Rudolpho,vindicaret. Cōſpirant ergo duces Otho in Saxonia,Bertoldus in Sueuia.fi
unt motus, qbus odia ac inuidiæ aduerſus regem ſuſcitant, oīaq́ꝫ miſcentur in peius.

Stephano itaq; defuncto anno dñi 1058. Ro.potentiores oppida & caſtella vrbis
poſſidentes,q̄s tunc capitaneos appellabant, pontificem ex factione ſua creare cōſtitu

Benedictus x.papa.

erunt.tum vnus Gregorius de Tuſculano ex gente patricia Romanus,Mintium Ve-
litrenſem epm,inuitis ac reclamātibus cardinalibus & clericis,q Romæ tunc erant,in
pontificem Romanum haberi obtinuit,quem Benedictum appellabāt.At Hildebran
dus archidiaconus,cardinales & epi alij,cum canonicam electionem Romæ nequirēt
facere, Senas acceſſerunt,vbi Gerardus Florētinus epūs in Nicolaum pontificem Ro.
electus fuit. Rediens igitur cum hoc Gerardo Romam Hildebrandus,in omnes acer-
biſſime inuectus eſt,& maxime in eos qui fidem dederāt,ſe eius aduentum expectatu-
ros.At vero cum de hac re magna contentio eſſet,probarentq́ꝫ nonnulli Benedictum

ipſum,

ipſum,vt viꝝ optimũ & ſapientiſſimũ,cõtra aũt eam electionẽ pleriq; magnis clamo
ribus improbarẽt,vtpote minus canonice factã:tandẽ plurimoꝝ cõſenſu, Hildebran
do inſtante,Gerardus vir tanto magiſtratu dignus,eiecto Bñdicto,põtifex creatur ſeu
retinet. erat eñ Senis elect⁹.ſedit igit Bñdictus mẽſes 9.ſed eijcitur. Anno dñi 1059. Nicolaus 2. papa.
Nicolaus 2.natione Allobrogus, Gerardus ante vocatus, epũs Florentinus, pontifex
maximus decernitur.ſedit annis 3.menſes 6.Hic ſtatim inito pontificatu Sutrium con
ceſſit,ibiq; anno dñi 1059.cõcilio habito, cui non ſolum multi epi, ſed & Italiæ ꝓceres
interfuere,Benedictum abdicare ſe põtificio munere & habitu coegit,& Velitras exu
latum ire.deinde vero Romam ꝓficiſcens,ſecũdo apud Lateranum cõcilio habito,le
gem tulit de electione pontificũ,vt habetur 23.diſt.In noĩe dñi. In eodem quoq; cõci-
lio reuocatum ab errore ſuo Berengarium diaconum Andegauẽſ. eccleſiæ ferunt,q Berẽgarij error.
arbitrabatur in ſacramento euchariſtiæ & calicis non eſſe veꝝ Chriſti corpus & inte
grum ſanguinem,niſi vt in ſigno & figura myſteriove,quem qdem errorẽ,inſtante et
vrgente Nicolao & Alberico diacono viro doctiſſimo,publice ꝓfeſſus eſt,affirmans il
lud eſſe veꝝ corpus Chriſti integrumq; ſanguinem. erat ille error etiam nuꝑ à Leone
9.dãnatus,ſed non ſatis emendatus. In illis diebus Agnes Henrici 3.relicta,Henrici
4.regis adoleſcẽtis mater,regni curam adminiſtrationẽq; tenebat,q̃ mulier etſi bonæ
mentis erat,imprudentia tñ qdam ſeducta,Gilbertum Parinenſem clericum ex nobili
ꝓſapia oriundũ,regni Italici admiſtratorẽ cancellariũq; inſtituerat. Erat tum Gotfre
dus Mechtildis comitiſſæ maritus,vir ſane potens:mater vero Mechtildis,Beatrix vo
cata,ſoror extitit Henrici 3.q̃ Beatrix nupta q̃ndam fuit Bonifacio nobili & ditiſſimo Italiæ magiſtratus.
viro,Luca vrbe Hetruſca ortundo,nunc vidua glorioſiſſima. Vnde mortuo Bonifa-
cio,oĩs potentia ad Beatricẽ primo ꝑuenit,poſtea ad Mechtildim & Gotfridum viꝝ.
Parebãt eñ eis Lucã & Parma & Regiũ Lepidi,& Mantua,& ea pars Hetruriæ,quã
nunc patrimoniũ S.Petri vocamus, & in Italia tum ij florebãt opibus. Quũ Nicolaus
Romæ in cõcilio res eccleſiæ ageret,Gotfredus Nortmãnus,q Drugoni fratri in Apu
liæ Calabriæq; comitatu ſucceſſerat,moriẽs,Bagelardũ filium comitatus hæredẽ inſti
tuit.Veꝝ Robertus Nortmannus Guiſcardi frater, vt qdam volunt, hoc ægreferens,
pulſo nepote,Apuliam & Calabriam occupat,adiecta Troia,q̃ põtificibus Ro.parere Calabria & Apulia pontifici ſubijciuntur.
cõſueuerat.Hanc aũt ob rem indignatus pontifex,Robertum execratus eſt.at Rober
tus oratores ad Nicolaum miſit,rogans vt ad res Apuliæ ac Calabriæ componendas
paterno ductus amore accederet.Pontifex cum capitaneum terræ Romanæ ſuperbia
atq; ꝓfidia anxiũ teneret,ſeſe cum oratoribus in Apuliam cõtulit,facileq; cõpoſita pa
ce,pontifex Robertum ab excõmunicatione abſolurum,Calabriæ & Apuliæ ducẽ de-
clarãs,illum ꝑ cõſcripta & iureiurando cõfirmata fœdera adſtrinxit,vt quicqd de ter-
ra eccleſiæ teneret,& in primis Beneuentũ,reddere velit.Guiſcardus aũt ſeſe Ro.eccle
ſiæ vaſallum Romano pontifici cõſtituens,q̃cunq; peterent ꝓſidia mittere,ac qñ opus
videret,cum oĩbus copijs auxiliũ ferre ſpopõdit. His fœderibus occulte, ne Romani
capitanei id reſcirẽt,cõſcriptis,vallat⁹ Roberti magno exercitu, redijt Romã põtifex:
Præneſtinos,Tuſculanos & Nomentanos rebelles primũ,& poſt amne Tiberi trãſmiſ
ſo,Galerã & comitis Gerardi caſtella vſq; ad Sutriũ,populari ac vaſtari iuſſit:nec pri
us à vaſtatione Nortmãni ceſſauerũt,q̃ capitanei vbiq; edomiti, verã põtifici obedien
tiam ꝓſtarent,ditionemq; Romanã tutiorẽ redderẽt. Anno dñi 1047. in regẽ Hun
garoꝝ Andreas coronatus eſt.ꝓcepit tunc genti ſuæ ſub pœna capitali,vt relicto pa-
ganiſmo,ad fidẽ catholicã redirent,cœpitq; ipſe catholice in oĩbus viuere,& vocauit
fratrẽ Belã ex Polonia, diuiſit regnũ in tres partes, duas ꝓ regno retinuit, tertiã Belæ
duci aſſignauit. Tũc Hẽricus imperator exercitũ in Hungariã duxit,rex aũt cum duce Hungariæ motus.
Bela ſegetes ꝑ loca vbi iturus erat imperator,vaſtauit, ita ꝙ penuria affectus & ſtrage
ſuoꝝ exutus,pacis mentionem fecit,& vix obtinuit. Vnde filiam ſuam Sophiam,pri⁹
regi Francorum deſponſatam,Salomoni filio regis Andreæ ꝓ pacificandis Hungaris
deſpondit.breuiq; poſt eandem in Hungariam miſit,vbi nuptijs celebratis rex Andre
as Salomonem filium in regem coronari & inungi fecit.ex q̃ in regno maxima turba
tio exorta fuit.nam Bela frater regis, cum filijs ſuis Gaiſa & Ladiſlao regnum affecta
bant,dicentes ſibi debitum ex fœdere & promiſſo. Bela itaq; dux auxilio ſoceri ſui Bela rex.
ducis Poloniæ mouit bellum regi Andreæ,cui imperator copias auxiliares miſit:com
miſſaq; pugna inter eos,dux Bela tandem poſt aliq̃ incõmoda victor euaſit,oĩbus fere
Teutonicis captis vel occiſis.Rex aũt Andreas in ſylua Bocken mortuus inuentus,ſe-
pelitur in monaſterio ſancti Aniani confeſſoris,quod antea conſtruxerat. ſed & dux
Bohemiæ captus, exoculatus eſt. Bela dux victoria tanta potitus,in ciuitatem Albam
veniens,regali diademate coronatus eſt. Salomon vero apud imperatorem degebat

ſoce-

ſocerū ſuum q̃ſi ꝓfugus. Paulopoſt rex Bela vocauit ad certū diem de ſingulis locis re-
gni duos viros electos ordinandi regni gratia. Ad ꝓclamatos in Albam regalē die di-
cta venit non vocata plebis ruſticanæ multitudo maxima, dicebātq; regi: Cōcede no-
bis ritu patrum noſtrorū in paganiſmo viuere, epōs & presbyteros exterminare, deci-
matores ſuſpendere, eccleſias vaſtare. Stupet rex, & petiuit inducias trium dierū. veni-
unt tertia die plebium primores, reſponſum ꝑſtolantes. tum milites armati ex ꝓcepto
regis irruunt ſup ꝑpoſitos & capitaneos. primū illos ab alto ꝓcipitantes, deinde inua
dentes plebem, & multis cæſis in tm̄ humiliauerūt, vt libera voce paganiſmo renunci
arent. Anno 3. regni ſui Bela, corruente regali ſolio in deuios cōfractus, ægrotare cœ-

Salomon Hung. rex.

pit, & 3. die à ſeculo migrauit. Salomon rex audiēs mortē Belæ, auxilio ſoceri Hen
rici 4. in Hungariā rediit, & fugatus à Belæ filiis, cum imperatore in Albam regalē ve-
nit, ibiq; cōcionatus eſt imperator ad cœtum Hungarorū vniuerſum, pacē iuriſiuran-
di interpoſita religione reformando. at recedēte imperatore, Gaiſa filius Belæ cum ex-
ercitu Polonico in Hungariā duxit. ſed cōpoſita eſt pax, & Gaiſa ducatū quem pater
ſuus prius habuerat, obtinuit, & regē Salomonē manibus ſuis coronauit. viguit hæc
pax annis circiter 13. Trāſactis annis 13. diſcordare cœperunt Salomon rex atq; Gaiſa
dux: & dum pſequeret rex Gaiſam, dux Gaiſa & frater ſuus Ladiſlaus auxilia ab ami-
cis cōtrahunt, regiq; viriliter reſiſtūt. Tandē paribus copiis mutuo ſibi occurrūt, com

Gaiſa rex.

miſſoq; ꝑlio Salomon ſuccubuit, & Gaiſa cæſis ac captus multis de parte Salomonis,
victor euaſit. ipſe tñ rex Salomon vix eſt elapſus. Porro victores Gaiſam in Alba rega
li cōpellentibus Hungaris coronāt regē, cōfortatumq; eſt regnū in manu eius, & de-
dit fratri ſuo Ladislao ducatū. deinde tractantibus de regno Gaiſa & Salomone, mo

Ladislaus.

ritur Gaiſa rex. Mortuo Gaiſa, Ladislaus frater eius in regē coronat⁹ eſt. erat is vir
prudens & iuſtus, ferturq; voluiſſe regnū reſtituere Salomoni, dolum tñ eius metuēs,
ipſum incarcerauit. Tandē relaxaſ rex Salomon, & fractus tot aduerſis abiit, totumq;
vitæ ſpatium in pegrinatione & exilio cōſummauit. viſus eſt aūt ſemel in Hūgaria tem
pore regis Colomani, ſed ſtatim latebras q̃ſiuit. Diciſ tñ in hiſtoria q̃dam Hungarorū
*Pole mortuus, & regnat libere ꝑ totū tēpus ſuū Ladislaus, quēadmodū plenius diceſ

Alexāder 2. papa.

infra. Anno deinde 1062. Alexāder 2. Anshelmus ante vocatus, patria Mediolanus,
epūs Lucēſis, mortuo Nicolao, abſens pōtifex creaſ. ſedit annis xi. mēſes 6. Cōtra hūc
electus eſt ab oībus Longobardiæ epīs Cadolus epūs Parmeñ. vt diciſ, volente Hērico
rege, aſſerentibus epīs papam eligi non debere, niſi de paradiſo Italiæ. ſunt q dicunt il
los ad Agnetem imperatoris matrem veniſſe conatos ſuadere, non licere iniuſſu regis
quempiā pontificem deſignari, inductamq; Agnetem aſſenſiſſe, ſed plus credendū vi-
detur, vt Blondus ait. Gregorio 7. aſſerenti non cōſenſiſſe Agnetem, ſed Henricū filiū
adoleſcentē ꝓcipites in ſcelus Longobardos epōs impuliſſe, q̃d Gulielmus ſcriptor
affirmat fuiſſe eam matris cum filio diſcordiam cuius occaſiōe imperatrix regni ad-
miniſtratione ſit depulſa. elegerunt itaq; Cadolum in antipapam, nec fuere in omni
Lombardia aut cætera ad eam ptinēte Italia, q Cadolo obedire recuſarēt. ꝑter Mech-
tildin comitiſſam & Gotfridum, q Alexandro obediuerunt, & cum eccleſia Ro. bene
ſenſerūt. Cū Cadolo nōnulli ciues Ro. cōſpirauerūt, q̃rum oīm inſtigationibus factū

Cadolus ſeditionis autor.

eſt, vt Cadolus locupletiſſimo Lombardorum exercitu in pratis Neronis bis contra
Alexandrū armata manu pugnarit. venerat aūt Romam Gotfred⁹ Mechtildis vir ꝑſi-
dio pōtifici. primo vero cōgreſſu Cadoli partes ſuperiores ac ꝓpe victrices fuere. ſed
cum primū q ꝑlio intererāt Romani, hoc renunciarūt pōtifici, educēs Gotfredus copi
as, Lōgobardos repulit, & multi vtrinq; occiſi ſunt: repulſus tandē cū ignominia Ca-
dolus, Mediolanū ſe recepit, vixq; totū q̃euit annū, non capitaneos modo, ſed & Ro-
manos ciues etiā Alexādro fauere ſolitos corrupit, q̃rum cōſilio ductus, paruo comita
tu clādeſtinis itineribus noctu magis q̃ die cōfectis, Romā ſe cōtulit. affuerūt vero ca-
pitanei & clam cōducti milites, q Leonina ciuitate furto occupata, Cadolū in B. Petri
baſilicā deduxerūt. mane cum primū rumor vrbē occupauit, correptis repente armis
ppl'us accurrit. Quod cum ꝑter ſpem capitanei & mercenarii milites cernerēt, ilico oēs
qquauerſum dilapſi, Cadolū deſtituerūt ꝑſidio. Sed vnicus fuit oīm ꝑditiſſimus, & cui

Cincii audax facinus

maiorē pecuniā Cadolus dederat, Cincius ꝑfecti filius, q ꝑ media infeſtiſſimorū agmi-
na ciuiū euntē Cadolū, in S. Angeli caſtellū ꝑduxit: tantaq; erat Cincii audacia, vt iure-
iurando ꝓmiſerit Cadolū tutari. Perſtitit aūt in pōtificis fide, Alexandri ſcilicet Ro-
manus populus, adeo vt repagulis caſtello S. Angeli oppoſitis, milites ponereſ. Ca-
dolus ꝑ annos ferme 2. obſeſſus fuit. Tandem fractus animo Cincius, territum coegit
Cadolum, q nullam abeundi ſpem videret, trecentis argenti libris ab his ſe redimi q
arcem obſidebant, conſcenſoq; ſtrigoſiſſimo eq̃, inde ſolus aufugit. At vero in Ale
mania

mania Anno Colonieñ. archiepũs apud Hẽricum adoleſcentẽ Agnetem criminatus, ꝙ contra maieſtatem imperij Chriſtiana reſp. nutu mulieris gubernaret, accepta poteſtate, Italiam eſt ingreſſus: & Gilberto Parmenſi, quem regina cancellarium inſtituerat, depoſito, loco eius Vercellenſem epm ſubrogauit. Deinde Romam veniens, admiſſus ad põtificis Alexandri conſpectũ, cardinalibus & potioribus e clero cõfidentibus, Anno archiepũs huiuſmodi orationẽ fecit: Quo factum eſt, inquit, modo mi frater Alexander, vt p̄ter ſeruatos hactenus mores, p̄ter legem olim Romanis pontificibus p̄ſcriptam, pontificatũ Romanum à rege & dño meo Henrico iniuſſus acceperis? & incipiens à Carolo, multos noīauit, à qbus põtifices vel electi fuere, vel confirmati, aut eoꝝ ab his electio affirmata. Paranti plura dicere, Hildebrandus archidiaconus, cœtu cardinalium annuente, reſpondit: Nullum vnq̃ ius, nullũ imperium Anno archiepe, regibus & imꝑatoribus Romanis in põtificis Ro. electione fuit, & ſi quid ꝑ vim, ſi quid ꝑperam actum ſit, cenſura patrum poſtea correctum eſt. Incipiens itaq; à ſuperioribus, tam diu immoratus eſt, ꝗad vſq; victus Anno, ſatis ſibi factum eſſe reſpondit. Inſtitit tñ, vt ob calumniatores apud Mantuam conciliũ pontifex cõuocaret. cõſenſit in hoc pontifex, acceſſitq; cum cardinalibus, & in concilio oẽs epi Lõbardiæ p̄ter Cadolum interfuere. Tandẽ approbata eſt Alexandri electio, oẽsq; epi, depoſito odio, illius amici ſtudioſiq; effecti ſunt. imperator etiam ipſe non ſolum in gratiam põtificis redijt, veꝝ etiam precibus ab eo impetrauit, vt & Cadolo veniam petenti ignoſceret, & Guibertum tanti mali autorem, Rauennatis eccleſiæ archiepm crearet. primũ haud grauate fecit, ſecundũ inuitus, & non niſi precibus Henrici fatigatus conceſſit.

Anno Colonieñ. archiepũs.

Concilium Mantuanũ.

Occupato in his Alexandro, Robertus Guiſcardi Tarentinos ſubegit, Richardus q̊q; & Guilielmus nõnulla eccleſiaſticæ ditionis occupãt. Hildebrãdus aũt archidiaconus de Nortmannoꝝ pfidia apud Mantuã certior factus, Gotfredũ ducẽ & vxorẽ eius Mechtildim aduerſus illos ſuppetias poſtulauit. ad q̊rũ copioſiſſimũ exercitũ territi Richardus & Guilielmus, capta de terris & iuriſdictione eccleſiæ reliquerũt. Quo facto, archidiaconus, Gotfred⁹ & Mechtildis Romã cum gloria reuerſi ſunt.

Gotfr. eccleſiæ hoſtes vicit.

Supra in narrandis Angloꝝ rebus, obiter ſ. & trãſcurſu q̊dam πᾶσαν τὴν ἱστορίαν προλαμβανόμενος, Cuntonẽ Angliæ regẽ in Hẽrici tpa deduxi. Is eſt qui vniuerſam Angliã, Scotiã, Noruegiam, Daciamq; obtinuit, pietate magis q̃ armis tutatus, cœnobia q̊dam cõdidit. Succeſſerat ei Aroldus filius Nothus, quem legitimus filius Andebuntus perimi iuſſit, & hunc quidẽ gula perijſſe cõſtat. Vocatus Eduardus Eceldredi filius à Nortmannis, vbi exul agebat, regnũ adijt non ſine lætis auſpicijs. hic ſine liberis decedens, Guilielmo Nortmanno auunculo ſuo regnum reliquit. Atq; ſic anno ſalutis 1066. regnũ Angliæ tranſlatũ eſt in Nortmannos in pſona Guilielmi ducis Nortmanni baſtardi, qui fuit filius Roberti, nepos Richardi ſecundi, pronepos Richardi primi ducis Chriſtiani, de q̊ ſupra mentionẽ fecimus.

Cunto Anglus.

Occupauerat regnũ mox e Vueſtoſaxonibus Aroldus, quidam, qui ꝑ annũ hoc tenuit. dum Guilielmus regnũ armis inuadit, Aroldũ p̄lio ſupatum interficit, ꝙ Alfredo cognato ſuo mortis cauſa fuiſſet. Dicit, nocte q̃ pugnã pceſſit, Nortmannos vigilijs p̄cibusq; vacaſſe, ac cõtrà, inimicos vino ac cãtibus. Traditur p̄terea eum pcera ſtatura, vaſtisq; viribus fuiſſe, tum venatorẽ maximũ, temploꝝ euerſorẽ, & plane tyrannũ egiſſe. Et ab eo tẽpore Nortmanni in Anglia vſq; in hodiernũ diem regnare cœperũt. mortuo Guilielmo poſtea anno dñi 1098. ſuccedit Guilielmus filius, qui fuit nequã & ſceleſtus, vt dicemus infra.

Guilielmus Nort. Angliæ rex.

Cometes eodẽ tẽpore diu apparuit inſolitæ magnitudinis & vehemẽter ignitus.

Anno dñi 1092. Guilielmus Baſtardus ex duce Nortmanniæ rex Angloꝝ moritur, vt iam dictũ eſt, & regnauit poſt eum Guilielmus filius ſuus. qui moritur in venatiõe, & ſuccedit ei iunior frater ſuus Henricus. nam Robertus tunc erat in expeditione Hieroſolymitana occupatus, qui cum rediſſet, mouit fratri bellũ, & captus eſt, ac in Angliã ductus ꝑ fratrẽ, qui eum aptis venis fecit mori in carcere.

Anno 1135. Henricus I. rex Angliæ moritur, & ſuccedit ei Stephanus de Boligne ſororius Henrici, anno 1154. Stephanus moritur, & ſuccedit ei Hẽricus filius filiæ Hẽrici primi. Famuli huius Hẽrici occiderũt S. Thomã Cãtuarieñ. Anno dñi 1189. moritur Hẽricus 2. & ſuccedit Richardus Carolerius vocatus. is iuit ad terram ſanctã, & Philippus rex Franciæ anno ſeqnenti. hic Richardus rediens anno dñi 1193. capitur ꝑ ducem Auſtriæ, liberauitq; ſe grãdi pecunia. Anno dñi 1199. Richardus iſte in obſidione cuiuſdam caſtri vulnere accepto moritur, cui ſuccedit frater ſuus Iohannes dictus ſine terra. hic amiſit Nortmanniã, quam rex Frãcię Philippus regno ſuo vniuit. & quia epõs regni ab eccleſiis expulerat, execrabatur & regnum interdicebatur: vnde amiſiſſet etiam regnum, niſi mox recõciliaſſet ſe eccleſiæ. Mortuo Iohanne, ſuccedit Hẽricus 3. filius, huic ſucceſſit filius Eduardus anno 1269. Anno 1306. Eduardus

Angloꝝ regum genealogia.

ardus dictus lõgis tibijs,morit,& ſucceſſit eius filius Eduardus,& ſecundũ q̃ſdam reg. anno 1318. hic Eduardus p literas fecit homagiũ Philippo regi Frãciæ de Valois,anno 1330. ſed poſtea anno 1337. cœptũ eſt maximũ bellũ ppter ſucceſſionẽ regni Frãciæ, in q̃ qdem bello captus eſt Iohãnes rex Frãciæ & in Angliã ductus,anno dñi 1375. Eduardus cum iam regnaſſet circiter 52. annos,morit,& ſucceſſit ei in regno Richard⁹ princeps de Galoes Eduardi filius. Deinde anno 1399. Hẽricus comes de Berbick,q ex Anglia erat bãnitus ad tẽpus,hic rediẽs,dux Lãcaſtri ex ſucceſſiõe factus, fecit tñ in populo,q̃ ſe regẽ cõtra Richardũ cõſanguineũ acceptarẽt. Richardus vero plures ex factione decapitari fecit,nec multo poſt & ipſe q̃q; captus & capite truncatus perijt,regnauitq́; p eo Hẽricus p̃dictus potẽter,vocatusq́; Hẽricus 4. Anno 1412. Hẽricus 4. moritur,& filius ſuus Hẽricus 5. pro eo coronat. hic duxit copias nõ modicas in Franciã,

Clades Frãcorum.

humiliauitq́; regẽ Frãciæ,vbi ſex duces ex regno Franciæ cæſi ſunt in vno p̃lio, & rex q̃ſi totũ regnũ amiſit,& veniẽs Pariſios, vxorẽ duxit filiã Caroli regis Frãciæ Margaretã,& ex ea genuit Hẽricũ 6. Anno dñi 1426. puella q̃dam Iohãna, dicẽs ſe miſſam à Deo cõtra Anglicos,regẽ Frãciæ ad ſpem regni reduxit. Anno dñi 1444. treugæ inter reges factæ ſunt,& Renatus rex Siciliæ dedit filiã ſuã Hẽrico regi Angliæ. Anno dñi 1455. dux Eboraci Eduardus,cepit Hẽricũ regẽ Anglię,& regnauit p eo p vim. euaſit tũc filius Hẽrici Eduardus pene puer,cum matre filia regis Renati q cos tenuit. Deinde poſt aliq̃t annos Varuicus comes Clarẽtiæ dux,cõgregatis copijs auxiliarib⁹, Eduardũ ex regno fugauit,Henricũ à carceribus liberauit,ipſumq́; vnà cum filio Eduardo & vxore in regnũ reſtituit. Sed paulo poſt Eduardus auxilio Caroli ducis Burgũdiæ ſororij p vim regnũ ingreſſus, Henricũ regẽ cum filio Eduardo & Varuico duce capitibus truncari fecit, & regnũ obtinuit. Deinde moriẽs,filios reliq̃t impuberes,

Richardi regis ſcelus.

q̃s qdam nobilis vir educauit. Verũ Richardus frater Eduardi,illos(vt fama eſt)occidi p̃curauit,& ipſe regnũ obtinuit,q tñ poſtq̃ 2. annis regnauit, p Henricũ comitẽ de Rychemõt,occiſus eſt in bello,q regnũ vſq; ad hæc tpa obtinuit. Porro ſuperuenit qdã,q dicit ſe filiũ eſſe Eduardi,nec occiſum fuiſſe,huic rex Scotię filiã vxorẽ dedit ſed poſtea in bello victus occidit,& Hẽricus regnare non deſiit, & hodie regnat. Anno 1068. Hẽricus rex adoleſcẽtiæ vſus licẽtia,Saxoniã ſolã ex omi Ro. impio cœpit incolere,principes deſpicere,nobiles opprimere,inferiores ſuſtollere,venatui,luſib⁹ cæteriſq; huiuſmodi exercitijs plus q̃ iuſtitiæ opib⁹ inſiſtere,filios illuſtriũ qbuslibet obſcure natis cõiugare,priuata p̃ſidia inſtruere. his diſcordiæ ſeminarijs contigit,regi q̃ plurimos inſidiatores tam vitæ q̃ regni creſcere. ſuſpectus in his habebat Adelbertus Bremẽſis archiepũs,vti inſtigator regis. Anno 1069. Agnes imperatrix,mater regis

Henrici 4. inertia.

Hẽrici,tædio affecta,vel potius diuinitus cõpuncta, ducatũ Boioariæ quẽ ipſa nup im pio ſibi vſurpauerat, depoſuit,& regni gubernacula penit⁹ cõtemnẽs, p Chr̃o Romã pœnitentiã actura ſe cõtulit,ibiq́; in Deo fructificãs,poſt aliq̃t annos in dño de hac vita migrauit. Dedit aũt eundẽ ducatũ Othoni viro induſtrio de Saxonia. Anno ſa-

Othoni Saxoni Bauariam Agnes tradit.

lutis 1071. Otho dux Saxoniæ,Boioariæ ducatu,quẽ ab Agnete imperatrice iampridẽ receperat,priuatus eſt. nam hic Otho Saxo gñe,ampliſſimæ nobilitatis vir, prudentia aũt & rebus bellicis incõparabilis,in tñ vt rex,q iam multis ſuſpectus erat & inuiſus, ipſum cõtra ſe regẽ fieri formidaret,accidit q̃ qdam *Egino mediocri loco nat⁹ irrepſit,vt videbat,ſubornat⁹,q Othonẽ ducẽ de regis nece tractaſſe cõmẽtus eſt,ſe ipſum vt mos erat,poteſtati regiæ vadẽ obtulit,q̃uſq; duello cum duce cõfligẽs, vera cõprobaret q̃ retulit. Quid multa? placitis & colloquijs Mogũtiæ & Goſlarię cõdictis,Otho dux cum Eginone, vtpote dux cum latrone, primas cum ignobili, cõgredi ex reliq̃rũ principũ cõſilio cõtempſit,ſua tñ innocẽtia & Eginonis improbitas minime latuit. nihilominus ducatũ Bauariæ Otho,vt reus maieſtatis,amiſit,quẽ Guelſo qdam illuſtris,

Guelſoni Bauaria datur.

acer & bellicoſus,filius marchiõis Italiæ, q paulo ante filiã Othonis duxerat vxorem, vir natus Sueuus,accepit à rege. idq́; principalis diſcordiæ ſemẽ,ppetuos p̃liorũ,ſeditionũ,ſchiſmatũ,hæreſũ,lamẽtabilesq́; fructus germinauit. Eodẽ anno qdam p̃potẽs dum ad mẽſam ſederet in cõuiuio,repẽte à muribus circũuallatus, ab ipſis eſt pene cõſumptus,reliqs mẽſæ cõuiuis ſine læſione dimiſſis. Verũ vbi à ſuis in mare piectus fuiſſet, inſecuti mures,nauẽ ipſam cõſcenderũt, ipſumq́; cadauer mortui vſq; ad aq̃ introitũ corrodebãt. In terrã igit poſitus,à muribus eſt integer comeſtus & dilaceratus. ſimile per oĩa factum de principe q̃dam Poloniæ, Martinus hiſtoriographus recitat.

Anno ſequẽti rex Othonẽ vſq;quaq; pſequit,munitiones eius deſtruit, p̃dia vaſtat, & vt reip. hoſtẽ delere parat. ecõtra ille militibus electis inſtructus,ipſe q̃q; manu fortiſſimus & animo efferus,nũc p̃da,nũc flãma,nũc ferro q̃cunq; ſe ſors obtulit,ſuas iniurias vlciſci ſatagebat. ipſo q̃q; mediãte, non ceſſat gẽs Saxonũ, etſi Saxoniæ principes

pes antea male Othoni ſauiſſent, cõiurationem aduerſus regem cõfirmare, accuſatiões inauditasq́ blaphemias ad ſedẽ Ap. referre, ſocijsq́ archiepis, epiſq́ pluribus,* Alexandrum * regi odioſum facere: quãdam quoq; ſummæ ſanctitatis virũ Annonem archiepm Colonień. cõiurationis eiuſdẽ cõſcium fuiſſe aſſerũt, quorũ inſidijs territus, Saxonia ceſſit, & in alijs regni partibus rebus agẽdis inſtitit. Quæſiui diligẽter, quę cauſa diſcordiarum inter regẽ & Saxones prima fuerit, & inuenio quod in principio regni principes Saxoniæ crebris cõuenticulis agitabãt de iniurijs quibus ab Henrico III. affecti fuerãt, arbitrabãturq́ pulchre ſibi ſatisfactum fore, ſi filio eius puero adhuc regnum eriperẽt. Acceſſit ex inſperato turbãdis rebus ingens adiumẽtum, Otho frater Guilielmi marchionis, vir acer ingenio & manu impiger: is apud Bohemos iam à puero exulauerat, qui cõperta morte fratris, magna ſpe obtinẽdæ hæreditatis regreſſus in Saxoniã, à cunctis illic principibus benigne excipit, exhortatiõibusq́ inſtigatur, vt nõ ſolum Marchiã, ſed ipſum quoq; regnum affectare conaret. fidem ergo ab eis accipit, pollicent operam, regemq́ vbicunq; opportunum fieret, interficere cõſtituunt, perculſis metu oĩbus, quibus rerũ publicarũ aliq̃ cura erat. Placuitq́ regẽ ocyus in Saxoniã vocari, periclitãti Reip. vt ſuccurreret. Rex mature in Merſburg venit, principes ad colloquiũ vocat. dum autem Bruno & Eberardus patrueles regis, ad curiam proficiſcerentur regiam, incidunt in multitudinem prædicti Othonis, erantq́ aliàs inimici: nec mora, dato ſigno, ad pugnam cõcurrũt, & in vulnera ruunt. Ibi in acie prima Bruno & Otho ambo pleni irarum, vterq; alterũ primo impetu lœtaliter trãſfodit. amiſſis ducibus, aliquãdiu certatũ eſt, ancepsq́ pugna erat. ſed Eberardus tametſi grauiter ſaucius, dolore tñ fratris efferatus, rapido curſu in cõfertiſſimos hoſtes præcipitem ſe mittit, Bernardi comitis filium egregiũ adoleſcẽtem interficit, cæteros in fugã vertit. ſic Reſp. maximo metu eſt liberata. & Saxones cõtra regẽ nil amplius moliti ſunt. Anno ſalutis 1073. Colonień. archiepus & Hermãnus Babenbergeń. epus, miſſi ſunt pecuniam quę regi debebat, cõgregãdi cauſa, qui legatiõe pacta reuerſi, lrãs apſicas detulerũt, regẽ vocãtes ad ſatiſfaciendum pro Simoniaca hæreſi, alijsq́ emẽdatiõe dignis, quæ de ipſo Romæ fuerãt audita.

S. Anno ei⁹ nois II. archieps Colo.33.

Rebellio Saxonum.

Et quoniam hoc loco archiepi Colonień. qui oriundus fuit e Daſſela, dictus Anno, inter præſules Agrippineń. eius noĩs ſecundus, alioqui trigeſimustertius, mentio fit, non alienum fuerit, ex multis tanti viri præclare geſtis vnum præ cæteris memorabile facinus referre. Cum poſt ſeditionem quãdam Colonień. cõtra ipſum, ageret in arce ſeu monaſterio (ipſe enim ex caſtro cœnobiũ fecerat) Sigenbergẽſi, quod hodie eſt in Ducatu Bergẽſi, haud procul à Bonna, cõtigit iudices Alti iudicij Colonień. paupercnlæ cuidã mulieri iniquã ſentẽtiam ferre. Mulier queſtum archiepo de iniuria ſibi à ſcabinis illata Sibergum venit. Præſul mox illos ad ſe cum ſuis iudiciarijs libellis venire iuber. Rogar, cur ſic tam iniuſte viduam iudicaſſent. Non habentibus quo ſe excuſarent, mãdat oĩm oculos effodi, vni interim, cuius filium e fonte præſul ſuſceperat, ſic parcens, quod huic vnus tantũ oculus erueretur, vt eſſet qui alios ſex reduceret domũ. Vtq́ huius rei memoria firmius hæreret, iuſſit domorũ, in quibus iſti iudices excæcati habitabãt, ſummis faſtigijs ſuperimponi lapideum abſq; oculis caput, quo ſic ab iniquis iudicijs etiam poſteri deterrerentur. Horum capitum ſuperant Colonię adhuc, cum hæc ſcriberemus, reliquiæ, pręſertim in antiquo rerum venaliũ foro. Moritur ac ſepelit archiepus iſte poſt in Lombardia, illuc cum imperatore profectus: eiusq́ inter ſanctos relati, ac miracnlis per diuinam gratiam coruſcantis oſſa transferuntur inde in Germaniam ſub Friderico primo, precioſis loculis Sibergi in templo ſancti Michaelis recondita.

Anno eius nois ſecundus, iter ſanctos relat⁹.

Eodẽ anno 1073. Rudolphus dux Alemaniæ & Burgũdiæ, & Bertoldus dux Carinthiorũ, id eſt, de Zæringen, Guelſo dux Bauariæ, à rege diſceſſerũt Henrico, cũ apud regem proficere nõ valerẽt. Eodẽ anno Saxones multa præſidia & caſtella, quę rex dudũ ædificauerat, funditus euertũt, caſtrũ etiã Harteſpurg & clauſtrũ ibidẽ canonicorũ ſolotenus deiecerũt: & quod dictu nefas eſt, innocẽtis cuiuſdã filij regis oſſa ſepulta, in cõtumeliam patris de ſepulchro eijciũt. Scribũt quidam, quod multa rex munitiſſima caſtella in Saxonia & Thuringia cõſtruxerat, quibus indigenarũ aĩos cõtra ſe cõcitauerit, tandẽ pacis grã eas munitiões deſtrui iuſſit. Alexãder papa interim ſtatuit Alleluia ſuſpendi à ſeptuageſima vſq; ad paſcha, & quod ſacerdos per obliuionẽ nõ baptizatus, per oẽs gradus poſt baptiſmũ denuo cõſecret. morit põtificatus ſui anno xi. menſe ſexto. Anno M.lxxiij. Alexãdro defuncto, vix exequijs celebratis, clerus & populus ad funeris põpã cõgregati, Hildebrãdum archidiaconũ acclamãt à B. Petro in põtificẽ eſſe electũ, ad quorũ clamores importunos cardinales cõclaue ingreſſi, eundẽ elegerũt, quẽ Gregoriũ vij appellarũt. hic ſedit annis xij. mẽſem vnũ. Electiõis aũt decretũ ſiue forma, Platina referente, hæc fuit: Nos ſanctæ Ro. eccleſiæ cardinales, clerici, acolythi, ſubdiaconi, presbyteri,

Rebellio quorundã principum.

Gregorius vij. papa.

nnn præſen-

pſentibus epiſcopis,abbatibus,multiſq; tum eccleſiaſtici tum laici ordinis reuerẽdiſſimis patribus,eligimus hodie x. Kal. Maij in baſiliſca S.Petri ad vincula,anno 1073.in verũ Chri vicariũ,Hildebrandum archidiaconũ,virũ multę doctrinę,magnæ pietatis, prudẽtiæ,iuſtitiæ,cõſtantię,religiõis,modeſtũ,ſobriũ,cõtinentẽ, domũ ſuã optime gubernantẽ,paupibus hoſpitalẽ,in gremio ſanctæ matris eccleſiæ libere à teneris annis vſq; ad hanc ætatẽ educatũ:quem qdem cũ ea poteſtate eccleſię Dei pſſe volumus,q̃ Petrus Dei mãdato quondã pfuit.Sub hoc põtifice eccleſia nouis & inauditis ſchiſmatũ erroribus piclitari cœpit.ſunt etiã q illũ nõ canonice cõſtitutum, ſed tyrãnice papatũ ſibimet vſurpaſſe referunt.Alij & fere om̃es, prius contrariũ referunt. Nos ea q̃ varie ſcripta de eo inueniunt, fideliter annotabimus. Inuenio apud Saxones eleganti ſtylo ſcriptũ,q Alexãdro mortuo,Romani mox incõſulto rege,elegerũt Hildebrandũ virũ celeberrimũ.Eo electo, epiſcopi Galliarũ grãdi ſcrupulo pmoti, ne vir vehementis & acris ingenij atq; fidei,diſtrictius eos p negligentijs ſuis quãdoq; diſcuteret,ſuggerere conati ſunt,aſſerentes q niſi rex impetũ hois puenire maturaret,& electionẽ eius quę iniuſſu ſuo facta fuerat,irritã decerneret,grauia eum picula inuenirent.Quod rex animaduertẽs,ſtatim legatos Romã miſit, q Romanos cõuenientes cauſam ſciſcitarent, quare pter cõſuetudininẽ maiorũ,rege incõſulto,põtificem ordinaſſent,ipſumq;, ſi nõ idonee ſatisfacerent,illicite accepta dignitate abdicare ſe pciperent. Veniẽtes aũt Romam legati,benigne ſunt ſuſcepti.Expoſitis deinde mãdatis,põtifex reſpõdit, ſe Deo teſte honoris huius apicem nunq̃ affectaſſe,ſed electũ ſe à Romanis,& violenter impoſitã ſibi neceſſitatẽ, verũ cogi nullatenus potuiſſe,vt ordinari ſe pmitteret,donec in electionẽ ſuam tam regẽ q̃ principes Teutonici regni cõſenſiſſe certa legatione cognoſceret.Hæc vbi regi ſunt nunciata,libenter ſuſcepit ſatisfactionem,& lætiſſimo ſuffragio vt ordinaretur,mãdauit.Conſonat aliquantiſp Blondus: Gregorius,ingens,commiſſam ſibi eccleſiã quiete cupiens gubernare,pacẽ cum Henrico habere quæſiuit:q̃d oſtendit epiſtola,priuſq̃ coronaret,ad Beatricẽ & Mechtildin eius filiã, in hęc verba: De rege aũt,vt antea in literis nr̃is accepiſtis,hæc eſt voluntas nr̃a,vt ad eum religioſos viros mittam⁹,quorũ admonitiõib⁹,inſpirãte Deo,ad amorẽ ſanctę Ro. eccleſiæ reuocare eũ,& ad cõdignã formã ſuſcipiendi impij inſtruere ac expolire valeamus.& ad Anſelmũ Lucenſem epiſcopũ ſcribit:Hæ nãq; pſonæ pacẽ conantur efficere,chariſſima filia noſtra Agnes impatrix,necnon glorioſa Beatrix cũ filia Mechtilde,Rudolphus q̃q; dux Sueuiæ.Epiſtola etiam Rainaldo Cumano epiſcopo apud Henricũ agenti ſcripta,pacẽ inſinuauit.Inter hæc vero non minus põtifex ad Henricũ oratores miſit, denunciaturos,ſe,ſi in põtificatu confirmaret,nullatenus errores illius toleraturũ:proinde aut aliũ pontificem fieri curaret,aut ſe ad ſatisfaciendũ condigne pararet. *Subiungunt illi.rex tũ facti modo & veritate cognitis,electioni eius aſſenſum pbuit, mittens ad vrbẽ Gregoriũ Vercellenſem epiſcopũ,regni Italici cancellariũ,dictã electionẽ(vt mos erat)ſua autoritate cõfirmaturũ:q̃d Platina quoq; affirmare videtur.Cõfirmatus Gregorius,Henricũ regem ab epiſcopatuũ & eccleſiarũ venditione deterrere ſtatuẽs, legatos q hæc eadem pferrent,miſit. acceſſerunt ad id impetrandum pontificis oratores,Agnes ſ.regis genitrix,G.Oſtiẽſis,V.Præneſtinus,& R. Cumanus epiſcopi. Eam ad legationẽ Henricus in Bauaria agẽs,benigne reſpõdit,nec tñ epiſcopos q̃s Alexander ob ſimoniã execratus eſt,à ſua cõione voluit remouere.Cũq; legati põtificis inſtarent,reſpõdit p Bremeñ.epm,Mogũtinõ archiepo vices Romani pont.in Germania ab Alexãdro Gregorij anteceſſore,olim fuiſſe conceſſas. Replicant ad hæc oratores, conceſſionem Mogũtino factam,concedentis morte expiraſſe.nihilominus tñ pſtitit in ſententia Hẽricus.quã ob rem oratores,Bremẽſi epo,q regis impulſor adiutorq; fuerat,execrato,Romã ſunt reuerſi.Paulopoſt Bambergeñ.& Conſtantieñ.epos Romæ agentes,& de ſimonia conuictos,papa dignitate priuauit.Subinde quadrageſima ſequenti Gregorius põtifex cõcilium Laterani cũ celebraret,interfuerũt Guibertus Rauennas archiepſ,& maxima Lõbardiæ epiſcoporũ pars,adſtiterũtq; põtifici Mechtildis comitiſſa & Siſulphus princeps Salernitanus.quo in concilio Robertus Guiſcardus ob nouam terrarũ eccleſiæ de marchia Anconitana occupationẽ,& cæteri Nortmanni fuerunt execrati.Soluto aũt concilio,cæteris abeuntibus,mãſit Romæ Guibertus,dolũ rege cõſentiente machinaturus.Celebrat Miſſam põtifex in natiuitate domini apud Mariã maiorẽ,q̃ baſilica vocat ad pſepe.tum ſubito irrũpens ſtipatus cohorte Cincius pfecti filius,papam tunc hoſtiam frangentẽ in ſacrificio,atq; raptũ altario deturbat:attractumq; ad domũ,quæ ſibi eo loci erat,in turri clauſit. populus id nõ ferens,poſtridie Cincij domũ furibundus vndiq; aduolans pontificẽ liberat,ædes ac turrim ſcelerati hois à fundamẽtis euertit,familiã eius nares mutilatã ab vrbe pellit. ipſe vero

Hẽric⁹ pontificis electionẽ confirmat.

Diſſidium Henrici & papæ.

Cinci⁹ pontificem capit.

vero Cincius tanti mali autor,fuga ſalutẽ quærens,in Germaniã varijs tramitibus ad
impatorem puenit. Verũ Guibertus tanti doli machinator,vt Blondus & Platina ſcri
bunt,cum inſidiæ ad vota nõ ſucceſſiſſent, ſimulata beneuolentia, à põtifice dimiſſus,
Rauennã peiora molitur⁹ peruenit,Theobaldũ Mediolaneñ. archiepiſcopũ & plures
Ciſalpinæ antiſtites,cõiurare in Gregoriũ pollicitationibus ppulit. His addidit Hugo
nem Candidũ cardinalẽ,q etſi ante idẽ ſecerat,in gratiamq́ȝ,animo licet ſimulato,re-
dierat,Guiberti tñ dolo fraudeq́ȝ circũuentus ac pſuaſus,quam ꝓ ſe tulit malã mentẽ,
aptius declarabat. Nã viribus oĩbus q̃ad poterat,anniſus imperatorẽ & Normannos
inter ſe de impio diſſidẽtes cõponere,pacisq́ȝ fœdera pponere,inq́ȝ pontificẽ eos cõci
tare cogitabat. Sperauit tñ Gregorius Henricũ qeſcere,ſicut & Guibertũ. ſed cũ nouã
coniurationẽ percepiſſet põtifex,ſynodũ Laterani coegit,in q̃ Guibertus Hugoq́ȝ exe
crati,dignitatibusq́ȝ priuati,anathematis vinculo ſunt innodati. Dum hęc agunt Ro
mæ,Hẽricus cũ Saxonibus non infeliciter pugnat,& elatus aliq̃t ſucceſſibus,pontifici
peruicacius reſtitit. peruenit interim ad eũ papæ mandatũ, vt de obiectis ſe criminib⁹
purgaret. q̃re cõuentus Vormatię indicit Sigefridi archiepiſcopi Mogũtini opera. in
conuentũ eũ & Hugo cardinalis,cuius iam mentionẽ fecimus,venit,tragœdiã quan-
dam apud principes de ſceleſta papæ vita cõmentus,falſo ꝓtulit. Itaq; imperator oĩ-
bus,ne q̃ re papæ obtẽperarent interdixit,papã ex epiſcoporũ decreto abrogauit. reſti
terũt principio huic ſentẽtiæ boni qdam viri,tum e Saxoniæ epiſcopis,tum alijs Ger-
maniæ primatibus,epiſcopus Herbipoleñ. & Meteñ. q tumultu ſuperati ſunt. Ad pon
tificẽ,vt ſe magiſtratu abdicet,ſcribit his fere verbis: Quia & introit⁹ tuus tãtis periu-
rijs eſt initiatus,& eccleſia Dei tam graui tẽpeſtate per abuſionẽ nouitatũ tuarũ pericli
tat,& vitã cõuerſationẽq́ȝ tuã tam multipliciter infamia dehoneſtat,obedientiã,quam
tibi nullã ꝓmiſimus,nec de cætero vllã ſeruaturos eſſe renũciamus: & qa nemo nr̃m,
vt tu publice declamas,tibi hactenus fuit epiſcopus,tu q̃ȝ nulli nr̃m eris aplicus. Ve-
niẽs aũt Romã ex eo cõciliabulo Rolãdus Parmeñ. clericus,ab imperatore ac reliquis
epiſcopis miſſus, atq; perductus ad cõſpectũ põtificis cardinaliũq́ȝ, Gregorio publice
interdixit,ne qd ageret deinceps,q̃d ad magiſtratũ põtificis pertineret, & cardinalib⁹
ipſis mãdauit,vt relicto Gregorio,aliũ habituri põtificẽ,ad ſe ꝓficiſcerent. Et hęc qui
dem pariformiter apud pontificẽ & cardinales verbis Hẽrici regis referunt. at nõ mi
nus eregione multorũ Germaniæ epiſcoporũ literæ,põtifici ſuã opam & fidei cõſtan-
tiã pollicentiũ ſunt allatæ: q̃ impulſus cauſa põtifex,ea ĩ ſynodo *Sigifredũ & eius im
pietati aſſentiẽtes epiſcopos & abbates cõmiſſis priuauit eccleſiis,Hẽrico aũt guberna
tionẽ,titulũ & dignitatẽ regni interdixit,oĩbus principibus & populis vtriuſq; regni
Teutonici & Italici,q̃ illi obſtringebant iuramẽto,autoritate Aplica ſolutis, ipſumq́ȝ
anathemate notauit. Eodẽ anno dñi 1076. principes & populi pars maxima,animis
ab Hẽrico ſe alienare cœpunt,primiq́ȝ Saxones,poſt illos Meteñ. epiſcopus Hẽricum
cenſuit in vim anathematis deponendũ. Vnde Germani principes circa Kaleñ. Octo-
bris colloquiũ maximũ apud Oppenheim faciũt,vbi pene totius Germanię principes
& maxime Saxonũ & Alemanorũ,ſubiectiõi regis renunciabant,cauſam ꝓtendentes,
ꝙ à duobus iam aplicis vocatus ad ſatisfactionẽ,nõ veniſſet, & ꝑ hoc cõtemptu ſentẽ
tiã execrationis in Romana ſynodo a papa accepiſſet, licet ipſe inauditus & abſens fu
iſſet. Vnde cũ fatiſceret iam & plane ortũ videret in regno diſſidiũ,Rudolphus Guel
fo & Theodoricus,primores Alemanorũ duces,cum cęteris in regno ꝓſtantibus in id
cõſilij conuenerũt,vt vocaret in Alemaniã põtifex,& ꝙ Henricus ab illo ſupplex veni
am peteret: alioqn ſi petere nollet,ſucceſſorẽ illi daturos ſe cõcordi cõuentus ſentẽtia
teſtati ſunt. id autẽ facturũ ſe rex ipſe,interpoſito ſacramento,pollicitus eſt. ea de cau-
ſa,regis & cõuentus noĩe acceſſit pontificẽ orator archieps Treuereñ. Henricus, q̃ in-
ſtante,põtifex Auguſtã ꝑtoriã venire ſtatuẽs,venit cũ cardinalibus vſq́ȝ Vercellas,vbi
ab epiſcopo loci clam reſciit,Hẽricũ regẽ hoſtili in ſe animo cũ exercitu venire. Tum
põtifex obmiſſo inſtituto, Canoſſum oppidũ agri Rhegieñ. q̃d erat ditioni Matildis
comitiſſę ſubiectũ,declinat. morã põtificis ſuſpectã habẽs rex, prope cũ oĩbus copijs
eo mouit. Quanta tñ difficultate venerit in Italiam hyeme aſperrima, ſcribit Herſuel
denſis monachus,quod miſerũ ſatis eſt audire. inuenio etiã in eiuſdẽ ſcriptis,ꝙ Diede
ricus epiſcopus Verduneñ. fautor regis,dum ꝓficiſcentem paulo poſt inſeq vellet, ca
ptus eſt ab Adelberto comite de caſtello quod dicit Calu,& ſpoliatus oĩbus, q̃s ſtudi-
oſiſſime cõuexerat. tam longi itineris impenſis. à quo diu tẽtus in cuſtodia,tandẽ dato
quodcũq́ȝ exigebat redemptionis ſuæ precio,addito etiã iureiurando, ꝙ iniurię huius
nec ſpũalem nec corporalem vindictam aliquando expeteret,liber abire dimiſſus eſt.

Ea tempeſtate Robertus Bambergenſis epiſcopus in Italiã ꝑgens ꝑ Boioariam,ca

Guiberti archiepi Rauẽnatis aſt⁹

Hẽricus papę mandat, vt ſe magiſtratu abdicet.

Conuentus principum apud Oppenhaim.

ptus eſt à Guelſone duce Bauaroꝝ, ꝗ eum diutiſſime in vinculis tenens, oĩa tñ quæ ſe-
cum habebat, eccleſiæ Bambergenſi reſtituit. At rex veniens Canoſſum, ſtatim depoſi-
to regali ornamento, nudis pedibus ſupplex petebat ſe in oppidũ intromitti. denega-
tum aũt ingreſſum æquo aĩo tulit, ꝗuis aſpera eſſet hyems, in ſuburbio tñ oppidi tri-
duo demoratus, cõtinuo veniã petens. Tandẽ rogatu Matildis & Adelai Sabaudieñ.
comitis, abbatiſq́ Cluniaceñ. introduct⁹ abſoluitur, & eccleſiæ recõciliaẗ, pace iuramẽ-

Hẽric⁹ rex à põtifice abſoluitur.

to firmata, & obediẽtia promiſſa ſub hac forma: Rex Henricus, cõpoſita pace iureiurã-
do confirmata ex ſñia dñi noſtri Gregorij vij. affirmo me pacta & fœdera cõſeruatu-
rum, curaturumq́ vt quoquo voluerit idem põtifex, ſine vllo diſcrimine ſui ipſius &
comitatus proficiſci poſſit, maxime aũt per loca imperio noſtro ſubiecta, neq; per me
ſtatuꝝ, quo minus libere põtificio munere vbiq; locoꝝ vti poſſit, & hæc ſeruaturũ me
iureiurãdo addico. actũ Canoſſi v. kaleñ. Februarij. indict. xv. Accepit aũt rex vt abſol-
ueretur, conditiones has, vt die & loco quẽcunq; papa deſignaſſet, euocatus ad genera-
le conciliũ Teutonicis principibus, præſto eſſet, & accuſatiõibus quæ intẽderent, reſpõ-
deret, & ad eius ſñiam vel retineret regnũ, ſi obiecta purgaſſet: vel ęquo aĩo amitteret,
nullam ſiue retẽto, ſiue amiſſo regno, huius iniuriæ vindictam à quoꝗ hoĩe exacturus.
Vſq; ad eam aũt diem, qua cauſa eius legitima diſcuſſa terminaret, nulla regij cultus
ornamẽta aut dignitatis inſignia ſibi adhiberet, complices ſuos, quorũ cõſilijs ſe remq́
pub. perdidiſſet, à ſua in perpetuũ familiaritate amoueret: ad vltimũ, ſi ꝗd hoꝝ præua-
ricaret, irritã fore abſolutionẽ, ꝗn iam pro cõuicto cõfeſſoq́ habendũ eſſe. Ita abſolu-
to rege ab execratiõe, vt ſcribit Herſueldenſis hiſtoricus, papa Miſſaꝝ ſolẽnia celebra-
uit, confectaq́ ſacra oblatiõe, regẽ cũ cætera quæ frequẽs aderat, multitudine, ad altare
vocauit: præferẽſq́ manu corpus dñicum, Ego, inꝗt põtifex, iampridẽ à te tuiſq́ fau-
toribus lĩas accepi, ꝗbus me inſimulabas ſedẽ Ap. per Simoniacã hęreſim occupaſſe, &
alijs ꝗbuſdã tam ante epiſcopatũ ꝗ̃ poſt acceptũ criminibus vitã maculaſſe, quæ mihi
ſecũdum ſcita canonũ oẽm ad ſacros ordines acceſſum obſtruxerint. Et licet multoꝝ
idoneoꝝ teſtium adſtipulatiõe crimẽ refellere queã, eoꝝ ſ. ꝗ oẽm vitæ meæ ab ineunte
ætate inſtitutionẽ integerrime nouerũt, ego tñ ne humano potius ꝗ̃ diuino niti videar
teſtimonio, vt om̃e ſcãdalũ de medio auferã, ecce corpus dñicum, ꝗd ſumpturus ſum,
in experimẽtum mihi hodie fiat ĩnocẽtię meæ, vt oĩpotẽs Deus ſuo me hodie iudicio,
vel abſoluat obiecti criminis ſuſpiciõe, ſi innocẽs ſum: vel ſubitanea interimat morte,

Magno fidei teſtimonio Gregorius vtitur.

ſi reus. Hæc & alia vt ſolẽne eſt præfatus, partẽ dñici corporis accepit & comedit: qua
liberrime abſumpta, cũ populus in laudes Dei aliquãdiu clamaſſet, tandem* impetrato
ſilentio, cõuerſus ad regẽ: Fac ergo, inꝗt, fili ſi placet, quod me facere vidiſti. Principes
Teutonici regni ſuis in dies accuſatiõibus aures noſtras obtundũt, magnã tibi molem
capitalium criminum impingẽtes, & noſti optime humana plerũq; vacillare iudicia,
& in publicis diſceptatiõibus nõnunꝗ̃ falſa pro veris perſuaderi, dum pro diſertorum
hoĩm ingenijs & dicẽdi copia & ſuauitate, falſitas verboꝝ phaleris adornata libenter
auditur, & veritas nullis eloquentiæ nixa adminiculis cõtemnitur. cum ergo tibi bene
conſultum cupiã pro eo, ꝙ in calamitatibus tuis ſupplex Ap. Se. patrociniũ expetiſti,
fac quod moneo, ſi te innocẽtem noſti, & exiſtimationẽ tuã ab æmulis tuis per calũni-
am falſis criminatiõibus impetitã libera, & eccleſiã de ſcãdalo, & te ipſum longæ con-
certationis ambiguitate, ſume hãc reſiduam partẽ dñici corporis, vt cõprobata Deo te-
ſte innocẽtia tua, obſtruatur omne os aduerſum te iniqua garriẽtium, & me deinceps
cauſæ tuæ aduocato, & innocẽtiæ tuæ vehemẽtiſſimo aſſertore, principes tibi recõcili-
entur, regnũ reſtituatur, oĩs ꝗbus iam diu Reſpub. vexaẗ, belloꝝ ciuiliũ tẽpeſtas in per-
petuum ſopiatur. Ad hæc ille, inopinata re attonitus, æſtuare: & reſumpto deinde ſpũ,

Hẽrici ficta humilitas.

cauſari apud papã cœpit de abſentia principum, ꝗ ſibi in aduerſis fidẽ adhuc integrã
ſeruaſſent, ꝗbus inconſultis, & potiſſimũ abſentibus accuſatoribus, irritã fore, nec ꝗcꝗ̃
viriũ apud incredulos habiturã eſſe criminũ in ſe obiectionẽ dicebat: proinde ſedulo
papã orare, vt rem integrã generali cõcilio differret, vt ibi ſecundũ leges diſcuſſis tam
accuſatiõib⁹ ꝗ̃ accuſatoꝝ ꝑſonis, obiecta refelleret. Haud grauate papa petẽti acqeuit,
regẽ ad prãdium vocauit, & poſtea cũ pace ad ſuos, ꝗ longius extra caſtellũ remanſe-

Epõrum in papam indignatio.

rant, remiſit. Qui abiẽs, cum cauſam Italis expoſuiſſet, vehemẽs in eum ira & indigna-
tio coorta eſt, fremere oẽs & ſæuire verbis ac manibus cœperũt, legatos apl̃icos irride-
re, ſe execrationẽ papæ nihili æſtimare, quẽ oẽs Italiæ epĩ iuſtis ex cauſis iampridem
excõicaſſent, ꝗ Se. Ap. per Simoniacã hæreſim fœdaſſet, homicidijs cruentaſſet, adulte-
rijs alijſq; capitalib⁹ polluiſſet, regẽ ſec⁹ ac deceat egiſſe, crimẽ glorię ſuæ intuliſſe nunꝗ̃
abolendam, ꝙ homini hæretico & probris oĩbus infamato maieſtatem regiam ſubmi-
ſiſſet, ſe in vltionẽ, abdicato patre, qui vltro regni faſcibus indignũ ſe effeciſſet, filium
eius,

eius,licet impuberẽ adhuc,regẽ facturos,& cũ eo Romã ꝓficiſcentes,papã aliũ electuros,ꝑ quẽ imparor ꝓtinus cõſecraret,& oĩa papę huius apoſtatici geſta caſſarent.hęc vna oim volũtas,vna ſentẽtia erat.Ad hæc imparor rogat,ne moleſte accipent, aut in cõtumeliã ſuã factũ reputarẽt,q̃d extrema neceſſitate copulſus,cõmunis comodi ratione feciſſet:nec Teutonicis principibus, q ſibi ꝑ calũniam regnũ eripe machinarent, nec Ro.p[illegible] aliter ſatisfieri potuiſſe:nunc ſe oĩbus anguſtijs,q̃bus vias eius concluſiſſent inimici,liberatũ:oẽm deinceps curã induſtriãq; ad vindicandas ſuas & illoꝝ iniurias tranſlaturũ.ſæuit nihilominus furor,& cũ Italiã pagraret, vt iuſtitiã regio more adminiſtraret,nec in ciuitates eũ recipiebãt,nec obuiã ibant vt moris erat, ſed foris in ſuburbanis locis cõmorari arctabatur, appoſito ſingulis locis ꝓſidio, vt ꝓdas forte de agris vel villis agere volẽtes,armata manu coercerent. Territus rex inſolita reꝝ facie, ſeroq; pœnitens q incognitæ genti ſe credidiſſet, & Teutonicis finibus excedẽdo hoſtem mutaſſet,non euaſiſſet,ratus huius rei vnicũ hoc eſſe ꝓſidium,vt initũ cũ Ro.pontifice fœdus abrũperet,& inde reparãdæ cõcordiæ initiũ faceret,vnde fuerat orta diſcordia:execratos,quos à cõtubernio ſuo amouerat,in priſtinũ gratię & familiaritatis gradũ reuocauit. Tum aſſidue in cõuentu principũ detrahebat Ro.pontifici, q autor oim maloꝝ ac incentor extitiſſet,hortabat'q; ſimul omẽs,vt ſuo ductu ſuiſq; auſpicijs tantaꝝ iniuriaꝝ vindictã ab eo expeterent. Paulatim Italos fere omẽs,q in pontificẽ non eſſent ꝓba fide,in ſuã ita ſimulato fauore ſententiam traxit,vt eius vires augerẽt, ſumptibus exercitũ alerent,planeq; omnem opam pollicerẽtur. Interim primates Germaniæ viri,probã rati materiẽ iuuandæ reip.abſentiã Henrici, cõuentum indicunt in oppido Forchem,Rom.pontifici rem ꝑ literas denunciant,ne ꝓter boni pontificis autoritatẽ quicquã in impio gereret. Is q̃ primum principũ erga remp.animos & Henrici et nouos tumultus accepit,Henricũ hortat vt in fide maneat,conuentũ adeat. Sed hic commẽto q̃dam põtificis mandata illudẽs,Italia non cõmode exire poſſe reſponder, fuiſſe eam totius Italiæ populi expectationẽ aduentus ſui,ſi mox diſcedatur, exiſtimationẽ imparorij noĩs nullã fore apud illos. Quod papa principibus Germanis reſcribit,legatos ad cõuentum mittẽs Bernardũ abbatẽ Maſſiliæ, & diaconũ cardinalẽ S.Ro.eccleſiæ Bernardũ,ſuãq; ſimul excuſans abſentiã,q imperatoria fraude omẽs ſibi aditus & in Germaniã & in vrbẽ Romã occluſi eſſent. Circiter 5.Idus Martij,cum põtificijs legatis Mogũtinus,Metenſis,Vuirceburgẽſes epiſcopi, Rudolphus Sueuus, Bertoldus Carinthius,Guelfo Bauarus duces,& alij pleriq; ſummi viri,in Forchẽ conueniũt,Rudolphũ Sueuiæ ducẽ,bonũ principẽ,regem eligunt. Incidit hæc res tantoꝝ maloꝝ ceu lernęũ ſemen in annũ dñi 1078. Henricus impator audiens Rudolphũ regẽ factũ,cõſternatus animo,miſſis legatis,petijt à põtifice, vt Rudolphũ execratiõibus ab occupatiõe regni depelleret, Alemanis in illum tanq̃ tyrannũ arma ſumere imparet. Gregorio reſpõdente,non decere põtificem,inauditũ quempiã dãnare,excandeſcens iracũdia Henricus,ſumptis armis,contra Rudolphũ contẽdit,vbi grauiter & incerta victoria vtrinq; inter reges dimicatũ eſt. Gregorius hæc audiens, ex vtriuſq; legatis ſynodo habita,tres legatos elegit,q̃s de latere ſedis apoſt.trãſmiſit ad cõponendas res inter Henricum & Rudolphũ, inter q̃s erat Otho Treuereñ.archieps.tradidit autẽ illis literas in hanc formã:Cognita imbecillitate, cupiditate, & ambitione humani generis,mandamus,ne quiſpiam vel rex vel archieps vel eps,dux,comes,marchio,ſiue miles,aliq̃ colore quæſito,legatis nr̃is reſiſtere audeat. Quicunq; aũt impedimẽto illis fuerit quo minus pacẽ componãt,eũ anathematis vinculo alligamus ſpiritu ac corpore ac oĩbus fortunis ipſica poteſtate colligam9 &c. Mandatũ ꝓterea legatis eſt, vt in Alemania conuentu habito,mature decernãt, vtri duoꝝ regum ex æquo & bono ius competat,eidemq; conſenſu bonorum regnum decernant. His mandatis (ex Blondi ſententia) videtur Rudolphus annuiſſe,ſubiungit enĩ,Henricum oratũ à legatis,vt quod Rudolphus toleraturꝰ ſe obtuleſit conſiliũ ipſe etiam cõſenſu omium cõſtituendum in Alemania toleraret. Reſpõdiſſe autem Hẽricum, niſi Rudolphus põtificis autoritate execraret,ſe nullatenus cõgregationi cõcilij aſſenſurũ. Oratoribus auditis, pontifex omnem pacis cũ Hẽrico [illegible]æ ſpem abiecit. vnde execrationẽ in Hẽricum his verbis denuo cõfirmauit:Henricus q cornua & calcẽ cõtra eccleſiã Dei ſupbe nimiũ erexit,facta cõiuratione cum multis epiſcopis Italici,Gallici,Germanici noĩs,q fractus potius q̃ ad ſanitatẽ reductus ad me in Ciſalpinã perueniens,abſolutionẽ anathematis ſuppliciter q̃ſiuit,hunc ego quẽ ad pœnitentiã veniſſe crediderã,in gr̃am recepi,huicq; tantũmodo coĩonem reddidi nõ tamẽ in regnũ,ex quo eũ in Rom.ſynodo merito depuleram,reſtitui nec vectigalia eius regni,vt ad fidem redirent,conceſſi. Hoc ideo feci,vt ſi redire in gratiã cũ finitimis ſuis,q̃s ſemp vexauerat,differret,redderetq; res cum eccle

Hẽrici ſimulatio ꝓdit.

Rudolphus Sueuię dux, rex electus.

Gregorius Rudolfo & Henrico pacẽ mandat.

Attẽ. ſolutũ Hẽricũ,nõ in regnum reſtitutum.

ſiaſticas, tum pſonas ex fœdere abnueret, cogi ad officiũ execratiõibus & armis poſſe c. Hac opportunitate adiuti qdam Germaniæ epi & principes, ab hac fera beſtia diu vexati, in locum Henrici ſuis flagitijs e regno cadentis, duce Rudolphum deligunt, q e gia modeſtia & integritate vſus, ſtatim nũcios ad me miſit, à qbus intelligerẽ ſe co ctum regni gubernacula ſuſcipere, nõ eſſe tñ adeo regnãdi cupidũ, vt nõ malit nob q̃ regnũ pollicẽtibus obtẽperare, futurũ ſe in Dei ptãte ſemp ac noſtra, idq́ꝫ vt arbitrare mur nos, futuros filios obſides pollicitus eſt. Stomachari tum Hẽricus cœpit, & n primo qdem pcari, vt Rudolphũ ab occupatiõe regni execratiõibus ppelleremus. Di xi me velle videre, cui ius cõpeteret, & eo miſſurũ nũcios q rẽ oẽni reſ lcerẽt. Vetuit Hẽricus q̃ minus res à legatis noſtris decerneret, multosq́ꝫ tũ ſeculares, tũ eccleſiaſticos interſecit, eccleſias diripuit & pphanauit. hãc ob remẽ fidẽs in Dei iudicio & miſericor dia, fultus etiam autoritate noſtra, ipſum Henricũ eiusq́ꝫ fautores vinculo anathematis colligo, atqꝫ iterũ regiã ei poteſtatẽ adimo, ĩterdicoq́ꝫ Chrianis oĩbus illo iuramẽto ab-

Rurſus excom. Henr. & Rud. confirmatur.

ſolutis, quo fides regibus dari ſolet, ne Henrico vlla in re obtẽperent, Rudolphũ quem Germaniæ proceres delegerũt, ſuſcipiant. Hæc ſcribẽs principibus Germaniæ, ſubiungit: Agite igitur apoſtolorũ ſanctiſſimi principes, & q̊d dixi, veſtra auoritate interpoſita cõfirmate. Et poſt pauca: Hoc aũt iudiciũ cito in Henricũ exercete, vt intelligant omnes iniqtatis filij, nõ fortuitu, ſed veſtra opa eum regno cedere. Velim inſuper vt à dño grãm conſequatur, veſtris monitis ad pœnitẽdum inductus. Actum Romæ Nonis Mart. indictiõe tertia. Quin Guibertum diſcordiæ autorem dignitate priuat. Rauennam mittit, q fidelium animos à Guiberti erroribus cõſtanter reuocẽt. Erat & alia inter pontificẽ & Henricũ cõcertatio: Inoleuerat eñ, pcipue in imperio, qꝫ defunctis eccleſiarũ platis, annulus & baculus paſtoralis ad imperatorẽ dirigebanf, vnde poſtmodum vnũ de familiaribus & capellanis ſuis ad eccleſiã vacantẽ dirigebat, nõ expe ata electione cleri: q̊d dñs papa cõtra honeſtatẽ fieri cõſiderans & cõtra iura, ſemel, ſecundo & tertio imperatorẽ monuit, vt à tam deteſtabili pſũptiõe deſiſteret, & cũ illum reuocare nõ poſſet, Romæ cõcilium cõgregãs cẽtum & decẽ eporum, in quo primũ ipſum Henricũ execratus eſt, tanq̃ periurũ & eccleſiæ Dei ſubuerſorẽ & pſecutorẽ: anathematizauit & oẽs eccleſiaſticas pſonas, quæ de manu alicuius ſecularis pſonæ reciperẽt in-

Conſt. de inueſtituris.

ueſtituram, de quo 16.q.7.c. Si qs deinceps, vbi etiã ſubiungit: Si qs imperatorũ, regũ, ducum, marchionũ, comitũ, vel qualibet ſeculariũ pſonarũ, inueſtiturã epiſcopatuum vel alicuiꝰ eccſiaſticę dignitatis dare pſumpſerit, eiuſdẽ ſniæ vinculo ſe eſſe obſtrictũ ſciat. Inſup in eodẽ concilio oẽs Simoniacos anathematizauit, & fornicarios ſacerdotes à diuinis officijs remouit, & laicis Miſſas illorũ audire phibuit, notorie in fornicatiõe iacentium. Et Gregorius Rudolpho & Bertoldo ducibus (quos puto Alemanię, hoc eſt, Sueuiæ duces fuiſſe, & hunc eſſe Rudolphum regẽ poſtea, vt ſup tactum eſt, factum hæc quæ pceperat, exequi curauit. argumẽto eſt inter cætera, epla plebi Conſtañ. diœceſis ſcripta in hæc verba: Gregorius epũs ſeruus ſeruorũ Dei, clericis & laicis maiori-

Grego. epla ad Conſtantienſes.

bus atqꝫ minoribus in Conſtañ. diœceſi cõſtitutis, ſalutẽ & benedictionẽ. Miſimus fratri noſtro epo veſtro Othoni lras exhortatorias, per quas pro noſtri neceſſitate officij apoſtolica autoritate iniunximus illi, vt Simoniacã hæreſim de eccleſia ſua penitus excluderet, & caſtitatẽ clericorũ ſtudioſe prædicãdam ſuſciperet. Sed epus veſter neqꝫ Petri reuerentia pceptι, neqꝫ officij ſui ſolicitudine attractus, vt nobis relatũ eſt, quæ paterne ſuaſeramus, pficere curauit: & vt non ſolum inobediẽtiæ, verum etiã rebellionis offenſam contraheret, quemadmodũ accepimus, palam clericis ſuis iuſſioni noſtræ, immo verius B. Petri, oĩno contraria pmiſit, ita vt q mulierculas habuerãt, retinerent: & q non habebant, illicita temeritate ſubintroducerent. Quod vt audiuimus, moleſte ferentes, alterã ei ſcripſimus eplam, indignationis noſtræ motus oſtendentes: qn etiam ipſum ad ſynodum Romanam aduocauimus, vt rões reddat, & inobedientiæ cauſas, ſi rationabiles fuerint, in audientia totius conuentus exponat. Hæc ideo filij chariſſimi vobis nota facimus, vt ſaluti veſtræ conſulamus. ſi eñ fronte aperta epus veſter repugnaris & contumax eſſe ſtuduerit, indignum eſt vt præſit &c. Quapropter oĩbus, ſicut prædiximus, Deo & B. Petro obedientibus apoſtolica autoritate præcipimus, ſi in obduratione ſua perſiſtere voluerit, nullã ei obedientiæ reuerentiã exhibeat, neqꝫ id animæ veſtræ perniciem eſſe putetis. nam ſi præceptis apoſtolicis voluerit eſſe contrarius, ab oñi illius ſubiectionis iugo B. Petri autoritate vos abſoluimus, ita vt ſi etiam ſacramenti obligatione qlibet ei fuerit obſtrictus q̃diu Deo ac Se. Ap. rebellis extiterit, nulla illi fidelitatis exhibitione fiat obnoxius. Quin obſeruatione digna videntur, quę de Hildebrandi cõſtitutionibus *Herſfeldenſis narrat: Hildebrandus cum epis Italiæ conueniens frequentibus ſynodis decreuerat, vt ſecundum inſtituta antiquorũ canonum, presby-

De ſacerdotum vxoribus & côcubinis.

presbyteri vxorrs non habeant,habentes autem dimittãt,aut deponãtur:nec qſquam oĩno ad ſacerdotiũ admittatur,q non in perpetuũ cœlibẽ vitã profiteaſ. Hoc decreto per totã Italiã promulgato, crebras lr̃as ad ep̃os Galliarum trãſmittebat,p̃cipiens vt ipſi in ſuis eccleſijs à cõtubernio ſacerdotũ om̃es oĩno fœminas ppetuo anathemate relegarẽt. Aduerſus hoc decretũ protinus infremuit tota factio clericorum,hoĩem plane hæreticũ & veſani dogmatis eſſe clamitãs,q oblitus ſermonis dñi, q ait: Non oẽs capiunt hoc verbum,q poteſt capere,capiat: & Apoſtolus,q ſe non continet,nubat, melius eſt em̃ nuberr q̃ vri:& violenta exactiõe hoĩes viuere cogeret ritu angelorum,& dum cõſuetum curſum naturæ negaret,fornicationi & immunditiæ frena laxaret. Quod ſi pgeret ſniam cõfirmare,malle ſe ſacerdotium q̃ cõiugiũ deſerere:& tũc viſurum eũ cui hoĩes ſorderẽt,vnde gubernãdis per eccleſiã Dei plebibus angelos cõparaturus eſſet. nihilominus ille inſtabat, & aſſiduis legatiõibus ep̃os oẽs ſocordiæ & deſidiæ arguebat. Archiepũs Moguntinus ſentiens nõ parua cõſtare opera, vt tanto tẽpore inolitam conſuetudinem reuelleret, atq; ad rudimenta naſcentis eccleſiæ ſeneſcentẽ iam mundum reformaret,moderatius agebat cum eis:& primo eis dimidiũ annum inducias deliberandi dedit,hortans eos,vt q̃d neceſſario faciendum ſit,ſponte faciãt,& tam ſibi q̃ Ro. pontifici neceſſitatem adimant aliqd ſeuerius agendi. Ad vltimũ cõgregata ſynodo in Erdesfurt menſe Octobri,imminebat vt relegata omni tergiuerſatione,in præſentiarum aut coniugium abiurarent,aut ſacri altaris miniſterio ſe abdicarent. multas contra illẽ rationes afferebant,qbus inſtantis perurgẽtisq; improbitatẽ eludere niterẽtur. Cumq; aduerſus Ap.Se.autoritatem,qua ſe ille ad hanc exactionem præter voluntatem propriam compulſum obtendebat,q nihil argumẽta, nihil ſupplicatiões preceſq; proficerent,egreſſi ſacerdotes tanq̃ ad conſultandum,cõſilium inrunt, vt in ſynodum non redeant. Nonulli etiam clamitabant,melius ſibi videri, vt in ſynodum regreſſi,ipſum ep̃m priuſquã execrabilẽ in eos ſniam promulgarrt, cathedra epiſcopali deturbarẽt: quo merita morte mulctato, inſigne monimentum ad poſteros tranſmitterent, ne qs ſucceſſorum eius,talem ſacerdotali nomini calumniam ſtruere tentaret. Cum ad ep̃m relatum eſſet,hoc eos machinari,cõmonitus à ſuis,vt tumultum mature præuerteret, miſit ad eos foras: rogauit vt ſedato pectore in ſynodũ regrederentur: ſe,cum primũ opportunitas arriſiſſet, dñm apoſtolicũ,ſi qua poſſet rõne, ab hac ſniæ auſteritate deducturum. acta ſunt hæc anno dñi 1074. Sequenti vero anno idem archiepũs menſe Octobri ſynodum Moguntiæ congregauit,vbi inter alios ep̃os q conuenerant,aderat Curieñ. epũs Ap.Se.legatus,literas & mãdata deferens, qbus ei ſub interminatiõe gradus & ordinis ſui præcipiebat,ſicut antea multis legationibus præceperat,vt presbyteros omnes q intra ſuam diœceſim eſſent,cogeret aut in pręſentiarum coniugibus renunciare,aut ſe in perpetuum ſacri altaris miniſterio abdicare. Quod dum facere vellet,exurgentes q vndiq; aſſidebant clerici, ita eum verbis confutabant, ita manibus & totius corporis geſtu in eum debacchabantur, vt ſe vita comite, ſynodo exceſſurum deſperaret. ſic tandem rei difficultate ſuperatus,ſtatuit ſibi deinceps ſoli quęſtiõe omino ſuperſedendum,eamq; Ro.pontifici relinquendam,vt cauſam quam ipſe toties inutiliter propoſuiſſet,ille per ſemetipſum quando vellet & quomodo vellet peroraret. Hanc diſceptationem horrenda eccleſiæ occidentaliſ peſtis ſecuta eſt,adeo vt & laici in hoc ſacrrdotum diſſidio ſacra tractarent,baptizarent,inungerent ſordibus pro vero pietatis oleo,tãtiſper donec diuina prouidentia rebus illis conſultum eſt. Circa hęc tempora mulier quædam in Conſtantia peperit hominem, duo capita habentem & omnia membra duplicia. In Sicilia hoc in tempore ciuitas Syracuſana tanto terræmotu concuſſa eſt, vt eccleſia ibidem infra Miſſarum ſolennia hominibus plena corrueret,& omnes vtriuſq; ſexus homines opprimeret, præter ſacerdotem celebrantem & duos illius miniſtros. In hac generatione anno dñi 1060. moritur rex Franciæ Henricus filius Roberti, q Henricus vxorem habuit Annam filiam Georgij regis Syriæ,ex qua genuit Philippum. Habuit & alteram coniugem filiam Matildis comitis de Vermandais,ex qua genuit Rudolphum comitẽ,genuit & Robertum ex Anna regem Syriæ,& Hugonem regem in Hieruſalem,ſed ante moritur,& Gotſridus de Bolion rex creatur. Philippus igitur filius Henrici in regno ſuccedit Franciæ anno quo ſupra. hic habuit Bertã filiã comitis Balduini de Flandria vxorẽ. Iſte Balduinus fuit rex Friſiæ & comes Hollandiæ, genuit ex Berta Conſtantiam & Ludouicum Groſſum. Habuit & concubinam comitiſſam Andegauiæ,propter quam fuit execratus ab Vrbano. Circa hæc tempora cometes apparuit,de hoc quidam monachus Elmerus Malmoberiæ: Veniſti,inquit,veniſti,multis matribus lugendum malum,dudum te vidi,ſed nunc multo terribilius te intueor patriæ huius excidium,ſcilicet Angliæ.

Att. ſacerdotum duritiem.

Prodigia.

Philippus Frãciæ rex.

GENERATIO XXXVII.

ANno dñi 1080.ſub Gregorio vij.& Henrico IIII.incepit 37 generatio. Henricus accipiens Rudolphũ cõfirmatũ,ſe vero publice anathematizatũ,cenſurus ira tatus magis q̃ admonit⁹ nihil ſtatuit omittendũ, q̃d põtificis excidio accõmodũ intelligeret.Cõuocatis itaq; apud Noricã Brixiã Alemaniæ vrbẽ oĩbus ſibi ex Germania & Italia parẽtibus ep̃is & abbatibus,cõcil ũ aduerſus Gregoriũ celebrauit quẽ pſeudo monachũ,totius veſaniæ(vt aſſerebãt q aderãt)peſtiferũ principẽ,& p̃cipue ſanctæ Romanæ ſedis inuaſorẽ affirmãtes,ap̃lica ſede depellendũ,q̃uis abſentem,iudicabant.

Henr. conciliabulo Guibertum papam eligit.

Et Guibertũ Rauennatẽ archiep̃m ipſi ſubrogandũ eligebãt. Erat aũt hæc decreti conclusio:Quia,inquit,Hildebrandũ cõſtat nõ à Deo electũ,ſed à ſeipſo in fraude & pecunia impudentiſſime erectũ, q eccleſiaſticũ ſubuertit ordinẽ,q Chr̃iani imperij pturbat regnũ,q regi catholico ac pacifico corporis & animi intẽtat mortẽ,q periuꝝ defendit regẽ,q inter cõcordes ſeminat diſcordiã, inter pacificos lites, inter frẽs ſcandala,inter coniuges diuortia,& quicq̃d quiete intra pie viuẽtes ſtare videbat,cõcuſſit:Nos autore Deo cõgregati in vnũ,legatis ac literis freti ep̃orum decem & nouẽ, die ſancto Pentecoſtes Brixiæ cõgregatoꝝ,cõtra eũdẽ Hildebrandũ ꝓcaciſſimũ, ſacrilegia ac incendia p̃dicãtẽ,piuria & homicidia defendentẽ, catholicã & ap̃licã fidẽ de corpore & ſanguine dñi in quæſtionẽ ponentẽ,hæretici Berengarij antiquũ diſcipulũ, diuinationũ ac ſomnioꝝ cultorem manifeſtũ,necromanticũ, pythonico ſp̃u laborãtem, & idcirco à vera fide exorbitãtẽ,iudicauimus canonice deponendũ & expellendũ:& niſi ab ipſa ſede his auditis deſcẽderit,in ppetuũ cõdẽnandũ.acta aũt ſunt hęc vij kalẽ. Iulij indictione tertia.Guibertus aũt Clemẽs eſt vocatus.Hoc diaboli ſuggeſtiõe in cõciliabulo editũ per eccleſię aduerſarios decretũ,Gregorio & cardinalibus p legatos oblatũ, nõnihil timoris incuſſit,q̃d hãc peſſimoꝝ cõgregationẽ,oĩa quæ in Ro. ſedis detrimen-

Rudolphũ Henricus vicit.

tum vergere poſſent,tentaturã ꝓſpiciebãt,q̃d etiã factũ ſequentia declarabũt.Nã Henricus copijs ſummo conatu coactis,Rudolphũ in Saxonia agentem,inuadendũ duxit, cui Rudolphus aduenienti trinis caſtris obuiã venit.Cõgreſſi itaq; iam q̃rto p̃lio,obſtinatis pari ardore in mortem aut victoriã animis,certabãt diutius,& cũ victor ꝓpe Rudolphus eſſet,caſu(vt Blondus refert)à ſuis vulneratus,longiuſcule retroceſſit,& vulnerati plures eũ ſecuti ſunt. Inter quos pariter mortuus rep̃tus eſt, vel vt alij ſcribũt,Rudolphus à ſuis Merſburgã viu⁹ delat⁹ eſt,& in breui defunct⁹. Ferturq́; in extremis poſitus,abſciſſam dextrã intuitus,ad ep̃os q forte aderãt,grauiter ſuſpirãdo dixiſſe:Ecce hæc eſt manus qua dño meo Henrico fidẽ ſacramẽto firmaui, ecce ego iã eius regnũ & vitã derelinq̃ p̃ſentem,videte q me ſoliũ ei⁹ cõſcẽdere feciſtis,vtinã recta via me veſtra

Sueuia vaſtata.

monita ſequentẽ duxiſſetis.Refert tñ Blondus, Henricũ in hac pugna fuga ꝓlapſum latitaſſe,& q̄ à ſuis diligentiſſime pquiſitus,ſeptimo tãdem die p̃ter oĩm ſpem ſit inuẽtus, alij vero aliter ſentiunt. Fertur Henrico, cũ ad eccleſiã Merſburgẽ. veniſſet, vbi Rudolphus regio cultu ſepultus fuit,cuidã dicẽti, cur eum q rex nõ fuerat,eo honore ſepultũ pateretur,reſpõdit:Vtinã oẽs inimici mei tam honorifice iacerent. Tanta vero victoria potitus rex Hẽricus,pacifice iam videbatur imperium poſſidere, atq; mox Saxones primo,q caput rebellionis fuerant,afflixit.Deinde Sueuiam ingrediens,ciuitates & caſtra demoliens,ad ſe rẽdire cõpulit,eoq́; tum Tubingen(vt q̃dam volũt) obſedit,aliosq́; per totum imperium,q ab illo rerum deſperatione defecerãt, tum minis tum muneribus ad ſe reduxit.Perueniunt noua de morte Rudolphi ad Gregorium, ſimulq́;

Henrici filij tyrociniũ.

haud mitiora. Nã eiſdem ferme diebus Henricus iunior regis filius,audita Rudolphi cõfirmatiõe,de qua ſupra dictũ eſt, tutãdis Italię rebus à patre cũ copijs miſſus, Mechtildi apud Parmã vrbem p̃lio cõgreſſus,illam ſupauit,eaq́; mulier,quã Gregorius ſemp glorioſam appellat, altero tunc infortunio agitabat. Cum eñ Gotfredus vir eius anno iam elapſo obijſſet,alteꝝ illa accepit virum Azonẽ marchionem Eſtenſem. veꝝ cõſumniato matrimonio per carnis copulã,reſcijt ipſa,hũc Azonem q̃rto affinitatis gradu ſibi eſſẽ coniunctũ.Re itaq; cognita,conſuluit Gregorium. Ille mulieri imperauit,ut à conſortio viri abſtineret, ac de commiſſis pœniam ageret, & ad diuortium induxit.Deinde poſt tantas victorias anno dñi 1081.rex Henricus per Boioarios Italiam eſt ingreſſus,ſub cuius aduentũ Mechtildis comitiſſa ſubditoꝝ ſibi populoꝝ fide non diffiſa,quicquid habuit copiaꝝ, Romam præſidio pontifici miſit. Peruenit Romam Henricus in vigilia Pẽtecoſtes,pugnatum eſt aliquãdiu apud vrbem Leoninam, & vicina ædificia demolita,deſperataq́; victoria,Henricus cũ ſuo antipapa Rauẽnam rediit,& anno ſequenti rurſus ad obſidendam vrbem trãſiuit, cepitq́; ciuitatem Leoninam,& baſilicam Petri cum ſuo antipapa prophanauit. Idẽ fecit de baſilica B.Pauli, porticus deſtruẽs,vaſtatus eſt oĩs ager circa Romã,& ciues maxia fame coarctati ſunt:

Henr. Imp. vrbē Romā inuadit.

quibus effectum eſt malis,vt multi migrātes, nunq̃ ſint reuerſi. At Henricus cū vrbem Romā introire nō poſſet, Tibur cōcedēs,inde tanq̃ ex arce belli in Romanos quotidie incurſiones faciēs,eo inopiæ eos redegit,vt pacē quauis conditiōe expeterēt. Interponebāt qdam ſe, vt ipſe cum ſummo pōtifice pacificaret. Et poſt multos tractatus cum nullo modo cōcordia fieri poſſet,multi Italiæ epi atq; barones,q primo papæ fauerāt, illo relicto,ſe ad imperatorem conuerterūt, quorū fauore imperator Romam mouens, ipſam obſedit. Militabat aūt hoc in tpe ſub imperatore Gotfredus inclytus ille dux Lotharingiæ,q poſtea primus ex Latinis Hieroſolymis regnauit. Hic in ea obſidione effracta muri parte,quæ ſibi contigerat expugnanda, in vrbem primus irrupit, q ea die nimio labore fatigatus,grauē incurrit infirmitatē: & cum morti ſe proximū cerneret, vouit q̃ ſi Deus eum ad ſanitatē reduceret,terrā ſanctam pmiſſionis pſonaliter viſitaret,ex quo voto ſtatim conualuit. Romani igitur poſtq̃ ſenſerunt imperatoris exercitum intra mœnia verſari,q ante Henrico clam fauerāt, iam palam relicto papa ad imperatorē tranſeunt,atq; ei introeunti cateruatim occurrentes,imperiales laudes acclamarunt. Sūmus aūt pōtifex vidēs ſe à populo Ro. deſeri,in quo ſumme ſperabat,cum ad fugā via minime pateret, cum ſuis cardinalibus ad caſtrū Creſcētij,aliàs S. Angeli, ſe recepit. Quod poſtq̃ ſenſere Romani,ſe tēpus inueniſſe rati, quo recuperarēt grām regis,caſtrum vndiq; obſidēt,adeo vt nulli ingreſſus vel egreſſus pateret. quæ cum Robertus Guiſcardi à pōtifice intellexiſſet,cū exercitu in Italiā ſe contulit. Interim Henricus Cluniaceñ. abbatē virum celebrē & Gregorio deditiſſimū,miſit,dicens ad pontificem,ſi Laterani Hēricū coronaret,fore vt in Alemaniā cū oībus copijs abiret: rogabat pōtificē oīs populus,nec ipſe aduerſabat,ſi modo errata corrigeret Hēricus. plures eū is corrupiſſe ferť,ita vt in faciē pōtifici dicerēt,nō eſſe Henrico regi, & ſi prius eccleſiæ nō ſatisfaceret,coronā & declarationē imperij denegādā. ad q̃d pōtifex verbū, ſe in caſtro cōtinuit. Poſt hæc geſta & de receſſu Henrici pleriq; ſcribentes,variāt. Sunt ex noſtris q ſcribūt,q̃ Henricus rex natalē dñi Romæ apud S. Petrū celebrarit (erat aūt annus dñi tūc 1084.) q circa kaleñ. Februarij in Campaniā trāſiens,ipſam & magnā partem Apuliæ ceperit. Poſt hæc per legatos Romanorū rogatus,Romā redijt,ac ad portam Lateraneñ. caſtra ponens,omēs deditícios accepit,ipſiſq; petentibus,vt,qa Hildebrandus ab ipſis abdicatus, iam fugerat in vrbem Salernitanā, *Vuigbertum Rauennatem,apoſtolicū eis pficeret,ergo xi. kaleñ. Aprilis feria ſexta ante diem Palmarum, multis ſtipatus,cum magna gloria intrauit,ducēs ſecum pdictum epm, q ſequēti dñica per multos epos aplico noīe *dicatus,nomē Clemētis accipiēs, reuerēter eſt inthronizatus,à quo etiā rex cum regina Berta in S. dñica Paſchæ imperiali benedictiōe ſublimatus eſt. Poſt hæc imperator de Italia digrediēs,Auguſtam ciuitatē ab Alemanis inuaſam,obſedit & cepit. Hæc illi. Alij vero ſcribunt,Henricū capta vrbe,& pontifice in caſtro S. Angeli clauſo,nunciū accepiſſe aſſerētem,Robertū Guiſcardi cū infinita multitudine in papæ ſuccurſum venire, eoq; audito territū,vnde Ro. populū cōgregauerit, tacuerit tñ de aduētu Roberti,pposuerit aūt vrgeri ſe negocijs imperij, celeriter abire oportere,ſicut & fecit. quo recedente, non poſt multos dies dux Robertus ad liberandum papam venit. Romani aūt aduentu eius audito,ſeſe adhortantes,cum multitudine armorū illi obuiam pgunt,commiſſoq; plio, ab ipſo ſunt victi atq; fugati. tunc per portam Flaminiam ingreſſus,eam partem ciuitatis quæ circa S. Laurētium in Lucina & S. Syluestrum reſpicit, hoſtiliter inuadēs,pdæ & incēdio expoſuit. Deinde pfligatis Romanis,ad caſtrū S. Angeli acceſſit,atq; inde papam multa gloria cum cardinalibus atq; nobilibus educēs,aliquādiu ibi manſit. Poſtremo papa deliberato ſuorū conſilio, cum ſe tutum eſſe Romæ nō crederet,& ducē domeſtica negocia reuocarēt in Apuliā, relicta vrbe,paucis eum ſequentibus,cum duce pfectus eſt ad vrbē Salernū. Hæc & illi. Vtrum aūt verius ſit,iudicio legentiū relinquo: & forte vtrūq; ita actum eſt, & q̃ poſt receſſum Henrici dux Robertus dñm papam liberauerit,& poſt receſſum eiuſdē aplici redierit rex,Guibertum inthronizauerit,à quo poſtea coronatus cum regina fuerit.

Gotfr. dux Lotharing.

Henri. vrbē intrat.

Guibertus Clemēs papa dict⁹ Hēricum coronat.

Anno vero dñi 1085. ſynodus Moguntiæ habita eſt,cui interfuit imperator,vbi pſentibus legatis Romanorū,oēs epi rebelles imperatori,deponendi iudicātur,ibi etiam communi conſilio atq; conſenſu cōſtituta eſt pax, non multo poſt ſubſtitutis ab imperatore per parochiarū eccleſias pſulibus in locū abdicatorū,recepto iam à Saxonibus pacifice imperatore Henrico,licet ipſi Saxones & Alemani poſt mortem Rudolphi,Hermānum Carinthiorū ducem ppotentem ac nobilē virum,in regē cōſtituiſſent, q tñ paulo poſt falſo regis noīe depoſito,pmiſſione imperatoris ad ppria reuerſus,mortem obijt. Hoc anno Hildebrandus,q Gregorius vij. fuit apud Salernitanos exul,moritur. quæ eius vitæ tpe in Repub. Chrītana ſunt acta,hmōi fere ſunt,vt ſcriptores dubitent,an honeſtatis ar-

Hermā. rex.

Greg. mors & ei⁹ geſta.

tis argumento & fidei zelo ab Hildebrando ſint geſta. Sigibertus eã ſnĩam adſtruit, vey faciũt tot pietatis monimẽta quæ is reliqt,& ſtudiũ quo in Henricũ III.fuit olim, vt nõ adhibeam illis fidem.vir fuit certe Gregorius religioſus,timẽs Deum, iuſtitiæ ac æqtatis amator,in aduerſis conſtans,q præter Deũ in his quæ ad iuſtitiam ptinebãt,nil timuiſſet pficere. Ad cõfirmationẽ illius,ſcribũt aliq Hugonem abbatẽ Cluniaceñ. affir maſſe,Gregoriũ ſpũ pphetico floruiſſe,& eũ ſibi ſua cogitata inſinuaſſe. Vincẽtius:Cũ eſſet in minoribus,ait,conſtitutus,in Francia legatus, inſectabaſ Simoniacos cõuictos hoc vitio,atq; ab officio depoſuit. & cum inter cæteros qdam epũs ea labe infectus,fu iſſet ſibi denunciatus,nec tñ cõuinci poſſet,mandauit epũs Hildebrandus, vt p ſui pur gatiõe, Gloria patri & filio & ſpiritui ſctõ,diceret.q exiſtimãs ſe euaſiſſe, expedite p tulit,Gloria patri & filio:vlterius aũt, & ſpiritui ſancto, exprimere nõ potuit: & iterũ atq; itey exprimere conatus, defecit,nõ valens ſanctum noĩare ſpũm & merito qdem, quia per Simoniam offenditur maxime ſpũs ſanctus.ex eo igiſ cõuictus,deponebatur. Ferſ quoq; idem Gregorius in extremis dixiſſe:Dilexi iuſtitiã & odi iniqtatẽ, ppterea morior in exilio.niſi qs forte eũ arguat ob cenſurę grauitatẽ,quã tanta(vti diximus)in occidentali eccleſia ſcandala ſunt ſecuta. Potuiſſet hic Auguſtini ſententiã voluta re, qſi ait:Cum cõtagio peccãdi multitudinẽ inuaſerit,cõſilia ſeparatiõis & inania ſunt,& pniciosa atq; ſacrilega,qa impia: & plus pturbant infirmos bonos,q̃ corrigãt animo ſos malos. Conſtat aũt ex veridicis ſcripturis,q̃ tum in ſchiſmate Romanũ imperiũ ſeptẽnio & amplꝰ laborauit,aliis aplico adhærentibus,q Simoniacos & fornicarios pſe quebaſ in tñ,vt eoy Miſſas audire oĩbus vetaret. Damnabat etiã & cenſuris eccleſiaſti cis notabat reges ac principes,q ad epiſcopatus inueſtirẽt,& clericos q inueſtituras ab his reciperẽt. Aliis aũt Henrico fauentibus impatori,q dicebat ſibi competere ius ordinandi ſedẽ Ap. & inueſtiẽdi epos atq; abbates in imperio,put more pdeceſſoy ſuoy ac priuilegiis aplicis ad eũ perueniſſet,quæ oĩa Romanus põtifex ſibi interdiceret,pinde ac iniuriam faceret. ob hoc aũt adniteñte vtroq;,totũ imperiũ prçda,ferro & igni vaſtabaſ. Pauciſſimi etiã epi in Germania cũ aplico manſerũt, q tum expulſi de ſuis ſedibus exularũt. Inter has anguſtias nõnulli principes,comites,barones,& multitudo nobilium viroy,depoſitis armis, ſed & cõplures clerici in monaſteriis latibula quæſiere, euangelicam pfectiõnẽ ſub regulari diſciplina exequentes. Qua etiã tẽpeſtate nõnullæ monaſteria fundata noſcunſ, vt monaſteriũ S. Georgii in Nigra ſylua,monaſterium Zuifalten,Latine ad Duplicẽ Aquã,ſicut & monaſteriũ in Sindelfingẽ fundatũ extitit anno dñi 1083.ad inſtãtiã Alberti comitis & vxoris ſuæ * Vuilkæ duciſſæ ex Polonis,q primũ inſtituerũt ibi monachos Benedictinos. mox vero tranſlati fuerunt monachi ad monaſteriũ Hirſaugieñ.Spireñ.diœceſis,& canonici loco illoy in Sindelfingen in ſtituti. Deinde vero poſt multa annoy curricula,anno ſalutis 1477.ad inſtãtiã Eberardi inclyti comitis in Vuirtenberg & montis Peligardi ſenioris,necnõ nobiliſſimæ dñæ Mechtildis genitricis ſuæ,ex Palatinis Rheni archiducis Auſtriæ, patronoy eccleſiæ p dictæ,pſoſitura in Sindelfingen cũ octo canonicatibus & totidẽ præbẽdis, autoritate aplica trãſlata eſt ad eccleſiã S. Georgii in Tubingẽ eiuſdẽ Conſtañ.diœceſis, Moguntinæ puinciæ,queãdmodũ ſuo loco latius diceſ. Illud tñ hic nõ omittam,q̃ nõnulli volunt Adelbertum iſtum eccleſiæ in Sindelfingen fundatorẽ,fuiſſe ex comitibus Palatinis de Tubingen,q̃d tñ in nulla reperiſ authentica ſcriptura.ſed mihi videſ ſatis pbabile,eum comitẽ ex Calu fuiſſe,vel ſaltẽ filiũ. habuit eñi Adelbertus de Calu filios, Brunonem,Adelbertũ,Gotfridũ palatinũ: filias,Vtam & Hirmegardem,prout in Hirſaugia reperitur. Hunc ego Adelbertũ exiſtimo eundem eſſe,q prædictũ in Sindelfingen fundauit monaſteriũ. Conſentit eñi nomen,qa vterq; comes Adelbertus eſt dictus:cõſentit tempus in vtroq;,prout ex pmiſſis colligi poteſt. Deinde q̃ monachos in Sindelfingen inſtitutos, legimus eodem tpe ad monaſteriũ Hirſaugiẽſe tranſlatos, indicat q̃ vtrunq; monaſteriũ ſub eius fuerit protectiõe. Cõſentit etiam,q̃ vterq; vxorem habuit Vuilgam appellatam.in noſtris etiã libris legimus, Albertum fundatorẽ monaſterii in Sindelfingen, vnã cum vxore ſua Vuilga apud Hirſaugiam fuiſſe ſepultos: quod mihi non videreſ veriſile,ſi non fuiſſet aduocatus vtriuſq; loci. Demũ fateor,q̃ longe poſtea comites Palatini de Tubingẽ,facti ſunt loci Sindelfingeñ. dñi,& id forte ex ſucceſſione,licet arma habuerint ab armis comitum de Calu diuerſa. Iſti eñi leonem, illi vexillum geſtauere. Tandem vero vterq; comitatus puenit ad excelſos comites in Vuirtenberg. Hos comitatus ego opto, q̃ iuxta Dei voluntatem gubernent & diu conſeruent iidem illuſtres dñi mihi obſeruandiſſimi,& eo felicius, quo maiore gloria in illuſtriſſimorum ducum principumq; ordinem ſunt ſublimati. Equidem in probis monumẽtis reperio monaſterium nouum Hirſaugienſe circiter annum dñi M.XC. ædificatum eſſe,

Monaſterium ad Duplices Aq̃s & Sindelfingen.

Adelbertus comes de Calu.

eſſe, vbi Guilielmi abbatis vita, eruditio, probitas & ſingularr in Rempub. ſtudiũ de-
ſcribitur, eo fuit hic ingenio, vt in quadriuij ope nemini ex antiqſſimis cedere debue- Guilielmus abbas Hirſaugienſ.
rit. Scribens circa hęc tpa vir diſertiſſimus Otho Friſingeñ. epus, nõ panegyricon, ſed
ſatyrã magis, ꝙ Ro. imperiũ, inqt, ferro à Daniele cõparatũ, pedes ferreos ex parte fi-
ctiles habuit, donec à lapide pciſo de monte ſine manibus pcuſſum ſubrueret. Quid ali-
ud lapidẽ ſine manibus præciſum, q̃ eccleſiã, capitis ſui corpus ſine carnali cõmixtione
ex ſpũ ſancto conceptum, & ex virgine natũ, ipſam quoq; ſine humana operatione ex
ſpũ & aqua regeneratam dixerim, quæ virgo ſpecioſa ſine macula, in nouum hoiem
tanquã iuuencula regenerata, ideoq; ſine ruga ſic quotidie virgo manẽs, nouum ac ſpe
cioſum populum pariens, ſicut mater capitis eius virgo manens, cõtra legẽ naturæ ſpe
cioſum edidit partum, virginitate gaudens, vt tamen ſterilis nõ maneat? Hic nimirũ re
gnũ Ro. circa finem ſuũ, quem pedes ſignificãt, ferreum ꝑpter Martem, fictile ꝑpter
conditionem, in ea parte quæ infirmior fuit, pcuſſit lapis excíſus de monte ſine mani-
bus, dum regem vrbis nõ tanquã orbis dñm vereri, ſed tanq̃ de limo per humanã con-
ditionẽ factum fictilem, gladio anathematis ferire decreuit. Ipſa vero, quæ antea par-
ua fuit & humilis, in quantum montem excreuerit, ab oibus iam videri poteſt: quanta
tum mala, quot bella, bellorumq; diſcrimina inde ſubſecuta ſint, quoties Roma miſere
obſeſſa, capta, vaſtata, ꝙ papa ſup papam, ſicut rex ſup regem poſitus fuerit, tædet me-
morare. deniq; tot mala, tot ſchiſmata, tot tam aiarum q̃ corpoꝝ pericula huius tem- Seculi huius mala.
peſtatis turbo inuoluit, vt ſolus ex perſecutiõis immanitate ac tpis diuturnitate, ad hu
manæ miſeriæ infelicitatẽ ſufficeret cõprobandã. Vnde bene denſiſſimis Aegypti tene
bris cõparat. & pręmittẽs: Lego, inqt, & relego Romanoꝝ regum ſiue imperatoꝝ ge
ſta, & nuſquã inuenio quenq̃ eoꝝ ante hunc Henricũ à Ro. Pont. execratũ, vel regno
priuatum, niſi forte qs pro anathemate habẽdum ducat, ꝙ Philippus ad breue tẽpus à
Ro. epo inter pœnitẽtes collocatus, & Theodoſius à B. Ambroſio ꝑpter cruẽtam cæ-
dem à liminibus eccleſiæ ſequeſtratus eſſet. Prædictus aũt pontifex Gregorius, à rege
vrbe pellitur, Guibertus Rauẽnas archiepus in locũ eius ſubtruditur. Porro Gregorius
Salerni manens, appropinquãte vacatiõis ſuæ tpe, dixiſſe fertur: Dilexi iuſtitiã, & odiui
iniqtatem, ꝑpterea morior in exilio. Non deſunt hic q dicant, Deum ad hoc regnum
Romanũ imminui voluiſſe, vt eccleſiã exaltaret: regni qppe viribus ac beneficentia re
gum exaltatã & ditatã nemo ambigit eccleſiã, cõſtatq; nõ prius eam iam regnum humi
liare potuiſſe, q̃ ipſo ob amorem ſacerdotij eius creato ac viribus exhauſto, nõ eius tan
tum, id eſt, ſpiritali, ſed ſuo ꝑprio, materiali ſ. pcuſſum, deſtrueret. Quod iudicare vel
diſcutere ſupra noſtras vires eſt. Vident tamẽ per oia culpandi ſacerdotes, q regnum
ſuo gladio, quem ipſi ex regum habẽt gr͠a, ferire conãtur. niſi forte Dauid regem imi
tari cogitent, q Philiſtæum primo virtute Dei pcuſſum, poſtmodũ proprio gladio iu-
gulauit. verum qa regno decreſcẽte, eccleſia brauium æternæ patriæ ac poſt vitæ pſen-
tis laborẽ requiẽ adeptura, in pſenti quoq; in magnũ montẽ creſcẽs, in magna autori-
tate ſtare cœpit. Nemo aũt ꝑpter hæc verba nos Chr̄ianũ ipiũ ab eccleſia ſepatare pu
tet, cũ duæ in eccleſia Dei pſonę, ſacerdotalis & regalis, eſſe dignoſcant. Sed grauis hic
orit quæſtio, quã idem Otho in pcedẽtibus tangit, magnaq; de regni & ſacerdotij iu-
ſtitia diſſenſio. quidã eñi religionis obtentu, alij vero ſecularis dignitatis, qua regni au
toritas imminuta cernit, intuitu, hanc gloriam, honoremq; temporalem ſacerdotibus
Chr̄i, quibus cœleſtis regni gloria ꝑmittit, nõ licere autumant: Duæ, inquiunt, pſonæ
à Deo in eccleſia ſunt conſtitutæ, ſacerdotalis & regalis: quaꝝ vna Chr̄i tractare de- Duo gladij.
bet ſacramẽta ac eccleſiaſtica ſpiritali gladio exercere iudicia, altera gladium materia-
lem cõtra hoſtes eccleſiæ, pauperes eccleſiasq; Dei ab incurſione maloꝝ defendendo,
ſceleratos puniendo, ad ſecularia iudicia exercenda portat gladium. Hi ſunt duo gla-
dij, qui in paſſione dñi leguntur, ſed vno tantum Petrus vſus inuenit. Sicut ergo ad ſpi
ritalem gladiũ ſpiritales quoq; poſſeſſiones, i. decimæ, primitiæ, oblatiões & alia hmoi
pertinent, ſic materiali oẽs terrenæ dignitates, ducatus, ac eiuſmodi ſubiacent. hoc eñi
Deum nõ in vna pſona, ſed ſeparatim in duabus in eccleſia eſſe voluit. Proinde ſicut illi
perſonæ, quæ gladiũ materialẽ portat, nõ licet cõtingere ea quæ ſpũalia ſunt: ſic & iſti i
ea vſurpare quæ huius ſunt, nõ cõuenit. Vnde & in euãgelio ſcribit: Reddite quæ ſunt
Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Idq; dñs ſicut prædicauit verbis, ita factis decla-
rauit, qñ tributũ pro ſe & Petro iuſſit dari. Paulus etiã oẽm poteſtatẽ à Deo eſſe cõſide-
rans, in cauſa poſitus, nõ Petrum, qui tunc Ro. cathedræ præfuit, ſed hoiem flagitioſiſſi
mum, ex Dei voluntate ſup terrã regẽ cõſtitutum, Neronẽ appellauit. & ꝙ ois poſſeſ-
ſio regũ gr͠a ſit, ex Auguſtino ꝓbant qui ait: Quo iure poſſides villas? diuino, an huma
no? diuino, dñi eſt terra & plenitudo eius: humano, hæc à regibus. Hinc dicemus, hæc

terra

terra mea,hic fundus meus eſt.Item ſi dicis,qd mihi & regi? dic, qd tibi & poſſeſſionibus? Quibus tñ hoc modo reſpondet,ꝙ mũdiali dignitate Deus eccleſiã ſuã honorare voluit.ex Dei eñ ordinatiõe factũ hoc fieri potuit.nec credẽdũ eſt,Chr̃m eccleſiã ſuã ſpõſam ſpũ erroris decipi pmiſiſſe, cui veritatis ſpm̃ dederat. Præterea pbatæ ſanctitatis viri inueniunt,q & hæc habuiſſe,& cũ his regnũ Dei acqſiuiſſe credunt.His ergo alijsq; modis,quos longũ eſt exequi,probatur,& Cõſtantinũ eccleſiæ iuſte regalia contuliſſe,& eccleſiam licite ſuſcepiſſe. dum enim quærimus, quo iure reges id habeant, reſpõdere ſolemus,ex ordinatiõe Dei & electiõe populi.ſi ergo Deus ordinãdo ꝙ regibus prędictus honor impenderet,iniuſte nõ fecit:quãto magis & id ordinãdo,vt ab illa pſona ad eccleſiaſticã traduceret,iniuſtus dicendus nõ eſt? Deniq;,ſi ad hoc q̃d ipſe ordinauerat,tam hic q̃ ibi,voluntati ſuæ electionẽ populi,& inſup hic traditionẽ principis cõcordare voluit:nec ipſum iniuſte diſpoſuiſſe,nec principẽ male tradidiſſe, nec eccleſiã illicite ſuſcepiſſe,credẽdum eſt.Sed dicis,priori pſonæ licuiſſe,q̃d iſtam ex ſanctitate officij habere nec decet,nec expedit. Ad hoc,fateor,aliud refugiũ neſcio,niſi ꝙ ſanctos apl'icæ fidei ac meriti viros,Sylueſtrũ,Gregoriũ,aliosq; cõplures,ea cognoſcimus habuiſſe.ego eñ,inqt,vt de meo ſenſu loquar,vtrũ Deo magis placeat hæc eccleſiæ ſuæ quæ nunc cernit,exaltatio,q̃ prior humiliatio, prorſus ignorare me profiteor. Videtur qdẽ ſtatus ille fuiſſe melior,iſte felicior.aſſentiqr tñ ſanctę Ro.eccleſię,quã ſupra firmã petrã ædificatã nõ dubito,credẽdaq; quæ credit,liciteq; poſſidẽda quæ poſſidet.Credo eñ ꝙ nullo errore decipi poſſit:q̃d ex hoc probari poteſt,Et portæ inferi nõ præualebũt aduerſus eam.& itẽ,Ego pro te rogaui Petre, vt nõ deficiat fides tua. Ad hæc,ſi qs donationẽ Cõſtãtini videre deſiderat, aliqd ſupra in generatiõe xi.quærat.In hac quoq; materia Iohãnes de Gerſona,tractatu de eccleſiaſtica ptãte cõſideratione xij.duplicẽ deſignat peſtem:nomẽ vnius,detractio liuida:nomẽ alterius,adulatio ſubdola.prima poteſtatẽ eccleſiaſticã deprimens,ſubijcit tẽporali:altera eleuans in vniuerſum,velut ad ſilitudinẽ altiſſimi.Tolle tolle,clamat detractio,tẽporalitatis omne ius & dominiũ ab eccleſiaſticis,qa ſic inſtituit Chr̃us, dicens: Niſi qs renũciauerit &c. neq; capaces ſunt iuriſdictiõis ſecularis. Nemo eñ militans Deo, implicat ſe negocijs ſecularibus. victu & veſtitu debent eſſe cõtenti,reliquũ eſt pauperũ.Conſurgit ex aduerſo blandiens adulatio,ſuſurrãs:O quãta eſt ſublimitas eccleſiaſticæ poteſtatis. nã ſicut Chr̃o collata eſt oĩs poteſtas in cœlo & in terra,ita Chr̃us oẽm poteſtatẽ ſuã dedit ſucceſſoribus ſuis.Vnde nec Cõſtantinus qcq̃ dedit Syluestro papæ,q̃d nõ eſſet prius ſuum, ſed reddidit iniuſte detẽtum. Porro ſicut nõ eſt poteſtas niſi à Deo, ſic nec aliqua poteſtas imperialis aut regalis haberi põt,niſi à Dei vicario,in cuius femore ſcriptum eſt,Rex regũ & dñs dñantium.Ipſe eſt monarcha ſupmus,nedũ in ſpũalibus, ſed & in tpalibus,à quo alij reges & principes immediate ſuã accipiũt dñationẽ,& ſolũ mediate à Deo. Tandẽ miſerãte Deo,moderatrix diſcretio regiã viam tenẽs,ponit cõſiderationẽ xij.ex qua poſt vtriuſq; vitij cõfutationẽ,idem doctor: Vnde dicimus,inqt,eccleſiaſticos & capaces eſſe bonoꝝ tpalium, & multa eis ex debito cõpetere. Poſſunt ipſi deniq; cum diuitijs aliter q̃ apl'i viuere,pro circũſtantiaꝝ varietate, ꝑut ſapiẽs iudicabit.Vitemus ex aduerſo,ait,ſtultas & falſas adulatiõis inſanias,ac ſuos terminos ita poteſtas eccleſiaſtica coerceat,vt meminerit poteſtatẽ ſecularẽ etiã apud infideles ſua habere iura ꝓpria,dignitates ac dominia.Hæc ille.

Turcæ Antiochiã occupãtes, pulſi. Multos iam annos in imperio Conſtantinopolitano nihil memoria dignũ,aut reipub.Chr̃ianæ cauſa actũ eſt, ꝑter vnam Romani Diogenis filij pugnã,qua Turcas vicerat circiter annũ dñi M.lx. quũ illi auctis viribus Antiochiã & Cęſareã,multaq; impij loca vaſtaſſent.Romano in impio Michael Cõſtãtini filius ſucceſſit,q regẽdi imperitus,eunuchis duobus imperij regẽdi curam dedit,Iohãni & Nicephoro,q Nicephorus memorabili aduerſus Turcas victoria clarus eſt.Tandẽ Michaelem,q ꝙ podagra vexabat,& ſtudijs tm̃ vacabat,inutilis reip. viſus eſt,Nicephorus Botoniates imperio,vt ſcribũt,armis ac vi deiecit circiter annum dñi M.lxxx.huius generatiõis initia.Quibus ſeditiõibus Robertus Guiſcardus fretus, Græcos Italia expellere ſtatuit,Salernitanũ ducẽ ad deditionẽ cõpulit,Hydruntios cepit.Iam & Tarentũ arcta ꝑmebat obſidione,quũ Michael exul ad eum in caſtra venit, opẽ petẽs contra Nicephorũ,Robertus eũ ad Gregoriũ vij.miſit,cuius opa factũ eſt,vt apud Ceperanũ papa & Robertus cõuenirẽt, & Robertus homoligius eccleſiæ factus eſt,& vexillo B.Petri donatus:qn etiã põtifex,vt Robertus reſtitutur⁹ Michaelẽ,maiorem haberet autoritatẽ,inuaſorẽ imperij Nicephoꝝ Botoniaten execratus eſt.Nec mora,Robertus Hydruntũ petẽs,iuſſis eo copijs cõuenire,Rogerio natu maiori filio ex Silegarda filia ducis Salernitani nato, res Italiæ cõmendauit: alteri filio Boemundo ex Alberada ſecũda vxore,prẹfecturã nauigaturæ militię demãdauit,atq; ad Aulonã cum

Græciæ motus.

Michae-

Michaele nauigans,ad Dyrrachiũ caſtra poſuit.Sed Dñicus Syluius dux Venetus,cũ
Nicephoro ſentiens,eos ab obſidione repulit,mare Dyrrachinis patefecit,in terra tñ
Boemundus obſidionẽ cõtinuauit.quo facto,Guiſcardus pater cũ Michaele ad repa-
randã claſſem in Italiã ſe cõtulit.Nicephorus vero imperator his cognitis,Alexiũ Me
gan in Thraciam miſit,qui militẽ cõgregaret.is perfidia vſus,ꝙ imperiũ affectaret,
Alexij fraus.
attributa ſibi ingenti vi pecuniaꝝ,Turcas,Saracenos ex Aſia & Aegypto conducit.
oẽs aũt ꝗs cõduxit,ſibi obſtrinxit militiæ ſacramẽto,veteranos vero fraudabat ſtipen
dio,tanꝗ imperatoris culpa eſſet,deinde ſe ſuũ argentũ eis largiri cõtra voluntate im
peratoris iactabat.ſicq́ʒ animis militũ ſibi conciliatis,ex Adrianopoli ad imperatorẽ
acceſſit,ſuaſitq́ʒ vt milites in expeditionẽ mitteret.Deinde reuerſus ad exercitũ,tanꝗ
nihil de pecunia impetraſſet pro qua miſſus erat, tum indignari oẽs ac fremere,aper-
teq́ʒ dicere, Niſi deſit qui ducat,nõ defore exercitũ qui in vrbis Cõſtantinopolitanæ
portas,in auari crudeliſq́ʒ Nicephori perniciẽ ſequat.Quibus auditis,corrupti ante
milites,Alexiũ nõ militẽ,ſed imperatorẽ acclamãtes,euulſiſq́ʒ ilico ſignis,factes exerci
tus facto agmine in Cõſtãtinopolim ferri cœpit. ſpopõdit Alexius,ſe captã vrbẽ tri-
Alexius Cõſtãtinop.capit & diripit
duo pmiſſuꝝ ad libitũ ſpoliandã. Perculſus tã infelici nũcio Nicephorus,raptim ar-
mis captis inſurgẽs,portis mœnibuſq́ʒ nouos dedit defenſores. Armo aũt Alemanus
imperatoris ſtipendiarius,vir nobilis & ob rei militaris experientiã Nicephoro valde
charus,ab Alexio corruptus pecunia,portã ei Bulgaroꝝ aperuit noctu in cœna dñi.
p triduũ multa mala in ciuitate faciẽtes,oĩa depdarũt.Nã pter ſinguloꝝ iniurias,ſtu-
pra,cædes,vulnera,vincula,pter auri,argẽti,ſupellectilis rapinas,ſpoliata inquinataq́ʒ
ſunt tẽpla:nec vllus fuit tã ſacer locus,quin barbarum inueniret direptorem.At Nico
phorus ad primos captæ vrbis clamores,S.Sophiæ ædẽ petiit,vbi id humanitatis ab
Alexio obtinuit,vt tonſus & in monachũ ordinatus,vita donaret.Alexius aũt p ſolẽ-
nem dñicæ reſurrectiõis diẽ in palatio coronatus,exercitũ à pda arceri curauit.is fa-
ctũ honeſtaturus,tanꝗ à Nicephori auaritia furor ille proceſſiſſet,Michaelẽ Nicepho
ri filiũ pdictũ,imperij cõſortẽ accepit,& eũ mox cũ exercitu in Dalmatiã cõtra Rober
tum Guiſcardi tranſmiſit,& ipſe cũ eo pertexit cum 70.millibus armatoꝝ.Robertus
interea & Boemundus Dyrrachiũ vrgebant,in ꝗs delati ſunt Græci imperatores.plio
cõmiſſo,Michael occidit.Alexius vero in fugã cõuerſus,laceꝝ reduxit exercitũ.Refe
Alexij clades apud Dyrrachiũ.
runt aũt Alexiũ eo in plio ex Græcis habuiſſe 60.millia militũ armatoꝝ,& decẽ Tur-
carũ millia cũ arcubus & ſagittis,quũ in exercitu ducis Roberti plus minus ſeptingẽ-
ti milites fuiſſent.Dyrrachini Roberto ſe dediderũt,& pariter multa Dalmatiæ op-
pida,ꝗ ipſe Robertus cũ adiacente regione in ſuã poteſtatẽ redegit.Robertus tum à
Gregorio vocatus,vtpote ab imperatore Henrico apud molẽ Adriani obſeſſus,abijt
Romã,eũ(vt pdictũ eſt)liberaturus.Ad imperiũ vero Cõſtantinopolitanũ aĩo adſpi-
rans Robertus,propter intruſi & proditoriã imperatoris Alexij ſublimationẽ,claſſem
ingentẽ parauit,cũ filius Boemundus terreſtrẽ exercitũ haberet in Dalmatia.Verum
Alexius in auxiliũ Venetos aduocãs,qui,ne Guiſcardus potẽtior fieret,Dñicũ Syluiũ
ducẽ ſuũ mittũt:& congreſſis hincinde partibus,ſuperant Græci.Iteꝝ Guiſcardus cũ
Alexio & Venetis apud Saxiũ conflixit,eoſq́ʒ ſuperatos fudit.Deinde in Caſſiepã inſu
lam cũ exercitu,quẽ terra mariq́ʒ reparauerat,delatus,mẽſe Iulio obijt,anno 1086.æta
tis ſuæ 62.cui Rogerius natu maior,in ducatu Apuliæ ſucceſſit,& pter Siculos,oẽs illi
ſolitã ſubiectionis fidelitatẽ pſtiterũt.Hoc audiens Boemundus in Dalmatia conſtitu
tus,in fratrẽ duxit.cõmiſſa vtrinq́ʒ pugna,nõ longe à Beneuento,Boemundus à fra-
tre in campo fugat.plurimi capti,ſed nullus mortuus.Tandẽ pacta ſunt inita,vt per-
miſſo Tarẽtino principatu Boemundo,Rogerius reliquã prouinciã poſſideret.Acce
pit aũt Rogerius Roberti Friſonis Flandrenſiũ comitis filiã vxorẽ,ex qua genuit du-
os filios,Ludouicũ & Guiſcardũ,q in ætate tenera mortui ſunt:deinde Guilielmũ,quĩ
patri ſucceſſit in ducatu,inq́ʒ ſuperbiã eleuatus,coronã ſibi impoſuit. Fuitq́ʒ hic or
bis pene totius ſtatus hoc tẽpore,cũ Henricus quartus à Guiberto,quẽ Clemẽtis no-
mine papã deſignarat pro Gregorio 7.benedictionẽ & imperij coronã accepiſſet.Et
Germaniæ quidẽ eius reditus nonihil attulerat turbinis.nã Sueuiam peruagatus,Au-
guſtã vrbẽ magna clade affecit.Qua re gentibus Germaniæ reliquis tantum incuſſit
Hen.cũ Germanis ĩ gratiam redit.
metũ,vt ſe ꝗq́ʒ plane oẽs dederent,& Saxones quidẽ,quẽ ſalutarant regẽ,Rudolpho
cæſo,Hermannũ Carinthiũ reliquere.Hinc anno 1085.Moguntiæ in cõuentu princi-
pum regnũ pacatũ eſt,& illi,Saxoneſq́ʒ cũ Henrico in gratiã rediere.Nec ptereundũ
mihi videt,qd de duobus epiſcopis,Moguntino & Salſaburgenſi,tradidere pleriq́ʒ,
q cauſam imperatoriæ excõmunicatiõis in Turingiæ quodã loco diſcuſſere,vbi cum
Veſilo Mogũ.archiepſ
multis Germaniæ proceribus Henricus verſabat.Veſilo Moguntinus archiepſ,impe

ratorē affectū à papa iniuria, cōtra Gebardū Salſaburgeñ. pſulē tuebať. Eā diſceptatio
nem poſteris multi longā reliquere, & ſunt qui dicāt, Veſilonē Moguntinū eius ſere
rei cauſa ab abbate q̃dā in eo cōuentu hæreſis inſimulatū eſſe, ꝙ vanæ gloriæ cupidus,
in ſchiſma incūberet. Hoc ſeculū tam multis maximarū rerū caſibus memorabile, al
tera Sueuorū principū propagine, vt nō alienigena, ita maxime nobili, clarū eſt. Nam
Rudolphus Sueuiæ dux, cū eſſet à primatibus rex appellatus, Bertoldo duci de Zærin
Barones de Staufa ducatū Sueuiæ accipiunt. gen, ducatū dedit. At in Sueuia barones quidā erant de Stauſa, belli paciſq; artibus il
luſtres. ex his Fridericus erat, cuius fides virtuſq; apud Henricū imperatorē tāta fuit,
vt ei filiā Hagnē vxorē daret. Ambibat hic, Rudolpho rege cæſo, ducatū, ampliorem
gloriæ materiā ſperans, ſi maiores ſuæ vires eſſent. Henricus tanto viro q̃d petebat,
cōceſſurus, à Bertoldo qui ditionē tenebat, ducatū recipit, eū dat Friderico baroni de
Staufa. Turegū oppidū neſcio quam ob cauſam aiunt in Bertoldi fide manſiſſe. Itaq;
deinde duces de Zæringen etſi viribus multū pollerent, ducatū tñ nō tenuere. Fride-
ricus iſ, *qui religione, armis, fide & cōſtantia, Sueuia dignus eſt. adeo ſemp hæc na-
tio bonis principibus illuſtris fuit, peculiari nimirū felicitate, qua in tantis viribus ty-
ranni nomē ignotū eſt. Monaſteriū Laureacēſe, q̃d Lorch appellant, cōdidit. Habuit
ex Hagne vxore filios duos, Fridericū & Cunradū, q̄ poſtea imperiū tenuit. Poſt mor
tē Friderici Hagne vidua facta, duxit patrante fratre Henrico 5. Luipoldū orientalē
marchionē. i. Auſtriū, eiq; quatuor filios & tres filias peperit, Luipoldū ſcilicet ducē
Bauariæ, Henricū ducē Auſtriæ, Cunradū Salſaburgeñ. archiepm, Gertrudē duciſſam
Bohemiæ, Bertā duciſſam Poloniæ. Deinde Fridericus iunior frater Cunradi regis,
duxit filiā Henrici ducis Noricorū noīe Iudithā, genuitq; ex ea Fridericū poſtea im-
peratorem. Henricus iſte Noricorū dux, erat natione Alemanus. i. Sueuus ex familia
Guelſonū, atq; ideo multas poſſeſſiones à Pyrenæis montibus iure hæreditario ha-
buit. Hic Henricus habuit duos filios, Henricū & Guelfonē: Henricus in ducatu Nori
corū ſocceſſit, qui Gertrudē filiā Lotharij regis vxorē accepit cū ducatu Saxoniæ. al-
ter filius Guelfo, fuit princeps Sardiniæ, dux Spoleti, & marchio Tuſciæ, cui (vt arbi-
tror) Adelberti comitis, qui fundauit monaſteriū in Sindelfingen, neptis eſt nupta.

Anno 1086. mortuo Salerni Hildebrando. i. Gregorio 7. & ibidē in eccleſia ſepul-
to, Deſiderius cardinalis & abbas Caſſineñ. verus Chriſti famulus, licet multum reni-
Victor 3. papa. tens, ſubſtituiť, & Victor tertius appellať. ſedit annū vnū, menſes quatuor. Hic ſtatim
Gregorij partes ſuſcepit, atq; hāc ob rem arbitranť aliqui eū q̃q; Henricū hoſtem ha-
buiſſe, cuius fraude (vt Martinus ſcribit) veneno in calicē miſſo, dū ſacrificat, necať. ſed
Vincen. ſcribit eū dyſenteria perijſſe, & illud ſecurius credo tenendū, etſi à ſuſpicione
dati veneni nequaq̄ alienū ſit, hoīem dyſenteria laborare, quum veneno petiri, corru-
ptis & labefactis inteſtinis dyſenteriā patianť, quanq̄ ex ſola ſuſpiciōe principē vene
ficij reū iudicare, temerariū ſit. immo ſcribunt aliqui eū precibus obtinuiſſe, vt ex hac
vita tolleref. Sunt qui ſcribunt, eodem tpe multa prodigia apparuiſſe, videlicet ꝙ
Prodigia. aues domeſticæ vt gallinæ, anſeres, columbæ, pauones, ad loca montana confugerint,
ſylueſtreſq; ſint factæ, & piſces tū fluuiales tum marini, maxima ex parte perierint. in-
undatio nimia aquarū cū damno immenſo. peſtilentiæ maximæ, & plures ſacro igne
cōſumpti ſunt. terræmotus maximi, ita vt vrbes quædā cōcuſſæ ſint, & Syracuſis ma-
ior baſilica corruens, dū diuina celebrabanť, oēs qui tū in tēplo aderāt, cōtriuerit, duo
bus tantū diuinitus diacono & ſubdiacono ſuperſtitibus. & furor ventorū, fames, &
ictus fulgurū vltra modū, & fons ſanguinis xv. diebus emanaſſe ferť, & diabolus palā
locutus eſt hoībus, in pago quodā viſibiliter apparens. Deinde anno 1088. Vrba-
Vrbanus 2. papa. nus 2. poſt tranſitū Victoris, cardinalibus in vnū cōuenientibus, pōtifex eſt electus, an
no Henrici quarti 32. ſedit annis 11. & menſes 4. diebus 19. Hinc inter eccleſiā & im-
periū augenť ſcandala, creſcuntq; diſcordiæ, dum alter alterū execrat pontificē, Vrba
nus ſ. verus Clementē falſum, quē intruſerat imperator. Guibertus eñ in Albā Marſo
rum ciuitatē ſe tranſtulit, & ibi vſq; ad Paſchalis tempora māſit, qui octauo anno Pa
ſchalis ſubito mortuus diciť. Vrbanus doctrina & ſanctitate vitæ magiſtratu dignus,
parū Romanis pridē rebus nouis ſtudentibus fidens, Melphim ſe contulit, ſynodū ibi
habiturus, Rogeriū & Boemundū de Apuliæ ducatu certantes quieſcere iuſſit. Dein-
de Placentiā in Galliā profecturus venit, atq; ibi ſynodū habuit, in qua execrationē
in Henricū & Guibertum antipapā à Gregorio factā cōfirmauit, ꝙ & Henrici p Ita-
liā arma graſſarenť aduerſus pontificis fautores, petulantiā q̃q; q̄rundā eccleſiaſticorū
ea in ſynodo, teſte Gratiano, cōpeſcuit. ſtatuit nanq;, vt ordinatio epi ſine titulo facta,
Henrici vxores. ſtatim irrita fieret, c. Sanctorum 70. diſt. Interea Berta imperatrix obijt, & Spi-
ræ ſepulta eſt. Auguſta vrbs inſidijs Sueuorum capitur anno M.lxxxviij. Deinde im-

pera-

peratoꝛ anno 1089. nuptias Coloniæ celebrauit, Vtonis marchionis viduã, Rutenoꝝ regis filiã, ducens vxorẽ. Poſt hæc Vrbanus pontifex, cõfectis ſynodi Placentinæ negocijs, imperatoris indignationẽ fugiens, relicta Italia, regnũ Francoꝝ ingreſſus eſt, gñale conciliũ apud Clarũ montẽ *Aruerniæ fecit cõgregari. ibi de ꝓlatoꝝ cõſilio multas cõſtitutiones fecit. Et inter cætera ſtatuit, vt horæ B. Mariæ virginis dicant: ac etiã ordinauit, vt in ſabbatis officiũ de eadẽ ſolenniter celebreẽ. Et nota contra Anto. qui dicit horas B. Mariæ dicendas fore ſub ꝓcepto, cũ nuſq̃ id legatur, ſed nec papa voluit, nec ita ſub ꝓcepto ſeruari mandauit vel inſtituit. In eodem concilio papa excecrauit Philippũ regẽ Francoꝝ, & Henricũ imperatorẽ, & Clementẽ antipapã. Cauſa aũt excõmunicatiõis Philippi, hæc fuit: Fulco comes Andegauoꝝ vxorẽ habuit, q̃ eo relicto, Philippo regi Francoꝝ nupſit, qui amore eius ita captus eſt, vt illa ſibi in oĩbus imperaret. fit fabula oĩbus, & execraẽ vnà cũ ipſa pellice. Fuit annus 1094. quo in ſynodo Galliæ maxima nobilitatis occidentalis pars cõuenerat, vbi pont. Vrbanus de armis aduerſus Turcã expediendis, luculentã atq; vtilẽ reipu. orationẽ habuit. Eius rei occaſionẽ dediſſe ferẽ Petrus Eremita, qui tũ incõparabili ſanctitate mortaliũ vitã illuſtrabat. ex Solymis eñi reuerſus, Vrbano narrat, vidiſſe ſe Simona Hieroſolymoꝝ patriarchã, in ſeruitute à Calipha rege miſerabiliter teneri, & ludibrio Saracenis haberi. q̃ cum à Petro Vrbanus, & lachrymis hoĩs ꝓcibusq; & reipu. caſu motus, accepiſſet, occidentis cõcilio liberandã à Turcis Saraceniſq; Hieroſolymoꝝ eccleſiã, fidei parentẽ, & ſalutis monumẽtũ, ſuadet, oratiõe (vt erat viri doctrina) vſus fere hmõi: Exiſtimatis forte qui huc loci ad nos acciti cõueniſtis, viri Chriſtiani, ſolã fuiſſe rei eccleſiaſticæ, ad normã fidei & religionis cõponẽdæ, cauſam, q̃ me ab vrbe venire cõpulerit. Fuit equidẽ in eo aliquid cauſæ, ſed alia vrgentior, & qua maior vlla dici nõ poſſit nec excogitari, nos traxit. Paucos añ annos gens e Perſide Agarena, quã corrupte Saracenã dicitis, S. ciuitatẽ Hieřlm, ſanctãq; terrã inuadẽs, cepit, diripuit, incẽdit, ſacroſanctũ dñi ſepulchrũ (q̃d ſine lachrymis dicere neqm') prophanatũ, fœdata etiã eccleſiæ ſacella, tẽplaq; ritus nři aut ſolo æquata ſunt, aut in prophanos vſus cõmutata. Abacti inde Chriſtiani, pars fragilis & cruciatuũ impatiens, ſaluti abrenũcians, circũciſo ꝓputio, facta eſt Saracena: pars in fide cõſtans, ꝑ varios mortis modos lacerati laniatiq;, vt felix fuerit, quẽ carnifex appetitũ gladio obtruncauit. mulieres Chriſtianæ in vrbibus oppidiſq; frequentiſſimæ, quas ex veſtris q̃rundã qui adſtatis, vrbibus & oppidis, deuotio ad ſancta inſpicienda & adorãda loca, ꝑ tot maria, tot terras traxerat, oĩa paſſæ ſunt, q̃ dictu obſcœna crudelis Chriſti hoſtis, nõ ad ſuã magis explendã libidinẽ, q̃ ad Chriſtianoꝝ dedecus excogitare potuit. ea ſi Chriſtiani, immo ſi eſtis viri, nec æquo audire aĩo poteſtis, nec patienter tolerare: tn̄ q̃ oĩa, vt illis pro dignitate nominis Chriſtiani prouidere velitis, maioꝝ exempla, maximũ q̃d imminet negligentibus periculum, & ꝓmioꝝ ſpes, vos nõ ducere magis q̃ trahere debebũt. etenim ſubiectas Romano q̃ndã imperio ciuitates, & terrã ſanctã, & poſt Ro. *põtifici à Turcis Saraceniſq; nřis hoſtibus poſſideri, neminẽ eſſe veſtrũ qui ignoret, certũ habemus. quas vero Europæ prouincias, quas vrbes ĳdẽ ꝓmant, occupent, lacerentq; infideles, ſi oẽs ſimul ignoratis, vnuſquiſq; in ſua prouincia nouit: niſi forte vos Galli remotiores, hęc nõ ſentitis, qui Hiſpanoꝝ, Aquitanorũq; ab ea gente oppreſſoꝝ, dũ in ſeruitutẽ rapiuntur, in Aphricã abducunẽ, clamores eiulatuſq; ſingulos ꝑ dies audire debetis. Sed nunquid vos Germani, Saxones, Poloni, Bohemi, Hungari, etſi Turcas & Saracenos intra viſcera ſæuire veſtra nondum ſentitis, q̃ à vobis diſtent vel fretis vel fluminibus, ignoratis? Italiã nunc nõ alloq̃r, quã multos ante annos Saraceni dimidiã pene occuparunt, in eãq; adeo penetrarũt, vt Chriſtianoꝝ caput Petri ſedẽ Romã, martyꝝ ſanguine adhuc madentẽ, inuaſam obſederint, captaſq; apoſtoloꝝ Petri & Pauli baſilicas inquinauerint. Venetos hic video, Dalmatas, & alios ſinus Adriatici accolas, qui dũ perpetua cũ Saracenis ꝓlia, vt ſe tueanẽ, exercent, q̃d eſt Italiæ reliquũ, intactũ defenſant. Quid multis? Fuit hactenus in extremis ad ſeptẽtriones partibus Europæ, Cõſtantinopolitanũ imperiũ obex & tanq̃ murus, qui Turcas atq; Saracenos continuit, & prohibuit ne Hungaros, Polonos, Bohemos, ipſoſq; Alemanos primo, deinde cæteros obruerẽt Chriſtianos. Pulſus vero ante paucos annos Aſia imperator, de retinendis Cõſtantinopolitanis Europæ regionibus laborat. ſi nũc ea inſpicitis cõſideratiſq; ſola, q̃ ante oculos ſunt, ſi irruituro breui Turcæ & Saraceno obſiſtere nõ pergitis, qui ſacrũ dñi ſepulchrũ, ſacrã Ieſu Chriſti terrã pedibus cõculcatã, à ſpurciſſima gente tot annos inquinari neglexiſtis, eandẽ in veſtrũ ruere caput breui ſentietis, matronas à cõplexu veſtro, veſtras virgines ab earũ ſinu, pueros & adoleſcẽtes veſtros in ſeruitutẽ vobiſcũ rapi, dolẽtes mœſtiq; videbitis. Melius & maiori cum gloria noſtri

Galliæ concilium.

De Hieroſoly. expeditione Vrbani oratio.

Quas clades acceperit à Sarac. Chriſtiana reſpublica.

progenitores inchoatã Romæ & in Italia & per Europã dignitatem, ad totius orbis
monarchiã extulerunt, per cuius oẽs prouincias & regiones nomen floruit Chriſtia-
num, q̃d noſtris tẽporibus ad paruũ orbis angulũ coanguſtari, & quotidie de excidio
periclitari videmus. Sed propinquiora attingamus. Carolus ille cognomento Ma-
gnus, veſter Germani pene auita origine, veſter Franci rex, veſtrũ ingens decus, Hiſpa
niis, Aquitania & ipſis Franciæ finibus incũbentes Saracenos, infinita mortaliũ exami
na, deturbauit: Carolus Saracenos Italia, & vt fama vos vulgatis, terra ſancta Hiero-
ſolymiſq; expulit. Et q̃ audebitis pacto poſthac dicere, ſolã eſſe vel primariã gentem
Frãcicã, quã vere Chriſtianã liceat appellare, ſi in ea q̃ vobis adeſt opulentia, Sarace-
nos & Turcas, poſt captũ inquinatũq; dñi ſacrũ ſepulchrũ, populi etiã Chriſtiani re-
liquias capi opprimiq; p ignauiã permiſeritis? Expergiſcimini, obteſtamur, & p viſce
ra miſericordiæ Dei nři oramus viri fortes, orbi Chriſtiano exemplũ, incitamentũq;
futuri, arma capite, turmas, cohortes, legiones educite, tã multos habituri ſequaces, q̃
id ardẽti aĩo facere oſtẽdetis. aderit vobis oĩpotens Deus, angelos ſuos ante faciem ve
ſtrã, qui dirigãt greſſus veſtros, cœlo demittet. Capite igiť & arripite arma Chriſtia-
ni, dñicũ ſepulchrũ liberaturi, in q̃ oẽs æternã vobis cõparabitis gloriã, tũ etiã rerũ ſe-
culi incõparabiles diuitias parabitis. Nos deniq; de miſericordia Dei & beatorũ Pe-
tri & Pauli autoritate cõfiſi, fidelibus Chriſtianis, q contra paganos venerabilia loca
hmõi detinẽtes arma ſuſceperint, cunctas ſibi pro delictis ſuis pœnitẽtias relaxamus.
Interim vero eos q ardore fidei laborẽ iſtũ aſſumpſerint, ſub eccleſiæ Ro. protectiõe,
tanq̃ veræ obediẽtiæ filios, ſuſcipimus, & ab vniuerſis inquietationibus tã in pſonis q̃
in rebus, ſtatuimus manere ſecuros. Plura dicere parantem, vox oĩm, dictu mirabile,
vnico (vt apparuit) ore prolata, excepit, Deus vult, Deus vult. Nec ſolũ pſentes, verum
longe lateq; progrediens hic ſermo, abſentes etiã pari voto accendebat, nec erat qui
vel ætatis aut ſexus vel cõditiõis aut ſtatus vellet eſſe memor, vt ab incepto deſiſteret.
Videbať iam tunc impletũ, q̃d longe ante Eſaias vaticinãdo pdixerat, Quõ ingredieť
gens iuſta cuſtodiens ciuitatẽ. De pſentibus qui pſentes cõcilio intererãt, argumẽto fu
turæ peregrinationis, crucẽ ſuis humeris affixerũt, epũs Podienſis Adamarus inter pri
mos, qui poſtea legatus apoſtolicus multitudini pugnatorũ pfuerat. Hugo regis Frãco-
rũ Philippi frater. Gotfredus de Bilion Lotharingiæ dux, & cũ eo duo fratres Baldui
nus & Euſtathius. Robertus Flandriæ comes. Robertus Nortmãniæ dux, Guilielmi ſe
nioris Anglorũ regis filius. Stephanus Carnoteñ. & Bleſeñ. comes. Raimũdus Tolo-
ſanus comes & S. Aegidij. Iſuardus comes Dienſis, Guilielmus comes de Fores. Ste-
phanus comes de Albimaria. Rotoldus comes Parihic. Hugo comes S. Pauli, & mul
ti alij principes ac barones. Tranſalpini vero Boemundus Tarentinorũ princeps, Ro
berti Guiſcardi ducis q̃ndã filius. Tancredus eius ex ſorore nepos. & ex Italiæ ciuita-
tibus cõplures ex nobilioribus. hi oẽs tẽpus opportunum expectãtes, alij marino, alij
terreno itinere hãc peregrinationis aggreſſi ſunt viã. Nõ eñ poterat tantus populus
in vna regione habere victus neceſſaria. Vnde ſtudioſe prouiſum eſt, vt ſinguli maiorũ
principes, ſeorſum legiones ducerẽt. facta eſt aũt pparatio ferme per tres annos. Hoc
etiã in tpe Alexius imperiũ tenẽs Cõſtantinopolitanũ, ſup eiſdẽ barbaris crucis Chri
ſti hoſtibus, p maiorẽ iam regni ſui partẽ diffuſis, non paucas epiſtolas Vrbano papæ
ferť direxiſſe, q̃bus in defenſionẽ orientaliũ eccleſiarũ ſe nõ ſufficere deflet, occidentis
vires, q̃ ille pietati addictus oĩno cenſereť, implorat. q̃ res magnopere pontificem ad
accelerandã eã rem cõmouit. At hos motus etiã prodigia q̃dã & multa cœli ſigna fe-
runtur indicaſſe, quorũ fides apud reliq̃s ſcriptores ſit. Cometes in oriente circiter an
nũ dñi 1096. tota prima Octobris hebdomada apparuit. Inſtante aũt profectiõis tpe,
Vrbanus papa venerãdæ ſanctitatis virũ Adamarum epm Podieñ. de q̃ ſupra fecimus
mentionẽ, pfecit itinerantibus, cui ligãdi & ſoluẽdi poteſtatẽ vice ſua cõceſſit, inſigni-
tũq; cœleſtis militiæ ſtigmate exercitũ, apoſtolica benedictione cõſignãs, cõdicto ab
vniuerſis tpe, ipſe cũ non modica expeditionis turba in Italiã rediit. Interea cruce
ſignati, ſicut diuerſis agminibus, ita diuerſis ducibus ad inſtitutũ properabant. Primi
nanq; Gualterũ ducẽ Alemaniæ, virũ prudentẽ & armis ſtrenuũ ſequentes, cũ ingenti
multitudine pedeſtriũ turmarũ pertranſeunt Germaniæ regnũ, in Hungariã deſcen-
dentes: eaq; trãſcurſa, in Bulgariã veniũt: nemenſiſq; illius regionis ſyluis, Starliciã Da-
ciæ mediterraneæ metropolim applicãt: vbi acceptis à duce pdictæ ciuitatis condu-
ctoribus, poſt aliq̃t dies Cõſtãtinopolim peruenere. ibi impetrat Gualter' dux ab Ale
xio imperatore, vt vſq; ad Petri Eremitæ, quẽ ſupra memorauimus, aduentũ, de cuius
mãdato iter arripuerat, in locis ciuitati finitimis ſtare permittereť. At Petrus Eremi-
ta poſt hũc nõ multo tẽporis interuallo cũ innumerabili exercitu, quẽ ex multis colle-
gerat

Caroli Magni honorifica mentio.

Peccatorũ venia militibus datur.

Duces exercitus Chriſtiani.

Cometes.

Germanicæ copiæ i Græciam proficiſcunt.

Petrus Eremita.

gerat nationibus, quorum numerus vſq; ad xl. millia armatorum eſſe dicebat, aduenit; qui propter inobedientiã populi multa incõmoda eo in itinere paſſus eſt. nã in Bulgaria cũ propter rapinas & pdas ac alia enormia cõmiſſa, is populus incolis factus eſt intolerabilis, fere decẽ millia cædunt. amiſit pterea Petrus omnẽ pecuniã, quã de fidelium principũ largitione in opus pauperum collegerat. vnde reperto Cõſtantinopoli Gualtero, exercitus cõiungentes, vbi p dies aliqt refocillati quieuiſſent, de mãdato imperatoris Cõſtantinopolitani paratis nauibus, trãſito Helleſponto, in Bithyniã, q̃ eſt prima Aſiæ prouincia, tranſierũt, vbi nõ longe à mari caſtrametati ſunt in loco, q Cynetũ dicebat, in hoſtiũ cõfinio. q̃ in loco ex multa opulẽtia rerum, quaſi duobus menſibus cõſederũt. rerum copia ex Cõſtantinopoli apportabat. ea rerum vbertate ſimul & ocio reſolutus exercitus, cœpit inuitis magiſtratibus ſeorſum turmas agere, & ad decẽ vel amplius miliaria luſtrare regionẽ, greges & armẽta ſecũ trahens. Cũq; ſæpius proſpere reuerſi fuiſſent, ad extremũ ad tria millia Teutonicorum & duo millia equitũ egrediunt. hi oẽs à Solimano, q in eadẽ regione Turcis dñabat, circũuenti, ad vnũ oẽs occiſi ſunt. Tumultũ, q ex ea re in caſtris ortus erat, magiſtratus ſedare nõ potuerũt. Ordinatis ergo aciebus, quaſi ad 25. millia peditũ, equites aũt quingẽti, verſus hoſtes cõtendũt. occurrit eis Solimanus cũ innumerabili Turcarum multitudine. pugna cõmiſſa, nři poſtremo multitudine pſſi, diſſolutis agminibus, in fugã cõuerſi ſunt, q̃s Turcæ inſequẽtes, pene oẽs occiderũt: inter q̃s Gualterus dux occiſus eſt. alij dicũt eũ, abnegata fide, deditionẽ ſui feciſſe. Sic ergo ceruicoſus populus, dũ monitis nequit acquieſcere, impetu lapſus deſcẽdit in interitũ. Poſt hæc Godeſcalus pſbyter Teutonicus cũ xv. millibus armatorum iter aggreſſus, p orientalẽ Franciã duces, Iudæos per ciuitates aut oino delebat, aut Chriſtianos fieri cõpellebat, quorum tñ plurimi, ſicut canes, ad vomitũ poſtea reuerſi ſunt. Illi aũt viatores bonis eorum onuſti, Hungariã peruenerũt: vbi cũ de mãdato regis victualia eis abunde venderent, opulẽtia abutentes & ebrietati vacãtes, indigenis iniuriari cœperũt. q̃d poſtq̃ regi innotuit, ira ſuccenſus, in vltionẽ tantarum iniuriarũ, cõuocatis copijs, ſup illos irruens, ſtragẽ immaniſſimã exercuit, nõ diſtinguens iuſtũ ab impio. euaſerũt tñ aliqui, & ad propria ſunt reuerſi. credit q̃q; Godeſcalus pſbyter fuiſſe hypocrita falſus. Per idẽ tẽpus modico interuallo cõuenerãt eodẽ ſtudio turbæ innumerabiles abſq; duce. ſurrexit inter eos vir militaris, comes partium illarum q̃ circa Rhenũ ſunt, Emicho de Lyningen, dudũ tyrannica cõuerſatione famoſus, fere xij. millia ſignatorum ſibi vſurpans. vnde factũ eſt, vt cũ in timore dñi iter debuiſſent inceptũ peragere, cõuerterunt ſe ad inſaniã, & Iudæorum populũ in ciuitatibus nil tale metuentẽ, crudeliter obtruncabant. hi oẽs tranſcurſa Alemania, ad fines peruenerũt Hungarorum. Et cũ ad locũ qui dicit *Zaborth, perueniſſent, clauſum reperiẽtes aditũ, circa pontes caſtrametati ſunt. Erat eñi is locus Iſtri fluminibus & profundis ſeptus paludibus. Mãdauerat rex trãſeuntibus iter prohiberi, ne iniuriarum, quas nuper Godeſcali legionibus intulerat, memores, intromiſſi intra regnũ, armari cõtra eũ conarent. Igit cũ ſe excluſos viderẽt, de ſua multitudine pſumẽtes, correptis armis, ac ſup fluuiũ ponte facto, pſidiũ vndiq; aggrediunt, in cuius expugnatione dũ ſudarẽt attentius, ruptis iã muris, iã fugientibus oppidanis, inter q̃, quis illorum ſub noie regis potiret terris, ciuili diſcordia quatiunt: repente eorum exigentibus demeritis, terrore diuinitus immiſſo, relicto aſſultu, in fugã verſi ſunt, fugæ cauſam penitus ignorãtes. fugit eñi impius, iuxta ſapientis verbũ, nemine perſequẽte, Hungari vero videtes hoſtes terga dediſſe, illos inſecuti, magnam ſtragẽ fecerũt. Reliqui de itinere deſperãtes, ad propria ſunt reuerſi: exceptis his, qui p Italiã declinãtes, in Græciã nauigio peruenerãt. ſic nimirũ noſtræ gẽtis hoĩes, qui in militia pro Chriſtianis liberãdis Chriſtianos perſequi cœperãt, miſeratiõe diuina repreſſi ſunt. & hæc fuit cauſa, cur quidã ſimpliciores ſcãdalizati, totũ huius expeditiõis conatũ, vanũ atq; friuolũ ignorãter ſunt interpretati.

Cædes Chriſtianorum.

Godeſcalus presbyter.

Emicho de Lyningen.

Clades Germanorũ in Hungaria.

Paleis aũt ex area dñi diſcuſſis, viſa ſunt grana naturalis ſoliditatis grauitate perdurãtia, Gotfred' ſcilicet, cæteriq; pnoĩati, verę dñicæ militiæ duces, cũ ſuis ſpecioſiſſimis caſtris, ab vniuerſis principibus pacẽ & fauorem, vt veri Chři milites, cõſequẽtes. Fuerũt aũt qui caſtris Gotfredi ſe cõiunxerũt, Balduinus eius frater, Iecerinus comes *Annoniæ, comes S. Pauli, comes de Grees, comes Tullẽſis, Balduinus de Burgo, multi pterea alij barones atq; nobiles. hi oẽs vno & indiuiduo comitatu ad fines Hungariæ, cuius cũ difficultate impetrabãt introitũ, ſicut erãt viri prudẽtes & Deũ habẽtes p oculis, cũ omni quiete ipſa trãſcurſa, p Bulgariã habuerũt trãſitũ, ac clauſtris S. Baſilij ſuperatis, Philippopolim peruenerũt. Vbi cognito q Hugo regis Frãcorum frater, q cũ multis militib' pceſſerat, ab imperatore Cõſtãtinopolitano p inſidias captus renebat in vinculis, cũ omni celeritate miſſis nũcijs, obſecrãt imperatorẽ, vt q̃ abſq; culpa tenebat

Gotfredi copiæ.

Hugo Francorum regis frater.

nebat in vinculis, abire ꝑmitteret. Id cum eis ab imperatore negaret, indignati, de cõi oĩm cõſilio vniuerſam illã regionẽ exercitibus ſuis exponũt ad ꝑdã. Audiẽs hoc imperator, timuit ne exercitus ad imperij intima penetraret, Hugonem cũ ſuis liberꝫ abire ꝑmiſit. Venientibus Cõſtãtinopolim cũ Gotſredo Frãcis, Alexius ſorũ rerũ victualiũ interdixit. quare milites nr̃i pleraq; vaſtãtes, alimenta in caſtra deſerunt. Fecit ea res, vt poſt varia certamina cæſis Græcis, Alexius cũ peregrinis in gratiã redierit. Vnde q̃ pacis erãt ſuſcipientes, in plenã cũ imperatore cõcordiã redierũt. firmatũq; eſt ſacramentis, vt vrbes quaſq; ſuo imperio detractas, peiſtuꝫ ditioni, ſi deuincerent, noſtri redderẽt: ipſi Græci viciſſim tã armis q̃ ſtipẽdijs regis, infra metã eandẽ ſe foueri non dubitarẽt. Quo facto, imperator apertis theſaueis, tã duci *Godeſeedo, q̃ cæteris principibus dona ingẽtia largitus eſt, ita vt imperatoris admirarent munificentiã. ſed reuera nec liberalitatis erat, nec gratiæ, ſed timoris & fraudulẽtæ verſutiæ. Audiẽs vero dux cæteroꝝ principũ aduentũ, ſuggerẽte imperatore, parato nauigio, cũ ſuo exercitu tranſito Helleſponto in Bithyniã transfretauit, atq; in pago Chalcedonẽſi caſtrametatus eſt. erat is locus Cõſtantinopoli proximus, qui ſola Helleſponti, q̃d nos brachiũ S. Georgij dicimus, interpoſitione diſtabat, vnde ter vel quater ire ad vrbẽ regiã in die ſine difficultate poterãt. Quod aũt imperator exercitũ peregrinoꝝ transfretare peeſuaſerat, nõ de fidei ſynceritate proceſſit, ſed ſolita fraude vſus, ducẽ circũuenit, ne alijs aduenientibus copiæ miſcerent. nam & reliquos qui ſecuti ſunt, eadem arte trãſire cõpulit. Poſtq̃ aũt oẽs peregrinoꝝ exercitus, Helleſponto tranſmiſſo, in Bithyniã peruenerũt, & in vnũ cõuenientes, factus eſt vnus Dei viuentis exercitus, recenſito legionũ numero, inuenta ſunt peditũ ſexcenta millia, equitũ vero loricatoꝝ centum millia. hi oẽs vno aĩo Niceã vrbẽ populoſiſſimã obſidentes expugnauerũt, cuius vrbis, ſicut & regionis, dñs erat Turcaꝝ princeps, Solimanus noĩe, homo valens & ſtrenuus, hic à Tarſo Ciliciæ vſq; ad Helleſpontum, vniuerſas prouincias poſſidebat, & audito noſtroꝝ aduentu, ex aduerſo orientalium tractu magnas Turcaꝝ collegerat copias. ſed ante vrbis Niceæ expugnationẽ pugna cõmiſſa, victus atq; fugatus eſt. Capta eſt aũt Nicea vebs anno dñi 1097. menſis Iunij die xx. vrbẽ hanc ꝑſidijs imperatoris tradunt, ſicut erat conſtitutũ. Inde ꝑ regnum Cõſtantinopolitanũ terrã opulentiſſimã peogredientes, mare contingunt Ruſciæ, eo loci aries nummo, bos aũt ſiclo venit. In quo itinere Boemundus & Normannoꝝ comes Robertus, Stephanus comes Bleſenſiũ, vnà cũ dño Tanceedo & comite S. Pauli, cæteras copias ꝑceſſerunt, duobus vix miliaribus. Tum ecce Solimanus, q memor iniuriaꝝ, quõ vrbem egregiam, vxorem & filios amiſiſſet, ad vicẽ rependendã totis viribus anhelabat, ſubito ſuper eos irruens, multis interſectis, fugat. Quod ꝑ nuncios intelligens Gotfredus, accelerat cum ſuis inſtructis copijs, irruensq; in hoſtes fidei, eos acerrima ſtrage vertit in fugã. Cecidiſſe ferunt ex hoſtibus viri potentes ad tria millia, de noſtris ex plebe promiſcui ſexus ad quatuor millia, die Kalendaꝝ Nouembrium. Recedentes inde, tranſcurſa vniuerſa Bithynia, *Piſidas ingreſſi ſunt, vbi in quadã ipſius regione deſcendẽtes, magnã aquaꝝ penuriam paſſi ſunt, ita vt præ ariditate ſitis multi perierint. Tandẽ vero opitulante Deo in regionẽ copioſam & vberẽ peruenerunt, iuxta Antiochiam minorẽ, metropolim Piſidiæ. Sũt Piſidæ populi, teſte Pli. li. 5. in Aſia minori, quondã Solymi appellati. hinc Piſa oppidũ Arcadiæ prope Alpheũ amnẽ. hic primũ quidã de principibus ſtudioſe ab exercitu ſeparati ſunt, ſeorſum trahentes agmina, quoꝝ primus dñs Balduinus frater Gotſredi cũ 7. millibus loricatis, ſecundus dñs Tancredus cum equitibus quinq; millibus & peditibus nõ multis, qui in Ciliciam deſcendẽs, Tarſum eiuſdẽ prouinciæ metropolim obſedit. Cumq; iam ciues ad deditionẽ cõpuliſſet, adueniens Balduinus cũ maioribus copijs, expulſo Tancredo, vrbẽ ſibi vendicauit, expulſis inde Turcis qui in ea dñabantur. ciues aũt qui eam incolebant, fideles erãt, ſed vſu armoꝝ relicto, ſolũ agriculturæ & mercantijs operã dabant, Turcis tributarij. At vero Tancredus à Tarſo recedens, adiacentẽ prouinciam ſibi ſubiecit. Interea maior exercitus, oĩbus in via expugnatis ciuitatibus, Turcisq; fugatis, Antiochiam peruenerat. eſt aũt Antiochia ciuitas glorioſa ac nobilis, oĩm ciuitatũ quas tractus orientalis cõtinet, princeps & moderatrix. hæc priſcis temporibus dicta eſt Reblata, vbi Sedechias rex Iuda, ductus eſt iuſſu Nabuchodonoſor. hãc Antiochus rex turrib' CCCC & LX. ac muris muniens, de noĩe ſuo vocari ꝑcepit Antiochiam, regni caput conſtituens. poſtremo Iuſtiniani principis tẽpore Theopolis eſt dicta. in hac apoſtolus Petrus cathedrã primo tenuit ſacerdotalẽ, in ea primus fideliũ habitus eſt cõuentus, in q̃ Chriſtiani primũ appellati ſunt Claudij Cæſ. tẽporib', Nazareni & Galilæi dicti prius, id teſtant Græcoꝝ optimi autores. ſunt & q diſcipulos dictos affirment. Eiuſdem

Imp. Græc' q̃ ducib' occidẽtalibus dederit munera.

Niceæ vrbis oppugnatio

Gotfr. Boemundo auxilio venit.

Piſidæ.

Tarſus obſidetur.

Antiochia.

vero

vero ciuitatis patriarcha, 20. prouincias in ſua iuriſdictione habere dicit, ſita in Cœle-
ſyria ꝓuincia, amœniſſima fontibus & riuis irrigua, clauduntur etiã intra ciuitatis ambi- At. vbi prima Chriſtianorum appellatio.
tum mõtes duo miræ celſitudinis, in quorum alterius vertice, q videt eminentior, ſitũ eſt
ꝓſidiũ inunitiſſimũ. Verũ hi duo mõtes valle ꝓfundiſſima, ſed anguſta nimiũ, ſeparan-
tur. lõgitudinẽ ciuitatis plus minus duorũ miliariũ dicũt. à mari diſtat 12. miliaribus.
hui⁹ ciuitatis dñs erat Caſſianus Turca, de familia Sultani Perſæ, q vniuerſas has ꝓuin
cias violẽter ſuo ſubiugauerat imperio, volẽs tñ ire ad ꝓpria, vniuerſas regiões ſuis diſ-
tribuit nepotibus & amicis. huic Caſſiano Antiochiã cum ſuis cõceſſit finibus. nã vſq;
Laodiceã Syriæ, Calipha Aegyptius poſſidebat regiones. Veniẽtes igitur noſtri, ciui-
tatem hanc cõtinuis 8. mẽſibus obſederũt: & quia magnũ habebat in circuitu ambitum,
vndiq; illam vallare nequiuerũt, licet ipſorũ q gladium educere poterant, *ad 300. mil Antiochia obſidetur.
lium numerus eſſe diceretur. Referre aũt caſus ſingulos quos in obſidiõe ꝑtulerunt, lon-
gum eſſet. nam fere fame periclitatus eſt noſter exercitus. inſup & ciues frequenti eru
ptione facta, multa noſtris damna intulerunt. ſed nihilominus cum oẽs vno animo ci
uitatẽ expugnare ſatagunt, rumor ꝑcrebuit, principem potentiſſimũ Antiochenis ve-
nire in ſubſidiũ, copijs innumerabilib⁹ ſeptũ. Cõueniũt principes deliberaturi. alijs vi-
debatur, vt maior pars obuiã illis egrederetur, reliq obſidione cõtinuarẽt. Boemũdus
Tarentinorũ princeps, vir in agendis rebus bellicis expertus & ſtrenuus, vtraſq;, ſuas al
legãs rationes, reprobat viam, dicẽs: Siue oẽs egrediamur, vt aliq volũt, ſiue in caſtris
pars aliq remaneat, videmur operam & impẽſas tam lõgæ obſidiõis ꝑdidiſſe. Nam egre
dientibus vniuerſis, ſoluetur obſidio: & ciues q intra mœnia ſunt, pro volũtate hoſtib⁹
adiungẽtur, aut aduenientes intra mœnia introducent. Si vero pars exercitus in caſtris
mãſerit, quõ poterit ciues intra vrbẽ coercere, cum oẽs ſimul vix illos cohibere poſſi-
mus? Vnde mihi videtur patres, ꝙ illuc oĩs noſtra debeat feſtinare intẽtio ante tãtorũ
exercituũ aduentũ, vt ciuitas in noſtrã prius veniat poteſtatẽ. ꝙ ſi modũ quæritis, in ꝓm-
ptu eſt: habeo amicum in ciuitate fidelem, hic habet turrim in ſua poteſtate munitiſſi
mam, quã ſub certis cõditionibus paratus eſt mihi tradere, pro q negocio multã ſum
illi pactus dare pecuniã: & ſi veſtræ placet amplitudini, vt noſtro ſtudio capta ciuitas,
meã trãſeat in poteſtatẽ, iure hæreditario poſſidendã, paratus ſum cum dicto hoĩe pa
cta firmare. Sin aũt habet veſtrũ quiſq; q vrbẽ poteſt obtinere, quãtũ mea intereſt, illi cõ-
cedo. His auditis, principes gauiſi ſunt gaudio magno, & petitiõi eius annuũt oẽs, exce
pto Toloſano comite: q non obſtãte, perita ꝓmittũr. Erãt tũc inter cæteros fideles in
eadem vrbe, duo vterini fratres: maior Emirferius, vir potẽs plurimũ, & dño ciuitatis
valde familiaris. hic audiẽs ꝙ Boemundus princeps clariſſimus eſſet, ꝑ fideles ſibi nun
cios eius ſibi gratiã cõciliauit, ita vt dieb⁹ pene ſingulis de ſtatu ciuitatis redderet eum
certiorẽ. hũc amicũ ſuũ Boemundus ſoluto cõcilio ꝑ nũcios cõuenit, de ꝓmiſſo illũ ſo-
licitãs, vt quod cõdixerãt adimpleret. quo audito, lætus Emirferius, fratrẽ quẽ habebat vni- Antiochia proditur.
cum, ſine quo negociũ non potuit ꝑficere, tentare cœpit, ſi in eo negocio cõcurrere vel-
let. Quod cum velatis verbis primũ induxiſſet, reperit eum ab hoc negocio abhorren
tem, immo noſtrorũ opa execrantẽ. Sic ergo declinãs fratrẽ, laudat tñ eius cõſtantiã,
& ne Chriſti obſequiũ impediret, de eius morte tractare cœpit, charitati fraternæ pu-
blicam fideliũ ꝑponens ſalutẽ. Ea aũt noctis tẽpeſtate, cum ciuitas ſopori ſe dediſſet,
vidẽs horã rebus opportunã, Boemũdo nũciat, vt cum ſuis feſtinus adueniat. Quo au-
dito, Boemũdus cõuocatis clam alijs principibus, cum ſuo domeſtico comitatu ſubito
ante turrim adierũt: interea Emirferius turrim ingreſſus, fratrẽ ſuo ꝓpoſito aduerſan
tem, dormientẽ occidit. Quo facto, fune demiſſo, principes in Dei noĩe adſcẽdere cœ
perũt, primuſq; Boemũdus, poſt comes Flandreñ. & Tancredus. poſt quos cæteri, q vir-
tute induti ex alto, duce Emirferio, decẽ turres, occiſis earũ cuſtodibus, occupauerũt.
deſcendẽtes ꝓpere ad portã ꝓpinquã, eam effregerũt, admittẽtes eos q foras expecta-
bãt. Aurora itaq; ſurgẽte, buccina ſigno dato, ad vrbis ingreſſum cæteros q in caſtris
remanſerãt, admittũt, q ꝑ vrbẽ diſcurrẽtes, & domos effringẽtes, ſtragẽ maximã edi-
derũt. ciues aũt audito tumultu, ex ſtratis ſurgũt. vidẽtes captã vrbẽ, relictis domibus,
fugere tẽtabant, ſed inter cuneos armatorũ obtruncabant. multi tñ ꝑ portas egreſſi,
aut ꝑ murũ demiſſi, ad mõtana cõſcendentes, vitæ cõſuluerunt, inter quos & Caſſianus ci
uitatis princeps, dum fugeret, à quibuſdam Armenijs occiſus eſt. noſtri aũt potiti ciuita
te, nihil ꝓrſus alimentorũ repererũt: nec mirũ, cum iam pene 9. mẽſibus ciuitas fuiſſet
obſeſſa. attñ in auro, argento & lapidibus precioſis tot & tantæ diuitiæ repertæ ſunt,
vt q prius mendicabat, nũc locuples factus, oĩbus abſidaret. Capta eſt igit Antiochia
anno 1097. tertia die Iun. menſis. Verũ de his aliter Blondus; cui alludere videtur Pla-
tina, Cum enĩ in ancipiti eſſet, inquit, vt vrbs caperet, forte ꝑ inducias Pyrrhus quidam

Antiochenus ciuia admodū potēs, geſtaꝝ à Boemundo reꝝ oīm in Syris clariſſimaꝝ
fama allectua, illū videre & ꝑ interpretē alloq curauit: adeoq̃ꝫ illius morib⁹ delectatus,
vt vrbē Antiochiā eius dn̄io ſubijcere ſit pollicitua, ſi reliq modo Chriſtiani eidē cum
imperio ꝑeſſe Boemundū paterent. Sed Boemūdus q publicā deditionem vrbis breui
ſperauit, ad hoc induci non potuit. Deinde Pyrrhus filiū ſuū quē habebat vnicū, obſi-
dem miſit, id maxime orās, vt Boemūdus ꝓpriam tenendā acciperet dn̄io ciuitatē. Re-
tulit ad principes Boemundus oīa, & vicit cōcors ſentētia, Boemundo ꝑmittendā, ſi
parta eſſet, ciuitatē. igit̄ cōſtituta ad facinus nocte, Boemundua oēa Chriſtianoꝝ copi-
aa, q̃ caſtra non cuſtodiebāt, ꝑ ſimulationē ꝑdæ mōtanæ faciendæ, educit, & vallē ꝓxi
mam circūactus eſt, q̄uſq́ꝫ ad noctē cōcubiā ꝑmiſſi audaciores qq́ꝫ, & ſcalis q̄s Pyrrhus
in ſummo ſuſtētabat, muros cōſcenderūt, & ꝓpugnaculis Chriſtiano munitis ꝑſidio,
porta vrbis Pyrrhi cuſtodiæ cōmiſſa, noſtro equitatui eſt aperta. Ingreſſis itaq́ꝫ Anti-
ochiā Chriſtianis, in Saracenos Turcaſq́ꝫ ſęuitū eſt: & cum publico vocis edicto vbiq́ꝫ
publicaret, parcendū eſſe ciuibua, oīs ſexus atq́ꝫ ætas, nullo lædēte, partim in mōtana,
Armenij. Suriani. partim in Chriſtianoꝝ migrauit caſtra. Profuiſſe maxime noſtris affirmat ille Ar-
menioꝝ & Surianoꝝ fidē, q q̄q́ꝫ hoſtiū cōſilia linguæ & vitæ cōſuetudine explorātes,
ad noſtroa referebāt. Acceperāt Armenij ſub Magno Cōſtantino & citeriorea Indi,
Ibereſq́ꝫ Chriſti fidē, q̄rum gentiū reliquiæ Chriſtianæ, incertis ſedibus vagātes, à Ca
lipha Aegypti ꝑſide in Syria acceptę ſunt. Capta vrbe, Turcæ & Saraceni cōplures
in arce ſaluati ſunt. vnde arcia expugnatio intentata eſt. erat arx in excelſo mōte mu-
nitiſſima, in cuius expugnatione multi vulnerati ſunt, inter q̄a dum acerrime pugnat,
femur ſagitta traijcit Boemūdus, atq́ꝫ ſaucius factus, ꝑ aliq̄t dies ægrotare cœpit. In-
ter hæc magna multitudo equitū viſa eſt à lōge. credebāt noſtri Alexiū imꝑatorē eſſe,
q ſæpe venturꝫ ſe ꝓmiſerat. ſed paulo poſt Armenij retulerūt, Corbanā eē Perſaꝝ re-
gis militiæ principē, q Antiochiæ opem ferre venerat cū Sēſadolo Caſſiani filio. Hic
eñ tꝑe induciaꝝ, viuete adhuc patre, ad id miſſua fuerat. vnde factū eſt, vt tāta multi-
tudine Turcaꝝ ac Saracenoꝝ vndiq́ꝫ ciuitas mox obſideret. Corbana ad pontē fer-
reum fecit caſtra, & iubēte Sēſadolo, ꝑ ſuos arcē accepit, atq́ꝫ ꝑſidio firmiore muniuit,
ꝑ quā eruptiōe facta, vrbē capē adniſus eſt. pugnatū eſt in vrbe, & magna cæde vtrinq́ꝫ
facta, hoſtes repreſſi ſunt. atq́ꝫ ob hāc rem placuit noſtris, arcē munitionibus include-
re. interim Armenij & Suriani ꝓhibiti ſunt frumēta ad Antiochiā inferre, vnde exor-
ta eſt in ciuitate famea ſolito vehemētior. ꝓmiſerat aūt Alexi⁹ annonā mittere, & iam
Chr̄iani in Antiochia obſidentur. naues eiua cum frumēto appropinquabāt. Tum Stephanus Carnoti comes, deſertor
ſignoꝝ, obui⁹ Chriſtianoꝝ exercitū ꝑijſſe nūciauit. hic eñ, aduenīete Corbana, cum
pluribus aufugit, ante eum Guilielmua regia Frāciæ cōſanguineua, primus oīm deſer-
tor factus eſt. mercatores, hia auditis q̄ à Stephano dicebant, retroceſſere. erat tanta fa-
mes, vt cameloa, mulas, equos, aſinoa & immunda q̄q́ꝫ ederēt, ac q̄libet & q̄ties daban-
tur, pro ſummis reputabāt delicijs. At vero Corbana his ꝑceptis, q̄ſi de victoria ſecu-
rus, noſtros intra vrbē animoſius cōprimebat. vnde in tanto deſperationis barathro
cōſtituti ſunt, vt nec ſalutis ſpes vlla ſupereſſe videretur. Quare dicitur, ꝙ etiā princi-
pea de ſalute deſperantes, habito conſilio inter ſe occulte decreuerant, vt relicto popu
lo, ipſi clam aufugerent. q̄d poſtq̄ duci Gotfredo innotuit, & legato dn̄o Podienſi, vo-
catos illos ad ſe, iuſtis increpationibus corripuerunt, & ne populum deſererēt orabāt.
Dum aūt ſic affligeretur Dei populus, reſpexit eum dn̄s, cōſolationemq́ꝫ mittebat. ap
paruit eñ cuidam clerico B. Andreas, cui plurimū erat deuotus, cōmonēs q̄tinus prin
Miꝝ de lancea phantaſma. cipibus nunciaret, vt lanceam q̄ dn̄i noſtri latus fuerat perforatum, in eccleſia B. Petri
repoſitam ꝑquirerent, eiq́ꝫ locum certia oſtendebat indicijs. Quod cum feciſſet, & ipſi
ad eiua ſuggeſtionem in loco effoſſa aliquantulū terra, lanceam, ſicut clerico illi oſten
ſum fuerat, inuenerunt. Hoc audiens populus, tanq̄ de immiſſa ei cœlitus conſolatio-
ne, cœperunt à ſuis anxietatibua releuari, iterumq́ꝫ voto ſe & iuramentia obligarunt,
ꝙ ab inuicem non diſcederent, quouſq́ꝫ autore dn̄o vrbem ſuæ reſtituerēt libertati. Igi
tur præmiſſo ieiunio, & indicta die pugnæ, cum 26. diebus afflictione mirabili pluri-
mum laboraſſent, præcedenti nocte dum arma equoſq́ꝫ præparant, ſomno locus non
datur. mane facto, circa crepuſculum ſacerdotes & miniſtri dn̄i per eccleſias diuina
celebrantea, populum anteq̄ ad prælium egrederetur, de peccatia ſuis prius humiliter
confeſſum, corpore & ſanguine dn̄i munierunt: quo facto, tanta eis diuinitua infuſa
eſt gratia, vt qui pridie lumina vix attollere poterant, nunc prodeuntes, victoriam ſi-
bi promittere auſi ſint. epiſcopi vero & ſacerdotes ſacria induti, populum benedice-
Rore Chr̄iani recreati bant. Itaq́ꝫ ſummo diluculo 4. Kalen̄. Iulij 12. acies inſtruxerunt, quarum vltimam, quę
erat cæteris amplior, tenebat illuſtris princeps Boemundus. Accidit autem, vt egreſſia

ros

ros qdam ſuauiſſimus,modicus tñ, ſed gratiſſimus deſcenderit, q̃ſi in eo bñdictiõem
& gratiã ſuã videret infudiſſe dñs.mirabile dictu,quicunq; eo imbre cõſperſus eſt, tm̃
cõcepit animũ,vt nihil laboris,nihil moleſtiæ in tota illa expeditiõe eſſe videret.idem
in equis fertur apparuiſſe. Interea hoſtes accepto noſtroꝝ ab vrbe egreſſu,acies in
ſtruũt.ventũ eſt ad pugnã,primæ tres acies noſtroꝝ viriliter in hoſtes irruũt,ſequẽtes
aliæ non minus, ꝓcedente lãcea dñi cum ſacerdotibus. Pugnatũ eſt illo die acerrime.
tãdẽ hoſtes,diſſolutis cuneis,vertebant in fugã.Corbana aũt vidẽs ſuas diſſolutas aci-
es,& ipſe fuga elapſus,ſaluti ſuæ cõſuluit.cædẽ in hoſtibus factã, oẽs ſcriptores in cen
tum millia referũt.Cõſummato itaq; ꝓlio,noſtri ad caſtra hoſtiũ redeũtes vbi tãtã reꝝ

Cẽtũ millia hoſtiũ cæſa.

reperiũt opulentiã, tãtas orientaliũ diuitiaꝝ copias, vt iam auri, argẽti,gẽmaꝝ neq;
numerus eſſet,neq; mẽſura:equoꝝ etiã & armentoꝝ, annonæ q̃q; & victualiũ repta
eſt tãta abundantia,vt iam neſcirẽt qd eligerẽt.hac potiti ſunt victoria anno dñi 1098.
28.Iunij. Reuerſi in vrbẽ læti ouãteſq; duces,altero haud minori affecti ſunt gaudio,
ꝙ Ammuratus arci ꝓfectus,Chriſtianus eſt factus,deditione arcis facta.idq; ſolũ in fa

Antiochiæ arx dedit.

cienda deditione eſt pactus,vt q ex cohorte ſua fidẽ Chriſti nollẽt ſuſcipere, cum re-
bus ſuis abire ꝑmitterent. Re itaq; ꝑfecta,Boemũdus in ꝓceꝝ cõcilio atq; multitu-
dine Antiochiã ſibi ꝓmiſſam poſtulauit ꝑmitti, cæteriſq; oĩbus facile cõſentientibus,
S.Aegidij comes reſtitit,eo maxime ꝓtenſo colore,ꝙ ea ciuitas in vim iuramenti,quo
Boemũdus Alexio imperatori oẽm obligauerat expeditionẽ,illi vel inimico debere-
tur:q̃ in cõtrouerſia cum diu altercaret, epĩs ac ſacerdotibus cauſa cõmiſſa eſt,ex eoꝝ
arbitrio terminanda.interim etiã Hugo Magnus ea de re miſſus ad Alexiũ,q ſibi cõ-
ſcius ꝓmiſſa male ſeruaſſe,& in tantæ vrbis traditiõe dolũ ſubeſſe veritus, nequaq̃ ſibi
ſeruandã eſſe dicebat,q̃ etiã in legatione Hugo Magnus defunctus eſt.Conceſſerũt ex
cõdicto epĩ ac ſacerdotes in baſilicæ S.Petri ſacellũ,his em̃ diebus Podieñ.epſ,Ap.Se.
legatus,viam vniuerſæ carnis erat ingreſſus, cenſuerũtq; vt Boemũdus princeps Anti

Boemundo Antiochia traditur.

ochiæ declararet,caſtra tñ,quẽadmodũ antea, cum copijs ſuis vſq; ad conſummatã vi
ctoriã ſequeret.Inter hæc,& dum noſtri nondũ Antiochiã cepiſſent,Aegyptij regis,
quem Babylonicũ dicunt, legati fœdeꝝ & pacis noĩe adueniunt, pollicẽtes auxilium
aduerſus Turcas,q Palæſtinã totam cum Hieroſolymis ante aliq̊t annos occuparant,
vt ſupra in Henrico 2.ſcripſimus,occiſo apud Hieroſolymos Calipha à Syracino,ea ſe
ratione ſperantes Aegyptij,oppreſſis Turcis,ad imperiũ ſuum redituros.Hac de cau-
ſa ſecuritate accepta,non pauci lectiſſimoꝝ militum Babyloniã dirigunt, q̃rum forti
tudine,proceritate,habitu & inceſſu,omniq; elegantia attoniti barbari,Frãcos (ſic em̃
occidentales pplos noĩant) pluſq̃ hoĩes fatebant,affirmãtes oĩno nõ eſſe miꝝ, ꝙ hui-
uſmodi bellatores totũ affectarẽt ſibi ſubijcere mundũ.Inito deniq; cõſilio,rex Baby
loniæ Hieruſalẽ obſidet,oſtenſiſq; legatis,Francis ſe fœderatũ affirmat,q̃rum gladijs,
ſi ſibi ciuitatẽ non traderẽt,ipſos tradendos minat.His itaq; dolis rex*Babarus nõ ſui,
ſed Francoꝝ timore,ciuitatẽ recepit:eamq; Saracenis copijs machiniſq; cõtra Chri-
ſtianoꝝ aduentũ ꝓmuniuit,& ita noſtri decepti ſunt.Rebus interim in vrbe Antioche
na cõpoſitis,mãſit ibidẽ pplˢ Chriſtianus,vbi ſuſcitata eſt magna clades in pplo,vt vix

Babylonius rex dolo Ieruſalem occupat.

aliq̃ ꝓteriret dies,in q̃ ſaltẽ 30.vel 40. nõ eſſent funera.ſexus q̃q; fœmineus ibi pene to-
tus perijt,ita vt intra paucos dies 40.millia deficerẽt.diſperſi noſtri principes,multas
circa Antiochiã vrbes ceperũt,& tributarias nõnullas ſibi fecerũt. In Kaleñ.vero Se-
ptẽbrib' ſicut inter eos erat cõſtitutũ,in vnũ reuerſi,iter verſus Hieruſalẽ aggrediunt,
trãſcurſiſq; multis regionibus,multiſq; ciuitatibus expugnatis, Tortoſam applicant,
quã oppugnare adorti, quũ tribus ex obſidione mẽſibus fruſtra laboratũ extitiſſet,in
de ſoluentes,ad vrbẽ Tripolim ꝑuenerũt.erat em̃ vrbs populoſa,qui noſtris pugna oc
currũt,ſed facile victi atq; fugati ſunt.Vrbẽ obſidẽtes, murmure ppli relicta obſidiõe
verſus Hieroſolymã iter arripiũt.ſequentes maritimã oram, die tertia ante vrbẽ Bery
tum deſcenderũt,deinde Sidonẽ & Tyrum itrãſeuntes in Galilæã,à læua ꝑcurrẽtes Cæ
ſaream Palæſtinæ,poſt diem tertiũ in planitie,q̃ non longe eſt ab Ioppe,caſtrametati
ſunt.Interea Hieroſolymitæ ſciẽtes certo ꝑegrinoꝝ oĩm ſpeciale ꝓpoſitũ obtinendæ
ciuitatis,vrbẽ cõmuniũt,victui neceſſaria & arma cõportantes.Sed & princeps Aegy
ptius q̃nto potuit ſtudio,mœnia reparari ciuitatis ꝓceperat.ꝓterea conuenientes,de-
creuerunt,interfectis vniuerſis fidelibus qui Hieruſalem habitabant,eccleſiam dñicæ
reſurrectionis deijcere funditus,& ſepulchrum radicitus euellere, ne illoꝝ occaſione

Patriarcha Hieroſoly. pulſus.

aut oratiõis gratia populus fidelium deinceps accedere,& vrbem frequentare ꝓpone
ret.ſed cognito,ꝙ ꝑ hoc maiora noſtroꝝ populoꝝ cõflarent odia,deſtiterũt.Verum
ſpoliatis fidelibus qui in vrbe habitabant,oẽs cum dño patriarcha ab vrbe expulerũt,
qui vſq; ad peregrinorum aduentum in viculis ſuburbanis latuerunt,in dies mortem
expe-

expectantes. interea exercitus fideliũ intelligẽs loca venerabilia, pro q̃bus tot labores ſuſceperãt, appropinquare, ſuſpiciẽtes crebro, mox e vicino vrbẽ ſanctã cõſpexerũtq; ꝑ gaudio fuſis lachrymis, Deũ glorificabãt, ꝙ eos exaudire dignat' eſſet, vt iuxta eorũ deſideria ad loca optata meruerint ꝑuenire. Anno igiť dñi 1099. ſeptimo die mẽſis Iunij, Chriſtianus exercitus ante vrbẽ caſtrametatus eſt Hieroſolymã, arduo mõte ſitam, ac pluribus vallibus diſtinctã, adeo vt non niſi à maximis exercitib' obſideri poſſet. aquis etiã fluuialibus ac fontanis caret, q̃ exercitibus ꝑmaxime ſunt neceſſariæ. ſolus em̃ Siloe amnis, & is q̃dem æſtate ꝑtenuis, interdũ nullus, ꝑ montẽ Sion in conuallem Ioſaphat ꝑlabitur. ſunt tñ ꝑmultę in vrbe & agris ciſternæ, q̃ ſolis ciuibus aquam ꝓſtare ſolẽt ad vſum, nõ etiã magnis exercitibus & iumẽtis militaribus. Quinta aũt die poſtq̃ ad vrbẽ ꝑuenit exercitus, cõparato ſibi cõmeatu, q̃tuor locis oppugnare vrbem magnis viribus adortus, eam Hieroſolymitanis acriter defendẽtibus, in dies magis magiſq; cõtendẽtibus, cum iam totũ mẽſem circa mœnia vniuerſus deſudaret exercitus, die xi. mẽſis Iulij vno animo aſſultũ faciũt, & cum vſq; ad horã diei 7. ſine certa victoria anceps certamẽ eſſet, ſubito virtus diuina affuit, q̃ fideliũ rebus iam deſperatis conſolationẽ attulit. nam de mõte oliueti miles q̃dam armis accinctus fulgẽtibus,

Expugnatio Hieroſolymorum.

q̃ poſtmodũ non cõparuit, ſignũ dabat noſtris legionib', vt aſſultũ iterarẽt: quo ſigno viſo exhilarať exercitus, & maiori animo ad expugnationẽ vrbis redijt, tanto feruore, vt q̃ feſſi aut vulnerati ante oꝑam ſubtraxerãt, nũc reſumptis animis, vltro ſe ingerẽt animoſius. tanta ſiquidẽ erat in caſtris lætitia, vt iam q̃ſi certi de victoria, in vnius horę ſpatio vallo dirupto & effracto antemurali, q̃ddã caſtellũ q̃d ex lignis cõtexuerãt, muro applicarẽt. ciues aũt immenſæ ꝓceritatis atq; ſoliditatis arbores à muro ſuſpenderũt, vt machinarũ ictus eliderẽt: q̃rum duas noſtri, q̃ erant in caſtello fabrefacto, ꝓciſis funibus deiecerũt. Quo facto, dux Gotfredus q̃ in ea parte vrbẽ oppugnabat, ſurſum in caſtello dictas trabes ferri ꝓcepit, q̃bus ex vna parte in machina, altera ſuꝑ murũ locatis, vicẽ põtis ꝓbuit. põte igiť ſic ordinato, primus oĩm dux illuſtris Gotfredus cum

Gotfredus prim' vrbẽ ingreditur.

fratre Euſtathio inſcẽdit vrbẽ, poſt q̃s multi alij ſecuti ſunt. hoſtes aũt mœnia à noſtris teneri vidẽtes, & turres & ſtationes deſerũt. mox noſtri ad portã ſeptentrionalẽ, q̃ porta S. Stephani diciť, cõuolantes, atq; illa refracta, Chriſtianos expectãtes introducũt, q̃ ꝑ vicos ciuitatis diſcurrẽtes, ſtrictis gladijs nec ætati nec ſexui parcentes, in ore gladij ꝓſternebãt oĩa. cõfugerat in atriũ tẽpli maxima paganorũ multitudo, ad q̃s ꝓperãs dñs Tancredus, oẽs ibidẽ reptos obtruncat ꝓpe ad x millia. Cæſis itaq; vniuerſis hoſtibus, populus fideliũ depoſitis armis, in ſpũ humilitatis cum gemitu & lachrymis, venerabilia loca ſingula ꝑquirere incęperũt. die captiõis vero ciuitatis, dñs Adimarus Podienſ. epũs q̃ndam legatus, q̃ apud Antiochiã vita deceſſerat, à multis in ſancta viſus eſt ciuitate, ita vt multi fide digni aſſeruerint, ſuꝑ muros ciuitatis primũ oĩni adſcẽdiſſe, & cæteros ad ingreſſum vrbis animaſſe. multi q̃q; alij, q̃ in via diuerſis caſibus occubuerũt, in dicta ciuitate apparuerũt cum alijs loca venerabilia viſitantes, in q̃ manifeſte dabatur intelligi, q̃a etſi vita diſceſſerant corporali, ad æternam tñ vocati beatitudinẽ, non ſunt fraudati deſiderio ſuo: ſed q̃d pio expetiuerũt ſtudio, pleno ſunt cõſecuti affectu.

Anni captiuitatis Hieroſolymitanæ.

Capta eſt aũt ciuitas ſancta bis vno anno: primo à Saracenis, vt dictũ eſt: deinde à noſtris, eo ſ. die, q̃ primitiua eccleſia inde abiecta fuit, ex q̃ feſtum de apl'orum diſperſiõe celebramus hoc die, ſ. 15. menſis Iulij, anno dñi 1099. & anno 490. poſtq̃ imperante Heraclio, à Saracenis extitit occupata, q̃ poſt annos 88. quibus eam tenuerunt fideles ſub ſeptem regibus, rurſum à Turcis capta eſt, & à Saracenis nũc vſq; poſſeſſa. Deinde die octauo conuenerũt principes, vt aliquem de ſuo collegio eligerent regem, inuocataq; ſpũſſancti gratia, pari conſenſu oĩm Gotfredum Lotharingiæ ducem, aliàs de *Bolion dictũ, regno ꝓfecerunt. Hic princeps fuit oriũdus de ciuitate *Boliona in ꝓuincia Rhe-

Gotfredus Lothar. Hieroſol. rex eligitur

menſi ſita, patre Euſtathio comite illius regionis, matre vero Ida ſorore ducis Lotharingiæ, qui illum adoptauit in filium. vnde dux erat religioſus, clemens, pius, contemptor vanitatis ſeculi, in orationibus iugis, pulcher atq; robuſtus, cuius oꝑa ſemꝑ fuerunt magnifica. Gotfredus igitur regni titulum non abnuit, coronam vero aureã reiecit, indignum arbitratus, illic aureo diademate hoĩem vti, vbi rex regum Chriſtus ſpineam coronam pro redemptione humani generis tuliſſet. Præterea Arnulphus preſbyter, patriarcha creatus eſt ab epis, qui tum aderãt, ſecundũ aliq̃s. Alij tñ ſcribũt, non ita multo poſt electum fuiſſe Daibertum Piſanum archiepm, prout paulo poſt diceť.

Patriarcha lectus.

Anno igitur dñi 1099. ſeptimo die Iunij obſidebatur ciuitas ſancta, & 15. die Iulij euicta eſt. electus deinde in regem Gotfredus, vir Deo deuotus, ſtatim regni ſui primitias cœpit Deo offerre. nam ꝓtinus in eccleſia dñici ſepulchri inſtituit canonicos regulares, ꝓut de hoc ordine & reliquis cruciferis diceť in fine g̃nationis. Illis etiã die-

bus

bus inuenta eſt in eccleſia reſurrectionis portio vna dñicæ crucis, quam ob metũ gen
ſilium fideles occupauerãt. Interea cum hæc in oriente fierent, in occidente Henri
cus imperator rediens ab Italia, Ratiſponã venit, ibiq; aliquãdiu moratus, fertur Iudæis Hen.F.Henricum coronat.
q antea baptizari fuerũt coacti, iudaizandi ritum ꝑmiſiſſe, anno ſ.dñi 1097. Sequenti
vero anno, inquiſitiõe facta Moguntiæ de facultatibus Iudæorũ deſpoliatorũ, inter cæ
teros qdam archiepi cõſanguineus incuſatus eſt, quẽ tñ archiepũs defendebat. non de-
erãt q dicerẽt, archiepm de rapina participaſſe. Erat eñ homo pecuniarũ cupidiſſim⁹
ſupra q̃ dici poterit, Henrici partes ob auaritiæ malũ, in animæ ſuæ detrimentũ vbiq;
defendẽdo. Anno vero 1099. Hẽricus natale dñi Coloniæ celebrauit, poſtea in Epi
phania Aquiſgrani filium ſuum Henricũ 5. regem fecit, reprobato maiore filio Cun-
rado, quem prius coronauerat. Cunradus Henrici 4. filius rebellaſſe patri infama- Cunradi facinus.
bat. vnde hoc anno cauſam rebellionis paucis in regno detegens, ꝑ q̃ſdam Italiæ par-
tes ingrediẽs, nomẽ & dignitatẽ regis fere 9. annis obtinuit. erat hic vir ꝑ oĩa catholi-
cus, & aplicæ ſedi ſubiectiſſimus, plus religioni q̃ faſcibus aut armis deditus, fortitudi
ne tñ ſatis & ſup inſtructus, lectioni q̃ luſibus vacabat, miſeris & ꝓcipue militibus ino-
pia ꝓſſis largus, oĩbus affabilis, neminẽ contemnẽs, indeq; non immerito Deo & hoĩ-
bus extitit charus. cœlibatum ꝑpetuo ſeruaſſet, ſed coactus à ſuis, filiam Rogerij ducis
Siciliæ duxit vxorem. honorabat nihilominus patrem, ita vt murmur q̃d ꝑ totum im
perium mores laniabat patris, q̃dq; cauſam ſuæ rebellioni dedit, auribus ꝓprijs nunq̃
patiebatur inferri, ſemp illum dñm ſuũ & imperatorẽ noĩans, vniuerſos etiam à pala-
tio patris aduentantes, ſub appellatione conſeruorũ, licet infimos, ſociali beneuolentia
tractabat, ac ꝓter aĩæ virtutes morũq; cõpoſitionem, corpore fuit adprime decorus &
ſtatura ꝓcerus. Deinde anno dñi 1101. manẽs in Italia, Mechtildi nobiliſſimæ fœminæ
ſuę cõſanguineæ ita cõtubernio cõiunctus, vt & in rebus ꝑ Italiã diſponẽdis, tam illius
q̃ dñi aplici ceterorũq; Deum timentium conſilio ſemp vſus ſit, cuius etiam opa Hen
ricus pater à multis inſolentijs fuerat repreſſus, plena tandẽ fide & cõfeſſione, à regno
tranſitorio ad æternum creditur regnum migraſſe. ſunt & q veneno dicũt eum inte-
rijſſe. teſtari ſolẽt q aderãt, in brachio corporis exanimi crucis ſignaculũ ſubito exor-
tum ſe vidiſſe, ipſaſq; eius exequias qbuſdam miraculis honoratas fuiſſe. Anno dñi
1100. Vrbanus põtifex tanq̃ re bene à ſe inchoata, dñici ſepulchri liberatione feliciter
abſoluta, carnis debitũ ꝑſoluit. Inuſſit aũt eius mors nõ leuem Romanis notam, ꝙ ex
Petri Leonis domo funus efferebatur. nam biennio ante obitum ipſius odio Ro. ce-
dens, q partes Guiberti antipapæ videbant tueri, in domũ eiuſdẽ Petri Leonis recept⁹ Vrbani 2. interitus.
eſt. cõſtituit eñ ſibi, amicis cõſulentibus, à cõſueta ꝑ id tẽpus Laterani habitatione, q̃-
diu aduerſarius viueret, abſtinendũ, vt tutior eſſet. Quod cum intellexiſſet Guibertus
Rauennas antipapa, Richardi principis Capuani, q & Beneuentũ tenebat, inſtigatio-
nibus & ope Albam ſe cõtulit Marſorũ oppidũ, vt ꝓpinquior vrbi eſſet. Sunt qui Gui-
bertum Creſcẽtij caſtro electũ ab Vrbano, dum e Claremõtenſi cõcilio rediret, affir-
mant. Ita factũ eſt, vt poſt 2. annos Vrbanus carnis debitũ ꝑſoluerit, vir plane ſanctiſ-
ſimus, qui paulo ante Henricũ Sueſſioneñ. eccleſiæ epm recõciliauit. is eñ ſpõte venit
ad Vrbanum, epatuq; quem à rege acceperat, libere ſe abdicat ſine vlla reſtitutiõis ſpe.
quam ob rem põtifex clementiſſimus, cum neceſſitas ꝓuinciæ ita exigeret, nolẽti & re-
cuſanti epatum reſtituit, accepto iureiurando ſub hac forma: Ego Henricus excõmu-
nicatis ab hac ſede, deinceps ſciens & volens non cõmunicabo: ſimiliter cõſecrationi-
bus eorũ, qui epatus vel cœnobia à laicis cõtra ius faſq; acceperint, nunq̃ intereror: &
ita me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei euangelia. Mortuus eſt aũt Vrbanus põtifica-
tus ſui anno 12. menſe 4. in ædibus Petri Leonis, corpus vero ꝑ Tiberinam regionẽ ad
vitandas inimicorũ inſidias, qui etiam mortuũ lædere conabant, ad S. Petrum in Va-
ticano delatum eſt, ibiq; honorifice ſepultum. At ſub manu inclyti principis Got- Babyloniꝗ
fredi regnum Hieroſolymitanũ mox vt regnare cœpit, conualuit. cumq; ꝑ idem tem Caliphę inſidiæ.
pus principes expeditionis nondũ ab inuicẽ eſſent diuiſi, princeps Aegyptius qui Ca
lipha dicitur, inter orientales potentiſſimus, innumerabilem collegit exercitum, man
dans principi militiæ ſuæ, vt cum vniuerſis regni viribus in Syriam deſcenderet, ac po
pulum noſtrũ deleret. Venit igit, vt cõſtituerat rex, in Syriã copijs maximis. q̃ audito,
noſtri q̃q; congregati ſunt, & hoſtibus occurrãt. habebãt equites duntaxat mille 200.
pedites vero 9. millia. igitur aciebus inſtructis, Dei inuocato auxilio, hoſtes primo im-
petu in fugam vertunt, & inſequentes acrius, magnũ numerũ occidũt. Verũ alij aliter
narrãt. ſcribũt eñ, ꝙ cum ordinatũ eſſet q ciuitatẽ retinere deberent, & inter illos pia
diſceptatio ſuborta fuiſſet, maxime ꝙ nõnulli amore patriæ & pietate parentũ redire
ad natale ſolũ ſuoſq; ſtatuiſſent, tum nunciatũ illis, ꝙ rex Babyloniorum Aſcalonem

venit

veniſſet cum innumerabili multitudine paganoꝝ,expugnaturus Hieroſolymã Antiochiamq́ꝫ.Cũ in veritate noſtri q Hieroſolymis erant, barbaros venire cõperiſſent,contenderũt obuiam illis,relictis infirmis & Petro Eremita ad cuſtodiã vrbis,armata manu venire.Cumq́ꝫ hoſtiũ exercitũ vidiſſent innumerabilẽ,genibus flexis, Deum inuocauerũt,vt q in alijs neceſſitatibus ſibi ſemp affuerat,in pſenti quoq́ꝫ bello cõfractisq́ꝫ viribus paganoꝝ,ipſos adiuuaret.nec mora,Deus affuit.nam cõmiſſa pugna,noſtri victoriæ cõpotes,ad 30.millia hoĩm interfecerũt.Clemens aũt,regis Babylonioꝝ militiæ princeps & hoſtiũ dux,naui fugiens, ſalutem ſibi qſiuit. Referũt qdam eo in pꝛlio in exercitu Chriſtianoꝝ nõ plus q̃ 5.millia equitũ,peditũ aũt 15.millia fuiſſe,cum in exercitu hoſtium 100.millia equitũ,& 400.millia peditum fuiſſent. Tunc aũt,vt aiũt, mirabilis in ſeruis ſuis Deus apparuit,q p ſolo impetu noſtroꝝ,hãc multitudinẽ conuertit in fugam,& oĩa eoꝝ arma corripuit,ita vt ſi deinceps noſtris repugnare vellẽt, arma non haberẽt.De ſpolijs vero non eſt q̃rendum,vbi theſaurus regis Babylonioꝝ occupatus eſt,ceciderũt ſecundũ illos plus q̃ 100.millia Mauroꝝ gladio.de his verò q in mari interierũt,non eſt numerus.pugnabat certe orbis terraꝝ p Chriſtianis.pridie aũt q̃ bellum fieret,multa millia cameloꝝ,boum & ouiũ noſter cepit exercitus,cumq́ꝫ iuſſu principũ pp̃lus hæc dimiſiſſet,in pugnam pgrediens, mirabile dictu,multas turmas fecerũt cameli,ſimiliter aũt boues & oues, q̃ oĩa lento pede comitabant exercitum,vt cum ſtãtibus ſtarent,cum pcedentibus pcederent,cum currẽtibus currerẽt.nubes etiam ab æſtu ſolis Chriſtianos defendiſſe fertur. Aſcalonitæ vero tãto incõmodo accepto,vrbem Gotfredo ſtatim tradiderũt, in q̃ tm̃ auri atq́ꝫ argẽti deprehẽſum eſt, q̃tum alio vnq̃ in loco.Celebrata itaq́ꝫ victoria,exercitus Hieroſolymã eſt reuerſus:& relicto ibi Gotfredo,magna multitudo ad patriam redire cõtendit,inter q̃s Raimundus S.Aegidij comes,Rupertus Nortmãniæ, & Rupertus Flandriæ comites ſunt habiti.Quibus recedẽtibus,Gotfredus vnà cũ ſuis mira felicitate vſus,Ioppen maritimam & Ramulam expugnauit vrbem,q̃ impedimẽto Chriſtianis erat,q̃ minus tuto ab Aſcalone Hieroſolymã pficiſcerent.obſedit & Caipham ad radicẽ Carmeli ſitam. Veꝝ durante adhuc obſidione, Tiberias Galilææ ſe obtulit,Caipha non ita multo poſt ex fœdere recepta.ſic dux magnanimus parua licet manu fultus,magna quæq́ꝫ cœpit in dño attentare,reliquias gentiũ q̃ſcunq́ꝫ remanẽtes pſequi,pſidia locis opportunis inſtituere,eccleſias cleꝝq́ꝫ q̃tum potuit reparare, cœnobitas alibi congregare, donaria multa tam monaſterijs q̃ hoſpitali,q̃d nunq̃ defecerat in Ieruſalẽ,deuotiſſime cõferre. Et cum vſq́ꝫ ad hos dies Hieroſolymitana vacaſſet eccleſia, de cõmuni oĩm volũtate, dñm Daibertum viꝝ venerabilẽ Piſanum archiepm̃,qui poſt captionẽ ciuitatis in terram ſanctã cum multis de Italia nauigio venerat,in ſedem patriarchæ collocauit.forte Arnulfus presbyter,de q̃ ſupra facta eſt mentio,vita erat functus. Anno igit 1010. ſub Gotfredo duce cõuentus ingens factus eſt in Ieruſalẽ ab oĩbus qui fuerũt in oriente Chriſticolis,maximeq́ꝫ qui in Antiochia vel in Syria vel Palæſtina cõſederant pegrinis,in tm̃,vt in ipſo natiuitatis dñicæ feſto pleriſq́ꝫ regionibus conſecrarent epi. Quidẽ anno rex Gotfredus infirmatus eſt,qui ſentiens ſibi mortẽ imminere, aſſumpto ſalutis viatico,tanq̃ verus Chriſti cõfeſſor, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt,q̃ anno etiam Boemũdus Antiochenus princeps,capere volẽs vrbem q̃ndam,à Turcis captus eſt.Gotfredus itaq́ꝫ ante montem Caluariæ in veſtibulo Golgatanæ eccleſiæ, vbi eius mauſoleũ lapide Pario conſtructũ cernit,glorioſe tumulat. Hoc in tẽpore Balduinus frater Gotfredi Edeſſenus comes,principatũ iam gentis illius conſecutus,audito fratris obitu,Balduino cognato ditionẽ ſuam dedit,ipſe vero Hieroſolymã cõtendit, ibiq́ꝫ electus ab oĩbus princeps cõſenſit,nec multo poſt inclinans caput ſup dñici ſepulchri tumbã,ipſius ſe ſeruituti ppetuo ſubiugauit.poſt hæc q̃ magis paganis Chriſtianoꝝ timor incuteret,die pentecoſtes p legatum aplicæ ſedis accepta regali bñdictiõe coronat.deinde Aſſur & Cæſareã ciuitates maritimas expugnauit,cæſiſq́ꝫ q inibi erãt Saracenis,regnũ ſuũ dilatauit.Erat eñi Balduinus vir ſtrenuus,in armis agilis,in rebus bellicis fortunatus,animo in hoſtes audax, prõptus & impiger, quippe qui in ipſam Turcaꝝ gentẽ ac cæteras infidelium nationes,pꝛlia multa geſſerit,& glorioſe triũphauerit.q̃re ab oĩbus imperio dignus pclamatur. Anno dñi 1010. Vrbano 2.ab hoc ſeculo euocato,Reinerius e Bleda Tuſciæ ciuitate oriundus,tituli S.Clementis presbyter cardinalis,in Paſchalẽ ſecundũ aſſumptus eſt:q̃d ita futuꝝ Albertus Alatrinus eps, teſte Platina,aliqñ diuinauit.nam cum ab amico interrogaret, quẽ Vrbano ſucceſſuꝝ putaret,Reineriũ,inquit,propter fidẽ & conſtantiã Deus eliget.ſedit añt annis 18.mẽſes 6. Poſtq̃ Paſchalis ſolẽniter fuit coronatus,arbitratus eſt turpe fore,ſi Guiberti antipapæ temeritati non intercederet,erat aũt pecuniaꝝ egens qbus copias cõpararet,

Clementis principis fuga.

Aegyptioꝝ cædes.

Aſcalonitæ ſe Gotf. dedunt.

Gotfredi ſucceſſus.

Gotfredi mors.

Balduin⁹ 2. Hieroſ. rex.

Paſchalis 2. papa.

ret,vt Guibertũ ab Alba pelleret,amicos tñ orare vt opẽ ferrent,cœperat. Tũ Roge-
rius Siciliæ nou⁹ comes,grãm põtificis & eccleſiæ ſibi cõciliaturus,oratores ad illum
miſit,qui debitis obediẽtiæ ſponſionibus factis,mille auri vncias dono cũ aliq̃t peditũ
ac equitũ turmis miſit. Ea igit̃ adiutus pecunia Paſchalis,exercitũ tumultuarie cõtra-
ctũ duxit in Albã Marſorũ oppidũ:& auxilijs fretus q̃ Rogerius miſit,hoſtẽ obſidere
cõſtituerat. Sed Guibertus Richardi Capuani comitis ope diffiſus,in proxima Aqui-
lanorũ montana ſe recepit:dũq; pontifex in expugnaoda Alba aliq̃t detineret̃ dieb⁹,
Guibertus febre ex fugæ labore correptus,homo iam decrepitus,breui eſt mortuus. Guibertus antipapa moritur.
Erat aũt vir,vt quidã ſcribit,ſatis ingenio,facuodia,nobilitate,pſonæq; reuerẽtia cla-
rus,oec Roma tũc,nec Rauenna bene vſus:& qui ſuper vnũ papã viuentẽ,q̃uis coa-
ctus,vt aiuot,adſceodit,ipſe tres ſibimet alternatim ſuccedentes ſuperuixit,extorris
vtraq; ſede,Romæ videlicet ac Rauennæ,malens,vt ab ipſius ore didicimus,ait iſte,
apoſtolici ſe oomẽ nuoq̃ ſuſcepiſſe. A malis tñ,Guiberto ſublato,eccleſia non ſtatim
quieuit. Richardus eñ Cãpanus comes,q copijs & opibus Guiberto auxiliatus eſt,in
locũ demortui Albertũ quendã ſubſtituit Atellanũ ciuẽ,q̃ vrbs Auerſa nũc dicit̃,inter
Neapolim & Capuã poſita,q ſtatim à bñ ſentientibus abdicare ſe magiſtratu coactus
eſt,& relegat̃. Cauẽſes aũt agri Præoeſtini incolæ,Richardi ſtultitiã imitati,Theodo
ricũ quendã pontificẽ creauere. verũ hi q̃q; pœnitẽtia ducti,quinto & centeſimo die
e põtificatu deiectũ,anachoretæ habitũ induere cogunt,& vitã ducere priuatã. Ter-
tius ꝑterea Maginulphus Romanus ciuis,apud Rauennã põtificatus titulũ vſurpare
auſus eſt,quẽ quidẽ & Romani exilio mulctarũt,& Rauẽnates omni hũana ope deſti
tutũ,vrbe ſua pepulere. vacabat eñ hic artibus necromãticis. Sic his impijs deficienti
bus,verus paſtor Paſchalis cõualuit,qui à dño cõfortatus,oĩa caſtra,oppida,ciuitates Paſchalis geſta.
& municipia,q̃ à tyrannis tẽpore Henrici imperatoris occupata fuerãt,ad ius B. Pe-
tri reduxit,pacẽ reformãs in vrbe. & quia Richardus comes Caueas occuparat oppi-
dũ B. Petri,pontifex in eũ duceos,Caueas recepit,& Zagarolũ ac Columnã paternæ
hæreditatis caſtella illi abſtulit. Fuit familia Corſorũ Romæ potẽtiſſima,& Gregorio
7. adeo fidelis,vt eorũ domus ſub Capitolio poſitæ,ab Henrico 4. ſint exuſtæ & ſolo
æquatæ. verũ mutato aĩo,Stephanus eiuſdẽ familiæ princeps,abſente papa,eccleſiã B.
Pauli cũ caſtello ibi ædificato,furto occupauit,magnaq; inde Romanis intulit dãna,
quẽ reuerſus põtifex iode deiecit. tandẽ inter illos pax eſt cõſtituta. Anno dñi 1101.
audientes occidentales principes mirabilia q̃ per ſeruos ſuos dñs in oriente operatus
fuerat aduerſus iofideles,firmiter ſtatuũt expeditionẽ renouare,atq; ſuis in oriẽte ſuc Altera in Hieroſo. expeditio.
currere:& q̃s prius timor,diffidẽtia vel inopia retraxerat,nunc Chri timor armabat.
Inter primos aũt epi Mediolaneñ. & Papieñ. cũ Longobardis ad quinquaginta mil-
lia crucẽ aſſumunt. Deinde Teutonici diuerſarũ prouinciarũ,poſtremo Aquitani,qui
bus Guilielmus Pictauieñ. comes & Aquitaniæ dux ꝑerat. Dñs q̃q; Stephanus Carno
teñ. & Bleſeñ. comes,qui ante capta Antiochia,futurũ ꝑliũ reformidans fugerat:hic
quærens ignominiã fugæ redimere,rurſus iter arripuit. dñs q̃q; Stephanus Burgũdiæ
comes,cũ multis nobilibus iter arripiens,Cõſtantinopolim primum,deinde Niceam
tranſito Helleſponto peruenit. Longobardorũ itaq; plebes,Carinthia permeata,dum
poſt Hungaros à tergo relictos,in Bulgaria hyemaret,tandẽ Cõſtantinopolim perue
niunt,in alterãq; ripã Alexio faciente tranſpoſitæ ſunt,immo paganorũ ſagittis expo
ſitæ. Turcæ eñ explorata Longobardorũ inertia,ſtipulatum more eos atterebaot,in
tñ vt exercitus Teutonicus,qui eadẽ via ſubſecutus ad eandẽ metropolim peruenit,
pene cõtritus ſit. ab ingreſſu quippe Bulgariæ vſq; ad ſedem Alexij,ſemꝑ Teutonicis
nunc̃q pacifici occurrebant,qui fauillarũ more mox diſparebãt:milites etiam Alexij
nũc eis à tergo,nũc à latere,nunc à froote dãna quærebãt inferre ac caſtra irrumpe-
re,donec copijs Guelfonis ducis & exercitu Guilielmi,diuerſiſq; q̃tidie cõfluentibus
copijs ꝑ dies xv. aucti ad centũ millia,ſecurius abire poſſent. Deniq; oẽs illos,vt refert
Teutonicus ſcriptor qui aderat,Alexius imperator filios appellãs,ſecuritatis ſacra-
menta dãdo atq; recipiendo,humaniter proſequi videbat̃. igit̃ totus ille tantuſq; po-
pulus ꝑ Romaoiã iter dirigere diſponẽs,brachiũ illud maris q̃d dicit̃ S. Georgij,tam
cõpulſi q̃ voluntarij tranſmittũt:tũ ecce ſubito murmur ſubortũ,Alexiũ imperatorẽ,
Turcarũ potius q̃ Chriſtianorũ parti fauere:Hic eſt,inquiunt,perfidus ille,qui dño
ſuo vero imperatore depulſo,imperiũ eius vſurpauit,ipſoſq; ſui ſceleris cooperatores Alexij perfida fraus.
exilio dãnatos necari fecit. nunc ſe dicit tãti facere Frãcos,ita eñ appellabãt noſtros
cũ Turcis pugnãtes,quãti canes ſe inuicẽ mordẽtes. Cũ aũt quiſq; nauigia cõducere
tentaret,audiũt Alexiũ inſidias peregrinis etiã in mari poſuiſſe,multaſq; dudũ naues
peregrioorũ ſubmerſiſſe:q̃ tanq̃ ſcelere cõperto,oẽs eũ traditorẽ maledicebãt. incre-

PPP dibile

dibile tñ,quãta in noſtro Germanico collegio fuerit titubatio,dũ videres patrẽ à filio, fratrẽ à germano,sociũ ab amico ſeparari.multo ſiquidẽ morte amarius fuerat,cũ vita ſeparari alteꝝ ab altero vidiſſes,vbi alius ſe terræ,alius mari cõmittere vrgebatur. Nos ꝗꝙ,ait,vexati,tandẽ inter eos q ſe ſalo credere ꝑſumpſerãt,Ioppæ portũ poſt ſex hebdomadas attigimus. Veꝝ enimuero ꝗd nr̃i paſſi ſint,longũ eſſet enarrare.nõ em̃ multo plus ꝙ̃ quatuor millia erãt Turcaꝝ,qui tñ electi & equis velociſſimis,armis,telis & ſagittãdi peritia inſtructi,nr̃os latrocinãtiũ more vexabãt,nũc vulgus exeremũ diripere,poſt hæc capere vel cædere,aliqñ etiã ꝑ vineta vel carecta exercitũ gradientẽ,tota die flãmis vel fumo turbare,nõnunꝙ̃ fontes obturare,ꝑ noctes nũc hac,nunc illac caſtroꝝ partẽ irrũpere,cũctis inferre inquietudinẽ,nunꝙ̃ acie directa,nunquã à fronte certare,ſed reſiſtentibus cedebãt,inſequẽtes fugiebãt,redeuntes inſequebant.

Occidentaliũ frequentes clades.

Quis tantas taleſꝙ miſerias narrare poſſet,vbi turpiter tot nobiles ꝑ inopiã,toe diuites ſine ferro occubuere,dũ dño ſeruus ꝓſens,minime nequiuit ſubuenire? Loca ſiquidẽ erãt inhabitabilia,hoſtibus cognita,noſtris ignota.ſic ꝑ dies 30.quaſi ſignũ ad ſagittã poſiti,certã ſibi accelerare mortẽ ſatagunt.nã de tã innumero populo vix mille viros,inquit,credimus remãſiſſe,ꝗs poſtea vix oſſib⁹ cohærẽtes Rhodi,raros etiã Ioppæ vidimus,e quibus Bernardus & Henricus *comes Ratiſponeñ. Hieroſolymis obiere runt,Guilielmũ vero Pictauieñ. Raimundũ Stephanũꝙ nõnullas ſuppeliaꝝ reliquias ſuperſtites remãſiſſe aiũt. Thiemo Salſaburgẽſis epũs,eius expeditiõis comes,à Memphitico rege captus,gentiũ ſacra adorare coactus,in ea vehemẽter eſt inuectus,martyrio Chr̃i fidẽ cõfeſſus interijt. Fert tum & Guelfo Noricoꝝ dux,q Othoni Saxoni ſubrogatus erat,perijſſe.oſſa eius ad Altdorfenſe monaſterium tralata.

Thiemo Salſaburg. eps.

Inter hæc nec his qui in Iudæa ſunt,parcit. Inſonuit em̃ rumor,ꝙ Calipha Aegyptius copias infinitas cõtra Syriã direxiſſet.ꝗd poſtꝙ̃ Balduinus rex cõperit,cũ equitibus circiter trecẽtis,peditũ xiij.millibus,inuocato diuino auxilio,viriliter illis occurrit:cõmiſſoꝙ ꝓlio,hoſtes in fugã vertit,ꝗs noſtri inſequẽtes,de eis ſtragẽ mirabilẽ fecerũt,eoꝝ principe interfecto. Anno dñi 1102. cũ hi eſſent in oriente noſtroꝝ ſucceſſus,Hẽricus 4 Cæſar,partim ſalutãdi põtificis Paſchalis cauſa,partim Italiæ cõponendæ gr̃a,Romã ire ſtatuit. Sed interim cũ in ſe Paſchalis animũ cõperiſſet,rẽ diſtulit. papa cõcilio Florẽtiæ cõuocato,Gallicæ & Italicæ eccleſiæ ſtatũ cõpoſuit.antiſtitẽ Florentinũ, qui Antichriſtũ eſſe natũ ꝓdicauerat,admonuit,vt temerario incepto deſiſteret. Henrici 4. Cæſaris ob ſchiſma deſecrati excõmunicationẽ cõfirmauit hac fere formula: Anathematizo omnẽ hæreſim,& ꝓcipue eã ꝙ̃ ſtatũ ꝓſentis eccleſiæ cõturbat,ꝙ̃ docet & adſtruit anathema cõtemnendũ,& eccleſiæ ligamẽta ſpernenda eſſe. Promitto aũt,inquiunt ſinguli,obedientiã apoſt. ſedi epõ dño Paſchali,eiuſꝙ ſucceſſoribus ſub teſtimonio Chriſti & eccleſiæ,affirmãs ꝗd affirmat,& condemnans ꝗd dãnat. Hanc ſententiã in imperatorẽ Henricũ idẽ apoſtolicus pronũciauit: Nos ꝗꝙ,ait,inter innumeras diuerſarũ gentiũ cateruas,proxima cœna dñi in Lateraň. eccleſia promulgamus,quia tunicã Chr̃i ſcindere,i. eccleſiã rapinis & incẽdijs deuaſtare,luxurijs,periurijs atꝙ homicidijs cõmaculare nõ ceſſat,primo à B. Gregorio papa,deinde à ſanctiſſimo viro Vrbano ꝓdeceſſore meo,propter ſuã inobedientiã execratus eſt atꝙ cõdẽnatus,nos ꝗꝙ in ꝓxima ſynodo nr̃a iudicio totius eccleſiæ,perpetuo eũ anathemati tradidim⁹:id notũ volumus oĩbus & maxime vltramontanis eſſe,ꝗtenus ab ipſius ſe cõtineãt iniquitate.

Paſchalis in Floreñ. conuentu Henricũ execrat

Hoc in tp̃e Hartingus Magdeburgeñ. eps obijt,& Rupertus eps Bambergeñ. cui ꝑ imperatorẽ Henricũ Otho cãcellarius eius ſubſtituit. Per idẽ tẽpus territi Babylonij,miſſis epiſtolis Damaſco,Tripoli, Gibeleth,cæteriſꝙ barbaris ciuitatibus,aduerſus nomen Chriſtianitatis ſe inuicẽ cohortabant.egreſſus itaꝙ xl. milliũ exercitus de Babylonia,primũ ad Ioppen tendens,cũ Aſcalonitis qui in fide nõ manſerant*. Balduinus hoſtiũ tantã multitudinẽ non ignorans,ſuos ab Hieruſalẽ,Neapoli,ꝙ̃ ſe nuper dedidit,e monte Thabor,Hebron,Cæſarea & Aſſur,in Ioppen,vbi tñ nõ parua manebat turba,cõuocauit.erat tanta tunc mortalitas,vt quotidie trecenta cadauera Hieroſolyma exportarent. Ioppæ vero ingens cãpus occupat,ac ꝗdã die hora tertia,ꝓſedẽte rege,lignũ S. Crucis,ꝗd anno priori terra abſconditũ diutiſſime,Gotfredo oſtẽſum erat,effert. Extra ciuitatẽ vero Ioppen totius populi cõuentus eſt factus,iuſſuꝙ regis oratio ad populum habita exhortatoria,ad quam quaſi vox vna totius populi: Breue,inquiunt,conſiliũ noſtrũ erit,pro Chriſto Chriſtiꝙ legibus mori fortiter & viuere æternaliter. protinuſꝙ ante crucẽ cõfeſſiõe pctõꝝ humiliter facta,ac poſt indulgentiã à legato apoſtolico bñdictionẽꝙ datã caſtris redditi,& inde ſummo mane ad 7. millia peditũ & mille equites recẽſiti,periculo ſunt ingẽti cũ gaudio ꝓſentati. Itaꝙ viſa ſtatione hoſtium,ferueſcere cœperũt ea fide,vt quiſꝙ ſolus tot legiones ſternere

Saracenorũ noui motus

poſſe

poſſe nõ dubitaret,indeq́ cõtigit,vt cũ minus caute ſe hoſtibus inſundunt,prima cohors à latere inuaſa,ilico tota rueret:qua de re Balduin⁹ efferatus aĩo,tanto equitum impetu aduolat,vt q̃uis idolorũ reſponſis de victoria certificati acrius inſiſterẽt,tamẽ ſicut cera à facie ignis liqueſcit,ita peribant. Referebat venerabilis abbas Gerardus,q tunc crucẽ dñicam iuxta latus regis ꝑferebat,nunq̃ ſe tantam niuis vel pluuiæ,quanta tunc telorũ contra regẽ volabat,denſitatẽ vidiſſet:ac poſt ligni ꝓcioſi intuitũ,nullũ ex hoſtibus telis ſe,ſed magis fugæ ꝑſidio cõmiſiſſe. Itaq́ poſt victoriã à Deo habitã,dũ noſtri caſtra ꝓdãq́ diripiunt hoſtiũ,nuncius adeſt miſſus à Ioppitis,qui ciuitatẽ terra mariq́ diceret obſeſſam. Mox onuſti ſpolijs,reliquis vero incendio traditis,redire ſtatuerunt. Sequẽti vero die multã abundantiã frumenti noſtris cunctorũq́ victualiũ cũ peregrinis fratribus ad xij. millia,naues xxx. deferebãt:quas dũ hoſtiũ claſſes inuadere niterent,mira Dei clemẽtia per virtutẽ S. Crucis hoſtiũ molitionẽ adeo repreſſit,vt nullo conatu vel arte remigandi de loco moueri,vel vnã de tot nauibus capere poſſent. Paulo poſt cõmiſſum eſt ꝑlium à Balduino cõtra infinitã Saracenorũ multitudinẽ,vbi dũ incõſiderate res agit,noſtri circũuenti ſagittariorũ numeroſitate,intra muros ciuitatis Rama,q̃ vicina erat,cõpellunt. Rex vero cum tribus (vt aiunt) equitibus euaſit. Barbari aũt breui vniuerſa mœnia demoliunt,cũ plures lapidibus obrui viderent,captisq́ ac cæſis vniuerſis q̃s inuenerãt,ipſos captiuos cũ nuncijs victoriæ Babylonẽ ꝑmittunt. Tanta tum nobiliũ virorũ ſtrages vſq; ad illũ diẽ in regno Hieroſolymitano fuiſſe nõ legitur,inter q̃s cecidit Stephanus Burgundiæ comes,& Stephanus comes Carnoteñ. Hoſtes hac victoria elati,quaſi terrã gladijs acquiſitã poſſeſſuri,in cãpeſtribus illis ponũt caſtra. At tertia die Balduinus ſupueniẽs cũ exercitu copioſo,quẽ prius expectaſſe debuerat,irruit,ac tanta illos proterit internecione,vt parũ pro fuerit viciſſe. aderant noſtris Raimundus à Tripoli,Tancredus ab Antiochia,vterq; cũ copijs nõ paruis. Anno dehinc 1103. Henricus imperator natiuitatẽ dñi Mogũtiæ celebrans,filio ſuo Henrico regi rerũ ſummã dimiſſurũ,ſeq́ ſepulchrũ dñi viſitaturũ,per Enhardũ epm publice ꝓdicari fecit,indeq́ fauorẽ maximũ tam vulgi,q̃ principũ & clericorũ regni totius acquiſiuit,multoſq́ e diuerſis regni partibus ad eiuſdem itineris comitatũ ſe ꝑparare voto ipſo ſuccendit. Hoc anno in pago Vuirtzeburgeñ. inter grandinũ lapides circa ſolſtitiũ æſtiuale,tãtæ magnitudinis glacies cecidit,q̃ in quatuor diuiſa,totidẽ hoĩbus importabilis videret. in epiſcopio Spirẽſi ſanguis ex panibus fluere viſus eſt,necnõ in lẽticularũ edulio prodigioſe repertus,bellũ ciuile ſignificãs. Anno vero hũc ſequẽti 1104. Tancredus,q Boemũdo capto,iã triennio egregie tuebat Antiochiã,Laodiceã vrbẽ imperio Cõſtantinopolitano ſubiectã,vi cepit,ꝙ intellexerat Alexiũ imperatorẽ clade Chriſtianorũ delectatũ,militibusq́ noſtris impedimẽto fuiſſe,quo minus ſupplementũ ex Europa in Aſiã traijcerent. Hac ſe licitate Balduinus intellecta,cõparato propere exercitu,in Acam ducere ſtatuit. Ptolemaida nominãt vrbẽ eã,Claudij Cæſaris coloniã,q̃ ante Ace dicta eſt, ἀπὸ τοῦ ἀκέω, mederi,ꝙ in his locis Hercules lernçæ hydræ virus inuento cuiuſdam herbæ remedio depulerit. autores Stephanus & Plinius. Venere ei auxilio,rogati Genuenſes & Veneti cũ octoginta roſtratis nauibus ac triremibus pleriſq;. Vrbs Aca ſeu Ptolemais,terra & mari acriter oppugnata,vigeſima die capit:& Saraceni qui eo venerant tuendę vrbis cauſa,fuſi fugatiq́ ſunt. Hinc primũ ꝑ mare terrã ſanctam viſitantibus,patuit ſecura tranquillitas. Tancredus aũt tantæ fuit pietatis in patruũ Boemundũ ab hoſtibus triennio in vinculis detentũ,vt eũ magna vi auri redemerit,Antiochiæq́ principatũ reſtituerit. At poſtea Boemundus Antiochiã ipſam Tancredo cõmittens,in Italiam primo,mox in Galliã profectus,Cõſtantiã Philippi regis Francorũ filiã vxorem accepit. Verũ cognito Alexij imperatoris Cõſtantinopolitani conatu,qui maritimas Antiochię vrbes inſeſtabat,in Italiã rediens,parata claſſe in Dalmatiam nauigat,Dyrrachiũq́ obſidet,vt ea rõne Alexiũ ab Aſiatico bello reuocaret,q̃d etiã breui factũ eſt. pacem eñ petenti Boemundus hac lege dedit,vt bello Antiocheno omiſſo,militibus Francis nullo maleficio ꝑ ſua loca tranſeuntibus,iter in Aſiã tuto facere liceret. cõpoſita aũt pace,cũ ea claſſe in Aſiã Boemundus cõtendens,adeo Chriſtianorũ aĩos recreauit,vt Balduinus rex Berytũ vrbẽ maritimã,ac Tyro metropoli obtemperantẽ,obſeſſam duobus menſibus,vi tandẽ ceperit,nõ ſine magno ſuorũ incõmodo:& ſæuitũ eſt in illos,ac vrbs ipſa tanq̃ colonia,Chriſtianis oĩbus cõceſſa eſt. Eodẽ q̃q; tẽpore capta eſt Sidon. Anno vero dñi 1105. dũ imperator natale dñi Moguntiæ celebrat,nec votũ ſuperiori anno cõceptũ & ꝑdicatũ exequit,Henricus filius eius noĩs quintus rex,rebellionẽ aduerſus patrẽ in Bauaria parat,machinãtibus Diepoldo marchione,Berengario comite,& Othone quodam nobili viro,quorũ conſilio à patre receſſit. Primo

Balduini victoria.

Balduini varia fortuna.

Prodigia.

Tancredus Laodiceam accipit.

Boemũdus liberatus.

Berytus.

Sidon.

Hẽric⁹ 5. patri rebellis.

mo patris hæreſi deteſtata, fore ſe eccleſiæ obedientē profitet. inde fœderatis ſibi Noricis principibus, atq; ab Alemania & Francia orientali nōnullis nobilibus, ad Saxones cōuertit: à quibus honorifice ſuſceptus, in Quintelingburg paſcha celebrās, breui vniuerſis Saxoniæ ciuitatibus potitus eſt. cōſilio tū Rukardi Moguntini atq; Gebhardi Cōſtantieñ. epi, reſponſaliū ſcilicet dñi Paſchalis papæ, totā Saxoniā Romanæ eccleſiæ recōciliauit. Epiſcopis vero & clericis Henricus rex conuentū gñalem in villa regia Northuſen indicit 4. Kaleñ. Iunij, vbi cū ſuper eccleſiaſticæ inſtitutionis deprauata doctrina tractaret, quædā ſup ſententijs inſtātibus corrigebant: quædā quæ grauiora videbant, ad apoſtolicā audientiā differebant. Simoniaca quippe hæreſis patrū decreto cōdemnata eſt, Nicolaitarū q; fornicaria cōmixtio ab oībus eſt abdicaca. his vero qui à pſeudoepiſcopis fuerāt cōſecrati, p catholicā manus impoſitionē recōciliatio proximo ieiunio danda promittebat. In eodē cōcilio rex Henricus quintus, nō niſi vocatus intereſſe voluit, qui tandē deductus, loco ſtetit editiori oībus iuxta principū decreta, ſuas leges atq; iura rationabiliter innouauit. ſi qua vero irrationabilia rogabant, mira ac vltra ſuos annos prudenti reſponſione cōfutauit, in oībus his & ſibimet ſeruans verecundiā, & ſacerdotibus dignā exhibens reuerentiā. Inter hæc oborris lachrymis, regē cœli teſtabat, ſe nulla regnandi cupiditate patris ſolium appetere, neq; dñni & patrē ſuū imperio deponi exoptare, ſed ſi S. Petro ſuiſq; ſucceſſoribus lege Chriſtiana ſubijci velit, ſe regno ceſſurū promiſit. Eadē hora nonnulli epi veſtigijs metropolitani proſtrati, teſtimonio regis apoſtolicæ dedūt ſe obedientiæ. Deinde Henricus 5. expeditionē cōtra Moguntiā mouit, expulſum eius loci epiſcopū reſtituturus, patre intra muros rem expectāte, cū non parua militū manu. multa tū conſilia cōmunes regni proceres inter ſe tractabāt, patre regni diuiſionē & hæreditariæ ſucceſſionis cōfirmationē pollicēte: filio vero nil, niſi apoſtolicæ ſedis ſubiectionē & eccleſiaſticæ vnitatis efficientiā, expoſtulante. ſic infecta re, abſceſſit, ſuperiorē Germaniæ partē adijt. Vuirtzburgēſem epm Erlongū, ſubſtituto Ruberto, depoſuit. Saxonibus ibi dimiſſis, cū Boioarijs ad Noricos cōtendit. Norinberga intra duos mēſes capta, exercitu miſſo, Ratiſponā venit, quē pater inſequēs, ope Ratiſponēſium inde fugauit. progreſſuſq; vltra, Marchiā Diepoldi p Bohemicæ gentis crudelitatē deuaſtauit. Henricus filius cōtractis copijs cōgreſſum expetit. iā caſtris in cōtrariū poſitis, ſpectaculo horribili p triduū ex vna ripa Regini fluminis imperatoris, ex altera regis volitabāt ſigna: iam frequētia graſſabant in alueo fluminis duella, inter q Hartingus ex parte imperatoris comes occubuit, nec paucos ex vtraq; parte Mars anceps abſumpſit. at die q gñalem pceſſit cōgreſſionē, principes vtrinq; penſitantes, quantū poſſet ſanguinis effundi, colloquio habito, ſuis parcendū populis rati, de pace tractare cœperūt, qd quidē regi acceptū atq; gratiſſimū fuit. Imperator vero dū in craſtinum de cōflictu diſponit, ſed nec pugnā nec pugnādi votū principibus eſſe, p Bohemiæ ducē marchionēq; Luipoldū contra ſpem audiuiſſet, mox aīo conſternatus, ſupplex illorū adiutoriū petit, nec impetrat. latenter igit e caſtris cū paucis admodū ſeſe ſubtrahēs, multis cauſa extitit ſalutis. auxit filij maieſtatem atq; vires ea patris fuga. quare mox Vuirceburgū tendēs, epm reſtituit. Deinde Spirā veniens, theſauris patris potitus eſt, virū ibi ſapientē & nobilē, ac pro ſanctæ cōuerſationis fama morūq; dignitate Gebhardū Hirſaugienſem abbatē Spirenſibus pfecit epm. Iſte Gebhardus natione Sueuus, nobili de proſapia ortū duxit, vir admodū eloquēs & facūdus, atq; in dicēdo multū promptus. hic poſt adoleſcētiæ expletos annos, Argētoraci canonicus factus, vim Hirſaugieñ. vtpote Ro. eccleſiæ adhærentibus intulit. ſed bonorū inductus conſilio virorū, læſis dāna reſtituere cupiens, cū monaſteriū ipſum turgidus & inflatus ingrederet, nutu Dei percuſſus, ad pedes B. Guilielmi abbatis proſtratus, veniā ſupplex petendo ab eodē impetrauit. Verū vt de reſtitutione dāni ſermonē feciſſet, inſpiratus diuinitus, abbatē, vt ſeſe pro dato damno reciperet, humiliter rogauit: ſicq; cū moribus vitā exuens, Deo laudabiliter ſub norma regularis diſciplinæ vixit. Tandē prior clauſtralis factus, in abbatē monaſterij pficit, & poſt annos xiiij. quibus monaſterio pfuit, in epm Nemeteñ. eccleſiæ ordinatur. Datū eſt vtriuſq; principis votis, vt apud Bingam Rheni oppidū cōuenirent pacis publicæ cauſa. ibi patrē filius tanta conſtātia ad purgandā hæreſim inuitat, vt ſenex cauſa epis propoſita, peteret Moguntiæ cōuocari primates Germaniæ. Atq; interim dū parum in epis ſpei locaret, in caſtellū quoddā laciturus ſeceſſit. hinc vulgo fertur à filio captus eſſe, cū aliter ſentire videā ſcriptores.

Norinbergæ oppugnatio.

Gebhardus abbas Hirſaugieñ.

Procerū Germa. in Hen. filiū ſtudiū.

Interim Boemundus Antiochiæ princeps, Tancredus, & Balduinus de Burgo, q in comitatu Edeſſeno ſucceſſerat, conuenientes cū maximis copijs, vrbem Carras obſident ciuitati Edeſſenæ vicinā: & cū pugnandi vi vix tandem ciues ad deditionē compulſ-

Carræ.

puliſſent,inuidia ſtimulante,effuſa eſt contentio inter principes,cuius vexillum prius
introducat in vrbem.Cũq; contenderent,ſubito affuit infinita Turcarũ multitudo,q
ad ſoluendã obſidionẽ de vniuerſo oriente properauerant,qui noſtros diuino tũc au
xilio deſtitutos aggreſſi,in fugã vertũt,quibus pro magna parte occiſis,comes Edeſ-
ſenus & Iocelinus eius cõſanguineus capti ſunt,Boemundus & Tancredus Edeſſam
ſugerunt.Porro nec prius,nec poſtmodũ in vniuerſo oriente tẽpore Latinorũ vſpiã
legitur tam periculoſum fuiſſe p̃lium,tantaq́; ſtrages virorũ fortium noſtræ gentis.

Circa hæc & paulo ante Balduinus rex Hieruſalem,Aſcalonẽ à mari copioſiſſima
claſſium multitudine,à terra vero nõ paruo cingens exercitu,tributariam ſibi fieri lon
ga obſidione coegit.Poſt menſes vero aliquot quinquaginta millia Saracenorũ im-
prouiſo noſtros inuadere cupientiũ,virtute diuina rex ipſe(quatuor duntaxat millia
pugnantiũ habens)ſtrauit,quodã Admurato,qui ſecundus à rege Babyloniæ habeba
tur,capto,altero inter cæteros occiſo. Chriſti itaq; clementia dum noſtrorũ auge
rentur opes per Aſiam,Syriam & Palæſtinã,inuidus & occultus eatenus eccleſiæ ini-
micus Alexius,diu tectã ſuæ perfidiæ rabiem euomuit.Turcis,quibus iã nulla vel par-
ua in oriente regnandi ſpes remanſerat,ſe conciliat:Niceam,quam olim fidei noſtræ Niceam Alexius Turcis reſtituit.
turrim,dudũq; multo ſanguine cõparatã p̃ſcripſimus,Solimani tyrãni filijs reddidit,
cuſtodias ad prohibendũ tranſitũ peregrinis terra mariq; cõſtituit,Babylonicũ regẽ
contra noſtros frequẽtibus nuncijs animauit,cuius claſſes contra Antiochenos dite
ctas,ipſi bello ceperũt,& in confuſionem Alexij,naſis atq; poplitibus oĩbus abſciſſis,
vnã de ſcaphis inde onerantes regi tranſmiſerunt. Anno dñi 1106.cũ ſuperiore an
no Henricus q̃rtus Cæſar,à filio ſchiſmatis abolendi cauſa admonitus,primates Ger-
maniæ Moguntiam conuocari petijſſet,oẽs vndequaq; regni proceres ad natalẽ dñi
Moguntiã veniunt,pater in caſtello quo diuerterat,manſit.In cõuentu primũ apoſto
licæ ſedis legati ep̃us Albanus cũ ep̃o Conſtantienſi*Gebehardo,ſententiã anathema
tis in Henricũ ſeniorẽ dictũ imperatorẽ,à tot pontificibus promulgatã ſcriptis & di-
ctis teſtificantes,vniuerſam multitudinẽ,immo totã orbe diffuſam eccleſiam,ab eius
cõmunione ſequeſtratã confirmabãt:qua de cauſa dum ipſe ſe de caſtello,in quo ma
nebat,Moguntiã exhibere tentaret,principes propter tumultũ vulgi partis ſuæ,ipſi
in Ingelheim occurrerũt,tandẽq; generali illũ cõſilio vſq; ad reatus cõfeſſionẽ ſatiſ-
factionisq; profeſſionẽ perducunt:cui cũ legati apoſtolici cõmunionẽ ſeu pœniten-
tiæ modũ abſq; gñalis ſynodi & apoſtolicæ diſcuſſionis cenſura reddere ad p̃ſens nõ
poſſent,ipſe partis vtriuſq; cõſilijs annuens,regalia vel imperialia inſignia,crucẽ ſcili Henricus 4. filio regni inſignia tradit.
cet & lanceã,ſceptrũ,globum atq; coronã,filij poteſtati tradidit,proſpera illi impre-
cans,illũ primatibus multo fletu cõmendans:tũ ſe iuxta ſummi ſacerdotis totiusq; ec
cleſiæ decreta,ſuæ cõſulturũ animæ promiſit.Hoc ordine Henricus illius nõis quin-
tus,primũ à patre,deinde ab vniuerſis Germaniæ principibus in regẽ iam ſecũdo ele
ctus,ab apoſtolicis quoq; legatis per manus impoſitionẽ catholice confirmatus,acce
ptis tam ab epiſcopis q̃ laicis iuxta morem patriæ ſacramẽtis, quinquageſimo Imp.
paterni ſui anno,ſedit annis xx.Sunt tñ nõnulli ſcribẽtes,qui aſſerũt hunc quintũ Hẽ
ricũ ante à patre regem ſactũ,immemoremq; beneficiorũ,poſtea ſub occaſione melio-
randæ reipu.& eccleſiæ reſtaurandæ,patrẽ cuſtodiæ mancipaſſe,itaq; coactũ ſeu do-
lo circunuentũ,cõſpirantibus regni principibus,imperialia inſignia filio reſignaſſe,
deinde pœnitentia ductũ,Leodij mortẽ obijſſe.hæc partim ſine dubio vera ſunt,ꝙ ſ.
anathematizatus,& poſtea à principibus,vt reſignaret in fauorem filij imperiũ,indu
ctus fuit:ſed ꝙ à filio carceri ſit mancipatus aut circunuentus,non ita clarũ eſt,immo
magis credere ei qui negocio p̃ſens fuit,& ſingula vt geſta ſunt,ordine p̃ſcripto literis
mãdauit.Nec eſt vero ſimile,tantã iniuriã patri imperatori à filio illatã,legatos ſedis
apoſt.vniuerſosq; principes laudare,aut cõfirmare potuiſſe,licet tamen literæ patris
inferius inſertæ,expreſſe cõtradicant. Relatis aũt coram rege & cunctis Germa- Henricus 5. Imp.91.
niæ optimatibus,legationibus Romanæ ſedis,placuit tam regi q̃ primoribus,ad ſan-
ctam Romanã eccleſiam tantos ac tales à partibus Germanicis legatos tranſmitti,qui
& de obiectis rite rationẽ reddere,& de incertis ſagaciter inueſtigare ſint idonei.ſepa
rantur in hoc opus viri ſpiritu ſapientiæ pleni,à Lotharingia Bruno Treuirenſis,à Sa
xonia Henricus Magdenburgenſis,à Francia Otho Babenbergenſis,à Boioaria Ebe
rardus Eichſtetenſis,ab Alemania *Gebehardus Cõſtantienſis,a Burgundia Curien
ſis ep̃i,nonnulli etiam nobiles de latere regis,idq; inter cætera ſuſcipiunt in mandatis,
vt ſi poſſet fieri,dñi apoſtolici præſentiam impetrẽt exhiberi,hoc eñ pacto cõſultum
fore negocijs. Porro proceres iam dicti ad iter dum ſe accingunt,Henricus ſenior
imperio deſtitutus,pœnitẽtia ductus,clam primum,deinde palam querulis epiſtolis

& nuncijs, quaſcunq; poterat regni ciuitates & prouincias impleuerat, quibus ſe vim à principibus paſſum, immo à filio depulſum imperio deplorabat, regnũ confuſum, cũctis vſquequaq; patribus eiuſdem fortunæ timendũ fore præmonebat exemplum. Hinc legati nationis apud Tridentum, dum exirent, ab Adelberto illarũ partium inſigni viro, inermes ipſi & peregrini nil tale metuentes, ſpoliati ſunt, capti, & cuſtodiæ mancipati, ex mãdato (vt approbabat) eximperatoris Hẽrici. qua de cauſa nullus per Italiam iam patuit liber tranſitus. Gebehardus tantũ Conſtantienſis eṗus cum ſuis ꝑ occultiores alpium ſemitas ingreſſus, Mechtildis comitiſſæ ṗſidijs apoſtolicis ṗſentatur veſtigijs. reliqui tractantur ab Adelberto indigne. at Ielus, qui ſemper prope eſt ſe inuocantibus, ſuper eoſdem latrones Guelfonẽ ducem Noricũ duxit, qui tertia ſuperueniẽs die, manu valida Cluſas obſtructas cõfregit, ipſum Adelbertũ ſuoſq; cõplices adeo perterruit, vt educẽtes q̃s clauſerãt principes, nudi pedes, veniã ab his q̃s ceperant, poſtularẽt. Interim etiã Henricus eximperator nõ modica auxilia contra filiũ attraxit, eṗm ſ. Leodieñ. Henricũ ducẽ Lotharieñ. Coloniã, Iuliacũ, Bonnã, cæteraq; partis illius oppida. Cæteꝝ filius rex inimicas partes humiliaturus, Leodiũ, paſchalẽ ibi habiturus curiã, cõuertit: ſed audita patris machinatiõe, qui maxime Lotharioꝝ ducis opa vtebat, ꝙ eum in armis eſſe cõperiſſet, ṗmiſit trecentos viros, qui põtem ſuper Moſam fluuiũ loco q̃ Vegeſar dicit, cõſtructũ, obſeruarẽt: & dum rex in palatio Aquiſgrani cœnã dñi celebrat, dux Lotharingiæ cum exercitu Cæſariano regios ad pontẽ inuadit, opprimit, ſternit & capit. Quare rex paſchalia feſta Bonnæ celebrans, Henricũ ducẽ iudicio optimatũ maieſtatis reũ, & hoſtẽ reipu. ducatu priuat, ac gñalẽ expeditionẽ contra Lotharingiã, accepto à principibus ſacramẽto, per totũ regnum indicit & ṗparat.

Noui patris cõtra filium motus.

Dux Loth. priuatus ducatu.

Interea Henricus eximperator, Colonia firmata, Leodiũ ſeſe recepit, indeq; Henrico filio ac principibus literas hmõi tenoris mittit: Henricus Dei gratia Ro. imperator Auguſtus, epiſcopis, ducibus, marchionibus, comitibus, cęteriſq; regni principibus gratiã & dilectionẽ, dignantibus eã recipere. Cõqueror Deo oĩpotenti & dñæ S. Mariæ, & B. Petro principi apoſtoloꝝ patrono noſtro, & vobis principibus oĩbus, ꝙ iniuſte, inhumane & crudeliter tractati ſumus, & tã honore regni q̃ ṗdijs & oĩbus q̃ habebamus, cõtra diuinũ & humanũ ius ad infamiã & vituperium regni expoliati ſumus, ita vt nihil penitus ṗter ſolã vitam nobis relictũ ſit: vbi cum ferme oẽs eſſetis magna ex parte cõtriſtati, prohdolor nihil nobis veſtra cõtulit triſtitia, quin de vobis ſibi ſatisfaceret voluntas inimicoꝝ noſtroꝝ odioſa. Et quia cũ conſilio & rogatu filij noſtri, fide & ſecuritate vitæ & honoris ab eo primum accepta, fiducialiter & deſideranter Moguntiã in ṗſentia legati Romani & principũ tenderemus, vt eoꝝ diſpoſitione ageremus tam de ſtatu eccleſiæ & honore regni, q̃ de ſalute animæ veſtræ, ipſe nõ eſt veritus in hac voluntate & obedientia nos contra datã fidem capere, & vſq; ad ꝑiculũ mortis fere ꝑducere. Nõ auſi ſumus ita nos illi credere, vt iniurijs & cõtumelijs nos pro voluntate ſua, ſicut prius, valeat tractare: quapropter multũ rogamus vos & obnixe ṗcamur, vt pro amore Dei, & honore regni, ac honeſtate veſtra dignemini ſtudere, quõ de iniuria in manibus veſtris nobis illata, per vos poſſimus recuperare iuſtitiã. Nos q̃q; pro conſilio veſtro & aliorũ qui nos odio non habent religioſorum virorũ, parati ſumus tam filio noſtro, ſi in aliquo eũ offenderimus, q̃ alicui in regno libenter emendare. Præterea ſicut dño papæ in ṗſentia legati ſui & veſtra, obedire parati fuimus, ita & nunc parati ſumus, ei omnẽ debitã reuerentiã & obedientiam ſyncero corde & deuotione exhibere, & tam conſilio veſtro q̃ ſpiritalis patris noſtri Hugonis Cluniaceñ. abbatis, alioꝝq; religioſoꝝ viroꝝ, de ſtatu eccleſiæ & ſtatu regni, quantũ in nobis eſt, diſponere. Cũ igitur ad hæc oĩa parati ſimus, rogamus vos & obnixe ṗcamur, vt pro Deo & honore regni & veſtro, inſtanter moneatis filiũ noſtrũ, cũ ſecundũ ṗfatã ſententiã nulla ei aduerſum nos reſidua ſit occaſio, tamodo deſiſtat nos & fideles nr̃os perſequi, & quiete ac pacifice viuere permittat, vt ſupradicta cũ tranquillitate perficiant. Quod ſi noluerit, rogamus vos ꝑ autoritatẽ Ro. eccleſiæ, cui nos cõmittimus, & honorẽ regni, ne ſuꝑ nos & ſuꝑ fideles noſtros veniatis, quia manifeſtũ eſt eũ non diuinæ legis zelo, vel Ro. eccleſiæ dilectione, ſed cupidine regni hoc incepiſſe. Apud quẽ ſi interpellatio veſtra aliave interuentio ad ṗſens nõ prodeſſe poterit, appellamus Ro. pontificẽ & ſanctã vniuerſalẽ Romanã ſedẽ & eccleſiam.

Hẽrici ſenis querula epiſtola.

Attẽde pr̃is in filiũ graue odium.

Poſt lectas corã multitudine tã has q̃ alias literas, parũ verbis, nihil aũt ſenſu vel intentione priorib⁹ diſſonãtes, filio tamẽ ſpecialiter directas*. Quo fere tp̃e is Coloniã Agrippinã. q̃ in patris erat fide, armis circũdedit, fretus opinor Coloniẽſis archiepiſcopi conſilijs & ope. Vnde ad patrem ex optimatium conſilio legationem vicariam deſtinauit, quam tamen prius publice prædicari per Magdenburgenſem

archi-

archiep̃m fecit. erat aũt huiuſmodi tenor: Poſt inueteratã ꝑ annos circiter 40. diſſen-
ſionem imperij Ro. q̃ tam diuinas q̃ humanas pene leges aboleuit, & exceptis morti-
bus oĩmodis, ſacrilegijs, piurijs, rapinis & incendijs, ipſum regnum noſtrum non tm̃
in ſolitudinem, ſed etiam ad apoſtaſian catholicæ fidei ſiue in ipſum paganiſmũ pro-
pe redegit, reſpiciente tandem ſuam eccleſiam diuina clementia, nos eiuſdem Chriſti
ſponſæ filij, ꝑ ſpm̃ ſanctum in vnitate fidei æquanimes, eam peſtem reſpuimus, ipſumq́ꝫ
incorrigibile ſchiſmatum caput Henricum dictum imperatorẽ, zelo Dei & apl'icæ fi-
dei obedientia abdicauimus: catholicum nobis, licet ipſius de ſemine natum, regẽ ele-
gimus: cuius regni principium, ſui finem eſſe conſpiciens, etiam ipſe tanq̃ voluntari-
us, ſed vt iam eius fatẽtur literæ, nimis inuitus collaudauit: regalia reddidit, filij curam
cum regno noſtræ fidei lachrymando cõmiſit: de reliquo nullam ſe regni pompam,
ſed animæ ſuæ potius medelam vlterius affectaturũ ſpopondit. at nũc ecce priſtinis ſe
reddens tergiuerſationibus, præiudicium ſe paſſum per orbem terrarum cõqueritur:
Gallorum, Anglorum, Danorum, cæterarumq́ꝫ finitimarum gentium gladios cordi-
bus noſtris infigere meditatur: ſuꝑ illatis etiam iniurijs recuperare ſibi iuſtitiã preca-
tur, cum filijs quoq́ꝫ noſtris amodo promptum obedire ſe pollicetur, re aũt vera, ſolitis
argumẽtis caſtra hæc dñi diſpergere, Chriſti exercitum exarmare conatur, & vt in ꝑ-
patulo eſt, vineam dñi quæ iam ſero floreſcere cœpit, tam per ſe, ſingularem vtiq́ꝫ te-
ram, denuo depaſcere, q̃ per lupos, illos nimirum qui ſibi adhærent peſtilentes hoĩes,
demoliri, ac ꝑ ſacrilegia ſacerdotum Belial anathemati recidiuo reddere, quaſi quod
dictu nefas eſt, Chriſtum iam iterum in eccleſia ſua reſurgẽtem, in oĩm cordibus cru
cifigere meditatur. Quapropter placet tam regi q̃ vniuerſis regni principibus, vt ſeni
ori idem, ne vlla ſibi pateat aduerſus nos iuſta querela, quacũq́ꝫ velit ſecuritate, q̃cunq́ꝫ
maluerit ſtatiõe, coram præſente ſenatu ſimul & populo cauſam ſuam agat, iuſtitiam
ſuſcipiat & reddat, vt ab ortu ſchiſmatis omnibus ſeditionum cauſis, ac ſi nil inde fue-
rit diffinitum, vndiq́ꝫ diſcuſſis, tam filio q̃ patri ſua iuſtitia reſpondeat, eccleſiæ vero re
gniq́ꝫ ſtatus, non vt ipſe more ſuo proponit, poſt lõgas inducias, ſed in præſentiarum
his controuerſiis ſublatis, vacillare deſinat. Quam legationem cum probatę ſingula-
riſq́ꝫ prudentię religioſi viri ſeculareſq́ꝫ, tam à rege q̃ vniuerſis principib' miſſi, exim
peratori retuliſſent: horribile memoratu eſt, q̃ ingenti vitæ ſuæ periculo per dies ſex,
eo ꝙ nullo modo conuentui malignantium communicare volebant, indigne tracta-
rentur: tandemq́ꝫ ab irruente vulgo cuſtodia liberati ſunt, & abſq́ꝫ omni ducatus præ-
ſidio in caſtra regis apud Coloniam reuerſi ſunt. Id tamen præcipuum inter ſenioris
reſponſa referentes, quatenus ad præſens ab armis diſcederetur, & in futurum gene-
rale colloquium haberetur. Auditur præterea, quia Henricus eximperator & Henri-
cus dux, exercitum vndecunq́ꝫ conflant, & adhuc tentare fortunam parant: quapro-
pter vniuerſa militia regis, immo Chriſti, ſaltem ferro rebus finem facere deliberans,
obſidionem ſoluunt: & contra Lotharingiam à Colonia moti, munitiones ac cætera
quæ rebellium erant, interim diripiunt, præmittentes ad Henricum ſeniorem alteros
nuncios, qui ſibi deliberationem proponerent, vt vel cauſa pacis pacto ꝓſcripto com
ponendæ, filio ad Aquiſgranum prope diem occurrat, vel cum inimicis ſibi bellum fo
re non dubitet. ſed legati cuſtodiæ traduntur à ſeniore, & nihilominus ad reſiſtẽdum
omni modo, occulte tamẽ properare molitur. ſed dimiſſos poſt aliquot dies legatos,
eoſdem inopinata fama mortis ipſius mox ſubſequitur. quo diuulgato, oẽs qui quæ-
ſtus gratia eidem adhærendo, ſuas animas venales expoſuerant, deditioni regis ſimul
& communioni catholicæ ſine mora ſubijciuntur. Leodienſes autem hac recipiuntur
conditione in cõmunionem, quo cadauer ipſius execrati per ſe pridie in monaſterio
tumulatum effoderẽt, & abſq́ꝫ vllo ſepulturæ vel exequiarum cõmunione in loco non
conſecrato deponerent. Comprobantibus his, qui aderant, archiepiſcopis & epiſco-
pis, quia qbus viuis eccleſia non communicat, illis etiam nec mortuis cõmunicandum
eſt. Quo facto, paulo poſt corpus ipſius Spiram ductum, & in ſarcophago lapideo, re-
gis conſenſu poſitum, extra eccleſiam per quinquennium mãſit inhumatum, in capel
la ſanctæ Afræ martyris collocatum, eo ꝙ in excõmunicatione mortuus fuit. Pari mo
do etiam grauius ſæuitum eſt in Guibertum antipapam mortuum, cuius oſſa manda-
to papæ de ſepulchro ſuo, vbi per 6. annos ſepulta erant in eccleſia Rauẽnate, exhuma
ta ſunt & inde ꝓiecta. hic finis, hic interitus Hẽrici atq́ꝫ Guiberti antipapę, q ambo cen
ſuras eccleſiæ ꝓ nullo ducentes, maledicti & inter hæreticos ſunt habiti. Pluribus aũt
teſtibus probare poterimus, inquit ſcriptor Teutonicus, ꝙ nemo illis temporibus na-
tu, ingenio, fortitudine, audacia & ſtatura, totaq́ꝫ elegãtia corporis videret faſcib' im

Henrici filij queſtus.

Henr. ſenex q̃ eccleſię in cõmoda attulerit.

Lotharingiam Hen. F. vaſtat.

Henrici 4. Imp. interitus.

Guiberti antipapæ oſſa ſacro loco eiecta.

perialibus aptior,ſi tñ in cõflictu vitioꝝ homo non degeneraſſet vel ſuccubuiſſet interior. Mortuus eſt aũt anno dñi 1106. ſeptimo Idus Auguſti, q̃ ſ. die primo matrẽ inuaſit,eademq́; die Martis,q̃ etiã cũcta ſua ꝑlia paganico auſpicio ꝑpetrare conſueuit.

Eo anno pridie Idus Februarias apud Barum Italiæ vrbem,ſtellæ viſæ ſunt in cœlo ꝑ diem,modo q̃ſi cõcurrentes inter ſe,modo veluti cadentes in terram,& mẽſe Februario toto cometa apparuit,cladium ꝑſagia,q̃s e principum diſſidio vniuerſa pene Europa accepit.

Initia imperij Hen. 5.

Iſtis initijs imperio ſucceſſit Henricus 5. filius. ſpem dediſſet ſui Romano ꝑſuli magnã,ꝙ eccleſiæ iura tueri ſe diceret, niſi temerario nimis auſu patrem bello laceſſiſſet. Mortuo patre,nõnihil erat adhuc negocij Henrico cum aliq̃t primatibus imperij ciuitatibus,q̃ patrem Henricum tutatæ fuerant. Colonienſes primũ,q̃rum obſidione ſoluta,ad Lotharingos vaſtandos ierat,in fidem recepit ꝑſulis ope. vltro ſe mox quicq̃d ex hoſtibus reliquiarum ſupererat, cõmuni voto & ardore dedit.

Concilium Guardecaſtellen̄.

Poſt hæc in menſe Octobri anno eodem,habitum eſt conciliũ gñale in Longobardia ſup ripam Padi,loco q *Guardacaſtellũ nuncupat̃, vbi ꝑſidente Paſchali 2. apl̃ico coram multitudine clericoꝝ ac laicoꝝ,ꝑſentibus etiã legatis Henrici regis,multa ſunt vt canonica dictabat æquitas,de inimici zizanijs euulſa. enarrare longũ eſſet,q̃ indefeſſe prudens & fidelis diſpẽſator,pſeudoepõs deponeret,catholicos inſtitueret, archiepĩs pallia,monaſterijs priuilegia conceſſerit,ꝑſentes colloquijs,abſentes paternis literis inſtruxerit. decreuit,ne vrbes Aemiliæ,Placẽtia,Parma,Rhegiũ,Mutina, Bononia, Rauẽnati eccleſiæ q̃ toties Romanæ repugnarit,parerent. De ordinationib⁹ vero tempore ſchiſmatis factis,decretum hoc modo ꝓmulgauit: Per multos annos iam regni Teutonici latitudo ab Ap. Se. vnitate diuiſa eſt, in q̃ nimiꝝ ſchiſmate tm̃ ꝑiculũ factũ eſt,vt q̃d cum dolore dicimus,vix pauci ſacerdotes aut clerici catholici in tãta terraꝝ latitudine inueniant̃. Tot igitur filijs in hac ſtrage iacentibus,Chriſtianæ pacis neceſſitas exigit,vt ſup hos materna eccleſiæ viſcera aperiant̃. patrum itaq; noſtroꝝ exẽplis & ſcriptis inſtructi,q diuerſis tẽporibus Nouatianos,Donatiſtas & alios hæreticos in ſuis ordinibus ſuſceperũt,ꝑfati regni epõs in ſchiſmate ordinatos, niſi aut inuaſores, aut Simoniaci,aut crimino ſi ſint ꝓbati,in officio epãli ſuſcipimus,idipſum de clericis cuiuſcunq; ordinis cõſtituimus,q̃s vita ſcientiaq́; cõmendat. His ita actis,cõuentus ſolutus eſt,in q̃ tñ pontifex Paſchalis conſtituerat ſe Moguntiã ventuꝝ,& eo loco natalem dñi celebratuꝝ,ꝑſente rege ac vniuerſis regni principibus.

Paſchalis in Galliam acceſſus.

Anno dñi 1107. rex Henricus natalem dñi Ratiſponæ celebrauit,ꝑſentibus legatis dñi Paſchalis Ro. pontificis,cuius aduentum aliquandiu apud Auguſtam ꝑſtolabatur. Sed papa ſuoꝝ conſilijs q̃ſi proteruiã Teutonicoꝝ declinans, nondum ſibi oſtium Germanicis in partibus apertũ eſſe cum gemitu pronunciãs,profectionẽ ꝑ Burgundiã ad Gallias conuertit, natalem dñi apud Cluniacum celebrauit, multaq́; inde tanq̃ verus paſtor ac vicarius Chriſti compoſuit,& tandẽ circa adſcenſionẽ dñicam conciliũ apud Trecas habuit, vbi inter multa ſententiã de libera paſtoꝝ electione,& de coercenda laicoꝝ in eccleſiaſticas dignitates ꝑſumptione,iuxta ꝑdeceſſorum ſuoꝝ decreta ꝓmulgauit. At rex paſchale feſtum Moguntiæ agens,eidem ſe concilio vicinũ,non tñ ꝑſentem,cum nõnullis epĩs & optimatibus exhibuit:initoq́; cõſilio,legatos honorabiles ad apl̃icum trãſmiſit,ꝑ q̃s tam ipſi q̃ vniuerſis ſucceſſoribus priuilegijs apl̃icis Carolo imperatori conceſſis,cõſtituendoꝝ epõrum poteſtatẽ notificarẽt eſſe datam,ſup q̃ q̃ſtiõe induciæ veniendi ad Se. Ap. Henrico datæ ſunt à Ro. pontifice,q̃ſi in alieno regno nil eſſet definiendum.

Henricus 5. Poloniã tributariam fecit.

Anno deinde 1109. rex Henricus natalem dñi Moguntiæ celebrat,& paulo poſt Francofurt cõuentu proceꝝ habito, Sigefridum Palatinum comitem ſpud epm̃ Vuirtzburgen̄. cuſtodiæ deputauit,eo ꝙ prodẽte Henrico Lotharingiæ duce,iam in gratiam recepto,in necem & regnum eius conſiliatus ſit. ibi etiam depoſito Gotfredo Fuldenſi abbate,Volelmũ Fuldæ ꝑfecit,ex eadem cõgregatione. Poſt hæc ad Poloniam mouit exercitum,multoq́; ibi deſudans labore,diu negatum à terra illa exegit tributum debitũ. Non multo poſt Sigefridum Palatinum comitẽ diutina ſatis afflictum cuſtodia,iuxta principũ conſiliũ atq; petitionẽ ſibi reconciliatũ dimittẽs,benigne tractare cœpit,adeo vt eius filium de baptiſmo ſuſciperet.

Beluacen̄. ordo.

Circa annũ dñi 1080. tẽpore Gregorij 7. & Henrici 4. cœpit reflorere in eccleſia B. Quintini Beluacẽſis ordo canonicoꝝ regularium à S. Auguſtino inſtitutus, ſub magiſtro Iuone eiuſdem eccleſiæ ꝑpoſito,poſtea Carnotenſi epõ,& canonum doctore clariſſimo.

Carthuſia.

Anno dehinc 6. q fuit 1086. à Chriſti natiuitate,habuit initiũ ordo Carthuſien̄. Brunõe autore. Fuit Bruno Teutonicus ex Colonia natus,philoſophiæ atq; ſacræ paginæ doctor clariſſimus, Rhemen̄. eccleſiæ canonicus,& ſcholaſticorum Pariſii magiſter diſertiſſimus. cauſam aũt dedit mors viri iſtius vniuerſitatis doctiſſimi, probitate & moꝝ honeſtate famo-

ſi,

ſi, cuius cum cadauer delatũ eſſet in eccleſiã, & officiũ ꝑ anima illius defuncti celebraretur, pſentibus magiſtris & ſcholaribus, cæteriſq; pmiſcue q̃plurimis, ſurrexit q iacebat mortuus, in loculoq; reſidens, voce magna clamauit: Iuſto Dei iudicio accuſatus ſum. q̃ dicto, vt prius, iacuit. territi q aderãt, decreuerũt q cadauer illo die non traderetur ſepulturæ. Sed ſequẽti die iteꝝ in eccleſia circa fun' cõuenit innumerabilis multitudo ppli, & dum officiũ pageret ex more, iteꝝ defunctus reſedit in feretro, clamãs: Iuſto Dei iudicio iudicatus ſum. Ex q̃ plus territi q aderãt, differre ſtatuũt ſepulturam vſq; in tertiũ diẽ. Vbi cum pene tota ciuitas cõflueret, & in pſecutiõe officij, ꝓ anima illius pceſſum fuiſſet, ſurrexit tertio doctor ille defunctus, & clamauit: Iuſto Dei iudicio dãnatus ſum. ſicq; admiratiõe capti oẽs, delibe rãt cadauer illud eccleſiaſticæ non tradere ſepulturæ. Surrexit tum Bruno Colon. & ait ad ſocios ac diſcipulos: Ecce chariſſimi, iſte tãtus vir doctor & ſanctus ab oibus reputatus, quõ pnt' nunqd & nos pire volumus, & non potius ſaluari; fugiamus mundũ cito. Vnde relicto ſeculo, cum ſeptẽ viris doctiſſimis in eremũ Carthuſiæ ſeceſſit, ibiq; monaſterio cõſtructo, propoſitũ monaſticũ nimis arduũ inſtituit, cuius ſancti ꝓpoſiti Hugo Gratianopolitanus epus, q ab eodẽ Brunone habitũ monaſticũ accepit, autor fuit. inter cæteros aũt Brunonis diſcipulos, Vrbanũ papã fuiſſe nõnulli memorãt. Ordo Ciſtercienſiũ ſub regula S. Bñdicti militantiũ, initiũ habuit anno dñi 1098. ſub q̃dam Stephano abbate. nam q̃dã deuoti viri, conſilio freti Hugonis Lugdunen. eccleſiæ archiepi Ap. Se. legati, ſimulq; Vualtheri Cabilonen. epi, necnon & clariſſimi principis Othonis Burgundiæ ducis, inuentã eremũ, abbatiã cõſtruere cœperũt, cui Robertus à Cabilon. epo abbas pficit. Et cum idem Robertus eſſet monachus monaſterij Moliſmen. ordinis S. Bñdicti, repetitur ab illius loci monachis, iuſſuq; Vrbani 2. reſtituit. nihilominus poſtea q̃m Moliſmenſe monaſteriũ multis ditaret poſſeſſionibus, pfatus Robertus & nõnulli alij elegerunt potius ſtudijs cœleſtib' occupari, q̃ terrenis inhiare negocijs. Viginti mox & vn' monachi, vnà cum patre ipſius monaſterij Roberto egreſſi, cõmuni cõſilio Ciſtercium venerũt, in locũ vaſtæ tũc ſolitudinis. Ac deinde anno 1107. facta eſt charta q̃dam charitatis à Stephano abbate & 20. alijs abbatibus atq; autoritate ap̃lica cõfirmata, ab illo tpe reiecerũt floccos & pellicea, ſtamina & capitia, femoralia, coopertoria & ſtramẽta lectoꝝ, ac diuerſa ciboꝝ in refectorio fercula, ſanguinẽ q̃q; ac oia q̃ puritati regulæ videbant cõtraria, abdicauerũt etiam eccleſias, altaria, oblationes, decimas & ſepulturas, furnos, molẽdina, ruſticos & villas, q nec in vita S. Bñdicti, nec in eius regula legebant eundẽ ſimilia poſſediſſe, nec fœminas monaſteriũ intraſſe, excepta ſorore ſua ſancta Scholaſtica. decimas q̃q; dicebãt à ſanctis patribus in q̃tuor portiones diſtributas, vnã ſ. epo, alterã presbytero vel clerico debitã, tertiã hoſpitali, ſeu viduis, infirmis, pauperibus, q̃rtam reſtaurationi eccleſiaꝝ. Et q in hoc cõputo monachũ qui terras ſuas poſſidet, non reperiebãt, idcirco hæc q̃ſi iniuſta vſurpare recuſabãt. Hunc ordinẽ S. Bernardus poſtea anno dñi 1112. annos natus circiter 22. cum ſocijs amplius q̃ 30. ingreſſus eſt. Deinde abbas loci, fratres ad ædificandũ domũ Claræ vallis miſit, & eiſdem Bernardum abbatem pfecit. Hic Bernardus in vita fundauit 100. & 60. monaſteria ordinis ſui, illuſtrauitq; eccleſiã ſanctitate vitæ, ſuauitate doctrinæ, & gloria miraculoꝝ. obijt anno 1153. anno ætatis ſuæ 63. ſic q̃ paſſim hac in gñatione facta ſunt, memorant.

Bruno.

Ciſtercienſes

Bernardus.

Anno 1105. ſtella inſolita viſa eſt circa veſperã, poſt hoc in cœna dñi viſæ ſunt duæ lunæ parum ante diem, vno in oriente, altera in occidente. Arnulphus in hac gñatione ſiue Rufus Lugdunen. eps, in Gallijs pdicatione & ſanctitate clarus, canonicoꝝ regularium poſt Auguſtinum ordinem inſtituit, ubi & multis fundatis monaſterijs, in Italiam venit, Chriſti paupertatẽ integerrimam q; vitam ad ipſius imitationem oibus cum ingenti ardore ꝓpoſuit, & ꝓpterea multos ex nobilitate Romana ad ſe traxit, qui eum tanq̃ veꝝ Chriſti diſcipulum & prophetã ſequebant. vnde & in Hetruria multa regularium monaſteria erexit. veruntñ Romæ dum acerbe nimium in clericoꝝ laſciuias inuehitur, & eoꝝ pompã improbat, ſecreto occiſus eſt, nec vnq̃ tanti ſceleris autores ſunt inuenti. Fuit his q̃q; tẽporibus Raſis medicus magna ingenij fama. In hac gñatione, vt refert Martinus, rex Vngariæ p literas ſuas dño Paſchali ſcribens, renunciauit inueſtituris epoꝝ & alioꝝ plator um, q̃s vſq; ad illa tẽpora reges Vngariæ facere conſueuerãt. ſed illud hodie non ſeruant, immo inueſtiunt, vel ſaltem ad libitum epos faciunt. At cum ſanctoꝝ patrum inſtituta cõmemoro, minime negligenda videtur Cruciferoꝝ pietas, & antiquitate & viuendi ratione venerabilis. Ex Hieroſolymitana eccleſia originem ducere illi dicuntur, cuius qm̃ ſæpe ſtatus eſt mutatus, breuiter pſides recenſebo in hæc fere tẽpora, poſteaq̃ a Godefredo, vti diximus, eccleſiæ canonici inſtituti ſunt. Poſt Chriſti paſſionẽ Hieroſolymis Iacob', quẽ fratrẽ dñi appellant,

At. de Vngarorum inueſtituris.

Epiſcopi Hieroſolymitani.

lant,ꝑfuit,Simeon deinde iuſtus,Zachæus, Thobias, Beniamin, Iohannes, Matthias, Philippus,Seneca,Iuſtus,Leui,Ephres, Ioſeph, Iudas. Hi ex circũciſione in Adriani imp.tpa magiſtratũ tenuerũt,cum Adrianus Hieroſolymoꝝ ſacra miſere cõtaminaſſet.Euſebius primũ e gẽtibus epatum tenuiſſe Marcũ quendã ſcribit. hũc ego autorẽ ſeq,q̃ neſcio q̃rum fragmẽta,malo.ſucceſſit Marco Caſſianus,inde Publi⁹,Maximus,

Adri. Hieroſo. turbauit Iulianus,Caius,Iulianus,Capito,Valẽs,Dolitianus,Narciſſus, cui in eremũ ſecedenti ſubrogarunt patres Dium,excepit hũc Germanius,deinde Gordius,cuius tpe diuina bonitate reſtitutus eſt Hieroſolymis Narciſſus ex eremo rediẽs. Alexander martyrio Chriſti fidẽ teſtatus,Mazabãnes,Irenæus,Chabda,Hermon,Macarius,huius tpe cru cem Helena Cõſtantini mater inuenit. Hic primũ aũt patriarchæ dignitatẽ ẽpo Hie-

Patriarchatus. roſolymitano acceſſiſſe.patriarcha,prim⁹ Cyrillus,ſecuti hũc Arriani, q aliquãto tpe eccleſiã infeſtarũt. Deinde recuperata eccleſia,ſucceſſit Iohãnes,Philippus,Iuuenalis, Iohãnes,Zacharias,tpe cuius Coſdroa rex Perſaꝝ Hieroſolymã venit, eccleſias deſtruxit,atq; 36.millia Chriſtianoꝝ occidit.dein Heraclius victor Coſdroæ,eo occiſo, dñicum referẽs lignũ,in Ieruſalẽ Modeſtũ patriarchã reliquit,cui Sophronius ſucceſſit,ſub q̃ Saraceni Chriſtianos de Ieruſalẽ eiecerũt,excepto patriarcha.ſucceſſit Theodorus,Ilia,Gregorius,Thomas,Baſilius,Sergius,Salomon,Theodoſius,Ilia,Sergius, Leontius,Athanaſius,Chriſtidolus,Thomas,Ioſeph,Agatho,Iohannes, Oreſtes,tpe cuius archiſultan⁹ Calipha nepos eiuſdẽ deſtruxit eccleſias,mille ſ.& 4. patriarcham auunculũ ſuũ duxit Babylonẽ & occidit.affuit tum reb⁹ afflictis diuina clemẽtia.nam

Reſtitutio ſub Godefredo. mortuo Calipha,filius eius dedit poteſtatẽ fidelibus reædificandi eccleſiã reſurrectionis dñicæ,ad q̃d Cõſtantinopolitanus imperator expenſas adminiſtrauit:q̃ adiutore eccleſiã q̃ nunc eſt,reædificabatur.ꝑerat tum eccleſiæ Hieroſolymitanæ Nicephorus,cui ſucceſſit Sophronius. Reædificata eſt aũt ad plenũ eccleſia anno dñi 1148.Sub Sophronio Turcæ Hieroſolymã expugnantes, Saracenos occiderũt, ſed Chriſtianos pmiſerunt habitare ſub tributo.Sophronio ſucceſſit Ennius,Ennio Simon,ſub q̃ Latini venerũt cum Gotfredo de Bilion,& ciuitatẽ ſanctã obtinuerũt.ſucceſſerũt poſtea patriarchæ Latini,primus fuit Dagobertus Piſanus archiepſ,poſt illũ Arnulphus archidiaconus, deinde Vuaramũdus,cui ſucceſſit Stephanus,& illi Guilielmus,cui Vuilturus archiepſ Turoñ.cui ſucceſſit Amertinus,poſt illum non inuenio alium patriarcham.ex eo eñ tẽpore Chriſtiani terram ſanctam,prius amiſerunt. Ex Hieroſolymis 4.ordines cruciferoꝝ originem duxerunt: ordo canonicoꝝ ſepulchri dñici, qui

Ordo Sepulchri dñici. ſub patriarcha primũ erant,ordo militiæ S.Iohannis,nunc Rhodioꝝ,ordo Templariorum,ordo Teutonicoꝝ.primi à B.Iacobo Alphæi fratre dñi,ſe gloriant originem ducere,de q̃rum ſucceſſoribus iam dictum eſt.hi deferunt in veſte clericali rubram de ſerico crucem duplicem,& viuunt ſub regula B.Auguſtini. Cum aũt ciuitas ſancta ſub poteſtate principum Aegyptioꝝ erat,venerũt illuc plurimi Chriſtiani,q dato Saracenis tributo loca ſancta viſitabãt.ex his q̃dam impetrauerunt à principe Aegypti, vt in honorem B.Mariæ virginis,ppe eccleſiam reſurrectionis dñicæ,eccleſiam Latinoꝝ ædificarẽt,q̃ vocata eſt eccleſia S.Mariæ de Latina. ibidem ipſi Latinum abbatem & monachos inſtituerũt. Tẽpore pcedenti extra ſepta monaſterij, ordinauerunt

*aliud Latini *ad monaſteriũ in honore B.Mariæ Magdalenæ,& in eodem ſorores inſtituerunt, vt & viri & mulieres diuerſoria inuenirẽt. Paulo poſt abbas & monachi S.Mariæ ad opus infirmoꝝ & pegrinoꝝ,hoſpitale & capellã S.Iohãnis Eleemoſynarij cõſtruxerũt.hoc hoſpitale de reliquijs mẽſæ abbatis & monachoꝝ viuebat.vbi vero ci-

Ioh. Eleemoſynarius uitas ſancta peruenit in manus Chriſtianoꝝ,q̃dam vir religioſus Garoldus,q lõgo tpe pauperibus in eodẽ hoſpitali miniſtrauit,habitũ regularẽ ſuſcepit,& veſtibus ſuis albã crucẽ affigẽs,ſe ipſum obedientiæ obligauit,fratresq; cõgregauit,vnà cum eis pauperibus & infirmis miniſtrabat,in agroq; Acheldemach mortuos ſepeliebat. militabant aũt ſub abbate pdicto,dño etiã patriarchæ de bonis ſuis fideliter decimas dãtes,& q̃m Deus erat cum eis,in oẽm terrã exiuit ſonus eoꝝ,largitioneq; principũ ac eleemoſynis fideliũ breui ditati ſunt tpe,ita q ab vniuerſis occidentaliũ puincijs copioſos reditus colligẽtes,caſtella & oppida terræ,plurima dñia ditioni ſuæ ſubijceret. Hi poſtea ab Honorio 2.cõfirmati,degũt ſub regula B.Auguſtini, habẽtes habitũ nigrũ cum

Iohannitæ. cruce alba in pectore,q deputati ſunt ad pugnandũ corporaliter cõtra infideles. pauci eoꝝ ſunt clerici. priuilegio tñ clericoꝝ gaudẽt, horaſq; ſuas ex oratione dñica pficiũt,& vocaẽ ordo hoſpitalis S.Ioh.Hieroſolymitani,de his de ſen.ex.c, Canonica. veꝝ de illoꝝ inſtitutione latius infra decemus vbi Rhodij appellabunẽ. Procedẽte

Templarij. aũt tpe.quia pegrini & alij loca ſancta viſitãtes;à latronibus ſæpe ſpoliabanẽ,& aliqñ occidebanẽ,quidam Deo amabiles milites ex charitate ad tutandas ſtratas publicas ſe deuo-

deuouerunt,patriarchæ Hieroſolymitano pfeſſionem facientes, de quorum numero fu
erunt Hugo de Paganis,& Ganfredus de S.Adelmaro,q 9.annis ſeruierũt in habitu ſe
culari.Rex aũt Ieruſalẽ eo tẽpore pdictis nobilibus, q oia p Chriſto reliquerũt,cõpa-
tiens,illos vnà cum dño patriarcha de rebus pprijs ſuſtentabat,rex quoq; in quadam parte
palatij ſui iuxta templũ dñi,eiſdem ad tẽpus habitaculũ conceſſit.Abbas aũt & cano-
nici templi,plateam quam habebãt iuxta regis palatium,ad opus officinarum eis tradi-
derũt.deinde anno dñi 1127.de mandato Honorij 2.& dñi Stephani patriarchæ,data
eſt eis regula & albus habitus,poſtea vero ſub Eugenio papa rubeas cruces affixerũt.
hi oẽs patriarchæ obedientiã fecerũt,& decimas fideliter pſtiterunt.Et in modico tpe
citra & vltra mare ampliſſimas poſſeſſiones acquiſierũt,quibus B.Bernardus abbas cõ-
poſuit regulam.hi 200.ferme anno ſub Clemente 5.exterminati ſunt,vt inferius ge-
neratiõe 44.dicetur.Hi etenim pceſſu tpis vrbes,caſtra,munitiones acquirentes, p defen-
ſione terræ ſanctæ vtiliter militarũt.habuerũt aũt Magiſtrũ ſummũ, cuius ſedes prin
cipalis erat in Ieruſalem, & quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, placuit diuinæ pui-
dentiæ pmiſſis addere & aliam religionem,nam ipſi Templarij, vt dicetur, e numero
abiere,& ſub Clemente 5.exterminati ſunt.Cum enim ciuitas ſancta poſt pdictam libe
rationem habitaretur à Chriſtianis, & multi ex Teutonicis cauſa pegrinationis pgẽtes Teutonici
illuc,linguam ciuitatis ignorarẽt,quidam honeſtus vir Teutonicus habitãs in Ieruſalem B.Mariæ di
cum vxore ſua,quoddam xenodochium de bonis ſuis ad opus pauperum & pegrinorum Teu cati.
tonicorum conſtruxit,& de voluntate dñi Patriarchæ oratoriũ illi adiecit B.Mariæ vir-
gini ſacrum.poſtea vero nonnulli Teutonici renunciabãt ſeculo,ſeq; ſuaq; Deo & ho
ſpitali libere tradentes.Et pcedente tẽpore, cum etiam de equeſtri ordine Alemaniæ
viri Deo deuoti,hoſpitali pdicto ſeſe alligantes,multiplicarentur, voluntariã pauperta
tem in domo dñi eligentes,dignum duxerũt,regulam & inſtituta fratrum militiæ tẽ-
pli aſſumere,quam & ita ſuſceperũt,vt tñ hoſpitalitatem non obmitterẽt.Verum poſtea
anno dñi 1191.apud Acam quidã Bremenſes & Lubicenſes ciues,hoſpitale in honore B.
Mariæ virginis ad opus infirmorum tẽpore obſidionis ex velis nauium fecerũt, eleemo
ſynas cõferentes atq; colligentes, obtinuerũt auxilio Friderici ducis Sueuiæ à Cœle-
ſtino papa,cooperante ad hoc Henrico rege Ro. ordinem iſtum ſub titulo hoſpitalis
B.Mariæ virginis domus Teutonicorum in Ieruſalem confirmari,priuilegijſq; opportu
nis donari anno ſupradicto.Ex eo tẽpore incepit habere Magiſtrum ordinis gñalem,
pſapia nobilem,& rei militaris peritum.Erat aũt primus magiſter frater Henricus,di-
ctus Vualpota,ſub quo hoſpitale inceptum fuit in ciuitate Aca iam recuperata,& illi ſuc
ceſſit frater Otho magiſter 2.quo mortuo,electus eſt F.Hermannus Bart,ſucceſſit illi de
functo F.Hermannus de Saltza,ſub quo religio cœpit habere maxima incremẽta. Itaq; Arx Marie-
conſecuta eſt magnifica dona in Apulia,Romania,Armenia,Alemania,Vngaria,Li- burg.
uonia,Pruſſia.In qua,poſt amiſſionem Ptolemaidæ,anno deinde 1309.ſedes principalis
ipſius ordinis in loco dicto Mariæburgum,translata extitit, quæ aliquãto tẽpore etiã in
Venetijs fuit. nobile itaq; oppidũ Mariæburgũ,arx nobilis atq; ampliſſima,vbi ſedes
magni Magiſtri eſt totius religionis.Sunt & alij duo in eadẽ religione magiſtri,alter
Liuoniã regit,alter cõuentus Alemaniæ gubernat. & quia Teutones huius religiõis in-
uentores fuere,ex quibus poſtmodũ pdierunt viri nobiles & rei militaris periſſimi, & ta
les qui p teſtamento Dei ſua corpora tradiderũt,& in ſanguine ſuo,auxiliãte Deo,vni-
uerſam Pruſſiam gentem paganam & idolis deditam,Polonis ac circunuicinis Chri
ſtianis oĩbus moleſtam & inimicam,iuſto bello tandẽ & p multos agones in ſuam po
teſtatẽ redegerũt,ex quo tẽpore lingua Teutonica ad eos introducta eſt,& cultus Chri-
ſti genti imperatus:propterea nemo ad eum ordinem recipitur,niſi Teutonicus,nobili-
bus ortus parentibus,& cui ppoſitum ſit p tuendo Chriſti euangelio aduerſus ſalutiſe
ræ crucis inimicos armis depugnare.Ob eam rem veſtimẽtis albis vtuntur, nigra cruce
inſuta,barbam oẽs nutriũt,exceptis qui in ſacris altaribus ſeruiunt, pro canonicis horis
orationẽ dñicam vſurpãt.Magnæ his opes,nec minor potentia quàm regibus.Refert dñs
Fran.de S.Gem.in c.Nullus,de elec.lib.6.quod licet pfeſſores ordinis Teutonicorum ſiue
milites B.Mariæ virginis non promittant caſtitatem, c. tñ allega. pro ipſis militare,
& locum in eis habere.Cum aũt ordo iſte B.Mariæ ſacer,peculiare decus ſit,& gloria
vniuerſæ nationi Teutonicæ,eapropter in ſequentibus geſta religionis apud Pruthe-
nos ſcribere ſtatui,de quo in gñatione 41.videbimus circa finem. In hac quoq; gñatione
anno 1095.obijt rex Ladislaus,quem Vngari ſanctum eſſe volunt. reliquit aũt fratres Coloman-
duos,Almũ & Colomannũ,Almũ regem deſtinat,prognoſticatus quod Colomãnus ſan- nus Vnga-
guinarius eſſet, nihilominus tñ Almus Colomannum iure primogenituræ præfe- riæ rex.
rens,ducatum ipſe accepit.Colomannus enim erat habitu corporis contemptibilis, ſed
aſtu-

aſtutus,mouitq́ bellum Ruthenis.vnde duciſſa Ruthenorũ obuiam ei facta,ad pedes ſuos ſe ꝓſtrauit,quam rex pedibus amouit.Inde auxilio Cunorũ Rutheni cõſurgẽtes, ꝑcuſſerunt caſtra regis vſq; ad internecionẽ.rex fugam iniẽs,theſaurũ reliquit,quem Cuni inter ſe diuiſere.Idem rex pluries Almũ ꝑſeq̃ tẽtauit,ſed illos ſemꝑ principes reconciliauere.Tandẽ tñ cõfirmata ꝑ imperatorẽ inter eos pace, rex cepit ducẽ Almũ & filium eius Belam infantulũ,& excæcauit eos.ſed & Belam infantulũ ꝑcepit caſtrari.ſatelles aũt timens Deum, catellum caſtrauit, & teſticulos eius regi ꝓ ſentauit.Idem rex plures nobiles excæcauit,poſtea cœpit ægrotare vſq; ad mortem,& conſilio habito fecit appræhendi ducem,ne ſorte ſibi ſuccederet etiam cæcus.ꝑſenſit Almus,profugit in monaſteriũ,& manu altare cõprẽhendit. Bñdictus aũt q̃dam à rege miſſus,ſacrilegas manus in eum iniecit:& dum conaret̃ eum extrahere,diuulſa eſt manus ducis,& infectũ altare ſanguine.territus ſacrilegus, equũ cõſcendit, exiẽs & in via cadẽs de eq̃,ceruice fracta,expirauit, ac à canibus voratus eſt. Morit̃ deinde Colomanus,& ſuccedit ei filius Stephanus anno dñi 1114.Bela vero fili⁹ Almi,occulte nutriebat̃ in regno.pater pueri Almus fugit in Græciã ad imperatorẽ,vbi tandẽ vita functus eſt. In hac gñatione circa annũ dñi 1100.inueniunt̃ apud monaſteriũ Hirſaugiẽſe ſcripta de duobus comitibus de Vuirtẽberg, q̃ fuerũt fratres.maior natu,vocatus eſt Cunradus vir potens inter Sueuigenas,alter vocabat̃ Bruno,eratq́ Spireñ.eccleſiæ canonicus,& poſtmodũ fact⁹ in Hirſaugia monachus.Anno vero dñi 1105.Hẽricus 5. Gebhardum Hirſaugieñ.abbatẽ,virũ ſapientẽ & nobilẽ,& ſanctitate famoſum,ꝑfecit Spireñ.ep̃m, in cuius locũ Hirſaugiæ in abbatẽ electus eſt iſte Bruno 2.Kaleñ.decẽb.& à Richardo Oſtiẽſi ep̃o 7.Kaleñ.Ian.ordinatus,hic q̃uis natura generoſus eſſet,nil tñ in habitu arrogãtiæ oſtendebat,ꝑfuit annis 14.decimo Kal.April.corpore ſolutus eſt.Bruno hic Spireñ.canonicus ac maioris eccleſiæ cuſtos & armarius,poſtmodũ monachus,& deinde abbas Hirſaugiæ factus,dediſſe ſcribit̃ in eodẽ monaſterio ꝑ manũ ac aſſenſum fratris ſui Cunradi comitis de Beutelſpach,aliàs de Vuirtẽberg,ꝑdium in Pfrundorff cum om̃i iure ad Vualcheim 12.iugera vinearũ, cum bñficijs ſex hoĩm ad eaſdẽ vineas ꝑtinentiũ,ad Saldingẽ quoq; hubas,ad Barckhuſen duas cum vineto. Cũradus vero comes de Vuirtẽberg,& vxor eius Vuerndrut,ad Durenchẽ 16.hubas cum molẽdino,& in ꝓxima villa eiuſdẽ noĩs vinetũ ad Sarevuesheim vnã ſalicã terrã, ad Salzaha 18.hubas,item in Schaſhuſen molendinũ vnũ.In ꝓdicta aũt donatiõe datæ ſunt 20.marcæ, q̃s Bernardus de Schura comes ꝓ cellula Bauariceñ.dederat,& duæ armillæ aureæ appendẽtes 15.vncias auri,q̃s Luitgart ſoror dñi Brunonis & Cunradi comitis de Vuirtẽberg,ad faciendũ calicẽ tradiderat.Adalhait vidua Bertoldi de Eberſtain, cum filijs ſuis Bertoldo, Eberardo & Hugone, q̃rtam partẽ villæ Eltingẽ cum om̃i iure Deo & S.Petro tradidit. Anno dñi 1109.morit̃ Philippus rex Franciæ,& illi ſuccedit Ludouicus Craſſus.eo tp̃e imperator Henricus duxit vxorẽ Machtildẽ filiã Henrici regis Angliæ,huius noĩs primi.iſte Hẽricus Angliæ rex ꝓpter terras Normãniæ ꝓliatus eſt, & vicerunt Anglici,parũq; abfuit q̃n rex Ludouicus caperet̃, ab oĩbus ſuis derelictus. Hic Ludouic⁹ cum paralyſi laboraret, Philippũ filiũ ſuũ regẽ coronari fecit Rhemis, q̃d alij negãt.Nam Philippus iſte dum Pariſiis equitaret,porcus currẽs ad pedes equi caſum dedit.inde Philippus deturbatus,lapſu mortuus eſt.Vnde paulo poſt Ludouicus alterũ filiũ Ludouicũ in cõſortiũ adminiſtrandi regni aſſumpſit,Rhemiſq́ deductum,regia vnctiõe atq; corona inſigniri fecit.Licet aũt ab Hẽrico Anglo regẽ Ludouicum fuiſſe victũ inuenerim,Robertus tñ Gaguinus videt̃ ſentire contrariũ,& ꝙ Ludouicus ꝑ totã vitã ꝓſpera vſus fortuna cõtra Henricũ Anglũ Normanniæ ducẽ fuerit,multaq́ de eo narrat ꝑclara facinora.Deinde narrat,ꝙ Gelaſius papa Hẽrici imparoris furorẽ declinãs,ad Ludouicũ venerit: & quõ Hẽricus impator ægro aĩo hoc ferẽs,infeſtis venerit copijs in Frãciã,quẽ tum põtifex execrauerit,& Hẽricus infecta re retroceſſerit,q̃d́q; põtifex Cluniaci mortuus fuerit,cui ſuffectus ſit Calliſtus. Refert ꝙ & Innocentiũ papã lõge poſt,aduerſante ſibi Petro Leone ab altera parte cardinaliũ electo,ad ſe venientẽ Ludouicus honorifice ſuſceperit,opeſq́ & fortunas ſuas pollicitus ſit,de quibus aliquid in ſequẽtibus dicemus.Tandẽ rex Ludouicus, pactis q̃ ex ritu Chriſtiano ſolẽt fieri,defunctus eſt,regni ſui anno 30.elatus ad S. Dionyſium,ibiq́ ſepelitur.vocatus autem eſt Craſſus propter corporis molem.

Cunradus & Bruno comites Vuirtemberg.

Ludouicus Craſſus rex Franciæ.

GENERATIO XXXVIII.

EXordium 38.generationis facientes, cum iamiam non plene quibuſdam Henrici quinti regis Germanorum,imperatoris aũt Romanorum geſtis 37. gñatio, propter varia bellorum & rerum diuerſarum facinora intendere potuiſſet,quæ ſupſunt,rerum à ſe geſtarum ordinem contingemus,verum eius generationis principia, quin-

quintum Henrici quinti annum ſuſcepti regiminis,necnō Paſchalis papæ ſecūdi deci
mum vendicāt,decimo ſupra milleſimū centeſimum Chriſti natiuitatis anno. Quo q
dem Henricus V. Ratiſponæ in dominicæ apparitiōis feſto,quod Epiphaniam Græ-
ci noīant,colloquium cum regni principibus faciēs,animi ſui propoſitum eis aperu-
it,ſ. ꝙ trans alpes ire atq; Romam tēdere,benedictionē impialem à Ro. pontifice reci
pere,& inſup ad oīa quę defenſio poſceret eccleſiaſtica,offerre velit. Itaq; aſſenſu oīm
expeditione parat,licet nōnihil terreret cometes,q tum per ſex menſes apparuit,nihi
lominus p Germaniā exercitū circa Auguſtum menſem imperat,datis vbiq; inæſtima
bilis pecuniæ ſtipendijs. Igit menſe Auguſto ſuperata mōtium aſperitate, rex cum ſuis
lætus & incolumis Eporediam puenerat,alter vero exercitus Nouariā ducens, ibi re-
gem expectat. Paucis ibidem diebus moratus rex, Padū tranſit:vbi milite recenſito,in
uenit pter Italicos 30. millia eqtum. Placentię caſtrametatus,fidelitatem à ciuibus acce
pit,& p tres ſeptimanas in his partibus cōmoratus, Parmā'q; perueniēs, Mechtildim
comitiſſam p internuncios ſibi ſubiectam,gr̄a ſua proprijs iuſtitijs donauit. Poſt hæc
hyeme mōtem Pardonis cum maximo diſpēdio reꝝ & equoꝝ tranſcendit,tandē Flo
rentiā peruenit,inſtante feſto natiuitatis dn̄i,vbi feſtū cum ingenti cunctoꝝ tripudio
pcelebrauit. Inde apud Aretiū à clericis beneuole,à ciuibus ſubdole recipit,quoꝝ eti-
am inſolentiā ſatis abunde'q; pdomuit,ciuitate eoꝝ cum* curribus cōtra regem inſtru
ctis,funditus euerſa,eccleſiæ ſua iuſtitia,quā ijdem ciues violenter abſtulerāt,iuxta cle
ricoꝝ petitionē reddita. Inde ad Aquam pendētem pgreſſus,legatos ſuos dudum ab
Aretio miſſos,ab Apoſtolico boni nūcij baiulos reperit:remiſſis'q; alijs nuncijs cū Ro-
manis,q ſibi occurrerāt ſupplices,paulatim Sutriū pceſſit,ibi'q; ſubſtitit. Anno itaq;
1111. Hēricus V. cum maximo exercitu ad ſedanda ſcādala,q̄ inter imperiū & ſacerdo-
tium erant,tum in Italiā venit. hæc diſcordia à Gregorio 7. cœpta,agitata eſt à ſucceſ-
ſoribus eius Victore, Vrbano,& multo magis Paſchali, ob quā cauſam ſcandalū erat
in toto orbe terraꝝ. Impator em̄ vti volens conſuetudine & autoritate prædeceſſorū
ſuorum,petebat ſibi ſeruari ea q̄ priuilegijs Carolo Magno & ſucceſſoribus in impio
iam per CCC. annos & amplius conceſſa & obſeruata fuerant ſub ſummis pontifici-
bus,ex qbus priuilegijs licite p inueſtituram annuli & virgæ, epiſcopatus & abbatias
cōferebant,& hoc ſuum ius allegabant. Sed cōtra hoc,ſynodali decreto cenſebāt ſum
mi pontifices prænominati,nec poſſe nec debere dari per virgam vel annulum epiſco
patum,aut aliam dignitatem eccleſiaſticam à laica perſona, ac ſub execratione fieri p
hibebant,prout ſupra eſt dictum. Veniens itaq; Sutrium rex,legatos à ſede apoſtolica
expectabat,& vt referunt fere Italici ſcriptores,aduentum regis Paſchali parum gra-
tum fuiſſe,quū eccleſias multas in bellis euerterat,& epiſcopatus contra ius & fas pro
libidine animi,cui placuiſſet,demandauerat:addunt & ꝙ rex ipſe pręmiſerit oratores
duodecim,regni Teutonicorum proceres,in quibus duo nepotes regis erant,pollice-
batur'q; iureiurando ſe om̄em inueſtituram eccleſiarum obmiſſurum,curaturum'q; ꝙ
om̄es eccleſiæ ſuo occupatæ iuſſu,liberę dimitterentur,abſoluturum quoq; populum à
iuramēto,in eccleſiaꝝ præiudiciū pſtito: ea ſpōſione ſolenni ſtipulatione firmata,mi
ſerit pōtifex Sutrium legatos, ibi'q; om̄ia ſolidata. Verū alij ſcriptores aliter referunt,
ꝙ ſ. legati apoſtolici cum miſſis regijs Sutrium venerint, aſſerētes promptum eſſe pa
pam ad conſecrationem & om̄em regis honorem,ſi tamen rex ipſe pontifici annue-
ret libertatem eccleſiarum,laicam prohibens inueſtituram,recipiendo ab eccleſiis du
catus,marchias,comitatus,aduocatias,monetas,telonia,cęteroꝝ'q; regalium quę poſ
ſident,ſummam. præbuit rex aſſenſum,ſ. ꝙ inueſtituras epōrum dimitteret, papa autē
econtra om̄ia regalia imperatori relaxaret. Et hæc pactio, vt refert Gotfredus, ſacra-
mento & obſidibus inter papam & impatorem aſſeritur fuiſſe firmata. Igitur cōuen-
tiōe facta,rex hilariter ad vrbem pperat,& dn̄s apoſtolicus cum om̄i clero & populo
ſe in eius occurſum adornat:vnde poſtea populo & clero pdeunte obuiam, vrbē Le-
oninā primo ingredit,procedentibus ſacerdotibus cū infulis & reliqis ſanctoꝝ,à mo
le Adriani vſq; ad baſilicā S. Petri, cuius in gradibus rex pedes pontificis,eō vſq; cum
cardinalibus prodeuntis,exoſculatus eſt. Poſitis deinde militibus in ſtationibus ſuis,
vnà cum pontifice ad dextram tēplum ingredit:deinde dn̄o papa Miſſam ſolenniter
celebrāte,cum imperator ad altare, vt ſacram cōmunionem de manu eius ſuſciperet,
acceſſiſſet,dixit illi ſummus pōtifex: Dn̄e imperator,hodie corpus dn̄i natum ex Ma-
ria virgine,paſſum pro nobis in cruce,ſicut tenet eccleſia, damus tibi in cōfirmationē
veræ pacis inter me & te. Verum pontifex ſummus reſiſtentibus epiſcopis & contra-
dicentibus,ſicut pmiſerat,regalia imperatori ſeruare non poterat,prout etiam Anto
ninus ſcribit,eapꝑter tumultus ortū eſt. Et ſcribunt qdam Italici, regē pōtificem oraſſe,

Hērici qnti acceſſus in Italiam.

Henr. à Paſchali ius inueſtiēdi petit.

Paſchalis Henricū excipit.

Tumultus e papæ diſſidio ortus.

vt illos cõfirmaret q̃bus epiſcopat⁹ dederat,licet iuſiurandũ(ſecundũ eos) ante inter-
poſuiſſet,ſe nunq̃ id à pontifice petitur,Paſchalẽ vero id facere recuſantẽ,intromiſſis
militibus,dato ſigno,vnà cum cardinalibus captũ,& cleri partẽ magnã ſpoliatã. Sed
alij aliter ſcribũt,ꝙ poſt variã diſceptationẽ,poſtremo ap̃licus ab ep̃is & alijs fidelibus
regis ſit cuſtoditus. Permotus inde Ro.populus,ſumptis armis,Teutõicos ex vrbe Le
onina pellit,portasq́; om̃es claudit,vt Italici ſcribunt, ſed alij narrant impetũ in popu
lo ſubortũ,in exercitumq́; regis taliter graſſatum,vt cõmiſſa aliquãdiu pugna, regem
ipſum neceſſe fuerit exercitui ſubuenire:q̃d & impigre fecit, & vſq; ad inclinatã iam
diem,fortiſſimi militis & optimi ducis opus agens,victoria poſt multam ſtragem fue
rit potitus. Romani q e tumultu fugientes ſuperant,magna pars Tiberi abſumpta eſt.
Poſt triduũ Roma ſecedẽs rex,dñm apoſtolicũ ſecũ duxit,& eo q̃ potuit honore tenu
it,donec cõpoſitis ꝑ regiones negocijs, inſtans paſcha haud lõge ab vrbe celebrauit.
Ibi ſedato inter ipſum & apoſtolicũ,inter regnum & ſacerdotiũ diſſidio,poſt octauas
Paſchæ cum totius populi Ro.* inæſtimabilisq́; exercitus tripudio ante baſilicã S. Pe

Hẽricus V. coronatur.

tri,Auguſti nomen & imperium,chriſmate rite perunctus & ſacratus,& ſub auguſtiſſi-
ma pompa coronatus ſuſcepit, dato ſibi in p̃ſenti per manũ apoſtolici ſub teſtimonio
adſtãtis eccleſiæ priuilegio inueſtituræ eccleſiaſticæ iuxta cõſuetudinem ante ſeruatã,
cuius ſtabilitatẽ papa mox ſub anathemate cõfirmabat. ſic deniq; ea die Gloria in ex-
celſis Deo,& in terra pax hoĩbus bonæ voluntatis,eſt reparata. Tenor aũt inueſtitura

Inueſtituræ tenor.

rum talis erat:Paſchalis ep̃s ſeruus ſeruoꝝ Dei,chariſſimo in Chriſto filio Hẽrico glo
rioſo Teutonicoꝝ regi,& per Dei om̃ipotentis gratiam Ro.imꝑatori Auguſto, ſalu-
tem & ap̃licam benedictionẽ:Regnum veſtrum S.Ro.eccleſiæ ſingulariter cohærere
diſpoſitio diuina cõſtituit.Prædeceſſores ſiq̃dem vr̃i ꝓbitatis & ꝓuidentiæ amplioris
gratia,Ro.vrbis coronã & imperium cõſecuti ſunt,ad cuius videlicet coronæ & imperij
dignitatẽ,tuam q̃q; ꝑſonam fili chariſſime Hẽrice,ꝑ nr̃i ſacerdotij miniſteriũ maieſtas
diuina ꝓuexit.Illã ergo dignitatis ꝓrogatiuam,quã p̃deceſſores noſtri vr̃is p̃deceſſori
bus catholicis imperatoribus cõceſſere,& priuilegioꝝ paginis cõfirmauere,nos quo-
q; dilectioni tuæ concedimus,& p̃ſentis priuilegij pagina cõfirmamus,vt videlicet re-
gni tui ep̃is & abbatibus libere præter violẽtiam & ſimoniam electis,inueſtituram vir
ga & annulo conferas,& poſt inueſtituram canonice conſecrationẽ accipiant ab ep̃o
ad quem pertinuerint.Si q̃s a clero vel a populo præter aſſenſum tuum electus fuerit,
niſi a te inueſtiatur,a nemine cõſecretur,exceptis illis q vel in archiep̃orum vel in Ro
mani pontificis ſolent inueſtitura conſiſtere.Sane archiep̃i vel ep̃i libertatem habeant
a te inueſtitos abbates & ep̃os canonice conſecrare.prædeceſſores enim veſtri,eccleſi-
as regni ſui tantis regalium ſuorum beneficijs ampliauere,vt regnum ipſum ep̃orum
maxime & abbatum præſidijs oporteat communiri,& populares diſſenſiones quæ in
electionibus ſæpe contingunt,regali oporteat maieſtate compeſci.Si quis vero infla-
to ſpiritu ad periculum animæ ſuæ cõtra huiuſmodi autoritatis noſtræ decretũ agere
p̃ſumpſerit,ſciat ſe vinculo apoſtolicæ maledictionis & anathematis in hoc ſeculo &

Ciuitatum Italiæ iuramentum.

in futuro,niſi reſipiſcat,eſſe alligatũ atq; ſubmerſum. Sacramentũ autẽ quod ſecerũt
ciuitates Italiæ regi Henrico quinto,tale fuit: Ab hac die in antea fidelis ero dño regi
Henrico,non ero in conſilio vel in facto,quo ipſe ꝑdat vitam vel membrũ,vel q̃ capi-
atur,vel aſſiliat contra ſuũ velle,adiutorio ero ei retinere ciuitatẽ noſtram & burgas &
ſuburbia,ep̃atum,comitatum,om̃em vſum & honorẽ regni & imꝑij,quem prædeceſ-
ſores ſui reges & imꝑatores habuerũt,in p̃dictis locis cõtra oẽs hoĩes q voluerint au-
ferre vel minuere,nulli mortaliũ in p̃dicta ciuitate vel locis obediã ꝓ ep̃o, immo ꝑ poſ
ſe eũ perſeq̃r,niſi illi ſoli,quẽ p̃dictus dñs rex eidẽ ciuitati cõceſſerit ep̃m, dono & inue
ſtitura ſua:hæc oĩa obſeruabo,ita me Deus adiuuet. Nec multo poſt Henricus im-
peratoria liberalitate tam ſpiritali patri ſuo papæ, q̃ ſingulis epiſcopis, cardinalibus,
clericisq́; dona tot,tanta & talia diſpartiuit, vt memoratu incredibile ſit: ſicq́; tam ab
ap̃lico q̃ ab oĩbus eum aliq̃diu honorifice deducentibus, ꝑ Longobardiã ad alpes,in-
deq́; ad terras Germanicas feliciter eſt reuerſus. Poſt reditũ q̃q; ſuum nõnulla tam ab
ipſo q̃ ab ep̃is ſe comitantibus,quæ corrigenda videbantur,fuere reformata. Mẽſe aũt
deinde Auguſto, q̃ plurimos ep̃os atq; abbates,nonnullos etiã principes Spirã vocat,
quorum aſſenſu & coopatione,patris ſui funera curat.nam toto q̃nquennio ſuſpenſa

Hẽrici 4. ſepultura.

cõmunio ſepulturæ & orationũ,ap̃lica autoritate ab eiſdẽ ſacerdotibus,q & Romæ co
ram papa pœnitẽtiæ illius teſtimoniũ reddiderãt,tũc teſtificantibus conceditur,& augu
ſtiſſimis exequijs habitis,iuxta maiores ſuos in eccleſia Henricus 4. ſepelitur. Hoc

Mechtildis mors.

autẽ tempore Mechtildis comitiſſa admodũ ſenio confecta moriens,Ro.eccleſiæ ex te
ſtamento reliq̃t,q̃cq̃d à Piſia amne & S.Quirico agri Senenſis vſq; ad Ceperanum in

ter

ter Apœninũ & mare ꝑtinet, addita Ferraria, q̃ adhuc Ro. eccleſiæ vectigalis eſt. Sunt q ſcribũt hanc mulierẽ Florẽtię mortuã eſſe eo incẽdio, q̃ & magna pars vrbis cõſumpta eſt, & ad duo millia hoim cõbuſta tradũtur, eiuſq́ corpus poſtea in ciſalpinã trãſlatũ eſſe, & in monaſterio S. Bñdicti, q̃d ab vrbe Mantua 12. millibus paſſuũ diſtat, ſepultum. Volunt aliq mulierem ipſam Mantuæ diem extremũ obiiſſe, ſuoq́ iuſſu ad S. Benedictũ per Anſelmũ Lucenſem epm ſua impenſa ædificatũ, tranſlatam. Interea directi ab Italia nũcii, obitum illius inclytæ Mechtildis nunciant impatori, ad eius prædiorũ terras ampliſſimas hæreditario iure poſſidendas, Cæſarẽ inuitãt: nec eſt qui quidquam afferat ad impatorem ꝑueniſſe, inuenio tñ ꝙ terra Mechtildis ad Guelfonẽ Noricũ ducẽ ꝑuenit. Henricus paulo poſt cũ non haberet vxorẽ, ſtatim ſibi Mechtildim filiam regis Angliæ ſpõſam accepit, & Moguntiæ nuptias magnifice celebrauit. Vbi dux Saxõiæ Lotharius, q ſemꝑ rebellis extiterat, tunica lanea indutus atq; diſcinct⁹, ad pedes impatoris venit, veniã petiturus. Anno 1112. pontifex multas à Ro. paſſus eſt iniurias, dicẽtibus qbuſdam, ꝙ cõtra inſtituta eccleſiæ regẽ Henricũ tyrannũ & eccleſiaꝝ deſtructorẽ, impiali benedictione ſublimaſſet, inſuꝑ priuilegio ſacrilegũ condonaſſet. Inde coactus in cõcilio xi. kalen. Aprilis habito Laterani, facta corã oibus profeſſiõe catholicę fidei, dixit: Amplector oẽm diuinã ſcripturã veteris ac noui teſtamenti, amplector q̃tuor euãgelia, Nicenũ, Epheſinũ, Cõſtantinopolitanũ, Chalcedonẽſe, & Antiochenũ conciliũ, decreta ſanctoꝝ patrũ Ro. pontificũ, & ꝑcipue Gregorii vii. & beatæ memoriæ papæ Vrbani: q̃ ipſi laudauerunt, laudo: q̃ tenuerunt, teneo: q̃ confirmauerunt, cõfirmo: q̃ damnauerũt, damno: q̃ interdixerunt, interdico: atq; in omnibus & per oĩa & in his ſemper ꝑſeuerabo. Quibus expletis, ſurrexit Gerard⁹ *Egeliſinenſis eps, legatus Aqtaniæ, & de cõſenſu dñi papæ ac totius cõcilii legit hanc ſcripturam, dicens: Priuilegiũ illud, q̃d ꝓ liberatione captiuoꝝ, à dño Paſchali papa per violentiã regis Henrici extortũ eſt, nos oẽs canonica cenſura & autoritate eccleſiaſtica iudicio S. Spiritus damnam⁹ & irritũ iudicamus. Et hoc ideo, quia in eo priuilegio continet, ꝙ electus canonice, à nemine cõſecretur, niſi prius à rege Inueſtiat, q̃d eſt contra ſpiritũ ſanctũ & canonicã ſanctionẽ. Perlecta charta, acclamabant oẽs, Amen Amẽ. Huic chartæ ſubſcripſerunt ſe archiepiſcopi, Iohannes patriarcha Venetus, & alii fere centũ epi. hac occaſione nouum ſchiſma ſeminat, nonnulliq́ (inter q̃s erat Adelbertus quondã regis cãcellarius, & nunc archieps Mogũtinus à rege deſignatus) aduerſus impatorem, q̃d vix quiſquã credidiſſet, cõſpirare cũ qbuſdam principibus infamantur: req; cognita, idẽ Adelbertus iuſſu regis cuſtodiæ tradit. His non obſtãtibus, in dies rex multo plures ſenſit rebelles, legati quoq; ſedis aplicę, impatoris excõmunicationẽ publicant, ac priuilegiũ inueſtiendi epos vbiq; reuocatũ denunciãt. Poſt hęc imperator amicoꝝ conſiliis, immo totius regni cõpulſus querimoniis, gñalem curiam Moguntiæ inſtituit, vbi liberã oĩbus audientiã, de ſibi obiectis ſatisfactionem, de ſuis iuueniliter male geſtis correctionem, ad ſenatusconſultũ repromiſit. ſtatuto itaq; tẽpore, dum eo veniret, ꝑter paucos epos nemo cõparebat, ꝑſertim ex principibus. Tum Moguntini tẽpus adeſſe rati, ſubito palatiũ armati vallãt furioſe irruẽtes, oĩa ſtrepitu, cuncta clamoribus implẽt, aulicis terribile ſpectaculũ demonſtrãtes. Quid multa? dubiũ non eſt, niſi datis ad ꝑſens obſidibus, impator ea quæ ſibi imponebãtur, ſactuꝝ ſe confirmaſſet, ipſum fortaſſe palatiũ cũ vniuerſis ibidẽ degentibus, crudeliſſima nece corruiſſet. ita ſedato vix tandem furore, Cæſar ab vrbe diſceſſit, & poſt paucos dies Adelbertũ, quẽ iam ꝑ tres annos in cuſtodia maceratũ, coactus vt ꝓmiſerat, libeꝝ cathedrę ſuæ remiſit. hic Adelbertus antea baculo & annulo ab Hẽrico fuit inueſtitus. Paſchalis interim in vrbe Roma rogat à ciuibus qbuſdã, vt in locũ Petri ꝑfecti vrbis demortui, filiũ ſubrogaret. Quod cũ facere põtifex negaret ꝓpter ætatẽ pueri, q vix decenniũ attigerat, tãta repẽte ſeditio exorta eſt, vt ei abire ex ciuitate neceſſe fuerit. Hinc ab Aricia Ptolemæũ ꝓpere accitũ, cũ manu ſatis valida in vrbẽ miſit, q pulſos in trãſtiberinã regionẽ aduerſarios partim interfecit, partim cepit, ac ꝑ municipia cuſtodiendos diuiſit, q tñ Ptolemæus paulo poſt aduerſarius papæ factus eſt. Tunc Præneſte Paſchalis agẽs, Caloioãnis impatoris Cõſtantinop. q patri Alexio ſucceſſerat, oratores audiuit, eiſdẽq; in mãdatis dedit, vt Caloioannẽ in Saracenos aĩarent: q̃d adeo hi diligẽter curarũt, vt barbaros Græcus maximis affecerit cladibus. Anno 1116. impator natalẽ Spiræ cũ paucis epis ac principibus celebrat, ea q̃ interim Coloniæ gerebant, grauiter ferens. audiuit eñ q̃plurimos ibi cõueniſſe regni optimates, execrationis in ſe latæ publicationẽ audituros. miſerat illuc impator ꝑſulem Vuirceburgeñ. q audientiã, nõ niſi reconciliatus, habere potuit. reuerſus vero, poſtea ei q ſe miſerat, regi denuo cõmunicare renuit: ſed vitę ꝑiculo coactus, Miſſam coram imperatore celebrans, indeq; vſq; ad

Henrici gnti vxor.

Paſchalis ꝓfeſſio.

Priuilegiũ inueſtituræ abrogatur.

Moguntini capiũt Henricũ gntũ.

Caloioãnes Græc⁹ ĩpat.

mortẽ contriſtatus, latenter diſceſſit, & rurſus coĩoni priſtinæ recõciliatus cum lachrymis, vltra Cæſaris adſpectu ſimul & grã caruit. Quare ſuccenſus imperator, ducatum orientalis Franciæ, q Vuirceburgẽ. ẽpo antiqua regum ſucceſſione cõpetebat, Cunrado duci Sueuię, ſororis ſuæ filio cõmiſit. hunc ego Cunradũ puto fundaſſe monaſteriũ S. Aegidij in Norinberg, ſub titulo Cunradi ducis Sueuiæ atq; Francorũ.

Cunrado Sueuiæ duci Frãcia dat.

Eodẽ anno Henricus ſcãdala principũ declinans, in Italiã ſe vnà cũ regina totaq; domo ſua contulit. at circa Padũ negocijs regni inſiſtens, legatos ad Se. Ap. pro componendis cauſis inter imperium & ſacerdotium deſtinauit, cuius legationis præcipuus erat abbas Cluniaceñ. papę cõſanguineus. Tum vero ſecundo Nonas Martij, Romæ Laterani in eccleſia S. Saluatoris, quæ appellat Conſtantiniana, celebrata eſt ſynodus vniuerſalis concilij. Prima itaq; die, ſecunda & tertia, qdam ẽpi de priuatis negocijs tractare cœperũt, qd alijs diſplicuit: & vt de negocijs ꝓpter q̃ principaliter ꝑ oĩa piculorũ gñia terra mariq; cõuenerant, tractaretur, admonet apoſtolicus. Tunc ſurrexit Paſchalis, cõcilijq; cauſam his verbis exponens: Poſtq̃, inqt, dñs de ſeruo ſuo fecit quod voluit, & me populumq; Ro. in manibus regis conſtituit, videbam q̃tidie paſſim fieri rapinas, incẽdia, cædes, adulteria: hæc & huiuſmodi mala cupiebam auertere ab eccleſia & populo Dei: & quod feci, ꝓ liberatione populi Dei feci. Feci aũt vt homo, qa puluis ſum & cinis. fateor me male egiſſe. ſed rogo vos oẽs, orate ꝓ me Deũ, vt indulgeat mihi. illud autem malum ſcriptũ quod in tẽtorijs feci, qd priuilegium dicitur, cõdemno ſub ꝑpetuo anathemate, vt nullius vnquã bonæ memoriæ ſit, & rogo vos oẽs vt idem faciatis. Tunc ab vniuerſis cõclamatum eſt, Fiat Fiat. Bruno autẽ Signinus ẽps altius exorſus, ait: Gratias agimus oĩpotenti Deo, q dñm Paſchalem q præſenti cõcilio præſidet, audiuimus ꝓprio ore damnantẽ illud priuilegiũ, qd prauitatem & hæreſim continet. Ad hæc qdam: Si priuilegiũ illud hæreſim cõtinebat, q illud fecit, hæreticus fuit. Iohãnes autẽ Caietanus ad hæc cõmotus, reſpondit: Tu ne hic in concilio nobis audientibus, Ro. pontificem appellas hæreticũ? ſcriptũ quod fecit, malũ qdem, ſed hæreſis nõ fuit. Et alter qdam adiecit: Immo nec malũ dici debet, qa ſi liberare populum Dei, bonum eſt, quod dñs papa fecit, bonũ fuit. ſed liberare populũ Dei bonũ eſt, teſtimonio euangelij, quo p̃cipimur aĩas quoq; ꝓ fratribus ponere. ergo qd fecit dñs papa bonũ, malũ eſſe nõ potuit. Ad hæc Paſchalis manu ſilentiũ indicẽs: Fratres, inqt, eccleſia iſta nunq̃ habuit hæreſim, immo hac oẽs hæreſes, Arriana, Eutychiana, Sabelliana, ſunt contritæ, pro hac eccleſia filius Dei orauit cũ dixit, Ego ꝓ te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Et multa id genus, p̃ſentibus legatis Impatoris. Sexta deinde die altercationes quorundã ita cõpeſcuit, dicẽs: Eccleſia primitiua martyrũ tẽpore floruit, deinde cũ accepiſſet orbis terrarũ Chriſtianã pietatẽ ſub Ro. principibus, q matrem ſuã eccleſiã ſicut boni filij honeſtauerunt, cõferentes eccleſiæ Dei p̃dia, ſeculares honores & dignitates, regalia quoq; inſignia, quemadmodũ Cõſtantinus cæteriq; fideles, cœpit eccleſia florere tam apud Deũ q̃ hoĩes: habeat ergo mater eccleſia ſibi à regibus & principibus collata, diſpenſet & diſtribuat ea filijs ſuis, ſicut fecit & ſicut vult. ſic priuilegium inueſtituræ, qd in tẽtorijs conceſſiſſe videbat, ſub anathemate iterũ condemnauit. Cardinalis vero D. Cuno Pręneſtinus, q publicauerat has cẽſuras, à dño apoſtolico petijt, vt oĩa quę legationis tẽpore fecerat, cõfirmaret. Quod qdem feciſſe papam vnà cũ cõcilio cõſtat. idem D. Præneſtinus ſubiunxit, q̃liter ꝓ ſedis illius legatiõe Hieroſolymis audierit, regẽ Henricũ poſt ſacramẽta, obſides & oſcula in ipſa B. Petri eccleſia dñm papã tenuiſſe captũ, indigne tractatũ, *potiora eccleſiæ mẽbra, cardinales videlicet exutos, tractos, nobiles qq; Romanos occiſos, captiuos, & populi ſtragẽ factã. Audiẽs hæc ingemuerit, & ꝓ huiuſmodi facinoribus zelo Dei aĩatus, excoĩcationis ſentẽtiã, eccleſiæ Hieroſolymitanæ cõſilio, in regem dictauerit. Et eandem in Græcia, Hungaria, Saxonia, Lotharingia, Francia conſilio eccleſiarũ renouandã cõfirmauerit: orare ſe demum, vt ſicut papa legationẽ ſuam cõfirmaſſet, ita præſentis concilij patres & ẽpi concorditer annuerent. Ea cũ legato & literis Viennenſes poſtulabãt. dũ tali ratione & ordine tam variæ & diſſonæ multitudinis aſſenſus exqritur, à ſaniore parte nil contradictũ eſt, à paucis ſubmurmuratũ, ab ẽpis & abbatibus nullo modo reclamatũ.

Henricus 5. iterũ Italiã ingreditur.

Altera priuilegij abrogatio.

Germaniæ inteſtina lues.

Scindebatur inter hæc & huiuſmodi regnũ Teutonicũ, quod iam fere decennio q euerat, rex em̃ aberat: vnuſqſq; quod ſibi placitũ videbat, hoc faciebat in regno, pars agros alterius vaſtare, colonos ſpoliare, maxime in ẽpatu Vuirceburgẽ. per Cunradum Sueuiæ ducẽ. Longũ eſt archiepi Moguntini contra regis fideles machinamenta, & eorũ aduerſus illũ, enarrare. nã neq; pax Dei cæteraq; ſacris firmata pacta cuſtodiebant. hinc vndiq; vaſtatis villis, populatis oppidis ac regionibus, nõnullis in ſolitudinẽ pene redactis, ceſſabãt ĩ qbuſdã eccleſijs clericorũ officia, & illud famoſiſſimũ mo

naſte

naſterium Fuldenſe vſq; ad vltimã redactum eſt inopiam. Tanta notatus cenſura imꝑator, cũ apud põtificẽ legatis intercedentibus, agi nihil poſſet cõmode, in armis ſpem pacis poſuit. Romã aiunt ꝓfectum voluiſſe vt cuius coronatio hac ignominia fœdata fuiſſet, rurſum coronaret. Inde in Italia moratũ aliquãtiſper, grauiſſime regionẽ afflixiſſe ſcribunt.

Henri. ſcdo vaſtat Italiam.

Inter ipſa dñicæ natiuitatis feſta tertio nonas Ianuarij anno 1112. tantus terræ motus ſuborit, ante inauditus. nã multæ eccleſiæ & ciuitates inde ſubmerſæ ſunt. Leodiũ inclyta ciuitas, aquaꝝ vi immenſa cladẽ paſſa eſt. Viſæ ſunt ſanguineæ nubes, maximũ incutientes hoĩbus terrorẽ. Eodem anno tertio nonas Ianuarij in octaua S. Iohãnis Euãgeliſtæ, terræmotu oppidũ Rotẽburg ſupra Neccharũ in Sueuia totaliter deſtructum eſt. Et eapropter poſt longa tp̃a per Albertũ comitem de Hohenberg, in locum priſtinũ reædificatũ, anno ſ. ſalutis 1271. Aſſerũt tamẽ aliqui, ꝙ prior ciuitas vocata fuerit Landfort.

Rotenburg Necchari oppidum.

Anno deinde 1276. comes dedit locum Carmelitis ad ædificandum monaſteriũ ſui ordinis, prout de hoc apud eoſdẽ frẽs reperit adnotatum. Deinde peruenit dominiũ per ſucceſſiões vſq; ad Rudolphũ comitem eiuſdem gentilitatis, q anno dñi 1371. dominiũ de Hohenberg vendidit ducibus Auſtriæ, ꝓpter tres cauſas, vt quidã referũt. Prima, ꝙ nõ erat ei filius: ſecunda, ꝓpter vxorem ſuã ac filiã eius, à qbus magnã iniuriam paſſus eſt: tertia, eo ꝙ cõſanguinei ſui, ſ. comes Rudolphus & Henricus de Hohenberg fratres patris ſui, fraudulenter abſq; notabili cauſa alienigenis eoꝝ patrimoniũ vendiderãt. Credo emptores fuiſſe comites Vuirtenbergeñ.

Turcæ Hieroſolymam inuadunt.

Anno 1115. infinita Turcaꝝ multitudo de Perſide veniens, ſe in regnum Hieroſolymitanum effudit, cui rex, non expectatis principe Antiocheno & comite Tripolitano, licet in via eſſent, cũ ſuis copijs occurrit: & à multitudine preſſus, magnã ſuoꝝ partem amiſit. ceciderunt illa die Chr̃ianis eqtes 30. pedites mille ducenti. Anno vero 1115. Burſoquinus Turcaꝝ potentiſſimus, cum infinita copia gentis regionem Antiochię hoſtiliter inuaſit, oĩa igni & ferro deuaſtãs: quod vt principi Antiocheno innotuit, aſſumpto ſecum dño Balduino comite Edeſſeno, obuiam ꝓrexit. Cumq; iam vterq; exercitus ſpem ſuam in dño ponentes, quaſi certi de victoria, viſis hoſtibus & ſpreta eoꝝ multitudine, in eos animoſius irruentes, diſſoluta eoꝝ agmina in fugam vertunt, eos per duo milliaria inſequentes, ſtragem horribilem ediderunt. Poſt hæc ad caſtra hoſtium accedentes, cum infinitis ſpolijs ac diuitiaꝝ theſauris ad ꝓpria ſunt reuerſi.

Piſani contra Saracenos.

Piſani his tp̃ibus nauali potentia & glorioſa ꝑpotentes, Paſchalis põtificis hortatu ex inſulis Balearibus quas ante occupauerant, in Saracenos mouent, eo ꝙ Chr̃ianoꝝ littora infeſtarent: q mox cupiditate gloriæ capti, claſſe cõparata, impoſitaq; maiore iuuentutis ſuæ parte, in Saracenos irruunt, illoſq; aut interfecerunt, aut turpiter fugarunt. Interim Lucenſes Piſanoꝝ vrbem defenſoribus vacuam inuadunt, quod Florentini tunc audientes, Piſanoꝝ ꝑcib⁹ ꝓmoti, pulſis Lucẽſib⁹, illã tutati ſunt. Ob q̃d Piſani de Saracenis redeũtes, Florentinos duabus porphyreticis columnis donãt, quæ adhuc ad portam ſacelli S. Iohannis Baptiſtæ viſunt. Circa annũ dñi 1117. Balduinus rex Hieruſalem, videns ſanctam ciuitatem habitatoribus vacuam, cogitabat quõ fidelibus populis eam poſſet inſtaurare. Tandem didicit ꝙ trans Iordanem & in Arabia multi fideles in villis habitarent, q ſub grauibus conditiõibus infidelibus ſeruiebant ſub tributo. hos euocãs ſub melioribus conditiõibus cum vxoribus & liberis in Hieruſalem recepit. Anno dein 1118. rex vt Aegyptios cladis cauſa, quã ſuperioribus annis acceperat, vlciſceret, contractis ingentibus copijs, mouit in Aegyptum, vrbem quandam expugnauit, prædamq; militibus diuiſit, in qua ciuitate cœpit ægrotare, & cum mortem adeſſe ſentiret, alteꝝ Balduinum de Robas ſeu de Burgo, conſanguineum ſuum, Edeſſenum comitem deſignauit: ipſe autem fide plenus, in dñica Palmaꝝ iuxta frẽm ſuum Gotfredum cum maximo oĩm plãctu ſepultus eſt: deinde mane dñicæ reſurrectiõis die cœlum à parte meridiana apertum, tantã lucis effudit abundantiã, vt lunæ, quæ tunc clariſſima videbaꝛ, lumẽ inæſtimabili fulgore detegeret, & ꝑ vnã vel amplius horã omni ſolis luce clarior permaneret, ipſo tñ ſpatio crux nõ modica ꝑ idem foramẽ dependẽs apparuit, cuius ram auri q̃ gemmaꝝ varietas euidẽter diſcerni potuit: & ſcriptor q hoc refert, his cum ita fierent, ꝓſens fuit, quẽadmodũ ipſe ſcribit.

Balduin⁹ de Burgo rex Hieroſo.

Anno igiꝛ 1118. prout ſupra dictũ eſt, Paſchalis papa, & Balduinus rex Hieruſalẽ ſecũdus, migrauerũt ad dñm. Paſchali aũt Gelaſius ſecũdus, Balduino vero Balduinus de Burgo dictus, ſubrogaꝛ, & de vtroq; erit dicendũ. Mortuo ſane Paſchali, cũ de creãdo nouo põtifice ratio habereꝛ, ob eã rem cardinales oẽs in monaſterio ad Palladiũ, paulum infra ædes Leonis & Cincij Fregepanis cõgregati, vno oĩm cõſenſu Iohãnem Caietanũ, quẽ Gelſiũ ſecundũ appellarunt, põtificẽ eligũt. ſedit aũt anno vno. Veꝝ Cinci⁹ ira ob hãc electionẽ ꝑcitus, qa vnũ ex ſuis cardinalibus collegio ꝓpoſuerat eligendũ, in monaſteriũ Palladij cũ armatis irrũ-

Gelaſius II. papa.

Cincius Gelaſiũ capit.

pens,refractis foribus,obuiũ quenq; obterit,pontificẽ obtorto collo in terrã deiectũ, calcibus cõterit,ĩ vinculaq́; cõijcit. Cardinales aũt fugã parãtes,ex mulis & eqs deijcit, & nullũ genus cõtumeliæ ꝑtermittit,q̊ affici tãtus ſenatꝰ poſſet. Nõ tulit aũt tantã iniuriã populus Rom.ad ædes eiꝰ Cincij armatus cõcurrit,eiq́; & familiæ interitũ minatᷓ, niſi mox Gelaſiũ incolumem reddat. Itaq; dumꝰſero mandata faciũt Fregipanes,Leo princeps pontificis pedes exoſculatur,veniam ſuppliciter petens:qua conceſſa, pontifex albo vectus equo,in Lateranũ deducitur:comitante clero populoq́;, coronatur.

Hẽricus tertio Romã petit.

Cum aũt Gelaſius rebus eccleſiæ bene ordinandis intenderet, ecce nuncius adeſt,q dicit imperatorem Henricũ eccleſiæ hoſtem, cũ magno exercitu aduentare. Gelaſius itaq; furorem Henrici timẽs,ad ædes Vulcamini potentiſſimi ciuis primo cõfugit. Verum cũ ibi quoq; neq̃quaq̃ tutus videbatᷓ,nauem triremem cũ ſuis cõſcendens, Oſtiã Tiberi delabitᷓ,inſequentibus Germanis militibus,& põtificem telis ac ſagittis petentibus,Cũ Oſtiã vero ꝑueniſſet terreſtri itinere,qm̃ ꝑpter inſtãtes maris ꝑcellas nauigio ſeſe tuto cõmittere nõ licebat,Ardeã ꝑficiſcitᷓ,Hugone xij. apl'orꝫ cardinali, viro ampliſſimo,ſemꝑ eũ comitãte. Cadẽtibus aũt fluctibus Oſtiã reuerſus, Tarracinã primo retrocedẽs,tandẽ Caietã adnauigat,vbi ꝑbenigne à ciuibus ſuis ſuſcipitᷓ. Cõuenere eo ſtatim & Guilielmus Apuliæ dux,& Robertus Cãpanus princeps,& Richardus Aglanus,pollicẽtes ſe in eius poteſtate ſemꝑ futuros,vt veros eccleſiæ decet vectigales. Henricus itaq; cũ exercitũ cõtra ſe parari intellexiſſet,Mauriciũ Brachareñ.archiepm̃,papam creat,quẽ Gelaſio obijceret,eũq́; Fregipanicæ familiæ cõmendauit. Gregorius is appellatus eſt. Nõ contẽtus aũt tam ꝑnicioſo exẽplo Henricus,in Anagninũ agrũ copias mouẽs,oĩa hoſtilẽ in modũ diripit & capit, Turriculũq́; munitiſſimũ locum iam oppugnabat. Audiens aũt Gelaſiũ cum ꝑceribus Apuliæ magno cum exercitu aduentare,motis caſtris,Italia cedẽs,cuncta cædibus & rapinis cõpleuit. Gelaſius de hoc certior factus,remiſſis in Apuliã ꝑceribus,Romã venit,arbitratus oĩa deinceps pacata fore. Verꝫ lõge aliter accidit q̃ putarat. nã cũ inueniſſet antipapã Fregipanũ auxilio fretum,Romę mãſiſſe,veritus potentiã familię,apud amicos q̃ſdam prius delituit. At vero inſtãtibus hoſtibus,cũ poſtea in eccleſia S. Praxedis myſteria celebraret, cũ factiõe ſua vix ſeſe eorꝫ manibus fuga ſubtraxit. Relicto itaq; Petro Portuẽſi epõ,q vices eius rerꝫ ſacrarꝫ Romæ gereret,Piſas primo adnauigat,unde ſoluens in Galliam,ad portũ S. Aegidij ꝑuenit. hinc ꝑtranſiens,certa loca dedicãdo,ac tandẽ ad Cluniacenſe monaſteriũ ꝑueniẽs, pleureſi correptꝰ,moritᷓ vir ſanctiſſimꝰ,Caietanus ex mõte Caſſino religioſus. ſepelitᷓ aũt eius corpus intra limina Cluniaceñ.monaſterij. Anno dñi 1119. 18. kaleñ.Decẽb. Trutuinus abbas ex Hirſaugia cũ 12. fratribus ad Breitnou mittitᷓ,dño Vuernhero comite de Grieningen id maxĩe efficiente,q cũ imꝑatore Henrico 5. tunc imperãte,de Sueuia ad partes Haſſiæ nouiter venerat,q amœnitate loci motus,ab imꝑatore petijt ſibi locũ,q tunc ſolitudo erat, ꝑprietatis iure conferri. q voti compos factus,eum abbati ꝑdicto tradidit,atq; eccleſiam in honore ſanctorꝫ Petri & Pauli conſtruxit,& eam abbas laudabiliter rexit. Succeſſit huic abbati Hẽricus vir ſanctus, q miraculis claruit,etiã ex Hirſaugia poſtulatus,q cum ꝑdicto comite fundamẽta maioris eccleſiæ in honore B. Mariæ virginis iecit,q̃ partim cõpleta,ſummum altare quadringentis manſis dotauit. Comite aũt in eodẽ loco defuncto,põdus ædificij & regiminis dicto ſancto abbati reliqt. Hæc libro in eodẽ monaſterio reꝑiuntur diligenter cõſcripta. Fuit aũt hic comes Vuernherus de Grieningen,ex comitũ ꝓſapia de Vuirtẽberg. Siqdem ipſe comitatus in tres partes diuiſus,tres habuit differẽtes inter ſe nominibus & caſtris dños. Nam primus in Vrach domiciliũ habuit,ſecundus in Beutelſpach,tertius in Grieningen. Verꝫ ſucceſſu tẽporis conflatus in duas partes,ita vt vnus Stutgarten,alius Vrach obtineret:nouiſſimis aũt tẽporibꝰ in vnũ redactꝰ dñium, tandẽ in ducatũ adſcẽdit.

Comitatus Vuirtẽbergenſis.

Eodẽ anno,ſ. 1119. Cluniaci creatus eſt papa Calliſtus 2. Guido ante vocatus,natione Burgũdus,Vienneñ.archieꝑs,originẽ à regibus Francię ducens. Eligitᷓ autẽ ab his cardinalibus,q mortuo Gelaſio Cluniaci aderant, Verꝫ is, vt ſcribit Platina,nõ prius pontificiũ habitũ ſibi deſumpſit, q̃ intellexit ſe ab his quoq; cardinalibus confirmari,qui Romæ & in Italia permanſerant. Legũtur Guidonis ad Adelbertum Moguntinum archiepm̃ ſcripta hoc modo:Dominus noſter felicis memoriæ Gelaſius à Vienna diſcedẽs,iniũxit mihi vt ad eius ꝑſentiã feſtinarẽ,poſtq̃ ipſe Cluniacũ ꝑueniſſet. quod cum poſt dies aliquot implere ſatagerẽ, in itinere de eius mihi obitu nunciatũ eſt. Ego vt fratribus q cum dño eodẽ venerãt,ſolatiũ exhiberẽ, Cluniacũ cũ graui dolore ꝑrexi. dum aũt ſuꝑ eorꝫ cõſolatione attentius cogitarẽ,ipſi grauiſſimũ mihi onus & vires meas oĩno trãſcendens impoſuerunt. Cõgregati nẽpe in vnũ epĩ cardinales,clerici & laici Romanorꝫ,inuitum me & penitus renitẽtem,in Romanę eccleſiæ pon-

Calliſtus ij. papa.

pontificem Calliſtū vnanimiter aſſumpſerunt,ſedit annos ſex. His quoq; diebus Cuno
Prænestinus adhuc legatiõe Gelaſij ſunctus,Coloniæ Teutonicoꝝ cõuentum faciens,
Henrici excõmunicationẽ publicat,poſtea in Frideslare idem cõfirmat. Henricus vero
poſtea totius regni ſacerdotum atq; ꝓcerum nuncijs compulſis, generalem fieri apud
Triburiū cõueniū aſſenſit,vbi de oibus quæ ſibi imponerent, iuxta ſenatuſcõſultum ſe
ſatisfactuꝝ ſpopondit. Aderãt tum legati,confirmãtes electionẽ Calliſti papæ. Eidem
cõcilio papa Calliſtus,vallat⁹ quadringẽtis 26.patribus,corã innũera multitudine ꝑ-
ſedit.erat in ꝓpinquo imperator,petẽs inducias ꝓpter generale colloquiū cum prin-
cipibus ꝓ inueſtituris. Anno 1121. Henricus conſilio fidelium ſuoꝝ,rebelles ſibi Mo Moguntini
guntinos affligere cõſtituit,ac primo nauium commeatum intercluſit,deinde nundi- afflicti.
nas ſeu mercatus fieri,ſiue quidquã victualium in ciuitatem deferri inhibuit,ad extre-
mum vero in obſidionem eiuſdem vrbis exercitū indixit. Cõtra vero Adelbertus pręſul
Mogũtinus legatus apoſtolicus totã Saxoniã commouet,cõflantur exercitus, alter
in Alſatia pro imꝑatore ad deſtructionem Mogũtiæ,alter in Saxonia ad deſenſionem
eiuſdem vrbis,fiunt ieiunia,ſupplicatiões,appropinquãt inuicem exercitus,ſed proui-
dentia diuina,dum colloquia inter principes fiũt,obſecratiõe regis indignatio in tan-
tum mitigatur,vt ipſe ꝑſens negocium arbitrio optimatum vtriuſq; partis terminan-
dum decreuerit, pro conficiendo negocio actis prius gratijs, curia deinde in Vuirce-
burg indicit,ibiq; Michaelis feſto cõuenientes, ꝑſentibus legatis apoſtolicis vniuerſalis Reſtituta
pax ſub vitæ periculo inſtituit,regalia vel fiſcalia regno,eccleſiaſtica eccleſijs, ꝑdia de- ſub Calliſto
prædatis,hæreditates hæredibus,oñiq; perſonæ iuſtitia ꝓmittit,prædones,fures edi- papa pax.
ctis imperialibus pſequendos,ſiue legibus coercendos cõfirmatum: & quicqd ſcãdali
aut pturbatiõis ꝑ regnũ Germaniæ ſuccreuerat,oĩmodis eradicari decretũ eſt.De ver-
bo aũt excoĩcatiõis,vñ ſcãdala fere oĩa pullulauerãt,ad aplicũ eſt delatũ, deſignatis in
ꝑſentia legatis,q Romã oĩa deferrent. Anno dñi 1122. eps Spireñ.& abbas Fuldeñ.le
gatiõe totius regni apud Se.Ap.ꝑacta redierũt,ducentes ſecum Oſtieñ. epm Lamper-
tum,vicem apoſtolici ꝑ oĩa tenẽtem,cũ duobus alijs, Georgio S.Angeli, & Saxone S.
Stephani in Cælio monte cardinalibus ob ſimilem cauſam miſſis,ꝓ recõciliatiõe ſ. ſa-
cerdotij & regni.Facto igit generali cõuentu apud vrbem Vangionũ, quæ nũc Vor-
matia dicit,ibi cõuenientes,incredibile memoratu eſt,ꝗ inſtanter,ꝗ ſolicite oĩm proce
rum cõſilio ꝓ pace & cõcordia certatũ eſt,donec ipſe in cuius manu cor regis eſt,oẽm
animoſitatẽ auguſti ſub aplicæ reuerẽtiæ obediẽtiam & matris eccleſiæ,etiã vltra ſpem
plurimoꝝ,inflexit. Mox ab apoſtolicę Se.legatis in coĩonem receptus,tã ipſe imꝑator
ꝗ vniuerſus ſibi ſubiectus exercitus,imo generali abſolutiõe cũctis hoc ſchiſmate pol-
lutis per autoritatem apoſtolicã ſacta. Qualiter aũt eccleſiaſticas inueſtituras cæteraq;
ſpũalia negocia,quæ tãto tꝑe reges Teutonici adminiſtrauerãt, quæq; ipſe ne regni di
minueret honor,nũquam vita comite dimiſſuꝝ ꝓpoſuerat,humiliatus ꝓ Chr̃o,coram
multitudine in manus dñi Oſtieñ.in ꝑpetuũ dimiſerit,rurſumq; qualia ſibi ob hono-
rem regni conſeruãdum autoritas apoſtolica cõceſſerit, melius edocebunt ſuper his
ſcripta ſubnotata. Siqdẽ ſubiectæ lr̃æ,inueſtituraꝝ reſignationem ab Hẽrico factã ple Inueſtitura-
nius indicãt,quæ talis eſt:Ego Henricus Dei gr̃a Ro.imperator Auguſtus,pro amore rum reſi-
Dei & ſanctæ Ro.eccleſiæ & dñi papæ Calliſti,& ꝓ rem.edio animæ meæ,dimitto Deo gnatio.
& ſanctis eius apoſtolis Petro & Paulo ſanctæq; catholicæ eccleſiæ, oẽm inueſtituram
per annulum & baculum,& concedo in oĩbus eccleſijs fieri electionem & liberam con
ſecrationẽ,poſſeſſiões & regalia B.Petri, quæ à principio huius diſcordiæ vſq; ad ho-
diernũ diem ſiue tꝑe patris mei ſiue etiã meo ablata ſunt,quę habeo,eidem ſanctę Ro.
eccleſiæ reſtituo:quæ aũt nõ habeo,vt reſtituãtur fideliter iuuabo:poſſeſſiões etiã oĩm
aliaꝝ eccleſiaꝝ & principum,& alioꝝ tam clericoꝝ ꝗ laicoꝝ,cõſilio principum,quæ
habeo reddã:quæ nõ habeo,vt reddant fideliter iuuabo. Et do verã pacẽ Calliſto,ſan-
ctæ Ro.eccleſiæ,& oĩbus q in parte ipſius ſunt vel fuerũt, & in qbus ſancta Ro. eccle-
ſia auxilium poſtulauerit,fideliter iuuabo. Veꝝ hanc Calliſtus ex ſenatusconſilio reſi
gnationem in manus legatoꝝ ab Henrico factam approbans,in hanc ſormã imꝑato-
ri ſe obligauit, vt ſequitur:Ego Calliſtus ſeruus ſeruoꝝ Dei.dilecto filio Henrico Dei Calliſti ad
gr̃a Ro. imꝑatori Auguſto: Concedo electionem epõrum & abbatum Teutonici re- Henr.epła.
gni q ad regnũ ꝑtinent, in ꝑſentia tua fieri abſq; ſimonia & aliq̃ violentia, vt ſi qua in-
ter partes diſcordia emerſerit,metropolitani & comprouincialum cõcilio vel iudicio,
ſaniori parti aſſenſum & auxilium ꝑbeas,electus aũt,regalia ꝑ ſceptrũ à te recipiat,ex-
ceptis oĩbus quæ ad Ro.eccleſiã ꝑtinere noſcunt,& quæ ex ijs iure tibi debet,faciat:ex
alijs vero partib⁹ impꝫij cõſecrat⁹,infra vi.mẽſes regalia ꝑ ſceptrũ à te recipiat,de qbus
vero niſi q̃rimoniã feceris,ſcdm officij mei debitũ,auxiliũ ꝑſtabo,doq; tibi verã pacẽ &

 omni-

omnibus q in parte tua ſunt, vel fuerũt tpe huius diſcordiæ. data anno 1122. nono kal.
Octob. Hmõi ſcripta ac reſcripta ꝑpter infinitæ multitudinis cõuentum, loco campe-
ſtri iuxta Rhenũ lecta ſunt, data & accepta. Vnde actis Deo gratijs, ingenti ſalutis pu-
blicæ ſpe diſceſſum eſt. Alterũ quoq; nõ multo poſt, in feſto S. Martini colloquiũ iperator
cum principibus, q priori nõ aderãt, Babenbergæ habuit, vbi cunctorũ votis quæ ex re-
gni & ſacerdotij honore erãt, cõpoſitis oĩbus, legatos ſuos cũ ijs q ex vrbe aderant, Ro
mam miſit, ingẽtibus donatos muneribus in pontificis Calliſti grãm. Ad vrbem redeũ
tes legati apl̃ici, tabellas pacis ad Lateraneñ. baſilicam ſuſpendere: qua qdem plecta,
tanta repente lætitia publica exorta eſt, vt paſſim cõgratulantiũ cœtus audirent. Verũ
Rogerius Siciliæ comes. ne diuturnior hæc lætitia videret, effecit Rogerius Siciliæ comes, q Calabriam & Apuliã
abſente Guilielmo comite occupat. Guilielmus em̃ Apuliæ dux cõfirmatus à Calliſto,
animis auctus, Alexij imperatoris Cõſtantinopolitani pridem vita functi filiã, vxorem
accipere cõſtituit, parum cõſiderãs Alexium oĩbus Chr̃ianis hoſtem. Is quum Rogerij
conſobrini ſui Siciliæ comitis ambitionem duceret ſuſpectam, abiens, Calliſto Apuliæ
ducatum & cætera in Italia habita, in ſuam & Ro. eccleſiæ tutelam cõmiſit. vix autem
medium iter Guilielmus enauigauerat, quum Rogerius Calabriam inuaſit, & prius di
midiã cepit, q̃ põtifex de ope afferenda poſſet cogitare. hanc ob rem Calliſtus ab vrbe
diſcedens, Beneuentũ peruenit, indeq; Hugonem cardinalem ad eũ miſit, q tum arcem
Nicephorim in Calabria obſidebat. Monitus à põtifice Rogerius, vt ab armis diſcede
ret, nequaq̃ obtemperat, immo acrius inſtabat, ne Guilielmus cõſobrinus rediens, ei im
pedimento foret, quo minus Apulia & Calabria potiretur. parabat iam arma põtifex,
cum ſubito multos ſibi ex ſenatu chariſſimos, febribus correptos amiſit: & ipſe mala
pariter vſus valetudine, lectica in vrbem æger mœſtuſq; delatus eſt, hanc ob rem Ro-
gerius, nemine aduerſante, Apulia & Calabria potit, atq; hoc modo Guilielmus vxo-
re fruſtratus, ac principatu deiectus, apud Salernitanũ principem degens, ſine hæredi
bus breui moritur. Ex eo tpe Rogerius tantarũ rerũ ſucceſſu elatus, nõ ſe vltra Cala-
briæ & Apuliæ ducem & Siciliæ comitem, ſed Italiæ regem appellare cœpit. Calliſtus
autem recuperata valetudine, apud Lateranũ nõgentorũ patrũ cõciliũ habuit, in quo
deliberatũ eſt, vt primo quoq; tpe ſupplementa deficienti militiæ in Aſia ſubminiſtra-
Balduin' II. Turcas ſuperat. rentur. Qua ſpe, vt Platina ſcribit, erectus Balduinus Hieroſolymitanus rex, Gazin re
gem Turcarũ minorẽ Aſiã incolentiũ, cũ magno exercitu in ſe mouentẽ ſuperat, & ca-
ptum in carcerem cõijcit. eadem quoq; fortuna vſus, Damaſci regem Hieroſolymos cum
exercitu hoſtili aĩo petẽtẽ, fundit fugatq;, duobus millibus hoſtiũ cæſis, milleq; captis.
Verũ ſupueniẽte cũ magnis copijs Balaach Parthorũ rege, cui ſtatim nullis expectatis
auxilijs cõgredi auſus eſt, tãta clade ſupatur Balduinus, vt etiã ipſe vnà cũ proceribus ca
ptus, & vincula cõiectus ſit. Rem geſtã eſſe hoc modo ſcribit Antoninus: Rex Baldui-
nus contra Balaach agens, die quodã ex præſidijs egreſſus cũ paucis, incaute diſſoluto
agmine, ex inſidijs Balaach regis capit, atq; vltra Euphratẽ alligatus in quodã caſtro
vinculis cuſtodiæ mãcipatur. quare Calliſtus põtifex maturandũ ratus, ne reliq Chr̃ia
ni amiſſo rege opprimerent, inſtãte Veramũdo p̃riarcho Hieroſolymitano, Venetos
ſpe gloriæ & præmij cõcitos, in hoſtẽ magna claſſe cõmouit, ſicuti antea etiã cũ Baldui
no cõuenerãt. Dñicus itaq; Michael dux Venetorũ nauigauit in Aſiã, naues ducentas
habens, Iacobuſq; theologus Genuenſis 70. onerarias naues, mare ſecant. Interea
Varamũdus patriarcha certior de his factus, vniuerſas copias ad Ioppen duxerat, ad
quã ſimul delati Veneti, qa Saraceni Babylonici cũ ſeptingentarũ nauiũ claſſe eã pre-
mebãt, diſiectis fugatiſq; barbaris, multis eorũ captis, obſidionẽ ſoluerũt. Deinde cõiter
Venetorũ in Tyro capiẽda opera. in Tyrũ ductũ eſt, quã prius ſæpe tentatã, nunq̃ Chr̃iani obtinere poterãt. ſed nũc mul
to Venetorũ ſanguine capta, & Hieroſolymis addita eſt, tertiaq; pars Tyri & Aſcalo-
nis, Venetis ex pacto, ſi caperet, relicta. Venetis tum cõceſſum à Varamũdo p̃riarcha,
& poſtea à rege Balduino cõfirmatũ eſt, maximũ priuilegiũ. nãq;, Blond' ait, Balduin'
II. ea primo cõfirmat, quæ primus Balduinus in Aca cõceſſit, vt haberent Veneti oĩb'
in vrbib' regni Hieroſolymitani & principatu Antiochiæ iuriſdictionem ꝓpriã, vi-
cumq; & plateã particularẽ, vbi furnũ, ſtaterã, cauponas, mẽſuras ꝓprias & mercimo-
nia, nullis grauati vectigalibus, exercerẽt: ſi qs Venetus naufragiũ feciſſet, ſi deceſſiſſet
inteſtatus, bona cederent Venetorũ magiſtratui, cui in beatorũ Petri & Pauli feſto regi
us miniſter ex ærario Hieroſolymæ trecẽtos Byzantios ex auro * Saracenos redderet.
His ſecundus adiecit Balduinus, vt Tyri Aſcaloniſq; vrbium, quãdocunq; in Chr̃iano
Veneti Græcorũ inſidias ſupetãt. rum fierent poteſtate, Venetus tertiã partem dominio poſſideret. Interea Conſtanti
nopolitanus imperator (dubium, recte ne Emanuelem fuiſſe ferant) tantam Chr̃ianis
Latinis victoriam inuidens, aperte in Venetos dolos machinari cœpit, quos à ferẽda
Lati-

Latinis ope cuplebat auertere. Eius itaq; motibus territi Venetę Reipub. magiſtratus, ducem ſuũ reuocare coacti ſunt. Qui in reditu Rhodũ, & poſt Chium Græci imperatoris inſulas ſpoliauit, & in Chio B. Theodori martyris corpus rapiens, Venetias tranſportauit, Samũ deinde, Mitylenen, Andron'q; diripuit, Methonen ſpoliatã incolis muniuit, Spalatrũ & Traguriũ ab Vngaris eripiẽs, Venetorũ dominio ſubiecit: domum'q; rediens, lapidem ſecum attulit, ſup quo Chr̃us apud Tyrum ſediſſe fertur. Ad Balduinum rediens, apud Euphratẽ cuſtodiæ mãcipatũ refert Antoninus, φ in eodem loco Iocelinus cũ Galerano captiui tenebanť, tum q̃dam Armeni de terra comitis Edeſſeni, numero quinquaginta, iuramentis inter ſe ligati, deliberãt dictos viros magnificos liberare. Sub habitu igiť monachali armati oppidũ ingreſſi, ſtrictis gladijs obuios perimunt: obtẽto caſtro, regem cum ſocijs ſuis à vinculis ſoluunt, quod ſentiẽtes Turcæ q̃ in ſuburbanis habitabant, anteq̃ rex egredi poſſet, armis correptis caſtrũ obſident. Comes autem Iocelinus de regis mandato aſſumptis ſecum duobus ſocijs, clam caſtrum egreſſus, adminiculo duorũ vtriculorũ Euphrate tranſito, Antiochiam puenit, atq; vniuerſa quæ contigerãt patefecit. Itaq; tum ex regno, tum ex principatu congregata militia, in adiutoriũ regis iter arripiũt. Interim vero rex Balaach caſtrum expugnans, regem Balduinum multis interpoſitis cõditionibus, cum ſua ſocietate in poteſtatẽ redegerat: ac obtento caſtro, regi & cuidã nepoti ſuo ac dño Galerano vitã cõceſſit, & in Caietam ciuitatem captiuos deſtinauit: p̃dictos autẽ Alemanos viros ſtrenuos, varijs cruciatibus interfecit. Varijs dein cõflictibus habitis, ſemp̃ noſtri victoria potiuntur, tandem'q; dñs Balduinus rex Hieruſalem cum quaſi 18. menſibus ab infidelibus tentus fuiſſet, pacta pecunia & datis obſidibus, autore dño, Antiochiã eſt reuerſus: inde cum domeſtico ſuo comitatu redijt in regnum, q̃d alij ſcribũt ſub Honorio factum. Calliſtus inter hæc aliquid quietis à rebus externis nactus, 12. cardinales creat, multa'q; in Rempub. cõducentia reparat. Verũ ne tanta felicitas ſine aliquo incõmodo diutius in terris eſſet, alio turbať diſturbio. nam Gregorius antipapa, per deriſionem Burdinus vocatus, quẽ Henricus Gelaſio põtifici viuo in dolũ erexerat, Sutrij ſe cõtinebat: & cũ Calliſtus rebus eccleſiaſticis intenderet, ille auxilio quorundã tyrannorũ Romanos incurſionibus vexabat, & pegrinos negocij ac religionis cauſa ad vrbem accedentes ſpoliabat. Quare Calliſtus cõparatis repente copijs, p̃miſſo'q; cardinali Iohãne Cremenſi S. Chryſogoni presbytero cum exercitu, hoſtem vincũt, Sutrium capiũt. At Burdinus verſa facie camelo impoſitus, Romã perductus, nõ minus in vrbe, q̃ toto in itinere ridiculo plebi fuit. Abſtinẽs tñ Calliſtus iniq hoĩs ſanguine, illum Cauenſi monaſterio incluſit. Cum multa interim in Rogeriũ comitẽ regem ſe Italiæ appellãtem aĩo magno moliť, circiter annũ põtificatus ſui quintum moritur ac menſe 10. In Germania vero Henricus imperator anno 1124. natiuitatem dñi Aq̃ſgrani celebrauit, deinde Babenbergæ nonis Maij cõuentum indixit. Aduenerant puinciarũ duces plurimi ac principes, quibus ſingulis neceſſarios ſumptus vel ex toto, vel ex parte miniſtrabat venerandus ep̃us Otho, p̃ter publicum ac cõſtitutum antiqtus imperatoriæ maieſtati, q̃d ab aulicis etiã importunius exigebať ſeruitium. Ita recitat ſcriptor Bambergeñ. à quo plura ſuperiorũ ſcriptorũ ſumpſimus. Hic quoq; refert puiſorem eccleſiæ Bambergeñ. dñm ſuum Othonem ep̃m, à duce Poloniæ vocatũ, inſuper dñi Calliſti benedictione directũ ad gentem Pomeranorũ, quã nuper idem dux finitimã ſubegerat, & ad Chr̃ianitatis coniugiũ impulerat, quos idem venerãdus pater plene cõuertit, atq; in fide catholica firmauit. Noĩa aũt ciuitatum ſunt, Piriz, Stetin, Vulin, Gamen, Colberch, Belgrado, Lubin, Greſch. His tp̃ibus per latitudinem imperij pdigia nõnulla clades'q; diuerſæ frequentabãtur, put in fine generatiõis diceť. Otho Friſingeñ. narrat, φ Vangiones defecerint ab imperatore, & palatiũ eius extra muros poſitũ deſtruxerint. ideo vrbem obſedit, & dum ciues quadam die incaute erupiſſent à muris callide prouocati, plurimis occiſis, ac paucis elapſis, cæteri capiunť, q̃ ad refrenãdam aliorũ inſolentiam, alij naribus mutilati, alij luminibus orbati dimittunť, & ſic demũ infinitæ pecuniæ pactione in grãm imperatoris redierũt. Subiungit quoq;, oĩbus bene diſpoſitis conſilio generi ſui regis Anglorũ, totũ regnum vectigale facere volens, multum in ſe optimatum odia cõtraxit. hæc ille q̃ ea videre potuit. Sic Henricus imperator quintus, dum pacandis Rheni inſulis inferiorem Germaniã vaſtat, apud Traiectum ciuitatem Pentecoſten celebraturus, ægritudine quã iam diu celauerat, ſuperatus, ad extrema cœpit propinquare: vocatis'q; q̃ ſecum erant, id eſt, regina Mechtilde cõiuge ſua, cæteris'q; primatibus, prout potuit, de regni ſtatu cõſilium dedit, coronam cætera'q; regalia vſq; ad conuentum principũ cõſeruãda, in caſtello firmiſſimo Hamerſtain reponi diſpoſuit, ſic'q; viatico Chr̃i ſacramentorũ cõmunicãs, diẽ clauſit extremũ, poſtq̃ annos regnaſſet

pene

Balduinus Hieroſoly. rex liberať.

Antipapa Burdinus captus.

Pomerani Chriſti fidẽ accipiunt.

Henr. V. mors.

pene 20. imperaſſetq́ꝫ 14. fato defunctus circiter annum dñi 1125. corpus eius ꝑ Agrip-
pinam Coloniã ad maiorꝫ ſuorꝫ monumenta Spirã delatũ eſt, vbi regia pompa ei ma-
xima nobilitatis Germanicæ pars iuſta ꝑſoluit. Sine liberis itaqꝫ defunctus, reliqt ne-
potes ex ſorore Hagna duos, Fridericum videlicet & Cunradũ, quorꝫ Fridericus dux
Sueuiæ ducatum tenuit, ducatum vero Frãconiæ Cunradus. Anno dñi 1124. Calliſto
Honorius II. papa. defuncto, Honorius II. q & Lampertus, ex agro Imolenſi oriundus, Oſtieñ. epũs, pon-
tifex creatus eſt, q & ſi obſcuro loco natus erat, tamẽ lr̃atura & moribus tãto magiſtra-
tu dignus videbatur. Verũ, vt refert Platina, nõ adeo eius ingreſſus laudatur, cum am-
bitione q̃rundã potius, q̃ oĩm bonorꝫ cõſenſu põtificatũ inierit. Mortuo em̃ Calliſto,
cũ de legẽdo nouo põtifice ratio haberet, Leo Fregepanis oĩbus cardinalibus interdi-
xit, ne vſqꝫ ad diem tertium põtificem crearẽt, quo & canones & deligendi põtificis re-
gula curioſius inſpiceret. Interim omnium ſuffragia quærebat vafer, qbus Lamper-
tus crearet, nã populus ipſe Saxonẽ S. Stephani cardinalẽ, põtificẽ fieri optabat. Id q̃-
qꝫ cupere Leo Fregepanis ſe oſtendebat, quo & populum & patres, negligentes & in-
cautos, ſuam in ſentẽtiam quauis arte pelliceret. Verũ cum id velle Leonem cardina-
les qdam cernerent, ne ex eius ſententia põtificem legerent, omiſſo Saxone, Theobal-
dum S. Anaſtaſiæ presbyterum cardinalem, deligunt, quem Cœleſtinum appellarunt.
Tunc autẽ Leo nõ amplius immorandũ ratus, ꝙ iam offenſum hac electiõe populum
cernebat, Lampertũ põtificẽ magna voce ꝓponit, acclamante populo, cleroq́ꝫ eam ele-
ctionẽ approbãte. At Leo, ne ſnïæ hoĩm immutarent, Simijs, quod loci nomẽ eſt, non
longe ab eccleſia S. Sylueſtri, hoiem pontificali habitu exornat, q & ſi primo artibus
quibuſdã tantum magiſtratũ adeptus eſt, tamẽ poſtea oĩm cõſenſu pontifex maximus
conſalutat. Sedit annis qnqꝫ, menſibus duobus. Sed ꝙ Martinus Polonus ſcribit, Ho-
norium hunc inſecutum Rogeriũ exercitu, doloq́ꝫ ſuorꝫ intellecto, pacem illi dediſſe,
ac ducem cõfirmaſſe, refert Blondus nõ eſſe verũ, adducitq́ꝫ Pandulphum Laterañ. ec-
cleſiæ oſtiarium, qui ſcribit Honorium toto ſuo tpe in vrbe quieuiſſe, ac cõponendis
Nortbertus ordinis Pręmõſtrateñ. autor. rebus eccleſiaſticis animũ intendiſſe. Ad hunc proficiſcens Nortbertus inſtitutor pri-
mus ordinis Præmõſtrateñ. ab eo honorifice ſuſceptus eſt, & quæ flagitabat, digne con-
ſecutus. Honorio põtifice facto, anno poſtea dñi 1125. defuncto abſqꝫ hærede Henri-
co, principes Moguntię cõueniũt, ibiq́ꝫ habito de ſucceſſore cõſilio, quatuor regni opti-
mates ad regnum deſignant, vt refert Got. Viterbieñ. Lotharius dux Saxonum, Fride-
ricus (vel ſecundũ alios Cunradus) dux Sueuorꝫ, Luitpoldus marchio orientalis, id eſt,
Lotharius Imp. 92. Auſtrius, Carolus comes Flandriæ. Remanſit tamẽ Lotharius quaſi tractus, regnauit
annis fere 12. Hic Lotharius princeps fuit catholicus & fidelis eccleſiæ aduocatus, fili-
am ſuam dedit in vxorem Hẽrico Bauarorꝫ duci, cui Sup̃bo cognomẽ erat, & fratrem
habuit Guelfonem appellatũ. Verũ ꝙ Lothario regnum & nõ Henrici qnti hęredibus
ceſſerit, hæc fuit cauſa, nam imꝑatore viuẽte, imperiũ ſcindit, quæ ſciſſura tam grauis
fuit, vt ꝑter Fridericũ ducem Sueuiæ, frẽmq́ꝫ ſuum Cunradum, & Gotfredũ comitem
Palatinum Rheni, vix aliq ex principibus fuerint, q principi nõ rebellauerint. Quot &
quanta ergo dux Sueuorꝫ vel imꝑatore ꝑ̃ſente, vel in Italia morante, ſtylo tunc digna
geſſerit, tota ꝓuincia à Baſilea vſqꝫ Moguntiam, vbi maxima vis regni eſſe noſcit, ad-
huc in memoria habet. Henricus vero qntus apud Traiectũ obijt, & imꝑatrix Mech-
tildis regis Anglorꝫ filia, regalia in poteſtate ſua habebat, quã archiep̃us Moguntinus
Albertus multis ꝓmiſſionibus ad ſibi tradenda regalia induxit. Igitur Albertus prin-
cipes regni in ciuitate Moguntina cõuocat, malorumq́ꝫ à duce Friderico illatorꝫ haud
immemor, cum ꝑ̃dictus dux ad regnum à multis poſceretur, Albertus archiep̃us Lo-
thariũ Saxonem virum multæ ꝓbitatis, in regẽ eligi obtinuit, quæ res ſeminariũ diſcor-
diarꝫ fuit, nam ꝑ̃dictus Lotharius odio in hæredes imꝑatoris nõ ſatiatus, Fridericum
ducem frẽmq́ꝫ eius ꝑſequitur, quæ qdem diſſenſio fere per decenniũ durauit. Tandem
Fridericus dux, mortua vxore ſua Iuditha, Friderici comitis de Sarburg, fratris Alber-
ti Moguntini epiſcopi, filiam Hagnen vxorem duxit, ex qua Cunradum poſtea Palati-
num comitẽ Rheni, & Clementiã Ludouici ꝓuincialis comitis Thuringię vxorẽ ſuſce-
pit. Erga Lotharius ꝑ oĩa humiliare ſtuduit ſamiliã Henrici imꝑatoris, cõtra quem
Cunradi Sueui rebellio. dux Fridericus & frater ſuus Cunradus Sueuiæ duces diu rebellarunt, ꝓpter q̃d papa
Honorius eos execrauit. Veruntñ Cunradus à fratre & quibuſdã alijs factus rex, cum
magno exercitu intrauit Italiã, & Mediolani apud Modoicũ more imꝑatoris corona
ferrea ſe fecit coronari, ob quã cauſam Modoici ep̃m papa depoſuit. Ille cum vſqꝫ Ro-
mam ꝓgredi vellet, rebus exhauſtis, in Alemaniã redijt, cum Lothario ſe cõponens, di-
miſſoq́ꝫ regno quieuit: Lotharius enim iam Sueuiam vaſtauit, & Vlmam obſedit.

Anno ſalutis 1128. cũ diſcordia eſſet inter Lotharium & Cunradum, Lotharius ꝓ ſe
papam

papam & maiorem partē principum habēs, Vlmam diuertit, cui Vlmēſes portas clauſerunt, dicētes, hoc oppidum nō Saxonibus nec Italicis, ſed Sueuorꝝ ducibus & Ro. regi parere debere. Obſedit ergo Lotharius Vlmā. & primo ſuburbia incēdit, deinde machinis muros cōcutiēs, ciuitatē deſtruxit, & multis interfectis, plures ex ciuibus cepit, alijs fugatis. Verꝝ defuncto poſtea Lothario, & Cunrado electo, ipſe ciuitatē reædificari pcepit ſuam, ciuibusq́ multa priuilegia contulit, quæ hodie habēt. Vlmenſes vero nō ſolum reparauerūt ciuitatē, ſed & multo ampliorē fecerūt, proximiores villas illuc incorporātes. Habuerūt aūt nō ſolum abbas & conuētus Augiæ maioris, eccleſiam, decimas, & multa alia iura in Vlma, prout ſupra ſub Carolo Magno dictū eſt in gnatione 24. ſed & abbas & cōuent' in Bebenhuſen poſtea acquiſierunt ſibi & ordini Ciſtercieñ. in eodē loco multa bona, & (vt dicit) paruum monaſterium in ciuitate cōſtruxerunt eccleſiam S. Georgij, cui domicilia adiunxerunt pro monachorꝝ manſionibus, & ibi habebāt grande ſpatiū, qa necdū eccleſia B. Mariæ in ciuitate erat cōſtructa. In illo monaſterio habebant grande cellare, in quod reponebāt multa vina, quæ libere importare & vendere poterāt, nec emebat vinū ab aliquo ciue, niſi de illo cellari. Introitus erat ad iſtud cellare, vbi hodie eſt capella S. Valentini in cœmiterio eccleſiæ parochialis. Verꝝ poſteaq̄ Vlmenſes deſtinabāt ibi ędificare eccleſiam in honore B. Mariæ virginis pro parochiali, induſtria vſi, paulatim emerunt oīa iura monaſterij in Bebenhuſen, habitationes eorꝝ & cellare, oīa deſtruētes præter capellam S. Georgij: & vbi cellare prius fuerat, ibi caput eccleſiæ conſtituebāt. Huius capellæ S. Georgij ius patronatus ſpectat ad comites de Vuirtenberg, de quo ſcribit frater qdam ordinis Prædicatorum, ꝙ emerint à monaſterio: ſed credo eum errare in duobus, qa cellare illud ſpectabat ad comites, & illi vina ibi vendebant: à comitibus deinde ad Vlmenſes venerat. Inchoata eſt aūt eccleſia B. Mariæ virginis anno ſalutis 1377. Inuenit tamē quędā permutatio facta inter comites de Vuirtēberg & monaſteriū Bebenhuſen, q̄d ego magis credo verum, cum hæc ſupradicta emptio videat nonnihil Simoniacæ prauitatis ſapere. Quadrant ad hæc ſcripta ꝑuetuſta in monaſterio Hirſaugieñ. repoſita, quemadmodum latius de his fit ad vnguem narratio.

Vlmam Lotharius obſidet.

Aedes beatę Mariæ Vlmiæ.

Balduinus Hieroſolymorꝝ III. rex inter hęc primo Honorij anno liberatus, Boemundo vita functo, principatum Antiochiæ Hieroſolymitano regno cōiunxiſſe fertur, & paulo poſt tenēdum cōceſſiſſe Raimundo Guilielmi ducis Auſtriæ filio, cui ſuperioris Boemundi filia erat vxor. Tum rex Aſcalonitarꝝ fretus copijs auxiliaribus Aegyptiorꝝ, in Hieruſalem duxit, q vnico repulſus ꝓlio, aufugit potius q̄ receſſit. Sed paulo poſt Baldeſquinus Damaſci regulus, maiores tlico adducens copias, Hieroſolymorꝝ infeſtauit agrum, q à Balduino tribus repſſus prælijs, copiarꝝ partem maximā partim cæſam, partim captā amiſit.

Antiochia Hieroſoly. regno addita.

Anno vero dñi 1129. circa veris initiū, vir illuſtris Fulco Andegauenſis comes, pro quo dñs rex de communi oīm principū cōſilio miſerat, vt illi Miliſendā filiā ſuā primogenitā daret vxorem, apud Acam applicuit cum honeſto nobilium comitatu, cui ſtatim ſine dilatione rex filiam maritali lege tradidit. Anno 1130. reuerſus rex Hieroſolymam, in grauem incidit infirmitatem: & videns ſibi mortis imminere diem, de ꝓprio palatio egreſſus ſupplex & humilis, regio faſtu depoſito, in cōſpectu dñi in palatio patriarchæ, q in loco dñicæ reſurrectiōis erat vicinior, ſe transferri diſpoſuit, ibiq́ vocatis filia & genero pueroq́ Balduino iam bimulo poſito corā regni principibus, regni curā eis tradidit. Ipſe aūt verus Chri confeſſor, habitum religionis aſſumens, ſpm̄ reddidit: ſub monte Caluariæ ſepelitur.

Balduini II. interitus.

Quo fere tpe pontificis Honorij tranqllitatē Italia experta, ſumma cum pietate ſectata eſt, delectabaturq́ is præcipuo doctorꝝ hominum familiaritate. eius tpa clariora fecit Hugo de S. Victore, ſi cognomentū inſpicis: ſi patriam, Parienſis doctor inſignis. hic eñi tum dicendo, tum ſcribendo, ingenij ſui pręclara monimenta reliqt. Extat eius liber de ſacramentis, liber ſentētiarꝝ, dialogus q didaſcalus appellat, liber de cura animę, liber de artibus & doctrinis. Et in hæc tpa Arnulphum eum referunt, cuius ſupra mētionem fecimus, q cum in Gallijs canonicā regularium vitam inſtituiſſet, & deinde Romæ cleri vitam doctrina & exemplo emendaſſet, miſere cæſus eſt, cuius criminis autores reperti non fuere.

Hugo de S. Victore.

Anno dñi 1114. Stephanus, de quo in fine ꝑcedentis generatiōis, coronat in regem Vngariæ, q cum multa bella infeliciter egiſſet, multaq́ mala feciſſet, nec vxorem haberet aut liberos, de regni ſucceſſore ſolicit' fuit. Vidētes hoc Hūgari ꝓceres, inito cōſilio, regi manifeſtauerūt ſupeſſe Belā, ſed cæcū: quo rex exhilaratus, miſit nuncios in Sirniam pro Bela, q reductus, accepit vxorem de qua procreauit Geicham. Diligebat autem rex Stephanus Cunos, quorum dux noīe Thatar, cum rege morabat. Rex aūt incidit in infirmitatē, & cum videretur in articulo mortis, Hūgari Cunos interfecerūt, & eorꝝ bona diripiebāt. Tandē rex intelligens

Stephanus Hungariæ rex.

telligens ſibi horam mortis appropinquare,relicto regno,monachalem habitum in-
duit,& paulo poſt migrauit ab humanis,anno videlicet 1131. Anno dñi 1131. regnare
Bela rex Hũgariæ. cœpit Bela Hũgaris,q fuit filius ducis Almi,bonus & iuſtus, genuit aũt filios quatuor,
Geiſam,Ladiſlaum,Stephanum & Almũ. Paulo poſt regina Helena,habita congrega
tione regni,venit cũ filijs ſuis,& ſedit circa regem, dixitq́ ad populum: Audite fide-
les,cõſtat q̄ natura dedit viſum regi. volo ſcire q conſcij ſint eius obcæcatiõis. Iuſtum
eſt eñi vt vindicta fiat in illos. ecce dedit Deus regi pro duobus oculis quatuor filios. fa
cta igit̃ hac voce,irruit oĩs populus ſup illos barones,quorũ cõſilio rex fuerat excæca-
tus. Erant eñi noti,occiſiq́ ſunt 68. viri,& oẽs ſucceſſores eorũ tam viri q̃ mulieres ea-
dem die ſunt puniti,& poſſeſſiões illorũ eccleſijs cathedralibus ſunt aſſignatæ. ex quo
tpe oẽs villæ cõdictionales de Hungaria,donatiões regũ noĩantur. Inter hæc Belæ ma
Borich Coloman. Hũga. filius. xima obuenit aduerſitas,habebat eñi Colomãn' rex ex adulterio filiũ dictũ Borich,ex
muliere Ruthena. Hic Borich auxilio Ruthenorũ Polonorumq́ venit in cõfiniũ Hun-
gariæ,repetens regnũ: & licet regnicolæ ſcirent eum adulterinũ, nõnulli tñ ei adhæſe-
runt. Inde factæ ſunt multæ ſtrages, plures ex eo rex pro regni ꝓditoribus occidi fe-
cit. armant ſe vtrinq́ in ꝑlium,rex & Borich. At vbi poſt multa ambo exercitus præli-
andi cauſa cõueniſſent, ꝓceres regni mittentes ad duces Ruthenorũ & Polonorũ: Non
decet vos,inquiunt,cõtra iuſtitiã quærere regnũ homini adulterino,Bela verus rex no
ſter eſt. qbus auditis,duces cum ſuis ſubſtiterunt. Borich aũt cum multitudine populi
contra regem ꝑlium incepit,ſed rex diuino fretus auxilio,cõtriuit omne robur exerci-
tus ipſorũ,Borichq́ in fugã vertit,ac victoriã obtinuit. Ex quo tpe confirmatũ eſt re-
gnum in manu Belę. hic Bela vino multum indulſit, ideo in ebrietate multa mala cõmi
ſit. Boch & Saul viros religioſos in ebrietate inimicis tradidit,à quibus & ſunt occiſi.
Mortuus eſt anno 1141. & corpus eius in Alba regali ſepultũ eſt, Idib. Februarij,ſucceſ-
ſit ei Geiſa filius in regno,de quo dicetur hic per anticipationem. Anno dñi 1141. rex
Hen. Auſtrius cũ Geiſa II. ĩfeliciter pugnat. Hungarorũ Geiſa huius noĩs ſecundus, ſubſtituitur in regno, Henricus tunc dux Au-
ſtriæ,exercitũ de Auſtria & Saxonia auctũ duxit in Hungariã. Rex Geiſa contractis co
pijs occurrit illi,religioſis ac clero regni Deum ſuppliciter deꝑcantibus. Pugna facta,
ex Teutonicis occiſa ſunt ſupra ſeptem millia virorũ. Anno dñi 1161. Stephanus re-
gnare cœpit,regnauit annis xi. mẽſibus 9. in cuius imperio Ladiſlaus filius regis Belæ
cæci vſurpauit ſibi coronã dimidio anno. Obijt autẽ Stephanus anno 1173. poſt quem
frater eius vſurpauit regnum menſibus qnq́,& expulſus eſt. Anno dñi 1183. Bela fra-
ter Stephani regnũ ſuſcepit,q fures & latrones pſecutus eſt,reg. annis 23. Succeſſit illi
Emericus filius eius, regnauit annis octo. Huius vxor Cõſtantia regis Aragoniæ filia
migrauit anno 1200. ſalutis noſtræ,cui Ladiſlaus filius ſucceſſit,regnauit mẽſibus ſex,
cui ſucceſſit Andreas,vt dicet infra generatiõe 41. circa finem. Hæc per anticipationẽ
Andreas rex. dicta,lectoris animũ haudquaq̃ mouere debebunt. Satius eñi exiſtimauimus accele-
rare geſta quæ memoriæ hærent,q̃ tardiuſcule,habitis interuallis,ea vel penitus inter-
mittere,vel oĩno non rememorare. Anno dñi 1130. Honorio in pontificatu ſucceſſit
Innocẽtius II. papa. Innocentius, ſedit annis 14. Quo primis pontificatus initijs abſente,Romæ ordinatus
eſt Petrus Leonis Anacletus vocatus, q ſpoliatis Romæ templis,irrumpenſq́ in baſi-
licam B. Petri,crucifixum aureum,& coronas pendentes ſuſtulit,tantumq́ pecuniarũ
conflauit,vt facile largitiõibus ſeditioſum quẽq́ in ſñiam ſuã alliceret. Innocẽtius aũt
vbi ſeditiõibus plena oĩa cerneret, ſpõte cedẽs,primo qdem Piſas adnauigauit. Poſtre
mo in Frãciam ꝑuenit. Cõuocato aũt apud Clarum montem inter hęc cõcilio,Petrus
Leonis ab oĩbus Galliæ Germaniæq́ epis anathematizat̃. Deinde Innocentius res Gal
liæ totius cõpoſiturus,ad Rhemos ꝓfectus,epos cõgregauit. Ibi Ludouicũ Craſſi fili-
um,regẽ Frãciæ coronauit. Nup eñi Philippus primogenitus Craſſi filius,equo detur-
bat',caſu vitã finierat. Quare pater filiũ poſteriorẽ Ludouicũ in illius locũ regno adſcri
tum,coronari Innocẽtij autoritate apud Rhemos voluit. Fecimus rei hui' ſupra in Lu
Ludo. iunior Frãcorũ rex. douico Craſſo mentionẽ. Mortuoq́ circiter annũ dñi 1137 patre Ludouicus iunior re
gnum accipit. Fuit ei vxor Helionora Guilielmi Pictauieñ. comitis filia,quã cũ ducatu
Aqtaniæ accepit. Romæ interim Anacletus ſæuiſſima peſte largitiõibus quæq́ occu-
pat,Rogeriũ vt ſuis partib' faueret,regẽ Siciliæ coronauit. At Innocẽtius nſorũ princi
pum pace fretus,Gallicã & Germanicã eccleſiã diligẽter cõponit. In Belgicam profe-
ctus, Henricum Anglorũ regem obuium,multis rõnibus ad expeditionẽ in Saracenos
adhortat' eſt. Inde Leodiũ veniẽs, Lothariũ regẽ reperit,à quo honorifice exceptus,
reſtitutiõis ſpem accepit. Promittit rex Lotharius ſe eccleſiæ adiumento fore,ſimulq́
inueſtiendi priuilegiũ nup Henrico qnto ademptum repetit,ſed à diuo Bernardo con
futatur. Itaq́ rex Lotharius circiter annum domini 1133. reſtituendi pontificis cauſa in

Italiam cõtendit, Innocentiũ Romã perducit. Tum pontifex & rex ꝑ Ianiculũ regionem tranſtiberinã ingreſſi ſunt. pontifice aũt in Lateranũ, & rege in Auentinũ montẽ deductis à populo, quies parta eſt maxima ciuitati. Petrũ antipapã in vrbe *quidẽ latentẽ, B. Petri eccleſiã tenuiſſe aiunt. Tanto itaq; beneficio deuinctus pontifex, Lotharium imperij corona exornat, qui in Germaniã redire curauit cõtra Leuticos. Lotharius in Germaniã veniẽs, curiam in Babenberg celebrat, vt refert Otho Friſingeñ. ibiq́; Fridericũ & Cunradũ duces Sueuiæ, interuẽtu B. Bernardi Claræuallẽſis, in grãm recepit. Deinde in Poloniã diuertens, ducẽ cũ multis muneribus obuiũ habuit in Saxonia, quẽ tñ nõ ante ſuo cõſpectui paſſus eſt ꝑſentari, q̃ tributũ xij. annorũ, hoc eſt, quingẽtas libras de q̃q; anno perſolueret, & ꝙ de Pomeranis ac Rhugis hominiũ ſibi faceret, ſubiectionẽq; perpetuã ſacramẽto firmaret, q̃ oĩa dux perfecit. Regẽ q̃q; Daciæ in ſignũ ſubiectionis, ad decorẽ imperialis reuerẽtiæ, imperator gladium ſibi ſub corona deferre fecit. Ab Hungaris, rege eorũ terrore perculſo, magnifica munera ſuſcepit.

Lotharius coronatur.

Innocentius interea cõciliũ Piſas cõuocat, in q̃ priuatis Petri fautoribus epĩs quaſdã cõſtitutiones dedit. ſed ilico Romæ rurſum antipapa factioſis quibuſdã & Rogerio adiuuante, caput extollere cœpit. ob hanc rẽ vocauit pontifex imperatorẽ, qui exercitũ nõ vt prius paruũ, ſed copioſum, ꝑ vallẽ Tridentinã ſecũdo in Italiã duxit, habens ſecũ (vt refert Otho) Cunradũ Sueuiæ ducẽ. captiſq; in arctis locis caſtellis, vſq; ad Padũ progrediens, Guardecaſtellũ cepit, ibiq́; Mediolaneñ. & Cremoñ. diuturnũ inter ſe bellum habentes, obuios habuit: diſcuſſaq́; eorũ cauſa, Cremoneñ. à principe hoſtes iudicanť, proſcriptiq́; diſcedunt, q̃s imperator inſecutus, territoria eorũ ac caſtella deſtruxit. Inde Papiã veniens, ciues illos pactione pecuniæ in gratiã ſuſcepit. Bonionieñ. q̃q; atq; Aemilieñ. qui eũ priore expeditione deſpexerãt, ſupplices occurrũt. poſtea vſq; ad Taurinũ progrediẽs, totã citeriorẽ Italiã in prouinciam redegit. Inde Apœninũ tranſiens, Anconã, Spoletũ, cũ vrbibus alijs in deditionẽ accepit. Dehinc cõtra Rogerũ aciẽ dirigens, Cãpaniã & Apuliã peragrauit. Porro Henricus Noricorũ dux, regis gener, ꝑ Tuſciã exercitũ ducens, ſummo pontifici vſq; ad imperatorem cõductũ ꝑbuit. Auguſtus vero tã fortia in Apulia atq; Cãpania geſſit, vt nullus ex Frãcorũ regibus à Carolo Magno vſq; ad id tẽporis, tanta ibi feciſſe inueniať. deniq; nõ ſolũ ciuitates, vtpote Capuã, Troiã, Salernũ, Barletũ, Barrã cepit, verũ etiã munitiſſima caſtra & arces inacceſſibiles expugnauit. Henricus vero Bauariæ dux Beneuentũ capit, ac papæ reſtituit.

Loh. ſecunda in Italiã profectio.

Henri. dux Bauariæ.

Morante in Apulia imperatore, Rogerius quũ auri atq; argenti multo pondere attentatũ eũ flectere nõ poſſet, exercitũ longe copioſiorẽ cõgregat, ſeq; publico bello cõflicturũ denunciat. Imperator ergo vt erat ſtrenuiſſimus, militẽ inſtaurat, aciẽ ordinat, eoſq́; reſpectu genuinæ fortitudinis ac innatæ hoſtiũ ignauiæ, nulla inimicorũ multitudine frangẽdos denunciat, ꝑſertim cũ in extera remotaq́; regione poſiti, ad patriã fugere nequeant, ac cõtra tyrannũ non ſolũ regni, ſed eccleſiæ hoſtẽ & execratũ iuſte arma ſumpſerit, ad bellũ cõfortat. Cumq́; in occurſum eis procederet, fractus aĩo Rogerius, fugit, & ad montana ſe cõtulit. imperator vero occurrente ſibi ſummo põtifice, Barrã vſq; progrediť. itaq; à ciuibus cũ magno gaudio ſuſceptus, caſtrũ quoddã Rogerij, vbi ꝑſidiũ habebat, expugnat. milites ibi repertos, & ꝑcipue Saracenos, patibulo ſuſpendit. Itaq; Auguſtus eiecto de Cãpania & Apulia Rogerio, dũ eũ in Calabria & Sicilia perſequi intentat, à ſuis qui iam longo tpe extra patriã morati erant, reuocatus ẽ. Rogerio itaq; hoſte iudicato, Rainaldo viro forti & nobili ducatus Apuliæ, relicta ſibi parte militũ, tradiť, & ſic victor princeps de reditu diſpoſuit.

Rogerij fuga.

Verũ refert Otho Friſing. qui tũ in humanis erat, ꝙ in dando ducatu inter imperatorẽ & Ro. pontificẽ, pene controuerſia ſuborta fuiſſet, vtroq; ducatũ Apuliæ ſui fore iuris affirmante, q̃ lis cõſilio tandẽ hoc modo deciſa diciť, vt in dando duci vexillo vterq; manũ adhiberet.

Attende de ducatu Apuliæ.

Fugato itaq; Rogerio, Iohãnes Cõſtãtinop. imperator, qui Rogerio aduerſabať, legatos ſtatim ad Lothariũ mittit, de ſuperato hoſte cõgratulans. Inter legatos erat, qui oſtẽdere conabať Latinã eccleſiã errare, ꝙ addidiſſent S. Spiritũ procedere à filio cõtra ſentẽtiã Niceni cõcilij. Tum Petrus diaconus homo doctus, qui in corona aderat, diſputandi gratia: Si, inquit, Latini dãnandi ſunt ꝙ addiderũt ſpiritũ ſanctũ à filio q̃q; procedere, damnãdi multo magis Græci videnť, qui id fieri a ſolo patre addiderũt. Deluſus igiť homo audax tam acuto reſponſo, ſubſtitit hac de re amplius diſputare.

Attẽde dialegomenon de ſctõ ſpũ.

Petrus Leonis interim impœnitens moritur, & cadauer eius in latebris ſepelitur, & vſq; hodie fouea illa ignorať. Lotharius ſalutato pontifice abijt, & apud Tridentũ in via morbo correptus, in ipſis mõtibus & in viliſſima caſa moritur, vt Italici ſcribunt, xij. anno regni ſui, imperij aũt vij. Anno dñi 1138. Lothario rebus humanis exempto, Cũradus ſupra memoratus dux Sueuiæ, apud Cõfluen-

Cunradus 3. Imp. 93

fluentiā in regē eligiſ ſuffragijs legitimis,regnauitq́ annis xv. In huius tñ electione Sa
xones & Henricus dux Bauariæ,cognoīatus Superbus,nō cōſenſerūt,inſignia etiam
imperialia apud Henricū ducē remanſerāt.erat eñ gener defuncti Lotharij,& vt ali
qui ſcribunt,ad imperiū anhelabat. Verū rex Cunradus curiā apud Babenberg indi-
xit gñalem,ad quā cū imperatrice vidua,adhærētes ei Saxones venerūt,& in gratiam
ac pacē regis recepti ſunt. Henricus Bauarus,qui Ratiſponæ tandē regalia,ſcilicet cru
cem,lanceā & coronā coactus reddidit,regis gratiā nō impetrauit. Hoc in tēpore
Rogerius Siculus,rurſus coactis vndiq́ militibus,in Apuliā eſt reuerſus,atq́ cū Rai-
naldo Apuliæ duce cōſtituto cōgrediſ,à quo ſuperatus,iterū ex Apulia pellit,ſed poſt
modicū Rainaldus moriſ,vt refert Got. Viterbieñ. Quod cū innotuiſſet Rogerio,ite

Rogerius Apuliam recepit.

rū in Apuliam reuerſus cū filio Guilielmo,prouinciā duce orbatā,abſq́ bello in ſuam
ditionē recepit,& exterminatis inde nobilibus,Siciliæ regē ſe noīauit. Princeps Ca-
puæ Robertus & hi q̄s Rogerius expulerat,in Alemaniā ad Cunradū imperatorē ſe
cōferentes,illū ad auxilium ferendū hortanſ:ſed negocijs arduis impeditus,tranſire
nō potuit. At Innocentius papa tumultuario collecto exercitu,in Apuliam cōtra Ro
geriū profectus eſt,qui cū ad quendā locū veniſſet,ac duces exercitus minus cautos
haberet,à Rogerio interceptus eſt cū his cardinalibus qui ſecū erant.hos aūt oēs non
multo poſt Rogerius vnà cū pontifice liberos fecit,quā ob rem q̄d voluit facile impe

Sicilia vnde regni titulū habeat.

trauit,etiā titulū regni,vt Gotf. Anto. & plures alij ſcribūt,& ſic recognouit regnū ab
eccleſia,& ab eo tēpore regnū Siciliæ patrimoniū S. Petri ſcriptū eſt,q̄d Cunradus &
ſucceſſores ſui ratū habere noluerūt,ſecutaq́ inde multa ſunt mala. Blondus vero &
Platina ſcribūt,ꝙ Rogerius tunc titulū regni nō obtinuerit. vtcunq́ ſit,ab eo tēpore
regē ſe ſcripſit,& eccleſia meliorē ſuā cōditionē fecit. Rogerius iam Siciliæ rex de
claratus,vt refert Anto. poſt Gotf. Viterbieñ. cū nullū pter Cunradū haberet obſtacu
lum,Guelfonē Bauariæ ducē,Henrici Superbi fratrē,aliàs iritatū contra Cunradum,
pecunia cōcitauit,qui magnis hincinde cōparatis Siculorū exercitibus,rebellare Cun
rado cœpit. Motus etiā ex eo ꝙ ſciebat fratrē Henricū regis gratiā perdidiſſe,ſed &
rex Hungariæ eundē Cunradū metuens,Guelfonē data pecunia ad rebellandū inſti-
gauit:nec deſunt qui volūt,etiā Innocentiū pontificē cū Rogerio ſenſiſſe,impediuiſ-
ſeq́ Cunradū ꝙ ad imperium nō veniret. Refert Hermannus hoc ideo factum,ne re
gnū Apuliæ & Siciliæ recuperaret. vtcunq́ ſit,ex Italia ſtipendio auctus fuit Guelfo
cōtra Cunradum,eumq́ impediuit,ꝙ ad Italiā tunc venire nō potuit,vt princeps Ca
puanus Robertus,cæteriq́ ex regno pulſi,venientes ad regē Cunradum,poſtularant.
Placuit Henrico Superbo,vt negociū Cunrado fieret,Guelfonēq́ adiuuabat. ipſe eñ
iam ſenectute cōfectus,bellare nō poterat. cōtra hos Cunradus rex copias ducit,oc-
curritq́ Guelfoni prope cœnobiū Nereſhein,vel vt alij volūt,prope caſtrum Floch-

Guelfo Bauarus à Cūrado vinciſ.

berg in minori Rhetia:& cōmiſſa pugna,victoria regi ceſſit,multis ex parte Guelfo-
nis profligatis ac fugatis. Ipſe vero Guelfo cū paucis euaſit. Hunc cōflictū aliqui ſcri-
bunt vltimū habitū Guelfoni ignominioſum,neminē tñ fuiſſe occiſum. plures aūt ca-
ptos. Altera vice,vt refert Got. Viterb. Henricus filius Cunradi,q ſi vixiſſet,poſt eū fu
erat regnaturus,eundē Guelfonē prope Vuinſperg & ante villā Elnhofen bello vicit.

Vuinſperg.

Nā rex Cunradus oppidū Vuinſperg obſedit,& in deditionē accepit,ex gratiaq́ ma
tronis cōceſſit,vt q̄cunq́ humeris portare poſſent,liceret efferri:q̄ neglecta ſupelle-
ctili,maritos ſuos quotq̄t potuerūt,vidētibus cūctis & induſtriā mirātibus,exportaue
runt. Et Fridericus frater regis contradicens:De viris,inquit,nō eſt cogitatum. Cui
rex:Nō decet,inquit,verbū regium immutari. & mulieres laudauit. Hæc abbas Span
heimeñ. Verū cōmiſſo bello,cū ex more inter pliandū qui Guelfoni adhærebant,cla

Guelfi vnde & Gibelini.

marent,Hie Guelff,viciſſim vero regales,Hie Gibelin. quia Henricus in villa eius no-
minis ablactatus fuit,ſignificare volētes,ꝙ potētia lactis pugnaret,Italici,Longobar
di & Siculi cū Guelfone pugnantes,interrogāt quid eſſet dictū,Hie Gibelin:q̄bus de-
claratum fuit,vt ait Hermannus,ꝙ papales eo die ſignificati fuerint ꝑ Guelfonem
propugnatorē,& imperiales ꝑ Gibelinos. vnde ab illo euentu,ait,vſq́ in pſens papæ
adhærētes in Italia ſignificanſ ꝑ Guelphū:& q imperio adhærēt,ꝑ Gibelinos. Et licet
alij de his factionibus aliter ſcribāt,tñ hiſtoria hæc rebus ſatis cōſonat,ex q̄ videſ non
erraſſe Anto. qui ſcripſit multos extimare ab iſto Guelphone Guelphos appellatos
eſſe,q̄d ſatis facit pro Hermanno,qui ſcribit Innocentiū vnà cū Rogerio fuiſſe cōtra
Cunradū. Idē abbas Span. Cunradus rex poſtea Herbipolim venit,ibi iudicio q̄-
rundā principū dux Henricus proſcribiſ,& ducatibꝰ ſuis in palatio Goſzlarēſi priuaſ,
ducatum aūt Saxoniæ Alberto marchioni cōſobrino eius ducis,Noricum vero poſt
in Bauariam veniens Leopoldo filio Leopoldi marchionis orientalis fratri ſuo ex
parte

parte matris tradidit. Hēricus ergo dux Saxoniā ingreſſus,cū caſum & miſerias ſuas Hen. Super-
amicis proponeret,adiutorio eorundem & ſuoꝝ,qui de Bauaria & Sueuia ſub ſpecie bus Bauaria
peregrinationis terrā intrauerant,eundē Albertū ita humiliauit,vt ad regē auxilij gra pulſus.
tia recurreret. Præterea Luipoldus marchio oībus pene baronibus ad ducatū Baua-
riæ pertinētibus,amore ac terrore ad ſe cōfluentibus,primo Ratiſponam ditioni ſuæ
ſubdidit. nō multo poſt Hēricus morbo correptus moritur, quo mortuo,Saxones amore fi
lij ſui Henrici ſe regi opponunt. idē facit Guelfo,inter quē & marchionē variæ cædes
factæ fuere. Et ſcribunt aliqui poſt priuationē Henrici Guelfonē adiutorio Rogerij
cū Cunrado belligeraſſe,& nō ante. quēadmodū vero ducatus Bauariæ redierit ad du
ces Bauariæ,dicet ſub Friderico primo. Redeo ad terræ ſanctæ monumēta. Mor-
tuo Balduino rege tertio Hieroſolymoꝝ,ſucceſſit in regno Fulco gener eius Andega
uen. & Turonen. comes,anno dñi 1130. Per idē tempus Iocelinus Edeſſenus comes
ſenior ægrotus,audiuit magnā multitudinē Turcaꝝ eius caſtrū obſediſſe. ideo man-
dauit filio,vt cū copijs hoſti occurreret,ille aūt timidus recuſauit,aſſerens periculo-
ſum cū tam paucis tantæ multitudini occurrere. quare pater iratus,lecticā ſibi parari
iuſſit,cui impoſitus,cū copijs ſuis ad ſoluendā obſidione hoſti occurrit,cuius aduen-
tu cognito,Turcæ eius animoſitatē reſormidātes,obſidione ſoluta,ad propria remea
runt. comes eodē loco lecticā qua portabat,ad terrā deponi iuſſit,& erectis in cœlum
oculis,cū gemitu & ſuſpirio gratias egit,ꝙ in nouiſſimis ſuis eū dñs tanta gratia viſi-
taſſet,ac hoſtē auertiſſet. & his dictis,ſpiritū exhalauit,relicto filio Iocelino,à paterna
gloria plurimū degenere. Anno regni ſui primo Fulco quartus Hieroſolymorum Fulco 4. Hie
rex Antiochiā adijt,ſed principiſſa nequā mulier ad dominiū ciuitatis adſpirans,regi roſoly. rex.
ſe oppoſuit,adeo vt & comitem Tripolitanū blanditijs & muneribus corruptum,in
hoc facto æmulū ſuſcitaret,ita vt bello ſibi inuicē occurrentes,magnum inde regno
Chri diſſidiū ortū fuerit. ſed rex bello factus ſuperior,comitē fugauit,& p Dei gratiā
interponētibus ſe pacis amatoribus,recōciliati ſunt. Rex vero in Antiochia aliquādiu
moratus,collocatis illoꝝ in pace negocijs;curam ciuitatis & principatus nobili viro
Rainaldo Maſſer cōmiſit,indeꝗ in regnū ſuū reuerſus,bella in hoſtes Chri fortiter
geſſit. Verū nō multo poſt de Perſide infinita multitudo Turcarū duxit in Antioche
nos. rex vero aſſumpta regni militia,properat eis in auxiliū:& cū eſſet in itinere,cō-
perit Sagninū Turcaꝝ potentiſſimū cū multitudine graui comitē Tripolitanū obſe-
diſſe. ideo illuc dirigit acies,cuius aduentu audito,Sagninus obſidione ſoluta ad pro
pria remeauit. Rex aūt Fulco hoſtibus obuiā proceſſit,à quibus nō longe poſitis ca-
ſtris,aliquādiu māſit quietus. Sed vidēs ꝙ hoſtis nil moliret,qn potius maiora expe-
ctaret ſubſidia,repente ſup eū irruit,& ſtragē immēſam fecit,adeo vt pauci euaderēt. Fulconis
Adepta tā inſigni victoria rex abire ſtatuit,ſed ante eius receſſum nobiles & primates ſucceſſus.
Antiocheni principatus,de cōſenſu ipſius regis Raimundū Guilielmi Pictauien. filiū,
miſſis ſolennibus nuncijs ad ſe vocauerūt,vt illi Boemundi iunioris filiā matrimonio
copularēt. qd & factū eſt. fuit aūt hic Raimundus nobilitate inſignis,corpore cōpoſi
tus,verbo affabilis,vſu & rei militaris experientia oībus qui eū pceſſerūt,pponendus.
erat tñ aīo pceps,in ira modi neſcius,rationis expers,parumꝗ felix. Reuerſo aūt rege
ab Antiochenis,variæ cōiurationes & graues cōtra eū in regno exortæ ſunt,principa
liter ab Hugone comite in Ioppe,qui propter cōtumaciā à rege damnatus,ad hoſtes
fidei Aſcalonē ſe cōtulit. rex aūt Ioppen obſedit,ſed ciues attendētes ꝙ illoꝝ dñs pa-
trociniū hoſtiū crucis quæſierat,ad regē ſe cōtulerunt. Interea tñ rex Damaſcenorū
Paneatas vrbē expugnauit,vniuerſis ciuibus atꝗ ſtipendiatis captis. Eo etiā tēpo-
re comes Tripolitanus Damaſcenis terrā ſuā hoſtiliter ingreſſis viriliter occurrit,ſed
peccatis noſtris exigentibus,agminibus ſuis diſſolutis,in fugā verſus occidit,proden
tibus eū Surianis,qui in monte Libano habitabāt. Interea Iohānes Cōſtantinop. Ioh. Grecus
imperator iratus,ꝙ abſꝗ eius cōſcientia Antiocheni principes filiā Raimūdo nuptui Imp. Antio
dare pſumpſerant,cōgregatis equitū atꝗ peditū copijs,in Syriā deſcendit,veniensꝗ chenos inua
in Ciliciā,pene cunctas ciuitates eiuſdē prouinciæ,eiectis inde principibus fidelibus, dit.
occupauit. inde Antiochiā veniens,eā obſidione vallauit. Dum hæc circa Antio-
chiā geruntur,Sagninus Turca comitatū Tripolitanum ingreſſus,oīa igne & ferro va- Sagnini
ſtat,cui cū occurreret rex Hieroſolymoꝝ,grandis pugna eſt facta. & noſtri vincunt. Turcæ vi
Rex aūt vix cū paucis in qdā vicino oppido ſe defendit. nam eo plio pene oēs pede- ctoria.
ſtres copiæ perierāt,captus eſt ipſe princeps Tripolitanus. Sagninus aūt ſtatim caſtrū
in q rex erat,obſedit. ſed audiēs ꝙ princeps Antiochen9 & comes Edeſſenus in ſubſi-
diū dñi regis properabāt,miſſis de pace ad regē nūcijs,pollicēs vniuerſos qs ceperat
reſtituturū,& tā regi ꝗ ſuis liberū exitū daturū,dūmodo id oppidū ei reſignaret. rex

xxx 2 neſciēs

neſciens tā propr fore ſubſidiū,cōditionē ſuſcepit. oībus itaq; liberatis,abijt.ſed cum
eſſet in loco qui Archis dicit,de principū aduentu primū cognouit,mutare tñ nihil
potuit. Inter hæc imperator Cōſtantinop.ſuis frequētibus aggreſſionibus Antio-
chiā vexabat,ciues vero verſa vice aſſiduis eruptionibus imperatoris exercitū pro viri
bus cōterebāt. Tandē ſub certis pactionibus pacificant,ita φ princepa debitā fidelita-
tē imperatori pſtaret,& imperatori introitū vrbis nō negaret,ei proprietatē illius re-
cognoſceret:imperator vero in recōpēſationē exhibitæ fidelitatis,principi vrbē An
tiochenā cōcedat,Alopecā,Cæſareā Cappadociæ,Emiſam vrbes reſtituat.pace ita ſa
cta,imperator abijt in Ciliciā,& ibi hyemauit.Dū hæc Antiochiæ gerunt,Theodori-
cus Flandreñ.comes regis gener,cū honeſto comitatu Hieroſolymā applicuit,cuius
Theodoric' Flād.comes aduentu lætus populus Chriſtianus,q̄ddā pſidiū q̄d trans Iordanē ſitū erat,obſeſſum
expugnauit.Sagninus vero ſucceſſibus proſperis elatus,regnū Damaſcenoꝝ occupa
re cōſtituit.q̄d intelligēs Ainardus regis Damaſcenoꝝ ſocer,inita cū dño rege ſocie-
rate,ipſum in ſubſidiū vocauit:qua re cognita,Sagninus in propria reuertit.rex autē
cū exercitu Damaſcenoꝝ ſicut pactū erat,ciuitatē *Peneatē obſedit,obſeſſamq; ad de
ditionē cōpulit. Deinde Iohānes Cōſtantinopolitanus rurſus potiundæ Antiochię
cupiditate ductus,denuo coactis copijs ingentibus,in Syriā deſcēdit:veniensq; Antio
chiā,à Latinis habitatoribus minime eſt admiſſus:qui ex hoc magnā indignationem
accipiēs,in Cilicia hyemādo reuocauit exercitū,ſperās hyeme tranſcurſa etiā inuitis
ciuibus circa Antiochiā aliquid obtinere,ſeq; de illis vindicare cōſtituit.Cum aūt ad
initiū veris venādi cauſa egrederet,in aprū ſagittā mittens,ſeipſum ea manu qua arcū
tenebat,grauiter ſagitta vulnerauit.erat eñ ſagitta illa venenata.mox itaq; ex tā le-
ui cauſa mortis reſponſo accepto,redijt ad caſtra.inualuit tū veneni vis adeo,vt me-
dici ſpem curæ nullam fore dicerēt:ſed ſi vitam ſeruare cuperet,manū truncaret.hoc
vir magnanimus audiens,cōſtanter ſpreuit,indignū aſſerēs, vt vna manu tm̄ & tā no
Emanuel bile regeret imperiū. Videns ergo mortis ſibi imminere diſcrimen,Emanuelē mino
Græc' Imp. rē ex filijs declarauit imperij hæredē.ita vita functus,imperiū filio reliquit gubernan
dum. Ea tēpeſtate accidit res toti Chriſtianitati valde dānoſa.nā cum dñs rex Hie
roſolymitanus Fulco apud Acā morā traheret,ac extra vrbē cauſa ſolatij perrexiſſet,
caſu lepuſculus à canibus excitatus fugit:ſequunt fugientē vniuerſi.rex aūt equo incō
ſulte feſtinās corruit,ita vt equus ſella caput regis cōquaſſaret,φ cerebrū tā per nares
q̄ per aures exiret.Igit cū gemitu vniuerſoꝝ ad ciuitatē relatus,triduo ſine ſenſu ad-
huc palpitans vitā protraxit,q̄rta die ſpiritū exhalauit,anno dñi 1142.Reliquit aūt du
os filios,Balduinū primogenitū annoꝝ circiter xiij.& Almaricū annoꝝ ſeptē. In
hac gñatione circa annū dñi 1120.ordo Præmonſtrateñ.originē habuit,cuius loci &
Prẹmonſtrateñ.ordo, ordinis fundator *Norbert' extitit.Refert Vincen.φ hic fuit Lotharingus genere,
diuitijs atq; facundia clarus,qui diuino amore ſucceſus,poſtpoſita ſeculi pompa,
pſbyter eſt ordinatus,verbo pdicationis inſtitit,nudus nudū ſequit Chriſtū,q̄rundam
etiā religioſoꝝ moribus exploratis,vitā inauditæ auſteritatis aſſumpſit,per aliq̄d tem
pus nudis inceſſit pedibus, etiā brumali rigore,nō deſtitit verbū Dei ſpargere,& ani-
mas Chriſto lucrifacere.Deniq; Gelaſius papa cū in Gallias veniſſet,ad hūc vir Dei
Norbertus nudis incedens pedibus acceſſit,animiq; ſui propoſitū pandens,licentiam
ſeminandi verbū Dei accepit.tandē à papa Calliſto commendatus eſt Bartholomæo
Laudenſi ep̄oq̄ protectore,in loco Præmonſtrati diuinitus inſpiratus reſedit,ibiq;
ſolitariā & religioſam vitā agere cœpit,multoſq; fratres colligens,regulā S.Auguſti-
ni ſuſcepit. Ordo Templarioꝝ & ordo S.Iohānis in hac gñatione confirmantur,
de quibus ſupra gñatione 37.eſt dictum. Anno dñi 1120.in Saxonia duæ munitio-
nes fuere nō longe ab inuicē,vbi media nocte videbat vigilibus vir ab vna progredi
ad alterā in modū faculæ ardentis.hæc viſio non ſemel,ſed pluries viſa eſt. Anno
Mira phantaſmata apd' Vormatiā. dñi 1123.in pago Vormatieñ.videbat per aliq̄t noctes armata multitudo equitū eun-
tium & redeuntiū,& quaſi ad placiti colloquia nūc hic,nūc illic turmas facere:circa
nonā vero horā cuidā monti,à quo & exiſſe videbant,ſe reddere. Tandē quidā regio
nis illius huic prodigioſæ cōcioni,ſigno crucis ſe muniens, appropinquauit,& mox
quendā ex illis per nomen oīpotentis adiurat,manifeſtare cauſam populi q̄ ſic appa-
reret.Cui ille:Nō ſumus,inquit,vt putatis phantaſmata,nec militū vt videmur turbæ,
ſed aīæ militū non longe antehac interfectoꝝ.arma vero,habitus & equi,q̄a nobis
prius fuerunt inſtrumenta peccandi,nūc nobis ſunt materia tormenti,& totū ignitū
eſt q̄d in nobis cernitis,quāuis id corporalibus oculis compræhendere nō poſſitis.In
hmōi comitatu etiam Emicho comes de Lyningen ante paucos annos occiſus appa
ruit,& ab hac pœna orationibus & eleemoſynis fertur ſe redimi poſſe docuiſſe.De

hu

his nocturnis exercitibus ſcribit & Guil.Pariſieñ.in tract.de dæmonibus. Anno ſalutis noſtræ 1124.puero cuidã in pago Tullifeld nato crus dextrũ liuore tumefactũ, tandẽ crepuit,& pro ſanie grana nõ pauca tritici,ſiliginis,farris,hordei ac auenæ euidenter effudit. Anno dñi 1120.veniſſe dicit Iohannes patriarcha Indorũ,narrans Calliſto papæ & cardinalibus ꝑlatiſq; alijs in cõſiſtorio publice,qualiter S.Thomas apoſtolus omni anno cõmunicet populũ manu ſua,dignis euchariſtiæ ſacramentum porrigẽs,quã & retrahat ab indignis. Anno dñi 1139.Iohãnes de tẽporibus moritur in Gallia,cũ vixiſſet trecẽtos ſexagintavnũ annos.fuerat enim armiger Caroli Magni.

De B.Thoma Indorũ patrono.

In hac gñatione Cunradus rex cõceſſit Genueñ.priuilegiũ ſignandi pecuniam argenteã & auream cũ ipſius nota,quod & nũc vſq; apud eos in fidẽ ꝓmiſſorũ ſeruatum eſt. Cunradus rex Norinbergã vrbẽ inſtauraſſe inuenit,in qua & inſigne monaſterium ordinis diui Benedicti ad S.Aegidiũ nuncupatũ,in celebriori vrbis loco fundauit.ab hoc Cunrado Norinberga incrementũ plurimũ ſuſcepiſſe legit. Anno dñi 1126.quarta feria hebdomadæ pentecoſtes,pruinæ frigus plagã magnã tam nouellis vbiq; frugibus,q̃ vineis abundantiſſimã iam fœtuũ ſuorũ ſpem turgendo promittentibus intulit,nec multo poſt,id eſt,16.Kaleñ.Iulij frigora ſecuta eſt tempeſtas immenſa,quæ diluuiũ minari videret,crudeliter aliqua deuaſtans.Item quædã ex locis paluſtribus vltra ſolitũ erumpentia,ſegetes contiguas & maxime triticeas vredine deprauarunt,apiumq; fœtus ex toto pene periere. Sæpe fecimus hactenus ducũ de Zæringen mẽtionẽ,cũ pluribus locis,tum in Henrico 4.quare quæ in veterũ monumentis de illis obſeruauimus,annotabo.atqui varia tradunt oĩa.Inuenio chronicã Teutonicam quæ refert,ꝙ anno ſalutis noſtræ 225.dux Bertoldus de Zæringẽ,fuerit dux Sueuiæ,Briſgaudiæ & Vchtlandiæ.Et ꝙ idem fuerit cõditor vrbium Bernæ & Friburgi in minori Burgundia Lauſaneñ.diœceſis,& ꝙ vnicũ filiũ diſciplinæ militaris gratia commiſerit duci Burgundiæ,à quo cõtumelioſe tractatus ſit.qua de re Bertoldus dux,reuocato filio,duci Burgundiæ mouerit bellũ,in quo à Friburgeñ.Bernenſibus & nõnullis alijs ſuis fuerit deſertus,& à Burgundionibus maxima damna paſſus.Vnde vt duci Burgundiæ reſiſtere & viciſſitudinẽ reddere poſſet,ferunt eum extruxiſſe ꝓclaram iſtam arcem,quæ adhuc cernit in oppido Briſach.Inde Burgundiam longo tempore afflixit,in quorũ mrmoriam hi verſus turri ſunt inſculpti:Hanc dux Brrtoldus portam ſtruxiſſe notatur,*Ex qua propria fraude Burgundia depopulat.Quod dux Bertoldus arcem in Briſacho cõſtruxerit,& Burgundiam inde vaſtauerit,nõ eſt mirum:ſed ꝙ aliqui duces de Burgundia aut Zæringen anno dñi 225.furrint,non bene quadrat,cũ Burgundiones per hæc tempora nondũ quidquã in Gallia occupauerint.Nam vt veræ docent hiſtoriæ,longe poſt ſub Valentiniano primũ prrmiſſi ſunt Gallias inhabitare,ſed necdũ ſub ducibus,ſed ſub regibus militauere.Vnde exiſtimo vitio ſcriptorũ hiſtoriã fuiſſe corruptam.Nec redolet quod à quibuſdã ſcribitur,nobilem virum Bertoldũ de Zæringen à Friderico primo ducem factũ eſſe.ferunt hi quodam tempore Fridericũ imperatorem de cõuentu principũ Moguntiæ congregatorum,ex indignatione clam abijſſe Sueuiam verſus,vix tribus comitatum nobilibus,veniſſeq; eũ noctu ad villam Bertoldi de Zæringen,& cũ eo in loco hoſpes publicus nõ eſſet,receptus aſſeritur ab eodem Bertoldo,cũ quo ſplrndide ſupra omnẽ ſpem victitans imperator,vt gratias illi pro ſua vrbanitatr dignas agrret,eum in ducem & principem ſublimare curauit.Hoc q̃ verũ ſit,ex eo intelligi poteſt,ꝙ ante Fridericum primum duces de Zæringen inueniunt fuiſſe,puta ſub Henrico quarto.Sed & Fridericus primus ab Ertolpho duce de Zæringen extorſiſſe legitur regnũ Burgundiæ cum archiſolio Arelatenſi,quod duces de Zæringen ab imperio,licet ſine fructu,recognouerũt atq; tenuerunt,pro quo eidẽ duci imperator dedit inueſtiturã regaliũ eccleſiarum,Lauſanæ ſcilicet Gebeñ.& Seduneñ.patet igitur ꝓmiſſa eſſe conficta. Quare cũ hi duces multũ potentes fuerint,vt qui multas ciuitates & caſtra ædificauerunt,monaſteria plurima fundauerunt, Ruthardus enim de Zæringen & Lantgrauius Alſatiæ, cuius vxor Iemenfrid & eorũ filius fundaurrunt monaſteria Gengenbach & Suartzaſchach:alij ita ſcribunt,ꝙ anno dñi 1056.Bertoldus filius *Betzelini comitis,ducatũ Carinthiæ vulgo Zæringen,ab imperatore obtinuit.*Brzelinus iſte & Grbiſo frater eius,fundauerunt monaſteriũ monialium in Sultzberg,vbi ſunt ſepulti.Betzelinus iſte deceſſit ſine hærede,ſed Gebiſo frater ſuus reliquit filium noĩe Bertoldũ,qui ſucceſſit in ducatu.ille cum Gebhardo fratre epiſcopo Conſtantienſi fundauit monaſterium ſancti Petri Conſtantiæ,quod hodie dicit monaſterium S.Petri.ibi eſt ſepultus.Fuit & Bertoldus dux de Zæringen,cui circiter annum 1178.Rudolphus Sueuiæ dux,comes Rhinfeld,imperator electus contra Henricum quartũ,Sueuiæ duca-

Norinberga.

Duces de Zæringrn.

Briſachum.

Ertolph' de Zæringen.

tum dedit.hunc cū teneret,cæſo Rudolpho,Fridericus de Stauſa ambiens,ab Henri-
co q̄rto accepit. Anno dñi 1112.Bertoldus dux de Zæringen Sneuus, cōdere cœpit
Friburgum ciuitatem Friburgeñ.in Briſgaudia ex villa.Hic Bertoldus poſtea anno 30.prope op-
pidum Molſheim occiſus legitur,& ad S.Petrū ſepelitur.Hic Bertoldus deceſſit ſi-
ne liberis,cui in ducatu Zæringen ſucceſſit frater Cunradus,qui vxorem duxit Cle-
mentiam de nobili proſapia ducum Francorum.Hic Cunradus obijt anno 1152.& ad
ſanctū Petrum ſepultus eſt cum duobus fratribus Bertoldo & Rudolpho.Reliquit au
tem plures filios,Cunradū,Bertoldum,Rudolphum,Albertum & Hugonem.Cunra
dus puer moritur,& ad S.Petrū ſepelitur,Rudolph' epūs Lauſannæ obijt anno 1190.
Drachēſels. & ad S.Petrum ſepelitur.Albertus factus eſt dñs in Drachenſels in Vuaſgou,Hugo
habuit dominium in Briſgaudia,& obierunt ſine liberis,Bertoldus in bonis paternis
ſucceſſit oībus. Hoc etiā in tēpore fuit Ertolphus dux,quē ſupra memoraui.Ber-
toldus iſte anno 1178.Friburgū in minori Burgundia cōdidit,vulgo Vchtland,& ſer
tur regio ideo minor Burgundia dicta,ꝙ Treuiri cōtra Romanos,vt eſſent in p̄ſidio,
Burgundia minor. miſerunt quodā tempore maximā nobilitatē,qui per burgos habitantes, Burgundi
vocati ſunt.Fertur em̄ ꝙ in eadem regione 36.generationes comitū & baronum ha
bitauerint.Bertoldus iſte moritur anno 1185.& ad S.Petrū ſepelitur.Reliquit filiū pa-
ternum nomen reſerentem,hic ex vxore filia comitis de Kiburg duos procreauit fi-
lios,& quia oneroſus videbat̃ nobilitati,p̄potens em̄ erat & princeps nobilis,liberta-
tis(vt aliqui coniectant)conſeruādæ cauſa veneno extincti ſunt duo ducis filij.Nam
paulo ante, anno ſcilicet dñi 1190. idem dux ædificauit Bernam,vt ipſi æſtimabant,
Berna. odio & æmulatione,& vocata eſt Berna ab euentu,ꝙ in nemore vbi nunc oppidū eſt
ſitum,vrſus captus fuit.Filijs hoc modo tanquam hæredibus e medio ſublatis,dux
ipſe Bertoldus vehementer indoluit, exaſperatusq; dixiſſe fertur:Ecce progeniem
extinxerunt meam veneno,& ego eos hac ciuitate inficiam vſq; ad exterminium.Ita
& effectus inde ſecutus.Videmus em̄ ꝙ fere omnis nobilitas eius regionis eſt elimi-
nata.Dedit em̄ idem dux Bernam cū pagis ſuis & cū Burgundia minori,imperio.Su
per quo Fridericus ſecūdus multa Berneñ.dedit priuilegia,pollicitus ꝙ ab imperio
nec per ſe,nec per ſuos ſucceſſores alienari valerent vllo vnquā tempore.Idē impera
tor dedit eis quoq; primū aduocatū.Obijt hic Bertoldus anno 1218.ſine prole.de hoc
verſus:Dum bis ſexcentis ter ſenus iungit̃ annus,In Friburg morit̃ Bertoldus dux Ale
manus.Hic eſt ille Bertoldus,de q̃ ſupſcriptio c.venerabilem de elect.Bertoldus dux
Comites de Furſtēberg. iſte ſororem habuit Agnetē,quā duxit Egon de Furſtenberg,generauit ex ea filiū,re-
ferentem nomen paternū.Egon iſte ſecundus duxit Adelheidam filiā comitis de Nyſ
ſen,& procreauit ex ea Cunradū.Egon p̄dictus ſepultus eſt in Tennebach.Cunradus
duxit vxorē Sophiam de Zollern.Cunradus iſte ædificaſſe fertur caſtrū Friburgi in
monte anno 1270.hunc Cunradum obſedit in Friburgo Rudolphus dux Auſtriæ
anno 1279.Cunradus in Friburgo ſepelitur.Egon filius Cunradi duxit Catharinam
de Liechtenberg.ſepultus eſt Friburgi ad S.Claram,reliquit aūt filium Cunradū ſe-
cundum,qui primo duxit filiam ducis Lotharingiæ,poſtea duxit Annam de Signau
baroniſſam,ex qua ſuſcepit filios Fridericum & Egonem tertiū.Fridericus duxit An
nam comitiſſam de Suſenberg,deinde illa mortua,duxit Montiſagam de Montſai,
ſepelitur in Friburg ad beatā virginē. ex Anna genuit Clarā vxorē Gotfredi de Tu-
bingen.Egon frater Friderici duxit vxorem Verenā de Vuelſchen Neuenburg.Iſte
Egon grauiſſimas lites habuit cum Friburgeñ.Concordia interceſſit,& Friburgeñ.
emerunt libertatem à comite pro ſumma viginti millium marcarū argenti,& com-
parauerūt ſibi dominium in Badvuyler,vbi poſtea ſepelitur.Hic Egon habuit filium
Iohānem,qui duxit filiam comitis de S.Georgio in Burgundia.morit̃ ſine ſobole,&
in Vuelſchen Neuenburg ſepelit̃.Anna relicta Egonis tertij,duxit maritum ſecundū
Hermannus dux de Tegk Hermannum ducem de Tegk.

GENERATIO XXXIX.

ANno dñi 1140.anno Innocentij pontificis 2.decimo,Cunradi 3.ſecundo,gene
Edeſſa. ratio 39.cœpit.Quo anno Edeſſa Meſopotamiæ ciuitas,ab Hebræis Arach di-
cta,ab Alaph Turcarū principe capitur:vbi occiſis oībus fidem Chriſti nega-
re recuſantibus,etiā in dedecus Chriſtiani noīs,nobiles matronas ſuper altare S.Io-
hannis Baptiſtæ,q̄d ſciebat à noſtris veneratū,ſtuprari fecit.ea aūt vrbs Rages Medo
rū fuit dicta,ad quā Tobias pro accōmodata Gabelo pecunia filiū ſuū miſit,& quam
poſtea Thadæus apoſtolus ad Chriſti fidē conuertit,quæq; B.Thomæ oſſibus exor-
nata ſacris refertur,quā etiam Abagarus rex obtinuit,qui datis ad Ieſum literis,ſcri-
pta manu Dei reſponſa accipere meruit,& quæ iam diu Chriſtianis paruerat.

His

His temporibus Ro. q̃ſdam ſenatores creauere, q remp. Romanam ditionemq́ꝫ ad ſe ptinentem gubernarẽt. Cauſam ſcribit Otho Friſingẽſ. nam cum Innocẽtius auxilio eoꝝ ad deditionẽ Tiburtinos coegerit, volebãt illos vt muris ruptis puincia excederẽt, cõpelli. Quod cum recuſaret facere, in Capitolio cõuenientes, antiquã vrbis dignitatẽ renouare parabãt. hoc põtifex precibus ac minis ſoluere conatus, non potuit.

Anno dñi 1142. defuncto Fulcone rege Ieruſalem, ſucceſſit ei Balduinus filius in regno, quintus Hieroſolymoꝝ rex, regnauitq́ꝫ annis 24. fuit aũt adoleſcẽs optimus, corpore pcerus, affabilis & miſericors, ac Deũ timẽs, mediocriterq́ꝫ doctus. Eodẽ tẽpore Innocẽtius papa, ne Chriſtiani terrã ſanctã oĩno amitterẽt, S. Bernardũ abbatẽ Claræuallis p reformanda pace inter ſedẽ apoſtolicã & Cunradũ regẽ, in Alemaniã miſiſſe fert, & recõciliatio Spiræ facta, in Franckfurt ſigillis principũ roborata eſt. alij aliter, ſed in hoc tñ cõcordant, qꝑ Bernardus Spirã venerit, vbi tum erat tãtus ppli concurſus ad eũ venerandũ, vt impator, ne pplus eum cõculcaret, manibus ſuis illum exportare ſit dignatus. extãt circuli in pauimento eccleſiæ maioris tres, vbi pſtratus in terrã vir Dei, ter fert ſalutaſſe virginẽ Mariã. Ad quẽ virgo Maria: Salue, inqt, Bernarde. Tũc rex Cunradus à S. Bernardo apud Frãcofurt cum multis principibus crucem aſſumpſit, ac ſe ad terrã ſanctã accinxit. Interea põtifex Innocentius, habito apud Lateranũ cõcilio, multa inſtituit, moritq́ꝫ anno ſalutis nrӕ 1144. in cuius locũ Cœleſtinus 2. Guido ante vocatus, S. Marci presbyter cardinalis aſſumit, natione Tuſcus, ſedit tñ 5. mẽſes. Sub Innocẽtio cõdemnat Petrus Abelardus, vt refert in ſpeculo Vincentius, de q̃ ad Innocentiũ S. Bernardus: Habemus, inqt, in Frãcia nouũ de veteri magiſtrũ theologũ, qui ab ineunte ætate in dialectica luſit, & nũc in ſcripturis ſacris inſanit, deinde capitula erroris explicat. huius Petri aliqñ diſcipulus fuit Ganfr. Antiſiodoreñ. qui ait, Ego aliqñ mihi magiſtrũ recordor fuiſſe. & poſt pauca: Hic ſiquidẽ pciũ redẽptionis euacuans, nil aliud nobis in ſacrificio paſſiõis dñicæ cõmendabat, niſi virtutis eius exẽplũ, & amoris eius incentiuũ. & ſubiũgit: Tria nãqꝫ ſpecialia Chrs nobis in ſua paſſiõe exhibuit, exẽplũ virtutis, incẽtiuũ amoris, & redẽptionis ſacramẽtũ. tertiũ euacuãte hæretico, cætera nihil pdeſſe poterũt. Cœleſtino defuncto, Lucius 2. Bononieñ. põtificatũ inijt cãcellarius, Gerardus dictus, ac infra annũ morit. Hic grauiter à ciuibus Ro. pſecutionẽ paſſus, humiles ad Cunradũ regẽ miſit literas, ſuã ac totius Italiæ oppreſſionẽ continentes, ipſumq́ꝫ ad patrociniũ Ro. eccleſiæ inuitauit. ſed alijs occupatus, venire non potuit. pplus itaqꝫ Ro. ſenatoribus q̃s ante inſtituerat, adiecit patriciũ Iordanẽ Petri Leonis filiũ, põtificẽ adit, & oĩa regalia eius tam in vrbe q̃ extra vrbẽ, ad ius ſui patricij repoſcit: eum more antiquoꝝ ſacerdotũ, primitijs, oblationibus & decimis ſuſtẽtari debere dicit. At cũ Lucius cõtra Ro. pplm ſenatũ remouere diſpoſuiſſet, ingẽti militia curiã vnde ſenatores expelleret, ſeu Capitoliũ inuaſit. Tũc ppls ad arma cõcurrẽs, papã cũ ſuis expulit, vbi papa (vt fert) lapidibus attritus, poſtmodũ officiũ paſtorale exercere non potuit, & breui morit, videlicet mẽſe xi. die 4. & in baſilica Lateraneñ. ſepelit. Nihil aũt ꝓtermittebat q̃d ad expeditionẽ p retinẽda terra ſancta ptineret. Nam miꝝ in modum amore retinendæ Hieruſalẽ excitabatur, qꝑ tituli ſanctæ crucis in Hieruſalem presbyter cardinalis, pontifex creatus fuerat, quam quidẽ baſilicã totam ferme reſtituit. Eugenius 3. Piſanus, monachus Claræuallis, abbas monaſterij S. Anaſtaſii in vrbe, Lucio ſucceſſit, anno dñi 1145. ſedit annis 8. menſes 4. Siquidẽ cum non ſatis inter cardinales cõſtaret, quem potiſſimũ de numero ſuo deligerent, diuino nutu pciti, viꝝ hunc ſanctiſſimũ Eugenium deligũt, qui vbi Romanos inſtare nimis etiã cognouit, q̃ ſui cõfirmarentur ſenatores, ad Faruenſe monaſterium ſe cõtulit, ibiq́ꝫ vocatis cardinalibus, munus cõſecrationis accepit. Deinde Viterbiũ pręxit. at Romani cum patricio ſuo Iordane ꝑfecturæ dignitatẽ abolentes, oẽs principes & nobiles ex ciuibus ad ſubiectionẽ patricij cõpellũt, & cardinaliũ, clericoꝝ & q̃rundam illuſtriũ laicoꝝ ſubruentes domos, ꝑdam immenſam diripiũt, eccleſiã B. Petri incaſtellare ſacrilege & pphaniſſime non metuũt, pegrinos cauſa orationis aduenientes, ad oblationem q̃ſtus gratia plagis & verberibus afficiũt, ac q̃ſdam ex ipſis offerre nolentes, in templi porticu occiderũt. Quos venerabilis pontifex cum Iordane & fautoribus excõmunicauit, adiunctis Tiburtinis Romanorum antiquis hoſtibus, militia coercuit, tandemq́ꝫ petere pacem coegit: quam pacem eo tenore dedit, vt principatus dignitatem abolerent, & præfectum in priſtinam dignitatem reciperent, ſenatores vero ex eius autoritate retinerent. ſicq́ꝫ in vrbem rediens, natiuitatem domini celebrauit. Verum poſtea cum reſciſſet dolos in vrbe machinari, fugam inijt, nauibus Tiberi delatus, inſidias veritus: quẽ Romani haud ſecus, q̃ Gelaſium olim, ar-

Balduinus 5. Heroſ. rex

Bernardus apud Cunradũ Spiræ.

Cœleſtinus 2. papa.

Lucius 2. papa.

Eugenius 3. papa.

Eugenij fuga.

mis teliſq; iniectis pſecuti ſunt. appulſus aũt Piſas, in Frãciã inde migrauit. Hæc Otho
Friſing. Erat tum in Gallia Bernardus Claræuallenſis abbas, à q̃ Eugenius ſuperueniẽs
didicit, peſſimo loco rem Chriſtianã in Aſia eſſe: q̃re ambo Ludouicum regem Fran
corum orant, vt cruce ſignatus expeditionẽ pararet. Cunradus quoq; Ro. rex cruce
iam ſignatus, paratis ad iter neceſſarijs, anno dñi 1146. menſe Maio exiuit, tranſcurſis
Bauaria, Auſtria & Hungaroꝝ finibus, & emenſa vtraq; Pannonia, Thraciam attigit,

Cunradus 3. in Syriam proficiſcit.

ad vrbemq; demũ Cõſtantinopolim ꝑuenit, q ab Emanuele imperatore Græcoꝝ ma
gnifice ſuſceptus, data exercitui aliquali q̃ete, tranſito Helleſponeo, cum ſuis legioni-
bus in Syriam venit, ducens in ſuo comitatu loricatoꝝ 70. millia abſq; peditibus. Ap-
plicuit igitur rex Lycaoniam, cuius metropolis eſt Iconium. tradiderat aũt Emanuel
imperator Cõſtantinop. Ro. regi viæ duces, q innata vſi malitia, ſiue de mandato dñi
ſui, ſiue infidelium corrupti pecunia, ſtudioſe ceperũt ꝑ deuia Alemanoꝝ trahere le-
giones. cumq; deduxiſſent exercitum, ꝓ laſſitudine noſtris dormientibus, nocte clam
relictis caſtris diffugerũt, populo ſine duce relicto: luce facta, nõ ſunt inuenti, q̃d comp
to, Imp. cõgregatis principibus cõſulebat q̃d facto opus eſſet, alijs redeundũ, alijs ꝓce
dendum cõſulentibus. Dumq; ſic locoꝝ ignari & ꝓalimentoꝝ defectu ſoliciti fluctu-
arent, nunciat̃ in vicino aduentare infidelium acies. erat enĩ in ſolitudine ſterili conſti
tutus exercitus, ſicut ſtudioſe à ꝓdictis ſeductoribus fuerat introductus, dicebat̃q; pu-
blice, nec à vero aberat multum, ꝙ cõſcientia imperatoris Græci inuidentis Latinis,
fuerint hæc molimina cõſtructa. Sic igit̃ dum fame, labore & locoꝝ ignorantia labo-
raret exercitus fidelium, ſubito Turcaꝝ acies imperatoris caſtra irruunt. Noſtri aũt
q̃uis in principio ſtupefacti trepidaſſent, attñ vtcunq; recollectis animis, prout locus
ꝑmittebat & tẽpus, viriliter reſiſtebãt, poſtremũ fame attriti iam deficere incipiebant.

Cunradi exercit⁹ Emanuelis fraude concidit

Sic ergo in gyrum ab infidelibus fidelium vallatus exercitus, teloꝝ & ſagittaꝝ immiſ
ſionibus anxie nimis & vſq; ad mortẽ ꝓmebat̃, nec dabat̃ noſtris referiendi, & cum ho-
ſtibus cõflictandi copia. q̃ties enĩ in hoſtes fidelium acies impetum facere nitebantur,
illi diſſolutis agminibus noſtrorum eludentes conatus, ad diuerſa ferebantur: iterum
noſtris in caſtra ſe recipientibus, illi agmina ſua reuocãtes, noſtroꝝ cingebãt exerci-
tum, & inſtantes acrius q̃ſi obſeſſis, requiẽ negabãt. factũ eſt ergo occulto Dei iudicio,
ꝙ oĩs illa principũ virtus, q̃ armis, viribus & nũero videbat̃ incõparabilis, ſubito con-
trita corrueret, ita vt vix illi⁹ veſtigia gloriæ ſupeſſent. Sed de 70. millib⁹ equitũ, & de
tãta pedeſtriũ manu vix decima pars euaſerat, alijs aut occiſis, aut captis. euaſit aũt im
perator cum paucis principibus, q licet cum difficultate in partes Niceæ venerũt, ho-
ſtes tñ victoria potiti, onuſti ſpolijs, locupletes armis & eq̃s ditati ſunt, regis Francoꝝ
aduentũ, quem ad eaſdem ꝓpe partes aduenisse rumor deferebat, auide expectantes.
huic tñ tãto negocio Sultanus Iconij non interfuit, ſed q̃dam primicerius militiæ ſuæ.
Traditũ eſt, Emanuelis dolo gypſum farinæ admixtũ, vnde panis q̃ veſceret̃ Germa-
nicus exercitus, cõfectus eſt. Acta ſunt hæc anno ſalutis nr̃æ 1147. mẽſe Nouẽb. Hi aũt
filij Belial, q duces dati à Græculo fuerãt, vt peccatis pœnã cumularẽt, ad regis Franco-
rum ꝓperant exercitũ, mẽtientes imperatorẽ eoꝝ fretum ducatu, oia pſpere egiſſe, &

Ludou. rex Franciæ Syriam adit.

Iconio violẽter expugnato, de hoſtibus triumphaſſe. Interea rex Franciæ Ludouicus
pene eiſdem ſubſecutus veſtigijs, cum ſuo exercitu venit Cõſtantinopolim, vbi modi-
cam moram trahens, tranſito Helleſponto, in Bithyniam deſcẽdit, deq; Cunrado im-
peratore diligentius inq̃ſiuit, cui cum veraciter ſignificatũ fuerat, ipſum amiſiſſe exer
citum ſuum, & cum paucis principibus euaſiſſe, fractus animo, q̃d ſibi faciendũ eſſet,
anxie nimis cogitabat. Igit̃ ꝓceſſu tẽporis certior de ſtrage ĩpatoris factus, modico
interuallo Fridericus dux Sueuoꝝ, ĩpatoris ex fratre nepos, ſecundũ aliq̃s filius Cun
radi, q ex illa ſtrage euaſerat, ad exercitũ regis Francoꝝ ꝓperauit, à q̃ q̃ ſiniſtra euene-
rant, certius didicit. Igit̃ motis caſtris rex Ludouicus ad locum in q̃ imperator caſtra-
metatus fuerat, ꝑuenit: vbi familiaribus vſi colloquijs, ordinant ſimul iunctis copijs ꝓ-
ficiſci. Sed cum Epheſum Aſiæ minoris metropolim ꝑueniſſent, imperator ſeu de pau
citate ſuoꝝ verecundiam non ſuſtinens, ſeu Francoꝝ faſtum non ferẽs, ſuis ꝑ terram
remiſſis, ipſe nauigio Cõſtantinopolim reuerſus eſt, vbi cum ſuis principibus vſq; ad
veris initium hyemabat. Interea rex Francoꝝ ꝑ aliq̃t dies Epheſi cõmoratus, ꝑuenit
ad vada *Venandri fluminis. hic Francis primũ hoſtes iuxta eoꝝ deſideriũ intueri da-
tum eſt. continuo rex in eos flumine tranſmiſſo cum ſuis viriliter irruit, multiſq; occi

Error ſigniferi.

ſis & captis, reliq̃s in fugam vertit, q̃s cum caſtris in q̃ fugerãt, cepit. Habita igitur vi-
ctoria, ac præda lætiores facti, rurſum mane ad iter ſe accingunt, viam continuantes,
at vexillifer regis exercitum ꝓcedens, ad montem quendã ꝑuenit, deinde conſilio ma-
iorũ ꝑſuaſus, ne illic ſubſiſterent, ad vlteriora illo die cõtendit, factumq; eſt vt ſequẽtes
lente

lente incederent, putantes in monte ſignato caſtra manſura, & ita quidam tráſgreſſis montẽ, exercitus diuiſus eſt. Quod videntes infideles q ex latere exercitũ ſequebant, ſumpta occaſione tum ex locorũ anguſtijs, tum qa militũ robuſtior portio pterierat, ſubito aciebus inſtructis irruũt in noſtros, & anteq arma corripere poſſent, acies Francorũ diſſoluũt. Chriſtiani tñ viriliter reſiſtũt, pugnaturq; diu marte ancipiti, tandẽ infideliũ pualuit manus, & Chriſtianorũ exercitus valde eſt diminutus. Rex aũt Francorũ caſu ex tãto erutus piculo, pdicti mõtis verticẽ adſcendẽs, intempeſtæ noctis ſilẽtio ad locum in q̃ pcedentes caſtrametati fuerãt, puenit. Cœpit aũt eis die cibus illis deficere, & q̃d deterius erat, ſine duce vagabant errabundi, tãdemq; cum multa difficultate ad vrbem Satiliam puenerunt, q̃ tum erat ſub ditione impatoris Græcorũ, q̃ in loco ipſe cum reliquis pedeſtribus copijs, & ſuis principibus nauigio ad portum S. Simeonis pueniens, vbi manſit donec ſui oẽs veniſſent. Princeps aũt Antiochenus Raimundus, ante regis aduentũ totius regionis cõuocatis nobilibus, illi occurrẽs, eum cum comitatu Antiochiã magnificẽtiſſime pduxit, ſperans regis auxiliũ ad ampliandũ principatum. Igit poſt aliqt dies id q̃d mẽte cõceperat, regẽ adijt, eius petẽs auxiliũ, vrbes finitimas ſubiugare ſtatuẽs. ſed vbi vidit ſe non pficere, cum rex Hieroſolymã irreuocabiliter pficiſci deſtinaſſet, mutato ſtudio, regis vias abominari cœpit, & in læſionem eius armari. Quod cum regi cõpertum eſt, molimina principis pueniens, de ſuorũ cõſilio vrbe Antiochena clam egreſſus eſt. Fuerũt q regi imputarẽt, q tãti viri de ſe bene meriti preces non admiſerit, cum facile vnam aut plures vrbes obtinere potuiſſet. Interea imperator Cunrad9 ſcta hyeme apud Emanuelẽ Imp. claſſe vectus, cum ſuis portum attigit Aconenſem, deinde Hieroſolymã applicans, à rege & vniuerſo clero ac populo introductus eſt in ſanctã ciuitatẽ. Applicuit q̃q; iiſdẽ diebus Alphonſus comes Toloſanus, q anteq̃ Ieruſalẽ pueniret, apud Cæſareã perijt, vt fertur, veneno. Nunciat interea regẽ Francorũ appropinquare, q̃re rex de cõmuni oĩm cõſilio miſit illi obuiã patriarcham. Præueniẽs ergo illũ patriarcha, & vniuerſo populo occurrente, in ſanctam ciuitatẽ introductus eſt, atq; ad loca venerabilia honorifice deduct9. vnde in vnũ conuenientes tres reges, q̃d facto opus ſit, ſecũ tractabãt. Igit poſt dies aliqt apud vrbem Aconenſem curia indicit gñalis, vt de fructu tantæ pegrinationis, & de regni cõſeruatione tractaret. interfuerũt tres reges, Romanus, Francus, & Hieroſolymitanus, cum multis principibus viris: & cum de multis conſultaſſent, ad poſtremũ de cõmuni oĩm cõſilio viſum eſt expeditius, Damaſcenorũ vrbẽ obſidere. Vnde firmato cõſilio pcipitur, vt die ſtatuto oẽs ſint parati copias ſuas eo deducere. Anno ſalutis 1147. 25 die menſis Maij, cõgregati pdicti Deo amabiles reges, pula dñica cruce, copias p montem Libanum, q medius inter Cæſaream Philippi & Damaſcũ interiacet, ordinato agmine ad q̃rtum à Damaſco lapidẽ caſtrametant, ex q̃ loco vrbs pſpici potuit. quã vrbem ſeruum Abrahæ fundaſſe cõſtat loco campeſtri naturaq; arido, ſed arte vbere atq; fœcundo. paruus ſiquidẽ amnis in regione vnicus, non multũ à mœnibus pterlabẽs, lingulam q̃ndam facit, in q̃ noſtri caſtra ponũt. erant & horti macerijs muniti, vbi poſt macerias latebant Turcæ, ſagittis noſtros iaculantes. Balduinus cum primũ duceret exercitum, tñ ex illis paſſus eſt moleſtiæ, vt in eas munitiones conuerſus, Turcas depulerit, hortoſq; occuparit. At ex oppoſito Turcæ noſtros ſagittis frequentibus e flumine phibent. ſed poſtq̃ totis copijs noſtri digladiare cœpiſſent, hoſtem fugere in ciuitatem cõpellunt. Cõmiſſum eſt ab imperatore egregiũ facinus, cum pedes intereſſet plio, exertoq; gladio pugnaret, Turcus qdam ingenti corpore eum arctiſſime à collo deprehendit. At Cunradus tam valido ictu Turcam inter collum armũq; ſiniſtrũ percuſſit, vt eam partem ad dextram vſq; adacto gladio ſecuerit. re ad ciues relata, deſperare cœperunt, ac pleriq; iam ſe fugæ parabant. Erãt tum Syri qdam pceres, qbus Balduinus oĩno credebat. hi corrupti muneribus à Damaſcenis, regem induxere, vt tranſportaret exercitum ad alteram vrbis partem, vbi dixerunt eam eſſe infirmiorem. credulus ille mouit caſtra. q̃ facto, Damaſceni repente ſtatiua noſtrorum occupãt ac muniunt, noſtroſq; ab aquatione & cõmeatu phibent. q̃re ſiti & fame laborantes, tãdem non ſine contumelia obſidionem ſoluunt. redeunt igitur Hieroſolymam, fraudes eorum q eos ſeduxerant, deteſtantes, & vt refert Anto. poſtmodum totailis pecunia proditoribus à Damaſcenis data, inutilis repta eſt & penitus falſa. Audiẽs itaq; fraudes rex Cunradus, parato nauigio ad imperium eſt reuerſus. Ludouicus rex Francorum non multo poſt eum ſecutus eſt. ab eo aũt die cœpit Latinorum conditio manifeſte deterior fieri. nam quorum ſolum noĩa prius hoſtibus fidei erant formidini, illis nunc deſpectui fiunt. Interea Rogerius rex Siciliæ & Apuliæ Rom. claſſem, vt ſcribit Blondus, duxit ingentẽ, ac tãtis Saracenos incõmodis cladibuſq; afflixit, vt rex Tuneſii tributo

Ludo. ab Antiochenis excipit.

Cunrad. Hieroſ. intrat.

Damaſcus obſidetur.

Cunradi 3. Imp. egregium facinus.

buto q̃tannis ꝓmiſſo ingẽti, pacẽ impetrare coactus ſit, q̃d certe ad 30. annos cõtinuo exegit. Deinde reuerſus, Emanueli imperatori Conſtantinop. cuius dolos fraudeſq; & inimicũ in noſtros animũ melius, q̃ Gallici aut Germanici reges, nouerat, infenſus, cum bello domare cõſtituit. Cum claſſe itaq; tunc de Aphrica reducta, Corcyram & eius vrbem Corphũ aliquãdiu oppugnatã, Corinthũ q̃q; & Thebas & Euboeam, q̃ & Nigropõtus, de impio Cõſtãtinopolitano cepit, ſpoliauitq;. flexit poſtea obmiſſa Cõſtãtinopoli ad Aſiæ littora, Chrianis opẽ, aut barbaris incõmodũ allaturus, idq; Chriano nomini feliciter ceſſit.

Rogerij cũ Emanuele bellum.

Ludouicũ em̃ Frãcorũ regẽ, quẽ in itinere Saracena claſſis forte interceperat, Rogerius caſu obuius, parta de Saracenis victoria, Chriſtianũ regẽ gaudẽs venerabũdusq; ab interitu liberat. Sed ferũt alij, regẽ Francorũ, cum ex Syria in Galliã nauigio rediret, caſu à Græcis captũ eſſe. Tum Rogerius claſſe veniẽs, illos aggredif, regẽ liberat. vtcunq; ſit, rex liberatus eſt. Interim vero claſſis Veneta q̃ Emanueli fauebat, ea loca recipit, q̃ Rogerius paulo ante occupauerat. Quod cum intellexiſſet Rogerius, rege Francorũ dimiſſo, Cõſtantinopolim delatus, ſuburbia Emanuele p̃ſente incendit, & palatiũ aliquãdiu oppugnatũ cum capere nequiſſet, eo vſq; tñ ꝓgreſſus eſt, vt poma imꝑialis pomerij manu ꝓpria legeret. Verũ ſatiatus dãnis, cũ poſtea in Siciliã incõpoſita claſſe trãſiret, in Venetos incidẽs inſtructos, & ad dimicandũ paratos, ex ſuis triremibus 20. amiſit, ægreq; fuga ſibi ſalutẽ q̃ſiuit. hæc alij acta ſcribũt anteq̃ reges Damaſcũ obſediſſent. Rediẽs in Franciã Ludouicus, Helionorã vxorẽ Guilielmi Pictauieñ. filiã, petulantẽ q̃dem fœminã, repudiauit, pleriſq; aſſeuerantibus eam

Helionorã Ludouicus Francus repudiat.

Ludouico cognatiõis gradu attinere, ex q̃ etiã filias duas ſuſceperat. Hæc res initiũ fecit multis poſtea bellis. nam Henricus dux Nortmannorũ eam duxit, cui Andegauia, Cenomania & Turonẽſis comitatus obuenit, q̃s terras defuncto eius patre, vnà cum regno Angliæ ſuſcepit, & ex hac cauſa ducatũ Aquitaniæ rex Frãcorũ amiſit. Poſt dictorũ regũ receſſum Noradinus Sagnini filius, cum infinita ſuorũ manu in Antiochenos ſæuire cœpit. Quod cum principi Raimũdo innotuit, ſicuti impetuoſus & p̃ceps erat, non expectãs ſociorũ auxiliũ, cum paucis obuiã ibat: & cum ad hoſtẽ veniſſet, incert⁹ ob tantã multitudinẽ ſero acies inſtruxit: & pugna cõmiſſa, q cum eo erãt, hoſtiũ vires non ferentes, in fugã verſi ſunt: princeps vero ſtrenuus in media hoſtiũ ſtrage viriliter decertãs, gladijs confoſſus interijt.

Raimundi cædes.

Noradinus potitus victoria, caput principis cum dextro brachio p̃cepit in ſignũ victoriȩ ad Caliphã Baldacẽſem & alios Turcarũ ſatrapas orientis deferri. comes etiam Edeſſenus, q ex eo bello euaſerat, in via inſidiantibus hoſtibus captus eſt. atq; Alapiam deductus, ſqualorem carceris non ferẽs, miſerabiliter vitam finiuit. Poſt cuius mortẽ vxor eius prudentiſſima, regiõis p̃ſidia q̃tum potuit munire ſatagebat. Interea imperator Conſtantinop. audiẽs illarũ partiũ q̃ ſuæ ditiõis erãt, deſolationẽ, principẽ quendã cum ingenti pecunia ad comitiſſam mittit, offerens eam, ſi p̃ſidia q̃ penes ſe remãſerant, eius imperio cõcederet. cõſeruare em̃ ea, ac amiſſa recuperare ꝓmittebat. In quam ſententiã & rex Ieruſalẽ q tunc aderat, condeſcendebat, ꝗ ſperaret Græcorũ viribus in eo ſtatu ꝓuinciam cõſeruari poſſe. Perfectis igitur oĩbus, ſecundũ q̃d in pactis cautum erat, atq; oppidis oĩbus Græcis reſignatis, rex Hieroſolymitanus aſſumpta ſecum comitiſſa cum liberis & oĩbus alijs Latinis exire volẽtibus, Antiochiã egreditur.

Turcæ Antiochenos occupant.

Noradinus aũt Turcarũ potẽtiſſimus, vidẽs terram Latinorũ auxilio deſtitutã, de Græcorũ mollitie p̃ſumens, miſſis exercitibus, infra annum vniuerſam occupauit regionẽ. ſic ergo ꝓuincia opulentiſſima in manus venit Turcarũ.

Cunradi 3. interitus.

Anno 1152. & ſunt q addũt vnum, Cunradus 3. Imperator Sueuus, poſteaq̃ annos pene 15. regnaſſet, fato defunctus eſt, in monaſterio Lorch apud Sueuos tumulatus. Cæſarei ſepulchri honorem & antiquitatem verſiculi ꝓbi magis q̃ elegantes teſtantur. magnus erat hic princeps pacis & belli ſtudio, ſi æquam habuiſſet in externis cõponendis fortunam, q̃ Germaniæ ſtatum pacauerat.

Ioh. Damaſceni liber.

Nec multo poſt eius interitum Eugenius 3. pontifex anno 1153. mortem obijt. memoratu digna geſſit & hic p Bernardum. is em̃ in concilio Rhemenſi circiter annum dñi 1148. Guibertum Pictauorum epm abſurda q̃dam de Trinitate differentem, confutauit. Eſt & ibi Britannus q̃dam hæreticus damnatus. Sub iſto etiam Eugenio tranſlatus eſt liber Iohannis Damaſceni presbyteri de Græco in Latinum, in quo continetur orthodoxæ fidei traditio, in quatuor diuiſa libros. hic tñ de proceſſiõe S. Spũs à filio, cum Grȩcis non fideliter ſentit. potuit tñ excuſari ab hæreſis vitio, q̃a tempore ſuo nondum erat ab eccleſia determinata materia illa, vt dicit Thomas in Summa.

Anaſtaſius 4. papa.

Defuncto igitur Eugenio pontifice, Anaſtaſius 4. patre Bñdicto, patria Romanus, abbas antea S. Rufi, ex cardinali pontifex creatur anno dñi 1153. ſedit annũ vnum, menſes 4. dies 24.

Frideric⁹ I. Imp. 94.

Anno dñi 1153. addunt vnum nõnulli, Fridericus huius nominis primus, q poſtea Barbaroſſa eſt dictus,

Sueuiæ

Sueuiæ dux, Cunradi 3. Imp. ex fratre Friderico nepos, oīm principū ſuffragijs apud Frācofordiā imperator deſignatus eſt. Deinde accepta principū fide, apud Aquiſgranum regia pietate coronatur, q̃ confluxerat oīs pene Germanica cum Italis qbuſdam & Gallica nobilitas, teſtatura quam de tanto iuuene ſpem concepiſſet Europa. Sunt q mox ad Eugenium Pont. q adhuc eccleſiæ ꝑerat, legatos, electionis huius nuncios, miſſos ſcribūt. Fuit ille ſtatura iuſta, faciem corporiſq; habitū cum animo cōponens, genuinam q̃ndam primis etiam annis conſtantiā, ſeueritatemq; ꝓ ſe ferebat, barba capilloq; rufo. ſed q̃s optimoꝝ ſcriptorum fide animi & fortunę dotes habuerit, e Gunthero Ligurino poeta cognoſcere licet. ait enim iſte de Friderico Sueuo: Nobilitate viget, claroq; hinc ſanguine reges, Inde duces contingit auos. facundia dulcis, Forma nitens, animuſq; ſagax, manus impigra, ſolers Cōſilijs, belloq; ferox, & pace modeſtus, Mente ſenex, ætate puer, prudentia rerum, Certus amor, robuſta fides, cōſtantia mētis, Nec frangēda malis, nec ſuſtollenda ſecundis. Laudis amans, largitor opū, crudelibus atrox, Tranquillus placidis, ferus indomituſq; ſuperbis, Supplicibus facilis, iuſtis pius, aſper iniquis, Fortis ad inſtantes caſus, prudenſq; futuri, Præteritiq; memor, ſocijs bonus, impius hoſti. Hūc reſp. Germanica tutorem, hunc patrem patria nacta eſt, in q̃ certa ſcriptoꝝ memoria, largam dñi manum, quendā bonoꝝ cumulum poſteritas admirari ſolet. Fridericus poſt acceptam apud Aquas coronam, gñalem curiam in Merſburg celebrauit, vbi rex Danoꝝ Petrus regiam coronam de manu Cæſaris accipiēs, homagiū & fidelitatē iurauit. Deinde pacem in Gallia & Germania reformauit, conuentū principū multis in locis ꝓpterea habēdo. Erat tum magna cōtrouerſia inter Henricū ducē Saxoniæ & Guelfonē fratrē ex vna parte, & Henricū Luipoldi marchionis Auſtriæ fratrē ex altera, pro ducatu Norico. Vnde regi magna anxietas ſuccreuerat. fuerūt eīm ambo cōſanguinei ꝓximi. Priuauerat Cunradus rex Henricū, Superbū dictū, ducatu Bauariæ, patrē Henrici & Guelfonis, & eundē ducatū Luipoldo marchiōis Auſtriæ filio cōtulit, ſed hic immatura morte obijt, fratri ſuo Hērico ducatū relinquēs. Ob eam rem inter ꝑdictos variæ cædes factæ ſunt, vnde cōſilio principum Fridericus rex litē hoc modo ſedauit, vt Hēricus de Saxonia ducatū Bauariæ reciperet, quem & pater & auus ſuus habuerant, Henricus vero de Auſtria, cum ante tm̄modo fuiſſet marchio, in ducū numero referretur, q̃s dignitates Fridericus mox cōceſſit vtriſq;. factuſq; eſt Hēricus ex marchione dux primus Auſtriæ, & ſic ſedata eſt diſcordia. Guelfoni q̃q; auunculo ſuo rex cōtulit in beneficium marchiam Tuſciæ, ducatum Spoleti, principatū Sardiniæ, & totam terram Mechtildis comitiſſę. Habebat aūt rex fratrem Cunradū ex parte patria. nam pater ipſius mortua Iuditha matre regis, duxit aliam vxorē de gñe comitū de Zueinbruck & Sarburg, ex q̃ genuit præfatum Cunradū. Hoc tempore mortuo Hermanno Palatino comite Rheni ſine legitimo hærede, Fridericus rex Cunrado fratri cōtulit Palatinatū, q Cunradus vſq; ad extremū vitæ Heidelbergæ ſedem habuit, vbi etiā anno dñi 1185. ꝓpoſiturā cœnobij in Neuenburg ꝓpe Heidelbergā, in monaſteriū monialium cōmutari fecit, de cōſenſu tñ abbatis Lauriſſenſis, ad quem pleno iure ſpectabat. eodem tēpore diuortium latum eſt inter Fridericum & vxorem ſuam, filiam marchionis de Vogſperg in ſynodo Conſtañ. propter impedimentū conſanguinitatis, vt refert abbas Vrſpergeñ. At paulo poſt duxit filiam Rainaldi Burgundiæ comitis excellentiſſimi principis, noīe Beatricem, alij Hagnem dicūt, ex q̃ genuit Henricū, Fridericum, Cunradū, Philippum & Othonem. deinde ſocero defuncto, Fridericus regnum Burgundiæ cum archiſolio Arelatenſi in poteſtatem ſuam redegit, vt infra dicetur.

Sũma laudū Friderici.

Frid. pacis Germanicæ autor.

Dux Auſtriæ I.

Friderici vxores.

Inter hæc Anaſtaſius papa pontificatus ſui anno I. menſe 4. moritur, cui Adrianus genere Anglicus epiſcopus cardinalis ſucceſſit, anno 1154. ſedit annis 5. mēſes 6. vt refert abbas Vrſperg. Adrianus primo coronationis anno tum precibus tum minis ſolicitatur, vt conſulibus liberam vrbis adminiſtrationem relinqueret. renuit is conſtantiſſime. Inſtabant Ro. clerici, vt in Lateranum ꝓficiſceretur faciendæ conſecrationis cauſa, q̃d etiam facere recuſauit, niſi Brixianus Arnoldus hæreticus, ab Eugenio antea damnatus, ex vrbe pelleretur. Hoc aūt ægreferens populus, cardinalem S. Pudentianę ad pontificē ſacra via ꝓficiſcentē, vno atq; altero vulnere afficit. hāc ob rem iratus pontifex, eos execratione ꝑſecutus eſt, q̃ad mutata ſententia & Arnoldum ab vrbe pepulere, & populus abdicare ſe magiſtratu coactus eſt, relicta pontifici vrbis libera adminiſtratione. Anno 1153 S. Bernardus abbas obijt, anno ætatis ſuæ 63. fertur aūt in teſtamento fratribus tria documenta reliquiſſe: Nemini ſcilicet in primis in vita mea ſcandalum dare volui, & ſi aliqñ incidi, ſedaui vt potui. Secundum, minus ſemp ſenſui meo credidi q̃ alterius. Tertiū, læſus nunq̃ vindictā expetiui. Ecce hoīs charitatē,

Adrianus 4. papa.

S. Bernardi interitus.

humi

humilitatem & patientiã. Anno dñi 1155. diſpoſitis in regno rebus, Fridericus contracto exercitu validiſſimo mouit in Italiam hac de cauſa, qa ꝓpter longã abſentiã imperatoris, ad inſolentiã declinauerat, & ſuis confiſa viribus, aliquantulũ rebellare cœperat. Mediolanẽſes primi poſt ingreſſum eius petebãt, vt ipſis rex cõcederet ſup Cumam & Laudam dñium, multã pecuniã ꝓmittentes. ſed cum nec prece nec precio id impetrare potuerũt, tres dies maieſtatẽ regiã in ſolitudine circũduxerũt, quiſq; tãdem cõtra voluntatẽ eoꝝ iuxta Mediolanũ cum exercitu ꝑueniens, caſtra locauit milliari teutonico ab vrbe, ibiq; cum exercitui mercatum negarẽt, nobiliſſimũ caſtrum Roſatum, ꝙ videlicet 500. milites armatos in ꝑſidio habebat, capi & incẽdio deſtrui rex fecit. milites etiã ſui vſq; ad portam Mediolanenſiũ diſcurrũt, multos vulnerantes & capientes. ortis hinc inde diſcordijs, exercitus regis fluuiũ Ticinum verſus Nouariã veniẽs, duos põtes, q̃s ipſi incaſtellauerãt, violenter occupat, q̃s poſt tranſitũ totius exercitus deſtruxit. Inde tria caſtra eoꝝ, Minimã, Gailardã & Trecã vaſtant, & natali dñi celebrato, ꝑ Vercellas & Taurinũ euntes, Padũ tranſeũt. Inde Cairam maximã & munitiſſimã villam deſtruũt, ciuitatem Aſtam incendio conflagrãt, deinde Dertonam ciuitatẽ munitiſſimã natura & arte obſidẽtes, & poſt tres dies Burgo capto, poſtq; multos aſſultus multasq; cædes hincinde editas, arcẽ ꝑ deditionẽ accipiũt. deſtructa Dertona, Papienſes vt glorioſum regi triumphũ facerẽt, maieſtatẽ ſuam ad ciuitatẽ inuitauerũt, ibiq; coronatus, in maxima lætitia & ingenti ciuitatis ſeruitio incedẽs, tres dies cõmoratur. Deinde directo tramite ꝑ Longobardiã, Romaniam, Tuſciã & Sutrium vſq; ꝑuenit. ibi dñs ap!icus cum tota eccleſia Ro. regi hilariter occurrens, conſecrationem paterne obtulit, ſuaq; grauamina q̃ à Ro. populo paſſus erat, non ſine q̃rela indicat. ſic q̃tidie ſimul euntes & ſimul hoſpitantes, dulciaq; miſcẽtes colloq̃a, Romam ꝑueniunt. Altera die q̃ fuit 6. Kal. Iulij, pontifex in baſilica S. Petri Fridericum imperiali corona donat. tum populus Ro. ꝑ Adriani portam vi erumpit, Teutonicos contra volũtatẽ põtificis cędit. viciſſim vero impiales ex Romanis ad mille viros occidũt, nõnullos capiũt, q̃s tñ ad ꝓces põtificis impator incolumes dimiſit. mane facto, põtifex & impator ad Lateranũ venere. Deinde oĩb⁹ munitionib⁹ ĩ poteſtatẽ ſuã redactis, impator apud Albam papæ valedicẽs, & omiſſa id tpis Sicilia, in Germaniam ꝓperat, & in itinere Spoletum diruit, rebellantẽ incendit, funditusq; euertit, dehinc ꝑ totam Italiam & Longobardiã multis rebellibus edomitis. Cum aũt veniſſet Veronam imperator, ꝑ Atheſim nauib⁹ compactis trãſportauit exercitum. Albericus vero dux ex ciuitate cum q̄buſdam latronibus voluntate ciuiũ clauſuras Falerni, vbi ex vtraq; parte itineris mons ꝓruptus eſt, occupauit: & parte exercitus iam ꝑtergreſſa, imperatorem cum reliquis offendit, ac niſi pecunia ſe redimat, viam ſibi ꝓcludi belloq; cõgredi minatur. imperator ingentis animi vir, tale pactum cum latronibus imperatorẽ facere dedecoroſum exiſtimans, cum exercitus parte ſubſtitit, ac ſe ad confligendũ ꝑparauit. Interim Otho Palatinus de Vuitiliſpach ſenior, pater Ludouici q̄ poſtea dux effectus eſt Bauariæ, lectis de exercitu ſtrenuis viris, valle gyrata, q̃dam locoꝝ gnaro ductore, hoſtibus inſcijs montana reptando cõſcendit, moxq; ſigno dato, eoſdem inuaſit cum clamore, & in ꝓcipitium cõpulit, ſicq; fere oĩbus morti datis, captos ex eis 12. ꝑcipuos, imperatori tradidit, ex q̄bus xi. ſuſpenſis, vno dimiſſo q̄ reliq̃s illaqueauerat, ipſe imperator ꝑ vallem Tridentinam repatriat, maximaq; potius victoria, cum mille & 800. militibus hoſtes ꝓfligauit. Reuerſus in Germaniã imperator, ducem Bohemoꝝ regia decorauit dignitate atq; coronat: contra Polonoꝝ q̃q; ducem mouẽs, ipſum ad deditionem coegit, ac cẽſum iam ꝑ aliq̃t annos neglectum reddere cõpulit. Refert hic Otho Friſing. Fridericum voluiſſe, dum eſſet in vrbe, progredi contra Guilielmũ q̄ Rogerio ſucceſſerat, & q̄ Apuliã occupabat, ſed à q̄buſdam principibus ꝑſuaſus hoc differre ſtatuit. poſtea tñ q̃ ex vrbe diſceſſerat, Guilielmus Beneuentana ſuburbia, Ceperanum, Baucumq; in Hernicis de eccleſia occupat. ob quam rem indignatus pontifex, regem Guilielmũ anathemate notat, eiusq; ditioni ſubiectos omĩ ſacramento liberat, quo facilius ab ipſo deficerent, nullo iureiurando adſtricti. Hæc Blondus & Platina ante coronationem Friderici aſſerunt facta. In hoc tñ concordãt oẽs, ꝙ poſt receſſum imperatoris põtifex proribus Apuliæ obſecutus, Beneuentum ſe contulit, maioremq; regni partem ſua tm̃ ꝑſentia Guilielmo abſtulit. Interea Palæologus vir q̄dã nobilitate inſignis, Emanuelis impatoris Conſtantinop. nũcius & orator, Beneuentum petijt, pontificiq; Imp. Græci noĩe ſponte obtulit auri libras 5. millia, fugaturumq; ſe ex Italia Guilielmũ, ſi tres maritimæ in Apulia vrbes ei ex fœdere rebus bene geſtis darentur. Quod vbi Guilielmus reſciuiſſet, pontificem ad miſericordiam cohortatus, pollicetur non modo ſe reſtiturum quæ de eccleſia abſtulerat, verum vltra quædam

Friderici prima ĩ Italiã ꝓfectio.

Papiæ Fri. coronatur.

Veronenſiũ perfidia.

Primus Boemię rex.

quędã alia condonaturꝫ, Romanoſq́ꝫ eccleſiæ rebelles in officio retenturꝫ, ſi vtriuſqꝫ regni titulis tam citra q̃ vltra Pharũ poſiti inſignior fieret. id pontifex, aduerſantibus quibuſdã cardinalibus, recuſauit. Venerãt & hi legati ad Fridericũ Cęſarẽ, muneribus eum aduerſus Guilielmi vires allecturi, qui Adriano plane & Roberto Capuano reliquiſq́ꝫ exulibus, nõ Græcæ leuitati obſequens, rem fuiſſet aggreſſus, ni tam multis affectus incõmodis exercitus, repetita patria ſibi conſuli voluiſſet. Itaqꝫ cum imperator diſcedit, qua diximus fortuna, Guilielmus inſtructo exercitu, Apuliam hoſtili aĩo ingreſſus, quũ ferro flãmaq́ꝫ conſumpſiſſet oĩa, in Græcos & Apulos mouens, qui apud Brũduſiũ caſtra poſuerãt, eos facile ſuperat. vnde Salẽtini Apuliq́ꝫ oẽs ſtatim ſe dediderunt. Pontifex cardinalibus infenſus, qui obſtiterãt ne pax cõponeret, Guilielmum in gratiã recepit, eidẽq́ꝫ vtriuſqꝫ regni titulos adſcripſit, adhibito prius ſacramento, ſe nil deinceps moliturꝫ q̃d eccleſiã Romanã offenderet. ſic cõpoſitis rebus, pontifex ꝑ Caſſinates, Marſos, Reatinos, Narnienſes, Tudertinos iter faciẽs, ad Oruetũ tandem peruenit, vbi Romanorꝫ inſidias veritus, aliquantiſper moratus eſt. His cœpit initijs, hoc caſu Adriani pontificis in Fridericũ exitiale odiũ. Querebat ſe papa inter Romanorꝫ & Guilielmi nuper gladios verſantẽ, deſtitutũ eſſe ꝑter magnifica illius promiſſa, & ita ſe modo illius cauſa agitari, vt nec tuto Romæ eſſe liceat. Contra imperator multa ac in primis coronationẽ Guilielmi Siculi ꝑtendit. iamq́ꝫ ad id vſqꝫ proceſſum eſt, vt imperator nullũ Ro. eccleſiæ legatũ, niſi à ſe vocatũ vel cõductũ, in regno Teutonico admitteret, neqꝫ ſub forma appellationis quenq̃ ire ad curiã Romanã pateret. De hoc ſatis cõſonant, q̃ reperi in cœnobio Hirſaugieñ. Spireñ. diœceſis, prout ſequũtur cõſcripta. Nã ad imperatorẽ pontifex inter hæc plurimũ excandeſcens, talẽ fertur epiſtolã ſcripſiſſe: Adrianus epũs ſeruus ſeruorꝫ Dei, Friderico Rom. imperatori ſalutem & apoſtolicã benedictionẽ: Lex diuina ſicut parentes honorantibus longæuitatẽ promittit, ita maledicentibus patri & matri ſententiã mortis intendit. Veritatis autẽ voce docemur, q̃a oĩs qui ſe exaltat, humiliabit. quapropter dilecte in dño fili, ſuper prudẽtia tua nõ mediocriter admiramur, ꝙ B. Petro & ſanctæ Ro. eccleſiæ nõ quantã deberes reuerentiã, exhibere videris. In literis em̃ ad nos miſſis, nomẽ tuũ noſtro ꝑponis, In q̃ inſolentiæ, ne dicã arrogãtiæ notã incurris. quid dicã de fidelitate B. Petro & nobis à te promiſſa & iurata, quõ eam obſerues, cum ab his qui Dei ſunt & filij excelſi oẽs, epiſcopis videlicet, homagiũ requiris, fidelitatẽ exigis, & manus eorꝫ ſacratas manibus tuis innectis, & manifeſte nobis factus cõtrarius, cardinalibus à latere noſtro directis, non ſolũ eccleſias, ſed & ciuitates regni tui claudis: reſipiſce ergo, reſipiſce, tibi cõſulimus, q̃a dum à nobis cõſecrationẽ & coronã merueris, dũ inconceſſa captas, ne cõceſſa perdas, nobilitati tuæ timemus. Ad quã imperator ita reſpondiſſe fert: Fridericus Dei gratia Rom. imperator ſemper Auguſtus, Adriano eccleſiæ catholicæ pontifici oĩbus illis adhærere, q̃ cœpit Ieſus facere & docere: Lex iuſtitiæ vnicuiqꝫ q̃d ſuũ eſt reſtituit. Nõ em̃ parẽtibus noſtris derogamus, q̃bus in hoc regno noſtro debitũ exhibemus honorẽ, à quibus videlicet progenitoribus noſtris & regni dignitatem ſuſcepimus & coronã. Nunq̃d tẽpore Cõſtantini Syluester regalis aliq̃d habuiſſe dinoſcitur: ſed eius pietatis conceſſione libertas conceſſa eſt eccleſiæ, pax reſtituta: & quidq̃d regalis papatus veſter habere dinoſcit, largitione principũ obtinet. Vnde cũ Ro. põtifici ſcribimus, iure & ex antiq̃ nomẽ ꝑponimus, & ad iuſtitiæ normã eidẽ nobis ſcribẽti cõcedimus. Reuoluite annales, & ſi lectũ neglexiſtis, q̃d aſſerimus, illic inuenit. Ab his aũt qui Dei ſunt per adoptionẽ, & regalia noſtra tenẽt, cur homagiũ & regalia ſacramenta nõ exigamus, cũ ille noſter & veſter inſtitutor ab hoĩe rege nihil accipiens, ſed oĩa bona oĩbus cõferens, qui pro ſe & Petro cenſum Cæſari perſoluit, & exemplũ vobis dedit vt ita faciatis, docet vos, dicẽs: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Aut igit regalia nobis dimittãt, aut ſi hæc vtilia iudicauerint, quæ Dei, Deo: q̃ Cæſaris, Cæſari perſoluãt. Cardinalibus vtiqꝫ veſtris clauſæ ſunt eccleſiæ, & nõ patẽt ciuitates: q̃a nõ videmus eos ꝑdicatores, ſed ꝑdatores: nõ pacis corroboratores, ſed pecuniæ raptores: nõ orbis reparatores, ſed auri inſatiabiles corroſores. Cũ aũt viderimus eos quales requirit eccleſia, portãtes pacẽ, illuminãtes patriã, aſſiſtẽtes cauſæ humiliũ in æquitate, neceſſarijs eos ſtipẽdijs & cõmeatu ſuſtentare nõ differemus. Humilitatis aũt, q̃ eſt cuſtos virtutũ, & manſuetudinis veſtræ nõ minimã notã incurritis, cũ hmõi quæſtiones religioni nõ multũ cõferentes, ſecularibus perſonis proponitis. Prouideat itaqꝫ paternitas veſtra, ne dũ talia mouet q̃ indigna ducimus, offendiculũ ponat illis, q̃ velut ad imbrẽ ſerotinũ ori veſtro aures ſuas arrigere feſtinãt. non em̃ nõ poſſumus reſpondere auditis, cũ ſuperbiæ deteſtabilẽ beſtiã vſqꝫ ad ſedẽ Petri reptaſſe videmus. Paci eccleſiæ bene ſemꝑ prouidentes, bene ſemper valete. Anno dende

Palæologus papã & Fride. ſalutat.

Papæ in Cæſare odium.

Adriani põtif. epiſtola ad Imp.

Friderici imperat. epiſtola reſpõſoria

1156.epũs Laudenſis Romã ſub appellatione tendẽs,ab hoĩbus imperatoris ſpoliatur,

Laudeñ.epĩ ſpoliatio.

& verberatus,affectusq́ opprobrijs,in cuſtodia tenebat,ad cuius ereptionẽ papa Ve ſontiũ,vbi tunc curiã imperator celebrabat,Rolandũ cancellariũ ſuũ & Bernardum cardinalem pſbyterũ miſit,cũ imperatore noĩe apoſtolici opportuna quæq́ locuturos.qui venientes,primo literas papæ aſperas grauesq́ dederunt,in quibus ſcriptum erat,quia quãuis nobis nõ ex æquo reſponderis,non tñ nos pœniteret,ſi maiora q̃ ac ceperis,de manibus noſtris beneficia ſuſcepiſſes.Quod verbũ ita vel imperatorẽ vel oẽs exaſperauit principes,vt vix manibus abſtinerent.Vnus aũt legatorum quaſi pro apoſtolico loquens,ſtolidiſſime ita reſpondit:Si ergo imperator ab apoſtolico nõ ha bet imperiũ,à quo habet?quaſi ſub hominio Cæſar imperiũ ſuſcepiſſet.Quibus ver-

Temeritas Othonis Palatini.

bis commotus Otho Palatinus de Vuitiliſpach,qui gladiũ imperiali maieſtati tenebat,gladio euaginato impetum in cardinalẽ fecit,vixq́ ab imperatore retractus eſt, quin cardinalẽ exitio dederit.Tandẽ multis iniurijs impetiti,à cõſpectu Cæſaris eliminant,viaq́ regia reuerti Romã iubent,ne quæſtũ faciant monent.Qui reuerſi,iniuriam ſibi factũ querunt,ſeq́ vix mortẽ euaſiſſe apud pontificem proteſtati ſunt.Contra imperator Germaniæ principibus irrogatam eã imperio à papa & à Romanis calumniã conqueſtus,vlciſci dedecus parabat.principes aũt verentes,ne cõtrouerſia inter regnũ & ſacerdotiũ rempub.inuolueret,dñm Adrianũ per epm Babenbergeñ.& alios cõueniunt,imperatorẽ literis mitioribus & alijs nuncijs de notabili priorũ arrogantia excuſaturi.Pontifex aũt audiens nũcios imperatoris,cancellariũ & Othonem Palatinũ Italiã intraſſe,imperijq́ negocia potenter diſponere,nã conuentus eũ quibuſdã Italiæ epĩs & principibus celebrabãt,timensq́ ſuperuenturũ imperatorẽ,ſalutifero eorũ cõſilio cõſentit,& ſupplicibus literis cũ ſalutatione cõdigna p idoneos legatos de obiectis ſe excuſans,mediãtibus principibus,Cæſarẽ placauit.Inuenio recõciliationẽ Auguſtæ fuiſſe factã,vbi grãm ſuã pontifex imperatori apicibus directis reſtituit. Anno ſalutis noſtræ 1158.Fridericus redire parat in Italiã,q̃ maximis diſcor

Fridrrici ſecunda in Italiã profectio

dijs efferbuerat.nã Mediolanẽſes rebellare cœperãt,in auxiliũ multas ciuitates Lombardiæ inuitãtes,Dertonã euerſam eximijs reædificauerãt muris,Cumas & Laudam ad cõtemptũ imperij,aliasq́ munitiones deſtruxerãt.Eo tpe imperator pmiſit Cremonã fidelẽ imperio Rainaldũ cancellariũ ſuũ,& Othonẽ comitẽ Palatinũ de Vuitiliſpach,qui à Cremonẽſibus magnifice ſunt ſuſcepti,qua de re Cremoneñ.ab alijs Lõgobardis indigna ſuſtinuere,& q̃d deterius eſt,in ipſum imperatorẽ indigna euomebant cõuicia,portionẽq́ regni Longobardorũ paulatim ſubijcere ſatagebant,autore Gualphago Mediolaneñ.tyrãno.Quã ob rem imperator ingentẽ exercitũ duxit in Italiã.aderat tñ Bohemorũ rex nuper regia dignitate ſublimatus.iſte Brixieñ.opp̃ſſit, quẽ ſubſecutus eſt Fridericus Sueuorũ dux,Cunradi regis filius,poſt hos imperator appropinquabat.Territi itaq́ Brixieñ.imperatoris iuſſa ſe facere iurabãt,poſtmodũ imperator iuxta flumen Abduã tentoria fixit,vbi quidã Mediolaneñ.ex altera parte fluminis in imperatorẽ conuicia iactarũt,propter q̃d imperator milites arma capere iuſſit.ipſe vero ſicut erat acer aĩo,nõ nauẽ neq́ vadũ fluminis quæſiuit,ſed quadã tra-

Tranſitus Abduæ.

be lignea haſtarũ auxilio fluuiũ tranſiuit,& cũ paucis in hoſtes proſilijt.Qui territi,in cõſpectu ipſius fugã ineunt.vbi imperator vix decẽ ſe cõmitãtibus,haſtã in qua vexillũ erat,fixit ante portas caſtri,in q̃d hoſtes profugerãt.ſubſecutus eſt exercitus.ſic trepidantes ciues,ſe ad grãm dederũt.at ipſe manſuetus,regia benignitate mulieres & paruulos cõſeruari cenſuit,pdã caſtri militibus diſtribuit,& in pñdijs milites ſuos collocauit.deinde ciuibus Laudeñ.in monte dicto Guezionũ,ſuper Abduã fluuiũ vexillo regio vrbẽ deſignauit decorã ædificandã.Poſt hæc cũ exercitu Melegantiũ ſe contulit,vbi Mediolanenſiũ diu ſatiſfactionẽ expectauit.at vbi ſatisfacere cõtemnũt,aduocauit copias ex Longobardia imperator paratiſſimas,Cremoneñ.cũ xxx.millibus armatorũ & epõ ſuo Oberto,Papieñ.q̃q́ & Nouarieñ.cũ copioſo & ſplendido exercitu iungunt.Iunctis itaq́ copijs,imperator contra Mediolaneñ.duxit,qui quidẽ cũ magno exercitu vrbẽ exeunt ad pugnã.Cõmittit pugna,in qua Mediolañ.fugiũt ad mœnia vrbis.inſequunt Cremoneñ.cũ Lõgobardis,& dũ appropinquarẽt vrbi,Mediolaneñ.equos reflectũt,& rurſum pugnã ineunt,ad q̃d regius exercitus ſubſtitit.Imperator hoc videns,cõtinuo irruit in hoſtes,& eoſdem moribundos in vrbem redire coegit.poſt tantũ conflictũ ſuburbia ciuitatis fecit incendi,relicta ſola turri quã Ro. conſtruxiſſe ferunt.erat aũt ſublimis,quatuor ſubnixa columnis,à vallo diſtans parũ plus q̃ ſit iactus lapidis,quæ vſq́ ad oſtium erat ſolida & ſaxis compaginata quadris.

Obſidio Mediolanẽſiũ.

hæc ad vrbis tutelam repleta erat armatis.poſtea imperator vrbẽ cingit obſidione. & ante portã Romanã ſua fecit figi tentoria.paucis diebus iam hoſtibus intra mœnia

clauſis,

clauſis,ad pdictã turrim expugnandã miſit.Cũq; hi qui in turri erant,columnas eius
cernerẽt infringi martellis & alijs machinamẽtis,formidare cœperũt,& ſe in deditio
nẽ obtulerũt.Quibus imperator vitã cõceſſit,& vrbis mœnia incolumes intrare per-
miſit.mox ex edicto Teutonici cũ tubis turrim cõſcendunt,exoriturq; vndiq; clamor
viroꝝ & clangor tubaꝝ:ex q̃ ciues incluſi ſunt territi,& quid cõſilij caperẽt,aut quo
ſe verterẽt,titubare cœpere.Cõſilio itaq; habito pacẽ petũt,atq; ad cõciliũ principes
imperatoris flagitãt,regẽ videlicet Bohemoꝝ, Lupoldũ Auſtriæ ducẽ,ac Einardum
Bãbergeñ.epm,aderat q̃q; cancellarius Rainaldus & Otho comes Palatinus.Iſti me-
diatores,cõmunicatis cõſilijs,& imperatori Mediolanenſiũ iuſtã ſubiectionẽ,& Me-
diolanẽſibus dignas imperatoris pceptiones viciſſim referebãt.Poſtremo ciues ſe &
ſua imperatoris tradiderũt volũtati.gladios itaq; denudatos ſup colla ponẽtes,cruces Mediolani deditio.
q̃q; & alia inſignia pferentes,nudis pedibus ad pedes imperatoris ſe proſtrauerũt,qui
bus imperator pcibus principũ flexus,vitã donauit.Poſt tãtos triũphos in die natiui-
tatis Mariæ diademate imperiali proceſſit inſignitus,& cũ eo rex Bohemoꝝ corona
regia decoratus,alij q̃q; principes ordine quiſq; ſuo.acceptis igit obſidibus,ſpes reſi-
ſtẽdi ablata eſt oĩbus Longobardis. Deinde Roncaliæ,vbi mos Longobardoꝝ eſt,
iuſtitiã requirere & ab imperatoribus recipere,curiã publicã indixit,edictũq; eſt ab
eo,vt de ſingulis Italiæ vrbibus viri idonei cõuenirẽt.Cõuenientibus itaq; eo loci,aſ-
ſumptis prudentibus & nobilibus viris,cauſas ſinguloꝝ determinare ſtuduit,primo
paupeꝝ,deinde baronũ,& poſtremo ciuitatũ. exhinc pactũ pacis inſtituit,q̃d princi
pes Alemaniæ facere cõſueuerũt,& ne quis cõtra illud attentaret, bannũ(id eſt,pœnã
pecuniariã)cõſtituit,ita vt ſi qua vrbs pacis violaret iura,centũ marcas auri perſolue-
ret,marchio vero quinquaginta,comes q̃draginta,capitaneus ſeu alius maior,xx.alij
vero decẽ,& vſq; ad tres marcas ſoluẽdas cõſtituit.Quod ſi quis nõ poſſet exoluere,
verberibus diris in patria afflictus,p quinquenniũ exul fieret.Alias q̃q; leges rationa-
les inſtituit,inter quas vna,ne feudoꝝ iniuſtę fierẽt diſtractiones,iudices q̃q; pfecit ſin
gulis ciuitatibus Longobardiæ.Tum cõtra nouas imperatoris cõſtitutiones murmu-
rare cœperunt Longobardi.non eſt eñ eoꝝ conſuetudo banna ſoluere,ſed vt ſecun-
dum leges Rom̃.iniuriã paſſis ſatisfaciant,prout iurauerũt læſi,de quibus iudex tantũ
viceſimã vel minorẽ recipit portionẽ, prout de iure. Scribit Friſingeñ.qui tunc p-
ſens eſſe potuit,ꝙ imperator à principibus & iuriſperitis diligenter inquiſiuerit,quo
iure ciuitates Italiæ ſubiacerent imperio,& adiudicabant oĩm gñali ſententia regalia Quo iure
oĩa,vtpote monetæ,telonia,nauigia,dignitatũ, iudicij & cõſulũ confirmationes,ve- Italia Imp.
ctigalia,ptoria ab antiquo cõſtituta,exactiones pro neceſſitate imperij.Ad q̃ oĩa pro ſubiaceat.
mulgãda,nuncij per Italiã deſtinant:inter q̃s fuere pcipui,cancellarius Raiualdus &
Otho Palatinus de Vuitiliſpach,& nõnulli comites,qui etiã Mediolanũ venerũt,cõ
uocatiſq; ciuibus decreta imperialia promulgarũt.ciues,vtpote talium inſueti,edicta
ſpernũt,expulſiſq; cũ dedecore legatis,rebellionem toto niſu cõtinuo moliunt,vnde
ſunt ſecuta mala plurima. Scribit & Ligurinus,multis nõ fuiſſe ambiguũ,ſi crede-
re fas ſit,Adrianũ pontificẽ rebellionẽ eoꝝ fouiſſe.nam poſtq̃ ſua iura recõdita fiſco
imperator accepit,vrbes & caſtella publicata,veterẽ iram ille extinctã prauis autori-
bus refricare cœpit,iniuſtũ regẽ,ſæuũ,ſuperbũ,ingratũq; ſibi,qui culmen vſurparet,
aſſeuerãs,nõ etiã licere Auguſto,niſi conniuente pontifice,mittere ad vrbẽ legatos:&
ꝙ nõ liceat fiſco,caſtella vel oppida papæ vrgere collectis,niſi qñ primum Romæ ge
ſtare coronã imperij incipit:deindè à patrimonio Petri ſe abſtinerẽ,q̃d nĩ fecerit,nõ
vt imperator,ſed eccleſiæ depdator iuſte noĩarl.ſubiunxitq; ſatis argutis rõnibus,hæc
oĩa in lucẽ poſſe deducere.Imperator obiecta extenuare ſatagẽs,oppoſuit querelas de
rupta pace inita,ne pontifex cũ Rom̃.Siculo,Græcove principe ipſius iniuſſu fœde-
ra iniret:deniq; paratũ eſſe ſtare iuri vł arbitrio ſapientiũ.Hæc papa cũ recuſaſſet,fru
ſtra imperator plura offerre deſtitit. Hinc Cumas adijt,cuius ciues proprijs pulſi
ſedibus per Mediolanẽſes,ſentẽtia imperiali ad ſuã reuocauit ciuitatẽ:nec prius re-
ceſſit,q̃ Cumaꝝ & inſulanoꝝ ſedaret diſcordias.Supra ciuitatẽ aũt Cumaꝝ caſtrum
cõſtruxit munitũ,q̃d Paterellũ Teutonici vocãt,& pſidio illic milites Teutonicos im
poſuit.Tunc Mediolaneñ.periuri & rebelles facti,cũ magno apparatu pnominatũ Noui Mediolañ.motus.
caſtrũ inuaſerũt,ad portas q̃q; arietes ducẽtes cõfregerũt caſtrũ,ceperũt milites in p-
ſidio locatos,cuſtodiæq; mancipauerũt.Hoc audito,tota pene Longobardia rebella
re cœpit.qua de re imperator copijs cõtractis,Mediolanẽſes inuadit,eorũq; ſegetes
in menſe Iunio partim ſuccidit,partim pedibus equoꝝ cõtriuit,arbores decortica-
uit,vites ſuccidit,& ſic maxima damna illis intulit.poſtea ad Laudã veniens,ibi Cre-
moneñ.eũ adeunt,iniuriaſq; exponũt,quas ipſis ciues Cremæ villæ contra inſtituta

 impe-

imperatoris facerẽt.nam cũ apud Roncaliã decreuiſſet impeeator,quatenus Cremenſes cuiuſdã caſtri muros,q̃s in ꝑiudiciũ Cremonenſiũ Laudeñ. erexerant,deijcerẽt,& decurſus aquaꝝ q̃s eodẽ modo cõſtruxeeãt,ad propeios riuos rediee permitteeent, Cremẽſes id Mediolanenſiũ & Beixenſium cõſilio freti,facere recuſant. Erat autẽ Crema oppidũ firmiſſimũ,cõtinens vnius miliaris Longobardici ſpatium,foſſatis & aquaꝝ decurſionibus,locis paludinoſis,& muris vndiq; bene munitũ. vnde ſperabãt Mediolanenſes,id imperatoeis reſiſtere poſſe decretis ac ꝑlns.Igiẽ imperator audita Cremonenſiũ querela,permiſit eis exercitũ,inſup tres nobiles peincipes addidit,Cũradũ fratrem ſuũ Palatinũ Rheni,& Bertoldũ ducem de Zæringen,Rupertũ quoq; comitẽ Baſileæ.hi paeitee peoperant ad obſidionẽ Cremæ.Cremenſes illis occurrunt, committiẽ pugna,ſternunẽ hincinde multi.Tandẽ Ceemenſes compulſi ſunt ad vrbis ſuæ mœnia confugere,cœpeeuntq; obſideri arctius.Interea aduenit imperatori magnus exercitus de Alemania.Beatrix vxor ipſius,& conſanguineus Heneicus dux

Beatricis reginæ auxilia

Saxonũ & Boioarioꝝ,adduxerũt ſupra duo millia armatoꝝ.hi oppidũ Gaedam rebelle expugnãt,ſpolia eius diripiunt,& incendio cõflageant.adſcendit exercitus ad centum millia pugnatoꝝ.Vbi innotuit imperatori,ꝙ Papieñ.vellent cũ exercitu ire contra Mediolaneñ.qui terras eoꝝ depopulati fuerãt, impeeator noctu conſurgens,nemoee medio ad inſidias ſe collocat,denuncians Papienſibus,vt vrbi Mediolaneñ.appropinquarẽt,& ſpolia auſerrent.Quod cũ feeiſſent,Mediolaneñ.erumpũt:pugnaq; cõmiſſa,varia ſorte certatũ eſt,& cũ Papieñ.iam fugam meditarenẽ,ex latibulis adeſt imperator.vexillo cõmiſſo duci de Zæringen,ex improuiſo irruit in hoſtes,& eos in fugã veetit.capti ſunt ex Mediolaneñ.plusq̃ trecenti,ſexcentis fere occiſis,quoꝝ corpoea aliquãdiu iacuerunt in campo inſepulta,donec imperatore longius abſcedente,cũ plãctu totius vrbis ſepelirenẽ. Imperator ad obſidionẽ Cremæ reuerſus,Cun

Cremæ obſidio.

radũ fratrẽ ſuũ ducens,& Guelſonẽ auunculũ ſuũ,qui ꝑter alias opulentias ex poſſeſſione comitiſſæ Mechtildis habebat militũ duo millia,Bohemoꝝ q̃q; regẽ nepotem ſuũ,& ducẽ de Auſtria,adduxit q̃q; Henricũ Bauariæ ducẽ cũ militibus vxoris ſuæ.verum vt Cremas obſidet,primũ legalibus innitens ſtatutis,pactionẽ ſupradictã à Cremeñ.fecit expoſci.at illi confidentes in ſui caſtri firmitate,eo ꝙ olim Lotharius imperator viribus deficiens,nõ auſus fuerit idem caſtrũ obſidere,de auxilio q̃q; Mediolaneñ.& Beixieñ.cõfidẽtes,ꝓceptis imperatoris ſupeebe cõtradixerũt,ac mulieees choros ducẽtes,ꝑ plateas cantant:Sicut olim Lotharius,ſic & Frideeicus recedere cogeẽ inglorius.Ideo imperator ferocius aggrediẽs,machinas ex omni parte in muros cõſtrui iuſſit.in ea q̃q; parte q̃ fabris aptior videbaẽ,turrim ligneã erexit,catos & alia inſtrumenta adhibuit,repletis foſſatis terra,lignis ac ſtipulis:quibus perfectis,vades q̃s ante dederãt,filios ac nepotes de caſtro,ad crates ligneas q̃ turri erant appenſæ,fecit alligaei,& ſic tueeim ad caſtrũ propelli.Tunc illi iuſtitiæ ac fœderis natueslis obliti, de caſtro lapides iacientes,mangonibus ac aliјs inſtrumẽtis ſuos crudeliter peremerunt.Deinde imperator quoſdã captiuos ex Ceema,in loco eminenti ante oculos eorũ fecit ſuſpendi.verũ Cremeñ.exaſpeeati,viciſſim quoſdã captiuos ſupra muros erectis patibulis ſuſpenderũt.Interea dux Henricus decẽ ciues Mediolañ.capiẽs,qui ꝑſen

Crema diruta.

rati,mox ſunt ſuſpẽſi.tandẽ quaſſatis muris,miſeri ciues deſperare cœperũt,deditionẽ vebis offeeũt,tñ vt ꝑſonæ ſaluarenẽ.Quibus imperator,vt erat miſericors,ꝑmiſit vt de caſtro & de teera cũ mulieeibus & paruulis exieẽt,nec de eebus quidq̃ abſportarent,niſi quãtũ quis in humeris ſuis vna vice depoetaee poſſet,Mediolaneñ.quoq; & Brixieñ.abire ꝑmiſit,q ꝑſidio affuerãt,vt tñ equos & aema relinquerẽt.o quãta miſeria,caſtrũ & ꝑda hoſtibus relinquiẽ,q̃ militibus diſtribuiẽ,& caſtrũ funditus deſtruiẽ, prout ꝑfidi meruerũt.Hæc ꝑ anticipationẽ dicta ſunt. Inter hæc, vt refert Iohãnes

Cõſpiratio cõtea Friderici Imp.

ſcriptor Cremoneñ.cõſpiratio facta fuit cõtra impeeatorẽ,in q̃ cõſpiratiõe ſe adſtrinxerũt maxima pars cardinaliũ ſedis apoſt.Guilielmus q̃q; eex Siciliæ,& pene vniuerſæ ciuitates Italiæ cũ multis potentibus,data pecunia imnienſa dño Adriano papæ,vt imperatorẽ excõmunicaret.Et eefert dictus Ceemonenſis,ꝙ à fide dignis viris Mediolanenſibus & Brixieñ.qui cõſpirationi inteefuerãt,didicerit,ꝙ illa cõſpiratio cum apoſtolico Adriano,iuramentis adeo firmata fueeit,vt nullus ab altero recedere poſſet,vel imperatoris gratiã niſi oĩbus conſentientibus requireee,& ꝙ ſi moreref papa,de numeeo conſpiratoꝝ alium eligerent cardinalem.Sane Deus,qui per os Dauid locutus:Maledieent,inquit,illi,& tu benedices,in contrariũ hoc vertit.Factũ eſt eñ, vt cum ꝑfatus Adrianus apud Anagniam denunciaret excommunicationem contra impeeatoeẽ,paucis diebus euolutis,refrigerandi gratia proceſſit cum ſuis.Cumq; veniſſet ad quendam fontem,hauſit & bibit,ac continuo (vt fertur) muſca os eius intrauit,

uit,gutturi eius hæſit in tantũ,vt nullo artificio medicorũ auelli potuerit,quoad ſpiritum exhalaret. Hæc ille abbas Vrſpringenſis ſic. Verũ cũ Itali quos legere potui,nullam de hoc faciant mentionẽ,& Iohãnes Flaſborienſis alijq́; multã de Adriano referant honeſtatẽ, & pſertim hic Iohannes aſſerat ſe audiuiſſe Adrianũ dixiſſe,ꝙ Rom. pontifice nemo ſit miſerabilior,& ꝙ cõfeſſus ſit ſe in illa ſede tantas miſerias inueniſſe,vt facta collatione pſentium,tota pteritæ vitæ amaritudo, iucunditas & felicitas ei fuerit,intellexiſſeq́; ꝙ ambire ſummũ pontificatũ,& nõ ſine fraterno ſanguine ad illũ adſcendere,eſt Romulo ſuccedere in parricidijs,nõ Petro in ouibus paſcendis:hęc & alia ambiguũ me reddũt,quid potius eligendũ,quidve credendũ ſit. Scribimus eñ res geſtas affectu nonnunq̃ plus,q̃ veritatis amore ducti.verũ vnũ hoc adijcimus,Adrianum virũ fuiſſe integrũ,eccleſiæ res & patrimoniũ ampliaſſe,& multa bona feciſſe,inſuper iuſſu Eugenij Noruegiam pdicando & bene monẽdo ad Chriſti fidẽ redegiſſe. Hæc Platina. Moritur aũt,relicta in magno pcio eccleſiæ ditione.

De Adriani interitu.

Eo inter mortuos relato,pars fere tota cardinalium in Friderici principis & Teutonicæ nationis ignominiam,Rolandũ cancellarium,euidẽtem imperij hoſtem,elegit in papam. ſed Guido Cremeñ. Ioh. S. Martini,Imarus Tuſculanus epiſcopus,cardinales, Octauianum cardinalem legunt,adnitente vrbis pfecto & populo,omniq́; militia pter Othonem Cincium:& præſente apocriſario palatij,Decanus cum choro eccleſiæ S. Petri ſubſcribunt electioni domini Victoris tunc appellati,hoc eſt,Octauiani. Facta tũ dicitur pactio inter electores,vt neutra pars ſuum inthronizaret,donec diſcordia ſopiretur. Interim vero pars Rolandi,vtpote maior,ſuam electionem promulgauit, vnde ſchiſma ortum eſt. Hoc facto, Octauianus ſeu Victor obedientiam recepit eorum qui ad ſe venire volebant, Rolandus vero,qui & Alexander tum eſt dictus,receſſit ab vrbe. poſt cuius receſſum Victor xi. diebus reſedit in vrbe. Rolandus aũt cum ſuis vix impetrato commeatu,ad ſuũ Siculum ſe tranſtulit,& duodecimo poſtmodũ die inthronizatus eſt.

Alexander 3. papa.

Victor antipapa.

Alexander itaq; anno domini 1159. inthronizat. ſedit annis xxi. Is imperatorem adhuc Cremam obſidentem per legatos rogat,vt imperiali autoritate interpoſita ſeditionẽ tollat. Reſpõdit Fridericus,vtrunq; pontificẽ Papiam ire oportere,quo & ipſe proficiſceret,cognoſcendæ diſceptationis cauſa. Hoc ideo feciſſe fertur ſecundũ quoſdã ſcribentes,non vt illos iudicaret,ſed vt à prudentibus & religioſis viris,quos vocaret,addiſceret,cui electo potius obedire deberet. Qua re cognita, Alexander Anagniam ſe contulit. Fridericus vero indignatus,ꝙ dicto ſuo papa non obtemperaſſet,miſit nõnullos epiſcopos ad Alexandrum,eum nõ pontificem,ſed cardinalem appellans,vtq́; ad conciliũ Papienſe accederet monuit. Verum ab Alexandro reiecti & cõfutati,ad Octauianũ ſe conferunt. dixerat eñ Alexander,Romanũ pontificẽ à nemine iudicari debere. Igitur abeuntes re infecta epiſcopi & oratores,expectantem Signiæ Octauianũ,cui pontifici nomen Victori inditũ erat,vt pontificẽ venerati ſunt,eumq́; Papiam deduxerũt,quem imperator in concilio papam declaratum adorauit,& equũ eius de more per vrbem deduxit. hunc etiã imperator poſtea miſit in Alemaniã,vbi cuncti ei obedientiã fecerunt.

Victorẽ Fridericus papã ſalutat.

Qua iniuria Alexander permotus, pmiſſa admonitiõe canonica,Octauianũ & Fridericũ anathematis vinculo colligat,deſtinatis literis & nũcijs p orbẽ,qui ſuã iuſtitiã oſtenderẽt. ipſe Romã ſecũdo ſui pontificatus anno redijt,multoſq́; in vrbe aduerſarios inuenit,maxime cũ Friderici exercitus,pter vrbẽ veterẽ & Anagniã,omnẽ eccleſiæ ditionẽ iam occupaſſet. quare põtifex,hortãte etiã Philippo rege Francorũ,Tarracinã profectus,cõſcenſo nauigio, ad eã rẽ mandato Guilielmi regis Siciliæ parato,in Franciam contendit,cõuentuq́; in Claro monte habito,anathema in imperatorẽ & Octauianũ fulminatum promulgauit.

Fridericũ & Octauianũ Alexãder execratur.

Fridericus cõtinuo poſt,ſegetes Mediolaneñ. vaſtat,pontẽ inter Mediolaneñ. & Brixieñ. quendã deſtruxit. Interea Mediolaneñ. cõtractis copijs,Coraciũ vicũ cũ ingenti multitudine Brixieñ. & Placentinorũ capere parãt. Ad q̃d imperator cũ ſatis iuſto exercitu occurrit,iuxta eos tentoria fixit,vbi Mediolañ. ab imperatore p nuncios petijt,q̃tenus ſine pugna ad vrbẽ ſuã eos redire pmitteret. Habita repulſa, Mediolañ. tanq̃ in periculo mortis poſiti,ſumpto viatico cõflictũ ineũt,pdites multos amittũt, qbus & imperator vexillũ abſtulit,protracta tñ pugna & laſſato exercitu imperatoris,irruũt denuo ſubintroducti milites Brixianorũ,Placẽtinorũ, aliarũq́; ciuitatũ,multos de exercitu imperatoris occidũt & capiũt,ipſe q̃q; imperator cũ paucis in gyro ſe defendit. Superuenit eo in cõflictu tẽpeſtas & pluuia dẽſiſſima,ita vt nullus proximũ diſcernere valeret. ſicq́; factũ,vt imperator ſupplicatiõe ſuorũ flexus,à cãpo certaminis cederet:hoſtes vero cũ captiuis tanq̃ victores abiere. Superuenerũt tñ imperatori auxilio Fridericus Cũradi regis filius,& dux Bohemiæ regis filius,Daniel q̃q; Prageñ.

ep̄us,Rainaldus Colonieñ.archiep̄us,imperialis aulæ cācellarius.Cū his & alijs copijs imperator ciuitatē Mediolanū obſidione vallauit. Verū obſidēdæ vrbis.Mediolaneñ. hæc fuerat cauſa,qm̄,vt refert Volat.Alexāder ad Gualſagū Angleriæ comitē ac Mediolañ.principē ſeſe receperat.quā ob rē ira percitus imperator,in Italiā veniēs,poſt factā & latā in ſe execratiōis ſententiā Mediolanū obſedit,ac terras q̄ cū ea cōſpirauerāt,deſolauit.deſecerat em̄ oīs pene tranſpadana regio ad Alexādrū,atq; in eius noīs honorē Alexādriā ciuitatē à fundamētis cōſtruxerūt.Gualſagus igit̄ Mediolañ.princeps imperio rebellis,multa in vrbe cōtra imperatorē molitus eſt.Sed cū imperator ciuitatē aſſiduis infeſtaret cōflictibus,cōtigit circa veſperas vnius diei inter partes commiſceri p̄liū ante muros vrbis,in q̄ Fridericus Sueuorū dux vexillifer iuxta portas vrbis induxit exercitū.pugna facta,imperator ſup̄ ponte,equo multis vulneribus interempto,pedeſter remanſit.inualeſcente aūt p̄lio,tandē Mediolaneñ.cedūt,vbi in fuga multi cæſi,& plus q̄ mille viri capti ſunt,q̄s imperator ad Laudā miſit,vbi hyeme in

Mediolanū diripitur.

cōpedibus nudi & ærumnoſe fuere ſeruati. Multæ ſæpe ſtrages habitæ,anno tandē ſeptimo poſtq̄ obſideri cœperat,vrbs capta eſt.Ferūt quidā,Mediolaneñ.multis attritos terroribus damniſq́;,fame quoq; & inedia perculſos,ſine omni conditione ſe & ſua in manus imperatoris tradidiſſe.egreſſi ferunt̄ ſeorſum nobiles,ſeorſum populares,qui proceſſerūt vſq; ad vrbē Laudā,vbi manebat imperator,plebeij vero vexillū S.Ambroſij ſup̄ Carotiū ſuū affixerunt:itaq; iurata & tradita eſt ei poteſtas ſup̄ vrbē. Alij tñ ſcribūt,Iudæos prodidiſſe ciuitatē,nōnulli ſcribūt vi captā.vtcūq; ſit,vtiq; cōſtat in poteſtatē imperatoris vrbē veniſſe,p̄daq́; facta innumerabiles viros & mulieres

Gualſagus.

cū paruulis in Germaniā tranſmiſſos. Tunc q̄q; Gualſagus cū Iohanne ep̄o & multis ex vicecomitū familia captis,in Germaniā relegati ſunt.hunc etiā Gualſagū,vt quidā ſcribunt,Fridericus triduo ſub menſa ad modū canis tenuit,& multis flagellis cædi fecit,qui & in Germania multis annis in cōpedibus manſit.tandē cōpedibus ruptis,euaſit,vt dicit̄.At imperator mœnia cuncta ciuitatis euertit,vrbéq; ſolo adæquata,aratrū per circuitū duci & ſal in perpetuā damnationem ſeminari iuſſit.reliqui aūt ciues in quatuor vicis ab vrbe remotis collocati ſunt,vbi in tugurijs & mapalibus multo permanſerunt tempore.Nobili potitus triumpho imperator,oliuarū feſto in baſilica S.Ambroſij cū oliua triumphalē geſtabat victoriæ palmā:vbi expletis ſingulis,Ticinenſi in vrbe in paſchate cū Beatrice conſorte curiā celebrauit. Placentinis q̄q; & Brixieñ.ne à fide deſciſcerent,ſecundū iuramēta p̄ſtita p̄cepit muros ſuos & foſſata deijcere,turres euertere,ſicq́; diſpoſuit ciuitates rebelliū reliquas. Mediolano ſubuerſo,imperator reliquias ibi inuentas inter p̄latos & principes diuiſit,triū quoq; Magorū corpora apud S.Euſtoriū,vbi nunc eſt habitatio fratrū Prædicatorū,recōdita,dedit Rainaldo Colonieñ.archiepiſcopo,qui ea ad Coloniā honorifice tranſportauit, & in maiori eccleſia decentiſſime collocauit.

Triū magorū corpora Coloniā tralata.

Eo q̄q; tēpore Guelpho,cui Fridericus omnē ſubiecerat Tuſciā,cū reliquis ad eandē pertinentibus in Tuſciā mouēs,exercitū ſuū illo perduxerat,atq; maximū apud S.Geneſiū conuentū habuit,in quo ſeptem baronibus ſeptē comitatus cum tot vexillis in feudum conceſſit.Deinde ſoluto cōuentu,à Piſanis & Lucenſibus alijsq́; ciuitatibus honorifice ſuſceptus,Tuſcia omni cū Spoleto & reliquis plena poteſtate ac iure potitus eſt.Inde ſuos illic cū filio Guelphone cōſtituens,eandē illi regendā commiſit,fortiſſimos quoſq; milites ibidē relinquens.ipſe vero per vallem Tridentinā cum reliquis exercitus ſuppetijs ad ſua reuerſus,ſtrenuiſſime cuncta gubernabat.

Guelpho Tuſciam occupat.

Anno dñi 1165.Hugo comes Palatinus de Tubingen,Brigantiæ & Rhetiæ Curienſis comes,quoſdā milites ducis Guelphonis pro ſuis exceſſibus captiuos ſuſpendit,& caſtrum eorū Moringen deſtruxit,pro quo dux Guelpho conquerens,filiū Guelphonem quem Tuſciæ & Spoleto præfecerat,de Italia reuocauit,ipſe eo iturus,filio vero omne patrimonium & poſſeſſiones,quas ex matre habiturus eſſet,ex integro tradidit. Vnde hoc anno Guelpho iunior cum multis principibus ac baronibus exercitum duxit ad caſtrum Tubingen,habuitq́; in exercitu militum duo millia & amplius.hi omnes octauo Idus Septembris ſabbato circa Tubingen caſtra poſuerunt,& diem dominicum in quiete ducere ſtatuerunt.Cumq́; die dominico multi de nobilibus & principibus facere concordiam attentarent, quidam proterui viri de caſtris Guelphonis eruperunt, quibus alij ex caſtro Tubingen occurrunt.Conflictus oritur circa caſtra.Comes de Veringen vexillifer fuit Guelphonis.Affuerunt & tres epiſcopi in caſtris,Auguſtenſis,Spirenſis, & Vormatienſis,Bertoldus quoque dux de Zæringen. Superuenerat autem nocte præcedenti in caſtrum Tubingen ex Rhetijs dux FRIDERICVS,Cunradi regis filius,de Rotenburg dictus,cum mille quingentis equitibus.Aderat & comes Zolorenſis.hi

Hugo Pala. comes de Tubingen.

omnes

om̃es erumpentes ex oppido,& pugna facta,in fugam vertunt obſeſſores, q qdẽ diſp ſi atq; cõfuſi,fuga facta,900.ex eis ſunt capti, alij vero ægre ſylua ſalutem q̃rentes euaſere,ipſe aũt dux Guelpho ad caſtrum *Acheln duobus vel tribus comitatus,ſe proripuit.

Achcla caſtrum.

Excitus Guelfo ſenior tali infortunio filij,de Italia cum imperatore Friderico in Alemaniam redijt,egitq; vt eius mandato captiui oẽs relaxarent.ac reformata eſt inter p̃dictas partes pax, q̃ p̃ anni ſpatium tm̃ durauit. Nam Guelpho iniuriæ memor, terram Palatini rurſum depopulatur,& duo caſtra ipſius Kelmintz & Vuilar deſtruxit,in quibus 60.viros cepit.

Reditus Imp.& Guelfonis in Germ.

Tunc Palatinus fractus animo, Fridericum ducem de Rotenburg,qui Guelphoni plerũq; aduerſabatur,interpellauit,qui etiam eius cauſa filium regis Boemorum cum gente ſæuiſſima aduocauit. Hi totam fere Germaniam à nemore Boemiæ per Bauariam & Sueuiam immaniter vaſtauere,& ſuis ſpurcitijs fœdauere.tandem prouidẽtia imperatoris, dictus Palatinus in poteſtatem ſe Guelphonis tradidit apud Vlmam coram imperatore & principibus,& Guelpho eum in exilium miſit ad caſtrum Nuenburg in Rhetia Curienſi,vt ſcribit Otho de S.Blaſio.

Guelphi ſucceſſus.

Interea imperator ſchiſmatis tollendi cauſa,legatos ad Philippum Franciæ regem oratores ſummos de imperio miſit,q̃rum legationis ſumma fuit,debere ambos Chriſtiani orbis ſummos principes,vtrunq; pontificem quenq; ad ſuum conuentum p̃ducere.in quo ſolidiori innixus iuſtitiæ alter confirmaretur: hortaturq́; regem,vt Alexandrum adducat Diuionem, qui locus indictus eſt ad cõuentum,& ipſe ſe vnà cum Victore pollicetur affuturum. Et ſcribunt aliqui,ꝙ comes de Bloys dederit fidem imperatori,regem Franciæ ad conuentum venturum. Sane imperator venit,& iuxta fluuium Sauum,qui Gallos à Germanis diuidit,prope Diuionem cum papa Victore tentoria erexit. Aderant tum reges Scotiæ & Boemiæ, magnis armatorum copijs ſtipati.verum Alexander ad id ſe concilium profecturum recuſauit,quod ipſe non indixiſſet. Vnde rex Franciæ anteq̃ Fridericus veniſſet,acceſſiſſe locum fertur fraudulenter,& in redemptionem fideiuſſoris comitis de Bloys,de aqua fluminis in medio pontis manus lauiſſe dicitur,& requiſito ſub voce præconia imperatore, Innocẽs,inquit, ego ſum. Quo ſine mora abeunte, ſuperuenit imperator die dicta, & regem Francorum iam abijſſe intellexit. ipſe irâ plenus in Germaniam rediens, Octauianum quem paulo poſt conſecuturus erat,in Italiam remiſit. Varia ſcriptores de concilio Diuionenſi ſentiunt. Nam Blondus ſcribit, Fridericum doloſe voluiſſe agere cum Alexandro vt deponeretur. Alijs non videtur hoc vero ſimile, vt rege Francorum præſente, potuiſſet imperator fraudem aliquam perficere. Quoniam autem ſub dubio res latet, facultas cuiq; datur eligendi quod voluerit. Verum hoc patet,ꝙ paulo poſt Octauianus moritur in Luca ciuitate, & in eccleſia matrice ante Nicodemi ſepultus eſt imaginem,vbi,vt aliqui ſcribunt,plurimæ virtutes eius meritis à domino factæ ſunt, licet Itali aliter ſentiant. Pro Victore Guido Cremenſis in ſummum pontificem ſurrogatur,Paſchalis dictus,anno domini 1165. cui obedientiam fecit imperator Goslariæ, & poſt eum Henricus dux Bauariæ & Saxoniæ,Cunradus Palatinus Rheni,Lantgrauius Turingię,Magdeburgenſis,Bremenſis,Treuerenſis,Colonienſis,*Babenbergenſis archiepiſcopi,& omnes fere Teutonici,& pleriq; Italici epiſcopi.

Paſchalis pontifex.

Anno eodem ſalutis noſtræ 1165.in Italia ſocij populi imp̃atorem veriti cum exercitu reuerſurum,vires ſuas adaugere adnixi, vicinos orauerunt populos, vt & conſenſerint ſuis fœderibus. Cremenſes igitur,Brixiani, Bergomenſes, Mediolanenſesq; diſperſi & Placentini, Veronenſibus ſocietate iuncti ſunt,ac ictis fœderibus,ſuaſu Venetorum,præter tributa imperatoribus dari ſolita,nihil poteſtatis in eorum vrbibus Friderico permiſere.

Eodem tempore Iulio Præneſtino epiſcopo vicario vrbis Romæ defuncto,Iohannes tituli ſanctorum Iohannis & Pauli cardinalis,ſuffectus eſt,qui prudentia & largitione maximam populi Romani partem Alexandro conciliauit,Cremenſi Guidone ſpreto,& vſq; adeo tum autoritas Alexandri pontificis in Romanorum animis reuocata eſt,vt eum publice cenſuerint aduocandum, qui e Pariſiis ad mare Gallicum delatus,in Siciliam peruenit: inde Guilielmo Siculo procurante,Romam perrexit.

Alex. in vrbẽ reuocat.

Quo tẽpore Veronenſiũ factionib' excitati Lõgobardi, Friderici ditionẽ,ſi q̃ in fide mãſerat,multis incõmodis affecere, & Veronenſes caſtella q̃dam imperatorio munita p̃ſidio diripuerũt. id q̃d Italia iam moliebatur, Friderici armis reſiſtere,ꝙ redituri pontificis expectaret auxilia. Alexãdri aũt aduẽtu Ciſalpinæ Galliæ populi mox ad ſpem libertatis erecti,in Fridericum (vt ipſi dicebant) ſeuere imperantem arma ſumunt.ea de re Fridericus cum ſolito Germanorum maiore exercitu in Italiam reuertitur,qui tum coniurationem contra ſe factã diſſimulans,in agro Brixiano nulli moleſtus ſubſedit,oẽs Veronẽ,atq; Cremenſes ſe adeuntes,benigne allocutus eſt. Bononiam adi

Tertia Friderici in Italiam profectio.

ens,mitiſſimũ ſe exhibuit. At cum Guidonem Cremen̄. Paſchalē dictum, ab Hetruſcis
ſperni,& Alexādrũ Romæ ſummo haberi i honore intelligeret, partē copiaꝝ in He
truriā miſit,à q̄bus vrbis Romæ terra hoſtiliter inuaſa eſt,& pars q̄ in Hetruſcos ver-
git,ad partes imperatoris eſt reuerſa:nec deerant in vrbe ciues,q partes ſecuti impera
toris,Guidonem fouerēt,& Germani ꝓceres largitione plurimos ſeducebāt,ita vt Ale
xander papa pecunijs eccleſiæ in vrbis defenſionē expoſitis, & cōcionibus homilijsq́
ꝑ ſingulos dies habitis paꝝ ꝓficeret. ipſe vero imperator Anconā interim obſidēs,in
ſuam poteſtatē paulo poſt redegit. Dum aūt imperator Anconā rebellē obſidione
cingeret, Rainald' Colon̄. archiep̄s, antea ꝓ negocijs imperij ingreſſus in oppidū Tu-
ſculanū,iuxta Romā aliq̄ tractaturus venit. Romani vero antea Tuſculanis Albanisq́
male moti,nō magis q̄a Germanis fauiſſent, q̄ ꝙ imperata immoderatius tributa pen
dere noluiſſent,audito etiam ꝙ Colon̄. archiep̄s ibi moram faceret, accenſus ira po-
pulus Ro. tota vrbe diffundit,& ad 30. millia armatoꝝ archiep̄m in caſtro in ignomi-
niam Cæſaris obſidione concludūt. Quod imperatori continuo Anconæ nunciatum
eſt,q conſilio principum,maxime laicoꝝ, retrahitur, ne obſidionem ſolueret. Erat in
exercitu archiep̄s Moguntinus,q cum intellexiſſet eccleſiaſticos principes in ſuis ne-
ceſſitatib' negligi,cōuocatis q̄s prece vel precio potuit, 500. milites & Sariandos 800.
ad bellum inſtructiſſimos congregauit, ac cum venia imperatoris abiens, ad liberan-
dum archiep̄m ꝓperauit. eo ꝑueniens, locatis ex oppoſito ad caſtra Romanoꝝ mili-
tibus,illos ꝑ nuncios interpellat, virtutemq́ priſcoꝝ Romanoꝝ ad memoriam reuo
cans,petit vt antiſtitem obſeſſum libere abire ſinerent,nam in eoꝝ damnū non adue
niſſet,ſed in caſſum verba fudit. R̄nderunt em̄, ep̄m eiusq́ exercitum volucribus cœli
eſcam ſe daturos, & vt ſe ad pugnam p̄parent, edicũt. archiep̄s vero non territus,ſuos
hortatur ne ſpem in fuga ponāt, vtpote & à patria & ab exercitu imperatoris remotiſ
ſimi,ſed hoſtium ignauiæ memores,pro vita totis viribus decertēt. Innotuit aduētus
ſocioꝝ Colonien̄ſi,& his q erāt in oppido. vnde milites Teutonica aīoſitate alacres,aci
es ordināt,qui primi irruāt, qui à latere, & qui pondere p̄lij laborantib' p̄ſidia p̄ſtent,
& ſic ſignis erectis, Deo cauſam ſuam cōmittentes, cōtra Ro. ꝓcedunt. archiep̄s aūt Co
lonienſis cum caſtellano & ſuis 300. militibus, ad ſubueniendū ſe p̄parabant. nouerāt
em̄ ſigna amicoꝝ. Pugna igitur cōmiſſa, fractis lanceis, res gladijs agitur & ſagittis.
Archiep̄us Colonien̄. obſeſſus.
Et ecce Colonien̄ſis cum expeditis, licet paucis, militibus caſtello erumpēs, Romanos
à tergo inuadit. ſic bello ante & retro circundati, dum acriter pugnant, Chriſtianus ar-
chiep̄s Mogūtinus cum ſubſidiarijs aciem Ro. à latere inuaſit, eosq́ diuiſos trib' in lo
cis cecidit. Itaq; multis occiſis, pluribus captis, Romani ſuperati, fugā ineunt, in q̄ mul
ti ꝑiere. p̄ſules itaq; militibus à cæde reuocatis, cum maxima lætitia triūphantes, no-
ctem illā duxerūt. mane facto, Romani ad tollēda cadauera occiſoꝝ venientes, fugant.
Tandē miſſis nuncijs, vt amore S. Petri & reſpectu Chriſtianitatis eis mortuos ſuos ſe-
Romanoꝝ ſtrages.
pelire ꝑmittant, ſuppliciter obſecrāt: q̄d à p̄ſulib' hac cōditiōe eſt cōceſſum, ſ. ꝙ occi-
ſoꝝ captiuoꝝq́ ſub iuramēto numeꝝ p̄ſentēt, & ſic pace data, mortuos ad ſepulturā
tollūt: q̄ cōputatiōe facta, inuenerūt occiſoꝝ ac captiuoꝝ de ſuis numeꝝ pene 15. mil-
lium. Hæc Otho de S. Blaſio in cōtinuatione chronicæ Othonis Friſing. Itali pene
ſcriptores rem ita geſtam deſcribūt: p̄fuiſſe Tuſculanis Rainonē comitē, q̄ autore Ro-
Raino comes.
mani tantā ferunt accepiſſe cladē. Raino is eſt, qui à Lothario Imp. Apuliæ ducatu do
natus, à Rogerio inde deiectus eſt, cum mortuū ſub Innocētio plerīq; aſſerūt. Sed Ita-
li aiūt p̄fuiſſe adhuc eum tali trāquillitate, vt cum Germanus eſſet, ab Alexādro tñ non
eſſet alienus. veꝝ adeo fuit Romanoꝝ ꝑtinax in Tuſculanos odium, vt neq; venturi
mali metu, neq; Alexandri monitis, Tuſculanis pacem darēt. Raino obſeſſus, accerſi-
tis qui apud Nepeſum & Sutrium cōſederant Germanis, Romanoꝝ furori occurrit,
hoſtem repreſſit, adeo vt Cānenſem cladem ęquaſſe ſcribat ea Romanoꝝ ſtrages. Ho
ſtes elati victoria, ditionem Romanā populant, q̄ res vt Alexandri animū oīno frege-
rat, ita Friderico q̄q; nōnihil attulit curæ, cum pōtificis vires externis iam augeri intel
Emanuelis apud Pont. legati.
ligeret. Nam Emanuel Græcus imꝑator legatos ad pontificē miſit, qui ei pollicerent,
& magnas copias in Fridericū, & vnā mentē oīm Græcoꝝ cum eccleſia Ro. cōuenien
tem, vt oriētalis cum occidētali eadē fieret, ſi pateret impiū Ro. antea diuiſum, in vnū
corp' redire. Pōtifex vero tāta re in fratrū ſuoꝝ cardinaliū cōcilio diſcuſſa, duos ex eo
collegio oratori addidit, qui Cōſtantinopolin accedētes, oīa exploratius intelligerēt.
Tum & Barbaroſſa Anconā ilico dimittens, ad vrbē ꝓperauit, nec prius ſubſtitit, q̄ de
monte Malo mœnia inſpexit. ad diem ſequentē copiæ in prata Neronis ſubductæ, &
Frid. Vaticanū intrat
Vaticani irruptio pertentata. irrupiſſetq́, niſi à familiaribus pontificis fuiſſet defen-
ſa, quare circunductis ad B. Petri baſilicam copijs, parietem illius perfringere eſt ni-
ſus.

ſus.& cum id tardiuſcule ſuccederet, ignē tecto valuiſq; ſupponi iuſſit, ſed æditui incendiū auertere cupiētes,valuis reſeratis,illū furentē ingredi ꝑmiſerūt. His intellectis, pōtifex iam irrupturos Germanos cernēs,in ædes Fregepanū ad Palladium cōfugit. Tum vero Guilielmus Siciliæ rex,audito pōtificis diſcrimine,magnā vim pecuniæ & triremes duas paratiſſimas ei miſit. At imꝑator interea archiepōs epōſq; Germanos in vrbē miſit oratores,id cum pplō Ro. curaturos, vt pontificis vtriuſq; Alexandri & Cremeñ. cauſa,vel à pplō æqs auribus audita diſcuſſaq;,dignior in vnū eccleſiæ caput cōſtitueret. Quod ſi fieret,pollicebat ſeſe pacē vrbi,& oīa q̃ occupaſſet,eccleſiæ redditurū. q̃ res certe cum tota ad Friderici nutum ſpectare videret, pontifex noctu abiens nauigatione,ſalutem ſibi fuga q̃ſiuit, Caietam primo, mox Beneuentū delatus. expulit nihilominus Fridericum ab ipſa vrbe peſtis,q̃ passim veluti pecora & ciues & milites interimebat. mortui ſunt eps Coloñ. totius incētor ſchiſmatis, Spireñ. Ratiſpoñ. Prageñ. Verdeñ. Leodieñ. Fridericus dux Sueuiæ filius Cunradi regis, Guelſo dux iunior, Berengarius comes de Sultzbach, Henricus comes de Tubingē cū pluribus alijs. *Alexandri fuga.*

Anno dñi 1168.& ſequentibus annis, prout opportunitas tempoꝝ conceſſit, cœpit imperator in Tuſcia & terris Romanoꝝ caſtra ad ſe ſpectantiā, ſuæ poteſtati vendicare & q̃dam noua cōſtruere,in q̃rum ꝑſidijs Teutonicos ꝑcipue collocauit. in monte ſiq̃dem Radicophano eminentiſſimū caſtrum ipſe primus conſtruxit, ex q̃bus Romanos adeo ꝑdomuit, vt Alexander papa coactus ſecederet ab vrbe. milites q̃q; Teutonicos imperator ꝑ Italiam dignitatibus ꝑfecit. Sed & ꝑ hoc etiam tēpus Emanuel Conſtantinop. imperator apocriſarium ſuum ad Alexandrum 2. mittens, magnam legationi vim pecuniaꝝ addidit, quam oratoꝝ in primis obtulit, deinde longa oratione cōcluſit, pollicens Græcoꝝ ſubiectionem occidentali eccleſiæ faciendā, ſi coronam occidentalis imperij, q̃ Fridericus iuſte & debite priuatus videretur, pontifex Conſtantinopolitano reddere vellet, q̃bus, habito cōſilio cardinalium, ita reſpōdit Alexander, Se nolle id in vnum cōiungere, q̃d olim de induſtria maiores ſui disiūxiſſent. Inſup ſuper hac re tam difficili tamq; matura, inter patres colloquendū, idq; tum fieri, cum ex epōrum ſuoꝝ cōuenientia concilium ꝓpediem congregaret. res enī hæc, ait, non vnius eſt hoīs, ſed plurimoꝝ: q̃re non ab vno, ſed à pluribus agenda. *Radicoſanum caſtrū*

Moritur interim Guido Paſchalis dictus, in baſilica S. Petri, quam magno Friderici ꝑſidio adhuc obtinebat, cuius in locū à ſeditioſis q̃buſdam ſufficitur Iohannes Sarmieñ. abbas cardinalis ex Pannonia, vir pridē furto infamis, quem Calliſtū vocitabāt, quem imperator fouit ac manu tenuit in aplīca dignitate. *Calliſtus Antipapa.*

Per idem tēpus Fridericus imperator Bambergenſem epm bene & catholice de Alexandro pōtifice ſentientē, ad eum miſit oratorem. obtulit aūt Fridericus Alexandro & eccleſiæ pacē q̃tumuis ampliſſimā, voluit tñ Lōgobardos ab hac pace excludere. hoc Blondus eum ſcribit feciſſe, vt diſiunctos poſtea vtroſq; facilius poſſet cōficere. Veꝝ ſit vel ne, Deus nouit. ſed pōtifex dolos putans, ſimplicē viꝝ re infecta ad imperatorē remiſit. Alexander pontifex diu cum Ro. inter hæc colluctatus, ad vrbē ꝑſcriptis ſibi cōditionibꝰ poſſe accedere poſtulauit. conſulibus enī & populo pollicebat, nihil agere aut intētare, ꝑter illa q̃ diuinā rem in eccleſiis cernerēt: & cum non admitteret in ſuā & eccleſię terrā, in Campaniā ſe cōtulit.

Nunc ab occidente ad orientales ſtylum flectēdo, bella terrę ſanctæ narrare ꝑgam. enīuero Friderici imperatoris primo anno inclytꝰ rex Balduinus Hieroſolymoꝝ q̃ntus, cōgregata regni militia, ad deuaſtandā Aſcalonam ducit. eſt aūt Aſcalona, vna ex q̃nq; ciuitatibꝰ Philiſtinoꝝ, in littore maris ſita, formā habēs ſemicirculi, cuius circūferentia arcus ſup terrā ad orientē reſpicit. Hāc igiſ vrbē ꝑ annos 50. poſtq̃ Ieruſalem à Chriſtianis occupata eſt & obtenta atq; poſſeſſa, adhuc reſiſtentē noſtri tunc primo obſidere auſi ſunt. itaq; mari terraq; vbiq; vallata infeſtabatur, ciues vero viriliter reſiſtunt aliquandiu, & cum per quinq; menſes obſeſſa eſſet, & noſtris ſpes potiundæ vrbis amplior data, claſſis Aegyptiorum, noſtris videntibus nec prohibere valentibus, ad portum vrbis applicuit. *Balduini regis ſucceſſus.*

Eo tempore dum Chriſtianus populꝰ circa Aſcalonis expugnationem deſudaret, Noradinus videns Chriſtianos occupatos, ingenti militia regnum Damaſcenorum inuaſit. vbi cooperantibus ꝑ magna parte Damaſcenis, regem eorum diſſolutum & inutilem regno priuat, & fugere ex oriente compulit. Capta itaq; Damaſco, & omī circum regione ſubacta, æſtimans exercitū noſtrū ab Aſcalone remoueri, Peneatas obſedit, ſed in vtroq; fruſtratur. nam Noradinus ipſe circa obſeſſam ciuitatem nihil ꝑfecit, & noſtri Aſcalonem ad deditionem cōpulerunt, q̃nq̃ & id ſine damno noſtrorum minime factum ſit, ciuibus oīmodis requiē negantibus, & noſtris ſtragem q̃tidie non paruam hoſtium facientibus. vno enī die circa 40. ex fratribus templi violenter in muri q̃dam foramine ingreſſi ſunt ciuitatem, q oēs occiſi ſunt.

ſunt. veꝝ die q̃dam poſt hæc ciuibus vltro ad pugnam exeuntibus, adeo graui ſtrage à
noſtris ꝓſtrati ſunt, vt non eſſet in ciuitate ſamilia, quam luctus domeſticus non pre-
meret. q̃re cõſumpto militiæ robore, oĩs reſiſtendi virtus eorum emarcuit: de cõmuni
oĩm cõſilio interpoſitis cõditionibus, vt cum vxoribus & liberis & omni ſupellectile
eis egredi liceret, Capta aũt eſt Aſcalon anno 1154. Anno eodem Rainaldus de Ca-
ſtilione, Conſtantiã Raimundi principis Antiocheni relictam vxorem duxit, non ſi-
ne admiratione multoꝝ. nam multi inclyti viri, eius matrimoniũ appetebãt, ſed oĩbus
ſpretis, ſtipendiarium militem Rainaldum occulte ſibi maritũ elegit, q videns ꝙ non
multum patriarchæ placeret, motus indignatione patriarchã cepit, & eum ignomini
Patriarcha captus. oſe tractauit. nam viꝝ ſenem nudo capite ac melle delibutũ ꝑ diem æſtiuũ in ſole fer-
uentiſſimo ſtare cõpulit, deinde oĩbus bonis ſpoliatum dimiſit. Idem Rainaldus Anti
ochenus princeps puerſoꝝ oĩm, q̃rum plerunq; arbitrio vtebatur, Cyprum inſulam
regno Hieroſolymitano vicinam, q̃ tunc tẽporis ſub imperatore Cõſtantinopolitano
tenebat, pplĩs fidelibus refertã, violenter occupauit, vrbes cõtriuit, oppida deiecit, mo
naſteria tã viroꝝ q̃ ſœminaꝝ impudẽter cõfregit: auri & argẽti q̃d inde abſtulit, non
erat numerus. Deinde tñ conſcientiæ ſtimulis agitatus, cogitabat q̃ pacto poſſet ſe de
tanta offenſa imperatori recõciliare. de cõſilio igit̃ ſuoꝝ venit ad imperatorẽ in Cili-
ciam, vbi cum ſumma ignominia pplĩ Latinoꝝ recõciliatus eſt. nudus eñ pedibus, in-
dutus laneis manicis vſq; ad cubitũ decurtatis, ac circa collũ fune ligato, gladiũ habẽs
in manu nudũ, cuius capulũ imꝑatori porrigeret p̃ſentatus, ibiq; ante pedes eius in ter-
ra iacuit tam diu ꝓſtratus, q̃uſq; cũctis verteret̃ in nauſeam, & gloria Latinoꝝ in op-
ꝓbrium & ſabulã. Hic Rainaldus poſtea anno dñi 1160. cognito ꝙ terra q̃ fuit princi-
pis Edeſſeni, abſq; militaribus copijs armẽtis referta eſſet, collecta ingẽti militia, ꝓfe-
ctus eſt ad locũ: & nemine reſiſtente, infinita p̃da inde reportata eſt. Quo audito, ho-
ſtes fidei ſeſe cohortati, magnis copijs inſecuti, cum noſtris p̃lium cõmittũt. diuq; con
certantes noſtri, tandẽ cõſternati, p̃da dimiſſa, terga dederũt, multis occiſis & nonnul
Rainaldum Turcæ capiunt. lis captis, inter q̃s & ipſe Rainald⁹ captus eſt, atq; Alapiã cum alijs captiuis multa cum
ignominia ductus. Balduinus aũt rex inter hæc, dum q̃ndam ciuitatẽ, quam Turcæ p̃-
ter p̃ſidium occupauerãt violenter, occupatamq; ſuccenderãt, reædificaſſet: inde redi-
ens Hieroſolymã, ſubito Saraceni in via poſitis inſidijs, ipſum vndiq; aggrediunt̃, atq;
ſuis oĩbus in fugã cõuerſis, ipſe pene capt⁹ eſt, veꝝ velocitate cui inſederat eq̃ ſaluat⁹,
illoꝝ euaſit manus. Capta eſt illa die de Chriſtianis maxima multitudo, cæſi aũt pau-
ci, inter q̃s & magiſter templi captus eſt. Acta ſunt hæc anno dñi 1158. 13. Kal. Iulij. Se-
quenti anno Noradinus Chriſtianis infeſtiſſimus, cõgregatis copijs, caſtrũ q̃ddam q̃d
ſpelunca dicebat̃, obſedit. Quod cum Balduino innotuit, aſſumpta militia regni, vnà
cum Theoderico Flandrenſi comite ad ſoluendã obſidionẽ ꝓperat: q̃d Noradinus au
diens, obſidionẽ ſoluit, ac regi occurrit. pugna ſacta, hoſtes fidei non ſine multa ſtra-
ge in ſugã ſunt verſi. Poſt caſum vero Rainaldi rex Ieruſalẽ ab Antiochenis voca-
tus, Antiochiã ꝓfectus eſt, cõpoſitisq; rebus principatus, ad ꝓpria eſt reuerſus. non aũt
multo poſt iteꝝ Antiochiã ꝑrexit, vbi graue infirmitatẽ incidit, q mortis ſibi ſentiẽs
imminere ꝑiculũ, Berytum ſe exportari fecit, cõuocatis ad ſe p̃latis & principibus ſu-
is, corã oĩbus ibidẽ fidẽ ſuã pie ac religioſe articulatim aperiẽs, põtificibus pctã cũ mul
ta pœnitẽtia cõfitens, carnis ſolutus ergaſtulo, animã exhalauit. dicit̃ in q̃dam medici
na venenũ ſibi ꝓpinatũ fuiſſe, nec id q̃dem à veritate multũ diſcordat, quũ reliq̃ pars
Balduini mors. ab catello cui porrigebat̃, abſumpta, eundẽ vita extinxerit. Tantã aũt mœſtitiã in nul-
lo regno ꝑ morte alicuius principis extitiſſe nulla tradit hiſtoria. fertur nihilominus
& hoſtes fidei doluiſſe, ita vt q̃buſdam ſuggerentib⁹ Noradino Damaſcenoꝝ regi, vt
cũ Chriſtiani duces in multis eſſent occupati, fines noſtros ingrederet̃, dicatur reſpon
diſſe: Cõpatiendum eſt & indulgendũ iuſto eoꝝ dolori, eo ꝙ principẽ amiſerũt q̃lem
hodie non habet orbis. obijt aũt anno 1162. die 21. menſis Februarij, & inter ſuos p̃de-
ceſſores in eccleſia ſepulchri dñici eſt ſepultus. Viuente adhuc Balduino, Raimun-
dus magiſter domus hoſpitalis Hieroſolymitani, vnà cum fratribus ſuis tam dño pa-
triarchæ q̃ eccleſiaꝝ p̃latis, multas ſuꝑ patriarchali iure inferre cœperunt moleſtias.
nam ſiue à dño patriarcha, ſiue ab alijs ob ſcelera ſua execratos, & ab eccleſia ſepara-
Motus hoſpitalium. tos, ad celebrationem diuinorum paſſim recipiebant, ægrotis viaticum & extremam
vnctionem non negabãt, multaq; alia contra emunitatem eccleſiaꝝ faciebant. cumq;
ſuꝑ his dñs patriarcha ſæpe conquereretur, ciues ad eam temeritatem venerunt, vt ar
mis correptis contra patriarcham in eccleſiã ſepulchri irruerent. huius aũt tãti mali
eccleſia Romana videtur p̃buiſſe materiam. nam locum p̃dictorum, à dñi patriarchæ
iuriſdictione exemit. Anno aũt dñi 1163. dño Balduino q̃nto rege Ieruſalem defun-
cto,

cto, ſucceſſit ei in eadem ſancta ciuitate Latinoꝝ rex ſextus Almaricus filius ejus vnicus, vir experientia ſeculari ꝓditus, prudẽs, & in agendis circũſpectus. fuit etiam pecuniæ cupidus, ſed in regni neceſſitatibus nec expenſis parcebat, nec ſatigationi corporis indulgebat. Anno igitur primo regni eius Aegyptijs negãtibus tributum annuum ſoluere, q̃d cum patre ſuo pepigerãt, cõtractis copijs deſcendit in Aegyptum, occurritq; illi maxima multitudine ꝓcurator Aegypti, q ꝓlio victus, multis amiſſis auſugit. Timẽtibus ergo Aegyptijs, ne exercitus Chriſtianoꝝ ad intima regni penetraret, ruptis aggeribus q flumen Nili cohibere ſolẽt, exuberantẽ aquam ꝑ regionem inducunt: q̃re his repagulis rex Almaricus vltra ꝓgredi non potuit, ſed victoria potitus, in regnum reuerſus eſt. Non aũt multo poſt Noradinus ſperãs regnum Aegypti ſibi vendicare, Syracinum militiæ ſuæ principem cum infinita Turcarum manu in Aegyptum ducere conſtituit. Quod audiẽs Sultanus Aegypti, proprijs viribus diffidens, legatos ad Almaricum regem miſit, orans auxilium: tributum aũt non ſolum q̃le patri ſuo fuerat conſtitutũ, veꝝ ꝑ ſuo arbitrio multo maius pollicebatur, ſubiectionem ꝑpetuam, fœdus perenne, ꝑ obſides firmare paratus erat. Dum hæc legati cum rege tractarent, peneq; eſſet concluſum, Syracinus ingreditur Aegyptum, & occurrentẽ ſibi Sultanum vicit ac fugit, quiq; à ſuis in ſuga occiſus eſt. poſt cuius mortem Suar Sultanus factus eſt. Syracinus aũt poſt victoriam Balbeis ciuitatem expugnauit, timore cuius Suar Sultanus cum rege Almarico priores cõuentiones renouauit, vnde rex cum vniuerſo exercitu deſcẽdit in Aegyptum anno 2. regni ſui, atq; vnà cum Sultano dictum Syracinum apud Balbeis obſeſſum, ad deditionem cõpulit, ea cõditione, vt cum ſuis oĩbus libeꝝ haberet exitũ. ita Damaſcũ abijt. Quibus diebus Noradinus à ꝑegrinis Chriſtianis circa partes Tripolitanas debellatus eſt. aduenerãt eñ orations cauſa q̃dam nobiles Aqtaniæ, ſcilicet Hugo ſenior de Signiaco, & Ganfredus comitis* Angeliſineñ. frater. hi ſubito cum eoꝝ militia ſup exercitũ Noradini irruentes, eum pene vſq; ad internecionẽ delẽt. Noradinus aũt cõſternatus, damnũ abolere cupiẽs, nõ poſt multos dies cõgregatis ſuoꝝ copijs, caſtrũ Chriſtianoꝝ circa Antiochiam obſedit, q̃ audito, Boemundus 3. princeps Antiochenus, comes Tripolitanus, Colomãnus Ciliciæ ꝑſes, imperatoris cõſanguineus, Thorus q̃q; Armenioꝝ princeps, ad obſidionem ſoluendã ꝓficiſcunt. eis itaq; aduenientib' ꝓlium cõmittit, tãdemq; poſt ancipitis martis pugnã Chriſtiani in fugã verſi vincunt. ſed & principes fere oẽs capti ſunt. Noradinus hac potitus victoria, caſtrum cepit anno 1169. Sed & rege Almarico in Aegypto cõſtituto, Noradinus vrbem Chriſtianoꝝ vulgari appellatione Bellianas dictam, obſedit, atq; intra paucos dies ad deditionem compulit. Rediẽs aũt ab Aegypto cum ſuis exercitibus Almaricus rex, vocat ab Antiochenis, atq; illuc vnà cum comite Flandrenſi, q eo tum in anno ad regnum applicuerat, properauit: adueniẽſq; tãta diligentia regionis negocia, q̃nta ꝓpria, tractare cœpit: & prudenter adminiſtrãs oĩa, effecit vt eadẽ æſtate interueniẽte multo precio, princeps libertati & honori fuerit reſtitut'.

Almaricus Hieroſol. 5. rex.

Noradini victoria.

Gratianus S. Proculi monachus, patria Hetruſcus, apud Bononiã inter cætera opa decretoꝝ librũ accuratiſſime collegit, q̃d opus Eugenius pontifex approbãs, legendũ publice cõceſſit. Petrus Lõgobardus Pariſieñ. eṕs ex Nauaria ciſalpinæ oriũdus, ꝑ id q̃q; tẽpus, Vinceñ. teſtãte, bonitate vitæ & acumine ingenij clariſſimus, q̃tuor libros ſententiaꝝ compoſuit. Petrum Comeſtorẽ ꝓdictis non carne, ſed virtute fratrem in Gallijs floruiſſe tum conſtat, q vtriuſq; teſtamẽti hiſtoriam diligentiſſime compilauit, alia etiam nonnulla edidit. Auicenna Hiſpalenſis medicus, cum in oĩ doctrina excelleret, librum compoſuit, in quo oẽm logicam oẽmq; naturalẽ philoſophiam complecti voluit, metaphyſicam accuratiſſime enucleauit poſt alios medicos in lingua Arabica medicinam oẽm deſcripſit in q̃nq; libris, in q̃bus ſe Galeni interpretem appellat. Auerrois medicus, cognomento Cõmentator, apud Cordubam Hiſpaniæ floruit. cõmentarios in Ariſtotelis libros ſcripſit, librum q̃q; de medicina compoſuit, Auicennæ inimiciſſimus fuit. Hæreſis Vualdenſium ſeu paupeꝝ de Lugduno, per hoc tempus initium ſumpſit, cuius autor q̃dam noĩe Vualdo Lugduneñ. ciuis extitit. is cum diues eſſet, opibus relictis & pauperibus erogatis, euangelicam paupertatem omnimodã obſeruare ſtatuit. Vnde cum idiota eſſet, q̃ſdam vulgares libros cum quibuſdã ſanctoꝝ dictis ſibi cõſcribi fecitq; ꝗs non ſane intelligens, ſuo inflatus ſpũ, ꝑdicando apl'orum ſibi officium vſurpauit. Congregatis itaq; innumerabilibus diſcipulis, multos & quidẽ peſſimos errores diſſeminare cœpit, ꝑlatos ſcilicet ac clerum penitus adſpernando. monitus aũt, reſpondit: Oportet Deo obedire magis q̃ hoĩbus. & cum in ſuo ſenſu obſtinatus ꝑſiſteret, tandẽ veluti hæreticus patria pellitur. q̃ res facta eſt in laqueũ magnũ & ſcandalũ ſimplicioribus. in multis aũt locis adhuc hæc ipſa

Viri illuſtres diſciplinis.

Vualdo.

fatuitas

fatuitas viget. In hac etiã generatiõe erat admirabilis quædã virgo in Rheni partibus
Adelheidis. in oppido Bingen ſanctimonialis. Rapta eñ frequẽter in ſomnis, didicit nõ ſolum q̃d
verbis effunderet, ſed etiã q̃d ſcribẽdo Latine dictaret. Multa ferẽ pdixiſſe de futuris,
ad quã etiã S. Bernardus ſcripſit. hæc ad Colonieñ. ſcribẽs de futura clericorum tribula-
tione, dicebat q clerici gloriã abſq; merito habere volebãt. In hac generatiõe anno
Armenij ſe Pont. Ro. offerunt. dñi 1145. legati Armeniorum epõrum, eorumq; catholicus, id eſt, vniuerſalis metropolita-
nus, q plus q̃ mille epõs ſub ſe habet, ad ſummũ Pont. Eugeniũ Viterbij tum manẽtem
venerũt, itinere p annum & ſex menſes pgentes, ſubiectionem ſedi Ap. offerunt. Cauſa
viæ talis erat: Inter Armenios & Græcos aliqua diſcrepãtia erat. Ponunt eñ Armenij
fermentatũ, ſicut & illi, panem: aquã vero admiſcent, ſicut nos: pterea natiuitatem dñi
Epiphaniæ continuãtes, duas illas feſtiuitates vnam faciũt, antiquo more orientalium.
Pro ijs alijſq; eccleſiã Ro. iudicem elegerũt, formamq; ſacrificij iuxta conſuetudinem
eius ſibi dari depoſcũt, quos Romanus Pont. gratãter recipiens, Miſſarum ſolẽnibus ac
ſacrificijs ſecretius adhibuit. Quod dum intente facerẽt, vnus ex eis põtifex in B. Mar
tini octaua, quãdo dedicatio eccleſiæ B. Petri celebratẽ, ſummo Pont. diuina myſteria
agente, ſplendido fulgore radium ſolis ſup caput eius coruſcare, & in ipſo radio duas
columbas adſcẽdẽtes vidit. Cumq; diligentius hac illacq; oculos circũferret, nullumq;
aditum p quẽ lux illa inferretẽ, videret, deificũ eſſe cognoſcẽs, ac ad obedientiã Ro. Se.
magis accenſus, cũctis quæ viderat aperuit. At venerabilis pr̃ Eugenius nõ ſuis hoc me
ritis attribuens, ipſius potius fide cœlitus ſibi mõſtratum affirmabat, vt videlicet eccle-
ſia, à qua miſſus ipſe erat, ſacramentorum virtutem cognoſceret, ac deinceps quali ea re-
Otho Friſingenſis. uerentia tractare deberet, addiſceret. In hac generatiõe Otho Auſtrius Friſingeñ.
epũs moritẽ, in qua etiam chronica ſua elegantiſſime conſcripta terminatur. In fine
huius generatiõis Fridericus impator reuerſus in Germaniã, totã terrã & vniuerſam
ſubſtãtiam Friderici ducis de Rotenburg, aliàs Sueuorum, fratruelis ſui, hæreditaria ſuc-
ceſſiõe poſſedit, ac pariter multorum baronum. Guelſo aũt dux orbatus hærede, amiſſo
Fridericus Imp. Sueuiã occupat. nuper in Italia p peſtem filio, Henricũ ducem Saxoniæ atq; Bauariæ fratruelem, hære-
dem adſciuit, quãtitatem tñ pecuniæ pactus, dum cõſequi putat, fruſtratus eſt, dux eñ
Henricus Guelſonem iam grãdæuum cito moriturum pſagiens, argẽtum cõſtitutũ dare
diſtulit, p quo Guelſo cõmotus, impatori cognato ſuo, recepta ab eo pecunia, primo
beneficijs, ſ. ducatu Spoleti, marchia Tuſciæ, principatu Sardiniæ, ipſi reſignatis, oĩa p-
dia ſua ipſi cõtradidit. Simili modo Rudolphus comes de Pfullendorf, oĩa pdia ſua hę
redis loco impatori dedit. Pro h[illegible] impator Alberto comiti de Hapſpurg, q filiam co-
mitis Rudolphi vxorem habuit, conceſſit Turiceñ. comitatum, & adiacentia Seckin-
genſis eccleſiæ cum pdijs conqſitis. Præter hæc multorum nobilium, q hæredibus care-
bant, prædia donatiõe vel pcio acqſiuit. Deinde Burgundiam ĩgreſſus, terrã ſoceri ſui
Rainaldi comitis, q iam obierat, in ditionem ſuã redegit, ac regnum Burgundiæ cum
Burgũdiam Fridericus occupat. archiſolio Arelatenſi, q̃d duces de Zæringen, licet ſine fructu, tñ honoris cauſa in be-
neficium ab impio iam diu tenuerãt, à Bertoldo duce extorſit, pſtitis ſibi triũ epiſcopa-
tuum aduocatia cũ inueſtitura regalium, ſ. Lauſanneñ. Gebenneñ. & Seduneñ. hęc oĩa
liberis ſuis acqſiuit. In hac generatiõe *Vladiſlaus 25. Boemorum dux, à Friderico pri
mo ſibi & poſteris regiã dignitatem acqſiuit: & cũ in expugnatiõe egregiã opam na-
Boemiæ reges. uaſſet, impator ei leonem rubeum bifurcatæ caudæ in clypeo albi coloris inſigne regi-
um cõceſſit: candelabrũ quoq; Salomonis ex Mediolano abſportatum, in eccleſia S.
Viti Pragæ collocauit. Nec obſtat pmiſſis, q anno dñi 1086. apud Moguntiam in con
uentu principum ab impatore Hẽrico *Vratiſlaus rex dr̃ declaratus, Morauorum regno
ad Boemos tranſlato, & Polonia, Sleſia & Luſatia adiectæ, vbi etiam Gilbertus Treue
renſis epũs Pragæ regem inunxit, & regijs decorauit inſignibus. nam in hiſtorijs Boe
morum inuenitur, q poſt Vratislaum regem pluribus annis interregnum fuit, tanquam
regni decus homini Vratislao, non puinciæ, datum fuiſſet. Zechius Croatinus, haud
Zechius Boemorum princeps. obſcuris parentibus ortus, propter homicidiũ vltionem fugiens, in eã regionem venit,
quæ nũc Boemia, terrã incultã. Zechio frater fuit Leches, hic vt vidit frẽm ditatum,
in terrã planã iuxta pfectus, Poloniã vocauit. nam Pole Sclauonica lingua, planũ di-
citẽ. Coaluerũtq; ambo breui in magnã multitudinẽ, Ruſaubiã, Pomeraniã, Caſſubiam,
ſui generis hoĩbus impleuerũt. Zechij quoq; familiã Boemos appellãt, Morauiã, Lu-
ſatiamq;, pulſis veteribus colonis, occuparũt. defuncto Zechio, Cracus apud Boemos
magnæ autoritatis vir, eligitẽ in principem, q populum optime rexit. moriens, tres filias
reliqt, *Prelam, Terbam, quæ erat ſortilega, & Libuſſam. Libuſſa ſapiẽs pluribus annis
rexit Boemiam, tandem recte iudicando impium amiſit. victus eñ clamauit p terram,
indignum eſſe viros à fœmina gubernari. Sequitur multitudo, principem poſtulant.

Libuſ

Libuſſa, concione vocata, Ego vobis, inq̃t, vſq; huc placide molliterq́; impaui, ſed vobis meũ regimen ingratũ, ſternite equũ meũ, ſinite in campũ currere: vbi ſubſiſtet ante virũ ad menſam ferream ſedentem, ille mihi cõiunx, & vobis princeps erit. Placuit, & ita factũ eſt. Equus aliquãtiſper currens, ſtetit ante aratorem, Primiſlaum dictũ, inuerſo vomere comedentem. Accedũt q̃ ſpectaculo adeeãt, & illũ principem ſalutãt, accepit vir gnato aïo, mox boues in altũ euanuiſſe ferũt. fixit idem ſtimulũ in terrã, quem fronduiſſe aiunt. Duxit Libuſſam vxorem, & primus Pragam aggere & muro cinxit. Mortua Libuſſa, Valaſca vna ex puellis ſuis, virgo ingentis ſpũs gentis Amazonicę, accerſitis mulierib⁹ & virginibus: Heram, ait, pdidimus, quæ nõ paſſa eſt nos ſeruire viris: aſſiſtite mihi, & ego vobis imperiũ polliceor. Cõiurant in viros ſingulæ, mandat ipſa oĩbus, vt viros, parentes, mares om̃es quoquo pacto occidãt. Illæ iuſſa pficiunt, at matæ poſtea, p̃lia multa cum viris agentes, ſemp victoriam obtinent, & more Amazonum viuere ſtatuunt. Poſt multa Primiſlaus vir induſtrius ſcribit Valaſcæ, iniuſſu ſuo optimates arma in eas mouiſſe, ſe illã filiæ loco amare, ſenium ſuũ regno ineptũ, velle tradere ſibi arcem *Viſſegradeñ. vnde Boemiã totã obtinere valeat, modo partem ſibi quã velit, tantũ relinquat, ac poteſtatem quã ſibi fœmina reliq̃ſſet, iure ſe fœminæ reſtituere debere. Capit Valaſca ſuis artibus, & arcem volens accipere, cum armatis copijs occidit: deinde in cæteras cædes fiunt, quæ ſine duce facile ſupprimunt. Seq̃tur iam nũc catalogus ducũ Boemię. Prim⁹ dux Boemorũ, dictus ẽ Zechius, ſecũdus Cracus, III. Primiſlaus, IIII. Ninuslaus, V. Mnatan, VI. eius frater Sphorcio, VII. Vuinislaus, VIII. Vratislaus, IX. Hoſtiricus, X. Borſinous primus Chr̃ianus ſub Arnulpho impatore, XI. Ziptimeus, ſub Henrico Aucupe ad fidẽ cõuerſus, Boleslaus & Veneslaus filij eius. Boleslaus occidit fratrẽ primo anno Othonis primi. XII. Vindislaus, XIII. Vuenceslaus, XIIII. Bodeslaus. Vuenceslaus fuit martyr. XV. Boleslaus, XVI. Boleslaus eius filius, XVII. Valricus, XVIII. Breſetislaus, XIX. Spitigneus, XX. Vratislaus. Hic creat in regem ab Henrico quarto. XXI. Cunradus, q̃ nõ eſt vſus regio noĩe, ſed ducis. XXII. Briſetislaus, XXIII. Boleslaus, XXIIII. Borſunslaus, poſt quẽ duces ipſi deficientes, reges eſſe cœperũt. Exin catalogus regũ Boemiæ ſuccedentiũ. Primus Boemorũ rex Vratislaus, ab Henrico IIII. creatus. Secũdus Vladislaus, à Friderico primo coronatus. Poſt illũ Sobislaus tertius, ſucceſſit illi Fridericus rex quartus, Cunradus q̃ntus, Briſetislaus ſextus, Vuenceslaus VII. verũ ſex vltimos abſtinuiſſe regio noĩe cõſtat, q̃ a forte coronam more maiorũ obtinere nõ valebãt. Primislaus deinde Vladislai filius, à Philippo Ro. impatore coronatus eſt, quem Philippũ Ro. eccleſia non accepit. Vuenceslaus Primislai filius rex IIII. Othocarus frater eius rex V. Vuenceslaus Othocari filius VI. Vuenceslaus eius filius rex VII. Rudolphus filius Alberti regis Ro. VIII. q̃ duxit vxorẽ Elizabeth, relictã Vuẽceslai regis, & ope patris regnũ obtinuit. Henric⁹ dux Carinthiæ in regẽ eligit, Rudolpho defuncto rex IX. Iohãnes filius Hẽrici vij. rex X. hic Henricũ fugauit. Carolus rex XI. Iohãnes impator factus. Venceslaus rex XII. & impator Sigiſmũdus XIII. impator & rex Hungariæ ſimul, Albert⁹ XIIII. eius gener & Ro. rex. Ladislaus filius Alberti rex XV. Georgius Pogebracius XVI. Vladislaus XVII. regis Poloniæ filius, q̃ hodie regnat. In hac generatiõe anno ſalutis 1155. poſtq̃ Ludouicus rex Frãciæ Helionorã Guilielmi Pictauieñ. filiã vxorẽ reliq̃ſſet, vt ſupra dictũ eſt, quã Henricus Andegauenſis comitis filius vxorẽ deſpõſat, quæ res initiũ fecit multis poſtea bellis. ob eas etenĩ nuptias Aq̃tania, Andegauia, Cenomania & Turonũ comitatus, Henrico acceſſere, q̊s principatus defuncto p̃re vnà cũ Angliæ regno ſuſcepit, potens aduerſus Frãcos effectus. Genuit aũt Helionora Hẽrico quatuor filios, Henricũ, Richardũ & Iohãnem, q̃ ſucceſſiue reges Angliæ fuerũt, & Groffroium, q̃ vxoris ſuæ ſuppetijs fuit dux Britãniæ cõſtitutus, & quatuor filias. At rex Ludouicus ne ſine liberis maſculis vita defungeret, Conſtantiã Alphonſi regis Caſtellæ filiã ducit, quæ in partu ſecũdo dum filiã edit, morit. huic ſuperinduxit Alizã Theobaldi Bleſeñ. filiã, ex qua genuit Philippum, q̃ dictus eſt Auguſtus, cognoĩatus eſt etiã Adeodatus, quaſi ad preces Dei munere donatus. verũ priuſquam naſceret, vt refert Robertus, patri hoc inſomniũ apparuit: videre viſus eſt filiũ calicẽ manu tenere, humani cruoris plenũ, eumq́; ſuis proceribus ppinare, ex quo ipſi biberẽt imperterriti. Quod viſum pater vni tm̃ Henrico Albano legato ap̃lico detexit, ſed defuncto Ludouico, legatus poſtea rem ppalar. deinde anno ſupiore anteq̃ Ludouicus morit, curauit Philippũ regni cõſortẽ aſſumere. quare Rhemis pductũ magna pompa adoleſcentẽ ſacrare iubet, annũ vix 14. agentem, cui dum coronat, Guilielmus Rhemorũ primas, nouelli regis auunculus & S. Sabinæ cardinalis, Romanus legatus affuit. Philippus itaq; rex cum annos tantũ 15. natus eſſet, quo tp̃e Ludouicus eius pater quorundã aulicorũ ſuaſu adductus, Philippum in

Boemiæ duces.

Boemiæ reges.

Ludouicus Franc. rex.

Philippus Auguſtus Franc. rex.

Dionyſiano templo iterū coronari iuſſit,vbi Iſabellā Balduini Hannoniæ comitis filiā
Philippus vxorē accepit,cui in ꝑpetuam dotem comes Artheſiū vſq; ad Liſam amnē
dedit.paucis poſt diebus Ludouicus paralyſi,vt refert Robertus,interijt,elatus ī mo-
naſterium de Barbello,quod viuus ipſe cōſtruxerat,cuius ſepulchrum Aliſa regina au
ro argentoq́; ſuperadditis gemmis ornauit. mortuus eſt anno domini 1180. Fride-
ricus imꝑator ſub titulo ducis Sueuiæ fundauit monaſterium S.Fidis in Sletſtat, habe
turq́; ibi aliquid de Othone epō Argentineñ.& Cunrado comite,fratribus ſuis.Simi-
liter monaſteriū S.Vualpurgis prope Hagnau in foreſta fundatum eſt à duce Sueuię.
Alij dicunt,& forte verius,q̄ Fridericus auus iſtius,gener Henrici quarti, monaſteriū
S.Fidis in Sletſtat fundauerit. Eo ferme tempore,hoc eſt,anno 1168.Cunradus co-
mes Palatinus Rheni,frater Friderici imperatoris moritur,& Henricus dux Saxoniæ
Hēricus co- & Bauariæ,Clementia filia ducis de Zæringen repudiata,duxit filiam Cunradi Pala-
mes Palat. tini,& ob hoc poſt Cunradi mortem factus eſt comes Palatinus Rheni, quem Fride-
ricus primus de Palatinatu inueſtiuit. Mortua vero vxore, Hēricus duxit filiam regis
Angliæ,genuitq́; Othonem,Henricum & Guilielmum.

GENERATIO XL.

ANno dñi 1170.imperāte glorioſiſſimo imperatore Friderico primo,anno regni
ſui 18.præſidente in vrbe Roma Alexandro III.pontifice maximo,anno eius 12.
incepit XL.gñatio.Circa cuius initium Gualfagus Angleriæ comes,nuꝑ Me-
diolano vaſtato captus & in Germaniā ductus, cōpedibus fractis, in Italiā cū ruſtico
habitu venit. vbi Mediolanēſium ciuibus conuocatis,adiuuātibus ſocijs ciuitatibus ac
Mediolanū Græcoꝝ imperatore,ab integro ciuitatem repoſuit,ac mœnibus muniuit. Mediola-
inſtauratur. nenſes igit̃ priſtinam renouantes ꝑſidiam,vt ſcribit abbas Vrſpringeñ.conſpirationē
inierūt cum alijs ciuitatibus Longobardiæ,quæ oēs vno die iudices imꝑatoris cum ſu-
is fautoribus expulerunt,quoſdā ſuſpendētes, q̄ſdam nudos relinquētes: q̄d factū eſſe
ꝑpter multiplices inſolētias,q̄s Teutonici exercuerāt, Italici ſcriptores cōmemorant.
Accepta igit̃ occaſione à ſchiſmate Ro.eccleſiæ & ab excōicatione imperatoris,& vt
ſuſpicabat̃,de autoritate Alexandri papæ,ſpretis iuramētis,cœperunt rebellare.Et ideo
ipſi etiā reędificauerūt quandā ciuitatē,ab imꝑatore prius deſtructā,& ob honorē Ale
Alexandria xādri papæ,vocauerūt eā Alexandriā,ī dedecus & iniuriā imꝑatoris.De induſtria aūt
eam vrbē inſtaurant,vnde Papieñ.Dertonenſesq́; ac Montisferrateñ.q̄s ſolos impera
tor amicos habebat,infeſtare poſſent.Ego tñ inuenio Cremoneñ. imꝑatori tum q̄q;
amicos fuiſſe,& plures alios ī Italia,vnde Papieñ.Cremoneñ.& alij fautores impera-
toris,in deriſionē Mediolaneñ.eā ciuitatē Paleā appellabāt. erat tñ circūdata foſſatis
ac muris firmiſſ.creuit vero ſtatim populus,ſiq̄dem conſtat 15.millia viros primo eius
cōditæ anno eā incoluiſſe.Prouocatus itaq; Fridericus,cū exercitu in Italiā ducit per
Quarta Fri monte Ciniſiū,fret⁹ fauore marchiōis Mōtisferrati,& primo ad Secuſam ſubſtitit op
derici ī Ita- pidū fœderatū Lōbardis.id dolo,vt fert̃,captū diruit. Aſtenſes deinde timore percuſ
liam expedi ſos,in deditionē accipit.deinde Alexandriā delere inſtituit, quā quatuor menſes obſe
tio. dit,quū pluuia Octobri cōtinuata,Tanarus amnis effuſus,magno obſeſſis ꝑſidio fuit,
ad prima aūt veris ſigna ſociæ bello ciuitates opē obſeſſis,atq; annonā nauibus aduec
ſo Pado Tanaroq́;,ſimul terra apportarūt.Tēpore ſuccedente,cuniculis q̄buſdam im
ꝑiales ſinguli q̄dam in vrbē ſubrepunt. exciti tñ nocturni vigiles,vrbē clamoribus im
plent.ad eas voces Alexādrini raptis armis irruūt,eos q̄ intrarūt trucidant,& cunicu-
los repagulis firmāt.ac eruptiōe facta,armatas Friderici cohortes ad portā expectan
tes,ingēti cæde cōmiſſa,ad imꝑatoris vſq; tētoria repulerūt. ꝑſſus itaq; longitudine
laborum,in die Paſchatis obſidionem ſoluens,Papiā venit.In hac obſidione impera-
tor non profecit.nā dux Henricus de Saxonia,quod tacent vel ignorant Blondus ac
Platina,nepos imperatoris,perfide ab eo receſſit,ſumpta occaſiōe de execratione, &
forte accepta pecunia.Quem,vt referunt,ſecutus imperator vſq; ad lacū Cumanū,cū
Henrici du- magna hūilitate poſtulauit,vt ſe nō desereret,volēs ad pedes ſe ducis demittere,q̄d tñ
cis Saxonię dux recuſauit,Quidam aūt ducis officialis,Iordanus noīe,fert̃ dixiſſe:Sinite dñe,vt co
rebellio. rona imꝑialis veniat ad pedes veſtros,q̄a veniet & ad caput.Tunc imperator plus nō
potens,pro tēpore exercitū dimiſit,& maximo labore auxilioq́; Taurinenſiū ac No-
uarieñ.egreſſus per mōtem Iouis,tendens in Burgūdiam,ī q̄buſdam locis adeo angu
ſtiatus,vt accepta pecunia,ſeruientis ſeruū ſe eſſe ſimularet,& eq̄s curaret. Tandē veni
ens in Alemaniam,præfatū ducem de ꝑditione crimine lęſæ maieſtatis impetiuit.dux
vero ꝑuenit eū,ac in Sueuia fecerat cōſpirationem cōtra imperatorē,cū Zolorenſibus
ꝑcipue & Veringeñ.comitibus.Aſt imperator ducem frequenter citat ad curiā, vt ve
niat ad obiecta reſponſurus. vbi quidam principes ac fautores ducis,more Teutoni-
coꝝ

coꝝ voluntatẽ ſuã ꝑ lege ſtatuẽtes, dicebãt ꝙ impator ducẽ cõdemnare nõ poſſet, vel terras ſuas abiudicare, niſi intra ducis terras placitũ ſtatueret. Porro qdam nobilis vir exurgens, ꝓpoſuit ꝙ lege duellionũ obtinere vellet aduerſus quẽlibet, poſſe impatorẽ euocare principẽ pro iuſtitia ad locũ quẽcunqꝫ vellet, intra terminos ſui impꝫ exiſtentem. Cũqꝫ nemo illi ſe offerret ad pugnã, edicto imperiali ꝑfata ſententia ꝑ iure perpetuo ſtatuta eſt, ratione & autoritate firmata eſt. Deinde impator ꝑdicto duci abiudicauit ducatus ſuos & alia bona ſingula. ſic factũ eſt vt ducatũ Noricũ concederet Othoni Palatino de Vuitliſpach, qui fretus auxilio fratrũ ſuorum, Cũradi videlicet Saltzburgenſis epi, qui poſtea fuit etiam Moguntiñ. archieps, & Othonis fratris, quem fecit Palatinũ in Vuitliſpach, cuius filius poſtea Philippũ regẽ interfecit. Hoꝝ auxilio Otho ducatũ viriliter obtinuit, & ducẽ inde expulit. ducatũ vero Saxoniæ cõtulit Bernardo de Anhalt. huic auxiliũ ꝑbebat Coloneñ. archieps, Philippus Moguntinus, & Lantgrauius de Thuringia, q ipſum ducẽ intra vnũ menſem de caſtris ſexdecim firmiſſimis expugnauerũt, & de terra vſqꝫ Brunſuig expulerũt, de q̃ ciuitate nec ipſe, nec eius ꝓgenies adhuc potuit expelli. Imperator vero alia ipſius bona multis diſtribuit, ꝓter ea quæ Guelphoni patruo illius & ſuo auũculo dereliqt. Hæc à qbuſdam geſta fuiſſe anno dñi 1180. narranƭ. Circa annũ dñi 1174. erant in imperio nobiles qdam pacis ſtudioſi, tam põtificis q̃ Friderici rebus pariter affecti, qbus interceſſoribus induci arũ fœdera ſunt cõſcripta. Longobardiæ populi inducias laudauerũt, ſed paci cũ imperatore cõſtituendę nõ prius vacandũ eſſe dixerunt, q̃ Alexandri pont. Ro. ratio eſſet habita, quin etiã Veneti admoniti eſſent, quoꝝ ſuaſione arma primũ in Fridericũ Veronenſes Paduaniqꝫ mouerãt. Deinde Friderico petẽte, cõuentus Papiæ eſt habitus. il luc tres cardinales cum Se. Ap. legationis titulo acceſſerunt, cui Lõgobardæ ſocietatis oratores interfuere, petieruntqꝫ à Friderico cardinales pacẽ, ꝑ quam põtifex Ro. ſua & eccleſię iura reciperet, retineretqꝫ intacta. & Lombardi ſubiectiõis modum poſtulabant, cõferendoꝝqꝫ tributoꝝ cõſuetudinem obſeruari, quam Carolus Magnus, Ludouicus & Lotharius cõceſſiſſent, volebantqꝫ & põtifex & Lombardi Emanuelẽ Græcoꝝ impatorem ac Guilhelmum regẽ Siciliæ includere. Friderico autẽ iniqua, vt Blondus vult, poſtulãte, cõuentus eſt diſſolutus. Paulo *deinde reſcitũ eſt, Fridericum copias ex Germania nouas cõtraxiſſe, ac in Italiam aduẽtare: quas cũ exploratores breui affuturas renunciarẽt, Papiẽſem Comenſemqꝫ agros populati ſunt Mediolanenſes, Alexãderqꝫ põtifex Alexandriã vrbẽ dato epo exornauit, & Papieñ. eccleſiam crucis ac palliꝫ dignitate priuauit. Anno 1175. Friderici impatoris copiæ Comũ peruenere, ſociæ aũt ciuitates per Lõbardiam Mediolanẽſibus ꝑſidio acceſſerunt, ductiqꝫ eſt maximo apparatu Mediolaneñ. populi Coraciũ in rus Barilianũ, & impatiẽtes moræ Mediolaneñ. DCC. eqtes, Comenſi agro qua hoſtis venturus nunciabatur, progreſſi ſunt: in quos à longe viſos, Fridericus trecẽtos primum eqtes, inde alias poſt alias turmas immiſit. repulſiqꝫ Mediolaneñ. multis vulneribus acceptis, ad Coraciũ vnde reſiſtendi neceſſitate acies oppoſita eſt, cõcedunt. Et Fridericus iam ternis copijs in prælio paratus aduolauit. Primus itaqꝫ in tanto ardore Friderici ſignifer, cum aquilam inter cõfertos hoſtes intuliſſet, cõfoſſus, aqlaqꝫ in hoſtiũ poteſtate facta eſt. Quo in loco cum pugna eſſet atrox, & multæ hincinde fierẽt cædes, Fridericus impetũ in hoſtes inconſultus fecit, dũqꝫ multos manu ipſe etiã ſua vulnerat interficitqꝫ, eq̃ ſuffoſſo prolapſus occubuiſſe creditus eſt. ad quã famã ardentiores Italici, impreſſionẽ fecerunt, & Germani pedẽ referre, poſt fugã ſenſim cõmittere cœperũt, quorum multos Ticinus amnis abſorpſit, & plurimi eoꝝ ad hoſtiũ caſtella ignari itineꝝ delati, partim cęſi, partim ſunt capti. Facta de impedimẽtis ac cæſoꝝ ſpolijs ꝑda, militi eſt cõceſſa. Erat Comi vxor Friderici, quæ mutata veſte funere regio ꝑſeq viꝝ ſatagebat. verum die qnta à cõmiſſo ꝑlio Fridericus Papiæ habitu comitatuqꝫ impatorio vrbem pambulare prius eſt cõſpectus, q̃ eũ vel viuere Papiẽſiũ populus reſciſſet. Poſtq̃ & vxor & viri eccleſiaſtici ingens multitudo, quos iturus in ꝓlium imperator Comi dimiſerat, Papiã ad eũ cõuenerunt, multi eoꝝ ea fuerunt audacia, vt in faciem illi dicerẽt, ꝑſecutionem eccleſiæ, qua tam diu debaccharetur, Germanos & *ſuos imperio ſubditos luere. Ad q̃ verba ardentiores facti epiſcopi & archiepiſcopi multi, ſunt proteſtati, ſeſe, niſi Ro. pontifici & eccleſiæ pacem breui dederit, eum derelicturos, & ſucceſſorẽ ab electorib⁹ poſtulaturos: qbus deterritus minis, quærere ſtatuit, opportune tamen, q̃nam modo pax inter papam & impatorem cõponeretur. Anno igitur dñi 1177. reformata eſt pax inter Alexãdrum papam & imperatorem apud Venetias. de medijs autem quibus ad pacẽ ventũ ſit, Italici quoqꝫ ſcriptores ſunt partim diſcordes. Blondus eñ ſcribit, quẽ ſeqƭur Aeneas Syluius, Fridericum poſt præmiſſa Magdeburgẽſem Moguntinumqꝫ

Brunſuig.

Agit de pace Italiæ.

Quinta Friderici ĩ Italiam expeditio.

Improſpera Friderici pugna.

archiepos,oratores ad pacem cū Alexandro cōſtituendā,deſtinaſſe Anagniā.Conuen-
tum eſt ibidem,vt pōtifex Bononiā, imperator Mutinā ſe cōferret, ꝙ eo modo facile

Reſtituta Pont.Alexandro pax.

poſſet ad colloquiū peruenirí.pro qua re cōplenda,pōtifex ad Garganum montem ſe
contulit,vbi triremes à Guilielmo Siculo tredecim miſſas reperit,hiſq; Venetias dela-
tus,magno honore exceptus eſt,& in itinere terreſtri ſex cardinales Bononiā miſit,Fri
dericus aūt Mutinā venit. Dum hæc gerunt,oratores Friderici Bononiā ſuſpectā di-
cunt,& Ferraria pro cōuentu eligit.erat quadrageſimale tempus,& pōtifex ducē Ve-
netorum aurea roſa donauit, petijtq; Ferrariā:vbi rurſus mutatis cōditiōibus,Venetijs
conuenire placuit,ea lege, ne prius imperator Venetias admitteretur, q̃ pacem iure-
iurando firmaret. Conceſſit igitur Fridericus pacē Alexandro in ea formula,qua ſem-
per optauerat,& Guilielmo regi Siciliæ, ac q̄ndecim ſocijs ciuitatibus in ſex annos pa
cem dedit.Hæc Blondus. Alij vero aſſerunt, Fridericū cum magno exercitu veniſſe in
Auſoniam,mouiſſeq; in Romanam vrbem,pro quo pōtifex(vt aiunt) eius vires phor-
reſcēs,17.pōtificatus ſui anno coq ſui veſtibꝰ ſumptis,eo in habitu Venetias ꝓfugit,ad
diuæ virginis de charitate monaſteriū ꝓfectus.hic ab incolis recipit,& hortulo ꝓficit.
Poſt aliquot vero menſes,cum q̄dam noīe Commodus,eum agnouiſſet,confeſtim ad
Sebaſtianum ducem acceſſit,pōtificem adeſſe Romanum retulit.q re cognita,mox ſe-
natum congregans, cum omni apparatu ad pōtificis diuerſorium acceſſit, agnitumq;
in tali deſpecto habitu pontificem, cū crucibus alijſq; ſolennitatibus ad diui Marci tē-
plum cū omni gaudio perduxit.Cumq; ibidem pōtifex ante altare ex more conſediſ-
ſet,principem ſenatū & omnem populum benedixit.Imperator audiens ſummū pon

De Othone Frider.filio.

tificem Venetijs eſſe,Othonem filiū ſuum cum armata claſſe ad repoſcendū ſummum
pontificem Venetias miſit, q & Venetis ob id bellū mouit, cui ſtatim Sebaſtianus dux
Venetorum occurrens,facto congreſſu ipſum ſuperauit, & Venetias vinctum perduxit.
Otho autē ad pontificem ductus, procurauit ꝙ pax inter maximū pontificem & pa-
trem Augustū cōponitur. Altera igitur quæ ſecuta eſt die, Fridericus Venetias venit.
pacem à filio confectam hoc modo approbat,vt Romā & quæ ditionis erant eccleſia-
ſticæ,ſummo pontifici redderet,& quicq̄d ille pro perpetrata culpa iniungeret, pati-
enter perferret.Iſto igitur fœdere Alexāder pontifex inito,confeſtim ad ianuas tem-
pli diui Marci acceſſit,& ibidem vniuerſo adſtante populo,imperatori iuſſit vt ſe hu-
mi proſterneret,& veniam denuo poſtularet.At ſummus pontifex Cæſaris imperato-
ris collū pede cōprimens,ait:Scriptū eſt,Super aſpidem & baſiliſcū ambulabis, & con

Nō tibi, ſed Petro.

culcabis leonē & draconē.At Fridericus:Nō tibi,inq̄t,ſed Petro, cui ſucceſſor es, pa-
reo.Et pontifex reſpondit:Et mihi & Petro.ac ſic inter imperatorem & ſummū pon
tificem pace compoſita,ipſe imperator cum bona venia abijt.Vel vt Blondus ſcribit,
poſtquam pontificis pedes imperator exoſculatus eſt, deinde ad altare maius ambo
principes ſe amplexati & exoſculati ſunt. Abſcedente igitur imperatore, pontifex

Venetis quę priuilegia dederit Alexander.

ob beneficium à Venetis ſuſceptum, Sebaſtiano duci & eius ſucceſſoribus ac ſenatui
Veneto priuilegia conceſſit:primo quidem funale candidum, quod ſolis pontifici-
bus Romanis portandum conſuetudo concedit.Item ꝙ plumbo poſſent ep̄las ſigilla
re deinceps.Tertio eidem principi vmbellum conceſſit,ornamentū galero perſimile.
Quarto Venetorum principi tertiā ſedem in theatro Ro.fieri fecit,cū prius duæ tantum
in papæ theatro ſedes eſſent,quorum dextram pontifex,ſiniſtram vero Cæſar tenet.De-
mum in adſcenſione dñi Venetis in templo S.Marci Euangeliſtę indulgentiam plena-
riam perpetuo duraturam conceſſit,quæ hodie perdurat.Quinto ipſi duci octo vexilla
ſerica diuerſorum colorum obtulit.Sexto deniq; cereum albū eidem condonauit,quę omīa
in palatio S.Marci perpulchre depicta habent. Abiens deniq; Venetijs pontifex cum
triremibus Guilielmi Siculi & quatuor Venetorum ornatus,Anagniam ſe cōtulit:vbi
non diu immoratus, Tuſculū petens,de abrogādis conſulibus agere cū Romanis cœ-
pit anteq̄ pax cōponeret. Verum q̄a difficile erat conſules tolli, quos ad q̄nquaginta
annos habuerāt,pacti ſunt vt nō prius electi à pp̄lo cōſules magiſtratū i nirent,q̄ pōti
fici iurarent ſe eccleſiæ Romanæ fore fideles,nihilq; vnq̄ molituros,q̄d dignitati pōtifi
ciæ obeſſet.Hoc itaq; modo rebus cōpoſitis pōtifex Romā ꝓfectus eſt.Vnde poſtmo-
dum v.kal.Auguſti,Iohānes Sarmiēſis q dicebat Calliſtus,renūciauit ſchiſmati,&ve-
nit ad pedes Alexādri,& hic erat tertius antipapa.Eo ablato,fere oēs ſcribūt,ſchiſma
ticos elegiſſe quendā cui nomē * Laudo, & vocabāt eū Innocentiū.ſed quo ille puene
rit,& q̄d de eo actū ſit,nullus ex his q̄s legere potui,ſcribit. Cū Friderico eīn pax inita
durauit. Sic itaq; duriſſimū ſchiſma quieuit,& bella diutina cœperūt tepeſcere in oc-

Friderici filij.

cidente.Imperator quippe iam veniens in ſenium,quieti cœpit opam dare,& vtilitati
bus filiorum ſuorum intendere.Quinq; eīn genuerat filios,Henricum quem poſtea deſi-
gnauit

gnauit imperatorē, Fridericū quem ſecit ducem Sueuorū, Othonem q poſtea habuit terrā matris ſuæ Burgundiā, Cunradū qui mortuo ꝑdicto Friderico, fuit dux Sueuorum: ſed & minimū Philippū, q mortuo Henrico ſucceſſit in regnū. In oriente vero, incipiētes quæ ſupiore gnatione dimiſimus, Almaricus Ieruſalē rex, anno dñi 1170. vel circiter, audiens ꝙ Noradin⁹ regnū Aegypti nitebat̃ occupare, cōtractis militaribus copijs, deſcendit p ſolitudinē in Aegyptū. quo audito, Suar Sultanus nr̃æ fidei admirās ſynceritatem, gauiſus eſt valde. cōſiderabat eñ vir prudens, nullatenus niſi per Chriſtianū exercitū hoſtem ſe expellere poſſe. Quare cōſentiente Calipha, regi Almarico 400. aureorū millia dedit ea conditione, ꝙ rex nō egrederet̃ de Aegypto, niſi Syracino aut extincto, aut Aegypti finibus expulſo. Quibus pactis, Almaric⁹ in prælium egreditur, q̄uis impar nimis accinctorū ad ꝑlium diſtributio fuerit. habebat enim Syracinus loricatorū xij. millia, Chriſtianorū vero eqtum quatuor millia, ꝑter Aegyptios viles & effœminatos. Itaq; cōmiſſa pugna, rex aciem hoſtiū viriliter ſternit ac in fugam vertit. ceciderūt die illa hoſtes mille qngenti, de Chriſtianis centū. Syracinus autem fugiens, tradentibus ciuibus, Alexandriā occupauit. eo audito, rex celeriter ſequutus, ciuitatem obſidione cinxit, victum'q; om̃em mari & terra abſtulit. Eſt aūt Alexandria totius Aegypti metropolis, Magni Alexādri opus, vbi turris eſt Pharos, à Soſtrato Cnidio cōdita, Philadelpho rege, inter orbis ſpectacula numerata. Obſeſſa ciuitate q̄tidiani conflictus edunt̃. tandē pax eſt facta, ſ. ꝙ rex reciperet ſuos quos Syracinus tenebat in vinculis, & captiuis Turcis Syracino reſtitutis, regnum Aegypti ipſe egrederetur cum ſuis legionibus. & ſic obſidio Alexādriæ ſoluitur, ac ciuitas per deditionē in regis tranſiuit poteſtatē. Egrediūtur ergo conceſſa pace obſeſſi, q diutina fuerant obſidione macerati, vnum præ om̃ibus admirātes, ꝙ tantā multitudinē ciuium, tantā aduenarū numeroſitatē, tam modicus exercit⁹ intra vrbis mœnia coercuerit, & ad ignominioſam deditionē compulerit. vix eñ Chriſtianis erant equites qngenti, peditum quinq; millia: obſeſſorum q arma portabant, qnquaginta millia. itaq; quiſq; redijt ad ſua. Sequenti aūt anno ad regem legatio ſolennis ab imꝑatore Cōſtantinopolitano ꝑuenit. ſumma legationis erat: Sentiens imꝑator ꝙ regnum Aegyptiū adeo potens & opulentū, ꝑuenit in manus imbellium & effœminatorū, timebat ne perueniret ad gentes alienas: ſperabat autē ꝙ auxilio dñi regis Ieruſalem, facile poſſet in ſuam poteſtatē redigi. Hac igitur gratia legati regē adeuntes, firmatis cōuentionibus ꝙ imꝑator gentes mitteret, ac ſimul vniti regnum aggrederent̃. Fama ad hæc, vt dicitur, perſonuit, ꝙ Suar Sultanus Aegyptius occulte dirigeret ad Noradinū legationes, ab eo implorans ſubſidiū, aſſerens ſe inuitum pacis fœdere cum inimico populo Chriſtiano iunctum, & ſi de eius amicitia certior eſſet, pacta noſtris frangeret. Vnde rex iuſta indignatiōe motus, contractis copijs, in Aegyptū feſtinat deſcendere. Sunt q oīa ꝑdicta dicunt ficta fuiſſe, ſed vt factū haberet aliquam excuſationē, talia vulgata eſſe in populo. Incētiuum aūt huius mali, vt qdam volunt, miniſtrabat Guilbertus magiſter domus hoſpitalis. fratres aūt militiæ templi, eidē ſe facto ſubducentes, quia eis cōtra conſcientiā bellum indicere ꝑter pacta videbat̃, regem ſeq noluerunt. Rex ergo Aegyptū aggreſſus, Peluſiū oppugnat. Sultanus vero Suar his auditis, & munere & amicorum auxilijs Almaricū regem adoriri ſtatuit. Miſſa ergo ad Noradinum legatiōe, auxilium implorat communis rei tuendæ cauſa. obſequitur Noradinus, ratus graſſaturam hanc hoſtium vim in ſua, niſi mox occurratur. Syracinū expeditiſſimis armis q amicum ſtrenue iuuaret, in Aegyptum mittit vicinam. Rex aūt euerſo Peluſio, Cairū obſidet, vnde Sultanus regem cupidum promiſſis eneruat, infinitam pecuniam offerens. nam vt aliqui dicunt, aureorū vigeſies cētena millia, quod vix Aegypti regnum perſoluere poſſet, promittit. hoc autem nō vt ſolueret fecit, ſed vt regem protraheret, quoad Turcarum auxilia venirent. Datis interea ꝑſenti centū millibus aureorū, rex obſidionem ſoluit: & retrocedens, circa ortū balſami caſtra conſtituit, vbi per exploratores recognouit, ꝙ Syracinus adueniens, innumerā multitudinē Turcarū ſecum traheret, quare ire ſibi obuiam parat. Sed cum audiſſet Syracinū Nilum tranſiſſe, quoniam nouo conſilio viderat opus eſſe, duplicatis hoſtiū viribus, iam nō tutum ſibi vltra morari in Aegypto ꝓſpiciens, ordinatis agminibus in regnū ſuū redijt. Porro Syracinus vidēs temporis opportunitatē votis ſuis conſociatā, & iam nō eſſe quempiam q ſuis deſiderijs poſſet reſiſtere, q̄d ante mente cōceperat, exeqtur. nam Sultanū nil de Turcarū fide dubitātem iuſſit occidi, poſt cuius mortē ingreſſus ad Calipham, & ei debitam exhibens reuerentiā, ab eo *Sultanus officio inſignitur. O neſanda cupidæ mentis rabies. ecce à quo quieto & tranqllo ſtatu, & in quē turbulentū in partibus orientis Chriſtianos deiecit inordinatus amor habendi. Aegypti copiæ & opulentiarū immēſitas noſtris vſibus famu

Almarici Hieroſol. in Aegypto geſta.

Almaricus fœdus cum Aegyptijs negligit.

Syracini ꝑfidia.

labantur,ex ea parte Hieroſolymitanum regnum tuta habebat latera,nec erat ab Au-
ſtro quē formidaret.at nūc quoquo te vertas,ſuſpectas inuenis regiones,qm̄ oīs ꝑ cir-
cuitū regio hoſtibus patuit. Veꝝ Syracinus hoc tā magno facinore nō diu eſt lætatus.

Saladinus Sultanus & Calipha.

nam vix anno ſupuixit.Quo mortuo,ſucceſſit ei Saladinus vir acris ingenij ac ſtrenu-
us,in militares viros liberaliſſimus. Fuit ꝓterea clemēs in deuictos,in verbo valde ſtabi
lis.Hic primis ſui principatus auſpicijs ad Caliphā dn̄m ſuū ingreſſus,vt ſolitā ei exhi
beret reuerentiā,claua quā ſecū portabat, ipſum occidit:quo occiſo,oēm eius ꝓgeni-
em gladio trāſurrberauit,vt ipſe ſimul eſſet Sultanus & Calipha,deinde oēm eius the
ſauꝝ ſuis liberalitrr erogauit militibus. Vidētes aūt principes oriētales,ꝙ occupata à
Turcis Aegypto,multo deterior facta eſſet conditio Chr̄ianoꝝ, opus eſſe deliberāt,vt
de ꝑlatis regni ad occidētis principes dirigerent, q dilig ēter inſinuēt regni Hieroſoly
mitani importabiles neceſſitates,& Chr̄ianoꝝ inibi afflictionē, aſperoſqꝫ caſus immi
nentes.Miſſi ſunt ergo de cōi oīm cōſilio Fridericus Tyrrnſis archieps, & Ioh.Penea
tes eṗus,q velocitrr ad partrs occidentis ꝑueniētes,nihil ꝓfecerūt. Deinde anno 1171.
memor Cōſtantinop.Impator pactoꝝ quæ cum Hieroſolymoꝝ rege firmauerat,ſ.vt
ſuis copijs adiutus Aegyptioꝝ regnū occuparet,claſſem in Syriā miſit, in cuius nauali
erāt galeæ centū qnquaginta:naues aūt onerariæ ad equos,arma & bellica inſtrumēta
portāda,ſeptuaginta duæ.ꝓterea e principibus erāt ibi Malducas cōſanguineus Imp.
Alexādrr nobilis vir de Apulia.Rex aūt Almaric⁹ cōpoſitis regni negocijs, apud Aſca
lonā tā Græcoꝝ q̄ Latinoꝝ cōgregauit exercitū.īde trrra mariqꝫ ad Damiatā,quā prin
cipio obſidere diſpoſuerat,caſtrametati ſunt,vrbē obſidiōe vallātes,vbi dū ꝑ triduū aſ
ſult⁹ diſſrrūt,expimēto didicerūt,veꝝ eſſe q̄d poeta ait: Semꝑ nocuit differre paratis.

Damiatam Latini cum Græcis obſident.

Nā hoc in triduo ſupuenerūt ex ſupiori Aegypto Turcaꝝ copiæ, & nſis vidētib⁹,nec
ꝓhibere valētib⁹,vrbē prius pene vacuā ipleuerūt.Chr̄iani tn̄ nihilomin⁹ erectis in gy-
rum machinis,ciuitatē aggrediunt,ſed ciurs viriliter reſiſtebāt. Acceſſit ꝑ idem tēpus
tanta imbriū abūdantia,vt nulla arte ſtillicidia in tugurijs arceri poſſent.fiebāt interea
interpolatis diebus in vrbē aſſultus.nūc noſtri,nūc hoſtes deterius habebant. Ipſi vero
raro Latinos,niſi laceſſiti,ad cōgreſſum ꝓuocabant.In Græcos vero nōnunq̄ per quan
dam adulterinā portā irruptiōes faciebāt.Augebant in dies ciuibus copiæ militares,ita
ꝙ iam noſtris eſſent formidini. Murmur ergo ſerpebat in ppl'o,& erat pene oīm vna
ſnīa,Chr̄ianos inutiliter operā cōſumere irata diuinitate. Coaluerat eīn fames valida
in caſtris,& potiſſimū Græcoꝝ.Mediātibus ergo noſtris & Turcaꝝ ſatrapis nonnul-
lis,cōſentiētibus in idipſum Græcis,occultis qbuſdā cōditiōibus fœdus init,& mox vo
ce ꝓconia pax indicit.Depoſitis machinis & igne ſuccēſis, Almaricus terreſtri itinere
reuerſus eſt in regnū ſuū. Græci vero oēs q nauigio venerāt,vt ad ꝓpria remearēt,ſini-
ſtro omine naues cōſcenderūt.nam ſæuiſſima tēpeſtate ſuborta,cōfractis ad littora na
uibus, naufragiū paſſi ſunt, adeo vt de tāta claſſe vix paucæ naues cōſeruarent incolu-
mes. Anno ſequēti Saladinus vt Chr̄ianis vicē repēderet,ad inuadendos eoꝝ fines to
tis ſe viribus ꝓparat.vnde contractis copijs vſqꝫ ad 40.millia eqtum,regnū Hieroſoly-
mitanū ingredit.Hoc audito,rex cum vniuerſo exercitu q vix ducenti & qnquaginta
eſſe poterāt milites,celrriter Aſcalonā ꝓperat. Deinde hoſtibus ad bellū ꝓparatis pa-
rat occurrere. Sed illi ad aliū declnātes locū,effracto Gazæ ſuburbio,cū ingenti ꝓda in
Aegyptū ſunt rrgreſſi.Vidēs aūt rex Almaricus q̄tis moleſtijs regnū moleſtaret,& ꝙ
hoſtiū inceſſanter augebat numerus,ſtatim cōſilio principū occidētem ſolennes miſit
nuncios. Ipſe vero ad impatorē Cōſtantinopolitanū ꝓſpero ſtatu nauigat. Audiens
aūt impator primū vehemēter admirās,quæ eſſet cauſa tanti laboris,deinde ad gloriā

Incōmoda Hieroſoly. regni.

ſuam reputās,ꝙ rex Hieroſolymoꝝ locoꝝ venerabiliū dn̄icæ paſs.reſurrectioniſqꝫ de-
fenſor & aduocatus ad ſe venerit,q̄d nulli ꝓdeceſſoꝝ ſuoꝝ legit accidiſſe,plurimū ex-
hilaratus eſt.Ingrediēti regi cū cœtu ꝓcerū ſuoꝝ,impator familiariter aſſurrexiſſe fert,
ac pacis oſculū dediſſe.deinde rex impatori viæ ſuæ cauſam aperit,regni ſui neceſſita-
tes explicat.Famā immortalē,quā impator in ſubiugādo Aegypti regno ſibi cōparare
poſſet,diligētius exponit,facilitatē quoqꝫ obtinendi ꝓpoſiti euidentibus adſtruit argu
mentis,qbus ꝑſuaſiōib⁹ aures benignas imperator accōmodauit,& deſiderijs plenum
ac optatū pollicet effectū.Hoc cōpleto negocio,bona ſpe ad reditū ſe parat,ac ſecūdis
flatibus actus,Sidonē ꝑuenit,quo anno & ſequenti Saladinus irruptiōes facit in regnū
Hieroſolymitanū,ſed Deo ꝓpicio parꝝ nocere potuit. Anno dn̄i 1175.Noradinus Ala
piæ dn̄s,maximus Chr̄ianæ fidei ꝑſecutor, princeps tn̄ iuſtus ac prouidus, eſt defun-
ctus, nec multo poſt Almaricus rex febre correptus, eſt mortuus, & inter ꝓdeceſſores
ſuos ſepultus. Noradinus aūt reliqt filium impuberē apud Alapiam commorantem,
qua de re Damaſceni vocabant Saladinum ob tutelam pueri,qui ſtatim regnum Da-
maſce

maſcenoꝝ occupauit: quo facto, cum multitudine ſuoꝝ verſus Cœleſyriã properat, oẽsq; illas vrbes, quæ hactenꝰ Noradini fuerãt, facile occupat atq; ſubigit: Chrĩanos vero apud Hieruſalẽ & alibi in Aſia agentes, breui fuerat cõfecturus, niſi eodem tpe quo ipſe à Turcis, à Chrĩanis Balduinus in regẽ fuiſſet aſſumptus, filius Almarici, q vix 15. annum attigerat, elephãtiæ morbo ſuſpectus. Vnde de cõi oĩm cõſilio principũ, Raimundo comiti Tripolitano regni cura & adminiſtratio cõmiſſa eſt. Audiens aũt rex, quõ Saladinus cũ Noradini filio egiſſet, ſuſpectũ merito oẽs q erãt de cõſilio regis, Saladini incrementũ habebãt, ne geminatis poſſeſſiõibus, acriꝰ in Chrĩanos ĩſurgeret, tutiusq; videbat, filio Noradini miniſtrari ſubſidium. Ergo comitẽ Tripolitanũ adminiſtratorẽ regni cũ vniuerſa militia dirigit, vt conatibus Saladini ſe opponat. Audiẽs Saladinus comitis cõtra ſe aduentũ, ꝑ nũcios eũ rogauit, ne ſuis ſe conatibus opponat, ſed vt ꝑmittat ſe cum Noradini filio fortunã experiri, & ne hoc cõtemnat, obſides ſuos & Rainaldi quondã Antiocheni principis, q in Emiſa ciuitate quã ipſe occupauerat, captiui tenebant, gratis offert reſtituẽdos. Placuit hoc verbũ comiti, & receptis obſidibꝰ, ꝓut pactũ eſt, ad ꝓpria cũ Chrĩanoꝝ exercitu remeauit. Veꝝ breui poſt Saladinus immemor initi fœderis, regnũ Hieroſolymoꝝ infeſtare pluribus tentat incurſiõibus: q̃d cum Balduinus reſciſſet, cõuocatis ſuoꝝ tumultuarijs copijs, fines Damaſcenoꝝ ingreditur. Seruſidolus aũt frater Saladini, audiens regis aduentũ, ꝑerat eñ ille Damaſco, congregata ſuoꝝ militia, Chrĩanis occurrit. Veꝝ Deo ꝓuidente ſimul & ꝓ ſuis pugnãte victus, multis ſuoꝝ amiſſis, fuga ſalutẽ Seruſidolus quæſiuit, Chrĩani aũt victoria potiti, multaq; ꝑda onuſti, Hieroſolymã ſunt reuerſi.

Balduinus Hieroſoly. rex vij.

Anno Balduini 3. Saladinus occupata oñi terra Noradini, in Aegyptũ reuerſus, infinita ſuoꝝ cõgregata multitudĩe, hoſtiliter Chrĩanos aggreſſus eſt. Quo audito, rex vocatis celeriter ſuis, inuocato Dei auxilio, vrbẽ Aſcalonã pugnaturus cũ ſuis egreſſus eſt, in cuius exercitu vix erãt 375. eqtes loricati. nam reliquã militiã rex Antiochiã miſerat, hi om̃es ꝑuio dñicæ crucis ligno, contempta multitudine, hoſtes inuadũt. primo dubio marte cõflictũ eſt, cũ eſſent vires longe impares. Nam dicebant in exercitu Saladini fuiſſe eqtum 26. millia armatoꝝ. Sed Deo auxiliante, confractis legionibus, ſtrage facta, hoſtes in fugam vertunt, quos noſtri vſq; ad noctem inſecuti, pene per xij. milliaria ad internecionẽ tantã multitudinem deleuere, adeo vt Saladinus vix cum centum eqtibus fuga euaderet, cæteris occiſis aut vinculatis. Hac potitus victoria rex, multa onuſtus præda, Hieroſolymã eſt reuerſus.

Baldu. Saladinum vincit.

Anno ſequenti Saladinus iteꝝ regnum Hieroſolymitanũ hoſtiliter eſt ingreſſus, quod poſtquã regi innotuit, ſuis vndiq; conuocatis, contra hoſtes fidei progreditur: q Saracenoꝝ excurſores habens obuiam, cum eis iniuit prælũ. Noſtri fiunt ſuperiores, multisq; interfectis, cæteri in fugam verſi, ad caſtra Saladini peruenere. Saladinus cognito quod acciderat, ordinatis aciebus noſtris obuiam pergit, pro multitudine ſuoꝝ cõfidens: & cum diu ancipiti bello pugnatum fuiſſet, & noſtri de victoria nimis ſecuri, confuſo agmine & ordine hoſtibus occurriſſent, Chrĩanos tandem in fugam vertit. Capti ſunt ibi ex noſtris Otho de S. Amando, magiſter militiæ templi, q ſqualore carceris eodem anno mortuus eſt. multi quoq; de noſtris occiſi ſunt. Hac elatus victoria Saladinus, infinita damna eo anno regno intulit. Nec Hieroſolymos præter inducias res vlla tuebat, quæ pactæ inter vtrunq; principem, vix durauere biennio. Hinc Saladinus cum infinita infidelium multitudine, rupto fœdere quod cum Chrĩanis pepigerat, fines regni ingreſſus, agros & ſuburbana depopulari cœpit. Erat autem hoſtium numerus 20. millia. Præparant ſe in occurſum noſtri, vix ſeptingenti eqtes, q præuia dñi miſericordia, ordinatis agminibus in hoſtium cuneos irruentes, diſſolutis eorum agminibus, omnes in fugam vertunt, de qbus illa die ceciderunt mille.

Saladinus fœdus rupit.

Saladinus ergo victus, redijt ad propria, atq; vt erat vir animo vigilantiſſimus, volens Chrĩanorum vires explorare, multo his maiora cœpit attentare. Nam ſuorum vndiq; contractis copijs, tranſito flumine Euphrate, in Meſopotamiam applicuit. Vnde vrbes ſplendidiſſimas, Edeſſam videlicet ac Carras, cum reliqs & omni pene prouincia, quæ ſub ditione & dominio fratris Noradini fuerant, ſibi vendicauit. Verum vt rex Saladinum ad exteras ſeſe terras recepiſſe cum ſuis copijs intellexiſſet, ratus regionẽ ipſam viribus hoſtium deſtitutam, coadunatis ſibi militibus, terras Damaſcenorum ingreditur, locumq; celebrem ſatis & inſignem Zoram, multis refertam habitatoribus, non longe à Damaſco violenter confregit. Quo facto, præſidium quodam q̃d à Chrĩanis paulo ante abſtulerat Saladinus, obſidentes noſtri, ad deditionem obſeſſos compulerunt: q̃d rex cũ intraſſet, ꝑdam inde abſportauit. Poſt in regnũ feliciter redijt. Verum Saladinus vt aduerſus nr̃os liberius cõtẽderet, minori Aſiæ, Armeniæ & Lyciæ, quam maiorẽ Turciã nunc appellant, Sultanum ꝑfecit gẽte Turcã, paucis admodũ copijs at-

tributis. Itaq; Saladino tantis implicito bellis, Emanuel ſecūdus Græcoꝝ imperator, ſub-

Emanuel II. Græcoꝝ Imp.

ijciēdæ ſibi Turciæ animū adiecit, & copijs qdem ingētibus ac paratiſſimis raptim du-
ctis, Ciliciā primū ſpoliādo vrēdoq; ſubegit, Aſiā deinde minorē ingreſſus, ad Cuneū
vrbem, puinciæ primariā peruenit. Sultanus interim copijs armatoꝝ decē milliū cōtra-
ctis, haud longe à Cuneo deſedit. tactus vero erat Sultanus regni ambitiōe, & ſi forte
de Saladino aliqd durius accidiſſet, illi ſuccedere expectabat: quare multū Emanuelem
orauit, vt parte eaꝝ ciuitatū quas ceperat, retenta, qd erat reliquū, ſibi relinqueret, fœ
dera ſecū quæcūq; pſcriberet ituro. Et cū Emanuel Cuneū obſtinatius petens, in illū
ducere pararet, ingenio barbarus, aſtu rebus ſuis cōſulere prexit. Fuga nāq; ſimulata,
fauces montiū arctiſſimas eſt ingreſſus, quē Emanuel eueſtigio eſt inſecutus, futuꝝ ra
tus, vt eo exercitu oppſſo, Turcia oīs in ſuam cederet poteſtatē. Sed aditibus vbiq; re-
pagula pſidiaq; barbarus ita oppoſuerat, vt ꝙ primū ingreſſus fuerat Emanuel, ſeſe cū
exercitu intereeptū, oī deſtitut⁹ ſpe ſalutis intellexerit: actumq; erat de eo, niſi Sultanus
pſidia i Saladinū vſus, regno qd ambiebat, imperatoris Grȩcoꝝ pſidia voluiſſet magno
bñficio comparare. Nihil em̄ vltra captis imperatori & Græcis pſcribēs, ꝙ vt his quæ de
Turcis ceperant redditis, pacem ſecū poſthac cōſtanter ſeruarent, eos abire permiſit.

Alexius fili⁹ Emanuelis.

Hic Emanuel Conſtātinopo. imperator paulo poſt anno dñi 1180. moriens, Alexiū fili-
um hæredē imperij reliqt annoꝝ 15. Andronico Grȩco regia ꝓgenie tutore dato, cui⁹
conſenſu Philippus Franciæ rex Hagnen filiā adoleſcenti in matrimoniū locat. Præ-
fuit Andronicus tutorio noīe Cōſtātinopolitano imperio, donec aulæ ſtudio principa-
tum (nam & ipſe ex imperatoria familia erat) ambiret, ſed conatibus ſuis præcipui vide
bant aduerſari Latini, quoꝝ in pueꝝ ob patris Emanuelis merita fides erat ſpectata.
Quare pellectis in ſuam ſniam aulicis, Latinos edicto publico cōſenſu imperatoris cu-
ria expulit. Latini mente cōſternati, Græcoꝝ molimina ꝓuenientes, in galeas quadra-
gintaquatuor, quæ erāt in portu, aliasq; naues ſe recipientes, vix mortis euaſerūt diſcri

Andronicus Latinos Græcia expulit.

mina. q aūt infirmi erant, aut ad fugam minus idonei, rabiem ſunt experti. Inuaſerunt
em̄ abeuntes Græci, nec ſexui, nec ætati parcentes. Reliq vero q ſe eoꝝ fidei cōmiſerāt,
Turcis & alijs populis infidelibus in ppetuam venditi ſunt ſeruitutē, q promiſcui ſexus
vltra quatuor millia fuiſſe dicunt. Veꝝ nec à ſeculo inauditū ſcelus impune cōmiſerūt.
nam q in galeis & nauibus (vt ꝓdiximus) erant, poſtꝙ cognouerunt Græcos vxores &
eoꝝ liberos, totamq; familiā quæ in vrbe remanſerat, partim gladio, partim incendio
conſumpſiſſe, iuſta indignatiōe circūierunt vtrunq; Helleſponti littus vſq; ad oſtium
mediterranei maris, mancipia vi comphendentes, vniuerſos habitatores gladio pere-
merunt: ſed & monaſteria puadentes, pſeudomonachos & ſacrilegos eoꝝ ſacerdotes
ferro cædūt, monaſteria ſuccēdentes, ex qbus locis infinitā auri & argenti copiā corra
ſerunt. Deinde mare mediterraneū ingreſſi, Theſſaliæ & aliaꝝ circūadiacentiū ꝓuin-
ciaꝝ vrbes pluſtrantes, cuncta incēdio & rapinæ tradidere. q vero ſtragem aut rapinā

Andronic⁹ Alexium necat.

abominabant, in regnū Hieroſolymitanū deſcenderūt. Andronicus vero, pulſis Lati-
nis q puero fauebant, breui poſt nauigātem laxādi animi gr̄a imperatorem Alexium, in
mare ꝓcipitatū necauit, iſq; ſumpta eueſtigio purpura, imperator à cōplicibus eſt decla-
ratus. ꝓterea ne facinore partam tyrānidem amitteret, facinus haud paruū edidit. nam
ꝓceres oēs quoꝝ virtutē ſuſpectā habebat, interfecit. Veꝝ Guilielmus Siciliæ rex, in-
iurias Latinas ab Andronico illatas vlturus, cū armato exercitu in Græciā traijciens,

Iſaac Græc⁹ Imperator.

Theſſalonicā Macedoniæ vrbē vi cepit, & multas Græciæ Thraciæq; ciuitates varijs ca
lamitatibus affectas partim cepit, partim diripuit, nuſquā occurrente Andronico, dn̄s
nūc & ciuib⁹ ſuis infeſto, ꝓpterea ꝙ multos occiderat, pleroſq; exilio dānauerat. Hac
neceſſitate impulſi Cōſtantinopolitani ciues, Iſaac quendā regia ꝓgenie ortū, ex Pelo
ponneſo vocatū, imperatorem tumultu cōcitato acclamauerūt: iſq; populi multitudine
ſtipatus, Andronicū ꝑlio ſuperat, captumq; ſingulis mutilatū membris, vitā in acerbis
cruciatibus finire coegit. Hæc ad tp̄a Lucij papæ ſunt ꝑtracta. Nec ꝓtereunda mihi vi-
dent in hac ſerie Philippi regis Franciæ initia. Hic em̄ principio regni ſui in aleatores
quos abhorrebat, edicta ꝓpoſuit, illoꝝq; executionē fecit. Anno aūt primo regni ſui
bella ꝓ eccleſiaꝝ defenſione, cleri libertate duo geſſit: vnum cōtra Bebonē in territorio
Bituricenſi, ſecūdum cōtra comitem Cabillonenſem, quoꝝ tyrannidem viriliter ꝑdo-

Philippus Frāc. rex Iudæos pellit.

muit. Paulo poſt qa Iudæoꝝ maxima multitudo Pariſijs habitabat, q ibidē adeo diui-
tes facti erāt, vt fere medietatē vrbis ſibi vendicarēt, hi cōtra decreta eccleſiæ in domi-
bus ſuis ſeruos Chr̄ianos & ancillas habebant, quos etiam in qbuſdam iudaizare coge
bant. Inſuper & ſacra vaſa pro inſtante eccleſiaꝝ neceſſitate pignoris noīe retinentes,
tam viliter tractabant, quod eorum infantes in calicibus offas faciebant, & ex his bibe-
bant. Sed & multa alia enormia contra fidem noſtram committebant. dicebant etiam,

ꝙ ſin

ꝙ ſingulis annis in opprobriũ ac cõtemptũ Chrianæ religionis, quaſi pro ſacrificio in quibuſdam locis ſubterraneis in die cœnæ dñi Chrianum vnũ patibulo crucis affigẽtes occidebãt. Quæ cũ audiſſet rex Philippus, mortuo patre, eius pcepto p totum regnum Iudæi capti ſunt, & primo oibus bonis ſpoliati, deinde mãdauit vt oẽs q fidem Chrianam & baptiſma ſuſcipere nollent, de regno eius exirent. Multi ergo baptiſma ſuſceperunt, qbus rex omes poſſeſſiões ſuas integre reſtituit, ſynagogas aũt eccleſias dedicari mandauit. Cum aũt his tpibus in curijs regum & principũ multi hiſtriones concurrerent, q p adulatione ac procacitate equos, veſtes, aurũ & argentũ extorquebant, adeoq; hæc peſtes inualuit, vt miſeri & auari reputarentur, q taliũ ſocietate carerent. Philippus rex Franciæ cõſiderãs hoc eſſe vanũ & ſaluti contrariũ, pmiſit Deo, ꝙ dum viueret, veſtes ſuas Dei intuitu pauperibus erogaret. Ad res eccleſiæ nũc reuertentes, vnde digreſſi ſumus, quæ poſt initum pacis fœdus inter Alexandrũ papã & Fridericũ facta ſunt, narrabimus. Itaq; cõfecta inter eccleſiæ capita pace, Fridericus cũ bona põtificis venia Rauennã, deinde Bertonoꝝ ſe cõtulit. Alexander aũt triremibus 13. Guilielmi Siculi & 4. Venetorũ ornatus, Sypontũ primo ventis delatus, deinde Troiam & Beneuentũ, per Caſſineñ. ſaltũ Anagniã ſe recepit, vbi nõ diu ſe cõtinẽs, Tuſculũ petẽs, de abrogandis cõſulibus cũ Ro. agere curauit. Verũ qa res in qnquageſimũ ſe annum protraxerat, difficulter tolli videbat. Pacti tñ, vt nõ prius electi à populo conſules magiſtratũ inirent, q̃ in verba põtificis iurarẽt ſe eccleſiæ Ro. fideliſſimos fore, nihilq; vnq̃ molituros q̃d dignitati põtificiæ obeſſet. cõpoſitis rebus, põtifex tertio Romã pfectus eſt, obuiã ſibi pcedente gratulatiõis cauſa populo. Deinde ſtatim in Laterano cõciliũ celebrat, in quo mores curiæ iam nimia licentia labefactatos, corrigit: & ne qs arma, ligna, ferrũ infidelibus apportaret, ſub anathematis pœna decernit. De decimis q̃q; ante hoc cõciliũ à laicis in feudũ cõceſſis, decretalẽ inſtituit. Interim vero Alexander poſt longos & aſſiduos labores, cũ iam qeturus à tyrannicis pturbatiõibus videretur, pontificatus ſui anno 21. die 19. moritur. ſublatis prius e medio quatuor ſchiſmaticis pontificibus, quoꝝ ſeditiõibus eccleſia Ro. pene ſubuerſa eſt. Reliqt aũt Petri ſedẽ Lucio eius nois ſecũdo, natiõe Tuſco, q Luca gente nobili oriũdus, oim cõſenſu põtificatum tenuit anno dñi 1181. ſedit annos quatuor, menſes duos, dies 18. Hic Lucius ab initio conſules, Romanis qbuſdã fauẽtibus, deponere curauit, multoꝝ ex nobilitate ac pplo Ro. ope ac cõſilio fretus. Faſtidiebant eñ tyrãnidem cõſulũ. ſed adeo conſularis factio pualuit, vt Lucio vrbe deturbato, in fautores ſuos multũ fit ſæuitũ. Nouo eñ exemplo ſtudioſos põtificis q fuga ſibi non conſuluerant, effoſſis oculis cæcarunt. At pontifex fugæ ſuæ neceſſitate ad bonũ conſilium conuerſa, Veronã conciliũ conuocat, rebus Hieroſolymitanis cõſulturus, qua gr̃a patriarcha Hieroſolymitanus, & magni Hoſpitalis magiſter Veronã ad Luciũ pontificẽ, & inde eo ſuadente ad Philippũ Francoꝝ regem ſe contulerũt, opem rebus afflictis poſtulantes. *Lucius II. papa.*

Anno dñi 1181. Imp. Fridericus apud Moguntiã maximũ feſtũ celebrauit, conuocatis principibus regni, ſed & de alijs regnis cõpluribus, in quo cõuentu ex filijs ipſius Henricus, rex eſt deſignatus, & Fridericus, dux Sueuoꝝ, iambo gladios accinxerũt. Anno deinde 1183. Fridericus iam bellis fatigatus, Longobardis oibus condixit curiam apud Conſtantiam, vbi principes & poteſtates coꝝ ſe repræſentarunt: & pacta quædam de faciendo ſeruitio imperatori de ſingulis ciuitatibus Longobardiæ, ibidem ſtatuta ſunt, vocaturq; pax Conſtantiæ, quam hodie tenent in ſcriptis, quam & Baldus cõmentatus eſt. Ea ſic legitur: Imperialis clementiæ manſueta ſerenitas &c. vbi etiam noĩa ciuitatũ inferuntur quæ pacem iurauerunt, tenorq; iuramenti eſt talis: In noĩe dñi iuro ego N. ꝙ amodo ero fidelis dño impatori Friderico, & eius filio regi Henrico, non ero in conſilio vel facto, ꝙ ipſi perdant vitã vel membrũ, aut mentem, ſeu coronã imperij vel regni ſui, ſeu capiantur: vel ſi ſciuero aliquem feciſſe vel facere volentẽ, p me vel p alium dño impatori, vel regi, vel nuncio eius, ſine fraude manifeſtabo, & eum adiuuabo. Inſup pacem dñi impatoris Friderici, & filij eius regis Henrici & ſuæ partis, factã cũ ſocietate Lõbardiæ, ſicut ſcriptũ eſt, & inde ſine fraude infra xv. dies poſt & iurata bono intellectu & ſigillo dñi impatoris ſigillata, obſeruabo bona fide & fraude. Et hoc iurare faciã omes maſculos mecũ habitantes, à 16. annis & ſupra vſq; ad 70. infra 15. dies poſtq̃ iuratũ habuero, exceptis ſeruis: & q per me iurare noluerint, infra tertium diem impatori vel regi vel ſuis nuncijs per breue manifeſtabo. Acta ſunt hæc anno dominicæ incarnationis 1183. regnante Friderico Impe. Ro. glorioſiſſimo, anno regni eius triceſimoſecundo, imperij vero xxix. datum apud Conſtantiam. *Iuramẽtum Italicarum ciuitatum.*

Quo tempore Lucius pontifex ſeditionem principum in Aſia, Guidonis de Liſigniaco, & comitis Tripolitani intelligẽs, cum ad arma ciuilia res ſpectare videret, nõ deſtitit nuncijs & literis eos hortari, vt in gratiam

muto

mutuam rediren. Guilielmũ quoq; Siciliæ regem, pace cũ Iſaac Græcoꝝ imperatore cõpoſita, impellere pollicitatiõibus curabat, vt in Aſiam tranſiceret. Veꝝ dum ob hanc rem nuncij vltro citroq; mitterent,

Lucij de cõcub. conſtitutio.

Lucius vir optimus põtificatus ſui anno q̃rto, menſe 2. die 18. Veronæ moritur, ſepeliturq; magna pompa ante altare cathedralis baſilicæ, ſup cuius tumulo hi verſus notati referunt: Luci Luca tibi dedit ortum, pontificatum Oſtia, papatũ Roma, Verona mori. Fuerat eñ epus Oſtieñ. antea, de quo refert Hermannus, eum cõſtituiſſe vt Miſſa cõcubinarij poſſit audiri, & ab eodem ſacramenta eccleſiaſtica recipi, q̃diu à ſuo epo tolerare: grauiſſime aũt vterq; peccat & ſacerdos celebrans vel ſacramẽta porrigens, & epus eũ tolerans. Anno dñi 1183. in puincia Bituriceñ. ſeptẽ millia Cotarelloꝝ interfecti ſunt ab illius terræ incolis.

Cotarelli à Frãcis cæſi.

Iſti eñ terram regis Francoꝝ vaſtando p̃das ducebãt, hoĩes captos cũ vxoribus viliſſime tractabant. Cũ vxoribus eñ illis videntibus dormiebãt, eccleſias incẽdebant. Sacerdotes aũt & viros religioſos torquentes, irridebãt aut virgis cædebant, ex q̃bus q̃dam inter flagella ſpm̃ exhalabãt, alij vero carceri mancipati, data pecunia ad ppria redierũt, eccleſias ſpoliabant, & corpus dñi de vaſis aureis & argenteis extrahentes, in terrã deijciũt, ac viliter pedibus cõculcant: de corporalibus cõcubinæ eoꝝ pepla capitibus cõponebant, calices exportabant, malleis aut lapidibus confringentes. Hæc videntes incolæ illius puinciæ, dño regi Philippo ſignificabant, & accepto ab eo exercitu, in latrones illos irruunt, & oĩbus interfectis, de p̃da illoꝝ ditati ſunt. Circa hæc tp̃a miſit rex Philippus Stephanum Nouioneñ. epm̃ ad Canũ regem Danoꝝ, vt ei vnam de ſororibus

Engeberga Philippi vxor.

ſuis daret vxorem. Quod æquus ille accipiens, Engebergã ei tradidit, puellã ſanctã & bonis moribus ornatã. hanc rex Atrebati legitimã vxorẽ duxit, ac coronari fecit. Sed mox inſtigante diabolo, rex vxorẽ exoſam habere cœpit: nec multo poſt cõſanguinitatis linea p Carolũ Flandreñ. comitẽ ab epis cõputata, matrimoniũ ſepari fecit. Regina ad Danos ire nolens, in locis Galliæ apud religioſos manere decreuit. ſed q̃m iſtud coniugiũ dicebat iniuſte ſeparatũ, papa (ſunt q fuiſſe Cœleſtinũ putent) poſtea ad querelam Danoꝝ miſit duos legatos in Franciã, q Pariſijs cõuocato cõcilio de reformando coniugio tractauerunt. Sed pelli ſuæ timentes, nihil ad pfectum duxerunt. Verum poſtea anno 1202. papa Innocentius III. Octauianũ Oſtieñ. & Iohã. Voltreñ. epos in Frãciã miſit, quoꝝ admonitiõe rex vxorem ſuã Engebergã in qualemcũq; grãm recepit. Et ſuperinductã à ſe ad tempus ſeparauit. tum ſup matrimonio multæ habitæ ſunt à iuriſperitis diſputatiões. Attamẽ anteq̃ legati Romã redirent, Maria ducis Boemiæ filia, à rege Philippo ſuperinducta, defuncta eſt, de qua idem rex filium noĩe Philippum & filiam vnam ſuſceperat. Erat aũt Maria filia ducis Morauiæ & Boemiæ, marchioniſq; Iſtriæ, quam qnq; annis cõtra Dei decretũ & legem rex renuit. Illa vero mortua, Innocentius papa III. ad petitionem Philippi regis, p̃dictos pueros legitimauit, quod factũ eo tpe multis diſplicuit. De hac diſpẽſatiõe eſt tex. in c. qui. fi. ſint le. in c. p venerabilem. De hoc Philippo, q & Auguſtus dictus eſt, reperimus q habuerit tres vxores. primo habuit Iſabellã filiã comitis Balduini de Hannonia, p quod matrimonium conq̃ſiuit comitatũ de Artoys & Atrebatũ ciuitatem. habuit aliã vxorẽ noĩe Mariam filiã ducis de Morauia ex hac genuit Philippũ comitẽ Clari montis de Bolognie, & filiã vnam: tertiã habuit vxorem Engebergã filiã regis Danoꝝ, quæ magis dicenda fuiſſet ſecunda, q̃a ex p̃miſſis patet, q ille ſupinduxit Mariã, qua defuncta, forte reaſſumpſit Engebergã, & ſic poteſt dici ſecunda & tertia. Philippus iſte regnauit annis 43. q̃a defunctus eſt anno dñi 1223.

Flãdreñ. comitatũ Philippus occupat.

Philippus iſte anno 1184. contra Flandriam comitem Philippũ ppter comitatũ * Veromandenſiũ, quẽ iniuſte detinebat, apud vrbẽ Ambianes cõgregauit exercitũ: cui cum comes deſperaret ſe illi poſſe reſiſtere, dictũ comitatum libere reſtituit. Caſtrũ tamẽ S. Quintini & Peronã tantũ in vita ſua retineri obtinuit. Quo tpe Philippus duo inſignia opa in regno ſuo fecit: nemus q̃d ppe Pariſios & Vicenaꝝ dicit, fecit muro optimo cingi. q̃d audiens rex Angloꝝ Henricus, ſylueſtres feras, apros, ceruos, damulas, capreolas p totã Nortmanniã & Aquitaniã captas, in naui p Sequanã fluuium p̃dicto Philippo tranſmiſit. Inſup & ciuitatem Pariſieñ. vt illi nomen antiquũ auferret, à luto eñ Lutetia dicebat, vicos & plateas oẽs duris lapidibus ſterni fecit. Anno dñi 1186. ſeptimo die menſis Ianuarij, Fridericus impator fi-

Henr. regis nuptiæ.

lio Hẽrico regi Germanoꝝ, regales nuptias cum Cõſtantia Rogerij Siculi filia, nuper ſibi deſpõſata, Mediolani ſolenniter celebrauit, anno Henrici 21. regni aũt 14. quẽ pater toti Lombardiæ p̃fecit. Eodẽ anno caſtrũ Briſach à rege Henrico initiat, & hyems ſatis calida fuit, ita q in Decembri & Ianuario multæ arbores florerent, in q̃bus circa Februariũ pira quãtitate auelanæ conſpiciebant: corui quoq; & aues reliquæ in Ianuario fœtus pduxerunt, ſed ſequenti anno lxxxvij. in Martio magna aeris inclementia

& aſpe-

& aſperitas algoris,& fere vſq; ad kalē.Iunij durauit,ita ꝙ Pentecoſt.in medio Maio nix magna cecidit,& fere oīa vina perierunt. Anno ſalutis noſtræ 1186,Vrbanus in papā eligit,ſedit annū vnū,mēſes 10. His diebus,vt refert * Vrſpergē. Fridericus Imp. Henricū filium & regem ꝓuincijs Italiæ ad ſe ſpectātibus ꝓfecit, illicq; nuptias Mediolani habuit,vt ſupra diximus. Nunc ad res & bella terræ ſanctæ ꝓperandū erit, ſiquidem Saladinus,vt erat vir impiger & ꝑ oīa ſtrenuua,poſtq̃ totam Meſopotamiam ſuæ ſubiecerat ditioni,tranſmiſſo Euphrate,n Cœleſyriā eſt reuerſus,& nobilem ac potentem vrbē Alapiam qbuſdam cōditiōibus recepit. Hic primū Chr̄ianos oriētales timor nō modicus cōtriuit.nam q̄d maxime verebant̄, accidit. Subiugata eñ Alapia, oīs illa regio ꝑ circuitū Saladini potentia vallata eſt. Quare Chr̄iani vrbes & oppida quæ in circuitu erant,munire cœperunt. Eo tpe Balduinus rex apud Nazareth febre laborabat,ſed elephātiaſi ingraueſcente,de ſe quaſi deſperans,regni vniuerſalē adminiſtrationē dn̄o Guidoni de Liſigniaco,viro ſororis ſuæ tribuit. Nā Almaricus rex de vxore ſibi conſanguinea genuit Balduinū & Sibyllam,à qua vxore cum fuiſſet iudicio eccleſiæ ſeparatus,accepit Almaricus neptem impatoris Emanuelis Politiam, ex qua habuit filiā Iſabelem,quæ poſtea nupta fuit Herfrādo adoleſcenti,vt inferius dicet̄. Fuerat Sibylla Guilielmi Montisferratenſis vxor,quo apud Aſcalonā vita functo,Guido de Liſigniaco eam vxorem accepit,atq; hac rōne ad regnū tuendū poſtulatus eſt. Saladinus aūt in his regiōibus cōpoſitis rebus, Damaſcū redijt. Deinde cū vniuerſo exercitu finea Chr̄ianoꝝ ingreſſus eſt, quo cognito, Chr̄iani correptis armis ad locum vbi caſtra locauerat,ꝓceſſerunt. Hic ſane,vt aiunt,ſi noſtri Deū habuiſſent ꝓpiciū,poterāt facile hoſtem ſupprimere,erant eñ in Chr̄iano exercitu magni & mirabiles viri,videlicet Boemūdus tertius princeps Antiochenus,Raimūdus comes Tripolitanus,Henricus dux * Louaniæ,Rudolphus de Milione ex Aquitania. Sed peccatis noſtris exigētibus,cōtentio orta eſt inter noſtros. Nam qdam odio Guidonis, cui rex adminiſtrationem cōmiſerat,pugnare diſſuadebant. Mirabant̄ milites qd eſſet ꝙ tanta opportunitate data nō fieret cū hoſtibus cōgreſſus,vnde per 18. dies hoſtium caſtra vix miliare diſtantia,q̄d nunq̄ aliàs viſum fuit,manſerunt intacta. Saladinus aūt poſt multa dāna regioni illata,ad ꝓpria integris copijs reuerſus eſt. Vix aūt euoluto menſe, Saladinus reuocatis viribus vrbem,cui antiquitus nomen erat Petra Deſerti,nunc aūt Caath dicit̄,obſidione vallauit. Rex Balduinus cōſiderans ſupbiam Guidonis, & ꝙ in ſupradicta belli adminiſtratiōe minus ſtrenue ſe geſſerat,ad ſe regni curam reuocauit. Atq; de cōmuni cōſilio principū,nepotem ſuū Balduinū,quē Sibylla ſoror ex Guilielmo marchione Montisferrati primo viro genuerat,in regem fecit coronari,Raimūdo comiti Tripolitano pueri tutelā & totius regni adminiſtrationē ſolenniter dando: quo facto,ad ſubueniedū his qui obſidebant̄ à Saladino,cū ſuoꝝ copijs ꝓperauit. Quod cum Saladinus ꝑ exploratores cognouiſſet,ſoluta obſidiōe,ad ꝓpria eſt reuerſus. Acta ſunt hæc anno 1183. Saladin⁹ deīde regni Hieroſolymitani terrā cū magno exercitu aggreſſus,ingentē pecoris hoīmq; ꝓdā abegit magna ibi pars Templarioꝝ militū cæſa eſt. Ea futuræ deſolationis regni Chr̄ianoꝝ indicia cum cognoſcerent Heraclius patriarcha Hieroſolymitanus,& hoſpitalia Hieroſolymoꝝ magiſter, Veronam ad Lucium pontificem,& inde eo ſuadente ad Philippū Francoꝝ regem ſe cōtulerūt,opem poſtulantes. Philippus quoq; cum ire nō poſſet, tamē multoa milites Hieroſolymam ituros in Italiā ad pōtificē miſit. Hęc acta ſunt ſub Lucio anno 1184. Inter hęc obijt Hieroſolymæ Balduinus quartus,lepra magis q̄ ſenio confectus. Cui Balduins nepos eiua & ipſe rex,de quo ſupra,ſucceſſit in regno,regni curā Tripolitanus comes gerere nequiuit,eo ꝙ Sibylla mater pueri,vnà cum Guidone marito reſiſteret, dumq; res ipſa magnia Chriſtianorum ſimultatibus tractatur,Balduinus puer & rex, ad octauum auunculi obitus menſem defunctus eſt. Eam pueri mortem Sibylla mater texit,verita ne Tripolitanum comitem populus & militia regem aſſumerent,multiſq; nō magis pollicitationibus blanditijſq; quàm largitionibus à patriarcha,epiſcopis,proceribus Guidonem maritum,Hieroſolymorum regem creari obtinuit. Guidone rege deſignato, comes Tripolitanus pro ſua in illum inuidia, non tam Hieroſolymorum dominatum, quàm omnem Latinum populum infeſtauit. Inducias cum Saladino conſtituit, quæ Tripolitanum comitatum à fauore Chriſtianorum penitus ſeparauerunt. Quin etiam mulierem nobiliſſimam, principatum Tiberiadis & Galilææ hæreditario iure tenentem, vxorem duxit, quæ omnia per nuptias regno Hieroſolymorum abſtulit. Quin etiam tum erant cum Saladino Chriſtiania generales induciæ, qnas vir aſtutus comes Tripolitanus abrumpere ſatagebat, & fortuna eius conſilijs fomenta addidit. Montis ſiqdem regalis Chr̄ianus princeps Rainoldus de Moreal, multa trans Iordanem

Vrbanus III. papa.

Baldu. Guidoni regnū Hieroſoly. tradit.

Caath.

Initia vaſtā. dę Hieroſo.

Guido vltimus rex Hieroſoly.

nem tenebat, qbus ex locis annonã abundãtem Hieroſolymi trahebant. Is princeps incõſulto & penitus inſcio rege, inducias temere violauit. Saladinus veniſſe tempus ratus, qđ maxime expetebat, cõparato exercitu ingenti, Turcis Saraceniſq́ꝫ oĩbus p nuncios & lr̃as ſuaſit vtendũ occaſione data: nã Chr̃iani ipſi maxime diſcordes eſſent, & facile poſſent exterminari, cõtraxit copias eqtum qnquaginta millia, peditũ innumera erat multitudo. Primũ ergo p Tripolitanũ Tiberiadiſq́ꝫ ſecuri delati agrũ, ad Acam quam dicũt Ptolemaida, caſtra metati ſunt. Inerãt vero vrbi Chr̃ianæ militiæ principes templi & hoſpitalis magiſtri, qbus ea vrbs à regibus cõceſſa erat. Hi ad primũ impetũ hoſtis, q kaleñ. Maĳ factus eſt, intrepide ꝑlio ſunt cõgreſſi, pugnatumq́ꝫ eſt diſpari coplaꝝ numero. vnde magiſter hoſpitalis vir fortiſſimus, & meliores quiq; de ſuis, ceciderũt: nihilominus tamẽ noſtri tandẽ ſupiores facti, cruentã victoriã obtinuerunt.

Saladini aduerſus Chriſt. expeditio.

At Raimundus interim Tripolitanus, ne Chr̃iani delerent, parum etiã fidens barbaro, Tiberiadem muniuit, atq; vxore ibi relicta, Tripolim eſt reuerſus. Guidoniq́ꝫ regi reconciliatus, à barbarorum receſſit induciĳs. Hoc intelligens Saladinus, Aca dimiſſa, Tiberiadem obſedit. magiſter templi Hieroſolymã cõfugerat, quo cõpulſore, Tripolitano comite inſtãte, Guido rex copias eduxit, eqtum 30. millia, peditum 40. millia: q facto itinere, cum loco aquaꝝ irriguo caſtra ponere ſtatuiſſent, pręuẽti ſunt à Saladini copĳs, & in loco arido pnoctare ſunt coacti. Saladinus id intelligens, relicta obſidione Tiberiados, in caſtra venit quæ pręmiſerat, Chr̃ianis oppoſita. Et in aurora cõmiſſo ꝑlio, in Chr̃ianos ſiti laborãtes & prorſus deficientes, cædem magnã edidit, & in fugam eos vertit. In eo nanq; bello 30. millia hoĩm occiſa ſunt, & q antea ternos quaternoſq́ꝫ ſinguli fugare proſternereq́ꝫ ſoliti fuerãt, vice nunc verſa, ſeni ſepteniq́ꝫ ſingulis hoſtium fugabant. De hac tñ fuga pauciſſimi ſunt prolapſi. Tripolitanũ comitem ab amico ferũt barbaro Tyrum fuiſſe deductũ. Guido cũ templi magiſtro ac notioribus militibus captus ſeruatuſq́ꝫ, reliquos etiã religioſos Saladinus ſęcuri fecit percuti. Ea in miſerabili clade, magna ſalutiferæ crucis pars amiſſa eſt. Raro aũt à primo introitu Latinoꝝ in Syriã, vllo prælio tãtus effuſus eſt ſanguis. nam tunc totius Chr̃ianitatis concidere vires apud orientem. Quos eñ Saladinus Templarios aut Hoſpitalarios ceperat, ſine aliquo humanitatis reſpectu occidi fecit. Inſuper & Rainaldum de Caſtillione Antiochenũ principẽ, virũ manu & cõſilio pmptũ, eo bello captũ, Saladinus manu ppria capite trũcauit. Deinde apud põtem Tiberiadis manubias Chr̃ianoꝝ & ſpolia inter ſuos liberaliter diuidit Saladinus. Rex aũt & templi magiſter in ſignum victoriæ reſeruant. Incidit hic tam miſerabilis caſus in annũ 1187. Tanta potitus victoria Saladinus, mox ad Acam duxit, quã Chr̃iani cum ſingulis veſtimentis exire pmiſſi, e veſtigio dediderũt. Berytũ deinde, poſt Byblon, & cõtinuato victoriæ curſu, qcqd ab Aca ad Aſcalonã maritima regio habet, Saladin⁹ pari deditiõis facilitate recepit. Aſcalonitæ munitiõe cõfiſi, rñderũt ſe nõ niſi poſt captã Hieroſolymã deditionẽ facturos.

Saladinus Guidonem regẽ capit.

Multũ certe Saladini humanitas & fides Chr̃ianis pfuit. ſiqdem nullum q tributa ſibi pendere vellet populũ, vrbe aut oppido eiecit, nulli datã fidem violauit, vir pmiſſi tenaciſſimus, & in miſericordiã liberalitatemq́ꝫ pcliuus. Per hoc tempus Cunradus marchio Montisferrati Tyrum applicuit, nauigio vectus imperatoris Iſaac, cuius ſororem in matrimoniũ acceperat, ppter opem illi datã aduerſus Græcum nobilem ad imperium adſpirãtem. Et eodem die comes Tripolitanus de fuga ab infauſto ꝑlio emergens, eo ſe cõtulit, q vir pfidus, Cunradi ſuſpectã ducens virtutem, relicta Tyro, Tripolim acceſſit, vbi morte ſubitanea defunctus eſt, & cadauer eius circũciſum eſt repertũ. Saracenus eñ fuerat effectus, vnde à nonnullis pditor exercitus Chr̃iani habitus eſt. Per id etiã tp̃s claſſis Guilielmi Siciliæ regis 40. triremiũ, apud Tyrũ apparuit, quã Margaritus Siculus ducebat. Saladinus aũt Aſcalonã obſidẽs, 10. diebus oppugnatã vrbem ea cõditiõe recepit, vt Guidonẽ regẽ & tẽpli magiſtrũ liberatos, Tyrũ deduceret. qđ & factũ eſt. Hieroſolymitæ aũt ciues, & q de vicinis locis vndiq; hoſtiũ metu illuc cõfluxerant, audita ſtrage ſuoꝝ, & viuificæ crucis amiſſiõe, om̃i ſe humiliabãt gñe ſupplicãdi. agebant ab oĩbus Chr̃ianis ibidem ſolẽnes litaniæ, cõfeſſiões & ieiunia. ſed & paruula ætas his exercitĳs inſiſtebat. at ira Dei in patulo vehemens erat. nec mirum: nam & clerus & populus in luxus varios ſe effuderat. Totaq́ꝫ terra facinoribus & flagitĳs ſordeſcebat. Inſuper q religionis præ ſe ferebant habitum, regularis temperantiæ turpiter fines exceſſerant. Pauci erant, quos vel auaritiæ vel luxuriæ morbus non infecerat. Quare dñs ad iracundiam concitatus, terram quam tulerat de manibus impioꝝ, rurſum permiſit barbaroꝝ dominio occupari. Veniens igitur Saladinus Hieruſalem, vrbem ab occidentali parte vallauit, atq; continuis aggreſſionibus obſeſſos grauare nititur. Sed ciuibus pro viribus reſiſtentibus, ab aqlonis parte die noctuq́ꝫ ciuitatem impu-

Saladini ſucceſſus.

Aſcalon deditur.

impugnat. Cumq́; muros machinis debilitaſſet, timentes ciues cum ex nullo loco ꝓſtolarent auxilium, ne hoſtes violenta irruptione vrbem occuparent, placuit ineuitabili periculo cedere, & ſub certis cõditionibus deditionẽ facere. nã pridie paganis irruentibus, vna turris pleriſq; occiſis, capta fuit, & vexillũ Saladini impoſitũ. q̃d miles quidã Teutonicus irruptione cũ ſuis facta, deiecit, occiſis in ea paganis oĩbus, qui fiduciam Chriſtianis dans, eos ad defenſionẽ muroꝝ reduxit. Tandẽ vero vbi oĩa deſperata vident, nec auxiliũ ſperare poſſunt, ciuitatẽ certis pactis tradiderunt. Secũdo igit Octobris die, anno dñi 1187. reſignata eſt ſancta ciuitas in manib' paganoꝝ, lxxxv.ij. anno q̃ à Gotfredo capta fuerat. tantũ aũt cuiq; abeũti ferre licuit, quãtũ ſuis humeris portauit. Intrantibus aũt Saracenis, in opprobriũ Chriſtianoꝝ inter reliqua ſacris illata mala, iumenta ſua ſtabulauere in eccleſijs. At eccleſiã ſanctæ reſurrectionis multo auro redemerũt Suriani, ne pateret gentibus & ſordibus ſubiaceret. templo vero domini mirã venerationẽ fecerũt Turcæ. cõſueuerũt eñi antiquitus ſecundũ ſuã ſuperſtitionẽ multipliciter locũ illũ venerari. ſed & Saladinus anteq̃ illud ingrederet, parietes illius fecit aqua roſacea lauari, & multis odoribus perfundi: q̃ facto, oẽs eccleſiaꝝ cãpanas malleis fecit perfringi, atq; in prophanos vſus diffundi. Profugit patriarcha Heraclius mox vrbe capta cũ Latino populo. manſerũtq́; ex Chriſtianis apud Hieroſolymã Suriani, Armeni, Græci plurimi, q̃ tributo dato, vitã ſuã ægre tutabant.

Saladinus Hieroſolymam capit.

Patriarchæ fuga.

Audita etiã deditione ſanctæ ciuitatis, multa loca q̃ vix ab hoĩe capi potuiſſent, ſe tradiderũt Saracenis, recedẽtibusq́; Chriſtianis de Hieruſalẽ, verſus Tripolim iter ceperunt: & cũ iam ciuitati appropinquarẽt, credentes ſe manus Saracenoꝝ euaſiſſe, in ſacrilegos & Saracenis deteriores, Tripolitano comiti ſubiectos, inciderũt, q̃ ex Tripoli exeuntes, q̃ Chriſtianis Saraceni humanitatis gratia reliquerãt, deſpoliauerũt. Saladinus aũt relicto Hieroſolymis firmiſſimo ꝓſidio, exercitũ propere Tyrũ ducit, quam Cunradus marchio publico auxilio defendendã acceperat, Margarito Siculo duce cooperãte. Itaq; Siculæ claſſis auxilio fretus, Saladinum repulit.

Digreſſi ſumus in orientis hiſtoriã à Friderici Barbaroſſæ memoria, cũ circiter annũ 1186. Henrico filio Cõſtantiã Siculi regis filiã vxorẽ datã ſcripſimus. Siciliã regebat eo tp̃e Cõſtantiæ frater Guilielmus, qui cũ hæredẽ legitimũ nõ haberet, dotis noĩe Siciliæ regnũ & Apuliæ ducatũ Henrico dedit. Quæ ditio poſt mortẽ Lotharij quondã imperatoris à Rogerio, capto papa Innocentio, regioq́; noĩe ab eo extorto, imperio ablata fuerat. Igit tũ ſexto imperator cũ frequentia principũ Italiã ingreſſus, rogãtibus Mediolanenſibus, vt in ſignũ adeptæ imperialis gratiæ, nuptias filij apud Mediolanũ dignaret celebrare. Imperator vero, q̃a iam antea inſignia ciuitatis cũ clauibus aureis in argumentum ſubiectiõis eoꝝ oblata receperat, paceq́; oĩbus donauerat, in hoc q̃q; cõſenſit, oĩbusq́; Italicis primoribus gñaleni curiã apud Mediolanũ indixit. ad quã de Ciſalpinis regionibus, ac de omni Italia, Tuſcia, Cãpania, Apulia, Sicilia, coadunati principes, ſororẽ Guilielmi ſpõſam Henrici regis cũ maximo & regali apparatu põpaq́;, cũ imperatore & ſpõſo obuiã procedẽtes, ſuſcipiũt, ac cũ maximo regni faſtigio nuptias peregerũt. In hac curia plenarie Italicis grãm imperatoris adipiſcentibus, pax eſt ad integrũ reformata ſtabilitaq́;: qua fretus, pleraſq; Italiæ vrbes luſtrat. Tũ & Florentiã veniens, honorifice recipit, licet eũ eccleſia ſentirẽt. Motus tũ imperator querelis nobiliũ de ciuitate, q̃ caſtra eis ſua ablata fuerãt, propter inſolẽtias eoꝝ abſtulit Fridericus eis omnẽ comitatũ eoꝝ, vſq; ad muros ciuitatis, ſicut etiã fecit alijs ciuitatibus Tuſciæ, & reddidit caſtra nobilibus tanq̃ imperio ſubdita. ſed poſt quatuor annos oĩa *recuperat. Hæc Antoninus. Cõpoſitis Italiæ rebus, cũ ſuis in Germaniam redijt.

Attẽde de Sicilia Henrico legata.

Anno dñi 1187. Fridericus Imp. 3. Kalẽ. Ianuarij cõuentũ principũ apud Norinbergam habuit, vbi de pace diſpoſuit, ſub hac forma: Fridericus Dei gr̃a imperator &c. Et ꝑcipit pacẽ ſeruari, & incendia fieri prohibet, ſtatuens vt quicũq; in ducatu alicuius incẽdiũ cõmiſerit, proſcriptus denunciet: quẽ poſtea, ſi emendare noluerit, ep̃us excõmunicet. q̃ ſi infra annũ à proſcriptione & execratione abſolutus nõ fuerit, vniuerſo iure honoreq́; priuatus habeat, omniq́; ꝑbendali iure carebit perpetuo. Itẽ ſi in *Raiſa alicuius dñi aliquis incendiũ fecerit, dñs cuius eſt Raiſa, iurabit ſup reliquias, q̃ nõ faciat cũ ſcientia, mãdato vel volũtate ſua: reũ aũt abijciet à ſe, & nunq̃ reſumet, alioqui damnũ reſarciet. Si talis incendiarius in caſtrũ dñi, dũ agitat, fugerit, nõ tenet eũ tradere perſequẽtibus: ſed iuuabit vt vel in ſyluã aut aliũ locũ abeat, dũmodo tñ dñs ſuus cõſanguineus vel vaſallus fuerit: aliàs eũ perſequẽtibus reꝑſentet, vel in eadẽ culpa ſit. Statuit q̃q;, vt quicũq; alicui damnũ facere aut eũ lædere intendit, tribus ad minus ante diebus ꝑ certũ nunciũ ſuũ diffiduciet. Sancimus, inq̃t, q̃q;, vt quicũq; treugas alicui dederit, niſi aliud actũ ſit, cõtradicere eis ante terminũ ſtatutũ nequaq̃ poſſit: q̃d ſi fecerit,

Conuentus principum apud Norinbergam.

cerit,violator fidei cenſendus erit.Item qui nunciũ aliquẽ pro eo ꝙ contradicturus
mittitur,læſerit:fidẽ ſuã violauit,& de cætero omni honore carebit.De filijs quoqꝫ ſa
cerdotũ ruſticoꝝ ſtatuimus,inquit,ne cingulũ militare aliquatenus aſſumant.Statuit
etiã,ſi quis vineas aut pomeria exciderit,proſcriptioni & execrationi incendiariorũ
ſubijciat.multa alia decreuit,q̃ breuitatis cauſa obmitto,& in fine ſcribit,Actũ Norin
bergæ anno incarnationis dñi 1187. Anno dñi 1188.Vrbano pontifice calamitate
Chriſtianoꝝ,vt credit,ac dolore animi Ferrariæ mortuo,adſcendit cathedrã S.Pe-
Gregorius 8.papa. tri Gregorius 8.vir literatus,qui mox ad ſubueniendũ Hieroſolymis toto accenditur
deſiderio,literas ac nuncios ad principes Chriſtianos mittit,eoſqꝫ cohortatus eſt ad
Hieroſolymã recuperandã,cuius rei gratia Piſas ipſe proficiſcit.Verũ dum hæc vir
ſanctiſſimus agit,Piſis moritur pontificatus ſui die 57. Anno eodem Clemens ter
Clemens 3. papa. tius pontificatũ iniȷt.ſedit annos tres,menſes quinqꝫ,vel ſecundũ alios,annos duos,di
es xvi.Hic ſtatim de bello in Saracenos gerendo edictũ proponit.nam Saladinus ſe
cundã fortunam ſecutus,iam ciuitates xxv.de principatu Antiocheno ceperat,ipſam
Antiochiã corrupto largitione patriarcha,iã occupauerat.Saladinus igit cæteriqꝫ Sa
raceni anno 1188.totum regnũ Hieroſolymitanũ vſqꝫ ad internecionẽ contriuerunt,q
rumor vniuerſa occidentis regna concuſſerat.vnde reges & principes bene admonẽ-
te pontifice,ad vindicandũ Chriſtianoꝝ ſanguinem ſe accingunt,quoꝝ de numero
ꝑcipui fuerunt Fridericus imperator cũ filio ſuo Friderico,Philippus quoqꝫ rex Frã-
ciæ,Richardus rex Angliæ,Otho Burgundiæ dux,ſubſequẽtibus multis archiepiſco-
pis & epiſcopis,Veneti quoqꝫ & Piſani paratiſſimas eduxere claſſes,Guilielmus Sici-
liæ rex,pacato à piratis mari,annonã omnifariam ex Sicilia & Apulia proficiſcentibꝰ
adminiſtrabat. Friſones ꝑterea,Dani & Flandrenſes,cũ quinquaginta triremiũ claſſe
inter nauigandũ ad Aphricæ littora flectentes,Saracenos magnis incõmodis afflixe-
re,capta ac diruta Sylua vrbe. Bela aũt rex Poloniæ,Hungaris,saluti Chriſtianorum
cõſulens,pacẽ fecit. Expeditionis huius gratia hortante archiepiſcopo Tyrenſi,
rex Franciæ Philippus & rex Angliæ colloquia habuerũt:& ſedato inuicẽ ad tempus
Qui principes cruce ſignati. diſſidio,cõtra oim opinionẽ ambo crucem ſuſcipiunt.In huius aũt facti memoriam
hi duo reges in eodẽ loco crucẽ ligneã erexerunt,ibiqꝫ fundãtes eccleſiã,fœdus per-
petuũ inierunt.vocabant locũ illũ,agrũ ſanctũ,qui locus eſt in Normannia.Veꝝ inſti
gante diabolo,dũ ſe ad iter ꝑparant,grauis inter eos exorta eſt cõtentio,& fecerũt ſi-
bi mutua damna maxima.Interea Henricus rex Angliæ morit,cui ſucceſſit filius eius
Richardus comes Pictauieñ.hic poſt adeptũ regnũ,pacẽ cũ rege Franciæ renouauit.
vnde Philippus rex pro bono pacis,vrbes Cenomaneñ.& Turoneñ.ei reſtituit,quas
patri ſuo abſtulit. Eodẽ igit anno conciliũ gñale Pariſijs celebratũ eſt,in quo mira-
bilis & incredibilis multitudo militũ crucẽ aſſumpſit,& in eodẽ cõcilio ordinatũ eſt à
Philippo rege,vt oẽs qui crucẽ nõ acceperãt,ad minus de oibus mobilibus & redditi
bus ſuis decimas darent:& iſtæ ſunt vocatæ decimæ Saladini. Tempore eodẽ Gui
Decimæ Saladini. do rex Hieroſolymitanus dũ apud Tripolim maneret,de conſilio Emerici fratris ſui
viri ſtrenuiſſimi,ac dñi patriarchæ,magiſtri templi,& alioꝝ peregrinoꝝ qui iam ap
plicuerãt marino itinere,Tyrũ ire diſpoſuit,vt ibidẽ cũ illis coniunctis copijs,contra
Saladinũ procederet ad ꝑliũ.Pertentare tñ ante diſpoſuit marchionẽ Montisferrati,
qui ciuitatis dominiũ occupauerat,ſi vrbẽ ſibi vellet aliquo modo reſignare.ſed quia
Cunradus marchio Tyrũ,rogãtibus ciuibus ac iurantibus,in ditionẽ ſuã receperat,
facile recuſauit.Idcirco rex & qui eius ſequebant caſtra,profectus eſt aduerſus Saladi
nũ.q̊d poſtq̃ Tyri vulgatũ eſt,exierunt de ciuitate exercitus regis Siculoꝝ,& ex Ale-
mania comes Bertoldus de Zæringen,& comes Albertus cũ multitudine Teutonico-
rũ.Cũ aũt extra ciuitatẽ diebus pluribus in tabernaculis habitaſſent,pars exercitus Sa
ladini qui tũc caſtrũ De bello forti obſidebat,ſubito in exercitum regis irruit.ſed ꝑuia
dñi miſericordia,cũ hoſtiũ damno multis occiſis & captis,repulſi ſunt.Hæc Antoni.

Anno dñi 1189.videns rex Guido ꝙ populus qui ſecũ erat,tædio afficeret,cõmuni-
Acam Guido obſidet. cato cũ maioribus conſilio,Acã ciuitatẽ obſidione vallauit,quod audiens Saladinus,
ſoluta obſidione à caſtro De bello forti,ad ꝑſtãdũ auxiliũ ſuis qui in Aca obſidebant,
acies ſuas direxit.Fert aũt deo ſuo gratias egiſſe,ꝙ hoſtiũ ſuoꝝ reliquias ſimul cũ re-
ge in ſua retia perduxiſſet.Igit e veſtigio noſtros inuaſiſſet,niſi germanũ ſuum ꝑdæ ac
gaudij participẽ,quem expectabat,fieri voluiſſet:nec dubitabant noſtri,ſi tum eos in
uaſiſſet,oino imparatiſſimos diſſipaſſet.Sed ecce ex inſperato claſſis appulſa eſt,quã
Iacobo Auerniæ duce,Brabantini,Friſones,Flandrenſes & Daci,militibus,armis,cõ-
meatibuſqꝫ inſtructiſſimã tranſmiſerũt.multitudo ꝑterea nobilium & alioꝝ hoim ex
Campania, Burgundia, necnon Italia aduenerat, quibus copijs auctus Guido rex.

Acã

Acam bina foſſa vallo cōmunita & ſtadio inuicē diſtāte cinxit, ea ratione, vt Chriſtianus exercitus in eo vallatus, hinc obſeſſorū eruptione, inde à Saladini inſultu tutior eſſet. Inſup ex Gallia, Germania & Italia milites ſæpe veniebāt, qui imperatorē Fridericū & Frāciæ & Angliæ reges breui affore diceret. Saladinus aūt copijs vndiq; cōtractis, caſtra ſua Chriſtianorū caſtris cōtulit, opponens noſtris, q̄ foſſa & vallo ſimul cōmunierat, ita aſſidue & ab eo & ab oppidanis Chriſtiani ſagittarū iactib9 vexabant. Pugnatū eſt vna die totis viribus, & cū Chriſtiani prope victores eſſent, Saraceni noſtrorū impetū ferre nequeuntes, in fugā ſunt cōuerſi, nec tunc repetebāt caſtra. Quid aūt ageret Saladinus, nec ipſe ſciebat. Caſu etem̄ venit, ꝙ equus Chriſtiani militis de q̄ deſcēderat, rapide fugā iniret, quē aliqui perſecuti capere volētes, alius aliū inclamādo ita vociferati ſunt, vt q poſtremi in aciebus ſequebant, fugere nr̄os putarēt, vnde in fugā ꝓcipites ſunt verſi. Quod cū Saladinus videret, retrahere ſuos conat: & Chriſtianos fugientes inſecutus, magnā edidit ſtragē. vidētes hoc obſeſſi, erumpētes, ingētē cædē cōmittere cœperūt, fuiſſentq; noſtri ad internecionē cæſi, niſi Ganfredus regis frater, ad cuſtodiā caſtrorū relictus, eruptione facta hoſtes repſſiſſet. duo millia ex Chriſtianis cæſa ſunt, inter q̄s tēpli magiſter, & Andreas*Premenſis comes vulnerati in caſtra delati, periere. Quāta deinde pericula, q̄t damna Chriſtianorū exercitus ibi perpeſſus eſt, longū eſſet narrare. nā ſæpe Saraceni erumpentes, multis noſtrorū occiſis, machinas incenderūt, & aliq̄n cōbuſſerūt. Durauerat iā multo tp̄e obſidio, & fames caſtra inuaſerat Chriſtianorū. vnde tabes multos, ſimul & inedia cōfecit. multos hæc ad accipiendā ꝓcariā ab hoſte mortē in ipſās hoſtiū munitiones egit ꝓcipites. cū ad eā rerū deſperationē eſſet ventū, tumultus in caſtris cōcitatus, & regē, & cæteros terruit duces. eueſtigio cōceſſum eſt, inuadenda eſſe hoſtium caſtra, annonamq; inde vi rapiendā. Iuerūt aūt triginta millia, q̄q; ex omni ordine meliores. cū eos irruere ſine ordine cerneret Saladinus, ſimulata fuga, deſeruit caſtra, in q̄ noſtri irruentes, ditiſſimæ ſupellectili nō minus q̄ annonę manus milites apponunt, faſce rerū ſeſe onerantes. Saladinus interea caſtra circundans, ad eas ſe contulit partes, qua Chriſtianis redeundū erat, & ſinguli onerati, abſq; vllo hoſtiū reſpectu reuertebant, q̄s oneratos ſtrauit, nec fuit Chriſtianorū quiſq̄, qui ꝑda abiecta, ſpem in armorū defenſiōe oſtēderit, ſed fuga ſibi ſalutē q̄rere ſinguli adnitebant. Multi tū ad mare delati ſunt, q̄rū partē hoſtilis cecidit gladius, partē natādo conatā euadere abſorpſerūt fluctus. Afflictus clade Guido rex, alterū q̄q; accepit incommodū, q̄a Sibylla eius vxor & filij quatuor dyſenteria in caſtris interierunt. Vnde labores noui exorti ſunt. Iſabelis em̄ Sibyllæ ſoror, Herfrando nobili adoleſcenti deſponſata erat, cui Hieroſolymorū regnū ſublata Sibylla iure debebat, atq; in eā ſpem Herfrādus à Chriſtianis proceribus attolli cœperat. ſed em̄ Cunradus marchio Montisſerrati ad regni Hieroſolymitani ſceptra adſpirans, Iſabelē Tyri agentē rapuit, & vxorē duxit, occaſione ſibi data tali modo: Herfrādus, qui ſecūdo genitā Almarici habebat vxorē Iſabelē, aſſerebat vxori ſuæ regnū deberi, tū ex ꝑcepto patris, tū etiā ex teſtamento Balduini fratris Iſabelis. Sed Henricus comes Campaniæ, regis Francorū nepos, his diebus Tyrum aduenerat cū magna multitudine armatorū. huius fauore ac potentia Herfrandus ſperabat ſe regnū facile obtinere poſſe. Cōtra rex Guido, ſe iuſte & ſolenniter vnctū & coronatū aſſerebat, quare deponi à regno nō deberet, cū nihil depoſitione dignū admiſiſſet, tandē quoq; promittebat ſe regis Francorū, cum veniſſet, ſtare iudicio. hoc nō obſtante, factū eſt Henrico comite volente, cui tum nullus de exercitu audebat cōtradicere, vt portus, vectigalia & cōmiſſa delinquentiū apud Herfrandū remanerent. ita ſolo noīe rex Guido, omni ſpoliatus iuriſdictione, remanſit. quare merito conquerebat, ꝙ contra omnē iuſtitiā regni honore ſpoliaret, & ob hāc cauſam cōuocatis his de exercitu qui à principio eū ſecuti fuerant, cū Saracenis audacius ſolito confligere ſtatuit. Verū maiores, timentes ne ex deſperatione rex exercitū duceret in diſcrimen maximū, egerunt vt ad oīa rex Guido reſtitueret. His contentionibus marchio adductus ſpe regni conſequendi, matre Iſabelis Calomaria adhuc viuente & conſentiente, Iſabelem rapuit, ac iudicio eccleſiaſtico eā ab Herfrando ſeparari procurauit, ipſamq; vxorem accepit. Quod enorme ac deteſtabile factū licet oībus peregrinis diſpliceret, effecit tn̄ neceſſitas atq; indigentia annonæ, quā ſola Tyrus Chriſtianorū caſtris ꝓbebat, vt ſiue iniquis ſiue contumacibus animis, Cunrado duxerint adulandū: & Cunradus ingenij dexteritate ꝓditus, primores ſibi largitione ac munificentia ſtuduit obligare. Eo q̄q; tēpore, hoc eſt, anno dn̄i 1189. Fridericus Ro. imperator inclytus, terreſtri itinere verſus Conſtantinopolim acies ſuas direxit. de hoc ſunt verſus iſti: Annis vndenis demptis de mille ducētis, It pater & natus, dux & rector Fridericus. Fuerſit in exercitu im

Anceps chriſtianorū & Sala. pugna

Sibylla Guidonis vxor moritur.

Inteſtinæ Chriſt. ſeditiones.

Friderici in orientē expeditio.

peratoris iſti principes,dux Sueuiæ Frideticus imperatoris filius,Bertoldus Morauiæ
dux,e͞pus Herbipolen̄.archie͞pus Tarantaſianus,e͞pus Monaſterien̄.e͞pus Patauien̄.
e͞pus Oliſburgen̄.e͞pus Myſnen̄.Hermãnus marchio Baden̄.Fridericus de Bergilen,
Cunradus de Dorndoch,multi quoq; alij barones ac nobiles.Imperator itaq; duces̃
per Hungariã,Bulgariã & Thraciã,continuato itinere apud Conſtantinopolim pri
mũ conſedit.Quo perueniens,cũ imperatore Conſtantinopolitano pace compoſita,
tranſito Helleſponto,in Aſiam venit,in qua prouincia multa perpeſſus eſt incõmo-
da.Sultanus en̄,qui Iconio dominabaẗ,aduentu eius territus,promiſit iuſto p̄cio de
victualibus exercitui prouidere.ſed vir infidelis non ſolũ in promiſſo defecit,ſed &
cõgregata Turcarum multitudine,eius vbiq; vexabat exercitũ.Iratus imperator,Sulta-
nũ perſequens vſq; Iconiũ,circũquaq; omni regione vaſtata.Cũq; verſus Ciliciã ten-
deret,& ad quaſdã locorum perueniſſet anguſtias,Saracenorum inauditã reperit multitu-
dinẽ,qui locorum auxilio freti,facile putabãt tranſitũ eius impedire.Imperator poſtq̃
id percepit per exploratores,inſtructis aciebus,properat viriliter cũ ſuis legionibus
irruens,auxilioq; diuino leuiter ab illo loco infideles repulit.Cũq; illos perſequẽs,ad
patentes cãpos duxiſſet exercitũ,inauditã ſtragẽ in eos exercuit.Fridericus tñ Philo-
meliũ vrbẽ cepit,& agrũ Iconio adiacentẽ populaẗ.Armeniã deinde minorẽ ingreſ-
ſus,oĩa in ſuã compulit poteſtatẽ,adeo vt nec prius,nec poſt ſuo vnq̃ exterminio ma-
gis timuerit Saladinus:& quũ incolumi exercitu in Ciliciã perueniſſet,ab Armenio-
rũ principe cum multa hilaritate eſt ſuſceptus.Verũ cum ad refocillandũ exercitũ pa
rum remanere decreuiſſet,hortãte p̄fato Armeniorum dño,ad recreandũ animũ ve-
nationibus inſiſtebat.Quadam aũt die calore æſtuans,cum lauandi gratia ad quendã
deſcendiſſet fluuiũ,rapidũ amnem inexploratũ ingrediẗ,tantorũq; exercituũ impera
Fridericus Barbaroſſa Imp.in vndis perit. tor in vndis perijt,in totius Chriſtianitatis irreparabile detrimentũ.nam Saladinus
adeo formidabat eum,vt relicta Syria,cum ſuis Turcis in Aegyptũ ire cogitaret,de-
ſperãs ea loca per q̃ imperator trãſiturus erat,poſſe cõtra eũ tenere.vnde oĩa mãdauit
dirui.diruti ſunt tum muri Laodicei,Byblij,Berytij & Sidonij.ita mortuus eſt Barba-
roſſa Imp.anno dñi 1190.imperij ſui xxviij.vir certe magnificus atq; præclarus,qui
adeo ſuo tempore dilatauit imperium,vt poſt Carolum Magnum geſtorum magni-
ficentia parem non haberet,aliquando perſecutus eſt eccleſiam,in quo nõ eſt laudan
dus. Poſt Friderici Imp.lamentabilem mortem,Fridericus eius filius per ſolennes
nuncios regi Guidoni ſignificat de morte patris,addens vt viri mitterentur ad eum,
Friderici Sueuiæ ducis copiæ. quorum fide & conſilio cum exercitu procederet.Volebat en̄ prius q̃ ad obſidionem
accederet,eas ibi recuperare ciuitates,quas Saladinus Chriſtianis ademerat.Vitabat
autem conſilia Antiocheni principis,propter patris defuncti comitis Tripolitani ne
quitiam omnibus notam.Diriguntur igitur à latere regis Balduinus Petracen̄.caſtel-
lanus,& quidã Pictauienſis miles,hi duo cum honeſto comitatu ad eum peruenien-
tes,ipſorum conſilio ad refocillandum legiones Antiochiam diuerterunt.vbi Aleman
ni reperientes victualium & omnium rerum abundantiam,dum corpora quærũt re-
ficere,in epulis ſe diffundunt.quare modico tempore,& forte ex intemperie aeris,
tanta mortalitas ſecuta eſt,vt de tanto exercitu vix pauci remanerent.vnde ipſe à pro
poſito impugnandarum vrbium deſtitit,& mutato conſilio,Tyrum nauigio perue-
nit,vbi patris corpus imperiali magnificentia ſepeliuit.Saladinus autem audiens q͞
exercitus filij imperatoris terreſtri itinere ad obſidionem veniebat,exercitum ſibi ob
uium præmiſit,quem Todeſquino cuidam ex principibus ſuis aſſignabat.quã ob cau
ſam q͞a magna ex parte exercitus Friderici erat diminutus,deliberant principes quid
ſit faciendum.nihilominus tamen cernentes hoſtium copias exiguas,ad pugnam ſe
accingunt.ſed & Sultanus hoc idem metuens,in tutiora loca ſuos reuocauit.Ipſe aũt
dux Sueuiæ cum paucis ad obſidionem Acæ venit,vbi diu expectatis auxilijs,infelici-
ter moratus eſt. Interea dum hæc in Aſia agerentur,Guilielmus Siciliæ rex moriẗ
Panormi,cuius regnum ad eccleſiam redire debebat,nullo legitimo hærede relicto.
Certior igitur Clemens factus,Siciliam rege carentem pro Romana eccleſia recipe-
re eſt adnixus:ſed magnates Siculi,ne in Romani pontificis poteſtatem cederent,vel
Tancredus nothus Siciliã infeſtat. potius vt tyrannidem exercere poſſent,adulterinum regem inſtituerũt Tancredum
ex Rogerio rege de pellice genitum,quem virum ſocordem Guilielmus nunquã vel
ſpurij fratris nomine dignum duxerat.Cumq; in Calabriam & Apuliam Clemens
copias mitteret,Tancredus papæ fortiter reſiſtẽs,regnũ cædibus repleuit.at Clemẽs
obmiſſo tantiſper Tãcredo,dũ Chriſtianos cõtra Saracenos ſolicitat,moriẗ,& in La
Cœleſtinus 3.papa. terano ſepeliẗ. Anno dñi 1190.Cœleſtinus 3.pontificatũ adeptus eſt,quũ Henricus
filius Friderici imperatoris defuncti regia corona in vita patris Aquiſgrani cõſenſu

prin-

principū inſignitus,in Italiā ingreditur,indeq́ ad vrbē tendens,à Cœleſtino glorioſe ſuſceptus,ab eoq́ omniū Romanorū fauore vnà cū coniuge Cōſtantia coronatus,imperatoris & Auguſti nomen ſortitus,Henricus ſextus eſt vocatus. De regno Siciliæ hic variant ſcribentes.nā Gotfredus Viterb.ſcribit,ꝙ anno dñi 1186.rex Henricus cū regina Conſtantia filia Rogerij Siciliæ regis,nuptias glorioſas celebrauit Mediolani apud S.Ambroſiū.Idem ſcribit Otho de ſancto Blaſio in ſupplemento chronicæ Othonis Friſingenſis.Idē ſentit abbas Vrſpringeñ.Refert ad hæc Gotfredus,ꝙ Conſtantia nō fuerit ætate niſi xxx.annorū,ſic verſificans:Sponſa fuit ſpecioſa nimis,Cōſtantia dicta,Iamq́ tricennali tempore virgo fuit.Contra vero Blondus & Platina aliiq́ nōnulli ſcribunt,ꝙ pontifex Cœleſtinus ægre tulerit rebellionē Siculorū,eosq́ compeſcere conſtituit.Iam enī Tancredus pro rege habitus,Calabriam Apuliamq́ tenebat.Quare Cœleſtinus poſtridie coronationis ſuæ,Henricū ſextū à Germaniæ electoribus iam regē factū,imperatorē conſtituit,ea conditione adiecta,vt Henricus regnū Siculū citra vltraq́ fretū proprijs recuperaret ſumptibus,& cenſum ſolueret annuū iure feudi.Idq́ quo rex facilius cōſequeretur,Conſtantiā Guilielmi regis Siciliæ ſororē,Rogerij filiā,virginē in monaſterio Panormi agentē,educi curauit,eamq́ natu grandiorē pene ſexaginta annos natā,diſpenſatione apoſtolica illi in matrimoniū copulauit.Vides hic ꝙ ſcriptores famoſi nō ſolū diuerſa,ſed etiā aduerſa ſcripſerunt. nam illi volunt Cōſtantiam ante papatū Cœleſtini quatuor annis Henrico fuiſſe copulatā,& virginē triginta annorū:poſteriores vero,Cœleſtinū Henrico per diſpenſationē deſponſaſſe Cōſtantiam fere ſexagenariā.Vtrū verius ſit,Deus nouit.ego priores ſequerer,quia negocijs omnes fuerūt contemporanei. Henricus igit imperator,vt refert Platina ac alij,motus beneficentia pontificis,poſt coronationē,Tuſculū quod ipſe firmo ꝑſidio munierat,Cœleſtino reddidit,quod ſtatim Romani à pontifice acceptū,qui(vt Blondus ait)illis inconſulte id tradidit,adeo diripuere euertereq́,vt ſaxa demolitæ vrbis in Capitolio vſq́ ad multā ætatem in memoriam tantæ cladis ſeruata ſint.Peremerunt tunc Romani veteris odij cauſa multos de ciuibus Tuſculi, multos membris mutilarunt.Superſtites autem quidā inter ſe coeuntes,nouas in ea regione ſedes conſtituerunt,videlicet caſtrū Molariæ,Rocham papæ,Rocham periuram,& caſtrū ſancti Cæſarij. Verū Henricus per hæc tempora coniugē ſecū ducens, cū exercitu mouebat in Campaniam,rebellantemq́ ſibi totā terram inuenit.Tancredus enī tyrannidē in Sicilia arripiens,ſub regio noīe cum conſenſu quorundā baronū regni imperatori reſtitit, ipſumq́ de hæreditate coniugis,quoad vixit,conſtantiſſime propulſare curauit.Imperator vero Neapolim Campaniæ ciuitatē obſidione vallauit,cunctis in circuitu ferro igneq́ vaſtatis.Cūq́ eā vrbē per tres mēſes obſediſſet, peſtilentia exercitū inuadēte,de reditu diſpoſuit atq́ obſidionē ſoluit. Inter hæc à quibuſdā baronibus Apuliæ imperatrix capit,& in captiuitate retinet.Facta aūt apoſtolico de captiuitate imperatricis querimonia,pōtifex commotus,ꝑſumptores huius rei,terra eorū ſuppoſita interdicto,anathemate cōſtrinxit,imperatricēq́ laxari à captiuitate coegit,quam poſtmodū imperator recepit,ac vlciſci de iniuria ſe promiſit.

Henricus 6. Imp.95.

Sicilia Henrico cedit.

Tuſculum miſere dirutum.

Cōſtantia regina capta.

Reuerſus ad Ciſalpinā Henricus Imp.Cunrado fratri ſuo ducatū Sueuiæ cōceſſit. Erat aūt Cūrad⁹ ferocis agreſtisq́ naturæ hō,ſed liberalis animi,de q̄ etiā dicet infra. Tū etiā archieps Coloñ.cū quibuſdā alijs principib⁹ rebellib⁹ in eius grām redijt.Tancredus interea filiū ſuū primogenitū,noīe Rogeriū,fecerat in regē ſolēniter coronari,illiq́ imperatoris Cōſtātinopolitani filiā dederat vxorē. Anno dñi 1190.Philippus rex Frācorū,dimiſſa regni cuſtodia Adilæ matri ſuę & archiepo Rhemēſi Guilielmo auūculo ſuo,prohibuit vniuerſis ꝑlatis & hoībus ſuis,q̄diu eſſet in ſeruitio Dei,ne exactionē aliquā facerēt.ꝑcepit ꝑterea,ꝙ oēs redditus ſuos & obuentiones ꝑ tria tpa Pariſios afferrent,& ſi eū in via illa mori cōtingeret,regina & archieps Rhemēſis & eps Pariſieñ.cū tribus alijs theſaurū ſuū in duas ordinarēt partes:quarū vnā partē,reparādis eccleſijs arbitrio eorū ꝑ eius guerras deſtructis,diſtribuerēt:& reſiduū inter illos diuiderēt,q propter exactiōes quas ipſe in ſuos hoīes exercuerat,nimiū fuerāt depauperati,de q̄ parte,media ſ.etiā portionē pro aīa ſua & ꝑdeceſſorū ſuorū darēt:aliā mediā partē,totā ad opus,quē vnicū habuerat,filij ſui Ludouici,q tūc erat triū annorū,cuſtodirēt.Sic ergo ordinato regno,pera & baculo peregrinatiōis ī eccleſia S.Dionyſij acceptis,terreſtri itinere Ianuā ꝑuenit.in eo aūt loco naues & victualia ꝑparari fecit.Intrās aūt mare,proſpero itinere Meſſanā Siciliæ ciuitatē ꝑuenit,vbi à Tācredo rege intruſo honorifice ſuſceptus eſt.Et dicit hiſtoria Frācorū,ꝙ in Meſſana ambo reges,Frāciæ ſ.& Angliæ,ſe inuenerint,qbus abbas Ioachim dixerit,iter eorū eſſe inutile,iā nō eſſe tēpus recuperādæ Hieroſolymæ,nihilominus iter proſequunt.Rex Frāciæ ad Ptolemaidā directo itinere,Angliæ aūt rex ꝑ mare cū ſuis venit in inſulam Cy

Philippi Franc.regis expeditio in Syriam.

pron. Cũ aũt ibidẽ eſſet,& Chriſtianus exercitus qui eũ ſecutus fuerat,minus bene à
dño inſulæ tractaret,ipſum hoſtiliter aggredi ſtatuit.audiuerat eñ dñm inſulæ impe
ratori Cõſtãtinopolitano rebellaſſe,& tyrãnice inſulã poſſidere. Itaq; rex Angliæ in-
ſulã vi cepit,tyrannũ ac filiã eius cũ oibus theſauris ſuis vnã cũ inſula occupauit,& re-
licto ibi pſidio firmo,ad Acã proceſſit. Prȩterea rex Philippus interim ad portũ Acen
ſem feliciter venerat in vigilia paſchæ,vbi à Chriſtianis hoibus q̃ſi angelus dñi eſt ſuſ-
ceptus.paratior eñ opinione fuerat exercitus illius,maior machinaꝝ vis,& cõmeatus
potẽtiſſimo rege dignus. Fixis igit̃ tentorijs,ciuitatẽ aggredi noluit,abſente rege An
gliæ.cõdixerãt eñ,vt nõ niſi pariter vrbẽ aſſilirẽt. Angliæ vero rex occupãdæ Cypri
inſulæ cauſa parũ demoratus,& ab ea profectus cũ claſſe ſua,habuit obuiã inauditæ
magnitudinis nauẽ,hoibus & armis valde munitã.ſerpẽtes in ea ſeruatos aiunt An-
nibalis exẽplo.hãc Saladinus in auxiliũ obſeſſoꝝ in Acã mittebat,qua naue capta &
incẽſa,oẽs qui in ea erãt,occiſi ſunt ab Anglicis. Deinde veniens Acã Angliæ rex,ca-
ſtra ante vrbis mœnia cõſtituit. Guido itaq; auctus tã multis Francoꝝ Anglorũq;
copijs,tã multis ois gñis machinis,tormẽtiſq; varijs,ꝑ ſingulos dies inſultibus atq; im
pugnationibus obſeſſos agitauit. Quo tpe cũ totis viribus noſtri ad expugnationẽ vr
bis intenderẽt,nobiles multi & de principibus nõnulli ibi in dño quieuerunt,inter q̃s

Frid. Sueuiȩ ducis interitus.

Fridericus dux Sueuiæ,comes Clari montis,comes Theobaldus Franciæ ſeneſcallus.
Ingens vero multitudo hoſtiũ in vrbe muros non ſolum tutati ſunt,ſed & facta q̃nq;
eruptione,cominus ſunt congreſſi,adeo vt tormenta & machinas ſæpe cremarẽt. Ac
Philippus rex Franciæ,Richardusq; Angliæ rex,q̃nq; ſimul,q̃nq; copijs ſeparatis,ex-
pugnanda vrbe alijs atq; alijs conſilijs ſunt vſi,ſaxis eñ mirabilibus & q̃nq; molaribus
domos in vrbe & muros munitionesq; machinis perfregerunt:minoribus aũt frequẽ
tius ſaxis coniectis,& milites de aggeribus repugnaturos,& omnẽ in vrbe ætatem ſe-
xumq; partim opprimebãt,partim terrore perpetuo fecerunt cõtabeſcere. Erat autẽ
eodẽ anno regibus in obſidione exiſtentibus eclipſis ſolis in vij. gradu cancri,& dura-
uit per quatuor horas. Sed ſecũdo obſidionis anno Acæ,ciues,ſiue auxilioꝝ defectu
ſeu tædio diuturni laboris,de vrbe dedenda mentionẽ fecere. Tandẽ his conditioni-
bus deditio facta eſt,vt pars dominicæ crucis,quam in bello ceperat Saladinus, reſti-
tueretur:inſuper ducenta millia Byzantioꝝ aureorum obſeſſi ſoluerẽt,nec aliud bar-
baris promiſſum eſt,q̃ vt ſalui cum veſtimentis in tuta perducerent,in quo & Fran-
corũ regi dimidia deducendoꝝ barbaroꝝ pars,altera Anglico attributa eſt. Fuit hic

Acam vrbẽ Chriſtiani recipiunt.

annus quo vrbs Aca recepta eſt,1191. Deinde cum promiſſa peterent,crux nuſq̃ eſt in-
uenta. quam ob rem Richardus rex, quotquot deducendos acceperat,omnes truci-
dauit. Philippus vero prudentia ac humanitate vſus,partem ſibi traditam cum Chri
ſtianis tam carceratis q̃ apud barbaros ſeruientibus,permutauit. Attamen ea cædes à
Richardo cõmiſſa,vel eo maxime Saladini animũ conſternauit,quia meliorem co-
piarum ſuaꝝ partem in Ptolemaide,hoc etiam nouo accedente occiſoꝝ militum in-
commodo,amiſerat:qua de re quoniam reſiſtere ſe poſſe quaſi deſperabat,quid fa-
cto opus foret,ſuorum habito conſilio,fuga ſalutem quærere maluit. Itaq; his dãnis
affectus Saladinus,multas ciuitates aperuit,quas diffiſus eſt tueri poſſe,Porphyriam,
Cȩſaream,Aſcalonam,Gazam & Damiatam,euerſis muris,deſtruxit. Eo potiſſimum
tempore Richardus Ioppen inſtauratam militibꝰ repleuit:quod ne fieret, Saladinus
impetu irruens,prohibere conatus eſt:ſed immiſſa principio claſſis Richardi magna,
poſt addita maior,Saracenos ab impediendo auertit. Debilitari iam Saladini vir-
tus,noſtroꝝ vero vbiq; augeri inceperat. quod cõſiderans animo Saladinus,de red-
denda Chriſtianis Hieroſolyma cogitauit,q̃d certe ne faceret,diſcordia inter Philip
pum & Richardũ reges orta de principatu,effecit. Hi nãq; reges impulſu diaboli tũc
primũ in Aſia memores ſimultatũ & inimicitiaꝝ,quas ipſi inter ſe,ſicut & progeni-
tores ſui,ſoliti fuerãt exercere,vt quidquid vnus aggrederet,alius impedire conaret
pro viribus. Primus itaq; Philippus rex maniſeſto errore ac infamia morbo,vt crede
bat,ſimulato in purgationẽ ꝓtenſo,&(vt quidã ſcribũt)cupiditate comitatus Flãdriæ

Philippus Francoꝝ ex oriente diſcedit.

ductus,ad reditũ feſtinabat,exercitũ ſuũ Othoni duci Burgũdiæ cõmendãs,atq; con-
tra volũtatẽ oĩm qui caſtra ſua fuerãt ſecuti,cũ multa deſolatione relicto Dei viuen-
tis exercitu,à terra ſancta receſſit. Affirmat Iacobus Genuenſis Saladinũ poſt captam
Ptolemaidẽ & Ioppen à Richardo rege inſtauratã,reſcitũ eſſe,niſi tũc Philippus diſ-
ceſſiſſet,reddẽdæ Chriſtianis terræ ſanctæ æquiſſimis cõditionibꝰ animũ adiecifſe:ſed
eo diſceſſu audacior redditus Saladinus,noſtros ſicut prius ſpernere cœpit. Richar-
dus tñ eo maiora aggreſſus eſt,quo ꝓteriti tẽporis æque vt futuri laudẽ ad ſe ſolũ ſpe-
rabat trahere. Per q̃d tẽpus Cunradũ Montisferrati marchionẽ,Tyri duo ſicarij,qui

Arſa-

Arſacidas vocant Saraceni,gladijs confoderunt.id enĩ genus hoĩm ſupſtitione ſua deuoti,æternam promereri beatitudinem autumãt & publice prædicant,ſi hoſte eorum publico interempto,morte ipſi vel crudeliſſima afficiãt.& hi duo de fuga retracti, infelicem aĩam inter cruciatus effuderũt.q̃ vero fuerit cauſa occiſionis,varie ſcribũt,alij dicũt ꝙ Herfrandus fecerit eum occidi ꝓpter hoc,ꝙ ſibi vxorem ſuam Iſabelam abſtulerat. Alij dicunt,quia quoſdam mercatores apud Tyrum interfici fecerat,interfectus eſt ab illis. mortuo vero Cunrado, Henricus comes Campaniæ accepit Iſabelam vxorẽ,ſimulq́; dñium Tyri accepit.ſed oblati regni Hieroſolymitani titulos ideo habere noluit,Blondo referente,q̃a regem Franciæ,ſicut & cæteri Gallijs oriundi,celerius ſubſeq intendebat. Videns aũt rex Angliæ Guidonem Lyſignianum Tyri et Ptolemaidæ æque ambire dñium, prudenti conſilio occurrit motibus diſcordiarum, Guidonemq́; blande appellatũ,in ſententiã ſuam facile traxit,vt pecunia haud grandi accepta, regnum Cypri accipiens, ſibi Hieroſolymitani regni curam relinqueret, Guido itaq; Ptolemaida ac omni Aſia cum copijs & ſupellectile migrans,regnum Cypri ab Anglicis traditũ libẽs accepit,cuius cognationis ſucceſſores vſq; ad noſtra tempora,ſicut ſcribit Blondus,renuerũt.Platina quoq; vult,Richardum à Guidone regni Hieroſolymitani titulos accepiſſe,eumq́; titulũ Anglicos reges adhuc vſurpare. Itaq; mouentes Ptolemaida Richardus rex,Othoq́; Burgundus,vt Hieroſolymam obſiderent,euntes,primo ac ſecundo itineris die Saladinum à lateribus nonnunq̃ extremam aciem laceſſere conſpiciũt,q̃bus vt poterãt,magno ſuoꝝ incõmodo reſiſtũt. Ventum eſt ad Aſſur oppidum,vbi Richardus ſagitta vulneratus,nihilominus proceſſit. Saladinus vero oblatam occaſionem rei bene gerendæ amplexus, totis in illos viribus incubuit. Richardus igitur & Otho acie inſtructa,globatim in hoſtes ꝓperũt, pugnatumq́; eſt à meridie ad noctem,ac multi vtrinq; ceciderũt:& relinquẽs Saladinus noſtros,tandẽ de fuga Hieroſolymam ſe contulit. Noſtri vero in loco ꝑlij nocte illa morati,deinde tertijs caſtris in Bethleem venerũt.Poſtridie cum caſtra fuerãt ibi cõmunita,ꝑ exploratores acceperũt, ingentẽ ex Aegypto cameloꝝ & muloꝝ vim Hieroſolymam apportare cõmeatum. Richardus cum toto iuuentutis robore nocte concubia profectus,felici vſus audacia,interceptam ꝑ̃dam oẽm in caſtra ꝑduxit. fuit in exercitu Chriſtianorum diuerſis nationibꝰ maxima expectatio ad Hieroſolymæ obſidionem. Cõſtituiſſe ferebatur Saladinus,tãti exercitus vires in vrbe nunq̃ expectare,nec minor erat apud hoſtes Hieroſolymæ defendẽdę deſpatio,q̃ apud noſtros potiũdi cõfidẽtia. nihilominus vertit id Richardus, q cõcionatus eſt,vereri ſe ne ꝑ hyemẽ breui affuturam cõmeatus ſibi deficeret: q̃re differendã eſſe in ver ꝓximũ obſidionẽ cẽſuit. motis itaq; caſtris,Aſcalonã petijt,quã ſimul cum Gaza vrbe inſtaurauit. Otho aũt cum Gallicis Tyri apud Henricũ Campanũ hyberna egit. Veneta & Piſana claſſis iam 3. anno defeſſa,domũ repetere ſtatuit:ſed odijs inter ſe cõcertantes,magnũ diſcrimẽ in patriã tulere. Iam ver aduenerat,Richardusq́; rex & Otho dux,hic ex Aſcalone cum Anglicis,ille ex Tyro cum Gallicis & cætera Chriſtianoꝝ colluuie,ad ſolita caſtra ꝑuenerũt.tum repẽte Richardus rex palã aſſeruit,migrandũ ſibi eſſe in Europã,accepiſſe ſe nunciũ,ꝙ rex Frãciæ Normanniã vexaret:fratremq́; ſuũ Iohannẽ intelligeret ad regnũ Angliæ adſpirare.Quod q̃dem oĩm Chriãnoꝝ animos cõſternauit.ipſius enĩ rei fama barbari ad ſpem victoriæ ſunt euecti. Ergo damnatũ eſt hoc ꝑ̃ceps cõſiliũ,cum conſtaret ꝙ Saladinus Hieroſolymam eiuſq́; regni vrbes æq̃s cõditionibꝰ redditurus fuerat.ſed nunc fœdera q̃cunq; hoſtis dare voluit, Richardus recipere eſt coactus,pacemq́; cum Saladino cõponit his cõditionibus,vt ſibi oĩa ꝑ̃ter Tyrum ac Ptolemaidã haberet.reliq̃ aũt q̃ in poteſtate Chriſtianoꝝ erãt, nequaq̃ vexaret. vrbes itaq; ſolum Tyrus ac Ptolemaida cum agro & caſtellis paucis & oppidis remiſerũt noſtris. Bergomenſis hic ſcribit,Richardum cum Saladino pacem compoſuiſſe, maximamq́; pecuniarum vim ab eo ob id accepiſſe. ſi verum eſt,iuſtas paulo poſt, vt ſequitur,luit pœnas.Richardus q̃nquennalibus cum Saracenis pactis treugis,cum multis in Europam traiecit,anno dñi 1193.venitq́; ꝑ Hungariã in fines ducis Lupoldi Auſtriæ, paucis comitatus.Igitur memor iniuriarum duci exhibitarum, dimiſſo regali obſequio,priuatus in q̃dam diuerſorio iuxta Viennam Pannoniæ ciuitatem,neceſſitate prandij conſeditibiq́; ne agnoſceretur,in coctione pulmentoꝝ laborans,propria manu carnes aſſabat,annulum regalem digito geſtans. Quod aduertẽs q̃dam de familia ducis q eum agnouit,cum duce enĩ apud Acam fuerat,vnde feſtinans ducem eius rei certiorem fecit.dux frequẽtia militũ ſtipatꝰ,occurrẽs,regẽ frixã carnẽ gyrantẽ cepit, arctiſſimæq́; cuſtodię mãcipat,digna factis cõpenſans.Nam capta Aca, rex Angliæ ſigna ſua vbiq; affigi ꝑ̃cepit,titulum victoriæ ſibi prorſus adſcribens;& cum ꝑ vrbem tranſiret,ac ve-

Richardo regnum Hieroſ. cedit.

Richar. ſucceſſus varij.

Richardũ Anglũ Lupoldus Auſtrius capit.

xillum ducis Lupoldi terræ quã ipſe obtinuit, affixum videret, ꝑcunctat̃ cuiuſnã hæc
inſignia forent. Quod cũ intelligeret eſſe ducis Auſtriæ vexillũ, indignatus cõculcari
fecit, præter hæc ꝓdam oẽm inter ſuos diſtribuit. erat em̃ tum potentior, attñ militia
Teutonica cũ Italica regi in faciẽ reſtitiſſet, niſi autoritate militũ templi reꝓſſa fuiſſet.
ex hac ꝑfidia dux ſine mora repatriauit. hæc ignorantes, improperabant duci q regẽ
cruce ſignatũ caperet, Romanus quoq; põtifex hac cauſa ducẽ execrauit. Imperator
vero Henricus regem captiuũ ſibi ꝑſentari iuſſit. vinctus adducit̃ Vormatiã, vbi tan-
dem datus in redemptionẽ ſuã imperatori multis millibus centenarioꝝ auri, necnõ &
duci Lupoldo, reconciliationeq; impetrata, rex à captiuitate liberatus eſt, q̃d aneũ ab
eccleſijs Anglicanis diſtractis calicibus, crucibus, vaſiſq; pro magna parte, corraſum
extitit, vt refert Otho de S. Blaſio. In Aſia tñ Otho dux Burgundiæ cum cæteris Chr̃ia
nis Ptolemaidã Tyrumq; inſtaurãtes, Henricum Campanũ comitem enixe rogabãt,
vt regni Hieroſolymæ titulũ reciperet: q̃d nulla alia rõne renuit, q̃ q̧ labores bellicos
homo delicatus declinãs, in patriã redire ſtatuerat. ſed Deo aliter viſum eſt. nã cũ ſuꝑ-
mam aulæ ſuæ partẽ Ptolemaide incautior circũiret, delapſus fracta ceruice interijt.

Saladini interitus.

Guido de Lyſigniaco rex Cypri ꝑ hos dies morit̃, regnumq; Emericus frater rece
pit, q Iſabele Hẽrici Cãpani relicta ſibi copulata, regni Hieroſolymitani titulos ad il-
lã hęreditario iure ſpectãtes, & ſimul Tyri ac Ptolemaidę pricipatũ accepit. Nec tñ ſa
tis firma aut diuturnior futura videbat̃ in Aſia res Chr̃iana, niſi ꝑ id tp̃is q̃q; Saladin⁹
interijſſet, vir om̃i ei⁹ ſeculi virtute, geſtaꝝ reꝝ gloria & potentia facile princeps, qui
vnico q̃d in funere circũferri iuſſit elogio, moderationẽ & magnitudinẽ animi ſui oſtẽ
dit. eius em̃ interior tunica lanea, ſuſpẽſa ante funus deferebat̃, ꝓcone clamãte, Saladi-
nũ Aſiæ dñatorẽ, ex tãto regno tãtiſq; opib⁹ nil aliud ſecũ ferre. Reſtituit aũt ea mors
noſtroꝝ aĩos, vt ſaltẽ retinendæ terræ quã poſſidebãt, addita cõfidentia videret̃. Sala-
dini em̃ frater filijq; ꝑnicioſiſſimis odijs decertãtes, Turcas, Saracenoſq; & Arabes in
ſua diſſidia laceros diuidebãt. & Chriſtiani Byblon pecunia redẽptã à Saracenis, con-
tra fœdera recipere non ſunt veriti. filioꝝ aũt Saladini natu maior Saphadinus, ſuc-
ceſſit in dñio ſuꝑ Syriã: ſecundus vero Meelinus, ſuꝑ Aegyptũ. Reuertor nunc ad
Henricũ imperatorẽ, q diſpoſitis interim rebus Germanicis, acceptã etiã grandẽ pe-
cuniã à Richardo rege Angliæ liberaliter erogans militibus, exercitũ egregie ſtipen-
diatũ, ꝓfectis ſibi ducibus Marcouardo dapifero de Annevuyler, & Bertoldo de Kun
gſperg, miſit in Apuliã, q̃ꝝ induſtria multa caſtella ciuitateſq; in deditionẽ accepit.
Tancredo interim mortuo, optimates terræ ipſius cõtra imperatorẽ vnanimiter con-
ſpirauerũt, aduenas Teutonicos oẽs ejcientes. Anno igit̃ dñi 1193. Hẽricus impera-
tor cõtracto exercitu alpes tranſcendit, tranſitaq; Italia & Tuſcia, in Campaniã arma

Henr. Imp. 6. in Siciliã expeditio.

cõuertit, in q̃ itinere Richardũ de Sterre comitẽ ditiſſimũ, captũ apud Capuã patibu-
lo ſuſpẽdit, capite deorſum verſo, pro capta imperatrice in eum efferatus. Deinde oẽs
ciuitates Cãpaniæ Apuliæq; aut expugnatas deſtruxit, aut in deditionẽ accepit. nec fu
it ciuitas q̃ eius impetũ ſuſtinere valeret. Militia ꝑegrinoꝝ, q̃ in auxiliũ trãſmarinæ ꝑ-
egrinationis exierat, interim confluebat, opemq; tulit. Itaq; tota Apulia cum Cãpania
in ꝓuinciam redacta, in Calabriã Siciliamq; copias tranſportauit: ꝓfligataq; regio-
ne, Henricũ de Kalend. marſcalcũ cũ inſtructo exercitu verſus ciuitatem Cataneſem
direxit, vbi oẽs ipſius terræ optimates cum innumerabili exercitu ordinata acie offen
dit. eis cõgreſſus, victoriã multis occiſis adeptus, fugienteſq; inſecutus, ciuitatem cum

Catana Siciliæ vrbs.

eis irrupit: captoq; ep̃o q ꝓcipue rebellauerat, cum multis nobilibus, ciuitatem ſuccen
dit: neq; eccleſiis parcens, eccleſiam S. Agathæ cum multitudine vtriuſq; ſexus, non ha
bito delectu ætatis, q̃ in eam cõfugerat, miſerabiliter incendio conſumpſit. ſicq; ad im
peratorem nobiles triumpho trahens captiuos redijt. Statuerant aũt optimates dolo
imperatorem ꝑimere, quod ipſe ꝓſentiens, cum ſe detectos minime putarent, ab impe
ratore vocati, cõuenerunt ad eum: quos oẽs captiuos in vincula coniecit, exquiſitiſq;
ſupplicijs enecauit. Nam Margaritum archipiratam potentiſſimũ baronem, cum q̃-
dam comite oculis priuauit, & quendã læſę maieſtatis victum, pelle exutũ decoriauit,
quendã vero ad regnum adſpirantem coronari, coronam ꝑ tp̃a clauis trãſfigi ꝓcepit,
q̃ſdam ſtipite alligatos incendio extinxit, quoſdam vecte ꝑforatos humo agglutina-
uit, ac ꝑ hoc oĩbus maximũ terrorem incuſſit. Erat tum grauida Cõſtantia: & cum
tempus partus aduenisſet, edicto publico diuulgari cœpit, vt qcũq; vellet intereſſe par
tui, Panormũ veniret: multiſq; ſuperuenientibus & adſtantibus, imperator Panormi
in pratis tentoria expendi fecit: & cũctis videntibus, imperatrix peperit infantulum,
quem vocabãt Fridericũ. Anno dñi 1194. impator contra Falernũ ciuitatẽ, q̃ Siciliæ
archiſoliũ, necnõ ærariũ theſauri regij extitit, aciẽ direxit: caſtriſq; ante faciẽ locatis,

hortũ

Falerni Henric. recipiũt

hortum regalem muro cinctum,omniq́ʒ beſtiaꝝ gñe refertum,irrumpi iuſſit. Itaqʒ ciues aioſitatem Cæſaris metuentes,ſine pugna deditionẽ offerũtiqbus conſentiẽs,ciuitate tradita,eos recepit in gratiam,ſignis imperialibus turribus vndiqʒ inſignitis ſtatutaq́ʒ die pceſſionis,q̃ à ciuibus imperiali faſtu ſuſciperet,exercitũ omi affluentia deliciaꝝ reſolutũ,gazisq́ʒ ſpolioꝝ egregie ditatũ,ſecuꝝ reddidit. Tandẽ tota coronat ciuitas tapetibus ſericisq́ʒ diuerſi gñis & precij,thure,myrrha,alijsq́ʒ ſpeciebus odoriferis intus & extra vrbẽ redolẽtibus.ciues p turmas ſecundũ dignitatis, cõditionis,ætatisq́ʒ differentiã egreſſi,nobiles in ſua cohorte, ſeniores in ſuo ordine, exin iuuẽtus & adoleſcentia vtriuſqʒ ſexus ordine,obuiã cum muſicis inſtrumẽtis plauſum exhibentibus imperatori pcedũt. Cæſar non minori induſtria cõpoſito exercitu militari diſciplina,omniq́ʒ pſumptione Teutonica interdicta,armoꝝ ſplẽdore rutilante,binis & binis lõgo tractu ciuitatẽ verſus pedetentim incedẽtibus,ipſe aũt cum principib' imperiali gloria & ornatu ſubſecutus ciuitatẽ ingredit, cũctis laudes aſſatim acclamãtibus, vulgo pno vultu in terrã corruẽte: ſicq́ʒ in regiã receptus domũ,geti dedit opam.itaqʒ multis muneribus à ciuibus eſt honoratus,eqs pſtantiſſimis,ſellis auratis,frenis faleratis,& diuerſis ſpeciebus,q̃ oia exercitui liberaliter largitus, primo principibus regalia dona cõtulit,dein militibus p meritis erat munificus, inæſtimabili pecunia in theſauris regijs auri argẽtiq́ʒ repta,ærariũ publicũ apud Triſels cõfertiſſimũ reddidit. igitur redacta in puinciam tota Sicilia cum Sardinia,Hẽricus imperator exercitũ pegrinoꝝ multis munerib' donatũ,à ſe dimiſit:& cũ ipſis e ſuo latere publici ærarij ſtipendiarios 500. milites in adiutoriũ trãſmarini negocij miſit.

Hẽr.6.Cæſ. magnificentia.

Anno dñi 1195. imperator Hẽricus apud Tarentũ cõſtitutus,repatriare cõſtituit. nobilesq́ʒ captiuos in Germaniam pmiſit.nam filium Tãcredi regis adhuc pueꝝ,in Rhetiã Curiẽſem pductum,oculis priuari,& in caſtro Amiſo ppetuæ captiuitati addictũ,cuſtodiri pcepit:ſpõſam vero Irenen,filiã imperatoris Cõſtantinopolitani,Philippo fratri ſuo deſpõſauit. reginam Apuliæ Tãcredi vxorẽ Sibyllã,filiamq́ʒ eius,apud monaſteriũ virginũ in Hohenburg Alſatiæ mãcipauit. hæc Otho de S. Blaſio. Scribit abbas Vrſpring. ꝙ Hẽricus pro ſecuritate Siciliæ & Apuliæ vades receperit rebellionẽ timẽs, inter q̃s erat eps Salernitanus & duo comites. hoc non attẽto,anno dñi 1195. qdam in Apulia rebellant Cæſari, propter qd iuſſit vades q̃s duxerat in Alemaniã,oculis priuari,pter epm & eccleſiaſticos. rebelles qq́ʒ captos,diuerſis ſupplicijs fecit interimi.

Captiui Siculi.

Per id tẽpus Cunradus frater imperatoris,dux Sueuoꝝ,mouit cõtra Bertoldũ ducẽ de Zæringẽ, cumq́ʒ eſſet in oppido Durlach, obijt,ſepultus in monaſterio Loriceñ. multi aſſerebãt eum fuiſſe interfectum à qdam,cuius vxori vim fecerat:erat enĩ vir ſtupris,luxurijs & immundicijs deditus. Imperator ducatum Sueuiæ contulit Philippo fratri ſuo,cuius opa pcipua in Sicilia vtebatur. is relicta Italia,tranſiuit in Alemaniam cum vxore Irena Conſtantinopolitani imperatoris filia,ponens eam in caſtro Suainhuſen, tum de mandato imperatoris regium diadema impoſuit Othocaro regi Boemoꝝ,& paulo poſt Philipp' nuptias celebrauit cum multis principibus ac baronibus apud Auguſtã in campo magno,q dicitur Concio legis.

Philippus Sueuorum dux.

His etiam tẽporibus procurante imperatore, factũ eſt vt principes Alemaniæ pene oẽs, filiũ paruuli Fridericũ aſſumerẽt in regẽ,& ei fidelitatem iurarẽt,ſup q̃ literas ſigillatas miſerũt imperatori. erat tum circiter triũ annoꝝ puer.

Fride. 2. rex deſignatus.

Hẽricus imperator,vt ſcribit Anto. ex q̃ totã Siciliã obtinuit,propter graues & frequẽtes collectas & importabiles exactiones,id regnũ auro & argẽto expoliauit. Sed,vt refert qqʒ Bergomeñ. in ſupplemẽto,Hẽricus obtento regno plures e turribus pcipitari iuſſit,pleroſq́ʒ alijs mortibus interfecit,& in eccleſiaſticos qqʒ ſæuijt. propter q̃ indignatus Cœleſtinus põtifex,eum execrauit. ſed venia de errore poſtulata,in gratiam eum põtifex recepit.

Et qa Saladino mortuo Cœleſtinus in magnam recuperandæ Hieroſolymæ ſpem venerat,Henricum imperatorem, q mortuo Tancredo regnum Siciliæ occupauerat,ad bellum Aſiaticum adhortatur. ſed cum ipſe Hieroſolymam petere non poſſet,archiepm Moguntinum & Saxoniæ ducem cum multis alijs & magnis copijs eo deſtinauit. fuerũt aũt cum pmiſſis ducibus in expeditione Cunradus cancellarius imperatoris,Lupoldus dux Auſtriæ,dux Brabãtiæ,Hermãnus Lantgrauius de Turingia,Patauieñ. eps,Ratiſponeñ. eps,Halberſtadieñ. eps,marchio Cunradus,comites quoqʒ alij & q̃plures nobiles. Hi omnes venerunt in terram promiſſionis viri bellicoſi,expenſarum prodigi,rationis expertes,voluntatem pro iure habentes,enſibus inuicti,in nullis niſi hominibus ſuæ gentis confidentes, ducibus ſuis fideliſſimi,& quib' vitam potius q̃ fidem poſſis auferre. Hi cum veniſſent in terram promiſſionis,vt ſcribit abbas Vrſpringeñ. treugas fregerunt, quas rex Richardus Angliæ recedẽs ſtatuerat. vrbẽ Berytum recuperauerũt, ſimiliter & Ioppen,vt Platina vult &

Teutonũ ad Hieroſol. expeditio.

Blon-

Innocētius 3. papa.

Blondus. Cœleſtinus tum Romæ moritur anno dñi 1198. & paulo poſt Innocentius 3. patria Anagninus, familia comitum, oīm cōſenſu pōtifex ſufficitur, vir certe doctrina & moribus inſignis. ſedit annos 18. menſes 7. Deinde & eodē anno Hēricus Meſſanæ ęgrotare cœpit, cognitoq́ꝫ mortem ſibi adeſſe, vxorem & Fridericū paruulū ad Innocentiū papam factū miſit, eoſdē illi obnixe cōmendās, Philippo vero germano, Hetruriæ & Sueuiæ duci, q̄tum in ſe fuit, Ro. imperij & regni Siciliæ ǭuſqꝫ filius adoleuiſſet, gubernationē cōmendauit: cōfectoq́ꝫ teſtamēto, diem Panormi obijt, vbi in eccleſia magnifice eſt ſepultus. Erat aūt Henricus prudēs, facundus, facie ſatis decora, plus tñ macilenta, ſtatura mediocris, corpore tenuis, animo acer, vanitatibus deditus, maxime venationū & aucupiorꝫ. multi aſſerebāt eum veneno extinctū, vxore ꝓcurante, ꝓpter nepotes ipſius occiſos: q̊d tñ q de familia eius fuerāt, cōſtāter inficiabant, nec erat veriſimile. Igitur Henrico defuncto, Innocētius ſtatim Germanos q in Aſia erant, retinere in officio literis & pollicitationib᷒ conatus eſt, verꝫ id q̄dem fruſtra. Germani eñ audita morte imperatoris, relicta Aſia, in Europam cum maximo Chriſtianorꝫ detrimento tranſeūt, potiſſimū Ioppenſiū, in q̄s omī ope deſtitutos delati Turci Saraceniq́ꝫ, etiam deditionē facturos, vi captos ad vnū oēs interſecere, euerſa ſtatim à fundamentis vrbe.

Ioppe diruta.

Fuit hic oriētis ſtatus intranquillus, cum Philippus Francus & Richardus Anglus cōtinuis bellis occidentē vexaret, & Pont. Innocentius ex Hērici Cæſaris interitu dubiarꝫ rerꝫ materiā accepiſſet, vir bonus q pōtificatus ſui initijs cū exoſam haberet iuſtitiæ venalitatē, ſtatim fecit edictū, vt nullus officialiū curiæ ſuæ quicq̄ ab aliq̄ exigeret, ꝑter ſcriptores & bullatores, q̄bus etiā certū modū ꝑfixit. Eius opa & impēſa hoſpitale Sanctiſpūs conditū aiūt, auctumq́ꝫ ab eo magnis ꝓuentibus, q̄bus & ꝑegrini & ægroti ac vulgo cōcepti orphani alerent. Ordinauit etiā famis tꝑe, vt pauperes verecundi, q publice mendicare erubeſcebāt, pecuniā occulte ad ſuſtentationē reciperēt, & alia cōplura.

Hoſpitale S. Spūs in Saxia.

Innoc. Romandiolam repetit.

Præterea ſtatim poſt electionē cœpit intendere ad recuperandū patrimoniū Ro. eccleſiæ, vt ſcribit Anto. q̄d Imp. Hēricus in vita occuparat, & poſt mortē familiares ſui inter ſe vſurparant. Porro duos cardinales miſit in Romandiolā cōtra Marcouardū, qui eam tyrannice detinebat, erat ille ſeneſcalcus gñalis imperij, dux Rauennæ & marchio Romandiolæ: qui vidēs ſe nec muneribus flectere poſſe pontificē, nec minis, relicta marchia, in regnum Apuliæ ſe recepit, ſicq́ꝫ reducta eſt marchia ad dñium eccleſiæ. poſtea patrimoniū B. Petri, totū exarchatū Rauennæ, terrā comitiſſæ Mechtildis ad Ro. eccleſiā reduxit, item ea oia q̄ Cunradus tenebat. Cōſtantia vero imperatrix his viſis, ſtatim ad pōtificē ſolēnes nūcios mittebat, poſtulās vt regnū Siciliæ, ducatū Apuliæ, Capuę principatū cōcedere dignaret ſibi & filio ſuo, ſecundū formā quam ꝓdeceſſores eius cōceſſerāt ꝓdeceſſoribus regni ipſius. ſed ipſe attendēs ꝙ priuilegiū cōceſſionis indultū primo ab Adriano, & poſtea à Clemente renouatū ſuꝑ 4. capitulis, videlicet de electionibus, legationibus, appellationibus, cōcilijs, derogabat non ſolū aplīcæ dignitati, ſed etiam eccleſiaſticæ autoritati, remandauit imperatrici, vt illis capitulis renunciaret oīno, cumq́ꝫ illa non eſſet aliqualiter conceſſurus, tentauit hæc eius ꝓpoſitum muneribus immutare, q̄d cum efficere nequiuiſſet contenta fuit illis renunciare. hæc Anto. Verꝫ ego vereor hāc mutationem, cauſam fuiſſe multorꝫ malorꝫ, cum Hēricus non gratis, ſed ſuis ſumptib᷒ hoc regnū, pacto interueniente cum Cœleſtino, acquiſiuiſſe videatur.

Siciliam repetit papa.

Idem vero Innocentius conſiderās ꝙ ꝑ detētionē Salernitani archiepī, q adhuc ꝑ Philippū imperatoris Henrici germanum fratrem, in Alemania detinebat captiuus, detraheret aplīcæ dignitati, ſtatim Sutrinum epm̄ natione Teutonicum, & abbatem S. Anaſtaſii in Alemaniā deſtinauit, ſcribēs ꝓlatis eccleſiarꝫ, vt detentores Salernitani ac aliorꝫ ꝓlatorꝫ monerēt, & ſi neceſſe eſſet, ꝑ execrationem compellerēt, vt illos dimitterēt, cōminādo principibus, vt niſi ad hoc darent opam, totam Alemaniam ſe ſuppoſituros interdicto. Illi vero in Teutoniam venientes, inuenerūt Philippum à quibuſdā principibus electū in regem, qui accedēs legatos, de facto ſe fecit abſolui, & hoc non manifeſte. execrauerat enim Cœleſtinus Philippum, quia dum eſſet dux Tuſciæ, occupauerat relicta Mechtildis, q̄ ipſa moriens eccleſiæ legauerat, & patrimonium S. Petri vocabat. Poſtmodum Philippus fecit ſe coronari & inungi Moguntiæ à Tarentaſienſi epō, quia nullus epōrum Teutoniæ id facere attentauit. ſed nec epī qui ꝑſentes erant, pontificalibus induti fuere, ꝑter ſolum Sutrinū epm̄, qui ad aliud fuerat deſtinatus. Quam ob cauſam rediens, extra epatum ſuum ad finem vitæ ſuæ autoritate aplīca manſit. Colonienſis vero archieps & quidā alij principes tam eccleſiaſtici q̄ ſeculares, videntes ſe in electione Philippi fuiſſe cōtemptos, apud Aquiſgranū congregati, Othonem filium Henrici ducis Saxoniæ, in imꝑatorē elegerūt, quem archieps Coloñ. ſolenniter coronauit, &

Philippus Sueuus Imperat. 96.

ſic

ſic facta eſt diuiſio in imperio. Othoni adhæſerũt Coloñ. oẽs ſuffraganei & multi alij, dux ꝗꝫ Liuoniæ & Limpurgæ, comes Palatinus Rheni, & Lantgrauius Turingiæ. Philippo vero reliq̃ terra cum principibus, ſimiliter & rex Franciæ, maxime ex eo, ꝙ audiſſet Richardum regem Angliæ Othoni fauere, cui etiam comes Flandriæ adhærebat. Innocentius papa Othonis partes tuebatur, ſiue bñficiorum, q̃ in eccleſiam contuliſſet Magnus Otho, memor, ſiue efferam Sueuoꝝ vim veritus, q̃ multo iam tẽpore ſedem apl̃icam afflixerãt, id q̃d in Barbaroſſæ hiſtoria patuit, & Henrici 4. ac filij eius, quem q̃ntum diximus, geſta ꝓbant, in quibus ſe ꝓcipua Sueuoꝝ potentia extulit. Demum ꝙ & Henricus 6. Philippi frater, inclemẽti fuiſſet in clerum animo, multa conferendoꝝ ep̃atuum cauſa conatus. Leodienſem eñ ep̃m, ꝙ ꝓter decretum ſuum cõfirmatus fuerat, occidi fecit. Vnde ipſe Innocẽtius reprobata electione Philippi, vtpote nuꝑ à Cœleſtino execrati, Othoni adhæſit, ac ꝓlatis Alemaniæ mãdauit, vt ei obedirent, & Philippo tanq̃ execrato & eccleſiæ ꝑſecutori ſe opponerẽt, q̃d idem Lõbardis ꝑſuaſit. Rebus ſic habentibus ſe, cum Philippus in Alemania maiorem ſequelam haberet, poſt multas cædes victor euaſit, atq; iam ſe ad Italiam ꝓparauit. dolo tñ occiſus eſt, vt de hoc plura ſcribit Anto. Sed quia inuenio q̃ſdam longe aliter rem geſtam narrare, & ꝓ̃ſertim abbatẽ Vrſpringẽ. in ſua chronica, qui eo tẽpore viuens, pleriſq; negocijs ꝓ̃ſens fuit, vt nihil eorum q̃ circa hoc ſcribunt obmitiã, facio eum ꝑ ſe loquentẽ in re non parum odioſa, cuius hæc ſunt verba: Philippus frater imperatoris, eo tẽpore exierat de Alemania, vt veniret ad Imp. in Siciliã, ꝓceſſeratq; vſq; ad montem Falconis caſtrum apud Viterbium. vbi de morte imperatoris nunciatũ eſt ei. orta deniq; eſt ſeditio ibidem, maxime contra Teutonicos, q̃ tunc in Italia morabant̃. vnde in caſtro eodẽ quidã de familia ducis occidebat̃. Philippus inde cũ maximo diſcrimine diſceſſit ex Italia, & in Alemaniã ꝑuenit, vbi iam principes iuramẽta poſtponentes, de electione noui imperatoris cœperũt tractare. ideo ad partes Rheni ſe cõtulit, et natiuitatẽ dñi in Hagnau celebrauit, vbi ad eum venerũt officiales & miniſteriales & quidã principes ac barones, vbi etiã aderat Cunradus Argentineñ. ep̃s, cum his habuit conſiliũ, volẽs tenere imperiũ, cum in ſua poteſtate haberet inſignia imperialia, coronam, crucẽ, & alia attinentia, non eñ eſſet cautũ, vt ad aliũ trãſiret imperiũ, ne tam ipſe q̃ fratruelis ſuus puer priuaret̃. Sed interceſſit his rebus Innocẽtius 3. omni ſtudio aduerſatus eidẽ, hoc agẽs, vt ipſum impediret, improperãs ei q̃ frater ſuus ac parentes crudeliter ꝑegerant. Extat adhuc de elec. c. venerabilẽ ep̃la ꝓ̃fati Innocẽtij ad Bertoldum ducẽ de Zæringẽ, in q̃ cõtra Philippũ multa, narrãte abbate Vrſpringeñ. cõſcribunt̃. Tũc cœpit papa, inquit idem, friuolis inſiſtere obiectionib⁹ & exceptionib⁹, q̃tenus ipſum impediret, ſententiã ei obijciẽs execrationis. nam cum in Tuſcia adhuc gereret principatũ, dicebat̃ ꝙ Cœleſtinus eum execraſſet. ſane vt plus indeuotũ eum poſſet cõprobare, ſi non eius monitis acquieſceret, miſit ep̃m Sutrinũ ad repetendũ à Philippo vades de Apulia, q̃s olim Henricus iuſſerat exoculari. At ipſe Philippus, vt erat mãſuetus, cum audiſſet de ſentẽtia execrationis, petiuit humiliter ab eodẽ legato abſolui, inſuꝑ vades papæ remiſit. q̃circa papa, vt plus odioſum redderet Philippũ, comites illos cæcos & viros nobiles fecit demõſtrari multis in curia Ro. exiſtẽtibus. Ego q̃q;, inquit idem abbas, in minori ætate cõſtitutus, Romæ vidi eoſdẽ. ep̃m q̃q; ꝓ̃dictum Sutrinũ, ꝑ eo ꝙ illicite abſoluit Philippũ, excedẽs fines mãdati, ſicut in ꝓ̃fata ep̃la ſua expreſſit papa, priuatũ ep̃atu relegauit. audiui etiã, inquit, eo tp̃e, q̃d tñ difficile eſt relatu, & vix credendũ, dixiſſe Innocentiũ, ꝙ ablaturus eſſet Philippo diadema, aut ipſe ſibi inſigne apl̃icum. Deus aũt ex alto ꝓſpiciens, non ꝑmiſit vt ꝑ totã Alemaniã ꝑiret cultus diuinus, ac eccleſiaſticæ dignitatis officiũ, q̃ duo honeſtius ibi cõſiſtũt, q̃ in alijs gẽtibus, licet vbiq; ꝑ incentiua vitiorum, & maxime luxuriæ, deprauata ſint. Hæc abbas. Philippus cum videret imminere ſibi aduerſitates, q̃rens fauorem principum, cõciliauit ſibi Bernardum marchionem Myſniæ, Magdeburgeñ. ꝓ̃ſulem & Bremeñ. ac ſuffraganeos eorundem. Sed genitrix inuidia, q̃ ſuis honoribus inſidiantur Alemani, immo ſe occidunt ac vulnerant, ad hoc mouit principes q̃ſdam, vt in ꝓ̃iudicium illius g̃nationis, curiam apud Andernach oppidũ Rheni ꝑ eligendo imperatore conſtituerent. Quo audito, Philippus tranſmiſſis illuc legatis, effecit vt nulla ibidem celebraretur electio, tum ꝓpter ſui & q̃rundam principum abſentiam, tum ꝓpter regiæ g̃nationis non deſtituendã ꝓſapiam, tum ꝓpter iuramenta principum eidem g̃nationi exhibita. His non obſtañ. Coloniam indicunt diem, q̃ rurſus Philippus nuncios miſit, impediens ne in ꝓ̃iudicium ſuum fieret electio. aſſerunt etiam q̃dam, ꝙ ꝓpter hoc ꝓmiſſa fuerint archiep̃o Treuereñ. duo millia marcaꝝ. ſtatim Bertoldus dux de Zæringen, tũc nominatus fuit in regem, non ꝙ iuſtus videretur aut diligeret veritatem, ſed ꝙ pecunio-

Othonis Saxonis 4. electio.

Innocentij papæ in Philippũ odiũ.

De Bertoldi Zæringẽ. electiõe.

ſus

ſus erat homo auariſſimus. Videſq; aũt Philippus ꝙ à tali inſolentia nollẽt ceſſare Alemani, ipſe cum principibus ſuæ partis conuentũ habuit in Mulhuſen, vbi à Sueuis, Saxonibus, Bauaris, Bohemis & principibus ꝙ̃pluribus Rheni eligit in regẽ. tunc cœperunt multiplicari mala in terris, rapinę, deprędationes, depopulationes terrarum, incendia, bella, latrocinia, & cætera huiuſmodi. principes aũt q Philippo aſſiſtere debuerãt, verba ꝑſenti bona dederũt. Cumq; ꝑfatus dux de Zæringẽ diffideret de expẽſis ad obtinendũ imperiũ, rediit ad gratiã regis Philippi, accepitq; ab eo bñficia q̃ ſibi conferre curauit, q & homagiũ ſibi fecit, ac fidelitatẽ & vades, nepotes ſuos Cunonẽ & Bertoldum filios Egonis comitis de Vrach, q̃s apud Coloniã ꝓ expẽſis obligauerat, q cõpulſi cum non ſoluerent, ſe redemerũt. Ex his Cuno poſtea factus eſt monachus & abbas Ciſtercieñ. inde Romæ factus eſt cardinalis Portueñ. alter Bertoldus factus eſt abbas in Lutzirach. nam in ꝑiculo captiuitatis conſtituti, ambo ꝓmiſerunt, ſi liberarent, ad monachicã vitam ſe ituros. Iam inter hæc Coloñ. & Moguntiñ. archieꝑi cum ſuffraganeis, & alii qdam iniq̃ cogitauerũt, miſerũtq; nuncios Albertũ de Tagisburg, & comitẽ de Lyningẽ in Angliã, vocaturos inde Othonẽ, ꝑſumẽteſq; in auxilio Richardi regis Angliæ, q fuit auunculus eiuſdẽ. hũc igitur apud Coloniã elegerũt in regem. Facta eſt hæc abuſio, vt fieret portentũ, vix eñ remãſit aliqs eꝑatus, ſiue dignitas eccleſiaſtica, vel etiam parochialis eccleſia, q̃ non fieret litigioſa, & Romã deduceret cauſa, ſed non manu vacua. gaude nunc noſtra Roma, qm̃ aperiunt cataractæ theſaurorum in terra, vt ad te cõfluãt riui in magna copia nummorum. hæc abbas Vrſpringeñ. Properant electi reges, vterq; vt occupet ſedem Aquiſgrani. ſane Philippus prior oppidum obtinuit, & ibidem viros ſtrenuos in ꝑ̃ſidio collocauit, inter q̃s fuerunt Vualtranus filius ducis de Lympurg, & Hẽricus dapifer de Vuãlpurg. Superuenit aũt Otho cum Coloñ. & aliis fautoribus ſuis, & obſidet ciuitatẽ. cumq; hi q erant in ꝑ̃ſidio, reſiſtere non poſſent, accepta ſecuritate ꝑſonarum, dederũt ciuitatem. Tunc dñs Adolfus eꝑs Coloñ. in ſede regni coronauit Othonẽ regem. tota vero curia imperialis & officiales imperii, adhæſerũt Philippo cum principibus cõpluribus, Cunrado q̃q; Herbipoleñ. eꝑo & cancellario, quemadmodum latius de his in gñatione ſequenti ſcribemus.

Otho 4. Imp. 97.

Thomas Cantuarieñ

Anno dñi 1174. Thomas Cantuarieñ. archieꝑs, vir qdem optimus & ſanctiſſimus, martyrizat: q̃d qdem ſcelus ex coniuratione regis Anglorum Henrici factitatũ dicebat, cuius rei cauſa Henricus rex, oratores ſuos purgandi ſe cauſa ad Alexandrum 3. deſtinauit: & cum facile pontifex oratoribus regis non crederet, in Angliam duos cardinales mittit, q rem diligẽter inſpicerẽt. qbus rex, omiſſo Hybernico bello, q̃ erat implicitus, honoris cauſa apud Normanniã occurrit, req; diſcuſſa, ad hoc ventũ eſt, vt Hẽricus iuramento adhibito, cum non ſatis de facto cõſtaret, ſeſe purgauerit, promiſeritq; ſe pœnitentiã ꝓ nece ſanctiſſimi viri acturum, cuius etſi fuiſſet inſons atq; inſcius, occaſionem tñ ꝑ̃ſtitiſſe ſit viſus, ꝙ viuentẽ ſimultate & odio ꝑſecutus ſit. additum ꝑterea, vt 200. milites Hieroſolymam mitteret, q ſua impenſa ꝑ annũ contra Saracenos dimicarent, vtq; ipſe triennio cum q̃nto poſſet exercitu contra barbaros bellũ gereret, libertatem eccleſiaſticam in ſuo regno tutaretur, appellationibus ad curiam Ro. factis non aduerſaretur. his aũt iureiurando confirmatis, regni Anglici titulum in ſe atq; in hæredes ſuos transferri meruit, ſponte, vt Blondus ſcribit, regnum Angliæ à põtifice obtinuit, vt nemo poſthac rex Angliæ declararet, q à Ro. pontifice non eſſet appellatus. hinc obſeruatum aiunt, vt oẽs Anglici reges a Ro. pontifice regni iura recognoſcãt.

Anglorum regnũ à Ro. Pont. peti.

Humiliatorum ordo.

In hac gñatione ordo Humiliatorum ſumpſit exordium. cum eñ Fridericus primus totam Ciſalpinam, vt Bergomeñ. ſcribit, variis incõmodis & vexationibus laceraret, infinitos ꝓpe viros cum mulieribus & pueris in Germaniam ꝑpetuo exilio damnauit. vbi cum multis annis ſtetiſſent, faſtiditi exilii tam viri q̃ mulieres, cõmuni conſenſu veſtibus albis induti, ad imperatorẽ humiliter aliqñ acceſſere, & in terram ſe ꝓſternentes, miſericordiam deprecati ſunt, q̃rum humilitatem vt vidit Cæſar, ꝑmotus pietate, eorum precibus annuit, & eos in patriam redire conceſſit. Reuerſi igitur exules in Ciſalpinam, plurimi vnà cum vxoribus & veſtitu dealbato caſtitatẽ vouentes, in vnum conuenerunt, & Deo gratias agentes, deinceps nil aliud cogitare decreuerũt, niſi puro & integro corde Deo & B. Mariæ virgini deſeruire, facultates ſuas oẽs in lanificio ponentes, atq; in illo artificio poſt crebras orationes & cõtemplationes ſummopere inſiſtere cœperunt. procedente inde tempore, ob religionem & vitæ ſanctitatẽ a ſummis põtificibus priuilegiati, regulam B. Benedicti tam viri q̃ mulieres ꝓfeſſi ſunt. hæc ille. Et ſunt q huius ordinis initia in alia q̃dam tẽpora, ſed incerta ratione, referũt, q cum multis duraſſet annis, ab Innocentio 3. cõfirmatus fertur. In hac q̃q; gñatione abbas Ioachim in Calabriæ partibus, maxime tempore Henrici 6. multa conſcripſit. de

eo fertur, ꝙ cum prius non multũ ab hoĩe doctore didiciſſet, donũ intelligentiæ diuinitus accepit, adeo vt facunde ac diſerte quaslibet ſcripturaꝝ difficultates enodaret.

Almaricus hæreticus.

Fuit his fere temporibus Almaricus Carnoteñ. epũs magna ingenij fama, qui cum apud Pariſios nõ parua opinione doctrinæ vigeret, docuit, quoſq; Chriſtianos membra Chri corporis eſſe, affectioni ſubiectos fuiſſe cũ Chriſtus pateret. Sed error pontificis Innocentij ſtudio dãnatus eſt, e qua ignominia Almaricus paulo poſt deceſſit. Huius accenſi ſtimulis quidã, nouos & inauditos errores cõfinxerunt, qui inter cætera aſſerere conabant, ꝙ patris poteſtas durauit q̃diu viguit lex Moſaica, & quia ſcriptũ eſt, Nouis ſuperuenientibus abijcietis vetera, poſtq̃ Chriſtus venit, abſoluta dicebant oĩa veteris teſtamenti ſacramẽta, & viguiſſe illã legẽ vſq; ad illud tẽpus quo p̃dicabant talia. Illo ergo tẽpore dicebant noua ſacramenta finẽ habere, & ſpũs ſancti tẽpus adueniſſe, ideoq; confeſſionẽ, baptiſmũ, euchariſtiã & alia ſacramẽta, ſine quibus nõ eſt ſalus, locũ de cætero nõ habere, ſed vnũquenq; per grãm ſancti ſpũs tantũ interius, ſine aliquo exteriori actu poſſe ſaluari. Charitatis q̊q; virtutẽ ſic ampliabãt, vt id q̃d aliàs peccatũ eſſet, ſi fieret in charitate, iam illud nõ eſſet peccatũ. vnde & ſtupra, & adulteria, & cæteras corporis voluptates noĩe charitatis perpetrabant, mulieribuſq; cũ quibus peccabant, & ſimplicibus q̃s decipiebant, impunitatẽ promittebant, Deũ tantummodo bonũ & iuſtũ p̃dicantes. Huius fama cũ ad Petrũ Pariſieñ. epm & Guarinũ regis Philippi cõſiliariũ p̃ueniſſet, occulte miſerũt magiſtrũ Rudolphũ de Naumurtio clericũ, qui ſecretius rem veſtigaret. Hic ad ſingulos aſtute accedebat, & de illoꝝ ſecta ſe eſſe fingebat, & ſic facta eoꝝ diſcebat. Itaq; plures ſectæ huius ſacerdotes, clerici & laici vtriuſq; ſexus, detecti & capti, Pariſios ſunt adducti, ibi cõgregato concilio, publice conuicti ſunt & cõdemnati. clerici degradati, traditi curiæ ſeculari, iuſſu regis ſunt incinerati. mulieribus aũt & ſimplicibus deceptis pepercerũt. hæreſiarcha vero Almaricus, licet iam fuiſſet (vt putabat) in pace eccleſiæ ſepultus, quia tñ conſtitit ſectã illam originẽ ab ipſo habuiſſe, cõdemnatus eſt à concilio, ac de ſacro cœmeterio eiectus, eiuſq; cinis & oſſa diſperſa.

Almarici oſſa diſperſa.

Guilielmitæ

Ordo Guilielmitarum à S. Guilielmo eremita olim duce Aquileienſi, nomen & originem traxit. eius diſcipulus fuit S. Albertus eremita.

Iudæi cremati.

Circa annũ dñi 1190. Philippus rex Francoꝝ cum eſſet apud S. Germanũ in Laia, audita Chriſtiani cuiuſdã morte à Iudæis perpetrata, Chriſtianæ religioni compatiens, familiaribus ſuis ignorantibus, iter arripuit, prope Pariſios venit, poſitis in portis caſtri cuſtodibus, & comp̃henſis Iudæis plus q̃ octoginta, comburi fecit. Anno dñi 1193. rex Philippus cũ exercitu intrauit Normanniam, obſeditq; caſtrum Vernolium, ſed audiens ꝙ Normanni Ebroicam ciuitatẽ obſediſſent, obſidionẽ ſoluit, atq; fugatis Normannis, ipſam vrbem funditus euertit. Anno dñi 1195. cũ rex Philippus in archiepiſcopatu Bituricenſi contra regem Angliæ duxiſſet exercitum maximum, rex Angliæ ei occurrit, & iuxta regem Philippũ caſtra ſua locauit. Præparantibus aũt ſe hincinde ad conflictum, p̃ter opinionẽ omniũ, rex Angliæ depoſitis armis, ad regẽ Francoꝝ acceſſit, ibiq; publice corã oĩbus pro ducatu Normanniæ & comitatu Pictauienſi & Andegauenſi homagium illi fecit. Attamen pax non diu durauit, quin potius contra ſe venientes ipſi reges, plurima vtrinq; incommoda inſerunt.

Philippi cũ Richar. Anglo geſta.

Anno dñi 1197. Balduinus comes Flandreñ. qui Philippo regi apud Compendium homagium fecerat, à fide recedens, Richardo regi Angliæ confœderatus, ipſum regem Francorum grauiter perſecutus eſt. Eodẽ anno contra omniũ opinionẽ ipſiuſq; regis edictũ, Philippus rex Iudæos Pariſios reduxit, pecuniæ forte inter tot belli impenſas egens, & eccleſias Dei grauiter perſecutus eſt. Nec multo poſt rex Angliæ Richardus, cũ mille & quingentis militibus ac peditibus innumeris Giſortiũ mouens, omnẽ regionem populatur, Corcellas ad ſolum complanauit, necnon villas plures deſtructas p̃datus eſt. Rex igitꝰ Philippus cũ ad Giſortiũ tranſire cuperet, cũ quingẽtis tantũ militibus medias acies hoſtiũ pertranſiuit, viriliter pugnans, multis tamẽ ex militibus ſuis captis atq; fugatis. captus eſt Alanus de Ruſiaco, Matthæus de Marliaco, Guilielmus de Mileto, Philippus de Nantalio, & plures alij. ſicq; rex Angliæ cũ triumpho receſſit, p̃das diuiſit, & paulo poſt iterũ Francos fudit. Anno 1198. Richardus rex Angliæ audiens quendã militem Lemouicenſis diœceſis in ſuo caſtro theſaurũ magnũ reperiſſe, cupiens theſaurum habere, dictum militem à vicecomite Lemouicenſi, ad quem confugerat pro ſecuritate, repetebat. ſed dum ille renueret, in p̃dicto caſtro illũ obſedit. Cumq; die noctuq; caſtrũ illud fortiter impugnaret, ſagitta percuſſus, poſt paucos dies moritur, atq; apud fontem Ebrodi ſepelitur. & quia liberos non habebat, frater ſuus Iohannes, dictus Sine terra, ſucceſſit ei in regno. & paulo poſt factæ ſunt treugæ inter illum & regem Franciæ, ſecuta pace.

Rich. Angli interitus.

GENERATIO XLI.

ANno dñi 1200. Innocentij 3. pont. Rom. anno tertio, & Philippi Sueuſ Germanoꝝ regis tertio, cœpit prima & quadrageſima gñatio. Eius initium habent res Aſiaticæ. ſiquidē ĩ Aſia rebus vndiquaqꝫ tumultuarie geſtis, ad importunā Alemanoꝝ profectionē in propria, cū infideles barbari Ioppen maritimā ciuitatem ſolo æquaſſent, petiere tū qui Tyro & Ptolemaide incluſi obſidebanſ, inducias Chriſtiani, quas quidē barbari faciliter cōceſſere, ꝙ & ipſi diſſidijs inter ſe conflictantes, inteſtinis quibuſdā bellis agitarenſ. Eapropter Simon de Monteſorti, homo ad res bellicas e plurimis ſelectus, & cui Philippus Galloꝝ rex, quē in Aſia reliquerat exercitū, nō ſine magna rerū gerendaꝝ opinione cōmendauerat, cū rem Chriſtianā in Aſia tutam vidiſſet, in Europā ſeſe cū ſuis recepit. Verū is vt in Galliam, vnde multo ſtipatus milite exceſſerat, poſt multa à ſe glorioſe in tranſmarinis rebus bellicis geſta diuertiſſet, inuenit inter ſe cruentis admodū bellis vtroſqꝫ reges, Angliæ ſcilicet & Galliæ, cōcertàre: q̃d quidē grauiter aīo ferens, quonā pacto reges in vnū concordaret, cœpit penitus cogitare. Itaqꝫ defuncto Richardo, ſuccedit Iohannes, cui Sine terra

Ioh. Sine terra rex Anglorum.

cognomen fuit. Et cū res inter Richardū & Philippū hactenus tumultuarie agerenſ, Iohannes Anglis melius prouidere cupiens, inducias à Philippo petijt, quibus Philippus annuens, ſacramēto firmare ſtatuit. Igiſ extremo induciaꝝ tēpore reges inter Vernonem & inſulā Andelinā de firmanda pace cōueniunt, ibiq́ꝫ partitis de quibus contendebaſ terris, Iohānes Anglus oīa q̃ Richardo Philippus abſtuliſſet, Ludouico regis filio, cui Blanca regis Caſtellæ filia nupſerat, & Iohānis neptis erat, libera permittit: inſup Ludouicū hæredē oīm eaꝝ poſſeſſionū, q̃ cis Oceanū Gallicū erāt, pro ſuæ libertatis dono inſtituit. Veꝝ paucis exinde mēſibus exactis, Philippus, denuo in vnū cōuenientibus nō lōge à Vernone regibus, Iohāni Anglo & reliquis Nortmanniæ magnatibus diē Pariſijs indicit, q̃ de comitatu Pictauieñ. & Andegaueñ. necnon ducatu Aquitaniæ agereſ. qui cū ad ſtatutū diē non cōparuiſſent, cōſilio fretus proceꝝ ſuorū Philippus, Nortmanniā coacto milite ingrediſ, cunctā terrā deuaſtans. Tornacū deinde mouens cepit, totā́qꝫ terrā quā Hugo de Tornaco habuit, ſibi ſubiugauit, *Arturū in ea militē inſtituēdo, cui etiā comitatū Britonū, qui hæreditario iure illi competebat, tradidit, adijciens ei comitatū Pictauieñ. Andegauenſemq́ꝫ, hoīem *ligiū illum faciens. Sed poſtq̃ ab eodē rex Philippus diſceſſiſſet, rex Angliæ Iohānes ſupuenit, atqꝫ Arturū vnà cū Hugone & Ganfredo cepit, ſicq́ꝫ q̃d amiſerat recuperauit. Eodem

Philip. Sueuus vaſtat Alſatiam.

etiā anno 1200. Philippus Germanoꝝ rex, aduerſus Othonē vbiqꝫ ducēs, Alſatiā vaſtauit, atqꝫ ad caſtrū cui nomen Haldenburg, prope Argentoracū in terra plana ſitum, applicuit, expugnauit, ac funditus euertit: deinde caſtra in Rubiaco & Aphich obſidendo, cōfregit & ſolo æquauit. Anno aūt dñi 1201. Philippus ad obſidionē Argētoraci mouens exercitū ducit, ac ſuburbia ciuitatis igne ſuccendēs, ciuiū terras vaſtauit. Quod ciues ipſi ſecū ꝑpendentes, ſe nō poſſe reſiſtere, Philippū in ciuitatē pacifice recipiunt, ac fidelitatis illi iuramentū ꝓſtant. ipſe quoqꝫ eꝑus in grām Philippi receptus, illi adhæſit. Qm̄ aūt frequentes inter Philippū & Othonē pugnæ ſunt cōmiſſæ, factū eſt vt inter ſe principes & barones variarent, nunc vni, nunc alteri contra ꝓſtitā iuramentorū fidē adhærentes. videbant eñ in ancipiti bellū fore poſitū, & fortunam nunc illi, nunc vero alteri fauere, frequentius tamen Othoni aduerſari. Anno dein 1201. Andreas filius Belæ tertij, regnare cœpit apud Hungaros, qui duxit vxorē du-

Andreas Hung. rex.

cis Morauiæ filiam, noīe Gertrudem, de qua genuit Belam, Colomanū, Andream, & B. Eliſabeth, coronā regni eodē anno adeptus. Verum Gertrudis ꝑdicta Banckbani cuiuſdā magnifici viri vxorē, cuidā ſuo fratri ad deludēdā hoſpiti tradidit: quā ob rē Banckbanus enſem ſuū in reginæ ſanguine cruentū exercuit, deinde in omne genus Banckbani execrabilis effuſio ſanguinis eſt ſubſecuta. Poſt hæc Andreas rex terrā ſanctā petijt ad mandatū papæ, q̃d acceperat dum adhuc dux Hungariæ ꝓſuiſſet, quēadmodū patet in c. de vo. & vo. redemp. Licet. Siquidē patris ſui votū redimere volens, cōtra Sultanū ad terras trāſmarinas proficiſciſ, vbi corporis virib⁹ cōtra infideles pugnando, fortiter res belli egit, atqꝫ in capitaneū exercitus Chriſtianoꝝ electus, victor euaſit: ac tandē poſt multas de hoſtibus partas victorias, allatis ſecū plurimoꝝ ſanctorū reliquijs, in Hungariā eſt reuerſus. At nouē effluxis deinde annis, filiā ſuā Eliſabeth Ludouico Turingioꝝ Lantgrauio deſponſauit vxorem, qui poſt nōnullos annos & ipſe cruce ſignatus, Hieroſolymā cōtra infideles pugnaturus petijt, ibiq́ꝫ glorioſe de

S. Eliſabeth Lantgra.

Chr̄i hoſtibus triūphans, obijt. Eliſabeth vero ſancta mulier in cœlibatu vitā degēs, cum in ſpū matrem ſuam ſibi apparuiſſe atqꝫ opem poſtulaſſe vidiſſet, à pœnis, quibus pro peccatis ſuis erat inuoluta, precibus liberauit. Ad res imperij redeuntes, cū

Phi-

Philippus victoria potitus cõtra Othonẽ, Alſatiæ prouinciã ac Argẽtoracos ſibi ſubiugaſſet, multa cũ proſperitate ad ſuperioris regni Germanici partes reuertit, de die in die & barones & nobiles in ſuã partẽ ſibi cõciliando, ſuosq́ aduerſarios valida manu expugnãdo. Verũ ad Argentoracos nõ diu poſt reuerſus Otho, adſcito ſibi ſuæ partis magno exercitu, Philippũ inſequutus, ad imperiale oppidũ Albicaſtrũ peruenit. Audiens aũt imperterrito ſibi Philippũ aĩo valida manu ſuorũ ſtipatũ velle occurrere, vlterius ad pugnã egredi timuit. quare hinc pedẽ retrahens, in Saxoniã eſt reuerſus. Denicq́ Innocẽtius papa tertius, audita hmõi controuerſia inter Othonẽ & Philippũ, qđq́ Othoni Anglus, Philippo aũt Franciæ rex fauebat, ne tumultu oĩa cõplerent, Othonẽ imperatorẽ cõfirmat, legitime ab his ad q̃s pertinebat, electũ. Sed nõ ſine cauſa id põtifex faciebat. nã Philippus rex de ducatu Hetruriæ ſeſe intromiſerat, qđ illũ Henricus imperator moriens filij tutorẽ inſtituiſſet. Vnde permotus pontifex, circa tertiũ Kalend. Iulias Guidonẽ Prænestinũ cardinalẽ, ſedis apoſtolicæ legatũ, Coloniã mittit, vt ſuo mandato Philippũ indebite ad regnũ adſpirantẽ, atq́ bona eccleſiæ friuole detinentẽ, excõmunicaret, oẽsq́ illi adhærentes, qui hoc idẽ cũ ſuis cõplicibus ſentirẽt. nã oĩbus ad q̃s vel pſens peruenire, vel eius epiſtolæ deferri poterãt, autoritate apoſtolica & ſub excõmunicationis pœna mãdauit, quatenus Othonẽ pro indubitato rege ſuſciperẽt, & Philippũ vt rebellẽ eccleſiæ & hoſtẽ publicũ, refutarẽt. vniuerſos etiã, & in primis Colonieñ. vt ad Othonẽ deficerẽt, & à fidelitate, ſubiectiõe & iuramẽtis, quibus Philippo tenebant obnoxij, cõfeſtim abſoluit. Philippus interim nouarũ rerũ cauſa, Hetruriã in Italia, & in Germania Sueuiã pſidio munit, & Siculas res Conſtantia Friderici pueri mater firmat, ſed ea inter medios illos tumultus mortua, põtifex Siciliã cõtra Marcouardũ inuadit, ſui (vt ſupra ſcripſerat) iuris tuendi cauſa. Quæ res & Philippũ regẽ ſolicitũ magis adeo commouit, vt regni negocijs ac ſibijpſi ſtudioſius prouidere cupiens, magnũ ſuæ partis principũ & epõrũ & nobiliũ ſibi adhærentiũ Bambergæ cõuentũ habuerit, ad cuius quidẽ imperiũ plurimi põtifices, abbates, duces, marchiones, comites & nobiles cõuenere, cauſas regni ſerioſius tractantes. Sub ea tẽpeſtate oſſa ſanctorũ Henrici & Kundegũdis, imperatoris & imperatricis, de terra leuata ſunt, atq́ ab vtriuſq́ ſexus hoĩbus, qui deuotionis cauſa illo cõfluxerant, venerata. Igit Otho iam à ſedis apoſtolicæ legato declaratus & cõfirmatus Germanorũ rex, quo rebus ſuis cõſuleret, anno dñi 1202. ſuorũ principũ atq́ nobilium in Traiecto ſuperiori apud ſanctũ Seruatiũ ſupra Moſam, colloquium habuit, vbi multi atq́ varij contra Philippũ & ſibi adhærẽtes tractatus habiti ſunt, atq́ pro ſuæ partis cõfirmatione pacẽ inter ducẽ Brabantiæ & comitẽ Gelriæ, Otho ſuas interponẽdo vices reformauit. Siquidẽ cõtractis vndequaq́ copijs, nõ ſine vtriuſq́ partis damno & incõmodo, ad bellũ ſe mutuo cohortati ſunt. Et ne quid turbationis Germanico regno deeſſet, Innocẽtius papa tertius Henricũ comitẽ de Veringen, in demortui Argentinenſis epĩ Cunradi locũ electũ, vſq́ in quartũ pene annũ confirmare diſtulit. Nã idem Henricus epũs ſequi partes Philippi etiam inuitus cogebat, niſi eccleſiã ſuam & totã Alſatiæ prouinciam periculo & deſolationi voluiſſet exponere. Ira pontifex Romanus in eũ ſuccenſus, cõfirmationis & cõſecrationis munus dare noluit. Verũ periculi cauſam apud ſe pertractans, tandẽ cõſenſit, vt à Senonenſi archiepõ Henricus cõſecrationis munus ſuſciperet. Conſentiens eñ Othoni pontifex, Philippũ totis niſibus ac ſibi adhærẽtes, tam per ſe q̃ per alios, quãtũ potuit, perſecutus eſt.

Cõfer ſuperiori Vrſpṙigeñ. ſñiæ de Philippi excõicatione.

Conſtantiæ interitus.

Anno dñi 1203. Philippus Germanorũ rex, manu ſuorũ valida Turingiã cõtra Hermannũ Lantgrauiũ intrauit, eius imperio inobedientẽ atq́ rebellem, in eo vel maxime, qđ Sifrido Moguntino archiepõ contra Philippi decretum electo adhæreret, ac ſimul Romano pontifici Innocentio cõſentiret, qđ prouentus ac redditus memoratæ Moguntinæ eccleſiæ in Turingia Sifrido cedentes, in vſus ſuorũ hoſtiũ & regis Othonis cõuertiſſet. Quod Turingiæ Lantgrauius intelligens, Othocarũ Bohemiæ regẽ & comitẽ Palatinũ in auxiliũ vocat, qui ſuorũ contractis tumultuarie copijs, cũ magna multitudine armatorũ Hermanno ſuccurrũt. Animaduertens hoc Philippus, cõgredi eis timuit, ferroq́ ac igne quæ in circuitu fuerãt cõſumẽs, ſeſe cũ ſuis in Erphefurt recluſit. Quo comes cõperto, exercitũ tã ſuorũ q̃ auxiliariorũ ad oppidũ mouit, fortiterq́ obſedit. Igitur clauſus in oppido Philippus, fuga ſalutẽ meditat, atq́ noctis intempeſtæ ſilentio paucis ſuorũ vocatis ſatellitibus, ad marchionẽ Miſnenſem ſe cõtulit, eiusq́ pro liberandis de obſidione militibus implorãs auxiliũ, hoſtes cum paucis aggreſſus, nihil fortiter geſſit: quin potius in obſidione hoſtes perdurãtes, eos qui in oppido claudebant, vexabãt. Audiẽtes vero Philippũ noctu cũ paucis aufugiſſe, ſoluta q̃ per nouem dies perdurarat, obſidione, ad propria ſunt reuerſi. Superuenit ea tẽpeſtate Otho

Turingiæ motus cõtra Philippum.

rex cũ ſuo exercitu,& cõuocatis ſuæ factionis principibus, conuentum in vrbe Merſburg in menſe Auguſto celebrauit.Nã in eo principũ cõuentu Hermãnus Lantgrauius ſupradictus & Othocarus Bohemorũ rex à Philippo deficientes,propter excommunicationẽ & mandatũ Innocentij ſummi pontificis,Othoni regi ſunt cõfœderati. Aderat tum etiã Præneſtinus ẽpus apoſtolicæ ſedis legatus,Othonẽ noĩe Innocentij in feſto S.Bartholomæi iã ſecundo coronans.

Scd'a Otho. coronatio.

Moritur tũ Hollandiæ comes Theodoricus,hęredẽ filiũ qui ſuccederet,non habens,ſed filiã duntaxat vnicã reliquit,quã patre mortuo,comes qdã de Lohe ſibi vxorẽ rapuit,& comitatũ Hollãdiæ ſuæ ditiõi ſubegit.Quod moleſte nimiũ ferẽs Guilielmus,defuncti comitis frater,amicorũ ſuorũ exercitũ cõgregãs,cõſertis cũ comite Lohẽſi manib',eũ de Hollãdia potẽter expulit, ac fratris ſui filiã in hæreditatẽ paternã reduxit.

Hollandiæ comes.

Comes de Lohe.

Anno dñi 1204.mẽſe Iulio,Philippus rex magno ſuorũ congregato exercitu, Turingiã denuo cõtra Hermannũ Lantgrauium ingreditur,& in primis oppidũ Vuyzenſe obſidione cinxit,& in deditionẽ accepit.Deinde regẽ Bohemiæ Othocarũ cum magna multitudine in auxilium Hermanno cũ comite Palatino properantẽ,primo cõgreſſu fugauit,ac omnia per circuitum oppida & ꝑſidia cepit,ſpoliauit,incendit,ac funditus deſtruens ſubuertit.Cernens aũt Turingiæ comes ſui principatus deſolationẽ ac regis Philippi magnanimitatẽ,q́ꝙ impetũ belli diutius ferre nõ poſſet,maxime ꝙ Bohemi quos in auxiliũ vocauerat,relictis caſtris noctu aufugiſſent,aĩo fractus,Philippi ſe pedibus pronus proſternit,grãm petit,& inuenit,ſeq́ſ ſuaq́ꝫ oĩa illius imperio humili voto ſubijciens.

Adolphũ deinde Coloniæ Agrippinæ archiepm ad ſe cõuocans,Andernaco ad Rheni fluenta oppido eius oppertus eſt aduentũ:qui illo perueniẽs,vbi ad regis cõſpectũ perueniſſet,paruo inter ſe colloquio habito,regi reconciliatus eſt.Deinde qm Brabantiæ dux & Lotharienſis adhuc à rege Philippo diſſenſerant,Adolphus perſuaſus eſt,quaten' receptis decẽ millibus marcarũ argenti,illos ſibi reconciliaret.Nã *Salfeltẽ.dudũ ab eccleſia Colonienſi alienatũ reſtituit,ac plurima ſe daturũ illi promiſit. Illectus igitur promiſſionibus & muneribus archieṗus,ſacramentũ quod Othoni ꝑſtiterat,paruipendens,nec periuriũ,nec excõmunicationis ſententiam magniduxit:ſed cũ duce Brabantiæ & Lotharienſibus ad quartũ Nonas Octobres in oppido Confluentino cõueniens,Philippo tũ ibidem ꝑſente,in eius arma coniurat,ac ſocij in fidem coeunt.Quibus ad vota peractis,rex Philippus cũ toto ſuorũ ac ſibi de nouo cõfœderatorũ exercitu Aquiſgranũ deſcendit,ibiq́ꝫ à ſupradicto Colonienſi archip̄ſule in eccleſia beatæ Mariæ virginis magna cũ ſolennitate denuo rex Germanorũ in frequentia populi coronatur.

Secũda Philippi coronatio.

Philippus tamen rex ſuorũ conſilio ſuffectus principum,audiens Cunradũ Moguntiuæ ciuitatis archiepm iampridẽ e viuis exceſſiſſe,illo profectus,vt epm eccleſiæ dignũ ꝑficerent,intendit.Factũ eſt proinde,vt omniũ fere ſuffragio Diepoldus Vangionũ antiſtes,tribus tantũ contrauenientibus,eṗus eligeretur.Nam ꝑtendebant propter regis ꝑſentiã electioni libere haudquaq̃ intendere poſſe,ſicq́ꝫ appellatione interpoſita,quod papã regi ſciebant cõtrariũ,ad oppidũ Bingen ad littus Rheni ſe transferũt,atq́ꝫ Sifridũ quendam archiepm eligunt,quem dño papæ offerentes, caſſata electione priori,cõfirmari hunc ſibi petunt.Quod Romanus pontifex libenter annuens,Sifridũ repudiato Diepoldo ſiue Lupoldo cõfirmauit,quemadmodũ claret in decretali,quæ incipit,Bonæ memoriæ,vbi Romanus pontifex exprimit ꝙ pro huiuſcemodi negocio Præneſtinum epm ſedis apoſtolicæ legatum Coloniam miſerit,vbi tamen nõ iudiciũ,ſed iniuriam feciſſe electioni videtur.Præterea Colonienſes ciues,qm adhuc adhærebant Othoni,rogabant legatũ,vt in iniuriam Philippi,Adolphum archiepm ſuũ deponeret,eo ꝙ Philippũ coronauerat.Quibus aſſentiens Præneſtin',Adolphũ depoſuit,& in eius locũ Brunonẽ Bonnæ ꝑpoſitũ ſubſtituit.ſed nec Bruno,nec Sifridus Moguntinus,temporaliũ adminiſtrationẽ obtinere potuerunt in humanis,viuente Philippo.Nam Diepoldus regi Philippo adhærens,cõtra Sifridũ æmulum fortiter dimicans,auxilio fretus Philippi,monaſteria,eccleſias,& pleraq́ꝫ loca ſacra ſpolians,pauperes oppreſſit,& multa Sifridi familiaribus mala intulit,& bellis perſonaliter interfuit.Depoſitus tandẽ & excõmunicatus ab Innocentio papa,nihil curauit,ſed in ſua pertinacia permanſit.Verũ mortuo rege Philippo,in diſplicentiam Othonis ad ẽpatũ eſt reſtitutus.

Germanorũ ẽporũ ſchiſmata.

Anno dñi 1205.rege Philippo Aquiſgrani coronato,rex Otho apud Saxoniã graui detinebatur infirmitate:q̃d́ꝙ morbo intolerabilius videbatur,principũ pene oĩm auxilio deſtituitur.Guido aũt Præneſtinus,q̃d factũ fuerat Aquiſgrani per Philippum,ꝙ Adolphus Colonienſis illum coronauerat,literas ſuper omnibus ad Innocentium ſcripſit,qui Præneſtino reſcribens,Adolphum ab archiepiſcopatu iuſſit deponi,quemadmodum ſuperius attigimus. Denunciatus iã

per

per ſententiam Adolphus excommunicationi ſubiacere,congregati in vnum cōmiſ-
ſarij Romani pontificis,Brunonem(vt diximus)archiepiſcopū elegerunt,atq; Adol-
phum memoratum per ſententiam diffinitiuam autoritate Innocentij ab omni offi-
cio & dignitate pontificali deponentes,canonicis vt Brunonem ſuſciperent mandātes
qui mandatis apoſtolicis obtemperantes,eundem ſuſcipiunt,illiq; vt canonice electo
obediunt. Percitus ira Philippus,ne vnquā Bruno ad archiepiſcopatus plenam ad-
miniſtrationem adſcenderet,ſedulo curauit. Nam captus ab eodē,& duræ cuſtodiæ
mancipatus,multā paſſus eſt iniuriam,vt dicet infra. Igitur Adolphi iniuriam Philip
pus,qui tū Spiris manebat,vlciſci cupiens,cōmuni principū decreto,qui tum ꝓſentes
aderant,magnū congregauit exercitū,atq; *Moſellæ fluenta ſextodecimo Kalendas
Octobris tranſiens,Coloniam pridie Kalen. eiuſdem menſis arctiſſima obſidione val
lauit. Videns aūt ꝙ eam capere non poſſet,obſidionē poſt dies aliquot ſoluit:& cir-
cunducens per regionē exercitum,non ſine contritione pauperꝝ,Nuſſiæ oppidum,
quod in deſcenſu Rheni fluminis ſex ferme à Colonia diſtat miliaribus,obſedit,ce- Nuſſia capta.
pit,& Adolpho reſignauit. Quibus peractis,omnem prouinciam incendio,ferro &
ꝑda vaſtauit,multaſq; munitiōes in circuitu vel cepit vel deſtruxit. Interim Otho
Saxo,ſiue quod vetuſtiſſimis cōſtare video monumentis,dux de Brunſuig,pari ardo-
re inferiorē Germaniam munit,ſuos vt in fide maneant hortatur,deberi titulos impe
rij ſibi non tam ſuæ,ꝗ̄ auitæ virtutis cauſa & autoritatis pontificiæ mandato:qua re in
feriores ciuitates ꝑcipue motæ,Othonē ſecutæ ſunt. Anno dñi 1206. Philippus rex
denuo Colonien. fines ingreſſus,occurrēte ſibi Adolpho nuper depoſito,nihilominꝰ
tñ ſe pro archieꝑo gerēte,cū magno ſuoꝝ exercitu epiſcopatū peruagādo, ciuitatem
obſedit. Nā Bruno Colonien. archieꝑs Adolpho ſuffectus,& Otho rex,atq; ꝑ Sifridū
Moguntinū duobus ſibi ꝑ Angliæ regē de Britannia miſſis adſtātibus epīs cōſecratꝰ,
cū id nemo Teutonicoꝝ metu regis Philippi ꝓſumeret,intra muros ſeſe cōtinebant.
Itaq; ciuitate ꝑ Philippū obſeſſa,tandē accepto cōſilio qui intus erāt,rex Otho cū re
liquis accerſitis quadringentis equitibus & duobus peditū millibus,de ciuitate palā
eruperūt. Cōgredientes igit duo reges,Otho & Philippus,cū ſuis copijs apud Vuaſ-
ferburg,rex Otho terga dedit,ſibi cū ſuis fuga ſalutē quærēs. Philippus pugnæ certa Othonem
men obtinuit,atq; multis occiſis & pleriſq; captis de Othonis exercitu, Brunonē ꝗq; Philippus
archieꝑm cepit,atq; manicis ferreis duriter cōſtrictū,captiuum abduxit,inq; arcta cu fugat.
ſtodia plus minus anno detinuit,donec tandē principū interuentu abſolueret. Colo-
nienſes vero nimiū ſibi metuentes,cū omni ſua ſpe fruſtrati fuiſſent,ac ſibi totū pene
Teutoniæ regnū aduerſari vidiſſent,accepto ducis Brabātiæ cōſilio,Philippū regem
tū Boppardiæ agentē accedūt,commiſſoꝝ in illū veniam humiliter poſtulātes,qui vt
erat aīo lenis,cū gratia illos ſuſcipiens,quā optauerant grām,cū indulgentia cōſecuti
ſunt. Huius igit rei gratia rex Philippus Cunradū Nemetenſium ꝓſulē ad Coloniēſes
miſit,vt regis noīe iuramētū fidelitatis à ciuibus ipſis cū alijs quibuſdā neceſſarijs cau
tionibꝰ & capitulis acciperet,qui Coloniā veniēs,à ciuibus pacifice & honorifice ſuſ-
ceptus,vt pacis cōditiones & capitula illis propoſuiſſet,gratis admodum votis pacta
ſuſceperūt,atq; ꝓſtito iuramēto fidelitatis,ad Philippū defecerūt. Otho aūt fuga e bel
lo lapſus,in Saxoniā diuertit,atq; rebus ſuis vtcūq; poterat ordinatis,in Brunonis vi-
cū ſe recepit. Inde mouēs nauigio in Angliā receſſit,vbi ab auunculo ſuo rege Albio-
nis honorifice ſuſceptus,aliquātiſper apud eundem ſubſtitit. Videbat enī à ſe defeciſſe
principes,æmulūq; ſuū proſperari in oībus,ac ſe ꝑter ſolū nomē in regno nihil habe-
re. vnde prudēti vſus cōſilio,latere ad tēpus in Anglia voluit,ne ſimul & corpus & im
periū tot expoſitus periculis & diſcriminibus,tandē aliqñ amitteret. Verū Philip-
pus rex vt ſibi regnū cognatiōe amicoꝝ firmaret,filiā ſuā natu maiorē regi Bohemiæ
dedit vxorē: aliā vero ætate minorē,filio ducis Brabantiæ matrimoniali fœdere copu
lauit. Siquidē ex Irena vxore ſua quatuor filias ſuſceperat. Hinc viribus non parū au-
ctus,fortior in regno factus eſt,atq; in tantum auxilio fretus amicoꝝ, vt etiam Roma
no pōtifici Innocentio iam eſſet ſuſpectus. Solis defectū,quē Græci eclipſin vocāt,
tum accidiſſe vltima die menſis Februarij referūt circa horā diei ferme tertiā,& mul Solis defectio.
ti quidē humanū ſe caput in ſole vidiſſe teſtabant. Anno 1207. diuturnis Alema-
niæ principes regni aduerſitatibus ac regū diſcordia fatigati,cōmuni inter ſe habito
cōſilio,Philippo annuente,legatos ad Romanū pontificē mittere decreuerunt,vt pro
duoꝝ inter ſe digladiantium regū pace & cōcordia laboraret. Miſſi aūt fuere legati
Vuolffgerus Aquileienſis patriarcha,& Gebhardus Magdeburgēſis burggrauius,&
miniſteriales nonnulli de curia regis Philippi. Aſſumptis autem ſecum de Cremona
viris quibuſdam iureconſultis,Romam venere,vtq; Philippo regni iura permitteret

adminiſtranda multis rationibus inducere tentauerũt. Verum papa cõditionem admodum peregrinam interponens negocio, voluit vt filia regis Philippi, vxor nepoti Richardo comiti deſponſaretur, futurum indubitanter exiſtimans, Tuſciam, Spoletum atq; marchiam Anconitanã propter huiuſmodi nuptias ad eum oportere deuenire, nec ſtatuit huiuſmodi terras, multoties à Romanis pontificibus repetitas, quo minus nepoti cederent, velle repetere. Sed legati principũ huius ſe negocij nullam prorſus commiſſionẽ recepiſſe dicentes, pontifici vt de ſuis in Germaniã legatos ad regẽ deſtinaret, cõſuluere: ſe aũt daturos operam pro viribus, vt res cupitũ ſortiretur effectum. Eapropter papa cõſilijs legatorum facilem pbens aſſenſum, legatos legatis aſſociat, ſeq; matrimoniũ quod quærebat, nepotem conſequi poſſe plurimum cõfidebat. Mittuntur autem ad Germaniam legati apoſtolici Hugolinus epũs Oſtienſis, epũs quoq; *Veltrenſis, & Leo tit. ſanctæ Crucis in Hieruſalem cardinalis. Præuenere autem principum regni quos miſerant Romã, legati, Romani pontificis ambaſiatores, atq; Philippum regem qui tum Auguſtæ Vindelicorum ad Kaleñ. Decembres colloquium principũ celebrabat, accedentes, ipſum ſuper propoſitis à papa conditionibus certiorem reddidere: necnon legatorum de propinquo aduentum, quos ipſi preuenerant, denunciauere. Verum rex & principes audita Romani pontificis petulantia, in riſum permoti, admirabantur, quod homo Chriſti vicarius, legem dñi ſui temerare pſumeret. Venientibus igitur ad ſe legatis apoſtolicæ ſedis Auguſtam, rex tacitus rex & principes animo contegentes, honorifice vt quidem decebat ſuſcepti, Spiram pariter deſcenderunt, atq; publico per literas edicto curiam & comitia in Northauſen Saxoniæ oppido, ad natalem domini proxime celebrandum, indicunt. Intermedijs tñ currentibus diebus, multa pacis conciliandæ in med ũ capitula proponuntur, ſed nihil ad rem quadrare videbantur, quæ tum ibidem proponebantur. Philippus autem dominicæ natiuitatis feſtum vnà cum apoſtolicæ ſedis legatis iuxta condictum regni principibus factum in Northauſen celebraturus adijt, atq; ſolenne cũ eis colloquium habuit. Multa dehinc pro communi pace inter reges reformanda ratio habita eſt, multa legatorum & principum conſilio attentata. Poſt plurima ſimul oẽs in vnam conuenere ſententiam, vt ſcilicet Philippi filia Othoni deſponſaretur, ipſeq; Otho, q̃diu ſuperuiueret Philippus, regno cedens, poſt mortem ſoceri, modo ſuperſtes haberetur, licite regnaret. Quoniã autẽ quartus matrimonium contrahi conſanguinitatis gradus impediebat, decernunt legati, Romani põtificis diſpenſationem interuenire, ne, ſi minus pacis & concordiæ oblata capitula & media*, turbatiõis & diſſidij materiam ſubminiſtrarent. In hac etiam ſolenni principum conuocatione ſæpe dicti apoſtolicæ ſedis legati, ad inſtantiam regis Philippi, Adolphum depoſitum Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopum, à vinculo excommunicationis quo tenebatur ligatus, abſoluerunt, quem tamẽ pro ſatisfactione commiſſorum, ad apoſtolicæ ſedis examen remiſerũt. Proh principũ & curialiũ hæc eſt ſpes mercedis potiundæ, hoc merentur qui principũ malefactis dulciter blandientes, quidquid audẽt laudãt, atq; malum bonũ, & bonũ malum dicunt, non verentes animã ſtygijs in aquis pfocari, dummodo temporales cũ auri, argenti ac reliquis muneribus honores aſſequunt, etſi reſpub. in perditionem & nihilum redigatur. Deinde ad inſtantiam principũ & legatorum, rex Philippus Brunonem archiepm Colonienſem, carceris ſqualore fœtidum, e cuſtodia liberũ dimiſit, atq; eum legatis apoſtolicis Romã proficiſcens, palliũ & gratiam apoſtolici obtinuit.

De Germaniæ pace agitur.

Dum hæc interim de Germaniæ pace à pontificijs legatis aguntur inter Othonẽ Saxonẽ & Suruũ Philippũ, horrẽda Saraceni nominis factio Chriſtianæ reipub. bellum indixit. Nam ex Aphrica copiæ Saracenorũ ingẽtes in Europam traiecerant, Hiſpaniã inuaſerant, & Innocentius quidẽ pontifex vbiq; crucẽ pdicari iubet: ſed priuſquã reliquorũ populorũ auxilia confluxiſſent, magnam hoſtes partem Hiſpaniæ adeo vaſtarunt, vt iam Gallias meditarentur. Tum omes vnà vires Hiſpaniæ, hoſtẽ fugere coegrunt rurſum, qui in Granata etiam multo poſtea tempore deſedit.

Saraceni Hiſpaniam vaſtant.

Anno domini 1208. Philippus rex dimiſſa Saxonia, ſuorũ ſtipatus militum exercitu, in Sueuiam ire maturauit, diuertens autẽ ad ciuitatẽ Bamberg ocij gratia, morã ibidem aliquãdiu agere ſtatuit. Die vero quadam hilarior factus, ſanguinẽ de vena per inciſionem emiſit, ob idq; inter nobiles & curiæ ſuæ principes iucundior apparẽs, peracto prandio pauſaturus intra cubiculũ, paucis eũ comitãtibus, quieti locũ dedit. aduenerat tũ illo comes Palatin⁹ Otho de Vuitilſpach, odiũ in cor de habẽs cõtra Philippũ regẽ, tũ quod illi filiã ſuã, quã rex Othoni vxorẽ deſponſauerac, propter homicidij perpetrati ſcelus in familiarem quendam ducis Bauariæ, tradere noluit, tum quoq; quod ſanguinis propinquitate illam ducere nõ potuit. Igitur q̃d intus aduer-

Palatinus de Vuitilſ. Philippũ interimit.

ſus regẽ odium in corde cõceperat, ope implere cupiẽs, opportunitatẽ tpis & loci nactus, accerſitis ad ſe Bãbergenſis epi Egberti, & marchionis de Anderſehe militibus, oſtium vbi rex qeſcebat, propius accedẽs pulſauitq; mox, rege nil tale ſuſpicãte, intromiſſus, gladiũ q erat accinctus, educẽs, in regis collũ vibrauit, atq; vulnus illi dedit, organicam regi venam abſcindẽs. Perterritus eñi clamore Hẽrici de Vualpurg dapiferi, q tum ſolus cum Cunrado Spirẽſi epo regis Philippi cãcellario, intra cubiculi ſecreta manebãt, ictum ſemiplenũ ducẽs, manu titubabat: ſicq; vulnus licet mortiferũ, paruum tñ, infligebat. Nec fuit e cubicularijs cuſtodibus vllus, q tñ principẽ, tam amantem reip. hac eriperet cæde, vt ne dicã oĩno remp. qñ hoc vno Philippo pempto, Germania ſummis inſidijs pontificis Romani agitata, vires pene ſuas oẽs in ſeſe experta eſt truculenter. Dapifer ergo crudele nimis facinus vidẽs, clamore ſimul & pauore irriguit, atq; fores cubiculi ne truculentus homo clanculũ aufugeret, repagulis firmare feſtinabat. Quod latro ppendẽs, retrorſum cõuerſus, vibrato in maxillã obſtantis gladio ictum dedit, illoq; in pceps ruẽte, ruptis cameræ repagulis pſilijt, & anteaq̃ res ipſa curialibus innoteſceret, cõſcenſis equis, qs prius parauerat, extra ciuitatẽ cum ſuis celerius aufugit. Quo extra palatium pſiliente, ſuboritur clamor extemplo, fitq; concurſus ad cubile regis, vbi regem ſanguine ſuo volutatum in pauimẽto, mortuũ iacentem vidẽt. o miſerabile ſpectaculum, perijt rex Philippus intra cubiculi ſui ſecreta, q vitam cõſeruauit illæſam inter plia: occiditur à latrone truculenter, q ab hoſte non potuit occidi violenter. corpus igitur occiſi principis primũ Bambergæ in eccleſia maiori, non ſine multoꝝ lachrymis ſepultum fuit, cuius tñ oſſa poſt annos aliqt p Fridericũ 2. imperatorem, Philippi nepotem, exhumata, Spiram ſunt tranſlata, & in maiori eccleſia cum funerali ſolenitate inter alios reges tumulata. In quorum qdem illatiõe Fridericus memoratus Siciliæ Apuliæq; rex, Sueuoꝝ dux, & regni Hieroſolymitani hæres, eccleſiam parochialem in oppido Sueuiæ imperiali Eſſelingen, cum oĩbus iuſtitijs, ptinentijs, prouẽtibus ac iure patronatus, Spiren. eccleſiæ cõtradidit. Quam donationẽ poſtea factus imperator, ſecundũ innatam ſibi clementiã, banno imperiali confirmauit. occiſus eſt aũt Philippus Kal. Iunij anno 8. ſupra milleſimũ ducenteſimũ, eodem anno q & pax inter reges reformata & treugæ fuere factæ. Verũ Otho nefarius pacto ſcelere, aufugit, vt tetigimus, ad Egbertum Bambergen. epm, eiusq; fratrem Henricũ marchionem Anderſche, cõſpirationis in necem regis & conſcios & ſocios, q poſtmodũ ab Hẽrico de Kalydin Philippi regis mareſcallo. ppter tanti ſceleris ppetrati nefas apud Ratiſponam vrbem in qdam caſa occiſus eſt, pœnã quam meruit criminis cõdignam recipiendo.

Att. de eccleſia Eſſling.

Erat aũt Philippus rex aĩo plane lenis, eloquio dulcis & affabilis, benignus ad oẽs, ſed corpore qdem debilis, virilis admodũ tñ & ingentis animi ad res quaſcunq; gerendas, facie venuſta, capillo flauo, ſtatura mediocri, magis tenui q̃ groſſa. hic ob æris penuriam, pdia q pater ſuus late in Alemania acquiſiuit, diſtrahere cœpit, villasq; & agros ruſticanos & eccleſias illis contiguas, ære alieno obligare. Siquidem ea tẽpeſtate eccleſiã Vrſpringẽ. dedit titulo pignoris nobili viro Bertoldo de Nyſen, quam poſtea ppoſitus & fratres de poteſtate tyrannoꝝ & manu liberarunt, 200. auri marcas ſoluentes. Hic deniq; obligationis vſus & modus eccleſiaꝝ ordini q̃ maxime Ciſtercien. & Præmonſtraten. admodũ inſuetus fuit, quum cõſtet nullum ſibi tale ius imperatores antea vendicaſſe. Cauſam vero huius impignorationis referũt nõnulli, ſ. q regnante Cunrado rege 3. & eius ſucceſſore primo Friderico Barbaroſſa, dñium eccleſiaꝝ ſua ſub ptectiõe & defenſione ſuſcipiebãt, atq; priuilegijs munitas fideliter qntum licuit defenſabãt. Mortuo igitur ppoſito Vrſpringen. fratres ſibi ad regimen eccleſiæ inutilem elegerũt, qd cum Friderico innotuiſſet, nobili viro Degẽhardo de Helenſtetten, regalium pdiorum p Sueuiam pcuratori demandauit, qtenus ad ppoſituram Vrſpringen. qntocyus accederet, & annuũ ab eodem ppoſito cenſum, videlicet de ſingulis ruſticoꝝ manſis & pdijs, vnum auenæ maldrum reciperet qtannis reddendum. Hinc nactus occaſionem Bertoldus de Nyſen ſupradictus, annuũ cenſum ab eccleſia Vrſpringen. recepit. Poſt mortẽ Philippi ſatis miſerabilem comitia fieri Francofordiæ ad Mogum principes imperij conſtituere, vbi in vnum conuenientes, Othonem qui p imperio tñ certauerat, Saxoniæ ducẽ in regem Germanoꝝ eligũt, qui annis admodũ paucis regno potitus, p Ro. pontificẽ eſt depoſitus, & in eius locum Fridericus Sueuoꝝ dux, Hẽrici 6. qndam imperatoris filius, Apuliæ & Siciliæ rex, in eius locum ſurrogatus, & ab regni principibus electus, quemadmodum patebit ſuo loco.

De eccleſiarũ impignorationibus.

Otho 4. Philippo ſuccedit.

Sifridus etiam Moguntinæ ciuitatis archieps, propter Philippi crudelitatẽ iam biennio exul ab epo factus, Romæ in eccleſia S. Sabinæ cardinalatus titulo inſignitus, iubente papa Innocentio, ad ppriam ſedẽ reuertit, Diepoldo ſiue Lupoldo Vagionum

antiſtite,q Siſridi locũ occupauerat,vel potius vi & armis inuaſerat & obtinuerat,eiecto,atq; à clero & om̃i pp̃lo magno cum tripudio honorifice ſuſceptus.nam Lupoldus Philippi regis potẽtia fretus,Moguntinã eccleſiã,expulſo & ꝓſcripto Siſrido,violenter occupãs,nec ſummi põtificis obtemperare mandatis,nec ſententiã excõmunicationis aduertere voluit. Bruno ꝗq; Coloñ. archieꝑs, quẽ Romã petiuiſſe cum legatis ap̃licis cõſtat,audita morte Philippi regis, vnà cum memorato Siſrido Moguntiñ.in Germaniã reuertiẽ, ac Coloniã in die ſanctoꝝ martyrũ Proti & Hyacinthi reuerſus,ſummo cum honore totius cleri & tripudio pp̃li ſuſcipiẽ.Eſt'q; terris & ciuitati ſuo aduẽtu reddita pax,latronum'q; ac p̃donum inſatiabilis multitudo,ꝓcul ꝓuincia pulſa.Deniq; comites,vaſalli & terræ nobiles obedientiã illi oẽs cum ſubiectionis ſolito homagio p̃ſtitere.Adolfus aũt Coloñ.Epiſ.olim Philippi partes ſecutus, Ro.Põt. mandato ꝑ legatos depoſitus,Romæ,vt ꝓmiſerat papæ,ad eundẽ veniens,obedientiã & ſubiectionẽ iurando,vitã in exilio finiuit.Cunradus item Spireñ.eꝑs & Philippi regis ꝗndam cancellarius,durante apud Francofordiã cõuentu principũ,ad caſtrũ Trifels munitiſſimũ ſe recepit,metuẽs à facie regis Othonis denuo ꝑ principes electi.noluit illius ſeſe cõſpectui p̃ſentare,niſi hac cõditione,vt rex Otho ſibi de ſalute ſacramẽtum faceret,atq; ſuũ cancellariũ,cum ipſe regalia inſignia haberet, inſtitueret. Otho libenter annuẽs,cãcellariatus officiũ cum vitæ ſalute homini admodũ ſuꝑbo & ambitioſo cõtulit.Cum eñ & Mediomatricũ & Nemeteñ.eccleſiã haberet,nequaq̃ homo cupidus & auarus cõtentus fuit,niſi & cãcellariatus officiũ aſſecutus fuiſſet. Anno dñi 1209.Innocẽtius papa 3.cum regni principes vnanimi cõſenſu Othonẽ ſublimaſſe in regẽ intellexiſſet,factũ laudauit,atq; Hugonẽ Oſtieñ.& Leonẽ S.Crucis in Hieruſalem cardinales ad Germaniã legatos,q Othonẽ ad imperij coronam Romæ à põtifice ſuſcipiendã amicabiliter inuitarẽt,miſit. Veniẽtes aũt in Alemaniæ partes legati,matrimoniũ nuꝑ inter Othonem & Philippi regis filiam cõmunis intuitu pacis contractum,ap̃lica ſanctione confirmarũt, atq; ſuꝑ cõſanguinitatis impedimento diſpenſarũt,ac per regni & imperij ciuitates tranſeuntes, iuſtitiam poſtulantibus miniſtrarũt.

Ea tẽpeſtate Otho rex apud Herbipolim Franciæ oriẽtalis metropolim ſolennem principum conuentũ celebrauit,vbi ad ſe venientes ap̃licæ Se.legatos,ſumma (vt decuit)reuerentia ſuſcepit.Deinde Hugo Oſtieñ.rationem eoꝝ q̃ à Ro.pontifice in mandatis acceperat,reddẽs,iniunctũ legationis officiũ expoſuit,atq; contractũ regis cum nepte matrimoniũ,autoritate ſummi pontificis ratificando confirmauit.pactis aũt ꝓ pace regni neceſſarijs, ad vrbem cum pace reuertunẽ. Rex aũt Otho dimiſſa Francia,in partes Sueuiæ ſeceſſit,pagratis prius Rheni partibus,cuius qdem in Sueuiã aduentus magnum p̃donibus ac ſceleratis ibidem demorantibus timorem incuſſit.Promulgauerat eñ rex in conuentu principum ſententiã in eos iuſtitiæ, ſine cuiuſcunq; ꝑſonæ delectu,quam demeruerant.ſiquidẽ in oẽs ꝗs publicas ſtratas inſidijs obſidentes inuenire potuit latrones & p̃dones,nobiles & ignobiles,digna pœna animaduerti iuſſit,nemini parcendo.Sunt q hæc feciſſe Othonem ſcribũt odij potius liuore q̃ iuſtitiæ amore ductũ,quum & contra morem gentis,principes,comites,barones & nobiles ad ſe venientes,rebus & verbis dehoneſtaret, ac cõtumelijs affectos eminus propulſaret. Feuda etiam q̃ Philippus ab eccleſiaſticis principibus habuerat, cõtra illoꝝ voluntatẽ vſurpauit:& tam ipſos q̃ eccleſias,zelum iuſtitię ſimulãs,opprimere cœpit. Vnde à pleriſq; religioſis & clericis veluti defenſor iuſtitiæ collaudabatur, quum aliud in ore,aliud in corde p̃tendiſſet.Nam oĩa bñficia tam eccleſiaſtica q̃ ſecularia,familiaribus ſuis ꝗs ſecum ex Saxonia & Anglia duxerat,contulit: & Alemaniæ ꝓceres,nobiles & plebeios cõtemnens,vel in exilium extra patriam,vel duræ ſeruitutis iugo ſubiecit.odium eñ inueteratũ,ꝙd ille in Sueuigenã gentẽ corde cõceperat,qm̃ prius euomere in tumultu non potuit,nactus opportunitatẽ pacis,pleniter effudit. Epiphaniam dñi Otho deinde in Auguſta Vindelicoꝝ ciuitate pagens, cõuentũ principum illo conuocat,vbi regis Philippi crudelem interſectorem,Othonem videlicet comitem Palatinũ de* Vuitelſpach,& Henricũ marchionẽ de Anderſehe,fratrem germanum Egberti Bambergeñ.eꝑi, cum eoꝝ complicibus & coniurationũ ſocijs, iuxta legem Boioarioꝝ de patria ꝓſcripſit,eoſq; om̃i beneficio,dignitate & bonis cunctis per imperiale decretum priuauit,& in alios transfudit. Dein menſe Martio gñale colloquium cum certis regni principib' in oppido Hagenau habuit,vbi futuram in Italos expeditionem intimauit.Inde progreſſus,in Saxoniam reuertitur,vbi filiam regis Philippi ſibi matrimonialiter deſponſatam, in oppido Brunſchuick, donec ab Italia reuerteretur,manſuram collocauit.Interea principes tam eccleſiaſtici q̃ ſeculares,ad regis imperiũ ſeſe ad iter diſponũt.Igiẽ in principio mẽſis Iulij rex Otho & principes regni

Schiſmata Ep. Germ. abolita.

Sup Othonis matrimonio diſpenſatur.

Att. decretum contra prædones.

Palat. de Vuitel. ꝓſcribitur.

regni conuenerũt apud Auguſtã Sueuiæ ciuitatẽ,& cum valido exercitu in Italiã ten-
dũt,pmiſſis tñ legatis,q̃s apłicus in Germaniã deſtinauerat. Cõſilio aũt habito,p vallẽ
Tridentinã exercitũ ducẽs,Veronã puenit,ibiq́ à ciuibus ponte nauibus cõpacto per
Atheſim toto cum exercitu traduct',honorifice excipit, diſpoſitisq́ inibi negocijs im
perij,Gardã caſtellũ ab Hẽrico 6.Veronenſibus q̃ndam traditũ,ab ipſis recepit,atq́ in
eo pſidia imperij antiquorũ more collocauit.Exin Bononiã trãſciens,gñalem in ea cu
riam cum Italiæ principibus celebrauit, validumq́ ex omĩ Italia cõtrahẽs exercitum,
Romã pficiſcitur. Siquidẽ oẽs totius Lõbardiæ comites, nobiles & ciuitates,cum in-
genti apparatu illũ ſuſcipiẽtes,ſua illi oppida,ciuitates,ſuburbia & munitiones ſubdi
dere,portarũ claues in ſignũ meri dñij offerẽtes.Deniq́ infinitã vectigaliũ & tributorũ
pecuniã penes illos à tpe Hẽrici imperatoris repoſitã,regi ad manus volũtarie tradide
runt.nam durãte in regno diſſidio,p Italiã cẽſus & tributa vbiq́ reponebant. Itaq́
vltra pgrediens rex cum exercitu, Romã tandẽ puenit, vbi occurrẽte ſibi papa Inno-
cẽtio 3.cum vniuerſo clero & pplo ciuitatis,magno honore ad eccleſiã S.Petri dedu-
ctus,ab eodẽ imperij corona cõdonatus eſt.Nam vehementer nimis Othonẽ põtifex
videre cupiebat,cuius partes cõtra Philippũ tanto tpe tamq́ ſtudioſe libens pſecutus
fuerat,licet magnus hic amor in maius odiũ ſit immutatus. Coronat aũt ab Inno-
centio Pont.maximo die mẽſis Octob.4.Romæ in baſilica S.Petri Otho rex 4.licet
multi ex parte regis Gallorũ Philippi hoc impedire molirent ppter odiũ Othonis,q̃d
cõceperat.ſiquidẽ demortui regis Philippi partes,dum viueret,ſemp defendebat,ſpe
rans exinde comitatũ Flandriæ ſuo imperio fore ſubiugandũ.Coronato aũt Othone,
exegit Innocẽtius ab eo corã omĩ multitudine iuramentũ de patrimonio B.Petri cu-
ſtodiendo,& cõtra q̃ſlibet defendendo.Romani q̃q́ ſuorũ veſtigijs pdeceſſorũ inhæ-
rentes,q̃ ex debito illis imperator die coronationis dare teneret, petierũt, ſicq́ inter
Teutones & Romanos obortus tumultus.Verũ ad arma vtrinq́ cõcurrentibus,fit pli-
um atrox,in q̃ multi nobiles & miniſteriales regis fuere occiſi, plures ad mortem vſq́
vulnerati.Permotus indignitate facti imperator,altera die de reſarciẽdis damnis Ro
manos cõuenit.nam mille ac centũ viri cecidiſſe ferebant,q̃s q̃a furore adhuc ſuccen-
ſos viderat,inſolentiæ locũ tribuendo ex vrbe diſceſſit Eo anno æſtas fuit tonitruis
& fulminibus ac imbribus nimiũ impetuoſa,hyems q̃q́ nimis dura & aſperrima,q̃ di
utius ſolito pdurauit.vnde in multis Germaniæ locis alimẽta defecerũt iumẽtis,& in-
opia diu pſſit mortales. Anno dñi 1210. Otho imperator offenſus nup Romanorũ
inſolentia,ſuſpectũ habẽs Ro.pontificẽ,ne q̃d in eo tumultu occaſionis ciuibus pſtitiſ-
ſet,cupiens irrogatam ſibi contumeliã vindicare,tum maxime q̃ ciues Ro.de reſarci-
undis damnis ex ſeditiõe datis cõueniſſet,terras eccleſiæ Ro.hoſtili pagrabat incurſu.
Siquidẽ e Roma pfectus,militũ ſuorũ ſtipatus ſuppetijs,aliq̃andiu Mediolani ſubſti-
tit,ibiq́ inſignia imperialia demittẽs,ciuiũ haud paruũ ſibi fauorẽ cõciliauit. Deinde
cõtracto ſibi tumultuarie militũ haudquaq̃ paruo exercitu,p Tuſciã & marchiã Anco
nitanã eccleſiæ terrã circũduxit exercitũ, atq́ in primis Romandiolã pene totã occu-
pãs,Neapolitani regni prouincias armata manu hoſtiliter inuaſit, easq́ ſuo ſubiuga-
uit imperio,Friderico 2.adhuc puero,nil tale ſuſpicanti.Hinc ira ſimul & odio pcitus
papa,Othonẽ quem pri' adprime dilexerat,odire cœpit,iniq̃ q̃dem ferẽs aĩo factum,
atq́ ad Othonẽ mittẽs hortat admonendo,vt capta de eccleſię terra redderet,incaſtel
lata libera dimitteret. Verũ is nihil taliũ aĩaduertẽs,peiora in dies moliebat. nam hoſti
li manu Apuliã intrãs,multas ad regẽ Siciliæ ciuitates ptinentes, in ſuam poteſtatẽ re-
degit,principatumq́ Capuæ cum palatio ciuitatis accepit,& in eodẽ pmanere ſtatuit.
Primũ diſſidio cauſam dedit Romandiolæ ditio, quam tãtopere cupiebat Otho,q̃p-
pe quam Philippus etiam nup tenuerat. Ec nactus erat ille iam ex Cõſtantiæ mulieris
interitu,maioribus rebus aptã materiã,occupandæ ſ.Apuliæ ac Siciliæ.reliquerat Hen
ricus 6.vxorẽ Cõſtantiã cum paruulo filio Friderico 2.moriẽs Innocẽtij nup electi cu
ræ, q̃ vt mox poſt principis obitũ iura Siciliæ repetijt,ita poſt Cõſtãtiæ interitũ poſt-
ea non tam tutelæ noĩe, q̃ ſui iuris tuendi cauſa, Siciliã ac Apuliã adminiſtrabat.Hoc
regnũ,cuius olim initia Rogerius Põtificis Ro. fidei cõmendarat, oĩbus viribus pete-
bat Otho,q̃d ægre papa & eccleſiæ armis & exterorũ auxilijs tutatus eſt. Atqui metu-
ens imperator,ne quid nocumenti diſſimulatio pareret imperio,papæ cõſtanter reſti
tit admonitus,Capuã & alias plurimas imperio ſuo ſubactas munitiones fortiter ma-
nu tenẽs.Quod cum aĩaduertiſſet papa,monitũ prius imperatorẽ põtifex Ro.p lite-
ras & nũcios,deinde vt rebellẽ apłicæ ſedi & inobedientẽ anathemate primũ, deinde
in ptinacia perſeuerantẽ,in cõcilio pſulum,quod Romæ tum Innocẽtius celebrabat,
ab imperio depoſitũ pcuſſit & pronũciauit.Nẽpe latrocinijs vias oẽs Romanas Otho
inſe-

Othonis in Italiam expeditio.

Att. diſſidij temp. repoſitã ab Italis pecuniam.

Othonẽ Innocẽtius coronat.

Diſceſſus Othonis ex vrbe.

Papæ & Othonis diſſidium.

inſtans, cædes exercuit & ꝑdas. Verū Innocentius papa ne qd ducret neglectui, qd ad res eccleſiæ tuendas ſpectare videret, ꝓlatos & ꝓceres, ac oēs alios regni & imperij vaſallos & ſubiectos ꝑpſos, ſacramenti religiōe q̄ tenebant Othoni obnoxij, abſoluēs, liberos reſtituit, mādās oībus ne qs eum vel imperatorē Ro. noiaret, vel illi obediret.

Otho 4. excōmunicat.

Anno dñi 1212. Otho Imp. papæ cōtra ſe cōmotum intelligēs animū, vt oīs tumultu agerent, in additamentū turbatæ Italię ꝓſperis vtēs ſucceſſibus, integro (vt aiūt) aio totā ſibi Apuliā & Calabriā ſubijcere, oppida quoq;, ciuitates, munitiones, caſtella in ditionē accipere, ac ſuis militibus aſſignanda cōmittere, haud quāq̄ trepidabat, quin potius & Fridericū Apuliæ Siciliæq; regē, Hērici Imp. 6. filiū, exterminare ac ꝓſcribere penitus cogitauit. Quod ne oīmodis fieret, hoīs ferocitatē atq; animi ꝑtinaciam cōſiderans papa, ꝑ literas Moguntinenſiū archiepō Siſrido mādauit, quatenus Othonē iāiam in cōcilio Romæ habito ꝑ ſententiā depoſitū ab imperio & excōmunicatū, ꝑ totū regnum Teutonicū publicaret, ac oībus ciuitatibus denunciaret, ne q de ignorantia ſe excuſarēt. Qd Siſridus dicto citius ꝑficiēs, Othonē & excōicatum à papa, & in cōcilio Romæ ꝑ ſententiā ab imperio depoſitū, vbiubi publicauit. Henricus igitur comes Palatinus Rheni, dux Brabantiæ, & alij principes, comites, nobiles & barones, his auditis, cum ciuitatibus q̄ Othonis partes fouebāt, de Siſridi Mogūtini archiepī publicatione edicti pontificij, male grati, magno ſuorū adunato exercitu, ad Kal. octob. cōtra Siſridum ꝓcedentes, hoſtiliter eius epatum inuadūt, totamq; Moguntinæ ditionem eccleſiæ rapinis & incendio deuaſtāt, nihil ꝓter ciuitates & caſtella munita intactum relinquentes. nam villas, agros, vicos & monaſteria cum eccleſiis & locis epiſcopio ſubiectis igne conflagrāt, cædes moliunt & rapinas, nemini parcentes. Verum Siſridus q hæc oīa ſibi mala ꝓpter obedientiā Ro. pontificis euenire ſciebat, vidēs qm̄ ex æq̄ reſiſtere non valebat, nec ſuorū cuiq̄ bene confidere audebat, qd nuſq̄ tuta fides foret, in partes Thuringiæ ſe recepit, & apud Hermānū ꝓuinciæ comitem cum Ro. eccleſia fideliter ſentientē, aliquandiu manſit. Itaq; Imp. Otho Ro. pontificis ſententiā tam excōmunicationis q̄ ab imperio depoſitionis, per totam fere Germaniam intelligēs eſſe publicatam, veritus ne quid in imperio noui contra ſe oriretur tumultus, maxime ſua id cauſante abſentia, mox relicta Italia, in Germaniam redire maturauit. Quo cum ꝑuenifſet, ꝑturbationibus plenum regnum inuenit, propter ꝓdictæ ſententiæ inuulgationem. ſentiebāt em̄ non recte fieri oīa circa eum & regni principes tam ſeculares q̄ eccleſiaſtici, eapropter non vſquaq; illis confidēs, nuncios qui ſecrete res diſquirerēt, ante ſe in Germaniam ꝓmiſit, qui citius ad eum reuerſi, oīa tumultu plena referūt. quibus auditis, mœrorem animi ſtudio celare voluit, ne ab his qui eum comitabant, veluti ꝑplexus inſimularet.

Excedit Otho Italia.

Anno dñi 1212. Otho licet abrogatus à papa, nihilominus tñ ꝓ imperatore ſe gerens, cum ad partes Germaniæ dimiſſa Italia declinaſſet, circa feſtum Pentecoſtes conuentū Norinbergæ principum ſuæ partis celebrauit. in q̄ multiplices Ro. pontificis contra ſe oſtenſas calliditates exponēs, q̄ iniuſte ab illo inſectaret, declarauit: Adeſte, inquiēs, animis principes, quibus cura ſit de regno, deq; in eodem reb' gubernandis. nempe ad vos reſpicit Teutonici regni q̄uis diſpoſitio, veſtra intereſt eminus cuncta ꝓſpicere. Veſtri etem̄ iuris eſſe fatemur, non Ro. pontificis, imperatorem creare ſimul & deſtituere: veſtrum, ſi quid in imperio tumultus inſurrexerit, q̄ viritim extirpetur, curare. Igitur o principes & regni cordati ꝓceres, ius veſtrū defendite, pro patrijs & imperij legibus vires exercete, ne ſi minus, & imperium & patrimonium dimittatis. Vt aūt id fieri poſſit, ꝑſuaſum credim' Ro. potificem, q̄ ſeſe ſuis à ꝓſumptionibus reuocet, ſi monere blandiloquio tentaueritis. Nam ſi ꝓ libito ſuo Ro. pontifici nimium q̄ expedit diſſimulando, depoſitionē imperatoris ꝑmiſeritis, actum breui veſtra de poteſtate in deligēdo imperatore oīni dubio ꝓcul intelligētia. His itaq; ac ſimilibus dum in cōcione ad principes Otho imperator peroraſſet, animos nonnullorū ſibi conciliauit, atq; ſuorū cōgregato exercitu, expeditionē in Thuringos mouit, contra ꝓuinciæ comitē Hermannū, tum ꝙ cum Ro. eccleſia in malū imperatoris bene ſentiret, tum ꝙ Siſridum Moguntiñ. archiepm ab hoſtibus Othonis partem defendentibus, ad ſe confugientē ſuſcepiſſet: tum etiam, ꝙ ab eius ſe fide nuꝑ ſubtraxiſſet.

Otho vaſtat Thuringiā.

Igitur copijs coadunatis, duas Hermāni munitiones fortiſſimas, Rodenburg & Saltzingen, cepit ac funditus deſtruxit. Inde ꝓgrediens, oppidum Vuizenſe obſidiōe vallauit, qd etiam ꝓter arcem capiēs, pari furore ſubuertit. Aſſerūt, tum primū cœpiſſe vſum inſtrumenti bellici, prius incogniti, qd vulgariter Trybock noīatur, qm̄ bombardarū vſus necdum erat inuentus. Deuaſtauit ergo Thuringiam imperator ſupra q̄ dici poterit crudeliter nimis, & multa contra Deum & hoīes in propriam ſuæ vitæ & animæ ꝑniciem mala commiſit. Deinde profectus in Saxoniam in Northuſen oppidum imperiale,

ale, auguſtales cum vxore ſibi deſponſata Philippi q̃ndam regis Germanoꝝ filia, nuptias celebrauit: q̃ qdem q̃rta dehinc die infirmata, vſq; ad mortẽ rebus ſubito exceſſit hũanis, variã interitus ſui opinionẽ, ne ſuſpicionẽ dixerim, poſteris relinquẽs: tum ꝙ in eccleſiam Dei crudeliter inueheretur imperator, tùm ꝙ neptem ſuã, licet diſpenſatiõe apl̃ica interueniẽte, vxorẽ duceret, Dei optimi maximi vindictã in ſe expertus, diſcere debuerat ponere ſupercilium: ſed nihil minus veritus, q̃ cœperat, aĩo ꝑtinaci ꝑſeuerauit. Animaduertẽtes igiť nõnulli principes imperij, cũ primis aũt Sifridus Moguntiñ. archieps̃, rex q̃q; Boemiæ, Treuireñ. archieps̃, & Hermãnus Lantgrauius, cum alijs nõnullis, Othonis contumaciã & rebellionẽ, atq; in vnũ cõuenientes, ad memoriã iuramẽtũ q̃d olim fecerũt Friderico Henrici imperatoris filio adhuc infantulo, reuocarũt, atq; illum in regem loco abrogati Othonis aſſumere decreuerũt. Conſultatiõe igitur habita, Fridericũ Othone abiurato in regẽ Germanoꝝ vnanimiter eligũt, ſolennes ad illum cum electionis decreto nuncios mittẽtes, videlicet Henricũ de Nyfen & Anshelmũ de Iuſtingẽ viros nobiles & ſtrenuos, cum q̃buſdã alijs, q̃rum nuncio informatus & inſtãtia ꝑſuaſus Fridericus ad capeſſenda imperij iura, q̃ntocyus in Germaniam venire maturaret. Quibus Fridericus blanditer rñdens, rem differre aliquan tiſꝑ voluit, ne ſi q̃d incõſultius ageret, pœnitẽtia ductus, ludo ſe oĩbus exponeret. Dux q̃q; Brabantiæ, q̃ Othonis partes plurimũ ꝑſequebatur, propter deſponſatã ſibi vxorem Philippi q̃ndam regis filiã, Leodiũ cepit, Huardo epõ ꝑ fugã elapſo, in q̃ q̃dem ciuitate maxima p̃da & inæſtimabiles diuitiaꝝ theſauri à militib⁹ cum dãno plurimorum diripiunť. nulli em̃ raptores pepercere loco, non monaſterio, nõ eccleſijs, ſed oĩa q̃ inuenire poterãt, ſine miſericordia rapiẽtes auferebãt. Per hos etiã dies in Narboneñ. prouincia, quam vulgo Linguã Occitanã appellitãt, Chriſtianæ puritatis ꝑmulti cõtemptores, ex Albigeſio primã ſuæ doctrinæ & iniq̃tatis inſtructionẽ recipientes apparuerũt, quoꝝ tñ dogma nemo ad hũc diẽ not⁹ ſcriptor reliq̃t. Et cum hæreticos eos vocẽt, atq; ob eã culpã exterminatos eſſe autores tradãt, genus tñ hæreſeos p̃tereunt. puto eos, quoad cõiectura aſſequi poſſum, arcanã peſtẽ ſecutos, fœdis quoq; amoribus & maſculinis cõcubitibus indulſiſſe, ideoq; legitimas nuptias & carnis eſum damnaſſe. Diffuſum id virus cum totam ferme regionẽ inquinaſſet, Romanus pontifex Innocentius 3. miſſo Gallone cardinali ad Philippũ Frãciæ regẽ legato, monet in hæreticos arma ſumere, peccatoꝝ remiſſionẽ his q̃ inſigne crucis ad bellũ ſuſciperẽt, ꝓmittẽs. Legati oratione admodũ ardenti ꝑmotus rex, ꝑmittit ſuos arma capere, & in Albigenſes ꝓficiſci. fuiſſe in exercitu ep̃os multos & ꝓceres multos referũt, atq; in primis Eudonẽ Burgundiæ ducẽ, Henricũ Niuernẽſem, Petrũ Senonũ archipręſulẽ, Reginaldũ Rothomageñ. Robertũ Baioceñ. Iordanũ Lexonieñ. & Reginaldũ Carnoteñ. Igitur mouentes Franci, Biteres primũ obſidẽt expugnãtq;, occiſis qui in ea erãt multis hæreticoꝝ millibus. Quo ꝑiculo territi reliq̃ regionis incolæ, ad Carcaſſonem munitiſſimã vrbem confugerũt, in q̃ à noſtris circũſepti, inde abire nudi oĩno cõpellunť, vt qui pudendis mẽbris ꝑ ſummũ nefas abuſi fuerãt, ea ad ignominiã vidẽda exhiberẽt. Eliminata fœdiſſimæ gẽtis turpitudine, Frãci cupidi ſua quoq; loca reuiſere, reliq̃ exercitui Simonem de Mõteforti, hoĩem nobilẽ ac ſtrenuũ nec min⁹ religioſum p̃ficiũt, quum ad hoc quoq; negocium ſubeundũ & Innocẽtius pontifex ſummus eundem vnà cum Lupoldo Auſtriæ duce ſubordinaſſet. Is igitur belli cura mox ſuſcepta, non ſegniter ſupſtites ꝑſecutus eſt, comitante eum Dñico viro Hiſpano, q̃ autore Prędicatoꝝ ordo initium ſuſcepit. Itaq; arces ꝑ eam terram expugnauit, hæreticis interemptis. habuit aũt obſcœna Albigeſioꝝ turpitudo defenſores Petrum Aragonũ regem, ſancti quoq; *Eligij comitem, & Fuxi principem, qui eductis ingentibus copijs, Simonem apud Murellum arcem obſederũt, qui tametſi raros armatos ſecum in p̃ſidio haberet, nihil tñ deſperans, re diuina à ſacerdote facta, poſtq̃ ſe in primis atq; ſuos ſacramento confeſſionis purgaſſet, eruptionem ſubito facit, regem Aragonum & 18. millia hoſtium interemit, cum ipſe octo tantum ex ſuo p̃ſidio amiſiſſet. credi merito poteſt, Deum pro ſua religione comitem recte pugnantem, adiuuiſſe. In partibus etiam Alſatiæ tum hæreſis & error tam nobilium q̃ plebeiorum multum increuit, volentiũ & aſſerentiũ licitum & nequaq̃ eſſe peccatum, in quadrageſimæ diebus & reliquis ſextis ferijs anni comedere carnes: quicquid etiam peccarẽt hoĩes cum his membris, q̃ ſub vmbilico forent, licite fieri poſſe, dicentes hæc fieri ſecundum naturam. Vnde q̃tannis huius erroris & hæreſis autoribus Mediolanum certum cenſum miſerũt, tandem vero ab ep̃o Argentineñ. ac ciuibus capti vtriuſq; ſexus & conditionis homines fere 80. vna die oẽs igni traditi ſunt & combuſti. Anno dñi 1213. facta electione noui regis Germanoꝝ Friderici 2. videlicet qui tũ Siciliæ regnũ tenebat, ꝑ Mogũtiñ.

Fridc. 2. vocať in Ger.

Albigeſij.

Hæreſis Alſateñ.

Treui

Treuirenſemq́ꝫ archiepõs,regem Boemiæ,ducem Auſtriæ, ducem Bauariæ & Lãtgra
uium Thuringię,miſſis etiam ad eundẽ honeſtiſſimis legatis,q eum in Germaniã ſecu
re ducerẽt,Otho auditis huiuſcemodi rumorib' infrenduit aio, ſeq́ꝫ in arma parãs,q̃-
cunq́ꝫ vel Ro.põtificis & eccleſiæ fuiſſent,aut etiã Friderici electi regis,in ſuã redigere

Friderici 2. in Germa. aduentus.

poteſtatẽ cõtẽdebat. Verũ Fridericus tandẽ à legatis Germanicis ꝑſuaſus,quanq̃ vxor
& pleriq́ꝫ Siciliæ optimates animũ eius in aliud mutare cõtendiſſent, relicta cum filio
paruulo Hẽrico vxore in Sicilia,ad iter ſeſe honeſto comitatus apparatu in Germaniã
ꝓparauit.Romã primũ ad Innocẽtiũ veniẽs,honorifice ſuſcipit, à q̃ bñdictiõis pariter
& coronationis munus humiliter petijt.Sed põtifex illi blãde rñdens,q̃d petebat,inge
nioſe denegauit,dicẽs ſe legatũ cardinalẽ in Germaniã cũ eo deſtinaturũ, q regni Teu
tonici principib' mãdaret,vt ab Othone excõmunicato ſimul & depoſito recederẽt,
& ſibi tanq̃ ab eiſdẽ electo in oĩbus fideliter obedirẽt & aſſiſterẽt.Itaq́ꝫ Fridericus pon
tificis animũ ambiguũ haudquaq̃ intelligẽs,cũ legato & ſuis,qm̃ directo itinere ꝓpter
Othonis inſidias in Germaniã venire non potuit,ꝑ vallẽ Tridentinã atq́ꝫ loca alpiũ in-
uia,in Rhetiã Curiẽſem,deinde à nobilibus & epõ ſuſceptus honorifice, ad Cõſtantiã
vſq́ꝫ ꝑducit,vbi ꝑ dies aliq̃t demoratus, ꝑ copias principũ regni, maxime aũt Sueuicæ
nationis ꝓceres,q̃rſum volebat deducit.Cõperiẽs aũt Otho qm̃ Fridericus dimiſſa Si-
cilia veniſſet in Germaniã,atq́ꝫ in ciuitate Cõſtantieñ.multo ſtipat' milite ſubſiſteret,
animũ rebus adijciẽs,illi occurrere ſtatuit,regniq́ꝫ introitũ prohibere,ſi poſſit,tẽtauit.
Coadunato igit ſuorũ exercitu,in Sueuiã venit.in Friderici occurſum ꝓpropere nimis
iter accelerãs,exercitũ ſuũ à ſe defluere vidit,atq́ꝫ in dies infirmiorẽ fieri. vnde cõſiſtẽs
in oppido Vberlingẽ,non audebat iam palã cõtra Fridericũ exire, ꝙ optimã nobilita
tis ſuæ partẽ à ſe ad Fridericũ deficere videret. Verũ adhuc ſpe ductus in ducẽ Bertol-
dum de Zęringẽ,necnõ Henricũ comitẽ de Veringẽ,Argentineñ.q́ꝫ epm̃,q̃rum ſup
petijs adiutus,in oppidũ Briſach imperiale deſcendit, rei euentũ expectaturus.q̃rens
aũt ſi copiã habere poſſet militũ auxiliatorũ,vnde Friderico reſiſteret, in oppido cõſti
tutus,hinc inde q̃s poterat lãcearios mercede cõduxit.at ij ex oppido gregatim excur
ſus faciẽtes,vinũ ac pabula & q̃cquid ad victũ q̃tidianum requirebat,diripiẽtes,oppi-
danos etiã rapinis & iniurijs multis afficiẽtes,tãdẽ ab incolis extra oppidũ eiecti ſunt.
vnde vidẽs ſe ab oĩbus deſolatum Otho,cum paucis admodum ſtipendiarijs militibus

Otho in Saxoniã fugit

in Saxoniam rubore ſuffuſus redijt. Fridericus aũt intelligens Othonem à ciuibus op-
pidi Briſach cum ſuis expulſum,auxilio principũ fretus plurimorũ, de Cõſtantia mo-
uens,ciuitates & oppida imperij circa Rheni fluenta ſuperioris ꝑluſtrãdo,in ſuã ſube
git poteſtatem.Itaq́ꝫ cum ad oppidum imperiale Hagenau ꝑueniſſet, qm̃ partiũ erãt
Othonis,portas clauſerũt,Fridericum intromittere recuſantes,q mox vicum obſidio
ne vallauit,tamq́ꝫ diu impugnauit,donec tandẽ expugnaret, oppidanosq́ꝫ rebelles in

Hagenau oppugnat.

deditionem compelleret.Inde ꝓgrediens de ciuitate in ciuitatem, de oppido in oppi
dum,ab oĩbus vt rex honorifice ſuſcipitur, atq́ꝫ vt Germanorũ rex ſalutatur. Quo fa-
ctum eſt,vt breui totum pene regnum, paucis cum Othone manentibus,obtinuiſſet.
Per Rheni aũt fluenta Fridericus deſcendẽs,Moguntiã venit:vbi aliquandiu conſidẽs,
magnum principum conuentũ habuit,Sifrido Mogũtino archiepõ in odium Otho-
nis adiuuante ſimul & ꝓcurante. Nam illo conueuerãt idem Sifridus archiepũs Mo-
guntinus,Treuirorũ quoq́ꝫ & Argentineñ. q Friderico reconciliatus, ab Othone cui
adhæſit, receſſerat.Baſileeñ.Spireñ.Conſtantieñ.Herbipoleñ.epĩ,rex etiam Boemiæ,
Lantgrauius Turingiæ,comesq́ꝫ Palatinus Rheni,qui oẽs regi Friderico fidelitatis iu
ramentum ꝑſtiterunt,atq́ꝫ à Moguntia ꝑ Rhenum in Coloniam,deinde ad imperiale
palatium Aquiſgranum profectus,cum eiſdem per Brunonem, vt nonnulli aſſerunt,

Frider.2. Aquiſgrani coronatur.

ſiue per Sifridum Moguntinum, vt reliquis placet, inunctus & in regem Germanorũ
coronatus eſt. Videns aũt Fridericus ꝙ fauor regis Galliæ plurimũ ſibi prodeſſet,au-
xilio fretus epĩ Meteñ. amicitias cum eo ſtatuere decreuit. conuentui locus dictus eſt
apud Vallicolorem,vbi reges fœderis cauſa coirent. Cui cum Philippus Gallorũ rex
propter corporis aduerſam fortunam intereſſe non poſſet,Ludouicũ filium primoge
nitum miſit,reges ſimul cõuenientes,amicitiæ fœdus q̃diu viuerent in humanis,ꝑcuſ-
ſerunt. Igitur Otho videns ſe imperio priuatum, & ꝙ Fridericus Aquiſgrani co-
ronatus regno poteretur, conſtitutus apud Saxoniam, ſocietatem cum Iohanne An-
glorum rege,cumq́ꝫ Rainaldo Boloniæ comite ſtatuere cogitauit. Quod Philippus

Frideric. & Philip. Frãci fœdus.

Galliæ rex cum reſciſſet,Boloniæ comitẽ ex comitatu ſuo exturbauit. Verum rex An-
gliæ Iohannes inita cum Flandreñ. comite Ferdinando ſocietate, ad Boloniam cum
ingenti claſſe recipiendam ſe contulit. mutato tñ propoſito, ad Granantingos Flan-
driæ oppidum duxit.Philippus aũt in Ferdinandum primo ducens,Brugas primum,
deinde

deinde Gandauũ inuaſit,cuius claſſem Boloniæ comes apud Dam̃ oppidũ relictũ deturbauit. Verũ rex Franciæ factũ intelligens, Gãdaui obſidione ſoluta,in hoſtes ſubito ruens,captis & occiſis plurimis,ad vſq; naues eorundem ꝑcurrit. Deinde rediens ad Brugeñ.& Gandauis obſidibus receptis,in Franciã reuertit,non multo poſt tempore Brugeñ.& Gandeñ.datis xxx. millibus marcaꝝ auri,obſides ſuos redemerunt. Et primis illis motibus Iohãnes Anglus occurſurus,vt ſocioꝝ Othonis & Flandrię comitis fidẽ tutaret, ex Anglia mouit. Andegauiã reſtituit, murisq; claudit, & deficiẽtibus ad eum Britonibus ac Pictauis,Ligerim trãſiit,monachi caſtellũ obſidione cinxit.vbi cũ eſſet laboratũ aliquãto tẽpore,Ludouitus Philippi filius hoſtẽ repulit.At interim occupato aduerſus Flandrenſes Philippo,Otho coadunatis ſibi auxiliarijs vndecũq; poterat copijs,in terras comitis Geldrenſis hoſtili aĩo ingreſſus.igne ſimul & ferro multa pauperibus damna intulit.vnde mouens vnà cũ rege Angliæ,duce quoq; Brabantinorum Hẽrico,Ferdinando comite Flandrenſi,ac alijs pleriſq;,contra Philippũ regem Galloꝝ apud Tornacũ proceſſit in bellũ. Occurrit Gallus hoſtibus ad pontem Bouinum,vbi tanto aĩo exercitũ inſtruit,vt certã habere ſpe victoriã videret,ſtatimq; cum hoſtibus cõgreſſus,primũ comitem Flandriæ cepit:deinde Othonẽ inuadens,vt maiore audacia,ita maiori labore(nam Philippus ipſe ab eq̃ vi peditũ Othonianoꝝ deiectus,periculo vix eſt liberatus)Saxonem ad fugã cõpulit,qua ægre Galloꝝ manum euaſit. Sic Otho ĩ Saxoniã reuerſus,pauco poſt tẽpore ex ea ignominia ſato eſt defunctus.incidit hæc Othonis ſtrages in annũ dñi 1214. Philippus animũ ad vlciſcendum Anglum adiecit. Verũ is regis Philippi Galloꝝ veritus potentiã,& ꝙ iam altera vice bello ſupatus,multos ex ſuis amiſiſſet,ad Ro.pontificis gratiã cõfugit, atq; libere Deo & ſanctis Petro & Paulo aplis,ſanctæq; Ro.eccleſiæ ac Petri ſucceſſoribus Anglię regnum pariter & Hyberniæ obtulit & conceſſit cũ om̃i ſuo iure, proq; dictis regnis Innocentio III.homagiũ fecit,vt ſ.illa in feudum ab eccleſia reges Angliæ de cætero tenerent:illud adijciens, vt pro om̃i ſeruitio dictoꝝ regnoꝝ quotãnis centum auri marcas ſoluerent,q̃d poſtea aliquandiu ſeruatum eſt. Nec id q̃dem nouum, quũ longe ante hoc Adulphus primus monarcha Angloꝝ rex,idem regnũ Leoni IIII. Romanęq; eccleſiæ vectigale fecit,poſt quẽ Hẽricus rex ob necem S. Thomæ Cantuarieñ. idem regnum pro ſe & ſuis ſucceſſoribus à Se.Ap. in feudum recognouit. Fridericus interim,vt ad regni faſtigia cõſcenderet,conuocato principum regni Germanici cõuentu Moguntiæ, illo peruenit.vbi cum principes in vnum conueniſſent, Mogũtinus archiepiſcopus denuo Fridericum regni Germanici corona inſigniuit. qua obtẽta,rex Fridericus ĩ Sueuiam ſuæ gentilitatis regionem,multo ſtipatus milite ꝓficiſcitur.vbi cum reſediſſet,audita clade q̃ Otho apud Bouinũ pontẽ afflictus fuerat, Aq̃ſgranum imꝑatoriam nuꝑ vrbẽ obſidione preſſam recepit,vbi Innocẽtij papę autoritate regiã denuo de more coronã accepit.atq; vt aliquam Deo, vnde oĩs poteſtas principaliter datur,animi gratitudinem demonſtraret,cruceſignatus, voto ſe tum publice obligauit ſubſidij Chrianis in Aſia degentibus offerendi cauſa,ſed & pontifici Ro.comitatũ de regno Siciliæ Fundanũ perpetuo donationis iure à Ro.eccleſia poſſidendũ. De Sueuia aũt Fridericus valido ſuoꝝ exercitu ad Moſellanos deſcẽdit, & in primis Treuireñ.deinde nobiles prouinciæ om̃es,q in circuitu reſederãt,in deditionem recepit. Deinde Lotharingia in deditiõem ſimiliter coacta, Meteñ.& Leodieñ. cum reliquis pene ciuitatibus & oppidis in ſua verba iurare potenter coegit. Moſam poſt hæc fluuiũ tranſiens,cõtra Henricũ partiũ Othonis Brabantiæ ducem copias duxit. Verum inopinatũ dux Friderici aduẽtum intelligens, territus ꝙ tantæ multitudini occurrere haudquaq̃ ſufficeret,conſilio ſuoꝝ ꝑhabito,in pace obuiam venire Friderico ſtatuit, veniã poſtulaturus:quam cũ à rege ſupplici voto poſtulaſſet, abſq; mora impetrauit. Itaq; fidelitate regi vt moris eſt iurata, filiũ ſuum & q̃ſdam alios terrę nobiles, obſides dedit:atq; Othonis partes deſerẽs,Friderico regi adhæſit. Anno dñi 1215. Innocentius papa Romæ in eccleſia Lateraneñ.cõcilium ſiue ſynodum celebrauit,cui interfuere Hieroſolymitanus & Cõſtantinopolitanus patriarchę,metropolitani lxx.epiſcopi cccc.xij.abbates,priores conuentuales octingenti,Græci & Romani legati,regũ vero Hieruſalem,Hiſpaniæ,Angliæ,Franciæ & Cypri oratores. Venere multa tum q̃dem in cõſultationẽ,nec decerni tñ q̃cquã apte potuit,ꝙ & Piſani & Genuenſes maritimo Ciſalpinæ terreſtri bello inter ſe certabãt.Editæ tñ nõnullæ cõſtitutiones referũtur,e quibus vna exiſtit,vt quoties orbis principes alter in alterũ deliquerit, correctionẽ ad pontificẽ Romanum ſpectare. Multa deniq; pro recuperatione terræ ſanctæ tractata fuere. Vnde idẽ Innocentius miſſis in om̃es Chriſtianorũ fines literis & nuncijs, viros videlicet doctos & idoneos crucẽ ꝓdicare cõtra Chriſtianę fidei hoſtes iuſſit. Tenores

Otho IIII. à Phil. Franco ꝓfligatꝰ.

Angliæ regnũ à Ro. pontifice acipi.

Friderici 2. altera coronatio.

Hẽricꝰ Brabãtiæ dux.

Innocentij tertij conſtitutiones ex ſynodo.

autē literarꝝ inter alia hæc qdem cōtinebant,ſ.ꝙ ſingulis menſibus fieret gñalis ꝓceſſio,ſeorſum viris & ſeorſum mulieribus cōſtitutis,cum orōnum deuota inſtantia pro terræ ſanctæ liberatione,orōni aūt ieiuniū & eleemoſynā adiunxit,vt his quaſi alis quibuſdā,facilius ad aures Dei volet oratio. Singulis quoq; diebus ſub Miſſarꝝ ſolennibus, publicā tam virorꝝ q̄ mulierꝝ in terram ꝓſtrationem fieri voluit,cū pſalmo,Deus venerunt gentes,verſu & orōne ad hoc diſpoſitis & inſtitutis,truncū etiam fieri in eccleſiis ſub tribus diſtinctis clauibus ordinauit, in q̄ reponeret eleemoſyna in ſubſidiū terræ ſanctæ,atq; vt hoīes ad ſumendā crucem exhortent,ſtrictius mādat. Audiētes aūt hæc parui pueri de regno Francorꝝ,vſq; ad XX. millia crucem acceperunt,quaſi ꝑ eos vellet Deus terram ſanctā liberare. Nam turmatim diuiſi,per diuerſos portus acceſſerūt, alij Maſſiliam,Brunduſiū alij,reliq Genuā venientes,qdam tandē ad ꝓpria redierunt. Siqdem ad mare veniētes,pleriq; à piratis doloſe manibus ducti, q̄ſi ad Hieruſalē ducerent,aut in mari ſubmerſi ſunt,aut Saracenis venditi. Innocētius aūt pontifex,diſcordiæ inter Genuenſes & Piſanos componendæ cauſa Peruſiū profectus,ibidem moritur pōtificatus ſui anno 18.menſe 7.die 16. Cuius vita adeo probata fuit, vt poſt mortē nil eorꝝ quæ laudauerit,quæq; improbauerit,immutatū dicatur. Quin vt religiōis apprime ſtudioſus,multis viuendi regulā dedit & diſciplinā,ita veterꝝ quorundam ordinum inſtituta reparauit. In Laterana ſynodo Cruciferorꝝ ordo reparat⁹ eſt,& à pontifice Innocentio vltimo hoc pōtificatus anno cōfirmatus. ſunt q cœpiſſe putent ordinem hunc Cōſtantini & Helenæ tēporibus,repta primū cruce,autore Cyriaco Hieroſolymorꝝ ꝑſule & martyre,q̄ etiā fere tēpore ſacræ virgines ab Helena Cōſtantini matre lectæ ſunt,q̄ publico ſtipendio alerent,Dei laudem vitę puritate & frequētibus precibus ꝑdicaturæ. Atq; hoc qdem tēpore Cruciferi ꝑ Innocentiū reſtituti ſunt, quo fere tēpore Albertus Hieroſolymitan⁹ pr̄iarcha,labantē in Syria religionē reſtituere conatus,Carmeli mōtis incolas fratres diſciplina & regula coercuit, habitū exteriorem *virgulatū Heliæ more dedit. Quæ regula tum Romę ꝓbata eſt,& nomen Carmelitarum q̄ cœperat modo veneratione apud Ro.eccleſiam multos annos magnæ autoritati fuit,datæ ordinis eius benefactoribus indulgentiæ &c. Et Syriæ principibus gentilibus adeo grata religio,vt magnis Sultani eleemoſynis alerent. Honori⁹ quartus reſtituto albo habitu,eos in Europa excepit B. Mariæ ſacros,q̄ titulo poſt Honorij quarti reformationē Carmelitæ vſi ſunt,id quod infra latius ſcribet.

Mirꝝ qd de pueris.

Turba imbellis cruce ſignata.

Innocentij 3. interitus.

Cruciferorum ordo.

Moniales primæ.

Carmelitę.

Dominic⁹ Hiſpanus vir ſanctitate & doctrina plurimū decoratus,Prædicatorꝝ fratrū ordinem primus inſtituit,is in Calagura pago Exonieñ. diœceſis natus, patrem habuit Felicem noīe, matrem vero Iohannā,& fratres duos vterinos,cui⁹ mater in ſomnis ꝓuidit ſe geſtare catulum accenſam faculā ore baiulantem, q mox ex vtero matris in mundū natus, totū mundū incendere videbat verbo ſuæ ꝑdicationis. Nam fuit vitiorꝝ mirabilis obiurgator,hæreſiū oppugnator,Albigenſiū potiſſime,fideliumq; diligētiſſimus exhortator, ex canonico regulari à Deo vocatus, cum ſociis ſibi cōiunctis Prædicatorꝝ ordinē incredibili feruore fundauit,atq; à beata virgine diuinitus inſpiratus, habitū religionis aſſumpſit. Verꝝ Albigenſiū hæreſis cum pullulare in ciuitate Toloſana & Galliarꝝ regione cœpiſſet,B. Dñicus ab Innocentio pōtifice datus,à Francorꝝ aūt rege Simon de Monteforti ad huiuſmodi hæreſim extirpandā,idem ſanctus vir cum additis ſibi militum copiis aduerſantiū arma conatuſq; retrudit,quemadmodū ſupra tetigimus. Pater aūt religionis exiſtens,cū apud Toloſam Honorius hęreſim & ſchiſmaticos domitos intellexiſſet,ordinē confirmauit:quo cōfirmato, plura ſunt monaſteria ædificata. Tandē vero 23.ſalutis anno ſupra duodecies centeſimū,apud Bononiā Italiæ ciuitatē Nonis Auguſti migrauit ad dñm, quem poſtea Gregorius 9. auditis eius miraculis & clara vita,in ſanctorꝝ catalogum adſcripſit.

Dñicus ordinis Prędicatorꝝ inſtitutor.

Circa hæc quoq; tēpora Franciſcus Seraphicus natione Italus,ex Aſſiſio Vmbrorꝝ ciuitate oriundus,vir diuinus, ac primus fratrū Minorꝝ ordinis inſtitutor & fundator,circa annum dñi 1208. primo negociator humanus & affabilis ac prodigus vſq; ad annum xxv. inde terrena cuncta deſpiciens,Chriſtū in om̄i vita ſecutus eſt. cū em̄ aliq̄diu pedibus calceatus inceſſiſſet,ſententiæ dñicæ memor,Qui venit ad me,& nō renūciat oībus q̄ poſſidet,nō poteſt meus eſſe diſcipulus:abiectis oībus,tunicā ꝓtritā fune ꝑcinctā induit, atq; mox nouū ordinē inſtituit,cum quo velut ſol in orbe radiās, Chr̄ianam religionē plurimū illuminauit. Nēpe in ſeipſo tantū auſteritatis rigorē exercuit,vt in tentatiōe quadā carnis,pruinali tēpore niue vel glacie operiret. paupꝑtatē vero dñam ſuā ſemꝑ vocabat. malebat potius de ſe vitupia q̄ laudes audire,om̄iq; ſtudio ꝑcauebat,ne paupertatis metas tranſiliēs, ad ſupflua difflueret. ſexto cōuerſionis ſuę anno i Syriam trāſiens, martyrij deſiderio Sultanū acceſſit,à q̄ honorifice eſt ſuſceptus. Duobus aūt annis ante obitū ſuū vidit in

Frācisc⁹ Aſſiſieñ. ordinis Minorꝝ autor.

viſi

viſione ſeraphin vnū in aere,ſex alas habentē,cruci manibus extēſis, pedibuſq; cōiunctis affixū,alas vero duas ſup caput erectas,& duas ad volandū extēſas habebat,porro duabus totū corpus tegebat.Cūq; diutius cogitaret,apparebāt in manibus eius q̄ſi fixuræ clauorum,latuſq; ipſius dextrū veluti lancea pforatū.deinde fratribus ab eo inſtitutis nouam regulā dedit,quem ordinē & Honorius 3.cōfirmauit.Tandē vero plenus bonis opibus,apud Aſſiſiū vrbem ſuā anno ſalutis nr̄æ 1227.Nonis Octobris in domino feliciter obdormiuit.Gregorius nonus,auditis eius crebris miraculis,poſt biennium,magno prius ob eā rem habito cōuentu,in numerum ſanctorum retulit.Nicolaus autem tertius anno 1280.literas de ſtigmatibus eius Chriſti fidelibus miſit. Ordo q̄q; Eremitarum à quodā Guilielmo eremita viro ſancto,& Aqtaniæ duce ac comite Pictauienſi,nup anno dn̄i 1157.licet inſtitutus,ſub Innocentio tn̄ & Honorio,ſub titulo fratrum Eremitarum S.Auguſtini & appellari & noīari iuſſus eſt & cōfirmatus.nā pdictus Guilielmus,prius à B. Bernardo ſufficiēter edoctus, ordinis ſui calamitatē religiōiſq; feruorem pene extinctū cōſiderans,animū ad inſtaurandū eum adiecit,in breuiq; conualeſcēs ex multitudine religioſorum & monaſteriorum,meliorem faciem ordini diui Auguſtini per Gallias dedit. Quare hunc ordinis cōditorem appellāt, ac Guilielmitæ vulgo p Gallias nominant,Itaq; cōceſſione Anaſtaſii pontificis ac Adriani eius ſucceſſoris,relicta eremo,tum ciuitates primum incolere cœpit,ac primū Pariſiis monaſterium ſub mendicationis titulo extruxit. Deinde Albertus Gallus,doctrina & vitæ ſanctitate mirabiliter ordinem adaugens,plurimū ordini laudis & religionis cōtulit. Verum cum Guilielmitarum titulus in Galliis vſq; ad Innocentij tempora pduraſſet,mandante eo,poſthabita eius denominatiōe, & om̄ibus S.Auguſtini eremitis ad ciuitates vbiq; accerſitis,Innocentius & eius ſucceſſores,om̄es ſub vno titulo Eremitarum,vt dictū eſt,appellari voluit & pcepit. Ad Innocentij aūt publicatas literas per vniuerſum orbem p liberatione terræ ſanctæ,innumerabilis multitudo p Chriſti amore ac terræ ſanctæ recupatione cruce ſignabatur. inter quos fuere poſteritati cōmendandi principes iſti ſubnotati:Fridericus rex Germanorum II. Henricus Brabantiæ dux, dux Morauiæ,dux de*Lēburg,dux de Ancei,comes Iuliaceñ.Palatinus comes de Tubingen,marchio de Baden,comes Loheñ.comes Mōtenſis,comes Spanhemeñ.comes de Naſſau, comes Feldeñ.comes Hirſutus,comes Syluestris,comes Synēſis,Siſridus archieps Moguntiñ.epiſcopi,Leodieñ.Herbipoleñ.Bābergeñ.Argentineñ.Patauieñ. Eichſtateñ. & cōplures alij,q om̄es,crucem pdicante magiſtro ſcholaſtico Xanteñ.eccleſiæ, mandato Innocentij papæ,ſeſe ad Chriſti militiam deuouerūt. Eodem anno Theodericus Treuirorum archieps ad Coloniam veniens,Henrico duce Brabantinorum cooperante,iuxta mādatum apoſtolicū ſibi tranſmiſſum, ciues ad ſubiectionem Friderici regis induxit,eoſq; pace reformata,ab excōmunicatiōe & interdicto, qbus per annū & menſes qnq; fuerāt innodati, pp̄ter rebellionem & Othonis ep̄i Monaſterieñ. detentionem abſoluit.Siqdem ap̄lico mandato Siſridus Moguntiñ.archieps, cum Theodericum Colonienſem archiepm creberrimis nūcijs & literis, vt Othonem abrogatū & excōmunicatū desereret,monuiſſet, & Friderico regi electo & coronato adhæreret, alioqn ſe pœnas & cenſuras eccleſiæ grauiſſimas incurſurum,cum monita illius contempſiſſet,ab eodē archiep̄o autoritate apoſtolica primo qdem excoīcatus,deinde cū anathematis in ſe ſententiā paruipendiſſet,ab archiep̄ali dignitate depoſitus fuerat. Itaq; vt tetigimus,cōcordia reformata, Treuirorum archieps quarta die mēſis Auguſti Miſſam in principali eccleſia S.Petri in pſentia tam cleri q̄ populi decantauit, in q̄ quidē die Fridericus rex ciuitatē Colonieñ.ingreſſus,à ciuibus honorifice ſuſceptus eſt,homagium ſubiectionis & fidelitatis iuxta cōſuetudinē illi iurātibus, diebus plus minus ſeptē illic moras agendo. Anno 1216.Innocentio mortuo,ſucceſſit illi Honorius eius noīs III.patria Romanus,vir doctus & morum integritate ſanctiſſimus, q regem Fridericū II. coronauit imp.ſed poſtea excoīcatum depoſuit, duoſq; ordines,pdicatorū ſ.& Minorum,cōfirmauit,ac ſub tutela ptectionis apoſtolicæ ſedis ppetue ſuſcepit.Deniq; ad hunc Honoriū Petrus Antiſiodoreñ.impator Cōſtantinop.cum Iola vxore veniens,i baſilica S.Laurentij extra muros coronat, deligitq; ſtatim Iohānes Columna cardinalis Ro.q legatus ad res Aſiæ cōponendas cū his copijs pficiſceretur, q̄s Innocentius ad eā rem collegerat.Quo Chriſtianos ad terræ ſanctæ atq; ciuitatis Hieroſolymitanæ recupationem adhortante,magnus tam in Italia q̄ Gallia & Alemania bellantium apparatus fiebat. Nam principes regis Franciæ cōſilio,Bonifacium marchionem Mōtiſferrati,& Balduinū Flandriæ,& Henricū S.Pauli,Ludouicū Sabaudiæ comites,in Saracenos hortant.hi cōiunctis copijs Venetias delati ſunt,vbi cōuenientes in vnū,factus eſt bellantiū tam fortis exercitus,tāq; validus,vt nō ſolū p eos credi poſſet re-

Eremitæ.

Guilielmitæ

Germanici principes cruce ſignati.

Colonienſes in Friderici II. fidē accepti.

Honorius III.papa.

regnū Ieruſalem,verū etiam Aegypti regnū recupari poſſe. Itaq; cum Venetis reliquarum q̄ illo aduenerant,nationū copiæ couenientes,inter ſe pacti ſunt,vt Veneti transportarent exercitū,ipſæ aūt ſociæ itineris eſſent. Vnde cōſtitutum eſt vnanimi cōſilio, vt pars validior in Syriā nauigarēt,reliq tenderent in Aegyptū,atq; Alexandriā expugnarent,aut Sultanū,ne in Syriā deſcēderet, ꝓhiberent.

Geſta ī oriēte tēpore Innocētij III.

Deſcribenda eſt in hac generatione Cōſtantinopolitani impīj variatio,qua res Græcoꝝ ad Gallos deuenit. Imꝑauerat Græcis hactenus Iſaacius Angelus,æq́ ſeruantiſſ. princeps, cuius paulo ſuperius fecim⁹ mentionē. hunc cū frater Alexius impio deiectū cepiſſet,ac oculis priuaſſet, Alexius alter Iſaacij filius,in Latinoꝝ caſtra ꝓfugit, opem ꝑ patre contra tyrannum petens,q̄ hac conditione ei cōceſſa eſt,vt & Græcā eccleſiā Romanæ ſubijceret,& auri marcas xxx. millia ꝑſolueret,ob damna q̄ olim Emanuel imp. Venetis Franciſq; intulerat. Venerat aūt Alexius puer Romā, Innocētio crudelitatē in patrem cōmiſſam exponens. Inde ad Philippū Ro.imp. q ſororē ſuam Irenen habebat vxorē,in Alemaniam ꝓperauit,atq; cōditionibus q̄bus cū Ro.pont. & principibus de ferēda ope conuenisset, ꝓpoſitis,impator Philippus p nuncios & literas effecit, vt exercitus Chriſtianoꝝ cōgregat⁹,ad recuperandā Cōſtantinopolim Alexio ſuppetias miniſtraret. Ictis ꝓinde fœderibus, aſſumpto ſecū Alexius Bonifacio Mōtiſferrati, ſibi cognatione coniuncto,Cōſtantinopolim ꝓfectus,terra mariq; vrbē oppugnatur⁹, ſed nō improuiſus eoꝝ fuerat tyranno aduentus. nam ꝑter pedites,lx. millia eq̄tum ī vrbe eo tēpore ſunt repta. Siq̄dem armauerat cōtra Latinos ciuiū mētes tyrānus, vt nō aliter reſiſterent,q̄ ſi contra populos infideles,q loca ſancta polluerent, pugnare debuiſſent. Veꝝ Latini fortiter facientes,Theodoꝝ Laſcarē,Alexij tyrāni generū,erūpere conantē,intra mœnia retrudūt,ac vrbē biduo cōtinuata oppugnatione vi capiunt.

Græci impīj tumultus.

Iſaac,Alexius frē, Alexi⁹ filius,impatores græci.

Aufugerat noctu Alexius,relicto magno auri pōdere apud Irenen virginē Deo dicatā. Re aūt à Græcis cognita,cōuenere in vnū ꝓceres,atq; habito inter ſe cōſilio, Alexiū quem Frāci exulē reduxerāt,impatorem eligūt. Igit mane facto,Græcoꝝ copioſa multitudo ad caſtra Latinoꝝ venit,atq; in vrbe electū ſibi impatorem Alexiū cum immēſo gaudio introducunt,ac in templū S.Sophiæ introducētes,coronāt. Introductus ergo in vrbē cum patre Iſaac imp. Alexius,nō diu ſupuixere. nam ex innato odio in Latinos,imp. Alexius immemor beneficioꝝ q̄ à Latinis accepat,machinari contra eos cœpit. Quare pater morbo correptus morit,filius veneno(vt aiūt)petitus interijt, q̄uis aliter alij ſcribant. Siq̄dem turbatis Græcis de ꝑmiſſis ab impatore illis factis, tumultū ſuſcitant. Quod cum impatorem haudquaq̄ lateret,habito cōſilio marchionis Bonifacij cōſanguinei, quē ob hoc ad ſe vocauerat,clam aufugere tētabat.

Murziphl⁹ imp. Conſtantinop.

Sed q̄dam Murziphlus,quē pater impatoris ex infima plebe patriciū creauerat,intelligens conſilium, populū allocutus, quātis in ꝑiculis verſaret,oſtendit,atq; remp. viro,non puero,indigere ꝑdicabat. Quibus auditis,pars populi hūc gubernatorē,pars ducē,ac pars maior impatorem eū acclamauit. Igit magna ſtipatus caterua,in palatiū ſe ꝓripuit,atq; pueꝝ impatorem interemit. Vſurpato aūt ſibi impio,ꝑfidus multa Chrīanis damna inferre tentauit,atq; illoꝝ caſtra inuadere:ſed à Latinis repulſus,nihil dignū memoria fecit. Cū aūt ſe nihil ꝓficere cerneret,fictæ pacis cauſa legatos ad Latinoꝝ caſtra mittit, q vt cum Venetorum duce in colloq̄um venirent,obtinuerūt. Veꝝ cū dux illi obieciſſet,q nulla poſſet cum eo eſſe pacis ſocietas,q dn̄m ſuum veneno ſemel atq; iteꝝ petitū interfeciſſet, atq; imperiū iniuſte ſibi vſurpaſſet:q̄re imperiū quod per nefas occuparet, veniā precaturus dimitteret,ac obediētiam Romanæ eccleſiæ faceret:percit⁹ furore ſubdolus homo,neq; obedientiam ſe Rom. eccleſiæ facere velle aſſerebat,q̄n potius vitā amittere, Græciā ſubuerti,q̄ vt oriētalis eccleſia Romanæ ſubmitteret. Quare cōmoti Latinorum exercitus,ciuitatē terra mariq; obſidēt,ac poſt multa fortiter geſta capiūt, terga Græcis vertētibus,munitiſſimis palatijs relictis. Victoria vero Latini potiti,tyrānum quærūt diu fruſtra. aufugerat eñ pridie,q̄ ciuitas in Latinoꝝ manus deueniſſet. Dein ꝓceres animū rebus adijciētes,ex om̄i exercitu 15. viros ſapiētia & induſtria ꝑcellentes ſelegerūt,q vrbi impatorem,ac ſacris patriarcham aſſumerēt, eo tñ pacto,vt ſi imperator Venetus nō eſſet,ipſi Veneti patriarcham eligerent à Ro. pōtifice confirmandum.

Balduinus Flādr⁹ imp. cōſtātinop.

Itaq; Flandrēſium comes Balduinus ſumma cōcordia imperator eligit atq; declarat,& Thomas Mauricenus in ſacris agens,patriarcha ꝑficitur atq; declarat,q nouum electū imperatorē innnctū coronauit. Proceres igit ad occupandum imperium egreſſi,intra annum omnia recepere quæ fuerūt imperatoris Iſaac,Adrianopoli excepta,in quam plures Græci odio Latini nominis ſeſe receperant. Quarta pars oppidorū Venetis aſſignata eſt,quæ inſulas quidem cōtinuit Aegæi maris,Cretā,Eubœā, quæ nunc Nigropontus,aliaſq; minores. Sed quoniam Creta Bonifacio cedebat,in-

di

digens pecunia,Balduino ſuadente,Venetis Cretam accepto ingenti pondere cōtradidit,ipſe Theſſaliæ regno potitus.Fretus aūt his pecunijs Bonifacius, Adrianopolim à tyranno pſſam oppugnauit, & Valachos, olim* Romanos ac Bulgaros, vlteriorem Danubij ripā incolentes,vicinos in ſe exciuit.Eius gentis ſuprà nomenclaturā expoſuimus,cum egreſſum eoꝝ in Triballoꝝ regionem, & varias Conſtantinopolitaꝝ ſtrages deſcriberemus. & ſunt ex autoribus probis,q ex Auaribus Bulgaros ſupfuiſſe putent. Bonifacius itaq; multitudinem hoſtiū timens,Cōſtantinopolim petijt,Sultano Iconij iturus obuiam,q Satala vrbe Græca capta, maximis calamitatibus ac ſupplicijs Chrianos quotidie vexabat.Balduino aūt coronato,ea dies celebris toti pene Græciæ, nō magis Latinoꝝ q̃ Græcoꝝ cōuentu lætiſſima fuit.Incidere res illæ occupatæ Conſtantinopolis in Innocentij III.tpa.Perturbauit tñ tantos Latinoꝝ ſucceſſus Balduini mors immatura,quū vix qnq; potitus imperio annis obijſſet,cui ſucceſſor ſumma concordia frater Balduini Henricus impator declaratus eſt.Dum hęc in Græcia agerētur, Ciniſij rex Memellinus,vel(vt Platina ſcribit) Hilminolinus Saracenus, in Hiſpaniā maxima claſſe traiecit,Toletumq; oppugnare cōſtituit. Quod vbi accepit Innocentius papa,publico edicto oēs q ferre arma poſſent,ad extinguendū tantū incendiū concitauit.Cōuenerāt eo multi Galli cū Saracenis pugnaturi,q qm Hiſpanis nō vſquaq; grati extiterāt,in ppria redire.Quā ob rem Hilminolinus vtrāq; Hiſpaniā incredibili celeritate hoſtilem in modū puagatus,Arelatū vſq; & Auinionem pueniēs,oīa cædibus & populatiōibus cōpleuit.Hac aūt calamitate perciti quatuor Hiſpaniæ reges,Caſtellæ,Aragoniæ,Portugalliæ & Nauarræ, copijs ſimul iūctis, cū Saraceno congreſſi, maxima victoria potiti ſunt, nihil pter Bæthicā,hoc eſt,Granatam Hilminolino reliquere.Sed hāc rex Hiſpaniæ Ferdinādus anno dñi 92.ſupra 1400.in ſuā denuo poteſtatem ſubegit.Veneti quoq; rebellātem Cretā, quam nup à Bonifacio multis nūmum millibus aureoꝝ emerāt,in fide armis cōtinentes,in coloniæ formā redegere, miſſis eo ciuibus,q Cretenſes in officio cōtinerent. Deinde defuncto Cōſtantinopolitano imperatore Henrico,q Balduino fratri ſucceſſerat,cum vndecim iam annis regnaſſet,Petrus Antiſiodorēſ.Henrici pdicti filius,eo in regno impator electus eſt,quanq̃ Henricum ſine liberis mortuum plerīq; ſcriptoꝝ tradiderint. Acta ſunt hæc anno dñi 1217. ſub Honorio papa III.Is enī Petrum apud S.Laurentiū Romæ impatorem Cōſtantinopolitanū coronauit in pſentia Iolæ vxoris atq; filiaꝝ eius. Tum adiuncto ſibi cardinale Iohanne de Columna, vnà cum Iola vxore & filiabus cum circiter centū & ſexaginta militibus Cōſtantinopolim redire ſtatuit ad res Aſiæ reſormandas. Promiſerat aūt Venetis Dyrrachiū vrbem ſe daturū,ſi Cōſtantinopolim illū reducerent. Itaq; impator Iolam vxorem ac filias cū cardinale legato pmiſit,quæ Brūduſiū,deinde Conſtantiuopolim venerunt. Ipſe aūt cum Venetis Dyrrachiū fortiter obſedit. Quā cum plurimis diebus oppugnaſſet,nec capere potuiſſet,ſoluta obſidione,ſub fide Theodori Epirotaꝝ ducis Cōſtantinopolim verſus p terrā iter aggreſſus, cum ad teterrimos mōtes peruniſſet,dolo Theodori circūuentus capit,atq; in carcerem biēnio retruditur, per q̃d qdem tempus Iola vxor imperiū prudentiſſime adminiſtrabat.Sed non multo poſt,mortem obijt, & Latini pceres Cōſtantinopoli & in Romania tum agentes,Robertum Petri filium ex Gallijs accerſitum,impatorem Latinoꝝ quartum deligunt.

*Auares.

Bulgari. Auares.

Hilminolinus Sarac.

Honorij 3. tpe geſta in oriente.

Eo ferme tpe Iohānes de Bregna,ex duce Viennenſi in Francia rex Hieruſalē creatus,regnabat.Nam cum Americus rex Cypri,regni quoq; Hieroſolymitani titulū vxoris rōne tenens,rem Chrianam frigide adminiſtraſſet,alium regem q in Aſia degebāt pceres, ſurrogandū conſtituunt, atq; Iohannem pdictū in regem Hieruſalem cōſenſu oīm declarant.Hic per ſolennes oratores accerſitus,cum multis copijs Cōſtantinopolim venit,atq; Latini regis Henrici,q tunc impator fuerat,nauigio fretus, Ptolemaidam peruenit. Accepit ilico ſibi vxorem Cunradi olim Montisferrati marchionis & Hieroſolymæ regis filiam,cui id regnū iure hæreditario debebat. Tertio autem kalēn. Octobris regium vtriq; diadema Tyri eſt impoſitum, atq; pompa regia nuptiæ celebratæ. Eodem autem anno treugæ inter Chrianos & Saracenos factæ,expirauerāt. Vnde Chrianoꝝ exercitus poſt Lateranenſe cōcilium ab Innocentio cōportatus,aſſumptis armis,contra Chri hoſtes ſe parat.Erant autem in eodem exercitu reges Vngariæ, Hieruſalem & Cypri, cum multitudine copioſa principum & baronum, inter quos erant Auſtriæ & Bauariæ cum multa militia Teutonicoꝝ, comes q̃q; Henricus Niuernenſis,& Vualtherus regis Franciæ camerarius. Hi omnes tranſacta hyeme, arma contra hoſtes fidei tentantes,inter ſe diuiſi ſunt,q Andreas Vngariæ rex,cum fratus nauigio Venetorum,ipſis quicquid in Dalmatia dux Auſtriæ habuerat,ob impenſum ſibi beneficium conceſſiſſet,ab Auſtrio diffidebat,ergo Vngarus, tractis ſecū ma-

Iohan.rex Hieroſoly.

Dalmatia Venetis data.

gnis peregrinoꝝ copijs, ad ꝓpria reuertitur. Vnde permotꝰ apoſtolicæ ſedis legatus, hunc, niſi reuerteret, cum oībus ſequētibus excoīcauit. Peruenerant vero hi Acam, vnde pegrinorum nonnulli, ſiue timore ſiue delicijs tracti, egredi nolebant. Rex Iohannes cum duce Auſtriæ q̊ddam caſtrū in Cæſarea Paleſtinę cū militia S. Iohanis firmare ſtatuerūt, Templarij q̄q; vnà cum dño Vualtero & militia hoſpitalis Teutonicoꝝ, adiunctis ſibi paucis ex peregrinis, caſtrum filij Dei, quod olim deſtructū fuerat, reparare cōtendunt. Cum autē fundamenta muroꝝ foderent, murus antiquus apparuit, quem effodientes, monetam auream in magna copia inuenerunt, cuius inſcriptio & figura modernis erat incognita. Menſe autē Martio applicare cœperūt naues pegrinoꝝ, maxime autem Teutonicorum ad portum Aconenſem. excitata eñ fuerat Colonieñ. & Treuireñ. prouincia in obſequm ſaluatoris, ꝑ ſigna quæ apparuerunt in cœlo, q̄bus moniti, nihil morandū exiſtimauere. Anno dñi 1218. Iohannes rex Hieruſalem, ꝓparatis galeis & nauibus in menſe Maio, cum patriarcha, pegrinis & duce Auſtriæ, proſpero vento ad portū Damiatę peruenit, vbi anteq̄ in terram deſcenderēt, ꝑ

Damiata ſiue Aeliopolis.

triduum ſunt morati. Obſeſſa eſt igitur vrbs Aegypti Damiata. ſunt qui olim dictam velint Aeliopolim ab Aelio principe, qui eam triplici muro circundedit, deducta Nili particula, q̄ vrbem in inſulæ formam redegerat. ſuburbia habebat circunquaq; poſita, plena mercimonijs, q̄ primo miles diripuit. Veꝝ flātibus poſtea zephyris, Nilus in immēſum creuit, atq; Chriſtianis magnū damnū intulit. nam corrupta annona, laborare inopia reꝝ Chr̄iani tum cœpere, ꝓcipue autem obſidente aditus Sultano, ne q̄d importaretur, qui non longe à noſtris caſtra poſuerat. Hac itaq; difficultate reꝝ moti Chr̄iani, in Sultanū copias mouēt, q terrore perculſus, relictis caſtris, reꝝ omnium copia refertis, nr̄is obſidendi vrbem, quā liberaturus venerat, facultatem ꝓſtitit. Cordirius aūt magni Sultani filius, Hieroſolymæ ſpem retinēdæ abijciēs, ſi Damiata Chriſtiani potirētur, dirupto vrbis muro, turrim Dauid & templū dñi tantūmodo integrum reliq̄t, nec ſepulchrum Chriſti violauit, motus (vt aiunt) illoꝝ Chriſtianoꝝ precibus, q ea loca incolebāt. Vel, vt Blondus ſcribit, ꝓhibentibus id Surianis, Aethiopibus, Armenijs, Georgianis, ac alijs Chr̄ianis Aſiaticis Hieroſolymā incolentibus, atq; Aſiæ & Africæ magnis principibus ſubiectis, q ne huiuſmodi loca diruerent aut cōminuerentur, hoſtes ꝓhibebant. Dū nr̄i autem Damiatā acriter oppugnāt, Sultanus cum maioribus copijs rediēs, inter Cairꝝ & Babylonē & Damiatā caſtra poſuit. nec tamen vnq̄, vt pugnādi copiā faceret, induci poterat, ſiue id maledicto fieret, ſiue cōuicio. Hac vero indignitate moti Galli, ſine ordine in eos ruētes, magnū incōmodum ab erumpentibus recepere. nam Vualtherus regis Francię camerarius & alij q̄dam interēpti ſunt, & Iohānes Hieruſalē rex igne (vt appellant) Græco afflictꝰ, *ad id q̊d Saraceni immiſerant, manus faciemq́; cōbuſtus eſt. nō tamē obſidio Damiatæ relicta, q̄n potius longa obſidione, ferro ac peſtilentia affecta. Quare murmurantes cōtra Sultanum in vrbe q obſidebātur, Damiatam hoſtibus in deditionē dare tentabāt, quos tñ varijs promiſſionibus Sultanus, cū inundationē Nili eo anno haudquaq̄ adſcēdere atq; Aegypti planitiem irrigare ꝓſpexiſſet, timēs ne fames futura malum augeret, pacem Chriſtianis, annuente Corradino fratre rege Aegypti, obtulit, his videlicet pactis, vt ipſe crucem quæ olim ī victoria Saladini cum ciuitate Hieruſalem capta fuerat, cum oībus captiuis ac ſumptibus ꝓ reparādis muris ciuitatis redderet, totumq́; regnū Hieroſolymitanū, q̊d antea Chr̄iani tenuerant, reſtitueret. Quæ q̄dem pacta Iohānes rex Hieruſalē acceptanda fore, q̄ vtilia Chr̄ianis eſſent, indicabat. Cui etiā Galli & nobiles ex *Teutonia* & Anglia adſtipulabant. legatus vero apoſtolicus, Tēplarij, & alij rectores exercitus, parꝝ hæc arbitrantes, plurimū autem ꝓfore, vbi Damiatam in deditionem accipe poſſent. Igiť Sultanus pace deſꝑata, ciues cohortatur vt fortiter res agāt, *miſſis noctu pe ditum haud parua copia. Verum noſtri terra mariq́; fortiter pugnantes, cum plurimi vtrinq; cecidiſſent, tum vnus ex noſtris occulte ſcalam muro vnde conſcendere pote-

Damiata recepta.

rat, admouit. Vbi autem plurimi cōſcenſis muris ciuitatem intraſſent, apertis portis ſuc clamare cœpunt, atq; occurrētes Saracenos trucidare iad q̊ꝝ tumultū reliq̄ *partiti ciues & q ꝓſidio erāt poſiti, correptis armis, alter in alteꝝ ruūt, ceciderūtq́; Saracenoꝝ tam viroꝝ q̄ mulieꝝ ac paruuloꝝ maxima multitudo. ſicq́; abſq; damno in oculis Sultani Damiata eſt capta nonis Nouemb. anni 1219. Eſt hic Aegypti Syrięq́; ſtatus, cū

Tartaroꝝ origo.

in reliqua Aſiæ parte, non minore periculo & Turcæ, Perſæ, Armenij & Georgiani, noua gentis cuiuſdam barbaræ alluuie pene obruti, decertant. Tartaros vocant, nomine apud ſcriptores veteres ignobili. gens eſt Scythica, quæ circiter annum dñi 1202. ſines ſuos egreſſa, multos annos per Aſiam & Europam ingenita ſęuitia, duce Canguiſta, debacchata eſt. Et in Aſia res Turcarum tantiſꝑ vexata eſt, dum ſedes accepiſſent

Tar

Tartari,& fœdere barbaries coñiſſet. Ex Tartaris q ad aliam mundi partem ſpectarãt, illis q in Aſia recepti ſunt,ſe cõiunxere. Qui * Pãnonas aggreſſi fuerãt ſucceſſu parum ꝓſpero,rege amiſſo,cum vſq; ad annum 1245.laboratum eſſet,eas repetũt terras,quas olim bello ſuas fecerãt,in qbus gẽtibus poſtea Tartaroꝝ ditio manſit,atq; hi fere ſunt eius barbariei ſucceſſus. Frider.II. Anno dñi 1220. Fridericus Imp.ſecũdus,Sueuiæ dux, ab Honorio ſummo põtifice Romano tertio, imperator coronatus eſt, prius ab Innocentio tertio cõfirmatus. IMP. 98 Is in Honorij Pont.grãm eccleſiæ Romanæ multa Italiæ bona contulit,ibiq; ſe voto ad expeditionem Hieroſolymitanã addixit. Anno dñi 1221. Fridericus res imperij in Lombardia & Tuſcia cupiens diſponere,à Bononieñ.& qbuſdam alijs ciuitatibus inhoneſte tractatur. Vnde inſignia imperij remiſit in Alemaniã, faciens ea cuſtodiri ſub poteſtate Eberardi de Tham miniſterialis ſui & dapiferi in caſtro Vualpurg, filium quoq; ſuũ Henricum iam fere octo annoꝝ, gubernãdum commiſit Cunrado de Tham in caſtro Vuinterſteten. Deinde Romam veniens, mores mutauit, ſpreta iuriſiurãdi religiõe,multa & qdẽ enormia aggreſſus, ditionẽ vexabat põtificiã, põtifices & archiepõs ponẽs in eccleſijs modo ſuo,& inſtitutos à papa expellens,collectas ab eccleſijs exigẽs. Dicebat eñ ius regib' Siciliæ in electiõibus ꝑlatoꝝ ex antiq̃ debitum,minorari à papa,ꝙ eoꝝ priuilegium Innocẽtius III. ſuſtuliſſet Conſtãtiæ,Friderico puero exiſtente,vt ſupra dictum eſt,& forte fuit priuilegium de quo in glo.ſummæ 16.q.7. quod Apuliæ reges habeãt inueſtire. admonitus autem ſuꝑ his,ſibi nõ obtemperabat. Honori' Fridericũ Impe.execrat. admonẽtem magis magiſq; in dies ſpreuit. Vnde eum ꝑcuſſit pontifex anathemate,niſi reſipiſceret & ablata redderet.& cũ ſperneret primã execrationem, iterato põtifex priuationem imperij regnorumq; addidit: tertio per cõtumacem exaſperatus põtifex,om̃es imperij & regnoꝝ olim ſuoꝝ ſubditos,à ſacramẽto fidelitatis abſoluit. hæc fuerũt ſeminaria maloꝝ plurimoꝝ. Anno eodem inter legatum Ap. Pelagium & regem Hieruſalem grauis cõtrouerſia orta eſt. Nam legatus ſibi vniuerſoꝝ exercituum vſurpabat dominium,& om̃es ab illo dependere videbant.inſuper & Damiatæ vrbis captionem ſibi attribuere moliebat.quam ob cauſam credit,Iohãnem Hieruſalem regem caſtra reliqſſe fidelium. Redijt eñ in Syriam. Quibus diebus multæ naues victualibus plenæ,ex diuerſis regionibus Damiatã applicuerũt. Venerũt & Treuereñ.& Mediolaneñ. archiepĩ, Fauentinus & Reginus epĩ, & nuncij imperatoris Friderici,deferentes eius lr̃as cum aureis bullis, in breui nunciãtes eius aduentum, venit poſtea Brixieñ. epũs,& cum eo de Italia militia copioſa,& apud Damiatam res per ſingulos dies magis florere cœpit. Legatus autem papæ attendens tantum populum ad Dei cõgregatum obſequium, vocatis maioribus ſuadebat contra Sultanum ꝓgreſſum,q caſtra ſua poſuerat ſuꝑ Nilũ itinere vnius diei à Damiata. Militares autem huic ꝓpoſito contradicebãt,dicentes,debere regem q in proximo venturus erat, expectari,cum nõ eſſet in exercitu aliquis cui vellent obedire. Sed Pelagius legatus nõ obſtãte contradictiõe,oĩno iudicabat,ꝓcedendũ. mouebat ad hoc zelo dilatãdi Chr̃iani nõis. Præterea epũs quidã publice ꝑdicabat, ꝙ Dauid rex vtriuſq; Indiæ ad Chr̃ianoꝝ auxilium feſtinabat,Saracenos impugnaturus,adducẽs ſecum ferociſſimas natiões. Diſſenſio regis Hieroſolymæ & legati Apoſt. Sed abſq; rege militaris manus educi non potuit. vnde legatus videns ꝙ ſine ꝑſentia regis nil ageret,ſolennes ad eũ mittit legatos, orãs vt compatiendo Chr̃iano exercitui veniret. Rex vero vt erat homo ſapiens,quãuis reputaret indignum,vt in eius preſentia militares res per ſacerdotes adminiſtrarent, attamen eius volens ſatisſacere voluntati, & eccleſiæ Ro. obedire mandatis, collectis his Chr̃ianis q in Syria remanſerant, profectus eſt Damiatam. Adueniens autem diſſuadebat oĩno,dicens,ꝙ ſi eo tempore populus Chr̃ianus ꝓcederet, illi nec ꝑ terrã,nec ꝑ aquã à Damiata ſubueniri poſſe,maxime cum tempus inſtaret,quo Nilus inundaret. legatus autem moleſte nimis ferẽs ea,quæ à rege prudẽter dicebãtur,excõmunicabat om̃es generaliter illius negocij turbatores. Videns autem rex animum legati à propoſito reuocari nõ poſſe,licet inuitus, obtulit ſe cum his q eius caſtra ſequebãtur,ꝓfectuꝝ. Hæc Anto. Igit rex totius Chr̃iani exercitus ductor,vt capitane' fecit ꝑ vrbem ꝓclamari,vt in feſto apl'oꝝ Petri & Pauli om̃es qui ferre arma poterãt,vexillũ eccleſiæ Ro.ac ſuũ cõtra hoſtes ſequerent,ſecum ꝓ duobus menſibus victualia portãtes. Die igitur aſſignata,populus Chr̃ianus quaſi vir vnus egreſſus eſt. Erãt autem 70. millia armatoꝝ,ad bella ꝓmptiſſimi. At Sultanus quãuis innumerã ſecum tã eqtum q̃ peditũ multitudinẽ haberet, cõſiderãs Latinoꝝ fortitudinem,timuit illis occurrere: ſed ſuoꝝ diuiſis copijs, viaꝝ aditus ꝑ quos noſtri trãſierant, occupauit: adeoq; vias obſtruxit, vt ad Chr̃ianoꝝ exercitũ nec victualia ex Damiata deferri poſſent,nec ei ſuccurri aut ſubueniri. Stetit aliqbus diebus quaſi immotus exercit',vnde & victualia cœperũt deficere,tẽtatus ſępe hoſtis,ſæpe ad ꝓdeundum

in aciem ꝓuocatus, q metu & pauore ſimulato, ꝑ dies ſingulos maiorē ꝑniciem in noſtros machinabat. Nilū amnem, cū Babylonem Cairumq́ꝫ ꝑterlapſus eſt, vndiqꝫ coercet, ripæ elatiores alicubi ꝑ ſoli neceſſitate, alicubi depſſiores, cataractæq́ꝫ certa ſpatiorum ꝓportiōe in regionibus ſunt diſpoſitæ, de qbus agri cōſtituto tpe inundant. Poſtq̄ igitur Chriani duos in caſtris deſederāt menſes, occaſio diu expectata hoſti obuenit, Nilus in ſummas ripas eſt ſolito citius tumefactus, qua fretus occaſione Sultanus, cataractas vbiqꝫ nō magis amoueri, q̄ ripas ad amnis fundum defodi curauit: cooperueruntq́ꝫ ilico regionem aquæ, vt Chrianoꝝ caſtris, vbi ſolum natura aut congeſta terra eleuatius erat, cubiti altitudinem ſuperarent: iumentis vero ſublata in primis paſcendi facultas, & q̄d in caſtris paratū erat, deſtructū eſt ſtramentū, nec aliqd fuit ſaluum, quo mortales potuerint vel triduo ſuſtentari. Sunt Chriani in eā adducti difficultatem, vt nec remanere nec redire (hoſte oībus in locis vias occupante) poſſent. Sed nec reſiſtere aggredientibus valebant. Mirabile dictu, cum noſtri iam ab infidelibus quaſi capti tenerent, Sultanus ad regē & legatū miſſis nūcijs, de pace mentionē fecit. Et poſt multas pro tpe vtriuſqꝫ partis allegationes, in hunc modū deſcendunt, vt Chriani vrbem Damiatā Saracenis reſtituāt, & Sultanus partem crucis dnicæ, quam ab Hieroſolymis abſportauerat, Chrianis redderet, & captiuis viciſſim liberatis, Chriani Acā Tyrumq́ꝫ redirent, qbus vrbibus & eoꝝ opibus pax octo annis eſſet cū Turca Saracenoq́ꝫ ſeruanda. Præterea Sultanus Chrianoꝝ calamitatibus cōpatiens, cū audiſſet illos fame miſerabili affici, quadā naturali cōpaſſione, victualia neceſſaria quo vſqꝫ redirent Damiatā, gratis fecit exhiberi. Inter illos vero q in vrbe remanſerant Damiata, audita cōpoſitione, grauis diſcordia eſt ſuborta. Nā Veneti, Genuenſes, Piſani, Siculi, ac alij emporijs nobiles, cōſiderātes quāta vtilitas, maxime Italiæ, ex illa vrbe acceſſerat, ipſam reddere infidelibus denegabāt, & ſe ad illam defendendā ꝑparabāt. Sed orientales Chriani cum militia Templi & Hoſpitalis, & alij nobiles Francoꝝ, ipſam reſtituere iuxta ꝓmiſſa volebant. Creuit inter eos cōtentio in tm̄, vt q vrbem reddere nolebant, acreptis armis, oīa palatia q̄ ab alijs tenebāt, expugnauerint, ac vrbem totā in ſuā redegerint poteſtatem. Quod poſtq̄ noſtri q quaſi captiui tenebant, audierunt, miſſis ad vrbem ſolennibus nuncijs, denunciarūt his q ciuitatem occupauerūt, vt niſi citius ſecundū pacta

Damiata Sultano reddita.

cum Saracenis inita Damiatā redderent, ipſi Acā vrbem traderent Saracenis. Hoc audito, timuerūt valde. nā pleriqꝫ ex eis domos, vxores & familias habebāt in Aca. Quare habito cōſilio, deliberauerūt vrbem reddere ac exercitū liberare. Præconizatū eſt igitur ꝑ vrbem, vt oēs Chriani in vigilia natiuitatis B. Mariæ virginis ex vrbe migrarent. ad quā vocem tantus clamor plangentiū exortus eſt, vt vſqꝫ ad aliqua miliaria audiret. Attamen die ſtatuta cū vniuerſa ſupellectili exeuntes vrbem, iuxta fluuiū ſua locauerunt tentoria. Cum aūt naues quæ erant in portu, ad portandū tantā multitudinem cū ſupellectili nō ſufficerent, rogauerunt Sultanū, vt hos q remanſerāt, cū ſecuro cōductu faceret reduci in Palæſtinā. Qui libenter annuit, filiū ſuū pro obſide dans, 70. millia ꝓmiſcui ſexus vſqꝫ ad Acā per deſertū arenoſum deduci curauit. Inſup his q res ſuas nec per mare, nec ꝑ terrā tunc deferre poterāt. ad illas auehendas vnius anni ſpatium cōceſſerat. ſicq́ꝫ Damiatā in die natiuitatis B. Mariæ virginis, anno ſalutis 1221. Saracenoꝝ populus quā amiſerat, recuperauit. Damiata itaqꝫ reddita Sultano Babylo-

Henric⁹ Fride. fili⁹ Germano. rex.

niæ, legatus apoſtolicus, rexq́ꝫ Vngariæ Andreas, dux Auſtriæ, ac cæteri ferme omnes Chriani illius expeditiōis, in Europā vnde venerant, ſunt reuerſi. Anno dni 1222. Fridericus ſecundus Ro. Imp. habito cōuentu principū Herbipoli, filiū ſuum Henricū, regem Germanoꝝ cū eſſet annoꝝ ferme 12. fieri poſtulauit, q per Engelbertū archiepm Colonieñ. apud Aqſgranū ſolenni pompa inunctus coronat. Eodem anno Iohānes rex Hieroſolymoꝝ, ex amiſſione Damiatæ & Chrianoꝝ in oriente tribulatiōe dolēs, cōpoſitis (vt poterat) rebus in Syria, cū ſatis modica comitiua transfretauit ad partes occidētales. Petiturus auxiliū Romā venit, & ꝑbenigne magnis donatus muneribus, ab Honorio ſuſcipit. & vt poſſet habere adiutoriū, ad ꝑces eius pontifex reconciliauit Fridericū, ꝓmittentē reſtituere terras eccleſię & crucem aſſumere, ac ad terrā ſanctam recuperandā cū copijs accedere. Inſup Iohānes rex Hieruſalem, Friderico filiā vnicam

Iole.

ex Iole vxore ſuſceptā, in matrimoniū locauit, eiq́ꝫ ius illud cōdonat dotis nomine, Honorio conſentiente, q̄d ſibi ꝓ filiæ noīe hæreditario iure ī regno Hieroſolymitano competebat. Hinc venit, ꝙ oēs Siciliæ reges titulū Hieroſolymitani regni verbis, nō etiā armis vendicāt. Fecit tum rex Iohānes filiā de longinqs partibus Romā adduci. Nuptijs igit Romæ celebratis, impator cū vxore ſibi deſpōſata in Apuliā tendit, vbi moras aliquādiu traxit. Anno dni 1225. circa mediū mēſis Maij, Henricus rex cōuentū principum Francofordiæ celebrauit, in quo miſſi ab impatore Friderico nuncij cū literis,

ꝓnun

pronunciabant ipſum de Apulia in Germaniã eſſe venturũ,atq; pro recuperatiõe ciuitatis Hieroſolymæ ac totius terræ ſanctæ conciliũ habituꝝ. Præmiſerat enĩ Honorius papa legatũ in Germaniã Cunradũ Portueñ.epm cardinalem ꝓ cruciatis, q Coloniæ regni Germanici principibus diem quo cõuenirent, indixit. Per Sueuiæ autem partes deſcenſurus legatus, Hirſaugiã venit. Illic ab abbate loci & fratribus honorifice ſuſceptus, poſt biduum, comitante illum abbate, Spirã eſt ingreſſus. Eodem anno rex Henricus filius Imp. Friderici ſecundi, duxit vxorem Margaretã filiam ducis Auſtriæ, nuptiasq; magna cũ pompa & ſolennitate Norinbergæ in pſentia multoꝝ principum celebrauit. Deniq; tantus illic hoĩm concurſus fuerat, vt in plateis ac domibus hoĩm multitudo ſupra numeꝝ viſa ſit. nam in palatio vbi celebratæ ſunt nuptiæ, tantus erat numerus hoĩm, vt ꝑ multitudinẽ gradus ipſi qbus ad palatium adſcendebat, fracti, plus minus 70. hoĩm opprimerent. Eodem anno hyems fuit admodum dura atq; longiſſima, quã etiam fames biennio ſubſecuta, multos miſere oppreſſit. Circa feſtum autem Epiphaniæ rex Henricus videns turbatũ regnũ plurimas ob cauſas, principes in vnum Francofordiæ conuocat, cum qbus varios ac multos de pace cõmuni cõponenda tractatus habuit. Sed qm̃ pleraq; fuere impedimenta, quod voluit quodq; ſitienti cõcepiuit animo, à principibus cõſequi nõ potuit. Quare ab inuicem diuiſi rex & principes, cõturbatum inter ſe regnũ reliquere. Anno 1226. Lõgobardi (vt creditur) ꝑ ſuggeſtionẽ Honorij papę cõtra Fridericũ Imp. II. cõponẽtes ligã ĩter ſe ac vicinas ſibi ciuitates aduerſus imperium Romanũ ſtatuerũt, quæ per multos annos ſub noĩe cõfœderatiõis Lõgobardoꝝ appellata perſeuerauit, graue admodũ Ro. imperij diſpendium, ac Hieroſolymitanæ expeditiõis manifeſtum impedimẽtum, qm̃ iter q̃d ipſe Fridericus in Syriã facere ꝓmiſerat, occaſio hæc, ne fieret, diutius ſuſpendit. Eodem anno Vangionum antiſtes Henricus, ꝓ defenſiõe libertatis eccleſiaſticæ diſſenſionem haud paruam cum ſuis ciuibus habuit, q cum admoniti eius obedire mandato contempſiſſent, ciuitatem interdicto ſuppoſuit, ac diuina ibidem celebrari vetuit. Verum cum nec ſic ꝓficeret, oẽm clerum de ciuitate exire pcepit, pter pauculos admodum parochialium eccleſiaꝝ curatores, quos in ea dimittẽdos ꝓcurauit: nõ tamẽ illi vel pœnitẽtes abſoluere, vel infirmos coĩcare poterãt, niſi prius ſe mandatis parere pontificis ꝓmiſiſſent. Præterea nullus eccleſiaſticæ tradebat ſepulturæ, nullus ad cõmunionem eccleſiaſtico permittebat ritu intrare. Cumq; ad vnius anni ſpatium hæc mala duraſſent, tãdem interuenientibus ex vtraq; parte bonis ac integris viris, res in cõcordiam venit. Eodem anno Honorius III. moritur, poſtquã decretales ep̃las compilauit, ordinem B. Franciſci cõprobauit, quem biẽnio poſt Gregorius in catalogo ſanctoꝝ retulit. Antea etiã ordinẽ Prędicatoꝝ cõfirmauit, ſimiliter & ordinẽ B. Marię domus Teutonicoꝝ. Sepelit aũt in baſilica S. Mariæ Maioris ad pſepe. Poſt cuius mortem tãti terræ motus repẽte exorti ſunt, vt in mõtibus Saluijs ad qnq; millia hominum perijſſe conſtet, cadentibus domibus, ſaxisq; ex cacuminibus mõtium in habitatas conualles paſſim hincinde ruentibus.

Lõgob. ciuitates contra Fridericũ.

In cuius demortui locum, cardinales in vnum conuenientes, Gregorium nonum natiõe Hernicum, patria Anagninum, e familia comitum, Innocentij III. nepotem, põtificem eligũt, ſedit annos 14. menſes tres, ante Hugolinus dictus. Anno 1227. Henricus filius Friderici II. Impe. Germanoꝝ rex, cõuentum principum ad dñicam paſſiõis in quadrageſima apud Aqſgranum cõuocat patris iuſſu, in quo de expeditione Hieroſolymitana concilium habitum fuit. Comparuere in eo cõuentu pene totius regni principes, Sifridus Moguntinus, Theodericus Treuireñ. Henricus Colonieñ. archiepi, Saltzburgeñ. quoq; & Magdeburgeñ. cum Bremeñ. archiepi cum eorum ſuffraganeis, dux etiam Auſtriæ, q ante biennium redierat de terra ſancta, dux Bauariæ, dux Carinthiæ, dux Brabantiæ, dux Lotharingiæ, Henricus comes Palatinus Rheni, Ludouicus Lãtgrauius Thuringiæ, & * dux Flãdriæ, q duodecim annis Pariſijs in vinculis retentus à rege Gallorum, tandem ſaluus euaſerat. Eo etiam in cõuentu Henrici regis vxor, filia Lupoldi ducis Auſtriæ, per miniſterium Henrici archiepiſcopi Colonienſis in reginam vncta & coronata fuit, atque in ſede regali iuxta maritum honorifice collocata. Gregorius poſtquam põtificatum inijt, monuit Fridericum ſub anathematis pœna, vt primo quoq; tp̃e in Aſiã cum exercitu ꝓficiſceret, recuperãdæ Hieroſolymæ cauſa. ꝓmiſit autem Fridericus ſe id factuꝝ, indictumq; eſt veris tempus ad conueniẽdum Brunduſij, quo ex portu tũc ſoluere eſt pollicitus. pontifexq; cruce ſignatos q in orbe Chr̃iano multi erãt, vt ad diem cõuenirent, miſſis quaquauerſum tabularijs, admonuit. Conuenit ingens militum multitudo, præcipue ex Germania. Ver aũt iam pene exactũ erat, expectatus eſt reqſitusq; Fridericus. Interpellabat enĩ neceſſitas, iuramentũ, ac pfixus terminus ad iter. Ipſe vero dictos cruceſignatos Brunduſij ex-

Gregorius IX. papa.

pectan-

pectantes deſeruit, infirmitate (vt aſſeruit) detentus. Interim ſub ignoti aeris intemperie plures cruce ſignati diuerſis mortis caſibus periere, vbi & claræ memoriæ Thuringorũ Lantgrauius diem clauſit extremũ. Supuenientia em̃ æſtatis caumata occidentales milites, pſertim Germanos ſub cœlo frigidiori nutritos, grauiſſimis afflixerũt morbis. Ad eum aũt Lantgrauij necis nũcium, Fridericus ex inſperato Brunduſiũ aduolauit, vbi tãdem ad põtificis nũcios & ep̃las, ad tertiũ Idus Auguſti cum om̃i claſſe Bruduſio ſoluit, *in animo ſibi eſſe in Aſiam traijcere, paratiſq; oĩbus q tum aderãt, ſubſequi iuſſit, licet nõ multo poſt redierit. Eodem tp̃e Iohãnes Hieroſolymæ rex cum Berengaria vxore, põtifici rem gratã facturus, Bononiã venit, Venetorũ nauigio in Aſiam traiecturus. Quem põtifex Gregorius Romãdiolæ & exarchatus Rauennæ gubernatorem ducemq; inſtituit. Nõ minus, q̃ primũ idem põtifex intellexit, Fridericũ obmiſ-

Altera Friderici excõmunicatio.

ſa nauigatiõe in Italiam reuertiſſe, ipſum latæ in eum autoritate Honorij papæ p̃deceſſoris ſui excoĩcationis ſñiæ ſubiacere denũciauit, offereos q̃ impartiretur ſibi iuxta formam eccleſiæ abſolutiõis beneficium, quàm cito in terræ ſanctę ſuccurſum iuiſſet. Dein anno 1228. Fridericus amicorũ p̃cibus & minis põtificis ſeſſus, trãſiuit in Syriã, & peruenit Acam in menſe Auguſto, habuitq; tractatum p internũcios de pace cũ Sultano. His ita pgentibus, Rainaldus filius quondã ducis Spoleti, quem Fridericus in Sicilia p̃fectum dimiſerat, terras inuaſit eccleſiæ. Viciſſim põtifex Iohãnem Hieroſolymæ regem ex Romãdiola accerſiuit, aliaſq; eccleſię copias cõtra Rainaldũ p̃dictũ & alios Fridrici partiũ deſtinauit. Interim idem Fridericus oratores Romã mittẽs, abſolutionem à põtifice recõciliationemq;, qa votis ſatisfecerit, implorauit: ſed põtifex petitionibus eorũ repulſam dedit, & Hoſpitalarijs Templarijſq; in Aſia militãtibus, vt Friderico tanq̃ hoſti publico fauores detraherẽt, iniũxit. Anno dñi 1229. fit cõpoſitio inter

Fride. cum Sultano induciæ.

impatorem & Sultanũ hoc modo: Quod Sultanus reſtituat quiete ciuitatẽ Hieruſalem impatori, excepto templo dñi, tradidit etiã totũ regnũ Hieroſolymitanũ, exceptis q̃buſdã caſtris, treugæ quoq; decennales inter Chr̃ianos & Saracenos ſunt pactæ. Compoſitione itaq; facta, prexit Fridericus cum baronibus ſuis & magiſtro Manſionis domus Teutonicorũ ad capiendã poſſeſſionẽ Hieruſalẽ, & fecit ſe coronari in regẽ in medio quadrageſimæ, mittens poſtmodũ oratores ad ſignificandũ papæ, regibus & principibus Chr̃ianitatis, quõ ſuſcepiſſet coronã regni Hieruſalem, treugaſq; ad decẽnium inter Chr̃ianos & Saracenos fieri curaſſet. Papa vero Gregorius audita hac pace cum Sultano (cũ admoniti execratiq; Rainaldus marchiam Anconitanã, & Cunradus vallem Spoletanam infeſtantes, vt captas de terra eccleſiæ vrbes & oppida redderent, adduci non potuiſſent) Iohannem Hieroſolymæ regem cum exercitu eccleſiæ in re-

Reſtituta Frid. Hieruſal. cum regno.

gnum Apuliæ miſit, & vt homines regni illius Friderico rebellarent, operam daret. Quod & factũ eſt: ex hoc em̃ plures ciuitates & caſtra à ſubiectiõe impatoris ſe ſubtraxerũt. Quæ cũ Fridericus accepiſſet, celeriter receſſit e Syria, relinquẽs ibi ſeneſcallum ſuum cum multis copijs. Redijt itaq; Fridericus cũ duabus galeis in regnũ Apuliæ, cœpitq; recuperare ciuitates ſibi rebelles, aduocauit etiã exercitũ de Alemania, regnumq; Apuliæ, q̃d pro magna parte ſibi rebellauerat, recupauit. q̃n etiam & patrimonium B. Petri ac ducatum Spoletanũ, marchiam Anconitanã, ciuitatem Beneuentanam, quæ oĩa ſunt de iure eccleſiæ, inuaſit. Venerat autẽ ex Syria magiſter militiæ Teutonicorũ cum Friderico. Huuc magiſtrũ vnà cum Meſſanenſi ep̃o Fridericus ad Gregoriũ mi-

Fridericꝰ reconciliatus papæ.

ſit, & veniam ſupplex orauit. Ad quod pontifex prius aſſenſum p̃ſtare noluit, q̃ vncias auri centum & 20. millia eccleſiæ Ro. ob illata damna pſoluiſſet. Ipſeq; pro ea re ad pontificem Anagniam venit. Quo facto, benedictiõe apoſtolica reſtitutus impator, & rex vtriuſq; Siciliæ appellat, ac ita benigne accipit, vt ad pontificis menſam diſcumbe-

Cauſa diſſidij inter papam & Fridericum.

ret, paxq; inter eos plena fieret anno dñi 1230. hæc ẽſt, vt puto, ſeries rerum geſtarum inter Gregorium Pont. & Fridericum Imp. Ex q̃bus autem cauſis vterq; ad præmiſſa motus fuerit, ſcribentes non concordant. Scribit em̃ Antoninus, cum in principio ſui põtificatus *anni Gregorius impatorẽ exhortatus fuiſſet, vt iuriſdictionem eccleſiæ, ſ. inueſtituras pontificum & collationes beneficiorũ, non vſurparet, terras plurimas eccleſiæ reſtitueret, clericos tallijs non grauaret, cenſum debitum de feudis redderet, ille ſuperbia plenus nihil emendauit: propter quod Gregorius eum execrauit iterũ & de nouo, quod & fecerat Honorius. Sed certe ex ep̃la Gregorij, quã ſcribit ad regem Frãciæ, quæ incipit, Adſcendit de mari beſtia: cõuincit, Gregorium hoc in tp̃e ob has cauſas Friderieũ nõ excõmunicaſſe, ſed pro eo q̃ ad terminum p̃fixũ ipſe Fridericus cum crucefignatis non tranſiuit in ſuccurſum terræ ſanctæ, put iurauerat, & ſub pœna execrationis ſibi p̃ceptum fuerat. Dicebat aũt impator iniuſte ſe excoĩcatũ, cũ etiã in termino iter arripuiſſet, & mortuo Lantgrauio in itinere grauis eũ infirmitas redire cõpu

puliſſet,& ſic ꝑ euidentē infirmitatē deberet eſſe excuſatus. Refert idem in ep̄la quę in-
cipit, In admirationē: quāta ſtipendia ꝓmiſerit ad ſubſidiū terræ ſanctæ, videlicet ꝙ iu
giter aleret milites vltramontanos ſeptingentos, & de ſuis ſere trecentos. Ad quę pon
tifex in p̄dicta ep̄la, Adſcendit de mari, reſpōdet, Fridericū infirmitatem ſimulaſſe, de
eius ficta ægritudine ꝑ lr̄as ꝓlatoꝝ ibi conſiſtentiū conſtitiſſe, ideo ꝙ obmiſſo paſſagio
non iuerit, denunciatū execrationi ab Honorio latæ ſubiacere, cū oblatiōe, ꝙ imparti-
retur ſibi iuxta formam eccleſiæ abſolutionis beneficium, q̄ cito in terræ ſanctæ ſuccur
ſum iuiſſet. Subiungit, ſed ipſe Fridericus claues eccleſiæ paruipendens, non abſolutus
in Syriā trāſijt, vbi cū Sultano ſolis ſibi mœnibus reſtitutis, relicto Saracenis tēplo dñi-
co, ex defenſore mutatus fit in hoſtem. Fridericus vero nunciabat, ciuitatem Hieroſo-
lymā cum toto regno, exceptis paucis caſtris & templo, ſibi reſtitutā. Cōquerebaſ aūt
de pōtifice ꝙ eū in recupatiōe regni Hieroſolymitani ꝑ legatos ſuos ſtuduerit īpedire.
id vero negabat pontifex. Cōquerebaſ nō minus imꝑator, ꝙ dum ita peregrinareſ in
ſeruitio Ieſu Chri. pōtifex regnum ſuum hoſtiliter vſurpauerit. Ad q̄d pōtifex reſpon-
dit, ꝙ q̄a Rainaldus Friderici ꝓfectus inuaſit regnum Siciliæ ſpeciale patrimoniū eccle
ſiæ, ne inde impugnareſ ſedes ap̄lica, legati ſui intrauerint regnum, multoſq́ obedien-
tes inuenerint, q̄ ob id periuriū non incurrerint, cū à iuramento fidelitatis, q̄d eidē Fri-
derico p̄ſtiterunt, ex lata in eum execratiōe abſoluti fuiſſent. Subiūgitq́ dicens, dictoq́
Friderico redeunti, & ad ſinū matris eccleſiæ reuertenti, abſolutiōis beneficium curaui
mus impertiri. Ex his colligiſ, ꝙ ob alias cauſas tunc nō fuit execratus, ipſe etiam re-
gnum Hieroſolymitanum retinuit, & ꝙ pōtifex ei poſtea cōtra quoſdam in eodem re-
gno ſecum litigantes iuſtitiam adminiſtrari mandauerit, prout de hoc in eadem ep̄la
patuit. De recōciliatiōe iſta Platina ſcribit, ꝙ Fridericus Brunduſiū rediens, pacis ad-
modum cupidus, vltro pōtificem rogarit vt in grām recipiatur, imꝑatorq́ appelletur,
ac pro regno Siciliæ verus eccleſiæ feudatarius habeaſ: quod q̄dem non prius impe-
trauit, q̄ vncias auri centum & 20. millia eccleſiæ Ro. ob illata damna perſoluiſſet.

Anno ſalutis noſtræ 1220. ſub Hermanno de Salza Magiſtro generali ordinis Teu
tonicoꝝ, erat dux ſuper Polonos & Moſcouiam vir catholicus Cunradus noīe, cuius
(vt creditur) opa Ro. pōtifex legatum miſit ep̄m noīe Chr̄ianum, vt Prutenis tunc pa-
ganis fidem p̄dicaret catholicam. Licet aūt parum ꝓfecerit, ipſi tamen pacem tenebāt
cum Chr̄ianis, donec ſatore maloꝝ inſtigante, inter eos & Polonos de finibus conten
tio eſſet exorta. Hinc factum eſt, ꝙ Pruteni terram Polonoꝝ ꝑuaſerunt, cæde ac incen
dio oīa vaſtantes, p̄daſq́ agentes, regionem Colmenſem & Luboniam quaſi redege-
runt in ſolitudinem. Et q̄a dux Cunradus nō ſatis ab initio reſtitit p̄dictis malis, nō con
tenti, incurſiones crebras fecerunt in terras Chr̄ianoꝝ, hoīes vtriuſq́ ſexus perimunt,
quaſdam mulieres & pueros occiſis viris abducūt, & ſi q̄ ſequi nō poterant occidunt,
nōnullos pueros ſudibus infigūt. Et ꝓualētes tandē in toia Polonia, monachos & p̄ſby
teros ab altaribus trahunt & interficiunt. Inſuꝑ in breui ſpatio tp̄is plus q̄ ducentas &
quinquaginta eccleſias parochiales, multaq́ monaſteria ſpolio prius facto funditus
incinerant, ſacramentum corporis Chr̄i pedibus conculcātes, & virgines ſacras aliaſq́
paſſim ad ſtupra trahentes. Horrendum dictu, ita ducem ipſum oppreſſerunt, vt eis
nec reſiſtere, nec quicquam negare poſſet. Inter has anguſtias conſtitutus dux, accepit
fratres domus Teutonicorum, homines eſſe bellicoſos & inuictos, gratiā & fauorem
Ro. pontificis necnon imperatoris habentes. Conſilio igitur habito cum proceribus
terræ in præſentia dñi Chr̄iani legati Apoſt. deliberauit inuitare fratres prædicti ordi
nis pro tutela ſui ac regni contra Prutenos. Et cum oībus placuiſſet conſilium, idem
dux legatos miſit ſolennes ad dñm Hermānum generalem Magiſtrum, q̄ voluntatem
ducis Cunradi ac ſubiectoꝝ eiuſdem expoſuerunt, cum oblatiōe remuneratiōis con-
dignæ. Verum cum dictus Hermannus intellexiſſet negocium iſtud ſupra vires ſui or-
dinis eſſe, valde difficilem ſe reddidit. Tandem tamen à Ro pontifice & imperatore
nonnulliſq́ principibus perſuaſus, non ſine multa pollicitatione, habita deliberatione
cum fratribus ordinis, munus id agnouit. Et primum duos fratres, quorum vnus erat
Cunradus de Lanſperg pro tractando negocio in Poloniam miſit, q̄ dum primum
ingrederentur Poloniam, inuenerunt Prutenos vaſtare terram, & ducem abſentem
eſſe. Vnde rogatu duciſſæ cōtractis tumultuarie copijs Polonicis, occurrunt Prutenis,
& poſt difficilem pugnam lœtaliter vulnerati ſunt. quo viſo, Poloni terga dederunt:
itaq́ victoria potiti, cum ſpolijs Pruteni abierunt. Poſt quorum receſſum hi duo fra-
tres inter cadauera occiſorum adhuc viuentes, ad duciſſam reducti ſunt, & tandem cu
rati. Interea dux adueniens, tractare cœpit cum fratribus, tandemq́ communi placito
ſuoꝝ, ſolenni ſtipulatiōe atq́ perpetuo iure poſſidendā cōceſſit atq́ tradidit religioni

Ordo Teutonicorum quando primum Prutenos aggreſſus.

*M. do-

*M. domus Teutonicoꝝ terram Colmẽſem ac Luboniæ, vnà cum oĩbus terris, quas à Prutenis valerent obtinere. Quç oĩa firmata fuerunt lr̃is ac ſigillis ex more ſufficientibus. Cõfirmauit hoc poſtea Gregorius nonus, q etiam mãdauit fratribus, vt pro remiſſione oĩm peccatoꝝ vindicare deberent iniuriam Chr̃iauis ab ipſis paganis illatã & inferẽdam. hæc ſecũdũ chronicã ordinis. Aeneas vero Syluius de tpibus Friderici III. & Europa, Barbara, inqt, gẽs Prutenoꝝ & idoloꝝ cultrix vſq; ad Fridericũ Imp. eius noĩs ſecũdum fuit, ſub eius vero impio cum amiſiſſent Chr̃iani Ptolemaidã Syriæ ciuitatem, frẽs Teutones S. Mariæ inde fugati, in Germaniã rediere viri nobiles & rei militaris periti, q ne ꝑ ocium marcerẽt, Fridericũ accedentes, Pruſſiã Germaniæ cõterminam Chr̃i cultũ ſpernere dixerũt, ſæpe illius gẽtis hoĩes in Saxones cæterosq; vicinos excurrere, ingẽtem vim pecoꝝ atq; hoĩm abigere, eſſe'q; in aĩo ſibi cõpeſcere gentem barbarã: annuat tantũ imꝑator, ꝓuinciam'q; fratribus ꝑpetuo iure poſſidendã tradat, ſi eam armis acqrant: iam enĩ Moſcouitç duces, q ſe eius terræ dñós affirmabãt, ius ſuũ fratrib' dederãt. grata oblatio Friderico ſuit, q collaudato ꝓpoſito, q̃s voluere frẽs ſub aurea bulla lr̃as cõceſſit. Hæc ille, quẽ poſt Ptolemaida captã Fridericũ hçc dediſſe ſcribere miror, cũ aliter hiſtorijs probis cõſtet. At donatiõe hac firmata, Magiſter generalis ordinis Hermãnus de Salza, ſupradictis fratribus duobus in auxiliũ trãſmiſit frẽm Hermãnum de Balck, frẽm Theodericũ de Berchtẽ, frẽm Cunradũ de Nicol, q quondam S. Elizabeth cubicularius fuit, & alios duos frẽs, adiuncto illis ſatis notabili comitatu. hi oñes venerũt ad caſtrũ vulgo dictũ Vogelgſang, q̃d iam ad inſtãtiam fratris de Lanſperg, religioni ædificauerat in quodã monte dux Polonus.

Caſtrũ Vogelgſang.

Mox elegerunt prædicti frẽs in caput ſuũ, frẽm Hermãnum de Balck, quem vocauerũt ꝓuinciæ Magiſtrum, qui cõſilio inito, munitionẽ vnã nouã ædificauit ſuꝑ fluuium Viſtulã, quã vocabant Neſſouiã. Et cum rumores hi ꝑueniſſent ad Prutenos, eueſtigio incurſiones ĳ faciunt in Poloniã, hoĩes terræ cæde ac incendio moleſtãtes. & cũ vidiſſent frẽs in habitu crucesignato, q̃rebãt q eſſent à q̃dam captiuo. ad q̃d ille: Hi, inqt, miſſi ſunt ab eccleſia catholica cũ mãdato, vt vos iugiter armis ĩſectent, nec deſinãt donec vos ad Chr̃ianam fidẽ recolligãt. Quo reſponſo audito, plauſum fecerũt, & ꝑdam nactã abducunt. Deinde cũ auxilio ducis Cunradi ædificauit Magiſter Hermãnus ab altera parte fluuij Viſtulæ, caſtrũ dictũ Thoren anno dñi 1233. q̃d hoc modo factũ extitit: Quercus ampla atq; patula nata erat in edito loco, quã in caſtelli modũ erectis ꝓpugnaculis iuxta ripã munierũt Viſtulæ, vbi collocato ꝓſidio vlteriores Prutenos vexare cœperũt. Pugnatũ eſt ſæpe ꝓ quercu, & inde ingentes paganoꝝ copiæ ſæpe fugatæ. habebãt aũt in flumine nauiculã ad hoc inſtructã, vt neceſſitatis cauſa nauigio poſſent ad Neſſouiam ꝓfugere. In eodẽ loco trãs Viſtulã fluuiũ fundarũt ciuitatẽ Thoren, quæ tñ inde trãſlata eſt poſtea, vt ſuo loco ſequenti generatiõe ſcribet. In hac generatiõe Friſia fere tota ſubmergit fluctibus marinis, perierũt hoĩm plus q̃ centũ millia ꝓpter irreuerẽtiam factã ſacramento, à quodã pugile, ſicut poſtmodũ reuelauit B. Maria virgo, & cõſtructa eſt eccleſia in eodẽ loco, vt fertur.

Friſiæ inundatio.

Mons qdam in Burgundia ꝑ idem tẽpus diuiditur, & qnq; millia hoĩm ſuffocant, tandẽ ad alios montes acceſſit mirabiliter. Itẽ lapis grãdis cecidit ĩ monaſterio S. Gabrielis apd̃ Cremonã, hñs ſignũ crucis & imaginẽ Chr̃i expſſam, deſuꝑ aureis lr̃is ſcripum ſuit: Ieſus Nazarenus rex Iudæoꝝ. & cæcũ illuminauit, ſecũdũ Vinceñ. erat aũt glacialis lapis. eo liq̃facto, vnxerũt oculos monachi cæcutientis, & viſum recepit.

Ludo. Francorum rex.

In hac generatiõe circiter 1223. annum Philippus Auguſtus Francoꝝ rex, fato defunctus eſt. Eius mortẽ cometa ꝓceſſit cum ꝓdigijs qbuſdam alijs. Succeſſit ei filius Ludouicus, q primũ inito regno Pictauos rebelles, nam ad Anglum deſecerant, armis recepit.

S. Clara.

Anno 1225. Clara virgo ſanctiſſima, diui Franciſci diſciplinis & exemplis in diuino opere plurimũ erudita, ĳs temporibus apud Aſſiſium in precio habita eſt, cuius fama Honorius & Gregorius ꝑmoti, eam honoribus & gratijs adiuuare pro viribus cœperunt, & cum ſanctiſſime vſq; ad vitæ exitum vixerit, Alexander quartus poſtea eam in ſanctoꝝ catalogum aggregari curauit.

Auſtria regio honore aucta.

Circa finem huius generationis Fridericus ſecundus ducatum Auſtriæ erexit in regnum, de quo extat ep̃la inter ep̃las Petri de Vineis, ſubſequẽtis tenoris: Fridericus Dei gr̃a Ro. Imperator &c. Friderico duci Auſtriæ & Stiriæ ſuo dilecto principi & comiti Carniolæ, gr̃am ſuam & omne bonum: De fulgore throni Cæſarei velut de ſole radĳ, certæ prodeunt dignitates, vt primæ lucis integritas, minoris luminis non ſentiat detrimenta: tanto'q; magis imperiale ſceptrũ extollitur, tãto cura regiminis à ſolicitudinibus releuatur, quanto tribunal ipſius digniores in circuitu circũſpicit regiones. Hac igitur cõſideratione commoniti, tuis deuotiſſime princeps noſter ſupplicationibus inclinati, nec minus ad honoris ſacri impĳ exaltationẽ reſpectum habentes, de infra ſcriptoꝝ prin-

principū noſtroꝝ cōſilio, videlicet S. Ratiſponeñ. epi, L. Vormatieñ. epi, H. Bamber-geñ. electi, C. Brixieñ. epi, S. abbatis Cāpidoneñ. C. abbatis Cluniaceñ. C. ducis Morauiæ, & B. ducis Bauariæ, ducatus Auſtriæ ac Stiriæ cū pertinentijs ſuis & terris, quas hactenus habuerūt, ad nomen & omen regiū transferētes. Te hactenus ꝓdictoꝝ ducatuū ducē, de poteſtatis noſtræ plenitudine & magnificentia principali, promouem⁹ in regē, eundē libertatibus, emunitatibus & iuribus, ꝓdictūq; regnū tuū ꝓſentis epigrāmatis autoritate dotantes etiā ad regiā dignitatē, vt ex honore quē tibi libēter adijcimus, nihil honoris & iuris noſtro diademati aut imperio ſubtrahat: quinimmo ſicut hactenus tanꝗ dux princeps & fidelis noſter extiteris, ſic in poſteꝝ perſiſtatis, nihilq; propterea iuri & honori imperij in prædictis regno & terris ſuis oīno depereat: hoc ſpecialiter expꝛſſo, ꝙ ſucceſſores tui nō per electionē eligant, ſed ſemper maiores natu ex gñatione tua ex te & ſucceſſoribus tuis legitime deſcendentes, & ipſi regno ſuccedāt: nullus ex eis coronā vel cōſecrationē in ꝓdicto regno de manu cuiusꝗ ſuſcipiat, niſi à nobis & ſucceſſoribus nr̄is tantū in curia, aut alibi ex cōmiſſiōe à nobis facta. Alij vero hæredes minores natu, non habeant aliud niſi ꝗd ex regis gratia poterunt obtinere. illud etiā iuri regio cōiungimus, vt ſi aliquis comes aut inferior de regno tuo, cōtra te aut ſucceſſores tuos forſitan exceſſerint, ipſum per ſententiam curiæ iudicare poteris &c. etiam banno, vt moris eſt, imperij Romani.

GENERATIO XLII.

ANno ſalutis noſtræ 1230. ſub Gregorio 9. regnante Friderico 2. Hieruſalē & Siciliæ rege, Sueuiæq; duce, Imperatore Cōſtantinopolitano Roberto, Francoꝝ rege Ludouico, incepit 42. gñatio, quo in anno Fridericus 2. benedictione apoſtolica recōciliatus, imperator & rex Siciliæ ac Hieruſalem declaratus eſt. Venit inde pontifex Peruſium, profugos reduxit, duosq; & 20. menſes in ea vrbe permanſit.
Romæ interim magna ſeditio orta eſt, cœperāt paulo ante Romani exploſo cōſulum Senatorius
magiſtratu, ſenatores quādoq; vnū, quandoq; binos creare annuos, quibus pene eadē Romæ ma-
ꝗ prius fuerat cōſulibus, cuſtodia vrbis iuriſq; dicendi poteſtas attributa, vt ad plena- giſtratus.
riam rei adminiſtrationē, ꝓter vrbiū arciūq; & prouinciæ vrbi adiacentiū ſubiectionē, nihil deeſſe Romanis videret: Annibalq; ex Annibala gente Romana nobilis ſenator factioni cōſentiebat, in quā multi inciderūt ſacerdotes. Hi pontificē formidātes, cum ſenatore populū ad rebellionē concitarunt. Eo tempore Tiberis excreſcēs, multa damna intulit, & tanta peſte laboratum eſt, vt vix decimus quiſq; ſuperfuerit. Venit tum pontifex Romam, & publice omnes priuatimq; diſtributa pecunia conſolatus eſt, ꝓter Annibalē, qui execratus & depoſitus, Iohānē de Poli habuit ſucceſſorē, ꝓterq; ſacerdotes & clericos de hæreſi cōuictos, ꝗ dignitatib⁹ & bñficijs ſunt priuati. Ceſſante peſte, ſenator in Viterbieñ. duxit, illis plurima dāna intulit. ſed à pōtifice miſſis quatuor cardinalibus, reducit. acceſſitq; poſtea ad vrbē Reatinā pōtifex, deinde Meſſanā,
Spoletū poſtea, ac demū Anagniā profectus eſt. Romæ interea ad apertā rebellionē Romanorū
ventū eſt. Senator eñ more priſcoꝝ legē rogauit, populuſq; ſanciuerat, vt oīa prouin rebellio.
ciæ Ro. oppida reipu. vectigal penderet. Nō eſt tū veritus pōtifex, diſſuadētibus cardinalibus, Romā proficiſci, vt hoīes ad ſanitatē reduceret. veꝝ cū nihil proficeret, Reate ſe contulit. Quo cū & Fridericus ſimul veniſſet, collocuti de rebus agendis, in hanc ſententiā venere, vt Romanos, coniunctis copijs, adorirent. Quod adeo pollicebatur Fridericus, vt filiū ſuū Henricū ſuſceptū, quē Sardiniæ regē declarauerat, niſi recuſaſſet pontifex, voluerit vsdē dare, vt ſcribit Blondus. Iuſſus itaq; imperator legatū pontificis adijt Monteflaſconi cū eccleſiæ copijs agentē, quo & ipſe ſuas ex curia accerſiuerat, primuſq; in Romanos Viterbieñ. vaſtantes imperator protulit ſigna. Et cum
eſſet decertandum, imperatorij milites ſe ſubtraxerunt. Fridericus vero recto itinere Frideri. 2. in
Piſas, & inde in Alemaniā ſe cōtulit. De hoc facto ita continet in epiſtola Gregorij ad Germaniam
regem Franciæ miſſa, ꝗ incipit, Adſcendit de mari. in qua repetit idem Gregorius, redijt.
Fridericū ſibi improperare, ꝙ ad inſtantiā pontificis Romanos tunc Viterbiū oppugnantes diffidauerit, & in Viterbieñ. ſubſidiū ſtrenuā militiam miſerit, & ꝙ papa ſcripſerit Romanis, id ꝓter ſuā conſcientiā fieri, & ꝙ cū ipſis eo irrequiſito firmauerit cōcordiam. Ad ꝗd ibidē reſpondet pontifex, veniſſe Fridericū non rogatū, promiſiſſeq; ꝙ terrā eccleſiæ perditā in priſtinū ſtatū reduceret, & ipſam pro viribus defenſaret in Tuſcia, ad quā vires ſuas contulerit, ſed recuperationē caſtri, quod modico labore reduci poterat, impediuerit: immo cū hoſtibus eccleſiæ, vt ex conſequentia facti & literis demonſtrari poſſit, fœdus pepigerit, vt ipſo certo die exinde recedente, illi ad arma conſurgerēt, & B. Petri patrimonium occuparent. Proſequor hiſtoriā. Hac itaq; perfidia, inquit Platina, pontifex motus, Germanis militibus ad caſtra ſua cōfugien-

tibus magnũ propoſuit ꝓmiũ:quare tanta multitudo cõfluxit,vt poſtea Romani aperto Marte cũ eccleſiæ copijs congredi nuſq̃ ſint auſi. Recuperato itaq; & patrimonio S.Petri,& agro Sabino,pontifex Peruſij agebat. Ea tẽpeſtate ſcelus Cõſtantinopoli emerſit,cuius cauſa Latini inde breui ſunt expulſi. Robertus nanq; Antiſiodoreñ. Conſtantinop. imperator,quãuis ſenex,virginẽ inſignis formæ Græcã nobilẽ deſpõdit vxorẽ, non ignorans eã Burgundioni cuidam prius fuiſſe deſponſatam. Burgundio furore accenſus,noctu cũ militibus palatiũ puellæ ingreſſus,refractis foribus,eam naſo detruncato deformauit,matrẽq; illius q̃ ſibi eam deſponſauerat,mari demerſit. Id cũ mane reſciſſet imperator,vlciſci non eſt auſus,Latinis oĩbus iniuſtitiam eius,& Burgundionis audaciã damnãtibus. Sed opportune Robertus poſt morit,& Balduinus adoleſcens frater eius(ſunt qui filiũ dicunt)ſufficit.

Balduin' 2. Cõſtã. Imp.

Cui imperator Exagonarũ, procurãtibus Venetis,filiã in matrimoniũ obtulit,pollicitus fore,vt Romaniæ imperiũ,terrã oẽm,inſulasq; pulſo Bataza,in generi ipſius redigeret poteſtatẽ. Sed Latini hoc matrimoniũ impediuere,veriti ne Balduin' ſoceri virib' auctus,vlciſceret iniuriã fratri illatã,dicentesq; Balduinũ imperio gubernando nimis iuuenẽ,Iohannẽ Brennum Hieroſolymorũ ſolo titulo regẽ,de quo ſupra,ex Italia Romandiolaq; euocauerunt,cuius filia noĩe Martha,Balduino deſponſata eſt,ſuadẽte Gregorio põtifice,cõſtituiturq; ꝙ poſt ſoceri mortẽ Balduino permitteret imperiũ.

Iohã. Brennus Cõſtantinop. Imp.

Iohannes q̃ primum inijt imperiũ,nihil duxit antiquius,q̃ Balduinũ generũ in Gallias mittere auxilia imploratum:. Tulit ægre Exagonarũ imperator,ꝙ à Balduino cõtemptus eſſet neglecta filia,quã modo Theodoro Batazæ filio deſpondit vxorẽ. Qua iuncti affinitate Græci imperatores,pellendis Latinis nõ minus arma q̃ aĩos iunxerunt,ꝓſſumq; eſt ilico terra & mari imperiũ Romaniæ,& tũ aliqua Veneti,tũ maxime plura imperator Latiniq; amiſere. Deinde anno dñi 1237. Iohannes imperator obijt,& Balduinus ex decreto imperiũ reſumpſit. Alij ſcribunt dictũ Iohannẽ obijſſe anno 1240.& eodem anno Balduinũ reſumpſiſſe imperium,& imperauit annis xx.

Attende ſtudiũ Græcorũ in expellẽdis Latinis.

Iohannes vero Bataza apud Adrianopolim orientalis imperator appellatus,& alter Exagonarũ imperator,partim diuiſis,partim coniunctis copijs,Latinos vt Græcia eijcerent adnitebant.& Bataza quidẽ Smyrnam & Satalam maritimas vrbes obtinebat,Marcus Sannutus Aegei maris inſularũ poſſeſſor,& Leoguala Rhodũ tenens,ei ſuberant. Inuaſit tum Bataza Cretam Venetorũ ditionẽ,qui Sannuto mercede cõducto,claſſem hoſtilem repulere,& inſula ex integro recuperata ẽ. Per q̃d tẽpus cũ rebellaſſent Raguſæi,à Venetis in amicitiam recepti ſunt. Interea Balduinus multo bellorũ onere grauatus,cũ aliter pecuniã à mercatoribus habere nequiret,filiũ ſuũ Philippũ infantẽ illis loco pignoris tradidit Venetijs cuſtodiendũ,detraxitq; culminibus ſacrarũ ædiũ plumbũ,& id vendidit. Cũq; nec ſic ſatis prouiſum eſſet,lanceã ſpongiãq; quibus dñs & ſaluator noſter hinc potatus,inde vulneratus fuit,& crucis ligni ſacri partẽ Venetis tradidit, opẽ ab eis petens,& ꝙ illa pignori tenerent. Nam & Græci Cõſtantinopolim terra & mari cinxerãt arctiſſima obſidione. Veneti illo claſſe xxv. triremiũ miſſa,Græcũ in obſidione ſuperant maxima clade,atq; Cõſtantinopolim liberãt. quin etiã Leogualla,q̃ Græcorũ claſſi ꝓfuerat,Rhodũ inſulam & ſeipſum Venetis ſubiecit per fœdera. Anno dñi 1232. prædicata crux eſt contra Prutenos mandato Gregorij papæ per totam Alemaniam,gratia cuius ſuperuenerunt fratribus Teutonici ordinis plurimi bellatores,

Fratrũ Teutonicorũ ſucceſſus.

quorũ ope M.Hermannus ædificauit ciuitatem,dictam hodie,Das alt huſz. . Anno deinde 1239. venit in auxilium fratribus Otho dux de Brunſchvuig,ducens ſecum magnam militiam. hic ſubornauit quendã neophytũ ex Prutenis,ꝙ venit in Pruſſiam, ſimulans ſe odio Chriſtianorũ aufugiſſe,& ꝙ caſtrum Balge,q̃d fratres vi ante ceperant,facile capere poſſent penuria ꝓſidij,aſſeruit. Perſuaſi itaq; Pruteni,cõtractis magnis copijs,obſidione caſtrũ cingunt. Verũ dux Otho vbi opportunũ viſum eſt,vnã cũ his quos habere poterat,excurrit in hoſtes,eosq; vſq; ad vnũ occidit. manſit aliq̃diu idem dux apud Balge.& frequẽtibus excurſionibus Prutenos adeo humiliauit,ꝙ veniã petentes,baptiſma ſuſciperẽt,ſubiectionemq; religioni promitterẽt. inter hæc multas munitiones & oppida M.Hermannus in Pruſſia extruxit. Erant ꝑ id tempus in Liuonia fratres religioſi,vulgo dicti,De gladio. hi ꝓter crucem habebãt in veſtibus gladios affixos,militabãtq; pro defenſione fidei cõtra paganos.& q̃a videbãt negociũ ordinis B.Mariæ in dies proſperari,habitis hincinde tractatibus,per Ro. põtificẽ voluntarie ſe paſſi ſunt Teutonicorũ religioni vniri,& hodie ordo iſte Teutonicorũ Liuoniã in ſua habet poteſtate.

Fratres gladio & cruce inſigniti.

Anno dñi 1241. M.Hermãnus de Balk morit, & in magiſtratu Popo de Oſterna in prouinciaſem ſubſtituitur. Erat per idẽ tempus in Pomerania dux Suandepoldus Chriſtianam fidem profeſſus,hic per plures an-

nos

nos cōtracta ſocietate ſeu fœdere cū Prutenis,ſdnitebaſ nō modo fratres,ſed & Chri
ſtianos oēs ex Pruſſia pellere,in q̄ bello fratres ordinis multa paſſi ſunt,ita ꝙ ſæpe de
ſperarēt ſe poſſe eeſiſteee.Qua de re Innocētius 4.eþm Mutineñ.legatū illo miſit,dās
in mandatis,vt Pruſſiā in quatuor epiſcopatus diuideret,& ꝙ cruce cōtra ꝑdictū du-
cem ꝑdicaret:ex q̄ maxima ſuborta ſunt bella,amiſerūtq́ꝫ featres ordinis fere oēs mu
nitiones, & occiſi ſunt multi.Attamen in vigilia S.Barbaræ virginis noctu capiūt ca
ſtrū vnū,dictū Schartuiza,in q̄ inuenerunt ſcriniū,& in eo caput B.Barbaræ virginis
depoſitū,prout ſceiptura indicabat,ex quo lætiores facti,reliquias ſacras abſportaue
rūt,& in eccleſiā ciuitatis Colmenſis venerabiliter collocsrūt,vbi & hodie in ꝑcio ha
beſ.Eſſet vero longū narrare,q̄ mala,quas pugnas dux Suandepoldus contra religio
nē patrauerit.nā etſi baptizatus eſſet,peiora tñ infidelibus cōmiſit.tandē poſt multos
annos superuenerūt in auxiliū fratribus marchio de Brandenburg, eþs Merſpurgeñ.
Henricus comes de Suartzenburg maximis copijs,qui coadunati copijs fratrū,circa
annū dñi 1250.terrā Prutenoꝝ percurrunt,ꝑdas agunt,captiuos abducunt,igne &
ferro oīa proterunt,in eamq́ꝫ neceſſitatē ducē redigunt,vt pacē petere compelleret.
Quo facto,legatus ſedis apoſt.miſſus,pacē perpetuā inter milites ordinis ac ducem
multa ſtipulatione interueniente,concluſit atqꝫ firmauit,quā pacem idem dux poſt-
ea vel inuitus,quoad vixerat,ſeruauit. Et in ea ſeptentrionis parte varijs ſucceſſibꝰ
vtrinqꝫ tumultuatū eſt,cū Fridericus in Germania q̄qꝫ ſuperiori,q̄ nuper redierat,nō-
nullis peincipū factionibus agitaſ.inteeceſſerat eñ inter ipſum & Henricū filiū Ger- Frid.in Germa.geſta.
maniæ regē ſimultas quædā,quare & filiū in Siciliā depoetari iuſſerat.Ea ees magno
principū ſtudio in conuentibus pleriſqꝫ eſt acta.Tū vxorē tertiā,regis Anglici ſororē
duxit,nuptijs Vormatiæ celebratis.Deinde circiter annū dñi 1235.Italiam eepetit,q̄ cū
diuturna pace vires recuperaſſet,eebellionē meditari dicebaſ.Durauerat eñ hactenꝰ
integra Longobarboꝝ ſocietas,quæ ſub primo Friderico Barbaroſſa cœpeeat,vrbes Italiæ ſtatus
complexa potentiſſimas,Mediolanū,Beixiam,Mantuam,ac maiorem Romandiolæ
partē,& in tranſpadanis Veronā,Vincentiam,Paduā & Taruiſium,quibus Veneta
vrbs tum penitus dominio maeitimo conſentiebat.In Friderici vero partibus erant
Cremonenſes,Bergomenſes,Parmenſes,Regienſes,Mutinenſes,& in alpibus Triden
tum.cæteræ vrbes & oppida Longobardiæ,Romandiolæ & marchiæ Taruiſinę,pro
fortunæ varietate alternis fauebant. Erat tum Eecelinus in maechia Taruiſina nobi
lis & potens,cuius auus eiuſdē noīs,Teutonicus miles ſub Othone(vt ſcribūt pleriqꝫ) Ecelinus.
tertio venerat in Italiā.Hic vero ſub Friderico 2.auctus eſt opibus adeo magnis,vt ty
rannidē ſibi conſtituerit maiorē cæteris oībus,quas abſqꝫ imperij aut regni titulo Ita-
lia raro aliàs pertulerit.Friderico itaqꝫ Italiā ingredienti,prima vrbs Verona in illius
partes Ecelini opera eſt reducta.inde Fridericus Mantuanū ingeeſſus eſt agrū,Mer-
cariam,Clarūq́ꝫ oppidū vi capta direptaq́ꝫ incendit.& Cremonā accedēs,nouē men
ſibus apud eā moratus eſt,ex qua cū eſſet moturus,obſidendā Mantuā comminatus,
flexit de itinere in Vincentinos,qui ex impeouiſo copijs circundati,cœperūt deditio
nis facere mentionē:ea fretus occaſione Fridericus,dū vltra citeaq́ꝫ cōmeant orato-
res,vrbē dolo captā diripuit atqꝫ incendit,ad eāq́ꝫ tantiſper moratus,quoad exerci-
tus populaſ deuaſtatq́ꝫ agrū Paduanū propinquū,in Taruiſinos duxit:circūſeſſamq́ꝫ
cepiſſet vrbē,ni Patauinus immiſſo milite ſubueniſſet.Dū Italiā Feidericus eo ardore
infeſtat,filius Henricus principū(vt putant)Germanoꝝ ſtudio cū Longobardis fœ-
dere coit.Quod cū pater Fridericus cōperit,veritus ne ducēti aduerſus filiū proceres
Alemaniæ aduerſarenſ,pontificē ꝑ nuncios orauit,vt cōtra rebellē filiū literas daret.
Pontifex fœderis ignarus,cōceſſit literas apoſtolicas,quaꝝ vi Alemani patri aduer-
ſus filiū parerēt.Vnde Friderieus filiū cepit,de regno depoſuit,ac captiuū in Apuliā
relegauit,vbi poſtea moriſ.Et ſcribūt aliqui,ꝙ iubēte patre necaſ. Anno dñi 1236.
Fridericus in Alemania multa caſtra pee Auſtriā nociua reipub.deſtruxit,cū ſuperio
re anno mandato imperatoris rex Bohemiæ & dux Bauariæ Auſtriā inuaſiſſent.Tū Auſtriā Fride.vaſtat.
imperator iuſtitiā tā minoribus q̄ maioribus adminiſtrauit:iniuſtos aūt morte mul-
ctatos,ac etiā interminatos,extra prouinciā profligauit.ducē q̄qꝫ Auſtriæ Fridericū
multoties propter varios exceſſus nuncijs & literis vocauit,q̄ velut ſuperbus venire
cōtempſit.tandē ſententiā proſcriptionis tū propter cōtemptū,tū ob multoꝝ queri-
moniā ꝑlatoꝝ ac principū,in eū fulminauit.nā idē dux fecit oīa clauſtra in ducatu Au
ſtriæ irrumpi, pecunias ac depoſita diripuit.ita & in eccleſias ſæuijt.exegit inſuper de
vnoq̄qꝫ ꝰmēſe 60.denarios.Vnde imperator intrauit Auſtriā,& in Vienna,quā mul-
tis flagitijs dux Fridericus polluerat,honorifice ſuſceptus eſt.deſcēdit etiā filius eius
Cunradus ꝑ Danubiū,comitatus multis principibus,deditq́ꝫ ſe vrbs Vienna impera-

 tori,

Vienna Auſtriæ in imperij ptãte.

tori,quã pro imperio ſuſcepit,cauẽs literis,ne ab imperio aliqñ abalienaret,his verbis: Volumus,inquit,vt nunꝗ per cõceſſionẽ alicuius beneficij vrbs Vienna de noſtra & imperij tranſeat poteſtate. quaꝝ quidẽ tenor literaꝝ,in chronicis Auſtralibus ad integrũ deſcriptus habet. Eodẽ anno mortuo Henrico filio Friderici imperatoris in carcere,idẽ Fridericus in Italia conſtitutus,Manfredũ filiũ ſuũ ex libera natum,ad principes Germaniæ cũ oratoribus miſit,mandãs vt in locũ demortui Cunradi filiũ legitimũ in regẽ Germanoꝝ eligerẽt. qui mãdatis imperatorijs obedientes,Cunradũ in regẽ elegerunt,quẽ ipſe imperator Fridericus,diſpoſitis rebus in Auſtria,ſecũ Ratiſponã,vbi conuentũ principũ habuit,ducens,denuo in regem eligi procurauit,atq; Nemeiũ proficiſcens,hoc idẽ fieri tertio voluit. Deinde Fridericus ac Cunradus filius eius in regẽ Germanoꝝ electus,ſcripſerũt Gregorio papæ per archiepm Rauennatẽ,

Cunradus Frid.2.filius rex deſignatus.

quõ iura ſua ipſis in regno Hieroſolymitano nõnulla ſubtracta eſſent,petentes ea ſibi reſtitui mandari. Cõmiſit ergo pontifex pſato archiepo,vt legatus id exequeret. Hæc ideo collegi,vt appareat à tempore recõciliationis anno 1230. factæ,vſq; ad 1238. apertam inter pontificẽ & imperatorẽ controuerſiam nõ fuiſſe. Anno dñi 1238. Henricus vltimus Alſatiæ Lantgrauius ſine hæredibus obijt,cuius quidẽ titulus cũ feudis, beneficijs & miniſterialibus ad epm Argentineñ. deuoluit,atq; hodie manet. Nam in idipſum vnde prodijt,tandẽ redijt. Eodem anno cœperunt omnia inter pontificẽ & imperatorẽ tumultu agitari,propter res bellicas in Italia per imperatorem contra Longobardos paratas. Compoſita ſiquidẽ re Alemaniæ,Fridericus in Italiam reuerſus eſt,propoſito ſocias bello vrbes edomandi:& primi oĩm Patauini ab Ecelino blãditijs inducti,partes imperatoris ſunt ſecuti,quibus ilico Ecelinus iugũ impoſuit ſeruitutis. Pontifex vero de Friderici in Italiam reditu apparatuq; certior factus,ſedis apoſt. protonotariũ ad eum miſit,orans vt ſi pacẽ eccleſiæ,ſi ſuã ipſius beneuolentiã, quã proximis diebus in fauorẽ ſuũ aduerſus Henricũ & vxoria diſpenſatione perceperat,tanti faceret,quanti Chriſtianus princeps facere deberet,cõſtituta cũ Lombardis à Friderico auo ſuo fœdera,quæ Henricus pater ſeruauit,etiã ipſe cõſeruaret. Miſit deinde Gregorius tres cardinales,qui re infecta,Viterbiũ ſunt reuerſi. Pontificem nanq;,vt Blondus ſcribit,magis ꝗ Lombardos deprimere anhelabat. Prius aũt ꝗ recederent à Lombardia cardinales,Fridericus in montem Clarũ duxit,Brixianoꝝ oppidum expugnatũ direptumq; incendit. Et cũ Brixianos non poſſet trahere in ſuas partes,in Mediolaneñ. duxit. De hoc Anton. Audiẽs,inquit,Fridericus ꝙ ciuitates Lombardiæ Mediolanũ,Bononia,& aliæ plures Romandiolæ,rebellaſſent ab eo,& ad deuotionẽ eccleſiæ redijſſent,magnis copijs contra eas profectus eſt. Demũ Mediolañ. cum omni conatu & legati papæ & tota colligatio Lombardiæ,quæ eccleſiæ adhærebat,bellũ inierunt cũ imperatore in loco dicto,Curia noua,& poſt magnũ conflictum,Mediolañ. cum ſocijs victi ſunt,multis interfectis & plurimis captis cũ Carrocio ſuo,vbi etiam captus eſt magiſtratus Mediolañ. filius ducis Venetoꝝ,ac multi alij

Frider. Mediolaneñ. ſuperat.

nobiles Lombardiæ. quibus oĩbus ductis in Apuliam,filium ducis Veneti fecit imperator ſuſpendi ſuper turrim,ꝗ erat in littore maris,alios diuerſis cruciatibus fecit trucidari. Ex hac victoria recuperauit dominiũ Lombardiæ. exinde cũ ſex millibus armatoꝝ Brixiam obſidens,quã poſtremo pactis in deditionẽ accepit,& ſimiliter oẽs alias ciuitates Lombardiæ,exceptis Bononia & Parma. Audita cladẽ Mediolani pontifex moleſtiſſime tulit,omiſſaq; deinceps ſpe bene gerendæ rei ob illatum ſocijs incommodũ,redire ad vrbẽ inſtituit. Sed Iohãnes Cincius tunc ſenator,ſordido loco

Io. Cincius contra Gregoriũ papã.

natus,pecunia à Friderico corruptus,vt Blondus & Platina ſcribũt,obſtitit,cuſtodiã portaꝝ cõplicibus attribuens. forte de illa corruptione loquunt,de qua narrat abbas Vrſpringeñ. ꝙ imperator quodã tẽpore cõuocauerit ad ſe de ciuibus Ro. potentiſſimos & nobiliſſimos de familia eoꝝ qui dicunt Fregepanes,ac nõnullos alios,habueritq; cũ illis tractatũ qualiter eos faceret vaſallos imperij. Iuſſit itaq; eoſdem ſub certa æſtimatiõe pcij cõputare,ꝗtũ valerent bona immobilia eoꝝ:quo facto,oẽs res illas dato eis pcio cõparauit ab eiſdẽ,& eaſdẽ res illis in feudum conceſſit ratione fidelitatis, quã deberent ſibi & imperio. nihilominus eccleſiæ ſtudioſi, occupato Capitolio,Iohannẽ deijcientes,per legatos pontificẽ reducunt,qui Romã veniens,diſperſit per vicos pecuniã,& annonã paulo poſt plebi diſtribuit,fueruntq; nõnulli ſeditioſi tum relegati. Licet aũt pontifex moleſte ferret cladem Mediolaneñ. tamen in meliorem ſpem erectus,ducẽ Venetorum exiſtimans ob illatã filij necem Fridericũ perſecuturũ, & quia Veneti & Genuenſes diſcordabant,vehementer eos pontifex plane cõpoſuit, veritus ne propter ſimultates in bellũ laberent. Conſtituit pontifex accipientibus pacem annis nouẽ his cõditionibus duraturã:bella vterq; populus ſuſciperet gereretq;

com-

communia,nec pacẽ,amicitiã,bellũve alter ſine altero cũ Vataza Græco imperatore
habere aut inire poſſet,& vtriuſq; populi nauigia ambo⁊ ſimul deferrent inſignia,
vt pars q̃ huiuſcemodi cõſtitutæ paci cõtraria primũ faceret,excõmunicaret,interdi-
ctũ à ſacrificijs incurſura,cuius ſentẽtia tũ lata eſt.Secundũ hãc pacẽ magna oĩm læti-
tia cõſtitutã,arma pontifex ſpũalia in Fridericũ exercuit,excõmunicatione in illũ ad
diẽ cœnæ dñi promulgata,& oĩbus iuriſiurãdi religione ſolutis,qua imperij regnive
rõne illi tenerent adſtricti.& quidẽ ea pax laudabilis,vel ea rõne maxime fuit neceſſa-
ria,vt hi ꝑpotentes Italiæ populi hinc Friderico,inde Græco⁊ imperatori Latinos
opprimeri,poſſent reſiſtere. Anno 1239.põtifex imperatoris animoſitatẽ intelligẽs,
cũ Venetis aduerſus eundẽ inijt fœdera,p q̃ claſſis triremiũ 15.eſt armata cõmuni im-
penſa,quã adhiberi voluit põtifex Friderico Siciliæ viribus expellẽdo,q interea poſt
Mediolañ.cladẽ Cremonæ aliq̃diu fuit,vbi exercitũ & reparatũ & auctũ maiorẽ ſo-
lito coegerat.quia tñ dñicæ reſurrectionis ſolẽnia imminebãt,ea apud Paduã tũc ſibi
primũ oĩno per Ecelinũ ſubditam, celebrare cõſtituit. Vnde factũ eſt,vt tertio ipſius — Tertio Frid. excõicatur.
paſchatis die adeunte Friderico eccleſiæ Paduanæ dñicam domũ,accelerãs tabellari-
us,cõſtitutæ apud vrbẽ pacis& promulgatæ execrationis imperatorẽ fecerit certio-
rẽ.Is itaq; facie ad ſimulatã animi quietẽ cõpoſita,de ſua iuſtitia,deq́; rei ipſius indi-
gnitate multa diſſeruit,Petrũq́; Vineñ.ſua⁊ magiſtrũ epiſtola⁊,magna facundia vi-
rũ,ſermonem habere iuſſit,ſuis laudibus ſuiſq́; de Rom.eccleſia,deq́; Ro.põtifice me-
ritis redundantẽ.Duxitq́; deinde in paluſtrẽ Venero⁊ terrã,ꝑdamq́; abegit,& in Ve-
netos conuicia iactauit,& cũ vltra ire nõ poſſet,aqua impediente & ſagittis,reuerſus
eſt Paduã,obſides ab eis recipiens.Deinde Veronã pergens,ite⁊ Mantuã velle obſi-
dere ſimulauit,eductiſq́; copijs Parmã petit,atq; inde Lucã,& poſtremo Piſas, Ece-
lino interim Taruiſinã marchiã occupante. Anno dein 1240.Gregorius Monte-
longus legatus apoſtolicus Bononiæ agens,&claſſis Veneta,& Mantuanus populus,
Ferrariã inuaſerũt,quã Salinguerra honeſto loco natus Ferrarieñ.qui Ecelini ſororẽ
duxerat,pro imperatore gubernabat.Oppugnata eſt aliquãdiu vrbs,fuiſſetq́; diutius
defenſa,niſi egreſſum ad colloquiũ Salinguerram legatus intercepiſſet,qui à duce Ve
neto⁊,vrbe capta,Venetias eſt ductus,vbi in pace obijt.Ferraria vero à legato Azoni
marchioni Eſtenſi attribuit pro Ro.eccleſia gubernãda.Veneti poſtea cũ pontificis — Ferraria Eſtenſi marchioni data
copijs nonnulla damna Friderico fecerunt claſſe ſua. Interea miſerabiliter ſe ſcri-
ptis per orbẽ miſſis lacerãt pontifex atq; imperator.Cõqueritur per mundũ Fridericus
de pontifice,q̃ pacẽ cũ eo initam nõ ſeruauerit,tum peregrinationis ſuæ tẽpore Sici-
liam inuaſerit,q̃ Caſtellæ ciuitas cõtra pacis formã detenta ſit.Item conquerebatur,q̃
dum in Italiã intraret pro recuperandis imperij iuribus cũ multo⁊ bellato⁊ millib⁹, — Cauſa diſſidij inter Grego.& Frid.
miſerit pontifex Gregorius obuiam epm Præneſtinũ,qui à deuotione ſua tentauerit
Mutinã auertere,& Placentiã deinde quantũ potuit auerterit,& cõtra eum ne tranſi-
re poſſet,exercitũ Longobardo⁊ cõgregauerit.Et quomodo ipſe Gregori⁹ ſibi Fri
derico ſcripto apoſtolico mandauerit,vt de negocijs Longobardo⁊ in ſe cõpromit-
teret,q̃ id ſuſpendere perpetuo,vel ius imperij libere ſuffocare poſſet.Subiungit,q̃ cũ
Longobardi poſt victoriã contra Mediolañ.obtentam,de reſiſtentia deſperaſſent,ad
ſummũ pontificẽ confugerunt,aſſerẽtes,niſi ipſe eos cõtra Fridericũ publica vi defen
deret,ad ipſius & imperij dominiũ cogerent redire.Et q̃ Gregorius Lombardis con
tra eũ & imperiũ corporale ꝑſtiterit iuramentũ,& q̃ totius orbis decimas terræ ſan-
ctæ vtilitati reſeruatas promiſerit eiſdẽ,ſi ſuo arbitrio negociũ exequerentur.Et q̃ per
nuncios Panormitanũ archiepm & alios ad apoſt.ſedẽ miſſos,Fridericus deuotionẽ
omnimodã ſup eccleſiaſtica libertate & reformãdis eccleſiæ & imperij iuribus obtu-
lerit,& q̃ ſatisfactionẽ omnimodã pollicitus fuerit.Et nihilominus Gregorius,con-
tradicente ſaniore parte fratrũ ſuo⁊,cõtra decreta ſancto⁊ patrũ,ipſum excõmuni-
cauerit iniuſte.Et q̃ niſi B.Petri vicariũ,iudicẽ non habeat.Hæc & alia plurima ſcri-
pſit Fridericus cardinalibus,regibus & principibus,q̃ de verbo ad verbũ narrat Gre-
gorius in epiſtola,quã ſcripſit ad regẽ Franciæ,& incipit:Adſcendit de mari beſtia.
in qua ad hæc & alia cõuicia põtifex rñdit,oĩa eſſe falſa.De ciuitate Caſtellæ dicit,q̃ — De ciuitate Caſtellæ.
ciues ſe Friderico ſacramẽto fidei eccleſia ignorãte prodiderint,vnde p hoc nullum
ius acquiſiuerit imperator.nõ eñ erat in poteſtate ciuiũ Caſtellæ, ſpoliare eccleſiã &
dare ſe alteri.Ad hoc Fridericus etiã ꝑſtiterit ſæpius iuramentũ de reddẽdis poſſeſſio
nibus eccleſiæ Ro.ad eum peruenientibus.infert,Quõ ergo auſus eſt petere,q̃d abſq;
periurio nõ poteſt retinere?Quod aũt ſcribit Fridericus,à papa ſe impeditũ in cõſe-
cutiõe iuriũ eccleſiæ,rñdit põtifex,monuiſſe ſe p literas Fridericũ,ne crucis negociũ
q̃d ad vtilitatẽ eccleſiæ,imperij,& totius populi Chriſtiani fuerat ordinatũ,impedire

valeret, vt in eũ compromitteret pro ſedãda imperij & Lombardoꝝ diſcordia, miſe-
ritq́ꝫ Præneſtinũ eþm officio ſibi legatiõis cõmiſſo, ſicut hoc ſibi incũberet ex officio.
ꝙ ſi Placentinoꝝ cõcordia, eo proteſtãte, ſaluo honore & iuribus imperatoris & im-
perij & ꝗrumlibet alioꝝ, nõ placuerit, id legato nõ debeat imputari. Sed nihilominꝰ
poſtea miſerit Oſtieñ. eþm & cardinalẽ pro pace, iuxta formã acceptã ab eiſdẽ nũcijs

Criminatur Fridericus.

inter Lõbardos & imperatorẽ reformãda, illis ampliora adimplere paratus, ipſe aũt
Fridericus reformationẽ pacis noluerit acceptare. Falſum ꝗꝙ, ꝙ cõtra eũ & imperiũ
põtifex corporale ꝑſtiterit iuramentũ, ſeu ꝙ totius orbis decimas terræ ſanctæ vtilita
ti reſeruatas, cõuertere in ſubſidiũ Lombardoꝝ cõtra imperatorẽ promiſerit. Quod
aũt ſcribit imperator, miſiſſe ſe Panormitanũ archieþm cũ multis oblationibus, rñdit
pontifex, oblationes fuiſſe verbales, cũ ante & poſt, terrã Sardiniæ & Lunẽſis diœce-
ſis ad Ro. pertinentẽ eccleſiã, nõ omiſerit occupare, *in Lombardiã etiam Ferrariã &
quaſdã alias eccleſiæ terras cõtra iuramentũ temere veniẽs occupauerit. Et in eadem
epiſtola idẽ Gregorius exprobrat multa bñficia Friderico ab eccleſia & à ſe papa col-
lata, & ꝙ ipſe ingratus, impioꝝ baculis nõ deſinat vniuerſam turbare terram, regna
ſubuertere, libertatẽ eccleſiaſticã extinguere, ꝙ eã in Sicilia in ſeruitutis extremæ op-
probriũ deducẽs, eccleſias oẽs exoſſauerit, ꝑſonas eccleſiaſticas ſpoliãs, baronibus, mi-
litibus & alijs hoĩbus regni Siciliæ, ad formã & cõditionẽ ſeruoꝝ inaudita crudelita-
te reductis. Et quõ id tẽporibus Honorij deploratũ fuerit, quõ ipſe paterne vt deſiſte-
ret admonuerit, pluries nũcijs & literis ac longa patiẽtia expectauerit, ſi forſitan ocu-
los ſuos ad cœlos leuare vellet. Quõ deniꝗꝫ Saracenos in odiũ & malũ Chriſtianæ fi-
dei foueat, recuperationẽ terræ ſanctæ & negociũ crucis impediat, cũ crucẽ publice ꝓ-
dicari in regno prohibeat, & cõferri ad hoc, ſuis interdicat. & poſt pauca noĩat Fride
ricũ ꝓambulũ Antichriſti. proponit, inquiẽs, ſuis literis, ꝙ ꝑ nos tanꝗ Chři vicarium,
vinculo excommunicatiõis adſtringi nõ potuit, hæreſim affirmãs. Cæteꝝ feruntꝰ à
pleriſꝗꝫ plurima in Fridericũ cõficta crimina, ꝗbus pietatẽ & religionẽ læſiſſe dicitꝰ: ꝗ
qm̃ inania bonis videri ſolẽt, cõſulto ꝓterimus. Quantũ eñ & illud ꝗd deſcripſimus,
diſſidiũ duoꝝ principũ attulerit orbi Chriſtiano detrimẽtũ, hodie etiã ſpectare licet.

Atꝗꝫ interim Fridericus 2. Cæſar, cũ pro tantaꝝ reꝝ auſpicijs vires reparaſſet, ali-
ꝗt mẽſes Piſis agebat, e qua primũ vrbe diſcordijs & contentionibus oĩs Hetruria eſt
infecta. ſingulas eñ ciuitates, ſingula oppida pertentãs, ꝗ ſuas, qui Ro. põtificis partes
eſſent ſecuturi, voluit intelligere. Et diuiſæ ſunt factiões etiã noĩbus. nã qui põtifici &

Guelſi põtifici, & Gibelini Cæſari adhærent.

eccleſiæ fauebãt, Guelſi dicti ſunt: qui Cæſaris arma ſequebanꝰ, Guibelini. nomẽ hoc
apud Piſtorieſes aiũt primo auditum. Sed vtriuſꝗꝫ ſane appellatiõis antiquior origo,
ſub Cunrado 3. ꝗ circiter annũ dñi 1138. imperiũ inierat, in pugna quadã cœpit, quum
Guelſi auxiliares copiæ ſymbolũ quaſi hoc ſibi haberẽt, Hie Guelph: qui vero ſub Cũ
radi Cæſaris ſignis erãt, Hie Guaibelin, clamarent. Cunradus eñ Sueuus in eo pago

Vuaiblingẽ

vetuſtæ nobilitatis Vuaiblingen ferebatꝰ nutritus. hinc Cæſariani Guibelini, pontifi-
cis ſocijs Guelfoꝝ nomen manſit, ꝙ olim Guelſus Italica auxilia cõtra Cæſarẽ Cunra
dum duxerat. Eius rei ſupra in ꝑatione 38. meminimus, bonoꝝ ſcriptoꝝ autoritate
freti. Sed vt ad inſtitutũ redeamus, ſerpſit hoc factionũ ſtudiũ adeo late, vt nulla ci
uitas, nullũ oppidũ, nullus populus ea labe pernicioſiſſima mãſerit intactus. Vrbs eñ
in vrbẽ, prouincia ĩ prouinciã, populi pars in alterã, nulla impellẽte alia ꝗ haꝝ partiũ
cauſa, geſſere ab inde vſꝗꝫ ad nřa tpa bella. Nec mõ diuiſa ſunt inſignia in ꝓlijs defe-
renda, ſed colores, terræ fructus, veſtium habitus, ipſe hoĩs inceſſus, digitoꝝ concrepi
tus & oris hiatus, ſuaꝝ habent partium ſignificationem. Fridericus autem vbi ſu-
os vbiꝗꝫ notos habuit, eoꝝ qui aut diuerſaꝝ cenſerentꝰ partium, aut qui neutris con-
ſentire vellent, expugnata oppida locaq́ꝫ populatus eſt, & diuerſaꝝ partium patria
pulſos, qui in ſuam facti ſunt poteſtatem, nonnullos eueſtigio interfici, quoſdam ocu
lis effoſſis in Apuliam relegari aut lacerari cruciatibus iuſſit. Piſani interea fauore im
peratoris tumefacti, claſſem armauere in Genuenſes, qui adiuti à Venetis, Piſanos ma
ximis affecere incommodis. Fridericus non minus plenus ſpe & furore, Entium

Entius Fride. filius.

filium Sardiniæ regem, attributa copiarum parte, præmiſit Fulginatibus, qui vnà cũ
Viterbieñ. Friderico non magis ſuorum populorum, ꝗ prouincialiũ rebellionem
ſunt polliciti. Secuti ſunt nonnulli alij. Fridericus tunc Viterbij fuit, ſecuti in perfi-
dia Ortani, Tuſculanenſes, Cornetani ac Monteflaſcones, eademquoꝗꝫ impietas eti-
am vrbem Romam peruaſerat. Pontifex itaꝗꝫ in eam omnium periculoſiſſimam
perductus difficultatem, cum non haberet aliud, à Deo ſolo protectionem inuenit.
Cardinalibus eñ, clero, omniq́ꝫ populo conuocatis, capita ipſe apoſtoloꝝ geſtanda
accepit, & cruce, cui portio viuificæ crucis ineſt, præmiſſa, à Lateranenſi epiſcopio

apo-

apoſtoloꝝ principis baſilicã petijt,vbi ambone cõſcenſo,orationẽ habuit cõmiſerationibus plenã,porrectoq́ꝫ brachio capita apoſtoloꝝ oſtendẽs,flẽs atqꝫ ſuſpirãs,lachrymantibus multis,nihil moratus,decretũ ꝓmulgauit ſacroſctm̃,gloriæ ſalutisq́ꝫ æternę ꝓmia illis pollicitus,q aduerſus ſceleſtiſſimũ Dei & eccleſiæ ſanctæ hoſtẽ Fridericum pugnaturi,crucis charactere inſignirent. miꝝq́ꝫ,pplm Ro.à q̃ toties diſſenſerat,in ſuam defenſionẽ armare in ea hoſtis potẽtiſſimi ꝓpinquitate, cuius largitiõe corruptos atqꝫ etiam cõiuratos eſſe potẽtiores q̃ſqꝫ cõſtabat,vt nulli dubiũ eſſe debeat,ſicut Blondus inq̃t,diuina ope datã tunc eccleſiæ põtificiq́ꝫ ſalutẽ. Venięti eñ Friderico tum, vt portas muroſq́ꝫ ꝑrumperet,ampliſſimo exercitu,cruce iam ſignata cohors, cominus eſt congreſſa. ad cuius conſpectũ adeo territus, adeo in inſaniã verſus eſt,vt cruce ſignatos captos,ad ſe viuos ꝑduci,in prima ipſe pugnãs acie,clamauerit,ꝑductiſq́ꝫ, caput partim illis in crucis modum q̃drifariam ſcindi iuſſerit,partim in frõte crucem ferro candẽti reddiderit,clericis aũt ferro coronam cæſam in crucis formam vulnerari mandarit. Et cum ppl'i Ro,vidiſſet conſtantiã ꝑter ſpem, tertia q̃ aduenerat die,oĩa vrens,deuaſtãs in itinere obuia,tranſiit in Campaniã. Vnde breui poſt Beneuentũ duxit,quam cepit ac diripuit. in Picentes delatus,Aſculum obſedit,ab Entio q̃qꝫ filio direptiones incendiaq́ꝫ plurima vaſtitateſq́ꝫ ſunt cõmiſſæ. miræ vero & rarę ſunt calamitates,q̃s ꝑ id tẽpus per legatos in regno Siciliæ exercuit Fridericus. multos archiep̃os ep̃oſq́ꝫ partim dicit occidiſſe,aliq̃s incarceraſſe,nõnullos relegaſſe, in q̄bus Catanẽſis fuit ep̃s,à q̃ ab infantia fuit educatus.

Frid. vrbem Romam aggreditur.

Eo tpe põtifex decreuit,vt illa ꝓcellens & dulcis Hermanni Cõtracti monachi antiphona,Salue regina, certis diuinæ rei horis adderet,cãpanaſq́ꝫ ad Chriſti corporis & ſanguinis confectionẽ pulſari, & laudes virginis ſpeciali oratione in matutinalibus celebrari,ad hæc crucẽ fecit contra Fridericum vbiqꝫ ꝓdicari,dans plenarias indulgẽtias crucẽ aſſumentib⁹. At Fridericus iteꝝ ad vrbẽ redijt via Latina hoſtili aĩo,Caſinenſe q̃qꝫ monaſteriũ legati ipſius ſpoliãt,aurea et argentea vaſa frangũt,q̃ Fridericus cõflata redegit in nũmos, ac monachos inde eiecit. Soram ferro flãmaq́ꝫ vaſtauit, Templarioꝝ bona vbiqꝫ diripuit. Rauennã etiã repẽtino incurſu in poteſtatẽ ſuam redegit. Sunt q his in bellis ꝓcipua eum vſum eſſe dicãt Saracenoꝝ opa,q̄bus multa loca etiam in Sicilia colenda cum magiſtratibus dederit.

Secũdo Frider. Romã inuadit.

Inter hæc pontifex Gregorius apud Lateranum conciliũ indixit,in q̃ de abrogando Friderico haberetur ratio,ſuadentibus Franciæ & Angliæ regibus,ad q̃s miſerat cardinales auxilij gratia. cõuocauit itaqꝫ oẽs orbis Chriſtiani ꝓlatos ad cõcilium ꝑ reformatione eccleſiæ,& ad ꝓſidia q̃renda terræ ſanctæ. Intelligens tum Fridericus conciliũ eſſe indictũ,terra mariq́ꝫ vias aduẽtantibus claudere curat. q̃obrem Entium regẽ filiũ ſuũ Piſas mittit. alto nanqꝫ nauigãtes mari cardinales nauigio Genuenſium, 40. habẽtes galeas,properãt. Entius aũt & Piſani hoc ꝑcipientes, progreſſi ſunt cõtra eos inter portũ Piſanũ & Corſicæ inſulã. Cardinales vero audientes Entiũ ex aduerſo veniẽtem,rogãt conductorẽ vt declinaret ab eo,nec ꝓlium cum illo iniret. Sed ductor Guilielm⁹ parui ſenſus ſuꝑbia ductus,ne videret Piſanos timere,bellũ ſuſcipit, vbi ſuccumbũt naues Genuenſiũ,occiſi ſunt multi,multi capti. Et inter cæteros cardinales legati duo & cõplures alij ꝓlati,ducti ſunt in Apuliã ad imperatorẽ,q in diuerſis carceribus eos collocauit,vbi plures mortui ſunt. Veſontinus archiep̃s in mari ſubmerſus eſt,cũ multis alijs,abbates Cluniaceñ. Ciſtercieñ. & Clareualleñ. archiep̃s Rothomageñ. capti,ad inſtantiã regis Frãciæ,de cuius regno erãt,liberati ſunt. ꝓpter hoc factũ Piſani mox execrati denunciant.

Conciliũ de Friderici abrogatiõe interceptum.

Igit anno 1241. Gregorius tãtis malis afflictus,in ægritudinẽ incidit,ex q̃ deceſſit Romę,cum paulo ante ſolis eclipſis apparuiſſet tanta, q̃nta nunq̃ antea. morit aũt anno põtificatus ſui 14. Hic Gregorius decretales,Raimũdo q fuit de ordine ꝓdicatoꝝ,adiutore cõpilauit,q̃rum ꝓmulgatio facta eſt anno dñi 1228.

Anno dñi 1241. Ganfredus ex Caſtellionia gẽte de Mediolano,ep̃us Sabineñ. Cœleſtinus 4. põtifex eſt creatus. Blõdus ſcribit Cœleſtinũ miſiſſe ad Fridericũ legatos obſidionẽ Fauentiæ cõtinuantẽ, & multis illũ de futura pace pollicitationib⁹ delinire conatũ. Sed priuſq̃ Fridericus rñdere potuerit, Cœleſtinus ipſe 18. põtificatus die defunctus eſt. Dederat hic põtifex magnã inſtaurandæ pacis ſpem,& apud imperatorem ꝑfeciſſet, ni ſubito vita deceſſiſſet. erat ei frequẽs in ore, difficilius in ſecundis rebus q in aduerſis eſſe moderatũ. Vacat tum ſedes mẽſibus 19. cauſam tantæ vacationis varie tradũt. ſunt q Friderici partim ꝑſecutiones,partim ſubdolas pacis ꝓmiſſiones, partim factas cõminationes afferant. Blondus ſecutus Parmenſem ordinis Minoꝝ, qui vidiſſe ſe omnia ſcribit,Cardinales ait Melphitano carcere per Fridericum detentos,ne ipſis abſentibus electio fieret,proteſtatos.

Cœleſtinus papa 4.

Interim Fridericus Fauentiam fame oppreſſam cepit,inde in Bononiam ducẽs,ſtudio eam vniuerſali priuauit,quod

Paduanum ſtudium,

tunc primũ Paduam eſt trãſlatũ. Et cum Bononia potiri non poſſet, vaſtato agro, du
xit in Mutinẽſ, atq; Reginos, agris vaſtatis, properat in Parmẽſes. Ingreſſus Roman
diolam, oẽs ciuitates tenentes partes eccleſiæ, & q̃ erant iuris eccleſiæ, cepit. Deficiẽte

Priſcus mos monetę ex corio.

aũt pecunia poſt pignorationẽ iocaliũ & vaſoꝝ argenti & auri, vt haberẽt milites ſti-
pendia, ſecit monetã de corio, inſignitã ſua imagine & ſubſcriptione, q̃ aureũ valeret,
edictum ponẽs in exercitu, vt qcunq; pſentaret talẽ monetã theſaurario ſuo, acciperet
ꝑ ea monetã aureã q̃ dicit̃ Auguſtanus, ſicut nũc ducatus, cuius ſculptura erat ex vno
latere facies imꝑatoris, ex altero aquila, & in obſidione Fauentina de illa moneta ꝓui-
debatur ſtipendiatis, pro q̃ poſtea receperunt aureã, ſicut erat conſtitutũ. hæc Anton.
Incidit in iſtam Romani imperij cladem nobilis illa Pannonioꝝ Vngaroꝝ ſtrages,

Bela 4. Vngar. rex.

quam ſæuitia Tartaroꝝ Bela 4. rex Vngariæ eſt exꝑtus. fuit barbaris dux Batho, cuius
expeditiõis paulo ſuperius obiter, & q̃d illi dicũt, ἐπιπολαιότερον meminimus, q late re-
gnũ om̃e vaſtãs igni & ferro, Vaciã, poſtea Varadinũ, demũ Strigoniã diripuit. Atq;
hac vſi crudelitate Tartari ꝑ trienniũ, quũ fame deficerẽt, rege amiſſo, terras* repeti-
uere q̃s illis in finib⁹ bello acceperãt. Anno dñi 1242. cũ iam ſedes ꝑ 22. mẽſes vacaſ-
ſet, Balduinus Imp. Cõſtantinop. & cæteri Latini in Romania habitãtes, meliora q̃q;
modo ditionis ſuæ amiſerãt, adeo vt de retinenda Cõſtantinopoli deſperarẽt, quã ſæ-
pe apparuit in poteſtatem Græcoꝝ redituram, niſi Veneti obſtetiſſent. nec erat apud
eos obſcuꝝ, auxilia à Chriſtianis fruſtra expectari aut peti poſſe, cum Romani Pont.
deeſſet opa & autoritas. dedit itaq; Balduino ingeniũ neceſſitas, q Raimundo comiti
Toloſano ſociatus, in Italiã eſt delatus, primumq; ſicut debuerũt, principes ipſi adie-
runt Fridericũ. Impetrarũt vero imperator Cõſtantinop. & Raimundus à Friderico,
cardinales ꝓlatoſq; Melphitano carcere liberari, fore polliciti, vt illis cardinalibus ad
collegiũ adductis, ad optatiſſimam pontificis electione veniretur. ergo Friderici nun-
cio Melphim miſſo, ſubito rumor vrbem ꝑuaſit, liberatos cardinales Anagniam pue-
niſſe. Balduinus Romam petẽs, cum magno honore ſuſceptus eſt, deinde Anagniam

Innocenti⁹ 4. papa.

petijt. vbi redeuntibus ex carcere cardinalibus, Simbaldus gente Fliſca comitum La-
uaniæ Genuenſis, in pontificẽ electus eſt, 4. Innocentius appellatus anno ſalutis noſtrę
ſecundũ veriorem computationẽ, 1242. ſedit annis xi. menſibus 6. Placuiſſe fertur Fri-
derici nuncijs apud Balduinum Imp. agentibus illius viri electio, Friderico amiciſſi-
mi, certatimq; Parmam, quam in poteſtatem ſuam is redegerat, venientes, electũ nun
ciant, putantes placere tanti viri electionem. Is aũt ex compoſito fertur reſpondiſſe,
bonum ſe amicum cardinalem, in acerrimũ hoſtem Ro. põtificẽ ꝑmutaſſe. Hæc Blon
dus. Sequunt̃ fere oẽs, ita ꝙ miꝝ mihi videatur, quõ potuerint ſcribere cardinales e car

Att. ꝑter aliorũ opinionẽ qñ Card. liberati.

cere fuiſſe liberatos, Anagniãq; eligendi pontificis cauſa veniſſe, q̃s tñ Fridericus tem
pore ſuæ depoſitionis tenuiſſe carceratos legitur, cum poſtea Innocẽtius ſcripſerit effi
ciendæ concordiæ cauſam ꝓſtitiſſe, ſi ꝓlatos q̃s ceperat, venientes ad conciliũ & in car
ceribus impie detinebat, relaxaſſet, vt de hoc in c. ad Ap. de re iudi. lib. 6. Niſi velimus
dicere, ꝙ cardinales relaxauerit, ſed alios ꝓlatos ac clericos in carcere retinebat, q̃rũ
reſtitutionem Innocentius petebat, q̃d eſt contra Blondũ. Innocentius aũt pontificiũ
habitum indutus, Romam veniẽs, prodeũte obuiam S.P.Q.Ro. oĩm applauſu ingen
ti ſuſcipit̃, q ſtatim pactis q̃ de more in cõſecrãdis & coronãdis põtificib⁹ fieri cõſueue
rũt, de pace cũ Friderico ineunda mentionẽ facit, Balduino ad rem cõficiendã autori-
tatem ſuam interponente. in longũ vero ꝓtracta res, q̃tuor menſiũ tẽpus ſumpſit, con
uentumq; inter eos tandẽ, vt pontifex ciuitatem Caſtellanam petẽs, eo loci imperato
rem opperiretur, ſecum de cõponẽdis rebus ſermonem habiturus. Reſcijt interea (vt
refert Blondus) pontifex, Fridericum in eius caput cum Ro. ciuibus machinari, vt acce
dens ciuitatem Caſtellanam, in itinere caperetur, q̃re veritus ne ſi petitas denegaſſet
conditiones, coniurati ad facinus in ipſa vrbe ꝓſilirent, petitæ pacis conditioni verbo
eſt aſſenſus. At Genuenſiũ nauigio fretus, q̃d apud Centumcellas in portu cõſederat,
in Franciã ꝓfectus eſt, quem rex Franciæ Ludouicus ſumma veneratione excipi cura-
uit, deduciq; Lugdunum fecit, vbi ab oĩbus benigne & comiter eſt ſuſceptus. Vbi
cum rem Chriſtianam ſummo ſtudio reparare conaretur, non tam Fridericum leni-
re, q̃ exteros etiam pplos, q totis viribus imminere iam Chriſtianis videbant̃, ꝑdicare
pietatem, deteſtari vitia*. Quam ob cauſam miſſis ad Tartaros nũcijs, ꝙ ex Pannoni
is in Italiam ſperarẽt aditum, eos magna ex parte fratrum Minoꝝ & Prędicatoꝝ opa
eo ꝑduxit, vt non ſolum Chriſtianis pacem dare, ſed fouere q̃q; magnopere ſolerent.
Deinde conciliũ Chriſtianoꝝ principum vocauit Lugdunum anno dñi 1246. miſſis
per orbem nuncijs, vt omnes epi, abbates, & alij prælati ad concilium venirent, ad q̃d
concilium etiam deuotiſſimus rex Franciæ Ludouicus venit, offerẽs ſe & ſuũ regnum
ad

ad defenſionem ſanctæ eccleſiæ & ipſius papæ:& quia conualuit breui de graui infirmitate,voto trãſmarinã crucẽ acrepit,ideo ad eius ſuggeſtionẽ in p̃dicto rõſilio rrux trãſmarina p̃dicata eſt.Ferit aũt Innocentius papa in rõcilio citari imperatorẽ,vt pſonaliter ſe p̃ſentaret,& de obiectis criminibus rñderet,q cõparere noluit,ſed miſit ſuos oratores & pcuratores,videlicet ep̃m Argentineñ.de Alemania, & fratrẽ Hugonẽ magiſtrũ mãſionis S.Mariæ Teutonicoꝶ,& M.Petrũ de Vineis, viꝶ literatũ & eloquentiſſimũ.Hi in rõſilio exiſtentes excuſarũt imperatorẽ,ꝙ infirmitate detentus pſonaliter non acceſſiſſet,ſupplicantes papæ,vt dignaret ei parcere,parato & offerenti ſe ad reſtituendũ bona & iura vſurpata ecrleſiæ. Et ꝙ infra annũ operaret cum Sultano,vt reſtitueret terrã ſanctã Chriſticolis. Sed papa cum rõcilio, attẽto ꝙ pluries ecrleſiã deceperat in ſuis pmiſſis,cum etiã non appareret argumẽta veræ pœnitẽtiæ & ſatiſfactiõis, non dimittendo p̃latos q̃s captiuos tenebat,non credidit pcuratoribus, etſi mandatũ oñderent p bullã aureã p̃dictoꝶ obligatoriũ.hæc Anto. Alij, vt Blõdus & Platina,ſcribũt datũ fuiſſe tẽpus q̃ id fieri deberet.veꝶ cum Fridericus fallendi arte callidus,dilationẽ petere videret,vt cum papa alios q̃q; interea opprimeret,Innocẽtiꝰ in ipſo cõrilio ſolẽniter ptulit ſententiã cõtra eum cõdemnationis & priuationis imperij ac regnoꝶ eius, prout cauſæ depoſitionis & forma ſententiæ in c.ad ap. de ſen. & re iudi. lib.6. ſunt deſcriptæ. Fridericus vbi intellexit depoſitionis ſententiã in ſe latã,ſrribit regi Franciæ ep̃lam q̃ incipit,Etſi cauſæ noſtræ,in q̃ cõtendit pbare,ſententiã de iure eſſe nullã,primo ex eo,q̃a etſi Ro. põtifex plenariã habeat in ſpũalibus poteſtatẽ,vt percatores q̃ſlibet poſſit abſoluere & ligare,nuſq̃ tñ legi dicit,vt papa diuina vel hũana lege rõcedente,poſſit trãſferre p libito imperiũ,aut de regibus & principibus in regnoꝶ priuatione tpaliter iudicare. Deinde dicit,papã pceſſiſſe contra ſe non p accuſationis ordinẽ,cum nec accuſator apparuerit, nec inſcriptio p̃ceſſerit,nec p denunciationẽ legitimo denunriatore ceſſante,nec inquiſitionis modum, qm̃ clamoſa inſinuatio non p̃ceſſit: negat etiam rrimina inſerta fuiſſe notoria,vt papa ſcribit,teſtes cõtra ſe pductos,aſſerit iniquos.Capuenſem em̃ ep̃m reprobat,cuiꝰ fratrem ex proditionis crimine cõdemnauerit ad ſuſpendiũ:reliquos teſtes Hiſpanos,de negocijs Italiæ minime inſtructos.Et dato ꝙ teſtes fuiſſent legitimi, tñ ipſe ner p̃ſens fuit, nec contumaciter abſens:cum(vt audiat)in p̃dicatiõe citatus fuerit, vt p ſe vel reſponſales idoneos compareret,contumaciã ſuam magiſter etiam Thadæus de Sueſſa,rum mãdato ſuffirienti cõparẽs excuſauerit.Subiungit,& dato ꝙ fuerit rontumax,tñ non eſt legitima contumaciæ pœna,ꝙ delatus aut accuſatus,contumax iudirio nullo diſcuſſo p diffinitiuam ſententiã debeat declarari depoſitus.cauſas vero in ſententia expreſſas,dicit tales,à q̃bus oĩbus incorruptibilis veritas & publica monimẽta eum defendãt:cenſum vero neglectũ fuiſſe p ſuos officiales,quem etiam crediderit probe ſolutum.Nec fuerit requiſitus à papa.Poſt diſcordiam vero cenſum eundẽ cõſignatum p̃latorum & publicaꝶ pſonarum ſigillis,apud ſacras ędes depoſitum.Refert etiã ep̃m p̃dictũ,magiſtrũ q̃q; domus S.Mariæ Teutoniroꝶ,& magiſtrũ Petrũ de Vineis,vltimo pro oĩmoda paris rõſummatione tractare miſſos, q̃s ſaltem p triduũ ad multoꝶ nobilium ar p̃latoꝶ inſtantiã p̃ſtolari noluerit pontifex ſummus.In fine dirit,liquere q̃ iuſte duxerit papa eum de ratholica fide ſuſpectũ,quam,teſte ſummo iudice,in oĩbꝰ & ſingulis articulis ſecundũ vniuerſalis ecrleſiæ diſriplinam rredat firmiter,ac ſimpliciter confiteat:hortatur poſtremo regem,vt ſibi contra pontifirẽ aſſiſtat,prout in eadem ep̃la inuenitur.Innocentius aũt lata ſententia,ſcripſit electoribus imperij,vt ſine mora procederẽt ad electionem noui imperatoris.Et qnia multi principes Alrmaniæ oppoſuerũt ſe Friderico & filio eius Cunrado propter execrationem,in q̃ iam diu Fridericus durauerat, elegerũt Henricũ Lantgrauiũ Turingiæ in regem Ro.q in die S. Oſualdi apud Francofurt Cunradũ Friderici filium cum ſuo exercitu ignominioſe fugauit. Iſte Henricus obſedit Reutlingen anno dñi 1247.q̃propter ciues votu in ſecerunt B.virgini pro liberatione,q̃a adſtricti erant Friderico iureiurando. ipſe em̃ oppidum muris cinxerat,mox'q; ſoluta eſt obſidio,ad q̃ ciues vt vouerãt,capellam B.Mariæ ſacram,vt hodie cernitur,ædificauere.Idem Henricus Vlmam q̃q; obſedit, vbi ſagitta in incertum miſſa vulneratus, dyſenteria poſtea moritur. Mortuo Henrico, Guilielmus comes Hollandiæ eligitur. hic Guilielmus apud Franckſurt exercitũ habens,cõceſſit Vdalrico comiti in Vuirtenberg aduoratiã monaſterij Denrkendorff, de q̃ habent literæ ſigillatę apud eoſdem principes.Iſte Guilielmus paulo poſt à Friſonibus,quibus mouit bellum,occiſus eſt.Et quia vterq; illoꝶ benedictione raruit, non numerant in Cæſarum catalogo. Innocentius vero anteq̃ deponeret Friderirum, p̃monuit cõſanguineos ſuos,vt Parma dimiſſa,Placentiam migrarẽt.q̃d & fecerũt.ve

Lugdun. concilium.

Friderico imperium abrogatur.

Frid.ep̃la ſe expurgat.

Hen. Lãtg. Germ. rex.

Reutlingen

Guilielmꝰ Hollandꝰ eligitur.

Dencken-dorff.

rum

rum Fridericus vt intellexit ſe depoſitũ ſentẽtia põtificis, mox domos cõſanguineorũ Pont. Parmæ & villas in rure ſunditus euertit. ac paulo poſt, duce Burgundiæ, vt creditumq́ eſt, in põtificis oppreſſionẽ pollicente, ſuaſus, Lugdunũ accedere ꝓpoſuit, mouitq́ à Parma comitatũ non armatorũ magis q̃ togatorũ, q̃lem nullus duxerat imperator. Lõbardiæ aũt & Italiæ adminiſtratione Entio filio regi Sardiniæ cõmiſit, iniungẽs vt Parmã non exiret. Iam aũt Taurinũ venerat Fridericus, accepitq́ ꝙ Entius filius ſuaſione Cremonenſiũ in Brixianos duxerat, & ꝙ ꝑ eius abſentiã Parmẽſes exules, ope Placentinorũ ſuperatis ꝓlio cõciuibus ſuis apud Tarum fluuiũ, vrbẽ inuaſerãt, occiſis multis Friderici ſtudioſis, in patriã ſunt reducti. Fridericus his aduerſis ꝑmot⁹, ſimul timẽs ne forte alij Italiæ ppĺi exẽplo ſimili rebellarẽt, mox redijt. vocatoq́ Ecelino ex marchia Taruiſina, copijs ex Apulia Sicil. atq́ accerſitis, cum 60. millibus armatorũ Parmã obſedit, in q̃ magna ciuitatũ cum legato apĺico auxilia conuenerãt. Statuit tum Fridericus vrbẽ delere, & aliã in loco caſtrorũ cõdere. iamq́ caſtra vallo foſſaq́ munita, in modũ ciuitatis ordinauit, Victoriamq́ vocauit, & nũmos q̃s ibi ꝑcuſſit, Victorinos à Victore martyre, cuius noĩe eccleſia cathedralis ædificari deberet, noĩauit.

Victoriã vrbem Fride. condidit.

Continuatũ eſt fere biennio bellũ atrox variumq́, q̃ partes Guelfę & Gibelinæ totius Italiæ ſe lacerabãt. fuit aũt vrbs Victoria vario gentiũ & rerũ cõmercio frequẽtata, ꝙ ꝑ ſingulos pene dies ex Aphrica, Mauritania, Aſia, Aegypto noui hoĩes, noua veſte, nouis moribus ſunt viſi, animalia etiam vidit vrbs Victoria, q̃ poſt theatrales Romæ ludos Italia non viderat, elephantes, dromedarios, pãtheres, leones, pardos, lynces, & vrſos albos, canes magnitudine horribiles, aues q̃q; rapaces, ac cicures. Fridericus q̃q; curauit ꝓter vſitatas aues adduci falcones, chiluones, aſtures, gryphes albos, & q̃d eam decuit maieſtatẽ, immẽſæ magnitudinis barbaros, bubones ꝑſpicuos, contraxitq́ illo ſpecioſiſſimas mulieres, fecitq́ ibi hortos & viridaria, vineas, cõſitiones cũ villis. Continuans ſic obſidionẽ Parmæ Fridericus, plures ex hoſtibus captos, maioribus baliſtis in vrbẽ ꝓiecit, crudelitate non ſolũ in viros, ſed etiã in fœminas vſus, multos ante portas laniari truncariq́ iuſſit. Tandẽ anno 2. obſidionis ꝓpe exacto, legatus apĺicus Gregorius Mõtelongus dictus, & Philippus vicedñs Lombardorũ ꝓſidio ꝓfectus, oblata, quã diu expectauerãt, occaſiõe ſunt vſi. Sagittarij nãq; Germani & Saraceni in magnũ coacti numerũ, ad Parmæ portas foſſaſq́ conglobati, id ſunt adnixi, vt congredientes aut vulnerarẽt ſe mutuo, aut occiderẽt. Tum legatus ꝓfectuſq́ ſtructis in vrbe acieb⁹, maxima celeritate erumpũt, vt vrbem Victoriam ex improuiſo aggrederent. ꝓ ſecuritate eñ obſidentiũ & debilitate obſeſſorũ, milites ocioſe deambulabãt, Friderici exemplo, q̃ tum ꝑ nemora laſciuiebat. fit incurſus, clamor ortus atq; trepidatio. inermes ſe inculcantes, hoſtem aduentare furentẽ ſanguinolẽtumq́ conſpicati, dum arma arripere ꝓperant, portam reliquere hoſtibus indefenſam. Nec mora, ꝑ oẽs vias & vicos pugnari cœptum eſt truculentiſſime, & crudeliſſima occiſiõe facta, hoſtes vrbe Victoria cum oĩbus opibus potiti ſunt nam & corona regia maximi precij, multaq́ vaſa intercepta ſunt aurea. Hoc audito Fridericus fugiẽs, in agrũ Cremonenſiũ ſe contulit, neq; eſt auſus intrare vrbem, cui⁹ ciues magno numero apud Victoriam occiſi fuere. ditatus tanta ꝓda eccleſiaſticorũ exercitus, Victoriam vrbem glorioſe deuictam, ſolo æquauit.

Victorię vrbis excidiũ.

Reparauit breui exercitum Fridericus, & in Placentinos duxit. domito oppido & monaſterio S. Columbæ deſtructo, relinquẽs filium Entium in Lombardia, tranſiit in Hetruriam. Forliuienſes eñ, Ariminenſes & Vrbinates cum tota marchia ſibi fauebãt. Peruſini, Aſſiſi, Tudertini, pontificẽ ſequebant. ꝓter Florentinos tota Hetruria Friderico parebat, q accedẽs Florentiam, non eſt intromiſſus, ſed poſtulãti conceſſum eſt, vt Guelphis eiectis, rerũ Gibelini in Florentia potirent. abierũt in exilium Guelphi, pars manus incidit Friderici, e q̃bus aliq capti & in Apuliam relegati, aliqui necati aut excæcati ſunt. Entius interim vicarius gñalis patris in Lombardia, ꝓrexit cum copijs Bononiam, vbi erat legatus cum gẽtibus eccleſiæ. Bononieñ. contra eum manu armata exierũt, & viriliter decertantes, Entium ac ſuos debellarũt, multis occiſis ac pluribus captis, inter q̃s ceperũt Entium, quem miſerũt in caueam ferream, vbi poſt aliq̃t annos vitam finiuit.

Enti⁹ capt⁹

Hæc fere fuerunt initia interituris Friderici rebus, poſteaq̃ eius oĩs virtus inter muliebres delicias luxu elanguit, velut Annibalis vim fregit Cãpanum ocium. Nam poſt Victoriæ vrbis excidium cum experiretur Fridericus multa fruſtra, in Apuliam cõtendit, vbi breui ſiue morbo, ſiue veneno extinctus eſt. parum eñ cõſtat in tanta ſcriptorũ diuerſitate, q̃d vero ꝓpinquius. Necatum pleriq; nothi Manfredi, quem Tarentinum principem inſtituerat, inſidijs aſſerũt. Mortuus vero eſt anno dñi 1250. quum ꝓfuiſſet imperio annos vltra 30. aliq̃t. nam varie computari ſolent. Spem dedit bonam eccleſiæ à qua educatus eſt, neç fefelliſſet fortaſſe, ſi ꝑ inteſtina

Friderici 2. interitus.

ſtina incõmoda licuiſſet. Germaniæ regno pfectus Innocẽtij 3. autoritate, coronatus impator ab Honorio 3. à q̃ rurſus deſecratus, deinde receptus in gratiã, neq; cum Gregorio 9. integrũ ſtatum ſeruauit, demũ ab Innocẽtio 4. imperij iure priuatus. Quo in loco finierit vitam, non ſane cõſtat. q mores fuerint hois, e geſtis coniecturã capere licet.

Vxores Friderici.

Vxores habuit, primã Aragonũ regis filiã Mariã, e q̃ Henricũ, cuius ſupra meminimus, ſuſcepit. ex illa q̃q; genitũ aiunt Cunradũ regẽ Germaniæ, q̃uis velint multi ex Iole Hieroſolymitani regis filia natũ, q̃ Iordanũ filiũ peperit, tertiã Mechtildẽ Anglicam, nec ſine ſobole. Cæterũ qd teſtamenti ſtatuerit, quõ remp. vel rem domeſticam cõponi voluerit, non ſane liquet. oppida Reutlingẽ & Eſſelingen muris cinxit.

Reutlingen Eſſelingen.

Ante hoc anno dñi 1247. Innocentius legatos p Franciã & alias puincias miſit, qui pplis ſuaderẽt militiã Chriſti ſuſcipere, Ludouicumq; regem Franciæ ſeq, in Aſiam traijce re pperantẽ. impedire tñ hãc expeditionem nonnihil viſi ſunt Tartari, q agmine bipartito Europam tum & Aſiam inuaſerãt, prout ſupra dictum eſt. Eodem q̃q; tempore Groſſonij, aliàs Coraſmini, gens Arabica, eorũ deuota ſuperſtitione, Sultano Babylonis impellẽte, Templarios aggreſſi, eos fundũt, ac Hieroſolymã facile capiũt mœnibus carentẽ. Chriſtianos q tũc in ea erant, trucidãt: ſepulchrum Chriſti ad ea intactum tẽpora reſeruatum, maxima ignominia fœdatum eſt. hanc ob rem motus Innocentius, Ludouicũ regem accelerare iter in Aſiam hortatur. Præerat tum Franciæ regno diuus Ludouicus, Auguſti Philippi nepos, q ex voto & Innocentij Pont. monitis Syriæ bellum cogitãs, circiter annum dñi 1248. claſſem parat, in Aegyptum, pſpera nauigatione defert. vbi cum in Damiatæ vrbis conſpectũ claſſis aduenisſet, Aegyptij p ripas diſpoſiti, noſtros à cõtinenti facile repellebãt. ſed deſilientes e nauibus Franci, hoſtem Damiatam repetere coegerũt.

Diuus Lud. Franc. rex Damiatã recipit.

Poſitis non lõge ab vrbe caſtris, primores Damiatani igne p muri circuitũ impoſito, noctu aufugere. At noſtri accepta illorũ fuga, loco potiũt atq; ignẽ reſtinguũt. Damiata ſecũdo à Chĩanis capta circiter annũ dñi 1249. à Saracenica lue purgata eſt p legatũ q in expeditione aderat. Mãſitq; ibi rex Ludouicus cum toto exercitu p æſtatẽ. non eñ audebat vltra pcedere ppter fluuium Nilum, q illo tpe inundari conſueuerat. Quo anno & Alfonſus Pictauieñ. comes, frater Ludouici, cum alijs qbuſdam in Aegyptũ auxilia Francorũ duxit. Tranſcurſa æſtate rex de cõſilio, pparato tam nauali q̃ terreſtri exercitu, 20. die Nouẽb. cõtra hoſtes crucis Damiata egreſſus eſt, atq; non lõge à villa Maſſera cõtra Agarenorũ caſtrũ ſe locauit, de belloq; ibidẽ tractauit. fiebãt interim leuia plia q̃ſi q̃tidie inter noſtros & hoſtes. Quibus diebus Sultanus morit, ſed ante reuocauit filiũ ab oriẽte, vt omi mora poſthabita rediret in Aegyptũ. moriẽs aũt, curam totius exercitus cõmiſit Faradino fideli ac ſtrenuo viro. Rex igit cum oĩno cõfligere cum hoſte deliberaſſet, nõ patebat acceſſus ppter brachiũ fluminis inuadabile. Cumq; multis modis tranſitũ tẽtaſſet exercitus, p quendã captiuũ noſtris capitaneis notificatũ eſt, q non lõge erat fluuius vadabilis certo in loco. Igit in die carniſpriuij ſequentes conductorẽ, inſtructi flumẽ trãſire cœperunt, & ſine dãno totus exercitus tranſiit. vbi noſtri nunc cum hoſte manus conferre poterant, verſus caſtra eorum erumpunt, oĩa igne & ferro conſumẽtes, nec ætati nec ſexui pepercerũt. Progredientes vltra, cum Saracenis occurrentibus conflictum ineunt, qbus in fugam verſis, multi ſunt occiſi, & inter illos eorum capitaneus. Et cum de hoſtibus iam plenam ſe victoriam habere crederent, acies noſtrorum ſe inconſulte diuidentes, vniuerſam illam regionem luſtrare cœperũt. q̃d Saraceni ppendentes, reſumptis viribus, irruunt in noſtros tanta inſtantia, vt pene in fugam verterent.

Ludouici in Aegypto ſucceſſus.

Reſiſtebant tñ vt poterant, cum vndiq; ab hoſte pmerentur, & fieret ſtrages horribilis, maxime nobilium & baronum, inter q̃s Arthesii comes regis frater ibidem (vt creditur) occiſus eſt, durauit vſq; ad horam 9. conflictus. Circa veſperam noſtri vt poterant coeuntes, ac receptui ſignum dantes, ſe ad quendam locum renitentibus hoſtibus reducentes, caſtra locauerũt. Inuenerũt itaq; ſe maxima recepiſſe dãna, nihilominus cum ſe ad reſiſtendũ hoſtib' pararẽt, ſubito hoſtes fidei ex victoria animoſiores effecti, tanto impetu noſtrorũ caſtra aggreſſi ſunt, vt pene expugnarent. tandẽ tñ noſtri eruptione facta, eos repulerũt multis interfectis. Cum aũt noſtrorũ ita extenuatus eſſet exercitus, & baliſtarũ ſubſidium defeciſſet, erat q̃rundã conſilium, q anteq̃ Sultani filius rediret, qui cum infinita multitudine aduentare ferebatur, Damiatam noſtrorũ reliquiæ remearẽt. ſed Gallicana militia indignum ducẽs dare hoſtibus terga, vltra pcedendũ cenſebat. cumq; ſup hoc diſceptaretur, ſubito cum illa multitudine Sultani filius adeſt, qui audiẽs noſtros ſuperiore bello attenuatos, cõſilio ſuorũ noſtros aggredi ſtatuit. noſtrorũ in dies deterior fiebat cõditio, peſtis multos abſumpſit, accedebat ad miſeriarũ cumulum tanta fames, q hoĩes inferiores manus non poſſent ſuſtentare. his

incõmodis coacti ſunt Damiatam repetere. Quinta aũt die Aprilis cum eſſent in itinere redeundi, Sultanus immenſis copijs noſtros aggreditur, q infirmitate, fame, laſſitudine extenuati, minime valentes reſiſtere, oẽs pmittente Deo in manus hoſtiũ inciderũt, vt vix pauci euaderẽt q non occiderent, aut vinculis alligarent. Sed & pius ille &

Ludo. rex capitur.

illuſtris rex Francoꝝ Ludouicus, cum duobus fratribus Carolo & Alfonſo captus, in manus hoſtiũ deuenit. Poſtera die cum rex in carcere teneret, & ab infidelibus ſatis humane tractaret, Sultanus illũ de treugis requiri fecit, petẽs vt ſtatim Damiatam redderet: qꝫ ſi non fieret, tam eum q̃ ſuos oẽs q̃s tenebat captiuos, gladio interficeret. ad vltimũ inter eos pactis cõcluſum eſt, vt rex Damiatã Sultano reſtitueret cum oĩbus rebus ibi inuentis, inſup & octo millia Byzantioꝝ Saracenicoꝝ p dãnis & impẽſis, q̃s Sultanus fecerat: ipſe vero Sultanus p parte ſua, deberet regẽ cum oĩbus Chriſtianis q̃s ceperãt Saraceni à tpe q̃ exercitus Chriſtianoꝝ intrauerat Aegyptũ, relaxare. Inſup et oẽs alios captiuos à tpe q̃ imperator Fridericus cum illis fecerat treugam. Ad ſeruandum igitur ea hincinde pſtitis iuramẽtis, quũ Sultanus cum ſuis iam ad recipiendam vrbẽ Damiatã veniret, idem Sultanus cõiurantibus contra eum ſuis, in via occiſus eſt, atqꝫ cum eo multitudo magna ſuoꝝ q illũ defendere parabãt. Interfecto Sultano, hi q ea in cõiuratione principales fuerũt, armati ad regis tentoriũ venerũt, petẽtes vt iuxta pacta q̃ cum Sultano firmauerat, ſine mora Damiatã redderet. Rex igitur cum de

Damiata Admurato reſtituta.

Damiata retinenda oĩno deſperaret, habito ſuoꝝ cõſilio pacta firmauit. itaqꝫ ſtatuta die ciuitatẽ receperũt, q̃ recepta, ſtatim regẽ fratreſqꝫ eius ac oẽs barones regni Franciæ & Cypri ac Ieruſalẽ liberauerũt, captiui aũt poſtea non oẽs pfidia Saracenoꝝ relaxati ſunt. Rex aũt Francoꝝ poſt initas & firmatas treugas cum Saracenis, dum ſperaret Chriſtianos in ciuitatibus q̃s adhuc tenebãt, ſecuros fore, de reditu in occidentẽ ordinare cœpit. ſed maior pars militiæ Tẽpli & Hoſpitalis & barones aſſerebãt, poſt receſſum eius Saracenos pacta non ſeruaturos, cum in eius pſentia piuri, iuxta pacta captiuos nondũ liberaſſent. aſſerebãt q̃qꝫ Sultanũ Alapiæ cõtra Aegyptũ bella meditari. Quibus auditis, rex cõtra ſuoꝝ conſiliũ deliberauit retardare reditũ, ſed germanos Carolũ & Alſonſum remiſit in Franciã ad cuſtodiã regni anno dñi 1250. Remãſit rex in Syria, nec qdem ocioſe. nam munitiões & caſtra multa in Syria reſtaurauit atqꝫ firmauit, ibi etiã plurima pietatis opa exercuit. demũ audita morte matris ſuæ, de cõſilio ſuoꝝ in Franciã redire diſpoſuit: & dum eſſet in mari, tertia nocte nauis regẽ deferẽs, adeo eſt colliſa, qꝫ à nautis & alijs ſubmergenda crederet. ſurgẽtes ergo ſacerdotes & alij, inuenerũt regẽ corã corpore Chriſti orantẽ: factaqꝫ eſt ſama, regis merito naufragos ſeruatos eſſe. Interea q̃dam iuuenũ Germanoꝝ & Galloꝝ manus, qꝫ audiſſet

Paſtorelli.

Franciæ regẽ Ludouicũ captũ, terrã ſanctã petere ſtatuit. hi ſe Paſtorellos vocabant. Sed dum p Pariſios, Aurelianos & Bituriges cæde, furto, ſtupris ſæuiũt, à Biturigibus pempti ſunt. Reuerſus aũt Ludouicus rex de Syria, cum magno gaudio eſt receptus, & ex tũc feruẽtius pficiens de virtute in virtutẽ, ad oĩmodam vitæ pfectionẽ peruenit. & cum ab infantia ſecum creuerit miſeratio, extũc euidẽtius ſup afflictos pauperes pia geſtãs viſcera, neceſſitatibus eoꝝ ſuccurrit. Tunc eñ cœpit fundare hoſpitales domos pauperũ, religioſoꝝ ædificare monaſteria, & in diuerſis regni partibus indigentibus pecuniã erogare, multos conuentus Prædicatoꝝ & Minorum fundauit ex toto.

Anno dñi 1250. Cunradus legitimus Friderici filius, ex Iole Ioh. Hieroſolymitani regis filia (vt volũt nõnulli) procreatus, audita morte patris, ſubito cõtractis copijs ex imperio, erat eñ rex Ro. viuente patre deſignatus, cum magno apparatu tendit in Si-

Cunrad⁹ 4. Imp. 99.

ciliam & Apuliam. Manfredus aũt baſtardus Friderici interim ſe fecerat vicariũ gñalem regni fratris loco, & oẽs ciuitates eius poſſidebat, exceptis Neapoli & Capua rebellantibus. eccleſiæ eñ adhæſiſſe feruntur. Cunradus autem per mare vt tutius iret, per marchiam Taruiſinam adiutus à Venetis, trãſiuit in regnum. At Manfredus q̃uis contriſtaretur de aduentu fratris, inhiabat eñ ad regnum, tamẽ animi dolorem diſſimulabat, & fratrem cum magno gaudio ſuſcipiebat. Cũradus mox Neapolitanos læſæ maieſtatis criminis poſtulatos, ad ſatisfactionem deditionemqꝫ faciendã interpellauit. Et cum nihil pficeret, furẽs ciuitatem obſedit, quam 8. menſe ad deditionem compulit, muro pene in circuitu euerſo immunitam reddẽs, meliores q̃qꝫ vrbis ædes q̃ſqꝫ euertit. inde in Capuam conuerſus, q̃ Neapolitanis conſenſerat, eam q̃qꝫ muro diruto diripi fecit, pariter & Aquinum nobile oppidum vi captum, ſpoliatumqꝫ *incendit*, & tandem ſecundo q̃ aduenerat anno, oĩi potitus eſt Trinacria & Siciliæ regno. Et vt ſcribit Anto. non ſolum laicos, ſed & religioſos exterminans non ſibi fauentes in malo, eccleſias deſtruens, epatus & alias dignitates ad libitum concedens. Anno dñi 1251. Innocentius papa poſt depoſitionem Friderici, Guilielmo Lantgrauio Tu-

ringię

ringiæ in regẽ Germanoꝝ, vt principibus mandauerat, electo, Hugonẽ tituli S. Sabinæ cardinalẽ preſbyteꝝ, ad principes regni Germanici legatũ cum literis miſit, mandans vt abiurato Cunrado Friderici filio, Guilielmũ regẽ legitime electũ ſequerent. Vnde permotus ira Cunradus, papæ fautores cũ Guilielmo electo rege, crudeli vaſtatione perſequit. quare in Sicilia & Apulia rebus (vt potuit) cõpoſitis, papa Innocẽtio in Gallijs adhuc exiſtente, cũ exercitu in Germaniã reuertit, atq; in Bauariam diuertens, ad Henricũ ducẽ, cuius ſororẽ duxerat vxorẽ, eius auxilium poſtulaturus, acceſſit: qui pariter contractis tumultuarie copijs, oĩa pene q̃ epiſcopij Ratiſponeñ. dominio ſuberant, igne ferroq; deuaſtãt. Deinde ciuitatẽ ipſam ingreſſi, Henricus dux monaſteriũ S. Emerami, Cunradus aũt eccleſiã cathedralẽ in diuerſoriũ cõmutauit. ſicq; ambæ turpiter violant eccleſiæ, ſolaq; innocẽtia pro crimine reputata vexabat. Conueniunt deinde monachi monaſterij S. Emerami ſup bonis cuiuſdã Iudæi baptizati, q̃ nec habebãt nec receperãt, atq; ad reſtitutionẽ impoſſibilẽ vrgebant. verũ cũ dare poſtulata minime poſſent, dux Henricus extortis monaſterij clauibus, oẽm domus & eccleſiæ ſupellectilẽ rapuit ac deportari fecit. Igit quarto Kaleñ. Ianuarij intẽpeſtæ noctis ſilentio, nobilis quidã de Hohenfels, epiſcopi Ratiſponeñ. miniſterialis, tanti contra Deũ & loca ſancta facti iniurij vicẽ dolens, ac veluti alter Phinees blaſphemiã in Deũ, in ſanctos & Deo deditos hoĩes, vlciſci cupiens, Cunradũ regẽ impiũ, immo eccleſiæ hoſtẽ atq; tyrannũ, occulte ſtatuit interficere. Quod fidelis quidã, Fridericus noĩe de Euueſheim, regi nimiũ familiaris & fidelis, dum intellexerat, pcurrens, vt rex mox ſe abſconderet, ſuaſit: ipſe aũt ad lectũ vbi rex dormire cõſueuerat,* ponẽs, à nobili pdicto cum alijs ferme ſex regis familiaribus occiſus, turpiſſima morte extinctus eſt, atq; rex mortis periculũ euadens, craſtina luce populo vniuerſo viuus ac cum gaudio deuotiſſime veneratus à ciuibus, ne ipſis tanti criminis inſidioſa proditio impingeret, humiliter regẽ exorarũt. Verũ tanti in ſe cõmiſſi ſceleris vindictã vlturus, monaſteriũ S. Emerami rurſus cũ duce Henrico ingredit, ac plura inibi ædificia ſubuertens, funditus demolit. Vnde monachi obligatis bibliothecæ pcioſiſſimis libris, tyrãnidẽ redimere coacti, altare q̃ddã portatile aureũ, pondo marcaꝝ ſeptẽ & ſexaginta, q̃d à tpe Henrici 4. extructũ, vſq; ad ea tpa durauerat, diſtrahere cõpulſi ſunt. Quod cũ Guilielmus rex reſciſſet, cõtractis vndiq; copijs, valida manu Ratiſponã contendit, atq; in Cunradũ mouere propoſuit. Verũ Cunradus auditis taliſmodi rumoribus, fuga ſaluti cõſulens, in Apuliã eſt reuerſus. Henricus vero Bauariæ dux, qm̃ cooperator maloꝝ extiterat, non ita diu poſt, iuſtæ mortis pœnas luit.

Guilielmus Imp.

Guilielmus Cunradum fugat.

Anno dñi 1252. Cunradus dimiſſa Germania, vnde iampridẽ per Guilielmũ regẽ fuerat expulſus, in Apuliã ſe denuo recepit, vbi poſt latã in ſe excõmunicationis ſententiã, cũ plurima, tũ in Ro. põtificẽ Innocẽtiũ, tũ S. Petri addictũ patrimoniũ bella cædeſq; exercuiſſet, ſuperatis Neapoli & Capua, tũ corporis valetudine aliquãtulũ laborare cœpit. Nã Manfredus ambitione ductus regnãdi, adauxit infirmitatẽ, medicis magna & multa promittẽs, vt in clyſtere venenũ ponerẽt, ex qua re ille de medio ſublatus eſt, execratus & impœnitens. Hæc Anton. q̃d nõ vero ſimile videt, cũ teſtamentũ fecerit, in q̃ hæredem inſtituit Cunradinũ. Quis igit crederet tũ in extremis poſitũ, ſuæ ſalutis immemorẽ fuiſſe? ad hæc ſepultus in Fungia ciuitate Apuliæ, vt catholicus princeps, extitit in eccleſia. Nã Blondus ſcribit, ꝙ Cunradus teſtamẽto Cunradinũ inſtituit regnoꝝ hæredẽ, datis illi ex Germania tutoribus, qbus regni Siciliæ in primo adminiſtratio demãdata eſſet, cui Platina & alij q̃q; aſſentire vident. Quod aũt fert Cunradus in teſtamento Cunradinũ nepotẽ ſuũ, filiũ ſcilicet fratris Henrici ex Conſtãtia, regis Caſtellæ ſorore natũ, hæredẽ inſtituerit, error eſt, ſalua pace. fuit eñ Cunradinus Cunradi filius ex filia ducis Bauariæ genitus, de quo extat epiſtola Cunradini, & incipit, Ex abundantia cordis, in qua ſic ſcribit: Cũ aũt magnificus rex Cunradus diuæ memoriæ chariſſim⁹ pater noſter, teſtamento ſolenniter cõdito nos tenellũ tẽpore mortis ſuæ in manibus ſanctæ matris eccleſiæ ac tutela reliquiſſet &c. Et in alia epiſtola Alexandri quarti, q̃ incipit, Ad certitudinẽ, in qua prohibet, ne pſtet ſubſidiũ Cunradino Cunradi filio, vnde liquido claret, Cunradũ ſine teſtamento nequaq̃ deceſſiſſe.

Cunradi mors & teſtamentum.

Innocentius vero ea Cunradi morte audita, nono tandẽ anno q̃ in Gallias venit, in Italiã redire ſtatuit. delatus Genuenſiũ claſſe in Italiã, Romã ideo non acceſſit, quia requiſitos nuncijs & literis Romanos, vt attributã ſenatoribus q̃s tunc annuos creabãt binos, poteſtatem quaſi regiã, aut abrogarent, aut ſe pſente moderatiorẽ curarent facere, ſed euincere nequiuerat. recta cõceſſit via Peruſiã. & quia Manfredũ principẽ Tarentinũ audiuit ad regni Siciliæ tyrannidẽ adſpirare, copias apud Peruſiã contraxit, & deinde parato exercitu, regnũ Apuliæ intrauit, ad primãq; ſibi & Ro. eccleſiæ deditã Neapolim

Manfredus Salernitan⁹ princeps.

vrbem, muro inſtaurato, eo itinere ſubſtitit. quē oēs ferme principes, in quis etiā Mā-
fredus fuit, & populorũ oratores ſalutatū reueritiq́; Neapolim adierunt. Sed Anton.
refert, ꝙ Manfredus callidus & ꝑfidus, attendens ꝙ Cunradus frater, ſuū filiū ſub cu
ſtodia matris hæredē regni reliquerat moriēs, curā aūt tuēdi regni cōſanguineis vxo
eis, q̃s e Germania adduxerat, legauerat, q̃uſq; adoleſceret Cūradin', horũ in manib'
poteſtatē ſummā in regno poſuerat: intelligēs hæc oīa contra ſe Manfredus prouiſa,
confeſtim cōuertit ingenium ſuū ad dolos. Nam quia Rom. pontifex Innocētius 4.
perſecutione Friderici & poſtea Cunradi exagitatus, excōmunicauerat eos ac etiam
Manfredū eorũ ſequacē, ei reconciliatus eſt poſt mortē Cunradi ipſe Manfredus, par
tesq́; apoſtolicæ ſedis ꝓferens, adeo gratā operā impendit, vt in principatu Salernita
no à patre collato confirmaret, & alijs titulis dignitatū augeret. Vnde pontifex Man
fredi fauore ſubleuatus, fines regni intrauit, & in breui deiectis Cunradini tutori-
bus, cuncta in ſuā poteſtatem accepit. Cæterũ non multo poſt Manfredus obortis ad-
uerſus pontificē diſcordijs, manifeſte ab eo diſſentiēs, Nuceriæ copias parare ac bellū
contra eccleſiā mouere cōſtituit: neq; pontifex ipſe ſegnius militē cōtra habere & co
natū omnē adhibere ſtagebat. ſed inter hunc belli apparatū in Neapoli morit, & in
eccleſia S. Laurentij ſepelit, dū breui ſe toto regno potiturũ arbitrat. Ipſius Inno-
Innocentij decreta. centij decretū fuit, vt octaua natiuitatis Mariæ in eccleſis Dei q̃tannis celebraret. idē
cardinaliū ſedes iampridē vacuas repleuit, ſtatuitq́; vt cardinales equo vecti, galero
rubeo vterentur honeſtādi ordinis cauſa. Apparatus q̃q; decretaliū ipſe cōpoſuit, ſcri
pſit Apologeticū de poteſtate imperatoris & papæ cōtra Petrū de Vineis, multa q̃q;
pro liberatione terræ ſanctæ ſtatuit, vt poſt Agnus dei diceret pſalmus, Deus venerūt
gentes. Sed Innocentio vita functo, Manfredus ad ingeniū rediens, vires factionū
ſuarũ reparauit, adiutus ꝑcipua Guibelinorũ, qui reliqui erāt, opera. Et ſunt qui ſcri-
bunt petiſſe eū veneno Cunradinū filiū Cunradi, nepotē ſuū, q̃ perempto, dominatū
Siculū occuparet, ſed fruſtratū eſſe primo conatu. Interea cū (vt aliquorũ eſt ſentē-
tia) vacaſſet aliquāto tempore ſedes, anno dñi 1254. Alexander 4. natione Campanus
Alexander 4. papa. ſeu Hernicus, patria Anagninus, in locum Innocentij ſuffectus eſt. ſedit annos 7. Hic
Alexander Manfredū ſtatim admonet, ne quidq̃ contra dignitatē eccleſiæ moliat. ſed
ille monita cōtemnens, iampridē aīos regios gerens, mortuo (vt ipſe fingebat) Cunra
dino, cuius ſe hæredē merito dicebat, mox eū Alexander excōmunicauit, hoſtēq́; iu-
dicatū bello adortus eſt. Manfredus accerſitis multis Saracenis, ipſius pontificis co-
pias fuſas partim occidit, & partim cepit, & ſpolia obtinuit. & cū ex hoc multas pecu
nias cōgregaſſet, multos ex Aphrica Saracenos cōducens, ac etiam Florētiæ & aliarũ
Lōbardarũ vrbiū extorres ad ſe euocans, maximū cōflauit exercitū. Quo fretus, itera-
to Alexandrū papā obſiſtentē cū ignominia repulit. Hoc ego arbitror factū contra
papæ legatū. nā vt alij ſcribūt, Alexander diffiſus regni negocijs, Anagniā ſe cū omni
curia recepit, Octauianūq́; Vbaldina gente ortū, eccleſiæ Ro. cardinalē, Neapolim
mittit, qui Neapolitanos cōtra Manfredū in fide cōfirmaret, pollicitus ſe breui Cāpa
nis oībus ac Neapolitanis auxiliū allaturũ. ſed Manfredus non contentus Neapolita-
nos vexare, in Hetruria quoq; factiones mouet, maxime vero Florentiæ, quæ mortuo
Friderico, ſtatim in libertatem ſe vindicauit. Miſſus aūt aduerſus Manfredū Octa-
uianus legatus ꝑualidis copijs, vſqueadeo bello inferior fuit, vt magnam de ſe apud
multos ſuſpicionē relinqueret, ne ſtudio partiū, q̃ ex gñe inficiebat, erat eñ Vbaldinæ
gentis q̃ imperio fauebāt, Manfredo faueret. deniq; ſub hoc ſiue ſponte ſua cedente,
ſiue per vim pulſo, pleraſq; regni partes occupauit Manfredus. Potens de hoc factus,
regio amictus paludamento, regē ſe appellari ac coronari curauit. legatū eñ apoſto
licū magnis cladibus attritū, in Neapoli clauſit, & Gibelinos in Hetruria erigere cura
uit. Nam Florentinos pauco poſt tēpore tanta clade ſuperauit, vt relinquere vrbē ho
ſti ſint coacti. Nō minus interea Ecelinus Manfredi partiū, in Tranſpadanis exer
cet tyrannidē: & cū Alexander eccleſiæ ſtudioſis opem ferre ſtatueret, Venetos ha-
bens ad id cupientiſſimos, creatus eſt Philippus Fontaneñ. Ferrarienſi familia Rauen
nas archieꝑus & ſedis apoſt. legatus. hic Venetias venit, & crucē aduerſus Ecelinū ꝑdi
cans, ſignatis vitæ æternæ ꝑmia repromiſit. ꝑmebat tum Ecelinus Mantuā, habens in
exercitu ꝑter Germanos milites & multarũ vrbium auxilia, xij. millia Paduanos, quos
non ſolū militum, ſed obſidum loco duxerat. Soluit poſtea obſidionē Ecelinus, ac Ve
ronā venit, ibiq́; Paduā perditā cū intellexiſſet, Paduanos oēs xij. millia diuerſis cru-
ciatibus interfecit. Anno dñi 1256. rex Guilielmus cōuentū principū ad octauū Ka
leñ. Iulij Coloniæ fieri mādat, in q̃ in Italiā pro nanciſcēda imperij corona proficiſci
proponit, vtq́; principes ad quadrageſimæ inſtantis dies Auguſtæ occurrāt, indicit.

Verū

Veꝝ dũ hæc Coloniæ apud comitia tractant, Friſones gẽs admodũ leuis & inquieta, Cunradi (ꝗd credit) factione in *diaboli malũ & regni Teutonici diuiſionẽ eruptione facta, Hollandiã igne ferroq; deuaſtãt. Quod rex Guilielmus audiens, veritus ne maiora propter ſui abſentiã attentarent, coadunato ſuoꝝ valido exercitu, viceſimaoctaua die menſis Decẽbris in Friſones mouit. Et cũ Friſonũ terra ſit admodũ paludinoſa, ob idq; nõ ſatis tutus acceſſus commeantibus, rex ipſe dum exercitũ ꝓcedere, & locũ vbi ad hoſtes cõmode intrare poſſet, cogitauit, caballus cui inſederat ceſpitãs, in paludẽ glacie coopertã ꝓceps prolabit, ita vt nec regredi fuerit poſſibile. Dum autem hincinde cũ equo paludi immerſus volutaret, Friſones qui ad explorandũ hoſtiũ aduentũ, in arundineto proxime latitabãt, quempiã ex militibus fore exiſtimãtes, occurrunt, atq; regẽ luto hærentẽ, nec vltra nec citra progredi valentẽ, interficiũt, anno ætatis ſuæ ſeptimo & viceſimo, regni aũt ſeptimo, comitatus Hollandiæ xxi. Verũ exercitus regis aduentũ expectans, dũ poſt vnũ alterũq; diẽ minime cõparuiſſet, inter ſe diuiſus, ſubito diſparuitq; quid de rege factũ ſit, ignorauit. Tertia deinde luce regem à Friſonibus interfectũ rumor increbuit, vnde ſui, animis nõ parũ cõſternatis, dũ ad locũ interfectionis perueniſſent, hũc in cuiuſdã abiecti hoĩs domuncula ſepultum inueniunt, cuius quidẽ cadauer exhumãtes, ad Miltenburg transferunt, & in ꝗdã monaſterio honorifice tumulatũ collocãt. Poſt cuius quidẽ mortẽ Florentius filius eius adhuc infans, Hollandiæ comes hæreditario iure declaratus eſt, qui paternũ comitatum annis ferme quadraginta, nõ ſine Friſonũ ſanguine, ſatis ſtrenue adminiſtrauit. Nã plurima cũ Friſonibus bella gerens, paternã vltus cædẽ, plurimos occidit, reliq̃s in fugã vertit, igne villas, agros & oppida deuaſtãdo. Præterea anno dñi 1257. principes in Alemania, monẽte Ro. pont. poſt obitũ Guilielmi regis Germanoꝝ, in duo ſe diuidẽtes, alij Alphonſum Caſtellæ regẽ, alij Richardũ Cornubiæ comitẽ, regis Angliæ fratrẽ, ad imperiũ elegerũt. Siquidẽ ferunt archiepũs Coloñ. & Treuereñ. Palatinus quoq; Rheni, & dux Saxoniæ muneribus corrupti, Richardũ elegiſſe, qui venit Baſileã vſq; auxilio ꝓdictoꝝ. Ex aduerſo vero reliqui electores elegerũt Alphonſum regẽ Caſtellæ, etiã non ſine munere, & factum eſt ſchiſma, ꝗd durauit vſq; ad annũ dñi 1275. quo quidẽ anno ad mãdatũ Gregorij decimi, principes curiæ obmiſſis his duobus, tertiũ elegerũt, Rudolphũ comitem de Habſpurg, vt in ſequẽtibus dicet. Ecelinus aũt & Obertus magnis copijs Gibelinoꝝ partes eleuabant, Obertus Cremam recepit. Legatus aũt apoſtolicus copias Brixianas ſecũ ducens, ad Gambarã ſe recepit, quo in loco ab Ecelino & Oberto ex improniſo inuaſus proſtratusq; ita vt pauciſſimi fuga ſaluari potuerint, captus eſt legatus cũ epõ Brixiano & oĩbus ꝓcipuis Guelphaꝝ partiũ ciuibus, q̃s Ecelinus ad portã Brixienſem ducens, mox vrbe potitus eſt, ac oĩbus veniam dedit. Obertus cũ parte ꝓdæ & captiuis Mantuanis Cremonam ſe cõtulit anno 1259.

Guilielmi Hollandi regis cædes.

Diſſident electores.

Interregnũ.

Iſto fere tẽpore, aut paulo ante, Othocarus rex Bohemiæ Auſtriam occupat. Cũ eñi Fridericus dux Auſtriæ bello à rege Hungariæ cæſus, deceſſiſſet ſine virili hærede anno dñi 1246. eo tunc intromiſit ſe ducatui Vladiſlaus marchio Morauiæ, eo ꝙ vxorem haberet de domo Auſtriæ. Sed hoc breui defuncto, immiſcuit ſe Hermãnus marchio Badeñ. qui habuit vxorẽ de eadẽ domo Agnetem filiã Henrici ducis quondã, ex qua ſuſcepit filiam & filiũ noĩe Fridericum. Sed is impeditus fuit. ſupererat aũt ſoror Friderici vltimi ducis, relicta Henrici ducis Sueuiæ filij Friderici 2. Et quia Othocarus filius regis Bohemiæ, tunc à quibuſdã Auſtralibus vocatus fuit ad ducatũ, vt eũ facilius retinere poſſet iam vſurpatũ, duxit in matrimoniũ Margaritã relictã ꝓdicti Hẽrici quondã regis Ro. & auxilio patris ſui ac quorundam nobilium de Auſtria, terrã ſibi totã ſubiugauit, factusq; eſt dux anno 1254. Verum Othocarus Margaritam vituperabiliter repudiauit, & aliam ſuperinduxit, neptẽ Belæ regis Hungariæ. Anno dñi 1253. Otho dux Bauariæ, quadã nocte iucundior ſolito mero ingurgitatus, miſerabiliter ſuffocatus eſt, duos filios Ludouicũ & Henricũ derelinquens. Eodem tempore Ludouicus Bauariæ dux, vxorem ſuã filiam ducis Brabantiæ, malitioſe infamatam, nõ tamen conuictã, truculenter cũ nonnullis criminis (vt putabat) conſcijs interfecit in Vuerda. In hac quoq; gñatione contra pluralitatẽ beneficioꝝ facta eſt ſolennis diſputatio Pariſijs anno dñi 1238. in qua determinatum pene ab oĩbus fuit, ꝙ nemo ſine periculo peccati mortalis tenere poteſt duo beneficia, quoꝝ alteꝝ ſufficit ad ſuſtentationẽ ſuã. Dicunt quidã, ſanctũ doctorem dixiſſe, ꝙ medietas miniſtrorũ Dei, eſt quaſi reſecata per hoc genus auaritiæ. Anno 1254. Alexander papa damnauit duos libellos, vnum cõtra paupertatem, à quodã Guilielmo de S. Amore, magnæ ſcientiæ & opinionis viro, ab alijsq; nonnullis doctoribus editum. Cum igit ab Alexandro peteretur reprobatio ſtatus fratrum mendicantium, tanquam nõ valentium

Othocarus Bohem' Auſtriam occupat.

Otho Bauarus ſuffocat.

Diſputatio de pluritate beneficioꝝ.

ſaluari in eodem ſtatu, vocati ſunt plati & magiſtri ordinum mendicantium. Et reſponderunt, pcipue B. Thomas & Magnus Albertus, qui ad nihilũ redigebãt friuolas aduerſarioꝝ rationes. Alexander igit papa comperta veritate, exaltauit dictos ordines, & magiſtrũ Guilielmũ depoſuit ab omni dignitate. Tum Magnus Albertus philoſophus & theologus inſignis habebat in pcio Pariſijs legendo. Et B. Thomas qui fuit diſcipulus eius, cœpit haberi celebris. Combuſſit etiã idem Alexander libellũ peſtiferum, aſſerentem ꝙ euangeliũ Chriſti & doctrina noui teſtamenti, neminem ad perfectum adduxit, & euacuandum eſſe euangelium anno 1260. extunc deberet incipere euangelium æternum, & lex ſpiritus. Quæ doctrina ex libris abbatis Ioachim, vt inuidi canes latrant, vel potius Almarici cuiuſdam, de quo ſupra generatione 40. circa finem, ſumpta dicebatur, vbi & de euacuatione ſacramentorum eodem tempore ſcribebatur, quæ omnia etiam experientia temporis exufflauit. In hac generatione Speculum hiſtoriale à Vincentio Gallo ſcribitur. Item Alexander de Villa Dei, ordinis S. Benedicti, doctrinale conſcripſit. Item Martinus Martinianã chronicã compilauit. Item Alexander de Hales irrefragabilis doctor viguit. Item Bernardus Compoſtellanus ſacerdos eruditiſſimus, Innocentij pontificis capellanus, tum in precio fuit. In hac generatione ſub prouinciali magiſtro Henrico de Vuyden, Cunradus Lantgrauius de Turingen ordinem Teutonicorum ingreſſus eſt, vir per omnia catholicus, ferturq́ in ſua benedictione ſpiritus ſanctus in igne ſuper caput eius apparuiſſe, ex quo tantam conſecutus eſt gratiam, ꝙ peccata hominum mortalia occulta cognouit. Anno poſtea 1254. Othocarus rex Bohemiæ, Otho marchio Brandenburgenſis, dux Auſtriæ, marchio Morauiæ, cũ multis principibus, nonnullas regiones Pruſſiæ ita debilitarunt, ꝙ promiſerũt obedientiã ordini, & Chriſtianos ſe futuros, tradentes obſides. Othocari conſilio & auxilio poſt hoc, caſtrum Kungſperg extitit ædificatũ, & pro gloria regis, Mons regalis appellatum.

Albertus Magnus de Loingen. *B. Thomas.* *Kungſperg caſtrum.*

GENERATIO XLIII.

Anno dñi 1260. Alexandro 4. pſidente anno eius ſexto, Alphonſo atq́ Richardo regibus in diſcordia electis, de imperio cõtendentibus, incepit quadrageſimatertia generatio. Quo tẽpore Florentini in poteſtatẽ Manfredi venerũt, vt dictum eſt. Ad res aũt imperij dimiſſas ocyus reuertẽtes, hiſtoriam proſequemur. Igit Cunradini oratores mittebant ad Alexandrũ, & cũ iam cõuentio quædam inita eſſet aduerſus Manfredũ, Lucenſes exulesq́ Florentini miſerũt oratores ad Cunradinum Simonẽ Donatũ & Bonacurſium Adunarẽ equites, qui cũ veniſſent ad Alemaniã, videntes adhuc eũ in puerili ætate, & nondũ ad talia aptũ, reuerſi ſunt ingenti ſpe, ſed re bus vacui. Cum hæc agitabant, Manfredus Ecelinũ ad perſequendã victoriam eſt hortatus. Fuerũt tum Mediolani qui Ecelinũ inuitabãt. Hi nãq miſſis eccleſiæ nũcijs, & primoꝝ filijs in obſides datis, Mediolanum Ecelino, ſi propere duceret, prodere ſpoponderũt. Et iam Ecelinus Vrceos obſidione premebat. Relicta itaq obſidione, cũ quinq millibus equitũ ad pontem Caſſianũ peruenit. cũq́ nullũ ibi reperiſſet qui ſe vocaret Mediolanũ, in *Medœciæ ſuburbia eſt delatus. Tum Martinus Turrianus apud *Soncinũ exercitũ habebat Mediolanenſiũ, Azoni Eſtenſi & Cremonenſibus cõiunctũ: qui certior factus de tranſitu Ecelini, & de proditiõe Valuaſoꝝ, cũ oĩbus copijs ad pontẽ Caſſianũ puenit, copiasq́ Mediolanũ duxit. Eſtẽſis vero Pelamanus & Bonifaciẽſes duces, Ecelini veſtigia ſecuti, ad pontẽ Caſſiani ſubſtiterũt. Ecelinus aũt oẽm Inſubriã vaſtãs, Triciũ duxit, cuius oppidi ſuburbia vi capta diripuit ac incẽdit. & cũ arcis cuſtodes iaculis reſiſterẽt, vicũ acceſſit, mercatũ populo frequentiſſimũ, nulli moleſtus q annonã equitatui pberet, ſed cũ videret ſe intercluſum, aperiendũ iter vi cogitauit. Et ad pontẽ Caſſianũ pergẽs, plio cõgreſſus eſt. Vbi dũ pugnãtes vrgeret, ſagitta in incertũ miſſa in crus infimũ: ſaucius hõ octogenarius, laſſari cœpit, & tñ timore vires addẽte, omiſſa põtis pugna, paulo ſuperius amnẽ vado traiecit: cõmiſſoq́ leui plio captus eſt, Soncinũq́ pductus interijt. Hic finis tyrãno fuit, qui 34. annis Tridentũ, Feltrũ, Ciuitadũ, Taruiſiũ, Paduã, Vincentiã, Veronã, & demũ Brixiã oppſſas tenuit: fraterq́ Ecelini Albericus, cũ vxore ac liberis in manus hoſtiũ traditus, crudeliſſime excarnificatus eſt, apoſtolico legato, qui hũc à Taruiſio pulſum perſecutus fuerat, mandãte. Igit Alexãder pont. ſublatis tyrãnis, atq́ tãto extincto p Italiã bello, ad res Aſiaticas animũ adiecit. Nã dũ hæc agunt in Italia, Ptolemaida Tyruſq́ vrbes admodũ ditatæ erãt. Siquidẽ Genueñ. Veneti q́q ac Piſani, p annos 64. Ptolemaidẽ & Tyrũ vrbes ditiſſimas poſſederãt, ibiq́ oẽs orietis & occidẽtis cõtraxerãt mercaturas. Enimuero hi tres populi cõi decreto inter ſe, in Ptolemaida areas, vicos, ptoria & cætera q́q, tẽplis exceptis, diuiſerũt, ne iurgia orirent inter eos. Vrbe anno 1260. ex mo dica

Valuaſores primores p tiũ Fride. 2. *Ecelini interitus.*

dicare paulo ante ſeminata,maxima inter ipſos orta eſt cõtentio,& hoc propter mo
naſterij S.Sabæ,q̃d vtraq; pars ſibi vẽdicare quærebat.ſed Genuẽſes quidẽ bñuolẽtia
vrbis p̃fecti,excluſis Venetis,monaſteriũ capiẽtes,& in arcẽ muniẽtes ſibi retinuerũt: Venetoꝝ &
q̃ res duos populos p̃potẽtes & bñuolos alienauit.Erat tũc Philippus Gallus in vrbe p̃ Genueñ. diſ
fectus,q nec eos cõponere curauit,ſed Venetos Ptolemaida abire p̃cepit.Veneti aũt ſidium.
Tyrũ ſe cõferentes,Piſanos ad ſe tractos,ſpreto fœdere,cõtra Genueñ.iritarũt.Et cũ
Manfredo Siciliæ rege aduerſus Genueñ.fœdus inierunt,quibus p̃ſidijs freti Veneti,
cõtra Genueñ.arma ſumpſerũt,& maximã eoꝝ claſſem in Ptolemaidæ portu incen-
derũt,vnà cũ monaſterio & euerterũt.Qua calamitate Genueñ.iritati magis q̃ perter
riti,cõparata denuo claſſe,apud Tyrũ Venetis occurrunt.vbi auctis vtrinq; copijs,
Veneti iunctis ſibi Piſanis,eo loci Genuenſes ingenti clade ſuperarũt.& captis eorũ
quinq; & viginti nauibus atq; ſubmerſis,Tyrũ & Ptolemaidã redeuntes,oĩa Genuen-
ſium ædificia diruunt,indeq; Genuenſiũ ciuibus eiectis,eoꝝ bona diripiunt:quã ſane
cladẽ Alexander conatus fuerat p̃uenire,legatis vtriuſq; populi ad ſe vocatis,& fere
iã cõpoſitis.Interea dũ pontifex cõponẽdæ pacis capitula tractaret,accepit repenti-
nam illã Genuenſiũ cladẽ:quã fert adeo moleſte tuliſſe,vt nõ prius admittere legatos
Venetoꝝ voluerit,q̃ captiuos Genuenſiũ incolumes dimitteret. Et ne vni tantum
incõmodo pontifici mederi neceſſe eſſet,ſtatim Genueñ.cũ Palæologo Græco fœde
re inito,Cõſtantinopolim & Cretã & alia Græciæ loca Venetis abſtulere.Erãt ea tẽ
peſtate apud Cõſtantinopolim res peſſimo loco,adeo vt Balduinũ imperatorẽ cæte-
roſq; Latini nõis in Romania agentes,retinẽdi ea q̃ erant reliqua,deſperatio inuaſiſ-
ſet. Morit tum Bataza Theodorus Græcoꝝ imperator,duobus relictis filijs,quibus
Michaelẽ Palæologũ affinẽ teſtamẽto tutorem dedit,qui multa in Latinos aggreſſus
eſt.Primo Guilielmo Francigenæ Achaiam & proximas Græciæ vrbes obtineti,p̃lio
congreſſus,eum ſuperauit,captiuũq; Adrianopolim perduxit.inde cũ exercitu in ma
re Ponticũ venit.Balduinus vero imperator copias quas habuit,nauibus impoſuit,&
ad defenſionẽ ipſius oræ Ponticæ miſit.Interim qui erãt Cõſtantinopoli,vetuſta ori
gine Græci,odientes Latinos,vt eoꝝ mos ſemper fuit,eos inde eijcere cõſtituerũt:& Michael Pa
cõiuratione inita cũ Palæologo,vt ciuitatẽ recipere curaret,nocte cõcubia vrbis por- læologꝰ Cõ-
ta à coniuratis refracta,Palæologũ admiſerunt.Balduinus imperator hoc videns,& ſtantioopo-
Pantaleon Iuſtinianus patriarcha,rapta ſupellectili,nauigio celeriter cũ ſuis oĩbus ad lim occupat
Europam profugi venerunt. Potitus vrbe Palæologus,ad imperium adſpirãs,im-
pietatis ſuæ fundamenta iacere ſtuduit,quia pueros Theodori fidei ſuæ commiſſos in
terfecit,imperiumq; interfectis pueris aſſumpſit.& ita finis fuit Latinoꝝ imperij,Cõ
ſtantinopoli per annos 48.vel ſecundum alios,duodeſexaginta continuati. Ge-
nuenſesquoq; & Piſani armata claſſe Venetias vſq; properant,Venetoꝝ naues atq;
littora deprædantes,vrbem arctiſſima obſidione cingunt.Quamobrẽ Reinerius Ze-
nus Venetoꝝ dux,cũ quantis potuit copijs exijt,& pugna facta captus,Genuam per-
ductus,in carcerẽ coniectus eſt.Genuenſes ſtatim in Cretã ducunt,ac inſulã Venetis
abſtulere,Græci Eubœam auferũt. Anno 1260.rex Hungariæ regem Bohemiæ ag
gredit,habẽs in exercitu 40.millia equitũ,cui rex Bohemiæ cũ centũ millibus equitũ Hungarorũ
occurriſſe fert,inter q̃s dicit habuiſſe ſex millia ferro coopertos equos.Pugna facta, & Bohemo
tandẽ Hungari rege ipſoꝝ vulnerato,terga vertunt,vbi in q̃dã fluuio quẽ tranſire ha rũ cõgreſſus
buerunt,circa xiiij.millia dicunt ſubmerſa.Potitus victoria rex Bohemiæ,Hungariã
intrare parauit.Sed rex Hungariæ p̱ legatos pacẽ quæſiuit,terras q̃ diſcordiæ cauſa
fuere,reſtituit:per aliaſq; cõditiones ac p̱ interuentũ matrimonij,vt mox dicet,ſatiſ-
fecit. Anno 1261.Othocarus rex Bohemiæ repudiauit,quã nuper duxerat,Marga
ritã filiã quondã Lupoldi ducis Auſtriæ,q̃ prius fuerat vxor Henrici ducis Sueuiæ re
gis Ro.filij Friderici 2.ſuperinduxit aũt neptẽ Belæ regis Hungariæ,& male. Eodẽ
anno Alexander 4.Viterbij obijt,maiore parte aduerſa fortuna pontificatus ſui tẽpo
re vſus,qui omne regnũ Siciliæ ſimul & Florentiã in Manfredi hoſtis eccleſiæ poteſta
tẽ veniſſe,Cõſtantinopolim à catholicis amiſſam,bellũ inter Genueñ.Piſanos & Ve
netos inchoatũ,eodẽ q̃ obijt anno vidit.Poſt cuius obitũ Vrbanus 4.Trecenſi vrbe
Gallica oriundus,patriarcha Hieroſolymitanus,põtifex eſt creatus.ſedit annis tribꝰ. Vrbanus 4.
Hic etſi infimæ cõditionis fuerit,nobilis tñ ſapiẽtia & virtutibus,inuenit aũt eccleſiam papa.
multũ dirutã ac deiectã.Deſignarat iã legatũ,qui pacẽ inter Venetos & Genueñ.cõ-
poneret.Tũ ſubito Manfredus cõparatis nouis Saracenoꝝ copijs,Picenũ iam antea
nutantẽ occupat agrũ.Pontifex itaq; eundẽ legatũ in Galliã mittit,vbi crucẽ contra
Mãfredũ & Saracenos p̃dicari iuſſit,quiq; Gallos crucesignatos maturare pollicitatio
nibus impelleret,Mox hi duce Guidone Antiſiodorẽſi epo,in Italiã deſcendẽtes,Vi-

terbiũ vſq; peruenerc. Vnde nõ ita multo poſt accepta benedictiõe Pont. digreſſi, per
Vmbros & Marſos iter faciẽtes, Saracenos ſuperãt, & ad Lirim vſq; propellũt. Eo-
dẽ qq; tẽpore Romani etſi ditionẽ eccleſiæ nõ vexarẽt, nõ tñ pontificis imperio obtẽ-
perabant, in vrbe ſuo nutu creantes magiſtratus. Tum primum ab exteris Branca-
Brancalcon magiſtratus Rom. leonẽ Bononienſem, magni animi cõſilijq; virũ, ſenatorẽ creauerũt. verũ poſtea muta
ta ſnĩa, breui hoĩem cõpræhẽſum in carcerẽ conijciũt. Hac aũt iniuria Bononienſes
moti, Romanos qſdã captos, nõ alia cõditione dimiſſuros ſe affirmãt, niſi reſtitutũ in
libertatẽ ciuẽ ſuũ Brancaleonẽ intellexiſſent. Tũ Romani ſuis cauẽtes, nõ ſolũ illũ di-
mittũt, verũ etiã in priſtinũ ſtatũ reſtituunt, alios etiã ex omni vrbis regione delectos
magiſtratus, qs Bandereſios appellabãt, penes qs vitæ & necis hoĩm eſſet arbitriũ, in-
ſtituebãt. Hanc aũt inſolentiã ideo tolerabat põtifex, q̧ ſe vexari à Mãfredo cerneret.

His malis ꝓſſus Vrbanus, cõgregatis cardinalibus atq; ꝓlatis, qui tũ in curia erãt, ex-
ponit calamitatẽ eccleſiæ & ꝑſecutionẽ Manfredi, q cũ omni progenie ſua, nõ atten-
tis bñficijs collatis, ſemꝑ conati ſunt ſibi eccleſiã ſubiugare, & ſtatũ eius ad nihilũ de-
Carolus Andegauiæ comes, fr̃ Ludouici regis Francoꝝ. ducere. Atq; remedium excogitaſſe ſe ait, ſi placeret, ſcilicet vt Carolum Andegauiæ
& Prouinciæ comitẽ, fratrẽ Ludouici regis Francoꝝ, euocaret ex Gallia, eiq; cõferret
regnũ Siciliæ, qd vi armoꝝ à Manfredo auferret. huic cõſilio oẽs fauẽt. Vrbanus igiť
deſtinauit Simonẽ cardinalẽ in Franciã, ad offerendũ collationẽ regni ſibi factã ꝑ pa-
pam & cardinales. Carolus aũt receptis literis apoſtolicis, cõſuluit ſuꝑ hoc Ludouicũ
Francoꝝ regẽ aliosq; fratres ſuos, qui oẽs conſuluerunt, vt ad honorẽ Dei & ſacro-
ſanctæ eccleſiæ obſequiũ, vocationẽ de ſe factã acceptaret. Ad proſecutionẽ aũt huius
rei rex Ludouicus promiſit opem ac conſilium, ita proceres regni ſimiliter fecerunt.

In Aſia interim Ptolemaidã incolẽtes, Hoſpitalis Rhodi magiſter, cæteriq; noĩs
Latini proceres, ita Venetis fauebant, vt iuris ipſoꝝ ea vrbs potius, q̃ oĩm Latinorũ
eſſe videref. e cõtra Tyrũ incolẽtes, Genuenſibus fauorẽ pro viribus ſuperq; ꝓſtabant,
vt hæ vrbes tanto captæ Chriſtianoꝝ ſanguine, deteſtãdo ſeſe affligerẽt bello, q̃ à Sa
raceno tũ quieſcebãt. At Manfredus omni pene Hetruria potitus eſt, oẽsq; Hetruſci
Guelphoꝝ notati partiũ, pulſi, Bononiam ad Florentinos exules cõfluxere. Marchiã
quoq; Anconitanã, dubia fide vacillantem, Manfredus ſuis partibus cõſentire coegit.
mox etiam moliri cœpit, ſi poſſet Vrbanum pontificem cæteris eccleſiæ prouincijs
pellere. Saracenos eñ ex Aphrica cõductos, alijs coniunxit Saracenis Nuceriã inco-
lentibus. hi Campaniam populati ſunt, Nouellusq; ex agro Senenſi mouens, terras ec
Cometa cleſiæ inuaſit. Anno dñi 1263. apparuit cometes cũ magna cauda, ſurgens ab orien-
te magna luce, vſq; ad medium cœli verſus occidentem ſuos radios emittens, per tres
menſes durauit, quo tẽpore Vrbanus mortuus eſt Peruſij, & in cathedrali eccleſia an
Feſtũ corporis Chriſti. no dñi 1264. ſepeliť. Hic Vrbanus inſtituit ſolennitatẽ de corpore Chriſti, cuius offi-
cium B. Thomas cõpoſuit. pontifex indulgentias certas pro feſto dedit, quas indul-
gentias Martinus quintus duplicauit, addiditq; indulgentias ieiunantibus vigiliã fe-
ſti huius & cõmunicantibus in feſto, cuilibet centũ dies indulgentiaꝝ, & totidem con
ceſſit ſequentibus ſacramentũ ipſo die, & qñ ad infirmos deferť. Suſtulit etiam eo die
interdictionẽ Eugenius papa 4. indulgentias à Martino quinto cõceſſas duplicãdo.

Clemens 4. papa. Anno 1264. Clemens 4. Guido ante vocatus, Gallicus e villa S. Aegidij ortus, Vr-
bano eſt ſurrogatus. ſedit annis tribus, menſibus nouẽ. Hic vxorẽ habuit antea & libe
ros, aduocatus famoſus, & regis Franciæ conſiliarius, defuncta vxore, factus eſt epus
Podieñ. & poſt Narboneñ. archiepus, tandẽ Sabineñ. epus cardinalis, qui litẽ inter Hẽ
ricũ regẽ Angliæ & Simonẽ Montisferrati comitẽ iuſſus cõponere eligiť. Hunc ele-
ctũ, Manfredi inſidias timentẽ, nauigio primũ, deinde religioſi mendicantis habitu
Obijt hoc tẽpore Vldricꝰ comes de Vuirtẽberg, dictus cum pollice. indutũ, per terrã Peruſiũ incognitũ veniſſe aſſerũt. ad quẽ profecti cardinales, Viter-
biũ honorifice deducũt. At Clemẽs papa lectus, incredibili amore & fauore in Caro
lũ verſus, accelerare aduentũ ac illi copias amicosq; ꝑ Italiã parare cõtendit, nec mi-
nori odio q̃ Vrbanus, in Manfredũ flagrabat. Carolus igiť properat validis ꝓmiſſis co
pijs, q ꝑ alpes & citeriorẽ Galliã penetrauerãt. Ipſe tñ xxx. nauibus lõgis Maſſilia. ſol-
uens, ꝑ varias inſidias ad Tiberina oſtia peruenit. Referũt Carolũ benigne à Ro. acce
ptũ, põtificis decreto ſenatorẽ vrbis fuiſſe creatũ, quẽ magiſtratũ annũ ferme admini
ſtrauit. Dein cardinales à pontifice miſſi, Carolũ in Lateraneñ. eccleſia Hieruſalem ac
Siciliȩ regẽ coronabant. Illũ aũt cõſtat Carolũ dictoꝝ regnoꝝ corona ornatũ hac cõ
ditione, vt ſacramento adactus, qtannis feudi noĩe 40. millia nummũ aureoꝝ Ro. ec
cleſiæ perſolueret, neve imperiũ etiã vltro oblatũ à Germanis reciperet. Caroli copiȩ,
ſuꝑatis alpibꝰ, in ciſalpinã iã deſcẽderãt, factoq; ꝑ Flaminiã itinere, oẽs factiõis Guel-
fȩ milites ſequũť. Erãt inter Hetruſcos primi Florẽtini, vt refert Anton. exules, qui cũ

venis-

veniſſent in pſentiam regis, Guido cognomēto Guerra, ornata oratione Florētinos regi cōmendabat, auxilium contra Manfredum & Friderici genus om̄e offerebat, & vt funditus deleretur, optabat. q̄ oratio regi placuit plurimū. Carolus cum copijs q̄ ex Gallijs iam venerāt, Roma mouēs, Ceperanū cepit, pulſo inde Mãfredi pſidio, & ſaltū Caſſinatē occupat, quē Mãfredus ipſe cuſtodiendū acceperat, q̄nq̄ deinde muta to cōſilio Beneuentū pfectus, expectare hoſtē in planis patētibusq́ꝫ locis inſtituerat, ꝙ plurimū eqtatu valeret. Germanū deinde oppidū expugnare aggreſſus Carolus, magna vi cepit. Mãfredus cōtractis vndiq́ꝫ copijs, ſtatuit hoſti occurrere in Samnitibus. Quod poſtq̄ intellexit Carolus, dimicãdi cupidus illo applicuit. nec vlla inde mora, ſimul atq́ꝫ in cōſpectū venit, in aciē primus eduxit, nec detrectauit pugnā Mãfredus. Cōcurſum eſt acriter, pugnáq́ꝫ diu anceps fuit, Germanis p Mãfredo, Gallis p Carolo enixe dimicãtibus, nec milites ſolū, ſed & reges ipſi cominus pugnãdo, eo die plurima diſcrimina ſubiere. Poſt longū certamē Caroli fortuna & militū virtus ſupauit, profligatisq́ꝫ Germanis, Mãfredus pugnãs occidit. Blõdus & Platina ferūt, dum Carolus laborantibus ſuis intentius ſuccurrit, ex eq̄ cōſternatus, ita hoſtiū animos auxit, vt Manfredus extra ordinē incautius pugnãs, interfectus ſit & pter magnā cædē, multi nobiles ignobilesq́ꝫ in manus Caroli deuenerūt. Inter q̄s Iordanus dux & Petrus Vbertus eques Florētinus, q ambo in Prouinciā à Carolo miſſi, in carcere vitā finiere. de reliquis Carolus victoria potitus. ſed apud Germanos inueni, Manfredū à ſuis deſertū, occubuiſſe. Tãta Carolus victoria potitus, Beneuentū mouit, vrbemq́ꝫ dedentibꝰ vltro ciuibus ingredit. deinde mareſcalcū ſuū cum 500. eqtibus in Hetruriam mittit, q Guelfos extorres in ciuitates ſuas reduceret. Is itaq́ꝫ pfectus, abeuntibꝰ ſponte Gibelinis, magiſtratū ſine prouocatiōe Florētiæ cōſtituit, quē accolæ factiōis Guelphæ capitaneū vocãt. Inde vero in *Senā mouēs, oēs Gibelinos Hetruriæ, maxime vero Piſanos, in ſe cōcitauit, dum ad Bonitiū caſtra habet, q̄d Gibelini acriter defendebãt. Carolus itaq́ꝫ vtroq́ꝫ regno in poteſtatē recepto, excepta Nuceria, Saracenis etiam pacē cōceſſit, pmiſſis ſuis legibus in Italia viuere, ipſe vero cum exercitu, vocãte pōtifice, Viterbiū ſe cōtulit. Reſcrjt tum Clemēs pōtifex, Cunradinū adoleſcentulū Cunrado genitū, copias in Germania parare. mox imperij curā aſſumpſit, & Carolū Francum regē, in Hetruria vicariū imperij cōſtituit. cōtendebãt em̄ de imperio Alphonſus Hiſpanus & Richardus Anglicus. Inſup idem Clemēs ſcripſit vniuerſis Chriſti fidelibus, ne Cunradino vt regi ſcriberēt Siciliæ, nec illi cōtra Carolū Siciliæ regē conſilium, auxiliū aut fauorē pſtarēt. De hoc extat epl'a q̄ incipit, Ad certitudinē: in q̄ ſubiungit, nos volētes Cunradini ambitū refrenare, oībus & ſingulis principibus Alemaniæ vocē in electione Ro. imperatoris habētibus, prohibemꝰ ſub pœna excōmunicatiōis latæ ſententiæ ac interdicti, ne eum eligãt in Ro. regē, attento etiā ꝙ non licet eligere queq̄, pendēte electiōe duoꝝ corā Ro. pōtifice, q̄ fuerat facta de rege Caſtellæ & Richardo Cornubiæ comite, vt in eadē. His auditis, Cunradinus ſcripſit lamentabilē epl'am, q̄ incipit, Ex abundãtia cordis, in q̄ iniurias ſibi illatas enumerat. Cōquerit in principio de Innocētio 4. ꝙ ſibi innocēti nocuerit. Nam Cunradus pater ſuus Sicilię rex, cōdito teſtamento, ſe tenellū in manibus ſanctæ matris ecçleſiæ reliquerat, & quō tūc papa Innocentius ſub ptextu Cunradini, aſſerēs ſe eius baiulum, totum regnum occupauerit, q tum poſſeſſione adepta, nomen ſuum extinguere conatus ſit, terras ipſius Cunradini diſtribuēs in ſuos conſanguineos & nepotes. Deinde cum Manfredus pro ſe Cunradino tunc terras regni recuperauerat, q tum pfidia motus, ad ſe, mētitus mortem ipſius Cunradini, regnum traxerit, & mortuo Innocētio Alexander ſuccedēs, ad illum ep̄m Venuſinum miſerat, vbi pacis mentio fuerat habita: nihilominus ipſe Alexander p literas ſuas alios ad regnum inuitauerat: q̄ mortuo, cōſequenter idem Cunradinus conquerit de Vrbano, ꝙ ſibi fuerat inurbanus. Nam ſe Cunradino neglecto egerit cum Manfredo, volueritq́ꝫ eidem ac ſuis hæredibus regnum cōcedere. Et cum tractatus ipſe manſiſſet incompletus, idem pōtifex in excidium ipſius Cunradini, Carolum inuitauerit ad regnum. illo vero pontifice defuncto, conquerit quō Clemens papa contra eum inclementer egerit, & in regno pdicto antiregem erexerit. Nec his contentus, ſed & proceſſus fulminauerit, non reputans eſſe ſatis, ꝙ contra Deum & oēm iuſtitiam abſtulerit ſibi regnum, niſi regni etiam titulum tollat: deinde pfatum Carolum p vniuerſam Italiam imperij vicarium ſtatuerit, q̄ cōmodius vires ſuas comprimat. hæc & alia nōnulla ſcribēs, ſubintulit ſe armis aduerſus Carolum certaturum.

Manfredi interitus.

Cũradinus Siciliæ regnũ repetit

Anno ſequēti cum in Hetruria rex Carolus oēs ciuitates q̄ prius Friderici, mox & Manfredi ſecutæ fuerãt partes, duo p idem tēpus afferunt nūcij: alter, Cunradinū iam Tridentum pueniſſe: alter, in vrbe Roma atq́ꝫ in Sicilia motus rerum haudquaq̄ con-

temnendos,& ciuitatum procerūq́ defectiones nunciabat. Per hæc tēpora Henricus Fridericuſq́, Alphonſo fratre rege Hiſpaniæ exiſtente, profugi, diuerſas petierūt nationes,id maxime adnixi,vt aliqs fratri hoſtes facerēt. Fridericus in Aphricā ad Saracenos,Henricus ad regem Franciæ ſe cōtulit. Rex Franciæ affinitatē triu fratrū ptendēs,pacē facere cōtendit. quare Henricus in Angliā traiecit,dehinc Germaniā petijt,vbi

Henrici Hiſpani conatus.

Cunradinū e ſorore Cōſtantia pnepotē,ſibi cōſentaneū reperit. cōſtitutumq́ eſt inter eos clādeſtinū fœdus,vt rebus ad machinationē ordine inceptis,Cunradinus cum exercitu in Italiā aduolaret,ibi ſibi Henricus viam pararet. exiēs vero e Germaniā Henricus,e Genua Piſas puenit: illos in conſtitutā cum Cunradino machinationem facile traxit,& inde Viterbium ad pontificē declinat,tanq̄ à fratris ſuperbia & ambitiōe profugus,& adeo errabundus ſe contulit,magnaq́ largitione vſus ac liberalitate,vt pontificem quoq; data mutui noīe pecunia,ſibi obnoxium redderet. q̄ fretus largitione, diſcordem tunc ciuitatem Ro. fecit,pariterq́ in ſua ſtudia traxit,adeo vt ei ſenatoriū ciues obtulerint magiſtratū. Qui redijt Viterbiū, ſimulās ſe nolle, cui Carolus tū ſutor fuit,vt vrbi Ro. pficeret. Inter hæc Hēricus Cunradinū,vt pperaret admonēs,Piſaniq́ pariter ab eo admoniti,claſſem triremium 30. eduxerūt,in eamq́ claſſem in portu Romano Capitium ciuem Neapolitanum in regno Siciliæ gratioſum accipiūt,qui iuſſu

Fridericus Hiſpanus.

Henrici in Aphricæ littora vectus,Fridericum alterū fratrem cum magna Saracenorū manu nauibus impoſuit,& ad Siciliæ littora reuerſus,Cunradinū breui affuturū affirmās,plurima loca obtinuit. Cunradinus tum Veronā applicuit, ibiq́ 3. mēſib⁹ ſedit,habēs ſupra x. millia pugnatorū Germanorū. Inde vero ſiue pecuniarū inopia,ſiue alia cauſa 3. millibus delectorū equitū retētis,cæteram multitudinem comes Tiroli reduxit. Fridericus Hiſpanus tunc omni pene Sicilia,exceptis Panormo,Meſſana,Syracuſiſq́,pro Cunradino potitus eſt. Capitius vero dum regina vxor Caroli moritur,ac Neapoli ſepelitur,portu Neapolitano claſſe aduectus,nomen Cunradini clamat,q̄ res Carolum ex Hetruria in regnum reuocat,vbi rurſus Nuceriam q̄ defecerat obſedit,& dum expugnare non poſſet, caſtellis in exitu viarū excitatis, barbaram gentē clauſit, ne ſe Cunradino occurrentē impediret. Seneñ. & Piſani Cunradinū accelerare iuſſe-

Cunradin⁹ Italiā intrat

rūt,q Papiam pductus,ad mare Liguſticum puenit,& Piſana claſſe magnam in agro Lucenſi vaſtitatem edidit. mareſcallum Caroli apud Aretium magno plio ſuperatū interfecit. Tum Guido Ferētan⁹ magnas copias ad eum duxit,multiq́ ex Lombardia Romandiolaq́ Gibelini cōfluxere. Cunradinus breui potitus omi Hetruria fuiſſet, niſi vocatus ab Henrico,Romam pperaſſet. pfectus eñ Senas,deinde in agrum Viterbieñ. deſcendit,quē cum pontifex tranſeuntē vidiſſet, pphetica voce vſus, Adoleſcēs, dixit,hic tanq̄ victima ad cædē ducitur. Romā deinde veniēs ad pontē Miluiū, Senatorem cum populo obuiam habuit, & tanq̄ imperator acceptus, in Capitoliū ducit. Romę dimiſſo Guidone Ferētano,cum omi exercitu in regnū pperat. Et audiēs Carolum ſaltus Cāpaniæ obtinere,ex Tiburtino & inde Marſorū in cāpeſtria venit: dedu-

Cūradinus ſalutatus Imp.

ctus lacu Fucino ad veteres aq̄ductus,ſiniſtrū mōtibus claudētibus,ab oppido Alba x. ſtadijs cōſedit. Carolus ex altera parte inde decimo ſtadio,ad cōcauæ vallis fauces exercitū duxit,& cōſilio Alardi Neapolitani, q cum Germanis diu militauerat, partem exercitus pmiſit cum mareſcallo regia veſte induto: ipſe vero citra collem ſago veſtitus militari, fortiſſimoq́ ſibi milite reſeruato,in inſidijs manſit. Pugnatū eſt tribus horis dubio marte. ſed poſtq̄ ad intima regis agmina ventū eſt,& mareſcallus ad terram pſtratus ac interfectus,clamātibus cūctis regem eſſe captū,Germani quoq; & hi q in ſubſidijs erāt,ne expertes victoriæ forēt,ſeſe pugnæ admiſcuerunt: ita pfligatis hoſtibus, cum paſſim fuga fieret,victor quoq; inſequendo diſſipatur,vagus miles & prędę intentus,quaſi certiſſimus victor exultabat,& maxima pars fugientes inſecuta, ſeſe longe à conſpectu abſtulerat. Tunc rex Carolus circunducta repēte delectorum acie,in campum primū deſcendit: ſtructo ipſe & denſo agmine, ſparſos inuadit, multis ſubita vi oppreſſis aut in fugam verſis,in ipſaq́ ſigna Cunradini fertur,ac vno momento diſſipat. Cūradinus aūt ad integra Caroli ſigna ſtupefactus,vnde hæc vis, vnde nouus miles iſte,interrogat: & cum e victore victum ſe cerneret Cunradinus ac Auſtriæ dux Fridericus,adoleſcēti ætate ambo,ſicut in fortuna pares,ſigna ſua vbi toto prælij tempore fuerāt,conſulto relinquentes,ſeceſſerunt. Equidem cur eum Fridericum ex Auſtriæ domo prognatū fuiſſe dicāt, miror, cum vltimus eius gentis Fridericus in bello Hungarico nup ceciderit. Sed aiunt hunc Badenſem,e ducis Auſtriæ filia ortum. At p hunc modum oppreſſis hoſtibus,victoria plena Carolus potitus eſt. Igitur Cunradinū inter cadauera diu q̄ſitum,& non inuentū,Carolus ſumma diligētia pquiri fecit q̄quauerſum. Cunradinus agaſonis tectus cucullа, Romam puenit, & dux Fridericus

à Guidone

à Guidone Ferentano, quem ibi reliquerát, exceptus eſt. Veꝝ aduenientibus Romanis ciuibus diuerſæ factionis, q ab Henrico patris Cunradini dudū pulſi, cū Carolo in pugna fuerāt, ducibꝰ Vrſinis & Sabellis, Cūradinus mox relicta vrbe, Aſturā incognitus petijt, eo cōſilio, vt inde Piſas nauigaret, ſed ꝓditus à piſcatore, q eū piſcatoria ſcapha ducere debebat. cū eñ pecuniā nō haberet, annulū manu extractū illi pignus dedit. At piſcator annulum qbuſdam oſtendit, de valore interrogās, q ꝑmoti vnde haberet annulum, q̄runt ad q̄d piſcator, adoleſcētis eſſe liberali forma, habitu aūt ſordido reſpondit. Illi itaq; Cunradinum ſuſpicantes eſſe, adoleſcētes capiūt, & ad Carolum 8. die poſt ꝑlium ducūt: q gaudēs, eos mox carceri mancipat anno dñi 1268. ſecundum Blondū, ſiue q̄d alij putāt, 1267. Pontifex, vt extat ep̄la q̄ incipit, Scimus, continuo ſcripſit Ludouico Francoꝝ regi, eum ad cōgaudendū inuitās, quō etiam Carolus victor, Cunradinū & nobilem virum Fridericum, q ſibi nomen ducis Auſtriæ vſurparet, cum ſuis aciebus ꝓſtratos ceperit, ſubiungitq; in fine, Pro tanto ergo beneficio deuoti filij animus in iubilum ſupernæ laudis lætanter exurgat. Carolus itaq; Neapolim duci fecit compeditū, poſt multaſq; oſtentationes ad pompam, Cunradinū vnà cum Friderico decapitari iuſſit. ꝑ hūc modum Cunradinus primo adhuc flore adoleſcens potius q̄ vir, perijt, & cum eo Fridericus dux. Cunradinus iſte fuit vltimus dux Sueuiæ, de cuius lugubri fato extat ep̄la q̄ incipit, Illuſtris regis Cunradini in Carolum illuſtrem, inq̄t, deplorās regem Cūradinū, imperatoꝝ antiq̄ ꝓſapia ꝓpagatum, cauſam rationabilem q̄uis infelicibus auſpicijs ꝓſequentem, non armis, non in ꝑlio, ſed inermem nequiter captum, poſt diuturnum carcerē, poſt ꝓbroſa ludibria, poſt multas ex eo factas oſtentationes ad pompā, vbi iam eum ꝑ Cāpaniā & Neapolim vſq; ignominioſe poſt te traxeras, cōtra iuſtitiā, immo & cōtra Deū, cōtra cōceſſam ei pluries ſecuritatē, contra ius oīe belli, cōtra cōſuetudinē priſcis moribꝰ approbatā, quē tu Carole immaniter priuaſti, huic generi ꝑ nectare rependēs abſynthiū, vt q comitatum Prouinciæ cum vxore de gratia ſpeciali à Friderico Cunradini auo acceperis, fidelitatiſq; illi ſacramētum ꝓ ſe hęredibuſq; ſuis ꝓſtiteris. O rex Cunrade, tēpore tuo ꝑpotēs in vrbe tua Neapoli, quam tantis olim ſumptibus, tantis laboribus domuiſti, tuus ecce natus indigna nece damnatus eſt. Væ tibi miſerande puer, qui tantæ fidei theſauꝝ tuis abſtuliſti, tua cum taliter rupit fila intempeſtiua parcaꝝ manus. O triſtis & miſera mater in hunc ſeruata dolorem, q̄ tali tantoq; filio deorbaris. O cōiunx infelix eius, q̄ nullum in orbe tibi decętero virum reperies ſibi parem. O ꝑtriſtes Bauariæ duces, q̄ ſuſceptum in vlnis veſtræ ſororis ab vtero magis educaſtis eundē filium, q̄ nepotem. Plange dolenter Germania mœſta nutrix eius, carēs alumno chariſſimo, damno cum graui, ſed dedecore grauiori. Plange doloroſa Sueuia peculiaris hæreditas, naturali principe vituperabiliter viduata. plange vehementer Italia, qm̄ cecidit caput tuum in quo adeo ſperabas. Miſerum Siciliæ regnum plange, ꝙ intra tua viſcera veꝝ dñm tuum ob tui redemptionem vidiſti decollatum. Plāge infortunata Ieruſalem, prodito rege tuo, q̄ facile fuiſſes in integrum reſtituta. Non deſunt etiam qui ſcribāt, Carolum conſuluiſſe pontificem de carceratis, an eos deberet neci tradere: rñdiſſeq; potificē, ꝙ fieri de Cunradino iuſtitiam non negaret, qua rñſione vt de mandato pontificis autoritateq;, Carolus Cunradinū necauerit, de hoc Angelus in l. gña. C. de ſecun. nuptijs. Supererat adhuc Entius filius Friderici 2. ſed illegitimus Sardiniæ q̄ndam rex, qui longo tēpore Bononiæ tentus fuit in cuſtodia, vbi & poſtmodū anno dñi 1271. eſt mortuus, ac honorifice in eccleſia S. Dñici ſepultus, de q̄ ſcribit Antoninus, ꝙ in ipſo finē habuit (vt verbis eius vtar) ꝓgenies viperea Friderici. Et ſubiungit: Hic bene aduertāt fideles vniuerſi, quem faciāt finē ꝑſecutores eccleſiæ, vtiq; miſerrimū in anima & corpore. cum eñ excōmunicati morerent, quō regnum cœloꝝ ingredi meruerūt; propter q̄d & ſepultura eccleſiaſtica indigni iudicati ſunt. Et regno Siciliæ & imperio Romano cum infinitis diuitijs exterminati, ad inferos deſcenderūt, Fridericus 2. cum patre ſuo Henrico & cum filijs ſuis Cunrado, Manſredo, Cunradino & Entio rebellibus & ꝑſecutoribus eccleſiæ. hæc ille. Non poſſum hoc in loco iuſtum diſſimulare dolorem, non ꝙ cupiam malefacta ducum Sueuiæ ꝓſatoꝝ laudare, q̄s optarē in pace eccleſiæ qeuiſſe. Sed q̄d ſibi velit Antoninus, vir alioquin religioſus, doctus & archieṗs, ꝙ tātopere inuehit in illos mortuos, vt ſcribat eos in excōicatione deceſſiſſe, & ꝑpetua morte damnatos, cum certū ſatis habeat, Henricū catholice mortuū, & Chriſtiana ſepultura functū. de Friderico nō ita cōſtat. Non deſunt tñ, qui ſcribāt eum in extremis laborantē, a capellano ſuo fuiſſe abſolutū, q̄d in neceſſitatis articulo cuilibet ſacerdoti videt eē ꝑmiſſum, & in eccleſia ſepultus. Cunradus rex compos mentis & cum teſtamento legitur mortuus, & vti princeps catholicus, in eccleſia ſepultus. Cunradinus quoq; adoleſcēs

quid

Cūradinus captus.

Cunradini Sueuiæ ducis vltimi miſerandus interitus.

Entij interitus.

Alienæ virtutis oſores falſo Sueuos criminantur.

quid iudicare in tam arduis negocijs potuit? & ſi peccauit, tamen cum pœnitēdi tem
pus ſufficiens habuerit, quis eum immemorem ſuæ ſalutis in extremis iudicabit? Enti
um vero cōdemnare videtur friuolum, quem ipſe Antoninus ſcribit poſt longam ca-
ptiuitatem in carcere mortuum, & à Bononien. in eccleſia ſancti Dominici ſepultum.
Proinde vellē, ꝙ vir cautus in mortuos tam ſeueram non tuliſſet ſententiam.

VETVSTISSIMAE VERISSIMAEQVE SVEVORVM LAVDES.

ATq mira reꝝ mutatio, & fluxa gñis humani gloria. Sueuoꝝ gens inter priſcos
Germanoꝝ pp̃ſos fama reꝝ geſtaꝝ & probitate, ſine cōtrouerſia illuſtrior po-
tuo fuit. Cuiuſq́; gloria eouſq; creuiſſe memoraſ, ꝙ virtute & armis imperiū or-
bis meruerit, illudq́; ſupra vnius ſeculi ſpatiū magnificentiſſime tenuit ac gubernauit.
hæc eadē viduata ſuis principib⁹, neſcio q̃ iniqtate fortunæ, ne dicā ignauia, mox ſub-
ſtitit, q̃ſi nō extet, cuius rei gratia famā ſuā extēdere, aut q̃d minus eſt, tueri poſſit. Nō
deſunt Sueuis vires, nō potētia, non deniq; hoīm copia, eoꝝ q̃ꝝ autoritate & ſapiētia
reſpublica poſſit gubernari. Sed vbi vnuſqſq; priuatæ potentiæ ſtudet, nemo eſt q de
rep. bñ ſentiat, aut q̃d ſentit, ad cōem vtilitatē referat. nihil miꝝ ſi in rebus pacis & bel
li cōfuſa ſunt oīa, & cōſiderate nihil fiat, tandēq; gloria q̃ diu floruerūt Sueui, neceſſe
eſt intereat. Cum vero de Sueuia Sueuoꝝq́; moribus adeo multa memorādaq́; apud
veteres inueniaſ ſcripta, ſcitu & laude digniſſima, haud ab re putauerim, hoc in loco
ob patriæ amorē, etſi nō oīa, illuſtriora tñ q̃ ſparſim ab his mādata ſunt literis, & q̃ in-
uenire potui, in vnū redigere, ſimulq́; noſtroꝝ tēpoꝝ rōnem habere: ad q̃d cū nemi-
nē adhuc aīm adiecisse cōpererim, ſpero p reꝝ geſtaꝝ cognitiōe hunc noſtrū laborē
nō fore ſupuacuū. Poſt cōfuſione linguaꝝ vnaquæq; gēs poſſedit terrā aliquā. V ñ
Origo ſitusq́; Sueuię — deſcendētes de Iaphet filio Noe, obtinuerunt Europā. ab his ſimul egreſſa eſt & gens
Sueuoꝝ, q̃ magnā partē Germaniæ à priſcis memoraſ poſſediſſe. Cor. Taci. de ſitu et
moribus Germaniæ refert, Sueuos maiorē partē Germaniæ obtinere, ppriis tñ noībus
nationibusq́; diſcretos. Et Strabo cōmenta. 7. Sueuoꝝ, inqt, gēs ampliſſima, à Rheno
ſiquidē vſq; ad Albim fluuiū puenit, eoꝝ etiā portio trās Albim loca depaſcit. V ñ ve-
ro dicti ſint Sueui, variāt, vt in pluribus aliaꝝ gentiū appellationib⁹, ſcriptores. Bero-
ſus nāq;, q floruit ante monarchiā Magni Alexādri, lib. 5. ſub Baleo rege xi. Aſſyrioꝝ
Sueuus rex. — poſt aliq̃, inquit, apud Tuiſcones regnat Sueuus, ſup q̃ Ioh. Annius Viterbien. ſcribēs,
de Sueuo, inquit, Germanoꝝ rege, nō eſt dubiū eſſe eū qui Sueuos cōdidit, q̃ꝝ memi-
nerūt Plinius in natu. hiſt. & Cor. Tac. de moribus Germanoꝝ. Et ſic ſcd̃m Beroſum,
Sueui nō deſcenderūt à Iaphet, ſed à Tuiſcone 4. filio Noe, quē genuit poſt diluuiū, à
q̃ Germani & Sarmatæ originē duxere. Cōſentit Cor. Taci. in priori lib. de moribus
Germ. Tuiſconē canūt deū terra editū & filiū Mannū, originē gētis cōditoreſq́;. Cō-
Duregum. — cordāt ſatis antiq̃ ſcripta in Durego oppido Sueuiæ nobili, quib⁹ habeſ, ꝙ duo reges
ibi habitauerint, inde dictū eſt Duregū, vulgo Zurich. i. Zueireich. concurrūt eñ ibi
duo regna, Sueuoꝝ & Arelatēſe, diuiduntſ tñ fluuio. oppidū maius cōdidit Sueuus rex
Sueuoꝝ, à q̃ Sueuia nomē accepiſſe ferſ: minus oppidū cōdidit Thuricus rex Arelatē-
Sueuus mōs — ſiū. Alij vero vt Plinius, Sueuos nūcupatos à Sueuo mōte, qui ab ortu ſolis Germanię
initiū facit, & cū pmaximus ſit, ad Cimbrū vſq; pmontoriū tendiſ, qui mōs & fluuio
nomē indidiſſe putaſ, & dictus eſt Sueuus: hodie Odera ſeu Gutula, fluēs ex montibus
Boemiæ. Vtrūq; ſaluari pōt, & ꝙ Sueuus rex autor fuerit Sueuoꝝ, à q̃ & mōs dict⁹ fue
rit Sueuus, & ab vtroq; Sueuia nomē acceperit. Et hic mōs cōdepēdet ſcd̃m aliq̃s, Ry
phęis & Hypboreis mōtibus, & in parte reſpicit Pannoniā vno cornu, alio pontū Eu-
Venedes, Vandali. — xinum, & cohæret mōti Venedico cōtra Sarmatiā, vbi & Venedicus ſinus. V ñ q habi
tabāt iuxta Venedicū ſinū, dicebanſ Venedes. i. Vādali: & habitātes iuxta Sueuū mō-
tē, dicebanſ Sueui. Nec mireſ quis nos, qui ſumus ppe Rhenū, a tā diſtāte mōte appel-
lari, cū antiquitus Sueuia a Rheno vſq; ad Albim fluuiū & vltra inueniaſ ptenſa fuiſſe,
vt pdictū eſt. Et ſunt qui dicūt, Carpatū montē eſſe Sueuū: q̃d minime mihi videſ. ex
eo eñ mōte oritur fluuius Tibiſcus, verſus meridiē fluēs, & exoneraſ in Danubiū, vbi
demū vrbs Tibiſcus. Eāq́; regionē adhuc tenēt Germani, Septēcaſtrenſes dicti. Erat
etiā antiquitus differētia inter Sueuos: aliq dicebanſ Sueui Senones, alteri Sueui Angli,
quēadmodū meminit Ptolemæus & Cor. Taci, q̃ꝝ noīa interiere, niſi dicere velimus,
ex q̃ terra Sueuoꝝ ad Albim fluuiū & ſeptentrionē in ditionē Saxonū pueniſſe narra-
tur, Sueui Angli hodie ī Saxonibus pmanēt, a quib⁹ Saxonibus Anglis, Britānia poſt-
Sueuiæ limites. — ea victa, Anglia fertur dicta. Sueuia finibus iſtis ætate nr̃a deſcripta eſt: ab oriente
Boioariis, ab occaſu Alſatēſibus & Rheno ſtigitur, alpiū iuga à meridie habet, a ſeptē-
trione Frāconiā. Alemaniā noīant Sueuiā plerīq; a lacu Lemano, quē hi Lauſanēſem
lacum, a q̃ non putarim dictos Sueuos Alemanos, hi Lindomagū fortaſſe inepiius, hi

Con-

Cõſtantiēſe flumē ſcribūt. Cui ſentētiæ Albertus Magnus Sueuus, in lib. cui titulū fecit, de natura locoꝝ, adſtipulatur. Quarta occidētalis gētes cōtinet, Getas, Turingos, Herulos, Sarmatas, Marcomānos, Lōgobardos, Sueuos, Alemanos, q̄ à Lemano maximo ſtagno, q̄d ante radices alpiū diffundit, p cuius mediū trāſit Rhenus, nomē habēt. Atq; eo q̄dē argumēto cōſtat, cur Sueuia ſola Alemania olim dicta fuerit, vnde & Alemanoꝝ principū, hoc eſt, Sueuoꝝ frequēs eſt in hiſtoria mētio. Sueuia itaq; totius Germaniæ inuenit eſſe portio ſuprema. ſola nāq; duobus fluuijs totius Germaniæ clariſſimis, Rheno atq; Danubio irrigatur, q̄rum alter modico flexu in occidentē verſus Oceano miſcetur, alter e diuerſo in orientē defluit. de hoc Gotfridus inquit:

Sola Sueuia Alemania.

> Actaq; Sueuorum depoſt & bella canamus.
> Fons ibi Danubij primum nanciſcitur ortum,
> Cui facit Hungaria, Ruthenia, Græcia portum.
> Rhenus ab alto cadens, mediæ irrigat intima terræ,
> Caſtrorum late copia multa patet.

Fertilitas Sueuiæ.

Sueuia hęc partim plana eſt, partim mōtoſa, ager regionis fertilis, cuius nulla pars inculta iacet, p̄ter ſi q̄d aut lacus aut mōtes aut ſyluæ occupāt. Nemora multa, venatio frequens, frumentoꝝ abundātia, pecoꝝ magna vis, cōualles plurimæ, p̄ennibus riuis clariſſimę, vndiq; amnes pcurrūt, q̄ ſe vniuerſi in Rhenū Danubiūve exonerāt. idq; experimēto cōpertū eſt, mirabile dictu, q̄ amnes quiq; ex vno etiā aliq̄n ſcaturiētes fonte, ſi Danubio influūt, anguillis carēt: ſi vero Rheno illabūtur, anguillas nutriūt. Tota inſup regio ſalubritate gaudens, celebratiſſimis vrbibus, vicis & caſtellis referta, arces excelſæ, natura & arte munitæ, & q̄ ad Chriſtianā religionē ſpectāt pulcherrimis ac ditiſſimis tēplis, collegijs, monaſterijs, varioꝝ ordinū ſexus vtriuſq;, baſilicis parochialibusq; eccleſiis eſt exornata, circa montes ferrum habet, argentū procreat ac metalla, gens populoſa, fortis, audax & bellicoſa, procero corpore, flauo crine, venuſta facie & decora, ingenio ſingulari p̄dita, p̄ſtātiſſima Germanoꝝ a Plutarcho dicta.

Miri q̄ddā.

Danubijs ſeu Iſter Sueuiæ flumen.

In Sueuia oritur Danubius ſeu Iſter celeberrimū Europæ totius flumen, ab occiduo fluit in orientē, primo lentus, dein auctus 60. fluminibus, clariſſimas gentes alluens, tandē 7. oſtijs mare Ponticū ingreditur. Fontes Danubij ſunt haud procul a Rotuuila, in villa Doneſchingen, cui loco a Danubio nomen eſſe puto. Eius apud ſcriptores & multa & celebris eſt mentio. nam Herodotus in Melpomene Iſtrum ait apud Celtas ortum, totam pene Europam emetiri. Celtaꝝ vero cōmunis appellatio Germanis fuit apud vetuſtiſs. ſcriptores. Solinus in memorabilibus ſententiā noſtram confirmat, cum ait: Iſter Germanicis iugis oritur, effuſus mōte q̄ Rauracos Galliæ adſpectat, id eſt, agrum Baſileenſem, quem hæc mōtana vnde Danubius oritur, adſpiciūt. Sexaginta amnes in ſe recipit oēs ferme nauigabiles, ſeptem oſtijs pontū influit. Et Cor. Taci. montē vbi eſt ortus fluminis, Abnobam appellat. id q̄d & Plinius ſcribit capit. 12. q̄rti. Aliquanto obſcurius, & q̄ad homini Græco licuit, Strabo in primo inquit, fontes Iſtri eſſe à mōtibus ſupra Adriaticum, fortaſſis alpes putat, q̄s Græci fere poſt Adriaticum ſeu Tyrrhenum deſcriptū incipere putant. Et Strabo alio in loco lib. 4. Apœninū deſcribēs, ait: Iſter ab hiſce mōtibus in multa diuiſus capita, ſumit originem. In 7. Cęteꝝ Tiberius à lacu vni⁹ diei pgreſſus iter, Iſtri fontes adſpexit, & ab eo paululum abſunt Rhetij. lacum credo putat Cōſtantienſem, à q̄ vnius diei itinere diſtant Rhetij. Atqui Dionyſius Byzātius in perihegeſi probe rem exequitur, alpes primū deſcribit, quibus ortum Rheni dedit, poſt ortum Rheni, ſiue ſub Rheno, id q̄d re ipſa conſtat, oriri Iſtrum inquit, eius hoc carmē eſt, vt diligentius examinetur poema: ἄκρφ δ' ἐξείης ἐπιτέλλεται ἴστρος & reliq̄. Atq; oia q̄dem, q̄ hoc loco diſputata ſunt, eo ſpectant, vt Sueuiæ deberi ortum Danubij ſeu Iſtri, etiam vetuſtiſſimorum ſcriptorum autoritate (nam res conſtat) intelligatur. Hic Iſter ſiue Danubius, Sueuiam omnem in duas ſecat partes, & rectius, vt didici, q̄ faciant alpes. in latere meridionali Danubij, ſuperior eſt Sueuia, in latere vero ſeptentrionali inferior.

Rhetia Sueuia ſupior.

Att. Rhetios a Germ. Cl. Ptolem. diſcernere.

Sueuia ſuperior, etiam Rhetia ſecundum Anshelmū eſt dicta, de quo illud Pauli Oroſii lib. primo: Pannonia, inquit, Noricum & Rhetia habent in oriente Mœſiam, à meridie Iſtriam, ab aphrico alpes Apœninas, ab occaſu Galliam Belgicam, & à circio Danubij fontem, & limitem qui Germaniam a Gallia diſcernit, a ſeptentrione Danubiū & Germaniā, q̄d non eſt aliud dicere, q̄ q̄ Rhetia habet ab oriente Bauariam, a meridie alpes Apœninas, ab occidēte Galliā Belgicam, a ſeptentrione Danubiū. addit & Germaniā, quia olim Danubius limes erat inter Rhetiam ſeu ſuperiorem Sueuiam, & Germaniam. teſtis eſt Corn. Taci. de ſitu Germaniæ dum ait: Om̄is a Gallis, Rhetijs & Pannonijs Rheno & Danubio fluminibus Germania ſeparatur. Concordat ſatis Cl. Ptolemæus in coſmographia ſua. Ita & intelligendi ſunt

di ſunt Iſidorus ac Bartholomęus,q dicũt Rhetiã eſſe Rhenẽſem ꝓuinclam,qa eam ab vna parte Rhenus circunfluit. Conſentit Solinus ſatis,vbi de Gallis mentionẽ facit: ſi Thracia ſit petenda,excipit ager Rheticus,optimus frugibus & ferax,Brigantino lacu nobilis. Cæterũ quõ duplex ſit Rhetia,Alpeſtris & Cãpeſtris ſeu trãſalpina alia,videri poteſt Strabo,& Iuſtinus qdem ait,Tuſcos duce Rheto,auitis ſedibus amiſſis,alpes occupaſſe. Superior Sueuia olim etiã Rhetia dicta eſt,terra habẽs multas ciuitates & oppida valde firma,cuius gleba eſt fructifera,& vinifera in multis locis, gens fortis in vita & moribus. ſunt in ea nobiliſſimæ ciuitates, Auguſta Vindelica,& Conſtãtia,q̃rũ vna Noricũ, altera Gallos ſeu Heluetios adſpectat.

Auguſta Vindelica Sueuiæ vrbs

Auguſta vrbs eſt inclyta atq; vetuſta,cui⁹ originẽ aliq oſidere volẽtes,vetuſtiſſimã gẽtẽ Sueuorũ à Iaphet deſcendentẽ eam primũ inhabitaſſe,ꝓuinciam ſcribũt. veniẽtes,aũt, Sueui ad Rhetiã, locũ aptũ cõſiderantes,ad tuendũ vero natura munitũ, ob cõcurſum duorũ rapidiſſimorũ fluuiorũ Vindæ & Lici,hãc vrbẽ primũ ædificauerũt, eamq; Vindelicã à Vinda & Lico appellabãt,ea em̃ regio poſtea vſq; ad alpes Vĩdelica dicebat̃,vniuerſaq; mõtana pars in orientẽ & auſtrũ vergens,à Rhetis Vindeliciſq; tenebat̃, vt Strabo ponit. Eam aũt more vetuſto vallo ac foſſa cinxerũt. Nõnihil ex huius vrbis monumentis ſupra cõmemoraui in generali Germanorũ deſcriptione. huic dat pleriq; Varianam cladẽ, etſi Strabo in 7. in Cheruſcis cæſum Quintiliũ affirmet,ſed ad Auguſtã ingenti periculo laboratum eſſe Romanis, cæſorũ monumenta indicant, locus qui Perdita legio Perleg dicitur,& Griechs Auar,ꝙ ibi cæſus ſit Græcus Auar,qui Macedonicam legionem ducebat. epitaphij quod adhuc viſitur,ſupra meminimus.

Art. de clade Quintilij

His nomen terris Bogudis dat regia proles
Græcus Auar,pecudis de Sueuis more litatus.

Vnde Auguſtę nomẽ

Et poſt Quintilij cladẽ,Tiberius Druſuſq; annos 3. in Vindelicis reliquiſq; vicinijs egere cõtinuo bello,dum tandẽ acceptis in fidẽ illis,Auguſtus vrbẽ Vindelicã Romanis habitatoribus dedit. vnde Auguſtæ opinor nomẽ extat hodie. Anno dein ſalutis 955. Hungari Germaniã,& ꝓcipue Sueuiã vaſtãtes, Auguſtã obſidẽt, varijſq; cladibus Noricos,Rhetios & Sueuos afflixerũt. Tum Otho prim⁹ imperator aduerſus eos pluribus diebus certauit,tandemq; ad internecionẽ deleuit. tres q̃q; in eo bello regulos eorũ captos,à militibus ſuis ad eum ꝑductos, cum ob clementiã ſeruare conaret̃, Sueui eo nolẽte ſuſpendio necarũt. Vltima hæc apud Auguſtã pugna habita fuit atq; victoria. fert̃ aũt S. Vdalricus interfuiſſe,q poſtea in eadẽ vrbe migrat cõfeſſor,põtificio ſecũdũ Deũ pacto. Cõſtantia vero ciuitas, ſup lacũ ꝑ quẽ trãſit Rhenus,eſt ſita, vrbs non admodũ magna, ſed opulẽta & famoſa,in cuius agro finit Sueuia, à q̃ haud lõge ſita eſt ſylua,vulgo Suabẽ dicta,nec ꝓcul Abnobæ iuga, atq; ad S.Gallũ oppida cum tota Durgaudia,cenſent̃ à pleriſq; de Sueuia. hinc in Sequẽtia de S.Gallo,Sueuiã ſuauẽ tibi Galle dono patriã. Cõſtantia aũt dicta inuenit̃ à Cõſtantio,Cõſtantini Magni patre,cum prius Gannodurũ nuncuparet̃. Indicat hoc tabula marmorea in eccleſia S.Cunradi in latere, vbi inuenit̃ vetuſtis literis ita conſcriptũ: Prope mœnia vrbis Rhenus lacu emergẽs, rurſus in alueũ redit,amœniſſimũq; ſpectaculũ ſui reddit. Hac cœpit vrbe anno ſalutis 1414. conciliũ gñale ad ſchiſma tollendũ,q̃d⁹ 39. annis durauit Sigiſmũdi Cæſaris iuſſu & induſtria congregatũ: tres em̃ fuerãt q ſe ꝑ papa gerebãt, Iohãnes,Gregorius,& Bñdictus,qbus ꝑ conciliũ motis,canonice ꝓficitur Martinus 5. de q̃ in gñatione dicet̃ 48. migrat hac in vrbe Cũradus eps,& inter ſanctos eſt relatus.

Cõſtantia Gannodurũ ſeu Vitudura.

Concilium Cõſtantieñ.

Rheni fontes.

Rhenus aũt fluui⁹ amœniſſimus,Rheticarũ alpiũ inacceſſo ac ꝓcipiti vertice ortus,fontes habet in altiſſimo alpiũ iugo. defluit vero ad aquilonẽ,primũ auido meatu ꝑ cõualles & abrupta montiũ,Curiẽſemq; ꝑcurrens agrũ,fines Sueuorũ ingredit̃,moxq; duos lacus ꝓclaros efficit,Venetũ & Acromũ,vt Pomp. Mela noĩat. hi nunc à loco & dñijs nomẽ trahũt. ſuperior,q̃ndam Brigãtinus ſeu Podamicus,vulgo Bodẽſee, nũc Cõſtãtiẽſis lacus appellat̃: inferior vero,ab oppido Cella Rudolphi,Cellẽſis lacus ab incolis dicit̃. ad lacũ ſuperiorẽ Cõſtantia vrbs eſt ſita. Deinde aliquãto poſt ſecũdũ lacum ꝑcreans flexuoſo littorũ anfractu,varijs rupibus ſaxoſiſq; incitatus, paulo infer⁹ Rauracos,hodie Baſileã nobilẽ vrbẽ,Argentinã,Spirã,Vormatiã,Moguntiã, Cõfluentiã, Coloniã,Germaniæ ciuitates alluẽs,in Oceanũ Germanicum multis oſtijs effunditur.

Cõſtantieñ. lacus.

Lacus Conſtantieñ. oĩm eſt amœniſſimus,multaq; caſtella, oppida & vicos vndiq̃q; ꝑ ripas habet. aq̃ eſt nitida fundo ꝑſpicuo,piſces fert varios qdem & multiplices, terra circum iacens ferax vini triticiq;,& arboribus domeſticis egregie eſt cõſita, regionis forma ſupra q̃ dici poteſt pulchra, vniuerſa læta, vnamq; faciem longe lateq; contexens. taceo nauigia quibus quoq; adportantur auehunturq; neceſſaria omnia.

Cellẽſis lac⁹

Lacus vero inferior,Cellenſis dictus,minor priore,aliàs non minori pręditus eſt in ſe

& per

& ꝑ gyrum voluptate, Inter Conſtãtiam & Auguſtã vrbes, in longum & per tranſuer-
ſum itinere trium dierū plus minusve, multæ ſunt planities, vrbes crebræ, caſtella & vi-
ci innumerabiles, arces munitæ, riui, amnesq; plurimi, & nemora ad vſum plane accõ-
moda. Ager q Danubio irrigat, & q Auguſtã alpesq; Iſtro adiacentes reſpicit & vine-
tis caret, cætera copioſe ꝓfert. Reliqua pars vicinior lacui Conſtãtiẽſi, vites nutrit: re-
motior aũt, Albogoia dicta, ad alpes Rheticas vſq; ꝑcurrens, longe lateq; paluſtris & Albogoia.
nemoroſa eſt, diues pecorũ, lacte & carnibus abũdat, linoq; facit quæſtum maximum,
populus martialis & robuſtus. Verſus occaſum à capite Danubij interq; Cellenſem la- Hegouia.
cum, pagus eſt famoſus, vulgo Heegou dictus, in quo ꝑter nõnulla oppida & villas, in
montiũ iugis caſtra ſunt & acies plurimæ, natura & arte munitæ, quaſi totius Sueuiæ
videant eſſe ꝓpugnacula. Adiacet quoq; trãs Rhenum alter inſignis pagꝰ Tigurinus:
in eo ſitum eſt nobile & antiqſſimũ oppidũ, à duobus regnis Sueuorũ & Arelatenſium
ibidem cõſinientibus, vt fama eſt, ſcriptumq; inuenit, Duregum nomẽ accipiens, ꝙ ſit
duorũ regum. Sunt eñ duo oppida vnius nõis. minus, à quodã rege Arelatenſiũ Turi-
co, fertur eſſe conditũ: maius vero, à rege Sueuorũ cui nomen erat Sueuus: ideoq; pa-
gus cũ oppido, Sueuici iuris eſt habitus, vt in chronicis ibidem latius habet. Interior
vero Sueuia, Danubio ſeu Iſtro flumine à ſuperiori diſcernitur. Prope fontes eius flumi-
nis, ꝑclara eſt ſylua, incolæ Nigrã vocant. Hanc caput Hercyniæ ſyluæ eſſe volunt. Id Nigra ſylua
q̃d Hercingen pagꝰ ꝓpe oppidũ Vualdſee indicat. Sed Hercyniæ ſyluæ latitudo nouẽ Harcynia.
dierũ, autor eſt Iulius Cęſar, lõgitudo vero ſexagĩta dierũ, teſte Pomp. Mela, iter occu- Hercynia.
pat. Oritur autem à finibus Heluetiorũ, Nemetũ & Rauracorũ, rectaq; fluminis Danu-
bij regione ꝑuenit ad fines Dacorũ atq; Auarum: hoc eſt dicere, ꝙ oritur à Rheno, q li-
mes eſt inter Heluetios, Rauracos, Nemetes & Germanos. Adſtipulaẽ Strabo li. 4. Iſtri,
inqt, fontes iuxta Sueuos & Hercyniã ſyluã ſunt. & in 7. lib. At, inqt, Hercynia ſylua
ꝓceris eſt arboribus, cui qdem & Iſtri fontes ac Rheni proximi ſunt, inter vtrũq; lacus
& effuſę de Rheno paludes. & poſt pauca, Hercynia ſylua magis q̃ Iſtri fontes in auſtrũ
vergit, adeo vt e Gallia in Hercyniam tendenti, prius lacum trãſire opus ſit, deinde
Iſtrum, poſtea iã ꝑ faciliora loca mõtanaq; planitiea ad Hercyniã ſyluã ſunt acceſſus.
Cæterũ Tiberius à lacu vnius diei ꝓgreſſus iter, Iſtri fontes adſpexit, ab eo Rhetij pau-
lum abſunt. Iſte eſt lacus Cõſtantieñ. vel Cellenſis, ex veriſſima cõiectura. Ergo his indi-
cijs conſtat, veteres appellaſſe Hercyniũ ſaltum, quã modo ſyluã nigrã dicimus. Conie-
ctura ex Iſtri, Heluetiorũ & Rauracorũ vicinitate ꝓba eſt. At Bacenas ſyluã aliã, quam Bacenæ.
Hercyniã pleriq; putãt, eam ſ. quã diuidere aiunt Sueuos à Cheruſcis, arbitrati regio-
nem inter nigrã ſyluã & Rhenum Cheruſcorũ patriam eſſe. Atqui longe alia eſt apud
vetuſtos autores Cheruſcorũ deſcriptio. Sunt illi Hermũduris Chattisq; affines popu-
li, opinor eos dictos, q Marchiã hodie habẽt antiquã, haud procul à Saxonum ditiõe.
Nam Albim flumen eos olim accoluiſſe conſtat ex Auſonio, Albim liquere Cheruſci.
Cæterum fortiſſimã gentem ſcriptores cognominãt. Tu Strabonem vide in vij. Itaq;
crediderim ego, portionem illam inter nigrã ſyluam & Rhenum, quã iſti Cheruſco-
rum dicunt, Sueuiæ connumerandã eſſe, quod & inuenitur apud antiqua monaſteria
in Briſgaudia. Eſt eñ Sueuia, vt refert Barto. de propriet. rerum, Rhenenſis prouincia,
& habet Alſatiã cũ Rheno à meridie. Vnde de rege Alemanorũ Ammianus mar. li. 15.
ſcribit, ꝙ eius regis pagi Rheni ripis vlterioribus adhærebant, ſ. ex oppoſito Argenti-
næ. Hinc Strabo lib. vij. Sueuia, inqt, à Rheno vſq; ad Albim fluuium ꝑuenit. & Got.
Viterbieñ. de Sueuia: Rhenus ab alto cadens, medius rigat intima terræ. In hanc re-
gionem apud vetuſtiſſimos, Heluetios tranſmiſiſſe legimus, teſte Cor. Taci. q validio-
res inqt olim Gallorum res fuiſſe. Igitur inter Hercyniã ſyluam Rhenumq; & Mœni
amnes Heluetij tenuerunt. Verum de Cheruſcia & Bacenis nemo adeo meminit, vt ve-
ritatem adſtruere velit. Et coniectura ſæpe feſellit. Vnde Briſgaudiam partem eſſe Sue-
uiæ plurimi aſſeuerant. Itaq; inferior Sueuia ſupra caput Danubij incipit, Hercyniaq;
ſylua mox ſeqtur, q̃ ſe in duo brachia expãdit: Pars q̃ Rhenũ adſpicit, nigra ſylua, ca-
put Hercyniæ dicitur: quæ vero Danubiũ ſequitur, alpes dicũtur, Hercyniæ portio, au-
tore C. Iulio, nã recte Danubiũ ſeqtur, vt ipſe ait. Nigra ſylua piniſera eſt & obſcura.
Ideo forte nigra dicta, ꝓceris frequens arboribus, habet altiſſimos montes & niuales, Nigra ſylua
habitatur tñ vndiq;, exceptis quibuſdã vaſtiſſimis iugis montium. Terra amara eſt, & colitur.
niſi exuſta, in locis plurimis ſemina perdit. fructiferas arbores & domeſticas, niſi in cõ-
uallibus, ægre producit. Sed paſcua habet creberrima, multaq; pecora. Incolæ ligno
& reſina plerũq; victitant, in vallibus fontes & riui vberes, circũiacentia irrigantes, &
præter piſces quos ferunt eximios, aliam commoditatem afferũt hoĩbus. arbor eñ pi-
nus pro ſua ꝓceritate ad ædificãdum multum eſt idonea, quã ſcindunt in varios vſus,

ceu rates colligāt, amnibus imponunt, & in Danubiū aut Rhenū auehunt, ex hoc quæ
Thermę naturales. ſtum faciunt. Sunt & in ſylua hac fontes aquæ calidæ. hinc ſurgunt duo balnea ſamo
ſa: in oppido Baden illuſtri, vnde marchiones Badēſes nomen trahūt, vnum: alterū in
oppido Vuiltpaden, q̃d naturale dicit, longe lateq́ notum. non deſunt huic ſyluæ ar-
gēti venæ aut fontes ſalis. nōnulla habet oppida, vicos plurimos, & p gyrū ſunt vrbes,
arces, vici & pagi decorantes*. vnde ſylua hæc, alioquin triſtis & aſpera, ex his ꝓcom-
modis, habitantibus non eſt iniucūda. Alpes vero in latere ſeptentrionali Danubi-
Alpes Sueuicæ. um comitātur. mons eſt fere ꝑpetuus, haud longe à fontibus Danubij incipiens, in ori
entem vergit. Latitudo eius xx. millia paſſuum plus minusve, longitudo vero extra li
mites puinciæ extēditur. Sortitur aūt varia noīa: in capite Scherra dicitur, deinde Al
pes, poſtea Albuch, poſtremo Hertfeld appellat. ſupficies harū alpium ꝓpe plana eſt, nī
ualis, ſaxoſa & frigida. in multis locis aquæ penuria. vbiq́ tamē habitatur. ſunt oppi-
da, ſunt vici plurimi. incolæ multa vi exigunt à gleba frumentū, cum terra adeo ſaxo-
ſa ſit, vt nonnunq̃ octo aut nouem iuga boum, aratrū vix bene trahant vnū. Et q̃d mi
rum videt, cū aliæ gentes ex agris ſaxa & lapillos eijciāt veluti impedimenta frugū, hi
vbertatis cauſa cōſeruant. auena eius terræ optima eſt, paſcua multa, iumenta & peco
ra plurima. cōualles habet nōnullas, & in his lympidiſſimos amnes, piſces eximios. in
capite etiā alpiū per latera in gyrū arces & caſtra ſunt munitiſſima. Inter eas & Danu
Vlma. biū ſunt plurima oppida, villæ innumeræ, inſignis vrbs Vlma, Magni Alberti natiuus
locus Loingen, Vuerda q̃q Sueuica. Inter ſyluā nigram & alpes iam dictas, amnis
labit ꝓclarus Necchārus, haud lōge à fontibus Iſtri ortus, & mox in agrū Rotulenſiū
Necchārus. delatus decurrit, inferiorē Sueuiā in duas ſecans partes: ac itinere fetme qnq̃ dierum.
auctus riuis plurib', in Rhenū exonerat. oppida illuſtriora p ripas ſunt, Horb, Roten
Tubinga. burgū, Tubingen, Eſzlingen, Stutgartē, Hailpron, Vuimpina, Haidelberga, ſupra q̃d
oppidū arx fortis ac nobilis, ædificia habēs regia magnificētia digna. ſedes eſt comiti
Palatino Rheni, archidapifero ſacri impij, vbi & ſtudiū floret gnāle. Pars à dextris
Necchari, alpes ꝑdictas habet in meridie, ad oriētem Noricū, à ſeptētrione Franconi
am. in ea tres ſunt regiōes. prima incipit ī capite Necchari, quæ ab initio parū aſpara:
vbi deſcēdens paulatim extēditur, ager tum clemēs eſt & eximius, p colles vndiq́ viti
bus cōſitus, arboribus domeſticis affluens, ferax tritici ac frumenti. crebra ſunt oppi-
da, vicorū magna frequentia. ſunt nemora, ſunt prata, valles, amnes, pecora, & q̃d ma
ximum virtutis & opulētiæ ſpecimen eſt, populo tota regio referta. Altera regio No-
ricū adſpiciens, Rhetia eſt dicta, terra pinguis, diues & ꝓpe ſphærica, dines pecorum
Nottlingē. atq́ frugum, paluſtris tamē, vites non habet. in ea ſitū eſt inſigne oppidū Nortlingen.
Magnā capies voluptatem, ſi regiōis ſitum adſpexeris: ita ſane p gyrum & intra, oppi
dis, vicis & caſtris, ceu floſculis exornatur. Regio tertia ingēs ſylua eſt, q̃ Frācos à Sue
uis diſterminat. eius latitudo, vnius: longitudo p tractum Sueuiæ, trium dierū itinere
Othonis ſylua. vix cōſummatur. Incipit ab Othonis ſylua, vulgo Othēvuald, & adſcēdendo nō defi-
nit, donec Rhetiā ꝑdictam in latere tāgat. Habet aūt q̃ſi pro cuſtodia in hoc loco Sue
uia duo ꝓpugnacula aduerſus Frācos, oppidum illuſtre Hallenſe, in q̃ ſunt fontes ſalis
vberes, & extra ager apricus. At vbi plus adſcēderis, occurrit oppidū Dinckelſphihel
Dinckelſpihel. inſigne, cuius ager Rhetis eſt vicinus. licet aūt ſylua hæc mōtoſa ſit & aſpa, paſcua ta-
men habet & multa pecora, eſtq́ plurib' locis pinifera, ex qua incolæ reſinā colligūt,
& arborē pinū in varios vſus ſcindūt. quanq̃ aūt vaſta ſit ſylua, à latronibus tñ bene eſt
cuſtodita. Seruāt eñ incolę ſimul & finitimi priſcæ cōſuetudinis ligā in parte piculo-
ſiore, quā cētenariā appellāt, q̃, etſi ſint diuerſis ſubiecti dñijs, patriā tñ mutua ope ab
extēris tuētur. ſunt nō minus p gyrū & ab intra oppida nonnulla, villæ plurimę, & ca-
ſtra pmunita. Pars aūt inferioris Sueuiæ ad lęuā amnis Necchari poſt nigram ſyluā,
cum adiacētibus caſtris, oppidis, vicis & agris, ad pedes habet pagos plurimos p ſyl-
uas, montes & riuos diſtinctos, agri famoſiores tres inueniunt. ſupior habet à dextris
amnē Necchari, à ſiniſtra ſyluam Hagenſchies, ad pedem mōtem Heuchelnberg, ter
ra vini ferax & frumenti opulētiſſima, in nullo impar agro ad dextrā Necchari. Ager
vero vltra ſyluā Hagenſchies, maximus eſt, & Rhenum adſpicit, q̃ proxime vero Rhe
num Sueuici iuris ſit, nō cōtendo, cū ꝓuinciarū limites ꝓ dominantiū potentia ſępe va
Græcoia. rient. Tertius ager vltra mōtem Heuchelberg, Graichgou vocat, diues & late patēs. hi
agri oēs vino, frumento, plantis, arboribusq́ domeſticis & ſylueſtribus, oīq́ eo q̃d ad
victū pertinet, abundant. ſunt ꝓclara oppida, vicorū multitudo, terra plena colonis et
irrigua, & q̃d præcipuū eſt, aeris ſalubritate ꝓdita. Hactenus vacat attigiſſe genera-
lem Sueuiæ deſcriptiōem, & leuiter qdem, talem ſ. quæ ſeculo nr̃o poſſit intelligi, com
parata cum antiquorū ſcriptorū monumētis. Et patriæ laudi tantū mihi dandū videt,

vt

vt non ſolũ hac gñali notione,nec ea q̃ ſupiori volumine patuit, ſed ſpeciatim ꝗbuſ-
q; obſeruatis,quæ ad Sueuoꝝ gloriã pertinent, ꝓferantur, qñ ea natio vel oĩm conſen
ſu,vt olim,ita hodie Germaniæ totius[q;] eſt lõge celeberrima. C. Iulius Cæſar in q̃r- Priſci Sue-
to cõmentar.de his ita ſcribit: Sueuoꝝ gens longe maxima ac bellicoſiſſima Germa- uoꝝ mores.
noꝝ oĩm.hi centũ pagos habere dicunt, ex quibus quotannis ſingula millia armato-
rum bellandi cauſa e finibus educunt: reliq qui domi remanſerint, ſe atq; illos alunt.
hi rurſus inuicem anno poſt in armis ſunt,illi domi remanent.ſic nec agricultura,ne-
q; ratio atq; vſus belli intermittitur.ſed priuati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt,neq;
longius anno remanere vno in loco incolendi cauſa licet,neq; multũ frumẽto,ſed ma
ximã partem lacte atq; pecore viuunt,multũq; ſunt in venationibus,quę res & cibi ge
nere,& q̃tidiana exercitatione,& libertate vitę,ꝙ à pueris nullo officio aut diſciplina
aſſuefacti,nihil om̃ino contra voluntatẽ faciant,& vires alit, & immani corporis ma
gnitudine hoĩes efficit. atq; in eã ſe cõſuetudinẽ adduxerũt,vt locis frigidiſſimis neq;
veſtitus ꝑter pelles habeãt q̃cq̃uã,quaꝝ ꝓpter exiguitatẽ magna eſt corporis pars ap- Mercato-
ta.& lauant in fluminibus.Mercatoribus eſt ad eos aditus,magis eo vt q̃ bello cepe- res.
rint,quibus vendãt habeãt,q̃ quo vllam rem ad ſe importari deſiderẽt. Quin etiam iu
mentis,ꝗbus maxime Galli delectãtur,quæq; impenſo parãt precio, Germani impor
tatis his nõ vtuntur.Sed quæ ſunt apud eos nata parua atq; deformia, hæc quotidia-
na exercitatione,ſummi vt ſint laboris,efficiunt. equeſtribus ꝓlijs ſæpe de eq̃s deſiliũt, Equites.
ac pedibus pręliantur,eoſq; eodem remanere veſtigio aſſuefecerunt,ad quos celeriter
ſe,ſi vſus eſt,recipiunt.Neq; eoꝝ moribus turpius quicquã aut inertius habet,q̃ ephip
pijs vti.Itaq; ad quemuis numeꝝ ephippiatoꝝ equitum,q̃uis pauci adire audent.Vi- Vinum.
num ad ſe oĩno importari nõ ſinunt, ꝙ ea re ad laborem ferendum remolleſcere ho-
mines atq; effœminari arbitrant.Publicæ putant eſſe laudis, q̃ latiſſime à ſuis finibꝰ va
care agros:hac re ſignificari, magnum numerum ciuitatum ſuam vim ſuſtinere non
poſſe.Itaq; vna ex parte à Sueuis circiter millia paſſuum ſexcenta agri vacare dicunt.
ad alteram partem ſuccedunt Vbij,quos ſibi vectigales fecerunt,vt de hoc infra dice
tur.Hæc ille.At Cor.Tacitus de ſitu Germaniæ,de Sueuis refert:Maiorẽ,ingens,Ger-
maniæ partem obtinẽt,ꝓprijs adhuc nationibus nominibuſq; diſcreti,quanq̃ in com-
muni Sueui vocẽtur.Inſigne,inq̃t,gentis obliq̃re crinem,nodoq; ſubſtringere.ſic Sue
ui à cæteris Germanis,ſic Sueuoꝝ ingenui à ſeruis ſeparantur. apud eos vſq; ad canici
em horrentem capillum retro ſequunt, ac ſæpe in ipſo ſolo vertice religãt principes
& ornatiorem habent. Et poſt pauca,Statuto tẽpore in ſyluã augurijs patrũ & priſca Sueuica reli
formidine ſacram,om̃es eiuſdẽ ſanguinis populi legationibus coeunt. Cæſoq; publi- gio
ce hoĩe,celebrant barbari ritus horrenda primordia. Eſt & alia luco reuerẽtia: nemo
niſi vinculo ligatus ingreditur,vt minor,& poteſtatẽ numinis præferens.ſi forte ꝓla-
pſus,attolli & inſurgere haud licitũ.ꝑ humum euoluuntur.eoq; oĩs ſupſtitio reſpicit,
tanq̃ inde initia gentis,ibi regnator oĩm Deus,cætera ſubiecta atq; parẽtia. Pars quo-
q; Sueuoꝝ,vt Idem Corneliꝰ ꝓmiſit,Iſidi ſacrificat.vnde cauſa & origo peregrino ſa-
cro,paꝝ comperi,inq̃t,niſi ꝙ ſignum ipſum in modũ liburnæ figuratum, docet adue
ctam religionẽ.Hæc Cornelius de Sueuis peculiaria,cętera cum Germanis cõmunia.
Veꝝ enĩuero non ſolum apud Sueuos,ſed & apud omnes ſere hoĩes mutati ſunt mo-
res,quæq; iacturaꝝ peſſima eſt,prope ſemꝑ in deteriꝰ.At hodie in om̃i fere Sueuia eo
rum hoĩm qui in aliq̃ precio habent,tria ſunt gña:Qui ſacris ꝓſunt,Nobiles,& ciuita
tes impiales. Qui ſacris ꝓſunt eccleſiaſtici principes & ꝓlati, multa poſſident,regalia Cleri Sueui
habent & iuriſdictiones temporales,quas ĩ ſuos ſubiectos,laicos etiam,paſſim exerce- ci.
ant,ab eis ſi grauatur q̃s,impator appellatur. Oĩs ꝓterea ſtatus eccleſiaſticus tempora
libus prouiſus eſt,ꝑſonarum magnus numerꝰ, clerus oĩs habitu & inceſſu honeſtus &
ſatis diſciplinatus. Nobilitas gradus habet.ſunt em̃ principes,ſunt comites atq; ba- Nobilitas
rones,ſunt & inferioris gradus nobiles.principes non ſolum dignitate & generis cla- Sueuiæ.
ritate,ſed & potentia antecedũt reliquos.terras habent & dominia latiſſima.comites
& barones cæteriq; nobiles ꝑ totam Sueuiam diſpſi ſunt, regionem veluti flores cam-
pos,vndiq; exornantes.Et q̃d mirum videt,cum principes, comites & barones, quo-
ties imperij neceſſitas exigit,obſequia Cæſari tanq̃ ſubiecti ꝓſtant,inferiores tamẽ gra
dus nobiles,exemptos ſe dicunt,& niſi ad ſtipendiũ nemini ſeruiũt,nec ſuos ſubiectos
ſeruire ſinunt.Et tamẽ Romanũ imperatorẽ,vt ſuum naturalem principem,om̃es re-
cognoſcunt.Hi quoq; prophanari ſuam dignitatem arbitrantur,ſi mercaturas aut ar
tes exerceant aliquas,ſi ex ciuibus aut plebe vxorem recipiant, ſi in vrbibus habitent:
conſortia vrbanorum peroſi,arces & caſtra in montibus,ſyluis & rure collocant. cu-
rias principum ꝑcupide frequentant,cæterum de patrimonio & redditibus ſuis victi

tant.veꝝ vbi hæc deerunt,aliqua occaſione ſumpta,ꝓdari non verent̃. Ciuitates au-
Ciuitates i̅pꝛiales Sueuiæ.
tem imꝑiales eo dictæ,ꝙ ſolum ſint Romano principi ſubiectæ, potentes ſunt in Sue-
uia,habentq́ʒ libertates multas. Mores & inſtituta eaꝝ hæc o̅mibus co̅munia ſunt fer-
me: ſingulis annis vnus ex ciuibus ſuffragio creat̃ magiſtratus, apud quem ſumma po
teſtas cum imperio ſit.hic in caput vniuſcuiuſqʒ animaduertendi poteſtate̅ habet,hoc
ordine:ſi de criminibus agit̃,aſſidet in co̅cilio hi quos ſibi ciuitas deputauit.rei ipſi in
vinculis adducu̅tur.accuſatoribus &*reis defenſoribus dicendi copia datur,& auditis
omnibus,itur in ſententia̅,no̅ vt leges cenſent,ſed ꝓut ratio & co̅ſuetudo iudicioꝝ di-
ctat.eodem ordine in ciuilibus cauſis cognoſcit̃. Cæſar i̅ ciuilibus,ſi exceſſerint,appel
latur. Sunt au̅t in q̄libet bona ciuitate duo gn̄a hoi̅m:alij ſunt ciues vetuſtiores,alij ple
beij ſeu populares. Plebeij mercantijs & officinis intendunt, ciues veteribus patrimo-
nijs co̅tenti,redditibus alu̅tur,equeſtrem dignitatem imitantes. ſi quis plebeius ditior
factus,ad equeſtrem locum ꝑuenire tentauerit,repulſam habebit:ita ꝑ longa tempo-
ra vterqʒ ordo in ſuis finibus perdurat. Gubernatio reip.fere co̅munis eſt plebeijs &
ciuibus,nec ea plebs ſeruire videt̃.ſua cuiqʒ ſubſtantia tuta eſt & libertas,ſaluis legibus
vt velint viuere. In communi vero iuſtitia per totam Sueuiam adminiſtratur ab illite
ratis.laici em̄ imperatorum legibus non viu̅tur,ſed in ſingulis vrbibus, oppidis & vil
lis duodecim viri vitę integritate ac honeſtate ꝑcipui eliguntur in iudices,nullo habi
Iudicioꝝ in Sueuia conſuetudo.
to reſpectu,an ſciant literas necne,qui munus iudicandi neceſſario ſubeu̅t,licet remu-
nerationem ſeu mercedem inde nullam habeant ꝑter honorem.ſed ꝓ bono commu-
ni ſuis poſthabitis negocijs,ſtatutis diebus iudicijs intendunt, iurantq́ʒ ſinguli ſe factu
ros ſecundu̅ quod eis viſum fuerit iuſtius atqʒ melius.& præſente magiſtratu loci,cau
ſas audiunt,partibusq́ʒ ad ſatietatem auditis,ſententiam dicunt,non vt leges cenſent,
quarum nullam notitiam habent,ſed prout ratio & conſuetudo iudicioꝝ dictat.Nec
à ſententijs eorum maiores noſtri appellabant,indignum fore putantes, tantorum vi
rorum gratis iudicantiu̅ decretis contradicere.Hodie vero paſſim ab eis appellari cœ
pit,quod ferendum eſſet, ſi iudices appellationis,in iudicando conſuetudinem prio-
rum iudicum ſeruarent.Sed hoc à paucis ponderatur,immo plerunqʒ ſententiæ prio-
rum iudicum,alioqn nullam iniquitatem continentes,ob id ſolum, q̄a co̅tra leges ſcri
ptas ꝓlatæ inueniuntur,retractantur,in quo ſine eorum demeritis & iudices primæ in
ſtantiæ,imperitię ſuggillantur,& victrix pars grauatur.Hoc quàm iuſtum ſit,viderint
iudicantes.Quis enim niſi inſipiens,ab imperitis legum leges vnquam exigeret?vnde
multo ſanctius eſſet,nullos tales iudices præficere, vel ſi præfeceris, æquum eſſet coru̅
conſuetudinem,quæ ſaltem contra ius gentium non eſſet,in iudica̅do ſeruare.Neſcio
quoque tolerabilior ne aut reipublicæ vtilior fuerit antiquus mos in iudicando. hoc
plane ſcio,quod multo minoribus expenſis & laboribus maiores noſtri litigaba̅t, nec
minus quàm hodie de adminiſtratione iuſtitiæ contenti fuerant. Hactenus de his
quę pacis tempore habent:reſtat nunc quidem ſcribere,quemadmodum bellicis in re
bus ſe habuerint Sueui.Siquidem ab vrbe co̅dita anno ſeptuageſimoquarto ſupra tre
centeſimum Sueuos duce Brenno Italiam legimus ingreſſos,Romam vaſtaſſe. Memi
Alliæ clades
nimus Alliæ cladis & in primo volumine,vbi locus erat huic rei,& in ſecundo in gene
ralibus Germaniæ laudibus,vbi Brennum e Sueuorum cognatione, non Britannum,
ſed Germanum diximus,id quod*& Gotfredo probisq́ʒ ſcriptoribus alijs co̅ſtat.nam
Romani eam alluuiem,Gallicam notiore vocabulo appellarunt, quum ante illam cla
dem nihil cum Germanis egiſſent,vt fere Græci etiam ſcriptores vetuſtiſſimi Germa-
nos Celtas dixere. Inſuper & Germanos fuiſſe eos,qui tum Italiam vt antea reliquas
nationes vaſtarunt,probe ex Plutarcho patet in Camilli vita.Omitto reliquos,quo-
rum ſupra meminimus, quibus conſtat, Senonas Sueuosq́ʒ eius expeditionis princi-
Sueui ſub Arioviſto militantes.
pes fuiſſe. Quid de Arioviſti geſtis dicam, cum quo adeo *infeliciter dimicauit Iulius
Cæſar, vt aliàs maiore nunquam periculo, ac milite minus audaci nunquam? In quo
exercitu præcipua Sueuorum virtus enituit,ſi Eutropio credimus. Cæterum hi quæ
in Germanijs tum egerint,pro fide autorum deſcribam. Cæſar ait: Vbij,quorum fu-
it ciuitas ampla atque florens, hos cum Sueui multis ſæpe bellis experti, propter am-
plitudinem grauitatemq́ʒ ciuitatis finibus expellere non potuiſſent, tandem ſibi vecti-
gales fecerunt, & multo humiliores infirmioresq́ʒ reddiderunt. Subiungit: In ea-
dem cauſa erant Vſipetes atque Tencatheri, qui cum plures annos Sueuorum vim ſuſ
tinuerint,ad extremum agris pulſi,& multis locis Germaniæ vagati, ad Rhenum per
uenerunt,quas regiones Menapij incolebant,& ad vtranqʒ ripam Rheni agros, ædifi-
cia,vicosq́ʒ habuerunt, tranſitoq́ʒ flumine,Menapios oppreſſerunt. Qua cauſa Cæſar
bellum cum Vſipetibus & Tencatheris gerere co̅ſtituit, quo audito,legatos miſiſſe re

ſert idem Cæſar. Interim is re frumentaria comparata,& hoſtium abditis ſecretiſq; locis exploratis,vltra proceſſit,aliquāta exercitus parte ſtipatus,vbi legatus hoſtiū admiſit,q̃ꝝ arrogās oratio fuit in hæc verba:Germanos neq; priores populo Ro.bellum inferre,neq; tñ recuſare,ſi laceſſantur,quin armis cōtendāt. hoc tñ dicere, veniſſe inuitos ſe,à Sueuis eiectos domo, ſi ſuā gratiā Romani velint, poſſe his vtiles eſſe amicos: vel ſibi agros tribuāt, vel patianť eos tenere q̃s armis poſſederint:ſeſe vnis Sueuis cōcedere,qbus ne dñ qdem immortales pares eſſe poſſint,reliquū quidē in terris eſſe nemi nem quē ſuperare nō poſſint. Hæc ideo inſerere volui, vt qualē tum opinionē de Sueuis haberet etiā Iulius Cæſar,oſtenderē,q etſi laturus auxiliū Vbijs, bis Rhenū trāſiuerit,reſq; maximas in Germania geſſerit,Sueuoꝝ tñ gentē indomitā reliqt. Et licet Eutropius ſcribat Cæſarē Rheno trāſmiſſo Sueuos ſuperaſſe,plus tñ credendū eſt Cæſari,q manu ſua eam geſtā deſcribēs,nil plus refert,niſi,poſtq̃ per Vbios exploratores cōperit Sueuos ad initiū ſyluæ Bacenis cū oībus copijs expectare aduētum Ro.in ſyluis, cōſtituit nō progredi longius,inopiā frumēti veritus,rediſt, nec manū cū Sueuis conſeruit. Vnde multi ſobrie Suetonius de vita Cæſaris ſcribens:Germanos,ingt,q trans Rhenum incolunt,primus Romanoꝝ ponte fabricato aggreſſus,maximis affecit cladibus,Sueuos tacēs,q̃s nec Cæſar victos tacuiſſet. Poſt Iulium Cæſarē, diuus Octauianus Titum Ennium p̃torem cum legione Martia ac alijs ducibus in Vindelicos por- Sueuiæ reges.
tionem Sueuoꝝ miſiſſe legiť,in qua Auar Macedo, vt ſcripſimus,perijt. Poſt natū Chriſtum,vt multa ſunt à Romanis acta,cum Suruis p̃cipuo quoties eſt in Germanis decertatum,q vt Tacitus ait,triumphati magis ſunt q̃ victi. Vannium à Druſo Cæſare Vannius.
Suruis p̃fectum aiunt.Deinde Tiberij tēpore Maraboli apud ſcriptores p̃clara eſt memoria,quē aiunt Romā dolo vocatum,non dimiſſum eſſe,& Caligulam Eutropius ait Marabolus
Sueuiā ingreſſum,nihil p̃clari geſſiſſe.Sub Claudio Vannius regno pellitur,prima imperij ætate clarus acceptuſq; popularibus,mox diuturnitatē in ſuperbiā mutās,& odio accolaꝝ, ſimul domeſticis inſidijs circūuentus. Autores fuere, Iubilius Hermundurorum rex,& Vangio ac Sido ſorore Vannij geniti. Nec Claudius,quanq̃ ſæpe oratus,arma certātibus barbaris interpoſuit,tutum Vannio perfugiū promittēs,ſi pelleref. Scri- Vangio.
pſitq; P.Attilio Iſtro,q Pannoniæ p̃ſidebat,legionē ipſaq; e prouincia lecta auxilia,p ſipa cōponeret ſubſidio victis,& terrori aduerſus victores,ne fortuna elati,noſtrā q̃q; Sido.
pacē turbarēt,ait Tacitus. Nā vis innumera,Ligij aliæq; gētes aduētabāt fama ditis regni,q̃d Vannius 30.per annos p̃dationibus & vectigalibus auxerat. Tādem Vannius Italicus.
hoſtium multitudine in pugna ſuperatus,cū vulnera aliqt aduerſa accepiſſet, fuga trās Danubium aufugit. Regnum accepere Vangio & Sido inter ſe partitum,egregia apud Romanos fide.cæteꝝ & apud Pliniū & Pōponium Melā legi ſolet de Sueuis, dediſſe eos dono Metello Celeri Galliæ proconſuli Indos quoſdā,qui errātes eo p Oceanum deuenerāt.q̃ probe patet,q̃ia ditio fuerit Sueuici regis,cuius maritimi commeatus fuerint. Sub Veſpaſiano reges habuerunt Surui Sidonē & Italicum. Nec minus celebria ſunt,q̃ deinde geſſerunt in Sueuia Ro.principes, quoties ea commota magnis Romanos incommodis affeceeit. Atqui ſub Valeriano,qui circiter annum dñi 259.init imperium,Surui fines ſuos egreſſi, Galliā primum oēm,deinde maximā Italiæ partē incendijs rapiniſq; deuaſtarunt. Deinde & Probi tēporibus circiter annum dñi 285.fuiſſe in Germania reges plurimos,qui Probo imperatori ſe dedere,id q̃d eius ad ſenatum literæ teſtantur. Cōſtātinus Cæſar circiter ſalutis annum 300. Alemanos Lingonas obſidentes profligauit,cum ipſe antea fortunā in pugna aduerſam expertus eſſet. Cōſtantinus filius aliquāto poſt in Britannia Croci Alemani regis auxilio creatus eſt impera- Crocus.
tor.aiunt nōnulli cæſos eſſe ſequētibus annis à Cōſtātino Cęſ.Francos & Alemanos, eorumq; reges beſtijs obiectos. Sub apoſtata Iuliano in Gallijs Alemanorum rex fuit Sumanus.
Sumanus, cuius regis pagi Rheni ripis vlterioribus,id eſt,lateri ſeptentrionali adhærebant,autor Ammianus. Quo tempore Iulianus Cæſar ingentes Alemanorum copias ad Argētoracum fudit,rege Alemanico capto. Gratianus circiter annum domini 382. apud Argentoracum 30.millia Alemanorum cecidit ſummis laboribus. Anno dñi 407.imperante Honorio,Vandali,Burgundiones,Alani, Stiliconis perfidiſſimi conſulis hortatu Gallias irrupere,deinde Sueuos,qui nuper Galliā aggreſſi, manebant in Sueui Gal-
Heduis,ſibi coniunxere,& ad diripiendas Gallias cum maximis Sueuoꝝ copijs profe- lias deuaſta
cti,relictis apud Heduos & Veſontium Burgundionibus,ipſi in Aquitaniā peruenere. runt.
Quæ clades quanta Gallijs fuerit,e diuo Hieronymo licet intelligere, q in epiſtola ad Gerontiam inquit: Innumerabiles & ferociſſimæ nationes vniuerſas Gallias occuparunt: quicquid inter alpes & Pyrenæum eſt, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus,Vandalus,Sarmata,Alani, *Gepides, Heruli, Saxones, Burgundiones, Ale-

mani,& o lugenda reſpub.hoſtea Pannonij vaſtarunt,& reliqua lamenta de Moguntiaco,Vangionibua,Toenaco,Nemetēſibus,Argentoraco & alīs. At poſt ea tēpora paululum,dictæ gētes Sueui,Alani,Vandali,pateſactis Pyrenæi clauſtris, Hiſpanias ingreſſi,horrendā hominū ſtragem cōmiſere. Tum poſtq̄ Vandali in Aphricā Genſerico duce tranſmiſeeāt,Sueui *Callœcoa Emeeico rege gubeenaeūt. Is Emericus rex

Sueuorum in Hiſpania dñatus.

Sueuoꝝ,annis 33.eegnauit in Callœcis,cui defuncto Rixilla ſucceſſit,& annis nouē regnauit,*Hemericā'q;,Hiſpalem,Carthaginē ciuitates,& Bęthicam prouinciā aemis in poteſtatē ſuam redegit,de quo in Annalibua B.Hieronymi.mortuo Rixilla, Rixarius illi filius ſucceſſit in eegno Sueuoꝝ,imperauit annis nouem,hic habuit vxorem filiam Theodorici regis Gouthoꝝ.iſte ad vltimū dum Gotthi Hiſpaniā ingrediunt, occidit, poſtq̄ regnauit nouē annis.Et illi ſucceſſit in regno Maſtrago,q poſt eū regnauit annis duobus.eo defuncto ſucceſſit illi Ariſmundus filius,quo defuncto,ſucceſſit ei Theodomieus,cui in regno ſucceſſit Mirua,aliàs Minus,& in illo deletum eſt regnum Sueuoꝝ in Hiſpania,& translatum eſt in Gotthos.hoꝝ eegum Hiſpaniæ ſupea mētio ſacta eſt. Quoꝝ etiā meminit P.Oeoſius lib.7.dicens:Alanoꝝ,Vandaloꝝ, Sueuorum'q; reges eodē nobiſcum placito mandāies impeeatori Honoeio:Tu nobiſcū pacem habe,obſidea accipe,noa nobiſcum confligimus &c. Deinde aliquāto tēpore poſt annū domini 570.cum Alboinus Longobardus e Pannonija in Italiam à Narſete vocaretur,auxilia peimo Saxonū 20.millia cognationis cauſa ſecū duxit,q ſedes accepturi in Italia,cum vxoribus liberis'q; pateiā egreſſi ſunt.In ea loca Francoꝝ reges teanſtulere ma

Sueui, Alboini auxilia.

gnā Sueuoꝝ,q Rhenū accolebāt,multitudinē.Et ingreſſo Italiā Alboino,ingētes Sueuoꝝ copiæ auxiliariæ ſecutæ ſunt.Deinde cū & Italiæ magna pars vaſtata eſſet,& accepiſſent Longobardi ſedes,Saxones,ſiue q illoꝝ imperio parere nollent,ſiue ſpe maiorum reꝝ,adoeti Galliā proxime rapinis incendijs'q; vaſtarūt.Sed cū in ipſis iam Gallijs medij debaccharent,occurreeunt eis Francoꝝ copiæ,qbus congredi timētes,ad Sigebertum Francum,qui tum Auſtraſiam Metis regebat,deducti ſunt, qui fœdere pacto, redituros eoa in Saxoniā patriā dimiſit.Inſtitit rex apud Sueuos,qui tam pene 20.annos coalueeant in Saxonia,vt ſedes mutarēt,perſuaſit'q; eis tandē,vt regionē partiri paeeentur,vellent'q; æquo iure cum Saxonibus habitare.aſſenſerūt Sueui, at Saxones nō contenti,eam ſibi totā ex fœdere cum rege inito poſtulabāt.Et cum rex cunctatur,tandem Saxones à rege petunt,vt ſaltem æquo aīo ferat,ſi aemis ipſi patriam recuperent. Adnitente rege,Sueui inducti ſunt,vt duas partes,retenta ſibi tertia,Saxonibus eeſtituerent.Sed nullis pollicitatiōibus Saxones molliri poterāt.atrox ꝓlium cōmiſſum eſt,in quo ſupeeatis & magna paete cæſis Saxonibus,māſit regio Sueuis,q̄ꝝ hodie, vt cōiectuea eſt,in Saxonia remanēt reliquiæ nō contemnēdæ,quanq̄ de hoc & alia cōiectuea habeatur,ve ſupea tactū eſt. Ex iam dictis patet, Sueuiam ab antiquo reges habuiſſe ſuos.quot aūt & qui fueeint,& de interregno eoꝝ, ꝓtee ſupra ſcripta inuenire non potui.vltimi fueeunt,vt exiſtimo,Cunimūdus eex,qui cū Oſtrogotthis bella geſſiſſe me-

Marſilius.

moeatur:Et Maeſilius,qui cieca annū dñi ſexcenteſimū nonageſimū, vnà cum Pipino maioee domus Feanciæ,cōtra *Græcos pro Chriſti fide cōcertaſſe memorat, quēadmodū in Blancktal apud monaſtrriū Campidoneñ. in hiſtoria Tatonis ac eius geſtis plenius inuenitur.Clodoueus q̄q; rex Francoꝝ,ob victoeiā de Sueuia obtentā in ꝓlio, in q̄ Sueuoꝝ rex occiſus naeeat,Chriſtianū ſe fieri pollicebat.ab eo tpe Sueuia reges nō habuit vſq; ad Caeolū cognomento Craſſum,filiū Ludouici regis Geemanoꝝ.hic eñi in diuiſione Sueuiā obtinuit,poſtea'q; eex Ro.ſactus extitit,& in ꝓuinciæ formā Sueuia redacta fuit.Sueuia vero nō multo poſt duces habuit. Inuenitur cieca annū dñi ſexcenteſimū ſuiſſe dux Sueuiæ Gonſo, qui S.Columbanū & S.Gallum e Brigātia expu-

Ducea Sueuiæ.

lit,habuit'q; ſedē in Ibueinga,i.Vberlingen,poſtea'q; legitur Gallo obtuliſſe epiſcopatum Conſtañ.quē recuſauit,& Iohannē diſcipulū ſuum illuc promouit. Fuerūt poſtea Bertoldus & Vehi principes Sueuiæ tēpore Caeoli Martelli, poſt illoa Gotfredus & Theobaldus filius illius.Caeolus Magnus vxoeē duxit Hildegardē de genere Gotfridi

Hildegardis vxor Caeoli e proſapia Sueuica.

Magni ducis Sueuoꝝ.Feriue'q; q in caſteo Hilermont.i.Cāpidonenſi,ſedē habueeunt duces Sueuiæ Eſuerius,Erueeius,Marſilua,Cunradus,Hildebrandus, Hochuinus,Nebus,Gotſridus,Imanus.Et q Hildebrandus patee fueeit Hildegardis.numerant etiam à quibuſdā ducea Suenorum Lantfridus,quem Carolus Maetellua ſuperaſſe dicitur:& Gotſeidus,qui cū Odilone duce Bauariæ certauit.Item Richardus dux Sueuiæ & Angliæ rex.Hic fuit nepoa Offonis regis Angliæ ex ſorore, ſactus'q; fuit rex Angliæ,genuit'q; ex *Vuunna vxoee ſua duos filios,Vuilibaldum epm *Eiſteteñ.in Bauaria, & S. Vuunibaldū abbatē in Haidenhem, & S.Vualpuegem in Haidenhem abbatiſſam,vbi duo fuerunt monaſteria,& ſepelitur in Eiſtetcn,in monaſterio ciua nominis ad ſanctā

Vual-

Vualpurgam, ibi ſtillat oleum valens contra diuerſas infirmitates. ita reperitur in prę-
fato monaſterio Haidenhē, quod hodie ſitum eſt in prouincia Brandenburgeñ. Erat
etiā ſub Carolo Magno Geraldus dux exercitus Sueuorꝝ, q priuilegiū Sueuis primorꝝ
ordinum in ꝑlio meruiſſe dicitur. Poſt illos duces poſteritas Caroli Sueuiam admini-
ſtrauit, ſub Arnulpho vero Cæſare gubernabāt Sueuiā Bertoldus & Erckinger duces,
qui duo vnà cum Lutfrido ſororio poſtea iuſſu regis Cunradi primi decollati ſunt, pro
eo ꝙ Salomonē eꝑm Conſtañ. ceperāt & male tractauerāt. Sed nondum Sueuia in du-
catum erat reſtituta, immo fiſco regio parebat, cōtinuo tamē Sueuorum aſſenſu inſti-
tuitur dux Burckardus illius gētis nobiliſſimus, & ducatui ꝑdia ſupradictorꝝ fuerūt in-
corporata anno dñi 912. Alij dicunt ꝙ illi ſucceſſerit Burckard⁹, q fuit ſoc er Rudolphi
regis Burgundię, q Italiæ tyrānidē inuaſerat. illi ſucceſſit Hermannus, q habebat fratrē
Lupoldum, qui mortuo Rudigero marchione orientali ſine hærede, ꝑ Henricū primū
de Marchia inueſtitus eſt anno dñi 948. Hermannus dux huius nomiois primus, ha-
buit plures fratres, Lupoldum de quo iam ſupra, Vtonē qui obijt, Cunradū dictum Sa-
pientem. hic Hermannus morā habuiſſe fertur in caſtro Duello, q̄d noſtri Duiel nomi
nant. Anoo autem domini 948. vnicā filiam, cū eſſet ditiſſimus, in matrimoniū locauit
Ludolpho filio Othonis Magni, & filia vocabatur Ida, cui & ducatum Sueuiæ ſimul
reliquit. Huic Ludolpho ſucceſſit Burckardus huius nominis 3. amoto Ludolpho ꝓ-
pter rebellionem patris, vt aliqui volunt. Et illi ſucceſſit Henricus Saxoniæ dux, poſt il
lum Otho filius Ludolphi ex Ida vxore cū iam adoleuiſſet, hic Otho genuit Gregoriū
quintū, qui vnà cū Othone 3. electores imperij cōſtituit. Deinde fit dux Cunradus, cui De Grego-
ſucceſſit Hermannus 2. qui habuit vxorem filiam Cunradi regis Burgundiæ ſiue Are- rio 5. papa.
lateñ. Gerburgam, cui ſucceſſit filius referēs nomen patris. Illi ſucceſſit Erneſtus mar-
chio Auſtriæ, filius Henrici marchionis. hic ex Giſela nobiliſſima principe in caſtro
Lympurg, q̄d poſtea Cunradus eius oominis 2. imperator in monaſterium S. Benedi
cti ordinis tranſtulit, orta, ex Lothario 4. rege Francorum ortū ducens. generauit du-
os filios Erneſtū & Hermannū. Ipſe aūt Erneſtus pater in venatione ſagitta perijt. ſuc-
ceſſit ei primogenitus Erneſtus filius, quē in ꝑlio ſuccubuiſſe referuot, cui ſecundo loco
Hermānus frater ſucceſſit in ducatu anno ſalutis 1030. Deinde Otho comes Palatinus,
de genere (vt fertur) Hermanni ducis per Henricum Cæſarem anno 1042. vel circa,
de ducatu inueſtitur. Deinde Otho de Schuinsfurt præficitur ab imperatore, qui mar-
chio fertur fuiſſe. Inuenit apud quoſdā, ꝙ hic duos filios habuerit, Cunradum & Hen-
ricum, q ambo immatura præuenti morte referuntur. Deiode Rudolphus comes filius Rudolphus
Cunonis nobiliſſimi de Rhynſelden, dux præficitur anno 1048. q poſtea contra Henri rex.
cum quartum, a quo ducatum obtinuit, in regem à quibuſdā eſt electus, & à papa con
firmatus, ac propterea in bello fuit occiſus anno ſalutis 1080. Bertoldus princeps de Zę
ringen, de ducatu ſe intromiſit, viuente adhuc Rudolpho rege, ac anno 1081. à princip
bus cōfirmatus, quem tamen ducatū amiſit, Henrico 4. ei inſidiaote. Sed alij, Rudolfo,
inquiūt, occiſo, Bertoldus de Zæringen à rege inueſtiturā petebat. Sed impator Hen-
ricus 4. filiā ſuā Agnetem Friderico de Stauffen deſpōſauit, & Sueuiæ ducatū ſimul illi Fridericus
contulit. Qui Fridericus Bertoldū pacem petere coegit. conuenit tñ, ꝙ Bertoldus Du de Stauffa.
regum oppidū Sueuiæ à manu imperatoris ſibi tenendū reciperet. oēs itaq; duces de
Zæriogen, ſine ducatu Sueuiæ māſerunt duces, in alijs tñ rebus & honoribus ꝑpollētes
fuerūt. Fridericus itaq; Henrici 4. Cæſ. gratia Sueuiæ ducatū anno dñi. 1081. accipi-
ens, filios genuit duos ex vxore Hagna filia Henrici, Cunradum & Fridericū, Cūradus
poſthac Ro. rex creatus, imperiū viribus & prudētia tutatus eſt egregie. In Aſia pugna
uit feliciter, & profeciſſet, ni fraude Cōſtātinopolitani princ. Emanuelis exercitus per-
iſſet. filios habuit duos, *Hēricum & Fridericū, q ambo ſine ſobole deceſſere. Frater au
tem Cūradi regis Fridericus ſecūdo natus, genuit Fridericū Barbaroſſam poſtea impe- Cunradus
ratorem, & Cunradū ex ſecūda vxore. is Palatinus comes factus eſt. Fridericus Barba- 3. imp.
roſſa dictus, qnq; habuit filios, Henricū poſtea imperatorē, Fridericum ducem Sueuiæ,
Othonē Burgundiæ comitē, Cunradum Sueuiæ ducē, & Philippū. Poſt obitū Frideri-
ci Barbaroſſæ, Henricus fit imperator, & rex vtriuſque Siciliæ, & reliquit Fridericum
poſtea imperatorē creatū. hic Fridericus ex regina Aragoniæ gñauit Heoricū, q obijt
ſine liberis. generauit ex ſecūda vxore Iole filia regis Ieruſalē Cūradum, ex reliqs tres
filios, Fridericū quē fecit regē Antiochiæ, Maofredū quē fecit principē Tarēti, & En-
tium quē fecit regē Sardiniæ, Cunradus in vita patris impator eligit, ſucceſſitq; in re-
gno Ieruſalē & Siciliæ, & generauit ex filia ducis Bauariæ Cunradinū vltimum ducē
Sueuicæ dynaſtiæ. In qua principes ſinguli quantæ maieſtatis ſemper quātæq; glo-
riæ oīnibus Germanis fuerint, maximis & mirandis teſtimonijs ex eorum geſtis ſupra

exaratis cognoſcere poſſumus. Nã etſi ex eadem domo ſucceſſiue prodierint Cæſares plurimi, nihil tñ in vnoquoq; eoꝝ nõ magnificum, nõ excelſum, nõ admirãdum inuenire poteris, q̃rum oĩa opera grauiſſima fuerũt & regia: q̃d ita oſtẽditur. Cunradus em̃ primus ex hac gẽtilitate in imperatorẽ electus anno ſalutis noſtræ 1138. cum iam Rogerium Siciliæ regẽ declaratũ in ꝓiudicium imperij inueniſſet, nec id ratum habere vellet, multa impedimẽta à fautoribus Rogerij perpeſſus eſt à primordio imperij, q̃ tamẽ glorioſe ſuperauit. Et niſi tantã cladem in terra ſancta miſeratus fuiſſet, Rogeriũ in pace regno frui nunq̃ ſuſtinuiſſet: ſed motus religione Chriſtiana, ad inſtantiã S. Bernardi legati Ro. põtificis, crucẽ aſſumpſit. collecta multitudine crucefignatoꝝ, peruenit in Syriã, vbi cũ Hieroſolymis inueniſſet regẽ Francoꝝ Ludouicũ, cõſulte mox deliberãt vrbẽ obſidere Damaſcenoꝝ. Vbi in pugna plenis copijs cũ infidelibus facta, cõmiſſum eſt egregiũ facinus ab imperatore. cum em̃ pedes exerto gladio pugnaret, Turca q̃dã arctiſſime à collo eũ depræhẽdit, quẽ Cunradus tã valido ictu inter collum armũq; ſiniſtrum ꝑcuſſit, vt ea parte ad dextrã vſq; adacto gladio ſecuerit, moxq; fuga facta eſt. Nec is eſt Cunradus Francus, qui ſpiritu feruẽti in rem Chriſtianam actus, cathedralis eccleſiæ Nemetenſis ciuitatis ruinas reſtaurare curauit, atq; iactis fundamẽtis, q̃ hodie

Frid. Barbaroſſ. Cæſ. geſta. cernitur, eccleſiã ædificare cœpit, deinde vno & eodẽ die S. Guidonis Spiræ, & S. Crucis in Lympurg famoſiſſimũ monaſterium ordinis diui Benedicti, ex caſtro ſuo Limpurg eccleſias erigere cœpit. Succeſſit illi in imperio defuncto Fridericus, Barbaroſſa cognominatus, vir ingẽtis animi, cuius ſi geſta ꝓclara recẽſere voluerimus, liq̃do apparebit, eũ in re militari & quicq̃d ad augendũ imperium cõducere poterat, nemine inferiorem. cum em̃ offendiſſet imperium apprime laceꝝ, iam em̃ in Italia cõtra ius faſq; iura imperij vſurparãt ciuitates vel tyranni, ſicuti rebellare cõſueuerant, iam Ro. pontifices priuilegia de inueſtituris ꝓlatorum regni, ab antiquo imꝑatoribus cõceſſa, reuocauerãt. Ad hæc Rogerium Siciliæ vtriuſq; inuaſorẽ, in nõ modicũ imperij ꝓiudicium, regẽ fecerãt, & ſic nulli ſua antiqua facies manebat. Vnde vir tãtus ea calamitate imperij ꝑmotus, animũ ad inſtaurãdum imperium adiecit. quinquies em̃ in 23. annis validiſſimis cum exercitibus Italiã intrauit. in primis rebelles caſtigãs, Dertonam deſtruit, & tãdem ꝓdam militibus fecit. breuiq; redactis (vt credebat) ad ſanitatẽ ſubiectis, magna celeritate Romã cõtendit. Ab Adriano põtifice imperij corona donatus, redijt in Germaniã. Spoletum in via propter illatas iniurias incẽdit, & funditus euertit, in Germaniam reuerſus, vix reſpirauit, & Mediolanẽ. Dertonã reædificauerũt, fideleſq; imperij affligere ſatagũt. redijt propterea Mediolanũ obſidẽs, tãdẽ deditionẽ eius recepit, obſides imperauit, ciuitates & caſtella pagrans, pacis leges oĩbus ſub grauiſſimis pœnis promulgãs. Edicta eius Mediolanẽſ. cõtemnunt, eapropter Cremas Fridericus ſubuertit, deinde Mediolanũ ſolo æquauit, muros rebellium vrbiũ ac turres deſtrui fecit. Morit̃ interea Adrianus, q rebellibus fauerat, & duo in diſcordia eliguntur, Alexander atq; Victor. Et cum Cremas obſideret imꝑator, ab Alexandro 3. rogaẽ, vt interpoſita imꝑiali autoritate, ſeditionẽ tollat. reſpõdit bonus princeps, vtrũq; pontificẽ Papiã ire debere: q̃d dũ recuſaret Alexander, Victor cõcilio habito religioſoꝝ viroꝝ, à Friderico recipitur, Alexander eum anathematis vinculo fulminat. qua iniuria laceſſitus imperator, oẽs eccleſię ciuitates ꝓter vrbẽ veterẽ & Anagniã, occupat Fridericꝰ, Anconã cepit, deinde Romã venit, media concordiæ inter pontifices quærit. Alexander vero noctu abiens, Caietã applicuit, Mediolanũ inter hæc reſtituit, & Alexãdria noua ciuitas collocaẽ, cũ quibus duo maxima confecit imꝑator ꝓlia, accepitq; maxima damna. Tandẽ inter papã Alexandrũ Venetijs Fridericumq; pax confirmaẽ. abijt tum in Germaniam imperator. Et anno dñi 1183. indixit curiam apud Conſtantiã, & pacts quędã

Pax Conſtantiæ. de faciendo ſeruitio imperatori ſtatuta ſunt, vocaturq; pax Conſtãtiæ, quã Baldus cõmẽtatus eſt. Oppugnabaẽ poſtea Hieroſolyma, & à Saracenis capitur. hãc ob rẽ Fridericus imperator copias mouit in Chriſti hoſtes, multa egregia patrauit facinora, & dum refrigerãdi ſe gratia amnem ingreditur, in vndis perijt anno ſalutis noſtræ 1190.

Henr. Cæſ. Barbaroſſ. filius. cum maxima Chriſtianæ reipub. iactura. Succeſſit patri optimo Henricus filius, qui duxerat Conſtantiã Rogerij regis Sicilię filiã, ſtatimq; regnum dotis nomine repetit, interfectoq; Tancredo inuaſore regni, Siciliam totam in ſuam poteſtatem redegit. Sęuiuit in quoſdam rebelles, diuerſis ſupplicijs interimẽs. Pace facta, imperij atq; regni negocia magnificentiſſime diſpoſuit, vir per omnia magnanimus. Veꝝ immatura morte

Frid. 2. Panormi obijt, derelicto Friderico infantulo iam rege Romanoꝝ deſignato, cuius curam Philippo fratri commiſit: quo non attento, principes Othonẽ Saxoniæ ducẽ eligunt in regem. fit longa inter eũ ac Philippum cõcertatio. Tandẽ mortuo Philippo & Othone priuato, Fridericus de conſenſu oĩm ad imperiũ vocatus eſt: q̃ nullus, vt refert

Pius

Pius Aeneas Syluius, magnificentior à Carolo Magno imperiū tenuit, potentiſſimus
impator, rex Siciliæ, Sardiniæ, Hieruſalem & Sueuiæ dux, vir nō animi ſolum vigore,
ſed etiā corporis dotibus excellens, quo illa ætate nemo viroꝶ fortiū ferocior fuit, ne-
mo vnus vir, quo magis innixa fides Chriſti ſtare potuiſſet, ſi arma quę in Italos de-
bacchata ſunt, in res Aſiaticas verſa fuiſſent. Fridericus toties Italis deficientibus de-
bellatis, factioſis toties domitis, oībus bellis vix vnā alteramve fortunæ aduerſitatē per-
peſſus, victorioſiſſimus vita functus eſt, cui ſi arma in Chri hoſtes ferre Itali impedimē
to nō fuiſſent, ſicq́ minus pōtifices inuaſiſſet, iure maximi impatoris nomē apud Aſia-
ticas etiā gentes obtinuiſſet. Reliqt tñ gloriæ ſucceſſorem Cunradum ex Iole Hieroſo- Cunradus.
lymitani regis filia ſuſceptū, ad imperiū in vita patris electū, q ſecūdo ꝙ aduenerat an-
no, omī potitus Trinacria & Siciliæ regno, immatura morte obijt, Cunradinū filium
ſuum, vt veræ docent hiſtoriæ, regnoꝶ ſuoꝶ hæredem relinquens. At Manfredus vir
acerrimi ingenij, Friderici ex cōcubina filius, cauſante pueritia Cunradini, eius regna Cunradin⁹.
ſub colore tutorio inuaſit, q tamē à Carolo Frāco à pōtificibus vocato, bello victus eſt
& occiſus anno 1267. Hic Carolus Cunradinū illuſtrem regem, ex impatoria antiqua
ꝓſapia ꝓpagatū, regna paterna repetentem, nō in ꝓlio, ꝙd iam peractū erat, ſed longe
poſt interceptū inermem, poſt diuturnū carcerem, cōtra ius omē belli, cōtra cōſuetudī
nem quæ nemiuem regē quem armis cepiſſet, vita priuaret, immaniter vita & regno
ſpoliauit, cū quo inclytiſſima ducalis Sueuoꝶ dignitas ab aula receſſit. Sed hoc habet
oīs reꝶ mortaliū fortuna, vt cū ad ſummū peruenerit, intelligamus ꝓpe exitū eſſe. glo
ria eñ Sueuoꝶ eo vſq; & fama reꝶ geſtaꝶ & excellentia floruit, vt cæteraꝶ ꝓuinciaꝶ
ſplendorem vincere & añcedere videret. Hęc eadem ſuis orbata principibus, mox ob-
dormiuit, nec poſtea peculiares duces habuit, licet Rudolphus comes de Habſpurg &
Iohānes filius eius, & poſt illos Lupoldus, ſe duces Sueuiæ ſcripſerint. Illis tñ abeunti-
bus, tota Sueuia in ꝓuinciæ formā redacta fuit. Et tātum de Sueuia Sueuorumq́ mori-
bus populiſq́ dicere potui. Fuerūt eñ præter peculiares iſtos principes haud parum
multi alij proceres, quoꝶ ego ſuis in locis partim memini, partim acta & geſta habere
non valui. Idcirco eos cōſulto pręteriens, alijs diffuſius ſcribēdi locū dereliqui. quapro
pter vnde digreſſus ſum rediēs, hiſtoriā aliquātiſper intermiſſam repetere, ac ſi qua ꝓ-
termiſſa ſunt, reſarcire conabor. Anno ſalutis noſtræ 1268. Clemens IIII. morit Vi Att. Clemē-
terbij, vacauitq́ ſedes annis quaſi duobus, cardinalibus quæ ſua erāt, nō quæ Ieſu Chri, tis ęqtatem.
quærentibus. Erat Clemens, vt ſcribunt nōnulli, humanus, modeſtus atq; doctus, bona
etiā eccleſiæ ita accurate diſpēſauit, vt plus Deo ꝙ cōſanguineis tribueret. Duas habuit
filias ex vxore ante pōtificatū ſuſceptas, quaꝶ alteri in monaſteriū collocatæ 30. libras
Turoneñ. paruoꝶ dedit, alteri quæ marito ſuæ cōditiōis nupſerat, trecentas libras Tu-
roneñ. dotis noie numerari iuſſit. Habuit & nepotem clericū, quem vbi cōperit tres ꝓ-
bendas habere, ei optionem dedit, vt quā vellet retineret, duas relinqueret. Verum in-
ſtantibus amicis, vt nullā præbendā tolleret, ſed plura tribueret, reſpōdit, ſe Deo, nō car
ni & ſanguini acqęturū. delectatus eſt mirabiliter doctrina Bonauenturæ ordinis Mi-
norum. Interea Bondegar Aegypti Sultanus, Chrianos in Syria inhabitātes debel- Bondegar
lat, indeq́ hoſtili animo in Armeniā profectus, idem fecit. Poſtmodum Antiochiam Aegyp. Sul-
habitatoribus vacuā inueniens, vniuerſam ferme deleuit. Septem poſtea annis decur- tanus.
ſis, iterato Antiochiā inuaſit, & cruentiſſima ſtrage ipſam affecit. Vnde & vniuerſum
exercitum ſuum præda onuſtum cum 20. millibus captiuorum reduxit in Aegyptum.
Deniq; cōtra Aſſyrios pugnaturus, vulnerat, ex quo mœſtā animā efflauit. Anno ve-
ro ſalutis 1269. Ludouicus rex Franciæ, nō territus pręteritis laboribus expenſiſq́ quas
fecerat, vltra mare iterato cum duobus filijs, adiuncto ſibi rege Nauarræ, & plurimis
eccleſiaꝶ prælatis, ꝓ recuperatiōe terræ ſanctæ iter aſſumpſit. Verum quo hoc facili-
us fieret, cōſiliati ſunt, vt regnum Tuniſium in Aphrica primitus humiliarent, q cum
portum Tuniſij potenti manu obtinuiſſent, peſtis ſupuenit, & adeo inualuit, ꝙ primo
regi Frāciæ vnum filium, & poſtea legatum apoſtolicū, & demū ipſum regem Chria-
niſſimum cum pluribus comitibus & baronibus de medio ſuſtulit. Quā vero feliciter
rex Ludouicus vitā terminauerit, rex Nauarræ dño Tuſculano card. ꝑ lrãs intimauit.
nam in infirmitate ſua laudare dñm nō ceſſans, illā orōnem quādoq; interſerebat, di- S. Lud. Frā-
cens: Fac nos dñe ꝓſpera mūdi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare. Orabat etiā ci interitus.
pro populo ſuo, dicens: Eſto dñe plebi tuæ ſanctificator & cuſtos. Et cum appropin-
quaret ad finem, fertur ſuſpexiſſe in cœlū, dicens: Introibo in domū tuā, adorabo tem-
plum ſanctū tuum, & cōfitebor nomini tuo dñe. & hoc dicto, obdormiuit, cui Philip-
pus in exercitu exiſtens, ſucceſſit. Cum aūt de morte regis exercitus turbaret, & Sara-
ceni lætarent, Carolus rex Siciliæ, quem adhuc viuēs frater rex Ludouicus vocarat, na

uigio

uigio magna cum militia aduenit.& cum multo plures eſſent Saraceni ꝗ̃ Chr̃iani, nullatenus tñ audebãt aperte cõgredi,ſed multa eis incõmoda inſerebãt. Eſt eñ terra ſabuloſa,vnde Saraceni ſtatuerũt plura millia hoĩm ſuper vnum mõtem, Chr̃ianis vicinum:& cũ ventus flaret,contra Chr̃ianos puluerem mouebãt & moleſtabãt. Sed tandem puluere ꝑ pluuiã depreſſo, Chr̃iani paratis machinis Tuniſium ꝑ terrã & aquam oppugnare curat.

Tuniſium occupatũ.

Quo viſo,Saraceni timore ꝑculſi,pacis mentionem fecerũt,pactáq; ineunt,inter quæ ꝓcipua fuerunt,vt om̃es Chr̃iani in regno illo captiui, dimitterent liberi,& ꝙ in monaſterijs ad honorem Chr̃i cõſtructis, in oĩbus ciuitatibus regni fides Chr̃i per fratres Prædicatores & Minores & per alios libere ꝓdicari poſſet. Et volentes baptizari,nõ impedirent,& ſolutis expenſis regibus ibi factis,tributũ annuũ rex Siciliæ regi Tuniſij impoſuit,quotãnis ꝑſoluendũ. Supuenit tum Eduardus regis Angliæ frater cũ multitudine Friſonũ,ſupuenerunt & alij peregrini,ꝙ circa ducenta millia pugnatorꝝ crederent,& ſperaret,ꝙ non ſolũ terrã ſanctã, ſed etiã totam Saracenicam ſubiugare poſſent.

Eduardus Anglus.

Sed peccatis noſtris exigentibus,incaſſum venerunt.nam legatus papæ q eos dirigere deberet, ſubtractus erat. Terra autem ſancta ad quã ire debebant,gubernatore peregrinorꝝ carebat,qa & patriarcha defunctus fuerat, ſedes etiam apoſtolica quæ vtrobiq; prouidere debuerat, tunc vacabat. Rex Nauarræ infirmus, Aphrica decedẽs,in Sicilia morit. Carolus ipſe venit in Italiã cũ magna ꝓcerũ manu. nam & Philippus Ludouici filius poſt obitũ patris regnũ ſuſceperat,& alia procerum multitudo Carolũ ſecuta,per Italiã tranſijt.Hi etiã diſcordes patrum animos,ſ.cardinalium,& ſedem vacuã offenderũt. Tanta qdẽ erat pertinacia,vt eos neq; Dei metus, neq; hoĩm preces,neq; Chr̃ianorꝝ querelæ à certamine dimouerent. Ad extremũ poſt longas expectationes, qa inter ſe cõuenire non poterãt, extra collegium reſpicientes, Theobaldum ep̃m Placentinũ per id tempus in Syria cõmorãtem,elegerũt Ro. põtificem. Anno igit dñi 1270. Theobaldus ep̃us Placentinus, poſt longã vacationem creatus eſt papa,& vocatus eſt Gregorius decimus.

Gregorius papa X.

Euocatus e Syria in qua erat,venit Viterbium,& ibi coronat. ſedit annis quatuor. erat aũt fidei magnus zelator ac pacis amator. Vnde ſubito animũ induxit ad reductionẽ Græcorꝝ ad obediẽtiã ſedis Ap.ac etiã ad recuperationem terræ ſanctæ,ꝓpter quæ cõcilium generale indixit Lugduni, ad q̃d & ꝑſonaliter acceſſit. Contulit vero ſe ad id cõcilium Michael Palæologus Græcorꝝ imꝑator cum magna comitiua. Tertiadecimáq; vice in ſñiam Ro. eccleſiæ Græcos toties deficientes,ꝑtraxit,auxilio eñ Genuenſium imꝑator ſimul cum patriarcha Conſtãtinopolitano ad vnitatem fidei ſunt reducti, confitentes ꝙ ſpũs ſanctus ꝓcedit nõ ſolũ à patre,ſed etiã à filio,& in oĩbus ſubmiſerũt ſe Ro. Ec. Sicq; Gregorius illi cõfirmauit iꝑeriũ,ꝓ eo potiſſimũ, vt adiutoriũ haberet à Græcis ad terrã ſanctã recuperãdã. Carolus vero rex Siciliæ id ægre tulit,indignatus qa Balduinus iniuria imꝑio erat deiectus,cui Carolus ꝓmiſerat adiutoriũ de eius recupatiõe. Anno ſalutis 1273. in mẽſe Octobri poſt longã vacationẽ imperij,eligitur in regem Ro. Rudolphus comes de Habſpurg,vir in armis ſtrenuus, prudens atq; famatus, regnauit annis 19. aliàs 18.

Rudolphus IMP. C.

De cuius electiõe ita ſcriptũ cõperi: Poſt mortẽ Friderici II. Alexãder papa IIII. req̃ſiuit electores,vt aduocatũ eccleſię eligerẽt. Iam eñ & Cunradus obierat. Cõueniẽtes itaq; electores in Franckfurt,diuiſerũt ſe in duos,tresq; elegerũt Richardũ Cornubiæ comitem,reliq Alphonſum principẽ Caſtellæ. Oritur inde ſchiſma, & durat annis multis. Rex vero Boemiæ & ipſe adſpirabat ad imperiũ. Tandẽ Gregorius X. põtifex ꝓcepit electoribus eccleſiaſticis ſub pœna priuatiõis officij, ſecularibus vero principibus ſub pœna excoĩcatiõis,vt ſine cunctatiõe ſe reſoluerẽt,& eccleſiæ aduocatũ darent, alioqn ipſe hoc faceret. Obierat aũt iam Richardus comes Cornubiæ, & ſupererat adhuc Alphonſus rex Caſtellæ.

Rudolphi cõfirmatio.

Sed id dicebat modo obſtare, vt aliq coniectãt,volẽtes ꝙ etiam electio imꝑatoris nõ ſolum actiue,ſed & paſſiue fit apud Germanos dũtaxat,hoc eſt,ꝙ etiã electus debet eſſe Germanus. Poſt hãc Gregorij req̃ſitionẽ dies dicta ẽ ad Frãcofordiam,illuc venerũt nũcij Alphonſi nõ ſine muneribus. Verũ nõ quieuit Othocarus rex Boemiæ. Interea eñ vt durauit diſcordia inter ꝓdictos electos,ipſe ſibi aliquos de electoribus cõciliauit,vnde quaſi certus de imperio,ad Francofordiã ſuos deſtinauit nuncios.ep̃m Secouiẽſem,& Cõmendatorẽ ordinis Teutonicorꝝ,& cũ his duos barones. Hi om̃es cũ magna fiducia expectabãt regis ſui ꝓmotionẽ. Triduano igit tractatu ꝓhabito,electores vnanimiter in regẽ Ro. elegerũt Rudolphũ comitẽ de Habſpurg abſentem. Quo ex more publicato, nuncij Alphonſi ac regis Boemiæ cũ magna cõfuſione abierũt vacui ad eos q ſe miſerũt. vocatus itaq; ſolennibus nuncijs Rudolph⁹,vnà cum conſorte ſua Anna, comitis de Heigerlach filia, deſcendit cum principibus Aquiſgranum,ibiq; regio diademate exornat cũ cõiuge ſua,iuxta morẽ antiquitus obſeruatũ.

Eo-

Eodem anno Rudolphus rex in cõcilio Lugdunenſi à Gregorio papa eſt cõfirmatus, ea tñ cõditione, vt ſequenti anno Romã pacificus veniret ad coronã vnctionemq́; accipiendam. Ita Itali ſcriptores referũt. in geſtis tñ Rudolphi metro inuenitſ hoc modo: Bis ſexcenti ſeptuaginta treſq́; ſtetere Anni, Lauſanæ dum rex & papa fuere. Ex quo apparet ꝙ papæ occurrerit Lauſanã, vnde paulo poſt Gregorius venit in Italiam cõcilio abſoluto. & cũ veniſſet (vt ſcribit Blõdus) Bellocadoꝝ, expectãtem ibi Alphonſum regem Caſtellæ audiuit, q multis eſt queſtus, põtificem ipſum male & perperã electionem Rudolphi cõfirmaſſe, & ꝙ nullã vt debuerat habuiſſet electiõis ſuæ ad imperium rõnem: eum vero põtifex tam multis placauit rõnibus, vt ꝑtenſum ius nouo imperatori deſignato cedere cõſenſerit. Rudolphi comitia. In Lugdunenſi cõcilio põtifex ꝑ expenſis tranſitus ad terrã ſanctã, impoſuit decimã à Chr̃ianis ꝑ ſex annos ſoluendã. ꝑdicari fecit crucem, cõcedens plenariã remiſſionẽ & indulgentiã aſſumentibus crucem, & eũtibus vel ſaltem mittẽtibus vnũ vel plures bellatores. Anno dñi 1274. rex Rudolphus curiam Norinbergæ indixit, factuſq́; eſt maximus principũ cõuentus, q ſe regis ditioni ſubiecerunt. Aberãt rex Boemiæ Othocarus, necnõ Bauariæ dux Henricus, q poſtra ad Auguſtã ſolenniter ſunt citati. Adueniente termino, rex magna principũ corona curiam celebrãs, expectauit ſi qd rex Boemiæ & dux Bauariæ in excuſationẽ ſuæ inobediẽtiæ dicere vellent, Henricus dux ſatis ſe ſubmiſit, cõparuerũt tum regis Boemiæ nuncij, Bernardus Secouieñ. eꝑus, veniaq́; petita, eꝑus a pleno mãdato ſuffultus, ꝓpoſuit electionem de Rudolpho nõ valere, vtputa factã ab execratis, & de execrato, ideo Rudolpho tanq̃ regi obediendũ nõ eſſe. Addidit nõnulla alia ſermone Latino: Cui rex: Epiſcope, inqt, ſi habetis cauſam aduerſus clericũ, agatis ſermone Latino corã eꝑo: ſin vero cõtra me vel cõtra iura imperij, ꝓponatis more ſolito. Sed nec papã fucatis veſtris ſermonibus contra me ꝓuocabitis. Inter loquendũ electores laici intelligentes eꝑm electionẽ in dubium reuocare, vix manus abſtinuerũt. Itaq; eꝑus trepide abijt, vt ſaluũ conductũ à rege repetens, cõfuſus ad ꝓpria remeauit. Cõtinuo de cõſilio principũ rex deſtinauit illuſtrem Henricũ Burggrauiũ Norinbergeñ. virũ prudentiſſimũ ad regẽ Boemiæ, requirens vt ducatus Auſtriæ atq; Stiriæ regno reſtitueret, à quo in feudũ nõ recognouiſſet, Boemi regis inobediẽtia. petijt quoq; Carinthiam & Carniolam. aliaq́; ad imperiũ ꝑtinentia bona. Venit itaq; Burggrauius ad regem Othocaꝝ cum mãdatis, ſed nil ꝑter cõtemptũ impetrauit. Affirmabat eñ rex nullã ſe Rudolpho obedientiã facturꝝ, nec aliquid ab eo recogniturꝝ. Paulo ante, anno ſ. dñi 1270, Stephanus Vngariæ rex Othocaꝝ cũ exercitu in Vngariã veniẽtem, pugna vicit atq; fugauit. Præterea regem Bulgaroꝝ, vt ſibi ſeruiret, compulit. Obijt aũt breui, cui ſucceſſit Ladiſlaus filius in regno. Innocẽti⁹ V. papa. Anno dñi 1275. mortuus eſt Gregorius in Aretio, & electus eſt ꝓ eo Petrus de Tarantaſia ordinis ꝑdicatoꝝ, vocatus Innocentius V. ſedit menſes ſex. Adrianus V. papa. Innocẽtio ſucceſſit papa Othobonus de Fliſco, vocatus Adrianus V. ſedit diebus 39. Adriano mortuo anno dñi 1276. electus eſt magiſter Petrus Hiſpanus cardinalis, & vocatus Iohãnes XXI. Iohãnes 21. papa. Sedit tãtum octo menſes, hic &ſi doctiſſimus fuerit, tamen ignorãtia rerum gerendaꝝ & morum inæqualitate, plus detrimenti quàm honoris pontificatui attulit. Pollicebatur ſibi homo longam vitam, ſed ecce dum hoc prædicat, camera quædam noua, quam in palatio Viterbienſi extruxerat, ſubito corruit, atq; inter ligna & lapides inuentus papa, ſexta poſt die acceptis eccleſiæ ſacramentis, mortuus eſt. Eodem anno Rudolphus rex perſecutus eſt Rudol. Cęſ. marchionẽ de Baden ꝑſequitur. marchionem de Baden rebellem, auxilio comitis Palatini Ludouici & multorum aliorum, ipſum & nonnullos complices ſuos in Sueuia, Franconia & Alſatia, * aliarumq́; prouinciarum, qui bona regni violẽter ſibi vſurpauerant poſt excluſionem Friderici ſecundi & poſterorum ſuorum. Ciuitates quas ſubiugarant titulo cenſuali, deiecit, & ad priſtinam iuriſdictionem quantũ valuit, multis laboribus reduxit. Cum autem iam dudum rex Boemiæ Othocarus, qui tunc principatus Auſtriæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, portus Naonis, plus quàm vigintiſex annis occupaſſet, rebellis iudicatus eſſet, cum vocatus contumaciter venire recuſaret, Immo quoſdã nuncios ad portas ſuſpendiſſet, Rudolphus rex tandẽ ingenti exercitu Ratiſponã venit, ducẽ Bauariæ q Othocaro adhæſerat, potenter deuincens, ad Auſtriã ꝓperauit: Et licet Auſtrales Othocaro Auſtria Boemis erepta. iuraſſent, à qbus etiã plures habuit obſides, tñ Rudolphus veniens honorifice eſt ſuſceptus, relicto Othocaro, per informationem ꝑdicatoꝝ ac fratrum Minorum & totius cleri, qui autoritate papæ tollentes iuramentoꝝ ſcelera, omnes regem Rudolphum in dñm receperunt. Interim rex Othocarus collecto magno exercitu, in Auſtriam venit, tum Rudolphus Viennam obſedit per qnq; ſeptimanas, vbi rex Vngarię in ſubſidium regis Rudolphi venit. Tandem ꝑ arbitros inter eos ſine marte cõcordatũ fuit, ꝙ rex Ro. regem Othocaꝝ Boemia & Morauia tantũmodo infeudaret, & ꝙ rex Boemię re-

fiduas ſeptem terras reſignaret. Quod ita factū eſt. Nam rex Othocarus publice flexis genibus, terras ſuas ſuſcipiens, iurauit more ſolito. Tunc Vienna ad reſignationem regis Othocari, regi Ro. eſt apta rurſum, vt olim Friderico II. Rex etiā Rudolphus regem Vngariæ recōciliauit regi Boemiæ, reſtituitq́ rex Boemiæ regi Vngariæ oēs ciuitates quas ei abſtulerat, item & obſides oēs, ꝓmiſit etiam regi Vngariæ oēs theſauros reddere, quos amita eius regina abſportauerat, videlicet duas coronas aureas, ſceptra regalia, amphorā aureā nobiliſſimis gemmis ornatā, & alia cōplura clenodia, quæ à tempore regis Attilæ & aliis ſucceſſoribus fuerāt cōſeruata. Anno dñi 1277. rex Othocarus ductus eſt pœnia, ſimiliter regina Boemię, grauiter ferēs ac frequēter eum increpans, ꝙ terras ꝑdictas reſignauerat, ꝙ obſides miniſterialiū Auſtraliū & ciuium, diademata quoq; & alia ꝓmiſſa ſicut ꝑ arbitros diffinitū erat, reſtituere deberet. Erat eñ in concordia etiā actum, ꝙ rex Ro. filio regis Boemiæ filiā vxorem daret, 20. millibus marcarū dotis noīe aſſignatis.

Othoc. Boemi ꝑfidia.

Videns autem Othocarū pactis nō ſatisfacere, partem Auſtriæ quam regi Boemiæ ſub obligatione pro dote aſſignauerat, rex reaſſumpſit. quapropter rex Boemiæ copiis cōtractis, oēs munitiōes nouis qbuſdam inſtrumentis, quæ cati vocātur, expugnauit: ita bellum grauiſſimū eſt ortum. Eodem anno rex Rudolphus & rex Vngariæ colloquiū habuere, vbi rex Rudolphus regem Vngariæ adoptauit in filium.

Dux Iuliaceñ.

Anno dñi 1278. inclytus dux Iuliaceñ. ad expeditionem regis Ro. veniens, Aqſgrani exactionem à rege Ro. impoſitā petiuit, vbi ſubito cū duobus filiis ac ducentis militibus, & fere mille aliis in quadrageſima ante eccleſiā B. Mariæ virginis eſt occiſus. Eodem tpe videns rex Boemiæ ſibi nō ſuccedere, reſtituit obſides, diademata vero regi Vngariæ reddere noluit, dicens, ꝙ iuueni regi Vngariæ adhuc puero, ea vellet ꝓpter lineā cōſanguinitatis cōſeruare, q vocabat Ladiſlaus IIII. filius Stephani. Deinde grādi exercitu exiuit Pragā, comitatus ꝓceſſione ab oñi clero & populo, in *Auſtrū vertit, adhærente ſibi duce Henrico Bauaro pecunia corrupto, quāuis lr̃as diffidatiōis regi Ro. nō miſiſſet. At Rudolphus rex cum Auſtralibus & Stirenſibus & paucis Sueuis, ꝑſente rege Vngariæ, cū tñ vix vnū cōtra duos haberet, vii. kaleñ. Septemb. anni 1278. feria ſexta poſt feſtū S. Bartholomæi, in cāpo q dicitur Niderſprug, ordinatis aciebus, Chr̃m pro ſigno habens, quod nomē ſemꝑ antea à Comanis & Vngaris ꝑ nihilo fuit reputatū, acriter pugnauit. Igitur hac die ab oībus repetitis vicibus, Chr̃us, alta voce ꝓclamat, eratq́ Praga ſignū Boemorū & alba ſtola. Itaq; commiſſa pugna, exercitus Boemiæ ſuperatur, terga vertūt Boemi, pars trucidat, pars in flumine ſubmerſa eſt.

Othocarū Boemū Rudolphus vicit.

Rex Boemiæ à dapifero de Emeruerck Bertoldo ab equo deiicitur, & transfixus gladio morit. Illa autem die rex Boemiæ inuentus eſt nudus, ſicut egreſſus eſt de vtero matris, plauſtroq́ ſuppoſitus ducitur in Viennā, ibiq́ ad Scotos ponit. mane cum toto clero & religioſis ſub ſilentio nullis cāpanis pulſatis, ad domum fratrū Minorū deportat, ibiq́ nuda facie oībus oſtendit, tandem recondit, nullis exequiis celebratis. Venientes autem Boemi, cadauer abſportauerunt, & fratribus in Zwima aſſignauerūt, vbi iacet tumulatus. Meritoq́ diuino operāte iudicio, ſepultura illi negatur, vt q plures occidit, eiſq́ ſepulturam negauit, pœna mulctaret eadem. Ipſe eñ añ paucos annos regnum Hungariæ inuaſit, inhumaniter nemini parcens, nec ætati, nec ſexui, nec ſacris, nec ꝓphanis, cōfugiētes ad eccleſias extrahi faciens ac trucidari mādans. Reliqt aūt Othocarus filiū cui filia regis Ro. deſpōſata erat. Hic regio more educat⁹, marchioni Brandenburgeñ. commendatus eſt. Vocabat autem filia regis Iutha, filius autem Othocari Vuenceſlaus, q in regno patri ſucceſſit. Ferunt eius coronatione ducenta eqtum millia apud Pragam ex regia curia cibos accepiſſe.

Nicolaus 3. pāpa.

Anno dñi 1278. Nicolaus tertius patria Romanus ex familia Vrſina, Iohānes Caietanus antea vocatus, pontifex creatur, ꝓtracta in ſex menſes electiōe non ſine magna cardinalium contentione, quorū conclaui Carolus ſenator & rex Siciliæ ꝓfuit, q admodum inſtabat, vt vnus ex natiōe Gallica eligeret. Sedit Nicolaus annos duos, mēſes octo. Erat vir dotibus animi corporiſq́ ornatiſſimus, adeo vt multa fecerit, plurima intētauerit, ſuam prudentiam & animi magnitudinem oſtendentia, amator & cultor doctorum erat virorum. ædes apud S. Petrum percommode cōſtruxit, quas poſtea Nicolaus quintus magna impenſa reſtituit. Scribunt hiſtorici qdam, neminem ante ipſum ſacrificare religioſius viſum, cum ſemper dum ſolennia ageret, lachrymas funderet. erat enim religiōis obſeruātiſſimus, vacātibus eccleſiis nullus pōtifex celerius ac maturius conſuluit, notarios & tabellarios, vtpote ſanguine pauperū & litigātiū viuētes, à ſe vt peſtiferos reiecit. Non caruit tñ repręhenſione. Suos eñ ita amaſſe dicitur, vt aliunde raperet quod eis condonaret. Simonia per eos ſatis diſcurrebat, ſeptem cardinales creauit Romanos, & pro maiori parte ſibi attinentes.

De comiti-

Anno dñi 1280. Hartmannus comes de Vuin-

Vuictenbecg,qui habitationem ſuã habuit in Gconingen oppido Sueuiæ,tertio Kalend.Octob.in caſtro Aſpecg captiuus obijt.Erat aũt comitatus ipſe in tres partes diuiſus:vna pars Stutgardiam obtinuit,altera Vrach,tertia Groningen:& ſecundũ oppida partium,ipſi comites appellabant,licet vnius eſſent ſtipitis. Anno dñi 1250. oppidũ Rotenburg ad littus Necchari fluminis Sueuiæ ſitũ,q̃d nuper terræmotu funditus corruerat,conſilio & impenſis Alberti comitis de Hohenberg,iactis fundamẽtis atq; repoſitis ad priſtinũ decorem ædificijs,pulchre admodũ reſtituitur. Anno dñi 1281.Rudolphus rex Auſtriã intrando,regnũ Bohemiæ Vuenceſlao filio Othocari,quem iampridẽ in bello occiderat,cui filiã ſuam vxorẽ dedit,adminiſtrandũ reliquit.Deinde Norinbergã profectus ad Frãckſurt,vbi conuentũ fieri voluit principũ, deſcendit.Eo aũt conuentu tractabat,vt p̃donũ latibula,qui multa per cegnum mala faciebãt,deſtruerent.Vnde Rudolphus cõtractis principum regni auxiliarijs copijs, multa eo℞ latibula funditus euectit.Dein expeditionẽ in Burgundiones mouit,nam Heduo℞ procurator ſiue Admiraldus,iugũ imperij conabat excutere,ſuoq́; Burgundiam ſubiugare dominio,qui regis ad ſe cũ iuſto execcitu aduentũ animaduertẽs,obuiam illi venit,fit congreſſus belli,certat vtrinq;,ſed gubecnatoc cũ ſuis vincit,atq; ad obedientiã regis & imperij etiã *volens reducit.A Burgundionibus aũt in Alſatiæ fines reuerſus,quoſdã munitionũ ciues in diſſidiũ cõſpiraſſe offendit,cõtra quorũ temeritatẽ copias mouens,in deditionẽ breui capita cõſpirationis,Hagenau,Colmariam,Duregũ & * Beronã ſubegit.Vnde principes factiõis capi,atq; ſupplicio capitali animaduerti iuſſit. Eodẽ anno ciues imperiales oppidi Eſzlingen in Sueuia,caſtellum Kaltental obſidione forti vallarunt,contra q̃s Eberacdus comes de Vuirtenberg dictus illuſtris,exiens,obſidionẽ ſoluit,ciuiũ copias fudit,ac pleroſq; occidit,reliquis in fugã conuerſis. Eodẽ item anno Hartmannus Rudolphi regis filius,cum quibuſdã alijs in fluuio Rheno 20. die menſis Decemb.ſubmerſus perijt,Baſileæ Rauracorũ oppido ſepultus.Referũt quoq; in ſupcadicto imperiali oppido Eſzlingen 17.die menſis Mactij,mulierẽ quandam pactũ edidiſſe monſtroſum,ab vmbilico vſq; ad pectus continuatũ,quatuoc habens brachia ſe inuicẽ cõplectentia,duo ſimiliter capita ſe mutuo reſpicientia,& membra vececũdiora duplicata:verũ nõ tam diu vixit. Anno 1282.Rudolphus comes p̃donũ duas munitiones ad flumen Rheni ſitas,Richẽſtain & Schoneck,funditus deſtruxir,atq; ipſos p̃dones vt meriti erãt,aut laqueo ſuſpendi, aut capite truncari fecit. At Nicolaus regi Carolo offenſus,ꝙ nuper vacante ſede, p̃ſidens conclaui,Gallicos patres contra Italos ſouerat,ex quo magna & cleri & plebis cõtraxit odia.Ea igit indignatione accenſus pontiſex,ſimulq́; quia maiorẽ potentiocemq́; eſſe putabat,q̃ libertati expediret,ad diminuendã regis poteſtatẽ multa molitus eſt.vicariatũ eñ Hetruriæ ei abſtulit,ꝙ diceret Rudolphũ imperatorẽ ægreferre,quẽ ſimulauit opem Hieroſolymę rebus allatu℞,requiſitũq́; reſpondiſſe,id à ſe nec fieri poſſe nec debere,niſi vſurpatã in Hetruſcis autoritatẽ Carolus dimitteret,quã ſimulationẽ(vt refect Blondus)vtrinq; cõtinuauit.Rudolphus eñ hoc ipſo ꝙ Hetruriam pontifex à Carolo liberauit,delinitus,Romandiolã & Rauennatem exarchatũ pontifici & eccleſiæ reddidir.Nanq; poſt fractas apud Forumliuiũ Bononienſiũ Florentinorũq́; copias,vbi ad octo millia hoĩm amiſerũt,Romandiola imperatorias ſecuta erat partes,& Rudolphus tñ minimo tributo cõtentus,eos priuilegio ſub imperij titulo liberos eſſe dixit,cuius rei geſta Blondus in Foroliuienſiũ monimentis extare vidiſſe ſe refert.Ex hoc habeo,ꝙ non ſolũ pro abſolutione,vt ſcribũt nõnulli,cũ voto ccucis nõ ſatisfaciens,excõmunicatus fert,ſed hac etiã de cauſa Romãdiola à Rudolpho ad eccleſiã peruenit.Nicolaus itaq; pont.Bertoldo Vrſino nepote Romandiolæ comite declarato,cũ nuncijs & literis Rudolphi miſſo,oẽm Romandiolã pco eccleſia recepit.Cui & Bononia tũc ſuit paciter dedita.Venerat tñ circiter põtificis mortẽ in Hetruriã vicarius à Rudolpho miſſus,quem vtrũ põtifex fuerit admiſſurus,mors eius incertũ fecit.ſenatociã vcbis poteſtatẽ,quã ad eã diẽ Carolus rex cõtinuauerat,ei abſtulit.Cõſtitutionẽ inſup edidit,ne cuiq̃ regi aut regia ſtirpe oriundo,ſenatoriã aliãve dignitatem Romæ habere liceret.Scribit q̃q; Bertoldus Lucenſis,Nicolaũ pont.niſi eius conſilia mors p̃occupaſſet,voluiſſe duos reges creare,vtrũq; Vrſinũ,quo℞ alte℞ Hetcuriæ,alte℞ Lõbardiæ p̃ficecet,qui inde Teutonicos partim alpes incolẽtes,hinc Gallos Siciliã & regnũ Neapolitanũ tenentes,armis in officio cõtinerent.Vt vero id facere poſſet facilius,Petro Aragonũ cegi perſuaſerat,vt iure hæreditario Cõſtantię vxori ſuæ regnũ Siciliæ repetere anniteret,q̃ erat Mãfredi filia & neptis Cõradini,& hoc Iohãnis Prochitæ opa.Erat aũt cauſa principalis,regimen laſciuũ & tycannicũ Gallo℞ qui gubernabãt regnũ.Acceſſit q̃q; occaſio ad hæc nõ parua.nã Cacolus rex

bus de Vuirtenberg.

Rotenbucg reſturaıur.

Bucgundiones imperij pacs.

Monſtrum.

Attẽde quõ Romãdiola ad pontificẽ rediecit.

autoritatē à geſtis rebus petere licet, nō à natione, quanq̃ & hæc fortaſſis eſt quædam virtutis imago. Originē comitibus de Habiſpurg, à Perleonibus comitibus Romanis ciuibus deducūt ex Auentino monte ſplendida nobilitate, freti opinor nō oīno malis autoribus, apud q̄s ei rei fides eſto. Nos, qui vir Rudolphus fuerit, tanti hæres imperij, ſtudioſius exequemur. Fuit is inclytus comes de Habſpurg & Lantgrauius Alſatiæ, vir ingētis animi, celebratus armis, prudēs & magnificus, propter quas ſuas virtutes, cū vacaſſet imperiū 23. annis, à principibus ad q̄s electio dignoſcit̃ pertinere, cōcorditer electus eſt. Et licet poſt excluſionē Friderici 2. vſq; ad ipſum, quatuor ſe de imperio intromiſerint, Henricus Lantgrauius de Turingia, qui in obſidione Vlmenſis oppidi ſagitta periit, deinde Guilielm⁹ Hollādus qui apud Friſones extinctus eſt, electiq; duo in diſcordia, Alphonſus rex Caſtellæ, Richardus q̄q; comes Cornubiæ frater regis Angliȩ, ſed nullus ex his in catalogo imperatorū poni meruit. Rudolphus vero nō ſolū electus, ſed & à Gregorio x. eſt cōfirmatus, q mox rebelles imperio ex diutina vacatione factos in Sueuis, Franconia & Alſatia, necnō aliarū prouinciarū, humiliare cœpit, regē Bohemiæ Othocarū potentiſſimū, bello vicit & occidit, Auſtriam & nonnullos alios ducatus imperio recuperauit. in Eedfordia conuentum habens, plus q̃ lxx. caſtra deſtruxit, plures ex rebellibus decollari fecit, nihilq; q̄d magnificū principē decebat, obmiſit. Italos aūt de induſtria in factionibus ſuis reliquit. vnde aliq̄n interrogatus à ſuis, cur nō iret Romā, fert̃ apologo reſpōdiſſe, inuitata fuiſſe animalia quondā diuerſi generis à leone vt ſuā adirent regiā, tēpore cōſtituto venerūt, ac montē in quo habitabat leo, intrauerūt: ſola vulpes cū redire nullū ex eis animaduertiſſet, pedē retulit, dicēs, vt Horatius ſcribit, Quia me veſtigia terrēt, oīa te aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum. Ex hac cōcluſit fabula, multos ante ſe reges intraſſe Italiā, paucos vero vt intrauerāt, reuerſos. Et quia Rudolphus Ro. rex ex filio Alberto comite, ducē creauit, & de cōſenſu principū illū de ducatibus Auſtriæ, Stiriæ, Carinthiæ, de portu Naonis & Carniolæ inueſtiuit, & vaſallū imperij fecit, pertinēs eſſe videt̃, de principibus Auſtriæ ſcribere. Verū omiſſis antiquiſſimis poſſeſſoribus Marchiæ orientalis, hoc eſt, Auſtriæ, ſub Henrico primo, cognomento Aucupe, rege Ro. ex ducibus Saxoniæ & Brunſuick, circa annū dñi nongenteſimū trigeſimūſextū, defunctus legit̃ ſine legitimo hærede Rudigerus de Pechlary, marchio Auſtriæ, quā ob rē rex Hēricus de eadē marchia inueſtiuit Lupoldū ducē Sueuiæ. hic Lupoldus caſtellū Mellick bello quæſiuit, & in eodem collegium xij. canonicorū fundauit, vbi & ſepultus eſt vnà cum vxore ſua Richartin, ſorore regis Henrici de Brunſuick. Succeſſit marchio 2. Lupoldi primogenitus Henricus, quo in tēpore S. Colmānus ex proſapia regū Suediæ, martyrium eſt paſſus. Henricus reliquit duos filios Albertū & Erneſtum. Henrico ſucceſſit 3. marchio Albertus, cognomento Victorioſus. hic vnà cū filio ſuo Lupoldo recuperauit marchiam imperio, à rege Hungariæ occupatā, duxitq; vxorē Adelhaidē Petri regis Hungariæ filiā. reliquit ex ea duos filios Lupoldū & Erneſtū. Alter Henrici filius Erneſtus, Sueuiæ dux fuit, e Giſela vxore geminos ſuſcepit Erneſtū & Hermannū, qui ſine liberis deceſſere, & pater Erneſtus in venatione ab Alberto comite de Babenberg ſagitta petitus cōcidit. quo defuncto, vxor Giſela Cunrado Franciæ duci nupſit. Is eſt, qui imperator poſtea lectus, Cunradus 2. à nobis dictus eſt, imperiū circiter annū dñi 1020. tenuit, vt generatione 35. diximus, vbi & Giſelæ mentionē fecimus, & gñat. 34. in genealogia diui Henrici leges Arnulphū maritū illi fuiſſe, quē ſic ſcriptores quidā, nos Erneſtū dicimus Sueuiæ principem. Lupoldus Alberti marchionis primogenitus, ſucceſſit in marchia, morit̃ ante patrē, ideo nō numerat̃, nec etiā reliquit prolem poſt ſe. Ideo Erneſtus, cognomēto ſtrenuus, Alberti Victorioſi 2. filius, defuncto patre, 4. marchio ſucceſſit, & regere cœpit anno 1056. huic Erneſto Henricus 4. cōfirmauit oīa priuilegia p̄deceſſoribus ſuis in marchia à Iulio Cæſare & à Nerone imperatoribus cōceſſa. hic Henricus imperator p̄dictū Erneſtum pro animi ſui magnitudine, Priorē Ro. imperij noīauit. hic occiſus eſt in Saxonia in p̄lio partiū Hērici, reliquitq; duos filios Lupoldū & Albertū, & filiā noīe Iudithā. ſepeliunt̃ in Mellico. Lupoldus iſte, cognomento Pulcher, V. loco marchiam obtinuit, iſte pro canonicis in Melich introduxit monachos circa annū 1075. habuitq; lites cū fratre Alberto. tādem cōpoſiti ſunt, ita q̄ Lupoldus marchiā ab eodem Alberto recognoſceret. Lupoldus reliquit duos filios Lupoldum & Popam. Lupoldus iſte ſucceſſit patri in marchia, p̄fuit 40. annis vir iuſtus, marchio ſextus, vitæ ſanctæ, vxorē duxit Hagnen Henrici 4. filiam, relictā quondā Friderici ducis Sueuiæ, quȩ Hagna ex Friderico iam dicto habuerat duos filios, Fridericū & Cunradū poſtea regē Rom̄. Eadē Hagna ex Lupoldo genuit octo filios & decē filias, mortuus Lupoldus, reliquit ſex filios & q̄nq; filias,

Summa geſtorum Rudolphi.

Marchiæ orientalis ſeu Auſtriȩ marchiones.

Attende de Giſela Cūradi 2. vxore.

Prior Rom̄. imperij.

filias,& poſtea ſub Friderico 3.canonizatus eſt ab Innocentio 8. anno dñi 1485.Popo
frater Lupoldi,in Treuireñ.archiepm fuit ſublimatus.Lupoldus pdicti Lupoldi ter-
tius filius,à patre platus fuit,7.marchio pfuit ſeptē annis.Cui defuncto ſucceſſit frater
ſuus Henricus anno dñi 1142.marchio 8.& vltimus,huic cōtulit Cunradus 3.rex Ro.
dux Sueuiæ frater ex parte matris,ducatū Bauariæ vacantē ex priuatione Henrici du
cis,dicti Superbi, ob rebellionem.durauit in eo annis fere xiij.Et cū in itinere eſſet cū
dicto Cunrado rege adterrā ſanctam,mortua prima vxore,duxit Theodorā filiam
Emanuelis Cōſtantinopolitani imperatoris. Suborta aūt ſunt occaſione ducatus
maxima bella,tandē vero Cunrado mortuo,& Friderico primo electo,Fridericus p-
Frid.Barbaroſſa e marchia Auſtriæ ducatū fecit: dictū Henricū & filiū Henrici Superbi amicabiliter cōpoſuit,ita vt quidquid marchi-
ones antea cis Oenū fluuium à ducatu Bauariæ recognoſcebant,de cætero nullo iuris
bñficio ducatui ſubiectū eſſet.fecitq̧ ex marchia ducatū,& de eodē Hēricū inueſtiuit,
ducēq̧ creauit:ducatū aūt Bauariæ,Henrico filio Henrici Superbi reſtituit. Suc-
ceſſit Henrico duci Auſtriæ Lupoldus,cognomēto Virtuoſus anno 1177.hic de equo
cadēs,fregit crus,& ingreſſus religionē,reliquit duos filios,Fridericū & Lupoldum.

Lupoldo Virtuoſo ſucceſſit 3.dux Fridericus primogenitus anno 1193.Hic aſſum-
pta cruce ſub Hērico 6.intrauit terrā ſanctā,& ibi mortuus eſt.corpus eius inde tranſ
latū fuit in Auſtriā,in monaſterio S.Crucis ſepelit. Deinde frater ſuus Lupoldus p-
eſſe cœpit dux 4.Auſtriæ anno 1199.magnifica fecit.cōpoſuit auxilio alioꝝ principū,
Gregoriū 9.cū Friderico 2.Morit.in Italia,oſſa eius relata fuit in monaſteriū Lilien
feld in Auſtria,dū rexiſſet ducatū annis 31.obijt anno 1230. Huic ſucceſſit in ducatu
Fridericus filius anno dñi 1246.in die S.Viti perit in bello,qd habuit cū rege Hunga-
Interrupta linea ducū Auſtriæ: riæ. Et quia ex virili ſexu genus defecerat, intromiſit ſe de ducatu Vladiſlaus mar
chio Morauiæ,eo q vxorē habuit de domo Auſtriæ.ſed eo breui defuncto,immiſcuit
ſe Hermānus marchio de Badē,qui habuit de eadē domo Hagnetē filiā Hērici quon
dā ducis.Supererat adhuc ſoror Friderici vltimi ducis Auſtriæ,relicta Henrici ducis
Sueuiæ,quā duxit Othocarus filius regis Bohemiæ,quā tñ poſtea repudiauit,& filiam
regis Hungariæ ſuperinduxit.hūc Othocarū Rudolphus rex Ro.anno dñi 1278.bello
occidit,& filiū ſuū primogenitū Albertū de ducatu Auſtriæ ducē creans inueſtiuit an
no 1282.Habuit etiā Rudolphus duos alios filios,Hartmannum,qui perijt in vndis,&
Rudolphū,hic genuit Iohannē,qui poſtea Albertū regē factū interfecit. Albertus
de progenie Habſpurg Ro.rex,reliquit ex Elizabeth filia ducis Carinthiæ & comitis
Tyrolis ſex filios,Fridericū,Lupoldū,Albertū,Henricū,Othonē,& Rudolphū. Fri-
dericus poſtea in regē Ro.eligit in diſcordia.verū bello victus,ceſſiſſe inuenit,obijt
ſine prole.ita etiā defuncti ſunt Lupoldus,Henricus,Otho & Rudolphus ſine deſcen
dentibus,licet vxores inueniant habuiſſe. Albertus vero etiā filius regis Alberti du
xit vxorē filiā comitis de Pſurt,ex q genuit quinq̧ filios,Hēricū,Rudolphū,Albertū,
Fridericū & Lupoldū.Henricus & Albertus obierūt ſine deſcendētibus,Rudolphus ſi
militer,ſed is acquiſiuit comitatū Tyrolis.Ipſe eñi circa annū dñi 1355.intrauit in Pon
De comitatu Tyrolis: tinā & Inſbruck ad Ludouicū ducē Bauariæ,q comitatū Tyrolis poſſidebat.hūc co
mitatū obligauit duci Auſtriæ ad regeudū pro nongētis millibus marcaꝝ.Poſtea aūt
anno 1360.Menardus ex Margareta comitiſſa Tyrolis filius Ludouici, propter odiū
qd habuit in patruos ſuos Bauaros,comitatū reliquit duci Auſtriæ Alberti filio,qui &
matrē ipſius duxit vxorē,dictā vulgo Multeſch,& ſic is comitatus māſit ducibus Au
ſtriæ.Fridericus vero ex Alberto & comitiſſa de Pſurt,duxit vxorē filiā*ducis Hollan
diæ,& ex ea procreauit Albertū poſtea regē Rom.ex q & vxore ſua Elizabeth filia Si-
Sigiſmūdus Cæſar: giſmundi imperatoris,procreatus eſt Ladiſlaus Hungariæ & Bohemiæ rex,dux Au-
ſtriæ,q obijt anno 1457.Pragæ,habuit etiā ſororē Annā,quā duxit rex Poloniæ.Lu-
poldus vero pdicti Alberti ex comitiſſa de Pfurt,duxit vxorē filiā ducis Mediolani,
& ex ea progenuit 5.filios,Albertū,Guilielmū,Lupoldū,Fridericū,Erneſtū. Albertus
ex * duciſſa Hollādiæ reliquit filiū Albertū,ſed nō remāſit.Ex Guilielmo q duxit filiā
Caroli regis Apuliæ nō māſerūt deſcendētes,neq̧ ex Lupoldo qui duxit filiam ducis
Burgūdiæ,Fridericus vero ex duciſſa Brunſuickeñ.genuit Sigiſmuudū archiducē,qui
obijt etiā ſine deſcēdētibus.Erueſtus aūt quintus Lupoldi filius ex regina Poloniæ ge
Fridericus 3.Cæſar: nuit 5.filios,Rudolphū,Lupoldū,Erneſtū,Albertū & Fridericū,ex quatuor priorib9 nō
remāſerūt deſcēdētes.Fridericus aūt poſtea imperator Ro.ex Leonora Portugalliæ
Maximilianus Imp.: regis filia procreauit tres filios,Chriſtophorū,Iohannē & Maximilianū Imp.Ro.qui
natus fuit in cœna dñi,& in die S.paſchæ baptizatus eſt anno 1459.duxit vxorē Mariā
filiā ducis Burgūdiæ,ex ea genuit Philippū filiū & Margaretā filiā.ſororē vero regis
Maximiliani duxit Albertus dux Bauariæ,ex q ſuſcepit plures liberos.Anno dñi 1455.

Philip-

Philip. Francus contra Arag.

Philippus rex Franciæ pro Martini pont. mãdato Aragonũ regnũ inuadit, Gerundã
obſidet, cui ſuccurſurus rex Petrus Arago, cũ Francis cõgreſſus eſt, vulneratusq́ eo ꝓ
lio, & paulo poſt defunctus. Igit̃ rex Franciæ audita victoria ſuoꝝ contra Aragonen
ſes, & ſimul regis vulnus durius, Gerundã vrget, cuius ciues per defectũ victualium ac
regis morte cõtriti, dederunt ciuitatem cũ pacto, vt perſonæ ſaluæ forẽt, & quidquid
ſecũ abſportare poſſent. Sed Aragonis Admiraldi opera recepta eſt ciuitas poſtea, &
Franci cæſi, rexq́ Philippus mœrore febrim incidit, vnde pauco poſt tẽpore vita de-
ceſſit. Poſt hæc Philippus regis filius primogenitus, coronatus eſt rex Franciæ Rhe-
mis in die Epiphaniæ cũ vxore ſua Iohãna filia regis Nauarræ anno dñi 1286. cætera
de regno Siciliæ dicent̃ infra. Anno dñi 1285. pontifex Martinus tot curis circun-
uentus, Peruſiũ proficiſcit̃, vbi lenta febri vexatus, tandẽ morit̃, ſepeliturq́ in cathe-
drali baſilica, ad cuius ſepulchrũ ſcribit Platina, multi valetudinarij delati, multi cæci
perducti, muti & claudi priſtinã valetudinẽ meritis ipſius à Deo receperũt. Anno
dñi 1286. Honorius 4. patria Romanus, e gente Sabella nobiliſſima, Iacobus antea vo
catus, pontifex creatus eſt, fratre ſuo Pandulpho ſenatoriã dignitatem gerente. habi
tauit hic in Auentino apud S. Sabinam, ſedit annos duos. Eodẽ anno Honorius pa-
pa ordinauit, vt Pinziualla de Fliſco de comitibus Ianueñ. de Langarna, fieret vicari-
us gñalis imperij, qui & in Alemaniã ſtatim profectus ad Rudolphũ imperatorẽ ele-
ctũ, fecit ſibi cõfirmari dictũ vicariatũ. Verũ poſtq̃ in Tuſciam vt vicarius imperato-
ris veniſſet, vtq́ iura recuperaret imperij, Florentiã ingreſſus in domibus Mozanis vl-
tra Arnũ prope eccleſiã Gregorianã reſidentiam feciſſet, vocatis Florẽtinis, Lucanis,
Piſtorieñ. Senenſibus, ac aliaꝝ ciuitatũ ciuibus partis Guelphæ, exigebat ab eis fideli-
tatis & obedientiæ iuramentũ imperio Rom̃. q́d nullo pacto facere voluerunt. Vnde
iratus receſſit, & in pœnã inobedientiæ cõdemnauit Florentinos 60. millibus marca-
rũ argenti, & ſimiliter alias ciuitates proportionabiliter. Inde perrexit Aretiũ, ordina
uitq́ vt Florẽtini exilio mitterent̃, amiſſis ſubſtantijs eoꝝ. & cum paruã haberet obe-
dientiam, propter factionẽ Guelphã, Gibelini q̃q ſuſpectum eum habebãt, quia erat
ex progenie Guelphoꝝ, eapropter reuerſus in Alemaniã, ſine honore ad Rudolphũ
peruenit. Rudolphus aũt cõparandæ pecuniæ ſtudioſus, cancellarium ſuũ e gente
Fliſca in Italiã miſit, qui populos in Hetruria oẽs liberos faceret, & eos potiſſimũ qui
ſe pecunia redimere curarẽt. perſoluere aũt ob eã rem Lucenſes xij. millia nummum
auri, Florentini vero ſex millia, qui ſtatim liberi oĩno facti, magiſtratũ quẽ Priores ar-
ciũ vocãt, addito vexillifero iuſtitiæ, creauere. Nõ diſplicuit hæc venditio Honorio, li
cet indigna tanto principe videret̃, ꝙ ea ratione eccleſiaſtica ditio futura ſecurior
videbat̃, cũ nõ amplius imperatori liceret liberas ciuitates vexare. Anno dñi 1287.
Honorius 4. miſit in Alemaniã legatũ à latere cardinalẽ Tuſculanũ, qui in Herbipoli
ꝓſente rege Rudolpho vocauit cõcilium. Et quartã partẽ omniũ prouentuũ per qua-
tuor annos poſtulauit. Multis ergo archiepĩs, epiſcopis, & ꝓ̃latis trementibus, ſurrexit
Probus epũs Tullenſis ordinis fratrũ Minoꝝ de Tubinga oriundus, & ſtans ſuper ba
ptiſteriũ nouiter in eccleſia Herbipoleñ. ædificatũ, pro oĩbus appellauit. Idq́ factũ eſt
in medio quadrageſimæ. Affuit in ea cõuocatione ꝓpoſitus eccleſiæ S. Martini in Sin
delfingen, qui noĩe capituli in expeñ. cõſumpſit xv. libras Hall. Idẽ q̃q Probus poſtea
ab epiſcopatu deiectus eſt, & in ordinẽ ſuũ retruſus. Anno dñi 1286. Eberardus co
mes de Vuirtenberg, regis Rudolphi mandatis diutius reluctãdo, iram in ſe regis cõ
citauit. vnde cõtractis tam equitũ q̃ peditum copijs, comitatum ꝓdictum armata ma
nu ingredit̃, & oĩa quæ potuit hoſtili deuaſtatione demolit̃. Videns aũt comes Ebe-
rardus tantæ ſe multitudini reſiſtere nõ poſſe, ad tutiora loca confugit. Quod cernẽs
rex & animoſitatem comitis, Stutgardiam vallauit obſidione, arietibus muros oppi-
di fortiter concutiens. Verũ comes cum ſuis qui intus erant, fortius rem aggredien-
tes, maiore (vt referunt) regis damno q̃ cõmodo ſeſe ab hoſtibus defendunt. Ad vlti-
mum archiepũs Moguntinus temeritatẽ comitis ac pariter ſuoꝝ viriles animos con-
ſiderans, vices ſuas interponere diſpoſuit, ac poſt concuſſum oppidi murũ, poſt incen
dia vicoꝝ & villaꝝ, poſt deniq́ terræ deſolationẽ & plurima ſpolia, in regis gratiam
comitem reduxit, concordiã & pacẽ inter partes reformãdo. Quibus peractis, Ru
dolphum comes vt regẽ recognouit, iuramentũ fidelitatis ꝓ̃ſtando. deinde 22. die mẽ
ſis Februarij rex eundẽ comitem cũ ciuibus Eſzlingeñ. compoſuit. Anno dñi 1286.
comes Eberadus de Vuirtemberg, propter diffidationem ciuitatum imperialium per
Sueuiam, quibus comites Albertus de Acheln, & alius quidam de Teck ſubſidia mini
ſtrabant, eoſdem comites perſecutus eſt, eorumq́ villas & agros tum igne tum ferro
deuaſtans, cum rapinis cædes non modicas fecit. Verum Rudolphus rex aduerſus ꝓ-

Honorius 4. papa.

De Tuſciæ vicario.

Libertas empta Italiæ.

Rudolphus rex, Vuirtẽbergæ comitẽ vaſtat.

Comes de Teck.

dictum comitem Eberardum exercitum ducens,cum plurima illi per terras ſuas da-
mna intuliſſet,tandem reconciliatus in oppido imperiali Eſzlingen,prædictũ Ebe-
rardum,ac comites Albertum de Acheln & alium de Teck,cum eorum complicibus
in integrum reſtituit,pacem inter partes reformando.Nam cœmeterium quoddã
ipſi comites obſedrrant,quibus rex Rudolphus per mandatum iuſſit,vt ſoluta obſi-
dione,ad propria reuerterentur.Verum ſoluta obſidione,Rudolphus ad 17.Kalẽ.
Octob.ipſum cœmeterium drſtrui fecit.Quod animaduertens comes Eberardus,in
furorem denuo accenſus,regi rebellare inſtituit.Interuenientes tamen amici,pax pri
us intrr regem & comitem reformata,ſuo in robore vt conſiſteret,impetrarunt.
Nec ſuperfuit his rebus diu Honorius quartus bonus pontifex,qui ordinem Carme
litarum reſtituit,& reliquos nõnullos probauit,quo etiam tempore cum Aragonibus
nõ admodum frliciter Franci pugnarunt. Et defuncto quidẽ Honorio,vacat ſe-
drs decem menſes.nam cum apud S.Sabinam cõclaue haberet,multi cardinales re-
pentina ægritudine ſunt correpti.Hanc ob cauſam in aliud tẽpus reijcit electio.anno
vrro dñi 1288.Nicolaus 4.patria Aſculanus,Hirronymus ante vocatus,ordinis Mino
Nicolaus 4. papa. rum,preſbyter cardinalis apud S.Sabinam eligit,collocaturq́ in ſede S.Petri Reate,
deinde ob ſeditiones Romã profectus,ſedit annos quatuor & menſe vno. Eodem
anno Carolus princeps Salrrnitanus,qui captus tenebatur,liberatus fuit à captiuita-
te,procurãte Eduardo rege Angliæ,his pactis,ꝙ Carolus promiſit Iacobo Aragonũ
Attende de Aragonia. regi iuxta poſſe ſuũ dare operã,ꝙ Carolus de Valeſio germanus regis Frãciæ,renun
ciatet cum voluntate papæ priuilegio & iuri regni Aragoniæ.Et(vt Blondus refert)
idem Carolus ſuis impetraret ſumptibus,Iacobũ Aragonẽ à pontifice Rumano,ſicut
Carolus genitor ſuus fuit,feudatarium Trinacriæ regem inſtitui & coronari:quod ſi
triennio nõ impetraſſet,in carcerẽ rrdire promiſit.Et ad cõfirmationẽ dictorũ dimi
ſit dictus Carolus tres ex ſuis filijs,ſcilicet Robertũ,Raimundũ & Iohannẽ,vel ſecun-
dũ alios Carolũ & Ludouicũ,obſides,quinquaginta milites prouinciales,& inſuper
dedit xxx.millia marcarũ in carlinis,& ſic dimiſſus fuit. Anno dñi 1289.Carolus 2.
princeps,liberatus à carceribus Aragoniæ,rediјt per Florentiam,vbi acceptus eſt ho-
norifice.Poſt triduũ aũt iter ſuũ proſequi cupiens,Aretini cũ Gibelinis eũ intercipere
tentant,q̃d Florentini cũ reſciſſent,miſſis octingentis equitibus & peditũ tribus mil-
libus,Carolũ armata manu ad vrbẽ deducũt,vbi cũ magno honore receptus eſt à Ni
colao papa ac cardinalibus,& die 28.Maij coronã accepit regni Siciliæ & Apuliæ ma
gna ſolennitate.Deinde collatis ſibi multis iocalibus & gratijs ab eccleſia, & ſubſidijs
decimarum in adiutorium ad recuperandam Siciliam,poſtmodum inde recedens,
Apuliam ingreſſus eſt. Circa hæc tẽpora rrx Rudolphus,vacãte burgrauiatu No-
Burgrauius Norinbrrg. rinbrrgeñ.eundẽ comiti de Zollrrn cõtulit ſororio ſuo,à quo deſcenderũt burgrauij
vſq; ad Fridericũ,qui in cõcilio Cõſtantieñ.à Sigiſmũdo Ro.imperatore in marchio
nẽ Brandenburgeñ.creatus,de eodẽ fuit inueſtitus,ceſſauerũt enim in eodẽ Friderico
Marchiões Brãdẽburg. burgrauij Norinbergeñ.& marchiones Brandenburgrñ.hodie appellant. Anno
dñi 1264.Albrrtus Magnus natiõe Sueuus,Ratiſponrñ.epus,ordinis pdicatorũ profeſ
Albertus Magnus. ſor,his temporibus clariſſimus,homo admirabilis doctrinæ habet,qui cũ diu philo-
ſophiæ ac theologiæ ſcholas tenuiſſet Coloniæ,morit,octogeſimũ ætatis ſuæ annum
Thomas de Aquino. agens. Thomas etiã Aquinas,Alberti Magni diſcipulus,ordinis pdicatorũ.hunc ſci
entiſſimũ virũ,ex inſigni comitũ familia apd̕ Apuliã originẽ duxiſſe tradũt.Tãtũ Co
loniæ profecit,ꝙ poſt aliq̃t annos apud Pariſios primũ locũ in doctrina teneret.Ro
mã deinde ab Vrbano 4.accerſitus,ſpretis dignitatibus q̃ ei offerebant,totũ ſe ſtudio
dedit.Nã & ſcholã Romæ inſtaurauit.tandẽ cũ apud Caſſinũ montẽ fuiſſet,vocatusq́
à Grrgorio x.ad Lugduñ.cõciliũ,infirmatus in via morit.Et à quibuſdã chronogra
phis dictũ fuit,ꝙ veneno fuerit extinctus à quodã familiari regis Caroli,vt ei cõpla-
ceret,quia de familia erat S.Thomas Aquinorũ comitũ,qui fuerãt Carolo rebelles,ti
mens ne forte ſi ad cardinalatũ aſſumeret,foret ei cõtrarius.hoc tñ(vt refert Anton.)
nõ clare habet.obijt anno 1274.cuius vita & doctrina probata eſt ab eccleſia. An-
Miraculum no dñi 1278.in ponte ſuper Moſam in Trairecto ſuperiori,ducenti homines chorea lu
dentes xv.Kalend.Iulij,& cũ corpus Chriſti per ſacerdotem portarrt ad infirmũ,no
lebant ceſſare donrc tranſiſſet ſacerdos.Igit mox tranſito ponte preſbytero,pons ce
Nicolaus de Lyra. cidit,& omnes in fluuio pter vnum ſubmerſi fuere. Circa hæc tẽpora fuit Nicola-
us de Lyra doctor theologiæ Pariſijs,quẽ quidẽ natione Iudæũ refrrunt,ſed conuer-
ſus,valde profecit in ordine Minorũ.alij dicunt eũ Brabantinũ fuiſſe,ex Chriſtianis
parẽtibus natũ,atq; hoc magis creditu poſſibile. Anno 1288.in Alemania & diœceſi
Mirum. Leodieñ.in villa Erckel quędã puella vixit ſine cibo & potu vltra 30.annos,cui pleba
nus

mus villæ obtulit oblatã nõ cõſecratã ꝑ cõſecrata, quã non potuit deglutire:ſed reſum
pta illa, dedit cõſecratã quã ſumpſit: ex hoc liquet, ꝙ corporalẽ cibũ non expetebat,
ſed magis ſpũalem. Anno dñi 1261. facta eſt magna cõtentio inter Henricũ epm Ar
gentineñ. de Stahelek & inter ciuitatem Argentineñ. ſuꝑ qbuſdam iuribus, in tm̃ ꝙ
eps oẽm clerum mandabat exire ciuitatem ſub priuatiõe beneficioꝝ: & cum totus cle
rus exiuiſſet, poſuit eps interdictũ arctiſſimũ, prohibẽs ſacerdotibus qbuſcunqꝫ, ne pu
eros ciuium baptizarẽt, aut cuiꝗ ſacramenta adminiſtrarẽt. His non obſtantibus, inue Ep. Argẽt.
nerũt ciues tres ſacerdotes, q contra interdictum epi celebrauerũt, & oĩa ſacramẽta in- à ciuitate
colis adminiſtrauerũt. Interea eps contractis vndiqꝫ copñs, ciuitatem ipſam obſedit, diſſidet.
poſt multas tñ vaſtationes extra ipſam factas, q̃ in tẽpore leues quædam pugnę pluries
cõmiſſæ ſunt: tandẽ ciues ſeſe mutuo cohortantes, inito conflictu, poſt multam ſtra-
gem exercitus epi victus eſt, ipſe vero eps fuga vitam ſaluauit. Occiſi fuerũt aũt de ex-
ercitu epi 60. nobiles, inter q̃s fuerat Hermannus de Geroldſeck frater epi, & vnus de
Tierſtain, populares vero multi, capti vero & in ciuitatem ducti fuere 76. deinde mul
ta damna hinc & illinc cõmiſſa ſunt. Tandẽ rex Richardus de Anglia, in regẽ Rom. à
qbuſdam electus, q̃ſiuit partes componere, ſed nihil egit. poſtremo mortuus eſt eps, q̃
defuncto, reformata eſt pax. De vſu primariaꝝ precum, ꝙ etiã tẽpore Rudolphi
fuerit, inuenitur forma talis: Rudolphus Dei gratia rex & ſempꝛ Auguſtus, honorabi- De vſu pri-
li in Chriſto deuoto abbati &c. gratiam ſuam & omne bonum: Cum ex antiq̃ & ap- mariarum
probata, ac à diuis imperatoribus & regibus inclytæ recordationis noſtris anteceſſo- precum.
ribus vſqꝫ ad nos ꝑducta conſuetudine, q̃libet eccleſia in noſtro Ro. imperio conſtitu
ta, ad quam beneficiorum eccleſiaſticorum ꝑtinet collatio, ſuꝑ vnius collatione bene
ficñ precum noſtrarum primarias admittere teneatur, deuotionem tuam rogamus, q̃-
ten⁹ huic clerico de eccleſiaſtico beneficio, quod ad tuam collationẽ ſpectat, ob reue-
rentiam ſacri imperñ & noſtram, ſi quod vacat in ꝓſens, vel q̃ primũ vacauerit, ſtude-
as liberaliter prouidere, taliter faciens ꝙ deuotionẽ tuam noſtra ſerenitas debeat me-
rito commendare, & ad tua iuſta deſideria facilis inueniri. Dat. regni noſtri anno pri-
mo. Tu vide Spe. ti. de legato. §. nunc tractemus. ver. Sed nunquid legatus. Et Doc.
de præben. in c. Si cui. lib. 6. hoc eſſe priuilegium.

GENERATIO XLIIII.

ANno dñi 1290. ſub Nicolao 4. anno eius 3. Rudolpho rege Ro. exiſtente, ince-
pit 44. gñatio. Eo aũt anno inſigne miraculum accidit Pariſiis. nã cum qdam
Iudæus mutuaſſet cuidam mulieri ſuꝑ veſte pecuniam ante feſtum Paſchæ, mu-
lier carẽs bona veſte, petiuit Iudæum, vt veſtem ſibi ꝑ diem cõcederet. Ad q̃ Iudæus: Iudæi Pari-
Porta, inqt, mihi corpus Chriſti, q̃d dicitis eſſe in hoſtia, & ego tibi veſtem gratis reſti- ſieñ. crude-
tuam. Mulier cupiditate deuicta, ſumẽs ſacramentũ & ſecreto extrahẽs ab ore, Iudæo le ſcelus.
ꝓſentauit, qui veſtem ſibi reſtituit, & ſacramentũ in patellam cum aq̃ miſit. Veꝝ in aq̃
bullienti cum ſacramentũ illæſum manſiſſet, ille gladio ꝑcuſſit hoſtiã, moxqꝫ ſanguis
exiuit, q̃ aq̃ tincta eſt & rubea effecta. Chriſtianis aũt ſuꝑuenientibus, & ad vſuram pe
tentibus, hoſtia euolat ſuꝑ tabulam in eoꝝ conſpectu. Captus eſt Iudæus, & ꝑ cõfeſſo
ſcelere combuſtus, indeqꝫ ſacramentũ cum ꝓceſſiõe ductum eſt ad eccleſiam, & ex do
mo Iudæi fabricata eſt eccleſia Saluatoris. Circa initium iſtius gñationis Chriſtia-
ni fere totam terram ſanctam ꝑdiderũt. Sultanus eñ Aegypti paulo ante cum maxi-
mo exercitu equitũ & peditũ venit in Syriam; & obſedit ciuitatem Tripolim & vi ce
pit, occiſis plurimis Chriſtianis, ciuitatẽ expoliatã, q̃ plena erat iocalibus & ꝓcioſis re-
bus, diruerũt vſqꝫ ad ſolũ, excepto q̃dam caſtello, in q̃ poſuerũt ſuos, parẽqꝫ fortunã Si- Grauis in
don & Berytus ꝑtulerũt cum Tyro, & eaꝝ vrbiũ oppidis. Is itaqꝫ Sultanus aſtu æque oriẽte Chri-
vt prudẽtia pollẽs, ne ea clade accepta Chriſtiani principes occidẽtis in Aſiã trañceret, ano. clades.
Chriſtianis Ptolemaidæ habitatorib⁹ inducias 2. annoꝝ cõceſſit. Põtifex aũt Ni-
cola⁹ crucẽ ꝓdicari iuſſit ꝑ auxilio Ptolemaidæ, mille inſuꝑ & 500. milites ſuo ære con
duxit, q̃s multi ſine imperatore ſecuti ſunt, qui Ptolemaidã veniẽtes nullo regimine,
multa intulerũt dãna Chriſtianis ac Saracenis. Sultan⁹ ſæpe queſtus eſt, & ꝑ nũcios ꝓ-
dam repetñt, denegataqꝫ exitiũ cõminatus eſt. Erat de Ptolemaidæ regimine magna
cõcertatio. nam patriarcha Hieroſolymitanus illud, & Tẽplarñ, Hoſpitalarñ & Teu-
tonici, & rex Cypri, & rex Siciliæ, & Piſani q̃rebant. Interea etiã põtifex Nicolaus, vt
refert Blõdus, Carolo 2. gratificari cupiẽs, pacem interrupit, quam ille & Iacobus Ara
goniæ rex conſtituerãt, & inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ reges no-
uum exortum eſt bellum, quæ res in Aſia Chriſtianos ꝑturbauit. Sultanus eñ Babylo
niæ centum quinquaginta millia pugnatorum aduerſus Ptolemaidã miſit, filio duce
copiarum inſtituto, cum ipſe ægrotaret. Ducta eſt obſidio 2. menſibus. interim mor-

tuo Sultano, filius ſuffectus eſt, q acrius vrbem impugnās, promiſſa militibus ꝑda, foſſatis cōpletis materia ac virgultis, ad mœnia vſq; pugnando ꝑuenit. At vna die erumpentibus Chriſtianis, magna occiſione ſultanus in caſtra repulſus eſt. deinde fit diſcordia in vrbe, placuit imbellem multitudinē ꝓpter vict⁹ defectū emittere ꝑ noctem, cum ꝗ multi deſertores effecti ſunt. deinde 12. millibus ad defenſionem vrbis dimiſſis, reliq̄s abire ꝑmiſerūt. Manſerūt aūt ex primoribus rex Cypri & patriarcha Hieroſolymitanus & Hoſpitalis ac Templarioꝝ magiſtri, reliq oēs abierūt. Sed rex Cypri ꝑfidia vſus, deſertores ſecutus eſt, cuius exemplo multi etiam poſt eum fuga lapſi ſunt. Poſtremo oīm Hieroſolymæ patriarcha magiſtriq;, cognita ſultani oppugnatione, ꝗ maior ꝗ ſolita parabat, Dromone ad id ſeruato portu delapſi, ſecunda primū nauigatiōe ſunt vſi, ſed vēto poſt paꝝ in validam tempeſtatē mutato, ſub ipſam Cypri plagam naufragio ꝑierūt. Itaq; Sultanus poſt eadem die à paucis, ꝗs nauigiꝭ carentia detinuerat, Chriſtianis male defenſam vrbem vi cepit, & mortalibus in ea repertis ad vnū cæſis, ꝑda ſumpta, ſupponūt ignem, mœnibus vrbis parietibusq; paſſim ſolo æquatis. duriore Saracenus miles ſultani imperio eſt oneratus, ꝙ fundamenta vbiq; ita confodi, diſſipariq; iuſſit, vt nullum poſthac vrbis ædificiꝭ veſtigiū appareret. ſalutis erat annus 1290. Itaq; tandē reliqas amiſimus, poſt victoriam Gotfredi annis 196. Cyprus tñ inſula & Armenia minor, Cilicia prius dicta, in Chriſtianoꝝ fide manſerūt. iteꝝ Nicolaus ꝑdicari fecit crucē & indulgentias.

Ptolemais ſeu Aca poſtremum amiſſa.

Rudolphi interitus.

Anno dñi 1291. rex Rudolphus in vigilia diuiſionis apl'orum venit ad Spiram, & cum illo regina ac filiꝭ & filia, vxor regis Boemiæ, dux Ludouicus de Bauaria, & multi barones cum eo. ipſa vero die diuiſionis apl'orum obiꝭt rex, & die craſtina glorioſe ſepultus eſt in eccleſia cathedrali apud ſepulturam regum, ꝓpe ſepulchrum regis Philippi. de ꝗ refert Anto. ꝙ ſemꝑ conatus fuerit dñium ſuum & potentiam augere in Alemania, nec viſus eſt curare de Italia, vnde non ingreſſus eſt eam, ſed ſtudiꝭ ſui fuit procurare filiꝭs terras & diuitias, vnde & acquiſiuit ſibi ducatum Auſtriæ, & partem magnam Sueuiæ. Hæc ille. Quod ducatum Auſtriȩ cum nonnullis aliꝭs ducatib⁹ atq; dñiꝭs poſteritati ſuæ reliquerit, nobiliſſimisq; dignitatum titulis inſigniuit, nemini mirum videri debet. nam etſi fuerit genere paruus, cōſilio tñ atq; prudentia fuit clarus, & in omni genere armorum princeps exercitatus, ac in bello victorioſus. vnde veniens ad imperium poſt excluſionem Friderici 2. poſt diuturnam vacationem, quoslibet rebelles in Sueuia, Franconia, Alſatia, nec non aliarum prouinciarum multis laboribus humiliauit regem Boemiæ, in bello ſuperat atq; occidit, comites in Vuirtenberg ꝑpotentes, vaſtata eoꝝ terra, ſubiugauit, quiq; vnico anno, ſalutis ſcilicet 1290. Ertfordiam veniens, plus ꝗ 70. caſtra deſtruxit. Sed Italiam ideo non curauit, qa eos ꝑ maiore parte rebelles fore notauit, vnde in ſuis factionib⁹ eos reliquit.

Rudolphi laudes.

Andronic⁹ Palæologus

Eodem anno Michael Palæologus Cōſtantinopolitanus imperator obiꝭt, quem ſacerdotes & monachi ſepultura ſacra ꝓhibuerūt, eo ꝙ occidentali eccleſiæ in Lugdunēſ. concilio cōſenſiſſet. Succeſſit ei Andronicus filius in imperio, regnauit annis 15. Vnde Andronicus ob eam cōtumeliā libenter Latinæ eccleſiæ fuiſſet vnitus, ſi auxiliū habuiſſet, ꝗd poſtea ſemper recuſauit. Anno dñi 1292. Nicolao papa 4. vita functo, Se. Ap. vacauit 2. annis & menſibus 3. ex diſcordia cardinalium. nam Vrſini petebant fieri aliquem ad complacentiā regis Caroli, alia pars Columnenſiū alium fieri cupiebāt. Eodem anno Rudolpho mortuo, principes ad ꝗs ſpectat electio imperatoris, elegerūt Adolphum comitem de Naſſau apud Franckfurt, q regnauit annis 6. valde fidelis imperio, in nullo ſuos liberos de rebus imperiꝭ ditauit, ſed imperiū ampliare diſpoſuit, totum eñ principatum Myſnenſem coemit, & imperio incorporauit, quē vſq; ad mortem ſuam quiete tenuit, ſed ſucceſſor ſuus rex Albertus totum ꝑdidit. Ipſe ꝗq; Columbariam in Alſatia obſedit & cepit, & ꝑfectum oppidi ſecū in curru captiuum duxit, baronem ꝗq; de Rapelſtain vinctū ducens, liberos eius obſides accepit. de huius electione reliquisq; geſtis paulo plura infra. Anno dñi 1293. rex Adolphus venit ad Eſzlingen Sueuiæ oppidum, vbi congregati fuerāt oēs barones ac potētes Sueuiæ, qui oēs pacem iurauerūt, ꝑter comitem de Vuirtēberg. Nec his annis qetum fuit Franciæ regnum. nam Philippus Pulcher primis regni ſui initiꝭs ex Angli Eduardi perfidia multa paſſus incommoda, Aquitaniam atque alia recepit. Anno domini 1290. Vngariæ rex Ladislaus à Comanis, quibus diu adhæſerat, occiſus eſt, filium ſucceſſorem non habēs. poſt cuius mortem Andreas de Venetiꝭs dictus, coronatur, qui viuente adhuc Ladiſlao rege, adductus in Vngariam fuerat, de cuius ortu ita habetur: Cum rex Andreas 2. mortua vxore, mare ad pugnandum pro terra ſancta tranſiſſet, victorq; rediens in Italiam applicuiſſet, magnifice à marchione Eſtenſi ſuſceptus eſt, viditq; filiam marchionis virginum vnam oīm ſpecioſiſſimam, quam matrimonio duxit.

Adolphus de Naſſau Cæſ. 101.

Philippus Pulcher Franc. rex.

Andreas de Venetiꝭs, Vngar. rex.

duxit, mortuo vero paulo poſt rege, vidua iſta deſiderãs viſitare parentes, vocatis ꝑlatis ac regni ꝓceribus, ſe grauidã oſtendit, & eoꝝ volũtate ad patrẽ rediȷt, ibiq́ꝫ pueꝝ maſculũ peperit Stephanũ noĩe. Hic Stephan⁹ vt adoleuit, marchionatũ vſurpare volẽs, repulſus, fugit ad Iacobũ Aragoniæ regẽ, cũ iam Vngariæ regnũ aliȷ ſe ꝓximiores teneret. Habebat aũt vxorẽ rex Aragoniæ filiã regis Andreæ, q̃ erat ſibi ex patre ſoror, cum q̃ aliquãdiu moratus, tandẽ in Italiã rediȷt. Et cum ita vagus ac ꝓfugus terrã circumiret, duxit filiã cuiuſdã ciuis Veneti potẽtiſſimi, ex q̃ habuit filiũ iſtũ Andreã, qui auxilio ſuoꝝ viuente adhuc rege Ladiſlao venit in Vngariã, & ſic occiſo Ladislao, in regem ſurrogatur. Veꝝ, vt ſolẽt, q̃dam ꝓceres Vngariæ poſt aliq̃t annos in ꝑiudicium illius, à papa Bonifacio 8. regem petierũt Carolum pueꝝ, Siciliæ regis filium, anno videlicet 1299. cuius origo talis erat. Rex Stephanus 5. habuit filiam noĩe Mariã, quam Carolo Claudo filio Caroli aui, q contra duces Sueuiæ regnum Siciliæ obtinuit, deſponſauit, q Carolus Claudus ex filia Stephani genuit Carolum Martellũ, Carolus vero Martellus ex Clementia filia imperatoris Rudolphi, genuit filium Carolorobertũ, ſed in Vngaria Carolus vocabatur. Vnde in ꝑiudicium (vt tactum eſt) regis Andreæ, papa miſit legatũ de latere, ſed nihil agens, ad ꝓpria rediȷt. veꝝ poſtea anno 1301. idem rex Andreas in pace quieuit. At mortuo Andrea, barones regni ſe diuidunt, aliq enĩ Carolum exoptãt, nonnulli vero regem Boemiæ Vuenceslaum inuitãt: & hoc ideo, q̃a rex Othocarus nup in ꝓlio occiſus, de filia Belæ regis Vngaroꝝ genuit Vuenceslaum dum eſſet Boemiæ rex. veꝝ Vuenceslaus venire in Vngariam noluit, ſed filium ſuũ ex filia imperatoris genitum, Rudolfi ſ. qui & habebat nomen ſuum, Vuenceslaum, eis tradidit in regem Vngariæ coronandũ. hic venit ad Albam regalem, & ibi ab archiepõ *Colocenſi in ꝑſentia multoꝝ epoꝝ & proceꝝ fuit coronatus. Eodem tpe frater Nicolaus epõs Oſtieñ. legatus à latere miſſus in Vngariã ꝓ Carolo venit, q Budam interdixit, & rediȷt. & q̃a pars magna Carolo adhæſit, vidẽs Vuenceslaus rex Boemiæ filium noſe ſolum regem fore, eum reduxit vnà cum corona in Boemiam. Interea cõſentiente Vuenceslao, proceres q̃dam regni Othonem ducem Bauariæ ſubintroducũt in regem Vngariæ, qui veniẽs, coronam regni à Vuenceslao ablatam ſecum ferẽs, à Bñdicto epõ Verſprimieñ. ac epõ Antonio Canadienſi rex eſt vnctus & ſacra coronatus corona. Inde Budam veniẽs, in die ſolenni coronatus inceſſit, paulo tñ poſt Ladislaus Vaiuoda Tranſſyluanus eum cepit, & caſtro ſuo vinculatũ tenuit, vnde poſtea elapſus eſt, & ſine regno ad propria remeauit. Anno dñi 1309. cardinalis S. Martini in mõtibus presbyter Car. in Hungariã miſſus, nobiles regni anathemate notauit, diuino vniuerſis interdixit, q̃propter Carolum vniuerſi Hungari regẽ ſuſcipiũt atq́ꝫ coronãt. Hic Carolus tres ſucceſſiue vxores habuit, & ex vltima, filia Ladislai regis Polonoꝝ Elizabeth, Ludouicum atq́ꝫ Andream filios gñauit. Fertur aũt ꝙ anno dñi 1339. Caſimirus rex Poloniæ ad Albam regalem venerit, & de voluntate proceꝝ ac ꝑlatoꝝ regni, Ludouico filio Caroli Polonoꝝ regnum reſignauerit, erat enĩ filius ſororis ſuę, & deceſſit ſine liberis, de q̃ poſt obitum Caſimiri coronatus fuit. Mortuus eſt aũt Carol⁹ poſt multa glorioſa facinora anno 1342. vir laude digniſſimus. Et ei in regno ſucceſſit Ludouicus, de q̃ & fratre Andrea dicetur vberius, ſi locus alibi fuerit. nam magna pars eoꝝ q̃ iam dicta ſunt anticipatione, alio referenda ſunt. Anno dñi 1294. poſt longam vacationem Ro. ſedis Peruſii in hoc tandẽ conuenerunt cardinales, non eligere aliquẽ de collegio. vnde elegerũt ſanctum virum fratrem Petrum de Murrone, qui eremiticam vitam ducebat, & qui multa monaſteria inſtituit, tandemq́ꝫ ſolitudinem amans, habitationem ſibi in montibus Murronis elegit, quem Cœleſtinum 5. noĩabant. Electus eſt aũt Carolo rege & Latino cardinale inſtantibus. Aquilam itaq́ꝫ poſt creationem ſuam profectus, eo ſtatim cardinales oẽs ad ſe vocat. oẽs igitur eo ꝓfecti, Cœleſtinum ipſum vt verum pontificẽ adorant. eius aũt coronationi intereſſuiſſe 200. millia hoĩm ſcribitur. ſedit anno vno, menſes 5. profectus eſt cum curia ſua Neapolim. Verum cum à priori vita ob pontificatũ nequaq̃ declinaret, adeo benignus & facilis oĩbus petentibus erat, vt eadem diuerſis concederet, vnde & contemptus dignitatis oriebatur. hanc ob rem de abrogatione eius mentio fieri cœpta eſt. Et inſtantibus acriter cardinalibus quibuſdam, maxime vero Benedicto Caietano viro in iure ciuili & canonico periſſimo, vt id q̃primum agat, propoſito reipub. Chriſtianæ diſcrimine, quod ſua imperitia imminere omnium ceruicibus oſtendebant, affirmantes omnia mala accidentia in die iudiciȷ ſibi imputatum iri. Motus his verbis vir ſanctus & ſimplex, futurum ſe in eorum poteſtate dixit, modo id iure fieri poſſet. quare conſtitutio omnium conſenſu facta eſt, licere pontifici abdicare ſe magiſtratu, quam conſtitutionem Bonifacius octauus, poſtea in librum ſextum retulit. Vnde ſtatim reſignauit pa

De Carolo Siculo.

Vuenceſla⁹ Vng. rex.

Otho Bauarus Vngar. rex.

Carolus Siculus Vng. rex.

Cœleſtinus 5. papa.

De abdicando papatu.

uit papatum pontificatus ſui menſe 6.atq; Benedictus Caietanus extitit electus, q Cœ
leſtinum ad eremũ abeuntē, ex itinere ad ſe retraxit, eundemq; ꝑfecto arcis Fumonis
cuſtodiendũ tradit,hac ratiōe motus,vt ipſe dicebat, ne autores ſeditionum aliquam
calamitatem,hoc duce,eccleſiæ Dei inferrent,licet reuera hoīs ſanctitatē admirarent.
Vtcunq; ſit,conſtat hoīem magnæ ingratitudinis & calliditatis fuiſſe, qppe q ambiti
onis cauſa & viꝝ ſanctum decepit,& captum,vitam eremiticam appetentē,in carce-
re dolore animi ante tēpus mori coegerit. Anno igit dñi 1295. vacante ſede,ſecun
dum chronicam Floreñ. Bñdictus cardinalis ſolicitus erat ꝑ papatu, non expectãs vt
vocaretur velut Aaron,vnde & nocte q̃dam cum modica comitiua acceſſit ad palati-
um Caroli,offerēs ipſi om̃e auxilium eccleſiæ in recuperatione regni Siciliæ, ſi opam
daret vt eligeretur in papam. Rex aũt hac ſpe inductus,effecit vt cardinales noti, poſt-

Bonifaci⁹ 8. papa.

habitis alijs,ipſum eligerēt. Cum igitur eſſent in conclaui Neapoli, dñs Matthæus de
Vrſinis,& dñs Iacobus de Columna capita partium,ꝑpendētes factum,primi vocem
dederũt ꝑfato Benedicto,q̃s alij ſecuti ſunt, ſicq; creatur Ro.antiſtes in vigilia natiuita
tis dñicæ,anno q̃ ſupra.ſedit annis 8.menſes 9.vocatus eſt Bonifacius 8.q librum 6.an-
no ſalutis 1297.edidit. Anno 1296.pax facta eſt inter regem Aragonũ & regem Ca-

Dangiani et Caroli de Sicilia pacta.

rolum,cum rex Aragoniæ nup migraſſet ab hoc ſeculo, Dangianus germanus eius q
ſe fecerat coronari de regno Siciliæ,& illud poſſidebat,q̃fiuit facere pacem cum eccle
ſia,& cum Carolo 2.tunc rege Apuliæ,mediatore Bonifacio papa.pax in hunc modũ
concluſa eſt,Quod rex Aragonum Dangianus,vxorem duceret filiam regis Caroli,&
ipſe Dangianus renunciaret & dimitteret Siciliam,ac etiam obſides q̃s dimiſerat ꝑfa-
tus Carolus in Aragonia filios ſuos & milites cum illis. Et papa Bonifacius vnà cum
Carolo ꝑmiſit,Carolum Martellum germanum regis Franciæ,renunciatuꝝ priuile-
gio,ꝑ q̃d Martinus tradiderat ſibi regnum Aragoniæ. Et vt ad hoc ꝑberet aſſenſum,
dedit ſibi comitatum ſeu ducatum Andegauiæ,& filiam in vxorē,Carolusq; rex Apu-
liæ ꝑſonaliter acceſſit in Franciã,& concordatis partibus, liberatus eſt cum filijs ſuis à
detentiōe eoꝝ in Aragonia. Cum aũt trãſiret ꝑ Florentiã cum comitiua ſua, inuenit

Frid. Aragonum Siciliã occupat.

ibidem Carolum Martellum filium ſuum, regem Hungariæ creatum, cum 200.mili-
tibus Francigenis ꝓuincialib⁹ & de partibus regni,ꝑmanſitq; in Florentia diebus 20.
pater cum filio,honore magnifice ſibi impēſo à Florētinis. nam ibi erat etiã marchio
Mōtiſferrati, cui ꝑmiſſa fuit filia Caroli in cōiugiũ.deinde ad curiã Romanã venit,&
ibi firmata pace ꝑ Ro.pōtificē cum ꝑdictis cōditionibus,ex curia Neapolim eſt reuer-
ſus,& Dangianus qui poſſedit Siciliã,dimiſſa Sicilia, reuerſus eſt in Aragoniã,ibiq; ſe
coronari fecit. Sed cum Carolus crederet ſe Siciliam recipere quiete ſecundũ con
uentionē poſt receſſum Dangiani,tum ecce Fridericus germanus Dangiani Siciliã ſi-
bi vſurpauit,& in regē eius ſe fecit coronari de volũtate Siculoꝝ cōtra ordinationem
eccleſiæ.q̃propter pōtifex multũ indignatus eſt cōtra regē Aragonũ & fratrē eius Fri
dericũ,fecitq; eos ad curiã citari.Et rex Dangianus cōparuit corã aplico, ſecũ ducens
reginã Cōſtantiã matrē ſuã,ac etiã Rogeriũ de Loria ſuũ Admiraldũ:papa aũt hono
rifice ſuſcepit eos,& execratos eccleſiæ recōciliauit. Excuſauit aũt ſe Dangianus rex,
ꝙ geſta fratris non eſſent de voluntate eius, & hoc iureiurando expreſſit in manibus
papæ,ac in ꝑſentia regis Caroli,obtulitq; exire in bellum ad regis Caroli adiutorium
contra germanum ſuum om̃i conatu etiam ꝑſonaliter ad obtinendũ Siciliæ dñium.

Anno dñi 1297.cum rex Carolus paraſſet claſſem 4.galeaꝝ,ꝑficit Rogerium vt ꝓ-
ficiſceretur contra Siciliam.requiſiuit e pontificis decreto ad hoc etiam Dangianum
regem,vt ſimul cum ſuis copijs congrederet bello contra Fridericum. Qui ꝓpere ve-
nit cũ 30.galeis,cōiunxitq; eas galeis Caroli. Fridericus aũt ſciēs tãtam claſſem cōtra
ſe venire,armauit 60.galeas, & occurrit eis.Poſt aſperam vero pugnam in mari diu-
tius habitam,ſuperati ſunt Siculi,& capta 6.millia hoīm & 22.galeæ,ꝑ q̃d rex Dangi-
anus fidem ſuam oſtendit: dicitur tñ à quibuſdã, ꝙ ſi voluiſſet,poterat dare Fridericũ
captum in manib⁹ Caroli,quia galea in q̃ erat,deuenit ad manus eius. ſed paꝝ hoc re-

De Tartaro Chagano.

ferre crediderim,dũmodo nec ita Carolus Sicilia potitus ſit. In hæc tēpora refert
geſta à Tartaris in Syria ſub Chagano principe,ſic em̃ puto noīandum potius q̃ Cha
ſanum,poſteaq̃ inde amiſſa Ptolemaide,cum reliq̃ om̃i ditione deceſſerat Frãci. Atq;
is quidē Tartarus ſacris Syriæ locis pie viſitatis,Chriſti fidei addictus eſt.Quæ cum ꝑ
legatos Bonifacius papa accepiſſet,ingenti ſpe Hieroſolymæ rebus conſulũ iri ratus
eſt,ſed interuerterũt ei⁹ ſententiã inteſtinæ noſtroꝝ factiones. Anno dñi 1296.Flan

Guido Flã.

driæ comes Guido,inita cum Eduardo Anglo ſocietate,filiam ei deſpondit, ſed à Phi
lippo re cognita,in Franciã vocatus,aliquandiu ſeruatus eſt:tandē libertati ꝑmiſſus,
Franco rebellauit,Quod cum is reſciſſet,infeſtis copijs aduerſus Guidonem ꝑfectus,

Flan-

Flandriam vaſtauit. Anno dñi 1296. rex Angliæ Eduardus cum Adolpho rege Ro. colligatus eſt, miſitq́ꝫ ei multa millia florenoꝝ, vt veniret cum magnis copijs in Flandriam, q̃ ſe rex Angliæ etiam ꝑſonaliter conſtituit ventuꝝ. p̃miſit aũt Adolphus multos milites Teutonicos ante ſe ad ſtipendiũ Flandrenſiũ, q ſimul iuncti, occurrerũt comiti Artenſi, q victoria potitus, occidit ex Flandreñ. & Teutonicis ad tria millia, & poſt illam victoriam comes Artenſis accepit loca q̃dam in partibus maritimis oĩbus.

Adolphus Cæſ. Anglo iunctus.

Interea rex Angliæ Eduardus magna claſſe & mille bellicoſis militibus, & multis peditibus deſcendit in Flandriã, prout ꝓmiſerat ex cõuentione inita cum rege Ro. & comite Flandriæ, & ſubito Brugas oppidum in deditionem accepit, q̃d derelictũ erat à Gallicis, qa muris & foſſis immunitũ. Et Brugenſes deuoti ſatis videbanť regi Franciç, vnde nõ cõfidebat ibi reſidere rex Angliç, in Gandauo aũt ſubſiſtebat comes Flandriæ, Adolphum regem Alemaniæ, q venire ꝓmiſerat, expectãs. Sed fruſtra. nam rex ille non venit, ſiue corruptus pecunia, ſiue ꝙ tunc motum fuit ei bellũ ab Alberto duce Auſtriæ, q hoc fecit ad inſtantiã regis Franciæ *cum magna feſtinatiõe reuerſus eſt in Angliam, derelinquens comitem Flandriæ male ꝓuiſum. Per id tẽpus Carolus rex Apuliæ venit in Franciã ex cõmiſſione ſummi pontificis, in fauorẽ regis Angliæ, vt pacẽ componeret inter reges. ideoq́ꝫ qm̃ hyems erat, rex Franciæ reuerſus in Franciam, dimiſit p̃ſidia in terris acquiſitis, & cum magno honore ſuſcepit regem Carolum, q dedit opam ad cõponendã pacem. Et vt res ſortiretur effectum, fecit treugas fieri ꝑ bienniũ cum pactis, ꝙ regi Franciæ ſine cõtradictione remanerẽt Brugæ, & aliæ villæ Flandriæ q̃ iam erant occupatæ à rege: & diſpenſante Bonifacio papa, rex Angliæ duxit vxorem, filiam regis Fran. Iſabelem, & ſic pax eſt firmata. huiuſmodi aũt treugis comes Flandriç incluſus fuerat.

*Eduardus igitur

Anno deinde dñi 1298. principes Alemaniç priuauerũt Moguntiæ Adolphum imperatorẽ iure imperiali, ratione ſuæ infidelitatis. Recepit enĩ 100. millia marcaꝝ argenti, vt quidã ſcribũt, à rege Angliæ ꝓ ſuccurſu cõtra regẽ Frãciæ. Debuit aũt hãc ſummã diuidere inter principes Germaniæ, q̃d non fecit, ſed emit inde comitatũ quendã. ex eo recuſauerũt ire principes cũ eo, ideo ſcandalum grãde admiſit, quia iuuare regẽ Angliæ non potuit. Orta ſiquidẽ eſt inter eum & q̃ſdam de imperio cõcertatio, ita ꝙ ipſe damnificauit Argentinã & epm ac totã Alſatiã, ꝓmiſitq́ꝫ in om̃i Alemania lites & bella, q̃re depoſitus eſt ab electoribus ꝑ ſententiam, qm̃ remiſſus & inutilis erat. Et electus Albertus dux Auſtriæ filius Rudolphi q̃ndã regis Germanoꝝ, q̃ facto nouũ ſuſcitať bellũ inter Adolphũ & Albertũ, ad idẽ cooperante rege Angliæ, qui pecuniam obtulit magnam Alberto, vt vindictam faceret in Adolphũ ꝓditionis factæ in eum. acceſſit p̃miſſis ꝙ Adolphus multoꝝ principum amiſit iam dudum fauorem. Nam vt quidã chronographi ſcribũt, Gerardus archieps Moguntiñ. Cunradus eps Argentiñ. Albertus dux Auſtriæ, Albertus comes de Haigerloch, comes de Lyningen, comes de *Zuaibruken, Otho de Ochſenſtain, in mortem Adolphi oẽs iurarũt. Paulo poſt contractis copijs venit Albertus cõtra Adolphum, & ad duo milliaria ꝓpe Vormatiã occurrit illi, Adolphꝰ aũt multo minoribꝰ copijs, fiduciam ponẽs in dextra, bellum cum Alberto inijt. ſed pugna facta, cum multis militibus eſt occiſus. duraſſe fertur prælium ad dimidium diem, de q̃ ſunt verſus ſequẽtes:

De Adolphi Cæſ. abrogatione.

Adolphi interitus.

Anno milleno, trecentis bis minus annis,
In Iulio menſe rex Adolphus cadit enſe.

Fertur aũt nullum ex coniuratis his recta morte defunctum. nam inter primos comes Albertus de Haigerloch in itinere à duce Othone de Bauaria gñro regis occiſus eſt, comes de Ochſenſtain vulneratus in conflictu obijt, Gerardus archieps poſtea inuẽtus eſt mortuus ſedẽs in ſella ſeu cathedra, comes de *Zuenbruck fluuio ſubmerſus, comes de Lyningen inſanus factus eſt, eps Argentiñ. à q̃dam ruſtico apud Fridburg confodiť, Albertus poſtea imperator à Iohãne fratrueli ſuo occiſus inuenitur. Scribit etiam Iacobus de Moguntia, ꝙ electores imperij primũ in Franckfurt elegerũt ducem Albertum concorditer in regem abſentem, & vocato Alberto comite de Haigerloch, ei tradiderũt literas q̃s p̃ſentaret duci Alberto. ijs continebať, ꝙ eſſet electus, vt veniret ſine mora ad Francofordiam ꝓ cõplemento electionis, q receptis literis in Vienna, collecto exercitu digno, adſcendit. & cum prope Francofordiã veniret ad oppidum Vuinheim, Gerardus Moguntiñ. precibus iam induxerat coelectores, vt cõcorditer eligerent Adolphum ſuum conſanguineũ, viꝝ corpore cõpoſitum, virtuoſum, literatum, & in armis ſtrenuum. q̃ electo & publicato, venit nuncius qui retulit Adolphum eſſe publicatum, ad q̃d indignatus dux Albertus, multis cum q̃relis reuerſus eſt in Auſtriã, & poſtea bello exorto inter regem Franciæ & Angliæ, cum Adolphus à rege Angliæ recepiſſet pecuniã, vt eũ iuuaret cõtra regẽ Frãciæ, id valde indigne ferebãt

De Alberti Cæſ. electione.

princi

principes. Ex ꝗ & alijs cauſis, autore ꝓfato archiep̄o Gerardo, depoſitus fuit, ꝗ obiecit regi plurium, & ꝙ ſtipendiũ cõtra Feancũ regẽ recepiſſet, ꝙ cuderet falſam monetã, ꝙ feciſſet ſacerdotẽ decollari, ꝙ mãdaret eccleſiaſticos ſpoliari. an vero cauſæ allegatæ oẽs fuerint veræ, Deus ꝗ nouit oĩa, dijudicet. hoc vnũ veritas docuit, Adolphũ à eegno depoſitũ, bello ſuccubuiſſe. Anno dñi 1298. cum Columneñ. in pluribus cõtriſtaſſent papã, ducti magnitudine nobilitatis & potẽtiæ, ꝗ etiã in electiõe papæ ab initio viſi ſunt reſiſtere, adauxit turbationẽ, ꝙ cum curiæ ſuæ mutaret reſidẽtiã papa, Sarra ꝗdam multa ornamẽta & theſauꝝ eccleſiæ in via ꝓdatus eſt: peopter ꝗd papa execrauit oẽs illos de Columna clericos & laicos, vt fautores ſceleris: priuauit etiam clericos beneficijs & dignitatibꝰ, inſup tam clericoꝝ ꝗ̃ laicoꝝ deſtrui fecit palatia, resq́ ꝗs in vrbe poſſidebãt, ſubuertit. Hinc magna Columnẽſes damna & ſuaꝝ detrimenta ſubſtantiaꝝ recipientes, ſe tunc ex toto ſubtraxerũt ab obedientia papæ, & bellum inchoatum eſt cum eis. habuerũt em̃ bonas ciuitates & caſtella ſatis munita. põtifex vero cõceſſit plenariam indulgentiã oĩbus ſumẽtibus crucem cõtra ipſos, in ꝗ bello multi ſunt mortui. Anno aũt 1299. interuenientibus amicis & bonis viris, venientes clerici & laici domus Columneñ. ad Reatinam ciuitatem, vbi tũc erat curia, proſtrati ad pedes põtificis, veniam petitam receperũt, atq; à vinculo execrationis abſoluti hoc pacto, ꝙ ciuitatem Peæneſtinam quam occupauerãt, eccleſiæ reſtituerẽt: ꝗd & fecerũt. Licet aũt papa ꝓmiſerit eos reponere in ſtatum priſtinum, nõ tñ̄ ſeruauit, ſed ipſam ciuitatem Prænestinam inexpugnabilem, dirui fecit, ꝗ̃ erat in eminenti, & aliam ædificari conſtituit in plano, vocaei faciẽs ciuitatem papæ. Eapeopter Columnẽſes videntes ſe deceptos, ꝙq; papa iuxta condictũ pacis capitula violaſſet, Præneſtinam ciuitatem deſtruendo, rebellauerũt ab eccleſia, inimici papæ facti. Ob ꝗ̃ papa denuo execrauit eos, & fulminauit geaues ꝓceſſus cõtra eos, ꝗ ne caperent, diſp̄ſi ſunt in diuerſas regiones. Et cardinales duo Iacobus & Petrus exularũt, ꝗs papa cardinalatu priuauit, et ſchiſmaticos iudicauit. Extat cõſtitutio deſup in ſexto de ſchiſmat. ꝗ̃ incipit, Ad ſuccidendũ. Sciendũ tñ̄ ꝙ Bñdictus ſucceſſoe Bonifacij, hanc ſententiã eeuocauit ꝑ extrauagantẽ, exceptis tribꝰ, ſ. depoſitiõe à cardinalatu, & inhabilitatiõe ád papatũ, & bñficijs eccleſiaſticis & cõfiſcatione bonoꝝ, exinde ꝑ Cle. 5. reſumpti ad cardinalatũ, vnitiq́ eccleſiæ pietati, vita defuncti ſunt.

Albertus Cæſ. 102.

Eo anno occiſo Adolpho, vt dictũ eſt, in Franckfurt poſtea coram electoribus cõparuit Albertus dux, & primæ pollicitationi renunciauit. Veꝝ vacante imperio ex morte regis Adolphi, principes cõcoediter eundẽ in regẽ Germanoꝝ in die B. Pantaleonis elegerũt, ꝗ poſtea Aqſgrani ſolẽniter eſt coronatus cum coniuge ſua filia comitis de Tirolis, regnauitq; annos x. Hic Albeetus erat vnoculus, adſpectu trux, & auarus. curabat em̃ ditari liberos. nam ſex habuit filios, Rudulphum primogenitũ, ꝗ poſtea factus rex Boemiæ, deceſſit ſine liberis: Fridericũ, Lupoldum, Henricum, Albeetum & Othonem, vnamq́; filiam Hagnen natu maiorẽ, Andreæ regi copulauit Vngariæ, aliam filiam Elizabeth dedit duci Lotharingiæ, tertiam filiam dedit Goldemaro maechioni in Brandenburg. habuit & ſoror Alberti Carolum regem Siciliæ maritum. Paulo poſt Albertus aliquoties confirmationem à Bonifacio poſtulauit, cui Bonifacius reſpõdiſſe fert, ipſum indignũ imperio, ꝗ occiderit dñm ſuũ Adolphũ in ꝓlio, & tenentẽ coronã in capite, ac ſpatã ad latus, dicentẽ, ego ſum Cæſar. poſtea tñ̄ in odiũ regis Frãciæ cõfirmatus eſt.

De Iubileo.

Anno dñi 1300. Bonifacius publicari fecit iubileũ, ꝗ̃ plenã delictoꝝ oĩm remiſſionẽ his ꝓſtabat, ꝗ limina ap̄ſoꝝ viſitaſſent, ad exemplũ teſtamẽti veteris, eundẽ ꝗq; de 100. in 100. annũ ſeruari mãdauit. ob hãc rem eo anno tãta vndiq; multitudo Romã venit, vt vix incedere ꝑ vrbẽ liceret. Peæterea trãſactis treugis inter regẽ Frãciæ & comitẽ Flãdriæ, rex miſit in Flandriã Carolũ Valeſianũ germanũ ſuũ ad bellũ reſumendũ, ꝗ diſcurrit, ꝑuaſtans oĩa. breui in deditionẽ accipiẽs oẽs ciuitates maritimas, excepto Gãdauo, vbi comes erat Flandriæ cum filijs ſuis Roberto & Guilielmo ab oĩbus derelictus. ꝗpropter de pace actum eſt, ita vt ſe in manus regis traderet, promittẽte tñ̄ ei Carolo ꝙ ipſum regi recõciliaret, reſtituendo ipſum & filios in ſtatum priſtinum. ꝗpropter datum eſt Gandauũ.

Comes Flãdriæ captus

Carolus aũt ingreſſus Gandauũ, comitem Guidonem ac filios duos cepit, & contra promiſſa fidem fregit. poſtea cepit totum comitatum Flandriæ, cui ꝓfecit Iacobũ fratrem comitis S. Pauli, & redijt in Franciã. Interim Iacobus grauare cœpit pp̄lm, multa adinueniẽs vt pecuniam extorqueret. Quæ ciuilium ſeditionũ tanta cauſa fuit, vt neglecto Feanciæ rege, ad ſuos comites Brugenſes defecerint, Guilielmũ quendã accipiẽtes e comitum de Flandeia ꝓſapia oriundũ, cui ꝓfecto Brugis adoleſcẽs Guido comitis filius ſe iungit, terram Gallicam paratis viribus vaſtat. Quare rex Feanciæ deſtinauit Artenſem comitẽ auunculum ſuum cum 7. millibus equitum, & 40. millibus peditum.

Eo

Eo aũt tẽpore rex falſificari fecit monetã,ex qua re multi depaupati ſunt,& exercitus
abominabilis eſt ſactus.caſtrametati ſunt aũt apud oppidũ Coltracũ.at ſtrenuus Gui-
do vocato Guilielmo cũ copiis,deliberãt.Et qm cõgreſſum ꝑlii vitare nõ poterãt,exe
unt cum xx.millibus,ſtationẽ ſacientes in planitie aduerſus hoſtes,habẽtes ante ſe foſ
ſatũ aquaꝝ viuentiũ,ꝗd nõ erat oĩbus notũ.Fuerunt aũt pleriq; inermes, habentes ve
nabula ac veruta & contos in manibus. augebat aũt eis deſpatio vires, ſtatuerũtq; oẽs
mori ſatius eſſe q̃ fugere.Cœptũq; eſt ꝑlium acerrimũ,& cũ regii veniſſent ad prædi- Flãdrenſiũ
ctum ſoſſatũ,ignorantes cadebant in illud cateruatim,nec vltimi videre poterant pe- victoria.
riculũ,propter pulueris cõſperſi denſitatẽ.ſicq; comes Artẽſis,Coneſtabulus, ac Fran
coꝝ exercitus ſupati,ad ſex millia eqtum & peditũ ſine numero cũ multis ducibus, co
mitibus & baronibus ceciderunt.Poſt ꝑdictam vero victoriã non remãſit villa,nõ op
pidũ in Flãdria,ꝗd in deditionẽ nõ acceperit dictus Guido dux exercitus. Cum aũt
noua hæc ꝑueniſſent in Franciã,nõ fuit fere domus quæ nõ ſumpſerit lamentũ,& mul
tæ viduæ factæ ſunt.rex aũt Frãciæ dolorẽ diſſimulans,ꝑconizari fecit ꝑ totum regnũ
bellũ contra Flandriã ſibi rebellem,falſificari denuo cupiens monetã aureã & argente
am,vt haberet in ſtipendia.Inſup vocauit Carolum Valeſianũ de Italia, quem venien
tem fecit capitaneũ.Rex cũ 80.armatoꝝ millibus egreſſus de Atrebato,venit in Flan
driã.veꝝ qa patria eſt plena paludibus,& erat ĩ Octobri,quo tẽpore eo loci nõ poteſt
cõmode belligerari, eaꝓpter rex bellũ intercipe coactus,treugas in annũ fecit,& abiit.
Boniſacius etiã papa,vt erat homo in ꝓmittendo largus,Carolum Valeſiũ fratrem re
gis Frãciæ,ad ſe Romã vocat,promitt͡ẽs eum impatorem velle cõſtituere ,Alberto re-
ꝓbato.Venit aũt Carolus Valeſianus Romã,q filiam Balduini vltimi imp.Conſtan-
tinop.Aecaterinã vxorẽ duxerat,à Bonifacioq; impetrauerat,vt ſocero ſuo liceret im
periũ repetere,à q̃ depulſus fuerat.Fecerat id qdem libenter põtiſex,ꝙ ei in aĩo erat,
hoꝝ principũ auxilio exercitũ in Aſiã tranſmittere,vt Hieroſolymã recuperaret. In-
terea vero dũ res ipſæ cõponerentur,Carolũ ipſum patrimonio S.Petri cũ oĩni pote-
ſtate ꝑfecit,ꝑ ꝗd tẽpus iu Piſtorio Cãcellarii gens ditiſſima,numero multiplicata,ĩ du
as partes diuiſa eſt:& altera qdem Albi vocati ſunt,altera Nigri, magnis inter ſe con- Alborũ &
tentionibus agentes.ſecuti ſunt Florentini,ac eadẽ noĩa pariter receperũt. legato igi Nigroꝝ fa-
tur apoſtolico miſſo nil agente,miſſus eſt illo & Carolus Valeſius,q obſtare non potu ctiones.
it,q̃ minus Albi pellerent e Florentia, q tum reliquã factionis partẽ ſupate & numero
cõtendebant & belli potentia,nam Albi tunc Gibellini appellati ſunt. At Boniſaci
us Hieroſolymitanã expeditionẽ parãs,Ariminẽ.epm ad Philippũ regem Francorũ
mittit,q hoiem ad eã rem cohortaret.is itaq; eo ꝓfectus, quũ precib' nil obtinere po
tuiſſet,minas addidit.Sed par fuit illius arrogantiæ regis leuitas. hoiem eñ ſubito in
carcerẽ conſicit,ex quo rex indignationẽ papæ acqſiuit,vt Blondus & ſequaces refe-
runt.tñ alii cauſas inuidiæ inter papã & regẽ aſſignãt,ꝙ rex Francoꝝ quendam epm
in Francia cape fecit,opponens ei ꝙ eſſet*paterinus hæreticus,eũ priuans epiſcopatu
& bonis ſuis,vacantes epiſcopatus diripiebat ſpoliis, & inueſtitutas coꝝ facere vole-
bat.Quã ob rem Bonifacius vt magnanimus,cœpit cõtra eum agere, tanq̃ contra ini
micũ eccleſiæ.Et ad id efficacius ꝓcedens,vocauit oẽs epos & ꝑlatos Franciæ ad vr-
bem,ad celebrandũ conciliũ,ſed rex nõ permiſit eis acceſſum. vnde papa magis turba
tus,cũ inueniſſet ex qbuſdam decretis,regẽ Frãciæ à ſede Ap.debere recognoſcere eti Papæ & re-
am in tẽporalibus regnũ,deſtinauit archidiaconum Narbonẽſem,mandãs regi reco- gis Frãcoꝝ
gnitionem regni facere ſedi aplicæ,aliãs eum execraret,& terrã ſuam interdicto ſup- diſſidium.
poneret.Poſtq̃ ergo ille applicuit Pariſios,rex nõ ꝑmiſit bullas publicari:immo ſami
liares regis,literas aplicas ei abſtulerũt,ipſum de ciuitate eiiciẽtes & regno. comes au
tem Artenſis q adhuc in humanis fuerat,literas ĩ ignem proiecit.exinde rex cuſtodiri
fecit oẽs vias,per quas eſſe poſſet ingreſſus ad regnũ Franciæ. ꝓpter hoc papa execra
uit regẽ.Igit rex Franciæ cõgregari fecit Pariſiis oẽs prælatos Franciæ, necnõ baro
nes,& facto cõcilio ꝓ ſui iuſtificatiõe,appellauit ab illa ſentẽtia,ſe excuſando, & cõtra
Bonifaciũ inuehẽdo,plura ſcelera,ſ.hæreſis,Simoniæ, homicidii & alioꝝ, illi imꝑpe-
rando,ideo de iure deponendũ eſſe à papatu. Orta igit maxima diſſenſiõe inter eos,
Boniſacius vtroq; gladio vtebatur*execrationis & alios ꝓceſſus terribiles contra regẽ
fulminãs.proteſtatus etiam fuerat archidiaconus Narboneñ. regnũ Franciæ ad Ro.
ſpectare eccleſiã,regẽq; admonuit,vt à regalibus abſtinens,à regno ſe abdicaret: qn
etiam adſtãtes ꝑlatos principesq; ac cæterã nobilitatẽ à iuramento fidelitatis,q̃ regi fu
erãt obligati,abſoluens,iuſſit vt ſe Romã ad põtificem cõferrent.Interea tẽporis pon Alberti Cæ-
tiſex Philippũ regno Frãciæ ꝑ ſententiã priuat,eiusq; regnũ Alberto impatori ſubii- ſaris confir
cit,quẽ initio ſui põtificatus repulerat,Nunc aũt cõfirmatũ in regẽ Ro. ad ſumẽdum matio.

coronã impij ſolicitat.nam de Alberto ſic ſcribit Iacobus Mogũtinus,ꝙ Boniſacius
eum in odiũ regis Franciæ appbauerit:& cũ eum papa cõtra regẽ Frãciæ incitaret,il-
le ſe hoc non facturũ reſpõdit,niſi ſibi & hæredibus ſuis regnũ & impium cõfirmaret:
de quo cũ multũ tractaret per ſedẽ in cõtrarium,tandem reſedit cõcilium.ſiquidem di-
xiſſe papã referunt,Nõ fiet iſtud viuente Iezabele,denotãs reginã,q̃ ex matre ſoror fu
it quondã Cunradini ducis Sueuorũ. Et Boniſacij quidem arrogantiã iniquo animo fe
rens Philippus,Anagniã,q̃ ſe põtiſex receperat,Sarrã e Columnenſiũ familia cum No-
garetio eqte Franco mittit,ob cauſam inſinuandæ puocationis,q̃ aduerſus Boniſacij
iniurias de regni depoſitione Philippus ſeſe tuebat. Erat huic obnoxius Sarra, qppe
quem ex Italia fugientẽ,& à piratis captũ,rex redemerat.Itaq; Sarra mutata veſte, ne
ab Italis agnoſceret,q̃t poteſt amicos colligit,& cõductis CC.e militia Valeſii,Noga
retiũ præmittit,q auxilium rei,quã tacitus ſecũ ſtatuerat,afferret.Sarra nocte Anagni-
am ingreſſus,Guibelinorũ ope Boniſacium ĩ domo paterna capit: inde Romã ductũ,
poſt quintum & trigeſimũ diem mors abſtulit. Sunt q putant Nogaretiũ Sarramq; in
mandatis habuiſſe,põtificem ad Philippũ pducere, ſed ſanctitatis pontificiæ reueren
De Boniſacij interitu. tia deterritos,partim Anagnienſiũ occurſu phibitos,cœpto deſtitiſſe.Morit Boniſa-
cius,q imperatoribus,regibus,principibus,nationibusq; terrorem potius q̃ religionẽ
inijcere conabatur,q́q; dare regna & auferre,pellere hoies & reducere p arbitrio ani
mi conabatur.cõſanguineos nimis dilexit & exaltauit,duos enim nepotes fecit cardina
les ſatis iuuenes,ſimiliter & auunculũ ſuũ, XX. numero ex ſuis cõſanguineis & amicis
epõs & archiepõs inſtituit, laicos comites fecit,magnum theſaurũ eis reliquit.vnde &
mortem eius,cõductis ſtipendiarijs,vindicare conati ſunt. gratias à Cœleſtino cõceſ-
Boniſacij 8. temeritas. ſas reuocauit,q̃ſi nõ fuiſſent effectum cõſecutæ. Gibelinos omes vno odio pſequebat.
Notũ eſt illud,ꝙ Procheto dixit Genueñ.archiepõ,ad pedes eius die Cinerũ prodeũ-
ti.nam vbi dici à ſacerdote ſoleat, Memento homo ꝙ cinis es & in cinerẽ reuerteris,
dixit mutatis verbis,Memẽto homo quia Gibelinus es,& cũ Gibelinis in cinerẽ reuer
teris:in eiuſq; oculos cinerẽ cõiecit,eũq; ob factionẽ archiepãtu priuauit,licet poſtea
in integrum reſtituerit. Vuenceslaus Othocari filius in hac generatione obijt, & pro
ſancto habet.De hoc Aeneas Syluius Seneñ.epũs ĩ hiſtoria Boemorũ ita ſcribit,Vuen-
ceſlaum Othocari filium poſt obitũ patris ſeptẽ annos natũ,ab Othone Brandenbur-
gẽſi marchione in Franconiã abductum,tutorio noie ab eo quinq; annis gubernatum,
reuerſum puerũ ſub impio matris fuiſſe, illam Zauiſiũ quendã ex baronibus potẽtem
amaſſe,cuius nuptias adeptã, multas regni opes ad eum cõtuliſſe. Sed ipſa breui mor
bo extincta,Zauiſiũ captum neciq; traditum eſſe, regnum deinde ex Vuenceſlai arbi
trio ordinatũ,anno dñi 1290.Praga igne prius cõſumpta,reparata eſt. Interea mor-
Alberti & Vuenceslai diſſidium. tuo Rudolpho rege,Albertus filius ſucceſſerat imperator.hinc non minores inimici
tiæ cum Vuenceslao,q̃ inter parentes eorum fuerant.hos Iutha Vuenceslai coniunx,
mulier viro cautior,Alberti ſoror,magno labore diremit.Vuenceslaus iſte imperium
ſibi oblatũ fertur reſpuiſſe.ſubiecit ſibi Polonos,à quibus inuitatus diadema ſuſcepit.fi-
lium quoq; ſui noĩs XIII.annos natum,petẽtibus Vngaris regem dedit.Sed cum Bo-
nifacius põtifex max.Carolum adoleſcentẽ Caroli regis Siciliæ filiũ eo miſiſſet,& Vn
garorũ animi mutarent,filiũ ſuum Albæ coronatum ad ſe reuocaſſe dicitur, deinde 33.
ætatis ſuæ anno ex tabe obijt,mortem eius Boemis magno mœrore pſecutis.Nam ad
tumulũ eius inſignis latro cũ acceſſiſſet,exprobrans mortuo vitam, lapideæ ſtatuæ ſu
Suitenſium origo. pra ſepulchrum iacenti colaphũ incuſſit.nec mora,cæcitate percuſſus, impietatis ſuæ
pœnã dedit,reliqua ſuæ ſanctitatis miracula ſciens ptereo,breuitati cõſulturus. Cir
ca annũ dñi M.CCC.Suitenſes famari cœperunt,licet origo gentis multo ſit vetuſti-
or,de q̃ ſcribit quidam,inueniſſe ſe chronicã in vrbe Romana,q̃ referat ꝙ tẽpore Sigi-
berti Suedorũ regis,& Chriſtophori comitis Auſtrofriſonũ,fame cõpulſi fuerint ali-
qui eas regiones exire,& alias ſedes quærere per ſortem,ꝙ exiuerint ex Suedis ſex mil
lia hoĩm,ex Friſonibus mille ducẽti, pter mulieres & pueros:puenerintq; ad Rhenũ,
vbi à Priamo & Petro de paludibus Francorũ ducibus impediti, vi & armis ſibi viã fa
ciunt multis occiſis.Deinde ſpolijs diuiſis,per ripas Rheni adſcẽdentes, parumq; de-
clinantes,inter alpes,colles & lacus,ad locũ fracti mõtis ducatus Auſtriæ diuerterint,
deſerta ibi ex licentia comitis de Habſpurg eligũt,ſpinas euellunt, lapidibus purgãt,
terrã ad culturam redigentes.Habebant autẽ tres duces,Suicerũ,Remum & Vuadiſla
um.Suicerus cum Remo terras fracti montis & alpes Lõgobardiam adſpiciẽtes ſuſci
piunt,Vuadiſlaus vallem ppe Ararin fluuiũ occupat. Factũ eſt aũt ꝙ tum Arcadio &
Honorio impatoribus,Nicolao & poſt ipſum Zozimo Ro.pontificibus,Romani au
xilio cuiuſdã Eugenij apoſtatę rebellabant.His Alaricus rex Gotthorũ cũ impatoribus

&

& papa reſiſtere volētes, ꝑdictoꝝ duces Suiceꝝ, Remū & Vuadislaū, iam bellicis rebus
inſtructos, bellicoſos & feroces hoīes, auxilij gr̃a inuitauerūt, ſtipendia promittentes.
Cōfeſtim duces ij cum copijs arma ſumūt, & ſignati cruce cum Alarico rege Romam
ꝑueniūt. Obſidet̃ vrbs, Suicerusq́ꝫ & ſui ciuitatē Leoninā expugnant, cæſis innumeris
paganis. Eugenius poſtea cū maxima Romanoꝝ multitudine obtritus eſt. Victoria
itaqꝫ de inimicis obtenta, papa imꝑatoresq́ꝫ Ro. volentes Suiceꝝ ac ſocios remunera-
re ſtipendijs, id recuſabant, dicentes, ꝑ Deo & fide tutanda ſe veniſſe, nihilq́ꝫ aliud pe-
tere q̃ terrā quam occupauerunt, habitabilemq́ꝫ fecerunt, retinere, & ꝙ immunes dein
ceps à tributo, nulliq́ꝫ ꝓter imꝑatorem ſubiecti eſſent, daret̃ eis quoqꝫ vexillum rubeū,
Chriſti ſtigmate ſignatū, q̃ oīa obtinuerūt, & cum bn̄dictione papali ad ꝓpria reuer- Scriptoris
ſi ſunt, nihilominus auro & argēnto donati. Hæc & multo plura refert q̄dam Eulogi ignorãtia.
us ſe in eadē chronica inueniſſe, Pliniū atqꝫ Franciſcū Petrarcham allegās, q̃ breuitatis
cauſa obmitto. relatu eñ digna nō ſunt, cum colorē veritatis non habeāt. q̄s rñ, mihi
crederet, ſi dicerē ſub Arcadio & Honorio ducatū Auſtriæ fuiſſe, & ꝙ Alaricus Got-
thoꝝ rex, Honorio & Arcadio imꝑatoribus, Zozimoq́ꝫ papæ auxilia contra Ro. apo
ſtatas & rebelles ꝓſtiterit, cum Alaricus imꝑatoribus & papa renitentibus vrbē ingreſ
ſus ſit atqꝫ ceperit, hoſtis q̃qꝫ & aduerſarius fuerit: nec ante Zozimū aliquis Nicolaus
papa inuenitur, ex q̄bus conuincitur ſcriptor iſte hiſtorias minime intellexiſſe, ſed ꝓr-
ſus aberrare. Vnde verius vident̃ ſentire, q̄ ſcribūt Carolum Magnū anno dñi 806. de
uictis Saxonibus, ferociores ex eis ad x. millia viroꝝ cum vxoribus & liberis deportaſ
ſe, & ꝑ diuerſas Galliæ ac Germaniæ ꝓuincias relegaſſe. Cauſa huius fuit, ꝙ gens iſta
ſæpe ad fidē Chriſtianā cōuerſa, toties apoſtatauit, & in vicinos crudeliter ſæuiuit, vn-
de maximā ipſoꝝ partem ī Vngariam Septemcaſtroꝝ, vbi modo degunt, deſtinaue-
rit, aliquos vero ad comitatū Valeſię Seduneñ. diœceſis collocauit, aliquos vltra mon
tem Iouis in Lōgobardia ꝓpe Auguſtā Taurinoꝝ in dñio nunc ducis Mediolani, ha-
bentes adhuc linguam Teutonicā, vt & Septēcaſtrenſes in Hungaria. alios tranſtulit
ad vallē Vraniæ & arctā, vbi villa eſt eiuſdē noīs Cōſtañ. diœceſis, mōtibus altiſſimis et
lacubus munita, vt ibidē ſederēt ꝓ cuſtodibus, & dum ipſe Carolus in Italiā iturus eſ-
ſet, liberū haberet ingreſſum & regreſſum, fertur obligaſſe. Qui vbi conſederant, Saxo
nica lingua ferūtur dixiſſe, Hie wollent wir ſchwitzen, id eſt, hic volum' in ſudore ter- Suitzen.
minos cuſtodire, à q̃ verbo ſwitzen, Swizer dicti ſunt. Et q̄a pro hac cuſtodia ſangui
neum ſudorē emiſſuros ſe ꝓfeſſi ſunt, arma acceperūt ꝓ ſigno aut vexillo penitus ſan-
guinei coloris, nullo alio colore admixto. Inueniūtur autē Suitenſes controuerſiā
habuiſſe primū cum comitibus de Kyburg, poſtea cum comitibus de Habſpurg, vlti-
mo cum ducibus Auſtriæ. Fert̃ eñ ꝙ comes q̄dam de Habſpurg habuerit caſtellanum
in caſtro vallis arctæ officialē. hunc duo fratres de ſorore ſua ſuſpectū habentes de re
carnis, interfecerūt: q̄s dum comes punire diſponeret, alij duo cognati illoꝝ cōtra do
minū cōiurant. Deinde illis alij decē iuncti, & poſtea xx. tandē habitatores totius val-
lis rebellant, caſtrum ꝓdictum inuadunt, capiunt atqꝫ vaſtāt. paulopoſt vallis Vraniæ
acceſſit, & poſt illos Vnderualdēſes, cauſantes oēs ꝑgrauari ſe vltra debitū tributis, an
garijs & perangarijs, & ꝙ ſine om̄i reſpectu honeſtatis tractarētur à locoꝝ præfectis.

Anno igitur dñi 1306. percuſſerunt fœdus adinuicem ſeu ligam primam fecerunt
Suitz, Vre & Vnderualdē, cū ꝓteſtatione tñ, vt fertur, ꝙ ſine ꝓiudicio ducum Auſtriæ
fieret, quantū ad cenſus & redditus. Poſt multas aūt & varias cōflictationes anno dñi
1315. Lupoldus dux Auſtriæ, cōgregato exercitu, vallē Suitenſiū ingredi parabat, & de-
liberationē habuit cum conſiliarijs ſuis, concluſumq́ꝫ eſt, ꝙ niſi ab vna parte ſaluus in-
gredi poſſet. datus inſuꝑ modus, quo obſeruato, paruo negocio ſeſe in vallem proru-
perent. Procedit exercitus, vēꝝ interea nobilis q̄dam de Hunenberg, cōſcius eaꝝ rerꝝ,
ſagittam e baliſta in vallem mittit, cui inſcriptū erat, Caue in tali loco: quam cum ac-
cepiſſent, literas inueniunt, mox inſidias eo loco ponūt, opportune ſuperuenientes in
uadunt, maximāq́ꝫ ſtragem edunt, reliquos in fugam vertunt. Deniqꝫ poſt illam ſtragē
quieuerunt aliquantiſper duces, vt dicetur in gñatione 46. Hæc à nobis recitatiue po
tius q̃ affirmatiue poſita, lectorem ad latiora & vetuſtiora, dūmodo rei omnimodam
veritatē ſcire voluerit, plustrādo remittentes, quoniā talē his fidē damus, qualem ex hi
ſtorijs affirmare poſſumus. nūc ad incepta ꝓſequenda reuertamur. Itaqꝫ anno 1303.
Bonifacio ex humanis exempto, Benedictus XI. eligit̃ canonice in Petri ſucceſſorem Benedictus
Kaleñ. Nouēb. ſedit menſes 9. Hic ante Nicolaus vocabat̃ de Taruiſio, vilis cōditionis, XI. papa.
Venetijs pauꝑtatis gr̃a pueros grāmaticā docens. deinde ingreſſus ordinē ꝑdicatorū,
virtutibus & ſciētiæ operā dedit, poſtea in gñalem electus, & deinde cardinalis factus,
demū cathedrā Petri meruit. Subito aūt poſt coronationē ſuam ad pacē vbiqꝫ compo

nendã animũ ſuũ adiecit. Vnde & regẽ Franciæ eccleſię recõciliauit, Iohannẽ & Iaco
bum cardinales Colũnenſes, q̃s ingẽti odio Bonifacius pſecutus fuerat, in gratiã rece-
pit, ac his bona reſtituit, à galero tñ rubro ad breue tẽpus abſtinere iuſſit. Nogaretium
& Sarrã, oẽſq́ Anagninos cũ his in capiendo Bonifacio ſentiẽtes, citatos ad iudiciũ,
nec cõparentes, grauiori anathemate notauit. multa aũt bona facere diſponens, in fi-
cubus recẽtibus ſibi pſentatis, vt refert Antoninus, p abbatiſſam S. Petronellæ dicitur
toxicatus, hoc p alios pcurato. hic Peruſii eſt ſepultus. eo mortuo, 11. mẽſes vacauit pa
patus. Prædictis tẽporibus Carolus Valeſianus veniẽs Neapolim, ibi inuenit claſ-
ſem paratã à Carolo 2. rege Siciliæ, centũ ppe galeas, & alia diuerſa nauigia ad recu-
perandã Siciliã. Ingreſſus igit mare Valeſianus, ſecũ duxit Robertũ ducẽ Calabriæ &
regis filium. Conſiderans Fridericus Arago, q tenebat adhuc Siciliam, ſe potentiæ illo
rum nõ poſſe reſiſtere, qñ & nup graui affectus erat clade, caute fugit de loco in locũ,
& aliq̃ñ impediuit cõmeatum victualiũ, nec tñ cõgredi volebat, demũ coactus fuit Ca
rolus recedere. Vt tñ ſine pudore abiret, ordinauit cũ dicto Friderico ſimulatã pacẽ,
ſine ſcitu Caroli regis Apuliæ, videlicet q Fridericus accipet in vxorẽ filiam regis Ne
apolitani, & q eũ ſocer ac eccleſia iuuaret in acqſitione alicuius alterius regni, & q in
terim retineret Fridericus Siciliã noĩe dotis vxoris. Ac poſt mortẽ ſuã & filiorũ Sicili
am dimitteret Carolo & eius hæredibus, dãdo ei C. millia vncias auri. qbus pactis ini
tis & iuratis, reuerſus eſt Carolus Valeſianus Neapolim, & filia Caroli regis ſine con-
uentiõe deſpõſata fuit Friderico, ſed alia pmiſſa minime impleta fuere. vnde natũ eſt
prouerbiũ: Carolus Valeſianus intrauit Tuſciam, vt eam pacificaret, & nõ pacatã, ſed
belligerantẽ dimiſit: trãſiuit ĩ Siciliã vt bello vaſtaret, & pacẽ fecit deſpectã, deinde in
Galliã eſt reuerſus. Varia tum fuere bella inter Albos & Nigros, Gibelinos & Guel-
fos in Italia. Verũ anno iam dicto Flãdrenſes cõtractis copiis, hoſtiliter diſcurrerunt
p patriã Artẽſem, deuaſtãtes oĩa. armigeri aũt q erant in oppido S. Mieri ad tria mil-
lia eqtum, & pedeſtriũ magna certe copia, poſuerũt Flandrenſibus inſidias, vbi ex eis
ad tria millia ſunt occiſi. Eodẽ anno Philipp⁹ filius comitis Flãdreñ. cũ eſſet in Apu
lia, & haberet comitatũ in feudum p dote vxoris, vt ſuccurreret patri & ſuis, renunci
auit Carolo comitatũ, eligens potius ĩ patriã redire paup, q̃ ibi eſſe diues. Veniens igi
tur ĩ Flandriã, & intellecta eius charitate ad patriã, belli capitaneus inſtituit. Hic mox
Flandreñ. vindicata libertas. cũ Flandrẽſibus deſtruxit patriã Arteñ. vſq; ad maritima, & poſt multas vaſtatiões du
xerũt ad ciuitatẽ Tornaceñ. quã fortiter impugnabãt. Erant ĩ ea Lõbardi & Tuſci p
rege, q eam viriliter defendebãt. Interea durante obſidione, rex Frãciæ treugas poſtu
lauit ĩ annũ: qbus cõpoſitis, comes Guido de Flandria, de carcere eſt emiſſus cũ cauti-
one iuratoria & aliquorũ obſidũ, vt poſt certũ tẽpus reuerteret ad carceres. Qui libera
tus, etſi ſenex, lætus venit in patriã, cõgratulando q liberã inueniret à dño Francorũ,
ac dixit: Nunc lætus moriar, viſa liberatione patriæ. Et reuerſus tẽpore determinato
ad locũ carceris, ibi moritur ĩ dño iam octogenarius. corpus eius reductum eſt ĩ Flan
Clemens 5. papa. driam. Circiter annum dñi 1305. Clemens V. papa lectus eſt poſt multam cõtentio-
nem cardinaliũ, q factionũ ſententiis diuiſis, hunc elegerunt epm Burdegaleñ. Fran-
corũ rege intercedente. nam rex priuſq̃ in huius electionẽ cõſenſiſſet, magna ſibi quæ
dam ab epo, ſi deligeret papa, polliceri voluit, vt ad eccleſiæ ſtatum integre recipere-
tur, vt qnquẽnio decimas Galliæ ipſe acciperet, vt Bonifacii acta quædã caſſarent, vt Ia-
cobo & Petro cardd. Columnenſib. honos ſacer reſtitueret, & reliq̃, qbus facilẽ ſe fo-
re is pmittit, eóq; modo põtifex eſt deſignatus Clemens 5. ſedit annos octo, menſes x.
Lugduni coronatus, ĩ cardinaliũ & regum Frãciæ, Angliæ & Aragoniæ, reliquorũq;
Tralatio ſedis Ap. in Galliam. principũ Germanię & Galliæ pſentia. Tum ĩ Galliam primum põtificia ſedes tralata
eſt, magno cũ oĩs Chřianæ reipub. malo, tum vrbis Romæ pręſertim incõmodo. nam
cum duraret hęc abſentia annos pene lxx. cœpta ſunt & ſacra negligi, & *ciuilitas Ro
mana. Cęterum creatis aliq̃t cardinalibus, & reſtitutis Colũnenſibus Iacobo Petróq;,
tres miſit ex patribus ſenatoria poteſtate Romam, quorũ autoritate Italia vrbsq; ipſa
gubernaretur. Anno dñi 1306. Clemens, quod regi promiſerat, obſeruauit. nam eũ
eccleſiæ reconciliatum reſtituit omni honori & dignitati, largitus quoq; eſt ſibi p qn-
quennium decimas. Conceſſitq́; vt eccleſias ſacerdote vel miniſtro deſtitutas, ſibi ſer-
uientibus clericis atq; benemerenti familiæ cõferre poſſet, & etiam decimæ ius dona-
uit. Hęc ille. Regi Caiano Aragoni priuilegium à Bonifacio collatum confirmauit, de
regno ſ. Sardiniæ. Quibus peractis, papa cum omni curia profectus eſt Burdegalam,
vbi omnes Italici cardinales & alii fuerunt inuiſi Guaſconibus, & minus digne tracta
ti. totam enĩ curiam gubernabant Guaſcones & Gallici. Tum & ſatisfieri voluit petiti
onis ſuæ ſummæ, vt Bonifacii memoria tolleretur, eiuſq; improbarẽtur acta. quã rem

Clemens, Pratenſis cardinalis conſilio ad cõuentum proxime celebrandum diſtulit.

Fratricellorũ hęreſis.

Eodem anno in comitatu Nouarienſi ꝓuinciæ Lombardiæ exorta eſt quædã hæreſis peſſima, cuius autor fuit q̃dam dictus Dulcinus, & vxor ſua Margarita, q erat lupus ſub pelle religiõis, ſeminans zizaniam erroꝝ multoꝝ, ꝙ oĩa deberent eſſe cõmunia, etiã mulieres ad cõmixtionẽ, q̃d peccatũ nõ eſſet, ſed actus charitatis. Per duos aũtem annos durauit hæc hæreſis. nam tædio victi pauptatis & incõmodoꝝ, multi ex eis reuerſi ſunt ad fidẽ. demũ captus ipſe hæreſiarcha cum Margarita ſocia ſui erroris, ꝑ Nouarięſes combuſti fuerunt, cum multis huius ſectæ pertinacibus. Ex his remanſere tamen reliq̃æ ſceleſtiſſ. in annos aliquot, origo Boemicæ maculæ. Sub hoc Clemente Lugdunũ ciuitas ad regẽ & regnũ Franciæ ꝑuenit. in gñali eñ concilio Viennenſi Philippus rex obtinuit Lugdunum integre, data archiepõ cõpenſatione ĩ redditibus pro iure quod ſibi eccleſia ĩ Lugduno vendicabat. Sup quo prius Clemens ꝑ archiepiſcopũ conſultus, cõſenſum non ꝓbuit, nec diſſenſum, ſed reliq̃t archiepm ĩ manu conſilij. Ipſe etiam Clemens apud Auinionẽ in publico conſiſtorio Philippũ regem excuſauit de his, quæ dudũ egerat cõtra Bonifaciũ papã, fueratq́ꝫ ꝓnunciatum, ꝙ rex ea quæ fecit, bono zelo & bona intẽtione egerit. Clementi eñ fuit totum negociũ commiſſum. abſolutus etiam fuit cancellarius regis ab execratione, propter Bonifacij captionem impoſita pœnitentia. Mortuo S. Vuenceslao in Boemiæ regno, vt ſupra dictum eſt, filius eius Vuẽceslaus ſucceſſit, q̃uis eodẽ noĩe, moribus tñ valde impar, q cũ ebrietati & corpori dies noctesq́ꝫ indulgeret, & alioꝝ vxoribus illuderet, in quadam Morauiæ ciuitate dũ ſolus ĩ domo Decani pontificalis ædis perambulat, tribus vulneribus cõfoſſus, duodeuiginti natus annos, interijt. ignoratus eſt necis autor. Cũradus tamẽ eques Turingus, cruentũ geſtans pugionem exire regiam viſus fuerat, q crimen faſſus, populari tumultu cæſus eſt. Venerat forte eo tẽpore Pragam dux Carinthiæ & comes Tyrolis Henricus, cui ex ſororibus regis altera, Anna natu maior, iampridẽ nupſerat. Hunc Boemi regem ſibi deligunt. Id ægre fert Albertus imp. q repente coactis copijs, Boemiã ingreſſus, Henricũ regno deturbat, Rudolphũq́ꝫ filiũ ſuum regem cõſtituit. Veꝝ Elizabeth ſenioris Vuenceslai relicta, in matrimoniũ ei traditur, quo regnum eius ſolidius ſubſiſteret, q cum magna Boemorum ſpe regnare cœpiſſet, ſubitaneo morbo correptus, primo regni ſui anno abſq́ꝫ liberis deceſſit. Poſt obitum Rudolphi diſſidentes inter ſe Boemi, alij Fridericũ Rudolphi fratrem, alij Henricum quẽ deiecerãt, petierunt. Vicit Henrici factio, trucidatis alterius partis autoribus. & q̃uis Albertus impator cum magnis copijs Boemiam ingreſſus, regionẽ lõge lateq́ꝫ affixerit, Henricũ tamẽ regno deijcere nõ potuit, prius à nepote, vt dicetur, occiſus.

Albert⁹ imꝑator Hẽricũ Boemia deturbat.

Hoc tempore Clemente V. autore, Tẽplarioꝝ religio impietatis accuſata, oĩs deleta eſt, facultates direptæ quæ erant ſplẽdidiſſimæ. Sunt q ſimulacrum eis fuiſſe ferant indutũ humana pelle, cui, ordinẽ ingreſſi, ratione vitæ ꝓfeſſi fuerint, ſacrificia crudeliſſ. humano ſanguine, q̃ poto, ſe ad tanti ſceleris ꝑtinaciam adhortati ſunt, ambigui coitus, & alia quædã ſceleſta, q̃ hac tẽpeſtate ꝑdita ſunt, maxime ꝙ Hieroſolymæ ditio eoꝝ fraude Turcæ ceſſiſſe diceret. Cõcidit hęc lues ſimul magno totius Galliæ feruore, in Germanijs poſtea Clemẽtis literis eodem fato ꝑijt. atq video ſcriptores quoſdã non tam improbare funeſtã Templarioꝝ religionẽ, q̃ Franci regis auaritiã, cuius cauſa dicũt hanc ortam eſſe factionem. Deniq́ꝫ papa Clemens bona Templarioꝝ applicauit manſioni S. Iohãnis ſeu Hoſpitalis. Sed q̃a iam occupata fuerant à rege & diuerſis alijs principibus, oportuit ea redimi multa pecunia. Multa aũt aduerſa paſſus eſt poſtea rex cum filijs ſuis, quæ creditũ eſt eis accidiſſe ꝓpter iniuſtitias ſuas. multi etiam æſtimantes illos iniuſte paſſos, vt martyres venerati ſunt, tollẽtes deuote corpora eoꝝ & oſſa. Præterea Iacobus de Moguntia, ſcribens de iſtis temporibus, refert ꝙ cum Clemens V. ordinem Templarioꝝ reprobaſſet, & executionẽ cõtra aliquos fratres in Germania Moguntiñ. archiepõ cõmiſiſſet miſſis proceſſibus, conuocauit idem archiepſ ſynodum, et dum eſſet in domo capitulari Moguntiæ cum clero ſibi ſubiecto, volens publicare ꝓceſſus, ſubintrauit potẽter religioſus vir Hugo comes Syluestris, vulgo Vuiltgraff, qui morabatur in caſtello Grunbach ꝓpe Meiſenheim, cum 20. militibus cõfratribus ordinis, induti albis pallijs more Teutonicoꝝ fratrũ cum ſigno crucis rubeo. erant autẽ omnes ſub pallijs armati. Aſſurrexit ei archiepſ, ac innuit manu vt ſecum ſederet. At comes ſtans, ait: Dñe archiepr, fertur publice ꝙ hodie velitis me & fratres meos militiæ templi hic mecũ ſtantes, denũciare execratos, quod nõ placeret nobis, ſed petimus vt appellationẽ à nobis interpoſitã ad futuꝝ papam, velitis clero ꝓſenti publicare. Nulla aũt facultas erat archiepõ recedendi à loco ꝓ tumultu armoꝝ. vnde reſpondit manſuete, id fieri debere proceſſu papę publicato, ſtatimq́ꝫ ſine interuallo appellationẽ co-

Acta cũ Tẽplarijs ĩ germania.

Tẽplarij deleti.

mitis cum cauſis Templarioꝝ legi & publicari mādabat. Inter alia aūt quæ in appellatioue cōtinebant, vna cauſa legebatur, ꝙ fratres militiæ tēpli, q̊s papa cremari mandaſſet, dixerūt ſe immunes de criminibus impoſitis, & in ſignū miraculi ſuæ innocētię pallia ipſoꝝ cum ſigno crucis exuſtionē nullā ſenſerunt, nec corruptionē. Ad quē archieṗus: Sitis bonæ mentis, inqt, ego aliq̄ bona ſcribā ꝑ vobis papę. Et ita factū eſt. ad ſcripta em̄ archieṗi reſcripſit papa, & cōmiſit ei inqſitionem fieri. Ex q̄ cōmiſſione ꝓceſſit archieṗs, & de cōſilio & aſſenſu coeṗorum ꝓuincię, q cōuenerant ſecundum formam literaꝝ apoſtolicaꝝ, conſtito de innocentia fratrum, ipſos duxit abſoluendos. Hæc acta referuntur Moguntiæ anno 1311. Kalend. Iulij. Anno 1308. Iohannes dux fratruelis Alberti regis, quem rex in curia cum filijs ſuis educauerat, aſſeruit munitiōes dn̄ij de Kyburg ad ipſum pertinere noīe matris ſuæ. Inſtabat autem vt ſaltem aliqd ſibi aſſignaret. ad quod rex induci non potuit. Tandē Iohannes cum baronibus Rudolpho de Vuart, Vualthero de Eſchelbach, & Vlrico de Palma, regem interficere cogitauit. Haud longe poſt equitante rege ꝑ ſata, colloquente ſibi de Caſtel milite, acceſſerūt Iohānes dux & ſui cōſortes, primuſq; Rudolphꝰ dixit: Quàm diu cadauer iſtud eqtare ꝑmittimus? & accedens Iohānes dux, cultrū collo regis infixit, Rudolphus vero de Vuart gladio cōfodit, Vlricꝰ de Palma gladio caput diſſecuit. Sicq; Albertꝰ rex in propria terra ſua anno ṗdicto Kalen̄. Maij in meridie eſt occiſus, in quo loco monaſteriū Kingſveld eſt fundatū, corpꝰ vero eius Spirā delatum, atq; honorifice ſepultū.

Alberti Cæſaris cędes.

Veꝝ occiſores regis, fugati Vlricꝰ em̄ de Palma obſeſſus ꝑ Lupoldū filiū regis in Altpuren obijt, ī quo caſtro decapitati ſunt L. viri. Caſtra Vualtheri de Eſchelbach occupata, ipſe in terra comitis de Vuirtēberg paſtor pecoꝝ eſt factus annis 35. in morte ſe pandens, honorifice eſt ſepultus. Rudolphus de Vuart volens ire ad ſedem Ap. proditus capitur, & iuxta locū occiſionis ductus, ad mortem eſt adiudicatus. vnde ad caudam equi ligatus & diſtractus, poſtea ſuper rotam eſt poſitus. Iohānes vero dux poſt multas latebras tandem in forma beghardi venit Piſas, ibi ab imp. Henrico captus, atq; in ordinem fratrum Eremitaꝝ S. Auguſtini intruſus, poſt imꝑatoris mortem pluribus annis in eodem manens, tandem ibi ſepultus. Itaq; interfecto Alberto ſecundum chronicā Florētinam anno 1308. electores imperij erāt in magna altercatione de eligendo. Rex aūt Philippus audita vacatione imperij, cogitauit quomodo imperium ad ſe reduceret: & id qdem facile fieri exiſtimabat, ſi petitionē cōtra Bonifaciū poſtulatam, de qua ſupra, in illam cōmutaret. Igit ſecretū deſuper habebat cōſilium cū Carolo de Valeſio fratre ſuo, & cōſiliarijs ſuis. Quod om̄ibus placuit, q̄libuſcunq; expenſis id fieri poſſet. vnde dictus Carolus ad pōtificem, q tunc erat cū curia Auinione, iturus: ſe ṗparauit ꝓ rege ad ſolicitandū, ꝙ Bonifacij memoria cōdemnaret, re autē vera ad obtinendum imꝑium. ordinauerat aūt illo ducere ſex millia armigeroꝝ, vt nullus auderet ſe opponere poſtulatis. Sed Deo ꝓuidēte, etſi cōſilium ſecretiſſimū de ea re habitum fuerat, tamē vnus ex cōcilio intimauit ſecreto pōtifici rem cōcluſam. Mox pontifex id intimauit cardinali Oſtienſi, Pratēſi ſcilicet. At cardinalis q iam indignationē contra regem cōceperat ꝓpter poſtulationes inordinatas, inqt: Pater ſancte, hic non eſt aliud remediū ad obuiādum, ne eccleſia ſubijciat regi Franciæ, niſi illud ꝙ ſine mora ſignificet electoribus imꝑij, ꝙ procedant ad electionē, alioqn imꝑium deuoluat in Galliam: & id, ait, totū expediri poteſt anteq̄ rex veniat. Placuit pontifici cōſilium, & ſimul cū cardinale noīant etiam electoribꝰ comitē de Lucemburg, viꝝ magnanimū, induſtriū atq; catholicū, Pratēſi tum bene notū. placuit etiam vt ſecreto om̄ia fierent, ne alij cardinales quicquā de hoc aduerterēt. Hoc totū impletū eſt, & miſſis literis electoribuſq; redditis, poſtquā applicuit nuncius, intra octo dies cōgregati printipes in Rens, nemine diſcrepāte, elegerunt in regē Rom. Henricū comitē Lucemburgi, q fuit Henricus 7. admoniti em̄ erant ꝑ cardinalem Pratenſem, & de oībus regis Franciæ callidis cōmentis informati.

Hēricus 7. Lucēburg. imp. CIII.

Facta igitur electione, mox curabat diuulgari in curia papæ & regis Franciæ. Quibus auditis, rex Frāciæ q ſe ṗparauerat ad iter, ſpe ſua fruſtratus, intelligēs ſe deluſum, papæ inimicus factus, rem haud æq̄ aīo tolerare potuit, quin potius vindicare iniuriā, vt credebat, ſibi à papa illatā, anxius cogitabat. Electus igit Henricus de Lucēburgo in regem Ro. regnauit annis ſex, Aqſgrani à Colonienſi archiepiſcopo corona magnifica Caroli Magni cū cōiuge coronatus. Veꝝ pacta ſolenni de more coronatiōe regis, miſſi fuere ad papā Clementē 5. dux Bauariæ cognatus regis, & Guido de Namurco frater comitis Flādriæ ꝓ electi regis cōfirmatione, q̄bus à papa & cardinalibꝰ ſuſceptis, patefacta electiōe, cōfirmatus eſt Hēricꝰ, atq; ꝑ pontificem ordinatum, vt duo ex cardinalibus, ſ. dominus de Fliſca Ianuēſis, & Nicolaus Pratēſi, legati mitterentur in Italiam, atq; in regis ſocietatem iungerētur, quum citra

montes impator ꝓficiſceret. Denicꝗ cardinales acceperūt in mādatis, vt vniuerſis mādarent, quo tam dictū Henricū reciperent, & ei in oībus obedirent: q̄d & factum eſt.

Anno dn̄i 1309. Henricus impator Elizabeth alterā Vuenceſlai ſororem 18. annos natā, clam iuſſam ad ſe venire, apud Spirā Iohāni filio ſuo quatuor annis minori, matrimonio cōiunxit, eumq́ꝫ mox de regno inueſtiuit, ac Pragæ in regem coronari fecit per archiepm̄ Moguntineñ. ad quem ſpectat. Eodem quoqꝫ tpe tribus ſibi cōparatis exercitibus, rex vnum ipſe in Italiā duxit, Lōgobardos om̄es in poteſtatem accipiens, alterū aduerſus comites de Vuirtēberg direxit, ſacro impio rebelles. Tertiū exercitum ex Frācombus Boioarijsq́ꝫ cōparatū, duce Petro archiepō Moguntino, cū filio in Boemiā miſit. Et pugnatū eſt in Boemia pluribus locis, cum alij Boemorū Iohānem regnare cuperent, alij Henrico Carinthio ſtuderent, q cū tribus impatorū filijs de regno contenderat. Obſeſſa eſt deniqꝫ Praga diuq́ꝫ oppugnata, cū Henricus & marchio Miſnenſis haud impigre mœnia tuerent. Ad extremū ꝓditiōe Iohāni tradita, hoſtis in arcem ſeſe recepit, Henricus in Carinthiā fugit. Ita Boemia in poteſtatem Lucēburgenſium venit. Tum Germaniæ motibus cōſulturus Henricus, cum principes reliq in regis fidem cōueniſſent, comes Vuirtembergeñ. Eberardus rebellionem meditatus eſt. aiūt

Eberardi cōmitis de Vuirtēberg rebellio.

in cauſa fuiſſe, ꝙ cū imperij ciuitatibus egiſſet multa temere, quæ ſub Rudolpho Imp. nuper ereptæ fuerāt dominio Vuirtembergenſi, poſt Cunradini interitū grauiter vexatæ aliquot annos vſqꝫ ad Rudolphū. Itaqꝫ Henricus ciuitatū fidem accepturus, accepit quę in illas cōmiſiſſet comes Vuirtēbergeñ. Spirā adijt, quo mox & Eberardus comes ducētis eqtibus ſtipatus venit. Sed cū agi nihil inter Henricū Cęſarē & Eberardū comitē cōcordię cauſa poſſet, comes indignāter receſſit, cōtra quem rex grādem exercitum vocauit. erat em̄ comes, vt ſcribit Iacobus Moguntiñ. de domo Guelphorū ſeu Camera Franciæ, & aliorū Tuſciæ ac Lōbardiæ Guelphorū originem trahens. hūc rex per principes, barones & ciuitates imperiales, oppidis ſuis & caſtris fere oībus aut deſtructis oīno, aut captis depauperauit, vt ex 80. munitiſſimis caſtellis & oppidis duo & 70. expugnata ademerit, vbi & caſtrū Vuirtemberg extitit deſtructū. Itaqꝫ belli anguſtia vndiqꝫ preſſus, ad caſtrū Aſperg munitiſſimū fugit, quo obſeſſo, fugientem Rudolphus marchio de Baden ſororius ſuus in oppido Beſiken recepit. Verū poſt mortem

Beſika

Hērici Cęſaris idē comes oīa depdita recupauit, & plura alia, ita vt ditior & potētior factus fuerit q̄ prius erat. Sed tamē, vt ſcribit Hermānus, ille beneficij marchionis oblitus, caſtrū illorū Richenberg obſedit, de quo ꝑ marchiones & eorū auxiliatores ignominioſe repulſus fuit, & præ dolore rediens Stutgardiā, impœnitens obijt, ſepultus

Richēberg.

ibidem. De hoc ꝙ impœnitēs obierit, nimis temere ſcripſit Hermānus, quum in eccleſia Chr̄i vt fidelis, ſepultus inueniat. De caſtro aūt Richenberg memini me lr̄as legiſſe, ꝙ hoc caſtrū dotis noīe cum filia marchiōis de Baden comiti in Vuirtēberg datū ſit his pactis, vt niſi daret certa ſumma pecuniæ, ꝑpetuo apud domū de Vuirtemberg maneret: & ſunt lr̄æ de antiqore data. Eodem quoqꝫ tpe idem Henricus comitem Cunradum de Oetingen, dictū Schrimpff, ꝓſcripſit, & intātum depopulatus eſt, vt quaſi mēdicus veniret in monaſterium Kaiſzheim ordinis Ciſtercieñ. vbi panem tribulationis

Comit. de Oetingen.

vſqꝫ ad mortem comedisse fertur. Eodē anno defunctus eſt Carolus II. rex Apulię, ſucceſſit autem ei in regno Robertus primogenitus eius, q cū magna comitiua veniēs ad Clementem V. ab eo coronā accepit regni Apuliæ & Siciliæ. Eodem anno dum Spiræ Henricus rex moras ageret, filios quondā Alberti regis ducis Auſtrię pedictum ad ſe vocauit, quos venientes quæſiuit multis medijs ſi poſſet eos Auſtriæ ducatu mouere, dicens qnqꝫ reges ꝓpter ducatum Auſtriæ occiſos. Cui Fridericus vnus ex liberis iam abiturus, ꝑ nuncium reſpōdiſſe dicit: Hic ſi à paterna hæreditate modo noluerit abſtinere, (denotādo Henricū regē) poterit eſſe ſextus. Tandem rex precibus deuictus, ipſos liberos quondā Alberti de ipſo ducatu & alijs dependētibus inueſtiuit, actumq́ꝫ fuit quod ipſi duces dicto regi vltra montes cum ducentis galeatis ſeruire deberent.

Anno dn̄i 1311. regni Henrici ſecūdo, qm̄ hac lege idem rex à pōtifice fuerat confirmatus, vt intra biennium coronā Romæ habiturus, Italiam ingrederet, quod quidem non ob aliam rem feciſſe pontificem tradunt, q̄ vt eius aduentu motus Italici cōprimerent, Impator ſatisfacere volens pollicitis, oratores in Italiā ad populos & principes mittit, maxime vero ad Florentinos qui tum Aretinos vexabant: petitq́ꝫ vt ſibi & exercitui ſuo hoſpitium in vrbe pararent, ac vexare Aretinos deſinerent. Reſpondere tum Florentini, tantum principem imprudenter agere, qui barbaros in Italiam ducere conaret, quā ipſe iperij cauſa à barbaris tueri deberet. Aretinis præterea impatorem ipſum nō bene cōſulere, quos ſciret Guelphos qdem ciues ſuos expuliſſe, exules aūt ab impatore reſtitui cōſueuiſſe. Habebāt & Florentini exercitū grandem apud Aretium.

Italica Hērici VII. expeditio.

Accepto igit reſpõſo oratores Aretiũ ꝓfecti, anteq̃ vrbem intrarent, in caſtra Floren-
tinoꝝ peruenerũt. Ibiq́ꝫ ex principis autoritate cũ eadem p̃cepiſſent, tantũ abſuit vt di-
cto pareret, vt etiã in ipſoꝝ oculis ſolito infeſtius cuncta hoſtilia cõtra vrbem intenta-
rent. Oratorea Henrici ad hæc abiere. Ferũt tum Dantẽ Florentinos cæcos appellaſſe,
ꝙ impatori tã inſulſe reſpõdiſſent, ſed animos eis dabãt Roberti regis ꝓmiſſa. Impera-
tor aũt ad Taurinos alpes trãſgreſſus adiutorio comitis Sabaudiæ & marchionis Mõ-
tiſferrati ſoceri ſui, in plana deſcendens, oẽs fere ciuitatũ principes honoris cauſa ob-
uios habuit. Duæ tum p̃erant Mediolani factiões, quaꝝ altera Turrianoꝝ, altera vice-
comitum habebat. Guelphis p̃erat Guido Turrianus, Gibelinis vero Maphęus viceco
mes. Guido ſua potentia, vt exules, tenebat extra ciuitatem vicecomitea, & alios Gibe-
Henr. VII. linos cum archiep̃o, & in liga erat cum Florentinis Guelphis. Hic reſiſtere nitebat im-
Mediolani peratori, ſed nõ valuit, qm̃ cõſortea ſui cum cardinali de Fliſca operã dederũt, ꝙ Gui-
coronatur. done inuito, impator intraret Mediolanum. Quo potitus Henricus, in vigilia Epipha
niæ coronatus fuit ab archiep̃o Mediolaneñ. corona ferrea in eccleſia S. Ambroſij cũ
vxore ſua, p̃ſentibua oratoribua pene oĩm ciuitatũ Italiæ, exceptia Florentinis cum col-
ligatis ſuis, q impator Maphęum de vicecomitibus, archiep̃m, & fere om̃es exules re-
uocauit ad ciuitatem. Omnea autem pene ciuitates & dñi eaꝝ imperatori obediẽtiam
fecerunt, excepta Padua & Bononia, quæ colligatæ erãt Florentinis, offerentes magnã
pecuniæ quãtitatem. Mouit deinde in Cremoneñ. & Cremenſes, quos Henricus ideo
ad ſuppliciũ vocat, ꝙ Gibelinos eiecerãt. Sed libera Cremonenſiũ deditio Henricum
mitiorem reddidit. in Cremenſes aliquãtulum ſæuitũ eſt, & eoꝝ mœnia funditus euer
ſa ſunt. Parmenſes autem timore ꝑculſi, imperatoris vicariũ recipiunt. Tutati ſunt ali-
Att. totã Ita quãdiu ſe Brixiani, verum cum acriter ab Henrico oppugnarent, noctu ad mõtana cõ-
liã ſe Henri- fugientes, vacuã vrbem reliquere. Ingreſſi itaq́ꝫ Germani, vrbis mœnia cõfeſtim demo
co dedere. liunt. Hoꝝ calamitatibus ꝑterriti Mantuani, Veronenſes, Vincentini, Patauini, Tarui
ſini, Veneti, mãdata imperatoris ſtatim fecere. Placentini inſuper, pulſo Alberto Sco-
to duce Guelphoꝝ, impatoris p̃fectum ſuſcipiunt. Cõpoſitis itaq́ꝫ hoc modo Ciſalpi
næ Galliæ, vt iſti dicunt, rebus, impator Amedeo Sabaudiæ comite, Piſanoꝝ Genuen-
ſiumq́ꝫ oratoribus ſubſequẽtibus, per Placentinoa iter faciens, Genuam ꝓficiſcit. Quo
etiam nõ ita multo poſt applicuere legati Roberti Neapolitani & Friderici Siculi re-
gum. Hic ſimulatã, ille verã amiciã præ ſe ferebat, nam Robertus rex duo millia equi-
tum in Hetruriã miſit, q Florentinis & Lucenſibus cõtra impatorẽ opem ferrẽt. In hac
expeditiõe Henricus duo mala tulit. nam in oppugnatiõe Cremonæ comes Vualra-
mus regis frater periit, & diſceſſura à Genua Auguſta Cęſaris cõiunx grauida, vita de-
functa eſt, Genuæq́ꝫ ſepulta. His & ſi moueret rex, vt hõ, nõ eo minus iter ꝓſequit, vt vir
cõſtans atq́ꝫ fortis, venitq́ꝫ Piſas vrbẽ impatoribus adeo deuotã, vbi tanq̃ pater patriæ
magnificẽtiſſime eſt receptus, q̊ in loco dũ pauſaret, venerũt ſolennes nũcij Ro. eumq́ꝫ
vt Clementi põtifici placuit, inuitarũt. Anno 1312. Piſis egreſſus rex, iuxta littus inferi
maris Romã verſus, Viterbiũ tandẽ ingredit, pulſa diuerſa factiõe, Romæ q̃q́ꝫ ſeditio-
nes & tumultus augebant. Robertũ em̃ Siciliæ regẽ magna pars ciuiũ ſectabat, p̃cipue
Vrſini opibus & gr̃a potentiſſimi. miſerat em̃ eo Robertus Iohannẽ frẽm ſuũ cum co
pijs, q Vrſinis cæteriſq́ꝫ factiõis eius cõiuncti, Capitolio & Ianiculo & Adriani mole,
cunctiſq́ꝫ trans Tiberim locis occupatis, arcere Henricũ ab ingreſſu cõſtituerãt. altera
vero factio impatori fautrix, ducibus Columnẽſibus, Auentinũ, Cæliũ & Quirinalem
montes ac totas Exquilias cum Viminali & Suburra tenebat, crebraq́ꝫ inter eos *prælia*
committebant. Romam vero ingreſſus, ab Hannibaldis, Columnenſibus, alijſq́ꝫ *Ro-*
Hen. vrbem manis imperio deuotis, glorioſiſſime fuit receptus ad S. Iohannem in Laterano, mul-
Romam in- tis tamẽ cõflictibus cũ Vrſinis & eius factiõis trans Tiberim habitis. Quibus opem p̃-
greditur. ſtabat Rupertus rex Apuliæ, q, vt pleriq́ꝫ ſcribũt, cõtra iuramentũ ſuum impatori reſi-
ſtebat, pro eo ꝙ Genuæ inueſtiturã ſuoꝝ feudoꝝ ab Imp. Henrico p nũcios petẽtem,
impator inueſtire diſtulit, quouſq́ꝫ veniret Romam. ea etiã factiõe nõ poterat Henri-
Henr. VII. cus recta via ingredi, ſed p pontem Miluium traductis copijs, porta Flaminia ĩgreſſus
coronatur eſt. Venerunt etiam in adiutorium dicto principi Petrus rex Aragoniæ, & Fridericus
Romæ. rex Siciliæ. Itaq́ꝫ ĩgreſſus Romã, honoratuſq́ꝫ ab vrbana multitudine perbenigne ſuſci
pitur. Cumq́ꝫ in baſilica S. Petri rex nõ potuerit coronationem ſuſcipe, Vrſinis & ad-
hærentibus trans Tiberim rebellantibus, cardinalibus etiam coronationem differenti-
bus, depręhenſoq́ꝫ (vt aiunt) quodam cum literis papalibus, q̃bus Clemens ipſis cardi-
nalibus coronationem regis interdixit. Pœnituit em̃ Clementem papã facti, dum vi-
deret potentiã principis, & rancorẽ inter Rupertũ & ipſum principẽ, imo & Philip-
pũ regẽ Frãciæ. Cardinales aũt in p̃dicta eccleſia S. Ioh. Laterani Kal. Auguſti regi vn
ctio-

ctionis & coronatiõis imperialis inſignia impendebant. Erant aũt alba eius oĩa indumenta,eo die quoq; more principum Ro.legem edidit de ſumma Trinitate & fide catholica. Deinde cõſummatis oĩbus alijs ſolẽnibus pro regia maieſtate adhibere ſolitis, glorioſiſſimus princeps ab vrbe diuertens,adijt Tibur,& ibidem pacem diu violatam inter illos de Columna & Vrſinos reformauit,ſponſalibus hincinde cõtractis. Redijt deinde Piſas,in qua fixerat ancorã ſpei ſuę,& ibi alias duas cõdidit leges:primã,de reis criminis læſæ maieſtatis: ſecundã, q debeant reputari rebelles imperio, quas leges ſub debitis rubricis Codici inſeri mãdauit,ſuoq; ſigno cõfirmauit. Ita ſcribit Iacobus Moguntinus. Blondus aũt & poſt eum Platina,ſequentes Ptolemæum,ſcribũt Henricum Romã veniſſe,coronatũ inde à tribus cardinalibus,Romanos oẽs in verba ſua, vt mos eſt,iurare cõpuliſſe,edito ingenti cõuiuio,cui omes ciuitatis pceres,exceptis duntaxat Vrſinis,interfuere. Et ne tumultus oriret, milites ſuos in theatris,thermis,locisq; munitis p ſtatiõe collocauit. Quibus pſidijs adeo cõfiſus eſt,vt auſus ſit etiã tributũ inſuetum à populo exigere,qua ex re oẽs vtriuſq; factiõis ciues ad Vrſinos cõfugiũt, q ædes ſuas prope Tiberim & Adriani molem ſitas validis pſidijs cõmunierãt. Tum vero imperator ira pcitus,Piſanos ſagittarios haud longe ab vrbe pro ſe miſſos vocari facit. verum intercepti ab aduerſarijs,Iohanne f. Ruperti regis fratre, q ſuas nauales copias ſub Auentino collocauerat,in fugam ſunt cõuerſi. Deinde intromiſſo eqtatu,haud lõge à ſtatuis collocato,populo Ro.adiuuãte, imperatorem ipſum Tibur abire coegit. Idem Iacobus ſcribit,q̃ poſt receſſum imperatoris Stephanus de Columna cũ Hugone comite de Buchek, quem imperator cũ trecentia reliquerat galeatis, vrbem S.Petri diuerſis habitis cõflictibus acquierunt. Anno dñi 1313. Cæſar caſtrametatus eſt ſuper Florentiã in mõte imperiali,qd caſtrum ſumptuoſe reædificauit, in qbus caſtris ſponſalia fuerũt inita inter filiam Cæſaris & filium Friderici regis Siciliæ, cum pactis hincinde auxiliaribus. Cæſar tum Florentiã cũ paruis copijs obſedit,cũ in ea eſſent ex factione Guelpha cõgregati ad centum millia armatoꝝ,in qua qdem obſidione habitis diuerſis cõflictibus,pars Cæſaris ſemp victorioſiſſime triũphauit. erãt tum in magnis anguſtijs Florentini,timentes de captiõe ciuitatis. Interea Cæſar Piſas rediens,citato Ruperto rege Apuliæ, & habitis debitis pceſſibus in eum, tanq̃ maieſtatis læſæ crimine reum ac proditorẽ & hoſtẽ imperij pceſſit. Eo vero nõ comparẽte,nec cauſas legitimas defenſionis afferente, priuatiõis oĩm dominioꝝ & decapitatiõis, ſi vnq̃ veniret in ditionẽ imperij,ſñiam pmulgauit, quã tñ ſñiam poſt mortẽ impatoris Clemẽs papa pdictus reuocauit,prout de hoc in Clementinis. Conſtituerat, vt ſcribit Iacobus Moguntiñ. Cæſar cõtractis copijs ducere in Apuliã cũ adiutorio Friderici regis Siciliæ,in quo pposito dum eſſet,venerũt ei inopinata noua de terra Apuliæ,& pcipue de ciuitate Neapolitana, quæ ſcripſit vt oĩbus poſthabitis iter arriperet, veniretq;. nam terrã ſine reſiſtentia haberet. Et Rupertũ regem Apuliæ noĩe, quem aliás meritis ſuis exigentibus legitime,vtputa diuinis & humanis legibus rebellãtem, depoſuerat ac priuarat,iuxta cõdignũ mulctaret,qbus nouis pceptis,expediebat iter cũ imperij deuotis.

Hen. VII. cõſtitutiões.

Cæſar itaq; iter arripiens verſus Apuliã, venit ad caſtrum qd dr̃,Boncõuentũ,in vigilia Aſſumptiõis Mariæ virginis, vbi propter feſti ſolennitatẽ illa die quieuit. Diſpoſuerat aũt ſe p aliqt dies ieiunio ac bonis operibus,intendens ſacrm Chrĩ corporis ac ſanguinis in feſto ſumere. Qua die Tridentin⁹ epũs cõfeſſor ſuus & vicecãcellarius aberat,miſſus ad Clementem V. vnde qdam Iacobinus de ordine B.Dñici ſubornatus, vt aiunt, præmijs & pollicitatiõibus, nec ſine ſuſpicione Florentinoꝝ,q tum coram imperatore celebrabat,venenum ſub ſacramenti ſpecie dedit,vertens calicem vitæ in calicem mortis. Senſit mox imperator mortem adeſſe, fertur tamen dixiſſe cõpleta Miſſa: O dñe, recedatis. nam ſi pcipiunt noſtri deuoti malum qd nobis feciſtis,morte miſerabili moriemini,Deus vobis ignoſcat. Superante autem morbo, hoc in loco e vita migrauit in medio curſu rerum, certe Ruperto regi adeo formidatus: qppe Friderici copiæ iam in regnum eius traductæ,Regium vrbem occupauerant,duæ inſuper validiſſimæ claſſes tota littora cõplebant. Sed belloꝝ euentus nemo ſapiens prædixerit. magni eñ ſæpe terrores,paruis momentis in irritum reciderunt. Corpus igit Henrici magno ſuoꝝ luctu Piſas relatum eſt,& ibi in tumba argentea ſup quatuor columnis fixa pcioſiſſime extitit ſepultũ,cum obſequijs regalibus. Dicit tñ ordo pdicatoꝝ habere lr̃as,teſtantes fratrem pdictum fuiſſe innocentem,& totum eſſe cõfictum. Itaq; ad curã ſalutis propriç,mortuo imperatore, quiq; cõuerſi,exercitus oĩs diſſolutus eſt:claſſis Genuẽſium & Friderici iam traductæ copiæ,audita imperatoris morte, domum irritæ redierunt.

De interitu Henri. vij. IMP.

¶F. Iacobinus Ord. Prædicat.

Succeſſerunt Henrico VII. ex põtificis Clementis mãdato primũ oĩa pſpere,dominatumq; Italiæ feliciter occupauit. Quare eius vires veritus põtifex,& inſidias moliri,

& aperte iam odiſſe cœpit: & magno rurſus incômodo fuiſſet orbi noſtro, ſi ſuperui-
xiſſet vterq; nô Reipub. ſaluti, ſed diſſidio & internecioni. Aliquâto poſt Henrici Cæ-
ſaris interitû, Piſani Florentinos pugna ſuperarût, Florentinis dux erat Apuliæ rex Ru
pertus. In quo côflictu regis Ruperti frater cæſus eſt, eius cædis cauſa comes Niger Pi-
ſanus, vt qdam ſcribunt, auro inſignitus eſt miles, cum poſt Cunradini necem ex iſtis
comitibus hactenus p̄ter hûc vindicem, nemo aliter q̃ vlto ſui principis caſu, cingulo
militari ornari voluiſſet. Reuertor ad Clementem V. q anno dñi 1311. côcilium gene-
rale indixerat Viennæ in Burgundia, in quo plus q̃ 300. epi côuenerât, & ibi Clemens

De Bonifacij pôtificatu.

de eo qd petiuerat Philippus Francorū rex, vt ſ. deleret memoriã Bonifacij, cum pla-
tis tractâs, qa rex illum hæreticum fuiſſe pbare volebat, Conciliũ nullo modo aſſentire
voluit, ſed côtrarium declarauit, ſ. ipſum fuiſſe catholicum & indubitatũ pontificem.
Verum qa ipſe Bonifacius fecerat pceſſus côtra regem Frâciæ, hos ad ſatisfaciendum
ipſi iniuſtos fuiſſe declarauit, firmauitq; Concilium decreto, q ex quacunq; cauſa rex
offendiſſet Bonifacium aut eccleſiã, id nullo vnquã tpe regi aut hæredib' eius deberet

Liber Clementinarū.

nocere, quo rex cogebat côtentus eſſe. Edidit etiã Clementinarū librum, quem tamen
(vt aliq ſcribunt) propter multos laqueos in fine pœnitens reuocaſſe, & côburi man-
daſſe fertur, ſed Iohânes papa ſucceſſor ſuus denuo confirmauit. Anno deinde dñi
1313. Clemens iter agens verſus vrbem Burdegalã, in via infirmatus, diem clauſit extre

Ludo. Hutin' Frã. rex.

nium, vacat tum ſedes annis duobus, menſibus tribus. Anno dñi 1314. apparuit co-
metes verſus aqlonem, durauitq; per ſex hebdomadas, quo menſe Nouemb. de hac lu-
ce migrauit rex Frâciæ Philippus. Reliqt autem tres filios, Ludouicum regem Nauar
ræ, Philippũ comitem Pictauieñ. & Carolum comitem Marchiæ, omes hi tres fuerût
in modico tpe reges Franciæ ſucceſſiue. Eodem anno vacâte imperio ex morte im
peratoris Henrici, Petrus Moguntineñ. archiepus vocauit electores, Balduinum Tre-
uereñ. Henricum Coloniẽ. archiepos, Iohânem regem Boemiæ, (ſunt qui Henricum
Carinthiæ ducem p Boemo affuiſſe dicât) Rudolphũ ducem Saxoniæ, Volcomarum

Fridericus Auſt. Ludouic' Bauar' electi CAESS.

marchionem Brandenburgeñ. Rudolphum ducem Bauariæ & comitem Palatinum.
Conuenientes autem in Franckfurt pro electiõe futuri regis celebrâda, venere quoq;
principes Fridericus dux Auſtriæ, & fratres ſui Lupoldus ac Albertus p imperio la-
borantes. Côtrarij autem illis erât archiepus Moguntineñ. Treuereñ. & Boemię rex.
Quod Fridericus intelligẽs, côuenit Rudolphum & Ludouicũ duces Bauariæ fratres,
vt ſibi aſſiſterẽt, qui ſe Friderici ſeruitio adſtrinxerût, vt ſcribit Iacobus Moguntineñ.
Videntes autem Moguntineñ. Treuereñ. & Boemiæ rex, q Fridericus eligi vellet, in-
duxerût Ludouicũ ducem Bauariæ, vt ſe côtra Fridericũ eligi pmitteret, q in pmiſſio-
ne pereũ facta Friderico, perſona loquens intelligeret excepta. His verbis adiunxit ſe
miles Brandenburgeñ. marchiõis, qui habebat mandatũ à principe ſuo in genere, qui
ſimiliter elegit Ludouicũ, vt dicit, côtra dñi ſui voluntatem. Electi ſunt igit in diſcor-
dia in die B. Lucæ Euãgeliſtæ Ludouicus dux Bauariæ, à Mogûtineñ. & Treuereñ. ar
chiepis, rege Boemiæ, & Volcomaro marchione Brandenburgeñ. & Fridericus dux
Auſtriæ à Colonieñ. archiepo, Rudolpho duce Bauariæ Palatino Rheni, & à Rudol-
pho duce Saxoniæ. Poſt hæc Petrus Moguntineñ. cum Ludouico electo iuit in Op-
penheim ciuitatem imperialem, quã archieps in pignus habebat ab Henrico quôdam
imperatore, pcepit tñ ciuibus vt Ludouico obedirent. Igit Ludouico rege p aliquot
dies in Oppenheim pauſante, aduerſarij ſui in oppido Haidelberg, quod fuerat Ru-
dolphi fratris Ludouici, ſubornarunt militem dictũ Truchſes de Altzeia, vt parua ba-
liſta ſub chlamyde, puiſus & ſagitta venenata iret in Oppẽheim, ſeq; aſſimilaret eſſe de
parte Ludouici donec opportunitate data, eũ ſagitta occideret. Sed Deo puidente, ab
Haidelberga Ludouicus monet, & forma ſubornatiõis detegit. altera die venit miles
iſte, itendẽs promiſſa pficere, captus eſt, & ad Ludouicũ ductus, leuatoq; pallio baliſta
inuẽta eſt, & totũ machinatiõis factũ detectũ. hûc Ludouicus lôgo tpe biga ligatũ, p
ſpectaculo ſecũ duxit. tandẽ ad caudã equi ligatus, & p ciuitatẽ tractus, primo rotatus,
deinde in quatuor partes fuerat partitus. Iſte Ludouicus prodigus ante imperiũ fuit,
vt qdã ſcribũt, & bona ſua dilapidauit. Ideo duxit filiã cuiuſdã comitis propter dotem
magnã, cũ qua nô habuit liberos. ea mortua, duxit filiã ducis Poloniæ, ex q̃ procreauit
Ludouicũ & Stephanũ. ea defuncta, ex comitiſſa Flãdriæ genuit Guilielmũ, Albertũ,
Ludouicũ Romanũ & Othonẽ. Abbas vero de Spanheim ſcribit, q Ludouicus vxo-
rem habuerit Margaritã filiã Guilielmi Hollãdiæ comitis, quæ peperit ei ſex filios, Lu
douicũ poſtea marchionẽ Brandenburgeñ. Stephanũ ducẽ Bauariæ, poſtea in Landſ-
hut Albertũ, poſtea in Straubingen Guilielmũ, poſtea *ducem Hollãdiæ Ludouicũ di
ctum Romanũ, & Othonem, & forte hoc verius. Anno dñi 1315. venit Ludouicus
Aquiſ-

Aquiſgranum,& ibi cũ magna pompa in feſto Epiphaniæ ab archiepĩs Moguntineñ. Cæſarũ coronatio.
& Treuereñ. extitit coronatus, poſt quẽ Fridericus abijt Bonnã, vbi ab archiepõ Colo
nieñ. fuit coronatus. ſicq; Ludouicus in loco quo debuit, ſed nõ in loco q̃ debuit Fri-
dericus, ſunt coronati. Sedit aũt Ludouic⁹ annis 33. Poſt coronationẽ eorũ oẽs ciuitates
inferiores vſq; ad Argẽtinã receperũt Ludouicũ in regẽ, ſed ſupiores p Heluetiã &*la-
cũ Fridericũ, excepta Berna & Solodora: alię vero p Sueuiã fere oẽs receperũt Ludoui
cũ, excepta Vlma & paucis cũ ea. Anno eodẽ Ludouicus Spirę pſidẽ dedit Georgiũ co
mitẽ de Veldentz, & ei oppidũ Germersheim p habitatiõe deputauit. Fridericus aũt p Schiſma regni Germanici.
pſide nobilẽ virũ de Ochſenſtain cõſtituit, & Landou ſibi p oppido aſſignauit. Argen
tina etiã Fridericum pro rege recepit. Qui & Sueuiã ſuo dominatui conatus adijcere,
quarundã ciuitatũ fauore Eſſelingã obſedit, vnde pauco poſt tpe vires aucturus diſceſ
ſit, & ſequenti anno oppidũ repetens, occupato interim apud ſuos Ludouico, obſidio
nem magnis copijs cõmunit. Tum Ludouicus auxilijs Boemi regis & epĩ Treuiri, ho-
ſti occurrit. Inita pugna ad flumẽ Neccharũ, vterq; exercitus magna incõmoda paſſus
eſt. Anno dñi 1316. cũ vacaſſet eccleſia poſt mortẽ Clementis V. duobus annis pro-
pter diſcordiã cardinaliũ ad q̃s ſpectabat electio, q Auinioni cõgregati erãt, nã multi
cardinales erãt Guaſcones, & hi quęrebãt habere Guaſconem, alijs aliter ſentientibus: Iohã. papa XXII.
demũ in hoc oẽs cõuenerũt Lugduni, vt Iacobus Portuenſis cardinalis vice oĩm eli
geret vnũ. Sed feſellit eos opinio. nã neq; ex vna parte, neq; ex altera elegit, ſed de cõſi-
lio Neapolitani cardinalis de Vrſinis, ſeipſum elegit. Et q̃uis in alijs electiõibus qs ſe
ipſum eligere nõ valeat, tñ in electiõe papæ nõ prohibet, cũ ſibi cõmittitur electio. Hic
aũt fuit natiõe Gallicus, paup ſubſtantia temporali, ſed diues ſcientia, paruus corpore,
ſed magnus animo, q & regis cãcellarius fuit antea. Et q̃uis Robertus cũ eſſet in mino
ribus, eum nõ multũ diligeret, tñ poſtq̃ eſt ad papatũ aſſumptus, alter alterũ multũ dile-
xit. Ipſe papa Iohãnes 22. eſt dictus, & pmulgauit Clementinas, ſedit aũt annis decem
& nouẽ, menſes quatuor. Eo aũt tpe quo pmulgauit Clementinas, ortus eſt intole
rabilis error, propter hoc q multi male intelligentes Cle. primã de reli. do. & Cle. ad
noſtrã de hæreti. coegerũt plurimas Beginas in regno Alemaniæ deponere habitũ, &
matrimoniũ cõtrahere. Hic Iohãnes eccleſiã Toloſanã, quã vnice dilexit, ad archiepi-
ſcopatũ trãſtulit. adeo p̃terea rebus nouis ſtuduit, vt & ſimplices epiſcopatus bifariã di
uideret, ac diuiſos in vnũ redegerit, & abbatias in epiſcopatus, & epiſcopatus in abba-
tias viciſſim trãſtulerit, ac cõſtituta prius in aliã formã trãſtulerit. Cæſaraguſtanã ec-
cleſiã ſiliter in metropolitanã erexit. Inſtituit & nouũ ordinem militũ, q militare ſub Nouus ordo.
Chr̃o dicerent in Luſitania quę Portugallia dicit, qui Saracenis reſiſterent, Bæthicam
& Aphricã incolentibus: militibusq; oĩa bona Templariorũ, annuente rege Portugal-
liæ, conceſſa ſunt, cuius monaſterij cenſor eſt abbas Alcoaſianus Vlyxiponenſis diœce
ſis, q & cõſcribendi & exautorãdi militem facultatem habet. Deinde Thomã Aquina-
tẽ in ſctõs retulit, creauit inde ſeptẽ cardinales. Iohãnes primo põtificatus ſui anno Origo diſſidij inter Lu. & Ioh.
requiſitus Ludouicũ Bauariæ ducem cõfirmare, recuſauit, dicens q præter admiſſum
in cõſobrino ſecũ in cõtrouerſia electo ſcelus, multa præſumpſerat facere & cõcedere,
impatoris Ro. legitime inſtituti excedentia poteſtatem. Eodem anno Lupoldus dux
Auſtriæ grandi exercitu verſus Spirã deſcendit. tum Argentineñ. Ludouicum admi-
ſerunt, qui eis priuilegia ſua cõfiemauit, licet prius Fridericũ recepiſſent. Deinde venit
etiam Fridericus, & cõiunctis copijs cum Lupoldo fratre ſuo, accelerauit ad Rhenum,
veniens *Rinagiam. Renuit tñ Ludouicus illi occurrere. q̃uis cũ illo cõgredi ſtatuit. Vi
debat eñ fortunã iuuare Fridericum, quapropter in bellum exire cõtra hoſtẽ noluit.
Anno dñi 1317. papa Iohannes inducias inter Robertum regem Apuliæ & Siciliæ
principem Fridericum inſtaurauit, cum aliquot incõmodis iam affectus eſſet Frideri-
cus. Anno 1318. Ludouicus regni ſui quinto in Bauariã redijt, vbi Rudolphũ fratrem Rud. Pal. pſcriptus.
ſuum pſequit, eo q Friderico aduerſario ſuo adhæſit, ipſumq; Rudolphũ à medietate
fere terræ ſuæ eiecit cum cõiuge ſua filia Adolphi quõdã regis, q ad terrã Auſtriæ ſe re
ceperunt, in qua tanq̃ exules manſere vſq; ad mortem Rudolphi ducis. Verum alij di-
cunt Rudolphum fuiſſe pſcriptum à Ludouico in Angliam, vbi vſq; ad vitæ terminũ
in magna paupertate manens moritur. Rudolpho autem mortuo, vxor eius nomine
Metza cum filijs ad Haidelbergã oppidum declinauit, Ludouicus vero filijs, q a mino-
res erant, tutor in Bauaria factus eſt. Anno domini 1319. menſe Iulio obijt Goldema
rus marchio Brandẽburgenſis abſq; liberis. Sed quia marchionatus ad imperium fue- De marchionibus Brandenbur.
rat deuolutus, rex de marchionatu Ludouico filio ſuo primogenito prouidit, & eum
retinuit. Huic rex Daciæ filiã in vxorem dedit. Tpe prædicto ppter diſcordiã duo-
rum regum, multi latrones in publicis ſtratis, villis & nemoribus emerſerunt, ita q ne-
mo

mo ſecure ambularet. Eo tũc ciuitates Argentineñ. Spireñ. Vormatieñ. Moguntineñ.
ligã fecerũt, ordinãtes ſtipẽdiatos ꝗ terrã ſecurã facerẽt, ꝗ ſtipẽdiati ſaluos in itinere &
mercatores ac alios duxerũt. In hac ḡnatiõe ordo Cœleſtinoꝝ à Cœleſtino papa V.
Cœleſtini.
eius autore cognoĩatus, ſub regula S. Benedicti initium & mirum incrementum ſum-
pſit, eo ꝙ ipſo ſanctiſſimo viro in carcere defuncto, ꝓpter eius crebra miracula multi
nobiles & clari viri, ſpretis ſeculi põpis, ordinẽ ſunt ingreſſi. Anno dñi 1308. Rhodus
Rhodus à Chrĩanis recepta.
inſula in poteſtatẽ Chrĩanoꝝ deueniẽs ꝑ frẽs Hoſpitalis S. Iohãnis Hieroſolymitani
obtenta eſt. Hi nempe cum Hieroſolyma oĩno depdita eſſet, & Templarij fuiſſent ex-
tincti, ꝓcuratis magnis priuilegijs indulgentiaꝝ à Clemente papa V. erga porrigen-
tes manus adiutrices, diſcurrentes ꝑ Italiã cum indulgentijs, multam pecuniã cõgrega-
gauerũt, ꝗbus ſuffultus magnus Magiſter, cum claſſe ex Neapoli mouens, mari trãſito,
prælio deiectis Turcis, obtinuit cum magno Saracenoꝝ & Græcoꝝ damno inſulam, &
vrbem pene dirutã Chrĩanorum ſuffragijs inſtaurauit. Deinde naualia reformãs, Cy-
prijs & peregrinis magno eſſe auxilio cœpit, quoꝝ virtute, quicꝗd Chrĩanæ religio-
nis in Aſia eſt, probe Chro reſeruatũ fateri licet, ꝗbus ꝓ maiori parte Templariorum
bona addita ſunt. Poſtmodum illi deuotiõe ꝑmoti, etiã regulã B. Auguſtini ꝓfiteri vo
luerunt: quare multis beneficijs ab eccleſia ſunt dotati. Circa annum dñi 1294. tanta
ſiccitas in æſtate fuit, ꝙ fontibus & riuis aqua defecit, & gramina in pratis exaruerũt,
in tãtum ꝙ iumenta ſtraminibus nutriebãtur. Eo anno fruges ſiliginis meſſæ fuerunt
ante feſtũ natiuitatis Iohãnis, & vina collecta circa natiuitatẽ Mariæ virginis. Hoc
Philippus Longus.
tempore in Frãcia Ludouico Hutino mortuo, Philippus Lõgus regni adminiſtratio-
nem ſuſcepit, ꝗ initio regni Flamingos rebelles in fidem accepit intercedente Iohãne
põtifice 22. huic Carolus ſucceſſit. Quo etiã tpe Anglis regnauit Eduardus VI. eius fi-
lius, cuius iam aliquoties mentionem fecimus. Pleriq; ſcriptoꝝ temporarioꝝ, ſummis
De Turcis.
Turcaꝝ viribus, hoc eſt, Othomanoꝝ imperio initia ſtatuunt his tpibus circiter an-
num dñi 1300. & de Turcis ꝗdem alijs in locis multa ſatis diximus, quæ gentis origo,
qui ꝓgreſſus, quæ incrementa. Sed ex autoribus quos ſane multos ſecuti ſumus, vel Pi-
um põtificem ꝑcipuum ſequi libet, apud quem ex Othonis autoritate legit, ꝙ imperã-
tibus Græcis, & regnãte apud Frãcos Pipino, gens Turcaꝝ Caucaſeas egreſſa portas,
cum Auaribus conflixerit ingentibus vtrobiq; viribus. Quanꝗ nolim etiã derogare fi-
dem his, ꝗ ex Caſpijs egreſſam gentem arbitrentur, quãdo nõ vna gens Turcaꝝ allu-
uies fuit, & vtraſq; fauces perrupiſſe videt, & Plinio Melæq; ſupra Caſpias portas hæc
gens refert. Quę geſſerit in Media, Perſide, totaq; Aſia, nõnihil ſuis locis attigimus, vbi
Othomanorum origo.
non vnum quendã principem, ſed alios alij duces & varia auſpicia ꝑ factiones ſecuti,
magnis viribus tyrãnidem ſibi ſtabilierunt. At circiter 1300. annum ſalutis Othoma-
nus ꝗdam exigui cenſus, milite ꝑ ſeditiões nõ ingenti manu cõflato, graſſari paſſim ac
non ſolum reliquias Chrĩanas vexare, verum etiã hoĩes ſuæ gentis petere & ſubdere,
cuius conatibus orta inter principes diſcordia felicem curſum ꝑbuit. Othomanus eñi
dum illi ſe laniãt, accitis oĩbus ꝑdæ cupidis, autoritatem breui & nomen adeptus, op-
pida nõ pauca in ſuã redegit poteſtatem. Huic ſucceſſit Orchanes, ꝗ rem inchoatam à
patre longe lateq; ꝓpagauit, quem ſecutus Amurathes, ꝗ duobus in Græcia de impe-
rio decertãtibus, ab altero in auxilium accerſitus, ex Aſia tranſiuit in Græciã circa an-
num dñi 1380. is vita functus, duos reliqt filios Solimanum & Pazaitẽ, quem Tamerla
nes in pugna cepit. Pazaites dimiſſus à Tamerlane, nihil memoria dignum egit, mor-
temq; in Aſia inglorius obijt, cuius filij capto patre in poteſtatem Græcoꝝ venere.

Calapinus tñ natu maior emiſſus à Græcis, regnum obtinuit, *cui vita functo Or-
chani filio teneræ ætatis *, quorundã principum regnum occupare volentium conatĩ
bus Moyſes patruus occurrit, ꝗ à Græcis dimiſſus ante fuerat, & ipſe adoleſcentem op
preſſit dolo. Deinde nullo ſuperſtite filio deceſſit, quem Mahumetes frater tertius ex
Pazaitę filijs ſubſecutus, regnum obtinuit, huic ſucceſſit Amurathes filius, ꝗ in Thraci-
am volens ex Aſia traijcere, impatoris Græcorum maritimo apparatu ꝓhibitus eſt. Et
Muſcaphas natoꝝ Pazaitæ reliquus, vt reꝝ potiret, à Græcis liberatus & adiutus, ta-
men pugna occidit. Amurathes victor vniuerſum regnum obtinuit. hic fuit Mahume
Turcia quæ olim Aſia.
tis pater. Adeo hodie Turcaꝝ nomen auctum eſt, vt quæ olim Aſia vocabat, nũc Tur
ciã vocitent. Vniuerſa eñi à Turcis poſſidet. habent ꝗdem Armenij aliꝗ ſuũ ducem in
Aſia ꝗ Chrm ſequit, reliqui oẽs Turcaꝝ poteſtati ſubiecti ſunt Othomanoꝝ. Nam
Caramanus Aſambecus.
& Caramanus Ciliciæ dñs, qui magnam Cappadociæ partem obtinet, & Aſambecus
qui prope Euphratem dominat, & alij nonnulli reguli ab origine Turci, cum Otho-
mani progenie diu de regni poſſeſſione certarunt. Caramanus inter Mahumetem
Turcarum imperatorem & Sultanum Aegypti dominum medius, Chriſtianoꝝ ami-

cus

cos odio Mahumetis,tempore Pij fuit.cætera de Turcis infra.Sequitur

GENERATIO XLV.

ANno dñi 1320. Ludouico Bauariæ & Friderico Auſtriæ ducibus iampridem in diſcordia electis,adhoc de imperio cõcertantibus,ſub Iohanne 22. Rom.pont. anno eius quarto incepit 45.gñatio. Circa quæ tẽpora in Italia cõtentio ita creuit,vt nõ Liguream modo,ſed tota Ciſalpina Gallia ſtudio partium ſcinderet,ac Hetruria mox eundẽ motum ſecuta,bella grauiſſima integraret. Admiſcuit ſe quoq; his certaminibus Iohãnes papa 22.qui cũ regi Roberto ſuisq; faueret,litẽ antiquã cõtra fautores imperij renouauit.Facta tum eſt etiã magna liga Gibelinorũ in Longobardia.exules tunc erant à Ianua Orienſes & Spinolæ,factione Gibelina,cũ ſuis ſequacibus morã trahentibus in littore Ianuæ in poſſeſſionibus ſuis.Præfuit eodẽ tempore Maphæus vicecomes Mediolanenſibus,cũ quo & filijs eius & cum tota liga Lombardiæ partis imperialis & Gibelinæ,tractabant hi exules. Erat tunc Canis Scaliger,cognomento Magnus,Veronæ ſibi dominiũ vendicans,capitaneus:eodẽ modo Caſtrucius vir ſtrenuus Lucenſibus dominãs de parte Gibelina,factumq; eſt vt Marcus Maphæi filius,cũ magnis copijs Teutonicorũ & Lombardorũ & cũ exulibus Ianuenſibus Ianuã obſideret. Tum Ianuenſes habito cõmuni parlamento,cõceſſerunt ciuitatis Ianuẽſ.dominiũ & cuſtodiã littoris eius Ioh.papæ & regi Roberto p annos decẽ ſecundum certa capitula cõtra imperiales. Et de re Robertus ex Apuliæ venit Ianuam,ſed rex Siciliæ Fridericus & marchio Montisferrati & plures dñi in Lombardia zelantes partẽ imperij,cõtra ſteterũt. Et poſt multas vaſtationes atq; cõflictus cũ papa Ioh. 22.vnà cũ eccleſia,pluries mandaſſet Maphæo & filijs eius de vicecomitibus Mediolani,vt recederent ab obſidione Ianuæ,cũ dominiũ eius tunc ſpectaret ad eccleſiam & Robertũ regẽ:illi aũt obedire recuſarẽt,excuſantes ſe,cũ ad hoc mandatũ nõ tenerẽtur,quia Ianua eſſet imperialis,nõ eccleſiæ,demũ proceſſus fulminauit execrationis cõtra perſonas principales,& interdicto ſuppoſuit Mediolanũ,Placẽtiam,& alias vrbes Lombardiæ quas vicecomes poſſidebat. Inſuper ordinauit q Philippus Valeſianus nepos regis Franciæ,vicarius eccleſiæ,proficiſceret in Lõbardiã,qui init cũ multis comitibus & baronibus cõductus à papa & rege Roberto,papa etiam legatũ miſit cũ exercitu valido. Veniens aũt Philippus,caſtrametatus eſt inter Nouariã & Vercellas,maioresq; expectabat copias. Maphæus vero etſi tyrannice,tñ cũ filijs ſuis dominabat Mediolani,Papiæ,Placentiæ,Cremonæ,Bergomi,Nouariæ,Vercellis, Dertonæ,Alexandriæ.ia cũ copijs Teutonicis & alijs econtra caſtrametatus,belli euentũ cũ hoſte experiri tentauit. Interea Galeatius & Marcus filij Maphæi per medias tractauerunt perſonas cũ Philippo,q parati eſſent ſuper quæſtionibus inter ipſos & eccleſiam ſtare iudicio regis Franciæ,qui cernens periculũ ſuũ,q aduerſa pars tum erat potentior,ſuſcepit cõditiones,& reuerſus eſt ad ſua ſine honore:domũ vero reuerſus,ptendebat in ſui excuſationẽ,q nec copiæ nec pecuniæ iuxta conſtitutũ fuiſſent miſſæ. interea tñ durabat obſidio Ianuæ. Anno aũt 1322. Iohãnes 22,attendens q Maphæus ac filij eius vicecomites ab obſidione Ianuæ,nec mãdatis eius ac cenſuris eccleſiaſticis moti recederent,pdicari ſtatuit crucẽ contra eos,tanq̃ contra hæreticos & perſecutores eccleſiæ,largiendo plenariã indulgentiã bellantibus cõtra illos. Sed & cũ tractatu regis Roberti requiſiuit Fridericũ ducẽ Auſtriæ,electũ Germanorũ regẽ,licet in lite,vt pſtaret auxiliũ,promittens ei,q ſi deſtinaret copias ſuas ex Alemania ad expellendos dictos rebelles eccleſiæ & execratos,eũ cõfirmare vellet imperatorẽ,& germanũ eius clericũ promouere in archiepm Moguntiñ. erant enĩ tunc vicecomites cũ Ludouico imperatore concordes. Fridericus vero vt audiuit promiſſa papæ,miſit quingentos bellatores validos in Lombardiã cũ fratre ſuo Henrico. Superuenerũt & alij multi crucesignati ex Alemania,facientes numerũ duorũ milliũ equitũ Teutonicorũ. Hoc animaduertens Maphæus,miſit xij.viros ex Mediolano oratores ad pontificium legatũ,vt tractarẽt de concordia. Interea alios oratores miſit ad Fridericũ ducem Auſtriæ,declarans quõ illud qd egerat,erat cõtra imperiũ & cõtra ſemetipſum, mittẽdo copias,quia hoc modo eccleſia & Robertus rex obtinerẽt Mediolanũ,tum & facile ſubijceret ſibi oẽs Lombardiæ ciuitates,& oẽs fideles imperij in Hetruria,propter qd nunq̃ ſpem habere poſſet intrandi Italiã pro corona imperij,obtuleruntq; munera nõ modica. Ad hæc Fridericus habito cõſilio ſuorũ,acquieuit petitis,ſcripſitq; fratri,vt occaſione ſumpta rediret in Alemaniã. Henricus igit noluit egredi cũ papalibus,niſi Brixia ſibi prius in dominiũ traderetur.qd Brixieñ.facere non potuerũt,quia vacante imperio,ſe tradiderant regi Roberto. Ex hoc indignatus,receſſit cum oĩbus copijs,venitq; Veronam,qui à Cane Scaligero honorifice eſt ſuſceptus,& ex eo loco

Guelphorũ & Gibelinorũ diſſidia.

Philippus Valeſianus.

Attẽd. Frid. Auſtriũ à papa vocatum

Frid. copiæ in Italiam miſſæ.

abijt in Alemaniam. deinde Fridericus vt excuſaret ſe de abitu fratris,miſit oratores ad legatũ pont. vt ſaltem cõcordaret eccleſiam & filios Maphæi,ſed poſt habitos varios tractatus nihil egerunt,licet ob id treugæ factæ ſunt. Per id tẽpus papa Iohannes treugas fecit inter Robertum regẽ Apuliæ & Fridericũ regem Siciliæ. Petebat aũt Fridericus Regium vrbem,& aliqua quæ acquiſierat manu armata in Calabria,repoſita in manus papæ,ſibi reſtitui,cum papa de facto illa tradidiſſet regi Roberto. propter q̃d aſſerens ſe deceptum à papa,& quia nõ fuit exauditus,diffidauit regem Robertũ. Indignatus itaq; papa,cũ cardinalibus execrauit Fridericũ. ſed in contemptũ huius,Fridericus coronã regni Siciliæ filio ſuo primogenito Petro impoſuit poſt eum.

Petrus Friderici filius.

Longũ eſſet enarrare hoc in loco,per ſingulas vrbes Hetruriæ atq; Lombardiæ,vnis ex *mœnijs,quoties Gibelinos Guelphi,atq; Guelphos Gibelini ejiciũt, expellunt in exilium:taceo contra iuſiurandũ,defectiones ac dominiorũ mutationes ità frequentes,vt nõ ſapientes,quales ſe videri volunt,ſed ſtulti,re ipſa docẽte,immo potius inſani inueniantur. Anno dñi 1323. in menſe Septembri,Fridericus & Henricus duces Auſtriæ cum duobus millibus & ducentis galeatis,& q̃tuor millibus Hungarorũ & gentilium,miſſis à rege Hungariæ,& de Sueuia Lupoldus frater eorũ cum octingentis galeatorũ electis,duxerunt in ſuperiorẽ Bauariam. Tardante aũt Lupoldo,Ludouicus imperator cui aderant Iohãnes rex Bohemiæ,& archiepũs Treuireñ. cum mille quingentis galeatis & xxx. millibus peditum,Friderico occurrit. aderant etiam Burggrauius Norinbergeñ. duo comites de Oetingen,multiq; alij comites & barones. non detrectauit pugnã Fridericus,etſi Lupoldus frater cũ ſuo exercitu nõdum veniſſet. Cõcurrunt ſtrenue acies,bellumq; ab ortu ſolis vſq; ad occaſum fertur continuatũ,& ita aſperũ ac horridum fuit certamen,q̃ vltra quatuor millia equitum hincinde occiſa ſint. demum victor euaſit Ludouicus rex,& Fridericus rex & germanus eius Henricus capti ſunt cũ multis proceribus. dux aũt Lupoldus hæc intelligens eſſe peracta,dolenter retroceſſit,miratus multũ q̃ rex Romanus in diſcordia captus, per ſuũ aduerſarium non fuit occiſus.

Congreſſus Ludo. & Friderici Cæſ.

Fridericus rex,Auſtriæ dux,in caſtrũ Trinſneck ducitur,in quo per tres annos carceri mancipatur,frater ipſius Henricus dux regi Bohemiæ traditur. Lupoldus vero vt potuit,Ludouicũ vexabat,& liberationem fratris quærebat. Ludouicus rex cũ Fridericũ deuiciſſet,& in cuſtodia teneret,à multis qui prius Friderico adhæſerant,receptus eſt. Tũ etiã Galatius vicecomes regimen Mediolani à Ludouico recognouit. Interim aũt Lupoldus ad Iohannẽ 22. recurrit, rege Franciæ cooperante,qui tũ erat Carolus,vnus ex tribus fratribus ſuperſtes. Vnde anno 1323. Ioh. papa in publico cõſiſtorio Auinione protulit ſententiã execrationis in Ludouicũ Bauarũ ex eo,q̃ miſerat iam copias ſuas in adiutoriũ Galeatij & fratrũ eius,qui tyrannice dominabantur Mediolani,opponendo eidẽ Ludouico,q̃ non erat ei licitum vti officio imperatoris,quouſq; eſſet confirmatus ab eccleſia,deditq; ei terminũ trium menſiũ,infra quẽ renunciare deberet electioni de ſe factæ,& q̃ veniret perſonaliter,ſi vellet ſe excuſare de eo,q̃ fauorẽ p̃ſtitiſſet hæreticis,ſchiſmaticis & rebellibus eccleſiæ. Inſuper priuauit oẽs clericos qui ei p̃ſtarent cõſiliũ,auxilium & fauorẽ. Ludouicus aũt rex habito cõſilio,appellauit ad ipſum papã male informatũ,bene informandũ,& etiã ad conciliũ gñale q̃ñ eſſet Romæ in ſede Petri:miſitq; ſolẽnes oratores,qui ſe de p̃dictis excuſarẽt,promittens eccleſiæ nõ contrariũ ſe fore. Poſtea vero Ludouico nõ comparẽte,papa execrauit eũ,ac de hæreſi cõdemnauit,cõtra adhærentes diriſſimos proceſſus fulminans,à quibus oĩbus Ludouicus appellauit. Iſti proceſſus,vt ſcribit frater Hermãnus,qui tunc tẽporis vixit,à quibuſdã ſtrictiſſime ſeruabantur,à multis vero inualidi reputabantur,quia dicuntur examinati à doctoribus vtriuſq; iuris,qui iudicabãt eos penitus non valere. Immo Iohannẽ papã magni & multi theologi ſcientia & vita probati dogmatizabãt eſſe hæreticũ,propter errores certos, quos tñ die obitus ſui dicitur tepide reuocaſſe,& ſucceſſor ſuus Bñdictus eos errores fertur publice dãnaſſe. At propter proceſſus in Ludouicũ,graue ſchiſma ortũ,q̃d durauit plus q̃ xxx. annis.

Ioh. 22. Ludouicũ execratur.

Anno dñi 1325. conuenerunt rex Franciæ & Lupoldus dux Auſtriæ,annuente papa Iohãne,qui hoc per nuncios ſuos egit,& diu tractauerũt de Frãco promouẽdo in imperatorẽ,ſed nil actũ extitit. Tractabatur aũt ſæpe de liberatione Friderici,& impediebat liberationem eius,q̃ Lupoldus inſignia imperij,lanceam ſcilicet & alia imperialia,noluit reſignare. Exortus eſt inde clamor à ſuis,q̃ nollet fratrẽ liberare,q̃bus ipſe motus,tradidit mediatoribus inſignia,p̃dicẽs q̃ etiã traditione facta frater nõ liberaretur,ſicut & factũ eſt. Ipſe tñ Lupold' Ludouicũ adeo infeſtauit, q̃ tandẽ cũ Friderico,quodã fratre Carthuſienſi eorũ confeſſionẽ audiente,& ambos ſacramẽto cõicante,iuramẽtis interpoſitis atq; pactis conuenerit,atq; miſerit eundẽ,

De Friderico Auſtrio liberato.

quibus non obſtantibus, Lupoldus aduerſari Ludouico non deſtitit. ſed paulo poſt Spirenſes vaſtans atq; inquietans, & deinde reuerſus Argentinam, inſanire cœpit, & ibidē diem extremū clauſit.

Lupoldi exitus.

Per idem tempus Florentini Carolū Roberti regis filium vocant, ac ciuitatis imperiū tradere ad tempus cōſtituunt. erant enim in magno timore. ſed & Ioh. papa 22. legatū in Hetruriam miſit Iohānem Vrſinum cardinalem. Veniunt legatus & Carolus magna cū pompa Florentiam. His conterriti imperiales diuerſæ factionis, autore Galeatio vicecomite, Ludouicū imperatorem electum in Italiam euocare conati ſunt. Anno vero dñi 1326. ſcripſerunt ſenatores vrbis Romæ & Romani literas, quas miſerunt per ſuos oratores Iohanni papæ, ſupplicantes deuotius, deinde cōminantes eidem, quatenus ipſe ad vrbem ſe transferret ad reſidēdum ibidem, ſicut alij pontifices ſancti pdeceſſores ſui feciſſent: alioqui ſedi apoſtolicæ prout neceſſitas exegerit, & vniuerſali eccleſiæ expedierit, de ſummo pontifice loco & tempore cōgruis, quantū foret in eis, prouiderent. ad quæ ſcripta pontifex pauca reſpondit ſe excuſando. Eodem tempore ſenatores vrbis & Romani ſcripſerunt Ludouico regi, quatenus dignaretur ad vrbem venire, quibus literis & nuncijs receptis gauiſus eſt, & de aduentu ſuo certum dedit reſponſum, remiſſis nuncijs valde contentis. Deinde Ludouicus rex mox Spiram vocauit principes ad tractandū de itinere, concluſitq; de conſilio eorum de tempore. Anno igitur dñi 1327. anno regni eius xiij. diſpoſitis in Alemania bellicoſis apparatibus, iter aſſumpſit Italiam verſus: ac ſuperatis alpibus, Tridentū peruenit. Tridenti quoq; indicto conuentu, Mediolanenſium, Mantuanorū, Veronenſium, alijſq; ex Lombardia & Hetruria eius factiōis principes conuenerunt, magniſq; pollicitationibus effecerunt, vt Italiam peruadat, & Romam viſitet. Igitur cōtractis copijs Tridento mouēs, Brixiam primo, deinde Mediolanū peruenit, ibiq; in eccleſia S. Ambroſij ab archiepiſcopo Mediolañ. in feſto pentecoſtes cū Margarita vxore ſua corona ferrea coronatus eſt.

Ludouicus Bauarus Italiā ingredit.

Poſt coronationem longior mora fuit in comparandis pecunijs, quarū cauſa Galeatium ferunt ducatu ſpoliatum, id q̄d maxime improbatū eſt à pleriſq; Cæſari, q cuius opera in Italiam venerit, à quo ſummo cū honore Mediolani receptus ſit, dominatu tñ eum ſpoliarit, & in carcerē truſerit cū alijs vicecomitibus, impoſito Mediolaneñ. nouo pſide ex ſua gente, & xxiiij. ciuibus in conſilio adiunctis, qui rempub. adminiſtrarent. Exegit deinde grandem pecuniā. Ipſe tñ Ludouicus poſtea Caſtrucij precibus motus, vicecomites oēs incolumes dimiſit, dū Lucæ eſſent, vbi imperator à Lucenſibus magna cum benignitate ſuſceptus eſt. ante tñ Piſas obſidione cingēs, pactione ingreſſus fuerat. Inde vero Luca abiens, comitante eum cū mille & quingentis equitibus Caſtrucio, Romam proficiſcit. Romani tum aduentante Ludouico, ſeditione grauiſſima vexabant, & pualebat factio regia pōtifici cōtraria. vnde veniens, à Romano clero & venerabilibꝰ ſenatoribꝰ occurſu laudabili & populo gaudēte cū magno apparatu receptꝰ eſt, ibiq; rex atq; regina 17. die menſis Ianuarij dñica qua cantat, Omnis terra, ex parte totius Rom. populi, iuſſuq; cleri, apud ædes Lateraneñ. à Stephano Columna ſunt coronati.

Motus Lōgob. Ludo. compoſuit.

Prætenderant enim vrbici hoc eis cōpetere, papa etiā nolente, pſertim cū ſenatores prius papā requiſiuiſſent, vt ad vrbē veniens reſideret.

Lud. Auguſtus Romæ coronatur.

Coronatus imperator conſilio ſenatus, vt Iacobus ſcribit, creauit papā Petrum de Corbaria, fratrē ordinis Minorum ex Reatino agro oriundū, hominē humili loco natū, ſed doctū, & ad res agēdas aptiſſimū. Habuit hic primo vxorem, qua renuente ac reclamante, religionē S. Franciſci ſuſcepit. Creatus itaq; pſeudopontifex, ac Nicolaus quintus appellatus, ab imperatore & his qui cū eo aderant, vt verus Chriſti vicarius cōſalutat. creauit is quoq; cardinales & epōs.

Antipapa.

Anno dñi 1328. dū in vrbe manet Ludouicus, imperatrix peperit puerū maſculū, quē principes nominauit Ludouicū Romanū, eo q in vrbe Roma natus eſſet. Voluit aūt Ludouicus pmiſſo tractatu cū rege Siciliæ, Apuliam terrā Roberti regis ingredi, ferturq; q Robertus collectis oībus bonis, terrā relinquere ſtatuerit, & in prouinciā ſe transferre, ſi Cæſar acceleraſſet iter: ſed quaſi ocioſus terebat tēpus in vrbe, ita vt interea Caſtrucius alijq; partis ſuæ abire, & ſe aduerſus factionē alteram Guelphorū defendere coacti ſint. Ludouicus itaq; fruſtra tentato cōtra regē Robertum progreſſu, tandem deliberat abire & ſibi proſpicere. Anno igit ſalutis 1329. Ludouicus imperator ab vrbe diuertere volens, pſtitiſſe fertur iuramentū ſenatoribus vrbis, q ſedatis in Germania motibus, quorū gratia abierat, reuerteret, & ob hoc ſenatores duos ex ſuis venerabiles viros, qui principē ſequerent, elegerūt. Egreſſus eſt ergo vrbem cū exercitu per Peruſinum agrū venitq; Aretium, inde paratus Florentiā ducere. Interea Caſtrucius Piſtorium amiſerat, & rurſum recuperauerat, quē tamen paulo poſt mors oppreſſit. Obijt eodem fere tempore Galeatius vicecomes, poſt hæc

Ludouicus Piſas aduenit, atq; cum gratulatione maxima eſt à ciuibus receptus, filijs quoq; Caſtrucij Luca pulſis, aduenienſ pſidem impoſuit, quo tempore Carolus Roberti filius mortuus dicebatur. Relicto itaq; Piſis antipapa Nicolao, Ludouicus abijt in Germaniam. Interim Nicolaus recognouit errorem ſuũ, quem Bonifacius Piſanus comes, rem gratam Iohãni pontifici facturus, Auinionem perducit, & abiurata hæreſi ac ſchiſmate, in perpetuũ carcerem deputatus eſt. Anno eodem, Philippus Valeſius Caroli Valeſij comitis quondã filius, qui erat frater regis Franciæ, poſt mortem trium regum, Ludouici, Philippi & Caroli fratrum, regnare cœpit in Francia, & 22. annis regnauit. Ex quo infinita mala ſunt ſecuta. nã Eduardus rex Angliæ proximior ex matre Iſabele, dicebat regnũ ad ſe ſpectare, de quo dicet infra. Hoc eodẽ anno Philippo Francorum rege inſtante, Iohannes pontifex generalẽ in Saracenos Hieroſolymam tenentes expeditionem ſacroſancto de more decreto edixit, Philippusq; eius expeditionis dux declaratus eſt, cui pontifex fructuũ regni Franciæ eccleſiaſticorũ decimam partem ea reſeruauit ratione, vt expeditionis impendio ſufficere poſſet. ſed & ſibi pontifex cæterorũ orbis Chriſtiani fructuũ eccleſiaſticorũ decimam pariter portionem voluit reſeruari. Anno 1330. poſt egreſſum Ludouici de Italia,

Ioh. rex Bohemus vaſtat Italiam.

Iohãnes rex Bohemiæ cũ conſenſu Cæſaris ingreditur Italiam. Cœperãt obſidere tũ Lucam Florentini, at Iohannes rex à Brixianis domeſtica ſeditione aduocatus eſt. Et deinde Parmam, Regium & Mutinã ſeſe vltro dedentes accepit. ad hunc Lucenſes mittunt oratores, quibus opẽ ferre pollicitus eſt. quare ſcribit Florẽtinis Lucã ſui iuris eſſe, poſtulatq; obſidionẽ diſſolui. Quod cũ negatũ ſibi fuit, cõtractis copijs cõtra Florẽtinos ducit. at vbi appropinqre pfectus regis nũciatus eſt cũ copijs, obmiſſa obſidione recedunt. Tum Iohãnes rex ſucceſſorẽ ſe imperatoris ac pacificatorẽ Italiæ ſcribens, papæ & imperatori complacere cupiens, ambobus diſplicere cœpit. At legatus Bononieñ. Oſtieñ. licet Parmã, Mutinã ac Regium pro eccleſia ſolicitaſſet, tamen nõ indigne ferebat, q ſeſe Iohãni Bohemo dederunt, qđ etiam cõſcio Iohanne pontifice factũ apparuit, cũ is Bohemo regi nulla in re poſtea fuerit aduerſatus, mutataq; eſt exinde rerũ in Italia conditio, vt quibus pontifex Rom. rexq; Bohemus aduerſarent, eoſdẽq; Robertus rex & Florentini fouerent, qui ex tota Lõbardia multos attraxerant in ſocios, in quos oẽs pontifex Romanus cenſuras eccleſiæ promulgauit, ex quo etiam rex Iohãnes Carolo filio cũ copijs Parmæ, Regij & Mutinæ vrbium cuſtodiæ relicto, in Germaniã ſe contulit, maiores copias cõtracturus. Anno dñi 1331. Ludouicus imperator in Germaniã reuerſus, iuit in Bauariã, deinde ſequẽti anno colloquium principũ in Norinberga habuit, deinde Spiram venit, & ſenatores de vrbe cũ eo qui ibi ſtabant, tædio affecti, & ſolicitantes principẽ de reuerſione ad vrbẽ, vt pollicitus fuerat. Quibus reſpondit, q ipſi duo poſſent reuerti cũ bona pace, quia nondũ diſpoſitus eſſet ad regreſſum, neq; imperij negocia diſpoſuiſſet, prout ad oculũ viderent, petebatq; vt ipſum apud vrbicos haberent excuſatũ. qui licentia habita abierũt. Tum & Mantuæ dominatus in Gonzagarũ familiã venit, & in domũ Auſtriæ Carinthiæ ducatus: qđ materiã grauibus inſidijs dedit inter regẽ Bohemiæ Iohannẽ & Ludouicũ Cæſarẽ. volebat Bohemus filiũ Iohannẽ ducatui Carinthiæ pficere quaſi hæredem. Nam duos habuit filios, Carolũ Morauiæ marchionẽ, cui vxor erat Franci Philippi ſoror, & Iohannẽ, qui habuit vxorẽ Margaritã filiam ducis Carinthij Henrici. ad hãc ſpectare ducatũ aiebat, mortuo Henrico Carinthio ſine maſculo hærede. Sed Ludouicus Cæſar ducatũ Carinthiæ titulis Auſtrijs adſcripſit, fore ratus imperio obſequentiores Carinthios, ſi Auſtriæ ducibus parerent. Hinc Iohãnes rex Bohemiæ perſequi cœpit Ludouicũ, & factionibus quibuſdã impedire. Verũ & filio Iohãni Bohemo comitatus Tyrolis ceſſit, quẽ iſte Henricus Carinthius habuerat, eo poſtea deiectus eſt dolo vxoris Margaritæ, quæ in Bauari Cæſaris gratiã, Ludouicũ marchionẽ Brandenburgẽſem in accipiendo comitatu Tyrolis iuuit, eiq; nupſit, relicto Iohãne Bohemo p diuortiũ. Quẽ comitatũ Brandẽburgẽſis Ludouic' poſthac Auſtrio Alberto, vti dicem', cõmẽdauit. Anno dñi 1334. Iohãnes põtifex Ro. e vita migrauit Auinione. reliquit aũt in theſauris ingentẽ vim auri & argenti, millies vigintiquinq; millia aureorũ. Hic Iohãnes papa aliqñ interrogatus, qui foret à veritate remotus, reſpondit: Vulgi ſententia. nam quidquid laudat, vituperio dignum eſt: quidquid cogitat, vanũ: quidquid loquit, falſum: quidquid improbat, bonũ: quidquid extollit, infame eſt. Anno deinde ſalutis nſæ 1335. Iohãne 22. defuncto, ſucceſſit in ſede Petri Benedictus xij. infimæ cõditionis in ſeculo, ſed moribus ac ſcientia clarus, ſeditq; annos ſeptem. Fuit aũt patria Toloſanus, Iacobus antea vocatus, S. Priſcæ pſbyter cardinalis ordinis Ciſtercieñ. coronatus vero, ſtatim pro reformatione eccleſiæ S. Petri in vrbem

Carinthia Auſtrijs data.

De comitatu Tyrolis.

Benedictus xij. papa.

bem miſit quinquaginta millia florenoꝝ. Circiter initia pontificatus Benedicti xij. Philippus rex Francoꝝ nõnulla contra eccleſiæ libertate conatus eſt, id q̄d probis illoꝝ conſtat hiſtorijs, & ſunt qui dicunt voluiſſe regẽ, vt Italiæ ꝑficeref, & poſtulaſſe quaſdã decimaꝝ partes in Hieroſolymitanæ expeditionis ſumptus. Quæ cũ pontifex accepiſſet, territus ad Ludouicũ Bauarũ Rom̃. imperatorẽ cõfugere ſtatuit, quare is amicoꝝ literis hortatus, ſine mora papæ & cardinalibus oratores ſolennes deſtinauit. Erant aũt oratores, duo comites de Oetingen, & Rudolphus ꝓpoſitus Auguſteñ. ac Marcouardus de Randeck canonicus Bambergeñ. & protonotarius principis magiſter Henricus. & petito in publico cõſiſtorio per dictũ Marcouardũ ex parte principis abſolutionis & reſtitutionis beneficio, Papã gratioſum dedit reſponſum, ſe ac fratres ſuos curatũ ire, ꝙ nobilis iſte ramus eccleſiæ, qui iam ab arbore ſeparari cœperat, eidẽ arbori redintegraref. addidit quoq; ſe plurimũ gratulari, cõmendans Alemaniã & dñm Ludouicũ, quẽ nobiliorẽ mundi dicebat. Conquerens vero Italiã per tyrannos, ac terrã ſanctã per Saraceuos propter imperatoris carentiã multa perpeti, ſperabant oratores poſt tam benignũ pontificis reſponſum, abſolutionẽ impetraſſe. Verũ rex Franciæ & Rupertus rex Apuliæ oĩa perturbabãt, à quibus iam miſſi aderant duo archiepiſcopi, duo comites, proponentes papã cauere debere, ne fautor hæreticoꝝ dicaf. Ad q̄s Benedictus: Volunt ne dñi veſtri ꝙ nõ ſit imperiũ? Non, inquiunt, ſancte pater cõtra imperiũ loquimur, ſed contra perſonã Ludouici damnatã, adijcientes qualia cõtra eccleſiã fecit. Quibus papa: Immo nos fecimus cõtra eũ, ipſe eñ cũ baculo veniſſet ad pedes ꝓdeceſſoris noſtri, ſi voluiſſet ipſum in gratiã recipere: & q̄d fecit, prouocatus fecit, veꝝ papa nihil profecit. Nec multo poſt rex Franciæ in terra ſua bona & redditus cardinaliũ interdixit. Scripſerũt etiã illis diebus Iohãnes rex Bohemiæ & Henricus dux Bauariæ gener eius, ꝙ de auxilio Hungariæ & Cracouiæ regũ, vellent cõſtituere regẽ Rom̃. & ſic cardinales papã pro tunc ab abſolutione principis retraxerũt, acceptoq; reſpõſo ſuſpenſiuo, oratores Cæſaris redierũt ad ſua.

Anno dñi 1336. reuerſis oratoribus, Ludouicus imperator conuocauit principes ad Spirã, cõuenerũtq; archiepũs Moguntiñ. Henricus de Viernberg, Argentineñ. Auguſteñ. Eichſteteñ. Curieñ. & quidã alij Moguntiñ. prouinciæ epiſcopi. Hi miſerũt oratores ad papã pro abſolutione principis impetranda. Quos cũ papa Benedictus benigne recepiſſet, (erant eñ viri inſignes Gerlacus comes de Naſſau, & epũs Curieñ.) mane diei ſequentis papa quaſi flens illis conquerebaf, ꝙ principi Ludouico eſſet inclinatus, ſed rex Franciæ ſibi ſcripſerit, ſi eũ ſine eius voluntate abſolueret, peiora expectare deberet, q̄ Bonifacius accepiſſet. hoc reſponſo accepto, intelligẽtes ſimul ꝙ iter coꝝ tutum nõ fuerat, ad rogatũ papæ per Delphinũ vſq; ad Lauſanam perducti ſunt ſalui. Attẽde Frãci regis contra Ludo. technas.

Anno 1337. in die S. Georgij Eduardus rex Angliæ, cõuocatis principibus ac baronibus, dominabusq; regni ad ſpectaculũ, vbi inter delicias propoſitũ fuit per vnã ex dominabus, quo modo regnũ Franciæ q̄d occuparet Philippus Valeſianus, ſpectaret hæreditario iure ad dominũ Eduardum regem ſuũ: ſubintulit ea, magnã eſſe regis & ſuoꝝ vecordiam, ꝙ tantum regnum nõ vendicaret. Erat aũt res ſubornata per dominũ Robertũ de Artoys ſororiũ regis Philippi, qui Philippus iampridẽ indignatus erat cõtra Robertũ, ita ꝙ ipſe Robertus aufugit Hannoniã ad ducẽ, propter quod rex vxorẽ & liberos Roberti detinuit, ac ducẽ Hannoniæ diffidauit. Iſte Robertus venit ad Eduatdũ regẽ Angliæ, ſuadens ei vt regnũ ſibi debitũ vendicaret, cũ Iſabela mater ipſius fuiſſet Philippi quondã regis Francoꝝ filia, & Caroli vltimi regis ſoror, Philippus vero Valeſius patruelis ipſius. Propoſitione aũt facta, in illo die tyrones perſuaſi per Robertũ, ſua dederũt vota dominabus, ꝙ nunq̃ deſiſterent donec Franciæ regnũ aĩo illud quærendi intraſſent. Miſſi ſunt eueſtigio milites ad ducẽ Hannoniæ, Regnũ Frã. Eduardus infeſtat. qui cõſultus multũ diſſuaſit. ſciebat eñ ꝙ mortuo Carolo vltimo rege, pares Franciæ elegerunt Philippũ de Valois, obmiſſis Iſabela & rege Eduardo, aſſerentes Carolum morientem cõmiſiſſe, vt iudicio parium eligeref idoneus in regem, & ꝙ poſtea Philippus vocauit regem Eduardum vt veniret, & Aquitaniæ ducatũ ab eo recognoſceret, veniſſeq; Eduardũ ad Ambienſem ciuitatem, vbi Philippus rex erat, aſſociatis regibus Bohemiæ, Nauarræ & Maioricaꝝ, quo in loco rex Eduardus homagiũ fecerat regi Philippo ratione ducatus Aquitaniæ, quauq̃ in iuramẽto addiderit, ſe iurare iuxta formã ad quã teneri reperiref, quod tñ poſtea dicif literis firmaſſe. Nihilominus dux Hannoniæ magis fauens Eduardo, dixir conſulendos ducem Brabantiæ & nonnullos alios. Venerunt iam dicti milites ipſoꝝ aliqui cum vno oculo, alij aliter, ad ducem Brabantiæ, epũm Leodieñ. archiepiſcopum Colonieñ. ducem Gelriæ, marchionem Iuliaceñ. & cæteros à quibus reportarunt votiuũ reſponſum. Cum aũt ple-

Ludouicus note: Lud. in gratiam recipi petit.

riq; ex eis eſſent vaſalli regis Franciæ,putabãt id nõ poſſe fieri cũ honore,ideo inuen
ta eſt via,ꝙ rex Angliæ fieret vicarius imperij,cui eſſent oẽs tanq̃ ligij ſubiecti.Ecce
rex Angliæ medio quorundã venit ad imperatorẽ in villa Rens ſuper Rhenũ,vbi ho
magio ab eo recepto,imperator regẽ Angliæ generalẽ vicariũ imperij per Germaniã
deputauit.Reſtabant adhuc Flandrenſes rebus accommodi,qui oĩno negauerũt me-
tu pœnæ cõſentire per eccleſiam illis impoſitæ,vt ſi minus grata regi vnquã facerẽt,
pœnæ execrationis & ducentorũ millium florenorũ ſubiacerent.vnde cõſilio cuiuſdã
inuentũ eſt,vt rex Angliæ reciperet titulum regis Franciæ,& poſtea illis tanquã rex
Franciæ ꝓciperet,quod & factum eſt. His peractis,ſcripſit Ludouicus imperator

Ludouici ad Francum ſcripta.

regi Franciæ,quẽ Philippũ de Valois nominauit,ꝙ ab occupatione terrarũ imperij
deſiſteret,ac fideli imperio Eduardo regi Angliæ ſuper querelis ſuis iuſtitiam faceret
corã ipſo.alioqui cũ ipſe Philippus feuda quæ teneret,ab imperio nõ recognouiſſet,
nec homagiũ ſibi feciſſet,regi Angliæ aſſiſtere vellet,ad q̃d etiã ipſum diffidaret.Quo
poſtmodũ diffidato,ꝓmiſſi oẽs principes regi Angliæ ſunt colligati,de qua diffidati-
one papa Benedictus erat bene cõtentus,vt ſcribit Iacobus Moguntiñ.Deinde inter
hos reges varij habiti ſunt apparatus anno dñi 1337.rex Angliæ cũ oĩbus principibus
dictis ac Flãdreñ.copias cõtrahẽs,Ludouico imperatori pecuniã promiſſam aliquot
diebus poſt terminũ ſtatutum in oppido Francoſurt deſtinauit,deſiderans eum ſecũ
in propria perſona tranſiturũ.Princeps aũt ꝓtendens lapſum terminũ,infra quem iu
xta pacta non fuit pecunia miſſa,remiſit eandem pecuniam.Nam & à ſuis etiam,ꝙ
nõ deceret Rom̃.imperatorem ab aliquo ſtipendium recipere,fuit informatus,ꝓten
dens etiam ꝙ nõ ſolum cũ quingentis galeatis,vt rex petiuerat,ſed cũ duobus milli-
bus in expeñ.regis iuxta conuenta aſſeruit ſe,prout etiã imperatorẽ deceret,venturũ.

At interim Ludouicus rebus ſuis intentus,nihil Angli cauſa egit.paulo poſt dum
ſibi mutuo rex Angliæ atq; Franciæ occurrere parant,relicta comitis Hollandiæ,ſo-
ror regis Franciæ,monialis,treugas ad trienniũ inter eos impetrauit.Aquitania Edu
ardo reſtituit,& Flandreñ.reconciliant. Rex Franciæ Philippus,vt auerteret Lu-
douicũ,miſit ſolennes nuncios imperatrici filiæ ſororis ſuæ,quæcunq; ea fuit,vocans
eam dñam Alemaniæ,petiuitq; vt ſibi imperatorẽ pacificaret,multa promittẽs.Qua
interueniente,hincinde principes oratores ſuos mittebant.tandẽ contracta eſt inter

Concordia Ludouici & Frãci regis.

eos liga perpetua,literis & iuramentis firmata,iurauitq; rex Franciæ,ꝙ Ludouicum
cũ apoſtolico vellet cõcordare,& ſic Ludouicus deinceps per regnũ Franciæ impera
tor ſcriptus eſt & nominatus.Quo facto,Ludouicus regẽ Angliæ abſoluit à vicaria-
tu imperij,& extunc ipſe Ludouicus proſperitatẽ nunq̃ habuit,& rex Frãciæ qui cor-
porale ꝓſtiterat iuramentũ,ꝙ eũ papæ reconciliaret,nihil fecit.Hæc Iacobus Mogun
tiñ. Poſtea miſit imperator oratores ad regem Franciæ,qui ſuos quoq; oratores
vnà cũ imperialibus ad Benedictũ deſtinauit,petentes reconciliari imperatorẽ,qui-
bus papa reſpondiſſe fertur:Nunquid Ludouicũ ad arbitrium regis nunc hæreticũ,
nunc vero Chriſtianiſſimũ habere deberet.& protracto varijs tractatibus negocio,
Frãcus(vt credebat)quod noluit,ſimulauit ſe velle:Benedictus vero papa q̃d voluit,
ſimulauit ſe nolle.vtriq; nil actum fuit. Anno deinde ſalutis noſtræ 1338.die octauo
menſis Auguſti,Ludouicus imperator in Francofurt vocata ſolenni curia,decretum
quoddam de conſilio quorundam fratrum Minorum,ſub ſigillo ſuo contra proceſ-
ſus quondam Iohannis papæ promulgauit.Incipit autem: Ludouicus quartus Dei
gratia Romanorum imperator ſemper Auguſtus,vniuerſis & ſingulis regibus Chri-
ſtianorum ac patriarchis,archiepiſcopis,epiſcopis, preſbyteris, quocunq; honoris
præſulgeant culmine,& cæteris eccleſiarum prælatis,necnon ſecularibus principi-
bus,marchionibus,ducibus,comitibus,baronibus, capitaneis, poteſtatibus, rectori-
bus,iudicibus,prouincialibus ciuitatum,terrarum Romano imperio ſubiectarum,&
ipſarum cuilibet incolis & habitatoribus,ac omnibus & ſingulis Chriſtifidelibus tam

Ludouici Cæſaris aduerſus pontificẽ bulla.

eccleſiaſticis q̃ ſecularibus,gratiam ſuam & omne bonũ: Fidem catholicam,quam
ſancta mater eccleſia docet & tenet,firmiter credentes,fideliter confitentes,& ipſius
eccleſiæ doctrinã in ſacris canonibus traditam ſequi volentes,quibuſdam allegationi
bus,impugnationibus & oppoſitionibus,quæ contra nos & electionem ac promo-
tionem de nobis factã ad culmen dignitatis imperialis,& cõtra imperialem autorita-
rem & dignitatẽ opponuntur,ne ſimplicium corda poſſint inficere,duximus in his
ſcriptis rñdendũ.In primis cõtra nos & imperialẽ autoritatẽ,dignitatẽ,poteſtatẽ,&
ius imperij allegat,ꝙ poteſtas & autoritas imperialis eſt à papa,& electus in regẽ Ro.
ex ſola electiõe nõ eſt nec dici põt ver⁹ imperator,nec habet poteſtatẽ iuriſdictiõis,&
anteq̃ inungat,cõſecret & coronet,papa in tẽporalibus etiã habet plenitudinẽ ptãtis.

Ad

Ad q̃d reſpondemus,hãc oppoſitionem ſacris canonibus,iuri ac rationi obuiare,ſicut expreſſe patet in c.cum ad ve℞,& c.Si imperator,96.diſt.vbi habeť ꝙ nec imperator iura põtificatus,nec põtifex iura imperꝫ ſibi vſurpare debet, vbi glo.dicit, ꝙ iſtæ poteſtates ſunt diſtinctæ,& ꝙ neutra dependet ab altera. Imperator em̃ nõ habet imperium à papa,ſed à ſolo Deo,93.di.c.legimus, vbi tex. ꝙ exercitus facit imperatorẽ. Et glo.ibi dicit eum ve℞ imperatorẽ,anteq̃ à papa confirmať.probať idem in c.Qm̃ x.di.quẽ tex.ponit in longũ,Infert ꝙ papa non habet vtrunq; gladiũ:aliogn ſi imperium haberet à papa,in tpalibus ad papã poſſet appellari, q̃d ꝓhibet Alexãder papa, dicẽs illa tpalia habere ſuã iuriſdictionẽ de appel. Si duobus.c. Cauſam hi q̃. ſi.ſunt le. ibi glo.facit,& tex.in c.q̃ iure,8.di.& c.Nouit de iudi.ex qbus cõcludit,ꝙ poteſtas imperialis eſt immediate à Deo,& imperator ex ſola electione anteq̃ inungať aut coroneť,habet poteſtatẽ imperialẽ,nec papa habet in tpalibus dictã poteſtatis plenitudinẽ. Secũdo obiicit nobis,ꝙ Ioh.22.p ſuos pceſſus caſſauit ac annullauit electionẽ de nobis factã,& nos poſtea adminiſtrare nõ potuiſſe iura imperꝫ, ſed adminiſtratio ad ipſum papã ptinebat de iure,q̃ oĩa ſunt cõtra iura impꝫ,& cõtra iura & libertates eo℞,ad q̃s vacãte impio ptinet electio,& cõtra iura ac libertates principũ Alemaniæ & ſubdito℞ impꝫ,cõtra cõſuetudines ab antiq̃ rõnabiliter introductas.Inſup per pceſſus ſuos,bullas aut literas, q̃s dicitur p mundũ direxiſſe,in qbus aſſerit ſe totã Italiam ab impio & regno Alemaniæ ſeparaſſe, inſinuãs ꝙ papa eſt dñs vniuerſalis,nõ ſolũ in ſpũalibus,ſed etiã in tpalibus:ad q̃ oĩa duximus *reſpõdenda,Quod dicti oẽs ſui pceſſus, aſſertiones & literæ,& circa pdicta geſta,ſunt atq; fuerũt nulli & nulla, nulli⁹ roboris vel momẽti, rationib⁹ infra ſcriptis.Prima ratio,ꝙ papa q̃tumcũq; legitim⁹, talẽ poteſtatẽ in tpalibus, maxime ſup iura imperꝫ,non habeat,clare determinãt iura ſupra allegata.vnde qcquid dictus Ioh.22.fecit in pdictis,tanq̃ à non ſuo iudice factũ, nullius fuit roboris vel momẽti.2.q.i.c.in primis,de iudi.at ſi clerici,cũ ſimil.Secunda ratio,ex eo ꝙ dicti pceſſus,immo verius exceſſus, cõtra nos & in pudiciũ enorme noſtri & illo℞ q nos elegerũt,& alio℞ principũ Alemaniæ,ac totius imperꝫ, ex notorie falſis cauſis,& nullo iuris ordine ſeruato, nobis & aliꝫ q̃rum intererat abſentibus, & nullo modo legitime citatis, emanarũt:iſunt idcirco inualidi, nulli, nullius roboris vel momenti.3.q.9.p totum,vbi dicitur ꝙ oĩa q̃ cõtra abſentes in oñi negocio aut loco agũtur,irrita erũt,nec aliquã obtinẽt firmitatẽ. Non obſtat aũt,ſi dicatur dictus Iohãnes Auinione exiſtens cum ſua curia,p literas q̃s dr̃ ad fores eccleſiæ publicaſſe & abſentes citaſſe,qm̃ talis citatio in ſimili negocio eſt nulla,nec dicenda legitima,rõnibus infraſcriptis.Prima,qa ſcd̃m iura,ad hoc vt citatio dicatur legitima,neceſſe eſt ꝙ citandus pſonaliter citetur, ſi inuenitur, aut publicetur ad domũ, aliàs contra ipſum non poteſt pcedi, probatur 4.q.5.c.qſquis de do.& contu.cauſam, de cle. non re.ex tuæ.cum vulgatis iuribus. Secunda ratio, qa ad hoc vt citatio arctet ad veniendũ, neceſſe eſt vt aſſignetur citato terminus & locus ad cõparendũ ſecurus, prout probať c.ex parte,de app.3.q.9.hortamur,vt lit. non cõt.accedẽs.ff.de iudi.Si locũ.Sed notorium eſt,ꝙ dictus Iohãnes tã nos q̃ nr̃i impꝫ fideles & amicos odio capitali & etiã hoſtili exercitu pſecutus eſt.Ciuitas vero Auinioneñ. & ipſe papa ac dñs ciuitatis, nos & Romanũ imperiũ habebat odio ex antiq̃,q̃re deſiperet q diceret talẽ citationẽ aliq̃ modo fuiſſe canonicã,immo irrita fuit & nulla. Tertia ratio,quia nullus in propria cauſa debet eſſe iudex,vel ius ſibi dicere,23.q.4. inter querelas. C.ne qs in propria cauſa in rubro & nigro.Sed notariũ eſt ꝙ dictus Ioh. cõtendebat ſe etiã in tpalibus, & in nos ac in totũ imperiũ habere plenitudinẽ poteſtatis. Et ꝙ contra nos ac iura imperꝫ de facto mouebat,& iura imperꝫ vſurpare conabatur,& vt hoſtis pſequi curabat. Vnde & contra eum tanq̃ aduerſarium & hoſtem noſtrũ & imperꝫ pro defenſione noſtra & fidelium noſtro℞ appellauimus ad futu℞ gñale cõcilium, in loco tuto & ſecuro celebrandũ,igitur & c. Tertio obiicitur contra nos,ꝙ dictus Ioh.22.tam in nos q̃ in oẽs ſequaces & fideles noſtros,habentes & tenentes nos pro impatore vero & legitimo,& nobis tanq̃ impatori reuerentiã exhibẽtes,& in oẽs admittentes nos ad diuina ſeu participantes nobiſcum &c.fulminauit execrationis ſententias, & interdictum in vniuerſitates. Et dicitur ꝙ ſententia paſtoris ſiue ſit iuſta, ſiue iniuſta, ſeruanda eſt & tenenda. Ad q̃ reſpondemus,ꝙ ſecundũ ſacros canones ſententiæ & proceſſus huiuſmodi fuerũt & ſunt nulli, & nullius momenti: q̃d probatur rõnibus: Prima ratio, certũ eſt ꝙ cum plātus eccleſiæ in ſuo mãdato excedit formam & poteſtatem à ſacris canonib⁹ ſibi traditã,in cõtrariũ faciẽtes nõ incurrũt ſentẽtias &c. probať p c. Cũ ad q̃rundã,de exceſ.pla.Nam ſacri canones & eccleſia prohibet ea, & non cõcedit papæ ius impꝫ & poteſtatẽ in tpalibus. Sed Ioh.22. ius & poteſtatem imperꝫ ſibi vſurpare

An Imper. ante confirmationẽ papæ dicatur.

De proceſſu Ioh.22.contra Ludo.

nitebatur,ergo &c.Et hic eſt vnus ex caſibus,in q̄bus execrationis ſentẽtia non eſt aliq̄tenus timenda nec obſeruanda.Secũda ratio,certũ eſt de iure,vbi error eſt expreſſus in ſententia vel mandato,ſentẽtia eſt ipſo iure nulla: puta ꝓcipit ſubdito vt non obediat ſuo ſuperiori,vel ꝓcipit aliquid contra Deum,vel contra ſacram ſcripturam,pro q̃ xi.q.3.Si is q cum duobus.Et idem eſt, vbicũq; ſentẽtia eſt ipſo iure nulla, probat in c. ꝑ tuas.de ſen.exc.de ꝓcur.in noſtra ꝑſentia.cum ſi.Sed manifeſtũ eſt ꝙ dictus Iohannes mãdauit vt non obediat nobis,cui oẽs ſubiecti imꝑio, obedire & reuerentiã exhibere ſecũdũ diuina & humana iura debẽt.Et ꝙ hoc fecit,volẽdo ſibi ius impꝭ in tꝑalibus vſurpare,q̃d eſt cõtra Deum & oẽm iuſtitiã,ergo &c. Tertia ratio,manifeſtum eſt q̃ñ ſententia execrationis vel interdicti fertur poſt appellationem legitimã,ꝙ tunc eſt nulla,nec timenda nec obſeruanda:probat de off.dele.cum abbas.de ſen.ex.ꝑ tuas,& in glo.Sed manifeſtũ eſt ꝙ nos contra dictum Ioh.& ꝓceſſus ſuos cõtra Deũ & iuſtitiam in nos fulminatos,appellauimus ad futuꝝ gñale conciliũ,& ad ſanctam catholicam eccleſiam,q̃ appellatio fuit ad ipſius Iohãnis notitiam deducta, prout conſtat legitime,& ꝙ ipſe poſtea cõtra dictã appellationẽ ꝓmulgauit cõtra nos,fideles noſtros & nobis conſiliũ,fauorẽ aut auxiliũ ꝑſtantes,ergo &c.Nec obſtat ſi dicit̃ ꝙ papa non habet ſuperiorẽ,& ſic non poſſit ab ipſo appellari,q̃m manifeſtũ eſt ſecundũ doctrinã catholicã,ꝙ papa vbi de fide agit̃,ſubeſt cõcilijs,16.di.ſicut in tex.& in glo.25.q.2.ſunt q̄dam 19.di.Anaſtaſius 40.di.Si papa,Idem vbi de iure diuino agit̃,conciliũ eſt ſupra papã,iuribus alle.Cum aũt ꝓ defenſiõe iuris imperij, q̃d à iure diuino & fide catholica pendet,appellauerimus,ſequit̃ ꝙ appellatio noſtra interpoſita fuit ad ſuperiorẽ.i.ad conciliũ gñale cõtra aduerſantes nobis,& nos ac imperiũ & fidẽ catholicã quã ſancta Ro.tenet eccleſia,impugnãtes.Quamobrẽ de * cõcilio ac cõſenſu ꝓlatoꝝ oĩm & principum Alemaniæ cõgregatoꝝ in oppido noſtro Francofurt,denunciamus & decernimus ꝓceſſus huiuſmodi nullos eſſe, & nullius roboris aut momenti. Ac vniuerſis & ſingulis ſub noſtro degentibus imperio,cuiuſcunq; ſtatus & cõditionis fuerint,diſtricte ꝓcipimus & mandamus,q̄tenus nulla ſingularis ꝑſona aut coĩtas dictas ſententias execrationis aut interdicti ꝓſumaut obſeruare.Quicunq; aũt contra fecerit,eos oĩbus feudis q̃ tenẽt ab imperio,& oĩbus gratijs,priuilegijs,libertatibus & emunitatibus priuamus.In q̃rum oĩm teſtimoniũ ꝑſentes literas fieri fecimus,& noſtra imperialis maieſtatis bulla iuſſimus cõmuniri. Dat.in oppido Franckfurt, ꝑſatis ꝑlatis ac principibꝰ ibidem nobis aſſiſtentibus,die 8.menſis Auguſti,anno dñi 1338.Indictione 6.regni noſtri anno 24.Imperij vero xi. Ex his & alijs ſupra poſitis magna turbatio ſecuta eſt ꝑ imperiũ & partes Alemaniæ,maxime aũt Sueuiæ in comitatu Vuirtẽbergẽſi. Nam poſt publicationem huiuſmodi ꝓceſſus,die ſequenti fecit Prædicatores in Franckfort expelli,manſerũt tñ aliq̄ mandata imperatoris obſeruantes.Spiram poſtea veniẽs imperator,ꝑdicatores tertia iam vice expulit.Et ego memini me legiſſe,ꝙ comes q̄dam de Vuirtẽberg mandato imperatoris in oppido*Rutlingen die conſtituto fecerit ꝑconizari,vt q̄ interdictum ſeruare vellent,expellerẽtur.Et ꝙ Iudæis q̄ exoſi fuerãt q̄buſdam,ſicut cæteris hoĩbus,victualia & alia neceſſaria vendebant̃,ita ꝑmixta fuerũt oĩa.

Dantes. Circa tempus iſtud floruit Dantes Florentinus poeta, qui inter cætera compoſuit librum de monarchia,vbi vult probare monarchiam eſſe in imperio Ro. & rege Ro. ꝙ nullam dependentiam habeat à papa,ſed à ſolo Deo,niſi in ſpũalibus. Et in hoc,vt refert Antoninus in 3.parte ti.21.c.5.§.2.errauit.Quem errorem,ſecũdum ipſum,magis diffuſe proſecutus eſt

Okam. Okam ordinis Minorum,quaſi ad nihilum deducens poteſtatem papæ & prælatorum in temporali dominio,q̄obrem multi viri doctiſſimi tunc quæſtiones diſputabant de poteſtate eccleſiaſtica. Et Bar.dicit in l.1.ff.de requi.re. Dantem ꝓpter illam opinionem quaſi fuiſſe de hæreſi damnatum. Anno dñi 1339.

De Iudæis. publicata conſtitutione Cle.5.Ex graui.de vſuris Iudæi multum fuerũt inquietati, q̄a conueniebant̃ in iudicio ſup̱ reſtitutione vſurarum,& niſi eſſent ſorte contenti ac vſuras reſtituerent, fideiuſſores iudicialiter abſoluebantur, inſtrumenta & obligationes ſup̱ vſuris dandis caſſabãtur.fuerat magna diſcordia inter aliquos magnates ꝓ defenſione Iudæorum,ita vt tandem Emicho eṗs Spireñ.prohibuerit,ne deinceps Iudæi ꝓ vſuris inquietarentur. Circa hæc tempora in ciuitate Meteñſi ſolennis curia habebatur,à principibus fiebant torneamenta,haſtiludia ac parlamenta.ibi Vlricus comes

De Vdalrico Vuirtemberg.co. de Vuirtemberg honorifice tenebatur,quem redeuntem iuxta oppidum Bonſeld per inſidias,miles de Vinſtingen captiuauit,nil tale metuentẽ,neq; diffidatum, eundemq́; alijs dimiſſis captiuum ad partes ſuas duxit,vbi comes pro liberatione ſua centies mille marcas argenti perſoluit. Anno domini 1338. cum iam pontifex ſenatui populoq́; Romano perſuaſiſſet, vt ſenatoriam dignitatem ſuis & eccleſiæ auſpicijs admini-

miniſtrarēt,& Stephaoū Columoēſem poſtea ad ſe Auinionē vocaſſet, Vrſus Anguilariæ comes, Stephani Columnēſ. collega, Franciſcū Petrarchā virū eloquentiſſimū, maxime aūt rhythmis vulgarib⁹, corona poetica in Capitolio donauit.

Franc. Petrarcha.

Pontifex eodē tēpore veritus, ne vacāte imperio Italia ab aliq̄ externo hoſte inuaderet, Luchinum vicecomitē Iohanoemq́ eius fratrē archiepm̄ Mediolanēſ. Mediolani aliarūq́ vrbiū q̄s poſſidebāt, vicarios inſtituit. Eandem q̄q; poteſtatē Maſcino Scalæ Veronæ ac Vinceotiæ, Philippo Gonzagæ Mātuæ & Regij, Eſtēſi Ferrariæ ac Mutinæ, Albertino Patauij, ſuo iure (vt ipſe dicebat) tribuit, ꝙ vacante imperio, oīs eius poteſtas in pōtificē recidat. Ludouicū eñ imperatorē ꝓ nullo dicebat. morit aūt pontificatus ſui anno 7. mēſe 3. Anno dñi 1342. Bñdicto vita functo, Clemēs 6. cathedrā Petri adſcēdit, ſedit anoos pene xi. Hic Clemēs iubileū quē Bonifacius 8. anno 1300. celebrauit, & de cētenario in cētenariū declarauit obſeruandū, reduxit ad numerū qnquagenarium, & publicari fecit ꝑ orbē, & licet curia tūc eſſet Auinione, tñ in vrbe poſita eſt indulgentia.

Clemens 6. papa.

Hic pōtifex accepta dignitate ſacra, vt ante ſemꝑ infenſus Ludouico Bauaro Cæſari, modo in gratiā Franci regis excōmunicationis ſententiā in Bauarū latam cōfirmat. & vt eius virib⁹ obicē opponeret in Italia, vicecomitū dñatum cōfirmauit, vt Ludouico ſiquid rei nouæ oriret, reſiſterēt: reliq̄s duces tumultu Italiā cōplentes reliquit. Sed Ludouicus par pari reddēs, viciſſim in ditione eccleſiaſtica multos vicarios imperiali autoritate cōfirmauit. Anno dñi 1343. ſcripſit imperator Ludouicus regi Francorū, cum certū eſſet papā ad nutū ſuū regi, ideo ſiquid cōtra ſe fieret, putaret ſe ab ipſo habere, rogabatq́ vt ex ꝓmiſſo abſolutionē ſibi impetraret. Ad q̄ rex Franciæ reſpondit, eum tanq̄ Ro. imperij ꝓfectum & ſedis Ap. tutorē, nunq̄ vt imperatorē & ſubditū bene decuiſſet, gratiā petiuiſſe ac abſolutionē. nuncijs aūt Ludouici dicētibus, ſe mandatū cōcipere poſſe ſecundū formā papæ placentē, habebāt eñ faciendi poteſtatem qcquid placeret, vnde petebāt ꝓcuratores, ꝙ daretur eis forma placens papæ. cōceptumq́ eſt ꝓcuratorium turpiſſimū & rigidiſſimū, q̄d Ludouicus etiam in carcere detētus non ſigillaſſet. in q̄ mandato dabatur poteſtas Humberto Delphini auunculo principis, item Auguſtēſ. & Bambergēſ. eccleſiarū ꝓpoſitis, & magiſtro Hērico archicaocellario ſuo inſolidum, cōfitendi oēs errores & hæreſes ſibi impoſitas, item reſignaodi imperiū, nec reſumendi niſi de gratia papæ, & ſe ſuosq́ liberos ac bona in manus papæ ponendi, iā dijciebant etiam aliq̄ ſtatum imperij tāgentia. hoc mandatum ambaſiatores ꝓfati non ſolum ſigillarūt, ſed etiam ſeruanda oīa ad ſancta ſanctorū per eoſdem iurarūt. Verū his articulis imperatori ꝓſentatis, ipſe eorū copiā vniuerſis principibus & ꝓſertim electoribus ac ciuitatibus tranſmiſit, oēs eos & reliq̄s totius Alemaniæ ad parlamentū publicum ſuꝑ hoc factum ad Frācofurt vocauit. Et ſcribūt aliqui ipſum imperatorē dediſſe pgamentū ſigillatum ambaſiatoribus ꝑdictis, in q̄ formam papæ placentē cōcipere poſſeot, cōfiſum de eorū fidelitate, q poſtea, vt dictum eſt, ſcribi cōſenſerūt.

Att. dolum legatorum Ludouici.

Anno 1343 ortæ ſunt lites inter domū Auſtriæ, comitem Eberardum de Vuirtemberg, & comitem de Schelcklingen, propter oppidū Ehingen, q̄d dux Auſtriæ à comite de Schelcklingen cōparauerat certis cōditionibus, & Mengē oppidum fuit deuaſtatum ꝑ comites de Vuirtēberg, non ſine dāno partis vtriuſq;. Nam comes ſuorū ſuppetijs adiutus, comitem exercitu iuſto petijt, cui qm̄ obuiam veoire non potuit, apud Mengen reſedit. q̄d animaduertens comes Eberardus, vt erat vir animo imꝑterritus, caſtra obſedit, ac tandem in deditionem accipiens deuaſtauit.

Eberardus Comes de Vuirtem.

Anno dñi 1344. die 17. menſis Septembris, cōuenientibus in Francofurt principibus ac nūcijs aliquorū, ciuitatumq́, ſurgens Vuickerus archiepī Treuirēſ. protonotarius, in ꝓſentia priocipis iuſſus dicebat: Sereniſſime D. Imperator, priocipes electores & alij imperij fideles, recenſentes articulos reformationis veſtræ, q̄s papa requirit, ac in his reſidet, concorditer articulos illus decreuerūt in ꝑniciem & deſtructionem imperij eſſe cōceptos, & ꝙ nec vos, nec ipſi virtute iuramenti imperio præſtiti annuere valeatis, intenduntq́ oratores ſuos ad papam mittere, necnon ad collegium cardinalium cum petitione ꝙ deſiſtant. Et ſi recuſarint, iam deliberauerūt ꝙ in Rens ſuꝑ Rhenum conuenient, vobiſcum deliberaturi q̄liter huiuſmodi conatib⁹ reſiſtatur. Quo dicto, q̄ſiuit ipſe an ita eſſet. & ita eſſe & ſibi placere, oēs reſponderunt, ac talia facere ꝓmiſerunt. mittuntur nuncij principum, q papę contradictionē articulorū referrēt, nec tractandi de aliq̄ mandatū haberet. papa cogitās ſe deluſum, & maiori inuidia cootra principem ꝑmouebatur. vnde poſtea cum Iohanne rege Boemiæ & Carolo filio eius, q læſi fuerant ab imperatore, & cum Treuerēſ. archiepō eorū patruo, ad ꝑpetuū principis exterminium deliberauit, vt infra latius clarebit.

Nouū diſſidiū papæ & Ludouici.

Eodē anno Eduardus Angliæ rex ſcribit papæ & cardinalibus, ſe Franciæ ac Angliæ regem, & dñm Hyberniæ, & qualiter Philip-

Philippus de Valeſio occupator regni Francoꝝ, pacem & treugas p Sed. Ap. q̄ſi ex-
tortas infregerit, occidendo aliq̄s Anglicos ac terris ſpoliando. Et ꝙ ipſe Philippus ac
ſedes apſ͞tica ſæpe p ſe requiſiti ſup reformatione attentatoꝝ, aliud nõ fecerint, niſi ꝙ
legati⁹ ſedi auertendo aliq̄s fideles ſuos à ſeruitio ipſius, opam dabāt, iq̄re dicebat, ſe pa
cem ſibi non ſeruatam, ſeruare non poſſe, ſed cogitaret ſe & ſuos defendere, ipſum diſ
Andreas fidauit, ſtatimq́; cum magno exercitu comitem Flādriæ à terris Flādriæ eiecit. An
Apuliæ rex. no dñi 1345. rex Apuliæ Andreas in lecto dormiēs cum vxore ſua, ſtrangulatus eſt, q̄d
contigit hoc modo: Carolus 2. rex Apuliæ inter cæteros filios habuit Carolum & Ro
bertum. Deceſſit tunc rex Vngariæ ſine liberis. vnde Carolus iſte 3. obtinuit regnum
Vngariæ ex hæreditate materna. Robertus poſtea mortuo patre, fact⁹ eſt rex Apuliæ.
Hic Robertus orbatus liberis, miſit ad Vngariam, vbi Carolus frater ſuus reliquit du
os filios Ludouicum & Andream: & Andream vocauit, & eundē Iohannæ nepti ſuæ
ex filio ſuo mortuo maritum dedit, ac vnà cum illo regnare teſtamento cõſtituit, & co
Iohanna. mitatum puinciæ ſimul reliquit. Sed cum Andreas poſtea & vxor Iohanna non ſatis
cõuenirēt, p fautores reginæ noctu laqueo, conſcia vxore, ſtrangulatus eſt. Auxit aũt
infamiam mulieris, ꝙ ipſa nupſit Ludouico Tarenti principi, q Ludouicus fuit filius
Philippi Tarenti principis, fratris q̊ndam Roberti. conata tñ eſt ſcelus ſuum apud Lu
douicum Vngariæ regem ignoratiõe expurgare, cuius literis epl͞am Ludouicus Vn-
gāriæ rex reſcripſit in hæc verba: Inordinata vita ꝓcedēs, retentio poteſtatis in regno,
neglecta vindicta, actio ſubſequēs, necis viri tui te ꝓbant participem fuiſſe & conſor-
tem. Quare Ludouicus Vngarus contractis vndiq; copiis in Apuliam duxit, vindica
turus fratris necem. Ad q̄d regina metu exterrita, in Narbonēſem aufugit puinciam,
nec multo poſt eam ſecutus nouus cõiunx. Ingreſſus igit̃ regnũ Ludouicus, aduerſan-
tibus oĩbus vel fugatis, vel captis aut occiſis, omi regno eſt potitus. Peſtis interim vali-
da vniuerſum pene orbē, & in primis Italiam depaſcebat, nec erat alicubi aut ceſſatio,
aut imparitas mortis. Quamobrē Ludouicus rex relictis ꝓſidio regni Vngaris, ipſe in
Vngariā 3. mēſe q̄ aduenerat, eſt reuerſus. veꝝ poſt aliquantulũ Clemēs Ludouicũ Ta
renti principē corona regni Neapolitani inſigniri fecit, eumq́; vtcunq; cum Ludoui-
co Vngariæ pacificauit. Anno dñi 1346. in cœna dñi Clemēs papa cõtra Ludouicũ
crudelē facit ſermonē, oēs proceſſus Iohānis innouās, ipſumq́; hæreticũ & ſchiſmati-
cum declarat. Monuit deinde electores principes imperii, vt regē eligerent idoneũ in
imperatorē, infra certũ tp̄s expreſſum, ne eccleſia diu aduocato careret, alioquin circa
hæc ſedes apl͞ica prouideret. cauſæ aũt in ꝓdicto ſermõe allegatæ à Clemēte potiores,
erāt hæ: Prima, hæreſis. ipſe em̄ (inq̄t Clemēs) aſſeruit determinationē de paupertate
Chr̄i & apl͞oꝝ p Ioh. 22. factā, eſſe hæreticā, & iurauit ſe credere contrariũ. Itē aſſeruit
ad imperatorē ꝑtinere, deponere papā & inſtituere. Itē q̄a citat⁹ ſup hęreſi, & propter
cõtumaciā execratus, in dicta execratiõe fere p x. annos māſit. Itē Iohannē de Lade-
mo hæreſiarchā ſecũ tenuit. Itē ep̄os cõſtituit, interdictũ violat, & illos q nolũt viola-
re, de bñficiis expellit, matrimonia ſolēnizata in facie eccleſiæ ſeparat, & in gradibus
prohibitis cõiungit. forte vult, q̄a Ludouicũ filiũ ſuũ deſpõſauit comitiſſæ Tyrolis, vi-
uēte adhuc marito Iohāne filio regis Boemiæ. pro eo ꝙ dixerũt eũ impotentē, & cum
hoc ipſa Ludouico in gradu prohibito erat iũcta. Itē ſubiũgit Clemēs, idolũ (inq̄t) in
eccleſiis cõſtituit antipapā, & papā de facto depoſuit. Illis etiā tp̄ibus idem Clemēs
Henric. de depoſuit Henricũ de Viernberg archiep̄m Moguntiñ. q Ludouico adhęſerat & ipſi fa
Viernber. uebat, propter q̄d execratus fuerat, & in execratione pluribus annis ꝑdurauerat, ac in
Moguntiñ. officio, vt pri⁹, miniſtrauerat. Allegant etiā plurima & alia q̄dā, vt de hoc in alio ſermo-
ne. ibi Clemēs in fine ait: Et ne dicta eccleſia incõmoda ſuæ viduationis deploret, au-
toritate Dei &c. Gerlacũ filium comitis de Naſſau, capellanum noſtrum Decanum di
ctæ eccleſiæ ꝓficimus archiep̄m, vt cum principibus ſedeat, & ſolium gloriæ teneat. vn
de poſtea multa ſecuta ſunt ſcandala. Anno eodem Gerlacus de Naſſau prouiſus
Moguntiñ. ad feriam q̄rtam poſt Margaritæ, volēs mandato apl͞ico obedire ad eli-
gendũ regem, ad Rens principes conuocauit, vbi cõuenientes Balduinus Lucenbur-
geñ. Treuereñ. Vualramus de Iuliaco Coloñ. & ipſe Gerlacus puiſus Moguntiñ. archi
De Caroli ep̄i, Rudolphus dux Saxoniæ, & Iohannes rex Boemiæ, qui conſidentes & imperium
4. electione diu vacaſſe decernētes, Carolum Morauiæ marchionem, filium regis Boemiæ regem
Ro. elegerunt. ꝓfuit hic annis 31. Pro quo facto, vt fertur, prædicti Coloñ. archieps &
dux Saxoniæ magna ſunt pecunia corrupti. Intenderat autem idem Carolus mox ire
Aquiſgranum pro coronatione, cui tñ alii reſtiterunt. Licet aũt ſcriptum fuiſſet Lu-
douico de ꝓdictis electoribus, ꝙ terminum ſtatuiſſent, credere noluit de archiepiſco-
po Treuereñ. & duce Saxoniæ, q̄uſq; plane intellexit. Eodē anno 1346. die 26. men-
ſis Au

ſis Auguſti ꝑlium fuit Inter Francos & Anglicos. venientibus eñ rege Boemiæ ac Ca
rolo filio iam electo Treuerim, venerũt ei noua de tranſitu regis Angliæ in Frãciam.
Rex Franciæ eoſdem in auxilium trahit. rex Angliæ Normaniã ingrediẽs, aliquibus
ciuitatib' victis vel deſtructis, oĩa vaſtat. Poſt hæc ad ciuitatẽ Pariſieſem ducẽs, ſed ob
inopiam victus non diu ꝑmanẽs, *Ambigenſium ciuitatẽ applicuit. ſecutus eum Phi-
lippus Francus, & cõgreſſus, victus eſt. Cæſi ſunt rex Boemię Iohãnes, rex Maioricarꝫ,
dux Lotharingiæ, frater regis Francię, comes Flandriæ, comes Naumeñ. *Boemus de
Roſenberg, comes de Artois, comes de Saline, comes de Mõtpelgart. Magnus presby
ter Franciæ, pluresq́ alij comites & barones, & rex Franciæ vix fuga ſaluatus eſt. Caro
lus vero iam electus, cum armis regalibus fugiẽs, vitæ ſeruatus eſt. Anno eodẽ ve-
nerũt flagellatores, hoĩes diuerſarꝫ cõditionum in Alemania, q cœperũt ſe flagellare, — *Flagellatorum ſecta.*
tranſeũtes de loco in locũ. Venerũt & Spiram 200. de Sueuia, habentes inter ſe vnum
principẽ & duos magiſtros, q̃rum mandatis parebant. Illi aũt ante monaſteriũ Spiræ
circa horã primã circulum facientes, ac depoſitis veſtimẽtis, habẽtes in modũ bracchę
camiſias à femore ad talos ꝓtenſas, in modũ crucifixi ſe ſingulatim ꝓſtrauerũt, flagel-
lantes ſe, ac cãtantes & inuocãtes dñm, corruerũtq́ in facies, orantes ꝓ ſe & oĩbus be-
nefactoribus & malefactoribus. Fuerũt aũt inter eos ſacerdotes aliq & literati, nobiles
ac ignobiles, mulieres & pueri. Tãtus erat, vt ſcribit Iacob. q hæc vidit, Spiræ ad eos
hoĩes affectus, ꝙ cito oĩbus inuitatis, non inueniebaĩ q inuitari poſſet. non eñ recipie
bãt eleemoſynã, ſed inuitati ad menſam, de licentia magiſtrorꝫ ſuorꝫ ibãt vocati. Fla-
gellabãt aũt ſe bis in die, & ſemel qlibet clam in nocte. non loquebanĩ mulieribus, oẽs
geſtabãt cruces ante & retro in veſte & pileo, habentes flagella veſtibus appẽſa, nec in
vna parochia vltra noctẽ manſerũt, in q̃rum ſocietatẽ ingreſſi ſunt ex vrbe Spira ſu-
pra centũ. Nullus aũt recipiebaĩ, niſi ꝓmitteret ſeruare ꝑdicta, & niſi haberet expẽdere
de ſuo in die octo halkenſes, ne mendicarẽt, & niſi ꝓmitteret ſe eſſe cõfeſſum & contri-
tum, & remiſiſſe oẽm iniuriã inimicis, & de licentia vxoris ſuæ. In ciuitate aũt Argen-
tiñ. tanta cõfluebat multitudo eorꝫ, ꝙ nemo poterat numerare. Vbi ꝑ Carolũ fratres
mendicãtes & ſacerdotes coacti fuerũt deſiſtere. tandẽ ex deuotione Auinionẽ, vbi cu
ria papæ erat, profecti ſunt: & cum ſe flagellaſſent in eccleſia S. Petri, Clemẽs 6. vole-
bat eos incarcerare, ſed qdam cardinales eos excuſabãt. tunc papa ſub pœna execra-
tionis latæ ſententiæ, ipſis & oĩbus Chriſti fidelibus prohibuit, ne de cætero publicis
flagellationibus vterenĩ, ſed pœnitẽs, clã ſe poſſet flagellare. Anno eodẽ dñica an-
te Martini, papa electionẽ Caroli in cõſiſtorio publice approbauit, q quũ eũ Aquen- — *Carolus 4.*
ſes ac Coloñ. nõ recepiſſent, in Bonna ab archiepõ Coloñ. dñica ante feſtũ Andreæ ex- — *Bonnæ co-*
titit coronatus, à q̃ Coloñ. Treuereñ. Gerlacus prouiſus Moguntiñ. archiepi. itẽ Mo — *ronatur.*
naſterieñ. Meteñ. Leodieñ. Virodusñ. epi, de ſuis ſunt regalibus inueſtiti. Conuoca-
tis tum ciuitatibus imperialibus Spiræ, Ludouicus ipſas in ſua deuotione reperit fer-
uentes, ita ꝙ nulla earꝫ Rheni, Sueuiæ vel Fanconiæ electionem Caroli, nec proceſſus
papæ curauit, nec quiſq̃ illarꝫ partium aliquos contra principem publicare proceſſus
audebãt. non eñ oĩbus electorꝫ imperij Carolus placebat, q̃re multa mala & variæ de-
uaſtationes inter Carolum & Ludouicum, eorꝫq́ adhærentes patrabanĩ. In eccle-
ſia Moguntiñ. ſchiſma exortum eſt inter Hẽricum archiepm̃ iam à papa depoſitum, — *De ſchiſ. Moguntiñ.*
& Gerlacum prouiſum. Quo tpe de conſenſu Ludouici principis & voluntate Hen-
rici archiepi, aſſignatis eidem redditibus mille marcarꝫ argenti, cõmiſſa eſt adminiſtra
tio archiepatus tribus canonicis de capitulo. Tum iudices Gerlaci Moguntiæ, & iudi
ces Henrici in Alta villa iudicabãt, proceſſusq́ aplici ſeruabanĩ à quibuſdã, ab alijs ve
ro minime. tandẽ vni ſoli adminiſtratio eccleſiæ Moguntiñ. à principe & ab Henrico
cõmiſſa eſt Cunrado de Kirchkel, cui munitiones & gentes obedierũt. Hic ſtatim oẽs
redditus ꝑpoſituræ eccleſiæ Moguntiñ. abſtulit Ioh. de Columna cardinali, qui vt ꝑ-
poſitus eam tenuit, redditusq́ oĩm prælatorum Henrico non obedientiũ, occupauit.
Anno dñi 1347. Romæ creandorꝫ ſenatorꝫ ex autoritate aplica cõmutata ratione,
Nicolaus ciuis Romanus publicus ſcriba, vir erecti ad libertatem excelſiq́ animi, oc- — *Nicolai*
cupato armis Capitolio, tm̃ ſibi beneuolẽtiæ & autoritatis apud oẽs cõparauit, vt faci — *Ro. ſenato-*
le q̃ vellet mentẽ ppl'i Ro. flecteret. Ia aũt q̃ magis animos hoim moneret, hoc titulo — *ris ſuꝑbia.*
vſus eſt: Nicolaus ſeuerus & clemens, libertatis, pacis iuſtitiæq́ tribunus, ac ſacræ Ro-
manæ reipub. liberator illuſtris. Hæc aũt verborꝫ pompa tantã admirationẽ & opi-
nionem cõcitauit, vt oẽs Italici nois ꝑ legatos pacem amicitiamq́ ab eo petierint. ſed
paulum durauit fucata gloria. Nam idem tribunus ſcripſit Clementi papæ, ꝙ niſi in-
fra annum rediret ad vrbem, & reſideret in ea, ſe cum Romanis aliũ papã creaturũ.
ſcripſit etiam Ludouico & Carolo imperatoribus, citando eos in forma q̃ ſequitur:

Ad ho

Ad honorem & gloriam ſummi Dei patris & filij & ſpũſſancti, beatorum apſorum Petri & Pauli, S. Iohã. Bap. in cuius ſacratiſſimo tẽplo militarẽ accepimus gloriã, necnõ ad reuerentiã & honorẽ S. Ro. eccleſiæ & dñi noſtri ſummi pontificis ſtatũ, pſperum, ac augmentũ S. Ro. vrbis, ſacræ Italiæ & totius fidei Chriſtianæ: Nos candidus ſpũſſancti miles Nicolaus, ſeuerus & clemẽs liberator vrbis, zelator Italiæ, tribunus Auguſtus, volẽtes & deſiderãtes donũ ſpũſſancti, & liberatores antiq̃s Ro. principes, q̃ntum nobis pmittitur, imitari notũ facimus vniuerſis, q̃ qdẽ à nobis poſt aſſumptũ tribunat⁹ officium, Romanus ppl's de cõſilio oĩm & ſingulorum iudicũ, ſapientũ & aduocatorum vrbis, recognouit ſe adhuc illam habere autoritatem poteſtatemq́ atq; iuriſdictionẽ in toto orbe terrarum, quam habuit in principio & ſummo augmẽto vrbis pſatæ. Et oĩa priuilegia, facta in piudicium autoritatis & poteſtatis & iuriſdictiõis huiuſmodi, ad ſe reuocauit expreſſe. Nos itaq; autoritatem, poteſtatem & iuriſdictionem antiquã nobis conceſſam à ppl'o Ro. in publico parlamento, & hup à dño noſtro ſummo pontifice, vt patet p apl'icas bullas eius, ne videamur de dono & ſpũſſancti gratia & ſacri Ro. populi fauoribus ingrati, iure & forma q̃bus melius poſſumus & debemus, decernimus, declaramus & pnunciamus, Romanam vrbem caput orbis, & fundamẽtũ totius fidei Chriſtianæ, ac oẽs & ſingulas ciuitates Italiæ liberas eſſe cenſemus. Et ex nunc oẽs pfatos ppl'os ac ciues ciuitatũ Italiæ facimus, declaramus & pnunciamus, ciues eſſe Romanos, q̃s & Romana libertate volumus gaudere. Eadem autoritate & gratia Dei & ſpũſſancti ac Ro. ppl'i dicimus, profitemur, ac etiam declaramus Ro. imperiũ iuriſdictionem, ac etiam monarchiã totius ſacri imperij ad ipſam almã vrbem, ac eius ppl'm, necnõ ad vniuerſam Italiam ptinere, & eaſdem fore legitime deuolutas, multis rationibus & cauſis q̃s ſuo loco & tẽpore declarari faciemus, dantes & pfigentes in his ſcriptis oĩbus & ſingulis platis, imperatoribus, electis, electoribus, regibus, ducibus, principibus, comitibus, marchionibus, ppl'is, vniuerſitatibus, & q̃buſcunq; alijs in gñe & in ſpecie, cuiuſcunq; puinciæ, ſtatus & cõditiõis exiſtãt, & cõtradicere volẽtib⁹, ſeu in electione pfata ac ipſo imperio iuriſdictionẽ, poteſtatẽ & autoritatẽ ptendentib⁹ q̃quo modo, terminũ hinc ad feſtũ Pentecoſtes pxime futurum, ita q̃ infra pdictũ terminũ in ipſa alma vrbe & ſacroſancta Laterana eccleſia corã nobis & alijs officialibus dñi noſtri papæ & Ro. ppl'i debeãt cum eorum iuribus cõparere: alioq̃n à dicto termino in antea pcedetur, prout de iure fuerit pcedendũ. & nihilo minus ad pdicta oĩa in ſpecie citari facimus illuſtres principes Ludouicũ ducẽ Bauariæ & Carolũ regẽ Boemiæ, q̃ ſe aſſerũt imperatores ad imperiũ electos, ducem Saxoniæ, marchionem Brandenburg. archiepos Moguntiñ. Treuereñ. & Coloñ. q̃ in dictis termino & loco cõparere debẽt coram nobis & alijs Ro. ppl'i officialibus pſonaliter: alioq̃n in eorum contumaciã procedemus, eorum abſentia non obſtante. Dat. Eo tẽpore Eduardus Angliæ rex cõtinuabat obſidiõem Kales, quam poſt victoriã de q̃ ſupra, incepit obſidere. Cinxerat eam vndiq;, q̃ nec introitus nec exitus patebãt, tandẽ Francus contractis copijs in principio Auguſti appropinquauit Anglicis ad vnam leucã. erant ibi de parte regis Angliæ Flandrẽſes, q̃ etiã nolẽte rege, Kales ad gratiã receperũt ipſius regis. Quod cernẽs rex Franciæ, retrorſum abijt. rex aũt Angliæ eiectis incolis & occupatis theſauris, ciuitatẽ Kales Anglicis inhabitandã dedit. Hoc facto, data ſunt ei p ſedem Ap. aut potius regem Franciæ 80. millia marcarum argẽti, q̃ inducias conceſſit. Eodem anno, ſcilicet 1347. q̃nto Idus Octob. obijt Ludouicus 4. Ro. Imp. anno regni ſui 33. hoc modo: Iohanna duciſſa Auſtriæ, ex Sueuia reuerſura in Auſtriam, voluit Ludouicum imperatorem viſitare, q̃ die princeps cupiẽs cum ipſa relicta q̃ndã Alberti ducis Auſtriæ ſpectaculum habere apud Monachium, & oĩbus cum hilaritate cõſummatis, cum ex eodem poculo princeps à duciſſa porrecto biberet, ſtatim ſenſit ſe grauatum. Vnde accepta occaſione & exercitij gratia, exiuit venatum, paralyſi dein pcuſſus, de eq̃ in terram corruit, & mox expirauit. q̃ mortuo, fama volauit q̃ de poculo intoxicatus eſſet, q̃d tñ non fuit clarum, vnde ſepultus eſt in oppido Monachio in eccleſia parochiali B. Mariæ virginis iuxta Beatricem coniugem ſuam. Mortuo Ludouico, Carolus de Boemia cum magno equitatu in Bauariam Ratiſponam perexit, vbi tanq̃ rex Ro. illico eſt receptus, deinde venit Norinbergam, ac grauibus factis pmiſſionibus, à Burggrauio ibidem in Norinberg eſt receptus. hoc modo fecerũt p maiori parte ciuitates imperiales. Defuncto iam Ludouico, ſpopondit relaxationem pceſſuum contra Ludouicũ fulminatorum ſe impetraturum. attñ hæredes Ludouici q̃ndã, & Hẽricus archiepiſcopus Moguntiñ. & Palatinus Rheni, Hẽricusq́ dux Saxoniæ, eum noluerũt recipere quaſi non canonice electum. Anno domini 1348. venit rex Carolus Baſileam, vbi interdictum papale diu ſeruatũ fuit, noluerunt aũt eum Baſileeñ. recipere, niſi diuinorum cele-

Ger. principes vocant Romam.

Induciæ inter Anglos & Francos.

Lud. Bauari Imperat. interitus.

celebritas reſtitueret. Tũ venit Marcouard⁹ de Rãdeck ꝑpoſitus Babenbergeñ. de curia Auinioneñ. ferẽs cõmiſſionẽ factã Babẽbergeñ. ep̃o de abſolutiõib⁹ & relaxatiõib⁹ impendẽdis, & vnã clauſam bullã regi Carolo miſſam. Incluſa aũt bulla hortabať papa Carolũ, vt auerteret Carolũ regẽ Vngariæ generꝝ ſuũ, ne ſe colligaret cũ Nicolao vrbis tribuno. Sũma aũt cõmiſſionis erat: Cũ multi cõtra ꝓceſſus & ſentẽtias Iohãnis papæ agẽtes, adhęrẽtes q̃ndã Ludouico de Bauaria hęretico, redire cupiãt ad vnitatẽ eccleſiæ, cõmittimus tibi, vt q cõfeſſi fuerint errores ſuos & pœnas q̃s inciderũt explicite vel implicite, & iurauerint deinceps fidem catholicã tenere, & nulli deinceps hæretico vel ſchiſmatico fauere & credere, & ꝙ nõ ſpectat ad imꝑatorem papam deponere & aliũ creare, ſed hoc hęreſim eſſe dãnatam, & ꝙ nullũ imꝑatorẽ habebũt, niſi ꝑ ſedẽ Ap. approbatã, nec relictæ & liberis ipſius Ludouici fauebũt, niſi cũ eccleſia reforment, & Carolo Ro. regi ꝑ eccleſiã apꝓbato parebũt, ab huiuſmodi ſententijs & pœnis abſoluas, ita ꝙ ſi in aliq̃ cõtrauenerint, in ſentẽtias & pœnas priſtinas relabantur. Viſa aũt forma huiuſmodi dura, aliq cõſuluerũt eã nõ acceptandã ꝑ regem, ſed occultandã, & ꝓ alia forma ſcribendũ. Sed qa timor erat, Baſileeñ. nõ iuraturos regi, niſi reformarent diuina, reſcriptũ eſt exhibitũ. Cũ aũt ciues nec errores vellẽt fateri, nec ſecundũ formã iurare, clerus aũt q̃ſi pœnitẽs ꝙ ceſſauit, ecce venerũt magiſtri et cõſules ad ꝑſentiã regis corã multis eccleſiaſticis & ſecularibus, & Cũradus de Berenfels magiſter ciuitatis, noĩe vniuerſitatis ꝓpoſuit corã tabellione in hæc verba: Dñe Babẽbergenſis, ſciatis ꝙ nec fateri nec credere volumus, ꝙ dñs noſter Ludouic⁹ Ro. imp. vnq̃ fuerit hæreticus, quemcunq etiã dederint nobis principes & dñi electores, vel maior pars ꝑ Ro. imꝑatore, illũ ꝓ tali habebimus, etiã ſi nunq̃ papã reqreret, nec qcquã faciemus q̃d ſit cõtra ius imꝑij q̃q̃ modo: ſed ſi habetis poteſtatẽ à papa, & vultis nobis remittere peccata nr̃a, placet nobis. Et cõuerſus ad adſtãtes, Datis ne mihi, inqt, poteſtatem petẽdi abſolutionẽ ꝓ vobis? mox dixerũt, Placet, damus. Et ſic hi duo, magiſter ciuiũ & Cunradus iurauerũt ſecundũ formã verbalis mãdati, ſicq relaxatis ꝓceſſibus à ſecretario papæ Iohãne de Piſtorio, diuina publice ſunt reſumpta, ciueſq regi ſolitũ ꝓſtiterunt iuramentũ. Et ſic ĩ die natiuitatis Chr̃i Carolus ĩ eccleſia Baſileeñ. coĩcatus fuit, legitq in Miſſa circa gallicantũ alta voce euangeliũ, habẽs in manu euaginatum gladiũ, Exijt edictũ à Cæſare &c. In Vormatiã poſtea veniẽs rex cũ ep̃o Bambergẽſi, & ibi ꝓpter populi tumultũ ſine om̃i iuramẽto abſolutio dicta eſt. Per hæc tẽpora maxĩa fuit tribulatio in Sueuia & circũiacentibus ꝓuincijs, ꝓpter cenſuras eccleſiaſticas in adhærẽtes Ludouico imp. & ego legi & vidi literas, ꝑ q̃s abſoluti fuerũt à cenſuris ꝑpoſitus, capitulũ & canonici in Sindelfingen ab ep̃o Vlrico Conſtañ. ex cõmiſſione. Et itẽꝝ ꝙ plures tunc ex adhærẽtibus, ſepulti fuerũt in cãpis & extra cœmeteria, et plures interdicti, fuerũt ſepulti ĩ eccleſiis & cœmeterijs, q poſtea fuerũt recõciliati, habito teſtimonio ꝙ in extremis ſigna pœnitẽtiæ oſtẽderũt. ſimiles literas habemus adhuc in noſtris ſcrinijs. At hoc tẽpore, q̃ nuꝑ in vrbe Roma ſub Nicolao tribuno cœperat factio, deſiit. Tribunus em̃ cũ tyrannidẽ cogitãs, partẽ hanc populi foueret, illi aduerſus eſſet, noctu coactus eſt vrbe ſecedere. Ad Boemũ Carolũ venit, q eũ pontifici miſit Auinionẽ, vbi vſq ad Innocẽtij tẽpora ſeruatus eſt. Anno dñi 1348. qnta feria ante Epiphaniã dñi Henricus Moguntiñ. archiep̃s, Ludouicus marchio Brandenburgeñ. Rupertus Palatinus Rheni, & dux Saxoniæ, q de nouo ſucceſſit, cõcordarunt de eligẽdo rege, electionẽ Caroli irritã iudicãtes, miſſiſq ſolẽnibus nuncijs ad Eduardũ Angliæ regẽ, eũ ad imꝑium inuitabãt. Sed ipſe eã electionẽ recuſauit, gratias referens. deinde Fridericũ marchionẽ Myſnenſem vocãt, & ꝙ Beatricẽ relictã Ludouici imꝑatoris ducat, ac vt electionẽ in regem aſſumat, inuitãt: q poſtea receptis à rege Carolo decẽ millibus marcaꝝ argenti, ſibi homagiũ fecit & abſtinuit. Eo tẽpore ingẽs peſtilentiæ vis in om̃i Europa deſæuijt, nec talẽ oĩbus hiſtoriaꝝ monumẽtis cõpertam ſerunt, tot vrbes, tot monaſteria, tot inſulas deuaſtauit: & in Italia qdem aliquãto tẽpore peſtis cauſa ius redditũ nõ eſt. Ferũt ſolatio fuiſſe huic tãto luctui, ꝙ pueri innocentes morituri, plerique & iubilãdo & gaudendo laudes Dei dixerint: peccatores, priuſq̃ ſentirent vim peſtilentiæ, totis animis pœnituiſſe, adeo vt etiam vltro mortem expeterent. De hac peſte infamati fuerunt Iudæi, ꝙ eam fecerint fontibus infectis, & ꝓpter hoc cremati ſunt à mari vſq in Alemaniã ꝑter Auinionẽ, vbi ipſos papa ꝑſeruauit. Habitus fuerat deſuꝑ tractatus in Benfeld Alſatiæ oppido, & vt dicebať, qdam ex Iudęis inuenti fuerant q̃ſi omniũ maleficioꝝ cõmiſiſſe gñ̃a, & in Hiſpania de veneficijs conueniſſe. Itẽ de nece multoꝝ pueroꝝ, de falſificatione ſuꝑ debitis inſtrumentoꝝ & monetæ. veꝝ maiores & potentiores nitebãtur eos defendere, ſed plebs furens oẽs traxit ad ſuppliciũ. cremati ſunt in multis locis Iudæi, & cũ euadere ſe non poſſe viderẽt,

forma abſolut. adhærẽtiũ Ludouico.

Baſilei Carolũ excipiunt.

De Nicolao Tribuno.

Alia imꝑatoris electio.

Crudelis peſtilentia.

incluſerũt ſe in domibus,& ſeipſos cremauerũt vnà cũ locis vicinis. Dicit etiam tantus

Iudæorum ſupplicia.

fuiſſe ignis Mogũtiæ, ꝙ magna cãpana ciuitatis in eccleſia S. Quintini & precioſæ feneſtræ ex igne defluxerint. Scribit etiã, ꝙ maiores Iudæoꝝ ad excidium Chriſtianitatis puteos & fontes toxicauerint,& inuẽti ſint ſacculi in fontibus veneno pleni, vnde fontes & putei claudebant, ſed aqua fluuiali aut pluuia hoĩes vtebant. Multi etiã ex Iudæis vtriuſq; ſex⁹ baptizati ſunt, pauci amore Dei, ſed poti⁹ timore magnæ pœnæ. Ciuitates imꝑiales domos Iudæoꝝ fregerunt,& cum lapidibus eaꝝ & cemeterioꝝ ſuoꝝ turres & muros conſtruxerunt, inuentiq; ſunt theſauri plures ac alia innumera bona. Fuerunt etiam nõnulli principes, nobiles & potentes,& ꝓſertim Rupertus comes Palatinus, pro pecunia (vt dicebatur) Iudæos recipiẽtes: contra quos cõuenerunt nobiles & ignobiles, in Iudæoꝝ fautores ſe vindicare parantes. Nõ defuerũt etiã, q dicerẽt peſtẽ ex aeris indiſpoſitione ita inualuiſſe, atq; Iudæos per hoc iudicabant innocentes fuiſſe. ſed quoniã ambigua ſunt, nos nihil affirmare cõtendimus. Eodem anno F. Iohannes de Tambaco Ord. Prædicatoꝝ, doctor in theologia, coram Clemẽte Papa & cardd. publice ad petitiõem Caroli Ro. regis & epi Prageñ. ſupplicauit propter ꝓceſſus contra Ludouicũ & adhærentes, declaratoriã dari cõſtitutionem, ꝙ nullus clericus vel laicus queincunq; ligatũ per ſententiã execrationis, ſuſpenſionis vel interdicti latã in genere, ab hoĩe vel à iure ſiue ꝑ modum ſtatuti, q̃litercunq; teneatur ratione ſententiarũ huiuſmodi quõlibet, præterq̃ in crimine vitare, aut q̃cunq; interdicta eodẽ modo ſeruare, q̃uſq; de locis & ꝑſonis aut vniuerſitatibus ꝑ ſententiã huiuſmodi directe cõpræhenſis, noĩatim fuerit denũciatio ſubſecuta. talis eñ (vt aſſeruit) cõſtitutio eſſet vniuerſis Chriſtianis ad ſalutẽ aĩæ neceſſaria, eſſetq; à multis erroribus ꝓſeruatiua, eſſet q̃q; cenſuræ eccleſiaſticæ cõſeruatiua: ꝓpterea fortaſſis nullius iuris textui aduerſatiua, ſed conſona multis iuribus: inſuꝑ amica cõſuetudinis, conformis doctoꝝ ſententijs, ambiguitatis & ſcandali excluſiua,& vniformis obſeruantiæ cauſatiua, cleri ab occiſione & aliàs dãnificatione defenſiua, fauoris ad eccleſiam reformatiua, charitatis exercendæ impenſiua, iræ & vindictæ Dei auerſiua, diuini cultus magis q̃ monaſterioꝝ fundatio meritoria. Quam ſupplicationem papa recipiens, dixit ſe velle deliberare. fuerant tamen poſtea in breui tẽpore, q̃ad vniuerſalẽ eccleſiã, proceſſus apoſtolici, q tunc dicebãtur barbari, in totũ cũ effectu ſublati & reuocati. Hæc Iacob⁹ de Mogũtia. Anno vero

De leproſis.

1334. conuenerunt plurimi leproſi in regno Franciæ, atq; Iudæoꝝ hortatu coniurauerunt, ꝙ veneno ad hoc parato fontes oẽs in regno inficerẽt, videlicet vt vtentes fontali aqua, lepram cõtraherent. Et ita tãdem multitudine infecta, poſſent ad gubernacula regaliũ dignitatũ adſpirare, nec ſe ſolos miſeros fore. ſuꝑ quo tandẽ prodũtur regi, & innumeri capiũtur, nocẽtes occiſi ſunt oẽs. nõnulli vero rem ipſam ignorantes, clauſi fuere in habitationibus ſuis,& ſic euaſerunt. Anno dñi 1349. Hunibertus del-

De delphinatu.

phinus de Vienna, induit habitum S. Dñici, & vendidit Delphinatum regi Franciæ, q iuris imperij eſt, de ſeptem prouincijs regni Arelateñ. Cõſenſit poſtea Carolus quartus, ita tamẽ, ꝙ primogenitus regis tãquam vaſallus, teneret eundem ab imperio. iſte Hunibertus poſtea factus eſt cardinalis. Per idẽ tẽpus Philippus rex tributũ ſalis inſtituit, ingenioſum inuentũ, quo nemo à tributo liber eſt, vnde ingẽs regibus quotannis pecunia pẽditur. In hac gñatione ĩ Cõſtantinop. imꝑio varie tumultuatũ eſt,& eo Andronicũ auũ iunior Andronicus deturbauit. Hoc fere tẽpore ordinis Teutonici fratres cũ Litouijs nõ infeliciter, Magiſtro ordinis Sueuo, dimicarũt. Anno dñi 1336. Sultanus Babyloniæ cõmiſit cuſtodiã ſepulchri dñici in Ieruſalem, fratribus Minoribus, quorum octo ibidem de cõſenſu papæ morantur. Mortuo Carolo Vnga-

Carol⁹ Vngariæ rex.

rorum rege, 1342. regni ſceptra ſuſcepit filius Ludouicus. Incepit autem Carolus regnare anno dñi 1310.& ſic regnauit annis 32. de eo ꝑ anticipationẽ ſcripſi ſupra gñatione 44. Habuit autem Carolus tres vxores. prima vocata eſt Maria filia Kaſimiri ducis Poloniæ. alteram duxit anno domini 1318. Beatricem filiã regis Ro. ſororẽ regis Bohemiæ, de terra Lucẽburgeñ. q̃ in reuolutione eiuſdem anni mortua eſt. Deinde anno dñi 1320. accepit in vxorẽ idẽ Carolus filiã Ladiſlai regis Polonoꝝ Elizabeth noĩe, de qua anno 1321. habuit rex filiũ noĩe Carolum, q eodẽ anno defunct⁹ eſt. Deinde anno 1324. gñauit filium noĩe Ladislaũ. Anno dñi 1326. natus eſt illi filius Ludouicus iſte de quo agimus. Eodẽ anno expleto cum dimidio, natus eſt ei alter filius Andreas vocatus. ſequẽti anno mortuus eſt Ladislaus primus filius. Caroli aduerſus caſus ſcribitur, videlicet ꝙ 15. Kaleñ. Maij, dum in caſtro ĩ ſuburbio Vuiſgrad ſito, cum vxore & filijs Ludouico ac Andrea prãderet, q̃dam noĩe Felicianus, quem rex diligẽs regio fauore ꝓſequebatur, euaginato gladio iugulare attẽtauit regem, reginamq; cum filijs duob⁹. primũ in regem vibrãs gladium, manũ illius dextrã leuiter vulnerauit,& mox reginæ

de-

dextræ manus quatuor digitos ꝑtinus amputauit,& cum etiã pueros regios vellet oc
cidere,pædagogi puerorum ſe interponẽtes,lœtaliter vulnerati ſunt, & pueri euaſerũt,
mox tamen vicedapiſer reginæ in latronem irruens,inter collum & ſcapulam tranſi
xit.Occurrunt mox milites regis,membratim miſerum dilaniant,vindictaq́ʒ ſumpta,
in filios & filias illius,mortis ſupplicium fuit promulgatum. Anno dñi 1359.rex Ka
ſimirus Polonus venit in Vuiſgrad ad Carolum regem cum epiſcopis & barõibus re-
gni ſui,& de voluntate regnicolarum Poloniæ libere reſignauit Ludouico filio regis Ca
roli & ſororis ſuæ, eo ꝙ nõ haberet filium,regnum Poloniæ,de quo fecit euidens in-
ſtrumentum.

GENERATIO XLVI.

ANno domini M.CCC.L.ſub Clemẽte 6.& Carolo Romanorũ rege IIII. in an
no iubileo incepit 46.generatio. Eodẽ anno Guntherus comes de Suartzen
burg ex Turingia,vir ſtrenuus & bellicoſus,qui plures conflictus proſpere ab-
ſoluit,à principibus Carolo contrarijs,vt ſe intromittat de regno,rogatus,renuit.tan
dem eo pacto annuit,ſi in Francofordia daretur ſententia à principibus,regnum va-
care. Conuenientibus igitur Francofordiæ quatuor ex electoribus & multis proceri-
bus,datur ſententia ab his,imperium vacare, & eiſdem quatuor ius eligendi compete
re,vnde in die purificatiõis Mariæ eodem anno per Henricum archiepiſcopum Mo-
guntinen̄.Ludouicum marchionem in Brãdenburg, Rudolphum comitem Palatinũ
Rheni,& Henricum iuniorem ducem Saxoniæ,electus eſt prædictus Guntherus in re
gem Germanorum.Cumq́ʒ idem Guntherus cum exercitu,vt moris eſt,per ſex ſepti-
manas caſtra tenuiſſet apud Frãcofordiam,vt rex electus,nulloq́ʒ contradictore com
parente,in vrbem intromiſſus eſt & pro rege receptus.Cumq́ʒ Carolus tum Gunthe-
rum præ potentia ſua ac ſibi adhærẽtium aggredi nollet,indixit colloquiũ Spiram ad
dominicam Lætare.Conuenientibus igitur Balduino Treueren̄.& Gerlaco Mogun
tinen̄.archiepiſcopis,comite de Vuirtemberg,multisq́ʒ proceribus & ciuitatum nun
cijs,Guntherus caſtrum Friburg obſedit,& tãdem expugnauit.Deinde Carolus con
uocato exercitu ad ciuitatem Moguntinam,ciues enĩ Moguntini in odium Hẽrici ar
chiepiſcopi depoſiti,qui eos læſerat,Carolo adhæſerunt, quid potiſſimum fieret præ-
habito concilio inquiſiuit.Interea Guntherus cœpit infirmari,cui erat medicus Fridan
cus,q potionem regi præparabat,qua ſumpta,cœpit habere deterius: & quia medicus
iuſſu regis eam prægustauit, infra triduum mortuus eſt. Guntherus deinde inflatur,
eratq́ʒ fama ꝙ famulus medici venenum addidiſſet.Venit Ludouicus marchio Bran-
denburgen̄. ad Guntherum tunc in alta villa cum Henrico Moguntino decumbentẽ,
qui cum vidiſſet eum inualidum,coaſſumptis quibuſdam,cõſtituit ſe mediatorem in-
ter Carolum & Guntherum,atq́ʒ in hũc modum cõpoſitionem fecit, vt Carolus Gun
thero pro renunciatione iuris ſui daret ſex millia marcarũ argenti,& duo oppida im
perialia in Turingia pro tempore vitæ ſuæ.Pauco poſt tempore obijt idem Gunthe- Gũtheri interitus.
rus,& in parochiali eccleſia Francoforden̄.præſente Carolo rege Ro.extitit ſepultus.
Carolus tum ciuibus in Francofurt nundinas & om̃ia eorũ priuilegia vt verus rex con Frãcoford.
firmauit. Carolus poſtea circa finem mẽſis Iulij cum inclyta vxore ſua Anna regina
deſcendit Aquiſgranum,ſed præ multitudine peregrinorum & flagellatorum ibi reci
pi non poterat,ſed in oppido Bonna moratus, vbi ab archiep̄o Colonienſi corona- Carolus 4. imp.coronatur.
tur,Aquenſibus etiam ad eum venientibus, priuilegia plura dedit & vetera confirma
uit. Anno eodẽ Philippus rex Franciæ in mẽſe Auguſto apud Nogentum regis ob-
ijt,& Iohannes filius illi ſucceſſit.Sequẽti anno Iohannes rex in curiam papæ venit,&
duodecim cardinales creari procurauit. Verum rex Angliæ ſuper promotione vnius Iohannes Frãcorum rex
ſcribẽs,nihil obtinuit:inde exaſperatus,omnes in regno ſuo per papã promotos ad be-
neficia,expulit,& ſub pœna ſubmerſionis p̄cepit,ne quis inibi literas apoſtolicas exe-
queret quaſcũq́ʒ.Geſſit bella cũ Anglo Iohãnes aliquot inito regno infeliciſſima. Eo
dem anno natus eſt Carolo imperatori filius ex ducis Suedi filia vxore tertia, q vocatus
eſt Vuenceslaus. Anno dñi 1351. Carolus rex iuuit marchionẽ Ludouicũ Branden-
burgen̄.contra occupatores Marchiæ,q̄s om̃es banniuit. viciſſim autem marchio lan
ceam,clauos,partem crucis,& alia inſignia imperialia penes Ludouicum imperato-
rem patrem ſuum relicta,Carolo regi præſentauit,cautione recepta,ꝙ vel in Franco
fordia vel Norinberga hæc reponeret. Anno 1352. Ludouicus marchio Branden-
burgenſis,Bauari filius, ſororem ſuam Elizabeth ſpecioſiſſimã deſpõſauit filio Maſci
ni Canis Scaligeri Veronenſi,plurimos cum eodem habens filios,quæ mortuo mari- Vdalricus comes Vuirtẽbergen̄.
to poſtea anno dñi 1362.Vdalrico comiti in Vuirtemberg nupſit,ex eoq́ʒ Eberardum
cognomento Pium generauit. Vdalricus vero prædictus in acie prælij apud oppidũ

impiale Vuilā eſt occiſus,vt inferius dicet. Et ipſa aliquāto poſt moritur,ac in eccleſia
collegiata S.Crucis in oppido Stutgardieñ.maxio cū honore ſepelit,in q̄ & beneficiū
fundauit. Idē Ludouicus marchio Brādenburgeñ.fert Marchiā Brādenburgeñ.vēdi
diſſe Carolo regi Boemiæ & Ro.imparori,q eam reliqt filio ſuo Sigiſmūdo, q poſtea
imparor factus,Fridericū Burgrauiū Norinbergeñ. de ea inueſtiuit in cōcilio Cōſtan

Sigiſmūd⁹ marchio Brādēbur.

tieñ.vbi de hoc plenius. Iſte Ludouicus ex Margarita filia ducis Carinthiæ & comitis
Tyrolis,genuit Menardū,q ſine ꝓle obijt. Eodē anno mortuo Clemēte & Auinio-
ne ſepulto,eo in loco 16. Kaleñ. Decēbris creatus eſt Innocētius 6.patria Lemouiceñ.
Stephanus ante vocatus,ꝓcurator primo,mox eps Clarimōtanus, deinde cardinalis,

Innocētius 6.papa.

nūc ſummus pōtifex factus. ſedit annis x.vir integerrimæ vitæ,q poſt coronationem
multas reſeruationes à Clemēte factas reuocauit,& mādauit ſub anathematis pœna,
vt beneficiati ad eccleſias ſuas ꝓficiſcerentur.dicebat enim oues à proprio paſtore cu
ſtodiri debere. Impenſam domeſticā tam ſibi q̄ cardinalibus moderatus eſt. Præterea
ſacri palatij auditoribus ſalaria inſtituit,ne muneribus corrumperētur. Huius pontifi-
cis temporibus dominatum vrbis Romæ arripuit Franciſcus Baroncellus,quem pau-
co quidem tempore tenuit,cęſus pontificis autoritate ciuiūq; factione. Hic papa com
poſuit hiſtoriam de clauis & lancea Chriſti,ad petitionem regis Rom. Caroli,& ma-
gnam indulgentiam dedit celebrātibus & *peragentibus in regno Boemiæ. Anno
pręſcripto Carolus rex Germanorum futurus imperator,circa feſtum S. Michaelis ar
changeli conuentum principum regni celebrauit in Vormatia,vbi nuncius aderat ſo
lennis,archiepiſcopus quidam imperatoris Græcorum, qui Carolo munera obtulit,
& pacem optauit. Ad Iohannem regem Franciæ redeo, qui inuenitur habuiſſe du
as vxores. generauit autem Carolum,quem fecit ducem Nortmanniæ: genuit & Lu
douicum,quem creauit ducem Andegauiæ. Iohannem quoq; ducem Barri,& Philip
pum poſtea ducem Burgundiæ. Priores duos ſuſcepit ex Bona filia Caroli imperato-
ris,poſteriores ex Iohanna filia comitis de Bolongia. Genuit ex eadem Iohanna du-
ciſſam Mediolani Iohannā,quæ genuit Galeatium Mediolani poſtea ducem. Iohan-
nes aūt iſte rex capitur in bello à rege Angliæ,de quo dicetur infra. Ex hoc Iohā-
ne Aurelianorū ducū ordo eſt. nam mortuo Iohanne, Carolus filius cognomēto Sapi
ens,rex Frāciç genuit Ludouicū ducē poſtea Aurelianeñ.hic Ludouicus duxit vxorē

De ducibus Aurelianis.

ſororē Galeatij ducis Mediolani,& genuit ex ea Carolū ducē Aurelianeñ.iſte Ludoui
cus occiſus eſt Pariſiis opa(vt dicitur)ducis Burgundiç Iohannis. Carolus ꝓdictus du
xit vxorem Iſabelē filiam Caroli regis Frāciæ Beneamati,relictam regis Angliæ,genu
itq; ex ea filium qui duxit vxorem filiam ducis Cleuenſis, ex qua natus eſt dux hic Lu
douicus Aurelianeñ.vltimus. Fuere ex eadē natione & Burgundiç duces,Philippus

Burgundiç duces.

filius Iohānis regis Frāciæ factus eſt Burgūdiæ dux anno 1364. hic genuit Philippum
comitem de Nyueres,Antoniū ducem Brabantiæ,& Iohannem ducē Burgundiæ. iſte
Iohannes anteq̄ eſſet dux,duxit copias aduerſus Turcū,& cōmiſſo prælio captus,tan
dem liberatus redijt. Mortuo patre dux factus,occidit Pariſiis ducem Aurelianeñ.&
ipſe poſtea occiſus eſt anno dñi 1407. Reliqt autem filias duciſſam Auſtriæ,duciſſam
Sabaudiæ,comitiſſam Hollandiæ,& Philippum ducem Burgundiæ. Hic Philippus fu
it valens in armis,prudens,& à ſuis ſancte amatus: quo mortuo,ſucceſſit ei Carolus,q
occiſus eſt in prælio prope Nanſeñ. oppidum Lotharingiæ, vt dicetur. Reliqt filiam
Mariam,q̄ matrimonio ſociata fuit Maximiliano archiduci Auſtriæ,Friderici Imp.fi
lio,Imparori nūc Ro. Hinc & Andegauiæ duces numerātur: Iohannes rex Frāciæ

Andegauiç duces.

ex Bona vxore genuit Ludouicū ducem Andegauiæ,q Ludouicus duxit vxorem filiā
Roberti regis Siciliæ,ex qua genuit Ludouicū poſtea regem Siciliç. Ludouicus iſte ge
nuit Ludouicū ducē Andegauię,& Mariam vxorem Caroli Beneamati,& Carolū co
mitē de Mayne. iſte Carolus habuit filiā duciſſā de Nemones, & Renatū filiū comitē
de Mayne,regē Siciliæ. Ludouic⁹ quoq; genuit Renatū regē Siciliç,is genuit Margaritā
vxorē regis Angliç,& Iohannē ducē Calabriæ. habuit & filiā noīe Iolādem,q̄ fuit ma
ritata comiti de Vuidemōt,vnde deſcēdit modern⁹ dux Lotharingiç Renat⁹ & rex Si
ciliæ. Reditur⁹ ad hiſtoriç ſeriē,Suiteñ.primā cōſpirationē exeqr. cōiuncta ſunt his
nōnulla ei⁹ rei,q̄ poſteriorib⁹ annis geſta ſunt,vt lector,etſi τὴν ἱστορίαν προλαμβανόμενος,
integriore narratiōe rem accipiat. Circa hæc tēpora Lucerneñ rebellātes.ſe Suiten-
ſibus adiūgunt,qbus pauloport cū Suitēſibus Zug. vallis Vraniæ, ſed & Glareñ.vallis
atq; Berneñ.pari voto cōfœderant. Demū Thuriceñ. cū his fœdera ineunt, ſaluo tñ iu

Obſidetur Duregum.

re imperiali,cum ciuitas ſit imperialis,& Thuriceñ.ipſi comitē voū de Habſpurg pri-
dem occiderāt,quē fili⁹ ſuus Iohānes de Habſpurg vindicare ſtatuit. Igit̄ i vnū coadu-
nati,q noctu Duregū comiti tradere ſunt polliciti,ciuitati nocte clanculū appropinq̄
runt.

rũt. At Thuriceſi.p̃moniti,præparatis inſidĳs,multis militibus occiſis,comitẽ capiũt,
proditoresq́; etſi nõ potuerint exequi promiſſa,tñ rotati ſunt. Igitur anno 1352. Alber-
tus dux Auſtriæ obſedit Duregũ,habuitq́;,vt refert Iac. de Mog. in obſidione duo mil
lia galeatorũ & 20. millia peditũ, ex ſuis auxiliaribusq́; copĳs comitũ de Vuirtẽberg,
de Hohenberg,& epõrũ Argentiñ. & Baſileeñ. necnon ciuitatũ Friburgeñ. & Berneñ.
In parte vero Thuriceñ. cõſœderati erãt Suitenſes,vallis Vraniȩ, Vnderualden,& Lu
cerneñ. Poſt longã obſidionẽ cõpoſitio interuenit,q̃ Thuriceñ. deberẽt relaxare comi
tem Iohannẽ de carcere,& liberũ emittere,duciq́; reſtituere vallẽ Glareñ. Lucernã &
Zug,quæ quidẽ pax à partibus iurata eſt atq́; obſidio ſoluta. Verũ poſtea maiorẽ fece Altera conſpiratio.
re ligam inter ſe Thuriceñ. Berneñ. Suiteñ. Luceñ. Zug, Vnderualdeñ. valles Glariæ
& Vraniæ,propter quæ anno 1357. venit in Alſatiã Carolus rex Ro. ad querelas ducis
Auſtriæ,inde profectus Duregũ intrauit,eosq́; à dicta liga reuocare tẽtauit. Reſpõde-
bant autem Thuriceñ. paratos ſe q̃dem facere quicq̃d de iure poſſent, vellent tamen à
cõfœderatis ſuis nõ ſeparari. Ait Carolus rex Thuricẽſib. q̃ de imperio eſſent,nec ta-
lem ligã facere rege incõſulto poſſent. hi aſſerebãt,ſe iuramẽta ſemel p̃ſtita ſeruaturos.
Quod cũ rex aliud nõ poſſet,tractare cœpit cũ ducibus Auſtriæ,ſi vendere vellent Lu
cernã,Zug,& Glaris imperio. Sed dux Auſtriæ q̃ tum p̃ſens erat,ira p̃citus,dicebat ſe
potius emere velle aliq̃d à Cæſare,q̃ ſua à ducatu alienare,q́q́; Cæſar pro bono pacis
excogitauerat,duci diſplicuit. Imperator tamẽ non minus requiſiuit imperiales ciuita-
tes,contractisq́; copĳs vnà cũ duce obſedit Duregũ,oĩa fere vaſtãs. accidit aũt die qua-
dam,dũ pugnãdum foret,q̃ epſ Conſtantienſis diceret Sueuos debere exercitũ præce
dere,cui dux cõtradicebat,amaricati ob hoc Sueui,e veſtigio receſſerũt, deinde Cæſar,
demũ dux cõpoſitionẽ inĳt,obſidionẽ ſoluens. Verũ de ducibus Auſtriæ & Suiteñ.
eorumq́; cõſœderatis,refert Eberardus Muller,q̃ anno 1375. fecerũt cõfœderati ligam
cum duce Auſtriæ Lupoldo,q̃ durare deberet 12. annos, in qua tamẽ liga nõ erãt Sui-
tenſes cõpræhenſi. Deinde anno 82. ſupra 1300. venit Duregum p̃fatus dux Lupoldus, Att. ruptã
& honorifice eſt ſuſceptus,quẽ ciues vſq́; ad Raperſuyl cõduxerunt, q̃ etiã Suitenſes ve cum Lupol
nerunt,rogãtes ducẽ vt telonium in Raperſuyl ipſis remittere dignaret. Nã per villam do Auſtrio
Suitz ex dicto oppido iter eſt ad Longobardos,q̃bus tum dux aſſenſit, inde recedens, pacem.
eisq́; terras ſuas cõmendãs,rogat vt officialibus ſuis & terrȩ ſe abſente in neceſſitatibus
adeſſe vellent quouſq́; repedaret,q̃d & ſe fideliter promiſerunt facturos. Mãdauit q̃q́;
ſubditis ſuis dux,vt cõſœderatis placita facerẽt,& ligam ac pacem cum eis fideliter ob-
ſeruarẽt,& hac bona cum ſpe receſſit. Deinde in vigilia S. Thomæ eiuſdem anni delibe
rauerunt Thuricenſes p̃ inſidias capere oppidum Raperſuyl. erãt eñ eo die nundinæ.
Vnde aliqui Thuricenſes ſub colore vendendi & emendi intrauerunt oppidũ,erant &
nonnulli proſcripti à Durego in Raperſuyl,quos oppidani ſuſpectos nõ habebãt. Sed
Deo volente inſidiæ detectæ fuere,ita q̃ nil attentare auſi ſunt. Thuricẽſes autem pau-
latim vt quiſq́; venit,ita abire ſenſim curauit. Anno 1382. in die Innocentium Lucer
nenſes præter ſpem omnem,clam ingreſſi ſunt oppidum Rotenberg,ea hora qua Her
mãnus de Gronenberg & oppidani in parochiali eccleſia officĳs diuinis intererãt. erat
eñ parochia extra muros ſita,facta aũt ſunt hæc pace & liga durante, & cũ rumor p̃ue
niſſet ad eccleſiã,fit cõcurſus ad oppidum,q̃d Luceneñ. clauſerãt. Tandẽ muros oppi-
di vaſtãt,caſtrũq́; ad ſolũ vſq́; deſtruũt. hoc ex facto pace ſic p̃ inſidias rupta, ſequunt
ab vtraq́; parte cædes, incendia,vaſtationes miſeræ & lamentabiles. Paulopoſt defece-
runt illi de Entlibuch de dominio ducum Auſtriæ,& facti ſunt ciues in Lucerna. Simi
liter defecerunt à ſuo principe Auſtriæ duce illi de Sempach,& facti ſunt ciues Lucer-
nenſes. idem fecerunt Maienbergeñ. ita q̃ Lucernenſes dominia ducũ Auſtriæ prȩ cæ
teris vſurpare curauerunt,contra Deũ & iuſtitiã,poſtea conuenerunt cõſœderati in op
pido Maienberg,venitq́; aduocatus ducis cũ exercitu,volens ſi poſſet,vindictã facere.
Quo viſo,ex cõſœderatis excurrũt tumultuarie,ex q̃bus interfecti ſunt centũ & 80. vi
ri,reliqui aufugientes in oppidum,ſuſpicionẽ cõtra oppidanos concipiunt,atq́; incen-
dunt oppidum,viciſſimq́; vaſtauerũt ducales,& incendia p̃dasq́; fecerunt, totaq́; pro-
uincia cõflagrabatur. ad modicũ deinde treugæ factæ ſunt,ſed male ſeruatæ. Anno
domini 1385. iterũ lis oritur inter Lupoldum ducẽ Auſtriæ & Thuricẽſes, eorũq́; cõſœ
deratos. prætendebat dux q̃ ſuos hoĩes recepiſſent cõtra promiſſa,& q̃ aliquas terras
ſuas occupaſſent. Cõtradicebant cõſœderati,aſſerentes ſe priuilegiatos,q̃ poſſent q̃ſli-
bet homines in ciues recipere. conquerebãtur aũt,q̃ officiales ducis eos multis affeciſ-
ſent iniurĳs. Durante itaq́; bello, conſœderati ceperunt Zug, Sempach, Rotenberg,
Entlibuch,Glaris,& nonnulla alia loca,vaſtauerunt inſuper terram ducis ſine ceſſatio-
ne. Qua de re dux cõgregauit exercitum ſeptingentorũ lanceatorum, eumq́; duxit ad-

Lupoldus Sempach obſidet.

uerſus oppidũ Sempach, in cuius ꝓſidio multi ex cõſœderatis expectabãt. Superuenerunt etiã illis aliæ auxiliares copiæ, vt haberẽt duo millia pugnatoꝝ, vnde ſine cunctatione egrediũtur, & hoſtibus copiã ſui ſaciunt. His viſis, deſcẽdeeunt nobiles in exeecitu ducis de equis, & ſine oedine aggeeſſi ſunt occurrẽtes. eeant in parte ducis multi adoleſcentes inexperti, q̃d non paruæ iacturæ cauſam præſtitit. pugna enim facta, caloee ſolis & armis ſatigati nobiles, dũ ad equos eedire tentabant, fruſtea tamen, ſere omnes

Lupoldi interitus.

occiſi ſunt, & nemo captus. Dux etiam ipſe Lupoldus in acie peeṇt, & cum eo Iohannes de Ochſenſtain, Otho marchio de Hochberg, Iohannes comes de Furſtenberg, duo comites de Tierſtain, Iohannes & Vdalricus de Haſenburg, Niger comes de Zollern, Vualterus de Gerolizeck, Fridericus de Monſtral, & plures alıȷ nobiles. Ex Sueuia Othmarus Truchſes de Vualdpurg, Albertus de Rechberg, Cunradus vom Stain, & nõnulli alıȷ quoꝝ nomina nõ cõſtant. Succeſſit Lupoldo duci filius referẽs nomen paeis, vindicaee volens paeẽ, fitq́ bellũ atrox anno ſalutis noſteæ 1388. At dũ Iohãnes comes de Vuerdenberg, & Donatus comes de Tockenbueg habẽtes teia millia pugnatoꝝ, quodã die vallem ingrediunt Glaeenſem, vaſtãtes ac proterentes vniuerſa, interea cõuenere Glarenſes & Suitenſes vſq; ad mille viros, virilitee inuadentes ho-

Lupol. Fil. ſtrages.

ſtes hinc inde palatos, & ex eis mille & ducentos interficiunt, obtinueruntq́ duodecim vexilla. ex ruſticis veeo vix centum cæſi ſunt. inſuper victoria potiri, expugnant oppidum Veſee, vbi fugatis militibus, inuenerunt arma coꝝ omnia. Anno domini 1355. rex Carolus cum principibus Alemaniæ & Boiemiæ & cum inclyta vxoee ſua in menſe Ianuaeio iter arripuit in Italiam ingenti Italorum fauore, atq; à Carrarieſi. Gonzagis, vicecomitibusq́ perbenigne extitit ſuſceptus. Mediolani veeo cum coniuge ſua, aſ-

Caeolus 4. Italiã ingreditur.

ſata corona feerea, quę eſt in eccleſia Modœcenſi, apud ſanctum Ambeoſium per Mediolanenſem archiepiſcopum coronatus eſt, vbi illi vicecomites debitam iuraueruñt fidelitatẽ. Inde Piſas abiens, honoeifice eſt ſuſceptus, in qua ciuitate peetotum Februaeium pauſauit, ibiq́ legatos Senenſium, Volaterranorum, totius fere Hetruriæ obuios habuit, veneruntq́ Florentini, eidem fidelitatem quam impeeatori debebant præſtantes, vt & Iacobus ſceibit, ſupra centum millia floeenoꝝ peopinaeunt. Quandiu aũt Caeolus Piſis ſtabat, claues omnium portaꝝ in ſua habuit poteſtate. Deinde Piſas relinquens, ad vrbẽ tendit, approximans vebi, ſenatoeibus, conſulibus & populo Ro. in Capitolio congregatis, vnus ex ſenatoribus oeationẽ habuit ad populũ: Ecce, inquit, eex tuus venit &c. Et hoetabaſ populum, vt eegem debitis obſequijs eeciperent. Rex veeo ante portas vebis equo deſcendens, pedes ingreditue, nobili comitante caterua. Obuiabant enim illi ſenatores, conſules & Ro. populus & tanq̃ deuoti imperij eegem ac eeginam glorioſiſſime receperunt. deinde in die S. Paſchę infra Miſſaꝝ ſolennia rex ipſe cum coniuge ſua coronatus eſt ab Oſtienſi cardinali & altero quodã ab Innocẽtio papa miſſo, peæſtito ſolito iuramento, & vt refert Blondus ſequacesq́, ꝙ hac conditione admiſſus ſit, vt neq; Romæ, neq; in Italia diutius moraret. Quod quidẽ Franciſcus Pe-

Carolus 4. Romę coronatur.

trarcha ad Nerium Foroliuienſem imperialem tunc notarium, ſic ſcribit: Omnis poreſtas impatiens conſortis eeit, cuius rei ſi qua antiqua non ſufficerent, veeeoe ne eecens nobis exemplum caſus attuleeit, ne iam põtiſex Ro. principem Romanum Romæ eſſe vetueeit, quod fama loquiſ, is nũc diadémate contentum ac imperij Ro. titulo, non ſolum patitur, ſed iubet: & quẽ dici imperatorem ſinit, imperare nullo modo ſiturus eſt. ad ipſum vero Carolum Peteaecha ſic dicit: Neſcio quid Ro. pontifici pollicitus, iureiurando inteepoſito, quaſi mueo valido ſeu monte inuio, eo mane vrbis aditu prohiberis. Quænam iſta ſuperbia eſt, principem Ro. publicæ libertatis autoeem, libeetate priuare? cuius eſſe deberẽt omnia, ipſe nõ ſit ſuus? Eodem die Paſchæ ad veſperas Cæſar fieei fecit cœnã magnam infra ſepta eccleſiæ Lateeaneſi. qua cœna finita, cum ſuis exiuit ad campũ iuxta S. Laueentium, & ibi pauſauit feria ſecũda Paſchæ, colloquiaq́ habuit cũ ſenatoribus ac Romanis ſecreta, feria vero tertia peofectus eſt ad ciuitatẽ Tiburtinam, ab illo loco venit Senas, deinde Piſas, eeuerſus poſteemo in Germaniam.

Aegidius Card.

Fuit his tempoeibus in Italia Aegidius Hiſpalenſis ꝓſul cardinalis à Pont. Max. Innocentio componendæ Italiæ Conſtãtinopoleosq́ cauſa miſſus. Recepit is oppida Caroli Imp. auxilio in Romandiola multa à tyrannis nuper oppreſſa. Et ex Italia egreſſum Caeolum, aiunt nõnihil eſſe paſſum mali à vicecomitibus, qui, ſiue *Galeaceũ, ſiue Beenabouem putes, poſt hæc tempora late dominatum ſuum peoeogarunt. Anno 1356. facta eſt eclipſis ſolis & lunæ, ſecuta eſt magna mortalitas, terræmotusq́ maximus, ita vt in partibus Rheni pluea caſtea, turres & domus corrueeẽt, ciuitas Baſileeſi. & eius

Errores Bertoldi Roebacẽ.

eccleſia vehemẽtee concuſſæ ſunt. Poſt hæc tempora iudicabatur Spiræ beghardus Bertoldus de Rorbach, hic antea in Heebipoli quoſdã articulos reclamauerat, videlicet ꝙ Chriſtus in paſſione ſua ſic fuerit à patre derelictus, ꝙ præ nimio dolore dubitaue-

rit, ſaluari ne anima ſua deberet. Secũdus articulus, ꝙ Chriſtus in cruce propter nimiã paſſionẽ & dolorẽ, maledixerit beatæ Mariæ virgini. Tertius, ꝙ maledixerit terræ quę ſuſcepit eius ſanguinẽ de cruce. propter præmiſſa fugiens, ad diœceſim Spireñ. venit, vbi articulos hos veros aſſeruit. addidit etiã, ꝙ homo in hac vita in tantum proficere poſſit, ꝙ nec orare, nec ieiunare eũ oporteret. Item ꝙ laicus illuminatus poſſit plus ꝓficere in docẽdo, & plus ſit ſibi credendum ꝙ̃ euãgelio, aut doctoribus ſacræ ſcripturæ. Item ꝙ homo deuotus in perceptione cibi cõmunis poſſit percipere tantam gratiam, acſi acciperet euchariſtiæ ſacramentum. & quia relapſus, tradebatur curiæ ſeculari, & eſt incineratus.

Eberardus co. Vuirtẽbergeñ. bello à Carolo 4. petitus.

Anno domini 1360. Eberardus comes de Vuirtemberg, ꝑſes Sueuiæ ſeu aduocatus prouincialis ſuper 24. ciuitates imperiales à Carolo & anteceſſoribus ſuis imperatoribus conſtitut⁹, cepit eaſdẽ ciuitates illicitis exactionibus ꝑgrauare, ſup quo ciuitates apud imperatorẽ remediũ quærunt. quare imperator de his exceſſibus & nonnullis alijs comitem redarguit, & ꝙ ceſſaret ei præcepit. Quæ oĩa comes contemnens, ligam cũ ducibus Auſtriæ ſine exceptione imperatoris fecit. durãte itaq; rancore, multi ſe principes interpoſuere quærentes partes componere, ſed nil profecerũt. tandẽ ciuitates ꝑ Sueuiã orabant imperatorẽ, vt ipſis capitaneũ daret, & ſuis expenſis ſe vellent vindicare. Tunc imperator dedit eis ducẽ Rupertum Bauarꝝ, & præcepit nihilominus ciuitatib⁹ in ripa Rheni, illis auxilia mittere. Vnde ante feſtũ Aſſumptionis B. Mariæ virginis, imperator contractis copijs, cum regibus Vngariæ & Lituaniæ, & pluribus alijs fidelib⁹ & infidelibus venit Norinbergam, ducens in exercitu ſupra tria millia galeatorꝝ, cum quibus deſcendit, & oppidum Alen obſedit, q̃d olim comites de Oetingen pro 20. millibus florenorꝝ comiti de Vuirtemberg impignorarãt. Quo euicto, ad Eſzlingen profectus eſt. interea Rudolphus dux Bauariæ cum ciuitatibus ſuper Rhenum adſcendit ꝑ vallem comitis Zabergau dictã, quædam caſtra deſtruens, & 30. villas expoliatas igne ferroq; vaſtauit. Marchio vero Badeñ. à Carolo vocatus, venire recuſauit, aſſerens cõſanguineum ſuum nolle impugnare. Refert Chronica S. Blaſij, ꝙ Carolus imperator in die S. Auguſtini obſederit oppidũ Schorndorff, dux vero Ruptus comes Palatinus obſederit oppidũ Groningen, Auguſtenſes, Conſtantieñ. & aliæ ciuitates obſidione cinxerunt oppidũ Goppingẽ. tandẽ pacis mẽtio facta eſt, epiſcopi em̃ Auguſteñ. Argentiñ. & Spireñ. coaſſumptis idoneis hominibus, cõcordiã in hunc qui ſequit, modũ fecerũt: Quod ſcilicet comites de Vuirtemberg ligã quam fecerũt cũ ducibus Auſtriæ, caſſarẽt, & eidẽ renunciarẽt, quã imperator dicebat contra ſe factam, ꝙq; reſignaret imperatori aduocatiam imperialẽ ſiue prouincialẽ ciuitatũ imperij per Sueuiã, cũ omnibus iuribus ſuis & munimẽtis. Itẽ ꝙ oĩbus imperio ſubditis, corã imperatore vel iudice ab eo deputato de iuſtitia reſponderet. Hoc modo deberent etiã ſtipendiati ab eis & auxiliares facere. Itẽ ꝙ nõ deberet comites, barones, nobiles aut miniſteriales imperij cõtra imperiũ cõducere. Item comes de Teek, & Pincerna de Limpurg, & oẽs alij partiũ comitis, deberẽt gratiã imperatoris plenã habere, ducibus Auſtriæ dũtaxat exceptis: ecõtra oẽs partium imp̃atoris comites deberẽt ſaluos atq; ſecuros dicere, & ꝙ vniuerſi captiui ab vtraq; parte detẽti, deberent indemnes dimitti. Itẽ caſtra & munitiones comitũ ac ſeruitorꝝ ſuorꝝ euictæ, deberent ſine cunctatione reſtitui, excepto oppido Alen cũ attinentijs, q̃d deberet cum imperio manere. Nõnulla q̃q; alia deberẽt reſignare, de q̃bus oĩbus refert chronica ad S. Blaſiũ, eas reſignationes verbo, nõ aũt re factas.

Schorndorff.

Hala oppidum.

Nam poſtea anno 1373. dictus comes noĩe Caroli imp̃atoris, à ciuitatibus imperij ꝑ Sueuiã grandẽ exegit pecuniã. Et cum recuſarẽt dare, congregato grandi exercitu, ciuitates multis damnis affecit. tandẽ cõcordiã nõnullæ cũ comite facientes, pecuniã ſe daturas promiſere. nam Vlmeñ. dederunt 52. millia florenorum, Eſzlingeñ. 15. millia, Rotuil 10. millia, Rutlingen 15. millia, Lindou ſex millia, Cõſtantia 40. millia, impetratis quibuſdã priuilegijs. Volebant tunc nõnulli imperatorẽ illis comitibus ſolatij ac recompenſæ cauſa exactã omnẽ pecuniã dimiſiſſe ſecundum eandem Chronicã. fama enim erat, vt Iaco. Moguntin. refert, comites ex reſignatiõe aduocatiæ prouincialis aliorũq;, necnõ caſtrorꝝ & terrarꝝ vaſtatione annuatim in 30. millibus florenorꝝ fuiſſe dãnificatos. Eodẽ q̃q; tẽpore, vt fert, aduocatiã monaſterij Mulbroñ. comites ipſi reſignare coacti ſunt, quã poſtea comes Palatinus obtinuit, & hodie poſſidet, anno tamen 1504. bello recuperatũ eſt ſub rege Maximiliano à duce Vlrico de Vuirtemberg, quẽadmodũ plenius dicetur ſuo loco.

Mulbron monaſterium.

Poſtea imperator coadunato exercitu, parabat ducere cõtra ducẽ Auſtriæ iã in cõcordia exceptũ. hoc cõperto, dux ꝑ mediatores ſe amicabiliter cõpoſuit certis capitulis, inter q̃ vnũ erat, ꝙ dux oẽm ligã in qua non eſſet exceptum ſacrũ imperiũ, deberet abolere, ſalua liga q̃ inter ipſum imperatorẽ & regẽ Vngariæ ac ducẽ Auſtriæ dudũ cõtracta erat ad defendendũ terras

coꝝ & limites. Item idem dux deberet imperio facere & habere omnē reuerentiam, obedientiam & ſubiectionē, prout ſui progenitores feciſſe dinoſcuntur. Itē ſi imperator ad partes Lombardiæ proficiſci vel aliquos mittere vellet, oēs paſſus, ſtratæ & viæ deberēt eis eſſe aptæ, omniſq́ʒ ſecuritas adeſſe. Item dux deberet oēa comites, barones, nobiles & miniſteriales ſacri imperij ab oībus legibus, promiſſis, iuramētis & obligationibus liberare, & ad imperiū remittere. Nec epos vllos aut abbates aduerſus imperij iura inter ſuos referre, etiā ſi tales libera volūtate ſe vellēt ſubijcere. Itē dedit literas, in quibus recognouit ſe in Sueuia & Alſatia ducē nō eſſe, & in Palatinatu Rheni nullū penitus ius habere.

Att.Lud.2. exēplum q̄lem cleri habitum probarit.

Anno dñi 1359. Carolus Imp. in ciuitate Moguntina cū archiepīs Moguntiñ. Treuereñ. & Colonieñ. habuit colloquiū. miſit em̄ Innocētius papa legatum ſuū epm Caluaceñ. pro ſubſidio Cameræ, & dedit ei poteſtatē diſpēſandi cū clericis ad beneficia curata vel ſine cura, ad dignitates aut officia, q̄ minus canonice haberēt aut fuiſſent adepti, cum fructibus inde pceptis. Erant ibi etiam Saxoniæ & Bauariæ duces, vocauitq́ʒ imperator legatū, & audiuit eundē ſup cōmiſſis. Quo facto, dixit imperator: Dñe legate, papa miſit vos ad Germaniā, in qua magnā exigitis pecuniam, ſed in clero nihil reformatis. Adſtabat autē prope Cuno de Falckenſtain canonicus eccleſiæ Moguntiñ. cum capitio precioſo, auro & aureis atqʒ ſericis ligaturis cōſuto. Cui imperator: Præſta mihi capitiū tuū. & depoſito ſuo capitio, imperator induebat capitiū Cunonis, ſuumq́ʒ vilius Cunoni dedit, dicēs principibus: An nō in capitio Cunonis, ſimilis ſum plus militi q̄ clerico? deinde reſtituit capitiū Cunoni, vertitq́ʒ ſe ad Gerlacū archiepiſcopū Moguntiñ. & ait: Dñe archiepiſcope, vobis pcipimus ſub ea fidelitate, qua nobis adſtringimini, quatenus reformetis clerum veſtrum, vt abuſum in veſtibus, calceis, capillis ac vitæ vſu tollant. Quod ſi nō fecerint, mādetis fructus beneficioꝝ ſuoꝝ occupari, & fiſco noſtro pſentari, q̄s cū voluntate papæ in honeſtos cōuertemus vſus. q̄bus verbis ita finitis, paulo poſt legatus papæ nauē intrauit, & ſine mora quaſi fugitans, ad ciuitatē Colonieñ. nauigauit. Anno dñi 1360. circa feſtū S. Martini Innocētius papa per literas ſuas cōmiſit collectionē medietatis oīm fructuū, beneficioꝝ vacātium & vacaturoꝝ in ciuitate & diœceſi Spireñ. Iohāni de Saluerd canonico Spireñ. per bienniū ad Cameram apl'icam referendorum. Carolus Imp. clarus habitus eſt, niſi q́, vt aliqui ſcribunt, Boemici regni gloriā magis q̄ Ro. imperij quæſiuit. Fuit em̄ vir magnoꝝ operum, qui regnum Boemiæ tum religionis cultu, tum legum ac bonoꝝ morū diſciplina illuſtrauit.

Pragæ ſchola.

Nā ſchola liberaliū artium ab eo in Praga erecta eſt, noua ciuitas mœnibus cincta, palatiū regiū magnificētiſſime exædificatū, monaſteria multa fundata, arces cōſtructæ mirabiles, corpus S. Viti detulit Pragā, eccleſiā Pragenſem ad metropoliticum decus erexit, cū antea Moguntino pōtifici ſubiecta fuiſſet.

Norinbergeñ. ſeditio.

Caroli tēpore ſeditio magna orta eſt Norinbergæ, adhærētibus em̄ cōſiliarijs & optimatibus Carolo plebeia cōcio cōtrarium ſenſit. erāt factiōis huius autores quidā de collegio fabrorum, Capribarbę, vulgo Geisbart dicti. induſtria tñ Caroli ſedata eſt hæc factio. Depoſitis em̄ cōuenticulis & collegijs artificū, q̄ vulgo Zunfften appellāt, tanq̄ monopoliū ſeminanibus, in meliorē politiā vrbē reduxit. Macellarioꝝ aūt collegiū, q̄ a Carolo conſiliarijſq́ʒ adhæſit, perpetuo q̄dam ludo carnispriuij priuilegiauit. Carolus grauiter tulit auum ſuū Henricū 7. qui Robertū regē Siciliæ iuſte perſequebat̄, fuiſſe ludibrio habitum. citauerat em̄ Robertū ſup pertinētibus ad imperiū, & eum nō cōparentem cōdemnauit, q̄ ſentētia caſſa legitur in Cle. paſtoral. de ſen. & re iu. quā declarationē & oīa alia, q̄ ſedes apoſtolica cōtra pdictum Henricū Imp. & in piudicium imperij attētauit, voluit imperator q́ Innocētius papa reuocaret, & q́ definita p ſuū auum maneāt in vigore, & ſup his duos ſolennes nūcios mittere decreuit, videlicet archiepm Prageñ. & Ioh. de Liechtenberg epm Argentineñ. qui nuncij reportabāt imperatori reſponſum ad Norinbergā à papa, q̄ ſcripſit q́ ipſe vellet cum principe dies ſuos ducere in pace, & in omnibus ſe votis ſuis cōformare. hæc Iacobus de Moguntia, tamē cōſtitutio māſit. Anno domini 1361. Eberardus comes in Vuirtemberg, magnum habuit in Stutgardia parlamentum in torneamento ac haſtiludijs alijſq́ʒ ſpectaculis, pro eo q́ filiam ſuam Sophiam duci Lotharingiæ copulauit.

Sophia filia co. Vuirtēberg.

fuerat in nuptijs Albertus dux Auſtriæ ac alij principes, comites, barones, & nobiles, eratq́ʒ fons arte factus, vinum largiter fundens. Inuitauerat autem idem comes imperatorem, qui etſi voluntarium ſe obtulerit, poſtea tamen audito q́ tantam hominum congregationem faceret, venire (vt fertur) formidabat. Anno 1363. Innocentio 6. mortuo, Vrbanus quintus, patria Lemouicenſis, Guilielmus ante dictus, Abbas S. Victoris Maſſilienſis ex diui Benedicti ordine, abſens & apud vicecomites in Italiam legatus degens, ſuffectus eſt. ſedit annis octo & menſibus quinqʒ.

Vrbanus 5. papa.

Vocatus itaqʒ Auinionem, pontificatum iniens, vir ſingularis virtutis, in-

tis,ingentis animi,ſtatim ad libertatem eccleſiaſticã animũ adijcit,Aegidiũ enĩ Hiſpa-
num,virũ pſtantẽ,in Italiã iterato cũ ſumma autoritate legatũ mittit,q ita Ludouicum
Gonzagã,Nicolaum Eſtẽſem,Frãciſcũ Carrariũ,initis fœderibus in vicecomitẽ Berna
bouem,q iam in Lõgobardis graſſabat,cõcitauit,vt in ꝑlio ab his ſuperatus & ſaucius
ægre aufugerit,amiſſo in bello filio,multisq́ꝫ ſuaꝝ copiaꝝ captis ducibus.Permoti aũt
calamitate vicecomitũ, Frãciæ,Angliæ ac Cypri reges,legatos ad Aegidiũ miſere ro-
gatũ,vt vicecomitibus pacẽ redderet.Quod factũ eſt,nec diuturna pax fuit.Ita tñ vin-
cente eccleſia,defecti redire ad obedientiã. ea cũ eſſent Vrbano nũciata,Italiã inuiſe-
re cõſtituit. Venit ergo q̃rto Põ.ſui anno,quẽ in itinere Aegidi⁹ adijt,puincijsq́ꝫ & vr
bibus ac arcibus traditis,legatiõe(vt petijt)eſt dimiſſus.Et cum pontificẽ Lateranum
vſqꝫ cõduxiſſet,Viterbiũ reuerſus eſt,vbi tertio poſt menſe obijt. Per idem tempus
Brigitta vidua *germana Suediæ puinciæ,ad Vrbanũ Pont.venit p confirmatiõe nouæ S.Brigitta
religionis quã inſtituit,mulieꝝ atqꝫ viroꝝ.venit aũt cum religioſo & honeſtiſſimo ap
paratu ad Vrbanũ,à quo eſt benigniſſime ſuſcepta ob eius ſanctitatẽ atqꝫ propheciam,
regulamq́ꝫ eius cõfirmauit. Hmõi tñ religionis primũ autorẽ Baſiliũ dicunt, quã reli-
gionem Brigitta ſpũ ſancto inſpirata hoc modo inſtaurare niſa eſt,vt ſ.viroꝝ ædificia
connexa haberent,habitatiões tñ ita ſeiunctæ,vt de vna ad aliã niſi vrgente neceſſita-
te tranſiri nõ poſſit.Eaꝝ tamẽ baſilicã cenſuit eſſe cõmunem,ita vt fratres in inferiori
parte,ſorores ſeorſum in ſupiori officiũ exoluerẽt. Quoꝝ monaſterioꝝ principalem
curam abbatiſſæ eſſe voluit,fratribus diuina monaſterij aſſignauit, quorum vnus eſſet
confeſſor & Prior appellaret.Ea monaſteria poſſeſſiões & prouentus habere ſtatuit,
oĩm vero victum & veſtitũ ab abbatiſſam ſpectare decreuit,nec hmõi fratres aut ſoro-
res monaſteriũ egredi deberent.Hi aũt religioſi tam fœminæ q̃ mares,griſeis vti veſti-
mentis iubentur cum chlamyde griſea & rubea cruce deſuper.carnibus vtuntur,& di
ui Auguſtini regulam profitentur,additis Brigittæ cõſtitutionibus, quæ oĩa ipſa ſibi à
Deo reuelata aſſeruit.Fuit atem canonizata à Bonifacio nono. Anno dñi 1368.Vr
banus cõpoſitis Piſanis atqꝫ Florentinis, vocauit Carolum Imp.in Italiã, quo Berna- De Bernaboue.
bouem eccleſiæ hoſtem vlciſceret. Quod Carolus promiſiſſe fertur. Verũ cum id non
poſſet,pacem ſecum fecit,vt ſequit. Interea ad petitionem Vrbani miſſi ſunt quatuor
Florentini,quos põtifex hortatus eſt,vt in belli ſocietatem aduerſus Bernabouem irẽt,
Florentini autem cõſultatione habita,id negarunt ea de cauſa,ꝙ pax ciuitati cum Ber
naboue eſſet.Quod reſpõſum nec põtifici,nec Carolo gratum fuit.quãobrem Impera-
tor q bellum Bernaboui minaret,haud multo poſt inſperato pacem cũ illo fecit,quod
papæ diſplicuit. Carolo intrãte Italiam,Florentini obuiã mittunt,exploraturi qua
mente veniret,ac Carolus vxorem ſecum ducens & filios,fecit per Paduã & Bononi-
am iter,& dum Piſis ageret, Lucã Piſanis & Miniatẽ Florẽtinis rebelles in deditionẽ
pro imperio accepit,nõnihilq́ꝫ pecuniaꝝ extorſit à Florentinis.Piſanis vero præſide-
bat Iohannes cognomento Agnellus. Is Lucam ad Carolum pfectus, Carolus vero
Romam veniens,*& intra tertium menſem q̃ aduenerat,Italia exceſſit.Senis aũt cum
eſſet,in ſuſpicionẽ venit,quaſi vrbem eſſet traditurus.quãobrem tumultu populi repẽ-
te exorto pene oppſſus eſt,multisq́ꝫ ſuoꝝ amiſſis,Lucã petijt,dein Galliã,mox in Ger-
maniã tranſijt. Anno 1366.in vigilia annunciationis B.Mariæ comes *Aego p inſi
dias voluit Friburgũ capere.Friburgeñ.auiſati,impediuerũt.mox poſt feſtum Paſchæ
Friburgeñ.habentes ſecũ in liga Baſileenſes,Briſacũ & Neuenburgeñ.deſtruxerunt ca
ſtrum in monte,deinde obſederunt oppidum Endingen. Interea comes contractis co
pijs quingentaꝝ lanceaꝝ, obſeſſis auxilium laturus aduolat. Quo audito, Friburgeñ.
dimiſſa obſidione ad pugnam ſe accingunt,habentes trecentas lanceas & quinqꝫ millia
peditum.Pugna aũt facta,ex eis mille occiſi ſunt,& quadringenti perierunt in Rheno, Friburgum
trecenti capti fuere.Poſtea anno 1367.pace facta, Friburgeñ.liberauerunt ſe à comite Auſtriæ du-
ſuo dño,certo pcio dato,& receperũt ducem Auſtriæ in dominum,qui eis aliquantam ces occu-
pecuniam redemptionis præſtitiſſe fertur. Anno 1370.Carolus Vuenceſlaum filium pant.
natu maiorem,Cæſarem facit,ſicq́ꝫ cum patre imperauit annis octo.Promiſit tunc,vt Vuenceſla⁹
refert papa Pius, cuiqꝫ electoꝝ centum millia aureorum pro conſenſu: quæ cum ſol- rex deſigna
uere non poſſet,obligauit illis telonia & vectigalia imperialia,oppida,proprietates & tus.
iura,titulo pignoris.& ſurgit diſputatio grandis.Vna enĩ poſitio probare contendit,
ꝙ non liceat neqꝫ expediat exoſſare imperium:alia aſſeruit rationabiliter hoc factum,
ne ipſorum electorum regiones grauentur à potentioribus.Vide reliqua mox infra de
morte patris. Anno ſalutis 1364. Iohannes rex Franciæ, vt geſſerat cum Anglo
multa bella infeliciter,captiuus deceſſit,quo tempore Carolus filius eius veteri regum
more ſacratus eſt,& Sapiẽs dictus.Hic Carolus patre adhuc captiuo in Angliã ducto,

Pariſijs conuentum de ei⁹ liberatiõe habuit, vbi magna diſcordia emerſa eſt. Nã ꝑpoſitus mercatoꝝ cõgregatis plebeijs, cũ Carolus eoꝝ decretis nõ acqeſceret, in eius cõſpectu 12. illi familiares interiecit. Ad quẽ cũ Carolus inqt paueſactus, cõſerua Carolum: Nihil metuas, inqt ꝑpoſitus, accipe capitiolũ meũ, & nemo te offendet. Erat eñ inſigne tum ciuium. Ad hæc regem Nauarræ, q ob cõſpirationem in Carolũ ducem à Iohanne paulo ante poſitus erat in carcerẽ, liberatũ Carolo recõciliauit impunitate conceſſa. Verũ nacta opportunitate Carolus vrbe elapſus, ꝑpoſitum mercatoꝝ cũ ſua ſocietate diffidauit, & poſt multa damna illata, populus ſerò recognouit ducem ſuũ naturalem dñm eſſe, & ꝙ rex Nauarræ ad regnũ adſpirauerit, ꝑpoſitũ cum ſuis cõplicibus interfecit, ſucceſſitq́ recõciliatio ciuium, & Carolus regem Nauarræ recepit in grãm. Tum cõcepta fuerũt pũcta ſup liberatione Iohãnis, ſed iniq́ viſæ ſunt cõcordiæ leges, ideo cõmuni decreto bellũ Anglis indictũ eſt. Vnde poſt multas cędes tãdem cõuenit, vt oms Pictauia & Xantoneñ. cũ multis ꝓuincijs Anglo obuenirent, eiq́ trigeſies centena millia aureoꝝ ſtatutis diebus ſoluerẽt. Hinc ambo reges venerũt Caletũ, vbi puncta pacis iurata ſunt, & rex Iohãnes dedit obſides filios Ludouicũ Andegauiæ & Iohãnem Bituriceñ. duces, cum qbuſdã alijs. Rex igitur Angliæ cũ obſidibus mox redijt in Angliam, & Iohãnes rex Frãciæ Pariſios venit, cuius aduentus mirabili cum exultatione ſuſceptus eſt. Deinde in Angliã reuerſus, obſides pro ſe liberat. At correptus infirmitate, morit. Igit vita apud Londonum Iohãne defuncto, Carolus Rhemis ſacratus eſt, cui cognomen erat Sapiens, regnauitq́ annis 16. Inde cum Pariſios reuertiſſet, Philippo Burgundioꝝ duce defuncto ſine liberis, Carolus fratri ſuo iuniori Philippo Burgundiam donat ex ordinatiõe patris. Anno 1369. Philippus Burgundiæ dux & comes, Caroli frater, Gandauũ profectus, Margaritã Ludouici Flamingoꝝ comitis filiam, vxorem accipit his conditiõibus: Tenuerãt reges Frãciæ tria ſecus Flandriã oppida, Inſulã, Duacũ & Orchiã, & Ludouicus Flandrenſis deberi ſibi ex pacto dicebat libraꝝ millia decẽ annui cẽſus, & centũ ſcutoꝝ millia, quæ Frãci reges nõ abſoluiſſent. Conuenit igitur, vt tria iſta oppida memorati cenſus noïe ſub regis fide & principatu comes ꝑpetuo poſſideret, eiq́ centena quæ diximus ſcutoꝝ millia in primis ſoluerent, & ſi ſine liberis maſculis moreret, ſupradicta oppida ad Margaritã eius filiã trãſirent.

Carolus Io. Frãci filius. — Philippus Burg. dux.

Carolus quoq; regnum Arelatenſe tranſtulit in Ludouicũ ducem Andegauenſem. regnum id Arelatenſe iuris Ro. impij eſt, qd Otho Magnus adiecit, priuãdo Boſonem regem, ſuis exigentibus demeritis, quem tonſum monachũ fecit. Anno 1371. diſpoſitis rebus Italicis, Vrbanus crucem ꝑdicari fecit cõtra Turcos, & paſſagiũ ordinauit, in Gallias dein ꝓficiſcit, Maſſiliæ morit, vel vt alij volunt, Auinione. Eodem anno creatus eſt pontifex Gregorius 11. Auinione, antea Petrus vocatus, Mariæ nouæ diaconus card. ſedit annos ſeptem, menſes qnq;, qui ſtatim in Italiã miſit, vt res eccleſiaſticas recenſeret. Inita aũt cũ Bernaboue pace, erãt eñ omes prætee Venetos vicecomitibus inimici, ꝓpter qd multa mala ſurrexere, vrbis iniurias vindicare ſtatuit. Nã vrbis Romæ tum cuſtodiam ac adminiſtrationem Bandereñ. habuere, q ita noiant Germanico vocabulo à vexillis. Singulæ eñ decuriæ internoſcebant ſigno ſuo. Capita regionum nunc vocant, qui vrbis tribubus præſunt. Anno dñi 1372. comes Vlricus de Helffenſtain occiſus eſt in caſtro Nyperg, deinde ciuitates imperij q̃plures mortẽ vlciſci cupientes, in quadã villa prope ſuccubuerunt, ꝑ Eberardum comitem Vuirtembergenſem deuicti. Anno domini 1375. Florentini aduerſari eccleſiæ cœperunt. Fuerat enim curis papæ iam ad ſeptuaginta annos in Gallia, & pontifices ꝑ legatos ciuitatẽ Ro. & ſubiectos gubernabant. Dominatus eoꝝ ſupbus erat & pene intolerabilis, ſtudia eoꝝ nõ pacis, ſed belli, externoꝝ hoïm plena erat Italia, iuiũ ipſi ſubiectis, vicinis graues atq; ſuſpecti, ſterilitas annonæ maxĩa. Rogabat à Florẽtinis ſæpe legatus, vt ꝑ amicitia & fœdere frumenti facultatẽ faceret, ſed ille negabat. Acceſſit ꝙ Peruſini in libertatem ſe vendicantes, legato rebellant, arcem in vrbe expugnant, ad quod Florentini auxilia miſere. Rebellantibus poſtea Bononieñ. auxilia eis e Florentia non defuere. Interea Gregorius audita Bononieñ. defectione, quo ruentem eccleſiæ ſtatum repararet, ſex millia equitum, quatuor millia pedtum Britonum in Italiam miſit, cẽſuras etiam ac pœnas contra Florentinos promulgauit. Eodem anno ſocietas quædam ex Anglia, Britannia, alijſq́ nationibus congregata ad centum millia hominum, venit ad partes Rheni, rumor erat, quod contemplatione domini de Duſin principaliter veniſſent, qui dicebat Hegoiã totã ad ſe iure ſpectare hæreditario ex antiquo. Erãt ſecũdum cõmunem æſtimationẽ ſupra cẽtum millia equitũ & peditũ, vnde nemo auſus fuit tantæ multitudini congredi. Sed dux Auſtriæ Lupoldus cõſuluit, ꝙ oĩa oppida bene cuſtodirentur, & infirmiora firmarent, fecitq́ omes villas ꝑ Alſatiam vſq; in

Arelatenſe Regnum. — Gregorius XI. papa. — Gentiũ aliues noua.

Hegoiã cremari,arboresq; domeſticas excindi,popularíq; terrã in rure,ita vt nõ inue-
nire poſſent victũ aut manſionem: nõ eñi poterãt oppida capere,cũ nõ haberent ma-
chinas,aut inſtrumẽta opportuna:& cũ victũ nõ inueniſſent,& oppida oĩa clauſa te-
nerent,tãdem circa feſtũ Hilarij paulatim abierũt,nec vnum qdem oppidũ expugnare
poterãt. Erat eñi frigus, ita q̃ diutius manere nõ valebãt. Abierunt,vt fertur, dimiſſis
equis multis & armis,pars aũt verſus Bernã iter fecerãt,& dũ nocte vna in monaſterio
vulgo Frauenbrun dicto, pauſare vellent,Berneñ. monaſteriũ incenderũt, & in fuga
ad centũ ex eis interfecerũt.ſimilia cũ nõnullis alijs peracta ſunt,donec oĩs Germa-
nia vacua facta eſt ab eis.Per hęc tpa ferũt Imp. pluries à Gregorio papa fuiſſe exhor-
tatũ, vt expeditionẽ cõtra infideles faceret, ac terrã ſanctã recuperaret.Cui rñdiſſe di
cũt, ſe gr̃a Dei ſatis poſſe expeditionẽ ducere:ſed qa cõſideraret,q̃ ſine multo⁊ Chr̄i
fideliũ ſtrage terrã ſanctã recuperare nõ valeret,nec etiã ſi actu eã recuperaſſet, eãdem
manu tenere poſſe cõſideret, ideo fruſtra ſe ĩgerere,temeritatis magis putaret q̃ rõnis
fore. At Florentini in his anguſtijs, miſerunt oratores duos ad Pont.Ro.in Gallias,
vbi copia fandi data,primũ cõquerebant Ro.põtificum ab Italia abſentiã, & legato⁊
Sed.Ap.q ad gubernãdum mitterent populũ,tyrãnidem accuſabãt.Ve⁊ põtificẽ tan-
ta opa placare Florentini nõ poterãt,breuíq; poſt damnant,& ciuitas interdicto ſubij
cit.Ferũt ibi cũ à legatis multa dicerent,temere quendã ad Dei Opt.Max.effigiẽ con-
uerſum,exclamaſſe:Deus bone,nos legati Florentini populi ab hac ſnĩa vicarij tui lata,
ad te tuamq; æqtatem appellamus:tu q falli nõ potes,nec ira flecteris,Florentino po-
pulo libertatem tuenti ſubuenies,erisq; ptector ꝓpicius.Interim & in Italia Britonum
barbarie ſæuiente,patriæ cõſulturus papa,Italiam adire conſtituit. Anno igit̃ 1376.
exiſtimãs Gregorius põtifex hæc oĩa mala ſua abſentia fieri,de ꝓfectione ad Italiã diu
multumq; cogitare cœpit.Sed hoĩem maxime ꝑmouit cuiuſdã epi̅ reſpõſum,q inter-
rogatus à Pont.dum ſimul inambularẽt,cur nõ rediret ad eccleſiã ſuã,q̃ ſine paſtore
contra æquũ relinqueret:Cur,inqt ille,tu ſumme Pont.cæteris exemplum daturus,tu-
um epiſcopatũ non repetis,eccleſiamq; Romanã? Motus his verbis Pont.paratisq; in
Rhodano triremibus,alio ſe itu⁊ ſimulãs,ne à Gallis retineret̃,ſi ſe ad vrbem ꝓfectu-
rũ ſenſiſſent, ipſam nãq; curiã in Gallia manere curabãt,Genuã * aũt primo,inde Cor
netum cõtendit,vnde terreſtri itinere Romam ꝑuenit Idib.Ian.migrãtis Romanæ cu-
riæ in Franciã anno ſeptuageſimo. Quo aũt apparatu & lætitia à popu.Ro.ſuſceptus
ſit,nõ attinet dicere,cũ vultu,geſtu,acclamatiõibus oẽm lætitię ſpeciẽ effuderit.nam &
mœnia & baſilicæ ac priuata ædificia vbiq; ruinã minabant. Anno 1377. feria qnta
poſt ſacrum diem Pentecoſtes apud oppidũ Reutlingen occiſi ſunt complures comi-
tes,barones,milites ac nobiles de familiaribus ſtipendiatisq; comitũ de Vuirtemberg.
Narraturq; factũ hoc modo ab oppidanis de Reutlingen,& ita ſcripſerũt rem geſtam
ciuitatibus ſocijs:Bello exiſtente inter comites de Vuirtemberg & ciuitates imperia-
les,qnta feria ꝓdicta in nocte exiuerunt ciues oppidi cũ ſocijs qngenti numero,& ma-
ne facto pecora apud oppidũ Vrach & Tetingen prædã abegerunt, villam Tetingen
incenderũt & exuſſerũt,deinde ducentes prædã,ꝑuenerũt prope oppidũ ſuũ Reutlin-
gen,ibi illis obuiã venerũt ſocij. His intellectis, Vlricus iunior comes de Vuirtemberg
cũ ſatis iuſto exercitu eqtũ,ꝑtendẽs eos opprimere anteq̃ ſe ad oppidũ reciperẽt,occur
rit.Ve⁊ ciues ĩ oppido ꝑ vnã portã ſolito clauſam,via facta excurrũt: ſic comes cũ ſu
is circũdatus ab hoſtibus,q pedites aduerſus comitem & eqtes ſuos pugnãtes,eos vt pe
cora interfecerunt. Occiſi ſunt ex nobilitate qui annotati ſunt, Fridericus comes de
Zollern,Vdalricus comes Palatinus de Tubingen, Iohãnes comes de Suartzenberg,
dñs Gotfridus Schoderer de Vuinshen miles,qui tenuerat vexillum eo die, Suigerus
de Gundelfingen baro, Reinhardus de Nyperg miles,Iohannes de Seldeneck miles,
Lõgus de Ererltzhen miles,Bernardus de Sachſzenheim miles,Fridericus filius,Ven-
dus Franco miles, Vuolſo de Stamhen magiſter curiæ comitis de Vuirtemberg, duo
Burkardi Sturmſeder,Benzo Keib de Hohenſtain,Iohãnes de Rudenberg,Iohannes
de Luſtnou,Sifridus de Vellenberg,Cunradus de Hœfingen,Cunradus Kyſer,Vual-
therus de Hohenfels,Suigerus de Gemingen,Scharbo de Bernhuſen,Sifridus Vualer
& Hẽricus Vualer,Kirchher in Holman,Cuno Truchſes de Buchishuſen,Albertus de
Killer,Eberardus de Stoffeln & Bonlañ.Eberardus de Sternẽfels aduocatus Zabergo-
uæ,Henzo de Liechtneck,Iohãnes de Sperberſeck,Andreas de Gyſlingen,Vlricus de
Liechtneck,Diopold⁹ de Nydlingẽ,Cunzo de Stãhen,Vuolſo de Pſauhuſen, Vuolſo
de Iungingẽ,Vualtherus Spet de Eſteten,Hẽric⁹ Mager,Sifridus Frãco de Erdtbach,
Hermannus de Ratbocen Frãco,Iohan.de Grunbach Franco,Cuntz de Heidekem,
Raſe de Liechtenſtain,Vuolſo de Vrnhofen,Volcklinus de Kruthem,Iohã.de Grun
bach

Gregorius XI. Romã redijt

Strages comitis Vuirtembergeñ. apud Reutlingen.

bach, Iohãnes de Vuinshem Frãco, Guilielmus Durer de Kraishem Frãco, Cunradus de Limppach Frãco, Hermãnus de Boenſtain Frãco, Stainsſeld Frãco, Andreas Iobel Frãco, Rupertus de Gebſydel Frãco, Iohãnes Eſel de Lor, ꝓdicti oẽs fuerũt de nobilitate. Ex ſamulis nobiliũ perierunt 13. Oẽs, vt ſupra ſcriptũ eſt, ſpoliati ſunt armis ab ipſis de Reutlingen victoribus, & ad ꝓces cadauera eoꝶ ꝑmiſſa ſunt & alibi ſepeliri. Comes vero de Vuirtemberg iunior Vldric⁹ Eberardi filius vulneratus, cum nõnullis euaſit, & ad arcem Acheln ſe recepit, ſub qua Reutlingen oppidũ eſt ſitũ. Anno ꝓcedenti Carolus Imp. obſedit Vlmã, adhęſitq́ꝫ ſibi comes Eberardus de Vuirtemberg, ſed nihil obtinuerunt. Eodem anno Lupoldus dux Auſtriæ acqſiuit oppidũ Feldkirch cũ adiacenti dominio à comite Rudolpho de Vuerdenberg, deditq́ꝫ preciũ auri xxxvi. millia florenoꝶ, paulo poſt emit à comite Alberto de Vuerdẽberg Bludentz & Sanctum Montem.

Vuẽceslaus Cæſ. CV.

Anno ſalutis 1378. Carolus Impe. moritur, & reliqt duos filios Vuenceslaum natu maiorem, & Sigiſmũdum, natu maiorem ante obitũ ſuũ Cæſarem appellauit. Hic Vuenceslaus quũ iam cũ patre regnaſſet annis octo, poſt obitũ patris cõfirmatus, impauit annis 22, quis imperij corona caruerit, vir qdem ignauus & patri diſſimilis. Sub eo orta eſt hæreſis Huſſitarũ, eo tamẽ iam ab imperio amoto.

Gregorij in Italia geſta.

Eodem anno Gregorius in Italiã veniẽs, legatos ad Florẽtinos miſit, eosq́ꝫ adhortaᵗ, vt æquas pacis conditiões in negocio diſſidij nõ detrectent. Veꝶ vt Anto. ſcribit, alia erat mens pontificis, ſactã ſ. miſſionem illã ad pacem, ſed ſeditionem atqꝫ diſcordiã ciuiũ ſpectare. oratores eñ miſit, qui ad populũ, nõ ad magiſtratus mãdata ꝑmerent. Veꝶ populus oĩa ad magiſtratus remiſit. Ita deteriorem potius rem oratores q̃ meliorem fecerunt. Quare paulo poſt cõtempto interdicto, q̃d illuc vſqꝫ ſeruatũ fuerat, celebrare per vrbem agrumq́ꝫ cũctis in tẽplis ſacerdotes iuſſi ſunt: q̃d q fecerũt, crimen nequaquam euaſerũt. Et legiᵗ in chronicis, ꝙ habito ſuꝑ his cõſilio à canoniſtis, cõſultũ fuit ſuꝑ eo per eoſdem, ciuitatem nõ teneri ad obſeruationem cẽſuraꝶ à papa ꝓlataꝶ, qa ex odio & inimicitia ad eos mouebaᵗ. Id tñ videᵗ potius adulatoriũ fuiſſe, qa ſecũdum Gregorium ſnĩa paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt & ſeruãda, niſi cõtineat intolerabilem errorẽ, q̃d ibi nõ fuit. Interea põtifex cõciliatis prius Bononieñ. ad arma conuerſus eſt, varięq́ꝫ ſtrages hincinde factæ. Poſt multa aĩaduertens ſuos conatus nõ habere ꝓſperos ſucceſſus, Florentinosq́ꝫ obſtinatis animis cœpta ꝓſeq, & qa pecunię obediunt oĩa, mitigata eius animoſitate, de pace cœpit cogitare. Mittunᵗ hincinde legati, ſuiſſentq́ꝫ Florẽtini data pecunia ad pacẽ inclinati, ꝓtracta tñ eſt cõuẽtio, Ita ꝙ põtifex ante ſit defunctus, q̃ cõcluſa eſſet pax. Nõ inuenitᵗ poſt mortẽ papæ magnã ſecutã fuiſſe vindictã, forte ꝓpter ſchiſma mox exortũ. Refert tñ Anto. cẽſuras poſtea ab Vrbano relaxatas.

Greg. i Germañ. geſta.

Ego reꝑio in Chronica S. Blaſij, ꝙ Gregorius 11. anno 1372. miſit legatũ ad Alemaniã Heliã de Verdone, cum mãdato ad exigendã decimã oĩm fructuũ eccleſiaſticoꝶ, & eius mãdato epũs Conſtañ. fulminauit aduerſus reſiſtentes ꝓceſſus. Totus aũt clerus ſub dominio Vuittẽbergeñ. & plures alij, maiorq́ꝫ pars totius diœceſis formauerũt appellationẽ ad papã, exꝓſſis cauſis ꝙ nõ poſſet ſoluere. collector decimaꝶ prim⁹ fuit epũs Vormatieñ. deinde Auguſteñ. Clerus vero de Briſgaudia & circa lacũ, nõ reſtiterunt, & ſic ſchiſma fuit in clero. Aliq eñ cõtra ꝓceſſus celebrabãt diuina, aliq nõ, deinde legatus cõpoſitionẽ accepit, & de quatuor marcis dabanᵗ qnqꝫ floreni Rheneñ. vice duaꝶ ꝓcurationũ. Dux aũt Albertus ſuis lr̃is mãdauit in terra ſua oĩ clero ſibi ſubiecto, ꝙ dictã decimã ſolueret.

Grego. XI. interitus.

Anno dñi 1378. qnto Kaleñ. Aprilis Gregorius accurate agens oĩa, quæ ad põtificem ꝑtinent, intolerabili veſicæ dolore moritur, ſui põtificatus anno ſeptimo, menſe qnto, ſepelitur in baſilica B. Mariæ Nouæ. Gregorius hic poſitus in extremis, habens in manibus ſacrum Chr̃i corpus, ꝓteſtatus eſt corã oĩbus, vt cauerent ab hoĩbus, ſiue viris ſiue mulieribus, ſub ſpecie religionis loquentibus viſiones ſui capitis, qa per tales ipſe ſeductus, dimiſſo ſuoꝶ rationali conſilio, ſe traxerat & eccleſiã ad diſcrimen ſchiſmatis imminentis. Hæc Gerſon lib. de examinatione doc. ſecunda parte, tertia conſideratione, vbi etiã poniᵗ, ꝙ hic papa in Auinione ꝑ * Aecateriñã de Senis, inductus eſt ꝙ ſe Romã tranſtulit, cęteris cardinalibus diſſuadentibus. Ex quo paulo poſt ſubortum eſt ſchiſma in eccleſia, hoc anno mortuo põtifice, quod diutius durauit, q̃ aliud quodcunqꝫ, annos videlicet circiter triginta. & demum ſublatum eſt in concilio Conſtañ. vt patebit. Schiſma ita initiũ ſumpſit: Mortuo Gregorio & eius exequijs ex more celebratis, clerus populusq́ꝫ Ro. cardinales obnixe rogarunt, vt Italicum eligerent qui eccleſiã Ro. & Rempub. gubernaret, alioquin de Chriſtiano noĩe actum eſſet. Ideo autem Italicũ petebãt, ne ſi Gallicus deligereᵗ, Romana curia iteꝶ in Galliã migraret. Quibus cardinales benigne reſpondentes, ſe pro poſſe eorum votis obtemperaturos ꝓmiſerũt, iubentq́ꝫ bono aĩo eſſent, Gallici aũt quærebant

bant facere Gallicũ. Intrantes patres cõclaue, Bartholomæũ Neapolitanũ Barenſem
archiepm̃, ad deliniẽdos Romanos deligere ſtatuerũt, vt poſtmodum tutiori in loco
aliũ ſubrogarent. At vero vnus cardinaliũ ex gente Vrſina, qui ad id toto aĩo adſpira
bat vt pontifex fieret, ſtatim ab extra Romanis nunciat Gallũ eſſe electũ: ꝗd cum vul-
gus audiſſet, cõclaue e veſtigio multo tumultu effregit, minisq; & terroribus patres cõ
cuſſit. Sed cũ didiciſſet Italicũ. i. Barenſem creatũ, conquieuit. *aliàs vt Leonardus ad
terrorẽ Ro. plebis ſcribit Barenſem Italicũ creatũ, Vrbanũq; 6. appellatũ. Hæc electio — *Vrbanus 6. papa.*
celebrata fuit anno dñi 1378. in Iulio menſe. Hunc Vrbanũ cardinales poſteris diebus
principibus & ciuitatibus per orbẽ, vt moris eſt, literis intimauerunt canonice electũ
in Rom. pont. Fuit aũt in homine natura inquieta & dura. Poſt mẽſem vero tertium
in calores vrbanos Galli culpam reijcientes, à pontifice petunt, vt ſibi proficiſci Ana-
gniã cũ bona eius venia liceat aeris mutandi gratia. Sed reuera ſeueritatẽ Vrbani re-
veriti, abiere, nã ſemel atq; iterũ eos ad ſe vocatos admonuit, vt nec dona nec munera
acciperent dũ cauſas agunt, vel dũ patrocinium ſuum ꝑſtarent, interminatus ſe acerri-
me puniturũ in ſimonia deꝑhenſos, aut iniuſtas cauſas fouentes. Atq; papa oſtendit ſi
bi placere & ita velle, vt pompã dimitterent familiariũ & equorũ, quia in talia ſum-
ptus cõſumerent pauperibus debitũ ac baſilicis reſtituendis. Et quia ſentiebat cardina
les Gallos de reditu curiæ in Galliã, mentionẽ facere, aperte oſtendit ſe Romæ manſu — *Schiſmatis grauiſſ. origo.*
rũ, quã dicebat fundamentum eccleſiæ vniuerſalis. His itaq; rõnibus moti cardinales
Gallici, qui pro arbitrio animi oĩa prius agebãt, Anagniã primo pergũt, & inde mox
ad ciuitatẽ Fundos. Regina eñ Apuliæ Iohãna ſuſpectũ habẽs Vrbanũ, ne ſibi aduer-
ſaret, cũ percepiſſet cardinales male cõtentos de electione facta per eos, ſignificauit
eis (vt dicit) ſecreto, ꝙ ad ciuitates regni ſui tuto poſſent accedere, & aliter diſpone-
re. Vnde & de ſecuritate cõfiſi, illuc acceſſerũt, primo in Vrbanũ vt falſum pontificẽ
inuecti, ꝙ dicerẽt papã vi creatũ, cũ electio illa & coronatio in loco minime tuto ſit
habita, in qua libera deberẽt eſſe ſuffragia. Ipſi eñ à populo Ro. coacti ſunt Italicum
potius q̃ Gallicũ eligere. Has ob cauſas ſede vacante, vt ipſi dicebant, octo cardinales,
Iohãna regina fauẽte, Gebennẽſem cardinalẽ, pontificẽ deligũt in Septẽbri, Clemen
tẽ 7. appellãtes, qui ſedit annis xv. Vrbano Italia, Germania & Pannonia, Clemen — *Clemens 7. papa.*
ti vero Gallia, Hiſpania, Cathalania & Britannia adhæſerũt. Aſſerebãt obedientiales
Clemẽtis, ſuũ eſſe verũ papã ex electione libera, Vrbanũ apoſtaticũ & antipapã, ſcribẽ
tes ſequaces ipſius ſchiſmaticos & execratos. Cõtra obedientes Vrbano, Clementem
affirmabãt apoſtaticũ, cũ electio Vrbani fuerit canonica, & hoc proteſtati fuerũt etiã
ipſi qui Clementẽ elegerũt, nã Vrbanũ vnà cũ alijs cardinalibus canonice electũ per
vniuerſum orbẽ publicauerũt, & ſi etiã fuiſſet illatus metus, tñ poſtea non reclamaue-
runt, ſed eũ venerati ſunt ꝑ integrũ menſem vt Petri ſucceſſorẽ & Chriſti vicariũ, &
ideo ſchiſmaticos & execratos Clemẽtis ſequaces. Multæ diſputationes exortæ ſunt.
vtraq; obedientia habuit religioſiſſimos viros, & ꝗd maius eſt, etiã miraculis fulgen- — *Attẽde quæ e ſchiſmate dubia.*
tes, nec vnq̃ potuit quæſtio hæc decidi, quin manſerit apud plurimos dubia. nam etſi
neceſſariũ eſſet credere vnicũ vicariũ Chriſti, ſicut vnicã eccleſiã, tñ ſi cõtingit plures
ꝑ ſchiſma creari ſummos pontifices vno & eodẽ tẽpore, nõ videt de neceſſitate ſalutis,
credere iſtũ eſſe vel illũ, ſed alterũ eorũ qui ſcilicet fuerit canonice aſſumptus. Quis aũt
fuerit canonice electus, non tenet quis ſcire, ſicut nec ius canonicũ, ſed in hoc populi
ſequi poſſunt maiores ſuos ſeu ꝑlatos, ſecundũ Anton. Clemẽs ille cũ obedientia ſua
in curiam reuerſus Gallicam, Auinione reſidentiam ſtatuit. Vrbanus vero Romæ ſe-
dens, multos cardinales inſtituit. multiplicauit & Clemens cardinales. Vrbanus ꝑ hęc
etiã tẽpora interdictũ & alias cenſuras prolatas à Gregorio xi. contra Florentinos, re
laxauit, & pacem cũ eis fecit. Et tum Genuenſes claſſe aduerſus Venetos inſtructa,
veterũ iniuriarũ memores, hoſtem egregie ſunt vlti, in qua tamen expeditione multis
affecti ſunt incommodis.

GENERATIO XLVII.

ANno dñi 1380. in ſchiſmate inter Vrbanum 6. & Clementem 7. ſub Vuenceſlao
Romanorũ rege, 47. incepit generatio. Cum itaq; Vrbanus Romæ, & Clemẽs
Auinione ꝑſiderent, Britones pro Clemente in ciuitate Fundorũ cum comite
ibidẽ ac cõplicibus ex Campania in agrum Romanũ excurrũt. occiſi ſunt quadã die
80. Romani. ſubito in vrbe vlulatus auditus. Tum mox Romani in curiales vltramon
tanorũ vertunt, nõ parcentes ſexui vel ætati, multos clericos percuſſerunt, pleroſq; in
carcerem truſos, bona eorũ diripientes ſpoliant. Alemanis tñ minus erant infenſi, ho
ſtes vero vaſtabãt agros. Cõmotus Vrbanus contra Iohannã, quæ locũ ſchiſmati ꝑbu
erat, & propter alias cauſas ſupradictas, eã regno priuauit, ad Ludouicũ regem Hun

gariæ miſit,exhortando vt Carolũ,qui bellũ aduerſus Venetos ductarat,ſibi cũ de-
centi exercitu mitteret,tunc eũ regẽ Siciliæ faceret.Idẽ Carolus dux tunc iuuenis &
pauper,de ſanguine regũ Hungariæ,& reginæ Iohãnæ cõſanguineus,ꝙ etiã Marga-
ritã vxorẽ Caroli nutriuerat,inuitus onus agnouit.Et dum tranſiret Carolus in Hun
gariã,remanſerat vxor eius cũ liberis apud reginã.Ludouicus vero rex gauiſus,tñ ꝙ
vindicaret necẽ fratris ſui,tũ etiã vt Carolus filias ſuas in regno Hungariæ nõ impedi
ret,Carolũ in Iohannã cõcitauit.qui adiutus à Ludouico rege,intrauit Italiã,ducens
ſeptẽ millia Hungaroꝝ & aliq̃t Italicos.Miſiſſe ferẽ ad Florentinos oratores qui dice
rent,ad Carolũ ex cõceſſione Ludouici regis & pontificis decreto regnũ pertinere,
qñquidẽ Iohãna regina multis ſe alioqui ſceleribus & poſtremo ſchiſmate coinquina
uerat.Veniſſe ergo ſe in Italiã,vt regnũ ſibi debitũ,ab iniuſto poſſeſſore vindicaret,
idcirco petere Florentinos,fœdus ſecũ ineant,& viribus pecunijsq́ foueant.Ad hæc
Florẽtini neutrã partẽ ſe velle offendere reſpondẽt,& cũ intelligerẽt reſponſum hoc
Carolo diſplicere,ad placandũ eũ dono mittũt Ariminũ xv.millia florenoꝝ,quã tñ
pecuniã Carolus recipere noluit.Hæc reiectio pecuniæ aĩos Florentinoꝝ fregit,au-
xitq́ timorẽ ꝙ Aretini dominiũ ciuitatis ſuæ tradiderũt.Vnde Florẽtini Carolo xl.
millia auri pondo dare paciſcunẽ,vt copias abduceret,nec exules eorum foueret,nec
eos offenderet. Anno dñi 1381.Carolus Hungarus Romã veniens,benigne ab Vrba
no ſuſceptus,& rex Siciliæ coronatus eſt.prius tñ cõceſſit ad voluntatẽ papæ, Franci-
ſco Batillo nepoti Vrbani Capuanũ & Amalfitanũ ducatus,& multos nobiles comi
tatus in Sicilia.Et quia Carolus carebat pecunijs,eapropter Vrbanus papa proprieta
tes & iura eccleſiaꝝ ac monaſterioꝝ vrbis in magna parte Romanis ciuibus vendi-
dit vltra ſummã valoris lxxx.millium florenorum,aureos etiam & argenteos calices,
cruces & imagines ſanctoꝝ alienat,& *cũ ea pecunia rex Carolus modicis copijs in-
greſſus eſt regnũ Neapolitanũ.Cum aũt appropinquaſſet Neapoli,facile eã per frau
dem ciuiũ accepit.acclamatũ eſt illi,Viuat rex.Erat tũc regina Iohanna in caſtro no
uo,illaq́ mortuo Tarentino principe,iã duxerat maritũ Othonẽ ducẽ Brunſuigeñ.
principẽ probatiſſimũ,qui ante electionẽ Clementis acceſſiſſe ferẽ Vrbanũ bono ze-
lo,& laborauerat cõcordare eũ cũ cardinalibus,ſed nõ fuit auditus.infecta re abijt,&
tñ Vrbanũ ad finẽ vitæ ſuæ pro vero pontifice habuit,cũ quo regina nõ cõſenſit.Sed
quo tutior eſſet,ipſa Ludouicũ Andegaueñ.ducẽ, Caroli regis Franciæ fratrẽ,in filiũ
adoptauit,qui nondũ aduenerat.Receptus aũt Carolus in vrbẽ,obſidione mox valla
uit caſtrũ nouũ,in quo erat regina cũ baronibus ſuis,& ita cinxit,vt nullus ingredi aut
egredi poſſet,niſi à parte maris.Tum Otho vxorẽ nõ deſerẽs,ciuitatẽ obſedit ab ex-
tra manu valida,& cũ certo die paraſſet ſe ad ingreſſum ciuitatis per vim,occurrit illi
Carolus:& pugna facta,equus Othonis cecidit,vnde & captus fuit,& exercitus eius
diſſipatus eſt.Refert ſcriptor quidã de familia papæ,à quo etiã aliqua q̃ ꝑdixi & q̃ ſe-
quenẽ,accepi:Cũ,inquies,obſeſſus à duce Othone Carolus,videret ſe in periculo eẽ,
ad alia ſe cõuertit ingenia.ciues eñ ac Carolus corruperũt militẽ Neapolitanũ,Otho
ni & reginę intimũ amicũ,ille ſecretũ ſigillũ reginæ falſificari fecit,ac noĩe reginæ ſcri
pſit Othoni ſecreto nuncio,vt cũ ſex chariſſimis noctu & certo loco literis deſignato
veniret,auditurus conſiliũ capiendæ vrbis.nã penuria victus ipſa ac ſui laborarẽt.cre
dulus Otho,venit ad locũ deſignatũ,ducens ſecũ marchionẽ Montisferrati fratrem
ſuũ Baltazarẽ,& tres nobiles viros,& dũ locũ cõtingunt,per inſidias in foſſatũ cadũt.
ibi marchio cũ duobus alijs occiſus eſt,Otho captus,at frater eius elapſus,qui tñ poſt-
ea capiẽ,& exoculaẽ.duciẽ Otho ad Carolũ,qui ſibi improperabat cur regnũ ſuũ in-
feſtaret:ad q̃d ille,regnũ nõ eſſe Caroli,ſed Iohãnæ cõiugis ſuæ,& nec caput nec ge-
nua flexit.vnde ductus eſt in carcerẽ.his ita peractis,obſidio ſoluta eſt. Cernẽs Iohã-
nã ſe euadere nõ poſſe,cũ nec aduentũ Ludouici Andegaueñ.ſciret,& de auxilio de-
ſperaret,poſtulauit colloquiũ tutũ cũ Carolo,& cõceſſum eſt illi.In hortũ ergo caſtri
aduocato Carolo,Iohãna ad Carolũ:Ego te,inquit,habui hucuſq́ in filiũ,modo ex
q̃ ita Deo placet,te recognoſco in dñm,do me & recommendo tibi honorẽ meũ ac
maritũ Othonẽ.cætera tui iuris ſunt.Cui Carolus:Ego te dilexi vt matrẽ,& ita face-
re intendo in poſteꝝ,honorẽ tuũ ac Othonem cõmendatos habebo.moxq́ Iohan-
na educta de caſtro ad aliũ locũ,honorifice aſſociata cuſtodiæ datur,& poſtea,vt fer-
tur,dum oraſſet,miſſis ſatellitibus extitit ſtrangulata,baronesq́ multi capti ſunt,to-
tumq́ regnũ ſub dominio Caroli factũ,Deo magis operante q̃ humana virtute.
Iohãna defuncta,cardinalis S.Georgij legatus cũ Carolo per Vrbanũ ad regnũ miſ-
ſus,archiepos,epos,abbates & preſbyteros qui reginæ adhæſerãt,crudeliter afflictos,
bonis & titulis priuauit,in q̃ꝝ locũ Vrban⁹ alios ſubſtituit. Anno 1380.Carolus rex

Fran-

Iohãna regina Hunga.

Carolus Hũga.rex Apuliæ coronat⁹

De Othone Iohãnæ marito.

Iohãna ſtrãgulata.

Franciæ, Sapiens dictus, vbi ſe mala valetudine grauatũ ſenſit, liberos duos Carolũ & Ludouicũ impuberes, Burgundiæ ducis Philippi, & Ludouici Borboniorũ tutelæ cõmiſit, regni vero gubernacula Ludouicũ Andegauorũ ducẽ moderari cõſtituit, donec Carolus primogenitus annũ xiiij. exegiſſet. his actis moritur cor principis Rothomagi, reliquũ corpus apud S. Dionyſiũ ſepelitur. Carolo mortuo ſuccedit filius Carolus 6. ſed cũ ætatẽ nõ haberet, vocantur proceres regni, cõueniunt Carolũ ſacrandũ eſſe & regẽ appellandũ, ſuoq́; noĩe agẽda gerendaq́; oĩa, adoleſcẽtes Carolũ & Ludouicũ curæ & prouidẽtiæ Burgũdorũ & Borboniorũ ducũ credẽdos, ærariũ regis ac ſupellectilem Ludouico Andegaueñ. cõmittendã, qui interim dũ rex adoleſceret, regentis noĩe vteretur. coronatus eſt rex ac inunctus Rhemis more maiorũ ſuorũ.

Carolus 6. Franc. rex.

Anno 1382. Ludouicus rex Hungarorũ obijt, & ſepultus eſt in Alba regali, in capella quã ipſe cõſtruxit in eccleſia collegiata B. Mariæ virginis. regnauit 40. annis, menſe vno. Verũ antequã decederet, duas filias habens, Sigiſmũdo Caroli regis Ro. filio alterã, Heduigẽ deſpõſauit Guilielmo duci Auſtriæ, pactionibus vt Sigiſmundus regnũ Hungariæ, & Guilielmus regnum Poloniæ haberet. erat enĩ vtriuſq; regni dñs. paulo poſt traducta eſt Heduigis, & in arce ciuitatis Cracouieñ. Guilielmo duci ritu eccleſiæ copulata, vbi aliquantiſper coniugio vacarũt. ſed poſt ſpoliatur ipſe, prout dicetur.

Ludouicus Hungarus.

Interea Ludouicus Andegauus à Clemente 7. regni Neapolitani diademate ſuſcepto, prouinciam armis occupat. adiutus à rege, in Italiã duxit, nõ magis vt Carolũ repelleret, q̃ vt Vrbano ꝑ arma eiecto, pontificatus Clementi cederet. Venit ergo in Italiã, ſupra xxx. millibus equitũ ſtipatus, cõtra Carolũ & Vrbanũ, cuius aduentus maxime Florentinos & Aretinos terruit, ꝙ Aretini Carolo parerent, & Florẽtini etiã obſequerentur. In Lombardiã itaq; primũ deſcendẽtes, à Bernaboue vicecomite perbenigne & comiter ſuſcipiuntur. dux deinde ꝑ Hetruriã iter capit, ab exulibus Aretinis pulſis vocatus, vbi poſt multas cædes vrbẽ Aretinã de manibus Caroli extorſit, & militibus diripiendã dedit. Arx aũt vrbis defendebatur Guelphorũ ꝓſidio, q̃ diebus xl. oppugnata, in Gallorũ poteſtatẽ nõ venit. Superuenerũt adhuc equitũ xij. millia duci. tũ Aretio Gibelinis cõceſſo, abiens & ꝑ Marſos iter faciens, ad Caſſinẽſem ſaltũ peruenerat. Et quia Florẽtini Vrbano & Carolo parebãt, q̃ res ducẽ vehemẽter offendit, ſcripſit in Galliã, vt bonis eorũ manus inijcerentur. Regni aũt fines cum exercitu ingreſſus, magnos cõtinuo motus ſuſcitauit. nã principes quidã & populi qui erga reginã iam defunctã afficiebantur, frequentes ad eũ tanq̃ ad ſucceſſorẽ legitimũ defecerũt, vt Carolo difficilima regni defenſio redderetur. Cepit Ludouicus Tarentũ & Barenſem ciuitates, & victor credebatur, ni morte ꝑuentus fuiſſet. Et ſcribũt quidã, illũ & multos nobiles viros ſecum, qui vſi ſunt aqua fontana veneno infecta, mortuos biennio poſtq̃ ingreſſi ſunt Italiã. defuncto duce, Andegauenſes milites diſſipati, cõſilio & duce carentes, expoliati potius q̃ inermes, longitudinẽ Italiæ ſunt emenſi, in patriã redeuntes. Qui vero Aretiũ Ludouici noĩe poſſederũt, intellecta ducis morte, Aretiũ Florentinis vendiderũt pro xl. millibus florenorũ. ꝓfectus aũt regis Caroli vt redderet arcẽ, recepit xviij. millia florenorũ. q̃d totũ Carolus ratũ habuit, ſuper quo Florẽtiæ habitũ eſt feſtũ.

Lud. Andegauus Apuliæ rex.

Per id tẽpus Flandriæ comes moritur, & ſucceſſit illi Philippus Burgundiæ dux, eius gener.

Flandriam Burg. dux occupat.

Non multo poſt Carolus rex Franciæ Iſabelã Bauari ducis filiã, vxorẽ duxit.

Tempore quodã venit in curiã regis Frãciæ vir auſteræ religionis. hic regẽ affari cũ peteret, ab aulicis ſæpe prohibitus, perſeuerãter tñ agens, ad regẽ introducitur, cui ſe deſuper admonitũ eſſe dixit, vt illũ de vectigalibus tributiſq; tollendis cõueniret, ni faciat, Dei iram in proximo eſſe, ſed neq; liberos habiturũ. his cõminationibus rex perterritus, obſequi cogitauit, ſed vtroq; patruele Biturige & Burgundo dehortãtibus, abſtinuit.

Rhemis deinde cõuentu habito, viſum eſt cõſilij aſſeſſoribus ex reipu. cõmodo fore, ſi vno principe regnũ gubernaretur. igitur ad Carolũ oĩa relata ſunt. Biturix atq; Burgũdiæ duces, magnis donati muneribus, Carolo valedicentes, alter in linguã Occitanã, alter in Burgundiã profectus eſt. Rex vero Pariſios petens, veteres regni inſtitutiones reformari iubet.

Emerſit paulo poſt cauſa, qua rex exaſperatus eſt in ducẽ Britonũ, vnde cõſilio cũ ſuis capto, arma parat, patrueleſq; ſuos Biturigẽ atq; Burgundũ accerſit, cauſam indicãs belli in Britonẽ ſuſcepti. Illi repentinũ motũ admirati, ægre ferunt, ꝙ ipſis abſentibus tã difficilẽ expeditionẽ quis auſus eſſet. Nõ poſthabebat Carolus expeditionẽ in Britones. Quo cognito, Brito oratores ad eũ mittens, ſe pariturũ mandatis offert. Erat tũ Carolo mens nõ ſana: nullo igitur dato Britonibꝰ reſpõſo, furia actus, in liberũ campũ paucis comitantibus egreſſus, obuiũ habet pannoſum hominẽ mendico ſimilẽ, qui Carolum intuitus: Quo, inquit, o rex progrederis? caue vltra pergas, proditus es, & in poteſtatẽ hoſtis te tradituri ſunt domeſtici tui. Ad hanc vocẽ Carolus

Carolus Francus inſanit.

lus huc illuc curſare cœpit, diſtrictoq́; gladio obuios quoſq; percutiēs, q̄tuor interemit. cōfeſtim cōprehēſus, ad diuerſoriū perducit, vbi ad mortē vſq; decubuit. atq; ita patrueles ſui Bituris & Burgūdio, regni adminiſtrationē ſibi vendicarūt. Poſthac pacis cōponēdæ grā Caroli filia Iſabela, deſpōſata eſt Richardo Anglo, & cōfirmatæ ſunt induciæ inter reges xxx. annorū, mox tra ducta filia impubere in Angliā. Ortus

Hēricus rex Angliæ.

paulopoſt in Anglia propter ducis Senclaſtriæ necē ſeditiōibus, Hēricus eius ducis nepos, cū in ſuſpicionē aduerſus Richardū cōiurationis veniſſet, in Franciā ſe recepit, & à Carolo honorifice eſt habitus. Deinde cū Richardus rex copias in Vuallias ducit, nō pauci ex nobilitate in eū cōſpirāt. Seditione Anglorū cognita, Henricus de Beruick clam ad Anglos properat, fecitq́; tantū in populo, q̄ fecit ſe regē cōtra Richardū. Richardus aūt multos ſuæ factiōis fecit Lundoni decapitari, p̄ſertim comites de Larut, de Salbery, de Sanforde & Vuintingen. Nō multo poſt & Richardus occidit, & Henricus poteter regnat, & vt Anglici ſuæ factiōis iniquitatē palliarēt, Cantuarieñ. archiep̄us phialā promit liq̄ris plenā, quā ad diuū Thomā ad ſacrādos reges Anglos cœlo allatā aſſeuerat. eā phialā poſtea Hēricus nſicna, q̄a ad eū Carolus miſit, oſtēdebat. Remiſſa eſt ad petitionē Caroli Iſabela filia q̄ honorificētiſſime. Carolo nō cōualeſcēte, duces Ludouicus Aurelian. Bituris & Burgundus, de adminiſtrādis regni negocijs ſi multatea exercebāt, q̄ tū vtcunq; pacatæ ſuere. morit non multo poſt Burgundus, cui ſucceſſit Iohānes filius. Paulo ante in Aquitania auditas eſſe ferūt per cœlū voces & armorū ſtrepitus velut p̄liantiū hominū. Poſtq̄ aūt (vt ſupra dictū eſt) Ludouicus Andegauen. deceſſit, Carolus potēter cœpit dnari in Apulia. At papa Vrbanus nepotē ſuū creari ducē Capuanū cōtendit, q̄d denegatū minis & violētia à rege admiſus eſt obtinere, adeo vt rex cuſtodijs adhibitis p̄ aliquot dies, ne malignaret papa, prodire in publicū nequiret. diſſimulata tū iniuria, pontifex acerrimi ingenij à rege impetrauit Nuceriam vrbem per æſtatis caumata ſibi & curiæ in habitandā concedi, in qua ilico p̄ſidijs cōmunita cardinales nouos creat. Obtulit tūc, vt aliqui ſcribūt, tribus archiep̄is electoribus imperij & pluribus Alemanis cardinalatū, ſed ipſi acceptare noluerunt.

Guilielmus dux Auſtriæ

Per hæc tp̄a Guilielmus dux Auſtriæ, cui ſublata fuit vxor filia regis Ludouici Hūgari Polona, & tra ducta a Lituano ducirea mortua, Guilielmus ſororē Ladiſlai, Caroli filiā, duxit vxorē, Iohānā dictā. ſed paulo poſt morit, & ipſa redijt in regnū. Vuenceſ-

Vuenceslaus Vrbano adhæret.

laus rex Ro. nuper à patre in cōſortiū adſcitus, inuitabat ab Vrbano, ſimiliter & Sigiſmundus, cui deſpōſata erat filia Ludouici regis Hungariæ. Hos iuuenes ſibi Vrbanus recōciliauit p̄ nuncios, qui enixe pro eo laborabāt, mittentes nuncios ad Clemētem, qui miſſos dehoneſtauit, immo aliq̄s honeſtos clericos inter eos, velut latrones, equuleo torſit & carceri mancipauit. ideo ad partes Vrbani hi principes totaliter ſe dederunt. Debacchatus interea Vrbanus inſania, proceſſus in regē Carolū priuationis p̄uios inchoauit, dum eſſet in Nuceria, p̄miſſa de more citatione. Cui rex facilius ſicut dixit, vt reſpōderet, cōtractis copijs Nuceriā circunſedit, diſſuturus obiecta non verbis modo, verum etiā armis. Conſtitutus in his aduerſitatibus papa, ſcripſit p̄ fideles duci Genuen. promiſitq́; multa caſtra Ro. eccleſiæ ab imperatoribus donata, vt eū tuto duceret Genuā. Scribit is qui familiaris papæ tum erat, q̄ quidā capitaneus Teutonicus Lothar de Sueuia oriundus, armata manu eduxerit papā ſaluū: & cū papa nō haberet aliud, nōnihil auri illi in p̄miū perſoluit. Alij ſcribūt, q̄ Raimundus Balcianus e gente Veſina, indignatione vel potius pecunia motus; ſuis copijs quas ſub rege Carolo ductabat, Vrbanum cū tota curia ad proximū littus deductū, Genuenſium nauibus ad id

Vrbani fuga.

inſtructis impoſuit, atq; Genuā trāſportauit, vbi Vrbanus quinq; ex cardinalibus Nuceriæ captis, inuolutos ſaccis, in mari dimergi curauit. Et cum Genuæ Vrbanus aliquandiu moram traheret, duos ex cardinalibus ſuis Rauennas & Galeotus, receſſerūt clam ab eo, accedentes Clementem, à quo honorifice fuerunt ſuſcepti, ab Vrbano vero execrati & priuati.

Otho Iohānæ maritus.

Otho dux de Brunſuig poſt triennium euaſit de carcere, tū captus à Britonibus Auinionē ducit, relaxatus poſtea venit in Trinacriā, inde in Apuliā reuerſus, Carolo abſente, adiutus ab amicis Neapolitanis, vi Neapolim cepit. Margarita regina cū Ladislao & Iohāna Caietā fugit, breui Otho moritur. Inter hæc mortuo Ludouico rege Hungariæ, Carolū inuitabāt proceres ad regnum enixius illo profecturus, vt ſolueret poſſet ſtipendia, p̄dari fecit oēs mercatores qui erāt Neapoli & in oībus terris ſuis, Florētinos dūtaxat ad ſummā 45. milliū florenorū, & interrogatus cauſam, reſpōdit aliā non eſſe niſi neceſſitatē ſuā, vt poſſet ſecū armatos ducere. Suſcepit aūt Carolus iādudū ex vxore Margarita duos pueros, marē Ladislaū nōie, & fœmellā Iohānā vocatā. gubernationē igit regni Apuliæ, vxori reginæ dimiſit cū cōſiliarijs ſuis & amicis, & infantulos ab eis educandos: & licet reginā multis lachrymis nite-

niteretur maritũ retinere,ipſe tamen nulla ratione poterat perſuaderi,abijtq; vt con
ſtituerat. Poſt receſſum vero regis,Neapolitani tumultu facto obtinuerunt à regina
amotionẽ quorundã grauaminũ,& instituerũt ſex gubernatores in ciuitate,ſuſpica-
tumq; eſt hoc proceſſiſſe ab Vrbano papa. plures etiã ex Neapolitanis papã ſolicita-
bant ad proficiſcendũ illuc, offerẽtes ei dominiũ ciuitatis,q̃d quidẽ primũ facere diſ-
poſuit,ſed maturiori conſilio ductus,propoſitũ mutauit. In Hungaria ita ſe res tũ
habebat: reliquerat Ludouicus rex duas filias dũtaxat,ac duo regna,Hungariæ & Po — Status Hungarici regni
loniæ. filiã alterã,noĩe Heiduigẽ,deſpõſarat Guilielmo duci Auſtriæ,cui in dotẽ reli-
quit regnũ Poloniæ: ſecundã,Mariã vocatã,impuberẽ deſponſauit Sigiſmundo filio
Caroli imp. ac regis Bohemiæ, qui tũ puer erat,& ideo nutriendũ eũ in Hungaria re
ceperat,ac Hungariæ regnũ ſibi in dotẽ aſſignauerat. Verũ mortuo rege Ludouico,
quia Sigiſmũdus nõdũ pubertatis annos attigerat,principes Hungariæ qui in Sigiſ-
mundũ cõſenſerãt, Mariã regis filiã cõi voto regali diademate coronãt. Erat huic pu
ellæ ſuperſtes mater Elizabeth,mulier ingenioſa & ſagax,hæc in principatu & regi-
mine vices filiæ gerebat. vſa eſt aũt in oĩbus cõſilio Palatini de Gara,principis ſapiã &
potẽtia clari celſiq; animi. hic ſe totũ reginæ obſequijs dedicabat, hanc ipſe etiã ſuis
cõſilijs dirigebat. Tu,inquit,huius regni moderaris habenas: proceres tuos vt te vere-
antur cura: elatos caſtiga: illi qui rebellis eſt,tolle q̃ habet vt impotẽs fit: obſequẽtib⁹
dona. ita ſexũ fragilẽ ad vota pduxit ſua. q̃d dũ primores regni ſenſere,crudelis diſ-
cordia emerſa eſt. plebs ſcindit oĩs,proceresq; regni extimãtes ſe cõtemni,p factionẽ
in Apuliã ad regẽ Carolũ epm Zagabrieñ. mittentes,eũ ad regnũ inuitabãt,ad quod
eundẽ electũ idẽ epus literis & ſigillis regi Carolo oſtẽdebat. Super q̃ habita delibera
tiõe,rex poſtulatis obſequit,regina Apuliæ ſola diſſuadẽte. Rex Carolus ordinatis (vt — Carol. Hungariã ingreditur.
pdictũ eſt) regni negocijs,cõſcenſis nauibus,vela vẽtis pmiſit, vbiq; fortuna obſequen
te,ad vrbẽ Zagabrieñ. peruenit,ibi permagnifice ſuſcept⁹ eſt,ac mora facta,alios ſua-
ſione,alios muneribus ac pollicitis in ſuã poteſtatẽ trahebat. Cũ hæc noua ad regi-
nã peruolãt,& ipſe Carolus cũ exercitu appropinquat, Sigiſmũdus qui fide pariter &
thoro iam nuptias firmauerat,perfidia Hungarorũ territus,ne inſidijs tyranni circun
uenitet,cõſulto aufugit. Regina vero propere obſtupefacta nũcio,pmittit ad Carolũ,
hoſpes veniat an hoſtis,ſciſcitata. Qui blande rñdit,vt regnũ cõponat,diſcordãtes re
gni proceres vniat,& pacatã plebẽ ſorori reddat,ſe venire. Fictã igit gratiã inire vo-
lens regina,diſſimulare pro tẽpore ſtatuit oĩa,q̃uis mœſtitia ac timore vehemẽter per
culſa. Suſcipit tñ pompa nobili & regali Carolus,magnificeq; tractat. verum mox vt
Carolus ipſe procerũ vacationẽ intellexit,eorũ cõſilio reginę ſignificat,ab adminiſtra
tione regni de cætero abſtineat,ſe regno pfuturũ. Ad hæc reginę mater & filia permo
tæ,lœtali ſauciatæ vulnere,quid reſpõdeant nõ habẽt: tandẽ mater,ſe Carolo iã antea
ſup ea re loqui deſtinaſſe. Abeuntibus nũcijs, reginæ in lachrymas reſoluunt,tandem
multos poſt mœrores regina ſenior filiã cõſolat ne deſperet,iubet Deũ inuocare: pdo,
inquit,vt vides,regna tenet,diſſimulemus adhuc,ne noſtrũ effundere innoxiũ quærat
cruorẽ. Et his dictis, Carolũ regẽ petit,eũq; iucũdo ſermone ſalutat: Hũgariã,inquit, — Orõ reginæ Hungariæ ad Carolũ.
ſuperbã & gentẽ effrenẽ fœminea nequit regere manus,tua regna cape. nos vero,vt
decet,tuebere. Cui Carolus: Secura eſto,nihil vobis deerit me viuo. E veſtigio tota ci-
uitas,q reginæ regno ceſſerint,eſt repleta. Coronat paulo poſt in Alba regali rex à
Strigonieñ. pſule,qui voce ter leuata,de more plebẽ interrogat: Si Carolus placet rex
coronari,alijs fautorũ ſuggeſtu,alijs metu placere acclamãtibus,illũ in regẽ vngit,lau
dibus ſacris reſonãtibus. Sed o mira res,q̃ prius oĩbus placere noſcebat coronatio,cũ
finẽ haberet optatũ,nemini placere viſa eſt. nã mox vulgus ſpoliatis reginis miſeret,
primoresq; ſceleris autores cõpuncti cõſciẽtia rodi videbant. Nec defuere oſtẽta. nã
inſigne S. Stephani regis vexillũ illũ pcedens,dũ templũ egredit,teſtudine valuæ ta-
ctũ,in partes frangit. ſpes indicata primũ rei auſpicãdæ feliciter,nõ perficiẽdæ. In-
ter hæc regina Elizabeth tanto de vertice eiecta,maieſtate perdita,rẽ tectis reparare
inſidijs parabat. Nec Palatini Garenſis ſuggeſtio defuit. monebat hunc ſuarũ pietas
reginarũ,habebat hic hominẽ nobilẽ in clientela ſua pariter & audacẽ,nomen ei Bla
ſius Forbach. hunc in necẽ Caroli armant,quo in loco & quid fieri deberet,inuicem
cõponũt. Anno igit dñi 1385. cũ regina die purificationis B. Mariæ circa occaſum
à marchione Sigiſmundo genero ſuo nouas literas allatas,Carolo regi intimauit,ro
gans ipſum vt ſuã deſcenderet in domũ,literas ſimulq; occulta q̃ ſecum haberet con-
ferre,audiret. Infelix Carolus cubili ab alto deſcendens, Italicis comitatus aulicis,
reginæ adijt hoſpitiũ. Eadẽ & Palatinus Garenſis hora plurimã trahens cohortẽ,in-
trauit. Regina igit & Palatino ad regis latera ſedentibus, Italici ſponte conſilio ce-

Caroli cædes.

Iohannes Horuuach.

dunt,ꝑ caſtrū́q; vagant. inter loquendū irruit in regē Blaſius,lœtaliter vulnerat & aufugit. exportat rex,vnde breui morit. Quo facto,Palatinus artes Hungaricis reparat armis,Italici vero oĩa occupata vidētes,ſuga pſidium quærūt. Regina mox Sigiſmūdo fata regis nunciat,& cū paulo poſt nulla inſidiaꝝ ſuſpicione graderet per cāpos, Iohānes de Horuuach Banus ꝑpotens,irruit ex inſidijs ſuꝑ duces reginaꝝ. ibi Blaſius Forbach capit,& in oculis reginaꝝ decollat. Garenſis aūt Palatinus equo deſiliens, reginaꝝ iunctus currui,& gladio ſe defendens,ſimul deiectus truncat. Deinde delectis comitibus,reginas ſimul & eaꝝ puellas,ſine venia ſexus aut ætatis,curribus extrahunt,& multis contumelijs afficiunt. inter has regina Elizabeth genibus prouoluta, ſupplices manus eleuat: Parce,inquit,Bane memor beneficioꝝ Ludouici regis,& in natā ſæuire noli: ipſa ſceleris ſum cauſa,ſed nō deliqui abſq; cauſa. Quid plura? Regina Elizabeth mox ſeruatis ſaucibus in aquis merſa ſuffocat,regina iunior captiua verſus Croatiā ducit atq; cuſtodit. Interim Sigiſmundus cōtractis maximis copijs,in Hungariā properat. hoc audito,Iohannē Horuuach Banū pœnitere cœpit cōmiſſi, reginā adijt,& ſi iuramentū pſtet,nunq̃ ſe vindicaturā genitricis mortē,relaxare eam velit. Illa nō tantū iuramentū pſtare,verū etiā quia vitā illius ſeruauit,vt patrē ſemper venerari promittit. ad ſanctas reliquias iurat. ad hoc dimiſſa,regaliter ad Budā perducitur ciuitatē. Alij ſcribūt,per proceres eā Hungariæ fuiſſe e carceribus liberatā. Adueniente Budā regina,ſimul adeſt Sigiſmundus,exhilaratiſq; coniugibus,fauente & applaudente feliciter cœtu Hungaroꝝ,Sigiſmundus ſine mora properat,atq; Banū toto regno perſequit. euaſit vno ex caſtro,Stephano Vuaiuoda *cōnitēte,tandē in fuga cōpræhendit,equi pedibus ſune nexus & circūlatus,deinde ignitis forcipibus fatigatus,tandem quadripartitus & ad q̃tuor portas ciuitatis eſt appēſus. Epus vero Zagabrieñ. quāuis multis cōplicibus necatis,nō fit interſectus,in ſedē tñ ſuā poſtea non eſt reſtitutus. Anno ſalutis noſtræ 1385. Iohānes Galeatius vicecomes Virtutū dictus,

Ioh. Galeatij in Italia dominatus.

patre iam ante defuncto,cū Bernaboue patruo Mediolanum tenebat. is inſidias ſibi ſtrui ab vxore ſua filia Bernabouis intelligens,vt præueniret ipſe,ſimulata cauſa ex Papia Mediolanum ad ipſum Bernabouem viſitandi gratia adire ſe finxit,& obuium ſibi factum Bernabouem patruum ac ſocerum intercepit,& captum in Tricij arce vſq; ad mortem cuſtodiri pcepit,eoq́; capto,& filijs ſuis omnibus fugatis,vniuerſum Mediolanenſe regnum obtinuit,factuſq; potens eſt ac formidabilis omnibus. Vnde cum poſtea Antonius Scaliger & Franciſcus Carrarienſis inter ſe decertarēt,adiuuit Carrarienſem: & victo Scaligero,Veronam ac Vincentiam in ſuam poteſtatem redegit. paulo poſt in Franciſcum etiam ducens,Patauinam vrbem vnà cum ipſo Franciſco præhendit,& illum in carcerem miſit,vbi & vitam finiuit. Poſt hæc Bononiam renitentem,& auxilia Florentinorum multorumq́; conſœderatorum habentem,ſtrage hoſtiū magna commiſſa,ſibi ſubiecit,captaq́; Bononia,Iohannes Bentiuolus quē dominabatur vrbi,in fruſta ab exulibus conciſus eſt. Paulo poſt Senenſes, Peruſini, Aſſiſij,Piſani & alij multi Hetruſci,trepidantes ſeſe vltro illius poteſtati tradidere. Obſidens etiam poſtea Florentiam,quam hauddubie ſubiugaſſet,ſi non morte pueritus fuiſſet. Fuerat aūt Iohānes Galeatius clariſſimus princeps,ſtatura procerus,literas doctus,eloquentia clarus,ingenio callidus ac ſagax. duas vxores habuit,Elizabetham Boiemiæ regis filiam,ex qua Valentinā genuit,quā Carolo Francoꝝ regi matrimonio copulauit. aliam ea defuncta duxit,*Aecaterinā filiā Bernabouis patrui,ex qua Iohannē Mariā,Angelū & Philippū Mariā duces ſuſcepit. hic em̄ cū ſub titulo comitatus Virtutū triginta annis imperaſſet,anno dñi 1395. archiepo Mediolañ. oratore miſſo,ducatus titulū à Vuenceſlao imperatore centum millibus florenorum datis obtinuit,& tanta erat animi magnitudine,ꝙ ad imperium adſpirauerit. Anno dñi 1387. menſe Auguſto,cū ꝑpararet ſe Vrbanus ad eundū Peruſiā,accepit quō iam rex Carolus eſſet occiſus,& plurimæ nouitates in regno Apuliæ fierēt. Multæ em̄ ciuitates rebellare inceperāt,aliæ vero ꝑ ſe vſurpabāt dominia,& multiplicati ſunt tyranni,pauciſſimæ vero permanſerūt cū regina Margarita & pueris eius fideles. vnde etiā mēſe Septēbri Vrbanus pdicari fecit crucē cōtra Othonē de Brunſuig. qui nuper in Apuliā redierat,& Thomā de S.Seuerino,q Neapolim occupauerāt,cōcedens indulgētiā datā his,q ꝑgūt ad recuperādā terrā ſanctā. Nouēbri ſubſequēti,Clemēs antipapa deſtinauit ab Auinione ſolēnes oratores Florētiā,magiſtratus habuerūt cōſiliū à Ludouico Marſilio ordinis Eremitaꝝ peritiſſimo viro,vtrū ne liceret illos legatos audire. Qui rñdit,licite fieri poſſe,tractādo rem vtilē Chriſtianitati. nā ſi aliud proponerēt,poſſent eos licentiare à ciuitate. Cōcluſio aūt oratoꝝ erat,ꝙ cōmunitas Florentina operā daret vt fieret conciliū vniuerſale,in quo determinaret quis e duobus eēt verus

Att. laboratũ p cõcilio.

verus pontifex:& ſi in concilio determinaret Clementẽ verũ eſſe apſicum, decernebat Vrbanum facere cardinalẽ ſuum: ſi aũt Vrbanus determinaretur legitimus, ſe totũ ponebat in manibus eius. multaq́; pmiſerũt legati Florentinis. Florentini matura deliberatione phabita, rñderũt in primis, qa non ſpectaret ad eos de cõcilio tractare, ſed ad maiores: q̃tum vero ad obedientiã faciendã Clementi, rñderũt ſe non recedere ab Vrbano, quſq; eccleſia aliud determinaret. Circa idem tẽpus Ludouicus Andegauiæ dux, prioris Ludouici filius, à Clemẽte rex Apuliæ deſignatus, miſit qnq; galeas armatas Neapolim, in ſubſidium eorũ q ciuitatem p eo iam tenebãt. vt aũt applicuerũt, cœperũt duas galeas, q̃s regina Margarita mater Ladislai tenebat ad impugnandũ Neapolim. Clemẽs vero Auinione reſidẽs, licentiã dedit his q Neapolim p duce tenebãt, vt venderẽt vaſa argentea & aurea eccleſiarũ conflata, vnde ſupẽdia poſſent pſtari militibus. Rex inſup Franciæ denunciauit Florentinis, q̄ Ludouicus dux rex Ieruſalem & Siciliæ, vnà cum matre ſua veniebat in Italiam. q̃propter poſtulabat vt eis auxiliũ pſtarent, at Florentini oratoribus rñderunt, nulli ſe partium exhibituros adiutorium, ſed concordiam eorum optare. Mariam Hungariæ reginam cum accepiſſet vxorem Sigiſmundus, regni concilium apud Budam actum eſt. in eo regina pñdiam regulorũ .i. procerũ regni accuſat, q ſe regno ſpoliare conati erãt, de q̃ pdictum eſt. Tum Sigiſmundus vnà cum iudicibus cauſa cognita, 32. regulos ſecuri pcuſſit, vt ſcribit Aeneas Syluius. Alij vero hiſtoriã ita tradũt, q̄ nobiles illos Sigiſmundus in ſe & reginas grauiter delinquentes, aut grata ſibi fidelitate cõciliare, aut morte afficere ſatagebat. Illi vero ptinaces, mori potius q̃ ingrato ſub principe (vt dicebãt) viuere poptarũt. iſti pceres dum vagarenſ p regni climata, regiq́; Sigiſmundo id non parũ opprobrij generaret, Georgij Vaiuodæ induſtria ſimul & manu intercepti, ad Budam ſunt ducti. Contulerũt aũt nihilominus inter ſe, dum ducebanſ, etiã ſi venirẽt in regis pſentiam, non tñ illum aliq̃ ſalutatione deberẽt venerari. q̃d & factum eſt. Nam cum rex Sigiſmundus regnicolarũ cinctus corona medius ſederet, ex adductis nullus in ſalutationẽ illius os aperuit, nec capitis aut genuum curuatione aliquem illi honorem exhibuit. q̃propter furore rex percitus, oẽs illos in ciuitate Budenſi fecit decapitari. Cum aũt ſpatharius Stephani Kunth viri pſtantiſſimi filius, diſſolut⁹ in lachrymas, viſa morte principis ſui vacaret, rex illi dixiſſe fertur: Sicca lachrymas, ego ipſe dñs tuus, q tibi plura donare potẽs ſum, q̃ q decollatus eſt. Ad q̃ puer, Ego, inqt, tibi porco Boemiali ſeruiturus ſum nunq̃. q tandẽ iuſſu regis pariter capite truncatus extitit. horũ pcerũ mors, multorũ laborũ & diſcriminũ cauſa fuit. ipſe eñi Sigiſmundus à ſuis poſtea captus, & carceri mancipatus, mortem vix euaſit. Interea põtifices Vrbanus atq; Clemẽs de papatu cõtendẽtes, alter alterũ diebus ſolẽnibus execratum pnunciabat vt ſchiſmaticum cum ſequacibus ſuis. dabaturq́; magna occaſio hoĩbus delinquẽdi. nam cum plaus aliquis cõmittebat exceſſum, de obediẽtia vnius trãſibat ad alterũ, q̃ſi abdicãs ſchiſma. q̃ fiebat, q̄ non ſolum non puniebanſ exceſſus, ſed cõmendabaſ vt pius.

Sigiſmund⁹ rex Hunga. cædit Hũg. principes.

Anno dñi 1389. conflictus maximus inter illuſtres comites de Vuirtemberg & ciuitates imperiales apud Vuilam eſt habitus. contigit aũt hoc modo: Poſt conflictũ apud Reutlingẽ habitũ anno 1377. in q̃ de parte comitis tres comites perierũt, comes vn⁹ de Suartzenberg, vnus de Zollern, tertius comes palatinus de Tubingen, & cum eis 72. nobiles, inter q̃s fuerũt barones aliq & nõnulli milites. Et licet bellum iſtud poſtea 2. anno fuerit cõcordia finitum, tñ ex hac victoria audaciores factæ ſunt ciuitates, & principes ipſi debiliores. Non diu durauit pax. vnde ciuitates Sueuiæ ligam fecerũt cum ciuitatibus Rheni, & viciſſim duces Bauariæ & comites de Vuirtemberg, adiunctis quibuſdam epĩs fœdus inierunt, factæq́; ſunt prędæ & direptiones, vaſtationes, cædes, incendia, plurimaq́; hinc inde mala. Contigit aũt q̄ ciuitates pmiſſæ contractis copijs pdas & incendia agentes, obſederũt munitionem ſeu cœmiteriũ in villa Toffingen ppe oppidũ Vuyl, q̃ villa erat de dñio comitũ de Vuirtẽberg. de q̃ certior factus comes Eberardus de Vuirtẽberg, congregatis tumultuarie copijs, illos in vigilia diui Bartholomæi anni pſcripti inuaſit, initoq́; cõflictu, in prima acie comes Vdalricus pdicti Eberardi filius cum nõnullis alijs occiſus extitit. Inter q̃s fuerat comes de Monte Leonis. Ea ſtrage territæ copiæ comitis. q̃d aduertẽs ſenior comes Eberardus, fertur exclamaſſe ad ſuos: qd trepidatis? ſtate viriliter, ecce fugam: hac voce reuocati ſui, pars aduerſa reſpiciens ſi quis fugeret, ſicq́; pauſando ſunt victi. In eo conflictu de parte ciuitatenſium mille & amplius ceciderunt, capti ſunt 600. reliqui vero fuga ſaluati. Ex parte aũt comitis pierunt comes Vdalricus de Vuirtemberg, comes de Leuenſtain, comes de Zollern, comes de Vuerdenberg, & cum his ad 60. nobiles ac milites. habuiſſe ferunſ ciuitateſ. octingentas lanceas, comites vero ſexcentas, peditum vero duo millia.

Victoria co. Vuirtẽberg apud Vuilam.

Anno dñi 1389. controuerſia orta eſt inter vrbem Romã & Vrbanum, ꝙ Vrbanus
elegit ſenatorem populo non placentẽ, ſed concordia ſacta eſt. Eodem anno moritur
Vrbanus, veneno (vt creditur) extinctus, paucis eius mortẽ, vtpote hoĩs ruſtici & in-

Bonifaci⁹ 9. papa.

exorabilis, flentibus. Anno eodem Bonifacius 9. patria Neapolitanus, Petrus ante
vocatus, Romæ cardinalium oĩm conſenſu pontifex creatur. hic etſi annoꝝ circiter
30. eſſet, ita tñ deinceps vixit in tam florida ætate, vt nulla ei libido obijci poſſet. Et li-
cet eſſet ſcientiæ minus peritus, magnæ tñ fuit prudentiæ, & pterea tanti animi fuit, vt
primus populi Ro. vim oẽm in pontificẽ tranſtulerit, creatis ſuo nutu magiſtratibus
oĩbus, munita S. Angeli arce & pontibus, ſeditq́ʒ annis 15. Tẽpore tñ eius valde infa-
mis curia habebatur de labe Simoniaca, vt beneficia non tam meritis q̃ pecuniã offe-
rentibus darentur, & repleuit orbem terraꝝ indulgentijs plenarijs, ita vt paruæ eccle-
ſiæ in ſuis feſtiuitatibus paruo eas obtinerẽt p ſubſidium ipſius porrigẽtibus. q̃s tñ cir-
ca finem ſui pontificatus oẽs q̃s cõtulerat reuocauit, ſub eo ptextu, vt potius eleemoſy-
næ, q̃ pro huiuſmodi fiebãt eccleſijs, cõuerterent ad reparationẽ tectoꝝ eccleſiæ S. Pau
li q̃ corruerãt. ipſe tres habuit germanos, q̃s multũ exaltauit, q̃rum tñ filij ad extremã
deuenerũt paupertatem. Anno aũt dñi 1390. Bonifacius deſtinauit Caietam, q̃ ſola
in fide pmanſit, cardinalem Florentinum Angelum legatum, ad coronandũ Ladiſla-
um filium Caroli q̃ndam in regem Ieruſalem & Siciliæ, q rex duxit vxorẽ filiam Man
fredi de Claromonte de Sicilia, recepta ab eo maxima dote, q̃ ſatis indigebat. Sed eo-
dem anno Ludouicus dux Andegauiæ, q anno pcedente fuerat coronatus à Clemẽte,
ad inſtantiã regis Franciæ de dictis regnis & regno Apuliæ magna claſſe cum matre
ſua puenit Neapolim, aſſociatis multis baronibus & gentibus, vbi receptus eſt cũ ma
gno gaudio à pplo & nobilibus ſuæ partis. Sed multi ex principibus regni obediebãt
Ladiſlao. ingreſſus aũt Neapolim, q̃ prius tenebatur p eo, cepit poſtea arcem S. Era-
ſmi & caſtra reliq̃. Anno dñi 1392. p legatos Florẽtinos initum eſt fœdus colligati-
onis, & publicatum inter Pont. & Florentinos, q hactenus plurimis affecti erãt incom
modis externoꝝ hoſtium viribus, hac cõuentione, vt p cõmuni tutela ſtatuum ſuoꝝ
põtifex 5. millia equitũ, Florentini 6. millia tenerẽt. Anno dñi 1394. menſe Maio Ro
mæ inſurrexerũt Bandarenſes ſimul cum pplo contra Bonifacium Pont. adeo eñ ſuc
cenſi erant, vt crederetur ꝙ manus in Pont. inieciſſent, nec vitæ eius pepercissent, ſed
obuiatum eſt. nam rex Ladiſlaus ab eo iam coronatus, cum tunc Romæ adeſſet p qui-
buſdam gratijs impetrandis, armis correptis eum defenſauit, & demũ inter eos cõcor
diam fecit. ppl's eñ volebat totum vrbis dñium vſurpare. Eodem anno menſe Se-
ptembri migrauit à ſeculo Clemẽs antipapa Auinione, cui p electionem cardinalium
ibi exiſtentiũ ſucceſſit Petrus de Luna, conſanguineus regis Aragonũ. vocatus eſt Be-

Benedictus 13 papa Gallicus.

nedictus 13. mãſit vſq; ad conciliũ Cõſtantieñ. licet eñi cum eſſet electus, mox p orbem
ſuis literis ſignificaſſet ſeparatũ renunciare iuri papatus ad tollendũ ſchiſma, tñ con-
trarium fecit, immo obſtinato animo, vocatus ad conciliũ Conſtantieñ. venire renuit,
vt dicetur. Anno dñi 1395. miſſi ſunt oratores regis Franciæ, Angliæ & alioꝝ prin-
cipum ad Benedictũ, exhortantes vt renunciaret, ſi & ille q Romæ erat, renũciaret ad
auferendũ ſchiſma. qui habito conſilio, reſpondit ſe hoc facturũ, dũmodo Romanus
prius cederet, aliter ſe non velle renũciare: & ſic redierũt oratores ſine fructu. Eo-

Motus in Vuirtẽbergeñ. comitatu.

dem anno fere oẽs nobiles in pũincia comitum de Vuirtemberg, conſpirauerũt con-
tra ipſos, & elegerũt ex ſe q̃tuor capitaneos q̃s appellabãt reges, facta ẽ magna trepida-
tio in toto territorio comitũ, habebãt eñ nobiles ipſi multas munitiones & caſtra. Et
cũ q̃dã die dicti nobiles cõgregationẽ haberẽt in oppido Heimshẽ, comes Vuirtẽber-
geñ. noctu cõtractis ex oppidis & villis ſuis copijs, prima luce oppidũ obſidiõe cinxit.
Videntes aũt obſeſſi, propter immiſſum ignem q̃ flagrare cœpit oppidũ, ſe non poſſe
euadere, nec tum reſiſtere aut hoſtem ppulſare, dederũt oppidũ & ſe ipſos in gratiam.

Incidit in hæc annorum ſpatia memorabilis illa Chriſtianæ reip. clades, q̃ Turcæ
primũ pximos imperio noſtro fines aggreſſi ſunt. ſucceſſerat eñ Amurathæ Pazaita

Pazaites Turca Bulgaros infeſtat.

filius ingenti ſpũ Turca, qui, cum oẽm Thraciam cum Macedonia Theſſaliaq́ʒ ſube-
giſſet, & Bulgaros adijt. Erant illi ſub Sigiſmundi regis Hungari ditione, q ad Pazai-
ten ſuos nũcios miſit, vtq́ʒ ab inuadendo regno ſuo deſiſteret, monuit. Reſpõſum Tur
cus differt, donec tota Bulgaria potitus eſt. tandem caduceatoribus regis arma oſten-
dens, reſpondit, ſe ius armorum auxilio ſufficiens habere, hæc regi veſtro renunciate.
Iritatus his reſpõſis rex, regni ſui decimo, dñicæ aũt incarnationis 1396. anno, belli ap-
paratũ maximũ cõflauit, miſſis etiã oratoribus ad Carolũ regẽ Frãciæ, ſuppetias ora-
uit, à quo miſſi ſunt cum ingentibus copijs Philippus Arteſieñ. coneſtabilis, Iohannes
Niuerneñ. Philippi Audacis ducis Burgundiæ filius, & alij Francæ nobilitatis proce-
res,

rer,armoꝝ bellíqꝫ oon expertes. Tranſmiſſo duce Gualtero de Rupibus ad Hungaꝝ
regem,Franci petūt quid illos cōmodius facere liceret,q̄ve itinere in Turcas ducerēt.
Sigiſmundus,cui Francoꝝ mores cogniti erāt,timēs ne p̄ arrogantiam temere quicq̄
cōmitterent, Turcaꝝ in bello gerēdo cōditiones modumq́ꝫ Gualtero explanat, Nihil
feſtinandū eſſe,Hungaros qui proxime Turcas incolerēt,ſe aſſnetos habere,q̄s primo
hoſti obijcere oporteret,Franci regis conſiliū parui habentes,primas ſibi pugnando
partes arrogāt,& lubrici p̄ oēs voluptates vino ludóq́ꝫ indulgentes,bonis oibus horro
ri erant,ita vt dicere illis incolæ non dubitarēt, male illis aliq̄n propter eoꝝ iniquita-
tem ſucceſſuꝝ. Erat tum exercitus Chriſtianoꝝ 35.millia equitum, Turcaꝝ aūt vltra
200.millia.& cum Turciā p̄ multa milliaria noſtri vaſtarēt,tandē obſederūt Nicopo-
lim ciuitatē,q̄ in loco Turcus contractis copijs fecit tres cuneos,cum vno ſolo ſe oſten
dēs. Tum Sigiſmundus rex conuocatis primoribus,rogabat, Hungaris primū conce
derent pugnandi locum,& q̄ mores Turcaꝝ noſſent, & audaciores fore dum Frācos
poſt ſe pugnaturos conſiderēt,neqꝫ terga daturos,metuentes à Francis ſequentibus co
gi,& licet alij p̄cedere ſe debere dicerēt, Franci vero magis inſtabāt,q̄ à remotis veniſ
ſent. Inter hāc diſceptationem videntes Franci Turcaꝝ cuneum primū,mox ſine or-
dine in illum prumpuot viriliter,& pugna coegerūt hoſtes retrocedere: q̄ in loco ſuc
ceſſit cuneus ſecūdus. deſiliētes Fraoci ab equis,vt eorum mos habet,pedites certatu-
ri,irruuot in turmas. diro itaqꝫ bello hoſtes inter vtroſqꝫ vigente, priuſq̄ vniuerſę rega
les copiæ ex ordine ioſtruxiſſent acies, cum Hungari ſellatos Francoꝝ equos curſu
tranſuerſo regia caſtra repetere conſpiciūt,illos olno hoſtili manu extinctos fore cre — Strages Chrianoꝝ.
dentes, multitudine gentium territi, fugam ineunt. ſtrages fit maxima, inter Francos
Angli,Poloni,Sueui,Bauari mixti multi ceciderunt,& niſi rex nauis miniſterio euaſiſ
ſet,obrutus eſſet.captiuos Turcus mox occidi iuſſit, Iohanoi Niuerneñ. cum alijs 22.
proceribus parcitum eſt,redemptio 200.millium aureorum nummū fuit. Tum perijt
etiam illuſtris comes Hēricus de Montepelligardo,atauus illuſtris ducis Vuirtember-
gi Vdalrici.de exercitu Chriſtianorum occiſa referuntur 20 millia,de Turcis 60.mil-
lia.Geſta feruntur hæc anno dñi 1396. Nec longe poſt eam cladem Valachia, Tranſ
ſyluaniaq́ꝫ, Moodauia & oīs trans Danubium regio, Stephano Vuaiuoda duce,rebel — Stephanus Vuaiuoda.
lauit. Verum armis Sigiſmundi tandem compulſus Vuaiuoda, veniam petijt,& cum
moliri maiora videretur,apud Sigiſmundum regem conuentu comparens, cæſus eſt.
ferebatur is pellexiſſe Pazaitę peſtilentē alluuiem in Bulgariam vſqꝫ. Anno dñi 1399.
mirabilis in Italia motus emerſit.ex alpibus nanqꝫ deſcēdit in Italiam presbyter cum
magna hoim multitudine. is quidem albo indutus panno, tātam modeſtiam vultu ac
verbis p̄ ſe ferebat,vt ab oibus ſanctus haberetur:magnam virorum ac mulierum mul
titudinem in ſententiam ſuam deduxit. linteis albis circumuoluti oēs,ſine diſcrimine — Albatorum
mares an fœminæ,ruſtici ao ciues,ſerui an liberi eſſent, paſſim veluti pecora, vbi nox — ſecta.
oppreſſiſſet,dormiebant: publice in vicis epulabantur, perlatu vndiqꝫ quaſi ad ſacra
epulis.Crucifixum ſacerdos ipſe prę ſe ferebat,quem lachrymari ob hominum errata
dictitabat. id quoties accidiſſet,ſucclamabant omnes, veniam à Deo petentes. laudes
B.Virginis canebant euntes & ſtantes, hymnis ad id compoſitis, puta, Stabat mater
doloroſa iuxta crucē lachrymoſa dum pendebat filius &c. Ex eo confluxu,inquit An-
toninus,diuina clementia quandam præparationem hoibus præparauit. multi eñi &
magni & obdurati peccatores,conuerſi ſunt ad pœnitentiam.Dum hæc religio tenu-
it animos,nil de belli periculis cogitabat. Subſtitit aūt hic ſacerdos Viterbij cum ma-
gna multitudine, labore itineris faſſus, vt refert Platina,Romam ad viſenda loca ſan-
cta ſanctoꝝq́ꝫ vēturus.Sed Bonifacius fraudem veritus,q̄ diceret hoiem ſupſtitioſum
pontificatū appetere, adiuuante illa multitudine, milites aliquot p̄mittit, qui hoiem
cōpræhēſum ad ſe p̄ducant. Sunt qui ſcribunt huius fraudem q̄ſtione detectam fuiſſe,
hoiemq́ꝫ in tanto facinore depræhenſum,exuſtum fuiſſe.Sunt etiam q̄ dicunt nil frau
dis ſubfuiſſe,ſed id fictum à pontifice abolendo rumori,quo hoiem per inuidiam ca-
ptum & necatum affirmabant. Appropinquante vero Iubilei anno,legati Ro.pon
tificem adeunt,rogantes vt Aſſiſio Romam p̄ficiſceretur,qui etſi id magnopere cupe — Iubileus ſub
ret,tñ diſſimulato deſiderio facturum ſe negabat,q̄ diceret eos noluiſſe recipere ſena — Bonifacio
tores ex nobilitate externa,ſecundum conſuetudinem & inſtituta pontificū, q̄q́ꝫ Ca- — 9.
meræ conſeruatores ſuopte ingenio elegiſſent,hoiēs quidem parum idoneos.& q̄rum
licentia Bandareſiis oīa licerent. Tum vero Romani , vt rem gratam pontifici face-
rent,& Bandareſios tollunt,& Malateſtam Pandulphi filium Piſaurenſem. virum do
ctum,pōtificis noie ſenatorem recipiunt. pecunias inſup Bonifacio dant, q̄ ei p̄ficiſci
ad vrbem liceret,vrbem itaqꝫ ingreſſus,munita mole Adriani,dñatu vrbis potitus eſt.

Anno

Annatæ vſus.

Anno igitur 1400. Iubileus in vrbe celebratus eſt, q̃ innumera hoĩm multitudo religionis cauſa venerat. Tum etiã Boniſacius, ſiue vicecomitũ potentiã veritus, ſiue augendæ ditiõis eccleſiaſticæ cupidus, annatarũ vſum beneficijs eccleſiaſticis primus impoſuit, hac cõditione, vt q beneficiũ cõſequeref, dimidiũ annui ꝓuentus fiſco apl̃ico ꝑſolueret. Sũt tñ q hoc inuentũ Ioh. 22. adſcribũt. hãc aũt cõſuetudinẽ oẽs admiſere, ꝑter Anglos, q id de ſolis ep̃atibus cõceſſere, Ego video ꝙ nec in Germania de alijs beneficijs papæ datur annata, niſi ꝑlaturæ ſint immediate eidẽ ſubiectæ & exemptæ.

Vuenceſla' imperio deiectus.

Eo anno cũ regnũ Ro. ꝑ multos annos Vuenceslaus tenuiſſet, nullaq́ꝫ illius actio cerneref principatu digna, cum neqꝫ in Italiã trãſire, nec cætera munera imperij obire curarer, duæq́ꝫ tm̃ modo artes eſſent, vna voluptatibus ſe dedere, altera cumulationi pecuniarũ intendere, cætera vero oĩa negligere, ſegniter atqꝫ diſſolute ſe gerere: ſerf etiã ꝙ venerabiles ꝑlatos & honeſtos presbyteros, necnon religioſos occiderit, ſubmerſerit & faculis cremauerit, ſine cauſa ſaltẽ iuſta, multaq́ꝫ crudeliter ꝑegerit: hæc cũ diutius faceret, & nomẽ ac autoritas imperij in illo deperirẽt, ab electoribus imperij approbante Ro. põtifice, ab imperio deiectus, domi torpẽs illaudatus egit æuum. Ruptus eñ Palatinus Rheni, animaduertẽs hoĩs ſocordiã & imperij dignitatẽ, zelo cõmotus, illũ deponi curauit. referf, ꝙ ipſe renitẽs, ſuffectus extitit, & ꝙ Iodocus marchio Morauiæ,

Iodoc' marchio Morauiæ.

depoſito Vuenceslao, à Mogũtiñ. & Coloñ. archiep̃is rex Ro. fuerit electus. ſed is breui tp̃e mortuus, in Brunna vrbe Morauiæ ſub regali ſceptro ſepelif. Is cũ Vuenceslaũ patruũ ſuũ viſitaret, vocatus in penitiores ædes, ita cõpellatus eſt: Etſi ſatis ſciã nõ eſſe dignitatis meæ, ꝙ electores imperij me regno abdicarũt, ſolatio tñ mihi eſt, ꝙ ex familia noſtra hoc decus non excidit, ego te libẽs volẽſq́ꝫ ſucceſſorẽ mihi datum accipio. Territo ex hoc Iodoco, cum ignarus rerũ eſſet, pone metũ, inqt, nepos. nam neqꝫ imperiũ inuitus depono, neqꝫ ſi retinere cuperẽ, iura ſanguinis violares: ſuſcipe imperiũ, me & meis vtere, vt libet. lætum itaqꝫ nepotẽ dimiſit, qui tñ ſex tm̃ mẽſes poſtea vixit. Vuenceslaus hic duas vxores ſucceſſiue habuit. ſecũda, de domo Bauariæ, noĩe Sophia longe viro ꝑſtantior. & qa (vt ꝓdicitur) totũ tẽpus vitæ ſuæ in ocio & libidinibus con-

Vuenceſla' captus.

ſumpſit, ob eam rem captus à baronibus, 17. hebdomadas in cuſtodia habitus eſt. Iohannes dux Luſatiæ & Procopius Morauiæ, magno reip. malo eum libertati reddidere. Captus eſt & ſecũdo ꝑ Sigiſmundũ Hungariæ regẽ fratrẽ ſuũ, & Alberto duci Auſtriæ in cuſtodiã datus, cuſtodiã eius in egregijs ædibus Viẽnæ habita, qbus exinde cognomen Praga datũ, ꝙ eas rex Pragẽſis incoluiſſet. ſed cũ parũ diligẽter cuſtodiref, fugam arripuit, regnoq́ꝫ rurſus potitus eſt. Per idem tẽpus Pragẽſes populari tumultu Iudæorũ domos inuadũt, eorũ bona diripiũt, domos incendũt, ac inter duas horas non ſexui, non ætati parcẽtes, gentẽ infelicẽ gladio cædũt. ꝑijſſe aliqt millia feruntſ. ſeruati cõplurimi infantes miſericordia bonorũ ciuiũ, baptiſmi gratiã receperũt. calamitoſum genus hoĩm Iudæi inter Chriſtianos agẽtes, qui vbi paulũ abundare credũtur, mox tanq̃ Chriſtianæ fidei cõtemptores, bona & vitã amittũt. *flagrũ hoc impune re-

Huſſitarum peſtis.

lictũ eſt, quia rex inutilis erat. Sub Vuenceslao iam ab imperio amoto, ꝑfida Huſſitarũ inſania ortum habuit, q̃ peſtis neqꝫ adhuc extincta eſt. Rexerat ſcholã Pragenſem vſqꝫ in ea tẽpora Teutones. id moleſtiſſimũ Boemis fuit, hoĩbus natura ferocibus. Ex quibus vir quidã gñe nobilis, ex domo quã Putridi Piſcis vocãt, apud Oxoniã Angliç

Vuickleff.

ciuitatẽ literis ſtudẽs, cum Iohãnis Vuickleff libros offendiſſet, qbus de realibus vniuerſalibus titulus inſcribif, magnopere illis delectatus, exẽparia ſecũ tulit. Inter q̃ de ciuili iure, de diuino, de eccleſia, de diuerſis q̃ſtionibus cõtra clerũ pleraqꝫ volumina veluti precioſum theſaurũ patriæ ſuę intulit. Imbut' iam ipſe Vuickleffitarũ veneno, ad nocendum paratus, virus in ciues ſuos euomuit. cõmodauit aũt ſcripta q̃ attulerat, his potiſſime qui Teutonicorũ odio tenebanf, inter q̃s eminuit obſcuro loco natus Iohãnes ex villa Hus, q̃d anſerẽ ſignificat, hic cũ eſſet ingenio pacri & lingua diſerta, multũq́ꝫ dialecticis oblectaretur, & ꝑegrinas opiniones amaret, auide admodũ Vuickleffitarũ doctrinã arripuit, eaq́ꝫ Teutonicos vexare cœpit, ſperãs eo modo cõfuſos, ſcholas relicturos. Quod cum ſuccederet, à Vuenceslao rege impetratũ eſt, vt Pragenſe gymnaſium ritu Pariſiẽſis gubernaretur. ea res magiſtratũ ſcholæ Teutonibus abſtulit. Quam ob cauſam cõmoti magiſtri ac diſcipuli Teutonici gñis, iureiurãdo adacti, vno die ſu-

Lipſick.

pra duo millia apud Lipſig Myſnæ ciuitatẽ trium dierũ itinere à Praga diſtantẽ, vniuerſale ſtudiũ erexere. Boemis ſcholæ ſuæ gubernatio libere patuit, q̃rum princeps eſt habitus Iohannes Hus, lingua potẽs, & mundioris vitæ opinione clarus: qui vbi ſatis fidei cõparatum ſibi exiſtimauit, venenũ q̃d iam pridem occulte cõceperat, palam euomuit. Fundauerat opulentus quidam in vrbe ſub noĩe ſanctorũ Matthiæ & Matthæi haud ignobile templũ, quod Bethleem appellauit, redditibus additis, ex quibus duo prædi

ꝓdicatores alerent, q feſtis, pfeſtiſq; diebus verbũ Dei Boemico ſermone plebibus inſi-
nuarẽt. Hoꝝ alter Iohãnes aſſumptus eſt, q cum ſe libẽter audiri animaduerteret, mul
ta de libris Iohãnis Vuickleff in medium attulit, aſſerẽs in eis oẽm veritatẽ contineri, Iohã. Hus.
adijciensq; crebro inter ꝓdicandũ, ſe poſtq̃ ex hac luce migraret, in ea loca pficiſci cu-
pere, ad q̃ Vuickleffi anima pfecta eſſet, quem viꝝ fuiſſe bonũ, ſanctũ, cœloq; dignum
non dubitaret. Sequebanť Iohannẽ clerici fere oẽs ære alieno grauati, ſceleribus ac ſe-
ditionibus inſignes: his & nõnulli doctrina celebres iuncti erãt, q cum in eccleſia con
ſeq dignitatẽ non potuiſſent, iniq̃ animo ferebãt ſacerdotia maioꝝ cenſuũ his cõmit
ti, q̃ quis nobilitate ꝑirent, ſcientia tñ viderenť inferiores. Excæcauit eos inuidia, pro-
ruperũt in blaſphemias. & cum aliq̃bus ignaris ſortaſſe ac vitioſis maledicere poſſent,
in oẽs latrare ſacerdotes cœpere, ab eccleſia catholica recedentes, impiam Vualden- Vualdenſiũ
ſium ſectã amplexi ſunt. Huius peſtiferæ & iampridẽ dãnatæ factionis dogmata ſunt, errores.
Romanũ ꝓſulem reliquis epis parem eſſe, inter ſacerdotes nullum diſcrimen, ꝓsbyteꝝ
non dignitatẽ, ſed vitæ meritũ efficere potiorem: animas corporibus excedentes, aut
in æternas e veſtigio pœnas mergi, aut ꝑpetua cõſeq gaudia: purgatoriũ nõ inueniri,
vanũ eſſe orare p mortuis, & auaritiæ ſacerdotalis inuẽtum, Dei & ſanctoꝝ imagines
delendas, aquaꝝ palmaꝝq; bñdictiones irridendas, mẽdicantiũ religiones malos dæ-
mones inueniſſe, ſacerdotes pauperes eſſe debere, ſola cõtentos eleemoſyna, liberam
cuiq; ꝓdicationẽ verbi Dei patere, nullum capitale pctm̃, q̃tumuis maioris mali vitan-
di gratia, tolerãdũ: q mortalis culpæ reus ſit, eum neq; ſeculari neq; eccleſiaſtica digni-
tate potiri, neq; parendũ ei: cõfirmationẽ & extremam vnctionẽ, inter eccleſiæ ſacra-
menta minime teneri, auricularem cõfeſſionẽ nugacem eſſe, ſufficere ſua quenq; Deo
in cubili ſuo cõfiteri peccata: baptiſma fluuialis vndæ, nulla interiecta ſacri olei mixtu
ra, recipiendũ: cœmeterioꝝ inanem vſum, q̃ſtus cauſa repertũ: q̃cunq; teganť tellure
humana corpora, nil diſtare: templũ Dei late patẽtus, ipſum mundũ eſſe: coarctare ma
ieſtatẽ eius, qui eccleſias, monaſteria, oratoriaq; conſtruũt: ſacerdotales veſtes, altariũ
ornamenta, pallas, corporalia, calices, patenas, vaſa huiuſmodi nil habere momenti, ſa
cerdotem q̃cunq; loco, q̃cunq; tẽpore ſacrum Chriſti corpus conficere poſſe, peten-
tibus miniſtrare: ſufficere, ſi verba ſacramẽtalia tm̃ dicat: ſuffragia ſanctoꝝ in cœlis cũ
Chriſto regnantiũ impetrari, in canonicis horis cantandis dicendiſq; fruſtra tempus
teri: nulla die ab ope ceſſandũ, niſi q̃ dñica nunc appellatur: celebritates ſanctoꝝ reij-
ciẽdas, ieiunijs q̃q; ab eccleſia inſtitutis nihil ineſſe meriti. Tum eps Prageñ. cõſilio Eps.Pragẽ.
& animo illuſtris, orienti calamitati obuiam ire cupiẽs, priuſq̃ amplius debacchareť,
libros Iohannis Vuickleff ad ſe ferri oẽſq; doctoꝝ cõſilio adhibito, publice cõcrema-
ri iuſſit, ſupra ducenta volumina plerunq; auro tecta. Iohãni Hus ꝓdicatio interdicta,
& adiectæ minæ. Ipſe ꝓpterea Praga excedẽs, apud villam vnde natus erat, ꝑmittente
loci dño, plebem docere non deſtitit, multa in eccleſiaſticos maledicta congerẽs, vtq;
ꝑplm cõciliaret, decimas haud aliter q̃ eleemoſynas ſacerdotib9 debitas adſtruit, dños
ꝓdioꝝ ad dandũ eas nullo iure cogi poſſe. Deinde attulit nouam peſtem Petrus* Tre- Petrus Tre-
zeñ. q patria pulſus, velut hæreticoꝝ aſylũ Pragam repetijt, apud eccleſiam S. Micha cenſis.
elis ꝓdicabat Iacobellus* Myſenenſis. Petrus hũc aggreſſus, mirari ſe ait, doctũ viꝝ er
rorem illum non animaduertiſſe communionis euchariſtiæ ſub vna ſpecie, cum apud
Iohã. Euang. ſub duplici ſpecie panis viniq; iubeatur, dicente ſaluatore: Niſi mandu-
caueritis carnem filij hoĩs, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.
Cõmotus eſt his Iacobellus. cumq; apud S. Dionyſium & S. Cyprianũ cõmunionẽ ca
licis laudari inueniſſet, poſt ꝓhibitionem etiã in tẽplo S. Martini publice *cõmouere
ꝑplm cœpit, ne deinceps cõionẽ calicis, ſine q̃ ſaluari nemo poſſet, negligerẽt. huic oẽs
hæretici conſenſerũt, gaudentes ꝙ articulũ inueniſſent in euangelica lege fundatum,
ꝑ quem Romanæ ſedis vel ignorantia vel nequitia argui poſſet. Odioſo q̃uis animo
Vuenceslaus hæc audiret, deſidia tñ & inertia impune debacchari ſinebat hæreticos.
Prageñ. eps vbi nullum aduerſus tm̃ malum inueniſſet ꝓſidium, ad Sigiſmundũ Vnga-
riæ regem confugit, obſecrans negligentiã fratris emendet. dat fidem Sigiſmundus.
ſed cum dies in diem deducitur, archieps apud Vngariam moritur, & Albicus ei ſuffi
citur Boemus, arte medicus, extremæ auaritiæ barathrũ. Contigit poſt hæc vt inſe
ſtaret Ladislaus rex Apuliæ eccleſiã, aduerſus quem Iohãnes papa 23. bellũ decernẽs,
plenariã peccatoꝝ remiſſionẽ indulſit his, qui ad tuendã eccleſiam arma induerẽt. re-
citabatur in eccleſia Pragenſi decretum põtificis, q̃d cum quidã ſordidę artis hoĩes au
diuiſſent, Iohãnẽ papã antichriſtũ eſſe magna voce clamauerũt, qui crucẽ cõtra Chri-
ſtianos decerneret. eos ꝓpterea ſenatus in carcerẽ rapi iuſſit, ꝑplus vero ſuſceptis ar-
mis, dimitti eos petijt. ſed placatus oratiõe ſenatus, ſuã q̃ſq; domũ redijt, de illis clam
ſuppli

ſupplicium ſumptum eſt. at cum ſanguis extra ꝓtorij ianuam defluēs, indiciū necis feciſſet, iterū occurrēs ppls interemptorū corpora rapuit, & aureo circumuoluta pāno, ꝑ oēs vrbis eccleſias detulit, clamātibus eiuſdem ſectæ ſacerdotibus: Iſti ſunt ſancti q ꝓ teſtamēto Dei ſua corpora tradiderūt. huius rei mentionē faciemus infra in tēporibus Cōſtantieñ. cōcilij. Anno dñi 1400. Vuenceslao rege Ro. tanq̄ inutili, imperio priuato, Rupertus Bauariæ dux ac comes Palatinus Rheni, ab electoribus Imperator electus, Coloniæ ab archiepō Coloñ. corona decorat⁹ fuit, homo ſane Chrianiſſim⁹, iuſtitiæ cultor, à Bonifacio Pōt. extitit cōfirmatus. imperauit annis x. Hic ex vxore Elizabeth filia Burggrauij Norinbergeñ. multos hæredes genuit. Rupertus & Fridericus ante patrē obierūt, ſupſtites reliq̄t Ludouicū, Stephanū, Iohannē & Othonē inclytos duces, filias q̄q; 3. vna duci Auſtriæ Friderico de Atheſi, alia comiti Cleuiæ, quem Sigiſmūdus rex poſtea ducē fecit, tertia Margareta duci Lotharingiæ matrimonio iunctæ fuerūt. genitor aūt cum filijs ſub obedientia Gregorij papæ ꝑmanſit, cōcilio Piſano habito. tandē anno dñi 1410. in Oppenheim obijt, & in Haidelberga ad S. Spm̄ ſepelit. Tamerlanes ꝑ hęc tēpora vita exceſſit magnus Tartarorū ſeu Parthorū rex, q apud Tartaros humili loco natus, cum gregarius miles factus eſſet, adeo inter ſuos excelluit, vt breui multarū gentiū fieret dux. Parthorū etiā imperio potitus, haud multo poſt Scythas, Iberos, Albanos, Perſas, Medos, ac alias plurimas gentes & nationes ſibi ſubegit. Inde Meſopotamiā atq; Armeniā inuaſit, tranſitoq; Euphrate cum 400. eq̄tū millib⁹ & 600. peditū millib⁹, oēm Aſiā minorē obtinuit, regemq; oīm potētiſſimū Pazaitē Turcarū dñm, cū pari eq̄tū nūero & magnis peditū copijs fines ſuorū turbantē, apud Armenos ꝓlio ſuperauit, & interfectis aliq̄t ſuorū millibus ipſum cepit, & catenis aureis vinctum, currui q̄ vehebatur, q̄ſi triumphās adiunxit. Refertur in cauea in modum feræ incluſus Pazaita, ꝑ oēm Aſiam circūductus, egregiū & admirandum humanarū rerū ſpectaculū. prandēs, q̄ſi canem ſub menſa ſua, comedere iuſſit: adſcenſurus equum, eo tanq̄ ſcabellis vſus eſt. Poſt cladem aūt Pazaitæ, filij eius q complures erant, in poteſtatē Græcorū venere, cum periculū euaſuri, in Thraciam traijcere contenderēt. *Calapinus aūt natu maior, à Gręcis emiſſus, patrium regnum obtinuit. Tamerlanes à Tanai fluuio vſq; ad Aegyptū vniuerſam Aſiam ꝑcurrēs, Smyrnam, Antiochiam, Sebaſten, Tripolim, Damaſcum, multaſq; validas vrbes cepit & incendit. Sultanumetiam Aegyptiorū principem bello ſuperatū, vltra Peluſiū repulit. Cumq; Damaſcum cepiſſet, & arcis antiq̄ expugnatio difficilis eſſet, cōſtructa e regione altera altiore, illā tandē cepit. Capha q̄q; vrbē, Genuenſiū tūc coloniā, expugnauit. hic belli artibus inſignis, q̄ alijs ardua videbant, promptius obire tētabat. Et in obſidionib⁹ vrbiū primo die albo vtebat tētorio, ſecūdo rubro, tertia nigro. & ſi ſe dabāt in albo ſedenti, ſalutē cōſequebātur: rubeus aūt color mortē indicabat: niger vero, ciuitatis excidiū & oīa in cinerē cōuertenda. Et inter alia ferūt q̄ndā populoſam ciuitatē, q̄ prima die cum deditionē neglexiſſet, pueros puellaſq; in cādida veſte ramos oliuæ detuliſſe obuiam, vt iram eius lenirēt, qui pueros ſtatim iuſſit equis cōculcari, deinde vrbē captam incendio deleri. interrogatur ob hoc aliq̄n ab hoīe Genuēſi qui ei familiaris erat, cur tanta crudelitate vteretur. Cui turbata facie reſpōdit: Tu me hoīem arbitraris, ſed falleris. ira etenī Dei ſum ego & orbis vaſtitas. Quibus ille terrefactus, maxime quia dixit, Caueto ne poſthac mihi occurras, ſtatim abijt. Ferebāt q Tamerlanē viderunt, cū Annibale Pœno cōparandū. nam deletis multis regionibus atq; vaſtatis, onuſtū & ditatum exercitū in patriā reduxit, & Marchantē vrbē cōdidit, quā varijs gñis captiuis repleuit, & hoſtiū ſpolijs exornauit, in q̄ ſe ſepeliri fecit. regnū aūt ſuū duob⁹ filijs reliq̄t, qui diſcordia laborātes, effecerūt ne Parthorū regnum rurſus emergeret. Sunt qui Rupertū regem Ro. cum exercitu in Italiam ad integrandā imperialē dignitatem veniſſe ſcribāt, ſed iter ſuū non ꝑegiſſe. q̄d ita contigit: Florentini Galeatium Mediolani ducem, à ditione ſua auertere molientes, magnitudine potētiæ eius ac multitudine copiarū deterriti, auxiliatorē ſibi Rupertū nuꝑ in imperatorē electum, vocare ſtatuerūt, ſperantes ꝑ illius aduentū in Italiam Mediolaneñ. ducis potentiā vel oēm vel maximā perituram. nam & odia inter regem ac ducem erant acerba, & veneno ſe à Galeatio duce, medico ſubornato, petitum Rupertus publice regibus ac ciuitatib⁹ ſignificauerat. Credo, timebat, ne forte rex Rupertus ratum habere non vellet, q̄ Vuenceslaus eum de ducatu inueſtiuerat. In hac ſpe conſtituti Florentini magna pecuniarū largitione aduētum imperatoris in Italiam paciſcūtur. ducēta eñi florenorū millia polliciti ſunt. huius ſummæ partem, priuſq̄ domo ꝓficiſceretur, dare illi cōuenerāt, reliquā vero partem cum in Italiā veniſſet, ac hoſtiliter ſolū Galeatij introiſſet. Iam ꝑ Italiā fama vulgauerat, magnos exercitus circa Rhenū parari nouo cum imperatore in Italiā trāſituros,

Rupertus Imper. 106.

Tamerlanes Tartarorū princeps

Inſignis crudelitas.

Rupertus Italiam ingreſſus.

ros,erectiq́ꝫ cunctoꝝ animi in expectationē erant. Nec minor apud Mediolañ. cura, equites parare & pecunias cōgerere,ciuitatesq́ꝫ munire. Verū Rupti aduentus,vt plerunq́ꝫ euenire ſolet, tardior fuit q̃ crederet. per extremū eñ autumni Tridentū venit, & quo celerius pecuniæ ſoluendæ cōditionē impleret, Brixienſem agrū cum exercitu ingreſſus eſt,q̃ vrbs à Galeatio tenebat. Sunt aūt finitimæ vrbes Tridentū & Brixia, maxime circa Benacū lacū territoria cōmiſcētes. In his locis cū eſſet imperator, duces Galeatij cū ingētibus copijs aduerſus illū cōuenerūt. Habebat Galeatius optimū equitatū ex Italicis cōfectū. Poſtq̃ cōtra Germanos equites cōſtiterūt, ac leuia ꝑlia iniri cœpta ſunt, Germani frenis vſi leuibus,q̃ ad curſum aptiora, ad flectendū in gyrū equos ſunt inutilia, frena Italicoꝝ talia, vt laceſſere hoſtes, & redire ad ſuos, & ex medio curſu deflecti facile poſſint, ꝑterea Italici armati & protecti, Germani nō ita bene armati, ob hæc Germani cito ſpreti ab Italicis. tandē vero maiori vi cōcurrentes, Germani multis ſuoꝝ amiſſis, cedere demū & retro ſigna referre cogunt. Ita proſtratis ſuorū animis ac metu deiectis, Tridentū imperator ſuos reduxit. Et qm̄ res male ſuccedere videbat, Colonieñ. ꝓſul & Lupoldus dux Auſtriæ ab imperatore abeuntes, cū maxima copiaꝝ parte domū reuerſi ſunt. Imperator ipſe Tridēti relictus, pudore tenebat. nā redire dedecus, remanere vero vanū exiſtimabat. Inter hæc Franciſcus Carrarieñ. & alij quidā proceres ſpem adhuc magnaꝝ reꝝ ſupereſſe oſtēdētes, Tridēto relicto, ipſe profectus Taruiſiū, deinde Patauiū acceſſit, vbi erat noua Florentinoꝝ legatio. Et cū de reparādis rebus tractaret, imperator inquit, neq́ꝫ ſibi neq́ꝫ Florentinis tantas eſſe vires, vt ſufficere aduerſario poſſint. quare pontificē Ro. & Venetos in ſocietatē belli attrahendos neceſſariū putabat, pecunias etiam maximas à Florentinis poſtulabat. Legati Florentinoꝝ redeunt Florentiam ac referunt, debilitant ex eo Florentinorum mentes. nā facere q̇d poſtulabat imperator, impoſſibile quaſi videbat: at ſi imperator abiret, manifeſtū periculū imminebat. De re igit̃ diſcuſſione habita, decreuerūt oīa pro imperatore in Italia retinendo. Itaq́ꝫ per legatos magna auxilia Italici equitatus, & magnā inſuper pecuniā polliciti ſunt, vt ꝑ hyemē quacunq́ꝫ poſſet bellū inferret, promitteretq́ꝫ nec cōcordiā vllā cū hoſte facere, nec inducias, niſi prius requiſito & cōſentiente Florētino populo: curaturos ſe interea, vt pontifex ac Veneti iungerentur. Hæc imperatori cū nunciarent legati, tractatus varios apud illū habuere. nā ſe his obligare nō ſatis honeſtū videbat, & erāt alioqui difficilia factu. Oriebant ad hæc q̃dā cōtrouerſiæ pro pecunijs in aduentu ſuo promiſſis, & pro parte nō datis, ad ſummā nonaginta milliū florenoꝝ, quā ante oīa deberent: poſtea vero de nouis cōuentionibus agendū fore. Florentini promiſſas pecunias ſub conditione dicebāt: q̃ conditio cū ab imperatore cōpleta nō ſit, neq́ꝫ pecunias deberi, dimidiā partē pecuniæ promiſſam, reliquā vero eſſe ſolutā: ſolui debere, cū in terrā hoſtilē Galeatij cum exercitu introierit: id nō eſſe impletū, cū nec veniſſe dicat qui non ſtetit, neq́ꝫ cū potenti exercitu venit, nec etiā Florentinus populus tantā pecuniā promiſit, vt tacto protinus hoſtili ſolo, recederet. Actū hoc eſt Venetijs, vnde imperator abijt. poſtea tñ reuocatus ſpe cōcordiæ, deinde Patauiū redijt, & q̇d reliquū erat hyemis, in ea vrbe cōſumpſit, ac modo expectationē dedit, quaſi Romā petiturus, modo ademit. Tandē vero cū neq́ꝫ pōtifex Ro. neq́ꝫ Veneti in auxiliū eius palam deſcenderent, differre factū in aliud tēpus cōſtituit: atq́ꝫ ita menſe Aprili Patauio mouens, in Germaniā redijt. Vicecomes dux Mediolani, redeunte in Germaniā imperatore, copias Alberico ad opprimendū Ioh. Bentiuolū miſit, qui Bononiā vrbē in ſuā redegit poteſtatē, vbi in cōflictu poſtea Bentiuolus obtruncatus eſt. quo defuncto, Albericus nullo reſiſtēte, Bononia potitus eſt. qua vrbe ſubiecta, dux Galeatius iā ſibi Florētiæ deſpondit imperiū, arrepturus Italiæ regnū. at diuina prouidētia defecit. Nā tertia die Septembris anno dñi 1402. ex febri peſtilētiali ſubtractus eſt. Ex teſtamēto ei ſucceſſit prior filius Iohānes Maria in ducatu Mediolañ. inſuper in dominio Bononiæ, Senaꝝ, Peruſij, Aſſiſijq́ꝫ. ſecūdo filio, ſcilicet Philippo Mariæ, Papia, Verona, Vincentia, relicta: q̃ diſtributio prudētibus viſa eſt inſipienter facta. non eñ ſibi promittere debuit, vt per vim obtenta hæredibus ſuis ſtabilita manerent, & vt de alijs taceat, nunq̃ ea quæ iuris eccleſiaſtici erant, firmare poterat. Duciſſa Mediolani Galeatij relicta, tyrannidē exercens in ciues, pauco poſt tempore veneno eſt extincta, nec longe ſuperfuit Iohannes Maria ferox adoleſcens & aſſuetus tyrānidi, ſub matris imperio domeſtica factione cęſus. Succeſſit huic frater Philippus Maria, qui cū & dominatū Mediolani nō ſine labore arripuiſſet, difficulter annos aliquot tenuit. Sigiſmundū his temporibus regē Hungariæ, mortua iam Maria vxore, repudiauere regni proceres, q̃ꝝ ante vel parentes vel agnatos propinquosve occidi mandauerat. Et conſpiratione facta anno 1401. regem capiūt,

Equitatus Italicus.

Equitatus Germanic⁹.

Quæ geſſerit in Italia Rupertus.

Philippus Maria.

Sigiſmũdus à princ. Hũga. captus.

ac duobus adoleſcentibus cognomẽto Gariis, quoꝝ pater ab eo neci traditus fuit, cuſtodiendũ permittũt, donec omni cõſpiratoꝝ iudicio in eum animaduerteret. Quos adoleſcentes Sigiſmũdus ſæpe vt ſe dimitterẽt, multis pollicitis fruſtra tentauit. Quodã vero die, vidua matre eoꝝ vocata: Scio, inquit Sigiſmũdus, viri tui mortẽ tibi acerbiſſimã fuiſſe, teq; mihi tanq̃ autori eius infenſam. verũ ego per ſuperos iuro, inuitus feci. regina enĩ eũ atq; alios accuſauit, cõuenerunt regni proceres, atq; in reos ſententiã mortis tulere. ignarus ego factionũ veſtraꝝ, nouus ad regnũ venerã. q̃d regulorũ maior pars decreuit, id executus ſum. eſto tñ, virũ tuũ ſciens volẽsq; neci dederim, cruciandũ ne obiicies me iracundis? & quis obſecro fructus? nõ deſunt mihi cõſanguinei & amici, qui meũ ſanguinẽ vlciſcant. nec, crede mihi, apud futuꝝ regem acceptus eſt, qui manus ſuas regio ſanguine cruentauꝫ. ꝙ ſi me miſſum feceris, ex filiabus Hermãni comitis Ciliæ neceſſarii tui vxorẽ ducã, filios tuos in primis charos habebo, efficiamq; vt oĩs poſteritas tua hoc factũ ſibi fructuoſum ſentiat. hoc ego cum liberis tuis egi, ſed nõ capit ætas quantũ neceſſe eſt. te q̃ plus ſapis, & illis & tibi cõſulere oportet. Perſuaſa mulier, regẽ dimiſit, qui mox Barbarã Ciliæ comitis filiã in matrimonĩ ſuſcepit. promiſſoq; ſatisfaciẽs, Garios iuuenes ſup oẽs regulos exaltauit.

Ladiſla' rex Apuliæ vocatus ĩ Hungariam.

Interea Ladiſlaus Apuliæ rex, priuſq̃ regni Neapolitani fundamẽta cõfirmaſſet, à maiore parte proceꝝ Hungariæ in regẽ extitit vocatus. cupidus regnãdi, magnis cõtractis copiis, Ladislaus in Sclauoniã profectus. ibi à multis epĩs ac regni proceribus coronatus eſt in regẽ. Interea vero Sigiſmũdus liberatus, amicos ſibi fecit nouos, qui etiã alios qui vocauerũt Ladislaũ in regẽ, ad idẽ induxerũt, vt mutato propoſito, Sigiſmũdo adhærerẽt. eã ob rẽ Ladislaus cernens ſe deceptũ, quã poſſidebat ciuitatẽ in Sclauonia, Venetis centũ millibus florenoꝝ vendidit, ac poſſeſſionẽ vrbis dedit cõtra voluntatẽ ciuiũ, quoꝝ multi eã deſeruerũt, alias ſedes quærẽtes, & ipſe Neapolim eſt reuerſus.

Innocentius 7. papa Gallicus.

Anno dñi 1404. Boniſacius morit, quo ſubtracto, populus Ro. ad arma cõcurrit, p ciuitatẽ ſeditiones ac homicidia perpetrãs. Cardinales aũt intrantes cõclaue, elegerũt Coſmã de Sulmone cardinalẽ Bononieñ. & vocatus eſt Innocentius 7. ſedit fere annis duobus. ante electionẽ iurauerũt cardinales, ꝙ quicunq; eligeret, operã daret ad ſchiſma tollendũ poſſibilẽ. Venit ad vrbẽ Ladislaus rex gratulandi, vt dixerat, nouo pontifici cauſa, licet aliud ꝑtenderet. diſſeminare enĩ cœpit inter pontificem ac ciues clam diſcordiã, vtriq; fauoroſum ſe ſimulans, ita vt mediatorẽ ſe inter pontificem ac Romanos faceret. tandẽ eoſdẽ ad cõcordiã reducens hoc modo, vt gubernatio vrbis in temporalibus penes populum reſideret: pars aũt quæ antiquitus dicebat Leonina, ſcilicet circa S. Petrũ, pontifici remaneret cum caſtro S. Angeli: ſenator vero vrbis, de pontificis voluntate ac conſenſu populi aſſumeret. Eodẽ tempore oratores regis Franciæ Genuã venerũt, & tantũ operati ſunt, vt cõmunitas ipſa Genueñ. cum archiepõ ſuo & cũ cardinali de Fliſco qui ibi erat, pro Romano pont. oẽs ſubtraherẽt ſe ab obedientia Innocentii, & adhærerẽt Benedicto vti vero pontifici, q̃d ad leuitatẽ eis imputatũ eſt. Idẽ fecerunt oratores apud Piſanos. vnde diuulgatũ eſt per totũ territoriũ, obedientiã ablatã eſſe ab Innocentio, & Benedicto tributã. Benedictus intelligẽs Genuã ad deuotionẽ ſuã cõuerſam eſſe, illuc profectus eſt cũ curia ſua ampliandæ iuriſdictionis ſuæ cauſa, qui honorifice à Genueñ. ſuſceptus atq; veneratus eſt. Sed & papa Innocentius, vt magis firmaret ſtatum ſuum, Romæ xi. creauit cardinales, pene Italicos omnes. Anno domini 1405. in vrbe Roma cãrę inter põtificem populumq; excitatæ ſunt turbæ, vt pontifex vrbe coactus fuerit ſecedere. Cum aũt moraret pontifex Viterbii, Romani pœnitentia ducti, vrbem pontifici reddiderunt, ac multis legationibus miſſis, pontificẽ reuocarunt. Nõ ante tamen, q̃ Paulus Vrſinus põtificis mandato cũ turmaꝝ ꝑfectis in pratis Neronianis Ioh. Columnã factionis ciuilis autorem, & reliquã Ladislai militiã fudiſſet. hanc ob rem Romani multis incommodis circunuenti, cum & hoĩes eoꝝ & pecora abigerent, ſedata etiã ira iam ante cõcepta, *põtificem ꝑcibus impetrant, vt ad vrbẽ rediret ꝑmiſſa reconciliatione. Verona vetuſtiſſima ciuitas hoc anno 6. Kalend. Iulii à Carrarienſibus occupata, in manus Venetorũ deuenit. Ille enĩ Franciſcus Carrarieñ. qui in Bauariã Galeatium vicecomitem fugerat, ſolicitantibus Florentinis & fauentibus Venetis, mutata veſte Patauium veniens, vrbem & arcẽ tandẽ quoq; obtinuit. Sublato aũt e medio Galeatio vicecomite, in magnã ſpem erectus, Guilielmũ Scaligerũ cũ filiis ſuis Veronã reduxit, eiſq; vrbẽ ſubiecit: quibus cõfirmatis, paulo poſt Guilielmũ veneno extinxit, filios in carcerẽ coniecit, Verona potitus eſt, relicto Veronæ Iacobo fratre, in Vincentinos exercitũ duxit. Cui ſtatim Veneti, ne Vincentinos vectigales ſibi & ſubditos ſuos bello attingat, alioqui ſenatũ Venetũ haberet inimicũ. ſed Franciſcus probris & minis inuectus, in

Status quarundã Italię ciuitatum.

vici-

viciños durius crudeſcere cœpit, mirari reſpōdit ſe impotentiā Venetorꝝ, qui cū nul
lum ius in cōtinenti habeāt, leges tñ merito imperantibus velint præſcribere:irent, &
æſtuarijs ſe ac paludibus cōtinerēt. Indignati Veneti, legatos ſuos qui in via erant, ad-
monent vt fœdus & ſocietatē cū Franciſco Gonzaga ineant, eū'q; primū copiarꝝ ſua-
rū ducē deligant, addita pecuniarꝝ ſumma, q̄ ei ſtipendij noīe q̄tannis daret. Tum ve-
ro Gonzaga icto fœdere maturandū ratus, cōſcripto magno militū numero, Vero-
nenſes ad eā partē adorit, qua ad Mantuanos vergūt. Idē faciunt Veneti, ex Vincenti
nis eo mouētes. q̄ impetu Veroneñ. perterriti, cū nulla ſpes auxilij ſubeſſet, deditionē Veronā Veneti accipiunt.
fecere. Oderāt etiā Veronæ ciues Carrarienſem, qui Guilielmū Scalā veneno necaſ-
ſet, eius'q; filios in carcerē conieciſſet. Dū vrbē vero inſtructę acies ingrediunt, ne qua
fraus ab hoſtibus ſubeſſet, Iacobus Carrarieñ. p̄ſidio relictus, Hoſtiliā profugit. ſed cū
Padū traijcit, captus Venetias mittit. munita aūt arctiſſimo p̄ſidio vrbe, Inde cum co
pijs Veneti Patauiū mouētes, vrbē eā p̄altis muris & profunda foſſa munitam, defen-
tam'q; firmo p̄ſidio, obſidēt, & tādē ob victus penuria in deditionē accipiūt. Nec mul
to poſt tp̄e Frāciſcus Carrarieñ. à ſenatu Veneto ſtrāgulatus eſt. filij qua morte perie
rint, incertū eſt. & ſic anno 1406. Veneti etiā Patauiū obtinuerūt, & duæ illuſtriſſimæ
familiæ, Scaligerorꝝ ſcilicet & Carrarieñ. propter domeſtica diſſidia vno quaſi tēpo-
re finē acceperūt, & in Venetorꝝ manus peruenerūt. Quibus obtētis, Venetorꝝ nomē
ſupra modū excreuit. Piſæ itē potētiſſima ciuitas Hetruriæ, Florētini populi æmu-
la, p ea tēpora duriſſima obſidione domita, in poteſtatē Florētinorꝝ peruenit, & nunc
ſupra ſeptuaginta annos iugū ipſorꝝ humiliter ptulit. Galeatius eñ vicecomes Medio
lani q̄ndā dux, eandē vrbē à Gerardo Apiano multo p̄cio emerat. hic moriens, ipſam
Gabrieli ex pellice filio in teſtamēto reliquerat, q cū illā aliquādiu poſſeſſam ſe tueri
diffideret, grādi pecunia vēdidit Florētinis. Piſani hoc vidētes, cū Florētinos exoſos
haberēt, in furorē verſi, impetu facto Florētinos vrbe eiecerūt, & in libertatē, ipſam de
duxerūt. Florētini aūt ignominiā nō ferentes, magno cōgregato exercitu, bellū cōſe
ſtim Piſanis intulerūt implacabile:& cōmeatib⁹ interclufis, vrbē acerrime obſederūt,
q̄ poſt aliq̄t menſes fame crudeliſſima laborans, proditore Iohāne Gambacurta, iugū
accepit. Innocentius, vt dictū eſt, Romā reuerſus, plures cardinales delegit. Ludo-
nicū vero nepotē ſuū, agri Piceni marchionē creat, principē'q; cōſtituit. Ipſe dein Ro-
mæ morit, ſepelitur'q; in baſilica S. Petri anno 1406. menſe Nouemb. Poſt honora-
biles *obſequias cardinales cōuenientes, ſe oēs obligauerūt ſub grauiſſimis iuramētis
& ſolennibus, q quicunq; eſſet electus, laboraret ad tollendū ſchiſma, & vnionē eccle
ſiæ procurandā. Ingreſſi conclaue, elegerunt patriarchā Aquilegienſem natione Ve
netū, qui vocatus eſt Gregorius xij. vir à pueritia magnæ ſanctitatis & ſapientiæ. hic Gregorius xij. papa Italicus.
electus, denuo iurauit oīa facere ſibi poſſibilia ad vnionē eccleſiæ dandā, de q̄ princi-
pes quiq; plurimū exhilarati ſunt. Gregorius ſtatim aduerſario Benedicto ſcripſit, be
nigne illū ad pacē inuitās, & ad abdicationē mutuā. Benedictus vero eiſdē fere ſyllabis
reſcripſit, eadē'q; Inuitatio fuit. Tractat de loco vbi cōueniant, placet ciuitas Saona, q̄-
ſi in medio cōſtituta, & vt ſequi videat effectus, anno ſequenti incipiūt appropinqua
re. Nā Gregorius nō tā comitiorꝝ cauſa, quæ erant dicta tollendo ſchiſmati, q̄ vrbicis
factionibus cōpulſus vrbe ſeceſſit. Adſpirans eñ ad dominatū Ladiſlai regis auxilio
Columneñ. Iohannes, ſæpe Romā commorat. Itaq; Gregorius Senas profectus, hinc
Lucā adijt, Benedictus vero Genuā. Interea patefactæ ſunt Gregorio inſidiæ ſibi pa-
ratæ Saonæ à Benedicto, q & ciuitas illa pro Gallico eſſet munita. Quare Gregorius
accipiens, Benedictū nō vere vnionem quærere, mutauit propoſitū: miſerūt nihilomi
nus nuncios alter ad alterꝝ, tractantes de alio loco, ſed cōuenire nō potuerunt. Bene-
dictus vt magis ſimularet intentionem ſuā, adhuc ad Gregoriū magis appropinqua
uit, ad portum Veneris veniens. Gregorius aūt Lucæ permanſit plures menſes, ibi'q;
creauit quatuor cardinales. Oratores principū plurimum ſuaſerunt Gregorio, vt iret
Saonā, & p̄cipue regis Franciæ, qui merito ſuſpecti habebant. alij contrariū ſuaſerūt,
vt Ladislaus rex Apuliæ & alij amici. Et cum poſt multa de loco cōuenire nō poſſent,
creauit Gregorius alios plures cardinales, q̄d etiam cōturbauit ſuos cardinales anti-
quos. Platina ſcribit Galliæ plures principes admonuiſſe Benedictum, vt ſicut iuraue
rat, vnionem quæreret: quorꝝ colloquia & conſultationes Benedictus veritus, Auinio
ni exiſtens, ædes pontificias armis & cōmeatu munierit, in quibus aliquot menſes ob
ſeſſus, tandem paratis ad fugā triremibus, per Rhodanū in Cathalaniam vnde oriun
dus erat, nauigauit. Sunt qui ſcribūt principes Gallicos id molitos, inſtātibus cardi-
nalibus qui oderāt eū, q alterius nationis eſſet & nō Gallicæ. vtcunq; ſit, Genuam ve-
nit, vt eſt dictū. Dū vtriuſq; pontificis tam ambigua ſunt cœpta, cardinales taciti

conueniunt, gñali cõcilio patrũ locũ aliquẽ dicendũ eſſe, vbi qui pontifex autoritatẽ eccleſiaſticã vnus debeat tueri, æquis votis cõſtet. Et intee illos hæc res acta eſt tantiſper, dũ Romæ abſente Gregorio, nõ minor calamitas accidit. Nã anno 1408. rex Apulus Ladiſlaus, vexata Romana ditione vrbẽ cepit, occupatis etiã aliis eccleſiæ ciuitatibus. Cardinales vero Gregorij & Benedicti (vt eſt pdictũ) cõuenientes & conferentes, decreuerũt ciuitatẽ Piſanã, vt locũ aptiorẽ pro cõcilio gñali celebrando, cui rei Florentini cõſenſerũt. vnde per nuncios & literas vocauerũt ad cõciliũ celebeandũ Piſis oẽs epos, plaros, & principes & cõmunitates, exhortantes ad mittendũ oratores ſuos, ac vt ſubtraherent obedientiã põtificibus illis, qs etiã citauerũt ad veniendũ illuc. Quibus peractis, paulatim cœperũt principes & cõmunitates obedientiã illis auferre de territorijs ſuis, remanſit aũt in obedientia & reuerẽtia Gregorij rex Ladislaus, ac etiã qdã ciuitates Italiæ. Benedictus aũt pene à cunctis derelictus, niſi forte à rege Aragonũ. Gregorius ex Luca Senas, deinde ad vrbẽ reuerſus eſt, execrans & pileo & omni dignitate & beneficijs priuans oẽs cardinales, qui cõtra eũ cõſpirauerãt, dicẽs hæreticos & ſchiſmaticos, ac etiã p orbẽ ſignificãs regibus & principibus de cõiuratiõe eorũ indebita, & q eis nõ crederẽt. quia vero vrbs erat in magnis ſeditionibus & rixis, Gregorius cũ curia ſua de beneplacito regis Ladislai profectus eſt Caietã, vbi aliquãdiu morã traxit. Cõgregatione igiẽ facta pro cõcilio Piſis tpe ſtatuto de diuerſis nationibus, & relatione oĩbus facta de ſcandalo qd inferebãt duo põtifices, colludẽtes ad inuicẽ, & nolentes vnionẽ eccleſiæ quærere, prout promiſerãt, decretũ eſt, vt oratores mitterent ad vtrũq; : qd factũ eſt, quorũ operã Benedictus deriſit, dicẽs, cõtrouerſiã fore de iure papatus inter ſe & Gregoriũ, & nihil ad eos ſpectare de re ipſa. Geegoeius vero rñdit, nõ ad eos pertinere cõgregationẽ cõcilij, ſed ad ipſum vt pontificẽ Ro. qd & celebrare volebat nõ Piſis, ſed in alio loco, videlicet in Foro Iulij circa Aquilegiam, ipſoſq; cardinales eũ ſequi debere. Vnde Gregorius cũ paucis qs habuit, ex nuperrime creatis cardinalibus, ad Forũ Iulij publicatione pmiſſa acceſſit, ibiq; expleuerunt q viſa ſunt eis expedienda. ex q loco Gregorio redeunte Ariminũ, inſidiæ factæ ſunt ad capiendũ eũ. ſed auiſatus, habitu transformato cũ alijs proceſſit vt priuatus, aliusq; ſecutus in apparatu papali, captus: ſed cognitus, non ſine iniurijs eſt dimiſſus. in tot aũt aduerſis ſic fixus erat in his q ſibi cõſcientia dictabat, vt nullus eũ poſſet à ſuo propoſito reuocare. Anno igiẽ 1409. Piſis inceperũt proceſſum facere, & poſt legitimas modo ſuo citationes nõ cõparentes, ſed cõtumaces, cõtra ambos pontifices ſententiã depoſitionis & priuationis protulerũt, Gregoriũ & Benedictũ vt hæreticos & ſchiſmaticos, prohibẽtes Chriſticolis cũctis, ne quẽ eorũ papã noĩarent, aut ei tanq Ro. pontifici obedirẽt. His peractis, ad electionẽ alterius proceſſerũt. Vnde more ſolito intrãtes cõclaue cardinales, elegerũt pſulẽ ſummũ Petrũ Cretenſem, cardinalẽ Mediolañ. ordinis Minorũ. hunc noĩabant Alexandrũ 5. qui annũ circiter vnũ ſedit. Hic Alexander adeo munificus erat in pauperes, vt nil ſibi reliquerit. vnde per iocũ dicere ſolebat, ſe diuitẽ epm fuiſſe, pauperẽ cardinalẽ, mẽdicũ pontificẽ eẽ. Quo tpe cũ audiſſet Ludouicus dux Andegauiæ, filius Ludouici prioris, diſſenſiones quas Ladislaus habuerat cũ Florentinis, & quõ ſe immiſcuerat rebus eccleſiæ ac vrbis dominio, miſit oeatores ad Florentinos, petens colligationem facere cũ eis, fuitq; fœdus initũ intee Florentinos, Seneñ. & legatũ Bonoñ. & Ludouicũ ducẽ. quo facto, idẽ dux Piſas, vbi conciliũ habebaẽ, acceſſit, Alexandrũ papã 5. adorauit. Ab ipſo igiẽ Alexandro Ludouicus Andegaueñ. poſtulauit ſibi cõcedi regnũ Siciliæ, qui cũ cardinalibus habito tractatu, poſtulata cõceſſit, cũ ſ. vacaret dictũ regnũ, & ad eccleſiã deuolutum eſſet: & qa aliàs per Benedictũ fuerat de dicto regno Auinione coronatus, nõ eſt eis viſum congruũ illud eeiterare. Et decretũ eſt vt Ludouicus ac Malateſta & legatus cũ copijs proficiſcerent verſus Romã contra Ladislaũ qui eã vſurpauerat. Fecit Andegauus pcipua legatorũ opera, vt ex Romanis optimos ſibi potẽtiſſimoſq; cõciliaret, q à Ladislao deficientes, vrbis Romæ dominiũ accepturo Andegauo ſunt cõiuncti, eſtq; is conatus q primũ, vt Romanos in Alexãdri põtificis fidẽ acciperet. Alexãder inter hæc iuit Bononiã, quo Ro. oratores miſerũt & ad Florentinos, vt adiuuarẽt apud pontificẽ q Romã applicaret. & q̃uis id q; pluribus cardinalib⁹ placuiſſet, perſuaſione tñ legati Bonoñ. Balthazaris decreuit tunc non ire, ſed miſit cardinalẽ, dicens ſe poſtmodũ breui venturum. Gregorius tũ erat Caietæ. ſed quia in collatione beneficiorũ & epiſcopatuũ Gregorius, vt iuſtus, nolebat regi Ladislao obediee frequenter iniuſta petenti, demũ excedẽs regno, per mare tranſiuit cũ curia ſua ad Ariminũ, vbi à Carolo dño Ariminẽſi cum omni honore & gaudio receptus, qui ſolus perſeuerauit cum ſuis in obedientia eius.

Super depoſitione vero pontificũ in Piſano cõcilio pſenta, diutius eſt diſputatũ, & pſer-

Vrbs Roma capta.

Agiẽ de Piſano cõcilio

Alexander 5. papa.

Lud. Andegauus cõtra Ladislaum.

Roma pro Alexandro recepta.

pſertim per Laurentiũ de Rudolphis vtriuſq; iuris doctorẽ, cathedrã tenentẽ Florentiæ: Vtrũ pſuppoſito pro cõſtanti, q̃ ambo pontifices ſcandalizarent eccleſiã ex violatione manifeſta iuramentorũ & voti fiendæ vnionis eccleſiæ, cũ nõ darent ad hoc operam, ſed ſimularent colludẽtes ad inuicẽ, ſitq; peſſimũ ſchiſma valde eccleſiæ nociuũ, poſſint ne cardinales cõuocare conciliũ, & citato vtroq; ad veniendũ ad cõcilium, nõ cõparentes, ſed in cõtumacia pſiſtentes, an poſſint deponi, & an ad alterius electionẽ procedi poſſit. Vbi poſt longã diſputationẽ in pſentia plurimorũ theologiæ atq; vtriuſq; iuris doctorũ, nemine cõtradicente, ſed oĩbus aonuentibus, determinatũ fuit, id licite & canonice fieri poſſe. ſed probandũ erat, pſuppoſitum eſſe verũ. nã ſi verũ credi aut iudicari poſſet ex parte Benedicti, viri callidi & ambitioſi, q̃d poſtmodũ declarauit euentus, quia ſemp cõtumax permanſit, tñ de Gregorio nõ idẽ apparuit, licet vulgus ex diuulgatione cardinaliũ & aliquorũ hoc ſentiret, ſ. q̃ colluderet vel diſſimularet. quinimmo contrariũ oſtenſum eſt: nã conciliũ Cõſtantiæ celebraodũ ipſe approbauit, ſuos cardinales miſit: & quia decrepitus erat, ire nõ valens, procuratorem miſit Caroliũ Malateſtã ad renunciandũ: neç tranſgreſſor iuramenti vel voti iudicari debuit, ſi nõ debito modo agere potuit q̃d promiſit, alio ei inſidiante, vt nondũ clarificatus de iure ſuo, id ſibi ſoli vſurparet. ſup hac cõcluſione fundat̃ conciliũ Conſtantieñ.

Attende, cõcilio Piſano quale robur

Alexander papa in fine anni primi ſui põtificatus grauiter ægrotare cœpit, & cum ſentiret mortẽ ſibi imminere, cardinales ad ſe vocat, teſtatuſq; eſt per eã mortẽ, quam ante oculos ſe cõtinuo cernere dicebat, nec reformidare, cõſcientia bene actę vitę motus, ſe exiſtimare & credere, q̃ in cõcilio Piſano decreta fuiſſent, recte atq; integre facta eſſe oĩa ſine dolo malo fraudeve. Cũ hęc dixiſſet, lachrymãtibus oĩbus qui aderãt, illud ſaluatoris verbũ ægre proferẽs, Pacẽ meã do vobis, pacẽ meã relinquo vobis, ſtatim morit̃ Booniæ, ſepeliturq; in eccleſia fratrum Minorũ. Circiter annũ 1397. Abbacelleoſes defectiõis ſuæ materiẽ quæſiere. iſti Abbacelleñ. fuerũt hoĩes ipſius monaſterij, ſed (vt pdictũ eſt) ab eo defecerũt, recuſaueruntq; abbati & monaſterio ſolita & cõſueta pſtare ſeruitia: ſed nec ſturã, cenſus aut redditus debitos ſoluere curabãt, ptendentes ſe pgrauatos & indebite tractatos. Vnde abbas vt rebellionẽ eorũ domaret, ligã fecit cũ *ſeptẽ ciuitatib' imperialibus circa lacũ, Cõſtantia ſ. Vberlingen, Lindou, Rauenſpurg, Vuangen, & ad S. Gallũ. Cũ his abbas ducens aduerſus hos ruſticos, qui cõfugientes ad montana, & lapidibus vſi, de monte celeri curſu deſcẽdentes, in fugã verterunt exercitũ abbatis & ciuitatũ dictarũ, interfeceruntq; CCL. ex eis. Hac victoria potiti, ligã fecerũt cũ Suitenſibus & Glariſſis, inuaſeruntq; vicinos nobiles, quorũ ſubditos induxerunt ad rebellionẽ, ita q̃ pari modo ſeruitia, cenſus aut redditus debitos pſtare recuſauerũt, nec finẽ fecerũt. Vnde coacti nobiles, inuocabãt ducẽ Auſtriæ, vt eis ſuccurreret, attento q̃ pro maiori parte ſui eſſent miniſteriales. Erat rebellio hęc ſatis moleſta principi, & libenter abſtinuiſſet, ſciens q̃ antea paſſus fuerat à ſuis ppriis hoĩbus, adhæſerũtq; multi Abbacellenſibus. Tandẽ tñ victus pce oobiliũ & ciuitatum pdictarũ, anno 1415. in vigilia corporis Chriſti duxit exercitũ iuſtũ contra oppidum S. Galli, q̃d fouet partes Abbacelleñ. & dũ vaſtare cœpiſſet agrũ, ac ſioe ordine hincinde palarent̃ Auſtrij milites, excurrentes Abbacellenſes occiderũt aliquot notabiles viros ex eis, comitẽ Hermannũ de Tierſtain, de Landenberg militẽ, Hermannum de Cliogenberg militẽ, Hermaonũ de Haluyl, & nõnullos alios. Cũ his ruſticis cõfœderabat ſe Rudolphus comes de Vuerdenberg, q̃ ſine armis & equo pedes ſequebat̃ ruſticos. Nã dux Auſtriæ Fridericus eundẽ paulo ante fugarat e patria. Ordinauit autẽ idẽ dux mille ducentos viros ex ſuis nobilibus & ciuitatibus ligæ, qui Abbatiſcellã expugnare debebãt. hi cũ venirent ad cluſam, eã aperiunt, & ingrediunt̃. hoc videntes Abbacelleñ. qui fuerũt vix quadringenti numero, de pcipiti monte curſim deſcendũt aduerſus adſcendẽtes, & eos lapidibus miſſis laceſſunt, ex eiſq; io fuga occiſi ſunt treceoti & quinquaginta ad minus. In iſtis diebus habebãt cõfœderati ligã iuratã cũ duce Auſtriæ, & nihilominus aſſiſtentiã fecerũt Abbacelleñ. gloſſantes, q̃ ſingulares aliqui ad iſtos declinarẽt nõ iuſſu aut permiſſu ligæ. Sed excuſare ſe nõ poterãt, quia terras & alia de domo Auſtriæ, ab ipſis Abbacelleñ. recipiebãt. Circa hæc tpa duxerunt Abbacelleñ. in Marcã, q̃ erat ducis Auſtriæ, & eã opp̃ſſam dono dabãt Suitenſibus, à q̃ tpe tota Marca defecit ab Auſtriæ domo, cũ antea p multa tpa Suiteñ. reſtitiſſent. Anno igit̃ 1406. pdicti Abbacelleñ. multas iniurias Auſtriæ iotulerũt principibus. Eodẽ anno Abbacelleñ. *xxxv. caſtrametati ſunt cõtra duces Auſtriæ, regnabãtq; in magna ſuperbia, ptendentes oĩm ſupplantare dominia. Placuit hoc vicinis ruſticis, ex quibus multi deficientes à ſuis dñis, illis adhæſerũt. Tunc tota vallis Rheni cũ Abbacelleñ. coniurabãt. Videntes hoc nobiles nõnulli, ſe ciues fecerunt Duregi, relicto du-

Abbacellenſiũ rebellio.

Suitẽſes Abbacellẽſibus auxiliati cõtra fœdera.

ce Auſtriæ,quē tñ ꝑcibus antea induxerāt,vt belligerare cōtra ꝑdictos ruſticos cœpe-
rit.Et ğuis ipe dux cōtēplatiōe nobilitatis tutādæ onus belli agnouerat,ipſi tñ nobiles
hoc nō attēto,ſtipēdia ab eodē duce ad opus ꝑdictū exigebāt,prout hoc in longū de-
ſcribit materna lingua Eberardus Miller miles,& Sculietus Thuriceñ.In illis diebus
oppidani de Vuinterthur,ciues facti ſunt ī Durego.Ferť tñ id falſo pactū.nā Hermā
nus comes de Sulz,prouinciæ Auſtrię aduocatus,propterea Sculterū in Vuinterthur
ſubmerſit in flumine. Circa annū 1406.obſederūt Abbacelleñ.Brigantiā,ꝑtenden-
Brigantia obſidetur. tes,vt ferebať,ꝙ expugnatis Brigantinis,nō vellent quieſcere donec omnē exturparēt
per totā Sueuiā nobilitatē.nā ciuitates imperiales illis(vt ꝑdictus Eberardus ſcribit)
plurimū fauebāt.Erat tū in caſtro Brigātino Guilielmus eiuſdē loci comes.Vnde cō
uenerūt eꝑus Conſtantieñ.comes Rudolphus de Monteforti,& militia de vicinia,cū
ſatis iuſto exercitu,ducebātq; cōtra obſidētes pro liberatiōe obſeſſoꝝ.facta pugna,in
fugā vertunť ruſtici,dimiſſis tormētis,machinis & īpedimētis ſuis.Deīde anno 1408.
in die S.Hilarij cū eſſet frigus intēſum,obſidēt Abbacelleñ.rurſus Brigātiā,q̃s tñ inde
fugarūt auxiliatores comitis Guilielmi,occiſis fere oībus,de q̄ latius ſequıť. Anno
1408.Abbacelleñ.cū multa caſtra nobiliū deſtruxiſſent,obſederūt in menſe Ianuario
caſtrū Brigātiæ,vbi quaſi oēs gladio ſunt extincti ꝑ Guilielmū comitē Brigantinū &
auxiliatores ſuos.Et ecce Berengarius nobilis vir de Landenbeeg.magna voce cla-
maſſe ferť:Interficiamus mulieres cum paruulis ſuis,ne forte viuendo repullulent in
perniciē nobilitatis,q̄ per continuū ſeptenniū grauiſſima damna ab his fuiſſet per-
peſſa. Anno 1411.in menſe Maio duxerunt Thuriceñ.Lucerneñ.vallis Vraniæ,Va
leſiani inferiores Suiteñ.in Longobardiā,& occupauerūt Thon,q̄d erat de dominio
Mediolaneñ.cremauerūt turrim in valle Eſchental.Verū redeuntibus ipſis,defecit
rurſus Thun ad dominū Mediolani.vnde moti,nōnunq̄ ingreſſi ſunt Longobardiā,
vaſtātes & dānificantes eiuſdē dominia,occupauerūt etiā aliqua caſtra,obtinuerūt &
oppidū Bellentz & arcē,quā aliquāto poſt dñs Mediolani recuperauit,q̄d moleſte fe
rebāt cōfœderati. Ideo anno 1422.circa feſtū Vdalrici exierunt Luceñ.Zug,Baſſæ
*vallenſis & vallis Vraniæ,& requiſierūt confœderatos oēs,& obſederūt oppidū Bel
Bellentz lentz.Erat in oppido quidā capitaneus cū nōnullis armatæ militiæ,qui tantū tenebat
ſilentiū,ꝙ cōfœderati putabāt eos timore oppidū deſeruiſſe.Verū mane quodā capi
taneus cū ſibi adiunctis exiuit oppidū,videre volens quēadmodū ſe locaſſent.q̃s cum
vidiſſet ſine ordine,mox inuaſit eos.Sunt eo die ex confœderatis circiter mille & cen
tum deſiderati,quia nolebant ſe captiuos dare,ſed potius mori.

GENERATIO XLVIII.

ANno dñi 1410.incepit 48.generatio, in qua emerſit imperij Rom.necnon apo-
ſtolicæ ſedis vacatio. Defuncto Alexandro 5.Bononiæ,cadinales cōclaui or-
dinati,elegerunt Rom.pontificē Balthazarē Coſſam card.diaconum S.Euſta
Iohannes 23.papa. thij.vocatus eſt in ſua obediētia Iohānes 23.vir quidē fuit in tēpalibus magnus,in ſpūa
libus vero nullus & ineptus,vt ſcribit Leonardus Aretinus.Sūt aūt q̄ dicāt nō probe
libeeā fuiſſe electionē,ꝙ & legatus Bonoñ.eſſet,& armatos milites tū in vrbe tum in
agris pro ſtatiōe habuerat,vt ſi ꝑcario id obtinere nō poſſet,minis & armis tandē cōſe
quereť.Armis vſum crediderim ad tuendū Flaminiæ ſtatū,e q̄ recepit in fidē oppida
q̄ nuꝑ Italiæ tumultibꝰ deſcierāt.Veꝝ cū nouē annos lōga pace ciuitatē Bonoñ.mirū
in modū auxiſſet,grandēq; pecuniā ſibi comparaſſet,mortuo Alexandro largitione
vſus,maxime vero erga cardinales à Gregorio creatos,pauperes adhuc,pōtifex creať.
Quo facto,oratores ſtatim ad electores imperij miſit oratū,vt Sigiſmundū Hungaro
rū regē,imperatorē crearent,virū ſtrenuū & ad oīa fortiter agenda promptiſſimū.
hac eñ rōne hoīs gratiā aucupabať. Sigiſmūdus igiť Caroli 4.Ro.imperatoris filius,
Sigiſmūdus Imp.107. natione Bohemus,origine Teutonicus,Hūgariæ & Bohemiæ rex,defuncto Ruperto
Ro.rege anno ſalutis 1410.Francofordiæ ab electoribus Cæſar electus eſt.imperauit
annos 27.princeps ſingulari prudētia,magnitudine animi,beneficētia & liberalitate
inſignis,corporis q̄q; maieſtate ac decore illuſtris.erat clara facie inclytus,ſpecioſo
ac robuſto corpore.Is ſuſcepto regno ſtatim cū comitatu maximo vniuerſam ferme
Galliam Ciſalpinā ſedandi belli cauſa percurrit.&cū multa eius egregia facinora me
moriæ prodita ſunt,inter ea illud ꝑclariſſimū,ꝙ eccleſiā catholicā in tres partes diui-
ſam,coacto apud Cōſtantiā Sueuiæ vrbē gñali concilio,ad vnitatem redegit,vt paulo
poſt diceť,Italia,Gallia,Hiſpania,Anglia eius rei cauſa peragratis,poſt & Baſileeñ.cō
cilio ſatis adhæſit. Iohānes vero pontifex poſt creationem ſuā Bononiæ fere per an-
nū conuerſatus eſt cū curia,Romā tandē petere ſtatuit.fuerat eñ illa iam aliquantulū
de regis Ladiſlai manibus extorta,vt dictū eſt,iter eius per agrū Florentinū & Senen-
ſem,

ſem, inde in vrbem fuit. poſt hæc apparatus facti, miſſæ aduerſus Ladislaum copię. duces militię erãt Paul' Vrſinus & Sphorcia, aderat q́ꝗ Ludouicus Andegaueñ. cui poſſeſſio regni qͤrebatur, iam pridem ab Alexandro rex appellatus. ab his cõmiſſo in finibus regni ꝓlio, Ladisla' ꝓfligatur, ꝙ ſi duces militiæ ꝑ parte pontificis & Andegauenſis vti victoria ſciuiſſent, actum fuiſſet de eegno. ſed morando ac tẽpus terendo, reparandi exercitus facultatẽ victo dederũt. vox poſtea fuit Ladislai, q̃ die ꝓfligatus eſt, & ſui corporis & totius eegni poteſtatẽ in manibus hoſtiũ fuiſſe. ſecũda vero die corporis ſui poteſtatẽ amiſiſſe, regni tñ adhuc dños eſſe potuiſſe, ſi ꝓſecuti victoriã fuiſſent: tertia veeo die nec iam ſui corporis, nec regni capiendi habuiſſe poteſtatẽ, adueeſus illoꝝ vim ſe eemedia cõparaſſe.

Ladislai clades.

Poſt hæc varia fortuna fuit, vt modo pax intee pontificẽ & regẽ, modo bellũ vigeeet. Cum aũt non multo poſt põtifex pacẽ feciſſet cum rege, ꝓſtitit ei rex obedientiã, dimiſſo Gregorio cui prius adhæſerat. Et licet non multum de eo cõfideret põtifex, ſciẽs de facili fractorẽ eſſe fidei, non tñ credebat ꝑ tũc contra eum aliqd attentaee. Nam etſi audiebat regẽ veeſus Romã accedere, alias tñ cauſas ꝓtendebat: ſed reuera dñium intendebat vebis reſumere, ad q̃d Romani eum exules excitabãt. Quodã mane feactis mœnibus in aliq̃ parte, rex ingreſſus eſt vrbẽ. q̃d audiens Iohãnes Pont. & intelligẽs eum hoſtẽ, aufugit cum curia, cum non haberet defenſorẽ. Rex aũt vrbẽ capiẽs, in primis mercatores Florẽtinos ſpoliauit doloſe. nam cum ſua mercimonia & alia peecioſiora occultaſſent paulo ante hoc timẽtes, ꝓconizari fecit oẽs tutos eſſe & ſubſtãtias eoꝝ, ꝓpter q̃d illi ſecuros ſe rati, occultata ꝓdiderũt: q̃ facto, eos & bona eoꝝ non vt rex, ſed vt pirata peſſimus, ꝓdatus eſt.

Romã Ladislaus occupat.

Venit põtifex Iohannes Florentiã, ſed factiones ꝑ id tẽpus in Florẽtinis vigebãt, alijs põtifici, alijs regi fauẽtibus. ob eas factiones pontifex intra vrbẽ inuitatus non eſt, ſed in ſuburbano epi reſedit, curia aũt intra vrbẽ recepta. Rex igitue ꝓfat' ꝑ hæc ipſa tẽpora vrbẽ Romam & alias oẽs vrbes vſq́ ad fines Senenſiũ Floeentinoꝝq́ occupauit, q̃ cum teeribilis ac potẽs eſſet, lateq́ ꝑ Italiã dñaretur, nec vlla reſiſtẽdi cerneret ſpes, Iohannẽ Põt. compulit ad exteema tranſalpinaq́ auxilia eeſpicere.

Multa inter hæc de ſchiſmate tollendo Sigiſmundus ſolicitaſſe feetur, ad hũc Iohãnes Pont. duos ex cardinalibus Ro. eccleſiæ legatos miſit, iam pridẽ tñ agitata re inter eos literis & nũcijs. vnicũ q̃ppe remediũ & imperatori & põtifici videbaẽ, gñale conciliũ aduocari. Sed erant circa hæc ipſa cõſtituẽda ꝑmulta, ceu locus & tẽpus & modus. Miſſi ſunt igitur his de cauſis ad Sigiſmundũ legati. hoꝝ miſſio legatoꝝ, euinæ põtificis initiũ fuit: ſed amotionis ſchiſmatis & vnionis fiendæ, non modica pars.

Agit de concilio Conſtantienſi.

Qua de ee non videtur ꝓteeeundum, inquit Leonardus Aretinus, mirabile q̃ddam q̃d tunc accidit, vt oĩa cœlitus gubeenari cognoſcamus. Cõmunicauerat, ait, mecum põtifex arcane (ſecretarius eñ eius erat) mentẽ cogitationemq́ ſuam, dicẽs: In loco concilij totum eſt, nec alicubi eſſe volo vbi imperator plus poſſit. Legatis igitur iſtis q̃ à me mittent, mandata ampliſſima ad honeſtatis ſpeciem dabo, q̃ palam oſtentare poſſint: ſecreto aũt mandatũ reſtringã ad loca ceeta, & ipſa enumeraui. Cum in hoc ꝓpoſito multis diebus fuiſſet, tẽpus aduenit q̃ legatos ꝓficiſci oportebat. tũc remotis cæteris ꝓter me vnũ, inq̃t Leonard', legatos ſecreto allocutus eſt, multiſq́ verbis cohortat' ad munus legationis diligẽtiſſime obeundũ, q̃nti põderis illa ees eſſet, cuius rei gratia mitteeent. Deinde cõuerſus ad bñuolẽtiam, eoꝝ prudentiã fidemq́ laudauit, ac melius illos cognoſcere q̃d facto opus eſſet, q̃ ſe ipſum dixit. dum iſta cõmemorat atq́ inculcat, affectus ipſe ꝓpoſitum diu cogitatum momento tẽporis immutauit. Deceeuerã, dicẽs pontifex, loca q̃dam noĩare, à q̃bus nullo modo diſcederetis: ſed in hoc tẽporis puncto ſententiã muto, ac vr̃æ prudentiæ ꝑmitto. vos q̃d mihi tutũ, q̃d formidandũ, cogitetis. chartulãq́ in q̃ ea loca ſcripta erant, in eorum ꝓſentia lacerauit, abſq́ vlla alicuius loci noĩatione. Legati igiẽ ad Sigiſmundũ profecti, Conſtantiã peo loco concilij elegeeunt, vrbem imperatori ſubiectam, q̃d imperatori multum placuit. Sed vbi intellexit Iohãnes Pont. incredibile eſt q̃tum doluerit, ſe ipſum & fortunam ſuam deteſtatus. ſed voluntati Dei reſiſteee nemo poteſt. iam eñ decreuerat Deus vt fieret vnũ ouile & vnus paſtor.

Iohãnes igiẽ principio hyemis e Florentia Bononiã adijt, nec multo poſt cõgeeſſum Sigiſmundi petẽs, in Galliam ꝓfectus eſt Ciſalpinam. Mantuã petijt, vbi ſplendide & magnifice à Iohãne Franciſco Gonzaga ſuſceptus eſt, quem inde abiẽs cum magna parte copiaꝝ Laudam, q̃ ventuꝝ Sigiſmũdũ ſciebat, ſecum duxit. muliñ eñ huic principi fidebat. Cum itaq́ pontifex & rex haudquaq̃ ſe tutos Laudæ arbitrarent, Iohannẽ Franciſcũ Mantuam, q̃ ſe velle ire dicebant, ad parandos cõmeatus diſponendamq́ vrbẽ peopere mitũt, qui breui paratis rebus oĩbus, Cremonã, q̃ iam ꝑueniſſe pontificẽ ac regẽ intellexerat, redijt. Hos inde Mantuam abducẽs, populo omni fere obuiam effuſo, opinionem

Sigiſmundi & Ioh. papæ cõgreſſus.

oĩm benignitate & gratia ſuperauit. His vero cõuenientibus Laudæ, Cremonæ, Mantuæ ſunt habiti ſermones de pellendo ex Latio, Vmbria, Etruria Ladiſlao, q Romam & multa eccleſiæ oppida occupauerat. Iohãnes relicto apud Cremonã imperatore, Mantuã petijt, exacta poſt hyeme Bononiã redijt. Ea æſtate cum Bononiæ reſideret,

Ladiſlai interitus.

Ladiſlaus rex Apuliæ ꝑter ſpem oĩm morit. cum eñ exercitu maximo Peruſiã veniſſet, Florẽtiniq́ꝫ cõterriti relicta põtificis ſocietate, ꝑ ſe ipſos recepert pacẽ data grandi pecunia. Crotonio deuicto, retrocedẽs rex non bona valetudine, Neapolim redijt, ibi poſt paucos dies e vita migrauit anno 1413. Mortuo Ladiſlao, Iohãna ſoror eius in regnũ ſucceſſit Apuliæ. Romę tũc ad arma & libertatẽ cõclamatũ eſt. affuit mox põtificius legatus, cuius opa breui pacata eſt ciuitas, ſumpto de ciuibus ſupplicio, q noui motus fuerãt autores. Sequenti anno Bracchius Mõtonius Romã cum exercitu veniẽs, vrbe potitus, oppugnare arcẽ S. Angeli adortus eſt, q̃ firmo Iohannæ reginæ ꝑſidio tenebatur. verũ ſuperueniẽte Sphorcia militũ reginæ duce, nõ ſolũ Bracchiũ ab oppugnatione dimouit, ſed etiã hoĩem vrbe expulit, Romanis in neutrã partẽ inclinantibus. Metuẽs aũt regina regnũ ſibi auferri vel à pontifice, vel à duce Andegauiæ, q (vt ꝑdictum eſt) de regno erat inueſtitus, in auxiliũ vocauit Alphonſum regẽ Aragonũ ſatis iuuenẽ, ad regni conſortiũ illũ adoptãs in filiũ, inſtituẽs hæredẽ, q habito cõſilio ſuorum, cum ei ſuaderẽt abſtinendũ, rñdiſſe fertur, Graue bellũ ſuſcepturos nos eſſe fateor, verũ eo ꝑclarius futurũ, ſine eñ labore & ꝑiculo nemo gloriã conſecutus eſt, nos reginæ afflictæ opem feremus. moxq́ꝫ cum decenti apparatu ad eam Neapolim accedẽs, de immẽſo munere magnifice gratias agẽs, ſe offerẽs ad oĩa, qbus ſolet filius tãtam & talẽ matrẽ venerari. De origine Alphonſi regis ſciendũ, ꝙ Ferdinandus Hiſpaniæ vlterioris & citerioris ſeu Aragoniæ ac Siciliæ & Sardiniæ rex, Iohãnis vlterioris

Ferdinandꝰ rex Hiſpan.

Hiſpaniæ regis filius, rex qdẽ fide & ſanctitate memorandꝰ: hic regũ filius & frater & ſocer ac tutor fuit, qa Iohãnes pater eiꝰ, vlterioris dũtaxat Hiſpaniæ rex erat & cũ deceſſiſſet, Henricũ & hũc Ferdinandũ filios reliquit. Hẽricus natu maior patri ſucceſſit, in iuuẽtute decedẽs, filiũ reliquit puerũ Iohannẽ noĩe, huic Ferdinandus tutor factus, ſtatim cõtra regẽ Maurorũ Granatæ bellũ ſuſcepit, & multis eũ regẽ attriuit, ciuitatibus qbuſdam ereptis, ipſum puero Iohãni tributariũ fecit. Interea cõtigit Martinũ iuniorẽ Siciliæ regẽ mori, & paulo poſt eius pater Martinus citerioris Hiſpaniæ rex, vitæ finẽ fecit, nullo regnorũ hærede relicto: qbus defunctis, regna ipſa magnis motibus iactari cœperũt, cum multi principes ꝓ ſuo iure cõtendebãt, principes regni tandem de eligendo rege cõſiliũ inierũt. Et qm̃ Hiſpaniæ regnũ vniuerſum in tres ordines partitũ erat, ſ. procerũ, ſacerdotũ & plebis, ex his magiſtratus ad eligendũ regem ſuſcepti ſunt, q Ferdinandũ tanq̃ nobiliorẽ & potentiorẽ apud Valentinã vrbẽ anno 1412. Aragoniæ ſeu citerioris Hiſpaniæ regẽ declarauerũt: q̃ creato, cõfeſtim totius occidentis legati ad gratulandũ illi miſſi ſunt. Factus magnus Ferdinandus, latius eidẽ extendendi regni cupiditas creuit, & Baleariũ inſularũ regi bello indicto, mox illũ deuicit, & regnum ſuæ ditioni adiecit. Deinde in Sardiniã mouẽs, illã breuibus ꝓlijs domuit. ac ſic intra paucos dies triũ regnorũ nobiliũ Ferdinandus, vir qdem Chriſtianiſſimus, potiꝰ bonitate ſua q̃ bello poſſeſſor fuit. Hic filiã vnicã Iohãni nepoti ſuo regi vlterioris Hiſpaniæ, cuius tutor erat, in vxorẽ collocarat. moriẽs deniq́ꝫ hic Ferdinandus, q̃tuor mares reliquit, Alphonſum in regno ſucceſſorẽ, Iohannẽ Luſitaniæ regẽ, Henricũ S. Iacobi magiſtrũ, & Petrũ natu minimũ.

Alphonſus rex.

Alphonſus aũt Ferdinandi regis Aragoniæ filius, regnũ paternũ obtinuit adoleſcẽs, & bellicarũ rerũ gloriã paucis pacis laudibꝰ ꝑferẽs, ad regnũ Siciliæ oculos adiecit. Regina Iohãna, poſtq̃ is in Apuliã acceptus erat, ignominia affecta ab eo, oẽm adoptionẽ factã annullauit: & ꝓpter vitiũ ingratitudinis, eum regni exhæredẽ fecit, at loco eius in filiũ adoptauit primogenitũ ducis Andegauiæ Ludouici illius, q cum Ladiſlao diu certauerat, ius in regno ꝑtendẽs, qui &

Lud. Andegauus.

ipſe Ludouicus dictus, cum magna comitiua accedẽs, honorifice & affectuoſiſſime ſuſceptus eſt in ciuitate Auerſana. Nam Neapolim occupabat Alphonſus, quã tñ poſtea inſidijs Philippi Mariæ ex ꝓditione amiſit, & plures alias ciuitates regni, ita vt modica ſibi portione relicta, ad Siciliã declinaret, & regina Neapolim reuerſa cũ curia ſua & adoptiuo filio Ludouico, cui ex tũc ducatũ Calabriæ cõceſſit, hæredẽ regni inſtituens. Ex q̃ poſtea Alphonſus etiam à Martino abrogatus regno extitit, & cum culparet põtificẽ, reſpõſum accepit, Ludouicũ Andegauẽ. ducẽ, ab Alexãdro 5. regẽ Apuliæ declaratũ, priuato Ladiſlao, approbãte Piſano cõcilio: hoc idẽ à Ioh. 23. cõfirmatũ eſſe, rejceret eam oẽm culpã in reginã. Iohanna itaq́ꝫ ſimul & Ludouicus cũ Alphõſo

Cõſtãtienſe concilium.

vario marte certabãt vſq́ꝫ ad annũ dñi 1434. Anno vero dñi 1414. Concilium gñale Conſtantiæ* vrbi Sueuorum ad ſchiſma tollendum, quod ſupra 30. annos durauerat,

Sigiſ-

Sigiſmundi Cæſaris iuſſu & induſtria, Ioh. q̃q; 23. autoritate cœptũ eſt celebrari. Ter-
tia itaq; die ante feſtum Aſſumptionis B. Mariæ virginis venit illuc Iordanus cardina
lis Oſtieñ. ep̃s, ſequebať eum non multo poſt Iohannes papa, admonẽtibus ꝗbuſdam
ne id faceret, ꝙ vererenť ne cũ pontifex accederet, priuatus rediret. Veꝝ his poſt ha-
bitis, circiter Octobrem Bononia mouẽs, ꝑ Veroneñ. Tridentinumq́; agrum tranſmiſ
ſis alpibus accedẽs, procedẽsq́; in vigilia Simonis & Iudæ Cõſtantiã applicuit, & pri-
ma nocte in cœnobio Creutzlingen dicto, extra portas vrbis manſit, vbi ꝑ dono ab-
batem infulatum fecit. mane facto, obuiam illi venit clerus totius vrbis ſolẽniter con
gregatus, in ꝓceſſione cum reliquijs q̃ deuotiſs. potuit, totaq́; ciuitas effuſa eſt, ducens
eum honorificẽtiſſime in palatium ep̃ale. ſubſequunť eum nouẽ cardinales, deinde ci-
uitas dona obtulit ꝑ more patriæ, ſcyphum ex argẽto deauratũ quinq; marcaꝝ, vinum
Italicum, Alſaticum ac ꝓuinciale, & 40. maldra auenæ. ſequenti feria 6. venerũt 6. car
dinales de eius obedientia. Dñica ante feſtum Martini cõgregari fecit Iohãnes papa
curiam, aderãt oẽs cardinales, duo patriarchæ, archiep̃i & ep̃i plures in vigilia S. Mar-
tini ep̃i fecit ꝓceſſionem ſolennem. venerũt iteꝝ quinq; cardinales de obedientia eius. Sigiſmund⁹
Sigiſmundus Ro. rex nondũ aderat. is vero in vigilia Natiuitatis dñi venit in Vber Cõſtantiam
lingen, q̃d oppidum diſtat miliare Alemanicum à Cõſtantia. ſequebatur regem regi- venit.
na, inde rex certiorem fecit papam de aduentu ſuo, rogabatq́; vt cum miſſis aduẽtum
ſuum ꝓſtolari dignaretur. noctu itaq; adſcendẽtes naues, Conſtantiã circa mediam no
ctem aduecti ſunt rex ipſe cum Barbara regina, Ciliæ comitiſſa. ſequebať eam regina
Boſnẽſis Elizabeth, & Anna comitiſſa de Vuirtemberg ex Burgrauijs Norinbergeñ.
nata, aſſociatus regi dux Saxoniæ Ludouicus. Erat aũt frigus, vnde ductæ ſunt mulie-
res in æſtuarium, vt calefacerẽt ſe ad horã. Deinde cum faculis ardentibus intrauerũt
eccleſiam cathedralem, in q̃ papa Iohannes cantauit primam Miſſam. rex vero legit
euangeliũ, Exijt edictum à Cæſare Auguſto, in habitu diaconoꝝ. Eo q̃q; die papa re-
liquas ipſe duas cantauit Miſſas, & ſolenniter bñdixit pp̃lm. Circa nouũ annũ ve-
nit ad cõciliũ Ludouicus comes Palatinus Rheni & dux Bauariæ cum 400. equis. ſe-
cutus eſt eum paulo poſt Ludouicus dux Sleſiæ cum 200. equis. ſecuti ſunt illos innu-
meri principes tum eccleſiaſtici tum ſeculares. Incredibiliq́; frequentia principum ꝓ-
latoꝝq́; cœpit in principio anni dñi 1415. conciliũ celebrari, ita vt eſſent q̃nq; in eo lo
co equoꝝ ſupra 30. millia. Anno dñi 1415. in die purificationis B. Mariæ virginis ad
inſtantiã oratoꝝ regnoꝝ Suedię, Daciæ & Noruegiæ, Iohannes papa canonizauit S.
Brigittam, & benedixit luminaria. interfuerũt q̃tuor patriarchæ, cardinales 29. archi- S. Brigitta
ep̃i 47. ep̃i 160. ſecularium vero principum, comitum, baronum ac nobilium multitu- canonizata
do. Deinde feria ſexta poſt purificationem, acceſſerũt tres cardinales de obedien-
tia Gregorij, cardinalis Raguſinus Iohannes ordinis ꝑdicatorum, qui vt legatus miſ-
ſus à Gregorio, confirmauit concilium eius autoritate, tresq́; alij cardinales Gregorij,
Gabriel qui poſt Martinum electus, dictus eſt Eugenius, Anton. Carboneñ. & adhuc
alius, mox ſuperuenerũt, & ex illis duabus obedientijs, ſcilicet Iohannis & Gregorij, fa
ctum eſt vnum ouile. Circa hæc tẽpora Vuencealaus rex Boemiæ requiſitus à con-
cilio, miſit Iohannẽ Hus ad Conſtantiã cum ſaluo conductu Sigiſmũdi regis. hic cum Iohan. Hus
vidiſſet conciliũ attendere facta ſua, timore ꝑculſus aufugere parat, clamq́; adſcendit Conſtantiã
currum ruſticanum, & ſtraminibus tectus, exiuit ciuitatem. Innotuit hoc magiſtro ci- vocatus.
uium, q conuocatis ſatellitibus, inſecutus eſt eum. depræhẽſum in fuga reduxit. fit con
curſus pp̃li ad ſpectaculũ, & turbatione facta, inter manus reducentiũ elabitur, latibu
la q̃rens. ſed mox depræhẽdiť, ac Ioh. papæ traditur, q eum in palatio tenuit 8. dieb⁹,
deinde cuſtodiæ mancipatur apud ꝑdicatores. Per hæc tempora & Hieronymus venit
Conſtantiam cum vno clerico. Auditus eſt Iohannes Hus in conſeſſu patrum, ætate
maior & autoritate habitus, licet doctrina & facundia ſuperior eſſet Hieronymus. le-
cti ex om̃i natione patres diuini atq; humani iuris doctores, ſæpe cum his colloquia
habuere, dogmata eorum à lege diuina aliena eſſe monſtrarũt, neq; bonis conducere
moribus, rogauerũt ne plus ſapere q̃ eccleſia vellẽt, ꝑegrinas opiniones relinquerent, Vuickleſi
ingenia ſua Vuickleffoꝝ inſania non macularẽt: eloquentiã, q̃ ꝓditi eſſent, in corrobo diſciplina
randis eccleſię inſtitutis, non euertendis exercerẽt: poſſe eos in conſpectu Dei & in mi damnata.
litanti eccleſia ſublimem cõſequi locum. Stetere in ꝓpoſito ꝑtinaces, neq; victi ratio-
nibus, vinci voluerunt, ſe veraces, ſe S. Euangelij imitatores, ſe diſcipulos Chriſti eſſe,
Romanam eccleſiam cæteraſq; ꝑ orbem diſperſas, à traditionibus ap̃lorum abijſſe, q̃
opes atq; delicias ſectarentur, dñatum in populis & primos in conuiuijs accubitus ex-
quirerẽt, canes & equos alerent, eccleſiaꝝ bona q̃ Chriſti pauperibus deberenť, ꝑ laſci
uiam luxumq́; conſumerent, aut neſcire prorſus diuina mandata, aut ſcientes conte-

mne-

mnete. Primores magnæ ſynodi, vbi ꝑtinaciā & immutabiles animos ꝑditoꝝ hoīm aduerterūt, membra eccleſiæ putrida, q̄ ſanari non poterāt, ne reliquum corpus inficerēt, reſecanda cenſuerūt. lata eſt in cōſenſu patrū aduerſus ꝑtinaces ſententia, cremandos eſſe q doctrinā eccleſiæ reſpuerēt: cōdēnataq; hæreſis Vuickleff. Prior itaq; Iohānes Hus cōbuſtus eſt ſexta feria poſt feſtū S. Vdalrici, Hieronymus diu poſt in vinculis habitus, cum reſipiſcere nollet, pari ſupplicio affectus, ſabbato ante Exaltationē S. Crucis anno 1415. Pertulerūt ambo cōſtanti animo necem, & q̄ſi ad epulas inuitati, ad incendiū ꝓperabant, nullam emittentes vocem, q̄ miſeri animi poſſet facere indicium. vbi ardere cœperūt, hymnum cecinere, quem vix flāma & fragor ignis intercipere potuit. cineres exuſtoꝝ, ne raperent à Boemis, in lacum ꝓiecti ſunt. diſcipuli vero eoꝝ, ex eo ſolo terram abſtulere, in q̄ ignis fuit, eamq; veluti ſacram ſecum attulere in patriam. Iohānes ac Hieroñ. apud Boemos martyꝝ honores meruerūt, nec minores q̄ Petrus & Paulus apud Romanos. Intellectis his in Boiemia, q̄ Cōſtantiæ geſta fuere de Iohāne & Hieroñ. diſcipuli eoꝝ ſequacesq; oēs in vnum cōuenientes, in primis memoriam defunctoꝝ cōſecrant, celebrandāq; q̄tannis decernūt. Exin ꝑ amicos nō-

Boemicæ eccleſiæ vaſtitas.

nullas eccleſias à rege ſibi tradi extorquēt, in q̄bus ſuæ plebi ꝓ̄dicare, ſacramentaq; miniſtrare libere poſſent. Neq; cōtenti, apud Stauoniam nobile monaſteriū fratrum ꝓ̄dicatoꝝ extra muros, à fundamentis deijciūt, eaq; prima eccleſiaꝝ ruina in Huſſitaꝝ nouitate facta. mox decurritur, & eccleſiæ monaſteriaq; paſſim nobiliſſima ferro atque igne vaſtant. nullum regnum tum totius Europæ, tam frequētibus, tam auguſtis, tam ornatis tēplis ditatum fuiſſe, q̄ Boiemia fertur. Fuit inter cætera monaſteriū aulæ regiæ apud ripā Maltauiæ, q̄* Moſa fluuius illi iungitur, ſitū, in q̄ regū erāt corpora, ſingularis excellētiæ, in latere ambitus vetus nouūq; teſtamentū literis maiuſculis in tabulis ſcriptū cōtinebat. Sed hoc decus poſt Vuenceſlai mortē Huſſitaꝝ rabies deleuit, q poſtq̄ eccleſias plurimas deiecerūt, monaſteria incenderūt, caſtellum petētes, cui Behingne nomē, 8. fere milliario ab oppido, q̄d nūc Tabor appellāt, 30. millia hoīm conuenere, atq; ibi 300. menſas in patentibus campis erexere, ex q̄bus ppl'o ſacramentū calicis miniſtrauere. Terruit ea congregatio Vuenceſlaum regem, verentē ne arma in ſe verterēt, nec periculo caruit Vuenceſlaus. ei ſaluti fuit Coranda, ſingulari facundia presbyter in plebibus auditus, q dum ppl'm de rep. admoneret, inter cætera: Quanq̄, inquit, viri fratres inertem ſortiti regem ſumus, ſi tñ cæteros expendimus, nemo eſt quem noſtro regi anteferamus: eſt q̄etus, benignus, noſtri amās. nam q̄s eo regnante nos laceſſere audet? licet nobis ex voto viuere noſtro, nō eſt eadem ſibi, q̄ nobis, de religione ſententia. ritum noſtrum neq; ipſe ꝑturbat, neq; alios ꝑturbare ſinit. par eſt vt preces ꝓ eo fundamus, vtq; ſinguli ei vitam rogemus, cuius deſidia, noſtra ſalus, noſtra quies eſt. q̄d cum ab exploratorib⁹ rex cognouiſſet, quieto animo fuit: & factus ex tepido frigidus, Corandā inter amicos habuit. Ad conciliū redeo: anno 1415. prima

Iohā. papæ edictum.

die Martij papa Iohannes, q̄d ſequitur, decretum publicari fecit. Iohannes eṗs ſeruus ſeruoꝝ Dei, vniuerſis Chriſti fidelibus ꝓ̄ſentes literas inſpecturis, ſalutem & ap'licam bñdictionem: Vniuerſitati & veſtrum ſingulis innoteſcat, ꝙ ꝓpter q̄etem totius ppl'i Chriſtiani, profiteor, promitto, ſpondeo, voueo & iuro Deo & eccleſiæ & huic ſacro cōcilio, ſponte & libere dare poteſtatē ipſi eccleſiæ ꝑ viam meæ ſimplicis ceſſionis papatus, & etiam facere & implere cum effectu iuxta deliberationem ꝓ̄ſentis concilij ſi & q̄n Petrus de Luna Bñdictus 13. & Angelus Corarius Gregorius 12. in ſuis obedientijs nuncupati, papatu quē ꝓ̄tendūt, ꝑ ſe vel ꝓcuratores ſuos legitimos ſimiliter cedāt & etiam in q̄cunq; caſu ceſſionis vel deceſſus, aut alio in q̄ ꝑ meam ceſſionem poterit dari vnio eccleſiæ ad extirpationem ꝓ̄ſentis ſchiſmatis. acta ſunt hæc in Cōſtantia anno dñi 1415. prima die Martij, pontificatus noſtri anno 5. Poſtea dñica Lætare celebrauit papa Iohannes Miſſam, & benedixit roſam, quam dedit regi Ro. hanc roſam donauit rex B. Mariæ in ſummo. papa inuitauit regem, principes eccleſiaſticos & ſeculares eo die. Secunda feria poſt Lætare, conſultatio facta eſt ſeſſione publica, ꝙ vnus papa eccleſiæ ꝓ̄ficeretur. tum ſurgēs archieṗs Moguntinus, proteſtabatur, niſi Iohan. 23. eligeretur, ꝙ nunq̄ alteri obedientiā ꝓ̄ſtaret. Veꝝ dum in concilio facta eſſet oībus dicendi copia, multa crimina, & quidē grauiſſima, obiecta ſunt Iohanni. vnde paulo poſt diſcordiæ inter eum & Sigiſmundū oriri cœperunt. itaq; ſecūda feria poſt dñicam paſſionis papa Iohannes cōſiderās intentionē concilij, cepit pœnitere, dicens ſe ac ſuos non eſſe ſecuros, nec ſe libere poſſe agere. Innotuit hoc Cæſari, qui papam acceſſit. intelligo, inquit, pater ſancte querelas veſtras, ꝙ ſanctitas veſtra non ſit hic ſecura. adſumus, & vobis dabimus plenam ſecuritatem, & ſi vtique vultis alio in loco eſſe, conducemus, & ſaluum conductum dabimus pleniſſimum. intellexit quoque

rex

rex Feidericum ducem Auſtriæ de abducendo papa tractaee. vnde vocauit eum,& ne talia p̄ſumeret monuit.ve⁊ dux oĩa negauit. His non attentis, Iohãnes papa clam abiee cõſtituit,veritus ne papatui cedere cogeret,adiut⁹ ad hoc,& plane inuitat⁹ factione Mogũtini aechiep̄i & Feiderici ducis Auſtriæ: q cum imperatori aduerſarent,creſcere ei⁹ autoritatẽ ex oppreſſiõe põtificis veeebãt.Iohã.itaq; 20.die Maetij hora poſt meeidiẽ,equũ adſcẽdit,indut⁹ griſea chlamyde & cappa griſea incognitus, ciuitatem exiuit.poſtea adſcẽdit nauiculã, ꝑut dux ꝓordinauerat,in oppidũ Schaffhuſen ꝑuenit. Cardinaliũ nemo ſuit cõſcius.Secuti ſunt tñ poſtea pleeiq; ſub ſpecie eeducẽdi eecõcilandiq;.qui cũ nihil ꝑficerẽt,verẽtes Cõſtantiã eedire,ne ſorte ſuis dignitatibus priuarent.Altera vero die Cæſar ꝑclamaei fecit ſugam papę,& ꝙ nemo curaret,ſciret em̃ q̃ pacto reduceretue.Vnde alteea poſt Bñdicti dn̄e cõuocari fecit peincipes,& accuſauit Fridericũ ducẽ Auſtriæ,ꝙ autoe atq; adiutor papæ in ſugiẽdo ſuerit, in cõcilij iniuriã Cheiſtianæq; reip.ꝑiculum maximũ,adiecit,dictũ ducẽ offendiſſe etiã peiuatos plurimos.Citatur itaq; Feidericus publice in cõcilio ꝑ abductione papæ.Cæſar vero eundẽ ꝑedictũ citari in dñica Quaſi modo, curauit, & eius citationis virtute Cæſar abſoluit oẽs ſubditos Friderici ab obediẽtia eius.priuauit eum feudis & oĩbus bonis,corpus & bona illius expoſuit oĩbus,ſine mora q̊q; rex occupari fecit oppida ducis Stain, Frauenfeld,quidã alij occupaueeũt oppidũ Feldkirch & Curualhen,Suitenſes, Vualdẽſes cum ſuis cõfœderatis oceupauerũt oppida & munitiones in terra dicta Ergoia,q̃ hodie eſt in poteſtate eo⁊,Baden,Mellingen,Peemgarten,Vuallẽſtat,Dieſſenhofen.

Iohã. papæ fuga.

Feidericus Auſtriæ dux

Intetea papa in Schaffhuſen territus, in paraſceue poſt meridiẽ abijt,ac in oppidũ Loſenberg ꝑuenit,ab eo loco in Fribuegum cõfugit,iturus inde,ſi tuto fieri poſſet,ad Burgundiæ ducẽ.Scripſit aũt ex Friburgo cõcilio in hæc veeba:Iohan.ep̄s ſeruus ſeruo⁊ Dei:Vniuerſis innoteſcat,ꝙ cum ꝑpter metũ qui cadere potuit in cõſtantẽ vi⁊, de ciuitate Cõſtañ.eeceſſerimus,ne hac occaſione Petrus de Luna & Angelus Corarius ĩ ſuis obediẽtijs noĩati, allegãtes impeeſſionẽ nobis factã,ſe q̃uis modo ab acceſſiõe retraherẽt,& ſic ꝑtraheret effectus pacis & vnionis eccleſiæ, ad q̃rum effectũ deſideria noſtea tendũt. Ex Fribuego &c. Interim Cõſtantiæ mediatoribus principib⁹ inter regẽ & ducẽ Fridericũ cõpoſitio facta eſt,vigore cuius dux Feid.ꝑſonaliter in manus Cæſaris ſe & ſua oĩa bona eeſignãs,ſub hac forma deſuꝑ literas tradidit:Nos Feidericus Dei grã dux Auſteiæ,Stiriæ,Carinthiæ &c.Fatemue nos indignationẽ eegiæ maieſtatis incueriſſe,eapropter nos & noſtea in manus ſuæ maieſtatis tradimus &c.in bona forma.Datum 27.die Martij mẽſis anno 1415. Eodem tẽpore cõſiſtoriũ peouinciale in Turgoia Cæſar pro certa pecunia⁊ q̃ntitate impignorauit Cõſtantienſibus. Duxq; Feid.ſcripto oẽs ſibi ſubditas ciuitates abſoluit,q̃ geatia vencr̃t ciues de Schaffhuſen,Rudolffzell,Dieſſenhoſen,Neuenburg,Briſach,& pleræq; aliæ ciuitates,dedentes ſe Cæſaei pro impeeio aeceptanti.Iurauit etiam dux ipſe papã Iohannẽ cõcilio repſentare.fecit in eo q̃tum potuit,& eundẽ Iohannẽ vſq; ad Cellam Rudolphi ꝑduxit. Iõh.23.captus.
nũciauit inde cõcilio, ꝙ niſi vi adhibita non poſſet eum vltra ꝑducere. hæc ſcripſi ex actis cõcilij.Cueante poſt hæc cõcilio,Iohãnes capit,& in inſula S.Marci prope Conſtantiã,vulgo Richnau, eaeceri mãcipatur. Cauſam fugæ diſquirere cõciliũ tũ cœpit, certosq; iudices vieos grauiſſimos delegit,qui crimina homini obiecta diſcuterẽt,eademq; ex oedine eeferrẽt.ad 40.capitula cõtra hoĩem probata ſunt.Veniẽtibusq; oĩb⁹ in eandẽ ſententiã,Iohãnes merito põtificatu eiectus,ſentẽtiã in ſe latã approbat:pontificatu,ſiue ſpõte,ſiue inuitus,ſe abdicauit.q̃ ſacto, ſtatim ad Ludouicũ comitẽ Palatinũ cuſtodiendus mittitur donec aliud decerneretur,in Manhẽ oppido teiennio ſine Manhem.
cubiculario famulove Italico diligẽtee aſſeruatus eſt. Teutonici erãt cuſtodes oẽs, q-bus cũ Iohãnes nutu & ſignis loquebat,cũ nec ipſe linguã Teutonicã, nec illi viciſſim Italicã ſcieẽt.Cõciliũ itaq;,vt abeogationẽ à ſe factã,verã & integrã *indicaret,ſynodicũ decretũ ꝑmulgauit, q̃ affiemabat cõeiliũ gñale legitime cõgregatũ habere à Chrõ ptãtem,hoc q̃dẽ fundamẽto,ip̄m etiã põtificẽ cõcilio ſubiecit. Quare Gregoeio 12. neceſſe fuit,ſuadẽte etiã Cæſare,aliquẽ ad cõciliũ mittere,cũ ipſe ꝑficiſci eecuſaeet,qui ſuo noĩe cõcilij ſententiã appeobaret.Miſſus itaq; Carol⁹ Malateſta,vie certe inſignis, cum videeet oẽs in hãc ſententiã veniee,vt Gregorius q̃q; põtificatu ſe abdicaret,in pu- Gregorius pontificatu abdicatus.
blicũ prodiẽs,ac in ſede Gregorij nõ aliter extructa,acſi ipſe adeſſet,collocat: plectaq; renũciandi facultate,Gregoriũ põtificatu abdicat,quẽ ſtatim cõuentus oĩs ꝑ tã libera abdicatiõe, agri Piceni lẽgatũ creat. nõ multo poſt Geegori⁹ Recaneti morit,dolore animi, vt aiunt, propter ſubitam abeogationem ante conſtitutum tempus à Carolo factam.in longum em̃ eem protrahi volebat,in mora ſpem aliquam ponẽs, mortuus itaq; in Recanetẽſi eccleſia ſepelit.eius aũt reſignatio facta eſt in die S.Vdalrici,4.die

mcnſis

mẽſis Iulij,cum antehac in vigilia Corporis Chriſti condẽnatus eſſet Ioh.23.anno dñi 1415. Lentũ deinde conciliũ fuit,cum & corrigere in eccleſia multa, ac tollere penitus ſchiſma niteretur,q̃ multo tẽpore egebãt,varia negocia interpellabãt,ocij interea nullus erat locus.Sublatis enĩ duobus põtificibus,tertius,in q̃ abrogando maior difficultas apparebat,reſtabat,Petrus de Luna,Benedictus 13.appellatus.Poſt multos labores in concilio habitos, Imp.Sigiſmundus vnà cum oratoribus concilij anno 1416.in menſe Iulio iter ad reges Franciæ,Angliæ ac Aragoniæ cepit,rectoq́; itinere ad reges Franciæ & Angliæ ꝑuenit,eos adhortatus,vt ꝓ ſalute Chriſtiani nõis iam ob ſchiſma periclitantis, in abrogando Benedicto,ſublatis alijs duobus,eius ſequerent ſententiã. Grato aũt reſpõſo accepto,inde Narbonã ꝓperat ad Ferdinandũ Aragonum regem, cuius ppl'i magna pars Bñdicto obtẽperabat:q̃ cum inter alia capitula pactus eſt,vt Benedictum rõnibus moneret ea facere,q̃ Gregorius & Iohãnes in cõcilio egiſſent.id vero ſi facere recuſaret,ppl'os cogeret ab eo ad conciliũ Conſtantieñ.deficere. Bñdictus aũt in caſtello Peninſulæ loco munitiſſimo ſe continẽs,moueri ſuaſionibus à ſentẽtia ſua non poterat,ꝙ diceret ſe verũ Chriſti vicarium eſſe,& Conſtantiã non eſſe locũ libertati eccleſiaſticæ cõuenientẽ,cum Iohã.23.ab his etiã abdicare ſe põtificatu coact' fuerit,q partes ſuas antea ſequebant. Tum vero principes Hiſpaniç cernentes ꝑtinaciam Benedicti,concilij opinionem ſecuti,in reliquorũ ſententiã ꝑuenere.Scripſit continuo Sigiſmundus e concilio,ꝙ oẽs reges & principes dimiſiſſent Benedictũ,ſequerentuŕq; conciliũ. Anno igitur dñi 1417.circa feſtum purificationis Mariæ reuerſus eſt rex Conſtantiã,cum gaudio magno ſuſceptus.agebatur res concilio qnq; nationum ſuffragijs.q̃cquid aũt decernebatur,id ratum erat & ꝑ curia enũciabat,ſi oĩm conſenſu poſtea confirmatũ fuiſſet.Qua qdem autoritate Bñdictus,diſcuſſa aliquandiu re,18. die Martij accenſis candelis & pulſatis campanis,anathematizatur, reiectiſq; rõnibus eorũ q cum eo ſentiebãt,pontificatu priuatur,& vt hæreticus ac ſchiſmaticus à cũctis habendus declaratur.

Benedictus priuatur.

In octaua Paſchæ Fridericus Burgrauius Norinbergeñ.marchio Brandenburgeñ.creatus eſt,& paulo poſt Adolphus comes de Cleue,dux factus eſt.

Frid. Burg. Norinbergeñ.

Deinde in Boemia ſurrexit poſt Iohannẽ Hus, alius pſeudoſacerdos Iohannes qdam ex ordine Præmonſtrateñ.impius monachus,ad oĩe ſcelus audax, q cum ꝓdicaret Pragæ apud S.Stephanũ,neq; bene ſapere videret,officio motus eſt ꝑ epm.monaſteriũ hinc Carmelitarũ inuaſit, tum ſingulis fere diebus ſacram euchariſtiã ꝑ ſuas eccleſias circunuectabãt hæreticiſq; cũ paucas eſſe dicerẽt,ductore Nicolao viro eius loci dño,vnde Iohannẽ Hus originẽ trahere diximus,in regiã tumultuarie ꝑrumpentes,Vuenceslaũ orauere, vt daret ſibi ampliores eccleſias,q iam ppl'i maiorẽ partẽ obtinerẽt.audiuit rex benigne Nicolaũ ꝓ multitudine loquentẽ, vtq; in poſterũ diẽ rediret,iuſſit.Deinde miſſo ppl'o,ad Nicolaũ q mãſerat,cõuerſus: Tu,inqt, q̃ nos e regno eijceres orditus es telã:at ego laqueũ inde efficiã,q̃ te poſtea ſtrangulẽ.Ille abiẽs,populares magis ac magis accendit.Rex in arcẽ* Viſegradẽſem vrbi vicinã ſeſe recepit,miſſis ad fratrẽ Sigiſmundũ oratoribus,q eius auxiliũ implorarẽt:cõſulibus aũt nouæ ciuitatis Prageñ.ne vlterius ab hæreticis dñicum corpus in põpa deferri ſinerẽt,imperauit. At hæretici poſt hæc apud eccleſiã Carmelitarũ cõuenientes, ad ædẽ S.Stephani euchariſtiam ꝑ plurimas plateas atq; eccleſias armati circũtulere, ibiq; domũ ſacerdotis,ſuis ineptijs non conſentientis,diripuere:& ſublato clamore ingẽti, furẽtes ꝓrium petiere.cõſules vndecim metu ꝑculſi,fuga ſaluati ſunt:ſeptẽ q remãſerãt,*& cum* his iudex vrbis,atq; alij nõnulli ciues,raptim intercepti,ex altiſſimis feneſtris *in forũ* ꝓcipitati,lanceis ac verubus irati ppl'i excepti,dirũ ſpectaculũ ꝓbuere,ſtante in foro Iohanne monacho,ſacrũ Chriſti corpus ſanguinario ppl'o miniſtrante.Camerarius regni,qui cum 300.equitibus ad ſedandũ tumultũ occurrerat,vbi furentẽ plebẽ animaduertit,de ſua vita ſolicitus, fuga ſibi cõſuluit.Ea cum regi renunciarent,cũctiq; circũſtãtes attoniti facinus deteſtarent:At ego,inquit pincerna,futura hæc ꝓſcieram.quem rex indignatus correptum,repente in pedes ſuos ꝓſtrauit, & arrepto pugione conatus eſt interficere.ſed impeditus à circũſtantib',ægre illi vitam dimiſit.Nec mora,paralyſi correptus ægrotare cœpit,atq; intra 8.& 10.dies, ſignatis nõibus hæreticorũ,q̃s neci deſtinauerat,fratrem aſſidue vocitãs,& amicorũ auxilia anxius expectãs,ante vita exceſſit,q̃ vocati principes adeſſent.delatum eſt cadauer ad eccleſiam.S.Viti in arce,& inde ad aulam regiam, ibiq; conditũ in ſepulchro q̃d ſibi delegerat. Sed poſtea cum monaſteriũ ipſum ab hæreticis diriperet,& ſepulchra regũ effringerent,cadaueraq; eijcerent,quidã piſciculos vẽdere ſolitus,regis quẽ amauerat,corpus clã collegit, & in loculo apud ſe domi cõdidit.Interiecto deinde tẽpore, reb' in meliorẽ fortunã delatis, cum Vuenceslai corpus quæreretur, acceptis 20.aureis, illud reddidit. mortuus

Boemicæ furiæ.

Vuenceslai interitus.

tuus eſt aũt rex Vuẽceslaus anno 1418. At incineratione Iohãnis Hus & Hieronymi
ferunt imꝑatorem nõ æq̃ aĩo tuliſſe, propter ſaluum conductum eis datũ. reſpondit ei
ſacroſancta ſynodus, eum argui nõ poſſe de fide mentita, qa cõcilium ipſum nõ dede
rat eis ſaluũ cõductum, & cõcilium maius eſt imꝑatore: & ideo non potuiſſe cõtra vo
luntatẽ cõcilij id cõcedere, ꝑcipue in factis fidei, cui determinationi vt bonus filius ec-
cleſiæ, acquieuit. Rebus hoc modo cõpoſitis, cũ de reſtituenda eccleſia, emendan-
diſq́ moribus clericoꝝ mentio haberetur, fieri id nõ poſſe exiſtimarũt vacante ſede.
Vnde de eligendo nouo põtifice ſermo eſt habitus. ordinatũ eſt ſpiritu ſancto ſugge
rente, q̃d alias nõ putat̃ ſeruatũ, & hoc ad maiorẽ cõcordiam, vt vltra voces cardinaliũ
q̃ erant de triplici obedientia, ſ. Gregorij, Iohãnis & Benedicti, adderent̃ ex q̃libet na
tione qnq; ꝓlati, q vocem cũ cardinalibus in electione fienda haberẽt. Cõclaue igit̃ in-
trantibus, infra paucos dies electus eſt ab oĩbus poſt aliquã diſcuſſionẽ & vocũ variati
onẽ vnanimiter & cõcorditer Otho cardinalis de Columna, vocatuſq́ Martinus qn
tus, anno 1417. menſe Nouemb. Effuſus nimio gaudio Imꝑator, nullo habito dignita
tis ſuæ diſcrimine, cõclaue ingreſſus, gr̃as oĩbus egit, q tantũ viꝝ & tam neceſſarium
reip. Chr̃ianæ prope extinctæ delegiſſent: & ante põtificem proſtratus, cũ ſumma ve-
neratione eius pedes oſculatus eſt, quem cõtra põtifex amplexus, nõ ſecus ac fratrẽ in
precio habuit, gr̃as egit ꝙ ſua opa & induſtria pax tãdem eccleſiæ Dei reddita eſt. vo
cari aũt Martinus voluit, ꝙ ea electio in diui Martini celebritate habita fuiſſet. Veꝝ
ad tollendũ oẽm ſcrupulũ circa beneficia olim collata, & gratias cõceſſas, & ordina-
tiones factas & alienationes, qa q̃libet illoꝝ trium aſſeruerat ſe veꝝ & indubitatũ Ro
manæ eccleſiæ põtificem: ſanctiſſime ſtatutũ eſt, vt q̃dcunq; fuiſſet factum in partibus
obedientiæ alicuius illoꝝ, id eſſet ratũ, firmum & ſtabile. Epiſcopi vero facti & cardi
nales à Gregorio & Iohãne & Benedicto ante depoſitionẽ vel renũciationem alicui-
us eoꝝ, remanſerũt in ſua dignitate & honore. Et om̃es cẽſuræ quas aliq cõtraxiſſent
in tali ambiguo, ablatæ ſunt: & q ſimplicitate ducti ex laicis, credentes in iſtũ vel in il
lum, maioꝝ veſtigia ſequentes, iudicãtur excuſati. Sed qui cauſa honoris & tempora-
litatis alicui eoꝝ adhæſerat cõtra cõſcientiam, nõ excuſabat̃. Et ad cautelam fuit facta
quædã relaxatio gñalis oĩm cenſuraꝝ, quas qcunq; incurriſſent ratione dicti ſchiſma
tis, ac etiã om̃es indulgẽtiæ plenariæ poſitæ in qbuſcunq; locis ad inſtar alterius indul
gentiæ poſitæ alicubi annullatæ ſunt. Dicit̃ etiã, bullas ſolẽnes regni Apuliæ adeundi
& poſſidendi, fuiſſe cõceſſas per cõcilium duci Andegaueñ. Ludouico & ſucceſſorib⁹
ſuis. In ipſo etiã concilio editæ ſunt quædam cõſtitutiones: vna cõtra ſimoniacos, ꝙ
electiones, poſtulatiões, cõfirmationes, prouiſiões ſve ſimoniacæ, nullæ ſint ipſo iure: ſi-
moniace ꝓuiſi, fructus ſuos nõ faciãt, ſed ad illoꝝ reſtitutiõem teneant̃: & ꝙ dantes &
recipientes, ſententiam execrationis incurrant. Item alia cõſtitutio cõtra mendicãtes
tranſeuntes ad alias religiões ſine diſpenſatione papæ, excepto, ſi tranſeant ad Carthu
ſieñ. execratur ipſo facto & recipiẽtes eoſdẽ, abſolutionẽ Sedi Ap. reſeruat, annullat
nihilominus cõtrafactum. Inſup cõſtitutionẽ edidit cõcilium, quæ incipit, Ad euitan
dum ſcandala, ꝙ nemo teneat̃ à cõmunione alicuius ꝑtextu cenſuræ eccleſiaſticæ abſti
nere, aut interdictũ eccleſiaſticũ ſeruare ante denunciationẽ expreſſam, & ſpecialiter
excipie notorie excõmunicatum ꝑ iniectiõe manuum in clericũ. Anno 1417. Mar-
tinus natione Romanus, ex familia Columneñ. eligitur. ſedit annis 14. Is à teneris an
nis cura parentũ moribus & literis imbutus, iuri põtificio Peruſii operã dedit. diacon⁹
cardinalis poſtea ab Innocẽtio VI. creatus, nec ob eam rem à natura ſua diſceſſit. hu-
manior eñ q̃ antea factus, patrociniũ ſuũ oĩbus ꝑſtabat, ita tñ, ꝙ reb⁹ publicis nõ mul-
tum ſe immiſcebat. nam in cõuentu Conſtañ. multæ in vtranq; partẽ altercationes cũ
haberent̃, ipſe mediũ quoddã tenuit, q̃ in alterutrã partẽ inclinare nullo modo videba
tur, cõmuni vtilitati cõſulens. hanc ob rem imꝑatori & cardinalibus gratus pontifex
creat̃. eius ſermo plenus ſentẽtijs erat. excidebat nullũ verbũ tam crebro, q̃ iuſtitiæ no
men. ad ſuos ꝑſępe cõuerſus, his verbis vtebat̃: Diligite iuſtitiã q iudicatis terram. Ade
ptus magiſtratũ, cũ reſtare adhuc caput renaſcẽtis hydrę cerneret ſchiſmatis, Benedi-
ctũ Lunã cũ aliq̃t cardd. & ꝓlatis, Peninſulæ tanq̃ in arce ſchiſmatis ſe cõtinentem, q-
buſdã Aragonię populis, in vtram partẽ inclinarent, adhuc titubantibus, approbante
concilio, Othomaꝝ viꝝ doctiſſimũ patria Florentinũ, S. Euſebij presbyteꝝ card. le-
gatũ e latere ſuo in Aragoniã mittit, q ſub pœnis & cenſura eccleſiaſtica Petrũ de Lu
na admoneret, vt ſe pontificatu abdicaret. Cardinales autẽ q cum Petro ſentiebãt, in-
telligentes vltimam cõcilij & põtificis ſententiam, Petrũ ipſum adeunt, rogantq́ vt de
eccleſia Dei tandẽ om̃e ſchiſma tollat, q̃ iam multis annis Chriſtiana reſp. magnis ca-
lamitatibus afflicta erat, id quod ob ſalutẽ eccleſię Gregorius & Iohãnes feciſſent. Re

Martinus 5. papa.

Cenſuraꝝ modus e Cõcilio.

Cõſtitutiones Cõcilij.

ſpondit Benedictus id ſibi nequaꝗ integrũ eſſe, cũ Martino vero cõuentuꝝ,ſi vera eſ
ſent quæ de hoĩs integritate dicerent:ſineret ſibi id negocij,nec amplius ea de re ſoli
citi eſſent,Ex q̃tuor cardd.duo pertinaciã hoĩs cõſpicientes,ab eo ad Martinũ ſtatim
defecere.q manſere ſecum,anticardinales ſunt habiti.Martini q̃ꝗ autoritatem Hiſpa
nia oĩs ſtatim ſecuta eſt.Idẽ fecere nõ multo poſt Scoti & Armeniaci.atq; ita vna reip.
Chr̃iana,Peninſula dũtaxat excepta,Martinũ ſecuta eſt. Anno dñi 1412.Hẽricus rex
Henricus 5. rex Angl. Angliç 4.morit,& fili⁹ ſuus Hẽricus 5.ſuccedit ĩ regno. Anno deinde 1415.Hẽricus 5.
rex Angliç venit in Franciã cũ exercitu,cepit Harfleũ.tum ducẽs exercitũ p Picardiã,
apud Blangiũ Frãci cũ eo pugnãtes,victi ſunt.Scribit Aeneas Sylui⁹,ꝙ Hẽricus iſte fu
it cũ exercitu ſuo circũuenius à Frãcis, ita ꝙ dimittere voluit q̃cũq; obtinuiſſet ĩ Fran
cia,ſi cum ſuis incolumis abire pmitteretur.negantibus Gallicis,noctu (ita cm̃ impe-
trauerat inducias) vocatis ducibus,Neq; fugere,inq̃t,cõmilitones,neq; pacem ex hoſtĩ
bus conſeq poſſumus,q̃uis cedere regno Galliæ voluerimus.ſola nos arma tueri poſ-
ſunt.nõ eſt cur tantũ exercitum formidetis.iuſtam cauſam iuſtus Deus adiuuabit.ite,
& alter alteri peccata veſtra cõfitemini,puſillumq; terrç ob memoriam ſacramẽti Eu
chariſtiæ ſaluatoris alter alteri porrigite.craſtina die liberabit nos domin⁹ ex manib⁹
inimicorum.ſic dimiſſa concione,peractis quæ iuſſerat,curare milites corpora præce
pit.Orto die,cõmiſſum eſt p̃lium.ceciderunt Francoꝝ millia quatuor genere illuſtri,
Angloꝝ quadringẽti cum duce Eboraceñ.regis fratre.in Angloꝝ poteſtatem viui ve
nerũt Aurelianus & Borbonius duces,comes Vindoniceñ. comes de Richmont, Mar
ſcallus Boſſicardus,quos oẽs in Angliam Henricus captiuos duxit. rex Frãciæ præ
lio nõ affuit. Anno dñi 1416. Sigiſmundus imp.venit Pariſios,& poſt in Angliam
animo faciendæ pacis,q poſtea cum rege Hẽrico venit Caleſiũ, vbi cũ duce Burgũdiæ
ſecreto collocuti ſunt,nec rex Angliæ pacẽ admiſit.Nec multo poſt tẽpore,Burgũdi
Philippi opa adiutus Hẽricus v.Pariſios & alia quædã Galliæ loca accepit,& inter re
De Philippo Maria. ges pactio interceſſit Aecaterinæ Caroli filiæ noĩe,quã Anglus vxorẽ duxit. Anno
dñi 1415.Philippus Maria tertius Mediolaneñ.dux,Iohannis Galeatij filius,in pater-
num ducatũ reſtitutus,impauit annis 32.vir magnanimus & ſapientiſſimus. Is Medi-
olanũ principio adeptus,cũ oẽs ſuæ ditionis ciuitates à tyrannis occuparentur, Bea
tricẽ conſilio proceꝝ ſuoꝝ Canis Facini relictã annoſam,duxit vxorem,à qua ingẽ-
tem vim auri atq; argenti ſuſcipiẽs,mox exercitus magnos cõſcripſit,& Matthæo q̃-
dam Teutonico & Crimmola ducib⁹,ſua recupauit,addiditq; ad paternã dñanonem
Genuã potẽtiſſ.vrbẽ.fuit Martino V.amiciſſimus, Iohannã Apuliæ reginã,ab Alfon
ſo rege pulſam, ſua virtute & potẽtia reſtituit in regnũ.Tandẽ poſt innũera geſta cç-
cus factus anno Chriſti 1447.profluuio ventris correptus, deceſſit nõ relictis liberis,
niſi Blanca Maria illegitima.nam habuit ſecundã vxorẽ Amedei ducis Sabandioꝝ fi
liã,quã virginẽ dimiſiſſe fert. ſcribũt etiã aliq,ꝙ primã vxorem ſuſpicione damnatã,
Finis cõcilij Cõſtãtieñ. interire fecerit. Durarat Cõſtantiæ cõcilium hactenus circiter annos quatuor, vbi
cum vnita eſſet reſp.Chriſtiana, ſchiſmatiſq; autores abrogati,cautum eſt,ne vnquã
tantis ſchiſmatibus turbaret res Chriſtiana,vt Conciliꝝ frequẽtia intercederet. Pla-
cuitq; vt poſthac concilia agerentur gñalia.Primũ à fine huius in quinquenniũ proxi
mum,ſecundũ vero ab illius fine in ſeptenniũ,deinceps de decennio in decenniũ. ꝙq;
gñale conciliũ conuocet in locis,quç põtifex Max.per mẽſem ante finem cuiuſq, con
cilij,apꝓbãtibus patrib⁹,deputarit.terminũ cõuentus,vt & locũ,ex cauſa poterit pon-
tifex breuiorẽ,nõ lõgiorem,ſtatuere.Eſtq; deputata proximo cõcilio Papia.acta ſunt
hæc anno dñi 1417.q̃,cum pacta eſſent cuius cauſa cõuenerant Europæ pceres,conci
lium ſolutũ eſt. Martinus abiens Cõſtantia, p Sabaudiã iter faciens,Mediolanũ pue
nit,vbi à Philippo Maria duce pbenigne ſuſcipit.Mantuã*,deinde Ferrariã, ac demũ
per Flaminiã iter faciens,Florẽtiam inuiſit,vitata de induſtria Bononia,q̃ poſteaꝗ in
tellexerat Iohannẽ coactũ abdicare ſe pontificatu,pulſis eccleſiæ magiſtratibus, in li-
bertatẽ ſe vendicauerat. Martinus Florentiã veniẽs,offendit *Brachiũ Montoniũ vi-
rum in re militari pſtantem,Peruſiũ,ducatũ Spoletinũ,& magnam patrimonij partẽ
occupaſſe,conductis mercede qbuſdam tyrannis circũquaq; poſitis, vt ipſe tuto pfici
ſci Romam nõ poſſet. Cum vero admonitus Brachius redire ad ſanitatem nollet,in-
terdictum eſt ſacris,oĩbus his q Brachiũ ſuſciperẽt,aut ei parerẽt.ea occaſione Floren
tini agũt,vt Brachius ad pedes pontificis puolutus veniã peteret,q̃d & fecit,oppidaq;
aliq̃t eccleſiæ redderet,vtq; ſtipẽdijs põtificis militãs,Bononiã rebellẽ in Martini po-
teſtatẽ redigeret,cui bello Gabriel Cãdelmerius cardinalis & legatus pfuit,cuius indu
ſtria & Brachij virtute Bononia in poteſtatẽ eccleſiæ breui redijt. Interim vero q̃-
tuor illi cardinales,q olim cum Petro Luna adulterino pontifice ſenſerant, Florenti
am

am ad Martinū venientes cum honorificentiſſimo comitatu,publico conſiſtorio ſuſ-
cepti,dignitatē ſuoꝝ tituloꝝ retinuere. Et Baltaſſarē Coſſam,Iohannē 23.dictū,aiūt
tum e Palatini carcere liberatū,ad pontificē Martinū veniſſe ſupplicē,à q̃ benigne ex- De Iohanne 23.
ceptus,in cardinaliū numeꝝ adſcitus,ep̄s Tuſculanus eſt creat⁹. Eq̃dem & Sigiſmun
di & Ludouici Palatini precibus ꝑmotū Martinū crediderim,hūc,anteq̃ Italiā adie-
rit,Palatino carcere eduxiſſe,id q̃d papæ ad vtrūq; literæ teſtanť: & in Italia Coſmæ
Medicis opa,ſuæ dignitati reſtituiſſe.nec ſuperſuit hia rebus Coſſa diu, vita ex animi
(vt aiūt)dolore excedēs. Græcoꝝ impatoris tunc legati veniūt ad pontificē,polli- Græcoꝝ legati.
centes Græcos⁹ q̃ad fidē attinet,velle in ſententiā Latinoꝝ venire,ſi æquæ cōditiones
ꝓponerenť.hos ꝑbenigne pōtifex ſuſcepit,& legatū e latere creauit Petrū Fōſiccium,
S.Angeli cardinalem Hiſpanū,doctiſſ.hoiem Cōſtantinopolim mittit ad res compo
nendas,q̃ & ante miſſus erat Antoni⁹ Maſſan⁹ordinis Minoꝝ gñalis,q impatoris &
Græcoꝝ exploraret ſententiā.Tū inſtātibus Romanis, pōtifex cū bona Florentinoꝝ
grā diſceſſurus,ciuitatē honore metropolitico exornauit. antea em̄ ep̄m ſolū habuit.
abiēs itaq; Romā tandē ꝑuenit,effuſa obuiā turba,effuſis principibus vrbis,q hominē
haud ſec⁹ac quoddā ſalutare fid⁹ expectāt.diē illū in faſtis annotauere Romani.x.Ka
lend.Octob.anno dñi 1421.vrbē Romā adeo direptā & vaſtā inuenit,vt nulla ciuita-
tis facies in ea videreť,ad quā rurſum exornandā animū adiecit. Anno dñi 1422.Hē-
ricus rex Angliæ Corbolīj decūbens,nō multis poſt dieb⁹defunctus eſt, poſt quē Ca-
rolus cognomēto Beneamat⁹ rex Frāciæ,vltima q̃q; naturæ ꝑſoluit,apud S.Dionyſiū
ſepeliť.Carolus Caroli 6.filius,Frāciæ rex appellat⁹eſt. Hēricus Anglus p̄re Hērico de- Carolus 7. Frāciæ rex.
functo,regiū Frāciæ nomē vſurpabat,Frāciæ Angliæq; regē ſe publicis priuatiſq; lite
ris & forēſi ſigillo monetaq;,quā nouā cudit,appellās.In cauſa erat:nam dū Aecareri
na Caroli 6.filia,captis(vt dixim⁹)Pariſiis,Hērico huius Hērici patri nubit,hæ matri
monio leges dictę ſunt;ſi ꝑ Hērico vita defungereť,Frāciæ regnū Henricus adiret:ſin Henric⁹ Angloꝝ rex.
cōtra,& ex Hērico virilis ꝓles ſupſtes foret Carolo deficiēte,Hērici fili⁹ Frāciæ princi
patū adipiſcereť,nulla de Carolo legitimo hærede mētione habita.Mortuo itaq; Ca-
rolo 6.inſurgit turbatio ꝑ totū regnum maxima.nam hinc à Burgūdionibus,inde ab
Anglis,mox ab his q ſe rebus cōſulere dicebant,ita tumultuabať,vt dicere difficile eſ-
ſet,hoſtis ne an Francus plus damni miſerabili populo importaret.multa ꝓlia, multæ
ſeditiōes in Francia fiūt,& nulla partiū videť alteri cedere velle.vincunť tñ Frāci apud
Vernoliū ꝓlio,occiſi ad numeꝝ q̃tuor milliū,inter quos duces & comites plurimi ca-
pti fuerūt. Anno 1419.Vuenceslao defuncto,Iohannes Ziſcha nobilis gñe, in curia Ziſcha Huſſita.
regis à puero enutritus,& bellicis rebus exercitatus,altero carens oculo,quē in pugna
amiſerat,inſect⁹ Huſſitaꝝ veneno & rapinaꝝ auidus, collecta perditoꝝ hominū mul
titudine, in eccleſias q̃ reſtabant, impetū fecit,ſimulacra ſanctoꝝ & imagines magni
Dei cōfregit,monaſteriū Carthuſienſiū Pragæ vicinū inuaſit, monachos eius ordinis
tanq̃ populo inutiles,migrare alio iuſſit.Venere ꝑ idem tēpus ex mōtibus Pragā qua
dringenti circiter viri,lepra Huſſitaꝝ infecti cū mulieribus:atq; in foro ſedentes,cibū
à magiſtratibus petiere.Cōſulatus metu plebis quæ aduenaꝝ miſerabať,cibaria eis pu
blicitus miniſtrauit.Ziſcha hos ſibi adiūxit,& arcē*Viſſengradeñ.negligēter cuſtodi-
tam inuadere cupiens,ad locū quē Crucem appellant,profectus eſt,ibi ſupra 40.mil-
lia viroꝝ ex hæreticis cōuenere,q ſuam multitudinem cōſpicati,animū ad om̄e facin⁹
adiecere.multa ibi aduerſus Sigiſmundū Cęſarem,quem regiū hæredē,ſuis conatibus
infenſum norant,excogitata atq; decreta.Sophia interim anxia crebris nunciis ac lite
ris Sigiſmundū vocare,vicinoꝝ conſilia petere. Sigiſmundum malo vſum cōſilio,in
Turcos q ſe iampridem caſtris exuerāt,arma prius mouere, q̃ Boemiam petere libido
inceſſit.At dū Turcos laceſſere parat,Boemiā amiſit,& Vngariā nō defendit. eaꝓpter
cū ſeꝝ eſſet ei⁹ auxiliū,ex theſauro regis copias cōparans,arcē Prageñ. & minorē ciui
tatē q̃ arci adiacet,ꝓſidio firmauit.hæretici paſſim ꝑ regnū cōuentus agitare,ſolicita-
re populos minis & blāditiis,implere nouā ciuitatē ſuis hoibus parant. Cū hic eſſet Sigiſmundi
reꝝ ſtatus,legati Sigiſmūdi ſuꝑuenere,q regni gubernationē accipiētes,cum ciuitate legati in Bo
Prageñ.ea lege inducias fecere,vt arce Viſſegradeñ.reddita,liceret ciuib⁹ad Sigiſmū emiā ꝓficiſcuntur.
dum oratores mittere,deq; re ſua cū eo trāſigere,Ziſcha q̃ occupauerat loca reſtitue-
ret.Cōditiōibus acceptis atq; cōpletis,externi hæretici vrbē reliquere.cōſulat⁹ ex pri-
ſco more gubernationē iniit.q̃etiore reddita ciuitate,nōdum catholici q exceſſerāt,re
dire auſi,expectabāt Sigiſmundi aduentum. ſed interruperunt ſpem literæ ab eo miſ
ſæ,in q̄bus ſcriptum erat,ipſum breui ventuꝝ, regnumq; eo modo gubernatuꝝ,quo
pater Carolus prouinciā gubernaſſet.q̄bus ex verbis hæretici intellexerunt,ſectam ſu
am excludi debere. Sigiſmundus ad feſtū Natiuitatis Brunnam,q̃d eſt Morauiæ op-

pidũ,petijt,ibiq́ꝫ Pragẽſibus veniã petentibus,ea lege pepcit,vt catenas & repagula to
ta ex vrbe deponerẽt,ſuos magiſtrat⁹ accipent. Paruit attonita ciuitas. eleuatis in cœ
lum manibus,primores gratulabũdi aduentũ noui regis expectabant. Nec dubiũ vide
bat,qn tota Boemia labes Huſſitaꝝ exceſſiſſet,ſi ex Brunna Sigiſmũdus recta via Pra-
gam veniſſet,ſed Vratiſlauiã Sleſiæ caput acceſſit, q̃ in loco populus vrbanus non diu
antea cõſulatũ à Vuenceslao fratre illius cõſtitutũ,p ſeditionẽ obtruncauerat,cuius ſce
leris autores ſecuri pcuſſit.q̃d vbi Pragæ renunciatũ eſt,diffiſi de venia ciues, hoc exẽ
plũ veriti,manifeſto deſciuerũt,&⁹ allecto Chẽcone,q arci Pragẽſi ꝑerat, ĩ totũ regnũ
literas dedere,ne qs Sigiſmũdo aditũ ꝑberet, q non alia cura teneret̃ q̃ regni pdendi,
q antiquã Prutenoꝝ ciuitatẽ ordini iure pignoris obligaſſet,Brandẽburgenſes à coro
na Boemica alienaſſet,Iohannẽ ac Hieronymũ in cõcilio Conſtantieñ cremari nõ ſo-
lum pmiſiſſet,veꝝ etiam pcuraſſet:dogmata quę ipſi ſequerent̃,totis conatibus impu

Thaboritę. gnaret. Vſus proſpis adeo ſucceſſibus Ziſcha,ciuitatẽ condidit dictã Thabor, ſecta-
tores Thaboritas,fraudẽ ſacro noĩe vſurpato obtegẽs. Inter hæc apud Boemos ne
fanda emerſit hæreſis. Picardus qdam ex Gallia,tranſmiſſo Rheno, in Boemiam ve-

Adamitæ. nit,qui ꝑſtigijs quibuſdã fidẽ ſibi cõcilians,breui tempore non paruã mulieꝝ viroꝝq́ꝫ
plebem ad ſe traxit,quos nudos incedere iubens,Adamitas vocauit,autor om̃is licen-
tiæ. Venus publica & mixta,reliquaq́ꝫ horrenda auditu crimina hoc duce cœperant.
occurrit eis Ziſcha,factionemq́ꝫ pene omnem extinxit. Fuit & alia in Boemia hære-

Orebitæ. ticoꝝ factio,fratrũ Orebitaꝝ duce Morauo ſacerdote appellata, quæ territoriũ Græ
cenſe vicinaſq́ꝫ gẽtes magnis affecit cladibus,peſtifera atq́ꝫ immanis,nec Thaboritaꝝ
crudelitate vlla ex parte inferior, aduerſus quam Martinus V. noĩatim Crucem decre
uit,neq́ꝫ tamẽ in plures annos extirpari potuit. Huius ſectæ homines q̃ties ſacerdotes
noſtros intercepere,aut igne cremauerũt,aut nudos rigente hyeme ſup glaciem dimi
ſere:quos parui momẽti exiſtimarũt,deſectis virilibus abire pmiſerunt. Sigiſmun-
dus impator multa conatus vt regnũ acciperet,ſed eo pfidię indies magis ac magis in
uoluti ſunt,vt paſſim catholici cũ hæreticis rebellare curarẽt. Pragẽſes eñ quo facili⁹
tueri ſe aduerſus regẽ ſuum poſſent, in auxiliũ Ziſcham vocauere, q apud Pragẽſes ex
cõſilio ſuoꝝ ſacerdotũ om̃es ſanctoꝝ baſilicas delere adortus eſt. neq́ꝫ enim fas eſſe di
cebant,alteri q̃ ſoli Deo tẽpla ſacrari. hinc plurima monaſteria & nobiles eccleſiæ vno
impetu diſiectæ,ex q̃ diſſenſio inter eũ & Prageñ facta eſt,& Ziſcha cũ ſuis ad Thabo
ritas reuerſus eſt,vbi multis ꝑlijs cõtra catholicos geſtis ſemp victor euaſit,captis oppi
dis ſacerdotes catholicũq́ꝫ populũ vbiq́ꝫ cremauit, Sigiſmũdi exercitũ ſtrauit aliq̃ties.
Poſt multa Sigiſmũd⁹ vbi Ziſchæ cũcta ex ſñia cedere aĩaduertit, & illũ eſſe vnũ ex q̃
res Boemicę pẽderẽt,cõciliare eũ ſibi ſtatuit,multa pollicẽs. ſuſcepit cõditionẽ homo,
& dũ cõuenta cõpletur⁹ Sigiſmundũ petit, inter eundũ apud caſtellũ Priſcoiã peſte ta
ctus expirauit. Ziſcha mortuo,ingẽs mœror inuaſit exercitũ. nec mora,duæ factiões
exortæ,atq́ꝫ Thaboritæ in duos exercitus diuiſi ſunt:alij vetus nomẽ tenuere, alijs Or
phanoꝝ ob mortẽ ducis inditũ nomẽ,q etſi aliqñ inter ſe diſſentirẽt,vbi tñ extrinſec⁹
vis ingruit,iunctis viribus ſe defendebãt:egrediebant̃ ad vicinos ꝑdam agentes. At
Martinus põtiſex maximus vbi Boemicã hæreſim creſcere animaduertit,priuſq̃ lon-
gius ſerperet, cardinalem Vinctonieñ Anglicum, regia ſtirpe natum,in Germaniam
proficiſci iuſſit,qui contra Boemicã labem vicinos in arma cõciret,cui & imperator
adiumẽto fuit. Erant tres exercitus:Saxoniæ duces & ſtagnales ciuitates primũ du
xere, ſecundum Francones marchione Brandenburgeñ duce, tertiũ Otho Treuereñ
archiepiſcopus,quem Rhenenſes ſecuti ſunt,Boioarij & ciuitates Sueuorum imperi-
ales. Ingreſſi Boemiam tribus locis,poſtquã ſyluã tranſiere,iuncti ſimul ante Miſſam
caſtrametati ſunt. At hæretici collecto raptim milite contra tendunt. noſtri attoniti,
non viſo hoſte fugerunt,inſtrumentaq́ꝫ bellica cum ꝑda dimiſerunt. occurrens catho
licis Cardinalis,vt in hoſtem redirent hortat̃. quod cum fruſtra niteretur,turpis fugę

Sigiſmundi cõtra Huſſitas expeditio. comes factus eſt. hoſtes ꝑda potiti ſunt maxima,nec prius Teutones fugere,q̃ Boemi
pſequi deſtitere. Sigiſmũdus his cognitis,Norinbergam pperat,noua principum
auxilia cõparat. Martinus quoq́ꝫ pont. max. Iulianũ cardinalem S. Angeli cũ ea lega-
tione mittit,vt Boemis bellũ inferat. Is Germaniã ingreſſus, ad Sigiſmundũ diuertit.
Decreta eſt noua in Boemos expeditio. dux belli Fridericus marchio Brãdenburgeñ
declaratus,ingreſſus eſt Boemiã p viã quæ ducit ad Teplã. in ea expeditione Albertus
& Chriſtophorus Bauariæ,& Fridericus Saxoniæ duces, Iohannes & Albertus Bran
denburgeñ principes,Herbipoleñ,Babẽbergeñ,Eiſteteñ epiſcopi,ſocietas Sueuorum
quam S. Georgij vocãt,impiales ciuitates, Moguntineñ, Treuireñ & Colonieñ archi
epĩ auxilia miſerũt. ſupra xl. millia eqtum fuiſſe tradunt̃,peditũ minor numerus erat.

Re-

Renatus Lotharingiæ dux, impeditus bello cõtra comitẽ Vuidemont, nõ aderat, neq;
Palatinus Rheni qui illi adiutor erat. Ingreſſus Boemiã Cardinalis, numeroſam expe-
ditionem ductans, multas hæreticorũ villas incẽdit, oppida diripit, in quibus nõ auari-
tia tantũ, verũ crudelitas etiã militũ graſſata eſt: quoſq; obuios paſſim necauere, nec ęta-
tis nec ſexus habita ratione. Boemi qui iam pridẽ hoſtẽ affuturũ acceperãt, expeditas le-
giones coegerãt. Inter hæc ſiue proditio in exercitu fideliũ fuit, q̃d plurimi putauere,
ſiue inanis mẽtes eorũ pauor inuaſit, totis caſtris trepidatũ eſt: & priusq̃ hoſtis viſus, fœ-
diſſima cœpta fuga. Mirari Iulianus vnde hic timor, q̃ cauſa fugæ tanti exercitus, hor-
tatur q̃ſq; forti aio hoſtẽ expectent: de vita, de religione Chriſtiana bellum geri: turpe
Germanis, q̃s totus orbis cõcelebrat, hoſti nondũ viſo cedere. ſed fruſtra erat cohorta-
tio apud eos, q̃rũ pudorẽ metus euicerat. ablata ſunt raptim ſigna, multi etiam proiectis
armis, ac ſi à tergo inſtaret, rapido curſu fugã maturauere. Quibus & Cardinalis inui-
tus ſe comitem dedit. hoſtis ex alieno metu audax factus, affuit, impedimẽtisq; oĩbus,
q̃bus p ſyluã nõ erat facilis exitus, & ingẽti p̃da potitus eſt. Martinus papa iuxta de-
cretum Cõſtantienſe, ſentientibus etiã ita cardinalibus, cõciliũ Papiæ inchoauit, is eñi
locus ad eã rem erat deputatus. miſſi eo Petrus Donatus eps Creten. Iacobus epiſcopꝰ
Spoletinus, Petrus Roſeus abbas & nõnulli alij. expectabatur nationes. ſed ecce dũ ex-
pectãt, tãta repẽte peſtis Papiã inuaſit, vt p̃ſidẽtes cõcilij mutare locũ & tp̃s ſint coacti.
placuit itaq; omnibus ex ſententia pontificis Senas migrare, q̃ maior ex omni natione
multitudo q̃ Papiã peruenit. Alphonſus aũt Aragonũ rex Martino infenſus, qui ti-
tulum regni Siciliæ & Neapolis habere nequiuerat, cum Alouiſio regis Ludouici filio
oratorẽ ad conciliũ mittit, q̃ & cõciliũ in longum duceret, & cauſam Petri Lunæ ad-
huc in Peninſula ſuperſtitis reſtitueret, largitione pollicitationibusq; ambiendo vnũ-
quenq; ex his q̃ in cõcilio autoritatẽ haberet. hanc ob rem Martinus nõ ignarus, quan-
tam calamitatẽ ea res eccleſiæ Ro. allatura eſſet, mãdauit cõciliũ ſtatim diſſolui, appro-
batis decretis in cõcilio habitis q̃ ad fidẽ pertinebãt. Et ne ſubterfugere cõuentũ Chri-
ſtianorũ videret, inſequẽs ſeptenniũ adiudicauit q̃d in Baſilea celebraret, atq; hoc mo-
do ſchiſmatis & diſcordiarũ ſemina à q̃buſdã iacta, ſublata hominis prudẽtia ſunt. ha-
bitum eſt conciliũ Senis circiter annũ 1424. Poſt aliqua vero tempora mortuus eſt
Petrꝰ de Luna in Peninſula, tum ne aliq̃d deeſſet q̃d eccleſiã vexaret, duo anticardina-
les Alphonſo ſuadẽte, Aegidiũ canonicũ Barchinonen. pontificẽ deligũt, Clementẽq;
octauũ appellãt, qui ſtatim & cardinales creauit. Verũ cũ Alphonſus in gratiã rediſſet
cum Martino, Aegidius Alphonſo iubente ſtatim oĩa pontificatus iura depoſuit. Car-
dinales aũt ab Aegidio creati, ſponte cardinalatu ſe abdicarunt. priores duo cardinales
in carcerẽ coniecti ſunt à legato põtificis ad hoc miſſo, & ſic ſchiſma vndiq; ſublatum
eſt. Anno 1430. Martinus papa cardinalẽ Iulianũ Baſileã miſit pro cõcilio & cõtra
Boemos, intra quæ Martinus papa in omni vita integer demũ põtificatus ſui anno 14.
menſe tertio Romæ apoplexia morit, & in baſilica Cõſtantiniana ante capita apoſto-
lorum ſepelit, comitante Ro. populo ac clero nõ aliter flente, q̃ ſi vrbs Roma optimo
parente orbata eſſet. Anno dñi 1428. venit ad regẽ Carolũ in Franciã q̃dam puella
plebeia ex Lotharingia, q̃ aſſeruit ſe miſſam à Deo, vt p ipſam dictũ regnum, q̃d rex erat
fere deſtitutus, ad eius obedientiã reducatur. Erat raſo capite ad modũ viri, & volẽs ad
tumultus bellicos exire, veſtibus & armis virilibus induebat. rediẽs aũt de bello, habi-
tum muliebrẽ reaſſumpſit. Rex in tanta pturbatione faciliter credulus, Mareſcalcũ &
nõnullos alios ſibi adiunxit, auxiliũ laturus Aurelianis obſeſſis, vbi puella Anglicos ab
obſidione repulit, & quendã magnũ Angliæ capitaneum occidit. Aurelianis liberatis,
Anglicos Franci inſequũtur duce puella, & oppidũ Gergeum capiũt, Anglos trucidãt,
deinde Talabotũ capitaneũ ſupremũ euntẽ inſequũtur. & cõmiſſo p̃lio territi Anglici,
fugiunt ac ſternunt. Rex Carolus deinde multo nobiliũ & baronũ comitatu ſtipatus,
ingredit Rhemos, & illic coronat, in regẽq; inungit. poſt coronationẽ Soiſſon caſtrũ
Tierri & alia loca vſq; ad S. Dionyſiũ in Francia p Anglos occupata, ad obedientiam
reducit. nã dux de Gotford pro Anglicis locũ tenẽs, iuerat Rothomagũ pro muniẽda
Normãnia. Itaq; rex etiã S. Dionyſiũ recuperat, & tũc fuit læſa puella iuxta Pariſios.
rex deinde ibat verſus Bituriges. Eodẽ tẽpore princeps de Arãge, partes Philippi du-
cis Burgundiæ tenens, fuit profligatus in Delphinatu, occiſis nobilibus ſuis. Anno
1430. obſeſſo Cõpendio, capta eſt puella p quendã Picardũ, q̃ vẽdidit eam Anglicis, &
Anglici eã Rothomagi occiderũt, incineratam. Anno dñi 1431. quinto nonas Mar-
tij Eugenius 4. patria Venetus, familia Cõdelmeria, patre Angelo natus, pontifex crea-
tur. ſedit annos 15. ſtatim ad S. Petrũ comitãte populo & clero p̃ducitur, accepta de-
inde corona pontificia de more, inuiſaq; baſilica S. Ioh. Lateranen. in Vaticanum re-

Germanici exercitꝰ fuga.

Senenſe cõcilium.

Clemens 8. antipapa.

Iohãna puella apud Carolum.

Eugeniꝰ 4. papa.

diens,conſiſtorium generale propoſuit indicta die,qua certe tāta multitudo affuit,vt cū trabes deficerent eius loci,trepidatū ſit adeo tumultuoſe,vt in ipſa fuga Senogalliæ eꝑus ciuis Ro.obtritus perierit.dimiſſo cōſiſtorio,Eugenius tumulius deinceps ex induſtria vitauit.Primū creatus pontifex,Iulianū Cæſariū cardinalē S.Angeli,quē Martinus ꝓdeceſſor eius legatū deſtinauerat in Baſileā,ad celebrādum ibi cōcilium eius autoritate,maxime ad extirpandā hæreſim Huſſitarū,cōfirmauit.Inſtabāt tunc delatores quidā,dicētes Martinum maximos reliquiſſe theſauros,idq; ſciturū Eugeniū ex Martini familiaribus nepotibusq;.eo veſaniæ hoīem perpulere, vt Martini vicecamerariū cōpræhendi iuſſerit,idq; negociū Stephano Colūnæ dederit,quē copijs ſuis ꝓfecerat. ab alijs em̄ Columnenſibus diſſentiebat,cardinali Vrſino & cardinali Comitū inſaniā hoīs adiuuātibus.Mandauerat Eugenius,vt vicecameracius ad ſe ſine vllo tumultu aut ignominia ꝑduceretur,qđ cōtra à Stephano factū eſt.nā & eius bona à militibus direpta ſunt,& ipſe vi tanq̄ latro ad pontificē tractus eſt.Hac indignitate motus Eugenius, Stephano ſuccenſuit,eiq; interminatus eſt, q̄ & camerariū & eꝑm Tiburtinum, olim

Columneñ. Romā inuadunt.

cubiculariū,ita indecēter ad ſe traxiſſet.Veritus itaq; Stephanus Eugenij irā,Præneſte ad principē Columnā cōfugit,eūq; hortatus eſt,ſuas opes pollicitus, vt Eugeniū vrbe pelleret,q̄ diceret pōtifici in animo eſſe nomen Columnenſiū extinguere,id ſe optime ſcire,eiusq; cōſiliorū participē fuiſſe,& ob eā rem aufugiſſe.Motus his verbis princeps & eorū calamitatibus qui Martinū amauerāt,ſumptis propere armis,pontificē aggedi inſtituit.ſubſtitit tamē aliquādiu,donec adeſſet Proſpee frater diaconus cardinalis, quē admonuit vt vrbe diſcederet.Viſo fratre,à Præneſte Romā in Eugeniū mouēs, occupata per Iohannē Baptiſtā porta Appia,vrbē armato milite ſine vllo maleficio primo ingreditur.Iam peruenerāt ad S.Marcū,vbi ſubito eis obuiam facti ſunt pontificis milites,magna populi parte adiuuāte.Pugnatum eſt in vrbe aliquandiu, qua in pugna multi vtrinq; cecidere atq; capti ſunt.Quare Columnēſes,cum viderent populum Ro. aduerſum cedere ex vrbe,inuadētes oīa paſſim rapiunt,pecora abigunt, homines abducūt.talionē his reddidere pōtificis milites,Ro.populo mixti.Nā Proſperi cardinalis & Columnenſiū omniū ac familiarium Martini domos hoſtilē in modum diripiunt & vaſtāt.Iritatis hoc modo vtrinq; amicis,etiā proditionibus res cœpta eſt,nō ſolum aperto marte.Capitur archiepiſcopus Beneuentanus Columnēſis,ac quidā Maſius frater,q̄ faſſus eſt quæſtione adhibita,ſibi in animo fuiſſe,arcem S.Angeli dolo capere,interfecto arcis præfecto,qua occupata,& pontifex & Vrſinus vrbe pellerentur. De Maſio ſacerdotio abrogato,eſt ſupplicium ſumptū in campo Floræ, eiusq; corpus quadrifariā ſub furca diuiſum,ad quatuor vrbis celeberrimas vias ſuſpenſum eſt.At vero cū Eugenius in ægritudinē incidiſſet,vel dolore animi,vel veneno, agete de pace cū Columnenſibus cœpit, curante eā rem Angeloto Foſco,poſtea cardinali facto.diuulgata itaq; pace,quies facta eſt,& opinor hæc morbo pontificem nōnihil leuauit,cui firmandæ imperatoris aduētus profuit. Per id tēpus Sigiſmūdus Imp. ad coronā im-

Sigiſmūdus Imp.Romę coronatus.

perij ſuſcipiendā adijt Italiā.hoc audito,Eugenius nepotē Franciſcū camerarium inſtituit,huic viros ꝓſtātes addidit,quorū cōſilijs vteretur in gubernāda eccleſiaſtica ditiōe. Tum Florentini aduentū imꝑatoris in Italiā veriti,q̄ Philippi Mariæ rebus fauere videret,Nerio cuidam ſuo negociū dant,vt quibus rōnibus poſſit,Eugenio oſtēdat & perſuadeat,aduētū imꝑatoris in vrbē,nō minus Sedi Ap.q̄ Florentinis ꝑniciem minari,ideo prohiberi debere Sigiſmundū,ne Arnū trāſeat ad Senenſes cū Germano equitatu.Venerat in eandē ſententiā Eugenius.Sed his nō obſtātibus, Sigiſmundus & inuitis Florentinis Eugenioq;,Senas venerat,& cū ſex mēſibus Senis ſubſtitiſſet, ad Eugeniū cōuerſus,inito cū eo fœdere,Romam profectus,ꝑbenigne à pōtifice populoq; Ro.ſuſceptus,corona imperij donat.Verū dum à Vaticano vbi coronā acceperat,ad Lateranū proficiſcit,in ponte Adriani (vt mos eſt)multos tum Italos tū Germanos in equeſtrē ordinē adſciuit.abiens deinde cū bona Eugenij gratia imꝑator,ꝑ Picenies & Flaminiā iter faciēs,Ferrariā atq; Mantuā ꝑuenit,vbi aliq̄t dies immoratus, & Iohannē Franciſcum Mātuæ dn̄m marchionali dignitate & imperij ſignis exornauit. Et Barbaram Iohannis Marchionis Brandenburgeñ.filiā Ludouico Iohānis Franciſci filio deſpondit

Barb.Mantuæ dn̄a.

vxorē,ex qua poſtea nata eſt Barbara,illuſtri comiti Eberardo de Vuirtembeeg.poſtea duci dn̄o meo,matrimonio iuncta. Anno dn̄i 1433. bello durante inter Venetos Florentinosq; & Philippū ducē Mediolañ.Eugenius viſus eſt fauere Venetis,vnde & multa aduerſa à Philippo ei procurata ſunt.Hoc anno facta eſt inter partes pax,Eugenio annuente.pace aūt ita facta,ſubito oīs belli vis in Eugeniū cōuerſa eſt. Nā Philippus Franciſcū Sphocciā cū magnis copijs in Flaminiā miſit, quaſi cōtra Alphonſum q̄ Siculū regnū infeſtabat,iturū.Is per Picentes & Vmbros iter faciens,oppida illa ex im

pro-

prouiſo adortus, breui in poteſtatē ſuā redegit. Non hoc contētus Philippus, Nicolaū Fortebrachiū viꝝ ingenio & manu promptiū, cum eqtatu in Eugeniū miſit. adeo celeriter, vt prius pontē Miluium & portā Flaminiā occupauerit, q̃ aduētare hoſtem ſit cognitum. Militauerat ſub Eugenio prius Nicolaus, & eius noīe præfectum vici Vetralla & ciuitate veteri ſpoliauerat, adiuuātib⁹ Venetoꝝ triremibus. Veꝝ cū poſtea Nicolaus ſtipendia ſua peteret, reſpondit Eugenius, tātum ꝑdæ ex caſtellis ꝓfecti eū auexiſſe, vt ei pro ſtipēdio ſatis eſſet. q̄obrem indignatus Nicolaus, agrū Ro. ingreſſus, tantū tumultus concitauit ingenti ꝑda hoīm & pecoꝝ, vt Eugenius aliquandiu incertus māſerit q̊rſum iret. Concurrebāt Ro. ciues ad Eugenium, queſtū de illatis iniurijs, q̄s pontifex ad Franciſcum camerarium remittebat, qui ocio & voluptatibus deditus, nil aliud reſpondit conquerētibus de ꝑda pecoꝝ, q̃ eos nimiā ſpem in pecorib⁹ collocaſſe, Venetos quidē ſine gregibus & iumentis longe vrbaniorē vitā ducere. Indignati hoc reſponſo, cū iā Nicolaus oppida aliq̄ cepiſſet traxiſſetq́ꝫ in partes ſuas Columnēſes, ſublato clamore, ad arma & libertatem conclamatum eſt, pulſis oībus Eugenij magiſtratibus, ac capto Franciſco, nouos ipſi magiſtratus creant. ſeptē ſuere e ciuibus Romanis gubernatores, penes q̄s vitæ ac necis hoīm poteſtas erat. At Eugenius in tanta reꝝ perturbatiōe incertus q̄d faceret, de ſuga cogitauit, mutato itaq; habitu, ſumptoq́ꝫ monaſtico cucullo, vnà cū Arſenio monacho nauiculā ingreſſus, Tiberi Oſtiā vehebat, cū ſubito Romani q̄dā cognita hoīs ſuga, eū lapidibus ſagittiſq́ꝫ inceſſunt. Abeunte Eugenio Piſas, ac deinde Florentiā triremibus delato, Romani oppugnare arcem S. Angeli ſatagūt. At vero ꝓfectus arcis ſubornat militē, qui captus à Ro. fidē illis ꝓſtitit, ſe ductore arcē poſſe capi. creduli nimiū, mercedē promittunt. remiſſus iſte, veſtes ꝓfecti arcis & caligas, addita etiā capitis forma, ſuſpēdit, annuitq́ꝫ ingrediendū. Ingrediunt Romani, & ſtatim priores rapiuntur, clauſa reliquis eſt ianua. Romani igit̃ de captiuis redimendis cogitātes, camerarium Eugenij nepotē, quē in vinculis habebāt, dimittūt, ſuos qui in arce erāt, recepturi. Et demum in poteſtatē Eugenij redeūt, quinto poſt libertatē adeptā menſe, creati rurſus magiſtratus eccleſiæ noīe. Tum vero pōtifex ancipiti cura diſtractus, & q̄ bellis vndiq; premeret, & q̄ Baſileenſe cōcilium iam antea inchoatum Martini decreto, augeri in dies cerneret, cōcurrētibus eo Hiſpaniæ, Galliæ, Germaniæ, Pannoniæ principibus, qui cōmunē reipub. Chriſtianæ cauſam in arbitrio concilij reponebāt. Eugenius nitebatur transferre cōcilium à Baſilea ad Bononienſes. Sed imperator aliiq́ꝫ principes & prælati qui tum Baſileæ erāt, nō modo pontifici non obtemperarūt, veꝝ etiā eum bis terq́ꝫ monuerunt, vt Baſileam idoneum à Martino ꝓ concilio locum delectum, vnà cum cardinalibus proficiſcere, ſin aliter ſe in eum acturos, vt in præuaricatorē & cōtumacem. Motus iſtoꝝ verbis Eugenius, Baſileēſe concilium literis apoſtolicis cōfirmauit, facta cuiq; abeundi copia. Inciderunt hæc in annū 1434. cum Baſileæ cōuentus cœpiſſe dicat, vt ſupra ſcripſimus, anno 1431. Per id tempus ſcripſit Sigiſmundus Imp. Boemis, cœptum eſſe iam ſua opa Baſileenſe concilium, hortari eos qui ſe audiri de religione cuperet, eo proficiſci, audituꝝ benigne conuentū rationes eoꝝ: tantū operā dent, vt cū ſynodo de religione cōueniant, ſibiq́ꝫ regnum reſeruent, cuius pater, frater, ſuus apud eos regnauerint. Scripſit & Baſileēſ. ſynodus Boemis, vt legatos mitterēt qui fidei ſuæ rationē oſtenderent, ſecuritatē itineris, & q̄ vellent dicendi libertatē promittens. Fuerunt inter Boemos duæ ſentētiæ, Orphani & Thaboritæ: plebs ferme oīa negabat eundū eſſe, Iohānis Hus & Hieronymi exemplū afferens, qui Cōſtantiā ad ſynodū profecti, ſub fide Sigiſmūdi publice cobuſti ſint. Nobilitas vero Mainardum ſecuta, principē Nouæ domus, viꝝ cordatum, petendum eſſe cōcilium aiebat, nec tolerandos videri qui nouas peregrinaſq́ꝫ ſentētias de fide, nouumq́ꝫ ritum religionis inueniſſent, niſi dictoꝝ factorumq́ꝫ rationē vniuerſali eccleſiæ redderēt. Vicit hæc ſententia, legatio 300. equitum Baſileam miſſa, cuius principes fuerunt, Guilielmus non tam equeſtri dignitate q̃ eccleſiarum direptione inſignis, Procopius cognomento Raſus, magnis ſceleribus nobilitatus, Iohannes Rochezana, Nicolaus Galecus Thaboritaꝝ ſacerdos, & Petrus Anglicus patria profugus, ſolis elenchis in diſputādo confidens. effuſo extra mœnia populo, ex ſynodo quoq; complures aduentum fortiſſimæ gentis pro portis expectauere. Rochezana oppidum eſt Pragēſ. eccleſiæ, ex hoc loco obſcuris parentibus natus eſt Iohannes Rochezana dictus. cum adoleuiſſet, nobilis cuiuſdam pueri pædagogus factus eſt: & cum valeret lingua, in collegio pauperum Pragæ receptus, auditor Iacobelli fuit. poſtremo preſbyter ordinatus, prædicare cœpit Pragenſibus, & iam nomine & autoritate valebat, cum Ziſcha Pragam obſideret. hic erat ad conciliū, vt dictū eſt, miſſus. Exceptos Boemoꝝ legatos hoſpitaliter, poſtridie in concione accerſitos, Iulianus cardinalis benigne allocutus, luculēta oratione

Eugenij fuga.

De concilio Baſileo.

Vocantur Boemi Baſileam.

Rochezana

ad ea quæ pacis & vnionis erãt, cohortatus, eccleſiã Chriſti ſponſam oĩm fidelium ma
trem eſſe dicẽs, claues ligãdi & ſoluẽdi habere, q cã contẽpſerit, alienũ, prophanũ: ſcon
ciliorum ſtatuta, placita eccleſiæ cẽſeri: concilijs non minus, q̃ euãgelijs, credi oporte-
re: Boemos, q ſe filios eccleſiæ dicerẽt, vocem matris audire debere. Hæc & his ſimilia
vbi dixit, Boemi pauca reſpondere, qbus par facundia non eſſet, ſe neq; concilia neque
eccleſiã cõtempſiſſe, aduerſus inauditos ſententiã Conſtãtiæ latã, incorruptã apud ſe
Boemorum errores. patrũ autoritatẽ manere: q̃dcũq; Boemi aſſerãt, ſacris literis atq; euãgelio cõfirmari: ve
niſſe, vt innocentiã ſuã pateſaciãt vniuerſali eccleſiæ, peterẽq; publicã audientiã, in qua
laici q̃q; ſint, neq; id negatũ eſt. Interrogati, quænã illa eſſent, in qbus à Romana ec
cleſia diſſentirent, quatuor articulos propoſuere, de communione diuinæ euchariſtiæ,
quam ſub ſpecie panis & vini ſumẽdam his, q ſalui eſſe velint, neceſſario affirmabãt: de
ciuili dominio, q̃d clericis interdictũ diuina lege dicebãt: de p̄dicatione verbi Dei, quã
liberã permiſſamq; paſſim oĩbus arbitrabãtur: de publicis delictis, q̃ nulla ratione tole-
randa putabãt, etiã maioris mali vitandi gratia. hæc tueri ſe tantũmodo poſſe arbitrati
ſunt, eaq; regni noĩe dicta. Verũ cũ legatus alia de Boemis accepiſſe ſe affirmaret, quæ
Chriſtianas aures offenderẽt, inter q̃ eſſet illud, religiones mendicantiũ inuentũ diabo
licũ prædicari, aſſurgẽs Procopius: Neq; hoc falſum eſt, inqt, nã ſi neq; Moyſes & ante
ipſum patriarchæ, nec poſt eũ prophetæ, neq; in noua lege Chriſtus dñs neq; apoſtoli
mendicãtes inſtituere, qs nõ intelligit diaboli tenebrarũq; opus eſſe? Excepta eſt ingẽ-
ti cachinno Procopij vox. legatus vero placide argumẽta indocti hominis ſoluit: neq;
enĩ prophetarũ patriarcharumq; placita & q̃ Chriſtus inſtituit, q̃ ſanxerunt apoſtoli,
dũtaxat à Deo eſſe docuit, verũ eccleſiæ q̃q; decreta, quæ ſancto dirigente ſpiritu ducit,
opera Dei eſſe monſtrauit, q̃uis & mendicantiũ vita ex euãgelio ſumpta videri poſſit.
Selegerunt Boemi quatuor magiſtros, q ſuos articulos ex diuina lege ſumptos oſten-
derẽt: & qui eos cõfutarent, ex patribus totidẽ aſſumpti præſtantes viri. diſputatum eſt
quinquaginta diebus. poſtremo cũ victa Huſſitarũ p̃fidia, vinci nollet, ad tractatus ven
tum. tentatum, ſi fortaſſe amice trahi poſſent, miſſi & oratores in Boemiã ex cõcilio vi
ri doctiſſimi, & q gẽtis verſutiã noſſent. multa cũ Boemis agitata, nũc pacis ſpes facta,
Diſſident Boemi. nunc belli metus. Dum hæc aguntur, Thaboritæ & Orphani Mainardo cæteriſq;
nobilibus offenſi eſſe cœperunt, eorumq; ſuſpectas actiones habere, tanq̃ cõcilio auſcul
tarent, neq; vana opinio. cõuenere nãq; ſæpe inter ſe barones errorẽ ſuũ recognoſce-
re, miſeros ſe dicere, qui cum regis imperium abdicauerint, Procopij iugũ ferant: illum
dñm eſſe, pro ſuo arbitrio tributa exigere, delectũ habere, exercitum quo velit ducere,
rapere, ſpoliare, occidere, nobiles atq; ignobiles ei mãcipia eſſe, excutiendũ tandem ty
ranni iugum: placet acceſſire publice cõuentũ procerũ & ciuitatũ, in quo regni ſtatus
reformetur: deligendũ aiunt vnum eſſe ex nobilitate ducẽ, cuius poteſtas annua ſit, nõ-
nulloſq; ei adiungendos, q̃rũ conſilio rempub. adminiſtret. Ne vero vſurpare ſibi baro
nes regnum videãtur, ex media nobilitate aſſumendũ ducẽ cõſulunt. Itum eſt in ſenten
Alſcio Boemorũ fidelium p̄ſes. tiam, Alſcio Riſemburgeñ. antiquæ nobilitatis homo, dux gentis declaratus eſt, quem
capitaneũ vocauere. Cæterũ maieſtatis inſignia apud eum fuere, autoritas apud Mainar
dũ extitit. Procopius his cognitis, Orphanos & Thaboritas in expeditionẽ ducẽs, ad
vrbẽ Peliznã quã fideles incolebãt, caſtra ponit, atq; xi. menſibus obſidione & crebris
oppugnationibus vrget. Oppidani extrema paſſi, ac iam fame pereuntes, ad ſynodum
Baſileeñ. miſere oratum, ne fidelem vrbẽ in manus hæreticorũ venire ſinerẽt. Patres ex
priuato argento ſymbolũ dederunt, auri octo millia nummum Mainardo mittentes, q
collecto exercitu ſubueniret obſeſſis. Per idẽ tẽpus ea pars Pragæ, q̃ noua ciuitas ap
pellatur, ab Orphanis impoſito p̄ſidio tenebat, cui p̄ſectus erat preſbyter Lupus Ro-
chezanæ inſenſus, aduerſus quẽ prædicãdo plebẽ incitabat. Ille in veteri ciuitate apud
ædẽ S. Mariæ Lupum viciſſim maledictis lacerabat. ob quam rem creſcentibus odijs,
clauſerunt Orphani aditus veteris ciuitatis in nouã, turreſq; ligneas erexerunt, vt miſ-
ſilibus oppidanos in veteri vrbe infeſtarent. Ea occaſione vſus Alſcio, cõuocata nobi-
litate, nihil eſſe imperiũ ſuum dicit, q̃d Thaboritæ & Orphani cõtemnant, regnũ ma-
ture periturũ, niſi magiſtratibus pareatur. Placet oĩbus cũ ea manu militũ quẽ Mainar-
dus cõparauerat, Pragã peti. nec morati, veterẽ ciuitatem ingrediuntur, ligneas turres
amoueri, parereq; oẽs Alſcioni iubẽt. negãt Orphani ducẽ eſſe, quẽ nec ipſi neq; Tha-
boritæ ſuſcepiſſent. fit tumultus, cõmittitur in vrbe bellum. diiectæ ſunt turres ciuitatis
oẽs, in poteſtatẽ Alſcionis factæ. Peliznẽſes re cognita, Procopio e muris eludere, ſtul
tum eſſe qui ſua tueri nequeat, infeſtare aliena: venturos breui q obſidionẽ ſoluant. Is
vbi certũ nuncium de geſtis Pragenſibus accepit, ſoluta obſidione, cũ oĩbus copijs ver
ſus Pragam contẽdit. properanti oẽs amici occurrũt, de pace inter eũ & nobiles agũt.

Pro-

Procopi⁹ ita demū ſe pacē habituꝝ rñdit,ſi noua Praga ſibi reſtituat.Pelizna in eo ſta tu reponat,in q̃ fuit añ diſſolutā obſidionē. Nobiles magis armis decertare cōſtituunt. Relicta itaq; ciuitate,obuiā hoſti ꝓgūt, in agris late patētibus curr⁹ cōtra currus cōcurrūt.Decreuerat Procopi⁹ haudquaq̃ pugnæ copiā facere,niſi ꝓrogatiuā vidrret. erat ei anim⁹,recta via Pragā petere,certo de noua ciuitate ſibi tradenda.at eqtat⁹ nobiliū ꝓtergreſſus,vltimā partē aptā vidēs,raptim ĩgredit,cędē magnā facit. trepidat vbiq; caſtris,cędunt paſſim pedites,fit fuga,inſtāt nobiles, ſternunt fugientes. Procopi⁹ vbi ſuos reunere nō pōt,inter cōfertiſſimos hoſtes dilapſus,cū cohorte aliquātiſp hoſtis impetū tulit, multiſq; cęſis,circūuētus multitudine eqtū,telo in incertū miſſo cōfoditur. Pari modo & alter Procopius, q minorem appellari ſe volebat,in eodē globo ſortiter pugnās occubuit.ſic Thaboritarū & Orphanoꝝ ſcelerati exercitus inuicti prius,victi ac deleti ſunt.Coapho e ꝓlio fuga dilapſus,cū magna parte eqtat⁹ in Coloniā ſeſe recepit.Cōfecto bello,cū multa millia captiuoꝝ eſſent, Mainardus cōſilio procrrū acerſito,ꝑdere peſſimā plebē ſtatuit,quę nutrita in armis,oēm ætatē in caſtris egerat,rapinis,cædibus atq; adulterijs aſſueta.Sed veritus ne ſimul innocentes interficrret, q ex agris toacti,ad pugnā vrnerāt,voce ꝑconia edici iubet,nondū brllū peractū eſſe,fugiſſe Coaphonē,Coloniā expugnari oportere,vicinaſq; gētes armis domādas,ad eā rem neceſſarios q ſub Procopio militaſſent,viros exercitatos, decretumq; eſt eis ex publico ſtipendiū,donec regnū pacaret.Proinde oēs q̃ ſtipendia facere vellēt,in horrea ſeſe proxima reciperēt. Cauerēt ne rudes inexpertoſq; brlli ſecū admitterēt, illos ſua rura ſuoſq; lares repetere poſſe.Introierūt horrea pleraq; Thaboritaꝝ Orphanorumq; millia,hoīes nigri,ad ſolē & ventū indurati,adſpectu tetri atq; horribiles,& q circa fumū in caſtris vixiſſent,aqlinis oculis,impexo crine, clauſa ſunt cōfeſtim oſtia, & ignis immiſſus,quo illa hoīm colluuies poſt multa patrata ſcelera exuſta,cōtemptæ demū religiōis pœnas dedit. Sigiſmūdus cū eſſet in Italia,audiſſetq; patres Baſileæ coactos,Eugeniū papā deponere ſtatuiſſe, podagra laborās,itineri ſe cōmiſit,tātaq; celeritate aduectus eſt,vt ante in cōcilio fit viſus,q̃ eo venturus audiret.diſſidioq; patrū, q̃d tūc erat cū Eugenio,ad tēpus ſedato,Vlmā ſe cōtulit. Hic audita Thaboritaꝝ Orphanorumq; clade,legatos in Boemiā mittit,regni ꝓceres ꝓ hoc facto cōmendat, hortat vt ſeſe regē ſuſcipiāt,quē fratri ſucceſſorē ius gentiū dederat.Illi magno numero apud Ratiſponā cōuenīūt,regemq; ſuū ſalutāt. Venerūt ſeorſum etiā Coapho & Iohānes Rochezana,de ſuis rebus acturi.Legati q̃q; Baſileeñ.cōcilij q Pragę fuerant,&cū Boemis certo modo cōuenerāt,eo ſe cōtulere.Sigiſmūdus auditis quæ de religiōe in cōmuni placuerant,cōuenta ꝓbauit,eaq; ſeruari mādauit.Exin poſcētibus Vngaris,nauibus ꝑ Danubium vectus,Budā petijt,vbi reformato reꝝ ſtatu,vocatis ad ſe Boemoꝝ principibus, in Alba regali ſexaginta millia nūmū inter eos diſtribuit,pecorumq; maximū numrꝝ. Dicta die qua vellet Boemiā ingredi, nō moratus,Iglariā venit. vbi cōcilio cū Boemis habito,cōuenta legatoꝝ cōcilij iterū probauit.Ea hmōi fuere:Boemis & Morauis eccleſiaſticā vnitatem pacemq; cōplectentibus, ſeq; in cæteris oībus præterq̃ in vſu coīonis vtriuſq; ſpeciei, vniuerſalis eccleſiæ fidei ac ritui cōformātibus, autoritate dñi noſtri Ieſu Chriſti & eccleſiæ,ſub duplici ſpecie, panis ſ.ac vini,his qui conſueſſent,diuinæ euchariſtiæ cōmunicare licebit. An vero ex præcepto Dei id fieri debeat, generale concilium in Baſilea diffiniet:& q̃d vtilitati fidrliū ſalutiq; cōgruat,lege in perpetuum valitura conſtituet. Quo facto,ſi perſeuerauerint Boemi in hmōi cōmunionis deſiderio,idq; miſſa legatiōe petierint,ſacer cōuentus Boemiæ & Morauiæ ſacerdotibus cōmunicādi ſub vtraq; ſpecie perſonas ſibi ſubiectas, & in annis diſcretiōis cōſtitutas,& quæ id reuerenter poſtulauerint,libertatem impartiet,cōmonitione intrriecta,vt inter communicādum plebem publice inſtruāt,nō ſub ſpecie panis carnem Chriſti tantum, necſub ſpecie vini ſolum ſanguinem,ſed ſub qualibet ſpecie totum & integrum contineri Chriſtum. Breuis concordiæ notula,verum tot ſrntentię,quot verba: & quod eccleſia vniuerſalis credit,q̃d ſeruat, genti Boemoꝝ credendum ſeruādumq; præcipitur, Cæteꝝ inter imperatorem & Boemos aliæ pactiōes interuenere,qbus eccleſiaꝝ prędia occupatoribus iure pignoꝝ relicta ſunt,donec certa pecunia lruarent. Religioſis vtriuſq; ſrxus qbus adempta monaſteria eſſent,exulibus quoq; ſprs reditus datur. Rochezanæ Pragenſis ꝓſulatus ꝓmiſſus, de diſponendo eccleſiaꝝ Boemicaꝝ regimine,ſummo pontifici facultas oblata. His ſic conſtitutis,Rochezana cū alijs quatuor presbyteris,nomine totius cleri ſibi adhærentis,ſedente Sigiſmundo pro tribunali in ſoro ciuitatis, aſſiſtente Alberto genero duce Auſtriæ, magnaq; procerum & oratorum circūſtante corona,obedientiam Ro.eccleſiæ ſeſe præſtare profeſſus eſt. Sequenti vero die haud abſimili ſolennitate abſoluti ſunt ab anathemate cæteriſq; cenſuris hæretici, & in ec-

Procopij cædes.

Thaboritarū clades.

Sigiſmundus Impe. Baſileam venit.

Abſoluunt Boemi.

in eccleſiā pee legatos cōcilij inteoducti. Vbi cū diuina celebearent, Rochezana ꝓſidiæ ſuæ nō immemor, altare accedēs, diuina re peracta, vbi quem iuſſerat adeſſe, ſacramentum ex calice dedit. Et quāuis alter ex legatis, in aliena eccleſia id ſibi nō licere aſſereret, in ꝓpoſito tñ perſtitit, ob quā rem pene in irritū conuenta cecidere. Cōpoſita tñ lis eſt ex eo cōuentionis capite, quo ſancitū eſt, ne pacis pacto violato, cōmunis cōcordia rumperet. His cōpoſitis, Sigiſmundus nona Septembris anno 1436. ab ortu ſaluatoris

Sigiſmūdus Pragā viſit.

Pragā venit, vbi q paulo ante Boemoꝝ hoſtis, ex adulterio natus, antichriſti filius cenſebatur, extremis honoribus exceptus eſt, barones ac ciuitates in eius verba iurauerūt. Philibertus ep̄us Conſtantieñ. natiōe Gallicus, & collegæ ſui ex Baſilea miſſi, eccleſiaſticos introducere ritus, ſacerdotes inſtituece, ſanctoꝝ imagines reducere, aquam benedictā in ædibus ſacris reponere, baptiſmatis fontes, altaria cōſecrare, ſpurcitiā oēm abolere. Paruere cōplueimi, Rochezanę vero cōplices eeſiſtere, obloqui, blaſphemare, plebem modis oībus auertere. Ipſe q̄q; incentor maloꝝ, ex parochia S. Maciæ ante læ tam curiā, quā propria temeritate inuaſerat, amoueri minime potuit, neq; laniare inecer p̄dicādum Ro. eccleſiā ſermouibus ſuis p̄termiſit, legatiſq; ſępe necem per inſidias machinatus eſt. Sigiſmūdus aūt cum eccleſias pollutas intrare nollet, templū S. Iacobi quod ſratrū Minoꝝ fuerat, & in quo machinæ bellicæ tum ſeruabant, reſtitui ſibi popoſcit. Annuit ciuitas, & aliqui monachi introducti ſunt q verbū Dei p̄dicarēt. Id olim ne Ziſcha ſubuerteret, armati carnifices defenderāt, ſepulchris maioꝝ cōſulentes. Redieeunt & alij mendicātes, tum Cœleſtini, S. Mariæ Teutones, Hieroſolymitani, & nōnulloꝝ monaſterioꝝ abbates, ſacerdos q̄q; S. Georgij in arce Pragēſi, q principis honore fungit, & baculo paſtorali vtit, ſacris p̄ſectus virginibus ab exilio remeauit. Hic ex veteri more quotānis in celrbritate S. Viti, nouū regi panem offrrre tenet. Reſtituti ſunt & cathedralis eccleſiæ canouici, vicaeij, & manſionarij, diuinū officiū inſtauratur. Legati Baſileā miſſi, q declarationē ſuper articulo cōmuniōis expeterēt. Cū vero nulli

Sigiſmūdus Pragenſem eccleſiā inſtaurat.

eſſent eccleſiæ redditus, ex qbus ali temploꝝ miniſtri poſſent, iuſſit imperator ex fiſco regio per ſingula canonicoꝝ capita qbuſq; hebdomadis aureū nummū diſteibui, minoribus clericis dimidiū dari. Ea res anno aureoꝝ ſex millia abſumpſit. In alia quoq; templa donaria collocata, noua facies vebis, nouus populus. qbus ex rebus liquet, imperatorem, quæ fœdera cū hæreticis ꝑcuſſit, neceſſitate magis admiſiſſe q̄ voluntate, voluiſſe aūt ſenſim ad verā religionem ꝓuinciā reducere. Thaboeitæ q ſuperioeibus cladibus ſuperfuerāt, in oppido cōſeruati, ea lege in grām recepti, vt qnquennio toto ſuis moribus viuerrnt, religiōis cultum mutaee nō cogeeent, iura ciuitatis haberent, tributi noīe ſingulis annis ſexagenas decem penderent. Sed cū neſandas eoꝝ cōſueeudines Sigiſmundus accepiſſet, qnquenniū haud expectatuꝝ ſe dixit, Rochezauam hortari, Ro. eccleſiæ ſe ſubijceret, ſic poſſe pontificatum ſibi committi: ſuperbienti, & aliena de fide ſentienti, de dignitate deſperandum eſſe: ille mēte ſuperba & opiuioue ſua inflatus, peior effici, monachoꝝ reditum ægerrime feere, quoꝝ ſermones nō minus, q̄

Rochezanę fuga.

ſuos, acceptū iri verebat. Ob quā rem occurrente inter p̄dicādum ſermone de monachis: Venerūt, inqt, noui ad vos dæmones quos monachos vocāt, his ſtudium eſt deijcere nos à veritate. At ſi viri ſumus, prius ſanguinem effundamus. Id Sigiſmundus vbi accepit, immo nos, inqt, Rochezanæ ſanguinem non inuiti ante aras libabimus. Non latuit Rochezanam ſermo imperatoeis, q admonitus clam aufugit, eius eccleſia Papuſtano bono & docto viro cōmiſſa, quem nos, inqt Aeneas, poſtea exulem, perturbatis

Iohannes Roacius.

iterum rebus, in Noua domo vidimus. Iohannes Roacius nobili loco natus, ingenio peſſimo, nō longe à montibus Tuthinis, in edito colle intea ſyluas caſtellū ædificauit, vocauitq; mōtem Sion, aſſeeens ex eo loco veritatem aliqñ exiturā, quæ gentem Boemicam libertate donet. euntibus ad Iglaeiā cæteris nobilibus, imꝑatorē ſuſcepturis, ipſe domi manens, vicinis infeſtus p̄das agitat. Sigiſmundū quoq; laceſſit, armenta quæ illi aduehebant ex Vngaeia, rapit, neq; à purpuratis regijs manus abſtinet. Sigiſmundus Henricum Taſconem qui hoīem corripiat, cū exercitu mittit, obſidet caſtellū munitiſſimū. Capitur tādem Roacius, arx quoq; vi rūpitur, latronibus q eo cōſugerāt intercemptis, ſacerdotiq; Huſſitaꝝ inſaniæ participi indita vincula. ducti oēs Pragā, ſuſpendio vitā finiere. furcarū triplex facta differentia, ſublimiore Roacius pepēdit, imā tenuere latrones cieciter nonaginta, media ſacerdotē arripuit. Aegrotare interea Sigiſmūdus cœpit, ſenio quoq; cōfectus. Barbara impatrix de retinendo impio ſolicita, Henricum Taſconem, Sterenbergiū, Georgiū Pogebraciū, & alios pleroſq; baeones clanculum vocat, Sigiſmundum breui moriturum aſſerit, futuras in regno turbaciōes, niſi rei ſuæ conſulant: quietis vnicam viam, ſi ſe viduam eex Poloniæ ducat vxorem. Id ei ſuaſu facile, duo regna acceptāti, comites Ciliæ, alteꝝ frēm, altꝝ nepotē, auxilia prabituros.

Placet

Placet Boemis imperatricis conſilium, mulier iam anus, nouum cõiugiũ complexa, filiam quæ in ſpem regni creuerat, & Alberto duci Auſtriæ nupſerat, ex animo dimouet. Nõ latuit impatorẽ ſceleſtis fœminę conatus, q poſtq̃ ex medicis adeſſe vitæ finẽ cognouit, primoribus Vngarorũ clam vocatis, Chari mihi filij, inqt, finem vitæ adeſſe arbitror. ſi vero hic morte præuẽtus fuero, timeo ne Boemi, q me & vos ſemp odio habuerunt, in vos irruãt. veſtræ igitur ſalutis memor, viam inueni ſalubrem. cras eñ barba & capillis meis adornatis, locate me imperialiter in feretro, & mediã per ciuitatẽ vnà mecum trãſeuntes, me & vos e medio illorũ, q veſtrũ ſitiũt ſanguinẽ, educite. Placuit Vngaris imperialis puidentia. quãobrem ſubſequente nocte Vngari vniuerſis ad viam neceſſarijs pparatis, oĩa iuxta impatoris cõſiliũ fecerũt. Et tum ſenex princeps venerandam caniciem ornatus, mediã ferebaẽ per vrbem. fit cõcurſus vtriuſq; ſexus, hinc lachrymæ, illinc plauſus. gemũt pleriq; quaſi illũ amplius nõ viſuri, genuum curuatiõe iucundoq; ſalutatiõis oraculo eum venerant. Ille circũquaq; oculis depaſtis, eiſdẽ inclinatiõe capitis reſpõdebat. Egreſſus igitur Pragenſi ciuitate, venire ad pateiã nequit, in Morauiã ſe vehi iuſſit, viſurus filiã priuſquã vita excederet. Illa cũ viro duce Alberto ad eum in ciuitatem Znomiã venit. Ibi mox Barbara virũ ſecuta, cuſtodiæ tradiẽ. Vlricus Ciliæ comes pmonitus, fugã arripuit. Demũ impator vocatis in cubiculum Vngariæ atq; Boemiæ primoribus, q ſe ſecuti fuerãt, aduentaſſe ſolutionẽ ſui corporis aiebat: cæterũ priuſquã oculos claudat, de ſalubri ſtatu regnorũ ſuorũ velle cũ eis agere, Albertũ Auſtriæ ducem, generũ ſuum eſſe & virtute pſtantẽ, eũ ſe ſucceſſorem noĩare, rogare ſupremam voluntatẽ ſuã exequãtur, beatũ id regnũ futurũ cui Albertus imperauerit. Exin legatos noĩat, q ſe mortuo Boemiã petentes, in cõuentu procerũ teſtamentũ ſuũ patefaciãt. paulo poſt obijt anno ſalutis 1437. in feſto cõceptiõis B. Mariæ virginis, ætatis ſuæ ſeptuageſimo, regnorũ aũt ſuorũ Vngariæ qnquageſimo primo, Romanorũ 27. impij vero anno qnto, Boemiæ 17. q poſtmodũ in Vngariam deportatus, in eccleſia Varadienſi honorifice eſt ſepultus. pceſſerũt optimi principis interitũ prodigia quædã, malorum quæ ſecuta ſunt, indicia. Albertum, q aderãt barones ex Vngaria & Boemia, concordibus animis regem ſalutauere. Ipſe miſſis in Boemiam ſuis & Sigiſmundi legatis, verſus Poſoniũ iter flexit, miſerabile ſpectaculũ & humanarũ rerũ ſingulare documentum. Imperatrix captiua, & impatoris cadauer vnà vehuntẽ. Occurrunt lugubres Vngari, nec tenere lachrymas in tanta rerũ nouitate poſſunt. hinc defuncti regis corpus fletũ elicit, inde reginæ vincula cõmiſeratiõnẽ excitãt. Solatẽ tñ miſeros noui regis electio, cui⁹ virtutis monimẽta extabãt, iuſta defuncti regis pſoluta. Albert⁹ in Alba regali cum cõiuge ſua Elizabeth ſequentis anni kaleñ. Ianuarij ſummo cõſenſu & applauſu populi coronatus eſt. Legati in Boemiã profecti, vulgato Sigiſmundi teſtamento, Albertũ vicinũ, nobilem, potentem, virtute pſtantẽ, Boemis amicũ, regẽ aſſumi petũt, Iohãnis, Caroli, Vuenceslai & Sigiſmũdi erga regnũ merita cõmemorãt, natã ex eorũ ſanguine Elizabeth, inter Boemiæ reges & Auſtriæ principes fœdus extare, procerum cõſenſu & imperiali autoritate firmatũ, vt deficiẽtibus in altera domo maſculis heredibus, altera regnũ accipiat, Vngari quẽ cupide regem acceperũt, Boemis haud adſpernandũ. flectiẽ his Boemorũ cõuentus, Albertus pridie nonas Maias rex deſignaẽ. Verũ proceres q cũ Barbara cõſpirauerãt, nõ alio pacto in Albertum cõſentiunt, q̃ ſi poſtulatis ſuis mos geraẽ, ſed fruſtra laborabãt. Alſcio & Taſeo certiores de hoc facti, accerſitis ex factiõe ſua primoribus, quorũ pars potior hæretica fuit, *Caſmirũ regis Poloniæ germanũ, 15. annos natum, regem appellãt, miſſiſq; oratoribus auxilia petunt, qbus regnum ei conſeruari poſſit. Interea Barbara, dimiſſis quæ poſſidebat in Vngaria inexpugnabilibus caſtellis, libertati reddita eſt. mulier erat inexhauſtæ libidinis, quæ inter cõcubinos illaudatũ æuum publice agitãs, ſæpius viros petijt q̃ peteretẽ, neq; Chriſtianę neq; alteri cuipiã religioni adſtricta, qppe quę ſuperos inferoſq; vllos eſſe negabat. Ferunt eã ancillas ſuas ſæpe orãtes ieiunãtesve increpaſſe, q corpus ſuum fruſtra macerarent, fictumq; cœli numen placare verbis crederent. Viuendum ſuauiter dum vita ſuppetat, fruendumq; voluptatibus ſuaſit, id tãtum homini datum, cuius corpus cum anima ſimul extingueretẽ. Moritur hæc tãdem apud Græciũ, corpus eius quãuis infidelis fœminæ, Boemi Pragam tulere, peractoq; funere, in ſepulchro regio condidere.

Diui Sigiſ. Imp. interitus.

Albert⁹ Auſtrius Boemiæ & Vngariæ rex deſignatus.

Barbara Ciliæ Co. imperatrix.

Alberto rege facto in Vngaria, primo anno in Budenſi ciuitate ingens ſeditio emerſit. Cum eñ ipſa ciuitas ex bino populo; Vngarico ſ. & Teutonico, habeat incolatum, Teutoni Vngaros omnino ſubdere tum parabant, conſuetudinem olim obſeruatam, quod videlicet altero anno eum Vngarus, altero vero Teuto iudex præficeretur, abolere ſatagentes. Erat in ciuitate Vngarus vir præſtans, noĩe Iohãnes Euthueus, q ſolus Vngaricæ plebis opprobriũ grauiter ferebat. hic à Teutonis captus, alligatus ſaxo, in

Vngarica ſeditio.

Danu.

Danubium clam dimergit, cuius cadauer poſt aliq̄t dies pōdere lapidis ſolutū, emerſit. Id videntes Hungari, magno impetu irruunt in Teutones, vindictā de eis ſumentes: & cū autores inuenire ſceleris nō potuiſſent, bona Teutonicorū diripiūt, nec finis p̄dæ ac direptiōis fuit, donec aliq̄d rerū ſuperfuiſſet. Ad Eugeniū poſt Sigiſmundi glorioſiſſimi imp̄atoris fata redeo, q cum aiaduertiſſet Baſileæ cōgregatos nō vacare reformationi eccleſiæ, ꝓpter quā cocilium fuerat ordinatū, ſed deformationi & cōſpirationi cōtra ſe deponendū, tanq̄ fautorem bellorū, bonorū eccleſiæ dilapidatorem, ac virum ſanguinū, vnde & eccleſiā ſcādalizātem. Sed ne ſchiſma oriret, ipſe deſtinauit ſolennes oratores eccleſiæ p̄latos Baſileā, inter q̄s fuit abbas de Sicilia, tunc Panormitanus ep̄us, moniturus illos in Baſilea, vt deſiſterent ab inceptis rōnibus, ꝙ ei rei pōtificia autoritas deeſſet. nā dudum Eugenius Florentia diſcedens, Bononiæ circiter annū dn̄i 1436. Baſilienſe cōcilium Ferrariā tranſtulerat, ꝙ diceret ibi cōuenturā cū Romana ſynodo Græcā eccleſiā.

De Ferrariẽ concilio.

Hac tranſlatiōe nō obſtante, patres Baſileæ cōgregati, vt refert Anto. obturauerunt aures ſuas, nō audientes vocem dn̄i, autoritate ſuæ temerariẽ præſumptiōis cœperunt Eugeniū ad cōciliū citare. Solicitāte ad hoc Philippo Maria duce Mediolani, ægre pōtificatū illius ferente. Viſus em̄ fuit fauere Venetis. Sigiſmundus tum Imp. oīno ſub excōmunicatiōe hoc ꝓhibuerat, cū ſchiſma nuper p̄teritū maximo labore fuerit ablatū. Cardinalis etiā S. Crucis ordinis Carthuſieñ. q à Martino legatus fuerat in Franciā miſſus ad pacem inter regem & Burgūdiæ ducem cōponendā, ſuperuenit ad obuiādum malis, idē oīno diſſuadebat. Veneti q̄q; ſe mediatores cōſtituerunt, ad recōciliādum cardinales cū Eugenio, q eo peracto inde abeūtes, reuerſi ad Eugeniū, benigne recepti ſunt, & in dignitatibus ſuis p̄miſſi, exceptis Arelatenſi & Hiſpano, q in Baſilea remāſerunt. Editæ ſunt interim Baſileẽ cōſtitutiōes quædā, quarū exempla in actis cōcilij relata ſunt. Anno dein 1439. Eugenio quarto, publicis decretis abrogato, pōtificem cōuentus deſignauit Felicem q̄ntum.

Felix V. papa.

Amedeus hic erat, primus dux Allobrogum, ſic olim dicti, q nunc circa Rhodanum Sabaudienſes appellantur. vixerat is annos circiter quadraginta in floren tiſſimo principatu, ſubijt inde rerum humanarū tædiū, inſtituitq; eremiticā vitā, ſumpſit & palliū eremiticū, per quæ magnum erat nomen ſanctitatis adeptus. Tum ad honoris huius culmen adſpirās, Baſileā cum filijs duobus profectus eſt. Pallio & barba depoſitis, ſeculari ſe reddidit religioni. pōtifex Felix V. creatus, annos ſedit nouem. De hoc Felice Aeneas Syluius: Felix inquit, poſt aliq̄t annos filiam præſtātem Friderico 3. regi Ro. in matrimoniū obtulit, ſimulq; dotis noīe auri nummū ducenta millia, ſi Eugenio relicto, ſe Petri ſucceſſorem appellaret. Horruit Cæſar, minimeq; ſacramento ſuo eccleſiæ ſacramēta fœdare voluit, atq; ad ſuos cōuerſus: Vendere, inq̄t, alij pōtificalia ſolent, hic libenter emat, ſi reperiat venditorem. Id qualiter actum ſit, Deus nouit. Audiui ego à q̄dam p̄lato, q cōcilio interfuit, renuiſſe Felicem dotis tantū dare, licet cōciliū oīno dandū ſuaſerit. Iohānes Segouieñ. homo Hiſpanus, moribus & doctrina illuſtris, q Amedeo pōtifice cardinalatus præeminentiā acceperat, & deinde vnioni cōſentiens, à Nicolao Pont. Max. dimiſſo cardinalatus titulo, Cæſarieñ. eccleſiæ p̄fectus fuit, monaſterio contentus modico, hic vocatis ex Hiſpania legis Arabicæ magiſtris, Alcoranū Mahumeti in noſtrā linguam de nouo cōuertit, & mendacia eius viuis rōnibus & argumentis exploſit.

Alcoran Mahumeti lex.

At cū publicatū fuiſſet ab Eugenio cōciliū Ferrariæ celebrādum, illuc ipſe Eugenius cū ſua curia profectus e Bononia eſt. Ex Cōſtantinopoli autem patriarcha & imperator Conſtantinopolitanus cum fratre ſuo & magno comitatu fere quingentorum ſe mouentes, Venetias applicuere. Ibi p̄cipientes cōcilium generale Baſileæ cōgregatū, diſſentire ab Eugenio, aliquādiu ſubſederūt. ſolicitabāt Græcos hi qui Baſileæ erāt, vt ad ſe accederent. ꝓualuit autoritas Eugenij, vt ad p̄ſentiā ſuā ſe cōferrēt. Verū qa peſtis Ferrariā inuaſit, tranſlatū eſt cōciliū, aſſentientibus cunctis, Florentiā. Secutus eſt Eugenium illuc patriarcha cū imp̄atore Græco, vbi paulo poſt patriarcha vir plenus dierū in fide Ro. eccleſiæ migrauit ad dn̄m. Deinde Latinis Græciſq; cōuenientibus, diſputatio aliq̄t mēſes extit. Græcorū principes, p̄ter Epheſinū ep̄m, pleriq; pietati ſe Romanæ addixerūt.

Græca eccleſia Romanẽ vnita.

Et Florentiæ anno 1439. vnita eſt, Eugenio pōtifice Ro. q̄rto & Iohāne Palæologo Cōſtantinop. imperatore, Græca eccleſiæ Romanæ, promulgatis vnionis decretis, actiſq; publice Deo Opt. Max. gratijs. Bullẽ vnionis exēplū, eſt apud Antoninū hiſtoricum. Ea de re circiter hæc tp̄a, plura ſunt alijs in locis acta. Errabāt Græci in tribus. Primo, ꝙ ſp̄ūs ſanctus ꝓcederet à patre, ſed non à filio: ſecundo, ꝙ nō eſſet purgatorium poſt hanc vitam: tertio, ꝙ eccleſia orientalis & Conſtantinopolitana nō eſſet ſub eccleſia Ro. nec patriarcha Conſtantinopolitanus eſſet inferior Ro. pontifice. horum quodlibet eſt hæreticum. In alijs ritibus ſuis permiſſi ſunt manere, vt ꝙ celebrent

in fer-

in fecmētato,ꝙ baptizent ſub alia focma,videlicet,Baptizeť ſeruus Dei,N.in noīe patris & filij & ſpūs ſancti,amen.Item ꝙ ordinati in ſacris,vtanť matcimonio cōtracto ante ſuſceptionē ordinū ſacroꝝ.Item ꝙ nutciant barbā.Item dant ſaccamentum euchariſtiæ ſub vtraq; ſpecie oībus etiā paruulis,& multa alia. Inſup & Acmeni,quorū ſæpe ſupca mentionē fecimus,cōſtantes fidei Chriſtianæ aſſertores,& aliqui ex India,miſerūt oratores ſuos Florentiā ad Eugeniū,poſtulantes & ſupplicantes inſtrui & erudici in his q̃ ſunt fidei,à Ro.eccleſia,& vniri cū ea in charitate Chriſti:qui examinati,in paucis reperti ſunt diſſentire à catholica fide,& in illis ſubiecerūt ſe correctioni apoſt.ſedis,q̃ de cōſilio ꝑlatoꝝ decreuit,eos ritibus ſuis qui nō ſunt cōtra veritatē fidei,permittendos vt & Græcos,licet diſſimiles ſint à moribus Latinæ eccleſiæ. Quibus vero à fide vera diſcrepabāt,his prohiberi debere,vt ꝙ ſacramentū cōfirmationis nō habebāt in vſu cōferendi illi nationi,declarato eis,ꝙ illud ſicut cætera ſacramenta debeant accipere,credere & cōferre,& aliqua alia quibus acquieuecūt. Interim Baſileenſe cōcilū aliqñ apud Lauſanā finiri placuit,cui tot principes vici ꝑter Germanicos,rex Frāciæ,rex Angliæ,priceps Mediolani & reliqui totis vicib⁹ fauebāt, neglecta Eugenij pont.autocitate,qui Florētino cōuentui ꝑerat. Tumultuatū eſt quibuſdā in locis hoc ſeculo grauitec.nā aliq̄t annos Hēricus Angliæ rex,qui Paciſijs Fcāciæ regē ſe coconari fecerat,miſere Galliā vaſtauit,donec regnū ingēti labore Cacolus 7.recepit. Bonus princeps,qui circiter annū dñi 1438.apud Bituciges comitijs publicis Pragmaticā ſanctionē edixic,Baſileenſis cōcilij placita ſectatus. Fuit hoc etiā tpe Lotharingo Renato cū Alphonſo Aragone ingēs certamen de Neapolitano regno,in q̄d adſcitus Renatus nupec à Iohanna 2.id regina mortua tueri non potuit. Cacolus 7. Franc. rex. Renatus Loth.

Anno dñi 1438.Albertus Auſtriæ dux,Hungariæ atq; Bohemiæ rex,xiij.Kalend. April.imperator poſt Sigiſmundū creatus,regnauit annis fere duobus,vir optimus. Is pcimo apud Albā regalē cum coniuge ſua Elizabeth Kalend. Ianua.coronatus eſt rex Hungariæ.Inde pridie Nonas Maij cex Bohemiæ deſignatuc.Inter hæc electores apud Francofurt Rom.imperiū ei cōmendauerūt,at illi iniuſſu baronū regni Hūgariæ,imperiū acceptare haudquaq̄ licebat,quibus haud ex vſu videbať ſuū regē Teutonibus imperare,dū Sigiſmūdus Romanæ rei cōſulturus,Italiā, Gecmaniam,cæteraſq; prouincias peragrās,Hūgariā Turcaꝝ direptioni reliquiſſet,atq; ob eā cauſam Albercū iureiurādo obligarūt,ne ſuo iniuſſu vacās imperiū acceptaret.vocati tñ ad regē,q tūc Viennæ fuit,Hūgari,multa in vtrāq; partē tractarūt.victi ꝓcibus tandē Friderici ducis Auſtriæ adoleſcētis,aſſenſum dedere,& imperiū ſumma cū gratulatiōe Germanoꝝ ab Alberto ſuſceptū eſt. Albertus cex Ro.Hungariæ & Bohemiæ,à quibuſdā Bohemis refutatus eſt.Cōſpirauerāt em̄ Alſcio,Sterenbergius & Taſco cū Barbara relicta Sigiſmūdi,& Caſimiꝝ fratrē regis Poloniæ xiij.annos natū,regē vocarant.veꝝ ſanior pars Albertū in regē accipiēs,legatos mittūt ad cegē Poloniæ,oratū ne fratrē turbare regnū Bohemiæ patiať,meminetit inter Polonos & Bohemos veteris amicitiæ,Albertū ex teſtamēto Sigiſmūdi & prouincialiū decreto dictū regē, nō poſſe paucos ius regni ad alteꝝ transferre.Polonus ad ea Bohemos ſibi amicos eſſe fateť,cupere beneuolentiā perpetuo ſtare,ac fratri quē pcimacij barones regem vocauecint,ius auferre nō poſſe, Polonis ac Bohemis vnā eſſe linguā,vnā originē gentis,cū Teutonicis nihil eſſe Bohemis cōe,nihil prouincialibus incōmodius,q̄ ſui regis vocē nō intelligere.Proinde orare,vt fratrē ſuū ſuſcipiant potius,q̄ ipſi ab eo recipianť.donatoſq; ꝓcioſis pellibus,vt mos gentis eſt,oratores dimiſit. Albectus medio tpe petit Italiam,q̄ in loco Taſco ꝑ nuncios eū rogat, ne prius regnū ingrediať,q̄ ſibi factioniſq; ſuæ faciat ſatis.neq; em̄ paſſuꝝ ſe regē eſſe,quē ipſe nō delegiſſet. viciſſim Albertus ei, vt rex,reſpondit,adijt Pragā,vbi ei frequēs populus occurrit,deinde 3.Kalen.Iulij ſolenni pompa coronatus eſt. Taſco Coloniā & alias ſuæ factionis ciuitates impigre muniuit,cūq; equitū duo millia ex Polonis ad eū veniſſent,populari agcos cœpit. Albertus etſi auxilia ex Auſtria Hungariaq; adſciuecat,nō expectatis his,hoſti puguādi copiā facit.quā Poloni detcectātes,ad Thaboritas ſeſe cōtulere. Albectus hoſtē inſequiť,pugnatū ſingulis diebus eſt in cāpo,qui medius inter bina caſtra iacebat. Erāt in caſtris Alberti Chriſtophorus Bauariæ princeps,Fridecicus Saxonum dux, Albertus macchio Brandenbucgeñ.xxx.millia militū Alberto pacebāt,Polonis xiiij.millia quibus adiumento Thabor erat. Albertus vero cum expugnari Thaboritæ aliter q̄ fame nequirent,ſoluta obſidione Pragā redijt.nō multo poſt actū eſt de cōcordia,induciꝫ belli dictæ,trahiť itaq; diſſenſio. Inter hæc Gregorius Strigonieñ.pontifex diem obijt,qui coronā cegni ditemq; regū ſupellectilē in arce ſeruauerat.qua re cognita, Albertus eo ſe confert,arx reginæ dedit,quæ dū theſauꝝ cegni corā baronibus ad eā Albec.2. Auſtriæ Imp. 108. Albertus coronatus Pcagæ. Albert⁹ Polonos do muit,

rem ſelectis recognoſcit, coronã S. Stephani regis, quã ſacroſanctã putant, clam ſubripuit, anuiq́; cuſtodiendã tradit, cætera obſignatis claudit arcis. Profugerat tum
Deſpota Seruiæ. in Hungariæ fines Deſpota Seruiæ, Raſciæ principẽ dicũt, Turcarum metu, quorum vbiq; iam arma graſſabant, ſtupentibus adhuc noſtris e clade, quam ſuperioribus annis Sigiſmundi tẽporibus acceperãt. Obſederat Turca Sinderouiã Raſciæ ciuitatẽ, cui tuẽdæ relictus erat filius Deſpotæ, vocabaturq́; auxilij cauſa rex Albertus. ſed obſeſſa ciuitas prius eſt amiſſa, ꝗ̃ ad locũ rex perueniret. Deſpotæ filius oculis priuatus. Poſtea Albertus copijs Hungaricis contractis, exercitũ cõtra Amuratẽ Turcarum imperatorẽ ducit. Turca Albertũ in regni defenſionẽ ſufficientibus multũ copijs prouiſum audiens, omni pene Raſciæ agro ſuæ potẽtiæ ſubiecto, omne robur ſui exercitus in Græcos cõuertit, & illã ampliſſimã Theſſalonicenſem ciuitatẽ vi cepit, & penitus diripuit: deinde Epirũ & Aetoliã prouincias aggreſſus, eas in deditionẽ accepit. Hungari inter hæc qui in expeditiõe erãt, tædio affecti, maxime cũ multi ex eis ſanguinis fluxu grauarent, inuito rege diſperſi, relictis caſtris abierũt. Reuerſus inde rex, venit Budã, vbi infirmitate correptus eſt: & cũ in aĩo Viennã venire haberet, ſuæ minime parcens debilitati, cõtinuat iter. cũq́; iam Strigoniũ ꝑteriſſet, & magis ac magis dyſenteria laboraret, relicta vxore ꝑgnante, obſignatoq́; teſtamẽto, in villa ꝗ̃ Longa dicit, 6. Kalẽ.
Alberti Cæſa. interitus. Nouẽb. e vita diſceſſit anno dñi 1439. in Alba regali, ſuorum ꝓdeceſſorum ad inſtar pompa regali eſt funeratus luctu celebri ſuorum. In hac generatione ſub Sigiſmũdo *imperatore*, in regno Hungariæ duo ruſticana bella, autoribus duobus ruſticis, altero *Antonio*,
Factiões ruſticanæ in Hungaria. altero Martino, cœpere. Antonius in Tranſſyluanis regni partibus, Martinus poſtea in terra Nir & Zamoſkentz, magna ruſticorum vi collecta, & nõie regio aſſumpto, vexillis eleuatis, ingentibus velut inundatio quędã erũpentes viribus, regnũ ipſum ſubijcere cupientes, huc illucq́; ferebant, nobilesq́; vniuerſos ſibi occurrẽtes interficiebãt. ad villas vero & oppida vt illis adhærerẽt, nuncios cũ ſanguinolentis gladijs mittebant: nolentes vero inclinari, ꝑdæ pariter & morti exponebãt. Et in tantũ ruſticana hæc potentia creuerat, ꝙ & armati illos pauitabant. Tandẽ multa procerum expeditione cõtriti & debilitati ſunt, regibus ipſis morte mulctatis: cæteros qui euadere nequibãt, alios oculis, alios naſo & labijs, alios vero manibus truncauere. In hac generatione anno dñi 1417. in cõcilio Cõſtantieñ. Sigiſmundus rex, Friderico burgrauio Norinbergeñ.
Burgrauius Noriñ. marchio factus. marchionatũ Brandenburgenſem pro ſe ac ſucceſſoribus ſuis dono dedit, quem & de eodẽ marchionatu in octaua paſchæ ante prandiũ cum maxima pompa inueſtiuit, hoc ordine: Mane facto, quidã comites, barones ac nobiles cateruatim equitabãt per ciuitatẽ ter, ducentes duo vexilla, tubis lætitiæ ſigna ſonãtibus. His quaſi ꝑludijs habitis, cõuenerunt oẽs principes ad habitationẽ Burgrauij, deferentes minuta vexilla armis futuri principis inſignita, cõduxeruntq́; Fridericũ Burgrauiũ ad forum vſq;. Erant in foro tabulatæ, in ꝗ̃ conſcendit Cæſar, coronã in capite geſtans. at vbi in throno cõſediſſet, electores imperij qui aderãt, in ſuis habitibus à dextris partim & à ſiniſtris in officio ſtabãt. poſtea adſcendit Burgrauius, ducens ſecũ duos milites, vexilla Marchię ac Burgrauiatus tenentes in manibus. prouolutus genubus imperatoris Burgrauius, petebat ſe Marchionem creari, atq; de Marchia inueſtiri. mox lectæ ſunt literæ, iuxta quarum tenorẽ deberet iurare. Præſtito vt ſic iuramento, creatus eſt Fridericus in Marchionẽ Brandenburgeñ. de Marchiaq́; iuxta morẽ curiæ extitit inueſtitus. Dedit illi rex primo vexillũ Marchiæ in manus, poſtea pomũ & ſceptrũ, ꝗ̃ geſtabat comes *Palatinus* Rheni, accinxitq́; eũ gladio, conſuetis adhibitis ſolennitatibus. Et ſic iſte *Fridericus* dignitatẽ electoratus imperij primus in familiã Burgrauiorum Norinbergeñ. adduxit. In eodẽ concilio Cõſtantieñ. rex Sigiſmundus comitatũ Cleuenſem ere-
Cleuæ dux. xit in ducatũ, ipſumq́; Adolphũ comitẽ eius dom', creauit ducẽ. In hac quoq; generatione Fridericus Marchio Brandẽburgeñ. (vt ſcribit Aeneas Syluius, poſtea Pius dictus) cõditurus teſtamẽtũ, quatuor ad ſe filios euocauit, Iohannẽ, Fridericũ, Albertũ, & aliũ Fridericũ. Iohannẽq́;, quia natu maior eſſet, in hũc modũ allocutus fert: Primus ego, vt noſti, dignitatẽ electoratus imperij in noſtrã familiã adduxi. nũc vocat me ſuprema neceſſitas. curæ mihi eſt, ne tantũ decus in domo noſtra vileſcat. tibi, vt video, quietis & voluptatis vnicũ ſtudiũ. in electoratu ꝑter curã & aſſiduũ laborẽ nihil inuenies. Eã ob cauſam ſi tua voluntate id poſſum, Marchionatũ Brandenburgeñ. cui ius eligendi Cæſarẽ eſt cõceſſum. Friderico qui tibi ætate ſuccedit, quiq́; & vigilantior & ad la-
Frid. 2. marchio Brandenburgeñ. bores durior, ꝗ̃ tu, videt eſſe, teſtamẽto relinquã. tibi Fontlandiam, Alberto quidquid Franconici iuris poſſideo, & alteri Friderico partẽ Myſnæ dabo. Cui Iohãnes: Exiſtimaui pater ante hũc diẽ, chariorẽ tibi multo ꝗ̃ me, Fridericũ eſſe, cũ illi ſæpius blandirere, neq; id ferre nõ ægre potui: nũc ſentẽtiã muto, & te pater amo coloq́;, ꝙ mihi
ociũ,

ociũ,illi negociũ ſuꝑma volũtate dimittis. In hac ḡnatione erant in concilio Conſtañ.duo duces Bauariæ,Ludouicus & Henricus,ambo principes clariſſimi,diſcordes tñ.Ea de re dũ Ludouicus dux quarta feria poſt feſtũ S.Galli ex cœnobio Auguſtinenſiũ redire ad ſuũ hoſpitiũ vellet,eſſetq́ꝫ in itinere,tũc occurrit illi Henricus dux qui eũ obſeruabat,inflictoq́ꝫ vulnere graui,mox fugã iniȷ̃t.fit tumultus in vrbe,ad iuſſumq́ꝫ Cæſaris plures Henricũ inſecuti ſunt,oĩm tñ ipſe manus euaſit,factum eſt hoc anno dñi 1417. Contigit & in hac ḡnatione,ꝙ Bauarus Ludouicus Ludouici filius gibboſus,impia cõtra patrẽ bella ſuſcepit,venerandũq́ꝫ ſenẽ & autoritate inſignem, qui quondã regnũ Frãciæ gubernaſſet,in arce munitiſſima obſedit.Sed ſuperis vltio nẽ tanti ſceleris petẽtibus,prius febre occubuit,ꝗ patris animã in ſuã traheret ſententiã.Ille in poteſtatẽ Henrici ducis poſtea factus,breui tp̃e vitã finiuit,nec Hẽricus diu ſuperuixit:qui cũ ꝓhibuiſſet ſubditos ſuos in anno quinquageſimo Romã petere,veritus ne prouincia pecunia euacuaret̃,eodẽ anno migrauit e ſeculo.Hæc Pius papa. Succeſſit Henrico Ludouicus filius ex ſorore Alberti Cæſaris,qui mox Iudæos omẽs e ſuis terminis eliminauit,vxorẽ ex Saxoniæ ducibus ſatã duxit,ex qua natus eſt Georgius Bauariæ dux cũ ſorore ſua Margarita,Philippo Palatino Rheni thoro iuncta.

De ducibus Bauariæ.

Anno dñi 1439.obȷ̃t Fridericus dux Auſtriæ,reliquit filiũ Sigiſmũdũ ex dña Anna de Brunſuig vxore natũ,reliquit theſauꝝ maximũ,quẽ corroſiſſe dicit̃,vt oĩa dominia domus impignorata redimerent̃.Hunc principẽ Sigiſmundũ vnà cũ theſauro patruelis ſuus Fridericus tutorio noĩe in Auſtriam duxit,vbi pluribus annis adoleſcens remanſit,donec à Tyroloneñ.quoꝝ princeps erat,repoſcitur.

Sigiſmũdus Auſt.dux.

In hac etiam ḡnatione Albertus dux Bauariæ,puellam quandã balneatoris filiã,perdite amabat,ita vt in ſpem matrimonȷ̃ eã ſuſciperet.illã propterea pater eius Erneſtus apud Straubingen Danubȷ̃ fluentis dimerſit.Hic Albertus cũ diu vitã mœrore egiſſet,tandẽ luctu peracto,vxorẽ de domo ducũ Brunſuigenſium duxit,ex qua ſobolem pulcherrimã ſuſtulit,Sigiſmũdũ,Chriſtophorũ,*Volfgangũ,Albertũ,ſeculares principes.Albertus autem genitor ſub imperio Friderici tertȷ̃ podagra laborans,ſepoſitis cæteris curis,ſecutus muſicos,aſſiduis cantibus ac ſonis animũ oblectauit.Interdũ & venationi operam dedit.Poſt illius obitũ variæ inter fratres *conuentiones habitæ ſunt.Tandẽ Albertus prudens princeps,fratrũ ſuoꝝ vtcunq́ꝫ tolerantia,ſolus imperiũ ducatus gubernat.duxit in vxorẽ diui Friderici imperatoris filiam,ac Maximiliani Rom.Cæſaris ſororem,cordatam mulierem & nobiliſſimam.

Albertus Bauariæ dux.

GENERATIO XLIX.

ANno ſalutis noſtræ 1440.ſub Eugenio & Felice,durãte adhuc cõcilio Baſileenſi, incepit 49.ḡnatio.Erat tũ ſchiſma in eccleſia nõ contemnendũ. Eodẽ anno Fridericus eius noĩs 3.imperator,Erneſti ducis Auſtriæ filius,Auſtriç,Stiriæ,Carinthiæ dux,& comes Tyrolis,Alberto Ro.rege e vita ſublato,3.Kalen.Aprilis communi voto Cæſar electus,inde coronã regni Germanici apud ciuitatẽ Aqueñ.ſummo honore ſuſcepit,& imperauit annis 53.Iuit Hieroſolymã priusꝗ imperaret,felicẽq́ꝫ reditũ cũ gloria habuit.Fuit eñ princeps catholicus & pius,ætate florida,quã ſapietia, grauitas & vitæ integritas comitabat̃,corpore ſtrenuus,vegetus ac robuſtus,ſobrietatis cultor ꝑcipuus.

Frid.3.Auſt. Imp.109.

At defuncto rege Alberto,vt dictũ eſt,regina Elizabeth ꝓgnanti vtero ab illo relicta,de ſe deq́ꝫ regno cogitãs,mœſtos ducebat dies.Vocatis itaq́ꝫ Hũgaris proceribus,eos paucis alloquit̃: Viri,de rebus regni nõ minus vobis ꝗ mihi incumbit.ipſa ſum,vt noſtis,hæres regni,ſed meas ad dirigẽdas regni habenas manus ſufficere nõ arbitror.ſi prolẽ naſcendã expectatis,fœmellã parere me reor.ꝗrite igit̃ vobis principẽ,qui ad portãdas regni curas me magis idoneus ſit.me tñ regno meo expertem nõ faciatis.His dictis,ſimul obortis lachrymis,reſedit.Ad hæc verba regni proceres cõſilio ducti,de nouo rege tractauere.erat tũc Polonoꝝ regis Caſimiri germanꝰ Lituaniæ dux Vladiſlaus,placuit ille pro moꝝ ſuoꝝ feſtiuitate regnicolis.quapropter viri in regno excellẽtes legati mittunt̃,hi nõdũ iter perfecerãt,cũ renunciatũ illis eſt,reginã filiũ peperiſſe,& ne exequerent̃ cõmiſſa,admonent̃.Illi aũt quia Cracouiã venerãt,& regi Caſimiro ac duci Vladiſlao cõmiſſa ad plenũ perfecerãt,mutare nihil poterãt.Poſt aduocationẽ princeps iuuenis ambitione regni captus eſt,nec differt,cõmeatuq́ꝫ ꝑparato,cõpetenti milite ſtipatus venit in Hungariã,& à multis regni proceribus in Buda ad regiã velut Hungariæ rex introductus eſt.

Elizabeth Alberti relicta.

Regina interea & nõnulli principes ſe cohortãtes,Albã regalẽ petũt,ibiq́ꝫ in feſto pentecoſtes Ladiſlaũ hæredẽ regni,q nondũ mẽſes ꝗtuor cõpleuerat,ꝑ manũ archiepi Strigonieñ.inungi & ſacro diademate coronari ſolẽniter procurãt.aderãt & Verſprimẽſis & Iaurieñ. eccleſiaꝝ epi.affuit Vlricus comes Ciliæ conſanguineus regis,q pro puero coronato

Ladislaus Alber. filius

ſacramentũ ſolitũ à regibus Hungariæ pſtari, rite iurauit atq; pſtitit. Quo facto, regina Elizabeth Hungarorũ incõſtantiã verita, qui ad Poloniç regẽ defecerãt, ad imperatorẽ Fridericũ cũ filio & corona diuertit, & vtrũq; tũ filiũ pro educatione, tũ coronã pro cõſeruatiõe illi tradidit. His peractis, regina à rege Ro. rediẽs in regnum, vbi et ſi multos haberet fautores, plures tñ e regno aduerſabanť eidẽ. Cõuocanť regnicolæ ad Budã, & illuc ſub ſaluo cõductu venerũt fautores Ladislai ac reginæ, Dionyſius archiepũs & cardinalis ſupradictus, Ladislaus de Gara Banus. hi regale caſtrũ ingrediẽtes, clauſi ſunt quoad nouo regi fidelitatẽ promiſerũt. Ad hæc Banus non eſt dimiſſus, donec arcẽ Viſſegradenſem, quã pro rege infanti ſuſceperat, Vladislao dimiſerat. In eadem arce corona quæſita eſt & nõ inuenta, qm̃ eã regina (vt ante dictũ eſt) clã abſtulerat, fit turbatio nõ parua. mox fautores Vladislai ſimul cũ ipſo Albã cõtendunt, & eundẽ pro corona reliquijs S. Stephani miro opere magno cũ tripudio coronarũt.

Vladislaum Polonũ Hũga. coronãt.

Tota inter hæc plebs ſcindiť, hi Vladislaũ ſequebanť, illi reginã cũ filio pferre conabãtur. vnde nõ modica in regno damna emerſere. ſequunť cædes hoim, pugnæ ac direptiones. pualuerũt tamen in his zelantes pro Vladislao. Quid tamen Vlricus Ciliæ comes auunculus Ladislai vindictæ operatus ſit, ſenes regni Sclauoniæ nouerunt. Quid deniq; & quantũ Iſcra homo Bohemus, pro Ladislao egerit, Hungaria nõ ignorat. Vladislaus & ſui plerũq; triumphant. Inter hæc Amurates Turcarũ princeps, qui ſub Alberto quondã oĩe Seruiæ regnũ, qđ Raſciã vocãt, ſuo dñio ſubdiderat, audiẽs regnũ diuiſum, illud inuaſit. Cũ aũt poſtea Ioh. Huniades caſtro Nandoralbenſi capitaneus eſſet, ac partes regni Hungariæ inferioris, tota Sclauonia, ac cunctus ager inter Sauũ & Drauũ flumina dira Turcarũ rabie vaſtarenť, Turca quidã Iſaac adiacẽtem caſtro regionẽ aggreſſus eſt. Occurrit illi Ioh. Huniades. pugna facta, Turcæ tandem terga vertunt ac ſternunť. Interea alter Turcarũ exercitus in Tranſſyluana regione graſſať, illuc properat cõgregatis militibus Ioh. Huniades, hoſtibus obuiã factus, poſt maximã pugnã multorũq; cædẽ Turcæ fugã ineunt, ſternuntur'q;, paucis fugæ pſidio ſaluatis. cuius victoriæ fama hanc regno attulit vtilitatẽ, vt Tranſſyluanæ partes & Mundauia, q̃ pteritis tẽporibus à regno ad Turcã defecerãt, aut Ioh. Vaiuodæ conſilio inducti, aut metu cõcuſſi, in priſtinã redirẽt fidelitatẽ, obſequia cõſueta regi Vladiſlao exhibere iureiurãdo promittẽtes. Paulo poſt Amurates Turca lxxx. millia pugnatorũ exercitũ duxit in Tranſſyluanos, occurrit illi Ioh. Huniades. fit pliũ atrox. multi cadũt latere ab vtroq;. tandẽ Turcæ campum deſerunt, inſequunť Hungari, ſternunt, proterũt, ac theſauros ex hoſte reportãt.

Ioh. Huniadis aduerſus Turcam victoria.

Nõ ſegnius Bohemi, audita morte regis ſui Alberti, cõuenientes, vnũ corpus in regno efficiũt, atq; ad eligendũ nouũ regẽ ad Kalen. Maij anno 1440. diẽ ſtatuũt. Rochezana, qui dudũ apud Græciũ exulauerat, domũ reuertiť, ſuo'q; more inſaniens, Ro. eccleſiã, cardinales'q; cęteros'q; per orbem epõs execratus, apud ſolos Bohemos incorruptæ veritatis inueniri ſacramẽta aiebat, pcioſiſſimũ Chriſti ſanguinẽ paruulis ac demẽtibus pbet, ſacerdotes ſuæ temeritati aduerſantes domo pellit, popularibus cõmunionẽ ſub ſpecie vini recuſantibus, eccleſiaſtica ſepultura interdicit, redeũt dãnata tẽpora.

Bohemorũ de eligendo rege diſceptatio.

Regina Elizabeth iã filiũ ex Alberto pepererat, Ladislaũ noĩe. mittunť ad eã legati, qui dicãt ad eligendũ regẽ diẽ ſtatutã. regina legatos accipiens, proferri diem poſtulat. qđ vix obtinet, prolato die, legati reg[illegible]æ venerãt. fit frequens cõuentus, ſcindũtur'q; Bohemi in duo. expectari alij Ladisl[illegible], donec adoleſcat, volũt: cõtradicunt alij, ſatis eſſe Ladislao, ſi poſt 24. annos vocet ad regnũ. vicit hæc ſentẽtia, regẽ eligendũ ſibi ſtatuunt. Cõueniunt aũt in Albertũ Bauariç ducẽ, & ad hũc mittunť regni primores. ſed quibus ea res videbať indigna, hi Procopiũ ad Fridericũ Cæſarẽ clam ire iubent, cui Elizabeth Ladislaũ cõmiſerat educandũ. Fridericus audito Procopio, miſſis ad Albertũ Boioariæ ducem nuncijs, hortať ne regnũ alij debitũ vſurpet. venientibus ad ſe Bohemis Albertus egit gratias, q᷑ iã nobile regnũ ſibi offerrent, multa ſe idcirco debere Bohemis. at cũ regis Alberti ſoboles extet, principẽ ne foris aſſumãt, fidẽ ſeruent, principem ſuo regno ne ſpolient monet. Bohemi ab Alberto repulſi, iterum cõueniunt. legatos ad Cæſarẽ mittunt, petentes tutorio noĩe vti regnũ accipiat. ſeorſum Taſco potens ex Bohemis, Friderico ſuadet, ſe ex fœdere, qđ inter regnũ & Auſtriã habeť, regẽ faciat. Sed recuſat hoc Cæſar, neque orphani ſe, cuius tutelã gerat, hæreditatẽ vſurpare dignũ putat. ſed nec tutorio noĩe regnũ gubernare ſe poſſe reſpondit. gubernatores eligant, ac per ſe prouinciã regãt, donec pupillus adoleſcat. Illo domũ reuerſo, Bohemi gubernatores eligũt, inter quos Taſco & Mainardus priores habiti. ſtetit aliq̃diu cõcordia diſcors. alter eñ, Mainardus ſcilicet, catholicorũ tutor: alter, Taſco Rochezanæ amicus habebať. verũ Taſcone vi morbi repẽte extincto, Mainardi poteſtas aucta eſt. id ægre ferẽtes hæretici, ad

Geor

Georgiũ Pogebraciũ ſe contulerũt.ac ꝑ factionẽ coniuratione facta,excitaſ de indu Georg.Pogebracius.
ſtria incendiũ in vrbe.cõcurriſ.interea Georgius murum inuadit,proditores portas
aperiũt:extolliſ clamor,& capta vrbe trucidanſ paſſim.Mainardus in eo tumultu ca
ptus,in arcẽ cõiectus,ibi tandẽ obijt,ſiue tædio diutini carceris,ſiue veneno.Ex illo tẽ
pore ſine cõtrouerſia Praga in poteſtate Georgij fuit.nã & quibus nõ placuit,tñ diſſi
mulare cœperũt atq; homini blandiri,cui reſiſtere nõ poterãt. Ad Hungaros re-
deo.Iohannes Huniades iã ꝑ arma clarus,ſæpe cũ exercitu Seruiã ingreſſus,plurimis
cladibus Turcas affecit.veꝝ q̃uis Seruiæ magnã partẽ recuperauit,nõ tñ Georgio De
ſpotæ cuncta reſtituit,multa ſibi retinuit & amicis dedit,neq; iniuria,cum & ipſe ſua
virtute repuliſſet hoſtes,& Georgij ſuſpecta fides eſſet,q̃ medios inter Hungaros &
Turcas,nũc hos,nunc illos fefelliſſet:in his vero q̃ religionis eſſent,neq; Ro.eccleſiæ
auſcultaret,neq; Mahumeti legẽ ſequereſ. Anno 1443.vel circiter,cũ variæ diſce-
ptatiões in Hungaria inter reginã Elizabeth & regẽ Vladislaũ eſſent,partes eñ regis
tenebat Ioh.Huniades iã bellis clariſſimus,pro regina ac Ladislao zelabat Bohemus
Iſcra armoꝝ gloria clarus,qui partes reginæ defendebat,cũ rex Poloniæ regnũ in-
uaſiſſet,ꝓdones ſæpe acie ſuderat,Iohannẽ Huniadẽ bis caſtris exuerat,rebellãtes Hũ-
garos magnis cladibus affecerat.Quare Eugenius pont.max.Iulianũ Cæſarinũ cardi Iulianus car
nalẽ legatũ in Hungariã de latere ad cõponendã pacem inter partes ꝓdictas miſerat. di.in Hung.
hic dũ pro pace laborabat,regis Vladislai & reginæ Elizabeth cordibus non parũ ad miſſus.
cõcordiã inclinatis,pace nõdũ cõpoſita,regina ipſa carnis debitũ ꝑſoluit,cuius mors
Vladislao hac ex parte magnã proceꝝ ſequelã adiecit.Iulianus vero cardinalis non
minus aduerſus Turcã Hungaroꝝ extulit aĩos,& arma ſumere ꝑſuaſit.exercit⁹ Chri-
ſtianus vſq; ad arcũ magnũ cõtra Turcã profectus eſt. Per id tẽpus cũ centũ milli-
bus pugnatoꝝ intrauit Hungariã Turca.obtinuiſſet regionẽ plane,niſi cõmeatus ꝑ
eius anni penuriã defuiſſent.Ibi Iohãnes Huniades ſæpe cũ Turcis proſpere dimica-
uit,q̃re regione excedere coacti ſunt.Cõgregato poſtea nõ paruo numero,Turcæ cũ
Chriſtianis cõfligere nõ dubitabãt.ſuperati tñ virtute Hungarica,multis cæſis,terga
dedere.Hungari de magnis maiora tradentes,imperatori Friderico ſuperatos bello
Turcas ſcripſere,xxx.millia hoſtiũ cæſa,captaq́; multo plura.Card.S.Angeli ſex mil
lia dũtaxat hoſtiũ in eo ꝓlio cecidiſſe ſcribit,ſigna militaria nouẽ capta,Iohannẽ Hu-
niadẽ non tã ducẽ q̃ militẽ pugna egiſſe.Turcis ea Chriſtianoꝝ victoria plus pauoris
q̃ dãni attulit,nõ Hungaricas tantũ vires,ſed Germanicas q̃q; in ſe cõmotas arbitrãti-
bus.Sicq́; Ioh.Huniades exercitũ ingenti hoĩm reꝝq́; ꝓda onuſtũ regia ad caſtra re-
duxit,in ſignũq́; victoriæ,multa hoſtiũ ſigna regi obtulit. Ex his tot illuſtribus triũ-
phis princeps Turcaꝝ tremefactus,perinde ac totus Occidẽs cõiuraſſet,miſſis cadu- Pacem Tur-
ceatoribus pacẽ petijt.Hungari qui ſuas vires nõ ignorarẽt,nec tã potentiæ ſuæ q̃ ca cæ petunt.
ſui victoriã imputarẽt,periculoſum exiſtimãtes ſæpius tentare fortunã,oblatas vltro
cõditiones pacis nõ recuſarũt.Induciæ belli in decẽ annos,iuſiurandũ ꝑ ſua ſacra am
bæ partes ꝓſtitere.Baſſa Nataliẽſis Turcæ dimittiſ,Deſpotæ Seruiæ q̃ bello amiſerat
reddita.Moleſta ea res Iuliano fuit,cui proſequẽda victoria videbaſ.Eugenio q̃q; põ
tifici nihil moleſtius nũciari potuit,cuius mẽti nulla maior cura inſedit,q̃ Chriſtianę
fidei propugnãdæ.Scripſit igiſ cardinali nullũ valere fœdus,q̃d ſe incõſulto cũ hoſti-
bus religionis ꝑcuſſum eſſet,Vladislao regi Poloniæ qui Hungariã occuparat,vt con
uenta ſolueret imperauit,iuramẽta remiſit,nouũ inſtaurari bellũ tũ ꝓcibus tũ minis ex
torſit,&(vt aliqui volũt)ad facinus impulit. Vladislaus à principibus Chriſtianis au
xilia petijt,ꝓter Philippũ tñ Burgũdiæ ducẽ,neminẽ Chriſtianę religionis zelus cõmo
uit.hic ſolus claſſem inſtruxit,q̃ vſq; in Helleſpontũ profecta,Turcis ex Aſia tranſitũ
ꝓhibere in Europã conata eſt.Frãciſcus card.Venetiaꝝ,Eugenij nepos,cũ pleriſq; tri
remib⁹ eo miſſus,claſſi ꝓfuit.Vladislao qui alienũ regnũ inuaſiſſet,e re ſua viſum eſt,
ſolicitudinẽ belli ꝓuincialibus nõ deeſſe.Accerſitis igiſ ex Polonia ac Bohemia cæte-
riſq́; vicinis gẽtib⁹ auxilijs,coactiſq́; ex Hũgaria copijs,Turcas inuadere ſtatuit.Iohã
ni Huniadi caſtroꝝ cura cõmiſſa,xl.circiter equitũ millia fuiſſe tradunſ,pleriq; dimi-
dio minorẽ numeꝝ tradidere.Reguli Hũgarię põtificeſq́; q̃plurimi interfuere.Iulian⁹
S.Angeli card.milites crucesignatos nõ paucos ſecũ duxit,iter ꝑ Valachiã receptũ.
deinde trãſito Danubio,in Myſiã ventũ,vt ꝑ plana in Romaniã trãſirẽt.Amurates ho
ſtiũ cognito aduentu,cũ Græcis & Turcis ĩ Europa manẽtibus nõ ſatis cõfideret,exer
citũ ex Aſianis militibus cõparauit.ſed angebat aĩm traijciẽdi freti cura.anxio & mul
ta voluẽti Genuẽſes quidã curas ademere,q̃ ſuis nauibus,accepta pecunia,trãſportare Genuenſiũ
copias promiſerũt.Locus eſt,vbi nõ amplius q̃ ſtadia quinq; latitudo freti cõtinet in- crudelis im-
ter Propontidẽ & Euxinũ pelagus,tantũ eſt ſpatiũ,q̃d Europã Aſiamq́; diſterminat, pietas.

Boſphorũ Thraciũ dixere maiores,à Byzãtio xl.ferme ſtadĳs diſtantẽ.hic Amuratis
exercitus tranſuectus eſt,aureo nũmo vectoribus ꝑ capita tradito.q̃,ſi vera eſt ſama,
centũ millia fuiſſe ferunt. Iã Chriſtiani locũ attigerãt,cui Varna eſt nomẽ,quũ aduẽ
tare innumerabiles hoſtiũ copias nũciatũ eſt,cedẽdũ Vladiſlao cardinaliq́ꝫ videbat,
& ne circũueniri ab hoſte poſſent,munitũ montanũq́ꝫ locũ petendũ.At Huniades ad
uerſari,Turcaꝝ ſe noſſe vires dicere,ꝙ ſi Turcæ oẽs adſint,Hũgaris tñ impares fore,
illos aurea & diſcolori veſte,Hũgaros ferro atq́ꝫ ære fulgere,Chriſtianũ agmẽ & ſta-
re paratũ & ſequi: ſi iã fugiat exercitus Chriſtianus,quẽ rex Hũgariæ ducit,in q̃ lega
tus apoſtolicus adeſt,in q̃ tot nobiliſſimi proceres militant,nunq̃ deinceps Hungaris
cõtra Turcas futuꝝ aĩm.vicit Huniadis ſententia,expectati hoſtes:Poſtera die viſi,
maioris exercitus ſpeciẽ ꝑbuere,q̃ fama ipſa vulgauerat.Territus Huniades eo cõſpe-
cto.tũ primũ periculũ aĩo voluẽs,de fuga regẽ admonuit,ille ſerũ cõſiliũ arguẽs,per-
niciosam magis fugã q̃ pugnã dixit,Deũ q̃q́ꝫ reſpicere meliorẽ cauſam,magnifica ver
ba Iohãnis pridie dicta,plenus iraꝝ exprobrauit:iuſſiſq́ꝫ oĩbus arma capere, ꝑliũ ex-
pectauit. Anno igit̃ dñi 1444.die x.mẽſis Nouẽb.Amurates in proximo colle cõ-
ſederat,ex q̃ ſuos atq́ꝫ hoſtes cõtẽplari poterat.dato belli ſigno,xv.millia equitũ qui
pugnã prouocarẽt,facto globo in Chriſtianos impetũ fecere.Nõ detrectauere Chri
ſtiani certamẽ.itũ eſt ferocibus in pugnã animis.ſuperior acies nr̃a,Turcas in fugã ver
tit,q̃plurimis primo impetu proſtratis.Propulſio perculit magno metu Amuratẽ,fu
giſſetq́ꝫ protinus,niſi circũſtãtes ſatrapæ cõpræhenſo eius equi freno,ignominiã eius
increpaſſent,fugienti cõminati necẽ.perſtitit inuitus,iuſſiſq́ꝫ fortiſſimus arma ſumere
ꝑliũ inſtaurauit.Pugnatũ eſt ſumma cõtentione,plurimis nũc Chriſtianis,nũc Turcis
cæſis.cadebant hinc atq́ꝫ inde,plures ex Turcis,q̃ꝝ corpora *facile tecta *erat.poſtre-
mo cũ nouus in horas hoſtis ſuccederet,& ſaucioꝝ loca integri occuparẽt,nõ tã virtu
te q̃ numero ſuperati Hũgari,referre pedẽ cœpere.Vladiſlaus cũ globo ſuoꝝ ex Po-
lonia,vt hoſtes ex acie victores diuerteret,Chriſtianiſq́ꝫ aĩm redderet,in tumulũ quẽ
tenuiſſe Amuratẽ diximus,circumiectoſq́ꝫ vndiq́ꝫ currus impetũ fecit.ibi noua pugna
cõmiſſa,nouus iniectus Amurati pauor,trepidatũ totis caſtris,nec iã cõſiſtẽdi animus
aderat.Quod ſi Huniadi par animus ac regi fuiſſet,& arridenti fortunæ dediſſet ma-
nus,hauddubiũ quin ea dies & Amurati vitã,& poſteris eius imperiũ abſtuliſſet.Veꝝ
ipſe vt primũ cedere Chriſtiana ſigna cõſpexit,cũ decẽ millibus Hungaris ac Valachis
ex acie ſe ſubtraxit,atq́ꝫ inſalutato rege,nutante adhuc victoria,fugã arripuit.fortaſ-
ſe rei militaris perito,nulla in pugna ſalus viſa,& ſaluare aliquos q̃ perire oẽs maluit,
etſi in eũ Poloni fortunam reĳciãt.Vladislaus ſuæ ſorti dimiſſus,dũ fortiter pugnat,
Victi Iulianus,Vladiſ. & Huniades — equo deiectus,obtrũcatus eſt.caput eius haſtæ infixũ,ꝑ Græciã atq́ꝫ Aſiã in ſignũ victo
riæ populis oſtẽſum.Poloni ad vnũ cæſi oẽs,direpta caſtra,epi & proceres Hungariæ
qui aderãt,opꝑſſi.Iulianus cardinalis dũ fugit amiſſo ꝑlio,cũ iam hoſtes euaſiſſet,Hũ
garorũ perfidiã euadere non potuit.potũ equo dantẽ ſtagno forte reperto,latruncu-
li quidã nouere,arbitrati pecuniã apud eum eſſe,eiectũ equo necauere,& ablatis veſti
mentis,nudum cadauer dimiſere.hic exitus tanti viri. Huniadem fugientem De-
ſpota cepit,& quaſi hoſtẽ coniecit in vincula,nec prius dimiſit,q̃ oppida ſuæ ditionis
Ioh.Huniades captus. — ab eo occupata recepit.Hæc Aeneas Syluius de fuga Huniadis,captiuitateq́ꝫ & mor-
te cardinalis Iuliani.Scriptor vero Hungaricus refert,ꝙ occiſo Vladislao, Hungari
caſtris relictis,in fugã ſunt verſi.aderat nox,quã nonnulli rerũ adhuc ad plenum non
certi ducebant anxĳ.luce vero facta,Turcæ de fuga hoſtis dubĳ,compoſitis agmini-
bus caſtra Hungarica viſa ſibi deſerta inuadunt,cunctis in eis repertis aut captis,aut
occiſis,vbi & Iulianus cardinalis multiq́ꝫ alĳ religioſi viri vltima ſoluiſſe debita ferun
tur.De captiuitate vero Huniadis ita inquit:Vuaiuoda Iohannes dum redeundo in
partes peruenit tranſalpinas,incidit in hoſtem non prouiſum.Nam Dracoles dedu-
cendi hoſpitis cauſa à Vuaiuoda petitus,in eũ violentas manus iniecit atq́ꝫ incarcera-
uit.Tandẽ cũ Dracoles Huniadẽ capere ſibi nõ licuiſſe reminiſceret̃,poſt dies paucos
multis eũ muneribus,vt ipſe ſperabat,placatũ,traduxit in regnũ,qui Iohannes,Hu-
niades ſcilicet,paulo poſt in gubernatorẽ regni electus,anno 1445.copias ſuas duxit
contra Dracolem,tranſcenſiſq́ꝫ alpibus,ſe ingeſſit in illius dominiũ,vniuerſoq́ꝫ agro
perdomito eundẽ cepit,ſimulq́ꝫ cũ filio decollari fecit.Non deſunt qui dicant Draco
lem propter theſauꝝ grandẽ oppreſſum,& ſic à Deſpota Huniades id tẽporis captus
nõ fuit,ſed poſtea,vt dicet̃. Poloni regẽ ſuũ Vladislaum,hoc peracto bello,pluribus
annis viuere crediderunt,captũ,non interfectũ arbitrantes.cardinali Venetiarum cla
dis eius culpa magna in parte imputata eſt.diu eñ fretũ,vt par fuerat,nõ cuſtodiuit,
neq́ꝫ tranſuectos hoſtes Chriſtianis ducibus nunciauit,q̃d ad ſuũ ſpectabat officium.
De numero cæſorũ minime conſtat,illud exploratum eſt,longe plures ex Turcarum

acie cecidiſſet cæterorum ꝓ nũero copiarum, lõge maius damnũ Chriſtianis illatũ. victor Amurates neq; fugiẽtes hoſtes inſecutus eſt, neq; gloriabũdus inter ſuos magnifica verba iactauit, neq; vt ante aſſueuerat, hilarẽ vultũ oſtẽdit. Interrogatus quidnã triſtior eſſet, cur non victis hoſtibus exultaret: Nollẽ, inquit, hoc modo ſæpius vincere. iubẽsq; vaſa colligi, copias q̃ ſupſuerãt, domũ remiſit. Ipſe Adrianopolim reuerſus, deo ſuo q̃ ꝓ victoria fecerat, vota pſoluit. Exinde voluẽs aĩo regni curas, incõſtãtiã q̃q; fortunæ verit⁹, accerſitis ꝓuinciarum maioribus, Mahumetẽ ex liberis ſuis natu maiorẽ, ꝓ ſe regẽ cõſtituit. ipſe priuatã deligẽs vitã, in Aſiã ꝓfectus, religioni cuidã ſolitariæ ſeſe addixit. Calibaſſa inter ſatrapas Turcorum, opibus & autoritate maior, Mahumeti, q nõ ꝑ ætatem aptus eſſet impio, gubernator datus, reliq regis filij, ne quis regno turbas excitarẽt, more gẽtis necati ſunt. felicius apud Turcos priuatis q̃ regibus liberi naſcũt. effluxit abinde nõ paruũ tꝑs, in q̃ nec Turci Vngaros, nec Hũgari Turcos armis laceſſere tentauerunt: adeo cruẽtiſſima Varnẽſis pugna vires vtriuſq; partis eliſerat.

Vladislaus vbi fortiter pugnãs obtrũcatus eſt, in cõuentu deinde ciuitatũ ꝓcerumq; ꝑ Vngariã Ladiſlaus rex appellat. miſſa legatio ad Fridericũ ex regni primorib⁹, decretũ electiõis expoſuit, Ladislaũ in Hungariã mitti coronandũ poſtulauit. Reſpõſum eſt, recte Vngaros egiſſe, q regẽ tandẽ ſuum recognouerint, electiõe inde haudquaq̃ opus fuiſſe ei, quem ius gentiũ dediſſet regem, neq; coronandũ eſſe q ſemel coronatus ſit. Puerum ad huc egere tutore, nullius tutelam ſalubriorem et eſſe, q̃ Friderici imperatoris, expectarẽt ætatẽ regno idoneã. Tum inter Vngaros & Imperatorẽ ob negatũ regẽ inimicitię fuere, & armis q̃q; tẽtata res eſt. Iohãnes Huniades ab Hũgaris gubernator elect⁹, infeſtis copijs Auſtriã ingreſſus, q̃uis ferro & igne agros vaſtauerat, regẽ tñ coronãq; à regina Elizabeth abſportatã & q̃ repetebat in Vngaria caſtella, obtinere non potuit. ob quã rem vacuus redijt.

Ladislaũ Hungari regem pctunt

Iohãnes Huniades gubernator regni q̃rto ſuæ gubernationis anno Turcas aggredi cogitauit. ignominia eñi Varnæ acceptã aboliturus, reſarcire dãna meditabat. Coactis in tꝑe copijs ex Hũgaria ac Boemia, ducere in Turcos ſtatuit, q̃s prius aggredi volebat q̃ mouiſſe ex Vngaria nunciaret, adeo celeriter cũcta tõponẽs. Conſiliũ eius Georgius Deſpota Seruiæ Turcarum ducibus patefecit, magnũ gẽti ꝑiculũ imminere. ꝑculſi eo nũcio Turci, quid agerẽt non ſatis intelligebãt. Amurates iam ſenior religioni addictus, regni curas abiecerat. Mahumetes ætate minor, tãtam belli molẽ poſſe ferre non arbitrabat. Calibaſſæ defuturã obedientiã putabãt. quid plura? miſſi legati, Amuratẽ reuocauere, q cõparato mox exercitu, in hoſtẽ ꝓfectus, non aliter q̃ ſi ad ꝑdam ꝑgerẽt, alacres milites duxit. Iam Huniades cum copijs Sauũ trãſierat, proſtratiſq; locorum ꝑfectis, agros late populat⁹ eſt. loco q Baſilia vocatur, caſtra poſuerat. Cum aduentare Amuratis copiæ nunciarent, non expectauit Huniades ꝓuocari, prior ipſe pugnam inijt. cõmiſſo ꝑlio, anceps diu certamen manſit. Qua parte pugnauit Huniades, fuſi hoſtes terga dedere: pari modo & Amurates in cornu ſuo Vngaros fudit. Poſtremo nõ tulerũt Chriſtiani Turcorum impetum, numero ſuperati, non tam victi q̃ feſſi, cõpulſi ſunt cedere. Huniades vbi ſuos neq; minis neq; precibus ſiſtere poteſt, cum paucis ex bello ꝓfugit. multi Vngariæ proceres, & nonnulli eccleſiarum epi in eo prælio ceciderunt. empta multo ſanguine victoria, Amurates domum rediit. Et poſtea relicto Mahumeti regno, quemadmodũ prius deſtinauerat, mortem obiit. Mahumetes igitur defuncto Amurate gubernacula regni ex voto adeptus, ærariũ locupletauit, noua vectigalia excogitauit, in proceres & aulicos ſæuire cœpit.

Altera victoria Amuratæ.

Fugientem ex hac pugna Ioh. Huniadem Sinderouiam veniſſe ſcribunt, quem cum Georgius Deſpota ibi eſſe cognouit, immemor beneficiorum, detineri illum iuſſit & q̃ſi hoſtem in vincula coniecit: nec prius dimittere voluit, donec filium ſuum Ladislaum ꝓ obſide locauit. Paulo poſt ingratitudinem non minus q̃ captiuitatis calamitatẽ põderãs gubernator, contractis copijs agrum Deſpotæ vaſtare cœpit, oĩbuſq; caſtris & dñijs illius q̃ regni Hungariæ ambitus cingebat, illum ſpoliauit, ampliuſq; ꝓfligaſſet, niſi Deſpota illi filium Ladislaum obſidem incolumẽ reſtituiſſet.

Dum hi motus in regnis pluribus flagrarent, etiam Germani ſuis armis inquieti fuere Suitenſes inteſtinas ſeditiones concitarunt, aggreſſi Duricenſes fœderis neglecti cauſa. rem geſtã hoc modo ſcribunt: Olim anno dñi 1351. ꝑdicti Suiteñ. cum multis ſibi confœderatis, inierunt confœderationis ligam cum Duricenſibus ꝑpetuo duraturã, & taliter extitit ꝓuiſum à partibus, q inueniri non poſſet modus, q̃ ꝑdicta cõfœderatio valeret dirumpi. Erant hæc patentibus chirographis & neceſſarijs cautelis partiumq; ſigillis confirmata atq; iurata. Fuit aũt in hac cõfœderatione expreſſe cautum, vt q̃libet pars ſeorſum confœderare ſe poſſet, ſaluo prioris cõfœderationis ligamine, cum quibuſcunq; principibus, ciuitatibus aut vniuerſitatibus. Exceptũ erat, vel ſaltẽ excipi debuerat, impium

Suitenſium Duricẽſiũq; motus.

 & impeta-

& imperator,maxime cum Duricenſiũ ciuitas ſit imperialis. Hac liga p 100.& amplius annos cõtinuata,ſubortæ ſunt inter eos diſcordiæ haud contẽnendæ.q̃obrem ciues Duriceñ.circa annũ dñi 1430.ſe cum illuſtriſſima domo ducũ Auſtriæ,ſalua tñ priori cõſœderatione,ꝑpetuo colligarũt.His ita cõcluſis,Suitẽſes cæteriq́ꝫ cõſœderati cœperũt indignari Duricẽſibus,q̃s & requiſierũt vt nouã cõſœderationis ſponſionẽ dimitterẽt,vel ſup ea corã ipſis iuri ſtarẽt.Non obſtãte Duricenſiũ exceptiõe legitima,aſſerentiũ ꝙ cõtra eoꝶ ligã non feciſſent,& id cõſtaret ex literis patẽtibus,qbus cauebaẽ ꝙ q̃libet partiũ ligæ ſe libere cum alijs qbuſcunqꝫ & qñcunqꝫ cõſœderare poſſet,ſalua prioris cõſœderationis obligatiõe(prout & Bernẽſes nuper cum ciuitate Baſileeñ.& q̃ndam cum duce Sabaudiæ ſe colligauere)Obtulerũt ſe q̃qꝫ ijdem Duriceñ.ad ſtandũ iuri corã Bernẽſibus & Solodoreñ.eorundẽ Suitenſiũ cõſœderatis,& pluribus alijs principibus & vniuerſitatibus.Nihilominus Suitẽſes ipſi minus cõtenti,de his oblationib⁹ & niſi corã ſuæ vniuerſitatis tribunali iuri ſtarẽt,bella ſunt cõminati.Interea illuſtriſſimus princeps Albertus dux Auſtriæ,pro parte ſuæ domus & ducũ Auſtriæ,petiuit terram q̃ dicit Ergoia,cum multis caſtris ac oppidis,p dictos cõſœderatos ante p annos multos violẽter occupatã,quã terrã cõſœderati nec reſtituere,nec corã cõpetenti iudice ſup his iuri ſtare voluerũt.gladio,inquiũt,q̃ſiuimus, nec niſi gladio cõpulſi reſtituemus.Quid plura?Suitenſes cum ſuis cõſœderatis oẽs ad arma habiles feruntẽ iuraſſe, ꝙ q̃tum p ipſos ſtaret,ꝙ bella atqꝫ lites cõtra principẽ Auſtriæ, necnõ ciues Duricẽſes non ante finirẽt,niſi prius p̃dictos Duriceñ. ad dimiſſionẽ cõſœderationis cum dicto principe & domo Auſtriæ nup cõfirmatæ,& ad reſtitutionẽ chirographi ſup cõſœderatiõe cõfecti,& ad ſtandũ iuri corã eis cõpuliſſent. Feroces ppli,mox cum ſuis cõſœderatis,ſecluſis tñ Berneñ. & Solodoreñ. in Duricenſes,ꝙ ab eoꝶ liga deſciuiſſent, cõparato exercitu, in eoꝶ agrũ cũcta deuaſtãtes exiuere anno dñi 1443. Quibus cum Duricẽſes ꝑlio cõgredi ꝑſumpſiſſent,vſqꝫ ad internecionẽ cæſi ſunt ab ipſis Suitẽſibus.

Duricẽſes à Suiteñ cæſi.

Id factũ eſt ꝑpe capellã S.Iacobi leproſoꝶ extra muros Duricẽſes. ibi eñ vt aliq referũt,ciues cũ ſuis pauſabãt deliberabãtq́ꝫ.Extũc 400. viri p Suiteñ.ordinati,ꝑcurrẽtes, ſigno,q̃ nobiles ac Duriceñ.videlicet eubea cruce,vtebanẽ,falſo aſſumpto, tanq̃ amici illis ꝑmixti ſunt:initaq́ꝫ pugna hi fugã facitũt,ſecumq́ꝫ ad fugã multos trahunt.At vbi eis opportunũ viſum fuit, improuiſos intra capellã & extra manẽtes crudeliter occidũt.Tanta vero in victos crudelitas ac rabies fuit,ſicut refert Aeneas Syluius,vt eo in loco partæ victoriæ epulãtes,cõgeſtis necatoꝶ corporibus,mẽſas ac ſedilia ex illis apparauerint, & aperiẽtes hoſtiũ cadauera,cruorẽ biberũt,corda dẽtibus lacerãtes.Nõnulli tñ ex illis anno ſequẽti,hoc eſt,1444.iuxta leproſoriũ S.Iacobi extra portas Baſileenſes,eius crudelitatis(vt creditũ eſt à qbuſdam)pœnas ſoluerũt, de q̃ mox dicetur.

Ars impreſſoria.

circiter annũ dñi 1440.Friderico 3.regnãte,ars impreſſoria excudendoꝶ libroꝶ ſtãneis formulis,apud Moguntiã Germaniæ ciuitatẽ primũ cœpit,q̃d inuentũ neſcio an vnũ ſupra reliq̃s natiões ingeniũ Germanicũ vel elegãtia ſua, vel vtilitate efferat. Tot extãt hodie triũ principaliũ linguaꝶ autores,tot fidei Chrĩanę monumẽta,tot inſt aurati huius inuẽti gr̃a libri, vt plane diuinitus datũ munus reip.crediderim.Debẽt Germaniæ literæ,debẽt autores boni,qbus hoc ope immortalitas eſt parta.q̃obrẽ Philippus Beroald⁹,& egregie doct⁹ homo,& Germaniæ ꝑcipuo ſtudioſus,in illi⁹ laude[illegible]

O Germania muneris repertrix,
Quo nil vtilius dedit vetuſtas,
Libros ſcribere quæ doces premendo.

Sed fato Germanicis ingenijs datũ putarim, vt in ære tractãdo nr̃i in primis excellãt:q̃d cũ multis alijs patet,tũ hoc ꝑſertim impreſſoriaꝶ formulaꝶ ſtãno,ac alio inuẽto,bõbarda ſ.bellici tormẽti genus ẽ hoc,à ſono ſic appellatũ. tale id eſt, vt Sulmonea nihil amplius mirari ſoleamus,Germanicũ inuentũ,aliquãto q̃ ſit impreſſoria ars,vetuſtius,à pleriſqꝫ ſcriptoribus impẽdio doctis celebratũ. Anno 1442.Philippus Maria filiã ſuã Blancã deſpõſauit Frãciſco Sphorciæ,q antea ei aduerſabaẽ.dedit illi Cremonã cũ agro Cremonẽſi & Pontremulũ in dotẽ.Cõpoſita eſt pax inter Venetos & Philippũ,hãc pacis cõditionẽ ægre Eugenius ferẽs,ꝙ Frãciſcus cæteris ſocijs,ſe poſthabito,de amiſſis reſtituẽdis cauiſſet,æſtimatiõe nõ facta,ꝙ Piceninus Bononiã occupauerat,abire Florẽtia Romã inſtituit.

Bõbarda.

Eugenius e cõc.Florẽt. digreditur.

Eugenius itaqꝫ anno dñi 1443. Florentinis fruſtra eũ retinere nitẽtibus,Romã veniẽs, die 28.Septẽb. effuſa obuiã vrbanæ turbæ multitudine,nullo nõ gñe honoris adhibito,ad portã flaminiã noctu diuertit.Sequẽti vero die ad S.Petrũ iturus,paratis de more ſupplicationibus, põtificio habitu vrbẽ incedẽs,tumultuari pp̃lm audit,ob duplicatũ tributũ vectigalq́ꝫ nouũ vino impoſitũ. hãc ob rẽ facto ſilẽtio,audiẽtibus oĩbus,exactionẽ illã minorauit.q̃ facto,ſtatim ſuccla

matũ

matum eſt ab oĩbus, Viuat Eugenius: cum antea clamaſſent, Moriantur noua vectigalia eorumq́ inuentores. Paulo poſt beatum virum Nicolaum de Tolẽtino, ordinis Eremitarum, q̃ p plurimos annos ante obierat, cum claruiſſet multis miraculis, ſanctorum catalogo de cõmuni cõſilio cardinaliũ & prælatorum adſcripſit. Anno 1444. factæ ſunt treugæ inter reges Franciæ & Angliæ vſq; ad 18. mẽſes, & filia regis Renati fuit pmiſſa regi Angliæ, & q̃ vtrugæ iſtæ melius ſeruari poſſent, cõcluſum eſt, q̃ oẽs gẽtes armorum tam Francorum q̃ Anglorum, ſub Delphino irẽt in Germaniã. q̃d & factũ eſt. Delphinus Ludouicus noĩe, venit p hos dies cũ magno exercitu intra limites imperij, oppidũ Montiſpeligardi comitũ de Vuirtẽberg obſidiõe cinxit. ibi cum aliquãdiu maneret, caſtellanus pactus ad certũ tẽpus oppidũ tradidit, q̃ lapſo, libere id reſtitueret. Poſtq̃ aũt loco potitus eſt, ſama vndiq; aduentũ ſuũ publicauit. aliq illũ in auxiliũ nobilitatis veniſſe pdicabãt, apud alios vocatũ ſe dicebat p Ro. regẽ Fridericũ cõtra Suitẽſes. Itali ſcribũt Eugeniũ cõpoſita prius inter reges pace, Delphinũ cum equitatu in Baſileeñ. concitaſſe, vt illic diſſiparet conuentũ. nõnullis ipſe Delphinus ſe velle vendicare iura domus Frãciæ aſſeuerabat, q̃ vſq; ad Rhenũ ptendi dicebat. Ex hac cauſa vrbẽ Argentinam obſeſſurum ſe affirmabat, dicebat & ſe ppter ducẽ Sigiſmũdũ veniſſe, & hoc nõ q̃ ita eſſet, ſed q̃ fauorẽ ob eam cauſam ſeſe putabat habiturum. De eius exercitu varia dicta ſuere. qui minora probant, 25. millia fuiſſe cenſent. Concordatum eſt inter Delphinum & Alſatieñ. 25. millia ſuorum per hyemem in oppidis Alſatiæ recipi debere. Veniebãt iam Delphini gẽtes, vulgo tum dicti Armeniaci, & cũ iam in agrũ Baſileeñ. oẽm ferme militiã Gallicã eduxiſſent, ingentem'q; metũ ciuibus incuſſiſſent, Suitenſes ex fœdere ſociæ ciuitati 4. millia militũ lectiſſimæ iuuentutis auxilio miſere, q̃s cũ Delphin' appropinquare animaduertiſſet, mediũ inter Baſileã & Suiteñ. ſe oppoſuit, nec detrectauere illi certamẽ, q̃uis pedibus pugnaturi cõtra 30. millia equitũ. pgunt, & priores Armeniaci turmas incidũt, plurimosq; neci dant. Armeniaci retro cedentes, ad maiorẽ ſe exercitũ recipiũt. illi ſanguinis cupidi & auidi victoriæ, dum gloriã q̃runt, ppriã ſalutẽ amittunt. ventũ eſt ad hoſpitale S. Iacobi, q̃d vix ſtadijs 4. à Baſilea diſtat. ibi vniuerſa multitudo Armeniacorum in Suiteñ. irruit, nonnullis ante portas Baſileeñ. poſitis, q exeũtes obſeruarẽt cæderẽt'q;. Cõmittit atrox pliũm, cadũt'q; ex vtraq; parte plurimi. pliũm à principio diei vſq; ad finẽ ptractũ eſt. ad extremũ nõ victi Suiteñ. ſed vincẽdo fatigati, victoriã lugubrẽ Armeniacis reliquere, cãpus'q; liber eis mãſit, non virtute, ſed multitudine ſuperãtibus. magna cædes equorum fuit. plures Teutones dum Suitenſes vlciſci volũt, vitã amittũt. Suitenſes ad vnũ occiſi feruntur. Dum hæc aguntur, rex Ro. oratores ad Delphinũ mittit epm Auguſteñ. & Iohannẽ de Aich doctorẽ, nonnullosq; milites, pſcrutatum q̃d cauſæ ſit, q̃ imperiũ cum exercitu ſit ingreſſus. redeunt oratores, & Delphinus oratores ſuos adiunxit 5. viros pſtantes. Interim ex parte concilij Baſileeñ. cardinales 2. Arelateñ. & S. Calliſti, pluresq; alij doctores Delphinum adeunt, & cum his ciues Baſileenſes, deprecantur'q; ne cõcilio vel vrbi noceat. Is rurſum ſuos Baſileam nuncios mittit, q habuerũt diuerſos tractatus. nam & oratores Felicis papæ Amedei, totiusq; Suiteñ. factionis illuc conuenerãt. oratores Delphini dicebant ſe vocatu regis contra Suiteñ. veniſſe. Tandem poſt deuaſtationem Alſatiæ, non ſine ſuorum ſtrage maxima, reuerſi ſunt ad propria anno 1444. Certum ego habeo, q̃ Delphinus arcem & oppidum Montiſpeligardi dñis comitibus de Vuirtemberg iuxta pmiſſa reſtituit. audiui à portario arcis, dixiſſe Delphinum, dum fuerat intromiſſus, primum ſuſpendi debere caſtellanum, q oppidum tradidiſſet tanta arce munitum. Interea Carolus rex pater Delphini exercitum duxit in Lotharingiam, & Metenſem obſedit ciuitatem p 5. menſes. tandem abijt p compoſitionẽ. Anno dñi 1442. Alphonſus Ferdinandi regis Aragoniæ filius, qui Ferdinandus fuit regis Hiſpaniæ vlterioris gnatus, qui currentis equi lapſu exhalatus fuerat, Renato Andegauenſi ſuperato, vt pdictum eſt, & pulſo, in regnum Neapolitanum ſuccedens, regnauit annis ferme 22. cum diu ante regnaſſet in Aragonia, Sardinia & Hiſpania. Anno dñi 1445. miſit in Germaniam Eugenius papa legatos & concilij diſſipandi cauſa, & vnionis eccleſiaſticæ reſtituendæ noĩe, qui cum Baſileæ diu nihil egiſſent, Romam reuerſi ſunt, quorundam principum obedientiam declarantes. Nam interim dum ipſi legatione fungerentur, Germaniæ principes aliquoties cõuenere, primũ in *Noribergo, deinde in Francoſordia, demũ in Oſchoffenburgo, cuinam ſeſe addicerẽt, agẽtes. Eratq; Baſileo conuentui magna ſpes obtinendæ obedientię p Felice, q̃ in hãc ſententiã principes electores ſex conueniſſent, vt niſi Eugenius eorum poſtulatis annueret, fore vt Felicem Sabaudieñ. ſectarentur, poſtulata principum à Pont. q̃cunq; ea fuerint, difficilima pdunt, ſed eorum conatus, optim' pientiſſimusq; princeps rex Fridericus præuertit,

Delphinus Germaniã adijt.

Armeniaci.

De oppido Montiſpeligardi.

Metis.

At. de Felicis obedientia.

uertit, Eugenij mandata fouēs. Anno 1445. Cōſtātinus Palæologus vltimus ex ipſa familia Græcoꝝ imperator, hoc anno Iohāne eius germano imperatore, ſine filio defuncto, in imperiū ſuccedēs, imperauit annis 8. vir ꝗdem à principio ingentis animi, q cum primo Peloponeſi rex eſſet, cum Turcis ſæpius confligēs, eos ſæpiſſime fudit: ac etiā fines ſuos exiens, hoſtiū agros ꝑſæpe populari auſus fuit, multa eoꝝ oppida vi & armis expugnare non extimuit, cuius rei cauſa Draconis cognomentū ſuſcepit. Sed poſtmodū Heraclea oppido munitiſſimo ab Amurate Turca ſibi ablato, & muro qui Græcos à Turco ſeruabat illæſos, demolito, adeo illi animus decidit, vt & geſtoꝝ ꝑteritoꝝ oīno immemor, nullū deinceps claꝝ facin⁹ agere viſus ſit, ꝗpropter timore ꝑculſum, Amurate deinde mortuo, Mahumetus eius filius tributo nō cōtentus, mulctauit non modo imperio & Cōſtantinopoli, ſed & vita adempta. Anno eodē Ludouicus Gonzaga ſecūdus Mantuanoꝝ marchio, patre Iohāne Frācīſco marchiōe defuncto, ſucceſſit, imperauit annis 33. vir ꝗdem fortis & iuſtus, literis adprime erudit⁹. Sed & militādi ſciētiā ab ineūte ætate ab ipſo patre ſuo exercitādo didicit. deinde exactis adoleſcētiæ annis ſub Philippo duce Mediolani, cum Nicolao Picenino militare curauit. Poſtea cum Frācīſco Sphorcia integer factus ſocialia bella ꝑegit, cum ꝗbus militās, ſæpe hoſtiles acies fregit. In Aragonijs caſtris multas terras genteſq́ꝫ expugnauit, ꝓpter ꝗd apud multos cognomēto Turca dictus eſt. Adeo aūt ꝓmiſſi fidelis eſt habit⁹, vt nullis blandimētis, nullis muneribus, nullis terroribus à ꝓmiſſa fide diſtrahi poſſet. Et ꝓpterea ipſum Philippus dux filiū, Frācīſcus Sphorcia fratrē, & deniqꝫ Galeatius ipſum patrē appellare cōſueuerūt: cuius tāta dignitas fuit, vt totius Inſubriæ iuſtus arbiter ſit appellatus. Tandē anno 1478. menſe Iunio leui gn̄e mortis obijt, filijs 5. ex Barbara Ioh. Brādenburgeñ. Marchionis filia ſuſceptis. Fridericus illi ſucceſſit, Franciſcus Ro. Ec. cardinalis fuit, filiā ipſius Barbarā inclytus dn̄s meus comes Eberardus de Vuirtēberg duxit vxorē. Anno 1446. vt fere oēs, ſed vt ex ſupputatione ſucceſſoris ſui colligit̄, anno 7. morit̄ Eugenius papa, pontificatus ſui anno 16. Kal. Martij, vir ingenio & geſtis rebus inſignis, & in B. Petri baſilica ſepelit̄ ſepulchro marmoreo. vacat ſedes dies 12. vt refert Platina. Anno noſtri ſaluatoris 1447. pridie nonas Martias in Ro. pontificē creatus eſt Thomas *Sarſanus, humili loco & familia natus, matre Andreola, patre Bartholomæo phyſico, Nicolaus 5. vocatus. ſedit annis 8. vir certe tanto principatu digniſſimus, adeo tn̄ modeſtus, vt tāto ſe magiſtratu indignū arbitratus, rogauerit cardinales oēs, ſupplex etiā, vt eccleſiæ Dei maturius cōſulerēt. Veꝝ Tarentino cardinali eum adhortāte, ne curſum S. Spūs impediret, collū tāto oneri ſubiecit. Interrogatus vt ſit cardinalis Portugaleñ. e cōclaui ꝓdiens, quē pontificē creaſſent: rn̄dit, Nō nos Nicolaū, ſed Deus pontificē deſignauit. Vno itaqꝫ & eodē anno Thomas Sarſanus & ep̄atum Bononieñ. & cardinalis dignitatē & pontificatū adeptus eſt, cum maxima totius cleri populiq́ꝫ lætitia. Laudat̄ aūt Nicolai liberalitas, ꝗ in oēs vſus eſt, maxime erga literatos, ꝗs & officijs & bn̄ficijs mirifice iuuit, eos ꝓmijs ad cōponendū & ad vertendos Græcos autores in Latinū ita ꝓpulit, vt literæ Græcæ & Latinæ, ꝗ 600. iam annis in ſitu & tenebris iacuerāt, demū ſplendorē aliquē adeptæ ſint. Nicolaus cum pontificatū inijſſet, ꝑter oīm ſpem, mundi principes, cum eſſet conſilio & virtute illuſtris, in oīb⁹ habuit fauorabiles. at pacis & ꝗetis amator, celebrata de more coronatione, mox factis ingenti apparatu letanijs, ꝗbus ipſe pedes ſupplicabat, cardinalem Morineñ. Ferrariā mittit cōponendæ pacis cauſa, ꝗ legati interuentu & autoritate ad pacem magis impellerent̄ animi partiū. miſſi eo ꝓpere Alphonſi, Philippi, Venetoꝝ, Florentinoꝝq́ꝫ legati, q poſt longā diſceptationē hāc Philippo optionem dedere, vt vel inducias in ꝗnquennium à Venetis Florentiniſq́ꝫ acciperet, vtraqꝫ parte poſſidente ꝗ tenebat, vel pacē ꝑmutatis ꝗbuſdam oppidis. veꝝ mors Philippi impedimento fuit vtriqꝫ optioni. Nam cum hæc agerentur, Philippus Maria primū aduerſam valetudinem oculis captus incidit, vitæ tædio & languore ſimul ꝓfluuio ventris correptus, ſexto Idus Auguſti anno 1447. obijt, Alphonſo rege hærede inſtituto.

Conſtantinus vltimus Græ. Imp. — *Lud. Mantuæ marchio.* — *Nicolaus 5. papa.* — *Reſtitutæ literæ.* — *Philippi Mariæ interitus.*

Populus cognita ducis Philippi morte, Mediolani in libertatem ſeſe ꝓclamauit, 12. viris electis qui remp. adminiſtrarēt, caſtrum portæ Iouis inſtar excellentiſſimæ regiæ, captum ac dirutum eſt, & teſtamentū Philippi dilaniatum. Ad dn̄ium Mediolanenſe multi adſpirauere, ſed q coloratis vterent̄ titulis, ꝗtuor fuere. Fridericus imperator deuolutum ad ſe principatū, Philippo ſine liberis legitimis vita ſubtracto, contendebat. Alphonſus rex teſtamento hæreditatem petebat, Carolus dux Aureliañ. ex ſanguine vicecomitum natus, ab inteſtato id ſibi deberi aiebat. Franciſcus Sphorcia vicecomes, coniugem ſuam ꝗ Philippi filia fuerat, hæreditatē patris ſuſcepturā aiebat. Auditæ ſunt legationes oīm in ſenatu Mediolaneñ. quarum aliquæ ſermone directo

dn̄ium

dñiũm petiere, aliq̃ pee ſimulationē oblati contra Venetos auxilij inſinuare ſe populo ſatagebãt. Sed ciuitati q̃ iam libeetate gaudebat, nulla conditio placuit q̃ iugũ ſuſcipe retrobtulit tñ impeeatori cẽſum q̃tannis aureum poculum, ſi libera ſuis legibus dimitteretur. dilaniabatur interea Philippi hæreditas, Veneti Placentiã, Cremã, Laudam occupauerez dux Sabaudiæ Ludouicus Valentiam & Confluentiã inuaſit, & alij alia.

Philippi gener Franciſcus Sphorcia eo ipſo anno ex Piceno pulſus, cum intelligeret Venetos oĩa occupare, celeri curſu cũ vniuerſo execcitu Cremonã venit, & pſidijs in ea poſitis, ſtatim à Papieñ. vocatus, vrbẽ eam in ſuã poteſtatẽ recepit. Quibus geſtis à Mediolañ. ſummo oĩm cõſenſu copiaꝝ dux cõtra Venetos delectus eſt. Quibus cum ſæpe feliciter cõgreſſus eſt, q̃re auctis viribus tñ conatus, vt breui tp̃e Mediolañ. ducatum occuparit. Mediolanũ vrbem reſtituit inde, multaq́ꝫ cum Alphonſo bella geſſit.

Frãc. Sphorcia dux Mediolani.

Nicolaus põtifex audiẽtiã in peincipio nimiã oĩbus dabat die noctuq́ꝫ, vt requiem ſibi oportunã ſubtraheret, & q̃ſi cõtractus fieret, ſed poſtmodũ tardã & rarã audientiam pſtitit. Viſitatus eſt à peincipibus & cõmunitatibus multis Chriſtianis, cõgeatulantib⁹ eidẽ, etſi Sabaudiæ duces nõnihil reſiſterẽt. Amedeus poſt 2. annos vel circitee à Friderico Imperatore ac alijs nõnullis exhortatus, p pcueatores ſuos corã ipſo Nicolao renũciauit oĩni iuri, q̃d haberet vel habere ptenderet in papatu certis cõuentionibus adhibitis, videlicet vt cardinalis remaneret ac legatus in Germania & regiõe ſua. Cardinales etiam aliq ex ſuis, in dignitatibus ſuis remaneeẽt, q doctiſſimi viri erãt, & alij plati in ſedibus ſuis. Quibus oĩbus Nicolaus Pont. cum cardinalib⁹ acquieuit p bono pacis & amotione ſchiſmatis Baſileeñ. Sed & imperator principesq́ꝫ Germaniæ in Oſchoffenburgo cõuenientes, declarauerũt ſe p Nicolao, mandauitq́ꝫ imperator oĩb⁹ p Germaniã cõſtitutis, Nicolañ p vero & indubitato Ro. Pont. veneeari debere. & Baſileenſibus vt conciliũ dimitteeẽt, nec vltra feſtũ S. Maetini eetineeẽt, q̃d publicatũ eſt anno dñi 1447. circa feſtum S. Michaelis. Renunciatio Felicis facta eſt anno 1449. q̃ concordia non ſolum lætatus eſt pp̃ls Ro. ſed etiam totus mundus à tanta ſeditione liberatus. Et Nicolaus approbauit acta in cõcilio Baſileeñ. extãt literæ incipientes, Nicolaus &c. ad ppetuam rei memoriã. vt pacis. q̃ datæ ſunt anno dñicæ incarnationis 1449. decimo Kal. Iulij. Impreſſæ ſunt cum actis concilij Baſileenſis in fine actoꝝ, q̃ tñ ſane intelligendæ ſunt. Anno 1448. rex Franciæ Carolus fecit oedinari in regno, vt deinceps ppetuo vnaquæq; parochia haberet vnũ armatũ, q vt melius illi rei inſeruire poſſet, cõſtituit vt eſſet liber ab oĩni exactione. Sequẽti anno rex Carolus cepit totam Normanniã, quã ante tenebãt Anglici, & in grãꝫ actionẽ inſtituit ppetuis tp̃ib⁹ fieri p regnũ ſuũ pceſſiones 12. die Auguſti, in q̃ cepit vltimũ locũ pſidio Angloꝝ munitũ. Pari modo anno poſt ſequẽti reduxit in ſuã ptãtem Aquitaniã, reddita tũ eſt regi Burdegala & tota Aquitania. Anno 1448. Iohã. de Vueſternach, pthe poſitus & antecesſor me⁹ eccleſiæ collegiatæ S. Ceucis in Stutgartẽ Cõſtañ. diœceſis, iuſſu illuſtriũ fratrũ Ludouici & Vdaleici comitũ Vuirtẽbergæ & Mõtiſpeligardi, impetrauit priuilegiũ à Nicolao 5. q̃ ipſi comites ac ſubditi libere tẽpore q̃dragesimali vti poſſint lacticinijs, durante caeentia oliuaꝝ ac piſcium. hoc priuilegium magiſter Ioh. Spenlin, medicinæ & theologiæ doctor & pпoſitus in Herrenberg, impugnauit, aſſerẽs male fuiſſe narratũ. tandẽ examinatũ eſt negociũ ab ep̃o loci, & admiſſum eſt priuilegium.

Felix põtificatu abdicatus.

De priuilegio lacticinioꝝ in ducatu Vuirtẽbergenſi.

In hac gñatione dux Ludouicus comes Palatinus Rheni, princeps clariſſimus, duxit vxorem dñam Margaritam Ludouici regis Siciliæ relictam, filiam Amedei ducis Sabaudiæ, q in papam à concilio Baſileeñ. electus fuit & Felix dictus. Eeat mulier forma & moribus pclara, annoꝝ circiter 20. ex ea genuit Ludouicus dux Philippum, & paulo poſt moritur, nondũ matura ætate, bonis oĩbus p̃ dolore & deſiderio hoĩs lugentibus. reliquit aũt ſobolem Philippum pueꝝ nobiliſſimũ, q p ætate electoratum imperij ſibi à patre relictum gerere non poterat. Ea gratia patruus ipſius Fridericus iam florida ætate, acer & bellicoſus, cõſentientibus terræ optimatibus, arrogauit Philippum infantem, gubernationemq́ꝫ prouinciæ tanq̃ dñs ſuſcepit, & electoeem imperij ſe dixit, cœlibatũ ppetuũ, vt ſcribit Aeneas Syluius, pmiſit, ne arrogato filio, vxorẽ ducẽs, piudiciũ faceret. Rogatus Nicolaus Põt. hoc genus adoptiõis cõfirmauit. At Fridericus Imp. ſæpe multũq́ꝫ requiſitus, id faceee recuſauit. fuit aũt Feidericus princeps ſingulari prudẽtia, magnitudine atq́ꝫ ſtrenuitate inſignis, bello fauſtus, vt q multa armis dñio Palatinatus adiecit. De cœlibatu non eſt claꝝ, cum poſtea vxorem duxiſſe ferat.

Frider. Co. Palatinus.

Mortuus eſt aũt Ludouicus dux & comes Palatinus anno 1449. Deinde poſt aliq̃t annos relicta eius dña Margaeita, mulier adhuc iuuenis, ſpe (vt creditur) peolificandi in tertium matrimonium conſenſit, & ſic thoro iuncta eſt illuſtri Vdalrico comiti de Vuirtemberg, ex eoq́ꝫ ſuſcepit plures puellas. fuit autem hoc matrimonium ſeminarium

tium multoꝝ maloꝝ. Eodem anno 1449. grauia bella exorta ſunt in ſuperiori Ale
Bellum ſociale ciuitatũ & peincip. Sueuiæ. mania inter Albertum marchionem Brãdenburgeñ. cui adhæſit inclytus comes Vdal
ricus de Vuirtembeeg, & inter ciuitates imperiales. teaxerũt ad ſe hi principes nõnul
los alios: tacre bellum & diuturnum fuit, in q̃ potentiæ non contẽnendæ cõcurrentes,
infenſiſſimis odijs biennio ꝓpe certauere. Nouem ꝑlia cõmiſiſſe cũ Norinbergeñ. fert
Albertus, ex qbus octo victor confecit, in vno tñ victus ſuccubuit. neq; de pace conue
nit, donec exuſtis agris, attritis villis, abactis pecoribus, ruricolis interfectis, cõmeatus
& pecuniæ cõtendentibus defecere. Comes aũt Vdalricus maxima clade ciuitates
Steikrieg. imperiales ꝑ Sueuiam ſibi vicinas affecit. Audiui ego oppida ꝑdis referta, cellariaq́;
in qbuſdam oppidis captiuis ceãt repleta. Tandẽ vero in die Martis poſt cõmemora
tionem oĩm animaꝝ, anno dñi 1450. Vualterus de Ehingen Vlmenſis, vir prudens &
ſtrenuus, & cæteri capitanei ciuitatum imperialiũ ꝑ Sueuiam, cum ſatis iuſto exercitu
ingreſſi teeras ꝑdicti comitis Vdalrici, cæde atq; incendio vaſtarũt q̃q; obuia. Cõtra q̃s
ſtipendiarij milites eiuſdem comitis, inter q̃s erãt nõnulli comites atq; nobiles viri, tu-
multuarie conteactis copijs, magnis itineribus aduolãt, irruũtq́; in hoſtes ꝓpe oppi-
dum impeeiale Eſzlingen. ꝑliũ cõmiſſum eſt atrox, victiq́; ſunt ciuitatenſes. Capita
nei fere oĩm ciuitatũ imperialiũ Sueuię vel capti vel occiſi ſunt, pauci beneficio noctis
elapſi. paulo poſt primũ Albertus Marchio, deinde comes Vdalricus, aliiq́; principes,
pacem ex ſententia nacti ſunt. Anno ſequenti adhuc durante ꝑdicto bello, ex peſti
lentia obijt in Vrach excelſus magnificusq́; comes Ludouicus de Vuirtẽberg & Mõ-
Ludo. Co. de Vuirtemberg. tiſpeligaedi, princeps integerrimus, apud Carthuſieñ. zum Guttelſtain iacet ſepultus.
reliquit duos filios Ludouicum & Eberardum, & totidem filias Mechtildem & Eli-
zabethã. ſuſcepit eam prolẽ ex Mechtilde filia q̃ndam Ludouici Palatini Rheni & du
cis Bauariæ, q̃ biennio poſt nupſit ſecundo, Alberto archiduci Auſtriæ. Ludouicus in
adoleſcentia eſt mortuus, Ebeeardus ex vxore filia Ludouici marchionis Mãtuæ Bar
bara, vnicam gñauit filiam, q̃ & mox mortua eſt. Mechtildis Ludouici filia, nupſit Gui
lielmo Lantgeauio Haſſiæ, gñauit duos Guilielmos. Elizabeth nupſit primũ comiti
de Naſſau, gñauit filiũ, deinde eo defuncto, nupſit comiti de Stalbuego. Anno dñi
1449. Boeſius Eſtẽſis marchio, & primus Ferrariæ dux, Leonelli marchionis fratee &
Nicolai Eſtenſis filius, Leonello fratre natu maioee defuncto, ſuccedit, ſedit annis 22.
vir ingenio diuino & moribus ſupra hoĩem, in q̃ nihil non excellẽs aut admirandum
erat, cuius verba ſapientia plena, oꝑa grauiſſima, ꝓpterea ei oĩa ſecunda ſemꝑ fuere &
fauſta. ad eum cum Fridericus Ro. Imp. acceſſiſſet, viſa hoĩs celſitudine, illum Mutinę
& Regij q̃ ſunt iuris imperij, ducem creauit. Anno dñi 1450. iubileus ex more rituq́;
Iubileus. patrum celebratus eſt, Romam tanta Chriſtiani populi multitudo confluxit, vt innu
meri tumultu ſint oppreſſi. Sed hac re ꝑſertim Nicolai Pont. prouidentia probari ſo-
let, q & vias q̃ſdam amplificauit, & ne vnq̃ deeſſet tanto confluxui victus, diligẽter ca
uit. Anno dñi 1452. Fridericus 3. Romam coronæ imperialis gratia venit, q etſi lon
Friderici 3. in Italiã expeditio. ge ante electus fuerat, intercedente tñ ſchiſmate, vſq; ad Nicolaum 5. coronationẽ im
perialẽ diſtulit. Rebus aũt Germaniæ compoſitis, ordinatiſq́; ꝑſidibus Auſtriæ, peoſe-
cutus eſt iter, ad oppidum S. Viti ꝑuenit, ibiq́; natiuitatis dñicæ feſta ꝑegit, ad quem lo
cum & Ladislaum regem proficiſci iuſſit, inde Villacum ſe confert, oppidum ſupea
Drauum ſitum, non longe ab Italiæ finibus. ibi & Boemi & Hungari conuenerãt nobi
les complurimi, q Romæ videre coronationem, Italiæ ſpectare mores, militiæ cingu-
lum mereri magnoꝑe optabãt. Ibi q̃q; dux Auſtriæ Albertus germanus Cæſaris, eeat,
q ſplendidũ ex Sueuia comitatum ad ſe vocauerat. is tum & in Iubileo Romæ fuerat.
Cæſar relicto Villaco, alpes adſcendit, q̃ Germaniam Italiamq́; diſiungũt. ꝑmiſſo Al-
berto cum paete copiaꝝ, ipſe regem Ladislaum ſecum ducẽs, Kal. Ianuaeij Italiã in-
trauit. Et vt refert Aeneas Syluius, Ladislaus ſæpe fugam molitus eſt, conſilio pędago
gi fretus, cum q̃ poſtea captus, pædagogo in vincula coniecto. legatos Venetoꝝ pa-
tricios domi potentes, obuios Cæſae habuit, q cũ ingenti gaudio exceperũt eum cum
reliquijs occurrentes & cleeo, ac victũ ſine precio adminiſtrarũt, q̃cunq; Cæſar in ter-
ritorio Venetoꝝ diuertit. Occurrere frequẽtes populi, laudare ſplendidũ Cæſaris co
mitatum, arma lucentia, decoras iuuenum facies, ſpeciem Cæſaris imperio dignam.
Multa ſuꝑ Ladislao rege proloq, angelicũ vultum, getos mores, vltra ætatem geſtus.
Potiſſimũ aũt Taruiſini ſingulari affectu Cæſarem inſpexeeũt, memores olim ſub di-
tione Auſtralium ſe fuiſſe, q̃eum adhuc in ꝑtorio ſigna vident: Patauini q̃q;, non igno
rantes ad imperiũ ſe ꝑtineee. Inter hæc Teutones plurimi ex Sueuia & Franconia Rhe
niq; partibus ꝑ vallem Tridentinã, Veronã, Mantuãq́; trãſeũntes, Ferrariam veniunt,
ꝑſtolantes Cæſaris aduentũ. Ea re cognita, relicto Patauio, Ferrariam petijt, vbi Bor-

ſius

ſius læto vultu honoratũ ſe ꝑbuit,ac oẽm magnificentiã oſtentabat.obmiſſa Ferrariã,
Bononiã ꝑgit,vbi Beſſarionẽ legatũ apſicũ occurrentẽ repit. Franciſcus aũt Sphorcia
tũ Mediolani dux,impatorem ꝑ legatos ad coronã ferreã Mediolani ſuſcipiẽdam, vt De Franciſ.
mos erat,inuitauit.q renuẽs,Romã aliꝫ itinere ꝓfect⁹ eſt.Cæſar e Bononia digreſſus, Sphorcia.
mõtes Apœninos adſcẽdit: ingreſſusꝗ; Florentiã,exceptus eſt honore maxĩo.adueni
enti totus clerus cũ archiepõ ꝓceſſione, ꝑſentibus vrbis magiſtratib. obuiã facti fuere.
locatus fuit in cõuentu S.Mariæ Nouellæ.mãſit 4.diebus,deinde Senas ꝓfectus eſt cũ
legatis apſicis. Cũ Fridericus Senis eſſet,Leonora filia regis Luſitaniæ ſeu Aragonũ Leonora re
ſibi deſpõſata,Piſas venit,virgo ſtatura mediocri,annos nata 16.lęta frõte,nigerrimis gina Luſita
atꝗ; illuſtrib.oculis,ore paruo,genis ad gr̃am rubeſcentibus. Impatrix igĩt Senas de- nię.
ducta eſt Ieiunij ſecũda die.occurrerũt primo ciues natu maiores.deinde Albertus &
Ladislaus,poſtea clerus.Fridericus cũ legatis apoſtolicis extra duas vrbis portas ſpon
ſæ aduentũ expectabat:qua viſa,in amplexus ambo venere.Vbi hęc geſta ſunt,Senen
ſes marmoreũ lapidem erexerunt.Cęſar poſt iter ſuũ vrbem verſus cõtinuat.apud Vi
terbiũ,mandante põtifice,ingens honor illi exhibitus eſt. Ad idus Martias ex Sutrio
iter Romam cepit,& qcquid nobilitatis in vrbe fuit,obuiam datũ eſt.Venit Cæſar in
eminentẽ collẽ,vnde vrbẽ ſpectare potuit.lęta oĩs nobilitas,caput orbis videns.vbi de
colle deſcenſum eſt,ſacer ſenatus apoſtolicus occurrit. Sequẽti die in prata ꝓxima vr
bi oĩs Cæſaris comitatus ſe recepit.Cęſar trabea veſtitus,inter legatos Italicos emine
bat.Impatrix mirificis ornata cultibus, Portugalenſibus circundata,oĩm in ſe oculos
attrahebat.Ladislaus Hungariæ & Boemiæ rex,tenera ætate purpuratus,Albert⁹ ger
manus Cæſaris,militiæ ductor obeqtans,ſuum cuiꝗ; locum demõſtrat.duo Cęſaris ve
xilla fuerũt,alteꝝ quod S.Georgij vocitant, deinde vexillũ aqlæ.Dum vrbem Frideri VrbẽRom.
cus ingredit̃,Marſcalcus ei nudũ enſem ꝑfert,epũs Spoletinus vicarius põtificis,ac plu- Fridericus
rimi epĩ & abbates infulati,ſanctoꝝ reliqas ferentes occurrunt. Cæſar ſub aureo pan ingreditur.
no,quod vmbraculũ vocitant,introducit̃ vſꝗ; ad gradus baſilicę S.Petri,ibi Nicolaus
põtifex ſede ſedens eburnea,põtificalibus indutus,ſenatu cardinaliũ circunſtante, ver
bis paternis & ſupra modũ benignis Fridericũ ſuſcipit, cui pedib⁹ ſuis exoſculatis, au
ri maſſam obtulit.Tum quoꝗ; Ladislaus & Albertus,ac demũ imperatrix,pedes baſia
uerũt.Nicolaũ deinde rogat Fridericus.vt ex plenitudine poteſtatis ſe Romæ Longo
bardorum regẽ coronaret. Idibus igĩt Martij apud S.Petri ſummũ altare,Frideri-
cum in regẽ Longobardoꝝ coronauit põtifex,& Leonora ꝑ oratores deſpõſata,in- Mediolañ.
ter Miſſaꝝ ſolennia denuo ei deuincta fuit.Abſoluta Mediolaneñ coronatiõe, poſtri corona Ro
die ſolennitas Auguſtalis cœpta eſt.Romanus põt.ad ſummã B.Petri aram in ſublimi mę accepta
*thoro cõſedit.extra cancellos duo tribunalia fuere,alteꝝ Friderico,Leonoræ alterũ
deputatũ.Fridericus poſtq̃ iuſiurandũ B.Petro & Nicolao ĩ ea forma ꝑſtitit, qua Lu
douicũ Caroli filium iuraſſe decreta cõfirmant,alba indutus,in canonicũ S.Petri re-
ceptus.Inde Auguſtali paludamento accepto,in mediũ baſilicæ ꝓfectus, trinã benedi
ctionẽ ſuſcepit.exinde ductus ad altare S.Mauricij, ĩ ſe ſpulis atꝗ; brachio dextro eſt
ꝑ veteri more oleo ſacro delinitus,ſimiliter & Leonora.Põtifex rem diuinã inchoa-
uit.inter celebrandũ diuerſæ ſolennitates ſeruatæ ſunt.ſceptrũ,quo regia poteſtas in-
dicatur:pomũ,q̃d mundi dñm oſtendit:enſis,q belli iura demõſtrat,ꝑ varias vices da-
ta.Poſtremo corona aurea infulata,precioſisꝗ; gẽmis coopta,Cæſareo capiti impoſi
ta.Impatrix q̃ꝗ; poſt Cæſarẽ coronã ex manib.põtificis ſuſcepit,quã cõiugis fuiſſe Si- AuguſtaFri
giſmũdi cõſtabat.Cæſar q̃uis ornamẽta ſibi precio incredibili cõparaſſet,in hãc tñ ſo derici coro
lennitatẽ palliũ,enſem,ſceptrũ,pomũ,coronãꝗ; Caroli Magni ex arciuis Norinber- natio.
geñ.ad ſe deferri curauerat.vt aũt coronationi diuinisꝗ; rebus impoſitus eſt modus,
Leonora in ſuas ædes ſeceſſit:papa & impator ad gradus baſilicæ ſimul venerunt, ibi
põtifex Palafredũ adſcendit, eiꝗ; Cæſar dextratoris officiũ per aliq̃t paſſus exhibuit.
equo deinde cõſcenſo,vſꝗ; ad eccleſiã S.Mariæ vnà ꝓfecti ſunt. Tũc papa in palatiũ
redijt,Cęſar in pontẽ Adriani ꝓfectus eſt, vbi Albertũ fratrẽ pluresꝗ; duces & comi-
tes ad militię ꝓuexit honorẽ,ter quẽꝗ; ꝑcutiens. Trecẽti eo die ꝑcuſſi milites referunt.
deinde cũ ſol occideret,ad Lateranũ ſe cõferens,ſplendidũ ibi cõuiuium habuit.Impa
tor igĩt Fridericus anno dñi 1452.die 18.mẽſis Martij,impatoria corona donatus,Al-
phonſi regis Aragonũ precibus Neapolim cõtendit, & poſt eũ Leonora. manſit illic
Cæſar ſanctã hebdomadã & octauã Paſchæ: oſtẽdit q̃ꝗ; illi Alphõſus theſauꝝ ſuũ, &
qcqd precioſum habuit.Inde Cæſar naues adſcẽdit,Romã petiturus. Impatrix octo
diebus apud auunculũ poſtea manſit,deinde Manfredoniã ꝓfecta eſt, atꝗ; illo ex lo-
co per mare Venetias nauigauit. Imperator rediẽs ab vrbe Ferrariam,Borſiũ Eſten
ſem Mutinæ & Regij*Lepidij ciuitatũ ducẽ creauit,q pro tãta dignitate ſuſcepta,mo

niſe precioſum dono Cæſari dedit, q̃d pater 21. millibus aureorũ emiſſe ferebatur. Nam & hæ duæ vrbes impẽrij ditionis erant. Ibidẽ etiã veniẽs, Galeatiũ Franciſci ducis Mediolani filiũ, cum ingẽti apparatu obuiũ habuit, cuius ſuaui & elegãti orõne Cæſar allectus, ſuſceptis eius muneribus, illũ auratũ eqtem creauit. Deinde Cæſar ingreſſus nauem, p fluenta Padi Venetias petijt. cũ ciuitati ꝓximus eſſet, nauigia infinita & artificum & nobiliũ occurrerũt, mirabiles ludos ꝑbentia. mãſit apud Venetias diebus decẽ. ſumptus ei & cõſorti ſuæ magnifice nõ ſolũ in vrbe, ſed in omi eorũ territorio præbiti

Frid. I Germaniam redijt.

ſunt. deinde recedentẽ ſenatus vſq; ad littus ſecut9 eſt. Fridericus poſt relicta Italia, cũ Germaniæ metas attigiſſet, horribile viſu, dictu mirabile videri poteſt, q̃ turbidã aeris faciẽ, mutatũ cœli vultũ offenderit: q̃d pſagium futuræ cladis multi iudicauerũt, pſertim cũ intelligeret, quoſdã principes res nouas in Germania & Hũgaria moliri ob regem Ladislaũ adoleſcẽtem. petentem em̃ Italiã Cæſarẽ, rogauerũt Auſtrales, vt Ladislaũ in paterna hæreditate apud ſe dimitteret. Reiecta petitione, autoribus duobus Vlricis, altero Ciliæ comite, altero *Eitzingero, ſumptis armis, redeũtem ex Italia Fridericũ apud Nouã ciuitatẽ obſidione cinxere (q̃uisã Nicolao papa iuſſi eſſent, ne tutelam Cæſaris impedirẽt) coeũt acies, & vbi res gladio geri cœpit, ac vir virũ ꝓhendere,

clarũ Coclitis exemplũ

pugnatũ eſt aliq̃diu. Poſtremo Cæſarianorũ acies nõ tam virtute, q̃ multitudine ſuperata, terga dedit, atq; in vrbem trepide ſe recepit. Vnius militis Bomkircher audacia ciuitatẽ tutata eſt, q ne victores cũ victis vno agmine irrũperent, tam diu ꝓ porta ſolus impetũ tenuit, donec cõuerſi fugientes, globo facto, ex loco difficili hoſte repulſo, ianuã clauſere. Firmata eſt deinde obſidio, & oppugnata machinis mœnia. Hungari nõdum venerãt. Poſt multos tractatus Impator interuẽtu Caroli marchionis Badeñ & archiepĩ Saltzburgeñ Sigiſmundi, Ladislaũ e manu ſua dedit Auſtralibus multa ꝓmittentibus, quæ mox negauere. Inter cætera cõuentum erat, ad 3. Idus Nouemb. conuentũ Viennæ habere, in quo vocati Boemi Hungariq; de tutela regis nõdum puberis conuenirent, Ladislaus interea in poteſtate comitis Ciliæ extra Viennã degens, nihil prius adminiſtraret, q̃ cõuent9 eius ꝓmulgaretur decretũ. verũ puer poſtridie in vrbẽ ductus, ſummis nouiſq; honoribus exceptus, e veſtigio magiſtrat9 in ciuitate creauit, ꝑfecturas in tota ꝓuincia inſtituit, ſacerdotia donauit, regio more curiã erexit.

Ladislaus Auſtrius Vngar. Boemiæq; rex.

Venerãt illuc gubernator regni Hũgariæ Iohãnes Huniades, multiq; ꝓceres, quibus rex cũctis inter primores locũ eminentiorẽ dedit, vbi gubernator onus ſui officij, q̃d iam 8. annos geſſerat, ſpõte exuit, regnũ Vngariæ regi Ladislao reſtituit. ꝓpter q̃d rex ipſe Iohanne meritis erga ſe cõmendatũ, alto throno, regali q̃q; habitu in maieſtate ſedẽs, aſſiſtẽtibus ſibi principib. baronibus, ac regnorũ ſuorũ ꝓlatis pluribus, magna ſolennitate comitẽ Biſtriceñ creauit, armorũ q̃q; inſignib9 additis. Quibus pactis, rex ipſe comitẽ iam creatũ vnà cũ alijs in Vngariã remiſit. Accerſiuere tũc regẽ ſuũ Boemi cum Georgio *Pogebratio, q̃bus nõ minora Ladislaus pollicitus, q̃ pater atq; auus ꝓmiſerant. verũ Ladislaus q̃uis rex appellaret, alieno tñ arbitrio ductus, regna ſua tribus viris cõmendauit. Iohãnes Huniades Hungariã rexit, Pogebratius Boemiã, Vlricus comes Ciliæ Auſtriã. penes hũc maior autoritas, q regẽ in poteſtate habẽs, illis q̃q; imperare poſſe videbat. ꝓmiſerat em̃ & Vngaris & Boemis regẽ ad eos ꝓpediem venturũ. Vngaris primũ ſatisfacere ſtatuit, diẽ illis apud Pozoniũ cõſtituit, cõueniũt frequentes Vngari, res ibi ꝓ volũtate Huniadis ordinant. vlterius tũc regnũ ingredi nec regi, neq; comiti viſum. fit oportune reditus in Viennã. Boemiſq; dies ſtatuit, q̃ regem coronandũ Pragæ ſuſcipiant.

Eicinger cõtra Ciliæ comitem.

Comiti interea, vt q̃ ſplendide regẽ in Boemiã duceret, aurũ deerat. mos eſt Auſtralibus, q̃ties repentina principi neceſſitas ingruit, ex ſubditis ꝓ modo facultatũ pecuniã exigere, ꝓmiſſu tñ ꝓuincialiũ. cõuocant ꝓ veteri cõſuetudine 4. ſtatus, ſacerdotes, barones, nobiles, ciuitates. ibi comes, ꝑſente rege, neceſſariã fore pecuniã ſuſcipiendã. hortat, annuãt. Cõuentus deliberãdi copiã petit. ibi Eicingerus, q iampridẽ comitis opa gr̃a regis exciderat: Quid agimus viri Auſtrales, inq̃t, ſemper ne mãcipia Ciliæ comiti erimus? impatoris iugũ excuſſimus, vt comiti ſeruirem9? ille nouus homo, nos oẽs ꝓ ſeruis habet, rex, neſciẽtibus nobis, ꝓmiſſus Boemis. neq; cõtentus duorũ regnorũ gubernatores vectigales ſibi feciſſe, Auſtriã etiã exhaurit: nã quota portio eſt, quã regi9 ſumptus accipit? qcq̃d reliq eſt, comiti cedit. maior ei, q̃ regi, familia ſeruit. taceo cõcubinã inſtar reginæ cultã, cuius virũ cõciuẽ vr̃m o Viennenſes, interfecit. plena ꝑdonibus & meretricibus domus eius. magiſtratus, ꝑfecturas, ſacerdotia vendit. offendiſſe maieſtatẽ conuincit, q̃ſquis diues habet. Pecuniæ, q̃ in Boemiam ꝑgat rex, fateor, non iniqua poſtulatio, ſi fraus abſit. ſed hæc pecunia non regi quærit. pax comitis, nr̃m bellũ eſt. pudet me patiẽtiæ nr̃æ. reſumite ſpũs, accingimini mecũ. aut vobis libertatẽ, aut mihi mortẽ parabo. Placet conſilium, dant inuicem de

xtras,

ætras,iureiurãdo ſe adſtringũt,alteri alteꝝ nõ defutuꝝ.Nec morati,regẽ adeuntes,ſe daturos argentũ ꝓuinciales offerũt:eſſe tñ,ꝙ ſoli ſibi mãdato perferant,remp.Auſtriæ cõcernentia.Iuſſis exire cæteris,ſoli apud regẽ manẽt.Ibi Eicingerꝰ,regi Auſtrali ſanguine nato dicit nullos fideliores Auſtralibus,ægre ferre malã adminiſtrationẽ: comitem ditare ſuos,regẽ ad inopiã redigi:Ladiſlaũ regem vocari,comitẽ regnare:gubernatorem Vngariæ anno 24.millia nummũ regi pendere,comiti 12.millia,idipſum reliꝗs ꝓuinciales facere,oẽs comiti vectigales eſſe, nihil dubiũ ꝗn auſit eius mens hoĩs ad regnũ quoq; adſpirare,amouendũ eũ priuſꝗ̃ meditata ꝑficiat. Intromiſſo comiti deliberatio cõuentus exponitur,ꝓmiſſa pecunia dicit.Eius exigendę cauſa cum Viennam veniſſent principes,comiti in regis ꝑſentia Eicinger ait:Ab hac hora comes regiam tibi curiã interdictã ſcito,abi quo libet gentiũ, neq; poſthac gubernatoris nomen, neq; cõſiliarij,neq; regis familiaris vſurpes.Hæc me tibi dicere rex iuſſit.Ad ea comes, nihil mutato vultu,indignũ ſe,cui talia dicerent,reſpõdit:æmuloꝝ ſuoꝝ ea eſſe, nõ regis:ſe patri Alberto,matri Elizabethæ,ipſi Ladiſlao ſumma fide ſeruiuiſſe,pro eo prius ſudiſſe ſanguinẽ ꝗ̃ naſceret̃,bella eius difficilima cõfeciſſe,fuiſſe in carceribus,patrimonia ſudiſſe,impatoris odiũ incidiſſe, vt regnũ ei cõſeruaret,ſcire ſe benignũ regem habere,& beneficij memorẽ,verba hæc Eicingeꝝ inuidiæ cauſa excogitaſſe. Eicingerus de ſtatu ſuo ſolicitus,priuſꝗ̃ comiti reſpõderet,ita inqt:Ego mandante rege verba feci,ipſe adeſt,dicat:effare tandẽ rex optime,nec nos vltra ſuſpenſos tene. Tum rex placide,vt cõſueuit:Ex mea,inqt,intẽtione & volũtate locutus eſt Eicingerus.atq; his dictis,obticuit.Comes exiens,ad ꝓceres deiectionẽ ſuã ac cõtumeliã detulit,cõſilium & auxiliũ petit. Quibus in volũtate regis oĩa ſita reſpõdẽtibus,ad ſororẽ regis ſe contulit,ab ea ꝑter lachrymas & muliebrẽ eiulatũ nihil extorquet.& iam vndiq; ꝑ palatium ire armatos aĩaduertit.cedendũ itaq; potenti inuidiæ cenſuit.clientes eius, audita nouitate,ſibi qſq; fuga cõſuluere. Tacitus igit̃ cum ꝗtuor comitibus in patriã ſuam diſceſſit.Albertus Brandenburgeñ,ne populares ſaxa in eũ iacerent, ad portã vſq; tutum iter ꝑbet.ꝓbroſa tñ in eũ maledictaq; cõgeſſere,incõſtantis fortunę documentũ. nam q ante bellũ paciſq; munera ſolus agebat,vnico regis verbo poteſtate priuatꝰ, inops cõſilij abijt.

Ladiſlaus Prage coronatus.

Rex paulopoſt magnificẽtiſſimis apparatibus Boemiam petijt,atq; in Praga ſummos conſecutus honores,regni coronam accepit. Boemi in eius ſumptum,ſuoꝝ qſq; cenſuũ tertiã partẽ cõtulere. Manſit ibi nõ paruo tẽpore,nec vnꝗ̃ hæreticoꝝ eccleſias,ꝗuis rogatus,intrauit. Rochezanã in celebritate corporis Chriſti ſacram euchariſtiã per vrbẽ deſcrentẽ ex feneſtra cõſpicatus, nullã ei reuerentiã exhibuit.ꝑcontãtibus amicis,V t qd ſacramentũ inhoneſtaſſet,Nõ me latet,inqt, diuiniſſimũ Chrĩ corpus adeſſe:veꝝ mihi cauendũ,ne,dum Chrm̃ honoro,ſacrilegũ Rochezanã popularibus approbaſſe videar:nec illi me Deũ contẽpſiſſe putabunt,cũ me ſacratiſſimum corpus Chrĩ ſummis ſemꝑ honoribus proſeq vident,intelliguntq;. Grauis hæreticæ factioni iam mora regis in Boemia. quare cupienti in Auſtriã reuerti regi, nullus hæreticoꝝ eſt aduerſatus.

Comes Cilię reuocatꝰ.

Interim comes Ciliæ fractus animo,& oĩni ſpe deſtitutus,ad Fridericũ cõfugiẽs,ei verba dare difficile inuenit, alia nõnulla attentãs fruſtra. poſtꝗ̃ foris nullũ exilij ſui ꝑſidium repit,ꝑ amicos recõciliari Ladiſlao ſatagit.neq; amplius fors aduerſata.baronibus inuiſus Eicingerus,quoꝝ auaritiæ atq; rapinæ obſiſtebat,cõſeruare gratiã neqbat,cũ illi modo ꝑ ſe,modo ꝑ filios,q diu noctuq; adſtabant, Eicingeꝝ criminarentur,& indigne pulſum comitem regi propinquum,& q ſibi regnum reſtituiſſet.Comes itaq; ꝑ amicos recõciliatur regi,clam deinde ab exilio reuerſus eſt Viennã(quo rex modo redierat)magno & ſplẽdido apparatu,mille ducẽs equtes expeditos armis. Veniẽti rex obuiã extra vrbẽ factus eſt,nobiles ac populares oẽs ſecuti.mira reꝝ mutatio.q paulo ante mœſtus in exilium ierat,triũphantis modo reuertitur.Eicingerus,intrante vrbem comite,cũ amicis egredit̃,ſpontaneũ exilium eligens.lubricus apud reges primus eſt locus. ferũt comitẽ laudaſſe hoĩem,q fortunæ ludibrio ſe ſubtraxerit:paratã ei turpiſſimã mortem,ſi iudiciũ expectaſſet.

Conſtãtinopoleos oppugnatio.

Anno dñi M.CCCC.LIII.quarto Kalend. Iunias Cõſtantinopolis ciuitas oriẽtis, columen & vnicũ Græcæ ſapiẽtiæ domiciliũ,à Mahumete Turco principe vltra l.dies obſeſſa,expugnata eſt. Voluerat iampridẽ animo Mahumetes,quonã modo Cõſtantinopolim ſibi ſubigere poſſet,neq; ad ſuam gloriã arbitrabat̃ pertinere,vrbem in medio Turcorum ſitam eſſe,quæ ſuo impio non pareret. Cum paucis participato conſilio,caſtellũ iuxta littus ad oſtiũ Boſphori paulo ab vrbe remotius,aliud diſſimulans,incredibili celeritate cõſtruxit.bellum deinde vrbi cõtra inita fœdera,cõtra iuſiurandũ intulit.Senſerãt eius animũ Græci,ad Latinoꝝ opes fruſtra confugiunt,à Nicolao V.põtifice lachrymis ac fletibus auxilia petẽtes.Mahumetes interea coactis vndiq; copijs, mirabili

apparatu terra mariq́ regiā vrbē aggreſſus, cuniculis ac latētib⁹ foſſis altiſſime actis, aggere late edito, pōte, q̄ Perā verſus mare alluit vrbē, extructo. Nō poſt paucos dies obſidiōis demū voce ꝓconis totis Turcaꝝ cōclamatū eſt: Quinto Kaleñ. Maij milites oēs ſanctificēt ieiuniū, ſequēti die in armis aſſint, vrbē extremis virib⁹ oppugnaturi. tēt duo ciuitatē militū direptiōi futurā, iuratq́ rex ꝑ immortalē Deū, ꝑq́ 4. millia ꝓpheta rū, ꝑ Mahumetū, ꝑ animā pris, ꝑ liberos, ꝑq́ enſem q̄ cingit, oēm depopulationē, oīm hoim gen⁹, oēmq́ pariter vrbis theſauꝝ libere bellatorib⁹ donādū, nulloq́ pacto q̄ iurat, violatuꝝ. Illi diē ſtatutū, q̄ mandatū erat religiōe ieiunāt. nři tantā religionē admirati, Deū ꝓpiciatorē ꝓfuſis lachrymis precabant: ꝓceſſiōes fiūt nudis pedib⁹ cū reliq̄is, mulieꝝ viroꝝq́ turbis cōſequētibus cū pœnitudine cordis, vt hęreditatē ſuā dñs cuſtodiret: totāq́ ſpem in Deū ponentes, oppugnationē expectabāt. Cōcione tum vocata, ab imꝑatore talis ſermo eſt habitus: Qm̄ viri nobiles certamē appropinq̄re cernitis, cōſtantiā veſtrā etiā ac etiā exhortor, vt q̄ glorioſe ſemp aduerſus hoſtes Chriſti dimicaſtis, iam patriā vrbē toto orbe inclytā, quā infidus Turca 2. & 50. iam dies affixit, veſtris altis ſpiritibus cōmiſſam habeatis. Neq́ vos muri diſruptio in parte terreat, qn tota via in Dei ꝓſidio, in lacertis vřis ſpem vřam ponatis. Scitis q̄ impius iſte noſter hoſtis pacē nřam iniuſte ꝑturbauit, iuſiurandū & fœd⁹ inter nos exactū violauit, colonos nřos meſſis tēpore interfecit. minat̄ nunc vrbē nřam cape & ſacra tēpla prophanare. o fratres & filij Chriſtianoꝝ, æternū decus defendite: vos Genuēſes viri quidem magnanimi, q̄ vrbē hanc aduerſus Turcos ſæpe ꝓtexiſtis, o Veneti potētiſſimi, q̄ rum gladio ſæpe Turcoꝝ ſanguis effuſus ē̄ſt, extollite nūc animos ad certamen: vosq́ cōmilitones vřis ꝑfectis obedientiā exhibētes, intelligite q̄ hic dies eſt, in q̄ ſi ſanguinem ſuderitis, martyrij coronā feretis. Finito ſermōe, Chriſtianoꝝ cœtus conſtantem ſe animū habere ſpopōdit. pauci erāt vrbis ꝑpugnatores. Græci fere ab initio ſex millia bellatoꝝ nō excedebant. reliq̄ ſiue Veneti ſiue Genuēſes, vix ſummā triū milliū æq̄bant. Turcoꝝ exercitus, q̄ contra tantā vrbē caſtra fixerant, CCC. millia pugnatorum excedebāt. Erant muri vrbis & altitudine & craſſitudine toto orbe celebres, ſed ob vetuſtatē & Grǽcoꝝ incuriā pinnis & ꝓpugnaculis nudi, antemuralia vero oppor tune cōmunita. in his Grǽci ſalutem poſuere. armati milites inter muros & antemuralia pugnas ſuſtinere decreuerūt. Triangularem pene vrbis formā fuiſſe tradunt, duas partes alluit mare, nec muri deſunt ad pulſandos nauales impetus idonei. quod reliquum eſt ad terrā vergens, poſt alta mœnia & antemuralia, quæ annotauimus, ingenti clauditur foſſa. Cœptū eſt ꝓliū, ſacris à Turca peractis. paululū ante lucē cum miles Turcus piculi q̄ moræ patiētior eſſet, ac vulnera & ſanguinē prædarum dulcedine pēſaret, pugnatū eſt in tenebris maiore Turcoꝝ ꝑnicie, in quos tela ſuperna librabantur. At poſtq̄ dies illuxit, dato ſigno, vndiq́ non ſolū Conſtantinopolis, ſed etiam ipſa quoq́ Pera, ne q̄d auxilij Grǽcis pręſtaret, oppugnari cœpta eſt, ſua cuiq́ legioni muroꝝ pars ac portarum attributa, vt diſcretus labor fortes atq́ ignauos diſtingueret, & ipſa cōtentione decoris, militū virtus magis accenderetur. pari modo & nauales ſocij attributas partes inuadere iuſſi. admouentur vrbi ligneæ turres, cōiectāt milites dolabras, falces, ſcalasq́, & iam elatis ſuꝑ capita ſcutis, denſa teſtudine ſuccedūt. Græci ſaxorum pōdera prouoluunt, diſiectā fluitantemq́ teſtudinem lanceis cunctantur, donec ſoluta cōpage ſcutoꝝ, exangues laceroſq́ proſternūt. fit ſtrages, & iam Turci deficiētibus animis lāguidius pugnāt. ſed adeſt Mahumetes, fortiſſimū quenq́ nominatim vocitās, vtq́ in pliū redeāt adhortat̄. hos ꝑmijs allicit, illos minis deterret. inſtaurant ex integro certamē Turci, rurſus ſubruere muꝝ portaſq́ q̄tere, innixi humeris, & ſuꝑ iteratā teſtudinē ſcandētes, ꝓhenſare hoſtē, tela, brachiaq́, nitunt̄. Iteꝝ integri cum faucijs, ſemianimes cū expirātibus euoluunt̄, cernit̄ varia peuntium forma, et plurima mortis imago. Iohānes Iuſtinianus apud Genuā nobili loco natus, q̄ ſuperioribus diebus ſolus vrbē defendiſſe videbat̄, in hoc certamine vulneratus, vbi fluitare ſanguinem ſuū aīaduertit, ne cæteros deterreret, q̄rens medicū, clam ſe pugnæ ſubtraxit. Sed imꝑator vt abeſſe Iuſtinianū cognouit, quo ierit pcōtatur, inuentūq́ rogat ne pugnā deſerat, ille nihilo magis flexus, apiri portā iubet, q̄ curatur⁹ vulnus in vrbem redeat. Erāt obſeratæ vrbis ianuæ, q̄bus ad antemuralia patebat iter, ne qua fugiendi facultas militi eſſet, ac ꝓpterea hoſti fortius reſiſteret. Fit interea remiſſior defenſio. q̄d Turci aīaduertentes, acrius incūbunt: & q̄m pars muri iā tormētis æneis diſiecta, foſſam magna ex parte oppleuerat, ꝑ ruinas ipſas ſcandētes, antemurale cōſcendūt, Græcoſq́ loco deturbant. porta quæ Iohāni patuerat, oībus apta, fugā profuſiorē reddit. Tūc imꝑator nō vt regē decuit pugnādo, ſed fugiens, in ipſis portæ anguſtijs, q̄m cecidit, oppreſſus calcatuſq́ obijt. in tāta pugnatoꝝ multitudine duo tantū repti ſunt, q̄ ſe viros oſten

[Margin notes:]
Cōſtantini Palæologi oratio.

Cōſtantini Palæologi interit⁹ miſerandus.

oſtēderint, alter Græcus, alter Dalmata, Theophilus Palæologus, & Iohānes Sclauus: q fugere turpe putātes, cum diu Turcaꝝ impetū ſuſtinuiſſent, multoſq; obtrūcaſſent, deniq; nō tam victi q̄ vincēdo fatigati, inter cadauera hoſtiū occubuere. Iuſtinian⁹ Genuēſis in Perā cū diuertiſſet, inde Chiū nauigauit. ibi ſeu vulnere, ſeu moleſtia inglorius vitā finiuit. in ingreſſu portæ 800. circiter milites ex Latinis Græciſq; periere, partim vulneribus à tergo cōfoſſi, partim cōcurſu oppreſſi. Etiā hoſtis ſupiorē partē muri tenebat, ſaxaq; in ciuitates deuoluēs, ingredientibus ſuis auxilio erat. Tū ſubito capta vrbe, cæſis oībus q reſiſtere auſi ſunt, in rapinas itur. erat victoꝝ infinitus nūerus, in libidinē ac ſæuitiā corruptior. nō dignitas, nō ætas, nō ſexus quenquā ꝓtegebat. ſtupra cędibus, cædes ſtupris miſcebant. ſenes exacta ætate, ſœīas viles ad ꝑdam in ludibriū trahebāt. vbi adulta virgo aut qs forma cōſpicuus incidiſſet in manus rapientium, diuulſus, ipſos poſtremo direptores in mutuā ꝑniciē agebat. dū pecuniā vel dona templorum ſibi qſq; traheret, maiore vi truncabat. Cūq; in exercitu maximo ac diſſono, ex ciuibus, ſocijs atq; externis cōflato, diuerſæ linguæ, varij mores atq; cupidines eſſent, ac aliud cuiq; fas, nihil illicitū eſt toto triduo. In Cōſtātinopoli fuit templū Sophiæ, Iuſtiniani Cæſaris opus, toto orbe famoſum, & cui cōparari alteꝝ nequeat: nudatum ſacra ſupellectili, ad oēs ſpurcitias patuit. oſſa martyꝝ q̄ fuerant illa in vrbe potiſſima, canibus obiecta atq; ſuibus. ſanctoꝝ imagines aut luto fœdatæ, aut ferro deletæ. altaria diruta in tēplis ipſis, aut lupanaria meretricū facta, aut equoꝝ ſtabula. Coacti ſunt ſerui verberib⁹ ac tormētis dñorum abdita ſcrutari ac eruere, inuēti nō pauci theſauri, q̄s in ipſo belli principio infelices ſuffoderāt ciues, qbus ſi ꝓ defenſione vrbis vſi fuiſſent, ſuā fortaſſe vitā & patriæ libertatē ſeruaſſent. ſed auaro in auꝝ nulla poteſtas. Captiui oēs in caſtra deducti. pudet dicere Chriſtianoꝝ dedecus, dicā tamē, poſteritatiq; tradere nō verebor, qn̄ pſuaſum mihi eſt futuꝝ aliqn̄, q tantā ſaluatori nr̄o illatam iniuriā vlciſcat. Simulacrū crucifixi dñi nr̄i Ieſu Chr̄i, tubis ac tympanis ꝑſtrepentibus, raptū ex vrbe hoſtes ad tētoria deferūt, ſputo lutoq; fœdāt, & ad nr̄æ religionis irriſionē, iterum cruci affigunt. exin pileo capiti eius impoſito, corona vndiq; facta: Hic eſt, inquiunt, Chriſtianoꝝ Deus. tum lapides lutūq; iactantes, miris dehoneſtarunt modis. Sed nihil obſunt hæc Deo nr̄o, nos iſta lædunt atq; cōfundunt, q ꝑ ignauiā atq; deſidiā dū veri Dei cultū ꝑire ſinimus, & in hoc ſeculo bonū nomē, & in futuro ſpem ſalutis amittim⁹. Poſt hæc cōuiuat⁹ Mahumetes, cū forte plus ſolito adbibiſſet, vt ſanguinē mero adderet, principes optimateſq; ciuitatis captos, crudelis & ſanguinarius carnifex miſere iugulari iuſſit. Perēſes vetus colonia Genuenſiū, q & Galatæ dicti, cognita Byzantioꝝ clade, priuſq̄ rogarent, Mahumeti deditionē fecere. muri vrbis diruti, multoꝝ bona cōtra fœdus direpta, fœīæ pueriq; ludibrio habiti. Atq; iſto quidē tā miſerādo caſu Cōſtātinop. impiū cōcidit, annos ante plurimos ꝑdicta clade. dicerē ingēs reip. nr̄æ malū, niſi ita fuiſſe ꝑ fata, ꝑ opt. max. Dei ſentētiam ſtatutū arbitrarer.

Excidiū Cōſtātinopol.

Anno 1455. 25. Martij Nicolaus pōtifex ſiue tędio animi, q̄ maxīe cruciabat poſt captā Cōſtantinopolim, ſiue febri & podagra, q̄ potiſſimū vexabat, pōtificatus ſui anno 8. morit, ſumptis deuote ſacramētis, & exhortatiōe prius ad cardinales facta, ſepelitur in baſilica B. Petri. Eodē anno dux Eboraceñ Richardus regnū Angliæ affectans, Hērico regi aduerſari cœpit, cui⁹ cœptis Hēricus occurrēs, grādi exercitu cōtracto, ſe cāpeſtri loco aggere firmiter vallato cōtinebat, & ꝑ circuitū portis atq; cuſtodibus conſtitutis. ad quē locū Richardus veniēs, cū iam cuſtodes clam haberet amicos, vallū ingredit, ad Henricū penetrat. deꝑhenſum, occiſis aliqt ꝓceribus q Henricū circunſiſtebant, Lōdonias deduci fecit, ꝓcedente illū Varuico coneſtabularij more. moxq; ad arcem q̄ Hērici ꝓſidio tenebat, cōtendens, cū illam obfirmatā inueniſſet, ꝓfectos 4. viros inſigni nobilitate ad colloquium vocat, ꝓmittitq; iureiurādo vitā illis & fortunas ſaluas fore, ſi arcē patefacerēt. pſuaſi ꝓceres, regi occurrūt, atq; mox ſalutato Hērico, dum illum à tergo comitant, orta in populo ſeditione, qdam in eos inſiliūt, illuſtrem viꝝ de Scalis obtrūcant, reliq̄s poſtridie ante arcis portā capite mulctatos q̄drifariā execuerunt. Superat ex Hērici familia dux Sumerſyt, q iniq̄ aīo ferens, regē à cōiuratis nō ſecus ac captiuū teneri, cōpluresq; ſuæ cognationis fuiſſe interēptos, iuuentutē multam eoꝝ maxīe, quoꝝ parētes aut cognati ꝑierant, cogit, atq; Richardū in planitie S. Albonis inuentū, plurīoq; milite inſtructū adortus, cū pleriſq; alijs necat, cuius caput amputatū, quādoqdem regnū affectauerat, ſtraminea corona illudi iubet. Itaq; mortuo Nicolao 5. obſeqiſq; de more pactis, intrātes cōclaue cardinales, infra X. dies vel citra in palatio cōgregati, in Ro. pontificē canonice elegerūt Alphōſum Aragoneñ card. vocatus eſt Calliſtus 3. ſedit annos circiter 3. vir magnæ iuſtitiæ, & magnus iuriſta, q in principio ſuæ coronatiōis votū publicū fecit, ꝓ poſſe facere & quantū in ſe erat, repri-

Richardus affectat regnū Anglię

Calliſtus 3. papa.

mere conatus Turcoꝝ,& terras vſurpatas ab eis, Cõſtantinopolim ac alias de faucibus eius educere. Primo põtificat⁹ anno impoſuit decimã papalẽ om̃i clero & pſonis eccleſiaſticis,quã qbuſdã iniũxit integre exigendã in ſubſidia impẽſaꝝ & expeditiõis maritimæ.Cõſtituit plures ꝑdicatores diuerſaꝝ regionũ,q diſcurrerẽt ad ꝑdicandam crucẽ cõtra Turcũ,& q hortarent plebẽ ad contribuendũ ad tam ſanctũ ac neceſſariũ opus ꝓ cõducẽdis armigeris.Cõcedẽs indulgẽtiã plenariã peccatoꝝ cõtritis & cõfeſſis ſemel ĩ vita,& ſemel in mortis articulo,cuicũq; eleemoſynã 5.ducatoꝝ cõtribuẽti, autoritatẽ q̃q; tribuẽs abſoluẽdi & diſpẽſandi in multis caſib. deſignauit inſup legatũ in Vngariã card.Iohannẽ Hiſpanũ,& in Alemaniã ad cõgregandũ exercitũ terreſtrẽ cõtra Turcos,aliũ card.miſit in Franciã ad decimã colligendã, ad ꝑdicandã crucẽ & poſtulandũ auxiliũ regis Frãciæ. Hic ſtatus eſt oriẽtis,cũ & ĩ occidẽte principũ inſidiis varie tumultuatũ eſt.nuper em̃ comite Ciliæ ĩ gratiã à Ladislao rege recepto, Eitzingerus aufugit,impatoriq; quẽ grauiter offenderat,recõciliatus eſt. nec diu poſtea adeo ſupbierũt,q Ladislai regis partes ſequebant,vt Nouæ ciuitatis ſuburbia,in q̃ Cęſare abſente iacebat puerpa impatrix,intrare ꝑſumpſerint armati,& vrbem expugnare contẽderint.q̃d vbi nõ ſuccedit,exutis q̃ obtinuerãt locis,abierũt. fuit ſæpe inter eos impatoremq; & regẽ incaſſum tractata cõcordia.neq; em̃ comes Ciliæ dũ vixit,ex re ſua exiſtimauit,vnanimes eſſe Auſtriæ principes. Interim qbus arſerãt odiis Iohannes Huniades & Ciliæ comes tacitis,palã factũ eſt, regiq; ſuſpecta vtriuſq; principis potẽtia,q̃d ageret cõcordię cauſa,liberũ nõ fuit.adeo ſe illi publicis comitiis,ſenatuq;

Budam Ladislaus viſit — paſſim criminabant. Venerat rex Ladislaus Budã. Tũ principẽ Turcoꝝ Mahumetẽ, deuicta Cõſtantinopoli,regno Hũgariæ inuaſionẽ minari,& q̃primũ caſtrũ Nãdoralbenſe* Albã,Taurinũ antiquus dictũ,expugnare velle auditũ eſt. Quæ cũ Ladislaus accepiſſet,& de viribus Hũgaricis & de fide gẽtis adeo leuis diffiſus,in Auſtriã ſeſe venationis ſpecie recepit,caſtrum Budenſe nullis cuſtodibus munitum reliquit. Anno domini 1456. Mahumetes Conſtantinopolitana victoria ſuperbus,cõgregatis ingentibus copiis,in Hungariam properans, cẽtum quinquaginta millia pugnatorum ducere ferebatur,& inflatus opinione ſua,nil dubitare quin deuicta Hũgaria, Illyricos penetrare ſinus atq; intima rura Liburnoꝝ,& fontem ſupare Timaui,rerũq; caput Italiam atq; Romam vno impetu ſubigere poſſet. veꝝ parua vrbs tantos eius conatus retinuit Alba.hanc primum expugnare ſtatuit propter opportunitatẽ tranſeũdi fluminis.

Iohã. Capiſtranus. — Iohãnes Capiſtranus ordinis Minoꝝ profeſſor,vitæ ſanctimonia clarus ea tempeſtate, diſcurſis iampridẽ finibus qbuſdam Germaniæ,Hũgaros in arma publicis ſermõibus excitauit.q vt appropinq̃re Turcos accepit,nil moratus, in Albam ſe cõtulit, haud paruã cruceſignatoꝝ manũ adducẽs,autoritate fretus Caliſti põtificis.Iohannes q̃q; card.S.Angeli,legat⁹ aplicus in Germaniã miſſus,vt ſeptẽtrionis vires in Turcos excitaret,iam Budæ manens,auxilia vndiq; ciebat. Iohãnes quoq; Huniades contractis raptim copiis,ad Albam ꝓfectus eſt. Turcus interim apud Albã caſtra metat⁹, ſummis viribus eã vrbis partẽ oppugnare adorit,qua planus patuit aditus:diſpoſitiſq; tormẽtis raræ atq; inſolitæ magnitudinis,priores muros amouit. Vacuũ haud paruũ ſpatiũ intus erat vſq; ad muꝝ alteꝝ.hic cruceſignati ſtationes habuerũt, paꝝ tecta armis acies,gladiis haſtiſq; tantũ & cœleſti auxilio tuta. Ingreſſi ꝑ muri ruinas Turci, atrox cũ his ꝓlium cõmiſere.Capiſtranus ex turri clamitãs, Chriãnos hortari, vexillũ crucis oſtẽdere,opẽ de cœlo ꝓmittere,maledicere hoſtibus,Dei ꝓſentiam implorare. Huniades modo huc,modo illuc cũ globo militũ currere, inſtaurare ordines, ꝓ feſſis validos,ꝓ ſauciis integros ſufficere,impatoris ac militis officiũ exeq.Pugnatũ eſt ſumma vtrinq; vi,modo noſtri,modo Turci pedẽ referre.hinc viuentiũ clamor,inde morientiũ exaudiri gemitus.Audaciores primiq; bellatores cõfoſſi gladiis cadere,ſuper cadauera paſſim ſtrata belligerari.pulſi extra mœnia hoſtes,inſtãte ſuo impatore,vrgente,caſtigãte,Turci iteꝝ irrũpere,iteꝝ pugnare, acriter Chriſtianos in vltimũ diſ-

Turca apd⁹ Albã Vngariæ victus. — crimẽ adducere. Poſtremo Chriãna virtute repulſi denuo, ꝑiculi magis q̃ pudoris anxii,oppidũ fœda fuga reliquere. Rurſum ſequẽtibus cruceſignatis,extra muros pugnã inſtaurare,mox ex ꝓpoſito fugiũt Turci,& q̃remotiſſime ab oppido Chriſtianos trahere ſatagũt.Interim aciẽ à latere immittũt, q̃ reditum in vrbẽ egreſſis intercipiat. furentes noſtri ac victoria exultantes,in quod ꝓcipitarent diſcrimen, nõ aduertũt. paululũ ꝓceſſuris,& à fronte & à tergo ꝑiculũ imminere vidit ex muris Capiſtranus,trãſuerſam hoſtiũ aciẽ,inſidiaſq; cognoſcẽs,reuocare ſuos conat. Cũ paꝝ exaudiret,tympanis ac tubis cõfundentibus vocẽ,ꝓceps in pugnã ipſe dilabit,atq; inter duas acies,inter tela volantia diſcurrẽs,clamoribus ac ſignis cruceſignatos redire coegit. Fraudati magna ſpe Turci,in caſtra redierũt,verſiq; in fugã ſunt viſi.Noſtri animoſitate reſum

pta

pta,& q̃ſi nouo cœlit⁹ ſpũ adiuti,in ore gladĳ pſecuti ſunt illos tã diu,donec cũctę machinę,cęteraq́ꝫ tormẽta ſunt nudata cuſtodĳs,ilato in cãpo,donec nox ſupueniẽs vtrũqꝫ hoſtẽ ſeiunxit caligine,multa cũ ſeueritate eſt pugnatũ. Qualiter aũt impator Turca fuga elapſus ſit,ꝓ comperto dicere p̃ſumit nemo:qdam tñ ferunt,ꝙ feruente pugna,dũ ſuos hortat̃,ſagitta in pectore vulneratus fuerit cecideritq́ꝫ,ac à ſuis raptus,& nocte profunda fuga facta abſportatus,& dum extra cõſpectum in locũ tutũ veniſſet, redĳſſe impatorem Turcũ ad ſe,interrogaſſe cur ad hunc locũ venerit: deuicti ſumus, inquiũt ſui,oẽſq́ꝫ duces exercitus,paucis fuga elapſis,interſecti. Quæſiuit,an & machinę ac tormẽta amiſſa eſſent oĩa,inquiũt: ad q̃ is,Afferte mihi venenũ vt moriar potius, q̃ cũ dedecore reuertar in regnũ. Tali igit̃ exitu imp. Turcaꝝ cũ Chr̃ianis p̃liatus eſt,& q tumida mẽte ſol⁹ cũcto terraꝝ orbi dñari volebat,iudicio diuino ruſticana manu deuict⁹ eſt,q multaꝝ tubaꝝ ſonitu læt⁹ venerat,triſtis humiliatuſq́ꝫ noctis ſilẽtio turpiter fugit. Multi ex vtroqꝫ exercitu cecidere,de cæſis hoſtibus varia ſñia eſt.quidã ſupro 40.millia perĳſſe tradiderũt,ita ſcriptũ Calliſto Pont.fuit.alĳ ad ſummã 4.milliũ dũtaxat cæſa fuiſſe dicũt. Geſta ſunt hæc anno dñi 1456.in feſto B. Mariæ Magdalenę. Hæc breuiter narrat Calliſtus in bulla inſtitutiõis diei Transfiguratiõis dñi noſtri Ieſu Chr̃i,q̃d feſtũ tunc inſtituit celebrãdũ ꝑ vniuerſum orbẽ ſub duplici officio 6.die Auguſti,cõcedens indulgentiã p̃ſentibus ipſi officio,ſicut in feſto Corporis Chr̃i,officiũ vero ipſe cõpoſuit. Poſt hãc felicem victoriã paucis tranſactis diebus,Iohãnes Huniades infirmari cœpit, tãdem in oppidũ Zemplen delatus, in recõmendatiõe p̃fati fratris Iohãnis de Capiſtrano viri Dei,ſaluatori ſuum reſtituit ſpm̃ anno 3456. Sed & nõ multo poſt venerabilis vir frater Iohãnes de Capiſtrano ſimiliter obĳt, cadauerq́ꝫ ſuum in clauſtro Minoꝝ fratrum de obſeruantia,quorum ſub habitu & ipſe vitam S. Franciſci imitatus eſt,in oppido Villach eſt honorifice ſepultum, claretq́ꝫ miraculis.

Ioh. Huniadis interit⁹.

Iohã. Capiſtrani mors

Ladiſlaus,audita Huniadis morte,ſuadente Ciliæ comite,in Hungariã redĳt.liberius fuerat modo comiti adire Hungariã,ꝙ & inſidĳs Huniadæ,& Turcæ hoſtis viribus leuatus erat. metu vacuus,regẽ in Albã ducit,hoſtiũ ſpolia recognituꝝ,& cãpũ vbi barbara caſtra fuere. Eam vrbem Ladiſlaus Huniadis filius valido p̃ſidio tenebat,q venienti regi,purpuratis togatiſq́ꝫ portas aperuit,armatorum circiter quatuor millia ab ingreſſu prohibuit. Ibi dum mora trahit̃,rem diuinã ſpectante rege,cõſiliũ de morte comitis Ciliæ ſumitur. vocatus in conclaue comes Ciliæ,an iret aliquãtum hæſitauit. venientem Ladiſlaus proditorem cõpellat,q patri ſæpe necem paraſſet,inſenſumq́ꝫ ſibi regem reddiderat,nunc diem veniſſe quo ſcelerũ pœnas luat. Sunt q comitẽ prius arguiſſe Ladiſlaum dicãt,tanq̃ regi rebellẽ, q ei⁹ copias introire oppidũ vetuiſſet. Illud conſtat, dum comes arrepto ex manu armigeri gladio, Ladiſlai caput peteret, nonnullos interieciſſe manus,digitos amputaſſe. Exorto clamore,Vngaros irrupiſſe, defendentemq́ꝫ ſe magno animo comitem,multis cõfoſſum vulneribus,obtruncaſſe: nec moratos, ea nouitate regem perculſum adeũtes, occiſum regni hoſtem dicere, digna meritis p̃mia reddita,regi nihil timendũ eſſe,cuncta eius imꝑio patere, nũc regnũ eius incipere,prius apud comitẽ fuiſſe. Rex quanq̃ vehemẽter cõmotus tã atroci facinore, ſupra tñ q̃ eius ferebat ætas,dolorẽ cõpreſſit,nec dubitauit vi cęſum comitẽ ꝓfiteri,amicis vero circũſtãtibus,ferẽdumq́ꝫ dicẽtibus,Atq ſic neceſſitas,inqt,exigit:ferẽdũ eſt,qcquid vitari nõ poteſt. Iuſſitq́ꝫ defuncti cadauer in Ciliã deferri, atqꝫ in ſepulchro maiorum condi. Tum relicta Alba,rex Budam adĳt, Ladiſlaum Huniadæ filium comitantẽ,diſſimulata ira,humaniter tractauit. verũ amici comitis regias aures ſolebãt pulſare,illuſtrẽ principẽ auunculũ regis,ſine cauſa necatũ,maieſtatẽ regiã læſam,inultum tam atrox ſcelus ne ſineret,corrigendũ audacẽ iuuenẽ,auſurũ procul dubio in regem,q regi proximũ obtrũcarit,iam illi regnãdi ſpem factã,patrẽ eius idem cõcupiuiſſe. Rex ſiue his motus, ſiue ſuapte natura incenſus, deſignata hora q̃ filĳ Huniadis ambo in regiam conceſſere,armata iuuenum manu portas claudi iubet, adoleſcenteſq́ꝫ captos in carceres rapi,cum qbus & Iohãnes ep̃us Varadieñ.raræ virtutis ac facundiæ,& pleriqꝫ alĳ compræhenſi ſunt ,tanquam cædis comitis & inſidiaꝝ quæ pararent regi, conſcĳ.

Ladiſla⁹ cõmitẽ Ciliæ obtruncat⁹.

Ladiſluas Huniada 24.annos natus, egregio corpore, flauis crinibus, reuinctis poſt tergum manibus, talari atqꝫ aurea veſte indutus, in publicum ꝓducitur, erecta ceruice, oculis hinc atqꝫ illinc ſpectantibus,intrepidus ad ſupplicium pergit. vbi ad locum ventum,præco cui damnatorum crimina publicare mos eſt,nihil aliud dixit, niſi eo modo corrigi q dño ſuo infideles eſſent,moxq́ꝫ nobilis adoleſcens capite truncatus eſt. In vinculis retentus ep̃us Varadieñ.multum inſtante cardinale S. Angeli legato apoſtolico, Dionyſioq́ꝫ ep̃o Strigonieñ.ſecundum canones iudicandus ſeruatur. De cæteris captiuis ſuſpenſum iudicium,q tamen paulo poſt fractis carceribus euaſere. Matthiam

Ladiſlaus Huniad. capite truncatus.

Huniadis alteꝝ filium, Viennã rex duci iubet, captiuumq́; obſeruari. Cum aũt rex per
Strigoniũ iter faceret, vocatum ad ſe Iohannem Varadieñ. epm, bono animo eſſe iuſ-
ſit, his verbis vſus: Cũ eſſem Budæ, feci q̃d voluere barones. neq; eñ mei iuris erã. ꝙ te
cepi, illoꝝ fuit: ꝙ te culpa ſuppliciióq; libero, meũ eſt. ſpectata mihi tua virtus, nihil de
te ſiniſtrũ credi ſinit. abi, & quẽ geſſiſti hactenus epiſcopatũ, gere. Matthiã Vienæ fir
ma ſub cuſtodia teneri mãdauit. geſta ſunt hæc anno dñi 1457. Eodẽ anno miſſi ſunt
ambaſiatores Ladiſlai regis Vngariæ, Boemię & Auſtriæ ducis, ad faciendũ matrimo
niũ in regno Frãciæ, inter regem ipſum & Magdalenã filiã regis Caroli. Eodẽ anno
Mahumetes Turcoꝝ imp. multa aduerſus Chri fideles tentauit. veꝝ cardinalis Ludo-
Alphonſi uicus legatus papæ cũ claſſe, licet parua, circa Rhodũ Turcos debellauit, multis inter-
regis Apu- fectis, multiſq́; in ſeruos aſſumptis. Anno dñi 1458. rex Aragonũ Alphonſus Neapo
liæ mors. li grauiter infirmatus, in fine menſis Iunij diem clauſit extremũ, q ante mortem Ferdi-
nandũ filiũ ſuũ illegitimũ, dimiſit regni Apuliæ hæredem, & ſucceſſorem cũ maximo
theſauro corraſo. filiũ eñ legitimũ nõ habebat. Hunc Ferdinandũ Alphonſus pater
admonuiſſe ferť, vt in regnãdo ſeruaret in tribus viã ſui regiminis oppoſitã: primo q-
dem, vt omes Aragonenſes & Cathalanos, q̃s ipſe exaltauerat & dilexerat, exoſos à ſe
abijceret, & Italicos diligeret ac ꝓficeret regnicolis, q̃s tñ vt ſuſpectos ipſe nõ læta frõ-
te inſpexerat. Secũdo, vt noua grauamina & exactiões quas inſtituerat & antiqua au-
xerat, quæ tãta erãt, vt hoĩes reſpirare nõ poſſent, remoueret: nimię eñ fuerũt extorſio
nes eius. Et vt de cæteris taceã, ait Antoninus, beneficia vacãtia etiã minora nullus obti
nere valebat in curia, niſi prius manus regis impleſſet & quãtitate nõ modica. Tertio,
vt pacem pfectã cũ eccleſia, & alijs ipſe ſeruaret, nec à fœderibus diſcederet. hic eſt ille
Alphonſus, quem Aeneas Syluius in aſtra leuauit. forte defectus regis ignorauit. Rege
Ferdinãdus itaq; Alphonſo ex humanis ſubtracto, ſuſcepit regnũ Ferdinãdus, nec tum erat q reſi-
Apul. rex. ſteret, ſed Pont. Calliſtus morte regis pcepta, ſubito contulit quædã magna beneficia
epiſcopatuũ, quæ prius cõferre nõ valuerat rege impediẽte, & q̃d plus eſt, per bullas pa
tentes regnũ Apuliæ vacãs, vt feudũ eccleſiæ, ad ſe ſolũ pertinere aſſerebat, mandãs Fer
dinãdo vt illud dimitteret, nec ipſe vel alius ſub pœna anathematis ſe illius regni regẽ
vocaret. Sed ſi q̃s ius aliq̃d ꝓtenderet, diſcutiendũ hoc oĩno ad ſedem pontificiã refer-
ret. oĩa iuramenta diſſoluit illis, q fidelitatem ſeu homagiũ Ferdinãdo pſtitiſſent. Ab
hac ſententia Ferdinãdus dicit appellaſſe in regno ſe tenens, & regem ſe nominãs. dux
etiã Mediolani Frãciſcus Sphorcia ſcripſit Calliſto, ſe nimis ægre ferre, ꝙ regnũ Apu-
liæ per Eugeniũ Alphonſo cõceſſum, & à Nicolao V. literis nõ alteratis, filio Alphon-
ſi hæredi regni ab eo inſtituto Ferdinãdo ſine cauſa vellet auferre, cui cum eſſet affinis,
aſſiſtere intenderet. per trienniũ eñ vel citra ita cõuenerat rex Alphonſus cũ duce Frã-
ciſco, vt filius ducis ex Blanca, vxorem duceret filiã Ferdinãdi. Cũ aũt hæc agerenť,
contigit pontificem Calliſtũ grauiter infirmari, vt de vita eius deſperareť, propter q̃d
cardinales pcurarũt caſtrũ S. Angeli, q̃d in cuſtodia erat * Gothalanoꝝ, eis aſſignari,
q̃d & factũ eſt, datis aliq̃bus millibus florenoꝝ caſtellano. Põtifex anno hoc 1458. men
ſe Auguſto ex hac luce migrauit. Cuius morte diſturbata ſunt omnia, & tanto metu
Ferdinandus liberatus eſt. Calliſtus vir integerrimus eſt habitus, magnus eleemoſy-
Suncaſſ. in Perſa. narius, virgines pauperes donauit, nobiles ad inopiam redactos iuuit, Suncaſſanum
Perſaꝝ & Armeniæ principem ſibi conciliatum, aduerſus Turcam prouocare ſtuduit.
Vnde ferunt eundem ſuperatis perſæpe hoſtibus, ad pontificem ſcripſiſſe, ſe quidem
victoriam ex hoſte reportaſſe ob preces ab eo ad Deum habitas, eiuſq́; beneficij diui-
ni potius q̃ humani, ſe aliquãdo memorem futurum. Moriens vero Calliſtus, centum
& q̃ndecim millia nummũ aureorum reliq̃t, quos in vſus bellicos contra Turcos com
Pius II. pararat. Anno eodem Pius ſecundus Aeneas cognomento Syluius, Picolhomineus
papa. antea vocatus, Senis oriundus, patrum oĩm conſenſu pontifex creatur 13. Kaleñ. Se-
ptemb. vir nobili & antiqua familia, amator pacis & zelator fidei reputatus. Vnde poſt
paucos dies coronatus, verbo & opere expeditioni contra Turcos cœpit intendere.
Et de cõmuni cõſilio cardinalium & alioꝝ prælatoꝝ decreuit, vt ipſe cũ curia ſua ab vr
be recedens pficiſceret Mantuã, ibiq́; præſentia ſua adeſſet Kaleñ. Iunij anno dñi 5459.
vt cõgregatis ibi oratoribus regum, principum ac cõmunitatũ Chriſtianitatis, cum eis
tractaret de adiutorio ad ſuperandos illos Turcos hoſtes fidei, & ad recuperandas ter-
ras ac ciuitates fidelium, iam in Europa amiſſas. Concluſum per hos dies matrimo-
nium erat inter regem Ladiſlaum & Magdalenam Caroli regis Franciæ filiam. De
loco nuptiarum eligendo contentio exoritur, Hungari Budam, Auſtrales Viennam,
Boemi Pragam tantæ celebritati deputandam aiunt. Ob eam rem Pogebratius cum
octingentis equitibus in Auſtriam vſq; proficiſcitur, magna ſe habere quæ regi arcana

pan

pandat, petere eum, trãs flumẽ ſe accedat. diu deliberatũ, tandẽ rex præxit, tẽpori ſerui endũ ratus, tentoria illius in vlteriori Danubij ripa ꝑtenſa, quatuor diebus colloquium productũ. Tandẽ vbi nõ ſequi voluit rex, indignabundus Pogebratius retro in Morauiã iter flexit, & cum penes hoiem regni poteſtas eſſet, reuocat. Sed vbi redire noluit, promiſſus eſt in Boemiã regis trãſitus, nuptiarũ ſolennitas Pragæ deſtinata. Ordinatis Auſtriæ rebus, etiã ante diem dictã ingenti rex apparatu Boemiã petijt. intrãti Pragã, Rochezana cũ ſacrilego presbyterorũ comitatu obuiã venit, & habita orõne, fauſto feliciq́ ingreſſui cõgratulatus eſt. vix admonente Pogebratio, rex gr̃as egit, hæreticum ac peſtiferũ toruis oculis clerũ inſpiciens. Vbi vero maioris eccleſiæ ſacerdotes ſacra ferentes occurrerũt: Hos, inq̃t, Dei miniſtros agnoſco, atq́ ab equo ꝓſiliẽs, ſalutatis omnibus, ſacrã crucẽ oſculatus eſt. Erãt em̃ Ro. fidei ſectatores, q pro teſtamento Dei exilium longo tp̃e paſſi, Sigiſmũdo tãdem vocato, ſua loca recuperauerant. hæc Ladiſlai pietas multorũ offendit animos, q Rochrzanæ ſtudebãt ineptijs. ſuppꝛeſſum tñ & diſſimulatum odiũ. Inde duæ legatiões miſſæ, altera ad Imp. Fridericũ de pace actura, in qua princeps fuit Eitzingerus, altera ad Carolũ Frãciæ regem, eius filiã petitura, tertia quoq́ legatio ad Calitũ Pont. Max. decreta erat, quæ cõtrouerſias de religione dirimeret, regnumq́ Boemorũ Ro. eccleſiæ cõiungeret. Sup his quarta cura regis vrgebat animũ, cõparãdi cõtra Turcas validi exercitus, quo ſcelerata Mahumeti ſupſtitio pelli ab Europa poſſet. Iam de cõcordiæ formula cũ Friderico cõuenerat. Inſtruebant̃ regiæ nuptiæ maximo ſumptu, ſplendidiſſimo apparatu, inuitati reges & principes, nõ ſolũ nuptias ornaturi, verũ etiã pro tuenda Repub. Chr̃ianorũ cõtra Turcos acturi. Sed hos tantos cogitatus, tñ rerũ ordinẽ, mors immatura ac repẽtina regis interrupit. Ladiſlaus em̃ rex anno 1458. decimo Kalen. Decemb. hora circiter 12. noctis ægrotare cœpit. Sunt q vlcere peſtifero pcuſſum inguine dicũt, plerriq́ nullũ peſtilentiæ ſignũ apparuiſſe. Sederat, vt refert Aeneas Syluiꝰ, in iudicio rex, iterq́ Pogebratiũ & * Cernhaoram Morauum magnis cõtentiõibus agebat, ita vt alter alterũ ad duellũ ꝓuocaret, neq́ de more ſuo indutus ꝓdierat, linea tantũ indumenta ſuſceperat, & deſup Perſicũ habitum, quã vocãt ſchubã. Neq́ toto auditorio ridere viſus, triſtem vultũ notauere oẽs. Id ſignum præſagiẽtibus ægritudinẽ iudicatũ. Dimiſſo tribunali, cœnauit inter purpuratos, cõpoſito ac graui ſermone vſus. Poſt multã noctem in cubiculũ ductus, oblatas rapulas q apud Boemos dulciſſimæ ſunt, auide comedit, ſicerãq́ bibit, ſermones haudquaq̃ triſtes inter cubicularios miſcet, priuſquã lecto decumberet, orationẽ de more ad Deum habuit. qua finita, grauatũ ſe dixit, & ſtomachũ vehemẽter dolere. Cui vnus ex cubicularijs Boemis, adſcende in ſtratũ, dolorem ſomnus excludet. Paruit rex, cũq́ ad horã dormiuiſſet, vocato cubiculario, vim doloris q ſenſim creſceret, intolerabilem eſſe ait. Ille de ſe iudiciũ faciens, nihil ſomno melius affirmare, iam noctis hora 12. ferme effluxerat, regi nulla quies. Ne tamen cubicularijs moleſtus eſſet, dolorem in diem vſq́ ptulit. Tum medici acceſſiti, q̃d ſuarũ partium erat, deſperata ſalute, fecerunt. Georgius Pogebratius & ipſe vocatus, regem bene ſperare iubet, petrret quæcũq́ vellet, oia in arbitrio ſuo poſita, mandaret parere cupientibus. Ad quem rex: Tua mihi Georgi iampridem cognita fides, ſpectataq́ virtus eſt, per te Boemus vſq́ in hãc diem me regem appellauit. Speraui potituꝝ regno q̃d ipſe paraueras, nũc contra ſuperi iubent, mihi moriendũ eſt, regnum in manu tua erit. Duo ex te peto: alterũ, vt ꝓuincia iſte iuſte regas, pupillis, viduis, imbecillisq́ patrociniũ ne ſubtrahas: alterũ, vt q me ſecuti ſunt ex Auſtria, cæterisq́ ꝓuincijs, in patriam ſuam inuiolatos dimittas. Hoc mihi ſupremũ beneficium ne denega. ꝓmaturas regis cogitatiões Georgius reſpõdit, futurum breui ſoſpitem, ex ſuo arbitrio regnaturũ, deſine rex ea ꝓloqui, quæ & tibi incommoda & alijs ſunt moleſta. Tum rex apphenſa manu: Age, inq̃t, ꝓmitte quod cupio. nam me mori certum eſt, ſi feceris quæ iubeo, Deum ꝓpicium tibi orabo. Nõ potuit tenrre lachrymas Georgius, fidemq́ dedit. Finito ſermone, intromiſſis ſacerdotibus, de curatione animæ actum, Chr̃iano more ſacramenta exhibita. Rex ornamenta ſua Pragenſi eccleſiæ legauit, iuſſitq́ crines in auri modũ fulgentes, ne qua ſupeſſet vanitas, amputari. Vbi anima ægra amplius demorari nõ poterat, ſacrã cãdelam petijt. eamq́ manu præhendit, & intuens ſaluatoris imaginẽ crucifixi, orõnem dñicam dicere orſus, ad finẽ vſq́ pduxit: pnunciatisq́ vltimis verbis, Sed libera nos à malo, nihil ampliꝰ locutꝰ, nõ extrema pati, ſed quietẽ arripe viſus, mortalis vitæ lumẽ reliqt. O inanẽ mortalẽ gloriam, Ladiſlaus nobiliſſimus adoleſcens, 19. natus annos, in ipſo ætatis flore, tot regnis, tot gentibus imperãs, intra triginta ſex horas poſtquam ægrotare cœpit, extinctus eſt.

Mortem eius alij morbo, alij veneno imputauere. medici Teutones, quorũ potiſſima corporis ſui cura, in Auſtriam reuerſi, palã dixere, ꝙprimũ ægrotare rex cœpiſſet, ſe vo-

Pragã Ladiſl. nuptiarum locum adit.

Ladiſlai regis mors.

Ladiſlai de regno cõſtituẽdo cura.

ſe vocatos manifeſta mortis ac veneni ſigna compcæhẽdiſſe,neqꝫ auſos in aliena terra manifeſtare,timuiſſe potentiã eoꝝ,quoꝝ ſcelere periſſet.regi ſe clam aperuiſſe oĩa,reſpõdiſſe illũ nõ ignorare toxicũ datũ, ſileutiũ imperaſſe.Senatus Viẽnenſis ſilentiũ q̃qꝫ medicis ea loquẽtib⁹ indixit,ne Boemoꝝ aduerſus ſe ferociã ꝓuocarẽt.q violentã mortẽ dicũt,Pogebratiũ & Rochezanã criminanti Pogebratiũ rum regi fuiſſe infenſum, cum ad Danubiũ vſqꝫ ꝓfectus,Viennã intrace noluit,ab eo tpe regiæ vitæ pacatas inſidias.Rochezanã nunq̃ regi placuiſſe. Nec me latet,inq̃t Aeneas,fama vulgatũ eſſe,idcirco regem apud Pcagã nuptiaꝝ celebrationẽ decreuiſſe,vt cõcurrẽtibus eo catholicis principibus,potẽti manu hæreticos cõprçhẽderet,finemqꝫ tãdem Huſſitaꝝ inſaniç daret.Id pſenſiſſe Rochezanã & Georgiũ, necemqꝫ regi ꝑ ſua ſalute machinatos. Mihi,ait is,q̃d hoꝝ vecius videat,nõ facile dixerim,neqꝫ certa ꝑ incertis auſim affirmare. alioꝝ dicta recenſeo,& plura ſccibo q̃ credo. Illud cõſtat,ꝑter Rochezanã,cui regiam mortẽ nemo nõ acceptiſſimã iudicauit, & Georgiũ,celiq̃s regni ꝓceres, extincto rege, in mœrore fuiſſe,publicũ toto regno luctũ,q ad 7.Kal.Decemb.cõtinuatus eſt. Tunc regia põpa pactis exequijs,defuncti corp⁹ apud ꝓauũ ſuũ diuũ Carolũ Ro.impatorẽ ſepultũ eſt. Georgius ea die,quç inter mortẽ Ladiſlai & funeris eductionẽ media intercesſit,accerſitis ꝓceribus,gubernationẽ ſuã nõ expiraſſe regis obitu dixit,ꝓuinciam vſqꝫ ad Pentecoſt.cõmiſſam ſibi fuiſſe afficmãs.arma tenẽti oĩa parẽt.Pragẽſes gubernationi ſuæ nihil morati ſe cõmiſere. aduenæ q Ladiſlaum ſecuti fuerãt,ſuã quiſqꝫ repetiere domũ. Ex morte itaqꝫ Ladislai duo potẽtiſſima regna vacabãt,ꝑter ducatum Auſtriæ,de q̃rũ ſucceſſocibus ordine dicendũ cẽſeo,& in primis de regno Boemiæ. Cõſtituta ſane die,qua nouus cex eligeret,multi tractatus habiti,Cacolus rex Frãciæ,qui filiã Ladislao deſpõſauerat,regnũ alteri ex filijs ſuis petece,aut ei cõmittere cui filiã tradere nõ dedignaret.Caſimirus rex Poloniç,ſorocẽ defuncti regis ſibi nuptã aiebat,eiqꝫ regnũ deberi. Pari rõne Guilielmus Saxoniæ dux,cui ſoror natu maior nupſiſſet. Fridecicus Imp.eiuſdẽ regni ordinationẽ,ſuã eſſe affirmabat, in qua feudi ſolennia neglecta

Geocgi⁹ Pogebrati⁹ Boemiæ cex. fuiſſent.Nec ſine ſpe Sigiſmũd⁹ & Albert⁹ Auſtriæ duces fuere,q defitiẽte rege Boemiç ſine virili ſobole,ex Auſtria vocandũ veteri fœdece pcincipẽ norãt.Rochezana venenoꝝ ſator, crebris ſermonibus vſurpare, aut ſuæ ꝓfeſſiõis regẽ eligendũ eſſe,aut ſi nemo tãto faſtigio dignus videret,Hebraicoꝝ more iudices aſſumẽdos, exẽpla legis memorãs. Vbi dies cõſtituta illuxit, auditis legatiõibus in cõuentu ꝓcerum,vtilitate cegni diſcuſſa,Georgius Pogebratius rex pronunciat,militiæ domiqꝫ adprime clarus,cui ad res gerendas nec cõſilium nec ætas deeſſet.Ea res necati regis maxime ſuſpicionem auxit,ipſe ex ꝑtorio primũ in ædẽ B. Mariç,vbi Rochezana ꝑſidet,ſolẽni põpa deductus, Deo grãs egit,ibi nouo regi ſalutatio publica exhibita eſt. Cũ aũt fama obitus ipſius regis Ladislai in cegnũ Vngariç venit, ꝓceces cegni apud Budã frequẽtes cõueniũc, inter q̃s Michael Zilagicũ magna militũ caterua ad Kal.Iañ.die ſtatuto ꝑſto eſt,15.millia eqtum,peditũ 7.millia eũ ſecuta ſerunt.Hic frater cõiugis Huniadis,& Matthiæ auunculus fuit,cui ꝓpter necẽ Ladislai nepotis,cũ pleriſqꝫ & regni baronibus acerrimæ ſimultates erãt.His potẽtia eius haud paruũ ingeſſit terrorẽ,nec iam ꝑculſa metu cõcio, liberã regis electionem futurã arbitrabat.Multa hic Michael in laudem dixit generis Huniadũ,poſtremo cecõciliatiõe inter proceres facta,cuius autorem S.Angeli cardi.

Matthias Vnga. rex. legatum apoſtolicũ tradidere,Matthias abſens & adhuc captiuus,18. natus annos,Kalẽ.Februarij inter 40.millia viroꝝ,q medio in Danubio tum glacie conſtricto,impatientes magni ſecceri,electionis exitum expectabãt,cex acclamatus. Veritas eſt,ꝙ primum in regem elegerunt Fcidericum Imp.ſed eo cunctante, paulatim ad iſtam ꝑuenitur electionem.Nunc quiſqs hæc legis, admirabere, ex duobus adoleſcentulis ætate moribusqꝫ ꝑene paribus,alter ex cegio ſolio,dum nouæ nupræ thalamũ exornat,defertur ad tumulum:alter,cum capitale ſuppliciũ trepidus expectat,e carcere vocat ad cegnum.mira cecum mutatio,duo potentiſſima regna,eodem tpe cege orbata,ex nobiliſſimo atqꝫ altiſſimo ſanguine,ad mediocris gñis hoĩes ꝑuenere. Tenebat adhuc captiuus Matthias in regem electus. Dum eñ adhuc viueret Ladislaus cex, & in carcere captiuum tenecet Matthiam,inſtante die nuptiaꝝ, iuſſu regis ex arce Viennenſi captiuus ducit in Boemiã, venitqꝫ Pragã qua die rex obijt, atqꝫ in poteſtate Georgij factus eſt. Alij referunt, ꝙ videlicet Georgius in obitu cegis annulo eiuſdem de digito recepto,ſcripſerit cuſtodibus in arce Viennenſi,vt ſine mora Matthiam regi repræſentarent vinculatum. Habebanc eñ in commiſſo, ꝙ Matthiam nemini crederent, niſi ſignum annuli ſui viderent.Recepto igitur ſigno,cuſtodes regis mãdato parentes, Matthiam prçſentauerũt coacti.nam & ſi in itinere eſſent de morte regis certiores facti,poteſtatem tñ Geocgij amplius non poterant declinace,vtcũqꝫ ſit, poſtq̃ accepit eundem

co-

comitem Matthiã regni Vngariæ regem electum eſſe, magnis ſpõſionibus dimiſſum e carcere, miſit ad regnũ. Tum & mortuo Ladiſlao rege, Auſtrales, & à Cæſare & ab Alberto fratre de tradenda gubernatiõe reqſiti, ꝓuincialiũ cõuentũ habuere, in quo legati Cæſaris ſeniori Auſtriæ principi, ſicut erat impator, deberi ꝓunciã dixere: Albertus, ſuo & Sigiſmundi patruelis noĩe, regiæ partem hæreditatis expoſcens, ſuasq́ calamitates & inopiã referens. cõuentus reſpõſio fuit, facturos ꝓuinciales q̃d ius æqtasq́ dictaret, poſtq̃ fratres inter ſe cõueniſſent. Interea latrones trans Danubiũ in Auſtriã ad Morauiæ fluminis ripã locũ occupauere, omnẽ circa regionẽ rapinis atq; incendijs vexare cœperũt, aduerſus quos ꝓfectus Albertus, latrones vi cepit, interfectis etiã compluribus, qngentos & 50. captiuos adduxit, ex qbus 80. furca ſuſpenſi ſunt. Paulo poſt Albertus cũ Sigiſmundo Viennã repetijt, & ambo aduerſus impatorẽ conſpirãtes Auſtriã ſibi ſubigere conati ſunt. quorũ ſtudia ſentiẽs imperator, Viennã petere ſtatuit, & accerſito Ludouico Bauaro duce, eo ſe cõtulit, imperatrice ſequente. Appropinquãti populus obuiã perrexit, Albertus vero & Sigiſmũdus principẽ nobili comitatu extra vrbem ſalutauere. Habebat Albertus tria circiter eqtum millia in armis expedita, quæ nõ longe à Vienna in quodã tumulo impatori venienti ſe oſtentarũt. Ferũt eius militiæ ducem Alberto dixiſſe, facile ſi libet, hodie Viennæ te dñm atq; Auſtriæ facio. nã qs ꝓhibet quo minus Fridericũ & eius comites intercipiã? Victori leges atq; hoĩes fauent. Subdubitaſſe Albertũ aliquãtiſper, demumq́ reſpõdiſſe, Poterã ignoſcere, ſi q̃d ais, me ignorãte feciſſes: & mãdare turpia nõ poſſum. Poſtq̃ introgreſſi ſunt vrbẽ, conſpirauere Albertus & Sigiſmundus ea nocte aggredi & irrumpere: armataq́ militum manu ingreſſi iter, iureiurãdo ſe obſtrinxere, nõ redituros domũ, niſi arcem intraſſent quæ cuſtodiebatur prouincialiũ noĩe. Senſere hoc ciues, moxq́ arma ſumentes, pſidiũ in arce maius collocauere. Aduenilit cõmodũ principes, ſtetitq́ diu res in ancipiti. ciuibus tueri arcem ꝓpoſitũ: ducibus q arcem intrare iurarãt, turpe videbatur infecta re reuerti. At vim inferre plenũ periculi erat. Poſtremo cõuentũ eſt, vt ingreſſi principes arcẽ, paululũ immorati, potato vino exirẽt, atq; ita deluſa magis q̃ impleta religio eſt. Poſtridie arx cõſenſu ꝓuincialiũ in tres partes diuiſa, duas accepere Albertus atq; Sigiſmundus, reliquã impator, delectiq́ ꝓuinciales ſunt, q lites fraternas dirimãt, & ſumma illis poteſtas data, ſed graue eſt iudiciũ cõtra potentes.

Latrones in Auſtria

Albertus & Sigiſmũdus duces Auſtrij contra Frid. Impe.

Hoc etiã tpe cũ defuncto nuper Calliſto Ferdinãdi res aliq̃to qetiores fuiſſent factę, à Pio Pont. is in Apuliæ regno cõfirmatus eſt, reclamãtibus Gallis. Alphonſus enĩ rex in extremis cõſtitutus, Ferdinãdo filio ſuo legauerat regnũ Apuliæ, alijs regnis, vt Siciliæ & Aragoniæ & Valentiæ, deuolutis ad alios ex hęreditaria ſucceſſiõe. Allegabatur à Ferdinãdo regnũ Apulię iuſte poſſeſſum à patre ſuo, vtpote cõceſſum ei ab Eugenio & ſucceſſore eius Nicolao, & ſuper hoc dicitur bullas habuiſſe, propter quod iuſte & licite legatum poſſet à patre recipere. Pontifex Pius ei regnum dimiſit, ſine præiudicio tamen iuris alterius, quod pro tanto fecit, qa dux Andegauiæ Renatus prætendebat ad ſe regnum pertinere, ꝓpter quod & oratores miſit ad põtificem, vt nemini illud regnum cõcederet: ſed eo nõ obſtãte, Pius papa Ferdinãdum quem diligebat, in regno confirmauit, & regia corona donauit, ac eidem annui cenſus partem relaxauit.

Ferdinãdus contra Andega. à Pio cõfirmatus.

Exortum eſt bellum in Apulia, quo Iohãnes regis Renati filius, Ferdinãdum regno pellere conabatur. Hinc duplex factio in tota ꝓuincia exorta eſt, cum hi Ferdinãdo, illi Iohãni fauerent. Pius itaq; obmiſſo Mantuano cõuentu, in quo per aliquod tempus morã duxit, ac principes Chrianumq́ populum in Turcos ſolicitauit, ad ſedãdos motus in Hetruria, rediens Viterbiũ, ab aduerſa factiõe p fraudem occupatũ, haud magno negocio recipit. Iohãnes Renati filius, adiuuãte Iacobo Picenino, in Ferdinãdum duxit, & ad Sarnũ vſq; fugauit. Quo audito, Pius põtifex timens ne Iohãnes & Galli regnũ occuparent, victoria elati, Italiæ libertatem euerterent, cõfeſtim Fridericũ Vrbinatẽ copiarũ ſuarũ ducem, cũ Alexãdro Sphorcia in Marſos miſit, vt Picenium à Iohãne duce Andegaueñ. mercede cõductum, retardarent, ac Ferdinãdo auxilio forent, legatorum à Gallis venientium minas & pollicitationes, quibus eum à Ferdinando ad Renatum traducere conabantur, facile contemnens. Pugnatum eſt nõ multo poſt à Ferdinãdo pari felicitate ad Troiam Auplię oppidum, vbi Iohãnes Renati filius & Piceninus ꝑlio fuſi, ac plerią alij, q nouarũ rerum cupidi Gallica ſequebantur arma, adeo ſunt ꝑterriti, vt ſupplices à rege pacem petentes, in eius amicitiã redierint fere om̃es. Iohãnem Renati filium Apulia fugauit, & ſic Ferdinandus regnum retinuit.

Anno dñi 1458. Iacobus Iohannis Cypri regis ex pellice filius, hoc anno maximo labore ſuccedens regnauit, interregno ſupputato annis duodecim. hũc pater ſpurium cum videret regni cupidum, & à ſua ignauia alienum, Helenæ vxoris ſuę ſuaſu eccleſię tradidit, & ſacris ordinibus eũ initiari fecit, paterq́ cũ vni-

Ludouicus Sabaudieñ. Cypri rex.

vnicam filiam haberet Carolotã, illam regni ſui hæredem inſtituit, Ludouico Sabau-
dieñ. ducis filio matrimonio copulauit. Mortuo aũt rege ac regina, regnũ multifarie
turbatũ eſt. Ludouicus Carolotæ ſpõſus crebris nuncijs vocatus, poſt annũ ex Vene-
tijs Cyprũ nauigauit, & magno oĩm applauſu rex appellat. Iacobus vero nequaq̃ eius
aduentũ expectare auſus, interim cũ cæteris amicis centũ ad Sultanũ in Alexandriã na
uigauit, eiq́ȝ cũ lachrymis ſuã conqueſtus iniuriã, poſtulat in regnũ paternũ collocari.
Sultanus Iacobi precibus cõmotus, eidem ſtatim ſubuenire cõſtituit, vnde iuſſit Sulta-
ni allatis regijs ornamẽtis, in cõſpectu oĩm procerũ ſuorũ Cypriorũ rex declaratus eſt,
ac per vrbẽ circũductus, pcipuis honoribus cumulatus, eidemq́ȝ claſſem decreuit, quæ
ipſum in Cyprũ cũ multa militũ manu veheret. Ante tñ Ludouico in hãc ſnĩam ſcri-
pſit: Veniſti ab occiduis partibus, vt alienũ regnũ in oriente inuaderes, ac paterna hæ-
reditate filiũ exueres, vana eſt cogitatio tua. Cyprus mihi vectigalis eſt, & meũ de rege
iudicare. niſi q̃primũ abieris, Aegyptio peribis gladio. ſi vxor tibi cordi eſt, poteſtatẽ
facio vt eã tecũ auferas, ſi tñ prius receſſeris, q̃ ſecũdo monearis. His acceptis, toto re-
gno trepidatũ eſt. Poſtremo legatos ad Sultanũ mittere placuit, miſerũt ſimul & Rho
dij viros ex religione primarios, q apud Cairũ cõuento Sultano, nil Ludouicũ de iure

Iacobus Cypri rex.

Sultani ablaturũ dicũt, Iohãnem Cypri regẽ Carolotã filiã ex matrimonio ſuſcepiſſe,
quã ſecũdum Chr̄ianas leges reliq̃ſſet hæredẽ regni, Iacobo ex cõcubina nato regnũ
nõ deberi, maritũ pro cõiuge coronæ iura ſortiri debere, hortari ne regni cõſuetudi-
nes ac Chr̄ianorũ iura cõfunderet, Ludouicũ Sultano in om̃e tẽpus amicũ futurũ, tri-
butũq́ȝ pſtiturũ, Iacobo decẽ millia nũmũ aureorũ ſingulis annis q̃ad viueret pbiturũ.
Res diu in cõſilio apud Sultanũ agitata, pluſq́ȝ dediſſet Ludouicus. Sed Iacobo Sulta-
ni filius, Mamaluci in palatio potentes tres, purpuratiq́ȝ multi aderãt. Sed parum eorũ
conamina valuiſſent, niſi Mahumetis legatus Turcorũ opportune veniſſet, qui verba
hmõi habuiſſe fertur: Accepit Mahumetes Turcorũ impator amicus tuus, te Iacobum
Cypri regem appellaſſe, eumq́ȝ in paternũ regnũ ſtatuiſſe reſtituere. Digna res quæ de
tuo ſolio manaret, & noſtræ religioni accõmoda. Sed renunciatũ eſt poſtea, te mutato
cõſilio pacem cũ rege Gallico paciſci, & Iacobũ deſerere, tanq̃ ignores quãto pſeque-
batur nos odio Gallicus ſanguis, neq́ȝ Gotfridi, Balduinive aut aliorũ eius gentis facta
mente tenes, q ſæpe maiores noſtros maximis cladibus affecerũt. Vide qd agas. ſi pax
tibi cũ Gallico genere cordi eſt, cũ noſtro bellũ expecta. Nec tibi cũ ſolis Turcis inimi-
citias puta, ſed Aegyptij, Syrij, Arabes oẽs & filius tuus te odio pſequent. Si pmiſſa Ia-
cobo ſeruaueris, claſſemq́ȝ in Cyprios parabis, Mahumetes q̃q́ȝ alterã parabit in Rho
dios, & vtriuſq́ȝ inſulæ ſpolia, tua erunt, ſolã Rhodũ Mahumetes ſibi ſeruabit. Placue-
runt Sultano oblata, applicuit Iacobi claſſis e veſtigio in Cyprũ. Nõ tulerunt eius impe
rium Galli, quãuis Rhodios adiutores haberent. Ludouicus eñ fuga ſibi mox quæſiuit
ſalutem. Iacobus regnũ receptũ adminiſtrare cœpit, legatos ad Pium papã miſit, quos

Iuramẽtum q̃d Sultano Iacobus fecit.

tñ vt regios nõ admiſit. Accepit eñ Iacobum Sultano Aegypti iuraſſe, abiurato Deo
quadragies ſic: Per Deũ magnũ & altũ, miſericordẽ & benignũ, formatorẽ cœli & ter
ræ, & per ſancta euãgelia, p ſanctũ baptiſma, p ſanctũ Iohãnem Baptiſtã, atq́ȝ oẽs ſan-
ctos, & per fidẽ Chr̄ianã pmitto & iuro, q̃ oĩa quæ nouero, aperta erũt dño meo altiſſi
mo Sultano, & totius Arabiæ impatori Meſſerapho: ei⁹ regnũ Deus ſortificet: ero ami
cus amicorũ ſuorũ, & inimicorũ inimic⁹. Nihil celabo eũ, neq́; piratas in regno meo pa
tiar. Aegyptios q meo in regno ſeruiũt, emã & libertate donabo. Auri q̃nq́ȝ millia num
mũ in Kal. Octob. aut Nouẽb. tributũ in tẽplis altiſſimis Hieruſalẽ & Lamech ſingulis
annis offerã. Noua digna relatu, Sultano nũciabo ſine fraude & dolo. q̃ ſi aliq̃d horũ
negligã, ero apoſtata, & mãdatorũ S. Euãgelij Chr̄ianæq́ȝ fidei pŭaricator, dicã euan-
gelium falſum eſſe, negabo Chr̄m viuere, & matrem eius Mariã virginem fuiſſe, ſuper
fonte baptiſimatis camelũ interficiã, & presbyteros maledicam, diuinitatem negabo,
ſuper altari cũ Iudæa fornicabor, & ſanctorũ patrũ maledictiões in me recipiã. Hæc
iuraſſe Sultano Iacobus fertur. Deinde Carolota ex Rhodo auxilia in Cyprum duxit,
ſed nihil egit. Vnde poſt aliq̃d temporis ſpatium Carolota in Italiã delata, & Ludo-
uico ex inſula pulſo, Iacobus vniuerſum regnum in pace recepit, excepto Coloſſi op-
pido q̃d Rhodij tenebãt, & Famaguſta, quã tenebant Genueñ. quã tñ poſtea illis Iaco-

Veneti Cypron accepere.

bus abſtulit. Deniq́; ad regni ſui ſtabilitatem, Aecaterinã Marci Cornelij Veneti filiã,
à ſenatu Veneto vxorem expoſtulauit, quã ſenatus in filiã ſibi adoptatã, eidem matri-
monio copulauit: qua ducta, paulopoſt ipſa prægnãte, ex profluuio ventris obijt. Ea &
poſthumo hæredibus relictis à Iacobo, q̃s ex teſtamento Veneto cõmendauit ſenatui,
poſthumoq́ȝ haud multo poſt ſublato, id regnum in Venetorum manus hæreditario
iure peruenit. Per hæc tempora Pius papa Sigiſmundũ Auſtriæ ducem diris execra
tio-

tionibus perſecutus eſt. cauſa fuit: eccleſiã Brixieñ. ſub Calliſto tenebat Nicolaus Cuſa card. ad Vincula S. Petri, cuius eccleſiæ aduocatus eſt comes Tyrolis ab imperatore cõſtitutus. hũc Nicolaũ card. vacãti eccleſię Nicolaus 5. epm̃ pſecit, reluctãte Sigiſmũdo, quietã tñ poſſeſſionẽ poſtea obtinuit. Verũ cũ idẽ cardinalis monaſteriũ quoddã in Sonẽbergo reformare voluit, reſtitit illi Sigiſmũdus dux Auſtriæ & comes Tyrolis. Ad hæc cũ inueniſſet cardinalis ducẽ & comitẽ quædã feuda ab eccleſia Brixieñ. tenere, q̃ nõ recognouiſſet, hortabat eundẽ Sigiſmundũ ſpirituale iuriſdictionẽ ſuã ne perturbaret, & ꝙ nouã reciperet de feudis inueſtiturã iuſq; iurãdum pſtaret. Ex quo mox diſſenſiones ortæ ſunt & odia, ſurrexeruntq; maligni hoĩes clerici & laici nõnulli vnà cũ pdicto duce, reformationẽ epiſcopi impedientes: ſed & monialiũ monaſterij ſupradicti, ne reformarent, protector factus eſt Sigiſmundus. Inualuere odia, vt cardinalis in epiſcopatu manere nõ poſſet. vnde venit ad Calliſtũ papã, qui monitione pmiſſa, Sigiſmundũ & cõplices execrari, & interdictũ in terrã ipſius ferri mandauit. Mortuo Calliſto, Pius ſucceſſit, qui vocatũ Sigiſmundũ cũ pdicto cardinali cõcordare voluit, ſed incaſſum. poſtea vero ad iuſſum Pij pontificis idẽ cardinalis in epiſcopatũ redijt, Brunecã oppidũ eccleſię Brixieñ. peruenit, literis maxime fretus, quibus ipſe Sigiſmundus ſuo ſigno obſignatis, bona fide promiſit eccleſiã Brixieñ. & card. quoad viueret ſe protecturũ. tractabat inter ducẽ & cardinalẽ, ac tractatu durante, Sigiſmundus in ſacra hebdomada copias eduxit, & iter faciens, ipſa die paſchæ ante Brunecam armatas militũ acies collocauit, machinas admouit, oppidũ cepit. nec moratus, arcẽ quoq; ſumma vi oppugnare aggreſſus eſt, in qua cardinalis erat. Interuenientibus mediatoribus, certis cõditionibus cõcluſa eſt pax, in quibus *nõ erat dictũ, ꝙ nec arx nec cardinalis in poteſtatem ducis veniret. nihilominus dux claues arcis extorquens, cardinalẽ arctiſſima cuſtodia ſeruari iuſſit. & ſic aliquo tpe cũ ſumma ignominia tentus eſt, nec libertatẽ obtinere potuit, niſi remiſſis iniurijs, quodã eccleſiæ caſtro tradito, magno auri pondere ſoluto, cũ pluribus alijs cõditionibus, oĩbus deniq; eccleſiæ priuilegijs & iuribus ereptis. Nec his cõtentus Sigiſmundus, cum ſacerdotes à diuinis ceſſarent, nõ veritus eſt necẽ card. denunciare, niſi ad prophanationẽ ſacrorum illos cõpelleret. de ſingulis affirmat ſe Pius informatũ fuiſſe, admonuiſſeq; ducem vt reſipiſceret, altera vice: & cũ ad ſanitatem redire nõ vellet, eũ anathemate notauit diriſſimo.

Sigiſmũdus Auſt. dux excõmunicat⁹

Anno dñi 1460. feria ſexta poſt dñicam, Eſto mihi, bellũ indixit Friderico comiti Palatino Rheni Bauariæq; duci, illuſtris Vdalricus comes in Vuirtemberg, pro eo ꝙ Fridericus comitem impediret, q̃ minus dote vxoris ſuæ potiretur. duxerat enĩ matrimonio relictam quondã Ludouici Palatini Rheni Margaretam, Amedei ducis Sabaudiæ filiã, matrẽ Philippi Palatini, vxorẽ cũ dote, oĩm ſcilicet ſibi p priorẽ maritũ ſiue dotis, ſiue donatiõis noĩe aſſignatorũ. verũ traductione facta in domũ comitis, mox Fridericus eum in vſu dotalicij coniugis ſuæ impediuit, aſſerens dictam Margaretam pro ſua parte priori marito in dotis apportatione nõ ſatisfeciſſe, & nonnulla alia allegans, qua gratia iure ſe oĩa facere affirmauit. cõtradicebat comes Vdalricus, & tandẽ ſubortũ eſt bellũ. Eodẽ anno in vigilia Petri & Pauli apoſtolorũ deſcẽdit comes Vdalricus verſus oppidũ Hailpron, ducẽs in exercitu decẽ millia pugnatorũ, & cum appropinquaret loco, ciues oppidi legatione miſſa, ne exercitus vaſtaret fructus eorũ, cõpoſuerunt ſe cũ dño comite: quo facto, ipſe cũ exercitu ad propria redijt.

Belli Vdalrici co. cũ Fride. Palatio, cauſa.

Hailpron.

Antea vero in vigilia Philippi & Iacobi, venerunt in terrã comitis Vdalrici trecenti equites & aliq̃t pedites à Palatino miſſi, qui nonnullas incenderũt villas: quo cõperto, milites apud Lauffen & Marpach in pſidio locati, tumultuarie ſe cõgregantes, excurrũt, & facta pugna, quibuſdã occiſis, circiter xl. nobiles dedẽtes ſe capiũt. Ex parte vero comitis occiſus eſt vnus miles Caſpar Spet dictus, & vnus de Hohenriet, vir q̃q; gñe nobilis. paulo poſt pace bellũ extitit ſublatũ.

Caſpar Spet

Anno dñi 1461. ſecũdo Kalen. Septẽb. papa Pius depoſuit archiepm̃ Moguñ. *Dieterũ de Iſenburg, & in eius locũ inſtituit Adolphũ de Naſſou, ex quo facto ſuborta ſunt noua bella. Cauſæ priuationis ſiue depoſitionis fuere, ꝙ ſcilicet procuratores ſui ſuffulti pleno mandato, dũ prouiſionis literas obtinerẽt, iurauerunt in animã ipſius Dioteri, inter cætera q̃ epiſcopi iurare habent, ꝙ infra annũ ſe Ro. pontifici pſentaret. q̃d (vt aſſerit papa Pius) nõ ſeruauit. fertur excõmunicatus etiã debiti cauſa fuiſſe, q̃d mercatoribus ſoluere debuiſſet. Item ꝙ cõſecrationẽ in tpe debito nõ accepit, & ꝙ ſimoniace electus fuit. Itẽ ꝙ legato miſſo ad exigendã decimã cõtra Turcas, dixerat papã argentũ nationis, nõ fidei defenſionẽ quærere. Item ꝙ in natione cõuentũ principũ contra voluntatem Imp. cõuocauerat. Itẽ ꝙ à bulla Mantuana ſup decimatiõe decreta, ad futurũ cõciliũ appellauit. Et iterũ, ꝙ appellauit à papa male informato ad informandũ, prout hæc oĩa in bulla priuationis

Dioter. archieps Moguñ. depoſitus.

nis cōtinenſ. Cōtra q̄ dicebat idē Dioterus in ſuā defenſionē, aliqua ex p̄miſſis nō eſſe
vera, reliqua excuſabilia, & ſe nō monitū, nō vocatū, nō auditum, cōtra ius fasq́ꝫ fuiſſe
priuatū. potior cauſa, ꝙ annatā nō ſoluerit, viſa eſt. Adhæſerūt Adolpho cōtra Dio-
terū nōnulli principes, exortūq́ꝫ eſt bellū maximū. Dioterus eñ oppida & arces eccle
ſiæ tenebat, quaꝝ poſſeſſionē Adolpho tradere recuſabat. Ad hæc Dioterus Frideri-
cū Palatinū Rheni in ſuas partes trahebat, qui in ſtipēdia ipſius, receptis quibuſdā ca
ſtris eccleſiæ Moguñ. ſe cōtulit. ideo eundē Fridericū papa Pius excōicauit, pro eo ꝙ
Adolph⁹ de Naſſau deſignatus eṗus Moguñ. eccleſiæ Moguntiñ. bona ad ſe traheret, & Diotero priuato anathematizatoq́ꝫ, arma
iungeret, & q̄a edicta poneret cōtra publicātes literas apoſtolicas in ſua ditione, pro-
ut hoc in ſuis literis Pius exarari fecit. Erat tū etiā Friderico Palatino cōfœderatus ar
ctiſſima liga Ludouicus Bauariæ dux, cognomēto Diues, quibus principibus (vt fere-
baſ) Fridericus Imp. nō erat propicius. Factū itaq; eſt, vt qui priuatis odijs antea diſſi
derēt principes, poſt hoc bellū quaſi de induſtria ſint diuiſi, Ludouicus Bauariæ dux,
Niger dictus, Albertus marchio Brandenburgeñ. Carolus marchio Badeñ. Iohannes
Meteñ. eṗus frater eiuſdē, & Vdalricus comes de Vuirtēberg Adolpho, papæ, impe-
ratorisq́ꝫ mādato, Fridericus vero comes Palatin⁹ Rheni & Ludouicus Bauariæ dux,
re & noīe Diues appellatus, Diotero poſſeſſori cōtra mādata & papæ & imperatoris
adhæſerūt. certatūq́ꝫ diu eſt, illi, vt Diotero eiecto poſſeſſionē traderēt Adolpho: hi ve
ro, vt in poſſeſſione cōſeruarēt Dioterū, vt dicebāt, iniuſte priuatū. viſa tñ multis fuit
p̄cipua cauſa belligerādi principibus, vtra factionū alterā ſuppeditare poſſet. Quib⁹ ex
cauſis cæde, incendio, vaſtitateq́; ſe mutuo iugiter vexabāt. nunq̄ tñ plenis copijs pu-
gnatū eſt, donec ad mēſem Iuliū anno dñi 1462. q̄d ita cōtigit. Cū iā feſſis partibus nō
nulli tractatus de pace interceſſiſſent, tandē ſuggerētibus nōnihil partiū amicis, auto-
re illuſtriſſimo principe Philippo Burgūdiæ duce, deuentū erat ad certa pacis capitu
la, ſtatutusq́ꝫ terminus, intra quē procuratores partiū quiſq; ad ſuos principes inuenta
referret, certoq́ꝫ die deſignato, cū plena poteſtate inſtructi cōcludēdi & faciendi pacē
redirēt. Porro hoc termino pendēte, principes partiſi Adolphi, Ludouicus dux Ni-
ger, Iohānes Meteñ. Carolus marchio Badeñ. & Vdalricus comes, vt adhuc aliquid
gloriæ ſuæ adijcerēt, cōuentione habita ſtatuūt, ante cōcluſam pacē adunatis copijs ſa
tis inſtis, terras Palatini ingredi ac vaſtare. Ad q̄d exequendū iuxta cōdictū cōuenere,
eṗns Iohānes, Carolus frater eius, & comes Vdalricus, haud lōge ab oppido Bruch-
ſel in cāpeſtribus ad S. Helenā, ibi caſtra figētes, multo tñ minoribus copijs, q̄ cōuentū
erat. vix eñ equites ſexcētos & peditū tot millia habebāt. ſed nec dux Ludouicus cō-
parebat. Nō latebat hoc Palatinū Fridericū. nā dū à cōgregatis illis nonnullis in loc i
ſui vaſtarenſ, ipſe ſingulis prope diebus à lateribus copiā videndi ſe p̄buit, quaſi occa
ſionē rei bene gerēdæ q̄reret. Quod ſi illis mens nō læua fuiſſet, facile cōiectare pote-
rāt, tñ principē nō ita fractū eē, ne ſuis in terris tā paruis copijs occurreret. Sed cōſtat
q̄d poeta ait, Neſcia mēs hoīm fati ſortisq́ꝫ futuræ, Et ſeruare modū reb⁹ ſublata ſecun
dis. Illi moræ impatientes, ſolicitante etiā, vt aliqui volūt, eṗo Spireñ. in cuius ditione
caſtra erāt poſita, vtcunq; venerit in mentē, die prima mēſis Iulij luce prima, pedita-
tu omni relicto in caſtris, ſolis equeſtribus nixi, deſcendūt in agrū Haidelbergeñ. nul
lis (vt fama eſt) p̄miſſis ſpeculatoribus, incipiūtq́ꝫ vicos q̄ſdā incendere. Præſenſit hoc
Pugna Fride. Palatini. Fridericus, & iā vndiq; corraſo milite, cui & opportune ſuperuenerūt lōgis i[illegible]⁹
auxiliares copiæ, quas p̄ſul ducebat Dioterus. His adunatis, ſine cūctatiōe à tergo ho-
ſtes ita clauſit, ꝙ nullā euadēdi viā haberēt. Sero itaq; circūſeſſos ſe videntes, a[illegible]
Nō niſi ferro aperienda via eſt, inquiunt, acieq́ꝫ tumultuarie inſtructa, impar[illegible] s exci
piunt hoſtē copijs. pugna facta, duo nobiliſſimi comites, vnus de Helffenſtein, alter
de Salm, cū nōnullis equeſtris ordinis propugnatoribus, in prima acie occiſi ſunt. vē-
tū eſt poſt hoc ad gladios, ac paruo negocio ſuperanſ à multis pauci. ſupra mille equi
tes habuiſſe ferſ Palatinus & duo millia peditū. Capti ſunt eṗus Meteñ. Carolus mar-
chio Badeñ. & Vlricus comes Vuirtēbergeñ. & cū his eoꝝ tota fere nobilitas q oēs
cū triūpho ducti ſunt in arcē Haidelbergeñ. ibiq́; ad annū prope ſeruati, donec iandē
legibus quas victor voluit, acceptis, relaxati ſunt. De alijs mihi nō conſtat. hoc ſcio, ꝙ
comes Vdalricus pro ſua liberatiōe millia florenoꝝ centū dedit, & nōnulla alia ſuſce-
pit onera his plane æquipollētia. At Adulphus pont. cū primū principes ho bello
interceptos cognouiſſet, nōdū defatigatus, cū quibuſdā partiū ſuaꝝ procerib⁹ cōſiliū
capiendæ Maguntiæ inijt, facinus audax. Cōſcij erāt Ludouicus Bauariæ dux Niger
dictus, Aluicus comes de Sultz, Eberardus de Kungſtain baro, & perpauci alij. In ea
re ſecuti q̄rundā exhortationē, q locoꝝ vrbis gnari, copias introducere promittebāt.
Igiſ machinis & ſcalis paratus, vbi tēpus rei gerēdæ viſum eſt, profectiōe indicta, cum
pau-

paucis admodũ copijs 27. Octob. anno dñi 1462. profunda nocte ad foſſata vrbis peruenere. Erat ab vna parte vrbs pmunita, aditu'qꝫ difficilis, q̃re cuſtodijs fere reliquebatur vacua. Ea in parte exploratores ſilẽter p foſſata vepribus ac ſpinis oppleta, ſalce tramitẽ ſcindũt, p quẽ ad muros vſqꝫ pueniunt, mox'qꝫ applicãtes ſcalas, alta couſcendũt mœnia, pedetẽtim'qꝫ intro greſſi, cuſtodes ex improuiſo occupãt, ſilentio indicto.

Adulphus de Naſſau eps̃ Maguntiã occupat.

Erat hora poſt mediã noctẽ fere quarta, cõſopitis adhuc ciuibus, deſcendũt in vrbem viri circiter centũ, portã ciuitatis proximã refringere ſatagũt: & dũ iſta fierẽt, vigiles per vrbẽ cõſtituti, in hæc ipſa loca deuenientes, dꝑhenſo ſtrepitu, clamorẽ extollũt. Ad eã vociferationẽ rõſurgẽtes vicini, perſenſerũt hoſtes adeſſe, paulatim'qꝫ clamor p vrbem diffuſus, hoĩes excitauit. Experrecti ciues & magnitudine rerꝫ attoniti, quid primũ agerẽt & vbi ſuccurrerẽt ignari, armis tñ correptis, qui proximi fuerãt, tumultuarie excurrunt, in paucos ingreſſos impetũ faciũt. fit pugna, ſed porta interim eſt refracta, multitudo'qꝫ equitũ & peditũ irrupit. Tandẽ ciues globo facto ad arcendos hoſtes properãt. atrox ibi ꝓliũ cõmittit. pugnatũ varia fortuna. bis & ter pedẽ referre hoſtis cõpellitur, & cum fluctuante ꝓlio ꝑualituri viderent ciues, ab alia parte ignis ab hoſte immiſſus, aliq̃t ædes cõflagrauit. ad hæc nouus ſemp miles ſuprruenit, nihilominus incolæ pugnarũt tota die vſqꝫ in ſerũ veſperꝫ. ceciderũt ex eis deſiderati quadringenti. deſperantes tandẽ omiſſo certamine, ſeſe dedere. iubent mox arma tradere, & vt in locũ vrbis deſignatũ ſine mora cõuenirent, ſunt adiurati. paruere victi, oẽs'qꝫ qui arma ferre poterant, aduenere. vbi iuſſi ſunt, cunctatione poſthabita, migrare ex vrbe, nulla cuiq̃ ſalutandi ſuos aut valedicendi permiſſa facultate. Ad quã vocẽ miſeri ciues, ſtupore vehementi perculſi, fortunã ſuã deplorantes, relictis in hoſtiũ poteſtate vxoribus liberis'qꝫ chariſſimis, in exiliũ abiere. Vidiſſes matronas atqꝫ virgines vlulantes pectora'qꝫ ferientes, & qualia cõueniens eſt dicere & agere in tantis calamitatibus. Direpta eſt inde ciuitas, ꝓdati'qꝫ oẽs ſine delectu eccleſiaſtici & ſeculares. inuentæ ſunt opes permaximæ. ceſſit vrbs Adulpho, ꝓdæ maior pars duci & proceribus. Erat illa nocte in arce vrbis Dioterus de Iſenburg archiep̃us, & illuſtris comes de Katzenelbogen. hi cũ ingreſſum hoſtiũ accepiſſent, trepidi voluntatẽ ciuiũ proditionẽ'qꝫ formidantes, deſerta vrbe & arce, tranſmiſſo Rheno, fuga ſalutem quæſiere. Exulibus vero paulopoſt, pecunia accepta, facultas redeundi ad ſua reliqua data eſt. & tantũ de Moguntiaca captione inueniri potui, audita referẽs, prout à fide dignis accepi. Anno ſalutis noſtræ 1461. Carolus ſeptimus Francorꝫ rex morit. cum nunciatum ei fuiſſet, quoſdã potionẽ apparaſſe qua interiret. ea re tam vehementer turbatus, animũ induxit, vt dies ſeptẽ totos cibo abſtineret, hortãtibus medicis, ſe inedia magis q̃ morbo affici. Sed dũ edendo vitæ cõſulit, corrcitis arterijs abſumit die feſto Magdalenæ, ſacramentis Chriſtiano ritu perceptis. elatus eſt in ſepulchrũ maiorꝫ ſuorꝫ, & in diui Dionyſij monaſterio ſepultus. Rex procul dubio in quẽ fortuna aſperrime primũ deſæuijt, tanq̃ exterminare eũ regno ſtatuiſſet: deinde blande illũ attollens, victorẽ glorioſum fecit, inde Victorioſus dictus. mitiſſimi fuit ingenij, ſed hebetis. Eodẽ anno leni & manſueto patri, aſper & vehemens filius ſucceſſit Ludouicus, conſilio ꝓceps, ingenio vario, & domeſticis vix ſatis perſpecto. De Caroli morte nuncio accepto, cũ eſſet primogenitus & Delphinatus princeps, & qui diu à patre ſuo exulauerat Ludouicus, cõfluunt ad eũ ornatiſſimi quiqꝫ proceres, qui ſacrandũ nouellũ regẽ Rhemos pducerent, vbi loci archiep̃us eũ more maiorꝫ vnxit atqꝫ benedixit. quo myſterio abſoluto, Pariſios protinus profectus eſt.

Ludouicus Franc. rex.

Exactis vero ſolennibus, cũ Philippus Burgundiorꝫ dux domũ repetere cuperet, regẽ magnopere cohortatus eſt, iram ſi quã aĩo in proceres cõcepiſſet, deponere, obliuiſci prorſus q̃ ꝓterita erãt, ſatis admodũ eſſe illi, ꝙ nullo tumultu rex eſſet, quia frater illi eſſet Carolus, debere adoleſcentem amare atqꝫ amplecti, & patris hæreditatẽ cũ illo legitima portiõe partiri. Hæc atqꝫ ſimilia multa locutus Philippus, Ludouicũ dimiſit, Picardiã reuiſurus.

Philippus Burgundus.

At Ludouicus qui exulceratũ animũ haberet, & patrias leges iã dedidiciſſet, multa partim ſuo, partim eorꝫ ingenio, qui abſentiã à patre, exiliũ fuiſſe reputabant, agere cœpit, & principes in primis parui admodũ habere, venationis omnẽ prope cõſuetudinẽ prohibens, ita vt piaculũ eſſet inſidiari feris, niſi q̃ad ipſe permitteret: & q̃d illi maximas diſcordias peperit, magnopere nixus eſt, infimæ ſortis hoĩes, ꝓ proceribus opulẽtos ſublimes'qꝫ facere, q̃s & obſequẽtes haberet. nõ eñ æquanimiter ferebat, ſi quis dicẽti vel imperanti ſibi quauis rõne aduerſaret. Poſthabiti principes, magna pars deſiſcere à Ludouico, ſe'qꝫ ſuam'qꝫ dignitatẽ tueri cõſtituunt. Igit clandeſtinis nũcijs, quid ſinguli ſentiãt, ſciſcitantes, poſtq̃ de ſentẽtia illorꝫ ſatis cõſtitit, Carolus regis frater clam dilapſus eſt, & in Britanniã profectus: nec defuerũt permulti proceres, qui eũ mox relicto rege, ſequerentur.

tur. Huius tam manifeſtæ defectionis initio turbatus Ludouicus, ſibi proſpicere coactus eſt. Iā enī fama erat, Carolū Philippi Burgundiæ ducis filiū copias contraxiſſe, vt cū alijs coniuratis iungeret exercitū, nec mendax fama erat. Nā Antonius Philippi nothus, adiuncto Mareſcallo, cū aliquot cohortibus pcurrens Caroli exercitū, caſtella occupat, Carolus ſequēs copias ad pontē Maxentij ducit. cōdixerant enī hi qui arma aduerſus Ludouicū parabāt, ſe ideo cōuenturos, vt populū vectigalib⁹ preſſum & pene ſeruū, in libertatē vendicarēt. Incedēs ergo Carolus, quædā oppida minimo negocio cepit, deinde ad ſanctū Dionyſiū caſtra facit, mox Pariſienſes infeſtat. Habebat nō minus rex in exercitu quatuor & viginti millia armatorū, quorū numero territi duces aliqui, de pace cū Ludouico cōuenere. interim neq; Burgūdiæ dux, nec frater regis quieuere. Proceſſerat iam proxime Pariſios Burgundiæ princeps Carolus, atq; ne regni caput illud timide pteriſſe videret, promotis copijs, caduceatores præmittit, qui liberū per ciuitatē tranſitū pterat: id ſi nō impetrēt, dicāt principē ciuitati vim illaturū. Qui portis eo die pérant, dū reſpondere volūt legatis, vidēt progreſſas copias Caroli, & regij fratris ducis audiūt nō longe abeſſe exercitum. Mox Ludouicus rex Franciæ celer Pariſios cōtendit. Et cognito ꝙ à tergo frater, & à fronte Burgūdus copias haberet, rex accelerat Burgundū prius fundere, q̄ cū illo Britones iungerent. nec pugnā detrectat Burgundus. fit congreſſus initio formidabil[illegible]. ex [illegible]undis multi fuſi, pugnatū́q; eſt varia fortuna vſq; ad veſperā. & dū aliqui à rege [illegible], ipſe in arcē Monclerici & inde Pariſios peruenit, manente in ſua ſtatione Burgundo. ceciderunt ex vtroq; exercitu ſexcenti ſupra tria millia. Burgundus victoria habita, gloriabūdus Scampas petit, vbi Ludouici fratrē & Britonū ducē conuenit. Verū poſt nonullas vaſtationes Carolus regis frater literas ad Pariſien. mittit, quarū ſententia erat, ſe cū illuſtribus regni principibus non hoſtili aīo, ſed reipub. gratia conueniſſe, petens vt aliquos mittant quibus ſententiā ſuā detegat. q̄d & factū eſt. Quibus ille, ad regiā vrbē principes veniſſe, vt more maiorū, cōſilio cleri, procerū & populi, de rebus cōmunibus quiete agerēt. Ludouicū quidē regni Francorū regem eſſe, ſed eorū muneris & dignitatis fore, cōmonefacere illū maiores ſuos imitari, patrijs legibus vti, onera moderari, miſereri populi, igit̄ petere in vrbē ſine vlla iniuria aditū. aſſentiūt illi, & hoc quidem, ſi rex anouat. Cognito reſponſo, Ludouicus repente à Normannia cū forti manu reuerſus, quo ierat, ægre tulit reſponſum tale dediſſe Pariſienſes, vindictam de quibuſdā ſumēs, multos proſcripſit. Poſt varias clades fit cōcordia, ita ꝙ Normāniā rex fratri dono relinquat, Carolo Burgūdo ceſſere ī perpetuā poſſeſſionē Perona, Roia, & Mandiderium, ad hæc Guinarū & Boloniæ comitatus: principibus coniuratis reliquis, alia his nō minora contigere.

Frid. Imp. Viennæ obſeſſus.

Anno ſalutis 1463. imp. Fridericus obſeſſus eſt in arce Viennenſi à ciuibus, quibus auxilio frater dux Albertus erat. oppugnabat̄ aūt arx bombardis & omni gn̄e tormentorū, vidiſſes impleri foſſas, admoueri ſcalas, cominus eminuſq; pugnā miſceri, vulneribus & ſanguine multo rem geri. Vnde coactus fuit auxilium à rege Bohemiæ Georgio, qui ſe ante pro hæretico declarauerat, poſtulare, immo Pio pont. max. ſcribere, ne interim in Georgiū, quāuis hæreticum ſe declaraſſet, iuris pœnas fulminaret, q̄d neceſſitate cogēte pontifex admiſit. liberauit Bohemus Fridericū, arte vſus, vt neq; periret, neq; vinceret.

Boſnæ regnum.

Inuaſerat tum Turca Boſnæ regnū, occuparatq; loca eius plurima. verum anno domini 1464. Matthias Hungariæ rex paulo ante coronationem ſuā profectus cum copijs in regnum Boſnæ [illegible] dominio Turcarū ſubiectum, profligatis hoſtibus, oīa recuperauit quæ anno [illegible] inuaſerat Turca, vt refert Pius in epiſtola ad ducē Burgundiæ, caſtrū quoq; [illegible] munitiſſimum vi, alia vero terræ eiuſdem caſtra deditione cepit, omneſq; Turcarum milites in præſidio locatos, quos gladius non abſumpſit, ad gratiam & ſuā d[illegible]e recipiens ſecum deduxit.

Matthias Vuaiuoda Hunga. rex.

Matthias Vuaiuoda prædictus, poſt mortem Ladiſlai regis Hungariæ regnum occuparat. quod ſibi competere Cæſar Fridericus aſſerebat, & quidem iure hæreditario, & vt aliqui volunt, per electionē. fit inter eos longa concertatio. nam & coronam regni habebat Fridericus. quam cum Ladiſlao mater apportauerat. eam Matthiæ reſtituere recuſabat. tandem per cōcordiam lis ſopita eſt. Quo facto, ſacro regni diademate à manibus Friderici imperatoris accepto, rex Matthias ſexto ſui regni, dominicæ ſcilicet incarnationis 1464. anno, in die cœnæ domini regni proceribus pſentibus, magna cum ſolennitate coronatus eſt. Sed & bella in Bohemia nonnulla cum Caſimiro rege Poloniæ geſſit, pax tamen cōpoſita hoc modo inter eos fuit, vt Pannonia, Hungaria, Morauia & Sleſia Matthiæ relinqueret, & Bohemiæ regnum Vladiſlao filio Caſimiri remaneret.

Pij 2. mors.

Anno ſalutis 1464. Pius pontifex obijt. nam cum primo anno pontificatus Mantuæ cōuentum pro Chriſtiana fide

tuen

tutanda habuerit,& in eo fruſtra principes cõuocauerit cõtra Turcas,hoc anno ipſe cõpoſitis rebus,vt poterat,expeditionẽ Aſiaticã,quæ in p̃fato conuentu regũ & principũ ambitione ac auaritia fuerat obmiſſa,repetit,oratores ac nuncios cũ literis apoſtolicis ad Chriſtianos mittit,ad bellũ hortatus eſt.Inde ab vrbe diſcedens Anconã, lectica iacens defertur.In itinere aũt magnã vim hominũ ex Germania,Gallia,Hiſpania veniẽtiũ ad bella Turcis indicta,offendit:quorũ magnã partem abſolutã peccatis, Germanorũ potiſſimũ,in patriam remiſit,ꝙ minus idonei bello gerendo,ꝙq́ etiam belli impenſam,vt in literis apoſtolicis continebaſ,ſecũ nõ attuliſſent.Dum aũt claſſem,quæ paſſim in portis ſuperi inferiq́ maris ad tantũ bellũ fuerat ædificata,dumq́ Venetorũ ducẽ belli ſociũ Anconæ expectat,diutina & lenta febri afflictatus,moritur anno ſui pontificatus ſexto.die quo emigraturus erat,duas horas ante extremũ vitæ ſpatiũ patres cardinales ad ſe vocat,cõſtanti aĩo & voce nõ inconcinna ad concordiã in eligendo nouo pontifice adhortatus,eccleſiã atq́ ſuos illis cõmendauit,petiit ſponte ſacramẽta omnia,orationes canonicas nõ intermiſit,ſymbolũ Athanaſii cõſtanter pronunciauit,mortẽ non exhorruit,nõ perturbationis aut inconſtantiæ,dũ extremũ ſpiritũ efflaret,ſignũ aliq̃d edidit,extinctus magis q̃ mortuus,vt corpus ſuũ Romã deferret mãdauit.Id factũ eſt,in baſilica S.Petri condit ad altare ſancti Andreæ:ipſe eñi nuper caput ſancti Andreæ apoſtoli e Peloponeſo à Thoma Palæologo eius loci Deſpota,à Turcis profligato,aduectũ Romã, in ſacello ad ſanctũ Petrũ ad id fabricato,honorificentiſſime collocauit.ipſe etiã *Aecaterinã Senenſem in ſanctos retulit.

Anno deinde ſalutis noſtrę 1464.pridie Kalẽdas Septembris Paulus ſecũdus,*Barbo ante vocatus,patria Venetus.patre Nicolao,matre Polyxena,ſancti Marci preſbyter cardinalis,põtifex creatur.Is vbi magiſtratũ iniit,ſtatim,ſiue ꝙ ita pollicitus erat, ſiue ꝙ Pii decreta & acta oderat,oẽs Abbreuiatores,quos Pius in ordinem redegerat, tanq̃ inutiles & indoctos exautorauit,eos bonis & dignitate indicta cauſa ſpoliauit, quos etiã propter doctrinã magnis p̃miis aduocare debuerat.Erat quidem illud collegiũ refertũ bonis ac doctis viris diuini ac humani iuris,inerant poetæ & oratores,q̃s Paulus tanq̃ inquilinos & aduenas e poſſeſſione pepulit. Anno ſalutis 1465.Carolus dux Nortmanniæ,Ludouici regis Francorũ frater,cũ duce Britonum diſcordare cœpit.quo intellecto,Ludouicus oblatã ſibi occaſionẽ,qua Nortmanniã à fratre eriperet,ratus,cũ Britonũ duce ad id patrandũ conuenit.nec fruſtra tantũ Carolo fratri negociũ fecit,qui poſt varia bella de Aquitania cõtentus fuit,addicta quadã penſione annua,& ſic bellũ inter eos ſopitũ eſt,quod per annos tres durauerat. Anno dñi 1466.Paulus pontiſex maximus Georgium Pogebratium Bohemiæ regem conſiſtorio publico de hæreſi damnat,dignitate & regno per ſententiam priuat.Hic eñi Georgius cũ poſt obitũ Ladiſlai in regem electus,iurauit in manus duorũ epiſcoporum,tactis ſacramentis euangelicis,publice dum coronationis inſignia reciperet,ꝙ deinceps fidelis & obediens eſſet ſanctæ Romanæ eccleſiæ,& cũ ſe,conthoralem ſuã ac liberos,tali iuramento obligaſſet,per Fridericũ Romanorũ imperatorem confirmatus extitit.Verũ cum his omnibus contraria poſtea ageret,& hæreticorum ſectã foueret,Vratiſlauienſes & cæteri catholici homagiũ præſtare illi recuſabant.declarauerat eñi ſe pro ſecta hæreticorũ.propter quod eum papa ante Pius,& poſt Paulus, grauiſſimis cenſuris ac totum regnum fulminabant.fuerunt tum nonnulli in regno qui Pogebratium oderant.hi primũ Fridericum imperatorem ad regnũ inuitabant, deinde vbi Fridericus recuſat,ad Matthiam Hungariæ regẽ recurrebant.Tum & copiis legati apoſtolici rex Matthias aliã ob cauſam cõgregatũ exercitũ ſatis iuſtũ addidit,pro quorũ ſumptibus dedit imperator ex Auſtria vnius anni redditum. Quibus ſic p̃paratis,audiuit Matthias Victorinũ regis Bohemiæ filium,veniſſe in Morauiam cũ exercitu quinq́ milliũ pugnatorũ.ideo illi occurrit,eumq́ retrocedere compulit. Tandem in quodã monaſterio eum obſidet,ſed illum paulopoſt pater Pogebratius potenter liberauit.Inter hæc Matthias priuato iam per ſententiam hæretico,in regẽ Bohemorũ declaratur à Romano põtifice,qui & à Friderico imperatore extitit cõfirmatus.qui rex ad p̃ces imperatoris ac Romani pontificis,contra hęreticos Bohemiæ ſeptenne bellum geſſit,computatis p̃cedẽtibus annis,Morauiam,cunctamq́ Sleſiam, ſed & Luſatiam in poteſtatem ſuã redegit.Audiui ego à quodam comite,qui illis diebus erat de ſenatu imperatoris,ꝙ idem Matthias pactus fuerit cũ imperatore,ꝙ perſequi vellet Bohemiæ regẽ,nec pacẽ inconſulto imperatore cũ illo facere.Quod eapropter imperator Romam perrexerit in propria perſona,vbi non ſolum negociũ iſtud apud Paulum pontificem promouerit,ſed & expeditionem contra Turcas,in qua poſt debellationem regis Bohemiæ Matthias ipſe dux pręficeretur,ſolicitauerit.

Paulus 2. papa.

Carol. dux Nortmãniæ

Matthias rex Bohe. deſignatus.

Venit in vrbem tunc anno ſalutis noſtræ 1469. cum decenti comitiua, vt dicebaƭ, voti gratia, quem Paulus pont. honorificentiſſime ſuſcepit atq; tenuit. Scribit Platina, ſe vidente, papã & imperatorẽ ex mole Adriani ſub eodem pallio à Laterano redeuntes, ſubſtitiſſeq; Paulũ in ponte, donec imperator equites aliquot crearet. Verum imperator hominẽ, vt veniret in Germaniam, & Chriſtianos principes cõuocaret, fruſtra tentauit inducere: oratores tamẽ ad reges & principes, de bello Turcis inferendo ſolicitaturos, mittere decreuit. Abeunte imperatore, Matthias rex Hungariæ ſtatim pacẽ cũ Bohemo percuſſit, cõtra pacta cũ Friderico inita, q̃ fecit irrita, opinor, ꝙ hac ratiõe cõfirmari vires & aduerſus Turcã, & cõtra Fridericũ imp. putaret. Anno eodẽ 1466. mẽſe Martio, Frãciſcus Sphorcia Mediolani dux moriƭ. hic etſi cũctos prudentia & felicitate principes ſui tpis excelluiſſet, in ſenectute tñ mulierũ ardore deceptus nimiũ ꝑuaricatus eſt. Poſt eius interitũ adminiſtrauit rẽpub. aliquãtiſper cũ filio Galeatio Maria Blanca relicta. ſed eius imperiũ filius nõ ferens, eam magiſtratu deiecit, rẽpublicã ipſe obijt, Mediolanũ vrbẽ ædificiis reliquisq; ornamẽtis publice priuatimq; decorauit.

Frid. imp. ſecundo Romã ꝓfectus.

Anno 1467. Philippus Burgũdiæ dux, mẽſe Iulio Beugis moriƭ, & Diuione ſepelitur, princeps ſuo tpe in armis valens, prudẽs, & à ſuis miro modo amatus. hic Carolũ filiũ habuit ſucceſſorẽ.

Philippus Burg. moriƭ

Poſt obitũ Philippi Leodij aduerſus pontificẽ ſuũ bello decertabãt, quẽ apud Huiũ obſident, q̃d cũ ferociſſime oppugnarẽt, pontifex clam dilapſus eſt. Et e͞po affinitatis cauſa Carolus Burgundiæ dux ſuccurſurus, miro in Leodios concepto odio copias contrahit, mittitq; per inſigniora ſuæ ditionis loca bellũ Leodijs indicere. Qui aũt id negocij exequebanƭ, vna manu exertũ gladium, altera facẽ ardentẽ gerebãt, hac re ſignificantes, Leodiorũ gentem igne ferroq; perdendã à Carolo fore. Fuiſſe cõſtat Leodios Frãcis iãdiu cõiunctiſſimos, eorũq; amicitiã ſemp ſecutos, quãobrẽ Ludouicus ſuppetias illis ferre cõſtituit, ſimul ne ex eorũ ruina gloria Burgundiorũ vires accẽderet. mittunƭ eius rei gratia quadringenti equites cũ ſex ſagittariorũ millibus. Dum aũt Vernone ageret Ludouicus, S. Pauli comes Coneſtabularius à Carolo Burgundo ad eũ venit. qui multa de Burgundo atq; Leodiorũ gente memorãs, ſex tandẽ mẽſium inducias Burgundo impetrat, Leodijs poſthabitis. Rediere itẽ per id tẽpus ad regẽ Ioh. Ballua & reliqui cũ eo, qui Ballua cardinalatũ Ro. ſedis Ludouici interuentu nõ ſine multorũ admiratiõe obtinuerat. In delegatione quid actũ fuerit, ex ipſis inducijs intelligi poteſt, Leodios videlicet falſis ſuggeſtionibus à Ludouico deſertos, & Burgundo permiſſum miſerã gentẽ bello perſequi. q̃ cũ auxilio ſe deſtitutã intelligit, nõ aliter cũ Burgundo paciſci poterat, q̃ ꝙ ingẽtẽ illi pecuniã perſolueret, murosq; & turres ſuæ ciuitatis aliorũq; oppidorũ dirueret.

Leodienſe bellum.

Interea Carolus Ludouici regis frater, Britonesq; aduerſus Ludouicũ ꝑparant, ad quorũ auxiliũ Carolus Burgũdiæ dux oẽs ſuas copias ad S. Quintinũ cogit. q̃d intelligens rex, nõ ſolũ pacẽ cũ fratre facit, ſed & ducẽ Burgũdiæ recõciliare curauit. audito em̃ ꝙ Burgũdus Perone caſtrametareƭ, ex Nouiano rex Peronẽ paucis comitatus ſe cõtulit. Cardinalis em̃ Ballua & Borbonius comes tm̃. ꝑter aulicos aliq̃s ſequebanƭ. auſus tñ eſt Ludouicus ad hoſtẽ ire, ſeq; illi familiarius, ꝑter oĩm opinionẽ, credere. Ibi inter eos modici momenti pax cõuenit, iurante Burgundo, Ludouici partes ſe nõ ſecus ac ſubditũ decet, tutaturũ. proinde rex Burgundo cõfirmat, quæcunq; in cõuentione Atrebatenſi patris ſui tpe definita extiterant cũ Carolo 7. Dum Perone dux ageret, ego nuncius fui miſſus à bonæ memoriæ Vdalrico inclyto comite de Wirtẽberg &c. ad eundẽ Carolũ ducẽ, erã em̃ ꝑpoſitus in Stutgarten eccleſiæ collegiatæ. & dũ veniſſem ad Traiectũ ſuperius, vltra propter bellicos terrores nõ proceſſi, ſed collegã meũ q erat laicus, vt tranſiret oneraui. q̃ abeunte, ego ꝑſtolaturus eius reditum, in eodẽ loco de cõtingentia facti hoc modo audiui, ꝙ cũ ſubortæ fuiſſent anno tũc ꝑterito, inter e͞pm Leodieñ. ac ciues eius ciuitatis contentiones, & e͞pus vrbe eſſet pulſus, Carolus vrbẽ obſidione arctiſſima cinxit. facta deinde inter ciues diſcordia, pars per vnã portã exiuit, & ſe ac vrbẽ gratiæ ipſius dedit, pars vero per alterã portã dimiſſis vrbe ac bonis aufugit, & ad regẽ Frãciæ Ludouicũ ꝑſidij cauſa peruenit. Obtẽta hoc modo ꝑ deditionẽ ciuitate, dux Carolus ciuibus mãdat, vt turres oẽs, muros & antemuralia demolirenƭ, nõ modo vrbis, ſed & oppidorũ ſubiectorũ. Deinde Leodieñ. arma oĩa, machinas, tormẽta, bõbardas & quidq̃d bellici apparatus habebãt in vrbe & ſubiectis locis, abſtulit. Nec his ſatiatus, ſed eos vt ſibi ſoluerẽt trecẽta millia floreñ. aut q̃tannis donec ſoluerent, quotã de centenario, id eſt, xxx. millia florenorũ, ſacramẽtis adhibitis obligauit. Licet aũt pontifex Ro. ob deiectionem e͞pi ſui Leodienſes cenſuris eccleſiaſticis innodauerit, cognita tamen eorũ ſubmiſſione & exulum eius ciuita-

Leodiũ Carolus obſedit & cepit.

tus q̃rela, grauiſſimaq́ꝫ cõtentione, eos ad cõcordiã oĩno reuocare cupiẽs, Tricariceñ. epm legatũ eo miſit, q interdictũ ſuſtulit, eosq́ꝫ duci reconciliare conat. Noluit aũt dux aliqd remittere de impoſitiõe ꝑdicta, tãctſi ſoluẽdo nõ eſſent: ſed & exulib⁹ regreſſum dare liberꝫ ad ſua fert negaſſe, q̃ ſeueritas à multis improbata dr. dedit enĩ iſm deſperatis nouæ rebellionis occaſionẽ nõ modicã. Factũ eſt igit, vt dũ rex Ludouicus copias cõtra ducẽ inſtructiſſimas haberet, & dux Perone ageret, rati Leodiẽſiũ exules tp̃s eos iuuare, nõ ſine (vt fert) cõſilio regis, propere ſe ad iter accingũt, ac Leodium q̃dam nocte iam armis & ꝓpugnaculis nudatum, paruo negocio ingrediunt, pulſoq́ꝫ ducis ꝓſidio, cõciues ſuos ad libertatem reſumendã induxere, moxq́ꝫ ciuitatis ſtatum ordinantes, muros erigere ac reſarcire ſatagunt. Reditus iſte vbi diuulgatus eſt, totam terrore ꝓuinciam compleuit. erat enĩ ob expeditionem ducis ꝓpugnatoribus exhauſta. Leodíj inde hoſtem aggreſſuri armant. Poſtridie Leodienſiũ centũ ſupra mille viri intempeſta nocte oppidum Haſſel muris nudatum, ꝑ notos ſibi aditus irrumpũt, ædes ꝑfringunt ꝓter expectationem oĩm. fit clamor atq́ꝫ trepidatio, fuga ſalutem qſq́ꝫ, nemo armis q̃rit. Elapſi ſunt bñficio noctis plurimi, capti nõnulli, inter q̃s legatus aplicus vnà cum Leodieñ. epõ inuentus eſt. Erat in eodem oppido armamenta fere oĩa, qbus Leodieñ. ꝑ deditionem ſpoliati fuerãt, q̃ vnà cum equis captiuisq́ꝫ oĩbus cum triumpho tranſportãt. Auxit hæc res animos ciuium, & ad indubitatam recuperandæ libertatis ſpem erexit, maxime cum recenſuiſſent tantis ducem implicitum negocíjs. ideo cõuerſi mox ad inſtructionẽ muroꝝ, ꝓpugnacula erigũt, debiliora loca muniũt. Et cum diu noctuq́ꝫ operi incumbũt, inter regem (in quem oẽm ſuam fidutiã collocauerãt) ac ducem pax cõcepta eſt arcana & cũctis admirãda. Pace facta, indignabũdus dux ꝓperat cũ exercitu de Leodíjs vindictã ſumpturus, cũ q̃ Ludouicus rex tanq̃ eiuſdẽ expeditionis ſocius vltro venit. vrbem obſidione cingũt. Exiuit cõſentiente pplo, epus Leodius

Lud. Franciæ rex Carolo iũctus.

placandi ducis cauſa, nec tñ ꝑfecit, iurante Carolo, nõ prius ciuitati parcendũ, q̃ ciues & vrbem ſubegiſſet. epm aũt apud ſe, ne ad ſuos rediret, continuit. Mira reꝝ mutatio. Leodíj q ſe magno liberatos malo credebãt, mox e ſpe maxima in deſperationẽ ceciderũt extremã. De rebus itaq́ꝫ ſuis deſperantes, egreſſi ciuitatẽ, hoſtẽ adoriunt, captos ſine miſeratione mactantes. vbi tñ obſidione ſe angi conſiderãt, ad primã oppugnationem primores vrbis, vtcunq́ꝫ potuerũt, elapſi aufugerũt, relictis in ciuitate mulierib⁹ & incompoſita plebe, religioſis q̃q́ꝫ, atq́ꝫ infantibus. Ergo irrumpẽtibus ferociter Burgundis, Ludouicus (vt refert Gaguinus) primũ, deinde Burgundus ciuitatem intrat,

Leodíj miſeranda clades.

fitq́ꝫ mox paſſim occiſio & ſtrages, virginibus vis & religioſis mors infertur, neq́ꝫ indulgentia vlla militum in pueros fuit, qn etiam ſtupratas à ſe virgines crudeles ſatellites iugulãt, ſacerdotes eadem hora rem diuinã in tẽplis facientes, gladíjs periere. nec ſatiatus eſt inhumanus hoſtis tam multa cæde, ꝑdas ex omĩ ciuitate & ex tẽplis ſacrilegia fecit, incenſa poſtea vrbe & muris diruptis, q̃rum ruinis foſſas æquauit. Acta ſunt hæc anno dñi 1468. In Saxonia circa iſta tempora Erneſtus dux Saxoniæ electoratum geſſit. hic dum eſſet puer, vnà cum fratre Alberto furtiue ſublat⁹ fuit hoc modo: Erat homo audax Cunradus de Kauff, nobili apud eos loco natus, bellicæ rei ꝑitus. is cũ ſe patria pulſum & paterna hæreditate priuatũ à Friderico duce exiſtimaret ꝑ iniuriam, ſcelus pulcherrimũ excogitauit. Arx eſt in Myſna, in alto mõte & in abruptis

Duo Saxõię duces furtim rapti.

vndiq́ꝫ rupibus ſita, Alnburgũ ꝓuinciales vocãt, ad radices mõtis oppidũ egregiũ, munitum & pplo plenũ. ea in arce duo adoleſcentes filíj Friderici ducis, Erneſtus & Albertus educabant. Cunradus huc intempeſta nocte magnis itineribus cum paucis cõtendit, & admotis ſcalis, prodente pædagogo, arcem ingreſſus, dormientes adoleſcentulos in cubili cõpræhendit, minatusq́ꝫ eſt mortem ſi mutirẽt. funibus colligatos extraxit, haud dubius qn ꝑductos in Boemiam magno precio venderet, ſuasq́ꝫ contumelias eo pacto magnifice retſideret. iam ſyluam Harcyniã, q̃ Boemiã à Saxonia diuidit, ingreſſus erat. iam ꝑiculum omẽ tranſmiſſum putabat, cum iunior captiuoꝝ, labore ac fame deficiẽs, & ſitem ſimul & cibum popoſcit, cuius precibus cõmotus ꝓdo, ad carbonarium quendã diuertit, afferriq́ꝫ panem & cereuiſiam iuſſit. Interea apud Alten-

Facinus inſigne.

burgiũ cognita tantæ rei nouitate, clamor exorit, attoniti oppidani raptim arma capeſſunt, & precioſam vendicaturi ꝓdam, ꝓcipiti curſu ꝓdonis veſtigia inſectant. ſyluã ingreſſis fortuna blandit, q̃ inter multos tramites eũ teneri ſuaſit, q recta duxit ad carbonariũ. Ibi Cunradus dum puero cibũ miniſtrat, ex improuiſo capit, & oblat⁹ principi, audaciſſimi ſceleris capite pœnas ſoluit. Varie hoc etiã ſeculo in Angloꝝ regno tumultuatũ eſt. annos aliq̃t Hẽricus, cuius ſupra mẽtionẽ fecim⁹, regnarat. hũc Eduardus regno deturbatũ cepit. ſed reſtitutus eſt in dignitatẽ ſuã opa Varuici, ſtudioq́ꝫ Ludouici regis Franciæ, nec fuit integra ei res diu, nam Eduardus Caroli Burgundi du-

Eduardus Angl. rex.

cis ope ſtatim Henricum ſuperauit,carceriq́ commendauit, & deinde bellum apparantibus Henrici amicis,regnum ſummis laboribus difficulter tutatus eſt.

GENERATIO L.

ANno ſalutis 1470.ſedente in ſede S. Petri Paulo 2. & imperãte Friderico 3.qnq̃geſima incepit gñatio.Hoc anno pridie Kal. Auguſti Carolota Ludouici regis Francoꝝ vxor,Carolum filium Ambaſiæ enixa eſt patri ſucceſſorẽ.alij eum anno pcedenti aſſerũt fuiſſe natum. His etiam diebus cepit indignatio Carolũ Aqtaniæ ducem,q cum Armeniaco comite copias contrahit,q̃ſi bellũ regi moturus.veꝝ paulo poſt obijt apud Burdegalã veneno. Anno dñi 1471.Paulus 2. apoplexia moritur 2.hora noctis,ſolus in cubiculo,nemine vidente,cum eo die lætus etiam conſiſtorium habuiſſet,pontificatus ſui anno 6.menſe x,qnto Kal.Auguſti.fuit in eo q̃tum ad corpus attinet,maieſtas pontifice digna, de apparatu pontificio curioſus erat,in colligendis pecunijs diligẽs fuit,vt fere ſemp beneficia & epatus his cõmitteret,q officium aliq̃d venale haberet,vnde elici munus poſſet.oĩa eñ officia ſuo tẽpore venalia erant, redimendaꝝ q̃q; penſionum vſum non improbauit. his aũt pecunijs interdum etiam ad liberalitatem vtebatur. nam & cardinales pauperes maxime & epos, & principes ac nobiles domo extorres,virgines,viduas,ægrotos frequẽter iuuabat.ędificauit ſplẽdide,adire hoĩem die dormientẽ,ac noctu vigilantẽ,attrectantẽ gẽmas & margaritas
Xyſtus 4. papa. difficile erat.hæc Platina. Anno eodem*Xyſtus 4.papa natione Ligur, ex Sauona vrbe maritima natus,Franciſcus antea vocatus,ordinis Minoꝝ ghalis miniſter,Paulo Pont.repentino interitu ſublato,qnto Idus Auguſti ſubrogatus,ſedit annis 13.vir ingenio clarus,doctrina pcipuus. fuit vitæ cõtinentis, in pauperes religioſosq́ munificentiſſimus,in amicos & familiares iucundus,in delinquentes clemẽs.principes & nobiles patria extorres,pſertim Palæologoꝝ filios,Boſnæq́; reginam,à Turca pulſos,pecunijs adiuuare non deſtitit,& Rhodioꝝ milites ac Ferdinandũ Apuliæ regem à Turcis vexatos,incredibili pietate fouit.Et eodem noui pontificatus anno Hercules Eſtenſis Ferrariæ ducatum accepit,Venetos auxiliatores habuit in tutanda re domus ſuæ, cum à Nicolao Eſtenſi infeſtaretur. Venetos deinde relinquẽs,cum Ferdinando ſocero fœderibus coijt,q̃re diu Venetas vires ægre ptulit. Anno 1471.Chalcidẽ Eu-
Chalcis Nigropont. bœæ principem ciuitatem,nũc Nigropontũ dicimus.Mahumeta Othomanus expugnauit.proditiõe cuiuſdam Liburni captam ferũt.Obſeſſa vrbs dies 30. maximis affecit hoſtem cladibus,videbaturq́; Mahumetæ relinquenda,niſi pceres ſatrapę interceſſiſſent.Pubes Italica palis eſt affixa.poſt plurimã vniuerſi pene ppli cædem,reliquum vulgus ſub haſta venditũ.Occupauit Turca in finibus illis celeberrimas etiam q̃ſq; vrbes,Athenas,q̃ nunc Sethinæ,& reliq̃s. Anno dñi 1472.cometa in principio huius anni circa feſtum S.Agnetis apparuit,igni rutilãs,crinibus longis nigrisq́;,in occidentalem vergebat plagam,durauit diebus 80. ſequenti q̃q; anno ſiccitas incomparabilis ſubſecuta eſt,peſtilentiæ,bellaq́; cruentiſſima pluribus in locis euenere. Per hos dies Carolus Lotharingiæ dux apud Nanſen peſte abſumptus eſt. at Carolus Burgundiæ dux,Lotharingij ducis morte accepta, Lotharingiam armis ſibi ſubiugare tentauit contra Renatum,cauſam aſſumẽs,q Carolus defunctus obęratus illi foret,q̃ modo ſimul meditatur regium nomen vſurpare. Circa hæc tẽpora Fridericus ad preces ducis Burgundiæ Lucemburgũ venit, à q̃ dux imperatorẽ ad Metenſes ducit.ibi p im-
Caroli Burgũdi cũ Frider.cõuẽtus patorem Metenſes orat,ſibi p eos tranſire in Lotharingiam liceat,q̃d cum à Metenſibus nõ obtinet,Fridericum importune rogat,regium titulum regni Siciliæ ſibi impartiri,cuius rex fuerat Carolus,& cuius in pſentiaꝝ cauſam agebat,atq; vt [illegible] fulcimentũ apponeret,vicarium ſe imperatoris inſtitui poſtulat. At Fridericus diſſimulata prudenter poſtulãtis arrogantia,egreſſus vrbe noctu,p Moſellam in Germania abijt. hæc Robertus Gaguinus. Veritas eſt,q Treueri cõuenerũt imperator & Carolus,vbi
Nuſſia obſeſſa. hæc acta creduntur. Anno dñi 1474. Carolus dux Burgundiæ Nuſſiam Coloñ agri oppidum obſedit,cauſam p ſe ferẽs,q archiepm Coloñ. Rupertũ ſibi & fœdere & neceſſitudine ſanguinis iunctũ,p capitulares eiuſdem eccleſiæ vi & inſolẽter eiectum & ſpoliatũ,reſtituere ptenderet.Sed cum innotuiſſet Friderico imperatori,q idem Carolus aduocatiam archiepatus Coloñ. q̃ ad imperiũ ptinet iure hæreditario,ſuſcepiſſet de manu archiepi,veritus ne ſic pulcherrimũ Germaniæ membrũ vſurparet,exercitum conſcripſit ſatis iuſtum. Interea tñ Carolus varijs modis oppidum expugnare, fruſtra tñ,adniſus eſt.tandẽ imperator veniẽs,caſtra ſua haud pcul à caſtris Caroli collocauit.habiti ſunt varij tractatus paucis noti,ad extremũ Carolus obſidionẽ ſoluit,ac crematis caſtris,cũ oĩbus copijs abiuit. durauit aũt hæc obſidio annũ in regrũ. Paulo poſt archieps Ruptus eſt captus,& in carcere mortuus,Hermãnus Haſſiæ Lãgrauius

factus

factus eſt archiep̃s, cuius op̃a tẽpore obſidionis Nuſſia credit̃ ſeruata. Anno eodem Chriſtodorus inclytus rex Daciæ, Noruegiæ & Suediç, vir Chriſtianiſſimus, Romam ſoluendi voti gratia p̃uenit, in itinere ab oĩbus potentatibus honorificentiſſime exceptus. Veniſſe, dicebat non modo vt votũ ſolueret, ſed vt Chriſticolas cõtra Turcũ animaret. Romã ingreſſus, p̃deunte obuiã honorato cardinaliũ collegio, à Xyſto pont. max. p̃benigne exceptus eſt, ac p̃ ſingulari munere roſa aurea, quam põtifices ſingulis annis in dñica Lætare alicui ex principibus Chr̃ianis donare cõſueuerũt, à papa donatus eſt. Ibidem de vniuerſali Italicoꝝ principũ pace agere cœpit, vt ſ. vno animo contra Turcum coirẽt. ſed res p̃fici non potuit, inde digreſſus, p̃ Italiæ vrbes tranſiẽs, magno & celebri honore vbiq; habitus eſt.

Chriſtodorus Daciç rex.

Anno dñi 1475. Iubileus à Paulo Põt. pri⁹ p̃ vniuerſum orbem Chriſtianum inſtitutus, Xyſto Pont. Max. hoc anno celebratur.

Simon Tridentinus.

Eodem anno Simon puer Tridentinus à Iudæis mactatus eſt. cædis autores varijs affecti ſunt ſupplicijs, quam hiſtoriam pleriq; ſunt executi docto carmine. Conſimile ſcelus Iudæi apud Mottam oppidũ, q̃d eſt in finibus Fori Iulij poſt q̃nquenniũ Iudæi p̃egerũt. nam etiam alium pueꝝ ſimili modo trucidarũt, pro q̃ tres eoꝝ Venetijs captiui miſſi fuerũt, & atroci ſupplicio cõcremati ſunt.

Capha vrbs.

Anno dñi 1476. in Euxini ora Turci ſunt Capha vrbe nobiliſſima potiti. erant Caphenſes in Genuenſiũ ditione, cæteꝝ vrbem in Galeacij vicecomitis inuidiam Othomano dedere. prodita tñ eſt priuato, non publico cõſilio.

Factio apud Niclashuſẽ.

Eodem anno in Frãconia Germaniæ nobili p̃uincia, Francia orĩetalis appellatur, tympaniſta q̃dam homo ſimplex, pecoꝝ paſtor, apud vicum Niclashuſen vocitatum, ſectatores plures nactus, virus diffundere cœpit, eo p̃niciosi⁹ q̃ & ſacerdotes & religioſos in populoꝝ inuidiam coniecit. Is vero ſimulatam puritatem q̃ndam & innocentiã vitæ p̃ ſe ferebat, edocẽs vitam cleri ignominioſam eſſe, & q̃ Deus hoc tẽporis nobilitatẽ execraret̃, telonia non eſſe ſoluenda, oẽs aq̃s & nemora oĩbus libera & cõmunia eſſe, ac nõnulla alia nefanda in pp̃l'm ſeminãs, ea ſibi virginẽ Mariam enarraſſe p̃dicabat. Vndiq; igit̃ gẽtes votis, p̃ceſſionabiliter accurrebãt. viſa ſunt q̃dam die ſupra 30. millia hoĩm affuiſſe, diebusq; feſtis ſermonẽ in odiũ cleri deducebat. Eo igit̃ à Rudolpho Vuirceburgenſi ep̃o miſſi hoĩes, inde tympaniſtã hũc ad Vuirtzburg ducẽtes, igni tradiderũt, poſt cuius mortẽ iſtæc p̃egrinatio euanuit, durauit vix mẽſibus 2. Fuerũt q̃ dicerẽt hoĩem à religioſo q̃dam ſimplicitate deceptũ, ita vt crederet beatã virginẽ ſibi apparuiſſe, mandaſſeq; vti pp̃lo vitia nõnulla, p̃ q̃ offenderetur Deus in immẽſum, publicaret, & id q̃ſtus gratia inuentũ fuiſſe aiũt, q̃ ex cõcurſu vulgi ſperabatur aucupari poſſe. vnde & plebanus loci inſimulabatur, q̃ fuiſſet cõſci⁹ facti.

Carolus Burg. q̃ cũ Suiteñ. geſſerit.

Anno eodẽ Carolus dux Burgundiæ grandi exercitu duxit in Heluetios, Suitenſes ſ. & eorum confœderatos, caſtraq; ingenti pompa iuxta ciuitatem Lauſannam fecit. Lauſannam paruo negocio accepit, deinde oppidum Granſen capit, ibi q̃ngentos & 12. Alemanos ſuſpendi fecit. paulopoſt non p̃cul ab eodem oppido cum ſuo exercitu ab Alemanis fuſus fugatusq;, tormentis machinisq; amiſſis, vix euaſit, caſtra oĩa direpta ſunt. arces deinde amiſſas & Granſonem Heluetij recuperãt, inuentosq; Alemanos, quos Carolus ſuſpenderat, oẽs patibulo liberatos terræ cõmendantes, eiſdem Alemanorum furcis loisq;, Burgundos q̃ in p̃ſidio erant, ſtrangulant. Rebus apud Granſonem profligatis, Carolus dux Burgundiæ cum ſe Ioignam in finibus Sequanorum ex fuga militemq; recepiſſet, Heluetios iteꝝ perſequi conſtituit. At q̃ illi milite & pecunia opus eſſet, Guilielmum Gonetum cancellarium cum alijs xi. magna apud ſuos autoritate viris, ad Flandrenſes & ditionis ſuæ populos legat, qui militem reſarciant, ſextamq; bonorum ſuorum oĩm partem ad belli impenſam miniſtrent. Legatis reſponſum eſt, Carolo, ſi facultas deficit ſe tuto recipiendi, ſubſidium illi vt principi & duci ſuo, ſe quidem p̃biteros, donec domũ ſaluus redeat: belli aũt in Heluetios gerendi cauſam nullam videri, cuius gratia ſeſe bonis & pecunia mulctare neceſſe ſit.

Murta.

Paulo ante Carolus dux Burgundiæ Nanſeum Renato duci Lotharingiæ abſtulerat. ob hoc Renatus ſe hoſtibus Caroli cõiunxerat, p̃ q̃d tẽpus Carolus reparato exercitu, ad Murtam in Heluetios ducẽs, caſtra fecit, atq; exile oppidum circũuallauit. p̃perat eo Renatus Lotharingiæ dux cum validis copijs, auxiliaturus Heluetijs. fit pugna, fuſaq; prima acies Caroli, in fugam verſo Remonto comite eius aciei ductore. Vnde Murtenſes ex oppido eruptione facta, cũ Lotharingiæ duce ſocijsq; cõiunguntur, hoſtiũ caſtra, cæſis plurimis p̃uaſere, nec fuiſſe fertur fugæ mod⁹, donec Ioignam p̃ueniſſent. q̃ tum in Burgundionũ caſtris ſpolia Heluetij inueniſſent, ad bñficij cõpenſationem Lotharingo, vt ſcribit Robertus, relicta fuere. occiſoꝝ in ea pugna numerus Burgundionũ 17. millium fuit. Victoria de Carolo habita, Renatus Argentinam ſe recepit, indeq; q̃tuor armatoꝝ millibus roboratus, Nanſen quod ſibi Burgundus

dus vſurpauerat,recuperare cõtendit,& oppidum, ꝗd ſupra ducentoꝝ & mille militum ꝓſidio tenebatur,obſidione cingit:q̃ firmata,ad Argentiñ.reuerſus,cum nouas copias coegiſſet,eas prioribus ꝗs ad obſidionẽ reliquerat,adiũgit,Nanſenq́ꝫ recuperat.

Nanſen.

Interim Burgundiæ dux,cui aduerſa oĩa ſuccedebãt,ægre admodũ ferens,à modico principe vinci,reſarcitus ꝑ tẽpore copijs,ex Salinis Sequanoꝝ oppido Nanſiũ ducit & obſedit,habẽs in exercitu 14.millia pugnatoꝝ,aliasq́ꝫ copias expectabat.dumq́ꝫ ibi veniẽtes exercitus ꝓſtolatur,ecce Renatus cum ſuis & Heluetioꝝ copijs adeſt,atqꝫ partito agmine,alteri ſecundũ flumẽ,alteri ꝑ viam militarẽ Nanſiũ verſus cõpoſito ordine incedũt.iam etiam Carolus ſuos in acie ſtatuerat,& hoſtes q via publica ꝓgrederentur, tormentis appetere ꝓperabat.ꝗd animaduertẽtes eius aciei ductores,ſiniſtrorſum ad proximũ collem diuertũt,in ꝗs Carolus Iacobũ Galeotũ Italũ & ꝗſdam alios bino agmine mittit,iubetq́ꝫ hoſtem ab equitibus inuadi,ſequente illos numeroſo peditatu.Mox nihilominus Heluetij q in colle erãt,cõuerſa in Burgundos facie,incredibili impetu hoſtem excipiũt,peditatũ Caroli in fugam conuertũt:in Galeotũ aũt hi q ad flumẽ iter habebãt,nulla mora incurſantes,totã cohortẽ fuderũt.Eñ pons nõ ꝓcul Nanſio,ad quẽ poſtq̃ fugiẽtes ꝑueniũt Burgũdi,inſequẽte eos ferociter Lotharingo, pars fluminis vadis ſe credẽtes,ab Heluetijs cæſi,pars fluctibus obruti interibãt,pars q̃ ſyluis ſe abdiderat,ab incolis ſine miſeratione iugulabant. Nec ceſſauit Lotharingus hoſtem ſeq,donec adueniẽs plurima nox,eum ꝓhibuit. Tum de Burgundo duce, incerriſſet ne an viueret,ſolicitus.at ille reuera dum ſe fuga ſaluare cõtendit, labente eq̃,fuerat tribus vulneribus occiſus,vno ad caput ſecus aurem ad dentes vſqꝫ pungente,altero ad femora,tertio ad anum.Id certiſſima fide compertũ eſt, capto Baptiſta adoleſcẽte ex Columnenſiũ familia,q duci eo tẽpore familiariſſime obſequebatur,is nõ dubia de illo indicia ꝓtinus oſtendit, aſſenſusq́ꝫ eſt teſtimonio eius Matthæus ducis medicus,atqꝫ Antonius eius frater nothus, quem Lotharingus captiuum habebat,cuius rei fidẽ vix admiſerũt hi,q Burgundioꝝ poteſtatis erãt,ꝑtinaciſſime affirmantes eum e pugna ad Germanos dilapſum eſſe,ibiq́ꝫ ſeptennẽ pœnitentiã vouiſſe.Erãt q equos gẽmasq́ꝫ venales exhiberẽt venderẽtq́ꝫ,dilata ſolutione,donec Carolus exacta pœnitẽtia rediſſet.Et ego vidi hoĩem in oppido Bruchſella Spireñ.diœceſis,q ſolo tectus vili velamine,aliàs nudus incedẽs,credebatur à vulgo Carolus.publiceq́ꝫ viſitabatur à multis,à qbus ipſe ea gratia vitæ ſubſidia recepit,ferebaturq́ꝫ ꝙ non niſi ex teſtili & in terra cibum caperet.Tandẽ vero ſub diſſimulatione opinionis de ſe factæ abiens,elapſus eſt,nec aliud q̃ riſus ab eo eſt derelictum.

Carolꝰ Burgũdus cæſus

Carolus viuere creditꝰ

Redeo ad hiſtoriam.inuentum ducis cadauer nudum,in diui Georgij eccleſia apud Nanſium anno 1477. poſtridie Epiphanias dñi conditũ eſt.& hoc iuxta ſupputationẽ noſtrã, nam Galli annũ Chriſti incipiũt in annunciatione B.Mariæ virginis,ſecundũ ꝗs occubuit anno dñi 1476. In eo ꝗqꝫ loco,vbi tot occiſoꝝ corpora iacebãt,Lotharingus victor ſacellum condidit,addito ſacerdote q memoriam defunctoꝝ ꝑpetuo haberet.Erexit ꝗqꝫ in prato,vbi cadauer Caroli inuentũ eſt,crucem.Nec diu moratus, in Burgundiã exercitũ ducit,quam totam poſt paucos dies Ludouici noĩe recuperat.

Certior factus de Burgundoꝝ interitu Ludouicus, Turonum linquẽs,breui Mondideriũ, Peronam, Abbatiſuillam, Monſtraliũ cum aliquot locis Atrebates vſqꝫ occupat. Atrebates vero parere recuſabant,recepto in ciuitate Flandrenſi ꝓſidio.Cogit Ludouicus grandẽ exercitum Atrebates obſedit,q ꝑ muros furcas ſculpſerũt,appenſis albis crucibus,tanq̃ ipſum regem Francosq́ꝫ ſuſpendio dignos arbitrarent. fuerũt qui pudendas partes reuelatas oſtentarent,conuiciantes regi.Paulo tñ poſt venerunt ex ciuibus aliquot ad Ludouicum, qui hanc concordiæ formam reportauerũt,manerẽt ipſi in regis fide ac poteſtate,vectigalia & fiſcum regij q̃ſtores adminiſtrarẽt.pecuniam inde q̃ſitam, Maria Burgũdi Caroli filia ab ipſis regijs miniſtris acciperet,nullũ tñ regium ꝓſidium ipſi reciperent. His ita compoſitis,rex ad oppidanos mittit cancellariũ,nonnullosq́ꝫ primarios regni viros,qui ab Atrebatibus fidei iuramentũ exigãt.q̃ ſancte ꝓſtito,dum legati in diui Vedaſti cœnobio diſcumbũt,pars ꝓditorum hoim inſurrexit frequenter vociferãs Occidite occidite.à legatis tñ temperatũ eſt,qui ꝓtinus ad regem rediere.Hanc iniuriã diſſimulans rex,abijt.& dum Hiſdini eſſet,Atrebates ſimulata ad eum legatione,Admiraldum adeunt,petentes vt bona eius venia, Hiſdinum mittere ſuos ad regem liceat. Acceptis ab Admiraldo de ꝓfectione literis,octodecim Odardo Butio duce, oppido egreſſi,Flandriã verſus iter conſtituũt eo conſilio,vt Mariam Caroli filiam cõuenirẽt. cuius doli ꝓuidus Admiraldus,mittit qui deprehenſos ad regem oẽs ꝑducãt. ij vltimo ſupplicio affecti ſunt,Odardo caputiolum pellibus aduocati more ornatum,appoſitum eſt.Erat eñ publicus Atrebatum ꝓcurator,& in eo amictu caput amputatum,ei-

Burgũdiam Flãdriamq́ꝫ Franci inuadunt.

gnoq́ꝫ

gnoq́ꝫ ſublatum eſt cum inſcriptione, Hoc Odardi caput eſt. Statim rex circunuallauit oppidum, tormentoꝝq́ꝫ violētia ꝓpugnaculum, ꝙ ſe maxime tuebatur ciuitas, deijcit, vt in oppidum longe patēs ꝓſpectus eſſet, rexq́ꝫ oppidanoꝝ bona militi diripiēda publicat, ꝗobrem miles animoſior factus eſt. Perterriti ciues, ad Ludouicū mittūt miſericordiā implorātes, quā ꝑter multoꝝ voluntatē impetrabāt. admiſerunt itaqꝫ regias copias, nec tñ opprobrijs abſtinebāt, in Mariā Caroli filiā ꝓpenſi, quā lōge à ſe in Flādria agentē, ꝑinde atqꝫ numē aliq̄d obſeruabāt, ita vt q̄dam ob ꝑfidiam in regē capite dānati, cum ſecurim diſtrictam vnico euadere verbo potuiſſent, mori ꝑtinaciter maluerint, ꝙ̄ dicere, Viuat rex. Mulctati ſunt Atrebates multa fuſi cęlatiq́ꝫ argenti copia, nec eo demiſſiore animo fuere. ꝗobrem veteres incolas in penitiorē Franciā trāsfert, vocatis ex regno nouis colonis, q̄s in illoꝝ locū velut in nouā coloniam mittit, mutatoq́ꝫ noīe, Franciſiā Atrebatū vocat. Interim magnopere ſtudet, quō Mariā Caroli filiam ad ſe traducere poſſet, promittens illi ex regio gñe maritū dare, ſed & ditionem ꝙ ad eam ꝑtineret, tanꝙ̄ ſuā defenſare, veꝝ nihil obtinet. Flandrenſes tametſi oēm belli rōnem vitare cuperēt, Francis tñ relictis, ad Germanos reſpiciūt. Erat Friderico Ro. Imperatori filius Maximilianus, 21. annum agens, cum hoc nuptiaꝝ fœdera cōciliant. Conuentū erat, vt res hæc apud Francofordiā publicis comitijs ageretur ad Kal. Iunias. Ea re cognita, Ludouicus rex Francofordiā nuncios mittit. ſumma legationis fuit, vt refert Robertus, q vnus ex miſſis erat, in cōuentu ipſo memorare, ꝙ̄ amicitia inter imperatores regesq́ꝫ Francos diu ꝑmanſerit, q̄bus legibus atqꝫ inſtitutis ꝑſeuerauerit, Mariam Burgundi hæredem, feudi legibus erga Ludouicum adſtringi, longo vſu obſeruatum eſſe, ne ꝙ̄ illuſtris inter Francos fœmina, viro ꝑegrino iure nuptiaꝝ rege inconſulto coniungat, decere illam patrijs inſtitutis obtēperare, imperatoriæ dignitatis & fidei eſſe, non violare amici iura. Temperet ergo Fridericus ne id cōmittat, ꝙ̄ veteris amicitiæ ſanctitudo offendatur. talibus mandatis, legati ſequunt̃ Maximilianū, q ꝑ Rhenum deſcendēs, Coloniam petijt. poſt dies 20. q̄bus Maximilianus ꝓfectionē in Flandriā parat, edocti fuerūt nūcij regis, tarde ſe veniſſe, nuptias firmatas eſſe, ideo ad Ludouicum mox rediere.

Maximilianus diui Friderici filius.

Eodem ferme tēpore dux Geldren. 1500. Alemanis inſtructus, Tornaci ſuburbia cremare conſtituēs, à Tornacenſibus primo conflictu occiditur, & in vrbē infertur. Et ſecūdo erūpentes in Alemanos equites Frāci, cum aliq̄t vrbis incolis, cædē fecere duoꝝ milliū, 700. viuis cōpręhēſis. ſurgūt inde variæ cōcertationes.

Geldriæ dux

Hoc tēpore Galeacio cæſo, Ioh. Maria filius anno 9. ætatis ſuæ dñatū Mediolani obijt, adoleſcēs cum ducatu in multoꝝ tutela fuit.

Anno 1477. Maximilianus Auſtriæ dux, Friderici Imp. filius, adoleſcens magni animi, à Maria adoleſcentula Caroli Burgundionum ducis filia, ex conſilio procerum inuitatus, cum ſatis iuſto exercitu acceſſit Flandriam, & ipſam Mariam illuſtriſſimam virginem ſibi in coniugē deſponſauit, ob hoc dotis noīe Burgundiā, Brabantiā, Flandriā, Limpurgā, Lucemburgum, Hannoniā, Hollandiā, Selandiā, Arteſium, Geldriam, cum nonnullis alijs terris accepit, ꝗuis Ludouicus Francoꝝ rex nonnulla ꝙ̄ ſocer poſſederat, ademerit. Ea propter grauia inter eos bella fuere ſuborta: leuiaq́ꝫ primū ꝓlia hinc inde habita, inter ꝙ̄ Flamingi, vt ſcribit Robertus, de pace ad Ludouicum regem mittunt, promittunt relicturos ſe Arteſium cum vtraqꝫ Burgundia. His ꝓmiſſis, confeſtim rex Cameracum cum reliquis ꝙ̄ occupauerat, Flandrenſibus reſtituit. Anno ſequenti pax rupta eſt. Cameracenſes in poteſtate regis retenti ſunt, q Francis in ꝓſidio poſitis expulſis, ad Maximilianum defecerūt. ſecuti ſunt Bochinienſes, interemptis in arce Francis. Ludouici cohortes in Burgundia aliquot oppida ceperunt, inter ꝙ̄ Dola expugnata & diruta eſt. Fit pugna atrox prope Morinum, multis hinc inde cæſis. tandem 7. annorum induciæ ſucceſſere, ꝙ̄ vt moris eſt, ſunt ſeruatæ.

Maximiliano deſponſata Maria Burgund.

Eodē anno ſalutis 1477. ad inſtātiam inclyti comitis Eberardi de Vuirtemberg & Montiſpeligardi ſenioris, illuſtriſſimæq́ꝫ dñæ Mechtildis matris eiuſdem, autoritate apoſtolica vniuerſitas ſtudij generalis in hoc oppido Tubingen Conſtan. diœceſis prouinciæ Moguntinæ, fuit erecta, & eccleſia parochialis diui Georgij martyris in collegiatā eleuata.

Tubingēſis ſtudij initia.

Anno 1478. Genua vrbs maritima, poſtꝙ̄ 15. annis ſub ditione Mediolanenſium fuerat, excuſſo ſeruitutis iugo non ſine magna contentione armis, auxilio Roberti Seuerinatis eorum copiarum ducis, in libertatem ſe vendicauit. Genuenſes aūt, cum primū ſupiori anno Galeacius dux interfectus fuiſſet, factione Fliſcorum nobilium in libertatem ſe vendicauerāt. ſed ſtatim Fliſcis à factione Spinulorum & Adurnorum ſuperatis, vrbs in Mediolanenſium poteſtatem rurſus redacta fuit, rurſus quoqꝫ à Proſpero Doria ſublata. Mediolani dux, vt iterum vrbem ſibi in poteſtatem redigeret, duodecim millia hoīm contra eos armauit, quibus Genuen. duce Roberto Seuerinate obuiam facti, octo eorum millia

Robertus Seuerinas Genuē. dux

occi-

occiderũt,& reliquis prorſus ſpoliatis & profligatis,Genuã redierunt,ac Caſtelletum pugnaciſſimũ,deiectis Mediolaneñ.pſidiȷs,receperũt. Sequit in hos annos Venetoꝝ Hetruſcum graue bellum,tum ꝙ vel maxime ab Othomanis Veneta res eſt vexata,Lepanthus,Croia,Scodra,reliquiſq; nõ nullis amiſſis,exciſæ.

Rhodi oppugnatio. Et Rhodiȷ cum à Turcis diſſiderẽt,poſt Cõſtantinopolis expugnationẽ grauia ſuſtinuere bella.cũ 24. annoꝝ curriculo cõplures vicinos ſibi ſubegiſſet, aĩo inflatus Mahumet,ægre admodũ tulit,Rhodũ vrbẽ finitimã eius impio liberã eſſe.Mahumetes igit imꝑator ingenti claſſe maximaq; bellatoꝝ vi Rhodũ petit,appulitq; ea claſſis veloꝝ 100.decimo Kal. Iuniȷ anno dñi 1480.militeq; in terram expoſito,primũ in vertice montis S.Stephani & circa eius montis colles, caſtrametati ſunt,& ꝑ tres ferme menſes vrbẽ hombardis aliȷſq; miſſilibus indeſinenter ꝑ duces ſuos lacerauit & oppugnauit. Veꝝ Petrus Dabuſon magnus Rhodioꝝ Magiſter,Chriſtianæ religionis amãtiſſimus, vir prudens, ſuæ magnanimitatis magnum experimentũ dedit. diuina eñ fauente clemẽtia,ſua & ſuoꝝ virtute Turci fundunt,propulſant,cædunt,tantoq; impetu terga vertunt,vt ſibi necis cauſa eſſent.fama ſatis conſtans eſt,Turcos viſiõnis miraculo exterritos, maiorem eñ exercitus partem amiſere,vbi cœlitus Chriſti Ieſu miniſtri propugnantes viſi,militibus Rhodiȷs miraculo,Turcis terrori fuere maximo. Fatendum igitur,hãc victoriam cœlo demiſſam eſſe,cum tam parua militũ copia,hoſti potentiſſimo iam muris potito ac ꝗſſato reſtitit.Exactis igitur 89.diebus, imperator Rhodioꝝ littore claſſes ſoluens,Phyſcum nauigare properat,illic milites & ſupellectilem exonerat,vbi dies xi.moratus,ad domeſticos lares cũ clade & ignominia reuertitur.Petrus aũt à pontifice Xyſto & cæteris oĩbus Europæ Chriſticolis,pecuniȷs adiutus,laceratam inſulam diligenti cura reſtituit,ac celebriorem fecit.

Apud Suitenſes montanos in Alemania haud longe à finibus Luceroenſium,in loco vaſtæ ſolitudinis, homo ſenex ſolitaam vitam & abſtinentiſſimam hoc tempore degebat,ꝗ ꝑ annos 20. ſine corporali ci-

F.Nicolaus Suitenſis. bo vixit,quem fratrem Nicolaum appellabãt,habebat vxorem & liberos,à ꝗbus ſecedens ob frugem melioris vitæ,vir corpore aridus & exhauſtus,ſola cute neruiſq; & oſſibus compactus.Hic homo ꝗſi cœleſtem vitam egit in terris,immaculatam abſq; ſorde,ꝗuis nõnulli iniqui iudices,alioſum ac deceat,interpretati fuerint. Sed cur virum calumnient,ꝗ longã vitam in arctiſſima paupertate & ſolitudine duxit, in abſtinẽtia extrema & humilitate ꝑſeuerans,ꝗ nihil appetiuit,ꝗ nulli iniurius,ꝗ auaritiam calcauit,honores ſeculi ſpreuit,nullum ſuperbiæ fomitem oſtendit. optime de fide ſentiẽs, paucoꝝq; verboꝝ cum eſſet, ad interrogata tñ ſalubria ſemꝑ & cõſolatoria reſpõdit, ita ꝙ raro ꝗſq̃ ab eo non ædificatus abſceſſit.Is igitur bonus,iuſtus ac ſanctus à bonis ſemꝑ eſt habitus.Indicauit hoc ꝑpetua hoĩs alacritas atq; lætitia, quem nemo mœſtũ vidit,ſed vultu ſemꝑ eodem. ſciebat ſe mortali culpa liberũ,bonis operibus ac cõtemplationibus intentũ. Per antiſtitem ꝙq; Conſtantieñ. approbatus,ad cuius ꝓceptum tres particulas panis,tanq̃ obedientiæ filius,comedit,ꝗs cũ difficultate deglutiuit.tandem ſenio & viribus deficiẽs,eius ſenilem animã mollis diſſoluit ſopor.ſepultus eſt in

Hydrus expugnata à Turcis. eccleſia ſui paſtoris cũ opinione ſanctitatis. Eodẽ anno 1450.Hydruntũ Apuliæ maritima ciuitas,ab exercitu Mahumeti Turcoꝝ principis expugnatur, cum eius exercitus à Sarſone in Apuliam tranſuectus eſt, in colle qui vrbi imminet, caſtrametati ſunt vallo & foſſa munitiſſimi.ita Hydruntum obſederũt, vt nulla ſpes eſſe ferendi auxi[illegible]. Tandem dirutis mœnibus,ad veſperã protracta pugna,ſuperatis Hydruntiȷs [illegible]ſi vrbem Turci,oĩa ꝑcurrunt.archieꝑs trucidatus, qui in hoſtium manus deuenerunt, oẽs capite ꝑlexi ſunt.Franciſcus Hydruntioꝝ dux captus & exarmatus,med[illegible]ſectus eſt.ſupra 12.millia hoĩm fuerſit,ex quibus tm̃ 22.euaſerunt. potiti victoria barbari,cœperunt ſtatim vicina oppida ſolicitare ad deditionem, & in primis Leucam ac Tarentum,diſcurruntq; igni & ferro oĩa ꝑdentes, regnum in maximo diſcrimine poſuere. Etniſi Mahumetes cito de medio ſublatus fuiſſet, non modo de Apuliæ regno,ſed de tota Italia actum fuiſſe credebatur. Alphonſus Calabrorum dux,qui tum Senam Hetruriæ vrbem obſidebat,audiens hæc,mox obſidionem ſoluens, cum exercitu in Apuliam properat.Veꝝ ſtatim vt barbarus imperator diceretur mortuus,Alphonſus ipſe confeſtim vrbem Hydruntum valida obſidione cinxit, & Turci audito ſui principis obitu,diffiſi vrbem ſe poſſe tueri,ſalua vita & rebus, Alphonſo ſeſe tradidere,qui vrbem introgreſſus,vniuerſa ſibi retinuit,& Turcos pro ſuis mancipiȷs reſeruauit.

Vdalricus Co.Vuirtemberg. Bñamatus. Anno eodẽ Kal.Septẽb.migrauit ab hoc ſeculo inclytus comes Vuirtembergæ & Montiſpeligardi Vdalricus,cognomento Beneamatus,vir ſane beneficentia & placabilitate inſignis,adeo humanus,affabilis,pius & clemens,vt vnice di[illegible]geretur ab omnibus.ſtatum tenuit honorificum, cuius curia nobilibus & bonis viris erat repleta

pleta,in cõuerſatiõe erat apertus, comitateq́ꝫ iucundus,in quo nihil fucatũ,nihil ſubdolũ,vt raro locũ ſuæ ditionis ingreſſus fuerit,in quo clementiæ ſuæ aut largitatis ſigna nõ reliquerit. Vnde factũ eſt,ꝙ in omni loco in quẽ venturus erat,expectabaᷓ cũ gaudio:adueniens vero venerabaᷓ,inuocabaᷓ vt parens,reuerebaᷓ vt dñs:quẽ nõ tam ſupra ſe,q̃ pro ſe eſſe ſciebãt. Et quia viderũt eũ religionẽ colere,vt qui haud aliter q̃ quiſq; priuatus frequẽtabat eccleſias,diuinis libenter intererat,ſermones verbi Dei ſedulo audiebat,iudicabant eũ principẽ eſſe catholicũ & Deũ habentẽ propiciũ. perſuaſum erat oĩbus,vt de illius veluti de propria ſalute curarẽt. Sæpe incedebat ſolus,quia timere nõ habuit,innocentia comitatus. delectabaᷓ apprime venationibus. maiorem tñ voluptatẽ viſus eſt habere,q̃ties de venatu captis aliq̃s potuit participes facere. ſupſedeo dicere plura q̃ vidi & audiui,ne videar oleũ velle vendere. ſed qui nouit hoĩem, ſcit me adulatũ nõ eſſe. Vitia aliqua habuit,verũ humana. in vno tñ vehemẽter repræ- Imago boni principis
hendi meruit, ꝙ multa pœnitenda,ſuoꝝ ſano cõſilio ꝑterito,admiſit. Erat incircũſpectior,q̃ tãto principi cõueniebat,ad futura. vnde facile ab his q̃s ſibi putabat amicos, ſub colore vtilitatis alicuius aut gloriæ cõſequendæ implicabaᷓ,e quo ſe poſtea explicare nõ potuit. erat eñ tenax promiſſi. Sane tria bella publica geſſit:primũ ſocius q̃rundã principũ contra ciuitates imperiales mouit,quaꝝ opes tum erant florẽtes,ſed illud feliciter,tametſi impenſis maximis,abſoluit. Secundũ mouit principi comiti Palatino Rheni Friderico,ꝙ in his q̃ dotaliciꝫ cauſa conthoralis ſua illuſtriſſima Margarita apportauerat,viſus eſt eũ impedire:illud quoq; terminauit cũ laude. Tertiũ bellũ ex mandato Cæſareæ maieſtatis ſuſcepit(neſcio ſi ad id fuerit promptus)cõtra Diotherũ Moguntiñ. archiepm̃,per Piũ papã iam priuatũ,cui adhæſit Palatinus Fridericus, illiq́ꝫ erat ſocius indiuiduus dux Bauariæ Ludouicus princeps potentiſſimus,in quo ſatis illuſtre fortuna exordiũ cõceſſit. Verũ vna die eũ tota deſeruit,qua ꝑlio pugnãs, cæſis antea hincinde cõpluribus,vnà cũ Carolo marchione & eius fratre epõ Meteñ. capiᷓ,captiuusq́ꝫ Haidelbergã duciᷓ,& in arce eius oppidi cuſtodiᷓ,vnde ſe tandẽ liberauit datis centũ millibus florenoꝝ,& nõnullis aliꝫ tãti valoris. Audiui ego,impenſas belli totius ſupra q̃nquies centũ millia cõſtitiſſe comiti. Hæc itaq; bella ærariũ eius ita exhauſerãt,vt ære alieno ꝑſſus,cõtra geniũ ſuũ ſeuerior & ad rẽ attẽtior poſtea fuerit. ꝙ ſi bella nõ guſtaſſet, inter feliciſſimos principes cõnumerãdus eſſet. Tres ſucceſſiue vxores nactus eſt,& quidẽ nobiliſſimas:adoleſcẽs duxit filiã ducis Cleueñ. ex q̃ genuit filiã,quã poſtea fecit ſanctimonialẽ:alterã duxit ex domo ducũ Bauariæ dñam Elizabeth,Henrici illuſtriſſimi ducis Bauariæ gnatã,ex qua genuit quinq; liberos. Defuncta dña Elizabeth,accepit vxorẽ Margaritã filiã ducis Sabaudiæ,relictã quondã Ludouici comitis Palatini Rheni,matrẽ illuſtriſſimi principis Philippi:ex ea genuit q̃tuor filias. Omnes hæ tres vxores,ſepultæ ſunt in collegiata eccleſia S. Crucis in Stutgarten. Poſt eas inclytus iſte comes ętate iã ſeſſus,à comite Eberardo ſeniore matreq́ꝫ illius inuitatus ad venandũ,venit in oppidũ Leoberg,ægrotare cœpit,ſacriſq́ꝫ de more Chriſtiano deuotiſſime perceptis,prima Septemb. die ſuis ſe veſtibus ex more induit,aduenientéq; filiũ Eberardũ hortatus,quẽadmodũ ſe haberet ad Deũ & ſibi ſubiectos,ſicq́ꝫ inter manus Eberardi cognati tanq̃ optimus Chriſticola expirauit. Inde elatus ad Stutgarten,in eccleſia collegiata S. Crucis cũ maioribus ſuis eſt ſepultus,comitante clero & populo lugente optimũ pientiſſimũq́ꝫ patrẽ. Anno dñi 1481. Mahumet magnus Turcaꝝ princeps poſtq̃ in Aſia & Græcia 32. annis regnaſſet,58. ætatis ſuæ anno nõ ſine ſuſpicione veneni moriᷓ,& in Conſtantinopoli ſepeliᷓ. Hic poſt Mahumeti Othomani interitus.
patrẽ regno ſuſcepto,ex Aſia in Europã ingenti claſſe traꝫciens,multas Græcoꝝ vrbes occupat,& deficiente ob Græcoꝝ auaritiã ꝑſidio,Cõſtantinopolim cepit,Chriſtianos trucidãs. in ea imperator declaratus eſt,Poloponeſum armis cepit,Chriſtianos abduxit,Achaiam,Epirũ & maiorẽ Macedoniæ partẽ atq; Bulgariã cũ Raſcia & Seruia,& quidq̃d ab Adrianopoli Sauũ amnem & Danubiũ fluuiũ interiacet,inuaſit. Valachia etiã eas ob res timore perterrita. Boſnam poſtea ingreſſus,cuncta vaſtauit. Mitylenen inſup nobilẽ Genuenſiũ inſulã,ſuã fecit. Dehinc Sinopen vrbẽ vetuſtiſſimã & Trapezuntẽ diripuit,earũq́ꝫ incolas captiuos abduxit. Eubœam q̃q; Venetoꝝ inſulã inuaſit,quã vnà cũ Chalcide eiuſdẽ inſulæ vrbe expugnauit. In Aſia minore obtinuit Pontũ,Bithyniã,Cappadociã,Paphlagoniã,Ciliciã,Pamphyliã,Lyciã,Cariã, Lydiã,Phrygiã,& oẽm ferme Helleſpontũ. innumeræ quippe gentes & incredibiles hoſtium exercitus ſæpius ſudit & profligauit adeo,vt pene orientis dñs ſit conſtitutus. Erat ad hæc libidinoſiſſimus in mares & fœminas,ex leuiſſimis quoq; cauſis perſæpe & filios & filias occidebat. Tyrannus crudelis,qui etiam fratrem adhuc in cunis iacentem ſtrangulari fecit,& licet Chriſtiana matre natus eſſet,Chriſtiano tamen no

mini quoad vixit,inimiciſſimus fuit.hic deniq; cū innumerabiles genuiſſet filios & fi
lias,Baiaſſetū & Zizimū legitimos poſt ſe reliquit,pro quibus eo mortuo magnus tu
multus Byzantiū vrbē inuaſit,cū alij Baiaſſetū imperatorē poſtularēt vt natu maiorē,
alij Zizimū virū ferociſſimū.vicerūt tñ Baiaſſeti amici,quē abſentē cōſtituerūt impe-
ratorē,qui tandē Cōſtantinopolim veniens,maximū ſepulchro paterno impēdit ho-
norē.Baiaſſetus primogenitus Mahumeti,anno eodē 6.Kal.Iunij imp.Conſtantino-
Baiaſſetus Turca. poli cōſtituit,maxime propter māſuetudinē & clementiā,fratre feroci ꝑterito,q ma
gnos motus in Aſia cōcitans,Pruſiā Bithyniæ cepit,& ſe ibi regē fecit,quē Baiaſſetus
nō incruento ꝓlio ſuperauit,inde fugauit,& totū auitū regnū obtinuit. Nicolaus
Macedoniæ olim dux,mortuo Mahumeto,ſtatim amiſſam ditionē cū ingenti Turca
rū cæde recuperauit,nec diſſimilia egit Iohānes Cernouichius,atq; vt fert,Matthias
Hungarorũ rex eidē maximū bellū indixit,& prorſus illū ex Danubij finibus eieciſſet,
niſi Friderici Imp.exercitus ductor Pannoniā igni & ferro ac depopulationibus va-
ſtare cœpiſſet.Veruntamē Stephanus Valachiæ eṗus,acceptis à Matthia rege copijs,
hūc Valachia.i.Myſia ſuperiori vi & armis expoliauit,alia inſup multa mala à Chri-
ſtianis & alijs ſuſtinuit Baiaſſetus,quibus tandē liberatus,ad Turcarũ cōſuetudines ſe
cōtulit,aliqua dolo & calliditate imperio ſuo adiecit. Zizimus frater Baiaſſeti,poſt-
ea à Rhodijs militibus eſt aliquādiu in regno Frāciæ ſub Priore S.Iohānis Hieroſoly-
mitani cuſtoditus,deinde Romā perductus,& Innocētio 8.donatus eſt,qui eū diu in
cuſtodia tenuit,& Alexander papa poſt eū.Perijt illius pontificatu Zizimus,Carolo
8.quū Romā veniſſet,traditus,veneno,vt creditꝰ,ſublatus. Anno dñi 1482.Xyſtus
papa dñica in Albis apud S.Petrū in ſanctos cōfeſſores retulit Bonauenturā.Erat ibi
ꝑſens inclytus comes Eberardus Vuirtēbergæ & Montiſpeligardi,qui deuotiōis gra-
tia venerat in vrbem ſabbato ante dñicam Lætare,vbi honorifice ſuſceptus eſt,ac pro
ſingulari munere roſa aurea,quam pontifices ſingulis annis in dñica Lætare alicui ex
principibus Chriſtianis donare cōſueuerūt,& ipſe à Xyſto pont.donatus eſt. Eo-
dem anno 1482.fames fuit atq; peſtis in Sueuia.vendebatꝰ maldrū ſiliginis tribꝰ floreñ.
Rheneñ.& oma vini Tubingeñ.tribus libris Halleñ. Circa hæc tpa apud Leodios
fuit Ludouico Borbonieñ.aduerſa fortuna.nā Guilermus Marchianus,quē Arduen
næ aprū Leodij vocāt,belli quæſita occaſione,Ludouicū eṗm cū incompoſita populi
multitudine vrbe egredientē,ex inſidijs adoritꝰ,& manu ſua necat,mox pontificis nu-
dū cadauer pro eccleſiæ maioris foribus plebi cōſpiciendū exhibuit.fertꝰ eū à Ludoui
co rege Frācorũ,pecunia militeq;,vt id faceret,fuiſſe adiutū,propterea ꝙ Maximilia-
no antiſtes cōplaceret. Anno dñi 1483.Renatus Lotharingiæ dux,Renati olim Apu
liæ regis ex filia nepos,cui ſuperioribus annis Carolus Burgundiæ dux multa damna
intulerat,hoc anno à Venetis & à Xyſto pont.antea ſolicitatus,ſub ſpe Apuliæ obti-
nendæ,q̊d regnū ſibi ex hæreditate materna debebatꝰ,Venetias ſub magnis ſtipendij
pollicitationibus venit,vbi à ſenatu Veneto maximo cū apparatu & gloria exceptus
eſt,atq; ibidē fœderibus cū Venetis percuſſis,ſtatim in Ferrarieñ.obſidionē & oppu-
gnationē cū exercitu cōceſſit.Is etenim ſicut olim auus,recuperādi Apuliæ regni cupi
dus,omnē induſtriā & vim poſuit in Ferraria obtinenda.Verū ſuperueniēs Alphon-
ſus Calabriæ dux,& maximis exercitibus cōgregatis,cōtra Venetos in agros Bergo-
meñ.Brixieñ.ac Veronenſem,ſibi eoſdē exercitus circūferens,& multa caſtella capi-
ens,Venetorũ ac ipſius Renati vires eneruauit.Intercedentibus quibuſdā,pax inter
Venetos & aduerſam partē cōpoſita eſt,quāobrē Renatus cum vires ſibi deficerēt,ac
etiā infirmitatē ex malignitate aeris Ferrarieñ.cōtraxiſſet,eodē anno rebus infectis in
patriā ſuā adhuc languidus redijt. Iohānes Alemanus de monte regio natus,philo
Iohānes de mōte regio. ſophus lingua tā Græca q̄ Latina doctus,ob aſtronomiā aliaſq; mathematicas diſci-
plinas,in Germania,Pannonia & Romæ multo in ꝓcio eſt habitus,in vrbe Roma pe-
ſte defecit. Eodē anno 1483.Ludouicus Francorũ rex debilitatus,Ambaſiā ſe porta
ri iubet,ibi Carolum filium admonens:Sum,inquit,chariſſime fili,breuioris q̄ exiſti-
mas vitæ,morbo afficior cui nulla medela ſubuenire poteſt,tibi poſt me regnandum
eſt,in qua re tibi maxime neceſſarij ſunt fideles miniſtri.inter plurimos quorũ fidē &
diligentiā ipſe expertus ſum,duos tibi cōmendatos facio,Oliuerium Damā & Iohannē
Doiacū.illius ſeruitio ita vſus ſum,vt eius maxima ope vitam mihi diu ſeruatam eſſe
putem.illum poſt me in obſequijs tuis habeto,nihil de officijs aut fortunis,quas ſer-
uiendo cōſecutus eſt,illi detrahi ſinito.Cæteros qui magiſtratus à me aut officia ade-
pti ſunt,cōſeruato,populū quem ingruentium bellorum neceſſitate multis vectiga-
libus extenuaui,quoad per te fieri poterit,leuato.Matri ne credito.cū eñ Sabaudieñs
ſit,Burgundis fauere mihi ſemper viſa eſt,alioqui bonam & pudicā illam ſum arbi-

tra-

tratus. Hæc poſtq̃ dixit,* Turonẽ reuerſus,& muſicã & orationes pro ſe leuando fieri voluit. Venere per id tẽpus ad valetudinariũ regẽ Ludouicũ Flandrenſiũ oratores, vt ait Robertus, quos per Iohãnẽ de Vaccaria primariũ Parlamenti ꝑſidẽ & Philippum Diſquardũ audiuit. poſt aliquot cõuentiones tandẽ de pace cõuenit, vt Carolus Ludouici filius, Margaritã Maximiliani filiã dum legitima vtriq; ætas eſſet, acciperet vxorẽ. Donant à Ludouico legati xxx. millibus ſcutoꝝ aureoꝝ, ꝑter pocula argenti cælati, q̃d illoꝝ cauſa rex cudi iuſſerat. Erat aũt Margarita infra bimatũ, & à Gandauis educabat. igiẗ redeuntibus Gandauũ Flamingis oratoribus, fit apparatus ingens de Margarita ad Francos ducẽda. nec minus curabat rex magna pompa Margaritã à Flamingis recipere. Ob eã rẽ Petrũ de Belliaco cũ multa proceꝝ frequẽtia Ludouicus illi obuiã mittit. Annã quoq; ſororẽ, q̃ Petro nupſerat, occurrere nouæ nuptæ iubet. fit propterea à Pariſijs multiplex & varius ad eã excipiendã paratus. quarto autẽ Nonas Iunij Margarita Pariſiũ ingrediẗ, & paulo poſt ad Ludouicũ Ambaſiam frequenti pompa deduciẗ, vbi deſponſationis feſtũ, cõmuni oĩm lætitia, mẽſe Iulio celebratũ eſt. Quo anno Ludouicus rex ſurſum deorſumq; à ſuperis hoĩbusq; opem ſuæ valetudini implorãs, ſacrũ liquorẽ, quẽ ſacrando Rhemis Clodoueo cœlitus miſſum ferunt, ad ſe Turonũ deferri iubet. Allata eſt ꝑterea ex ſacro palatij ſacello virga Aaron, & victoriæ crux, quã Carolo Magno diuinitus fuiſſe datã pleriq; aſſeuerant. Sed definitæ mortis nemo limitẽ produxerit. 3. Kalen. Septẽb. moriẗ, qui mortis ſupplicium aut metũ multis frequẽter incuſſerat. voluit aũt in diuæ Mariæ apud Clerium templo ſepeliri, vbi monumentũ ſibi extruxerat. Mortua erat iã antea anno 1482. Maria filia Caroli ducis Burgundiæ, vxor Maximiliani archiducis Auſtriæ, mater prædictæ Margaritæ miſerabiliter, cecidit nãq; in venatione de equo, qui calce eã iacentem percutiẽs, neci dedit. Alij aiunt in equi ſtrepa hærẽtẽ, diſcerptã eſſe. reliquit Philippũ atq; Margaritã. Probius ſic diciẗ, ꝙ de equo in venatione ceciderit ipſa læſa lumbos & femora, ex quo iacuerit vſq; in xi. diẽ. 27. die mẽſis Martij expirauit imprægnata.

Margarita Maximil. filia, Carolo deſponſata.

De Maria Maximiliani coniuge.

Anno 1484. Xyſtus 4. febribus decubuit. & cũ pacẽ inter Venetos & reliq̃s potentatus cõfectã audiſſet, mox vitã exhalauit. Hic Xyſtus oẽs Chriſtianos principes obſequentiſſimos toto tẽpore vitæ ſuæ habuit, & q̃s voluit deꝑſſit, ſuis multa bñficia contulit, eis diuina humanaq; cõtribuẽs, ꝑter Dei & Ro. eccleſiæ dignitatẽ, in quẽ ſane errorẽ multi cecidere. duos eñ nepotes ſuos vrbis ꝑfectos, videlicet Leonardũ & Iohannẽ ſucceſſiue cõſtituit. Manfredos Imolæ vrbis regulos, videlicet patrẽ & filium inter ſe diſſidẽtes, & poſtmodũ Ordelaphos in Foroliuio ſimiliter cõtendẽtes, vrbibus depulit, & eaſdẽ vrbes Hieronymo Riario cõciui & neceſſario ſuo chariſſimo cõceſſit, cuius quidẽ cõſilio, q etiã Latinas literas ignorauit, arduis in rebus ſemꝑ vſus fuit. Quædã etiã bella iudicio multoꝝ ꝑter iuſtitiã ſuſcepit. Laurentiũ Medicẽ Florẽtinũ execrauit, & Florẽtinis bellũ indixit, eo ꝙ Raphaelẽ diaconũ cardinalẽ adoleſcentẽ, comitis Hieronymi ex ſorore nepotẽ, ac Frãciſcũ Saluiatũ Piſanũ archieꝑm, cũ trecẽtis viris qui Iulianũ Medicẽ in D. Libertatis tẽplo obtruncarãt, detinuiſſent. Aliud poſtea aduerſus Ferdinãdũ Apuliæ regẽ ſuſcepit, ꝙ nollet illũ Herculi Eſtenſi genero ſuo à Venetis obſeſſo, auxilio eſſe, indeq; cum Ferdinãdo pace cõſtituta, pro eo cõtra Venetos bellũ ſuſcepit, eo ꝙ nollẽt ei obtẽperare, & Herculi Eſtẽſi ablata reſtituere, & propterea nõ modo oẽs Italiæ potẽtatus in eos concitauit, ſed etiã veluti Clemẽs 6. aliàs fecerat, illos execrauit, interdixit, & oĩbus dignitatibus priuauit. Nec quoad vixit, illis abſolutionis bñficiũ impẽdere voluit. Ex q̃ multos detractores habuit. tñ vir ipſe optimus fuit, virtutibus inhæſit, vrbẽ Romanã cœnoſam, & vetuſtate multis in locis collabentẽ & deturpatã, inſtaurare ſategit, & vias eius decentiſſime ſtrauit. pontem ſupra Tiberim maxima impenſa fecit, & à ſe Xyſti pontẽ noĩauit. Hinc vrbis nouus conditor appellari meruit, ædes apud S. Petrũ cultiſſimas reddidit, vbi eccleſiã nouã fabricauit, & in ea ſacerdotes qui ſuo noĩe ibidẽ celebrarẽt, dotauit. hoſpitale S. Spiritus in Vaticano, quaſi de nouo fabricari fecit, atq; alia innumerabilia bñficia tã ſpũalia q̃ tẽporalia vrbi Romæ cõtulit. Cũ obijſſet anno põtificatus ſui 13. Iulian' S. Petri ad Vin. card. q ex fratre nepos fuit, corpus eius apud S. Petrũ in Vaticano ſepeliri fecit. Xyſto põtifice de medio ſublato, Innocẽtius papa eius noĩs 8. patria Genueñ. familia mediocri, Iohãnes Baptiſta antea vocatus, ex cardinali preſbytero S. Cæciliæ, hoc anno Idib. Auguſti põtifex creatus eſt. ſedit annis 8. Hic propter humanitatẽ, cũ cæteris patribus pauperior eſſet, põtificiũ munus obire meruit. Cuius quidẽ põtificatus ꝑ duos annos infelix plurimũ fuit, & multoꝝ belloꝝ plenus ꝑter intentionẽ ſuã. ſtatim eñ inter Vrſinos & Colũneñ. vrbis primores magnũ diſſidium excitatũ eſt. diu etenĩ inter ipſas familias immortale odiũ interceſſerat, q̃d viuẽte Xyſto pont. ſopitũ eẽ videbaẗ.

De Xyſto.

Innocentius 8. papa.

nnnn 2 Sed

Sed eo defuncto, Columnēſes cōtra Vrſinos arma ſumpſerūt, & multis eos incōmodis affecerūt, vniuerſam vrbē perturbantes, quas ob res multis ſceleratis & damnatis licentia peccandi data fuit. Deinde pro eccleſiæ libertate bellū cōtra Ferdinādū Apuliæ regem pontifex ſuſcepit. Robertum Sanſeuerinum contra ipſum conduxit. tandē poſt varias terrarū depopulationes rogatus pontifex, pacē eum oībus fecit, ea lege, vt rex ipſe tributū eccleſiæ ſingulis annis olim a Xyſto pontifice maximo remiſſum, perſolueret. Deinde & Columnenſium res cū diligentia cōpoſuit. Deinde anno 1490. conuentionē oratorū, regū, principū & cōmunitatū Romæ habuit pro expeditione cōtra Turcas. ei rei ſumptus collecturus, plenarias indulgētias in Germaniā pro exequenda expeditiōe miſit, auxilio Raimundi Payrandi archidiaconi, cuius indultum & ad viuos & ad defunctos ſe extendebat. magnam is copiam auri collegit. Tandem omnem curā ac diligentiā ad ſubditorū cōmoda, ad tuendā dignitatē eccleſiæ, & cōtra rebelliones delēdas, ac religionē propagādā cōuerterat. Fuit itaq; cōſtātiſſim⁹ iuſtitiæ cultor, & pacis amātiſſimus. ſedatis ingruētibus bellis, peculiares eccleſiæ populos q̄ feliciſſimos exoptauit, multa circa pontificiā dignitatē & rēpub. Chriſtianā ordinare propoſuit, ſed ob breuitatē tp̄is adimplere nō potuit, bñficū tñ circa Deū atq; amicos pro viribus ſe oſtendit. Exultauit ſummopere cū ad maiores dignitates viros extulit eruditos & probos. fuit præterea in pauperes miſericors, afflictorū nō minus cōſolator, q̄ principū ſuſceptor liberalis, & Dei ac ſanctorū eius piiſſimus venerator. Lupoldū q̄

S.Lupold⁹ Auſtrius

olim Auſtriæ dux fuerat, ob crebra miracula enarrata, in ſanctorū cōfeſſorū numero aggregauit. pōtificale palatium miro & ſumptuoſo opere exornauit amplificauitq́;. morbos aliq̄t graues patiētiſſime pertulit. adueniente demū hora vocationis, ſumptis ex ritu Chriſtiano ſacramētis, intrepide adeo ſpm̄ reddidit creatori, vt ſecurus immarceſcibili gloria videret cū cœleſti vita mortē cōmutare, anno pōtificatus ſui 8. Iulij 26. ſalutis vero 1492. Anno dñi 1484. iā mortuo Ludouico Frācorū rege, ſucceſſit ei filius Carolus eius nōis 8. qui cū ex more Rhemis eſſet coronatus & inunctus, cū ingēti

Carolus 8. Franc. rex.

pōpa Pariſios eſt regreſſus, & ante fores baſilicæ glorioſæ virginis Mariæ clauſas, præſentibus tribus eſtis, ad ſancta Dei euāgelia ſolitū præſtitit iuramētū, ſ. fore ſe fidelē defenſorē eccleſiæ & fidei catholicæ necnō ſubiectorū ſuorū, & iuſtitiā adminiſtraturū magno & paruo, ſine fraude & dolo. Mox ab initio regni ſuſcepti, ortæ ſunt de Caroli tutela ex regni adminiſtratiōe diſcordiæ, inuidētib⁹ pleriſq; Annā Caroli ſororē adminiſtrationē gerere. Ob eā rē Ludouicus Aurelianus, qui regiā filiā vxorē habebat, bellū mouit. Inde Maximilianus Burgundiā Arteſiūq; repetebat, in Britones quoq;, Franciſco duce defuncto, arma à Carolo ſumpta ſunt, q̄bus Henricus 7. Anglorū rex, qui Caroli auxilio Angliā nuper vēdicauerat, ſuppetiatus eſt. poſtea pax cū Henrico inita eſt. Carcaluenti Britonis negligentia atq; inertia, Atrebatū à Maximiliani militibus noctu captum eſt, nemine prorſus defendente ciuitatē. quin immo Carcaluenius præfectus, creditis cuidā ex ſuis portarū clauibus, ſtrato ſegniter decubans, in hoſtiū poteſtatem turpiter venit. fuit nō multo poſt cū Maximiliano cōciliata concordia. Refert etiam Robertus, q̄ Ludouicus noluerit Carolum literis Latinis inſtitui, exiſtimans literas impedimento eſſe regnantibus, de ſe id iudiciū faciens, q̄ cum excellenti ingenio eſſet & plurima noſſet, ad moleſtiā ſibi eruditionem accedere dicebat. at Ludouico mortuo, tentauit Latine ſcire. Anno 1486. die xx. menſis Ianuarij, Maximilianus Auſtriæ archidux, cū genitore Friderico Ro. Imperatore Francofordiā vrbem ingreſſus, exin 16. die Februarij peracto officio diuino in baſilica S. Bartholomæi electores Ro. imperij, obſeruato ordine Bullæ aureæ, felici auſpicio Maximilianū in regē Ro. eligentes,

Maximilianus rex Ro. coronatus.

poſtea vero eodem anno die x. menſis Aprilis in ciuitate Aquenſi cū ingenti pōpa corona Caroli Magni ex arcibus Norinbergēſ. allata coronatus eſt, vir ſumma virtute, rei militaris ſcientia inſignis, in quo relucebat iuſtitiæ feruor ac zelus, ſingularis benignitas atq; clementia, cū vitæ ac morū obſeruantia, quibus regijs virtutibus ornatus, ex regia domo nulla ex parte maiorū ſuorū laudibus inferior euaſit. Eodem anno mēſe Martio Fridericus Imp. aſſiſtēte Maximiliano rege, principib⁹ atq; cōitatibus ſacri imperij, eorūq́; miſſis cōſentiētib⁹, legē tulit de pace tenēda per integrū decēniū, q̄ mādauit vniuerſis & ſingulis ſacro imperio ſubiectis, vt pacē inuicē ſeruarēt, nemo alterū in perſona aut rebus offenderet via facti. Et q̄ cōtrariū faciētes, cuiuſcunq; gradus, ſtatus aut præeminētiæ eſſent, cū ſibi adhærētib⁹ cōſiliū, auxiliū aut fauorē præſtantib⁹, ipſo iure & facto bannū imperiale incurrerēt, ita vt poſſent, nulla præmiſſa declaratiōe, in perſonis ſuis & rebus impune offendi à quocūq;, tanq̄ violatores pacis promulgatæ, nō obſtātibus quād præmiſſa quibuſcūq; cōſtitutiōibus, ſtatutis, cōſuetudinibus, ligis aut ſocietatibus iuramento vel quacunq; confirmatione roboratis. Hæc pax poſtq̄ publicata fuit

per

per imperiũ, à multis extitit recepta, & pſertim à Sueuis, qui ſequẽti anno ad mãdatũ Imperatoriæ maieſtatis in ſocietate vigore pacis hmõi coierũt, ligãq́ꝫ fecerũt de pace illa inuicẽ cõſeruanda, & ꝙ mutuis auxilijs & cõſilijs contra quoſlibet violatores hmõi pacis, ſeſe defenderẽt ac manutenerẽt, nõ obſtañ. oĩbus his q̃ princeps ipſe voluit non obſtare. Vnde formidabiles facti ſunt vicinis ſuis in tantũ, vt ad eoꝶ ligã nõnulli potẽtiſſimi principes venerint, & ſocietatẽ virtute pacis decẽnalis cũ eis inierint, qui etiã hac liga freti, ſatis remanſerũt quieti. Fridericus Imp. anno 1487. cõuentũ magnũ Norinbergæ pro auxilio ferẽdo cõtra hoſtes ſuos & pro fide Chriſtiana habuit, & in eo principes Germaniæ congregauit, cõmunitates q́ꝫ ciuitatũ imperialiũ adeſſe voluit, vbi de vnione ac pace principũ variæ cõuentiones habitæ, vtq́ꝫ oĩa bella inducias haberẽt, cõcluſerũt: id q̃d nemo ſeruauit. Eodẽ anno Innocẽtius papa clero p Germaniã decimã impoſuit, emiſſiſq́ꝫ proceſſibus in diœceſi Cõſtantieñ. eas exigere mandauit. Sed clerus ſe oppoſuit, & à requiſitiõe ac proceſſibus hmõi appellauit ad eundẽ dñm Innocentiũ, melius de cauſis, cur nõ debeat decimã ſoluere, informãdũ. Interpoſuit ſe imperator, impetrauitq́ꝫ ꝙ papa ab exactiõe ſuperſedit. Eodẽ anno Sigiſmũdus dux Auſtriæ, antea miſſis legatis pro cõponẽdis rebus dñoꝶ Arculi & Lodroni, q̃ꝶ alteri ſubſunt tutelæ Venetoꝶ, alteri vero Auſtriæ, tumultuariũ Germanoꝶ exercitũ in agrũ Rouerẽſem immittit, q oppidũ obſidione pmẽdo ac tormentis oppugnãdo expugnãt, ibiq́ꝫ varijs vtrinq́ꝫ belli euẽtis certãtes, nõ mltos poſt dies Roueritũ dirutũ ac ſolo ęq̃tum relinquũt. Quo à Venetis recepto, firmatoq́ꝫ validiſſimo pſidio, Robertus Seueri dux exercitus Venetoꝶ, aliq̃t arces ducis Auſtriæ vi capit. Et ponte Atheſi flumine ſuperato, dũ parat Tridentũ copias admouere, pauciſſimis equitibus & peditibus iã ad alterã fluminis ripã trãſmiſſis, e Tridẽto exeuntes Germani, tranſmiſſos in fugã vertũt, vbi ingẽs cædes Italoꝶ: ex his pauci ferro, plurimi flumine occubuerũt: inter q̃s ipſe dux Robertus, vir bello antea clarus, occubuit, incertũ tñ, ferro an aqua vitã finierit, cuius cadauer Germani honorifice Tridenti ſepelierũt. Hoc bellũ, vt ait Bergomeñ. Innocẽtius pont. & Fridericus 3. Imp. inter Venetos & Germanos cõpoſuere. Eo in bello Antonius Maria, filius Roberti Seueri, vir bello ſamoſus, ad ſingulare certamẽ auſus eſt prouocare Germanos, cui ſatisfecit illuſtris comes Iohãnes de Sonnenberg, eũq́ꝫ in certamine vicit. Anno ſalutis 1487. Maximilianus rex à Brugenſibus in ipſa vrbe capit. deſcẽdit paulo poſt pater Fridericus 3. & eũ liberauit. Anno ſalutis 1490. Matthias Hungariæ rex maximis in Turcas victorijs clarus, Viennæ moritur, quã vrbẽ ſuperioribus annis, cũ videret Fridericũ Cæſarẽ ſibi aduerſari, cũ Turca pace facta, vi cepit. Cui etiã abſtulit Nouã ciuitatẽ, illumq́ꝫ in finibus imperij timore perculſum fugere cõpulit, totã fere Auſtriã in poteſtatẽ ſuã redegit, q̃ tñ omnia poſt mortem Matthiæ, filius Maximilianus patri Friderico recuperauit.

Robertus Sanſeu. a Sigiſ. cæſus.

Maximilianus captus.

Vienna a Matthia capta.

Eodẽ anno die duodecimo mẽſis Iulij, tẽpeſtas ingens prius inaudita, in vrbe Cõſtantinopolitana admodũ deſæuit. ſuperioꝶ eñ trium ſideꝶ ignes, qui decidui ad terras, fulminũ nomen habent, cõtagio nimij humoris hoc modo in eam regionẽ delapſi ſunt: primo ingentia tonitrua audita, exin fulmina ardentia viſa, & longiore tractu fulgetra, octingentas domos ignis rerũ edax cõſumpſit, & hoĩm tria millia, vt nec lignũ, nec forma ædificioꝶ remanſerit. columnæ antiquæ imaginẽ Conſtãtini habentis partem eiecit. Anno ſalutis 1491. rex Maximilianus conuentũ nationis Norinbergã indixit, per q̃ tempora illuſtriſſimã duciſſam Britonũ per legatos ſufficiẽtibus mãdatis ſuffultos, vxorẽ duxit, q̃d Carolus rex Frãciæ moleſtiſſime tulit. Ideoq́ꝫ inſeſtis ſignis ducatũ Britonũ aggreſſus, in poteſtatẽ ſuã redegit, moxq́ꝫ illuſtriſſ. virginẽ Margaritã sereniſſimi Maximiliani regis filiã, quã diu antea viuente adhuc patre Ludouico rege, vt ſupra dictũ eſt, deſponſauerat, repudiãs, pſatã duciſſam Britonũ sereniſſimo Maximiliano ſolenniter deſponſatã rapuit, vxorẽ duxit, carnali copula ſubſecuta, nulla vel honeſtatis vel iuris ratione habita, vt vulgo dicit. verũ tñ Franci nihil in his perperã affirmãt actũ. Nam vt aiunt, dña Margarita annũ nondũ agens quartũ, ad Carolũ tunc Delphinũ Viennenſem ſperati ad pacẽ matrimonij gratia deducta eſt, q̃d quidẽ pactũ de nuptijs rex Ro. ſemper improbauerit, tum ꝙ à Flamingis, ſe incõſulto & reclamante, cõflatæ coniurataq́ꝫ eſſent, tũ ꝙ maior æquo dos deſignata fuiſſet. Acceſſit his odiũ implacabile regis Ro. in Carolũ. vnde nõ mirandũ, ſi ipſa, his cognitis, nondũ adulta, remiſſa eſt, cũ impuberis ante pubertatem inanis ſit aſſenſus: & dum pubeſcunt, licitũ eſt illis ſponſalium pœnitere, vt indicant canones ſacri. Quin certior factus Carolus, nullo coniugali fœdere cuiquã mortaliũ virginem obnoxiam teneri, ſed oĩa per ſimulationem acta cum rege Ro. ne ſ. gens Britanniæ Franco regi ſe dederet, quod ex eo cõſtare volũt: nam etſi procuratores à rege Ro. quatuor eſſent

Carol' Franciæ Britonicã virginẽ rapuit.

 miſſi,

miſſi,nulli illoꝝ tñ erat inſolidũ coniugij gerendi decreta facultas,prout de iure fieri debebat. Et ſi legitimo aliquo procuratore matrimoniũ geſtum fuiſſet,illud nihilominus pro non rati habitione confirmari lex ſtatuit,cũ quæ inſtituta in eo negocio omiſſa inueniunt. Vnde cũ ſpes alia pacis nulla cõpendioſior occurreret,ꝙ virginem à Franco rege duci vxorẽ,duxit:quibus quidem nuptijs religioſe celebratis,accidit vt Britonum omnium aſſenſione pax facta ſit. Anno domini 1492. Alexander ſextus papa,natione Hiſpanus ex Valentia ciuitate,antea Rodoricus vocatus, epiſcopus Portuenſis,vacante ſede poſt obitum Innocentij 8. pontifex creatus eſt,& ad ſanctum Iohannẽ Lateranẽſ. xxvi. die Auguſti corona papali decoratus,vir magni animi magnæq; prudentiæ. Is in adoleſcentia Bononiæ ſtuduit,quem Calliſtus 3. pontifex ſummus adoleſcentẽ adhuc,inter reuerendiſſimos cardinales conſtituit,vnde non multo poſt vicecancellarij locum ſortitus eſt,æmulatorq; auunculi ſui Calliſti per omnia factus,nationẽ,patriam,familiam illuſtrans,ſedit annos xi. Eodem anno expugnata eſt Granata. Meles enĩ rex Maurus genere & religiõe Mahumetus,in Bæthica prouincia vlterioris Hiſpaniæ,quæ Granata appellat,vſq; ad hæc tẽpora regnarat. Cuius prouinciæ ager excellentiſſimus perhibet,eo ꝙ quæcunq; ad humanũ victũ ſunt neceſſaria,affluentiſſime gignat. Hunc quidẽ regẽ Ferdinandus Luſitaniæ & citerioris Hiſpaniæ & Tarraconẽſ. rex vnà cũ Elizabetha vxore,ſuperioribus annis oĩno eijcere cũ Saracenis decreuerant. Et poſt longã obſidionẽ ciuitatis Granatæ,ꝙ incepit à menſe Maio anni nonageſimiprimi. Saraceni Mauri deducti ad magnã rerũ inopiã, deſperãtes de auxilio,poſt infinitos cõflictus 25. Nouemb. pacta deditionis cõcluſere.

Alexander 6. papa.

Granatæ regnũ recuperatum.

Poſtremo ſeptimo die Ianuarij anno ſalutis 1492. rex & regina ac proceres & potentatus cũ exercitu decem millium equitũ & quinquaginta millium peditũ electorũ,ciuitatem intrarunt,& eius poſſeſſionẽ libere acceptarũt,ac Moſquitam maiorẽ in eccleſiam dedicari mandauerunt. Ipſe vero Granatæ rex annuis prouentibus in vltimã Hiſpaniã longe à Bæthica relegatus eſt. Res titulo ſane digniſſima,& literis aureis ſcribenda,his autoribus Bæthicam Granatæ regnum,quod iam octingentis ferme annis Mauroꝝ moribus & legibus obtemperabat cũ maxima Chriſtiani noĩs ignominia, hac noſtra ætate fuiſſe recuperatã. Per hæc tẽpora reſtabãt adhuc reliquiæ exercitus Mathiæ regis Hungariæ,quã nigrã legionẽ vocabãt,qui tædio longæ pacis quã Maximilianus Hungaris procurauit,affecti,partito agmine,in diuerſas vtriuſq; Panoniæ partes eruperãt,duo millia ad cõfinia Morauiæ & Auſtriæ infeſta acie cõſederant,fortalicio ꝙd ipſi gentiliter Tabernã vocãt,ſeſe muniẽtes,ex quo excurſionibus ſuis oĩa loca cædibus & latrocinijs turbabãt. Qui tandẽ Friderici Cæſaris iuſſu obſidione cincti ſunt. expugnato fortalicio,multis ex his cæſis,alijs captis qui ſeptingenti ſupererãt,hi oppidis & baronibus quoꝝ fines inuaſerãt,traditi ſunt,vt digna illis ſupplicia irrogaret. Itaq; trecentos ferme Viennẽſes laqueo necarũt,cæteros Eicingerus vir clarus ſuſtulit,partim excoriatos,partim ad rogũ aſſatos,partim furnis immiſſos,vita illis adempta.

Nigra legio in Hũgaria.

Genus hominũ calamitoſum Iudæi,nouiſſime anno ſalutis 1492. die xxij. menſis Octob. in oppido Sternebach ſub dominio principũ Magnopolenſium auxilio Petri ſacerdotis,Eleazar Iudæus & cõplices ſui, ſacramentũ eucharitiæ diuiniſſimũ per hoſtias maiorẽ & minorem obtinentes,has perforarũt,& cruor ilico proſilijt,quo linteũ ꝑcinctũ ruborẽ accepit,quo miraculo territi,ad Petrũ id deferunt. Principes aũt illuſtres Balthazar & Magnus fratres,re comperta,cũ veſtigia vulneꝝ quæ remanſerant,cernerent,Iudæos cremari fecerũt xxx. numero,Petrus vero ꝑdictus ſacerdos ſe illis ſacramentũ vendidiſſe confeſſus eſt,& quõ poſt puncturas Iudæi ſacramentũ cruentatũ & panno inuolutum ſibi reſtituerint,& ꝙ ſuffoderit in terram,vbi eo indicante,inuentũ eſt cruore conſperſum,ſacerdos degradatus & incineratus fertur. In eodẽ aũt loco hodie multa fiunt miracula. Audiui ego à quodã ſacerdote capellano Magni principis,ꝙ vnus ex Iudæis ſeſe in flumen ꝑcipitem dederit,mortẽq; ſibi cõſciuerit,& ꝙ vna ex mulieribus Hebræis tres filias habens,minorẽ infantulã iugulauerit,ſecundã ſimiliter occiderit,tertia vero vix e manibus parricidæ elapſa,auxilio Chriſtianorum ſaluata extiterit.

Iudæorum ſcelus.

In hoc anno 1492. expulſi ſunt Hiſpania centũ & xxiiij. millia familiarũ Iudaicarũ,edicto regis dato,ne aurum vel gemmas e regno tollerent,ſed cõmutatione bonoꝝ ſuoꝝ merces & alias res,vtpote pannum,vinũ & huiuſmodi ſecundũ debitam æſtimationem,abducere poſſent,vbi quilibet Iudæus transfretando coactus eſt regi ſoluere duos ducatus,promulgatũq; fuit, ꝙ ſi quis Iudæoꝝ nõ abijſſet in termino eis præfixo,is corpus & bona perderet. itaq; duæ galeæ neglexerunt abire ad conſtitutũ,ideo oẽs & ſinguli venditi ſunt,& in ſeruitutem redacti. In itinere vero,abeuntium triginta millia peſtilentia abſumpſit.

Iudæorum cædes.

An-

Annus 1493. inſignior factus eſt ex morte diui Friderici 3. Imperatoris Ro. q̄ nullus
à Cæſare Auguſto Octauiano, Romani imperij ſceptra diutius tenuit. nam 53. annis, Friderici 3. imp. iteri'.
menſibus 5. imperauit, Erneſti ducis Auſtriæ filius, mox vt diſcretionis annos attigit,
tutelamq́ exiuit, vt locū videret in q̄ noſtra redemptio celebrata eſt, adhuc adoleſcens
mare tranſiuit, ſacra viſens loca, vbi natus ſaluator, paſſus, crucifixus & ſepultus, feli-
cemq́ reditum cum gloria habuit, fuit princeps catholicus & pius. Qui Alberto rege
Ro. defuncto, anno ſalutis noſtræ 1440. cōmuni voto Cæſar elect' eſt, coronāq́ regni
Germanici apud ciuitatem Aquenſem ſummo honore ſuſcepit. Fuerūt in eo, teſte Ae-
nea Syluio, multa laude digna, animus ſedatus & tranquillus, ingenium pſpicax, me-
moria tenacior, religionis zelus, ingēs cupiditas pacis & ocij, ſingularem virtutem in
q̄uis hoīe diligebat, dignamq́ pręmio ducebat. ædificauit ſplēdide, hortos tñ & gem
mas plus æquo admirabatur, & in rebus gerendis tradior ac remiſſior viſus eſt. Tena-
cem pleriq́ accuſauerunt, & ad rem nimis intentum: cæterum nec ſua profudit, nec
aliena diripiebat, verbis factiſq́ temperans habitus. hic neutralitatem eccleſiæ Rom.
nocentiſſimam, ex natione Germanica ſuſtulit, & obedientiam magno labore & ſum-
ptu Eugenio & Nicolao reſtituit. Deinde Leonorā filiam regis Luſitaniæ virginem
illuſtriſſimam, vxorem duxit, ex qua primū filium Chriſtophoꝝ dictū ſuſcepit, quem
tñ immatura mors abſtulit, poſt quem Maximilianum hodie Romanoꝝ Imperato-
rem, cum filia Margarita, vxore ducis Alberti de Bauaria generauit. hunc Maximilia
num adultum factum, anno ſalutis 1486. conſortem regni fecit, vt quod ipſe præ æta-
te adimplere non poſſet, per filium regem perfici poſſet. Qua fuerit manſuetudine, fi-
de, conſtantia, & quas in imperio paſſus ſit aduerſitates, in ſuperioribus annotaui.

Circa cultum corporis & victum nec parcus, nec ſumptuoſus fuit, vini vero parciſ
ſimus, q̄ extra cœnam rariſſime eſt vſus, in cœna vero leuiſſimū bibit, & id aqua pdo-
mitum. Leonoræ Auguſtæ, refert Aeneas Syluius, q̄ paterna in domo nunq̄ vinum gu
ſtaſſet, ſuadebāt medici, in Germania regione frigida, ſi mater fieri vellet, vinū bibe-
ret: q̄d cum accepiſſet Fridericus: Abi, inqt, Aenea, atq́ imperatrici dicito, ſterilē me
coniugē q̄ vinoſam malle, proinde me ſi amat, vinū oderit. ad hæc Leonora libēter pa
ruit. Idem refert, Fridericū nunq̄ iuraſſe, niſi cum in ciuitate Aquēſi apud Belgas, &
cū Romæ coronatus eſſet, idq́ iuramentū cōſtantiſſime tenuit. cū eñ iureiurādo pmi
ſiſſet, q̄ bona poſſideret, ab imperio ſe nullatenus alienatuꝝ, & modo hoc, modo illud
ex eo peteret, maluit auarus negādo, q̄ cōcedendo plurus videri: eamq́ ob cauſam, pe
tenti Borſio marchioni Eſtenſi ducatū Mutinæ & Regij, tam diu reſtitit, donec intelle
xit eum ducatū, q ſub annuo tributo concederetur, lucri magis q̄ alienationis ſpeciem
habere, pſertim cum Mutina & Regium in ſua poteſtate non eſſent. Fridericus hic in-
terrogatus aliqñ, quid homini optimum contingere poſſet: reſpondiſſe fertur, bonus
in hac uita exitus. Quod ſibi contigiſſe pie credendum. ipſe eñ in ſenectute bona ve-
nerabiliter ſuſceptis ſacramentis dñicis, anno ſalutis noſtræ 1493. in vigilia natiuitatis.
glorioſæ virginis Marię in oppido ſuo Lyncea q̄ deuotiſſime migraſſe dicit de ſeculo
corpus vero ei' inde delatū, & in ciuitate ſua Viennēſi ſepultū eſt. Eodē anno mēſe
Octob. Turcorum multa millia deſcendētes in Croatiam, non paruā ſtragem hoīm
fecerūt, x. millibus hoīm fere partim cæſis, partim abactis, ferro quoq́ & igne cuncta
vaſtantes, magnam prædam abſtulerūt. cladem hanc Croatijs eueniſſe aiunt, ꝙ teme-
re plium ineuntes, auxiliares copias Germanorum pſtolari neglexerant. Erat eñ tum Maximilianus Turcos fugat.
in Auſtria Maximilianus rex, qui mox 15. millia equitum & peditum contrahens, dum
inſequi parat, Turci fugam maturantes, ſe ad propria receperunt. Anno domini
1494. die 25. Ianuarij Ferdinandus rex Apuliæ vita defunctus eſt, relicto Alphonſo fi-
lio primogenito, qui Alphonſus eodem die omni curia & procerum ſuorum pompa Alphonſus Apul. rex.
comitatus, regni ſucceſſionem adeptus eſt, moxq́ Alexandro Pont. per ſuos oratores
ſupplicauit pro executione bullæ, quam cum conſenſu oīm cardinalium ſuperiorib'
annis fecerat Innocentius 8. Alexandri præceſſor, in qua recenſitis inueſtituris Euge-
nij, Nicolai, Pij & Xyſti, inueſtitus fuit de regno Apuliæ & Siciliæ Alphonſus olim, &
poſt eum Ferdinandus eius filius tunc princeps Capuanus, eo addito, ꝙ decedente
Ferdinando, Alphonſus poſſeſſione regni accepta inueſtiatur & coronetur per Ro-
manū pontificem, vel cardinalem ab eo mittendum. Regijs precibus & bulla in ſecre-
to conſiſtorio per pōtificem ſæpius propoſitis, res opportuna diſcuſſione agitata eſt.
demum viſa iuſtitia regis, cui ſecundum iuris neceſſitatem nec verba dari poterant,
nec dilatio, ex ſacri ſenatus conſulto declaratus eſt legatus Iohannes de Borgia pon-
tificis nepos. S. Suſannæ peesbyter cardinalis, Montis Regalis nnncupatus, vir & auto
ritate & integritate maximus, miſſuſq́ Neapolim cum ingenti platorum & curialium

comitatu ad regem inueſtiendũ & coronandũ. q̃d & factum eſt tanta cum ſolennitate & cæremoniarũ oĩm exactiſſima obſeruantia, vt nullum ſacrum ſolennius vnq̃ in ea vrbe celebratum fuiſſe credatur.

Blanca Maria.

Eodem anno die 16. menſis Martij, Blanca Maria virgo illuſtriſſima, Galeacij q̃ndam vicecomitis & Mediolanenſiũ principis filia, sereniſſimo inuictiſſimoq́; Ro. regi Maximiliano iamdudũ deſpõſata, in oppidũ Inſpruck ad tedas nuptiales traducitur, rituq́; Chriſtiano copulatur. orationẽ habuit tum clariſſimam Iaſon Mainus eques Romanus, iuriſconſultus toto orbe celebratus.

Neapolitana Caroli expeditio.

Quo in tẽpore Carolus rex Francorũ huius noĩs 8. annum agens q̃rtum ſupra vigeſimũ, q viuente Ferdinando rege Apuliæ, de recuperanda Græcia (vt ferebatur) ſanctẽ cogitãs, prius ad regnum Apuliæ ex p̃tenſo iure adſpirare dicebatur, audita morte Ferdinandi & coronatione Alphonſi, viſus eſt ſermones de armis attentius audire, ſuadentibus ſibi multis, p̃ſertim his q à regno Apuliæ exulabant, *refert Felinus. de q̃ tñ Gaguinus Francorũ hiſtoriæ ſcriptor nouiſſimus: Cum iam, inquit, à bello Carolus q̃eſcere potuiſſet, cura illi inceſſit de Siciliæ regno, q̃d ſibi patrimonij iure ptinere cõtẽdebat, nec potuit vlla ratione à ſententia dimoueri, nec audiuit Pariſiorũ oratores, q eius rei gr̃a ad eũ miſſi erant. Contractis ꝓpterea terra mariq́; copijs, hortãte maxime Alexandro 6. Ro. Pontifice & Ludouico Mediolanenſi, q Alphonſo Neapolitano infenſi erant, in Italiam ducens, Campaniã mox atq; inde Neapolim, fugato Alphonſo, *mira celeritate* ſubiugauit. Hæc ille. Num acta ſint illa hortatu Sphorciæ & pontificis, *dubitari* ſortaſſe poteſt, ꝙ Carolum redeuntẽ habuerit etiam Sphorcia hoſtẽ. Taceo ſcriptum pontificis ad regem, cuius exemplar vidi atq; legi, q̃bus exprobrat illi, ꝙ monita eius p literas & nuncios, ne Italiam ingrederetur, oblatamq́; iuſtitiæ viam ſup regno, ſi q̃d ius p̃tenderet ſibi cõpetere, penitus cõtempſerit. Vtcunq; ſit, rex ipſe ingẽtibus copijs 50. armatorũ millibus, vt fertur, ſtipatus, Italiam p̃ſidio deſtitutam menſe Septẽb. inuaſit. Cuius aduentu vitæ neceſſaria paſſim ita conſumpta ſunt, vt pauperes nonnulli fame perierint. mox à Piſanis receptus, paulo poſt à Florẽtinis inuitatus, vrbem eorum ingreſſus eſt. Audiẽs vero Alphonſus rex Carolum tantas mari & terra copias tranſportaſſe in Italiam, miſit fratrem ſuum Calabriæ ducem cum magno exercitu in Hetruriam, vt hoſtem q prope Imolam caſtra tenebat, inuiſeret. Hic partem exercitus in Liguria conſtituit, locus eſt in Liguria montoſus, aliq̃t milliaribus à Genua diſtans, in q̃ Calabriæ dux cum 4. millibus hoĩm cõſtituit fortunã bellicam tentare. Quod cum Galli cernerẽt, ex caſtris exercitum educebãt, in q̃ 2. millia Suitenſiũ fuerãt, q vnà cum Gallis pficiſcendo, milites Neapolitanos circundabãt: & cum inſidijs Gallorũ Neapolitani vndiq; ſe circũuentos viderẽt, incipiũt paulatim acies ordinare, & ſagittarios ſimulq́; equites in fronte collocare. Galli tñ ne cũctando Neapolitanis meliorẽ bellandi conditionẽ p̃berent, ſine mora in hoſtes irruũt, q̃s cum militum numero & bellorũ machinis ſuperabãt, pugna etiam facile vincebãt. diu tñ Campani pugnã ſuſtinebãt, tandẽ obruti multitudine, & in varias turbati partes, fuga q̃dam ſalutem q̃ritabant, q̃dam ignominiam fugæ vitando miſerabiliter cædebant. Ceciderũt in hac pugna mille Neapolitanorũ, ex Gallis vix 300. cæſi dicunt. attñ maiorem cladis partem Suitenſes pegerunt.

Carolꝰ Romã ingreſſus.

Nihil moratus rex Carolus, Romam verſus tendebat. in itinere nonnullas eccleſiæ arces & vrbes cœpit vaſtare, p̃das agere, & vt dicit, hoĩes nullo ætatis ſexus aut conditionis diſcrimine habito trucidare: horrendumq́; eſt dicere, q̃ ſæuitum ſit in vniuerſos. Interea Alphonſus rex ille tantopere celebratus bello & armis potentiſſimus, ac multis Italiæ ciuitatibus ſolo noĩe formidatus, ſimul ac accepit Carolum Romæ appropinquantẽ, traditis Ferdinando filio regni gubernaculis, ſiue fugæ apparandæ cauſa, ſiue rei melius gerrndæ opinione, aptatis ſibi triremibus Neapoli ſoluit, Meſſanam applicuit, paulo poſt inopinata morte extinctus eſt. Per q̃ tẽpora Gallorũ rex vrbem Romam tantis copijs obſedit armatorũ, vt pontifex grauioris detrimenti euitandi cauſa, regem ipſum cum innumera diuerſarum gẽtium & nationum *bellica multitudine in vrbem recipere compulſus ſit, recepta tñ antea fide, ꝙ pontificẽ, cardinales, curiales & pplm Ro. in rebus & pſonis tutos & illæſos conſeruaret. Hæc quemadmodum ſeruata ſint, teſtes violentiæ, cædes, ruinæ, effractiones domorũ, furta, p̃dæ, ita ꝙ pontifex ſui cõſeruandi gratia in arcẽ S. Angeli aufugere coactus ſit. Et cum multa horrenda contra ſe machinari illum audiret, vt grauioribus ſcandalis caueretur, Zizimũ Turcorũ tyranni fratrem, q Romæ in Chriſtianorũ tutelam diu ſeruatus fuerat, duasq́; munitiſſimas Ro. eccleſiæ arces extorquenti regi tradere, multaq́; alia grandia ac difficilia pmittere coactus fuit. Zizimus Baiaſſeti frater, paulo poſt veneno extoctus, maximi initium mali nobis fuit. nam rem tutam fore Chriſtianis frater p oratorem pontifici receperat, eo incolumi. Proinde diſceſſit ab vrbe rex cum exercitu verſus

ſus Siciliæ regnum citra Pharum, nonnullas continuo Campaniæ & maritimas eccleſiæ Ro. terras inuaſit. At vbi paululũ Gallis Ferdinandus rex reſiſtit, Neapolim regreſſus, patrem paratis nauibus ſecutus eſt. Carolus aũt ꝓgrediens, totum id regnum tam cito vicit, q̃ vidit: & poſtq̃ regnum, ſacris etiam non parcendo, auro, argẽto, cæteriſq; bonis exhauſit, ꝓſidijs in eo pro ingenij ac militum facultate diſpoſitis, retroſpiciens, reliquam Italiam (vt creditur) ſuppeditaturus, diſceſſit. Itaq; Neapoli numeroſiſſimo equitum ac peditum exercitu iter faciẽs ꝑ terras eccleſiæ vrbem verſus, cædibus & rapinis oĩa compleuit. Has regis artes cum põtifex intellexiſſet, vnà cum vniuerſo ſenatorum collegio vrbis curam vni ex cardinalibus mandãs, pro ſua eccleſiæq; maieſtate ſeruanda vrbem veterem primũ, deinde Peruſium vrbẽ munitiſſimam aduolauit. Interim rex Romam ducẽs, cum pontificis abſentiam aduertit, ſeq; audientia ꝑuentum, inde recedẽs, ſe Gallias repetiturum aſſeruit. Quæ vero mala in itinere commiſſa fuerint, horrendum eſt dicere. referunt enĩ, in Tuſca villa ſeptingẽtos ſexus vtriuſq; mortales, abſq; oĩni culpa extinctos eſſe, ſacra prophanaq; oĩa ibidem direpta, in alio loco non paucos ad ædes ſacras & crucem amplexantes, tanq̃ à feris trucidatos. Tum Gallus in Hetruriam tranſgreſſus, iura ſacri imperij tam in ciuitate Senẽſi Piſanaq;, q̃ multis alijs locis iuriſdictionem violauit. Tentauit quoq; Genuam ad deditionem inducere: & cum minime proceſſit, ſæuiſſimũ cruentiſſimumq; cum Venetorum Mediolanenſiumq; ſua tutantiũ gentibus conflictum iniſt. vnde ingens ſtrages ſecuta eſt. Mox ad vrbem Aſtenſem magnis itineribus cum milite attenuato ſe contulit, vbi militiã reficiens, credebatur auctis copijs & nouo milite Italiã iterum inuadere ſtatuiſſe. Vt aũt minas pontificis & auctum Venetorum ac ducis Mediolani exercitum intellexiſſet, pedem retrahens, ad ſua in Galliam reuerſus eſt. Audax profecto facinus & memorabile. vtcunq; ſit, adoleſcens magis q̃ vir Carolus, intra vnius animi ſpatium totam fere Italiam penetrans, inſtar fulminis quæq; obſtantia peſſundedit. redactoq; in ſuam poteſtatem Apuliæ regno, mox retroſpiciẽs, vnde venit armata manu, milite tñ aliq̃ abſumpto, ipſe incolumis in Galliam redijt. poſt cuius ex Italia diſceſſum, Apuliæ regnũ paruo negocio reuerſum eſt ad poſſeſſores antiq̃s, & ſic modica lucra multorũ damno compenſauit, vt vere dici poſſit, ꝙ hamo piſcatus ſit aureo, & amiſſo auro, nihil niſi famam auræ ſimilem ceperit. Anno ſalutis 1495. menſe Martio, Maximilianus Ro. rex conuentum Germaniæ in vrbe Vormatia celebrauit, in q̃ (vt fama eſt) de duobus deliberandum fuit, quemadmodum Turcis occurrendum eſſet, q in dies magis ac magis Chriſtianorum terras opprimebãt. Deinde, ꝙ rex Franciæ Carolus immenſis copijs Italiæ incũbebat, aliqua imperij, nonnulla eccleſiæ Ro. bona occupans, vrbemq; Romam ingreſſus, nonnulla indigna à Ro. Põt. extorſerat, Apuliamq; fere totam expugnauerat. Propter q̃ rex Ro. tanq̃ aduocatus eccleſiæ, vt illius & imperij iura tueretur, crebro vocatus eſt. Sed interim dilata res eſt, principibus ad inteſtina incõmoda ſpectantibus. ne tñ nihil ageretur, de tribus tandem deliberatum eſt: de iudicio Cameræ, vbi vnicuiq; iuſtitia redderetur, forma & modus dictus. Placuit & ſapientibus ad hoc, vt vel contra Turcum, vel contra regem Franciæ iuſtus mitteretur exercitus, duo fore neceſſaria, pax in imperio, & commeatus tantis copijs dignus. Quo enim modo foris bellum feliciter geri potuiſſet, ſi domi lites fuiſſent: ſed & ſine impẽſis fruſtra belligeratur. ſi enim alimenta vel ſtipendia deſunt militi, obſequium negabitur & fides. fuit prouiſum. in primis pax principali ſtatuto mãdata, tributum per capita impoſitum perexiguum, duntaxat in quinquennium. Sed quia non placuit omnibus, nihil ad effectum eſt deductum, forte vt adimpleatur tritũ quo dicitur: Sicut Germani virtutibus meruerunt imperium, ita ignauia & vitijs amittere poſſunt. Tum inſimulatus eſt rex, ꝙ nihil cum conſilio agat principum. vnde quidam ita verſificatus eſt:

Carolus in Galliã redit

Vormatiẽ. comitia.

Dum cõſulta patrum & ſancti decreta ſenatus Acciperet Cæſar, Cæſaris orbis erat.
Paruit imꝑio, ſeu ſigna moueret i Afros, Aphrica, ſeu i rigidos ſtrigeret arma Getas.
Victriceſq; aquilæ totũ fulſere ꝑ orbem, Virtutis quondam magna trophæa ſuæ.
At poſtq̃ vnius facta eſt ꝑ lege voluntas Cæſaris, hoc noſtrum hoc occidit impium.
Nutanteſq; aquilæ nuſq̃ ſtatuere per orbem Virtutis deinceps vlla trophæa ſuæ.
Vis priſcum reuocare decus, vis vincere Cæſar, Pellere vis hoſtem finibus ipſe tuis:
Fac ſanctũ reuoces veteri de more ſenatum, Conſilijſq; adhibe pectora denſa tuis.

Cui calumniæ egregie reſpondit Henricus Bebelius Poeta hoc carmine:

Deſine mordaci regem taxare camœna, Detraxiſſe caue chare poeta, precor.
Rex meus eſt fortis, eſt ſeruantiſſimus æqui, Virtutum ſplendor, imperijq; decus.
Quid memoras cõſulta patrũ, q̃d verba ſenatus, Qui ꝓprijs ſemꝑ cõſuluere bonis:
Qui ſi reſpicerẽt regis quoq; commoda regni, Et ſi q̃d debet Cæſar habere, datur:

Tunc

Tũc aq̃la inuicta ad Seras penetrabit & Indos, Sic cõſulta patrũ rite iuuare queũt.
At ſua dum cũcti ꝓcurant cõmoda, cũcti & Velle ſuum ſoleant legis habere loco,
Inq; ſinu foueant prædones atq; latrones, Legibus excuſſis Cæſaris atq; iugo,
Dũq; aq̃lã implumẽ tẽnũt, dũ q̃ſq; laborat Extrahere huic pẽnas, & ſpoliare macrãs
Non tibi ſit mirum (nanq; efficit oĩa non rex Solus) ſi totum concidat imperium.
Vis priſcum reuocare decus ſi ſancte ſenatus, Pellere vis hoſtem finibus ipſe tuis:
Redde pri⁹ pẽnas, ſed q̃s Iouis ales habebat Dũ ſtetit imperiũ, cõſulere inde potes.

Eberardus Barbatus Vuirtẽber. inter duces relatus.

Venit ad conuentũ Vormatiẽſem vocatus celebri fama Eberardus comes illuſtris & excelſus Vuirtembergæ & Montiſpeligardi, ſenior dictus, magna nobilium comitatus caterua, quem sereniſſimus ac inuictiſſimus rex Ro. Maximilian⁹ venerabiliter ſuſcepit, eius conſilio nõnihil vſus. Cognitaq; hoĩs ꝓbitate & animi celſitudine, & q᷑ maiores ſui pleroſq; principes potentia multis tẽporibus antecelluiſſent, ipſum motu ꝓprio & ſolenni pompa 21. die menſis Iulij ad hoc indicta, ex comite ducẽ creauit, ritu loq; ducali auctis armis in Vuirtemberg & Teck ꝓpria manu inſigniuit, adhibitis debitis ſolẽnitatibus & cõſuetis, p̃ſentibus totius cõuentus principibus habituatis, necnon regum, ducum, alioꝝq; principũ plurimoꝝ, cõmunitatum q̃q; oratoribus concionem mirifice decorantibus & pſpera precantibus. Eodem fere tẽpore idem sereniſſimus ac inuictiſſimus rex Maximilianus, defuncto iam Iohãne Maria vicecomite & Mediolañ. principe, ꝑ legatos ad hoc miſſos Ludouicum Mariam Sphorciam Mediolanẽ. præfecit ducem. Per idem tempus durante conuentu, prope Vormatiam ad dextram Rheni partem in villa Birſtat, mulier q̃dam monſtrũ enixa eſt q̃rto Idus Septẽb. erãt puellæ duæ corporibus integræ, ſed in vertice frontetenus cõnexæ inſeparabiliter, & ſe mutuo inſpiciẽtes. Edidiſſe ferẽ paulo ante apud Rotulã oppidũ Sueuiæ mulier duos pueros, q̃tuor manus & duo capita habẽtes, ſed pedes dũtaxat duos. quid ſibi monſtra hæc velint, ſolus Deus nouit. Anno ſalutis 1496. q̃nto Kal. Martij migrauit à ſeculo illuſtriſſimus dux Eberardus de Vuirtemberg & Teck, moꝝ honeſtate ac reꝝ gerendaꝝ prudentia cantatiſſimus.

Eberardi ducis Vuirtemberg. interitus.

adoleſcentiã licenter cœpit, ſed eius cæteri ꝓgreſſus fuerũt magnifici. finis vero q̃ reꝝ neceſſitas ferebat, p̃ceps ſubſecutus eſt. auxit licentiam adhuc puero immatura mors patris, qui anno ætatis illius 5. ſublatus eſt. Mater vero luctus tempore completo, ſuperinduxit illi vitricum illuſtriſſimũ principem Albertum archiducem Auſtriæ. vnde factum eſt, vt reliquum pueritiæ temp⁹ ſub tutoribus degeret. Erat aũt puer idolis eximiæ, cui ego primas literas tradẽs, prohibitus ſum ne eum Latinum facerem, ſatis eſſe ducentibus, ſi vernaculam linguam legere didiciſſet & ſcribere: q̃d ille vir factus, tulit moleſtiſſime. Studiũ itaq; ſuum, ꝓut ingenium habebat nobile, mox abſoluit. q̃ pacto, ne nil ageret, luſibus atq; laſciuijs ad q̃ prona eſt oĩs ætas, ſe immerſit. mortuo em̃ fratre, qui natu maior erat, cum videret ad ſe reſpicere oĩa, quaſi æmulo ſublato, ruptis loris, imperium arripuit non plene adultus, adoleſcentes alioſq; ſuis moribus idoneos & fauentes, neglectis ſeniorum conſilijs, in clientelam ſuam adſciuit. Quorum quidem conſilio & ope ductus, nihil inexꝑtum relinquere voluit. vidiſſes luctandi, ſaltandi, dimicandi, haſtaludendi, venandi ꝑpetuum q̃ſi ſtudium. Et cum oĩbus eminere vellet, earum rerum exercitatione aſſidua corpus q̃d illi natura gracile dedit, tum exhauſtum creditur & ꝓfractum. nam varios poſtea morbos in vita expertus eſt. At vbi exacta pene adoleſcentia, ratione inſtituendam vitam uideret, q̃ſi contemplatus Herculis Prodicij exemplo, vtram viam, virtutis an voluptatis ingrederetur, cœpit reſipiſcere & mores mutare. terrã ſanctã, ſepulchrũ dñicum decenti inuiſit comitiua.

Summa laudum Eberardi Barbati ducis.

Rediẽs paulo poſt, vxorẽ duxit Mantuani principis filiã virginẽ illuſtriſſimã, adeoq; in alteꝝ mutat⁹ viꝝ, vt ſicut priori ętate nemo illo inſolentior fuit, ita virili toga induto, nemo caſtigatior ac ſeuerior inuentus eſt, libidines & luxus priores frugalitate & vitæ grauitate facile cõpenſauit. Factus eſt ſimul rerum oĩm indagator ſolertiſſimus. erat em̃ celſi ingenij & ardentis animi. ſapientes ꝓpterea in q̃cunq; re incredibili beneuolẽtia & obſeruantia cœpit venerari. Et licet literarum Latinaꝝ eſſet penitus ignarus, literatoꝝ tñ hoĩm conuerſatione delectabatur plurimum: quos, vt erat ingenio promptus, iugiter & de induſtria diſputãtes fecit. Et ſi q̃d notatu dignum audiuit, ꝑpetuo retinuit. memoria em̃ admirabili pollebat, ita vt non res ſolum, ſed & cauſas, loca, ꝑſonas fideliter conſeruaret, & pugillarib⁹ q̃buſdam ſeu enchiridijs vti ſolebat, q̃bus fideliter q̃ acceperat, cõmendabat. diſputabat adeo conuenienter de q̃buslibet, vt experimentum oĩm artium crederetur habere. libros etiam vernacula lingua conſcriptos, omnes quæſiuit, ac auidiſſime perlegit. multa ad hæc pręclara opera in linguam Teutonicam verti e Latino curauit, atq; his q̃dem inſtrumentis orationẽ ſuam, vt erat eloquentia admirabili, ſiue hiſtoriã velles, ſiue ſentẽtias,

exor-

exornauit. Nec aliarũ rerũ ſtudia neglexit, irrequietus à natura, & plenus negociorũ, vt non modo alteri alterũ ſuccederet, ſed ſeſe mutuo truderẽt, nec hoĩem reſpirare ſinerẽt. At vbi animũ intẽdebat aut legere aliquid, aut feras ſequi, aut vacare diuinis, & ſiq̃ ſimilia ſunt, nemo illum ſequi poterat. vir non vtiq; ad ſegnitiẽ, ſed ad res agendas & q̄dem maximas natus. Illuſtriora tñ eius (vt memini) facta, & q̄bus ſe maxime vixiſſe teſtatus eſt, tria ſunt tanto principe digna. Cum eñ intellexiſſet viros doctos in precio haberi, nec eſſet in terris ſuis ac dñijs (q̄ tñ incolarũ multitudine & fructuum vbertate abundant) aliquod gñale ſtudium, ad quod volentes in ſcientijs proficere, ſe conferrent, ne ſibi ac ſubiectis ſuis tanta deeſſet cõmoditas, vniuerſitatem ſtudij gñalis priuilegiatam in oppido ſuo Tubingen autoritate ap̄lica erigi fecit ac fundauit, in q̄ vſq; in p̄ſens ſacræ theologiæ, canonũ & legum, medicinæ ac artium facultates floruerũt, florẽt ac vigent. Clericos q̄q; ſeculares q̄ſdam cõmuniter viuẽtes, ipſe primus vocauit in Sueuiam, illiſq; nonnullas eccleſias de ſuo iure patronatus exiſtẽtes, autoritate apoſtolica tradidit: q̄rum cõuerſatione paulatim delectatus, eccleſiã propriã cum habitationibus & officinis neceſſarijs in nemore illuſtri Schonbach, vbi ipſe & maiores ſui q̄tannis voluptatis cauſa venari conſueuerũt, à fundamẽtis ſumptuoſiſſimo ope extruxit, eamq; in collegiatam, canonicis & clericis ſecularibus cõmuniter viuentibus, ſub vocabulo B. Petri ap̄li. in q̄ p̄poſitus tanq̄ caput eſt, ſunt & 12. canonici, 13. conuerſi laici, ex nobili ſeu militari gñe; q̄rum vnus ſit magiſter & adminiſtrator temporaliũ, necnon 12. aliàs laici cõuerſi ex ciuibus aut plebe, qui oẽs & ſinguli ſint membra eiuſdem eccleſiæ, vnà cum p̄poſito & canonicis capitulum cõſtituentes, vtentes glaucis & cruce in pectore, eadem autoritate ap̄lica erigi obtinuit, attributis dotis noĩe nõnullis p̄dijs ruſticis, alijſq; bonis & puro auro 18. millib' florenorum Rhenẽſ. ad p̄dictum vſum & cõmoditatem, non ſine ornamentis & clinodijs precioſis, eccleſiam ipſam mirifice decorantibus. Q̃m vero dignitatem gentilitatis ſuæ q̄ntopere adaugere ſtuduerit, nemini obſcurum eſt. nam vbi nup pro exaltatione ſui generis inter ipſum & patruelem ſuum conueniſſet, vt terras ſuas ac dñia oĩa in vnum conferrẽt & penitus vnirẽt, prout in vnũ collata & vnita fuere, ita ꝙ nullo vnq̄ tẽpore in antea diuidi poſſent aut deberẽt, hãc ipſe vnionẽ p̄claris ſuis virtutib' lõge reddidit inſigniorẽ & firmiorẽ, nam p̄ excellentia grauitateq; morũ ſuorũ ſereniſſimus ac inuictiſſimus Ro. rex Maximilianus illum pridem conuentum gñalem principum imperij agens apud Vormatiam, motu p̄prio & ſolenni pompa ex comite ducem creauit, tituloq; ducali donauit atq; inſigniuit, prout ſupra proxime deduximus. Et tm̃ de his tribus. Sed & Chriſtianæ religionis cæremoniarũq; eiuſdem obſeruator fuit diligentiſſimus, oẽm prorſus ſuperſtitionem peroſus eſt. Religioſis & eccleſiaſticis honeſtatem aliquam p̄ ſe ferentibus, bonus erat & p̄picius: indiſciplinatis vero, & p̄ſertim mendacibus, ſubamarus. ea ex re fere monaſteria oĩa ſuæ ditionis & vicinorum, vt reformarentur, opam dedit indefeſſam. iuſtitiæ q̄q; p̄cipuus zelator habitus eſt. nec illi ſolum curæ fuit, vt ſubiecti quibus p̄erat, ſynceriter iuſtitiam adminiſtrarent, ſed etiam nonnullas cõſuetudines, q̄ minus æquitatis videbant habere, ad normam redegit iuſtitiæ. De amore pacis non attinet dicere, cuius gratia multa diſſimulauit, tametſi timiditatis aut inconſtantiæ nullum ſignum oſtenderit. vnde raro de iure ſuo etiam potentioribus ceſſit, vt nemini eſt obſcurum. Cæterũ habitus eſt aliquanto moroſior, & difficilior exoratu tum exteris tum domeſticis. q̄ties eñ vbi ſuſpicatus eſt aliquid à ſe peti, vultum auertit, aut occupatiõe aſimulauit, aut arte aliq̄ occaſionẽ petendi abſtulit, id q̄d & in maximis principibus laudandis miramur. dep̄henſus aũt, niſi ſingulari aliq̄ fauore obſtrictus, vel frontoſe negauit, aut ſi negare puduit, in aliud tẽpus reiecit. Admonitus vero poſtea, vbi noua diſferendi facultas deerat, raro hilariter, ſed q̄ſi defatigatus, vt moleſtia careret, vel timide dedit, aut irat' impegit. Interceſſores aũt, q̄ſi viderit illos ex alieno bñficio gratiam aucupari, aut (q̄d magis puto) vt minor turba rogantiũ fieret, vel penitus fugauit, aut ſaltem pigriores fecit. tanta eñ ambitione illos ſuſcepit, tantis dilationibus ſuſpendit, vt nonnunq̄ rogaſſe pœniteret. p̄terea ſermone copioſus extitit, inſuaui tñ ac ſubamaro, frequenter p̄plexe loquens, lœdorijſq; vtebatur. In rebus etiam gerendis aut p̄poſterus aut feſtinus nimium apparuit. Nam q̄ conſilio cõcluſerat, q̄tumcunq; clara & aperta, niſi deuictus, in longum trahebat. inuẽta vero p̄pria ita accelerabat, vt p̄ nimia feſtinantia pleraq; manerent imperfecta. Inſimulatur etiam, ꝙ attentus nimium ad rem fuerit, ſumptuſq; parce faceret, quo à maiorum ſuorum magnificentia degeneraret. fateor ꝙ in habitu & victu non fuit prodigus, in reſtaurandis vero caſtris, muniendaq; patria, & tempore pacis & belli probatur fuiſſe ſumptuoſus. Et in hoc ſingulariter venit laudãdus, ꝙ aulicos ſuos rariſſime mutauit: nec niſi lõga cõſuetudine p̄batis,

Tubingenſe ſtudium.

Vnio ducatus Vuirtẽberg.

Aulici non mutandi.

tis,conſilia ſua credere voluit.Et quia promiſſa ſuis fideliter ſeruauit,viros multa rerū ſuarū experientia ſibi fide & probitate deuinctos,circa ſe habuit,qui etſi pauca de gratia expectarēt,nemo tñ illū mutare q̄uit. Quantū vero ad corpus attinet,barbam à multo tēpore nutriebat,cui ppterea Barbato nomē à quibuſdam inditū eſt. Corpus illi exiguū natura dedit,ſed neruoſum,qđ tñ crebri labores attriuerāt.accedebāt morbi frequētes,febris,dyſenteria,calculus,& ſup oīa veſicæ excoriatio,qbus iugiter vexatus,annū agēs vnū ſup quinquageſimū,ſacramētis de more Chriano rite pceptis, in arce ſua oppidi Tubingē ipſa die S.Matthiæ apli,q̄ fuit ſexto Kal.Martij hora poſt meridiē circiter 5.carnis debitū pſoluit.Sed mortē q̄ aīo obierit & q̄ cōſtantia, q̄uis coniecturā quiſq; capiet e reliquis,q̄ paſſim de iſto feruntur monumētis, tñ referre libuit obiter q̄ſi vere teſtatā optimi principis virtutē hoc exēplo.Atq; adeo,cū vēturæ mortis omē acciperet(niſi reip.cauſa viuere libuiſſet)mortē vitæ melioris initia,inter prima viſus eſt expetere.Interim curiæ primates viros,qđ patriæ deberetur,qđ ſuæ cuiuſq; honeſtati,cōmonuit,vxorē oratione graui,& q̄ vis morbi ferre videbatur, longiore conſolatus,argumentū apud illā fidei ſuæ ſpectatū reliquit.qui aderāt pceres pleriq;,ſermonem eum lachrymis excepere.Deinde cum princeps,cuius animus iam ad diuina ſpectare tm̄ videbatur,de ſeculi negocijs à nōnullis imperitis ſacrificulis interpellaretur, audire ſe velle reſpōdit ſermonē,q̄ & fides cōfirmari,& ſpes accēdi, & charitas inflammari poſſet,deſertas eſſe mūdi curas,vnicā diuinitatē modo agitari. Inualuit tñ adeo morbꝰ,vt pter cætera q̄ inde erāt mala,linguæ etiā ſpiraculū defierit. cōfeſſus eſt nutu, interrogāte ſacerdote.At poſt cōfeſſionē,ingēs miraculū magniq; animi recepti indi

Oratio Eberardi ad Opt. Max.

cium,cū dixiſſet aliqties hæc verba ſubobſcure:Dñe,ago tibi gratias, & vires etiā corpore recepit,ſurgēs ipſe reſedit in lectulo,voce clara & integra ait:Creator cœli terræq; Deus, te q̄ſo fac agnoſcā, ſi quiſq̄ eſt cui pter æquitatē graue nimis fuit impium meū,reſtituetur is rebus meis impēſis oībus.Quod ſi ne hoc qdē ſatisfieri pōt,tibi benigne cōditor en hoc eſt qđ offero,qđ deuoueo corpus,caſtiga iugiter,hoc piaculum eſto.Nec his plura effatus,euchariſtiæ ſacro accepto,quieuit in alterū diē,verbis tm̄ pauculis deinde dictis integre.Et eo qdem modo vir tātus, probā virtutis ſuæ imaginē in adeunda morte nobis reliquit.O ingentem reip.Germanicæ calamitatem,o impotentem vim fati,quæ rebus imperij noſtri tantum principem inuidiſti.

Hoc viuo ſtetit,hoc cecidit Germania lapſo.

Sed cedat humana imbecillitas neceſſitati, precemurq; hoc decus in Vldrico noſtro Vuittēbergæ duce reſtitui,qui iam Auguſto imperio Sueuiā tenet, gubernatq; feliciter. Sepultus eſt in eccleſia S.Petri apli,quā ipſe fundauerat, in habitu fratrum domus ipſius,lugentibus multis nō ſolū pſentem,verū etiam futurā calamitatē, in quam timebāt incidere.eius precor anima requieſcat in pace,à q̄ multa beneficia accepi.

Illuſtriſſimo,moruq; dexteritate clariſſimo principe Eberardo, primo duce i Vuittemberg & Teck defuncto,patruelis eiuſdem Eberardus iunior dictus, extra patriam

Eberardꝰ iunior 2.dux.

agēs,iuxta ordinationē inter ipſum ac patruū ſuū defunctū iāpridē ſacramentis firmatam,cōtinuo ad imperiū vocatus eſt. Qui accepta morte patrui, paurū moratus,veniēs ſociatus epo Auguſtenſi nōnulliſq; alijs pceribus,comiter humiliterq; à ſuis,& vt princeps,dux & ſucceſſor legitimus,ſuſceptus eſt & ſalutatus, nec fuit qui non obedienter fideliterq; imperata facere pperaret. Eodem anno, 5.die q̄ fuit prima Martij,poſt obitum ducis Eberardi,horrendū dictu,ſus ſeu porcus in Suntgaudia &villa Landſee

Monſtrū.

ad ſiniſtrā partē Rheni ſita,natus eſt mōſtroſus,caput vnū habēs, oculos duos,naſum vnicū,ſimiliter & os ſeu rictū,aures vero 4.poſt caput diuiſus eſt in duo corpora porcina,habēs 8.pedes.prioribus q̄ttuor ſe amplexabant,poſterioribus ſtabāt luctantium in morē.duæ etiā linguæ in rictu apparebāt,ſed non vixit p diē & noctē.quid ptendat aut portendat,Deus nouit,quē vt bene vertat oramus. Anno dñi 1498. Carolus rex Franciæ,huius noīs 8.moritur in mēſe Martio,formidinemq; de eo conceptā multis ſoluit,in cuius locū & regnū Ludouicus dux Aurelianeñ.iure pximitatis ſubſtituitur.

Eberardꝰ iunior Vuirtēbergæ ducatū deſerit.

Eodem anno circa principiū Aprilis Eberardus dux & princeps Vuirtembergeñ. & in Teck,cum vix 2.annis adminiſtraſſet,vel cōſcientia malæ adminiſtratiōis,vt creditur,vel metu ducatum deſerens,Vlmam cum paucis profugit.Cauſam nonnulli autumant.nam vbi principatū inijt,ſiue q iamdiu abſens exteris moribus imbutus fuit, ſiue q patrui pridem defuncti inſtituta oderat,ſiue ingenio ſuo,ſiue eorum qui abſentiam ſuam à patria,exilium fuiſſe illi ſuggerebant,multa cœpit nouare.In primis nōnullos curiæ addictos,& quibus curæ ſemper patria extitit,paruifecit:& licet nonnullos magnæ nobilitatis & pbitatis viros aulicis rebus pficeret,illis tñ breui nihil vel parum poteſtatis reliquit, ſed quoſdam infimæ ſortis homines inuiſos ſublimauit, per

quos

q̃s aduenientes audiebat, reſpõſa ſubiectis & exteris dabat, magiſtratus cõſtituebat, q- bus ꝑ lege volũtas erat. Quo nihil miſerius aut deterius eſſe poterit in principe, aut q̃d minus ſit tolerabile. Verũ interea rex Maximilianus, q forte in Sueuiã venerat, vbi comperit ducem Eberardũ patriam & principatũ ſuum deſeruiſſe, interpoſuit vices ſuas, & illi fratruelẽ Vdalricũ vix decennẽ, pactis interueniẽtibus, dedit ſucceſſorẽ, adiunctis ſibi regentibus iuxta ordinationẽ ante conceptã deputatis, quorũ conſilio & ope deberet adminiſtrare. Cõuenit aũt, ꝙ ipſe dux Eberardus vaſa argentea & aurata quæ ſecũ abſportauerat, reſtitueret, viciſſim recepturus penſionem annuam ſex milliũ florenorũ quoad viueret, q paulo poſt cõflauiſſe fertur om̃e argẽtum huiuſmodi in maſſas, & ad Philippũ comitem Palatinũ diuertiſſe, nec argẽtum reſtituit, nec penſionem accepit, aliquot annos cum p̃fato principe Philippo in oppido Haidelberg commoratus, poſtea neſcio quas ob cauſas in arce Lindenſels in ſylua Othonis, vulgo Odenuald, ditionis eiuſdẽ comitis Palatini clauſus, exul tãdem diem clauſit extremũ, anno ſalutis noſtræ 1504. in eccleſia collegiata S. Spiritus Haidelbergæ iacet ſepultus.

Vdalricus dux Vuirtẽbergẽ.

Per idem tempus anno domini 1498. erat in vrbe Florentia apud Prædicatores ad S. Marcum, vir q̃dam doctus, moribus & vita celebris, opinioneq́; multorũ ꝓpheta à Deo inſpiratus, pro q̃ & ſe palam gerebat, vocabat̃ F. Hieronym⁹ Sauonarola de Ferraria ordinis p̃dicatorum, q annis multis p̃dicauit in Florẽtia, vbi inter cætera populo Florentino expoſuit, quẽadmodum Deus ꝑſpiciens Italiæ peccata, præſertim in principibus tam eccleſiaſticis q̃ ſecularibus, multiplicari, nec ea diutius ferre valens, inſtituerit Italiam flagellis expiare, Florẽtia vrbeq́; Roma euerſis, deinde renouationẽ eccleſiæ facere, & ꝙ hæc cito deberent fieri: addidit, Turcos & Mauros nr̃is tẽporibus ad Chriſtianum cultũ cõuerti debere, ſubiũgens multos eſſe de tũc adſtãtibus q hæc viſuri eſſent. Prædixit etiam quendã alpes tranſiturũ in Italiam Cyro ſimilẽ, q ſubuertere deberet Italiam, adducens illud ꝓphetæ Amos: Non faciet dñs Deus verbũ, niſi reuelauerit id ad ſeruos ſuos ꝓphetas. Voluit, inq̃t, Deus ꝓpter electorũ ſuorũ ſalutem illud flagellũ in Italia p̃nunciatum iri, vt ad tolerantiã ſeſe p̃pararent. & cum Florẽtia velut cor in Italia ſit, Deus ipſe dignat⁹ eſt eã eligere, in q̃ annũciarent̃ p̃miſſa, & ſe aſſeruit ad hoc myſteriũ manifeſtãdum à Deo eſſe electum. Prædixit etiam mutationẽ ſtatus & regiminis Florẽtinorũ oĩno fieri debere. Cũq́; anno dñi M.CCCC. XCIIII. Carolus rex Francorũ cum maximis copijs ingrederet̃ Italiam, idem F. Hieronymus publice conteſtatus eſt hunc illum eſſe, q Cyro ſimilis veniret, & ꝙ à Deo electus eſſet in miniſtrũ iuſtitiæ diuinæ, cui & totus mũdus nõ poſſet reſiſtere. Deinde & ſequenti anno in confirmationem omnium prædictorũ in octaua annũciationis B. Mariæ virginis, publice p̃dicauit, nocte p̃cedente cœlos ſe penetraſſe, Deumq́; & totam Trinitatem vidiſſe, angelicos etiã choros ꝑſpexiſſe, & à beatiſſima virgine Maria ore ad os reſponſa accepiſſe, ꝙ p̃miſſa infallibiliter & celeriter fieri deberent. Hæc & his ſimilia cũ perueniſſent ad põtificem Rom. ipſe cupiens huius nouæ doctrinæ nouiq́; luminis veritatem inuenire, veritus ſimul, ꝑniciosũ aliq̃d dogma in eccleſia excitari, vocauit hunc F. Hieronymum, ſed cõparere noluit. interdictus poſt p̃dicatione, non curauit. propter cõtumaciã execratus eſt, nec ꝓpterea à celebratione diuinorũ abſtinuit. immo p̃dicauit papam non eſſe audiendũ, q̃a publicam vtilitatem eccleſiæ impedire voluit, & cõtra fraternam charitatẽ ageret, & his ſimilia. Tandẽ cum hæc ſua ꝑtinacia nõnullis diſpliceret, frater q̃dem ordinis Minorũ de obſeruantia, Franciſcus Apulus dictus, cœpit aduerſus eum eiuſq́; dogmata p̃dicare. quãobrem F. Dñicus de Piſcia ordinis p̃dicatorũ, ad defendendũ F. Hieronymũ & eius dogmata cõſurrexit. Et tandẽ, ꝙ cõcluſiones ſequentes vſq́; ad expimentum ignis, ꝙ veræ eſſent, ſuſtinere vellet, prouocãs F. Franciſcum ad certamen. Fuerunt cõcluſiones hæ, ꝙ eccleſia Dei indiget renouatione, ꝙ flagellabitur & renouabitur, & ꝙ Florentia quoq́; poſt flagella renouabitur & proſpabitur, infideles cõuertentur ad Chr̃m, & oĩa erunt tẽporibus noſtris. Et ꝙ excoĩcatio nuper facta cõtra venerandũ patrem F. Hieronymum, nulla eſt, & ꝙ non obſeruantes eã, nõ peccant. Ad hæc F. Franciſcus ad ignis expimentum ꝓuocatus, conditionem accepit. Forma aũt obligationis vtriuſq́;, fuit talis: Ego F. Dñicus de Piſcia ordinis p̃dicatorũ, mea ꝓpria manu me ſubſcribo & obligo ad ſuſtinendũ p̃dictas cõcluſiones, nõ ſolum cum rationibus, ſed cõfidendo in adiutoriũ Dei, me expono & obligo ad intrandum cum p̃dicatore fratrum Minorũ p̃dicante ad p̃ſens in S. Cruce, in ignem in publico, ſperando per virtutem Dei ſaluatoris ad ſuam gloriã gloriam & confirmationem huius veritatis, & ad vtilitatem aliarũ exire illęſus & ſaluus, per Chr̃m dñm noſtrum, q cum patre & ſpũſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Ego F. Franciſcus ordinis Minorũ, licet indignus, ſum paratus ad inſtantiam & req̃ſitionem dñorum Flo-

F. Hieronym⁹ Sauonarola ord. p̃dicatorũ.

rentinoꝝ facere cum F. Hieronymo de ꝑdictis cõcluſionibus experimentū, quaꝝ quædam ꝓbatione ſupnaturali indigent. Cum Dñico vero, qcum nulla eſt diffidentia, alius noſtri ordinis frater in ignē eſt ſubire paratiſſimꝰ, vocato iudice nõ ſuſpecto & oĩbus religioſis. His dictus eſt dies, & in publico loco ordinatus eſt ignis copioſus. cum ventū eſſet ad ingrediēdum, eſſetq́ꝫ paratus frater Minoꝝ ingredi, frater de Piſcia recuſauit, niſi cum venerabili ſacramento, intrare. & cum hoc indecēs eſſet, ſibi denegatum eſt, propter quod ingredi deſtitit, & pugnam detrectauit. quare fit rumor, & ſecuta eſt cõtra Prædicatores magna turbatio. Poſtea die nona menſis Aprilis, dictus F. Hieronymus, ꝑſentibus multis teſtibus, fuit interrogatus & examinatꝰ in aula Baroncelli, primo verbis, poſt minis, dein cū tortura. demū 19. eiuſdem menſis ſine læſione dixit, oĩa per ipſum prophetizata, fuiſſe ficta, & ꝙ ob gloriā humanā aucupandam talia

Sauonarolę hæreſis extincta.

ꝑdicauerit, & ꝙ videbat ciuitas Florentia bonū inſtrumentū ad faciēdum creſcere ſuam gloriā. Et ad coadiuuandū ſuū finē, cõfeſſus eſt ſe ꝑdicaſſe res, ꝑ quas Chriſtiani cognoſcerent abominatiões ꝗ fiebāt Romæ, & ꝙ reges & principes ſe congregarent ad faciendū cõcilium: ꝗd vbi factū fuiſſet, ſperaſſet deponi multos ꝓlatos, etiam papā: & quādo fuiſſet æſtimatus in cõcilio, manſiſſet & ſtetiſſet in magna reputatione in toto mūdo: & ſi nõ fuiſſet in papam electus, ſaltē primū locū tenuiſſet. De renouatione eccleſiæ & cõuerſione infideliū, dixit ſe habere ex ſcriptura ſacra, ſedꝙ fieri deberet cito, nõ habuerit ex ſcripturis aut reuelatione. Quod oſtenderit ſe iuiſſe in paradiſum, hoc feciſſe ſe ad attribuendū ſibi reputationē & gloriā. Circa factū inobedientiæ pontificis, ꝙ non iuit Romā, feciſſe ſe ne occideret in via. Circa factū excoĩcationis reſpõdit, quanq̃ multis aliter videret, crediderit ipſe tñ illā eſſe verā & obſeruandā, & obſeruauerit ꝑ aliquod tēpus. Sed vbi viderit ꝙ ibat opus ſuū in ruinā, cepit modū nõ obſeruandi, & ꝙ ꝑtinaciter ſteterit contra ꝑ honore, reputatione ac manutentione operis ſui. Hæc & multa alia interpretatus eſt, prout in examine ꝗd impreſſum eſt, cõtinet. tandē ipſe incineratus eſt in eodē menſe Aprili. His pene annis Romæ magna pars

Marrhani.

Marrhanoꝝ cum põtifice in gratiā rediꝫ. hi ſunt ꝗ olim paſſim Chriſtianū nomē acceperant metu amittendæ rei, pleriq́ꝫ ex Hiſpania oriundi, clam vero patriꝫs legibus inuigilarūt, ꝗ hoc tēpore pietati ſe Romanæ addixerunt. Anno ſalutis 1499. circa finē Februariꝫ in ſuperiori Alemania haud lõge à fontibus Rheni fluminis, inter domum

Suitēſe bellum.

Auſtriæ & Heluetios, aliàs confœderatos ſeu Suitenſes, exorta eſt grandis turbatio, ꝗ paulatim deſcēdens ꝑ lineam Rheni quaquauerſum vſq́ꝫ ad Baſileā, bellum ſuſcitauit atrociſſimū. In eo nanq́ꝫ bello etſi nunq̃ totis copiꝫs bellatum ſit, cæſa tñ diuerſis in locis & pugnis reſerſit XX. millia pugnatoꝝ, quale non memorat, niſi fallor, à centū annis & citra in oĩbus bellis illaꝝ partium fuiſſe viſum vel auditum. Venerunt eñ ad arma duo populi finitimi. Auſtrię domus regis Ro. Maximiliani patrimonium eſt propriū, is tum aberat, bello apud Geldrēſes occupatus. Erant per idem tempus in vrbe Cõſtantia cõgregati primates Sueuoꝝ, tractantes de liga eoꝝ renouanda. hos Auſtriꝫ veluti ſocios locū tenentes, pro rege in auxiliū contra Heluetios inuitabant. Quærebant hi media pacis, & inueniſſe ſe arbitrabātur: ſed noua repente turbatio exorta, cūcta prius cõpoſita diſſipauit: quo factū eſt, vt & ſi nõdum cõcluſa eſſent capitula oĩa in liga Sueuoꝝ, opem tñ ferre regi dignū ducerent. Et cum hi belli motus perueniſſent ad regē, totum ipſe impium contra Heluetios ſuos hoſtes inuocabat: propter ꝗd nonnulli principes coĩtatesq́ꝫ auxiliares copias miſerūt. Vnde mirum videri poſſet, ꝙ Heluetiꝫ angulum Alemaniæ ꝑexiguum tenentes, toti impio reſiſtere auderent. Sed ſi quis vires Heluetioꝝ & eoꝝ ſitum perſpiciat, nõ multū mirabit. loci eñ natura continentur, vt C. Iulius Cæſar autor eſt, vna ex parte Rheno flumine altiſſimo & latiſſimo, ꝗ agrum Heluetioꝝ à Germanis diuidit, & hoc ad ſeptentrionem, ad occaſum Iura mons à Sequanis, à meridie Lemanus lacus, & Rhodanus ab oriente, clauſtra alpiū ab Italis diſcernunt. Ex hoc habes, ꝙ olim Heluetiꝫ inter Rauracos, id eſt, Baſileēſes &

Suitenſiū limites.

Cõſtantienſes, in linea Rheni à ſeptentrione, Curienſes & Seduneñ ab ortu ad Rhodanū, ad Gebennas à meridie, ad Iuram montē ab occidente conſiſtebant, quem circulum hodie inhabitant, nec aliq̃d eis detractum videtur, niſi forte Iuram montē verſus, quod tñ non poteſt eſſe multū, quandoq̃dem Cæſar à lacu Lemano ad montem Iurā murum perduxerit ad aliquot millia paſſuum. Acceſſerunt aūt hac tempeſtate illis ſociꝫ hoĩes de liga griſea bellicoſi, eiſq́ꝫ parent Abbacelleñ. Sunt illis & alia ꝓcommoda, ꝙ veluti ex vna ciuitate, in qua ꝑter ciues nemo habitat, & vt vnū corpus, vnius animi & volūtatis, exeūtes. pro libertate (vt aiūt) cõſeruanda pugnāt, hęc illis audaciā ꝓſtant, & ꝙ parati ſunt mori vel vincere. taceo ꝙ terra eoꝝ fere montoſa eſt & aſpa. Quis autem negat hoĩm mores & ingenia, regionū ſimilitudinē trahere, cum & ſemina plan-

tam

taꝝ idem faciunt? Adde longam eorum bellicis in rebus expientiam, cui rei aſſidue va
cant, quaſi ad id ſolum fuerint nati. Contra vero hoſtibus eoꝝ, niſi cui patria tuenda
erat, multa ex his deerant. nam ſicut venerũt ex diuerſis regionibus, ciuitatibus vel pa-
gis, ex diuerſis cauſis, ita diuerſas volũtates et ſtudia habuiſſe neceſſe eſt, vbi non vnus
dux, ſed multi æquales, collectiua turba, manus tumultuaria, nec miles p̄ ſigna egredi
ens: adde ꝙ pauci dicto regis volũtarie audientes inuẽti fuere. male autem, vt tritum
eſt, reſpõdent coacta ingenia. Hinc & tumultuanter tãtum pugnatũ eſt, & iniquo vi-
ctoriæ omine. cæſi ſunt ex noſtris, q̃ ex hoſtibus, aliquanto plures. Eodem anno in Ludouicus
menſe Octobri rex Frãcorum Ludouicus apparatu magno & copijs armatorum du Franc. rex
xit in Italiã, p̄tendens Mediolanum & totam Inſubriã in ſuam vendicare poteſtatem: Mediolanũ
ex cauſa, ꝙ extincto quondã ſine liberis Philippo Maria, ad Valẽtinam ſororem legi inuadit.
timam, regis auiã maternam, ducatus hæreditario iure ſpectabat. Quem tamen duca-
tum Frãciſcus Sphorcia, q illegitimã p̄ſati Philippi filiam vxorem habebat, vi armata
inuaſerat: ipſeq; & liberi eius, quoꝝ ipſe Ludouicus vnꝰ eſſet, vitio ſpolij nequaq̃ pur-
gato, detineret occupatũ. Adiuuabat regem tẽpus, & ꝙ ſocietatem cum Venetis iam
inierat, & ꝙ Ludouicus dux ea tempeſtate ciuibus ſuis om̃ifariam inuiſus eſſet. Vnde
factũ credit, ꝙ nullo reſiſtente & ſine ſanguine rex Mediolanũ accepit. Nam cum ex
Bynaſco exiuit, à Mediolano decẽ millibus paſſuũ nobiles, ciues, mercatores, vniuer-
ſaq; ciuitas effuſa, vſq; ad tria milliaria illi obuiam ibant. p̄ceſſerunt tum quadraginta
pueri, vt fertur, auratis & ſericis induti, palmas portantes in manibus, alij regem ma-
gnum venire, alij libertatem patriæ adeſſe carminibus deſignantes. Geſtabant etiam
vexillum magnũ inſignibus Frãcorum*, habitaq; eſt elegans oratio à puero, conclu-
dens regem ipſum nõ minus eos q̃ parẽtes eorum à libidine & furore tyranni liberaſ
ſe. Sequebãtur q̃ngenti iuuenes, amicti precioſiſſimis ornatibus, quos ſequebanť 24. ſe
nes aureis veſtibus inſignes ſenatoꝝ more, vrbis claues ex auro ſolido regi p̄ſentãtes,
poſt illos xxx. vtriuſq; iuris doctores, geſtãtes palliũ aureũ, ſub quo rex Mediolanum
ingreſſus eſt. Põſt hos multitudo magna nobilium & mercatoꝝ, p̄ceſſit clerus & reli-
gioſi cum reliqis. Sequebãtur regẽ cardinalis de Borgia ſedis apoſtolicæ legatus, car
dinalis S. Petri, cardinalis Rothomagenſis, dux Sabaudiæ, Valentiæ & Ferrarię duces,
Mantuæ & Mõtiſſerrati marchiones, Venetoꝝ & Genuenſium oratores. Et rex ipſe
ad arcem deductus eſt. In hunc modũ ludit fortuna. Quid, quæſo, profuit Ludouico
Sphorciæ duci creato, & Mediolani grandi pompa inſignito? qd alta gloria? qd ſin-
gularis ſapientia? quid longe ſamata potẽtia? quid auri & argenti congeries immen
ſa? qd arx cõtra om̃em hoſtilem expugnationem munita? nõne ſine marte Ludouicꝰ
dux, obmiſſo tanto imperio, ſalutẽ ſuam in ſola fuga cõſtituit, magniſq; itineribus ad
regem Maximilianum in Atheſim ægre p̄uenit? Eodem anno 1499. v. calend. De
cemb. in oppido Rain ad ripã Lyci fluminis, mulier quædã mõſtrum peperit: corpus
vna cõpago fuit, pectoris vna & dorſi, vẽter vnus, duo capita, q̃tuor manus, q̃ternis pe
dibus, pudibũda duo, ventre ſub vno totidem clunes. bene Deus Opt. Max. vertat.

GENERATIO LI.

ANno ſalutis noſtræ 1500. põtifice max. Alexandro 6. & imperante rege Ro. Ma
ximiliano, poſt varia mõſtra LI. incepit generatio. Anno eodem ineunte, Iubi Iubileus.
leus in vrbe Roma celebrari cœpit, & ex more per integrũ annum durauit. p̄ue
nit illuc religiõis cauſa multitudo peregrinoꝝ maxima. Eodẽ anno cũ iam Ludo Sphorciæ
uicus Sphorcia dux, ope & induſtria cardinalis Aſcanij fratris ſui Mediolanum recu- fortuna.
peraſſet, rex Frãcoꝝ Ludouicus cum grandi exercitu in mẽſe Februario rurſum Lon
gobardiam ingreditur, habens ſecum ex gente Suitenſiũ aliquot millia. viciſſim dux
Ludouicus ex eiſdem gentibus & nõnullis alijs nationis Germanicæ, ſuorumq; aliq̊t
pugnatoꝝ millia habebat. Et cum in conſpectum mutuum venirent, acieſq; ſtruendæ
forent, hi q cum Sphorcia erant Suitenſes, cauſati ſunt ſe aduerſus ſuã gentem pugna
re nõ poſſe: & ſic ab his deſertus, in manus p̄uenit hoſtium, ductuſq; eſt in Gallias, &
totum ducatũ ſine ſanguine obtinuit rex Ludouicus eodem menſe Februario. ſic ter
in quatuor menſibus ducatus Mediolaneñ mutauit dñm. paulopoſt Aſcanius cardina
lis neſcio quo inſortunio à ſuis (vt fertur) proditus eſt, & cum auro quod ſecum habe
bat, multorum millium florenorum, traditus eſt Venetis. ibi carceri mancipatus, pau
lopoſt regi Franciæ traditus eſt. Hoc ànno natus eſt Gandaui Carolus Philippi ex
Iohãna filius, Maximiliani ex filio nepos, magnis aliqñ impijs p̄ficiẽdus. Hæc eius na
tiuitas cõtigit ipſo die biſextili, q fuit 25. Februarij, tũc temporis feria 3. Eodẽ anno
rex Portugalliæ, miſſis ad Indiã nauibus, inuenit multas regiones, noſtris hoĩbus ante
illud tempus ignotas, multaq; alia mirabilia. Eodem anno venit Romam Indus q

 dam,

Signa crucis paſſim apparẽtia.

dam, noĩe Ioſeph, narrãs res eccleſiaſticas Presbyteri Iohãnis, noſtris haud multũ diſſimiles. Anno ſalutis nr̃æ 1501. mirãda ſane horrẽda & inaudita oſtendit Deus hominibus. ſiqdem vt ſcribit regi Ro. Maximiliano Leodieñ ep̃us, à feſtis Paſchalib' ſingulis diebus in vno vel alio locọ diœceſis Leodieñ, apparuit publice & inopinate aliqñ in eccleſiis, aliqñ in plateis, aliqñ in domibus, & in ipſis etiã cubiculis ſignũ dñicæ crucis pfectum, & fuit frequenter nigrũ aut rubicundũ, ita etiam, vt in aliqbus putaretur eſſe verus ſanguis cũ medulla & ſanie effuſus: & fuerũt plerunq; cruces ſimplices, aliquando tñ duplices, in forma ſigni ſepulchri dñici. Apparent, aũt, ingt, vt in plurimũ ſup capita mulierũ, & maxime puellarũ, in earũ peplis ſupremo vertice. Et refert idẽ, ſe deſup inqſitionem ſolertem feciſſe, ita q̃ nec dolus nec fraus interuenire potuerit. Scribit quoq; de muliere quadã eiuſdem diœceſis 22. annorũ, valde honeſta, q̃ die q̃dam comperit, admonita à matre, ſignũ crucis magnum & amplũ in peplo coloris aurei, atq; ad ſingulos quatuor eius angulos interiores crucem vnã paruam eiuſdẽ coloris, perinde atq; arma ſunt Hieroſolymitani regis, inq́; medio maiorẽ crucem aliam ſanguinolentã. Territa inde mulier, cum reuerentia peplũ illud ad locũ mundum repoluit, & aliud mũdum capiti impoſuit, mox in eodem crux grandis apparuit. accurrunt hoĩes multi ex admiratiõe, in quorũ cõſpectu iterũ & iterum pepla mutauerat, ita vt nouẽ diebus pepla tredecim cruce ſignata fuerint. Inſup dum quadam vice q̃plurimi cum ea de p̃miſſis colloquerent, viderunt adſtantes inter colloquẽdum exoriri in eius mento crucem, latitudinis vnius digiti, coloris & ſaporis mellei, cuius ſtipes à gutture in inferius labrũ ad vſq; dentes exurgebat, p brachia vero ꝑtendebatur ex aduerſo inter mentũ ipſius & labrum p̃dictum, quanta eſt oris amplitudo: quo cum ad adſtantiũ admonitionẽ leuare manum dextram conaret, apparuit conſimilis crux in eadem: retracta ad ſinum manu, cum vtraq; ſigna duabus ferme horis p̃ſtitiſſent, demũ ꝑut aduenerant, ita diſparuerunt. Sed poſt hęc non ſolum ſignũ crucis apparuit, quin & veluti haſta quædã, ac deſup nonnulli characteres, cruenta quidem omnia, concludebantur in circulo viridi totum contingente caput, ꝑtulitq́; inde acumina ad modũ ſpinarum. Apparuerũt & ſigna in camiſiis mariti crucis ſanguinolenta. Hortatus eſt mulierẽ curatus ſuus, vt cum Iubileus eſſet, in Traiecto ſupiori, vbi fuit ep̃s, q̃ iret illo & confiteretur. aſſenſa iuit, & ad S. Seruatiũ confeſſa eſt magno theologo. iuſſa poſt hæc iuit in chorũ, & ꝑpter reliquias ducta eſt in ſacriſtiam. allato ei peplo nitido, rogata eſt q̃ capiti imponeret, ne cum tanto horrore p plateas incederet. aſſumens ipſa nouum, quem capiti applicuit, mox erupit in ipſa pepli parte anteriori ſanguinis tanta copia, vt confeſtim in extremã vſq; fimbriam ad vnius digiti longitudinem & prope duorũ latitudinem deflueret. vnde adeo conſpicientes ſunt attoniti, vt e canonicis vnus ꝑtinus caderet. At illa inde diſcedente, publice viſa eſt in ipſo recenti peplo ad ſcapulam dextram magna vis ſanguinis, in figuram quaſi crucis ſe porrigẽs atq; amplificans. Cum qbus demũ ſignis ipſa ad eundem epiſcopum ducta eſt, recenti & madido cruore, vt in p̃ſentia ſua, ſicut ſcribit, attrectatus, digito adhæreret, multis videntibus & admirantibus. Hæc ſcripſit idem ep̃us regi noſtro Maximiliano 18. die menſis Maĳ anni currentis. An non ſunt ſtupenda & mira hæc om̃ia? taceo tot monſtra in ſex annis retro edita, taceo ſcabiem elephantiæ non abſimilem, inauditam, nec etiam medicis diu cognitam, quæ plaga ita inualuit ab anno ſalutis 1495. q̃ nõnullos extinxit, pleroſq; inutiles fecit, nec adhuc ceſſauit. Hæc tam horrenda p̃ſagia nemo aduertit. latius terrent q̃ emendant. Manifeſtum eſt autẽ, talia fieri per ꝑuidentiam creatoris ꝑpter euidentẽ vtilitatem, quæ ex ea ꝑuenire deberet hominibus: & hoc, ſiue fiat per naturã, ſiue per voluntatẽ creatoris, vt timeãt & à malo reſipiſcãt. Timor vero iſte omnino bonus eſt, propter quem incutiendum inquit Guilielmus in lib. de vniuerſo, Creator & ſtellas & cometas in cœlo & gladios igneos & dracones creat, & apparere facit in ſublimi, ſimiliter & portenta in terra & in mari, monſtra in hominibus etiam naſci, vt infantulos multorum capitum. propter quod & monſtra dicuntur. nõ ſolum q̃ propter admirationem nouitatis ea homines ſibi monſtrant, ſed quoniã iram Dei monſtrant imminere hominibus: quod Deus, ſupplex oro, bene vertat.

FINIS HISTORIAE IOHANNIS NAVCLERI Tubingenſis Præpoſiti, quæ à coodito mũdo in annum Chriſtianæ ſalutis milleſimũ & quingenteſimũ deducta eſt feliciter.

AVCTA-

AVCTARIVM CHRONOGRAPHIAE NAVCLERI PER F. NICOLAum Baſelium monachum Hirſaugień. ab anno ſalutis M.D.I. in annum M.D.XIIII. deductum.

ANno 1501.8. Kalend. Februarij obijt Margarita vxor Philippi comitis Palatini Rheni, Bauariæq́ ducis ac principis electoris, Haidelbergæ in choro S. Spiritus honorifice ſepulta, mulier honeſtiſſimę cõuerſationis, cuius quidem funeralẽ diem ſolenni põpa celebrari fecit, pſentibus ibidẽ oratoribus Maximiliani regis & multorũ regni Germanici principũ. aderant quoq́ nonnulli epiſcopi & abbates, maxime autẽ Spireń Ludouicus, & Vormatień Iohãnes Dalburgius, vir adprime doctus, rem diuinam ibidem celebrantes. Eodem anno, 8. Idus Ianuarij Iohannes quidam de Eltz, adiunctis ſibi quibuſdam equeſtris ordinis militaribus & peditibus nõnullis, tumultuarie hinc inde collectis, Boppardiam oppidum regale Treuirenſi eccleſiæ dudum impignoratum, nullo ſibi reſiſtente, clara iam luce intrauit, eiectisq́ omnibus qui erãt ex parte archiepiſcopi, de ſuis ad murum oppidi atq́ turres cuſtodiam poſuit, nullumq́ ex Treuirenſibus intromiſit: caſtellum quoq́ eiuſdem oppidi obtinuit, & teloniũ cum ære quod intus repererat, occupauit. **Boppardia**

Eodem anno facultas theologica Moguntinæ ſcholæ, exemplo Doctorũ Pariſień & Colonień puocata, die XIII. menſis Octobris determinauit, ſtatuit & decreuit, ſentiendum, credendũ, defendendum & appbandum fore, contra declamationem nõnullorum maculiſtarum, beatiſſimam virginem Mariam nunq̃ originali ſubiacuiſſe peccato, ſed ſingulari quodam priuilegio pſeruatã. Statuitq́ ꝙ nullus deinceps apud eandem ſcholam in facultate theologica pmoueri debeat, niſi prius iurauerit, opinionẽ contrariam non velle approbare vel tenere. Apparuit etiam his tẽporibus in Perſide homo quidam Sichin nomine, quem alij *Sophum nuncuparunt, de ſtirpe regis Perſarum, qui valida manu & armis Mediam, Parthiam, Perſiam, Meſopotamiã, Armeniam & magnam orientis partem ſubiecerat. Hic deputatus cum mortuis, filios poſt ſe reliquit hæredes, quorũ quidem natu maior, cæteris fratribus interfectis, regnum ſibi vſurpauit paternum: quo mortuo, ſucceſſit ex fratre nepos hic, quem diximus Sophum, qui accerſitis ad ſe om̃ibus proſcriptis, fugitiuis, latronibus, maleſactoribus & egenis quibuſuis, ac inopia rerum preſſis, breui maximum ſibi adunauit exercitum, & ingreſſus Perſiam, omnẽ circa regionem potenti manu obtinuit, atq́ omnes ſibi contrarios occidit, ac prædam ab hoſtibus obtentam, militibus diuiſit. quo factum eſt, vt tantũ ſibi fauorem pariter & amorem omniũ conquiſiſſet, vt nullus foret qui nõ p eo mori vel quælibet picula ſubire paratus fuiſſet. Multa dein plia geſſit cum finitimis regnis & regionibus, victor ſemp, rariſſime victus: hunc deniq́ Sophũ pfidi Iudæi ſuum rati Meſſiã, p omnẽ pene Europam exultant & lætant, ſeq́ tam nuncijs q̃ muneribus cohortant vt bene ſperẽt, qm̃ is aduenerit quẽ diu ſibi ſunt pſtolati ſaluatorẽ. ſed mentita eſt iniqtas ſibi, ſpe ſua decepti, quã tẽporis intercapedine precio iamiam redimendam exiſtimabant. nam vt referunt, nullam is gentem plus habet inuiſam atq́ pſequitur, q̃ Iudæorũ. **Sophus Perſa.**

In Gallijs quoq́ homo natione Italus, noĩe quidem Iohannes, verũ ſuperbiæ ſpiritu inflatus, ipſe Mercuriũ ſe appellari voluit, vxorem & filias circunducẽs, ſeruos & ancillas q lateri eius ac in miniſteriũ vxoris & liberorũ eſſent, cõſtituit: lineis om̃es ad nudũ ſupinduti, atq́ ſinguli ſingulas catenas ad collum ferreas portantes, eo videlicet amictu incedentes, quo Damis magiſtrum, & Philoſtratus ſcripſit inceſſiſſe Tyaneum Apollonium. Siquidem huius Tyanei, philoſophi, vt ſui: magi autem, vt vulgi ſe habet opinio, Mercurius iſte imitatorem gloriabatur atq́ diſcipulum, quippe qui magna, inuſitata & prſus mirabilia pollicebatur. Nam vt de multis pauca referam, veterũ om̃ium Hebræorũ, Græcorũ, Latinorũq́ ſcientiam pfectiſſime gloriabatur aſſe ... tum, veteres pene om̃es philoſophos & theologos floccipendens, nec pter ſe vnũ ... ſolum doctos dicebat in arcanis q̃maxime. Moratus deinde aliquãdiu Lugdun... al ... liæ, in precio babitus, apud Ludouicum Galliæ regem ſe natum ad res ſumm... eſta ... batur. Rex vero Ludouicus miratus hominem, turbam doctiorũ accerſiri ſ... in pri ... mis aũt medicæ facultatis pfeſſores, qui qd in hoĩe tam inaudito q̃ inuiſo ... ret, peri ... culũ facerent. parent illi regijs mandatis, atq́ ſalſo Mercurium cõueniu... olloquun ... tur, diſputant, ac in medium plurima de diuerſis afferunt, atq́ graculo ... aciore, ad ... interrogatã pmptulũ inueniunt. Stupent igit atq́ hoĩem admirant, ... eris ppe ad ... ſufficientiã Latini ſermonis ingeniũ habere tam pfundum q̃ diuj... in medicinis ... maxime: atq́ ad regẽ redeuntes, rem ex ordine referũt, ſupra ho... duenticiũ hunc ... ſa- **Iohã. Mercurius.**

ſapere:ſed vnde illi tāta, aut q̄uis pacto in eo lateant ſecreta, ſe pꝛſus ignorare. Donauit vero regē Mercurius iſte enſe quodam 180. gladiolis reſerto, & mirabili ſatis ingenio fabrefacto, necnō & clypeo ſpeculū in ſe cōtinente, ſingulari factū ingenio, quod neſcio quid virtutis cōtinere dicebat occultæ. Verum quo peruenerit, aut qualē vitæ habuerit finē, nihil certū ſcribitur. Eodem anno Philipp⁹ archidux Auſtriæ, & vxor eius Iohanna filia regis Caſtellæ, amicitia cū Francis firmata, p Galliam in Hiſpanias pfecti ſunt, intrantes Pariſioꝝ Lutetiā in feſto S. Catharinæ, Pictauiā in vigilia natalis dñi, vbiq; honorificētiſſime ſuſcepti. Eodem anno viri quidam ex Italia in Germaniam venere, tunicis nonnulli lineis, alij griſeis laneis induti, nudis pedibus & capitibus diſcoopertis incedentes, atq; ligneā in manibus crucem ſinguli portantes, neq; ſacculum, neq; peram habebant, neq; baculum, neq; pecuniam, iuxta ſaluatoris noſtri exemplum & euangelicam doctrinam, vinum & cereuiſiam non bibebant, atq; oībus diebus pter dñicam ieiunabant: olera, braſſicam & mentham, herbaꝝ'q; radices cū ſale inſperſo manducantes, abſq; cuiuſuis pinguedinis appoſitione, carnes, piſces, oua, butyꝝ, caſeum aut lac nunquā in cibum admittebant. In ſacris quoq; templis ad modum crucis brachia protendentes, humo ſe iactabant, prolixius orantes, non amplius 24. horis in vno loco vel hoſpitio manentes, niſi quem corporis valetudo mala detinuiſſet. Nam p ciuitates & oppida & villas bini ſimul aut terni circūeuntes, cibum oſtiatim, vbi eſuries compuliſſet, mendicabant. Deniq; his ex clericoꝝ ordine plurimi ſacerdotes, diaconi & ſubdiaconi cōiungebantur, nihil præter tunicam, zonam, *ligneā* crucem & orationale, ſecum deferētes. Coloniam Agrippinam & Aquiſgranū oēs viſitabant. Erat illis voluntarie hæc aſſumpta pœnitentia, quam quiſq; pro voto ſuo pagebat, alius quidem tribus, alius quinq;, ſeptem alius annis iuxta voti qualitatem, q ſe ſua ſponte obligabat: finito autem termino, quiſq; in ſua reuerſus, ab ea dum voluit inſtitutione ceſſare poterat. Verum hoc p ſeptēnium ferme totum durauit peregrinationis inſtitutum: quare nunc plures, nunc vero pauciores p Germaniam viri circumire videbantur, quoniā præter monachos & mulieres, nullū à peregrinationis ſuæ conſortio excludebant.

Peregrini paupes.

Fames.

Eodem anno p totam Sueuiā fames magna, frumentoꝝ'q; inopia mortales preſſit. Argentoracenſes vero, quoniā frumentis abundabant, oībus vndequaq; cōfluentibus frumenta cōpetenti foro vēdebant. Eodem anno ciues regiæ vrbis Baſileenſis, regi Maximiliano ſimul & regno Germaniæ ſine medio ſubiecti, proprij & iurati, ſine ſcientia, voluntate & conſenſu*, cōfœderationem cum Heluetijs, hoc eſt, Suitzeris cōiuratis, perpetuā inierūt, factaq; Baſilea ciuitas coniuratorū angulus nouus. Huius autem alienatæ cōfœderationis literæ, conſcriptæ ſunt & ſigillis eoboratæ in oppido Lucernēſi, nona die mēſis Iunij, anno quo ſupra. Ad Baſileēſi quoq; ciuiū imitationē, eodē anno, decima die menſis Auguſti, oppidani Schaffhuſen ad coniurationē Suitzeñ ſuſcepti ſunt in oppido Lucernēſi, iurantes, & literas de rato dantes & accipiētes.

Baſilea Heluetijs iūcta.

Raimūdus card.

Eodē anno Alexāder papa 6. Raimundū cardinalem S. Mariæ nouæ, Gurceñ epm, cum gratia & indulgentijs Iubilei in Germaniā. Daciam, Suediam & Pruſſiā, legatum à latere miſit, multis illū facultatibus dotis noīe condonando. Hic aliq̄diu Tridēti ſubſtitit, propterea q Maximilianus rex Germanoꝝ atq; regni principes electores. q intereſſe ptendebant, hunc ne ſuæ legationis fines attingeret, prohibebant. Verum poſt multos & varios deſup tractatus tandem admiſſus, Inſpruck ad Maximilianū regem ſe tranſtulit, vbi p menſes aliquot moratus, poſt Norinbergā, deinde Coloniā venit.

Peſtis.

Anno dñi 1502. magna vbiq; per totam Germaniam peſtilentia graſſabat, & multa millia hominū conſumpſit, pſignata, quemadmodū multorum opinio fuit. p cruces quas in lineis hoīm veſtibus etiā abditis & ciſtis incluſis, ante bienniū apparuiſſe narrauimus, quaꝝ caſus ſiue lapſus in annū tertiū, non ſimul & ſemel ſed diuerſis in locis durauit. videbant etiam nonnulli cruces habuiſſe in ſuis corporibus nudis impreſſas, qui vt plurimum, eodem anno peſte ſunt cōſumpti.

Ruſticorū diœceſ. Spirenſis rebellio.

Eodem anno ruſtici quidam diœceſis Spireñ in agro *Bruchſellano iuramentorū ſuorum & fidelitatis pſtitæ temerarij tranſgreſſores, contra dños ſuos, epiſcopū & canonicos in malū conſpirauerunt, iuramento ſe mutuo colligantes, ac paulatim occulte numero creſcentes, multiplicati ſunt. Et niſi tempeſtiue conſpiratio illorum denudata fuiſſet, in breui multitudine inſuperabiles euaſiſſent.

bűdtſchuch

Sumpſit ortum liga ruſticorū, quam ipſi Bundtſchuch vulgariter nominabant, in villa quadam Spireñ diœceſis, *Vndergrunbach dicta, primo p duos ruſticos, q per callidas ſuas pſuaſiones paulatim in eandē coniurationem plurimos traxerūt, nedū in pdicta villa, ſed in pleriſq; alijs circūcirca. Et vt duo eoꝝ in tormētis confeſſi ſunt, media pars viroꝝ oppidi Bruchſal in eandē cōiurationem cōſenſum dederat. Submittebāt aūt ſecreti quidam ex liga ſua callidos ſolicitatores,

res, ꝗ per vicos & oppida circũeuntes, ꝗs potuiſſent, in ſui cõſortium cõtra clerũ, contra principes & oẽm maioritatẽ traherẽt. Delegerat iam ſibi hęc malignãtiũ cõgregatio duos capitaneos, ꝗ om̃i colligationi & ligæ ꝑeſſent, atq; ad q̃rũ imperiũ oĩa fierẽt & agerẽtur, & ꝗbus reliqui ſine cõtradictiõe obedirẽt. Igit ex inſidiis hincinde latenter ꝓrumpentes, parato vexillo bicolorato, in vnũ cõuenire ſatagentes, diem ſtatuũt & locũ vbi cõuenientes, diuina diſponente ꝓuidentia, conſilium eoꝝ infatuatum & denudatũ fuit, plurimis eoꝝ captis & trucidatis. Siqdem capti huius cõiurationis primi autores, quæſtionibus expoſiti, arcanũ impietatis ſuæ ac initæ cõiuratiõis denudãt, atq; in tredecim aut quatuordecim articulos quæ cõceperãt mala, dinumerãt, ꝗs breuiter & ſuccinctim hic cõplectemur. Primus, vt aucti numero, iugum om̃e ſeruitutis abiicerent, & oĩmodã ſibi libertatẽ more Heluetioꝝ armis vendicarẽt. Secũdus, vt qſquis in hãc ſotularĩa ligam aſſumptus fuiſſet, ſingulis diebus qnquies dñicam orõnem cum angelica ſalutatiõe in memoriã qnq; vulnerũ Chriſti principaliũ, flexis genibus oraret ꝓ obtinẽda victoria. Tertius, ſymbolũ ſibi cõſtituerũt Deiparã virginem Mariam & diuum Iohãnem Euãgeliſtã. Signũ vero mutuæ inter ſe cognitiõis erat, dum aliqs ex cõiuratione interrogatus fuiſſet, alteri interrogãti reſpõdere potuiſſet in hũc modum: **was iſt nun fur ain weſen?** Reſpondit interrogatus, ſi fuit de coniuratis: **wir mogen vor den Pfaffen nit geneſen.** O iniquitas diu fermentata, vt clericis laici oppido infeſti prædicentur. Quartus, conabãtur omnem principatum & dominium extinguere, atq; contra omnes turmatim cum vexillo in bellum procedere, omneſq; ſibi reſiſtentes miſerabili clade trucidare. Quintus, confeſſi ſunt primũ Bruchſal oppidũ ſe inuaſuros, atq; id qdem facile, ꝙ dimidiã virorum in eodem oppido partem ſibi coniuratã habere gloriabãtur: quo facile (vt præſumebãt) obtento, vlterius cõtra marchionatũ Badeñ. armati procederẽt. Sextus, cõſtituerũt inter ſe bona monaſteriorum, eccleſiarum & clericoꝝ in circuitu direpta diuidere, atq; miniſtros eccleſiæ humiliare, ac quãtum poſſent, eorundem numeꝝ imminuere. Septimus, vt ad ſufficientem numerum cõgregati, amplius 24. horis in vno loco haudquaq̃ moras traherent, ſed ad vlteriora ſemper procederẽt, donec oĩa ſuæ cõiurationi ſubiicerent. Octauus, tantũ ſibi præſtabãt, vt dum ſemel cõglobatim ad bellum procederent apertũ, om̃es ſibi adhærere ciues & ruſticos libertatis amore, etiam nõ cõpulſos. Nonus, intendebãt extinctis monaſteriis & eccleſiis, atq; in nihilum eccleſiaſtica libertate redacta, neq; decimas, neq; cenſus dare velle, neq; monachis, neq; clericis, neq; principibus, neq; nobilibus. Decimus, cõiurarunt ad diem S. Georgii eiuſdem anni cõuenire, & armata manu (vt diximus) oppidum Bruchſal mane diluculo inuadere. Vndecimus, libertatem ſibi armis vendicare inuicem cõiurarunt om̃imodam, nec deinceps alicuius pati dominiũ velle, nec cenſus dare nec decimas, nõ precarias principibus, nõ vectigal, aut quippiã tale, ſed ab omni tributorum genere ſe liberos eſſe & penitus exemptos. Duodecimus, ꝓpoſuerãt venatiões, piſcatiões, paſcua, nemora, & oĩa quæ principum conſueuerũt * exceptiõe vſibus deſeruire priuatis, in cõmunitatem reuocare, vt cuiq; liceret venari atq; piſcari, quãdo, vbi & quomodo vellet, ſine cuiuſcũq; prohibitiõe & impedimento. Tertiuſdecimus, decreuerũt manu valida ſuoꝝ ꝓcedere, primo cõtra marchionem Badeñ, deinde cõtra ep̃m Spireñ, & demum cõtra monachos & clericos: & quicũq; cõtradixiſſet, ſine miſericordia interficeretur, tanq̃ iuſtitiæ Dei cõtrarius, inobediens & rebellis. Hæc autem in perniciem Reipub. cõtra ep̃os, principes, religioſos & clerũ oẽm excogitauerat ruſticoꝝ temeritas in * Vndergunbach, Iolingẽ, & in oppido Bruchſal, aliiſq; villis & locis in circuitu, quoꝝ tamẽ præſumpta temeritas à Deo fuit denudata, receperuntq; iuſtam ſuoꝝ male geſtoꝝ pœnã, publicis expoſiti cruciatibus, vt ſupra patuit, quã quidem Maximilianus Germanoꝝ rex ſuis in literis propterea emanatis inflixit. Eodem anno cõuentus fit principum in oppido regali Norinbergeñ. mandato regis Maximiliani, qui quidem lente cœpit, ſed diutius durauit. In eo cõuentu poſt varios deſuper habitos tractatus, Raimundus cardinalis tituli S. Mariæ nouæ, Gurceñ. ep̃us, ab Alexandro VI. legatus à latere in Germaniã & reliquas prouincias cum gratia Iubilei miſſus, conſenſu principũ Norinbergã vocatus, ad ſuæ legationis partes eſt admiſſus. Eodẽ anno ſæuiente peſtilẽtia, millia circiter quatuor hominum vtriuſq; ſexus & conditionis Stutgardiæ abſumpta ſunt.

Anno dñi 1503. hyems nimium dura & prolixa fuit, quã æſtas ſubſecuta eſt calida, & dura ſiccitatis occurſu, qm̃ per quadrimeſtre pluuia terrã non humectauerat: quo factum erat, vt humi naſcentia ſiccitate vt in plurimum areſacta periiſſent. Nam fœnum ante maturitatis tempus aruit, & auena modica excreuit, frumenta, etiam in precio habita, nimium adſcendebant, hanc æſtatem ingens porcoꝝ mortalitas obtinuit.

Iacub' marchio Epus Treuirẽſis.

Eodem anno 19. die menſis Februarij obijt reuerendiſſimus in Chriſto pater & dñs Iohannes ex marchionibus de Baden, Treuirorum archieṗus, anno pontificatus ſui 57. ætatis vero 79. Cuius exanime corpus in eccleſia Treuireñ. maiori ſepulcrũ ſub marmore à ſe adhuc viuente præparato fuit. Reliq̃t aũt poſt ſe ſatis tenuem eccleſiam, ac ære alieno nõ parum grauatam. Huic in archiepiſcopatu ſucceſſit Iacobus ex marchionibus de Baden, Chriſtophori ex fratre nepotis primogenitus, q prius coadiutor eius fuit, cui & Alexander ſextus de ſucceſſione prouidit, licet decano & pleriſq; alijs canonicis nõ placeret. Præualuit Iacubus, & ſedi præſedit annis plus minus octo, vir ingenio, eloquio, prudentia & ſcientia plurimũ commendatus, ita vt & Itali non parum multi hæc ipſa & naturæ & gratiæ dona ſint admirati, quippe cui ſimilem ea non tulit ætas. Fuit em̃ antiquitatis peritiſſimus & ſtudioſiſſimus amator, q multis pecuniarum expenſis Romæ & publicas & priuatas etiam ſubterraneas antiq̃tates perſcrutatus, in duos libros cõſcripſerit. Eodem anno Philippus archidux ab Hiſpania regreſſus in Franciã, compuſuit pacem apud Lugdunum 25. Martij inter Hiſpanus, Gallos & Germanos, quæ publicitus edita fuit illic quarta Aprilis. Deinde perrexit in Sabaudiam inuiſere ſororem ſuã Margaritam, poſt repudium à Frãco datum, Sabaudico duci nuptam. Eodem anno ſceleratus q̃dam Picardus Pariſij in ſacello quod dicit̃ ſanctũ, violenter abſtulit hoſtiã de manu celebrantis, & corã multis nobilibus comminuit & coniecit in terram. Hic coniectus in carcerem, rogatus à iudice vt veniam peteret, noluit: ideoq; mox igni, vt meritus erat, abſumptus. Eodem anno poſteaquam diræ ſæuitia peſtis epidemiæ humanum genus ſupra menſes duodecim grauiter uppreſſiſſet, ita vt tertiam in pleriſq; locis hominum partem, in quibuſdam mediam fere conſumpſiſſet, noua quædam & dira murtalibus ægritudo irrepſit, febres ſcilicet peſulentiales, inteſtini calores, capitis intolerabiles dolores, pituita, catarrus, & fœtor quidam anhelitus formidabilis, quorum umnium tabe & dyſenteria multa hominum millia periere, totuſq; annus nimium calamitate pleuus, nihil præterquã malum præ ſe ferebat.

Iohãnes Dalburg. eṗus Vormatiẽ.

Eodem anno 27. die menſis Iulij Iohannes Dalburgius Vangionum antiſtes, Haidelbergæ moritur, anno pontificatus ſui 21. cuius corpus Vormatiã delatũm, debito cum honore in eccleſia maiori ſepelitur. Fuit hic trium linguarum principalium, hoc eſt, Hebrææ, Græcæ & Latinæ admodũ peritus, & in his plurima cõportauit volumina, necnõ in reliq̃ facultate literaria ſatis rara & precioſa, in q̃rũ lectione, q̃ties à curis reip. vacabat, ſumma cũ voluptate verſabat̃. erat em̃ Philippi comitis Palatini &c. archicãcellarius & à ſecretis ſupremus. Præceptorẽ

Rudulphus Agricola.

habuit in Græcis literis Rudolphũ Agricolã Friſiũ, ex Groninga oppido natũ, hoĩem vndecunq; doctiſſ. quo docente, maximũ vtriuſq; linguæ conſecutus eſt experimentum. nam inter noſtræ tẽpeſtatis põtifices facile doctiſſimus extitit, quẽ non ſolũ Germani, ſed & Itali & Galli ſæpius admirati ſunt orantẽ, dũ & Romæ ſub Innocentio 8. in publicu poraret conſiſtoriu, & Pariſiis corã rege Ludouico in ſuo Parlamẽto. Vere Mecœnas hic erat, hoſpes & patronus oĩm bunorũ & doctorũ virorũ noſtræ tempeſtatis vnicus, inter doctiores doctiſſimus, inter eloquentes facundiſſimus, inter philoſophos Plato, inter muſicus Timotheus, inter oratores Demoſthenes, inter aſtronomos Firmicus, inter pueras Virgilius, inter coſmographos Strabo, inter põtifices Auguſtin', inter cultures pietatis Numa Pũpilius. huic ſucceſſit in põtificatu Reinardus de Rieppurg, vir bonus & honeſtæ cõuerſatiõis, ſed literarũ bonarũ parũ doct' & amator. Anno ꝓnotato, 18. die mẽſis Auguſti Romæ obijt Alexãder 6. anno põtificatus ſui XI. apud S. Petrũ ſolenni põpa ſepultus. Refert̃ autẽ venenato interijſſe poculo, q̃d Valentinus filius eius cuidã parauerat cardinali, quẽ deſtinauerat necãdum inſidioſe. Verũ errore miniſtri factum eſt, vt papa intoxicatũ ebibiſſet poculum, vnde turgentibus viſcerib' mortẽ obijt. Cui ſucceſſit vnanimi cardinaliũ electione Frãciſcus de Pi-

Pius papa 3.

colominib. tituli S. Euſtathij diaconus cardinalis Seneñ. & dictus Pius 3. ꝓfuitq; dieb' tantũ 16. vir certe ingenio clarus, ductus, & longa rerũ expientia venerandus, Pij 2. ex Laodamia ſorore nepos. hic pontificatũ vt mox fuit adeptus, cœpit in Gallos conſpirare, grauiter ferens eorum tyrannidem in Apulia, Lombardia & Italia excanduiſſe. Quorũ motus præuenire tentaſſet, niſi morte ſublatus, quod ꝓtendebat, ope minime

Iuli' 2. papa

complere poterat. Igitur eo ſublato in feſto S. Lucæ Iulianus cardinalis presbyter S. Petri ad Vincula, Oſtieñ eṗs, patrum ſuffragio in papam electus, & Iulius eius noĩs II. dictus eſt. ꝓfuit annis decem, vir ſtrenuus & longo tẽpore in curiæ negocijs multũ expertus. hic eccleſiã S. Petri Rumæ ſumptuoſiſſimã cũſtruere, ac ḡnale apud Lateranũ celebrare cõciliũ cœpit, bella q̃q; cõtra Venetos & reliq̃s eccleſiæ rebelles pluria geſſit, Rauennã & alia multa recupauit. Eodẽ anno Vdalricus dux Vuirtẽbergeñ ſub tu-

to

Vdalricus Vuirtēbergē III. dux.

toribus conſtitutus,quos regentes nominãt,rege Maximiliano vices ſuas interponente,ducatui præficitur,annū ætatis agens 16. atq; amotis regentibus, oēm adminiſtrationem principatus vt hæres legitimus adeptus,dux ab oībus ſalutatur. Siqdem penſitabat in adoleſcēte Maximilianus rex animū generoſum,nobilem atq; maturū,& q ſatis ad res gerendas atq; defenſionem patriæ videret idoneus. Igitur ad mandatū regis conuocãtur in oppidū ducalis reſidentiæ Stutgardiā prælati,abbates,nobiles & cōmunitates terræ Vuirtembergeñ. qbus in vnū congregatis,legati regales adſtiterunt, hãc in animo regi ſententiā reſidere dicentes,Scilicet non adeo cōducere ad vtilitatem patriæ, ſi diutius plurimoꝝ regatur dominio,ſed cōuenire melius,vt vnius moderamine principis gubernetur. Eapropter cōſultatio de his habita inter eos q conuenerãt, complacuit edictis obedire maioris,& vnū habere potius, cui rerum ſumma cōmitteretur, ꝗ plures. Depoſitus igitur magiſtratibus,dux Vdalricus adoleſcens,annoꝝ plus minus 16. patriæ gubernator & moderator aſſumitur,atq; à cūctis princeps Vuirtembergeñ. verus & legitimus ſalutatur. Eodem anno circa feſtū Simonis & Iudæ apoſtoloꝝ, factus eſt in oppido regali Frãcofordeñ. cōuentus principū quorundā,in quo cōuenerunt Bertoldus Mogūtineñ. Hermãnus Colonieñ. & Iacobus Treuireñ. archiepī,Philippus quoq; comes Palatinus Rheni,& Ioachimus marchio Brãdenburgeñ; qnq; dignitatis electoriæ principes. Porro ex parte ducis Saxoniæ Friderici aderat eques auratus Henricus de Bina doctiſſimus. Cauſas vero cōuentus paucis volebãt eſſe manifeſtas,aderãt Maximiliani regis Germanoꝝ legati,& Raimundus cardinalis Gurceñ. Ap. Se. legatus à latere,de Colonia nauigio iter per Rhenum & Mogum faciens, atq; in eo cōuentu ſuæ finem legationis conſtituens. Nã Moguntiacū diuertendo,per Vangiones & Nemetes ad Rauracos vſq; peruenit. apud Baſileenſes itaq; ſubſiſtens, miraculoꝝ frequentiā triū ſanctarū virginū, Kunegundis, Viberadis & Mechtildis in eccleſia parochiali villæ cuiuſdā Eichſel dictæ,Conſtantieñ. diœceſis(non procul ab oppido Rynfelden,qd eſt Baſileeñ. diœceſis)quieſcentiū audiens,vnum à ſecretis Iacobū Merbolt Bambergeñ. diœceſis clericū pro inquiſitiōe veritatis quã fama ſparſerat,miſit,q ad locū veniens,vidit mulierem monoculã per annos ſerme ſedecim ad memoriam & tumbas prædictarū virginū illuminari,& defectū oculi penitus auferri,ſic q̄ veteris in ea morbi nullū deinceps apparuit veſtigiū. Alterã quoq; mulierem biennio paralyſi membroꝝ contractã,ad memoratarū virginū inuocationem priſtinæ ſanitati reſtitutã conualuiſſe, ita vt ſurgens de grabato in quo iacebat, pedibus ſana,votum à ſe promiſſum adimpleret. Adoleſcentem quoq; annoꝝ octodecim, cum adhuc puer eſſet, ac tertio ſuæ ætatis anno cum iam verba loqui ſemiplena cœpiſſet,ictu fulguris & tonitru ractus loquelam amiſiſſet,ad memoriã virginū oblatum à parentibus,perfecte reſtitutum loquela didicit,ita vt ſine impedimento verba perſecta loqueretur. Referens vero hæc eadem à ſecretis miſſus Card. Raimundo,quę ab eccleſia Romana canonizatæ nō fuerãt virgines,iuſſit vt celebri honore ab oībus venerarentur,indulgentias ad earundem natalicios dies iuxta ſibi traditã facultatem diſtribuēdo. Eodem anno obijt illuſtris dux Georgius Bauariæ princeps,relinquens poſt ſe filiã vnicã Elizabeth noīe hęredem,quã ante annos ferme quatuor, priuſꝗ mortē obijſſet, matrimonio deſpōſauit Ruperto Philippi comitis Palatini Rheni filio ex ſorore nepoti. Vnde anno ſequenti orta fuere plurima bella in ſuperiori & inferiori Bauaria,necnon in dominio & ducatu Philippi comitis Palatini. nam priuſquã moreretur, generum ſuum ducem Rupertum,vnà cum vxore & liberis ad ſe in Bauariam vocauit,hęredem illum totiꝰ ducatus & oīm quæ poſſidebat,inſtituere cupiens. Igitur moriturus ex teſtamento Georgius dux Bauariæ generum ſuum conſtituens hæredē vniuerſorum, cum iam ille oppida quædam atq; munitiōes in deditionem accepiſſet,manu ſatis valida in totum Bauariæ ducatum introduxit. Quod vbi Albertus tanꝗ hæres proximior aīaduertiſſet,teſtamentum Georgij veluti nullum reclamauit. Verum dux Georgius generū,ne à teſtamento etiam ſe mortuo diſcederet,admonebat. Defuncto aūt Georgio, Albertus cum in poſtulando de ſucceſſione hæreditatis,fruſtra ſe laborare cōſpiceret,regis Maximiliani,cuius ſororem ſibi matrimonio copulatam tenuit,iudicium implorauit. Ob eam igitur cauſam rex vocatis ad ſe partibus,concordiã inter duces reformare conabatur, varijs multiſq; in medium adductis medijs. Rupertus aūt qm̄ in agēdis rebus ſui compos ipſius non erat,propter nonnullos à patre ſibi deputatos directores, quorum arbitrio cuncta fieri oportebat,regis decretum & æquas rei conditiones ſuſcipere recuſauit. Eapropter anno domini 1504. Maximilianus rex Germanorum atq; Romanorum electus & deſtinatus imperator,vbi ſe multa clementia ſingulariq; benignitate conatus ſuos fruſtra conſumpſiſſe videret,Rupertum cōſilio ſuorū iam deceptum,

Belli Bauarici initia.

impe-

imperiali banno cum oībus ſibi adhærentibus notauit. Quod idem Rupertus animo indurato trāſiēs, cōtractis vndiq; tumultuarie ſuorū copijs, munitiōes ducatus hincinde occupat, proteſtatus ex teſtamento ſoceri, quæ illius fuerāt, oīa ſuæ ditiōis eſſe, non alterius cuiuſpiā iniuſti occupatoris. Deinde præmonitus Ruperti ducis pater Philippus comes Palatinus, ne ſuppetias filio exbannito mitteret, neve illi cōtra mādatum regis, niſi ad cōcordiam partium faciendam aſſiſteret, animo fluctuans pater, qd faceret trepidabat. Vrgebatur eṁ affectu paterno ad ſubueniendū filio, terrebatur autem regio edicto. Verum eṁuero tandem victus affectu paterno, naturā legibus prætulit humanis, ac omi qua potuit manu armata filio ſuppetias miſit. Quod aīaduertens Maximilianus rex, bellum tam Philippo q̃ filio Ruperto indixit, totius regni principes & ciues cum miniſterialibus conuocās, cōcedens vnicuiq; libere & impune contra cōtemptores rebelles & exbannitos procedere, atq; villas, caſtra, oppida & munitiōes inuadere, deſtruere & obtinere. Couenıūt igitur regis mādato principes & ciues plurimi, & quaſi ex cōdicto vnanimi, oīm conſenſu arma in Palatinum corripiunt, Maximilianus rex videlicet, Fridericus marchio Brandenburgeñ. Albertus & Vuolfgangus fratres cū liga Sueuicæ natiōis aduerſus Rupertum in Bauaria, Lantgrauius Haſſiæ Guilielmus cum ſuis ad publicā ſtratam mōtanam atq; Rheni planitiem, Vdalricus Vuirtembergeñ. dux ad alteram Rheni fluminis partem quæ Sueuiā reſpicit, Alexāder vero comes Palatinus & dux Bauariæ ac Validentiæ comes, in Vueſterichiā, bella mouentes, oīa quæ Philippi comitis Palatini dominio erāt ſubiecta, igne ferroq; vaſtabāt. Igitur facto cōgreſſu hoſtium in Bauaria atrox bellum cōmittitur, licet quandoq; ambiguo marte pugnatū fuerit, ſed ceſſit tādem victoria regi Maximiliano, dum ab eo exercitus Boemorū, q in ſubſidiū venerat Ruperti ducis, cōtritus eſt. Nā referūt mille ſexcentos viros ex Boemis in ore gladij cecidiſſe, captis plurimis, atq; in fugā reliqs elapſis. Poſt obtentā vero victoriā, rex Maximilianus plures in eqtes auratos, q rem fortiter geſſerāt, creauit, atq; in eo cōflictu partes Palatinas plurimū infirmauit & profligauit. In eo aūt bello Bauarico monaſteriū admodū venuſtū & diues Vualtſaxa nominatum, Ciſtercieñ. ordinis, igne pene conſumptū eſt. Deinde Maximilianus rex diuiſo in duas partes exercitu, alterā cum duce Alberto & marchione Brandenburgeñ. Friderico in Bauaria cōtra inſult⁹ Rupti ducis, cuius tñ vires iā imminutę fuerāt & eneruatę, dimiſit, alterā ſecū ad Alſatiæ partes & Orthaugiā duxit, auxilioq; fretus Argentineñ, regni terras & oppida Palatinatui impignorata, ſine ſanguinis effuſione breui obtinuit, videlicet comitatū Geroldſzeck, Offenburg, Ortenberg, Gengenbach, & quicqd in circuitu iuris fuerat Palatini. Poſt hæc tranſmiſſo Rheno, ad Lutzelſtain, *Hagenoue, Vuiſſenberg exercitū duxit, atq; oīa q̃ ad eā regionē, quā noſtri puinciale aduocatiam nūcupāt, pertinebāt, ſuæ ditioni ſubiecit. Et ne vlterius contra Palatinum rex procederet, Chriſtophorus marchio Badeñ. vices ſuas interpoſuit, ſuarumq; precum inſtātia commotum aduerſus Palatinum regis animū ſedauit, q in grām tandem poſt multa bella & illata dāna, Philippum Palatinum recepit.

Boemorum ſtrages.

Vdalrici ducis geſta bello Bauarico.

Dux autem Vuirtembergenſis Vdalricus dum in Bauaria contra Rupertum rex cum ſibi adhærentibus bellum ageret, iuſſu regis ex mādato ſibi exercitum validum peditū & eqtum adunauit, atq; miſſis ad Haidelbergā publicis literis diffidatorijs, Philippo bellum indixit. Itaq; contractis copijs peditum nō minus x. milliū pugnatorū, & eqtū plus minus octingentorū in Palatinum mouit, caſtra metatus in agro Mulbrunneñ. monaſterij Ciſtercieñ. ordinis ſub tuitione comitis Palatini, q vulgo, das aigen, dicitur, ad villā Illingen nominatā, vnde nonnullas villas dicti cœnobij igne combuſtas pertranſijt, atq; ipſum cœnobium quod caſtelli more ſatis munitum extitit, obſidione cinxit, & in quo Palatinus comes præſidium virorum fortium collocauit. Seceſſerat autem abbas cum fratribus ad Nemetes confugij grā, paucis admodum ſenioribus in monaſterio relictis. Verum admotis dux bombardis & machinis, primum fortalicium quoddā, quod ipſe comes Palatinus longe antea in mōticulo pro defenſiōe monaſterij plurimis expenſis extruxerat, ſatis munitum, atq; in arcis modum collocauerat, aggreditur, quaſſatumq; machinis deſtruxit. Deinde ad muros monaſterij arte bellica mouens, turres, domos & murum ipſum bombardarū ictibus demoliri fecit. Videntes autem qui intus erant, quoniam nullum eis aliud vel ſubſidium vel auxilium, niſi ſola fuga ſupererat, ſub certis cōditionibus monaſterium duci tradiderunt. Itaq; monaſterium ingreſſus dux cum ſuis obtinuit. & eos qui fuerant de parte Co. Palatini, iuxta condictum libere quo vellent abire permiſit, ſuſceptaq; monaſterij aduocatia, monachos reuocari fecit. Inde progrediens, Knitlingeñ. agrum de dominio monaſterij Mulbrunneñ. potenter ſibi ſubegit, & Palatini oppidū Brettā obſidione cinxit, caſtra metatus verſus aqlonem oppidi, firmata ve-

ta vero obſidione,muros,turres,ædificia quæq; bombardis fortiter impellere cœpit.
verum q̃ intus erant,fortiter rem agem agentes,in ducis papiliones machinas direxe-
rũt,ſeq; oppidumq; viriliter defenſarunt. Verum cũ ex ocio vino delibuti & inebria-
ti machinarum & bombardarum cuſtodes vna dierum ſomno dediti,ſecuriores ſe ex-
iſtimarent,oppidani de oppido prumpentes, ocio vacãtes & ſomno cuſtodes aggre-
diunt,cædunt atq; occidũt,bombardasq; nõnullas violenter rapiunt & demoliũtur.fit
clamor ingens & inſolitus,atq; tumultu in caſtris facto,correptis armis, in hoſtẽ pro-
currunt noſtri,& mutuis cæſi gladijs,ceciderunt viri ex vtraq; parte plus minus ducen
ti. Durante autem obſidione,tãdem Ludouicus Philippi comitis Palatini filius natu-
maior,in papiliones ducis Vdalrici venit,quẽ multo cũ honore ſuſcipiens Vdalricus,
in tentoriũ ſuum introduxit,q̃ de pace tractãtes apud ſe,mox vbi de caſtris Ludouicus
Palatinus receſſiſſet,obſidione ſoluta,dux Vuirtembergẽſ. Vdalricus exercitũ amo-
uit, atq; ad munitiſſimã arcem Boſeckheim duxit.Incolis autem bombardarũ lapides
iactos ferre nõ valentibus,neq; auxiliũ aliunde ſperãtibus, munitionem ſub cõditione
ſalutis duci Vdalrico dederunt. Dux aũt obtento cũ arce oppidulo,collocatis inibi pſi
dijs, comitatum Ludouici de Leoſtain partis Palatini comitis, manu armata vallauit,
oẽmq; comitatũ & quæ ditionis ſuæ erãt, igne ferroq; vaſtauit,& in deditionem acce-
pit,maxime caſtrum Leoſtain cum villis groß vnd klain Ingerßheim. Quibus obten
sis,in comitatũ Vuinſperg mouit exercitum,incenſis per circuitum igne villis,caſtrum
vero vallauit obſidione,q̃d ſimiliter expugnatũ obtinuit. Vnde ꝓgrediens,Nouã ciui-
tatem pari ſorte in deditionem accepit. Deinde Meckmul oppidũ obſidens, in ſuam
redegit poteſtatẽ.ſicq; à bello ceſſatũ regis mãdato. Quę autem intulerit dãna in villis,
monaſterijs,eccleſijs & rebus eccleſiaſticis Guilielmus Haſſiæ Lantgrauius,Alexander
dux Bauariæ,& Emicho comes de Lyningẽ, loca & monaſteria cũ plurimis eccleſijs
igne abſumptis teſtãtur.Nam monaſteriũ Lympurg ordinis diui patris Benedicti, tri-
bus à * Nemetis & Vangionibus diſtãs miliaribus, Emicho comes ipſius monaſterij va
ſallus,& in quo ſuoꝝ ꝓgenitoꝝ ſolennis fuerat ſepultura,igne vſq; ad fauillam cõſum
pſit,abductis ſecũ quæ inibi reperit ſacris veſtibus,reliquijs,& alijs diuino cultui addi-
ctis rebus. Verum vbi Maximilianus Imp. Philippũ Palatinũ vidiſſet belli atrocitate
hoſtiumq; feritate humiliatum,tãdem vt in vaginã reuocarent enſem hoſtes ipſi, vt ab
omni tumultu quieſcerent mandauit, cuius q̃dem mãdato parentes, dimiſſis vnuſq;ſq;
ſuis exercitibus,in propria ſunt reuerſi. Anno prænotato cũ in Bauaria res bello fer Ruperti du
ro & igne agerentur, Rupertus Bauariæ dux & Georgij ducis defuncti gener, videns cis interitꝰ.
q̃m nihil proficeret,q̃n potius hoſtiũ guſtata tyrannide, oĩa in præcipitium irent, do-
lore cordis tandem intrinſeco,annum ætatis agens 23.mortem obijt. vxor vidua non
diu ſuperuiuens, mortis acerbitate abſumpta,virum ſecuta eſt. Eodem ferme tem-
pore,hoc eſt,12.kalẽſ. Septemb. Ludouicus de Helmſtat ep̃us Spirenſis mortuus eſt an
no põtificatus ſui 27. incompleto. Cuius exanime corpus Spiris in eccleſia cathedrali
ſepelitur,vir ſane maturus,integer & honeſtiſſimę conuerſatiõis, puſillanimus tamen,
quippe q̃ pericula incidere timens,multa præterijt iuſtificanda.Sub hoc em̃ pontifice
tria ſuæ diœceſis monaſteria diui Benedicti ordinis in collegia ſunt tranſlata canonico
rum ſecularium,videlicet Odenhaim,Kingẽminſter & Suntzhaim.Huic autem in ele
ctione ſucceſſit Philippus de Roſenberg maioris eccleſiæ cantor,& præfuit annis fere
nouem,podagra,iſchiacis,& morbo mala de frantza continue laborãdo. Trãſtulit aũt
collegiũ canonicoꝝ ex monachis in Odenhaim nouũ in oppidũ Bruchſal cũ oĩbus re
bus,priuilegijs,prouentibus & redditibus ſuis,atq; locũ tam inſignem & vetuſtum pe
nitus extinxit,ita vt in eccleſia & reliq̃s vireta, virgulta & arbuſta creſcere videantur.

Anno 1505. Philippus comes Palatinus & Bauariæ dux elector,circa medium qua-
drageſimę oẽs prælatos,comites,nobiles & cõmunitates ad ſe Boderas vocauit,quæ
ſui iuris & principatus fuerãt,tractãs cum eiſdem ſuper cõditiõibus pacis reformãdæ
inter ipſum & regnũ,cæterosq; principes, quoꝝ potentiã in bello ſupradicto perſen-
ſit,q̃ vnanimi cõſenſu decreuerunt principem regis g̃ram inuocare,atq; pro reformã-
da pace manũ ſuam vt apponeret,implorare. Eodem anno mortuus eſt Bertoldus
ex comitibus de Hennenberg, archiep̃us Moguntinus,anno pontificatus ſui 21.& in
metropolitana eccleſia Moguntiæ non ſine honore ſepultus. Fuit autem vir magnæ
prudentiæ & autoritatis, ingenio ſubtilis & promptus eloquio, in agendis prouidus,
in conſilio maturus,ac multæ experientiæ,laborumq; patientiſſimus.Eccleſiam ſiqui-
dem Moguntinam ære alieno nimis prægrauatam reperiens, vt plurimum ex oneri-
bus debitorum liberauit. Huic ſucceſſit Iacobus de Liebenſtain, patria Sueuus, & ma
ioris eccleſiæ decanus.præfuit annis ferme quatuor, homo bonæ conditionis, vita &
mo-

moribus integer, ꝗ morbo calculi & veſicæ male laborãdo, in breui cõpleuit tpa multa, nec eccleſiæ ſuæ rebus, vt tempoꝝ ratio poſtulare videbať, præeſſe potuit. Eodem anno circa principium menſis Iulŋ Maximilianus Germanoꝝ rex & electus Ro. Impe

Comitia Colonień.

rator, principũ regni cõuentũ Coloniæ fieri iuſſit, vbi cõuenientes in vnũ Treuireń. & Colonień. archiepi cũ ſeptẽ alŋs epis ac regni principibus & ducibus 12. comitibus vero ac baronibus ſupra 18. nobilibus vero trecentis & tredecim, pacẽ inter diſcordantes reformare tentauit, cõditiões pacis in medium afferentes, quas etiã obſeruari & cuſtodiri ab oĩbus inuiolabiliter ſub pœna criminis læſæ maieſtatis partibus mãdauit. Deinde 18. die menſis Iulŋ Maximilianus rex, audita rebellione Geldriæ, dum Coloniæ cum principibus ageret, cõuocatis ad ſe oĩbus principibus, comitibus & nobilibus ꝗ

Dux Geldriæ.

tum ibi aderant, nauigio in Geldriã deſcendit, Brabãtinis ꝗ eius iuſſu Arnheim oppidum ducis Geldriæ obſederãt, auxiliũ laturus. Quod vbi dux reſciſſet, in multitudine graui pugnatoꝝ aduenisſe regẽ, de deditiõe ciuitatis cogitabat certis ſub cõditiõibus, quas vt rex intellexit, recepta in deditionem ciuitate, oppidanos tam in corporibus q̃ in rebus illæſos abire ꝑmiſit, ducem vero principum interuentu pactis nonnullis interpoſitis, in gr̃am ſuſcepit. Sed pacta nõ longe poſt temerator violauit. Igitur Maximilianus rex cõpoſitis apud Geldreń. rebus, Coloniã 18. die menſis eius quo exierat, ordine principum, comitum ac nobiliũ ſtipatus caterua, introŋt, cui ciues Colonień. occurrẽtes, in ſignũ lætitiæ oẽs per ciuitatẽ reſonare cãpanas fecere. *Durãte aũt principũ* cõuentu, nocte quadã canonic⁹ eccleſiæ maioris q̃dã, archiepo Colonień. admodum gratus & accepius, cum ſubſequente ſe familia domũ redire maturaret, à ſicariŋs interemptus eſt. Quod factum nõ paruã inter principes & ciues turbationem cum vehementi ſuſpiciõe ſuſcitauit, alŋs dicentibus ciues hanc necem clanculo in odium epĩ ſubordinaſſe, alŋs aliter e regiõe dicentibus. Eodem anno ſtella quædã crinita, quam cometã noſtri dicũt, apud Boderas viſa inter occidentem & ſeptẽtrionem, paucis diebus ſubſtitit, cuius q̃dem adſpectus multos terruit, qm̃ cæteris ꝗ ante apparuerant, terribilior ſolito tam in cauda q̃ in facie apparebat. Anno 1506. oppidũ Mulhuſen q̃d prius fuerat de dominio ducum Auſtriæ, ad Suitenſes deficiẽs, fœdus cũ eiſdem inŋt: quod vt firmũ, incõcuſſum & perpetuo ſubſiſteret, literis cũ ſigilloꝝ appenſiõe firma-

Vngarica Maximiliani expeditio.

nerunt. Eodem anno rex Maximilianus audita rebellione Vngaroꝝ, cõtractis vndiq; pugnatoꝝ copŋs, expeditionem in eoſdem mouit, atq; oppidũ Breſzburg obſidere tentauit. Verum Vngari videntes animũ regis imperterritũ atq; numerũ ꝑugnatoꝝ validũ & fortem, datis dextris, pacem flagitabãt. Interueniẽtibus itaq; nõnullis regni epis & primoribus, pacem certis ſub conditionibus & capitulis rex Vngaris dedit.

Eodem anno Reutlingen oppidum regale viceſimo die menſis Ianuarŋ igne caſuali plus q̃ in 20. habitatiõibus vorax flamma cõſumpſit, pro quarũ reparatiõe Vdalricus dux Vuirtemberg. ligna ciuibus gratis donauit. Eodem anno per totã pene Sueuiam & Rheni tractum peſſima porcoꝝ graſſabatur mortalitas, ita vt in pleriſq; locis porcorum carnes nec vendere, nec emere quiſpiam bene auderet. Eodem anno ciues Norinbergeń. in diſceptatiõe cum Friderico marchione Brandenburgeń. ſtãtes, inteſtino & tumultuario bello ſeſe inuadũt. nam ciues ipſi armata manu ad villã quãdam exeuntes, marchionem, vt eos in anniuerſario dedicatiõis q̃d tum agebatur, viſitaret inuitabãt. Igitur Caſimirus marchionis Friderici filius, cõtractis hincinde tumultuarie copŋs, obuiã ciuibus venit. Vbi mutuis inter ſe habitis cõflictibus, dubio marte pugnatum extitit, ita vt ex vtraq; parte plurimi vulnerati, multi occiſi, reliq fuga ſaluati referãtur. Nam marchio rem fortiter cum ſuis aggreſſus, ſtatim vt primam aciem Norinbergeń. infirmaſſet, perterriti oppidum concito greſſu petierunt. Fuit autem pugnatorum ex vtraq; parte numerus virorum tria millia peditum & eq̃tum ducenti. cecidere quoq; ex parte Marchionis viri nobiles deſiderati q̃ plures. Eodem anno Ludouicus Galloꝝ rex, ruptis pacis & initi fœderis cum rege Maximiliano capitulis, nuper in oppido Hagenou conſcriptis, & euãgelio atq; ſacra cõmunione corporis & ſanguinis Chriſti firmatis, ab eodem receſſit, morem ſequutus auitum. Siq̃dem recepto Mediolano ab ipſo rege Maximiliano in feudum, Ludouicus parum de capitulis icti fœderis curando, regem inimicum & aduerſarium habere maluit, q̃ fidem ſeruare, & Mediolanum quandoq; amittere. Eodem anno vniuerſale gymnaſium Francofordiæ in Marchia fundatur, à Ioachimo Brandenburgeń. Marchione ac principe ele-

Ioachimus Marchio Brandenburgeń.

ctore, cis Oderam fluuium, cuius q̃dem gymnaſŋ fundationem Iulius ſecundus confirmauit, priuilegŋſq; certis dotauit. Eſt autem hic princeps nobilis, prudens, doctus, ac inter omnes Germaniæ totius principes hac noſtra tempeſtate vnicus facile Mecœnas doctiorum omnium, quippe ꝗ eruditos quoſq; fouet, diligit, ſuſtinet, atq; maxi-

mo

mo cũ honore & gratia proſequit. Eſt ſiquidẽ principatu digniſſimus,ingeniũ natu
ra cõſecutus bonũ,docile,promptũ,ſubtile & prope diuinũ,vita & moribus integer,
modeſtus,pius,humanus,mitis & ſumma beneuolentia decoratus,iuſtus, rectus &
magna in Deũ Opt. Max.ſynceritate deuot⁹.nã ſic loquit,ſic agit,vt videat ab oibus
ſine tyrannide iuſtus,ſine crudelitate ſeuerus,ſine ſuperbia potẽs,ſine temeritate con
ſtans,qui Latinã linguã breui adeo plene didicit,vt quidqd velit,nõ tam congrue q̃
ornate ſcribere poſſit. Eodẽ anno circa feſtũ S.Michaelis paucis diebus exceptis,
vſq; ad natalem dñi aura calens & feruida fuit,adeo vt nec ros nec pruina neq; nix
terrã inhumectaſſet,quæ quidẽ aeris tẽperies per vernũ tẽpus & vſq; ad feſtũ S.Am-
broſij durauit. Verũ hãc aeris clementiã,frigoris,niuium & pruinaꝝ vis rigida ſubſe
quitur,ita vt in plerisq; locis & terræ naſcentia & vineæ læderent. Eodẽ anno xix.
die menſis Aprilis orta eſt in regno Portugalliæ in ciuitate Vlyſſibona magna ciuiũ
perturbatio,tumultusq; cõcitatus propter Iudæoꝝ nouiter baptizatoꝝ perſecutio-
nẽ. Siquidẽ hi occulte Iudæoꝝ ritus æmulantes,ore tantũ & nõ corde Chriſtianos ſe
oſtendebãt,quippe qui cũ Iudæis paſcha celebrantes,carnibus veſcebant. Quod veri
Chriſtiani animaduertentes,apud regẽ Portugalliæ propter ſceleris immanitatẽ ac-
cuſabãt,ſuntq; regis mãdato xvi.ex pſeudochriſtianis capti,ſed tandẽ ſine vindicta
dimiſſi. Ciues vero videntes ſacrilegos ſine iuſta vltione dimiſſos,cõtra regẽ & guber
natorẽ,tanq̃ à Iudæis muneribus corrupti fuiſſent, murmurabãt,atq; in vnũ oẽs viri
& mulieres,ſenes cũ iunioribus conſpirantes,tumultũ contra Iudæos & pſeudochri-
ſtianos excitant. confortant populũ Chriſtianũ duo ex cõuentu S.Dñici fratres,& ter
tius alterius ſectæ,atq; ꝑ vrbis plateas publice clamantes,vociferabant: Miſericordia,
Miſericordia,ſequat nos oĩs qui Chriſti fidẽ & crucẽ diligit,venerat & amat: occidã-
tur aũt oẽs ſacrilegi & peſſimi Iudæi,qui in perniciẽ Chriſtianæ reipub. baptiſmi ſa-
cramentũ prophanarũt,& Iudæoꝝ ritibus viuunt. Igit cõgregata virorum in armis Marrhani.
maxima multitudine,mulieꝝ quoq; & iuuenũ,diſcurrebãt per vicos & plateas ciui-
tatis,interficientes quotquot inuenire poterãt nouos Chriſtianos & Iudæos numero
ſexcentos,ꝗs in planitie S.Dñici proiectos,igne cõbuſſerunt. Durauit aũt in Iudæos
memorata perſecutio diebus paucis,in quibus occiſi referunt tam in vrbe Vlyſſibo-
na,q̃ in villis adiacentibus,mille nongenti triginta. Relatione aũt facta regi Portugal
liæ,qui tũ aberat ab vrbe Vlyſſibona millibus xiiij.ira percitus,iuſſit vt autores huius
perſecutionis Iudæoꝝ cõpræhenderent. quoꝝ à prima die menſis Maij vſq; ad ſextũ
decimũ plures q̃ ducenti ſunt carceribus mancipati,inter ꝗs & tres illi fratres crucige
ri fuerãt cõpræhenſi. Iuſſu aũt regis Portugalliæ viui fratres illi ſunt igne conſumpti,
deinde captiuoꝝ nõnulli capitibus cæſi,ad crucẽ alij ſuſpenſi,reliqui ſubſtãtia ſua pri
uati,e patria in exiliũ miſſi ſunt atq; proſcripti. Eodẽ anno cometes apparuit mẽ
ſe Auguſto inter ſeptentrionẽ & orientẽ ſub Vrſa maiore rutilans,atq; vtrunq; ſignũ
leonis & virginis occupans,ſed paucis admodũ diebus viſus eſt. Cuius quidẽ progno
ſticũ fuerat caſus illuſtriſſimi principis & ducis Philippi Maximiliani Imp. filij,regis
Caſtellæ & archiducis Auſtriæ atq; Burgundiæ,vt infra plenius dicet,necnõ belli re-
gis Maximillani,ꝗd inde ſecutum eſt cũ Venetis & Gallis. Eodẽ anno erat omniũ
frugũ & frumentoꝝ multa copia,vini quoq; abundãtia,ſed à locuſtis in plerisq; locis
cõſumpta. Nam reſiduũ locuſtæ comedit æruca,licet nihil profecerint,ſed oĩa in re-
miſſo & optimo ꝑcio vendita & empta. Eodẽ anno Maximiliano apud Hunga-
ros cõſtituto, cũ pax reſtituta fuiſſet inter eundẽ regẽ Maximilianũ & Hungaros re-
belles,manente eo in monaſterio ꝗd Cloſter Neuburg nuncupat,Lupoldus quondã
dux Auſtriæ nõ ſine opinione ſanctitatis in ꝑdicto monaſterio ſepultus,in ꝑſentia re-
giæ maieſtatis canonizat,atq; ſanctoꝝ catalogo adſcribitur. Eodem anno Philip-
pus archidux Auſtriæ,& dux Burgundiæ atq; Brabãtiæ,Maximiliani regis Germa-
norũ filius,poſt deſponſatã ſibi regis Hiſpaniæ filiam noĩe *Annã,rex Caſtellæ & Le Philippi Au
gionis,defuncta Ferdinãdi regis Hiſpaniæ Elizabeth vxore,declaratus,cõſilio ſuorũ ſtriæ & Bur
inductus,præterq; omne ſuæ volũtatis arbitriũ perſuaſus,adiunctis ſibi mille quingẽ gund. ducis
tis viris,claſſem ordinauit,à Flandria Hiſpaniã verſus nauigaturus. Cõſtituit aũt Volf interitus.
gangũ de Furſtenberg claſſis ꝑfectum,virũ nobilem,ſtrenuũ ac comitem. Sequebant
aũt Philippũ nobiliũ baronum ac comitũ plurima turba,qui xx. die poſtq̃ nauigare
magna cũ tranquillitate cœpiſſent,nõ procul ab inſula quã Cordan veteres nuncu-
parunt,apparuere. Verũ ſuborta tẽpeſtate maxima,naues hincinde ad diuerſa iacta-
bant,licet ſalui qui erãt intus,ſeruarent,ꝑter vnã quæ periclitãdo videbat cæteri,ſub-
merſis in eadẽ nõ minus centum hominibus. Ad littus vero cum applicuiſſent prin-
cipis nauem dirigẽtes, in Angliam ſeſe iactatos repererunt. Quod vbi princeps re-

PPPP ſciſſet,

ſciſſet,animoſior factus,ꝙ omnes qui ſecum erant,ſaluos intellexiſſet,cœpit vrgeri de reliquis periculo nauibus expoſitis. Nam diuagari cœperant per mare,dominũ ſuũ ſolicitius quærendo. Tranquillitate tandẽ optata conceſſa,poſt vnũ atq; alterum diem omnes ſimul in Anglicana(vt diximus)inſula cõuenerunt,ꝑter illam quæ procellis iactata fuerat,in profundũ ſubmerſa. Igiť apud Handũ oppidũ à latere Albionum cõſtituti,reparatis nauibus,denuo verſus Hiſpaniam nauigare cœperũt,S. Iacobi apoſtoli cui ſeſe oẽs ex voto deuouerũt,patrocinium ſedulo implorãtes. Ad littus ergo *Callœciæ cõſtituti,angulũ terræ circũgyrando,iuxta Peronã oppidum, quod Omona fluuius ꝑterfluit,nauibus relictis,in terrã deſcenderunt,atq; pedeſtres limina S. Iacobi petiuerũt. Votis igiť & orationibus perſolutis,verſus regnũ Caſtellæ iter ſuũ direxerunt,ad ciuitatẽ Burgis applicantes. cœpit tum rex Philippus aduerſa quadã corporis valetudine vrgeri,inualeſcenteq; morbo,die 25. poſtq̃ ciuitatem intraſſet,in palatio ſuo mortuus eſt 17. Septemb. anno ætatis ſuæ 28. Ordinauerat aũt viuus adhuc,vt mortuus exenteraretť,& cor Brabantiam in oppidũ Bruxellas,inteſtina ipſa in Burgis ciuitatem,corpus aũt in Granatã ſepeliendũ mitteretť,his in locis ſui memoriã haberi cupiens perpetuã. Reliquit aũt duos poſt ſe filios,Carolũ natu maiorẽ, & Ferdinandũ,quoꝝ alter hodie in Hiſpania cũ matre ſub tutoribus agit,alter adhuc natu maior in Brabantia viuit. Et hic finis nobiliſſimi principis,cui patẽ & generis nobilitate,& regnoꝝ ac principatuũ multitudine,& diuitiaꝝ immenſitate,*noſtris nec Germania nec Gallia* tẽporibus habuit neminẽ. Anno ſupradicto papa *Iulius adunato* ſibi exercitu copioſo peditũ atq; equitũ,Bononiam verſus acies ordinare iuſſit. vallata vero ciuitate,poſt dies aliq̃t eãdem in deditionẽ recepit. Nam diuiſis inter ſe ciuibus, inteſtino quodã bello vehemẽter laborare cœperunt. Pontifex aũt diuiſionis inter ſe capitaneos diſquirẽs,Bentiuoloꝝ domũ ſceleris autorem inuenit. quare in eãdem diſtrictius animaduertẽs,Bentiuolũ ipſum atq; ſuæ partis complices e Bononia proſcripſit,cæſis nõnullis,ac bonis eoꝝ direptis,aliĳs aũt in exiliũ miſſis.

Iulius Bononiam cepit.

Anno 1507. Maximiliano Ro. imperatore,cõuentus principũ maximus Conſtantiæ ciuitati Alemanniæ factus eſt,qui & quadrimeſtri ferme perdurauit,quippe qui xvi. die mẽſis Aprilis initiũ acceperat,& circa finẽ Auguſti mẽſis terminabať. Multa in eo cõuentu de rebellione Venetoꝝ,qui cũ Ludouico rege Galloꝝ contra Maximilianũ & Germanorũ regnũ atq; principes,fœdus cõſpirationis percuſſerãt,agebanť. Cõſtituerat ſiquidẽ rex Germanoꝝ Maximilianus iam electus & deſtinatus Rom. imperator,pro naciſcenda imperĳ corona Italiam intrare,atq; ob eam cauſam regni principes in vnũ cõuocare,aliĳs quidẽ vt ſe in Italiam ipſi comitarenť ꝑcipiens,aliĳs vero vt equites & pedites ad iter neceſſarios in vnũ ordinarẽt mandãs. Audientes aũt Veneti regis propoſitum,veteri morbo inuidiæ,quo in Germanos ſempꝫ ex inteſtinis laborarũt, concitati, habitis inter ſe cõſiliĳs,quemadmodũ oẽs viæ cõmeatus aduentanti imperatori ꝑcluderent,deliberare cœperũt. Igiť cum rege Galloꝝ,qui iampridẽ ab icto cũ rege Maximiliano fœdere defecerat,Mediolanũq; ac omnẽ pene Lombardiã calliditate quadam in feudũ obtinuerat,ſimul cõſpirantes,nõnullos per Italiã principes & ciuitates in ſuam coniurationẽ ſeducũt,quoꝝ auxilio freti,imperio rebellare,atq; ipſum regẽ à cœpto itinere & propoſito reuocare cœperunt. Quod videns rex Germaniæ Maximilianus,auxilio ſuorum & principum regni,cõtra Venetos rebelles bellum ordinauit,quod vſq; in ꝑſens nõ ſine maximo partium damno cõtinuatur. In prædicto etiam principum cõuentu Maximilianus electus imperator,filĳ ſui Philippi regis Caſtellæ & Legionis demortui,funeralia magna cum pompa celebrari fecit,ꝑſentibus ibidem adhuc principibus,epiſcopis,& principum ac regũ legatis & oratoribus.

Comitia Cõſtantiæ.

Veneti belli initia.

Eodem anno Maximiliano electo imperatore apud Auguſtã Vindelicorum conſtituto,miſſus eſt legatus à latere Bernardinus cardinalis S. Crucis per Iulium papam ad eundem Maximilianũ,cui obuiam extra ciuitatem Auguſtam imperator exĳt,maximo eum honore ſuſcipiendo. Peragratus eſt idem Bernardinus ſuperiorem & inferiorem Alemaniam,habẽs in comitatu ſuo doctos admodũ in omni facultate viros, quanq̃ & in pleriſq;(vt refertur)ſuæ legationis & facultatis limites exceſſiſſet. nam in dubium apud multos vertebatur,eius in Alemaniam aduẽtus,bonus ne an malus foret,quippe quem videbãt & intelligebãt pluſquã expediret,partes regis Galloꝝ q̃ Germanorum fouere. ſed rerum exitus cũcta moderãtur,& exitus acta manifeſtãt.

Tempeſtas.

Eodem anno tertio Kalen. Iulĳ intempeſtæ noctis ſilẽtio,turbo vehemẽs tantam inopinate tempeſtatem excitabat,vt vẽtorum magnitudine arbores radicitus euellerẽtur,atq; à locis ſuis eminus proĳcerẽtur,tecta quoq; domorum & tegulas tolleret, domos & horrea concuteret,ac plurima in arboribus tam domeſticis q̃ ſylueſtribus

damna

damna inferret. Eodem anno grandinis tempeſtate frumenta & vinea læſa ſunt, ac omnes pene fruges terræ, potiſſimũ aũt in ducatu Vuirtembergeñ. & Hohenburg. Nam in Rotenburgo ad Necchamoppido tanta grandinis tempeſtas fuit, vt in domibus feneſtras & domorum tecturas comminueret. Eodẽ anno Carolus dux Geldreñ. qui iampridem in verba regis Maximiliani de pace ſeruanda iurauerat, ruptis pacis & initæ concordiæ capitulis, ſuffectione licet clandeſtina regis Gallorum, Brabantinis bellũ mouit, quibus rex Maximilianus coadunatis tumultuarie ſtratiotis aliquot millibus, auxilium ferre cõſtituit. verum dux Geldreñ. ſuppetijs (vt diximus) regis Gallorũ adiutus, Brabantinos vehementer cædit ac rapinis moleſtauit.

Carolus Geld. dux.

Anno dñi 1508. Philippus comes Palatinus Rheni & princeps imperij elector, poſt longam podagræ & chiragræ, calculi quoq; & arenæ corporis infirmitatẽ, tertio tandẽ Kalen. Martij obijt in oppido ſuo Germerſzheim anno ætatis quinquageſimonono, menſe ſexto, cuius corpus Haidelbergã relatũ, in choro collegiatæ ſancti Spiritus eccleſiæ iuxta tumulũ coniugis ſuæ debito cum honore ſepelitur. Reliquit poſt ſe filios ſeptem & tres filias, quorum iſta ſunt nomina: Ludouicus primogenitus, qui in principatu patri ſucceſſit, vxorem habens Alberti ducis Bauariæ filiam, Philippus ſecundogenitus Friſingeñ. eccleſiæ in Bauaria epũs, Fridericus tertiogenitus, tutor filiorum quondã Ruperti fratris ſui vterini in Bauaria, Georgius primo ꝓpoſitus eccleſię maioris Moguntinæ, deinde epũs eccleſiæ Spireñ. poſtulatus, Henricus ꝓpoſitus S. Albani prope Moguntiam, & eccleſiæ B. Mariæ virginis Aquiſgrani, Iohãnes Ratiſponeñ. epũs in Bauaria, Volfgangus Herbipoleñ. eccleſiæ canonicus. Elizabeth ſenior filia, quæ primo nupſerat Guilielmo Lantgrauio Haſſiæ, quo ſine liberis mortuo, ſecũdo nupſit Philippo marchioni Badeñ. Amalia ſecũda filia, quæ nupſit Georgio Pomeranorum & Stetineñ. duci. Helena tertia filia nupſit Henrico duci Megalopyrgio. Catharina vltimogenita in monaſterio Neuenburg ad Neccharũ fluuium *Budoris propinquo, diui patris Benedicti ordinem profeſſa, vitam degit ſanctã.

Philippi Palatini interitus.

Eodem anno æſtas fuit tota pluuialis & humida, quo factũ fuit, vt in multis locis & ſues ac boues tabida quadam lue & intercutanea peſte morerentur. Eodem anno igne caſuali monaſteriũ monialiũ Alba dominarum nuncupatũ, ordinis S. Benedicti, ipſo die ſancto purificationis B. Mariæ virginis, dormitorio, refectorio, abbatiali domo, & alijs quibuſdã habitationibus abſumptũ eſt non ſine maximo damno. Eodem anno mortuus eſt Viennæ Februario menſe Cunradus Celtis *protutius poeta laureatus, vir in literis humanitatis affatim eruditus, Græcæ linguæ nõ ignarus, & Hebræam callẽs in parte, natione Germanus, patria Francus orientalis, qui ſcripſit vario carmine libros quatuor, q̊rum primum ꝓnotauit, Germaniã illuſtratam, ſecũdum Amorũ, tertium Odarum, & quartũ Epigrammaton, & quædã alia. Eodem Anno xvi. Kaleñ. Aprilis obijt Albertus dux Bauariæ, cuius mortuũ cadauer cum honore & ſolenni funeraliũ pompa ſepelitur in eccleſia Monaceñſi. Reliquit aũt poſt ſe filios Guilielmũ in principatu ſucceſſorem, Ludouicum, & Erneſtum. Filias quoq; quatuor, primogenitam ante annos aliquot deſponſauit Ludouico Palatino, patre Philippo adhuc viuente, cuius tñ nuptiæ morte interueniente nõ fuerũt celebratæ. Deinde alteram duxit filiam in vxorẽ, vt ſuo tempore dicemus. tertia nupta eſt Vdalrico Vuirtembergeñ. duci, quarta ſupereſt adhuc iuuencula & impubes. vxorem aũt duxit Albertus ſororem Imp. Maximiliani, & filiam Imp. Friderici tertij, quæ poſt mortem viri oĩbus quæ poſſidebat renuncians, monaſterium quoddam ſororum de tertia regula S. Auguſtini ingreſſa, Monaci vitam degit ſolitariam.

Mors Alberti ducis Bauariæ.

Eo anno Maximilianus rex Germaniæ, conuentum Moguntiæ celebrandum principibus regni indixit ad Kalend. menſis Maij, in quo quidẽ conuenerunt Bernardinus cardinalis S. Crucis legatus apoſtolicus, quem nuper in Auguſta rex Maximilian⁹ honore multo ſuſceperat, Iacobus Moguntineñ. & Iacobus Treuireñ. archiepĩ, Laurentius Herbipoleñ. & Matthæus Lang Gurceñ. epĩ, Fridericus quoq; dux Saxonũ princeps elector, ac multorum oratores principum. Condixerat illo ſe venturum rex, qui per menſis ſpatiũ expectabaẽ. detentus aũt Coloniæ rex, propter ardua nimis emergentia regni & hæreditarij dominij negocia, venire nõ potuit. Quare ſoluto cõuentu, alium Vormatiæ ad B. Iohannis Bapt. natalẽ diẽ celebrandũ aſſignauit. Igiẽ Maximilianus dimiſſa Colonia per Rheni fluminis alueũ ad oppidũ Seburg, deinde Confluentiam adſcẽdit, commoratus in ea ꝑ dies ſex, aut ad maius octo. Boppardiã aũt cõſcendẽs, Pentecoſten ibidẽ celebrauit. vnde ad Cynonotos declinãs, ꝑ biduũ in Symerñ, dehinc ad Stauroneſum venit. cũ aũt ad Vangiones & Nemetes iter ſuũ direxiſſet, tũ ſubito Brabãtini nuncios mittũt orantes, vt nepotũ ſuorum cauſa nihil cunctãdo deſcẽderet, qui ꝑcibus Brabãtinorum condeſcendẽs,

 vnde

vnde iam venerat,in Brabrantiam reuerſus eſt.Eo autem apud Brabantinos & Flan-
Maximil.& Gallici regis fœdera. drenſes agente,tum facta eſt rurſus inter regem Gallorum & Maximilianum confœ
deratio,his capitulis,vt communi apparatu bellico expeditionem in Venetos moue-
rent.Conuenit ad hanc cõfœderationẽ Iulius papa pontifex maximus,qui vt res oĩs
in vado eſſet,omnibus quibus poterat viribus bellum hoc promouere ſe obligabat.
Ludouicus vero Galloꝝ rex,quia cũ Venetis pactũ prius percuſſerat,quonam pacto
rrnunciaret,cogitare cœpit,opportune tamen ſatis callida Galloꝝ commenta reme
dium adinuenerſit,papam in res Maximiliani iuraſſe,& ob eã rem ſibi nõ adeo tutũ
fore,Chriſti eccleſiæ capitibus cõtrauenire,Venetos ꝓterea obſecrare,vt dextras da-
re pontifici & electo imperatori haudquaq̃ recuſent,ſe vero medium inter vtrãq; par
tem ponere,quo bellũ quod immineret,reuocaret.Quod Veneti cũ recuſaſſent,ne
vidrret ex pede iura fœderis icti temerare,per annos aliquot Cæſari adhæſit.verum
quã ob cauſam hæc facta ſint,rei exitus monſtrauit.Siquidẽ vt rex in Venetos minus
Carol.dux Geldriæ. poſſet,Carolũ ducẽ Geldriæ rex Ludouicus,quo Brabantinos turbaret,ſubornauit,
occulte pecunias & ſuppetias illi mittendo.ipſe vero in Lombardia proprijs cõmo-
dis & vtilitatibus intendens,quidquid potuit ſibi vſurpauit.Verũ rrx Maximilianus
promiſſoꝝ tenax,icti cũ Gallo fœderis nõ immemor,exercitũ in Italiã miſit,cui Gal-
lorũ coniuncti milites,dubio cœperũt hincinde Marte pugnare,Venetis q̃n̄q; victis,
aliq̃n̄ etiam vincentibus.vbi tñ plenis copijs pugnatũ extitit,cecidiſſe ferunt de Vene
torũ exercitu circiter mille trecẽti deſiderati.Eodẽ ferme tp̃e Veneti Tergeſtum atq;
Gurcenſem comitatũ cũ alijs quibuſdã munitionibus,ad domũ Auſtriæ pertinẽtib',
in ſuã poteſtatẽ redegere,partim quidẽ armis,partim inſidijs & corruptiõib'.Tãdẽ in
dictæ ſunt treugæ ad trienniũ,q̃ tñ paucis vix mẽſibus durãtes interruptæ ſunt. Eo
dẽ anno terræmotus p Germaniã & Italiã fuere magni,ſuntq; oẽs arborrs & arbuſcu
læ aeris intemperãtia retardatæ,ne fronderẽt.verũ Dei nutu ſimul & quaſi ſubito viſa
ſunt in die reſurrectionis,q̃ circa feſtũ S.Georgij tunc occurrebat,gemmis turgere
& frondere. Eodẽ anno in mẽſe Sept.obijt Iacobus de Liebenſtain archiep̃us Mo
guntinus,quarto ſui pontificatus anno necdum completo,cuius cadauer in eccleſia
maiori Moguntiñ.inſtar ſuoꝝ ꝓdeceſſoꝝ ſepultũ,buſto gaudet ꝓcioſo.Succeſſit huic
Vriel de Gemingrn,maior decanus,qui dñica Lætare in archiep̃m Moguntiæ ſolen
ni pompa fuit conſecratus. Hermanus quoq; archiep̃us Coloniẽñ.ex Lantgranio
Haſſiæ & duce Angariæ pontificatus ſui anno xxviij.in menſe Octobri mortem obijt,
atq; in eccleſia cathedrali Coloniẽñ.maximo cũ honore ſepelitur,vir certe humani-
tate,pietate,manſuetudine clarus,cui hac tẽpeſtate noſtra par extitit nullus.Nam in
pauperes adeo pius fuerat & miſericors,ac eleemoſynarius,vt nullũ qui eius curiam
petiuiſſet mendicantiũ,vacuũ abire ſineret.Huic ſucceſſit in electione Philippus Vui-
Philipp' de OVerſtein. rici de Superiori lapide,Decanus,princeps,domeſticus & in agendis rebus admodũ
circũſpectus. Eodem anno circa principium menſis Auguſti apud Stutgarten hor
renda ſubito pluuiarum & imbrium tempeſtas erupit,vt oppidum ipſum aquarũ im
petu putaretur periclitandum.Nam tanta fuit aquarum abundãtia,vt domos & hor
rea & in nõnullis locis muros funditus tolleret,cellaria quoq; & domus plurimæ aqua
replerentur,homines etiam & iumenta ſubmergerentur.Ea tẽpeſtate vineta in mon
tibus magnũ ſunt damnũ paſſa:ſiquidem aquaꝝ alluuione vites terra ſublata,nudæ
vſq; ad radices apparuere. Anno dñi M.D.IX.circa feſtum S.Gregorij papæ gra
uiſſima ſeditio inter ſenatum & ciues oppidi Erdfurdeñ.exorta fuit,propter inſolitas
quotannis impoſitas à ſenatu plebeijs contributiones.Nã ipſa cõmunitas in vnũ con
Erdſordiæ tumultus. ueniẽs ſcire à ſenatu,quãtis debitis oppidũ ipſum foret obligatũ,quãtumve ære alie-
no grauatũ,ſenatus vero tumultũ & populi furorẽ cõſiderans,blandis illum & molli
bus tranquillare verbis curauit,dicẽs tẽpore opportuno de oĩbus & ſingulis tam rece
ptis q̃ diſtributis,rationẽ ſe reddituꝝ.Quibus quidẽ verbis cõmunitas ſatiata,tẽpus in
dilationẽ dedit.Adueniente aũt cõſtituta die,cõueniũt ſenatũ ex cõmunitate deſtina-
ti,quem iuxta cõdictum,vt de propoſitis reſponderet,hortati ſunt.Verum vnus cæ-
teris inſolentior de ſenatu,verbis admodum duris à communitate miſſos inuadens,
animos ſæuientiũ furore in ſenatum commouit,qui tumultu exorto,in ſenatum irru-
ere tentauerunt,admoniti tamẽ fidei & iuramentoꝝ à ſe ꝓſtitorum remiſſius agen-
tes,Burgimagiſtrum verbis minacibus,vt is qui tam iniurioſis & cõtumelioſis verbis
eos inuaſiſſet,captiuitatis iuramentũ faceret,cõpulerũt.Cũq; res in ambiguo diutius
verſaret,vidẽs cõmunitas q̃m apud ſenatũ nihil proficerẽt,cõuenientes in vnũ,oẽs qui
ſenatoriæ dignitatis fuerãt,deponũt,nouos inſtituũt,cautiones,claues,priuilegia,the
ſauros,& allodia ſecum detinent,atq; oppido cautius prouidere contendunt.Con-

ſtitue

ſtituerunt aũt quoſdã,qui receptis regiſtris & cautionibus,de receptis & diſtributis
rationẽ facerent:& calculatione facta,ſummã capitalẽ debitorꝝ ſexcenta millia flore
norũ,de quibus quotannis cenſum dare obligabant,ſcilicet xxx.millia nummũ aure-
orũ inuenerũt.Exceſſit aũt ſumma receptorũ,ſummã diſtributorꝝ quotannis in cer-
tis millibus florenorũ.Quod cũ reſciſſent ciues,quoſdã ad archiepm̃ Moguntinũ,ve-
luti ad eorũ verũ dñm miſerũt,auxiliũ pariter & conſilium ab eodẽ implorantes.Mo
guntinus vero auditis ad ſe miſſis,conſiliũ quid facto opus foret dedit,atq; auxilium
prope diẽ ſe miſſurꝝ promiſit.Interea cõmonefacti qui de ſenatu fuerũt deiecti,ꝙ ci-
ues auxiliũ & conſiliũ Moguntini epi implorassent,ꝓhabito conſilio,ad ducem Saxo
niæ Fridericũ nuncios ſuos ſecreto mittunt,ſeq; ſuaq; illi dedentes.Verum archiepus
ad conſtitutũ ciuibus diẽ pedites in auxiliũ miſit,qui vbi ad cœnobiũ Georgianæ val
lis intraſſent,à pſecto ducis Friderici circumuallati,abire nuſquã poterant.vnde da-
tis dextris,ꝙ tantæ multitudini numero pauci reſiſtere minime valerent,ſub iureiu-
rando,vt moris eſt,ad archiepm̃ infecto negocio remiſſi ſunt.Ciues vero rem ex tra
ditione ſenatus perperã actã intelligentes,maiorẽ in ſeditionẽ verſi,contra ſenatum
antiquum inſurgunt,atq; carceribus mancipare cõtendunt.Certior de his factus ſe-
natus,alij Gotham,Vuinariã alij,reliqui Iſennacũ & loca tutiora fugiunt.Itaq; incli-
nata ciuiũ republica,belloq; ciuili excreſcente,cœperũt inter ſe dux Saxonũ Frideri-
cus & archiepus Moguntinus de tranſfugis contendere,atq; orta inter partes lite,ad
arma prope ventũ fuerat.Verũ Herbipolẽſ.epus Laurentius de Bibera,mediũ ſe in-
ter ducem & archiepm̃ ponens,de pace & cõcordia tractare cœpit,Smalckhaldã op
pidũ placiti locũ partibus cõſignando.Illo aũt partium oratores conuenientes,præſa
tus Herbipolẽſ. epus,vt eſt vir in agendis rebus & componendis prouidus,ſapiens,
prudens & expertus,auditis hincinde partiũ articulis & propoſitionibus,media pa-
cis & cõcordiæ aliquot capitula partibus obtulit,in quæ dũ conſentire vellent,pacem
reformare,ſeditiones amouere,& quidquid turbationis & tumultus inſurrexiſſet,de
medio tollere poſſet.Sed pontifex in laborando fruſtratus,hoc fecit quod potuit,ſci
licet armis partes depoſitis ſententiam à Cæſarea maieſtate fulminatã exciperẽt,ſitq;
res manet ſuſpenſa in hodiernũ vſq; diem,ab armis temperatũ eſt.Erdfordiana vero
cõmunitas vt furere cœperat,puniendos de ſenatu quoſdã in vincula coniecit,inter
quos vnũ ſenio confectũ,iuſte an iniuria,cruce ſuſpenſum vita extinxit.Ciues aũt rei-
pub.ſuæ quemadmodũ credebãt,conſultius iri cupiẽtes,quotannis ſenatũ innouare,
atq; de ſingulis receptis & diſtributis per annũ,ab his quibus rerũ ſumma fuerit com
miſſa,recipere ſtatuerũt rationẽ.perinde hodie faciunt. Eodẽ anno Iulius papa 2.
inſolentia Venetorꝝ prouocatus,quippe qui anno ſuperiori Fauentiam,Rauennã,&
plures in Romandiola ciuitates,caſtra,munitiones & agros in ſuã deditionẽ recepe-
rant,iuxta fœdua cũ Maximiliano electo imperatore & Ludouico Gallorꝝ rege per- Quæ Iulius
cuſſum,in Venetos gladiũ ſpiritualẽ,ſcilicet excõmunicationis ſententiã fulminauit, papa cũ Ve-
qua cõtempta,exercitũ iuſtũ vnà cum pdictis regibus ac alijs Italiæ quibuſdã principi netis geſſe-
bus aduerſum cõtumaces & eccleſiæ Romanæ rebelles duxit.Contractis em̃ copijs, rit.
pauci noſtrorꝝ grandẽ Venetorꝝ ſuperborꝝ exercitũ inuadunt,deijciunt,atq; in ore
gladij plurimos occidunt.Inuaſit Venetos timor nõ paruus,quippe ꝙ tanti numero,
à tam paucis hoſtibus proſtrati fuiſſent,ignorantes nõ in multitudine pugnatorꝝ,ſed
in Dei manu victoriã ſubſiſtere.Igit plurimis occiſis ac reliquis in fugã verſis,noſtri
de obtenta cõtra hoſtes victoria Deo laudes reddidere,atq; iam à Venetis caſtella q̃-
dam recepta eruunt,& iuſtis poſſeſſoribus reſtituunt.Deinde Iulius papa ſecũdus,im
peratoris Maximiliani ſuppetijs adiutus,Rauennã obſedit,q̃ multo iam tẽpore à Ro-
mana eccleſia fuerat alienata,q̃ quidẽ obſidio multis diebus perdurauit.Vnde noſtri
fortiter murũ ciuitatis bombardarꝝ iaculis concutientes,plurima incolis damna intu-
lerunt.Verũ videntes hi qui intus fuerãt,quoniã hoſtis plurimũ auderet,quippe qui
muros iam cõſcendere,ſcalas admouere,machinas per circuitũ parare conſpicerent,
eruptione facta, conflictum iniere.qui aũt erãt ex parte Rom̃.pontificis,cõſtanter ad
hoſtium cõgreſſum ſubſiſtẽtes,ciuitati approximare,atq; portas obtinere cõtendũt.
fit atrox pugna,& cruentũ nimis bellum,cecideruntq; ex noſtris plurimi,tantaq; cæ- Cædes inau
des ex vtraq; parte facta,vt in nullo bello tot cecidiſſe per annos ferme centum & ſu dita.
prà creditum ſit.Pontificis tamen exercitus viriliter agens,Rauennã de manibus ho-
ſtium eripuit,atq; Rom̃.eccleſiæ reſtituit,ſed nõ ſine ſanguinis multi effuſione.Cæſar
quoq; Maximilianus Tergeſtũ cũ vniuerſis munitionibus à Venetis per inſidias &
proditiones obtentis,in ius recepit.Paduã quoq; cepit,quã tamen proditione ciuiũ
& craſſa remiſſione ac negligentia ſuorum atq; ſua,breui amiſit.Obtinuit etiã Reiſ-

 ſiam,

ſiam, Cluſam Veroneñ. Veronã, Vincentiã, Forumiuliũ, Gortiũ, Thebinũ, Maiſteriũ, & quædã alia, ſed ex his Veneti nõnulla propter Cæſaris remiſſum animũ annis ſubſequentibus recuperarũt, Ludouicus quoq; Gallorũ rex ſibi proſpiciens, pro intereſſe ſuo nõ pauca per Inſubriã obtinuit. in primis aũt de Venetorũ dominio recepit Pergamũ, Cremã, Cremonã, Breſſam, Piſcerã, Caliſellã, & quædã alia, q̃ Veneti ad ducatum Mediolaneñ. ſpectantia, plurimis annis ſiue dolo ſiue fraude obtenta poſſederant. Igiẽ dum hæc in Italia contra Venetos agerentur, Cæſar Maximilianus oratores ſuos à ſecretis ad Germaniã mittens, principibus regni, vt generalẽ apud Vangiones cõuentũ celebrarent, indixit. Principes vero Cæſaris mãdatis obtemperãtes, Vormatiã cõueniunt, vnde oratores Cæſaris q̃ in mandatis receperãt referentes, auxilium & ſubſidiũ pecuniariũ à regni ſubditis contra Venetos Cæſaris noĩe poſtulãr. Principes vero cũ ciuitatibus regni habitis inter ſe varijs tractatibus, vno pariter ore miſſis oratoribus reſpondẽt, poſtulatũ à Cæſare ſubſidiũ pſtare nõ poſſe, ꝙ ære iam toties exhauſti propter Cæſaris negocia, nõ regni, vix ſuis ſubſidiũ ferre poſſent. adducunt pterea plures in medium cauſas, quibus imperatoriæ iuſſioni obtemperare non poſſe, vel ipſe Cæſar facile dijudicare poſſet. Igiẽ vacui ad Cæſarem oratores reuerſi, quas in mediũ regni principes cũ ciuitatibus cauſas retuliſſent, aſſignant. Verũ imperator auditis propoſitionibus principũ & ciuitatũ regni, & ꝙ ſubſidium ferre negaſſent, & ſe in pleriſq; taxaſſent, apologeticon in ſui defenſionẽ publicum emiſit, in quo principum & ciuitatum reſponſa vel inualidare vel confutare tentauit, cuius quidem apologetici publicatio facta eſt in vrbe Tridentina xxvi. die menſis Iunij anni currẽtis. Eodem anno abbas Claræuallenſis, Ciſtercieñ. ordinis ſupremus viſitator, xviij. die menſis Martij, cum per Germaniam ordinis ſui monaſteria viſitaret, atq; in terram haud procul à Francofordia, q̃ ab antiquis Vuedèreſſia, à noſtris aũt Vuederauia diciẽ, veniſſet, inter Fridburg & Lyntheim caſtra, ſiue raptorũ domicilia, ſuis o-

Fratres Prædicatores Bernæ combuſti. bus eſt ſpoliatus. Eodem anno pridie Kaleñ. Iunij apud Bernam in Heluetia quatuor S. Dñici cõuentus ibidem fratres, Prior, Lector, Subprior & Cuſtos capti, p torturam examinati, degradati, ad ignẽ cõdemnati, miſerabiliter ſunt combuſti, propter quaſdam doloſas, falſas, impias, & diabolicas machinationes, quas in odium immaculatiſſimæ virginis Mariæ conceptionis occaſionaliter excogitarunt. Nam quendã ſimplicem & iuſtum idiotam ſuperſtitioſis quibuſdam incantamnibus diaboli arte dementarunt, ac plurima tam in ſacroſanctæ euchariſtiæ ſacramento, q̃ ſculptis imaginibus tentauerunt, quemadmodum fere facta eorundem hæreſiarcharum in lucem arte chalcographiæ ſunt impreſſa, ideo præſentibus eorum confeſſata ſuperfluum inſerere duxi. Tandem vero ad inſtantiam Bernenſium, Haimo Lauſanneñ. epũs loci ordinarius, inquiſitionem cõtra eos fecit, quo adſtante vnà cum Matthæo * Vualeſiano pontifice, Achilles Caſtelli epũs & apoſtolicę ſedis legatus, ad hoc è papa Iulio ſpecialiter miſſus, ab omni gradu & priuilegio clericali depoſitos, xxiij. die menſis Maij poteſtati tradidit ſeculari, atq; dehinc vltima die eiuſdẽ menſis igne (vt hæretici) ſunt incinerati in prato trans Ararim fluuium, pſentibus ibidẽ vtriuſq; ſexus & cõditionis multis hominũ millibus. Eodem anno in menſe Auguſto mortuus eſt Guilielmus Haſſonũ Lantgrauius, poſt longum & miſerabilem ſacri ignis tam in corpore quàm membris ardorẽ, necnõ puſtularũ morbum incurabilẽ. computruerũt eñ propter nimietatẽ morbi circa faciẽ & in arterijs carnes vſqueadeo, vt nedũ ſuis atq; ipſis medicis, quos ob id cõuocauerat plurimos, ſed etiã ſibiipſi factus horribilis, tandem longo cruciatu tabe cõſumptus ſit. reliquit poſt ſe filiũ infantẽ, ſub tutoribus hodie cum matre viuentẽ. Eodẽ anno mortuus eſt Iohãnes comes Palatinus Rheni & Bauariæ dux ac comes in Spanheim, qui morabaẽ apud Cynonotos in oppido Symern, filius ducis Friderici, q̃ fuit Stephani, q̃ fuit Ruperti regis Germaniæ. Relictus aũt vnicus illi filius hęres, nomẽ paternũ referẽs, vxorẽ habẽs Chriſtophori marchionis de Baden filiã. ſepultus eſt aũt in monaſterio Rauengirſpurg canonicorũ regulariũ S. Auguſtini, vbi & pater & mater dormiũt ſepulti. Eodem anno clerus Vormatieñ. qui tam decennio exulauerat propter diſſenſiones inter ciues & clerum ſubortas, mediante duce Saxoniæ Friderico, necnon duce Vuirtembergenſi Vdalrico, & reliquis regni principibus apud Vormatiam concurrentibus, concordatus, atq; intra vrbem receptus eſt. Verum Vormatieñ. epũs pro ſuo intereſſe litis actionem continuans, in hanc concordiam ciuium conſentire noluit, niſi ad integrum reſtitueref, quod tamẽ Vormatieñ. facere recuſarunt. Eo anno monaſterium ordinis S. Benedicti ad Eremitas nuncupatũ, Cõſtantieñ. diœceſis, ſub dominio ac defenſione Heluetiorũ cõſtitutũ, pene totũ igne caſuali abſumiẽ. Hoc ipſo anno grãdinis immẽſa tempeſtas fruges

deua-

deuaſtans,grauiter læſit in qbuſdam locis ꝑ Sueuiam, maxime in Leonberg,Eltingē, Ditzingen & circumcirca. Referūt,q viderūt, ea grandinis tempeſtate lapides ex aere decidiſſe magnitudinis q̄ſi ouorum gallinarum. Eodem anno mirabilis admodum valde dicitur fuiſſe terræ motus in feſto Exaltationis S.Crucis Conſtantinopoli,& in pleriſq; circumiacentibus locis & caſtris,horribiliſq; grādinis & fulguris coruſcatio, ſonitrua q̄q; & aeris inæqualitas cum maxima tempeſtate,ita vt circa oram maris,muri,turres,ædificia & domus funditus corruerent,multaq; hoīm millia extinguerētur. caſtrum præterea Turcorum imperatoris cum quinq; turribus ſumptuoſiſſime extructum,in qbus theſaurus imperatoris Turcorum fuerat repoſitus,corruit. In templo etiam S.Sophiæ,q̄d Muſchea Turcoꝝ idolis iam extitit dedicatum,paſſionis Chriſti ab olim in parietibus depicta ſeries,atq; ab impijs Turcis poſt captā ciuitatē cæmēto oblita,terræ motu refertur,cæmento deiecto,clariſſime ad oculum apparuiſſe. Huius terræ motus & tempeſtatis nouitas Cæſari Maximiliano ꝑ literas innotuiſſe,libelloꝝ impreſſorum lectione manifeſtatur. Per oēm quoq; pene Germaniam,maxime in Carinthinorum prouincia, Stiria, Tyrolis & Sueuia, poſt horam noctis octauam terræ motus factus eſt,cuius impulſu referuntur in pleriſq; locis domus & alia corruiſſe ædificia. Eodem anno Maximilianus Cæſar menſe Nouemb. apud Auguſtam Vindelicorum iuſſit conuenire principes regni,mandās ꝑ edictum publicum,ne quis ſe excuſaret in non veniendo. conſtituit aūt diem Epiphaniarum, edictum vero illud exijt in menſe Octobri anni currentis. Anno dñi 1510. conuentus principum ante ꝑ edictum à Cæſare ꝓmulgatus,apud Auguſtam Rhetiorum ad feſtū Epiphaniç celebrandus,lente qdem cœpit,ſed diutius ꝑſeuerauit. Nam à principio Ianuarij vſq; ad finem menſis Maij durauit. Venerunt illuc Germaniæ principes multi, oratores quoq; Ludouici Gallorum regis,necnon Ferdinandi Aragonum,Vladislai Vngarorum & Boiemiæ regum,& principum regni plurimorum, funtq; multa eo in conuentu de Venetorum rebellione tractata. Nam Ludouicus Heluinus ſenator Vercelleñ.& Galloꝝ regis orator,habita in concione luculēta oratione,Venetorum originem,vitam,mores,& conditiones,perdocte admodum deduxit,quemadmodum orationem legenti patebit. Eo in conuentu bellum in Venetos continuandū,reges & principes cum Cæſare decreuerunt. Verum Venetiarum ſubdolus animus cum poſt multa ſuorum damna neceſq;,videret tot ſe regibus & principibus non adeo poſſe præualere,cœperūt ipſi conſilium apud ſe tractare,quonam fuco,quo pacto & colore treugas facere,pacem ſimulare cum Cæſare poſſent,oratoreſq; ſuos ad Cæſarem pro rogāda pace mittere decernūt. Ordinati oratores,iubent Veneti lento greſſu ac pedetentim iter agāt, cupientes machinis & ſcalis vrbes nonnullas Cæſareæ ditionis noctu conſcendere. Sed fraude doloq; manifeſto,pacem quam fuco per oratores poſtulare contendebāt, impetrare nunq̄ meruerunt. Deinde fraudis & perfidiæ aliud genus excogitantes,in vrbes,oppida,ciuitates,villas & agros Cæſareæ maieſtati ſubiectos,clanculum mercede corruptos latrunculos immittunt,vt quos aperto bello ſibi ſubijcere non poſſent, vel igne perderent. Sed qm̄ iniquitas ſui eſt merces ipſius,capti nonnulli atq; ad torturam poſiti,confitentur Venetorum fraude & ſubordinatione factum, ꝙ non minus 50. conductis incendiarijs vrbes & oppida ſuccendenda precio conſtituerunt. Eodem anno Iulius papa magnum contra Venetos in campis tenebat exercitum,cui & ipſe multis diebus tanq̄ ſupremus director interfuit,Venetianiſq; plurima damna intulit. Quod animaduertētes Venetiani, videlicet quatuor ſe maximis Chriſtianorum regibus & principibus reſiſtere non poſſe diutius,miſſis ad pontificē oratoribus,commiſſorum à ſe malorum veniam petunt,oīmodamq; ſubiectionem ſedi apoſtolicæ offerunt. Motus igitur papa melicraticis oratorum verbis,Venetos in gratiam recepit, atq; ab eorundem perſecutione deſtitit,factæ confœderationis cum Cæſare immemor. Siquidem hæc pontificis in rebelles Venetos benignitas, argumentum fuit malorum & initium. Eodem anno Guilielmus Haſſonū Lantgrauius q̄ndam Ludouici filius, mortuo fratre ſuo Guilielmo iuniore, vt ſupra diximus,anno captiuitatis ſuæ qbus vinculis fuerat mācipatus,15. libertati reſtitutus eſt. Cauſam detentionis nonnulli referūt,quod ſecundum lunæ moderationem furere q̄ſiq; videbatur. verum alij alia dicunt. Dimiſſus tñ Haſſiæ dñium affectabat,eſtq; cum tutoribus relicti Guilielmi coram regni principibus habita contentio. verum conſilio q̄rundam res in concordiam acta eſt,ita vt pecuniæ ſumma q̄tannis Guilielmus contentatus, Haſſiæ dñium filio relicto ꝑ tutores adminiſtrandum conceſſerit. Anno ꝓnotato die Februarij 6. intempeſtæ noctis hora circiter vigiliam ſecundam,homo quidam ſacrilegus nomine Paulus Form,patria Pomeranus & incola Pernaugiēſis, ſub ditiōe Ioachimi Marchionis

Auguſtenſia comitia.

chionis Brandẽburgeñ. principis electoris, in villa quæ vocatur Knobloch, eccleſiam furtiue intrauit, atq; ciborium ꝑfringens, capſellam in qua venerabile ſacramentũ eucharistiæ reconditum ſeruabatur, deauratam, cum hoſtijs & particulis duabus conſecratis, altera maiori, altera minori, furatus eſt. Sequẽti aũt die furti preciũ *exiſtimãs, monſtratile cum particula vna Iudæo cuidam emendum obtulit. Nam antea particulam alteram indignus furcifer deglutiuerat. Iudæus vero capſellam ſiue monſtratile conſiderans: Maius, ait, & multo eſſet charius quod his incluſum fuit vaſculis: quod ſi portaſſes, digno precio redemiſſem. At ſacrilegus ille excæcatus malitia, de ſinu alterã extrahens hoſtiam, Iudæo appreciandam tradidit. Verum Iudæus appenſo vili precio nouem groſſis, quorum 32. florenum Rhenenſem faciunt, dñi & ſaluatoris noſtri corpus ſub ſacramentalibus ſpeciebus velatum, ab iniquo vẽditore emit. Vtcunq; actum ſit, mordet reum ſcelus cõmiſſum, timetq; ſemꝑ ſæua & ꝑturbata cõſcientia. fugit mercator iniquiſſimus ad Vuendos, vbi fama præuolãte factum oĩbus innotuit. Reuerſus tandem ad propria ſacrilegus, captus atq; in torturam poſitus, crimen confitetur ac rei geſtæ ordinem recitat. Iudæus vero q dñicum corpus emerat, ad nudam ſuperpoſitum menſam pugione ſæpius vibrato transforare tentabat, ſed Deo volẽte, inter tot punctiones hoſtia ꝑmanſit integra. Quod videns malitia excæcatus Iudæus, in furiam actus, dixit: Si tu es Chriſtianorum Deus, manifeſta te in nomine mille dæmoniorum. quo dicto, citius in tres ſciſſa partes particula, ſanguineo ꝑ circunferentiam immaduit rubore. Exterritus Iudæus, particulas panno inuolutas, ꝑ menſis ſpatiũ apud ſe tenuit, ac deinde duobus alijs in Brandenburg & Stendel morantibus ſingulas particulas

Euchariſtiç ſacramentũ venditum.

transmiſit, tertiam vero apud ſe retinuit: quam ſecundo pugione menſç ſuperpoſitam transfixit, adeo vt ſanguinis guttulæ viſibiliter defluerẽt. conſternatus animo Iudæus, qppc q factum prodi miraculo timebat, particulam abſumere tentabat, ſed non potuit. dein in aquam ꝓiecit, ſed enatare cœpit. tertio in ignem ꝓiecta, ſemꝑ integra & illæſa ꝑmanſit. Poſtremo appropinquante ſolennitate Paſchali, ſubcineritios & azymos panes Iudæus coxit, qbus particulam cõmiſcens, formata in modũ azymi panis maſſula in furnum ꝓiecit, q̃ tñ e furno alioquin ſubobſcuro & tenebroſo, ſed iam tunc luminoſo, in Iudæi faciem ꝓſilijt. vnde ꝑterritus Hebræus, maſſam cum particula alteri cuidam Hebræo transmiſit. In carcere aũt venditore detento, cum res ageretur in ꝑpatulo, iuſſit Marchio detineri oẽs Iudæos ꝑ Marchiam cõmorantes, apudq; Vrſulũ, hoc eſt, Berlin vinculis mancipari. Ad torturam vero expoſiti, confeſſi ſunt poſt plurima ſcelera, intra pauculos admodum annos 7. Chriſtianoꝝ infantulos acubus & puncturis occidiſſe. Igitur 19. die menſis Iulij ꝓductis in medium ꝑfidiſſimis Iudæis numero 38. demptis duobus principalioribus, atq; relectis eorundem publicis cõfeſſatis, lata in eos ſentẽtia, igne ſunt cõcremati, duobus illis ductoribus in ſuꝑmo loco incẽdij poſitis. Fuere & alij tres, q baptiſmi ſacramentum receperũt, q̃rum duo ſequenti die capitibus truncatis, mortis debitum exoluerũt. tertius vero multoꝝ precibus vitæ donatus, monaſterium fratrum Minoꝝ apud Vrſulum intrauit. Traditor aũt ille Paulus poſt corporis dilaniationem, ferramentis ignitis rogo ſeorſum impoſitus, iuxta Scabinorum ſententiam in cinerem eſt reſolutus. Proſcripti fuere tum oẽs & expulſi ꝑ Marchiam Iudæi cum oĩbus bonis, & ne vnq̃ redirent, ſub mortis interminatione interdicti. Eodem anno fratres ordinis B. Mariæ virginis de mõte Carmelo, generale ſui ordinis in Neapolitana ciuitate capitulum celebrantes, dum ad ſua qſq; redire diſpoſuerat, capitulo iam terminato, prouincialis, priores & fratres de inſula Siciliç nauem intrantes, verſus Siciliam nauigare cœperũt. Cum vero altum mare mediterraneum aliquandiu ſulcaſſent, piratæ ex Aphrica Saraceni, irruptione facta, oẽs ſimul numero 25. cum nauibus captos abduxerũt: ſed quorſum ſint delati, nec hodie certum habet.

Hoc ipſo anno fratres militiæ Teutonicorum, q Pruſſiam & Liuoniam inhabitãt, ꝓpter Tartarorum, Rutenorum & Scytharum frequentes incurſiones, Cruciatã cum indulgentijs Iubilei Iulio papa concedente, per diuerſas Germaniæ diœceſes in ſubſidium contra prædictos & reliquos Chriſtianæ fidei hoſtes prædicant, atq; non modicam pecuniæ quantitatem & ſummam colligunt. Anno prædicto currente, Erneſtus marchio Badeñ Chriſtophori filius, filiam ſibi deſponſauit in menſe Iunio Friderici Marchionis Brandenburgeñ. Elizabeth nomine in thermis Cellenſibus, præſentibus ibidem oratoribus & miſſis Cæſareæ maieſtatis & nõnullorum principum regni. nuptiæ aũt Pforzheim ſunt celebratæ circa feſtum S. Michaelis eiuſdem anni. Eo anno in multis per Germaniam locis homines pituita, catarro & capitis peſſimis fluxibus mirabiliter torquebant, ita vt vertigine capitis ac oĩm pene membroꝝ paralyſi q̃dam laborantes, oĩm pene comeſtibilium & potabilium nauſeam haberẽt, eſſetq; in

Erneſtus Marchio Badenſis.

faſti-

faſtidio quicquid ex cibis appoſitum fuiſſet. Eodem anno vindemia propter tempus ſupra modum pluuiale & humidum accelerata fuit, vuæq́ tempeſtiuius q̃ oportebat per *Alſatiam & Orthaugiam collectæ, atq́ ob eam aeris & cœli inclemẽtiam vina non admodum matura & ſubſtantioſa, ſed aquoſa propemodum & acida.

Anno dñi 1511. Ludouicus comes Palatin⁹ Rheni, Bauariæ dux & princeps elector, 23. die menſis Februarij, quæ fuit dñica ſexageſimæ, ſolennes nuptias cum filia ducis Bauariæ Alberti ſibi nuper deſpõſata, ſolenni pompa celebrauit Haidelbergæ, præſentibus ibidem Cæſareæ maieſtatis ac multorum principum legatis & oratoribus.

Vdalrici ducis Vuirtẽb. nuptię.

Deinde dñica quinquageſimæ ſequenti, quæ fuit 2. die mẽſis Martij, Vdalricus dux Vuirtembergeñ. annum agens 24. nuptias Stutgardiæ cum filia ducis Bauariæ Alberti & ſupradicti Ludouici Palatini coniugis ſorore, maxima cum ſolẽnitate, pompa & expẽſis grauiſſimis celebrauit. Conuenerãt illo Guilielmus dux Bauariæ & frater ſpõſæ, Fridericus dux Saxoniæ, Ludouicus comes Palatinus Rheni & princeps elector, Fridericus eius germanus, Fridericus Marchio Brandenburgeñ. Henricus dux Megalopolis, Henricus dux Brunſuigeñ. Chriſtophorus marchio Badeñ. & filius eius Erneſtus, Guilielmus comes de Hennenberg, Holoſtidericus comes de Zollern, & fili⁹ eius Franciſcus locum Cæſaris referentes, Andreas comes de Sunnẽberg, Nicolaus comes de Salm, & alius comes de Bitſch, cum multis alijs comitibus, baronibus, nobilibus & equeſtris ordinis viris, necnon epiſcopis & prælatis, in quorum præſentia epiſcopus Conſtantieñ. matrimonium ad fores eccleſiæ collegiatæ Stutgardiæ ſolenniter ſolennizauit. Referunt qui rei veritatem norunt, equos fuiſſe circiter 7. millia, expenſæ tantæ, quantæ vnq̃ vel auditæ vel viſæ ſunt. non fuere pares nuptiæ celebratę tam ſumptuoſe, tam magnifice, tamq́ dapifere, vt fuere iſtæ. Eodem anno bellum contra Venetos à Cæſare, Gallorum rege & Ferdinando Hiſpaniarum rege cõtinuatur, ſed non ſine partium ſanguine, diſpendio & detrimento, maxime quum Cæſar regis inconſtantem animum intellexiſſet, quippe qui contra Flandrenſes Carolo Geldreñ. duci ſuppetias tam auri quàm hominum, licet occulte, ſubminiſtraret. Eodem anno Cæſar Maximilianus denuo regni principibus apud Auguſtam Rhetiæ conuentum indicit, in quo plurimi conueniunt. Venetorum rebellio per imperatorem detegitur, atq́ auxilium imploratur, ſed fruſtra. In eo conuentu oblatus fuit Cæſari homo quidam barbarus, moribus incompoſitus, ſtatura procerus, & natione ſeptentrionalis, qui vorax ſupra modum, vitulum, *mutonem vel ouem pro vna tantum refectione crudam comediſſe fertur, & famelicum ſe adhuc fore proteſtabatur.

At. de fide Cõſtãtieñ.

Anno prænotato ſenatus vrbis Conſtantieñ. in finibus Sueuorum cum nonnullis de cõmunitate, Suitenſibus ſe coniungere & confœderare volebãt, atq́ in eorum deditionem ciuitatem tradere: vnde grauis admodum inter ſenatum & ciues oritur ſeditio. Nam quibus hæc conſpiratio erat incognita, fidem Cæſari atq́ regno ſeruare integram volentes, ſenatui in faciem reſtiterunt, inter quos piſcatorum ſocietas potior fuit. Mittunt igitur celebres ad Cæſarem nuncios de conſpiratione ſenatus, hũc cõmoneſacientes, qui miſſis equitum circiter trecentis in auxiliũ, iter veniẽdi accelerauit. Interea portas ciuitatis armati cuſtodiunt piſcatores, & ne quis ex ſenatu aut reliquorum cõſpiratorum effugiat, diligenter obſeruant. At cum ciuitati approximaret cum militibus Cæſar, introitu prohibetur. fit denuo non parua ciuium turbatiò, ſed vicit piſcatorum ſocietas, q̃m & numero plures & viribus fortiores. Intromiſſus igitur Cæſar, dum huius conſpirationis autores diſquireret, cœperunt ſenatus & capita factionis ſibi ꝓuidere, atq́ clanculum auſugientes ſibi ipſis fuga conſulere. detentis tamẽ quibuſdam atq́ capitibus trũcatis, pacem Cæſar reformauit, atq́ ſeditionem extinxit. Eodem anno 4. die mẽſis Maij Felix comes de Vuerdenberg, Andream comitem de Sunnenberg, armatus inermem in loco campeſtri inuadẽs, dum in venatione ſolatium quæſiuiſſet, crudeliter occidit. Fuerant enim antea inimici, quos tamen Vdalricus dux Vuirtẽbergeñ. præfixa dieta concordare volebat. ſed interuenit hoc diaboli malum, vt comes comitem interficeret. Eodem anno cum Iulius papa propter Bononieñ. Bentiuolis bellum apertum indixiſſet, volens oẽs adeſſe cardinales ſibi, ꝑ edictum publicum vt ad ſe venirent mandauit. Verum Bernardinus natione Hiſpanus, cardinalis S. Crucis, qui iam pridem in Germaniam legatus apoſtolicæ ſedis miſſus, pontificis mandato contraueniens, in partem ſuam illexit Guilielmum Præneſtinum, Franciſcum Renatum, & reliquos cardinales, qui ſine conſenſu, immo in odium papæ Piſas abeuntes, conciliabulum aduerſus papam indixerunt, ſicq́ inter papam & cardinales ſchiſma peſſimũ ſeminauerũt. Igitur peſtiferi ſchiſmatis autor Bernardinus, 19. die menſis Maij anni præſcripti, coram notarijs publicis & teſtibus ad hoc ſpecialiter vocatis, cũ iam ſupra noĩatis cardi

nalib⁹

nalibus ſuis noībus & pro 6. alŋs cardinalibus, q̄rum ſufficiēs mādatū exhibebāt, ſ. epiſcopi Tuſculani, Adriani S. Chryſogoni, Renati S. Sabinæ, Caroli S. Viti, Friderici S. Angeli diaconi, Hippolyti S. Luciæ diaconi, generale concilium Piſis ad primū diem menſis Septemb. tunc proximi celebrandum indixerūt, Iulium Pont. Max. ac reliq̄s p̱ Italiam, Franciam & Germaniam principes & reges p̱ edictum publicæ citationis in valuis plurimarum eccleſiarum citantes, doctores q̄q; & p̄latos cum reliquis q̄rum intereſt aut intereſſe poterit. Pontifex aūt vt p̱tinaciam eorum literis & nuncŋs intellexit, à propoſito rebellionis & peſſimi ſchiſmatis eos reuocare curauit, obſecrans & conteſtās, vt ab incepta temeritate reſilirēt, atq; ad ſanctæ matris eccleſiæ vnitatem redirent. Quod ſi minus, etiam nolēs contra eos iure procedere haberet. Audientes vero pŋ paſtoris paternam admonitionem Renatus, Franciſcus & Guilielmus cardinales, in gratiam atq; vnitatem pontificis & eccleſiæ Romanæ redeuntes, paterne ſunt recepti.

Bernardini factio cōtra Iuliū papā.

Bernardinus vero inſtrumentū diaboli, p̱ſeuerās in ſua p̱tinacia obſtinatus, q̄s potuit, in partem ſuam trahere cōtendebat. Piſam itaq; ciuitatem p̱ loco cōciliabuli deputantes, conuenerūt ex Gallia & Longobardia ep̄i, & q̄d fieret tractabāt. Veꝝ non adeo ſe tutos in vrbe Piſana exiſtimantes, Mediolanum cōſcendūt, vbi Bernardinum eccleſiæ vicarium, & conciliabuli ſui p̄ſidentem ſtatuerūt. Nec diu poſt timentes Mediolanum quoq; ſibi non ſatis tutum, in Gallias ſe transferunt, ob eam rem quod cum Pont. Iulio rex Gallorum non cōſentiret, atq; apud Lugdunum Galliæ vrbem ſeſſiones aliquot publicas habuere. Atqui Iulius papa 2. cum ſe apud Bernardinum & factionis ſuæ complices nihil proficere poſſe pietate, clementia & indulgētia vidiſſet, tum citatos & ſufficienter admonitos, vt à propoſito rebellionis reſilirent, minime comparentes, Romæ in conſiſtorio publico de cardinalium ſuorum aſſenſu & conſilio vtriuſq; iuris peritorum complurium, eos tanq̄ hæreticos, ſchiſmaticos, cōtumaces & rebelles, atq; ab om̄i dignitate Cardinalatus per ſententiam depoſuit, titulis quoq;, inſignŋs, voce tam actiua q̄ paſſiua, eccleſŋs, epiſcopatibus, monaſterŋs & cunctis beneficŋs eccleſiaſticis, quæ vel in titulum vel cōmendam, ſeu quouis alio modo poſſederāt, priuauit, atq; ad illa vel alia in poſterum obtinenda inhabiles declarauit, & ab om̄ibus Chriſti fidelibus vitari, nec p̱ cardinalibus haberi aut nominari decreuit. His per Iulium papam factis & publicatis, infirmata eſt paululū cardinaliū potentia, licet ſui defenſorem & tutorem mali Gallorum regem p̄elegiſſent. Perſtantes igitur in ſua temeritate ſchiſmatici, Ludouicum prædictum Gallorum regem pontifex, ne temerarios & rebelles diutius contra edictum fouetet, cōmonefecit, qui horum nihil aduertens, à Iulio papa veluti hoſpes, fautor & tutor atq; defenſor hæreticorum & ſchiſmaticoꝝ, eſt excōmunicatus, Lugdunum quoq; ac oīa & ſingula loca, in q̄bus prædicti abrogari cardinales moram traherent, eccleſiaſtico ſuppoſuit interdicto. Parum abſuit vt in peſſimū ſchiſmatis malum dolo & fraude Gallorum regis, ſuorumq́; nōnullorum conſulum perſuaſione, Maximilianus Cæſar conſenſiſſet. nitebatur en̄ in vindictam pontificis, quod iamdudum ab ſe & Gallorum rege receſſiſſet, atq; Venetos in gratiam contra fœdus contractum recepiſſet *aliquid moliri. & niſi, vt eſt homo diuini propemodum ingenŋ, callida hoīm cōmenta in malum (Gallum ſibi quoq;, vt. Ro. eccleſiæ aliq̄n cedere poſſe) præſenſiſſet, actum iam de conciliabulo Piſis celebrādo fuiſſet. Admonitus t\~n prudentium virorum conſilio, placide acqeuit, atq; quem incaute pedem cum Gallis & ſchiſmaticis contra pontificem firmauerat, citius retraxit. Præterea

Indicit concilū ad Lateranum.

Iulius pontifex conſiderans q\~m in rebus arduis mora periculum vtcunq; cauſat, obuiare hoſtibus eccleſiæ & ſchiſmaticis volens, 18. die menſis Iulŋ de conſilio & aſſenſu 21. cardinalium, Piſanum conciliabulum deſtruendo, generale apud Lateranum Romæ celebrandum concilium indixit & publicauit, in annum ſequentem inchoandum & continuandum, die lunæ videlicet 19. menſis Aprilis, quem terminū poſtea certis ac rationalibus cauſis eum ad id mouentibus, vſq; in primū diem menſis Maŋ prorogauit.

Eodem anno mortuus eſt Iacobus ex marchionibus de Baden archiepiſcopus Treuereñ. anno pontificatus ſui 8. in florida ætate annorum necdum 40. princeps nobilis, doctus, & ſatis ad regimen eccleſiaſticum aptus, de quo vna oīm ſpes fuit, q̄d ipſe Treuereñ. eccleſiam ex oībus releuaturus eſſet oneribus debitoꝝ. Huic ſucceſſit in archiepiſcopatu Richardus Griffenklou Treuereñ. canonicus, vir prudens & expertus in rebus agēdis, atq; ad eccleſiæ regimē idoneus. Eodem anno obſeſſa eſt à Burgundis vrbecula ducatus Geldrēſis, Vēlo dicta, amplius 3. mēſiū ſpatio; ac tandē fortiſſime, quanq̄ fruſtra, oppugnata, ſpōte ab obſidētibꝰ derelicta. Anno 1512. hyems admodū remiſſa fuit, clemēs, humida, & lutoſa, vñ in pleriſq; locis Germaniæ peſtis epidemiæ ſæuiēs, plures mortalium abſumpſit, Præterea 22. die menſis Februarŋ Maximilianus

Cæſar

Cæſar venit Herbipolim,peractoq́; ibidem carniſpriuio,per Vueſtraſiam ad Mediomatrices iter direxit,quem ciues maximo cum honoris tripudio excipiẽtes,tributum quotãnis Ro.imperatoribus debitum ſoluunt.Deinde xi.die menſis Aprilis Maximilianus Imp.in Treuirorum ciuitate conſtitutus, diem illo cõuentendi principibus regni condixit,q̄ ꝑ trimeſtre tẽpus durauit.Cõuenere aũt regni principes electores cum reliquis principum,ducum,comitum,baronum,nobilium, ciuitatũ & cõmunitatum regni Germanici oratoribus plurimis,aderat quoq; Iulij Pont.max. legatus Laurentius Campeius Bononieñ.cauſarum palatij apoſtolici auditor epiſcopus Feltreñ.Ludouici regis Gallorũ orator Claudius epſ Marſilieñ. Henrici regis Angliæ Rupertus eques auratus,Iohannis regis Nauarræ orator,Friderici Saxonum ducis & principis electoris orator,Sigiſmũdi regis Poloniæ orator,Laurentij epiſcopi Herbipoleñ. orator Reinardus Vormatieñ.Philippi Spireñ.oratores cum reliqs.Eo in conuentu plurima tractata fuere de bello contra Venetos,de declinatione pontificis ab imperatore aduocato eccleſiæ, & alijs pene multis. Deinde Cæſar deuotione motus, ꝓſentibus ibidem oĩbus,qui ad conuentum illum confluxerant,altare maioris eccleſiæ S.Petri apoſtoli principale aperiri iuſſit,atq; rei veritatem de tunica ſaluatoris noſtri inconſutili experiri voluit.Aperitur altare,inuenit̃ tunica dñi inconſutilis,cũ alijs reliquijs ſanctorum plurimis & precioſis,quemadmodum chartæ hincinde impreſſę indicãt.Soluto aũt conuentu principum,Cæſar Maximilianus dimiſſa Treueri Coloniam, dein Brabantiam deſcendit. Compoſitis aũt Brabantinis rebus,reuerſus Coloniam,ꝑ Rheni fluminis tractum in Alſatiam,vnde mouendo pedẽ ad Hagenou, Landou & Vuiſſenburg declinauit, vbi & hyemare ſtatuit.

Tunica dñi Treueri reperta.

Eodem anno circa feſtum S. Iohannis Baptiſtæ magna ciuium ſeditio Spiræ inter ſenatum & ciues ſuborta fuit, cuius q̄dem ſeditionis prima & potiſſima cauſa pecuniarũ oneroſa exactio, quam vulgariter Vngelt noĩant,q̄ ciues ſe nimium grauatos conquerebant,rationem ſingulorum à ſenatu habere cupientes.Itaq; tumultu facto,in vnum conueniũt ciues,portarũ claues arripiunt,portis cuſtodias ſingulis ponũt, neminem vel exire vel intrare, niſi cum teſtimonio ꝑmittentes.Deinde ſenatum deponunt, alium ſurrogant, abrogatorum conſulum domos repetunt.Verum ſenatus cedere furijs ciuium maturantes, aſylum eccleſiæ maioris quærũt.Igitur vicini quiq; potentes audita ſeditione ciuium, cõmotos animos ſedare quærũt,ſed furia perciti,neminem intromittere voluerũt.Maximilianus aũt Cæſar paci conſulere cupiens,quoſdam principum conſules ad Nemetes miſit,mandãs vt in ſedando tumultu miſſis à ſe principum oratoribus, animũ accõmodent,vel ſi minus, ipſe veniẽs rebellibus dignam ſuæ rebellionis animaduerſionem rependat.acquieſcũt placito ciues,reformataq́; pace,q̄ſdam de ſenatu fuga lapſos proſcribũt,reliquis eorum vti officijs ſolitis annuũt.

Spirenſium ſeditio.

Eodem anno Iulius papa.2.iuxta publicum anni ſuperioris edictum,generale apud Lateranum Romæ cõcilium ad caput menſis Maij celebrãdum inchoauit,in quo ſeſſiones aliquor ꝑ dierũ interualla habuit,verum morte præuentus,quod inchoauerat, conſummare non potuit.

Anno ꝑnotato Maximilianus Imp.cui fide nihil ſanctius,cum regem Gallorũ contra fœdus ꝑcuſſum,dolo fraudeq́; à pactis ſe ſubtrahere vidiſſet,habita iuſtiſſima occaſiõe,ab eo diſcedere coact⁹ eſt,maxime ꝙ pacta violare primus ipſe Gallorũ rex viſus, Carolum Geldriæ ducẽ aduerſus Brabãtinos cõcitauerat.In bello etiã q̄d cũ Cæſare cõtra Venetos cõmune fuerat,pactorũ cõditiones temerauit,ſuaq́;,nõ Cæſaris,vt iuramẽto firmauerat,quæſiuit.Iure itaq; deſertorem Cæſar deſeruit,ac fœdus rurſum cum Ro.Pont. Iulio contraxit,regniq́; principibus,comitibus, & ciuibus ſub certis pœnis etiam capitali,ne Gallorũ regi ſuppetias mitterent, interdixit.

Huius edicti Cæſarei comes de Lyningen Emicho contemptor, adiunctis ſibi aliquot ſtratiotis, ex vrbe Treueri iampridem clanculum abiens,Galliam intrauit,atq; militiam in odium Cæſareæ maieſtatis & publici edicti vilipendiũ,regi Ludouico ſpopondit.Quod Cæſar animaduertens,læſæ maieſtatis rerum comitem declarauit,atque banno imperiali tam ipſum q̄ omnia ſua ſubiecit. Præterea Ludouico comiti Palatino Rheni & principi electori mandatum dedit,quatenus profugi & exbanniti comitis caſtella, munitiones, villas & agros in ſuam poteſtatem reciperet ac deditionem, quod & fecit. Fuere & alij comites & principes,qui caſtra quædam & munitiones comitis in ſuam poteſtatem redegerunt,atq; hodie detinent.Inter quos Vdalricus dux Vuirtembergeñ. caſtrũ Hartenburg,licet vxoris & filiorum precibus præmonitus, in deditionem recepit, quod & hodie detinet.Rediens aũt ex Gallijs comes,vt vidit ſe imperiali bãno ſuppoſitum, excuſandi ſui cauſa poſt Cæſarẽ,q tum in Vuiſſenburg oppido morabatur, currebat. Verum Imperator animaduertens callida figmentorum hæc mendacia fore,vt citius

Emicho comes de Lyningen.

homo

homo pfidus abiret, iuſſit. Exinde p varios anfractus & vias & media qbus ſua recu-
perare poſſet, p pleroſq; ſuæ ſortis hoies iu curia laborauit Imperatoris, ſed nihil vſq;
in hunc diem profecit. Anno currẽte, dux Vuirtembergeñ. Vdalricus apud Belga-
tum metropolim in cõuẽtu principũ cõſtitutus, celeri curſu tãtaq; velocitate à Treui-
ris ad Stutgardiam ſuæ oppidum habitationis & reſidentiæ ſe tranſtulit, vt in ſtuporẽ
oẽs q audierãt, verteret. Deinde ad monaſterium Zuifalten feſtinãs, abbatẽ monaſte-
rij captiuum in caſtrum ſuum Nyphen duxit ac detinuit. Verũ Conſtañ. epſ ducem, q
manus violentas in pſonam eccleſiaſticã inieciſſet, cõmoneſaciens, ob id excõmunica
tionis ſententiã incurriſſe, nuncios ad Iulium p abſolutione miſit. Abſolutus dux, epõ
Conſtañ. vt ordinario loci, abbatem in vincula detinẽdũ tradidit, quem epſ in caſtro
Merſpurg p aliqt annos captiuum retinuit. Cauſas vero detentionis non eſt meũ diſ-
cutere, cum malum ſit in eos ſcribere q pſcribere poſſunt. Per idem fere tẽpus, Ra
uennæ in Italia monſtrum apparuiſſe dicitur, qd mas fuerit ſimul & fœmina, cornu ha
bens in capite vnum, alas, non brachia, & vnum ſolum modo pedem, ac in eius pedis
genu oculũ, in pectore figurã literæ Y aut V cum imagine crucis. cuius interpretatio
edita fuit huiuſmodi: Superbia, leuitas, carentia virtutum, ſodomia, terrenorũ dunta-
xat amor, obliuio Dei, inſatiabilis auaritia, flagello Francorũ punienda. Eodem an
no Iulius papa cum annis ſuperioribus de poteſtate Venetorũ Rauennã ac totam pe-
ne Romandiolã non ſine ſanguinis effuſione recuperaſſet, tandem *Ludouicus Galliæ*
rex pacta fœduſq; cum eodem Iulio & Maximiliano Imp. pcuſſum violauit, vrbẽ *de-*
ditione recipiẽs, multis peditum ac equitũ millibus Rauennã ciuitatem munire ſtudu
it. Quod vidẽs Pont. maximus iuſtum vtriuſq; ordinis exercitũ, auxilium ferente Ma
ximiliano Imp. q iampridẽ fœdus cum Pont. compoſuerat, Rauennã obſedit. Facta
aũt eorum qui intus erant eruptione qm̃ bombardarum ictibus & machinis qui extra
erant, fortiter muros q̃tiebant, ac vim obſeſſis non paruam facientes ad bellum extra
puocabant, aperto marte pugnatum eſt per horas quaſi 12. Siquidem q ex parte Gal-
lorum regis fuerant, põtificis exercitum non adeo fortem exiſtimantes, obtinendam
victoriam ſibiipſis perſuadebant. Pontificis aũt exercitus qm̃ in manibus ſuis vitam
ſuam repoſitam videbant, cum Germanis quos in ſuppetias Cæſar miſerat, & de quo-
rum fortitudine & audacia plurimum confidebant, rem fortius aggredientes, Gallo-
rum vires & animoſitatem experiri volebãt. Pugnatum eſt ab vtroq; exercitu in lon-
gas horas vſq; dum vires pene defeciſſent. profligati tamẽ Galli, ſalutem fuga parrũt.
Cecidere in eo bello nimium cruento 16. millia deſideratorum, viri robuſtiſſimi nobi-
les atq; ingenui. eſtq; Rauenna denuo in poteſtatem pontificis redacta, Gallis omnib⁹
expulſis & interfectis. Hoc ipſo anno priuſq̃ Rauenna fuiſſet Iulio papæ reſtituta,
inter Ro. pontificem Iulium & Maximilianum Cæſarem pax reformata ac concor-
dia reſtituta eſt, Matthæo Lang tunc Gurceñ. epiſcopo Cæſaris vicem agente, quæ q-
dem pax & concordia 25. die menſis Nouemb. in eccleſia S. Mariæ populo ſolenni-
ter publicata ſuh multis clauſulis & conditionibus, ciuibus Romanis non paruum gau
dij & exultationis argumentum præſtabat. Per idem fere tempus quo Galli Rauen
nam obſidebant, Selimus Turcarum regis iunior filius, proditorie occiſo patre Baia-
zete, regnum fratri præripuit. Eo anno 29. die menſis Decemb. Maximilianus dux
Mediolani, filius Ludouici Sphorciæ (quem Heluetij annis ſuperioribus Gallorũ regi
tradiderunt, quiq; apud eundem regem in carcere mortuus eſt) expulſis per Cæſarem
à Mediolano Gallis in multitudine pugnatorum graui, victor Mediolanum intrauit,
eſtq; maximo ab Mediolaneñ. honore exceptus, comitantibus eundẽ plurimis de Cæ
ſareo exercitu principibus, comitibus, nobilibus & vtriuſq; ordinis viris fortiſſimis,
in primis Matthæo Gurceñ. epiſcopo. Eodem anno Fridericus Marchio Branden
burgeñ. mortuo Friderico ex ducib⁹ Saxoniæ magiſtro ordinis militum Teutonicorũ
in Pruſia, filium ſuum Albertum anno præcedente in demortui locum magiſtrum or
dinis electum, glorioſe admodum in Pruſſiam miſit, adiunctis ſibi equitibus plus mi-
nus quadringentis. Eodem anno caſtrum Hohenkrohen dictum, in agro Hegou
ſitum, iuſſu Maximiliani Cæſaris à Sueuica liga obſidetur, atq; tertia die obſidiõis ſun
ditus deſtruitur. Erat autem caſtrum arte & natura munitiſſimũ, atq; ad obtinendum
opinione hominum pene impoſſibile. Verum exercitus ligæ Sueuicæ admotis bom-
bardis & machinis, vim obſeſſis vehementiſſimam intulerunt, ita vt principales noctu
clam aufugerent, reliqui pauci qui remanſerant intus, videntes quoniam tot bombar
darum iaculis reſiſtere non poſſent, dato in deditionem caſtro, abierunt. Siquidem
qui prædictum caſtrum hæreditario iure poſſederat, raptores publicos & nonnullo-
rum ciuitatum imperialium diffidatos hoſtes intromittens, aditum illis contra Cæſa-
ris

Abbas Zuifalteñ.

Matthæus Lang epus Gurcenſis.

Caſtrũ Hohenkrohẽ.

ris mandatum,quocunq; voluiſſent tempore,hora & die,conceſſit.Quare motus Cæ
ſar Sueuicæ ligæ mandauit,quatenus cōtracto exercitu ꝑdictum caſtrum obſiderent,
& fortuna cōcedente funditus deſtruerent.quod & fecerūt. Eodem anno Breſſa
ciuitas Italiæ per capitaneum regis Gallorū,nomine Namurſium,à Venetis obſeſſa
& obtenta,recuperatur,nō ſine plurimoꝝ occiſione.Siquidem Gallis ciuitatem obſi
dentibus,qui intus erant ex parte Venetorum,vim haud paruam faciebant.Econtra
bombardis,machinis & ſcalis admotis,à Gallis ciuitas anguſtiat,& muri bombarda-
rum ictibus grauiter cōquatiuntur.Igitur Galli ſuppetijs Teutonicoꝝ,de quoꝝ auda
cia magna illis ſpes erat recuperandæ ciuitatis,muris approximatis atq; ſcalis cōſcen
ſis,Venetos inſolito tubarum & tympanorum clangore perterritos,per murum in
præceps Teutonicis ſtratiotis corruentibus,paſſim per ciuitatem cedentibus, portas
aperiunt,ciuitatem capiunt,& eos qui intus fuerant de Venetis,trucidant, perimunt
& occidunt.Ferunt tum in ore gladij perijſſe millia circiter octo viroꝝ deſideratoꝝ
de Venetoꝝ exercitu,de Teutonis autem plus minus viri triginta.Verum non adeo
multum poſt à Venetis dolo & fraude à ciuibus denuo in deditionem recepta,Gallo
rum regis exercitus cum Teutonis circiter millibus tribus caſtra mouentes,denuo ci
uitatem occupant.Verū à Cæſare miſſi Teutones,non ſatis de Gallis ſibi confiden-
tes,in obſidione Gallos præoccupant,muros ex ſcalis clara luce cōſcendunt,vim ob-
ſeſſis faciunt,atq; nimium crudeliterq; furentes in Venetos perfidos,ciuitatem ipſam
in ore gladij obtinent,occiſis pene omnibus qui erant intus de Venetis & fidefragis
ciuibus,vſq; ad millia ſeptem & vltra,ex Teutonicorum vero exercitu & Gallorum
mille circiter deſiderati ceciderunt. Anno domini 1513.maxima ciuium Coloniæ Seditio ciui-
Agrippinæ ſeditio contra ſenatum ſuborta eſt,non ob aliam cauſam,quàm Spireñ.& um Coloñ.
Erdfordieñ.contra ſenatum ſuum habuere,ſcilicet ꝙ nimium grauarentur importu-
nis exactionibus per ſingulos annos.Igitur de communitate ciues in vnum armati
cum lanceis,contis & bombardis conuenientes,ſenatoriam domū vbi ſenatus fuerat
congregatus,maximis clamoribus petunt,atq; in publicū eos qui inſolitis communi
tatem exactionibus grauarent, euocant.Perterritus inſolito populi furore ſenatus,
blandis furorem commoti vulgi ſermonibus temperare ſtudent,atq; vix tandem di-
latione obtenta,de ſingulis petitis ſe propediem reſponſuros promittunt.Et quo-
niam grati fuerant populo qui ex ſuggeſtu rationem reddebant, acquieuit tandem
furibunda multitudo,atq; à conſiſtorio in propria receſſit.Verum die ſequenti Epi-
phaniarū domini,conueniente in vnum ſenatu,atq; tumultus cauſam lyncei perſpi-
cientes,nonnullos ſe abſentaſſe à ſenatu conſiderant.vnde ſuſpicionē vulgi non va-
cuam exiſtimantes,vehementer ciuiū qui ad fores reſponſa præſtolabantur,furorem
timentes,quid facerent ignorabant.Anxij facti qui de ſenatu congregati fuerant,tu-
multū ſuboriri vulgi nouū audiunt:nam per ciuitatem diſcurrentes,quos de ſenatu
conuenire poterāt,ad vincula coniecerunt. At ſequenti,hoc eſt,decima Ianuarij die,
quem in vincula coniecerant ſenatoriæ dignitatis virū Theodoricum Spitz prædiui
tem,in publico fœni foro capite truncatum morti donant.Deinde vndecima die in
eodem foro & loco alium ex ſenatoribus Iohannem de Rydt Burgimagiſtrum &
alium quendam ſibi ſocium in officio,capitis abſciſione vitam finire ſtatuunt.Die ve
ro duodecimo tres alij ſenatores Petrus Rot,Franco von der Lynden,& Bernardus
Eyſz,multū diuites & potētes,truncati ſunt. Reliqui autē ex ſenatu plures proſcripti
ſunt,atq; ſic ciuitati pax reſtituta. Eodē anno in menſe Ianuario mortua eſt So-
phia filia regis Poloniæ & vxor Friderici marchionis Brandenburgeñ.de qua genuit
Caſimirū primogenitū,Georgiū hodie in Hungaria principātem, Albertū Teutoni
corum magiſtrum in Pruſſia,Iohannem,Fridericum Herbipolenſis eccleſiæ præpo-
ſitū,Guilielmum,Iohannem Alberti,Gumpertum,Margaretam,Sophiam,Elizabe-
tham quæ nupta eſt Erneſto marchioni Badenſi,Annam,Barbara,reliqui tres obierūt.
Eodem anno mortuus eſt Philippus de Roſenberg epiſcopus Spireñ.anno pon-
tificatus ſui octauo.hic eccleſiam collegiatā ex monaſterio noſtri ordinis ſub Ludo-
uico ſuo prædeceſſore de Odenheim tranſtulit in oppidū Bruchſall,atq; locū prædi-
ctum cū titulo penitus extinxit ac deleuit.Sub eo ciues in Landou ab obedientia &
ſubiectione Spirenſis eccleſiæ,cui à regno fuerāt impignorati,oblato redēptionis pre
cio,receſſerūt.Huic in epiſcopatu ſucceſſit in canonicoꝝ poſtulatione Georgius fra-
ter Ludouici comitis Palatini Rheni Bauaroꝝ ducis ac principis electoris,anno æta
tis ſuæ xxvij.ꝓpoſitus eccleſiæ maioris in Mogūtia princeps nobilis,manſuetus, pru-
dens,& cleri amator,de quo multis eſt ſpes magnæ vtilitatis reipub.eccleſiaſticæ.
Hoc ipſo anno xxi.die menſis Februarij Romæ moritur Iulius papa eius nominis Iulij 2.mors

ſecūdus, anno pōtificatus ſui x. durāte cōcilio per eū in Laterano inchoato. Hic depoſitis cōtra Venetos armis, reuerſus in vrbē, ſumptuoſiſſimas incepit ſtructuras, morte aūt ꝑuentus cōſummare nō potuit, maxime S. Petri eccleſiā, quā de nouo ꝑcioſiſſimo tabulatu lapideo, & altiorē & ampliorē fieri fecit. Huic in pontificatu, vacāte ſede diebus xvi. ſucceſſit cardinaliū electione Iohānes de Medicis Florentinus, cardinalis diaconus S. Marię in dñica, q̄rta die mēſis Martij, cuius electio die ſequēti publicata fuit, & in Miſſa populū bñdixit.

Leo papa decimus.

Eodē anno in ciuitate Auguſtana Rhetioꝝ, puer quidā ætatis annū agens ſextū, de honeſtis, ſed egenis admodū parentibus natus ac mutus, mirabiles præ ſe ferebat geſtus, hominū frequentias declinabat, loquētes audiebat & perfecte intelligebat, verū penitus verbū ipſe nullum reſpondebat. Reclusus in tuguriolū à parentibus fuit, ne aut aufugeret vel caſu læderetur: emiſſus aūt e tuguriolo ſaltabat, & murilego velocior nunc ſupra, nunc vero ſubtus ſcamnū ſe occultabat. Anguſtiati parentes, virorū conſilia requirebant doctoꝝ. Alij dicebant dæmonio agitatum, alij ſecus. Verū quid actū ſit de hoc puero, vel vnde ſibi mores & geſtus tam mirabiles in corpore admodū gracili & extenuato, vſq; nūc me fugit.

Solis defectio.

Eodem anno ſeptima die menſis Martij hora prima poſt meridiē ſolis defectio facta eſt, cuius dimidia duratio fuit minutorū ferme quinquaginta. Quid hæc ſolis defectio portenderit, vſq; in ſeptimū & octauum annum qui ſuperuixerint, intelligent. Anno ſupradicto Iohānes rex Noruegiæ & Suediæ moritur, hic cū ſui regni ſubiectis *Suedis* grauiſſima bella terra mariq́; habuit, quod eū regem nec recognoſcere ſuū, nec admittere voluerunt. Huic ſucceſſit in regno Chriſtodorus filius eius vnicus, regni moderamina hodierno die tenens, aui pātris Chriſtodori nomē proxime referens, ita virtutē æternis dignā præconijs æquat maxime. Eodē anno Selimus Turcaꝝ imperator, profligatis inſigni victoria Perſis, vt eo citius adhærentes fratri ſuo Acamathi opprimeret, factā cū Venetis ac Ladiſlao Hungaro pacē à Baiazete, confirmat, ac ſubito in Armeniam cū ducētis hoīm millibus cōtendit.

Vdal. ducis & Palatini fœdera.

Eodem anno Ludouicus princeps elector & Fridericus frater eius comites Palatini Rheni Bauariæq́; duces, cum Vdalrico Vuirtembergeñ. fœdus perpetuum & hæreditarium ſub certis capitulis pro ſe & cunctis eorum hæredibus & ſucceſſoribus contraxerunt. Quod quidem Maximilianus Cæſareo conſenſu confirmauit. Eſt aūt hoc fœdus literis & ſigillis principum ſupradictorum roboratum & munitum, atq; in præſentia ſubiectorum per ciuitates, oppida, villas & agros promulgatum. Eodem anno dux Vuirtembergeñ. Vdalricus ſimile fœdus fecit cum Philippo marchione Badenſi, vt ſingulorum negocia ſingulos veluti propria tangerent, ſiue hoſtilia ſiue iudiciaria vel qualia hęc cunq; fuerint.

Eodem anno monaſterium ſiue prioratus de obedientia monaſterij & abbatis in Alperſpach ordinis S. Benedicti Conſtantieñ. diœceſis, tertia die menſis Aprilis combuſtū & incineratum eſt, cū eccleſia & domibus ꝑter vnam tantū, quæ fuit ab incēdis reſeruata. Aliud quoq; monaſteriū Auguſteñ. diœceſis & ordinis ſupradicti, Deckingen nuncupatū, xxvij. die menſis Octob. miſerabiliter concrematum fuit nō ſine maximo damno abbatis & conuentus ibidē degentiū. Anno iam dicto Maximilianus Cæſar contracto fœdere cum regibus Angliæ, Hiſpaniæ & Aragoniæ, Venetos rebelles & ſuperbos grauiter impugnat, Galloſq; de Lombardia, quam in annū iam ſextum atq; decimum occupauerant, exterminat, & victor glorioſe triumphat. Nam ſeptima die menſis Octobris commiſſum eſt bellum atrox & cruentū inter Cæſarianos & Venetos haud procul à Vincentia. In quo quidē bello referuntur cecidiſſe ex Venetis nō minus q̄ nouem millia deſideratoꝝ plurimi nobiles, comites, & potentes à Cæſarianis capti ac meliores ciuium, roburq́; exercitus amiſſum. Eodē anno Maximilianus Cæſar multis bellatorū ordinis vtriuſq; millibus ſtipatus, in Angliā Henrico regis Angloꝝ ſubſidia laturus, deſcēdit cōtra Ludouicū regē Galloꝝ, qui Picardiam intrauerat deuaſtandam. Igitur regū exercitus amborum in vnum conglobati, Tarnaneñ. ciuitatē fortiſſima obſidione circundederunt xvi. die menſis Auguſti, quā Gallorum rex præſidio virorum quatuor millium munierat. Verum diutina obſidione qui in præſidio erant, vallati, deficientibus victualibus, ad regem Gallorum celeres nuncios mittunt, auxilium pariter cum victualibus petentes. Atqui Gallorum rex inopia ſuorum ſimul & obſidione grauiſſima turbatus, auxilium & victualia mittere ſtatuit, ſcilicet lanceariorū mille octingētos, equitū ſeptē millia, & currus alimentis onuſtos complures. Non procul aūt hi à Tarnana ciuitate cōſtituti, per Cæſaris equites intercepti, atq; in fugam ſunt compulſi. Quod audiens Maximilianus imperator, cum Henrico Anglorum rege fugientes inſequunt, plurimis occiſis, & nō minus trecentis quinquaginta captis, inter quos nobiliores & potentiores regni Galloꝝ fuiſſe memorant,

moranſ. Habebāt in exercitu Galli ſigna bellica tredecim, quoꝝ Cæſariani nouē ob Collata Ma
tinuerūt. Currus vero onerarios centū quinq̄ginta,q̄s oēs intercipiētes ſecū abduxe- ximil. Cæſ.
rūt. Maximilian⁹ aūt ex vna,& Hēricus rex Anglorū ex altera parte* Tarnanēſem ciui & Anglorū
tatē vallantes,bombardis & machinis muros ciuitatis cœperunt deijcère. Videntes ſigna.
aūt qui intus erant,quoniā ad expugnationē vrbis hoſtes ſuas ordinarent acies,pacē
atq; dextras Cæſari dare petierūt,quam ſub cōditione accipiens,rebus & corporibus
ſaluis,obſeſſos abire iuſſit:ciuitatem vero,muris terræ coæquatis,Henrico regi aſſi-
gnauit. Obtinuerunt in eo bello & alia multa oppida,caſtella & villas per circuitum,
quæ conſenſu Cæſaris rex Angloꝝ in deditionem accepit. Cum hæc agerent in
prouincia Morinorum,Iacobus rex Scotoꝝ extrema regni Angliæ hoſtiliter cœpit
exercitu vaſtare. Nā fuerat à rege Gallorum vnà cū Iohanne Daciæ rege mercede cō-
ductus. Igiť Scotoꝝ exercitus in Angliam prorumpens,Albionum oppida & villas
incendio deuaſtat. Albiones vero nil morati,confeſtim arma corripiunt,atq; obuiā
Scotorum regi exeunt. Commiſſum eſt inter eos bellum,deuictus Scotoꝝ exercitus,
& victores Albiones cū triumpho in ſua ſunt reuerſi. Cecidit in eo bello Scotorū rex Iacobus Sco
Iacobus,ab Anglis duo caſtella,xx. oppida cum villis incendio concremata. Referunt torum rex
etiam Angloꝝ regem in eo bello donaſſe Cæſarem papilione auriphrygiato ꝓcioſiſ- occiditur.
ſimo cū reliquis auri & argenti donarijs ꝓcio nummum aureoꝝ milliū trecentorum.

Eodem anno Maximilianus Cæſar conductos multa pecunia Heluetios cū qui-
buſdam comitibus & nobilibus,necnon equitibus & peditibus in manu valida in Bur
gundiam aduerſus regem Galloꝝ prò recuperatione Burgundi ducatus miſit. Veni-
entes aūt cū Cæſariano exercitu Digionem Burgundiæ vrbem opulētiſſimam,obſi-
dione cinxerūt,atq; machinis admotis,muros ciuitatis quaſſauerūt. Verùm ex Gallis
qui intus in ꝑſidio fuerant principes,à Cæſarianis pacem pecunia venalem,vt exiſti-
mabant,emere tentabant,ꝙ vrbem iam prope expugnandam vidiſſent. Audiens aūt
Vdalricus dux Vuirtembergeñ. & qui ſecum erant ex Cæſaris primatibus,petitiōem
omniū turpiſſimam,vrbem potius expugnādam atq; cum morte vitam commutan-
dam fore,q̄ Gallis parcendū. Arbitrabanť etenim,ſi hanc expugnaſſent,omnem bre
ui ad Cæſaris deditionem reducere Burgundiam. Sed Heluetiani vt ſunt natura ho-
mines factioſi,pacis oblatæ conditionem audientes,cōtempto principum conſilio,
& ſine cōſenſu ac voluntate Cæſaris,pacem cū Gallis feriunt,Burgundiamq́; totam
cum obſeſſa ciuitate vendunt,qui nuper à Cæſare pecuniam non paruam ad expu-
gnandos Gallos receperunt. Dux vero Vuirtembergeñ. Vdalricus & reliqui princi- Vdal. ducis
pes,comites,barones,& nobiles,oīs deniq; exercitus equitū ac peditum,videntes ab expeditio in
Heluetijs venditam Gallis vrbem,quia res erat turpiſſima,ad ſua redeuntes,à perfidis Burgundiā.
Heluetioꝝ factionibus quātocyus recedere maturabant. Igitur dimiſſa in manibus
Galloꝝ Digione vrbe,die menſis Septembris xiij. Heluetij adhuc in papilionibus cō-
ſtituti,cū Gallis pacē ſub aliquot capitulis ferire tentarunt,quæ audientes qui erant
ex parte Cæſaris,penitus recuſarunt. Verū per vicarios Galloꝝ regis admiſſa atq; cō
firmata literis & ſigillis ſunt roborata,Suiceria à rege Gallorum datis obſidibus. His
peractis,ab obſidione ciuitatis Digionę ſiue Diſionę Galli receſſerunt. Referunt autē
Galloꝝ regē pannoſos quoſq; inopes, pauperes,& qui vitam pro ſtipe portarent ve
nalem,Heluetijs in obſides dediſſe,quanquā ſericis & ꝓcioſiſſimia indutos veſtibus,
ſicq́; ars arte deluſa,& iniquitas in ſeipſam reuerſa,colliſa eſt,nec promiſſa illis pecu-
niæ ſumma reddita & ſoluta. Anno eodē Erneſtus ex Saxonū ducibus archiepiſco
pus Magdeburgeñ. & adminiſtrator Halberſtadieñ. ac Primas Germaniæ,prima die
menſis Auguſti moriť,anno epiſcopatus ſui xxxviij. vir bonus & princeps manſuetiſ-
ſimus,cleri amator & Dei cultor deuotiſſimus,hic in pauperes adeo erat miſericors,
vt nullum ſineret abire vacuum ſine eleemoſyna pauperem. Hinc vltima die menſis
Auguſti poſtulatione canonica ex marchionibus Brandenburgeñ. Albertus frater Io Albertus
achimi principis electoris ſucceſſit,quē Leo papa decimus archieṗm Magdeburgeñ. Mog. eṗs.
& Germaniæ Primatē & adminiſtratorē Halberſtadieñ. confirmauit. Hic Deo dign⁹
ꝑſul cū deſiderio in Deum ferueret ignitiſſimo,germano fratre cōſentiente,hoc ipſo
anno preſbyter ordinatus,primitias in octaua paſchæ celebrauit,*cui & capellā ſe-
orſum cū octo presbyteris ꝓbendatis apud coloniam Vrſulā à fundamentis conſtru
xit,dotauit,& optime prouidit. Eodem anno ciues & ſenatus Vormatieñ. cū diu
bello & diſſenſione habita contra clerum in malum concordaſſent,tandem ipſi inter
ſe diſſidentes,tumultum ſuſcitant. Siquidem contra ſenatum ciues inſurgentes, pro-
pter inſolitas conturbati exactiones, quibus dietim plus iuſto grauabanť,calculum
perceptorum & expoſitorum inſtantius ſibi fieri vrgebant. Deniq; ſenatus vt vidit ſu

rorem populi aduerſum ſe inualeſcere,ſalutem fuga meditantur,atq; hinc recedentes,ad Vuiſſenburg & alia loca tutiora ſe transferunt,cauſasq; apud iudices Cameræ contra ciues agunt,iurisq; ſubſidio p̄ualent. Verum iudices lata contra ciues ſententia,in dies ſe male teneri à ciuibus,& odij malitia quotidie eos ſtruere ſibi inſidias cõſiderantes,iudicij Cameram ad Spirenſes tranſtulerunt,atq; ſententiam pro conſulatu aduerſum ciues fulminarunt. Ciues vero cauſam ad imperatorem referentes,de ſententiæ grauamine conquerunt. Mittit Cæſar aduocatiæ prouincialis p̄fectum ad Vormatiam pro reformanda inter ſenatum & ciues pace,ſed vano conſumpſit labore diem. Statuitur alius dies,conueniunt ſenatus & ciues denuo,mandat imperatoris loco pacẽ partibus prouincialis p̄fectus. cunctant ciues. ſed ille militũ ſtipatus caterua,quod p̄cibus obtinere nequiuit,armis tandem & minis conſecutus eſt. Ciues autẽ videntes quoniã & Cæſar & qui miſſi fuerant pro reformanda pace,male grati minas profecebant,ſibijpſis conſulentes, ſimulatã pacem cũ ſenatu fecerunt,quæ quoniam integra & vera non fuit,ſubſiſtere haudquaq̃ potuit. Ea peſtis peſſimæ rebellionis ciuium aduerſus ſenatum in alijs plerisq; ciuitatibus per Germaniam irrepſit,videlicet in Spira,Hallis Sueuiæ,Lubeck,Ratiſpona,Suinsfurt & Norinberg,in quibus quidẽ ſeditionibus nõnulli ex ſenatu in iudiciũ tracti & ad mortem iudicati, miſerabiliter perierunt:alij extra ciuitates proſcripti,in exilium ſunt miſſi:reliqui perpetuis mancipati vinculis,vitam agunt miſerabilem. Eodem anno Henricus dux Megalenburgeñ. mortua prima vxore ſua Vrſula ex marchionibus Brandenburgeñ. ſorore videlicet Ioachimi principis electoris,duxit ſecundam Philippi comitis Palatini Rheni Bauariæ ducis & peincipis electoris demortui filiã,Helenã noĩe,cuius ſororem natu maiorẽ Georgius dux Pomeranorũ & Stetineñ. duxit vxorẽ. ambarũ nuptiæ magna pompa celebrant. Eiuſdẽ anni 1513. finis tã fuit frigidus,vt apud Coloniã Rhenus cõgelatet,ferretq; glacies nõ hoĩes modo,verũ etiam magni ponderis currus,id quod antea pee multos annos viſum non fuit,tametſi infra & ſupra Coloniam id rarum nõ ſit. fractaq; eſt iſta glacies ipſo die S. Antonij 1514.

Anno 1514. moritur Anna Franciæ regina,nono Ianuarij,Claudiæ poſtea reginæ & Renatæ mater. Eodẽ anno ictũ fœdus inter Gallos & Anglos. Maria Henrici 8. regis Angliæ ſoror,nubit Ludouico regi viduo nona die Octob. Intrauitq; Lutetiã 6. Nouemb. maximo omnium gaudio,quod non diu durauit. Nam rex ipſe circa natalem Chriſti incidit in languorem,de quo moritur prima Ianuarij ſequẽtis,cum regnaſſet annis 17. nulla prole maſculina ſibi relicta. Vxorq; eius Maria in Angliam vnde venerat,redit. Eodem anno grauis inter fratres germanos Guilielmum & Ludouicum Bauariæ duces,Alberti quondam Bauariæ ducis filios, propter patris teſtamentum ſuborta contentio eſt. Nam idem Albertus teſtamento ab ſe condito iam moriens ſtatuit,vt maior natu filius cum Boioariæ ducatus principatu,ducis ac principis nomen ſortiretur,reliqui autem omnes non duces, tam&ſi nati, ſed comitis tantum nomen habere deberent,atq; apud vnum Bauariæ ducatus moderamen reſideret,arbitratus pro vtilitate reipublicæ conſeruanda plurimum conducere,ſi ab vno ducatus ipſe adminiſtraretur indiuiſus,non à pluribus diſperſus. Igitur Guilielmus primogenitus mortuo nuper patre,prout teſtamento diſpoſuerat,de ducatu adminiſtrando ſe intromiſerat,germano fratre Ludouico excluſo,cui nec de nomine,nec ducatu reſpondere voluit. Verum Ludouicus(quem totius ducatus ſubiecti plurimũ ac peculiarius fratre Guilielmo diligebant,amabãt ac obſeruabant,propter optimas quaſdam quas in adoleſcente principe quodam præſagio conſpiciebant partes)quoniam ſe vterinum cum Guilielmo non neſciebat fratrem,vtputa ex vno patre,antiquo ſcilicet Bauarorum ducum ſanguine concretum,qui fuit Alberti,qui fuit Erneſti,qui fuit Iohãnis,q fuit Stephani,qui fuit Ludouici imperatoris maximi,atq; vna matre e potentiſſimorũ Auſtriæ domus archiducũ proſapia deſcendẽte,Friderico videlicet imperatore Ro. inuictiſſimo,qui fuit Erneſti,qui fuit Lupoldi,qui fuit Rudolphi,qui fuit Lupoldi inter ſanctos relati,nõ comitẽ,ſed ducem natũ,partem ſuã deteriorem haudquaquã facere volẽs,aduerſus inſtitutum patris teſtamẽtum excepit,ſeq; non comitem ac propterea exhæredatum,ſed Bauariæ ducem æque vt fratrem,& cognominari & vt legitimum hæredem teneri voluit. Cui mater adſtipulata,nihil ad ſe in condendo teſtamento de hiſce rebus delatum fuiſſe dicebat,ſicq; ad Imperatorem pro reſcindendo dubio res omnis deuoluta. Impeeator autẽ quoniã aduertebat totius Bauariæ ſubiectos Ludouicum potius q̃ Guilielmum malle ducatũ adminiſtrare,timẽs ne tumultus populi fieret,perinde atq; nõ mediocris inter germanos fratres diſcordia ſuboriret,vices ſuas interponẽdo,ſtatuit vt ipſe ducatus in duas partes ſciſ-

Diſſidiũ Bauariæ principum.

ſus,

ſus,cuiq; ſua pars regenda committeretur,ſicq; Monachium Guilielmus cum certis op
pidis,caſtris,munitionibus,villis & agris,Lanshutam vero Ludouicus cum reliquis ca
ſtris,oppidis,munitionibus,villis & agris ſorte accepit,ducatus titulo ambo inſigni-
ti, atq; in hunc modum pax inter fratres reformata,quæ & literis & ſigillis tum Impe
ratoris tum reliquorum principum eſt roborata. Eodem anno abbas Zuiſalteſi. q̃
nuper ab Vdalrico Vuirtembergeſi. duce in vincula coniectus,& poſtea in poteſtatẽ
ordinarij epiſcopi Conſtãtieſi. aſſignatus,atq; in caſtro Merſpurg captiuus detentus p̃
aliquot annos fuerat,tandẽ per ſententiam libertati condonatus eſt,hac conditiõe ad-
iecta, vt abbatiã Zuiſalteſi. monaſterij in manus conuentus ibidem reſignaret. Qua fa
cta,futurus abbas per conuentum eligendus,vnà cum conuẽtu victalitij nomine, q̃diu
ſuperuiueret, ſingulis annis quingentos florenos auri tam in frumentis quàm in vino
& numerata pecunia perſolueret,acquieuit placito,& aſſignatam ſummam recipiens,
abbatiam in manus conuentus reſignauit. Anno iam dicto inuictiſſimus & poten- Emanuel
tiſſimus cum mari tum quoq; terra Portugalliæ rex Emanuel,poſt plures dubij mar- Portugal
tis non ſine ſanguine & labore tam in India quàm certis gentium alijs finibus externa liæ rex.
rum partas victorias,relictis opportunis apud Indos præſidijs, Alphonſum de Albi-
cher protocapitaneum ſuum,vt iacturam & iniuriam ſuorum annis ſuperioribus à Mau
ris & Saracenis paſſam vlciſceretur,ad auream Cherſoneſum,quam Malacham accolæ
appellant,inter ſinum magnum & Gangeticum ſitam, vrbem miræ magnitudinis,vi-
gintiquinq; millium & amplius larium,claſſe ad hoc præparata contendere iuſſit. Vbi
cum applicuiſſet, vrbem oppugnare Alphonſus deſtinauit. Quod præſentientes Sara-
ceni,bello ſe multis armis & munitionibus præparaut,ſed fruſtra. Nam commiſſo bis
prælio,Alphonſus cum ſuis auxilio Dei ſuperior hoſtibus factus,plurimis ex eis cæſis,
vrbem vi intrauit,occupauit,ac data prædæ libertate,diripuit & incẽdit. Deniq; Mau
rorum rex qui ex elephãte pugnabat,grauiter vulneratus,cum reliquis Mauris ſuper-
ſtitibus ſuga ſibi conſuluit,elephantes quoq; ſeptem ſuis turribus ſericis atq; auro inte-
xtis ephippijs muniti,æneorum ad duo millia omnis generis tormentorum ſumma ar
te fabricata geſtantes,ab Alphonſo & ſuis ſunt cum ſpolijs opimis abducti. Præterea
quoniam hæc vrbs emporium erat omnium celeberrimum, vbi extranei ac diuerſarum
nationum mercatores conuenerant,ſcilicet Zantri,Pegus,Ianaes,Goes,& ab extremo
oriente atq; vltima Sinarum regione Chines,qui commercij gratia vrbem frequenta-
bant,videntes captam vrbem,ab Alphonſo fœdus & amicitiam vltro flagitabãt, quoa
benigne & fauorabiliter acceptans,fœdus cum pace perpetuum pepigit. Deniq; miſſis
Chines ad regem Portugalliæ nuncijs,quibus cũ cæterarum vrbium accolis dicto ob-
audire imperatisq; legibus parere ſpondent,inq; fidem huius monetam regio nomine
cuſam,veluti regem dominum ſuum agnoſcentes,exceperunt & expenderunt. Audi-
ens vero hæc rex de *Anſiam,& gente & ſolo orientẽ verſus potẽtiſſimus,Malacham
videlicet ab Alphonſo captam,quæ olim à Mauris fuerat vſurpata,miſſo ad Alphon-
ſum nuncio,regis Portugalliæ obſequijs & ſe & ſuos omnes mancipauit,atq; in huiuſ-
ce ſignum recognitionis ac veræ perpetuæq; futuræ amicitiæ,aureum ſimul craterem
cum precioſo magnæq; æſtimationis carbunculo & enſe aureo adſabre elaborato,do-
no miſit, Verum ſæpe dicti regis Portugalliæ protocapitaneus,rebus apud Malacham
compoſitis,rurſus ad Indos traiecit,Goæ vrbis præcipuam arcem à Mauris obſeſſam
reperiens. vnde motus idem Alphonſus, extructa firmiſſima arce, hoſtes ab obſidione
repellere,atq; admotis machinis vim inſerre cœpit. Quare plurimis hoſtium trucida-
tis,deſperata ſalute,corporum incolumitate tantum ſeruata, ſeſe Alphonſo dedidere.
Partis ergo & ibi machinarum,equorum,armorum ac plurimis huiuſmodi nõ conte-
mnendis ſpolijs,vrbem priſtinæ quieti reſtituit. In reliquum Alphonſus ipſe, Præſter
Iohannis potentiſſimi Chriſticolarum domini ac exterarum & gentilium nuncijs ac
legatis honoratus,ampliſſimis eſt ab eiſdem muneribus donatus. Tranſeo breuitatis
cauſa plurima,quæ in augmentum Chriſtianæ reipublicæ vidẽtur cedere,quæq; ad ſan
ctiſſimum in Chriſto patrem & dominum Leonem Pont. Max. epiſtolari ſchemate
iam dictus Emanuel Portugalliæ rex &c. adamuſſim perſcripſit ex Vlyxibona VIII.
Idus Iunias anni iam dicti tertijdecimi ſupra milleſimum & quingenteſimum. Ac-
ceſſit huic ſeculo veræ laudis nonnihil e literarum gloria,quæ vt autoribus præſtãtiſſi- Viri diſci-
mis in Sueuia cœpit,optamus Deum fauore principumq; noſtrorum benignitate ſit plinis illu-
perennis. Reſtituit literas Iohannes Reuchlin Phorcenſis Legũ Doctor,linguas treis ſtres.
Hebraicam,Græcam & Latinã pene ex æquo peritus, Eraſmi illius Roterodami opti-
mi maximi literarum præſidis teſtimonio. de vtroq; vel eam ob cauſam pauciora dici

qqqq 3 à no

à nobis debent, ꝙ extra communem literatorum aleam ſua virtute, ſuis laudibus prouecti ſunt. Cunradus Peutingerus Auguſtenſis, antiquitatis amantiſſimus, hiſtoriæ veterum Germanorum lumen adhibuit. cæterum magnificentia ea in literis verſat, vt quaſi patronum communem ipſæ ſibi Muſæ Gratiæq́ delegiſſe videantur. Fuit ſuperiori tempeſtate Tubingæ Gabriel Biel ex canonicis Schonbacchenſibus Theologus, vita & literis clarus. eius monumenta paſſim hodie leguntur multa, edita ſtudio viri boni Vuandalini Steinbach Theologi Tubingenſis. Fuit & Cunradus Summerhart, vt ingenio ſummo, ita modeſtia pene nimia, reipublicæ prodeſſe potuit modis pluribus, niſi gloriæ vſqueadeo contemptor, quæ maxima diligentia condiderat, ipſe in ſitu reliquiſſet. Extāt eius quædā philoſophicæ theologicæq́ diſertationes, quibus vnà & ingenium viri & pietas ſpectari ſolent. hoc præceptore Iacobus Lempus gloriatur, qui cum iuris prudentia theologicam ita maieſtatem coniunxit, vt vere perfectam viuendi rationem obijſſe videatur. Martinus Plantſch ſacras literas etiam exemplo profeſſus, annos iam multos reipublicæ Tubingenſi præfuit, docet frequens, vir vnus, cui cum eloquentia contulit natura artium pene omniū peculiarem laudem. Ambroſius Vuidman Præpoſitus Tubingenſis, Iuriſconſultus tam ſuo nomine prædicandus quàm cognationis honore, e qua tot lumina principum virorum prodiere. Teſtis eſt vel vnus ille Gregorius Lamparter principis Vdalrici cancellarius, in quo ſiue fortunæ benignitatem, ſiue naturæ dotes admirere, nihil erit cui reliquam hominum ſortem conferas.

Ioh. Eckius. Iohannes Eckius, indolis ſpectatæ iuuenis, ſpem futuræ virtutis ingentem, editis diſputationibus quibuſdam theologicis, dedit. Iohannes Stoffler Iuſtingenſis, orbe diſciplinarum quæ matheſi comprehenduntur clarus, rem ſuam cum lucubrationibus multis, tum diſcipuli Iohannis Reningenſis laudibus egregie teſtatus eſt. Iohannes Hildebrādus Succingenſis, anno ſuperiore fato defunctus, homo verus, integer vitæ ſcelerisq́ purus, iudicio in literis acri, pædeian ſectatus eſt, adhibitis Iuriſconſultorū præceptis, Græcas Hebræasq́ literas ſacrorum cauſa miro ardore coluit, ꝙ illis ipſis omnia pietatis monumenta conſtare diceret. Nam eo cōtulerat, ſi per fata licuiſſet, omnes animi conatus, vt ſancte ſynceriterq́ ſtudia olim ſacra tractaret, id quod moribus ac ingenio præ ſe ferebat, laudem ex ſtudijs multam ſine inuidia vir bonus conſecutus eſt, in emendandis bonorum autorum libris apud Thomam Anshelmum chalcographū diligentia fuit abſoluta, vſqueadeo amans reipublicæ literariæ, curauit optimum quēq́ librum in manus hominum emitti quàm caſtigatiſſimum. Extant eius epiſtolæ προλεγομέναι in quoſdam autores, & verſiculi eruditi quidem & probi. Mortem viri quaſi communem ſtudiorum calamitatem iuuentus Sueuica fleuit carmine. diſtichon Græcum ea de re, quando hoc in promptu eſt, ſubijciam:

Ὄλβιστος εὐδαίμων, τοῦ γὰρ βίος ἴχνια θνητῆς

Ἐστὶ ἄγριας, θάνατος, μνήματα δ' ἐστὶ κλέους

Henricus Bebelius poeta laureatus, Tubingæ bonas literas multo tempore profeſſus, in cenſendis autoribus præcipua cura, barbariem Germanicis ſcholis expulit, patriam Sueuiam quaſi Theſea fide laudibus auitis ingenij beneficio reſtituit. Sectatores grammaticos homines habet plurimos, quorum opera nonnihil incrementi ſtudijs Germanicis acceſſit. Et ſunt plerique cum in omni Germania, tum præſertim Sueuia, ſuas artes docti homines, aliorum ſcriptis celebres. nobis adeo tenuib' eſſe ſatis puto feciſſe mentionem illorum obiter. Agant copioſius hoc argumentum ſtudio virtutis, quibus & dicendi campus latior, quàm deſeſſis nobis patet, & eloquentia pro re data eſt maior, quando & ad inſtituēdam vitā pars eſt non minima, maiorum exemplis vti.

APPENDIX NOVA

CHRONOGRAPHIAE NAVCLERICAE, CONNEXA iis q̃ Baſelius Nauclero addidit, ſuccinctim recenſens res geſtas iã inde ab initio anni M.D.XV. vſq; ad annum præſentem, qui eſt poſt Chriſtũ natum M.D.XLIIII.

ANno Chriſti nati 1515. Frãciſcus dux Valeſius tanq̃ proximus hæres, Ludouico in regnum Franciæ ſucceſſit. ſuit enim filius Caroli, filii Iohannis, filii Ludouici, filii regis Caroli in illo regno quinti. Conſecratus eſt Rhemis 25. Ianuarii, feria 5. indictione 3. deinde apud ſanctũ Dionyſiũ coronam regni ſuſcepit. Apud Pariſios audiuit legatos Caroli archiducis Auſtriæ, cui Renatam pactis fœderibus cõpromiſit. Carolumq́; Borbonium conſtituit totius regni ſecundũ ſe principem.

Coronatio Franciſci regis.

Eodem anno moritur Philippus de Oberſtein, archiepiſcopus Colonienſ. vir longiori vita dignus, & ſufficitur illi Hermannus de Vueda. Eodem anno magnæ per Germaniã atq; adeo per totã Europam aquarum inundationes perdiderunt non modo plantas & herbas, verumetiã arbores & domos. Eodẽ anno Carolus Philippi filius, Maximiliani ex filio nepos, Louanii, quod eſt Brabantiæ caput, ducatui Brabantiæ inauguratur, idq́; cum ineffabili nationis Brabanticæ aliarũq; ipſis cohærentiũ lætitia. Eodem anno Caroli ſupradicti ſoror Maria, Maximiliani ex filio neptis, mittitur in Auſtriam, Ludouico Vngariæ Bohemiæq́; regi nuptura. Eodem anno celeberrimum habuit concilium Maximilianus apud Viennam Auſtriæ, cum ſereniſſimis regibus, Vladiſlao Hungariæ Bohemiæq́;, Sigiſmundo Poloniæ. Eodem anno truculentiſſima inter ruſticos in Vngaria ſeditio oborta eſt, occaſione prædicatæ cum plenaria indulgentia crucis: & occiſa ſunt intra quatuor menſes per ruſticos à cruce cognominatos, circiter ſeptuaginta hominũ diuerſi ſtatus ac ſexus millia.

Seditio cruceſignatorum.

Hoc ipſo anno in Septembri, ipſa videlicet Exaltationis ſanctæ crucis die, ſummã habuit de Heluetiis victoriã Gallorum rex Frãciſcus, quanq̃ pridie eius cladis ſic Heluetii conſternaſſent Gallos, vt nihil minus cogitarent, q̃ ſe poſtridie cędendos.

Clades Heluetiorum.

Per idem tẽpus Selimus Turcarum rex profligat Aladulũ Tauri montis principẽ, pauloq́; poſt etiam Sultanum Aegyptium, Mamaluchis Aegyptiis grauiter cæſis. Per idẽ tẽpus & antea dum in Gallia Germaniaq́; papales indulgentiæ abuſiue nimium venditarentur, ſurrexit quidã monachus ordinis Auguſtinenſis, conuentus Erphurdienſis in Thuringia, quæ eſt Germaniæ regio, Martinus Luther dictus. Is nimis acriter in indulgentias inuectus, primum homines aliquot e vulgo, poſt ſenſim vrbes aliquot ac principes Germaniæ in ſuam ſententiam pertraxit.

De ortu ſeditionis Lutheranicæ.

Oppoſuit ſe illi primum Iohannes Eckius, deinde alii atq; alii, ſed fortiſſime omnium Eckius. Damnantur interim illius dogmata ab vniuerſitatibus Pariſienſi, Louanienſi, Colonienſi, item à Leone papa X. Lutherus à pontifice appellat conciliũ. Et q̃a Leo interea iuſſerat eius libellos incẽdio dignos ignibus tradi, ille viciſſim decretales, hoc eſt, papales cõſtitutiones, quaſi par pari relaturus, tãta erat monachi contumacia, Albimontii (zu Wittenberg) in Saxonia combuſſit, dicens: Sicut fecerunt mihi, ſic feci eis. Addensq́; delictis prioribus impudentiã ampliorẽ, vniuerſum ordinẽ (quantũ in ipſo fuit) & ſacramẽta prope oĩa catholicæ & militãtis eccleſiæ peſſundedit. Verum quæ aut qualia ſint, q̃ ille primo docuit, poſtea negauit, vel primo negauit, poſtea docuit, nõ eſt huius inſtituti narrare. Res ea lõgius extracta eſt, q̃ vt retrahi poſſe noſtro æuo ſperet. Multa comitia ob eam rem interim habita, nihil aut parum profuerunt, ſi nõ obfuerũt etiam.

ANnus 1516. regnorum Caroli ſuper Hiſpanos eſt primus. Cuius legati menſe Iulio conuenerunt apud Nouiomum Galliæ vrbem. Tractatumq́; fœderis conſcripſerunt multa ardua continentem, ſed quæ nunquam fuerint adimpleta. Galli imputant Hiſpanis, Hiſpani Gallis, vt videre facile eſt in reſponſione à fœciali Frãciæ nuper habita apud Burgos. Eodem anno dum Carolus Maximiliani ex filio nepos, Middelburgi in Selandia ſecũdos ventos opperitur, in Hiſpaniam nauigaturus, irruerunt Geldri in Hollandiam, cædibus ac incendiis omnia vaſtantes: & Medelblicum primo, deinde aliam atq; aliam vrbeculam expugnantes, magnam auri argentiq́; vim ſecũ abſportarunt. Poſt Sparedamo aliisq́; pluribus angulis incendio abſumptis, Aſpera grauiter oppugnata, ac grauiſſime defenſa, tandem expugnatur, miſerrimam ferẽtibus non viris modo ac mulieribus, verũetiam virginibus & pueris cædem. Quis cladem illius loci, quis funera fando explicet, aut poſſit verbis æquare dolorem?

Geldrorum in Hollãdiã irruptio.

Turcæ victoria.

ANno 1517. armatorum acies per aerem in Italia viſæ ſunt præliari. Eodē anno Selimus Turcarum rex occupauit Alcairum, Sultanumq́; Tomombeiū, qui potentiſſimus fuerat inter Saracenos rex, mulo inſidere iuſſum, ac laqueos collo innexos geſtantem, circunduci per totam Alcairum, & poſtq̃ ad libitum irriſus eſſet, ſuſpendi iuſſit. Atq; non ita multo poſt Selimus ipſe renum hulcere correptus, in eodē quo antea patrem ſuum occidi fecerat oppido, nō abſq; occulta Dei vindicta vitā finit.

Gregariorū militum clades apud Venlonem.

ANno 1518. in diebus paſchalibus accidit memorabilis illa famoſaq́; gregariorum militum apud Venlonem clades. Hos cognomento nigri cumuli (ſeu nigraꝝ copiarum) e Friſia prorumpentes, dux Geldriæ pontem Iſelæ apud Dauentriā pacifice tranſire permiſit. Ex Velauia autem in ducatum Cliuenſem tranſeuntes, vicinoꝝ in ſe principum animos concitarunt. Ab his igitur perſecuti, & nunc huc, nunc illuc ſe recipientes, tandem à Rurēmunda Venlonem ſeceſſerunt, inter oppidū & cœnobium Oienſe conſidentes. nam portæ ipſis præcluſæ fuerant, nauesq́; ſubductæ, quo minus traijcere Moſam poſſent. Huc eos inſecuti principum equitatus, eo neceſſitatis adegerunt, vt ſe abiectis armis dederent, ſuam vnoquoq; patriam ſeorſum petituro. Hæc armorum proiectio dū fieret, & bona pars humiliter quod iuſſum erat, feciſſet, ecce vnuſquiſpiam inſigni armatus bombarda, eam proijcere detrectat. id conſpicatus tubicen quidā, de improuiſo & abſq; iuſſu ad arma canit. Atq; ita vndiq; inuaſi, quos fuga non protexit, præter omnem expectationem ſunt cæſi. Eodem anno per autumnū magna ſæuiuit Coloniæ peſtis. Eodem anno Carolus, iam antea coronatus Hiſpaniæ

Caroli victoria.

rex, eduxit magnas copias aduerſum Marrhanos: & expugnato ex munitiſſimis eorum oppidis vno, circiter quadraginta barbarorum millia occidit, ex præda huius victoriæ duo precioſiſſima vexilla Cæſari Maximiliano, auo ſuo paterno, tranſmittens.

Eodem anno Maximilianus aduertens Turcam indies inualeſcere, Sultanū victū, regnaq́; Aegypti, Syriæ ac Phœniciæ in prouinciam redacta, neceſſitate monente comitia indixit, omnibus Germaniæ principibus Auguſtam venire iuſſis, vt publice & concorditer ibi de ſubſidio contra Turcam ageretur. Medio etiam tempore diætam habuit Oeniponti, in qua pecuniariū ipſi auxiliū à regionibus ſuis paternis ſuppeditatur.

Hiſpanoꝝ in Africa victoriæ.

Durantibus his comitijs, rumor Auguſtam venit, milites Hiſpanienſes ſecūdas aliquot in Africa expeditiones contra Barbaroſſam feciſſe, vt ipſe tādem cum fratre coactus ſit fugere: & cum apud muros Tremeſinenſes obſidionem Hiſpanorum diutius ferre nequiſſet, clam ſe illinc proripuiſſe: Hiſpanos in arcē ſubito feſtinaſſe, eamq́; expugnaſſe: cumq́; ipſum aufugiſſe aduerterent, equitatu inſecutos, eum flumine quodam traijciendo impeditum, & ob id neceſſario pugnandi copiam ſuis faciētem, vſq; ad internecionem fuſum eſſe. In his etiam comitijs fama increbuit, Leonoram catholici regis Caroli ſororem, eandemq́; Maximiliani ex filio neptim, sereniſſimo Luſitaniæ regi iam tum grandæuo, deſponſatam.

Belgradi obſeſſio

Per idem tempus ex Vngaria nunciat, Albamgræcam ſeu Belgradum, quæ ciuitas in cōfluenti Sauonis ac Danubij ſita eſt, grauiſſima obſidione à Turcis impetitam, muroſq́; eius maxime quaſſatos, ac duas oppugnationes fortiſſime repuliſſe: eoq́; Vngaros cum quātis ex tempore fieri potuerit copijs, auxiliatum obſeſſis contendiſſe. In eiſdem comitijs vxorem duxit ex progenie ducum Bauariæ Caſimirus Marchio Brandenburgēſ. & interceſſum eſt apud Cæſarem pro duce Vuirtembergēſ. idq́; publice à principibus, quo Cæſar cum ipſo mitius agere vellet. Audituſq́; eſt Eraſmus Vitellius epiſcopus Plocēſis, nomine Sigiſmū-

Polonoꝝ victoria

di Poloniæ regis, de inſigni illa regis ſui aduerſum Hamaxobitas (qui ſe Moſchos aut Schytas nominant, & à nobis etiam Tartari vocantur) victoria, exoptans vt Maximilianus alioqui Auguſtus, per victoriā de Turcis etiam auguſtiſſimus dici poſſit.

Eiectio ducis Vuirtēbergēſ.

ANno milleſimo quingenteſimo decimonono mortuus eſt Cæſar Maximilianus duodecima Ianuarij die, ſexageſimotertio ætatis ſuæ anno. Eiuſdē anni menſe Aprili Vlricus dux Vuirtembergēſ. inuaſa imperiali vrbe Reutlinga, paulo-poſt viribus Sueuici fœderis toto ſuo expellitur ducatu, manetq́; exul vſq; ad annū domini milleſimum quingenteſimum trigeſimumquartum, per Heſſum tunc primum reductus.

Nuptiæ ducis Gelriæ.

Eodem anno dux Gelriæ Carolus vxorem duxit vnam ex filiabus ducis Lunaburgēſ. eamq́; pridie Purificationis à Lunaburgo Monaſterium Vueſphaliæ venientem, Monaſterienſes honorifice ſuſceperunt, ac poſtridie Purificatiōis ab equitatu Gelrenſi ſuſceptam, non minus honorifice Sutfaniam verſus dimiſere.

Eodem anno congregatis principibus electoribus Francfordiæ, Alberto archiepiſcopo Moguntinenſi, Hermanno archiepiſcopo Colonienſi, Richardo archiepiſcopo Treuirenſi, legatione regis Hungariæ ac Bohemiæ, Ludouico comite Palatino Rheni, Friderico duce Saxoniæ, Ioachimo Marchione Brandenburgenſi, concorditer impera-

pera-

perator electus eſt Carolus archidux Auſtriæ, idq́ꝫ vigeſimooctauo Iunij, Carolo ipſo adhuc in Hiſpanijs degente.

ANno 1520. venit ex Hiſpanijs in Frandriã imperator Carolus, magnificoq́ꝫ apparatu à Brugenſibus, Gandauis & cæteris aliq̃t vrbibus ſuſceptus, Aquiſgranũ cõtenditq́ꝫ ibiq́ꝫ ab archiepõ Colonieñ in imperatorẽ conſecrat, ac poſt eam conſecrationẽ Coloniam veniẽs, ibidem magna ſolẽnitate ſuſcipitur: comitijsq́ꝫ indictis, Vormatiam petit, illic ab oĩbus imperij ordinibus ſuſcipiendus. Eodem anno Solimannus Selimi filius, poſt mortẽ patris creatus eſt Turcarum imperator, qui eodem ſtatim anno Belgradum aliquoties antea tentatum, expugnauit.

ANno 1521. Carolus apud Vormatiam edicto cõtra Lutheranã factionem edito, Rheno Coloniam vſq́ꝫ deſcendẽs, inde terreſtri itinere in Brabantiã redit.

Eodem anno vxorem duxit Ferdinandus archidux Auſtriæ Annã regis Vngariæ filiam, & huius frater Ludouicus, Vladislai regis filius, vxorẽ itidem duxit Ferdinandi ſororẽ Mariam. Eodem anno finitis primis ſub imperatore Carolo apud Vormatiam comitijs, cœptum eſt bellum inter Carolum 5. & Franciſcũ Gallorꝫ regem, in q̃ Cæſariani vrbes aliq̃t Gallicas obtinuerũt, quanq̃ Moſiꝛæ fruſtra ꝑ ſeptimanas aliq̃t obſediſſent, Frãciſco Sickingio Germanici exercitus duce. Eodem anno eripuerũt Itali Gallis Mediolanũ, mortuusq́ꝫ eſt Cal. Decẽb. Leo x. põtifex ſummus.

Nuptiæ Ferdinandi.

Moſiri obſidium.

ANno 1522. nono Ianuarij die ſufficitur in locum demortui Leonis x. cõcorditer Adrianus natione Batauus, Caroli in Hiſpanijs vices gerẽs, virtute ac fama cardinalibus Romæ, non facie notus, q eiuſdem deinde anni autũno ex Hiſpanijs Romã veniẽs, honorifice coronatur. Is e tenuib' parẽtibus Vltraiecti natus, Louanij ſtudendo tm̃ ꝓfecit, vt inter theologos Louanieſes facile deinceps primus haberetur: eaq́ꝫ de cauſa, & ꝙ ſingulari morꝫ grauitate eſſet, in ꝓceptorem Caroli 5. aſſumptus, ac in Hiſpaniam cum ipſo ꝓfectus, ibiq́ꝫ archiepſ & cardinalis creatus, Caroliq́ꝫ poſtea ibidem vices gerẽs, in ſummũ pontificẽ ſublimatur, retento priſtino noĩe. Nam & antea Adrianus Florẽtius dicebatur. Eodem anno naſcitur Coloniæ ex humilib' parentibus ac matre potiſſimũ gracili, monſtrũ huiuſmodi: Fœmellæ duæ erãt ꝑ latera aliq̃uſq́ꝫ concretę, duobus capitibus, duobus brachijs, pectore vno, ventre & vmbilico vno, interfœmineis duobus, cruribus q̃tuor. Quid ſignificarit, Deus ſcit. Certe ꝑ idem fere tẽpus ſopitur diſcordia inter archiepm̃ & ciuitatem Coloñ. in æſtate eñ ꝓſentis anni inthronizatur magna concordia & lætitia archieps à ciuitate Coloñ. id q̃d à ciuibus ꝑ annos aliq̃t negatum, & à ꝓſule ſummopere deſideratũ, magni inter eos diſſidij occaſio fuit. Platea vero in q̃ ſupradictũ monſtrũ editum fuit, eſt eregione cœnobij Auguſtinenſiũ, in Parochia S. Petri, dicta vulgo, Cęcorum ſeu Cæci S. Iohãnis vicus.

Adrianus papa 6.

Monſtrũ.

Eodẽ anno ꝓfugus e regno ſuo Chriſtiernus Daciæ rex, cum vxore ſua Iſabela Cæſaris ſorore Mechliniã venit, q̃ deiceps haud multos poſt annos dolore animi moriẽs, Gandaui in templo diui Petri ſepelitur. Eodem anno expugnauit Solimãnus Turcarum rex vrbem Rhodũ, tametſi ꝑ aliq̃t cẽtenarios annorꝫ à Chriſtianis ꝓ Turcis fortiſſime obtentam. Eodem anno obſedit Franciſcus Sickingius vrbem Treuirim, oppido S. Vuendelini ſuis auſpicijs ante potitus.

Chriſtierni exilium.

Rhodi expugnatio.

Treuirorꝫ obſeſſio.

ANno 1523. Friſii poſt longã rebellionem Cæſari ſe dedũt, ꝓter Groningos adhuc tum Geldrum ſequentes. Eodem anno perijt in arce ſua Landſtal Frãciſcus Sickingius, obſeſſus ibidem ab archiepõ Treuirẽſi, à comite Palatino Rheni, & à comite ꝓuinciali Haſſiæ. Eodem anno moritur Adrianus papa 6. ſufficiturq́ꝫ in eius locum Clemẽs 7. Per idem tẽpus defecit à rege Franciſco Carolus Borboniæ dux, cum ob alias cauſas, tum ꝙ nollet cum rege Franciſco in Italiam cõtra Cæſarem ꝓficiſci. Nam cum euocaretur à rege, ꝙ rex nollet ſuſpectum à tergo relinquere, dux ægrotum ſe ſimulãs, lecticam vacuã in q̃ tanq̃ infirmus decumberet, efferri ſubornat: neq́ꝫ fraus prius depræhenſa, q̃ ipſe ad Belgas e Francia confugiſſet.

Clemens papa 7.

defectio ducis Borbonij.

ANno 1524. fugatis Italis, obtinuit Gallus Mediolanum, Papiamq́ꝫ infeliciter obſidere pergit. Eodem anno fuit quidem magna aquarꝫ vbiq́ꝫ vis, quanq̃ maior ab aſtrologis prænonciata erat.

ANno 1525. 24. die mẽſis Martij ipõ die S. Matthię apli captus eſt apud Papiã Frãciſcus Gallorꝫ rex, atq́ꝫ inde in Hiſpaniam abductus. Eodem anno facta eſt in ſuperiori Germania cis & vltra Rhenum memorabilis illa ac nunq̃ ploranda ſatis ruſticorꝫ ſeditio, ꝑ quam intra mẽſes 4. plus q̃ centũ millia ſontiũ pariter & inſontium piere. Eiuſdem anni mẽſe Aprili Carolus Cæſar vxorem duxit Iſabellã, regis Luſitaniæ filiã. Per idẽ tp̃s ſeditiões fuere Coloniæ ac Mogũtiæ, ſed abſq́ꝫ multi ſanguinis effuſiõe. Vtrobiq́ꝫ eñ factionũ modo capitib' ſublatis, multitudini parcitũ eſt.

Captiuitas regis Francię.

Tumult' ruſticorꝫ.

Nuptiæ Cæſaris.

Seditio Colonieñ.

Anno

Ludouici regis Vng. clades. ANno 1526. rex Turcarum Solimannus cum ducentorum hominum exercitu in Vngariam venit, auſumq́ſibi obuiam ire Ludouicum regem cum viginti quatuor tantum millibus, vſq; ad internecionẽ fudit. factum eſt id in Auguſto, 29. menſis eius die. Poſt mortem vero Ludouici, cuius ſororem Ferdinando nuptam fuiſſe diximus, Vngariæ & Bohemiæ rex electus eſt archidux Auſtriæ Ferdinandus.

Franciſci liberatio. Eodem anno rex Gallorum antea captus & in Hiſpanias abductus, ex captiuitate liberatur: cuius liberationis occaſione & Cæſaris nimia victoria territi Itali, ruptis fœderibus cum Carolo, noua ineunt cum Franciſco.

Ferdinandi coronatio. ANno 1527. ipſo die S. Matthiæ coronatus eſt Pragæ ab epiſcopo Olmucenſi in regem Bohemiæ Ferdinandus, ſequentiq́; die vxor regis Anna, in reginã. Idem poſtea faciunt Vngari tertia Nouembris die Ferdinando regi, & ſequenti quæ fuit quarta Nouembris, vxori regis Annæ. Eodem anno bellatum eſt in Vngaria inter regem Ferdinandum & Iohannem Vaiuodam, de ſumma Vngariæ contendentes, multæq́; vrbes huic per illum ſunt ademptæ. Eiuſdẽ anni mẽſe Maio duces Cæſariani exercitus, poſt defectionem Clementis ac Venetorum per Italiam diſcurrentes, præter expectationem Romam contendunt, eamq́; de improuiſo poſt vnam & alteram oppugnationem beneficio nebulæ expugnant: tanta mala vrbi illi inferentes, vt iam inde ab Hunnorum ac Gothorum diebus nihil ſupra, pontifice ipſo Clemente in Hadriani arce obſeſſo ac tandem capto, duce tamen Borboniæ Carolo, iſtius expeditionis præfecto, quem antea à rege ſuo defeciſſe diximus, per bombardam in oppugnatione à ſuis temere exoneratam tacto ac mortuo. Eodẽm anno facta eſt memorabilis illa ac famoſa direptio Comitis Hagæ, vt vocant, in Hollandia, per milites Gelricos de improuiſo ac ſignis mutatis inuaſæ.

Romæ direptio.

Comithagæ direptio.

Tilæ obſidium. ANno 1528. Carolus dux Geldriæ, amiſſis per obſidionem Cæſarianorum multis oppidis, ad deditionem adactus eſt, quanq̃ Tila ad Vaalim fortiter defenſa. Eodem anno diœceſis Traiectina tota accedit Cæſari ſeu Burgundis. Eodẽ anno ingens in Italia fames ſæuit, præſertim in Inſubria & Venetia, vt multi etiam fame interierint. Per idem tempus Haſſiæ lantgrauius Philippus, collecto magno exercitu, in epiſcopos quoſdam & principes irruere deſtinabat: ſed interuentu pacificorum quorundam principum, dataq́; ipſi aliquanta ſui apparatus impenſa, priusq̃ mali quippiam fieret, exercitum dimiſit.

Sudor Anglicus. ANno 1529. oborta eſt noua hominũ in Germania plaga, qui ſudor Anglicus dicebatur. ea multos mortales de improuiſo intra paucas horas, priusq̃ medici certa remedia inuenirẽt, abſumpſit. Eodem anno obſedit Solimannus Turca Viennam Auſtriæ, & poſt grauiſſimas oppugnationes, perditis e ſuis plusq̃ ſexaginta millibus, noſtrisq́; magno damno affectis, retro in Vngariam abit. Eodem anno talis exundatio Romæ fuit octauo die Octobris, vt aqua fieterit plus triginta pedibus altior campo Floro. Vltima vero menſis eiuſdem & ſequenti biduo exundans Oceanus, magnam Hollandiæ, Zelandiæ, Flandriæq́; partem ſubmerſit. Eodem anno tumultuantur inter ſe propter fidem Heluetij, cantonesq́; aliquot (ſic vocant) armati contra alios, per eos qui neutris ſe miſcebant, ad tẽpus reconciliati ſunt. nam qualis inter eos pax iſta fuerit, prælium poſt anno 1531. commiſſum, declarauit.

Viennæ obſidio.

Inundatio Romæ.

Heluetiorum diſſidium.

GENERATIO LII.

ANno 1530. incipit generatio LII. iuxta ordinationẽ Naucleri, incipienda aliqui anno ſequẽti, videlicet 1531. ſi quis acutius generationũ iſtarum triginta annos comprehendentiũ rationem à primo Chriſti nati anno ſupputare velit. Eodẽ anno cum iã Cæſar mãſiſſet in Italia fere tribus mẽſibus, coronatus eſt Bononiæ à Clemẽte VII. in tẽplo S. Petronij corona (vt moris eſt) Lõbardiæ, idq́; 22. Februarij feria 3. deinde 24. Februarij, feria 5. corona aurea. Eodem anno venit Auguſtam Cæſar 15. Iunij in vigilia corporis Chriſti, qua in vrbe comitia indixerat, ad ſedandum controuerſias religionis. Ibidemq́; commendauit Cæſar fratrem ſuum Ferdinandum principibus, vt eſſet viuenti ſibi adiutor, defuncto ſucceſſor. His comitijs finitis, inferiorem Germaniam petens, pridie S. Thomæ Coloniam venit.

Cæſaris coronatio.

Comitia Auguſtana.

Per idem tempus in principio Nouembris magna affecti ſunt calamitate Flandri, Zelandi, Hollandi ij qui proxime Oceanum aut flumina in ipſum currentia habitant, ex inſueta ac nimia aquarum intumeſcentia. Nam præterq̃ q̃ rupti ſunt alicubi aggeres, etiã 3. aut 4. pedibus aq́ ſuperficiea ipſos exceſſit. Eodẽ anno ſimilẽ fortunã ſenſit Roma, Tibri ex nimijs pluuijs ſic intumeſcẽti, vt fortiſſima etiã ædificia ſubruerẽt. Eodẽ anno noctu inter vltimã Nouẽb. & primã Decẽb. moritur dña Margarita Cæſaris Maximiliani filia apud Mechliniã, ſepulta aliq̃diu in cœnobio à ſe fundato apud Brugas.

Electio Cæſaris Ferdinandi.

ANno 1531. Coloniæ pridie Triū Regū & in tēplo vbi cōdita ſunt corpora illoꝝ Triū Regū, ab Electoribus imperij creatur Romanoꝝ rex Ferdinādus, iam antea Vngaroꝝ & Bohemoꝝ rex exiſtēs, xi. poſt eiuſdē mēſis die Aqſgrani coronatus. Eodem anno fuit in Luſitania terribilis terræmotus, durās 8. dies, ſed ꝑ interualla, adeo vt Vlyſſibonæ circiter quindecies centum magnæ domus, omniaꝗ eius loci templa funditus corruerint, peſte deinceps magna ſequuta. Eodem anno circiter Kalēſ. Nouemb. perijt in prælio quodam Heluetico prędicator & anteſignanus q̄rundam Heluetiorum Vlricus Zuinglius, recteꝗ in feſto Omnium ſanctorum occiſus eſt, qui iamdudum & ſanctos omnes & ſacramenta Eccleſiæ contempſerat.

Terręmot⁹

Zuinglij mors.

Cometes.

Eodem anno viſus eſt cometes per aliquot ſeptimanas, mane aliquandiu ante Solis ortum in oriente, veſperiꝗ itidem poſt occaſum in occidente. Eodem anno priuſquam rex Ferdinandus in Auſtriam ab Aquiſgrano rediret, Turca reputans tempus adeſſe quo Chriſtianis quàm maxime noceret, iterum in Vngariam irruit, præ ſe ferens denuo Viennam obſidere. Verum Caroli & Ferdinandi auſpicijs collecto exercitu, non paucas cum Turcis nec infelices noſtri expeditiones fecere, multis e Solimanni copijs vel captis vel cæſis. Eodem anno moritur Ludouica regis Gallorum Franciſci mater. Eodem anno eiectus eſt in Hollandia ex Oceano ingens piſcis, non procul ab Harlemio, longus ſexagintaocto pedes, craſſus triginta, cuius os latitudinem habuit pedum duodecim. Eodem anno bis feliciter conflixit Poloniæ rex cum Valachis & Vaiuoda.

Balenæ captura.

ANno 1532. reuertitur e Belgio in Germaniā Carolus, comitijſꝗ Ratiſponæ indictis, egit cum fratre Ferdinando & principibus alijs de ſubſidijs cōtra Turcam, religionis negocio ꝑpter q̄d potiſſimū cōuenieudū fuerat, in aliud tēpus dilato.

Eodem anno veniēs e Græcia Solimānus cum ducentis millibus, applicuit ipſo die S. Iohānis apud Belgradum, nihilꝗ ibi tum ſingulare egit, niſi ꝙ in Auguſto ſequenti Auſtriam intrauit, obſeſſo circiter 20. diebus oppidulo Guns dicto, q̄ tredecies fruſtra oppugnato, quaſi totis viribus ſuis fractis, retro abit, hac tñ cōditione, vt Nicolaus Iuriſſchittius vrbeculæ Gunſenſis ꝓfectus, ſe dederet, ciuium corporib⁹ ſimul & rebus ſaluis. Per idem tempus ex mandato Cæſaris & obedientia principum & ſtatuum imperij, tanta militaris populi multitudo vndiꝗ in Auſtriam contra Turcam congregata eſt, vt iam inde à mille annis in imperio occidentali maior fuiſſe non credatur, tametſi neꝗ à noſtris, neꝗ à Turcis quidquam notabile ſit geſtum. Eodem anno inundatio Oceani noua, ſecunda Nouembris die Hollandiam, Zelandiam, Flandriamꝗ incredibili dāno affecit. Eodem anno Chſiernus rex Daniæ, ex Belgio in regnum ſuæ Noruegiæ reuerſus, & exinde in Daniam vocatus, poſtquam dimiſſo exercitu illuc veniſſet, præter fidem, literas & ſigilla ab ipſis data, capitur, & arci captiuus includitur. Per eiuſdem anni Septembrem ſeptimanis aliquot turſum cometes apparuit, idꝗ mane duabus circiter horis ante ortum ſolis.

Turcaꝝ irruptio.

Copiæ contra Turcam

Inundatio Oceani.

Chriſtierni captiuitas.

Cometes.

ANno 1533. Heuricus octauus Anglorum rex, repudiata vxore ſua, Caroli Cæſaris matertera, aliam duxit. Eodem anno deflagrauit apud Antvuerpiam inſigne templū diuæ virginis, origine incendij ignota. Eodem anno ſenſim irrepſerunt Rebaptizati in Vueſphaliam, Monaſterium eius metropolim quaſi Capitolium aut Sion ſibi meditantes.

Incendium

ANno 1534. in Ianuario poſtquam Anabaptiſtę Monaſterium quaſi ſordes in cloacam, confluentes, ſibi ſatis fortes viſi ſunt eſſe præ his qui ſecum nondum ſentirent, ſeditione facta, vrbem occupant: eos qui ipſis reſiſtere aut non adhærere vellent, libere primum cum bonis abire ſſinuut: poſt vbi aduerterūt plures domus vacuari q̄ ſperarāt, occluſis portis, nihil efferri ſinūt, niſi quas quiſꝗ indueret veſtes, aut ſub his tegeret. Paulatimꝗ eo creuit malum hoc, pluribus ex Hollandia atꝗ adeo vndiꝗ illuc quotidie confluentibus, vt neceſſitas exigeret circundari obſidiōe ciuitatem illam, priuſquam vrbs tam capax, ac potiſſimum veris ciuibus iam tum magna ex parte vacuata, huiuſmodi nebulonum fæce oppleretur, ac tum quiddam quaſi Hunnicum aut Gothicum inceptaretur. His de cauſis epiſcopus Monaſterieñ. inuocatis vicinis principibus, archiepiſcopis Colonienſi & Treuirenſi, ducibus Geldrēſi & Cliuenſi, ſimul etiam Lantgrauio Haſſiæ, obſidione Monaſterium cingit. Poſtq̄ aliq̄t mēſes obſidēdo fruſtra q̄dammodo tranſacti eſſent, obſeſſiꝗ indies audaciores fierēt, copijs Lantgrauij à principe Philippo auocatis, crebraſꝗ excurſiones facerent, viſum eſt tandem fortunam tentare, & quanq̄ natura munitū ac arte oppidum oppugnare. Oppugnatur ipſis Kal. Septembribus ex omnibus caſtris. Verum interiores natura ſimul & labore freti, exteriores facile repellunt. Itaꝗ hac opa atꝗ oleo perdito, & ꝙ ærarium

De Anabaptiſtis Monaſterieñ.

Obſidio Monaſterij

epiſco

epiſcopi prope exhauſtum eſſet, quo minori ſumptu rebelles debellarẽtur, placuit vndiq; circunduci profunda vrbem foſſa, eamq; oportunis locis caſtellis ſeu propugnaculis munire, quo ſic tandem aliqñ vel fame expugnarentur. eaq; obſidiõis ſpecies durauit vſq; in medium ſequentis anni. Et neq; ſic tandem ſponte ſe dedidere, ſed arte & induſtria noctu occiſis vnius portæ vigilibus, per occaſionem magis q̃ vi, ſunt ſuperati. Nam cum trecenti illi, qui vigilibus vnius portæ ſtertendo occiſis, vrbem noctu inuaſerant, diu ancipiti marte cum anabaptiſtis interim excitatis confligerent, ac nunc hi, nunc illi cederent, immo de noſtris actũ videretur, Vuildekindus vnus e primarijs trecentorum illorum, elato ex porta qua irruperant vexillo, reliquos foris rei euẽtum anxie expectantes inuitat. Atq; hoc modo irrumpentibus nouis militibus, rebaptizati partim extemplo cæduntur, partim deinceps per aliquot dies, donec latebræ om̃es diſquirerentur. Mulieribus parcitum eſt, niſi quæ ſingulari aliquo facinore notatæ fuiſſent. Pueri quibus parceretur, vltra nouem aut decem non fuere. Tanta fuit eius vrbis fames. Eodem anno Lantgrauius Haſſiæ congregato ingenti exercitu reduxit in ducatum ſuum Vlticum ducem Vuirtembergeñ.

Mors Clementis.

Eodem anno mortuo Clemente 7. ſufficitur Paulus 3. vndecima Octobris, coronatus 3. Nouembris.

Turcarum clades.

ANno 1535. Solimannus Perſas adortus, à filijs Hiſmaelis Sophi nuper defuncti, magna clade affectus eſt.

Monaſterij expugnatio

Eodem anno ac ipſo die S. Iohannis Baptiſtæ Monaſterium Vueſphaliç per aſtutiam expugnatur, & anabaptiſtæ magnã famem paſſi, ad internecionem cæduntur, præter paucos admodum fuga elapſos, & pauciſſimos maiori pœnæ reſeruatos. Nam rex eorum, ſartor olim Leidenſis in Hollandia, cum duobus alijs, videlicet Knipperdolling & Krechting, in ipſa vrbe Monaſterienſis natis, anno ſequenti ignitis forcipibus puncti, ac deinceps veru transfixi, ferreiſq; corbibus incluſi, ex alta turri Parochiæ S. Lamberti prope in ipſo ſuſpenduntur.

Regis Monaſterienſis ſuſpenſio.

Eodem anno Amſtelredamum Hollandiæ emporium à rebaptizatorum reliquijs callide, ſed fruſtra, tentatum eſt.

Victoria Cæſaris.

Eodem anno Cæſar ab Hiſpanijs in Africam trãſit. Goletam arcem expugnauit, Tuniciũ cepit, Barbaroſſam fugauit. rebuſq; ita compoſitis, in Italiam venit. Eodem anno Heluetij Franco ſeruientes, capta Gebenna, Sabaudiam inuadũt. Dux Mediolani moritur. Gallus in Italiã parat arma. Eodem anno Dorothea Chriſtierni Danorum regis filia, apud Bruxellam nubit Friderico comiti Palatino.

Mors reginæ repudiatæ.

Eodẽ anno moritur in Anglia regina illa matertera Cæſaris, quã ſupra diximus ab Henrico 8. Anglorum rege repudiatam. Eodem anno inuiſerũt ſe mutuo reginæ duæ ac ſorores germanæ, Leonora Franciæ ac Maria Vngariæ, idq; 16. Auguſti apud Cameracum.

ANno 1536. Cæſar adhuc ab expeditione Tunicij in Italia moratus, Romæ cœnam dñi celebrauit, 12. pauperibus pedes lauãs, eoſq; magnifice donãs, idq; cum ſingulari affectu, ac ſtupore ipſorum q videbãt. Eodem anno inuadit Sabaudiam Gallus, igni & ferro oĩa vaſtãs. & dux ipſe in Italiã ad Cæſarẽ cõfugit.

Mors Eraſmi Rotero.

Eodẽ anno moritur apud Baſileã doctiſſimus ille vir Eraſmus Roterodamus. Eodẽ anno moritur Delphinus Frãciæ Frãciſcus, Frãciſci regis primogenitus, nõ ſine veneni ſuſpicione. Et ſoror eius Magdalena nubit Iacobo Scothorum regis filio.

Peronæ obſidio.

Eodẽ anno irruit in Galliã cum magno exercitu Hẽricus comes Naſſauius, oppidulaq; aliqt cepit, Peronam vero crudeliter laceratã tandẽ reliqt. nam oppugnationes aliqt fruſtra tẽtarat.

Turcarum clades.

Per idẽ tẽpus Solimãnus Turca magnã accepit cladem à Sophi Perſarum rege.

Francorum et Burgundorum mutua damna.

ANno 1537. irruit Gallus in Artheſiam, multaq; ibi dãna fecit. Sed & Maria Belgarum dña, idipſum in Gallia faciẽs, viduarum pupillorumq; numerum adauxit, oppidũ S. Pauli expugnãs, cũctos ibi repertos trucidauit, exceptis admodum paucis captiuis. oppidoq; eo combuſto, Monſtriolũ p deditionẽ receptũ, etiam ſuccendit. Vix tandẽ in obſidione Terreuanæ, induciarum mẽtio fit, q̃ ſenſum eo plongatæ ſunt, donec tandem pontificis interuentu circa feſtum paſchæ ſequentis, bellum illud ſedatum ſit.

His etiam tpibus excitatæ ſunt duæ magnæ in Anglia ſeditiones, propter mutationem rerum nouiter introductarum: prior in agro Lincolniẽſi, exercitu hoĩm circiter 20. millium cõgregato: poſterior in Eboracenſi, 40. circiter virorum ad bella paratiſſimorum millibus cõſtans. Harum vtraq; ſine multo ſanguine, qd vix credibile futurum videbat, nec abſq; diuina ope, capitibus modo ſublatis, ſedatur.

Turcarum victoria.

Eodem anno magnũ egit triumphum Cõſtantinopoli Solimãnus, de Germanis ac Bohemis in Croatia victis: in q triumpho captiuis noſtris pciſi ſunt nares, & ſic neqſſime deformati, ad illudendũ huc illucq; ſunt circunducti. Eadem etiam vice circiter 60. capitales bõbardæ noſtris ademptæ, etiam Caroli ac Ferdinandi inſignijs decoratæ, Cõſtantinopolim deferũtur.

Eiuſdem anni menſe Nouembri deficiunt à duce Geldrorum Carolo Nouimagenſes

primo,

primo, poſt aliæ atq; aliæ vrbes, propterea q Carolus iam ſenex, eos in poteſtatē regis Gallorum transferre conaretur. eliguntq; Guilielmū ducis Cliuenſis filium, qui præter iſtam ſpontaneam electionē, ſibi nōnihil etiam iuris in ducatū Geldreñ. ex parte matris ſuæ vendicabat. Eodē anno pridie S.Luciæ fuit Romæ tanta tonitruū, grandinum, ac fulminum tempeſtas, vt per illud anni tempus ſimilis viſa non ſit.

Guilielmus electus dux Geldriæ.

ANno 1538. cōpoſitis inter Cæſarē & regē Franciæ decennalibus inducijs, idq; pōtificis ipſius Pauli III. interuētu, Cæſar & rex cū Leonora & liberis ad Aquas mortuas ex cōdicto veniētes, lætiſſime ſe inuicē excepere: paucisq; diebus amice cōmorati, amiciſſime inuicē diſceſſere, Cæſar nauibus in Hiſpaniā, rex aliàs in Frāciā.

Pacificatio Cæſ.& regis

Eodē anno in principio Octob. cōuenerunt itidē apud Cameracū rex Frāciæ Frāciſcus & regina Hungariæ Maria. magnaq; pompa ſimul egreſſi Cameraco, peruenere Auguſtā Veromandorum, quæ nunc vrbs S.Quintini dicitur. Excepta eſt vbiq; regina incredibili pompa, & opulentiſſime per Franciā tractata. Vbi cū xvi. dies manſiſſet, per aliud iter in Hannoniā eſt reuerſa. Igitur hic annus tribus inſignibus cōuentibus maxime inſignitus eſt. Primo apud Niceā, pontificis ſummi, imperatoris, & regis: ſecūdo ad Aquas mortuas, Cæſaris, regis & Leonoræ: tertio, apud Cameracū, regis Franciſci & reginæ Mariæ. Et populus vtrinq; belli pertæſus, bñ ſperare cœpit.

Cōuētio regis & reginæ.

Eodē anno Barbaroſſa in littore Ambracio aut circiter eiuſmodi & tantū naufragium fecit, vt non fortuitū aut naturale, ſed diuinitus factū eſſe credatur. nam circiter viginti hominum millia in eo naufragio perijſſe dicuntur.

Barbaroſſæ naufragium

Eodem anno victoria magna potiti ſunt Portugalli in India, quanquam nō abſq; magna difficultate.

Portugallorū victoria.

Eodem anno moritur Carolus dux Geldriæ, ſufficiturq; illi adhuc languenti Guilielmus ducis Cliuenſis filius, ex parte matris ſuæ ducatus huius ius ſibi vendicās.

Mors Caroli Geldri.

ANno 1539. continuata eſt amicitia inter Cæſarē & regē non ſine plurimorū admiratione, & aliquorū inuidia, quibus prædicta pax erat ſuſpecta. Vt aūt Deus oſtenderet hanc pacē eſſe firmā, dedit in cor Cæſaris, velle prouincias ſuas Galliæ Belgicæ inuiſere. nā tumultuabatur nōnihil in Flandria. Quod cum rex Frāciſcus intelligeret, obtulit Cæſari regnū ſuum atq; ſua omnia, vtq; per illud tranſiret, inuitauit. Cæſar itaq; præmiſſo prius illuſtri domino de Granuella, conſiliario ſecretorū ſuorum primario, menſe Nouembri Hiſpanias exijt, & in Franciam venit, obuium habens prope oppidū S.Sebaſtiani ducem Aurelianeñ. filium regis ſecundogenitū, & prope oppidum ſancti Iohānnis in extremo limite, Delphinum vnà cum proceribus Franciæ. Cum his ingreſſus eſt Bagonam, paruo numero ſuorū comitatus. ibiq; omni honoris genere exceptus eſt vigeſimaſexta Nouembris. Magnis poſtea itineribus venit Burdegalam, & poſtea Pictauos, comitantibus eum ſemper prædictis regis filijs, Delphino & duce Aurelianenſi. Decimo deinceps die menſis Decembris venit ad oppidum Lochias, vbi rex ipſe Cæſarem expectauit, & incredibili lætitia excepit, vnà cum Leonora regina, alijsq; quaſi innumerabilibus ibi congregatis. Et ab eo tempore ſimul profecti ſunt, nec ab inuicem diſceſſerunt per totum hunc annum.

Cæſaris per Franciam tranſitus.

Eodem anno mortuus eſt Iohānes dux Cliuenſis, Iuliacenſis ac Montenſis, pater Guihelmi iam antea per annū vnum aut circiter ducatum Geldrenſem obtinentis, ſuperſtitibus adhuc tribus filisbus, quarū primogenita diu ante mortē patris nupta fuit duci Saxoniæ Iohanni Friderico principi electori, ſecūdogenita haud ita multo poſt mortuū patrē nupſit Henrico octauo Anglorum regi, tertia nondum, quum hæc ſcriberentur, cuiquam deſponſata.

Mors Iohā. ducis Cliuię

Eodē anno, primo die Maij mortua eſt Iſabella imperatrix, edito prius in lucem filio, ſed breuis vitæ. Reliquit marito ſuo Cęſari ſummū mœrorē, vnà cū filio ſuperſtite Philippo, quem Deus conſeruet, & duabus puellis.

Mors imperatricis.

Eodē anno tanta fuit in Germania vini abundantia, vt hominum memoria ſimilis non fuerit. nā vaſis deficientibus, ingentes etiā foueas tabulis apte veſtitas, quidā repleſſe dicuntur.

Autūnus vinoſiſſimus.

Eodē anno factus eſt magnus apparatus in mari contra Turcam Solimannū. Qui & ipſe magna claſſe emiſſa ductu Heyradini, qui vulgo Barbaroſſa dicitur, mare infeſtauit, & oppidū Caſtellanouū, firmiſſimo Hiſpanorū & Italorum præſidio munitum, vi expugnauit menſe Auguſto, interfectis quaſi omnibus Chriſtianis: in qua obſidione Turcæ pluſquàm ſexdecim millia ſuorum amiſerunt, Chriſtianis ſe acerrime defendentibus, qui nunquam fuiſſent victi, niſi quidā transfugæ Dalmatæ ad Turcas delapſi, ſecreta reuelaſſent, & qua parte bombardis impetendum eſſet, ſignificaſſent. In ea obſidione Turcæ à tribus partibus caſtra locarant, nocte dieq; inceſſanter

Barbaroſſæ victoria ſanguinolenta.

miſerum oppidum quaſſantes, donec muris & propugnaculis iam planatis, ingreſſus illis pateret, ſed non ſine maxima ſuorum cæde.

Cæſar Lutetiæ à rege beneuolentiſſime ſuſcept⁹

ANno 1540. in principio Ianuarij ingreſſus eſt Cæſar vrbē Parrhiſiorū, ibiq́ʒ honorificētiſſime eſt illi occurſum ab oībus ordinib⁹, rege ſemp pſente. Qui opulētiſſime & ſumptuoſiſſime ipſum Cæſarē & eos q cū ipſo venerāt, tractauit. Sūma aūt rerū Cæſaris, penes illuſtrē dñm de Grantuella, & ipſius fratrē abbatē S. Vincentij Biſuntini, oratorē Cæſaris, fuit: à quibus tam prudēter oīa ſunt prouiſa, ꝙ duæ illæ aulæ, vnū videreſ eſſe ſodalitiū & vnū corpus. Ibi celebratum eſt feſtum trium regum. Poſtea aūt rex vnà cum Cæſare ad oppidū S. Quintini peruenit, editis per totū regnū maximis ſolennitatibus. Ibiq́ʒ dimiſſo Cæſare multis cum oſculis & lathrymis ex lætitia fluentibus, ſubſtitit. Cæſar autem comitatus prædictis Delphino & duce Aurelianeñ. filijs regijs, vnà cū Anna Montmorenciaco Franciæ coneſtabili, qui ſemper ad pacem hortatus eſt regem, & merito pro autore illius haberi meretur, aliaq́ʒ infinita nobilitate, Cameracū ingreſſus eſt xx. Ianuarij. ibiq́ʒ à reuerendiſſ. epiſcopo & duce Cameracēſi, item ab illuſtriſſ. duce de Archot, & illuſtribus dominis ac comitibus regionū iſtarū pluribus, prout merebatur, ſumma cū reuerentia & honore exceptus eſt. Poſtridie aūt Valencianas venit, vbi regina Maria Cæſarem regiosq́ʒ filios expectarat. quæ vt Martha pro honoribus ipſis impendendis tam ſolicita fuerat, vt multos dies & noctes duxerit inſomnes. Adepta tandem quod tam diu deſiderauerat, facile omniū laborū oblita eſt, & nullo non genere magnificentiæ & regalis opulentiæ eoſdem tractauit. Nonnullis aūt diebus quū ibi permanſiſſent, Cæſar principes illos à ſe humaniſſime dimiſit, retro in Franciam reuerſos.

Comitia Hagenoæ.

Comitia Vormatiæ.

Eodem anno dum Cæſar apud Gandauos neceſſario moratur, comitia (religionis potiſſimū cauſa) Hagenoæ indicit: ea cū lentius procederent, ꝙ eſſet intolerabilis illius æſtatis æſtus, tranſlata ſunt Octobri ſequente Vormatiam: indeq́ʒ, tranſacto præſenti anno, poſt colloquia multa & deliberationes, Ratiſponam.

Summus calor æſtatis.

Hoc anno fuit tam calida & ſicca æſtas, ꝙ multi ingētes fluuij ſolitas naues ac onera nō ferrent, mediocres etiā aliqt areſcerēt. Quæ ſiccitas multis in locis multarū inſigniū ſtructurarū, forte nunꝗ aliàs inchoādarū, in ipſis fluminū alueis pbuit occaſionē. Et quod mirū fortaſſe videri queat, ariditas tanta adeo nō læſit fructus terræ & arborum, vt meſſis ac vindemia colonis abunde per id tēpus fecerint ſatis.

Comitia Ratiſponæ.

ANno 1541. comitia habita ſunt Ratiſponæ, in quibus dū de varijs rebus, ac potiſſimum de religione tractaretur, Turca interim Budam & Peſtum in Hungaria occupans, citius vt finirētur, cauſa fuit.

Locuſtarū noua plaga.

Eodem anno regiones circa Poloniam magno affectæ ſunt damno per locuſtas, quæ initio nullas habentes alas, paulo poſt adeptæ ſunt quatuor, tanta multitudine prouolantes, vt per duo milliaria in longitudine ac latitudine cubito tenus terram opplerent, ſolis etiam ſplendore terræ ſuperficiem priuantes. Primum hæ ſaliebant ſuper terram abſq́ʒ alis, facientes interim magnos ſaltus, quemadmodum locuſtæ ſolent. In principio autem Iunij creuerunt ipſarum alæ, dicuntq́ʒ aliqui, literas Ruthenicas Græcis non abſimiles, in pennis earum fuiſſe quaſi depictas. alij hoc negant, adſtruentes potius crementi quiddam ac ornamenti fuiſſe, quemadmodum in huiuſmodi animalibus, præſertim alatis, videri ſolet. Quidquid ſit, Dei plagam non abeſſe certum eſt. Quū ſalire ac volare cœperint, feruntur trans aquas, trans arbores, trans domos, tranſilientes & tranſuolantes oīa. Breues autem dietas ſumunt. & ſicubi in terram deſcendere volunt, occupant (vti ſuperius dictum eſt) ingentem latitudinem, fructus & gramina & herbas, & omnino quidquid humus neceſſitati humanæ profert, vſq́ʒ ad radicem abrodentes. Earū magnitudo, longitudo, ac craſſitudo, eſt (cum alas adeptæ ſunt) inſtar digiti humani. Et tunc maiores etiam dietas faciunt, maiora damna ſeminibus, graminibus, fœno ac ſtramini inferētes, ita vt dū auolant, nihil ibi pter nudā & nigrā humū relinquant. Nulla hucuſq́ʒ nec arte nec poteſtate potuit curſus earū impediri. Sed poſtꝗ in autumno ventus & aer frigidior eſſe cœpit, cecidere mortuæ ſuper terrā, ſemen atrū ex ſe emittētes, vnde alij vermes ſequēti anno ſunt nati. Ipſas autē mortuas locuſtas ſumma cū auiditate pecus edit: præſertimq́ʒ ſues adeo ſe his replent, vt earum etiam ilia intumeſcant. & quod pecus ijs veſcitur, craſſiorē etiā carnē habere dicitur. Quid eſt ſi hæc nō Dei plaga & vindicta eſt? Vulgo nominant locuſtæ iſtæ Zarantziæ. & ſunt qui putant ipſiſſimas eſſe Aegyptiacas, quarū in Exodo Moſes mentionem facit. Surrexerunt autē hoc anno in Valachia, cunctaq́ʒ in circuitu vſq́ʒ ad Leopolim miliaribus circiter ſexaginta abroſerunt, & in fine Iulij à Cracouia miliaribus circiter quinquaginta apparuere.

Eo-

Eodem anno ſoluente Carolo ex Italia in Aphricã, tanta eſt tempeſtas, & priusq̃ illuc applicaret, & dum illic moraretur, & cũ illinc ſolueret, inuaſit, vt naues propemodum centũ & triginta amiſerit, præterq̃ ꝙ in terra etiam apud Argierã male pugnatũ eſt. Et qa hãc Cæſaris expeditionẽ elegãtiſſime deſcripſit Nicolaus Villagog. Rhodius miles, qui eidem & interfuit, libet eam hoc loco, ſicuti ab ipſo deſcripta eſt, de verbo ad verbũ ſubijcere, quãuis alioqui ad finẽ plus ſatis anhelemus. Scribit igitur ſupradictus e militia Rhodienſi Nicolaus ad hunc modum:

Cæſaris naufragium.

QVum æſtas antecacta me in Galliã ad domeſtica quædam negocia renocaſſet, de reditu Cæſaris in Italiam, & tranſmiſſu exercitus eius in Aphricã, literis amicorum certior factus ſum: qui conſilio Cæſaris propoſito, me ad tam nobilẽ expeditionẽ accerſebãt. Ego vero & intelligebã religiõe me obſtringi ad inimicos fidei (quantũ in me fuiſſet) bello perſequendos: & verebar, ne corpus meum diuturna iam armorũ exercitatione labori aſſuetum, ocio ad laborem remolleſceret, ſi apud amicos diutius cõmorarer. Itaq; negocia in aliud tẽpus reijcienda mihi eſſe duxi, ne honori meo neceſſario tẽpore deeſſe exiſtimarer. Conſiliũ aũt Cæſaris eſſe hoc ſignificabant, ꝙ quũ ſe ad cõponendas Germanorũ de fide cõtrouerſias, in Germaniã contuliſſet, reperit Ferdinandũ fratrẽ, & filiũ Iohannis, qui proxime regnũ in Pannonia obtinuerat, ardere inter ſe diſcordijs, ac de iure regni vehemẽtiſſime cõtendere. Is, ꝙ ſibi à Ferdinando metueret, Turcas in ſuũ accinerat auxiliũ. Quorũ aduentũ vt Ferdinãdus anteuerteret, Budam obſidione cinxerat, ac expugnare totis viribus adnitebatur. Quibus cognitis rebus, Cæſar proſpiciens, q̃ magni eſſet momẽti, Turcas finibus noſtris prohibere: vt eis veniendi occaſionẽ ꝑriperet, partẽ copiarũ fratri miſit auxilio, quibus expugnationẽ acceleraret. Qui tamen munitionibus & ꝑſidio vrbis impeditus, Turcarũ aduentũ expectare coactus eſt. Quamobrẽ Cæſar, omiſſis fidei diſceptationibus, animũ potius ad bellũ adijciendũ putauit. Et qm̃ magni rem eſſe periculi perſpexerat, bellũ in ea regione duci, priusq̃ illic hoſtes inueteraſcerent, hoc in Turcicũ ſolũ transferre cõſtituit, & procul finibus noſtris propellere. Quapropter copijs, quas ad fratrẽ miſerat, ei ſubſidio relictis, quũ iam inſtante hyeme nõ ita multũ tẽporis ſupereſſet, quo bellũ cõmode geri poſſet, Ferdinando bellũ curã in ſe interim recipiente, magnis itineribus in Italiã ad exercitũ cõtendit. Quo ſimul ac ꝑueniſſet, exercitũ ſumma diligẽtia cogi, & militũ nouas manus cõſcribi iuſſit, magnũq; nauium numerũ *Ianuæ atq; Neapoli inſtrui, qbus in Africã exercitũ traduceret. Africa vero ei neceſſario tentãda videbat, ne in Turciã proficiſcens, inimicũ à tergo relinqueret, de q̊ metuere ſibi poſſent Hiſpani, q̃rũ opa & nũmis ad bellũ Turcicũ vti decreuerat. Coacto exercitu, & nauibus ad nauigandũ paratis, dũ res frumẽtaria expedit, & in naues exercitus imponit, Lucæ ſummũ põtificẽ conuenit, vt cũ eo cõſilia belli cõmunicaret. Pontifex, ꝙ Africa minime portuoſa ſit, hyemis nauigationẽ nõ eſſe ſubeundã exiſtimabat, atq; Cæſarẽ à via deterrebat. Quæ quia magna cauſa eſſet, ne ipſe alieno anni tpe, in tã periculoſa loca exercitũ trãſmitteret, maioribus tñ rõnibus impellebat, vt in ſentẽtia ꝑmaneret. Videbat em̃ quantopere ab hoſtibus nr̃i in Pannonia vrgerent, & quãti reip. Chriſtianæ intereſſet, bellũ illic nõ trahi. q̃d vt auferret, & hoſtes in ſuis finibus bellũ ſuſtinere cogerent, rẽ in celeritate poſitã eſſe ꝑſpiciebat. Sed qa tantũ apparatũ expoſcit Turcarũ amplitudo, vt eum nõ poſſet Cæſar citius q̃ ineunte æſtate vniuerſum cõparare, interim dũ ei rei dat operã, Africanũ bellũ ſuſcipiendũ ſibi eẽ putauit, vt Hiſpanos Afrorũ metu liberaret, q̊ facilius ad Turcicã expeditionẽ incitarent. Solebãt em̃ quũ ab eis ad eã rẽ nũmi exigerent, vicinũ hoſtẽ opponere, ſuiq; metũ excuſare. Quibus rõnibus ꝑmotus põtifex, vehemẽter Cæſaris cõſiliũ ꝓbauit, eiusq; laudata animi magnitudine, eũ dimittit. His ita cõſtitutis reb9, Cæſar naues onerarias Baleares inſulas petere iubet, ac eo loco aduentum ſuũ operiri: ipſe vero nauibus longis ſex & triginta ex portu Veneris ſoluit, & ad Corſicam inſulam contendit. Qui quum ſecundo vento in altum prouectus eſſet, ſubita coorta tempeſtate, claſſis curſum tenere non potuit, ſed in diuerſas partes diſiecta eſt: at ille remis contendit, quẽ ſeptẽ aliæ ſecutæ naues, eam inſulæ partem ceperunt, quæ Italiam ſpectat: vbi eum venti duos dies tenuerũt. Sedato mari, q̃ aberrauerãt naues à curſu reuertunt. qbus appulſis, Cæſar in Boniſaciũ oppidũ profectus eſt: q̃d in monte tribus ex partib9 circũciſo, aſpero & difficili eſt ſitũ: ad aliã partẽ eſt aditus ab imo anfractu, qui oppido pro foſſa poſitus eſt. Hoc aũt nulla re alia eſt q̃ portu memorabile. Cæſar idoneã tẽpeſtatẽ nactus, in Largherã nobilẽ Sardiniæ vrbẽ ſecũdis vẽtis appulit. Vbi res inſolita cõtigit. Qua em̃ nocte eo acceſſimus, bos vitulũ bicipitẽ peperit: quẽ mulier, cuius bos erat, vidẽdũ Cæſari obtulit. Hæc vrbs natura & opere bene ſatis munita eſt. oĩbus em̃

aliàs Genuæ

Boniſacij oppidi ſitus.

Boniſacium portu memorabile.

Vitulus biceps.

fere partibus alluiť mari minime portuoſo,& ſcopulis ſubter aquā latentibus refertos
aliā partē,ꝙ in inſulā mittit,claudit murus:quē duæ turres ad vtrūq; latus poſitæ,ab
externa vi facile tutanť.& quū in planitie hæc poſita ſit,nullus oīno mons, aut collis
ꝓminet,e quib⁹ vis in eā inferri poſſit.Cæſar duos dies illic cōmoratus,ſoluit,& ad Ba
Baleares inſulæ — leares inſulas direxit iter:qui biduo velificatiōe cōtinuata,leni vēto in cōſpectū mino
ris inſulæ delatus eſt,ſed quū ei inſulæ iā appropinqret,aduerſis & reflātibus vētis,pa
rū abfuit,quin in cōtrariā partem reijceret:remoꝝ tñ tanta cōtentiōe naues impulſæ
ſunt,vt tandē multa nocte ad terrā promotæ ſint.In ꝙ ita ſudatū eſt,vt ſeptē horis,nō
intermiſſo remigādi labore,vix totidē millia proceſſerim⁹.Reliqua noctis parte quie
ti data,diē m ancoris expectauimus:ꝗ tpe,quū paruo ſpatio ab eo ꝙ appulſi eramus
Mahon portus. — loco,Mahon portus abeſſet,eo ꝑfecti ſum⁹.Hic port⁹ oīm ꝗs videre memini,eſt pul-
cherrimus & optimus,niſi hāc difficultatē haberet:Tota inſulæ ora maritima montī
Portus deſcriptio. — bus ingētib⁹ ſepta eſt:ſed quà eſt ad portū aditus,radices mōtiū i planitiē extrahunť,
donec tā anguſto interuallo ad alterā littoris partē acceſſerint,vt nō niſi leni vēto in-
tromittanť naues:cæteꝝ rebus alijs oībus eſt facilis & opportunus.excurrit eī in ꝗ-
tuor fere milliū lōgitudinē,varijs & frequētibus inſinuatiōibus,ꝙ facile naues à maris
ſæuitia tegūt. Huic ꝑpetui mōtes ꝓminēt,e quibus immēſa ligni copia peti pōt.Ad ex
tremā eius partē in montiū altitudine vrbs extructa eſt,ꝙ ſi ope tā eſſet munita ꝗ na-
Aenobarb⁹ imperator. — tura,nō ita facile ab Aenobarbo,qui vulgo Barbaroſſa nuncupať,expilata fuiſſet.Quū
duos dies tēpeſtas claſſem detinuiſſet,ſummā tranquillitatē adepti,ad maiorē inſulam
curſum intendimus.Quo aduectus Cæſar,cōperit ab Italia naues onerarias centū &
quinquaginta cōueniſſe,& Ferrandū Gonzagam proregē Siciliæ ſeptem triremibus
adueniſſe:ꝗ cū his,quas ſecū Cæſar adduxerat,coniunctæ,quinquaginta numerū ex-
Nauiū & triremium numerus. — pleuerūt.Præter has ab Hiſpania quindecim longæ,& magnus nauiū onerariaꝝ nu-
merus deſiderabanť:quas quū triduo expectaſſemus,nunciauit triremis vna,reliquas
iā Africā attigiſſe,& naues onerarias eodē cōtendere.Quo allato nūcio,Cæſar protinus milites naues conſcendere,& claſſem ſe in viā dare iuſſit. Maior,inſula eſt & vrbs
Maioris inſulæ ſitus & deſcriptio. — nobilis:inſula cōtra minoris inſulæ naturā,habet orā maritimā,planā & fertilē,mon
tes vero in mediterraneis regionibus altiſſimos,& magna parte ſteriles:ꝗ qm meri-
diem propius ꝗ Hiſpania ſpectat,hyeme tēperatior eſt,& frigoribus remiſſioribus,
omniūq; fere fructuū copiā habet,quibus abundat Africa:Vrbs aūt eſt ampla,& pul-
chris ædificijs ornata,quā fere mediā influit riuulus,e montibus decurrēs,qui ad la-
nificiū plurimū valet.Huius incolæ Tarraconenſiū parent legibus,& lingua ac mo-
ribus valde cū eis conueniunt.Ad ædificandū vtunť maxime terra calculis permixtis:
qua materia muri oppidi effecti ſunt.Tapiæ vulgo nominanť.Nauibus ad nauigādū
rebus oībus inſtructis,Cæſar ad Argierā vrbē Africæ maritimā iter direxit:quo bi-
Argiera. — dui nauigatiōe prouectus, cōperit triremes,vti acceperat,aduentū ſuū anteuertiſſe,at
q; terrā ab eo latere tenuiſſe,ꝙd ad ſolē occidentē pertinet,decē fere millib⁹ procul ab
vrbe.ꝗ vbi claſſem noſtrā cōſpexere,nobis obuiā proceſſerāt:ſed eis cōtinuo eo vnde
fuerāt egreſſæ,remiſſis ad eā littoris partē ſeruandā:Cæſar aliquot millia progreſſus,
in aliā vrbis partē duodecim naues ꝑmiſit exploratū,an illic tutior eēt à tēpeſtate rece
ptus.Quibus opportuniorem eſſe ſignificantibus,vrbem remis ꝑteruectus,eo cōten-
dit,& iactis ancoris naues onerarias ꝑſtolatus eſt.Ab eo loco vrbs tota ſub adſpectū
noſtrū cadebat,ſeq; regio late noſtris oculis oſtēdebat.Poſtridie mari paulatim intu-
meſcēte,ſoluimus,atq; locū cepimus,quē vēti minus vrgerēt.Eū Matafuz nominanť.
Matafuz. — Dū eo properať,naues ſpeculatoriæ duę Turcicæ in nos incidūt,imprudētes,ꝙ errore
cognito,cōuerſa velificatiōe,maxima remoꝝ cōtentione in altū ſe referūt,quas noſtri
perſecuti,altera vnius ex nauibus noſtris cōcurſu depſſa eſt,altera ad terrā euaſit. Co-
gnitū eſt ex captiuis eas miſſas fuiſſe,vt de aduentu & apparatu nřo aliquid percontā-
do intelligerēt. Reliquā diei partē ad ancoras expectando triuimus,dū vniuerſæ
Ferran. Gōzaga, Iacobus Boſſus. — naues coeunt,& quieſcit mare.Interea Ferrādo Gonzagæ & Iacobo Boſſo viris pru
dentibus,& rei militaris peritia ꝑſcripſit Cæſar,vt cōſcenſa ñauicula piſcatoria, littus
præterlegentes percurrerent,ac renunciarent,quà optimus eſſet egreſſus,ac cōmodiſ
ſime exercitus exponi poſſet.Hi exploratis locis oībus, quid perſpexiſſent,reuerſi in-
dicarunt.Sequēs dies maximam tranquillitatem attulit:qua Cæſar propius vrbem
acceſſit,atq; in locum omnium opportuniſſimum milites expoſuit:idq; nullis hoſti-
bus reſiſtentibus effecit.Summa aūt exercitus hæc erat:Peditatus omnis numeꝝ duo
Sūma exercitus imperatorij. — rum & viginti millium explebat,e quibus Hiſpanorum ſeptem millia e Sicilia atque
Neapoli aduenerāt:Germanoꝝ ſex millia in Germania Cæſar cōſcripſerat:Itali qui
omni ex Italia coacti fuerūt,pari numero Germanos æquabant,præterea voluntarij,

qui

qui honoris cauſa Cæſarem ſequuti erant, trium millium numerũ excedere dicebãtur, præter Cæſaris domeſticos. huc accedebant quadringenti promiſcui generis milites, quos Equites Rhodij promiſcui item generis numero cẽtum & triginta Melita ſuis na‑ Melita, vulgo Malta. uibus aduexerant. Equitum vero Cæſareorum 400. naues Neapoli conſcenderant, & ab Hiſpania ſeptingẽti euocati. Vbi primum terram pedites attigerunt, (equites enim pauci eo die nauibus emiſſi ſunt) generatim ſumma coeunt alacritate, ſeſeq́ expediunt ad excipiendos hoſtes, qui crebris incurſionibus copias noſtras adequitabant. Hos, ſi ſe aggregarent, & propius admouerent, bombardis noſtri repellebant, ita vt rari diſperſiq́ incurrere cogerentur. Qua ratione nullum incommodum accepimus. Hoſtibus in proximos mõtes reiectis, ad vrbẽ iter facit exercitus, & Hiſpanis, quos Ferrãdus Gonzaga ducebat, in acie prima conſtitutis, Cæſar mediam aciem, quam Germanis crediderat, dirigebat: Italos aũt, quibus immixti erãt Equites Rhodij, præibat Camillus Columna. Eo die circiter mille paſſus progreſſi, cõſtitimus, atq; ibi noctẽ pene inſomnẽ tranſegimus. Numidæ eñ, qui montium iuga tenebãt, ſe in planitiem demittebant, atq; telis ea maxime parte, qua Cæſar tentoria poſuerat, nos laceſſebant: in quos ſigna Hiſpanorum tria à Cæſare immiſſa ſunt, qui illos reprimerent, aut audacius progredientes tardarent. Hi, noſtris impreſſionẽ facientibus, ſe in mõtes referebãt, & ſyluestribus locis occultabant, atq; noſtros adſcenſu prohibebãt: virtute tamen tantũ noſtri potuere, vt in montes euaſerint, hoſteſq́ loco pepulerint. ſed creſcẽte hoſtium multitudine, noſtri ſpatio pugnæ defatigati, recentes & integros non facile ſuſtinebant. Itaq; quum à prima vigilia vſq; ad primã lucem pugnam protraxiſſent, eis puluere, quo ſphærulas plumbeas in hoſtes emittebant, deficiente, paucis acceptis vulneribus, ad agmen ſe receperunt. Tota regio qua viã fecimus, plana eſt, ſed impedita, & dumis atq; herbis ſyluestribus conſita. hanc ſubluit mare, ab eo promontorio, quo ſæuiente vento naues noſtras prouectas fuiſſe diximus, donec vrbi mille fere paſſus appropinquauerit, quo loco ſaxa & tumuli, mari oppoſiti, planitiem interrumpunt: vrbs duodecim fere media ducta linea millibus abeſt à promontorio. ſin aũt pedibus eatur, propter littoris obliquitatem, viginti millia erunt facienda. Planitiem radices montium impendentium efficiunt: & quemadmodũ ora maritima ſinuoſa eſt, ita planitiei videntur montes impoſiti fuiſſe, littoriſq́ naturã ſequi. Nam vbi littoris ſinuatio mollius inflectitur, & diffunditur latius, maiori etiã interuallo à littore montes intermittũtur, & effuſior planities intercedit: vbi vero ſinus deſinit, & velut angulo terminatur, littuſq́ iam non ſinuoſe, ſed magis directo procedit, eodem quoq; loco e planitie colles & tumuli enaſcuntur. qui montibus cõiuncti, eam cõfundunt. quẽ locum mille paſſus abeſſe ab vrbe demonſtrauimus. Cæſar reductis ex mõte militibus, propius vrbẽ mouit exercitũ, cui ſuperata planitie, erant colles & tumuli, in quos montes deſinere ſignificauimus, ſubeundi, ac deinde ad mõtes tentandum iter. Nam conſtabat iuga montiũ in maximam longitudinẽ à latere exercitus protendi: quibus à tergo hoſtes relicti, curſus aduerſus nos prouolabant, agmenq́ morabantur. Illi, ſi in contentione durius quicquam accidiſſet, quoniam ad montes facilem receptum habebãt, noſtros ſine ſuo magno periculo premebãt: ſi hos montes ſi noſtri tenerent, perfacile erat hoſtes tranſitu intercludere, & liberius, minoreq́ periculo in oppugnationem incumbere. Qua de re peropportunũ eſt viſum, Numidas e montibus depellere, ac ibi primã aciem collocare. Quæ tametſi res erat magnæ operæ & laboris, propter montium altitudinem & aſperitatem, virtute tamen tantum Hiſpani præſtiterunt, Ferrando Gonzaga duce, vt expulſis hoſtibus in montium faſtigium euaſerint. Occupatis montibus, ſecũda acies conſedit in collibus, quos montibus ſubeſſe diximus: & paulo infra ſecundũ littus acies tertia conſtituta eſt. Exercitu in hũc modum diſpoſito, vrbs eum velut angulus reſpiciebat. quæ ab vno latere mari concluſa, ab alijs duobus obducto exercitu, trianguli ſpeciem efficerat: quumq́ pene exercitu circumuallata eſſet, non magnã in externis copijs ſpem habebat. Quæ quanuis à tergo noſtras acies e planitie adoriri potuiſſent, tamen quia loco ſuperiores eramus, facile venientibus reſtitiſſemus. Ad hanc noſtram commoditatẽ accedebat, ꝙ inter planitiem & tumulos, quos Cæſar caſtris delegerat, crebri anfractus intercedebant, qui pro foſſa hoſtibus obiecti, eorũ impetum tardare potuiſſent. Ita compulſis in vrbem hoſtibus, & rebus omnibus, quæ humano ingenio prouideri poſſunt, à Cæſare procuratis, inclinata in noctem die, vigilijs diſpoſitis, ſe lætitiæ dabat exercitus: quum repẽtina calamitas incidit, quæ vitari omnino non potuit. Imbrium enim vis vehementiſſima, prima vigilia coorta, nullam noctis horam intermiſſa eſt: quæ quanuis iniquitate ſua moleſta ſatis eſſet, eam tamen longe moleſtiorem par ventorum vis reddiderat. Nam militibus qui ſine impedimentis e nauibus educti fuerant, nec amictus erat vllus, quo pluuiæ iniuriã

à ſe propulſarent:nec tentoria,quo profugere poſſent. Hinc factum eſt,quum ipſi imbribus toti maderent,ac ventis exagitarentur,vt vires eos atq; animi deficerent. Eodē tempore ſupra quàm cuiquā credibile ſit,intumuerat mare,ac ita efferbuerat,vt multæ naues,quæ ſæuitiā ferre nō poterāt,fractis funibus ancorarijs,ad terrā alliderent: aliæ vero fluctibus cōpletæ deprimerētur: quarū naufragio magna hominū cibariorumq; iactura facta eſt. Quam calamitatem magno auxit cumulo diei interuentus. Tum eñ venti atq; imbres in tantā rabiem creuerāt,vt vix quiſquam pedibus cōſiſteret. Hāc itē pugnandi noſtri occaſionē hoſtes prætermittendam non putarunt. Tum eñ magno numero ac ſūmmo ſilētio egreſſi,aduentu ſuo noſtras vigilias oppreſſere: qbus interfectis,ad munitiones noſtras prouolāt,noſq; telis laceſſunt. Nos omnibus rebus ſubito perterriti,imbribus & ventis aduerſum os ferientibus, arma tamē expedimus: & vt qſque primū occurrerat,ita q̄ maximo potuit impetu in hoſtes cōtendit. Hoſtes autē ad primū noſtrum impetū pedem retulerūt,vt nos elicerent in inſidias,quas idoneo loco diſpoſuerant: in quas eos pſequuti incurrimus. Eramus aūt numero ſuperiores,& virtute pares: ſed ipſi & loco & armorū genere longe præſtabāt. Ii eñ de loco ſuperiore pugnabāt,& baliſtis,arcubus,lapidibus,ac omni telorū genere nos adſceſu prohibebāt: nobis vero imbres ſclopetorū vſum ademerāt,nullūq; omnino telum reliquū fecerant,quo hoſtē impeteremus: vt haſtilibus,& ipſo pene corporū cōcurſu,nobis gerenda res eſſet,quū interim & iniquitas loci ab ea re nos inimicorūq; velocitas retardaret, qui nobis procurrētibus cedebāt,& eminus tela & lapides cōniciebant. Genus hoc pugnæ noſtris erat inſuetum. nā hoſtium in vniuerſum ita fert cōſuetudo, vt nunquā cōferti manus nobiſcū conſerāt,& ſummis copijs prælientur: ſed rari nos equis pcurrentes,telis & ſagittis laceſſunt,vt nos ab ordinibus eliciāt. Qui,vbi ex ordinibus exceſſerimus,& impetū fecerimus,cōſulto cedūt,atq; ſe fugæ mandāt. ꝙ ſi ſtudioſius nos inſequētes,ab ordinibus lōgius progreſſi fuerimus,illi cōuerſo curſu,plures paucos circunſiſtūt ac interficiūt. Eo die equites vrbe egreſſi,totidē fere numero pedites delegerant: qui inter eos tanta velocitate verſabātur,vt equorū curſum adæquarent. Hoc genere pugnæ noſtri eluſi ſunt. qui in fugā cōpulſos hoſtes arbitrati,eos temere incertis ordinibus inſequuti,nō prius ſequēdi finem fecerūt,q̄ ſub muros & portas oppidi ſucceſſerint: quo tempore hoſtes q̄ primū in vrbē ſe receperunt,& bombardis, telis,ſagittis,ac omni tormentorū genere vno impetu emiſſis, noſtrorū magnā ſtragem ediderunt,atq; ex Italis eos dederūt in fugā,qbus non magnus eſſet vſus militiæ. Quorū fuga Rhodij Equites ſoli ad portas ciuitatis reſtiterūt,aliquot Italis viris fortibus adiunctis,quos virtus à turpi fuga dehortabat,ſocijſq; fugiētibus, ſe ad ſignū noſtrū conuerterant. Nos id q̄d accidit poſtea,euenire poſſe ſuſpicati,vt hoſtes noſtrorū fugā cōſpicati,in eos irruptionē facerent,in anguſtū intra colles & tumulos locū, vbi pauci multos morari poſſent,ſignū noſtrū retulimus. Loci aūt natura hæc erat: Tota circū oppidum regio tumulis frequētibus referta eſt,intra q̄s via poſita, obliquis orbibus (vt tumulorū fert ſitus) ducit ad vrbē. quæ vbi tumuli coeunt,patet anguſtius: vbi vero latiori ſpatio ſe retrahunt,illic etiā via latius intenditur. Nō fefellit nos ſuſpicio. nō eñ prius in anguſtias peruenimus,q̄ hoſtes ex oppido eruperūt,ac effuſo curſu in nos impetum fecerunt: quūq; ſe propius intuliſſent,more ſuo retrocedebant, vt ab anguſto nos loco in patētiorem allicerēt,ac circunuētos occiderent. Vt aūt ſe nihil proficere viderunt,in colles & tumulos,q nobis prominebāt, pedites immiſerunt: vt inde lapides & tela iacularentur. Quæ qui ex noſtris,armis tecti nō eſſent,vitare nō poterāt: vnde accidit,vt plures pugna excederēt,& numero plurimū minueremur. Quum tamē nihil quod nobis indignum eſſet cōmitteremus,hoſtes indignati tam paruā manū, tātas ſuas copias deſtruere,cominus rē gerere cōſtituunt: & protinus equis incitatis nos haſtilibus aggrediuntur,ad quæ vitāda plurimum arma noſtra valuere. Quū vero videremus ſalutis noſtræ ſubſidiū in virtute poſitū eſſe,potius eſſe duximus, virtutis noſtræ dimicando memoriā relinquere,& ſi moriendū eſſet,damnū aliq̄d hoſtibus inferre, q̄ turpiter in fugā verſos,ab illis concidi. Hoc noſtrū inſtitutū adiuuabat, ꝙ breui nobis Cæſarem affore ſubſidio ſperabamus. qua ſpe erecti,& hoſtes irruentes haſtilibus ſuſtinebamus: & quū ſe nobis inſinuarēt,nō dato regrediendi ſpatio, cōfodiebamus: cui iniuriæ eo erāt opportuniores,ꝙ nudi in prælio verſarent. Qua re animaduerſa, tāto illi ſpatio pedē retulerūt,quantū haſtilia noſtra paterēt in longitudinē: quo ex loco tela & haſtas,qua parte corpus noſtrū apertū erat,inijciebāt, & baliſtis,qbus arma trāſfodi poſſe putabāt,nos appetebāt. ea quum à cōſertis vitari non potuiſſent, & virtuti locus relictus nō eſſet,aliquot eorū,q in primo ordine pugnabant, grauiter vulneratis, ordines noſtros perturbarūt,ac loco ſummouerunt. Quo tēporis momēto Cæſar cū omni-

Loci circa Argierā deſcriptio.

omnibus Germanoꝝ copijs nobis adfuit ſubſidio, quē hoſtes cōſpicati, parumper cōſtiterunt, ac nobis colligēdi noſtri poteſtatē fecerunt. Cæſar quo loco maiore interuallo tumulos intermitti demonſtrauimus, agmen conſtituerat, ꝗd quantū eſſet, hoſtes dijudicare nō poterāt ob itineris anguſtias, quæ inter eos & agmen erant interpoſitæ. Quamobrē cognoſcendi cauſa, ſe propius incitarūt. at quū viderēt profici nihil poſſe, veriti ne ſi nobiſcū prælio cōtenderēt, & ſibi neceſſario in oppidū refugiendū eſſet, noſtri vnà immixti introirēt, opportuno tēpore ſe receperūt, ac in agmē bombardas emiſerūt. Ibi Cæſar non ita longe abfuit à periculo. ipſe eñ quū in primis ordinibus milites adhortaret, bombardæ, aliqt eoꝝ quibus cū verba faciebat, extulerūt: ita tamen, vt ipſe neq; vllā timoris ſignificationē ediderit, neq; orationē ſuā interruperit, neq; vultū mutauerit: ſed ea fortitudine & animi pſentia ſubſtiterit, qua in maxima tranquillitate eſſe ſolet.

Virt⁹ & animi magnitudo Imper.

His geſtis rebus, quū id ꝗd volebat Cæſar eſſet cōſequutus, vt nos laborantes periculo eximeret: compulſis in oppidū hoſtibus, paucis Germanoꝝ deſideratis, in caſtra ſuos reduxit. Ex Equitibus vero Rhodijs q vix centū numeꝝ implebāt, ad muros vrbis octo bombardis extincti ſunt: ex cōflictu aūt faucij triginta euaſerunt. ex Italis q ſe nobis aggregauerāt, mortuoꝝ numeꝝ nō teneo, neq; qt ex pugna vulnerati ſint elapſi. Nā quū grauiſſime ſaucius ereptus eſſem, & vehemēter ex vulneribus laborarem, adire potui neminē, qui vulneratoꝝ aut mortuoꝝ mihi numeꝝ explicaret.

Aduerte officiū boni & cōſtātis Imperatoris & ducis.

Interea dū vēti, hoſtes, & pluuia terra nos duriter exagitāt, mari naues longe durius affligantur. ita eñ vis ventoꝝ mare cōmouerat, vt quū naues incuteret, neq; ancoræ neq; funes obſtarēt, quo minus in terrā eijcerētur: ꝙ ſi quæ funiū multitudine retinerētur, tāto impetu cōtutiebantur, vt ſtupis qbus tabulaꝝ rimæ & cōmiſſuræ impleri ſolēt, euulſis, aqua cōplerentur & obruerētur. Rem in tantā infelicitatē proclinatam adaugebant Numidæ qui viſo naufragio, ad littus magno numero cōuenerant, vt quos fortuna in terrā exportaret, eos transfoderent adeo, vt vtrū in terrā elabi, an ſubmergi pręſtaret, neſcireiut. His rebus permotus Cæſar, ad duo millia Hiſpanoꝝ immiſit, qui repulſis hoſtibus, noſtris eſſent præſidio: quoꝝ aduentus q̃ plurimis ſalutē attulit. ſed hoc cōſilium, quanuis reprahendi nō poſſit, euenit incommode. Nā cum nautæ tutos ſe eſſe cognoſcerent, ſi ad terrā applicarēt, minori cōtentione vim tempeſtatis ferebāt, & prot huius in terrā nauem impingebāt: ex quo naufragiū effectū eſt inſignius. Hac tempeſtate cētum & triginta naues deſideratæ ſunt: e quibus triremes quatuordecim, longo maris conflictu collabefactæ, in terram eiectæ ſunt. Quem caſum tanta animorum conſternatione & deſperatione excepit exercitus, vt nulla vnquam maior extiterit. quum eñ milites in terrā fuerunt expoſiti, quo eſſent ad viam expeditiores, ſine impedimētis emiſſi fuerant, & duorum tantum dieꝝ cibaria ſecum tulerant, eaq; ſuperioribus diebus conſumpſerāt. Vnde magna nauiū parte amiſſa verebātur, ne ſi reliquæ quoq; naufragium facerent, tum eſſet mors oppetenda, ꝙ nullas haberēt naues aliꝰ quibus reportari poſſent: nullaq; res adeſſet, qua inediā tolerarent, quave ſe ab imbribus defenderent, quum etiam deeſſent tormēta & machinæ, quæ vſui eſſent obſidendæ vrbi, nec aliunde commeatus peti poſſet: de vrbis expugnatione deſperabāt. Hæc perturbatio totum illum diem & ſequentē noctē tenuit exercitum. Triduo poſt mare paululū de ſæuitia remiſit, ſed quum adhuc remis vtari non poſſet ad commeatū ex nauibus importandū, Cæſar equis, quos nauibus eduxerat, interfectis, tribus diebus milites refecit. Quæ calamitas eo incommodius obtigit, ꝙ vnà cum nauibus magna copia frumenti, farinæ, panis biſcocti, leguminū, vini, olei, carniumq; ſale cōditarum, ac reꝝ omnium ad victū exercitus ſpectantium amiſſa eſt: equoꝝ item magnus numerus interijt: quo acceſſere oīm geneꝝ tormenta, quæ ad nauium tutelam, & alia quæ ad vrbium oppugnationē cōparata fuerant, quoꝝ magnam partem hoſtes tranquillitatem nacti, piſtari & extrahere poterant. Deniq; tanta rei frumentariæ iactura facta eſt, vt anguſte ſuperfuerit ad milites reportandos. Tot incommodis acceptis, Cæſar vrbis oppugnationē in æſtatem reijcere inſtituit, & milites reducere. Itaq; iuſſit eam littoris partem petere, qua naues commode cōſcendi poſſent. Hoc vero fuit omniū miſerrimū, ꝙ milites inedia atq; imbribus, qbus triduo perpetuo maduerant, tā fracti & exhauſti fuerāt viribus, vt pleriq; eorum, quum viam ingrederentur, exanimati collaberentur: & terra vſq; eo erat cœnoſa, vt nec in eam recumbi, nec commode incedi poſſet: vt ſi vellent milites quieſcere, haſtili alte in terram defixo niterentur, ac eo modo ſe quieti darent. Tot tamen tantasq; difficultates ſingulari animi magnitudine præſentiaq; vicerunt milites noſtri: ac tribus fluminibus vado tranſmiſſis, etſi interim ſolis humeris aqua extarent, totidē diebus iter confecerunt. Eo profecti, vnde naues conſcendi oporteret, dum Itali & Germani imponūtur, Cæſar Hiſpanos, de quibus maximam virtutis habebat opinionem,

contra hoſtes in armis eſſe iuſſit, & operã dedit, vt quàm poſſet fieri celerrime, illi ad naues deferrẽtur: ne ſi mare intumeſceret, impediretur ſcapharum nauigatio. quarum quoniam magnum numerum tempeſtas abſorbuerat, trãſportatio militum tardius proceſſit: nec citius quàm bidui ſpatio naues inſtrui, ac militibus compleri potuerunt. Triduo poſt quum dimidiam fere Hiſpanorum partem naues accepiſſent, ventis paulatim creſcentibus, inflato mari ægerrime reliqua pars ad naues transferri potuit. quod præſentientes nautæ, vt quæque primum nauis onuſta fuit, ita prima curſum cepit. Vnde ſalus eorum ſecuta eſt, qui primũ naues conſcenderant: quæ antequam egredi tempeſtate prohiberentur, ſoluerãt, ac vela expanderant: reliquas vero, quæ tardius onus acceperant, tempeſtas morata eſt, vt vna Rhodiarum nauium fractis funibus ancorarijs, parum abfuerit quin in ſcopulos torqueretur: ſed tantum remis contenderũt remiges, vt eã in altum paulum promouerint. quæ vt ex ſcopulis erepta eſt, nautæ & gubernatores ſatius eſſe iudicarunt, ſe mari committere, quàm fluctibus fruſtra reluctari. Hanc tres aliæ ſecutæ, in Bugiam, eo ventis adſpirãtibus, euaſerũt: quod nõ niſi magno labore & periculo effectum eſt. Vna enim nauis amiſſo temone, fluctibus fere obruta eſt. Cæſar aũt expectabat, vt remiſſo ventorum impetu, in altum naues remulco attraheret, ac demũ curſum teneret. Quod vbi aliquandiu fruſtra tentaſſet, veritus ne ingraueſcente tẽpeſtate tandem ad ſcopulos adigeretur, quatuor triremibus, quæ omnium tutiſſimũ locũ ceperãt, cæteris nauibus auxilio relictis, ſoluit, ac naues Rhodias ſequutus eſt. Poſtridie quàm Bugiã appulit, triremes ad Argieram cæteris nauibus ſubſidio relictæ, nunciarunt eas, quum tẽpeſtatẽ ferre non poſſent, fractas fuiſſe, & ad littus proiectas, militum magnũ numerum fluctibus demerſum, reliquos in terram eiectos, in orbem pugnandi gratia coiuiſſe, ac deſperatiõe debilitatos in deditiõe ſpem vitæ collocaſſe: eos denique ad vrbẽ properantes, à Numidis ad vnum omnes interfectos fuiſſe. Hunc exitum habuit bellũ Africanum.

Bugiæ portus.

Tempus & laborum diuturnitas nos Bugiã appulſos ad quietem vocabant, ſed locus id minime patiebatur. Portus enim Bugiæ quũ nullum terræ habeat obiectũ, ad coercendam vim ventorum ab Europa ſpirantiũ, noſtris nauibus ſtationem infidã præbuit. Mare enĩ ventis incitatum tota vi naues quatiebat, vt nõ multo minore periculo quàm ad Argieram ſubſtiterint. Bona ſors eo nauem vnam inuexerat, frumento reliquoque commeatu onuſtam: ſed eadem excepta tempeſtatibus, in conſpectu noſtro paulo poſt depreſſa eſt. Quæ tempeſtates, quamuis nulla nos alia inſigniori affecerint calamitate, non abre tamen mihi viſum eſt narrare, quam nobis metus occaſionem dederint. Vbi plures dies intolerantius mare nos ſolicitaſſet, nocte ineunte, maiore erupit iracundia: & quo altius nocte tegeretur, eo ſe magis exaſperabat, donec in tantam creuiſſet inſaniam, vt nos multas horas omni ſpe reconciliationis deſtitueret. quod tãdem adueniente die, quum iam omne fere virus euomuiſſet, ſuæ incontinentiæ puduit, atque erubuit ſe tam fœdo vultu ſoli inſpiciendũ ingerere. tanta tamen eius fuit inciuilitas, vt etſi ſcirem me gratum ei minime facturum, eam non reticerem. Principem triremium Sicularum tãta vi in latus impulit, vt malum & antennas extra nauim deiecerit. Aliam præterea ex nauibus Siculis tanta animi offenſione afflictauit, vt ipſam ingrediens nauem, remige vno apprehenſo, ei tibia quæ catena reuincta fuerat, euulſa ex corpore, truncum extra nauim emiſerit. Rhodijs nauibus non minus fuit iniuriũ: nam erepta ab vna naui ſcapha, dum eam præter nauim vicinam inueheret, tam alte extulit, vt nullo fere labore in ſummã triremem inciderit: ac ipſo caſu ſcamno fracto, remiges duos eliſerit. Denique vt in omnes qui ad Argieram integri relicti erant, ſuam ſæuitiam experiretur, Comitem Anguilarium ab iniuria noluit immunem eſſe, atque ita ei fuit infeſtũ, vt interim à ſanctis non abſtinuerit. tanto enim furore in puppim inuolauit, vt & ipſam puppim euerterit, & ſanctum Andream qui puppi in ſignum erat appoſitus, præcipitẽ egerit. A cæteris quos ad Argieram vltus erat, manus continuit. Vna res tum nobis ſalutem attulit, quæ aliàs exitio eſſe ſolet. Quo loco oceanus in mediterraneas regiones influit, Africam ab Europa valde anguſto interuallo diuidit: quibus coactus anguſtijs, rapidius fertur, donec locũ patentiorem nactus ſit, quo ſe liberius effundat, & quo tempore æſtũ patitur, quod bis in die contingit: quãto vero propius anguſtias accurrit, eo maior eſt nauigantibus ineunda rapiditas, ex quo occidentales regiones æſtus inuiſere magis patẽt. Præterea quò propius ad lunã plenã acceditur, eo magis redundat Oceanus, & fiunt æſtus eius maiores, inque mare noſtrũ introit incitatior: qui luna decreſcente ſimiliter decreſcũt, vnde ventorum tempeſtatũque cõmutationes proueniunt. Hæc ergo rapiditas, ſiue vt nautę dicũt, aqua currens, ęſtu maris incitata, excurrit quouſque terrarum obiectu retorqueatur. quod fere vſu venit, quũ Oceanus cõmutationem æſtus patitur, & ab Europa in contrariã partẽ recedit. Itaque cũ Bugiæ eſſemus, vt dixi, erat mare turbu-

lentiſſ

lentiſſimum,tantaq́ leuitate ferebatur,quanta vis ventorum impelleret.Sed qm̃ luna
tum plena eſſet,& propterea æſtus Oceani maiores,currẽs aqua velocius incurrebat:
cuiuis ventorum coniuncta,magnam capiditatem addiderat,ob eamq́ cauſam,mare
q̃tumuis cõmotum longo ſpatio antecurrebat,atq; ad terram citius perueniebat.itaq;
quanto maiore impetu delata eſſet,eo maiore vi reflectebatur:atq; in maee conuerſa,
eius reprimebat & taedabat impetum,ita vt minore vi maee naues incuteret.quod ni
ſi ita eueniſſet,nauium firmiſſima quęq; ſex horas fluctus maris ſuſtinere nequiuiſſet.
Poſt eam tempeſtatem nobiſcum mare mitius egit,quum ſe tamen innauigabile prę-
beret,nos inediæ cõficiendos tradiderat,à quo periculo non procul abſuimus. Bugia
eñ q̃uia noſtra eſſet,ea th eſt natura loci,vt exigue nos iuuare poſſet.Eſt eñ oppidum
ſitum in mõtium altiſſimorum decliuitate,cuius fines tam late patent, quantum in cir Bugiæ ſit⁹.
cuitu ipſum oppidum occupat ſoli. Nam Mauri quibuſcum noſtri continentes bel-
lum gerunt,imperant toti finitimæ regioni:proinde quicquid noſtris frumenti eſt,ab
Hiſpania importatum habent. In illius oppidi propugnaculum tres turres inſtitutæ
ſunt:quas vnà cum oppido ducenti milites cuſtodiunt.Ad eos iam multo tempore na
ues ab Hiſpania non venerant:tantaq́ multitudine vno tempore eo cõfluximus,vt no
ſtri iuuandi non magnam habuerint facultatem. His in anguſtijs Cæſar conſtitutus,
trium dierum ſupplicatione decreta,triduo poſt expiatis cõfeſſione peccatis,panem
ſacrum religioſe edit,quem omnes aulici imitati,iram Dei deprecati ſunt. Seneſcente
luna, venti rabie ſua ceciderunt,&mare paulo placidius effectum eſt:quo tempore,ne
hanc diſcedendi oblatam occaſionem e manibus amitteremus,Dux Equitum Rhodi-
orum Imperatorem adijt,atq; abeundi cõmeatum petijt:quo impetrato,proficiſcen-
te etiam Ferrando Gonzaga,vnà ex eo loco ſoluimus,& itee Tunetum verſus tenui-
mus,quo quatriduo remis peruenimus.Cæſar vero,quum Andreæ Doriæ claſſis præ-
fecto non videretur nauigationi tempus eſſe idoneum,eo loco commodiorem tem-
peſtatem expectabat.Tuneti omnibus rebus ab eius vrbis rege refecta claſſe noſtra,na
cti tempus opportunũ, Depranum Siciliæ oppidum cõtendimus:vbi biduo votis D.
Mariæ,quæ ab Annunciatione nomen habet,perſoluendis inſumpto, Panormũ deue
nimus.Quo loco Sicula nauibus relictis,Rhodiæ Meſſanam delatæ ſunt.Vnde quum
me ſubijſſet negociorum recordatio,quæ in meum ab Africa reditum diſtuleram,ad
ea me recipere cõſtitui,& cõſcenſa naui ſpeculatoria Neapolim, ac inde Romã multis
tẽpeſtatibus delatus ſum.Vbi qm̃ vulnera difficultate & magnitudine viarũ recrudue-
rãt,iter intermittere tãtiſp coactus ſum,dum me de via feſſum,& vulneribus afflictatũ
colligerẽ.Interim ne oĩno eſſem ocioſus, hãc expeditiõis Africanæ narrationẽ exara-
ui,m q̃ multorũ illuſtriũ virorũ caſus, & rei familiaris iacturas cõſulto ꝑtermiſi.eas eñ,
ꝙ immenſæ ſint,neq; accurate explicare,neq; etiam oĩa memoria tenere potuiſſem.
Eodem anno ſic graſſata eſt apud Coloniam peſtis,vt famoſa illa anni 1518. lues,ꝑ Peſtis Colo
huius ſæuitia q̃dammodo obliterata ſit.Neq; Colonia ſolũ, ſed multæ etiam aliæ cum nię.
in Germania tum in Gallia & alibi vrbes,huiuſmodi malo afflictæ fuerunt.
Per eoſdem dies quibus graſſatur apud Coloniam peſtis, peperit mulier quædam
in parochia S.Iacobi quatuor vno partu liberos, e quibus tres publice ac ſolenniter
in Diui Iacobi templo baptizati ſunt,quartus antea domi baptizat⁹ ac mortuus ,cum
tribus baptizandis ad ſepulchrum eſt delatus. Fœcũdus autem iſte partus hoc minus
miratu dignus quibuſdam eſt viſus,ꝙ eadem mater ex eodem patre antea nũc binos,
nunc ternos peperiſſet,cum reuera eo magis fœcunditas iſta mirãda fuerit, ꝙ nõ mo
do ſemel præter morem ſolitum,ſed & ſæpius ante ſit oſtenſa,abſq; hoc ꝙ eadem ma
ter poſt illos quaternos interim adhuc binos pepererit.
ANno 1542.die Ianuarij 14.rurſum habita ſunt Spiræ comitia, in quibus de religi Comitia
one nihil,tantum de contra Turcam ſubſidio tractatum eſt.Et congregatę ſunt Spiræ.
ingentes ex omni Germania in Auſtriam copiæ. ſed quia non eadem feſtinati-
one ac prouiſione omnes ſunt vſi,tranſactum eſt tempus abſq; commodo,pręterq̃ q̃d
fame ac morbo copiarum tantarum bona pars ſit abſumpta.
Eiſdem in comitijs indicari fecit ſummus pontifex per epiſcopum Mutinenſem,ſi Concilij ob
bi in animo eſſe concilium indicere,idq́; aut Mantuæ, aut Ferrariæ, aut Bononiæ,aut latio.
alibi in Italia.ſed ſi hæc loca ordinibus imperij non placerent,ſe 15.Auguſti ſequentis
apud Tridentum ſeu Cameracum concilij initium facturum. Per idem tempus,vi-
delicet 3.die poſt Epiphanię,naſcitur zu Vuitzenhauſen in Heſſia monſtrũ ſexus ma-
ſculini,duobus q̃dem capitibus, cæteria aũt mẽbris conſuete & naturaliter ordinatis.
Eodem anno Nurembergæ alia ſunt habita comitia,in quibus de expeditione con Comitia.
tra Turcam continuanda tractabatur.

Per

Locuſtarũ plaga.

Per idem tẽpus apparuit apud Brixiam & circiter ingens multitudo locuſtarum, ſuperficiem terre omnino contegentium, omniaq; humi naſcentia terribiliter vorantium, fœnum, gramen, zeam, aliaq; adhuc nondum recondita frumẽta, radicitus abſumentium. Vitibus autem nocere nequiuerunt, ꝙ vuæ iam tum maturæ eſſent. Sed neq; fructibus aut frumentis alijs, quæ iam tum in horreis erant, nocuere. Quum ſatis depaſtæ eſſent agrum vnum, magna vi ac numero exilientes, adeo denſe in aere volarunt, vt ipſo etiam meridie tenebroſas facerent nubes. Agricolæ videntes ſuum laborem ac ſudorem ab illis beſtiolis ita miſere perdi, quo ſe de noxijs animalibus vlciſcerentur, palis, contis, tridentibus alijsq; inſtrumentis abigere conati, multas quidem occidere, ſed ipſi tamen oleum ac operam perdidere. Harum aliæ fuere longitudine digiti, aliæ breuiores: neq; vero vnicolores, ſed acute intuentibus aliquæ virides, aliquæ nigræ, nonnullæ ferrugineæ, fuerunt. Quantum porro damni intulerint, exprimi non poteſt. Agricolarum querimonia eſt magna. Ad hunc etiam modum circa Mediolanum ſunt viſæ. Eodem etiamnum anno locuſtæ ex Polonia in Sleſiam irruẽtes, circiter trium miliariorum ſpatium occuparũt, fructusq; & ſemina & arbuta in agris exederunt. & circa feſtum Remigij in Miſnam ad oppidulũ Oſtenitz haud procul à Torgauia venerunt, ingentem ibi fœtorem linquentes. Earum lõgitudo erat digitalis, capita turgida, vẽtres craſſi ac ſanie pleni. vnde neceſſario fœtidiſſimus odor ſequutus eſt, ventribus ipſarum calcatis aut alioqui diruptis, adeo ꝙ ſues om̃es etiam maiores, coruos, cornices, accipitres, aliasq; cadaueribꝰ alioq viuẽtes, infectꝰ inde aer abegerit.

Monſtri deſcriptio.

Per idem tempus in ducatu Vuirtembergẽſi mulier gemellos peperit, à collo vſq; ad vmbilicum concretos, capita, brachia, pedes, aliaq; membra diſtincta habentes, pectoribus ſolum inuicem & vna cute complexis. Eodem anno magna & incredibilis aquarum vis de improuiſo Eslingam oppidũ grauiter afflixit. Eodem anno calend. Iunij Paulus 3. miſſis in Hiſpaniam ad Cæſarem legatis, concilium Tridenti generale indixit, Nouembri proxime ſequenti inchoandũ.

Cõciliũ Tridentinum.

Eodem anno dux Brunſuicenſis per Saxones & Heſſos e ducatu ſuo fugere eſt coactus, oppidisq; ſuis omnibus & caſtris exutus, in Hiſpaniam ad Cæſarem confugit. Per idem tempus infeliciter obſeſſum à noſtris eſt Peſtum & Buda, tantis copijs fame & alijs incommodis retrocedere coactis.

Terræmotꝰ

Anno eodem fuere magni terræmotus, pſertim in Sicilia & Italia, ſic vt caſtra & oppida aliquot abſorpta ſint. Item in Turcis ciuitas vna, Solonichio dicta, funditus dimerſa dicitur.

Roſſemij irruptio i Brabantiam.

Eodem anno Martinus quidam Roſſemius natione Geldrus, regis Franciæ capitaneus, poſtq̃ ſubſidis contra Turcam ex inferiori Germania in ſuperiorem abiſſent, neq; quidquã ibi tum belli formidaretur, ecce nouo tumultuarie collecto exercitu, duce Geldriæ Guilielmo diſſimulãte, de improuiſo in Brabantiam irruit, caſtellisq; aliquot & vrbeculis vel occupatis vel deditis, magnum hominibus iam diu quietis atq; huius rei inſuetis, timorẽ incuſſit, ferro ac flãma obuia quæq; vaſtans:

Antvuerpiæ anxietas.

Adeo vt ipſa tandem aggreſſa Antvuerpia, in manus eius ceſſura videretur, niſi aduentu principis Vraniæ, quanq̃ in itinere à Roſſemianis grauiter ac miſere inuaſi, recreata, virtuteq; & multitudine externorum mercatorum conſeruata fuiſſet. Tanta erat Roſſemij iſtius audacis, & tantus ibi locorum pauor. Cæterum hac ſua præſumptiõe deiectus, & ꝙ minores eſſent copiæ eius, q̃ vt diu illic deſidere poſſet, caſtra Louanium verſus mouet, omniaq; in itinere vaſtat.

Louanij neceſſitas.

Ac Louanio ipſo præter ſpem ſuam potitus eſſet, niſi à Studentibus ibidem extraneis geſta res acrius q̃ ab ipſis ciuibus Louanienſibus fuiſſet. Sed & inde caſtra propere mouens, ac per Bruxellanorum agros in Hannoniam iter faciens, tandem in Franciam ſe recepit, combuſtis in expeditione hac, præter incendium redimẽtes aut igne (vt vocant) mulctatos, circiter vndecies centum pagis.

Ducatꝰ Luxẽburgẽſ. vaſtatio.

Eodem anno crudeliſſime inuaſit ducatum Luxemburgẽſem rex Franciæ, ferroq; ac flamma ſic cuncta vaſtauit, vt non eius terræ dominium, ſed exterminium appetere videretur. Nam cum Danuillam oppidum nullo præſidio munitum, vnà cum arce primo ſtatim inſultu in deditionem accepiſſet, corporibus tantũ ſaluis, cuncta in poteſtatem ſuam redegit: vrbemq; & arcem cum vetuſtatis mirandæ, tum ſtructura inſignem, incendio deſtruxit ac ſolo æquauit. Simili calamitate affectæ ſunt aliquot aliæ vrbeculæ & caſtra, quæ videbantur Gallicis præſidijs aduerſum Burgundos diu obtineri non poſſe. Iuodium autem poſt longe obſeſſum ac deditiõe tandem obtentum, præſidijs ſimul & nouis munitionibꝰ ita firmauit, vt non facile recuperari iam poſſit. Huius vrbis occupatione animoſior factus Gallus, Arlunum contendit, oppidum cum ædificiorum magnificentia, tum ciuium frequentia atq; diuitijs percelebre. Arlunẽſes ob amiſſum Iuodium, quod hoſtis viribus obſiſtere poſſe antea putabatur, metu perculſi, & ipſi vrbem ſuaq; omnia Gallo tradiderũt, ſaluis tantum corporibus.

Cum

Cum em̃ auxiliarium copiarum ſpes nulla eſſet, neq; ipſi ſeſe muris cõcredere aude bant. Sic occupata vrbe, nõ prius inde ſibi diſcedendum putauit, q̃ funditus etiã eam diruiſſet. nam quum ea facile recuperari à Cæſarianis potuiſſet, inde ſibi Gallus aliquid periculi aliqd imminere facile prævideat. Completo itaq; igne Arluno, Lutzemburgum, ditionis eiuſdem nominis caput & metropolim, pergit cum toto exercitu, quem habebat longe inſtructiſſimũ. Id vt erat aliarum vrbium caput, ſic rurſus decebat, tam leuiter ſe in hoſtium manus tradere, & nõ conſtãtiori etiam fide & animo, quàm cæteræ vrbes, principis ſui partes tueri. Ideoq; nõ prius ſe dedere voluit, q̃ admotis vrbi tormentis bellicis, cõcuſſiſq; ab hoſte muris, ad deditionem cõpelleretur. Capta autem hoc pacto in deditionem vrbe, eam præſidio ſex millium Germanorum peditum, qbus præfecti erãt Baro ab Haydeck, Comes à Manſfelt, & comes à Beichlingen, dux Aurelianẽſi totius exercitus archiſtrategus, firmauit. Ipſe vero rurſus in Galliam cum tota reliqua manu eſt reuerſus q̃ potuit celerrime, ne aditus illi in patriam à Cæſariano exercitu, q quotidie expectabatur, intercluderetur. Is nanq; vix ditionis fines prætergreſſus erat, cum ecce ab altera parte Cæſariani copioſiſſimo atq; inſtructiſſ. exercitu ditionem inuadunt, quã paucis diebus omnẽ præter Iuodium recuperarunt, omniaq; Gallica paſſim præſidia expulerunt. Hæc acta ſunt per æſtatem & autumnum anni 1542. ab hac em̃ ſtatim expeditione Burgundi reuerſi in ducatum Iuliacẽſ. Iſthuc th in primis hic memorabile videri debet, q dũ Brabanticus exercitus, Duce principe Aurafiæ Renato, in Lucẽburgẽſi ditionẽ & vlteri⁹ in Galliã irrueret, tanta auræ intẽperies vndiq; moleſtauit exercitũ, vt multitã eqtes q̃ pedites paſſim pluuia parti frigore pirirent, durauit aũt hæc intẽperies cõſtanter, ita vt ui q̃dã q̃ſi potẽtis numinis retroactus, in Brabãtiã redire cogeret. Quo cũ rediſſet, mox ſumma & cõſtantiſſima auræ ſerenitas refulſit. Initumq; ſtatim eſt cõſiliũ de inuadẽdo ducatu Iuliacẽſ. vt cũ hoſtẽ ipm, ſ. Gallũ, lædere nõ daret, de illo ſaltẽ vindictã ſumerent, q tanti dãni pepeſſi, fons viderētur eſſe & origo, & in quem quaſi fato quodam impelli viderenſ. Eodẽ igit anno Brabanti p Roſſemium irritati, dãnumq; ſuũ & Lutzemburgicum vltuei, irruunt de improuiſo in Iuliacenſes, caſtelliſq; prope om̃ibus, vrbeculis etiam aliquot exuſtis, pagiſq; ijs q ſe ab incendio nõ redimerant, ſpoliatis ac vaſtatis, tantam prædam abegerũt, vt ſatis dici non queat. Duram octauo die Octobris, Iuliacum die duodecimo, dein Zittardiam, Suſteriam, Hinsbergũ, deditione recepta, præſidijs muniunt. Berchemium, Caſtaram, Rangaradiam, aliaq; minutiora oppidula vel exurunt, vel deiectis muris, incendioq; mulctata, in pagos redigunt. Cum intea ſeptimanas duas aut tres totum fere ducatum oppreſſuri viderẽtur, interim Dux Guilielmus collecto in Geldria, Clinia, Bergio, Marcania & alibi militib⁹, retrocedere eos intra paucos dies coegit, exceptis his qui Hinsbergum, Suſteriam, ac Duram præſidio obtinebant. Nam qui Zittardiam occuparant, deſtructis muris, alio ſe receperant: & q Iuliacum cuſtodiebãt, cum fruſtra ſperaſſent Brabãticas ſuppetias, mœnia eius deiecturi, audientes Guilielmi copias aduẽtare, deſerto oppido ac illæſo, Duram ſe quaſi ad firmius præſidium contulerunt. Circa initium autem Nouembris, Brabanti, vt fortiori præſidio Hinsbergum firmarent, inſtructo exercitu & curribus, magnam victus copiam in Hinsbergum inuehunt, idem facturi in Duram, niſi metu perculſi, q Dux Guilielmus ingentem exercitum peditum equitumq;, Rurẽmundę & vicinis locis congregaſſet, retro cedere, & recipere ſe in tuta, eſſent coacti. Vbi tamen inſecutæ illos Ducis Guilielmi cohortes, in tenebris inuadunt inopinato. Commiſſa pugna eſt aliquãdiu dubia, q alius alium vix internoſceret, quodq; ſine caſu ſiue induſtria, communi omnes vterentur militari ſymbolo. Tandem cum vtrinq; aliquot cecidiſſent, dirẽpta pugna. Dux vero recepta Zittardia, p muris euerſis ingens vallum erigit, cohortibuſq; duabus aut pluribus vrbeculam illam munit. Idemq; Iuliaci faciens, nihil amplius per aſperam hyemem facturus videbatur, cum interim menſe Decembri Duram obſidione cingens, tertio poſt natalem Chriſti die per deditionem, rebus & corporibus ſaluis, recepit. Hic erat ſtatus Iuliacenſium in fine anni 1542.

Durae obſidio prima.

Prima Hinſbergi cibatio.

Pugna.

Duræ ſecunda obſidio.

Eiuſdem anni menſe Nouembri circa feſtum ſanctę Catharinæ obijt Iacobus quintus Scotorum rex, & reliquit tantum vnam filiam, conſtituens regni gubernatores & tutores Cardinalem ſancti Andreæ & dominum de Hammelchon.

Haud multos poſt dies, in exordio Anni 1543. ſignificatum eſt Duci Guilielmo, Arnburg caſtrum Eifflæ munitiſſimum, præſidio militari eſſe vacuum. Quare opportunitatem ſummam nunc dari ruis inuadendi occupandiq;. Mittitur illo confeſtim Paulus à Bueſchit fortis miles cum duobus ſignis, qui olim eo in loco præſidiarium militer egerat, cuiq; compertiſſimi erant anfractus & ambages editiſſimi montis & arcis aditus. Inuadit & admota pice, ſuccendit portarum valuas. Inter-

Arburg caſtrum occupatur.

Interea familia cum reliquis qui intus erant, numero plus minus quadraginta, dum incendio & pręſentiſſimo periculo occupatur, hoſtis admotis ſcalis tranſcendit mœnia, & arcem occupat, cęſo ibidem arcis præfecto cum quibuſdam alijs. Sed neq; Paulus ipſe euadit immunis. Nam pro forti auſu, grauiter vulneratur. Renunciatur lætus rei euentus Duci nono die Ianuarij Durę, cum biduo ante primū ingreſſus fuiſſet eam receptam. Promittitur tanti facinoris præmium viro in ſingulos vitæ annos numerandum, ducenti modij ſeu maldra frumenti. Verum hiſce ne ſemel quidem datum eſt vti, ꝙ in ſequente Auguſto dum fortiter dimicat in oppugnatione Dureñ, bis læſus ab hoſtibus, diutius pedibus inſiſtere non valens, ſed ſaxo quod ex aduerſo iacebat inſidens, exhalat ſpiritum.

Paul' Burtſcith.

Poſt hæc eodem anno, cum Hinsbergēſes graui annonæ penuria laborare inciperēt, eo ꝙ princeps Guilelmus, per milites & armatos agricolas vijs obſeruatis, nihil inferri pateretur, ad Brabantos literas mittunt, quibus ſignificant, ſeſe eo deueniſſe fortunæ, vt niſi confeſtim ſubueniāt, aut turpiter fugiendum ex oppido, aut ſibi fame moriendum. Ibi Brabanti, cum omni ferme nobilitate, collecto exercitu copioſo, omnibus rebus inſtructiſſimo, circa decimumſeptimum Kaleñ. Aprilis trajciunt Moſam.

Hinsbergæ cibatio.

Et ſub noctem Cœnæ domini, quæ fuit vndecimo Kaleñ. eiuſdem, onuſtis curribus perq̃ multis, copioſiſſimum victum & reliqua belli neceſſaria, in Hinsbergum inuehunt. Milites vero ducis Guilielmi cum hæc quàm putarant maturius, acta ſic eſſe intelligerent, cuncti ſtatim nono Kaleñ. Aprilis, quæ fuit vigilia Paſchæ, contra procedunt, non procul à Zitiardia, ad quam recuperandam declinare videbatur hoſtis, ex aduerſo conſiſtentes. Oblata autem præter ſpem omnium, opportunitate, venti videlicet, pluuiæ & grandinis ex improuiſo Brabantis contrarij, horam circiter ſecundam pomeridianam, tametſi longe impares & numero & viribus, inuadunt ſecurum hoſtem. Committitur acre prælium, inter equites diu dubium, cum vtrinque non pauci caderent, donec cæſis peditibus Brabantis, & late in fugam verſis, ad ducis Guilielmi copias inclinaret victoria. Rapta eſt ibi ſupra quàm dici queat precioſa præda, bellici apparatus innumeri & pluſquam neceſſarij, bombardæ grandes (vt fertur) vigintiſeptem. Auri & argenti tantum, quantum toti victori exercitui ſatis eſſe videri potuit. Non enim ad cibandum Hinsbergum tantum, ſed totum veluti regnum aliquod expugnandum proceſſiſſe videbantur. Cum hæc inaudiſſent milites Suſteriam qui tenebant, timore hoſtium relicto loco, Hinsbergum ſe contulere.

Præliū acre committit. Cæduntur Brabanti.

Hac autem victoria Ducis Guilielmi milites animati, ditionem Limburgeñ. deprędando vaſtant, & opima præda onuſti, pagum Herl inuadunt: ac obſidione cœmiterium eius loci, ad quod incolæ confugerant, cingunt, ſed infeliciter. Nam fortiſſime ſe ex eo incolis defendentibus, coacti ſunt obſidionem ſoluere, non ſine damno: cum antea non ſemel idem tentatum, ceſſiſſet æque non omnino feliciter.

Ditio Limburgeñ. Herl obſidetur.

Poſt tantam ſtragem Brabantis inflictam, appetente meſſe, cum Hinsbergum nihilominus intolerabilia damna per eruptiones vicinis pagis inferret, iuſta obſidione cingitur, & machinis bellicis admotis, hoſtiliter oppugnatur, mœnibus aliquanta ſui parte ſolo æquatis, & ædibus non paucis igni immiſſo abſumptis. Obſeſſi vero nihil curare, mœnia deiecta vallo reparare, & acriter fortiq; animo repugnare non ceſſabant: ꝙ certa ſpe, quamuis extrema victus inopia iterum preſſi, redemptionem ſui expectarent: quæ tamen dilata fuit in octauam vſq; obſidionis hebdomadam. Igitur Brabanti reparatis viribus & milite copioſo, iterum Moſam trajciunt: & paulatim appropinquantes, hoſtem obſidione occupatum tantiſper nunc promouendo, nunc cedendo iritant, donec relicta obſidione & caſtris, contra in campum obuiam procedat.

Obſidio grauis Hinſbergi.

Interea dum vtriq; ex aduerſo non procul à Gangolt oppidulo conſiſtunt, & incurſionibus mutuis velitaribus & bombardis ſeſe laceſſunt, currus Brabantici victu & reliquis neceſſarijs rebus onuſti, alia via Hinsbergum ingrediuntur. Cum autem paulatim magis magisq; pugna vtrinque crebreſceret, ita vt legitimum prælium videretur iam in procinctu fore, iuſſæ ſunt cohortes Ducis Guilielmi ab his penes quos ſumma rei erat, ſenſim retrocedere, & ſe in tutiora recipere: Prīcipi Guilielmo videri, e re ſua non fore, eo die prælium committere. Ibi mox quiſq; fugam init, & quaſi rebus omnibus deſperatis, vitæ ſuæ fugiendo conſulit. Cernentes iſta Brabanti, commodum inſequuntur fugientes: & quotquot deprahendunt, aut trucidant aut capiunt. Cecidere autem non admodum multi, & hi quidem ex armatorum agricolarum cohortibus, qui poſtremi omnium ſuam ſtationem ſoluerunt. Et hæc quidem geſta ſunt circa decimum Kaleñ. Iulij.

Tertia cibatio Hinsbergi.

Fuga copiarum Ducis Guilielmi.

Cum autem milites in vniuerſum non parum ſugæ huius puderet,& culpam oẽm
in primarios exercitus duces reijcerẽt,Martinum Roſſemiũ in primariũ belli ducem ſi
bi præfici poſtulant. Annuit princeps. Roſſemius acceptus aliquot cohortibus,trãſitis
Vaali & Rheno, Traiectẽ diœceſis oppidula aliquot inuadit. Et cum intelligeret mi
lites ex Amſfordia nobili & munito oppido,prædandi gratia ꝓceſſiſſe,ex improuiſo,
illis reditu præcluſo, oppidum adoritur,& occupat coactum deditione,impoſito ci-
uibus cenſu graui,quo militi numeretur ſtipendium aliquot menſium. Eodem ve-
ro tempore cum hęc Auraſiæ princeps,q̃ tũc in Brabantia cũ ſuis militibus agebat,au
diſſet,confeſtim eo deſcendit,ſed ſerius,& iam occupato oppido. Roſſemius aũt re-
licto ibidem præſidio,Brabantiã viciſſim petit. Et ſatrapiam Buſcoduceñ inuadens,
Helmundam & Endouiam occupat,diripit & expoliat. Sub idem ferme tempus,re-
liquum Limbergeñ ditionis nuꝑ intactũ, cum tota Daleuia, ditioq́ꝫ Falckenburgeñ.
vaſtantur, abductis inde ſpolijs opimis.

Amſfordia occupatꝑ Roſſemiũ.

Helmunda, Endouia, Limburgẽ. Daleuia vaſtantur.

Eodẽ anno,Caleñ.Maij Barſalonæ in regno Aragoniæ Impeeator Carolus V. ſe
commiſit triremibus, profectionemq́ꝫ in Italiam adornauit. Cumq́ꝫ iam portũ Maſſi
lienſem in Prouincia ꝑternauigaret,cũ aliquot triremibus viſi ſunt Frãci,q̃ contrà Im
peratoria claſſe conſpecta,ilico in fugam ſe coniecere. Hinc vij. Caleñ. Iunij Sauo-
nam nauigãs,vbi ſimul atq́ꝫ triremes eſſet egreſſus,D. de *Boſſu Prorex,ſecũdus poſt
imperatorem,e Germania veredarius iſtuc venit,& Germaniæ ſtatũ imperatori con-
feſtim aperuit: quo audito, ſine mora tota ſua vi claſſium Genuam nauigauit, ibiq́ꝫ
bonis auſpicijs VI. Caleñ Iunij magnifice eſt exceptus. Hic quiete octiduo capta,
exoneratis triremibus,Papiam cum ſuæ duntaxat aulæ ꝓceribus eſt profectus: ſubſe-
cuto ſempꝫ gradu militari exercitu, apparatuq́ꝫ bellico. Inde Cremonã tendens, Papę
aduentũ expectaturus,nihil effecit. Conuenerunt tamen inter Cremonã & Parmam
in quadam abbatia,habitoq́ꝫ in die ter quaterve priuato conſilio,vterq́ꝫ diſceſſit, Im-
perator Cremonam, Parmam papa. Cremona imperator rectà Tridentum petens,
duos ibidẽ dies mãſit,Concilio,q̃d ibi cœptũ erat per legatos pontificis,ob non cõpa
rentes quoq́ꝫ intererat adeſſe, diſſoluto. A Tridento ꝓfectus Oenipontum, quod eſt
Auſtriæ oppidum,ac duos illic dies moratus, venit poſtea Campidonam. Ibi ſolen-
niter receptus, publicoq́ꝫ fidelis obediẽtiæ iuramento honoratus,deinceps ꝑgit Mem
mingã. Eo ventũ eſt 16. Iulij inter ſextã & ſeptimã horas veſpertinas. Maneq́ꝫ ſequẽti
inter decimã & vndecimã iuramento publice facto,prandioq́ꝫ abſoluto,circiter quar
tam pomeridianã inde diſceſſit ad caſtrũ quoddam,duobus à Memminga miliaribus
diſtans,apud comitem eius loci ꝑnoctaturus. Paucisq́ꝫ poſt diebus iuramento ſolen-
ni apud Vlmam recepto, Spiram deſcendit.

Iter Cęſaris ex Hiſpania ĩ Germaniã

Tridentini cõcilij diſſolutio.

Interim vero dum Imperator Spiræ agit, Montiouiũ,ſiue mauis Montigaudium,
oppidulũ ſimul & arx,ſub ditione ducis Iuliæ Guilielmi,quatuor miliarijs à Dura di-
ſtans,ipſa natura loci munitiſſima, vtpote in editiſſ. monte ſita, per Brabantos duce
principe Vraniæ, Imꝑatoris nomine graui obſidione ſunt cincta. Aduectæ ſunt bom-
bardę(mirum)in editiſſimos ex aduerſo colles. Verum tandiu fortiſſime repugnatum
eſt ex arce,donec Imperator Bonnam veniſſet. Quo tẽpore,cum ſæpius,ſed fruſtra, à
ſuo principe Guilielmo imploraſſent auxilium, expugnata eſt viceſima Auguſti, cæſis
ibidem nõ paucis. Quę res mali ominis,Durenſibus quibuſdam non paruum incuſſit
metũ. nam non multo poſt & ipſi ſimilem fortunæ luſum ſunt experti.

Montiouij expugnatio

Cæſar interim Spiræ aliq̃diu moratus, cum ꝓpter maiores copias conſcribendas,
tum ob impedimenta nauibus imponenda,paratis tandem omnibus, Moguntiam de
ſcendit. Eam vrbem iamiam ingreſſurus, obuium habuit cum aliquanto equitatu ar-
chiepiſcopum Moguntinum. ab eo ſolenniter & honorifice ſalutatus Imperator,bo
noreq́ꝫ inuicẽ reddito,facete antiſtitem rogat: Domine Moguntine,videor & tibi Im
perator? Eludens opinionem vulgi leuiſſimam, qua antehac diſſeminatum erat, Im-
peratore ipſo vel mortuo vel grauiter ægrotante, Hiſpanum neſcio quem eius perſo-
nam indutum aduentare. Archiepiſcopus quæ ex re videbantur, ſimul etiam pro ſup
plicibus ſupplicãs,reſpondit. Cæſar paucis diebus in arce Mogũtina demoratus, cũ
iam circiter ducentæ naues aut amplius, apparatu militari onuſtæ,cõfluxiſſent,ad iter
paratus, Cõfluentiã deſcendit. Ibi ab archieṗo Treuireñ pręſtolatus,& in arcem exad
uerſo Confluentiæ ſuſcipiendus,cum primum in pontificis, ſuæ Maieſtati antea nun
quam viſi,conſpectum veniſſet,ſciſcitatur: Es tu dominus Treuirorum? Archiepiſco-
pus,qua erat dexteritate,hunc in modum reſpondit: Ego non ſum dominus Treui-
rorum, ſed veſtræ Imperatoriæ Maieſtatis ibidem miniſter fidelis.

Moguntia.

Cõfluentia.

Apud Confluentiam deinde Cæſarea Maieſtas aliq̃diu ſplẽdide tractatur. Interim

ffff prę

præmiſſi Bonnam aliquot milites, intermedio itinere in ipſo Rheni alueo turbantur. In pago enim cui Honff nomen eſt, non procul à ripa, à duce Iuliacẽ Guilielmo cohortes aliquot militum & ruſticorum collocatæ erant, quę deſcendentis Imperatorij exercitus tranſitum impedirent. Verum inſequente terreſtri itinere aliquanto exercitu, fugerunt omnes, ædibus aliquot pagi igne abſumptis. Bonnam deinde Cæſar, vbi ſuæ Maieſtati parabatur, & vnde per terram iter quadrato agmine facturus erat, venit. Hic dum exponuntur e nauibus tormenta bellica & reliqua armamenta, dieb^9 aliquot ab archiepiſcopo Colonieñ magnifice habitus eſt: Bucero interim, qui p menſes neſcio quot, ſuam doctrinam ibi ſeminàrat, latente. Hic rurſus circa inauthorandum militem ſedulus Imperator, vt vires & induſtriam ſui exercitus cognoſceret,

Imparatoris vigilantia militaris.

ipſe aciem, diſpoſitis ſuo ordine tormentis militaribus, tanquam iamiam cõflicturus, conſtruxit. Et habita cõcione, medius inter tot millia, dimiſſo vndiq; bombardarum fulmine, nunc inordinatam partem componens, nunc timidam animans, nunc deficientem reſtaurans, volitabat. Atq; ita motis caſtris, militeq́; coacto, tertio ſeptimanæ die, qui erat XXI. Auguſti, Bonna ſoluens, ad ſubigendam Duram proficiſcitur, præmiſſis aliquot cohortibus. Oppidani ſimul atq; aduentare hoſtem conſpexere, e mœnibus fortiter ſtrenueq́; & non abſq; graui hoſtium damno tonantes, auſi ſunt priuſquam tota manus accederet, campo etiam ſe committere, hoſtemq́; aduentantem turbare. Verum licet id principio, captis hoſtium nonnullis, non infeliciter cederet, terga tamen dare, ſeſeq́; portis tandem includere ſunt coacti.

Duræ expugnatio.

Iam vero cum tota manus vt erat inſtructa acie cum apparatu cõueniſſet, XXIII. Auguſti Duram Imperator equitatu ſpeculatus eſt, eamq́; metatis circunquaq; caſtris obſedit, miſſo confeſtim cum tubicine Heraldo, qui per literas Imperatoris ad deditionem Duram prouocaret. Quem cum nõnulli milites, qui ad muniendam portam quæ Colonienſis appellatur, incumbebant, incõſultis reliquis tribunis militum & primatibus, indignis verbis & minabundis abegiſſent, pacem deditione renuentes, ilico admotæ ſunt vlterius machinæ bellicæ. Deinde promiſcuo & ingenti clamore, per totam noctem in oĩbus vndiq; caſtris perſtrepente, ſummo mane, ipſa videlicet die D. Bartholomæo ſacra, cœpta eſt bõbardis horribilis oppugnatio: à qbus ceſſatum nõ eſt, donec hoſtis occupaſſet. Cum autem appeteret hora duodecima meridiana, Itali & Hiſpani, quorum direptioni & prædæ oppidum datum erat, admotis ſcalis, ex improuiſo in mœnia inſiliunt. Ac pene occupaſſent, niſi bombardariorum ſuorũ opera Durenſes tam vehementem & inopinatum inſultum propulſaſſent. Ab ea hora non ceſſat hoſtis irruere, donec fatigatis oppidanis, qnto incurſu octo ſignis ſimul tãdem irruentibus Durã occupat. Videbatur autem hic impetus eo die futurus poſtremus: quem ſi ſuſtinuiſſent, vt antea, erat ſpes nõnulla ſi nõ ſui defendendi, ſaltem pacis & ſalutis impetrãdæ. Ceciderant eñ perquã multi Italorũ & Hiſpanorũ, vt vitę ſtrenui ſunt cõtemptores nec ignobiles. Quin & Imperator ipſe, ſpectator pugnę cõtinuus, à periculo fertur nõ abfuiſſe, dum qdam illi à latere proximus, claritudine etiã natalium inſignis, e mœnibus globo trajicitur. Omniũ quoq; intra mœnia animi ad deditionẽ

Paulus Burſchit.

inclinari dudum cœperãt: cum tãtæ potentiæ viderent diutius reſiſti à ſe vix poſſe, & iam extinctus eſſet ille, q in tam graui oppugnatiõe vnus ferme oĩm, ſed fortis miles, deditionem prohiberat. Ad hæc, qđ neq; Martinus Roſſemius, q cum equitibus vt ferebatur, mille quingentis, non amplius ſeſqmilliario aberat, ex quo ferme vno tota ſalus Durenſiũ eo die pendere videbatur, nullam redẽptionis, aut ſaltem oppugnatiõis interrumpendæ ſpem ſui conſpectu pberet. Militum intra oppidum quiſq; ſuam tuebatur ſtationẽ (ſparſi enim erant vndiq; circa mœnia) neq; diuelli poterat à ſemel accepta, neq; transferri patiebatur in periculoſiorem. Tãdem vbi videret magis ac magis inſtare hoſtem, neq; deſiturũ donec potiretur victoria, & principem Vraniæ ſuas copias adiunxiſſe, meditabatur fugam. Quo factum fuit, vt ad quintum hoſtis impetũ eo loco, vbi vel vnico hactenus ſerbuit oppugnatio, iuxta portam videlicet Colonienſem, loco inquam ad tuendum omniũ incommodiſſimo, vacua relinquerentur hoſti mœnia: idq́; inter horam quartam & qntam pomeridianam. Nihil vltra potuere fortes quorundam animi, nihil nup vallata mœnia, nihil exundãtes foſſæ, nihil haſtę, conti aut gladij, nihil picati circuli, nihil feruentes aquæ & cæmenta, nihil ſaxa pi[illegible]cta nec ignes, nihil profuit toties repulſus hoſtis, & fortiter defenſa mœnia. Dura iam tertio

Dura ter anno vno obſeſſa.

antea vnius anni ſpatũi obſeſſa, nũc tandẽ miſere cadit, vincit & vaſtatur: & miſer ciuis tot calamitatibus hactenus exagitatus, nunc miſerandis modis ab hoſte tractatur, & miſerius perit. Hoſtes ingreſſi, obuios quoſq; trucidant, occupant ædes, bona auide diripiunt, reliquos captiuos abducunt, grandem pecuniã pro vita redimenda into

lerabilibus torturis extorquentes. Poſtero die inceditur oppidũ,idq́ incerto autore. Ibi oĩa relicta deuaſtant iocendio,cũ à militibus ab imperatore intromiſſis reſtingui nõ poſſet,ꝑter paucas ædes occidentẽ verſus cũ mooaſterio fratrũ D.Frãciſci. Dura incenditur.

Fœminæ & pueri qui ad templũ confugerant,aut eo concedere etant iuſſi aut deducti(ita eñ fieri ꝑcepit imperator)ibidem ſeruati ſunt,non tamen abſq; periculo. Graſſante incendio,quotquot ſuperſtites remanſere,per media & nudata cadauera in caſtra educti ſunt,vbi fœminæ & pueri ſub imperatoris papilione,viri eccleſiaſtici e captiuitate ſoluti,in epiſcopoꝝ tentorijs conſeruati ſunt incolumes, donec poſtero die,qui erat 26.Auguſti,reducereof in mœnia conflagrati oppidi,geſtante ſacroſanctam euchariſtiam archiepiſcopo Compoſtellano,& ſacras reliquias alias,cæterasq́ res ex incenſo templo redemptas,alijs viris eccleſiaſticis & nobilibus Hiſpanis,longo ordine,in hymnis,pſalmis & canticis ſpiritualibus incedẽtibus.Hæc eñ omoia Chriſtianiſſimus imperator mãdauit & voluit inuiolata. Collocatis deinde imperator duobus ibi ſignis militũ in ꝑſidio,caſtra mouet Iuliacũ,quod oblatis in itinere clauibus deditione receptũ,28.Auguſti ingrediens,inuenit ciuibus vacuũ & militibus,ꝑter paucas fœminas & aliquot viros ſenio graues.Sumpto ibidẽ prãdio, ſtatim iubet Ruręmundã peti,ipſo per Hinſbergũ,reliquo exercitu itinere in Vuaſſeoburgũ inclinãte.Aduenıunt interim ex Lynnichio, Aldenhauio,omnibusq́ fere alijs oppidulis & vicis Iuliæ,quin & ex Herculano oppidulo ducatus Geldrieñ.peq̃ munito,legati ad imperatorẽ ſupplices,deditione ſui pacẽ petentes. Imperator aũt vbi Vuaſſenburgi pernoctaſſet,29.Auguſti cũ exercitu Ruręmundam Geldriæ metropolim petit.A qua cũ non procul in ripa fluminis Ruræ caſtrametatur,conditionibus quibuſdã eodem die ciues in imperatoris poteſtatẽ ſe tradunt.Quã poſt 2.Septembris die ingreſſus,ſumpto ab ipſis iuramento,relictoq́ ibi ꝑſidio,eodẽ die Venlonem verſus caſtra mouet.Hoc oppidũ munitiſſimũ,bellica gloria iamolim nobile,cũ obſidione cinxiſſet, eſſetq́ Moſa qui præterlabitur, militi permeabilis,nihilq́ videref reliquũ,q̃ vt oppugnatio fieri inciperet,ciues inducias petunt,donec à principe ſuo Guilielmo,cui fidem deberent,reſciſcant,quid ſibi de eo ſpetandũ ſit,an ſe tueri poſſit & velit,aut vlla ſuppetiaꝝ ferendaꝝ ſpes ſit reliqua.Quaꝝ ſi nulla fuerit,& princeps conſenſerit,ſeſe in imperatoris manus eſſe dedituros.A quo cum id reſponderi acciperent,vt pro ratione temporis & fortunæ ſaluti ſuæ conſulant:turbatis rebus omnibus & ingenti clade accepta,ſe renunciare iuramento ab ipſis ſibi præſtito,proiode & vita incolumi & rebus,in imperatoris manus vt ſe tradant,per ſe illis licere,quin & illũ ipſum hortari(adueoerat eñ ipſe coram,ſupplex pacem petiturus)vt iſthuc faciant,imperatori ſe tradunt. Adſunt & aliorum quorundam Geldriæ oppidorum legati & Zutphanię, imperatori ſe ſubmittentes.

Ruręmũdæ deditio.

Venlonis deditio.

Poſtquã Cæſarea maieſtas toto ducatu Iuliaceñ. ac metropoli Geldriæ Ruręmunda potitus eſſet,caſtraq́ Venlonẽ verſus mouiſſet,interuentu legatoꝝ archiepiſcopi Colonieñ.pax facta eſt inter imperatorẽ Carolũ quintũ & ducẽ Cliuiæ Guilielmum &c. ſub conditionibus his: Quod illuſtriſſimus dux Guilielmus dominia ſua oĩa ac ſubiectos,quotquot in præſentia etiamnũ poſſideret,& quæ per vim huius cõtractus Cæſar illi reſtituturus eſſet,in recta veteriq́ fide ac religione,quã catholica Chriſti eccleſia hucuſq; habuit,ſit cõſeruaturus,neq; vllã fidei nouationẽ ꝑſumpturus aut permiſſurus,& ſi quid ꝑ ſibi ſubiectos aut aliuode nouatũ fuerit,idipſum ſummo ſtudio remoturus. Quod dux Guilielmus abhinc omnẽ fidẽ & obedientiam exhibiturus ſit Cæſareæ maieſtati,regi Rom̃.ac ſacro imperio Rom̃.renunciaturus ac renuncians palam omnibus fœderibus ſeu pactis cũ rege Francoꝝ,cũ duce Holſatiæ,qui ſe Danoꝝ regẽ nominat,& cũ putatiuo Suedoꝝ rege,neq; cũ quoquam poſthac nona fœdera,quæ vel directe vel iodirecte contra imperatorem & regiam maieſtatem earumve dominia qualiacunq; ſint,militare videantur,initurus.

Conditio pacis I.

II.

Quod dux Guilielmus reounciet & cedat nunc & in perpetuum ducatui Geldrenſi & comitatui Zutphanienſi cum omnibus quæcunq; ſint,ad eoſdem pertinentibus, abſq; vllius fallaciæ ſuſpicione,ius ſuum omne quod ad ſupradictos ducatum & comitatum habuit pro ſe & ſuis hæredibus,in vſum Cæſareæ maieſtatis & eius hæredũ transferens,remiſſurus inhabitatoribus ſupradictorum ducatus & comitatus iuramẽtum ſibi ab ipſis præſtitum,ſuosq́ præfectos ac milites inde mox euocaturus & deducturus, quãtũq́ in ſe eſt,ducatum & comitatum aotedictos Cæſareæ maieſtati aut eius vicario abſq; moleſtia traditurus,atq; vt ſine grauamine recipi à vicario Cæſareæ maieſtatis poſſint,omnẽ ſuam operam adhibiturus. III.

Quod dux Guilielmus reſtituat domino Arenburgenſi caſtrum ipſum Arnburg, IIII.

in hoc bello à ſuis occupatũ,redditurus & Cæſareæ maieſtati ciuitatem Amerſfort cum ſuis armamentis,oppidumq́ꝫ & arcem Rauenſtein cum ſuis dominijs tanquam domino feudi ex parte ducatus Brabantiæ,ea ipſa per feudum à Cæſarea maieſtate quaſi duce Brabantiæ denuo recepturus.

Ad hæc promiſit ac voluntarie obtulit ſupradictus dux,permiſſurꝫ ſe vniuerſis ac ſingulis Cęſ.maieſtatis ſubiectis,cõſiliarijs aut miniſtris,pacifice vti & frui ipſorꝫ rebus ſeu bonis in ſuo dñio ſitis,queadmodũ ante bellũ iſtud ijs vti ac frui cõſueuere.

Ediuerſo ad conſeruandum media ſiue conditiones,quas antedictus dux fideliter perficere ac ſeruare vult,concluſum eſt & concordatum,ꝙ Cæſerea maieſtas remittere velit,ac in præſentia etiam remittit ſupradicto duci omña & ſingula damna,quæ in iſto bello ſuę maieſtati ab ipſo duce ſeu eius miniſtris illata fuere,velitq́ꝫ ſua maieſt. ipſum ducẽ in gratiam omnẽ ſuſcipere,& in præſentiarꝫ etiam ſuſcipit,omnem iram & offenſam dimittens,ipſum ducem ſic æſtimans ac obſeruans,tanquam laudabilem imperij principem,eiusq́ꝫ dominia omnia quæ vel iam habet,vel ex virtute huius contractus paulo poſt habiturus eſt,ſub ſuæ maieſtatis ac ſacri imperij protectione conſeruatura & promotura.Remiſſisq́ꝫ omnibus damnis ac ſumptibus quantiſcunq́ꝫ,ſuæ maieſtati per hoc bellum inflictis,abſoluit ſupradictum ducem à reſtitutione fructuũ ac reddituum,quotcunq́ꝫ aut quantiſcunq́ꝫ ex ducatu Geldreñ.ac Zutphanieñ. comitatu hucuſq́ꝫ ordinarie leuatis fuerit vſus.

Item propter ſeruata media & conditiones antedictas vult Cæſ.maieſtas reſtituere,quemadmodũ etiam poſt completionẽ mediorũ ſupradictorꝫ reſtituit duci Guilielmo ducatum Iuliaceñ.quem Cæſ.maieſt.omnino iam in ſua poteſtate habet,aliaq́ꝫ omnia oppida ac dominia,q̃ ſua maieſtas in ſupradicti ducis hæreditarijs regionibus tẽpore belli iſtius occupauit,vt ijs ſupradictus dux & eius hæredes iuxta feudorꝫ iura libere vti fruiq́ꝫ poſſint,excepto ꝙ ſupradictus dux de antedictis oĩbus Cęſareæ Ma.& ſacro imp.Ro.debitã feudis obedientiã reddere manebit obligatus.Ad hæc remittit Cæſ.maieſtas oĩbus ac ſingulis ꝓlatis,militibus,ciuitatibus,& in gñali oĩbus ſtatibus ac ſubditis ducatus Iuliaceñ.ac Clitieñ.iuramentũ quod fecerũt imperatoriæ maieſt. in horũ ducatuum occupatione ſeu deditione,dempta fide & obedientia,qua Cæſareæ maieſt.ex parte S.Ro.imperij obligantur.Aſſumiq́ꝫ vult Cæſ. maieſtas eoſdẽ ſupradictos ꝓlatos,milites,ciuitates,& cæteros à duce Guilielmo tanq̃ probos ac fideles ſubditos,nec ipſis moleſtiæ quidq̃ publice aut priuatim exhiberi,ex parte quidẽ deditionis ac fidei,qua ſe ac ſuos Cæſ.maieſtati in bello prædicto ſubiecere.

Quæ omnia ac ſingula ſupradictus dux promiſit & addixit,addicit & promittit per honorem ac fidem principe dignos,à ſe obſeruatum iri.

Cæterum in reſtitutione ducatus Iuliaceñ.reſeruat ſibi Cæſarea maieſt.arces & oppida Zittardieñ.ac Hinſbergeñ.quibus ad tempus iuxta ſuæ maieſt.beneplacitũ vſura eſt,tempus interim illud moderatura atq́ꝫ breuiatura,ſecundum quod ducis Guilielmi erga ſuam maieſt.obedientia atq́ꝫ deditio fuerit animaduerſa.

Ad eundẽ modũ reſeruat ſibi Cæſarea maieſtas feuda oĩa ac ſingula,quotquot ſupradictus dux à Cæſarea maieſtate tanquam duce Brabãtiæ recipere habet,ſic vt antedicta feuda dux Guilielmus à Cæſarea maieſt.tanq̃ duce Brabantiæ petiturus accepturusq́ꝫ ſit,ac pro ijs debitã obedientiam perſoluturus.

Reſeruat etiã ſibi Cęſ.maieſt.redemptionẽ oppignoratorꝫ oĩm,q̃tquot ſua Ma.in ducis antedicti regionib⁹ habet,ipſeq́ꝫ dux tanq̃ oppignorata poſſidet,moderatis ac debitis ſup hac re inter Cæſ.ma.& ducẽ Guilielmũ trãſactionibus ſeu cõtractib⁹ proſequẽdis. Et quanuis antedictã domum ac dominiũ Rauenſtein cũ ſuis appendicibus Cæſ.maieſt.vt dux Brabãtiæ,duci Guilielmo tanq̃ feudatario reſtitutura eſt ac reſtituere vult,iure feudi ſaluo,fallaciaq́ꝫ omni excluſa,tamen placuit ſupradicto duci Guilielmo,ꝙ Cæſ.maieſt.vt dux Brabantiæ,dictam domũ ac dominiũ Rauenſtein cũ ſuis adhærentijs,in ſe vt ducem Brabantiæ ac ſuos hæredes transferat,ſic tamen,ꝙ Cæſarea maieſtas dominiũ aliud aut certam pecuniæ ſummã,iuxta proborũ virorũ æſtimationẽ,duci Guilielmo pro his reſtituere ſit obligata.

Ad hæc ignoſcit imp. Maieſtas omnibus ac ſingulis ex parte belli huius cõtra ſuã maieſtatẽ duci Guilielmo obnoxijs,etiam vindicta ſeu pœnis pro eiuſmodi contra ſuã maieſtatem obligatione meritis integre dimiſſis.

Placuitq́ꝫ Cæſareę maieſtati,ꝙ conſiliarij omnes,ſubditi ac miniſtri ducis Guilielmi,rebus bonisq́ꝫ ſuis quas in Cæſ.maieſtatis ditionibus aliàs habuerunt,abhinc libere vti fruiq́ꝫ poſſint,ſicut ante bellum iſtud ſoliti fuere.

Quo aũt certior fieret imp.Maieſtas,ꝙ dux Guilielmus in oĩbi fide atq́ꝫ obediẽtia

erga

erga ſuam Maie. perſeueraturus eſſet, pro bono viſum eſt, vt inter Cæſareæ Maieſt. & ducis Guilielmi hæreditarias regiones pactum ac ſœdus erigatur, ob perpetuam pacem bonamq́; viciuitatem côſeruandam: vtq́; id ſœdus vtrinq; per legatos ambarum partium vnanimi ac firmo conſenſu regionum hæreditariarum Cæſariæ Maieſtatis & ducis Guilielmi ineatur, roboretur, initiumq́; & roboratum ſeruetur.

Conuētum eſt etiam, vt ab vtraq; parte inuicem capti, abſq; dolo ac mora vtrinq; liberi dimittantur, ſaluo tamen hoſpitij ſumptu, eoq́; moderato.

Item vt Cæſarea M. agat cum ſtatibus omnibus ac ſingulis ducatus Geldreñ. & comitatus Zutphanieñ. quo ipſi ex vi huius contractus ſupradictū ducem Guilielmum ab omnibus ac ſingulis iuramentis, fœderibus, tractatibus, obligationibus, quæ cum ipſis Dux Guilielmus inijt, liberum habeant atq; excuſatum.

Item vt exactiones incendiariæ vtrinque addictæ aut initæ, vtrinque etiam ſolutæ ac mortuæ habeantur.

Hæc fere ſunt principalia conuentionis ſeu pacis inter Cæſ. M. & illuſtriſſ. ducem Guilielmum ſeptimo die Septembris 1543. in caſtris apud Venlonem initæ, capitula. nam vulgaria illa & omnibus conuentionibus prope communia, ſuperuacaneum viſum eſt huc allegare, præſertim cum quæ hic referuntur ſynceriter intellecta, quomodo & intelligenda ſunt, cautiones bonas facile includant, captiones malas etiam facilius excludant. ſynceriter em̄ ac ſine dolo malo facta tranſactaq́; omnia.

Dum hæc & alia in ducatu Iuliaceñ. & alibi agūtur, interim ſanguine pluit in diœceſi Monaſterieñ. apud caſtrum cui nomen Saſſenburg, non procul à Vuarendorp. Pluit ſanguine.

Per idem tempus quo Carolus 5. ex Italia in Belgium rēdit, Menapioſq́; & Sicambros debellat, Barbaroſſa claſſem Turcicam in Italiam ducens, portum Villæfrancæ occupat, & Niciam Sabaudiæ ad mare ſitam obſidione cingit. Eam ob rem Marchio de Guaſco, cognita Niciæ calamitate, cum ſuis copijs, quas Cæſaris nomine ductabat, tanquam Cæſareæ Maieſt. apud Inſubres vicarius, Niciam verſus contendit. Sed priuſquam co veniſſet, oppidum præter arcem Niciæ Barbaroſſa expugnat. Aduentu autem Marchionis audito, ſimul etiam Andreæ Dorij ex Hiſpania, Barbaroſſa ſpoliato oppido & incenſo, prophanatis templis ac ſenibus trucidatis, viros adoleſcentes, pueros, puellas, aliaſq́; iuniores mulieres tam monachas q̄ ſeculares abducens, Maſſiliam nauigat, ibidē ſe claſſi Franciciæ iuncturus. Interea Marchio ſupradictus Niciam combuſtam ac deſolatam intrans, in caſtrum recipitur. Francus autem & Barbaroſſa magno Turcæ gratificaturi, ingentem prædam maſculorum pariter & fœminarum, aliarumq́; rerum precioſarum, ex Nicia & alijs Italiæ locis abductorum, quatuor magnis nauibus imponentes, Turcæ muneris loco tranſmittunt. In ea præda ſeu munere fuiſſe dicuntur Chriſtianorum diuerſi ſexus & ætatis circiter 5200. & inter hos ſeorſim monachæ ſeu moniales 200. pulcherrimæ, præter alias iuuenculas maxime venuſtas. Ac reliqua præda tanti æſtimata narratur, vt pene ſexcentis ducatorum millibus æquipolleret. Dum hæc in Italia per Gallos & Afros deſignantur, dominus Garſias filius Viceregis Neapolitani, idemq́; præfectus claſſis Neapolitanæ, cum intellexiſſet Barbaroſſam Niciæ obſidendæ inſtare, claſſe ſua claſſi Iohāniticæ ſociata, ex inſula Melite, quam nunc Maltam vocant, orientem verſus nauigans, Turcarum oras depopulatur: coactaq́; ingenti præda & in naues conlecta, quum Siciliam verſus rediret, forte obuias habuit quatuor illas naues Nicienſi & Italica præda onuſtas, cum galeotto ſeu galea (vt vocant) quæ rapinæ iſti præſidio foret, vna. Aduertēſq́; Garſias hoſtiles eſſe, diſpoſita claſſe ſua, irruit in eas, omneſq́; ex templo cepit, & in portum Siciliæ apud Meſſanam perduxit. Et hoc modo captiui mirabiliter captiuati, præter ſpem (Deo gratias) ſunt liberati. reliqua præda auri & argenti, gemmarum & tapetorum, aliarumq́; rerum precioſarum, liberatis Chriſtianis diuiſa. Niciæ expugnatio.

Poſt pacem, ita vt ſupra dictum eſt, inter Imperatorem & ducem Guilielmum conciliata, Imperator, miſſo Principe Vraniæ in ciuitates Geldriæ, qui Imperatoris nomine inauguraret, ipſe confeſtim per Brabantiam in Galliam properat: vbi Landrcſium oppidulū, ante annos aliquot à Gallorum rege ſibi ademptum, ingenti militum vi obſidet. Adfuere ſimul & Anglorum regis copiæ aliquot. Verum cum iam decē hebdomades obſeſſum eſſet à militib⁹, coacti ſunt partim loci, partim autumni intemperie obſidionē ſoluere, Imperatore interim à 14. Septēbris adusq; finē Octob. grauiter articulari morbo laborāte. Qua in re iſthuc cum primis memorabile haberi debet, ꝙ cū rex Galloꝝ nō ꝑcul inde caſtrametatus eſſet, & Imperatorē ad certū diem in ꝓlium prouocaſſet: q̄libet ægre Impator pedibus inſiſteret, intra tecta côtineri non potuit: ſtudet cum hoſte congredi, inſtruit exercitum, & militari aſtutia ſtatuit clam Landreſiū obſidetur.

Fuga regis Gallorũ.

ante autoram in hoſtem potentem irruere, prҫmiſſo trans fluuiolum, qui vtrunq; medius dirimebat, velitari equitatu, qui pugnæ initium faceret, ipſe reliquo exercitu & inſta acie ſubſecuturus. Ibi derepente Gallus, cum ſecretum hoc conſilium ſibi p quoſdam patefactũ eſſet, noctu ſolutis oĩbus caſtris, clanculũ inde pfugit, ſiue hoc induſtria ſiue metu, & magnam ſuarũ bombardarũ copiam poſt ſe reliquit: q̃ tandẽ poſt aliq̃t dies à ruſtico q̃dam aberrante caſu repertæ ſunt, ſed q̃s ab Imperatorio milite iamdudũ raptas eſſe (vt aiũt) arbitrabaŧ. Dum hæc renũciarent Imperatori, ingẽs animi dolor inuaſit oẽm exercitum: q tanta alacritate ad p̃lium ſe compoſuerat, vt vix viſum fuerit vnq̃ aliàs. Inſecutæ tñ aliq̃t ſtatim cohortes, magnam aureorũ & argenteorũ vaſorum regis copiam depræhendũt ac rapiunt: & multam aliam p̃dam nacti, cædũt quotq̃t in fuga comprælendunt.

Cameracũ occupaŧ ab Imperaŧ.

Hæc cum ſic geſta eſſent, ſoluta obſidione Landreſii, poſt Galli diſceſſum, Imperator in Cameracum ſe recipit, ac ſibi occupar, cum reliquis caſtris munitioribus ipſius diœceſeos, q̃ eius loci Epiſcopus in ſiniſtram quãdam ſuſpicionẽ apud imperatorem veniſſet, vt q; hunc bolum Gallo præriperet. Videbatur enim Gallus idem facturus, ſi daretur opportunitas. Tandem compoſitis ibidem omnibus rebus, & relicto vltro citroq; præſidio, Imperator ad Comitia Spiræ indicta profectionem adornat. Exercitus vero reliquus in Ducatum Luxemburgeñ. proficiſcitur, occurſurus Gallo, & Lucemburgum recuperaturus. Per eos eñ ferme dies, quibus Imp. ipſe Duram & ducatum Iuliaceñ. & Geldreñ. in poteſtatem ſuam redegerat, Gallorum rex quaſi auxiliaturus Duci Iuliaceñ. cum magnis copiis in ducatũ Lucemburgicũ redierat: vrbem q; ipſam Lucemburgum, quam anno ſuperiore per deditionẽ receperat, ac rurſum amiſerat, recuperans, dimidiam prope eius partem (cum reliquam demolitus eſſet) tali p̃ſidio munierat, vt in fine huius anni 1543. ac principio ſequentis, fruſtra per ſeptimanas aliquot, ab Imperatorio exercitu prædicto obſeſſum, ac ipſo vel inuito, licet duriſſima hyeme, à regio exercitu cibatum, etiamnum Gallis ſit ſubiectum.

Imp. ad Comitia.

Lucẽburgũ à Gallo recupaŧ & munitum.

Obſidio Lucẽburgi.

Vini caritas.

In fine anni 1543. ac deinceps tanta fuit in Germania vini caritas, quãta hominum memoria nunq̃ vel audita vel viſa.

Propheta nouus.

Per idem etiam tempus inſurrexit in Friſia nouus quidam propheta, qui ſe Dei nepotem appellat, nomine Georgius Dauid, cui feræ, canes, feles & aues miniſtrãt & obediunt, colloquentes cum eo quacunq; lingua velit. Aſſerit cœlũ eſſe oĩno vacuum, ſeſe aũt ob id miſſum, vt filios regni cœleſtis hæredes adoptet. multaq; alia abſurdiſſima.

Reſtituitur Dux Guiliel mus i ducatũ Iuliæ.

Eodem ferme tempore Menſe Decembri in Aldenhauio Ducatus Iuliҫ, Dominus à Frenizen Vicarius Imperatoris in Hinsberg & Zittardia, ex ſpeciali mandato eiuſdem renunciat omni iuramento ab quibuſuis ſubditis Ducis Iuliaceñ. Imperatori p̃ſtito & debito ex nouiſſima victoria, reſtituens Ducem Guilielmum in oĩa iura Ducatus Iuliæ, & omnem poſſeſſionem eius illi permittens pleno dominio vt antea poſſedit: exceptis Hinsbergo & Zittardia, & ad illa pertinentibus, de quibus Imperator ipſe ſuo tempore prouidebit, ſalua tamen ante omnia obedientia Imperatori ex parte Imperii debita &c.

ANno 1544. in menſe Ianuario ſanguinem pluiſſe ferunt in pago quodam ducatus Holtadieñ. cognominato Huſs, tam calidum, vt glacies eo tacta, perforata quaſi plumbo ſeruenti dicatur.

Per idem tempus imperator ex Brabantia ad Comitia Spiræ indicta proficiſcitur, iter faciens per Coloniam, quo peruenit duodecima Ianuarii die, decima vero quarta eiuſdem menſis inde ſoluens, confeſtim Spiram duriſſima hyeme ſe recepit. Vbi vigeſima Februarii ſacro Miſſҫ officio ſolenniter celebrato, per Illuſtriſſimum Ducem Fridericũ Co. Palatinum, Boioariҫ ducem, inchoatis Comitiis, tria Imperatoris noĩe cum primis ſunt propoſita in conſultationem: Primum, de ſubſidio cõtra Turcam & fautores illius ferendo: ſecundum, De ſancta Religione nunc turbata: tertium, De pace & iuſtitia in ſacro Imperio Rom. adminiſtranda.

Atq; hæc e multis ſunt, quæ lectori auido in præſentiarum communicanda duximus, conſulto & neceſſario plurima tranſilientes, à minus occupatis poſthac curioſius proſequenda.

Coloniæ pridie Idus Martias anni M. D. XLIIII.

ROMA 211573